Digitized by Google

Digitized by Google

Q 1. 64 vol VII

I

ACTA
CONCILIORUM
ET
EPISTOLÆ DECRETALES,
AC CONSTITUTIONES
SUMMORUM PONTIFICUM.

TOMUS SEPTIMUS.

Ab anno MCCXIII. ad annum MCCCCIX.

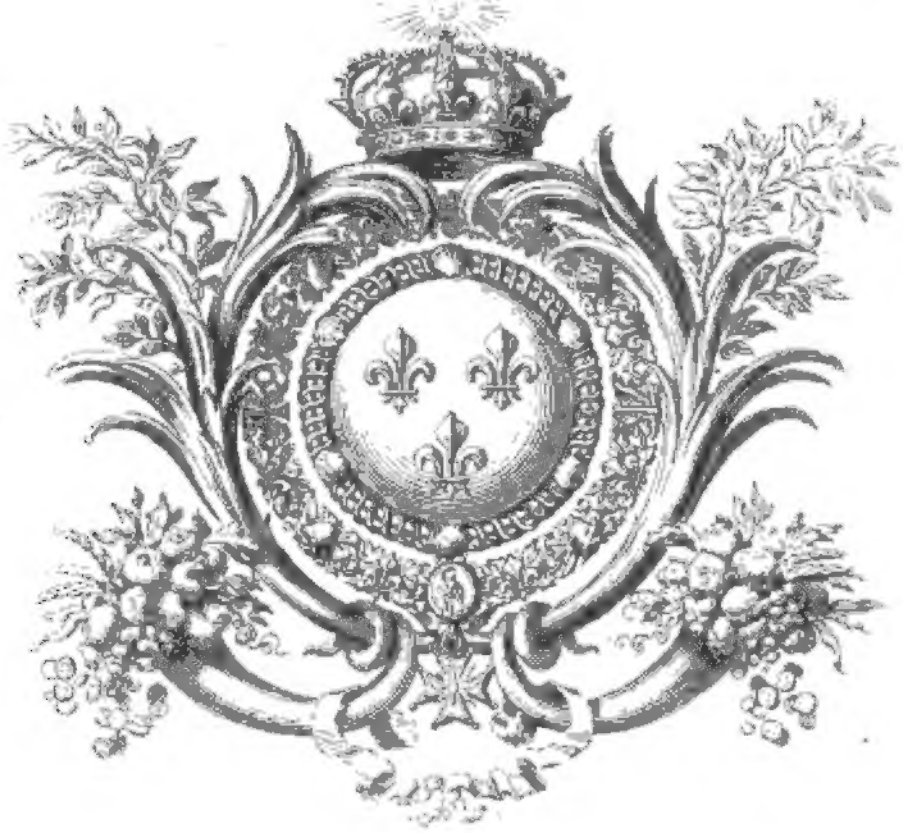

PARISIIS,
EX TYPOGRAPHIA REGIA.

MDCCXIV.

Digitized by Google

Digitized by Google

IHS

INDEX
EORUM QUÆ TOMO VII. CONCILIORUM CONTINENTUR

Anno Christi		
	CONCILIUM LATERANENSE IV. sub Innocentio Papa III.	1.
	Epistolæ Innocentii Papæ ad concilium spectantes.	ibid.
1215.	Decreta concilii, Græce & Latine, LXX.	13.
	Expeditio pro recuperanda Terra sancta.	71.
	Additiones P. Gabrielis Collartii, & Severini Binii, ad concilium Lateranense.	78.
1216.	Melodunense concilium.	85.
	Senonense.	ibid.
1217.	*Constitutiones Ricardi Poore Sarum episcopi.*	87.
1222.	Oxoniense concilium.	113.
1223.	Rotomagense.	127.
	Parisiense.	129.
1224.	Parisiense.	ibid.
	Monspelliense.	131.
	Juramenta Raymundi Comitis Tolosani, & aliorum.	ibid.
	Litteræ Amalrici domini Montisfortis.	132.
	Apud Vallem-Coloris.	133.
	Parisiensia tria.	ibid.
1225.	Melodunense.	ibid.
	Bituricense.	ibid.
	Moguntinum.	137.
1226.	Parisiensia duo.	141.
	Cremonense.	ibid.
	Leodiense.	ibid.
	Fuxense.	143.
	Westmonasterienſe.	ibid.
1227.	Narbonense.	ibid.
	Germani CP. epistola ad Gregorium IX. Papam.	149.
	Eadem Græce.	1961.
	Gregorii Papæ IX. responsa duo ad eumdem.	153.
	Definitio Apocrisiariorum Gregorii Papæ IX.	157.
	Capitula a Gregorio Papæ IX. contra Patarenos edita.	163.
	Cetera Gregorii Papæ IX. epistolæ, cum ad concilia nihil spectent, in collectione epistolarum summorum Pontificum aptius collocabuntur.	
1228.	Romanum concilium.	ibid.
	Conventus episcoporum & procerum, Bassegiæ, Meldis, Lutetiæ.	165.

Anno Christi		
	Tractatus Ludovici IX. regis Francorum, & Raymundi Comitis Tolosani.	ibid.
	Statuta domini Ludovici regis, pro libertate ecclesiæ.	171.
	Bituricense concilium.	173.
1229.	Tolosanum.	ibid.
	Arausicanum.	183.
	Turiasonense.	ibid.
	Tarraconensia *multa his temporibus concilia fuere celebrata, sed nullius pene momenti; de quibus propterea breviter disserit D. Baluzius in Marca Hispanica.*	
1231.	Rotomagense.	185.
	Apud Castrum Gonterii.	191.
1232.	Apud S. Quintinum, Noviomi, Lauduni.	197.
1231.	Apud S. Quintinum, Provinciale Remense.	199.
	Litteræ episcoporum concilii Remensis.	
	Attestatio admonitionis factæ domino regi auctoritate concilii.	200.
	Promissio facta inter episcopos concilii, pro defensione libertatum ecclesiæ.	201.
	Alia promissio.	ibid.
	Litteræ S. Ludovici regis contra episcopos de interdicto facto vel faciendo conquerentis.	ibid.
	Controversia inter episcopos & capitula cathedralia.	202.
	Litteræ excusationis episcopi Morinensis.	ibid.
1232.	Melodunensis conventus.	203.
1233.	Statuta Raimundi comitis Tolosani, super hæresi Albigensi, &c.	ibid.
	Biterrense concilium.	207.
	Decreta Jubelli Turonensis archiepiscopi.	229.
	Moguntinus conventus.	231.
	Inquisitiones ab archidiaconis in episcopatu Lincolniensi faciendæ.	233.
1234.	Nymphææ in Bithynia.	213.
	Professio fidei Græcorum, de azymis reprobandis.	214.
	Responsio apocrisiariorum domini Papæ.	215.
	Epistola seu professio Patriarchæ Nicæni, & totius synodi Nymphææ Græcorum, missa ad Gregorium IX.	219.
1234.	Arelatense concilium.	235.
	Romanum.	239.
1235.	Moguntinum conciliabulum.	241.
	Modus constituendi abbatis exempti	

Digitized by Google

ANNO CHRISTI

apud Anglos. 243.
Narbonenſe concilium. 249.
Remenſe, apud S. Quintinum. 257.
Supplicatio facta domino Regi. 259.
Remenſe, Compendii habitum. *ibid.*
Monitio domino Regi Franciæ facta. 260.
Secunda monitio facta domino Regi. 261.
Silvanectenſe Concilium. *ibid.*
1236. Remenſe, apud S. Quintinum. *ibid.*
Turonenſe. 263.
Cantuarienſe. 265.
1237. *Conſtitutiones Alexandri Conventrenſis epiſcopi.* 275.
Londonienſe. 287.
Capitula XXXI. 292.
Conſtitutiones ſynodales epiſcopi anonymi in Britannia. 303.
1238. Apud Campinacum, concilium. 315.
1239. Turonenſe. 323.
Remenſe, apud S. Quintinum. 325.
1240. Meldenſe. 327.
Silvanectenſe. 329.
Wigornienſis ſynodus. *ibid.*
1242. Apud Vallem Guidonis. 347.
Tarraconenſe. 349.
1243. *INNOCENTII Papæ IV. epiſtolæ.* 353.
1245. Othonienſe concilium. 375.
LUGDUNENSE I. generale. *ibid.*
Innocentii Papæ epiſtolæ convocatoriæ. *ibid.*
Brevis nota eorum, quæ in Concilio geſta ſunt. 378.
Sententia contra Fridericum Imp. in Concilio lata. 381.
Inſtitutiones factæ in Concilio. 386.
Acta Concilii ex Matthæo Pariſio. 395.
1246. Lancienſe. 405.
Biterrenſe. *ibid.*
Capitula XLVI. 407.
Ejuſdem Concilii conſilium de modo procedendi contra hæreticos. 415.
Ilerdenſe, *in quo Aragonia rex, qui fuerat excommunicatus, & linguam epiſcopo Gerundenſi præciſam, ea lege abſolutus eſt, ut monaſterium quoddam perficeret, & redditibus dotaret. Vide Baluzium in Marca Hiſpan. lib. IV.*
Conſtitutio Odonis in regno Cypri. 1721.
1248. Scheningenſe. 423.
Valentinum, in Gallia. *ibid.*
Uratiſlavienſe.
1250. Eboracenſe. 429. *ibid.*
1251. Inſulanum. 433.
Conſtitutio Hugonis Nicoſienſis. 1720.
Statuta ſeu Conſtitutiones eccleſiæ Lugdunenſis. 435.
1252. *Statutum legati Odonis.* 1703.
1253. Senonenſe concilium. 439.
Ravennenſe. *ibid.*

ANNO CHRISTI

Salmurienſe. 441.
Capitula XXXII. 442.
Apud Caſtrum Gonterii. 447.
Statutum Hugonis legati. 1706.
Alia duo ejuſdem. 1704.
1260. *ALEXANDRI Papæ IV. Conſtitutio Cypria.* 447.
1254. Albienſe concilium. 455.
Capitula LXXI. 457.
Conſtitutio Odonis contra Simoniacos. 1726.
1255. Pariſienſe. 470.
Burdegalenſe. *ibid.*
Coprimiacenſe. 475.
Biterrenſe. 479.
Statuta S. Ludovici regis, relecta in Concilio Biterrenſi. 481.
Conſtitutiones ſynodales Valentinæ diœceſis, *ſub Andrea de Albalato epiſcopo.* 1975.
Conſtitutio Nicoſienſis, de horis divini officii. 1707.
Dunelmenſis ſynodus. 487.
Walteri Norwicenſis conſtitutio. 495.
1256. *Ægidii epiſcopi Sarum conſtitutiones.* *ibid.*
1257. Danicum concilium. 499.
Lancicienſe. *ibid.*
Hugonis legati ſtatutum contra uſurarios. 1705.
1258. Mertonenſe. 501.
Roffiacenſe. *ibid.*
Capitula X. *ibid.*
Monſpelienſe. 505.
Capitula VIII. *ibid.*
1259. Scoticum. 507.
Ravennenſe. *ibid.*
1260. Arelatenſe. 509.
Præfatio. *ibid.*
Capitula XVII. 511.
Colonienſe. 517.
Capitula XIV. 518.
Statuta de Monachis, capitulis XXVIII. 524.
Pariſienſe. 527.
Guidonis Narbonenſis ſtatuta. 529.
Coprimiacenſe. *ibid.*
Capitula XIX. 530.
Synodus Cypria, *ſub Germano Amathuntis epiſcopo, & ſumme Græcorum in inſula Cypro antiſtite, laudata ab Allatio, in libro de* VIII. *ſynodo Photiana*, pag. 506.
1261. Valentinæ diœceſis conſtitutiones ſynodales, *ſub Arnaldo de Peralta epiſcopo.* 1985.
Lambethenſe concilium. 533.
Concilia ubique terrarum. 546.
Britannica duo. *ibid.*
Moguntinum. 547.
URBANI Papæ IV. epiſtolæ. ibid.
1262. Coprimiacenſe concilium. 551.
1263. Burdegalenſe. 553.
Pariſienſe. 555.
Henrici III. regis Anglorum præceptum, contra non reſidentiam Prælatorum. ibid.

Digitized by Google

INDEX TOMI VII.

Anno Christi		
1264.	Nannetense.	557.
	Parisiense.	559.
	Bononiense in Gallia.	*ibid.*
1265.	Londinense.	*ibid.*
1266.	Colonicnse.	*ibid.*
	Præfatio.	562.
	Capitula XLV.	*ibid.*
1267.	Sedenense.	577.
	Ad Pontem Audomari.	*ibid.*
	Northamptonienſe.	579.
	Uratislavienſe.	*ibid.*
	Viennense in Austria.	*ibid.*
	Præfatio.	580.
	Capitula XIX.	581.
	Hungarorum decreta, quæ de Guidone Cardinale susceperunt.	585.
1268.	*Statuta synodalia Claromontensis ecclesiæ.*	587.
	Londinense concilium.	613.
	Præfatio.	615.
	Capitula LIV.	616.
	S. Ludovici regis Francorum Pragmatica sanctio.	643.
	Apud Castrum Gonterii.	645.
	Capitula VIII.	646.
1269.	Andegavense.	647.
	Senonense.	649.
1270.	Ravennense.	651.
	Compendiense.	653.
	Avenionense.	655.
	Capitula VIII.	*ibid.*
1271.	Apud S. Quintinum.	657.
	ELECTIO GREGORII X. Papæ.	657.
1273.	Redonense concilium.	663.
	Capitula VII.	*ibid.*
	GREGORII Papæ X. epistola ad Henricum Leodiensem.	665.
1274.	LUGDUNENSE II. generale concilium.	669.
	Epistola Gregorii Papæ convocatoria.	*ibid.*
	Ejusdem ad Michaëlem Palæologum Græcorum Imp.	672.
	Ejusdem ad Josephum Patriarcham Græcotum.	679.
	Michaëlis Imp. responsio ad epistolam Gregorii Papæ.	681.
	Gregorii X. ad Michaëlem Imp.	685.
	Brevis nota eorum quæ in Concilio gesta sunt.	687.
	Michaëlis Imp. litteræ ad Gregorium Papam, Græce & Latine.	693.
	Sacramentum Imperatoris Græcorum.	697.
	Litteræ Prælatorum Græciæ.	698.
	Sacramentum Græcorum.	701.
	GREGORII Papæ X. epistolæ.	ibid.
	Constitutiones Gregorii Papæ in Concilio Lugdunensi sancitæ.	705.
	Acta in Concilio, ex variis scriptoribus a Binio collecta.	719.
	Saltzburgense concilium.	721.
	Præfatio.	*ibid.*
	Capitula XXIV.	722.
1275.	Arelatense.	727.
	Capitula XXII.	*ibid.*
1276.	Dunelmensis synodus.	731.

Anno Christi		
	Salmuriense concilium.	735.
	Canones XIV.	736.
	Bituricense generale.	741.
	Capitula XVI.	742.
	Auctoritas Concilii.	749.
	Joannis Turonensis archiepiscopi epistola ad episcopum Nannetensem.	752.
1277.	Compendiense.	751.
	Constantinopolitanum.	753.
	Constantinopolitanum alterum.	757.
1278.	Langesiense.	759.
	Canones XVI.	*ibid.*
1279.	Auscense.	763.
	Biterrense, *ex editione Steph. Baluzii.*	ibid.
	Apud Pontem Audomari.	765.
	Capitula XXIV.	*ibid.*
	Avenionense.	771.
	Capitula XV.	*ibid.*
	Alia ejusdem Concilii statuta.	778.
	Redingense.	779.
	Budense.	789.
	Capitula LXIX.	791.
	Andegavense.	815.
	Capitula V.	*ibid.*
	Tarraconense.	817.
Circiter 1280.	Colonienſis synodus.	*ibid.*
	Præfatio.	*ibid.*
	Statuta XVIII.	819.
	Lambethense.	835.
	Biterrense.	*ibid.*
	Constantinopolitanum.	837.
	Noviomense, incerti temporis.	843.
	Capitula VI.	*ibid.*
	Ravennense.	845.
	Santonensis synodus.	*ibid.*
	Capitula XV.	*ibid.*
	Pictavensis.	849.
	Capitula XI.	*ibid.*
1281.	Saltzburgense concilium.	853.
	Capitula XVIII.	*ibid.*
	Lambethense.	859.
	Præfatio.	*ibid.*
	Capitula XXVII.	861.
	Litteræ Joannis Cantuariensis ad Edwardum regem.	871.
	Quæ debeant in ecclesiis inveniri per Rectores, & quæ per parochianos.	872.
Circiter 1282.	Avenionense.	877.
	Præfatio.	878.
	Capitula X.	879.
1282.	Santonensis synodus.	883.
	Turonense concilium.	885.
	Præfatio.	*ibid.*
	Capitula XIII.	886.
1283.	*Processus contra Petrum regem Aragonum, habitus a Martino IV. Papa.*	889.
1284.	Parisiense concilium.	901.
	Nemausensis synodus.	903.
	Pictavensis.	939.
	Capita VI.	*ibid.*
1285.	Lancicienſe concilium.	943.
1285.	Constantinopolitanum, *circa hunc annum, ubi de loco Damasceni, libro* I. *de fide orthod. cap.* XV. *magna habita controversia est: Alia*	

ANNO CHRISTI

concilii exſtant apud Georg. Pacleymerem, libro VII. unde ea deſcripſit Allatius, libro 2. de conſenſu, cap. 2. num XI. pag. 495. uſque ad pag. 515.

1286. Ravennatenſe I. *ibid.*
Rubricæ IX. *ibid.*
Bituricenſe. 949.
Præfatio. 951.
Capitula XXXVII. *ibid.*
1284. &c. *Provincia Burdegalenſis viſitatio facta a Simone de Belloloco, archiepiſcopo Bituricenſi.* 963.
1286. *Hæreticæ opiniones ab archiepiſcopo Cantuarienſi damnatæ.* 1065.
1287. *Articuli obſervandi per Rectores & vicarios Cantuarienſis diœceſis.* 1071.
Exonienſis ſynodus. *ibid.*
Præfatio. 1073.
Capitula LV. 1074.
Summula, ſeu Modus exigendi confeſſiones, pœnitentiaſque injungendi. 1124.
Remenſe concilium. 1129.
Herbipolenſe. 1131.
Præfatio. 1132.
Capitula XLII. 1133.
Mediolanenſe. 1143.
1288. Inſulanum. *ibid.*
Præfatio. 1144.
Canones XVIII. 1145.
1289. Ciceſtrenſis ſynodus. 1151.
Capitula XII. 1153.
Viennenſe. 1159.
1290. Nugarolienſe. *ibid.*
Canones XII. 1160.
Pariſienſe. 1163.
1291. Saltzburgenſe. *ibid.*
Londinenſe. 1165.
Mediolanenſe. 1167.
1292. Aſchaffenburgenſe. *ibid.*
Ciceſtrenſis ſynodus. *ibid.*
Capitula VII. *ibid.*
1294. Salmurienſe concilium. 1169.
Capitula V. 1170.
BONIFACII Papæ VIII. epiſtolæ quædam, de regno Scotiæ. 1171.
1295. *Statuta Roberti Cantuarienſis.* 1179.
Capitula XLVII. 1181.
1297. Londinenſe. 1195.
1298. Santonenſis ſynodus. 1201.
Capitula VII. *ibid.*
Nemocienſe concilium. 1731.
1299. Rotomagenſe. 1201.
Capitula VII. *ibid.*
Biterrenſe. 1205.
1300. Meledunenſe. 1207.
Mertonenſe. 1209.
Conſtitutiones tres Roberti Cantuarienſis. 1212.
Colonienſis ſynodus. 1215.
Circiter 1300. Capitula XXII. *ibid.*
Bajocenſis ſynodus. 1223.

ANNO CHRISTI

Capitula CXIII. 1226.
Circa eadem tempora, aut paulo poſtea, videntur fuiſſe condita ſtatuta Eccleſiæ Conſtantienſis, quæ edidit Dominus Edmundus Martene, in Collectione nova veterum ſcriptorum: pag. 351. ſed quæ hic adere ſuperſedemus, ob cauſas allatas a P. Coſſartio, pag. 1244. E. tomi hujus.
1300. Auſcitanum concilium. 1245.
Capitula XIII. *ibid.*
Compendienſe. 1247.
Capitula VII. 1249.
1302. Pariſienſis conventus. *ibid.*
Romanum concilium. 1251.
Apud Pennam fidelem. 1253.
Capitula XV. *ibid.*
130, Nugarolienſe. 1259.
Canones XIX. 1260.
1304. Compendienſe. 1263.
Capitula V. 1264.
1305. *CLEMENS Papa V.*
Decretum electionis Clementis V. 1277.
Diploma ejuſdem, in gratiam Regum & Regni Francorum, quo declaratur caput, Unam ſanctam, &c. 1280.
Ejuſdem Clementis V. Papæ epiſtola ad Voladiſlaum, ut abdicato habitu monaſtico Poloniæ regnum adeat; videſis tomo VII. Spicilegii Dacheriani, pag. 236.
1307. Ravennenſe concilium. 1281.
1308. Auſcitanum. *ibid.*
Capitula VI. *ibid.*
1309. Londinenſe. 1283.
Bulla Clementis V. Papæ, convocatoria ad Concilium generale. *ibid.*
Ejuſdem altera, de Templariis. 1289.
Poſonienſe concilium. 1295.
Capitula IX. 1296.
1310. Ejuſdem Concilii confirmatio per Clementem VI. anno 1346. 1302.
Saltzburgenſe I. 1303.
Saltzburgenſe II. *ibid.*
Capitula IV. *ibid.*
Clementis V. conſtitutio, qua mitigatur conſtitutio Bonifacii VIII. *Clericis laicos.* 1305.
Colonienſe. *ibid.*
Præfatio. 1306.
Capitula XXIX. 1307.
Ravennenſia duo. 1317.
Salmanticenſe. 1319.
Pariſienſe. *ibid.*
1311. Moguntinum. 1321.
VIENNENSE generale, a Clemente V. Papa celebratum. *ibid.*
Clementis V. Papæ aliquot epiſtolæ. *ibid.*
Sententia de extinctione Templariorum. 1340.
Notæ quædam Severini Binii. 1352.
Ordo ſeſſionum concilii. 1361.
Ravennenſe II. *ibid.*
Præfatio. 1362.
Rubricæ XXXII. 1363.
1312. Tarraconenſe, *in quo Templarii ſunt abſoluti, reddituſ Ordinis ſui fuere reſtituti, dummodo eſſent ſubjecti epiſcopo loci. Actorum ſummarium duntaxat exhibet Cardinalis de Aguirre, ex mſ. tomo III. Concil. Hiſpan. pag. 546. Verum hujus concilii nulli mentionem ſcriptores rerum Hiſpanicarum, non Blancas, non Surita, non Mariana: quamvis de Templariorum cauſa ſat prolixe differant.*

Digitized by Google

INDEX TOMI VII.

ANNO CHRISTI

1313. *Constitutiones Petri Ruthenensis.* 1739.

1314. Parisiense. 1379.
Capitula III. *ibid.*
Ravennense III. 1381.
Præfatio. *ibid.*
Capitula XX. 1382.

1315. Salmuriense. 1391.
Capitula IV. *ibid.*
Nugarolienſe. 1393.
Capitula V. 1395.

1316. Silvanectense. 1397.
Articuli oblati Eduardo regi a prælatis Angliæ. 1399.
JOANNIS Papæ XXII. epistolæ. 1405.
Ejusdem Registri divisio in quinque partes. 1422.

1317. Ravennense IV. 1433.
Præfatio. 1435. *ibid.*
Capitula XXIV.

1318. Silvanectense. 1403.

1319. Tolosanum. 1453.

1320. Senonense. *ibid.*
Capitula IV. *ibid.*
Constitutiones Joannis Nicosiensis. 1745.

1321. Londinense. 1455.
Capitula VIII. 1456.
Constitutiones Joannis Nicosiensis. 1749.

1322. Palentinum. 1461.
Præfatio. 1463.
Capitula XXVII. 1464.
Colonienſe. 1481.

1323. Parisiense. 1485.

1324. Toletanum. 1487.
Præfatio. *ibid.*
Capitula VIII. 1488.

1325. *Constitutio Joannis Nicosiensis.* 1752.

1326. Avenionense. 1491.
Præfatio. 1493.
Capitula LIX. 1494.
Marciacense. 1515.
Capitula LVI. 1516.
Silvanectense. 1531.
Capitula VII. *ibid.*
Complutense. 1533.

1327. Roffiacense. 1535.
Tolosanum. *ibid.*

1328. Avenionense. 1537.
Londinense. *ibid.*
Capitula IX. *ibid.*

1329. Compendiense. 1541.
Capitula VII. *ibid.*
Parisiensis conventus. 1553.

1330. Marciacense concilium. 1549.
Lamethense. 1551.
Capitula X. *ibid.*

1332. Maghfeldense. 1555.
BENEDICTI Papæ XII. epistola. 1559.
Ejusdem Constitutio, de moderandis procurationibus visitantium 1560.

ANNO CHRISTI

1339. *Ejusdem Constitutiones* XXXVIII. *super reformatione Canonicorum Regularium.* 1565.

1335. Rotomagense concilium. 1603.
Præfatio. *ibid.*
Capitula XIII. 1604.

1335. Salmanticense. 1965.

1336. Bituricense. 1607.
Præfatio. 1608.
Capitula XIV. 1609.
Apud Castrum Gonterii. 1613.
Præfatio. 1614.
Capitula XII. 1615.

1337. Avenionense. 1619.
Præfatio. 1622.
Capitula LXX. 1623.

1339. Toletanum. 1635.
Præfatio. *ibid.*
Capitula V. 1636.

1340. Concilium Nicosiense. 1753.

1341. Constantinopolitanum conciliabulum, *sub Isidoro Patriarcha, ut Nilus; sub Joanne, ut alii tradunt.* 1639.
Anglicanum. *ibid.*
CLEMENTIS Papæ VI. epistola, de Flagellantium hæreticorum condemnatione. 1641.

1342. Londinense. 1645.
Capitula XII. *ibid.*

Forte, 1343. Londinense alterum. 1655.
Præfatio. *ibid.*
Capitula XVII. 1656.

1344. Noviomense. 1667.
Capitula XVII. 1669.
Mandatum Officialis Remensis. 1675.
Ordinatio Joannis archiepiscopi Remensis. 1676.

1346. Parisiense. 1677.
Præfatio. *ibid.*
Capitula XIII. 1678.

1347. Constantinopolitana pseudosynodus, *in qua Joannes Caleca Patriarcha de gradu dejicitur, quoniam Barlaami dogmata tueretur; & Tomus synodicus conficitur, in quo Acindynus & sequaces ipsius damnantur; Gregorius Palamas recte sentire declaratur. Acta synodi refert Cantacuzenus, libro* IV. *cap.* XXIII. *Subscriptiones Lambecius, in Biblioth. Cæsarea, libro seu tomo* VI. *pag.* 28.

1347. Toletanum. 1683.
Capitula IV. *ibid.*

1350. Constantinopolitana pseudosynodus, *in Blachernarum palatio Alexiaco, pro adstruendo errore Gregorii Palamæ archiepiscopi Thessalonicensis, damnandisque Barlaamo & Acindyno. Græca ex editione P. Francisci Combefisii, Ordinis Prædicatorum, repræsentamus in Tomo* XI. *pag.* 283.
Patavinum. 1685.
Constitutiones Philippi Nicosiensis. 1760.

1351. Biterrense. 1685.
Præfatio. 1690.
Capitula VIII. *ibid.*
Constantinopolitana synodus, *adversus Gregorium Palamam: cujus synodi Acta prolixe describuntur a Nicephoro Gregora, libro* XVIII. *cap.* V. *& libris* XXI. XX. *&* XXI.

Digitized by Google

INDEX TOMI VII.

Anno Christi		
	Lambethense.	1693.
	INNOCENTII Papæ VI. epistola.	1695.
	Constitutiones Nicosienses, sive synodicum Nicosiense.	1697.
1354.	*Constitutio Philippi Nicosiensis archiepiscopi.*	1762.
1355.	Toletanum concilium.	*ibid.*
1362.	Magfeldense.	1763.
	Lamhethense.	1765.
1366.	*URBANI Papæ V. constitutio contra pluralitatem beneficiorum.*	1767.
1365.	Concilia varia, de eodem argumento.	1771.
	Andegavense.	*ibid.*
	Præfatio.	*ibid.*
	Capitula XXXIV.	1772.
1367.	Eboracense.	1785.
	Capitula X.	*ibid.*
1368.	Vaurense.	1793.
	Urbani V. Papæ litteræ, de concilio provinciali celebrando.	*ibid.*
	Petri Narbonensis epistola ad Gaucelinum Magalonensem.	1794.
	Ejusdem epistolæ ad ceteros episcopos provinciæ Narbonensis.	1796.
	Constitutiones editæ in concilio Vaurensi.	1797.
	Capitula CXXXIII.	1804.
	Indulgentia ab episcopis concilii concessa.	1860.
	Urbani Papæ V. litteræ ad archiepiscopos, qui concilio interfuerunt.	1862.
	Condemnatio quorumdam errorum, per Simonem Cantuariensem.	1863.
1371.	*GREGORII Papæ XI. Constitutio, & epistolæ.*	1865.
	Conclusiones Joannis Wiclef.	1870.
	Mandatum auctoritate Apostolica de Wicleffi erroribus inquirendis.	1871.
1374.	Narbonense concilium.	1873.
	Indictio Concilii.	*ibid.*
	Bullæ Gregorii XI. super celebrando Concilio provinciali.	1875.
	Præfatio.	1878.
	Canones XXVIII.	1879.
1375.	Uniejoviense.	1887.
1378.	Gloceſtrience.	*ibid.*
1382.	Londinense.	1889.
	Conclusiones hæreticæ, erroneæ, & determinationi ecclesiæ repugnantes.	1890.
	Potestas regia concessa episcopis ad arrestandum quoscumque hæresim prædicantes.	1897.
1386.	Saltzburgense.	1899.
	Capitula XVII.	1901.
1388.	Palentinum.	1905.
	Præfatio.	*ibid.*
	Capitula, seu Rubricæ VII.	1906.
1390.	*BONIFACII Papæ IX. epistola.*	1911.
1391.	Londinense concilium.	1913.
1394.	Parisiense.	1915.
1396.	Londinense.	1923.
	Articuli excerpti ex Trialogo Wicleffi, & damnati in Concilio Londinensi.	ibid.
1399.	Cantuariense.	1925.
1400. &c.	Anglicana.	*ibid.*
1405.	Pragense.	1929.
	GREGORII Papæ XII. epistola ad Petrum de Luna.	ibid.
	Epistolæ duæ Petri de Luna.	1930.
1408.	Parisiense concilium.	1933.
	Oxoniense.	1935.
	Præfatio.	1936.
	Capitula XIII.	1938.
	Remense, *cujus summarium exhibet Cl. Marlot, Metropolis Remensis tome 2. pag. 688. & sequentibus.*	
1409.	Commissio episcopo Londinensi ad publicandum constitutiones prædictas.	1947.
	Aquileiense.	1949.
	Sententia lata in concilio generali Gregorii Papæ, contra Petrum de Luna, & Petrum e Candia..	1951.
	Perpiniacense conciliabulum.	1955.
	Francofurtensis conventus.	1961.

CONCILIUM

Digitized by Google

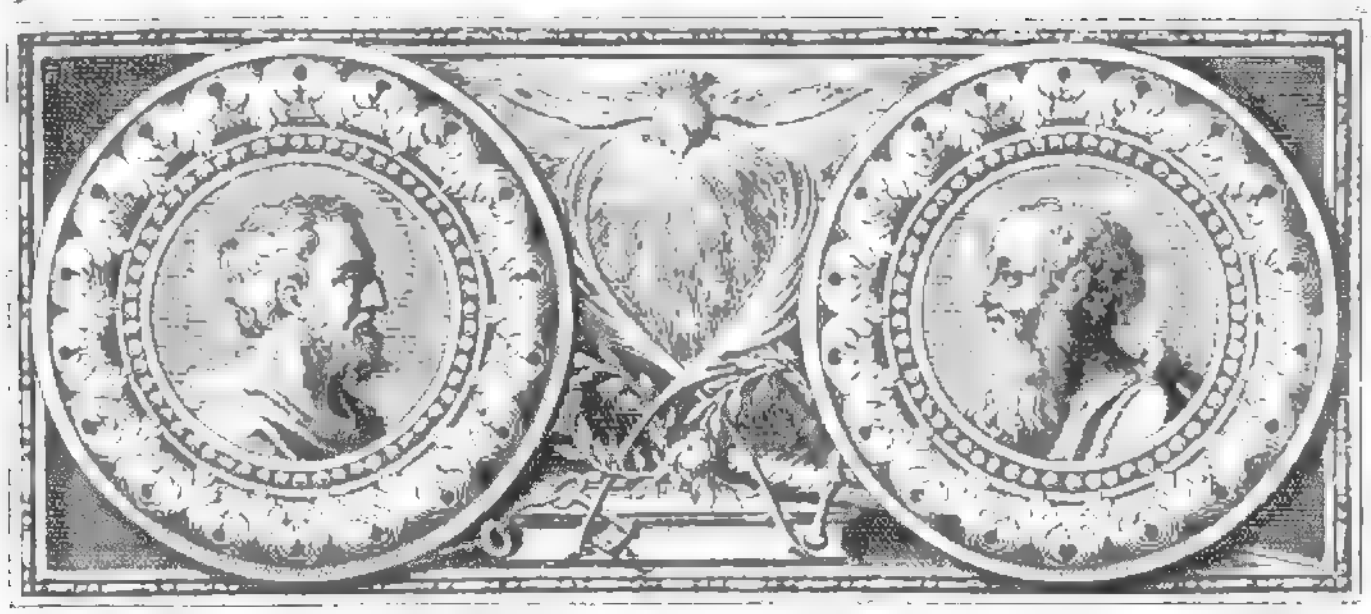

CONCILIUM LATERANENSE IV. GENERALE, SUB INNOCENTIO PAPA III.

ANNO CHRISTI 1213. — EPISTOLÆ INNOCENTII PAPÆ III. — ANNO CHRISTI 1213.

Ad Concilium ſpectantes.

Univerſis Chriſti fidelibus per Moguntinam provinciam conſtitutis.

Ex Regiſtr. epiſtol. eiusd. Innocentii III. lib. 16. epiſt. 26.

URA major nunc inſtat neceſſitas, quam umquam inſtiterit, ut terræ ſanctæ neceſſitatibus ſuccurratur; & de ſuccurſu ſperatur major, quàm unquam provenerit, utilitas proventura: ecce reſumpto clamore, clamamus ad vos, & pro illo clamamus, qui moriendo, voce magna clamavit in cruce, factus obediens Deo Patri uſque ad mortem crucis; clamans, ut nos ab æternæ mortis eriperet cruciatu. Qui clamat etiam per ſe ipſum, & dicit: *Si quis vult poſt me venire, abneget ſemetipſum, & tollat crucem ſuam, & ſequatur me:* ac ſi diceret manifeſtius: Qui vult me ſubſequi ad coronam, me quoque ſubſequatur ad pugnam, quæ nunc ad probationem proponitur univerſis. Poterat enim omnipotens Deus terram illam, ſi vellet, omnino defendere, ne in manus traderetur hoſtiles. Poſſet & illam, ſi vellet, de manibus hoſtium facile liberare, cum nihil poſſit ejus reſiſtere voluntati. Sed cum jam ſuperabundaſſet iniquitas, refrigeſcente caritate multorum: ut fideles ſuos a ſomno mortis ad virtutis ſtudium excitaret, agonem illis propoſuit, in quo fidem eorum velut aurum in fornace probaret; occaſionem ſaluris, immo ſalvationis cauſam præſtando: ut, qui fideliter pro ipſo certaverint, ab ipſo feliciter coronentur; & qui ei noluerint in tantæ neceſſitatis articulo debitæ ſervitutis impendere famulatum, in noviſſimo diſtricti examinis die juſtam mereantur damnationis ſententiam ſuſtinere. O quanta jam provenit utilitas ex hac cauſa! Quam multi converſi ad pœnitentiam pro liberatione terræ ſanctæ mancipaverunt ſe obſequio Crucifixi, & quaſi per agonem coronam gloriæ ſunt adepti: qui forte in ſuis iniquitatibus periiſſent, carnalibus voluptatibus & mundanis illecebris irretiti! Vetus eſt hoc artificium Jeſu Chriſti, quod ad ſuorum ſalutem fidelium diebus iſtis dignatus eſt innovare. Si enim aliquis rex temporalis a ſuis hoſtibus ejiceretur de regno, niſi vaſſalli ejus pro eo non ſolum res exponerent, ſed perſonas: nonne, cum regnum recuperaſſet amiſſum, eos velut infideles damnaret, & excogitaret in eos inexcogitata tormenta, quibus perderet male malos? Sic & rex regum, Dominus Jeſus Chriſtus, qui corpus & animam, & cetera vobis contulit bona, de ingratitudinis vitio, & infidelitatis crimine vos damnabit: ſi ei quaſi ejecto de regno, quod pretio ſui ſanguinis comparavit, neglexeritis ſubvenire. Sciat ergo ſe culpabiliter durum & dure culpabilem, quicumque in hoc neceſſitatis articulo ſuum negaverit obſequium Redemptori. Nam ſi quis ſibi vel modicum quid hereditatis paternæ ſentiret dure ablatum; mox ſecundum morem mundanum totis viribus laboraret, ut ſuam vindicaret injuriam, & violentiam propulſaret; nec rebus parceret, nec perſonis, donec ex toto recuperaret amiſſum. Quomodo ergo poterit excuſari qui nec mediocriter laborare ſtuduerit pro punienda ſui Redemptoris offenſa &

Matth. 16.

ANNO CHRISTI 1213.

ejus injuria ulciſcenda, dum parcendo rebus & perſonis impedit ne locus recuperetur paſſionis & reſurrectionis Dominicæ, in quo Deus rex noſter ante ſæcula ſalutem in medio terræ dignatus eſt operari? Quomodo etiam ſecundum præceptum divinum

Luc. 10. diligit proximum ſuum ſicut ſeipſum, ſicut ſcriptum eſt; qui ſcit fratres ſuos, fide ac nomine Chriſtianos, apud perfidos Saracenos ergaſtulo diri carceris detineri, ac jugo deprimi graviſſimæ ſervitutis; & ad liberationem eorum, efficacem operam non impendit, tranſgrediendo illius naturalis legis mandatum,

Matth. 7. Luc. 6. quod Dominus in evangelio declaravit: *Quæcumque vultis ut faciant vobis homines, & vos facite illis?* An forte neſcitis quod apud illos multa millia Chriſtianorum in ſervitute ac carcere detinentur, qui tormentis innumeris cruciantur? Et quidem omnes pæne Saracenorum provincias, uſque poſt tempora ſancti Gregorii, Chriſtiani populi poſſederunt: ſed extunc quidam perditionis filius Machometus pſeudopropheta ſurrexit, qui per ſæculares illecebras & voluptates carnales multos a veritate ſeduxit. Cujus perfidia, etſi uſque ad hæc tempora invaluerit, confidimus tamen in Domino, qui jam fecit nobiſcum ſignum in bonum, quod finis hujus beſtiæ appropinquat: *cujus numerus*, ſecundum Apocalypſim

Apoc. 13. Joannis, *intra ſexcenta ſexaginta ſex clauditur:* in proximo finietur per operationem Spiritus ſeptiformis, qui caritatis igne corda fidelium hactenus frigeſcentia reaccendet: ex quibus jam pæne ſexcenti

[a] *Corr. penes* ſunt anni completi. Certe [a] propter priores injurias grandes & graves Redemptori noſtro pro noſtris offenſis a perfidis Saracenis illatas, nuper in monte Thabor, *ubi diſcipulis ſuis futuræ glorificationis* ſpeciem demonſtravit: iidem perfidi Saraceni quamdam munitionis arcem in confuſionem Chriſtiani nominis erexerunt: per quam civitatem Acon ſibi valde vicinam de facili cogitant occupare; ac deinde ſine omni contradictionis obſtaculo reſiduum terræ hujus invadere, cum ſit viribus & opibus pæne penitus deſtituta. Eapropter igitur, dilectiſſimi filii, diſſenſiones & æmulationes fraternas in pacis & dilectionis fœdera commutantes, accingimini ad obſequium Crucifixi: non dubitantes pro illo res exponere ac perſonas, qui pro vobis animam ſuam poſuit, & ſanguinem ſuum fudit; certi pariter & ſecuri, quod ſi vere pœnitentes fueritis, per hunc temporalem laborem, quaſi quodam compendio, ad requiem pervenietis æternam. Nos enim de omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate confiſi; ex illa quam nobis Deus, licet indignis, ligandi atque ſolvendi contulit poteſtate; omnibus, qui laborem iſtum in propriis perſonis ſubierint & expenſis, plenam ſuorum peccatorum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione juſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in perſonis propriis illuc acceſſerint, ſed in ſuis duntaxat expenſis, juxta facultatem & qualitatem ſuam, viros idoneos deſtinaverint: & illis ſimiliter, qui licet in alienis expenſis, in propriis tamen perſonis aſſumptæ peregrinationis laborem impenderint; plenam ſuorum veniam concedimus peccatorum. Hujus quoque remiſſionis volumus & concedimus eſſe participes juxta quantitatem ſubſidii, & devotionis affectum, omnes qui ad ſubventionem ipſius terræ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt. Perſonas quoque ipſorum, & bona, ex quo crucem aſſumpſerint, ſub ſancti Petri & noſtra protectione ſuſcipimus: nec non & ſub archiepiſcoporum, & epiſcoporum, &

Gregor. VIII. epiſt. 1.

omnium prælatorum eccleſiæ Dei defenſione conſiſtant. Quod ſi quiſquam contra præſumpſerit, per eccleſiarum prælatos, appellatione poſtpoſita, cenſura eccleſiaſtica compeſcatur. Si qui vero proficiſcentium illuc, ad præſtandas uſuras juramento tenentur adſtricti: creditores eorum per eccleſiarum prælatos, ut remittant eis præfatum juramentum, & ab uſurarum exactione deſiſtant, eadem præcipimus diſtrictione compelli. Quod ſi quiſquam creditorum eos ad ſolutionem coëgerit uſurarum, eum ad reſtitutionem earum ſimili cogi animadverſione mandamus. Judæos vero ad remittendas ipſis uſuras per ſæcularem compelli præcipimus poteſtatem: & donec illas remiſerint, ab univerſis Chriſti fidelibus, tam in mercimoniis, quam in aliis, per excommunicationis ſententiam eis omnino communio denegetur. Ut autem terræ ſanctæ ſubſidium diviſum in plurimos facilius impendatur, obſecramus omnes & ſingulos, per Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, unum ſolum verum, unum æternum Deum, poſtulantes vice Chriſti pro Chriſto, ab archiepiſcopis, & epiſcopis, abbatibus, & prioribus, & tam cathedralium, quam conventualium eccleſiarum capitulis, & clericis univerſis: nec non civitatibus, villis, & oppidis: competentem numerum bellatorum cum expenſis ad triennium neceſſariis ſecundum proprias facultates. Et ſi ad hoc, unum quodlibet non ſuffecerit, plura conjungantur in unum: quia pro certo ſperamus, quod perſonæ non deerunt, ſi expenſæ non deſint: poſtulantes hoc ipſum a regibus, & principibus, comitibus, & baronibus, aliiſque magnatibus, qui forſitan per ſeipſos perſonaliter non acceſſerint ad obſequium Crucifixi. A civitatibus vero maritimis navale ſubſidium poſtulamus. Et ne aliis onera gravia & importabilia imponere videamur, quæ digito noſtro movere nolimus: poteſtamur veraciter coram Deo, quia quod ab aliis exigimus faciendum, hoc ipſi prompto animo faciemus. Clericis autem ad hoc negotium neceſſariis providimus indulgendum: ut, omni contradictione ceſſante, beneficiorum ſuorum proventus propter hoc valeant uſque ad triennium pignori obligare. Quia vero ſubſidium terræ ſanctæ multum impediri, vel retardari contingeret, ſi ante ſuſceptionem crucis examinari quemlibet oporteret, an eſſet idoneus & ſufficiens ad hujuſmodi votum perſonaliter proſequendum: concedimus, ut regularibus perſonis exceptis, ſuſcipiant quicumque voluerint ſignum crucis: ita quod, cum urgens neceſſitas aut evidens utilitas poſtulaverit, votum ipſum de mandato apoſtolico poſſit commutari, aut redimi, vel differri. Et propter eamdem cauſam, remiſſiones & indulgentias hactenus a nobis conceſſas procedentibus in Hiſpaniam contra Mauros, vel contra hæreticos in Provinciam, revocamus: maxime cum illis conceſſæ fuerint ad tempus, quod jam ex toto præteriit; & iſtis, ob cauſam quæ jam ex majori parte ceſſavit: utroque negotio per Dei gratiam adeo provecto, ut vehementem inſtantiam non requirat; & ſi forte requiret, nos ingruenti neceſſitati reſpicere curaremus. Concedimus tamen, ut hujuſmodi remiſſiones & indulgentias apud Provinciales remaneant & Hiſpanos.

Ceterum quia curſarii & piratæ nimis impediunt ſubſidium terræ ſanctæ, capiendo, ſpoliando tranſeuntes ad illam, & revertentes ab illa: nos eos, & principales adjutores & fautores eorum, excommunicationis vinculo innodamus: ſub intimatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis ſcienter communicet in aliquo venditionis vel emptionis tracta-

ed by Google

ANNO CHRISTI 1213.

tu; & injungentes rectoribus civitatum, & locorum ſuorum, ut eos ab hac iniquitate revocent & compeſcant. Alioquin, quia nolle perturbare perverſos nihil eſt aliud quam fovere, nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ qui manifeſto facinori deſinit obviare; nos in perſonas & terras eorum ſeveritatem eccleſiaſticam curabimus exercere, cum tales, non minus quam Saraceni, adverſentur nomini Chriſtiano. Innovamus præterea excommunicationis ſententiam in Lateranenſi concilio promulgatam adverſus eos qui Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum: quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent: eoſque rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium ſervos, ſi capti fuerint, fore cenſemus: præcipientes, ut per omnes urbes maritimas diebus Dominicis & feſtivis hujuſmodi ſententia publice innovetur.

Concilium Lateranense ſub Alexandro III. Canone 4.

Verum cum longe plus de divina clementia, quam de humana potentia confidere debeamus: oportet nos in tali conflictu non tam corporalibus armis quam ſpiritualibus dimicare. Ideoque ſtatuimus, & mandamus, ut ſingulis menſibus ſemel fiat generalis proceſſio ſeorſum virorum, ac ſeorſum, ubi fieri poterit, mulierum; in humilitate mentis & corporis cum devota orationum inſtantia poſtulantium, ut miſericors Deus auferat hoc a nobis confuſionis opprobrium: liberando terram illam, in qua univerſa redemptionis noſtræ ſacramenta peregit, de manibus paganorum: reſtituendo eam ad laudem & gloriam nominis ſui ſancti populo Chriſtiano, proviſo prudenter ut ſemper in ipſa proceſſione verbum ſaluti feræ crucis cum diligenti exhortatione populo proponatur. Orationi vero jejunium & eleemoſyna conjungantur: ut his quaſi alis facilius & celerius ipſa volet oratio ad piiſſimas aures Dei, qui nos clementer exaudiat in tempore opportuno. Singulis quoque diebus intra Miſſarum ſolemnia, poſt pacis oſculum, cum jam pro peccatis mundi offerenda vel ſumenda eſt hoſtia ſalutaris, omnes tam viri, quam mulieres humiliter proſternantur ad terram: & a clericis pſalmus iſte, *Deus venerunt gentes in hereditatem tuam*, alta voce cantetur: quo cum hoc verſu devote finito, *Exſurgat Deus & diſſipentur inimici ejus: & fugiant a facie ejus qui oderunt eum*: ſacerdos qui celebrat, orationem iſtam ſuper altare decantet alta voce:

Pſalm. 78.

Pſalm. 67.

Deus qui admirabili providentia cuncta diſponis, te ſuppliciter exoramus: ut terram, quam unigenitus Filius tuus proprio ſanguine conſecravit, de manibus inimicorum crucis eripiens, reſtituas cultui Chriſtiano: vota fidelium ad ejus liberationem inſtantium miſericorditer dirigendo in viam ſalutis æternæ. Per eumdem Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum filium tuum, qui tecum, *&c.*

In illis autem eccleſiis, in quibus conveniet proceſſio generalis, truncus concavus ſtatuatur tribus clavibus conſignatus: una penes honeſtum preſbyterum, alia penes devotum laïcum, & tertia penes aliquem regularem fideliter conſervandis: in quo clerici, & laïci, viri, & mulieres, eleemoſynas ſuas ponant in terræ ſanctæ ſubſidium convertendas, ſecundum diſpoſitionem eorum, quibus hæc fuerit ſolicitudo commiſſa. Porro ſuper proceſſu & tranſitu modeſto & ordinato, congruo loco & tempore, faciendo, nondum oportet aliquid diffinire, donec exercitus Domini cruce ſignetur. Sed tunc penſatis undique circumſtantiis, quæcumque viderimus opportuna, de prudentum virorum conſilio ſtatuemus. Ad hæc igitur exſequenda dilectos filios de Salem, & quondam de Novo caſtro abbates, & C. decanum Spirenſem, & præpoſitum Auguſtenſem, viros utique probatæ honeſtatis & fidei, deputamus: qui adſcitis ſecum viris providis & honeſtis, auctoritate noſtra ſtatuant & diſponant quæcumque ad hoc negotium promovendum viderint expedire: facientes quæ ſtatuerint in ſingulis diœceſibus per viros idoneos ad hoc ſpecialiter deputatos fideliter & ſolicite procurari. Quocirca univerſitatem veſtram rogamus, monemus, & obſecramus in Domino, per apoſtolica vobis ſcripta mandantes, & in virtute Spiritus ſancti injungentes, quatenus eis pro Chriſto legatione fungentibus tales vos exhibere curetis, neceſſaria miniſtrantes eiſdem, quod per vos & in vobis fructum faciant exoptatum.

ANNO CHRISTI 1213.

In eodem modo, per Magdeburgenſem & Bremenſem provincias.

In eodem modo, per Colonienſem provinciam.

In eodem modo, per Saltzburgenſem provinciam.

In eodem modo, per Treverenſem provinciam.

In eodem modo, per Poloniam.

In eodem modo, per Sueciam.

In eodem modo, per Lundenſem provinciam.

In eodem modo, per Angliam.

In eodem modo, per Tuſciam.

In eodem modo, per Hiberniam.

In eodem modo, per Norvegiam.

In eodem modo univerſis per regnum Franciæ conſtitutis.

In eodem modo, per Scotiam.

In eodem modo, per Sardiniam.

In eodem modo, per Dalmatiam.

In eodem modo, per Ravennatem, Mediolanenſem, & Januenſem, provincias conſtitutis.

In eodem modo, per Marchiam Anconitanam.

In eodem modo, per Hungariam.

In eodem modo, Pragenſi epiſcopo, & abbatibus, prioribus, & univerſis Chriſti fidelibus, per Bohemiam conſtitutis.

In eodem modo, per Calabriam.

Archiepiſcopo, & epiſcopis, abbatibus, & prioribus per Viennenſem provinciam conſtitutis.

Ex Regiſtr. Innocentii III. lib. 16. epiſt. 82.

VIneam Domini ſabaoth multiformes moliuntur beſtiæ demoliri: quarum incurſus adeo invaluit contra ipſam, ut ex parte non modica pro vitibus ſpinæ ſuccreverint: &, quod gementes referimus, ipſæ jam vites proferant pro uva labruſcam, infectæ multipliciter & corruptæ. Illius ergo teſtimonium invocamus, qui teſtis eſt in cælo fidelis, quod inter omnia deſiderabilia cordis noſtri duo in hoc ſæculo principaliter affectamus: ut ad recuperationem videlicet terræ ſanctæ, ac reformationem univerſalis eccleſiæ, valeamus intendere cum affectu. Quorum utrumque tantam requirit proviſionis inſtantiam, ut abſque gravi & grandi periculo ultra diſſimulari nequeat vel differri. Unde ſupplicationes & lacrymas frequenter effudimus coram Deo, humiliter obſecrantes: quatenus ſuper his ſuum beneplacitum revelaret, ſpiraret affectum, accenderet deſiderium, & propoſitum confirmaret, facultatem & opportunitatem præſtando ad ea ſalubriter exſequenda. Quapropter habito ſuper his cum fratribus noſtris & aliis viris prudentibus frequenti ac diligenti tractatu, prout tanti ſollicitudo propoſiti exigebat, hoc tamdem ad exſequendum prædicta de ipſorum conſilio providimus faciendum: ut quia

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1213.

hæc universorum fidelium communem statum respiciunt, generale concilium juxta priscam sanctorum patrum consuetudinem convocemus, propter lucra solummodo animarum opportuno tempore celebrandum: in quo ad exstirpanda vitia, & plantandas virtutes, corrigendos excessus, & reformandos mores, eliminandas hæreses: ad roborandam fidem, sopiendas discordias, & stabiliendam pacem, comprimendas oppressiones, & libertatem fovendam; inducendos principes & populos Christianos ad succursum & subsidium terræ sanctæ tam a clericis quam a laïcis impendendum, cum ceteris quæ longum esset per singula numerare, provide statuantur inviolabiliter observanda circa prælatos & subditos regulares & sæculares, quæcumque de ipsius approbatione concilii visa fuerint expedire ad laudem & gloriam nominis ejus, remedium & salutem animarum nostrarum, ac profectum & utilitatem populi Christiani. Quia vero ante biennium, universale non posset concilium commode congregari: disposuimus interim per viros prudentes in singulis provinciis plenius explorare quæ apostolicæ provisionis limam exposcunt, & præmittere viros idoneos ad terræ sanctæ negotium procurandum: ut, si exigente necessitate sacrum concilium approbaverit, nos personaliter ipsum negotium assumamus efficacius promovendum. Credentes igitur hoc salutare propositum ab illo descendere, a quo est omne datum optimum, & omne donum perfectum; universitati vestræ per apostolica scripta præcipimus: quatenus vos taliter præparetis, quod a præsenti Dominicæ Incarnationis millesimo ducentesimo tertiodecimo anno usque ad duos annos & dimidium, præfixis vobis pro termino Kalendis Novembris, nostro vos conspectui præsentetis cum modestia & cautela: ita quod in vestra provincia unus vel duo de suffraganeis valeant episcopis remanere pro Christianitatis ministeriis exercendis; & tam illi quam alii, qui canonica forte præpeditione detenti personaliter venire nequiverint, idoneos pro se dirigant responsales, personarum & evectionum mediocritate servata, quam Lateranense concilium definivit: ut nullus omnino plures, quivis autem pauciores adducere secum possit: nec quisquam superfluas faciat & pomposas, sed necessarias tantum & moderatas expensas, ostendendo se actu & habitu verum Christi cultorem; cum non sæcularis applausus, sed spiritualis profectus in hoc sit negotio requirendus. Injungatis autem vos, fratres archiepiscopi & episcopi, ex parte nostra universis ecclesiarum capitulis, non solum cathedralium, sed etiam aliarum, ut præpositum, vel decanum, aut alios viros idoneos, ad concilium pro se mittant: cum nonnulla sint in ipso tractanda, quæ specialiter ad ecclesiarum capitula pertinebunt. Interim vero & per vos ipsos, & per alios viros prudentes, universa subtiliter inquiratis, quæ correctionis aut reformationis studio indigere videntur: & ea fideliter conscribentes, ad sacri concilii perferatis examen: circa subventionem necessariam terræ sanctæ, ubi Deus rex noster ante sæcula salutem in medio terræ dignatus est operari, opem & operam efficaciter impensuri, assistendo fideliter & prudenter iis quos deputavimus ad hoc negotium specialiter procurandum. Nullus itaque se fallaciter excusando ab executione tam sancti operis subtrahat, si canonicam vult effugere ultionem. Nemo dissensionum obstacula vel itinerum impedimenta causetur, quæ Domino faciente signum in bonum, ex magna jam parte cessare cœperunt. Nam & quanto imminent majora pericula, tanto potiora remedia convenit adhiberi: A numquam enim navigabit per æquora qui semper exspectat ut mare non conciter ex se fluctus. Datum Laterani decimo tertio Kalendas Maii, pontificatus nostri anno sextodecimo.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, abbatibus, prioribus per Moguntinam provinciam constitutis.

In eodem modo, per Bremensem provinciam constitutis.

In eodem modo, per Gneznensem provinciam constitutis.

In eodem modo, per Saltzburgensem provinciam constitutis.

In eodem modo, per Treverensem provinciam constitutis.

B In eodem modo, per Magdeburgensem provinciam constitutis.

In eodem modo, per Coloniensem provinciam constitutis.

In eodem modo, per Cyprum.

In eodem modo, per Eboracensem provinciam constitutis.

In eodem modo, per Tarantasiensem provinciam constitutis.

In eodem modo, per Dublinien sem.

In eodem modo, per Upsalensem.

In eodem modo, per Ebredunensem.

In eodem modo, Catholico, archiepiscopis, & episcopis, nec non abbatibus per Armeniam.

C In eodem modo, per Castellensem provinciam.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Heraclien sem provinciam constitutis.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Athenien sem provinciam constituris.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Thessalonicensem provinciam constitutis.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Larissensem provinciam constitutis.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Patracensem provinciam constitutis.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Cretensem provinciam.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per

D Tuamensem provinciam.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Tarantasiensem provinciam. *Jam superius ipsum posuimus.*

In eodem modo, episcopo Pragensi.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Lundensem provinciam.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Strigonien sem provinciam.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Calaritanam provinciam.

In eodem modo, archiepiscopis, & episcopis, per Viennensem provinciam.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Andrinopolitanam provinciam.

E In eodem modo, episcopis, per Scotiam.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Lugdunensem provinciam.

In eodem modo, episcopo Regensi.

In eodem modo, archiepiscopo Maronitano.

In eodem modo, archiepiscopo Sertensi.

In eodem modo, archiepiscopo Miditensi.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Aquensem.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Antibarensem.

In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Macrensem.

Concilium Lateranense sub Alexand. III. Cap. 4.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1213.

In eodem modo, episcopis, per Tusciam, & Marchiam Anconitanam, & ducarum Spoleti, constitutis.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Neupratensem.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Messinopolitanam.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, abbatibus, prioribus, per Pisanam.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Tripolitanam.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Verisiensem.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Tyrensem.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Philippensem.
In eodem modo, per Armacanam provinciam constituris.
In eodem modo, per Apuliam, & Terram Laboris.
In eodem modo, per Calabriam.
In eodem modo, per Siciliam.
In eodem modo, per Ravennatensem.
In eodem modo, per Ragusiensem provinciam.
In eodem modo, per Mediolanensem.
In eodem modo, per Arelatensem.
In eodem modo, per Narbonensem.
In eodem modo, per Jadrensem.
In eodem modo, per Nidrosiensem.
In eodem modo, per Januensem.
In eodem modo, per Bisuntinam.
In eodem modo, per Arborensem.
In eodem modo, per Aquileiensem.
In eodem modo, per Bulgariam & Blachiam.
In eodem modo, per Cantuariensem.
In eodem modo, per Spalatinam.
In eodem modo, per Gradensem.
In eodem modo, per Turritanam.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, abbatibus, prioribus, per Tarraconensem.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, abbatibus, prioribus, per Toletanam.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, abbatibus, prioribus, per Bracarensem.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, abbatibus, prioribus, per Compostellanam.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Corinthiensem.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, per Nazarensem.
In eodem modo, archiepiscopis, & episcopis, & abbatibus, tam Latinis, quam Græcis, per Constantinopolitanam provinciam.
In eodem modo, episcopo Crotonensi.
In eodem modo, illustri Constantinopolitano Imperatori: Vineam Domini sabaoth, usque, Ex se fluctus. Postea ponitur hæc clausula: Cum ergo deceat & expediat, ut tua imperialis sublimitas ad synodum tam solemnem nuntios dirigat speciales: serenitatem tuam monemus, & exhortamur in Domino attentius, quatenus præscripto termino, vita comite, viros idoneos dirigere non postponas, per quos tuæ nobis aperias beneplacitum voluntatis: quia, quantum cum honestate poterimus, ad tuum libenter & efficaciter intendemus commodum & honorem. Datum, &c.
In eodem modo, illustri regi Cypri.
In eodem modo, regi Norvagiæ.
In eodem modo, regi Corxaiæ.
In eodem modo, regi Lumbricensi.
In eodem modo, regi Conaciæ.
In eodem modo, regi Mindiensi.
In eodem modo, regi Sueciæ.
In eodem modo, regi Aragonum: Navarræ, Castellæ, Legionensi, Portugallensi regibus, ita quod cuilibet per se.
In eodem modo, Magistro & fratribus Militiæ Templi: Vineam Domini sabaoth, &c. usque, Donum perfectum. Universis archiepiscopis, & episcopis, & aliis ecclesiarum prælatis per universas fere Christianorum provincias constitutis, per apostolica scripta præcipimus & mandamus, ut seipsos taliter præparent, &c. verbis competenter mutatis usque, Requirendus. Injungant etiam archiepiscopi, & episcopi, ex parte nostra universis ecclesiarum capitulis, &c. usque, Fluctus. Cum igitur in hoc generali concilio sint multa tractanda, quæ ad statum vestri ordinis pertinebunt: decet & expedit, ut ad idem concilium viros idoneos destinetis, qui negotia vestra debeant fideliter procurare.
In eodem modo, Magistro, & fratribus Hospitalis Hierosolymitani.
In eodem modo, capitulo Constantinopolitano: Vineam Domini sabaoth, &c. usque, Cum modestia & cautela. Qui vero canonica forte præpeditione detenti, personaliter venire nequiverint, idoneos pro se dirigant responsales, nec quisquam superfluas, &c. usque, Requirendus. Ideoque discretioni vestræ, per apostolica scripta mandamus, quatenus ei, qui auctore Deo Constantinopolitanæ ecclesiæ præsidebit, ex parte nostra quæ præmissa sunt fideliter nuntietis, ut & ipse juxta priscam formam nostro se conspectui repræsentet; nihilominus de collegio vestro viros idoneos pro vobis ad hoc sacrum concilium transmissuri: cum nonnulla sint in ipso tractanda, quæ specialiter ad ecclesiarum capitula pertinebunt. Interim vero per vos ipsos, & alios viros prudentes, &c. usque, Perferatis examen. Nullus itaque se fallaciter, &c. usque, Ex se fluctus. Datum, &c.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, abbatibus, prioribus, per Lugdunensem provinciam: Vineam Domini, usque, Ex se fluctus. Datum, &c.
In eodem modo, archiepiscopo, & episcopis, & abbatibus, prioribus, per Senonensem.
In eodem modo, per Rotomagensem provinciam.
In eodem modo, per Bituricensem provinciam.
In eodem modo, per Remensem provinciam.
In eodem modo, per Turonensem provinciam.
In eodem modo, per Burdigalensem provinciam.
In eodem fere modo, Philippo illustri regi Francorum: Vineam Domini sabaoth, &c. usque, Ex se fluctus. Cum ergo deceat & expediat, &c. usque, Commodum & honorem. Datum, &c.
In eodem fere modo, abbati & conventui Cisterciensis ordinis: Vineam Domini sabaoth, &c. usque, Ex se fluctus. Cum igitur in hoc generali concilio, &c. usque, Procurare. Datum, &c.
In eodem modo, abbati, & conventui Præmonstratensi.

Archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, ceterisque clericis, per regnum Franciæ constitutis.

Ex Regesto Innocentii III. lib. 16. epist. 28.

PIum & sanctum propositum, quod de subventione terræ sanctæ pro communi utilitate Deo inspirante concepimus, & perducere satagimus ad effectum, ex generalibus litteris poteritis advertere manifeste. Ad hoc igitur salutare propositum exsequendum, dilectum filium nostrum Robertum tituli

ANNO CHRISTI 1213.

sancti Stephani in Cælio monte presbyterum cardinalem, apostolicæ sedis legatum, virum utique probatæ honestatis & fidei, destinamus, merito suæ probitatis speciali gratia nobis acceptum: per apostolica vobis scripta mandantes, quatenus eum vice nostra, immo potius vice Christi, devote suscipere, ac honeste tractare curetis, ipsius salubribus monitis & mandatis humiliter intendentes, præsertim in iis quæ pertinent ad subsidium terræ sanctæ. Nos enim, quod super his & aliis ad suæ legationis officium pertinentibus provida deliberatione statuerit, præcipimus inviolabiliter observari: concedentes eidem, ut evellat & destruat, ædificet atque plantet, quæ sibi evellenda & destruenda, ædificanda occurrerint & plantanda. Datum, *&c.*

Roberto tituli S. Stephani in Cælio monte presbytero cardinali, Apostolicæ sedis legato.

Ex Regesto Innocentii III. lib. 16. epist. 32.

UT efficacius possis intendere ad subsidium terræ sanctæ, præsentium tibi auctoritate concedimus, ut iis, qui ad tuam vocationem devote convenerint ad audiendum verbum salutiferæ crucis, de injunctis sibi pœnitentiis vice nostra veram valeas indulgentiam impertiri. De torneamentis autem hoc tibi duximus concedendum, ut de virorum prudentum concilio salubriter studeas, quod terræ sanctæ utilitati secundum Deum videris expedire. Datum, *&c.*

Illustri Regi Francorum.

Ex Regesto Innocentii III. lib. 16. epist. 33.

QUam sincerum dilectionis affectum erga te, ac filium tuum & regnum Franciæ habeamus, novit ille qui testis est in cælo fidelis, cujus super hoc testimonium secure possumus invocare. Adeo quippe regni tui exaltationem diligimus, privilegiata semper opera commendantes quæ processerunt de ipso; quod æquanimius, ecclesiæ Romanæ, quam ipsi regno, sustineremus magnum aliquid adversitatis accidere, cum facilius hæc quam illud ab imminenti posset periculo liberari. Ut ergo super hoc amplius securus reddaris & certus, mittimus ad tuam regalem præsentiam dilectum filium nostrum R. tituli sancti Stephani in Cælio monte presbyterum cardinalem, apostolicæ sedis legatum, virum utique probatæ honestatis & fidei: qui ea, quæ plenius accepit a nobis, expressius tibi referat viva voce: serenitatem tuam monentes, & exhortantes in Domino, quatenus eum recipias, & honeste pertractes, ipsius acquiescendo salubribus monitis & consiliis propter Deum. Datum, *&c.*

In eodem modo, nobili viro Ludovico carissimi in Christo filii nostri Philippi regis Francorum illustris primogenito.

In eodem modo, nobili mulieri Blancæ uxori nobilis viri Ludovici in Christo filii nostri illustris regis Francorum primogeniti.

Patriarchæ Alexandrino.

Ex Regesto Innocentii III. lib. 16. epist. 34.

EX litteris quas aliquoties tua nobis fraternitas destinavit, & aliis quoque indiciis, cognovimus evidenter, te non solum ad sacrosanctam Romanam ecclesiam matrem tuam, verum etiam ad personam nostram specialiter devotionem habere debitam & devotam. Propter quod habentes te in visceribus caritatis, tibi compatimur in tribulationibus quas pateris & pressuris: quamquam & tibi & nobis sit in eis potius gloriandum: cum id quod in præsenti est momentum & leve tribulationis hujusmodi, supra modum in sublimitate pondus æternæ gloriæ operetur; nec sint condignæ passiones hujus temporis ad futuram gloriam revelandam in illis qui pro Christi nomine patiuntur. Propter quod apostolus sibi placebat in infirmitatibus suis, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus & angustiis, quas sustinebat pro Christo; & cum infirmabatur, tunc maxime potens erat: sciens quod virtus in infirmitate perficitur, & quod licet per eam homo corrumpatur exterior, interior tamen per eamdem jugiter renovatur. Timentibus enim Deum omnia cooperantur in bonum; qui suos non solum de tribulationis angustia liberat, sed etiam in ipsa tribulatione dilatat: ut quasi meridianus fulgor consurgat eis ad vesperam; &, cum se consumptos putaverint, ut lucifer oriantur. Benedicas igitur Deo & Patri Domini nostri Jesu Christi, qui te in omni benedictione spirituali secundum gratiæ suæ divitias benedixit; & ut esses immaculatus in conspectu ipsius, dedit tibi ut non solum credas in Christum, sed ut pro Christo etiam patiaris. Porta ergo, carissime frater, in corpore tuo stigmata Jesu Christi, per quem mundus tibi crucifixus est, & tu mundo: stabilis esto, & adversus mundanas adversitates immobilis, abundans in opere Dei, semper sciens quod labor tuus non est inanis in Domino: & sicut in te Christi passiones abundant, ita & per Christum abundet consolatio tua: qui te supra id quod potes non patietur tentari, sed faciet in ipsa tentatione proventum, ut valeas sustinere: cum jam ipso docente didiceris, in quibus es esse sufficiens; & cum Apostolo scias satiari, scias & esurire, & abundare, & penuriam pati, ac possis in eo qui te confortat, omnia tolerare. Fideles quoque ab infidelibus in captivitate detentos sedulis exhortationibus corrobora & confirma, ne deficiant in tribulationibus suis: sed cogitantes in luctu victoriam, & præmium in labore, bonum certamen certare non desinant, & fidem servando cursum feliciter consummare; ut de reliquo coronam justitiæ merito valeant exspectare, quam reddet eis in illa die Dominus justus judex: scientes quod nos ad liberationem eorum, studium diligens & operam efficacem, si desuper datum fuerit, fatagimus adhibere. Denique ad tuam duximus notitiam perferendum, quod cum inter omnia desiderabilia cordis nostri duo in hoc sæculo principaliter affectemus: ut ad recuperationem videlicet terræ sanctæ, ac reformationem universalis ecclesiæ valeamus intendere cum affectu: hoc, ad exsequendum prædicta, de fratrum nostrorum consilio providimus faciendum; ut scilicet, quia hæc universorum fidelium communem statum respiciunt, generale concilium juxta priscam sanctorum patrum consuetudinem convocemus opportuno tempore celebrandum: in quo ad exstirpanda vitia & plantandas virtutes; corrigendos excessus, & reformandos mores, eliminandas hæreses, & roborandam fidem, sopiendas discordias, & stabilendam pacem, comprimendas oppressiones, & libertatem fovendam, inducendos principes & populos Christianos ad succursum & subsidium terræ sanctæ tam a clericis quam laicis impendendum, cum ceteris quæ longum esset per singula numerare, provide statuantur inviolabiliter observanda: circa prælatos & subditos, regulares & sæculares, ad divini nominis gloriam & honorem, remedium & salutem animarum nostrarum, ac profectum & utilitatem populi Christiani: patriarchis, & archiepiscopis, & episcopis, per universas fere Chri-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1213.

stianorum provincias constituris per scripta nostra mandantes, ut se taliter studeant præparare, quod a præsentis Dominicæ incarnationis millesimo ducentesimo tertiodecimo anno usque ad duos annos & dimidium, præfixis sibi pro termino Kalendis Novembris, nostro se conspectui repræsentent cum modestia & cautela: ita quod qui canonica forte præpeditione detenti, personaliter venire nequiverint, aut remanserint pro Christianis ministeriis exercendis, idoneos per se dirigant responsales. Quia igitur in tanto negotio tuam desideramus habere præsentiam, fraternitatem tuam rogamus districtius & monemus, per apostolica tibi scripta mandantes, quatenus si fieri poterit, personaliter ad præsentiam nostram accedas termino suprascripto: quod si forsan venire nequieris, saltem aliquem virum idoneum pro te ad concilium mittere non postponas. Tu denique, venerabilis frater in Christo, tuarum nobis apud justissimum judicem & piissimum patrem orationum impertire suffragium, quo plurimum indigemus.

Alberto Hierosolymitano patriarchæ, Apostolicæ sedis legato.

Ex Regesto Innocentii III. lib. 11. epist. 36.

PIum & sanctum propositum, quod de subventione terræ sanctæ, pro communi salute, Deo inspirante concepimus, & perducere satagimus ad effectum, ex generalibus litteris ad universas pæne Christianorum provincias destinatis, quarum tibi transcripta dirigimus, intelliges manifeste: super quo, tanto pleniori gaudio hilaresces, quanto profecto id ardentiori desiderio affectasti. Ne vero detestabilis conversatio quorumdam inhabitantium terram ipsam, hujus salutaris executionem propositi aut impediat aut retardet; cum Deum suis nefandis operibus non ad indulgentiam provocent, sed ad iram: carissimam nobis tuæ fraternitatis prudentiam obsecramus in Domino, quatenus more prudentis medici ad letalem eorum plagam curandam diversis experimentis utaris, eosque studeas ad veram pœnitentiam revocare; si forte salubribus acquiescendo consiliis, divinæ virtutis accipiant medicinam, per quam divinæ sentiant medicinæ virturem. Licet autem dura Saracenorum perfidia non consueverit humilibus Christianorum precibus emolliri: ut tamen ille nostram humilitatem respiciat, qui superbis resistit, humilibus vero dat gratiam; de virorum prudentum consilio, divinum præ oculis timorem habentium, Soldanum Damasci & Babyloniæ, qui hereditatem Christi detinet occupatam, apostolicis providimus litteris humiliter præmonendum, secundum formam quam in ipsis litteris videbis expressam. Nam & dispositionibus nostris auditis, quæ utinam eum possent omnino latere, forsasse omnipotens Deus suum in eum terrorem immittet; & benigne rogatus ostendet facere se spontaneum, quod dure compulsus facturum se putaret invitum. Unde volumus, & mandamus, quatenus cum nuntiis nostris viros provisos & fideles ad eum facias destinari; qui apud ipsum, nostrum studeant promovere mandatum. Interim autem carissimum in Christo filium nostrum Joannem Hierosolymitanum regem illustrem, & tam Hospitalis quam Militiæ Templi fratres, cum peregrinis pariter & indigenis, ad defensionem & custodiam hujus terræ prudenter moneas, & inducas, ne (quod avertat Dominus) ei quidquam adversi valeat evenire, divino semper auxilio invocato. Quia vero tuam nobis præsentiam ad hoc salutare propositum exsequendum valde credimus necessariam, immo quam maxime fructuosam: fraternitatem tuam rogandam duximus & monendam, per apostolica tibi scripta mandantes: quatenus, si videris posse fieri absque gravi dispendio terræ sanctæ, præfixum ad universale concilium celebrandum, quam cito poteris, satagas prævenire terminum: ducens aliquos viros tecum in consilio provisos, & in commisso fides, qui plene noverint circumstantias causarum & rerum, temporum & locorum; quibus undique circumspectis ad deliberationem hereditatis Dominicæ utilius intendere valeamus. Tu denique, venerabilis frater in Christo, tuarum nobis, apud justissimum judicem & piissimum patrem, orationum impertire suffragium, quo plurimum indigemus.

Est & ad Ducem Venetorum epistola 55. lib. 16. epistolarum Innocentii III.

Est in Regesto Innocentii III. lib. 15 epist. 52.

ANNO CHRISTI 1213.

DECRETA GENERALIS CONCILII LATERANENSIS IV.

ANNO CHRISTI 1215.

Sub Innocentio Papa III.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De fide catholica.*
II. *De errore abbatis Joachim.*
III. *De hæreticis.*
IV. *De superbia Græcorum contra Latinos.*
V. *De dignitate patriarcharum.*
VI. *De conciliis provincialibus.*
VII. *De correctione excessuum.*
VIII. *De inquisitionibus.*
IX. *De diversis ritibus in eadem fide.*
X. *De prædicatoribus instituendis.*
XI. *De magistris scholasticis.*
XII. *De communibus capitulis monachorum.*
XIII. *De novis religionibus prohibitis.*
XIV. *De incontinentia clericorum puniendo.*
XV. *De arcenda ebrietate clericorum.*
XVI. *De indumentis clericorum.*
XVII. *De comessationibus prælatorum, & negligentia eorum super divinis Officiis.*
XVIII. *De judicio sanguinis & duelli clericis interdicto.*
XIX. *Ne ecclesia mundanis supellectilibus exponantur.*
XX. *De chrismate & Eucharistia sub sera conservanda.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

XXI. *De confeſſione facienda, & non revelanda a* A *ſacerdote, & ſaltem in paſcha communicando.*
XXII. *Quod infirmi prius provideant animæ quam corpori.*
XXIII. *Quod eccleſia cathedralis vel regularis ultra tres menſes non vacet.*
XXIV. *De electione facienda per ſcrutinium vel compromiſſum.*
XXV. *Quod electio facta per ſecularem poteſtatem non valeat.*
XXVI. *De pœna indigne confirmantis electionem.*
XXVII. *De inſtructione ordinandorum.*
XXVIII. *Quod compellantur cedere qui poſtulaverunt licentiam cedendi.*
XXIX. *Quod nullus habeat duo beneficia cum cura* B *annexa.*
XXX. *De idonitate inſtituendorum in eccleſiis.*
XXXI. *De filiis canonicorum non inſtituendis cum patribus.*
XXXII. *Ut patroni competentem portionem dimittant clericis.*
XXXIII. *De procurationibus non accipiendis ſine viſitatione.*
XXXIV. *De ſubſidiis non gravandis ſub pretextu ſervitii alicujus.*
XXXV. *De cauſa appellationis exprimenda.*
XXXVI. *Quod judex poſſit interlocutoriam & comminatoriam ſententiam revocare.*
XXXVII. *De litteris non impetrandis ultra duas dietas, & ſine ſpeciali mandato.*
XXXVIII. *De ſcribendis actis, ut probari poſſint.*
XXXIX. *De reſtitutione danda contra poſſeſſorem, qua non rapuit ipſe.*
XL. *De vera poſſeſſione.*
XLI. *De continuatione bona fidei in omni præſcriptione.*
XLII. *De ſeculari juſtitia.*
XLIII. *Ne ſine cauſa clericus fidelitatem laïco faciat.*
XLIV. *Quod conſtitutiones principum non præjudicent eccleſiis.* C
XLV. *Patronus, qui clericum eccleſiæ occiderit vel mutilaverit, jus patronatus amittit.*
XLVI. *De talliis a clericis non exigendis.*
XLVII. *De forma excommunicandi.*
XLVIII. *De modo recuſandi judicem.*
XLIX. *De pœna excommunicantis injuſte.*
L. *De reſtricta prohibitione matrimonii.*
LI. *De pœna contrahentium clandeſtina matrimonia.*
LII. *De teſtimonio de auditu reprobando in cauſa matrimonii.*
LIII. *De his qui prædia ſua in fraudem decimarum dant aliis excolenda.*
LIV. *Ut decimæ ante tributa ſolvantur.*
LV. *Ut de terris acquirendis, non obſtantibus privilegiis, decimæ dentur.*
LVI. *Ne propter pactum aliquorum amittat decimas preſbyter parochialis.*
LVII. *De interpretandis privilegiorum verbis.*
LVIII. *De eodem in favorem epiſcoporum.*
LIX. *Quod nullus religioſus fidejubeat ſine licentia abbatis & conventus.*
LX. *Ut abbates non extendant ſe ad officium epiſcopale.*
LXI. *Ne religioſi recipiant decimas de manu laïcali.*
LXII. *Ne reliquiæ Sanctorum oſtendantur extra capſam: ne novæ habeantur in veneratione ſine Romana eccleſia.*
LXIII. *De ſimonia.*
LXIV. *De eadem circa monachos & ſanctimoniales.*
LXV. *De eadem circa illicitam pecuniæ extorſionem.*
LXVI. *De eadem circa cupiditatem clericorum.*
LXVII. *De uſuris Judæorum.*
LXVIII. *Ut Judæi diſcernantur a Chriſtianis in habitu.*
LXIX. *Ne Judæi publicis officiis præficiantur.*
LXX. *Ne converſi ad fidem de Judæis, veterem ritum Judæorum retineant.*

ANNO CHRISTI 1215.

In Bibl. Vatic. duo tantum exemplaria ſunt hujus Concilii. Primum in codice 2692. qui Innocentii ipſius temporibus ſcriptus creditur, incipit: De fide ſanctæ Trinitatis. Firmiter credimus, &c. *Cæterum nullus titulus his Concilii decretis præfigitur, nulla adnotatio ſubſequitur. Codex alter num. 3533. ſcriptus ab annis circiter trecentis, hunc habet titulum:* Incipiunt Conſtitutiones Innocentii III. Papæ: de fide Catholica, capitulum 1. Firmiter credimus, &c. *in fine, poſt ſtatutum de liberanda terra ſancta, additur:* De Concilio univerſali ſub Papa Innocentio III. Romæ celebrato. Anno ab Incarnatione Verbi MCCXV.

I. De fide catholica.

Ex ed. Mavrinæ, qui ejuſdem ætatis eſſe credunt atque ipſum Concilium. In eo mſ. Græca Latinis reſpondent, præter ea quæ hic Latine tantum edita ſunt, quamvis iis partibus mutilus eſt codex.

FIrmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod unus ſolus eſt verus Deus, æternus, & immenſus, omnipotens, incommutabilis, incomprehenſibilis & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus; tres quidem perſonæ, ſed una eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura ſimplex omnino. Pater a nullo, Filius autem a ſolo Patre, ac Spiritus ſanctus ab utroque pariter, abſque initio ſemper & fine. Pater generans, Filius naſcens, & Spiritus ſanctus procedens; conſubſtantiales & coæquales, coomnipotentes & coæterni, unum univerſorum principium, creator omnium inviſibilium & viſibilium, ſpiritualium & corporalium, qui ſua omnipotenti virtute ſimul ab initio temporis utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam; ac deinde humanam quaſi communem ex ſpiritu & corpore conſtitutam. Diabolus enim & dæmones alii, a Deo quidem natura creati ſunt boni, ſed ipſi per ſe facti ſunt mali: homo vero diaboli ſuggeſtione peccavit.

Libro 1. Decretal. Gregorii IX. tit. 1. cap. 1. Firmiter, de ſummâ Trinit. & fide Cath.

Hæc ſancta Trinitas ſecundum communem eſſentiam individua, & ſecundum perſonales proprietates diſcreta, per Moſem & ſanctos prophetas, alioſque famulos ſuos, juxta ordinatiſſimam diſpoſitionem temporum, doctrinam humano generi tribuit ſalutarem. Et tandem unigenitus Dei Filius Jeſus Chriſtus a tota Trinitate communiter incarnatus, ex Maria ſemper virgine Spiritus ſancti cooperatione conceptus, verus homo factus, ex anima rationali & humana carne compoſitus, una in duabus naturis perſona, viam vitæ manifeſtius demonſtravit. Qui cum ſecundum divinitatem ſit immortalis & impaſſibilis, idem ipſe ſecundum humanitatem factus eſt paſſibilis & mortalis: quin etiam pro ſalute humani generis in ligno crucis paſſus & mortuus deſcendit ad inferos, reſurrexit a mortuis, & aſcendit in cœlum. Sed deſcendit in anima, reſurrexit in carne, aſcenditque pariter in utroque: venturus in fine ſæculi judicare vivos & mortuos, & redditurus ſingulis ſecundum opera ſua, tam reprobis, quam electis. Qui omnes cum ſuis propriis corporibus reſurgent, quæ nunc geſtant; ut recipiant ſecundum merita ſua, ſive bona fuerint, ſive mala; illi cum diabolo pœnam perpetuam, & iſti cum Chriſto gloriam ſempiternam.

Una vero eſt fidelium univerſalis eccleſia, extra quam nullus omnino ſalvatur. In qua idem ipſe ſacerdos, *Ibidem.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

dos, & ſacrificium Jeſus Chriſtus : cujus corpus & ſanguis in ſacramento altaris ſub ſpeciebus panis & vini veraciter continentur ; tranſubſtantiatis, pane in corpus, & vino in ſanguinem, poteſtate divina, ut ad perficiendum myſterium unitatis accipiamus ipſi de ſuo quod accepit ipſe de noſtro. Et hoc utique ſacramentum nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos, qui fuerit rite ordinatus ſecundum claves eccleſiæ, quas ipſe conceſſit apoſtolis & eorum ſucceſſoribus Jeſus Chriſtus.

ANNO CHRISTI 1215.

Sacramentum vero baptiſmi, quod ad invocationem individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, conſecratur in aqua, tam parvulis, quam adultis, in forma eccleſiæ a quocumque rite collatum, proficit ad ſalutem.

Et ſi poſt ſuſceptionem baptiſmi quiſquam prolapſus fuerit in peccatum, per veram pœnitentiam ſemper poteſt reparari. Non ſolum autem virgines & continentes, verum etiam conjugati, per fidem rectam & operationem bonam placentes Deo, ad æternam merentur beatitudinem pervenire.

II. De errore abbatis Joachim.

Damnat Greg. IX. lib. 1. de ſumma Trinitat. & fide cath. tit. 1. cap. 2. Damnamus ergo.

Damnamus ergo, & reprobamus libellum, ſive tractatum, quem abbas Joachim edidit contra magiſtrum Petrum Lombardum de unitate ſeu eſſentia Trinitatis : appellans ipſum hæreticum & inſanum, pro eo quod in ſuis dixit ſententiis, quoniam quædam ſumma res eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, & illa non eſt generans, neque genita, nec procedens. Unde aſſerit quod ille non tam Trinitatem, quam quaternitatem adſtruebat in Deo, videlicet tres perſonas, & illam communem eſſentiam quaſi quartam : manifeſte proteſtans quod nulla res eſt quæ ſit Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, nec eſt eſſentia, nec ſubſtantia, nec natura : quamvis concedat quod Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus ſunt una eſſentia, una ſubſtantia, unaque natura. Verum unitatem hujuſmodi non veram & propriam, ſed quaſi collectivam & ſimilitudinariam eſſe fatetur : quemadmodum dicuntur multi homines unus populus, & multi fideles una eccleſia, juxta illud : *Multitudinis credentium erat cor unum & anima una.* Et, *Qui adhæret Deo, unus ſpiritus eſt cum illo.* Item : *Qui plantat & qui rigat, unum ſunt.* Et, *Omnis unum corpus ſumus in Chriſto.* Rurſus in libro Regum : *Populus meus, & populus tuus, unum ſunt.* Ad hanc autem ſententiam adſtruendam illud potiſſimum

Act. 4. 1. Cor. 6. Ibidem 1. & 12. 3. Reg. 22.

Græci multis in locis utuntur & barbare ſunt translata.

[a] *Corr. ὡσὶν*

ῥῆμα ἐπεφέρετο, ὅπερ ὁ χριστὸς πρὸς τὸν πατέρα λέγει ἐν τῷ εὐαγγελίῳ· Θέλω, πάτερ, ἵνα ὦσιν ἓν ἐν ἡμῖν, καθὼς καὶ ἡμεῖς ἓν ἐσμέν· ἵνα ὦσι τετελειωμένοι εἰς ἕν. τὸ γάρ, ὡς ἴσμεν, σημαίνει τῇ χρείᾳ ὅσον ἓν, ἤγουν ἓν τι ἀφεῖμα ὁ πατὴρ [a] εἰς ἅπαντας. ἀλλὰ τῶν ὄντων ἓν, ἤτοι μία οὐσιακὴ θεία τριὰς τῶν πάντων ἐστὶν, καὶ τόπος μία βασιλεία, θεία τριὰς ἑνότητος τῆς ἀδιαιρέτου ἐνώσεως, ἐν ᾗπερ ἐν τῇ καθολικῇ τοῦ Ἰωάννου ἐπιστολῇ ἀναγινώσκεται, ὅτι τρεῖς εἰσὶν οἱ μαρτυροῦντες ἐν οὐρανῷ, ὁ πατὴρ, λόγος, ἡ πνεῦμα ἅγιον. καὶ πάντα οἱ τρεῖς ἓν εἰσὶν. διὸ τὸ ἀφεῖται .·. .·. .·.

.·. .·. .·. καθὼς ἓν τῶν πάντων διείρηται.

verbum inducit, quod Chriſtus de fidelibus inquit in evangelio : *Volo Pater ut ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus, ut ſint conſummati in unum.* Non enim, ut ait, fideles Chriſti ſunt unum, id eſt, una quædam res quæ communis ſit omnibus : [a] ſed hic modo ſunt unum, id eſt, una eccleſia, propter unionem indiſſolubilis caritatis. Quemadmodum in canonica Joannis epiſtola legitur : *Quia tres ſunt qui teſtimonium dant in cælo, Pater, Verbum, & Spiritus ſanctus : & hi tres unum ſunt.* Statimque ſubjungitur : *Et tres ſunt qui teſtimonium dant in terra, ſpiritus, aqua, & ſanguis : & tres unum ſunt*, ſicut in codicibus quibuſdam invenitur.

Joan. 17.

[a] *Mss. hic modo.*

1. Joan. 5.

Ἡμεῖς δὲ ἡ ἁγία αὐτῶν αἰτησάμενοι συνόδου δογμάτων, πιστεύομεν καὶ ὁμολογοῦμεν μετὰ Πέτρου, ὅτι ἓν τί ἐστιν ἀνώτατον πρᾶγμα ὑπάρχει, ἀκατάληπτόν τι καὶ ἄφραστον, ὅπερ ἀληθῶς ἐστὶ, πατὴρ, καὶ υἱὸς, καὶ πνεῦμα ἅγιον, θεία [b] ἕκαστα ὑπάρχοντα, καὶ ἰδίως ἕκαστον αὐτῶν. καὶ ἐξ᾽ οὗ τοῦτο οὕτως θεία τριὰς ἐστὶ, μόνη, οὐ τετρὰς· ἕν ἕκαστον τῶν τριῶν ὑποστάσεων, ἐστὶν οὖν τὸ πρᾶγμα, ἤγουν οὐσία, ὕπαρξις, ἢ καὶ φύσις θεία, ἥτις μόνη ἐστὶν ἀνώτατον ἀρχή· παρ᾽ ἣν ἄλλο εἶναι οὐ δύναται· καίτοι τὸ πρᾶγμα, ὃ ἔστι γεννᾶν, οὔτε γεννᾶται, οὔτε ἐκπορεύεται. ἀλλ᾽ ἔστι πατὴρ ὁ γεννᾶν, καὶ υἱὸς ὁ γεννώμενος, καὶ πνεῦμα τὸ ἐκπορευόμενον· ἵνα ἐξαιτίας οὖσιν ἐν ταῖς ὑποστάσεσι, καὶ ἑνότης ἐν τῇ φύσει. καὶν γοῦν ἄλλος ἔστιν ὁ πατὴρ, ἄλλος ὁ υἱὸς, καὶ ἄλλο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον· ὅμως οὐκ ἄλλο, ἀλλὰ θεῖον, ὅ, τι ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ πνεῦμα ἅγιον, πανταχῶς ὅλως· ἵνα κατὰ τὸν ὁρισθέντα καθολικὴν πίστιν ὁμοούσια θεῖα πιστεύηται. ὁ πατὴρ γὰρ ἐξ αἰῶνος γεννᾷ τὸν υἱὸν, τὴν ἑαυτοῦ οὐσίαν αὐτῷ δίδωσιν, ὡς αὐτὸς μαρτυρεῖ· πατὴρ ὃς δέδωκέ μοι μείζων πάντων ἐστί· καὶ λέγεσθαι οὐ δύναται, ὅτι ὁ πατὴρ μέρος τῆς ἑαυτοῦ οὐσίας ἐκείνῳ ἐδέδωκε, καὶ μέρος ἐπιφέρεσθαι αὐτὸς ἑαυτῷ· ἐπειδὴ ἡ ὑπόστασις τοῦ πατρὸς ἀδιαίρετός ἐστιν, ὡς ἁπλῆ ὅλως. ἀλλ᾽ οὔτε λέγεσθαι δύναται, ὅτι ὁ πατὴρ εἰς υἱὸν μετέβαλε τὴν οὐσίαν τὴν ἑαυτοῦ, ἡνίκα· ὡς ἔπειθεν οὕτως ἐδέδωκε ταύτην τῷ υἱῷ, ὡς [c] ὑπερπεσοῦσαν ταύτην ἑαυτῷ· ἄλλως γὰρ ἐξέλειπεν ἂν ἐκεῖνος ὑπόστασις· ἀκίνητον ἄρα τοῦτο ὂν ἄχρι τοῦ ἐλλείψαι ὁ υἱὸς γεννώμενος, τὴν οὐσίαν τοῦ πατρὸς ἀπέλαβεν· καὶ οὕτως ὁ πατὴρ καὶ ὁ υἱὸς ἔχουσι τὴν αὐτὴν οὐσίαν· καὶ οὕτω τὸ αὐτὸ πρᾶγμα ἐστὶν, ὁ πατὴρ, καὶ ὁ υἱὸς, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον.

[b] *Corr. ἀμφὶ*

[c] *Ibidem deeſt.* ab utroque *proteſtus, tum in Græco, tum in Latino.*

Nos autem, ſacro & univerſali concilio approbante, credimus & confitemur cum Petro, quod una quædam ſumma res eſt, incomprehenſibilis quidem & ineffabilis, quæ veraciter eſt Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus, tres ſimul perſonæ, ac ſingulatim quælibet earumdem. Et ideo in Deo trinitas eſt ſolummodo, non quaternitas : quia quælibet trium perſonarum eſt illa res, videlicet ſubſtantia, eſſentia, ſive natura divina : quæ ſola eſt univerſorum principium, præter quod aliud inveniri non poteſt. Et illa res non eſt generans, neque genita, nec procedens : ſed eſt Pater qui generat, Filius qui gignitur, & Spiritus ſanctus qui procedit : ut diſtinctiones ſint in perſonis, & unitas in natura. Licet igitur alius ſit Pater, alius Filius, alius Spiritus ſanctus, non tamen aliud : ſed id quod eſt Pater, eſt Filius, & Spiritus ſanctus, idem omnino : ut ſecundum orthodoxam & catholicam fidem conſubſtantiales eſſe credantur. Pater enim ab æterno Filium generando, ſuam ſubſtantiam ei dedit, juxta quod ipſe teſtatur : *Pater quod dedit mihi, major eſt omnibus.* Ac dici non poteſt quod partem ſuæ ſubſtantiæ illi dederit, & partem retinuerit ipſe ſibi : cum ſubſtantia Patris indiviſibilis ſit, utpote ſimplex omnino. Sed nec dici poteſt quod Pater in Filium tranſtulerit ſuam ſubſtantiam generando, quaſi ſic dederit eam Filio, quod [b] non retinuerit ipſam ſibi : alioquin deſiiſſet eſſe ſubſtantia. Patet ergo quod ſine ulla diminutione Filius naſcendo ſubſtantiam Patris accepit : & ita Pater, & Filius habent eamdem ſubſtantiam : & ſic eadem res eſt Pater, & Filius, nec non & Spiritus ſanctus ab [c] utroque procedens.

Decret. Greg. IX. Lib. 1. de ſumma Trinitate & fide cathol. tit. 1. cap. 2. § 1. Nos autem.

Joan. 10. In Græco eſt, Pater, qui dedit mihi, *major eſt omnibus.*

[b] *In cod. Mss. varius deeſt negatio, tum in Græco, tum in Latino. Sed retinendam eſſe ſenſus admonet, & eadem Decretalis.*

ANNO CHRISTI 1215.

Cum ergo Veritas pro fidelibus ſuis ad Patrem A orat: *Volo*, inquiens, *ut ipſi ſint unum in nobis, ſicut & nos unum ſumus*: hoc nomen, [a] *unum*, pro fidelibus quidem accipitur, ut intelligatur [b] unio caritatis in gratia: pro perſonis vero divinis, ut attendatur identitatis in natura unitas: quemadmodum Veritas alibi ait: *Eſtote perfecti, ſicut & Pater veſter cæleſtis perfectus eſt*: ac ſi diceret manifeſtius: Eſtote perfecti perfectione gratiæ, ſicut Pater veſter cæleſtis perfectus eſt perfectione naturæ: utraque videlicet ſuo modo: quia inter creatorem & creaturam non poteſt tanta ſimilitudo notari, quin inter eos major ſit diſſimilitudo notanda.

Joan. 17. [a] Deeſt in Græco unum. [b] Cod. Mar. in uno caritatis gratia, hoc eſt, in hac voce, unum. Matth. 5.

Si quis igitur ſententiam ſive doctrinam præfati B Joachim in hac parte defendere vel approbare præſumpſerit: tamquam hæreticus ab omnibus [c] confuteatur. In nullo tamen per hoc Florenſi monaſterio, cujus ipſe Joachim exſtitit inſtitutor, volumus derogari: quoniam ibi & regularis inſtitutio eſt & obſervantia ſalutaris: maxime cum idem Joachim omnia ſcripta ſua nobis aſſignari mandaverit, apoſtolicæ ſedis judicio approbanda, ſeu etiam corrigenda: dictans epiſtolam cui propria manu ſubſcripſit: in qua firmiter confitetur ſe illam fidem tenere, quam Romana tenet eccleſia, quæ cunctorum fidelium, diſponente Domino, mater eſt & magiſtra.

Lib. 1. Decretalium Gregorii IX. lib. 1. tit. 1. cap. 2. §. 2. Si quis igitur. [c] Cod. Mar. confiteatur.

Reprobamus etiam & damnamus perverſiſſimum C dogma impii [d] Amalrici: cujus mentem ſic pater mendacii excæcavit, ut ejus doctrina non tam hæretica cenſenda ſit, quam inſana.

Ibidem. [d] al. Almarici.

III. De hæreticis.

Mſſ. Mar. De excommunicatione & condemnatione hæreticorum. Lib. 5 Decretalium Gregorii IX. tit. 7. cap. 9 Excommunicamus. [e] al. varietate.

Excommunicamus & anathematizamus omnem hæreſim extollentem ſe adverſus hanc ſanctam, orthodoxam, & catholicam fidem, quam ſuperius expoſuimus: condemnantes univerſos hæreticos, quibuſcumque nominibus cenſeantur; facies quidem habentes diverſas, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de [e] vanitate conveniunt in idipſum.

Ibidem §. 1. Damnati. D

Damnari vero, ſæcularibus poteſtatibus præſentibus, aut eorum ballivis, relinquantur animadverſione debita puniendi, clericis prius a ſuis ordinibus degradatis: ita quod bona hujuſmodi damnatorum, ſi laici fuerint, confiſcentur: ſi vero clerici, applicentur eccleſiis, a quibus ſtipendia percepерunt.

Ibidem. §. 2 Qui autem. [f] al. conſiderationem.

Qui autem inventi fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi juxta [f] conſiderationes ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint, anathematis gladio feriantur, & uſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus evitentur; ita quod ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, extunc velut hæretici condemnentur.

[*] Deeſt hic ſolum in codice Mar. nam Græce & Latine.

Ibidem. §. 3. Monemus.

Moneantur autem & inducantur, & ſi neceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur ſæculares poteſtates, quibuſcumque fungantur officiis; ut ſicut reputari cupiunt & haberi fideles, ita pro defenſione fidei præſtent publice juramentum; quod de terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt: ita quod amodo, quandocumque quis fuerit in poteſtatem [g] ſive ſpiritalem, ſive temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare.

[g] al. ſive perpetuum, ſive temporalem.

Ibidem.

Si vero dominus temporalis requiſitus & monitus ab eccleſia, terram ſuam purgare neglexerit ab hac hæretica fœditate, per metropolitanum & ceteros provinciales epiſcopos excommunicationis vinculo innodetur. Et ſi ſatisfacere contempſerit intra annum, ſignificetur hoc ſummo Pontifici: ut extunc ipſe vaſſallos ab ejus fidelitate denuncier abſolutos; & terram exponat catholicis occupandam, qui eam exterminaris hæreticis ſine ulla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſervent: ſalvo jure domini principalis, dummodo ſuper hoc ipſe nullum præſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum opponat: eadem nihilo minus lege ſervata circa eos qui non habent dominos principales.

Ibidem. §. 4. Catholici.

Catholici vero, qui crucis aſſumpto charactere ad hæreticorum exterminium ſe accinxerint, illa gaudeant indulgentia, illoque ſancto privilegio ſint muniti, quod accedentibus in terræ ſanctæ ſubſidium conceditur.

ANNO CHRISTI 1215.

Non ſtatur ut videtur textui Græco. Præterea legit Patet noſter, non veſter.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

Credentes vero præterea, receptatores, defensores, & fautores hæreticorum, excommunicationi decernimus subjacere: firmiter statuentes, ut postquam quis talium fuerit excommunicatione notatus, si satisfacere contempserit infra annum, extunc ipso jure sit factus infamis, nec ad publica officia seu concilia, nec ad eligendos aliquos ad hujusmodi, nec ad testimonium admittatur. Sit etiam intestabilis, ut nec testandi liberam habeat facultatem, nec ad hereditatis successionem accedat.

Lib. 5. Decretalium Gregorii IX. tit. 7. cap. 13. § 5. Credentes.

Πρὸς τούτοις μανδάτε αὐτοῖ δὴ εἰκόνων παρεκκλησίᾳ λιθολογεῖσθαι· ἀλλ' αὐτὸς ἄλλως λιθολογεῖσθαι ἀναλαζόνα. εἰς ἓν ἔτος κριτὴς ἔσι, ἢ λειτόφωτος αὐτοῖ μανδήμων ἔχῃ τηρεῖσθαι, μήτε δίκαιος πνὲς εἰς τὴν ἀκολὸν αὐτοῖ φοσφερέσθωσαν. ἐὰν ἔσι σωμόχορος, ἢ δικαιολογία αὐτοῖ μανδημῶς φοσδεχέσθω· εἰ τοιοῦτος, τὰ ὁκπόδικα αὐτοῖ ἔγγραφα μανδημῶς ἄλως ἔσαι μοτιμότατος, ἀλλὰ μετὰ τῶ πατεῖν καταδικαδίκης καταδικαζέσθωσαν. ἐν ὁ τοῖς ὁμοίοις τὸ αὐτὸ φοσταίαμεν φυλαχθῆναι. εἰ δὲ κληρικὸς ἔσι, λειτὸ πατὸς ὀφφικίου καὶ ἰδιωτείου καθαιρείσθω· ἵνα ὁ ᾧ μεῖζον δεῖ τὸ πλῆμμα, βαρυτέρᾳ ἀνδίκῃ ὑποκείσθω.

A Nullus præterea ipsi super quocumque negotio [a], sed ipse aliis respondere cogatur. Quod si forte judex exstiterit, ejus sententia nullam obtineat firmitatem, nec causæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, ejus instrumenta confecta per ipsum nullius penitus sint momenti, sed cum actuore damnato damnentur. Et in similibus idem præcipimus observari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur: ut in quo major est culpa, gravior exerceatur vindicta.

[a] *Mss. Mog. addit,* respondeat.

Lib. 5. Decretalium Gregorii IX. tit. 7. cap. 13. § Credentes.

Εἰ δέ τινες τοῖ τοιοῦτοι, μετὰ τὸ λειὸ τῆς ἐκκλησίας ἀποκηρυχθῆναι, παρακλίνειν ἀμελήσωσιν· ἀφορισμοῦ λύτρῳ αὐτοῖς ἐκκοπτόμενος φοσκοίσης, ἀδιαφορεῖν χθήσουσι· εἰ κληρικοὶ δὲ μὴ δόσωσι τοῖς θεοῖσις αὐτοῦ τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια· μήτ' αὐτοῖ χρισμάτῃ παρεκδόσωσι τοῖς· μήτε τοῖ ἐλεημοσύνας ἢ φοσφορὰς αὐτοῖ φοσδέξασθωσι· εἰ δ' οὐχί· τῆ *ἑαυτοῦ στερήσωσιν ὀφφικίου, φοῖς ἢ μανδάτα λειτουργεῖν, χωρὶς ἰδικοῦ ἀπάλματος τῆ λειτουλικοῦ θρόνου· ἀμοίως ..... καθοσιοῖ, οἷς πρὸ μᾶλλον δέσμεύθω, ἵνα τὰ αὐτὸ φοσῆκα ἐν ὁλόκλ τῆ ἐνορίᾳ μὴ φυλαχθῆναι, ἐν ᾧ πλείονες ἐκκλησίοις ἐλλείπουσιν ὄντολοῖ.

B Si qui autem tales, postquam ab ecclesia denotati fuerint, evitare contempserint: excommunicationis sententia usque ad satisfactionem idoneam percellantur. Sane clerici non exhibeant hujusmodi pestilentibus [b] ecclesiastica sacramenta, nec eos Christianæ præsumant sepulturæ tradere: nec eleemosynas, aut oblationes eorum accipiant: aliquin suo priventur officio, ad quod numquam restituantur absque indulto sedis Apostolicæ speciali. Similiter quilibet regulares, quibus hoc etiam infligatur, ut eorum privilegia in illa diœcesi non serventur, in qua tales excessus præsumpserint perpetrare.

Ibidem.

[b] *Græca interpres Latini, pestilentibus.*

* *Corr. latinè*

Ἐπειδὴ δέ τινες ὑπὸ εἴδει θρησκείας, τὴν δύναμιν αὐτῆς, κατὰ τὸ εἰρημένον ὑπὸ τῶ λειτόλου, ἀρνούμενοι, αὐθεντίαν ἑαυτοῖς ἀνδιποῦσι τῆ κηρύττειν, οἷς αὐτὸς φησὶν ὁ λειτόλος· πῶς κηρύξουσιν, ἐὰν μὴ λειτελλῶσι; πάντες εἴτινες κεκωλυμένοι, ἢ οὐ ἀπεσταλμένοι, παρὰ τὴν ὀφ τῆ λειτουλικοῦ θρόνου, ἢ τῆ καθολικοῦ ἐκκλησίου λοφθῶσιν αὐθεντίαν, δημοσίᾳ, ἢ ἰδίᾳ, κηρύγματος ὀφφικίου ἀφαιρέσεως ζημιόσθωσιν· ἀφορισμοῦ δεσμῷ δεσμεύθωσαν· καὶ εἰ μὴ τάχιον μετανοήσωσιν, ἄλλῃ φοσηκούσῃ ποινῆ ἀβεσπαλίζθωσαν.

C Quia vero nonnulli sub specie pietatis, virtutem ejus, juxta quod ait Apostolus, abnegantes, auctoritatem sibi vindicant prædicandi: cum idem apostolus dicat: *Quomodo prædicabunt nisi mittantur?* omnes qui prohibiti, vel non missi, præter auctoritatem ab Apostolica sede, vel catholico episcopo loci susceptam, publice vel privatim prædicationis officium usurpare præsumpserint, excommunicationis vinculo innodentur: &, nisi quantocius resipuerint, alia competenti pœna plectantur.

Ibidem. § 6.

Προσέτι δὴ τάττομεν, ἵνα ἕκαστος ἀρχιεπίσκοπος ἢ ἐπίσκοπος, δι' ἑαυτοῦ, ἢ τῆ ἀρχιδιακόνου αὐτοῦ, ἢ δι' ἄλλου σωμόλου ἢ ἑαυτοῦ φοσώπου, εἰς ἢ καὶ ἄνωξ τῆ ἑαυτοῦ πλῆ ἰδίαν ἐνορίαν, ἐν ᾗ φάμη ἔσαι αἱρετικοὺς κατοικεῖν, ἀφικνοῦται. καλέσει τρεῖς ἢ πλείονας διαφερόντως ἄνδρας, ἢ κοὶ, ἐὰν συμφέρον ἴδῃ, ἄλλου πλῆ χρείαν, ἑκόντων ἀναλαζόντων, εἰς ἕν τε αὐτὸ αἱρετικοὺς γνῶ, ἢ πνὰς κεκρυμμένας συναγωγὰς ἀκπλοῦντας, ἢ λειτὸ τῆς κοινῆς ἀναφορᾶς τῆ πιστῶν βίῳ ἢ ἤθεσιν ἀλλοτρίους, αὐτοῖς τῆ ὀφικίου ἀποδέσθ ἀφαιρεῖν· αὐτὸς δὲ ὁ ἐπίσκοπος ἑκάστοτε ἐστὶ ἀναλαζόντων ἐπὶ καταχρωμένους. αὐτοὺς, οἱ μὲ ἑαυτοῖς ἐκ τῆς ὀφειλομένης κατακρίσεως . . . . . .

D Adjicimus insuper, ut quilibet archiepiscopus vel episcopus, per se, aut per archidiaconum suum vel [c] idoneas personas honestas, bis aut saltem semel in anno propriam parochiam, in qua fama fuerit hæreticos habitare, circumeat: & ibi tres vel plures boni testimonii viros, vel etiam, si expedire videbitur, totam viciniam, jurare compellat, quod si quis ibidem hæreticos sciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, eos episcopo studeat indicare. Ipse autem episcopus ad præsentiam suam convocet accusatos: qui nisi se ab objecto reatu purgaverint, vel si post purgationem exhibitam in pristinam fuerint relapsi perfidiam, canonice puniantur. Si qui vero ex eis juratici reputentur.

Ibidem. § 5.

[c] *In Decretalibus, vel alias honestas idoneasque personas.*

Ibidem, § 8.

Volumus igitur & mandamus, & in virtute obedientiæ districte præcipimus, ut ad hæc efficaciter exsequenda episcopi per diœceses suas diligenter invigilent, si canonicam effugere voluerint ultionem. Si quis enim episcopus super expurgando de sua diœcesi hæreticæ pravitatis fermento negligens fuerit vel remissus: cum id certis indiciis apparuerit, & ab episcopali officio deponatur, & in locum ipsius alter substituatur idoneus, qui velit & possit hæreticam confundere pravitatem.

IV. De superbia Græcorum contra Latinos.

Lib. 5. Decretalium, tit. 40. de hæret. fmo & ejus effectu, cap. 6. Licet Græcos.

Licet Græcos in diebus nostris ad obedientiam sedis Apostolicæ revertentes fovere & honorare velimus, mores ac ritus eorum, in quantum cum Domino possumus, sustinendo: in his tamen, illis deferre nec volumus, nec debemus, quæ periculum generant animarum, & ecclesiasticæ derogant honestati. Postquam enim Græcorum ecclesia cum quibusdam complicibus ac fautoribus suis ab obedientia sedis Apostolicæ se subtraxit: in tantum Græci cœperunt abominari Latinos, quod inter alia quæ in derogationem eorum impie committebant, si quando sacerdotes Latini super eorum celebrassent altaria, non prius ipsi sacrificare volebant in illis, quam ea tamquam per hoc inquinata lavissent. Baptizatos etiam a Latinis & ipsi

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

Græci rebaptizare auſu temerario præſumebant: & adhuc, ſicut accepimus, quidam agere hoc non verentur. Volentes ergo tantum ab eccleſia Dei ſcandalum amovere, ſacro ſuadente concilio, diſtricte præcipimus, ut talia de cetero non præſumant, conformantes ſe tamquam obedientiæ filii ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ matri ſuæ, ut ſit unum ovile, & unus paſtor. Si quis autem quid tale præſumpſerit: excommunicationis mucrone percuſſus, ab omni officio & beneficio eccleſiaſtico deponatur.

ANNO CHRISTI 1215.

V. De dignitate Patriarcharum.

Decretal. Gregorii IX. lib. 3. tit. 33. de privilegiis, cap. 23. Antiqua.

Antiqua patriarchalium ſedium privilegia renovantes, ſacra univerſali ſynodo approbante, ſancimus ut poſt Romanam eccleſiam, quæ diſponente Domino ſuper omnes alias ordinariæ poteſtatis obtinet principatum, utpote mater univerſorum Chriſti fidelium & magiſtra; Conſtantinopolitana primum, Alexandrina ſecundum, Antiochena tertium, Hieroſolymitana quartum locum obtineant, ſervata cuilibet propria dignitate: ita quod poſtquam eorum antiſtites a Romano pontifice receperint pallium, quod eſt plenitudinis officii pontificalis inſigne, præſtito ſibi fidelitatis & obedientiæ juramento, licenter & ipſi ſuis ſuffraganeis pallium largiantur, recipientes pro ſe profeſſionem canonicam, & pro Romana eccleſia ſponſionem obedientiæ ab eiſdem.

Dominicæ vero crucis vexillum ante ſe faciant ubique deferri, niſi in urbe Romana, & ubicumque ſummus Pontifex præſens exſtiterit, vel ejus legatus utens inſigniis Apoſtolicæ dignitatis.

In omnibus autem provinciis eorum juriſdictioni ſubjectis, ad eos, cum neceſſe fuerit, provocetur: ſalvis appellationis ad ſedem Apoſtolicam interpoſitis, quibus eſt ab omnibus humiliter deferendum.

VI. De conciliis provincialibus.

Ibidem, lib. 3. tit. 1. de conſtitutionibus, cap. 25. Sicut olim.

Sicut olim a ſanctis patribus noſcitur inſtitutum, metropolitani ſingulis annis cum ſuis ſuffraganeis provincialia non omittant concilia celebrare. In quibus de corrigendis exceſſibus, & moribus reformandis, præſertim in clero, diligentem habeant cum Dei timore tractatum, canonicas regulas, & maximæ quæ ſtatutæ ſunt in hoc generali concilio, relegentes, ut eas faciant obſervari, debitam pœnam tranſgreſſoribus infligendo. Ut autem id valeat efficacius adimpleri, per ſingulas diœceſes ſtatuant idoneas perſonas, providas videlicet & honeſtas, quæ per totum annum ſimpliciter, & de plano, abſque ulla juriſdictione ſolicite inveſtigent quæ correctione vel reformatione ſint digna, & ea fideliter perferant ad metropolitanum & ſuffraganeos, & alios, in concilio ſubſequenti: ut ſuper his & aliis, prout utilitati & honeſtati congruerit, provida deliberatione procedant; & quæ ſtatuerint, faciant obſervari, publicantes ea in epiſcopalibus ſynodis annuatim per ſingulas diœceſes celebrandis. Quiſquis autem hoc ſalutare ſtatutum neglexerit adimplere, a ſuis beneficiis & exſecutione officii ſuſpendatur, donec per ſuperioris arbitrium [a] ejus relaxetur.

A καὶ σιμώνια ἁμήσας σφετεριεῖ ..... * σφεῖλε δ᾽ αὖτε τὸ καθαιρεῖσ᾽ ἁπ ..... ἀμήσας ἐν ταῖς ἐπισκοπικαῖς συνόδοις, ταῖς ἑτήσιον ἐφ᾽ ἑκάστην ἰδίαν διοίκησιν ἀγομέναις· εἰ δέ τις ἑαυτὸν τῶν τοιούτων αὐτῶν ἀμελήσει ἀκολούθως, ἀπὸ τῆς ἰδίου ἐφορείας ἐξαλειφθήσεται ....

* *Mendoſe ſcriptum erat* σφοδρῶς

[a] *Forte, ejus ſuſpenſio.*

VII. De [b] *correctione exceſſuum.*

[b] *Mſ. Mar. De corrigendis exceſſibus ſubditorum. Ibidem, lib. 1. tit. 31. de officio judicis ordinarii, cap. 13.* Irrefragabili.

Irrefragabili conſtitutione ſancimus, ut eccleſiarum prælati ad corrigendos ſubditorum exceſſus, maxime clericorum, & reformandos mores, prudenter & diligenter intendant, ne ſanguis eorum de ſuis manibus requiratur. Ut autem correctionis & reformationis officium libere valeant exercere: B decernimus ut exſecutionem ipſorum nulla conſuetudo vel appellatio valeat impedire, niſi formam exceſſerint in talibus obſervandam.

ζ. Εἰς τὸ διορθοῦσθαι τοὺς ἁμαρτάνοντας τῶν ὑποτάκτων.

Ἀπαραιτήτως δεῖ τάξει διακόζεσθαι, ἵνα τῶν ἀκλήρων φειδῶνται εἰς τὸ διορθοῦσθαι τοὺς τῶν ὑποτάκτων ἁμαρτάντας, ἢ μάλιστα τῶν κληρικῶν, καὶ ἀκατηγορήτους τὰ ἤθη, φρονίμως καὶ ἐπιμελῶς φροντίζωσι. εἰς ἃν μὴ τὸ αἷμα αὐτῶν ἐκ τῶν χειρῶν αὐτῶν ἀζητηθῇ. ἵνα δὲ τὸ τῆς διορθώσεως καὶ ἀκατηγόρου ἔργον ἐλευθέρως διανύσθαι ἐκτελέζῃ· κρίνομεν ὅπως ἐξ ἀφορμῆς τινων μισθρίας συνήθεια διανύσειν ἐμποδίζειν· εἰ μὴ τὸ μέτρον ὁπτῇ τῷ ἐν τοῖς τοιούτοις πρωδιορισμένῳ.

Ai ἁμαρτάζεις δὲ τῶν κανονικῶν τῆς καθεκτικῆς ἀκλησίας, αἱ δυνάμεις διορθοῦσθαι ἀφῃ τῷ πατριάρχου, δ᾽ αὐτὸ ἐν αὐταῖς ταῖς ἀκλησίαις τῆς παιδεῖα συνήθειαν ἐχούσαις, περιτίσει καὶ ὑπαίξει τῷ ὑπαιτίου διορθοῦσθαι ἐντὸς δικείας αὐτάρκειας παρὰ τῷ ὑπαίτου φειδομενάρχης. εἰ δὲ μὴ· ὁ ὑπαιτος δεῖ ἔχων φειδ᾽ ἐφθαλμῶν, αὐτικ, ἐς ἡ τῆς ψυχῶν φροντὶς παρελάβει, ἀφῃ κρίνοις κανονικῆς διορθοῦν μὴ παρελκυνεῖσθω.

Irrefragabili] *Ibidem.*

Excеſſus tamen canonicorum eccleſiæ cathedralis, qui conſueverunt corrigi per capitulum, per ipſum in illis eccleſiis (quæ talem hactenus conſuetudinem habuerunt) ad commonitionem vel juſſionem epiſcopi corrigantur, infra terminum competentem ab epiſcopo præfigendum. Alioquin ex tunc epiſcopus Deum habens præ oculis, [c] omni contradictione ceſſante, ipſos, prout animarum cura exegerit, per cenſuram eccleſiaſticam corrigere non poſtponat.

C

Ἐπερ ἐὰν οἱ κανονικοὶ ἀφῃ φαυερᾶς ἢ βιλέγου αἰτίας, μάλιστ᾽ ἐφ᾽ ἐξυλτισμὸν τῦ ὑπαιτίου, πεύσωσιν ἀπὸ τῆν ἰδίων· ὁ ὑπάιστος οὐχ ὕπερ, εἰ θελήσει, ὑπαλείτω ἐν τῇ καθεδριᾷ ἀκλησίᾳ· καὶ ὁ μητροπολίτης εἰς τὸν κραυγὴν αὐτῦ, εἰς ὑπαίτου ζόνου φοτραπεῖς παρ᾽ ἡμῶν, ζητοῦντος αὐδεὶ ἀφῃ κρίνοις ἀκλησιαστικῆς, ἐξωσμένους τῆς ἀληθείας, παρελκύσῃ· εἰς ἂν φόβῳ τῆς πατρὸς ζημίαν τῷ λοιπῷ μὴ ὀλιγώσῃ.

[c] *In cod. Mar. deeſt tum Græce tum Latine;* omni contradictione ceſſante. *Deeſt idem in mſ. Dacher. Deſunt in iiſdem codicibus hinc a tres, quas hic inter duas aſteriscos inclusimus.*

Præterea ſint ordinati a prælatis ſuis, & ſine ipſorum licentia non recipiantur. Quod ſi forte recepti fuerint, & ſuum prælatum offenderint, ſi ſatisfacere contempſerint infra mensem, ſuſpendantur ab officio & beneficio, donec ſatisfecerint competenter. Quod ſi ſatisfacere contempſerint infra annum, ſuſpendantur ab ingreſſu eccleſiæ, & ſi ſatisfacere contempſerint infra duos annos, excommunicationis ſententia feriantur.

[d] *Ibidem, §. 1.* Ceterum.

[d] Ceterum ſi canonici, abſque manifeſta & rationabili cauſa, maxime in contemptum epiſcopi, ceſſaverint a divinis: epiſcopus nihilominus, ſi voluerit, celebret in eccleſia cathedrali: & metropolitanus ad querelam ipſius, tamquam ſuper hoc delegatus a nobis, taliter eos per cenſuram eccleſiaſticam cognita veritate caſtiget, quod pœnæ metu talia de cetero non præſumant.

Provideant itaque diligenter eccleſiarum prælati, ut hoc ſalutare ſtatutum ad quæſtum pecuniæ,

Προνοήσωσιν οὖν ἀκριβῶς οἱ τῶν ἀκλησιῶν φροντισταὶ, ἵνα καὶ τοῦτο τὸ σωτήριον δόγμα εἰς ἀσεβῆ φιλοχρηματίας,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

ἢ βάσος τι μὴ σφάλωσιν· ἀλλ' αὐτὰ ἀκριβῶς, καὶ πιστῶς, καὶ A
σπουδαίως ἐξακολουθήσωσιν· ἐὰν τὴν κανονικὴν στηλώσαντα ἀπο-
φυγεῖν δυνηθῇσιν· ὅπερ δὴ πάντα ὁ ἀποστολικὸς θρόνος, ἐπιρ-
ρώστης τῷ κυρίῳ, φροντικώτατός ἐστιν.

ANNO CHRISTI 1215.

vel gravamen aliud non convertant; ſed illud ſtudioſe ac fideliter exſequantur, ſi canonicam voluerit effugere ultionem: quoniam ſuper his apoſtolica ſedes, auctore Domino, attentiſſime vigilabit.

VIII. [a] *De inquiſitionibus.*

a *Mſ. Mar.* Quomodo & quando ſubditorum corrigantur exceſſus & prælatorum.

Ibidem, lib. 1. tit. 1. De accuſationibus, cap. 14. Qualiter & quando.

b *al.* quando. *Luc. 16.*

Geneſ. 18.

Qualiter & [b] quomodo debeat prælatus procedere ad inquirendum & puniendum ſubditorum exceſſus, ex auctoritatibus novi & veteris teſtamenti colligitur evidenter; ex quibus poſtea proceſſerunt canonicæ ſanctiones, ſicut olim aperte diſtinximus, & nunc ſacri approbatione concilii confirmamus. Legitur enim in evangelio, quod villicus ille qui diffamatus erat apud dominum ſuum, quaſi diſſipaſſet bona ipſius, audivit ab illo: *Quid hoc audio de te? Redde rationem villicationis tuæ: jam enim non poteris villicare.* Et in Geneſi Dominus ait: *Deſcendam, & videbo utrum clamorem, qui venit ad me, opere compleverint.* Ex quibus auctoritatibus manifeſte comprobatur, quod non ſolum cum ſubditus, verum etiam cum prælatus excedit, ſi per clamorem & famam ad aures ſuperioris pervenerit, non quidem a malevolis & maledicis, ſed a providis & honeſtis: nec ſemel tantum, ſed ſæpe: (quod clamor innuit, & diffamatio manifeſtat:) debet coram eccleſiæ ſenioribus veritatem diligentius perſcrutari: ut, ſi rei popoſcerit qualitas, canonica diſtrictio culpam feriat delinquentis: non tamquam ſit actor & judex, ſed quaſi deferente fama, vel denunciante clamore, officii ſui debitum exſequatur. Licet autem hoc ſit obſervandum in ſubditis, diligentius tamen obſervandum eſt in prælatis, qui quaſi ſignum ſunt poſiti ad ſagittam. Et quia non poſſunt omnibus complacere, cum ex officio teneantur non ſolum arguere, ſed etiam increpare, quin etiam interdum ſuſpendere, nonnumquam vero ligare: frequenter odium multorum incurrunt, & inſidias patiuntur. Ideo ſancti patres provide ſtatuerunt, ut accuſatio prælatorum non facile admittatur, ne concuſſis columnis corruat ædificium: niſi diligens adhibeatur cautela, per quam non ſolum falſæ, ſed etiam malignæ criminationi, janua præcludatur. Verum ita voluerunt providere prælatis, ne criminaretur injuſte: ut tamen caverent ne delinquerent inſolenter: contra morbum utrumque invenientes congruam medicinam: videlicet, ut criminalis accuſatio, quæ ad diminutionem capitis (id eſt, degradationem) intenditur, niſi legitima præcedat inſcriptio, nullatenus admittatur. Sed cum ſuper exceſſibus ſuis quiſquam fuerit infamatus, ita ut jam clamor aſcendat, qui diutius ſine ſcandalo diſſimulari non poſſit, vel ſine periculo tolerari, abſque dubitationis ſcrupulo: ad inquirendum & puniendum ejus exceſſus, non ex odii fomite, ſed caritatis procedatur affectu: quatenus, ſi gravis fuerit exceſſus, etſi non degradetur ab ordine, ab adminiſtratione tamen amoveatur omnino: quod eſt ſecundum evangelicam ſententiam, a villicatione villicum amoveri, qui non poteſt villicationis ſuæ dignam reddere rationem.

Ibidem. In mſ. Mat. propius hoc eſt titulus quæſi d. fi. Capitula. Præſens præſente ... accuſare debet.

Debet igitur eſſe præſens is contra quem facienda eſt inquiſitio, niſi ſe per contumaciam abſentaverit: & exponenda ſunt ei illa capitula, de quibus fuerit inquirendum, ut facultatem habeat defendendi ſeipſum. Et non ſolum dicta, ſed etiam nomina ipſa teſtium ſunt ei, ut quid & a quo ſit dictum appareat, publicanda; nec non exceptiones, & replicationes legitimæ [b] admittendæ: ne per ſuppreſſionem nominum, infamandi, per exceptionum vero exclusionem, deponendi falſum audacia præbeatur.

Mendoſa locus.

ὑ. Πάσαι τρόποι ἢ πάσαι τῆς ὑποπτικῶν διορθώσεως ὑπερ-
βάσεις, καὶ τῆς φροντίδος.

Ὅπως ἢ ὅτι ὀφείλει ὁ φροντὶς φροντίσαι εἰς τὸ ἀκριτῶς ἢ
παλαίειν παὶ τῆς ὑποπίων ἀκριβείας, λαὶ τῆς χρόνων τῆς νέας
καὶ παλαιᾶς διαθήκης σαφέστατα φανερῶς· ἐξ ὧν μαθόντες
φροντίδοι αἱ καινοτικαὶ διατάξεις, καθὼς πρότερον διετυπώ-
σαμεν, ἢ νῦν ἐπαίῳ τῆς ἱερᾶς συνόδου ὑπεστηρίξαμεν.
ἀναγινώσκεται γὰρ ἐν τῇ διαγγελίᾳ ὅπερ ὁ οἰκονόμος ἀκούσας Β
ὁ διαβληθεὶς παρ' αὐτοῦ, ὡς διεσκορπίσας τὰ ὑπάρχοντα
αὐτοῦ, ἤκουσε παρ' αὐτοῦ· τί τοῦτο ἀκούω περὶ σοῦ; λάβετε τὸν
λόγον τῆς οἰκονομίας σου· οὐ γὰρ δυνήσῃ ἔτι οἰκονομεῖν. Καὶ ἐν
τῇ ἡλίοι ὁ κύριος ἔπε· καταβάσομαι καὶ ἴδω, εἰ κατὰ τὴν
κραυγὴν τὴν ἐρχομένην εἰς ἐμὲ, συντετελέκασιν· εἰ δὲ μὴ γνῶναι
φανερῶς ἐπιθέλοντα, ὅτι οὐ μόνον ὁ ὑπήκοος, ἀλλὰ καὶ ὅταν
ὁ φροντὶς πλαίσῃ· οἱ ἀφ' τῆς κραυγῆς καὶ φήμης εἰς τὰ ὦτα
τῆ ὑπερτέρου φθάλῃ, οὐ μόνον παρὰ κακοθελῶν, ἢ κακο-
λόγων, ἀλλὰ παρὰ φρονιμῶν καὶ θίλων· οὗπ ἅπαξ μό-
νον, ἀλλὰ ἢ πολλάκις· ὅταν ἡ κραυγὴ γονεύῃ, ἢ ἡ ἀφθολὴ
φανερά· χρὴ ἐπίσκοπον τῆς ἀκριβείας τῆ χαρακτῆρα πλὴ ἀλή-
θειαν ἐξετάζειν, ἵνα τῆ φρονίμως γενομένη ἡ πρόνοια, καὶ ἡ
καινοτικὴ ἀφθολὴ τὸ σφάλμα ἀκόλουθη τῆ ἁμαρτάνοντος· ὡς
ὅπερ ἐπὶ σκοπὸν ἢ κρίσις· ἀλλὰ ὡς φερούσης τῆς φήμης, ἢ
ἀκαταλλήλου τῆς κραυγῆς, τὸ τῆ ἐφφείου αὐτοῦ χρέος ἐξακο-
λουθεῖτω. καὶ δὲ τοῦτο φυλαχθησόμενον ἐπὶ τῶν ὑπηκόων,
ἐπιμελέστερον ἐπὶ ὅμως φυλαχθῆναι ἐν τῶν φροντίδων· οἵτινες
ὥσπερ σκοπὸς τίθενται εἰς βέλος. καὶ διὸ οἱ διώκοντες πᾶσαν
ἀφορμὴν, ἐν τῇ ἐξ ἐφφείου κακοπαθεῖν οὐ μόνον ἐλέγχει, ἀλ-
λὰ ἢ ἐπιτιμᾷ, εἴ πως ἀλλὰ ἢ διὰ τὸ πολλοὺς ἐφελεῖν...
καὶ διὰ τὸ διορθῶν, ἐνδελεχῶς τὸ μόνος τῆ πολλοὶ ὑφίστανται
καὶ ἐπίφορος πάσχουσιν. ἢ διὰ τοῦτο οἱ ἅγιοι πατέρες φροντι-
κῶς διετύξαντο, ἵνα ἡ κατηγορία τῆ φροντίστου οὐ ῥᾳδίως
φροσδέχηται, ὡς μὰ σαυτοθραυσθέντων τῆ σύλων συμπεσεῖν
ἢ πλὴ οἰκοδομίαν· εἰ μὰ ἀκριβὴς παρεφθῇ σκέψις, δι' ἧς οὐ D
μόνον τὸ πλασθὲ, ἀλλὰ ἢ τὸ πατρικὸν ἐγκλήματος ἡ δίκη κατ-
αθάλῃ. ἵνα οὕτως ἠθέλησαν φροντιῶν τῆ φροντίστου, ἵνα μὰ
ἐγκληματοδιῶν ἀδίκως· ἀλ' ἵνα φορῶν ἢ μὰ ἁμαρτά-
νων ἀφρῶς, κατ' ἀμφοτέρας τῆς νόσου βίρσεις ἐυδιχρήλιον
ἰατρείαν· δηλαδὴ ὡς ἂν ἡ ἐγκληματικὴ κατηγορία, ἥτις εἰς
μείωσιν κεφαλῆς, ἤγουν ἀποκαθάρσεως, λοιπόν, εἰ μὰ νό-
μιμος φροάλῃ..... φροσδέχηται· ἀλ' ὅταν ἐπαίῳ τῆ
ἁμαρτόντων αὐτῆ τις δίκελλῃ· ἵνα ὅταν ἤδη ἡ κραυγὴ ἀκαθῆ, ἥτις
ὅλη πολὺ ἔστω σκανδάλου ἀποκαθῆναι ἐκ τῶν διωκόντων, ἢ δί-
χα κινδύνου ὑποφέρεσθαι, χωρὶς [b] δίκης ἐξαιρεῖσθαι εἰς τὸ
ἐκζητῆσθαι καὶ κολάσθαι τὰ αὐτῆ ἁμαρτόντος, ἐκ ἐκ ἀκαθαιρέτους
μόνος, ἀλ' ἐκ δίκης ἐκάστης φροάλῃσιν· ὅπως ἐὰν ἢ βα- E
ρὺ τὸ πλῆθος, ἢ εἰ μὰ καθαιρεθῇ λοιπὸν τῆς τάξεως, τόπος ἐκ
τῆς δίκης ἐκείνης λοιπὸν πλέως· ὅπερ ὅλ κατὰ ἢ λόφασιν
τὸν διαγγελικὸν, ἐκ τῆς οἰκονομίας τὸν οἰκόνομον λαμπτῆναι,
τὸν μὰ δυνάμενον τῆς ἑαυτῆ οἰκονομίας ἄξιον δοῦναι λόγον.

In mſ. Mar. quæſi aliud eſſet capitulum, nullus hic additur ſed ſi quæ ſunt capitula exponenda ſibi.

Χρὴ πυγαρὸν εἶναι παρόντα τὸν καθ' οὗ ζητήσεως ἡ ζήτη-
σις, εἰ μὰ δι' αἰτίαν αὐτῆ ἢ δι' ἀπιθίαν αὐτῆ· ἢ ἀκπηδῶντας
αὐτῆ τὰ ἀφάλαια φροὶ ὧν ζητηθήσεται, ἵνα δύσειαν ἔχῃ ἀπο-
δύεσθαι ἑαυτόν· ἢ οὐ μόνον τὰ ῥηθέντα, ἀλλὰ ἢ αὐτὰ τὰ ὀνόμα-
τα τῆ μαρτύρων δηλωθῆναι· ἵνα παρὰ τίνος ἐρέθη φανῆ· οὐ
μὸν ἀλλὰ ἢ αἱ παρεγκλῆσαι ἢ αἱ ἀναλύσεις αἱ νομίμως ἀπο-
σόμεναι μάτην δι' ἀπιστομὸν ἀνομάτων ἐγκλήσεως παρεγκλῆσαι
ὑπὸ ἀπόκλεισιν τῆ καθαιρεθῆναι πλεῖον ἡ πάμα παρίζῃ.

[b] *Forte*, legitime.

B iij

ANNO CHRISTI 1215.

[a] Ad corrigendos itaque ſubditorum exceſſus tanto diligentius debet prælatus aſſurgere, quanto damnabilius eorum offenſas deſereret incorrectas. Contra quos, ut de notoriis exceſſibus taceatur, eſt tribus modis poſſit procedi: per accuſationem videlicet, denunciationem & inquiſitionem eorum: ut tamen in omnibus diligens adhibeatur cautela, ne forte per leve compendium ad grave diſpendium veniatur: ſicut accuſationem legitima præcedere debet inſcriptio, ſic & denunciationem caritativa admonitio, & inquiſitionem clamoſa inſinuatio prævenire: illo ſemper adhibito moderamine, ut juxta formam judicii, ſententiæ quoque forma dictetur. Hunc tamen ordinem circa regulares perſonas non credimus uſquequaque ſervandum: quæ, cum cauſa requirit, facilius & liberius a ſuis poſſunt adminiſtrationibus amoveri.

[a] *Ibidem.*

A Πρὸς τὸ διορθοῦσθαι γοῦν τὰς τῶν ὑπηκόων ἁπάσας, πολλῷ τὸν ἀκριβέστερον ὀφείλει ὁ προεστὼς ἐξανατείνειν, ὅσον ὑπερέχει μᾶλλον ὄζει, εἰ τὰ αὐτῶν προπαίσματα καθολικῇ ἀθεώρητα. καὶ ὧν, ἵνα μηδὲ τῶν ἀσημοτέρων ὑπερβάσεων ἀσπιλῇ, ἢ εἰ τοι τρόπος δικαιῶν προσκεῖται· δι' ἀγωγῆς δικαιῶν, ἐξαγγελίας, ἢ ἐπιζητήσεως αὐτῶν· ἵνα ἅμως ἐν πᾶσιν ἀκριβὴς παραγκλῇ ἀσφάλεια, μή πως ἴσως ἀβλαβῆ μεδίας ὠφελείας, εἰς βαρεῖαν βλάβιον ἐμβλιθῇ· ὡς τὸν νόμιμον ἐφαρμοῦν προσφαιμῶν χρὴ ἐν τῇ ἐγκέφῳ· οὕτως ἢ τὴν ἐξαγγελίαν ἢ ἀγαπητὴν νουθεσίαν, καὶ τὸν κρατοῦντων ἐπίζητιν ὀφείλει ἢ χάριτος προλαβεῖν· ἀκόντως δὲ παραχθείσης τῆς συμμετρίας, ἵνα κατὰ τὸν τόπον τῆς κρίσεως, ἢ τῆς ἀπαφάσεως ὁ τύπος ἀκριβῇ. ζώσιν τίνας τὸν ζῆξιν ἀβλ τὰ καινοτικὰ φρόνημα οὐ πεφύκαμεν B ἴσως σφόδρα φυλαχθησομένων· ἅπερ, ὅτι ἢ αἰτία ἐπίζητῖ, δικαιολογίαν καὶ ἐλευθεράτερον διώκαστας ἐκ τῆς ἰδίων ἐμμοτίων ἀφαιρεῖσθαι.

IX. *De diverſis ritibus in eadem fide.*

Ibidem. Lib. 1. tit. 3. de officio judicis ordin. cap. 14. Quoniam.

Quoniam in pleriſque partibus intra eamdem civitatem atque diœceſim permixti ſunt populi diverſarum linguarum, habentes ſub una fide varios ritus & mores: diſtricte præcipimus, ut pontifices hujuſmodi civitatum ſive diœceſum provideant viros idoneos, qui ſecundum diverſitates rituum & linguarum divina officia illis celebrent, & eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrent, inſtruendo eos verbo pariter & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una eademque civitas ſive diœceſis diverſos pontifices habeat, tamquam unum corpus diverſa capita, quaſi monſtrum. Sed ſi propter prædictas cauſas urgens neceſſitas poſtulaverit, pontifex loci catholicum præſulem nationibus illis conformem provida deliberatione conſtituat ſibi vicarium in prædictis, qui ei per omnia ſit obediens & ſubjectus. Unde ſi quis aliter ſe ingeſſerit, excommunicationis ſe noverit mucrone percuſſum: & ſi nec ſic reſipuerit, ab omni eccleſiaſtico miniſterio deponatur: adhibito, ſi neceſſe fuerit, brachio ſæculari ad tantam inſolentiam compeſcendam.

Mſ. Mazar. Quod prælati ſubſe, ſecundum diverſitates rituum, dominicos debent habere doctores.

[b] *Corr. ex* εμμοτὸν

γ'. Ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ὑφ' ἑαυτοῖς κατὰ τὰς διαφορὰς τῆς πίστεως ἀνδρὰς ἐπιστήμονας ὀφείλουσιν ἔχειν διδασκάλους.

Ἐπειδὴ ἐν πλείοσι μέρεσιν ἐντὸς τῆς αὐτῆς πόλεως καὶ ἐπαρχίας, ἀναμεμιγμένοι λαοὶ διαφόρων γλωσσῶν, ἔχοντες ὑπὸ μίαν πίστιν ποικίλα ἤθη καὶ συνηθείας· ἐορτμένους προστάσσομεν, ἵνα οἱ ἀρχιερεῖς τῆς ἐπιόντων πόλεων ἢ ἐπαρχιῶν προστάσσωσιν ἄνδρας εἰδίμους· οἵτινες κατὰ τὰς διαφορὰς τῆς πόλεως καὶ τῆς γλωσσῶν τὰ θεῖα ἐφόδια αὐτοῖς ἐκπολίσουσιν, καὶ τὰ ἀκολουθοῦντα μυστήρια, διδάσκοντες αὐτοὺς λόγῳ καὶ ὑποδείγματι. καλοῦμεν δὲ ποιμῆλας ἵνα μὴ μία καὶ αὐτὴ πόλις ἢ ἐπαρχία διαφόρους ἀρχιερεῖς ἔχῃ, ὡς ἐν σώματι, διαφόρους παραλαβοῦσα τέρας. ἀλλ' ἐὰν δι' αἰτίας ῥητέας ἀκολούθους ἐπάλληλα αἰτίαν, ὁ ἀρχιερεὺς τῆ τόπου καθολικὸν προστάσσει τῆς ἐθνικὰς ἀκόντως σύμμορον, προσλειπὴν διακρίνῃ καθαίρου ἑαυτῆ ἀντικαθίστασθαι ἐν τῆς προμήθειᾳ, τὸν κατὰ τόπον ἐπίσκοπον αὐτῆ ὑπόκωλον καὶ ὑποτεταγμένον. ἔξω ἐάν τις ἄλλως ἑαυτὸν ἐμβάλλῃ, ἀναθέματος ξίφει ἑαυτὸν γόνυ χρονίζειν· ἢ εἰ μεδὲ οὕτως ἀναβλύσῃ, ἀπὸ τόπου ἀκκλησιαστικῆς διακονίας καταμερισθήσεται· προστάσσομεν, εἰ ἀναλιγὸν ἴσως, κοσμικοῦ βραχίονος ἐπὶ τὸ τῶν τοιούτων ἀκαπαυσίαν χαλιναγωγίαν.

ANNO CHRISTI 1215.

Latina hæc non intellexit Græcus interpres: ut nec in præmiſſis quæ præcedunt, & quæ ſequuntur.

X. *De prædicatoribus inſtituendis.*

Ibidem. cap. 15. Inter cetera.

Matth. 4.

Inter cetera quæ ad ſalutem ſpectant populi Chriſtiani, pabulum verbi Dei permaxime noſcitur ſibi eſſe neceſſarium. Quia ſicut corpus materiali, ſic anima ſpirituali cibo nutritur: eo quod *non in ſolo pane vivit homo, ſed in omni verbo quod procedit de ore Dei.* Unde cum ſæpe contingat, quod epiſcopi propter occupationes multiplices, vel invaletudines corporales, aut hoſtiles incurſus, ſeu occaſiones alias: (ne dicamus defectum ſcientiæ, quod in eis eſt reprobandum omnino, nec de cetero tolerandum:) per ſe ipſos non ſufficiunt miniſtrare populo verbum Dei, maxime per amplas diœceſes & diffuſas: generali conſtitutione ſancimus, ut epiſcopi viros idoneos ad ſanctæ prædicationis officium ſalubriter exſequendum aſſumant, potentes in opere & ſermone, qui plebes ſibi commiſſas, vice ipſorum, cum per ſe idem nequiverint, ſolicite viſitantes, eas verbo ædificent & exemplo: quibus ipſi, cum indiguerint, & congrue neceſſaria miniſtrent, ne pro neceſſariorum defectu compellantur deſiſtere ab incepto. Unde præcipimus tam in cathedralibus, quam in aliis conventualibus eccleſiis viros idoneos ordinari, quos epiſcopi poſſint coadjutores & cooperatores habere; non ſolum in prædicationis officio, verum etiam in audiendis confeſſionibus, & pœnitentiis injungendis, ac ceteris

Mſ. Mazar. Epiſcopi ſubſe ad docendum populum viros theologos habere debere.

[b] *Vetera Græcus dubiſſet: ἢ πρὸ τῆ ῥήματος ἢ ῥήματος ἢ ἀναγνώσεως.*

ι'. Ὅτι οἱ ἐπίσκοποι ὑφ' ἑαυτοῖς πρὸς τὸ διδάξαι τὸν λαὸν, ἄνδρας θεολόγους ἔχειν ὀφείλουσι.

Πρὸς τῆς ἄλλης τῆς εἰς σωτηρίαν ἀφορώσης τῷ χριστιανικῷ λαῷ ἢ τροφὴ, [b] τὸ ῥῆμα τοῦ Θεοῦ ἐξαιρέτως αὐτοῦ χαράσσεται ἀναλαμβάνον. ὅπερ ὡς τὸ σῶμα τῆ ὕλικῆ, οὕτως καὶ ἢ ψυχὴ τῆ πνευματικῆ βρώματι τρέφεται. διὸ ὁ ἐν ἄρτῳ μόνῳ ζῆ ἄνθρωπος, ἀλλὰ ἐν παντὶ ῥήματι ἐκπορευομένῳ διὰ στόματος Θεοῦ. ὅθεν ἐπειδὴ πολλάκις συμβαίνει, ἵνα οἱ ἐπίσκοποι διὰ πολέμους σπουδαῖς, ἢ ἀσθενείας σωματικὰς, ἢ ἐχθρῶν ἐπιδρομὰς, ἢ αἰτίας ἄλλας· ἵνα μὴ ἔτι πλείω δι' ἔλλειψιν χρόνου, πλὴν ἐν αὐτῆς ἀδυνατοῦσι ὅλως καὶ τὸ λοιπὸν μὴ ἀναχθησομένων· δι' ἑαυτῶν ἐν ἐξαρκοῦσι ἐξαιρέτῳ τῆ λαῆ τὸ ῥῆμα Θεοῦ, μάλιστα διὰ τὰς πλατείας ἐνορίας καὶ διεσπαρμένας· ἡμεῖς διατάξει διακόζομεν, ἵνα οἱ ἐπίσκοποι ἄνδρας εἰδίμους πρὸς τὸ τῶ ἀγίου κηρύγματος ἐφάπτειν σωτηρίας ἐπιζητῆσαι προσλάβωσι, δικαίοις ἐν ἔργῳ καὶ λόγῳ· οἵτινες τοῖς ἐπιτραγμένοις αὐτοῖς λαοῖς ἀπτ' αὐτῶν, ἐπὶ δ' ἑαυτῶ οὐ δικάσωσι, ὅλοκληρῶσι, αὐτοῖς ἐν λόγῳ οἰκοδομήσουσι, καὶ ὑποδείγματι· οἷς αὐτοὶ, ὅταν δέωσι, προσόντας τὸ ἀναλῆμ διακονήσουσι· μᾶλλον δ' ἔνδεχαι τῆ ἀναλήμψει ἐκκαυχᾶσθαι ἀπόντας τῆ ἐπαρχίῃ. ἔθεν προστάσσομεν τόσον καθηκούσης, ὅσον καινοδιαιρῆς ἄλλαις ἐκκλησίαις, ἄνδρας εἰδίμους παχῦναι, οἷς ἂν δέωνται οἱ ἐπίσκοποι βουλῆ καὶ συμπράκτας ἔχειν, οὐ μόνον ἐν τῆ τῶ κηρύγματος ἐφαπτῶ, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἐξακουσθῆναι τοὺς ἐξομολογήσεις καὶ ἐπιτιθῆναι τὸ ἐπίτιμα, καὶ λοιπὰ

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

τὸ σῶζε σωτηρίας ἀμφίονται ψυχῶν· εἰ δέ τις τοῦτο ἀκουσθῆναι παρακούσῃ, ἐκτιμῆ ἐκκλησίᾳ ὑποκείσθω ἐκδικήσει.

quæ ad ſalutem pertinent animarum. Si quis autem hoc neglexerit adimplere, diſtrictæ ſubiaceat ultioni.

ANNO CHRISTI 1215.

ιά'. Ἵνα οἱ θεῖοποτοι διδασκάλους ἔχωσι καὶ δέκτορας τοῖς κληρικοῖς.

XI. *De magiſtris ſcholaſticis.*

Ibidem. lib. 5. tit. 5. de magiſtris, cap. 6. Quia nonnulli.

Mſ. M. Ut epiſcopi magiſtros habeant, qui clericos doceant.

Ἐπειδὴ πολλοὶ διὰ πενίαν καὶ ἀπὸ τῆς ἀκαταστάτου σπουδῆς καὶ ἐπιμελείας τῆς ἀναγνώσεως ἀφαιροῦνται, ἐν τῇ τῶν Λατερανίων συνόδῳ διατάξει προσεθήκαμεν, ἵνα παρ' ἑκάστης καθεδρικῆς ἐκκλησίας διδασκάλου τῇ τοῦ κληρικοῦ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ἢ τοῦ λοιποῦ φοιτητοῦ πτωχοῦ δοχῇ παιδεύοντι, ἀρκούσῃ ἰδιρείαν τινὰ παρέχηται· ὅπερ ἂν καὶ ἡ τῆς διδασκαλίας ἀνακουφισθῇ ἀνάγκη, καὶ ὁδὸς φανερωθῇ τοῖς μανθάνουσιν εἰς διδαχήν. ὅτι δὲ ἐν πολλαῖς ἐκκλησίαις τοῦτο οὐδαμῶς φυλάττεται· ἡμεῖς τῷ προρηθέντι ἐκκλησιαστικῷ ἐκκόπτοντες ἔθει, προσθήκην ἵνα μὴ μένῃ ἐν ἑκάστῃ καθεδρικῇ ἐκκλησίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐν ἂν αὐξηθήσονται αἱ ὑπάρξεις, καθεστῆναι διδάσκαλος εἰδήσων τοὺς προσ τῆ προσευχῆ· μετὰ τῆ καπιτούλου, ἢ τῆ ὑγιεστέρου μέρους τῆ καπιτούλου ἐκλεγησόμενος, ὁ τοῦ κληρικοῦ τῆ αὐτῆ ἐκκλησιῶν ἢ τῆ ἄλλων ἐκκλησιῶν ἐν χαμμαστικῇ ἐξουσίᾳ καὶ λοιπῇς διδάξει κατὰ τὸ δυνατόν. ἡ μέντοι μητροπολιτικὴ ἐκκλησία ὑπολόγον οὐχ ἥκιστα ἔχέτω τὸν περὶ ἱερᾶς καὶ ἄλλης ἐν τῇ . . . . . .

Ibidem.

Quia nonnullis propter inopiam, & legendi ſtudium & opportunitas proficiendi ſubtrahitur, in Lateranenſi concilio pia fuit inſtitutione proviſum, ut per unamquamque cathedralem eccleſiam magiſtro, qui clericos ejuſdem eccleſiæ, alioſque ſcholares pauperes gratis inſtrueret, aliquod competens beneficium præberetur: quo & docentis relevaretur neceſſitas, & via pateret diſcentibus ad doctrinam. Verum quoniam in multis eccleſiis id minime obſervatur: nos prædictum roborantes ſtatutum, adjicimus, ut non ſolum in qualiber cathedrali eccleſia, ſed etiam in aliis, quarum ſufficere poterunt facultates, conſtituatur magiſter idoneus a prælato cum capitulo, ſeu [a] majori ac ſaniori parte capituli, eligendus: qui clericos eccleſiarum ipſarum, & aliarum, gratis in grammaticæ facultate ac aliis inſtruat juxta poſſe. Sane metropolitana eccleſia theologum nihilo minus habeat qui ſacerdotes & alios in ſacra pagina doceat, & in his præſertim informet quæ ad curam animarum ſpectare noſcuntur. Aſſignetur autem cuilibet magiſtrorum a capitulo unius præbendæ proventus: & pro theologo, a metropolitano tantumdem: non quod propter hoc efficiatur canonicus; ſed tamdiu reditus ipſius percipiat, quamdiu perſtiterit in docendo. Quod ſi forte de duobus magiſtris metropolitana eccleſia gravetur, theologo juxta modum prædictum ipſa provideat: grammatico vero in alia eccleſia ſuæ civitatis ſive diœceſis, quod ſufficere valeat faciat provideri.

[a] *Deeſt in Græco,* majoris.

Hic multa eſt codex Sirmondi ex quo ſcripſi ne Græca deſint.

XII. *De communibus capitulis monachorum.*

Ibidem. lib. 5. tit. 31. de ſtatu monachorum, cap. 7. In ſingulis.

In ſingulis regnis ſive provinciis fiat de triennio in triennium, ſalvo jure diœceſanorum pontificum, commune capitulum abbatum, atque priorum abbates proprios non habentium, qui non conſueverunt tale capitulum celebrare: ad quod univerſi conveniant, præpeditionem canonicam non habentes, apud unum de monaſteriis ad hoc aptum: hoc adhibito moderamine, ut nullus eorum plus quam ſex evectiones & octo perſonas adducat. Advocent autem caritative in hujus novitatis primordiis duos Ciſtercienſis ordinis abbates vicinos, ad præſtandum ſibi conſilium & auxilium opportunum; cum ſint in hujuſmodi capitulis celebrandis ex longa conſuetudine plenius informati. Qui abſque contradictione duos ſibi de ipſis aſſocient, quos viderint expedire. Ac ipſi quatuor præſint capitulo univerſo, ita quod ex hoc nullus eorum auctoritatem prælationis aſſumat: unde cum expedierit provida poſſint deliberatione mutari. Hujuſmodi vero capitulum aliquot certis diebus continue juxta morem Ciſtercienſis ordinis celebretur: in quo diligens habeatur tractatus de reformatione ordinis, & obſervatione regulari: & quod ſtatutum fuerit, illis quatuor approbantibus, ab omnibus inviolabiliter obſervetur, omni excuſatione & contradictione ac appellatione remotis, proviſo nihilo minus, [b] ubi ſequenti termino debeat capitulum celebrari: & qui convenerint, vitam ducant communem, & faciant [c] proportionabiliter ſimul omnes communes expenſas: ita quod ſi non omnes potuerint in eiſdem, ſaltem plures ſimul in diverſis domibus commorentur.

[b] *Mſ. Mar.* ut

[c] *Ibid.* proportionaliter.

Ordinentur etiam in eodem capitulo religioſæ ac circumſpectæ perſonæ, quæ ſingulas abbatias ejuſdem regni ſive provinciæ, non ſolum monachorum, ſed etiam monialium, ſecundum formam ſibi præfixam, vice noſtra ſtudeant viſitare: corrigentes & reformantes, quæ correctionis & reformationis officio viderint indigere: ita quod ſi rectorem loci cognoverint ab adminiſtratione penitus amovendum, denuntient epiſcopo proprio, ut illum amovere procuret: quod ſi non fecerit, ipſi viſitatores hoc referant ad Apoſtolicæ ſedis examen. Hoc ipſum [d] regulares canonicos ſecundum ordinem ſuum volumus & præcipimus obſervare. Si vero in hac novitate quidquam difficultatis emerſerit, quod per prædictas perſonas nequeat expediri; ad Apoſtolicæ ſedis

Ibidem.

[d] *Mſ. Mar.* regulares perſonas.

[e] *Conf.* 2

ANNO CHRISTI 1215.

judicium absque scandalo referatur, ceteris irrefragabiliter observatis, quæ concordi fuerint deliberatione provisa.

Ibidem. Porro diœcesani episcopi monasteria sibi subjecta ita studeant reformare, ut cum ad ea prædicti visitatores accesserint, plus in illis inveniant quod commendatione, quam quod correctione sit dignum: attentissime prævidentes, ne per eos dicta monasteria indebitis oneribus aggraventur. Quia sic volumus superiorum jura servari, ut inferiorum nolimus injurias sustinere.

Ibidem. Ad hoc districte præcipimus tam diœcesanis episcopis, quam personis quæ præerunt capitulis celebrandis, ut per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compescant advocatos, patronos, vicedominos, rectores & Consules, magnates & milites, seu quoslibet alios, ne monasteria præsumant offendere in personis ac rebus: ac si forsitan offenderint, eos ad satisfactionem compellere non omittant, ut liberius & quietius omnipotenti Deo valeant famulari.

XIII. *De novis religionibus prohibitis.*

Ibidem, libro 3. tit. 16. de relig. & fu., cap. 9. Ne nimia.

Ne nimia religionum diversitas gravem in ecclesia Dei confusionem inducat, firmiter prohibemus ne quis de cetero novam religionem inveniat: sed quicumque voluerit ad religionem converti, unam de approbatis assumat. Similiter qui voluerit religiosam domum fundare de novo, regulam & institutionem accipiat de religionibus approbatis.

Illud etiam prohibemus, ne quis in diversis monasteriis locum monachi habere præsumat, nec unus abbas pluribus monasteriis præsidere.

XIV. *De incontinentia clericorum puniendâ.*

Ibidem, lib. 3. tit. 1. de vita & honest. clericorum, cap. 13. Ut clericorum.

Ut clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caste vivere studeant universi, præsertim in sacris ordinibus constituti: ab omni libidinis vitio præcaventes: maxime illo, propter quod ira Dei venit de cælo in filios diffidentiæ, quatenus in conspectu Dei omnipotentis, puro corde ac mundo corpore valeant ministrare. Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi; statuimus, ut qui deprehensi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis aut minus peccaverint, puniantur secundum canonicas sanctiones, quas efficacius & districtius præcipimus observari: ut quos divinus timor a malo non revocat, temporalis saltem pœna a peccato cohibeat.

Ibidem. Si quis igitur hac de causa suspensus, divina celebrare præsumpserit; non solum ecclesiasticis beneficiis spolietur, verum etiam pro hac duplici culpa perpetuo deponatur.

Ibidem. Prælati vero qui tales præsumpserint in suis iniquitatibus sustinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari subjaceant ultioni.

Ibidem. Qui autem secundum regionis suæ morem non abdicarunt copulam conjugalem, si lapsi fuerint, gravius puniantur, cum legitimo matrimonio possint uti.

XV. *De arcenda ebrietate clericorum.*

Ibidem, cap. 14. A crapula.

A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant. Unde vinum sibi temperent, & se vino: nec ad bibendum quispiam incitetur, cum ebrietas & mentis inducat exsilium, & libidinis provocet incentivum. Unde illum abusum decernimus penitus abolendum, quo in quibusdam partibus ad potus

---

ANNO CHRISTI 1215.

Οἱ μέντοι τῆς ἐπαρχίας ἐπίσκοποι τὰ αὐτῶν ὑποτασσόμενα μοναστήρια οὕτω σπουδαζέτωσαν ἐπανορθοῦν, ἵνα ὅταν εἰς αὐτὰ οἱ ἐπισκεπτόμενοι φθάσωσιν, πλέον ἐν αὐτοῖς εὑρήσουσιν ἐπαίνου, ἢ ὃ διορθώσεως ἔτι ἄξιον· φροντιστέον σφοδρῶς, ἵνα μὴ δι' αὐτὸ τὰ πρωτεῖα μοναστήρια ἀφορήτοις πᾶσιν ὑποκαρδόνται· ἵνα οὕτως ἔλαθεν τὰ τῶν ὑπερτέρων δίκαια φυλαττόμενα, ὡς μὴ βούλεσθαι τοὺς κατωτέρους ἔθεσι ὑποπίπτειν.

Πρὸς τούτοις ἐπιμελείσθω πάσαν ἐπέχειαν τοῖς ἐπισκόποις, ὅσον φροντίσαι τῆς φθορᾶς τῶν πολυθρυλλήτων καπυτίων, ἵνα ἐξὸν πρίσεως ἀκολουθούσης, ἐπικλίνοντες ὑποπνεύσωσιν, ἀξιοφιλήτως τοῖς κατηγόροις, πάτρωσις, ἀπωλείας, κυβερνήσεις, συγκλητικοῖς, μαγιστέροις, ἢ στρατόπαις, εἴτε τισὶ ἄλλοις, ἵνα μὴ τὰ μοναστήρια ἁλμύρων φορολογίαν ἢ φορτίων ἢ ἀρχόντων. ἢ [a] ἵππους φορολογοῦσιν, αὐτοῖς εἰς τὸν ἱκανωτάτων ἀξιοφιλήτως, ἢ μὴ ἐάτωσαν, ὡς ἂν ἐπὶ δίκαιον ἢ ἀρμόττον τῷ πανταλεήμονι Θεῷ ἱκέτιδα δουλεύειν.

[a] Deest ut

Deest titulus in codice Mazarinæo.

Ἵνα μὴ ἢ πλέον τῇ Χριστιανῇ θρησκείᾳ βαρεῖαν τὴν ἀκολουθίαν τῷ Θεοῦ σύγχυσιν ἐπιφέρῃ, τοιοῦδε κανόνος, ὡς ἂν μηδεὶς τῷ λαοῦ καρδίᾳ θρησκείαν ἐφεύρηται· ἀλλ' ὅστις εἰς Χριστιανὸν ὑποκριθῆναι θελήσῃ, μίαν ἐκ τῶν διεσπαρμένων αἱρέσεων. ἐμείνω ὁ θελήσας ἀσπασθῆναι οὗτον ἐκ τίνος θεμελίου, τὸν καινὸν καὶ τὸν παλαιὸν λαμβανέτω ἀπὸ τῶν διεσπαρμένων Χριστιανῶν.

Κελεύει δὲ καθόλου, ἵνα μὴ τινες μοναχοὶ ἐκ διαφόρων μοναστηρίων πλέον ἑνὸς ἔχειν δύνανται, μηδ' ὡς ἡγούμενος πολλὰ μοναστήρια τιμᾶσθαι.

Mss. Mazarinæus. De

ιδ'. Περὶ ἐξαρτίσεως κληρικῶν.

clericorum.

Ἵνα τῶν κληρικῶν τὰ ἤθη καὶ τὰ σώματα ὅλα τὸ κρεῖττον μεταβάλωμεθα, ἐγκρατῶς ἢ σωφρόνως ζῆν ὅπως πάντες ἔσωμεν ἐξαιρέτως οἱ ἐν ταῖς ἱεραῖς χειροτονίαις καθιστάμενοι, καὶ πάσης ἀκαθαρσίας πάθους ἑαυτοὺς παρατηροῦντες· μάλιστα ἐκείνου δι' ὅπερ ἡ ὀργὴ τοῦ Θεοῦ ἐξ οὐρανοῦ ἦρκται ὅλη τοὺς υἱοὺς τῆς ἀπιστίας· ὡς ἀκόπτων τῷ παναγαθῷ Θεῷ εἰλικρινῆ παρρησίᾳ καθαρὰ σώματα ἱκέσιον δίκαιον. ἵνα δὲ μὴ ἡ δίκαιος τῆς ἁμαρτίας πάντων παρέχῃ τῷ ἁμαρτάνειν· καθιστῶμεν ἵνα οἱ κατειλημμένοι τῇ τῆς ἀκολάστου πάθει πεπτῶσι, ὡς μείζον ἢ ἔλαττον ἁμαρτήσωσι, [b] κατὰ τὰ κανονικὰ πατέρματα, ἄπερ ἀπολείπον καὶ σφικτότερον ὑπαπτέωμεν φυλαχθῆναι· ἵνα αὖ ὁ θεῖος φόβος ἐκ ἀκαταλήπτως, πᾶν ἡ σύσπασμος πανὸ ἐξορμήξῃ ἀπ' τῆς ἁμαρτίας.

[b] Deest. pœnitentiæ.

Εἴπερ παραρρῶσι ἀπ' ἐκείνης τῆς αἱρέσεως ὑπαναπτηδὸς, πολλάκις ὑπολείπει τὰ δίκαια· οὐ μόνον ἀπ' τῶν ἀκολασταστικῶν διεργατημάτων χωρισθῆναι, ἀλλὰ καὶ ἀφ' ἑαυτῶν τὸ ἀπιθὲς πάθημα αἰωνίως καθαιρεθῆναι.

Οἱ δὲ σφετεῖς, εἰ τὰ [c] πανόπτα ἐλλείποντα τῆς αὐτῶν ἁπαμίας ὑπομένει, μᾶλλον δὲ πάχει φιλοχρηματίας ἢ ἐπίσης αἱρέλεως σφετέρου, ἐμφὶα ὑποκλίνουσι διεκδικηθῆναι.

Corr. δίκ ἑαυτῶν.

Οἱ δὲ κατὰ τὰ τῆς χώρας αὐτοῦ ἔθος μὴ τηρήσαντες τῶν γαμικῶν σύζυξιν, ἐὰν ἐλεηθῶσιν, βαρύτερον κολασθήσονται· ἐπὶ τῇ νομίμῳ συνουσίᾳ δικαίαν χρᾶσθαι.

Latine efl. qui non abdicarunt; Græce, qui non servaverunt: ut sit sensus: qui autem non servarunt quæ pro matrimonii firmitate pœnam

In MS. jungitur hoc capitulum præcedenti.

Ἀπὸ κραιπάλης ἢ μέθης πάντες οἱ κληρικοὶ ἀκριβῶς ἀπεχέσθωσαν· ὅτι τὸν οἶνον ἑαυτοῖς συλλεγασάτωσαν, καὶ ἑαυτοὺς τῷ οἴνῳ· μήτε τις ποτ' ἐπὶ τὸ πίνειν ἐρεθιζέσθω. ἐπίπαν ἡ μέθη ἢ ἄγνοιας ἀποτέμνει ἔκστασιν, ἢ ἀσωτίας σφετεριστὴν πάντων. ὅθεν ἀκόπτειν τὴν παρέχουσαν κρίσιμον ὅλως ἐξαλοιφθῆναι, ἢ πως ἔν τισι μόνοις εἰς τὸν πάντ ἔσω τῆς

ἐσθῆτος

ANNO CHRISTI 1215.

ἑδρῳ πρώτῳ ἑαυτοὺς καθυποβάλλουσιν οἰνοπότης· ἢ ὁπόσοις τῇ κρίσει τῆς ἑαυτῶν πλέον ἐπαινεῖται ὁ πλείους μεθύων, ἢ κύλικας ἀξιολογωτέρας ἐξαντλῶν. Εἴτις οὖν ὑπὲρ τούτοις ἑαυτὸν πλείονα ἔνοχλήσειεν, εἰ μὴ παρὰ τοῦ ὑπερτέρου νουθετηθεὶς ἱκανοποίησεν ἀφορμὴν ἐκφεύγοντας, ἀπὸ διαγνώσεως ἢ τοῦ ἐφικίου ὑπαναρτάσθω.

ANNO CHRISTI 1215.

A equales suo modo se obligant potatores; & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fecundiores exhaurit. Si quis autem super his culpabilem se exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit competenter, a beneficio vel officio suspendatur.

Mſ. Mar. De vita & honeſtate clericorum.

ιϛ'. Περὶ ζωῆς καὶ σεμνότητος κληρικῶν.

Οἱ κληρικοὶ ἐφικίοις ἢ πομπάσμασι κοσμικοῖς μὴ ἐγχειζέτωσαν, μάλιστα ἀσέμνοις· μίμοις, παιγνίοις, καὶ γελοτοποιοῖς μὴ σχολαζέτωσαν· τοῖς κοινοῖς πανδοκεῖοις ἀκολουθείτωσαν, εἰ μὴ ἔστιν αἰτίας ἀνάγκης ἐν ὁδῷ καταλυσόντων. εἰς κύβους ἢ παιγνίδια B μὴ παιζέτωσαν, μηδὲ τοῖς ἔνοπλοις παιγνίοις παρέστωσαν. στέφανον ἢ ὑπωμίδα τριχῶν ἐχέτωσαν ἀνεγκλήτως· ἢ ἐσθῆτι μὲν ἐν τοῖς ἀκκλησιαστικοῖς ἐφικίοις καὶ τοῖς ἄλλοις ἀγαθοῖς ἐπιμελοῦνται ἀδιαλείπτως ἀκριβῶς. κυκλοτερῆ φορέτωσαν ὑπόδυτον ἀνδίσματα, πολλῷ βραχύτερα ἢ μακρότερα οἱ σημαινόμενα. ἐσθῆτα ἐρυθρᾶς, ἢ πρασίνας, ἀλλὰ μηδὲ μανίκια ἢ ὑποδήματα ῥαπτοῖς ἢ μακραμύστοις[a], ἁπλᾶς, χαλινοῖς, ἢ περιστελίοις ἀβελτεροχρυσμένοις ἢ ἄλλῃ ἀβελτερίᾳ φέρειν, μὴ χρᾶσθωσαν. κάππας μετὰ μανίκων εἰς τὸ θεῖον ἐφίκιον ἔστω τοῖς ἀκκλησίας μὴ πᾶσι φορέτωσαν· μήτι μὴν ἁπλοῦς οἱ ἐν ἱερατείῳ ἢ σεσημειωμένοις καθεστῶσι· εἰ δικαίου αἰτίας φόβου ἀπέχεσθαι τὸ ἔνδυμα μεταμορφοῦν. πάντως παντελῶς μὴ φέρετωσαν, οὔτε περιζώματα χρυσοῦ ἢ ἀργύρου κόσμον ἔχοντα, C μήτι μὴν δακτυλίους, εἰ μή τινες οἷς συμφέρει ἐξ ἐφικίου τῆς ἀξίας. οἱ ἀρχιερεῖς δὲ ἐν δημοσίῳ καὶ ἐν ἀκκλησίᾳ ὑποδύτην ἀνδίσματα λινᾶ πᾶσι χράσθωσαν, εἰ μὴ μοναχοὶ εἶεν, οἷς χρὴ φορεῖν ἔνδυμα μοναχικόν· μανίκια ἀπηρτισμένους μὴ χράσθωσαν ἐν δημοσίῳ, ἀλλ' ἢ ἔσωθεν τῷ σπαθίῳ, ἢ ἐμπροσθεν τῇ στέρνῃ. ὑποζῶσθαι καθήκει σωμπεπλεγμένους.

Mſ. Mar. De vita & honeſtate clericorum.

Iſta nec Græce nec Latine ſunt in codice Marciano. Vide tit. 24. libri 3. Decretal. Gregorii IX. lib. 3 tit. 1. de vita & honeſt. Clericor. cap. XVI. Clerici.

XVI. *De indumentis clericorum.*

Clerici officia vel commercia sæcularia non exerceant, maxime inhonesta. Mimis, joculatoribus, & histrionibus non intendant, & tabernas prorsus B evitent, nisi forte causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas vel taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis interfint. Coronam & tonsuram habeant congruentem: & se in officiis divinis & aliis bonis exerceant studiis diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, nec non manicis aut sorularibus consutitiis seu rostratis, frenis, sellis, pectoralibus & calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus non utantur. Cappas manicatas ad divinum officium intra ecclesiam non gerant: sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio vel personatibus constituti: nisi justi causa timoris exegerit habitum transformati. Fibulas omnino non ferant, C neque corrigias auri vel argenti ornatum habentes; sed nec annulos, nisi quibus competit ex officio dignitatis. Pontifices autem in publico & in ecclesia superindumentis lineis omnes utantur: nisi monachi fuerint, quos oportet deferre habitum monachalem. Palliis diffibulatis non utantur in publico; sed vel post collum, vel ante pectus hinc inde connexis.

Mſ. Mar. De crapula & ebrietate clericorum, & honeſta honeſtate pſallendi.

ιζ'. Περὶ κραιπάλης καὶ μέθης κληρικῶν, καὶ χροὰ τῆς σεμνότητος τῆς ψαλμῳδίας.

Ἀλεξώμεθα ἀναφρόδην ὅτι οὐ μόνον τινὲς μυρέψοι κληρικοί, ἀλλὰ καί τινες τῆς ἀκκλησιαῦ φερεσῶπες, τοῦ κόμας πλεκτὰς καὶ σωφροσύνης ἀφροπῆς· ἵνα εἴπω τῆς λοιπῆς ἀσχημοσύνης· χαλῶσι τὸ ἥμισυ τῆς τριχὸς ἀκαλύπτους, καὶ τῷ ὕπνῳ τὸ λοιπὸν καταπλέξαντες, μέλλουσι εἰς τὸ ἑωθινὸν κελάδημα τῆς ὥρας ἐξεγείρεσθαι, παραπρέχοντες σπουδῇ πάσῃ σύσκιον τὸν ὄρθρον. εἶναι καὶ ἄλλοι οἵτινες τοὺς ἱερουργίας μόλις ὑπηλοῦσιν πυρέσσοντες ἐν τῷ ὑπνῳ, ἢ ὅπερ χεῖρον ὄφλει, ἐν αὐτῇ παρεῖναι καθαφροσύνῃ· ἢ ὅπερ ποτὲ, ὅταν αὖτοι πλουῶσιν, [b] παροδεύσαντες, τὸ χροὰ σπουδῇ φθάνοντες, φθονίζουσι τοῖς ἐξωτέροις καταπύξαι τῆς λαμπῆς· ἢ οἷς οἷς ἀφροπῆς λόγος τὸν ἑαυτὸν διεκχέοντες, ὥστε φθονικοὶ ἐκ ὀφθαλμοῦ εἰς τὸ θεῖον. Τοιοῦτοι τούτων καὶ τὰ ὅμοια, ὑπὸ πολλῶν ἀφορισμοῦ ὅλως καλύπτω, ἐφικτῶς ὑπαπέστοντες ἐν δεινώσει ὑπηκόους, ἵνα τὸ θεῖον ὀφείλων, νυκτερινὸν ἅμα ἢ ἡμερινὸν, ὅσον ὁ θεὸς αἰτοῖς δώσῃ, σπουδαίως ἢ ἀκριβῶς ὑπηλοῦσι ἢ διανοῖας.

[a] Nam pavis, sive apud Ezechielem mitrin, oft naſci ſive roſtrum animalis.

[b] περοδεύσαντες, al. περιοδεύσαντες, al. περιπατήσαντες.

Mſ. Mar. De clericis ſententiam ſanguinis non dicentibus, nec interſint forenſibus judiciis.

ιη'. Ἵνα οἱ κληρικοὶ λόγῳ ἅμματος μὴ ὀκριδῶσιν· μηδὲ E παρείσπτωσι τοῖς ἐξωτέροις κρίσεσι.

Ἀπόφασιν ἅμματος μηδεὶς κληρικὸς ὀκριδῶ ἢ φερέτω· μήτι μὴν ἅμματος ἐκκλίνειν μαχαιρεῖδων ἀλλ' οἰδέ, ὅταν μαχαιρεῖζηται, παρίστασθαι· εἰ δέ τις ἀφορμὴ ζώνῃ τῷ ἐξηπέλματος τοῖς ἀκκλησίαις ἢ τοῖς ἀκκλησιαστικοῖς φερούσης πνὰ βλάβεν ἔλαβεν ὑπεύθυνος, ἀλ' ἀκκλησιαστικῶς κρίσεως ἀφειρχθήτω· μήτε τις κληρικὸς χάμματα ἀκρίδω ἢ χαφάτα ὑπὲρ ἀκκλήτους ἅμματος σελενίδια· ὅθεν ἐν ταῖς αὐλαῖς τῶν ἀρχόντων αὖτε ἡ φροντὶς μὴ κληρικῆς, ἀλλὰ λαϊκῆς ἀκαταδίκου.

Ibidem, tit. XLI. de celebratione Miſſarum cap. IX. Dolentes.

XVII. *De comeſſationibus prælatorum, & negligentia eorum ſuper divinis officiis.*

Dolentes referimus, quod non solum quidam minores clerici, verum etiam aliqui ecclesiarum prælati, circa comessationes superfluas & confabulationes illicitas, ut de aliis taceamus, fere medietatem no- D ctis expendunt: & somno residuum relinquentes, vix ad diurnum concentum avium excitantur, transcurrendo [a] undique continuata syncopa maturinum. Sunt & alii qui missarum celebrant solemnia vix quater in anno, &, quod deterius est, interesse contemnunt: & si quando dum hæc celebrantur interfunt, chori silentium fugientes, intendunt [b] exterius collocutionibus laïcorum: dumque auditum ad indebitos sermones effundunt, aures intentas non porrigunt ad divina. Hæc igitur & similia sub pœna suspensionis penitus inhibemus: districte præcipientes in virtute obedientiæ, ut divinum officium diurnum pariter & nocturnum, quantum eis Deus dederit, studiose celebrent pariter & devote.

[a] al. usque.

[b] al. exercita.

Ibidem, de eo: Ne clerici vel monachi, cap. IX. Sententiam.

XVIII. *De judicio sanguinis & duelli clericis interdicto.*

Sententiam sanguinis nullus clericus dictet aut proferat: sed nec sanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur interfit. Si quis autem hujusmodi occasione statuti, ecclesiis, vel personis ecclesiasticis aliquod præsumpserit inferre dispendium, per censuram ecclesiasticam compescatur. Nec quisquam clericus litteras scribat aut dictet pro vindicta sanguinis destinandas. Unde in curiis principum hæc solicitudo non clericis, sed laïcis committatur.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

[a] Nullus quoque clericus ruptariis, aut baliſtariis, aut hujuſmodi viris ſanguinum præponatur, nec ullam chirurgiæ [b] partem ſubdiaconus, diaconus, vel ſacerdos exerceant, quæ ad uſtionem vel inciſionem inducit. Nec quiſquam purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, ſeu ferri candentis, ritum cujuſlibet benedictionis aut conſecrationis impendat: ſalvis nihilo minus prohibitionibus de monomachiis ſive duellis [c] antea promulgatis.

[a] Conc. Lateranenſe, III. ſub Alexandro III. canone 9.

[b] Primo legebatur, artem. Reſtituimus ex Alf. Mazar. partem.

[c] Ibidem, tit. XLIV. de cuſtodia Euchar. cap. 3. Relinqui.

XIX. *Ne eccleſia mundanis ſupellectilibus exponantur.*

Relinqui nolumus incorrectum, quod quidam clerici ſic exponunt eccleſias ſupellectilibus propriis, & etiam alienis, ut potius domus laïcæ quam Dei basilicæ videantur: non conſiderantes, quod Dominus non ſinebat ut vas tranferretur per templum.

Sunt & alii, qui non ſolum eccleſias dimittunt incultas, verum etiam vaſa miniſterii, & veſtimenta miniſtrorum, ac pallas altaris, necnon & ipſa corporalia, tam immunda relinquunt, quod interdum aliquibus ſunt horrori. Quia vero zelus nos comedit domus Dei, firmiter prohibemus, ne hujuſmodi ſupellectilia in eccleſiis admittantur: niſi propter hoſtiles incurſus, aut incendia repentina, ſeu alias neceſſitates urgentes, ad eas oporteat habere refugium. Sic tamen, ut neceſſitate ceſſante, res in loca priſtina reportentur. Præcipimus quoque, ut oratoria, vaſa, corporalia, & veſtimenta prædicta, munda & nitida conſerventur. Nimis enim videtur abſurdum, in ſacris ſordes negligere, quæ dedecerent etiam in profanis.

Ibidem, cap. 2. Statuimus.

XX. *De chriſmate & Euchariſtia ſub ſera conſervanda.*

Statuimus, ut in cunctis eccleſiis chriſma & Euchariſtia ſub fideli cuſtodia clavibus adhibitis conſerventur: ne poſſit ad illa temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda. Si vero is ad quem ſpectat cuſtodia, ea incaute reliquerit, tribus menſibus ab officio ſuſpendatur. Et ſi per ejus incuriam aliquid nefandum inde contigerit, graviori ſubjaceat ultioni.

XXI. *De confeſſione facienda, & non revelanda a ſacerdote: & ſaltem in Paſcha communicando.*

Ibidem, lib. 5. tit. 38. de pœnitentiis & remiſſion. cap. 12. Omnis utriuſque.

Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata confiteatur fideliter, ſaltem ſemel in anno, proprio ſacerdoti: & injunctam ſibi pœnitentiam ſtudeat pro viribus adimplere, ſuſcipiens reverenter ad minus in paſcha euchariſtiæ ſacramentum: niſi forte de conſilio proprii ſacerdotis, ob aliquam rationabilem cauſam ad tempus ab ejus perceptione duxerit abſtinendum: alioquin & vivens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Unde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in eccleſiis publicetur, ne quiſquam ignorantiæ cœcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit juſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet & obtineat a proprio ſacerdote, cum [c] aliter ille ipſe non poſſit ſolvere, vel ligare.

[c] Mſ. Mazar. cum aliter ipſum non poſſit ſolvere. Ibidem.

Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, ut more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati: diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias & peccati, per quas prudenter intelligat, quale illi conſilium debeat exhibere, & cujuſmodi remedium adhibere, diverſis experimentis utendo ad ſanandum ægrotum.

ANNO CHRISTI 1215.

Μηδὲς ὧ κληρικὸς, ἔξοτῶν, ἢ τζαγγαρίων, ἢ τῶν ὁμοίων ἀνδρῶν αἱμάτων προτιμάσθω· μήτ' ἀκόμη τὴ τῆς χειρουργίας, ὑποδιάκονος, διάκονος, ἢ ἱερεὺς μεταχειρίζεσθω, ὅπερ εἰς καῦσιν ἢ τομὴν ἀναφέρει. μήτε τις καθαιρεσιμὸν ὕδατος ζέοντος. ἢ ψυχροῦ, ἢ σιδήρου πυρουμένου, ἤτοι εἰασδήποτε εὐλογίας, ἢ καθιερώσεως ποιείτω· σωζομένων οὐχ ἧττον τῶν παλαιῶτων, τῶν κατὰ μονομάχων ἢ δυελλίων ἐκπορευθέντων.

Mſ. Mazar. Ut in eccleſiis ſupellectilia non ponantur.

ιθ'. Ινα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις τὰ ἀπόχρεα μὴ τιθῶν.

Καταλιθάζωμεν οὐ θέλειν διὸρθῶσαι, ὅτι τινὲς κληρικοὶ τὰς ἐκκλησίας οὕτω ἀποθέσεσιν ἀποχρέοις ἰδιοις τε καὶ ἀλλοτρίοις, ὡς μᾶλλον οἴκους λαϊκῶν ἢ Θεοῦ βασιλικὰς φαίνεσθαι· οὐ καταγοῶντες, ὅτι ὁ κύριος οὐκ ἔα ἵνα σκεῦος διὰ τοῦ ἱεροῦ. Εἰσὶ γὰ ἄλλοι οἵτινες οὐ μόνον τὰς ἐκκλησίας ἐῶσιν ἀσκεπεῖς, ἀλλὰ καὶ τὰ σκέπα τῆς ἁγιασίας, ἢ τὰ ἐνδύματα τῆ ἁγιάσματα, καὶ τὰ τραπεζόφωτα, οὐ μὰν ἀλλὰ ἢ αὐτὰ τὰ καλύμματα, οὕτω ῥυπαρὰ ἐῶσιν, ὡς ποτέ που εἶναι βδελυκτά. ὅτι δὲ ὁ ζῆλος ἡμᾶς τοιοῦς κατέφαγε τοῦ οἴκου τοῦ Θεοῦ τοιοῦς καλύφθη, ἵνα τὰ ὅσιώτατα ἀπόχρεα ἐν ταῖς ἐκκλησίαις σπουδάζωμεν· εἰ μὴ ἄξιά ἐχθρῶν ἐπιφορὰς, ἢ ἐμφρησμοὺς αἰφνιδίους, ἢ ἄλλας ἀνάγκας καταπιέσεως, εἰς αὐτὸν χρὴ ἔχειν καταφύγιον· οὕτω γὰρ ἂν τῆς ἀνάγκης παύσης, τὰ σκεύη εἰς τὸν οἰκεῖον τόπον ἀποκομιδῶσι. φυλαττέσθω δὲ ἵνα τὰ τῆς ἁγίας σκέπα, καλύμματα, καὶ τὰ περίσωτα ἐνδύματα, καθαρὰ ᾖ διετῶ φυλαχθέντα· λίαν γὰρ ἂν φαίνοντο ἄτοπα, εἰ ἐν ταῖς ἱεραῖς ῥάκεσιν ἁγιαζόν, ἐν τοῖς ἐνύφασι. ἐχθρὸς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις.

Mſ. Mazar. Ut Euchariſtia & chriſma ſervemus.

κ'. Ινα ἡ ἁγιασία ᾖ τὸ χρίσμα πιστῶς φυλαχθῶσι.

Διατάσσομεν οὖν ὅπως ἐν πάσαις ταῖς ἐκκλησίαις τὸ χρίσμα ᾖ ἡ ἁγιασία ὑπὸ πιστῆ φυλάξει κωνδύοις ἀσφαλίσεως ἀφιερωθῶσι· ἵνα μὴ ἄνωθῆ εἰς αὐτὰ βιαίως χεὶρ ἀποτολμᾶσαι εἰς τὰ τοιαῦτα βδελυκτὰ ἢ μιαρὰ ἐκτελεσθῆναι· εἰ δὲ οὕτως εἰς ἐν ἀφορίσει ἡ φύλαξις, αὐτὰ ἐκ ἀσφαλὲς καταλείψῃ, ἐν τοιοῦτον μονὸν ὑπὸ τῆ ἐφορίου ἀφιερῶσθω· ᾖ εἰ δ' ἀμελείαις αὐτῆ ἄτοπόν τι ἐκβῆναι συμβῆ, βαρυτέρᾳ ὑποκείσθω διαλύσει.

In cod. Mazar. deeſt græcus titulus, non latinus.

Πᾶς ἑκατόνταρχος ἡμῶν πιστὸς μετὰ τὸ εἰς χρόνον ἁμαρτήσαντες ποιῆσαι, πρῶτα τὰ ἴδια μόνος ἁμαρτήματα ἐξομολογησάσθω πιστῶς, κἂν ἅπαξ τῶ ἐνιαυτῶ, τῆ ἰδίῳ ἱερεῖ· ᾖ τινὰ ὑπὲρ τοιούτων αὐτῆ ἐπιτιθῶν ἐπιτιμίων ἐπιτελέσαι ὅσα δύναμις ἐπιτηρῶν· μεταλαμβάνων τὲ ἔλαττον ἀβλάβως εἰς τὸ πάσχα τὸ τῆς ἁγιασίας μυστήριον· εἰ μὰ ἴσως τῆ βουλῆ τῶ ἰδίου ἱερέως ἀφῆ τινα ἄλογον αἰτίαν, εἰς καιρὸν, τῆς μεταλήψεως ἀπέχεσθαι. εἰ δὲ μάλ, καὶ ζῶν ὢν τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας κωλυέσθω, ᾖ θανὼν τῆς τῶν χριστιανῶν ἐπιτηρούσθω ταφῆς. ὅτε πρῶτα τὸ τοιοῦτον ἁμάρτημα σαφῶς ἐν ταῖς ἐκκλησίαις δημοσιεύεται, ἵνα μή τις ἀγνοίας ἐπιφάσει, κάλυμμα πονηρίας ἐπικάλεσῃ. εἰ δέ τις ἀλλοτρίῳ ἱερεῖ θελήσει ἐν δικαίας αἰτίας τὰ ἑαυτῆ ἐξομολογεῖσθαι ἁμαρτήματα, ἄδεια αἰτείτω καὶ ἐπιτυγχάνου παρὰ τῶ ἰδίου ἱερέως· ἐπεὶπερ * ἄλλος οὐκοῦν οἶδε δύναται αὐτὸν λύειν ᾖ δεσμεῖν.

Mſ. Mazar. Ut omnes adultos ætatis pœnitentiam perſonaliter agere.

* Corr. ἄλλος οὐκοῦν οἶδε.

Ο δὲ ἱερεὺς ἵνα ἁμαρτωλὸς ᾖ ἐπιτήδειος, εἰς ἂν δίκην ἐμπείρου ἰατροῦ ὀφείλει εἶναι καὶ ἄκρον τῆς πληγῆς τῶ πονηρευομένου· ἀκριβῶς ἐρευνᾶν ᾖ τῶ ἁμαρτωλοῦ τὰς αἰτίας ᾖ τῶ ἁμαρτήματος, δι' ὧν φρονίμως σοφὸν οἷον ἐφάλῃ ἁπάντων πεφυκῶν βουλὴν, ᾖ οἷα πρόσφορα θεραπείαν ἐπιτιθῆναι, ἑτέρους πείρας χρήσιμος ἐπὶ τὸ ἰάσασθαι τὸν πονοῦντα.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

Προσεχέτω δὲ ὅλως, ἵνα μὴ λόγῳ, ἢ σημείῳ, ἢ ἑτέρῳ εἰ- A
δεῖ τινι τρόπῳ προδιδοὺς τὸν ἁμαρτωλόν· ἀλλὰ εἰ φρονιμωτέρας βουλῆς δεῖται, ταύτην ἄνευ τινὸς ὑπερβάσεως τῆ προσώπου ἀφορμαλοῦς ἀναζητείτω· ἐπεὶ τὸν τὴν ἁμαρτίαν τινὶ ἐν τῆ κρίνῃ τῆς μετανοίας αὐτοῦ ἀποκεκαλυμμένην ἐλπίσαντα ἀποκαλύψαι, οὐ μόνον αὐτὸν ἀπὸ τῆ ἱερατικοῦ ἐφικίου καθαιρεθῆναι κρίνομεν, ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ πένθος αἰωνίων μετανοίαν εἰς τινὰ μοναστήριον ἐγκλεισθῆναι.

ANNO CHRISTI 1215. *Ibidem.*

Mſ. Mer. Ut medici ægros non prius procurent, quam pœnitentiam agant.

κβ'. Ἵνα οἱ ἰατροὶ τοῖς ἀῤῥώστοις μὴ πρὸ τῆς ἐξομολογήσεως, ἢ μετανοίας.

Ἐπείπερ ἡ σωματικὴ ἀῤῥωστία ἐξ ἁμαρτίας ποτὲ προέρχεται, λεγόντος τῆ κυρίου τῆ παραλυτικῆ ἐν ἰάσεως περιλόγῳ, ἴδε μηκέτι ἁμάρτανε, ἵνα μὴ χεῖρόν τί σοι γένηται τῆ πρόσθεν κακίας ἀῤῥωστίας, καὶ ἀφορμώμενοι πᾶσι τοῖς ἰατροῖς τῆ σωμάτων, ὅταν ἔτυχε αὐτοὺς εἰς τοὺς ἀῤῥώστους κληθῆναι συμβῆ, αὐτοῖς πρὸ πάντων νουθετοῦσι καὶ ὑποτίθεσθαι πρόσκαιρον τοῖς ἰατροῖς τῆ ψυχῆ· οὗς ἂν μετὰ [a] τὴν νουθεσίαν αὐτὴ ψυχῆς σωτηρίας φροντιδῶσι, εἰς τὸν τῆς σωματικῆς ἰατρείας παρεγγείαν σωτηριωδέστερον φοιλθεῖσαν· ἐπειδὴ παυσάσης τῆς αἰτίας, παύει ἢ ἀσθένεια. Τοῦτο μὲν οὖν τοῖς ἄλλοις τῆ παρόντι αἰῶνι δίδωσι δόγμασι, ἵνα πρὸς ὃν ἀῤῥωστίας κλίνη καταπέσῃ, ἔτυχε αὐτοῖς πρὸς τῆ ἰατροῦ ἐπιστῆ, ἵνα πρὸ ψυχῆς σωτηρίας δηλοῦσσης, εἰς ἐπιτείνουσι ἄφορον πίπτουσι. ὅθεν βιβλίῳ πάνδεινον θανάτου ὑφίστανται.

[a] Corr. μετὰ τὴν νουθεσίαν.

Εἴπερ οὖν τῆ ἰατροῦ, ταύτης τῆς ἡμετέρας δηλοῦσεως, μετὰ τὸ δεῖ τῆ πρόσθεν τῆ τόπου διαφυλάξαι, παρακάτης ἔσται, ποσῶν δὲ λοιπὸν τῆς εἰσόδου τῆς ἐκκλησίας κωλύσθω, ἕως ἂν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης παρεκβάσεως ἱκανοποίνη πρόσωπον.

C

Ἐπείπερ ἡ ψυχὴ πολλῶ πρωτίστη ἔδει τῆ σώματος, ὥστε πανδεῖ ἀναθέματος κωλύεσθαι, ἵνα μηδεὶς τῆ ἰατροῦ ὑπὲρ σωματικῆς σωτηρίας τι τῆ ἀῤῥώστου ὑπόθηται, ὅπερ εἰς πάσιων ψυχῆς ὑπηρέτει.

Ibidem.

XXII. *Quod infirmi prius provideant animæ, quam corpori.*

Cum infirmitas corporalis nonnumquam ex peccato proveniat, dicente Domino languido quem sanaverat: *Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat*: decreto præsenti statuimus, & districte præcipimus medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, quod medicos advocent animarum: ut postquam infirmis fuerit de spirituali salute provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur, cum causa cessante cesset effectus. Hoc quidem inter alia huic causam dedit edicto, quod quidam in ægritudinis lecto jacentes, cum eis a medicis suadetur, ut de animarum salute disponant, in desperationis vinculum incidunt, unde facilius mortis periculum incurrunt.

Ibidem, cap. 19. Cum infirmitas. Jean. 5.

Si quis autem medicorum, hujus nostræ constitutionis, postquam per prælatos locorum fuerit publicata, transgressor exstiterit; tamdiu ab ingressu ecclesiæ arceatur, donec pro trangressione hujusmodi satisfecerit competenter.

Ibidem.

Ceterum cum anima sit multo pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum pro corporali salute aliquid ægroto suadeat, quod in periculum animæ convertatur.

Ibidem.

Mſ. Mer. De electionibus prælatorum.

κγ'. Περὶ ἀκλογῶν ἐπισκόπων.

Ἵνα μὴ δι' ἔλλειψιν ποιμένος τῆ ἁγιωτάτη ἐκκλησίου ὁ ἁρπαξ λύκος λυμήνηται, ἢ ἐν ταῖς ὑποστάσεσιν αὐτῆς ἡ ἀκλησία χηρεύουσα, βαρεῖαν ζημίαν πάσχῃ· ἥλιστα ἐν τούτῳ ἐξ ἀναγκαίου τῆς κινδύνοις τῆ ψυχῶν, καὶ τὸ τῆ ἀκλησιῶν εἴδημον ἐπιδεῖν· διατάσσομεν ἵνα ἔξω τινὸς μείζονος καθυφεσιῆ ἡ κανονικὴ ἀκλησία ἐπισκόπου μὴ ἀρχέτω. ἐν ἐντὸς, ἐξ ἐμπεδίου ποιοῦντος, ἐὰν ἡ ἀκλογὴ μὴ γένηται, οἱ ἀκλέξαι ὑποφείλοντες, τῆς ἐξουσίας τῆς ἀκλογῆς στερέσθωσαν τῆ αὐτῆ φορᾷ· καὶ ἐπὶ αὐτὸν ἡ τῆς ἀκλογῆς ἐξουσία τὸν πλησίον ἐπισκοπὸν ἐγγυτέρων ἀκκλησίων· ἀκόπος δὲ ἐπὶ ἂν ἀκκλησιοδέσποτης ἡ ἐξουσία, δεῖν ἔχων ἐπὶ ὀφθαλμῶν μὴ ὑπερθέσθαι ἔξω τινὸς μείζονος μετὰ βουλῆς τῆ καπιτόλου αὐτοῦ καὶ ἄλλων φρονίμων ἑτέρων τῆ χηρεύουσαν ἀκλησίαν ἐν ἐπισκόπου ἐδήμιον τῆς αὐτῆς μὲν ἀκλησίας, ἢ ἄλλης, ἐὰν ἄξιον μὲν εὑρεθῆναι ἐν αὐτῆ, κανονικῶς τυχεῖσθαι, ἐὰν τῆ κανονικῶν δικαίων ἀφυγεῖν δικαίωσιν.

Ibidem, lib. 3. tit. 1. de electione, cap. xxi. Ne pro defectu.

XXIII. *Quod ecclesia cathedralis vel regularis ultra tres menses non vacet.*

Ne pro defectu pastoris gregem Dominicum lupus rapax invadat, aut in facultatibus suis ecclesia viduata grave dispendium patiatur: volentes in hoc etiam occurrere periculis animarum, & ecclesiarum indemnitatibus providere: statuimus, ut ultra tres menses cathedralis vel regularis ecclesia prælato non vacet: infra quos, justo impedimento cessante, si electio celebrata non fuerit, qui eligere debuerant, eligendi potestate careant ea vice, ac ipsa eligendi potestas ad eum qui proximò præesse dignoscitur devolvatur. Is vero ad quem devoluta fuerit potestas, Dominum habens præ oculis, non differat ultra tres menses, cum capituli sui consilio & aliorum virorum prudentium, viduatam ecclesiam de persona idonea, ipsius quidem ecclesiæ, vel alterius, si digna non reperiatur in illa, canonice ordinare; si canonicam voluerit effugere ultionem.

Mſ. Mer. Item de electionibus.

κδ'. Πάλιν περὶ ἀκλογῶν.

Ὅτι διὰ τὰ διαφόρους τῆ ἀκλογῶν μορφὰς, αἱ τινὲς ἐφιρεῖν διηνεκίζονται, ἐξ πολλὰ ἐμπόδια φοιέρχονται, ἐξ μεγάλοι κίνδυνοι ἐπαπειλοῦνται τοῖς χηρεύουσαις ἀκλησίαις· διατάσσομεν ἵνα ὅταν ἡ ἀκλογὴ ἐπιτελεσθήσεται, παρόντων πάντων τῆ ἐφειλόντων, ἐξ θελόντων, ἐξ δυναμένων ἐπιφελῶς παρεῖναι, προσληφθήτωσαν πρὸς ὃν τῆ συλλόγου ἀξιόπιστοι, οἵτινες μυστικῶς καὶ καταμόνας τὰ θελήματα πάντων ἀκριβῶς ἀκζητήσουσι ἐξ γεγραμμένα διδῶς δημοσιευσάτωσαν ἐπὶ τῆ κοινοῦ, μηδενὸς αὐτῆς ἐπικλήσεως ἀναστήματος ἐπιφερομένης· ἵνα οὕτως ἀσφαλῶς

Mſ. Mer. Item de electionibus.

XXIV. *De electione facienda per scrutinium vel compromissum.*

Quia propter electionum formas diversas, quas quidam invenire conantur, & multa impedimenta proveniunt, & magna pericula imminent ecclesiis viduatis: statuimus, ut cum electio fuerit celebranda, præsentibus omnibus qui debent & volunt & possunt commode interesse, assumantur tres de collegio fide digni, qui secreto & singulatim [a] voces cunctorum diligenter exquirant, & in scriptis redacta mox publicent in communi, nullo prorsus appellationis obstaculo interjecto: ut is collatione ad-

Ibidem, cap. xlii. Quia Propter.

[a] *Mſ. Mager.* vota.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

hibita eligatur, in quem omnes, vel major, vel sanior pars capituli consentit. Vel saltem eligendi potestas aliquibus viris idoneis committatur qui vice omnium, ecclesiæ viduatæ provideant de pastore. Aliter electio facta non valeat: nisi forte communiter esset ab omnibus, quasi per inspirationem divinam, absque vitio celebrata. Qui vero contra prædictas formas eligere attentaverint, eligendi ea vice potestate priventur.

Ibidem, §. 1.

Illud autem penitus interdicimus, ne quis in electionis negotio procuratorem constituat, nisi sit absens in eo loco de quo debeat advocari, justoque impedimento detentus venire non possit: super quo, si fuerit opus, fidem faciat juramento: & tunc, si voluerit, uni committat de ipso collegio vicem suam. Electiones quoque clandestinas reprobamus, statuentes, ut quam cito electio fuerit celebrata, solemniter publicetur.

Mf. Mar. Item de electionibus.

XXV. *Quod electio facta per seculares potestates non valeat.*

Ibidem, cap. XLIII. Quisquis.

Quisquis electioni de se factæ per sæculares potestatis abusum consentire præsumpserit contra canonicam libertatem: & electionis commodo careat, & ineligibilis fiat, nec absque dispensatione possit ad aliquam eligi dignitatem. Qui vero electionem hujusmodi, quam ipso jure irritam esse censemus, præsumpserint celebrare: ab officiis & beneficiis penitus per triennium suspendantur, eligendi tunc potestate privati.

Mf. Mar. Item de electionibus. Ibidem, cap. XLIV. Nihil est.

XXVI. *De pœna indigne confirmantis electionem.*

Nihil est quod ecclesiæ Dei magis officiat, quam quod indigni assumantur prælati ad regimen animarum. Volentes igitur huic morbo necessariam adhibere medelam, irrefragabili constitutione sancimus; quatenus cum quisquam fuerit ad regimen animarum assumptus, is ad quem pertinet ipsius confirmatio, diligenter examinet, & electionis processum, & personam electi: ut cum omnia rite concurrerint, munus ei confirmationis impendat: quia si secus fuerit incaute præsumptum, non solum dejiciendus est indigne promotus, verum etiam indigne promovens puniendus.

Ibidem.

Ipsum quoque decernimus hanc animadversione puniri: ut cum de ipsius constiterit negligentia, maxime si hominem insufficientis scientiæ, vel inhonestæ vitæ, aut ætatis illegitimæ approbaverit; non solum confirmandi primum successorem illius careat potestate: verum etiam ne aliquo casu pœnam effugiat, a perceptione proprii beneficii suspendatur: quousque, si æquum fuerit, indulgentiam valeat promereri. Si vero convictus fuerit in hoc per malitiam excessisse, graviori subjaceat ultioni.

Ibidem, §. 2.

Episcopi quoque tales ad sacros ordines & ecclesiasticas dignitates promovere procurent, qui commissum sibi officium digne valeant adimplere: si & ipsi canonicam cupiunt effugere ultionem.

Ibidem, §. 2.

Ceterum, qui ad Romanum pertinent immediate Pontificem, ad percipiendam sui confirmationem officii, ejus se conspectui, si commode potest fieri, personaliter repræsentent; vel personas transmittant idoneas, per quas diligens inquisitio super electionis processu & electis possit haberi: ut sic demum per ipsius circumspectionem consilii, sui plenitudinem assequantur officii, cum eis nihil obstiterit de canonicis institutis: ita quod interim valde remoti, videlicet ultra Italiam constituti, si electi fuerint in concordia, dispensative propter necessitates & utilitates ecclesiarum, in spiritualibus & tempo-

ANNO CHRISTI 1215.

a Corr. ἀφορισθῆναι

ἡγουμένης ἀκολυθεῖν, εἰς ὃν τὸ πᾶν, ἢ τὸ μεῖζον, ἢ τὸ ὑγιέστερον μέρος συναγείρῃ· ἢ κἂν ἡ τῆς ἐκλογῆς ἐξουσία πᾶσιν ἀνδράσιν ἀδήμοις ἀνατεθῇ, οἵ πως ἀπὸ πάντων τῇ χριθυσίνῃ σκιλίᾳ a φορτώσωσι πυμάδες· ἄλλως δὲ ἡ ἡγουμένη ἀκλογὴ μὴ ἴσως κυρὰς παρὰ πάντων, ὥσπερ δι' ἐμπνεύσεως, δικαιόδοτος ὑπολαμβάνῃ. οἱ δὲ κατὰ θεῖ φορχαφιτῶν μηρθεὶ ἀκλέκτους πυρεύμενοι, τῇ αὐτῇ φορᾷ τῆς ἐκλογῆς κύρος γενήσονται.

Ἐκεῖνο δὲ ἄλως κωλύομεν, ἵνα μή τις ἐν τῇ τῆς ἐκλογῆς φορμαπείᾳ φορνευσάτω κατασίνῃ, εἰ μὴ ἀπὸν ὄν ἐν ἀκίνῃ τῇ τόπῳ περὶ οὗ ἐπιφέλει συνηγορηθῆναι, καὶ δικαίᾳ ἐμπεδίᾳ κατακρεθεὶς ἐλθεῖν μὴ δυνηθῇ. ἐφ' ᾧ οἱ χρέα ἔσαι πεύσεται ἵνας· καὶ πάν οἱ δικάσῃ, ἐνὶ ὀπτερεφάτῳ τῷ αὐτῷ συλλόγῳ τὸν τόπον αὐτοῦ. πᾶς ἀκλογαὶ δὲ πᾶς κρυφίας κλανδεσμεύομεν, καθιστῶντες, ἵνα ὡς τάχιον ἡ ἀκλογὴ ὁλοπλαδέσται, πανηγυρικῶς δημοσιδικῇ.

κε'. Πάλιν περὶ ἀκλογῶν.

Ὅστις τῇ περὶ αὐτοῦ ἡγουμένῃ ἀκλογῇ ἀβὲ κατιμπῆς ἐξουσίας παρέχεται συναίνεσιν ὁλμήσῃ κατὰ τῆς κανονικῆς ἐλθυθερίας· ἢ τῆς ἀφελείας τῆς ἀκλογῆς στερέσθω, ἢ ἀσύμλεκτος γενέσθω· ὥστε χωρὶς οἰκουμένως μὴ δυνάσθαι εἴς τινα ἀκλεγλῶναι ἀξίαν. οἱ δὲ τὴν παιάτην ἀκλογὴν, ἵν αὐτοῦ τῇ δικαίᾳ ἄκυρον εἶναι κρίναι, ὁλμήσαντες ὑπολῆν· ὃν τῇ ἀρχιᾶν καὶ τῇ διαχειμάτων ἀβὲ πεντέτας ὑπεναρτάσθωσαν, τῆς τῇ ἀκλέκτῳ ἐξουσίας πάν στερήσαντες.

κς'. Πάλιν περὶ ἀκλογῶν.

Οὐδὲν ὅλν ἧ τιὰ ἀκλκιᾶν τῷ Θεοῦ πιᾶν, λάοι, ἢ ὅτι ἀνάξιοι προσλαμβάνονται προεστῶτες εἰς κυβέρνιον ψυχῶν. Ὅλοτες πεφαρὶ ταύτῃ τῇ νόσῳ ἀναγκαίαν ὑποπῖναι ἰατρείαν, ἀπαραβάτῳ διατάξει διακέλλομεν, ὅπερ ὅταν τις εἰς κυβέρνιον ψυχῶν ἀκλεχθεὶς, φῶς ὃν ἡ ὑπεύθυνος αὐτοῦ ἀβρυῶν, ἀκριβῶς ἐξετάσῃ, καὶ πιὰ τῆς ἀκλογῆς ἔκβασιν, καὶ τὸ φρόνιμον τῷ ἀκλεχθέντος, ἵνα ὅταν πάντα κατ' ἴδος συνδράμωσι, τὸ ἄξιον αὐτοῦ τῆς ὑπευθύνους παρέχῃ· εἰ δὲ ἄλλως ὑπεραλῶς ὁλμᾷ, οὐ μόνον ἀποβλητέος ἔσαι ὁ ἀνάξιος φορνευθείς, ἀλλὰ καὶ ὁ ἀκαξίως φορεύσας [b] ἁμαρτίας.

[b] Forte, αἰρεσιν.

Δεύτερα δὲ κρίνομεν ὑπὲρ τῆς τοιαύτης ἀθυμίσεως κολάζεσθαι· ἵνα ὅταν κατασκῇ περὶ τῆς ἀμελείας αὐτοῦ, μάλιστα ἐὰν ἄνδρων ἀνεπαίνου γένεσις, ἢ ἀπείρου ζωῆς, ἢ ἀνηλικίας ἐν ἀνόμου ἐσήμανται· οὐ μόνον τῆς τῇ ὑπερβαλοῦς φορῶν τὸν ἀβρόνχον αὐτοῦ συρόδου ἐξουσίας· ἀλλὰ καὶ, ἵνα μὴ πνὶ συμπίπτωμα πανλὸν ἔρυγα, ἀπ' τῆς φορλάψως τῇ ἰδίου ἀνεργασίμενος ὑπερβαλοῦ, ἕως οὗ, ἐὰν ἴσον ἔσαι, συγγνώμης ἰχνοῦ ἀξιωθῆναι. εἰ δὲ ἀθυμῇ ἐν τούτῳ ἀβὲ πεπείσαι ὑπερβάλλοιτο, βαρυτέρᾳ ὑποκείσθω ἀκδίκῃ.

Τοῖς ὑπευθύνοις δὲ τοιοῦτος εἰς πᾶ ἱερᾶς χειροτονίας ἢ ἀκκλησιαστικὰς ἀξίας φορνεῖν μελέτω, οἵτερ ἐν τὸ ὑπερβαλὸν αὐτῆς ἐφρίσιον ἀξίως ἐχόμενοι ἀκπληροῖν· ἐὰν καὶ αὐτοὶ τιὰ κανονικὴν ὑπεύθυνσιν ἀκφύγῃ δικαίαν.

Ἐπειρ οἱ φορεῖς ἡ Ῥωμαϊκὴν ἀβρόνχοντες ἀμέσως ἀρχιρέα, εἰς τὸ πλεονεκτῶσι τιὰ τῇ ἰδίου ὑπεύθυνον ἐφρίσιον, ἑαυτοῖς αὐτὸν αὐτοῦ, οἱ ὑπερβαλοῦς δικάσῃ γενέσθω, φροσωπικῶς παρεκπεύσωσι· ἢ φορένας σφλέσωσι εἰδίωμα, δι' ὧν ἀκριβῶς ἔξεσις ἴδοι τι τῇ ἀκλογῶν καὶ τῇ ἀκλέκτων δικάσῃ· ἂν ἡμῖδας· ἵνα οὕτως ἔχωσι τῇ τῆς ἰδίας ἀβρεβλέψῃ βουλῆς τὸν πάσιον τῇ ἐφρίσιον αὐτοῦ κατακόσωσι, ὅπως αὐτῆς μηδὲν ἀπείσωσι ἐκ τῇ κανονικῶν ἀβρεβλέψων· οὕτως ὅπως ἐν τῇ μεβξὺ οἱ λίαν ὑπερίσχυσις ἢ κατωνυθέντες, δηλαδὴ οἱ πόρρω Ἰταλίας καθεσθέντες, ἐὰν ἀκλεγῶσιν ἐν συμφωνίᾳ οἰκειωμένην χάριν τῇ ἀκλεγῶν ἢ ὠφελείᾳ τῇ ἀκλεγῶν ἐν τῆς πολιτεί-

ANNO CHRISTI 1215.

πιῶς καὶ σοφοὶ ἐφευρίσκωσιν· ὥστε τὰς ἐν αὐτῇ προσχωμάτων ἢ ἀκλησιαστικῶν μηδὲν ἄλλο ἀπαιτῶσιν. τὰ δὲ δῶρα τῆς καθηρώσεως ἢ βλογίας λάβοντες, εἰς μόχλον τῷ δώρῳ λαβεῖν εἰσῆλθον.

κζ'. Περὶ χρισμάτων ἡγιασμένων.

Ἐπειδὴ πόλλη πολλὴ ὄντι ἡ πεῖρα τῶν ψυχῶν, ἐφορίζομεν σοφοῖς, ἵνα οἱ ἐπίσκοποι τοὺς προαγομένους εἰς ἱερεῖς ἀκριβῶς διδάξωσι καὶ ἐκμορφώσωσι, ἢ δι' ἑαυτῶν, ἢ δι' ἑτέρων ἐπιτηδείων ἀνδρῶν αἰδιμέτων, ὑπάτοις θεῖοις ἱερουργίαις, καὶ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς μυστηρίοις· πῶς ἂν ταῦτα ἐπιτελοῦντες ἰσχύσωσι δύνασθαι· ἵνα μὴ ἐὰν τὸ λοιπὸν ἀγνώστους καὶ ἀγρίους χρισμάτων ἁλίσκωσιν, ὅπερ ἄφατα βλάβας ἐπιφέρειν καταλήψεται, καὶ τοὺς χρισθέντας καὶ τοὺς χρισθησομένους βαρέως ὑποκρίνῃ δυνάμενος· ἰκανώτερον γάρ ἐστι, ἢ μᾶλλον ἐν τῇ τάξει τῆς ἱερωσύνης, ὀλίγους ἀγαθοὺς ἢ πλείους κακοὺς ἔχειν ἡγεμόνας· ἵνα ἐὰν τυφλὸς τυφλὸν ὁδηγῇ, ἀμφότεροι εἰς βόθυνον πεσόνται.

κη'. Περὶ ὑποχωρήσεως σοφοῦ.

Τινὲς τῶν τῇ ὑποχωρῆσαι ἀδίκως μετ' ἀτόπους αἰτοῦντες, ταύτης ἀποτυγχάνοντες, ὑποχωρῆσαι παροράσουσι. ἀλλ' ἐπεὶ ἐν τῇ αἰτήσει τῆς ἰδιαίτης ὑποχωρήσεως, ἢ ὁπωσοῦν αἰρετίζειν δοκοῦσι σοφοῖς, ἢ σκοπεῖν φάσκοντες τῇ ἰδίᾳ προσηκούσῃ, οὐκ ὀλίγον..... οἷς τινὲς ζητοῦσιν τὰ ἑαυτῶν, ἢ κυφόντων αἰσθήσεσι, οὐ βουλόμεθα ἐμποδίζεσθαι, σοφὸς τὸ ὑποχωρῆσαι πάσῃ κρίσιν ἀναπαλαίσθω.

κθ'. Ἵνα μηδεὶς ἔχῃ πλείους ἀξίας ἢ ἀνεπάδῃ ἐκκλησίας.

Ἐκ πολλῆς σοφοῖς ἐν τῇ τῶν Λατερανέων συνόδῳ κεκόλυται, ἵνα μηδεὶς διαφόρους ἀξίας ἐκκλησιαστικὰς ἢ πλείους ὑπαλλαγὰς ἀνεπάδῃ λάβοι ἀπαναγκάς· ἢ διαμαχόμενον ἢ ἐκρήτου κατέχειν. εἰ δὲ μάγε, ἢ λαμβάνει οὗτος, τὸ λοιπὸν ἀποβάλοι, καὶ τῆς τῶν χορηγιῶν ἐξουσίας ἢ μεταδόσεως στέροιτο. ἐπεὶ δὲ διὰ τοὺς ἀποβλημένους καὶ αἰχμαλωσίας πολλοὶ οὐδεὶς μόχλος τῷ δώρῳ καιρὸς ἢ εὐκαίρως ὁ τῷ σοφρήθέντος διαπέμπεσθαι ἐξέδη, ἡμεῖς ἐμφανίζομεν ἢ σοφοποιοῦμεν ἀποστῆναι ἐπιτρέπομεν, τοῦ παρόντος κανόνι διαπίπτοντι, ἵνα ὅστις ἀναλάβοι τὸ διαγόμενον ἔχει φροντίδα ψυχῶν ἀποτελεῖσθαι, οἱ σοφοὶ ἑαυτῶν διαγενόμενος ἐπιτίχειν, ἀπὸ τῷ δικαίου τερέσθω· οἱ δ' ἔνας ἀκέτο παύχειν φιλονεικήσειν, ἢ τῷ ἄλλου χωρεύσθω· καὶ ὡς τε σοφὸς ὃν ἢ τῷ σοφοῦ ἐμφέρει λογικὰ, ἀκέτο τὸ διαγόμενον κατὰ νέου ἀκάλυψιν τῷ ἑτέρου ἐκδιδόμενος ἀναγκάσθω ὑπὲρ ἂν ἀξίας ἴδῃ ἀδικούμενον· καὶ τὸν ἔξω τοῦ μέσου δίκαιον ὑπάρξαντα, οὐ μόνον σοφὸς ἄλλον κατὰ τὸ ἐμπόδιον τῆς ἐν τῷ Λατερανέων συνόδου ἢ πάντα μεταδίδοσθαι ἀκκλησίαν· ἀλλὰ μέν Τοσοῦτον ἐν τῇ ἰδίων συνεισφορᾷ ἀναλαζόσθω εἰς ἀφέλειαν τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, ἕως ἂν τινος ἔθεν ἀκέτο τὸ διαγόμενον, ὅτι..... .....ὅσον ἂν λάβῃ τῷ χαιροῦ τῆς ἀρχίας αὐτῇ ἐξ αὐτῇ ἀποδεχθῆναι σοφοῦσθαι. τὸ αὐτὸ δὲ ἐν ταῖς σοφοπρεπῶς κρίσεσι φυλαχθησόμενον· σοφοδίκης ἵνα ἐν τῇ αὐτῇ ἐκκλησίᾳ, μηδεὶς πλείους ἀξίας ὑπὸ σοφοπρεπὲς ἔχειν δύναται· κἂν οἱ φροντίδα ἐκ ἔχοιεν ψυχῶν· ἀφὲ τὰ ἐφικτὰ τῶν καὶ γεγραμμένων σφέτερα σοφόντα, ἅπερ εἰσὶ μείζονα διαγόμενα πρωτεῖα, ὅτι τὸ βέλτιον ζητοῦσι, ἀφὲ τῷ ἀσφαλοῦς δρόμου διωκόντων οἰκονομηθῆναι.

λα'. Ἵνα οἱ ἐπίσκοποι σπουδῇ ἀφορίζωσι τοὺς συλῶντας τὰ ἐκκλησιαστικὰ μὴ παρέχοντα διαγόμενα.

Βαρὺ λίαν ἐστὶ καὶ ἄτοπον, ὅταν τινὲς ἐφ' ἑαυτοῖς τοσοῦτος, δυνάμενοι ἄνδρας αἰδίμους εἰς τὰ ἐκκλησιαστικὰ διαγόμενα σοφοῦν, σοφοκλεῖν ἐν αἰδοῦσιν τοῖς ἀναξίοις, οἷς οὔτε ἡθῶν σεμνότης, οὔτε γραμμάτων γνῶσις ἐσπούδακ, σπουδῇ ἀκολουθοῦντες ἀφορίζωσι, οὐ κρίσει δίκαιον. ὅθεν ἔσῃ ἂν τοῖς ἐκ-

A ralibus administrent: sic tamen ut de rebus ecclesiasticis nihil penitus alienent. Munus vero consecrationis seu benedictionis recipiant, sicut hactenus recipere consueverunt.

ANNO CHRISTI 1215.

XXVII. *De instructione ordinandorum.*

Mss. Mar. De ordinibus faciendis. *Ibidem, tit. xvii. de ætate, &c. cap. xvi.* Cum sit ars.

Cum sit ars artium regimen animarum, districte præcipimus, ut episcopi promovendos in sacerdotes diligenter instruant & informent, vel per seipsos, vel per alios viros idoneos, super divinis officiis, & ecclesiasticis sacramentis, qualiter ea rite valeant celebrare: quoniam si ignaros & rudes de cetero ordinare præsumpserint, (quod quidem facile poterit deprehendi) & ordinatores & ordinatos gravi decrevimus subjacere ultioni. [a] Satius est enim maxime in ordinatione sacerdotum, paucos bonos quam multos malos habere ministros: quia si cœcus cœcum duxerit, ambo in foveam dilabuntur.

[a] al. Sanctius.

XXVIII. *Quod compellantur cedere, qui postulaverint licentiam cedendi.*

Mss. Mar. De cessione prælatorum. *Ibidem, tit. xx. de Renunciatione, cap. xvi.* Quidam cedendi.

Quidam licentiam cedendi cum instantia postulantes, ea obtenta, cedere prætermittunt. Sed cum in postulatione cessionis hujusmodi, aut ecclesiarum commoda, quibus præsunt, aut salutem videantur propriam attendisse, (quorum neutrum suasionibus aliquorum quærentium quæ sunt sua, seu etiam levitate qualibet, volumus impediri,) ad cedendum C eos decernimus compellendos.

XXIX. *Quod nullus habeat duo beneficia cum cura annexa.*

Mss. Mar. Ut nullus plura habeat dignitates, vel parochiales ecclesias. *Ibidem, lib. 2. tit. 5. de præbendis, cap. 28.* De multa.

De multa providentia fuit in Lateranensi [b] concilio prohibitum, ut nullus diversas dignitates ecclesiasticas & plures ecclesias parochiales reciperet, contra sacrorum canonum instituta. Alioquin & recipiens sic, receptum amitteret, & largiendi potestate conferens privaretur. Quia vero propter præsumptiones & cupiditates quorumdam nullus hactenus fructus aut rarus de prædicto statuto provenit: nos evidentius & expressius occurrere cupientes, præsenti decreto statuimus, ut quicumque reco- D perit aliquod beneficium habens curam animarum annexam, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit jure ipso privatus: &, si forte illud retinere contenderit, alio etiam spolietur. Is quoque ad quem prioris spectat donatio, illud post receptionem alterius libere conferat cui merito viderit conferendum: & si ultra tres menses conferre distulerit, non solum ad alium, secundum statutum Lateranensis concilii, ejus collatio devolvatur: verum etiam tantum de suis cogatur proventibus in utilitatem ecclesiæ, cujus illud est beneficium, assignare, quantum a tempore vacationis ipsius constiterit ex eo esse perceptum. Hoc idem in personatibus decernimus observandum: addentes ut in eadem ecclesia nullus E plures dignitates, aut personatus habere præsumat, etiamsi curam non habeant animarum. Circa sublimes tamen & litteratas personas, quæ majoribus sunt beneficiis honorandæ, cum ratio postulaverit, per sedem Apostolicam poterit dispensari.

[b] *Concilium Lateranense sub Alexandro III. cap. 6.*

XXX. *De idoneitate instituendorum in ecclesiis.*

Mss. Mar. Ut episcopi carnalitatis affectu consanguineis ecclesiastica non conferant beneficia. *Ibidem, cap. 29.* Grave.

Grave nimis est & absurdum, quod quidam prælati ecclesiarum, cum possint viros idoneos ad ecclesiastica beneficia promovere, assumere non verentur indignos; quibus nec morum honestas, nec litterarum scientia suffragatur; carnalitatis sequentes affectum, non judicium rationis. Unde quanta ecclesiis

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

damna proveniant, nemo ſanæ mentis ignorat. Volentes igitur huic morbo mederi, præcipimus ut prætermiſſis indignis aſſumant idoneos, qui Deo & eccleſiis velint & valeant gratum impendere famulatum, fiatque de hoc in provinciali concilio diligens inquiſitio annuatim: ita quod qui poſt primam & ſecundam correctionem fuerit repertus culpabilis, a conferendis beneficiis per ipſum concilium ſuſpendatur, inſtituta in eodem concilio perſona provida & honeſta, quæ ſuppleat ſuſpenſi defectum in beneficiis conferendis: & hoc ipſum circa capitula quæ in his deliquerint, obſervetur. Metropolitani vero delictum, ſuperioris judicio relinquatur ex parte concilii nunciandum. Ut autem hæc ſalubris proviſio pleniorem conſequatur effectum: hujuſmodi ſuſpenſionis ſententia, præter Romani pontificis auctoritatem, aut proprii patriarchæ, minime relaxetur: ut in hoc quoque quatuor patriarchales ſedes ſpecialiter honorentur.

Mſ. Mar. Ut filii canonicorum beneficia non aſſequantur in eccleſiis, in quibus ſtatuti ſunt patres.
Ibidem, lib. 1. tit. 17. de filiis presb. cap. 16. Ad abolendam.
[a] *Mſ. Mazar.* communicate.

XXXI. *De filiis canonicorum non inſtituendis cum patribus.*

Ad abolendam peſſimam, quæ in pleriſque inolevit eccleſiis corruptelam, firmiter prohibemus, ne canonicorum filii, maxime ſpurii, canonici fiant in ſæcularibus eccleſiis, in quibus inſtituti ſunt patres: & ſi fuerit contra præſumptum, decernimus non valere. Qui vero tales (ut dictum eſt) canonicare [a] præſumpſerint, a ſuis beneficiis ſuſpendantur.

Mſ. Mar. De patronis, & jure patronatus.
Ibidem, lib. 3. tit. 3. de præbendis, cap. 30. Exſtirpandæ.

XXXII. *Ut patroni competentem portionem dimittant clericis.*

Exſtirpandæ conſuetudinis vitium in quibuſdam partibus inolevit, quod ſcilicet patroni eccleſiarum parochialium, & aliæ quædam perſonæ, proventus ipſarum ſibi penitus vindicantes, preſbyteris earumdem ſervitio deputatis relinquunt adeo exiguam portionem, ut ex ea congrue nequeant ſuſtentari. Nam, ut pro certo didicimus, in quibuſdam regionibus parochiales preſbyteri pro ſuſtentatione non obtinent niſi quartam quartæ, id eſt, ſextam decimam decimarum. Unde fit ut in his regionibus pæne nullus inveniatur ſacerdos parochialis, qui vel modicam habeat peritiam litterarum. Cum igitur os bovis alligari non debeat triturantis; ſed qui altari ſervit, vivere debeat de altari: ſtatuimus, ut conſuetudine qualibet epiſcopi vel patroni ſeu cujuſcumque alterius non obſtante, portio preſbyteris ipſis ſufficiens aſſignetur. Qui vero parochialem habet eccleſiam, non per vicariam, ſed per ſeipſum illi deſervia., in ordine quem ipſius eccleſiæ cura requirit: niſi forte præbendæ vel dignitati parochialis eccleſia ſit annexa: in quo caſu concedimus, ut is qui talem habet præbendam vel dignitatem, cum oporteat eum in majori eccleſia deſervire, in ipſa parochiali eccleſia idoneum & perpetuum ſtudeat habere vicarium canonice inſtitutum: qui, ut prædictum eſt, congruentem habeat de ipſius eccleſiæ proventibus portionem: alioquin illa ſe ſciat hujus decreti auctoritate privatum, libere alii conferenda, qui velit & poſſit quod prædictum eſt adimplere. Illud autem penitus interdicimus, ne quis in fraudem, de proventibus eccleſiæ, quæ curam proprii ſacerdotis debet habere, penſionem alii quaſi pro beneficio conferre præſumat.

Mſ. Mar. De procuratoribus.
Ibidem tit. 39. de cruciata, cap. 25. Procurationes.

XXXIII. *De procurationibus non accipiendis ſine viſitatione.*

Procurationes quæ viſitationis ratione debentur

A κανόνας ζημίαν ἐπιλήψεται, οὐδεὶς ὑγίους διανοίας ἀγνοεῖ. Νόλοντες τοιγαροῦν τούτου τοῦ νόσου θεραπεύειν, προστάσσομεν ἵνα ἀφαιδίτων ἀναξίων, προσλάβωνται εὐθήμονας, τοὺς θεοῦ καὶ τῇ ἐκκλησίᾳ θέλοντας καὶ ἰσχύοντας διάφορον ἀπονέμειν ὑπουργίαν· μηδεὶν τε ἐν τούτου ἐν τῇ ἐπαρχιῇ συνόδῳ ἐπαρκῶς ἐξέτασις ἐπέσης, ὥστε πᾶν ὁ μετὰ πρώτην καὶ δευτέραν διόρθωσιν διάφορον εὑρεθήσεται πάσης, ἀπὸ τῆ ἐκθέσεως τὰ διαφορήματα ἀφὶ τῆς αὐτῆς συνόδου ὑποκρεμάσθω· καθεσθάτω ἐν τῇ αὐτῇ συνόδῳ προσώπου προτεθησόμενον καὶ σημειοῦ, ὑπερ ἀναπληρώσεις τῆ ὑποκρεμάσεως τοῦ ἐλλείψεν ἐν τοῖς ἐκδοσιμένοις διαφορήμασι· ἢ τοῦτο μόνον περὶ τὰ κεφάλαια, τὰ ἐν τούτοις πάντα διαφορούσθω. τὸ δὲ μητροπολίτου δὲ σφάλμα τῇ κρίσεῃ τῆ ὑπερτέρου ἐάσθω ἀπὸ τῆ μέρους τῆς συνόδου γνωσθῆναι. ἵνα δὲ αὕτη ἡ σατέρεις προέσια πλείονας σωτηρώδους ἔσπεύξει ὠφελείας· ἡ τῆς ἑκάστης ὑποκρεμάσεως ἀπόφασις, ἄνευ τῆς συνοδίκου τῆ Ῥωμαίων ἀρχιερέως, ἢ τῆ ἰδίου πατριάρχου, μηδαμῶς χαυνούσθω· ἵνα καὶ τούτου οἱ τέσσαρες πατριαρχικοὶ θρόνοι ἰδικῶς τιμῆσθαι.

λά. Ἵνα μὴ οἱ τῶν κανονικῶν διαφορήματα μὴ καθελέξωνται ἐν τοῖς ἐκκλησίαις, ἐν αἷς κατεσέσθησαν οἱ πατέρες.

Εἰς τὸ ἀπαλλαγῆναι τοὺς ἐν πλείοσις ἐκκλησίαις ἐκκλησιάσε ἔχοντας, σφοδρῶς κωλύομεν ἵνα μὴ οἱ τῶν κανονικῶν υἱοί, μάλιστα οἱ νόθοι, κανονικοὶ γίνονται ἐν τοῖς κοσμικοῖς ἐκκλησίαις, ἐν αἷς κατεσέσθησαν οἱ πατέρες· καὶ ἐὰν ἀποναντίας τῆ διατάγματος τολμηθῇ, κρίνομεν μὴ ἰσχύειν· οἱ δὲ τοῖς τοιούτοις, ὡς ἔφημεν, κανονίσαις τολμήσουσιν, ἐν τῶν ἰδίων διαφορημάτων ὑποκρεμάσθωσαν.

λβ. Περὶ πατρώνων καὶ δικαίου πατρωνικοῦ.

Ἑκατοντάκτημόν συνηθείας πάθος, ἐν παν μέρεσιν ..... ἐνοχλούσιν ἐκκλησιῶν καὶ ἄλλα πολλὰ θεσίσματα τοῖς συνεφορεῖς αὐτῶν διακλαίουσης, πῶς ἱερεῦσι, πῶς εἰς τὸν αὐτῶν δουλείαν παρεμένοις, καταλείπουσι πολὺ μικρὰν μοῖραν, ὡς ἐξ αὐτῶν θεσσαλόντως μὴ δυνάσθαι αὐξαρκεῖσθαι· ὡς γὰρ βεβαίως ἐμάθομεν, ἵν παν χώρεις οἱ ἐνορῖται φροντίζουσι ὑπὲρ τῆς ἰδίας ὑποστελέξεως ἐν ἐπέχουσιν, εἰ μὴ τὸ τέταρτον τῆ πατέρου, τουτ' ἐστὶ τὸ ἐξηκοστόκαστον τῆ δεκάτου. ὅθεν γίνεται ὅπερ ἐν ὀλίγαις τῆς χώρεις σχεδὸν οὐδεὶς διεύρεται ἱερεὺς, ὅστις κἂν ὀλίγην ἔχῃ ἐμπειρίαν γραμμάτων. ἐπὶ τούτῳ τῷ βοῦς μυδέπω φιμοῦσθαι ὠφελεῖται, ἀλλ' ὁ τῇ ἁλωνείῳ δουλεύων, ζῆν ἀφείλει ἐκ τῆ ἁλωνείου· καθήκεν, ὅπερ τῆ λοιποῦ, μὴ ἀντιταμένης συνηθείας εἰσαθέντος ἔθισμόν, [a] ..... ἢ οἰουδήποτε, μοῖραν τῆς ἱερεῦσι αὐτάρκης ἔσεσθαι· ὁ δὲ ἐνοχλῶν ἐκκλησίαν ἔχων, μὴ δι' ἀντιπροσώπου, ἀλλὰ δι' ἑαυτοῦ αὐτῆ δουλευέτω ἐν τῇ τάξει ἣν ἡ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας φροντὶς ζητῇ· εἰ μὴ ἴσως ἰδιαρίῳ ..... ἢ ἀξίαν, ἐπειδὴ χρὴ αὐτὸν ἐν τῇ μείζονα ἐκκλησίᾳ δουλεύειν, ἐν αὐτῇ τῇ ἐνοχλουμῇ ἐκκλησίᾳ εἰδήμονα ἢ δίκαιον ἀπουδάσῃ ἔχειν ἀντιπρόσωπον κανονικῶς ἐνσταθήναι· ἔστε δὲ, ὡς θεσέρηται, πρόσωπον ἔχῃ ἐν τῇ τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας θεσσάλων μοῖραν. εἰ μάλα, ἑαυτὸν γενέσθαι τῇ δόντου τῇ κανόνος αὐθεντίᾳ [b] ἐστερημένον, ἐλευθέρως ἐτέρῳ θεσδοσιμήσῃ, ὃς ἂν δικαίου ἢ δίκαιον τὸ θεσῆκον ἐκπληροῦν. ἐκεῖνο δὲ παντελῶς ἀφείζομεν, ἵνα μηδεὶς εἰς ἀσεβείαν ἐκ τῆ θεσσάλων τῆς ἐκκλησίας τῆς ἐφειλούσης φροντίδα ἔχειν τῇ ἰδίου ἱερέως, μοῖραν ἑτέρῳ δοῦναι εἰς ὑπὲρ διεγκήματος θεσδόσιμον τολμήσῃ.

λγ. Περὶ θεσπεσκαδῶν.

Αἱ θεσπεσκαδῶν αἱ λόγῳ δικαιώσεως ἐφειλόμεναι τῆς

[a] *Add.* ἐπὶ ἑφανοῦ.
[b] *Deeſt*, ἐκείνου.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

ὑπατικοὺς, ἀρχιδιακόνους, εἰσιόντι ἄλλοις, ἀλλὰ καὶ τοῖς τῆς ἀποστολικοῦ θρόνου λεγάτοις ἢ τοῖς μηντίοις, ἄνευ φανερᾶς καὶ ἀναγκαίας αἰτίας μηδενὶρόλως ἀπαιτεῖσθαι, εἰ μὴ ὅταν προσωπικῶς ἐφάπαξ ὑπατικὴν παρέχωσι· καὶ τότε τὴν συμμετρίαν τῆς ποσότητος φυλαξάτωσαν, τὴν ἐν τῇ τῶν Λατερανέσιον συνόδῳ γνησθεῖσαν. Οὕτω παρεχέτωσαν τὴν συμμετρίαν ἐπὶ τοῖς λεγάτοις καὶ τοῖς μηντίοις, ἵνα ὅταν ἐπὶ..... καὶ τινὰ ἄς πνα τόπον ἀναλάβωσι..... ἐς ἃν μὴ ὁ αὐτὸς τόπος ἐπιμένειν βαρηθῇ, ποσοτικῆς λόξιν συμμέτρως παρὰ τῆς ἄλλοις ἐκκλησιῶν ἢ ποσότητος τῆς ἤδη ἐν τῇ ποσοτικῇ αὐτοῦ μὴ βεβαρημένων· οὕτως ὅπερ ὁ ἀριθμὸς τῆς ποσοτικῆς τῶν ἀριθμῶν τῶν ἡμερῶν..... .....εἰς ἑρμίαν δ' ἑαυτῆς, δύο ἢ πλείους συνερχέσθωσαν εἰς μίαν.

Οἱ μὲν οὖν τὸ τῆς ὑπατικῆς ἀρχῆς μεταχειζόμενοι, μὴ ζητείτωσαν τὰ ἑαυτῶν, ἀλλὰ τὰ τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ· διορθῶσαι, κηρύξαι, καὶ ἀναπτύξαι χολάζοντες, ἵνα καρπὸν καμόντες τὸν μὴ ἀπολείψωσι. ὁ δὲ κατὰ τούτου ἐλθεῖν παρεκάλεσε· ἢ ὅπερ ἄλλοις ἀπαίδευτον, ἢ τῇ ἀκλησίᾳ, ἢ τοῖς τούτου ὑπαρξίοις, ἑαυτὸν παρεχέτω.

λδ'. Περὶ ποσοτικῆς τῆς λεγάτων ἢ ἄλλων συμπεφθεσμένων.

Ἐπειδὴ πλέονι φορτίῳ, ἵνα ποσοτικὴν ἢ δουλείαν τινὰ παρέχωσι τῷ λεγάτῳ, ἢ ἄλλοις, πλέον ἀπαιτοῦσι παρὰ τῆς ἐκκλησίαις, ἢ λαμβάνουσι, ἢ ἐν τοῖς αὐτῶν ζημίαις κέρδος ἀκολουθοῦντες, ζητοῦσι παρεῖδαι μᾶλλον ἢ βοήθειαν ἐν τοῖς ὑποτεταγμένοις· ἐκεῖνο λοιπὸν τῶν ἄλλων κωλύομεν. Ὅπερ εἴ τις ἴσως ἐτόλμησε· ἢ οὗτος τὰ ἀπαιτηθέντα ἀποκαταστάτω, ἢ τοσοῦτον ἀφειρεθήτω τῶν ἰδίων ἀναλωμάτων, ὅσον ἐκεῖνος ἐβιάσατο τὴν ἐκκλησίαν. ὁ δὲ ὑπήκοος, ὅταν ἐπάνω τούτου ἐμφανισθῇ αὐτῷ χρεωκοπία παρεκτικῆ, οἱ ἐμπλεκτὴς ἡμῶν ἐν τῇ ἀκολουθίᾳ τούτου τῆς ὀφειλῆς, κανονικῇ ὑποκείσθω διορθώσει.

A episcopis, archidiaconis, vel quibuslibet aliis, etiam Apostolicæ sedis legatis aut nunciis, absque manifesta & necessaria causa nullatenus exigantur, nisi quando præsentialiter officium visitationis impendunt: & tunc evectionum & personarum mediocritatem observent in Lateranensi concilio definitam. Hoc adhibito moderamine circa legatos & nuncios Apostolicæ sedis, ut cum oportuerit eos apud aliquem locum moram facere necessariam, ne locus ille propter illos nimium aggraveturB, procurationes recipiant moderatas ab aliis ecclesiis vel personis, quæ nondum fuerunt de suis procurationibus aggravatæ: ita quod numerus procurationum, numerum dierum quibus hujusmodi moram fecerint, non excedat: & cum aliqua non suffecerit per seipsam, duæ vel plures conjungantur in unam.

ANNO CHRISTI 1215.

Concilium Lateranense sub Alexandro III. cap. 4.

Porro visitationis officium exercentes, non quærant quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi: prædicationi & exhortationi, correctioni & reformationi vacando, ut fructum referant qui non perit. Qui autem contravenire præsumpserit; & quod acceperat reddat; & ecclesiæ, quam taliter aggravavit, tantumdem rependat.

Ibidem.

XXXIV. *De subditis non gravandis, sub pretextu servitii alicujus.*

Quia prælati plerique, ut procurationem aut servitium aliquod impendant legato vel alii [a], plus extorquent a subditis quam solvant; & in eorum damnis lucra sectantes, quærunt prædam potius quam subsidium in subjectis: id de cetero fieri prohibemus. Quod si quis forte præsumpserit: & sic extorta restituat, & tantumdem cogatur pauperibus elargiri. Superior autem, cui super hoc fuerit querela deposita, si negligens fuerit in hujusmodi executione statuti, canonicæ subjaceat ultioni.

Mſ. Mar. De procurationibus legatorum æqualiter colligendis. *Ibidem. tit. 49. de immunitate Ecclesiarum cap. 1.* Quia plerique.

[a] *Add. διάκονον.*

λε'. Ἵνα μηδεὶς λαϊκὸς τῶν κριτῶν ἄνευ λογοδοχθείσης αἰτίας ἐκκλητεύσῃ.

[b] *Deest, ὡς.*

Ἵνα ἡ ἀφορμὴ καὶ παρεχομὴ τῆς κριτῆς, [b] τῆς δικάζειν συμβουλεύῃ ἑκάστῳ τῆς κέρδους καὶ ζημίας· καθιεροῦμεν ἵνα ὅπου τις ἐμφανισθῇ ἐνδίκως κριτοῦ ἐλλείποντος τὸν ἀντίδικον, αὐτὸς πρὸ λαμφάσεως εἰς τὸν ὑπέρτερον κριτὴν ἄνευ βλάβου αἰτίας μὴ παραπλέτω· ἀλλ' ἐμφανισθεὶς ἐκείνου τῷ αὐτῷ [c] δικαιοσύνῃ ἐκκολουθείτω· μὴ ἀντιποιείσθω ἐὰν ἔτερ ὅπερ εἰς τὸν ὑπέρτερον κριτὴν ἐκπέμψει, ἢ χάρτας ἐπέτυχεν παρ' αὐτοῦ, πρὶν τῷ ἀντιδίκῳ παραδοθῆναι. ὅταν δὲ ἐξ βλάβου αἰτίας νομίσητε ἐκκλητευθῆναι, ἐμφανισθεὶς τῷ αὐτοῦ κριτοῦ, τῆς λαμβανούσης αἰτίας τῆς ἐκκλήσεως ἐκπηδήσας· τοιοῦτος δηλαδὴ, ἢ τις ἐὰν ἐκπεδήσαντο, νόμιμος ἄφεσις λογισθῆναι, ὁ ὑπέρτερος ἐν τῆς ἐκκλήτου χρότου· ἐὰν ἤδον βλάβους αὐτὸν ἐκκλητεύσαι χρόνου, ἀπέστειλε εἰς τὸν κατώτερον ἀποκινοῦντα, ἢ ἐν τοῖς ἐξόδοις τῆς ἄλλῃ μέρι καταδικάζετω. εἰ δὲ μήγε, αὐτὸς ἐξόδων· σωζομένων τῆς δημοσίων καὶ ἐν τῆς μειζόνων δικῶν, εἰς τὸν ἀποστολικὸν θρόνον ἐφαχθησομένων.

C

XXXV. *De causa appellationis exprimenda.*

Mſ. Mar. Ut nullus a judicibus sine offensa causa valeat appellare. *Ibidem, lib. 2. tit. 21. de Appellationibus, cap. 59.* Ut debitus.

Ut debitus honor deferatur judicibus, & litigatoribus consulatur super laboribus & expensis: statuimus, ut ubi quis coram idoneo judice convenerit adversarium, ille ante sententiam ad superiorem judicem absque rationabili causa non provocet, sed coram illo suam justitiam prosequatur: non obstante si dicat quod ad superiorem judicem nuncium destinaverit, aut etiam litteras impetraverit ab eodem, priusquam delegato fuerint assignatæ. Cum autem ex rationabili causa putaverit appellandum, coram eodem judice causa probabili appellationis exposita; tali videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari; superior de appellatione cognoscat: & si minus cum rationabiliter appellasse cognoverit, illum ad inferiorem remittat, & in expensis alteri parti condemnet. Alioquin ipse procedat: salvis constitutionibus de majoribus causis ad sedem Apostolicam perferendis.

D

E

λς'. Περὶ ἀπειλῆς καὶ συμπλειᾶς τῆς δικαζομένων.

[d] *Credidit insuper: Graecus mendacio esse nomen subjicientem, cum sit pertinacium.*

Ἐπειδὴ πολλοῖς τῆς αἰτίας πολὺς ὁ ἀντίδικος, καθιεροῦμεν ἵνα ἐὰν ὁ ζητῶν κριτὴς, ἢ ὁ ἀντίδικος, τὴ ἀπειλῆς ἢ μεταλλαξῆ φοβῆται, νῦν [d] ἐκκλησιαζόμενος ὁ ἕτερος τῆς δικαζομένων βλαφθήτω· ἢ ὑγιῆ χρήσιμος συμβουλῇ, λύσῃ ταύτης τῆς ἀπειλῆς καὶ μεταλλαξεῖς λύσῃ, ἐλευθέρως ὁ αὐτῇ τῇ ἐμφανοῦ φοβείτω· μὴ ἀντιποιείσθω ἐὰν λύσῃ ταύτης τῆς ἀπειλῆς ἢ μεταλλαξεῖς ἀκλητεύσῃ. ἵνα μὴ μόνον ὅτι ἐξ ἄλλης νομίμου αἰτίας ὑποπίπτῃ· ὡς ἂν μὴ ἡ φοβέσας τῆς ἐκκλησιαστικῆς κατὰς αἰτίας βοηθείσῃ.

XXXVI. *Quod judex possit interlocutoriam & comminatoriam sententiam revocare.*

Mſ. Mar. De comminationibus & interlocutionibus litigantium. *Ibidem, cap. 60.* Cum cessante.

Cum cessante causa cesset effectus, statuimus, ut sive judex ordinarius, sive delegatus, aliquid comminando vel interloquendo protulerit, quo executioni mandato alter litigantium gravaretur; & sano usus consilio, ab hujusmodi comminationis vel interlocutionis effectus destiterit, libere in causæ cognitione procedat: non obstante, si a tali comminatione vel interlocutione fuerit appellatum, (dummodo non sit ex alia legitima causa suspectus:) ne processus negotii frivolis occasionibus retardetur.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

XXXVII. *De litteris non impetrandis ultra duas dietas, & sine speciali mandato.*

Mſ. Mar. De litteris ad remotos judices non impetendis. *Corr.* impetrandis. *Ibidem, lib. 1. tit. 1. de Reſcriptis, cap. 18.* Nonnulli.

Nonnulli gratia ſedis Apoſtolicæ abutentes, litteras ejus ad remotos judices impetrare nituntur: ut reus fatigatus laboribus & expenſis, liti cedere, vel importunitatem actoris redimere compellatur. Cum autem per judicium injuriis aditus patere non debeat, quas juris obſervantia interdicit: ſtatuimus, ne quis ultra duas dietas extra ſuam diœceſim per litteras apoſtolicas ad judicium trahi poſſit, niſi de aſſenſu partium fuerint impetratæ, vel expreſſam de hac conſtitutione fecerint mentionem.

Ibidem §. 1.

Sunt & alii qui ſe ad novum genus mercimonii convertentes, ut vel ſopitas poſſint ſuſcitare querelas, aut novas immittere quæſtiones, fingunt cauſas, ſuper quibus a ſede Apoſtolica litteras impetrant abſque dominorum mandato; quas vel reo, ne propter eas laborum vel expenſarum diſpendio moleſtetur; aut actori, ut per ipſas adverſarium indebita vexatione fatiget, venales exponunt. Cum autem lites reſtringendæ ſint potius, quam laxandæ: hac generali conſtitutione ſancimus, ut ſi quis ſuper aliqua quæſtione de cetero, ſine mandato ſpeciali domini, litteras Apoſtolicas impetrare præſumpſerit, & litteræ illæ non valeant, & ipſe tamquam falſarius puniatur; niſi forte de illis perſonis exſtiterit, a quibus non debet exigi de jure mandatum.

Mſ. Mar. De ordine judicii, & partium dictis ſcribendis. *Ibidem, lib. 2. tit. 19. de probationibus, cap. 11.* Quoniam contra.

XXXVIII. *De ſcribendis actis, ut probari poſſint.*

Quoniam contra falſam aſſertionem iniqui judicis innocens litigaror quandoque non poteſt veram negationem probare, cum negantis factum per rerum naturam nulla ſit directa probatio: ne falſitas veritati præjudicet, aut iniquitas prævaleat æquitati, ſtatuimus ut tam in ordinario judicio, quam extraordinario, judex ſemper adhibeat aut publicam (ſi poteſt habere) perſonam, aut duos viros idoneos, qui fideliter univerſa judicii acta conſcribant: videlicet citationes & dilationes, recuſationes & exceptiones, petitiones & reſponſiones, interrogationes & confeſſiones, teſtium depoſitiones & inſtrumentorum productiones, interlocutiones, appellationes, renunciationes, concluſiones, & cetera quæ occurrunt competenti ordine conſcribenda, deſignando loca, tempora & perſonas: & omnia [a] ſic conſcripta partibus tribuantur: ita quod originalia penes ſcriptores remaneant; ut, ſi ſuper proceſſu judicis fuerit ſuborta contentio, per hæc poſſit veritas declarari. Hoc adhibito moderamine, quatenus ſic honeſtis & diſcretis deferatur [b] judicibus: quod per improvidos & iniquos, innocentum juſtitia non lædatur. Judex autem qui conſtitutionem iſtam neglexerit obſervare, ſi propter ejus negligentiam aliquid difficultatis emerſerit, per ſuperiorem judicem animadverſione debita caſtigetur: nec pro ipſius præſumatur proceſſu, niſi quatenus in cauſa legitimis conſtiterit documentis.

[a] *Mſ. Mar.* nomina.

[b] *Mſ. Mazar.* declarentur & deferantur.

Mſ. Mar. De reſtitutione ſpoliationis. *Ibidem, tit. 9. de reſtitutione ſpoliat. cap. 18.* Sæpe contingit.

XXXIX. *De reſtitutione danda contra poſſeſſorem, qui non rapuit ipſe.*

Sæpe contingit quod ſpoliatus injuſte, per ſpoliatorem in alium re tranſlata, dum adverſus poſſeſſorem non ſubvenitur per reſtitutionis beneficium ſpoliato, commodo poſſeſſionis amiſſo propter difficultatem probationis, jus proprietatis amittit effectum. Unde non obſtante civilis juris rigore ſancimus, ut ſi quis de cetero ſcienter rem talem acce-

A

λζ'. Περὶ γραμμάτων εἰς τοὺς ἀπόντας μακρὰν κρινομένων μὴ ἀπαιτουμένων.

Τινὲς χάριν τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου παρεχόμενοι [a], γράμματα κατὰ τῶν μακρόθεν ὄντων κρινομένων ἀπαιτεῖν βιάζονται· ἵνα ὁ ἐναγόμενος, κινήσεως κόπους ἢ ἀναλώματα, δίκην ὑπομενόντων, ἢ τῷ ἀκαιρεῖν τῷ ἐνάγοντος ἐκλυσμὸν ἐπιτηρεῖν. ἐπειδὴ δὲ ἐξ κρίσεως ὁ ἀδίκως βαρυθεὶς [b] ὑπομένειν οὐκ ἐοίκασιν οὗτος, οὐ μὴ τῷ δικαίῳ παρεκτέμνειν κωλύει· καθιστῶμεν ἵνα μή τις ἔξω δύο ἡμερησίων ὁδῶν τῆς ἰδίας ἐπαρχίας δι' ἀποστολικῶν γραμμάτων εἰς κρίσιν ἕλκεσθαι δύνηται, οἱ μὲν ὑπὸ συνηθείας ἢ μερῶν ἀπαιτεῖσθαι, ἢ χρείας οὕτως τῆς ἐξαιτέσεως μεμιγνύσθαι.

Εἰσὶ γὰρ ἄλλοι τινὲς, οἵτινες ἑαυτοὺς εἰς νέον ἦθος ἐμπορίας ἀπογράφουσι, ἢ ἵνα τὰς πανδέκτας [c] ἀνανεῶσαν ἐξευρίσκουσι ζητήσεις, ἢ νέας ἐμβαλεῖν ζητήσεις, πλάττουσιν αἰτίας ἐφ' ὧν παρὰ τοῦ ἀποστολικοῦ θρόνου γράμματα ἀπαιτοῦσιν ἄνευ τῆς τῶν κυρίων ἀκριβείας· ἅπερ ἢ τῷ ἐναγομένῳ, ἵνα μὴ δι' αὐτὰ τῷ κόπῳ ἢ ἐξόδων βλάβῃ ἐχλυθῇ, ἢ τῷ ἐνάγοντι, ἵνα δι' αὐτὰ τὴν ἀνάδικον ἀφορητῇ κατάστῃ δίκαστήν..... ὀπτῶμεν. ἐπεὶ δὲ αἱ δίκαι ἀφειρικτίαι μᾶλλον εἶεν ἢ χαυνοτέραι ταύτῃ τῇ ἡμετέρᾳ δίκαιξει διαιζώμεν, ἵνα ἐάν τις ἐπὶ τοιοῦτο τινὸς ζητήσεως τὸ λοιπὸν χωρὶς αἰδιοῦ τῷ κυρίου ἀποστολικὰ γράμματα ὑπαγεῖν ὁλμήσῃ, ἢ αὐτὰ τὰ γράμματα μὴ ἰσχύσουσι, καὶ αὐτὸς ὡς πλαστογράφος τιμωρείσθω· εἰ μὴ ἴσως ἐξ ἀνάγκης τῆς παρούσης ἦν, παρ' ὃν οὐ χρὴ ἀπαιτεῖσθαι ἐν τῷ μέρει ἀπαλλᾶν.

B

C

λή. Περὶ τάξεως κρίσεως, καὶ γραμμάτων τῆς μορᾶς, χαρτοσήμων.

Ἐπειδὴ κατὰ τῆς πλατῆς ἀληθείας τῷ δίκαιον κρίθεῖ ἄδικος δικαζόμενος πολὺ οὐ δύναται τὴν ἀλήθειαν ἄρτιον καταστῆσαι, εἰς τὸ τῷ ἀρτιστομίου ἔργον ἂν τῆς τῆς παρεγγράπτου φύσεως μαθεῖν εἶναι ἐφίλιον καταστῆσαι· ἵνα μὴ ὁ πλαίστης τὴν ἀληθείαν σκοτίσῃ, ἢ ὁ δίκαιος σκοτίζεσθαι τῆς ἰσότητος· καθιστῶμεν ἵνα πασῶν ἐν τῇ πλατείᾳ [d] κρατῇ ὅσον τῷ ἑκατοντάρχῃ ὁ κεντὸς ἀπὸ παρόχου ἢ δυνατὸν, εἰ δύναται ἔχειν, σφόνυλον, ἢ δύο ἄνδρας ἰδίωνας, οἵτινες ἐν πίστει ἔσονται τὰ τῆς κρίσεως σφρηγιδὰ συλλέξαντες . . . . . .

. . . . . ὁμολογίας, ἢ ἀμολογίας, παρεδόσεις μαρτύρων, ἢ σφαγαγὰς ἐγγράφων, μεθερμηνείας, ἢ συγκλείστις, ἢ ἀκυρώσεις, παρατηρήσεις, ἢ ὅπερ ἄπαν συμπέριξιν τῇ αὐτάρκει τάξει συγγραφόμενα, ἑβδομαδιαίτης τόπους, χωρούς, ἢ σφόνυλα, ἢ τὰ ὑπόμνηματα οὕτως συγγεγραμμένα τῆς μέσης παρεχέσθωσαν· οὕτως ἵνα τὰ σφόνυλα παρὰ τῆς χαρτέδων ἀναπιμπάνωσι· ὅπως ἐὰν ἐπιόν τῆς σφρᾶσιος τῇ κρινοῦ ὑπάρξῃ συζήτησις, ἐξ' ὧν δύνωνται ἡ ἀλήθεια πραοσθῆναι . . . . . ἢ ἐξακριβοῦς πραοσθῆναι καὶ παρεχόμενα κρίσις, ἵνα ἐξ' ἐξ τῶν ἀδοκίμων ἢ ἀδίκων ἡ τῶν ἀδίκων διαφορὰν μὴ βλαφθῇ. ὁ δὲ κεντὸς ἀ τὴν ἐξάπαξιν ταύτην ἀμελήσων φυλάξῃ, ἐὰν δι' ἀμέλειάν τι δυσκολίας ἀναδύσηται, ἐξ' τῷ ὑπερτέρου κεντοῦ κατασύσει ἀριθμὸν συμφωνιζέσθω· ἵνα μὴ ἐκ τῆς σφρᾶσιος ἀσπὶ σφρᾶς, οἱ μὴ ἴσον ἐν τῇ δίκῃ νομίμως καταμαθήσεται διάλυμα.

[a] *Corr.* παρεκόμενοι.

[b] *Sic Latina intellexit & vertit interpres*: is qui eſt adtus, hoc eſt, impetitus injuriis, pati non debet per judicium. *Idcirco ἀδικίας βαρηθέντα, injuriis gravatus*: & ὑπομένειν pati, *pro* petere. *Et vero conſonat Latina columna ejuſdem codicis*: habet enim, pati.

λθ'. Περὶ ἀποκαταστάσεως ἀφαιρουμένου.

Πολλάκις συμβαίνει ὅτι ὁ χωσθεὶς ἀδίκως, ἐξ' τῷ χωσάντος εἰς ἄλλον τὸ πραγματος μεταστάσεως, κατὰ τῷ κωμένου οὐ συμπέριξιν δι' ἀπραξίαν ἀποκαταστάσεως τοῦ χωσθέντος, τῆς ὠφελείας τῆς κωμῆς ἀποκλεισθείσης ἐξ' τὴν δυσκολίαν τῆς ἀποδείξεως, τὸ δίκαιον τῆς οἰκειότητος ἀπόλλυσι ἢ ἐπιλείπει. ὅθεν μὴ ἀντιστάντος τῷ ἔθνους τῷ πολιτικοῦ δικαίου διαιζόμενον, ὅτι ἐάν τις τῷ λοιπὸν ἐγκαμένους πράγματα ἔχοντα λάβῃ,

ἐπεὶ τοῦ

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

ἐπὶ τῷ γεωπόνῳ ἐξαδίκησαι ὡς πάλαι, ἀφ' ὧν οὐ πλέον A perit, cum ſpoliatori quaſi ſuccedat in vitium, (eo quod non multum interſit, præſertim quoad periculum animæ, detinere injuſte ac invadere alienum:) contra poſſeſſorem hujuſmodi ſpoliato per reſtitutionis beneficium ſuccurratur.

ANNO CHRISTI 1215.

πάσχει, μᾶλλον δὲ εἰς κίνδυνον ψυχῆς, ὑπεραπῖναι ἄδικος, ἢ καθαφαιρεῖν ἀλλοτρίου, καὶ τῷ γεωπόνῳ τῷ ὑστεροφώνῳ, τῷ γεωπόνῳ δι' ἀπροφάσου ὑπερφέρως συνεπιχεῖσθαι.

μ'. Περὶ τοῦ φυλάξαι ἐξ τὸν καθαφέσαντα ἀπόντος.

Συμβαίνει ποτὲ ὅτε, ἐπειδὴ τῷ ἐνάγοντι ἐξ καθαφόσαντι τὸ ἀντίδικον μέρος ὑπερίστηται αἰτίᾳ τοῦ φυλαχθησομένου πφάγματος ἢ τοῦ, ἐξ τὸν τῆ ἀναζημίου δυνασείαν, ἢ δόλου, ὁ ἐνάγων ἔτος τῷ ἰδιαιτῷ τὸ ἐξαπορηθησόμενον πφᾶγμα κτήσασθαι οὐ δύναται, ἢ παφελυφθέντος κτήσηται· ἢ αὖτος ἐπὶ καιῷ τὸν ἐξήκοντα ἐξ πολοῦ ἀλυθὼς ἐκ ἂν τελειωθείη μετὰ τοῦ παφέλθειν τῷ χφόνου τοῦτος, κτησαμένου αὐτίκειαν ἐκ τῆς κακίας ἑαυτῷ ἀναζήμιος. ἵνα μὴ ὁ καθαφεσάντος κφείσσων ἢ ὁ ἐνάγων αὐτίκειος ἦν, ἐκ κανονικῆς ἰσότητος κφαίνομεν, ἵνα ἐν τῇ ἀφεσκείᾳ δίκαιον ὁ ἐνάγων ἀλυθὼς καταφεύῃ παφελθόντος τῷ ἰδιαιτῷ τοῦτος.

Πφὸς τοῦτο ἡμῖν πολίσομεν, ἵνα μὴ ἐπαίου πφαγμάτων ἀφεσκείαν συνεπιζητῆται εἰς κοσμικόν· ἐν οἷ φέφεται ἵνα λαϊκὸς ἐν τοῖς θείοις ἐξαλογεῖται.

B

Anno Christi 1215.

Contingit interdum, quod cum actori ob contumaciam partis adverſæ adjudicatur cauſa rei ſervandæ poſſeſſio, propter rei potentiam ſive dolum actor infra annum rem cuſtodiendam nanciſci non poteſt, vel nactam amittit: & ſic cum ſecundum aſſertionem multorum verus non efficeretur poſt lapſum anni poſſeſſor, reportat commodum de malitia ſua reus. Ne igitur contumax melioris, quam obediens, conditionis exſiſtat; de canonica æquitate ſancimus, ut in caſu præmiſſo actor verus conſtituatur elapſo anno poſſeſſor.

Ad hæc generaliter prohibemus, ne ſuper rebus ſpiritualibus compromittatur in laïcum: quia non decet ut laïcus in talibus arbitretur.

Mſ. Mazar. De poſſeſſione cuſtodiæ properet . . . . . Idem, lib. 2. tit. 13. de dolo & contumacia, cap. 9. Contingit interdum quod.

Ibidem, lib. 1. tit. XLIII. de Arbitris, cap. 8. Contingit.

XLI. *De continuatione bonæ fidei in omni præſcriptione.*

Quoniam omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt, ſynodali judicio definimus, ut nulla valeat abſque bona fide præſcriptio, tam canonica, quam civilis; cum ſit generaliter omni conſtitutioni atque conſuetudini derogandum, quæ abſque mortali non poteſt obſervari peccato. Unde oportet, ut qui præſcribit, in nulla temporis parte rei habeat conſcientiam alienæ.

Dupl. hic titulus in Cod. Mazar.

μα'.

Ἐπειδὴ πᾶν ὃ ἐκ οὐ πίστεως ἁμαφτία ἔστι, συνοδικῇ κφίσει ὑποφαίνομεν, ἵνα μηδεμία ἰσχύσῃ δίκαια καλῆς πίστεως ἀφεσκεφὴ, ἔστω τε κανονικὴ, ἔστε πολιτική· ἐν τῷ ἡμῖν πᾶσι δίκαιον ἔστιν ἀεὶ συνηθείας καταγφᾶν, ἧς χωφὶς θνατόσιμον οἱ ἀνθφώποις φυλαχθῆναι ἀμαφτίας· ὅθεν χφὴ ἅπας ὁ ἀφεσκόμενος, ἐν μέφει καιφοῦ μέφει, ἀφεσκείας ἔχῃ συνείδησιν ἀλλοτφίου.

C

Ibidem, lib. 2. tit. 26. de præſcriptionibus, cap. 20. Quoniam omne.

μβ'.

Καθὼς θέλομεν ἵνα τὰ δίκαια τῶν κληφικῶν λαϊκοὶ μὴ ἁφπάζωσιν· οὕτως ἐθέλειν ὀφείλομεν, ἵνα μὴ οἱ κληφικοὶ τὰ δίκαια ἑαυτῶν διπλοῦσθαι τῶν λαϊκῶν* . . . . . .

Hic quoque deeſt titulus.

XLII. *De ſæculari juſtitia.*

Sicut volumus ut jura clericorum non uſurpent laïci, ita velle debemus ne clerici jura ſibi vindicent laïcorum. Quocirca univerſis clericis interdicimus, ne quis prætextu eccleſiaſticæ liberratis ſuam de cetero juriſdictionem extendat in præjudicium juſtitiæ ſæcularis: ſed contentus exſiſtat conſtitutionibus ſcriptis, & conſuetudinibus hactenus approbatis: ut quæ ſunt Cæſaris, reddantur Cæſari; & quæ ſunt Dei, Deo recta diſtributione reddantur.

* Hic ſaltem unum a Materinæ editis exulſum eſt.

Matth. 22.

XLIII. *Ne ſine cauſa clericus fidelitatem Laïco faciat.*

Nimis de jure divino quidam laïci uſurpare conantur, cum viros eccleſiaſticos, nihil temporale detinentes ab eis, ad præſtandum ſibi fidelitatis juramenta compellunt. Quia vero, ſecundum Apoſtolum, *ſervus ſuo domino ſtat aut cadit*: ſacri auctoritate concilii prohibemus, ne tales clerici perſonis ſæcularibus præſtare cogantur hujuſmodi juramentum.

Ibidem, tit. 24. de jurejurando, cap. 30. Nimis de jure.

Rom. 14.

XLIV. *Quod conſtitutiones principum non præjudicent eccleſiis.*

Cum laïcis, quamvis religioſis, diſponendi de rebus eccleſiaſticis nulla ſit attributa poteſtas, quos ſubſequendi manet neceſſitas, non auctoritas imperandi: dolemus ſic in quibuſdam ex illis refrigeſcere caritatem, quod immunitatem eccleſiaſticæ libertatis, quam nedum ſancti patres, ſed etiam principes ſæculares multis privilegiis munierunt, non formidant ſuis conſtitutionibus, vel potius conficticiis impugnare; non ſolum de feudorum alienatione, ac aliarum poſſeſſionum eccleſiaſticarum, & uſurpatione juriſdictionum, ſed etiam de mortuariis, nec non & aliis quæ ſpirituali juri videntur adnexa, illicite præſumendo. Volentes igitur ſuper his eccleſiarum indemnitati conſulere, ac tantis gravaminibus providere: conſtitutiones hujuſmodi & *vindicationes feudorum, ſeu aliorum bonorum eccleſiaſticorum, ſine legitimo eccleſiaſticarum perſonarum aſſenſu præſumptas occaſione conſtitutionis laïcæ poteſtatis, (cum non conſtitutio, ſed deſtitutio vel deſtructio dici poſſit, nec non uſurpatio juriſdictionum;) ſacri approbatione concilii decernimus non tenere, præſumptoribus per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendis.

Ibidem, lib. 3. tit. 15. de rebus eccleſiæ, cap. 11. Cum laïcis.

* al. venditiones.

ἐξουσίας· ἐν τῇ μὲν δόσεσι, ἀλλὰ ἢ ἀνάσεων ἢ κατάλυσιν D διαιτάσεις ἰσχύειν, οὐ μὴν ἀλλὰ ἐξ ἀκαιρίας διαφθοφὰν· τῇ ἱερᾷ συνόδου ἔπαιρον ἀκείαιαν μὴ κεκτῆσθαι τοῖς θέμασιν ἐξ κείσεως ἀκλησιαστικῆς ἀφεσκεφέσθαι.

Mendoſus locus.

μέ. Περὶ ἀπαίας πατρώων καὶ συνηγόρων ἐλλωβουμένων*.

* Corr. ἐλωβεφιτῶντας

Ἐν πολλαῖς ἐπαρχίαις οἱ τῶν ἐκκλησιῶν πάτρωνες, συνήγοροι, ἢ ἀντιπάσχοι, ἐκοῦσι εἰς ἐκείνην ἀπαίαν ὕβφεσι· ὅτε οἱ μὲν ἐν τῇ τῶν χηρευούσων ἐκκλησίας παθῶν ἰδιωτῶν χῶναι φεστοῦν, διαπολλὰς ἐπηφείσαν εἰς κακίαν· ἀλλὰ ἐ ὅτι τῶν ἐπι-

XLV. *Patronus qui clericum eccleſiæ occiderit, vel mutilaverit, jus patronatus amittat.*

In quibuſdam provinciis eccleſiarum patroni, ſeu vicedomini, & advocati, ſe in tantam inſolentiam erexerunt, quod non ſolum, cum vacantibus debet eccleſiis de paſtoribus idoneis provideri, difficultates ingerunt, & malitias: verum etiam de poſſeſ-

Mſ. Mez. De inſolentia patronorum & advocatorum compeſcenda. Ibidem, lib. 3. tit. 17. de panis, cap. 11. in quibuſdam.

Digitized by Google

[1] ANNO CHRISTI 1215.

sionibus & aliis bonis ecclesiasticis pro sua voluntate ordinare præsumunt, & (quod horrendum est dicere) in necem prælatorum prorumpere non formidant. Cum igitur quod ad defensionis subsidium est inventum, ad depressionis dispendium non debeat retorqueri: prohibemus expresse ne patroni, vel advocati, seu vicedomini, super præmissis de cetero plus usurpent, quam reperiatur in jure permissum: & si contra præsumpserint, districtissime per severitatem canonicam compescantur. Sacri nihilo minus concilii [a] approbatione statuimus: quatenus si patroni, vel advocati, aut feudatarii, seu vicedomini, seu alii beneficiati, alicujus ecclesiæ rectorem, [b] vel clericum alium ipsius ecclesiæ, per se vel per alios occidere vel mutilare ausu nefando præsumpserint: patroni jus patronatus, advocati advocatiam, feudatarii feudum, vicedomini vicedominatum, beneficiati beneficium prorsus amittant. Et ne minus vindictæ quam excessus memoria prorogetur: non solum de præmissis nihil perveniat ad heredes; sed etiam usque ad quartam generationem [c] posteritates talium in clericorum collegium nullatenus admittantur, nec in regularibus domibus alicujus prælationis assequantur honorem: nisi cum eis fuerit misericorditer [d] dispensatum.

[a] Mss. Mazar. provisione.

[b] Mss. Mazar. lectorem.

[c] Mss. Mazar. posteritatis

[d] In Mss. Maz. deest misericorditer.

XLVI. *De talliis a clericis non exigendis.*

Mss. Maz. De ecclesiis & viris ecclesiasticis non opprimendis quibuslibet vexationibus. Concilium Lateranense sub Alexandro III. Cap. 19. Decr. tel. Greg. l. IX. lib. 3. de immunitate ecclesiarum, cap. 7. Adversus Consules.

Adversus consules ac rectores civitatum, & alios qui ecclesias & viros ecclesiasticos talliis seu collectis & exactionibus aliis aggravare nituntur: volens immunitati ecclesiasticæ Lateranense concilium providere, præsumptionem hujusmodi sub anathematis districtione prohibuit: transgressores & fautores eorum excommunicationi præcipiens subjacere, donec satisfactionem impendant competentem.

Verum si quando forsan episcopus simul cum clericis tantam necessitatem vel utilitatem prospexerint, ut absque ulla coactione, ad revelandas utilitates vel necessitates communes, ubi laïcorum non supperunt facultates, subsidia per ecclesias duxerint conferenda: prædicti laïci humiliter & devote recipiant cum actionibus gratiarum. Propter imprudentiam tamen quorumdam, Romanum prius consulant Pontificem, cujus interest communibus utilitatibus providere.

Quoniam vero nec sic quorumdam malitia contra Dei ecclesiam conquievit: adjicimus, ut constitutiones & sententiæ, quæ ab excommunicatis hujusmodi, vel de ipsorum mandato, fuerint promulgatæ, inanes & irritæ habeantur, nullo umquam tempore valituræ.

Ceterum quia fraus & dolus alicui patrocinari non debent: nullus vano decipiatur errore, ut infra tempus regiminis sustineat anathema, quasi post illud non sit ad satisfactionem debitam compellendus. Nam & ipsum qui satisfacere recusaverit, & successorem ipsius, si non satisfecerit infra mensem, manere decernimus ecclesiastica censura conclusum, donec satisfecerit competenter: cum succedat in onere, qui substituitur in honore.

XLVII. *De forma excommunicandi.*

Mss. Maz. De ordine ex communicationum. Ibidem, lib. 5. tit. 39. de sententia excommunicationis, cap. 41 Sacro approbante.

Sacro approbante concilio prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, & præsentibus idoneis personis, per quas, si necesse fuerit, possit probari monitio, promulgare præsumat. Quod si quis contra præsumpserit, etiamsi justa fuerit excommunicationis sententia, ingressum ecclesiæ per mensem unum sibi noverit interdictum: alia nihilo minus

---

A ... ἑαυτῶν καὶ ἄλλων ἀγαθῶν ἀνακτασθῶν ἐξ ἰδίου θελήματος καθαίρεσι· ἢ ὅπερ βδελυκτὸν ἔθος εἰσίν, εἰς φόνον τῶν προεστώτων φερόμενοι οὐ φεύγουσι. ἐπεὶ ὅπως ὑπὲρ εἰς ἀναλήψεως βοηθείας εὑρεθῇ, εἰς ἀκριβεστέρου ζητήσεως τὸν ὀφείλει διχοστασίαν, κωλύομεν ῥητῶς, ἵνα μὴ οἱ πάτρωνες, ἢ συνήγοροι, ἢ ἀντικύριοι, ἐπὶ τῷ τῶν λοιπῶν ἐμβλησίων πλέον ἁρπάσωσι ἢ διέξοδεύσωσι ..... συγχωρηθῇσι· καὶ ἐὰν ἀπειρακίας ἁλῶσιν ..... φρίσσοντα φθειρόμενοι. τῆς ἱερᾶς συνόδου αὐχ ἧττον φροντίδι καθηκόντων, ὅτι ἐὰν οἱ πάτρωνες, ἢ συνήγοροι, ἢ φεῦδαι, ἢ ἀντικύριοι, ἢ ἄλλοι διαφοραὶ οἱαδήποτε ἐκκλησίας [a] διαφθείρουσι ἢ κλοπεῦσι ἄλλον τῆς αὐτῆς ἐκκλησίας, δι' ἑαυτῶν ἢ ἄλλον ἀπελῶν ἢ μελλοκοπῶν πλημμ ἀπείρω πλήττουσιν· οἱ πάτρωνες τὸ πατρωνικὸν, οἱ συνήγοροι τὸν συνηγορείαν, οἱ φεῦδαι τὸ φεῦδ, οἱ ἀντικύριοι τὸν ἀντικυρίαν, οἱ διαφοραὶ τὸν διαφοράν ὅλως ἀπολέσωσι· καὶ ἵνα μὴ ἔλαττον τῆς ἐκβολῆσιν ἢ τῆς ὑπερβάσεως ἡ μείζων παραπατῶν· οὐ μόνον μηδὲν τῶν ἐκβλησθέντων φθελεῖσθαι φῶς τοῖς κληρονόμοις· ἀλλὰ μᾶλλον, ἕως εἰς τετάρτην γενεὰν τῆς ἐκείνων εἰς κληρικὸν σύλλογον μηδαμῶς φροσδεχέσθωσαν, μήτι ἐν κανονικαῖς δόμοις τινὸς φροιδρίας ὑπερεξάσθωσαν τιμῆς· εἰ μὴ μετ' αὐτῶν οἰκονομικῆ.

[a] Græcus interpres legit lectorem pro rectorem.

μς'. Περὶ ἀκκλησιῶν ἢ ἀνδρῶν ἐκκλησιαστικῶν μὴ ἐκτελεσθησομένων παν ἀπαιτήσεσι.

B Κατὰ κατεφόλων, ἢ κυβερνητῶν τῆς πόλεων, ἢ ἄλλων τῆς τοῖς ἐκκλησίαις ἢ τοῖς ἐκκλησιαστικοῖς ἄνδρας ἀπαιτησεῖς, συτάγματα, ἢ ἄλλαις ἀνζητήσιν βλάβαρίνειν, διηγορευμένων· βέλουσι ὡ τῇ ἐκκλησιαστικῇ ὀχυρώσει ἢ ὡ Λατερέγῳ συνόδῳ φρονεῖν, τοῖς ἰδιώταις πλημμ ὑπὸ ἀναθέματος φθειρίζει ἀπόλυσι· τοῖς παραβάταις καὶ φρουστηταῖς αὐτῶν ἀκκλησιαστικὴν βλαπτέσθαι ἐκκλησίαν, ἵνας οὐ ἱκανοποίησι παράσχωσι ἐφαρμόζουσι.

Εἰ δὲ πῶν ἴσως ὁ βλάπτοντας ἅμα τοῖς κλοπεῦσι τοιούτων ἀνάξιον ἢ ἀφέλειαν ἴδοιεν, ἵνα χωρὶς τινὸς φθειρίζωσι εἰς τὸ διαχείρειν τοῖς κοινοῖς ὠφελείας ἢ ἀνάξιας, ὅπου αἱ τῶν λαϊκῶν ἐν ἀθαρσέσιν δίποδίαι, ἐξὸ τοῦ ἀκκλησίας βοηθείας ἡτόσιτο παρεχθησομένης· οἱ φερόμενοι λαϊκοὶ πατρικὰς ἢ δίκαιοι καμβαίτησιν μετ' εὐχαριστίας. ἐξὸ τῶν ἀχρείαν τινὰς πολὺ ὁ ῥωμαϊκὸς φόπερον ἀρχιερεὺς συμβουλεύσιτω..... χαίρει ὅτι τὸ τῶν ὠφελεσθῆ φρονεῖν.

Επεὶ δὲ αὐδὲ οὕτως ἡ κακία πολὺ κατὰ τὸν Θεοῦ ἐκκλησίαν κατέπαυσεν, φροσέθεμθα ἵνα τοῖς ἐξαπάξεις ἢ ὑποφάσεις, ἅπερ τῶν ἀκαταγνωσθέντων οὕτως ἡ ἐξ ὑπαλῆς αὐτῶν φρονεχθέντας, καιρὸς ἢ ἀδίκαιος κρατεῖσθον, μηδενὶ ποτε κυρῶ ἰσχύσωσι.

Επερον ἐπεὶ δόλος ἢ ἀπάτη τινὶ βοηθεῖν οὐ πρέπει· μηδεὶς ματαίᾳ πλανάσθω πλάνῃ ὡς ἴσω τῷ κυρῶ τῆς πρόξεως ὑπομένειν τὸ ἀνάθεμα· ὡσαυτὶ μετὰ τοῦτο μὴ ἧττον εἰς τὸ τῆς ἱκανοποίησις χρέος φθειρεχθησόμενος· ὅπ ἢ αὐτὸν τὸν ἱκανοποιῆν παρεκτιθέμενον ἢ τὸν ἐξάδελφον αὐτοῦ, εἰ μὴ ἴσως μικρὸς αὐτάρκως ἱκανοποίησεν..... πρὸαὐλῃ ἀκκλησιαστικῇ κρίσι συγκλειομένου, μέχρις ἂν ἱκανοποίησιν αὐτὸς· ἐπεὶ ἐξαδέχεται τὸ βάρος ὁ ἀντικαθιστάμενος τῇ τιμῇ.

μζ'. Περὶ τύπου ἀκκλησιαστικῶν.

Τῆς ἱερᾶς κυρούσης συνόδου κωλύομεν, ἵνα μή τις ἐπὶ τινα ἀκκλησιαστικὸν λόγον, εἰ μὴ αὐτάρκως παρεκτίσεως παρεκλήσεως, καὶ παρόντων φρονίμων εἰδωμόνων, ἐφ' ὧν, εἰ ἀναγκαῖον ἴσοι, κατασταθῇ ἡ παρεκτίσις, φρονεῖσθαι δύναμένη. ἐς ἐὰν ἀκαταγνώσεως δύναμένη, καὶ εἰ δίκαιον ἴσοι δ'... ..... ἡ λόγαρας πλὴ ἕνεκεν τῆς ἀκκλησίας ἐφ' ἑνὸς μόνοις ἑαυτῷ χρεὶ ἀναλαχθῆναι· ἄλλη οὐχ ἧττον

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

πονῆ πεμφθησόμενος ἄγα φ..... συμφέρει [a].

Προσεχέτω δὲ ἀκριβῶς, ἵνα μὴ εἰς ἀκαταίνωτον τινὸς ἄνθ βλάβου ἢ φανερᾶς αἰτίας πρόῃ. εἰς ὃν [b] ζητοῦντος ἴσως προσέλθη, καὶ ἀναξυπνίοις πατρικοῖς τιὼ ζητοῦντα ὑπέρθεσιν μὴ φρονίσῃ ἄνθ βάρος ἀναπαλῶσθαι· βαρυθεὶς εἰς τὸν ὑπέρτερον ἀναφερέτω τὸν τῆς ἀδίκου ἀκαταινωτίσεως χαλεπωμόν· ἐς ὃν ἄνθ κινδύνου παρεμπεσῶν ἢ ἀναγκαίαν δαπάνην, εἰς τὸν ἀκαταίνωτον ἀκόντων μετὰ τῆς ἐντολῆς αὐτοῦ ἀποστελάτω ἴσον ἀμοιβαίας δίκαιας ἀναλαβόντα· εἰ δὲ μήγε, αὐτὸς δι' ἑαυτοῦ ἢ δι' ἄλλου, εἰς ἴδιον συμφέρειν, ἐκπλῆς ἀσφαλείας λαβόντος, τὸ δέον τῆς ἀπολύσεως παρεχέτω.

A pœna mulctandus, si visum fuerit expedire.

Caveat etiam diligenter, ne ad excommunicationem cujusquam absque manifesta & rationabili causa procedat: ad quam si forte taliter processerit, & requisitus humiliter, processum hujusmodi non curaverit absque gravamine revocare: gravatus apud superiorem deponat de injusta excommunicatione querelam: qui si absque periculo moræ [a] potest, ad excommunicatorem illum cum suo mandato remittat, infra competentem terminum absolvendum: alioquin ipse per se, vel per alium, prout viderit expedire, sufficienti cautione recepta, munus ei absolutionis impendat.

ANNO CHRISTI 1215. *Ibidem.*

[a] *Mſ. Magar.* Monere vel mittere potest.

Οταν δὲ ἀπαιτήσῃς τὸν ἀκαταινώτητον ὁπὸ τῆς ἀκαταινωσίας παρεκτὸς· ὁ ἀκαταινώτητος καταδικαζέσθω τῇ ἀκαταινωσίᾳ· παρέσται [c] δὲ καὶ ἄλλως οὐχ ἧττον, ἐὰν ἡ τῆς πλήσσους πταίσης αἰτίαν, τῇ τῆ ὑπερτέρου ἐξουσίᾳ τιμωρηθησόμενος· ἐπείπερ ἐκ ἐλαφρᾶς πλήγης δοκοῦσιν ἀν ἐπιέσθαι πλάσμα· [d] εἰ μὴ ἴσως ὀξὺ αἰτίας ἀναδεικτικῆς· μᾶλλον ἐὰν οὐ ἐπιμετρῆς ὑπολήψεως.

Cumque adversus excommunicatorem de injusta excommunicatione constiterit, excommunicator condemnetur excommunicato ad interesse; alias nihilo minus, si culpæ qualitas postulaverit, superioris arbitrio puniendus: cum non levis sit culpa tantam infligere pœnam insonti: nisi forsan erraverit ex causa probabili; maxime si laudabilis opinionis exsistat.

Ibidem.

[c] *Non intelligo Gratum, condemnetur ad interesse: ut & pœnis infligatur.*

[d] *Deeſt, insonti.*

Εἰ δὲ ἀπαιτήσῃς τῆς τῆς ἀκαταινωσίους ὑπερόπους μηδὲν βλάψαι παρὰ τῷ χαλεπόντος φανῆναι· ὁ αὐτὸς ἢ ὑπὸν τῆ ἀδίκου τῆς ἀκαταινωσίους ἐγκλήματος δῆθ πατῆς παρέσται, ἢ ἄλλως κατὰ τὴν τῆ ὑπερτέρου δίκην· εἰ μὴ ἴσως καὶ αὐτὸν ἀκαδικικὴ πλάνη ἐξαπάσητα· καὶ ὅλῃ ζήτου ὑπὲρ οὗ διαφέρ ἀκαταινωσίου δεῖται, δι' ἀσφαλείας λαβήσεως ἐκανοποιεῖν φέρηχθήτω· εἰς τιὼ φανερὰν ὑποψηφίαν ἀκόμασιν, ἴσως ἐκανοποιήσεως ἀξίας ἀκαδίκου φυλαχθησόμενα [e].

Verum si contra excommunicationis sententiam nihil rationabile fuerit a conquerente probatum: idem & super injusta conquestionis molestia per pœnam ad interesse, [b] vel alias secundum superioris arbitrium, condemnetur, nisi forsan & ipsum probabilis error excuset: & super eo, quo pro justa fuerit excommunicatione ligatus, per cautionem receptam satisfacere compellatur, vel in pristinam reducatur sententiam, usque ad satisfactionem condignam, inviolabiliter observandam.

Ibidem.

[b] *Darlen. vel ad aliam.*

[e] *Corr. φυλαχθησομένου.*

Εἰ δὲ ὁ κριτὴς τὸν ἰδίαν καταγνοὺς πλάνην, [f] ἐτ..... πλιὼ ζητοῦντα ἀκαταλῶσθαι ἀπόκαμι, ἢ οὗτος ὑπὲρ οὗ φερόμενος ἀκαταίνωτος ἀκαταλύσατο αὐτὸν ἀκόλυτον· τῇ ἀκολύτῳ μὰ αἰζάτω ἐν ζητῷ τῇ μέρᾳ, εἰ μὰ ζητοῦντα ἄν πλάνη, ὑπὲρ ἧς αἰζίας ἀκόμασιν ἀμφιβαλλόμενος. ἢ τὸν ἀρκτῆς ἀσφαλείας λαβήσεως, ὅπερ ἔμφοδον αὐτῇ φεύξ ἐν ἀκολυτωδίᾳ, ἢ τῇ ἀκολύτῳ παρ' αὐτῇ, δικῶν φανέν, τὸν ἀκαταινωτήτητα ἀκόλυτον, οὕτως ἐν τῇ φερόμενον πατρὸς ἑνὸς μᾶλλον μαθημάτος ἐκανοποιήσῃ· φερόμενον πατρὸς ἵνα μὰ ἄλλοι ὀρθῇ εἰς ἄλλου φέρημα ψεύσῃ πλάνου· ἐς γὰ τῆς καθολικῆς ἐκκλησίας ἄλλη φόβῳ πλιὼ παίδευσιν.

Si vero judex suum recognoscens errorem, paratus sit talem revocare sententiam; & is, quo pro lata fuerit, ne absque satisfactione revocet illam, appellet: appellationi non deferat in hac parte, nisi talis sit error, de quo merito possit dubitari: & tunc, sufficienti cautione recepta quod coram eo, ad quem exstitit appellatum, vel delegato ab ipso, juri parebit, excommunicatum absolvat, sicque pœnæ præscriptæ [c] minime subjacebit: cavens omnino, ne voluntate perversa in alterius præjudicium mentiatur errorem, si districtionis canonicæ vult effugere [d] ultionem.

Ibidem.

[f] *Forte, ἐτέρου τῆς*

[c] *Addit Magnum manſus.*

μή. Περὶ ἀκρίτου ἀκόλυτης καὶ ἀκολύτου τῆ παρεκτὸς ἢ κριτῶν ἐκ τῆ μεροῦ ἀκλεγομένων.

XLVIII. [a] *De modo recusandi judicem.*

Cum [f] speciali sit prohibitione provisum, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti commonitione præmissa, promulgare præsumat; volentes etiam providere, ne forte commonitus, [g] frustratoriæ recusationis vel appellationis obtentu, momentis declinare possit examen: statuimus, quod si allegaverit se judicem habere suspectum, coram eodem causam justæ suspicionis assignet. Et ipse cum adversario, vel, si forte adversarium non habeat, cum judice, arbitros communiter eligat: aut, si forte communiter convenire non possunt, eligant absque malitia ipse unum, & ille alium, qui de suspicionis causa cognoscant: & si nequiverint in unam concordare sententiam, advocent tertium, ut quod duo ex ipsis decreverint, robur obtineat firmitatis. Sciant quoque se ad id fideliter exsequendum, ex injuncto a nobis in virtute obedientiæ, sub attestatione divini judicii districto præcepto, teneri. Causa vero suspicionis legitima coram ipsis infra competentem terminum non probata, sua jurisdictione judex utatur. At ipsa probata legitima, de recusatoris assensu personæ idoneæ committat negotium recusatus, vel ad superiorem transmittat, ut in eo ipse procedat secundum quod fuerit procedendum.

[a] *Mſ. Magar.* disciplinam. *Ibidem, lib. 2. tit. 28. de Appellationibus, cap. 61.* Cum speciali.

[g] *Mſ. Magar.* De frustratoria recusatione & appellatione monsti, & judicibus a partibus eligendis.

[f] *Mſ. Magar.* Spirituali, *quæ forte in Græco.*

[g] *Mſ. Magar.* Frustratione recusationis, vel appellationis objectu.

[g] *Deeſt* ἄπερ

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

Potro commonito ad [a] appellationem convolante, si ejus excessus, evidentia rei, vel ipsius confessione, aut alio modo, legitime [b] fuerit manifestatus, cum appellationis remedium non sit ad defensionem iniquitatis, sed in præsidium innocentiæ institutum, non est provocationi hujusmodi deferendum. Excessu quoque dubio exsistente, ne frivolæ appellationis diffugio appellans judicis processum impediat, coram eodem probabilem causam appellationis exponat; talem videlicet, quæ si foret probata, deberet legitima reputari. Et tunc, si habuerit adversarium, infra terminum, secundum locorum distantiam, & temporis qualitatem, & naturam negotii, ab eodem judice moderandum, [c] appellationis causam prosequatur: quam si prosequi non curaverit, ex tunc ipse judex, non obstante appellatione, procedat. Nullo autem adversario comparente, cum ex suo judex procedat officio, appellationis causa coram superiore probata, superior suæ jurisdictionis officium exsequatur. Sed si appellans in ejus probatione defecerit, ad eum, a quo ipsum malitiose appellasse constiterit, remittatur.

Ceterum has duas constitutiones præmissas nolumus ad regulares extendi, qui suas habent observantias speciales.

[a] Matth. & Dacher. appellationem interpositam.

Ibidem.

[a] Mss. Matth. contra suas observantias spirituales. Dacher. contra suas observantias speciales.

XLIX. *De pœna excommunicationis injustæ.*

Sub interminatione divini judicii penitus interdicimus, ut causa cupiditatis nullus audeat excommunicationis vinculo aliquem innodare, vel absolvere innodatum; in illis maxime regionibus, in quibus ex consuetudine, cum excommunicatus absolvitur, pecuniaria pœna mulctatur: statuentes ut cum excommunicationis sententiam injustam fuisse constiterit, excommunicator ad restituendam pecuniam sic extortam per censuram ecclesiasticam compellatur: &c, nisi probabili fuerit errore deceptus, tantumdem injuriam passo persolvat: &c, si forte solvendo non fuerit, animadversione alia castigetur.

Mss. Matth. Cupiditatis aliquis excommunicet vel absolvat.

L. *De restricta prohibitione matrimonii.*

Non debet reprehensibile judicari, si secundum varietatem temporum statuta quandoque varientur humana, præsertim cum urgens necessitas vel evidens utilitas id exposcit: quoniam ipse Deus ex iis, quæ in veteri testamento statuerat, nonnulla mutavit in novo.

Mss. Matth. De affinitate secundi & tertii generis, & revocatione gradum.

Ibidem, lib. 4. tit. 14. de consanguinitate & affinit. cap. 8. Non debet.

Cum igitur prohibitiones de conjugio in secundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de sobole susceptа ex secundis nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, & difficultatem frequenter inducant, & aliquando periculum pariant animarum: ut cessante prohibitione cesset effectus, constitutiones super hoc editas, sacri approbatione concilii revocantes, præsenti constitutione decernimus, ut sic contrahentes de cetero libere copulentur.

Ibidem.

Prohibitio quoque copulæ conjugalis quarum consanguinitatis & affinitatis gradum de cetero non excedat: quoniam in ulterioribus gradibus jam non potest absque gravi dispendio hujusmodi prohibitio generaliter observari. Quaternarius enim numerus bene congruit prohibitioni conjugii corporalis: de quo dicit Apostolus, quod *vir non habet potestatem sui corporis, sed mulier: neque mulier habet potestatem sui corporis, sed vir:* quia quatuor sunt humores in corpore, quod constat ex quatuor elementis.

1. Cor. 7.

Ibidem.

Cum ergo jam usque ad quarum gradum prohibitio conjugalis copulæ sit restricta; eam ita esse vo-

---

Ἐπὶ τῷ παραπεσόντες εἰς τὸ ἐκκλήτου ἀνοίγματι ἀπελθόντες, ἐὰν ὑπόβασις αὐτῷ, τῷ φανερῷ τῷ πράγματος, ἢ τῇ αὐτοῦ ὁμολογίᾳ, ἢ ἄλλῳ τρόπῳ φανερωθέν, ἐπὶ τῆς ἐκκλήτου ἡ παρηγορία (τῆς ἀκακίας) οὐκ ἔστι εἰς ἀναβολὴν ἀδικίας, ἀλλ' εἰς βοήθειαν εἰρήνης [a] ἐφηρμόσθη, τῷ ζητοῦντι φροντίδος οὐχ ὑπείκειν. τῆς ὑπερθέσεως δὲ ἀμφιβόλου τυγχανούσης, ἵνα μὴ ἀφόρου ἐκκλήτου ἐφευρεθῇ ὁ ἐκκλητεύων τῷ τῶν κριτῶν φόβῳ ἐμποδὼν, ἔμπροσθεν αὐτοῦ τὸν ἀποδεκτικὸν αἰτίας τῆς ἐκκλήτου ἀκριβῶς· τοιοῦτον δηλαδὴ, ὅπερ εἰ ἀποδειχθέν, ὠφέλιμα νόμιμος λογισθήσεται. ᾧ πότε ἐὰν ἔχῃ ἀντίδικον, [b] κατὰ τὸ θεῖ πάσαν ἐξέτασιν τῷ κριτοῦ τῶν τοιούτων, ᾧ τῶν φύσιν τῆς προσηκούσης περὶ τῷ αὐτοῦ κριτοῦ συμμετέχοντες, τῶν μισολογοῦσιν ἔκκλητον ἀνοίγειν· ἐὰν οἱ ἐτέρων οὐ φοντάσιν, πότε ὁ κριτὴς μὴ ἀντιποιήσῃς τῆς ἐκκλήτου φροντίδος. μακρὺς δὲ ἀναβολὴν φανέντος, ἐπεὶ ὁ κριτὴς φροντίζει ἐν τῷ ἰδίου ὀφφικίου, τῆς ἐκκλήτου αἰτίας ἔμπροσθεν ὑπερτίμου ἀποδεχθέντος, ὁ ὑπέρτιμος τῇ τῆς αὐτοῦ δικαιοδοσίας ὀφφικίῳ ἐξακολουθήσει. ἀλλὰ ἐὰν ὁ ἐκκλητεύων ἐν τῷ αὐτοῦ ἐκκλήτῳ ὑπολείψῃ, φοβῆς αὐτὸν παρ' οὗ αὐτὸν παντοῖος ἐκκλητὸς ἀποδεχθέντας, μεταφραστέον.

Ἕτερον ἔφασαν καὶ δύο ἀμφιβόλους τοὺς φροντιστάς, οὐ θέλομεν εἰς ἓξ κανονικοὺς ἐκτείνεσθαι, κατὰ τῷ [c] πνευματικῶν αὐτῶν παραπρέσβεων.

[a] Gratian interpres legit spirituales.

μέ. Ἵνα μὴ τις αἰτίᾳ πλεονεξίας ἐκκινωνίαν ἢ λύειν.

Τοῦ διαπαντὸς θείας κρίσεως παντελῶς ἀπορρίπτων, ἵνα αἰτίᾳ πλεονεξίας μηδεὶς τολμήσῃ ἐκκοινωνίαν ἐπιφέρειν, ἢ λύειν δεδεμένον· ἐν οἷς μάλιστα τοῖς ἐφεξῆς, ἐν οἷς ἐν συνηθείᾳ ἔστι, ὅταν ὁ ἐκκοινωνητὸς ἀπολύεται, χρηματικῇ ποινῇ ζημιοῦται· καθήκοντος ἵνα ὅταν ἡ τῆς ἐκκοινωνίας αἰτίας ἄδικος εἶναι ἀποδεχθέν, ὁ ἐκκοινωνήσας εἰς τὸ ἀποκαταστῆσαι τὸ αὐτοῦ ἀπαιτηθὲν ἀργύριον ἀφῇ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς ἀφειρεχθέντα· εἰ μὴ ἀποδεικνῇ πλέον πλανηθῆ. ᾧ ποσὸν τῷ ἀδικηθέντι ἀποτίσειεν· ᾧ ἐὰν ἴσως εἰς ἀπορίαν, κατανοῆσαι ἄλλῃ ἐπιτιμίᾳ ζημιοῦσθαι.

ν. περὶ ἀξιώσεως ἀνεψιῶν καὶ τέτων ἡμῶν· καὶ ἀνακλήσεως τῷ βαθμῶν.

Οὐ χρὴ μεμφθὲν κρίνεσθαι ἐὰν κατὰ τὴν ποικιλίαν τῷ καιρῶν αἱ καταστάσεις αὐτὶ ποικιλοῦνται· ὅταν μάλιστα ἡ ἀνθρωπίνη [d] ἐνδεῖσα ἀνάγκη ἢ φανερωθεῖσα ὠφέλεια τοῦτο ἀπαιτῇ· ὅπ αὐτὸς ὁ θεὸς ἐκ τέτων ἐν τῇ παλαιᾷ ἀμετάθετα καθεστηκότων ἔστι μεταποιῆσαι ἐν τῇ καινῇ.

Ἐπεὶ τοίνυν αἱ πολύσεις αἱ περὶ συζυγίας ἢ ἐν τῷ δευτέρῳ ἢ τρίτῳ τῆς ἀξιώσεως ἡμῖν μυδρωμένης συναλλαγματικῶν [e] ἢ περὶ γοῦν συμπλοκὴν ἐκ δευτερογαμίας συζυγείαν τῷ πρώτου ἀνδρὸς μὴ ζεύγνυσθαι, καὶ δυσκολίαν πολλοῖς ἀπαντᾶσθαι, ᾧ ποτὲ κίνδυνον ψυχῶν ἔστι· ἵνα παυσώμεθα τῆς καλῆς, παύσῃ ᾧ ἡ ἀπιλέα, τὰς ἀξιωτέας τὰς ἐπαύ τοῦτον ἀκριβείας, ἐπαύ τῆς ἱερᾶς συνόδου ἀναπαλαίομεν, τῷ παρόντι ἀξιωτέᾳ κρίνομεν, ἵνα αὖτος συναλλάσσοντες τῷ λοιπῷ ἐλευθέρως συζυγιάζειν.

Ἡ πάλυσις δὲ τῆς συζύγου συναφείας, τῆς ὁμομήτριος ᾧ ἀξιωτέας [f] βαθμὸν τῷ λοιπῷ μὴ ὑπερβῆναι· ἐπειδὴ τοῖς πρωτέροις βαθμοῖς ἤδη οὐ δύναται ἄνευ βαρείας ζημίας ἡ ταύτη πάλυσις ἡμῖν φυλαχθῆναι· ὁ τέταρτος γὰρ ἀριθμὸς ἢ βαθμὸς καλῶς συμφέρει τῇ ἀποδείξει [g] τῆς συμπλοκῆς συζυγίας αἰτί ἓξ λόγ· ὅτι ὁ ἀνὴρ οὐκ ἔχει ἐξουσίαν τῷ ἰδίου σώματος, ἀλλ' ἡ γυνή· ἀλλ' οὐδὲ ἡ γυνὴ ἔχει ἐξουσίαν τῷ ἰδίου σώματος, ἀλλ' ὁ ἀνὴρ· ὅτι τέσσαρες εἰσὶν χυμοὶ ἐν τῷ σώματι, αἵτινες συνίστανται ἐκ τεττάρων στοιχείων.

Ἐπειδὴ οὖν ἕως εἰς τέταρτον ἡ πάλυσις τῆς συζυγικῆς συναφείας ἀφωρίσθη· αὐτὴν οὕτως δίκαιον εἶναι διη-

[b] Desit infra terminum. Latina non reddit interpres Græcus.

[c] Gratian interpres legit spirituales.

[d] Gr. interpres legebat, subsistens necessitas, aut providens necessitas.

[e] Scribere debuisset consanguineorum, videlicet συζυγίας. Retulit autem ad γένος, cum locum non satis intelligeret.

[f] Desit tempus

[g] Gr. interpres legebat probationi, ut & semper π in Latino infidem eadem.

ANNO CHRISTI 1215.

πεῖν, μὴ ἀντιταμβάνεσθαι τῆς ..... τῆς ἐπὶ τούτῳ τόπου ἢ ὀπτήσεσθαι ἢ παρ' ἄλλων ἢ παρ' ἡμῶν· ἵνα τὰν πᾶς κατὰ τῆς διαύσης κακίσεως πλημέσιον συζύγνυσθαι, μηδεμιᾶς μακρότητος διεκδικησάσης οἰκειωτῆ· ἐπεὶ ἡ μακροχρονία οὐ μειοῖ τὸ ἁμάρτημα, ἀλλὰ αὔξει· ἢ τοσούτῳ βαρύτερα εἰσὶ τὰ κρίματα, ὅσῳ χρονιώτερον τὸν ἀθλίαν ὑπεκρατοῦσι ψυχὴν συνδεδεμένα.

A lumus perpetuam, non obſtantibus conſtitutionibus ſuper hoc dudum editis, vel ab aliis, vel a nobis: ut ſi qui contra prohibitionem hujuſmodi præſumpſerint copulari, nulla longinquitate defendantur annorum: cum diuturnitas temporum non minuat peccatum, ſed augeat: tantoque graviora ſint crimina, quanto diutius infelicem detinent animam alligatam.

ANNO CHRISTI 1215.

λα'. Περὶ κρυφίων συνοικεσίων.

Ἐπειδὴ ἡ κώλυσις τῆς συζυκτικῆς συναφείας ἐν τοῖς τελευταίοις βαθμοῖς ἀνακέκλῃται· αὐτὴν οὖν ἐν τοῖς ἄλλοις θέλομεν φυλάττεσθαι. ὅθεν τοῖς ἐπὶ προγενεστέρων ἡμῶν ἐπιθυμοῦσι ἔχειν, τὰ κρύφια συνοικέσια παντελῶς καλύομεν· ἀκολουθοῦντες μᾶλλον ἴσα μὴ τις ἴχνεσι τῶν ἐκείνοις παρόντων ζηλώσῃ, οἵοι [a] πολὺν ἐθίσαι συνήθειαν εἰς ἄλλων ἡμῶν προγενεστέρων. καθιστῶμεν ἵνα ὅταν τὰ συνοικέσια συναλλαχθῶσιν ἐν τοῖς ἐκκλησίαις, δημοσίως δεῖ ἐπὶ ἱερέων προτίθεσθαι, αὐτόπρωτος διωρίας προσδιοριζομένης· ἵνα ἴσον ἀκέντρον ὁ δικαίωσιν ἢ ἰσχύσιν τόμμον ἐμπόδιον προθῆσθαι· ἢ οἱ αὐτοὶ ἱερεῖς οὐχ ἧττον ἀνακρίνωσι πότερόν τι ἐμπόδιον ἀντίκειται· ὅταν δὲ λογικαῖσι φανῇ προβολὴ κατὰ τῆς συναλλαχθησομένης συναφείας, τὸ συνάλλαγμα ἀποκλείεσθω ῥητῶς· ἕως οὗ εἴ τι δ'ἂν γένοιτο δέῃ ἐπ' αὐτῷ, φανερῶς κατασκῆ δηλώματα.

Si qui vero hujuſmodi clandeſtina vel interdicta conjugia inire præſumpſerint in gradu prohibito, etiam ignoranter: ſoboles de tali conjunctione ſuſcepta, prorſus illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium: cum illi taliter contrahendo non experres ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ, videantur. Pari modo illegitima proles cenſeatur, ſi ambo parentes, impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerint.

Sane parochialis ſacerdos qui tales conjunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiam regularis qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur: gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed & iis, qui taliter copulari præſumpſerint, etiam [a] in gradu conceſſo, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendum legitimam copulam malitioſe impedimentum objecerit, eccleſiaſticam non effugiet ultionem.

[a] Hanc lectionem ſcil. contra indicium Græcorum interpretis, vel male legit. Et vere Latinus a regione ſic habet: quaſi ſpecialem quorumdam conſuetudinem ad aliam generali et prorogando.

[b] Corr. ἀφοσιωμένοις.

[c] Corr. πάλιν.

[d] In Manuſcripto, latius eſt illegitima. Interpres vero diviſim legens in legitima, τέκνα οὐ τεκμήρ. at emendatorio, ſuperſcripſerunt ἀσαφῆ.

[e] Corr. ἀφεσιωμένοις.

LI. *De pœna contrahentium clandeſtina matrimonia.*

Mſ. Mar. De clandeſtinis matrimoniis.

Cum inhibitio copulæ conjugalis ſit in tribus ultimis gradibus revocata: eam in aliis volumus diſtricte obſervari. Unde prædeceſſorum noſtrorum inhærendo veſtigiis, clandeſtina conjugia penitus inhibemus: prohibentes etiam ne quis ſacerdos talibus intereſſe præſumat. Quare ſpecialem quorumdam locorum conſuetudinem ad alia generaliter prorogando: ſtatuimus ut, cum matrimonia fuerint contrahenda, in eccleſiis per preſbyteros publice proponantur, competenti termino præfinito: ut infra illum, qui voluerit & valuerit, legitimum impedimentum opponat. Et ipſi preſbyteri nihilo minus inveſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſe: donec quid fieri debeat ſuper eo manifeſtis conſtiterit documentis.

Ibidem, tit. 3. de clandeſtina deſponſ. cap. 3. Cum inhibitio.

Ibidem.

Si qui vero hujuſmodi clandeſtina vel interdicta conjugia inire præſumpſerint in gradu prohibito, etiam ignoranter: ſoboles de tali conjunctione ſuſcepta, prorſus illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium: cum illi taliter contrahendo non experres ſcientiæ, vel ſaltem affectatores ignorantiæ, videantur. Pari modo illegitima proles cenſeatur, ſi ambo parentes, impedimentum ſcientes legitimum, præter omne interdictum in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerint.

Ibidem.

Sane parochialis ſacerdos qui tales conjunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet etiam regularis qui eis præſumpſerit intereſſe, per triennium ab officio ſuſpendatur: gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed & iis, qui taliter copulari præſumpſerint, etiam [a] in gradu conceſſo, condigna pœnitentia injungatur. Si quis autem ad impediendum legitimam copulam malitioſe impedimentum objecerit, eccleſiaſticam non effugiet ultionem.

[a] *Mſ. Mar.* in gradu priſtino excepto.

νβ'. Περὶ μαρτύρων ἐν συνοικεσίῳ διὰ ἄλλας προσδιχθησομένης.

[f] Ἐπεὶ καὶ ἔν τισιν ἀνάγκαις παρὰ τὸν κοινὸν τόπον ἔδει συγκεκλῆσθαι, ἵνα ἐν τοῖς τῆς ἀμαυρότητος ἢ ἀξιοχρέου βαθμοῖς ἀφιδιακοσμήσεις μαρτυρεῖα δέ ἀκοῆς ..... ἐπειδὴ δέ καὶ τῶν βεβαιοῦν ἕνεκεν ἀκριβείαν ζηλοῦν μάρτυρες ἐν ἄλλαις παρεδόθησαν ἐν ἀκριβείαν, ἵνας εἰς βαθμοὺς ἑβδόμοις κατεπόησαν· ἔν τισι πολλοῖς ὑποδείγμασι καὶ βεβαίοις πεπείσμεθα ἐμάθομεν, ἐκ τούτου πολλοὺς κακοὺς κατὰ γαμικῶν συζυγιῶν ἀποκαλυφθῆναι· καθιστῶμεν ἵνα μὴ ἔτι τούτου προσδιχθῆσθαι τῶν λοιπῶν οἱ μάρτυρες δέ ἀκοῆς, ἐκ τοῦ ἔδει τὸν τέταρτον βαθμὸν πέρα πάντων μὴ ὑπερβῆναι· εἰ μὴ ἀφέσεως βαρέα εἶναι, οἷς εἰ τίνες ἀξίως παραχθεῖν, καὶ ἀφ' ὧν τοῦ προσώπου ἄλλως μαρτυρησάμενα μάθωσι παρὰ τῶν ἀρχαιοτέρων μὴ αὐτῶν· οἱ μόνοι γε παρ' ἑνὸς, δεῖ τὸ μηδὲ ἰσχύειν ἑνὸς ἕνεκεν καὶ ἕξ, ἀλλὰ παρὰ δύο τὸ ἔλαττον· εἰδὲ παρ' ἡμῶν καὶ ἑτέρων, ἀλλὰ παρὰ ἀξιοπίστων, ἢ τίνες ὑπεξαιρέσεως μείζων· ἑτέρῳ ἄλλῃ ἂν πιθάνοτο ἄνευν, ἐκείνους εἰς μαρτυρίαν δέχεσθαι, ὧν ἀποδόκιμος τὸ σφάλμα. οὗτ μὴν ἐπὶ

[f] Mendoſi ſcriptum erat, ut ego.

E Licet ex quadam neceſſitate præter communem formam alias fuerit inſtitutum, ut in conſanguinitatis & affinitatis gradibus computandis valeret teſtimonium de auditu, cum propter brevem hominum vitam teſtes de viſu deponere non valerent uſque ad gradum ſeptimum computando: quia tamen pluribus exemplis & certis experimentis didicimus, ex hoc multa pericula contra legitima conjugia proveniſſe: ſtatuimus ne ſuper hoc recipiantur teſtes de cetero de auditu, cum jam quartum gradum prohibitio non excedat: niſi perſonæ graves exſtiterint, quibus fides merito ſit adhibenda, & ante motam litem teſtificata didicerint ab antiquioribus quidem ſuis: non utique uno, cum non ſufficeret ille, ſi viveret, ſed duobus ad minus: nec ab infamibus & ſuſpectis, ſed a fide dignis, & omni exceptione majoribus: cum ſatis videretur abſurdum, illos admitti quorum repellerentur [b] auctores. Nec tamen

Mſ. Mar. De teſtimonio in matrimonio de viſu recipiendo.

Ibidem, lib. 2. tit. 1. de teſtibus & atteſtat. cap. 47. Licet ex quadam.

[b] *Mſ. Mar.* actiones. *Dacher.* auctoritates.

Digitized by

ANNO CHRISTI 1215.

si unus a pluribus, vel [a] infamis ab hominibus bonæ famæ acceperint quod teſtentur : tamquam plures & idonei teſtes debent admitti ; cum etiam ſecundum ſolitum ordinem judiciorum, non ſufficiat unius teſtis aſſertio, etiamſi præſidali dignitate præfulgeat, & actus legitimi ſint infamibus interdicti.

[a] Marc. & Dacher. infames.

Ibidem.

Teſtes autem hujuſmodi, proprio juramento firmantes, quod ad ferendum in cauſa ipſa teſtimonium, odio, vel timore vel amore, vel commodo non procedant, perſonas expreſſis nominibus, vel demonſtratione, ſive circumlocutione ſufficienti, deſignent, & ab utroque latere clara computatione gradus ſingulos diſtinguant : & in ſuo nihilo minus juramento concludant, ſe accepiſſe a ſuis majoribus quod deponunt, & credere ita eſſe. Sed nec tales ſufficiant, niſi [b] jurati deponant, ſe vidiſſe perſonas ſaltem in uno prædictorum graduum conſtituras pro conſanguineis ſe habere. Tolerabilius eſt enim aliquos contra ſtatuta hominum copulatos dimittere, quam conjunctos legitime contra ſtatura Domini ſeparare.

[b] Mſ. Mazar. patiter parati.

LIII. *De his qui prædia ſua in fraudem decimarum dant alis excolenda.*

Mſ. Marc. De decimis prædiorum.

Ibidem, lib. 3. tit. 30. de decimis, &c. cap. 30. In aliquibus.

In aliquibus regionibus quædam permixtæ ſunt gentes, quæ ſecundum ſuos ritus decimas de more non ſolvunt, quamvis cenſeantur nomine Chriſtiano. His nonnulli domini prædiorum ea tribuunt excolenda, ut decimis defraudantes eccleſias, majores inde reditus aſſequantur. Volentes igitur ſuper his eccleſiarum indemnitatibus providere, ſtatuimus ut ipſi domini talibus perſonis, & taliter, ſua prædia excolenda committant, quod abſque contradictione decimas eccleſiis cum integritate perſolvant : & ad id, ſi neceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Illæ quippe decimæ neceſſario ſunt ſolvendæ, quæ debentur ex lege divina, vel loci conſuetudine approbata.

LIV. *Ut decima ante tributa ſolvantur.*

Mſ. Marc. Ne cenſus & tributa decimis præponantur.

Ibidem, cap. 31. Cum non ſit.

1. Cor. 3.

Mſ. Marc. ipſo quidem mortificato ſemine plurimum fructum affert : ne ſteriles ſint : ſed qui incrementum dat Deus &c. plurimum fructum affert.

[c] Marc. & Dacher. de frugibus primitus educentes, & ſic Graec.

[d] Græcus interpres legebat domini.

Cum non ſit in homine quod ſemen ſerenti reſpondeat, quoniam, juxta verbum Apoſtoli : *Neque qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus* : ipſo quidem de mortificato ſemine plurimum fructum afferente : nimis avare in decimis quidam defraudare nituntur, cenſus & tributa, quæ interdum indecimata prætereuntur, [c] de frugibus & primitiis educentes. Cum autem in ſignum univerſalis dominii, quaſi quodam titulo ſpeciali ſibi Dominus decimas reſervaverit : nos & eccleſiarum diſpendiis & animarum periculis obviare volentes, ſtatuimus, ut in prærogativa [d] dominii generalis exactionem tributorum & cenſuum præcedat ſolutio decimarum : vel ſaltem hi, ad quos cenſus & tributa indecimata pervenerint, quoniam res cum onere ſuo tranſit, ea per cenſuram eccleſiaſticam decimare cogantur eccleſiis quibus jure debentur.

LV. *Ut de terris acquirendis, non obſtantibus privilegiis, decima detur.*

Mſ. Marc. De decimis amodo abbatibus dandis.

Ibidem, cap. 14. Nuper abbates.

[e] Dacher. debentur.

Nuper abbates Ciſtercienſis ordinis, in generali capitulo congregati ; ad commonitionem noſtram provide ſtatuerunt, ne de cetero fratres ipſius ordinis emant poſſeſſiones, de quibus decimæ [e] debentur eccleſiis, niſi forte pro monaſteriis noviter fundandis. Et ſi tales poſſeſſiones eis fuerint pia fidelium devotione collatæ, aut emptæ pro monaſteriis de novo fundandis, committant excolendas aliis, a quibus eccleſiis decimæ perſolvantur, ne occaſione

ANNO CHRISTI 1215.

[a] Nullius ſenſus. Forte νόμιμα ἀφαιρεμένα.

A εἰσὶ δὲ παρὰ πλείοσιν, ἢ ἅπασι παρὰ ἀνθρώποις καλῶς φύσιμος δέξωνται ἅπερ μαρτυροῦσι· οἷς πλέον καὶ εὐδήλους μάρτυρες ἐφείλονται δέχεσθαι· ἐπεὶ καὶ εἰθισμένον ἔζειν τὴν κρίσεων ἐν ἂν ἀριθμὸς τῶν ἐνὸς μάρτυρος ἢ ὀλίγους, κἂν σφετέρᾳ ἀξίᾳ διαλάμψῃ, καὶ τοῖς ἀπᾶσιν εἶναι [a] τιμήσιν ἀφαιρεμένοι.

Οἱ δὲ τοιοῦτοροι μάρτυρες ἰδίῳ ὅρκῳ τιθέντες, ἵνα εἰς τὸ φέρειν τὴν αὐτὴν δίκην μαρτυρίαν, μήτε ἢ φιλία, φόβῳ ἢ αἰσχρολέᾳ οἱ σφεδάρεται, τὰ σφέτερα ῥητῶς ὑπάρχειν, ἢ ὑπολείξει, ἢ σφετεραῖς ἰκανῶ ἀριθμαμήσασι, ἢ λέγῳ τῶ ἀμφοτέρου πλήθους ἑκάστης βαθμοὺς καθαρῶ ἀριθμῷ διαπέξάπασι· καὶ ὡ τῷ ἰδίῳ οὐχ ἧσσον ὅρκῳ σφετεραῖσι πεῖσιν, ἑαυτοὺς σφεσαυρίσαι λέγῳ σφῶ μειζόνων αὐτῶν ἅπερ παρεπθέσθαι, καὶ πιστεύουσι οὕτως εἶναι. ἀλλὰ μηδ' οἱ τοιοῦτοι ἀρκεῖπθαι, εἰ μὴ ἡμείως δύο ἢ τρεῖς παρεπθεῖν ἑαυτοὺς ἐωρακέναι τὰ σφέτερα, κἂν ὡ ἐνὶ σφῶ σφερηθέντων βαθμῶν καταπθῆναι, ἢ ὁμολογοῦντας ἑαυτοὺς ἔχειν. ἀνεκτότερον γὰρ ὄφλ τινὰς σφῶ ἀνθρώπων κατὰ σφῶ διαπέξιν συμμείσους εἶναι, ἢ τοὺς συνδεδεμένους κατὰ σφῶ διαπέξιν τῶ κυρίου χωρίζειν.

νγ'. Περὶ δεκάτων κτημάτων.

Ἐν τοῖς σφετεραῖς τινὰ σύμμικτα εἶναι ἔθνη, ἅπερ κατὰ τοὺς τόπους ἑαυτῶν δεκάτας ἐξ ἔθους ἢ ἀφιᾶσιν, κἂν κρεῖσσον χριστιανῶ ὀνόματι. Τύποις δὲ τοῖς κύριοι κτημάτων αὐτὰ παρέχοις γεωργηθησόμενα, ἵνα ὁ σφῶ δεκάτων ἀπατῶντες τὰ [b] μείζους ὠφελείας, ὀφείλον τὰ σφοῦσιν πρεπόντως. Βέλοντες ὑπαρχοῦ ἐπαίνω τοῦτον σφῶ ὀφελημάτων τῶν ἐκκλησιῶν αἴρεσιν σφετέρων· καθιστῶμεν ἵνα οἱ αὐτοὶ κύριοι τοιοῦτοις προσώποις καὶ τοιούτοις τὰ ἑαυτῶν κτήματα χωρὶς γεωργηθησόμενα διδῶσιν, οἷς ἂν χωρὶς ἀνωλοίας τὰς δεκάτας τῶν ἐκκλησιῶν μετὰ πλείστης ἀσφαλείσης· καὶ εἰς τοῦτο, ἀναγκάζειν ἔσει, διὰ κρίσιος ἐκκλησιαστικῆς σφεσηχθέντος. ἐκεῖναι μέντοι αἱ δεκάτας ἀναγκαίως ἀποφλοῦσιν, αἱ ὀφειλήμεναι ἐκ νόμου θείου, ἢ τόπου συνηθείας ἐπαινετῆς.

[b] Vox μείζους rejiciende eſt poſt duas ſequentes, ne referatur ad ὠφελείας.

νδ'. Ἵνα μὴ οἱ καρποὶ ᾖ τὰ τέλη τῶν δεκάτων φροντίζῶν.

Ἐπειδὴ ἐκ ἂν ἔκ τι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ τὸ σπέρμα τῷ σπείροντι ἀποκρινομένῳ, ἀλ καὶ τὸ ῥητὸν τῶ ἀποστόλου, οὔτε ὁ φυτεύων ἐδέ τι, οὔτε ὁ ποτίζων, ἀλλ' ὁ αὐξάνων θεός· αὐτοῦ μὴ ἀποθνήσκοντος σπέρματος πλέονα καρπὸν φέρει· λίαν φιλοκερδεῖς τινὲς ἐν τοῖς δεκάταις ἀπατᾶν βιάζονται, ἐκ κόπους καὶ τὰ τέλη τὰ ποτὲ ἀδικαίους παρελθόντα, ἐκ ὄφλ ὑπερορῶντες φέρειν ἀκόλουτος. ἐπειδὴ δέ εἰς σημεῖον καθολικῆς κυριότητος, εἰς δῶρον τινὶ τόπῳ εἰδικῶ ὁ κύριος ἑαυτοῦ τὰ δεκάτας ἐφύλαξεν. ἡμεῖς δὲ [c] ἐν τοῖς σφῶ ἐκκλησιῶν ζημίαις καὶ τοῖς σφῶ ψυχῶν κινδύνοις [d] ἀντιπαρῆναι βέλοντες, καθιστῶμεν ἵνα εἰς τὸ ἐξαίρετον τῶ φυσικοῦ κυρίου ἐπιτρέπειν σφῶ πλουσιάτων ἢ κόπων σοφῶν ἀπόλυσις σφῶ δικαίων· ἢ κἂν οὕτω σοφὸς εἰς ἂν οἱ κόποι ἢ τὰ τέλη ἀδικαίως ἀφειλόμενα, ἐπεὶ τὸ σπέρμα μετὰ τῶ βάρους αὐτοῦ διέρχεται, αὐτοῦ διὰ κρίσιος ἐκκλησιαστικῆς δικαίων ἀφειρεθέντα τοῖς ἐκκλησίαις εἰς ἃ ἐκ δικαίου ὀφείλονται.

[c] Dele ἐν

[d] Corr. ἀνθέλκειν

νε'. Περὶ δικαίων κατὰ τῶ τῶν περὶ σφῶ ἡγουμένων διαθήκων.

Νεωτεροὶ οἱ ἡγούμενοι τῆς κιστερ.....τάξεως ἐν τῇ ἡμετέρῳ συνόδῳ συναχθέντες, σφῶς τέλη παρεκάλεσαν ἡμῶν σφετεριστὰς ἔτεσιν, ὑπὲρ τῶ λοιποῦ οἱ ἀδελφοὶ τῆς αὐτῆς τάξεως

ἵνα μὴ αὐτὰ

ANNO CHRISTI 1215.

τῆς ἰδίων θεσμῶν πλέον τῆ ἐκκλησίᾳ βαρύνωσιν ἢ τῆς ἀλλοτρίων χωρῶν, καὶ ἀπὸ τῶν νέων προσοδευομένων, ἐὰν αὐτὰ τοῖς ἰδίοις χερσὶν ἢ ἀπελήμασιν γεωργήσωσι, δικαίως ἀποφλοῦσθαι τῆς ἐκκλησίας, ἐξ ὧν δικαίων τῆς [a] ὑποκειμένων τοῖς ὑπέρων ἀπαρχεῖων· εἰ μὴ μετ' αὐτῶν τῆς ἐκκλησίαν ἄλλως συνθῶνται. ἡμεῖς οὖν οὕτω τοῦ καθήκοντος κεχαραγμένου καὶ βεβαίαν ἔχοντες, τοῦτο αὐτὸ φορὸς τοῖς ἄλλοις ἀκκλησίαις διὰ χάριτος τῆς ἀυτοῦ θεσμοῖς ἐκτείνεσθαι βέλομεν· ἵ διατάλομεν, ἵνα οἱ τῆς ἐκκλησίαν προεστῶτες ὑπὲρ μᾶλλον ἢ ἀπλέστεροι ὦσιν εἰς τὸ παρεχρῆναι αὐτοῖς ὧν τῆς ἰδίων κακοποιῶν δικαιοσύνης ἐκπόρισιν, τὸ ἑαυτῶν θεσμῶν ἀκριβέστερον καὶ πλεόνερον φυλάττεσθαι.

A privilegiorum ſuorum eccleſiæ prægraventur. Decernimus ergo, ut de alienis terris, & a modo acquirendis, etiamſi eas propriis manibus aut ſumptibus deinceps excoluerint, decimas perſolvant eccleſiis, quibus ratione prædiorum antea ſolvebantur, niſi cum ipſis eccleſiis aliter duxerint componendum. Nos ergo ſtatutum hujuſmodi gratum & ratum habentes, hoc ipſum ad alios regulares, qui gaudent ſimilibus privilegiis, extendi volumus: & mandamus, ut eccleſiarum prælati proniores & efficaciores exiſtant ad exhibendum eis de ſuis malefactoribus juſtitiæ complementum, eorumque privilegia diligentius & perfectius ſtudeant obſervare.

ANNO CHRISTI 1215.

[a] Legebat, prædictorum, seu prædictum.

ρε'. Περὶ πάκτου τινῶν ὑπὲρ τῶν δικάτων γεγενημένου.

B

LVI. *Ne propter pactum aliquorum amittat decimas preſbyter parochialis.*

Πλῆθοι, καθὼς ἐπύθομεν, ἀσπτικοὶ ἢ κληρικοὶ κοσμικοὶ ποτὲ, ὅταν ἢ οἴκους μισθώσωσιν ἢ φὶα ἐκδώσωσιν, εἰς πρόκριμα τῆς ἐνορίτων ἐκκλησιῶν σύμφωνον προτίθεσαν, ἵνα οἱ ἐκμισθωταὶ καὶ συμφιλῶται δικάτας ἀποφλοῦσθαι καὶ παρ' αὐτοῖς ἐκλέξωσι ταφία. ἐπὶ δὲ τοῦτο οὐ ῥίζης πλεονεξίας φερόμενοι, τὸ τοιοῦτον πάκτον σύμφωνον παντελῶς ἀποδοκιμάζομεν καθιεῦντες, ἵνα εἴ τι δ' ἂν αἰτία τῆ τοιούτου συμφώνου λαφθείη, τῆ ἐνορίτῃ ἐκκλησίᾳ γραφῆ.

Plerique, ſicut accepimus, regulares & clerici ſæculares, interdum cum vel domos locant, vel feuda concedunt, in præjudicium parochialium eccleſiarum pactum adjiciunt, ut conductores & feudatarii decimas eis ſolvant, & apud eoſdem eligant ſepulturam. Cum autem id de avaritiæ radice procedat, pactum hujuſmodi penitus reprobamus: ſtatuentes, ut quidquid fuerit occaſione hujuſmodi pacti perceptum, eccleſiæ parochiali reddatur.

Mſ. Mag. De pacto quorumdam in decimis facto. *Ibidem, lib. 1. tit. 31. de pactis, cap. 7.* Plerique.

ρζ'. Περὶ ἐπεξηγήσεως τινῶν λόγων τῆς ἐν τοῖς θεσμοῖς ἐξαιρεθέντων.

LVII. *De interpretandis privilegiorum verbis.*

Ἵνα τὰ θεσπίσματα ἅπερ τοῖς θρησκαῖς θεσπίσεις ἡ Ῥωμαϊκὴ ἔσχεν ἐκκλησία, ἀβλαβεῖς διατηρῶνται· τινὰ τῆς ἐν αὐτοῖς ἐγκειμένη πραγματείαν· ἵνα μὴ ἔλαττον τοῦ δέοντος ἐκλάσωσιν εἰς παρέκχυσιν, δι' ἧς δυνήσεται ἂν ἀξίως παύεσθαι· ἔτι τὰ θεσπίσματα ἀξιοῦσθαι ἀπόλλυσθαι, ἃ τῇ [b] θεσπιζούσῃ ἑαυτῆ παρεκχώρησεν ἐξουσία.

C

Ut privilegia, quæ quibuſdam religioſis perſonis Romana conceſſit eccleſia, permaneant inconvulſa: quædam in eis declaranda duximus, ne minus ſane intellecta pertrahant ad abuſum, propter quem merito poſſint revocari: quia privilegia meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate.

Mſ. Mag. De expoſitione quorumdam dictorum quæ in quibuſdam privilegiis continentur. *Ibidem, lib. 5. tit. 31. de privilegiis, &c. cap. 20.* Ut privilegia. *Ibidem.*

[b] Legebat, permiſit.

Ἤτοι τοίνυν ἀσκητικοῖς ἢ ἀποστολικῆς θρόνος προσπάθησεν, ἵνα τούτοις τοῖς τῶν ἀδελφότητα αὐτοῦ ἀποδεχομένοις, ἐὰν ἴσως αἱ ἐκκλησίαι πρὸς οὓς ὑφίστανται, κατὰ τῆς θείων ὑφορμῶν ἀφορισθῶσι, αὐτοί τε τύχοι θανῶσι, ἢ ἐκκλησιαστικὴ ταφὴ μὴ ἀρνηθῶ· εἰ μὴ κατονομασθεῖεν, ἢ ἐπιμελῶς ὧν ἀφορισμένοι· τοῖ ἰδίοις τε συναδελφοῖς, οὓς οἱ τῆς ἐκκλησιῶν προεστῶτες εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν οὐ παραχωρήσωσι θάπτεσθαι, εἰ μὴ κατονομασθεῖεν ἢ ἀφορισμένοι ὧν ἐπιμελῶς, αὐτοῖ εἰς τὰς ἐκκλησίας αὐτῶν φερόντων θαφησόμενοι. τοῦτο δὲ περὶ τῶν ἀδελφῶν ἐπόπτομεν, οἵτινες ἢ μένοντες ἐν τῷ κόσμῳ, τῇ ἕξει ἀφιερώσωσι, ἀλλαχθέντος τοῦ κοσμικοῦ χάματος, ἢ αὐτοῖς ἐν ζωῇ τὰ ἴδια ἀγαθὰ ἔδωκαν, ὑπεκκαπτόμενοι αὐτοῖς ἔσον ἂν ἐν τῷ κόσμῳ ζώσιν τῆς ὑπαρξίας· οἱ δὲ μόνον θαπτέσθωσαν εἰς τοῦ αὐτῶν τῆς ἐκκλησιῶν ἢ ἄλλων μὴ κεκωλυμένης ἐκκλησίας, ἐν αἷς ἂν ἐκλέξωσι ταφήν· ἵνα μὴ, ἐὰν αἱρεθῶσιν αὐτῶν τῆς τῶν ἀδελφότητα ἐπαλαμβανομένων τοιοῦτο, ἢ δύο ἢ τρία ἀνωφελῆ ἑταίρους αὐτοῖς [c] συλλεγῶσι, ἀβλαβῆ ἐαυτοῖς ἢ ἐξουδενωθῆ ἡ ἐκκλησιαστικὴ παίδευσις· βεβαίως τοῦς ἢ αὐτοῖ συγχωρήσεως ὑπεκκάπτοντα παρὰ τῶ ἀποστολικοῦ αὐτοῖς δρόνου ἐγκρίνεσθαι.

D

Sane quibuſdam regularibus ſedes Apoſtolica indulſit, ut iis, qui eorum fraternitatem aſſumpſerint, ſi forſan eccleſiæ, ad quas pertinent, a divinis fuerint officiis interdictæ, ipſoſque mori contingat, ſepultura eccleſiaſtica non negetur, niſi excommunicati, vel nominatim fuerint interdicti: ſuoſque confratres, quos eccleſiarum prælati apud eccleſias ſuas non permiſerint ſepeliri, niſi excommunicati vel interdicti fuerint nominatim, ipſi ad eccleſias ſuas deferant tumulandos. Hoc autem de illis confratribus intelligimus, qui vel adhuc manentes in ſæculo, eorum ordini ſunt oblati, mutato habitu ſæculari; vel qui eis inter vivos ſua bona dederunt, retento ſibi, quamdiu in ſæculo vixerint, uſufructu: qui [a] tamen ſepeliantur apud ipſorum regularium vel aliorum non interdictas eccleſias, in quibus elegerint ſepulturam: ne ſi de quibuſlibet ipſorum fraternitatem aſſumentibus fuerit intellectum, pro duobus aut tribus denariis annuatim ſibi collatis diſſolvatur pariter & vileſcat eccleſiaſtica diſciplina. Certam tamen & ipſi remiſſionem obtineant ab Apoſtolica ſibi ſede conceſſam.

[a] *Mſ. Mag.* tantum.

[c] Legebat collectis, non collatis.

Αὐτὸ δὲ ὅπερ πιστοτέροις ἀσκητικῶν θεσπισθῆ, ἵνα ἐάν τινες τῆς ἀδελφῆς αὐτοῦ οἱ συλλεγόμενοι παρ' αὐτοῦ εἰς τὸ λαβεῖν ἀδελφότητας, ἢ πινὶ συλλεγῶ, εἰς αἰσθήτινα πόλιν, κάστελλον, ἢ χωρίον ἐπέλθοιεν· ἐάν ἴσως ὁ τόπος ἐκεῖνος ὑπὸ τῆς θείων ὑφορμῶν ἀφορισθῆ, ἐν τῇ αὐτοῦ χρονῇ ἅπαξ τοῦ αὐτοῦ ἀνοιχθῶσι αἱ ἐκκλησίαι, ἵνα τῆς ὑποπεσόντων ὑπεκκλεισθέντων τὰ θεῖα ἐν αὐτοῦ ὑφορμὰ ὑπηρεσιῶνται· οὕτω νοηθῆναι βέλομεν, ὅτως ἐν αὐτῇ τῇ πόλει, ἢ τῆ κάστρῳ, ἢ τῇ κώμῃ, μίαν τοῦς ἐκκλησίαν τῆς αὐτῆς τάξεως τοῖς ἀδελφοῖς ἅπαξ, ὡς εἴρηται, ἀνοιχθῆ ἐν τῆ ἐαυτοῦ· ἵνα κἂν πλειονικῶς ἐμβλῆται, ἵνα τῇ αὐτοῦ ἑνὸς ἀνοιχθῶσι αἱ ἐκκλησίαι, οὐχὶ τοῦς αἱ ἐκκλησίαι τῆ αὐτοῦ τόπου διημμένοις, ἀλ-

[d] *Corr.* αὐτῶν

E

Illud etiam quod hujuſmodi regularibus eſt indultum, ut ſi qui fratrum ſuorum, qui ab eis miſſi fuerint ad recipiendas fraternitates ſive collectas, in quamlibet civitatem, caſtellum, vel vicum advenerint; ſi forte locus ille a divinis ſit officiis interdictus, in eorum jucundo adventu ſemel in anno aperiantur eccleſiæ, ut excluſis excommunicatis divina ibi officia celebrentur: ſic intelligi volumus, quod in eadem civitate, aut caſtro, vel villa, una tantum eccleſia ejuſdem ordinis fratribus, ut dictum eſt, ſemel aperiatur in anno: quia licet pluraliter dictum ſit, quod in eorum jucundo adventu aperiantur eccleſiæ, non tamen ad eccleſias ejuſdem loci diviſim,

Ibidem.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

sed prædictorum locorum conjunctim, sano referendum est intellectu: ne si hoc modo singulas ejusdem loci ecclesias visitarent, nimium vilipendi contingeret sententiam interdicti. Qui vero contra declarationes præscriptas quidquam sibi præsumpserint usurpare, gravi subjacebunt ultioni.

καὶ τῶν περιῤῥηθέντων τόπων συνῳδίαις, ἀγαθῇ ἐξηγήσει ἵνα μὴ ἐπὶ τούτῳ τῷ τρόπῳ καὶ ἑκάστας τὰς αὐτὰς τοῦ ἐκκλησίας ἐπισκέψωνται, πλεῖον ἐξουθενεῖσθαι συμβαίη τὴν ἀπόφασιν τῆς ἀφορισμοῦ· εἰ δέ τινα τῶν ῥηθέντων ὑπερβαίνειν ἢ ἑαυτοῖς παρεκτείνειν ἀτολμήσωσι, βαρεῖα ὑποκείσθωσαν ἐκδίκῳ.

LVIII. *De eodem in favorem episcoporum.*

Mſ. Mar. Ut episcopi quandoque in ecclesiis interdictis celebrare possint divina. *Ibidem.* De interdicto. *Ibidem, cap.* 25. Quod nonnullis.

Quod nonnullis est religiosis indultum, in favorem pontificalis officii ad episcopos extendentes, concedimus; ut cum commune terræ fuerit interdictum, excommunicatis & interdictis exclusis, possint quandoque januis clausis, suppressa voce, non pulsatis campanis, celebrare officia divina, nisi hoc ipsum eis expresse fuerit interdictum. Verum hoc illis concedimus, qui causam aliquam non præstiterint interdicto, nec quidquam doli vel fraudis ingesserint, tale compendium ad iniquum dispendium pertrahentes.

Ὅπερ μὲν δεδομένοις θρησκεύουσι, εἰς φρονεμάτειαν τῆς ἀρχιερατικοῦ ἀφικίου, εἰς τοὺς ὑπηκόους οἰκτίσεως, ἐτέρωμεν, ἵνα ὅταν τὸ κοινὸν τῆς χώρας ἀφορισθῇ, μὴ ἀπεκπεπτωκόσιν καὶ ἀφωρεσμένοις ἀνοικλειόντων, θυρεῶν κεκλεισμένων καὶ ὑπολελεσθέντι φωνῇ, μὴ κεκρουσμένων τῶν καμπάνων, ἐκτελεῖν τὰ θεῖα· εἰ μὴ τοῦτο αὐτὸ ῥητῶς αὐτοῖς ἀφωρισθῇ· τοῦτο δὲ ἐκείνοις τέτραπται τοῖς αἴτιον τινὰ μὴ παρέχουσι τῷ ἀφορισμῷ· εἰς ἃς μή τι ἀπάτης ὑπενδύοντες, τὴν πεπιστὶν ὠφέλειαν εἰς κακὸν ζημίαν ἐκβάλλοντες.

LIX. *Quod nullus religiosus fidejubeat sine licentia abbatis & conventus.*

Mſ. Mar. Ne quis absque abbatis, & majoris partis capituli licentia fidejubeat. *Ibidem, lib.* 2. *tit.* 12. *de fidejussoribus, cap.* 4. Quod quibusdam.

Quod quibusdam religiosis a sede Apostolica est prohibitum, volumus & mandamus ad universos extendi: ne quis videlicet religiosus absque abbatis & majoris partis sui capituli licentia, pro aliquo fidejubeat, vel ab alio pecuniam mutuo accipiat ultra summam communi providentia constitutam. Alioqui non teneatur conventus pro his aliquatenus respondere, nisi forte in utilitatem domus ipsius manifeste constiterit redundasse: & qui contra statutum istud venire præsumpserit, graviori disciplinæ subdatur.

νθ'. Ἵνα μή τις χωρὶς τῆς ἡγουμένου ἢ τῆς μείζονος μέρους καπιτλίου ἐξ [b] ἀδείας ἐγγυήσηται.

Ὅπερ μὲν δεδομένοις περὶ τῆς ἀποστολικοῦ θρόνου κεκώλυται, θέλομεν καὶ ἐπιτελέσθαι εἰς ἅπαντας ἀκπίσθαι· ἵνα μή τις δηλαδὴ χωρὶς τῆς τοῦ ἡγουμένου καὶ τοῦ μείζονος μέρους τοῦ καπιτλίου αὐτοῦ ἀδείας, ὑπέρ τινος ἐγγυήσηται, ἢ παρά τινος ἀργύριον δανειδῇ, παρὰ τινὸ τούτων τινὸ τῇ κοινῇ φροντίδι συνταθέντων. εἰ δὲ μήγε, μὴ προσπίπτειν τὸ κοινόβιον ὑπέρ τούτων πῃ τρόπῳ ἀπολογεῖσθαι· εἰ μὴ ἴσως εἰς χρείαν οἴκου φανερῶς ἀναδειχθὲν ὑπερέβαινεν· ὃς κατὰ τοῦτο παιδείας ἐλθεῖν τιμῆσαι, βαρυτέρᾳ παιδείᾳ ὑπο.....

Mſ. Mar. Ut abbates jura episcopalia non usurpent. *Mſ. Dacb.* nisi quibus indultum est. *Ibidem, lib.* 3. *tit.* 31. *de excessibus Prælatorum, cap.* 10. Accedentibus.

LX. *Ut abbates non extendant se ad officium episcopale.*

Accedentibus ad nos de diversis mundi partibus episcoporum querelis, intelleximus graves & grandes quorumdam abbatum excessus: qui suis finibus non contenti, manus ad ea quæ sunt episcopalis dignitatis extendunt: de causis matrimonialibus cognoscendo, injungendo publicas pœnitentias, concedendo etiam indulgentiarum litteras, & similia præsumendo: unde contingit interdum quod vilescat episcopalis auctoritas a[pud] multos. Volentes igitur in iis & episcoporum dignitati & abbatum providere saluti, præsenti decreto firmiter prohibemus, ne quis abbatum ad talia se præsumat extendere, si proprium voluerit periculum evitare: nisi forte quisquam eorum speciali concessione, vel alia legitima causa, super hujusmodi valeat se tueri.

ξ'. Ἵνα οἱ ἡγούμενοι τὰ ἐπισκοπικὰ δικαίως μὴ καθαρπάσωσι.

Ἀναχθέντων πρὸς ἡμᾶς ὁπ διαφόρων τῆς κόσμου μερῶν τῶν θεῖ ἐπισκόπων [c] ἐγκλησμοῖς ἐφοπλίζομεν ἐπαχθεῖς τινῶν ἡγουμένων ὑπερβάσεις, αἵτινες τῶν ἰδίων ὁρίων μὴ ἀρκεσθέντες, χεῖρας εἰς ἑαυτὰ ἄπερ εἰσὶ τῆς ἐπισκοπικῆς ἐξουσίας ἁπτίνωσι· φθεῖ δικῶν συναπτικῶν γνώσεσιν, προπθήκης δημοσίας ἐπιτιμήσεις, σίγνατις φρατερνιτῶν χράσματα, καὶ παρόμοια πολλῶν· ὅθεν συμβαίνει ποτὲ ὁ τίτλος ὃν ἐξουσιάζουσι ἡ ἐπισκοπικὴ ἐξουσία εἰς πολλοὺς. ἤλεγξε τίτλου ὁ τίτλος, ἡ τῆ θεῖ ἐπισκόπων ἐξουσία, ἡ θεῖ ἡγουμένων φρονεῖν συμπέσῃ, τῇ παρόντι καιρῷ σφοδρὸς κωλύομεν, ἵνα μή τις θεῖ ἡγουμένων εἰς τοιαῦτα ἑαυτὸν τολμᾶν ἀκπίνειν, εἴγε τὸν ἴδιον δηλῶν κίνδυνον ἀκκλίνειν· εἰ ἴσως τις αὐτῶν ἰδίᾳ σίρξει, ἢ ἄλλῃ νομίμῳ αἰτίᾳ ἐπαίω θεῖ πιστοτρόπων, ἰχύειν ἑαυτὸν ἀσφαλίσασθαι.

[c] Corr. γκλη-μοῖς

ξά. Ἵνα οἱ ἀκπικοὶ τὰς ἐκκλησίας ἢ δικαίας ὧν χρὸς μὴ δέξωνται λαϊκῶν, μήτε τοὺς ἀκπικοινωνήτους ἢ ἀφορεσμένους εἰς τὰ θεῖα.

LXI. *Ne religiosi recipiant decimas de manu laicali.*

Mſ. Mar. Ut regulares, ecclesias vel decimas de manu non recipiant laicorum; neque excommunicatos vel interdictos ad divina. *Ibidem, lib.* 3. *tit.* 5 *de præbendis & dignit. cap.* 11. In Lateranensi. *Sub Alexandro III. cap.* 9.

[a] In Lateranensi concilio noscitur fuisse prohibitum, ne quilibet regulares ecclesias, seu decimas, sine consensu episcoporum, de manu præsumant recipere laïcali; nec excommunicatos vel nominatim interdictos admittant aliquatenus ad divina. Nos autem id fortius inhibentes, trangressores condigna curabimus animadversione puniri: statuentes nihilominus quatenus in ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, juxta ejusdem statuta concilii, episcopis instituendos presbyteros repræsentent, ut illis de plebis cura respondeant; ipsis vero pro rebus temporalibus rationem exhibeant competentem. Institutos vero removere non audeant episcopis inconsultis. Sane adjicimus, ut illos repræsentare procu-

Ἐν τῇ τῆ Λατερανέσου συνόδῳ κεκώσπται εἶναι κεκωλυμένον, ὅπως εἰσιόντες ἀσκητικοὶ ἐκκλησίας ἢ δικαίας ἄνθ συναινέσεως θεῖ ἐπισκόπων ὧν χρὸς μὴ δέξωνται λαϊκῆς, οὔτι τοὺς ἀκπικοινωνήτους ἢ ἀφορεσθέντας προσμείνωσιν οὐδενὶ τρόπῳ εἰς θεῖα. ἡμεῖς δὲ τοῦτο ἰσχυρότερον κωλύοντες, τοὺς παραβάτας δξίᾳ φροντίδι κατεύσῃ τιμωρεῖν· καθιστῶντες οὐχ ἧττον, ἵνα τῆς ἐκκλησίας, τῆς εἰς αὐτοὺς κτήσει ἀπερίσπαστοι μὴ ἀφαιρούμενοι, κατὰ τοὺς ἀφορίσεις τῆς αὐτῆς συνόδου, τοῖς ἐπισκόποις τοὺς καταλληλοῦντας ἱερεῖς παρασκέπτωσιν, ὅπως αὐτοῖς θεῖ τῆς τῆ δήμου φροντίδος ἀπολογῆσθαι· αὐτοῖς δὲ οὐ θεῖ προσκέψεσθαι θέλομεν παρέχειν αὐξῆσαι. τοὺς καταλληλοῦντας οὖν ἀκπικτεῖν μὴ τολμήσουσιν θεῖ ἐπισκόπων μὴ συμβουλ.....ὅπως προτίθεμεν, ἵνα ἀκείνους περιεῖν προνοήσωσιν,

ANNO CHRISTI 1215.

ANNO CHRISTI 1215.

ομεν, εἰ ἢ ἀμεγαρὶ ἀποδείξειν ἐχουσίνους, ἢ ἐπαρῶ ἀποδεχτικὴ μαρτυρία τῆ πρεσβύτερ. A rent, quos vel conversatio reddit notos, vel commendat probabile testimonium prælatorum.

Bif. Mazar. De reliquiis non vendendis, vel venundis, nisi fuerint approbatæ. Et modo indulgentiæ. Hic Græca desumat.

ξϛ'. Περὶ λειψάνων μὴ πωλουμένων, μηδὲ ἐκτιθεμένων, εἰ μὴ ἀπὸ γνώμης· ἢ πῶς πρέπει εὑρίσκεσθαι.

LXII. *Ne reliquiæ sanctorum ostendantur, extra capsam; ne novæ habeantur in veneratione, sine Romana ecclesia.*

Cum ex eo quod quidam sanctorum reliquias exponunt venales, & eas passim ostendunt, Christianæ religioni sit detractum sæpius: ne detrahatur in posterum, præsenti decreto statuimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capsam non ostendantur; nec exponantur venales. Inventas autem de novo nemo publice venerari præsumat, nisi prius auctoritate Romani pontificis fuerint approbatæ. *Ibidem, tit. 45. de Reliquiis & venerat. sanctorum cap. 2. Cum ex eo.*

Prælati vero de cetero non permittant illos, qui ad eorum ecclesias causa venerationis accedunt, vanis figmentis, aut falsis decipi documentis, sicut & in plerisque locis occasione quæstus fieri consuevit. Eleemosynarum quoque quæstores, quorum quidam se alios mentiendo abusiones nonnullas in sua prædicatione proponunt, admitti, nisi apostolicas vel diœcesani episcopi litteras veras exhibeant, prohibemus. Et tunc, præter id quod in ipsis continebitur litteris, nihil populo proponere permittantur. Formam vero, quam communiter talibus Apostolica sedes indulget; duximus exprimendam: ut secundum eam, diœcesani episcopi suas litteras moderentur. Ea siquidem talis est: *Ibidem, lib. 5. tit. 38. de Pœnit. & Remissione, cap. 14. Cum ex eo.*

Forma litterarum Prædicatorum.

Χριστοῦ ἀποστόλους..... ὀφειλόμενα, εἴτε ἀγαθὸν εἴτε φαῦλον. καὶ ἵνα τὸν ἀμέτρητον τῶ αἰῶνος [a] θερισμὸν, ἐλέους ἔργοις σπείρωμεν, καὶ τῆ θεῖα αἰωνίων ἐπιδόσεως ἀπείρων δεῖ τῆς γῆς, ἵνα πολλαπλασίονος καρπὸν συνάξωμεν ἐν αἰῶσιν, σπεύδωμεν ἐλεημοσύνης πράξεσιν, ἵνα ὁ ἀπείρων φεισάμενος, φεισάμενος ἡμῖν· καὶ ὁ ἀπείρων ἐπ' εὐλόγοις, ἐπ' εὐλόγοις ἡμῖν ζωὴν αἰώνιον. ἐπεὶ δίκαιον ἐς ἀπόρρητον θεῖ ἀδελφὸν ἢ πλησίον, θεῖ ἐς τὸ ἔσω σπλάγχνον ἐπιπόθητον, καὶ ἰδίαις οὐκ ἐπαρκέσαι δύνασθαι, πολὺ μᾶλλον ἡμῶν πενιζομένων καὶ προτιμωμένων ἐν κόσμῳ, ἢ ἐν ἀρραβῶνι ἡμῶν παρακλήσεως θεῖ ἀπορρήτου, ἵνας ἐν τῆ ἀγαθῶν τῆ ἐν Θεοῦ ἡμῖν παρεχομένων δόσεως ἐλεημοσύνας ἢ μεγαλομίσθιον αὐτῆς ἀγάπης βοήθειαν δεξώμεθα· ἵνα ἐβῆ τῆς συνδρομῆς ἡμῶν ἐν τῆ αὐτῆ [b] ἔργον συμβουλῆς, ἢ ἡμεῖς ἐβῆ πάντων ἢ ἄλλων ἀγαθῶν, ἅπερ ἂν τῶ κυρίου ἐμπνέοντος ποιήσητε, αἰωνίους δεξώμεθα χαρὰς ἀπολάβητε.

[a] Legebat messionis æternæ. Et scriptum hic αἰῶνος pro αἰωνίου

[b] Legebat ipsorum in opere.

B Quoniam (ut ait Apostolus) omnes stabimus ante tribunal Christi, recepturi prout in corpore gessimus, sive bonum, sive malum fuerit: oportet nos diem messionis extremæ, misericordiæ operibus prævenire; ac æternorum intuitu seminare in terris, quod reddente Domino cum multiplicato fructu colligere debeamus in cælis: firmam spem, fiduciamque tenentes, quoniam *qui parce seminat, parce & metet; & qui seminat in benedictionibus, de benedictionibus & metet* vitam æternam. Cum igitur ad sustentationem fratrum & egenorum ad tale confluentium hospitale propriæ non suppetant facultates, universitatem vestram monemus, & exhortamur in Domino, atque in remissionem vobis injungimus peccatorum: quatenus de bonis a Deo vobis collatis pias eleemosynas & grata eis caritatis subsidia erogetis: ut per subventionem vestram ipsorum inopiæ consulatur: & vos per hæc & per alia bona, quæ Domino inspirante feceritis, ad æterna possitis gaudia pervenire. *Ibidem. 2. Cor. 9.* *2. Cor. 9.*

[c] Deest sic

Οἱ δὲ [c] τοῦ αἰτήματος ἐλεημοσύνας ἀποστελλόμενοι, μεμετρημένοι ὦσι καὶ διάκριτοι, μηδὲ ἐν καπηλείοις ἢ ἄλλοις τόποις ἀνοικείοις καταλύσωσι, μηδὲ ἀχρήστους ποιήσωσι ἢ σωτηρίους ἐξόδους· φειδόμενοι πάντως ἵνα μὴ πλείους εἰκότως χῦμα φέρωσιν. Qui autem ad quærendas eleemosynas destinantur, modesti sint & discreti: nec in tabernis aut locis aliis incongruis hospitentur, nec inutiles faciant aut sumptuosas expensas: caventes omnino, ne falsæ religionis habitum gestent. *Ibidem.*

[d] Corr. mensis

Πρὸς τούτοις ὅτι δεῖ τῆ διακρίτων συνόδων ἢ [d] ἀθεσίαις, ἃς πολὺς ἐκκλησιῶν φθορεῖς πολὺν ἐν αἰῶσιν..... ἢ ὑπὸ τῆς μετανοίας ἐκκλησιαστικὴ ἐκδικήσεως· κρίνομεν ἵνα ὅπου ἐγκαινιᾶται ναὸς, μὴ ἐκτείνῃ ἡ συγχώρησις ἔξω ἐνιαυτοῦ, ὑπὸ παρ' ἑνὸς μόνου, ὑπὸ παρὰ πλείονων ἐπισκόπων ἐγκαινιᾶται· καὶτοῦτον ἐν τῆ ἐτησίῳ ἐγκαινισμοῦ καιρῷ πεντεκαίδεκα ἡμέρας ἐν τῆ ἐπὶ ἐξήκοντα ἡμερῶν ἢ συγχώ..... ἄφεσις μὴ φθάνῃ· ἢ ..... διαφέρειν τὰ τῆ συγχωρήσεων χαλάσματα φθάνοντα συμμετρεῖσθαι, ἅπερ ὑπὲρ ἀνάγκων αἰτοῦντες ἐπὶ ὀλίγοις εἰώθασι· ἐπὶ ὁ μεγάλης ἀρχιερεὺς πλείστην ἔχων ἐξουσίαν, ταύτην ἐν ταῖς τοιούτοις πῶς συμπτώσεσιν ὤφελε φυλάττειν. Præterea quia per indiscretas & superfluas indulgentias, quas quidam ecclesiarum prælati facere non verentur, & claves ecclesiæ contemnuntur, & pœnitentialis satisfactio enervatur: decernimus ut, cum dedicatur basilica, non extendatur indulgentia ultra annum, sive ab uno solo, sive a pluribus episcopis dedicetur: ac deinde in anniversario dedicationis tempore quadraginta dies de injunctis pœnitentiis indulta remissio non excedat. Hunc quoque dierum numerum indulgentiarum litteras præcipimus moderari, quæ pro quibuslibet causis aliquoties conceduntur: cum Romanus pontifex, qui plenitudinem obtinet potestatis, hoc in talibus moderamen consueverit observare. *Ibidem.*

ξγ'. Περὶ προθυσιῶν, βιλεγιῶν, χρισμάτων, ἢ μυστηρίων τῆς ἐκκλησίας, δωρεὰν φθεγγομένων. E

LXIII. *De Simonia.*

Καθὼς ἐν' ἀληθείας ἐμάθομεν, ἐν πολλοῖς τόποις καὶ ὑπὸ πλείστων φθεγγόντων, ὡς δῶρον ἀφεσιμὸς ἐν τῆ ναῶ πωλοῦντων, γίνονται αἰτήσεις καὶ ἀναιρέσεις αἰσχραὶ καὶ σκαιαὶ ὑπὲρ προθυσιῶν ὀνομάτων, βιλεγιῶν ἐγκωμίων, ἢ χρισμάτων καινεῶν· καὶ παχέσκεται ὅσον ἐν ἑνὶ τόπῳ, καὶ ἑκάστῳ, ἢ ἄλλῳ ἀναφλυσσόμενον· καὶ ὡς καινοτόμων παιδιαφορὰ μείζονος, πολὺς πῶ πλείστων αἰσχύνης καὶ σκαίστων ἀπόζεσιν δικαίως ἐβῆ συνήθειαν μακρὸν καιρὸν φυλαχθῆναι. Sicut pro certo didicimus, in plerisque locis, & a plurimis personis quasi columbas in templo vendentibus, fiunt exactiones & extortiones turpes & pravæ pro consecrationibus episcoporum, benedictionibus abbatum, & ordinibus clericorum: estque taxatum quantum sit isti vel illi, quantumve alteri vel alii persolvendum: & ad cumulum damnationis majoris, quidam turpitudinem & pravitatem hujusmodi nituntur defendere per consuetudinem longo tempore observatam. *Mf. Mazar. De consecrationibus, benedictionibus, ordinationibus, & sacramentis ecclesiæ, gratis conferendis.* *Ibidem, tit. 3. de Simonia, cap. 29. Sicut pro certo.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

Tantum igitur abolere volentes abuſum, conſuetudinem hujuſmodi, quæ magis dicenda eſt corruptela, penitus reprobamus: firmiter ſtatuentes, ut pro iis, ſive conferendis, ſive collatis, nemo aliquid quocumque prætextu exigere ac extorquere præſumat. Alioquin & qui receperit & qui dederit hujuſmodi pretium omnino damnatum, cum Giezi & Simone condemnetur.

Ibidem.

A

Τοσοῦτον οὖν ἀφορᾶν βέλοντες ἀπαλεῖψαι τὸ πρόσχημα, τὴν συνήθειαν, τὴν μᾶλλον λεχθησομένην ἁμαρτωλόν· σιμωνιακὴ καθιστῶσης, ἵνα ὑπὲρ θεοῦ τινα ἢ προχειροτονηθέντα ἢ προχειρίζοντα μηδεὶς τι σιμωνίας σκοπῶν ἢ αἰτῶν ἐλπίσῃ· εἰ δέ μέγα, καὶ ὁ δεξάμενος καὶ ὁ δόντα τὸ ἴσον τὸν ἅγιον τὸ πανοῦργος καταδικασθήτω, μετὰ Γιεζῆ καὶ Σίμωνος καταδικασθήτω.

ANNO CHRISTI 1215.

a πανοῦργον.

Mſſ. Mar. De ſanctis monialibus gratis recipiendis.

LXIV. *De eadem circa monachos & ſanctimoniales.*

Ibidem. cap. 40. Quoniam.

Quoniam ſimoniaca labes adeo pleraſque moniales infecit, ut vix aliquas ſine pretio recipiant in ſorores, paupertatis prætextu volentes hujuſmodi vitium palliare: ne id de cetero fiat penitus prohibemus; ſtatuentes ut quæcumque de cetero talem pravitatem commiſerit, tam recipiens quam recepta, ſive ſit ſubdita ſive prælata, ſine ſpe reſtitutionis de ſuo monaſterio expellatur, in locum arctioris regulæ ad agendum perpetuam pœnitentiam retrudenda. De his autem, quæ ante hoc ſynodale ſtatutum taliter ſunt receptæ, ita duximus providendum: ut remotæ de monaſteriis, quæ perperam ſunt ingreſſæ, in aliis locis ejuſdem ordinis collocentur. Quod ſi propter nimiam multitudinem alibi forte nequiverint commode collocari: ne forte damnabiliter in ſæculo evagentur, recipiantur in eodem monaſterio diſpenſative de novo, mutatis prioribus locis, & inferioribus aſſignatis.

B

Ξδ'. Περὶ ἀγίων μοναστριῶν διορισμὸν ἀναλαμβάνει.

Ἐπειδὴ ὁ σιμωνιακὸς ῥύπος ἐπὶ τοσοῦτον ταῖς πλείοσι μοναστρίαις ἔχραναν, ὡς ἂν μόλις τινὲς αὐτῶν ἀμίλητος προσλάβοντο ἀδελφάς· σκεπασμῷ πλουσίας δόλουσι τὸ ἴδιον πάθος καλύπτειν· ἵνα τοῦτο τὸ λοιπὸν ἧττον ταῖς πανοῦργοις κωλύμῃ· καθιστῶσης, ἵνα τὸ λοιπὸν ὅστις ἂν ἐπιόντα ἀμαρτίαν σκαίστατον τοιοῦτον λαβοῦσα, ὅσον τὸ ληφθῆναι, ἤτοι ἐπισκοπικὴ, ἤτοι ἀποστολικὴ, αὐτῆ ἐλπὶς ἀποκατάστασις ἀπὸ τοῦ ἑαυτῆς μοναστηρίου ἀποστοβῆ εἰς τόπον ἐντεῦθεν καινὸν . . . . . .

. . . . . .

ἀλλ' ἀφ' ἑαυτῆς τῆς συνηθείας ἀβασάνιστος αὐτὰς ἀφορίζειν, αὐτὰς ἀγαγεῖν προσκαλούμεθα, ἵνα λάσωσιν ἀπὸ τῆς ἀγρίας ἀπάτης. b ἀβάσανιστον ἐκβάλωσι, ἐν ἄλλοις τὸ αὐτὸ χρῆμα καταπεφύασι. εἰς ἓν ἀβασάνιστον τὸ πολὺ πλῆθος ἀλλαχοῦ μὴ δυνηθῆναι καταπέπεσθαι· ἵνα μὴ καθυδρισμένης ἐν τῇ πόρνῃ μετανοθῶσι, προσδιχόμενοι ἐν τῆς αὐτῆς μοναστηρίοις συμπαθητικῶς ἀπ' ἄκρου· ἀλλαχοῦ ἀλλοῦ τόπου ἢ ετεροίους λοιπὸν θεῖναι.

b Deeſt nū. c Lectio in Mſſ. Mazar. ſi ſeptem eſt per peram, duabus vocibus. Idem reddidit interpres duō χερμάτων.

Ibidem.

C

Τοῦτο δὲ ἡ περὶ τοὺς μοναχοὺς ἢ ἄλλους ἀκριβεστέρῳ κρίσει φυλαχθησόμενον. ἵνα μὴ δι' ἀπλότητα ἢ ἀγνοίας ἑαυτὸν δυνηθῇ προφάσιζεσθαι· προτάσσομεν ἵνα οἱ ἐπισκόπου ἕκαστοι, ἑκάστης ἐνιαυτοῦ τοῦ τόπου τῆς ἰδίων ἐπισκοπῆς δημοσιεύσωσι.

Mſſ. Mar. De fraude & dolo prælatorum.

LXV. *De eadem circa illicitam pecuniæ extorſionem.*

Ibidem. cap. 41. Audivimus.

Audivimus de quibuſdam epiſcopis, quod decedentibus eccleſiarum rectoribus, ipſas interdicto ſubjiciunt, nec patiuntur aliquos in eiſdem inſtitui, donec ipſis certa ſumma pecuniæ perſolvatur. Præterea cum miles aut clericus domum religionis ingreditur, vel apud religioſos eligit ſepulturam, etiamſi nihil loco religioſo reliquerit, difficultates ingerunt & malitias, donec aliquid muneris manus contingat eorum. Cum igitur non ſolum a malo, ſed etiam ab omni ſpecie mali ſit ſecundum Apoſtolum abſtinendum: exactiones hujuſmodi penitus inhibemus. Quod ſi quis tranſgreſſor exſtiterit, exacta duplicata reſtituat; in utilitates locorum, in quorum fuerint ſoluta diſpendium, fideliter convertenda.

1. Theſſ. 5.

D

Ηαύσομεν οὖν τινα ὑπόσταται, ὅταν ἀποβιώσωσιν οἱ τοιοῦτοι οἱ οἰκείων αὐτοὺς ἀφορισμῷ ὑποβάλλουσι, οὔτε ὑπομένουσι ἄλλους ἐν αὐτοῖς οἰκεῖσθαι, ἕως ἂν αὐτοῖς χρυσίου ποσότητα ἀρχαίου ἀποδώσουσι. περὶ ἐκείνου ὅταν ὁ στρατιώτης ἢ κληρικὸς εἴτε ἀσκητὴς εἰσέλθῃ, ἢ περὶ τῆς ἀσκητικῆς ἐκλογῆς τάφου, μάλιστα ἐὰν οὐδὲν τῇ ἀσκητικῇ τόπῳ ἐναφήσει, δυσκολίας ἐπάγουσι καὶ κακίας, ἕως ἂν ἡ c ἐλεημοσύνη τοῦ χεῖρας μᾶλλον αἴτῃ. ἐπεὶ ἔδοσαν οἱ μόνον λόγῳ τῷ πυρός, ἀλλὰ ὃν πάσης ὕδατος καὶ ἔθνη καὶ τὸν λιμόλοιδον ἀποκτιννύμενον· τοῦ ἀσκητικοῦ αὐτῆς πανοῦργος κωλύμῃ· ἢ εἴ τις παρεβάτης εἴη, τῷ ἀσκητικῷ ἀναπαυσάντος, εἰς τοῦ ἀφελείας τῷ τόπου ἢ ὧν εἰς ζημίαν ἀποφληθέντων πιστῶς ἀναφερομένου.

c Legebat manetti, non eleemoſynæ.

Mſſ. Mar. De exſequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium.

Ibidem. cap. 42. Ad Apoſtolicam.

LXVI. *De eadem circa cupiditatem clericorum.*

Ad apoſtolicam audientiam frequenti relatione pervenit, quod quidam clerici pro exſequiis mortuorum, & benedictionibus nubentium, & ſimilibus, pecuniam exigunt & extorquent: &, ſi forte cupiditati eorum non fuerit ſatisfactum, impedimenta fictitia fraudulenter opponunt. E contra vero quidam laïci laudabilem conſuetudinem erga ſanctam eccleſiam, pia devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere ſub prætextu canonicæ pietatis. Quapropter & pravas exactiones ſuper his fieri prohibemus, & pias conſuetudines præcipimus obſervari: ſtatuentes, ut libere conferantur eccleſiaſtica ſacramenta: ſed per epiſcopum loci, veritate cognita, compeſcantur qui malitioſe nituntur laudabilem conſuetudinem immutare.

E

Ξε'. Περὶ κηδείων τεκρῶν, καὶ εὐλογιῶν τῶν γαμούντων.

Εἰς τὴν ἀποστολικὴν ἀκρόασιν συχνοῖς ἀναφορᾷ προῆλθεν, ὅτι τινὲς κληρικοὶ ὑπὲρ κηδείων τεκρῶν, καὶ εὐλογίας τῶν γαμούντων, καὶ τῶν ὁμοίων, ἀργύριον ἐκζητοῦσι καὶ ἀπαιτοῦσι· καὶ ἐὰν ἴσως τῇ αἰχμαλωσίᾳ αὐτῶν οὐχ ἱκανοποιηθῇ, ἐμποδισμοὺς πανουργίους ἀπατηλοὺς ἐπιτίθενται· τοὐμπαλὶν δέ τινες λαϊκοὶ τὴν ἀπαρχὴν συνήθειαν εἰς τὴν ἁγίαν ἐκκλησίαν βίοις εἰσχέουσι ἐκ ζήλους πίστεως εὐσεβείζοντες παρεφθαρμένην ὑπὸ σκαιότητος καινοτόμους βίους. ἀφ' ὧν καὶ τὰς σκαιὰς ἀπαρχὰς ἐκείνων τούτων ἀφέσθαι κωλύομεν, καὶ τὰς βίους συνήθειας φυλάττεσθαι· παλιγγενῶς ἵνα ἐλευθέρως διορισθῶσι τὰ ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια· ἀλλὰ ἀφ' τῷ ἐπισκόπου τῷ τόπου τῆς ἀληθείας γνώσεως ἐξεταζέσθωσι οἱ πανοῦργοι φυσιαζόμενοι τὴν ἐκκλησιαστικὴν συνήθειαν μεταλλάσσειν.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

ξζ'. Περὶ τόκων Ἰουδαίων.

Ὅσον πλέον ἡ χριστιανικὴ θρησκεία ἀπὸ τῆς ἀπαιτήσεως χαλινοῦται τῶν τόκων, τοσούτῳ βαρύτερον ἐπιέζει τὸν ἡ τῶν Ἰουδαίων ἀμότης αὔξει· ὥστε εἰς ὀλίγον χρόνον παρὰ χριστιανῶν ἐξαντλοῦνται ὑπάρξεις. Θέλοντες ἑτεροῖόν τι ἐν τούτῳ τῷ μέρει προβλέπειν τῶν χριστιανῶν, ἵνα μὴ παρὰ τῶν Ἰουδαίων ὑπερβολὴς βαρηθῶσιν· συνοδικῷ κανόνι κατίσχυσεν, ὡς ἐὰν τὸ λοιπὸν αἰῶνιόν τι πρόσχημα οἱ Ἰουδαῖοι λάβωσι χριστιανῶν βαρεῖς ἢ ἀμετρήτους τόκους ἀπαιτήσουσι, ἡ τῶν χριστιανῶν αὐτοῖς μίσθωσις ἐπισχεθήσεται, ἕως ἂν ὁ ἀπαιτήσιμος βάρος ἱκανοποίησιν αὐτάρκως· ἔστι δὲ οἱ χριστιανοί, εἰ χρεία ἦται, διὰ κρίσεως ἐκκλησιαστικῆς, ἀκκλήτου ἀνίσως πάθοιεν, ἀθετοφυλάττουσι λύσει τῶν συμφερόντων αὐτοῖς ἐπιτρέψαι.

Τοῖς ἄρχουσι δὲ προστάττομεν, ἵνα διὰ ταῦτα μὴ ὦσιν τοῖς χριστιανοῖς ἐχθροί, ἀλλὰ μᾶλλον ἀπὸ τοιούτου βάρους ἀπωδυνότερον ἀθετοφύλαξαι τοὺς Ἰουδαίους.

Τῇ αὐτῇ ζημίᾳ τοῖς Ἰουδαίοις πρόσωθεν ἀθετοφυλάσσομεν εἰς τὸ ἱκανοποίητον τῆς ἐκκλησίας ἀφὲ τῶν δικαίων, ἢ φορτφορᾶν τῶν.....ἄσπερ παρὰ τῶν χριστιανῶν ἐν τῇ αἰτιᾷ.....ἄλλων λαβεῖν εἰώθασι, πρὶν ἢ εἰς τοὺς Ἰουδαίους οἱῳδήποτε τίτλῳ ἀθελθεῖν· ἵνα αὗτως αἱ ἐκκλησίαι ἀβλαφεῖς διαμένωσιν.

ANNO CHRISTI 1215.

Ibidem, tit. 19. de Usuris, cap. 11. Quanto amplius.

a *al.* insolescit.

LXVII. *De usuris Judæorum.*

Quanto amplius Christiana religio ab exactione compescitur usurarum, tanto gravius super his Judæorum perfidia [a] inolescit, ita quod brevi tempore Christianorum exhauriunt facultates. Volentes igitur in hac parte prospicere Christianis, ne a Judæis immaniter aggraventur: synodali decreto statuimus, ut si de cetero quocumque prætextu Judæi a Christianis graves & immoderatas usuras extorserint, Christianorum eis participium subtrahatur, donec de immoderato gravamine satisfecerint competenter. Christiani quoque, si opus fuerit, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita, compellantur ab eorum commerciis abstinere.

Ibidem.

Principibus autem injungimus, ut propter hoc non sint Christianis infesti, sed potius a tanto gravamine Judæos studeant cohibere.

Ibidem.

Hac eadem pœna Judæos decernimus compellendos ad satisfaciendum ecclesiis pro decimis & oblationibus debitis, quas a Christianis de domibus & possessionibus aliis percipere consueverant, antequam ad Judæos quocumque titulo devenissent: ut sic ecclesiæ conserventur indemnes.

a *De hac voce vide Cangium tom. 2. Monum. cul. Gr. pag. 877.*

ξή. Περὶ [a] φύξεως χάσματος χριστιανῶν, Ἰουδαίων, καὶ Σαρακηνῶν.

b *Corr. τοῖς*

Ἐν [b] ταῖς ἐπαρχίαις παρὰ τῶν χριστιανῶν τοὺς Ἰουδαίους ἢ Σαρακηνοὺς ἢ τῶν ἐνδυμάτων διαφορὰ διαγινώσκεται· ἀλλὰ καὶ ἔν τισιν αὐτῶν τις ἐπικέκυπται σύγχυσις, ὡς μηδεμίαν διαφορὰν διαιρίσεσθαι. ὅθεν συμβαίνει πολλάκις, ὅτι διὰ πλάνης οἱ χριστιανοὶ τῶν Ἰουδαίων ἢ τῶν Σαρακηνῶν, καὶ Ἰουδαῖοι ἢ Σαρακηνοὶ τῶν χριστιανῶν ταῖς γυναιξὶ μίγνυνται. ἵνα μὴ τοίνυν τῆς τοιαύτης καταδίκης ἐπιτιμίου συμμίξεως ὑπάρξασα, σκήπτρα τῆς πλάνης, προφάσεως σκέπας ἔχωσι διαφυγεῖν· καθιεροῦμεν ἵνα ταῖς τοιούτοις ἑκατέρου φύλου ἐν πάσῃ χριστιανῶν ἐπαρχίᾳ καὶ παντὶ καιρῷ τὸ τῆς δημοσίας ταύτης διάκρισιν ἐν τοῖς ἄλλων λαοῖς διαγλάπτουσι· ἐπεὶ ἡ ἁγία Μωσέως βούλησις αὐτὸ αὐτοῖς ἀναγινώσκεται διατάξαι.

c *Ingebat alterius, non alterum.*

Ἐν ταῖς ἡμέραις δὲ τῶν θρήνων καὶ τῆς ἀναστασεως παθους εἰς δημόσιον μιαλισμὸν προελθεῖν παλαίουσι, ἐν πάσῃ ὅτι τινὲς ἐξ αὐτῶν ταῖς ταιαύταις ἡμέραις, ὡς παρειλάφαμεν, ἢ κοσμιώτερον ἐν αἰδοῦσιν ὑποκρίσεσι, τοῖς χριστιανοῖς, οἵτινες τῶν ἱερατείου πάθους τοῦ μνήμιλου παρέχοντες, θρήνου σημεῖα ὑπεκίνουσιν, ἐκπαίζειν οὐ φοβοῦνται.

Ἐκεῖνο δὲ σφοδρότατα κωλύομεν, ἵνα μὴ τις ὕβρει τῶν λυτρωτοῦ τινι πρόσωπῳ προελθεῖν παλαίουσι. ἢ ἐπειδὴ ἀκείνου οὐ δυνάμεθα ὑπερασπίζειν ὧν ὀφείλομεν τὸν ἀνειδισμὸν, τοῖς τε ἐντεῦθεν ἡμῶν ἀπαλείψαντος· προσέτι τοὺς τοιούτους πλημμελεῖς ἀρχόντων κοσμικῶν ἀξίας κατασκόπους ὑπάρξαι ἀναχαιτίζειν, ἵνα μὴ τὸν ὑπὲρ ἡμῶν σταυρωθέντα τινὶ πρόσωπῳ βλασφημεῖν παλαίουσι.

B

Ibidem.

Ibidem.

C

Mss. Mss. De distinctione habitus Christianorum, Judæorum, & Saracenorum.

Ibidem, tit. 6. Judæi &c. cap. 3. In nonnullis.

LXVIII. *Ut Judæi discernantur a Christianis in habitu.*

In nonnullis provinciis a Christianis Judæos seu Saracenos habitus distinguit diversitas: sed in quibusdam sic quædam inolevit confusio, ut nulla differentia discernantur. Unde contingit interdum, quod per errorem Christani Judæorum seu Saracenorum, & Judæi seu Saraceni Christianorum mulieribus commisceantur. Ne igitur tam damnatæ commixtionis excessus, per velamentum erroris hujusmodi, excusationis ulterius possint habere diffugium: statuimus ut tales utriusque sexus, in omni Christianorum provincia, & omni tempore, qualitate habitus publice ab aliis populis distinguantur, cum etiam per Mosen hoc ipsum legatur eis injunctum.

Levit. 19. Deut. 22.

D

Ibidem.

In diebus autem lamentationis, & Dominicæ passionis, in publicum minime prodeant, eo quod nonnulli ex ipsis, talibus diebus (sicut accepimus) ornatius non erubescunt incedere; ac Christianis, qui sacratissimæ passionis memoriam exhibentes lamentationis signa prætendunt, illudere non formidant.

Ibidem.

Illud autem districtissime inhibemus, ne in contumeliam Redemptoris prosilire aliquatenus præsumant. Et quoniam illius dissimulare non debemus opprobrium, qui probra nostra delevit: præcipimus præsumptores hujusmodi per principes sæculares condignæ animadversionis adjectione compesci, ne crucifixum pro nobis præsumant aliquatenus blasphemare.

E

Mss. Mss. Ne Judæi officium publice Christianis imponant: *duæ desiderantur.* publicis inter Christianos.

Ibidem, cap. 18. Cum sit nimis. b *al.* in hoc generali concilio. *Ibid.*

LXIX. *Ne Judæi publicis officiis præficiantur.*

Cum sit nimis absurdum, ut Christi blasphemus in Christianos vim potestatis exerceat, quod super hoc Toletanum concilium provide statuit, nos propter transgressorum audaciam [b] in hoc capitulo innovamus: prohibentes ne Judæi officiis publicis præferantur, quoniam sub tali prætextu Christianis plurimum sunt infesti. Si quis autem officium eis tale commiserit, per provinciale concilium (quod singulis præcipimus annis celebrari) monitione præmissa, districtione qua convenit compescatur. Officiali vero hujusmodi, tamdiu Christianorum com-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

munio in commerciis & aliis denegetur: donec in usus pauperum Christianorum, secundum providentiam diœcesani episcopi, convertatur quidquid fuerit adeptus a Christianis occasione officii sic suscepti: & officium cum pudore dimittat, quod irreverenter assumpsit. Hoc idem extendimus ad paganos.

ὁ ὑπηρεσίας ἢ ἄλλας ἀπορρίπτω, ἕως οὗ εἰς χεῖρας τῆς πλησίον χριστιανὴν κατὰ τὴν φρόνησιν τῆ ἐνεστῶτι δικαιότητι ὑποταγῆ, ἵνα δ' ἐκ τῆ χριστιανὴ παρέλθῃ αἰτία τῆς ἑαυτῆς ὑποδοχῆς· ἢ τὸ ἀφείλετο μετ' αἰσχύνης ἐάτω, ὅπερ ἀναιδεύτως ἀνέλαβεν· ὁμοίως δὲ καὶ ἐπιτάττομεν περὶ τῶν Σαρακηνῶν.

ANNO CHRISTI 1215.

6. Ινα μὴ οἱ βαπτισθέντες πρὸς τὸ χριστιανικὸν πάλιν, τῶ παλαιῶ ἤθει μικρὸν κραπάνωσιν.

LXX. *Ne converſi ad fidem de Judæis, veterem ritum Judæorum retineant.*

Mſſ. Mazar. Ne converſi ad fidem Chriſtianam, veteris ritus aliquid reſecant. Idem, tit. 9. de Apoſtatis, cap. 4. Quidam.

Quidam, ſicut accepimus, * qui ad ſacri undam baptiſmatis voluntarii acceſſerunt, veterem hominem omnino non exuunt, ut novum perfectius induant: cum prioris ritus reliquias retinentes, Chriſtianæ religionis decorem tali commixtione confundant. Cum autem ſcriptum ſit: *Maledictus homo qui terram duabus viis ingreditur*: & indui veſtis non debeat lino lanaque contexta: ſtatuimus ut tales per prælatos eccleſiarum ab obſervantia veteris ritus omni modo compeſcantur: ut quos Chriſtianæ religioni liberæ voluntatis arbitrium obtulit, ſalutiferæ coactionis neceſſitas in ejus obſervatione conſervet: cum minus malum exiſtat viam Domini non agnoſcere, quam poſt agnitam retroire.

* Mſſ. Mazquod.

Eccli. 3. 28.

Deut. 22.

Τινὲς, ὡς παρελάβομεν, ἅπαξ εἰς τὸ βάθρον τῆ ἱεροῦ βαπτίσματος θελούσιοι προσῆλθον, τὸν παλαιὸν ἄνθρωπον πάντως οὐ παραδύονται, ἵνα τὸν νέον τέλειον ἐνδύσωνται· ἐνιοὶ τε τῆ προτέρου ἤθους λείψανα ὑπερασπίζοντες, τῆς χριστιανικῆς εὐπρεπείας εὐσχημοσύνην ταυτηχρόνως συγχέουσιν. ἐπειδὴ δὲ ὑπαπείρακται ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὁ πρὸ χιλίων ἐτῶν ἐκπορευόμενος, ἢ ἐνδύσασθαι ἐσθῆτα λινῆ ἢ ἐρίνεον συμπεφορημένην· παντελῶς ἵνα οἱ τοιοῦτοι ὑπὸ τῶν προεστώτων τῆ παλαιοῦ ἤθους πανταχόθεν ἀναχαιτισθῶσιν· ἵνα αἱ τῆ χριστιανικῆ εὐπρεπείᾳ τῆς ἐνθένδε πλείονος προσκαίρου προσόψεως, ἢ τῆς ἐντεῦθεν ἀφελείας ἀπείλωσι ἐν τῆ αὐτῆς παραφυλάξει συντηρῶνται· ἐν τοῦ ἥττονος κακὸν εἶναι, πρὸ ὁδὸν τῆ κυρίου μὴ γνῶναι, ἢ μετὰ τὸ γνῶναι εἰς τὰ ὀπίσω ἀναδῦναι.

Mſſ. Mazar. De liberatione terræ ſanctæ, & indulgentia crucefignatorum.

EXPEDITIO
pro recuperanda terra ſancta.

Ad liberandam terram ſanctam de manibus impiorum ardenti deſiderio aſpirantes, de prudentum virorum conſilio, qui plene noverant circumſtantias temporum & locorum, ſacro approbante concilio, diffinimus: ut ita cruce ſignati ſe præparent, quod in Kalendas Junii ſequentis poſt proximum, omnes qui diſpoſuerunt tranſire per mare, conveniant in regnum Siciliæ: alii ſicut oportuerit & decuerit, apud Brunduſium, & alii apud Meſſanam, & partes utrobique vicinas: ubi & nos perſonaliter, Domino annuente, diſpoſuimus tunc adeſſe: quatenus noſtro conſilio & auxilio exercitus Chriſtianus ſalubriter ordinetur, cum benedictione divina & apoſtolica profecturus. Ad eumdem quoque terminum ſe ſtudeant præparare qui propoſuerunt per terram proficiſci: ſignificaturi hoc interim nobis, ut eis ad conſilium & auxilium legatum idoneum de noſtro latere concedamus. Sacerdotes autem, & alii clerici, qui fuerint in exercitu Chriſtiano, tam ſubditi quam prælati, orationi & exhortationi diligenter inſiſtant: docentes eos verbo pariter & exemplo, ut timorem & amorem ſemper habeant divinum ante oculos, ne quid dicant aut faciant quod divinam majeſtatem offendat. Et ſi aliquando lapſi fuerint in peccatum, per veram pœnitentiam mox reſurgant, gerentes humilitatem cordis & corporis: & tam in victu, quam in veſtitu mediocritatem ſervantes: diſſenſiones & æmulationes omnino vitando, rancore ac livore a ſe penitus relegatis: ut ſic ſpiritalibus & materialibus armis muniti, adverſus hoſtes fidei ſecurius prælientur; non de ſua præſumentes potentia, ſed de divina virtute ſperantes.

Ipſis autem clericis indulgemus, ut beneficia ſua integra percipiant per triennium, ac ſi eſſent in eccleſiis reſidentes; & ſi neceſſe fuerit, ea per idem tempus pignori valeant obligare.

Ne igitur hoc ſanctum propoſitum impediri vel retardari contingat, univerſis eccleſiarum prælatis diſtricte præcipimus: ut ſinguli per loca ſua illos qui ſignum crucis diſpoſuerunt reſumere, ac tam ip-

ΠΕΡΙ ΑΝΑΡΡΥΣΕΩΣ
τῆς ἁγίας γῆς, καὶ προσταδίας τῆ σταυροῦ σημειωμένων.

Εἰς τὸ ἐλευθερωθῆναι τὴν ἁγίαν γῆν ἐκ τῶν ἀσεβῶν χεῖρας ζηλοῦν βουλόμεθα βουλαῖς βουλαῖς πρεπόντων ἀνδρῶν βουλῆς, καὶ πλέον γινώσκοντες τοὺς καιροὺς τῆ χρόνου ἢ τῆ τόπου, τῆς ἱερᾶς ἐπιτρόπης συνόδου ἀποφηνάμενον, ἵνα οὕτως οἱ σταυροσημείωτοι ἑαυτοὺς προετοιμάσωσι, ἵνας ἐν τῆ παλαιοῦ Ἰουνίου ἐχομένῳ μετὰ τὸν πλησίον πάντες ἀπαντήσαντες ἀπέλθῃ ἅπαξ πλάσιος, συνέλθωσιν εἰς τὸ κράτος τῆς Σικελίας, ἄλλοι, εἰς ἀνῆκόν τε καὶ πρέπον, εἰς τὸ Βρεντήσιον, καὶ ἄλλοι εἰς τὸν Μεσσήνιον, ἢ τὰ μέρη τὰ ἀκατέρωθεν γείτονα· ὅπου ἢ ἡμεῖς προσωπικῶς τῆ κύριου θέλοντος ἐπιστρέψομεν τὸν παρεῖναι, εἰς ἃν τῆ ἡμετέρα βουλῆ ἢ βοηθείᾳ ὁ χριστιανικὸς στρατὸς σωτήριος διάκειται, μετὰ τῆς θείας εὐλογίας ἢ ἀποστολικῆς προπέμψεν. Εἰς δὲ τὸν αὐτὸν ἀκρίβειαν ἑαυτοὺς σπουδάσωσιν προετοιμάσαι οἱ προτίθενται διὰ γῆς· δηλώσοντες τὸν αὐτὸν [a] ἡμῖν, ἵνα αὐτοῖς εἰς βουλὴν καὶ βοήθειαν λεγάτον οἰκεῖον ἐκ τῆ ἡμετέρου πλευροῦ εἰρξωμεν. οἱ δὲ ἱερεῖς καὶ οἱ ἄλλοι κληρικοὶ, οἱ ἔσονται ἐν τῆ χριστιανικῆ στρατῆ, πασῶν οἱ ὑποτεταγμένοι, ὅσον οἱ προεστῶτες, τῆ δόσει καὶ παρακλήσει ἀκριβῶς ἐπίπονοι, διδάσκοντες αὐτοὺς λόγῳ ὁμοίως ἢ ἔργῳ, ἵνα τὸν φόβον καὶ τὸν θείαν ἀγάπην ἔμπροσθεν ἔχωσι ἀεὶπον τῆ ἐρθυμῶν, ἵνα μή τι ἔπταιεν ἢ ποιήσωσι, ὡς τῆ θείας μεγαλειότητι προσκρούσωσι· ἢ εἴ ποτε ἐξολισθήσωσιν εἰς ἁμαρτίαν, δι' ἀληθοῦς μετανοίας διὸς ἀναστάτωσαν, φέροντες ταπεινότητα τῆς καρδίας καὶ σώματος, ἢ ἔσονται ἐν τῆ βρώματι ὅσον ἐν τῆ ἐσθῆτι, συμμετρίαν φυλάττοντες, καὶ ἀσχημοσύνας καὶ ζῆλος τῆ κακοῦ λογισμοῦ ἢ ἐπιθυμητικοῦ ἀφ' ἑαυτῶν ὅλως περιφρόντες· ἵνα οὕτως τοῖς πνευματικοῖς ἢ ὑλικοῖς ὅπλοις ἐξοπλισθέντες, κατὰ τῆ ἐχθρῶν τῆς πίστεως βεβαιότερον μάχοιντο· ἐπὶ τῆ ἰδίᾳ δεξιότητος δυνάμει, ἀλλ' ἐπὶ θείᾳ ἰσχύι ἐλπίζοντες.

[a] Ἐγὼ hoc ſcit, nos hoc interim.

Αὐτοῖς δὲ κληρικοῖς συγκαταθέμεθα ἵνα τὰ διηρτήματα αὐτῶν πλέον λάβωσιν ἀφ' ἑαυτῆς, ὡς ..... ἢ εἰ ἀναλῆψιν ἔσει, αὐτὰ ὑπὲρ τῆ αὐτῆ καιροῦ ἐνεχύρου δυνάμενοι ὑποβάλλειν.

Ινα μὴ ὅτιοῦν τοῦτο τὸ ἅγιον προτίθημα ἐμποδισθῆναι ἢ διατριβῆναι ἢ ὑπερτεθῆναι συμβῇ ἅπαν τοῖς ἐπὶ οἰκουμενῆ προεστῶσι ἐφορμένοις φορτίσωμεν, ἵνα ἕκαστοι ἀφ' ἑαυτῆ πάντα ἀνάπτοντες τὸ ἅγιον τῆ καιροῦ αἰτιασώμενοι ἐκκλησίαν, ἢ τὸ-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

ANNO CHRISTI 1215.

ἐαὐτῶν αὐτοῖς ὧσιν πρὸ ἄλλης στρατιωτικῆς, ἢ πρὸ στρατιωτικῆς μεταβατικῆς, εἰς τὸ ἀναδέξασθαι κυρίου τοῦ δικαίου αὐτοῦ ἀκριβῶς παρακινδυνεῦσαι ἢ ἀναίρεσιν. ἢ εἰ ἀναλήψεσθαι ἔσται, διὰ ἀκοινωνήτους ἀποτασσομένους εἰς τὰ σώματα, ἢ ἀφορισμοῦ εἰς τὰς χώρας αὐτῶν, πάσης παρεξαιτήσεως πάσης, ὑπερηχέσθωσαν· αὐτῶν τῶν ὑποζυγωμένων εἰς ὧν τοιοῦτον ἐμπόδιον ἐπιλάβοιτο, ἐκτὸς καὶ πλὴν τῶν ἀναγκαίων ἵππων σώματος, τῶν δικῶν αὐτῶν ἐξαίρεσιν ἀναλόγων ὑποφόρων, ἢ ὑποτιθέσθω.

Πρὸς τούτοις ἵνα μή τι παρεμπίπτῃ τῷ Χριστοῦ ἐν τοῖς συμβαίνουσι μεταλλαγῇ· θέλομεν ἢ ἐντελόμεθα, ἵνα οἱ πατριάρχαι, ἀρχιεπίσκοποι, ἐπίσκοποι, ἡγούμενοι, ἢ ἄλλοι [a] τὴν φροντίδα τῶν ψυχῶν ἐπίσχοντες, σπουδαίως σπεύδοντες παῖς ἀναγκαίοις τὸν λόγον τοῦ σταυροῦ, παρακαλοῦντες διὰ τοῦ πατρὸς, ἢ τοῦ υἱοῦ, καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος, τὸ ἑνὶς μόνου ἀληθοῦς αἰωνίου Θεοῦ, πάσι βῆξι, δούξι, ἄρχουσι, μαρκιόνες, κόμιτας, ἢ βαρονίας, πάσι τε ἄλλοις μαγιστάσι, οἷ μᾶλλον ἢ τοῖς ποτὲ τῶν πόλεων, κωμῶν..... ἵνα οἱ σφετεριζόμενοι μὴ ἀποδιδόμενοι εἰς τὴν βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς, σπουδάσωσι ἀρίθμῳ πολεμιστῶν, μετ' ἐκδόσεων εἰς τετάκτων ἀναλωμάτων, κατὰ τὰς ἰδίας δυνατείας εἰς ἄφεσιν ἁμαρτιῶν αὐτῶν, καθὼς ἐν τοῖς ἡμετέροις γράμμασιν ἀπαντᾶται· καὶ εἰς μείζονα τὴν ἀσφάλειαν μᾶλλον καὶ τόπον ἐπιτεθήσεται.

Ἡμεῖς ἀφέσεως θέλομεν εἶναι μετόχους οὐ μόνον αὐτοὺς τοὺς εἰς τοῦτο τὰς ἰδίας ναῦς παρέξοντας, ἀλλὰ ἢ ἐκείνους τοὺς ἀφ' ὧν τὸ ἔργον ναῦς ἐπιτελεσθῆναι κύριος. εἰς [b] ἀβδομήκοντα, εἴ τινες ἴσως ὧδε οὕτως ἀχάριστοι κυρίου τοῦ Θεοῦ ἡμῶν, ἐν τῷ ἀποστολικῷ μέρει φανεῖεν, ὅπως γνῶσι ἑαυτοὺς ἐναντίον τοῦτο ἡμῶν ἐν τῇ ἐφέτῳ τῆς ἐκτάσεως ἡμέρᾳ ἐμφανεῖσθαι τῷ φοβερῷ κριτῇ ἀπολογησομένους· σκέψεται τῶν καταπονοῦντες, τῶν σωμάτων, ἢ τῶν βιβλιακῶν ἐμφανίζοις [c] ἐμφανεῖσθαι τῷ μονογενεῖ [d] Θεοῦ υἱῷ Ἰησοῦ Χριστῷ, ᾧ πᾶν κάμπτει γόνυ ἐπουρανίων καὶ ἐπιγείων καὶ καταχθονίων, ὃς αὐτῷ τῷ ὑπὲρ τῶν ἁμαρτιῶν ἡμῶν ἐκουσίῳ ὑπομείνας [e] κρατήσαντι ἐν τούτῳ τῇ στρατιᾷ ἰδίας αὐτοῦ ἰδίᾳ· οὗτινος τῷ ἄνθρωπον ζῶσαν, οὗτινος τῇ βιλεσίᾳ αὐτοκρατοῦσαν, οὗτινος τῷ αἵματι ἐλυτρώθησαν.

Ἵνα δὲ μηδὲν τῶν ἀμφιβόλων τῶν ἀνθρώπων φυσικὰ βαρέα καὶ ἀφόρητα ἐπιθῶμεν φανεῖμεν, ἅπερ τῷ δακτύλῳ ἡμῶν κινῆσαι ἐθέλομεν, ἅπερ οὐκέτι, τοῖς λέγουσι καὶ οὐ ποιοῦσι· ἰδοὺ ὧδε τούτου ἕνεκα ὑπὲρ τοῦ ἀναλωμάτου καὶ μεταφορικῶν ἐξόδου ἀναγκαίων παρεφυλάξαμεν, τετρακοσίας χιλιάδας λιτρῶν εἰς τοῦτο τὸ ἔργον εἰσφορᾷ ἢ δόσιν, χωρὶς τῆς πεζέμπας, ὅπερ τοῖς σταυροσημασίαις τῆς πόλεως καὶ τοῖς γείτοσι μέρεσι δώσομεν· ἐπιδόντες οὐκ ἦλθεν εἰς τοῦτο πρὸς χιλιάδας λιτρῶν ἀργυρέου, οἷ παρ' ἡμῶν ὧδε ἐλεημοσυνῶν τινῶν πιστῶν ἀπέμειναν. οἱ δὲ ἄλλοις εἰς τοῖς ἀνάγκαις ἢ ὠφελείαις τῆς περιχώρου γῆς ἀφῆκε χρῶν τῆς μακαρίας μνήμης τοῦ ἡγουμένου [b] Ἱεροσολύμων πατριάρχου ἢ τοῦ μαίστρου τοῦ ναοῦ ἢ ἱππότου πιστοῦ ἀφιερωμένου.

Ἐπιθυμοῦντες δὲ, πρὸς ἄλλους τοῦ ἐκκλησιῶν προεστῶτας ἢ ἅπαντας τοῖς κληρικοῖς, ἢ ὁ τῇ ἀμοιβῇ καὶ ὁ..... ἔχειν μετόχους τε ἢ συλληπτορίους· ὁμοῦ τοῖς πᾶσιν συνόδου καθιστῶμεν, ἵνα ἅπαξ πάντες οἱ κληρικοὶ, ποιοῦντο ὑπόκωφον ὅσον οἱ προεστῶτες, πρὸ ὁποσοῦν τοῦ ἐκκλησιαστικῶν συμπορισμὸν μέχρι εἰς [f] δεκάτων δόσεων εἰς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς, ἀφῆ τοῦ χρόνου αὐτοῦ εἶναι εἰς ποῦ τῇ ἀναγκαίᾳ προθεσμίᾳ ἕνεκα παραμένει· πασῶν ἐκκλησιῶν λοιπὸ τῶν παντὸς ὑπόδοσιν πάσης ἐλευθέρους δικαίως· ἐκόντων τε ἀκουσίως οἱ τοῦ ἁγίου σταυροῦ δεδεγμένου, ἢ δεξαμένου, σωματικῶς ἀποδίδοντες.

Ἡμεῖς δὲ καὶ οἱ ἀδελφοὶ ἡμέτροι οἱ τῆς ἁγίας Ῥωμαϊκῆς ἐκκλησίας καρδινάλιοι πλείαν δεκάτην ἀποφαίνομεν· μεταδιάτακτοι τε ἅπαντες, ἑκόντες εἰς ποῦ πρὸς ἀφορισμὸν δι' ἀποδείξεως ἀναφάνειαν ὑποδεδεμένοι· οὕτως ἐν ἑαυτοῖς αὐ-

[a] Deeſſe ei

[b] Legebat. reverentibus.

[c] Deeſſe poterunt.
[d] Latina & barbara & falſa addita.
[e] Lege, tentatione.

[f] Addendum

[g] Corr. decimam. [h] Legebat, abbatis, non Alberti.

[i] Legebat tricesimum, non decimam.

A ſos, quam alios cruceſignatos, & quos adhuc ſignare contigerit, ad reddendum vota ſua Domino diligenter moneant & inducant; & ſi neceſſe fuerit, per excommunicationis in perſonas, & interdicti ſententias in terras eorum, omni tergiverſatione ceſſante, compellant: illis dumtaxat exceptis, quibus tale impedimentum occurrerit, propter quod, ſecundum ſedis Apoſtolicæ providentiam, votum eorum commutari debeat merito vel differri.

Ad hæc, ne quid in negotio Jeſu Chriſti de contingentibus omittatur: volumus & mandamus, ut patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, & alii qui curam obtinent animarum, ſtudioſe proponant ſibi commiſſis verbum crucis: obſecrantes per Patrem, B & Filium, & Spiritum ſanctum, unum ſolum verum æternum Deum, reges, duces, principes, marchiones, comites, & barones, alioſque magnates, necnon communiones civitatum, villarum, oppidorum; ut qui perſonaliter non acceſſerint, in ſubſidium terræ ſanctæ, competentem conferant numerum bellatorum, cum expenſis ad triennium neceſſariis, ſecundum proprias facultates, in remiſſionem peccatorum ſuorum: prout in generalibus litteris eſt expreſſum, & ad majorem cautelam etiam inferius exprimetur.

Hujus remiſſionis volumus eſſe participes, non ſolum eos qui naves proprias exhibebunt, ſed etiam illos qui propter hoc opus naves ſtuduerint fabricare. Renuentibus autem, ſi qui forte tam ingrati fuerint Domino Deo noſtro, ex parte apoſtolica firmiter proteſtentur, ut ſciant ſe ſuper hoc nobis in noviſſimo diſtricti examinis Dei coram tremendo judice reſponſuros: prius tamen conſiderantes, qua conſcientia quave ſecuritate [a] comparere poterunt coram Unigenito Dei Filio Jeſu Chriſto, cui omnia Pater dedit in manus, ſi ei pro peccatoribus crucifixo ſervire renuerint in hoc negotio quaſi proprie ſibi proprio, cujus munere vivunt, cujus beneficio ſuſtentantur, quinetiam cujus ſanguine ſunt redempti.

[a] al. conſiſtere.

Ne vero in humeros hominum onera gravia & importabilia imponere videamur, quæ digito noſtro movere nolimus, ſimiles illis qui dicunt utique, ſed D non faciunt: ecce nos de his, quæ ultra [b] neceſſaria, & moderatas expenſas potuimus reſervare, triginta millia librarum in hoc opus concedimus & donamus: præter navigium, quod cruceſignatis de urbe, atque vicinis partibus conferimus: aſſignaturi nihilo minus ad hoc ipſum tria millia marcarum argenti, quæ apud nos de quorumdam fidelium eleemoſynis remanſerunt: aliis in neceſſitates & utilitates prædictæ terræ, per manus felicis memoriæ [c] Alberici Hieroſolymitani patriarchæ, ac magiſtrorum Templi & Hoſpitalis fideliter diſtriburis.

[b] Mſſ. Mar. neceſſarias. Duchet. neceſſitatem.

[c] al. Alberti, vel abbatis.

Cupientes autem alios eccleſiarum prælatos, necnon clericos univerſos, & in merito & in præmio habere participes & conſortes: ex communi concilii approbatione ſtatuimus, ut omnes omnino clerici, tam ſubditi quam prælati, vigeſimam partem eccleſiaſticorum proventuum uſque ad triennium conferant in ſubſidium terræ ſanctæ, per manus eorum qui ad hoc apoſtolica fuerint providentia ordinati: quibuſdam dumtaxat religioſis exceptis, ab hac prætaxatione merito eximendis; & illis ſimiliter qui aſſumpto vel aſſumendo crucis ſignaculo ſunt perſonaliter profecturi.

Nos autem, & fratres noſtri ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales, plenarie decimam perſolvemus: ſciantque ſe omnes ad hoc fideliter obſervandum per excommunicationis ſententiam obligatos: ita quod

by Google

ANNO CHRISTI 1215.

illi, qui super hoc fraudem scienter commiserint, sententiam excommunicationis incurrant.

Sane quia justo judicio, cælestis Imperatoris obsequiis inhærentes speciali decet prærogativa gaudere, cum tempus proficiscendi annum excedat in modico, crucesignati, a collectis, vel a talliis, aliisque gravaminibus sint immunes, quorum personas & bona post crucem assumptam, sub beati Petri & nostra protectione suscepimus: statuentes, ut sub archiepiscoporum, episcoporum, ac omnium prælatorum ecclesiæ defensione consistant: propriis nihilo minus protectoribus ad hoc specialiter deputandis: ita ut donec de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, integra maneant & quieta: & si quisquam contra præsumpserit, per censuram ecclesiasticam compescatur.

Si qui vero proficiscentium illuc ad præstandas usuras juramento tenentur adstricti: creditores eorum, ut remittant eis præstitum juramentum, & ab usurarum exactione desistant, eadem præcipimus districtione compelli. Quod si quisquam creditorum eos ad solutionem coëgerit usurarum: eum ad restitutionem earum simili cogi animadversione mandamus.

Judæos vero ad remittendas usuras per sæcularem compelli præcipimus potestatem: & donec illas remiserint, ab universis Christi fidelibus per excommunicationis sententiam eis omnino communio denegetur. His autem, qui Judæis debita solvere nequeunt in præsenti, sic principes sæculares utili dilatione provideant: quod post iter arreptum, usquequo de ipsorum obitu vel reditu certissime cognoscatur, usurarum incommoda non incurrant: compulsis Judæis proventus pignorum, quos interim ipsi perceperint, in sortem expensis deductis necessariis, computare: cum hujusmodi beneficium non multum videatur habere dispendii, quod solutionem sic prorogat, quod debitum non absorbet. Porro ecclesiarum prælati, qui in exhibenda justitia crucesignatis & eorum familiis negligenter exstiterint, sciant se graviter puniendos.

Ceterum quia cursarii & piratæ nimium impediunt subsidium terræ sanctæ, capiendo & exspoliando transeuntes ad illam, & redeuntes ab ipsa: nos [a] speciales adjutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus: sub interminatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis scienter communicet aliquo venditionis vel emptionis contractu; & injungentes rectoribus civitatum & locorum suorum, ut eos ab hac iniquitate revocent & compescant: alioquin, quia nolle perturbare perversos, nihil aliud est quam fovere: nec caret scrupulo societatis occultæ, qui manifesto facinori desinit obviare: in personas & terras eorum per ecclesiarum prælatos severitatem ecclesiasticam volumus & præcipimus exerceri.

Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falsos & impios Christianos, qui contra ipsum Christum & populum Christianum Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum: eos etiam qui galeas eis vendunt, vel naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis aut quibuslibet aliis aliquod eis impendunt consilium vel auxilium, in dispendium terræ sanctæ, ipsarum rerum suarum privatione mulctari, & capientium servos fore censemus. Præcipientes ut per omnes urbes maritimas, diebus Dominicis & festivis hujusmodi sententia innoveur,

ANNO CHRISTI 1215.

[a] *Legit, spirituali. non speciali.*

[b] *Deest annum.*

[c] *Forte, ἢ ἄλλων βαρυμάτων, &c.*

[d] *Legebat spiritualiter, non specialiter.*

[e] *Legebat ad proficiscendum.*

[a] *Magn. & Dacher. principales. Gr. fautores.*

Decretal. Gregorii IX. lib. 5. tit. 6. de judæis, cap. 17. Ad liberandam.

[f] *Corr. τὸ*

[g] *Male scriptum erat, ἀρνοῦσι.*

[h] *Corr. ἐγκυμονάζουσι.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

τῶ πρέπον ἡ δικαίως ἀναιτιάτως· ἢ πῶς πιστὸς μὲ ἀσυγκρίτως τῶν ἀκλησίας ἡ εἰρήνη· εἰ μὴ ὅλον ὕστερ ἀπὸ τῶν βλασφημούντων αὐτῶς ἀπίλαβον, ἀπὸ ὧν ἡμῶν..... ἐπιτρεπόντων ὁδὸς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς· ἔστως τῶ ἴδιω κρίνει, ὡ ἢ ἡμέρων καταπρίθων· ὕστερ οἱ τυχὸν ὡς ἀπολυθῶν..... αὕτως ἐπέρχεις ἀνοχῆς οἱ πιστοὶ παρενθήτωσαν, ἵνα ὡ τῆ αὐτῆ πανῆ ἀξιωθῆ ἡ αὐδείᾳ ἅψ τὰ ἄμεμπτα καταλαμβάνειν.

Καλοῦμεν δὲ πάντας πάντως χριστιανοὺς, ἢ ὑπὸ ἀναθέματος ἀπειλοῦμεν, ἵνα εἰς τοὺς χόρους ἅψ σταυροῦσθαι ἅψ τὸ ἀνατολικὰ ἐνοικοῦντων μέρη, ἕως πορείαν μὴ ἐπιτρέψωσιν, ἢ πορίσωσι τοῖς αὐτῶν ναῦς· ἵνα ἀβὶ πολὺ τῶν βουλομένων ἀπαρεῖν ὁδὸς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς κρείττων εὐτρεπίζοιτο παρασκευὴ, καὶ τῶν εἰρημένων σαρακηνῶν ὑποστασιάζοιτο ἡ βοήθεια ἔτως αὐτῶς αὐξὴ ἐκ τούτου οὐ μικρὸς ἐπέρχεσθαι.

[a] ὁρισθεῖσα συμπεπλεγμένα ἡβ.

Κἂν οὖν [a] βάσιμοι ἦν τῶν συνόδων ὑπὸ βεβαίας ποινῆς ἡμιτέρων διαλύεσθαι· ἐπειδὴ τοῦτο ἐν τῶ καιρῶ τούτω, τῶ σταυροῦ ἡ πραγματεία δι' αὐτὴν πλεῖστα ἐμποδίζεται, ἡμεῖς αὐτὰς ὑπὸ ποινῆς ἀναθεματισμοῦ παλεύομεν, ἕως τριετίας διγαμεμένας.

[b] Legit, per diuturnum exercitium.

Πρὸς τοῦτο ἐπειδὴ ὁδὸς τὸ βεβαιοῦσθαι πλεῖστα πρὸ πραγματείαν ἀβὶ μείζονος βασιλείου, ἵνα οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ χριστιανοὶ λαοὶ, εἰρήνην εἰς ἀλλήλους φύλαξωσι, τῆς ἁγίας καθολικῆς συναγωγοῖσις συνόδου ἐσίζοιτο, ἵνα κἂν ἀβὶ πεντετίας ἐν ὅλω τῶ χριστιανισμῶ εἰρήνη ἡμῖν ἀβιφυλαχθήσεται, οὕτως ἵνα ἀβὶ τῶν θεσπεσίων τῶν ἐκκλησιῶν μετακλώμενοι οἱ διχοστῶντες εἰς πλησιέστην ἀγάπην, ἢ εἰς ὁρὸν πάντων ἀσφάλειαν φυλαχθησόμενον· καὶ οἱ ἀκαιρόφρονες τυχὸν καταφρόνητες, ἀπ' ἀπειλουμένους ἐν τῶ σώματι, ἢ ἀβιφυλῆς ἐν ταῖς χόρταις ἀπειλητέρων ἐκπλαγησόμενοι· εἰ μὲ πάντη τῶν ὑβριστῶν ἡ κακία, ἵνα αὐτοὶ ἐν ἀρέλειαν εἰρήνη πάντη διεφεύξωσιν. ὕστερ οἱ τυχὸν τὴν ἐκκλησιαστικὴν διπλόωσιν κρίναν, οὐ μικρὰς διπόστασιν πλοῦτον, μὲ ἀβὶ τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας κατ' αὐτῶν ὡς ἐκφρόνων τῆς τῶ ἐσταυρωμένω πραγματείας ἡ πομπὴ δυνατὰ ἐκπέξηται.

[c] Mss. Mazar. pro artissimæ, habet apertissimæ: quod interpres fortasse nescidit usurpari solere ἀσυνέτως pro stolidè scribendum autem ἀσυνέτου est in dictionario.

Ἡμεῖς πάντως τῆ τῶ παντοδυνάμου Θεοῦ ἐλέει ἢ ἅψ μακαρίων Πέτρου ἢ Παύλου ἀποστόλων τῆ αὐθεντίᾳ πεποιθότες, ἐξ ἧς δίδωσιν ἡμῖν ὁ Θεὸς καθ' ἱκανῶσις δεσμεῖν καὶ λύειν ἐξουσίας· πᾶσι σύνες τὸν δι' ἰδίως ὑποσῶν σῶμα αὐτῶν ἢ ἐξόδοις, πεπληροφόρηται ἅψ αὐτὴν ἀμαρτῶν, ὧν ἐν ἀληθείᾳ ἢ σωπεπεμμένη καρδίᾳ ἢ σῶμα ἐξομολογ..... ἄφεσιν χορηγοῦμεν· ἢ ἐν τῆ ἀνταπόδοσι ἅψ δικαίων, τῆς αἰωνίου σωτηρίας αὔξησιν ὑπογραφόμεθα. οὐσίους δὲ σύνες ἐν ἐν τοῖς ἰδίοις σώμασιν ὀκῶν σφάλλεσθαι, ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτῶν ἀναλώμασι καὶ κατὰ τὸν αὐτῶν βίωσιν καὶ πρόνοιαν, ἄνδρας εὐθήμονας ἀπεστείλωσι· κεκτημένους ἀρκοῦς, [d] κἂν ἐν ἀλλοτρίοις ἐξόδοις, πλοῦς δὲ σώμασι σφείλεσθαι, πεπληροφόρηται τὸν αὐτῶν ἄφεσιν ἁμαρτῶν σύγγνωμεν· τοῦτο δὲ τῆς ἀρκοῦς βίωσιν ἢ σύγγνωμ ἶναι μείζους κατὰ τὸν ποσότητα τῆς ὑποστάσεως ἢ ἢ βίωσις ἅβ ἦσαν, σύνες εἰς βοήθειαν τῆς αὐτῆς γῆς ὑπὸ ἅψ αὐτῶν ἀγαθῶν λυσιτελῶς λειτουργήσουσι, ἢ οὕτω τὸ προφερόμενον βουλῶ ἢ βοήθειαν παρέξοιεν δίοντας· πᾶσι δὲ τοῖς..... ..... ἐν τῶ δὲ τῶ ὅρῳ ἡ ἀγία ἢ καθολικὴ συνόδος, ἅψ κανόνων, ἢ ἅψ προσθεσῶν αὐτῆς ἢ βιλογῶν κατασκόπων ἢ χρείων βοηθείᾳ· ἵνα πάντες ἀξίως βιοῦσιν ὁδὸς σωτηρίαν. ἀμὴν.

A & talibus gremium non aperiatur eccleſiæ, niſi totum, quod ex ſubſtantia tam damnata perceperint, & tantumdem de ſua, in ſubſidium prædictæ terræ tranſmiſerint: ut æquo judicio, in quo deliquerint, puniantur. Quod ſi forte ſolvendo non fuerint, alias ſic reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

ANNO CHRISTI 1215.

Prohibemus inſuper omnibus Chriſtianis, & ſub anathemate interdicimus, ne in terras Saracenorum, qui partes Orientales inhabitant, uſque ad quadriennium tranſmittant aut tranſeant naves ſuas: ut per hoc volentibus transfretare in ſubſidium terræ ſanB ctæ major navigii copia præpareur; & Saracenis prædictis ſubtrahatur auxilium, quod eis conſuevit ex hoc non modicum provenire.

Licet autem torneamenta ſint in diverſis conciliis ſub certa pœna generaliter interdicta: quia tamen hoc tempore crucis negotium per ea plurimum impeditur, nos illa ſub pœna excommunicationis firmiter prohibemus uſque ad triennium exerceri.

Quia vero ad hoc negotium exſequendum eſt permaxime neceſſarium ut [a] principes populi Chriſtiani adinvicem pacem obſervent: ſancta univerſali ſyC nodo ſuadente ſtatuimus, ut ſaltem per quadriennium in toto orbe Chriſtiano ſervetur pax generaliter, ita quod per eccleſiarum prælatos, diſcordantes reducantur ad plenam pacem aut firmam treugam inviolabiliter obſervandam: & qui acquieſcere forte contempſerint, per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terras arctiſſime compellantur: niſi tanta fuerit injuriarum malitia, quod ipſi tali non debeant pace gaudere. Quod ſi forte cenſuram eccleſiaſticam vilipenderint, poterunt non immerito formidare, ne per auctoritatem eccleſiæ, circa eos, tamquam perturbatores negotii Crucifixi, ſæcularis D potentia inducatur.

[a] Mſſ. Mazar. & Dacher. principes & populi.

Nos igitur omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate confiſi, ex illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque ſolvendi contulit, poteſtate, omnibus qui laborem propriis perſonis ſubierint & expenſis, plenam ſuorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione juſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in perſonis propriis illuc acceſſerint, ſed in ſuis dumtaxat expenſis juxta facultatem & qualitatem ſuam viros idoneos deſtinarint; & illis ſimiliter, qui licet in alienis E expenſis, in propriis tamen perſonis acceſſerint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remiſſionis volumus & concedimus eſſe participes, juxta qualitatem ſubſidii, & devotionis affectum, omnes qui ad ſubventionem ipſius terræ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt, aut conſilium & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam pie [b] proficiſcentibus in hoc opere, in communi univerſalis ſynodus omnium beneficiorum ſuorum ſuffragium impartitur, ut eis digne proficiat ad ſalutem. Amen.

[b] Mſſ. Mazar. & Dacher. proficiscentibus.

Additio P. GABRIELIS COSSARTII *Societatis* JESU, *ad Concilium Lateranenſe IV.*

I. DECRETUM *in hac ſynodo fuit, ut ditio comitis Toloſani, quam Innocentius cuſtodiendam commendaverat Simoni Comitis Montisfortis, ut paulo ante dictum in concilio Monſpelienſi, in plena Simonis ejuſdem poteſtate ac poſſeſſione in poſterum eſſet. De quo ſic Petrus Vallis-Sarnenſis, hiſtor. Albig. cap. 83.* Anno Verbi incarnati MCCXV. menſe Novembri, dominus papa Innocentius III. convocatis patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & aliis eccleſiarum prælatis, in Lateranenſi eccleſia, celebravit in urbe Roma generale concilium & ſolemne. Inter alia quæ ordinata fuerunt in concilio & ſtatuta, tractatum fuit de negotio fidei contra Albigenſes. Venerat enim ad concilium Raimundus quondam Comes Toloſanus, & filius ejus: Comes etiam Fenxi, pacis & fidei manifeſtiſſimi turbatores: ſupplicaturi concilio, pro recuperatione terræ ſuæ, quam perdiderant, divina diſponente cenſura, ſuffragante auxilio ſignatorum. Comes vero nobilis Montisfortis miſit illuc fratrem ſuum

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

illi, qui ſuper hoc fraudem ſcienter commiſerint, ſententiam excommunicationis incurrant.

Sane quia juſto judicio, cæleſtis Imperatoris obſequiis inhærentes ſpeciali decet prærogativa gaudere, cum tempus proficiſcendi annum excedat in modico, crucelignati, a collectis, vel a talliis, aliiſque gravaminibus ſint immunes, quorum perſonas & bona poſt crucem aſſumptam, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcepimus: ſtatuentes, ut ſub archiepiſcoporum, epiſcoporum, ac omnium prælatorum eccleſiæ defenſione conſiſtant: propriis nihilo minus protectoribus ad hoc ſpecialiter deputandis: ita ut donec de ipſorum obitu vel reditu certiſſime cognoſcatur, integra maneant & quieta: & ſi quiſquam contra præſumpſerit, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcatur.

Si qui vero proficiſcentium illuc ad præſtandas uſuras juramento tenentur adſtricti: creditores eorum, ut remittant eis præſtitum juramentum, & ab uſurarum exactione deſiſtant, eadem præcipimus diſtrictione compelli. Quod ſi quiſquam creditorum eos ad ſolutionem coëgerit uſurarum: cum ad reſtitutionem earum ſimili cogi animadverſione mandamus.

Judæos vero ad remittendas uſuras per ſæcularem compelli præcipimus poteſtatem: & donec illas remiſerint, ab univerſis Chriſti fidelibus per excommunicationis ſententiam eis omnino communio denegetur. His autem, qui Judæis debita ſolvere nequeunt in præſenti, ſic principes ſæculares utili dilatione provideant: quod poſt iter arreptum, uſquequo de ipſorum obitu vel reditu certiſſime cognoſcatur, uſurarum incommoda non incurrant: compulſis Judæis proventus pignorum, quos interim ipſi perceperint, in ſortem expenſis deductis neceſſariis, computare: cum hujuſmodi beneficium non multum videatur habere diſpendii, quod ſolutionem ſic prorogat, quod debitum non abſorbet. Porro eccleſiarum prælati, qui in exhibenda juſtitia cruceſignatis & eorum familiis negligenter exſtiterint, ſciant ſe graviter puniendos.

Ceterum quia curſarii & piratæ nimium impediunt ſubſidium terræ ſanctæ, capiendo & exſpoliando tranſeuntes ad illam, & redeuntes ab ipſa: nos [a] ſpeciales adjutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus: ſub interminatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis ſcienter communicet aliquo venditionis vel emptionis contractu; & injungentes rectoribus civitatum & locorum ſuorum, ut eos ab hac iniquitate revocent & compeſcant: alioquin, quia nolle perturbare perverſos, nihil aliud eſt quam fovere: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare: in perſonas & terras eorum per eccleſiarum prælatos ſeveritatem eccleſiaſticam volumus & præcipimus exerceri.

Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falſos & impios Chriſtianos, qui contra ipſum Chriſtum & populum Chriſtianum Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum: eos etiam qui galeas eis vendunt, vel naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis aut quibuſlibet aliis aliquod eis impendunt conſilium vel auxilium, in diſpendium terræ ſanctæ, ipſarum rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium ſervos fore cenſemus. Præcipientes ut per omnes urbes maritimas, diebus Dominicis & feſtivis hujuſmodi ſententia innoveretur,

ANNO CHRISTI 1215.

[a] *Legit. ſpiritualis, non ſpecialis.*

[b] *Deeſt annum.*

[c] *Forte, ἢ ἄλλων βαρυπάτων, &c.*

[d] *Legebat ſpiritualiter, non ſpecialiter.*

[e] *Legebat ad proficiſcendum.*

[f] *Corr. ἐν*

[g] *Male ſcriptum erat, ἐρωτᾶν.*

[h] *Corr. ἐγκομπάζουσι,*

Decretal. Gregorii IX. lib. 5. tit. 6. de Judæis, cap. 17. Ad liberandam.

Matth. Or Dachery. principales. Gr. fautores.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

τῶ πρέπον ἡ δύναμις ἐπαναπαύσῃ· ἢ τοῖς πιστοῖς μὴ ἀναχω-
ρῆσαι τῆς ἀκλησίας ἡ εἰρήνην· εἰ μὲ ὅλον ἕπερ ἀπὸ τῆς ὑπερ-
θεσίου αὐτῆς ἀνήλωσεν, ἀπὸ τῶν αὐτῶν..... ἐπαπορίλωσι
τοῖς βοηθεῖν τῆς ἁγίας γῆς· ἕκαστος τῆ ἴδιᾳ κρίσι, ὡ ἢ ἡμερ-
ῶν καταμερῆσαι· ὅπερ εἰ τυχὸν ἐκ ἀπολυθῆι..... οὕτως ἐ-
πέρας ἀναχῶσι οἱ πιστοὶ παρεισπέσωσι, ἵνα ἐν τῆ αὐτῆ πα-
τῆ δέρασιν ἡ αὐδαδίᾳ τῶν τὰ ἴσια καταπολεμόντων.

Καλόνδρ δὲ πᾶσι πᾶσιν χριστιανοῖς, ἢ ὑπὸ ἀναθέμα-
τος δρίζομεν, ἵνα εἰς τοὺς χόρους τῶν σαρακηνῶν τῶν δ-
τατολικὰ ἀνοικούντων μέρη, ἕως τετραετίας μὴ ἐκπορίλω-
σιν, ἢ πορέσωσι τοῖς αὐτῶν νῆας· ἵνα ὅτῳ πᾶσι τοῖς βουλο-
μένοις δρασπεῖν ὑπὲρ βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς χρείων ἀφθονία
ἑτοιμασθήσεται τῆ πάσῃ, καὶ τῶν σαρακηνῶν ὑποστα-
σθήσεται ἡ βοήθεια ἅπερ αὐτῶν οὐδὲν ὀλίγον εἰ μικρὸς ἐπέρχεσθαι.

Κἂν οὖν [a] βάσιοι ἴν τισι συνόδοις ὑπὸ βαθείας ποινῆς
ἡμιπέρων διαλύσεσι· ἐπειδὴ πάντα ἐν τῷ καιρῷ τούτῳ, τῶ
καιροῦ ἡ πραγματεία δ' αὐτῶν πλεῖστα ἐμποδίζεται, ἡμεῖς
αὐτοὺς ὑπὸ ποινῆς ἀπαραιτήτου καλύομεν, ἕως τετραετίας ἐ-
κλεισθήσεσθαι.

Πρὸς τούτοις ἐπειδὴ ὑπὲρ τῆ βεβαιώσεως πάσῃ πλεῖόν τῶν πραγ-
ματείαν δρᾶ μείζονος διασκέψεως, ἵνα οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ χρι-
στιανοὶ λαοὶ, εἰρήνην εἰς αἰῶνας φύλαξωσι, τῆς ἁγίας κα-
θολικῆς συναγωγῆς συνόδου ἀγίζομεν, ἵνα κἂν δρᾶ πανταε-
τίας ἐν ὅλῃ τῆ χριστιανικῆ αἰρήνη ἡμῖν δρασφυλαχθήσεται,
οὕτως ἂν δρᾶ τῶν πεπλεόνων ὑπὲρ ἀκλησιῶν μετανόησιν οἱ
δυσκοτοῦντες εἰς πληρεστέραν ἀγάπην, ἢ εἰς ταχὺν πάντων δρᾶ-
των φυλαχθησόμεθα· καὶ οἱ ὀλιγωροῦντες τυχὸν καταφρόνησιν,
δι' ἀπαιωνίσεως ἐν τῆ σάρκα, ἢ δρασολῆς ἐν τοῖς χόρεσι
ἀπεκτόντων ἐπαναγκασθήσονται· οἱ μὲ πεπίστοι ὑπὲρ ὑδείσεων ἡ
κακίαν, ὅτι αὐτοὶ ἐκ ἀφέλωσιν εἰρήνη πιστοῖς διερχόμενοι. ὅπερ
εἰ τυχὸν τὴν ἀκλησιαστικὴν δίπλάσιον κρίναι, οὐ μικρὰς δικαί-
ωσιν πρὸ Θεῶ, μὴ δρᾶ τῆς ἀκλησιαστικῆς αὐθεντίας κατ'
αὐτῶν εἰς ἔκκλησιν τῆς τῆ ἐπιγομένου πραγματείας ἡ πα-
ρεμπὸ δικαιοσύνη ἀναίξεται.

Ἡμεῖς πάντα τῆ τῆ παντεδυνάμου Θεοῦ ἐλέει ἢ ὑπὲρ μα-
καρίων Πέτρου ἢ Παύλου ἀποστόλων τῆ αὐθεντίᾳ πεποιθότες,
ἐξ ἧς δέδωκεν ἡμῖν ὁ Θεὸς καὶ ἀναξίοις δεσμεῖν καὶ λύειν
ἐξουσίας· πᾶσιν οἵτινες τὰ δὲ ἰδίοις ἐπόνοις σώμασι πόνον ἢ
ἔξοδον, πεπληρωμένοις ὑπὲρ αὐτῶν ἁμαρτιῶν, ἐν ὁ ἀληθείᾳ ἢ
συντετριμμένη καρδίᾳ ἢ ὁμολογοῦσι..... ἄφεσιν χα-
ριζόμεθα· ἢ ἐν τῆ ἀνταποδόσει τῶν δικαίων, τῆς αἰωνίου σωτη-
ρίας αὔξησιν ὑποχορηγοῦμεν. ὁμοίως δὲ οἵτινες ἐν ὁ τοῖς ἰδίοις
σώμασιν οὐκ ὑπεστείλαντο, ἀλ' ὁ τοῖς αὐτῶν ἀναλώμασι
καὶ κατὰ τῶν αὐτῶν δίναμιν καὶ πίστιν, ἄνδρας εἰδόμονας
ἀποστείλωσι· καίτοι γε αὐτοὶ ὁ ἀλλοτρίοις ἔξοδοις, ὁμοίως δὲ σώμασι ὑπεστείλαντο, πεπληρωμένῳ τῶν αὐτῶν ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν εἰσχορεῖν· τούτοις δὲ τῆς ἀφέσεως δίκαιον ἢ εἰσχορεῖν
εἶναι μείζονας κατὰ τῶν πίστιν τῆς ὑποστάσεως τι ἢ δίκαιος
δρᾶσθαι, οἵτινες εἰς ὑπηρεσίαν τῆς αὐτῆς γῆς ἀπὸ τῆ αὐτῶν
ἐγκλήσεως λυσιτελῆς λειτουργήσουσι, ἢ οἷς τὰ προσῆκοντα βου-
λεύσι ἢ βοήθειαν παρέξουσι δέοντα· πᾶσι δὲ τοῖς.....
.....ἐν τῆ δὲ τῆ ἴσῃ ἡ ἁγία ἢ καθολικὴ συνόδῳ, τῆ κα-
νόνων, ἢ τῆ προσθεσθαι αὐτῆς ἢ βιλογῆ κατανεύσαντι ἢ χα-
ρίσασθαι ὑπομείζει· ἵνα πάντες ἐκ ἴσου βιοδιδῶ θεῖς συντελεσθῆ.
ἀμήν.

[a] Legit. per tirannum excellatum.

[a] Mſſ. Mazar. & Darber. principes & populi.

[a] Mſſ. Mazar. per artiſſimas, habet apertiſſimas: quod interpres fortaſſe reddidit ſcelerate ut ſolet quandoque. Inter ſcribendum autem mutatum eſt in dilatissimas.

[a] Deeſt ἀέρα.

ANNO CHRISTI 1215.

A & talibus gremium non aperiatur eccleſiæ, niſi totum, quod ex ſubſtantia tam damnata perceperint, & tantumdem de ſua, in ſubſidium prædictæ terræ tranſmiſerint: ut æquo judicio, in quo deliquerint, puniantur. Quod ſi forte ſolvendo non fuerint, alias ſic reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

Prohibemus inſuper omnibus Chriſtianis, & ſub anathemate interdicimus, ne in terras Saracenorum, qui partes Orientales inhabitant, uſque ad quadriennium tranſmittant aut tranſeant naves ſuas: ut per hoc volentibus transfretare in ſubſidium terræ ſanB ctæ major navigii copia præparetur; & Saracenis prædictis ſubtrahatur auxilium, quod eis conſuevit ex hoc non modicum provenire.

Licet autem torneamenta ſint in diverſis conciliis ſub certa pœna generaliter interdicta: quia tamen hoc tempore crucis negotium per ea plurimum impeditur, nos illa ſub pœna excommunicationis firmiter prohibemus uſque ad triennium exerceri.

Quia vero ad hoc negotium exſequendum eſt permaxime neceſſarium ut [a] principes populi Chriſtiani adinvicem pacem obſervent: ſancta univerſali ſyC nodo ſuadente ſtatuimus, ut ſaltem per quadriennium in toto orbe Chriſtiano ſervetur pax generaliter, ita quod per eccleſiarum prælatos, diſcordantes reducantur ad plenam pacem aut firmam treugam inviolabiliter obſervandam: & qui acquieſcere forte contempſerint, per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terras arctiſſime compellantur: niſi tanta fuerit injuriarum malitia, quod ipſi tali non debeant pace gaudere. Quod ſi forte cenſuram eccleſiaſticam vilipenderint, poterunt non immerito formidare, ne per auctoritatem eccleſiæ, circa eos, D tamquam perturbatores negotii Crucifixi, ſæcularis potentia inducatur.

Nos igitur omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate confiſi, ex illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque ſolvendi contulit, poteſtate, omnibus qui laborem propriis perſonis ſubierint & expenſis, plenam ſuorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione juſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in perſonis propriis illuc acceſſerint, ſed in ſuis dumtaxat expenſis juxta facultatem & qualitatem ſuam viros idoE neos deſtinarint; & illis ſimiliter, qui licet in alienis expenſis, in propriis tamen perſonis acceſſerint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remiſſionis volumus & concedimus eſſe participes, juxta qualitatem ſubſidii, & devotionis affectum, omnes qui ad ſubventionem ipſius terræ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt, aut conſilium & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam pie [b] proficiſcentibus in hoc opere, in communi univerſalis ſynodus omnium beneficiorum ſuorum ſuffragium impartitur, ut eis digne proficiat ad ſalutem. Amen.

[a] Mſſ. Mazar. & Darber. principes & populi.

Lacuna ex Mazar. & Darber. mſſ. ſupplenda.

[b] Mſſ. Mazar. & Darber. proficientibus.

Additio P. GABRIELIS COSSARTII *Societatis* JESU, *ad Concilium Lateranenſe IV.*

I. DECRETUM *in hac ſynodo fuit, ut ditio comitis Toloſani, quam Innocentius cuſtodiendam commendaverat Simoni Comitis Monteſfortis, ut paulo ante dictum in concilio Monſpelienſi, in plena Simonis ejuſdem poteſtate ac poſſeſſione in poſterum eſſet. De quo ſic Petrus Vallis-Sarnenſis, hiſtor. Albig. cap. 83.* Anno Verbi incarnati MCCXV. menſe Novembri, dominus papa Innocentius III. convocatis patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & aliis eccleſiarum prælatis, in Lateranenſi eccleſia, celebravit in urbe Roma generale concilium & ſolemne. Inter alia quæ ordinata fuerunt in concilio & ſtatuta, tractatum fuit de negotio fidei contra Albigenſes. Venerat enim ad concilium Raimundus quondam Comes Toloſanus, & filius ejus: Comes etiam Fenxi, pacis & fidei manifeſtiſſimi turbatores: ſupplicaturi concilio, pro recuperatione terræ ſuæ, quam perdiderant, divina diſponente cenſura, ſuffragante auxilio ſignatorum. Comes vero nobilis Monteſfortis miſit illuc fratrem ſuum

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

illi, qui ſuper hoc fraudem ſcienter commiſerint, ſententiam excommunicationis incurrant.

Sane quia juſto judicio, cæleſtis Imperatoris obſequiis inhærentes ſpeciali decet prærogativa gaudere, cum tempus proficiſcendi annum excedat in modico, crucеſignati, a collectis, vel a talliis, aliiſque gravaminibus ſint immunes, quorum perſonas & bona poſt crucem aſſumptam, ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcepimus: ſtatuentes, ut ſub archiepiſcoporum, epiſcoporum, ac omnium prælatorum eccleſiæ defenſione conſiſtant: propriis nihilo minus protectoribus ad hoc ſpecialiter deputandis: ita ut donec de ipſorum obitu vel reditu certiſſime cognoſcatur, integra maneant & quieta: & ſi quiſquam contra præſumpſerit, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcatur.

Si qui vero proficiſcentium illuc ad præſtandas uſuras juramento tenentur adſtricti: creditores eorum, ut remittant eis præſtitum juramentum, & ab uſurarum exactione deſiſtant, eadem præcipimus diſtrictione compelli. Quod ſi quiſquam creditorum eos ad ſolutionem coëgerit uſurarum: eum ad reſtitutionem earum ſimili cogi animadverſione mandamus.

Judæos vero ad remittendas uſuras per ſæcularem compelli præcipimus poteſtatem: & donec illas remiſerint, ab univerſis Chriſti fidelibus per excommunicationis ſententiam eis omnino communio denegetur. His autem, qui Judæis debita ſolvere nequeunt in præſenti, ſic principes ſæculares utili dilatione providcant: quod poſt iter arreptum, uſquequo de ipſorum obitu vel reditu certiſſime cognoſcatur, uſurarum incommoda non incurrant: compulſis Judæis proventus pignorum, quos interim ipſi perceperint, in ſortem expenſis deductis neceſſariis, compurare: cum hujuſmodi beneficium non multum videatur habere diſpendii, quod ſolutionem ſic prorogat, quod debitum non abſorbet. Porro eccleſiarum prælati, qui in exhibenda juſtitia crucеſignatis & eorum familiis negligenter exſtiterint, ſciant ſe graviter puniendos.

Ceterum quia curſarii & piratæ nimium impediunt ſubſidium terræ ſanctæ, capiendo & exſpoliando tranſeuntes ad illam, & redeuntes ab ipſa: nos [a] ſpeciales adjutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus: ſub interminatione anathematis inhibentes, ne quis cum eis ſcienter communicet aliquo venditionis vel emptionis contractu; & injungentes rectoribus civitatum & locorum ſuorum, ut eos ab hac iniquitate revocent & compeſcant: alioquin, quia nolle perturbare perverſos, nihil aliud eſt quam fovere: nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obviare: in perſonas & terras eorum per eccleſiarum prælatos ſeveritatem eccleſiaſticam volumus & præcipimus exerceri.

[a] *Matth. & Dorber. principales &c. fautores.*

Decretal. Gregorii IX. lib. 5. tit. 6. de Judæis, cap. 17. Ad liberandam.

Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falſos & impios Chriſtianos, qui contra ipſum Chriſtum & populum Chriſtianum Saracenis arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum: eos etiam qui galeas eis vendunt, vel naves, quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis aut quibuſlibet aliis aliquod eis impendunt conſilium vel auxilium, in diſpendium terræ ſanctæ, ipſarum rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium ſervos fore cenſemus. Præcipientes ut per omnes urbes maritimas, diebus Dominicis & feſtivis hujuſmodi ſententia innoveturs

---

ANNO CHRISTI 1215.

[a] *Legit, ſpirituali, non ſpeciali.*

[b] *Deeſt tantum.*

[c] *Forte, ἢ ἄλλων βαρυμένων, &c.*

[d] *Legebat ſpiritualiter, non ſpecialiter.*

[e] *Legebat, ad proficiſcendum.*

[f] *Corr. τὸ*

[g] *Male ſcriptum erat, ἐρωτᾶν.*

[h] *Corr. ἐγγυμνάζουσι.*

Α πρὸς δὴ τούτῳ χλεύῃ γενοῦς πιέσουσι, λύσιμον ἐπιβάλλοντες ἀνάθεμα ὑπομένειν.

Οἱ δίκαιον κρίμασι, τῷ σύμπαντι βασιλέως τῆς ὑπουργίας ἐπιτελοῦντες, [a] πρόθυμον δεῖ τὸν ἐσταλμένον χαρίζεσθαι· ἐπειδὴ τῷ λύσαντι ὁ χρόνος ὑπερβαίνει [b] ὀλίγον· εἰ σπουδῇ στρατευόμενοι ἢ ἀπὸ σώματος ἢ ἀπὸ κτημάτων [c] βαρυμένων οἱ ἴσως ἀπῆλθον, ὧν τὰ σώματα ἢ ἀγαθὰ μετὰ τὸ ἀναλαβεῖν τὸν σταυρὸν ὑπὸ τῷ μακαρίου Πέτρου ἢ ἡμῶν σκέπαιαν ὑπεδεξάμεθα· καθιστῶντες ἵνα ὑπὸ τῶν ἀρχιεπισκόπων, ἐπισκόπων, καὶ πάντων θεσπέσιον τῆς ἐκκλησίας τὸ θεοῦ ὑφίστανται· τῶν ἰδίων αὐτῶν ὕλων ὑπερασπιστῶν σφῶν τοῦτο [d] πρόθυμον λαμβανομένων, ἵνα μάχης ἂν φέρῃ τῆς αὐτῶν πλάνης ἢ ὑπερηφῆς βεβαίστατα γνωσθῇ, σῶα μένειν ἢ ἀτίμητα· ἢ ἐάν τις ἀναιτίως ὕλωσίν ᾖ, ἐκκλησιαστικῇ κρίσει ὑποπιπτέτω.

Β Εἰ δέ τις δὲ σφῶν τὸ [e] ἀποδημῆσαι αὐτῶν εἰς τὸ δοῦναι τόκους ἅπερ κεκράτηκεν ἐφυγαίνου· τοῖς δικαίοις αὐτοῦ, εἰς ἃν αὐτοῖς τὸν πεφευγότα ἄρσει, καὶ ἀπὸ τῆς ἐβδ πάσης ἐξαιτίσεως ἀπολῦσαι, τῇ αὐτῇ ὑποπτώσει ὑποπίπτουσι. ὅπερ εἴ τις δὲ χειροφιλιτῶν τούτοις σφῶν ἀπόλυσιν ὑποβάλλει ἐβδ πάσης, τούτοις σφῶν ἀπαιτήσωσιν αὐτοῦ ἀφῆς ὑποβάλλειν ἡμισείᾳ ἀπολήψεται.

Τοῖς Ἰουδαίοις δὲ σφῶν τὸ ἐπιβῆναι τοῖς τόκοις ἐβδ κοσμικῆς ἀναλαζόνδαι σφῶν ἐξουσίας· ἢ μάχῃ τούτοις ἀπαιτήσωσι, παρ' ὅλων ἐβδ τῷ Χριστοῦ πιστῶν δι' ἀπαιτητόνων ἀπόσασιν τούτων ἡ κοινωνία πανταλῶς ἐξαφιέσθω. τοῖς δὲ μὴ δυναμένοις σφῶν τὸ παρὸν ἀποφλεῖν τὰ ἀρτίμητα τοῖς ἐνεχείοις, C οὕτως οἱ κοσμικοὶ ἄρχοντες δίχρονον σφονδίτωσαν παρολαβῶν· ὅν μετὰ τὸν πρώτον ὑπαλυθῆσαι, μάχῃς ὅπου τοῖς αὐτοῦ πλάνης τόκοι ἢ ὑπερηφῆς βεβαίστερον γνωσθῶν, ἐβδ πάσης τὰ δίχρονα μὴ ὑφίστανται· ἀναλαζομένους τοῖς ἐνεχείοις τὰ ἐβδ ἐνεχύρων εἰσόδῳ, ἅπερ οἱ αὐτοὶ τόκοι εἰς βλάβην ἐπίλαβον, καταπατοῦσθαι ἐβδ ἀναλῆμψιν ἐλθόν, σωματικῶς ἐν τῷ μὴ φαίνεσθαι τῇ ἐνοίκου πρόσου τῶν χρέων πολὺν πλεῖον.....

...ἐπεὶ τὸν ἀποφλεῖν οὕτως ἐξαγῇ, ὅπ τὸ χρέος οὐ καταδέῃ. πρὸς δὲ οἱ ἐβδ ἀκλησιαστὸν σφονδῶν, οὕτως εἰς τὸ ἐμφαίνειν εἶναι τοῖς τῷ σταυρῷ σημειωμένοις καὶ τοῖς φαμιλίαις αὐτῶν ἀμελῶς φαίνεσθαι, χειροτέτωσαν ἑαυτοὺς βαρύτερον καλαδυσαμένους.

Ἐπερον ἐπειδὴ οἱ κουρσάλιοι, ἢ οἱ πειρατὴ.....ἐμποδίζοντι τῶν ὑπάρξιν τῆς ἁγίας γῆς, συλλαμβάνοντες καὶ συλλογχόδντες τοὺς σφῶν αὐτῶν διαπίπτοντας καὶ ἐξ αὐτῶν ὑπουργοῦντας· ἡμεῖς οὖσους, καὶ τοὺς χειρὸς τούτων βοηθοὺς ἢ συμβάλλοντας, ἀπαιτητόνους ἄμεμπτα σωδόμεθα· ὑπὸ διαστολῇ ἀναθέματος κωλύοντες, ἵνα μηδεὶς μετ' αὐτῶν κοινωνήτω ἢν τινι ἐκνούσιος ἀγοραστοῦ ἢ πράσεως συναλλαγῆ· ἐπέζοντες τοῖς τῶν πόλεις ἀρχοντι καὶ τοὺς τόκους αὐτῶν, ἵνα τοὺς τούτους ἀπὸ τῆς αὐτῆς ἀνομίας χαλινώσωσι καὶ μετανοήσωσιν· οἱ δὲ μὴ, ἐπεὶ [f] τῷ μὴ θέλειν ἀβλαπτεῖν τοὺς ἐνόχλοις, ἐκ ἄλλο ὄζει ἢ ζηλοῦν· οὕτε τιμᾶται τῆς μερίμνης τῆς κοινωνίας λαθρίως, ὅτι φανερᾷ βασανίᾳ πολύτιμα ἀπωτῶσι· ὧ τῆς σώματα ἢ χρέως αὐτοῦ, ἀβλ ἐβδ ἀκλησιαστὸν σφονδοῦσιν αὐτηρότατα ἀκλησιαστικὸν βουλόμεθα καὶ σφονδαῖῳ ἐγχειμάδιον.

E Ἀποκοινοῦμεν δὲ ἢ ἀναθεματίζομεν ἡμεῖς τοὺς παραπεπτωκότας ἢ δοκοῦντας χριστιανοὺς, οὕτως ἀπαντᾶσι αὐτοῦ τῷ χριστοῦ ἢ τῷ χριστιανικῷ λαοῦ, τοῖς παρακομίζοντας ὅπλα, σίδηρον, ἢ ξύλα φέρουσι ἐβδ καθίζειν· ἀκοῖς δὲ τοῖς πολοδότας αὐτοῖς κάτεργα, ἢ νῆας, ἢ τοὺς πειρατικῆς νανσὶ ἐβδ Σαρακηνῶν φρονίδα κυβερνήσεως [h] ἐγχειμάζουσιν, ἢ μηχαναῖς ἢ ἑτέρως τοῦ ἐφέλμασι, τούτοις παρέχουσι βουλὴν, ἢ βοήθειαν, φορὸς ζημίαν ἢ ἀναίρεσιν τῆς ἁγίας γῆς, ἢ τούτοις τ' ἐφελμάτων αὐτῶν ἀβλαβείᾳ πλήθειν, καὶ ἐβδ συλλαμβανόντων δούλους εἶναι ἀποφαίνομεν· κελεύοντες ὅπως ἐν ταῖς παραλίαις πόλεσι πάσης, ἐν τῇ ἑορταίσις ἢ κυριακῇς ἡμέρας, τούτου

---

[f] *Corr. τὸ*

[g] *Male ſcriptum erat, ἐρωτᾶν.*

[h] *Corr. ἐγχειμάζουσι.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1215.

τῶ πρόσω ἢ διόρασιν ἀναπεμφθῶ· ἢ τῶς πιστοὺς μὴ ἀποχέ-
σθω τῆς ἀκολουθίας ἢ εὐχαλῆ· εἰ μὴ ὅλον ὅπερ ἀφ' ἧς ἐπικα-
θεχέτω αὐτῆς ἀνέλαβον, ἀφ' οὗ εἰσίων ..... ἐπιστείλωσι
θεὸς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς· ἔτως τῆ ἴση κρίσι, ὡ ἢ ἥμαρ-
τον καταπρᾶξῶν· ὅπερ εἰ τυχὸν ἀπ' ἀνάλυσίν ..... οὕτως ἐ-
πέρχεις ἀναχῶς οἱ πιστοὶ παρεκβήσονται, ἵνα ἀν τῆ αὐτῆ πῖ-
νῆ ἄξιαλῆ ἢ αὐδάξία τῶν τὰ ὅμοια καταπλημμόντων.

Καλόμεθα δὲ πάντες πάντας χριστιανοὺς, ἢ ὑπὸ ἀναθέμα-
τος ἀπαγόρευμεν, ἵνα εἰς τοὺς χόρους τῶν σαρακηνῶν τῶν τὰ ἐ-
σπερινὰ ἀοικοῦντων μέρη, ἕως πεντετίας μὴ ἀποστέλλω-
σιν, ἢ πεζέσωσι τοὺς αὐτῶν νῆας· ἵνα ἀφ' ὅσῳ πλῆν τῶν βουλο-
μένων ἀφορεῖν θεὸς βοήθειαν τῆς ἁγίας γῆς πρόθυμα ἀφορία
ἑτοιμαζόντων τῆ πλοῦ, καὶ τῶν εἰρημένων σαρακηνῶν ὑποσ-
καζόντων ἢ βοήθεια ἧπερ αὐτῶν οὐδὲν ἂν τούτου οἱ μικροὶ
ἐπίρχεσθαι.

[a] τουρνοια interpretatur eſt.

Κἂν οὖν [a] βάσσοι ἦν πᾶν σωμάδες ὑπὸ βεβαίας πατρῶς
ἡμιστέρου διεξάλοιτο· ἐπειδὴ πάντως ἐν τῆ καιρῶ τούτῳ, τῶ
σταυρῶ ἢ σαρκμανία δι' αὐτῶν πλεῖστα ἐμποδίζεται, ἡμεῖς
αὐτοὺς ὑπὸ πατρῶς ἀποστασίσεως καλύομεν, ἕως πεντετίας ἐκ-
χωρεύεσθαι.

[b] legit per triennium neceſſitatum.

Πρὸς τούτοις ἐπειδὴ σφᾶς τὸ βεβαιῶσαι πάσῃ πᾶσῃ σαρκ-
μανίαν δεῖ μείζονος διαλήμφου, ἵνα οἱ ἄρχοντες ἢ οἱ χρι-
στιανοὶ λαοὶ, εἰρήνην εἰς ἀλλήλους φύλαξωσι, τῆς ἁγίας κα-
θολικῆς συναισίσεως συνόδου ἐείζομεν, ἵνα κἂν ἐπὶ πεντε-
τίας ἐν ὅλῳ τῷ χριστιανικῷ εἰρήνη ἡμῖν διαφυλαχθήσεται,
οὕτως ἂν ἐπὶ τῶ σφετέρων τῶν ἐκκλησιῶν μετακόδωσι οἱ
διχονοοῦντες εἰς πληρεστάτην ἀγάπην, ἢ εἰς ταχὺ πάσῃ ἀσφᾶ-
λειαν φυλαχθησόμεθα· καὶ οἱ ἐκκαδοῦ τυχὸν καταφρονήσαντες,
ἀπ' ἀποστασίσεως ἐν τῷ σώματι, ἢ ἀφορισμῶ ἐν τοῖς χόροις
ἀπεστέρων ἐκαλεσθήσονται· οἱ μὲ πασῶν τῶν ὑβρεῶν ἢ
κακίας, ἵνα αὐτοὶ ἐκ ἀφόλουσιν εἰρήνη πασῶν διαφύλαξωσιν. ὅπερ
οἱ τυχὸν τὴν ἐκκλησιαστικὴν διπλόωσιν χρίσιν, οὐ μικροῖς δυνώ-
σονται πλουτῶσαι, μὴ ἀφ' τῆς ἐκκλησιαστικῆς αὐθεντίας κατ'
αὐτῶν ὡς ἐκκαλοῦν τῆς τῶ ἐσταυρωμένου σαρκμανίας ἢ κα-
θολικὴ δικαιοσύνη ἐκτέξεται.

[c] Mſſ. Mazar. & Dacher. principes & populi.

[d] Deeſt ſi opus.

[e] Mſſ. Mazar. & Dacher. archiepiſcopis, habet aperte ſine: quod ſi quis forſitan ſcrupulose velit diſcutere an ſalvi ſint ſuffragantes archiepiſcopi, dicimus ſufficere quod ſint in communione ſaltem ſuorum archiepiſcoporum.

Ἡμεῖς πάντως τῆ τῶ παντεδυνάμου θεοῦ ἐλέει ἢ ἀφ' μα-
καρίων Πέτρου ἢ Παύλου ἀποστόλων τῶ αὐθεντίᾳ πεποιθότες,
ἐξ ἧς δόθαι ἡμῖν ὁ θεὸς κἂν ἀναξίοις δεσμεῖν καὶ λύειν
ἐξουσίας· πᾶσιν εἶναι τὸν δὲ ἰδίοις ὑποσῶν σώμασι κόπον ἢ
ἐξόδοις, πεπληρωμένῳ ἀφ' αὐτῶ ἁμαρτιῶν, ὧν ἐν ἀληθείᾳ ἢ
συντετριμμένη καρδίᾳ ἢ ἐξομολογῶ ..... ἄφεσιν χρε-
στεύομεθα· ἢ ἐν τῆ ἀνταποδόσει ἀφ' δικαίων, τῆς αἰωνίου σωτη-
ρίας αὔξησιν ὑποχρεούμεθα. οὐκέτως δὲ οἵτινες ἐκ ἐν τοῖς ἰδίοις
σώμασιν αὐτῶν ἀφορίλθοσιν, ἀλλ' ἐν τοῖς αὐτῶ ἀναλώμασι
καὶ κατὰ τῶ αὐτῶ δύναμιν καὶ πρόθυμα, ἄνδρας εὐδόκιμους
ἀποστείλωσι· καὶ αὐτοῖς ἀρκοῦσι, [d] κἂν ἐν ἀλλοτρίαις ἐξόδοις, οἵ-
τινες δὲ σώμασι ἀφορίλθοσι, πεπληρωμένῳ τῶ αὐτῶ ἄφεσιν
ἁμαρτιῶν εἰσχωμεν· τούτοις δὲ τοῖς ἀρκοῦσι δίκαιόν ἢ εἶναι
μισθὸς κατὰ τῶ ποσότητα τῆς ὑπουργίας τε ἢ δύναμις
ἀφέξεται, οἵτινες εἰς ὑπηρεσίαν τῆς αὐτῆς γῆς ἀπὸ τῶ αὐτῶ
ἀγαθῶν λυσιτελῶς λειτουργήσωσι, ἢ ἀφεῖ τὰ προειρημένα βου-
λῶ ἢ βοήθειαν παρέξοσι δέοντα· πᾶσι δὲ τοῖς .....
..... ἐν τῆ δὲ τῆ ἴσῃ ἢ ἀγία ἢ καθολικὴ σύνοδος, τῶ κα-
νόνων, ἢ τῶ προσβολῆ αὐτῆς ἢ βλασφῆ κατηνάδωσι ἢ χα-
ρίσσι ὑπομνήσει· ἵνα πάντες ἀξίως δεσθῶσι θεὸν σωτῆρα.
ἀμήν.

ANNO CHRISTI 1215.

A & talibus gremium non aperiatur eccleſiæ, niſi totum, quod ex ſubſtantia tam damnata perceperint, & tantumdem de ſua, in ſubſidium prædictæ terræ tranſmiſerint: ut æquo judicio, in quo deliquerint, puniantur. Quod ſi forte ſolvendo non fuerint, alias ſic reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

Prohibemus inſuper omnibus Chriſtianis, & ſub anathemate interdicimus, ne in terras Saracenorum, qui partes Orientales inhabitant, uſque ad quadriennium tranſmittant aut tranſeant naves ſuas: ut per hoc volentibus transfretare in ſubſidium terræ ſanB ctæ major navigii copia præparetur; & Saracenis prædictis ſubtrahatur auxilium, quod eis conſuevit ex hoc non modicum provenire.

Licet autem torneamenta ſint in diverſis conciliis ſub certa pœna generaliter interdicta: quia tamen hoc tempore crucis negotium per ea plurimum impeditur, nos illa ſub pœna excommunicationis firmiter prohibemus uſque ad triennium exerceri.

Quia vero ad hoc negotium exſequendum eſt permaxime neceſſarium ut [a] principes populi Chriſtiani adinvicem pacem obſervent: ſancta univerſali ſyC nodo ſuadente ſtatuimus, ut ſaltem per quadriennium in toto orbe Chriſtiano ſervetur pax generaliter, ita quod per eccleſiarum prælatos, diſcordantes reducantur ad plenam pacem aut firmam treugam inviolabiliter obſervandam: & qui acquieſcere forte contempſerint, per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terras arctiſſime compellantur: niſi tanta fuerit injuriarum malitia, quod ipſi tali non debeant pace gaudere. Quod ſi forte cenſuram eccleſiaſticam vilipenderint, poterunt non immerito formidare, ne per auctoritatem eccleſiæ, circa eos, tamquam perturbatores negotii Crucifixi, ſæcularis D potentia inducatur.

Nos igitur omnipotentis Dei miſericordia, & beatorum apoſtolorum Petri & Pauli auctoritate confiſi, ex illa, quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque ſolvendi contulit, poteſtate, omnibus qui laborem propriis perſonis ſubierint & expenſis, plenam ſuorum peccaminum, de quibus veraciter fuerint corde contriti & ore confeſſi, veniam indulgemus, & in retributione juſtorum ſalutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem qui non in perſonis propriis illuc acceſſerint, ſed in ſuis dumtaxat expenſis juxta facultatem & qualitatem ſuam viros idoE neos deſtinarint; & illis ſimiliter, qui licet in alienis expenſis, in propriis tamen perſonis acceſſerint, plenam ſuorum concedimus veniam peccatorum. Hujus quoque remiſſionis volumus & concedimus eſſe participes, juxta qualitatem ſubſidii, & devotionis affectum, omnes qui ad ſubventionem ipſius terræ de bonis ſuis congrue miniſtrabunt, aut conſilium & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam pie [b] proficiſcentibus in hoc opere, in communi univerſalis ſynodus omnium beneficiorum ſuorum ſuffragium impartitur, ut eis digne proficiat ad ſalutem. Amen.

[a] Mſſ. Mazar. & Dacher. principes & populi.

Locus ex Mazar. & Dacher. mſſ. reſtitutus.

[b] Mſſ. Mazar. & Dacher. proficiſcentibus.

Additio P. GABRIELIS COSSARTII *Societatis* JESU, *ad Concilium Lateranenſe IV.*

I. DECRETUM *in hac ſynodo fuit, ut ditio comitis Toloſani, quam Innocentius cuſtodiendam commendaverat Simoni Comitis Montisfortis, ut paulo ante dictum in concilio Monſpelienſi, in plena Simonis ejuſdem poteſtate ac poſſeſſione in poſterum eſſet. De quo ſic Petrus Vallis-Sarnenſis, hiſtor. Albig. cap. 89.* Anno Verbi incarnati MCCXV. menſe Novembri, dominicæ ecclesia, celebravit in urbe Roma generale concilium & ſolemne. Inter alia quæ ordinata fuerunt in concilio & ſtatuta, tractatum fuit de negotio fidei contra Albigenſes. Venerat enim ad concilium Raimundus quondam Comes Toloſanus, & filius ejus: Comes etiam Fenxi, pacis & fidei manifeſtiſſimi turbatores: ſupplicaturi concilio, pro recuperatione terræ ſuæ, quam perdiderant, divina diſponente cenſura, ſuffragante auxilio ſignatorum. Comes vero nobilis Montisfortis miſit illuc fratrem ſuum

ANNO CHRISTI 1215.

germanum Guidonem de Monteforti, alioſque fideles nuncios & diſcretos. Verum quidem eſt, quod fuerunt ibi aliqui, etiam quod eſt gravius, de prælatis, qui negotio fidei adverſi, pro reſtitutione dictorum Comitum laborabant: ſed non prævaluit conſilium Achitophel, fruſtratum eſt deſiderium malignorum. Dominus etenim Papa, approbante pro majori parte & ſaniori ſacroſancto concilio, in hunc modum ordinavit de negotio memorato. Statuit ſiquidem & providit, quod Toloſa civitas & aliæ terræ a Cruceſignatis obtentæ, concederentur Comiti Montisfortis, qui in prædicto negotio viriliter & fideliter laboravit ſupra omnes: terram vero quam comes Toloſanus habuerat in Provincia, cuſtodiri voluit ſummus Pontifex, ut de illa fieret proviſio in parte vel in toto, filio dicti comitis Toloſani: ſi tamen per certa fidelitatis & bonæ converſationis indicia oſtenderet ſe miſericordia dignum eſſe.

ANNO CHRISTI 1215.

Præfat autem decretum ipſum edere ex Dacheriani Spicilegii Tomo VII. pag. 210.

Sententia de terra Albigenſi.

Quantum eccleſia laboravit per prædicatores & cruceſignatos ad exterminandum hæreticos & ruptarios de provincia Narbonenſi, & partibus ſibi vicinis, totus pæne orbis agnoſcit. Et quidem per Dei gratiam & ſollicitudinem noſtram valde profecit, cum exterminatis utriſque, terra ipſa in fide catholica & pace fraterna nunc ſalubriter gubernetur. Quia vero novella plantatio adhuc indiget irrigari, ſacro conſulto concilio ita duximus providendum: ut Raymundus Toloſanus comes, qui culpabilis repertus eſt in utroque, nec unquam ſub ejus regimine terra poſſit in fidei ſtatu ſervari, ſicut a longo tempore certis indiciis eſt compertum, ab ejus dominio, quod utique grave geſſit, perpetuo ſit excluſus; extra terram illam in loco idoneo moraturus, ut dignam agat pœnitentiam de peccatis. Verumtamen de proventibus terræ pro ſuſtentatione ſua quadringentas marcas percipiat annuatim, quamdiu curaverit humiliter obedire. Uxor vero ipſius comitis, ſoror quondam regis Arragonum, cui ab omnibus laudabile teſtimonium perhibetur, quod ſit mulier honeſta & catholica, terras ad ſuum dotalitium pertinentes integre habeat & quiete. Ita tamen ut eas ſic ad mandatum Eccleſiæ faciat cuſtodiri, quod per ipſas negotium pacis & fidei non valeat perturbari; vel pro illis ſecundùm Apoſtolicæ ſedis arbitrium recompenſationem accipiat competentem. Tota vero terra quam obtinuerunt cruceſignati adverſus hæreticos, credentes & fautores ac receptores eorum, cum Monte Albano, atque Toloſa, quæ magis hæretica labe corrupta; dimittatur & concedatur (ſalvo per omnia catholicorum jure virorum, mulierum, & eccleſiarum) Comiti Montis-fortis viro ſtrenuo & catholico, qui plus ceteris in hoc negotio laboravit, ut eam teneat ab his a quibus de jure tenenda eſt. Reſidua autem terra, quæ non fuit a cruceſignatis obtenta, cuſtodiatur ad mandatum eccleſiæ per viros idoneos, qui negotium pacis & fidei manutenеant, & defendant: ut provideri poſſit unico adoleſcenti filio præfati comitis Toloſæ, poſtquam ad legitimam ætatem pervenerit, ſi talem ſe ſtuduerit exhibere, quod in toto vel in parte ipſi merito debeat provideri, prout magis videbitur expedire.

Hæc de cauſa Stephani & Cantuar. & de patriarcha Maronitarum in ortu ſuo. Binius tanjuatenſ.

I I. Stephani Cantuarienſis cauſam ibidem eſſe diſceptatam docet Matth. Pariſ. In hoc, *inquit*, concilio, ſteterunt contra Stephanum archiepiſcopum Cantuarienſem procuratores regis Anglorum, abbas videlicet de Bello loco, Thomas de Hundintona, & Godefridus de Croucumbe, milites, conſtanter accuſantes eum de conniventia baronum Angliæ; quodque ipſius favore & conſilio iidem barones dictum regem a ſolio depellere molirentur. Et cùm a ſede apoſtolica litteras accepiſſet, ut dictos magnates per cenſuram eccleſiaſticam a perſecutione regis refrenaret: ipſe id facere diſſimulans, ab epiſcopo Vvintonienſi & ſuis conjudicibus divinorum celebratione & ingreſſu eccleſiæ ſuſpenſus, ſicque ad concilium properans, manifeſtis indiciis ſeſe fuiſſe præceptis apoſtolicis rebellem oſtendit. His & aliis multis in hunc modum allegatis, archiepiſcopus quaſi convictus, & non mediocriter confuſus, nihil reſpondit, niſi quod a ſuſpenſione petiit abſolvi. Cui Papa cum indignatione tale ferur dediſſe reſponſum: Frater, per ſanctum Petrum non ita de facili beneficium abſolutionis impertibis; qui non ſolum ipſi Anglorum regi, verum etiam Romanæ eccleſiæ tot & tales injurias irrogaſti. Volumus quoque cum plena fratrum noſtrorum deliberatione decernere, qualiter tàm temerarium puniamus exceſſum. Tandem habito ſuper hoc cum cardinalibus tractatu, ſuſpenſionis ſententiam in ipſum archiepiſcopum ſubſcriptis litteris confirmavit:

Innocentius epiſcopus, univerſis Cantuarienſis eccleſiæ ſuffraganeis ſalutem.

AD communem volumus notitiam pervenire, quod ſuſpenſionis ſententiam, quam venerabilis frater noſter P. Vvintonienſis epiſcopus, & dilectus filius P. ſubdiaconus, & familiaris noſter Norvvicenſis electus, in Stephanum Cantuarienſem archiepiſcopum auctoritate apoſtolica protulerunt, ratam habemus, & præcipimus inviolabiliter obſervari, donec idem archiepiſcopus, qui eam humiliter ſervat, mereatur ab ipſa, juxta formam eccleſiæ canonice præſtitam, relaxari, uno vinculo in aliud commutato. Quocirca univerſitati veſtræ per apoſtolica vobis ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus & vos epiſcopi præſcriptam ſententiam firmiter obſervetis, cùm interim nullam eidem debeatis obedientiam exhibere. Datum Laterani, pridie Nonas Novembris.

His ita geſtis, canonici Eboracenſis eccleſiæ præſentaverunt domino papæ magiſtrum Simonem de Langetona, poſtulantes ut ejus electionem confirmaret. Quibus Papa: Noveritis quod ipſum non habemus pro electo, quia illum ad tantam dignitatem promoveri certis de cauſis non patiemur. Et cum præcipue contra prohibitionem noſtram iſta ſit electio celebrata, nos eam caſſamus penitus, & in perpetuum damnamus: decernentes utique ut ineligibilis ſit, ne abſque diſpenſatione ſedis apoſtolicæ contingat, ad pontificalem eligi dignitatem. Caſſata igitur electione prædicta dominus papa canonicis præcepit, ut ſtatim in electione procederent: ſin minus, ipſe eis paſtorem provideret idoneum. Tunc canonici, ſicut prius proviſum fuerat, poſtulaverunt Vvalterum de Grai, epiſcopum Vvigornienſem, propter carnis munditiam, ut aſſerebant, ut qui ab utero matris virgo permanſerat uſque in præſentem diem. Ad hoc dicitur Papa reſpondiſſe: Per ſanctum Petrum virginitas magna virtus eſt, & nos eum damus vobis. Itaque accepto pallio, epiſcopus memoratus rediit in Angliam.

I I I. Patriarcha Maronitarum, qui, ut ſupra in vita Lucii Papæ I I I. auctoritate Tyrii aſſeruimus, tunc temporis, relictis Monotheliturum erroribus, ad fidem catholicam acceſſerunt, ſub Innocentio Papa I I I venit ad hoc concilium Lateranenſe: ubi plenißime ras ad fidem catholicam virtuſque ſacros ſpectantes edoctus, ſuos eoſdem ſequi voluit: ſicque ſemper in fide catholica immobiles, quamtumvis infidelium preſſuris agitarentur, perſtiterunt: ut littera illorum ad Leonem X. reddita, quæ, ipſe Baronio anno 1182 numero 4. exſtant, aperte teſtantur.

I V. De Toletano primatu hic quoque agitata controverſia: cujus diſceptatio ex Toletana eccleſia codice MS. refertur a Garſia Loaiſa, in notis ad decretum Gundimari In hoc generali ſynodo, *ait MS. codex*. Rodericus archiepiſcopus Toletanus, & Hiſpaniarum primas, de facultate Pontificis, latine concionatus eſt. Sed quia ex diverſis mundi provinciis, tam clerici quam laici convenerant: ut omnibus ſatisfaceret, rationes & teſtimonia latino ſermone prolata, laicis & maternis linguis, ſingulis exponebat, Romanis videlicet, Theutonicis, Francis, Anglis, Navarris, & Hiſpanis. Hujuſmodi autem prædicationis expoſitio valde placuit; utpote quæ admirationem omnibus, propter concionatoris acumen, & ingenii ſubtilitatem, attulit: cum ab Apoſtolorum tempore auditum non ſit, aut ſcriptum reperiatur, quemquam ad populum eamdem concionem habuiſſe, tot, ac tam diverſis linguis cuncta exponendo. In eodem autem concilio obtinuit, ut per decennium, legati munere in Hiſpania fungeretur. Sed ultra permiſſum eſt illi, ut cum trecentis illegitime natis diſpenſare poſſet; ut ex his ad ſacros ordines quidam, alii vero ad beneficia etiam animarum curam habentia, reliqui ad dignitates, & honores, ejus voluntate promoverentur; & ut cum aliquibus excommunicatis, ſacrilegis, irregularibus, & concubinariis diſpenſaret. Eſt etiam conſecutus, ut quamprimum civitas Hiſpalenſis redderetur cultui Chriſtiano, ſine ſtrepitu judicii, jure primatus eccleſiæ Toletanæ ſubeſſet. Obtinuit etiam, ut omnes eccleſias tam cathedrales, quam alias, quæ in omnibus Hiſpaniarum regnis ex Maurorum poteſtate in Chriſtianorum ditionem pervenirent, poſſet pro ſuo libito canonice ordinare: & non ſolum clericos, ſed canonicos & prælatos in eiſdem recenter creare. Et quoniam velut umbra cuncta præterеunt, & quæ geruntur in tempore, cum tempore dilabuntur: non abs re priſcis, noſtriſque temporibus ſtatutum eſt, quæ æterna digna ſunt propagatione, ſcriptis mandentur, & monumentis æternis; ut nulla poſſint oblivione deleri. Ideoque notum ſit omnibus hominibus præſentem paginam inſpecturis, quod in eodem concilio apud Lateranum præfatus dominus Rudericus Toletanæ ſedis archiepiſcopus, Hiſpaniarum primas, impetrata audientia ab eodem Papa, propoſuit in pleno conſiſtorio coram ipſo, & cardinalibus, & pluribus archiepiſcopis, & epiſcopis, & abbatibus, & canonicis

ed by Google

ANNO CHRISTI 1215.

nonicis, & aliis clericis, querimoniam de Bracarenſi, & Compoſtellano, & Tarraconenſi, & Narbonenſi archiepiſcopis: quod nollent ei, tanquam primati ſuo, debitam obedientiam præſtare. Et ut probaret illorum ſe primatem eſſe, oſtendit privilegia & legit, Honorii, Gelaſii, Lucii, Hadriani, & ejuſdem Innocentii III. Romanorum Pontificum: quibus continebatur & manifeſtiſſime probabatur, Toletanum archiepiſcopum Hiſpaniarum eſſe primatem. Addidit etiam idem archiepiſcopus Toletanus, habere ſe alia plura privilegia, & monimenta, & ſcripta, quibus oſtendebatur eſſe ſe Hiſpaniarum primatem. Oſtendit etiam eadem die, & legit ibi ſententiam Hyacinthi cardinalis, Apoſtolicæ ſedis legati, latam in archiepiſcopum Bracarenſem: qua jubebatur, ut Toletano archiepiſcopo, tanquam primati ſuo obediret. Legit etiam exſecutionem ejuſdem Hyacinthi miſſam ſuffraganeis eccleſiæ Bracarenſis, in qua eis præcipiebat, ut Toletano archiepiſcopo tanquam primati ſuo, debitam reverentiam & obedientiam exhiberet. Unde obnixe petebat, ut jus ſuum ſibi redderetur.

ANNO CHRISTI 1215.

Cui reſpondit archiepiſcopus Bracarenſis, qui fuerat ad hoc ſpecialiter citatus, ſicut fuit poſtea per ipſum Papam, & teſtes legitimos ſufficienter probatum, conteſtari ſe litem in præſentia ejuſdem Papæ: propterea quod non fuerat ad hoc citatus, & ideo ſe non debere reſponſum dare: & ſententiam prædicti Hyacinthi penitus ſe ignorare affirmavit. Dominus autem Toletanus, impetrata a domino Papa audientia, reſpondit:

Pater ſancte, mirum non eſt, ſi Bracarenſis, qui præſens eſt, citationem apoſtolicam, & Toletanæ eccleſiæ primatum, & domni Hyacinthi ſententiam, hac de re latam deneget, ſeu non erubeſcat ſupprimere: cum olim prædeceſſor ſuus Burdinus archiepiſcopus Bracarenſis, non ſolum contra Romanam eccleſiam, quæ omnium eccleſiarum mater eſt & magiſtra, non erubuit recalcitrare: ſed tanquam alter Arius, viſus ſit inter catholicos ſempiternam ſchiſmatis diſcordiam ſeminare. Cujus rei talem affero probationem. Cum dominus Bernardus quondam archiepiſcopus Toletanus Romanam curiam viſitaſſet, & ad propria rediens, per Lemovicenſem civitatem tranſiſſet, deduxit ſecum inde clericos & pueros in Toletana eccleſia collocandos & nutriendos: inter quos Burdinum, de quo ſit ſermo: quem non ſolum bonis ditavit, ſed etiam litteris eruditendum curavit; quem deinde creavit archidiaconum Toletanum. Hic vero cooptatus in Conimbricenſem epiſcopatum, antiquum nomen mutavit, & pro Burdino, Mauricius appellari voluit. Progreſſu temporis ad inſtantiam domini Bernardi, cujus alumnus exſtiterat, in archiepiſcopum Bracarenſem aſſumptus eſt. Cum autem videret dominum Bernardum ſenio confectum, immemor acceptorum beneficiorum, depoſita ovina pelle, non erubuit lupinam induere. Acceſſit itaque ad curiam, & a domino Paſchali Papa II. obnixe petiit, ut domino Bernardo ſene jam & inutili amoto, in ejus locum ſe ſubſtitueret in Toletana eccleſia. Cujus preces dominus Papa, tanquam frivolas & inanes, nihili fecit. Interim orta eſt diſcordia inter Paſchalem Papam II. & [a] Othonem Imperatorem. Hic autem Mauricius, ſive Burdinus, exiſtimans notam ſibi eſſe inuſtam, quod in petitione eccleſiæ Toletanæ repulſam ſit paſſus, acceſſit ad Imperatorem, & modis omnibus ad ſummum pontificatum aſcendere conatus eſt: & validiſſimo Imperatoris inſtructus exercitu, urbem Romanam ingreſſus, tanquam ſacrilegus & apoſtata, non erubuit Paſchalis veri pontificis apoſtolicam uſurpare ſedem: & ſumpto Gregorii octavi nomine, commentitiis & falſis bullis, per univerſum orbem apoſtolicas, imo apoſtaticas litteras dirigebat. Interim vita functus eſt Paſchalis, in cujus locum ſuffectus eſt Gelaſius ſecundus: permanente adhuc diſcordia mortuus etiam eſt. Huic ſucceſſit [b] Alexander III. qui cum Imperatore [c] Othone in gratiam rediit, & pacem inter imperium & eccleſiam Romanam conſtituit. Deinde Burdinus, ſeu Mauricius, tanquam ſacrilegus & excommunicatus, incluſus eſt in perpetuum in Calabria, in quandam caveam, in monaſterio ſanctæ Trinitate Scapile. Hoc non ſolum authentica hiſtoria teſtatur, verum etiam laicorum pictura hoc aſſerit & proteſtatur. Si quis adſtantium hac de re dubitat, tollat oculos ad præſentis hujus loci parietes, & videbit hujuſmodi hiſtoriam picturatam. Erigentes autem oculos, omnia, ut dixerat, viderunt: & domini Toletani ſubtilitatem & peritiam collaudantes, cœperunt tum admurmurare, tum etiam in domini Bracarenſis faciem intendere, quæ magno jam erat rubore perfuſa.

[a] Corr. Henrico.

[b] Corr. Calliſtum II.

[c] Corr. Henrico.

Compoſtellanus ſimiliter eadem die in pleno conſiſtorio reſpondit: Pater ſancte, certe deriſoria videtur petitio domini Roderici, quod eccleſia Compoſtellana tam antiqua & nobilis, condita in honorem apoſtoli Jacobi Domini conſanguinei, qui primo in Hiſpania verbum Domini ſeminavit, & infinitos ad fidem Chriſti convertit, cujus corpus in eadem eccleſia requieſcit, nunc (quod abſit) obediat eccleſiæ Toletanæ. Dominus autem Rudericus archiepiſcopus Toletanus, petita & obtenta a domino Papa facultate reſpondit: Pater ſancte, utinam cauſa iſta in rationibus reverendi archiepiſcopi Compoſtellani nunc propoſitis remaneret, & aliæ undique allegationes miſſarent: maxime ſi per prædicta credat ſe poſſe defendere, Toletanæ eccleſiæ ſe nullam debere obedientiam: ad quod breviter reſpondeo. Cauſa mea deriſoria fortaſſe videbitur, non tamen ſapientibus, ſed inſipientibus. Si antiquitatem Compoſtellanæ eccleſiæ pro te facere exiſtimas, antiquitas iſta centum & novem ſpatio annorum continetur: quod ſic perſuadeo. Dominus Calliſtus Papa, ad inſtantiam principis, cleri, & populorum Hiſpaniæ, metropoliticum jus antiquæ & celeberrimæ civitatis Emeritenſis Compoſtellam tranſtulit anno Domini MCXXIV. tum quia civitas Emeritenſis erat ſub dominio Sarracenorum conſtituta, tum quia peregrinantium devotio, qui ob reverentiam beati Jacobi, cujus corpus ibidem creditur eſſe ſepultum, in melius ſemper creſceret. Nam uſque ad hæc tempora oratorium quoddam admodum parvum erat locus ille, in quo nunc ſita eſt Compoſtellana eccleſia. Antiquior eſt ergo eccleſia Toletana, quæ fundata eſt a tempore Eugenii, qui Pauli Apoſtoli fuit diſcipulus. Si nobilitate eccleſiæ ſuam tueri cauſam nituur, propter invocationem beati Jacobi: licet apoſtolorum appellatio nobilis ſit & illuſtris, nobilior tamen eſt & illuſtrior beatæ Virginis, cujus invocatione & nomine eccleſia quæcumque, auguſtiſſima & celeberrima efficitur: & potiſſimum Toletana, quam ipſa Virgo ſanctiſſima præſentia ſua inviſere voluit, atque dignata eſt, cum quondam beato Illephonſo archiepiſcopo Toletano ſacrificium Domino offerenti, & omnibus præſentibus qui divinum audiebant officium, ſe viſibilem præbuit. Si præterea in ſuæ cauſæ confirmationem conſanguinitatem Domini inducit: certe nemo ſanæ mentis ignorat, arctiori conſanguinitatis vinculo B. Virginem Domino copulatam eſſe, quem concepit, peperit, nutrivit, & uſque ad crucis patibulum & ſepulcrum ſecuta eſt. Si inducat etiam primam divini verbi promulgationem, & plurimorum converſionem ad fidem Chriſti in Hiſpania: qui Divinam paginam noverunt, teſtimonium perhibeant. Ego tantum legi datam ei fuiſſe poteſtatem prædicandi in Hiſpania: ſed interim cum per Judæam & Samariam divinam legem ſeminaret, ſub Herode Hieroſolymis truncato capite, exhalavit animam & Domino reddidit. Quomodo ergo ibi prædicavit, quo nondum ingreſſus eſt? Aut ſine prædicatione, quos obſecro, convertit ad Dominum? Memini bene in primis me annis accepiſſe a quibuſdam ſanctis monialibus, & religioſis viduis, paucos admodum ejus prædicatione ad fidem converſos eſſe: in qua cum tam exiguos progreſſus effici videret, in patriam reverſus, fato functus eſt. Si nobilitatem etiam ſepulturæ inducant, quod ibi divus jaceat Jacobus, libenter aſſentior cum his, qui iſtud aſſerunt: licet quadam affirment, corpus ejus Hieroſolymis requieviſſe; poſtea raptum a diſcipulis, delatum eſſe & ſepultum apud Compoſtellam. Abſit autem ut propter gloriam hujus primatus, aſſeram corpus beatæ Virginis, quod firmiter credimus in cœleſtibus cum Domino glorioſum eſſe, in eccleſia Toletana fuiſſe aliquando ſepultum, pedibus humanis quotidie conculcandum. Membratim enim me dilaniari potius paterer, quam ad hoc affirmandum animum adjicere. Videat ergo dominus Compoſtellanus, an debeat eccleſiæ Toletanæ faſces ſubmittere. Sed omiſſis rationibus, ſi placet, reſpondeat propoſitæ quæſtioni. Dominus autem Compoſtellanus reſpondit, quod licet Toletanus eſſet Hiſpaniarum primas, quod falſiſſimum erat: non tamen ejus ſuffraganei deberent ei in aliqua re obedire. Qua reſponſione multi crediderunt Compoſtellanum conteſtatum eſſe litem.

Pro Tarraconenſi autem archiepiſcopo, qui non aderat, reſpondit epiſcopus Vicenſis [a] ſuffraganeus ejus, pro ſe & pro aliis ſuffraganeis ejus abſentibus: Toletanum archiepiſcopum nec eſſe primatem, nec ſe debere illi in aliquo obedientiam præſtare.

[a] Corrige. Vicenſis.

Narbonenſis qui tunc aberat, ſequenti die in pleno conſiſtorio reſpondit, ſe ad hoc citatum non fuiſſe. Acta ſunt hæc apud Lateranum octavo Idus Octobris, anno Incarnationis Dominicæ MCCXV. pontificatus domini Innocentii Papæ III. anno XVIII. Hæc ex libro MS. eccleſiæ Toletanæ.

Quæ omnia peregit publice Rudericus Ximenius Romæ in ſui primatus cauſa, quam obtinuit. Nam ſummus Pontifex primatus honorem eidem coram omnibus detulit; ſicut ante in diplomate conceſſerat: idemque Honorius, & Gregorius ejus ſucceſſores probaverunt.

Ipſa Honorii & Gregorii epiſtola recitantur a Caſſetano Fonſeca, in opere de Primatu Toletano.

Contrarium aſſerit Mariana lib. XII. cap. IV. nempe Pontificem non pronunciaſſe. Roderici, *inquit*, orationem, cum Bracarenſis qui aderat, & Auſetanus epiſcopus pro Tarraconenſi, refellere aggreſſi eſſent, abiſſent alii quorum intererat: lite integra diſceſſum eſt, neutro inclinatis ſententiis. *Idem ait Surita, Annal. lib. II cap. XXVIII. Quibus ſuffragantur epiſtola duæ Honorii Papæ III. qui Innocentio III. ſucceſſit: altera ad Rodericum Toletanum, altera ad Bracarenſem archiepiſcopum: quibus ex litteris conſtat, cauſam ab Innocentio non fuiſſe judicatam.*

ANNO CHRISTI 1215.

V. *Stero in chronico ad hunc annum.* In hac Synodo Kymenſis epiſcopatus inſtituitur: ad quam ſedem Rugerus primum epiſcopus ordinatur. *Idem narratur in chronico Saliſburgenſi.*

VI. *Godefridus monachus in Annal. ad annum MCCXV.* In hoc concilio Orientalis eccleſia, quod antea inauditum fuit, ſe ſubditam Romanæ eccleſiæ exhibuit. Nam Conſtantinopolitani duo in patriarcham electi Romam venerunt. Qui ambos conſilio cardinalium depoſuit, & tertium ſubſtituit & inveſtivit, & ad ſedem propriam remiſit.

VII. *Actum eſt in eodem concilio de rebus imperij, quod Friderico aſſertum eſt, repugnante nequicquam Ottone; ut ex Richardi de S. Germano chronico M. S. edidiſſe Odoricus Raynaldus his verbis:* Scribit Richardus, omnium principum nuncios ad concilium illud confluxiſſe, in quo non modo de apparanda crucesignatorum expeditione ad impiam Saracenorum tyrannidem evertendam, verum de imperii rebus erat agitandum: miſiſſeque oratores ſuos Othonem, ac Fridericum; alterum, ut obtenta venia imperium recuperaret, e quo dejectus fuerat; alterum, ut ſibi aſſereret: atque etiam aſperioribus animis utrimque certatum. Quippe cum Othonis orator, Mediolanenſis genere, omnibus illum eccleſiæ imperiis demiſſe paritutum proponeret, atque ut in gratiam cum eccleſia reſtitueretur, urgeret: reſtitit Marchio Montisferrati, atque acriter Othonis preces ſex de cauſis non admittendas contendit. Primum, quod datum Romanæ eccleſiæ ſacramentum infregiſſet; ſecundo, quod ea ob quæ occupata anathemate devinctus eſſet. Primum, quod datum Romanæ eccleſiæ ſacramentum infregiſſet:

conſuetudinem ſanctæ Catholicæ & Romanæ eccleſiæ, de die in diem per hoc miraculum cœperunt converti. Et iſte Jonas patriarcha magno concilio Romano interfuit, & poſtmodum in patriarcham Alexandrinum promotus eſt.

XIV. *De Simone de Alna Ciſtercienſis ordinis laico, deque prophetico illius ſpiritu admirabilia quædam narrat Cæſarius lib. 3. cap. 19.* Unde factum, *ait*, ut dominus Innocentius papa ad concilium ſuum generale illum vocaret, vocatumque de pluribus interrogaret : a quo tam ipſe, quam ceteri cardinales, didicerunt experimento, quod ſpiritu polleret prophetico.

ANNO CHRISTI 1216.

CONCILIUM MELODUNENSE,

ANNO CHRISTI 1216.

A PETRO SENONENSI ARCHIEPISCOPO

& ſuffraganeis celebratum, anno MCCXVI.

Petrus II. archiepiſcopus 72. obiit anno 1222.

LUdovicus Philippi Auguſti regis Francorum filius, rex delectus ab Anglis, qui a Joanne rege ſuo defecerant, in Angliam armatus irrupit. Ægre id tulit Innocentius pontifex, quod & ſedi Apoſtolicæ vaſſigalis eſſet Anglia, & Joannes rex ſacræ militiæ nomen dediſſet : quod qui fecerant, quatuor annorum induciis ex recenti Lateranenſis concilii decreto gaudebant. Excommunicatur igitur Ludovicus a Gualone legato. Philippus rex, cum religioſe ſervare vellet pactas inducias cum Joanne rege, qui tamen eas ſæpe violaverat : adeo Ludovicum filium non adjuvit, ut in eum ac procerес qui ſecuti ipſum erant bonorum omnium publicatione animadverterit. At ne ſic quidem facere potuit, quin eſſet Pontifici ſuſpectus : qui cum vehementiſſimas ea de re litteras ad Petrum Senonenſem archiepiſcopum ejuſque ſuffraganeos dediſſet : ii cœcta Melodunі Synodo, regem culpa vacare pronuntiarunt. Hæc rerum Gallicarum Anglicarumque ſcriptores, ac præſertim Guillelmus Armoricus.

Ex editione Regia.

CONSTITUTIONES

ex Concilio Petri archiepiſcopi Senonenſis.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut advocati jurent de calumnia.*
II. *De eo qui per annum & diem in excommunicatione publica fuerit.*
III. *Ut Prior mutuo pecuniam non ſumat ultra* 40. *ſolidos.*
IV. *Ut Prior nullam pecuniam accipiat a Judæo.*
V. *Ut abbates, priores, &c. quotannis computent in capitulo.*
VI. *Ut abbas pecuniam mutuo non accipiat ultra ſummam ab epiſcopo taxatam.*
VII. *De veſtibus & calceamentis abbatum & aliorum religioſorum.*

CAPUT I.

I. *Ut advocati jurent de calumnia.*

STatuimus ut advocati jurent de calumnia de cetero, in cauſis tam inchoatis quam inchoandis, aut non admittantur ad eas tractandas.

II. *De eo qui per annum & diem in excommunicatione publica fuerit.*

Si aliquis per annum & diem excommunicationem publicam ſuſtinuerit, compellatur poteſtas ſæcularis, ut excommunicatum ad unitatem eccleſiæ per ſuam poteſtatem venire compellat, mittendo manum in ipſum & res ejus.

III. *Ut Prior mutuo pecuniam non ſumat ultra* XL. *ſolidos.*

Statuimus, ne Prior, niſi conventualis, ultra ſummam quadraginta ſolidorum, ab aliquo, ſine A licentia abbatis ſui, vel epiſcopi ſui, ſi remotus fuerit abbas, mutuo pecuniam accipiat : quod ſi forte fecerit, abjiciatur a prioratu, nec denuo valeat priorarum adipiſci, quouſque per concilium provinciale fuerit reſtitutus.

IV. *Ut Prior nullam pecuniam accipiat a Judæo.*

Eidem pœnæ ſubjaceat Prior, qui quamcumque ſummam pecuniæ receperit a Judæo.

V. *Ut abbates, priores, &c. quotannis computent in capitulo.*

Statuimus ut abbates, priores, & alii obedientiarii, de ſingulis proventibus & reditibus & expenſis B computent ſingulis annis diligenter in capitulo. Et ut ſtatus tam abbatiarum quam prioratuum a clauſtralibus cognoſcatur, compurus in ſcriptis redigatur: ita quod conventus penes ſe retineat unum ſcriptum, & abbas aliud.

VI. *Ut abbas pecuniam mutuo non accipiat ultra ſummam ab epiſcopo taxatam.*

Nullus abbas mutuo recipiat pecuniam, ſine capituli ſui, vel majoris & ſanioris partis conventus licentia, ultra ſummam ab epiſcopo ſuo taxandam ſecundum monaſterii facultates : qui contra fecerit, per epiſcopum ſuum puniatur.

C VII. *De veſtibus & calceamentis abbatum & aliorum religioſorum.*

Præcipimus abbatibus & aliis religioſis, ut ipſis veſtibus & calceamentis ordini ſuo congruentibus utantur. Et ſi abbates in his obſervandis ſeu corrigendis fuerint negligentes, per epiſcopos ſuos puniantur.

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

Ex Tomo II. Conciliorum Britanniæ, Henr. Spelmanni, pag. 2.

CONSTITUTIONES RICARDI POORE, SARUM EPISCOPI,

circa annum Domini 1217.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

TITULI CAPITUM.

1. *Ut ſancti ſint miniſtri eccleſiæ. Item, qui ſuſpenſi.*
2. *De irregularitatibus de quibus epiſcopus poteſt diſpenſare.*
3. *Qualiter archidiaconi inſtruere debent ſacerdotes in fide, & in articulis fidei.*
4. *Capitulum continens expoſitionem catholicæ fidei.*
5. *De munditia ſacerdotum & clericorum.*
6. *De focariis amovendis.*
7. *De pœna archidiaconorum, officialium, decanorum.*
8. *De pœna & ſatisfactione focariarum ſacerdotum.*
9. *De pœna ejus qui polluerit filiam ſpiritualem.*
10. *De ſuperbia vitanda, in geſtu, habitu, & verbis, & indumentis clericorum.*
11. *De bono pacis.*
12. *De hoſpitalitate ſervanda.*
13. *De numero ſacramentorum.*
14. *Ne laici, laudabiles conſuetudines frangant.*
15. *Ne Miſſa venales ſint, nec emerent ſe annualibus vel triennalibus ſacerdotes.*
16. *De baptiſmo & ejus effectu.*
17. *Fontes ſub fera claudantur.*
18. *De baptiſterio.*
19. *De forma baptizandi.*
20. *Quod chriſmales niſi in uſus ornamentorum eccleſiæ non convertantur.*
21. *De pueris cuſtodiendis.*
22. *De inquiſitione patris pueri.*
23. *Quod pater debeat admitti ad levandum puerum.*
24. *De ſacramento Confirmationis.*
25. *Ubi debeant audiri confeſſiones mulierum.*
26. *Qualiter admittenda ſunt purgationes defamatorum.*
27. *Qualiter ſe debeat gerere ſacerdos in confeſſione audienda.*
28. *De majoribus peccatis.*
29. *Ne ſacerdos revelet confeſſionem.*
30. *Ne pœnitentia injungatur ſine reſtitutione.*
31. *De decimis dandis.*
32. *De pœna communicantium cum excommunicatis.*
33. *De ſolemni excommunicatione.*
34. *De ſacramento Euchariſtiæ.*
35. *De effectu Euchariſtiæ.*
36. *De canone Miſſæ.*
37. *Quod ſingulis diebus dicatur pro defunctis*, Placebo Domino.
38. *Ne ſacerdos oſculetur hoſtiam.*
39. *Ne Euchariſtia detur ſecretius.*
40. *De ornamentis eccleſiæ.*
41. *Ne bona eccleſiæ alienentur niſi in caſibus conceſſis.*
42. *De defectibus ſupplendis de bonis defuncti, de pœna archidiaconi in hoc negligentis.*
43. *De eodem.*
44. *De eccleſiis ad firmam tradendis.*
45. *Ne ulli religioſi aliquem habeant ingreſſum in poſſeſſionibus eccleſiæ, ſine conſenſu epiſcopi.*
46. *Ne penſio in eccleſiis detur alicui, ſine aſſenſu noſtro.*
47. *De capellanis extraneæ ordinationis.*
48. *Ne amoveantur idonei ſacerdotes.*
49. *De pœna incontinentium.*
50. *Ne prædicatores admittantur ſine litteris epiſcopi.*
51. *De pœna eorum qui aliquid dant vel accipiunt pro ſpiritualibus.*
52. *Ne incluſi alios de nocte in domo ſua recipiant.*
53. *De exceſſibus in prebendis corrigendis.*
54. *De matrimonio contrahendo.*
55. *De reverentia matrimonii.*
56. *De forma contrahendi matrimonia.*
57. *De clandeſtinis matrimoniis.*
58. *De ſacrilegiis & maleficiis in nuptiis.*
59. *De modo prohibito in affinitate carnali, vel ſpirituali.*
60. *Ne quis ſuper dubio caſu cauſam matrimonii definiat.*
61. *De iis qui per adulterium polluuntur.*
62. *Quod prægnantes ſibi provideant, cum tempus partus appropinquat.*
63. *Ne conjugati viri tranſeant ad religionem inconſulto epiſcopo.*
64. *Quod de cetero in quinto gradu conſanguinitatis liceat contrahere.*
65. *De denunciatione facienda, cum matrimonia in eccleſiis ſunt contrahenda.*
66. *De teſtibus recipiendis ad probandam conſanguinitatem.*
67. *De ſacramento extremæ unctionis.*
68. *De eodem.*
69. *De eodem.*
70. *De teſtamentis faciendis, & memoria fabricæ Serum eccleſiæ.*
71. *Ne perſonæ eccleſiæ ædificent in feudo laïcali.*
72. *Ut primo a medicis moneantur ægri ad ea quæ ſunt animæ.*
73. *De motibus ſacerdotum propriis refrenandis.*
74. *De eodem.*
75. *De reditu ad religionem.*
76. *De reverentia.*
77. *De procurationibus archidiaconorum.*
78. *De prædicatoribus epiſcopi recipiendis.*
79. *De beneficiis magiſtris ſcholarum providendis.*
80. *De receptione ſ..... beneficii.*
81. *De idoneis præſentandis ad vacanda beneficia.*
82. *Ne viri eccleſiaſtici fidelitatem laïcis præſtent.*
83. *De eccleſiarum patronis.*
84. *De ſtipendiis ſacerdotum.*
85. *De vicariis faciendis.*
86. *Quod omnes clerici beneficiati habeant prædictas conſtitutiones.*
87. *De ſententia excommunicationis.*

CAPUT I.

I. *Ut ſancti ſint miniſtri eccleſiæ. Item, qui ſuſpenſi.*

CUm nec rugam nec maculam admittat eccleſia gloriosa, non ſolum lavacro aquæ in verbo vitæ mundata, ſed etiam ſanguine agni incontaminati & immaculati Chriſti plenius abluta : non me-

Multis in locis deſcribit iſte conſtitutiones Odonis ep. Par. ſupra poſitas, an. 1196.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

diocriter gloriatur de miniſtrantium ſibi munditia & diſpenſatorum ſuorum induſtria.

Quibus ſpecialiter præcipimus, quod in Levitico legitur: *Sancti eſtote, quoniam ego ſanctus ſum.* A quibus cum præcipue ſanctitas exigatur, utpote de quorum converſatione mors & vita ſubditorum dependere dinoſcitur: primo miniſtris eccleſiæ, qui ad noſtram curam ſpecialiter pertinent, certa forma præſcribatur, per quam eccleſiaſtica ſacramenta ſic per eorum miniſteria rite tractentur, & recte diſpenſentur: ut & Deus placetur, & grex eis commiſſus ædificetur. *Levit. xi. 44.*

Sed ne terra ſentibus obeſſet, ſemen Dominicum ne utiliter commendetur, & modicus vel nullus fructus exſpectetur: prius area Domini purgetur, B mundetur, vepres ſuccidantur, & herbæ mortiferæ radicitus evellantur.

In primis in virtute Spiritus ſancti diſtricte præcipimus, ut omnis miniſter eccleſiæ, & præcipue ſacerdotes, diſcutiant diligenter & ſolicite, juxta teſtimonium conſcientiæ ſuæ, quales ad ordines ſuſceptos acceſſerunt, & quo fine. Generaliter omnes, quos irregularitatem in ordinis ſuſceptione, vel ante, vel poſt ordinis ſuſceptionem, conſtat extraiiſſe, niſi cum eis diſpenſatum fuerit expreſſe ab eo qui cum eis diſpenſare potuerit, ab officii ſui exſecutione ſuſpenſos denunciamus.

Ne autem ignorans ignoraret: irregulares, qui ſecundum canones ab ordinibus prohibentur, & illos qui cum diſpenſationis gratia admittuntur, ſeriatim duximus, & per ordinem ſpecificandos. C

Homicidæ, advocati cauſa ſanguinis, exſecutores ſervorum in publicis adminiſtrationibus, ſimoniaci, interventores ſimoniacarum pactionum; & qui labe illa infecti, ordines ſcienter ſuſceperunt. Qui ab hæreticis & ſchiſmaticis damnatis, vel nominatim excommunicatis, ſcienter ordines ſuſceperunt. Item bigami, corruptarum mariti, Deo ſacrarum virginum violatores. Item qui excommunicati, ordines ſcienter ſuſceperunt, vel furtive: & qui in ſuſceptis ſcienter tales miniſtrare præſumpſerint. Item ſortilegi, & maxime qui dæmonibus immolarunt: incendiarii eccleſiarum.

Omnes tales, niſi noſtrum, vel ſuperioris ſuper hoc requiſiverint conſilium, vel requiſitum habuerint, ex tunc ab exſecutione officii ſui ſe noverint ſuſpenſos.

II. *De irregularitatibus, de quibus epiſcopus poteſt diſpenſare.*

Qui vero non de legitimo matrimonio nati, & abſque epiſcoporum ſuorum diſpenſatione fuerint ordinati; & qui ſe noverint ſervorum filios, & præter conſcientiam illorum, a quibus ſcilicet licentia requiri debuit, ordinatos; vel a non ſuis epiſcopis præter ſuorum licentiam prælatorum ad ordines promotos: quoniam cum talibus diſpenſare poſſumus, præcipimus, quod omnes tales ſub pœna E ſuſpenſionis noſtrum ſuper hoc requirant conſilium.

Omnes autem dictas irregularitates de cetero ordinandos præcipimus ante ſuſceptionem ordinum diligenter attendere: & humiliter diſpenſationis beneficium, ſi diſpenſabilis ſit irregularitas, poſtulare. Certum eſt enim, ſecundum ſanctorum traditiones, irregulares præſumptuoſe & periculoſe miniſtrare, cum quibus non eſt diſpenſatum.

Adjicimus autem, diſtricte præcipiendo, ut omnes, qui in conſcientia mortalis peccati prius perpetrati, vel propter quæſtum temporalem tantum, ordines ſuſceperint, officium ſuum non exſequantur, antequam ſacerdoti confiteantur. A

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

III. *Qualiter archidiaconi inſtruere debent ſacerdotes in fide, & in articulis fidei.*

Cum per miniſterium noſtrum eccleſiaſtica ſacramenta debeant tractari & diſpenſari: neceſſaria eſt vobis, filii cariſſimi, fidei catholicæ agnitio & profeſſio, quia *ſine fide impoſſibile eſt placere Deo.* Et ſicut corpus ſine ſpiritu mortuum eſt, ita fides ſine operibus mortua eſt. Propterea vobis præcipimus, pro bene vivendo, fidem rectam teneatis: parochianos veſtros in articulis fidei, ſine qua non eſt ſalus, ſæpius inſtruentes. Quod ut melius & expeditius fiat a vobis, diſtricte præcipimus & injungimus archidiaconis, quod in capitulis ſuis expoſitionem in generali concilio promulgent ſane, & ſimplicibus verbis ſacerdotibus exponant: & ſacerdotes, prout Deus eis inſpiraverit parochianos ſuos inſtruant, & eis illam expoſitionem frequenter domeſtico idiomate ſane inculcent, quæ talis eſt: *Heb. xi.*

IV. *Capitulum continens expoſitionem catholicæ fidei.*

Firmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod unus eſt ſolus Deus, verus, omnipotens, æternus, immenſus & incommutabilis, incomprehenſibilis & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus: tres quidem perſonæ, ſed una eſſentia, ſubſtantia, natura, ſimplex omnino.

Exhortentur ſæpius ſacerdotes parochianos ſuos ad dicendum ſymbolum; & Dominicam, prout in capitulo concilii continentur, orationem, & ſalutationem ſanctæ Mariæ. Pueros frequenter quoque convocent, & unum vel duos inſtruant, qui alios inſtruant in prædictis.

Et quia parentes circa hujuſmodi ſunt periculoſe negligentes: moneant ſæpius, ut pueros & familiam ſuam, prout Deus eis inſpiraverit, inſtruant in prædictis, vel inſtrui faciant.

V. *De munditia ſacerdotum & clericorum.*

Cum de converſatione ſacerdotum mors & vita dependeant ſubditorum, & cum corpora miniſtrorum Chriſti, ſint vel eſſe debeant templum Spiritus ſancti: quicumque templum Dei violaverint, diſperdat eo Deus. Ne ſacerdotes tollentes membra Chriſti, faciant membra meretricis: diſtricte præcipimus, quod omnes eccleſiæ miniſtri, in ſacris ordinibus conſtituti, ſive ſint beneficiati, ſive non, honeſte & caſte vivant, ab omni fornicatione & immunditia ſe abſtineant, prout ad ſacrum eorum miniſterium dinoſcitur pertinere. D

VI. *De focariis amovendis.*

Sacerdotibus vero præcipue & ſpecialiter, in virtute Spiritus ſancti, & ſub periculo officii & beneficii, diſtricte præcipimus, ut continenter & honeſte vivant: concubinas ſuas a domibus ſuis procul expellant, & nullam familiaritatem cum eis de cetero habeant, nec in propriis domibus, nec in alienis: niſi velint ſimul beneficiis & officiis contra hoc agendo privari.

VII. *De pœna archidiaconorum, officialium, decanorum negligentium.*

Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi, in generali concilio ſtatutum eſt: quod clerici, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti, qui deprehenſi fuerunt incontinentiæ vitio laborare, & qui pro hac cauſa ſuſpenſi, officium ſuum exſequi *Concil. Lateran. IV. c. 14.*

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

præsumpserint, non solum ecclesiasticis beneficiis A spolientur; verum etiam, pro hac duplici culpa perpetuo deponantur: ut quos divinus timor non revocat, temporalis saltem pœna cohibeat a peccato. Prælati, quorum [a] tales iniquitatibus præsumunt sustinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari subjaceant ultioni. Unde oportet vos omnes, archidiaconi, officiales, & decani, tanto vigilantius super hoc vigilare, quanto negligentibus majus periculum imminere dinoscitur.

[a] Forte, qui tales in iniquitatibus.

VIII. *De pœna & satisfactione sacerdotum.*

Concubinæ sacerdotum frequenter moneantur ab B archidiaconis, & præcipue a sacerdotibus, in quorum parochia morantur, vel ut contrahant, vel ut claustrum ingrediantur, vel sicut publice peccaverunt, publicam agant pœnitentiam. Qui autem contra hanc monitionem salubrem, obtentu pecuniæ, vel familiaritatis, negligens inventus fuerit, pœnæ supradictæ subjacebit. Quod si ad nullum istorum induci possint per monitionem: interdictis eis, primo pacis osculo, & pane benedicto, in ecclesia, si perseveraverint in obstinacia, ipsæ & communicantes cum eis excommunicentur, sæculari justitiæ tradendæ, si nec sic resipuerint.

IX. *De pœna ejus qui polluerit filiam spiritualem.*

C

Et cum peccans sacerdos peccare faciat populum Dei: maxime a filia sua spirituali & pœnitentiali se abstineat, & ab omnibus quibus dispensaverit ecclesiastica sacramenta: sciens quod in detestationem tanti peccati, secundum canones & sanctorum patrum statuta, quindecim anni debentur, & postea detrusio in monasterio.

X. *De superbia vitanda, in gestu, habitu, & verbis, & indumentis clericorum.*

Eccli. 10. Quia *initium omnis peccati est superbia*, superbiam in gestu, habitu, & verbis prohibemus: præcipientes sub pœna suspensionis, ut sacerdotes & clerici quilibet, habitum habeant suo ordini competentem: D sacerdotes clausa desuper deferant indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Cappas manicatas ad suum officium intra ecclesiam non gerant: sed nec alibi, qui sunt in sacerdotio vel dignitatibus constituti, nisi justi timoris causa exegerit habitum transformari. Nec manicis aut sotularibus consutitiis, seu rostratis, sellis, frenis, pectoralibus, aut calcaribus deauratis, aut aliam superfluitatem gerentibus, aliquo modo utantur. Coronam & tonsuram habeant congruentem, officia vel servitia sæcularia non exerceant, maxime inhonesta. Mimis, joculatoribus, & histrionibus omnino non intendant: tabernas prorsus evitent, nisi forte causa necessitatis in E itinere constricti. Ad aleas vel ad taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis interfint: & se in ecclesiasticis officiis & aliis bonis studiis diligenter exerceant.

XI. *De bono pacis.*

Nullus clericorum sæcularem administrationem exerceat, ex quacumque oporteat laïcæ personæ actus sui reddere rationem. Antequam rationem administrationis suæ reddiderit, ad beneficia ecclesiastica non admittatur, quibus annexa est cura animarum. Nec advocari sint clerici, vel sacerdotes in foro sæculari, nisi vel proprias causas, vel miserabilium personarum prosequantur.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

Magna vobis, fratres carissimi, injuncta est necessitas pacis observandæ: cum Deus ipse, pacis sit auctor & amator, qui non solum cælestia & terrestria, sed etiam terrestria adinvicem voluit pacificare. Et cum non nisi per pacem temporis, & pacem pectoris, ad pacem perveniatur æternitatis: monemus vos, & districte præcipimus, quatenus pacem, quantum in vobis est, cum omnibus habentes, parochianos vestros moneatis, ut in unitate fidei & pacis vinculo, unum corpus sint in Christo. Inimicitias, si exortæ fuerint in parochia vestra, diligenter sedantes, amicitias compellentes, discordantes ad concordiam revocantes: quantum in vobis est non permittentes, quod sol occidat super iracundiam parochianorum vestrorum.

Illum abusum clericis penitus interdicimus, quando ad potus æquales sumendos se obligant potatores; & ille judicio talium plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fecundiores exhaurit. Unde interdicimus, quod nullus alium cogat ad bibendum. Si quis autem super hoc culpabilem se exhibuerit, nisi a superiore commonitus satisfecerit competenter, a beneficio & officio secundum statuta concilii suspendatur.

Bannum quoque scotallorum per sacerdotem fieri prohibemus. Quod si sacerdos vel clericus hoc fecerit, vel scotallis interfuerit, canonice punietur.

XII. *De hospitalitate servanda.*

Et cum non sufficiat declinare a malo, nisi faciamus bonum: præcipimus, quod sacerdotes, & beneficiati, secundum redditus & facultates suas, sint hospitales, & erga pauperes non avari. Monachis autem & fratribus tanto districtius id injungimus, quanto ad hoc ipsum constat ipsos arctius aliis multiplici ratione obligari. Qui vero patrimonio crucifixi abutuntur, vel luxuriose vivendo, vel hospitalitatis bonum non sectando: cum eorum habuerimus notitiam, eos canonice puniemus.

XIII. *De numero sacramentorum.*

Cum in dispensatione sacramentorum vestrum consistat ministerium: ut sacramenta a vobis rite tractentur, singula per ordinem persequemur. Sunt autem septem sacramenta, quorum quinque omnibus fidelibus communia sunt & necessaria.

Primum est baptisma, quod est janua omnium sacramentorum, & prima tabula post naufragium, sine quo non est salus: & est sacramentum ingredientium, sanctificans ingredientes, a peccato originali emundans.

Secundum est impositio manus, quæ fit ab episcopo, quæ confirmatio dicitur; quæ ingressos jam in mundum & sanctificatos per baptismum armat & roborat contra diabolum: & est sacramentum pugnantium.

Tertium sacramentum est pœnitentia, quæ ingressos in mundum & lapsos per peccatum, relevat & reparat.

Quartum est perceptio corporis & sanguinis Christi: quod, sive eucharistia, sive viaticum vocetur, in Christo suos unit & incorporat.

Quintum est extrema unctio, sacramentum scilicet * expedentium, quod visioni Dei nos præparat.

* Forte, decedentium.

Duo vero sequentia sunt, ordo & conjugium, nec omnium, licet quorumdam; nec per eorum virtutem peccata dimittuntur: sed in eorum altero, scilicet in conjugio, peccatum fornicationis vitatur;

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

in altero, ſcilicet in ordine, quorundam virtutes augentur.

Et quoniam quorumdam uſque adeo invaluit cupiditas, quod ſub pretium nituntur redigere inappretiabilem ſacramentorum gratiam : volentes a miniſtris eccleſiæ cupiditatem, quæ eſt radix omnium malorum, exſtirpare, prohibemus diſtrictius, ne ſacramentorum, vel ſacramentalium diſpenſatione, aliquid in pecunia exigatur ; ſed gratis dent quod gratis acceperint.

Jubemus ſub pœna ſuſpenſionis, ne ſacerdos aliquid exigat pro exſequiis mortuorum, vel benedictione nubentium, ſive pro edictis faciendis, ſive pro teſtamento ferendo, ſive pro matrimonio celebrando.

XIV. *Ne laïci laudabiles conſuetudines frangant.*

Et quoniam quidam laïci laudabilem conſuetudinem erga ſanctam eccleſiam, pia devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis nituntur infringere, ſub prætextu catholicæ puritatis : ſicut præcipimus pravas actiones ſuper his non fieri, ita pias & laudabiles conſuetudines præcipimus obſervari. Et qui malitioſe laudabilem conſuetudinem nituntur mutare, per vos, cognita veritate, compeſcantur, ſicut in concilio ſtatutum eſt ; & quod a terragio corpus ſepelire non differatur.

XV. *Ne miſſæ venales ſint, nec onerent ſe annualibus vel triennalibus ſacerdotes.*

Præterea venalitatem Miſſarum diſtricte inhibentes, præcipimus, ne pro annualibus vel triennalibus Miſſarum faciendarum, laïci vel alii aliquid dare, vel legare in teſtamentis cogantur : & ne ſuper his aliqua pactio vel actio vera, vel aliqua ſpecie palliata, a ſacerdotibus vel aliis fiat mediatoribus. Prohibemus etiam, ne ſuperflua multitudine talium annualium quandoque ſe onerent ſacerdotes, ad quæ explenda honeſte ſufficere non poſſint ; & propter quæ oportet certo pretio conductos habere ſacerdotes, vel ea vendere aliis facienda, ut ſe exonerent : quæ de cetero fieri, ſub pœna ſuſpenſionis prohibemus. Quidam manifeſtos uſurarios, & alios nominatim excommunicatos vel interdictos, alienos etiam parochianos, contemptis propriis ſacerdotibus, & in eorum præjudicium, ad ſepulturam, & ad communionem euchariſtiæ, & præcipue in ſolemnibus diebus, & confeſſionem vel alia ſacramenta, irrequiſita prælati ſui licentia, recipere præſumunt : quod de cetero prohibemus fieri. Et ſi ab aliquo attentatum fuerit, ad damna reſarcienda illi eccleſiæ, cui injuriatum fuerit, compellantur.

XVI. *De baptiſmo & ejus effectis.*

Cum baptiſmus janua ſit omnium ſacramentorum, & prima tabula poſt naufragium : quam ſit neceſſarium, patet ex verbis Domini, dicentis : *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non introibit in regnum cælorum.* Ab hac generalitate, nec ætas nec ſexus excluditur. Et ita apparet, quod baptiſmus generalior eſt & utilior quam circumciſio, cujus loco ſucceſſit : cum tam viri quam fœminæ baptizentur : tantum autem viri olim circumcidebantur. Quod autem efficacior ſit & utilior nunc baptiſmus, quam olim circumciſio, apparet. Nam de efficacia circumciſionis dicitur : *Anima, cujus præputii caro circumciſa non fuerit, peribit de populo ſuo.* Ecce non dicitur, quod ſalvabitur propter circumciſionem, ſed peribit incircumciſa. Sic damnationis vitatur periculum, ſed non pervenitur ad regnum cælorum.

De virtute vero & efficacia baptiſmi dicitur : *Niſi quis renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, non intrabit in regnum cælorum* : quaſi diceret : qui renatus fuerit ex aqua & Spiritu ſancto, intrabit in regnum cælorum : quod uſque ad mortem Chriſti fuit hominibus clauſum. Sed per ſacramentum baptiſmi Chriſti ſanguine rubricati, culpa remittitur, periculum vitatur, ad regnum cælorum pervenitur, cujus januam Chriſti ſanguis fidelibus ſuis miſericorditer reſeravit. Abſit autem quod univerſi parvuli pereant, quorum quotidie tanta moritur multitudo : quin & ipſis miſericors Deus, qui neminem vult perire, aliquod remedium procuravit ad ſalutem : qui, cum multitudinem peccatorum non habeant, peccato originali, quo tenentur, per virtutem baptiſmi ſui mundantur.

Duplex vero eſt peccatum : originale, quod abſque conſenſu contrahitur : & actuale, quod committitur ex conſenſu. Originale, quia non cum conſenſu contrahitur, per vim remittitur ſacramenti. Actuale vero, quod cum conſenſu contrahitur, ſine conſenſu minime relaxatur. Sed videri poſſet alicui, quod tantum duo ſufficiant ad ſalutem, videlicet fides & baptiſmus : & quod ſine his non ſit ſalus. Nam dicitur : *Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſalvus erit.* Ecce duo, fides, & baptiſmus, neceſſaria ad ſalutem : & ſubjungitur : *Qui vero non crediderit, condemnabitur.* Ecce alterum eorum ſufficit ad condemnationem. Sed fides in puero eſſe non videtur, & ita non ſalvabitur. Ad quod dicitur, quod in fide ſalvatur paternorum : quia ſicut aliunde contrahitur peccatum, aliunde curatur. Vel poteſt ſane dici, quod pueri credent non propter uſum fidei, ſed propter habitum quem ſuſcipiunt in baptiſmo.

Cum igitur tanta ſit virtus & efficacia hujus ſacramenti, & cum ab ipſo Domino ſit inſtitutum, & ejus ſanguine rubricatum : præcipimus, quod cum honore & reverentia magna celebretur hoc ſacramentum, & magna cautela, maxime in diſtinctione verborum & in prolatione verborum, in quibus tota vis conſiſtit ſacramenti, & ſalus puerorum. Hæc autem eſt forma ; *Ego baptizo te*, N. *in nomine Patris, &c.* Et in Romano vel Anglico ſub eadem forma doceat ſacerdos publice : laïcos inſtruat baptizare in neceſſitate, patrem & matrem.

XVII. *Fontes ſub ſera claudantur.*

Pro baptiſmo nihil omnino exigatur : ſed ſi quid offeratur, gratis accipiatur. Fontes ſub ſera claudantur & cluſa teneantur propter ſortilegia. Chriſma ſimiliter & oleum ſacrum ſub clave cuſtodiantur. Si vero is ad quem ſpectat cuſtodia, ea incaute reliquerit : tribus menſibus ab officio ſuſpendatur. Et ſi per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, graviori ſubjacebit ultioni.

XVIII. *De baptiſterio.*

Baptiſterium habeatur in qualibet eccleſia baptiſmali lapideum, vel aliquod competens, quod decenter cooperiatur, & reverenter conſervetur, & in alios uſus non convertatur. Aqua vero in qua puer fuerit baptizatus, ultra ſeptem dies in baptiſterio non ſervetur.

Si vero puer domi a laïco fuerit, propter neceſſitatem, baptizatus : aqua, propter reverentiam ba-

Joan. 3.

Gen. 17.

Marc. 16.

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

ptiſmi, vel fundatur in ignem, vel ad eccleſiam in baptiſterio deferatur: & vas illud comburatur, vel ad uſus eccleſiæ deputetur.

Semper ſacerdos interroget diligenter laïcum, cum in neceſſitate baptizaverit puerum, quid dixerit, & quid fecerit. Et ſi invenerit laïcum diſcrete & in forma eccleſiæ baptizaſſe, ſive in Gallico, ſive in Latino, approbetur.

XIX. *De forma baptizandi.*

Ad levandum puerum de fonte, tres ad plures recipiantur in baptiſmo, duo mares & una femina. Femina vero a duabus feminis & uno mare ſuſcipiatur. Quod amplius eſt, a malo eſt. At plures tamen, tanquam teſtes, ſi haberi poſſint, adhibeantur propter varios caſus. De baptiſmate & pœnitentia, præcipimus quod diaconi pœnitentias dare vel baptizare non præſumant, niſi in his caſibus, cum ſacerdos non poteſt, vel abſens eſt, vel indiſcrete non vult, & mors imminet puero vel ægroto. Si vero puer baptizatur a laïco, præcedentia & ſubſequentia in merſione expleantur a ſacerdote.

XX. *Quod chriſmales niſi in uſus ornamentorum eccleſiæ non convertantur.*

Panni etiam chriſmales non niſi in uſus ornamentorum eccleſiæ convertantur. Similiter alia ornamenta eccleſiæ quæ pontificalem accipiunt benedictionem, nullo modo in uſus profanos deputentur.

Si vero pueros cum ſale vel ſine ſale expoſitos contingat inveniri, baptizentur: ita tamen [a] quod non prolationem iſtorum verborum, *Ego baptizo te, in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, amen*, quæ ſola ſunt de ſubſtantia baptiſmi, & ſola habent cum intentione baptizandi proferri, hæc a baptizante verba prius dicantur, nominante baptizandum: *Ego non intendo te rebaptizare; ſed ſi tu non es baptizatus, ego baptizo te in nomine Patris, &c.*

[a] Forte, quod ante prolationem.

Eodem modo ſi mulier mortua fuerit in partu, & de hoc bene conſtiterit; ſcindatur, ſi infans credatur vivere, ore tamen mulieris aperto.

XXI. *De pueris cuſtodiendis.*

Feminæ moneantur, ut filios ſuos caute alant, & juxta ſe de nocte non collocent teneros, ne opprimantur: ſolos in domibus, ſi ignis fuerit, vel ſolos juxta aquas, ſine cuſtode non relinquant: & hoc eis omni die Dominica dicatur.

XXII. *De inquiſitione patris pueri.*

Diligenter inquirat ſacerdos, cujus ſit puer baptizandus, quis pater, quæ mater: ut ſic cognoſcat & puniat fornicatores: & cognoſcat qui legitimi, qui non.

XXIII. *Quod pater debeat admitti ad levandum puerum.*

Vidimus nuper puerum bis baptizatum propter hujuſmodi omiſſionem. Et quoniam propter multas cauſas neceſſe eſt ſacerdotem hujuſmodi interrogationes facere: præcipimus hoc ſtatutum diligenter obſervari.

XXIV. *De ſacramento Confirmationis.*

Cum ſacramentum confirmationis ad robur detur parvulis: frequenter ſacerdotes moneant populum ad confirmationem puerorum. Poſt baptiſmum enim ſuſcipi debet ſacramentum confirmationis, & publice proponatur in eccleſia. Quod ſi ultra quinque annos ad plus puer fuerit per negligentiam & incuriam parentum non confirmatus: tam pater quam mater ab ingreſſu eccleſiæ tamdiu ſuſpendantur, quouſque puer confirmetur. Simili pœnæ ſubjacebit ſacerdos, qui circa hoc negligens exſtiterit. Et ſi adultus, in quadrageſima, vel in alio tempore ad confirmationem venerit, nondum confirmatus, (quod diligenter inquirendum eſt:) mittatur ad epiſcopum confirmandus.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

In hoc ſacramento contrahitur proximitas ſpiritualis, ſicut in baptiſmo, inter illos qui ſuſcipiunt pueros, & illos quorum ſunt pueri, & inter pueros ſuſceptos: & hoc laïcis præcipimus frequenter inculcari, licet hoc a nobis eiſdem dicatur in collatione hujus ſacramenti.

Sacramentum autem pœnitentiæ quam ſit neceſſarium, probatur ex illo evangelii: *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis peccata, retenta ſunt.* Sed quia remiſſionem peccatorum conſequimur per veram confeſſionem: præcipimus, ſacrorum canonum ſtatuta ſequentes, ut ſacerdos in pœnitentia danda diligenter attendat qualitatem perſonæ, & quantitatem delicti; tempus, locum, cauſam, & moram in peccato factam; devotionem animi pœnitentis, & ſigna contritionis. Mulieribus autem conjugatis talis injungatur pœnitentia, unde non reddantur ſuis maritis ſuſpectæ de aliquo crimine occulto & enormi. Idem de viris uxoratis obſervetur, dummodo ſufficienter puniatur delictum, & peccatum, & condigna ſit ſatisfactio.

Diſſinitum hoc capitulum eſſe deberet imo ſcripturamque de pœnitentia; ſed ſecuti ſumus Anglicanum exemplar. Jam. 10.

In confeſſionibus & prædicationibus, ſæpius laïcis inculcetur, & præcipue in majoribus ſolemnitatibus, quod omnis commixtio maris & feminæ, niſi per matrimonium excuſetur, eſt mortale peccatum. Et ſi in denuntiatione hujus ſalubris doctrinæ ſacerdos negligens inventus fuerit, tamquam fornicator vel conſentiens fornicatoribus canonice puniatur.

XXV. *Ubi debeant audiri confeſſiones mulierum.*

Confeſſiones mulierum audiantur extra velum, & in propatulo quantum ad viſum, non quantum ad auditum. Moneantur etiam laïci, qui ſtatim in primo quadrageſimæ confiteantur, & cito poſt lapſum, ne peccatum pondere ſuo trahat ad aliud. Item nullus ſacerdos in nomine pœnitentiæ totalis vel partialis Miſſas præſumat injungere: conſulere tamen poteſt, quotiens monendi ſunt parochiani ad confeſſionem.

Confeſſiones tres in anno audiantur. Ter communicare moneantur; in Paſcha, in Pentecoſte, & in natali Domini. Prius tamen præparent ſe per aliquam abſtinentiam de conſilio ſacerdotum faciendam.

Quicumque autem ſemel in anno, ad minus, proprio non confeſſus fuerit ſacerdoti, & ad minus ad paſcha Euchariſtiæ ſacramentum non acceperit, niſi conſilio ſui ſacerdotis duxerit abſtinendum: & vivens, ab ingreſſu eccleſiæ arceatur; & mortuus, Chriſtiana careat ſepultura. Et hoc frequenter eis dicatur.

XXVI. *Qualiter admittenda ſunt purgationes defamatorum.*

Defamati fama publica vel veriſimilibus indiciis, ſuper crimine aliquo enormi, de quo convinci non poſſint, moneantur ſemel, ſecundo, ac tertio, ut confiteantur, & ſatisfaciant.

Qui vero incorrigibiles in negatione perſtiterint, indicatur eis purgatio, quæ occaſione pecuniæ oblatæ vel

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

tæ vel promiſſæ de die in diem nullatenus differatur: ſed ſi parata fuerit; ſtatim prima die recipiatur. [a] Et canonum numerus obſervetur. Archidiaconus, vel officiarius ejus contra hoc veniens, ab officio ſuo ſe noverit ſuſpendendum.

[a] al. Et numerus compurgatorum in canonibus conſtituatus, ſi neceſſe fuerit obſervetur.

XXVII. *Qualiter ſe debeat gerere ſacerdos in confeſſione audienda.*

In confeſſione habeat ſacerdos vultum humilem, & oculos ad terram demiſſos, nec faciem reſpiciat confitentis, maxime mulieris: & patienter audiat quæ dixerit, & in ſpiritu lenitatis eum ſupportet. Et eum pro poſſe ſuo perſuadeat pluribus modis, quod integre confitearur: aliter enim non eſt vera confeſſio. Peccata inquirat ſacerdos uſitata, ſingulatim; inuſitata non niſi a longe & per circumſtantias: ſic ut expertis detur materia confitendi, & inexpertis non detur occaſio delinquendi. Perſonarum nomina, cum quibus confitens peccavit, non inquirat ſacerdos: ſed per confeſſionem poteſt inquirere, utrum ſit clericus, laïcus, monachus, ſacerdos, diaconus: & ſemper majoribus majora reſervet.

XXVIII. *De majoribus peccatis.*

Sunt autem iſta majora: homicidia, ſacrilegia, peccata contra naturam, inceſtus, ſtupra virginum & monialium, & injectiones manuum in clericos, in parentes: vota fracta, & hujuſmodi.

Sunt autem caſus, quibus nullus niſi ſolus Papa poteſtatem habet diſpenſandi, vel ejus legatus: videlicet, injectio manuum in clericos, vel quoſcumque religioſos, incendia eccleſiarum. Abſolutio nulli talium in articulo mortis eſt deneganda, ſaltem conditionalis: nihilominus talium rei mittendi ſunt ad epiſcopum, vel ad ejus pœnitentiarium.

Semper autem qui mittuntur, deferant ſecum litteras, continentes genus peccati & circumſtantias ſufficienter, vel ipſe ſacerdos cum eis veniat: alioquin non recipiantur. In dubiis ſemper confeſſor conſulat epiſcopum, aut ſapientes viros, quorum conſilio certificatus, ſecurius ſolvat vel liget.

XXIX. *Ne ſacerdos revelet confeſſionem.*

Nullus ira, vel odio, vel metu eccleſiæ, & metu mortis, in aliquo audeat revelare confeſſionem, ſigno vel verbo, generaliter vel ſpecialiter; ut dicendo, ego ſcio quales eſtis: ſub periculo beneficii & ordinis. Et ſi convictus fuerit, abſque miſericordia degradabitur.

XXX. *Ne pœnitentia injungatur ſine reſtitutione.*

In furto, rapina, uſura, ſine fraude caveant ſacerdotes, ne injungant pœnitentias, videlicet Miſſarum, eleemoſynarum pro talibus peccatis: ſed injungant prius reſtitutionem: quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum.

Audita confeſſione ſemper interrogat confeſſor confitentem, ſi velit ſe abſtinere ab omni peccato mortali. Aliter vero non abſolvat eum, nec injungat ei pœnitentiam, unde confidat: ſed moneat, quod interim faciat, quidquid boni poterit, ut Deus ejus cor illuſtret ad pœnitentiam, & conſulat ne corpus Chriſti in tali ſtatu recipiat.

Statuimus inſuper, ut Perſonæ, Vicarii, & ſacerdotes annui confitcantur illis, qui per ſingula capitula ad hoc auctoritate noſtra fuerint depurati Sint autem in quolibet capitulo [b] duo confeſſores, qui confeſſiones audiant ſacerdotum [c] & clericorum, & aliorum frequenter. Si quæ vero dubia fuerint, quæ

[b] al. duo ad minus.

[c] al. & aliorum clericorum frequenter.

per eos expediri nequeant; vel ſi quis ſacerdotum eis ob aliquam cauſam confiteri noluerit; ad pœnitentiarium epiſcopi principalem trahatur. Si vero neutri eorum voluerit revelare peccatum, epiſcopo confitearur, vel alicui auctoritate ejus.

Sint etiam in quolibet decanatu duo vel tres viri Deum præ oculis habentes, qui exceſſus publicos prælatorum, & aliorum clericorum, ad mandatum epiſcopi, vel ejus officialium, ipſis denuncient.

XXXI. *De decimis dandis.*

Decimas autem de omnibus quæ renovantur per annum, & maxime conſuetas decimas dandas decrevimus, & diſtricte præcipimus: ita ut nec occaſione mercedis ſervientium in autumno, vel meſſorum, eccleſiæ decima parte non fruſtrentur. Detentores autem decimarum conſuetarum, ſi ſemel, ſecundo, vel tertio commoniti, exceſſum ſuum non emendaverint, uſque ad ſatisfactionem condignam, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Cum autem ii qui decimas detinuerint, vel furripuerint, ad pœnitentiam acceſſerint: non admittantur, niſi vel per ſe, vel per ſufficientem procuratorem, in manu ſacerdotis, illi cui decimæ debentur ſatisfaciant competenter. Inhibeantur frequenter, ne pignus retinere contendat quiſpiam, poſtquam de fructibus ſortem perceperit, deductis expenſis: quoniam uſura eſt. Sacro approbante concilio prohibemus, ne quis aliquando excommunicationis ſententiam, niſi competenti monitione præmiſſa, & præſentibus perſonis idoneis, per quos ſufficienter, ſi neceſſe fuerit, poſſit probari monitio, auctoritate propria promulgare præſumat. Quod ſi contra præſumpſerit, etiamſi juſta fuerit ex cauſa ſententia, ingreſſum eccleſiæ per menſem unum ſibi noverit interdictum: alia nihilominus pœna mulctandus prout ſuperius viſum fuerit expediri.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

XXXII. *De pœna communicantium cum excommunicatis.*

Ne eccleſiaſticæ ſententiæ rigor vileſcat, præcipimus, quod omnes qui ſcienter communicant nominatim & publice excommunicatis, tamdiu arceantur ab ingreſſu eccleſiæ, quamdiu talibus communicaſſe convinci poterunt, niſi citius recipiſcant: ſalvo tenore canonis, *Quadragintæ*: quæſt. ult. *Quoniam multos.*

Teſtes autem qui ſcienter perjurant ſuper ſacroſancta evangelia, propter lucrum proprium vel damnum aliorum, per quorum teſtimonia, ſicut frequenter contingit, aliquis amittit vitam, vel membrum, vel exhereditatur, vel eccleſia ſuo jure fraudatur; ne abſolvantur, nec eis pœnitentia, niſi a nobis vel pœnitentiario noſtro, injungatur, niſi in mortis articulo: & tunc accepta cautione, quod ad nos accedent reſtituta eis ſanitate, recepturi de perjurio condignam pœnitentiam. Idem præcipimus fieri de iis, qui malitioſe impediunt exſecutionem rationabilium teſtamentorum.

XXXIII. *De ſolemni excommunicatione.*

Singulis autem annis in tribus ſolemnitatibus majoribus, ſolemniter excommunicandi denuntientur fortiarii, auxilium dæmonum quocumque modo invocantes, ſacramentis & ſacramentalibus abutentes, vel ad uſus profanos ducentes, teſtes perjuri ſuper ſacroſanctum evangelium, incendiarii, rapaces publici, malitioſe impedientes exſecutionem rationabilium teſtamentorum.

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

XXXIV. *De ſacramento Euchariſtiæ.*

Sequitur de ſacramento noſtræ redemptionis, quod viaticum ſive Euchariſtia dicitur. Nam ſicut ſolent homines peregre profecturi, amicos ſuos convocare, atque convivium lætitiæ eis præparare: ſic Dominus noſter Jeſus Chriſtus peregre proficiſcens, id eſt, de mundo tranſiturus ad Patrem, diſcipulis ſuis convivium præparavit, corpore & ſanguine ſuo veraciter eos reficiens ſub ſpeciebus panis & vini, tranſſubſtantiatis, pane in corpus, vino in ſanguinem, poteſtate divina. Et hoc utique ſacramentum conficiendi poteſtatem recipit quilibet ſacerdos, qui rite fuerit [a] ordinatus; ſeu claves eccleſiæ, quas Dominus ipſe conceſſit apoſtolis & eorum ſucceſſoribus. Vos igitur ſic ſacroſanctæ menſæ communicare debetis, ut nil prorſus de veritate corporis Chriſti ambigatis. Hoc enim ore ſumitur, quod fide creditur; & fruſtra reſpondetur, Amen, a quibus de eo quod accipitur aliter ſentitur.

[a] *Legendum*, ex Juranis ſecundum claves Eccleſiæ, *ut ſupra pag.* 17.

Inſtruere inſuper debetis laïcos quoties communicant, quod de veritate corporis & ſanguinis Chriſti nullo modo dubitent. Nam procul dubio hoc accipiunt ſub panis ſpecie, quod pro nobis pependit in cruce; hoc accipiunt de calice, quod effuſum eſt de Chriſti latere; hoc bibunt, ut dicit Auguſtinus, credentes, quod prius fuderunt ſævientes.

XXXV. *De effectu Euchariſtiæ.*

Vis autem, virtus, & effectus hujus ſacramenti, ex verbis Domini evidenter exprimitur. *Hic panis quem ego dabo vobis, caro mea eſt*: &, *Caro mea vere eſt cibus, & ſanguis meus vere eſt potus*: &, *Si quis manducaverit carnem meam, & biberit meum ſanguinem, vivet in æternum.* Verum cum alibi dicitur, *Qui manducaverit carnem Domini & biberit ſanguinem ejus indigne, reus erit corporis & ſanguinis Domini*: terrere nos poteſt terribilis hæc ſententia. Propter hoc, fratres cariſſimi, audite conſilium apoſtoli, quod tale eſt: *Probet autem ſeipſum homo*, [b] unus per confeſſionem mundans & ſanctificans, *& ſic de pane illo edat & calice bibat.* Et ſicut filii Iſraël in eſu agni triplici renes ſuos accingebant: ita & vos renes veſtros accingatis, id eſt, totam carnis delectationem in vobiſmetipſis extinguatis, & in aliis extinguendam doceatis. Ad veſtrum namque ſpectat miniſterium, per miniſterium corporis & ſanguinis Domini peccatores ad divinam revocare gratiam: pro vivis & mortuis offerre ſacrificia, quæ pro valde bonis ſunt gratiarum actiones; pro non valde malis, ſunt propitiationes.

Joan. 6.

1. Cor. 11.

Ibid.

[b] *Forte*, animum per confeſſionem.

Omnibus autem quibus pro fuerint, ad hoc proſunt, ut dicit [c] Ambroſius, ut plena fiat remiſſio, vel ut certe tolerabilior ſit damnatio. Cum ergo tam excellentiſſimi ſacramenti ſitis diſpenſatores, cum inter Deum & homines ſitis conſtituti mediatores: placabitur procul dubio Deus nobis & aliis: pro nobis etiam exaudiet Deus exercituum vota noſtra, ſi placeat ei vita noſtra. Alioquin, ut dicit [d] Gregorius, ſi is qui ad intercedendum mittitur, diſplicet: ſcilicet irati Dei animus ad deteriora provocatur. Unde cum magna reverentia, & devotione, & munditia, tractandum eſt ſacramentum corporis & ſanguinis Domini. Et propter hoc diſtricte præcipimus, quod ſacerdotes, circa ea quæ ad ſubſtantiam ſacramenti corporis & ſanguinis Domini pertinent, ſint diligentes: proviſuri, quod Euchariſtia in munda pyxide conſervetur: nec ultra ſeptem dies ſerventur hoſtiæ conſecratæ, ſed qualibet ſeptima-

[c] *Immo Auguſtinus in Enchiridio, cap.* 110.

[d] *Libro* 1. *epiſt.* 34. *ex qua forte hic delenda vox ſcilicet, repetita ex priore verbo, diſplicet.*

na, die Dominica innoventur. Itaque poſt perceptionem hoſtiæ conſecratæ, aut ſuſceptionis ſanguinis Divini, reſervatæ hoſtiæ a Miſſam celebrante ſumantur, vel ab alio innocente & mundæ & honeſtæ vitæ. Habeaturque certitudo circa hoſtiam conſecratam: ut non ſumatur pro conſecrata, non conſecrata.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

XXXVI. *De canone Miſſæ.*

Item præcipimus quod omnes ſacerdotes habeant canonem Miſſæ, ſecundum conſuetudinem Sarum eccleſiæ, correctum; & ut verba canonis in Miſſa rotunde & diſtincte dicantur. Similiter omnes horæ, & omnia officia aperte & diſtincte dicantur, ita quod ex feſtinatione nimia, verba non præcidantur vel ſyncopentur.

XXXVII. *Quod ſingulis diebus dicatur pro defunctis*, Placebo Domino.

Piæ etiam recordationis affectu ducti, præcipimus, ſingulis diebus, niſi major urgeat ſolemnitas, dicatur pro defunctis *Placebo*, & *Dirige*, & commendatio animarum, per ſacerdotes in ſingulis eccleſiis; & ſi non ſit obſervatum, ſacerdotes uſque ad condignam ſatisfactionem ſuſpendantur.

XXXVIII. *Ne ſacerdos oſculetur hoſtiam.*

Moneantur laïci, quod reverenter ſe habeant in conſecratione Euchariſtiæ, & flectant genua: maxime in tempore illo, cum poſt elevationem Euchariſtiæ hoſtia ſacra demittitur. Item in celebratione Miſſæ, hoſtiam conſecratam, pacem daturus ſacerdos, [a] ore ſuo non adveniat; quia ante perceptionem, ore ſuo tangere non debet.

[a] *Legr. os ſuo non admoveat.*

Si vero de patena, ſicut quidam faciunt, eam ſumat: poſt celebrationem Miſſæ, tam patenam, quam calicem faciat perfundi aqua; vel ſolum calicem, ſi eam non ſumat de patena. Habeatque ſacerdos juxta altare pannum mundiſſimum alio panno circumdatum, undique honeſte ac decenter coopertum; in quo poſt ſuſceptionem ſacramenti ſalutaris digitos vel labiis tergat ablutos.

Item ſi ſacerdos habuerit neceſſe bis in die aliquo caſu celebrare; quod niſi die nativitatis vel reſurrectionis Dominicæ, vel cum corpus aliquod præſens eſt in eccleſia, vel aliqua evidens urgeat neceſſitas, fieri prohibemus: poſt primam celebrationem & ſanguinis ſuſceptionem infundatur calici .... celebrante ſumatur, ſed .... poſt celebrationem ſubſequentem. Poſt primam vero celebrationem diligenter abſorbeantur ſtillæ de calice: & quod fuerit digitis in calice ſuperfuſum, reſervetur in vaſe mundo ad hoc ſpecialiter deputato. Et poſt ſecundæ Miſſæ celebrationem ſumatur a ſacerdote: niſi forte in prima celebratione adſit diaconus, vel alius miniſter honeſtus, vel innocens aliquis, qui loturam illam ſumere poſſit abſque conſcientiæ læſione. Et hoc præcipimus fieri, quoties in diverſis eccleſiis oportebit illum celebrare. In ſacramento autem Dominici ſanguinis, major pars vini, & modicum aquæ ponatur.

XXXIX. *Ne Euchariſtia detur ſecretius.*

Prohibemus etiam ne communio Euchariſtiæ detur ſecreto impœnitenti, cum publice & inſtanter pœnitenti danda ſit: dummodo occultum fuerit ejus delictum.

Item cum mulieres poſt puerperium venerint ad purificationem, ſacerdos eis det tantummodo panem benedictum: & corpus Domini nullo modo

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

eis proponatur, nisi expresse petant; & prius confessæ fuerint.

Iis adjicimus, quod cum Eucharistia ad ægrum fuerit deferenda, habeat sacerdos illam in pyxide munda & honesta, in qua sit bursa mundissima: & in ea deferat corpus Dominicum ad ægrotum, linteo mundo superposito, & lucerna præcedente, nisi æger valde remotus fuerit; & cruce similiter, si fieri potest, nisi forte crux fuerit ad alium ægrotum deportata: præcedente quoque tintinnabulo, ad cujus sonitum excitetur devotio fidelium. Habeatque sacerdos secum orarium seu stolam, qui cum Eucharistia, sicut diximus, vadit ad ægrum. Et si æger remotus non fuerit, in superpellicio ad ipsum decenter accedat: habeatque vas argenteum vel stanneum ad hoc publice deputatum, quod semper secum ad ægrum deferat; ut in eo ægro dare valeat, post sumptam Eucharistiam, suorum loturam digitorum.

XL. *De ornamentis ecclesiæ.*

Ad hoc innovantes prædecessorum nostrorum statuta, præcipimus, ut qualibet in ecclesia calicem argenteum habeant, cum vasis decentibus & honestis: sindonem mundam & candidam amplitudinis congruentis; id est, corporalia, linteamina, & alia ornamenta, quæ ad altaris officium spectant: honestos libros ad psallendum & legendum idoneos, & sacerdotalia vestimenta sufficientia pariter & honesta. Et qui ministrant sacerdoti in altari, superpelliciis induantur.

Et quoniam nimis absurdum videtur, in sacris sordes negligere, quæ dedecent etiam in profanis: præcipimus districte, quod vasa ministerii, & vestimenta ministrorum, & pallas altaris, necnon & ipsa corporalia, nitida & munda custodiant: quæ propter quorumdam incuriam, [a] alii propter sordes quibusdam sunt horrori. Superaltaria [b] quorum nimis stricta non habeant, super quæ periculose celebratur, sed competenter ampla. Supellectilia quoque in ecclesia non admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut repentina incendia, seu ob alias necessitates urgentes: sic tamen ut cessante necessitate, res in pristina loca deportentur.

[a] Forte, aut propter.
[b] Forte, quoque.

XLI. *Ne bona ecclesiæ alienentur nisi in casibus concessis.*

Item prohibemus, ne calices ecclesiarum, vel vasa altaris, sive vestes, vel libri ecclesiastici, vel ecclesiastica tenementa vendantur, vel pignori obligentur, vel aliquo modo alienentur ab ecclesiis, nisi in casibus concessis, & de licentia nostra, forma ecclesiastica & canonica observata. Si vero secus actum fuerit, irritum habeatur. Scribant autem sacerdotes in missalibus, & in aliis libris, possessiones & reditus ecclesiæ, & nomina librorum & vestimentorum, & ornamentorum ecclesiæ: ne ipsi, nec parochiani sui, sine consensu nostro aliquid alienare præsumant de iis quæ sunt ecclesiæ.

XLII. *De defectibus supplendis de bonis defuncti: de pœna archidiaconi in hoc negligentis.*

Item volumus, quod hæc constitutio inviolabiliter observetur: videlicet, si rector alicujus ecclesiæ decesserit, ecclesia sua relicta, sine indumentis sacerdotalibus, vel sine libris, vel sine utrisque, vel si forte domos ecclesiæ reliquerit diruras vel ruinosas: de bonis ejus ecclesiasticis tanta portio deducatur, quæ sufficiat ad reparandum hoc, & ad defectus ecclesiæ supplendos.

Idem statuimus circa illos vicarios, qui solvendo modicam pensionem omnes habent ecclesiæ proventus. Nam cum ad præmissa teneantur, satis eluceat, quod talis, deducto pretio, poterit & debet inter debita computari. Semper rationabilis sit consideratio ad facultates ecclesiæ, cum deducenda fuerit hæc portio.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

XLIII. *De eodem.*

Nullus rector ecclesiæ, non subjectus, decimas ecclesiæ suæ vendere præsumat, ante Annuntiationem beatæ Mariæ: cum extunc secundum consuetudinem, fructus reddere debeant ad debita vel legata solvenda. His adjicimus, quod si persona, vel vicarius alicujus ecclesiæ, ante festum Annuntiationis beatæ Mariæ decesserit; cum extunc, secundum consuetudinem diu obtentam in episcopatu Sarum, successores de fructibus ecclesiæ disponant: statuimus, quod successores defuncti teneantur ad sumptus respondendos ad executionem sui testamenti, quos in excolendis & seminandis terris ecclesiarum ante obitum suum fecerint. Quocumque autem tempore post festum Annuntiationis persona vel vicarius, ad quem spectant onera ecclesiæ, decesserit: statuimus, ut ad eadem onera sustinenda mortuus teneatur usque ad festum Annuntiationis sequens, ad quæ vivus tenebatur: quatenus fructus post festum S. Michaëlis provenientes, pro rata temporis non sufficiunt. Successores vero capellanos annuos ante sequens festum S. Michaëlis, si idonei sint, amovere non præsumant: sed eos sub similibus conditionibus, dum tamen sufficiant, retineant, cum quibus cum defunctis convenerant: nisi successores conditiones [a] annorum velint meliorare.

[a] Forte, annuorum.

Si vero archidiaconus visitare ecclesias neglexerit, & veniente rectore defectus competenter supplere distulerit, vel dissimulaverit: si eodem rectore defuncto, non exsistat unde de bonis defuncti suppleri possint: in pœnam negligentiæ suæ, de bonis propriis eos supplere compellatur; pœnam nihilominus non evitaturus canonicam, si superioris sui auctoritate facta superveniens inquisitio, ipsum aliquando in visitationis officio negligentem invenerit, vel dissimulantem. Sed etiam in his casibus similiter rationabilis habenda est consideratio, & ad facultates ecclesiæ, & ad tempus quo rector ecclesiæ fructus ejusdem perceperit.

XLIV. *De ecclesiis ad firmam trahendis.*

Item ecclesiæ vel altaria, sine consensu nostro vel officialium nostrorum, non tradantur ad firmam: & præcipue laïcis, quos nec ecclesias, nec decimas aliquo modo sacri canones tenere permittunt.

Contractus vero crucesignatorum & clericorum præcipimus vobis & officialibus vestris innotescere, propter diversas causas, ficus volunt, quod aliquam habeant firmitatem.

XLV. *Ne ulli religiosi aliquem habeant ingressum in possessionibus ecclesiæ, sine consensu episcopi.*

Inhibemus etiam ne viri religiosi illas ecclesias maxime habeant ad firmam, in quibus dicant se habere jus patronatus: adjicientes, ne aliquis vendat, vel conferat, vel ad firmam det, vel pignori obliget monachis Cistercienses ordinis, vel aliis religiosis simile eis privilegium habentibus, terras aliquas, vel possessiones; nisi prius facta sufficienti cautione de indemnitate parochialis ecclesiæ, &

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

etiam de noſtra auctoritate, & hoc eis ſæpius in eccleſiis publicetur.

XLVI. *Ne penſio in eccleſiis detur alicui, ſine aſſenſu noſtro.*

Item ne cui de eccleſiaſticis proventibus modica vel magna detur penſio in fraudem, ſicut in concilio prohibitum eſt, & nos prohibemus. Et quoniam circa hujuſmodi penſiones fraus ſæpius ſolet & ſimoniaca pravitas perpetrari: nos, ut melius obviemus talibus morbis, præſentantis & præſentati recipimus interdum juramentum, quod nec promiſſo, nec pactio illicita intervenerit; & quod eccleſia amplius non dederit vel dabit quam prius fuit obligata. Similiter inhibemus, ne qui prius fuit perſona, in eadem eccleſia fiat vicarius ſine licentia noſtra.

XLVII. *De capellanis extraneæ ordinationis.*

Item inhibemus diſtrictius, ne ſacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non conſtat, ad divinorum celebrationem deſerviendo eccleſiis admittantur, niſi de noſtra licentia, cum per litteras teſtimoniales, vel ad teſtimonium bonorum virorum nobis conſtiterit de eorum ordinatione; & ſufficienter fides facta fuerit.

XLVIII. *Ne amoveantur idonei ſacerdotes.*

Monemus etiam rectores eccleſiarum, ne capellanos annuos, ſine cauſa rationabili ſtudeant amovere: maxime ſi honeſtæ fuerint converſationis, & laudabile de converſatione ſua a parochianis habeant teſtimonium.

XLIX. *De pœna incontinentium.*

Et ſi de incontinentia parochialis ſacerdotis ſcandalum ortum fuerit, cum circa hoc vigilans debeat eſſe rector eccleſiæ: ſi per famam, vel per inquiſitionem nobis prius de hoc conſtiterit, quam per rectoris denuntiationem: tamquam conſcius puniatur, fructibus eccleſiaſticis unius anni ptivandus in pias cauſas diſtribuendis.

Sane de vicariis ſtatuimus perpetuis, & tam perſonas, tam vicarios, quam annuos ſacerdotes, graviter puniendos decrevimus, niſi ſuper denunciatione exceſſuum, & præcipue incontinentiæ, in quibus notabiles clerici inventi fuerint, in ſuis parochiis fuerint vigilantes.

L. *Ne prædicatores admittantur ſine litteris epiſcopi.*

Prohibemus ne ſine litteris noſtris, ad fidelium eleemoſynas poſtulandas, aliquis admittatur prædicator: niſi litteræ noſtræ nomen ejus exprimant, & expreſſe contineant, quod ei damus licentiam prædicandi. Negotium vero & neceſſitatem pro qua advenit, bene poterit demonſtrare, licet prædicandi licentiam non habeat: dum tamen litteris noſtris, ſicut diximus, munitus ſit. Volumus autem, ut ſacerdos eccleſiæ in qua prædicatur, pecuniam collectam accipiat, & ſalvo cuſtodiat ſub duorum virorum teſtimonio fide dignorum; quouſque de mandato noſtro, illi loco, pro quo fuit collecta & collata, deferatur.

LI. *De pœna eorum qui aliquid dant vel accipiunt pro ſpiritualibus.*

Prohibemus archidiaconis, officialibus, & decanis, ne pro juſtitia facienda, differenda, vel acceleranda, aliquid accipiatur: & ne pro aliquo ſpirituali aliquid ex pactione promittatur, detur, vel accipiatur. Quod ſi fiat, tam dans, quam accipiens, ſententia excommunicationis ſe noverit [a] innodatum.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

[a] al. innodandum.

LII. *Ne incluſi alios de nocte in domo ſua recipiant.*

Moneat quilibet ſacerdos viros incluſos, ſi habeat in parochia ſua: ne mulierculam recipiant de nocte in domo ſua, ſimiliter nec mulier maſculum: nec depoſita ſine teſtimonio ſacerdotis, & virorum fide dignorum, accipiant.

LIII. *De exceſſibus in præbendis corrigendis.*

Ad hoc quoniam de fornicationibus, adulteriis, & inceſtuoſis commixtionibus & aliis flagitiis in præbendis & eccleſiis prædendalibus frequenter commiſſis, clamor ad aures noſtros aſcendit, & ad aures Domini ſabaoth timemus aſcendiſſe, quæ ad cognitionem & .... epiſcopi ſui ſtatuta concilii infra terminum competentem per capitulum corrigi debent: ne de manibus noſtris ſanguis animarum requiratur, diſtricte auctoritate concilii præcipimus, quod ea quæ correctione indigent, per capitulum corrigantur: alioquin Deum habentes præ oculis, prout cura animarum requirit, pro officii noſtri debito, quod noſtrum erit faciemus.

LIV. *De matrimonio contrahendo.*

Studeant ſacerdotes ſummopere & multipliciter matrimonium commendare per dignitatem, & bona ipſius matrimonii; amplexus fornicarios per contrarium reddendo deteſtabiles: confidenter aſſerentes matrimonium inter alia ſacramenta, quoad originem primum & prius conſtitutum ab ipſo Domino in paradiſo, &c.

Bona matrimonii ſunt, fides, proles, & ſacramentum: ſcilicet fides ad torum, proles ad cultum Dei, ſacramentum Chriſti & eccleſiæ: apparetque in hac vita maxime deſiderabile. Bonum eſt & privilegiatum matrimonium: nam ſola proles, ex matrimonio legitimo ſuſcepta, a dignitatibus tam eccleſiaſticis, quam civilibus non eſt excluſa: cum tamen aliter geniti repellantur tanquam ſpurii.

LV. *De reverentia matrimonii.*

Propter hoc præcipimus, quod matrimonia cum honore celebrentur, & reverentia: non cum riſu & joco, non in tabernis, potationibuſve publicis, ſeu comeſſationibus: nec quiſquam annulum de junco vel quacumque vili materia, vel pretioſa, jocando manibus innectat mulierculorum, ut liberius cum eis fornicetur: ne dum jocari ſe putat, honoribus matrimonialibus ſe adſtringat. Nec de cetero fides detur alicui de matrimonio contrahendo, niſi coram ſacerdote, aut tribus vel quatuor perſonis fide dignis, propter hoc convocatis: ita quod nullatenus per verba de præſenti contrahant: nec poſt matrimonium, per verba de futuro contractum carnaliter commiſceantur, niſi rite canonicis denunciationibus præmiſſis, tam ubi mas, quam ubi femina retro converſati ſunt. Nihilominus etiam, quoniam non mediocriter turbant eccleſiam Dei, & pericula animabus ingerunt taliter contrahentes: ſtatuimus, quod tales ad nos tranſmittantur; & ii, qui hujuſmodi contractibus interſunt prohibitis, & auctoritatem & conſenſum præſtiterint: & nos illos ad ſedem apoſtolicam tranſmittemus, tanquam perturbatores eccleſiaſticæ pacis, & contemptores eccleſiaſticorum mandatorum. Et hoc ſtatutum præcipimus omni die Dominica populo denunciari.

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

LVI. *De forma contrahendi matrimonia.*

Item præcipimus, quod ſacerdotes doceant perſonas contrahentes hanc formam verborum in Gallico vel Anglico: *Ego* N. *accipio te* N. *in meam.* Similiter & mulier dicat: *Ego accipio te in meum.* In his enim verbis conſiſtit vis magna, & matrimonium contrahitur. Nec ſine trina denunciatione publice facta in eccleſia & ſolemniter, præſumat ſacerdos aliquas conjungere perſonas matrimonialiter. Pro quibus denunciationibus faciendis nihil omnino exigatur.

Sed ſi utraque perſona conjuganda, omnino fuerit incognita: nullo modo præſtet ſacerdos auctoritatem tali contractui, niſi prius ei legitime conſtiterit, quod perſonæ legitimæ ſint ad contrahendum. Similiter, ſi altera illorum incognita fuerit, litteras habeat teſtimoniales, quod poſſit legitime contrahere, & trina facta fuerit denunciatio in parochia illius.

LVII. *De clandeſtinis matrimoniis.*

Supra, pag. 52. A. I. Prohibemus ſimiliter clandeſtina matrimonia, præcipientes quod publice fiant in facie eccleſiæ, præſente ſacerdote ad hoc vocato: ſi vero ſecus actum fuerit, non approbentur, niſi de noſtra ſpeciali auctoritate. Sacerdos autem, qui tales conjunctiones prohibere contempſerit, vel talibus intereſſe præſumpſerit, vel quilibet alius regularis, ſecundum ſtatuta concilii, ab officio per triennium ſuſpendatur: gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed & iis qui taliter copulari præſumpſerint, etiam in gradu conceſſo, condigna pœnitentia injungatur.

LVIII. *De ſortilegiis & maleficiis in nuptiis.*

In nuptiis ſemper prohibeantur ſortilegia ſub pœna excommunicationis fieri, & maleficia. Et ſub tali pœna teneantur omnes qui celant impedimenta matrimonii: votum, ordinem, conſanguinitatem, affinitatem, diſparem cultum, compaternitatem. Et hæc ultima cauſa, tantum quatuor perſonas excludit de matrimonio, compatrem & commatrem, filiolum, fratrem vel ſororem ſpiritualem, vel filium vel filiam patrini. Et iſta comminatio in ſingulis parochiis frequenter recitetur.

LIX. *De modo prohibito in affinitate carnali, vel ſpirituali.*

Ad hoc prohibemus, ne vir contrahat cum aliqua conſanguinea olim uxoris ſuæ. Similiter, nec mulier cum aliquo conſanguineo quondam viri ſui, uſque ad quartum gradum. Item ſuſceptus in baptiſmo non contrahat cum filia ſuſcipientis, vel ante vel poſt compaternitatem genita.

LX. *Ne quis ſuper dubio caſu.*

Nullus officialis, decanus, vel ſacerdos, in dubio caſu, inconſulto epiſcopo, cauſam matrimonii præſumat diffinire, ſeu pro matrimonio ſeu contra matrimonium pronunciare: ſed ad epiſcopum referatur omnis matrimonii dubietas.

LXI. *De iis qui per adulterium polluuntur.*

Item commoneant & prohibeant ſacerdotes, ne quiſquam cum ea contrahat matrimonium, quam, vivente marito ſuo, polluit per adulterium. Et hoc, ſi adulter fidem dederit adulteræ, de ea ducenda, adhuc viro ſuo vivente; vel ſi etiam ipſa adultera, vel adulter, in mortem viri machinati ſunt.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

LXII. *Quod prægnantes ſibi provideant, cum tempus partus appropinquat.*

Item commoneant ſacerdotes mulieres prægnantes de parochia ſua, ut cum tempus partus intelligunt inſtare, ſibi proſpiciant, ut aquam habeant promptam & paratam. Et quod propter imminens periculum, locutæ fuerint de confeſſione cum ſacerdote: ne ſubito præoccupatæ, non poſſint, cum voluerint, copiam habere ſacerdotis.

LXIII. *Ne conjugati viri tranſeant ad religionem inconſulto epiſcopo.*

Item doceant ſacerdotes frequenter populum, & prohibeant ſub anathemate, ne alter conjugum tranſeat ad religionem, nec recipiatur: niſi per nos aut per licentiam noſtram. Item moneant ſacerdotes mulieres, ne faciant vota, niſi cum magna deliberatione, & cum conſenſu virorum ſuorum, & conſilio ſacerdotum.

LXIV. *Quod de cetero in quinto gradu conſanguinitatis liceat contrahere.*

In generali concilio ſtatutum eſt, quod prohibitio conjugalis copulæ quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum non excedat de cetero: quoniam ſine gravi diſpendio animarum, hujuſcemodi prohibitio non potuit in ulterioribus gradibus generaliter obſervari. Unde cum jam uſque ad quartum gradum, conjugalis copula ſit reſtricta: ſancitum eſt, ut ſi qui contra hujuſmodi prohibitionem præſumpſerint de cetero copulari, nulla longinquitate defendantur annorum, cum diuturnitas temporis peccatum non minuat, ſed augeat. Prohibitiones vero de conjugio, de ſecundo & tertio affinitatis genere minime contrahendo, & de ſobole ſuſcepta ex ſanctorum nuptiis cognationi viri non copulanda prioris, vobis denunciamus auctoritate concilii abrogatas: & quod tales de cetero libere contrahere permittantur.

Later. IV. cap. 50. Supra, pag. 52. D.

LXV. *De denunciatione facienda, cum matrimonia in eccleſiis ſunt contrahenda.*

Item cum matrimonia fuerint contrahenda, in eccleſiis per preſbyteros publice proponantur competenti termino præfinito: ut infra illum, qui voluerit & noluerit, legitimum impedimentum opponat: & preſbyteri nihilominus inveſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura contra copulam contrahendam, contractus interdicatur expreſſe: donec quod fieri debeat ſuper eo, manifeſtis conſtet documentis. Soboles vero ſuſcepta in gradu prohibito etiam ignoranter, prorſus illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium: cum taliter contrahendo, non expertes ſcientiæ, vel ſaltem ignorantiæ affectatores videantur. Pari modo proles illegitima cenſeatur, ſi ambo parentes impedimentum ſcientes legitimum, eundem, præter omne interdictum, etiam in conſpectu eccleſiæ contrahere præſumpſerint. Si quis autem ad impediendum legitimam copulam malitioſum impedimentum objecerit, eccleſiaſticam non effugiat ultionem.

LXVI. *De teſtibus recipiendis ad probandam conſanguinitatem.*

Item ſtatutum eſt, ut in conſanguinitatis gradibus computandis, teſtimonium de auditu non valeat: niſi perſonæ graves exſtiterint, quibus merito

Supra, pag. 51. D. I.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

fides ſit adhibenda; & ante motam litem, teſtificata didicerint ab antiquioribus ſuis, non ab uno utique, cum non ſufficeret ille ſi viveret; ſed a fide dignis, & omni exceptione majoribus: cum ſatis videretur abſurdum illos admitti, quorum repelluntur auctores.

LXVII. *De ſacramento extremæ unctionis.*

Sacramentum vero extremæ unctionis, cum ſit ſacramentum exeuntium, quod ſit neceſſarium patet ex verbis beati Jacobi, qui ait: *Infirmatur quis ex vobis? convocet ſacerdotem.* Et propter hoc præcipimus, quod ad ſacramentum extremæ unctionis moneant frequenter populum ſacerdotes, in neceſſitate videlicet: & non tantum divites, ſed pauperes, ſenes, & juvenes omnes: maxime a quatuordecim annis, & ſupra. Et omnibus petentibus & pœnitentibus gratis exhibeant hoc ſacramentum in neceſſitate, cum fuerint humiliter requiſiti.

Jacobi 5.

LXVIII. *De eodem.*

Item moneant ſacerdotes frequenter populum, hoc ſacramentum licite iterari poſſe: ſcilicet in qualibet gravi infirmitate, de qua metus imminet mortis. Dicant etiam ac denuncient confidenter, quod poſt ſuſceptum hoc ſacramentum, licitum eſt reverti ad opus conjugale.

LXIX. *De eodem.*

Cum reverentia deferatur oleum ſanctum ad infirmos, & eos inungant ſacerdotes cum magno honore, & orationum celebritate, quæ ad hoc ſunt ordinatæ: & nihil inde, ſicut nec pro aliis ſacramentis, exigatur, ſive a paupere, ſive a divite.

LXX. *De teſtamentis faciendis, & memoria fabricæ Sarum eccleſiæ.*

Præcipimus quod laïcis inhibeatur frequenter, ne teſtamenta ſua faciant ſine præſentia ſacerdotis; ſicut diligunt, quod eorum voluntates extremæ adimpleantur. Inter alia etiam ſinguli ſacerdotes infirmos ſuos moneant, & efficaciter inducant, quod fabricæ Sarum eccleſiæ ſuæ memores, prout Deus inſpiraverit illis, in teſtamento ſuo, de bonis ſuis relinquant. Sacerdotes vero & clerici, alios exemplo ſuo ad id faciendum provocent; matricem eccleſiam ſuam Sarum in teſtamento ſuo, prout decet, reſpicientes. Preces etiam faciant ſacerdotes ſingulis Dominicis, pro vivis & mortuis fratribus & ſororibus fabricæ Sarum. Sacerdotibus autem ſimiliter inhibemus, ne teſtamenta ſua per manum ordinent laïcalem.

LXXI. *Ne perſonæ eccleſiæ ædificent in feudo laïcali.*

Et quoniam omnino injuſtum eſt, ut quem eccleſia recipit pauperem & extraneum, in alieno efficiat divitem, & in ſuo recipiat fraudatorem: ſacrorum canonum ſtatuta ſequentes, diſtricte præcipimus, quod nullus omnino, qui ſtipendio militat eccleſiæ, in ſolo ædificet laïcali, vel ſummam ſeu fortunam rerum ſuarum ad feudum transferat laïcale: præcipue illarum rerum, quas conſideratione eccleſiæ, vel eccleſiaſticorum beneficiorum, perceperunt. Quod ſi contra hoc ſtatutum venire præſumpſerit, tamquam defraudator eccleſiaſticæ ſubſtantiæ, quidquid, occaſione talis præſumptionis, damni vel incommodi intulerit eccleſiæ vel eccleſiaſticis poſſeſſionibus, de cujus proventibus dinoſcitur laïcale feudum ampliaſſe: illi eccleſiæ reſtituat, de cujus oblationibus, eleemoſynis, ſuffragiis, atque proventibus, conſtiterit ipſum ſumptus feciſſe.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

LXXII. *Ut primo a medicis moneantur ægri ad ea quæ ſunt animæ.*

Cum anima longe pretioſior ſit corpore, ſub interjectione anathematis prohibemus: ne quis medicorum pro corporali ſalute aliquid ægro ſuadeat, quod in periculum animæ convertatur. Verum cum ipſis ad ægrum vocari contigerit, ægrum ante omnia moneant & inducant, quod advocent medicos animarum: ut poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius procedatur. Tranſgreſſores hujus conſtitutionis pœnam in concilio ſtatutam non evadent.

Lateran. IV. cap. 22. ſupra, pag. 56. C.

LXXIII. *De motibus ſacerdotum propriis refrenandis.*

Sacerdotibus in periculo animarum injungimus, ut in exercendo officio ſuo proprios motus, ſcilicet rancores, odia, carnales, affectiones, non ſequantur: ſed adeo ſint diſcreti & providi in præcipiendo, ut ſub prætextu debitæ ſibi obedientiæ, ſubditos ſuos nullatenus ſcandalizent: quod quandoque contigiſſe cognovimus. In cauſa autem pecuniaria, propria auctoritate communionem alicui non interdicant. [a] Quoniam religionum ninnia diverſitas gravem in eccleſia confuſionem inducit: præcipimus, quod qui volunt domum hoſpitalem fundare, ſeu xenodochium de novo, regulam & inſtitutionem a nobis accipiant, ſecundum quam regulariter vivant & religioſe.

[a] *Hic tandem* LXXIV. *debuit adſcribi*, De novis religionibus prohibitis, *ut in Lateran. IV. cap. 13. ſupra, pag. 51. B.*

LXXIV. *De eodem.*

Scriptum eſt: *Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſublevantem.* Ideo præcipimus, ne monachus ſolus moretur, vel in prioratu, vel in cella, vel alicubi in epiſcopatu noſtro. Nullus etiam in monaſteriis ſanctimonialium diverſa habeat officia, quæ conſueverunt eſſe diverſa.

Eccl. 4. 10.

LXXV. *De reditu ad religionem.*

Quoniam quidam apoſtatæ, ſalutis ſuæ immemores, abjecto timore Dei, de ordine ſuo egredi, ſine licentia ſuorum prælatorum, & in ſæculo ſæculariter converſari, abjecto religionis habitu, non verentur: præcipimus archidiaconis, decanis etiam, monitione præmiſſa competenti, ut tales ad clauſtrum, per eccleſiaſticam cenſuram, redire compellant. Quod ſi nec ſic ad reſumendam religionem induci poſſint, jubemus eos comprehendi & ad pœnitentiam in carcere retineri.

LXXVI. *De reverentia.*

Adhuc prohibemus, ne choreæ ulter [b] pes, & inhoneſti ludi, qui ad laſciviam invitant fiant in .... Et ne ii tractentur eſſe ſæculares ex conſuetudine; maxime in quibus agitur de judicio ſanguinis. Prohibemus quoque ne denuntiationes ſcotallorum fiant in eccleſia per laïcos: nec in eccleſiis nec extra eccleſias per ſacerdotes, vel per clericos.

[b] *Locus mutilus.*

LXXVII. *De procurationibus archidiaconorum.*

Certum eſt, quod procurationes archidiaconorum aut officium exercentes, non debent quærere quæ ſua ſunt, ſed quæ Jeſu Chriſti; prædicationi, exhortationi, correctioni, & reformationi inſiſtentes, ut fructum referant qui non perit. Quapropter ſacroſancti concilii veſtigiis inhærentes præcipimus,

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

quod procurationes nullatenus dentur, nisi personis visitationis officium exercentibus; & tunc ..... scilicet septem equorum & personarum mediocritate servata, in Lateranensi concilio diffinita: hoc adhibito moderamine, quod cum aliqua ecclesia per se non sufficiat ad procurationem faciendam, duæ vel plures conjungantur in unum. Qui contra venire attentaverit [a] sui statuta concilii, quod acceperat reddat; & ecclesiæ quam taliter gravaverit, tantumdem de suo impendat.

Lateran. III. cap. 4.

[a] *Forte, secundum facti.*

LXXVIII. *De prædicatoribus episcopi recipiendis.*

Cum propter occupationes multiplices, vel invalitudines corporales, seu alias causas, non sufficiunt episcopi per se ministrare populo verbum Dei: in Lateranensi concilio statutum est, ut ipsi ministros idoneos ad sanctæ prædicationis officium salubriter exsequendum assumant. Quibus ad vos venientibus ex parte nostra, & populum verbo & exemplo ædificantibus, auctoritate ejusdem concilii præcipimus, cum indiguerint, congrue necessaria subministretis, ne pro .... defectu compellantur desistere ab incepto.

Lateran. IV. cap. 10.

LXXIX. *De beneficiis magistris scholarum providendis.*

Item præcipimus, quod aliquod competens beneficium magistro præbeatur, quod gratis in grammatica faculeate pauperes scholares instruat, juxta posse suum: ut sic docentis levetur necessitas, & magis via pateat discentibus ad doctrinam.

LXXX. *De receptione f..... beneficii.*

Lateran. IV. cap. 29.

Quoniam in concilio Lateranensi primo dinoscitur esse statutum, & nuper in generali concilio evidentius fuit expressum, ut quicumque reciperet beneficium, cui esset cura animarum annexa, si prius tale beneficium obtinebat, eo sit ipso jure privatus; & si forte illud retinere contenderit, utroque privetur: archidiaconis, officialibus, decanis præcipimus districte, quod tam de recipientibus, [b] post vulgationem statutorum concilii, nos reddant certiores.

[b] *Forte, quam de contrecentibus post vulgationem &c.*

LXXXI. *De idoneis præsentandis ad vacanda beneficia.*

Præcipimus omnibus patronis ecclesiarum, sive sint sæculares personæ, sive regulares: quod cum ecclesiasticum vacaverit beneficium, de eorum donatione viros idoneos nobis præsentent, quibus morum honestas, & litterarum scientia suffragentur: sequentes judicium rationis, non affectum carnalitatis. Alioquin pro officii nostri debito, de ecclesiis vacantibus, Deum habentes præ oculis, ordinabimus.

LXXXII. *Ne viri ecclesiastici fidelitatem præstent laicis.*

Sacri concilii auctoritate interdicimus viros ecclesiasticos, nihil temporale a laïcis obtinentes, sacramentum fidelitatis laïcis præstare. Item eadem auctoritate præcipimus, ne patroni vel advocati, de ecclesia, occasione advocationis plus usurpent, quam eis inire est permissum, & quam sacri canones eis concedant.

LXXXIII. *De ecclesiarum patronis.*

Lateran. IV. cap. 45.

Sacri nihilominus concilii provisione diffinitum est: quatenus, si patroni, vel advocati, aut feudatarii, seu vicedomini alicujus ecclesiæ, rectorem, vel alium clericum ipsius ecclesiæ per se vel per alios occidere, ausu nefario præsumpserint, patroni, jus patronatus; advocati, advocatiam; feudatarii, feudum; vicedomini, vicedominarum, usque ad quartam generationem, amittant. Et posteritates talium, in clericorum collegium nullatenus assumantur: nec in regularibus domibus, alicujus prælationis assequantur honorem. Et hoc volumus sæpius in ecclesiis denunciari.

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

LXXXIV. *De stipendiis sacerdotum.*

Cum os bovis triturantis alligari non debeat: præsentandi [a] capellanum in capellis generalibus articulos stipendiorum suorum scriptos statim tradant archidiaconis, ut videri possit si stipendia sufficiant, & ipsis & eorum ministris necessariis: ut si opus sit in contin.... suppleatur sufficiens, auctoritate concilii præcipimus: necnon obstante aliqua consuetudine, portio presbyteris parochialis assignetur. Qui ad.... compendium & stipendium deforme, officium sacerdotis non erubescunt assumere; tanquam vilissimos, & per quos vituperetur non modicum ministerium nostrum, cum eorum habuerimus notitiam, de episcopatu expellemus: illam pœnam infligentes, qui sibi tales adjungere non erubescunt, quod sacerdoti substituendo, vel duplo majori stipendio, vel triplo, si viderimus expedire, providebit; vel in propria ministret persona in illa ecclesia cui injuriatum est.

[a] *Mendosum hic & adulteris exemplar Anglicanum, sanari non potest, sint codices melioris, si quis sit.*

LXXXV. *De vicariis faciendis.*

Qui parochialem habet ecclesiam, si in ea non velit residere, ordinet in illa perpetuum vicarium, quem [b] in ipsa est canonice statuendus: qui competentem habeat de ipsius ecclesiæ proventibus portionem. Qui vero plures habuerit ecclesias parochiales ante concilium adepta., in una resideat, in ordine quem illius ecclesiæ cura requirit: & in aliis perpetuos ordinet vicarios, [c] quoniam in ipso est. Qui vero plures habuit vicarios, in optione sua sit, qui velint, & sciant, & possint eis deservire in ordine quem ecclesiæ cura requirit.

[b] *Locus mendosus.*

[c] *Forte, quantum.*

LXXXVI. *Quod omnes clerici beneficiati habeant prædictas constitutiones.*

Auctoritate præcipimus pontificali districte, in virtute obedientiæ, quod archidiaconi constitutiones istas, pro communi utilitate editas, & pro correctione excessuum constitutas, omnibus in concilio Oxonienſi a domino Cantuarienſi editas, faciant inviolabiliter observari, transgressoribus debitam pœnam infligentes: promissuri nihilominus, quod præscriptas constitutiones, transscriptas, & correctas, habere faciant decanis; decani, aliis sacerdotibus: ut sacerdotes, ipsas habentes frequenter præ oculis, in ministeriis, & dispensationibus sacramentorum sint instructiores, & in fide doctrinæ catholicæ bene vivendo firmiores.

Item decrevimus, solemniter esse celebrandum & pronunciandum diem translationis beati Thomæ martyris. Similiter & diem depositionis sancti Vulstani.

LXXXVII. *De sententia excommunicationis.*

Auctoritate Dei Patris, & beatæ Virginis, & omnium sanctorum, & præsentis concilii, excommunicamus illos omnes, qui malitiose ecclesias jure suo privare præsumunt; aut per malitiam, libertates earumdem infringere vel perturbare contendunt.

Digitized by Google

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

Item omnes illos excommunicationis ſententia innodamus, qui pacem & tranquillitatem regis & regni injurioſe perturbare præſumunt: & qui jura domini regis injuſte detinere contendunt. Amen.

Primo quidem excommunicamus, auctoritate Oxonienſis concilii, a ſanctæ memoriæ Stephano Cantuarienſi archiepiſcopo celebrati, omnes qui malitioſe eccleſias jure ſuo privare præſumunt; aut per malitiam, contra juſtitiam, libertates earumdem infringere, vel perturbare contendunt. Ex quo intelligimus, excommunicationis vinculo ſubjacere omnes illos, qui litteras impetrant a quacumque curia laïcali, ad eccleſiaſticum judicium proceſſuri in talibus, quæ per ſacros canones, ad forum eccleſiaſticum pertinere noſcuntur.

Item excommunicamus ſecundo omnes illos, qui pacem & tranquillitatem domini regis & regni injurioſe perturbare præſumunt, & qui cuncta jura regis injuſte detinere contendunt. Ex quo intelligimus, non ſolum excommunicari guerrarum ſuſcitantes horrorem; verum etiam latrones publicos, & omnes etiam pariter prædones, & quoſcumque regulam juſtitiæ temere impugnantes.

Item excommunicantur tertio univerſi qui ſcienter falſum perhibent teſtimonium, vel perhibere procurant, ad impediendum juſtum matrimonium, vel ad hereditatem alicujus hominis procurandam.

Item excommunicantur quarto, advocati omnes, qui malitioſe, per quaſcumque exceptiones verum matrimonium impediunt, ne effectum debitum ſortiatur; & in quibuſcumque cauſis, ut contra juſtitiam proceſſus eccleſiæ diutius ſuſpendatur.

Item excommunicantur quinto omnes illi, qui gratia lucri vel odii, vel favoris, malitioſe crimen imponunt alicui, cum apud bonas & graves perſonas non fuerit prius infamatus, nec ſit ei purgatio indicta, vel alio modo graventur.

Item excommunicantur omnes, qui malitioſe, vacante eccleſia, opponunt vel opponi procurant quæſtionem de jure patronatus, ut verum patronum illius eccleſiæ impediant illa vice.

Item excommunicantur ſeptimo omnes illi, qui malitioſe contemnunt exſequi mandata domini regis de excommunicatis capiendis, vel qui eorum impediunt captionem; ſeu procurant injuſte eorum liberationem, contra diſtrictionem eccleſiaſticæ diſciplinæ.

Item excommunicantur in concilio ſanctæ memoriæ Ottobonis omnes illi, qui pro impedimento pacis, ſeu compenſatione ..... recipiunt, donec ipſum ſunt recepturi, reſtituerunt donatorium.

Item excommunicantur per eumdem quicumque de domibus, maneriis, vel grangiis, vel locis aliis archiepiſcoporum, epiſcoporum, vel aliarum eccleſiaſticarum perſonarum, contra ipſorum voluntates, ſeu cuſtodiam rerum earundem, aliquid auferunt, vel conſumunt, vel injurioſe contrectant .... ſententia ligentur: nec abſolvi poſſunt, donec de injuria ſatisfecerint competenter.

Item excommunicantur ab eodem, quicumque abſtulerint violenter reum, ad eccleſiam vel cœmeterium, vel clauſtrum fugientem, vel ei victum neceſſarium prohibent exhiberi; vel qui res alienas in locis prædictis expoſitas violenter aſportant, vel aſportari faciunt; vel qui aſportationem talem factam, nomine ſuo, vel a familiaribus ſuis ratam habent; vel qui ad hoc publice vel occulte conſilium vel auxilium præbuerint, ſeu conſenſum.

Item excommunicantur ab omnibus archiepiſcopis & epiſcopis Angliæ, qui veniunt contra magnam chartam domini regis, aut faciunt: quæ ſententia per ſedem apoſtolicam pluries confirmata .....

CIRCA ANNUM CHRISTI 1217.

Item .... articuli, in quibus incurritur excommunicationis ſententia ipſo jure.

Primus, cum quis incidit in hæreſim jam damnatam, vel novam confingit: & generaliter quæcumque vel quoſcumque Romana eccleſia, vel ſingulares epiſcopi in ſuis diœceſibus hæreticos judicaverint.

Secundus, cum quis receptat vel abſcondit hæreticos.

Tertius, cum quis dixerit .... [a] in clericum, monachum, converſum, monialem, vel converſam, vel aliquam religioſam perſonam manus injecerit violentas.

[a] *Forte*, Quærat, cum quis in clericum.

Quintus, cum quis poſſit defendere clericum, & non facit.

Sextus, cum poteſtates, conſules, ſeu rectores civitatum & locorum, angarias & exactiones indebitas imponunt in redemptionem; & auctoritatem prælatorum ita evacuando, ut nil poteſtatis eis in ſuis hominibus videatur remanſiſſe. Et cum nominati deſiſtere noluerint, tam ipſi quam fautores eorum excommunicationi ſe noverint ſubjacere.

Septimus, incendiarii, & violatores eccleſiarum.

Octavus, cum quis a paucioribus quam a duabus partibus cardinalium in ſummum pontificem electus, pro Papa ſe geſſerit, nec humiliter voluerit abſtinere.

Nonus, cum quis falſat litteras domini Papæ, vel ſcienter utitur etiam ab alio falſatis.

Decimus, cum quis differt arma, ligna, ferrum. *Deeſt modus clausus.*

Duodecimus eſt in ſagittariis, & baliſtariis contra Chriſtianos in bello injuſto.

Decimus tertius eſt in iis, qui ſtatuta contra eccleſiaſticas conſuetudines, vel abuſiones contra eccleſiaſticam libertatem faciunt obſervari.

Item in ſtatuariis.

Decimus quartus in ſcriptoribus ſtatutorum illorum.

Decimus quintus in poteſtatibus, conſulibus, rectoribus, & conſiliariis locorum, in quibus hujuſmodi ſtatuta, vel conſuetudines editæ fuerint vel ſtatutæ.

Decimus ſextus in iis qui ..... ea præſumpſerint judicare.

Decimus ſeptimus in iis qui in publica forma redegerint judicata.

Auctoritate domini epiſcopi in concilio Londonienſe, ultimo celebrato, ordinatum eſt.

In primis, qui pacem domini regis & regni ſui injurioſe perturbant, vel aliquid faciunt, per quod pax & tranquillitas valeant perturbari, vel ad perturbationem perveniatur; publice & ſolemniter, accenſis candelis, pulſatis campanis, cruce erecta in ſingulis eccleſiis ſuæ provinciæ denuntientur excommunicati.

Item omnes illi ſunt excommunicati eodem modo, qui bona aliorum rapiunt, & occupant, contra pacem & voluntatem eorum, ad quos pertinent; & maxime clericorum.

Item quod complices & fautores eorum, eodem modo denuncientur excommunicati: contra quos omnes in concilio Oxonienſi, & ab aliis ſacris patribus divina ſententia ab olim lata fuerit.

Item ordinatum eſt, quod omnes vere pœnitentes, qui pacem, & tranquillitatem prædictas defendere nitentur, aut pro eis orationem Dominicam ter dicent, cum totidem ſalutationibus beatæ Virginis,

Digitized by Google

ginis, ducentos dies indulgentiæ per dominum archiepiſcopum, & undecim ſuffraganeos ſuos in dicto concilio conceſſos.....

Item, quod in ſingulis eccleſiis parochialibus, ſemel in hebdomada, cum melius parochianorum fuerit multitudo, fiant proceſſiones pro pace, & Miſſæ ſequentes: & quod omnia præmiſſa fiant ſub pœna majoris excommunicationis.

Adnotatio P. Gabrielis Caſſanni, Societatis Jesu.

Anglicanæ collectionis ordinem in his edendis conſtitutionibus ſecuti ſumus: ejuſque fide, Oxonienſi concilio anni MCCXXII. eas præpoſuimus. Sed nunc tandem animadvertimus fuiſſe poſtponendas: cum in earum cap. ult. mentio fiat Oxonienſis iſtius concilii, ejuſque ipſa verba referantur. In eadem collectione ſequitur concilium Dunelmenſe, ſive Conſtitutiones Ricardi epiſc. Dunelm. quæ ſunt ad verbum eædem atque conſtitutiones Ricardi epiſcopi Sarum ſupra editæ. Hoc differunt uno, quod diverſa eſt partitio capitulorum: & Dunelmenſes poſtremis capitulis careant a LXXV. Eas igitur hic omittimus. Profuerunt ad tollenda menda plurima quæ in Sarumenſibus erant. Cæterum non errore librarii dictas eſſe Dunelmenſes, ſed reipſa in Dunelmenſi concilio promulgatas, eò perſuadeor, quod ſublatæ in iis ſint aliquot lineæ de fabrica Eccleſiæ Sarum, quæ in harum capite LXX. leguntur.

ANNO CHRISTI 1222.

Ex Collectione Regia, & ex editione Concil. Britann. Hero. Spelmanni.

CONCILIUM OXONIENSE

ANNO CHRISTI 1222.

PER STEPHANUM CANTUARIENSEM ARCHIEPISCOPUM

pro reformanda eccleſia Anglicana celebratum, anno Domini MCCXXII. tempore Honorii Papæ III.

TITULI CAPITUM.

I. *Excommunicantur eccleſiaſticorum jurium & regni perturbatores, perjuri, calumniatores, &c.*
II. *De debito epiſcoporum.*
III. *Ne epiſcopi in collatione beneficiorum aliquid ſibi retineant.*
IV. *Ut præſentati, ſi idonei ſint, recipiantur in beneficiis.*
V. *De duabus ad eamdem eccleſiam præſentatis.*
VI. *De Miſſa devote celebranda, & quando preſbyteris plures uno die Miſſas celebrare liceat.*
VII. *Ut clerici ſæcularibus negotiis ſe non immiſceant.*
VIII. *De feſtis & vigiliis.*
IX. *Quod preſbyteri parochiales frequenter prædicent, & infirmos viſitent.*
X. *De ornamentis eccleſiæ.*
XI. *Ne quis beneficium ſuum reſignans, aliquid ſibi de eodem retineat.*
XII. *Ne una eccleſia dividatur in plures.*
XIII. *De vicariorum reſidentia.*
XIV. *Quod exilia beneficia non conferantur, niſi volentibus reſidere in eiſdem.*
XV. *Quæ portio debeat vicario reſidenti aſſignari.*
XVI. *In quibus eccleſiis requiritur pluralitas preſbyterorum parochialium.*
XVII. *Quod epiſcopus recipiat juramentum a præſentato, ut evitetur ſimonia.*
XVIII. *Ut in ſingulis archidiaconatibus ſpeciales confeſſores deputentur.*
XIX. *Quod decani rurales de cauſis matrimonialibus ſe non intromittant.*
XX. *Ne quis laicus in decimis vel in ſervitio teneat.*
XXI. *Ne archidiaconi gravent eccleſias vel rectores in viſitatione, & qualiter ſe habebunt.*
XXII. *Ne beneficia ſpiritalia tradantur ad firmam.*
XXIII. *Quod archidiaconi in viſitatione ſua examinent ſacerdotes de canone Miſſæ, & de ſacramento altaris.*
XXIV. *Quod oleum & Euchariſtia cuſtodiantur ſub ſera, & ſimiliter chriſma.*
XXV. *Quod archidiaconi habeant penes ſe in ſcriptis omnia ornamenta eccleſiæ.*
XXVI. *Quod archidiaconi videant in viſitationibus, ne poſſeſſionibus vel jure ſuo eccleſiæ defraudentur.*
XXVII. *Quod archidiaconi vel decani novas exactiones eccleſiis non imponant.*
XXVIII. *Quod ordinarii non ferant ſententias excommunicationis in aliquem, niſi præmiſſa monitione, niſi in certis caſibus.*
XXIX. *Ne quid exigatur pro ſepultura vel aliquo ſacramento conferendo.*
XXX. *Quod judices non impediant bonum pacis inter partes, ubi cauſa recipiat compoſitionem ad ſuggeſtionem præconis.*
XXXI. *Quod judex non judicet aliquem ad purgationem, ad ſuggeſtionem præconis tantum, ut ſit judex & actor.*
XXXII. *De habitu clericorum.*
XXXIII. *Ne clerici comam nutriant.*
XXXIV. *Quod clerici non teneant publice concubinas.*
XXXV. *Qualis pœna eſt infligenda concubinis clericorum.*
XXXVI. *Quod clerici vel prælati non vendant vel impignorent eccleſiam ſuam conſanguineis eorum.*
XXXVII. *Quod fructus eccleſiæ in laïco feudo non reponantur, nec de eis ædificia fiant.*
XXXVIII. *Quod religioſi poſſeſſionati, quolibet anno admoneantur, ut reddant computum.*
XXXIX. *Quod religioſi non recipiant pro ingreſſu alicujus inter eos, niſi pro veſtitura dumtaxat.*
XL. *Quando & qualiter eccleſiæ poſſunt dimitti ad firmam.*
XLI. *Quod nulli aliquid in eccleſia ratione beneficii aſſignetur.*
XLII. *Pœna advocatorum qui matrimonium protrahunt malitioſe.*
XLIII. *De ordinatione religioſorum, & qui poſſunt recipi in monachos.*
XLIV. *De familiaribus monialium, & de ſilentio religioſorum, & de licentia exeundi.*
XLV. *Ne monachi vel moniales per ſe comedant.*
XLVI. *Quod moniales ſimul in monaſterio habitent, & de confeſſione earum.*
XLVII. *Quod religioſi non condant teſtamenta, nec liceat monachos monaſteria habere ad firmam.*
XLVIII. *Quod religioſi non bibant ultra horas debitas.*
XLIX. *Quod monachi & regulares in monaſterio habeant ſeniores, & de ſententiis publicandis.*

CAPITULA.

I. *Excommunicantur eccleſiaſticorum jurium, & regni perturbatores, perjuri, calumniatores, &c.*

AUctoritate Dei Patris, & beatæ Virginis, & omnium Sanctorum, & præſentis concilii, excommunicamus omnes illos qui malitioſe eccle-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1222.

sias suo jure privare præsumunt, aut per malitiam & contra justitiam libertates earumdem infringere vel perturbare contendunt.

Item omnes illos excommunicationis sententia innodamus, qui pacem & tranquillitatem domini regis & regni injuriose perturbare præsumunt, & qui jura domini regis detinere contendunt.

Adjicimus autem, omnes illos simili sententia involutos, qui scienter & prudenter falsum perhibent testimonium, vel perhiberi procurant, vel etiam tales testes scienter producunt, vel subornant in causa matrimoniali, ubi scilicet agitur contra misericordiam, vel etiam ubi agitur ad alicujus exheredationem.

Advocatos quoque omnes excommunicamus, qui B in causis matrimonialibus malitiose oppositiones opponunt, vel opponi procurant, ne matrimonia vera debitum sortiantur effectum, vel ut contra justitiam processus causæ diutus suspendatur.

Item excommunicamus omnes illos, qui gratia lucri, odii, vel favoris, vel aliter, malitiose crimen imponunt, vel opponunt alicui, cum infamatus non sit apud bonos & graves, ut sic saltem ei purgatio indicatur, vel alio modo graventur.

Præterea omnes illos sententia excommunicationis innodamus, qui vacante ecclesia malitiose opponunt vel procurant opponi patronatus quæstionem, ut sit unde patronum illius ecclesiæ collatione saltem illa vice defraudent.

Excommunicamus etiam omnes illos qui gratia C lucri, odii, vel favoris, vel alias, malitiose contemnunt exsequi domini regis mandatum contra excommunicatos, qui claves ecclesiæ contemnunt.

II. *De debito episcoporum.*

Statuimus etiam auctoritate præsentis concilii, ut prælati singuli eleemosynarios honestos habeant: & ut ipsi prælati sint, juxta Apostolum, hospitales: & ut horis competentibus ad pauperes audiendos & justitiam exhibendam, in publico præsentiam suam exhibere procurent: & in personis propriis confessionibus audiendis interdum intersint, & pœnitentiis injungendis. Ipsi etiam per confessores discretos cicatrices proprias obducant, & in ecclesiis suis D cathedralibus residere procurent: in aliquibus majoribus festis, & saltem in aliqua parte quadragesimæ, prout animæ suæ saluti magis viderint expedire. Et quia, juxta scripturæ testimonium, vota nostra tenemur reddere Domino Deo nostro: salubriter decernimus advertendum, ut episcopi formam suæ professionis in sua consecratione prolatam bis in anno coram se legi faciant diligenter: ut tanto melius professionis suæ recordentur, quanto sæpius eorum fuerit auribus inculcata.

Rom. 12. Hebr. 13. 1. Petr. 4.

Vide Conc. Paris. supra an. 1212.

III. *Ne episcopi in collatione beneficiorum aliquid sibi retineant.*

Ad hæc statuimus, ne prælatus aliquis, cum ec- E clesiam contulerit aut præbendam, fructus ejusdem ecclesiæ sive præbendæ nondum collectos sibi præsumat aliquatenus usurpare: vel pro institutione, vel missione in possessionem, vel charta super hoc facienda, aliquid audeat extorquere: nec ab officiariis suis, archidiaconis, vel decanis, sustineat extorqueri.

IV. *Ut præsentati, si idonei sint, recipiantur in beneficiis.*

Coloss. 3.

Cum, secundum Apostolum, avaritiæ, quæ est idolorum servitus, episcopos vel alios Dei ministros A servire non conveniat: ad tantam pestem radicitus evellendam statuimus, ut si quis ad ecclesiam aliquam nullo contradicente præsentetur, episcopus præsentatum ipsum, dum tamen idoneus sit, nequaquam admittere differat ultra duos menses: alioquin quidquid ex eadem ecclesia post factam præsentationem fuerit forte perceptum, illi, cum instituus fuerit, restituatur: quatenus fructus illi ad episcopum pervenerint. Idem in archidiaconis, si per eos steterit, observetur: nisi causam rationabilem coram suo superiore duxerit assignandam; cum super hoc fuerit requisitus ab eo, quare eum non admiserit infra tempus in hoc concilio diffinitum.

ANNO CHRISTI 1222.

V. *De duobus ad eamdem ecclesiam præsentatis.*

Hoc autem non immerito duximus adjungendum, ut si duo ad unam eamdemque ecclesiam fuerint præsentati, neutri eorum, pendente lite, custodia committatur. Si autem ad episcopum jus conferendi talem ecclesiam auctoritate concilii devolvatur, cum contentio fuerit inter duos patronos, quorum uterque suum clericum præsentaverit, cum ex collatione episcopi, nulli patronorum qui postea evicerit jus patronatus, præjudicium debeat generari: statuimus ut episcopus neutri eorum qui præsentati fuerint ecclesiam illam conferat illa vice, nisi de utriusque patroni consensu: ne saltem qualecumque præjudicium alteri patronorum videatur generari, si forte postmodum jus patronatus evicerit.

VI. *De Missa devote celebranda, & quando presbyteris plures uno die Missas celebrare liceat.*

Ad excitandum affectus laborantium in vinea Domini sabaoth, ut veræ retributionis recipere mereamur [a] denarium post laborem: decrevimus ne opus Dei fiat ab aliquibus negligenter: præsertim cum in generali concilio sit præceptum, ut divinum officium nocturnum pariter & diurnum, secundum quod Deus dederit, studiose celebretur & devote: universa quoque ecclesiastica sacramenta, & præcipue baptismatis & altaris, devotissime, prout Deus inspiraverit, celebrentur. Verba quoque canonis, præsertim in consecratione corporis Christi, plene & integre proferantur. Presbyter autem postquam Dominicum corpus sumpserit in altari, si in eodem die Missarum solemnia ipsum celebrare oporteat iteraro, vinum calici infusum vel digitis superfusum sumere non præsumat.

[a] *al.* mercedem Domini post laborem.

Ad hæc duximus statuendum districtius inhibentes, ne sacerdos quispiam Missarum solennia celebret bis in die, excepto die Nativitatis & Resurrectionis Dominicæ, vel in exsequiis defunctorum, videlicet cum corpus alicujus in ecclesia eodem die fuerit tumulandum: & tunc prior Missa de die, posterior vero pro defuncto celebretur.

VII. *Ut clerici sæcularibus negotiis se non immiscent.*

Ceterum præsenti decreto sancimus, ne clerici beneficiati, aut in sacris ordinibus constituti, villarum procurationes admittant: videlicet ut non sint seneschalli aut ballivi talium administrationum, occasione quarum laïcis in reddendis ratiociniis obligentur: si & jurisdictiones exerceant sæculares, præsertim illas, quibus judicium sanguinis est annexum. Et his duximus adjungendum, ne judicium sanguinis in locis sacris tractetur, scilicet in ecclesia vel cœmeterio. Auctoritate generalis concilii districtius inhibemus, ne quis clericus beneficiatus

Digitized by Google

Anno Christi 1222.

vel in ſacris ordinibus conſtitutus, litteras pro pœna ſanguinis infligenda ſcribere vel dictare præſumat: vel ubi judicium ſanguinis tractatur, aut exercetur, interſit. Noverint enim protectione eccleſiaſtica ſe indignos, cum per eos in eccleſia Dei per talia præſumpta ſcandalum generetur.

* Hoc integrum caput non eſt in editione Anglicana.

VIII. * *Hæc ſunt feſta, in quibus, prohibitis aliis operibus, concedentur opera agriculturæ & carrucarum.*

Statuimus quod feſta ſubſcripta ſub omni veneratione ſerventur: videlicet omnes dies Dominici, quinque dies Natalitii, Circumciſio, Epiphania Domini: omnia feſta beatæ Mariæ, præter feſtum Conceptionis, cujus celebrationi non imponitur neceſſitas: Converſio ſancti Pauli, Cathedra ſancti Petri, feſta omnium Apoſtolorum, feſtum ſancti Gregorii, dies paraſceves, feria 2. 3. & 4. in hebdomada Paſchali, dies Aſcenſionis Domini, feria 2. & 3. & 4. in hebdomada Pentecoſtes, feſtum ſancti Auguſtini in Maio, duo feſta ſanctæ Crucis, tranſlatio ſancti Thomæ martyris, utrumque feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ, feſtum ſanctæ Margaretæ, feſtum ſanctæ Mariæ Magdalenæ, feſtum ſancti Petri ad vincula, feſtum ſancti Laurentii, feſtum ſancti Michaëlis, feſtum omnium Sanctorum, feſtum ſancti Martini, feſtum ſancti Edmundi confeſſoris, & ſancti Edmundi regis & martyris, feſtum ſanctæ Catharinæ, feſtum ſancti Clementis, feſtum ſancti Nicolai, feſtum dedicationis cujuſlibet eccleſiæ in ſua parochia, quodlibet feſtum illius ſancti in cujus honore fundata eſt eccleſia.

Volumus etiam ut alia feſta a rectoribus eccleſiarum & capellanis in obſequio divino & laude devotiſſime celebrentur, minoribus operibus ſervilibus, ſecundum conſuetudinem loci, illis diebus interdictis, feſtum ſanctorum Fabiani & Sebaſtiani, ſanctæ Agnetis, ſancti Vincentii, ſancti Blaſii, ſanctæ Agathæ, ſancti Felicis, ſancti Georgii, ſancti Joannis ante portam Latinam, ſancti Dunſtani, ſancti Albani, ſanctæ Emeldridæ, Inventionis ſanctæ Crucis, ſancti Stephani, ſancti Hieronymi, ſanctæ fidei, dedicatio ſancti Michaëlis in monte Tumba, ſancti Dionyſii, feſtum Animarum, ſanctæ Cæciliæ, ſanctæ Luciæ, ſancti Leonardi.

Hæc ſunt feſta, in quibus poſt Miſſam opera ruſticana concedimus: ſed antequam, non.

Octava Epiphaniæ, ſanctorum Joannis & Pauli, tranſlatio ſancti Benedicti, tranſlatio ſancti Martini.

Hæ ſunt vigilia ſtatuta ad vigilandum.

Mirum cur hic Matthæi, item facobi mentio non fiat.

Vigilia Nativitatis Domini, vigilia Paſchæ, vigilia Pentecoſtes, litania major, tres dies Rogationum, vigilia ſancti Joannis Baptiſtæ, vigilia apoſtolorum Petri & Pauli, vigilia ſancti Laurentii, vigilia Aſſumpcionis beatæ Mariæ, vigilia ſancti Bartholomæi, vigilia ſancti Matthæi, vigilia apoſtolorum Simonis & Judæ, vigilia omnium Sanctorum, vigilia ſancti Andreæ, vigilia ſancti Thomæ apoſtoli.

Jejunia quatuor temporum in totius anni temporibus.

In Martio prima hebdomada jejunandum eſt feria quarta, & ſexta, & ſabbato. In Junio in ſecunda, quod dupliciter obſervatur a pluribus; in prima hebdomada poſt litanias, aut in hebdomada Pentecoſtes. In Septembri per tres dies. In proxima ſeptimana integra ante natalem Domini.

IX. *Quod preſbyteri parochiales frequenter prædicent, & infirmos viſitent.*

Anno Christi 1222.

Preſbyterorum parochialium eccleſiarum animos ad ea quæ magis noſtris temporibus expediunt exercenda ſtudioſe excitare volentes, eis præſentis concilii diffinitione diſtricte duximus injungendum, ut plebes ſibi commiſſas pabulo verbi Dei, ſecundum quod eis fuerit inſpiratum, informare procurent: ne canes muti merito judicentur, cum ſalubri latratu a caulis Dominicis luporum ſpiritualium morſus non repellunt. Illud evangelicum memorialiter recolentes, quod in noviſſimo examine viſitatores infirmorum regno remunerabuntur æterno: quoties fuerint accerſiti, celeriter accedant & hilariter ad ægrotos. Matth. 25.

X. *De ornamentis eccleſiæ.*

Ad exemplum Salomonis, qui omnia vaſa domus Domini ex auro puriſſimo fabricata divino cultui mancipavit, ſtatuimus ut quælibet eccleſia calicem habeat argenteum cum aliis vaſis decentibus, & ſindonem mundam, & candidam, & amplitudinis congruentis: vetera vero corporalia, quæ non fuerint idonea, loco reliquiarum reponantur, vel in præſentia archidiaconi comburantur. Provideant etiam archidiaconi, ut linteamina & alia ornamenta altaris ſint, ſicut decet, honeſta. Libros habeat etiam eccleſia idoneos ad legendum & pſallendum; ad minus duplicia ornamenta ſacerdotalia: & ut honor debitus divinis officiis impendatur, præcipimus, ut qui altari miniſtrant ſuperpelliciis induantur.

XI. *Ne quis beneficium ſuum reſignans, aliquid ſibi de eodem retineat.*

Ne legra Giezitica, quod abſit, per avaritiæ cultum latenter irrumpens, miniſtros eccleſiæ collocet extra caſtra regni æterni: diſtrictius inhibemus, ne quis eccleſiæ ſuæ renuntians, recipiat ab eo qui ſibi ſubſtituitur vicariam: cum vehementer poſſet præſumi, quod talia fiant per pactionem etiam turpem. Quod ſi ab aliquo fuerit acceptatum: & ille vicaria, & alius perſonatu priventur. Illud autem abſurdum reputamus omnino, ut aliqua exiſtente perſona unius eccleſiæ, alius de conſenſu ipſius perſonæ aliquid conferat in eadem eccleſia nomine perſonatus, niſi perſona prior eccleſiam totam prius duxerit reſignandam.

XII. *Ne una eccleſia dividatur in plures.*

Quia juxta canonicas ſanctiones inter carnale & ſpirituale matrimonium optima eſt comparatio, & cum unam ſponſam inter duos ſponſos dividi naturalis ratio minime patiatur: inhoneſtum eſt plurimum, quod eccleſia Dei, quæ unius debet eſſe una, multorum amplexibus frequenter ancilletur. Sacro ergo approbante concilio, diſtrictius inhibemus, ne de novo aliqua eccleſia pluribus rectoribus, quorum uterque ſit perſona, committatur regenda. In eccleſiis autem, ubi nunc plures perſonæ exiſtunt, ſtatuimus ut ſingulis decedentibus, accreſcat viventibus portio decedentium, donec ad unum ſolum illius eccleſiæ perveniat perſonatus: nec de cetero plures vicarii in eadem inſtituantur: illis eccleſiis ab hoc ſtatuto dumtaxat exceptis, quæ ex antiquis diviſæ fuerunt.

XIII. *De vicariorum reſidentia.*

Cum hoſtis antiquus, ſcilicet leo rugiens, faciat

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1222.

& quærat prædam animarum: solicitius est cavendum, ne talibus cura gregis Dominici committatur, qui negligunt aut ignorant custodire sibi commissa, ut deceret intendere vigilanter. Statuimus igitur, ut nullus episcoporum ad vicariam quemquam admittat, nisi velit in ecclesia, in quâ vicaria ei conceditur, personaliter ministrare; aut talis exsistat, qui infra breve tempus super hoc limitatum, valeat & velit in presbyterum ordinari. Quod si admissus fuerit forte quis, & noluerit in presbyterum ordinari, vicariæ beneficio privetur.

XIV. *Quod exilia beneficia non conferantur, nisi volentibus residere in eisdem.*

Ad hoc, quia inhonestum est nimis, ut ecclesiæ propter minores reditus pastoribus maneant desolatæ: præsenti decreto statuimus, ut ecclesiæ, quæ in reditibus ultra quinque marcas non habent, non nisi personis talibus conferantur, qui resideant in eisdem, & in propria persona ministrent. Quod si tales admissi, residere noluerint [a] a nunc & administrare: cum non nisi laborantibus panis Dominicus sit largiendus, ecclesiis ipsis, præmissa monitione debita, per diœcesanum episcopum spolientur.

[a] *al.* aut etiam administrare.

XV. *Qua portio debeat vicario residenti assignari.*

Quoniam autem multoties, sicut temporalium rerum luxus quosdam in non modicum scandalum populi ab officio sibi commisso segregat & abducit, sic & earumdem inopia, in vituperium ordinis nostri, quosdam compellit infeliciter mendicare: providendum est nobis, ut in utroque talium habita moderatione, ipsarum ecclesiarum regimini consulatur. Statuimus igitur ut vicario perpetuo ad minus reditus quinque marcarum assignetur, qui saltem pro quinque marcis dari possit ad firmam: nisi forte in illis partibus Walliæ sit, in quibus, propter tenuitatem ecclesiarum, minori stipendio vicarii sunt contenti. Provideat quoque diœcesanus episcopus, pensata ecclesiæ facultate, utrum vicarius onera ecclesiæ subire debeat, an persona, an ad ea uterque debeat conferre. Proviso tamen quod archidiaconus loci, sive ab illis, sive ab altero illorum, debeat procurari, una tantum procuratione sit contentus.

XVI. *In quibus ecclesiis requiritur pluralitas presbyterorum parochialium.*

Matth. 20. Ad instar patris evangelici, plures operarios in vineam suam mittentis, ut quod unius non valet explere solicitudo seu adimplere, perficiat plurimorum: præsentialiter diffinimus, ut in singulis parochialibus ecclesiis, quarum parochia est diffusa, duo sint vel tres presbyteri, pensata pariter magnitudine parochiæ & ecclesiæ facultate: ne forte, quod absit, ægrotante uno presbytero, aut alio debilitato, parochianis infirmantibus, aut divinis volentibus interesse officiis, officia debita subtrahantur, vel negentur sacramenta ecclesiastica.

XVII. *Quod episcopus recipiat juramentum a præsentato, ut evitetur simonia.*

Præsenti quoque statuto diffinimus, ut episcopus ab eo qui sibi præsentatus fuerit recipiat juramentum, quod propter præsentationem illam nec promiserit nec dederit aliquid præsentanti, nec aliquod propter hoc pactum inierit, si ei super hoc merito videatur esse suspectus, cum talia manifeste canonicis obvient institutis.

XVIII. *Ut in singulis archidiaconatibus speciales confessores deputentur.*

ANNO CHRISTI 1222.

Quoniam nonnunquam, ob defectum confessorum, vel quia decani rurales & personæ erubescunt forte confiteri suo prælato, certum imminet periculum animarum: volentes huic morbo mederi, statuimus ut certi confessores prudentes & discreti per singulos archidiaconatus ab episcopo loci constituantur, qui confessiones audiant decanorum ruralium, presbyterorum, & personarum. In cathedralibus autem ecclesiis, ubi sunt canonici sæculares, confiteantur ipsi canonici episcopo, vel decano, vel certis personis ad hoc per episcopum, decanum & capitulum constitutis.

XIX. *Quod decani rurales de causis matrimonialibus se non intromittant.*

Quoniam in causis matrimonialibus est magna discretio necessaria, unde periculosum est eas a simplicioribus tractari personis: statuimus, ut decani rurales nullam causam matrimonialem de cetero audire præsumant: sed earum examinatio non nisi viris discretis committatur: quibus assidentibus, si commode fieri potest, postmodum pronuncietur.

XX. *Ne quis latrones in domibus vel in servitio teneat.*

Prohibemus sub interminatione anathematis, ne quis latrones ad latrocinium faciendum in servitio retineat, nec eos in terris suis scienter habitare permittat.

XXI. *Ne archidiaconi gravent ecclesias vel rectores in visitatione, & qualiter se habebunt.*

Ut singula ecclesiastica officia in ecclesia rite procedant secundum canonicas sanctiones, statuimus ne archidiaconi nimium graves exsistant ecclesiis suis subditis: districtius inhibentes, ne statutum in concilio generali in [b] numero convectorum excedant, cum visitationis nomine debitam sibi recipiunt procurationem: nec ad talem procurationem venientes, extraneos, ut secum veniant, invitare præsumant. Sed si pro honore archidiaconi, ecclesiarum rectores aliquos velint invitare, hoc nullatenus prohibemus. Sed ipsi archidiaconi nullum invitent: ne forte qui per suum adventum ecclesias non gravarent, gravent saltem per invitatos. Unde, ut subtrahatur eis necessitas invitandi, prohibemus ne archidiaconi tempore visitationis suæ, apud ecclesiam quam visitant, capitulum teneant vel celebrent, nisi forte in burgo vel in civitate sit ecclesia constituta. Ad hoc archidiaconis districtius inhibemus, ne aliquo modo procurationem recipiant sine causa rationabili, nisi illo die quo personaliter visitant ecclesiam procurantem. Nec redemptionem pro visitatione extorquere præsumant.

Lateran. III. cap. 4.

[b] *al.* statutum in concilium generali numerum evocationis.

XXII. *Ne beneficia spiritalia tradantur ad firmam.*

Ut omnis cupiditas & avaritiæ cultus expellatur ab ecclesiæ Dei ministris, præsentia præteritis duximus annectenda: statuentes ut archidiaconatus, vel decanatus, vel aliud officium, quæ in spiritualibus mere consistunt, nulli dentur ad firmam. Si vero reditus huic officio sit annexus, ille de superioris licentia dari poterit ad firmam, sicut inferius de aliis officiis statuemus. Si quis autem contra statutum venire præsumpserit archidiaconus vel decanus, si super hoc canonice fuerit convictus, per episcopum suum a tali officio suspendatur per

Anno Christi 1222.

annum, & alius interim conſtituatur, qui diſcrete gerat vices illius.

XXIII. *Quod archidiaconi in viſitatione ſua examinent ſacerdotes de canone Miſſæ, & de ſacramentis altaris.*

Philipp. 2.

Ut autem archidiaconi, ſecundum Apoſtolum, non quæ ſua ſunt quærant, ſed quæ Jeſu Chriſti; in ſua viſitatione provideant, ut canon Miſſæ emendetur, ſi ſint in eo defectus: & quod ſacerdotes rite proferre noverint ſaltem verba canonis & bapteſmatis; & quod in hac parte ſanum habeant intellectum: & etiam laïci, ſi forte debeant bapteizare in caſu neceſſitatis, ut ſaltem ſciant hoc facere in aliquo idiomate congruo ſeu vulgari.

XXIV. *Quod oleum & Euchariſtia cuſtodiatur ſub ſera, & ſimiliter chriſma.*

Provideant utique archidiaconi, quod diligen-
Lateran. IV. cap. 10. ter, juxta formam concilii generalis, Euchariſtia, chriſma, & oleum ſanctum, ſalva ſub clavibus recondantur, fideli cuſtodiæ deputata.

XXV. *Quod archidiaconi habeant penes ſe in ſcriptis omnia ornamenta eccleſiæ.*

Habeant & archidiaconi redacta in ſcriptis omnia ornamenta & utenſilia eccleſiarum: veſtes quoque & libros ſingulis annis ſuo conſpectui faciant præſentari: ut ſic videant quæ fuerint addita per diligentiam perſonarum, vel quo tempore intermedio per maliciam & negligentiam deperierint.

XXVI. *Quod archidiaconi videant in viſitationibus, ne poſſeſſionibus vel jure ſuo eccleſia defraudentur.*

Item provideant archidiaconi de poſſeſſionibus eccleſiarum, ut eas ſingulis annis poſſint proſpicere, ne eccleſiæ ſuo jure defraudentur.

XXVII. *Quod archidiaconi vel decani novas exactiones eccleſiis non imponant.*

Præterea archidiaconis, decanis, & eorum officialibus diſtrictius inhibemus, ne in ſubditos ſuos exactiones vel tallias per ſe vel per ſuos exercere præſumant.

XXVIII. *Quod ordinarii non ferant ſententias excommunicationis in aliquem, niſi præmiſſa monitione, niſi in certis caſibus.*

Ad hæc eccleſiaſtici ordinis utilitate penſata, pariter & honore, decrevimus ne archidiaconi vel eorum officiales, ſententias excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti, in aliquem audeant promulgare, ubi exceſſus non eſt manifeſtus, niſi admonitione canonica præcedente. Si quis autem contra præmiſſa excommunicationis ſententiam tulerit
Lateran. IV. cap. 47. in quemcumque, pœnæ ſubjaceat in Lateranenſi concilio promulgatæ. Pro ſuſpenſione vero vel interdicto, ſuperioris arbitrio puniatur: quod & ſuperiores prælati obſervent.

XXIX. *Ne quid exigatur pro ſepultura vel aliquo ſacramento conferendo.*

Firmiter inhibemus, ne pro aliqua pecunia denegetur ſepultura, vel bapteſmus, vel aliquod eccleſiaſticum ſacramentum, vel etiam matrimonium contrahendum impediatur. Quoniam ſi quid pia devotione fidelium conſueverit erogari, ſuper hac poſtmodum volumus per ordinarium loci eccleſiæ
Lateran. IV. cap. 66. juſtitiam exhiberi, ſicut in generali concilio expreſſius & diffuſius eſt ſtatutum: abſurdum eſſe judicantes, quod de cetero pro chriſmate vel oleo aliquid exigatur, cum toties hoc prohibitum eſſe reperiatur.

Anno Christi 1222.

XXX. *Quod judices non impediant bonum pacis inter partes, ubi cauſa recipiat compoſitionem ad ſuggeſtionem præconis.*

Ceterum diſtrictius duximus inhibendum, ne archidiaconi vel decani bonum pacis impediri faciant; & ſi aliquando diſcordantes ad invicem voluerint concordare, licentia perita, liceat partibus aliter per compoſitionem diſcedere, quandocunque voluerint, ſi tamen cauſa compoſitionem admittat; nec propter hoc aliquam pœnam eis infligant, niſi eis conſtiterit de injuſtitia actoris vel rei.

XXXI. *Quod judex non judicet aliquem ad purgationem, ad ſuggeſtionem præconis tantum, ut ſit judex & actor.*

Sed nec aliquem ad ſuggeſtionem præconum ſuorum ad purgationem compellant, niſi apud bonos & graves fuerit primo infamatus. Nec in cauſa ſua præſumant pariter eſſe judices & actores: videlicet cum dubium venerit, utrum quid ab eis exigere debeatur.

XXXII. *De habitu clericorum.*

Ut clericalis ordinis honor debitus ſerveur, auctoritate præſentis concilii decernimus, ut tam archidiaconi quam decani, & omnes alii in perſonatibus & dignitatibus conſtituti, & omnes decani rurales & preſbyteri, decenter incedant in habitu clericali, & cappis clauſis utantur. Idemque obſervent officiales epiſcoporum & archidiaconorum, dum fuerint in conſiſtorio.

XXXIII. *Ne clerici comam nutriant.*

Et nec ipſi nec alii clerici comam nutriant, ſed honeſte tonſi & coronati incedant, niſi forte juſta cauſa exegerit habitum transformare. A crapula quoque & ebrietate & aliis, quibus honeſtas eorum deformatur, omnino clerici ſe abſtineant vigilanter: ad quæ omnia ſtudioſe obſervanda, ſecundum formam concilii generalis, a ſuperioribus
Lateran. IV. cap. 15. 16. 17. ſuis compellantur.

XXXIV. *Quod clerici non teneant publice concubinas.*

Addentes, ne clerici beneficiati, vel in ſacris ordinibus conſtituti, in hoſpitiis ſuis tenere publice concubinas præſumant, nec alibi cum ſcandalo acceſſum habeant ad eaſdem.

XXXV. *Qualis pœna eſt infligenda concubinis clericorum.*

Et ſi forte concubinæ eorum, monitione poſtea propoſita, ab eis non receſſerint, ab eccleſiis Dei, quas infamare præſumunt, expellantur, nec admittantur ad eccleſiaſtica ſacramenta: & ſi nec ſic duxerint abſtinendum, excommunicationis mucrone percellantur: & tunc demum contra eas invocetur brachium ſæculare. Ipſos autem clericos per ſubtractionem officii & beneficii, canonica admonitione præmiſſa, volumus coërceri. Item licet legitima teſtamenta clericorum beneficiatorum decedentium volumus firmiter obſervari: nolumus tamen quod concubinis ſuis aliquid relinquant in teſtamento ſuo: quod ſi fecerint, illud arbitrio epiſcopi convertatur in uſum eccleſiæ, in qua [a] rexit defunctus. [a] Forte vixit.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1222.

XXXVI. *Quod clerici vel prælati non vendant vel impignorent eccleſiam ſuam conſanguineis eorum.*

Eccleſiarum autem indemnitatibus conſulere cupientes, præſentis concilii auctoritate duximus ſtatuendum; ut nullus abbas, nullus prior, nullus decanus vel archidiaconus, vel alius habens perſonatum vel dignitatem, ſed nec clericus inferior, penſiones vel reditus dignitatis, vel conſanguineis, vel amicis quibuſcumque vendere præſumat, vel impignorare ſeu infeudare de novo, vel quolibet modo alienare præſumat, niſi forma canonis obſervata. Si quis autem contra hoc venire præſumpſerit, quod in hac parte præſumptum fuerit, viribus careat: & præſumptor perſonatu vel eccleſia, quam ſic læſit, per ſuum ſuperiorem ſpolietur: niſi quod abalienaverit, infra tempus a ſuo ſuperiore ſibi præfixum, ſine damno eccleſiæ ſuis ſumptibus duxerit revocandum. Is quoque qui ſic eccleſiaſtica bona de cetero receperit, & admonitus præſumpſerit ea retinere, excommunicationis ſententia percellatur: donec ei reſtituerit nullatenus abſolvendus. Idem autem majores prælati obſervent omnino.

XXXVII. *Quod fructus eccleſiæ in laïco feudo non reponantur, nec de eis ædificia fiant.*

Quia ſunt plerique, quod non ſine lacrymis dicimus & ſingultu, qui Omnipotentis indignationem & iram in die iræ ad perpetuam damnationem ſibi cumulantes, non ſolum filiis & nepotibus, verum etiam concubinis ſuis turpiter invadant patrimonium Jeſu Chriſti: ad quorum uſus, quod dicto ſervitio reputatur, in feudo laïcali de bonis eccleſiæ domos conſtruunt, in quibus eccleſiaſticos proventus & bona eccleſiæ uſibus pauperum deputata congregare præſumunt: ſalubri proviſione decernimus, ne clerici beneficiati fructus eccleſiæ in laïco feudo reponant. Et ut melius abſtineant a præmiſſis, de cetero domos aut penſiones laïcales ad opus concubinarum vel filiorum ſuorum non emant, nec etiam domos ad opus earum conſtruant in fundo laïcali: ſed nec etiam pecuniam miniſtrent ad hujuſmodi emenda ad opus eorum, uti ſic eis ſubtrahatur occaſio malignandi. Si quis autem ſuper hoc habeatur ſuſpectus juſta ratione, niſi ad arbitrium ſuperioris ſe purgaverit, ipſius arbitrio puniatur.

XXXVIII. *Quod religioſi poſſeſſionati, quolibet anno admoneantur, ut reddant computum.*

Item ut melius gerantur omnia, ſi exterior adminiſtratio clauſtralium reſponderit rite quieti: ſtatuimus ut tam obedientiales rerum monaſterii, quam prælati majores, quatenus vel bis ad minus in anno coram fratribus a conventu ad hoc deputatis, vel coram ſuperioribus juxta monaſterii conſuetudinem reddant de receptis & expenſis rationem. Ad hoc enim prælatos illos ex iſta conſtitutione nolumus obligari, qui poſſeſſiones habent a monachis vel canonicis regularibus ſeparatas.

Pars aliqua hujus capituli videtur ad titulum XXIII. pertinere.

Ad hæc, quoniam ſexum muliebrem contra verſutiam hoſtis antiqui minus fortem multiplici remedio neceſſe eſt communiri: decernimus ut moniales, & ceteræ mulieres divino cultui dedicatæ, velum vel peplum ſericum non habeant, nec in velo acus argenteas vel aureas audeant deportare, nec ipſæ, vel monachi, vel canonici regulares, habeant zonas ſericas auri vel argenti ornamenta habentes: nec de cetero burneta vel aliquo panno irregulari utantur. Metiantur etiam juxta dimenſionem corporum veſtem ſuam: ita quod longitudinem corporum non excedat, ſed pede decenter [a] ſuperducto, ſufficiat eis: cum Joſeph indutus legatur veſte talari. Et ſola monialis conſecrata deferat annulum, & uno ſolo ſit contenta. Si qua autem contra hanc noſtram prohibitionem venire præſumpſerit, & commonita ſe non correxerit, regulari ſubjaceat diſciplinæ.

ANNO CHRISTI 1222. [a] *al.* ſuperducto.

XXXIX. *Quod religioſi nil recipiant pro ingreſſu alicujus inter eos, niſi pro veſtitura dumtaxat.*

Præterea ſtatuimus, præſenti concilio approbante, ut de cetero pro receptione alicujus in domum religionis pecuniam aut quidquam aliud extorquere non præſumant: adeo ut ſi præ paupertate domus, ingrediens debeat veſtire ſeipſum, prætextu veſtium, ultra juſtum pretium earum, ab eo nihil penitus recipiatur.

LX. *Quando & qualiter eccleſiæ poſſint dimitti ad firmam.*

Nunc ergo videamus evangelicæ legis ſectatores; cum non niſi in vinea laboranti retributionis denarius ſit porrigendus; nec niſi qui altari deſervit, de altari vivere debeat: ſtatuimus ut eccleſiæ certis perſonis deputatæ nulli dentur ad firmam, niſi forte juſta cauſa fuerit, & a ſuo epiſcopo approbata: & ita ut de ejus conſenſu alicui perſonæ honeſtæ & ordinatæ dentur ad firmam, de qua veriſimiliter præſumi debeat, quod fructus eccleſiæ in bonos uſus convertat.

XLI. *Quod nulli aliquid in eccleſia ratione beneficii aſſignetur.*

Item ut verſutiis & calliditatibus aliquorum obviemus, qui in fraudem conſtitutionis generalis concilii novas quaſdam adinventiones fingere moliuntur; ſtatuimus, ut non liceat alicui aliquid aſſignare in eccleſia quidquam nomine beneficii, quaſi hoc ei liceat obtinere cum alio beneficio cui animarum cura fuerit annexa.

XLII. *Pœna advocatorum, qui matrimonium protrahunt malitioſe.*

Quoniam per advocatos multoties legitima matrimonia protrahuntur: ſtatuimus, ut ſententia lata pro matrimonio, advocatus qui contra id defecerit, hoc ipſo per annum advocatione privatus exiſtat: niſi judex eum in ipſa ſententia propter errorem vel probabilem ignorantiam expreſſe habeat excuſatum.

XLIII. *De ordinatione religioſorum, & qui poſſunt recipi in monachos.*

Quia nonnumquam ſerpens antiquus, qui jugiter ſedet in inſidiis ut interficiat innocentes & ſanctos viros, quando eos invenit ſolitarios, & abſque converſatione vel conſolatione mutua converſantes, tanto facilius interdum eos ſuis inſultibus obruit & confundit: provida deliberatione decernimus, ut tam monachi, quam canonici regulares, & moniales, in uno dormitorio pariter dormiant & quieſcant, ſingulis perſonis, ſingulis lectis aſſignatis. Et in uno refectorio ſimul edant, nec per ſe cuilibet, ſed communiter omnibus victualia præparentur. Nec ſingulis eorum denarii pro veſtibus tribuantur: ſed talia per certas perſonas ad hæc deputatas, puta camerarios vel camerarias, diligenter expediantur: qui, ut quilibet indiguerit, & facultas domus ſuſtinuerit, eis indumenta miniſtrent. Et cum eis nova tradita ſunt, vetera ab eis recipiantur, quæ in uſus

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1222.

pauperum vel alias neceſſitates, de conſilio abbatis vel abbatiſſæ, prioris vel prioriſſæ, convertantur. Camerario autem vel cameratiæ non liceat aliquid recipere. Alioquin camerarius ab officio deponatur, & monachus, ſeu canonicus, vel monialis, anno illo novis careat indumentis. Monachus non recipiatur minor octodecim annis, niſi evidens utilitas ſeu neceſſitas aliud inducat.

XLIV. *De familiaribus monialium, & de ſilentio religioſorum, & de licentia exeundi.*

Inhibemus etiam ne moniales infra ſepta domorum ſuarum, præter neceſſarias ſervientes, nec ad cohabitandum mulieres ſæculares recipiant, niſi epiſcopi dioceſani accedat aſſenſus. Item tam a monachis, quam canonicis regularibus, & monialibus, ſilentium præcipimus obſervari in temporibus & locis conſtituris. Nec viris aut mulieribus religioſis abſque ſuperioris licentia egredi liceat ſepta domus: nec ſine certa & honeſta cauſa, egrediendi eis licentia concedatur. Ita tamen, quod nulli clauſtralium cauſa orationis aut viſitandi parentes pateat aditus exeundi: niſi talis forte fuerit, de quo nihil ſiniſtrum poſſit quis aut debeat meritò ſuſpicari, qui ſemper habeat collegam. Et quoties alicui licentia exeundi indulgetur, certus dies eidem præfigatur, in quo redeat.

Hoc quoque volumus obſervari, ut ubicunque propter exceſſum alicujus viderit epiſcopus, vel abbas, vel prior conventualis non habens abbatem, expedire ut quis ad tempus alibi moretur, ad aliam domum religionis ejuſdem in eodem epiſcopatu transferatur: vel, ſi neceſſe fuerit, etiam ad alium epiſcopatum dirigatur, & per dioceſanum compellatur admitti. Qui ibi in omnibus regulari ſubjaceat diſciplinæ: ita ut ſi ex mora ipſius eccleſia, in qua moratur, gravata videatur, vice verſa mittat aliquem de ſuis, qui interim moram faciet in monaſterio delinquentis. Nec prius rediens ipſe qui deliquit, in domo ſua recipiatur, quam plene pœnituerit de commiſſo, & per ſuum ſuperiorem revocetur.

XLV. *Ne monachi vel moniales per ſe comedant.*

Omnem ſingularitatem interdicimus in refectorio, ut cibus aliter uni quam alteri præpararetur. Sed qui præeſt, videat ut ſcilicet interdum talia præparentur, de quibus aliorum debilitas vel infirmitas, prout viderit expedire, valeat relevari. Omnia etiam victualia religioſis apponenda, ſine ſubtractione eis apponantur, tam in conventu, quam alibi, ubi reficiuntur de omnibus appoſitis. Totum reſiduum ſine diminutione aliqua cedat in eleemoſynam indigentibus fideliter erogandam: ita quod nec abbas, nec prior, nec eleemoſynarius, poſſit hoc diſpenſare. Et quicunque iſtud ſtatutum vel illud de indumentis implere vel obſervare noluerit, ſi ſacerdos fuerit, a celebratione divinorum; ſi minoris ordinis, vel monialis, a communione corporis Chriſti, uſque ad plenam ſatisfactionem ſuſpendatur. Item prohibemus, ne moniales aliquæ ſingulariter in refectorio comedant carnes, in quibus non ſolent communiter carnes comedere.

XLVI. *Quod moniales ſimul in monaſterio habitent, & de confeſſione earum.*

Ad hæc per nullam ſocietatem vel confœderationem admittantur monachi in alterius monaſterio ad moram faciendam, niſi cum litteris epiſcopi ſui, vel abbatis, vel prioris conventualis non habentis abbatem. Idem inter canonicos regulares & moniales volumus obſervari.

ANNO CHRISTI 1222.

Provideant etiam epiſcopi quod moniales in omnibus neceſſariis competenter ſuſtentari poſſint de bonis monaſterii, nec ſuſtineant ultra numerum aliquam admitti: nec etiam ſuſcipiatur aliqua, quouſque redactæ fuerint ad numerum illum. Etiam hoc firmiter ſtatuimus auctoritate concilii generalis. Si autem contigerit aliquam de cetero contra hanc formam admitti, tam abbatiſſa quam prioriſſa deponatur.

Idem de magiſtris & prioribus moniales cuſtodientibus, ſi contra hanc formam contingat aliquam admitti, duximus ſtatuendum. Confiteantur etiam moniales ſacerdotibus ab epiſcopo ſibi deputatis. Clerici autem vel laïci frequentem non habeant acceſſum ad clauſtra monialium ſine cauſa rationabili.

XLVII. *Quod religioſi non condant teſtamenta, nec liceat monachos monaſteria habere ad firmam.*

Quoniam non licet viris religioſis aliquid proprium poſſidere, qui ſe & ſua pariter in religionis ingreſſu Domino dedicarunt: præſenti auctoritate diffinimus, ut nulla perſona in regulari ordine conſtituta condere teſtamentum præſumat; cum nihil habeat ſuum temporale, quod transferre valeat in dominium alienum.

Item nec monachus, nec canonicus eccleſiam, vel monaſterium, vel quodlibet prædium eccleſiæ ſuæ, audeat retinere ad firmam. Diſtricte etiam inhibemus, ne alicui monacho, vel canonico regulari, qui non ſit obedientialis, cuſtodia monaſterii committatur; ita quod ex longa ipſius mora vel converſatione ſcandalum oriatur: quod ſi præſumptum fuerit, per ſuperiorem emendetur.

Item viri religioſi non recipiant eccleſiam ad firmam, in qua ſibi quid juris vindicant, ſaltem poſt mortem perſonæ. Quod ſi fecerint, arbitrio ſuperioris puniantur.

XLVIII. *Quod religioſi non bibant ultra horas debitas.*

Quoniam inter alia vitia impetus gulæ viros religioſos præcipue non mediocriter infeſtat: decernimus ut nec monachi, nec canonici regulares, niſi ſtatutis locis & horis, potationi aut comeſſationi vacare præſumant. Si quis vero ſitiverit, impetrata licentia, refectorium regulariter intret, ut ſic neceſſitati ſubveniat, non ut conſulat voluptati. Ab hac generalitate eximimus infirmos, & eos qui fuerint in obſequio prælatorum.

XLIX. *Quod monachi & regulares in monaſterio habeant ſeniores, & de ſententiis publicandis.*

Ad hæc ſtatuimus, ut cum ratione debilitatis vel alia juſta ratione, monachi ſeorſum in miſericordia morantur, ſemper habeant ſecum ad minus alios ſeniores, qui aliorum levitatem debita correctione compeſcant, & qui poſtmodum in capitulo teſtificentur, qualiter in miſericordia fuerint converſati. Idem volumus inter canonicos regulares & moniales obſervari. Ut autem omnia ſine bono concludantur, Lateranenſe concilium ſub ſanctæ recordationis papa Innocentio celebratum, in præſtatione decimarum & aliis capitulis præcipimus obſervari, & in ſynodis epiſcopalibus conſtitutiones illius concilii una cum iſtis, prout eis videbitur expedire, volumus obſervari.

Digitized by Google

Excommunicationes etiam in hoc concilio promulgatæ, singulis annis in episcopalibus synodis, A & quatur in anno in parochialibus ecclesiis, solenniter iterentur.

Concilii Oxoniensis hoc anno celebrati meminit Matthæus Paris in Hist. Anglic. In eodem Concilio damnatum fuisse quendam, qui vulnera quinque crucifixum gestaret in latere, pedibus, manibusque, referunt Matthæus Westmonasteriensis in floribus hist. & Bzovius ad an. 1222. n. 20. ex mss. Vaticano.

ANNO CHRISTI 1223.

CONCILIUM ROTOMAGENSE.

ANNO CHRISTI 1223.

Ex ms. cod. S. Michaelis in periculo maris.

ANno MCCXXIII. residente glorioſiſſimo Papa [a], regnante invictiſſimo rege Francorum Philippo, VI. Kalendas Aprilis, celebratum est Concilium provinciale, in sede Rotomagensi residente venerabili Patre [b] Th. Rotomagensi archiepiscopo, præsentibus omnibus suffraganeis suis, præterquam domino Constantiensi, legitime excusato: & abbatibus quamplurimis, & multis aliis bonis viris discretis: in quo statuta sunt capitula subscripta & coram omnibus recitata.

[a] Deest Papæ nomen, qui tunc Honorius III. fuit.

[b] Theobaldo-

I.

Desiderantes invenire per singulas diœceses quod commendare debeamus, non quod teneamur emendare, auctoritate sacri Concilii Lateranensis, & hujus sedis Rotomagensis, a suffraganeis nostris, sicut a nobis, hæc potissimum volumus observari, quæ in ipso Concilio constituta noscuntur, & eorum contingunt officia, & a nobis sub quadam brevitate sunt collecta; ne ipsorum, quod absit, negligentiam seu defectus, licet invitos, oporteat nos supplere. Videlicet, ut per singulas diœceses idoneæ C statuantur personæ, quæ [c] simplici & de plano investigent, quæ correctione vel reformatione digna sunt, & ea referant in Concilio subsequenti.

[c] Forte, simpliciter.

II.

Singuli episcopi viros idoneos ad officium prædicationis assumant, quatenus per totos episcopatus sanctæ prædicationis rota discurrat.

III.

Singuli episcopi excessus canonicorum ecclesiæ cathedralis corrigant, si eadem Capitulum debuerit, & monitum neglexerit emendare.

IV.

Singuli suffraganei nostri subjecta sibi monasteria studeant reformare, & per censuram ecclesiasti- D cam advocatos, patronos, milites, seu quoslibet alios, compescant; ne in personis aut rebus offendant monasteria; & si forsitan offenderint, ad satisfactionem compellere.

V.

Districtius inhibemus, ne quis in diversis monasteriis locum monachi habere permittatur; nec unus abbas pluribus monasteriis præsidere.

VI.

Clerici qui deprehensi fuerint vitio incontinentiæ laborare, prout magis aut minus peccaverint, puniantur. Et si quis hac de causa suspensus divina celebrare præsumpserit, ab ecclesiasticis beneficiis E suspendatur, & perpetuo deponatur.

VII.

Constitutiones quoque contra crapulam, & ebrietatem, & negotiatores clericos & inordinate se habentes in divinis officiis, editæ, nec non & constitutio de honestate & ornatu ipsorum, firmiter observentur: ita quod si decani & capitula, monitione præmissa, eam non fecerint a singulis de capitulo observari; ipsi episcopi singulos ad observationem eorum compellere non postponant.

VIII.

Adhuc observari mandamus, ut honestas ecclesiarum in ornamentis, & vasis, & custodia chrismatis & eucharistiæ diligenter per ipsos observari mandetur. Et de sacerdotibus qui negligens fuerit, puniatur.

IX.

De confessione vero facienda proprio sacerdoti, B vel alicui alii de ipsius licentia, & de pœna subditorum, qui hæc neglexerint adimplere, de celanda confessione, & de pœna illius qui sigillum confessionis infregerit, sicut statutum est, executioni diligenter mandetur.

X.

Tam in cathedralibus, quam in conventualibus ecclesiis viri idonei ordinentur, quos episcopi possint habere coadjutores & cooperatores in prædicationibus, & audiendis confessionibus, & in ceteris quæ ad salutem pertinent animarum.

XI.

Episcopi quoque tales ad sacros ordines promoveant, qui commissum sibi officium digne valeant implere; quoniam si ignaros & rudes ordinare præsumpserint; & ordinatores, & ordinati, graviter puniri jubeantur.

XII.

Ad ecclesiastica quoque beneficia, prætermissis indignis assumantur idonei, qui Deo & ecclesiæ velint & valeant gratum impendere famulatum, nec aliquis in hoc juveniatur culpabilis; ne per provinciale concilium a conferendis beneficiis suspendatur.

XIII.

Item filii canonicorum, & maxime spurii, non canonicentur in ecclesiis sæcularibus, in quibus instituti sunt patres eorum: ne qui hoc fecerit, a suis beneficiis suspendatur.

XIV.

Laïci qui de mortuariis, & aliis quæ juri spirituali sunt annexa, se præsumunt intromittere, per censuram ecclesiasticam compescantur.

XV.

Illam etiam constitutionem cum omni diligentia observari volumus & mandamus, quæ sub pœna definita prohibet, ne quis in aliquem excommunicationis sententiam promulgare præsumat, nisi præsentibus personis idoneis, monitionem præmiserit competentem; nec causa cupiditatis aliquis audeat vinculo innodare, vel innodatum absoluere.

XVI.

Pœnam quoque constitutam infligi præcipimus facientibus clandestina conjugia: nec non presbytero parochiali, qui tales injunctiones prohibere contempserit, aut eisdem præsumpserit interesse.

XVII.

Decimæ quoque per districtionem ecclesiasticam solvantur, quæ debentur lege divina, vel loci consuetudine approbata, & solutionem campartorum præcedat solutio decimarum; vel saltem qui camparta percipiunt, ea decimare cogantur.

XVIII.

Omnes cujuscumque ordinis regulares de terris alienis & de acquisitis post Lateranense Concilium, illis ecclesiis solvere compellantur, quibus antea ratione

Digitized by Google

tione prædiorum ſolvebantur, niſi cum ipſis eccleſiis aliter compoſuerint.

XIX.

Si quis religioſus abſque, abbatis vel majori parte capituli licentia, pro aliquo fidejubeat, vel mutuum faciat ultra ſummam præfinitam; non ſolvantur a conventu, niſi in utilitatem domus conſtiterit redundaſſe.

CONCILIUM PARISIENSE

Anno Christi 1223.

A CONRADO SEDIS APOSTOLICÆ LEGATO adverſus Albigenſes celebratum, anno Domini MCCXXIII.

CONRADUS *Portuenſis epiſcopus, ſedis Apoſtolicæ legatus, Senonas concilium adverſus Albigenſium recrudeſcentem hæreſin indixerat: cujus Pariſios tranſferenda hac, opinor, cauſa fuit, quod is Philippus Auguſtus rex intereſſe vellet. Et vero cum eo adventaret, Medunta obiit. De quo ſic Guillelmus Brito, Philippidos lib. XII.*

Sanctorum concio patrum
Concilium tunc Pariſiis generale tenebat,
Procurante ſtatum eccleſiæ reparare Philippo,
Quem mare perverti citra fogebat & ultra.
Quo fine cum reliqui nil diffinire valerent,
Quamvis torreret ipſum intolerantia febris
Continuæ, propria geminata & temporis æſtu,
Communi propriam poſtponens utilitatem:
Pariſius, medicis contradicentibus, ibat;
Paciacoque movens, ad concilium properabat.

Sed audire ex Matthæo Pariſio juvat, celebrandi concilii occaſionem. Circa dies iſtos, *inquit*, hæretici Albigenſes conſtituerunt ſibi antipapam in finibus Bulgarorum, Croatiæ, & Dalmatiæ, nomine Bartholomæum. In quibus partibus error ille adeo invaluit, ut etiam epiſcopos, & alios multos regionum illarum, ad ſuam allexerit pravitatem. Contra quem Conradus Portuenſis epiſcopus, & in partibus illis apoſtolicæ ſedis legatus Rotomagenſi archiepiſcopo ſcripſit in hæc verba:

Venerabilibus patribus, Dei gratia Rotomagenſi archiepiſcopo, & ejus ſuffraganeis epiſcopis, ſalutem in Domino Jeſu Chriſto.

Dum pro ſponſa veri crucifixi veſtrum cogimur auxilium implorare, potius compellimur lacerari ſingultibus, & plorare. Ecce quod vidimus, loquimur: & quod ſcimus teſtificamur. Ille homo perditus, qui extollitur ſuper omne quod colitur, aut quod dicitur Deus, jam habet perfidiæ ſuæ præambulum hæreſiarcham, quem hæretici Albigenſes papam ſuum appellant, habitantem in finibus Bulgarorum, Croatiæ, & Dalmatiæ, juxta Hungarorum nationem. Ad eum confluunt hæretici Albigenſes, ut ad eorum conſulta reſpondeat. Etenim de Carcaſſona oriundus, vices illius antipapæ gerens Bartholomæus hæreticorum epiſcopus, funeſtam ei exhibendo reverentiam, ſedem & locum conceſſit in villa quæ Porlos appellatur, & ſeipſum tranſtulit in partes Toloſinas. Iſte Bartholomæus in litterarum ſuarum undique diſcurrentium tenore, ſe in primo ſalutationis alloquio intitulat in hunc modum: Bartholomæus ſervus ſervorum ſanctæ fidei, tali ſalutem. Ipſe etiam inter alias enormitates creat epiſcopos, & eccleſias perfide ordinare contendit. Rogamus igitur attentius, & per aſperſionem ſanguinis Jeſu Chriſti, & propenſius obſecramus, auctoritate domni Papæ, qua fungimur in hac parte, diſtricte præcipientes, quatenus veniatis Senonis in octavis Petri & Pauli proximo futuris. Ubi & alii prælati Franciæ, favente Domino, congregabuntur, parati conſilium dare in negotio prædicto, & cum aliis, qui ibidem aderunt, providere ſuper negotio Albigenſi. Alioquin inobdientiam veſtram domno Papæ curabimus ſignificari. Data Planium, VI. Non. Julii.

Sed hunc tandem tumultum mors prædicti antipapæ celeriter terminavit.

Interfuiſſe concilio epiſcopos 24. narrat chronicon Turonenſe MS. Rigordus tamen, qui nominatim appellat omnes, tres tantum & viginti numerat. Ad ipſius [a], *inquit*, exſequias, quod non ſine nutu & providentia Dei geſtum eſſe videtur, adfuerunt duo archiepiſcopi, videlicet Remenſis Guillelmus, Senonenſis Galterus: & viginti epiſcopi, videlicet de Romana curia Coraldus Portuenſis epiſcopus Cardinalis, & ſedis apoſtolicæ in terram Albigenſium tunc legatus. De Anglia Pandulfus Norvicenſis epiſcopus. De Remenſi provincia, Catalaunenſis Guillelmus, Belvacenſis Milo, Noviomenſis Girardus, Laudunenſis Anſellus, Sueſſionenſis Jacobus, Silvanectenſis Garnus, Atrebatenſis Pontius, Ambianenſis Gaufridus. De provincia Senonenſi, Carnotenſis Galterus, Altiſſiodorenſis Henricus, Pariſienſis Willelmus, Aurelianenſis Philippus, Meldenſis Petrus, Nivernenſis Rogerus. De provincia Rotomagenſi, Bajocenſis Robertus, Conſtantienſis Hugo, Abricenſis Willelmus, Lexovienſis Willelmus. De provincia Narbonenſi, Fulco Toloſanus. Qui prælati de mandato domni Papæ, immo de ipſa potius, ut credibile eſt, ordinatione divina, pro negotio Albigenſi tunc temporis erant Pariſius congregati.

[a] Scilicet Philippi Auguſti.

Addit Guillelmus Brito archiepiſcopos quatuor, a Rigordo prætermiſſos, Bituricenſem, Turonenſem, Rotomagenſem, Lugdunenſem.

Quod Matth. Pariſius antipapam hunc Bartholomæum vocat, non conſentit cum Conrado in epiſtola ad epiſcopos provinciæ Rotomagenſis: quæ proculdubio encyclica fuit, & ad ceteros epiſcopos a paribus data. Nam in ea Conradus, Bartholomæum vocat non antipapam illum Bulgarum, ſed Carcaſſonenſem quendam, iſtius in Galliis vicarium.

Admonitio P. Gabrielis Coſſartii, Societatis Jeſu.

Quod vero Conradi epiſtolæ adſcriptum legimus diem VI. Nonas Julii, mendum eſt certiſſimum. Cum enim concilium indicat, in octavis apoſtolorum Petri & Pauli, hoc eſt, prid. Non. Julias: mittendis ad epiſcopos omnes litteris, eorumque apparando & conficiendo itineri dies tantum tres conceſſiſſet. Quod cum facere non potuerit: legendum forte VI. Kal. Jul. vel IV. Non. Jun.

CONCILIUM ALTERUM PARISIENSE,

Anno Christi 1224.

III. Non. Mai. anno Domini MCCXXIV. celebratum in cauſa Raymundi Toloſani Comitis.

CHRONICON *Turonenſe noſtrum mſ.* Anno, *inquit*, Domini MCCXXIV. & Friderici Imperatoris nono, & Ludovici regis ſecundo, III Non. Maii. celebravit Ludovicus rex apud Pariſius concilium generale: in quo Honorius Papa indulgentiam, quæ in Lateranenſi concilio contra Albigenſes hæreticos fuerat inſtituta, auctoritate propria ad tempus revocavit, & Raimundum comitem Toloſanum fide [b] catholicum approbavit.

[b] Scriptum erat, fere: quod mendoſum, ut apparet ex Geſtis Ludovici VIII.

Idem refertur iiſdem fere verbis, in Geſtis Ludovici VIII. Francorum regis, a Petro Pithœo primum, ac deinde a Franciſco Duchenio editis, tomo IV. hiſtor. Franc. ubi vocatur Parlamentum generale, quod rex apud Pariſios tenuit.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1214.

CONCILIUM MONSPELIENSE,

ANNO CHRISTI 1214.

menſe Auguſto, anno Domini MCCXXIV. a trium provinciarum epiſcopis celebratum in eadem Raymundi comitis Toloſanæ cauſa.

CHRONICON *Turonenſe mſ. ad eumdem annum*: Infra octavas, *inquit*, Aſſumptionis beatæ Mariæ apud Montempeſſulanum auctoritate apoſtolica concilium celebratur. Nam Honorius Papa Narbonenſi archiepiſcopo dederat in mandatis, quod ibi modum pacis quam Raimundus Toloſanus comes, & alii Albigenſes ſanctæ matri eccleſiæ offerebant, audiret; & quid inde faceret, remandaret. Qui convocatis totius provinciæ epiſcopis, abbatibus, & clericis univerſis, a comite Toloſano, aliiſque baronibus juramento recepit, quod terram ſecuram & obedientem Romanæ eccleſiæ redderent, & clericis redditus ſuos in integrum reſtituerent, eiſque pro damnis quindecim millia marcarum infra tres annos perſolverent; & de hæreticis confeſſis vel convictis juſtitiam indilatam facerent, & pro poſſe ſuo per univerſam provinciam pravitatem hæreticam exſtirparent.

Eadem iiſdem omino verbis habentur in Geſtis Ludovici VIII. paulo ante citatis.

Juramenta Raymundi comitis Toloſani & aliorum baronum, data in concilio habito apud Montempeſſulanum, anno MCCXXIV.

IN nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Anno Incarnationis ejuſdem MCCXXIV. VII. Kalend. Septembris. Nos Raymundus Dei gratia dux Narbonæ, comes Toloſæ, marchio Provinciæ, cum ſacroſancta Romana eccleſia pacem ſummo deſiderio facere deſiderantes, ad honorem Dei, & ejuſdem Romanæ Eccleſiæ, & ſanctiſſimi in Chriſto patris noſtri Honorii ſummi pontificis, pio corde & vera devotione, per nos & per omnes homines ac valitores noſtros, offerimus vobis domino [a]A. Narbonenſi archiepiſcopo, & per vos ſanctæ Romanæ eccleſiæ & domino Papæ, omnia illa quæ in alio colloquio vobis & per vos ſanctæ Romanæ eccleſiæ obtulimus. Videlicet quod fidem catholicam, ſicut eam ſancta Romana prædicat & docet eccleſia, ſervabimus, & per terram noſtram ſervari pariter & fideliter faciemus. Terram inſuper noſtram hæreticis fideliter purgabimus ad cognitionem eccleſiæ: videlicet bona eorum publicando, eoſdemque corporaliter puniendo. Item pacem plenam & integram in tota terra noſtra ſervabimus, & ſervari pleniſſime faciemus, ruptarios de noſtris finibus expellendo. Eccleſiis etiam & viris eccleſiaſticis reſtituemus plenarie omnia jura ſua. Libertates quoque eccleſiarum & aliorum locorum religioſorum ſervabimus, & ſervari pleniſſime faciemus in poſterum & in perpetuum. Propterea pro damnis & injuriis, eccleſiis ac viris eccleſiaſticis irrogatis, & ut ob reverentiam & honorem Romanæ eccleſiæ & domini Papæ, provideri valeat honori comitis Montisfortis: dabimus eccleſiæ x x. millia marcarum argenti, terminis competentibus ſolvendarum: ita tamen, ſi petitioni quam comes Montisfortis in terra noſtra & valitorum noſtrorum facit, dominus Papa nobis abſolvi, & inſtrumenta quæ ab ipſo domino Papa, vel a domino rege Francorum, vel patre ejus, idem comes Montisfortis vel pater ejus ſuper eo dicitur impetraſſe, ſummus pontifex faciat nobis reddi. Verum quia nec in primo nec in ſecundo colloquio aliquis præſens fuit pro comite Montisfortis; cum quo ſuper compoſitione, quam ſanctiſſimus pater noſter Honorius mandaverat fieri, tractare potuimus, ad præſens plane non poſſumus reſpondere. Verumtamen nos in præſenti ſolemnes nuncios ad dominum Papam dirigimus: cum quibus tam ſuper compoſitione prædicta, quam ſuper omnibus aliis ad reconciliationem noſtram pertinentibus, plene poterit tractari, & omnia ad finem debitum divina gratia mediante perduci. Concedentes & promittentes, nos in perpetuum ratum habituros & firmiter ſervaturos, quicquid cum illis nunciis ſuper facto noſtro de mandato & voluntate domini Papæ fuerit ordinatum aut factum. Et cum nos credamus pro majori parte reſtitutionem feciſſe eccleſiis ac viris eccleſiaſticis, ſecundum quod in alio colloquio promiſimus: tamen ſpecialiter nunc promittimus, quod ea omnia quæ reſtant ad reſtituendum eccleſiis ac viris eccleſiaſticis, pleniſſime reſtituemus ad cognitionem domini Papæ, vel domini A. Narbonenſis archiepiſcopi, vel cujuſlibet epiſcopi in diœceſi ſua. Et de faiditis Toloſæ reſtituendis cum honoribus ſuis, faciemus quicquid dominus Papa noverit faciendum. Ad ultimum, ſi ea quæ obtulimus, domino papæ ſufficientia non videntur: cum ſervire ſanctæ eccleſiæ regnare ſit, nos in omnibus & per omnia miſericordiæ & mandatis domini Papæ pro poſſe noſtro obediemus humiliter ac devote. Salva dominatione ſereniſſimi noſtri regis Franciæ, & domini Imperatoris. Quod autem omnia prædicta attendamus & compleamus bona fide, plene & ſufficienter cavebimus per ſecuritates idoneas ad cogitationem domini Papæ.

Et nos Rogerius Bernardi, Dei gratia comes Fuxenſis, & Trencavellus eadem gratia vicecomes Biterrenſis, idem & eodem modo promittimus nos in tota terra noſtra facturos, & in perpetuum ſervaturos, ſicut ſuperius dominus noſter comes Toloſæ promiſit pro ſe & pro nobis, & aliis valitoribus ſuis, ſe in perpetuum ſervaturum. Datum apud Montempeſſulanum die & anno quibus ſupra.

[a] Arnoldo.

LITTERÆ AMALRICI DOMINI MONTISFORTIS

Ad epiſcopos qui conventuri erant ad concilium Monſpelienſe.

Rogat ut pacem faciant cum Raymundo comite Toloſano.

Reverendis in Chriſto patribus & dominis ſuis cariſſimis, Narbonenſi, Arelatenſi, & Auxitanenſi, Dei gratia archiepiſcopis, & univerſis epiſcopis, & aliis eccleſiarum prælatis, ad concilium de Montepeſſulano congregandis, Amalricus Divina providentia dux Narbonæ, comes Toloſæ, & dominus Montisfortis, ſalutem, & cum omni reverentia & devotione ſeipſum.

CUm vos zelo fidei animati, Jeſu Chriſti negotium inceperitis & manutenueritis, ſicut veri fidei zelatores: nunc neceſſe eſt, quod vos, cum tempus meſſionis prope ſit, & jam fruges albeſcant ad meſſem, exſpectetis modicum, & curſum perſeveranter agatis; ut bravium cum gloria conſequi poſſitis optatum, propter quem tam fideliter laboraſtis; cum fuſtra mittatur manus ad aratrum, niſi mittens re-

Digitized by Google

ſpexerit, donec conſummaverit quod incepit. Eia igitur, Patres ſanctiſſimi, attendite, & videte quam mirabilis ſit Deus in operibus ſuis, & quam ſint mirabilia facta ſua: quia licet videatur ſuum negotium totaliter dimiſiſſe, modo deliberat & diſponit, ut ipſum negotium reſuſcitet cum gloria & triumpho; cum ipſe, ſicut credimus, cor domini regis Franciæ animaverit ad ſubveniendum ſuo negotio: immo, ut loquamur verius, ad conſummationem ipſius. Ideoque paternitatem veſtram exoramus humiliter & devote, obſecrantes vos & adjurantes per aſperſionem ſanguinis Jeſu Chriſti, cujus res agitur, quatinus nullam compoſitionem ſive pacem, quæ præjudicet juri noſtro, cum Raymundo filio Raymundi quondam comitis Toloſæ, faciatis, nec fieri permittatis: maxime cum illud in totius cleri & populi & univerſalis eccleſiæ ſcandalum & ignominiam perpetuam redundaret.

Anno Christi 1224.

CONCILIUM APUD VALLEMCOLORIS

inter Francos & Alemannos reges celebratum, anno Domini MCCXXIV.

LAUDATA *jam ante Geſta Ludovici VIII. hujus ſive concilii, ſive conventus, mentionem in hæc verba faciunt ad eundem annum:* In octavis B. Martini hiemalis, inter Ludovicum regem Franciæ, & Henricum regem Alemanniæ filium Friderici Imperatoris, qui de novo, juſſu & voluntate patris, fuerat in regem Alemanniæ coronatus, apud Vallemcoloris concilium celebratur: ibique multa de utroque regno tractantes: ſed nihil aut parum proficiſci * peragentes, ad propria redierunt.

* *Lacuna notandus.*

1224.

CONCILIA PARISIENSIA TRIA,

annis MCCXXIV. & MCCXXV.

CHRONICON *Turonenſe mſ. ad annum MCCXXIV.* In octavis, *inquit*, S. Andreæ Ludovicus rex Pariſius concilium celebravit: ibique multa de regni negotio ſunt tractata. *Hoc tantum.*

1225. *Idem ad annum MCCXXV.* In octavis Aſcenſionis Domini, Ludovicus rex concilium Pariſius celebravit, ubi cum Romano S. Angeli cardinale, qui de novo in Franciam legatus advenerat, multa de negotiis regni regiſque Angliæ & terræ Albigenſium pertractavit.

Idem ad eundem annum: In vigilia Magdalenæ Ludovicus rex Pariſius concilium convocavit: ibique legato, nec non & regis Angliæ nuntiis præſentibus, vicecomites Toarcii homagium regi fecit.

1225.

CONCILIUM MELODUNENSE

in octavis Omnium Sanctorum, ann. MCCXV. ubi actum de juriſdictione eccleſiaſtici fori: & aliis quibuſdam.

CHRONICON *Turonenſe: mſ.* Anno, *inquit*, Domini MCCXXV. & Ludovici regis tertio, in octavis Omnium Sanctorum, Ludovicus rex Franciæ concilium convocat Meloduno, ibique archiepiſcopi & epiſcopi Franciæ, præſente legato, petebant inſtanter a rege Franciæ, & a ſuis baronibus, juriſdictionem omnium hominum ſuper mobilibus, de quibus homines eccleſiarum in cauſam traherent coram ipſis: & juriſdictione iſta dicebant inveſtitam eſſe eccleſiam Gallicanam. Quibus rex ſe opponens, argumentis evidentiſſimis aſſerebat hoc eſſe diſſonum rationi: cum cauſa mobilium non ratione juramenti, vel fidei, vel teſtamenti, vel maritagii peritorum, mera ſit laicalis, nec ad forum eccleſiaſticum videatur aliquatenus pertinere. Saiſinam eorum ſuper is afferens irritam & inanem: cum eo nec non & Philippo bonæ memoriæ patre ſciente vel vidente de iis nunquam ſaiſiti fuerint: & maxime cum nullus poſſit de jure partem ſui domini deteriorem facere, vel vendere, vel quitare; nec per eum alius in eum alterius dominium uſurpare. Tandem intervenientе Dei gratia, & legato, cauſa iſta ab utraque parte poſita eſt in ſuſpenſo. In eodem nempe concilio ſatis tractatum eſt de treuga inter regem Franciæ & regem Angliæ reformanda, necnon & de negotio Albigenſi. Sed ad præſens nihil ſuper iis potuit reformari.

1225.

CONCILIUM BITURICENSE

pridie Kal. Decemb. anno Domini MCCXXV. In quo actum de Raymundo Toloſano comite dirioni ſuæ reſtituendo.

CHRONICON *Turonenſe: mſ.* In feſto, *inquit*, S. Andreæ apoſtoli dictus legatus (Romanus ſancti Angeli cardinalis) convocatis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, & capitulis totius Franciæ, Bituris concilium celebravit. Ubi Raimundus comes Toloſanus veniens, & gremium ſanctæ matris eccleſiæ ſibi aperiri petens, abſolutionem humiliter poſtulavit: ſui purgationem offerens & emendam, & pro poſſe ſuo de omnibus terræ ſuæ hæreticis convictis vel confeſſis juſtitiam inditaram, & ad eos deinceps exſtirpandos operam efficacem. Promittens etiam, quod terram ſuam obedientem de cetero Romanæ eccleſiæ redderet, & pacificam, & ſecuram, & quod clericis ſuos redditus in integrum reſtitueret, & damna eis congrue reſarciret. Quibus * Amorricus comes de Monteforti obvians, litteras Papæ Innocentii, nec non & Philippi regis Franciæ, oſtendebat: in quibus continebatur, & dicti comitis Toloſani damnatio, & terræ Albigenſium Simoni de Monteforti patri ſuo facta donatio, ſicuti aſſerebat. Tandem poſt multas altercationes, legatus, & epiſcopi, ſuper hoc ſecretum conſilium habuerunt. Et ſic negotio infecto comitem ad propria remiſerunt. Præterea cum legatus ex parte domini Papæ per totum Franciæ regnum peteret fructus duarum præbendarum in unaquaque abbatia, & in qualibet eccleſia cathedrali; & in aliis eccleſiis conventualibus, fructus unius præbendæ, ad ſummi pontificis uſus, in perpetuum retinen-

* *Amalricus.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1225.

dos: & jam ad hoc episcoporum aliqui consensissent: capitulorum nuntii iis omnibus coram legato & coram omnibus obviantur, asserentes, capitula pro quibus venerant, hoc nullo modo facturа, nulloque tempore concessura. Adjecit etiam legatus, quod dominus Papa duobus episcopis dederat in mandatis quod ad dictum quatuor abbatum, quos ad visitandas abbatias totius Franciæ, & ad corrigendos excessus earum destinaverat, abbates deponerent universos. Quo audito archiepiscopi & episcopi, se per hoc in abbatiis jurisdictionem omnimodam perdidisse videntes, se hoc numquam quamdiu viverent, concessuros, unanimiter responderunt. Et sic præcepta apostolica tam de præbendis, quam de depositione abbatum, in pendulo remanserunt. Tunc fere octoginta magistrorum Parisius, qui contra legatum in supradicto assultu fuerant, & ligatos legati sententia se videbant, absolutionem a legato in dicto concilio petierunt, petitamque protinus receperunt.

De magistris illis Parisiensibus, primo a legato excommunicatis, & in hoc concilio absolutis: Tunc, *ait idem paulo superius*, communiversitas scholarium Parisiensium in præjudicium Parisiensis ecclesiæ sigillum proprium confecisset; dictoque Parisiensis ecclesiæ sigillo, universitatis negotia sigillaret: Parisienses canonici, coram legato, qui Parisius venerat, super sigillo scholares conveniunt: & multum ab utraque parte allegantes quid sit juris, in legatum protinus compromittunt: illudque sigillum proprium ei reddunt. Qui habito super hoc admodum festinato consilio, præfatum sigillum coram omnibus ibi fregit; omnesque, qui deinceps Parisius sigillum universitatis facerent, vinclo anathematis innodavit. Quo audito, clamor in cælum attollitur, rumor per urbem egreditur, scholares conveniunt, & ad domum legati cum gladiis & fustibus conveniunt tanquam ad latronem. Quorum adventum legati homines cognoscentes, portas obstruunt, arma rapiunt, se dominumque suum a furibundis scholaribus defendentes. Tandem per urgentes assultus scholarium, per portarum fractionem, per lapidum fulminationem, cum fere legatus suique homines caperentur: Ludovicus rex, qui paulo ante a Meleduno venerat, & infortunium legati audierat, servientes & milites ibi misit, qui scholares minis & aliis repulerunt, & legatum; & gentem suam, indemnem, non tamen sine effusione sanguinis, servaverunt. Quo facto legatus ab urbe egreditur cum conductu, excommunicans generaliter scholares, qui hunc assultum fecerant, & alios, qui ex parte eorum interfuerant in assultu. *Hæc chronicon Turonense, quæ referre opus erat ad concilii hujus intelligentiam. De concilio autem ipso prolixe Matthæus Parisius ad annum MCCXXVI. disserit in hunc modum:*

Hoc eodem tempore, *inquit*, venit magister Romanus ad partes Gallicanas, a domno Papa missus, ut ibi legationis officio fungeretur. Quo cum perveniisset, fecit convocare regem Francorum cum archiepiscopis, episcopis, & clero Gallicano ad concilium, cum comite Tolosano, pro quo specialiter ad partes illas missus fuerat, sicut sequens relatio declarabit. Convenerunt igitur ad Bituricam civitatem ad concilium, Lugdunensis, Remensis, Rotomagensis, Turonensis, Bituricensis, Auxitanensis, archiepiscopi: Burdegalensis vero Romæ fuit, & Narbonensis ecclesia vacabat. Convenerunt igitur novem provinciarum suffraganei circiter centum, cum abbatibus, & prioribus, & singulorum procuratoribus capitulorum, mandatum summi pontificis audituri. Sed quoniam Lugdunensis archiepiscopus venditabat sibi primatiam super archiepiscopum Senonensem; & Rotomagensis super Bituricensem, Auxitanensem, Narbonensem, & eorum suffraganeos: timebatur de discordia, & ideo non fuit sessum quasi in concilio, sed ut in consilio. Quibus sedentibus, & lectis in publico legationis litteris, apparuerunt comes Tolosanus ex una parte, & Simon de Monteforti ex altera: qui petiit sibi restitui terram Raimundi comitis Tolosani, quam dominus Papa, & rex Francorum Philippus, sibi & patri suo contulerunt: exhibens super donatione facta, utriusque, Papæ scilicet & regis munimenta. Addiditque comitem Raimundum abjudicatum fuisse Romæ in concilio generali propter hæresim, quæ dicitur hæresis Albigensium, ad minus a parte majori terræ, quam nunc tenet. E contra comes Raimundus obtulit se facturum erga regem Francorum, & ecclesiam Romanam, quidquid facere deberet pro hereditate sua. Tunc cum peteret para adversa ab eo, ut subiret judicium duodecim Parium Galliæ, respondit Raimundus. Recipiat rex homagium meum, & paratus sum subire: quia forte non haberent me pro Pari, si secus fieret. Cumque hinc inde fuisset plurimum altercatum, præcepit archiepiscopis singulis legatus cum præsentibus, ut convocatis seorsum unusquisque suffraganeis, cum eis deliberarent super negotio præfato, & traderent legato consilium suum redactum in scripto. Quo facto, legatus excommunicavit omnes qui super hoc sua consilia revelarent, dicens se ea velle domno Papæ significare, & Francorum regi ostendere. Post hæc, legatus dedit in dolo procuratoribus capitulorum licentiam ad propria revertendi, retentis tantum archiepiscopis, episcopis, & abbatibus, & simplicibus prælatis. Unde non immerito timuerunt, ne procurata eorum absentia, qui majoris prudentiæ erant & experientiæ, & præ multitudine potentiores ad contradicendum, aliquid statueretur in præjudicium absentium prælatorum. Quocirca dicti procuratores, post deliberationem diutinam, miserunt ad legatum procuratores metropolitanarum ecclesiarum, qui coram eo sic allegaverunt: Domine, audivimus quod habetis litteras speciales a curia Romana, de exigendis præbendis in omnibus ecclesiis conventualibus, sive cathedralibus. Quocirca multum miramur, quod non in hoc concilio propoluistis eas nobis audientibus, quos specialiter tangunt. Unde rogamus in Domino, ne illud scandalum oriatur per vos in ecclesia Gallicana, scientes quod sine maximo scandalo & inæstimabili damno non posset hic ad effectum perduci. Quia esto quod aliquis assentiret, nullus esset ejus assensus in rebus quæ omnes tangunt: cum fere omnes majores, & generaliter omnes subditi, necnon & ipse rex, & omnes principes, parati sint contradicere, & resistere usque ad capitis expositionem, & omnis honoris privationem: præsertim cum videatur imminere propter hoc scandalum subversio regni & ecclesiæ generalis. Ratio autem nostri timoris est, quod cum ceteris regnis non habuistis sermonem: & quibusdam episcopis præcepistis & abbatibus, ut cum præbendæ vacaverint, ad opus domni Papæ reservarent.

His auditis, cum niteretur legatus persuadere ut omnes consentirent, ostendit tunc primo domni Papæ authenticum, in quo exegit a singulis ecclesiis cathedralibus duas præbendas, unam a capitulo, & alteram ab episcopo. Et in cœnobiis similiter, ubi sunt diversæ portiones, abbatis scilicet & conventus, duas exegit præbendas, unam ab abbate, & aliam a conventu, æquali facta distributione bonorum suorum a conventibus, quatenus pertinet ad unum monachum, sicut ipse interpretatus fuerat legatus: & ab abbate tantumdem. Tunc allegavit commoda, quæ possent inde provenire, illud videlicet, quod amoveretur scandalum a Romana ecclesia, quæ mater est omnium ecclesiarum, concupiscentia scilicet, quæ radix est omnium malorum: cum nullus pro aliquo negotio in curia Romana faciendo aliquid offerret, vel aliquis oblata reciperet.

Ad hoc respondit procurator archiepiscopi Lugdunensis: Domine, nullomodo volumus esse sine amicis in curia & largitate donorum. Alii æque sua incommoda allegabant; damna scilicet rerum, consiliorum, auxiliorum, obsequiorum, in hunc modum: Erit enim in qualibet diœcesi, vel ad minus in provincia, nuncius unus continuus, procurator Romanus, qui non vivet de proprio, sed graves exactiones & procurationes exiget ab ecclesiis majoribus, & forte minoribus, ut nullus remaneat impunitus: nomenque procuratoris habens, legati officio fungetur. Item dixerunt, imminere turbationes capitulorum: forte enim demandaret domnus Papa, cum vellet, procuratori suo, vel alii, ut vice sua interesset electionibus, qui eas turbaret: & sic lapso tempore devolueretur electio ad curiam Romanam, quæ in omnibus, vel pluribus ecclesiis, Romanos poneret, vel tales qui ei plurimum essent devoti. Et sic nullæ essent partes indigenarum prælatorum vel principum, cum multi sint viri ecclesiastici, qui potius curiæ Romanæ, quam regi vel regno providerent. Item addiderunt, quod si proportionaliter fieret bonorum distributio, omnes in curia fierent divites, cum multo plus essent recepturi, quam rex proprius. Et sic majores non solum divites, sed & ditissimi fierent. Cum igitur vermis divitum sit superbia, majores vix causas audirent, sed eas in immensum differrent, & minores scriberent inviti. Cujus rei experimentum in evidenti est, quia & modo negotia protrahunt, etiam post percepta obsequia, & securitate percipiendi: & sic periclitaretur justitia, & oporteret conquerentes mori in januis Romanorum tunc plenissime dominantium. Item cum vix possibile sit fontem cupiditatis desiccari, quod nunc faciunt per se, tunc facerent per alios, & suis multo majora quam nunc dari munera procurarent: modica enim nulla sunt in conspectu divitum cupidorum. Item multæ divitiæ facerent Romanos insanire: & sic inter diversas parentelas tantæ orirentur seditiones, quod posset timeri potius excidium civitatis, cujus etiam & modo penitus expers non est. Item dixerunt, quod licet se obligarent qui modo præsentes sunt, id non susciperent eorum successores, nec illam obligationem ratam haberent. Novissime autem, sic negotium concluserunt: Domine, moveat vos zelus universalis ecclesiæ, & sanctæ sedis Romanæ: quia si omnium esset universalis oppressio, posset timeri ne imminueret generalis discessio, quod Deus avertat. His auditis, respondit legatus (ut videbatur plurimum commotus in his omnibus) se cum esset in curia numquam huic exactioni consen-

fisse, & ipsum litteras accepisse, postquam Galliam fuerat ingressus, & se multum super hæc doluisse. Addidit etiam super hæc, quidquid præcepit, tali conditione, & licet tacita, intellexisse, si imperium & alia regna consentirent. Adjuxit insuper, se nihil amplius super hæc attematurum, donec per regna alia prælati consenserint, quod credidit provenire non posse.

ANNO CHRISTI 1225.

CONCILIUM [a] GERMANICUM,

ANNO CHRISTI 1225.

a Moguntiæ habitum, uti colligunt eruditi ex vita S. Engelberti, apud Surium, die 7. Novembris, lib. 2. cap. 9.

sub præsidio Conradi episcopi Cardinalis Portuensis & sanctæ Rufinæ, sedisque apostolicæ legati, contra simoniacos & concubinarios clericos celebratum, anno Dom. MCCXXV. IV. Idus Decembris, tempore Honorii Papæ tertii.

TITULI CAPITULORUM.

Ex editione Regia.

I. *De continentia clericorum.*
II. *De pœnis concubinariorum clericorum.*
III. *De scortatoribus clericis ruralibus per archidiaconos corrigendis.*
IV. *Quam pœnam judex ecclesiasticus, aliquem præpropere excommunicans, incurrat.*
V. *Clericos fructus prabendarum suarum concubinis & spuriis suis relinquere non posse.*
VI. *De clericis excommunicatis vel suspensis, divina celebrantibus.*
VII. *De clericis coram excommunicatis celebrantibus.*
VIII. *De publicandis excommunicatis per episcopos.*
IX. *De patronis laicis clericos ad ecclesias simoniace præsentantibus.*
X. *De clericis simoniace præsentatis.*
XI. *De episcopis & archidiaconis clericos simoniace præsentatos instituentibus.*
XII. *De ecclesiis non per mercenarios, sed pastores, seu saltem vicarios perpetuos regendis.*
XIII. *De committentibus incestum cum sanctimonialibus & canonicis, & de ejusmodi sacris virginibus pollutis.*
XIV. *De his constitutionibus conciliaribus publicandis.*

STATUTA CONCILII.

Conradus miseratione divina Portuensis & sanctæ Rufinæ episcopus, apostolicæ sedis legatus, universis Christi fidelibus, ad quos præsens scriptum pervenerit, salutem in Christe Jesu.

I. *De continentia clericorum.*

LIcet multa, super continentia clericorum, sanctorum patrum hactenus emanaverint instituta: quia tamen adhuc nonnulli clerici lumbos suos cingulo continentiæ, ut accipimus, non præcingunt, in animæ suæ periculum & scandalum plurimorum: non attendentes quoniam scriptum est: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum Deus vester:* nos qui nunc demum circa horam undecimam missi sumus, ut nocua de vinea Domini sabaoth, ex officio nobis injuncto, quantum ipse dederit, exstirpemus; quia zelus nos comedit domus ejus, hujus sacri approbatione concilii duximus statuendum. Præcipimus igitur, ut clerici continenter & caste vivere studeant universi, & maxime in ordinibus sacris constituta, quatenus in conspectu Dei omnipotentis puro corde & mundo corpore valeant ministrare.

Levit. 11.

II. *De pœnis concubinariorum clericorum.*

Si quis autem clericorum deinceps fuerit deprehensus incontinentiæ vitio laborare, detinendo publice concubinam: nisi post admonitionem canonicam illam a se prorsus expulerit, extunc tam beneficio quam & officio spolietur. Si vero nec sic fœtorem suæ libidinis curaverit evitare, quia crescente contumacia crescere debet & pœna, anathematis sententia feriatur. Qui vero obscenis voluptatibus inhiantes, concubinas usque ad hæc tempora publice tenuerunt, ne delictum præteritum transeat impunitum, eos sub pœnitentiam duximus redigendos: ut, si canonici fuerint, quadraginta diebus in claustris suis in quadragesimali cibo jejunent. Si autem hæc agere contempserint, præpositis & decanis & capitulis ecclesiarum sub anathemate prohibemus, ne præbendarum fructus eis ministrent, nec ad chorum vel ad consortium capituli eos admittant, nisi incepta dicta pœnitentia & peracta, & præstito juramento, quod eas ulterius non resumant. Qui vero remotas resumere præsumpserint, decrevimus eos beneficiis esse privatos: ut illi, ad quorum collationem eorum beneficia pertinent, ea idoneis personis assignent intra tempus in generali concilio comprehensum: alioquin proximus superior extunc ea studeat assignare. Si vero decani, vel alii eorum confratres, excessum eorum scientes, dissimulare præsumpserint, eos denunciamus excommunicationis vinculo subjacere.

III. *De scortatoribus clericis ruralibus per archidiaconos corrigendis.*

De clericis ruralibus concubinariis expressus rigor superius observetur: quorum archidiaconi, si eos in iniquitatibus voluerint confovere, vel eorum dissimulare excessus, sciant ab officio se suspensos, & si in suspensione permanserint, eos præcipimus per episcopos suos a dignitatibus removeri: quæ dignitates per eosdem episcopos, vel alios, ad quos earum spectat collatio, personis idoneis assignetur.

IV. *Quam pœnam judex eccle[illegible]sticus, aliquem præpropere excommunicans, incurrat.*

Quantæ temeritatis & præsumptionis exsistat, quod qui servare debent canonicas sanctiones, in quibus aperte continetur quod nullus aliquem sine rationabili causa excommunicare præsumat, eas frangere non formidant: plures non amore justitiæ, sed livore odii, vel favore adversariorum, excommunicationis vinculo innodatos, nullus prorsus ignorat. Quare firmiter prohibemus, ne in aliquem excommunicationis sententiam, nisi competenti admonitione præmissa, & præsentibus personis idoneis, per quas, si necesse fuerit, possit probari admonitio, promulgare præsumat: & si prælatus contra hoc fecerit, & admonitus errorem suum non revocaverit, per mensem ab ingressu ecclesiæ sit exclusus.

Cap. 1. de sent. excom. in 6.

V. *Clericos fructus prabendarum suarum concubinis & spuriis suis relinquere non posse.*

Ad abolendam de domo Domini consuetudinem, vel potius corruptelam seu temeritatem, qua

Cap. Quia non, & cap. Relatum de ætate.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1225.

clerici (qui ſignum pudicitiæ debent oſtendere laïcis, quibus poſiti ſunt in exemplum) in argumentum finalis ſuæ impœnitentiæ, fructus præbendarum ſuarum concubinis vel ſpuriis ſuis legant in ultima voluntate: contra eos rigor eccleſiaſticus exerceri debet. Quare ſub anathemate prohibemus, ne de cetero clerici gratia teſtandi abutentes, cum de rebus eccleſiæ nullum poſſint condere teſtamentum, fructus beneficiorum eccleſiaſticorum ſpuriis ſuis vel concubinis ſuis dimittant. Qui vero contra hanc inhibitionem venire præſumpſerint, in ſignum ſuæ perditionis eccleſiaſtica careant ſepultura: & quibus taliter fructus legantur, eis careant ipſo jure. Qui autem teſtamentum tale manutenere voluerint, & per quorum manus perſonis illis fructus præbendæ fuerint miniſtrati, ipſo facto ſciant ſe excommunicationis vinculo innodatos: & quamdiu fructus hujuſmodi contra hanc inſtitutionem miniſtrati fuerint, eccleſia ipſa ſit ſub interdicto poſita.

VI. *De clericis excommunicatis vel ſuſpenſis, divina celebrantibus.*

Deut. 17.

Cum ſcriptum ſit in lege veteri, quod quicumque non obtemperaſſet ſacerdotibus, aut extra poſitus lapidaretur a populo, aut gladio cervice ſuppoſita expiaret cruore contemptum; & in primitiva eccleſia inobedientes cuncti de eccleſia rabido [a] ore dæmonum traherentur: multi nomine ſacerdotes, cenſuram eccleſiaſticam contemnentes, excommunicati vel ſuſpenſi a prælatis ipſorum, exigentibus culpis ſuis, & immemores quod epiſcopis & prælatis clavium regni cæleſtis collata ſit poteſtas, attrectare ſibi interdicta myſteria non verentur: contra quos rigorem eccleſiaſticum volumus exerceri. Statuimus igitur ut tales, ſine ſpe reſtitutionis, ab officiis & beneficiis deponantur, & infames & inteſtabiles ſint, & de cetero ad beneficia eccleſiaſtica nullatenus admittantur: niſi per pœnitentiam approbatam & [b] converſionem laudabilem, ſedis apoſtolicæ gratiam meruerint obtinere.

[a] *Forte*, ori diabolicarum traderentur:

[b] *Forte*, contritionem.

VII. *De clericis coram excommunicatis celebrantibus.*

Præterea ſunt nonnulli, qui craſſam prætendentes ignorantiam, (quæ cum non excuſet a culpa, nec eos a pœna poterit excuſare) coram his divina celebrare præſumant, qui excommunicationis vinculo ſunt innodati: dicentes quod eis excommunicatio nec per litteras, nec per nuncios fuerit nunciata: cum ipſi excommunicati impediant ſæpe, ne poſſit ad eos denunciatio vel citatio pervenire, vel malitioſe ſe occultent. Et cum talis ſit merito contumax cenſendus, ſtatuimus ut poſtquam tales excommunicati fuerint, & in vicinis locis publice denunciati, ſacerdos qui coram eis celebraverit, ſimili pœna puniatur.

VIII. *De publicandis excommunicatis per epiſcopos.*

Si epiſcopus aliquem excommunicaverit certa de cauſa, denunciet vicinis epiſcopis per ſuas patentes litteras, ut excommunicatum denunciari faciant, & evitari: & tunc ſine difficultate aliqua vicini epiſcopi excommunicatum faciant publice denunciari, & in diœceſibus ſuis arctius evitari. Si vero epiſcopi fuerint negligentes, & excommunicatis ſcienter communicaverint, tamdiu cathedralium eccleſiarum canonici eis non communicent, quamdiu huic ſalubri ſanctioni contempſerint obedire.

IX. *De patronis laïcis clericos ad eccleſias ſimoniace præſentantibus.*

ANNO CHRISTI 1225.

Quoniam in quibuſdam locis Alemaniæ fundatores eccleſiarum, vel heredes ipſorum, poteſtate, in qua eos eccleſia hucuſque ſuſtinuit, abutuntur, partem decimarum, vel aliarum obventionum eccleſiaſticarum, in quibus jus obtinent patronatus, ſibi retinentes ex pacto, repræſentant clericos ad eaſdem: huic vulneri cancroſo & ſimoniaco cenſuræ ferrum apponimus: decernentes, ut ex quo conſtiterit patronum hujuſmodi flagitium perpetraſſe, anathemate feriatur, & ejus terra ſupponatur eccleſiaſtico interdicto, donec eccleſiam liberam cum ſuo jure dimittat: ſalvo jure patronatus, quod eis de miſericordia reſervamus, qui poſſunt per juris excuſari ignorantiam.

X. *De clericis ſimoniace præſentatis.*

Qui vero cœca cupiditate ducti, taliter a patronis præſentationem receperint, officio beneficioque priventur: nec ad beneficium vel actus eccleſiaſticos admittantur, niſi cum eis per ſedem apoſtolicam fuerit diſpenſatum.

XI. *De epiſcopis & archidiaconis clericos ſimoniace præſentatos inſtituentibus.*

Epiſcopi vero & archidiaconi, qui talibus ſcienter curam animarum commiſerint, ab inſtitutione & collatione perpetuo ſint ſuſpenſi. Statuimus etiam quod nullus clericus ad curam animarum ab epiſcopo vel archidiacono admittatur, niſi prius juraverit quod nullam in adeptione beneficii, ad cujus curam præſentatur, commiſerit ſimoniam.

XII. *De eccleſiis non per mercenarios, ſed paſtores, ſeu ſaltem vicarios perpetuos regendis.*

Quia enormis quædam conſuetudo in quibuſdam Alemaniæ partibus contra canonicas ſanctiones invaluit, ut ponantur in eccleſiis conductitii ſacerdotes vicarii temporales: ne id fiat de cetero, auctoritate legationis qua fungimur omnibus modis inhibemus. Sed cum vicarius poni debet & poteſt, perpetuo inſtituatur, idque aſſenſu & auctoritate diœceſani, & archidiaconi loci illius: nec epiſcopus vel archidiaconus talem inſtituat, niſi ei de bonis eccleſiæ coram eo tantum fuerit aſſignatum, unde jura epiſcopi & archidiaconi poſſit perſolvere, & congruam & ſufficientem ſuſtentationem habere.

XIII. *De committentibus inceſtum cum ſanctimonialibus & canonicis, & de ejuſmodi ſacris virginibus pollutis.*

De pœn. diſt. 1. cap. Si quis. Et ita anth. Si quis, cap. de epiſcopis & clericis.

Licet contra nefandos inſidiatores ſacrarum virginum pudicitiæ, pœnæ graviſſimæ ſint inſtitutæ tam canonicæ quam legales: quidam tamen, relaxatis voluptatum habenis, in lacum miſeriæ & in lutum fœcis ſe immergunt, ut ſalutis æternæ coronam, honeſtatis normam, earumque pudicitiam interpellare præſumant. Contra quos nervum rigoris apponimus, ſtatuentes ut quicumque pudicitiam ſanctimonialium, cujuſcumque habitus, auſu ſacrilego ſolicitare præſumpſerit: ab officio, ſi clericus fuerit; ſi laïcus, a perceptione corporis Domini noverit ſe ſuſpenſum. Qui vero [a] ſacrilegium vel temerarium carnis commercium cum talibus habuerit, ipſo facto excommunicationis ſententia ſe noverit innodatum. Sanctimonialis vero ſeu canonica, quæ hujuſmodi crimen flagitioſum perpetraverit, ulterius ad officium aliquod in monaſterio

[a] *Forte*, ſacrilegium.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1225.

nullatenus admittatur : ſed in ſignum iniquitatis ſuæ, ultima tam in claustro maneat quam in choro.

XIV. *De his conſtitutionibus conciliaribus publicandis.*

Quoniam memoria hominum dilabitur cum tempore dilabente, ne quis ex noſtrarum conſtitutionum ignorantia velamen in poſterum excuſationis aſſumat, in virtute ſanctæ obedientiæ & ſub pœna excommunicationis diſtricte præcipimus : ut archiepiſcopi, epiſcopi, archidiaconi, & decani, in ſuo ſinguli concilio annis ſingulis celebranda eas publicari faciant & ſervari, pœnam tranſgreſſoribus infligendo. Quas etiam abbates & alii eccleſiarum & monaſteriorum prælati conſcribi faciant, & in ſuis capitulis frequentibus publicari, ut tam ab ipſis quam a ſuis ſubditis inviolabiliter obſervantur. Acta ſunt hæc anno Domini MCCXXV. quarto Idus Decembris.

Eodem in concilio patribus congregatis oblatum eſt corpus S. Engelberti Colonienſis archiepiſcopi recens cæſi a Friderico Iſtenburgenſi comite cognato ſuo, adverſus quem Eſſedienſis eccleſia jura turbabatur. Fridericus a legato & concilio excommunicatus eſt : ut refert Cæſarius in vita S. Engelberti, l. 2. c. 13. Cum cum, *inquit*, excommunicaret cum univerſis eccleſiarum prælatis illic congregatis, præcepit per omnes provincias legationis ſuæ, id eſt, Moguntinenſem, Colonienſem, Trevirenſem, Bremenſem, & Magdeburgenſem, in omnibus eccleſiis per omnes Dominicas cum extinctione candelarum eum excommunicari : nec eum ſolum, ſed etiam omnes ejus adjutores, a quibus, vel quorum conſilio occiſus eſt præſul : itemque omnes, qui reos necis ejus foverent, vel eis communicarent.

ANNO CHRISTI 1225.

Apud Cæſarium die 7. Novembris.

Exhibitæ quoque in eodem concilio ſunt Conrado legato litteræ Theoderici Monaſterienſis epiſcopi, & Engelberti electi Oſnaburgenſis, germanorum fratrum Friderici : quorum prior de ſacrilegio ſe excuſavit, paratum ſe dicens canonice ſe purgare ; alter, epiſcopum ordinari ſe petiit. Reſpondit legatus, ſe proniorem ad parcendum quam ad puniendum, modo ſe excuſare poſſint : diemque eis præfixit, quo ſe purgarent in concilio Leodienſi. *Habitum eſt illud anno ſequenti.*

1226.

CONCILIA PARISIENSIA DUO,

adverſus Albigenſes anno MCCXXVI. celebrata.

TURONENSE *chronicon ad annum MCCXXV. refert hoc concilio, quo tum receptam in Gallis annorum rationem ſervat : annus autem Romanus, cujus a Kalendis Januariis ducitur exordium, jam labebatur MCCXXVI.* Tertia, *inquit*, die, poſt converſionem S. Pauli apoſtoli, ſcilicet feria IV. Ludovicus rex Franciæ & legatus generale concilium Pariſius celebrarunt. In quo idem legatus, auctoritate domini Papæ Raimundum comitem Toloſanum, ſuoſque complices, excommunicavit : & terram illius, tanquam damnati hæretici, Ludovico regi Franciæ & heredibus ejus in perpetuum confirmavit. * Amoricus etiam comes de Monteforti, & Guido patruus ejus, quidquid juris habebant in prædicta terra, regi Franciæ & illius heredibus quitaverunt : & litteras inde confectas eidem regi protinus reddiderunt. Quo facto rex, habito diligenti conſilio, ſequenti feria ſexta, cum omnibus fere epiſcopis & baronibus regni ſui ſigno crucis Dominicæ inſignitur ; ut a vinea Domini Dei ſabaoth, quam jamdiu aper ille Toloſanus exterminaverat, inutilia eradicaret, & utilia propagaret. Sicque legatus, ſuper fide regis & principum commotus nimia pietate, per regni provincias delegat viros probabiles, qui in remiſſionem omnium peccatorum crucem aſſumendam contra Albigenſes hæreticos prædicarent : & excepto voto peregrinationis Jeroſolymitanæ, eos ab omnibus aliis votis, necnon & delictis, abſolverent. Cum aſſenſu etiam quorumdam epiſcoporum addidit legatus in hoc gratiam pietati, quod quolibet anno uſque ad quinquennium centum millia librarum ſuper decimam redituum & proventuum clericorum promiſit regi coram omnibus ſe daturum : & ſi ad hoc decima non poſſet ſufficere, theſauros ſanctæ eccleſiæ traditurum.

* Amoricus.

Concilium alterum ibidem refertur aliquanto poſt his verbis : Poſtea in Dominica qua cantatur, *Lætare Jeruſalem*, ſcilicet IV. Kal. April. Ludovicus rex apud Pariſius concilium convocavit. Ibique multa cum legato, epiſcopis, & baronibus, tractans de negotio Albigenſi, univerſis & ſingulis regni ſui, qui ei debebant exercitum, mandavit per litteras, & præcepit ut quarta Dominica poſt reſurrectionem, in occurſum ejus cum armis debitis apud Bituricas convenirent.

1226.

CONCILIUM CREMONENSE

anno MCCXXVI. celebratum.

IDEM *Turon. chron.* Anno, *inquit*, Domini MCCXXVI. & Friderici Imp. undecimo, & Ludoviei regis quarto, idem Imperator apud Cremonam Italiæ concilium celebravit ſuper exſtirpatione hæreticorum Italiæ, & negotio terræ ſanctæ, & concordia civitatum. Sed urbes Italiæ, ob adventum ejus confœderatæ, ei obedire eumque recipere noluerunt : immo eum inefficacem redire verſus Apuliam compulerunt.

1226.

CONCILIUM LEODIENSE

A Conrado ſedis Apoſtolicæ legato celebratum, anno MCCXXVI. ubi inter cetera animadverſum in fratres Friderici, a quo S. Engelbertus interfectus.

FRIDERICI, *a quo interfectum S. Engelbertum Colonienſem archiepiſcopum paulo ante vidimus in concilio Germanico, fratres duo, alter Monaſterienſis epiſcopus, alter Oſnaburgenſis electus, cum ſe Conrado legato in concilio Moguntino, ſive Germanico, obtuliſſent* : diem eis præfixit, *ait Cæſarius*, quo ſe purgarent in concilio Leodienſi. Quo cum veniſſent, nobilibus conductum eis, ex mandato cardinalis legati, præſtantibus ; nec ſe canonice cum ſeptem epiſcopis purgare poſſent, primoribus Colonenſibus multiſque aliis eos accuſantibus : legatus ex conſenſu epiſcoporum plurimorum qui præſentes erant, ad dominum Papam illos tranſmiſit. Cui etiam inter cetera hæc ſcripſit : Examini veſtro dirigimus hos duos epiſcopos, graviter de domini Engelberti nece infamatos. *Et multo poſt* : Theodoricus epiſcopus Monaſterienſis, cum fratre Engelberto in Oſnaburgenſem epiſcopum electo, in concilio Leodienſi ſuſpenſi, Romam profecti ſunt. Profectus eſt etiam cum eis Fridericus eadem ſpe, qua & illi. Cumque aliquandiu in curia manſiſſent epiſcopi, nec proficerent, eo quod ſe ſufficienter purgare non poſſent, procuratoribus eccleſiæ Colonienſis reclamantibus, & litteris principum eos accuſantibus : ambo depoſiti ſunt. Et non multo poſt, tum ex dolore, tum, quod credibilius eſt, ex divina ultione, mortuus eſt Theodoricus, & in ſolo peregrino ſepultus. *Pergit narrare miſerabilem Friderici ac ſuorum mortem.*

Vita S. Engelbert. lib. 3. cap. 13.

Cap. 7.

At magnum chronicon Belgicum, ait in Leodienſi concilio, contra Friderici fratres fuiſſe probatum, quod fratrem jam

Digitized by Google

ubique excommunicatum de ſubſtantia ſua & de militibus juviſſent contra eccleſiam, & contra imperium: & quod alter eorum fratri Friderico verbum dixerit, unde magis eum in necem archiepiſcopi animaverit. Quid multa? ſuſpenſi ſunt ab officiis, epiſcopus etiam a beneficiis: & Romam ire compulſi, depoſiti ſunt, & alii in locum eorum inſtituti.

ANNO CHRISTI 1226.

CONCILIUM FUXENSE,

in quo Fuxenſis comes pœnitentiam mentitus, abſolvitur ab hæreſi, anno Domini MCCXXVI.

HUJUS *ſynodi, cujus acta deſunt, hanc ex Spondano ad hunc annum notitiam accepi.* Habent, *inquit*, annales Fuxenſes & Francorum, dum Ludovicus VIII. eſſet in expeditione Narbonenſi adverſus Albigenſes, miſſum ad Rogerium Bernardum comitem Fuxenſem, jam regis hortatu reſipiſcentem, (*melius dixiſſet Spondanus reſipiſcere ſimulantem, ut ex Narbonenſi concilio mox conſtabit*) Romanum legatum, conventum prælatorum ac procerum habuiſſe apud S. Joannem de Virginibus prope Fuxum oppidum: quo eundem comitem eccleſiæ Romanæ regique obſequium jurantem, abſolverit ab hæreſi, excommunicatione, & omnibus ſceleribus ac flagitiis eatenus perpetratis: Rogeriumque in pignus ſervandæ fidei, arcem Fuxi, aliaſque nonnullas, in manus miniſtrorum regiorum tradiduſſe.

1226.

CONCILIUM VVESTMONASTERIENSE,

in cauſa Romani Pontificis duarum præbendarum obventiones petentis, celebratum in Anglia, anno Domini MCCXXVI. tempore Honorii Papæ III.

Rainn.

ACTA *ſynodalia Matthæus Pariſienſis ſummatim ita narrat.* Stephanus Cantuarienſis archiepiſcopus vocatis ad concilium cunctis apud Weſtmonaſterium poſt paſcha quos negotium tangebat, recitari fecit litteras ſupradictas de beneficiis Romanæ eccleſiæ conferendis coram rege & prælatis Angliæ, qui ad ejus vocationem plene convenerant. Sed illis auditis ac diligenter intellectis, ſinguli ſingulos ad viſum monebant ſuper concupiſcentia Romanorum. Tunc rex convocatis ſeorſum prælatis & quibuſdam magnatibus, hoc archiepiſcopo dedit reſponſum: Iſta, quæ ſuadet nobis dominus Papa, univerſam Chriſtianitatis latitudinem reſpiciunt; & quia nos quaſi in extremis orbis conſtituti ſumus partibus, cum viderimus qualiter cetera regna erga tales ſe habuerint exactiones, dominus Papa, cum ab aliis regnis habuerimus exemplum, in obſequiis nos inveniet promptiores. Et his dictis conceſſa eſt omnibus licentia recedendi.

Fuſius autem apud Matthæum ipſum ſic eadem exponuntur.

ANno Domini milleſimo ducenteſimo vigeſimo ſexto, rex Henricus ad Natale Domini, celebravit feſtum ſuum apud Wintoniam, præſentibus quibuſdam epiſcopis & magnatibus multis. Solemnitate itaque peracta, profectus eſt rex apud Merlebergiam, ubi gravi infirmitate correptus, per multos dies deſperatus jacebat. Venit interea terminus concilii ad feſtum S. Hilarii apud Weſtmonaſterium præfixus: ubi Rex cum clero & magnatibus regni comparere debuerat, ut domini Papæ mandatum audiret. Multis igitur in loco præfato congregatis epiſcopis, cum aliis prælatis, & laicorum turbis, magiſter Otto, domini Papæ nuncius, de quo habita eſt mentio ſuperius, litteras aperte coram omnibus recitavit: in quibus idem Papa allegavit ſcandalum ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & opprobrium veruſtiſſimum; notam ſcilicet concupiſcentiæ, quæ radix dicitur omnium malorum, & in hoc præcipue, quod nullus poteſt aliquod negotium in Romana curia expedire, niſi cum magna effuſione pecuniæ, & donorum exhibitione. Sed quoniam ſcandali hujus & infamiæ Romana paupertas cauſa eſt, debent matris inopiam ſublevare, ut filii naturales: quia niſi a vobis & aliis viris bonis & honeſtis dona reciperemus, deficerent nobis neceſſaria vitæ, quod eſſet omnino Romanæ incongruum dignitati. Ad iſtud itaque ſcandalum penitus eradicandum, per conſilium fratrum noſtrorum, ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium, quamdam providimus formam: cui ſi volueritis conſentire, a ſcandalo matrem veſtram poteritis liberare, & in curia Romana ſine donorum obſequio exhibitionem juſtitiæ obtinere. Forma autem proviſa hæc eſt: Petimus in primis ab omnibus eccleſiis cathedralibus, duas nobis præbendas exhiberi; unam de portione epiſcopi, & alteram de capitulo. Et ſimiliter de cœnobiis, ubi diverſæ ſunt portiones abbatis & conventus: a conventibus, quantum pertinet ad unum monachum, æquali facta diſtributione bonorum ſuorum; & ab abbate tantumdem.

His in hunc modum propoſitis, perſuaſit ex parte domini Papæ magiſter Otto, ut conſentirent prælati, allegans ſupradicta commoda, quæ in litteris continentur. Hæc autem omnia audientes epiſcopi, & eccleſiarum prælati, qui perſonaliter interfuerunt, divertentes ſeorſum ad colloquendum, cum ſuper rebus propoſitis diutius deliberaſſent, reſponſum ſuum in ore magiſtri Joannis Bedefordenſis archidiaconi communiter poſuerunt. Qui veniens in præſentia magiſtri Ottonis, per hæc verba reſpondit: Domine, iſta quæ nobis proponitis, regem Angliæ ſpecialiter tangunt, generaliter vero omnes eccleſiarum patronos regni: tangunt archiepiſcopos, & eorum ſuffraganeos, nec non innumeros Angliæ prælatos. Cum ergo Rex propter infirmitatem, & archiepiſcopi nonnulli & epiſcopi, & alii eccleſiarum prælati ſunt abſentes, in eorum abſentia vobis reſpondere non poſſumus & debemus: quia ſi id facere præſumeremus, in præjudicium omnium abſentium fieret prælatorum. Et his dictis, venit Joannes Mareſcallus, & alii nuntii regis, ad omnes prælatos, qui de rege baronias tenebant in capite deſtinati, diſtricte inhibentes, ne laïcum feudum ſuum, Romanæ eccleſiæ obligarent; unde a ſervitio ſibi debito privaretur. Hæc autem cum magiſter Otto intellexiſſet, ſtatuit his qui aderant, diem ibi in media Quadrageſima, dum ipſe procuraret regis adventum, & abſentium prælatorum, ut tunc negotium ſortiretur effectum. Sed illi abſque regis, & aliorum, qui abſentes erant, aſſenſu, præfixum diem admittere noluerunt. Unde ſinguli ad propria ſunt reverſi. *Hæc ille: apud quem, in eorum narratione quæ ad Romanam eccleſiam ſpectant, exſtant ſemper aliqua maligni animi veſtigia: ut recte Card. Baronius, & Epamenſis epiſcopus Spondanus, aliique multi obſervarunt.*

1227.

CONCILIUM PROVINCIALE NARBONENSE,

celebratum Quadrageſimæ tempore, anno Domini MCCXXVII.

Editum a Catello in hiſtoria Comit. Toloſ. nunc emendatius ex apographo Jacobi Sirmondi Societatis JESU.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De excommunicatis.*
II. *De coërcendis Judæis.*
III. *De iiſdem.*
IV. *Ut iidem ſex denarios eccleſiæ offerant in paſcha.*
V. *De condendis teſtamentis.*
VI. *De*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1227.

VI. *De perjuris.*
VII. *Ut habeatur diligens ratio confessionum.*
VIII. *Ut singulis Dominicis excommunicentur usurarii, incestuosi, &c.*
IX. *Ut presbyteris portio sufficiens assignetur ab iis qui tenent ecclesias.*
X. *Ut in ecclesiis non sint pauciores quam tres monachi vel canonici regulares.*
XI. *Ut monachi, canonici regulares, sacerdotes, non sint advocati in foro.*
XII. *Ut clerici nullatenus tallientur.*
XIII. *Ut nova pedagia & quidagia prohibeantur.*
XIV. *Ut sint in omnibus parochiis, qui de hæresi & manifestis criminibus inquirant.*
XV. *Ut qui sunt in potestate, abjurent hæreticos, & eorum fautores.*
XVI. *Ut hæretici, vel suspecti, ab officiis publicis amoveantur.*
XVII. *Ut Raymundus comes Tolosanus, comes Fuxensis, & alii, denuncientur excommunicati.*
XVIII. *Ut qui curam animarum habent, ad sacerdotium promoveantur.*
XIX. *Ut quæstores in ecclesiis non prædicent.*
XX. *De festo S. Matthiæ, & quatuor temporibus.*

CAPITELA.

I. *De excommunicatis.*

FElicis recordationis dominus Ludovicus rex Francorum, attendens quanta pertinacia laïci provinciæ Narbonensis, & quarumdam partium adjacentium, in præjudicium animarum suarum, sententiam excommunicationis contemnerent: contra hujusmodi pertinaciam, olim apud Apamiam constitutus, de consilio domini Romani sancti Angeli diaconi cardinalis, tunc apostolicæ sedis legati, omnium etiam prælatorum & baronum de Francia, qui præsentes fuerant, pro ecclesiastica libertate, statuit: ut quicumque post trinam admonitionem se excommunicari permiserit, in novem libris & uno denario [a] Turonensi puniatur. Si vero per annum contumaciter in excommunicationis sententia permanserit, bona ejus omnia cadant in commissum. Quam constitutionem, nos Petrus archiepiscopus Narbonensis, de consilio fratrum & suffraganeorum nostrorum, & approbatione totius provincialis concilii, mandamus & statuimus, atque præcipimus, de cetero in provincia Narbonensi ab omnibus inviolabiliter observari. Ita videlicet, quod si forte excommunicatus, in prædicta summa puniri nequiverit, minori, vel alias secundum providentiam sui diœcesani episcopi puniatur, sicut a prælatis Franciæ observatur. Si autem universitas culpa sua fuerit intricata [b], pœna puniatur eadem. Si vero pro culpa domini, ipse dominus pœna simili puniatur.

[a] al. Melgorensi.

[b] Vel. intendida.

II. *De cœrcendis Judæis.*

Item quia Judæi usurariis exactionibus plurimum opprimunt Christianos, cum a Domino generaliter prohibeantur usuræ: synodali concilio duximus providendum, ne Judæi aliquatenus a Christianis immoderatas aliquatenus usuras accipiant. Quod si fecerint, eas restituere ab ecclesia compellantur: videlicet per excommunicationem in Christianos, qui cum eis in commercio vel aliis participationem habebunt. Nec in domibus suis habeant Christiana mancipia, vel nutrices: nec carnibus publice vescantur, vel vendant eas in diebus, quibus abstinent Christiani. Nec in bajuliis, vel aliquibus officiis, præesse Christianis permittantur. Carnes etiam, quas ipsi faciunt, privatim tantum in domibus suis vendant, & non in Christianorum macellis.

III. *De iisdem.*

Ad hoc ut Judæi possint ab aliis discerni: statuimus, & districte præcipimus, ut in medio pectoris deferant signum rotæ, cujus circulus sit latitudinis unius digiti, altitudo vero unius dimidii palmi de canna. Nihilominus inhibemus, iisdem diebus Dominicis & festivis publice operari. Et ne Christianos scandalizent, vel scandalizentur ab iis: volumus & mandamus, ut in septimana sancta nullatenus, nisi causa necessitatis, exeant domos suas: & prælati faciant eos a Christianorum vexationibus custodiri, maxime in septimana prædicta.

IV. *Ut iidem sex denarios ecclesiæ offerant in Pascha.*

Statuimus insuper, ut Judæi singulis annis in festo Dominicæ resurrectionis, [a] sex denarios Melgorensis monetæ per singulas familias, pro oblatione ecclesiæ parochiali persolvant.

[a] quinque.

V. *De condendis testamentis.*

Item, quia ultima voluntas defuncti debet inviolabiliter observari: volumus & præcipimus, ut testamentum, vel ultima voluntas cujusque, in præsentia semper catholicorum virorum, & parochialis sacerdotis, vel alterius ecclesiasticæ personæ loco ipsius, condatur. Præsertim ut idem sacerdos, vel alia ecclesiastica persona, valeat de ipso testatore laudabile testimonium perhibere, ne de ipso aliqua infidelitatis suspicio possit haberi: & maxime, ut ea, quæ in pias causas reliquerit, fideliter & citius sine fraude solvantur. Quod si testator vocare, ut diximus, sacerdotem & viros catholicos contempserit: careat ecclesiastica sepultura, donec de hujus mandati contemptu, ecclesiæ satisfactum fuerit competenter. Notariis vero, qui absque solemnitate superius expressa notare vel scribere præsumpserint testamenta vel ultimas voluntates, ecclesiæ introitus interdicatur usque ad satisfactionem condignam.

VI. *De perjuris, & de falsis testibus.*

Item, cum religio juramenti peccatis exigentibus fere ab omnibus in istis partibus contemnatur: contra hujusmodi contemptores aliquid securitatis pro salute animarum ipsorum, duxit præsens concilium statuendum. Videlicet ut quicumque in transgressione juramenti de cetero manifeste deprehensus fuerit, in ecclesia publice denuncietur esse perjurus. Quod si admonitus satisfacere noluerit, tunc excommunicetur accensis candelis, & pulsatis campanis, singulis diebus Dominicis & festivis: & denuncietur intestabilis & infamis, & nec ad testimonium vel ad alios actus legitimos, admittatur. Et idem de falsis testibus observetur.

VII. *Ut habeatur diligens ratio confessionum.*

Item statuit præsens synodus, quod nomina illorum omnium, qui peccata sua confessi fuerint, scribantur a capellanis, qui confessiones audiverunt eorumdem: ut laudabile testimonium de confessionibus eorum valeant perhibere. Illis vero qui confiteri contempserint saltem semel in anno a decimo quarto anno & supra, vivis introitus ecclesiæ usque ad satisfactionem condignam; mortuis vero, interdicatur ecclesiastica sepultura. Illi vero qui

Digitized by Google

confessiones illorum audiverint, in loco patenti audiant, non occulto. ANNO CHRISTI 1227.

VIII. *Ut singulis Dominicis excommunicentur usurarii, incestuosi, &c.*

Item, de publicis usurariis, incestuosis, concubinariis, adulteris & raptoribus, fuit in præsenti concilio constitutum, ut singulis diebus Dominicis & festivis publice in ecclesia excommunicentur. Similiter & illi qui testamenta defunctorum publicare & complere post competentes admonitiones renuerint, excommunicationi subdantur.

IX. *Ut presbyteris portio sufficiens assignetur ab iis qui tenent ecclesias.*

Lateran. IV. cap. 32.

Item cum in concilio Lateranensi & aliis sit frequenter per Romanum pontificem constitutum, quod presbyteris in ecclesiis monachorum & aliarum personarum, ad suam, & ad suorum sustentationem, portio sufficiens assignetur: ne a domno Papa possimus merito reprehendi, vobis abbatibus, prioribus, & aliis regularibus & sæcularibus, qui habetis vel tenetis ecclesias hujusmodi, præcipimus: ut in vestris ecclesiis, episcopis personas præsentetis idoneas: quibus per episcopos animarum cura commissa usque ad festum Pentecostes proxime venturum, secundum facultates ecclesiarum, arbitrio bonorum virorum, portionem idoneam assignetis: videlicet, qua tam ipsi, quam sui, valeant sustentari honeste, & alia facere, quæ continentur in pluribus constitutionibus, quæ jamdudum super hoc a sede apostolica emanarunt.

X. *Ut in ecclesiis non sint pauciores quam tres monachi vel canonici regulares.*

Illud præterea duximus exponendum, ut in ecclesiis vestris, non pauciores faciant moram quam tres monachi, vel canonici regulares: sicut alia vice per dominum Petrum Beneventanum, tunc apostolicæ sedis legatum, fuit in provinciali concilio constitutum, & postmodum observatum.

Concil. Montpel. an. 1214. cap. 9.

XI. *Ut monachi, canonici regulares, sacerdotes, non sint advocati in foro.*

Adjicimus insuper, ut monachi vel canonici regulares, vel etiam sacerdotes, nisi pro ecclesiis suis & miserabilibus personis, & de prælati sui licentia speciali, in foro sæculari vel ecclesiastico advocare nullatenus præsumant. Quod si forte pars adversa repellere tales neglexerit vel noluerit, a judice repellantur omnino.

XII. *Ut clerici nullatenus tallientur.*

Item statuimus, ut clerici, occasione patrimonii sui, vel personæ, nullatenus tallientur, & tam consules, quam alii laïci, ab his talliis & exactionibus per censuram ecclesiasticam, si necesse fuerit, compescantur.

XIII. *Ut nova pedagia & quidagia prohibeantur.*

De novis pedagiis & quidagiis statuit concilium, ut per ecclesiasticum judicem, si necesse fuerit, prohibeantur omnino.

XIV. *Ut sint in omnibus parochiis, qui de hæresi, & manifestis criminibus inquirant.*

Volumus insuper, & districte mandamus, ut ab episcopis testes synodales in singulis instituantur parochiis, qui de hæresi, & de aliis criminibus manifestis diligenter inquirant, postmodum episcopis quod invenerint relaturi. ANNO CHRISTI 1227.

XV. *Ut qui sunt in potestate, abjurent hæreticos: & eorum fautores.*

Consules nihilominus, castellani, potestates, & barones, abjurare hæreticos & fautores, nec non & receptatores eorum, per censuram ecclesiasticam compellantur.

XVI. *Ut hæretici vel suspecti, ab officiis publicis amoveantur.*

Qui vero quondam hæretici vestiti vel notati fuerint, aut merito suspecti sunt, a bajuliis vel officiis publicis, si qua habent, præcipimus ut amoveantur ex toto, nec de cetero ad hujusmodi assumantur.

XVII. *Ut Raimundus comes Tolosanus, comes Fuxensis, & alii, denuncientur excommunicati.*

Item, statuimus & præcipimus observari districte, ut Raimundus filius Raimundi quondam comitis Tolosani, comes Fuxensis, & Trincavellus, qui dicitur vicecomes Biterrensis, Tolosani hæretici, credentes, fautores, defensores, & receptatores eorum, & præsertim illi de Limoso, & alii qui felicis recordationis domno Ludovico regi Franciæ juraverant, & postmodum aversi sunt ab ecclesia: omnes etiam illi, qui arma, equos, victualia, vel alia subsidia vendunt, donant, mittunt, vel præstant eis scienter, candelis accensis & pulsatis campanis denuncientur excommunicati & expositi cuilibet occupanti tam in rebus, quam in personis, per singulas parochias singulis diebus Dominicis & festivis.

XVIII. *Ut qui curam animarum habent, ad sacerdotium promoveantur.*

Item, quia in multis canonibus & frequenter ordinatum est, & statutum, ut archipresbyteri, præpositi, abbates, & alii qui curam animarum habent, debeant ad sacerdotium promoveri: mandamus & præcipimus, ut tales, & illi qui ecclesias parochiales habent, ad sacerdotii gradum promoveantur, & ibi serviant ut tenentur.

XIX. *Ut quæstores in ecclesiis non prædicent.*

Præcipimus similiter capellanis & aliis ecclesiarum rectoribus, ut quæstores prædicare in ecclesiis non permittant: sed legantur dumtaxat litteræ, si quas habent, prout ordinatum fuit in concilio generali. *Lateran. IV. cap. 62.*

XX. *De festo S. Matthiæ, & quatuor temporibus.*

Item, ad tollendam quorumdam dubietatem de celebrando festo S. Matthiæ, & jejuniis quatuor temporum in Septembri: notum fieri universis volumus, & præcipimus observari, ut semper in anno bissextili posteriore die celebretur festum prædictum, & in quarta feria quæ tertia prior in Septembri occurrit, jejunia quatuor temporum celebrentur. Adjicientes, ut singulis annis Dominica, qua cantatur *Lætare Jerusalem*, provinciale concilium celebretur.

Digitized by Google

Ex editione Regia.

EPISTOLA GERMANI
ARCHIEPISCOPI CONSTANTINOPOLITANI
AD GREGORIUM PAPAM ROMANUM.

De unitate.

Sanctiſſimo & excellentiſſimo Papæ veteris Romæ & apoſtolicæ ſedis rectori, Germanus miſeratione divina archiepiſcopus Conſtantinopoleos novæ Romæ.

O Domine Jeſu Chriſte, ſalvum me fac: o Domine, bene proſperare: te enim lapidem angularem honorificatum, pretioſum, electum, in fundamentum pono hujus negotiationis toti orbi ſalutiferæ. Didici enim per prophetam tuum Iſaiam, quod omnis qui credit in te, talem lapidem exiſtentem, nullatenus confundetur, neque a ſuæ ſpei baſe poterit commoveri. Et ita ſe habet veritas, & nullus contradicere audet, niſi patris mendacii diſcipulus fuerit. Opus autem tuum eſt, qui lapis angularis exiſtis, conjungere quæ procul ſunt: vel quæ inter ſe diſtant; & ea quæ diviſa ſunt, in unitate fidei congregare. Tu enim es qui & procul & prope exiſtentibus pacem evangelizaſti, & fines orbis terrarum per tuarum ſuper crucem exaltationem manuum ad euſebiam convocaſti, & paterno more ſuper humeros elevaſti. Tuæ igitur inæſtimabili clementiæ ſupplico, qui Patris es Verbum omnipotens, conſubſtantialis ſapientia Dei, ædifica in me domum hujus rei, & tu ſis ejus & fundamentum & tectum, qui juxta theologicam vocem Joannis, Alpha & Omega diceris, tamquam omnium principium & finis incircumſcriptus.

Ac in primis oculos elevantes ad montes cæleſtes, unde venire nobis auxilium oravimus, deinde ad te ſanctiſſimum Papam, qui apoſtolicæ ſedis primatum ſortitus es, ſermonis mutamus exordium. Et velis deſcendere aliquantulum ab altitudine gloriæ, & incumbere verbis meis, qui miſer ſum & vita & ſermone: ſi tu, inquam, aſſimilaris ei qui in altis habitat, & humilia reſpicit Deus. Incipiam autem hinc: Inveſtigabilis ſapientia Dei, quæ ex non eſſe omnia ſimul produxit ad eſſe, ſemper autem continet, & provide regit; conſuevit multoties ex minima occaſione, velut quodam fundamento diu ante poſito, magna opera poſtmodum ſuperædificare, ad commune proficuum & ſalutem. Joſeph in Ægyptum argenteis venumdatus, ſervus deducitur in lacum, & in carcerem truditur: quæ autem ſecuta ſunt poſtmodum, quam glorioſa, quam honorabilia fuerint, & qualiter Deus in medio ejus glorificatus exſtiterit, ſapientiſſimam mentem ſacræ animæ tuæ, ſanctiſſime pater, non latet. Ad quid autem ſermo reſpiciat, & quid ſignificare vult, fratres præſentes, quos quidem periculoſus occurſus & injuſtus carcer fecit noſtro vultui præſentari, veſtræ ſanctitati exponent: quorum numerus prudentum virginum numero æquipollet. Nam & lampas operum ſuorum, & quod ex ea lumen exit, coram hominibus lucet in gloriam cæleſtis Patris: ac prudenter oleum boni operis apponunt ſemper, ne lumen lampadis extinguatur, & ipſi ad ſomnum trahantur accediæ, & introitu regni careant. Sine baculis ſunt omnes, & veſtes ſingulas ſinguli habent, & ſine calceamentis. Nunc autem pedes eorum pulcros ſecundum Apoſtolum exiſtimo, tamquam evangelizantium pacem inter Græcos & Latinos: & ut breviter dicantur, velut ex toto vacui, & leviſſimi expediti curſores, ad Chriſtum properantes attingere, qui omnium bonorum eſt meta. Ad quem cum pervenerint, ſiſtent curſum, & percipient quod peroptant. Hi quidem, qui ſecundum Deum Minores fratres dicuntur, ſic uniti in una voluntate & unanimitate æquipollentes in quinquenario numero, in bonum ſignum apparuerunt, & ſpem bonam propoſuerunt de unitate & concordia, annuente Domino, inter quinque patriarchatus. Acceſſerunt autem in domum noſtram fratres ipſi ex divina providentia, ſicut credidi, quæ cuncta diſponit in eo quod expedit: & cum hinc inde inter nos multa verba fuiſſent exorta, vertebatur magis locutio præ ceteris ſuper ſchiſmate longi temporis tunicæ inconſutilis euſebiæ deſuper contextæ, qua veſte videlicet apoſtolorum manus catholicam Chriſtianorum eccleſiam induerunt. Præſumptuoſæ non quidem manus militum, ſed eccleſiaſticarum perſonarum ſenſus ſciderunt & diviſerunt. Et ſchiſma equidem magnum & multorum annorum: & nullus eſt qui miſereatur ſponſæ Chriſti, quæ ſic ſciſſa veſte induta eſt; aut qui ejus velit turpitudinis miſereri. Hoc, ut credo, & David in libro pſalmorum plangit, dicens: *Diviſi ſunt, & non ſunt compuncti.* Si enim compunctionem habuiſſemus, doleremus, & contriſtaremur: & ſi tribulationem & dolorem inveniremus, nomen Domini utique invocaremus, & adhuc nobis petentibus adeſſet, ſicut in medio diſcipulorum jampridem pacificans diſcordes, & cogitationum amphilogiam corrigens. Numquid enim non mordentur ejus viſcera? numquid non contriſtantur propter diſcordiam? etiam valde. Pater enim eſt, & omnium patrum piiſſimus, & non ſuſtinet videre pignora hoſtili more ſe adinvicem evellentia & diſperdentia, & more piſcium alterum ab altero devorari; eo quod major contra minorem extollitur; & qui potentior eſt, opprimit infirmiorem. Siccine docuit nos piſcator Petrus hominum, qui contra naturam prioris artis de morte ad vitam quos piſcatus eſt traduxit? Heu quis dabit capiti meo aquam, & oculis meis fontem lacrymarum, ut plangam die ac nocte ſuper contritione novæ Jeruſalem de gentibus eccleſiæ congregatæ? qualiter electus populus Dei, in Judam & Iſrael diviſi fuimus, & civitates noſtræ in Jeruſalem & Samariam? Ea enim quæ de Cain & Abel, vel Eſau & Jacob contigerunt, qui fratres quidem natura erant, hoſtes quidem mente, & ſic contrarii. Piget me hæc ſermoni inſerere, ne forte primatui fraternitatis injuriari videar, aut ſubripere velle credar primogenita. Verumtamen, nec pater meus ſenuit, nec oculi ejus caligaverunt, ſed in cælis exſiſtens liquide omnia videt, & his qui injuſte oppreſſi ſunt benedictionem

Pſalm. 14.

Digitized by Goo

largitur. Sunt quippe hæc amara valde, & intelligenti tinea oſſium, ſi frequenter ad memoriam deducantur. Sed quod ſequitur, vel quod dicendum eſt, amarius, & malorum omnium eſt peſſimum, & omni gladio ſecante utrimque magis acutum, & magis reſecans, contra quoſcumque hominum fuerit adductum, ſive contra Græcos, ſive contra Latinos. Quid eſt hoc? Paulum dicentem audiamus: Gal. 1. *Sive nos, ſive angelus de cælis evangelizaverit vobis præter id quod evangelizavimus, anathema ſit.* Et non ſemel hujuſmodi gladio percutit, ſed & ſecundo, ut majorem dolorem ex ſecunda percuſſione adducat, & ad medicum quærendum exſurgant qui mortem animarum pertimeſcunt. Quid ergo dicam? Omnem curam & omnem ſolicitudinem aliam a mentibus excutiamus velut pulverem a pedibus: & cum omni deſiderio quæramus quos tangit hic gladius biceps & terribilis, & qui ſunt quos ſeparat a compage eccleſiaſticorum membrorum, quorum caput Chriſtus eſt. Si nos Græcos, oſtendite plagam, & ſanguinem a vulnere tergite, ac emplaſtra ſpiritualia apponite, & ligamentis conſtringite, & ſalvos facite fratres in periculo poſitos, ne pereant; & Salomoni acquieſcite proverbialiter ſic Prov. 17. dicenti: *Frater in angustiis comprobatur.* Maxime autem ipſum Dominum audiatis, qui ſapientiam ipſi tribuit Salomoni, & qui loquitur per prophetam: Jerem. 15. *Qui ſeparaverit pretioſum a vili, quaſi os meum erit.* Si autem nos quidem Græci ſine plaga ſumus, C & abſque vulnere a gladio anathematis, contra autem Italicos & Latinos acutiſſimo adducitur, & ad mactandum & perdendum quoſdam extenditur: exiſtimamus quod non ſuſtinebitis per ignorantiam & pravam pertinaciam vos a parte Domini ſeparari: pro quo decem mille mortes, ſi fieret poſſibile, quilibet veſtrum libenti animo ſuſtineret. Quod ſi autem diſcordia magna, & dogmatum contrarietas, & canonum deſtructio, & rituum, quos tradiderunt patres, immutatio, materia ſint ſepis, quæ ſeparat ea quæ prius unita fuerant & conjuncta concordiæ & pacis conjunctione: totus mundus una lingua factus acclamabit, Dominum proteſtans, invocans cælum & terram in teſtimonium, quia nos junctis manibus vobis uniri, vel vos nobis, facta diligenti inquiſitione profundæ veritatis cum invocatione ſancti Pneumatis, inſtantiſſime poſtulamus, nec amplius ſchiſmatico ſcandalo immerito deturpari, & a Latinis diffamari, vel vos a Græcis depravari. Et ut veritatis medullam attingamus, multi potentes ac nobiles vobis obtemperarent, niſi injuſtas oppreſſiones & opum protervas exactiones & ſervitutes indebitas, quas a vobis ſubjectis extorqueris, formidarent. Hinc & crudelia bella in alterutrum, civitatum deſolatio, ſigilla januis eccleſiarum impreſſa, fratrum ſchiſmata & ſacerdotalis miniſtrationis prorſus vacat operatio, nec Græcorum climatibus ut deceret, Deus collaudetur. Unum, ut credimus, quod Græcis jampridem deſuper fuit præfinitum, E huculque defuit, tempus ſcilicet martyrii: ſed & ipſum jam imminet, ut tribunal tyrannicum aperiatur, & ſedes tormentorum proponatur, fluat cruor inundans, & nos ad martyrii ſtadium deſcendamus, & bonum certemus agonem, coronas ab Omnipotentis dextra recepturi. Novit ea quæ dico, & propter quid, Cyprus famoſa inſula: quæ novit, & quæ novos martyres fecit, & vidit milites Chriſti, qui prius per aquam tranſeuntes, lacrymarum compunctionibus & ſudoribus loci, ex confeſſionis laboribus per longa tempora ad ultimum etiam per ignem tranſierunt: & eduxit eos agonotheres Deus A in cæleſte refrigerium. Bona numquid ſunt, o Papa ſanctiſſime, apoſtoli Petri ſucceſſor? Hæc injungit Petrus mitis & humilis Chriſti diſcipulus? Siccine inſtruit ſeniores per epiſtolam ſuam, cum ſcribit: *Seniores, qui in vobis ſunt, obſecro conſenior & teſtis* 1. Pet. 5. *Chriſti paſſionum: qui & ejus, quæ in futuro eſt, gloriæ communicator: paſcite qui in vobis eſt, gregem Dei, providentes, non coacte, ſed ſpontanee: non turpis lucri gratia, ſed voluntarie: neque ut dominantes in cleris, ſed forma facti gregis. Et cum apparuerit princeps paſtorum, percipietis immarceſcibilem æternæ gloriæ coronam.* Hæc eſt Petri doctrina: & videbunt qui ei non obediunt. Nobis autem ſufficit ad conſolationem epiſtolæ pars illa, in qua gaudere præ- B cipit contriſtatos diverſis tentationibus, ut examen fidei noſtræ multo magis pretioſius auro corruptibili igne examinato inveniatur, in laudem & honorem & gloriam, in revelationem Jeſu Chriſti. Sed concede veniam, ſanctiſſime domine, & omnium prædeceſſorum tuorum veteris Romæ clementiſſime: & ſuſtine verba multum amaritudinis habentia: ſunt enim languentis cordis ſuſpiria, & datur indulgentia a diſcretis his, qui propter cordis nimiam triſtitiam in verba prorumpunt per ſingultus. Accinge igitur ſic fortitudine lumbos tuos, & accende tuæ diſcretionis lucernam, & quære drachmam quæ perit ſuper fidei unitate: & compatiemur ſanctitati tuæ. Etiam nos non parcemus infirmo corpori, nec fatiſcentem cauſabor ætatem, prætendendo ſenectutis excuſationem, non longam viam cauſabimur. Quanto enim laborioſius opus eſt quod incipitur, tanto magis erit cauſa plurium coronarum. *Unuſquiſque enim ſecundum proprium* 1. Cor. 3. *laborem mercedem accipiet*, ſicut generalis ſtadii luctator & maxime victorioſus coronæ Paulus ait. Non ignoramus, ſanctiſſime domine, quod quemadmodum nos Græci nitimur in omnibus obſervare orthodoxam & euſebiam ſententiam, ut in nullo erremus a ſanctorum apoſtolorum & patrum ſtatutis: eodem modo veteris Romæ eccleſia, bene ſcimus, pro ſe nititur, ut non exiſtimet ſe falli in aliquo, neque remedio indigere ſe aſſerit vel correctione: hoc & apud Græcorum eccleſiam & Lati- D norum dici novimus. Nam nemo umquam in propria facie exiſtentem turpitudinem videre poteſt, niſi ſuper ſpeculum ſe inclinaverit: aut ab alio certificatus fuerit qualiter ſe circa faciem habeat, ſive turpiter, ſive non. Habemus autem ſpecula multa & magna lucidaque, clarum videlicet Chriſti evangelium, apoſtolorum epiſtolas, libros theologorum patrum. Inſpiciamus in eis: ipſa oſtendent nobis qualiter unuſquiſque ſentit, ſive nothe, ſive legitime. Qui autem ad ſpeculum fuerit invitatus cauſa experientiæ, cum receſſerit, confitebitur etiam inxitus ſuum vultum eſſe deformem. Deus autem pacis conteret ſatanam ſub pedibus noſtris cito, auctorem diſcordiæ; pacificus, odientem bonum; qui E cauſa eſt bonorum omnium, ſcandala facientem. Et qui pacis eſt Deus mittat ad nos, qui paſtores ſumus ovium ſuarum rationabilium, angelum pacis, gaudium magnum annuntiantem: ſicut prius in nativitate ſecundum carnem Emmanuelis, paſtoribus brutarum ovium: & dignos faciat canere illam laudem mirabilem, *Gloria in excelſis Deo, & in terra* Luc. 2. *pax hominibus bonæ voluntatis*, & in ſancto oſculo ad invicem ſalutare. Gloria Domini noſtri Jeſu Chriſti, & pax Dei Patris, & communicatio ſancti Spiritus vobiſcum. Amen.

Digitized by Google

GREGORII PAPÆ IX. ad Germanum archiepiſcopum Græcorum.

Reſpondet ſuperiori.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Germano Græcorum archiepiſcopo, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

FRaternitatis tuæ litteris, nobis & fratribus noſtris per tuum nuncium præſentatis, qua decuit benignitate receptis, earumque tenore plenius intellecto, diſpoſuimus viros religioſos vitæ laudabilis & probatæ ſententiæ ad tuam præſentiam deſtinare: qui verba vitæ deferent, & noſtram fratrumque noſtrorum exponant plenius voluntatem. Verum quia de comedente exivit cibus, & de forti egreſſa eſt dulcedo: ne ex ore mortui leonis, non ſine rubore ſcribentis, a patre favus exhibitus contemnatur: pauca ducimus reſcribenda, ne viderentur ſcripta deſpici, ſi contingeret non reſcribi. *Audiens enim ſapiens, ſapientior erit; & intelligens, gubernacula poſſidebit.* Licet autem Chriſtus, ſicut tuæ ſeries epiſtolæ retexebat, primum ſit & præcipuum fundamentum fidei, quod faremur, præter quod aliud poni non poteſt: ſecunda tamen & ſecundaria fundamenta legimus apoſtolos & prophetas: & fundamenta Sion in montibus ſanctis, & cives ſupernæ Jeruſalem ſuper fundamenta apoſtolorum & prophetarum ſuperædificati leguntur. Inter quos primus & præcipuus beatiſſimus Petrus, non ſine cauſa, ſed ex prærogativa ſpeciali, a Domino audire meruit: *Tu vocaberis Cephas, quod interpretatur Petrus:* ut ſicut in capite plenitudo ſenſuum conſiſtit, a quo ad ſingula membra occultis meatibus pars aliqua tamquam a fonte rivulus derivatur; ſic tres fidelium ordines in eccleſia, Noë, Daniel, & Job, prælati videlicet, continentes, & conjugati, quos Ezechiel vidiſſe legitur in viſione ſalvandos, a Petro petra, ſuper quam non domum ſaltus Libani, nec porticum columnarum, nec domum filiæ Pharaonis; ſed eccleſiam ſuam ædificavit Dominus fidelibus, velut de omni genere piſcium in ejus rete concluſis, tamquam a primate primatum, qui de fonte Dominici pectoris fluenta potavit, & ſuæ ſaluris debent poſtulare remedia, & cum omni patientia & doctrina, non contentioſe vel ſuperbe in aliquo reſiſtentes, a mentis ſuæ tenebris dubietatis ſcrupulos removere. Nec obſtat quod aſſeris, ſi tempora locumque diſtinguas, Paulum Petro in faciem reſtitiſſe, cum diſpenſative ab orthodoxis patribus hoc factum eſſe legatur: dum Petrus legem Moſaïcam profitendo, Judæos; & Paulus circumciſionem evitans, totis viribus lucrifacere ſtuduerit ex hujuſmodi ſimulatione gentiles. Alioquin & Paulum perambulantem Syriam & Ciliciam, cum perveniſſet Derben & Lyſtram, ex eo redargues quod Timotheum, ex patre gentili ortum, fidelis viduæ filium, circumcidit. Secundo etiam & tertio vel ſe vel Paulum argues, qui cum navigaſſet Syriam, & cum eo eſſent Priſcilla & Aquila, & caput timore Judæorum totondiſſet in Cenchris, quare comam, quam ex voto nutrierat, quod Nazaræi, qui ſecundo voverant, juxta præceptum Moyſi facere conſueverant, ibidem totondit in lege. Si, frater cariſſime, dignitatis myſterium, & auctoritatis officium, pleno intellectu diſtinguas, & Petri & Pauli zelum conſideres, qui animas tantummodo ſitiebant; eos nec in morte, quos eadem A fidei & paſſio vere fecit eſſe germanos, nec dum viverent, in doctrina invenies fuiſſe diſcordes. Licet enim Petrus pro duræ cervicis Judaïco, & Paulus pro gentili populo, lac parvulis, & eſcam provectis exhibentes, diverſis linguis & ritibus laboraverint: cum jam plenitudo temporis adveniſſet, unum Dominum, unam fidem, unum baptiſma, & alios articulos fidei, ſecundum gratiam ſibi datam a Domino, in uno eodemque Spiritu prædicavit uterque. Fuit enim Paulus, ex verbo Domini Petro & ceteris apoſtolis univerſaliter ſic dicentis, *Quorum remiſeritis peccata, remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta erunt*, cum Petro myſterium dignitatis exercens: & ex verbis ejuſdem auctoritatis ſingulariter Petro propoſitis, *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis, & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis*, in Petro auctoritatis officium recognoſcens. Ideoque ad eum, tamquam primatem & evangelii Dominici fontem, venit Hieroſolymam: & poſtmodum cum ipſo & aliis ſecundum revelationem contulit evangelium, ne in vacuum cucurriſſet. Quod iterum ex verbis Domini confirmatur, cum ſoli Petro, ſi frater ſuus in ſe peccaverit, non tantum ſepies, ſed uſque ſeptuageſies ſepties præcipitur remittendum: ipſi ſoli oves indiſtincte committens, qui tam ſpeciali miraculorum virtute pollebat, quod per plateas in lectulis & grabatis poſiti ad umbram ejus ſanabantur infirmi. Cujus auctoritas ex ejuſdem Domini verbis expreſſius confirmatur, cum ſibi dictum eſt: *Duc in altum*; & pluraliter ſubinfertur: *Laxate retia in capturam.* Si igitur Petrus propter excellentiam fidei, qua in uno Chriſto duas naturas veraciter recognoſcens, cum dixit, *Tu es Chriſtus, filius Dei vivi*, claves regni cæleſtis in terris ſolus accepit; cum *Unus ſit Dominus, una fides, unum baptiſma*, unum principium, unum corpus militantis eccleſiæ; & corpus cum multis capitibus monſtruoſum, & ſine capite acephalum cenſeatur: reſtat ut ad regimen generalis eccleſiæ, quam idem cum Paulo & ceteris de gentibus Græcis, Latinis, & Barbaris congregavit, caput ejuſdem, & ſuum Dominus, per ea quæ præmiſſa ſunt, oſtenderet ſucceſſorem. Prævidens autem Dominus quod eccleſia a tyrannis conculcaretur, & ab hæreticis laniaretur, & a ſchiſmaticis ſcinderetur, dixit: *Rogavi pro te, Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando converſus confirma fratres tuos.* Ex quo colligitur evidenter, quod ad ſedem Petri omnis quæſtio fidei referenda ſit. Sed, quod dolentes dicimus, ut epiſtolæ tuæ verbis utamur, præſumptuoſe quidem, non per manus militum, ſed eccleſiaſticarum perſonarum ſenſus, veri Joſeph talaris tunica & inconſutilis eſt paſſa ſciſſuram. Sed quis ſciderit videamus. Cum Græcorum eccleſia a Romanæ ſedis unitate receſſit, ſtatim privilegio caruit eccleſiaſticæ libertatis: & quæ libera fuerat, facta eſt ſæcularis poteſtatis ancilla: ut juſto Dei judicio, quæ noluit Divinum recognoſcere in Petro primatum, toleret invita dominium ſæculare. Sub quo non modica contemnens, paulatim decidens, fidem informem profitens, & a fraterna caritate tepeſcens, licentius per campum licentiæ non refrenate diſcurrit, ut ſine alicujus reprehenſione licitum ſub illicito palliaret, & a templo Petri recedens, a Domino quaſi attritum foris ejicitur: quod virga ſua Joannes, prohibente Domino, non metitur, quoniam datum eſt illud gentibus: quod jam conſpicis viſibiliter conſummatum. Quod Samaria, quæ a templo Domini & a Juda & veræ fidei confeſſione recedens, facta idololatra præfigu-

Jud. 14. 14. — Prov. 1. 5. — Joan. 1. — Matth. 16. — Luc. 22. — Matth. 18. — Ephes. 4.

Digitized by Google

rans, bellorum cladibus continuis attrita, & pondere peccatorum gravata, licet Elias & Eliſæus, tamquam magna luminaria, ibidem, ſicut in loco caliginoſo, refulſerint; data eſt gentibus, projecta eſt foris in vindictam fornicationis & idololatriæ, quibus ſe a Domino ſeparavit. Quod ſi Paulum Græcorum eccleſia ſe habere proponit, exhibeat: vel a ſucceſſore Petri & vicario Jeſu Chriſti in Apoſtolorum baſilica, quæ a Conſtantino conſtructa eſt, cum Petro exhibitum recognoſcat. Officii etiam notavit myſterium, licet litteris tuis ſub forma reprehenſionis inſertum fuerit: quod Petrus ter motus, ad galli cantum excitatus, factus eſt oſtiarius paradiſi: ut videlicet qui præeſſe debuerat, pati ſciret & compati: & ex auctoritatis officio, cui ter dictum eſt, *Pa-*
Joan. 21. *ſce*, non paſcite, *oves meas*, non alienas, ad ſucceſſores tranſmiſſo exemplo veri paſtoris, ſubditorum exceſſus ad unitatem eccleſiæ redeuntium in ſpiritu lenitatis corrigeret: & cultum Chriſtiani nominis ſponte profeſſos, ab eccleſia aberrantes, exigente
2 Cor. 5. contumacia, juxta verbum apoſtoli, *tradendo hujuſmodi ſatana in interitum carnis*, ad ovile reduceret vel invitos. Si vero ex compaſſionis affectu ad apoſtolicæ ſedis primatem ſicut verus Iſraelita recurris, & ſuper contritione Joſeph de ſciſſura inconſutilis tunicæ mota ſunt tuæ pietatis viſcera; paſſioni tuæ compatimur, & dolori tuo cum apoſtolo condolemus: & ei ad grates aſſurgimus, qui oculos cæci nati aperuit: humiliter poſtulantes, ut qui per collyrium ex felle piſcis Tobiæ oculos illuminavit, corda eccleſiæ Græcorum cum tuo illuminet, & noſtris tuiſque temporibus ad unum ovile & unum paſtorem providentia divina reducat. Librum igitur de quo dictum eſt Joanni in Apocalypſi: *Accipe, frater cariſſime, & devora illum: & ſi amaricaApoc. 10. re faciat ventrem tuum*, propter contritionis aculeos, qui in principio pungunt; *tamen in ore tuo erit dulcis ad inſtar mellis*, juxta verbum ſponſi dicentis in Can-
Cant. 2. ticis: *Sonet vox tua in auribus meis: vox tua dulcis.* Et prudentiæ tuæ conſcientiam ſine aliqua ſuperſtitione regyra: & illuminatus reperies, quod Romana eccleſia, quæ omnium eccleſiarum caput eſt & magiſtra, in ſpeculo a te propoſito (evangelii videlicet & epiſtolarum, & doctrina aliorum doctorum) nil contrarium invenit; quod interpretative vel diſpenſative, ſecundum ſtatuta ſanctorum patrum, in unitate fidei & ſpiritus non concordet. In cujus libri apertione invenies, quod Romanus pontifex, omnibus omnia factus, ut omnes ſalvi fiant, non turpis lucri gratia, vel voluntarie, ſed a fratribus ſuis divina inſpiratione vocatus, ſtatim ſervus ſervorum Dei effectus, murum pro fratribus ſuis & coëpiſcopis, & eorum ſubditis, contra hæreticos, ſchiſmaticos, & tyrannos, ad tuitionem eccleſiaſticæ libertatis cum ſuis fratribus ſe opponit. Et licet quidam ſubrepant, publice tamen ab omnium incurſibus modernis temporibus eccleſia Romana reſpirat. Sed ſi Græcorum eccleſia patienter ſuſtineat (ut verbis tuis uramur) verba quæ mordeant, præter animarum pericula quæ ex ſciſſura eorum proveniunt, ſatis eis vexatio dediſſe debuerat intellectum, in quorum manibus ordo eccleſiaſticus per adverſas nationes Orientis in diverſa partitus confunditur, eccleſiaſtica libertas deprimitur, & ſacerdotalis dignitas conculcatur: & non eſt qui conſoletur eam ex omnibus caris ejus, quia tamquam acephali ad caput eccleſiæ reverti contempſe-
Cant. 6. runt. *Revertere* igitur *Sunamitis, revertere, revertere, ut intueamur te*: quia tunc recte poterit frater a fratre adjuvari, ſi filius, qui conſumpſit omnia diſſolute vivendo, a Domino inſpiratus ſurgat & dicat: *Pa-*
Luc. 15. *ter, peccavi in cælum & coram te: jam non ſum dignus vocari filius tuus, fac me ſicut unum de mercenariis tuis.* Tunc enim pater, non ut mercenario, ſed ut filio revertenti occurrens, *primam ſtolam proferet, & occidet vitulum ſaginatum*, & generale convivium faciens omnibus Chriſti fidelibus, in exſultatione annuntiabit & gaudio, quod & frater & filius, qui mortuus fuerat, jam revixit: & drachma, quæ perierat, inventa eſt: & ſic te in gremio matris eccleſiæ cum honore recepto, veritatem manifeſte videbis in ſpeculo puritatis, quam eccleſia Latina ſervat in fidei unitate, quæ non recipit maculam neque rugam. Datum Reate, ſeptimo Kalendas Auguſti, pontificatus noſtri anno ſexto.

AD EUMDEM.

De unitate eccleſiæ.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri archiepiſcopo Græcorum, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

CUm, juxta teſtimonium Veritatis, occaſio ſit errorum ignorantia ſcripturarum, cunctis expedit illas legere vel audire, quia quæ in eis inſpiratio divina poſuit pro doctrina ſequentium, ad cautelam [a] trahere voluit modernorum. Sane ſub Jero- [a] Forte, conboam, qui peccare fecit, ut legitur, Iſraël, præſumpta diviſio tribuum patenter ſignat ſchiſma Græcorum, & multitudo abominationum Samariæ, diverſas hæreſes multitudinis a veneratione veri templi, Romanæ videlicet eccleſiæ, & reverentia ſeparatæ. Quod Chryſoſtomus, Nazianzenus, & magnus Baſilius, & Cyrillus, emicuerint in cœtu diſſentientium, eadem fuit cæleſtis altitudo conſilii, qua degere voluit inter idololatras Eliam & Eliſæum, & filios prophetarum. Nunc igitur, quia in aliis litteris, quas tibi dudum remiſimus, latius hanc & alias auctoritatum & omnium, quæ pro Romanæ primatu eccleſiæ faciunt, materias explicavimus: illud tantum adjicimus, quod utrumque gladium ad Romanum pertinere pontificem ex evangelica lectione tenemus. Etenim loquente Jeſu diſcipulis de acquiſitione gladii ſpiritualis, illi duos ibi poſitos oſtenderunt, quos Dominus duxit ſufficere ad cohibitionem, videlicet ſpiritualis & corporalis effenſæ. Si materialem gladium pertinere concedis ad potentiam temporalem, attende quid in Matthæi evangelio Dominus dicat Petro: *Converte gladium* Matth. 26. *tuum in locum ſuum.* Dicendo, *tuum*, materialem ſignavit gladium, quo percuſſerat ille ſervum principis ſacerdotum. De ſpirituali nemini venit in dubium; cum ei, id eſt Petro, per cujuſdam ſpecialitatis apicem ligandi & ſolvendi commiſerit poteſtatem. Uterque igitur gladius eccleſiæ traditur: ſed ab eccleſia exercetur unus: alius pro eccleſia, manu ſæcularis principis eſt eximendus: unus a ſacerdote, alius ad nutum ſacerdotis adminiſtrandus a milite. Propter hæc ergo & alia, quæ poſt diligentem veritatis indaginem ordinatam te faciant ſentire caritatem, latores præſentium Hugonem & Petrum, de Prædicatorum; Haimonem & Radulphum, de Minorum ordinibus fratres, viros virtute & religione conſpicuos, morum honeſtate præclaros, & ſcripturarum ſacrarum ſcientia præditos, juxta quod tibi per memoratas litteras intimare curavimus, ad te duximus deſtinandos. Et ſi cum eis de omnibus quæ in quæſtionem veniunt tractare fideliter & ſocialiter conferre decreveris: in rota, quæ intra rotam Ezechieli oſtenſa eſt, vocem poteris audire tonitrui; Ezech. 1.

Digitized by Google

& in mari vitreo ſpeculari, quod unus Adam collocatus ad opus & cuſtodiam paradiſi, unam eſt ſortitus uxorem, unum Dominum Jeſum Chriſtum in juſtitia & veritatis ſcientia creatum, & unicam ſponſam ejus eccleſiam præfigurans: quod Lamech, qui humiliatum ſonat, dum uxorem unam diviſit in duas, ſanguinarius factus eſt, & virum in ſuum vulnus occidit: quod alia, præter unam, arca non legitur; quæ, cuncta vaſtante diluvio, ſub unius patriarchæ remigis potentatu paucas animas ſub perfectionis numero reſervavit: quod legem Dominus ſecundo dedit, non alteram, ſed eamdem: quod duorum cherubim, qui propitiatorium obumbrabant, non aliorſum verſi, ſed reſpicientes erant vultus adinvicem: & unam Joſeph fuiſſe talarem tunicam; & noſtri Salvatoris inconſutilem veſtem unam. Verumtamen, ſi dualitatis ſenſum circa Euchariſtiæ ſacramentum veſter diverſus a noſtro ritus inducit: attende quod non ſit aliud nec diverſum unius Domini noſtri Jeſu Chriſti, prius in aſſumpta propter nos carne paſſibilis, poſt ſicut a morte, ſic ab omni paſſibilitate prorſus immunis, a Græcis pariter & Latinis noſtræ ſalutis myſterium frequentatum. Græcus ad fidem cum diſcipulo juniore præcurrens, & tantæ gratiæ non ingratus, illius dignationis, qua A Deus miſeriæ compaſſus humanæ homo voluit eſſe paſſibilis, eligens quotidie reminiſci, hoſtiam conſtituit offerri fermentatam: ut, apoſtolo dicente quod ex fermento maſſa corrumpitur, in fermento corruptionis, cui ante reſurrectionem corpus Dominicum ſubjacere potuit, oſtendatur. Latinus vero cum Petro ſeniore ſecutus litteræ monumentum, de qua procedit ſpiritualis ſenſus, prior introivit; & linteamina poſita, quæ ſacroſanctum corpus, quod eccleſiam ſignat, involuerant; ſeparatumque ſudarium quod fuerat ſuper caput, aſpexit, ſacramentum glorificati corporis celebrare mirificentius in azymis ſinceritatis elegit. Sed utrerque panis ſimplex ante ſacrificium panis eſt: tranſſubſtantiatione vero facta per verba Dominica, panis non eſt. Et ideo nec B fermentatus, nec azymus dici poteſt: ſed ille potius creditur eſſe panis vivus qui deſcendit de cælo, & tribuit vitam mundo. Hæc & his ſimilia docuit Petri ſedem unctio Spiritus, & ſanitas intellectus. Utinam & tu tandem aliquando juniorem diſcipulum, qui vidit & credidit, ſecurus introeas: ut omnibus intellectis, nobiſcum vere pſallas illud Davidicum: *Ecce quam bonum & quam jucundum, habitare fratres in unum.* Datum Laterani, decimoquinto Kalendas Junii, pontificatus noſtri anno ſeptimo. Pſalm. 132.

*ΟΡΟΣ ΤΩΝ ΑΠΟΚΡΙΣΙΑΡΙΩΝ ΤΟΥ ΓΡΗΓΟΡΙΟΥ ΠΑΠΑ Θ'.

Ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται.

Ὁ πατὴρ ὢν τέλειος Θεὸς ἐν ἑαυτῷ, ὁ υἱὸς Θεὸς τέλειος ἐκ τοῦ πατρὸς γεννητός, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τέλειος Θεὸς ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ ἐκπορευόμενον. καὶ τὸ πνεῦμα μὲν ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται ἡμῖν· ἐκ τοῦ πατρὸς, μεσιτεύοντος τοῦ υἱοῦ. τοῦτο δέ, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ υἱοῦ, τοῦτο ἔχει ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρός. ὁ μὴ τοῦτο, ὅστις πιστεύει, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον οὐκ ἐκπορεύεται ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐν ὁδῷ ἀπωλείας ἐστίν. Ὅθεν ὁ ἅγιος Ἀθανάσιος, ὅτε ἐν τοῖς μέρεσι τοῖς δυτικοῖς ἐξέθετο τὴν, ἐν τῇ ὁδῷ τῆς πίστεως, τοῖς παρ' ἡμῖν Λατίνοις ῥήμασι διατάσσων, οὕτως ἔφη· Ὁ πατὴρ ἐκ' οὐδενὸς ὢν ποιητὸς, οὔτε κτιστὸς, οὔτε γεννητός· ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς μόνου ὤν, οὐ ποιητὸς, οὔτε κτιστὸς, ἀλλὰ γεννητός· τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, οὐ ποιητὸν, οὐδὲ κτιστὸν, οὐδὲ γεννητὸν, ἀλλ' ἐκπορευτόν. Καὶ ὁ αὐτὸς ἅγιος Ἀθανάσιος ἐν τῇ ὁδῷ τῆς πίστεως, ἐν ῥήμασι χριστοῖς ἐξηγόμενος, οὕτως ἔφη κατὰ λέξιν· τὸ πνεῦμα δὲ τὸ ἅγιον, ἐκπόρευτον ὂν τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ φέροντος ἐφ', ἃ οὐ ἐπλήρωσε τὰ πάντα. E ὅθεν καὶ ὁ μακάριος Γρηγόριος, ὅστις Νεοκαισαρείας Θαυματουργὸς λέγεται, Νεοκαισαρείας Ἐπίσκοπος, ἐν τῇ ὁδῷ τῆς πίστεως, ἐκ δι' ἀποκαλύψεως παρὰ τοῦ μακαρίου Ἰωάννου διαγγελισμὸν, μεσιτευούσης τῆς θεοτοκικῆς, ἔφη, ἀριδήλως οὕτως πάντα λέγων· εἷς Θεὸς πατὴρ λόγου ζῶντος, σοφίας ὑφεστώσης, καὶ δυνάμεως, καὶ χαρακτῆρος ἀϊδίου, τέλειος τελείου γεννήτωρ, πατὴρ υἱοῦ μονογενοῦς, εἷς κύριος μόνος ἐκ μόνου, Θεὸς ἐκ Θεοῦ, χαρακτὴρ καὶ εἰκὼν τῆς θεότητος, λόγος ἐνεργὸς, ἢ

DEFINITIO APOCRISIARIORUM GREGORII PAPÆ IX.

Quod Spiritus ſanctus a Patre Filioque procedat æqualiter.

PAter perfectus Deus eſt in ſeipſo: Filius perfectus Deus, a Patre genitus: Spiritus ſanctus perfectus Deus, a Patre & Filio procedens. Procedit autem ex Filio quidem immediate; at ex Patre mediante Filio. Quod enim Spiritus ſanctus a Filio procedit, id Filius habet a Patre. Propterea quicumque non crediderit Spiritum ſanctum a Filio D procedere, in via perditionis eſt. Unde ſanctus Athanaſius, dum in partibus occidentalibus exſulabat, in expoſitione fidei, quam Latinis verbis reddidit, ſic ait: Pater a nullo eſt factus, nec creatus, nec genitus. Filius a Patre ſolo eſt, non factus, nec creatus, ſed genitus. Spiritus ſanctus a Patre & Filio, non factus, nec creatus, nec genitus, ſed procedens. Idemque Athanaſius in expoſitione fidei, quam Græcis verbis declaravit, ſic ad verbum inquit: Spiritus autem ſanctus proceſſio eſt Patris, omniaque portantis Filii, per quem implevit omnia. Unde & ſanctus Gregorius, qui jure dicitur Thaumaturgus, ſeu mirabilium effector, Neocæſareæ Ponti epiſcopus, in expoſitione fidei, quam per revelationem a beato Joanne evangeliſta, mediante Dei genitrice accepit, ſic apertiſſime exclamavit, dicens: Unus Deus Pater Verbi viventis, ſapientiæ ſubſiſtentis, & potentiæ ac characteris ſempiterni, perfectus perfecti genitor, Pater Filii unigeniti, unus Dominus, ſolus ex ſolo, Deus ex Deo, character & imago deïtatis, Verbum operativum: &

ANNO CHRISTI 1233.

* In mſ. Bibliotheca Cæſarea, teſte Lambecio, tomo 3. pag. 118. titulus eſt hujuſmodi: Ἔκθεσις τῆς ὁμολογίας τῶν πίστεως τῶν Λατίνων, συγγραφεῖσα καὶ ἀποσταλεῖσα παρὰ Γρηγορίου Πάπα Ρώμης, πρὸς Γερμανὸν τὸν ἁγιώτατον Πατριάρχην Κωνσταντινουπόλεως. Ὁ πατὴρ ἐν τελείοις Θεὸς ἐν ἑαυτῷ, &c. *Expoſitio Confeſſionis fidei Latinorum, conſcripta & tranſmiſſa a Gregorio Papa Roma, ad Germanum ſanctiſſimum Patriarcham Conſtantinopoleos. Pater eſt perfectus Deus in ſeipſo, &c.*

In eodem codice mſ. eſt Græca reſponſio Germani, cum ſua pſeudoſynodo contra expoſitionem Gregorii Papæ, de proceſſione Spiritus ſancti ex Patre Filioque: hoc titulo: τοῦ ἁγιωτάτου Γέρμανου Πατριάρχου Κ/πλεως, πρὸς τὸν τότε αὐτοῦ ἱερὸν συνέδριον, ἀντιστὰς πρὸς τὴν πάπου ὁμολογίαν τοῦ Πάπα, τῆς πρὸς τοὺς ἐν ἁγίοις πατέρας φρατρολογίας (Fratres Minores) καὶ λατινοὺς, περὶ τῆς ἐκπορεύσεως τοῦ ἁγίου πνεύματος. Incipit deinde ſic: Εἴπατε ἡμῖν, ὦ πανάσκητοι τοῦ ἁγιωτάτου Πάπα ἀπεσταλμένοι, ἆρα ἢ ὁ μὴ ὁμολογῶν, &c.

Digitized by Google

reliqua. At hic de Filio loquens, dicit: Solus ex solo. Non ergo Spiritus ſanctus ex ſolo eſt: ergo ex Patre & alio, cum ſit ab aliquo. Generum dum dicimus ex Patre & alio, non dicimus ex alio quoad ſubſtantiam: at ſecundum hypoſtaſim ſeu ſubſiſtentiam. Quod enim Spiritus ſanctus immediate ex Filio ſit, ex Patre autem mediante Filio, teſtatur Gregorius Nyſſenus, ita dicens: Nos qui divinam naturam differentiæ variationiſve eſſe confitemur expertem, eam quæ circa cauſam & cauſatum conſideratur, differentiam non inficiamur: per quod ſolum comprehendimus alterum ab altero diſcerni: nimirum eo quod credimus, aliud quidem cauſam eſſe, aliud autem ex cauſa, & ex eo quod ex cauſa eſt.

Quin & aliam rurſum differentiam conſideramus; nam aliud quidem continenter ac ſine medio ex primo eſt, aliud vero per id quod immediate & continenter ex prima cauſa eſt. Cum illi, quo aliqua differunt, utrumque convenire ſit impoſſibile: quare continenter & immediate ex primo eſſe, aut ſolum Filio, aut ſolum Spiritui ſancto conveniat neceſſe eſt. Quod ſi, ut ſancti patres aſſerunt, inter Patrem & Filium non ſit dare medium: erit igitur ſolus Filius ex Patre immediate, cum & & ſecundum communem ſententiam atque intellectum, id quod eſt ab aliquo, ab eodem ſit immediate. Sed cum Spiritus ſanctus ſit ab aliquo, ab aliquo immediate erit: at non eſt a Patre immediate, ſicut nunc oſtenſum eſt: erit igitur immediate a Filio. Sanctos itaque hos patres, & inter alios beatum Ambroſium epiſcopum Mediolanenſem, beatum Auguſtinum civitatis Hipponenſis epiſcopum, beatum quoque Hieronymum fortiſſimum perverſiſſimorum hæreticorum oppugnatorem ſecutus beatus Cyrillus, & cum eo univerſa ſancta œcumenica tertia ſynodus, perſpicue ſcriptum reliquit, Spiritum ſanctum ex Filio eſſe. Unde quiſquis ejus verba oppugnat, non orthodoxus eſt, ſed a fide aberrans. Affirmat enim manifeſtiſſime in ſua ad Theodoſium regem de recta fide expoſitione, Spiritum ſanctum ex Filio eſſe, hiſce verbis: Præterea virum dicens, qui mox adfuturus & videndus erat, ipſum dicit baptizare in igne & Spiritu ſancto: non quod alienum his qui baptizantur immittat Spiritum, ſervilem in modum & quaſi miniſtrum, ſed ut Deum ſecundum naturam cum ſuprema poteſtate, quia ex ipſo & per ipſum, &c. Quid eo teſtimonio clarius? ſiquidem hic manifeſtiſſime de Filio dicit, quod Spiritum ſanctum his qui baptizantur immittat ex ſeipſo, ac proprium ejus. Quin & hoc ipſum iiſdem verbis Hermiæ ſcribit beatus idem Cyrillus, in ſermone ad eumdem Hermiam: cujus inſcriptio eſt: De incarnatione Unigeniti, & Quod Chriſtus unus, & Dominus ſecundum ſcripturas.

Illudque ipſum ab eodem Cyrillo in declaratione noni anathematiſmi dicitur. In eodem quippe anathematiſmo proprium eſſe Filii Spiritum inquiens, eumdemque nonum anathematiſmum declarans, quo ſenſu proprium ſuum eſſe Spiritum dixerit, aperuit dicens: Cum homo factum ſit unigenitum Dei Verbum, etiam ſic tamen Deus manſit, omnia exiſtens quæ Pater, ſolo hoc dempto, quod ille Pater eſt; & proprium habens, quod ab ipſo eſt, & eſſentialiter ipſi inhærens Spiritus ſanctus: & reliqua. Ubi rurſus Spiritum ſanctum ex Filio eſſe clariſſime ſanctus pater affirmat. Quare nemini debet eſſe dubium, quin eumdem hic ſenſum ſanctus aperuerit, quem tenuit, quando anathematiſmum expoſuit. In eodemque ſenſu anathematiſmum hunc cum omnibus aliis ſancta & œcumenica tertia ſynodus ſuſcepit, in quo illum ſanctus declaravit. Certum namque eſt, ſanctos pa-

ANNO CHRISTI 1233.

a *Forte*, οὐκ μόνος, ἀλλ' ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἄλλου.

b *Forte*, τῷ τὸ μὲν.

τὸ λοιπόν. ὅτε περὶ υἱοῦ λαλῶν λέγει· μόνος ἐκ μόνου· οὐχὶ δύο τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ μόνου, [a] ἐκ τοῦ πατρὸς, οὕτως καὶ ἄλλου, ἐπειδή φησι τινές· ὅταν δὲ λέγωμεν ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἄλλου, οὐ λέγομεν ἐξ ἄλλου κατὰ τὴν οὐσίαν, ἀλλὰ κατὰ τὴν ὑπόστασιν. ὅτε δὲ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ δίδυμος, λοιπὸν δὲ τοῦ πατρὸς, μεσιτεύοντος τοῦ υἱοῦ, διμαρτύρεται ὁ μέγας Γρηγόριος ὁ Νυσσαέων, οὕτως λέγων· ἡμεῖς τοίνυν τὴν ἀπερίτρεπτον τῆς φύσεως ὁμολογοῦντες, τὸν κατὰ τὸ αἴτιον καὶ τὸ αἰτιατὸν διαφορὰν οὐκ ἀποδεξόμεθα, ὃ ᾧ μόνῳ διαιρούμεθα τὸ ἕτερον ἀπὸ τοῦ ἑτέρου καταλαμβάνεσθαι· τὸ [b] μὲν ἅγιον πιστεύειν ὄντας, τὸ δὲ ἐξ αἰτίου, καὶ τὸ ἐξ αἰτίας ὄντες.

Πάλιν ἄλλου διαφορὰν ἐπινοοῦμεν· τὸ μὲν γὰρ συνεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ δὲ διὰ τοῦ συνεχῶς ἐκ τοῦ πρώτου. ἐπειδὴ ἑκάτερον ᾧ πρὸς διαίρεσιν ἀδύνατόν ἐστι τὸ ἀμφότερον ἁρμόζεσθαι· τὸ συνεχῶς εἶναι ἐκ τοῦ πρώτου, τὸ μόνον τοῦ υἱοῦ, τὸ μόνον τοῦ αἰτίου πνεῦμα ἁρμόζεσθαι ἀναγκαῖόν ἐστι· λέγουσι οἱ ἅγιοι, ὅτι μεταξὺ τοῦ πατρὸς, καὶ τοῦ υἱοῦ, οὐδέν ἐστι μέσον· μέσος υἱὸς ὁ υἱὸς ἐκ τοῦ πατρὸς συνεχῶς ἐστιν. ἐπεὶ δὲ κατὰ ἔννοιαν ἐστι, τι πάρ αὐτῶν ἐστι μετὰ τινός, μετὰ τινός ἐστι συνεχῶς. ἐπειδὴ οὖν τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον μετά τινός ἐστιν, μετά τινός ἐστι συνεχῶς. ἀλλ' ἐκ ἔστι μετὰ τοῦ πατρὸς συνεχῶς, ὡς ἤδη ἐδείχθη· οὕτως μετὰ τοῦ υἱοῦ ἐστι συνεχῶς. τοίνυν τοίνυν τοὺς ἁγίους πατέρας, οὐ μόνον ἀλλὰ καὶ τὸν μακαρίτην Ἀμβρόσιον ἐπίσκοπον Μεδιολάνων, καὶ τὸν μακαρίτην Αὐγουστῖνον τὸν Ἱππωνίων πόλεως ἐπίσκοπον, ἁγίου τε Ἱερωνύμου τὸν ἐγκρατέστατον τῶν αἱρετικῶν ἐριδιστῶν καταμαχητὴν, ἀκολουθήσας ὁ μακάριος Κύριλλος, ᾧ συν αὐτοῖς ὁ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ τρίτη συνόδος, γνησιώτατον ἡμῖν ἐκκατέλιπεν ἐμφανῶς, τὸ πνεῦμα εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ. ὅθεν ἀποδέκτεος ἐκ ἔστι, ἀλλ' ἐκ τῆς πίστεως ἐξεδύεται, ὅστις τοῖς ῥήμασιν αὐτοῦ καταμάχεται. λέγει γὰρ φανερώτατος ἐν τῇ αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα Θεοδόσιον περὶ τῆς ὀρθῆς πίστεως προσφωνητικῇ, τὸ πνεῦμα εἶναι ἐκ τοῦ υἱοῦ, ἐξῆς τούτων τῶν ῥημάτων· καὶ μικρὸν ἄνωθεν λέγων τὸν ὅσον οὔπω παραμένων, ᾧ ὀρθοτάτῳ, αὐτὸν ἔφη βαπτίζειν ἐν πυρὶ ᾧ ἁγίῳ πνεύματι· ἐκ ἀλλότριον τῶν βαπτιζομένων ὑπέστη πνεῦμα ὑπολαμβάνων, καὶ ὑπουργικῶς, ἀλλ' ὡς Θεὸν κατὰ φύσιν, μετ' ἐξουσίας τῆς ἀνωτάτω, τὸ ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἴδιον αὐτοῦ. τί τούτων τῶν μαρτυριῶν φανερώτερον; οὗτε γὰρ φανερώτατα περὶ τοῦ υἱοῦ λέγει, ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον τῶν βαπτιζομένων ἐστὶν τὸ ἐξ αὐτοῦ, καὶ ἴδιον αὐτοῦ. ᾧ τοῦτο αὐτὸ δηλοῖ τῇ αὐτοῦ ῥήμασιν τῇ Ἑρμίᾳ χαίρει ὁ αὐτὸς μακάριος Κύριλλος ἐν τῷ λόγῳ τῷ πρὸς αὐτὸν Ἑρμίαν, οὗπερ ἡ ἐπιγραφή ἐστι· περὶ τῆς σαρκώσεως τοῦ μονογενοῦς, καὶ ὅτι Χριστὸς εἷς καὶ κύριος κατὰ τὰς γραφάς.

Καὶ ὁ αὐτὸς μακάριος Κύριλλος ἐν τῇ ἱερωτάτῃ ἀναθεματισμοῦ, τοῦτο αὐτὸ λέγει. ἐν τῷ αὐτῷ γὰρ ἀναθεματισμῷ, ἴδιον εἶναι τοῦ υἱοῦ τὸ πνεῦμα αὐτὸν, τὸν αὐτὸν ἔννατον ἀναθεματισμὸν ἐμφαίνων, τίνι ἑαυτοῦ ἴδιον αὐτοῦ εἶναι τὸ πνεῦμα εἴπῃ, ἀνέῳξε λέγων· ἄνθρωπος γενόμενος ὁ μονογενὴς τοῦ Θεοῦ Λόγος, ἀπαραλλάκτως καὶ οὕτω Θεὸς, πάντα ὑπῆρχεν ὅσα καὶ ὁ πατὴρ, πλὴν τοῦ εἶναι πατὴρ, καὶ ἴδιον ἔχων τὸ ἐξ αὐτοῦ, καὶ οὐσιωδῶς ἐμπεφυκὸς αὐτοῦ πνεῦμα ἅγιον, καὶ τὰ λοιπά. ὧδε πάλιν φανερώτατα, τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ υἱοῦ εἶναι λέγει ὁ ἅγιος πατήρ. ἐκ ἐφάνη δέ τι εἶναι ἀμφίβολον, ὅτι τοῦ ἴσου ἐστὶν οὐσίαν ὧδε ἀνέῳξε ὁ ἅγιος, ὅτι πνεῦμα ἔχων, ὅτι τὸν ἀναθεματισμὸν ἐξέθετο· τὸν ἀναθεματισμὸν δὲ ἐκεῖνον σὺν πᾶσιν ἄλλοις ἀναθεματισμοῖς ἐδέξατο ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ τρίτη σύνοδος, ἐν ᾧπερ τῇ αὐτοῦ οὐσίᾳ, ἐν ᾗ ὁ ἅγιος ἐξέθετο. ἀρίδηλον γὰρ ὅτι, πᾶς ἁγίους πατέρας

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233.

ἐν τῇ ἁγίᾳ συνόδῳ συναχθέντες, ὅλην τὴν τρίτην τὴν τοσουτοῦ πατρὸς ἐπιστολὴν, τὴν πρὸς Νεστόριον τὸν Κωνσταντινουπόλεως ἐπίσκοπον γεγραμμένην, χωρὶς τινος διστασμοῦ παρεδέξαντο δεδιχθαι. γινώσκομεν δὲ ὅτι τοῖς προκειμένοις ἀναθεματισμοῖς ἐνέχεται ἀναθεματισμοὶ δώδεκα. εἰ δέ τις τολμήσει ὑπερασπίσαι τὰ τοῦ Θεοδωρήτου ἐπισκόπου Κύρου ῥήματα ἀσεβέστατα, ἃ πρὸς κατὰ τῶν προκειμένου ἁγίου πατρὸς ἐφθέγξατο ἱερῶν παλαιῶν ἀκριβῶς ἐξέτασιν· γινωσκέτω τὸν πάνσοφον ἁγίαν καὶ οἰκουμενικὴν συνόδον ἀναθεματίσασαν ἐκ [b] τῶν προκειμένου Θεοδωρήτου βλασφημιῶν· ὅτις κατὰ τῶν μακαρίου Κυρίλλου, ῥήματα, ἃ οὐδὲ εἰπεῖν ἐπιστήσατο, μᾶλλον οὐδὲ κατηγορῆσαι· λέγει γὰρ ἡ πάνσοφος ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ σύνοδος ἐν προσθήκῃ ὑγιῶς ὧδε· καθαιροῦμεν καὶ ἀναθεματίζομεν σὺν τοῖς ἄλλοις πᾶσιν αἱρετικοῖς τὸν Κυρηνίου, καὶ ἀναθεματίζομεν τοὺς τῶν ἀνατεθεισῶν ὑπ' αὐτοῦ καὶ τῶν καθαιρεθέντων ἐπισκόπων, καὶ Θεοδώρου τὸν ἡμῶν ὄντα Μοψουεστίας, καὶ τὰ ἀσεβῆ αὐτοῦ συγγράμματα, καὶ τὰ ἀσεβῆ συγγεγραμμένα παρὰ Θεοδωρήτου, κατά τε τῆς ὀρθῆς πίστεως, καὶ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τῶν ἐν ἁγίοις Κυρίλλου, καὶ τῆς ἐν Ἐφέσῳ ἁγίας τρίτης συνόδου· καὶ ὅσα ὑπὲρ εὐσεβείας ἐκείνου καὶ Νεστορίου αὐτοῦ γράφειν. οὐ δύναται ἀφιλόνεικον εἶναι, ἃ αὐτὰ ἔφη ὁ Θεοδώρητος κατὰ τῶν δώδεκα κεφαλαίων τῶν ἁγίων Κυρίλλου ἔγραψεν, ἀθέμιτά ἐστι, καὶ ἀσεβείας γέμοντα· ὅστις αὐτὰ οὐκ ἀλλοτρίων ὑπηκροάσατο ἔχει, ἐχθρὸς δὲ τῆς πίστεως. γνώσεται γὰρ ὁ μακάριος Κύριλλος σὺν Ἀκακίῳ θεοσεβεστάτῳ Μελιτινῆς, μετὰ τὴν ἰσοτιμον ἧς ἀπηλαύσαμεν, αὐτοῖς λόγοις· ἃ μὲν γεγράφαμεν ἐγὼ καὶ ἧς Νεστορίου ἀσεβείας, οὐδεὶς ἀνθρώπων λόγος ὡς οὐκ ἂν δι' ὀρθότητα εἴποιεν. καὶ σὺν Δωνατῷ θεοσεβεστάτῳ ἐπισκόπῳ γράφει λέγων· γεγράφαμεν γὰρ ὀρθῶς, ἃ γεγράφαμεν, τῇ ἁγίᾳ καὶ οἰκουμενικῇ συνεχρίσαμεν πίστει, καὶ οὐδὲν τὸ παράπαν ἧς ἰδίαν ἀρτοίμεθα· οὐ γὰρ ἔφημεν τι, καθάπερ αὐτοί φασιν, ἀνωμάλως, ἀλλὰ τῆς ὀρθότητος ἐχόμενα πανταχοῦ, καὶ τῇ τῆς ἀληθείας ἀνάγκῃ συντρέχοντα· ὡς οὖσαν φανερόν παντὶ ὅτι, τὸν μακάριον Κύριλλον οὐδὲν ἐναντίον ἀρτίσασθαι, ὧν ἔφημεν· ἀλλὰ τῇ αὐτῇ οὐσίᾳ, ὡς ἡ αὐτὸς ὤν, χωρὶς συγκαταθέσεώς τινος διορθώσεως κεκρατηκέναι. οὐδὲ αὐτὸς μόνος διορθώσασθαι ἠδύνατο ἂν, καὶ (ὅπερ ἀπόν ἀπὸ τῆς ἁγίου) θέλοι, ὅπερ ὅλη ἡ ἁγία σύνοδος χωρὶς τινος ἀμφιβολίας, [c] ἀναξέστους, καὶ διαρρήτους ἰδίξαν ἰδίξαν δι', ὡς ἄρτι, ἐν ὁμοίᾳ τῇ οὐσίᾳ, ἐν ᾗ ἐξέθετο μετὰ τῆς ἁγίας συνόδου δίκαιόν ἀπαρτίου. Τοιοῦτον γὰρ τὸν ἁγίων συνόδων, πάντες οἱ ἅγιοι πατέρες, οἱ ἐν ταῖς μεγαλοσυνδρασίαις συνόδοις, σέβονται, καὶ τὰ αὐτὰ πιστεύουσι, ἅπερ καὶ αὐτὸ. ἀλλὰ καὶ οἱ ἅγιοι πατέρες ἐκείνου φθάσαντες, τὰ αὐτὰ ἐφρόνησαν, ἅπερ οὗτοι. Τοιαύτη πίστις ἔχομεν, καὶ οὕτως πιστεύομεν, καὶ φρονοῦμεν, καὶ διαλογιζόμεθα.

A tres in prædicta ſancta ſynodo congregatos, totam tertiam jam dicti patris epiſtolam ad impium Neſtorium Conſtantinopolitanum ſcriptam, abſque ulla hæſitatione irrefragabiliter ſuſcepiſſe. Novimus autem prædictos duodecim anathematiſmos in poſtrema dictæ epiſtolæ parte contineri. Porro ſi quis tamquam legitima tueri conatus fuerit impientiſſima Theodoriti Cyri epiſcopi verba, quæ ipſe adverſus dicti ſancti patris duodecim ſacra capita licenter nimis ac temere evomuit: noverit is a quinta ſancta generalique ſynodo prædicti Theodoriti blaſphemias damnatas eſſe: quippe qui adverſus beati Cyrilli verba, quibus ei reſpondit, nil præter ca-
B lumnias dicere novit. Ait enim quinta ſancta univerſalis ſynodus in actione octava ad hunc modum: Condemnamus & anathematizamus eum, cum quibuſcumque aliis hæreticis, qui damnati & anathemate percuſſi ſunt a dictis quatuor ſanctis ſynodis, & ab eccleſia catholica & apoſtolica: & Theodorum qui fuit epiſcopus Mopſueſtienſis, impiaque ejus conſcripta: & quæ impie a Theodorito conſcripta ſunt adverſus rectam fidem, ac contra duodecim ſancti Cyrilli capita, nec non contra tertiam ſanctam generalem ſynodum Epheſinam: & quæcumque ad defenſionem Theodori, ipſiuſque Ne-
C ſtorii ſcripta ſunt. Ex quibus perſpicuum evadit, illa, quæ Theodoritus adverſus duodecim ſancti Cyrilli capita ſcripſit, damnata eſſe, impietatiſque plena. Et quiſquis ea ut vera & legitima tenet tueturque, inimicus exſiſtit fidei. Scribit enim beatus Cyrillus ad Acacium Melitenſem epiſcopum, poſt concordiam ac pacem ſanctarum eccleſiarum, ſic inquiens: Quæ vero recte contra Neſtorii blaſphemias ſcripſimus, omnino nemo nobis, ut non recte ſcripta dicamus, perſuadebit. Quid quod & ad Dynatum epiſcopum eodem modo ſcribit, ubi ait: Quæ ſcripſimus, recte ſcripſimus, veræ & inculpatæ patrocinantes fidei: neque quidquam omnino noſtro-
D rum ſcriptorum ſumus negaturi: cum neque quidpiam, ut illi referunt, ſit dictum temere; verum ubique nos rectitudini adhærere fidei, veritatiſque virtuti conſentire oportere. Ex his itaque longe clariſſimum exſiſtit, beatum Cyrillum eorum nihil inficiari quæ dixit: ſed in eodem ſenſu, quo hæc ab eo dicta ſunt, citra ullam correctionis notam perſtitiſſe: cum neque ipſe ſolus corrigi potuiſſet, licet etiam (quod tamen a ſancto abſit) voluiſſet, in his quæ univerſa ſancta ſynodus abſque ulla ambiguitate irrefragabiliter confidenterque accepit. Accepit autem in eo ſenſu, ſicut dictum eſt, quo expoſuit, cum prima ſynodo hæc ſuſcipienda reperens. Siquidem illam ſanctam ſynodum omnes ſancti patres in conciliis poſt ſequentibus venerantur, eademque cum illa credunt: quin & ſancti patres, qui hanc ipſam anteceſſerunt, eadem cum illa ſenſere. Hanc fidem tenemus, ſic credimus, ſentimus, & profitemur.

[b] Forte, ἐκ τῶν προκειμένων βλασφημιῶν. Sed ἐκ τῶν ſæpe vertit Latinus, interfragabiliter.

[c] Forte, τὰς ἀσεβείας.

[a] Corr. ut ſupra.

ΑΙ ΥΠΟΓΡΑΦΑΙ. E SUBSCRIPTIONES.

Ταύτην τὴν πίστιν ἐγὼ Ῥαδουλφος, ὁ ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν ἀδελφῶν τῶν ἐλαχίστων, τῶ κυρίου πάπα Γρηγορίου τοῦ πρεσβυτέρου Ῥώμης ἐπισκόπου ἀποκρισιάριος, ἔχω, οὕτως ὑπογράφω, καὶ οὕτως πιστεύω.

Hanc fidem teneo ego Rodulphus ex fratrum Minorum ordine, domini Papæ Gregorii veteris Romæ epiſcopi apocriſiarius, ſic ſubſcribo, & ita credo.

Ταύτην τὴν πίστιν ἐγὼ Ἀμμώνιος ὁ ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν ἐλαχίστων ἀδελφῶν, τῶ κυρίου πάπα Γρηγορίου τοῦ πρεσβυτέρου Ῥώμης ἐπισκόπου ἀποκρισιάριος, οὕτως πιστεύω, καὶ οὕτως φρονῶ.

Hanc fidem ego Ammonius ordinis fratrum Minorum, apocriſiarius domini Papæ Gregorii veteris Romæ epiſcopi, habeo, ſic credo, & ita ſentio.

Ταύτην τὴν πίστιν ἡμεῖς, ὅ, τε Οὖγος, καὶ Πέτρος, οἱ ἀπὸ τῆς τάξεως τῶν Κηρύκων, τῶ κυρίου πάπα Γρηγορίου τοῦ πρεσβυτέρου Ῥώμης ἐπισκόπου ἀποκρισιάριοι, οὕτως πιστεύομεν, καὶ οὕτως φρονοῦμεν.

Hanc eamdem fidem & nos Hugo & Petrus Prædicatorum ordinis, ac domini Papæ Gregorii veteris Romæ epiſcopi apocriſiarii, amplectimur, ſic credimus, atque ita ſentimus.

Digitized by Google

CAPITULA A GREGORIO PAPA IX.

contra Patarenos edita.

EXcommunicamus & anathematizamus univer- A sos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Joſepinos, Arnaldiſtas, Speroniſtas, & alios quibuſcumque nominibus cenſeantur: facies quidem habentes diverſas, ſed caudas adinvicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum. Damnati vero per eccleſiam, ſæculari judicio relinquantur, animadverſione debita puniendi: clericis prius a ſuis ordinibus degradatis. Si qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire voluerint, ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuo carcere detrudantur. Credentes autem eorum erroribus, hæreticos ſimiliter judicamus. Item receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere: firmiter ſtatuentes, ut ſi poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, a ſua ſuper hoc non curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis: nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti habeat factionem, nec ad hereditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi ſuper quocumque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Qui ſi forte judex exſtiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti: & in ſimilibus idem præcipimus obſervari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales, poſtquam ab eccleſia fuerint denotati, evitare contempſerint, excommunicationis ſententia percellantur: alias animadverſione debita puniendi. Qui autem inventi fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi juxta conſiderationem ſuſpicionis qualitatemque perſonæ propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint, anathematis gladio feriantur, & uſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quod ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes & appellationes hujuſmodi perſonarum minime audiantur. Item judices, advocati, & notarii, nulli eorum officium ſuum impendant: alioquin eodem officio perpetuo ſint privati. Item clerici non exhibeant hujuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta, nec eleemoſynas aut oblationes eorum accipiant: ſimiliter Hoſpitalarii & Templarii, ac quilibet regulares; alioquin B ſuo priventur officio: ad quod numquam reſtituantur abſque indulto ſedis apoſtolicæ ſpeciali. Item quicumque tales præſumpſerint eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ, uſque ad ſatisfactionem idoneam excommunicationis ententiæ ſe noverint ſubjacere: nec abſolutioni beneficium mereantur, niſi propriis manibus publice extumulent, & projiciant hujuſmodi corpora damnatorum, & locus ille perpetuo careat ſepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam laïcæ perſonæ liceat publice vel privatim de fide catholica diſputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item ſi quis C hæreticos ſciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu a communi converſatione fidelium vita & moribus diſſidentes: eos ſtudeat indicare confeſſori ſuo, vel alii per quem credat ad prælati ſui notitiam pervenire: alioquin excommunicationis ſententia percellatur. Filii autem hæreticorum, receptatorum, & defenſorum eorum, uſque ad ſecundam generationem ad nullum eccleſiaſticum officium ſeu beneficium admittantur: quod ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane.

Datum Viterbii, VI. Idus Novembris, pontificatus noſtri anno IX.

ANNO CHRISTI 1228.

CONCILIUM ROMANUM,

in quo Fridericus Imperator excommunicatus in Cœna Domini, anno MCCXXVIII.

HUjus *mentio concilii habetur in actis Gregorii IX. relatis ab Odorico Raynaldo in hac verba*: Tum prælatorum Lombardiæ, Tuſciæ, totius patrimonii, ac Apuliæ, & aliorum qui pro ſuarum profecutione cauſarum ad curiam venerant, convocata ad concilium multitudine, pari hujus profundi ſermonis decurſum: Quis mihi tribuet auditorem, &c. reſpondentibus ſingulis vota ſua, qualiter contra dictum Imperatorem procederet, ordinavit.

In Cœna autem Domini anathemate percuſſum fuiſſe Fridericum de hujus concilii ſententia, docent ejuſdem pontificis litteræ ad Apulos præſules, ab eodem Odorico deſcripta: quarum partem illam hic quoque deſcribere viſum eſt.

Univerſis archiepiſcopis, epiſcopis, &c. per Apuliam conſtitutis.

QUanto nobilius membrum in eccleſiæ corpore læditur, tanto acrioribus doloribus cruciamur: qui Cephæ locum, licet inſufficientibus meritis, obtinemus. Verum quia tectum vulnus, ſi dimittatur intactum, ſolet in ſcandalum corporis latius evagari: nos olim viſo, quod Fridericus Romanorum D Imperator ſalutem propriam negligebat, dum ſalubre vorum, quod Deo voverat additis juramentis, detrectabat exſolvere, non ſine detrimento fidei, & gravi ſcandalo totius populi Chriſtiani: quia juxta ſapientis edictum: *Vulnera dum ſanat, dolor eſt medicina doloris*: medicinalem Petri gladium in eum exſeruimus, in ſpiritu lenitatis, excommunicationis ſententiam publicando, quam ipſe in ſe voluntarius fecerat promulgari: niſi ſtatuto termino transfretaret in terræ ſanctæ ſubſidium, & alia promiſſa fideliter adimpleret: ſperantes, ut percuſſus dolens, ad percutientem ſe in humilitate rediret, Dominum exercituum requirendo. Sed quod dolentes referimus, inclinato corde medicinam exhorrens, & increpationem abominans diſciplinæ, immo malleum velut ſtipulam reputans: non ſolum nulla pœnitudine ſe correxit, verum etiam adjiciens peccata peccatis, contra ſe Dominum audaciter irritat, ultra quam recenſere nos deceat, ne videamur in

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1228.

ejus conviciis delectari, qui converſionem ejus deſiderabiliter exſpectamus. Inter alia namque claves eccleſiæ contemnens, quibus Dominus beato Petro ſucceſſoribus ejus ligandi & ſolvendi contulit poteſtatem, ſibi facit celebrari, vel potius quantum in ipſo eſt, profanari divina, in enormius animæ ſuæ periculum, & enervationem totius eccleſiaſticæ diſciplinæ. Unde timentes, ne plaga ejus fieret penitus deſperabilis, ſi male permitteremus obduci neglecti vulneris cicatricem, & eo inſanabile, quo inſenſibile redderetur: malagma fluduimus apponere fanativum.

Utinam ſtudium noſtrum, optatum habuiſſet effectum. Cum enim piæ recordationis Honorius Papa prædeceſſor noſter, per bonæ memoriæ Tuſculanum, & Sabinenſem epiſcopos, & dilectum filium B magiſtrum G.... notarium noſtrum, & Roffridum clericum cameræ noſtræ, & abbatem S. Martini Viterbien. Ciſtercienſis ordinis, eumdem Imperatorem diverſis temporibus, ſuper diverſis articulis, in quibus Deum & eccleſiam graviter offendebat, diligenter commoneri feciſſet: nos adhuc humiliantes vim auctoritatis eccleſiæ, ad præſentiam ejus dilectos filios.... tituli S. Sabinæ preſbyterum, & O..... S. Nicolai in carcere Tulliano diaconum, cardinales, curavimus deſtinare: ut eum ſuper præmiſſis, & ſubſequentibus vice noſtra ſalubriter commonerent. Qui licet de contingentibus nil omiſerint, nequaquam tamen eum potuerunt ad pœnitentiam revocare. Utinam ad nequiora nequaquam manus illicitas extendiſſet. Quare ne videremur deferre homini contra Deum, ecce juſtitiam in judicium convertentes, in proximo præterito feſto Cœnæ Dominicæ, in prædictum Imperatorem excommunicationis ſententiam ſolemniter duximus promulgandam: tum pro eo quod, ut præmiſſum eſt, non transfretavit in ſubſidium terræ ſanctæ, nec promiſſum numerum militum in expenſis ſuis tenuit, vel tranſmiſit, nec pecuniam quam promiſerat deſtinavit; tum quia venerabilem fratrem noſtrum Tarentinum archiepiſcopum ad ſedem propriam accedere non permittens, eum populum ſuum non patitur viſitare: tum etiam quia Templarios, Hoſpitalarios bonis mobilibus & immobilibus, quæ habebant in regno, temere ſpoliavit; & quia compoſitionem factam inter ipſum, & comitem Celanenſem, & Raynaldum de Averſa, pro cujus obſervatione Romana eccleſia ad precum ejus inſtantiam fidejuſſit, ſervare contemnit; & quia comitem Rogerium cruceſignatum ſub apoſtolicæ ſedis protectione receptum, comitatu, & aliis terris indebite ſpoliavit; & filium ejus in captivitate detentum, ad mandatum apoſtolicum ſæpius iteratum reddere denegavit; &c.

ANNO CHRISTI 1228.

CONVENTUS EPISCOPORUM ET PROCERUM,

Baſſegiæ inchoatus, Meldis continuatus, Lutetiæ abſolutus. In quo Raymundus comes Toloſanus, in gratiam eccleſiæ & S. Ludovici Francorum regis receptus eſt. Anno Domini MCCXXVIII.

RERATUR *hic conventus a Guillelmo de Podio Laurentii in chronico, ad ann.* MCCXXVIII. Interea, *inquit*, venerabilis abbas Grandis-ſilvæ dominus Helias Garini venit de Francia, auctoritate legati pacem offerens Toloſanis, qui quaſſati multis vexationibus præfibatis, paci conſentiunt faciendæ. Et ſumptis treugis miſcentur colloquia circa Vaſegiam; & quod ſit in Franciam eundum, ordinatur. Et locus ad conveniendum primo fuit Meldis in Bria civitate comitis Campaniæ aſſignatus: adfuerunteque tam juſſi quam ſpontanei, archiepiſcopus, ejuſque ſuffraganei provinciæ Narbonenſis: veneruntque illuc comes Toloſanus, & alii viri, & cives Toloſæ, qui in forma pacis, ſeu aliis inſtrumentis inde formatis nominantur; eratque ibi legatus, pluresque alii prælati, qui fuerant evocati, ubi tractando pacis modum diebus pluribus eſt moratum. Deinde profecti ſunt Pariſius, ut in præſentia regis deberent omnia conſummari: omnibuſque ad calcem dictis & ſigillatis, reconciliatus fuit comes in die Paraſceves, & qui cum eo erant excommunicationis ſententia innodati. Eratque pietas virum tantum videre, qui tanto tempore, tot & tantis nationibus poterat reſiſtere, duci nudum in camiſia & braccis, & nudis pedibus, ad altare. Erant præſentes ad hæc, duo Romanæ eccleſiæ cardinales; unus legatus noſter in regno Franciæ, & alius in regno Angliæ epiſcopus Portuenſis. De forma vero pacis non mea intereſt ſcribere, cum vulgata, & ſcripta a pluribus habeatur.

Eadem habet ad verbum liber inſcriptus, Præclara Francorum facinora. *Pacis autem acta, cum non regia tantum, ſed etiam eccleſiaſtica auctoritate conſtituta fuerint, & ad res eccleſiæ omnia ferme illius capita pertinuerint, juvat hic deſcribere ex* E *Guillelmi Catelli libro II. hiſtor. Comit. Toloſ.*

TRACTATUS

Ludovici regis Francorum, & Raymundi comitis Toloſani, coram legato, prælatis, & baronibus, factus in conventu Pariſienſi.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Ludovicus Dei gratia Francorum rex. Noverint C univerſi præſentes pariter & futuri, quod cum Raimundus filius Raimundi quondam comitis Toloſani diu in excommunicatione perſiſtens, eccleſiæ & Dei volens eſſe longo tempore contumax & rebellis, ad cor tamen rediens Domino faciente, ad mandatum eccleſiæ & cariſſimi amici noſtri Romani, ſancti Angeli diaconi cardinalis, apoſtolicæ ſedis legati, nimium venit humiliter & devote abſolutionem ſuam petens, gratiam & miſericordiam eccleſiæ & noſtram, & non judicium poſtulando. Promiſit autem dicto legato nomine eccleſiæ Romanæ, & nobis, quod eccleſiæ, & nobis, & heredibus noſtris, de cetero erit devotus, & uſque ad mortem fideliter adhærebit: & quod hæreticos & eorum credentes, fautores, & receptatores, in terra quam ipſe & ſui tenent, & tenebunt, ſemper totis viribus expugnabit, non parcens in hoc proximis, vaſſallis, conſanguineis, nec amicis: & terram tamdem purgabit ab hæreticis & hæretica fœditate, & juvabit etiam purgare & defendere terram quam nos tenebimus: & promiſit quod juſtitiam debitam faciet ſine mora de hæreticis manifeſtis, & fieri faciet per bailivos ſuos viriliter & potenter. Inquiret E etiam diligenter & inquiri faciet de inveniendis hæreticis, credentibus, fautoribus & receptatoribus eorumdem, ſecundum ordinationem quam ſuper hoc faciet dictus legatus. Et ut facilius & melius hæretici valeant inveniri, promiſit quod ſolver uſque ad biennium duas marchas argenti, & exinde in perpetuum unam, ei qui hæreticum ceperit, & per epiſcopum loci vel alium qui poteſtatem habeat, ille qui captus erit, fuerit de hæreſi condemnatus: ita quod ſi plures ceperit, pro ſingulis dabit vel dari faciet tantumdem. De aliis non

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1228.

manifeſtis, & credentibus, & receptatoribus, & fautoribus hæreticorum ſervabit & ſervari faciet ſecundum quod dictus legatus vel Romana eccleſia ordinabunt. Item ſervabit & ſervari faciet pacem in terra, quam ipſe & ſui tenebunt: & juvabit ſervari in terra quam nos in manu noſtra tenebimus. Et Ruptarios expellet & puniet animadverſione condigna & debita, & receptarios eorum. Eccleſias, & viros eccleſiaſticos defendet & defendi faciet a ſuis, & jura, libertates, & immunitates quas habent, conſervabit eiſdem, & faciet firmiter conſervari. Et ne de cetero in terra iſta claves eccleſiæ contemnantur, ſententias excommunicationis ſervabit, & a ſuis ſervari faciet, & per ſuos.

Excommunicatos vitabit, vel vitari faciet: ſicut in ſacris conſtitutionibus continetur. Et ſi aliqui in excommunicatione per annum contumaciter permanſerint, ex tum idem Raimundus ad mandatum eccleſiæ ipſos ad ſinum matris eccleſiæ redire compellet, occupando omnia bona ſua, mobilia & immobilia: & tenebit ea donec ad plenum ſatisfaciant de cauſa, pro qua fuerunt excommunicationis vinculo innodati. Et de damnis datis occaſione excommunicationis prædictæ, faciet omnes bailivos ſuos, inſturos & inſtituendos, in ipſa inſtitutione jurare, quod omnia ſupradicta fideliter obſervabunt: ita quod ſi negligentes in his reperti fuerint, pro modo delicti punientur; & ſi culpabiles exſtiterint omnium, puniantur amiſſione bonorum.

Inſtituet etiam bailivos, non Judæos, ſed Catholicos in terra, & nullius hæreſis ſuſpicione notatos. Et tales prohibiti nec poſſunt admitti ad emendum reditus civitatum, & villarum, vel caſtrorum, vel pedagiorum. Et ſi forte talis ignoranter inſtitutus fuerit, expellet eum & puniet, dum ſuper hoc fuerit certificatus.

Item, promiſit idem Raimundus quod omnia bona immobilia & jura eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum ad præſens reſtituet, & reſtitui faciet ad plenum a ſuis in tota terra quam ipſe & ſui tenebunt: illa videlicet quæ eccleſiæ vel perſonæ eccleſiaſticæ tenebant ante primum adventum cruceſignatorum, vel de quibus conſtabit eos ſpoliatos. De aliis autem ſtabit juri coram ordinariis, vel coram dicto legato, vel a ſede apoſtolica delegatis.

Promiſit etiam quod ipſe ſolvet in poſterum integre decimas, & ſolvi faciet integre a ſuis bona fide: & quod milites & alii laici non habeant decimas in terra quam ipſe & ſui, tenent & tenebunt: nec permittet eos habere: ſed ad eccleſias juxta diſpoſitionem ipſius legati vel eccleſiæ Romanæ integre revertentur. Pro damnis vero illatis a ſe vel a ſuis, eccleſiis vel viris eccleſiaſticis ſuper rebus mobilibus, vel deſtructione caſtrorum, vel villarum, vel aliarum rerum, exceptis immobilibus de quibus fieri debet reſtitutio, ſicut ſuperius dictum eſt, ſolvet decem millia marcharum argenti, adſignanda bonis perſonis idoneis, & fidelibus, quos ipſe legatus eliget, vel eccleſia Romana: qui quantitatem prædictam de bonorum virorum conſilio proportionaliter & fideliter divident, juxta quantitatem damnorum: nec poterunt ipſe vel ipſi pro damnis mobilium, vel deſtructione domorum, vel villarum, ſicut expreſſum eſt ſuperius, ultra ſummam illam amplius conveniri.

Item, ſolvet abbatiæ Ciſtercienſi duo millia marcharum argenti, ut emantur inde reditus, pro refectione abbatum & fratrum, in capitulo generali. Abbatiæ Claræ-vallis quingentas marchas, ad emendos reditus pro refectione abbatum & fratrum, qui conveniunt, in feſto Nativitatis B. Virginis: abbatiæ Grandis-ſilvæ mille marchas: abbatiæ Bellæ-perticæ trecentas marchas: abbatiæ Candeli ducentas marchas, ad dicta monaſteria conſtruenda, tam pro damnis eiſdem illatis in rebus mobilibus, quam pro ſalute animæ ſuæ.

ANNO CHRISTI 1228.

Item, ſex millia marcharum ſolvet, quæ retinebuntur ad muniendum, infortiandum, & cuſtodiendum caſtrum Narbonenſe, & alia caſtra, quæ nos pro eccleſiæ & noſtra ſecuritate tenebimus, uſque ad decennium, prout inferius continetur, & ſicut viſum fuerit expedire: ſupradicta vero viginti millia marcharum, ſolvet hinc ad quatuor annos.

Item, quatuor millia marcharum deputabuntur ab ipſo Raimundo, duobus magiſtris theologiæ, duobus decretiſtis, ſex magiſtris liberalium artium, & duobus magiſtris grammaticis regentibus Toloſæ, quæ dividentur hoc modo. Singuli magiſtrorum theologiæ habebunt ſingulis annis quinquaginta marchas, uſque ad decennium, ſcilicet annuatim uterque magiſtrorum decretorum habebunt triginta marchas, uſque ad decennium, ſinguli magiſtri artium habebunt viginti marchas, uſque ad decennium.

Item, ſtatim poſt abſolutionem ſuam aſſumet pro pœnitentia crucem de manu domini legati contra Saracenos: & ibit ultra mare infra biennium, ibidem per quinquennium integre continuum moraturus. Illos autem qui adhæſerunt eccleſiæ, nobis, patri noſtro, comitibus Montisfortis, & adhærentibus eis, occaſione hujuſmodi quod adhæſerunt eccleſiæ, nobis, patri noſtro, comitibus Montisfortis, & adhærentibus eis, non gravabit; ſed benigne tractabit idem Raimundus eos tanquam amicos, ac ſi ei contrarii non fuiſſent, exceptis hæreticis, & credentibus ipſorum. Et eccleſia & nos humiliter faciemus illud idem de illis qui ipſi Raimundo contra nos & eccleſiam adhæſerunt: exceptis illis, qui ad pacem eccleſiæ & noſtram non veniunt cum eodem Raimundo.

Nos autem attendentes humilitatem ejuſdem Raimundi, & ſperantes quod in devotione eccleſiæ & fidelitate noſtra perſeveret fideliter: volentes ſibi facere gratiam, filiam ſuam quam nobis tradet, trademus in uxorem uni de fratribus noſtris per diſpenſationem eccleſiæ, & dimittemus eidem Raimundo totum epiſcopatum Toloſanum, excepta terra mareſcalli, quam mareſcallus tenebit a nobis. Poſt mortem autem ejuſdem Raimundi, Toloſa & epiſcopatus Toloſanus erit fratris noſtri, qui habebit filiam ſuam in uxorem, & filiorum ſuſceptorum ex ipſis duobus. Si autem frater noſter, quod abſit, moreretur ſine filiis ex ipſa: Toloſa, & epiſcopatus Toloſanus revertentur ad nos, & heredes noſtros, & filia, vel alii filii, vel filiæ, vel heredes ipſius Raimundi, nihil juris in ipſis poterunt reclamare. Et ſi ipſa filia ſine filiis ex fratre noſtro moreretur, Toloſa ſimiliter & epiſcoparus Toloſanus ad nos, & heredes noſtros revertentur: ita quod omni caſu contingente, ad nos & heredes noſtros Toloſa, & epiſcopatus Toloſanus revertentur, & nulli poterunt ibi jus aliquod reclamare, niſi filii, aut filiæ deſcendentes ex fratre noſtro, & filiæ ejus, ſicut eſt ſupradictum.

Item dimittimus eidem Raimundo, Agennenſem & Caturcenſem epiſcoparus: de epiſcopatu Albienſi, dimittimus eidem Raimundo, quidquid eſt de epiſcopatu Albienſi, citra fluvium de Tarn, vi-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1228.

delicet ex parte de Gaillac: & civitas Albienſis remanebit ex parte noſtra, & quicquid eſt ultra fluvium illum verſus Carcaſſonam, in eodem epiſcopatu Albienſi: & nos habebimus ripam, & aquam ex parte uſque ad medium flumen: & idem Raimundus ſimiliter habeat ripam & aquam ad medium flumen ex parte ſua, ſalvis juribus & hereditatibus aliorum, dummodo de iis qui ex parte Raimundi faciant quod debebunt, & ſimiliter ex noſtra. Epiſcoparum Caturcenſem dimittimus eidem Raimundo, excepta civitate Caturcenſi & feudis, & aliis quæ habuit in eodem epiſcopatu rex Philippus avus noſter tempore mortis ſuæ. Et ſi dictus Raimundus ſine filiis de legitimo matrimonio procreatis deceſſerit, tota terra remanebit filiæ ſuæ, quam habebit frater noſter in uxorem, & heredibus ſuſceptis ab eo: ita quod dictus Raimundus ut verus dominus habeat plenum jus & liberum dominium in ſupradicta terra quæ dimittitur ei, ſalvis conditionibus ſupradictis, tam de civitate Toloſæ, & epiſcopatu Toloſano, quam de terra alia ſuperius nominata, ut in morte pias eleemoſynas facere poſſit, ſecundum uſum & conſuetudines aliorum baronum regni Franciæ. Supradicta omnia dimittimus ei ſalvo jure eccleſiæ & eccleſiaſticorum virorum, ſicut ſuperius eſt expreſſum. Unde Viridifolium cum pertinentiis ſuis, & villam de Laſbordes cum pertinentiis ſuis dimittimus, ſecundum ordinationem bonæ memoriæ patris noſtri Ludovici regis & comitis Montisfortis, epiſcopo Toloſano & filio O. de Luers: ita tamen quod epiſcopus Toloſanus pro Viridifolio faciat Raimundo quod debebat facere comiti Montisfortis, & filius ejuſdem faciat quod debebat facere bonæ memoriæ regi Ludovico patri noſtro. Donationes aliæ a nobis, vel a patre noſtro, vel a comitibus Montisfortis factæ, non teneantur: nec idem Raimundus vel ſui ad eas teneantur in terra, quæ ipſi Raimundo dimittitur. De omnibus ſupradictis dictus Raimundus faciet nobis homagium, ligium, & fidelitatem ſecundum conſuetudinem baronum regni Franciæ. Toram aliam terram quæ eſt citra Rhodanum in regno Francorum, & omne jus ſi quid ipſi Raimundo competit vel competere poſſet in ea, præciſe & abſolute quitavit nobis, & heredibus noſtris in perpetuum. Terram autem quæ eſt in Imperio ultra Rhodanum, & omne jus, ſi quod ipſi Raimundo competit vel competere poſſet in ea, præciſe & abſolute quitavit dicto legato nomine eccleſiæ in perpetuum.

Item, omnes indigenæ qui fayditi fuerunt de terra illa pro eccleſia, pro patre noſtro, & comitibus Montisfortis, & adhærentibus eis, vel ptopria voluntate receſſerunt ab eadem terra, niſi inveniantur hæretici ab eccleſia condemnati, integre reſtituantur in ſtatum priſtinum quoad hereditates & poſſeſſiones, propter illa, ſi qua ex cauſa donationis a patre noſtro, vel a nobis, vel a comitibus Montisfortis habuerunt. Si vero aliqui hominum qui remanebunt in terra, quæ dimittitur Raimundo, noluerint redire ad mandatum eccleſiæ & noſtrum, ſpecialiter comes Fuxenſis, & alii: idem Raimundus faciet eis vivam guerram, nec pacem cum ipſis faciet vel treugas, ſine aſſenſu eccleſiæ & noſtro: & ſi terræ eorum occupabuntur, remanebunt eidem Raimundo, deſtructis tamen prius omnibus munitionibus & fortaliciis, muris & foſſatis, niſi pro ſecuritate eccleſiæ, & noſtra, voluerimus ea retinere, uſque ad decennium poſt acquiſitionem: & tunc cum reditibus & proventibus ipſorum caſtrorum retinebimus ipſa.

A Item idem Raimundus faciet dirui muros civitatis Toloſæ omnino, & foſſata impleri juxta mandarum, voluntatem, & ordinationem legati.

ANNO CHRISTI 1228.

Item diruentur funditus, & replebuntur foſſata, triginta villarum & caſtrorum per ipſum Raimundum: videlicet de Fano Jovis, de Caſtronovo, de la Beſſeda, de Avinioneto, de Podio Laurentii, de ſancto Paulo, de Vauro, de Rabaſtentiis, de Gaillaco, de Monteacuto, de Podio-celſis, de Verduno, de Caſtro Sarraceno, de Moyſſaco, de Monte-Albano, de Monte-Acuto, de Agenno, de Condomio, de Saverduno, de Alta Ripa, de Caſſanolio, de Pugeolis, de Alta-villar, de Villa Petrutii, de Layrac, & de quinque aliis ad voluntatem ipſius B legati: nec poterunt reædificari ſine voluntate eccleſiæ, & noſtra, nec alibi fient novæ fortiæ. Villas tamen non infortiatas bene poterit facere idem Raimundus, ſi voluerit, in terra quæ dimittitur ei: ſi vero aliqua villarum vel caſtrorum quæ debent dirui, ut dictum eſt, eſſent hominum ſuorum, & nollent quod diruerentur: idem Raimundus faciet eis vivam guerram, nec pacem vel treugas ſine aſſenſu eccleſiæ & noſtro cum eis faciet, donec diruantur muri & impleantur foſſata omnia ſupradicta. Promiſit & juravit nobis & dicto legato præfatus Raimundus, ſe firmiter & perpetuo ſervaturum bona fide & ſine fraude & malo ingenio: & quod faciet bona fide, ab hominibus & vaſſallis & fidelibus ſuis firmiter obſervari. Faciet etiam illud idem jurare C omnes cives Toloſanos, & alios homines terræ quæ dimittitur ei: & addet juramento illorum, quod dabunt operam efficacem, quod ipſe Raimundus ſervet ea. Et ſi idem Raimundus venit contra prædicta, vel aliquod prædictorum, ipſo facto de voluntate ejus ſunt abſoluti; & ex nunc ipſe eos abſolvit a fidelitate & hommagio, & omni alia obligatione, quibus ipſi tenentur ei: & adhærebunt eccleſiæ, & nobis contra ipſum: niſi infra quadraginta dies, poſtquam fuerit monitus, hoc emendaverit vel juri ſteterit coram eccleſia, de iis quæ ad eccleſiam pertinent, & juri coram rege de his quæ ad regem pertinent: & tota terra ipſa quæ dimittitur ei, incidet in commiſſum regis: & erit diem D Raimundus in eo ſtatu in quo nunc eſt, quoad regem, & quoad excommunicationem, & omnia alia, quæ fuerunt ſtatuta contra ipſum & patrem ſuum in concilio generali, vel poſtea. Addetur etiam in juramento ipſorum, quod juvabunt eccleſiam contra hæreticos, credentes, fautores, & receptatores eorum, & contra omnes alios, qui occaſione hæreſis vel contemptus excommunicationis, eccleſiæ contrarii exiſterent in terra quæ dimittitur eis, & in terris aliis ſupradictis; & regem juvabunt contra omnes, & eis facient vivam guerram, donec ad mandatum eccleſiæ revertantur, & regis. Renovabuntur autem prædicta juramenta de quinquennio ad quinquennium, ad mandatum regis.

E Ut autem omnia ſupradicta adimpleantur, & eccleſiæ & nobis plenius & melius obſerventur: tradet pro ſecuritate eccleſiæ & noſtra in manibus noſtris caſtrum Narbonenſe, quod tenebimus uſque ad decennium, munietnus & infortiabimus, ſi viſum fuerit expedire.

Item, tradet nobis pro ſecuritate eccleſiæ & noſtra manibus noſtris caput caſtri Vauri, caſtrum de Monte-acuto, Penam de Agenefio Rupeperuſii, caſtrum de Cordis, caſtrum de Verduno, caſtrum de Villomuri: & uſque ad decennium tenebimus ea, ita quod primis quinque annis ſolvet idem Raimundus nobis pro expenſis cuſtodiæ, quolibet an-

Google

ANNO CHRISTI 1228.

no mille quingentas libras Turonenſes, non computatis in iis ſex millibus marcharum ſupradictis. In aliis quinque annis ſi voluerimus tenere, faciemus expenſis propriis cuſtodiri: nos tamen poterimus, ſi placuerit eccleſiæ & nobis, diruere quatuor caſtra de prædictis, videlicet caſtrum Vauri, Caput caſtri novi, de Villomuro, & Verdunum. Et propter hoc non diminuetur prædicta ſumma mille & quingentarum librarum Turonenſium: reditus & proventus caſtrorum, & omnia quæ jure dominii percipiuntur, erunt Raimundo: & nos ad ſumptus noſtros tenebimus capita ipſorum caſtrorum & Corduam. Et dictus Raimundus habebit ibi bailivos B ſuos non ſuſpectos eccleſiæ, & nobis, qui faciant juſtitiam hominibus, & recipiant reditus & proventus prædictos. Poſt decennium autem reſtituemus dicta capita caſtrorum & Corduam dicto Raimundo libere, ſalvis conditionibus ſupradictis, & ſi prædicta omnia quantum ad eccleſiam & nos fuerint obſervata. Penam autem de Albigeſio tradet nobis infra Kalendas Auguſti proximas, cum aliis caſtris detinendam a nobis uſque ad decennium. Si vero illam non poterit habere uſque ad terminum illum, tunc obſideri faciet, & vivam guerram fieri tandiu quouſque eam habeat: nec pacem, nec treugam cum ipſo faciet qui tenet eam vel tenebit, C donec ipſam habeat: non tamen propter hoc retardetur a peregrinatione tranſmarina, de qua ſuperius eſt ordinatum. Et ſi uſque ad annum integrum poſt ipſas Kalendas Auguſti tradiderit nobis prædictam Penam de Albigeſio, erit in conditione ſupradictorum caſtrorum, ſcilicet quod reddemus ei, quando reddemus alia caſtra: ſi vero poſt annum prædictum ipſam Penam de Albigeſio non poterit aſſignare, ex tunc eam tradet Templariis vel Hoſpitalariis, ſive aliis religioſis in eleemoſynam perpetuo, ſalvis hereditatibus eorum qui ſe tenent ex parte noſtra, poſſidendam ad voluntatem legati vel eccleſiæ Romanæ: tali conditione, quod ipſi non alienent ipſam de manu ſua, nec de ea faciant guerram A dicto Raimundo, niſi de mandato eccleſiæ. Et ſi non poterunt aliqui religioſi inveniri qui velint eam habere, diruatur omnino: nec poſſit reædificari ſine voluntate eccleſiæ Romanæ & noſtra, & ipſius Raimundi. Item donec dictam Penam de Albigeſio tradat nobis vel Templariis, vel Hoſpitalariis, vel aliis religioſis ſicut dictum eſt: tenebimus propter hoc obligatam Penam de Ageneſio, & Caſtrum Narbonenſe. Et ſi etiam infra duennium det Penam de Albigeſio Templariis vel Hoſpitalariis, vel aliis religioſis, ut dictum eſt: tanto tempore poſt decennium ſumptibus noſtris tenebimus, ſi voluerimus, illa duo caſtra prænominata, quanto tempore diſtulerit tradere Penam. Et ſi poſt decennium Pena de Albigeſio non eſſet acquiſita, tamdiu poſt tempus memoratum tenebimus poſt decennium illa duo caſtra, quouſque ipſa eſſet reſtituta, & eſſet adſignata, ſicut ſuperius eſt expreſſum.

Et nos abſolvimus, quantum ad nos pertinet, cives Toloſanos & alios homines terræ, quam ipſi Raimundo dimittimus, a juramento & aliis obligationibus factis nobis, & patri noſtro, & comitibus Montisfortis, vel aliis pro eis, a pœna, & incurſibus, quibus nobis, vel patri noſtro, vel epiſcopo Toloſano, vel aliis prælatis, vel comitibus Montisfortis, ſe obligaverant, ſi unquam in dominum ipſius Raimundi vel patris ejus reverterentur: ſalvis in omnibus & per omnia conditionibus ſupradictis. Ut autem prædicta omnia rata maneant, præſentem paginam ſigilli noſtri auctoritate & regii nominis charactere inferius adnotato fecimus communiri. Actum Pariſiis, anno Domini MCCXXVIII. menſe Aprili, regni vero noſtri anno III. aſtantibus in palatio, quorum nomina ſuppoſita ſunt & ſigna. Dapifero nullo. Signum Roberti buticularii. Signum Bartholomæi camerarii. Signum Mathæi conſtabularii. Datum vacante cancellaria.

1228.

STATUTA DOMINI [a]LUDOVICI REGIS,

PRO LIBERTATE ECCLESIÆ.

Ex editione Catelli, & Ducheſnio, & MS. Jacobi Sirmondi.

[a] *S. Ludovici regis Francorum.*

[b] *Tunc P. Jacobi Sirmondi, univerſis civibus Narbonenſibus, & aliis fidelibus per Narbonenſem diœceſim conſtitutis, &c.*

Ludovicus Dei gratia Francorum rex, [b] univerſis civibus Narbonenſibus, & aliis fidelibus ſuis per Narbonenſem diœceſim conſtitutis, ſalutem & dilectionem.

I. CUpientes in primis ætatis & regni noſtri primordiis, illi ſervire, a quo regnum recognoſcimus, & id quod ſumus: deſideramus ad honorem ipſius, qui nobis culmen dedit honoris, quod eccleſia Dei, quæ in partibus veſtris longo tempore fuit afflicta, & tribulationibus innumeris conquaſſata, in noſtro dominio honoretur, & feliciter gubernetur. Unde de magnorum & prudentium conſilio E ſtatuimus, quod eccleſiæ, & viri eccleſiaſtici in terris conſtituti prædictis, libertatibus & immunitatibus utantur, quibus utitur eccleſia Gallicana, & eis plene gaudeant ſecundum conſuetudinem eccleſiæ memoratæ.

II. Et quia hæretici longo tempore virus ſuum in veſtris partibus effuderunt, eccleſiam matrem noſtram multipliciter maculantes: ad ipſorum exſtirpationem ſtatuimus, quod hæretici, qui a fide catholica deviant, quocumque nomine cenſeantur, D poſtquam fuerint de hæreſi per epiſcopum loci, vel per aliam eccleſiaſticam perſonam, quæ poteſtatem habeat, condemnati, indilate animadverſione debita puniantur.

III. Ordinantes etiam, & firmiter decernentes, ne quis hæreticos recepetare vel defenſare quomodolibet, aut ipſis favere aut credere quoquo modo præſumat. Et ſi aliquis contra prædicta facere præſumpſerit, nec ad honorem aliquem de cetero admittatur; nec poſſit facere teſtamentum, nec ſucceſſionem alicujus hereditatis habere. Omnia bona ipſius mobilia & immobilia, quæ ſint ipſo facto publicata, decernimus ad ipſum, vel ad poſteritatem ipſius, nullatenus reverſura.

IV. Statuimus etiam & mandamus, ut barones terræ, & bailivi noſtri, & alii ſubditi noſtri, præſentes & futuri, ſoliciti ſint & intenti terram purgare hæreticis & hæretica fœditate. Et præcipientes quod prædicti diligenter ipſos inveſtigare ſtudeant, & fideliter invenire; & cum eos invenerint, præſentent ſine moræ diſpendio perſonis eccleſiaſticis ſuperius memoratis; ut eis præſentibus de errore & hæreſi condemnatis, omni modo odio, prece,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1228.

pretio, timore, gratia & amore poſtpoſitis, de ipſis A cleſiæ ſatisfecerint : nec tunc etiam, niſi de noſtro feſtinate faciant quod debebunt.

V. Verum quia honorandi ſunt, & muneribus provocandi, qui ad inveniendum & capiendum hæreticos ſolicite diligentiam ſuam exercent : ſtatuimus, & volumus, & mandamus, ut bailivi noſtri in quorum bailiviis capti fuerint hæretici, pro quolibet hæretico, poſtquam fuerit de hæreſi condemnatus, uſque ad biennium ſolvant duas marchas integre capienti, poſt biennium autem unam.

VI. Sane quia Ruptarii ſolent devaſtare ac demoliri terram prædictam, & quietem eccleſiæ & eccleſiaſticorum virorum turbare : ſtatuimus, ut omnino Ruptariis illis expulſis, pax perpetuo ſerveur in terra : ad quam ſervandam dent omnes B operam efficacem.

VII. Ad hæc, quia claves eccleſiæ conſueverunt in terra illa contemni : ſtatuimus, ut excommunicati vitentur, ſecundum canonicas ſanctiones : & ſi aliqui per annum contumaciter in excommunicatione perſtiterint, ex tunc temporaliter compellantur redire ad eccleſiaſticam unitatem : ut quos a malo non retrahit timor Dei, ſaltem pœna temporalis compellat.

VIII. Unde præcipimus quod bailivi noſtri omnia bona talium excommunicatorum mobilia & immobilia poſt annum capiant : nec eis aliquo modo reſtituant, donec prædicti abſoluti fuerint, & ec-

ANNO CHRISTI 1228.

IX. Decimæ ſane, quibus fuit eccleſia longo tempore per malitiam inhabitantium defraudata, ſtatuimus & ordinamus, quod reſtituantur eccleſiis : & amplius laïci decimas non detineant, ſed eccleſia eas libere habere permittant.

X. Hæc ſtatuta inviolabiliter ſervari jubemus. Mandantes quod barones, & vaſſalli, & bonæ villæ, jurent iſta ſervare, bailivis noſtris ad hoc exſecutoribus deputatis : qui infra menſem poſtquam fuerint in bailiviis conſtituti, publice, & in loco publico, & die ſolemni, jurent quod hæc ſervabunt, & facient ab omnibus bona fide ſervari. Quod ſi non fecerint, pœnam bonorum omnium, & corporis, poterunt formidare. Noveritis etiam quod iſta ſtatuta ſic volumus obſervari : quod etiam quando [a] frater noſter terram ipſam tenebit, jurabit hoc ſervare, & quod faciet a ſuis fidelibus obſervari. Ut autem hæc ſtatuta firma & inconcuſſa permaneant, ea ſigilli noſtri munimine fecimus communiri. Actum Pariſius, anno gratiæ MCCXXVIII. menſe Aprili.

[a] *Alfonſus comes Pictav.*

Admonitio P. Gabrielis Coſſartii, Societatis Jeſu.

Hæ Ludovici regis litteræ datæ ſunt non ad Narbonenſes tantum, ſed etiam a paribus ad Cadurcenſes, Rutenenſes, Aginnenſes, Arelatenſes, ut ex variis exemplaribus agnoviſſe ſe docet Catellus : addo ego, & ad Nemauſenſes, ut intelligo ex Sirmondi noſtri manuſcripto.

1228.

CONCILIUM BITURICENSE,

menſe Novembri, anno MCCXXVIII. celebratum, in quo Burdigalenſis archiepiſcopus, ab officio metropolitani ſuſpenſus.

Hujus concilii notitiam habemus ex patriarchio Bituricenſi, ubi inter res geſtas Simonis de Sulnaco archiepiſcopi LXV Anno, inquit, Dom. Incarn. MCCXXVIII. convocavit concilium provinciale Bituris, in octavis beati Martini C hiemalis : ad quod cum Burdegalenſis archiepiſcopus accedere curaſſet minime, eumdem de conſilio ſuorum ſuffraganeorum ſuſpendit ab officio metropolitani.

1229.

CONCILIUM TOLOSANUM,

Anno MCCXXIX. de inquirendis hæreticis, deque aliis eccleſiaſticæ diſciplinæ capitibus celebratum.

Res in hoc concilio geſtas ſic deſcribit Guillelmus de Podio Laurentii in Chronico cap. XL. Poſt pacem, *inquit*, Pariſius celebratam in fine anni, in ſequenti anno Domini 1229. menſe Julii, per magiſtrum Petrum de Collemedio, gerentem vices legati, fuit reconciliata civitas Toloſana, comite nondum reverſo de Francia : qui de voluntate propria remanſit in priſione regis Pariſius, donec muri Toloſæ corruiſſent, & caſtra, & villæ, prout in pace fuerat ordinatum ; & eſſet tradita filia ejus Joanna novem annos habens regiis nunciis Carcaſſonæ : quam poſtea duxit Alphonſus frater regis, comes Pictaviæ, in uxorem. Factus ergo miles idem comes a domino rege in feſto Penteceſtes, mox impletis quæ pacta fuerant, ad propria eſt reverſus. Quem non poſt multos dies legatus ſequitur, præmiſſis ad terras, pro diruendis caſtris, crucеſignatis cum indulgentia infinitis, qui venturi erant cum armis, niſi pax interveniſſet. Idemque legatus ibidem Toloſæ poſt æſtatem concilium celebravit, cui interfuerunt Narbonenſis, Burdigalenſis, Auxitanenſis, archiepiſcopi ; & epiſcopi multi, & alii prælati. Item adfuerunt comes Toloſanus & alii comites, præter Furenſem : Barones, & Seneſcallus Carcaſſonæ, & conſules Toloſani duo, unus de civitate, & alius de burgo, qui ſtatuta pacis in totius univerſitatis animam juraverunt : & tam comes, quam ceteri, illud approbaverunt, & fecerunt, & idem fecit poſtea tota terra. Ne autem videretur legatus, ſicut erat vir circumſpectus & providus, omittere aliqua de contingentibus : mandavit inquiſitionem fieri contra ſuſpectos de hæretica pravitate : fuitque in illo concilio Guillelmus de Solerio, qui fuerat hæreticus veſtitus, & ſponte ſua receſſerat ab hæreticis, teſtimonium ad famam, ut ejus teſtimonium valeret contra alios, de quibus noverat veritatem. Quæ D inquiſitio fuit ſic ordinata, ut ſinguli epiſcopi qui aderant, teſtes, quos producebat Toloſanus epiſcopus, examinarent ; & eorum dicta in ſcriptis redacta eidem epiſcopo redderent conſervanda, & ſic poſſent multa brevi tempore expedire. Et vocatis & auditis prius, qui fideles reputabantur & catholici, mox vocandis qui ſuſpecti erant aliquibus, in teſtimonium eſt proceſſum. Qui hoc præſentientes, ſe invicem, ne quidquam contra ſe dicerent, præcluſerunt. Quod ſatis paruit ex poſtfacto : nihil enim, vocati ad teſtimonium, fatebantur. Fuere autem quidam uſi conſilio ſaniori, qui primo ante alios venerunt, & legato ſe tunc ſubmiſerunt, ſeu ſubdiderunt, & ideo miſericordiam invenerunt : cujus ſe, qui dura cervice erant, reddiderunt indignos : & poſtea coacti & velut tracti venerunt, pœnitentias difficiles habuerunt. Fuere & alii, ſed pauci, qui dicebant ſe velle defendere in jure, petentes ſibi tradi nomina E teſtium, qui depoſuerunt contra eos, quod poſſent eſſe inimici, quibus credendum non fuerat, capitales. Et ſecuti ſunt legatum uſque ad Montempeſſulanum, taliter inſiſtendo. Præſumenſque legatus, quod hoc proſequerentur, ut teſtes interficerent, quos ſcirent depoſuiſſe ſpecialiter contra eos : cum eorum illuſit inſtantiam, & nomina omnium teſtium in inquiſitione tota excepta inde tantum eis tradidit invenda, ſi forte ibi ſuos cognoſcerent inimicos. Qui videntes proinde circumventos, quibus nomina teſtium tradebantur, nec ob hoc noſſe poterant, quos ſuos dicerint inimicos, quando neſcirent, quod depoſuiſſent aliqui contra ſe, ab incepto litigio quieverunt, legati ſe voluntati finaliter ſupponentes.

Addenda quoque huc concilii hujus decreta, quorum exemplar habemus Sirmondi noſtri manu deſcriptum : item alterum quod ex locupletiſſima ſua bibliotheca depromptum humaniſſime nobis

Admonitio P. Philippi Labbe, Societatis Jeſu.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1229.

conceſſit illuſtriſſimus Abbas Tellerius, eruditiſſimus idem & eruditorum patronus. Eadem ante R. P. D. Lucas Dacherius edidit Spicilegii ſui Tomo II. Ex tribus iis exemplis perfectius aliquid edere licebit.

Hæc ſunt ſtatuta in concilio apud Toloſam promulgata per dominum Romanum S. Angeli diaconum cardinalem, apoſtolicæ ſedis legatum, anno Domini MCCXXIX, menſe Novembri.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut in ſingulis locis ſacerdos unus & tres laici conſtituantur, qui diligenter inquirant hæreticos.*
II. *Ut idem faciant abbates exempti.*
III. *Ut domini locorum inquirant in hæreticos.*
IV. *De pœna ejus qui in terra ſua permiſerit morari hæreticum.*
V. *De eo qui non eſt convictus quod ſciverit hæreticos eſſe in terra ſua.*
VI. *Ut domus, in qua inventus fuerit hæreticus, diruatur: & fundus confiſcetur.*
VII. *De bailivo qui non eſt contra hæreticos diligens.*
VIII. *Ut nemo puniatur tanquam credens, vel hæreticus: niſi talis per poteſtatem eccleſiaſticum judicatus.*
IX. *Ut quilibet in terra alterius poſſit inquirere vel capere hæreticos.*
X. *Quomodo agendum cum hæreticis ſponte ad fidem reverſis.*
XI. *Quomodo agendum cum hæreticis non ſponte, ſed timore converſis.*
XII. *De juramento a ſingulis catholicis præſtando.*
XIII. *Ut ſinguli ter in anno confiteantur & communicent: alioqui ſuſpecti de hæreſi habeantur.*
XIV. *Ne laici habeant libros ſcripturæ, præter pſalterium, & divinum officium: at eos libros ne habeant in vulgari lingua.*
XV. *Quomodo agendum cum ægrotis infamatis de hæreſi, vel ſuſpicione notatis.*
XVI. *Ut teſtamenta ſint irrita, niſi fiant coram proprio preſbytero, vel altero eccleſiaſtico.*
XVII. *Ne prælati, vel domini quivis, hæreticis aut de hæreſi diffamatis adminiſtrationem ullam committant: nec eos in ſua familia aut conſilio retineant.*
XVIII. *Quinam habendi ſint diffamati.*
XIX. *De libertatibus eccleſiarum.*
XX. *Ut clerici non tallientur.*
XXI. *Qui ſint immunes a pedagiis: & ne nova exigantur.*
XXII. *Ut qui pedagia recipiunt, ſecuras vias præſtent.*
XXIII. *Ut nihil exigant laici ab hominibus eccleſiarum & eccleſiaſticorum, niſi ab iis poſſeſſiones habeant.*
XXIV. *Quid agendum ab eo qui clericum ceperit.*
XXV. *Ut omnes Dominicis & feſtis veniant ad eccleſiam: & de abſentium pœna.*
XXVI. *Qui dies ſint feſtivi.*
XXVII. *Quod feſtivis diebus feriandum eſt: & populo annunciandi ſunt die Dominico.*
XXVIII. *Ut omnes ab anno XIV. jurent ſervare pacem.*
XXIX. *De eo qui pacem fregerit.*
XXX. *Quid de illius bonis, perſonaque ipſa, ſi capiatur, agendum.*
XXXI. *De pacis violatore, qui redire non vult ad mandatum.*
XXXII. *De eo qui prædam abduxerit.*
XXXIII. *De eo qui de præda hujuſmodi emerit.*
XXXIV. *De vaſſallis vel hominibus inſurgentibus contra dominos.*
XXXV. *Ut familiaritas vel treuga non habeatur cum fayditis.*
XXXVI. *Ut latrones & Raptarios nemo recipiat.*
XXXVII. *Ut fiat ſacramentum contra inimicos fidei atque pacis, quorum aliqui nominatim deſignantur.*
XXXVIII. *Ut nulla conjurationes ſeu confratriæ fiant.*
XXXIX. *Ut nullus caſtrum vel villam furetur de his quæ tenentur ab eccleſia, vel a rege.*
XL. *Ut nullus alterius bona per vim rapiat: ſed per judices repetat.*
XLI. *Ne caſtra de novo ædificentur: aut diruta reædificentur.*
XLII. *Ut mulieres quæ habent caſtra & munitiones, non nubant inimicis fidei & pacis.*
XLIII. *Ut nullus judex a litigantibus quidquam quavis prætexta exigat.*
XLIV. *Ut curia det pauperibus advocatum.*
XLV. *Ut hæc ſtatuta quater in anno parochianis exponantur.*

PRÆFATIO.

Licet a diverſis Apoſtolicæ ſedis legatis diverſa emanaverint inſtituta contra hæreticos, credentes, fautores, & receptatores hæreticorum, & ſuper pace conſervanda in Toloſana diœceſi, & Narbonenſi provincia, & circumadjacentibus diœceſibus, & terris vicinis, & ſuper aliis quæ ad bonum ſtatum terræ pertinere noſcuntur: nos tamen attendentes, terras prædictas, poſt longæ ac miſerabilis turbationis diſcrimina, nunc quaſi miraculoſe, pace, de aſſenſu & voluntate majorum, gaudere: ordinandum duximus & ſtatuendum de conſilio archiepiſcoporum, epiſcoporum, & prælatorum, & baronum, & militum, quæ ad purgationem hæreticæ pravitatis, conſervationem pacis, necnon & terræ quaſi neophytæ, novimus expedire.

CAPITULA.

I. *Ut in ſingulis locis ſacerdos unus & tres laici conſtituantur, qui diligenter inquirant hæreticos.*

Statuimus itaque, ut archiepiſcopi & epiſcopi in ſingulis parochiis, tam in civitatibus, quam extra, ſacerdotem unum, & duos vel tres bonæ opinionis laicos, vel plures, ſi opus fuerit ſacramento conſtringant: qui diligenter, fideliter, & frequenter, inquirant hæreticos in eiſdem parochiis, domos ſingulas & cameras ſubterraneas aliqua ſuſpicione notabiles perſcrutando, & appenſa, ſeu adjuncta in ipſis tectis ædificia, ſeu quæcumque alia latibula, quæ omnia deſtrui præcipimus, perquirendo: & ſi quos invenerint hæreticos, credentes, fautores, & receptatores, ſeu defenſores eorum, adhibita cautela ne fugere poſſint, archiepiſcopo vel epiſcopo, dominis locorum, ſeu bailivis eorumdem, cum omni feſtinantia ſtudeant intimare, ut animadverſione debita puniantur.

II. *Ut idem faciant abbates exempti.*

Hoc idem faciant abbates exempti in locis ſuis, quæ non ſunt ordinariis jure diœceſano ſubjecta.

III. *Ut domini locorum inquirant in hæreticos.*

Soliciti etiam ſint domini terrarum circa inquiſitionem hæreticorum in villis, domibus, & nemoribus faciendam: & circa hujuſmodi appenſa, adjuncta, ſeu ſubterranea latibula, deſtruenda.

IV. *De*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1229.

IV. *De pœna ejus qui in terra ſua permiſerit morari hæreticum.*

Statuimus etiam, ut quicumque in terra ſua de cetero permittet ſcienter morari hæreticum, ſive propter pecuniam, ſive propter aliam quamcumque cauſam, & fuerit inde confeſſus aut convictus: amittat in perpetuum terram ſuam, & corpus ſuum ſit in manu domini ad faciendum inde quod debebit.

V. *De eo qui non eſt convictus quod ſciverit hæreticos eſſe in terra ſua.*

Si autem de ſcientia convictus non fuerit, & probata fuerit negligentia diſſoluta, vel frequenter in terra ſua inveniantur hæretici, vel ſuper hoc ſit diffamatus, pœnis legitimis puniatur.

VI. *Ut domus in qua inventus fuerit hæreticus, diruatur, & fundus confiſcetur.*

Illam autem domum, in qua fuerit inventus hæreticus, diruendam decernimus: & locutus ipſe ſive fundus confiſcetur.

VII. *De bailivo qui non eſt contra hæreticos diligens.*

Bailivus vero qui ſemper eſt in terra reſidens, in loco contra quem præſumitur, niſi contra hæreticos valde ſolicitus inveniatur & diligens, bona ſua amittat: & de cetero, nec ibi, nec alibi conſtituatur bailivus.

VIII. *Ut nemo puniatur tamquam credens, vel hæreticus, niſi talis per poteſtatem eccleſiaſticam judicatus.*

Ne autem innocentes pro nocentibus puniantur, aut quibuſlibet per aliquorum calumniam hæretica pravitas impingatur: ſtatuimus, ne aliquis ut credens vel hæreticus puniatur, niſi per epiſcopum loci, vel aliquam perſonam eccleſiaſticam, quæ poteſtatem habeat, fuerit credens vel hæreticus judicatus.

IX. *Ut quilibet in terra alterius poſſit inquirere vel capere hæreticos.*

Statuimus etiam, ut quilibet in terra alterius poſſit inquirere vel capere hæreticos: & bajuli locorum teneantur eis præſtare auxilium & favorem: ita quod bajulus regis, in terra comitis Toloſani & aliorum, hoc facere poſſit; & comes Toloſanus & alii, in terra regis.

X. *Quomodo agendum cum hæreticis ſponte ad fidem reverſis.*

Item ſtatuimus, ut ſi qui hæretici veſtiti, hæreſi ſponte dimiſſa fuerint ad catholicam fidem reverſi, ſuum cognoſcentes errorem, non remaneant in villa in qua fuerant antea converſati, ſi villa ſuſpecta de hæreſi habeatur; ſed collocentur in villa catholica, quæ nulla ſit hæreſis ſuſpicione notata. In deteſtatione quoque veteris erroris duas cruces portent de cetero altius præeminentes, alterius coloris quam ſint veſtes eorum; unam a dextris, & alteram a ſiniſtris. Nec propter cruces excuſetur aliquis, niſi habeat litteras ſui epiſcopi teſtimoniales de reconciliatione ipſius. Nec de cetero talibus officia publicata committantur; nec ad actus legitimos admittantur, niſi per dominum Papam, vel per legatum ab ipſius latere deſtinatum, fuerint in integrum reſtituti, injuncta ſibi pœnitentia competenti.

XI. *Quomodo agendum cum hæreticis non ſponte, ſed timore vel alia cauſa converſis.*

Hæretici autem qui timore mortis, vel alia quacumque cauſa, dummodo non ſponte, redierint ad catholicam unitatem: ad agendam pœnitentiam per epiſcopum loci in muro cum tali includantur cautela, quod facultatem non habeant alios corrumpendi. Quibus ab illis qui bona eorum tenuerint, provideatur in neceſſariis ſecundum diſpoſitionem prælati: ſi vero bona non habuerint, eis provideatur per prælatum.

XII. *De juramento a ſingulis catholicis præſtando.*

Univerſi tam mares quam feminæ, maſculi a XIV. anno & ſupra, feminæ a XII. abjurent omnem hæreſim extollentem ſe adverſus ſanctam & catholicam Romanam eccleſiam, & fidem orthodoxam, quibuſcumque nominibus cenſeatur: jurent etiam, quod fidem catholicam, quam Romana eccleſia tenet & prædicat, ſervabunt, & hæreticos pro viribus perſequentur, & eos bona fide manifeſtabunt. Nomina autem omnium virorum ac mulierum in qualibet parochia conſcribantur: & omnes coram epiſcopo, vel coram bonis viris quibus hoc [a] demandatum fuerit, præſtent juramentum præmiſſum. Et ſi quis abſens fuerit, & poſt reditum ejus infra XV. dies idem ſacramentum non præſtiterit, quod ex inſpectione nominum poterit apparere, ſuſpectus de hæreſi habeatur. Hujuſmodi autem juramentum ſingulis bienniis renovetur.

[a] *al.* demandaverit.

XIII. *Ut ſinguli ter in anno confiteantur & communicent: aliaqui ſuſpecti de hæreſi habeantur.*

Omnes autem utriuſque ſexus, poſtquam ad annos diſcretionis advenerint, confeſſionem peccatorum faciant per ter in anno proprio ſacerdoti, vel alii de voluntate ipſius, vel mandato, injunctam pœnitentiam & humiliter & pro viribus impleturi: & ter in anno, in Natali Domini, Paſcha, & Pentecoſte, ſacramentum Euchariſtiæ cum omni reverentia ſuſcepturi: ita quod confeſſio communionem præcedat: niſi forte, ob aliquam cauſam rationabilem, ad tempus ab ejus participatione abſtinuerint, de conſilio proprii ſacerdotis. Soliciti ſint itaque preſbyteri circa iſta: ut ex nominum inſpectione cognoſcant, ſicut ſuperius eſt expreſſum, utrum ſint aliqui qui communicare ſubterfugiant. Nam ſi quis a communione, niſi de conſilio proprii ſacerdotis, abſtinuerit, ſuſpectus de hæreſi habeatur.

XIV. *Ne laïci habeant libros ſcripturæ, præter pſalterium, & divinum officium: ac eos libros ne habeant in vulgari lingua.*

Prohibemus etiam, ne libros veteris teſtamenti, aut novi, laïci permittantur habere: niſi forte pſalterium, vel breviarium pro divinis officiis, aut horas beatæ Mariæ, aliquis ex devotione habere velit. Sed ne præmiſſos libros habeant in vulgari tranſlatos, arctiſſime inhibemus.

XV. *Quomodo agendum cum agrotis infamatis de hæreſi, vel ſuſpicione notatis.*

Statuimus etiam, quod quicumque fuerint infamati de hæreſi, vel ſuſpicione notati, officio medici de cetero non utantur. Cumque aliquem infirmum de manu preſbyteri ſui ſacram communionem contigerit recepiſſe: adhibeatur ei diligens cuſtodia uſque ad diem obitus ſui vel convaleſcentiæ, ne hæreticus aut de hæreſi ſuſpectus ad ipſum infirmum

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1229.

possit habere accessum : cum ex accessu talium, nefanda intellexerimus & enormia pluries contigisse.

XVI. *Ut testamenta fiant coram proprio presbytero, vel altero ecclesiastico.*

Cum vero aliquis voluerit condere testamentum, hoc faciat sub testimonio sui presbyteri, vel alterius ecclesiasticæ personæ, si proprius non possit haberi sacerdos : adhibitis bonæ opinionis viris, quos ad hæc voluerit accersiri. Et testamenta aliter facta vigorem non habeant, nec alicujus sint momenti.

XVII. *Ne hæreticis, aut de hæresi diffamatis, administratio ulla committatur : nec in familia aut consilio retineantur.*

Inhibemus etiam ne prælati, barones, milites, seu quicumque domini terrarum, hæreticis vel credentibus eorum bailivias seu administrationes suarum terrarum committant : sed nec eos, aut etiam aliquos diffamatos de hæresi, vel quos credunt de hoc esse suspectos, in sua familia vel suo consilio habere vel continere præsumant.

XVIII. *Quinam habendi sint diffamati.*

Illos autem debent pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamat, vel de quorum diffamatione apud bonos & graves coram episcopo loci legitime constiterit.

XIX. *De libertatibus ecclesiarum.*

Omnia privilegia ecclesiarum & libertates earum, & religiosarum domorum inviolabiliter præcipimus custodiri. Universi etiam de bonis & proventibus suis, non deductis expensis, ecclesiis integre decimas & primitias solvere teneantur ; præscriptione, seu consuetudine aliqua non obstante. Nec quascumque exactiones laïci exigere, vel extorquere præsumant.

XX. *Ut clerici non tallientur.*

Clerici quoque non talliabuntur occasione etiam hereditatis ; etiamsi per successionem eis obvenerit, nisi sint mercatores, vel uxorati. Sed si per successionem hereditariam, aliqua possessio feudalis, seu etiam censualis, ad eorum manus devenerit, pensiones & onera ipsi in posterum annexa solvere teneantur ; alias a talliis, & aliis exactionibus omnino liberi & immunes.

XXI. *Qui sint immunes a pedagiis : & ne nova exigantur.*

Item præcipimus quod clerici & etiam religiosi, & quilibet peregrini & milites, cum rebus ipsorum, immunes sint ab omni pedagio, nisi fuerint mercatores. Sed nec ab ipsis, aut quibuscumque aliis personis, pedagia, quidagia, seu alias exactiones quascumque laïci exigere vel extorquere præsumant : nisi ea, quæ ab antiqua regum, vel imperatorum, vel principum concessione probaverint esse concessa, vel ex antiqua consuetudine introducta. Quod si acquiescere noluerint, per diœcesanam loci censura, qua convenit, desistere compellantur.

XXII. *Ut qui pedagia recipiunt, securas vias præstent.*

Hi autem qui pedagia recipiunt, taliter in districtu suo stratas studeant custodire, quod damnum aliquod transeuntes non sentiant, vel violentiam aliquorum. Et si forte aliqui in districtu eorum damnum incurrerint, dummodo non sit guerra communis, & de die viatores incedant, ipsi ad damni restitutionem integre teneantur, eos ad hoc per superiorem, si necesse fuerit, compellendo.

ANNO CHRISTI 1229.

XXIII. *Ut nihil exigant laïci ab hominibus ecclesiarum & ecclesiasticorum, nisi ab iis possessiones habeant.*

Homines autem ecclesiarum & ecclesiasticorum virorum, laïci talliare, vel in eos exactiones aliquas facere non præsumant, nisi forte ab eis aliquas possessiones habere noscantur. Et tunc etiam temperate id faciant, considerato nihilo minus possessionum, quas ab eis tenent, valore. Ecclesiæ autem, & viri ecclesiastici, eodem jure uti possunt circa homines laïcorum.

XXIV. *Quid agendum de eo, qui clericum ceperit.*

Si quis autem quemcumque clericum, etiamsi tantum primam tonsuram habuerit, pro quocumque crimine, vel alia qualibet causa captum detinuerit, hoc insinuet statim presbytero loci, ut per eum significetur episcopo : & requisitus ab episcopo, vel archidiacono, seu mandato ipsorum, captum clericum sine dilatione restituat, ut per eum secundum juris exigentiam judicetur. Quod si facere distulerit, denuncietur excommunicatus : & per superiorem dominum, ipsum reddere compellatur.

XXV. *Ut omnes Dominicis & festis veniant ad ecclesiam : & de pœna absentium.*

Item statuimus, ut parochiani, dominus & domina cujuslibet domus, Dominicis & festivis diebus in quibus ab operibus est cessandum, teneantur ad ecclesiam venire, audituri ibidem ex integro prædicationem, & divinum officium : nec inde recessuri, donec Missa compleatur omnino. Quod si alter ipsorum absens fuerit extra villam, vel alia de causa rationabili præpeditus, alter saltem teneatur venire. Quod si non fecerint, dummodo sint in villa præsentes, nulla infirmitate seu aliqua rationabili causa detenti, XII. denarios Turonenses solvere quilibet teneatur : quorum medietas sit domini villæ, & alia sacerdotis & ecclesiæ. Sabbato etiam circa vesperas, ob reverentiam B. Mariæ virginis, ecclesias suas cum devotione visitent.

XXVI. *Qui dies sint festivi.*

Dies autem festivos dicimus, sicut in canone continentur : Natale Domini, S. Stephani, sancti Johannis evangelistæ, sanctorum Innocentium, sancti Silvestri, Circumcisionis Domini, Epiphaniæ, Purificationis, Annunciationis, Assumptionis, & Nativitatis beatæ Mariæ virginis : Pascha cum duobus diebus sequentibus, Rogationum tribus diebus, diem Pentecostes cum duobus diebus sequentibus : natale sancti Joannis Baptistæ, Inventionem & Exaltationem sanctæ Crucis, duodecim Apostolorum, sanctæ Mariæ Magdalenæ, sancti Laurentii, sancti Martini, sancti Nicolai, dedicationem sancti Michaëlis, dedicationem cujuscumque ecclesiæ, & festivitatem cujuslibet sancti in cujus honore constituta est ecclesia : item omnem Dominicam.

XXVII. *Quod festivis diebus feriandum est : & populo annuntiandi sunt die Dominico.*

In his itaque diebus secundum canones, & antiquam consuetudinem, est ab omni opere feriandum,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1229.

& in aliis festivitatibus pro locorum variis consuetudinibus, prout prælatus indixerit. Hujusmodi autem festivitates debent sacerdotes populo suo annunciare quolibet die Dominico in Missa.

XXVIII. *Ut omnes ab anno XIV. jurent servare pacem.*

De pace statuimus & præcipimus, quod omnes quatuordecimo anno, & supra, jurent servare pacem. Et si quis monitus a diœcesano, vel per litteras, vel per nuncium ejus, infra XV. dies venire noluerit, ad id cogatur per censuram ecclesiasticam. Et ipse sit extra pacem, & homines sui, si ei fuerint. Nec aliquis qui sit in pace teneatur ei in aliquo respondere. Ipse autem de conquerentibus respondere B cogatur. Illud autem juramentum de conservatione pacis, de triennio in triennium renoveur.

XXIX. *De eo qui pacem fregerit.*

Si aliquis pacem fregerit vel moverit guerram, nisi monitus infra XV. dies emendam & damna refundat, excommunicetur, & extra pacem sit, & tota terra faciet ei & toti terræ suæ guerram. Et expugnetur sive in castro, sive in civitate, sive in nemore, & homines sui similiter, nisi ipsum cum aliis impugnaverint: non obstante fidelitate, quam ei primo fecerunt. Circa locum etiam, in quo se receptaverit, fiant stabilitates militum & peditum, ut nec nocere possit aliis, nec alii sibi prodesse: nec recipiantur ad pacem, nisi emendent, & resarciant omnes expensas & damna.

XXX. *Quid de illius bonis, personaque ipsa, si capiatur, agendum.*

Si vero capiatur, publicentur bona ipsius: & is, qui bona ejus habuerit, pro valore eorumdem bonorum damnum restituat, & de persona ipsius faciat dominus superior quod debebit. Si quis autem auxilium illi dederit, consilium, vel favorem, vel ipsum receptaverit cum præda, vel etiam sine præda: nisi monitus infra diem sibi præfixum emendaverit, pœna simili puniatur. Consanguinei & parentes ipsius teneantur jurare, quod ei non procurabunt auxilium vel favorem, sed ei, sicut & alii, facient vivam guerram. Quod si facere recusaverint, in manu domini sint ipsi, & bona ipsorum.

XXXI. *De pacis violatore, qui redire non vult ad mandatum.*

Si movens guerram, vel pacis violator, ad mandatum redire noluerit, firmantia, vel sacramentum solum non recipiatur ab ipso: sed pignora, vel obsides, vel propria persona in bona custodia teneatur, donec emendaverit competenter. Si vero aliqua sunt castra vicina illi qui pacem fregerit, si illi qui pacis factum procurant, communire noluerint, contra illum sine difficultate tradantur: & ipsi guerra finita in eodem statu dominis restituere teneantur, E donec emendaverit competenter. Hoc idem de castris paciariis erit observandum.

XXXII. *De eo qui prædam abduxerit.*

Item si is qui gueram movet, damnum intulerit, vel prædam abduxerit: villæ vel castra per quorum territorium transitum fecerit, damna restituant; nisi pro posse eum arrestaverint & prædam defenderint, vel clamaverint, & insequuti fuerint bona fide.

XXXIII. *De eo qui de præda hujusmodi emerit.*

Si vero de præda hujusmodi scienter emerit quis,

A ei cujus est, prædam sine pretio restituat, & tantumdem domino pro emenda solvat.

ANNO CHRISTI 1229.

XXXIV. *De vassallis vel hominibus insurgentibus contra dominos.*

Si vassalli homines rebellaverint, vel insurgere attentaverint contra dominos: pax adsistat dominis contra eos.

XXXV. *Ut familiaritas vel treuga non habeatur cum faydits.*

Item statuimus ut aliquis amicitiam, familiaritatem, vel treugas non habeat cum faydits, vel aliis qui guerram moverunt: de bonis suis expensas faciat contra illos, & damna data restituat, alias ad utilitatem domini puniendus.

XXXV. *Ut latrones & ruptarios nemo recipiat.*

Nullus etiam latrones, ruptarios, vel lacinones accipiat, sed ab omnibus abjiciantur: & si quis eos tenuerit, damna per eos illata restituat ad vocem simplicem conquerentis, & pacis reputetur infractor.

XXXVII. *Ut fiat sacramentum contra inimicos fidei atque pacis, quorum aliqui nominatim designantur.*

Præcipimus etiam quod quando aliquis guerram C moverit, fiat contra eum sacramentum de novo: quod qui procurare noluerit, fractor pacis reputetur; modo etiam expresse fiat sacramentum contra inimicos fidei atque pacis. Videlicet Guillelmum dictum dominum de Petra pertusa, Gauserandum du. qui tenet Podium Laurentium, Raimundum de Mort: & excommunicentur, & perpetuo sint exheredati, nec absolvi possint a sententia, nisi per sedem apostolicam, vel legatum de ejus latere destinatum.

XXXVIII. *Ut nulla conjurationes seu confratriæ fiant.*

Inhibemus etiam ut barones, castellani, milites, cives burgenses, seu etiam rurales, conjurationes, D colligationes, confratrias, seu alias quascumque obligationes fide vel juramento, seu qualibet alia firmantia interposita, facere non præsumant. Quod si fecerint, baro in centum libris currentis monetæ puniantur, castellanus in sexaginta, miles in quadraginta, civis vel burgensis in viginti, & rurales in centum solidis. Si quæ vero conjurationes vel colligationes usque nunc factæ sunt, eas decernimus irritas & inanes: statuentes, ut omnes abjurare teneantur easdem.

XXXIX. *Ut nullus castrum vel villam furetur de his quæ tenentur ab ecclesia, vel a rege.*

Item nullus castrum vel villam furetur de his, E quæ ab ecclesia tenentur, & a rege. Quod qui fecerit, & bona ipsius omnia publicentur, & excommunicatus perpetuo habeatur, nec a sententia possit absolvi, nisi per dominum Papam, legatum de ipsius latere destinatum. Mittatur etiam ultra mare, ad terram propriam nullatenus reversurus.

XL. *Ut nullus, alterius bona per vim rapiat: sed per judices repetat.*

Item statuimus quod nullus aliqua occasione alicujus bona per vim rapiat, vel pignora, nec vassallum, nec rem vassalli pro domino capiat: sed si aliquid sibi deberi credit, per judices repetat. Si au-

Digitized by Google

Anno Christi 1229.

tem contra hoc aliquis fecerit, tanquam fractor pacis habeatur; & jus quod habebat, amittat. Si vero nullum jus habuerit, res pignoratas, & earum æstimationem restituat: & in utroque casu, videlicet si jus habeat vel non habeat, tantumdem domino pro emenda persolvat.

XLI. *Ne castra de novo ædificentur, aut diruta reædificentur.*

Pro pace quoque melius conservanda, statuimus quod castra non ædificentur de novo occasione bovariæ, vel quacumque alia ratione, nec munitiones B dirutæ reædificentur.

XLII. *Ut mulieres quæ habent castra & munitiones, non nubant inimicis fidei & pacis.*

Mulieres quoque viduæ, & mulieres heredes nobiles, quæ munitiones habent vel castra, inimicis fidei & pacis scienter non nubant. Quod si fecerint, castra ipsa & munitiones a terrarum dominis occupentur: ad heredes tamen ipsarum legitime reversura. A

Anno Christi 1229.

XLIII. *Ut nullus judex a litigantibus quidquam quovis prætextu exigat.*

Nullus omnino judex occasione expensarum, seu prætextu alicujus consuetudinis, pro justitia exhibenda aliquid a litigantibus exigere vel extorquere præsumat: sed gratis omnibus justitia exhibeatur, postposita gratia, odio, vel timore.

XLIV. *Ut curia det pauperibus advocatum.*

Si autem aliqui pauperes sint, aut pro paupertate advocatum habere non possint, det ipsis curia advocatum, si causa indiguerit advocato.

XLV. *Ut hæc statuta quater in anno parochianis exponantur.*

Hæc autem statuta præcipimus per parochiales presbyteros parochianis diligenter exponi quater in anno, in Dominicis videlicet diebus, quæ jejunia quatuor temporum proxime subsequuntur.

1229.

CONCILIUM ARAUSICANUM,

de pœnitentiis contra suspectos de hæresi Albigensi, a Romano S. Angeli diacono Cardinali, sedis Apostolicæ Legato, anno MCCXXIX. celebratum.

GUILLELMUS *de Podio Laurentii ann. MCCXXIX.* Legatus, *inquit*, Auriasiæ civitate Cisalpina cum archiepiscopis, & episcopis, & prælatis, suum concilium celebravit: & litteras pœnitentiarum quas ordinaverat contra suspectos, quos Tolosæ per inquisitionem invenerat, remisit episcopo Tolosano de castro Mornais ubi erat. Quas episcopus C Tolosanus reversus, vocatis eis in ecclesia S. Jacobi publicavit. Legatus autem repetens Romam, secum totam inquisitionem asportavit: ne forte, si aliquando inventa fuisset in terra ista a malevolis, in mortem testium, qui contra tales deposuerant, redundaret.

1229.

CONCILIUM TURIASONENSE IN ARAGONIA.

De dissolvendo Jacobi regis & Eleonoræ matrimonio III. Kal. Maias, anno Domini MCCXXIX.

HOC *concilium Baronii continuator Spondanus, sic describit ex rerum Hispanicarum scriptoribus, ad annum MCCXXIX.* Hoc item anno, *inquit*, Joannes monachus Cluniacensis, natione Gallus, ex diœcesi Ambianensi, nobili familia Halgrina, ex archiepiscopo Bisuntino doctrina & virtutibus claro creatus a Gregorio Papa cardinalis episcopus Sabinensis, & sedis apostolicæ legatus in Hispanias missus, concilio Turiasonensi in regno Aragoniæ sub finem mensis Aprilis celebrato (cui interfuerunt Toletanus & Tarraconensis archiepiscopi, aliique episcopi) causa cognita conjugii Jacobi Aragoniæ regis, quod octo ante annis tenera admodum & impotenti adhuc ætate cum Leonora matertera Ferdinandi Castellæ regis nata multo grandiori interat, auctoritate apostolica dissolvit, ob propinquitatem cognationis, cujus nulla facta gratia fuerat: sive id expetente rege tædio hujusmodi nuptiarum, sive non nolente, sane nequaquam contradicente: nisi quod cavit de legitimitate Alfonsi pueri, quem ex Leonora, bona utriusque parentis fide, susceperat, & in spem successionis educabat. Sicque secundum regis voluntatem pronunciatum est, locum esse divortio, eoque non obstante Alfonsum verum esse ac legitimum patris successorem: ac Leonora ad suos remissa, oppidis dotalibus quæ in Aragonia habebat rerentis, multaque supellectile, auro, gemmis, ac veste pretiosa secum asportata. Narrant hæc pluribus Surita, Gomesius, Mariana, & alii rerum Aragonicarum & Hispanicarum scriptores. Cumque nihilo minus, post aliquot annos nonnulli prædictum Alfonsum in periculum successionis adducere vellent: Gregorius pontifex sententiam legati confirmans, eumdem Alfonsum auctoritate apostolica legitimum esse ac regnandi capacem, semel iterumque declaravit, eo quod natus Jacobo fuisset, cum bona fide legitimum illud D matrimonium ab omnibus crederetur. *Hactenus Spondanus.*

Hoc autem habet peculiare Hieronymus Surita in Indicibus rerum Aragonensium; quod exhibeat & orationem qua Alfonsi filii natales asseri rex Jacobus petit, & instrumentum quo synodus concessit. Sic enim ille ad hunc annum. Cum filium, *inquit*, ex ea rex bona fide suscepisset, antequam legatus sententiam ferret: regem conceptis verbis, hac formula expressa atque constituta, ne a me ejus verba invertantur, ita præfatum comperio. Vobis, domine legate, & omnibus archiepiscopis, & aliis ecclesiasticis personis, qui hic assistunt, necnon & nobilibus & popularibus innotescat, quod nos catissimæ uxori nostræ Alienor per ecclesiam conjuncti fuimus: & credidimus nos eidem legitime fuisse conjunctos: & ex ea suscepimus carissimum filium nostrum dominum Alfonsum, quem nos arbitrantes legitimum, heredem & successorem regni nostri jampridem constituimus: & a vassallis & nobilibus regni nostri eidem fecimus jurari & assecurari regnum nostrum. Nunc autem coram vobis constituti, & nescientes quid super nostra conjunctione decernere proponatis, in præsentia vestra & omnium assistentium, quod de supradicto filio nostro, sicut prædictum est, fecimus, confirmamus: & si legitimatione indigere aliquatenus videatur, nos auctoritate & potestate regia legitimamus ad omnia, ad quæ legitimari potest auctoritate regia: & heredem, & successorem regni nostri constituimus & declaramus: & præcipimus, quod sicut ei juratum est regnum, tanquam verus heres, post nos ab omnibus vassallis nostris, & a toto regno in dominum recipiatur & regem. Petimus quoque a vobis & supplicamus, domine legate, & ab omnibus archiepiscopis qui hic præsentes sunt: ut hoc factum nostrum litterarum vestrarum testimonio roboretis. E

Digitized by Goog

» Nos igitur, inquit legatus, ad inſtantiam prædicti regis, » præſentibus adnotari fecimus in teſtimonium veritatis. Hæc » autem acta ſunt præſentibus domino reverendo Toletano ar- » chiepiſcopo, domino ſancto archiepiſcopo Tarraconenſi, & A venerabilibus patribus Burgenſi, Calagurritanenſi, Segovienſi, Seguntinenſi, Oxomenſi, Ilerdenſi, Oſcenſi, Tirafonenſi, & Baionenſi epiſcopis. Apud Tirafonam III. Kal. Maii, anno Domini MCCXXXIX. » » » »

ANNO CHRISTI 1231. *Ex mſſ. cod. S. Barbatis inter codices manuſcriptos, teſte Edm. Martenne, O. B. qui primus edidit, & titulum ſic apposuit.*

CONCILIUM ROTOMAGENSE,

ſub Mauritio archiepiſcopo & ejus ſuffraganeis celebratum, anno gratiæ MCCXXXI.

ANNO CHRISTI 1231.

I.

STatuimus, ut Prior non conventualis ultra ſummam LX. ſolidorum ab aliquo ſine licentia ſui abbatis, vel epiſcopi ſui, ſi remotus fuerit abbas, mutuo pecuniam accipiat. Quod ſi forte fecerit, abjiciatur a prioratu, nec denuo prioratum valeat adipiſci, quouſque per provinciale Concilium fuerit reſtitutus. Niſi forte prioratus ita abundet in redditibus, quod Priori ultra dictam ſummam accipere mutuo ſit neceſſe: & tunc ultra ſummam centum ſolidorum etiam accipere non præſumat. Eidem pœnæ ſubjaceat Prior, qui quantamcumque ſummam pecuniæ mutuo recepit a Judæis. Abbas autem, qui ſine licentia epiſcopi ſui a Judæo pecuniam receperit mutuo, ſuſpendatur; nec niſi per provinciale Concilium relaxetur.

II.

Statuimus etiam, ut abbates, & priores, & alii obedientiarii, de ſingulis proventibus, & redditibus, & expenſis, ſingulis annis diligenter computent in Capitulo quater in anno ad minus; & ſtatus tam abbatiarum, quam prioratuum, a clauſtralibus cognoſcatur; & [a] comporus redigatur in ſcripeis: ita quod conventus penes ſe retineat unum ſcriptum, & abbas aliud.

[a] *ſive computus.*

III.

Nullus abbas mutuo recipiat pecuniam ſine Capituli ſui, vel majoris & ſanioris partis Capituli licentia, ultra ſummam ab epiſcopo ſuo taxandam ſecundum monaſterii ſui facultates. Qui contra fecerit, per epiſcopum ſuum puniatur.

IV.

Propter ſcandala, quæ ex monialium converſatione proveniunt, ſtatuimus de monialibus nigris, ne aliquod depoſitum recipiant in domibus ſuis ab aliquibus perſonis; maxime arcas clericorum, vel etiam laïcorum, cauſa cuſtodiæ apud ſe minime deponi permittant. Pueri & puellæ, qui ibi ſolent nutriri & inſtrui, penitus repellantur. Omnes communiter comedant in refectorio, & in dormitorio dormiant ſolitarie. Cameræ monialium omnes deſtruantur; niſi aliqua per inſpectionem epiſcopi intra retineatur, ad infirmariam faciendam, vel alia de cauſa, quæ epiſcopo neceſſaria videatur.

V.

Item moniales nullatenus exire permittantur, vel extra pernoctare; niſi forte ex magna cauſa, & raro. Et abbatiſſis injungatur, ne aliter egredi permittant moniales. Et ſi aliquando abbatiſſa ex juſta cauſa alicui permittat, eidem injungatur quod ſine mora revertatur; & det ei ſociam, non ad voluntatem ſuam, ſed quam viderit expedire.

VI.

Oſtia ſuſpecta & ſuperflua obſtruantur. Circa hoc autem epiſcopi diligentiam adhibeant & curam, per ſe & per miniſtros ſuos: & vitas & converſationes earum taliter reſtringant, quod per eorum diligentiam ſcandala, quæ de earum vita in præſenti proveniunt, ſopiantur.

VII.

Statuimus, ut omnes judices tam ordinarii, quam ab ordinario delegati, temperent ſe & refrenent a generalibus excommunicationibus: nec in generali participantes excommunicent, ubi communicaverunt in crimine [a] relinquenti.

[a] *Forte, delinquenti.*

VIII.

Statuimus, ut in locis, ſive prioratibus, ubi congregatio conventualis ſolet eſſe; ſi facultates eccleſiæ ſuppetant illius, conventus reſtauretur ibidem.

IX.

Monemus abbates, & Priores conventuales, quod tot factores in abbatiis & prioratibus ſuis inſtituant, ſi ad hoc facultates eorum ſufficiant, quot ibi ſolent deſervire; & nec penſionem nec cenſum ab eis exigant, quem non ſolent exigere ab antiquo: niſi forte alicui ex juſta cauſa a ſuo epiſcopo permittatur.

X.

Statuimus, quod clerici ribaudi, maxime qui dicuntur de familia Goliæ, per epiſcopos, archidiaconos, officiales, rectores chriſtianitatis, tonderi præcipiantur, vel etiam radi: ita quod eis tonſura non remaneat clericalis: ita tamen quod ſine ſcandalo & periculo iſta fiant.

XI.

Statuimus, ut ille ad quem unius vel plurium judicum mandatum dirigitur, ſive de citatione facienda, ſive de aliquo alio faciendo, non faciat quod mandant, niſi in ipſo mandato contineatur expreſſe, & deſignentur nomina judicum, locorum, diœceſis, & perſonarum; & niſi exhibeatur authenticum, vel cujus auctoritate procedit authenticum, vel authentici tranſſcriptum, ſub ſigillis authenticis & notis: & ne citatores a judicibus contra prædictam formam mandatum eorum exſequi compellantur, ad ſedem Apoſtolicam appellent.

XII.

Prohibemus, ne aliquis clericus ab aliquo, quam a ſuo epiſcopo ſe faciat ordinari: niſi ſuper hoc diœceſani ſui litteras habuerit ſpeciales, vel licentiam.

XIII.

Præcipimus, ut concubinæ preſbyterorum, quæ ſuper hoc de cetero confeſſæ fuerint, vel convictæ, vel diffamatæ, ſuper hoc non poterunt ſe purgare, publice in eccleſia die Dominica vel alio ſolenni die coram populo condeantur, aliam pœnitentiam competentem pro peccato hujuſmodi ſuſcepturæ. Et ſi quæ fuerint inventæ rebelles, per excommunicationis ſententiam ad hoc, ſi neceſſe fuerit, compellantur.

XIV.

Nullus audeat miſſam bis in die celebrare, aut cum duplici introitu, niſi in humana neceſſitate; ſcilicet humano corpore præſente in die Dominico vel alio ſolenni: in die Natalis Domini, in die Paſchæ, & hoc ubi non eſt niſi unus ſacerdos. Celebraturus quoque miſſam ſecundam, vinum perfuſionis

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1231.

non ſumat, ſed miniſtro habenti bonam conſcientiam conferat.

XV.

Prohibemus, ne aliquis archidiaconus, ſive rector ruralis, ſive monachus, vel quicumque alius, cognoſcat de cauſis matrimonialibus, niſi ſuper hoc privilegium ſedis Apoſtolicæ habeat, vel ab antiquo ſic fuerit conſuetum: ſed cum in eorum auditorio talis quæſtio devenerit, eam epiſcopo loci, vel ejus officiali, ſine moræ diſpendio ſtudeant nunciare, partes ad ipſorum examen competenti termino remittentes.

XVI.

Prohibeant ſacerdotes ſub pœna excommunicationis choreas duci in cimiterio vel in eccleſiis. Moneant etiam ne alibi fiant.

XVII.

Prohibeant ſimiliter, ne vigiliæ fiant in eccleſiis, niſi in feſto illius eccleſiæ ſancti.

XVIII.

Nullus laïcus de novo ædificare in cimiterio permittatur; nec domus aliqua, ſi deſtructa fuerit, per annum & diem durante ruina, reædificetur ibidem: nec fimus vel immunditiæ aliquæ in cimiterio adunentur.

XIX.

Clerici beneficiati, ſeu in ſacris ordinibus conſtituti, non ſint advocati pro pretio, ſeu in fraude pretii in Curia laïcali: nec loco laïcorum Curiam teneant: nec balliſti eorum ſeu aliorum illicitis præficiantur.

XX.

[a] Nullus autem ſacerdos curam animarum [a] habens, eccleſiam ad firmam recipiat: nec etiam ſacerdos curam animarum habens, niſi habeat perpetuum vicarium: in quo caſu non recipiat, niſi de epiſcopi ſui licentia ſpeciali.

[a] *Forte*, non habens.

XXI.

Statuimus quod condonati cujuſlibet domus religioſæ aliquod ſignum portent ad arbitrium epiſcopi, & religioni congruentia indumenta: ut per hoc diſtinguantur ab aliis, & ſicut religioſi ab eccleſia defendantur, & ad faciendum per ſuos preſbyteros compellantur.

XXII.

Diſtricte præcipitur, nec ſacerdotes magnos cultellos cum cuſpide, enſes, gladios, vel lanceas porcent: nec clerici ſacerdotum, vel alii in ſacris ordinibus conſtituti; niſi juſta cauſa timoris.

XXIII.

Præcipimus, nec laïci teſtamenta ſua ordinent per manum laïcalem; & ipſis prohibeant frequenter ſacerdotes, ne teſtamenta ſua faciant, niſi neceſſitate, ſine præſentia ſacerdotis; maxime cum in Normannia talis conſuetudo exiſtat.

XXIV.

Jurabunt officiales, & qui demandatam ab epiſcopis vel officialibus juriſdictionem ſuſcipiunt, quod munus & donum non recipiant, niſi exenia tam modica; propter quæ præſumi non debeant, quod judicum animus a tramite juſtitiæ debeat deviare: nec exenia hujuſmodi frequenter recipiant ab eodem.

XXV.

[b] Inhibemus, ne monachi vel aliæ perſonæ eccleſiaſticæ, [b] quod cauſis quæ tantum conſueverunt. tractari in foro eccleſiæ, deponant querimoniam coram judice ſæculari, niſi ab epiſcopo ſuo [c] ſupra licentiam habuerint ſpecialem.

[b] *Forte*, in cauſis.

[c] *Forte*, ſuper hoc.

XXVI.

Statuimus, ut decanatus ab epiſcopis vel archidiaconis non vendantur, ſeu ad firmam tradantur, ſed gratis de cetero concedantur: ita quod de emendis ſuperioribus jurati fideliter reſpondebunt, deductis propriis expenſis, quas ipſi decani neceſſario facient propter officium decanatus.

XXVII.

Item firmiter inhibemus, quod ſi partes litigantes coram epiſcopis, ſeu archidiaconis, vel decanis ruralibus tranſigant vel componant; neutra pars prætextu alicujus conſuetudinis, eumdem judicem propter hoc minime perſolvere teneatur.

XXVIII.

Item præcipimus, quod cauſæ eccleſiaſticæ coram decanis ruralibus & coram quocumque judice eccleſiaſtico ſecundum jura eccleſiaſtica tractentur, & non per modum curiæ ſæcularis.

XXIX.

Qui cruce ſignati ſunt, ultra annum & diem ab eccleſia nullatenus defendantur: niſi pro ſpeciali mandato ſedis apoſtolicæ vel legati paſſagium interdicatur, vel in diem prorogetur, vel ex alia juſta cauſa & evidenti eos oporteat remanere. Hoc idem & de cruce ſignandis ſtatuimus obſervandum.

XXX.

Volumus & præcipimus, quod judices ſæculares, qui clericos in aliquo facinore deprehenſos, carceri manciparos, ſi ab eccleſiaſtico judice requiſiti eos reddere contradicant, extunc excommunicati a ſummo judice promulgentur; nec in ipſis capiendis amplius violentia capientium extendatur, quam defenſio vel rebellio exegerit clericorum: & cum capcos eos tenuerint, eccleſiaſtico judici, ſcilicet epiſcopo, vel officiali, ſeu archidiacono, vel diacono loci, ſine moræ diſpendio denunciare procurent.

XXXI.

Præcipimus, ut clerici, qui habent perpetuos vicarios in eccleſiis ſuis, ſi ſint docibiles, ſtudeant principaliter in Theologia; niſi juſta & rationabili cauſa epiſcopus ſuus cum eis aliter duxerit diſpenſandum; & niſi ſint in ſacris ordinibus conſtituti, ad ſacros ordines promoveantur. Illi autem de quibus merito præſumendum ſit, quod in ſtudio proficere non debeant, ordinentur: & in ſuis eccleſiis deſerviant in ordine ſacerdotali, ſi de eorum & vicariorum [a] exſtiterit voluntate; vel alibi in eodem ordine Domino ſtudeant deſervire.

[a] *Forte*, conſtiterit.

XXXII.

Statuimus, quod vicario perpetuo cedente vel decedente, vicariam accreſcat perſonatus: & ex tunc perſona illius eccleſiæ non per vicarium, ſed [b] per ſcriptum illi eccleſiæ, in ordine quem ipſius eccleſiæ cura requirit [c].

[b] *Lege*, per ſe ipſum.

[c] *Videtur deeſſe*, ſtudeat deſervire.

XXXIII.

Statuimus etiam, quod quando eccleſia vacaverit, ſi talis ſit eccleſia, quod officiari poſſit per unum ſacerdotem & clericum, ille qui tempore vacationis deſervier illi eccleſiæ, habeat quindecim libras Turonenſes ad minus per annum. Si vero talis ſit, quod duorum indigeat officio ſacerdotum, viginti duas libras Turonenſes & dimidiam habeant per annum de proventibus ejuſdem eccleſiæ.

XXXIV.

Statuimus etiam, quod illud idem in eccleſiis non vacantibus obſervetur; cum forte perſonæ earumdem abſentes fuerint de epiſcoporum ſuorum licentia ſpeciali. Hoc idem intelligimus de omnibus eccleſiis, ubi vicarius fuerit inſtitutus.

XXXV.

Præcipimus, quod perſonæ eccleſiarum parochialium, qui habent redditus abundantes, domos

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1231.

in solo ecclesiastico ædificare studeant competentes. Vicarii vero perpetui, quibus ad hoc omnino non suppetunt facultates, pro posse suo ad hoc laborent, ut a personis suis juventur, secundum portionem, quam in eisdem percipiunt annuatim. Si vero terram non habeant, ubi vicarius [a] sine persona ædificare possit commode, patronus clericus, qui in eadem ecclesia aliquam partem percipiat decimarum seu proventuum aliorum, si ad hoc faciendum terram habeat congruentem, ad ædificium construendum dare quantum opus fuerit compellatur.

[a] Vel sine.

XXXVI.

Nullus diaconus eucharistiam det infirmis, vel confessiones audiat, vel baptizet, nisi cum sacerdos absens fuerit; ita quod ejus adventus commode exspectari non possit, vel idem presbyter gravi infirmitate vel alio incurabili impedimento fuerit impeditus.

XXXVII.

[a] Prohibemus districte, ne presbyteri, seu Priores forenses, mulieres aliquas habeant in suis domibus residentes, nisi matrem, vel aliam, quæ tantæ sit ætatis, quod mala suspicio de ea non possit suboriri.

XXXVIII.

Prohibemus etiam, ne sacerdotes in generali excommunicent, nisi pro furtis & deperditis in eadem parochia: & tunc trina vocatione præmissa.

XXXIX.

Omnes monachi, qui solitarie vivunt in aliquibus locis, ad claustrum a suis abbatibus revocentur; nisi prioratus sic abundet, quod sufficiat ad duos monachos sustentandos: & in hoc casu abbates duos monachos ibidem ponere compellantur.

XL.

Statutum ab abbatibus nigri ordinis, & in eorum concilio, super esu carnium & jejuniis promulgatum, confirmamus, & præcipimus observari.

XLI.

Monachi vestes non deferant sumptuosas, sed viles, secundum quod in eorum regula continetur: & hoc episcopi præcipiant abbatibus in sua diœcesi constitutis, ut monachos suos ad id faciendum compellant, & in se studeant observare.

XLII.

Episcopi, ut moniales vivant sine proprio, curam adhibeant diligenter, ne se possint excusare prætextu alicujus paupertatis.

XLIII.

Statuimus, ne aliquis monachus det aliquid abbati pro suo prioratu habendo, & abbas propter hoc recipere non præsumat.

XLIV.

Monachos ad institutionem aliquam prioratum non habentem, nec aliquid aliud ad firmam ab abbate recipere, vel a quolibet alio prohibemus.

XLV.

Nullus abbas nigri ordinis monachum recipiat Cisterciensis ordinis, qui professionem fecerit in ordine memorato.

XLVI.

[a] Statuimus, ut antiquæ pensiones, quæ a prioratibus monasteriis solvebantur, quatenus per abbatem vel monasterium a quadraginta annis & infra fuerint augmentatæ, vel de novo impositæ, penitus revocentur; & eas augmentari de cetero prohibemus.

ANNO CHRISTI 1231.

XLVII.

[a] Auctoritate hujus provincialis Concilii prohibemus, ne clerici beneficiati, seu presbyteri, vel aliqui [a] religionis aliquam exerceant negotiationem. Si quis autem talia præsumserit, secundum qualitatem delicti puniatur.

[a] Forte, religiosi.

XLVIII.

Jurabit autem unusquisque advocatus, se fideliter facturum officium suum; & quod injustas causas seu desperatas contra conscientiam suam non sustinebit: nec instrumenta partis adversæ subtrahet vel subtrahi faciet: nec exceptionibus falsis, quod sciat, seu per malitiam excogitatis utetur: nec procurabit quod falsitates, vel [b] subortiari, seu falsa instrumenta in causa sua producantur; & quod causam clientuli sui, quantum credet quod faciat ad utilitatem ipsius clientuli, non prorogabit: & quod de eis quæ in curia facta fuerint, de quibus a judicibus requisitus fuerit, veritatem secundum credulitatem suam non tacebit. Quod si se crediderit insufficientem defensioni causæ suæ, cum peritioribus consilium habebit. Et quod libellum & acta in causis susceptis fideliter pro posse suo conficiet manu propria; vel ea si scribere nesciverit vel noluerit, scribi faciet.

[b] Forte, subornari.

XLIX.

Nullus monachus, seu canonicus regularis, jus patronatus vel decimam recipiat a laïco, seu pensionem alicujus ecclesiæ auctoritate propria intrare præsumat; nec canonicum ibi ponat, ubi consuevit esse presbyter sæcularis, nisi de diœcesani sui licentia speciali.

L.

Cum contingat interdum quasdam excommunicationes generales ab abbatibus [c] in suo monacho promulgari; sicut evenit aliquando, quod abbas excommunicat omnes illos, qui in claustro alio fuerint allocuti, vel qui sine licentia monasterium exierit, vel concilia fecerit: in quibus monachi facile transgressores exsistunt: propter quod etiam frequenter accidit, quod multi monachi in excommunicationem [d] excidunt, necnon aliquoties irregularitates incurrunt; statuimus, ut nullus abbas de cetero, inconsulto diœcesano suo, tales excommunicationes generales promulgare præsumat.

[c] Lege, in suos monachos.

[d] Forte, includuntur.

LI.

Aliqua necessaria causa moti infra XVIII. annum aliquem in monachum fieri prohibemus.

LII.

Præcipimus, ut juxta statuta generalis Concilii, Judæi omni qualitate habitus a christianis disjungantur, & signa deferre manifesta in pectore compellantur. Christiani vero, sive christianæ, iisdem non serviant. Ad hoc per censuram ecclesiasticam compellantur.

Explicit Concilium.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1231.

CONCILIUM APUD CASTRUM GONTERII

ANNO CHRISTI 1231.

Ex edit. Labbeana.

a Turonenſi archiepiſcopo & ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCXXXI.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De matrimoniis clandeſtinis.*
II. *Ne archipreſbyteri de cauſis matrimonialibus cognoſcant.*
III. *De modo inſtituendi rectores eccleſiarum, & de juramento ipſorum.*
IV. *De reſidentia rectorum.*
V. *De capellano eccleſiæ ad firmam tradita.*
VI. *Ut ſtatuatur numerus canonicorum.*
VII. *Ne quis inſtituatur in cathedrali ad vacaturam.*
VIII. *Ut conſuetudines cathedralium rediganter in ſcriptis.*
IX. *De pœna participantium cum excommunicatis.*
X. *Ne fiant excommunicationes in generali.*
XI. *Ne clericus tributarium ſe faciat perſona ſæculari.*
XII. *Ne archidiaconi & inferiores prælati, extra civitatem officiales habeant.*
XIII. *De procurationibus.*
XIV. *Ne prælati a firmariis pecuniam exigant.*
XV. *De pœna patroni illitteratum præſentantis.*
XVI. *Ne eccleſia conferatur ignoranti linguam loci.*
XVII. *Ne tutela vel cura minorum vendatur.*
XVIII. *De exeſcutione officii ſacerdotis.*
XIX. *Ne laici actiones clericis cedant.*
XX. *De clericis delinquentibus puniendis.*
XXI. *De Goliardis.*
XXII. *De cruceſignatis enormis delicti reis.*
XXIII. *De tyrannis qui per viles perſonas eccleſiaſticorum bona depredantur.*
XXIV. *De ſilentio & ſignis monachorum.*
XXV. *De monachis quindecim annorum.*
XXVI. *Ne monachi proprium habeant.*
XXVII. *De eſu carnium quod ad regulares attinet.*
XXVIII. *Ne abbas ſine monacho, monachus ſine famulo.*
XXIX. *Ne monachi ſint ſolitarii.*
XXX. *De uxoriis.*
XXXI. *De Judæis.*
XXXII. *Iterum de Judæis.*
XXXIII. *Ne teſtimonia Judæorum contra Chriſtianos admittantur.*
XXXIV. *De ſponſalibus & matrimonialibus.*
XXXV. *De juramento judicum.*
XXXVI. *De juramento advocatorum.*
XXXVII. *Ut pareatur ſtatutis concilii Vallis Guidonis.*

CAPITULA.

I. *De matrimoniis clandeſtinis.*

NOs intimo mentis deſiderio corrigere cupientes ea, quæ correctione legitima circa perſonas eccleſiaſticas infra Turonenſem provinciam novimus indigere: convocatis noſtris provincialibus, & aliis eccleſiaſticis perſonis juriſdictionem habentibus, apud Caſtrum Gonterii: ſtatuimus ut prælati cum maturitate & conſilio peritorum procedant, & quod matrimonia clam * contracta nullatenus ſuſtineant timore vel amore; ſed ad illa dirimenda, omni dilatione & excuſatione excluſis, procedant.

* al. exitus.

II. *Ne archipreſbyteri de cauſis matrimonialibus cognoſcant.*

Inhibemus ne archipreſbyteri vel rurales decani, auctoritate propria de cauſis matrimonii de cetero cognoſcant.

III. *De modo inſtituendi rectores eccleſiarum, & de juramento ipſorum.*

Statuimus etiam ut perſonæ eccleſiaſticæ in eccleſiis parochialibus inſtituendæ, cum ſequenti ſolemnitate inſtituantur. Primo vacante eccleſia infra tempus a jure ſtatutum, inſtituendus a patrono clerico vel laïco, archidiacono vel rurali decano præſentetur, & poſtea diœceſano, vel alii jus epiſcopale habenti: qui antequam tradat inſtituendæ perſonæ curam animarum, ab eadem prius recipiat juramentum quod nihil promiſit, vel dedit, nec alius pro eo quod ſciat, pro illo beneficio obtinendo: & ſi ſciret quod aliquid eſſet datum vel promiſſum, dimitteret. His expletis diœceſanus, vel alius jus epiſcopale habens, tradat eidem curam animarum, ſi alias idoneus habeatur: qua tradita, iterum jurabit quod diœceſano, & aliis magiſtris ſuis obediens erit, & ad mandatum ſuum ſe faciet ordinari, & jura eccleſiæ defendet, & alienata revocabit bona fide. Et ſi iſta forma fuit omiſſa, inſtitutio fiat irrita, & eccleſia pro vacante habeatur.

IV. *De reſidentia rectorum.*

Item ſtatuimus quod diœceſani compellant omnes clericos eccleſias habentes, quibus eſt cura animarum annexa, quod ipſi deſerviant in eis perſonaliter in ordine competenti: niſi cum quibus epiſcopi duxerint ex cauſa rationabili & evidenti diſpenſandum.

V. *De capellano eccleſiæ ad firmam tradita.*

Item ſi aliqua neceſſitate contingat, quod aliqua eccleſia alicui tradatur ad firmam, talis portio fructuum eccleſiæ reſervetur capellano, quod ex eo valeat ſuſtentari.

VI. *Ut ſtatuatur numerus canonicorum.*

Item ſtatuimus quod ubi non eſt certus numerus canonicorum, ſtatuatur: ne fiat eccleſiarum ſectio, vel præbendarum, ſed cum integritate conferantur.

VII. *Ne quis inſtituatur in cathedrali ad vacaturam.*

Nec aliquis de cetero in eccleſia cathedrali inſtituatur ad vacaturam præbendam: & jam inſtituti, ne ſpe ſua defraudentur, primo vacaturas obtineant. Et ſi contra hoc factum fuerit, id decernimus non tenere.

VIII. *Ut conſuetudines cathedralium rediganter in ſcriptis.*

Inſuper præcipimus ut conſuetudines cathedralium eccleſiarum rediganter in ſcriptis, ne valeant ignorari.

IX. *De*

Digitized by Goo

ANNO CHRISTI 1231.

IX. *De pœna participantium cum excommunicatis.*

Statuimus ut injungatur sacerdotibus, ut si viderint aliquem communicantem cum excommunicatis in domo, vel mensa, vel commerciis, vel fabulando, ipsum moneant ut desistat: & si desistere noluerit, monitus ab ingressu ecclesiæ arceatur: nec possit, nisi per diœcesanum, vel ejus mandatum, interdicti sententia relaxari.

X. *Ne fiant excommunicationes in generali.*

Item omnes tam ordinarii, quam delegati, a generalibus excommunicationibus se temperent, & refrenent: nec participantes cum excommunicatis in generali sententia excommunicationis percellant.

XI. *Ne clericus se tributarium faciat personæ seculari.*

Præcipimus ne quis sacerdos, vel aliqua alia ecclesiastica persona, sæcularibus personis tributarium se constituat. Et si fecerit, a diœcesano ab officio & beneficio suspendatur: nec prius relaxetur sententia: nisi soluta marcha argenti, fabricæ cathedralis ecclesiæ deputanda.

XII. *Ne archidiaconi & inferiores prælati, extra civitatem officiales habeant.*

Item ne archidiaconi, archipresbyteri, & alii jurisdictionem ecclesiasticam habentes, extra civitatem officiales habeant: sed extra civitatem in personis propriis officium suum fideliter expleant. Et si aliquis processus fuerit coram talibus officialibus habitus, quod fieri prohibemur, illum decernimus non tenere.

XIII. *De procurationibus.*

Inhibemus etiam ne prælati, & alii jurisdictionem habentes, in pecunia numerata procurationes accipiant contra statuta concilii generalis.

XIV. *Ne prælati a firmariis pecuniam exigant.*

Item cum a radice cupiditatis procedat, quod prælati ecclesiarum a firmariis ponendis in ecclesiis pecuniam exigant aut extorqueant, prohibemus ne de cetero fiat. Et si quis contra hoc venire præsumpserit, & de hoc constare poterit, duplum extortæ pecuniæ restituere matrici ecclesiæ compellatur.

XV. *De pœna patroni illiteratum præsentantis.*

Item accidit interdum, quod patroni ecclesiarum tam clerici, quam laïci, præsentant illiteratos ad regimen animarum: quod fieri prohibemus. Et si quis patronus contra hanc inhibitionem venire præsumpserit, jure careat præsentandi illa vice.

XVI. *Ne ecclesia conferatur ignoranti linguam loci.*

Item prohibemus ne quis instituatur in aliqua ecclesia, cui sit cura animarum annexa, nisi loci illius loquatur & intelligat idioma: & si contra præsumptum fuerit; & institutus privetur beneficio, & instituentes potestate instituendi careant illa vice.

XVII. *Ne tutela vel cura minorum vendatur.*

Item quia in aliquibus partibus provinciæ, aburuntur vendendo tutelas, vel curas minorum, in enorme præjudicium pupillorum; hoc fieri prohibemus, nisi per se, vel per idoneas personas tutelas vel curas gerant, & minoribus de proventibus necessaria subministrent.

XVIII. *De executione officii sacerdotis.*

Item præcipimus, quod nullus sacerdos recipiatur ad executionem ordinis sui sine licentia episcopi sui, vel nisi alias constet de canonica ordinatione ipsius.

XIX. *Ne laïci clericis actiones cedant.*

Item quia per excogitatam malitiam laïci cedunt actiones suas clericis, ut jurisdictio sæcularis ad jurisdictionem ecclesiasticam transferatur; hoc fieri prohibemus, nisi in casibus a jure concessis. Et si contra factum fuerit, clericus ab agendo repellatur. Et sub pœna eadem prohibemus, ne actiones vendantur.

XX. *De clericis delinquentibus puniendis.*

Item ne facilitas veniæ delinquendi præbeat incrementum: præcipimus, quod clerici in enormi delicto deprehensi, reddantur diœcesano. Et si convicti fuerint vel confessi coram eodem de crimine, & tale fuerit delictum propter quod debeant degradari ab episcopo, degradentur. Et si postea incorrigibiles apparuerint, ab ecclesia nullatenus defendantur.

XXI. *De Goliardis.*

Item in concilio provinciali statuimus quod clerici ribaldi, maxime qui Goliardi nuncupantur, per episcopos & alios ecclesiæ prælatos præcipiantur tonderi vel etiam radi: ita quod non remaneat in eis clericalis tonsura: ita tamen quod ista sine scandalo, & periculo fiant.

XXII. *De crucesignatis enormis delicti reis.*

Statuimus etiam quod crucesignati in homicidio, vel alio enormi delicto deprehensi, vel alias coram judice ecclesiastico convicti legitime, signo crucis & aliis privilegiis, tunc crucesignatis competentibus, per judicem ecclesiasticum exuantur. Si autem alias inventi fuerint delinquentes, secundum quantitatem criminis a judice ecclesiastico puniantur.

XXIII. *De tyrannis qui per viles personas ecclesiasticorum bona depredantur.*

Item quia nonnulli tyranni, per viles & abjectas personas quæ non sunt solvendo, ecclesiasticas personas capiunt & redimunt, & bona ipsorum & hominum suorum deprædari faciunt & comburi, sic tacite faciendo ne videantur fecisse: statuimus ut ipsis tyrannis, si de hoc suspecti fuerint, vel diffamati, eisdem a diœcesano episcopo purgario [a] indicetur: quam si subire noluerint, vel si purgari non possint, pro convictis habeantur; & juramento passorum damna cum taxatione judicis credatur.

[a] *Forte, indicatur.*

XXIV. *De silentio & signis monachorum.*

Circa religiosos auctoritate provincialis concilii duximus statuendum, quod silentium observent. Et abbates provideant quod monachi sibi subditi sciant [b] signa facere. Et omnes religiosi, cujuslibet sint ordinis, vestibus & calceamentis suo ordini competentibus, quantum potest fieri, uniformibus utantur. Et si abbas vel abbatissa hoc incorrectum dimiserint, superioris arbitrio puniantur.

[b] *Loquebantur monachi per signa, ut silentium violarent: eratque varia complura, quibus res varias exprimerent.*

XXV. *De monachis quindecim annorum.*

Item monachi qui non attingunt quidecim annos, in prioratibus, nisi conventualibus, nullatenus ponantur.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1231.

XXVI. *Ne monachi proprium habeant.*

Item inhibemus, ne monachi, nisi sint in administratione constituti, habeant sub alio colore aliquam possessionem, vel aliquam proprietatem, etiam de licentia abbatum; cum licentia abbatis in hoc eis non valeat suffragari. Quod si abbates contra nostram prohibitionem fecerint, per superiorem gravissime puniantur.

XXVII. *De esu carnium, quod ad regulares attinet.*

Item præcipimus quod monachi & alii religiosi regularem observantiam quantum ad esum carnium observent.

XXVIII. *Ne abbas sine monacho, monachus sine famulo.*

Item præcipimus ne abbas sine monacho, nec monachus sine famulo audeant equitare.

XXIX. *Ne monachi sint solitarii.*

Item ne monachi solitarii sint in prioratibus, sed de duobus solitariis fiat prioratus: vel ad monasteria redigantur, in quibus expleant illud officium quod pro patronis in locis solitariis facere tenebantur. Et per diœcesanum, patroni ut in hoc consentiant, propter mala quæ inde proveniunt, efficaciter inducantur.

XXX. *De usuariis.*

Item, cum sit detestabile vitium usurarum: præcipimus, quod sacerdotes parochiales singulis diebus Dominicis sub pœna excommunicationis inhibeant in ecclesiis suis, ne quis per se, vel interpositam personam, usuras exercere præsumat. Et si aliquis super hoc suspectus fuerit aut inventus, compellatur usuras publice abjurare: & post abjurationem, si super hoc fuerit diffamatus, purgatio eidem super hoc indicatur. Quod si in purgatione defecerit, fidelium communione privetur: donec sic extorta restituerit, & ecclesiæ satisfecerit. Et si ita decesserit, ecclesiastica careat sepultura.

XXXI. *De Judæis.*

Item districtius inhibemus ne Judæi efficiantur ballivi, nec eis contra fideles aliqua districtio committatur. Et si contra hoc factum fuerit, delinquentes ad desistendum per censuram ecclesiasticam compellantur.

XXXII. *Iterum de Judæis.*

Coërceantur etiam Judæi, ne quid faciant, vel dicant in contemptum fidei Christianæ, & blasphemiam Salvatoris. Et si contra hoc factum fuerit, & coram judice ecclesiastico convicti fuerint, vel confessi: quousque ecclesiæ satisfecerint competenter, a fidelium communione priventur.

XXXIII. *Ne testimonia Judæorum contra Christianos admittantur.*

Quia novimus quod de testimoniis Judæorum contra Christianos proveniunt multa mala: prohibemus districtius, ne testimonia Judæorum contra Christianos admittantur de cetero. Et judex sæcularis per diœcesanum ad statutum hujusmodi observandum per censuram ecclesiasticam compellatur.

ANNO CHRISTI 1231.

XXXIV. *De sponsalibus, & matrimonialibus.*

Quia vero per matrimonia clam contracta, multa pericula & incommoda semper evenire contingit: sub pœna excommunicationis firmiter inhibemus, ne qui de cetero contrahant per verba de præsenti, nisi prius banna in ecclesia more solito præmittantur. Contracturi tamen, vel præsentes matrimonium proloquentes, per arrhas sponsalitias, vel alias solicite taliter poterunt obligari, quod compelli poterunt, si ecclesia consensit, ad matrimonium in facie ecclesiæ consummandum. Quod si contra præscriptum modum factum fuerit: tam heredes, quam illi quorum consilio id fuerit attentatum, præstent emendam, quam superior duxerit inducendam.

XXXV. *De juramento judicum.*

Auctoritate concilii provincialis duximus statuendum, quod officiales, & alii demandatam jurisdictionem habentes, in institutione sua jurent, quod turpia munera non recipiant, & quod causas bona fide audient & decident.

XXXVI. *De juramento advocatorum.*

Item advocati qui de consuetudine salarium recepetint: nisi jurati, de cetero nullatenus admittantur. Forma juramenti talis existat. Quod non fovebunt injustas causas scienter, neque proponent dilatorias, vel peremptorias malitiose, per calumniæ, vel de veritate dicenda, sacramentum: neque instruent partem suam ad respondendum vel proponendum malitiose, nec post publicatas attestationes, vel in quacumque parte litis: neque ante juramentum testes subornabunt, vel facient subornari: neque permittent quod pars sua falsos testes producat; & si hoc sciverint, curiæ revelabunt: & quod in memoriis faciendis convenient bona fide, nec recedent a curia malitiose, donec memoriale sit confectum, & coram judice concessum: & quod partes quam citius poterunt, expedient bona fide: nec onerabunt judicem interlocutoriis, credentes ipsos succumbere in eisdem: & quod honorem servabunt curiæ, nec aliquam falsitatem in curia perpetrabunt.

XXXVII. *Ut parvatur statutis concilii Vallis Guidonis.*

Præcipimus quod concilium quod apud Vallem Guidonis provida fuit deliberatione statutum, inviolabiliter observetur.

Actum apud Castrum Gonterii anno Domini millesimo ducentesimo tricesimo primo.

Digitized by Google

Anno Christi 1232.

CONCILIA QUÆDAM

in causa Milonis episcopi Bellovacensis, apud sanctum Quintinum, Noviomi, Lauduni, celebrata, anno MCCXXXII. & MCCXXXIII.

Anno Christi 1234.

SPONDANUS *Hemeriana continuationis tomo I. ad annum* MCCXXXI. Hoc, *inquit*, anno celebratum est concilium provinciæ Remensis apud S. Quintinum Veromanduæ ab Henrico de Branna archiepiscopo, in causa episcopi Belvacensis: cujus jura rex Ludovicus, seu ejus ministri usurpaverant, & damna non pauca tam ipsi, quam incolis Belvacensibus intulerant. Pro quo patres concilii nonnullos episcopos ad regem destinarunt rogatum, ut episcopum in integrum restitueret. *Qua profitetur Spondanus a se petita ex schedis quibusdam sibi a Sirmondo nostro communicatis. Addit Hemerans in Augusta Veromanduorum*: Statutum fuisse, ut, nisi satisfactum esset vexati præsulis petitioni, intra XL. dies, interdicti per diœcesim suam publicandi facultas oppresso præsuli, concilii auctoritate concederetur: & eo ad episcopos referibente de interdicto per episcoparum suum promulgato, simili quoque cessatione res sacras per suas illi diœceses suspenderent; prius tamen vel episcopi, vel ipse Remorum archipræsul, regem ad procurandam reparationem jacturarum quas tulisset Milo de Nantolio Bellovacensis præsul, altera postulatione supplicationeque adhortarentur.

Adnotatio P. Gabrielis Cossini Societ. Jesu.

Quod autem anno MCCXXXI. *hoc concilium assignent tum Spondanus, tum Hemerans, parum probabile videtur: cum in instrumento inquisitionis hac de re facta anno* MCCXXXV. *edito a Lenveto in histor. Bellovac. testes omnes dicant seditionem Bellovacensem, quæ occasionem his conciliis præbuit, accidisse anno* MCCXXXII. *Qui conciliari ista possunt? Neutiquam certe, nisi dicamus, alios sequutos esse Romanam anni rationem, alios Gallicanam: In Gallis enim (ubi annorum initium ducebatur a festo Incarnationis, aut Paschæ) adhuc labebatur annus* MCCXXXI. *tempore hujus concilii, quod celebratum esse oportuit post paulo quam Bellovacum Rex ingressus est, ut a seditiosis pœnas repeteret: quod pridie Purificationis B. Virginis factum esse, discimus ex inquisitione, cujus ante mentionem feci.*

Aliud mirari subit, quod in illa inquisitione, nulla sit mentio Quintinopolitani hujus concilii: in qua tamen, accurata & minutissima omnium narratio fit a testibus: sed statim a Noviomensi ducatur initium. Hinc suspectum mihi haberetur primum istud hoc in causa concilium, nisi Sirmondinarum schedarum ex Remensi tabulario excerptarum fide muniretur.

Concil. Noviom. 1232.

In inquisitione supra memorata, habetur Noviomensis concilii descriptio, in octavi testis responsione, hoc in verba: Petrus archidiaconus dicit, &c. Item fuit præsens apud Noviomum in concilio provinciali congregato anno Domini MCCXXXII. prima septimana quadragesimæ: ubi episcopus proposuit querimoniam de domino rege super injuriis quas ei intulerat & inferri fecerat, in hunc modum per officialem suum. Vobis, sancti patres, significat episcopus vester Belvacensis, quod cum justitia & jurisdictio villæ Belvacensis ad episcopum pertineat, & causam habeat in singulos & omnes de Belvaco, & ea fuerit usus ipse, & prædecessores sui, pacifice: dominus rex per occasionem cujusdam forefacti sibi commissi, venit ad villam Belvacensem cum armis & communiis plurimis: & post supplicationes & admonitiones ab episcopo sibi factas, bannum suum in villa sua fecit proclamari, homines capi, domos dirui usque ad mille quinquentas, alios ebannivit. Et in recessu cum peteret ab episcopo pro procurationibus quinque dierum octoginta libras Parisienses: dixit episcopus, quod res insolita & nova petebatur, brevem diem petens a domino rege, ut deliberaret super hæc cum capitulo suo. Attamen dominus rex ullam diem noluit illi dare, sed omnia pertinentia ad domum episcopi saisivit, & sic recessit, custodibus in villa & domibus episcopi relictis. Quare petit a sancta synodo consilium & auxilium impertiri sibi & ecclesiæ. Postmodum exivit episcopus cum concilio. Et concilium, deliberato consilio, ordinavit mittere tres episcopos, scilicet Suessionensem, Laudunensem, & Catalaunensem, ad inquirendum de injuriis, quas dicebat episcopus sibi esse illatas, ut postea dictum est illi. Et vidit litteras archiepiscopi & episcoporum, in quibus continebatur, quod illi tres inquirerent auctoritate concilii, de justitia ecclesiæ Belvacensis. Et illi tres venerunt Belvacum, & denunciaverunt episcopo Belvacensi, & illis qui ex parte domini regis, quod venerant ad inquirendum ex parte concilii, de justitia ecclesiæ Belvacensis, & injuriis quas dominus episcopus sibi inferri dicebat: & dicti episcopi inquisiverunt. *Hæc de Noviomensi concilio testis octavus in illa inquisitione. Primus autem testis ait, decretum fuisse a concilio, non ut statim irent Bellovacum episcopi illi tres inquisituri; sed*, mitterentur ad regem, ut monerent eum ex parte concilii, quod hoc emendaret: & si non emendaret, ipsi tres episcopi accederent ad villam Belvacensem ad inquisitionem faciendam. *De injuriis autem quas sibi factas episcopus conquestus est in concilio, hoc addit tertius testis*: Quod duo servientes regii, Durandus de Senonensi, & Christianus Parisiensis, remanserunt in domo episcopi, & fasiverunt domum & vina, & recipiebant redirum episcopi: & fecit Petrus de Halla vendi vina; & quando episcopus veniebat Belvacum, manebat in domo thesaurarii.

Concil. Lauduns. 1232.

Pergit inquisitio. Fuit etiam præsens idem testis (*octavus*) in septimana ante Ramos palmarum, apud Laudunum, ubi congregatum concilium erat: & ibi relata fuit inquisitio: *facta scilicet Bellovaci a tribus episcopis. Primus autem testis*: Inquisitione, *inquit*, facta retulerunt eam ad concilium quod indictum erat. Et ibi ordinatum fuit, quod iterum moneretur rex, & iterum. Et scit quod tunc archiepiscopus & episcopi venerunt ad regem monendum, & scit quod bis monitus fuit. *Episcopos ad regem missos nominat Spendanus ex Sirmondinis schedis*, Gothofridum Laudunensem, Gothofridum Cameracensem, Azonem Atrebatensem.

Concil. S. Quintin. 1232.

Eodem anno, *inquit Hemerans*, Henricus archipræsul convocat suffraganeos eodem loci (*apud S. Quintinum, ubi prius habitum eodem anno synodum ait*) tertio concilio celebrando die sabbati ante Nativitatem beatæ Mariæ Virginis: quo constitutum interdictum est, conspirantibus omnium animis in eam voluntatem, ut sociatis affectibus & auxiliis, commune negotium promoveretur. *Henricus Spendanus Sabbato, non ante Nativitatem beatæ Virginis, sed post eandem assignat hoc concilium: ubi* promiserunt, *ait*, inter se, & fele, ut loquuntur acta, obligaverunt pro honore Dei & ecclesiarum libertate his conservandis, ad hoc quod irent omnes Romam in propriis personis, si archiepiscopo videretur expedire, vel illi quos ad hoc eligeret; vel ipsemet archiepiscopus, si episcopis expediens videretur: & qui irent, expensas facerent de communi omnium. Sed Capitula, *inquit ibidem Hemerans*, suis episcopis obmurmuravere, questa se ad synodos non vocata, palamque vociferata nullius auctoritatis & virium futuras sanctiones, quas de cessatione divinorum per Remensem provinciam promulganda, ne quidem invitatis summonitisque Capitulis, episcopi statuissent. Eaque in obnunciatione palma constantis & imperterriti animi, vel etiam ad episcoporum minas, M. Simoni de Arceia decano Ambianensi tributa est. Hac occasione captata, rescripsit Ludovicus ad eadem Capitula de interdicto non admittendo. Factumque ut querimoniæ Capitulorum augescentes, materiam præbuerint quarto concilio Sanquintini congregando ad diem Dominicam ante natalem Domini ejusdem anni. Cujus auctoritati nemo ut in posterum adversaretur, visum est ad illud quoque Capitula cathedralium ecclesiarum evocanda. Ista autem synodo, suadente eodem decano, revocatum interdictum est, cui provinciam Remensem episcopi Capitulis inconsultis subdidissent: concluseumque, nihil deinceps ab episcopis statui decernique posse, sine consensu Capitulorum eorumdem: haberique eam ob causam subrentaneas & irritas sanctiones præcedentium synodorum, quas nullo suo suffragio Capitula probavissent. His indignatum frementemque Milonem, & acerba oratione in obnuntiatores incurrentem, Petrus de Collemedio præpositus Audomarensis flexit oratione.

Hæc de re octavus testis, in inquisitione de qua supra fuit locutus: Item fuit præsens, *inquit*, apud S Quintinum in concilio ibidem aggregato ante natale Domini, ubi episcopus Belvacensis eadem Dominica tertia, hora vespertina, quia intellexit quod interdictum positum pro ecclesia Belvacensi idem archiepiscopus relaxare volebat, appellavit ne dictum interdictum, quod pro se & ecclesia sua fuerat positum, nulla sibi facta satisfactione relaxaretur. Et hæc appellatio facta fuit in concilio coram archiepiscopo, & episcopis Silvanectensi, Cameracensi, Tornacensi, Atrebatensi, Morinensi, & aliis, exceptis Laudunensi & Noviomensi.

In sequenti die Lunæ vel die Martis fuerunt congregati omnes episcopi, & Capitula: & surrexit M. Simon de Arceia, & proposuit ex parte Capitulorum, ut dicebat, in pleno coa-

ANNO CHRISTI 1232.

cilio prædictas cauſas (*quarum præcipua erat, quod Capitula vocata non eſſent*) & quaſdam alias: inter quas fuit, quod negotium Belvacenſe tempore mandati facti ab archiepiſcopo deponendo interdicto, relatum fuit ad curiam: & dicebat quod archiepiſcopus in concilium ulterius ſe intromittere non debebat.

Item fuit præſens, ubi dominus Sueſſionenſis ex parte domini archiepiſcopi & epiſcoporum qui erant de concilio, poſt appellationem epiſcopi relaxarunt interdictum poſitum pro eccleſia Belvacenſi. Et hoc factum fuit die Lunæ vel Martis poſt Dominicam ante natale Domini, MCCXXXII. Et die Dominica præcedenti appellavit idem epiſcopus.

Item dicit quod appellavit Simon de Areeia pro capitulis cathedralium eccleſiarum provinciæ Remenſis, apud S. Quintinum, ubi erat concilium provinciale congregatum die Dominica proxima ante feſtum natalis Domini: ubi ſuffraganei archiepiſcopi Remenſis, exceptis archiepiſcopo, epiſcopo Sueſſionenſi, & Cameracenſi, dixerunt quod male poſuerant interdictum in ſuas diœceſes: & melius volebant revocare per ſe, quam revocaretur per ſuperiorem. Et epiſcopus Catalaunenſis pro ſe ac pro aliis dixit, quod ipſi revocarent interdictum: & ne archiepiſcopus nomine ſuo, vel auctoritate concilii, in aliqua re contra eos procederet, appellabat pro ſe ac pro aliis ad dominum Papam.

Poſt hæc verba ex parte domini epiſcopi Belvacenſis fuit propoſitum ſic: Domine archiepiſcope, vos ſcitis quod auctoritate concilii vos & ſuffraganei veſtri poſuiſtis interdictum in veſtras diœceſes pro injuriis eccleſiæ Belvacenſi irrogatis: de quibus in nullo adhuc ſatisfactum eſt. Et bene ſcitis quod mea intereſt ne revocetur ante ſatisfactionem. Et quia de conſenſu veſtro & ſuffraganeorum veſtrorum fuit poſitum: appello, ne revocetur, ad dominum Papam, me & eccleſiam meam & proceſſum meum protectioni domini Papæ ſupponens. *Qua appellatio non prohibuit, ut ante vidiſti, quin ſolveretur interdictum.*

ANNO CHRISTI 1232.

1231.

Ex apographo P. Jacobi Sirmondi, Societatis Jesu.

CONCILIUM PROVINCIALE
SANCTÆ ECCLESIÆ REMENSIS

habitum apud S. Quintinum Veromanduæ, a reverendo Patre domino Henrico de Brenna archiepiſcopo Remenſi, anno MCCXXXI.

Henricus Dei gratia Remenſis archiepiſcopus, ceterique Remenſis eccleſiæ ſuffraganei, apud S. Quintinum Veromanduæ in concilio congregati, omnibus hæc viſuris, in Domino ſalutem.

SCriptum eſt quod alter debet alterius onera portare, & quod frater fratrem adjuvans ambo in benedictione erunt. Ut ergo primum conſilium impleamus, & ſimus benedictionis participes, & legem Domini impleamus, attendentes quod laïcæ perſonæ dignitatem eccleſiam vilipendunt, & honorem debitum ipſis epiſcopis non impendunt; immo dum ſe volunt murum opponere pro defendenda eccleſiæ libertate, plerumque a laïcis diffidantur, nec aſſecurari valeant: Ne vileſcat tantæ dignitatis ordo, fuit in dicto concilio ordinatum: Quod ſi epiſcopus diffiduciatus fuerit a quocumque, vel conſilium ſuum, vel familia ſua, contra diffidentem taliter procederetur. Diffidens monebitur ab epiſcopo de cujus fuerit diœceſi, & aſſecuret epiſcopi familiam & conſilium ſuum; quod ſi facere noluerit, excommunicabitur monitione præmiſſa. Quo excommunicato oſtendet epiſcopus illi domino, ſub cujus poteſtate & dominio erat diffidens, & ut epiſcopum, conſilium & familiam a diffidente legitime faciat aſſecurari. Quod ſi facere noluerit, ſimiliter excommunicabitur monitione præmiſſa, & terra ejus ſupponetur interdicto; & modus ipſe obſervabitur gradatim uſque ad principes & barones. Cum vero princeps vel baro excommunicatus fuerit pro defectu, & terra ejus ſuppoſita interdicto; epiſcopus præmiſſus domino regi præmiſſa faciet demonſtrari, ſupplicando eidem ut eum aſſecurari faciat, conſilium & familiam & res ſuas quamdiu voluerit, ubi voluerit ſtare juri. Si autem aſſecurationem modo prædicto a rege, quod abſit, obtinere non poſſit, elapſis quadraginta diebus epiſcopus in poteſtate habebit pro ſuo periculo ceſſare in epiſcopatu ſuo a divinis: & ſi petierit ab archiepiſcopo ſuo & coëpiſcopis ſuis ejuſdem provinciæ, ut cum ipſo plorent ſuæ tribulationis participes, ſtatim ſuæ petitioni non acquieſcent; immo dominus metropolitanus per ſe vel epiſcopos ſuos querimoniam ſui fratris epiſcopi domino regi humiliter demonſtrabit, ſupplicando & requirendo propenſius ut dictum epiſcopi aſſecurari faciat pro jus faciendo, ubi debuerit, & illatum dedecus emendari. Quod ſi forte non poterit obtineri, archiepiſcopus & ſui epiſcopi petitionem [a] dicti Domini non poterunt non audire: immo ipſo ceſſante omnes alii ceſſabunt, & facient ceſſari epiſcoparus ſuos, nec reſument organa, quoadusque ad honorem Dei & eccleſiæ aſſecuratio facta fuerit cum emenda. Datum in dicto concilio, anno Domini MCCXXXI, menſe Auguſto.

[a] *Simmondus in apographo admonuit hunc locum ſum ſubdiſſe.*

C Atteſtatio admonitionis factæ domino regi auctoritate concilii a dominis epiſcopis Laudunenſi, Cameracenſi, & Atrebatenſi, anno MCCXXXI. Dominica in Paſſione.

Gaufridus Dei gratia Laudunenſis, [b] G. Cameracenſis, [c] A. Atrebatenſis epiſcopi; univerſis præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino. A venerabili patre Henrico Dei gratia Remenſi archiepiſcopo totoque concilio apud Laudunum congregato, ad dominum regem miſſi, ut ipſum pro domino epiſcopo Bellovacenſi ejuſque eccleſia ipſius auctoritate concilii ſuper certis articulis moneremus; eum coram probis viris monuimus ſub hac forma. Vobis domine nos ſupplicamus, requirimus, & totius concilii auctoritate monemus, quatenus cum dominum Bellovaſenſem diſſeſinaveritis in pluribus de juſtitia Bellovacenſi quam habet in ſingulos & communia; & qua uſus eſt, in ſingulis & communia communiter & aperte ipſum ad juſtitiam reſtituatis eumdem. Item cum res damnatorum, & eorum qui deficiunt de veniendo ad jus coram eo ſint epiſcopi memorati; monemus vos auctoritate prædicta, ut damna quæ habuit in deſtructione domorum & catallorum quæ erant in domibus, eidem reſtitui faciatis; bannitos quoſque quos ebanniviſtis auctoritate veſtra, revocetis & revocari faciatis. Monemus etiam eadem auctoritate, ut homines Bellovacenſes, quos capi feciſtis, ſibi reſtituatis: & ut regalia quæ tenetis & quibus ipſum diſſaiſiviſtis, reſtituatis eidem. In quarum monitionum teſtimonium præſentem paginam ſigillis noſtris fecimus communiri. Datum Paſ-

[b] *Gaufridus.*
[c] *Atr.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233.

ciaci, anno Domini MCCXXXII. Dominica in Paſſione.

Promiſſio facta inter congregatos in Concilio provinciali eccleſiæ Remenſis apud ſanctum Quintinum, pro defenſione libertatum eccleſiæ.

Henricus de Brenna Dei gratia Remenſis archiepiſcopus, ceterique ſuffraganei Remenſis eccleſiæ, in concilio apud ſanctum Quintinum congregati, omnibus præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino. Noveritis nos ad invicem obligaſſe pro honore Dei & eccleſiarum noſtrarum libertatibus conſervandis, ad hoc quod nos ibimus omnes Romam in propriis perſonis, ſi domino archiepiſcopo videbitur expedire, vel illi quos ad hoc elegerit: vel ipſemet dominus archiepiſcopus ibit, ſi nobis epiſcopis expediens: & illi quos eliget ſecum ibunt, nec poterunt refutare. Nos autem, vel illi epiſcopi qui ibunt ad curiam Romanam, expenſas faciemus, & ſumptus de communi omnium, ſecundum quod a nobis fuerit ordinatum. Hæc autem omnia in verbo veritatis nos firmiter promittimus impleturos. Actum anno Domini MCCXXXIII. ſabbato poſt Nativitatem beatæ Mariæ.

Alia promiſſio.

Jacobus Dei gratia Sueſſionenſis epiſcopus, ceteriqueRemenſis eccleſiæ ſuffraganei, in concilio apud ſanctum Quintinum congregati, omnibus præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino. Noveritis quod dominus Remenſis ad preces noſtras tenetur mittere nuntios ſolennes ad curiam Romanam pro noſtrarum eccleſiarum libertatibus conſervandis. Nos autem ſolvemus expenſas & ſumptus eorumdem nuntiorum, ſecundum quod ab ipſo bona fide fuerit ordinatum: & ut ad ſolvendam ſummam nobis impoſitam nos poſſit compellere, eidem conceſſimus poteſtatem. Actum anno Domini MCCXXXIII. ſabbato poſt Nativitatem beatæ Mariæ Virginis

Litteræ ſancti Ludovici regis Capitulo Laudunenſi directæ, contra epiſcopos de interdicto facto ſeu faciendo conquerentis, anno MCCXXXIII. menſe Decembri.

Ludovicus Dei gratia Francorum rex, dilectis ſuis decano & capitulo Laudunenſi, ſalutem & dilectionem. Quod epiſcopus Belvacenſis in baronia & fide homagii ligii teneat quod habet apud Bellovacum, & quod Par ſit ex eo Franciæ, vos credimus non latere, vel pauciſſimos ignorare circa factum illud quid contigerit. Siquidem Bellovaci ubi diabolica rabies in ſtragem hominum ita horribiliter ebulliit, & in damnum villæ & perſonarum deteſtabilius & horribilius & ineſtimabiliter ebulliiſſet, niſi providente Domino regale oppoſuiſſemus remedium. Qualiter ſit proceſſum, & quomodo de facto illo ſi ipſe epiſcopus ſit inculpabilis, novit Deus erga ipſum nos habuerimus: & qualiter in principio & poſtea frequentiſſime in curia noſtra jus obtulerimus eidem, prout debuiſſemus & per quos debuiſſemus ſine omni ſubterfugio faciendum, vellemus vos & univerſos & ſingulos ſeriatim per ſingula ſcire. Unde quamplurimum admiramur, quod ſuffraganei Remenſis provinciæ nobis a nullo in jure deficientibus tanta contra nos malitia acquieverint quorumdam deſideriis, quod in noſtrum atque regni noſtri præjudicium interdicti ſui præcipitantes ſententiam, ita contra nos & jus noſtrum perperam proceſſerunt: & utinam quo zelo, qua affectione moveantur eorum aliqui in hoc facto, bene attenderitis ſinguli atque omnes. In quo tamen vos, qui ſaniori ducti eſtis conſilio, jura noſtra ita opprimere non duxiſtis; ſed regio juri favorabiles, & eorum injuriis contrarios vos geſſiſtis: ex quo vobis & eccleſiæ noſtræ regalem gratiam merito obtinuiſſe debeatis. Rogamus igitur univerſalitatem veſtram, & eo amore quo nobis & regno noſtro tenemini exhortamur, ut viam iſtam conſervandi jura regia qua incedere cœpiſtis, conſtanter atque viriliter teneatis: juris noſtri obſervationi taliter ac tanta ſolicitudine inſiſtentes; quod in hoc & in aliis, dona veſtra diligere, & jura veſtra conſervare merito debeamus. Scientes quod pro facto ipſo paramus nuntios providos & diſcretos incunctanter ad curiam Romanam deſtinandos, ne procedat in tantum regni noſtri detrimentum iſta malitia, prout aliqui contra nos conceperunt. Actum Compendii, anno Domini MCCXXXIII. menſe Decembri.

Controverſia inter epiſcopos Remenſis provinciæ & Capitula cathedralia in interdicto facto ſeu faciendo, concordata in Concilio provinciali apud ſanctum Quintinum, anno MCCXXXIII.

HEnricus de Brenna Dei gratia Remenſis archiepiſcopus, ceterique eccleſiæ ſuffraganei, in concilio apud ſanctum Quintinum Dominica qua cantatur *Circumdederunt me*, congregati, quorum ſigilla præſentibus litteris inferius ſunt appoſita, univerſis præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino. Noverint univerſi, quod cum venerabilis pater Henricus Remenſis archiepiſcopus auctoritate concilii & ſida ſuis dediſſet litteris in mandatis, quod quilibet noſtrum auctoritate propria in ſua diœceſi generalem interdicti ſententiam ſimiliter promulgaret, tandem ſuper interdicto dicto inter nos & Capitula cathedralia Remenſis provinciæ contentione ſuborta, pro bono pacis tam nos quam prædicta Capitula, inter nos convenimus: ut in eo ſtatu ſimus quantum ad effectum juris tam nos quam prædicta Capitula, in quo eramus antequam de ferenda prædicta ſententia aliquod emanaſſet mandatum: & perinde ſit quantum ad juris effectum, ac ſi numquam de dicto interdicto aliquid eſſet dictum vel factum, & ac ſi numquam ſuper dicto interdicto inter nos & Capitula jam dicta ſuborta fuiſſet contentio vel diſcordia. Et inſuper quod pro infecto habeatur quantum ad effectum juris omne quod ex eo vel ob id ſecutum eſt, vel ſequi poſſit. Ita tamen quod per hoc nihil juris nobis vel ipſis Capitulis, quantum ad poſſeſſionem vel proprietatem acquiratur, nec aliquod præjudicium nobis vel ipſis Capitulis, vel eorum ſingulis, vel aliquibus perſonis de ipſis Capitulis, vel ad ipſa Capitula pertinentibus, quantum ad poſſeſſionem vel proprietatem in poſterum generetur. Actum anno Domini MCCXXXIII. Dominica in qua cantatur, *Circumdederunt me.*

Litteræ excuſationis epiſcopi Morinenſis, excuſantis ſe a comparitione Concilii indicti.

REverendo patri ac domino Henrico Dei gratia Remenſi archiepiſcopo, & venerabilibus patribus ſuffraganeis P. miſeratione divina Morinen-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1231.

fis ecclesiæ minister humilis salutem & obedientiam tam debitam quam devotam & paratam ad beneplaciti voluntatem. Noveritis quod gravi corporis infirmitate detentus, ad diem adsignatam ad octavas Paschæ super negotio domini Belvacensis episcopi accedere nequeo, nec etiam interesse. Verumtamen infirmitas ista non de novo, sed Dominica qua cantatur *Ibi sunt dies*, me occupavit, & continuę postea tenuit & adhuc tenet. Itaque solemnitates ecclesiæ in cœna Domini & in diebus Paschalibus non potui celebrare. Supplico igitur humiliter & devote, quatenus impotentiam meam excusatam habere dignemini: in hac parte nihilominus exorando, ut timor divinus timori hominis præponatur, & libertas sanctæ ecclesiæ in dicto negotio, & etiam rigor justitiæ adeo observetur; quod si fiat beneplacitum hominum, voluntati divinæ nullatenus obnitetur. Nolo tamen quod mihi imponatur Minervam velle instruere, vel verbum illud sit objectum, videar quasi in mare fundere aquas; sed nitendo ostendere, quantum habeo desiderium & ardorem animi quod honor Dei & ecclesiæ penitus observetur. Paratus siquidem sum & semper ero auxilio exponere me vobiscum, in carceres ire propter istud negotium, & in mortem prout vestræ paternitatis discretio provida viderit expedire. Quidquid autem super hoc duxeritis injungendum, significare. Datum anno MCCXXXIII. feria tertia post diem Paschæ.

ANNO CHRISTI 1231.

1231.

CONVENTUS MELODUNENSIS

ANNI MCCXXXII.

in quo expostulatum cum Comite Tolosano de pace Parisiensi anni MCCXXVIII. male observata.

CONVENTUM *hunc nobis indicat Guillelmus de Podio Laurentii ad ann. MCCXXXII.* Habens, *inquit*, Comes quandoque latera Aquilonis circa se, idem ex calido reddebatur tepidus & remissus, ut minus inveniretur fervens in negotio pacis & fidei prosequendo. Super quo dictus legatus, vocatis secum venerabili archiepiscopo Narbonensi, & quibusdam suis episcopis suffraganeis, ipsum vocatum a rege coram eo convenit super pluribus articulis in pace Parisiensi expressis, minus vere, sicut decuerat atque debuerat, observatis. Fuitque ordinatum finaliter, quod idem Comes omnia emendaret ad cognitionem episcopi Tolosani, & unius militis, quem Rex ad hæc tractanda & agenda cum eodem episcopo destinaret. Soluto quoque colloquio apud Melodunum habito, episcopus prævenions, reformationis articulos ordinavit: missusque est post eum dominus Ægidius de Flagiaco, miles providus & discretus: qui in veniendo transivit per Provinciam, visurus mandato regis primogenitam Comitis, futuram conjugem ipsius regis. Et cum venisset Tolosam, expositi sunt omnes articuli Comiti Tolosano: ex quibus Comes formavit statuta sua, & ea in præsentia legati & plurium, in claustro S. Stephani Tolosæ in communi colloquio publicavit. Et hæc * acta sunt anno Domini MCCXXXIII. *Statutorum autem ipsorum exemplum subjicio.*

* nimirum hæc statuta, eorumque publicatio.

1233.

STATUTA

RAIMUNDI COMITIS TOLOSANI,

super hæresi Albigensi, & aliis capitibus, promulgata anno Domini MCCXXXIII.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis. Ad exaltationem fidei Christianæ, & ad exstirpandam hæreticam pravitatem, & ad conservationem pacis, & ad bonum statum totius terræ conservandum, & in melius reformandum. Nos Raimundus Dei gratia Comes Tolosæ, de consilio & assensu episcoporum, & aliorum prælatorum, comitum & baronum, militum & plurium aliorum virorum prudentum terræ nostræ, matura deliberatione habita, & diligenti studio præcedente, hæc statuta salubria in terra nostrorum duximus ordinanda: cum sit de nostro firmo proposito, ut terram nostram, & subditorum nostrorum, purgemus hæretica pravitate, & ad hoc tam curiose quam fideliter intendere proponamus.

Statuimus, ut in persequendis, inquirendis, capiendis, & puniendis hæreticis, omnes barones, milites, bailivi, & ceteri homines nostri, curam vigilem, & solicitudinem adhibeant diligenter, sicut a nobis pace facta Parisius est promissum.

Item statuimus, ut sine dilatione fiat legitima inquisitio contra illos qui persecutores hæreticorum interfecerunt, vel forte, quod absit, interficient in futurum: & contra omnes villas & homines terræ nostræ de nostro districtu, qui illorum interfectioni consenserunt, vel forte consentirent in futurum. De omnibus illis tam hominibus quam villis debita justitia fiat, & hoc tam per nos quam per barones & bajulos nostros volumus fideliter observari.

Item statuimus, quod ubicumque in terra nostra seu districtu nostro hæretici inventi fuerint, in civitatibus, castris & villis intus, vel extra in tenementis, homines illius civitatis, villæ seu castri, in qua, vel in quo, vel in cujus tenemento inventi fuerint, solvant marchas illis, qui hæreticos ceperint; scilicet pro singulis hæreticis marcham unam.

Item statuimus, quod seneschalli vel bailivi suspecti in fide non instituantur: & si forte eos constitui contigerit, sine dilatione removeantur.

Item statuimus, quod omnes domus in quibus, a tempore pacis factæ Parisius, hæreticus inventus fuerit, vivus, vel sepultus, sciente & consentiente domino domus, exsistente legitimæ ætatis, vel in eis prædicaverit, diruantur: & bona omnia tunc ibidem inhabitantium confiscentur, nisi suam innocentiam & justam ignorantiam probare potuerint manifeste: in ipsis inhabitantes capiantur, pœna legitima puniendi: & omnes cabanæ suspectæ, a communi habitatione castrorum remotæ, & speluncæ inforciatæ, & clusella in locis suspectis & diffamatis destruantur vel obturentur. Nulluſque de cetero in prædictis locis audeat tales facere mansiones, aut in iisdem habitare; in quibus si quis fuerit deprehensus post edictum nostrum, omnia ipsius bona mobi-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233.

lia confiscentur; domini vero castrorum, in quorum dominio post edictum nostrum tales mansiones contigerit inveniri, in viginti quinque libris Tolosanis puniantur.

Item statuimus, quod omnes hereditates eorum qui hæreticos se fecerunt, vel facient in futurum, confiscentur & occupentur: sic quod ad liberos eorum vel ad alios successores qui ab intestato eis deberent succedere, si fuissent orthodoxæ fidei, per venditionem aut donationem, aut alio modo, bona prædicta non valeant pervenire. Et si talibus prædicta bona reddita fuerint, vel ab eisdem aliter detineantur, ab ipsis penitus auferantur. Domus autem illorum qui a tempore dictæ pacis hæretici facti sunt, vel de cetero fient, quas ipsi eo tempore inhabitabunt, sine omni misericordia destruantur.

Item statuimus, quod omnes qui villas vel domos, vel clusella, vel nemora, inquisitoribus hæreticorum prohibuerint, vel hæreticos inventos defenderint, vel captos abstulerint, vel ipsis inquisitoribus auxilium in capiendis hæreticis præstare noluerint, cum inde ab ipsis super his fuerint requisiti, vel clamantibus non succurrerint; vel in custodiendis quos receperint, auxilium non ministraverint postulatum; aut in commenda sua receptos abire permiserint, maxime si fuerint de hæresi suspecti: tales qui potestatem habent custodiendi, per omnium bonorum suorum confiscationem puniantur. Et nihilo minus personæ eorum aliis pœnis legitimis subjiciantur.

Item statuimus, quod si qui de hæresi suspecti fuerint inventi, jurent pacem & fidem catholicam, omnem hæresim abjurantes. Et si fidem catholicam jurare noluerint, & hæresim abjurare, pœna contra hæreticos edita puniantur: si vero, post sacramentum præstitum, receptores, fautores, consiliatores hæreticorum, vel in aliquo cum ipsis participantes inventi fuerint, pœna simili puniantur.

Item statuimus, quod si quis post mortem detectus fuerit fuisse hæreticus, & coram episcopo loci probatum fuerit legitime, bona illius omnia confiscentur, & domus illorum, qui post pacem factam Parisius hæretici facti sunt, vel in posterum fierent, in quibus habitant, vel habitabunt, diruantur.

Item statuimus, quod bona eorum qui fuerunt hæretici vestiti, licet recesserint sponte ab hæreticorum observantia, nisi de reconciliatione sua litteras testimoniales ostenderint, vel per alias personas catholicas & honestas illud ostenderint, vel probaverint, confiscentur. Et etiamsi de reconciliatione constiterit, nisi cruces super hoc a suo episcopo admoniti ad portandum assumpserint, aut assumptas auctoritate sua propria deposuerint, aut cum exterius super vestes, extraque partem pectoris anterius prominentes portare debeant, eas celare intra vestes deprehensi fuerint, pœna simili puniantur: & tamen sive bona habuerint, sive non, ab hoc modo debito compellantur.

Item statuimus, quia intelleximus quod credentes hæreticorum, cum proponunt se facere secundum eorum ritum detestabilem hæreticos perfectos, ante præcedens tempus possessiones suas, & hereditates in fraudem fisci vendunt, vel donant, vel pignori obligant, aut modis alienant aliis: hujusmodi contractibus irritis non obstantibus prædicta bona confiscentur, si consideratis circumstantiis dictorum contractuum & ipsorum contrahentium, nobis fuerit visum, eos in quos dicta bona translata fuerint, fraudis participes exstitisse.

Item quia intelleximus quod credentes quidem sub specie mercaturæ vel peregrinationis, transferunt se ad hæreticos, ut sub tali absentia eludant fiscum, & ei subtrahant bona sua: si coram episcopo loci, qui super hoc propinquos, vel eos qui bona hujusmodi absentium tenent, monuerit, requisierint; & ab eisdem propinquis, vel tenentibus bona eorum infra annum, computandum a tempore monitionis ejusdem episcopi, probatum non fuit legitime, illos absentes justa causa & rationabili abfuisse, & tamen abesse: statuimus, ut si alias suspecti fuerint, contra ipsos tanquam contra hæreticos præsumatur, & eorum bona confiscentur. Si vero ipsi vel successores eorum, vel qui bona eorum tenent post confiscationem bonorum, vel ante justam & probabilem causam suæ absentiæ, ultra prædictum tempus probare potuerint, bona illa eis legitime relinquantur vel restituantur.

Item quia nolumus quod claves ecclesiæ contemnantur in terra nostra: statuimus, ut si quis in excommunicatione permanserit per annum contumaciter, per occupationem bonorum redire ad sinum sanctæ matris ecclesiæ sic compellatur, sicut in pace facta Parisius plenius continetur.

Item, statuimus ut tranquillitas pacis in terra nostra plene & inviolabiliter observetur, & quod ruptarii, fayditi, prædones, latrunculi, & stratores, a tota nostra terra ejiciantur, & receptatores eorumdem animadversione debita puniantur.

Item statuimus, quod quicumque pacem de cetero violaverit, si monitus a nobis, vel per certum nuncium nostrum, non emendaverit, infra terminum sibi assignatum omnia bona ipsius occupentur. Nos enim bona illa quæ a nobis tenebunt, occupabimus; & episcopos & prælatos terræ nostræ in feudis eorum similiter occupandis juvabimus bona fide, cum ab eis fuerimus requisiti. Quæ bona tamdiu detineantur, quousque de fractura pacis & damnis datis sit nobis, & damnum [a] passis, plenarie satisfactum: & persona violatoris nihilominus animadversione debita puniatur. Et quicumque violatores pacis receptaverit, in castro, vel in domo, vel in villa cum ipsa præda, postquam fuerit eis denunciatum, vel eis equitaturas, vel alia necessaria ministraverit, vel eisdem prædam, vel aliam capturam, aut aliam capturam præparaverit, vel machinatus fuerit, pœna simili puniatur.

[a] *Mendose forsitan cum pacis.*

Item statuimus, quod occulta & clandestina maleficia, de communitate castrorum, civitatum & villarum, in quibus vel in eis, vel in earum tenementis fuerint perpetrata, de nocte vel de die [b] occulte, sive per incendium, sive per incensionem arborum aut vinearum vel segetum, vel occisionem animalium, vel effusionem liquidorum, vel dispersionem aridorum, aut alio modo, exceptis furtis, damna passis resarciantur, damni æstimatione declaranda per sacramentum illius qui passus est damnum, taxatione legitima præcedente. Per hoc enim & voluntas nocendi plurimum refrenabitur, & cujuslibet loci universitas majori solicitudine tales maleficos persequetur: & quod super hujusmodi maleficis fiat inquisitio diligens sine mora; & reperti, pœna violatorum pacis, & aliis pœnis legitimis torqueantur.

[b] *Forte, palam vel occulte.*

Item statuimus, ut nullus sit tantæ temeritatis, quod domos religiosas, & præcipue Cistercienſis ordinis, offendat in aliquo, in rebus vel personis, palam vel occulte. Et si qui contra hoc fecerit, bona ipsius occupentur, de quibus passis damna plenarie satisfiet: & persona ipsius animadversione debita puniatur. Volentes & mandantes, contra hujus-

ANNO CHRISTI 1233.

modi maleficos diligentem ac pervigilem, celeremque inquisitionem fieri, non obſervata nimia juris subtilitate. Et reperti ſeu convicti in hujuſmodi maleficiis, prout culpæ enormitas exegerit, puniantur: ut alii exemplo perterriti, contra domos religioſas delicta ſimilia committere perhorreſcant.

Item ſtatuimus, ne barones, milites, & alii homines noſtri, abbatias, grangias, & alias domos religioſas nimia importunitate albergandi opprimere præſumant. Et ſi quis contra voluntatem cuſtodum noſtrorum, quos in ſingulis domibus, ad requiſitionem ipſarum, ponemus ibi continue moraturos, qui jurati nobis ſuo miniſterio, auctoritate noſtra hujuſmodi albergatores repriment importunos, & B domos prædictas qui albergaverit; ſi eques, in quinque ſolidis Toloſanis; ſi pedes, in duobus ſolidis, puniantur. Volentes ut cuſtodes, hujuſmodi tranſgreſſores ſub juramento prædicto denuncient nominatim.

Item, quia ſicut intelleximus, tanta eſt quorumdam malignitas & inſolentia, quod licet ipſi latrones foveant & raptores, nequaquam a vicinis ſuis qui bene noverint eos, manifeſte iſtud eis improperari audeat vel opponi, niſi forte illorum aliqui in ſe iras exacuant ſpeciales: nos illorum malitiam reprimendam ducentes, ſtudio cautiore ſtatuimus, A quod contra aliquem baronem, militem, aut quemlibet alium, qui publica fama laboraverit, quod ipſe ſit receptator aut quidator, adjutor vel conſiliator latronum aut prædonum, aut aliorum maleficorum, de quorum maleficiis ſolent aliquas accipere portiones, contra tales inquiſitio fiat. Et ſi probatum fuerit legitime contra ipſos, tanquam convicti de maleficiis, pœna contra violatores pacis ſupra edita puniantur.

ANNO CHRISTI 1231.

Item ſtatuimus, ne aliquis auctoritate propria audeat pignorare, vel marcham facere; & ſi quis contra fecerit, compellatur incontinenti pignorator reſtituere pignus, & reſarcire damnum pignorato, quod ſacramento pignorari declaretur, taxatione legitima præcedente.

Item ſtatuimus, ne in terra noſtra, nova inſtituantur pedagia; & omnia a triginta annis citra inſtituta removeantur.

Hæc autem omnia ſtatuta præmiſſa facimus, ſine præjudicio domini regis Franciæ, & eccleſiæ, & ſalva pace Pariſienſi. Acta ſunt hæc Toloſæ, duodecimo Kal. Martii, anno Domini milleſimo ducenteſimo trigeſimo tertio. Et ut hæc prædicta ſemper inviolabiliter obſerventur, & robur habeant pleniſſimæ firmitatis, præſentem paginam ſigilli noſtri munimine fecimus roborari.

1233.

CONCILIUM BITERRENSE,

a Valchero epiſcopo Tornacenſi ſedis Apoſtolicæ legato celebratum, anno Domini MCCXXXIII.

GUILLELMI *de Podio Laurentii chronicon, ad annum* MCCXXXIII. Circa illud tempus, *inquit*, dominus legatus apud Biterrim concilium celebravit. *Hujus concilii ſtatuta in Gallicam linguam converſa, ediderat olim Arnaldus Sorbinus Nivernenſis epiſcopus: Latinis vocibus omiſſis. Nos, prout concepta primum fuerant, repræſentamus ex codice, Sirmondi noſtri manu deſcripto.*

STATUTA

Concilii Biterrenſis, facta per Dominum Tornacenſem.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut hæretici, & eorum fautores, ſingulis Dominicis excommunicentur.*
II. *Ut poſſit quilibet, & ubilibet capere hæreticum.*
III. *Ne fautores hæreticorum emant ballivas.*
IV. *De hæreticis converſis, qui duas cruces prominentes non tulerint.*
V. *De ſuſpectis qui diebus feſtis ad eccleſiam non veniunt.*
VI. *Quales admittantur ad ſacros ordines.*
VII. *Quales admittantur ad tonſuram.*
VIII. *Ut epiſcopi cautionem ſimoniacam non exigant ab iis, quos promovent ad ſacros ordines.*
IX. *Ut archidiaconi habeant zelum animarum, & prædicare ſciant.*
X. *De legendis conſtitutionibus.*
XI. *De patronis eccleſiarum.*
XII. *De beneficiis quæ curam habent animarum.*
XIII. *De vita & honeſtate clericorum.*
XIV. *De obſervantia regularium.*
XV. *De veſtibus abbatum & monachorum.*
XVI. *De veſtibus canonicorum & regularium.*
XVII. *De cuſtodia clauſtri.*
XVIII. *Ut fiat lectio ad menſam, & quotidie capitulum teneatur.*
XIX. *Ne exeant vel vagentur ſine licentia.*
C XX. *Ut mandatum fiat pauperibus.*
XXI. *Ut in monaſteriis ſint magiſtri qui grammaticam doceant minores.*
XXII. *De non conferendis beneficiis in laïcos.*
XXIII. *Ut vina non vendantur, & perſonæ turpes non introducantur infra ambitum monaſterii.*
XXIV. *Ut laici non admittantur ad prebendas.*
XXV. *Ut nullus monachus ſit ſolus in prioratu.*
XXVI. *Ut renoveturjuramentum de pace ſervanda.*

PRÆFATIO.

QUoniam ſtatuta ſalubria per dominum Romanum Apoſtolicæ ſedis legatum, & ceteros legatos, ſuper negotio fidei ac pacis, auctoritate Apoſtolica diverſis temporibus edita ſufficere credimus; D dum tamen fuerint obſervata: quæ inferius duximus ſubſcribenda ad præſens, non intendimus omnino ſuper his novos canones edere, ſed eorum tranſgreſſores canonice puniantur.

CAPITULA.

I. *Ut hæretici & eorum fautores ſingulis Dominicis excommunicentur.*

Præcipimus itaque ut hæretici & eorum credentes, fautores, eorum receptatores & defenſores, ſingulis diebus Dominicis excommunicentur. Et ſi quis E prædictorum credentium, fautorum, receptatorum, & defenſorum perſonaliter monitus, & excommunicatus nominatim, infra quadraginta dies reſipiſcere noluerit, ſed in eorum defenſione perſtiterit, vel inquiſitionem eorum impedierit, pro hæretico habeatur: cum perſeverantia & defenſio erroris in talibus hominem faciat hæreticum judicari.

II. *Ut poſſit quilibet & ubilibet capere hæreticum.*

Præcipimus etiam ut quilibet privatus in terra cujuſli-

Digitized by Google

Anno Christi 1233.

cujuslibet poſſit inquirere & capere hæreticum, & captum, neceſſe habeat epiſcopo oſtendere, vel baculo ipſius epiſcopi præſentare: nec ipſum præſumat aliquis impedire, ſed in captione quilibet Chriſtianus præſtet ei auxilium & favorem.

III. *Ne fautores hæreticorum emant bailivas.*

Intelleximus quod quidam credentes & fautores hæreticorum, ſeu defenſores eorum, pro majori ſumma emunt bailivas dominorum, ut ſub alis eorum bailivorum hæretici libere valeant egredi, vel ingredi, & impune fidem catholicam violare. Quare diſtrictius inhibemus, ne talia a dominis de cetero attententur. Quod ſi attentaverint, & admoniti ab epiſcopo non emendaverint, cum nota infamiæ, quam ſe noverint incurriſſe, excommunicationis gladio feriantur.

IV. *De hæreticis converſis, qui duas cruces prominentes non tulerint.*

Item reconciliari de hæreſi, qui duas cruces prominentes, ad mandatum epiſcopi portare noluerint, pro hæreticis habeantur, & bona eorum confiſcentur.

V. *De ſuſpectis qui diebus feſtis ad eccleſiam non veniunt.*

Item cum ſinguli parochiani in diebus feſtis venire ad eccleſiam teneantur, ſub pœna in Toloſano concilio promulgata: neceſſe eſt, ut ſacerdotes erga omnes ſuſpectos de hæreſi, quos per ſcripturam, & ex nomine cognoſcere debent, ut illi eccleſiam frequenter ſtatutis diebus, & ſine remedio pœnam levent, & in vita & in morte ſtatuta contra hujuſmodi promulgata, ut pupillam oculi conſervent. Quod ſi ſacerdos eorum tranſgreſſor fuerit deprehenſus, ab officio & beneficio ſuſpendatur: privandus eodem, ſi competenter monitus fuerit negligens & remiſſus. Quod ſi ſacerdos ſe inſufficientem cognoverit ad exſequendum, quod de hæreticis eſt ſtatutum: epiſcopo ſuo denunciet, quicquid inquirere poterit, ut ita ſe a culpa liberet & a pœna. Dominus autem requiret de manibus epiſcoporum ſanguinem pereuntium, ſi eis non adhibuerint vigilantiam paſtoralem.

Anno 1229.

VI. *Quales admittantur ad ſacros ordines.*

Quia penitus indigni ad dignitatem ſacrorum ordinum, contra canonicas ſanctiones in partibus hujus legationis hactenus ſunt admiſſi: præcipimus ut quilibet ordinandus examinetur de vita & de ſcientia & moribus diligenter: & ſine titulo patrimoniali centum ſolidorum Turonenſium ad minus [a] eccleſiaſtico beneficio competenti, ſicut in jure canonico cautum eſt, ordinandus de cetero nullatenus admittatur.

[a] *additum*, vel.

VII. *Quales admittantur ad tonſuram.*

Quia eriam ad primam tonſuram non eſſet admittendus quiſquam, niſi ſciret diſtincte legere, & niſi de utero libero & legitimo matrimonio procederet, juxta illud: *De utero novi te: non ingredietur mamzer, hoc eſt, de ſcorto natus, in eccleſiam Domini Dei*: ſtatuimus & firmiter præcipimus & mandamus, ut nullus etiam ad primam tonſuram de cetero admittatur, niſi ſciat legere & cantare, & de libero utero & legitimo matrimonio ſit procreatus: niſi ex cauſa viſum fuerit epiſcopo loci ſuper procreatis ex contubernio diſpenſandum.

Deut. 23. 2.

VIII. *Ut epiſcopi cautionem ſimoniacam non exigant ab iis quos promovent ad ſacros ordines.*

Ad abolendam etiam ſimoniæ corruptelam, quæ in his partibus inolevit, videlicet quod epiſcopi clericos ad ſacros ordines promovendos nolunt aliquatenus promovere, niſi prius præſtito juramento, vel alia cautione, quod ratione tituli patrimonialis, vel alterius minus idonei, ipſos, vel eorum non impediant ſucceſſores: diſtrictim inhibemus ne talia præſumant de cetero attentare. Quod ſi fecerint, a celebratione ordinis noverint ſe ſuſpenſos: quia ſanctius eſt in ordine ſacerdotii, paucos quam multos malos habere miniſtros, ſicut eſt in Lateranenſi concilio conſtitutum.

Anno Christi 1233.

IX. *Ut archidiaconi habeant zelum animarum.*

Præcipimus ut tam epiſcopi, quam alii, præficiant tales archidiaconos, qui zelum animarum habentes ſufficiant prædicare clero & populo verbum Dei.

X. *De legendis conſtitutionibus.*

Legantur conſtitutiones contra injuſte excommunicantes, ſcilicet: *Sacro approbante concilio*: & *Sub interminatione divini judicii*. Sicut ſcribit nobis dominus Papa: Ubi non eſt gubernatio, populus corruet, & eccleſia ſine rectore pervia eſt in temporalibus & ſpiritualibus detrimentis.

Concil. Later. cap. 47. Ibid. cap. 49.

XI. *De patronis eccleſiarum.*

Unde omnibus religioſis, Capitulis, & aliis perſonis, qui tenent eccleſias parochiales, ad eorum donationes ſpectantes, auctoritate qua fungimur diſtricte præcipimus, quatenus uſque ad feſtum omnium Sanctorum proxime venturum, ſuis diœceſanis epiſcopus rectores, ſeu perpetuos vicarios, & idoneos vita & ſcientia, ad eaſdem eccleſias repræſentent, ut ab eis curam recipiant animarum: congrua tamen prius ipſis quæ ſibi ſufficiat, & in ſuis aſſignata de ipſarum proventibus portione, juxta canonum ſanctiones, quam portionem debeat & poſſit diœceſanus epiſcopus merito approbare. Quod ſi forte infra præſcriptum tempus, in auditum noſtrum exſecutioni diſtulerint demandare: diœceſanis epiſcopis in virtute obedientiæ præcipimus, ut ſine dilatione vice noſtra fideliter exſequantur, contradictores & rebelles, &c. Quod ſi id epiſcopi efficere neglexerint, per menſem ab ingreſſu eccleſiæ noverint ſe ſuſpenſos. Si vero epiſcopi tales eccleſias habuerint, & infra præſcriptum tempus perpetuos vicarios non inſtituerint: in eiſdem donationi noſtræ dictas eccleſias reſervamus.

XII. *De beneficiis quæ curam habent animarum.*

Quicumque habent curam animarum, ad ordinem ſacerdotum promoveantur, ubi citius poterunt commode promoveri. Et qui ordines tempore congruo recipere derrectaverint, ad hoc per ſubtractionem beneficii compellantur: ut qui honorem refugerint appetere, mittantur ad quæſtum. Quod ſi eccleſia parochialis præbendæ vel dignitati ſit annexa; neceſſe habet (quod oportet in majori eccleſia deſervire) vicarium perpetuum & idoneum in parochiali eccleſia præſentare epiſcopo, qui congruam habeat de parochiali eccleſia portionem. Quod ſi facere neglexerit, elapſis ſex menſibus inſtitutione dictæ eccleſiæ ea vice noverit ſe privatum. Volumus igitur & diſtricte præcipimus, ut quælibet parochialis eccleſia proprium habeat & perpetuum ſacerdotem, qui perſonaliter deſerviat in eadem. Ita

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233. *Lateran. IV. cap. 29.*

quod unica perſona una parochiali eccleſia ſit contenta, ſtatutum concilii recolens, quo cavetur: ut quicumque receperit beneficium habens curam animarum, vel reſidentiam annexam, ſi prius tale beneficium obtinebat, eo ſit ipſo jure privatus: & ſi forte illud retinere contenderit, etiam alio ſpolietur. Quapropter donationes beneficiorum ſic vacantium noſtræ ſpecialiter donationi reſervamus.

XIII. *De vita & honeſtate clericorum.*

Ibid. cap. 15. & 16.

Circa clericos vero ſæculares præcipimus obſervari conſtitutiones de vita & honeſtate clericorum, editas in concilio generali, quæ ſic incipiunt: *Clerici: A crapula.* Adjicimus etiam & diſtrictius inhibemus, ne aliqui clerici, qui volunt gaudere privilegio clericali, cultellos acutos, enſes vel lanceas deferre præſumant: vel armis impugnativis quibus vis infertur, non utantur: niſi forte tempore guerræ. Inhibemus, ne aliqui canonici ſæculares ſtallum in choro, vel vocem habeant in capitulo, niſi fuerint in ſacris ordinibus conſtituti, niſi ex cauſa cum eis ab epiſcopo fuerit diſpenſatum.

XIV. *De obſervantia regularium.*

Tria ſunt de ſubſtantia regularis profeſſionis: ſcilicet, abdicatio proprietatis, continentia carnis, obedientia regularis. In his tribus & ceteris obſervantiis, per quæ conſervatur ordo, & diſciplina regularis, tam monachi, quam canonici regulares, & moniales, in ſilentio, & in parcitate cibi, profeſſione facienda, infirmaria, in eleemoſynis, hoſpitalitate, & aliis ſuam magiſtram ſequantur regulam, ſecundum quam vivere ſunt profeſſi, & ſine cujus obſervatione non ſunt in ſtatu vel ordine ſalvandorum. Verum quia de proprietate & veſte prædictorum eſt ſcandalum in clero & populo: breviter tangimus, quæ de proprietatibus a domino Innocentio ſunt ſtatuta. Prohibemus itaque in virtute obedientiæ ſub obteſtatione divini judicii, ne aliquis religioſorum proprium poſſideat. Sed ſi quis aliquid habeat proprium, incontinenti reſignet. Si vero poſthæc proprietatem aliquam fuerit deprehenſus habere, regulari admonitione præmiſſa, de monaſterio expellatur: nec recipiatur ulterius, niſi pœniteat ſecundum monaſticam diſciplinam. Quod ſi proprietas apud quemquam inventa fuerit in morte ipſa: cum ea in ſignum prædonis, ſecundum ſtatuta beati Gregorii, extra monaſteria ſubterretur. Nec etiam [a] temperet abbas, vel aliquis ſuperior, [b] qui ſuper habenda proprietate poſſit cum aliquo monacho, vel regulari canonico diſpenſare: quia abdicatio proprietatis, ſicut cuſtodia caſtitatis, adeo eſt annexa regulæ monachali, ut contra eam nec ſummus Pontifex poſſit [c] indulgentiam indulgere. Immo tales in præcipuis feſtivitatibus excommunicationis vinculo innodentur. Quod ſi abbas, vel alii ſuperiores, in his corrigendis negligentior exſtiterit: correctio ad epiſcopum devolvatur, abbatibus nihilominus de negligentia puniendis.

[a] *al.* eſtimet.
[b] *al.* quod.
[c] *al.* licentiam.

XV. *De veſtibus abbatum & monachorum.*

Abbas & monachi ſecundum regulam beati Benedicti veſtes habeant, de quarum colore aut groſſitudine non cauſentur: ſed quales inveniri poſſunt in provincia in qua habitant, aut quod vilius poteſt comparari.

XVI. *De veſtibus canonicorum regularium.*

Canonicis etiam regularibus prohibemus, ne ſit eorum habitus notabilis vel reprehenſibilis: nec affectent veſtibus placere, ſed moribus. Secundum ſtatuta concilii [a] Avenionenſis & [b] Montiſpeſſulani, capis, tunicis, & palliis, caligis de aliqua bruneta, clara, vel nigra, nec etiam ſtamine forti, vel alio colorato panno, vel ſumptuoſo, vel aliquo ſerico de cetero non utantur: ne ſordes animo contrahat pretioſæ veſtis nimius apperitus, nec accipiant monachi vel alii clerici regulares a ſuo majore, vel aliquo alio, aliquam pro veſtibus pecuniæ quantitatem, quia ex hoc datur eis materia proprium retinendi: ſed omnes, tam majores quam inferiores, de eccleſiæ veſtiario veſtiantur.

ANNO CHRISTI 1233.
[a] *Anno 1209.*
[b] *Anno 1214.*

XVII. *De cuſtodia clauſtri.*

Clauſtrum quoque diligenter obſervetur ut claudatur, ut re & nomine clauſtrum valeat appellari. Nec milites vel etiam laïci clauſtrum vel officinas monaſterii introëant, niſi cauſa exſequiarum, & in proceſſionibus: & hoc ſi fieri conſuevit: vel neceſſitate alia evidenti.

XVIII. *Ut fiat lectio ad menſam, & quotidie capitulum teneatur.*

Illud etiam expreſſius duximus exprimendum & ſtatuendum, quod omnes regulares infra monaſterium habeant & audiant lectiones ad menſam. Item præcipimus, quod in clauſtris regularium, ſingulis diebus capitulum teneatur, ubi ſupra exceſſibus fiat proclamatio & correctio regularis: & in conventualibus eccleſiis, & præcipuis feſtivitatibus, fiat ſermo.

XIX. *Ne exeant vel vagentur ſine licentia.*

Omnes etiam qui non habent officium ſpeciale, vel neceſſitatem aliam, ab hora capituli uſque ad tertiam, ſedeant in clauſtro aſpicientes quæ in regula legenda ſunt vel cantanda: nec exeant vel vagentur, ſine ſui majoris licentia ſpeciali.

XX. *Ut mandatum fiat pauperibus.*

Item conſulimus, ut mandatum pauperibus, ſaltem in hebdomada, ſemel fiat: ſicut in monaſteriis ordinatis fieri quotidie conſuetum eſt.

XXI. *Ut in monaſteriis ſint magiſtri, qui Grammaticam doceant minores.*

Quia vero cœcitas ignorantiæ in iſtis partibus nimium prævaluit: ſtatuimus ut in ſingulis monaſteriis conventualibus abbates, priores, & præpoſiti conventuales, infra ſepta monaſterii teneant magiſtrum ex ſuis, vel alium clericum ſæcularem, qui minores, & alios indoctos in Grammatica valeat edocere.

XXII. *De non conferendis beneficiis in laicos.*

Quidam etiam, ut intelleximus, ſe & ſua conferunt monaſteriis, ſub ſpe ut ipſis poſtmodum eccleſiaſtica beneficia conferantur: quod omnino damnabile eſt propter maculam ſimoniæ: & tales beneficio privandos decernimus, quod pro pecunia ſunt adepti. Taliter vero beneficia conferentes, illa vice donandi poteſtate priventur, & ad diœceſanum epiſcopum donatio eorum devolvatur. Nec ipſi, tales recipiant ad curam animarum. Neque abbas, nec prior, nec monachus alterius monaſterii teneat prioratum: niſi per electionem canonicam ad conventualem prioratum, in quo prof ſſus non fuit, fuerit advocatus.

XXIII. *Ut vina non vendantur, & perſonæ turpes non introducantur infra ambitum monaſterii.*

De his quæ vidimus & audivimus, teſtimonium

Digitized by Google

Anno Christi 1233.

perhibemus: quod quidam monachi, & maxime A exempti, intra fines legationis noſtræ, eccleſiæ cujuſdam libertatis [a], intra ambitum monaſterii faciunt certis temporibus anni vendi vina ſua & pro medio quæſtu & turpi introducunt, vel introduci permittunt: perſonas turpes & inhoneſtas, vel hiſtriones, jaculatores, talorum luſores, & etiam publicas meretrices. Quod ut de cetero nuſquam fiat, ab aliquibus exemptis perſonis, vel aliis arctius inhibemus. Quod ſi hujuſmodi perſonas inhoneſtas introduxerint, vel luſores talorum aut potatores nomen Dei blaſphemantes introduci permiſerint, illi qui monaſterii exteriora miniſtrant officia, ab ingreſſu eccleſiæ noverint ſe ſuſpenſos, maxime cum libertate ſua libere uti poſſint, abſque abuſu & introductione talium perſonarum.

[a] Forte addenda vox, obtentu: & pro, secundum, ecclesiastica.

XXIV. *Ut laïci non admittantur ad prebendas.*

Diſtrictius quoque mandamus, quod in nulla eccleſia laïci recipiantur in donatos ad præbendam panis & vini, de quorum turpi converſatione ſcandalum generetur. Quod ſi qui tales recepti inventi fuerint fornicatores, adulteri, & alias criminoſi, poſt monitionem competentem, niſi exceſſus ſuos correxerint, perpetuo beneficio careant memorato.

XXV. *Ut nullus monachus ſit ſolus in prioratu.*

Anno Christi 1233.

Quia parum eſt promulgari ſtatuta, niſi ad obſervationem eorum arceantur improvidi tranſgreſſores, cum ſit cautum ut nullus monachus in prioratu ſolus exiſtat, ſed tres vel quatuor inſimul commorentur, fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus in terris tuæ legationi commiſſis facias firmiter obſervari contradictores, &c. Hujus igitur auctoritate mandati præcipimus, ut nullus monachus in aliquo prioratu ſolus exiſtat: ſed tres vel quatuor ibidem commorentur. Nolumus autem quod pravi monachi ſint de illis tribus B vel quatuor monachis, qui debent in prioratu commorari; ſed in clauſtro mittantur, & diſciplinis regularibus inſtruantur.

XXVI. *Ut renovetur juramentum de pace ſervanda.*

Item præcipimus & mandamus, ut a decimo quarto anno, & ſupra, ad pacem ſervandam & cuſtodiendam compellantur de novo jurare: archiepiſcopis & epiſcopis, & aliis prælatis, injungentes expreſſe, ut ubi expediens fuerit, violatores & fractores pacis, & raptores & conſpiratores, etiam ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, excommunicari faciant publice in eccleſia.

CONCILIUM NYMPHÆÆ IN BITHYNIA,

ubi actum fruſtra de concordia Græcorum cum Latinis, menſe Aprili, anni MCCXXXIII.

1233.

ANNO *Domini MCCXXXIII. miſſi ſunt a Gregorio Pontifice ad CP. Patriarcham apocriſarii quatuor, duo ex* C *ordine Prædicatorum, Hugo & Petrus; totidem ex Minorum familia, Aymo & Radulfus: qui de concilianda utraque eccleſia ſerio agerent. Hi poſt diſceptationes aliquot, de proceſſione Spiritus ſancti, deque azymo, Nicæa cum Græcis habitas, Conſtantinopolim diſceſſerunt, exſpectaturi quid Patriarcha CP. ſtatueret in ſynodo cum Jeroſolymitano, Antiocheno, & Alexandrino, quos evocaverat; cum non ſua tantum, ſed illorum etiam res ageretur. Invitati ſunt deinde apocriſarii ad eandem ſynodum Laſchare primum, deinde Nymphæa ad Pontum Euxinum in Bythinia indictam: eoque, cum ſæpe recuſaſſent, tandem multorum, ac præſertim Imperatoris rogatu, profecti ſunt. Quæ fuſe omnia narrantur a Vadingo in Annalibus Minorum, accepta ex Cencii Camerarii codice Vaticano.*

De Comitio ipſo hæc idem refert, quæ ſic ex eodem Cencio in D *compendium redigit.* Feria, *inquit*, ſecunda poſt Paſcha, congregatis prælatis in domo patriarchæ CP. vocati ſunt ad cœtum apocriſarii, in quo propoſuerunt quid actum ſit Nicææ, & quomodo propter pacis & unionis deſiderium patenter tulerint, ut convocarentur præcipui Orientis prælati, quomodo vaſta terræ mariſque ſpatia emenſi ſunt, qualiter etiam tot vitæ diſcrimini bus ſemet expoſuerunt, eo ſolo fine, ut fraternitatis & unitatis vinculo Græci cum Latinis coirent: neque ſe velle, ut a capite res tota inciperetur, ſed a ſecunda adhuc indiſcuſſa quæſtione de ſacramento altaris, originem ſuſciperet collatio. Illi e contra contendebant, rem totam a capite coram ipſis agitandam: incipiendumque, tamquam a potiori dubio, a proceſſione Spiritus ſancti. Sed in eam ventum eſt ſententiam, ut recitaretur quid Nicææ geſtum ſit, deinde diſputaretur de azymo & fermentato: & ſi quid dubii ſupereſſet theologis Nicænis, aliiſve de proceſſione Spiritus ſancti, redigeretur in ſcripta, & utrimque offerretur. Archiepiſcopus autem Samaſtriæ in Flagonia Ægyptiacæ regionis, neſcio quid commentus eſt duplicis ſacramenti Euchariſtiæ, in ſuperioribus litteris pontificiis, quas apocriſarii detulerant Conſtantinopolitano. In cujus dubii explicatione, & tenaci hujus contradictione, nonnihil temporis inſumptum eſt. Tandem poſt multas diſceptationes, & querelas hinc inde exhibitas de injuriis exceptis & prætenſis per utriuſque fidei viros in odium profeſſionis Græcæ & Latinæ, tandem contendentibus Græcis, & ſubſcribentibus patriarchis, ſingulique prælatis, præcipue

Concil. Tom. VII.

præfato Archiepiſcopo Samaſtriæ, hæreticum eſſe, & in viam perditionis abire, qui dixerit poſſe confici in azymis: pactum eſt, ut illi fidem hanc ſuam circa conſecrationis materiam, apocriſarii etiam ſuam circa proceſſionem Spiritus ſancti ſcriberent, & ſcriptam traderent. Data utrimque ſcripta hæc, quæ ſubminiſtramus ad controverſiæ clariorem notitiam, & rei actæ a Pontificiis auctoritatem.

PROFESSIO FIDEI

Græcorum, qui convenerant in ſynodo, Nymphæa celebrata, circa materiam, in qua conficiendum erat ſacramentum altaris.

QUæſierunt a nobis honorabiliſſimi apocriſarii ſanctiſſimi Papæ antiquioris Romæ, ſi poſſunt conficere azymoton, hoc eſt, ſacrificium corporis Chriſti in azymis? Et reſpondimus, impoſſibile eſſe hoc hominibus volentibus ſequi novam gratiam, propter eam quam a principio traditionem Salvator tradidit ſanctis ſuis diſcipulis & apoſtolis, per fermentatum panem ſecundum tenorem evangeliorum. Tradiderunt autem & ipſi hujuſmodi myſterium, quale & ipſum acceperunt ſecundum ſermonem magiſtri Pauli ſcribentis ad Corinthios, ſic: *Fratres:* 1. Cor. 11. *ego accepi a Domino, quod & tradidi vobis: quoniam* E *Dominus Jeſus, in qua nocte tradebatur, accepit artos, & gratias agens fregit, & dixit: Accipite & comedite, hoc eſt corpus meum, quod pro vobis frangitur: hoc facite in meam commemorationem. Similiter & calicem poſtquam cœnavit, dicens: hic calix novum teſtamentum eſt in ſanguine meo: hoc facite quotieſcunque bibetis, in meam commemorationem. Quotieſcunque enim comeditis panem hunc, & hunc calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis.* Quia ergo, ſic & nos accepimus a bonæ famæ apoſtolis, ſicut & ipſi acceperunt a Chriſto, & ſic tenent quatuor eccleſiæ diœceſes

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233.

orbis usque nunc. Æstimamus autem, quod & dicecesis antiquioris Romæ, & sic accepit, & tenebit. Propter hoc dicimus, quod non potest consummari sacrificium per azyma, ut azymo per se existente, cujus typus cessavit legalis servitutis. Et hæc quidem scripsimus, quasi in compendio secundum apocrisariorum voluntatem, non patientium audire latius. Si autem quærantur a nobis auctoritates, & probationes sermonis nostri, tunc dilatabimus, & a veteri & a novo Testamento. Mense April. Indictione VII. Chartophylax sanctissimæ magnæ Dei ecclesiæ Constantinopolis, ex præcepto sanctissimorum patriarcharum, Universalis, & Theupolitanæ magnæ Antiochenæ, & eorum qui cum eis aderant, præsulum, subscripsi.

Lecta est publice hæc fidei professio in ipsa synodo: deinde tradita venerabilibus apocrisariis, qui ad eamdem responderunt, prout infra subjiciemus. Deinde suam tradiderunt prius lectam coram omnibus professionem circa Spiritus sancti processionem tenoris subsequentis.

PROFESSIO FIDEI

Apocrisariorum sanctissimi domini Papæ, circa processionem Spiritus sancti a Patre Filioque.

[a] *Exstat supra, Græce & Latine, pag. 157. 158.*

PAter perfectus Deus est[a], &c.

Tradito scripto patriarchæ Constantinopolitano, cœperunt agere de porrecta sibi fide Græcorum circa sacramentum altaris, & interrogare quo ducti fundamento asserebant consecrantes in azymis, seu azymatos, ut illi consueto nomine vocabant, esse in via perditionis: & cum omnes essent in partibus, appellabant ad codices sacros & sanctos Doctores. Sed vel nulli ibi supperebant Græcis tunc libri, vel porrigere nolebant: ita ut ipsa petentibus Biblia non liceret habere. Ultra itaque instantibus apocrisariis, ut Græci traditæ fidei rationem redderent, illam tradiderunt, se Christum in consecratione imitari. Cum vero amplius quæreretur, unde constaret Christum in azymis celebrasse? responderunt: ex Evangelio, ubi habetur quod *Dominus accepit ἄρτον, & fregit.* Ἄρτος autem contendebant significare panem perfectum, panem levatum, panem fermentatum. Hic sibi hærendum judicarunt apocrisarii, & ostendendum vel ex ipsa Græcorum confessione, ἄρτος non semper significare fermentatum: & aliquando poni per se dictionem, aliquando cum adjuncto: neque semper absolute positum idem cum eadem proprietate significare; sed & sæpissime solum panem in communi; propterea que in evangeliis Latinis recte translatum pro ἄρτος panem. Confirmaruntque veram & doctam hanc solutionem ex Levitici cap. 7. in lege hostiæ pacificorum, ubi habetur azymus ἄρτος, & ἄρτος fermentatus; atque hinc sequi azymum & fermentatum se habere, tamquam differentias specificas, vel accidentales, verbi ἄρτος: atque ita dictionem illam per se absolute positam, utrique tam azymo quam fermentato pani æque convenire: neque enim genus magis proprie prædicatur de una specie quam de alia.

Deinde quod allegarunt Græci de facto & exemplo Christi, refutarunt ex illo loco Matthæi: *Prima die azymorum accesserunt ad Jesum discipuli, dicentes: Ubi vis paremus tibi comedere Pascha?* Cui objectioni responderunt ex Joanne Chrysostomo, per primam diem azymorum intelligi primam diem ante azymos. Admiserunt illi ita explicasse Chrysostomum, attamen amplius addidisse, & veram Latinorum ibidem confirmasse sententiam, ita adjungendo: Prima die ante azyma: Consueverunt enim semper a vespere dies numerare, & eam commemorat, in cujus vespere pascha erat immolandum, &c. Ergo in illo vespere fuerat Pascha Judæorum, & fuit eis prohibitum, ne fermentum vel fermentatum haberent in domibus suis, vel in omnibus terminis vicinis. Ita enim legitur Exodi 12. *Septem diebus azyma comedetis, in prima die non erit fermentum in domibus vestris. Quicumque comederit fermentatum, peribit anima illa de Israël, a primo die usque ad septimum.* Ex quo inferunt per optimam consequentiam, Christum Pascha suum in azymis celebrasse, quia legem observavit usque ad ultimum vitæ suæ terminum: & expresse habent Chrysostomus citatus & Epiphanius. Hinc argumentum ad hominem deduxerunt, ex illis verbis, quæ in scripto Græci porrexerunt, dum absque salutis detrimento dixerunt non posse in alio pane confici sacramentum, quam in illo in quo Christus consecravit: nam ex dictis apparebat Christum in azymis celebrasse. Ergo inferenda erat illa consequentia: Græci nullatenus possunt conficere in fermentato, quod tamen publica protestatione caverunt, se non velle inferre, nec dicere: cum illorum hunc cultum vel ritum non condemnabant pontifices, neque ecclesia Latina, immo tolerabat, sed & probabat; atque ita similiter debuisse eos facere circa ritum Latinorum, non condemnando eos, uti faciebant, pro hæreticis azymitis.

Ut vero apertius eorum, quæ dicebant, veritas constaret: institerunt ut producerentur codices sanctorum patrum Græcorum (quibus illi magis adhærebant) in medium. Quos cum habere non poterant, memoriter cœperunt hæc quæ sequuntur ex Chrysostomo & aliis recitare. Ex homilia 81. (secundum recentiores editiones est 82.) Joannis Chrysostomi in Matthæum resumpserunt superius objecta verba, quæ prosecuti sunt (ex illius temporis, vel sua translatione) in hunc modum. Explicans sanctus Doctor illa verba Evangelistæ: *Prima die azymorum venerunt discipuli ad Jesum*: ita ait: Prima azymorum erat, quæ ante azyma dicebatur: consueverunt enim semper a vespere numerare diem; & eam commemorat, in cujus vespere Pascha erat immolandum. Quinta enim Sabbati accesserunt, & hanc hic quidem, quæ ante azyma erat, vocat ipse diem, in qua accesserunt. Alius vero sic ait: *Venit dies azymorum, in qua oportebat immolari Pascha.* Venit, hoc est, in azymis erat, vesperam scilicet illam commemorans: a vespera enim incipiebatur, propter quod unusquisque Evangelistarum addidit, quando immolabatur Pascha. Item, quod Jesus observabat legem in cœna, & ritum Judæorum, probat idem Chrysostomus, dicens in eadem homilia: Propterea autem venit ad Pascha, per omnia ostendens usque ad ultimum diem, quod non erat contrarius legi. Et homilia octuagesima secunda (in recentioribus editionibus octuagesima tertia,) ait: Quod autem tempore Paschæ mysterium consummabat, illud fecit, ut discas undique etiam veteris testamenti ipsum esse latorem; & omnia quæ in veteri lege sunt, propter hanc novam fuisse figurata, & propter hoc ibi figuræ veritatem imponit. Vespera autem implerionis temporum argumentum erat, & quod ad ipsum de cetero, ut ad finem omnia respiciunt. Item Epiphanius Cypri in opere quod Panarium inscribitur, in tractatu contra Ebionitas, sic ait: Quomodo carnium comestione non statim eorum dementia redarguetur? Primo, Domino

Matth. 26.

Exod. 12.

Matth. 26. Chrysost. in Matth.

Luc. 22.

Epiphan. Panar.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233.

» comedente Paſcha Judæorum: Paſcha autem Ju-
» dæorum erat ovis & azyma, carnes ovis aſſæ igne,
» ſicut diſcipuli ſui ei dicunt: Vbi vis paremus tibi
comedere Paſcha? Et ibidem contra Marcioniſtas
in redargutione ſeu confutatione ſexageſima prima,
» quæ ita incipit: Nubem ſagittarum contra te, &c.
» ubi poſt pauca, inquit: Contra te, o Marcion, in-
» duxiſti multis modis redargutionem, magis autem
» ab ipſa veritate coactus. Paſcha enim antiquum,
» nihil aliud erat, quam ovis immolatio, & carnium
» comeſtio, animatorumque perceptio cum azymis.
» Et poſt paucula: Quod enim tu deteſtaris carnium
» conteſtionem, Dominus Jeſus cum ſuis diſcipulis co-
» medit, faciens Paſcha ſecundum legem. Et ne di-
» cas, quod quia facturus erat myſterium, hoc præno-
» minavit dicens: Volo vobiſcum comedere Paſcha.
» Ut enim per omnem modum te confundat veritas,
» non in principio facit myſterium, ut non neges; ſed
» poſtquam cœnavit, accipiens hæc, & dicens; hoc eſt
» hæc & hæc: & non reliquit locum malignitati.
» Oſtendit enim quod poſtquam comedit Paſcha Ju-
» dæorum, id eſt, poſtquam cœnavit, venit ad myſte-
» rium.

Renuentibus autem Græcis plures audire auctoritates ſanctorum, & jam dictis opponentibus locum illum Joannis: *Non introierunt Judæi in prætorium, ut non contaminarentur, ſed ut manducarent paſcha*: reſponſum fuit ab apocriſariis, nequaquam id vel leviter credendum, ut Joannes ceteris contradixerit Evangeliſtis: quare verba illa, *ut comederent paſcha*, ita explicanda eſſe dixerunt, ut ſcilicet comederent cibos Paſchales, ſic enim alias in veteri Teſtamento verbum hoc *Paſcha* ſumebatur. Atque ſuperiora dicta ſunt Luna decima quinta. In his ſeſſionem protraxerunt uſque ad profundam noctem, donec diſſolvente cœtum Imperatore, receſſerunt.

Præterlapſi ſunt aliquot dies, quibus nihil diſputatum eſt, agente clam Imperatore cum apocriſariis de ſuavi aut faciliori quopiam modo iniundi fœderis & unitatis inter utramque eccleſiam. In illam tamdem ineptam & ridiculam abiit ſententiam: ut communiter contingit in principibus ſæcularibus, qui controverſiis eccleſiaſticis temere ſe immiſcent. Domini ſæculares inter ſe contendentes de rerum dominio, hinc inde aliquid ſui juris relaxant, & quiſque partim cedit cauſæ, ut tandem optata pace fruantur. Ita hic agendum judicarem: videlicet ut ſuam de proceſſione Spiritus ſancti opinionem miſſam facerent Latini, & ex ſymbolo ſuiſque libris expungerent verbum *Filioque*, permittentes ut Græci in controverſia hac eodem modo, quo prius, ſentirent. E regione vero Græci approbarent conſecrationem Latinorum in azymis, neque amplius eos hæreticos propter hoc proclamarent; ita ut in duobus punctis controverſis unaquæque pars unum probaret, alterum condemnaret. Animoſe & aperte ſignificarunt apocriſarii, in quanto vir alias, ut ſcribunt, bonus & unionis ultra modum cupidus verſaretur errore: idque ſibi ſciendum eſſe, ob nullum lucrum rei, aut provinciæ, quantumvis magnæ, eccleſiam Romanam catholicam iota unum aut apicem fundatiſſimæ ſuæ fidei mutaturam; neque ullo modo uniri poſſe cum Græca, niſi hæc prius abjectis & condemnatis erroribus, præcipue circa illud punctum de proceſſione Spiritus ſancti, omnes ſuos libros, in quibus doctrinam illam perſuaſit, aut ſcripſerit, condemnaverit, ignique tradiderit. Quod vero attinet ad conſecrationem in fermentato, Græcam eccleſiam non propter hoc rejici aut condemnari a Latina; neque velle ab eadem condemnari propter azymum, dum licite unaquæque in utroque conſecrat panem.

Audiens hæc Imperator animo concidit, omnem unionis ſpem exuens: quia perſpectam habebat ſuorum tenacitatem, ob nimiam propriæ opinionis prælationem, quos nullo modo vel prece ſciebat eo ducendos ut Latinis cedere, aut alte impreſſis valedicere vellent ſententiis. Idque ipſo facto ſequenti cognovit die, dum habitum cum apocriſariis referret colloquium. Adeo enim commoti & indignati ſunt, ut magno exorto murmure fremuerint in apocriſarios; & ſecreta contra eos inierint conventicula, ut illos confunderent. Monuerunt vero die Mercurii tertiæ poſt paſcha hebdomadæ, ut ſequenti die Jovis ad concilium accederent pro unanimi hinc inde ejuſdem diſſolutione: neque enim jam videbatur decere ut ulterius cogeretur. Accedentibus illis, invenerunt univerſam plebis multitudinem congregatam, & apertis januis ſediſſe in atrio Patriarcham, coacto in ampliori illo parulo loco concilio. Sedentibus vero alta voce coram omnibus dixit Patriarcha: Dum ſpes erat unionis, omnem vobis loquuti ſumus pacem, omnem exhibuimus amorem: modo vero ſpe fruſtrati quid agamus neſcimus. Veſtram nobis de Spiritu ſancto dediſtis fidem in ſcriptis: vultis in eam per gentes, nationes, & provincias noſtras promulgemus, quæ hic coram aſtantibus & vobis, dum placeat, volumus ut recitetur? Illis reſpondentibus ſibi hæc valde placere, neque quidquam amplius optare, quam ut ubique diffundatur & legatur Romanæ eccleſiæ vera doctrina: ſtatim unus ex grandævis conſiliariis univerſam definitionem apocriſariorum perlegit.

Poſt hæc, contra lecta, & in favorem ſuæ opinionis Græci quaſdam protulerunt ſanctorum Patrum auctoritates. Primo Damaſi Papæ dicentis; Quicumque non credit Spiritum eſſe a Patre proprie, anathema ſit. Cui reſponſum ab apocriſariis: Nos credimus Spiritum ſanctum proprie eſſe a Patre, & qui hoc non crediderit, anathematizetur. Adjungimus etiam eſſe Spiritum ſanctum a Filio proprie, ſicut dicit beatus Cyrillus, quem jam oſtendimus ita ſcripſiſſe; & qui ita ſimiliter non credit, anathematizetur. Aliam objecerunt ex Baſilio, vel ex alio quopiam patre Græco auctoritatem in hunc ſenſum, quod Spiritus ſanctus erat a Patre, & non aliunde. Quam etiam libenter admiſerunt apocriſarii; dicentes verum dixiſſe, non aliunde, id eſt, non de alia ſubſtantia eſſe Spiritum ſanctum. Alia plura conglomerarunt hujuſmodi loca ſanctorum Patrum, obſcuriora & minoris efficaciæ: quæ nullo negotio apocriſarii diſſolvebant. Exorto tunc magno murmure & tumultu in populo, Patriarcha manu & voce ſilentium indixit, timentibus ſibi apocriſariis ab infreni & ſeditioſo populo. Ut tamen pacatus eſt, & a murmure ceſſavit, dixerunt alta voce apocriſarii: Creditis Spiritum ſanctum procedere a Filio, vel non? Reſpondit pro omnibus unus patriarcha: Credimus quod non procedat a Filio. Et ſubjunxerunt: Sed beatus Cyrillus, qui præfuit tertio concilio, anathematizat omnes, qui hoc non credunt: ergo vos eſtis anathematizati. Item vos creditis & dicitis, quod corpus Chriſti non poteſt confici in azymo; ſed hoc eſt hæreticum. Illi commoti de dure condemnatis illorum ſententiis, apocriſarios, fautoreſque vel ſectatores illarum opinionum, conclamabant hæreticos, & excommunicatos.

Facta itaque magna ſeditione & tumultu, receſſerunt apocriſarii, caventes ſibi: & antequam prandierent, inſtanter egerunt cum Imperatore de obti-

ANNO CHRISTI 1233.

nenda regrediendi facultate; videntes se nihil potuisse proficere, nec spem ullam supereſſe de flectenda gente duræ cervicis, & in suis erroribus pertinaci. Venia itaque obtenta, (dolebat enim Imperator rem infectam mansisse, atque ad contentionem seditionemque processisse:) summo mane sequentis diei Sabbati recesserunt a Nymphæa, datis sibi itineris ducibus & comitibus: & postridie venerunt ad villam Calami, ubi supervenerunt cursores nuncii, missi ab Imperatore & a patriarcha. Imperatorius omnia eis bona precabatur, & felicem itineris terminum: significabat vero sibi displicuisse, ita latenter & ex abrupto abiisse insalutaris patriarchis, & ceteris in synodo congregatis. Cui illi, festini sui recessus justas exposuerunt causas: quas poterant, maximas gratias agentes Imperatori ob singularia in eos beneficia. Patriarchales vero nuncii se a concilio missos dixerunt, ut professionem seu definitionem fidei circa processionem Spiritus sancti, porrectam ab apocrisariis, eisdem redderent, reperetentque quam Græci tradiderant circa Eucharistiæ sacramentum. Respondernnt apocrisarii propterea se illis definitionem dedisse, ut remaneret in memoriale fidei & doctrinæ ecclesiæ Romanæ, scirentque universæ Græcorum ecclesiæ, quid credere & docere deberent circa illum articulum. Scriptum vero vestrum, inquiunt, circa sacramentum altaris volumus nobiscum deferre, ut Latinorum ecclesiæ ac sanctissimo domino Papæ certius constet in quo errore versamini, neque ab eo vos velle discedere. Instiierunt tamen nuncii de scripto reddendo per biduum: quod dum habere non poterant, tulerunt excommunicationis sententiam in omnes comites & duces apocrisariorum, prohibentes sub anathemate, ne quisquam eis esset auxilio aut consilio. Illi frustra tentarunt soli pedites abire; nam post emensa septem vel octo milliaria, ob iter periculosum terræ desertæ & inaquosæ, insidiasque in montibus præparatas: ab Imperatoris nuncio precibus & obsecrationibus revocati, & protestationibus Imperatoris nomine factis, ferme coacti, regressi sunt ad locum unde exierunt. Patriarchales videntes nihil se prece potuisse efficere circa obtinendam, quam petebant chartam, manum admoverunt, vi sarcinas omnes, libros, & quidquid erat supellectilis apocrisariorum minutim investigantes: donec tandem vocatos in partes socios explorarunt, & sub vestibus alligatam originariam scripturam detexerunt, & abstulerunt. Sed translationem vel exemplar Latinum non invenerunt, quod ad Pontificem detulerunt apocrisarii, cujus nos transsumptum dedimus supra. Obtento quod desiderarunt, ad bona verba conversi, dimiserunt eos in pace, dantes eis has litteras patriarchæ Nicæni seu Constantinopolitani, nec non Antiocheni, sive potius universæ synodi, in quibus ad nauseam usque suum errorem de processione Spiritus sancti, conglomeratis sanctorum Patrum auctoritatibus, inculcant.

EPISTOLA SEU PROFESSIO

Patriarcha Nicani, & universa synodi Nymphæa Græcorum, missa ad sanctissimum dominum Gregorium IX.

CRedimus in unam Deïtatem, quæ in Patre, & Filio, & Spiritu sancto adoratur & glorificatur ab omni creatura; imprincipiatam, quantum ad temporale initium; increatam, creaturarum omnium factricem; omnipotentem, super omnia potestatem habentem, & sine fine. Confitemur principium naturale Patrem Filii, & Spiritus sancti: a quo Patre ante omnia sæcula impassibiliter & influxibiliter illuxerunt Filius & Spiritus sanctus: non hoc prius, & illud posterius; sed simul Pater, simul Filius, & simul Spiritus sanctus, æquali honore Filio & Spiritu a Patre procedentibus: Filio quidem nascendo, Spiritu autem sancto procedendo. Neque enim sunt in Trinitate duo fontes, aut duæ radices, aut duo principia, ne & duos Deos confiteamur. Quod vero propter hoc nobis unus Deus est, quidquid adoratur: quia solus Pater est principium, & fons, & radix Filii, & Spiritus; testes omni exceptione majores sunt duo magna ecclesiæ luminaria, sanctus Gregorius Thaumaturgus, & Gregorius Theologus. Quod autem solus Pater principium, & radix, & fons Filii & Spiritus sit, testes absque exceptione sunt prædicti sancti, ac magnus Athanasius, & totum Nicænum generale primum concilium, & Joannes Chrysostomus; & maxime præ his omnibus, qui revelationes cælestes vidit, magnus Dionysius, qui os Pauli factus est, quemadmodum Paulus Christi: quorum testimonia ita se habent. Sancti Dionysii ex epistola super divinis nominibus edita. Est autem & discretio in supersubstantialibus theogoniis non sola quam dixi, quod secundum ipsam unionem inconjuncte conjuncta est, & inconfuse una quæque thearchicarum (*a theos, & archi, quod est principium; vel archos, quod est princeps,*) hypostaseon, (*id est, unaquæque Deïtatis substantia.*) Sed quod in ea quæ in supersubstantiali theogonia, (*id est, a theos, quod est Deus, & gonos, quod est semen; id est, divinum seminium,*) sunt, non convertuntur ad invicem. Solus autem fons supersubstantialis Deïtatis Pater est; non quod Filius Pater sit, nec Pater Filius: unaquæque divina substantia vocabulum suæ proprietatis convenienter servans. Item in sermone illo, ubi de Divinitate conjuncta & abscondita tractat, sic dicit: Quod quidem fons Deïtatis Pater est, Filius autem & Spiritus, theogonicæ Deïtatis sunt, si sic dici decet, rami theophyti, (*id est, a Deo plantati;*) aut velut flores & substantialia lumina, ex sacris Scripturis accepimus. Qualiter autem hæc sunt, neque dicere, neque intelligere possibile est. Item in epistola, in qua de mystica theologia tractat, sic dicit: In exemplis quidem Divinitatis principales proprietates laudavimus, qualiter divina & bona naturæ singularis dicitur; qualiter ternalis: quæ sit quæ in ea dicitur Paternitas & Filiatio, & quid velit significare theologia Spiritus: qualiter ex immateriali & individuali bono præcordialia bonitatis lumina prodierunt, & ab ea quæ in seipso & in seipsis, & in adinvicem coæterna pullulatione sola permanserunt impertita. Hæc quidem tertius decimus apostolus Dionysius, qui solum fontem supersubstantialem Deïtatis Patrem dixit, & quod ea quæ in supersubstantiali theogonia sunt, non convertuntur ad invicem; ita quod & Filius & Spiritus sanctus theogoniam, id est, originem Deïtatis habent, sed in solo eam Patre esse inspiciendam, & ipsum fontem & radicem esse Filii & Spiritus, & luminum emissorem sibi coæternorum & præcordialium luminum, videlicet Filii & Spiritus.

Item Gregorius Thaumaturgus: Si quæratur quomodo unus Deus est, si ex Deo Filius; dicemus, quod juxta principii vocabulum, secundum quod unum principium est Pater. Et post pauca iterum dicit: Si dixerint impii, quomodo non sunt tres Dii tres personæ, & si non unam habeant Deïtatem; dicemus quod Deus principium & Pater est Filii, &

ANNO CHRISTI 1233.

a Dion. de Divin. cap. 2.

a Dion. de myst. theol.

a Gregor. Thaumaturg. in exp. symb. fidei.

ANNO CHRISTI 1233.

ipſe Filius imago eſt & genimen Patris, non frater ejus; & Spiritus ſimiliter Spiritus Dei eſt. Et jam pridem per prophetam David: *Verbo Domini cœli* dicitur *firmaſſe, & Spiritus oris ejus omnem virtutem eorum.* Et iterum dicit: Et propter hoc unus Deus eſt, quia principium Pater eſt: qui autem duo principia in Deitate dicit, duos Deos neceſſe eſt eſſe ut fateatur. Et iterum idem dicit: Perfectus autem eſt Spiritus ſanctus, ex Deo per Filium datus his, qui adoptionis filii ſunt. Hæc ex ſermone, quem de fide edidit idem ſanctus Gregorius, dicta ſunt. Didicit autem iſte ſanctus hujuſmodi theologiam per ſanctum Evangeliſtam Joannem, ad exhortationem beatæ Virginis, ut dicit ſanctus Gregorius Nyſſenus, qui vitam ipſius refert. Doctrinæ autem ipſius verba ſunt talia: Unus Deus Pater Verbi vivi, ſapientiæ ſubſiſtentis, & virtutis & characteris æterni, perfectus perfectæ genitor, Pater unigeniti. Filius unus Dominus, ſolus a ſolo, Deus de Deo, character & imago Deitatis, Verbum ſine principio, Sapientia per quam univerſa conſiſtunt, omnia comprehendens, & virtus totius creaturæ creatrix, Filius verus veri Patris, inviſibilis ex inviſibili, incorruptibilis ex incorruptibili, ac immortalis ex immortali, æternus æterni. Unus Spiritus ſanctus, qui ex Deo exſiſtentiam habet, & per Filium manifeſtatus hominibus innoteſcit, imago Filii perfecta perfecti.

Nyſſen. in vita Thaumaturgi.

Hæc ſunt de revelatione. Quidam vero non intelligentes quid dicunt, vel de quo affirmant: illud quod dicitur, ſolus ex ſolo, ſic calumniantur, quod ſolus Filius a ſolo Patre, tanquam ſi Spiritus non ex ſolo Patre ſit. Veritas autem aliter ſe habet. Solus enim Filius Dei a ſolo Patre eſt: omnes autem hominum filii non a ſolo Patre ſumus, ſed a matre. Singulare in Deitate intelligendum eſt, id eſt, quod non ex aliqua materia conſiſtit, propter immateriale & ſimplex & individuum divinæ naturæ. Duale autem materiale eſt, & de his, quæ materiei ſubjecta ſunt. Solus enim Pater eſt genitor, id eſt, a quo procedit Spiritus ſanctus, vel prolator & *προβολεὺς: & ſolus Filius genimen Patris: & ſolus Spiritus eſt: a Patre procedens, vel proceſſura, & pneuma Patris. Qui autem dicunt a Patre & Filio Spiritum eſſe, dualitatem ſingularitatis genitricem dicunt: quod neque in numero verum reperitur, neque ſimplicis & incompoſitæ naturæ proprium eſt, ſed compoſitæ & materialis. Iſte autem ſanctus, ſicut de Spiritu ſancto ab evangeliſta Joanne didicit, ſic & docuit: & ea idem evangeliſta, ſecundum Gregorium docuit, quæ ipſe in evangelio ſcripſerat. Scripſit ille in evangelio, quod *Spiritus ſanctus ex Patre procedit*: ſcripſit ipſe etiam ut dicatur, *Spiritus veritatis*: ac ſicut ipſe ſcripſerat, ſic ſancto Gregorio revelavit.

*προβολεὺς.

Joan. 15.

Sermo autem de Spiritu ſancto ſic ſe habet: Unus Spiritus ſanctus ex Deo exſiſtentiam habens, & per Filium manifeſtatus hominibus innoteſcit. Vides quare dicitur Spiritus eſſe Filii, pro eo quod per Filium exſiſtit manifeſtatus hominibus. Et deinde ſequitur: Imago Filii perfecta perfecti. Imago autem Patris Filius eſt, & propter incommutabilitatem vel incommutabile ſubſtantiæ, & pro eo quod Patrem mundo manifeſtavit. Dicit in evangelio: *Qui vidit me, vidit & Patrem.* Et iterum: *Manifeſtavi hominibus nomen tuum.* Et iterum: *Ego clarificavi te ſuper terram.* Simili autem modo Spiritus eſt imago Filii. Spiritus enim ſanctus ſuperveniens ad diſcipulos ejus, & implens eos miraculorum gratia, clarificavit Filium in mundo, & innotuit omnibus, quod Deus verus eſſet. Scriptum eſt enim, quod *ipſe me clarificabit, quia de meo accipiet.* Sic enim mundanus rex, qui non poteſt in regno ſuo ſemper præſentialiter adeſſe, & videre, mittit multoties imagines ſuas: homines autem, loco illius ipſas videntes imagines, ſicut ipſum venerantur eaſdem, & ad ipſum honorem transferunt. Sic & Pater cum Filium in mundum miſit, notus factus eſt omnibus hominibus Pater eſſe, & Deus ſine principio: & Filius veniens cum carne in mundum, & illuſiones & paſſiones ſuſtinens, ſepultus fuit, & reſurrexit, & aſcendit in cælum, & miſit Spiritum ſanctum diſcipulis ſuis: ac miraculorum virtute innotuit, quod qui crucifixus & ſepultus exſtitit, & reſurrexit, vere fuit Dei Filius, & verus Deus. Hoc autem quod dicit, *miſit*, nullum perturbet: bonam voluntatem enim pro miſſione poſuit, ſeu notavit. Nam in libro Iſaiæ prophetæ invenitur ipſe dicens: *Dominus miſit me, & Spiritus ejus.* Et hoc qui diligenter legit, intelliget. Uſus eſt autem hujuſmodi teſtimonio magnus Baſilius, ubi contra Eunomium tractat: ac propter hoc & ſanctus Gregorius de Spiritu dixit quod haberet exſiſtentiam ex Deo Patre, manifeſtatus autem fuiſſet hominibus per Filium, ac ad certitudinem manifeſtationis, hujuſmodi ſubjunxit: Sicut & Spiritus imago Filii eſt.

Joan. 14. 16. 17. Ibid. Ibid.

Iſai. 48.

Baſil. contr. Eunom. lib. 2.

Item de geſtis primi concilii. Dixerunt ſancti patres per Leontium ad philoſophum: Accipe unam Deitatem Patris, qui genuit Filium ineffabiliter, & Filii, qui ex eo natus eſt, & Spiritus ſancti, qui procedit ex ipſo Patre. Item de eiſdem capitulum ſexageſimum ſecundum: Addentes ſancti patres dixerunt ad philoſophum de fonte, flumine, & aqua, per Leontium epiſcopum: Illud autem intelligendum eſt, o amice de cetero veritatis philoſophe: quod fontem intelligimus, qui fluvium aquæ generat: omnis enim fluvius, ſicut noſti, fontem habet genitricem: deinde provenit quidem fluvius de fonte aquæ, ſed nullus vocat fluvium fontem, aut fontem fluvium; ſed fons quidem fons nominatur, & fluvius fluvius nominatur, & uterque eadem aqua. Cum autem quis de flumine, aut de fonte aquam haurire voluerit, mutat nomen. Non enim dicit, vade & hauri, & defer mihi fontem aut fluvium; ſed aquam: & una quidem natura eſt; tres tamen perſonæ nominandæ, fons, fluvius, aqua.

Gelaſius Cyzi.

His quoque ſimilia Chryſoſtomus ſcribit in ſermone illo, *Dominus regnavit*, qui ſic incipit: Iterum nobis beati David ſpiritualis cithara, &c. Et exemplum hujuſmodi apertius oſtendit, proponens unum eſſe fontem, & non duos. Magnus vero Gregorius Theologus apertius exemplum hujuſmodi declaravit. Dicit enim in ſermone illo ad Evagrium de Deitate: Sicut ſolaris luminis radii individui, qui habentes naturaliter adinvicem in ſeipſos quamdam habitudinem, neque aliunde ſeparantur, neque ab invicem dividuntur, & uſque ad nos gratiam luminis dirigunt ſive mittunt: eodem modo Filius, & Spiritus ſanctus, duplex Patris radius, & uſque ad nos lumen veritatis adminiſtrant, & Patri uniti ſunt. Ac quemadmodum ab aliquo aquarum fonte duo fluvii manant & poſitione quidem dividuntur: fluenta: adinvicem humoris qualitatem unam & eamdem habent, licet ſpecialiter uterque per ſe fluat: eodem modo prima cauſa Pater, fons vitæ, duplicem quamdam Filii & Spiritus ſancti gratiam nobis mittens, non aliquando in uſia ſuſtinuit paſſionem, neque aliquam diminutionem ſuſtinuit per aliorum ad nos acceſſum: hi uſque ad nos acceſſerunt; & a Patre nihilominus permanſerunt inſeparabiles.

Chryſoſt. in Pſ. 92.

Nazian. orat. 41.

ANNO CHRISTI 1233.

Quia igitur de primo concilio mentionem feci-
mus, producendus eſt etiam magnus Athanaſius, qui
in primo emicuit concilio, de ſermone æternæ eſſen-
tiæ Filii & Spiritus, contra Sabellianos edito, qui
incipit: Fides Judæorum contraria eſt fidei Gentil-
lium. Judæi unum Deum colunt, Gentiles plures;
Judaïſmus oppoſitus eſt Ethniciſmo. Hoc videntes
exemplum, etiam nunc alienati ſumus ab his, qui
ethnizicant ſub nomine Chriſtianiſmi, qui opus Dei
audent theologizare, id eſt, Deum vocare & adora-
re. Separamur autem ab his, qui judaïzant, & qui
Chriſtianiſmum in Judaïſmo corrumpunt: qui dein-
de Deum ex Deo negantes, unum Deum juxta Ju-
dæos dicunt; non ideo quod ſolus non natus, & ſo-
lus fons Deïtatis eſt, propterea dicentes ipſum eſſe
ſolum Deum; ſed tamquam carentem Filio, & ſine
fructu exiſtentem vivi Verbi, & ſapientiæ veræ. Vi-
de & in hoc loco quod ſolus Pater fons Deïtatis
eſt, & quod propterea unum Deum dicimus, quia
unus fons Deïtatis Pater eſt. Si autem & Filius fons
eſt, ſicut quidam dicunt, duo itaque Dii. Item de
diſputatione facta cum Macedonio: Si ponatur ejuſ-
dem eſſe naturæ & Deïtatis Patris & Filii, & Spi-
ritus, qui ex ipſo Patre per Filium effuſus eſt: σεβασμιότης καὶ λατρευτὸς ἀναδείχθήσεται, id eſt, adorabilis,
& cui latria exhibenda eſt, demonſtrabitur. Item
de eodem ſermone: Sicut enim Filius, qui in natura
omnia habens Patris, ſicut Filius, dicit de ſeipſo;
quod *nihil facio a meipſo*, ut bonorum principium
ad Patrem reducat; ſic & de Spiritu, audi illum di-
centem, quod cum omnia in natura Deïtatis, ſicut
Spiritus Dei, haberet, ad cauſativum tamen ipſum
reducit, dicens: *Non loquetur a ſemetipſo, ſed quæ-
cumque audiet, loquetur; & quæ ventura ſunt annun-
ciabit vobis*: & quod: *Ille de meo accipiet*, ſcilicet de
Patre. Item de eodem diſputationis ſermone, dixit
Macedonius: Tria ergo ingenerata dicis? Reſpon-
dit idem ſanctus dicens: ſed non incauſata, nec
etiam ſine Patre. Etenim ingeneratus eſt Spiritus,
ſed non incauſatus: habet enim incauſatum Deum,
cujus Spiritus eſt. Licet, ſi ingeneratus Filius, ſed
non eſt ſine Patre; habet enim Patrem Deum, a
quo & natus eſt: Pater autem & ingeneratus eſt, &
ſine cauſa, & ſine Patre. Idem de eodem: Credi-
mus in unum ingenitum Deum Patrem omnipoten-
tem: Spiritus autem ſanctus & pneuma exiſtens Pa-
tris, ſemper eſt in manibus mittentis Patris, & fe-
rentis Filii. Idem de eodem. Capitulum ſeptuageſi-
mum ſextum, de teſtimoniis Scripturarum de com-
munione ſecundum naturam Patris & Filii & Spiri-
tus ſancti. Quid eſt Deus? principium omnium, ſi-
cut ait Apoſtolus, unus Deus Pater, a quo omnia:
etenim Verbum ex eo generative, & Spiritus ab eo
proceſſive. Item idem ex epiſtola ad Serapionem
miſſa, de Spiritu ſancto: Nonne male ſentientes de
Spiritu ſancto, neque de Filio ſentiunt bene? Si enim
recte de Verbo ſentirent, ſentirent etiam ſane de
Spiritu ſancto, qui ex Patre procedit, & Filii exſi-
ſtens proprius; & ab eo datur diſcipulis, & omni-
bus, qui credunt in eum. Audiant qui bene de Spi-
ritu ſancto non ſentiunt, qualiter neque de Filio be-
ne ſentiunt. Sanum namque intellectum de ipſo ſan-
ctus iſte docet ſic eſſe, ſcilicet, quod ex Patre qui-
dem procedit, proprius autem Filii eſt, tamquam
qui ab eo diſcipulis datus eſt, ac omnibus fidelibus
datur. Sunt etiam & aliæ multæ auctoritates ipſius
ſancti, quæ pro noſtro dogmate faciunt: ſed eas pro-
pter ſermonis prolixitatem prætermittimus. Item de
ſermone ſancti Gregorii Theologi, ubi tractat de
dogmatibus, & inſtitutione epiſcoporum: Servet

Athanaſ. magnus de Sabellii.

Eſt inter opera quæ Athanaſio, & quæ Theodoreto, & quæ Maximo tribuuntur.

Joan. 5.

Joan. 14.

Athanaſ. epiſt. ad Serapion.

Majum. orat. 25.

quidem ſermo meus,[a] quod unus nempe eſt Deus, vel
ad jus cauſatum Filio, &c. Secundum cauſa & Fi-
lio & Spiritui præferentis; non quod compoſiti ſunt
vel diviſi. Ergo ſi propter hoc nobis unus Deus eſt
qui adoratur, quia ſine cauſa, vel ad jus cauſatum
eſt Filio & Spiritui præferentis: qui duas cauſas di-
cis in Trinitate, neceſſitas tibi incumbit duos etiam
glorificare Deos. Cum autem Spiritus non ſit cau-
ſa alicujus conſubſtantialis hypoſtaſeos, nec Deus
etiam eſt, quod blaſphemum eſt; *non dimittitur ei
neque in præſenti, neque in futuro.*

Item in ſermone illo, ubi tractat de Spiritu: No-
bis unus Deus eſt, quia una eſt Deïtas, & ad unum
ea quæ ex eo ſunt reſpectum habent, licet tria di-
cantur: ac nec hoc magis Deus, & illud minus
Deus, neque hoc prius, & illud poſterius; neque de
voluntate dividuntur, neque poteſtate ſeparantur.
Item de eodem. Quandoquidem ad Deïtatem re-
ſpectum habemus, & ad primam cauſam, & ad mo-
narchiam, id eſt, unum principatum, unum eſt no-
bis quod imaginamur. Cum autem ad ea in quibus
eſt Deïtas, & ad ea quæ in prima cauſa ſine tempo-
re, ſimilique gloria ibidem ſunt: tria ſunt quæ ado-
rantur, &c. Ubi ſunt qui male interpretantur, me-
diatum & immediatum? Sanctus enim Doctor iſte
ſimili gloria ex prima cauſa dixit, a Patre videlicet,
Filium & Spiritum ſanctum illuxiſſe. Item de eo-
dem ex ſermone ad Heronem philoſophum: Vere
Filium dico Filium, quia ſolitarie & ſolus & tan-
tum, (neque enim & Pater eſt) & in totum Filius,
& totius, & ab initio. Nota quod Filius tantum
Filius, & totum Filius, ſed non etiam προβολεύς: id
eſt, quod ex eo proceſſio ſit, vel prolator. Item in
ſermone de his, qui navigio ex Ægypto acceſſerunt.
Si autem omnia quæ habet Pater, Filii ſunt, præ-
ter cauſam; omnia vero quæ ſunt Filii, ſunt & Spi-
ritus, præter filiationem, & præter illa quæ tem-
poraliter de ipſo dicta ſunt, propter me hominem,
meum honorem, & propter meam ſalutem. Nota
ſaltem hæc, quomodo ſicut dixit, quod Filius om-
nia habet, quæ Patris ſunt, præter cauſam; non di-
xit quod eodem modo Spiritus omnia habet, quæ
Filii ſunt, præter cauſam: ſed dixit præter filiatio-
nem. Si enim ſciret quod Filius quoque cauſa eſſet
Spiritus, non utique tacuiſſet. Item de eodem. Si
enim Filii & Spiritus dignitatem ſarentes, ipſos eſ-
ſe ſine principio ponere debemus, aut ad aliud ipſos
referre principium: neceſſe utique foret ut ita ho-
noraretur, vel inhonoraretur Deus; aut illud quod
contra Deum eſt, apud nos periclitaretur. Si autem
quantumcumque exuleris Filium, ſive Spiritum,
non ſupra Patrem pones, neque a cauſa alienaveris:
ſed illud ad Patrem, ſcilicet bonum genimen, &
mirabilem proceſſionem referes ſeu reduces: quæ-
ram a te, o Philagennite, & Philanarcha, id eſt,
amice ingenerati & imprincipati, utrum injuriatus
Deo magis ille, qui iſtorum ponit principium, quo-
rum ipſe inducit, vel ille qui parit, iſtorum, ſcili-
cet Filii & Spiritus, ſed natura ſimilium, ſimilique
gloria exiſtentiam, & qualium noſter, id eſt, ſermo
noſter intendit. Et poſt pauca item dixit: Ego Deï-
tatis principium introducens, ſine tempore, & ſine
diviſione, & ſine termino, & principium, & ea
quæ ex principio ſunt, æqualiter veneror: hoc qui-
dem, quia iſtorum principium: iſta, quia ſic & ta-
lia ex tali, neque loco, neque natura, neque boni-
tate diſtantia.

Item de tractatu beati Baſilii contra Eunomium.
Ea quæ Patri & Filio communia ſunt, ea etiam com-
munia ſunt Spiritui. Si igitur commune eſt Patri &
Filio

Baſil. lib. 2. cont. Eunom.

[a] *Objiciunt adversus ſanctum quæ neque expreſſe habentur apud Greg. Nazian.*

Ibid. orat. 19.

Ibid. orat. 20.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233.

& Filio proceſſio Spiritus, erit etiam commune Spiritui, ac procedet ab iſto alius Spiritus. Item: Generat Deus non ut homo: generat autem vere, & genimen a ſemetipſo eſt: profert Verbum non humano modo, nam nec os in Deo corporaliter eſt: ex ipſo eodem autem & Spiritus eſt, & non aliunde. Hoc autem quod dixit, non aliunde, quid aliud notat, niſi quod Spiritus non ſit ex alia aliqua hypoſtaſi, niſi tantum ex hypoſtaſi Patris? Item idem in ſermone illo quem edidit contra Eunomium exponens, *Manus tuæ fecerunt me & plasmaverunt me:* dicit duas manus eſſe Patris, Filium & Spiritum.

Id. l. 1. Joh. 10.

Athanaſ. cont. greg. Sabellia.

Item Athanaſius contra Arianos & Sabellianos in ſermone illo, qui ſic incipit: Repugnat Judaïſmus ethniciſmo: Spirituäliter Filius ex Deo eſt, & Spiritus ex Deo eſt: natura Filius a Patre exivit, & Spiritus a Patre procedit: ſed Filiusquidem a Patre naſcendo, Spiritus autem ineffabiliter ex Deo.

Epiſt. 378. ad Ol. a Nyſſ.

Item Baſilius in epiſtola miſſa Gregorio fratri ſuo, in qua tractatus de differentia uſiæ & hypoſtaſeos. Quia igitur Spiritus ſanctus, a quo omnium bonorum diſtributio ſuper terram abundat, a Filio nempe pendent, cum quo indiſtanter comprehenditur: a cauſa autem Patris exiens habet eſſe, a quo & procedit. Hoc notionale proprietatis, quæ ſecundum hypoſtaſim eſt, ſignum habet: quod per Filium, & cum eo cognoſcitur, & quod ex Patre ſubſiſtat: Filius autem, qui ex Patre procedentem Spiritum, per ſeipſum, & cum ſeipſo cognoſcens, ſolus more unguentiti ab ingenito lumine reſplendens, nullam ſecundum proprietatem notionum communionem habet ad Patrem, vel ad Spiritum ſanctum. Et quomodo tu dicis communionem habere hypoſtaticam Filium ad Patrem, quia æqualiter ex hypoſtaſi Filii ipſe exiſtentiam habet? & hoc & ad aliud inconveniens habens, quod confundis duas hypoſtaſes, Patris & Filii, in unam hypoſtaſim. Sicut in enim Trinitate communionum ſingularitatem habet: ita ſi, ſicut vos dicitis, communionem hypoſtaticam habet Filius ad Patrem, neceſſe erit vobis etiam unam perſonam Patris & Filii confiteri.

Item Damaſus Papa Romanus, de his quæ ad Paulinum Theſſalonicenſem metropolitanum ſcripta fuerunt: Quicumque non dixerit Spiritum ſanctum ex Patre eſſe, omnimode, vere, & proprie, ſicut Filium, ex divina uſia, & Deum Dei Verbum, anathema ſit: Iſte Damaſus propugnator fuit in ſecundo generali concilio.

Cœleſtin. Papa.

Cœleſtinus vero qui ſimiliter fuit Papa Romanus & propugnator in tertio concilio, ſcribit ſic in capitulo decimo geſtorum ejuſdem tertii concilii, ad Neſtorium ſermonem ſuum dirigens: Quis umquam non dignus excommunicari judicatus eſt, aut auferens, aut aliquid addens fidei? Ea enim quæ plane & aperte nobis ab apoſtolis fuerunt tradita, neque adimamentum, neque diminutionem ſuſcipiunt. Legimus, libris noſtris, neque addere licere, neque minuere. Magna enim & addentem & minuentem pœna ligat. Unde cauterium & ferrum paramus, cum aliter non ſint curanda vulnera, quæ jam inciſione digna ſunt. Item Gregorius Dialogus Papa Romanus de oratione, quæ in feſto Pentecoſtes legitur: Mentes noſtras, quæſumus Domine, Spiritus ſanctus, qui a te procedit, illuminet, & inducat in omnem, ſicut tuus promiſit Filius, veritatem. Item in fine libri ſecundi dialogorum, dicit hoc: Unde ſiquidem & ipſa Veritas Dominus noſter Jeſus Chriſtus, ut fidem diſcipulis adderet, dixit: *Niſi ego abiero, Paracletus non veniet ad vos.* Manifeſtum igitur eſt quod Spiritus Paracletus ex Patre

S. Greg. M. lib. Sacram.

Idem lib. 2. dial. cap. 38. ubi explicat hanc ſuam ſententiam Joan. 16.

provenit vel progreditur, & in Filio permanet. Sicut igitur iſti veteris Romæ pontifices de Spiritu ſancto docuerunt, ſic & nos alumni novæ Romæ credimus, neque addentes aliquid, neque detrahentes. Si enim ſcirent, quod Spiritus a Filio ſicut a Patre procederet: hoc nullatenus occultaſſent, neque ex medietate fidem docuiſſent. Ex parte enim confiteri veritatem, & ex parte celare, non eſt patrum orthodoxorum: & maxime in verbis, quæ de Trinitate ſunt: ubi etiam prætermiſſa minima parte, magni periculi cauſa efficitur.

ANNO CHRISTI 1233.

Veniamus quoque ad teſtimonia ſancti Gregorii Nyſſeni, quæ de Spiritu ſancto dixit. Sufficit vero divulgatum ab omnibus ſanctis patribus, qui in ſecundo concilio convenerunt, ſecundum fidei ſymbolum, ubi ex Patre procedere Spiritum ſanctum apertiſſime dictum eſt, non addito quod *ex Filio.* Nam & hoc ſecundum concilium contra Macedonium Pneumatomachum, id eſt, Spiritui repugnantem, a pneumate, quod eſt Spiritus, & machi, quod eſt pugna, exſtitit celebratum, qui dicebat Spiritum ſanctum eſſe Filii creaturam. At ſi ſcirent ſancti patres, qui in ipſo concilio congregati fuerunt, quod ex Filio ipſe Spiritus haberet exiſtentiam, hoc nullatenus tacuiſſent; ſed dixiſſent utique, quod non eſſet creatura Filii, ſed ejus pneuma, ſicut & Patris. Qui de Filio propter hoc mentionem minime facientes, ad Patrem ſolum reduxerunt cauſam exſiſtentiæ Spiritus: & ſic equidem totus orbis terrarum ex hoc ſecundo generali concilio ſymbolum fidei accepit & tenet uſque hodie.

Illis autem, qui dicunt quod ea quæ privatim ab aliquo ſanctorum ſcripta fuerunt, firmiora ſunt his quæ communiter & in concilio fuere ſtatuta, non decet reſpondere: deriſorium enim eſt, ſi hoc ſolummodo cogitetur. Tamen ut ipſos ex majori abundantia devincamus, proponamus in medio ea, quæ privatim ad Ablabium a Sancto Gregorio Nyſſeno ſcripta ſunt: Incommutabile naturæ fatentes, quæ ſecundum ex cauſativo & cauſatum eſt, differentiam non negamus, in quo ſolum diſcerni unum ab alio invenimus: hoc quidem cauſativum eſſe credere, illud vero ex cauſativo. Item illius quod ex cauſa eſt, aliam rurſus differentiam intelligimus. Hoc etenim eſt proxime ex primo; illud per id quod eſt proxime ex primo. Dicta quidem ipſius ita ſunt.

Nyſſen. cont. Ablav.

Reſponde ergo mihi, qui ex adverſo in ſecundo ſymbolo addidiſti, quod ex Patre *& ex Filio* Spiritus ſanctus procedit, nunc iterum, quomodo contraria tibi ipſi ſcribis: qualiter intelligis prædictam clauſulam, ſcilicet, per id quod eſt *proxime ex primo*, de Spiritu hoc dictum eſſe? Si dices quod ex Filio exſiſtentiam habet proprie & vere Spiritus, ſed quia Filius ex Patre eſt, propterea & Spiritus ex Patre eſt. O quanta inconvenientia! abſtuliſti enim cauſam exſiſtentiæ Spiritus a Patre: & ſolum Filium fontem exſiſtentiæ Spiritus dogmatizas: & imples in hac parte illud proverbiorum impoſſibile, e converſo dicens; *ſurſum a fluminibus recedunt fontes:* & flumen dicis aquæ cauſativum, non fontem, unde & fluvius & aqua exeunt. Sic ſancti patres in Nicæno concilio dixerunt. Oſtendis autem & Damaſum Papam mendacem, qui anathematizat eos, qui non dicunt proprie & vere ex Patre Spiritum procedere: qui autem dicit, quod procedit, nempe Spiritus ſanctus ex Filio, per Filium autem & ex Patre, timeat hujus terribile interdictum. Vera autem interpretatio prædictæ clauſulæ, ſcilicet *proxime ex primo, & per id quod eſt proxime ex primo,*

ANNO CHRISTI 1233.

ita se habet: quod & Filius, & Spiritus sanctus, a primo sunt, scilicet ex Patre: Filius tamen immediate propter respectum, qui est ad Patrem. Nam Pater & Filius de his sunt, quæ sunt ad aliquid: & similiter invenitur Filius medius Patris & Spiritus in annumeratione sola nominum, sed non distantia temporali, vel per distantiam temporalem. Per Filium autem & Spiritus sanctus ex causa Patris proprie & vere existens est, unde & procedit.

Apud Gregor. Nyssenum eodem ex-cerpt.

Item de eodem, ex sermone edito contra Eunomium. Patri etiam secundum increatum conjunctus est Spiritus: iterum ab eo, ut Pater, non sicut ipse distinguitur. Ea autem qua Filio est secundum increatum conjunctione conjunctus, & in eo quod causam existentiæ a Deo fonte omnium habet, iterum ad suum proprium, in eo quod neque more Unigeniti a Patre subsistat, & in eo quod ipsum illuceat. Item de eodem sermone. Quomodo impossibile erit, quod in inferioribus, hoc & increata, & ante sæcularia existimare existentiam esse, in qua Pater quidem imprincipiatus, & ingenitus, ac semper intelligitur; ex ipso autem secundum proximitatem indistanter unigenitus Filius cum Patre simul intelligitur: per ipsum autem, & cum ipso, antequam aliqua nova & insubstantialis per medium intercideret cogitatio, statim Spiritus sanctus per Filium conjunctum comprehenditur, non posterior Filio secundum existentiam: ita quod nunquam unigenitus Filius sine Spiritu intelligatur, sed quod ex Deo omnium & ipse causam essendi habeat, unde & Unigenitum lumen est; per verum autem lumen ipse Spiritus resplendens sit.

Item contra eum, qui non recte intelligit, quod per Filium ex Patre, producamus etiam ipsius Nysseni fratrem magnum Basilium, quibusdam Canonicis sic scribentem: Si non est ex Deo Spiritus sanctus, per Christum autem est; omnino non est: adeo quod detrimentum quod in ordine sit, ipsius existentiæ contemptum habeat & totius fidei negationem. Quod est autem hujusmodi detrimentum, quod cum omnes sancti Patres a Patre procedere Spiritum doceant, & quod per Filium hominibus datur? Illi qui ex opposita parte sunt, dicunt quod ex Filio Spiritus existentiam habeat, per Filium autem & ex Patre. Hoc est detrimentum, quod magnus Basilius fidei abnegationem dicit.

Basil. epist. 141.

Cyril. anathem. 3.

Item sanctus Cyrillus in capitulis contra Nestorium excommunicatum, in nono videlicet capitulo dixit sic: Quicumque unum Dominum nostrum Jesum Christum glorificatum fuisse a Spiritu, & eo tamquam aliena virtute usum fuisse, & ab eodem spiritum recepisse, ut posset adversus immundos spiritus prævalere, & in homines divina miracula exercere: & non potius proprium ejus Spiritum esse dixerit, per quem miracula operatus est: anathema sit.

Theodor. contr. anathemat. 3. Cyrilli.

Huic ergo verbo adhærens, videlicet, *& non potius proprium ejus Spiritum esse dixerit*, Theodoretus episcopus inter alia multa dicit: Si tamquam ex Filio, aut per Filium existentiam habentem, proprium dicis Spiritum esse Filii, ô Cyrille, blasphemum est hoc, sicut impium id projicimus. Credimus tamen Domino dicenti Spiritum sanctum, *qui a Patre procedit*: & beato etiam Paulo dicenti similiter: *Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est.* Respondit ergo ad hæc sanctus Cyrillus: & cum venit ad locum illum, ubi de Spiritu tractarat, non repugnat super his contra Theodoretum, nec dicit quod non sit blasphemum dicere, quod Spiritus ex Filio existentiam habeat: immo orthodoxum est hoc maxime & pium. Sed quod dixit, procedit, nempe tamquam ex Deo & Patre, Spiritus sanctus, juxta vocem Salvatoris. Sed non est a Filio alienus: omnia tamen habet cum Patre. Et hoc ipse de Spiritu docuit, dicens: *Omnia quæcunque habet Pater, mea sunt.* Explanavit ergo, & exposuit hic sanctus super his omnia disputabilia verba sua super existentiam Spiritus: & docuit nos ubicumque hujusmodi verbum inveniamus, scilicet Spiritum Filii, & Spiritum Christi dici, intelligere & credere possimus hoc propter identitatem dictum & intellectum fuisse. Si tamen crederet idem sanctus, quod a Filio existentiam haberet: hoc nequaquam silentio transivisset. Animæ etenim periculum est, subicere ea quæ ad fidem spectant: & maxime ei, qui potentes adversarios habet; & quem propter hoc ipsum blasphemum vocant. Qui autem dicunt quod capitula ipsius Theodoreti excommunicata fuerunt, sive reprobata per quintum concilium; audiant a nobis: numquid etiam omnia quæcumque de divina Scriptura idem Theodoretus dixit, ut illud: Christus verus Deus est; & quod credimus Domino dicenti: *Spiritum, qui ex Patre procedit*; & beato Paulo similiter dicenti: *Nos autem non spiritum mundi accepimus, sed spiritum qui ex Deo est*, insimul excommunicata fuerunt? Numquid & responsum sancti Cyrilli super his factum, insimul excommunicatum fuit? Nequaquam. Interrogatus fuit Christus a Caïpha, & ab impio cœtu ejus: *Tu es Christus Filius Dei vivi?* qui respondit: *Ego sum.* Ille autem respondit, quod blasphemasset. Nos autem excommunicamus Caïpham & dictum ejus, qui dixit quod blasphemasset: sed responsum Christi adoramus & veneramus ut verum.

Joan. 15.

1. Cor. 2.

Idem etiam sanctus Cyrillus, Joannem Antiochenum & synodum ejus, cujus pars potissima idem Theodoretus erat, recepit, & socios ipsos habere confessus est: & ex tunc cavebat sibi, ne scriberet de Spiritu sancto, quod ex Filio profunderetur, & emanaret, & cetera quæ habere scandali materiam videbantur. Post responsum tamen ejus ad Theodoretum factum, scribit Joanni Antiocheno epistolam de concordia, vel unitivam, quæ sic incipit: Exsultent cæli, & lætetur terra; & procedens, dicit: Nullo modo commoveri, vel concuti ab aliquibus sustinemus statutum fidei, id est, fidei symbolum, quod a sanctis nostris, qui in Nicæna civitate convenerunt pro tempore, statutum exstitit: nec etiam permittimus nobis vel aliis aut dictionem mutare, de his quæ continentur ibidem, aut unam saltem transgredi syllabam: memores existentes illius, qui dixit: *Ne transgrediaris terminos sempiternos, quos posuerunt patres tui*: non enim ipsi erant qui loquebantur, sed Spiritus Dei Patris, qui ex Deo quidem procedit, est autem non Filii alienus, secundum usiæ rationem. Post hæc iterum, [a] Poto existente Patriarcha Constantinopolitano, scribit quamdam epistolam quibusdam monachis, cujus initium est: Diligentia doctrinæ, & diligentiam laboris vestræ caritatis; in qua totum symbolum sanctum narrat, ac expleto sermone, in quo de Filio tractavit, incipit tractare de Spiritu, scribens sic: Explicato sermone, quem beatissimi Patres de Christo ediderant, fecerunt de Spiritu sancto mentionem. Credere enim dixerunt in eum quoque, sicut & in Patrem, & in Filium: consubstantialis enim eis est, & profunditur utique; id est, procedit sicut a fonte ex Deo Patre: distribuitur autem creaturæ per Filium. Insufflavit namque Apostolis suis, dicens: *Accipite Spiritum sanctum*: In superioribus autem epistolæ ista dicit: Editum ergo & institutum a sanctis Patribus, qui in Nicæa

Cyrill. epist. 11.

Prov. 22.

[a] *pro* Proclo.

Cyrill. in explic. symb.

Joan. 20.

Cyrill. ibid.

Digitized by Google

Anno Christi 1233.

civitate convenerunt, fidem ſervarunt ſine tranſgreſſione; & alii ſancti Patres, qui poſt illos fuerunt, & qui Doctores populorum, & lumina eccleſiarum, & optimi artifices myſteriorum fuerunt ſecundum conſilium. Idem Cyrillus in hoc tertio concilio notans, quod & ipſe ſecutus eſt, & cui ipſe præfuit: qualiter enim dictum eſſet tertium concilium, niſi ſecundum & tertium ſequeretur? Item idem Cyrillus: Nihil penitus defuiſſe vel prætermiſſum eſſe de omnibus quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, inveniet quis in ſanctorum Patrum confeſſionibus, id eſt, ſtatutis quæ condiderunt de recta & incomparabili fide, ad reprobandam omnem hæreſim, & obturandum os blaſphemum; ac ad certitudinem & firmitatem illorum, qui recte in fide incedunt. Sciendum namque eſt, quod idem ſanctus Cyrillus magnum certamen iniit, & multos ſermones propoſuit contra Neſtorii hæreſim; qui Neſtorius inter alias blaſphemias ſuas, hoc etiam de Chriſto dicebat, quod miraculorum gloriam dominaliter Chriſto Spiritus ſanctus largitus fuiſſet. Hoc autem non eſt verbum meum, ſed eſt verbum ipſius ſancti Cyrilli, in reſponſo quod fecit Theodorito, in nono capitulo excommunicationum, ubi talia dixit: Accedens dixi; quia injuriosis verbis, id eſt, blaſphemiis & praviloquiis, quæ nimis incaute a Neſtorio dicta ſunt, vis capitulorum pugnat. Illo enim dicente de Spiritu ſancto, quod tantam gloriam largitus fuiſſet, quod dæmonibus ipſum terribilem fecitſſet, & aſcenſionem ei ad ſe largitus eſſet, ac eodem, ſicut de aliquo homine nobis ſimili, una hæc proferente, facta fuit neceſſario excommunicatio: non quidem contra illos, qui dicunt Jeſum glorificatum fuiſſe a Spiritu, id eſt, quod humanatum fuiſſet Verbum Dei; ſed contra illos potius, qui ipſum dixerunt virtute Spiritus ut aliena uſum fuiſſe. Et contra hujuſmodi hæreſim repugnans, feſtinavit oſtendere, qualiter alienus non erat Spiritus ſanctus ab uſia unigeniti Filii, neque Dominus Chriſti, ſed æqualis ei honoris. Atque in multis ſermonum ſuorum, hujuſmodi intentionem habuit. Quandoque quidem dicit, quod profunditur a Filio ſicut a Patre; quandoque, quod emanat a Filio; quandoque, quod diſtribuitur a Filio; interdum, quod Spiritus eſt Filii: hæc autem ad unam tantum intentionem reſpiciunt, quod videlicet non eſt alienus Spiritus ſanctus ab uſia Filii, & effunditur ex eo; non quod per participationem ipſum Spiritum ſecum habeat, ſicut omnes juſti: ſed quod ante omnia ſæcula quidem Patris ſic exiſtens & Filii, etiam in ſeipſo, non in Filio requieſcit, & permanet, ſicut ſancti docent. Perfunditur autem non uſia Spiritus, Deus enim non effunditur, ſicut ait Chryſoſtomus in ſermone quodam, quem de Spiritu ſancto edidit, ubi dicit; ſed donum Spiritus. Item breve reſponſum ſuper prædictis, de omnibus quæ ad quæſtionem videbantur pertinere, ab eodem magno Cyrillo factum. Ipſe enim ex debito expoſitor eſt ſermonum ſuorum, qui interrogatus quomodo diceret Spiritum ex Filio proprium, non dixit pro eo quod ex Filio procederet; ſed quod non eſſet a Filio alienus, videlicet ſecundum naturam. Quod autem ſecundum naturam alienum non eſt, proprium eſt ſecundum naturam; quod ſentit homouſion: non autem omne quod ſecundum naturam proprium eſt alicui, jam ex eo eſt.

Poteramus etiam alia vobis teſtimonia producere, tam de ſancto Confeſſore Maximo, concordantia noſtro dogmati per omnia, & multa, & efficacia, & quibus contradici non poſſet, & cum evangeliis convenientia de Spiritu ſancto, quod ex Patre procedit, & quod Spiritus veritatis dicatur; quam a ſancto Sophronio patriarcha Jeroſolymitano: quæ teſtimonia ſextum concilium approbat; & etiam a ſapientiſſimo, & beato Joanne Damaſceno, qui inter alia multa ſic dixit: Spiritum Filii dicimus, ex Filio autem non dicimus. Sed quia ad prolixitatem noſter ſermo extenſus eſt, in hoc [a] ſermone ſignamus. Recipimus omnes traditiones Apoſtolorum, tam ſcriptas, quam non ſcriptas. Veneramur ſeptem ſacra & generalia concilia; & quos illa receperunt, recipimus; & quos reprobarunt, reprobamus. Et ritus eccleſiaſticos, qui tunc tenebantur, ſequimur, & hactenus obſervamus, ſicut a ſanctis apoſtolicis eccleſiis per univerſum mundum exiſtentibus, tradita fuerunt. Ac ſicut regali purpura induti animam, fide orthodoxa clari, ſtabimus ante tribunal Chriſti, & per eam regni Chriſti erimus participes, intercedente Immaculata Domina noſtra Dei genitrice, & ſemper Virgine Maria, cum omnibus ſanctis, qui pro fide certaverunt certamen dulciſſimum, per quod meruerunt coronam immarceſſibilem, & gloriam ſempiternam. Fiat hoc, Pater omnipotens, Genitor unigeniti Filii tui, & [b] provoleus Spiritus tui ſancti. Amen, amen, amen.

Charthophylax ſummæ Dei eccleſiæ Conſtantinopolitanæ Aulinus, præſentem libellum noſtræ confeſſionis, & fidei, præcepto ſanctorum patriarcharum, tam generalis, quam Theopoleos magnæ Antiochiæ, perſuaſione etiam ſancti concilii, ſubſcripſi.

Cyrillus in epiſtola ad epiſcopos Theodoreti.

[a] Forte ſermonem.

[b] Ex Græco, θεοβολὶς, prælator.

DECRETA
JUHELLI TURONENSIS ARCHIEPISCOPI
pro eccleſia Briocenſi, anno MCCXXXIII.

Juhellus, Dei gratia Turonenſium archiepiſcopus, omnibus Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis; ſalutem in Domino.

CUM in Briocenſi diœceſi viſitationis officio fungeremur, nos ad Briocenſem eccleſiam accedentes; quædam in ea ad honorem Dei & ipſius eccleſiæ, venerabili fratre noſtro Willelmo dicti loci epiſcopo & canonicis, quos invenimus ibidem, præſentibus & conſentientibus, duximus ſtatuenda: quæ ſi bene cuſtodiri contigerit, ipſa eccleſia divino ſervitio, concedente Domino, non privabitur in futurum.

Statuimus ſiquidem quod ſeptem canonici qui in villa Briocenſi præbendas ſuas percipiunt, ad parochiam Briocenſis eccleſiæ vicarium unum eligent, quem epiſcopo præſentabunt, qui & ab eo curam animarum habebit. Vicarius vero prædictus duos capellanos ſecum habebit, quos epiſcopo præſentabit: ita quod ipſe vicarius, & duo capellani prædicti parochiæ ſervire tenebuntur, & etiam majori altari eccleſiæ Briocenſis, & horis in eadem eccleſia intereſſe. Vicarius vero omnes redditus parochiæ

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233.

prædictæ percipiet, exceptis peregrinorum oblationibus, & bladi decimis, quæ dictis septem canonicis remanebunt: & etiam vicarius persolvet eisdem quatuor libras annuæ pensionis. Tenebuntur autem jurare, tam vicarius, quam capellani sui, canonicis memoratis, quod redditus ipsorum qui ad eorum manus devenient, fideliter custodient, & reddent eisdem. Alii autem quinque canonici per se, si voluerint, deservient in ecclesia memorata. Quod si non fecerint, cantor & archidiaconus Guillelmus vicarios sacerdotes in ipsa tenebunt, ita quod uterque eorum centum solidos de redditibus præbendæ suæ vicario suo annuatim concedet. Guillelmus vero canonicus & diaconus vicarium diaconum in ipsa tenebit, qui de redditibus præbendæ suæ sexaginta solidos percipiet annuatim. Magistri vero Villelmus de Alta villa, & Petrus de Moncontor vicarios subdiaconos tenebunt ibidem, quorum uterque de redditibus eorum ipsorum quinquaginta solidos annuatim habebit.

Statuimus insuper quod nullus canonicus, vel clericus de choro Briocensi, a pulsatione Matutinarum, usque post magnam Missam; & a pulsatione Nonæ, usque post completorium, sine superpellicio intret ecclesiam Briocensem.

Statuimus præterea quod de redditibus servitio ecclesiæ deputatis, canonicis, qui horis intererunt, per aliquem vel per aliquos, ad hoc a Capitulo deputandos, fiat quotidie distributio tali modo. Ad Matutinas scilicet, quatuor denarii; ad magnam Missam, tres denarii; ad Vesperas, duo denarii deputentur: ita quod si dicti redditus ad distributiones istas per totum anni curriculum faciendas non possent sufficere; saltem semper Adventus, & Quadragesimæ temporibus fiat distributio, ut in aliis temporibus sit defectus potius quam in istis. Considerantes etiam quod in dicta ecclesia sint quædam pingues, quædam vero tenues præbendæ: cum dignum sit, quod qui in vinea Domini Sabaoth par pondus sustinent & laborem, pari recompensentur mercede: statuimus quod post obitum quinque canonicorum, qui pinguiores habent præbendas, omnes in dicta ecclesia adæquentur præbendæ: sic scilicet, quod quilibet canonicus pro grossa præbenda xx. libras percipiat, ratione cujus residentiam sex mensium vel in ipsa ecclesia facere teneatur, vel in schola ubi sit studium generale: super quo & teneatur capituli sui consensum requirere; quod tamen eidem capitulum non poterit denegare.

Duodecim vero præbendis sic in ipsa ecclesia adæquatis, residuum, si quod fuerit, servitio ecclesiæ deputetur. Decedentibus vero canonicis, si præbendam vacare contigerit, quæ valorem viginti librarum excedat, de illa viginti libræ instituendo canonico assignentur, & residuum communitati canonicorum applicetur. Cum autem præbenda minoris valoris quam viginti librarum vacaverit, substituendus in ea canonicus ipsam in statu illo habeat, donec post obitum illorum quinque canonicorum qui pinguiores habent præbendas; ita quod ipsis defunctis, omnes præbendæ tam pingues quam tenues ad viginti librarum valorem, ut dictum est, redigantur, & residuum servitio ecclesiæ deputetur.

ANNO CHRISTI 1233.

Episcopus vero prædictus, ecclesiæ suæ honorem & exaltationem desiderans, ut in dicta ecclesia canonicorum numerus augeatur, ad preces nostras concessit capitulo Briocensi ecclesiam ad Ploidran, ab ipso, post obitum personæ quæ in præsentiarum tenet eandem, in perpetuum possidendam. De qua nos volentes quod non solum in Briocensi ecclesia per vicarios vel per capellanos, sed & per canonicos sacerdotes serviatur: de consensu ipsius episcopi & canonicorum qui tunc erant præsentes, statuimus; quod cum dictam ecclesiam vacare contigerit, capitulum in ipsa ponet vicarium, episcopo, ut curam animarum ab ipso habeat, præsentandum: qui secum unum capellanum habebit, & tenebit; cui certa portio de proventibus ipsius ecclesiæ relinquetur. De residuo vero fient in ecclesia Briocensi duæ præbendæ sacerdotales, aliis præbendis æquales: in quibus episcopus duos creabit canonicos, qui in sua institutione jurabunt, quod in ecclesia Briocensi per se deservient; & quod infra annum a tempore suæ institutionis se facient in presbyteros ordinari. Quod si non facerent, præbendæ ipso jure vacarent, & aliis ab episcopo conferrentur. Nec poterunt episcopus vel capitulum tempus hujus prorogare. Si quid vero de portione, quam capitulum percipiet in ecclesia memorata, ultra quadraginta libras, ad dictas duas præbendas assignandas, residuum fuerit: servitio Briocensis ecclesiæ deputetur. Capitulum vero memoratum gratiam sibi factam ab episcopo tenens memoriter, & volens se ei reddere non immerito gratiosum: ecclesias de Pleneet & de Henambiam, ad usus episcopalis mensæ antea deputatas, concessit eidem liberaliter & benigne, ab ipso & suis successoribus in perpetuum possidendas.

Ut autem ista ordinatio futuris temporibus inviolabiliter observetur, statuimus: quod instituendus episcopus, post consecrationem suam, antequam recipiatur in ecclesia Briocensi, juret se servaturum eamdem, & eam sigillo suo sigillet: similiter quilibet instituendus canonicus, antequam ei stallum in choro, & locus in capitulo assignetur, juret se servaturum eamdem; & quod denarios distributionum, nisi horis interfuerit, non percipiet; nec præbendam suam, nisi residentiam in ecclesia Briocensi fecerit, ut superius est expressum.

Actum apud Sanctum Briocum de consensu venerabilis fratris nostri Willelmi episcopi Briocensis, qui præsentibus litteris sigillum suum appposuit: & de consensu etiam canonicorum qui tunc in eadem ecclesia præsentes erant. Anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo tertio, mense Octobri.

1233.

CONVENTUS MOGUNTINUS

adversus quosdam de hæresi infamatos, anno Domini MCCXXXIII. celebratus.

ORTA *erat in Germania Stadingorum hæresis, dæmone magistro usa, qui se multiplices formas induebat in secretis eorum scholis, in quibus horrenda flagitia perpetrabantur. Ad eam exscindendam Pontifex* [a] *litteras ad Conradum Marpurgensem ex ordine Prædicatorum dedit, quibus hortatus est, ut perfidos revocare niteretur a scelere; si pertinaces essent, sacram in eos militiam compararet. Paruit Conradus Pontificis mandato, ut ex anonymo Schafnaburgensis continuatore intelligimus: qui ad annum* MCCXXXII. Circa Rhenum, *inquit*, & alibi, innumerabiles hæretici, per magistrum Conradum de Marburg, au-

[a] Lib. 6. regist. epist. 173.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233.

doritate Apostolica examinati, ac per sententiam sæcularem damnati, igne combusti sunt. Fuerunt autem præsente eodem Conrado Erphordiæ quatuor combusti. Anno MCCXXXIII. rex (Henricus Friperici Imperatoris filius) & Moguntinus (archiepiscopus Conradus) & magister Conradus de Marburg, Moguntiæ conventum episcoporum & comitum atque clericorum fecerunt pro quibusdam infamatis de hæresi. Inter quos comes de Seine accusatus, inducias purgationis ulteriores obtinuit. A Super aliquos vero qui non comparuerunt, prædictus Conradus de Marburg, ibidem populum cruce signavit. Quapropter illi felle amaritudinis commoti, jam dicto Conrado in reditu insidias juxta Marburg ponentes, ipsum una cum Gerardo Minoris ordinis fratre, probatæ vitæ viro, III. Kal. Aug. crudeliter occiderunt. *Addit:* Hoc anno hæreticorum innumera multitudo per totam Alemanniam igne cremata est; multoque plures hæresim abjuraverunt.

ANNO CHRISTI 1233.

1233.

Ex edit. Hieron. Commel. Britann. Hist. Spelmanno, tom. 2. pag. 191.

INQUISITIONES
PER ARCHIDIACONATUS EPISCOPATUS LINCOLNIENSIS, a singulis archidiaconis faciendæ.

1. AN aliqui rectores ecclesiarum, vel vicarii, B vel sacerdotes parochiales, sint enormiter illitterati?

2. An sacramentum Eucharistiæ portetur ad infirmos, cum debita reverentia: &, sicut decet, custodiatur?

3. An aliqui prædicti, vel aliqui infra sacros ordines constituti, sint incontinentes?

4. An incontinentes sint correpti per archidiaconum loci, & quoties unusquisque sit correptus & qualiter?

5. An aliqui convicti vel confessi super incontinentia, obligaverint se ad resignationem beneficii, vel ad aliquam pœnam canonicam, si recidiverint: & si quisquam eorum recidiverit post obligationem?

6. An aliqui beneficiati, in sacris ordinibus constituti, sint uxorati?

7. An aliqui clerici frequentent ecclesiam monialium sine causa rationabili?

8. An aliquis clericorum in sacris ordinibus teneat mulierem cognitam sibi, vel aliam, de qua oritur suspicio mala?

9. An aliqui sint ebriosi, vel tabernas frequentantes, vel usurarii, vel negotiatores, vel pugnantes, vel alio vitio notentur?

10. An aliqui sint firmarii, dantes vel recipientes ad firmam ecclesias, sine licentia episcopi?

11. An aliqui sint vicecomites, vel justiciarii sæculares, vel tenentes bailivas a laïcis, unde obligentur eis ad rationcinia?

12. An aliqui rectores faciant pactum cum sacerdotibus suis annuis, ut præter stipendia a rectore recepta, possint ab aliis recipere annualia vel triennalia?

13. An aliquis sacerdos parochialis non habeat a rectore suo sufficientem sustentationem?

14. An laïcis detur ad firmam aliqua libera terra alicujus ecclesiæ?

15. An reddit⁹ assignari ad luminaria, vel ad alios usus ecclesiæ certos, in certos usus ecclesiæ convertantur, vel in usus rectorum vel vicariorum?

16. An alicubi compellantur parochiani, ut in die Paschæ simul communicent & offerant?

17. An aliqui intendant histrionibus, vel ludant ad aleas, vel taxillos?

18. An aliqui portent arma, vel non habeant tonsuram, & habitum congruentem?

19. An aliquis habeat plures curas animarum sine dispensatione?

20. An aliquis rector, sive vicarius, sit filius proxime ministrantis?

21. An aliquis sacerdos extorqueat pecuniam pro pœnitentia, vel aliis sacramentis, vel injungat pœnitentias lucrativas?

22. An diaconi ministrent sacramenta solis sacerdotibus commissa, vel audiant confessiones?

23. An aliquis rector vel vicarius non sit in ordine, quem exigit sua cura, vel non faciat residentiam in suo beneficio.

24. An ecclesia aliqua non habeat clericos vel clericum honestum secundum facultates ecclesiæ?

25. An mercata, vel ludi, seu placita sæcularia, sint vel fiant alicubi in locis sacris?

26. An cœmeteria sint ubique clausa, & ecclesiæ decenter ædificatæ & ordinatæ, & vasa sacra rite C custodita?

27. An aliquis sacerdos celebret de aceto?

28. An aliqui beneficiati audiant vel doceant leges sæculares?

29. An canon missæ sit rite correctus?

30. An alicubi leventur arietes, vel fiant scortalos, vel decertetur in præcundo cum vexillo matricis ecclesiæ?

31. An ad mandatum ecclesiæ & episcopi, hæc in singulis ecclesiis alias sint prohibita?

32. An aliquis clericus vel laïcus teneat in hospitio suo concubinam clerici: & ubi sunt concubinarum receptacula?

33. An aliquis sacerdos sit desidiosus ad visitandum D infirmos?

34. An chrismalia convertantur in usus sæculares?

35. An aliqui religiosi appropriaverint sibi aliquas decimas vel ecclesias, sine licentia episcopi, vel aliqua hujusmodi?

36. An aliquæ ecclesiæ sint vel fuerint retentæ sine sacerdote?

37. An aliqui vicarii se faciant rectores, vel e converso?

38. An aliqui illegitimi, cum quibus non est dispensatum, habeant ecclesiastica beneficia, vel sint in sacris ordinibus constituti?

39. An aliqui gerant se rectores vel vicarios, qui E non sunt per episcopum instituti?

40. An superaltaria sint honesta, & non [a] molentur super ea colores, & quæ ecclesiæ sint dedicandæ? [a] *Forte*, non morentur.

41. An aliqua, post Oxoniense concilium, sint diruta sine episcopi licentia?

42. An Judæi morentur alicubi, ubi non consueverunt morari?

43. An adulteria, vel crimina publica laïcorum, sint rite per archidiaconum correcta; & si aliqua sint incorrecta?

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233.

44. An in ſingulis archidiaconatibus ſint ſufficientes pœnitentiarii epiſcopi?

45. An aliqui laïci ſint pertinaces, ut ſtent in cancello cum clericis: & qui ſacerdotes ſunt ordinati alibi extra epiſcoparum, & per quem licentiati ſunt ad celebrandum?

46. De vita & honeſtate archidiaconorum, decanorum, & clericorum, qui miniſtrant in eccleſiis?

47. An aliquis ſacerdotes bis celebret in die, niſi in caſibus conceſſis, & in propria perſona, A in propria eccleſia?

48. An aliqua anachorita facta ſit ſine aſſenſu epiſcopi.

49. An in aliqua capella celebretur ſine aſſenſu epiſcopi?

50. An alicubi morentur monachi vel alii religioſi in grangiis, vel aliis poſſeſſionibus ſuis, & quomodo ſe gerunt, & cujus famæ ſunt? De famulis eorum & ſervientibus, quomodo ſe gerunt, & cujus famæ ſunt?

ANNO CHRISTI 1234.

CONCILIUM ARELATENSE

a Joanne archiepiſcopo & ſuffraganeis celebratum.

Ex Mſ. codice Eminentiſſimi Card. Chiſi.

Concilium domini Joannis celebratum anno Domini MCCXXXIV. VI. Idus Jul.

TITULI CANONUM.

I. *Ut ſtatuta concilii Lateranenſis IV. diligenter obſerventur.*
II. *Ut epiſcopi per ſe & alios prædicent.*
III. *Ut quilibet compellantur hæreticos de terris ſuis exterminare.*
IV. *Ut ſingulis Dominicis & Feſtis publice excommunicentur hæretici, & eorum fautores.*
V. *Ut inquirantur hæretici, & denuncientur.*
VI. *Ut hæretici convicti, in carcerem perpetuum detrudantur.*
VII. *Ut pax per totam provinciam ſervetur.*
VIII. *Ut de pace tenenda ſibi invicem epiſcopi det juramen.*
IX. *Ut confraternia non fiant, niſi de voluntate epiſcopi.* C
X. *Ut excommunicatus pro damno dato, vel injuria irrogata, non abſolvatur priuſquam ſatisfecerit.*
XI. *De iis qui poſt mortem detecti fuerint hæretici, vel credentes hæreticorum.*
XII. *Ut nulli Laico eccleſia vel beneficium concedatur.*
XIII. *Ne quis excommunicetur ſine admonitione prævia; & de pœna excommunicatorum, qui intra menſem non ſatisfecerint.*
XIV. *Ut epiſcopi correctioni ac reformationi morum ſtudeant.*
XV. *De iis qui in qualibet ſynodo, & ſingulis Dominicis ac Feſtis, excommunicandi ſunt.*
XVI. *Ut fides ſigno a Chriſtianis diſcernantur; & pro decimis ac violationibus ſatisfacere compellantur.* D
XVII. *Ut privilegiati non enervent ſententias prælatorum.*
XVIII. *Ut regalia beati Trophimi viriliter defendantur.*
XIX. *De ruralibus eccleſiis per proprium ſacerdotem, vel ſaltem juxta diſpoſitionem epiſcopi, adminiſtrandis.*
XX. *Ut in decimis, legatis, &c. jure communi procedatur.*
XXI. *Ne teſtamentum fiat, niſi præſente rectore vel* E *capellano parochialis eccleſiæ.*
XXII. *Ne pedagia niſi legitima exigantur.*
XXIII. *Ne quis de juribus eccleſiæ non cum religioſis componat, ſine auctoritate epiſcopi.*
XXIV. *Ut nullus beneficio ſpolietur ſine cauſæ cognitione.*

CANONES.

I. *Ut ſtatuta concilii Lateranenſis IV. diligenter obſerventur.*

QUoniam ex obedientiæ debito conſtitutiones Romanorum Pontificum tenemur fideliter B obſervare; mandamus omnibus ſuffraganeis noſtris, & diſtricte præcipimus, ut canonicas regulas & ſtatuta concilii Lateranenſis IV. a domino Papa Innocentio III. promulgata, diligenter obſervent, & a ſuis ſubditis faciant obſervari.

II. *Ut epiſcopi per ſe & alios prædicent.*

Item præſentis approbatione concilii duximus ſtatuendum, ut quilibet epiſcopus in ſua diœceſi frequenter fidem prædicet orthodoxam: & cum expediet, per alias honeſtas & diſcretas perſonas faciat prædicari.

III. *Ut quilibet compellantur hæreticos de terris ſuis exterminare.*

Item ſtatuimus, quod quilibet epiſcopus moneat & efficaciter inducat, & ſi neceſſe fuerit, per cenſuras etiam compellat potentes, caſtellanos, conſules, & civitatum & aliorum locorum dominos & rectores, quibuſcumque fungantur officiis, ut ſicut reputari cupiunt & haberi fideles; ita pro defenſione fidei præſtent publice juramentum, quod de terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos, bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt.

IV. *Ut ſingulis Dominicis & Feſtis publice excommunicentur hæretici & eorum fautores.*

Item ſtatuimus, ut ſingulis diebus Dominicis & Feſtivis, publice excommunicentur & anathematizentur, pulſatis campanis, & extinctis candelis, omnes hæretici, quibuſcumque nominibus cenſeantur: credentes, receptatores, defenſores, & fautores etiam eorumdem.

V. *Ut inquirantur hæretici, & denuncientur.*

Item, ut plenius exterminari valeat hæretica pravitas, ſtatuimus ut in ſingulis parochiis, tam in civitate quam extra, quilibet epiſcopus ſacerdotem unum, vel duos vel tres bonæ opinionis laïcos, vel plures ſi opus fuerit, juramenti religione conſtringat, quod diligenter & ſolicite inveſtigent, ſi quos ibi repererint hæreticos, credentes, fautores, defenſores, & receptatores eorum; & ipſi epiſcopo & rectoribus civitatum, & dominis locorum, & bajulis eorumdem, cum omni ſtudeant feſtinantia intimare, ut eos puniant ſecundum canonicas & legitimas ſanctiones: nihilominus bona hæreticorum omnia confiſcantes: iis tamen qui incarcerari debent, ad arbitrium epiſcopi, ſufficienti proviſione reddenda.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1234.

VI. *Ut hæretici convicti in carcerem perpetuum detrudantur.*

Item, ſicut audivimus, quidam hæretici in Arelatenſi provincia conſtituti, qui metu mortis ad Catholicam eccleſiam revertentes, necnon & plures alii, quondam de hæretica pravitate convicti, ad errorem pravitatis ejuſdem, quem a ſe penitus abdicaſſe videbantur, ut gravius ſcindere valeant Catholicam unitatem, ſæpius revertuntur. Unde ne per tales, ſub ficta converſionis ſpecie, Catholicæ fidei profeſſores pernicioſius corrumpi contingat; omnibus ſuffraganeis noſtris, auctoritate domini Papæ & noſtra, diſtricte præcipimus, ut hæretici peſtilentes, poſtquam de pravitate fuerint jam convicti: ſi aliter puniti non fuerint, id eſt, quod eorum quilibet in ſua diœceſi, ut ipſis det vexatio intellectum, in carcere perpetuo detrudere non poſtponant: de bonis ipſorum, ſi qua forſitan habent, vitæ ſibi neceſſaria, prout talibus convenit, miniſtrando. Damnati per eccleſiam de hæretica pravitate, ſi converti noluerint, ſæculari judicio relinquantur, animadverſione debita puniendi, ſicut dominus Papa ſtatuit, [a] hæreticos judicamus.

[a] *Hic deeſt aliquid.*

VII. *Ut pax per totam provinciam ſervetur.*

Item mandamus, quod pax ſervetur per totam Arelatenſem provinciam, prout in ſtatutis pacis evidentius continetur.

VIII. *Ut de pace tenenda, ſibi invicem epiſcopi det juvamen.*

Inſuper hoc omnibus ſuffraganeis noſtris, & aliis epiſcopis & prælatis, auctoritate præſentis concilii injungentes, quod de pace tenenda, & cenſura eccleſiæ fideliter obſervanda, & de plenitudine juſtitiæ exhibenda, mutuum ſibi præſtent ad invicem conſilium & juvamen.

IX. *Ut confratriæ non fiant niſi de voluntate epiſcopi.*

Item, quia propter conjurationes & conſpirationes quæ confratriæ vocantur, in civitatibus & villis & caſtris quam multæ diſcordiæ & diſſenſionis materiæ ſuſcitantur; auctoritate præſentis concilii, ſub interminatione anathematis prohibemus, ne in villis, civitatibus & caſtris, fiant de cetero confratriæ: niſi de voluntate diœceſani epiſcopi, propter urgentem & evidentem utilitatem id fiat: & ſi quæ hactenus factæ ſunt, cauſa cognita ad diœceſani arbitrium deſtruantur; poſſeſſionibus ipſarum aliis piis locis, ſecundum diœceſani arbitrium, deputatis.

X. *Ut excommunicatus pro damno dato, vel injuria irrogata, non abſolvatur priuſquam ſatisfecerit.*

Item ſtatuimus, quod ſi quis, propter damnum datum, vel injuriam irrogatam, excommunicationis vinculo fuerit innodatus, non ante abſolutionis beneficium mereatur obtinere ipſe qui damnum dedit vel injuriam irrogavit, quam pro poſſe ſuo ſatisfaciat competenter. Quod ſi abſque ſatisfactione debita fuerit abſolutus, abſolvens juxta ſuperioris arbitrium puniatur.

XI. *De iis qui poſt mortem detecti fuerint hæretici, credentes hæreticorum.*

Item ſtatuimus, quod ſi quis poſt mortem detectus fuerit in ſecta ſeu credentia hæreticorum deceſſiſſe, ſi eorum corpora vel oſſa ab aliis diſcerni potuerint, exhumulentur, & ſæculari judicio relinquantur.

XII. *Ut nulli laïco eccleſia vel beneficium concedatur.*

Item ſtatuimus, ut nulli laïcæ perſonæ, nomine ſuo vel alterius, eccleſia vel eccleſiaſticum beneficium concedatur.

XIII. *Ne quis excommunicetur ſine admonitione prævia; & de pœna excommunicatorum, qui intra menſem non ſatisfecerint.*

Item auctoritate præſentis concilii prohibemus, ne quis in aliquem excommunicationis ſententiam, niſi competenti admonitione præmiſſa, & præſentibus perſonis idoneis, per quas, ſi neceſſe fuerit, poſſit probari admonitio, promulgare præſumat. Excommunicatus autem ſi ſatisfacere contempſerit intra menſem non ante abſolutionis conſequatur beneficium, quam pro ſingulis menſibus ſolvat ſolidos quinquaginta: quorum medietatem dominus temporalis percipiat, alia vero medietas ad pias cauſas diœceſano reſervetur epiſcopo diſpenſanda.

XIV. *Ut epiſcopi correctioni ac reformationi morum diligenter ſtudeant.*

Item mandamus omnibus ſuffraganeis noſtris, & diſtricte præcipimus, ut in corrigendis exceſſibus & moribus reformandis, præſertim in clero, curam & ſolicitudinem cum Dei timore habeant diligentem, per ſingulas diœceſes ſtatuendo perſonas idoneas, providas & honeſtas, quæ ſolicite inveſtigent, quæ correctione vel reformatione invenerint eſſe digna; & ea diœceſano epiſcopo ſtudeant intimare. Quod ſi diœceſanus negligens fuerit in correctione, ipſi referre ad provinciale concilium non poſtponant.

XV. *De iis qui in qualibet ſynodo, & ſingulis Dominicis ac Feſtis, excommunicandi ſunt.*

Item ſtatuimus, ut in qualibet ſynodo, & ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, excommunicentur uſurarii & adulteri manifeſti, divini & ſortilegi, & omnes ad eorum divinationem vel ſortilegium ſcienter accedentes.

XVI. *Ut Judæi ſigno a Chriſtianis diſcernantur; & pro decimis ac oblationibus ſatisfacere compellantur.*

Item decernimus, quod Judæi maſculi, a XIII. annis & ſupra, deferant extra domos in ſuperiori veſte, in pectore ſignum [a] cellæ, latitudinis trium vel quatuor digitorum, niſi ſint in viagio conſtituti; mulieres autem Judææ a XII. annis & ſupra, oralia deferant extra domos. Si vero Judæi quocumque prætextu contra fecerint, Chriſtianorum eis participium denegetur. Hac eadem pœna Judæos decernimus compellendos ad ſatisfaciendum eccleſiis pro decimis & oblationibus, de domibus & poſſeſſionibus, quas noſcuntur in ipſis parochiis poſſidere.

[a] *Conveniunt monachorum hanc de re conſtitutiones habent, ſignum ruum.*

XVII. *Ut privilegiati non enervent ſententias prælatorum.*

Item hoc duximus ſtatuendum, quod ſi privilegiati ſententias prælatorum, & cenſuram eccleſiaſticam duxerint enervandas, etiam eis poſſit propter hoc plerumque juſtitia denegari.

XVIII. *Ut regalia beati Trophimi viriliter defendantur.*

Item, cum teneamur jura ſuffraganeorum noſtro-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1234.

rum defendere & ſervare; volumus, & mandamus omnibus ſuffraganeis noſtris, ut regalia beati Trophimi ad eccleſiam Arelatenſem pertinentia, pro poſſe ſuo defendant viriliter & potenter, ſecundum quod in privilegiis Romanorum Imperatorum eidem eccleſiæ eſt conceſſum. Quorum privilegiorum tranſcriptum, vel ſaltem tranſcriptum privilegii [a] Colradi, unuſquiſque habeat & tranſcribat.

[a] al. Conradi.

XIX. *De ruralibus eccleſiis per proprium ſacerdotem, vel ſaltem juxta diſpoſitionem epiſcopi, adminiſtrandis.*

Item ſtatuimus, ut quælibet ruralis eccleſia proprium habeat ſacerdotem, vel ſaltem juxta diſpoſitionem diœceſani epiſcopi eccleſiæ ſerviatur.

XX. *Ut in decimis, legatis, &c. jure communi procedatur.*

Item ſtatuimus, quod epiſcopi & alii prælati curam animarum habentes, in decimis, primitiis, legatis, vel relictis capellaniis, vel monaſteriis, vel aliis piis locis, & in aliis juribus eccleſiaſticis, jure communi utantur, & procedant ſecundum canonicas ſanctiones.

XXI. *Ne teſtamentum fiat, niſi præſente rectore vel capellano parochialis eccleſiæ.*

Item, quoniam pro certo didicimus, quod credentes hæreticorum, fautores, defenſores, & receptatores eorum, in teſtamentis hæreticis hactenus legaverint: de conſilio præſentis concilii prohibemus, ne quis, ſine præſentia rectoris vel capellani ſuæ parochialis eccleſiæ, præſumat condere teſtamentum, vel teſtis intereſſe, niſi periculum ſit. Quod ſi tabellio tali teſtamento præſumpſerit intereſſe; ipſo facto excommunicationem ſe noverit incurſurum: & ſi teſtator taliter deceſſerit, ſine licentia diœceſani epiſcopi non tradatur eccleſiaſticæ ſepulturæ. A Quod ſi teſtator ea quæ legavit pro animæ ſuæ redemptione non diviſerit, ſed aliquorum diſpoſitioni commiſerit dividenda: illi ſine conſilio diœceſani vel ejus locum tenentis, vel rectoris eccleſiæ parochialis, ſi illi de facili haberi non poſſunt, legata dividere non præſumant.

ANNO CHRISTI 1234.

XXII. *Ne pedagia niſi legitima exigantur.*

Item ſtatuimus, ne aliqua pedagia vel ſalinaria per Arelatenſem provinciam accipiantur, niſi quæ apparent Imperatorum, vel regum, vel principum, vel Lateranenſis concilii largitione conceſſa, vel ex antiqua conſuetudine, a tempore cujus non exſtat B memoria, introducta. Quod ſi aliquis contra hoc fecerit, & infra menſem non deſtiterit: extunc per cenſuras eccleſiaſticas deſiſtere compellatur.

XXIII. *Ne quis de juribus eccleſiarum cum religioſis componat, ſine auctoritate epiſcopi.*

Item ſub interminatione anathematis prohibemus, ne aliquis Arelatenſis provinciæ, ſuper decimis vel aliis juribus debitis eccleſiis parochialibus, cum aliquibus religioſis componere audeat, ſine auctoritate diœceſani epiſcopi: vel jus uni eccleſiæ debitum, alteri audeat aſſignare. C

XXIV. *Ut nullus beneficio ſpolietur ſine cauſæ cognitione.*

Item ſtatuimus, quod nullus eccleſiaſtico beneficio jam adepto, ſine cauſæ cognitione, a prælato ſuo aliquatenus ſpolietur. Quod ſi ſpoliatus, intra menſem non fuerit reſtitutus: extunc cum de ſpoliatione conſtiterit, ſuperior ex officio ſuo ſpoliatum reſtituere non poſtponat.

Præcedentia ſtatuta, excepto ſtatuto de uſuris Judæorum, fuerunt renovata a prædicto domino Joanne in concilio Arelatenſi, anno Domini MCCXXXVI. III. Idus Novembris.

1234.

CONCILIUM ROMANUM

pro expeditione in terram ſanctam ſuſcipienda, indictum anno Domini MCCXXXIV. ſub Gregorio Papa IX.

BZOVIUS, *auctoritate epiſtolarum a Gregorio IX. ſcriptarum, acta hujus concilii ſummatim enarrat his verbis:* Eodem anno Gregorius Pontifex recuperationi terræ ſanctæ intentus, concilium Romæ celebravit. Intererant, cum Imperatore Friderico, & archiepiſcopis atque epiſcopis, Conſtantinopolitanus, Antiochenus, & Hieroſolymitanus. Ex omnium judicio decreta eſt expeditio generalis, ad ſubveniendum rebus Syriacis. Huic ſacro negotio præpoſitus fuit Theodoricus archiepiſcopus Ravennas, cum poteſtate Legati de latere: quem ut omnes debito honore proſequerentur, & in rebus agendis illi obtemperarent; ex ſententia concilii, Gregorius omnibus archiepiſcopis & epiſcopis in regno Hieroſolymitano ſcripſit, Spoleti VI. Auguſti. Fridericus autem Imperator univerſis baronibus, militibus, & populo præcepit, datis Reate litteris anno Dominicæ Incarnationis MCCXXXIV. menſe Auguſt. Indict. VII. Conceſſit tunc Gregorius Theodorico, & ſubjunctis illi epiſcopis, ut omnis A pœnæ peccatis debitæ remiſſionem iis auctoritate Pontificia indulgerent, qui in Hieroſolymitanam expeditionem aut ipſi irent, aut pecuniam militeſve ſubmitterent; injunxitque epiſcopis, ut cruce inſignire eos poſſent, qui in eo ſacro bello militaturi accederent. Ad hæc renovavit exſecrationem concilii Lateranenſis, in eos qui ad Saracenos ferrum efferrent, datis litteris Theodorico archiepiſcopo. VI. Idus Nov. Peruſii, quo ſe Gregorius contulerat, ut exſules compeſceret.

Non Romæ celebratum eſſe hoc concilium, ſed Spoleti, docet Odoricus Raynaldus, ex auctore anonymo vitæ Gregorii IX. cujus hæc verba refert: *ibidem primo crucis verbum, in terra ſancta ſubſidium, in majori platea civitatis, utriuſque ſexus populo congregato, lacrymabiliter & devote proponens, eorum turbam non modicam, cum lacrymarum profluvio, crucis charactere inſignivit.* Eodem faciunt litteræ Gregorii, quas poſt concilium ad epiſcopos omnes & prælatos alios Hieroſolymitani regni dedit. Sunt enim illæ Spoleti datæ, ut Bzovius paulo ante retulit. Exſtant apud Rubeum, Hiſtor. Raven. lib. VI. B

Adversatur P. Gabrielis Caſſarei Societatis Jesu.

CONCI-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1235.

CONCILIABULUM MOGUNTINUM

a Gregorio Papa IX. damnatum: in quo abſoluti Stigandi hæretici; & qui Conradum Marpurgenſem interfecerant, ad ſedem Apoſtolicam, nulla inflicta pœna, remiſſi. Anno Domini circiter MCCXXXV.

DE Stigandis, qui Germaniam inficiebant, hereticis, deque Conradi Marpurgenſis, a quo damnati fuerant, cade, videndus ſupra conventus Moguntinus ad annum MCCXXXIII. *Quid autem utriſque deinde ſit actum in Moguntino altero conventu, diſcimus ex epiſtolis duabus Gregorii Papæ IX. quæ ab Angelo Manrique, tomo* IV. *Annal. Ciſterc. ad annum* 1235. *referuntur, in hunc modum.*

Gregorii IX. epiſtola, qua graviter ab iis peccatum declarat, qui de hæreſi a legato Apoſtolico damnatos, inconſulta ſede Apoſtolica abſolverunt.

Archiepiſcopo Saliſburgenſi, & epiſcopo Ildesheimenſi, & abbati de Buch, Ciſtercienſis ordinis, Miſnenſis diœceſis.

VInex Domini cultores, licet immeriti, conſtituti, juſte in deſiderio gerimus, ut illius latitudinem gratitudinis fructu ſemper venuſtam exiſtere procuremus: turbationem non modicam ſubeuntes, ſi forte aliquæ plantarum, quæ in illa evidentibus exiſtunt indiciis grandiores, ſint ſterilitate notabiles, vel nocivorum productione fructuum diſplicentes. Sane dudum mirantes audivimus, & referimus conturbati, quod cum olim poſt obitum recolendæ memoriæ magiſtri Conradi de Marpurg, prædicatoris verbi Dei, de quibuſdam, quos infectos labe pravitatis hæreticæ tenebat aſſertio, plurimarum oriretur materia quæſtionum: quibuſdam proponentibus, quod proceſſus contra illos per eumdem magiſtrum habitus, iniquitatis maculam habuiſſet; aliis vero referentibus ex adverſo, quod pius exſtitiſſet, & providus, & incremento catholicæ fidei plurimum opportunus: ad dubitationes hujuſmodi declarandas, certi locus & terminus ſunt præfixi. Demum congregato concilio, ad quod plures eccleſiarum prælati, & principes ſæculares, ac alii quorum præſentia tanto competebat negotio, convenerunt; exſurgente nullo pro tuitione fidei, quæ ſaltem a præſentibus ſub nulla debebat negligentia præteriri: memorati infecti, ut dicitur, rationis inconſulto ſpeculo, quod potiſſime in talibus haberi debebat præ oculis, ſunt abſolutionis beneficium aſſecuti. Illi vero perditionis filii, qui dicti magiſtri ſanguinem innoxium effunderunt, omiſſis prolatione ſententiæ ac inflictione pœnæ, quæ contra ipſos pro exceſſu tam deteſtabili, & digno non brevibus deplorari lacrymationibus, debebantur, ac ſatisfactione aliqua non recepta, ſunt ad præſentiam noſtram pro abſolutionis obtinendæ gratia deſtinati.

Et infra: Quia igitur rationabile eſt, cauſam fidei quibuſlibet anteferri, quæ potiſſime ſummi Pontificis examini competebat: avertentes a debita nobis reverentia faciem, præſumpſerunt aliqui terminare, quaſi auctoritatis præmiſſæ neſcii, vel abejuſdem intellectu perſpicuo peregrini. Quo conſilio iidem ad tranſgreſſionem mandatorum Domini proceſſerunt? Quo jure, quod eſt in canonica ſanctione præcipuum, ab ipſis tam notabiliter exſtitit prætermiſſum? Numquid facultas eis aberat ſedem Apoſtolicam conſulendi? cum & locorum longinquitas, vel anfractus itineris, aut tremenda elatio pela-

gi ſævientis, pro qua cæli claviger non expavit quin Salvatori diceret, ut ſibi, quod per aquas ad eum procederet, imperaret, nullum ipſis afferret obſtaculum; nunciorumque penuria nullum excuſationis tribueret fulcimentum. Numquid illorum memoria capacitaſque non habebat, quod ad ſanctæ Romanæ eccleſiæ, cujus fundamentis ſuper petram poſitis quiſque cedit impetus tempeſtatis, in ambiguis & fluctuoſis quæſtionibus, per quas imminet naufragium fidei, ſi non contingat eaſdem proſpere terminari, ſit aſſidue revertendum? Præſertim cum dictus claviger, cujus arbitrio orbis univerſitas ſolvitur & ligatur, cujuſque judicium a conditione juſtitiæ confirmatur, audire meruerit: *Ego pro te rogavi Petre, ut non deficiat fides tua: & tu aliquando converſus, confirma fratres tuos:* cum etiam dubium non exiſtat, quod qui ſecum non colligit, ſpargit; & nemo umquam ſub diluvio ſæculi, non in area poſitus, confirmatur. *Luc. 22.*

Sed quid ad iſta ſtudio exaggerationis intendimus? cur quæſtionum cumulis immoramur? Porro nedum provectis & prudentibus, ſed parvulis & ignaris poteſt eſſe liquidum, quod de præmiſſis multum ſit devotionis & obedientiæ prætermiſſum; præſertim cum litterarum noſtrarum ſeries, per quas mandavimus, ut proceſſus contra hujuſmodi peſtilentes, ſecundum formam concilii generalis, & nuper a nobis edita, haberetur, mandati tranſgreſſoribus excuſationis ſuffragium non acquirat: quia cum poſt proceſſum habitum auctoritate Apoſtolica contra ipſos, ſi criminoſi vel immunes a macula hæreticæ pravitatis exiſterent, dubietas imminerer, ad examen noſtrum omni erat occaſione poſtpoſita properandum.

Nos igitur, etſi hactenus iſta diſſimulationi dederimus: ſuper eiſdem tamen in poſterum, prout expedire viderimus, [a] Domino procedemus. Interim autem homines miſeros, qui humanitatis affectu, & miſerationis effectu, Chriſtum prodendo, Domini ſe reddiderant modis omnibus alienos, ſine condigna nolentes proviſione remittere: præſentium vobis auctoritate committimus, ut circa ipſos, Dominum habentes præ oculis, juxta formam, quam vobis ſub bulla noſtra intercluſam mittimus, auctoritate noſtra, omni contradictione & appellatione ceſſantibus, procedatis; præſentes in primo colloquio generali, in quo cariſſimum filium noſtrum Fridericum Imperatorem Romanum, ac alios principes eccleſiaſticos & mundanos adeſſe contigerit, publicari & exponi ſolemniter facientes.

[a] *Forte*, adjuvante Domino.

Datum Peruſii, 11. Kal. Aug. pontificatus noſtri anno x 1.

Gregorii Papæ IX. epiſtola altera ad eoſdem. De indicenda Conradi Marpurgenſis interfectoribus pœnitentia.

CUm interfectores bonæ memoriæ magiſtri Conradi de Marpurg prædicatoris verbi Dei, ad ſedem apoſtolicam acceſſiſſent, ejus miſericordiam & ſalutis ſuæ conſilium implorantes: nos eis injunximus, ut in ſubſidium tranſeant Terræ ſanctæ. Quocirca præſentium vobis auctoritate mandamus,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1235.

quatenus poſt receptam ab eis ſufficientem & idoneam cautionem, quod in paſſagio Martii proximi futuri, vel alio proximo ſequenti, ad partes ſe transferant tranſmarinas, eiſdem inter alia ſub debito præſtiti juramenti, ut per omnes majores eccleſias regionis illius, ubi tam exſecrabile facinus commiſerunt, ſi ſecure poterunt, vadant nudi & diſcalceati, braccis duntaxat retentis, fune vel corrigia ad collum ligata, virgas in manibus deferentes: & ab omnibus preſbyteris illarum eccleſiarum pſalmum pœnitentialem dicentibus, ante fores earumdem, quando major aderit populi multitudo, ſe faciant verberari, ſuum publice confitendo peccatum; iiſque peractis, abſolutionis beneficium impendatis eiſdem, non obſtante, quod abſoluti fuiſſe ab aliis referuntur. Præſertim cum pro tantæ immanitatis exceſſu abſolvi nequierint, abſque mandato ſedis Apoſtolicæ ſpeciali. Præterea ſi illi, quorum ope, conſilio, vel aſſenſu, tantum facinus eſt commiſſum, ad mandatum veſtrum redierint, pro tanto exceſſu ſatisfactionem condignam humiliter impenſuri: eos ad abſolutionis gratiam admittatis. Alioqui ſceleratos hujuſmodi, & prædictos, publice candelis accenſis, alienos ab eccleſia, ipſo jure, atque a fidelium conſortio pronuncietis. Ceterum tam eos, quam deſcendentes ab ipſis recta linea, ad nullos honores, dignitates, ordines, [a] admittantur.

Datum Peruſii, 11. Kal. Auguſti, anno nono.

Hæ Gregorii litteræ datæ ſunt anno Gregorii nono, qui in annum Chriſti MCCXXXV. incidit. Cum autem aſſerat in priori epiſtola, *ſe hactenus iſta diſſimulationi dediſſe*: fieri potuit, ut conciliabulum hoc de quo conqueritur, multo ante ſit habitum, ipſo ſcilicet anno MCCXXXIII. quo cæſus eſt Conradus, aut proxime conſecutis duobus. Liberam relinquimus de annis tribus conjecturam.

ANNO CHRISTI 1235.

a Forte ad-mincatu.

Advertatis D. Gabrielis Caſſarii ſocietatis Jeſu.

1235.

MODUS

CONSTITUENDI ABBATIS EXEMPTI APUD ANGLOS

poſt Concilium generale Lateranenſe ſub Papa Innocentio III. prout habetur in exemplo conſtitutionis Joannis II. Abbatis ſancti Albani XXIII.
Anno Domini MCCXXXV. Henrici III. XIX.

Ex vetuſto codice MS. de geſtis Abbatis ſancti Albani, in Biblioth. Cotton.

Ex num II. eccleſiarum Britanniæ.

JOANNES ſecundus Willielmo abbati ſucceſſit creatus in abbatem. Iſte de Herefordia oriundus, & in cella quæ ibidem eſt, primo in ſacriſtam, poſtea in Priorem a memorato abbate promotus; vir extitit dapſilis & manſuetus, corpore elegans, fratribus ſuis ſocialis, & reliquis amabilis univerſis; & a ſtirpe mediocri, laudabili, manſueta procreatus legitime, de virtute in virtutem progrediens, præclaræ famæ doribus meruit honorari. Unde, meritis ejus promerentibus, rite meruit in abbatem, ſine alicujus commendatione, ſublimari. Et quoniam primus erat in abbatem creatus poſt concilium Lateranenſe generale, a Papa Innocentio III. celebratum; in quo conſtitutum erat, ut abbates exempti ab ipſo Papa confirmarentur; & prædeceſſor Willielmus circiter viginti annis in proſperitate prævixerat; hæſitabant quid agendum foret de hujus negotii progreſſu & egreſſu univerſi. Vocantur igitur ad conſilium conventus, magiſtri ſolennes & juriſperiti. Horum igitur conſilio ſeniores & ſaniores ipſius conſulte ac prudenter, in tam arduum negotium & tutius proceſſerunt, ita ut poſteri in conſimili caſu conſtituti poterunt edoceri. Litteræ igitur ad Dominum Papam, & dominum regem, & alios tranſmittendæ illico poſt mortem nominati abbatis Willielmi, & electionem ſequentis, ſcilicet Joannis, ſunt confectæ; quæ in illo libello inſeruntur cum quibuſdam aliis, quæ exprimunt modum & formam electionis.

Littera domino Regi pro licentia eligendi.

EXcellentiſſimo domino, & in Chriſto reverendiſſimo Henrico, Dei gratia illuſtri regi Anglorum, domino Hiberniæ, duci Normaniæ & Aquitaniæ, comiti Andegaviæ; devoti ſui ſemper & humiles, Prior ſancti Albani, & ejuſdem loci conventus, cum omni humilitate & devotione, æternam in Domino ſalutem. Veſtræ innoteſcimus excellentiæ, quod venerabilis pater noſter Willielmus, quondam abbas eccleſiæ noſtræ, in fata deceſſit: ideoque dilectos fratres noſtros N. & N. latores præſentium, ad vos deſtinamus, excellentiæ veſtræ, omni qua poſſumus devotione & lacrymarum effuſione, flexiſque genibus ſupplicantes; quatenus divinæ pietatis intuitu, nobis gratiam impertientes, eligendi paſtorem liberam nobis concedatis facultatem: ſtatui domus noſtræ miſericorditer, ſi placet, compatientes, juxta neceſſitates quas dicti fratres noſtri vobis duxerint exprimendas. Valeat regia dignitas in æternum.

Littera amicis in curia pro expeditione.

URgentibus negotiis novis, & inopinatis emergentibus, priorum amicorum auxilium familiare, & conſilium invocare, evidens ſuadet honeſtas, & compellit inſtans neceſſitas. Ideoque ſinceræ paternitati veſtræ, omni qua poſſumus devotione ſupplicamus, quatenus divinæ pietatis intuitu, ſtatui domus noſtræ, juxta neceſſitates quas fratres noſtri N. & N. latores præſentium vobis duxerint exprimendas, miſericorditer & paterno ſubveniatis affectu; eo quod venerabilis pater noſter Willielmus, quondam abbas monaſterii noſtri, divino nutu diem clauſit extremum, nos monachos ſuos quaſi orphanos, piorum conſilio relinquens & auxilio deſtitutos. Quorum indigentiæ ſic veſtra dignetur conſulere miſeratio, ut Deus pater pupillorum digna mercede veſtram remuneret pietatem.

Convocatio Priorum ad electionem.

FRater E. Prior ſancti Albani, ejuſdemque loci conventus, dilecto ſibi in Chriſto tali vel tali Priori, ſalutem in Domino ſempiternam. Quoniam venerabilis pater noſter Willielmus, quondam abbas monaſterii noſtri, divino nutu diem clauſit extremum; & oportet per commune conſilium eccleſiæ noſtræ providere de paſtore: mandamus, quatenus in craſtino Annuntiationis Dominicæ proximo affuturæ compareas perſonaliter apud ſanctum Albanum, una nobiſcum tractaturus ſuper electione abbatis. Quod ſi forte non poteris, juſta ex cauſa impeditus, tunc te ſub hac forma excuſes per litteras tuas patentes.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1235.

Excusatio Priorum non venientium.

VIris nobilibus, domino E. priori de sancto Albano, ejusdemque loci conventui, frater N. Prior talis vel talis loci, salutem. Præpeditus negotio certo, videlicet assignato, vel gravi detentus infirmitate, in crastino Annuntiationis Dominicæ apud sanctum Albanum personaliter interesse non possum, una vobiscum super electione abbatis tractaturus: itaque non exspectata præsentia mea in dicto negotio, quod vestrum est exsequimini. Valete.

Obtentis igitur litteris a domino rege de licentia eligendi, & congregatis fratribus die statuto, tam Prioribus, quam aliis qui interesse voluerunt, elegerunt solemniter Joannem de Herefordia, Priorem de Hertford, monachum suum professum, in pastorem animarum suarum, virum pium & monachum ordinatum. Qui domino regi præsentatus, ab eo favorabiliter, tum quod elegans & venerabilis exstitit personæ statura, tum quoniam audierat quod dapsilis & civilis ac socialis fuerat, dum Prior Herdfordiæ fuerat, est susceptus. Et idcirco promptius, quia rex semper domum sancti Albani dilexerat: cui litteras petitorias sub hac forma transmiserunt:

Littera domino Regi pro electo recipiendo.

ILlustri domino suo ac magnifico Henrico, Dei gratia regi Anglorum, &c. devoti sui semper & humiles, E. Prior sancti Albani, & ejusdem loci conventus, cum omni humilitate & devotione æternam in Deo salutem. Regiæ excellentiæ vestræ dominum Joannem Priorem de Hertford, virum idoneum & honestum, quem de benignitate & licentia vestra nobis concessa, in patrem nobis elegimus & pastorem, præsentamus, cum omni humilitate & devotione; supplicantes quatenus ex innata vobis benignitate solitaque clementia erga nos & ecclesiam nostram concepta & habita, dictum Joannem electum nostrum in gratiam recipiatis; vestrum eidem consilium, auxilium, & favorem, divinæ si placet intuitu pietatis, impendentes. Valeat, &c.

Dominus autem rex, cum hæc audisset, & perpendisset progressum nostrum ordinatum & humilem, non tantum suum favorem impertivit & juvamen, immo domino Papæ & amicis suis in curia Romana scripsit pro electo, sub hac forma:

Littera Regis summo Pontifici pro electo.

REverendo domino & Patri in Christo carissimo, domino Gregorio, Dei gratia summo Pontifici, Henricus eadem gratia rex Anglorum, &c. salutem, & tam devotam quam debitam in omnibus tanto domino & patri reverentiam. Noverit sancta paternitas vestra, nos electioni factæ de fratre Joanne de Hertford, monacho sancti Albani, in abbatem sancti Albani, regium adhibuisse favorem & assensum. Et quoniam ad sedem apostolicam immediate spectat electionis prædictæ confirmatio: hoc sanctæ paternitati vestræ duximus, tenore præsentium, significandum; devote supplicantes, quatenus eidem electioni munus confirmationis dignemini, si placet, favorabiliter impendere. Teste meipso apud Abendon, 1. die Aprilis, anno regni mei XIX.

Littera regis Cardinalibus pro electo.

VEnerabili in Christo patri, & amico specialiter dilecto I. Dei gratia, tiulo sanctæ Praxedis presbytero cardinali, Henricus Dei gratia Anglorum rex, &c. Quoties ingruente necessitate nos contingit pro A nostris vel alienis negotiis apostolicæ sedis implorare subsidia: ad eorumdem negotiorum expeditionem vestra nobis necessaria est diligentia, quam in omnibus vestri gratia nobis recolimus subvenisse. Cum igitur electioni factæ de fratre Joanne de Hertford monacho sancti Albani in abbatem ejusdem loci, regium adhibuerimus assensum & favorem; & immediate subjecta sit ecclesia sancti Albani ecclesiæ sanctæ Romanæ: paternitati vestræ duximus attente supplicandum, quatenus, cum nuncii & procuratores dicti electi, ad obtinendum a sede apostolica confirmationem dictæ electionis ad curiam venerint; ad assecutionem sui propositi, in hac parte, B vestra dignetur paternitas eis auxilio & consilio subvenire: per quam subventionem multiplicetur vobis gratia nostra, quam ex diversorum negotiorum promotione non dubitamus eis vos comparasse. Teste meipso, &c.

Diriguntur itaque fratres ad curiam Romanam, ut electionem rite factam impetrarent a sede apostolica confirmari. Qui cum ad curiam, quæ tunc Perusii fuerat, pervenissent, ostenderunt regios apices domino Papæ, & aliis amicis regis. Et cum respexissent illos, & janitores & ministros Papæ, approbata fuit quamplurimum ab ipso domino Papa, & a cunctis cardinalibus, forma electionis, & maxime a domino Ottone, qui domum & religionem C sancti Albani plurimum commendavit. Electione igitur confirmata, dicti fratres cum benedictione apostolica gaudenter sunt reversi. Et ut audientes non lateat, hæc est consuetudo eligendi abbatem in ecclesia sancti Albani.

De modo & forma eligendi Abbatem.

CONfessores tres vel quatuor jubentur districte, & in virtute Spiritus sancti, utpote qui cognoscunt corda & renes singulorum, ut ipsi eligant XII. modo IX, de conventu fratres electos fideles & peritos: ut ipsi, vel de seipsis, vel de ipso conventu ecclesiæ, vel de cellis, unum idoneum eligant in abbatem. D De ipsis, inquam, quia sic non consueverunt antiquitus: immo de aliis quam seipsis, quod absurdum fuit & dissonum rationi. Et in hoc variata est antiqua consuetudo, & in melius commutata. Ut enim electio & labor tantæ deliberationis super hoc negotio nullatenus irritus habeatur & inanis: litteras habent de conventu penes se, sigillo conventus roboratas: ut ipse conventus, illum quem ipsi XII. eligerent in abbatem, sine contradictione aut difficultate unanimiter in pastorem susciperet & gratanter. Unde series negotii sic prosecuta, a summo Pontifice palam coram omnibus est commendata: & facta examinatione, auctoritate apostolica illico confirmata, pro eo quod unitas & concordia in domo sancti Albani ingruerunt. Unde ab universis dictum E est, quod non sine nutu Spiritus sancti illud negotium fuerat prosecutum. Multitudinis enim credentium erat cor unum & anima una. Verumtamen quia de persona electi domino Papæ non constabat, dedit in mandatis Eliensi & Londoniensi episcopis, ut rite facta examinatione ex persona electi, eumdem in abbatem confirmatum benedicerent, plene in omnem tam spiritualium, quam temporalium administrationem instituentes. Cum ergo redissent nuncii de curia, ostendebant litteras domini Papæ episcopis memoratis, qui electo scripserunt sub hac forma:

Littera pro examinatione.

HEnricus Dei gratia Eliensis, & R. eadem gra-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1235.

» tia Londonenſis epiſcopi, Joanni de Hertford electo ſancti Albani, ſalutem. Mandatum domini » Papæ ſuſcepimus in hæc verba, G. epiſcopis, &c. » Hujus igitur auctoritate mandati nobis tranſmiſſi, » vobis mandamus: quatenus die Lunæ proximo poſt » feſtum ſancti Laurentii in eccleſia conventuali apud » crucem Roiſiæ, compareatis coram nobis, parati » examinationem ſubire, & electionis, Deo dante, » confirmationem ſuſcipere, ſecundum formam man- » dati apoſtolici. Quod & abbas fecit ſub omni ma- turitate. Affirmabant utique tam epiſcopi memorati, poſtquam audierant, quam nuncii noſtri, quod prudenter proceſſum eſt in hoc negotio. Londonienſis vero epiſcopus variis & arduis negotiis præpeditus, ne ad locum veniret memoratum, ſe excuſavit Elienſi epiſcopo, ſic ſcribens:

Littera excuſatoria unius commiſſarii.

» VEnerabili fratri & amico in Chriſto cariſſimo » H. Dei gratia Elienſi epiſcopo R. divina miſeratio- » ne Londonienſis eccleſiæ miniſter humilis, ſalutem » & ſinceram in Domino caritatem. In negotio exa- » minationis electi ſancti Albani, & confirmationis » ejuſdem, vobis & nobis a domino Papa commiſſo, » variis præpediti negotiis, die Lunæ proximo poſt » feſtum ſancti Laurentii apud crucem Roiſiæ, in ec- » cleſia conventuali intereſſe non poſſumus. Ideo » non exſpectata præſentia noſtra, quod veſtrum eſt » in dicto negotio exſequimini. Valeat paternitas ve- » ſtra ſemper in Domino.

Confirmatio.

CONfirmatus eſt igitur electus, facta examina- » tione, ſub tali ſcripto. In nomine Patris, & Fi- » lii, & Spiritus ſancti: Inquiſitis, ſecundum for- « mam litterarum domini Papæ, quæ circa perſo- » nam Joannis electi ſancti Albani ſunt requiren- » da, tum per juratos, tum per propriæ perſonæ » examinationem, invenimus ipſum ad regimen di- » ctæ eccleſiæ ſufficientem: unde electionem de ipſo » factam confirmamus. Quo facto miſit Elienſis epiſ- copus conventui ſancti Albani ad majorem certificationem litteras, ſub hac forma:

Littera conventui de admittendo electo.

» HEnricus, Dei gratia Elienſis epiſcopus, dilectis » in Chriſto Priori & conventui ſancti Albani, ſalu- » tem in Domino. Noverit diſcretio veſtra, nos juxta » formam mandati Apoſtolici, electionem de fratre » Joanne de Herthford, in abbatem monaſterii noſtri » canonice celebratam, auctoritate apoſtolica confir- » maſſe. Quocirca auctoritate apoſtolica qua fungi- » mur, vobis mandamus, in virtute obedientiæ diſtri- » cte præcipientes, quatenus eumdem electum veſtrum » in abbatem & paſtorem devote admittatis, obedien- » tiam & reverentiam debitam eidem humiliter im- » pendentes. Valete. Scripſit inſuper idem epiſcopus domino regi ſuper hoc, ſub hac forma:

Littera domino Regi poſt confirmationem.

» EXcellentiſſimo domino Henrico tertio, Dei gra- » cia illuſtri Anglorum, &c. Henricus divina miſe- » ratione Elienſis epiſcopus, ſalutem, reverentiam, & » honorem. Noverit excellentia veſtra, nos juxta for- » mam mandati apoſtolici, electionem de fratre Joan- » ne de Herthford, in abbatem monaſterii ſancti Al- » bani canonice celebratam, auctoritate apoſtolica » confirmaſſe. Quocirca excellentiam veſtram roga- » mus, quatenus ob reverentiam ſedis apoſtolicæ, di- » ctum electum habentes commendatum, adminiſtra- A tionem dictæ abbatiæ eidem committatis. Valeat re- « verentia veſtra ſemper in Domino. Scripſit etiam « domino Rege acceptante, & palam publicavit char- tam illam confirmationis.

ANNO CHRISTI 1235.

Profectio negotii.

OMnibus Chriſti fidelibus litteras inſpecturis, « Henricus Dei gratia Elienſis epiſcopus, ſalutem in « Domino ſempiternam. Noveritis quod cum nobis « & venerabili fratri noſtro Londonenſi epiſcopo, « commiſſum eſt negotium a domino Papa examina- « tionis perſonæ Joannis de Hertford, electi in abba- « tem monaſteri ſancti Albani, & confirmationis « ejuſdem; epiſcopo Londonenſi, in dicto negotio « B excuſato litteratorie, nos electionem ipſius Joannis « in hunc modum confirmamus. In nomine Patris, » & Filii, & Spiritus ſancti: Inquiſitis ſecundum for- » mam litterarum domini Papæ, quæ circa perſonam « electi ſancti Albani fratris Joannis ſunt inquirenda, « tam per teſtes juratos, quam per propriæ perſonæ » examinationem, invenimus eum ad regimen dictæ « abbatiæ ſufficientem. Unde electionem, tamquam « de perſona idonea de ipſo factam, auctoritate apo- « ſtolica confirmamus. In cujus rei teſtimonium his « litteris noſtris patentibus ſigillum noſtrum duximus « apponendum. Acta anno Domini MCCXXXV. die « Lunæ proxima poſt feſtum ſancti Laurentii, apud « crucem Roiſiæ. In craſtino igitur beatæ Virginis, « C in eccleſia ſancti Albani, ad majus altare, in præſen- tia epiſcopi Londonenſis, & totius conventus in choro exſiſtentis, idem epiſcopus eidem electo munus impendit benedictionis, ubi apertæ ſunt litteræ incluſæ & bullatæ domini Papæ, quas oportuit electum in abbatem benedicendum, profitendo palam legere, ſub hac forma:

Profeſſio.

EGo Joannes monaſterii ſancti Albani abbas, ab « hac hora in antea fidelis & obediens ero ſancto Pe- « tro, ſanctæque apoſtolicæ Romanæ eccleſiæ, & do- « mino meo Papæ Gregorio, ejuſque ſucceſſoribus « canonice intrantibus. Non ero in conſilio aut con- « ſenſu vel in facto ut vitam perdant aut membrum, « D aut capiantur mala captione. Conſilium etiam quod « mihi credituri ſunt, per ſe aut per nuncios ſuos, ſi- « ve per litteras, ad eorum damnum ſcienter nemini « pandam. Papatum Romanum & regulam ſancti Pe- « tri adjutor eis ero ad retinendum & defendendum, « ſalvo ordine meo, contra omnem hominem. Lega- « tum apoſtolicæ ſedis in eundo & redeundo, honori- « fice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo. Vo- « catus ad ſynodum veniam, niſi præpeditus fuero « canonica præpeditione. Apoſtolorum limina ſingu- « lis trienniis viſitabo, aut per me aut per meum nun- « cium, niſi abſolvar apoſtolica licentia. Poſſeſſiones « etiam ad monaſterium meum ſpectantes non ven- « dam, neque donabo, neque impigmerabo, neque de « E novo infeudabo, vel aliquo modo alienabo, incon- « ſulto Romano Pontifice. Sic me Deus adjuvet & « hæc ſancta evangelia. Hæc cooperta fuerunt, oc- culta & clauſa ſub bulla, donec ſtaret pontificalibus ad altare redimitus, quando nullo modo poterat ab iſta obligatione reſilire. Et cum rogaſſet abbas ab epiſcopo Londonenſi Rogero, quid Romæ faceret? Epiſcopus ſicut jocundus exſtitit, jocoſe reſpondit, & ſubridens ait: Amice ut offeras; & veritas in verbis latitavit. Rex autem ſuper præmiſſis certificatus, tenentibus de ſancto Albano ſcripſit in hac forma:

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1235.

Littera domini Regis tenentibus abbatis post confirmationem.

HEnricus Dei gratia, rex Anglorum, &c. militibus, liberis hominibus, & omnibus aliis tenentibus de abbatia de sancto Albano, salutem. Sciatis quod electioni factæ de fratre Joanne de Hertford, in abbatem sancti Albani, assensum regium præbuimus & favorem. Et ideo vobis mandamus quod eidem fratri Joanni, tamquam domino vestro, in omnibus quæ ad dictam abbatiam pertinent, intendentes sitis & respondentes. Teste me ipso apud West. XVIII. die August. anno regni nostri XII.

Ex tunc igitur abbas plenarie constitutus, cepit homagia & juramenta, & fidelitates omnium abbatiæ subditorum, installatus, & in omnibus abbas habitus & firmatus. Sed ut non lateat simpliciores qualiter se gessit dum esset electus, & qualiter in posterum se gerere debet electus, præsentibus duximus inserendum.

Qualiter se gerere debet electus.

POstquam electores nominarunt electum proprio nomine, cum aliquo adjecto, ita scilicet ut unus electorum loquatur pro omnibus aliis electoribus; præstito assensu Prioris & totius conventus, surgat electus, & accepta venia supplicet omnibus ut orent pro eo, quod Deus det illi hic curam & officium hoc suscipere, ut ad honorem Dei & ecclesiæ, & animæ suæ fiat salvationem. Facta autem oratione a Priore, quod sic fiat; & in fine orationis respondente conventu, *Amen*, incipiatur solemniter hymnus, *Te Deum laudamus*; & ducatur modeste & ordinate, adsistente Priore ei in uno latere, Suppriore in A alio, cum aliis dignioribus ecclesiæ personis propinquius in ecclesiam, & præsentetur Deo, & sancto martyri Albano ad majus altare, pulsato classico, accensisque cereis circa altare, & discooperto feretro. Et toto corpore prostratus electus, oret breviter, sed præcordialiter, ut dignus tanto honore habeatur. Et finito sonitu dicatur ab omnibus: *Pater noster*. Et Prior, *Et ne nos*. ℣. *Salvum fac servum tuum. Deus meus sper. Mitte ei Domine auxilium de sancto. Et de Sion tuere eum. Dominus vobiscum*, & *Oratio*. Omnipotens sempiterne Deus, dirige hunc famulum tuum in viam salutis æternæ: ut, te donante, placita tibi cupiat, & tota virtute perficiat. Per B Dominum. *Dominus vobiscum. Benedicamus Domino.* Deinde erigat se, & sine aliquo offendiculo aut mora, ducatur in cameram, videlicet Prioris, quæ sua dum electus est, debet appellari: donec in abbatem creatus, in suam magnam cameram secedat. Et tunc poterit electus providere sibi de sociis, & de nunciis ad curiam Romanam destinandis, & invitare quos voluerit ad refectionem: sed tamen qui vocati sunt de licentia Prioris, veniant. Nec exeat aliquis nisi de licentia Prioris, exceptis magnis obedientiariis. Electus autem, etsi fuerit unus de ultimis novitiis, in loco supremo illico statuetur; Et C si fuerit de parte Prioris, quam nos chorum appellamus, transferetur ad partem chori abbatis, ubi supremus statuetur. Solus in refectorio prandebit supremus, Priore prandente ad magnam mensam. In processionibus supremus ex parte abbatis procedet, non in medio choralem ferens baculum, ut antiquitus temere consuevit: ne forte in posterum cassatus, retrocedat, & tunc cum rubore incipiat locum novissimum tenere.

ANNO CHRISTI 1235.

1235.

CONCILIUM NARBONENSE,

EX TRIUM PROVINCIARUM EPISCOPIS.

In quo data consilia fratribus Prædicatoribus fidei Inquisitoribus, quomodo se cum hæreticis gererent.

Observatio P. Philippi Labbe Societatis Jesu.

DE *hoc concilio ita Spondanus Baronianæ continuationis tomo I. ad annum* MCCXXXIII. Quo eodem, *inquit*, tempore habitum fuit Narbonæ concilium sub Petro Amelio archiepiscopo: cui etiam interfuerunt Arelatensis & Aquensis archiepiscopi, una cum trium illarum provinciarum suffraganeis episcopis; cum mandato accepto a sede Apostolica, de consilio impertiendo fratribus Prædicatoribus, recens in illis partibus constitutis Inquisitoribus contra hæreticos, quomodo se gerere adversus eos deberent: viginti norem capitula condiderunt de pœnis, tam iis, quam eorum fautoribus imponendis, qui convincerentur, sive qui obstinati permanerent; ac de signis, quibus detegi possent: suntque valde severa, prout ferebat praxis ejus temporis. *Hæc Spondanus. Quæ omnia dicere necesse est ex hujus concilii capitulis, quibus e utimur, excepta anni notitia, quam unde ille habuerit nescio. Forte perfectius exemplar natalis erat, cui adscriptus annus; forte etiam conjectura una nititur, ex eo petita, quod institutos a Gregorio nono Inquisitores ex Prædicatorum ordine, ad hunc annum aliqui referant.*

Capitula autem ipsa, hucusque inedita, repræsentabo ex codice mss. Mauritii Telleri abbatis, qui fortunam summe illustrium eximiarum splendore virtutum ac doctrinarum obscurat. Quod exemplar contuli cum alio inter Sirmondi nostri schedas reperto. Hæc in utroque exemplari est inscriptio: Concilium Narbonensis, Arelatensis, & Aquensis archiepiscoporum.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De pœnis hæreticorum, qui immunitatem carceris assecuti sunt.*
II. *Ne iis transitus transmarinus injungatur.*
III. *Ut in alias villas aut provincias, ubi visum fuerit, mittantur.*
IV. *Ut pauperibus includendis carceres construantur.*
V. *Quod pœnitentia Inquisitorum discretioni permittuntur.*
VI. *Ut conversi culpas suas publice confiteantur.*
VII. *Ut inquisitores injunctis pœnitentiis addere vel detrahere possint.*
VIII. *Ut propriis sacerdotibus cura committatur observationis pœnitentiarum.*
IX. *De his qui in carcerem detrudi debent, quid agendum, si nimia sit eorum multitudo.*
X. *De his qui pœnitentiam carceris, vel aliam non perficientes, rebellant.*
XI. *De his qui in abjuratam hæresim reciderunt.*
XII. *Quinam dicendi rebellare; quinam in hæresim recidisse.*
XIII. *De receptatoribus seu fautoribus, qui vel reciderint, vel pœnitentias accipere refugerint.*
XIV. *Quinam existimandi fautores hæreticorum.*
XV. *Ut fautor eorum habeatur, qui cum potestatem habeat, in eos non animadverit.*
XVI. *De iis, qui cum possint, prædictos non capiunt, aut juvant capientes.*
XVII. *Ut fratres Prædicatores a pecuniariis pœnitentiis abstineant.*
XVIII. *Ut prædicti culpabiles religionem ingredi non permittantur.*
XIX. *Ut a carcere nemo excusetur propter senium, &c.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1235.

XX. *Qui pertineant ad inquisitionem.*
XXI. *Ut Inquisitores alii, si quid noverint, scribant ad eum cui culpabilis est adstrictus.*
XXII. *Ne testium nomina verbo, vel signo publicentur.*
XXIII. *Ut nemo condemnetur, nisi convictus.*
XXIV. *Ut ad accusationem vel testimonium omnes admittantur.*
XXV. *Qua exceptiones fidem testium evacuent.*
XXVI. *De eo qui convictus, pertinaciter negat.*
XXVII. *Ut qui semel deposuerunt, iterum non interrogentur, nisi de novis circumstantiis.*
XXVIII. *An credendum confessori, de absolutione seu pœnitentia alicujus.*
XXIX. *De culpis, ex quibus credentes possint judicari.*

CAPITULA.

Petrus Dei gratia Narbonensis, Joannes Arelatensis, Raimundus Aquensis, archiepiscopi, ceterique prælati, quorum sigilla huic chartulæ sunt appensa; dilectis & fidelibus in Christo filiis, ordinis Prædicatorum fratribus, Inquisitoribus hæreticorum, per memoratas & circumjacentes provincias constitutis, salutem in Domino.

I. *De pœnis hæreticorum, qui immunitatem carceris assecuti sunt.*

DUbitationes vestras, prout possumus, ampectantes, devotioni vestræ duximus consulendum; quatenus hæreticis, & eorum credentibus, receptatoribus, defensoribus, & fautoribus, immunitatem carceris assecutis, quam ex vobis aliqui eis infra certam diem sponte venientibus, pœnitentibus, & tam de se, quam de aliis plenam dicentibus veritatem, consulte & laudabiliter promisistis: quia cum sponte confessis mitius est agendum, & quia per hoc latentem saniem hæreticæ pravitatis facilius & melius detegi sperabitis, sicut & rei eventus manifeste probavit: his pœnitentias injungatis; videlicet ut cruces portent quaque Dominica die, inter Epistolam & Evangelium, vestibus aliquibus denudati, prout visum fuerit pro qualitate temporis faciendum; sacerdoti parochiæ suæ Missam celebranti, cum virgis in manu publice se præsentent, ibique recipiant disciplinam: & idem faciant in omni processione solemni. In prima etiam Dominica cujuscumque mensis, post processionem vel Missam, visitent nudi similiter & cum virgis domos omnes, in quibus aliquando viderunt hæreticos in eadem civitate seu villa; & intersint omni die Dominica Missæ ac Vesperis, ac sermoni generali, si fiat in villa: nisi impedimentum habuerint sine fraude. Quod si forte villa fuerit interdicta, vel ipsi excommunicati; cunctas ecclesias & domos, in quibus viderunt hæreticos, diebus visitent assignatis; & teneantur sermonibus generalibus interesse; jejunent; limina sanctorum visitent, loco transitus transmarini, qui talibus consuevit injungi. Fidem & ecclesiam per certos annos seu menses seu dies, cum armis & expensis propriis, per se vel per alios magis idoneos, contra Sarracenos vel hæreticos, vel eorum fautores, vel aliter rebelles, ad mandatum & arbitrium domini Papæ, vel ejus legati, vel nostri, vel alterius, juxta ordinationem vestram, defendere teneantur.

II. *Ne transitus transmarinus injungatur.*

Nec eis de cetero memoratus transitus injungatur, propter domini Papæ prohibitionem, super hoc nuper factam; ne per ipsorum perfidiam violetur fidei firmamentum, ibi etiam ubi cœpit: quod non immerito timeretur, si eos hinc dispersos, contingeret illuc per injunctiones hujusmodi congregari; licet velit ipse dominus Papa, ut ab his, quibus idem transitus ante suam prohibitionem injunctus fuerat, compleatur.

III. *Ut in alias villas aut provincias, ubi visum fuerit, mittantur.*

Et ubi fuerit visum expedire, de villa, in qua conversati fuerint, ejiciantur; in alia certa villa seu provincia ad tempus, vel perpetuo, moraturi.

IV. *Ut conversis pauperibus includendis carceres construantur.*

Conversis ab hæresi pauperibus includendis carceres construantur; & in necessariis provideant competenter: ne per tales nimium graventur prælati, vel eorum multitudini fortasse nequeant providere.

V. *Quod pœnitentia Inquisitorum discretioni permittuntur.*

Hoc quidem ita perstringimus, non ut vos pœnitentias prætaxatas omnes ubique, vel omnes omnibus imponatis: sed ut eas secundum discretionem vobis traditam a Domino, pro culparum & personarum, locorum & temporum, & aliarum circumstantiarum qualitate, ita caute ac provide dispensetis; ut sive plectendo, sive ignoscendo, vita culpabilium corrigatur. Vel saltem valeat apparere, quis in tenebris ambulet, quis in luce; quis vere sit pœnitens, quis fide conversus: nec inde veris Catholicis scandalum generetur: nec prætextu scandali, seu aliquo alio, quantum in vobis fuerit, defendi possit hæresis seu nutriri.

VI. *Ut conversi culpas suas publice confiteantur.*

Omnes vero faciatis culpas suas, clero & populo convocatis, publice confiteri & abjurare, atque jurare prout in mandatis Apostolicis, & statutis domini Romani plenius continetur; nisi ubi culpæ levitas, & scandali enormitas rigori etiam huic quidquam ostenderent detrahendum. Et de singulis fiant publica instrumenta continentia culpas, abjurationes, promissiones, & pœnitentias eorumdem: ne ulterius perire possit, vel latere veritas diu clata, nunc autem a Domino tam mirabiliter quam misericorditer revelata. *Concil. Tolos. ann. 1229.*

VII. *Ut Inquisitores injunctis pœnitentiis addere, vel detrahere possint.*

Illa semper retentione caute adhibita, ut liceat vobis, seu aliis Inquisitoribus, seu quibus hoc Romana ecclesia, vel ille cui ex officio competit, duxerit committendum, pro vestro & illorum arbitrio ac voluntate, injunctis pœnitentiis addere vel detrahere, ex causa rationabili quandocumque.

VIII. *Ut propriis sacerdotibus cura committatur observationis pœnitentiarum.*

Observationis etiam pœnitentiarum curam propriis eorum sacerdotibus committatis: ita ut ipsi sacerdotes penes se habentes pœnitentias singulorum parochianorum suorum, & circa earum obser-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1235.

vationes ſolicite vigilantes; contemptores, ſi qui fuerint, vobis, vel quibus ſtatueritis, denuncient ſine mora, proceſſuris in eos juxta formam inferius deſignatam.

IX. *De his qui in carcerem detrudi debent; quid agendum, ſi nimia ſit eorum multitudo.*

De hæreticis autem ſeu credentibus, præfata immunitate, quia veritatem de ſe vel de aliis ſuppreſſerunt, vel quia infra tempus indulgentiæ non venerunt, ſeu alias indignis; paratis tamen abſolute mandatis eccleſiæ obedire, & recognoſcere quam vel ſuppreſſerant, vel negaverant veritatem: quamvis tales procul dubio ſint, ſecundum ſtatuta domini Papæ, in perpetuo carcere detrudendi; quia tamen intelleximus vos de his tantam in pluribus partibus multitudinem inveniſſe, ut nedum expenſæ, ſed vix etiam lapides aut cæmenta ſufficere poſſint ad carceres conſtruendos: conſulimus ut eorum immurationes, ubi expedire videbitur, differatis; donec dominus Papa de illorum multitudine plenius ſit conſultus: niſi forte aliqui eſſent tam facinoroſi, ut de ipſorum impœnitentia, vel fuga, vel relapſu, vel corruptione ſeu turbatione aliorum, merito timeretur: tales enim, ſine ulla prorſus dilatione, firmo & opportuno carceri deputetis.

X. *De his qui pœnitentiam carceris, vel aliam non perficientes, rebellant.*

Porro illos hæreticos ſeu credentes, qui poſtquam juraverint mandatis eccleſiæ obedire, abſolutionis beneficium fuerint vel non fuerint conſecuti, injunctam ſibi pœnitentiam carceris, vel non intrando, vel poſt ingreſſum exeundo, ſeu quamcumque aliam ſervare, ſeu perficere renuentes, vel ſe ab ea recipienda contumaciter abſentantes, rebelles exiſtunt, & ſic ſuam impœnitentiam, fictamque converſionem aperte oſtendunt:

XI. *De his qui in abjuratam hæreſim reciderunt.*

Et illos qui poſt abjurationem erroris, ſeu purgationem, deprehenſi fuerint in abjuratam hæreſim recidiſſe; ſæculari judicio, ſine ulla penitus audientia, relinquatis, animadverſione debita puniendos: cum ſufficiat tales per falſam converſionem ſemel eccleſiam decepiſſe, præſertim ubi tanta eorum invaluit multitudo; licet eis pœnitentibus nequaquam pœnitentia ſit neganda.

XII. *Quinam dicendi rebellare; quinam in hæreſim recidiſſe.*

Eos ſane, qui legitime moniti, contemptum ſuum, cum poſſint, gratis emendare non curant, indubitanter dicimus rebellare. Sed & eos recte intelligimus in hæreſim recidiſſe, qui poſt abjurationem ſuam ſeu purgationem, ut prædictum eſt, hæreticos ſcienter & libenter recipere, vel aliter eis favere non excuſabiliter præſumpſerunt; quia tunc nec dubitari oportet illos ex prioris erroris conſequentia hoc feciſſe: maxime ſi ſpecialiter abjuraverunt, quod fecerunt, & ad hujuſmodi pœnam ſe obligaverunt ſponte ſua. Quod ſi occaſionem aliquam habuerunt, per quam a tam vehementi præſumptione valeant excuſari; ſaltem perpetuo carceri, ſine aliqua dilatione, mancipentur.

XIII. *De receptatoribus ſeu fautoribus, qui vel reciderint, vel pœnitentias accipere refugerint.*

Illos autem qui cum tantum receptatores, ſeu fautores exſtiterint, & reconciliati fuerint, ſeu mandatis eccleſiæ juraverint obedire, in abjuratam culpam reciderint, ſeu pœnitentias accipere contumaciter refugerint, vel implere; & propterea ſecundo excommunicationis vinculo, vel ipſo jure, vel per ſententiam innodati: ſi redire voluerint, receptis ab ipſis talibus ac tantis ſecuritatibus, præter juratoriam cautionem; quod timore pœnæ temporalis ab exceſſu ſimili debeant coërceri: eos cum litteris veſtris teſtimonialibus plenam veritatem continentibus, ad dominum Papam, pro abſolutione tradenda, & recipienda pœnitentia, tranſmittatis.

ANNO CHRISTI 1235.

XIV. *Quinam exiſtimandi fautores hæreticorum.*

Plane inter fautores accipimus tam eos, qui hæreticorum ſeu credentium exſtirpationem, ſeu correctionem impediunt, quam qui non dant operam ad id, quam non poſſunt ſine culpa omittere manifeſta. Ex diligenti tamen circumſtantiarum conſideratione, plus minuſve contingit culpæ in talibus reperire. Nam multum favet hæreticis, ſive credentibus, qui celat, cum poſſit & debeat indicare: plus, qui eos occultando, ſeu aliter, ipſorum examinationem, vel incarcerationem, vel punitionem malitioſe nititur impedire: plurimum, qui captos vel incarceratos relaxat præter eccleſiæ voluntatem: ſeu cujus conſilio, vel auxilio, mandato vel jure talia perpetrantur.

XV. *Ut fautor eorum habeatur, qui cum poteſtatem habeat, in eos non animadvertit.*

Cujus criminis reus incomparabiliter eſt habendus ille, qui temporalem habens juriſdictionem, præfatos peſtiferos hæreticos ſeu rebelles ab eccleſia denotatos, perſequi, & de ſua terra vel provincia exterminare poſtponit, vel in eos animadvertere ſine mora. Quippe nec caret ſcrupulo ſocietatis iniquæ, qui tanto facinori ſibi per denunciationem eccleſiæ, ſeu aliter, legitime manifeſto, cum teneatur & poſſit, deſinit obviare: præſertim ſi ad hoc faciendum etiam juramento proprio ſe adſtringit.

XVI. *De iis, qui cum poſſint, prædictos non capiunt, aut juvat capientes.*

Sed nec illi ſunt immunes a crimine, qui cum ſe illis offert opportunitas loci & temporis, ac facultas, hæreticos ſeu prænominatos rebelles capere, capienteſve juvare, nequiter prætermittunt: maxime ſi de hoc fuerint a capientibus ſeu capere volentibus requiſiti. Et quoniam plures & quaſi inveſtigabiles ſunt modi nocendi, quibus hæretici eorumque credentes atque fautores nituntur vineam Domini ſabaoth demoliri, & eis eſt tam prudenter, quam viriliter occurrendum: curet veſtra devotio ſecundum datam a Domino gratiam, mala illorum agnoſcere, & ſalutarem apponere medicinam: ſuppleatque diſcretio, quod ſcripto non poſſet facile comprehendi.

XVII. *Ut fratres Prædicatores a pecuniariis pœnitentiis abſtineant.*

Similiter a fidejuſſoribus hæreticorum ſeu credentium, qui fugerunt, & a decedentibus, qui pœnitentias non egerunt, vel ab eorum heredibus, ſeu fidejuſſoribus, exactis per epiſcopum loci ex officio ſuo bonis pignoribus, & in aliqua æde ſacra depoſitis, ad dominum legatum pœnitentiarum injunctio referatur. Ab hujuſmodi enim pecuniariis pœnitentiis & exactionibus, vobis eſt abſtinendum pariter, & parcendum, propter veſtri ordinis honeſta-

Digitized by Google

Anno Christi 1235.

tem: cum & satis plene alias negotii hujusmodi exsecutio vos oneret, & affligat.

XVIII. *Ut prædicti culpabiles religionem ingredi non permittantur.*

Ne autem per tales religionis simplicitas corrumpatur, nullum de præfatis culpabilibus religionem quamcumque ingredi, nisi ex domini Papæ vel ejus legati indulgentia permittatis: & si qui sine ipsorum & vestri licentia post inchoatam inquisitionem, vel si etiam ante, non tamen confessi, & canonice absoluti, ingressi fuerint, revocetis.

XIX. *Ut a carcere nemo excusetur propter senium, &c.*

Circa incarcerandos etiam duximus hoc addendum, ut a carcere nec vir propter uxorem licet juvenem, nec uxor propter virum, ne quisquam propter liberos seu parentes, seu aliter necessarios, aut propter debilitatem, vel senium, vel aliam similem causam, excusetur, absque indulgentia sedis apostolicæ speciali. Si qui vero culpabiles vel suspecti ad vestram pertinentes inquisitionem, præsentes nec sint, nec fuerint; & infra competentem terminum eisdem a vobis peremptorie assignatum, & per ecclesias publicatum, non curaverint comparere, vel se legitime excusare: contra eos tamquam contra contra præsentes non dubie procedatis.

XX. *Qui pertineant ad inquisitionem.*

Ad inquisitionem quippe vestram eos intelligimus pertinere, qui vel infra ejusdem inquisitionis limites deliquerunt; vel domicilium ibi habent, seu habebant quando inquisitio cœpta fuit; vel cum ibi morarentur occasione officii cujuscumque, publici seu privati, vel certum domicilium non habentes, ibidem inventi, citati fuerunt a vobis, sive illis per quamcumque cautionem astrictis; sive non, inquisitionem contra eos facere incœpistis, vel eis purgationem forsitan indixistis. Siquidem contra tales præsentes vel absentes potestis procedere ac debetis: nisi forte ratione delicti majoris, seu minoris, commissi alibi, vel ratione domicilii, vel alia, de prædictis Inquisitores alii procedere cœperint contra illos. Etenim cum in locis diversis, & per Inquisitores diversos, Deo auctore, inquisitio celebretur: tutius & salubrius est, ut quisque culpabilis in quibuscumque locis deliquerit, uni & illi tantum Inquisitori permaneat obligatus, a quo primo ex aliqua de causis præscriptis, sine fraude, & sine periculo negotii, & animarum, fuerit occupatus.

XXI. *Ut Inquisitores alii, si quid norint, scribant ad eum cui culpabilis est astrictus.*

Ita tamen ut Inquisitores ceteri, quicquid de illo nosse poterunt, inquirant nihilo minus & scribant Inquisitoribus illis, quibus idem culpabilis sit astrictus: sic enim quasi vir unus pugnabitis, & vincetis.

XXII. *Ne testium nomina verbo vel signo publicentur.*

Illud autem caveatis secundum providam sedis apostolicæ voluntatem, ne testium nomina verbo, vel signo aliquo publicentur: sed si instat contra quem fit inquisitio, dicens forte se inimicos habere, vel in se aliquos conspirasse: inimicorum ab eo seu conspiratorum nomina & inimicitiarum, seu conspirationis causa, & veritas exigantur: ut sic & testibus consulatur, & ipsis etiam convincendis.

XXIII. *Ut nemo condemnetur, nisi convictus.*

Anno Christi 1235.

Ad nullius vero condemnationem sine lucidis & apertis probationibus, vel confessione propria procedatis. Satius enim est facinus impunitum relinquere, quam innocentem condemnare.

XXIV. *Ut ad accusationem, vel testimonium omnes admittantur.*

Quamvis in hujusmodi crimine propter ipsius enormitatem omnes criminosi & infames, & criminis etiam participes, ad accusationem, vel testimonium admittantur.

XXV. *Quæ exceptiones fidem testium evacuent.*

Illis tantum exceptionibus fidem testium ex toto evacuantibus, quæ non ex zelo justitiæ, sed de malignitatis fomite procedere videantur: ut sunt conspirationes & inimicitiæ capitales. Alia vero crimina, etsi debilitent, non repellunt, præsertim si testes de crimine fuerint emendati.

XXVI. *De eo qui convictus, pertinaciter negat.*

Si quis tamen culpam suam, ex qua possit credens, vel hæreticus judicari, de qua plene per testes, seu aliam probationem constat, pertinaciter negare non metuit: quandiu in hujusmodi negatione persistit, licet alias conversionem prætendat, hæreticus absque dubio est censendus: evidenter namque impœnitens est, qui peccatum nec vult etiam confiteri.

XXVII. *Ut qui semel deposuerunt, iterum non interrogentur, nisi de novis circumstantiis.*

Testes autem qui generaliter de se & aliis requisiti, semel deposuerint, si etiam post hujusmodi depositionem contra quemquam de quo quid noverint, dixerint, inquisitio cœperit, non est necesse ut iterum producantur: nisi de aliquibus circumstantiis, de quibus requisiti non fuerant, viderentur forsitan requirendi.

XXIII. *An credendum confessori, de absolutione seu pœnitentia alicujus.*

Utrum autem soli confessori credi debeat de absolutione seu pœnitentia defuncti, seu vivi, licet videatur quod non: ne quid tamen ecclesiæ possit impingi, domini Papæ responsio exspectetur. Absoluris etiam per alios qui absolvere potuerunt, ad vestram inquisitionem secundum modum præfinitum pertinentibus, non injunctam ab illis pœnitentiam injungatis.

XXIX. *De quibus, & ex quibus credentes possint judicari.*

Sane inter culpas ex quibus credentes possunt judicari, ne ulterius dubitetis, has esse firmiter arbitramur. Si reverentiam fecerunt hæreticis, ubi credentes, orationes ipsorum implorantes, & bonos homines profitentes, quasi adorant illos: si consolationes eorum, ubi eum, quem consolantur, in hæreticum recipientes, per impositionem manuum se salvare proditionaliter mentiuntur: aut, servitio eorumdem, ubi majore ipsorum librum tenente apertum, per ipsum, quasi sub generali confessione, remissionem intelligunt fieri peccatorum: aut cœnæ mensa posita, & pane superposito, Valdensis unus benedicens, & frangens, dansque adstantibus, credit secundum damnabilem sectam conficere corpus Christi, non causa prodendi vel reprehendendi eos,

vel

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1235.

vel alia commendabili seu excusabili, affuerunt: si eisdem Valdensibus peccata sua confessi fuerint; ut solet & debet quis sacerdoti proprio confiteri: si pacem ab hæreticis, seu Valdensibus, vel panem ab eis benedictum a quocumque sibi missum vel datum, scienter & damnabiliter receperunt: si crediderunt eos in sua secta salvari posse, vel esse bonos, vel sanctos homines, vel Dei amicos, vel nuncios, vel bonæ conversationis, vel vitæ: vel eorum persecutores peccare: vel si eos taliter laudaverunt: vel si aliquo qualicumque signo seu verbo, in eis se fidem vel credentiam habuisse, in jure vel alibi sunt confessi: si eos libenter & pluries receperunt, audierunt, visitaverunt; victualia seu alia dederunt, seu miserunt eisdem: orationes ab eis vel epistolas, vel evangelia didicerunt. Hæc enim & similia, etsi non probent singula, multa juvant: præsertim cum Joannes dicat in epistola: *Si quis venit ad vos, & hanc doctrinam non affert, nolite eum recipere in domo, nec Ave ei dixeritis. Qui enim dicit illi, Ave, communicat operibus ejus malignis.* Hæc autem omnia intelligimus, cum hi qui sic culpabiles sunt inventi, sciebant illos, quibus vel per quos ista fiebant, esse hæreticos, vel Valdenses: nec ignorabant quod sancta ecclesia tales, propter errores proprios sectasque suas damnabiles, ab unitate catholicæ fidei segregatos denunciat, & excommunicat, persequitur, atque damnat. Nec dicenti se hoc ignorasse, leviter est credendum. Quis enim est solus ille peregrinus, qui damnationem hæreticorum, & Valdensium nescierit a longe retro annis, tam justissime factam, tam famosam, tam publicatam, tam prædicatam, tot & tantis expensis, laboribus, & sudoribus fidelium insecutam, & tot mortibus ipsorum infidelium solemniter damnatorum & publice punitorum, tam firmiter sigillatam? Utique non est ferendus sic evidens discipulus mendacii magistrorum, sed potius cum ipsis damnatis damnandus, qui verum tam notorium diffiteatur: quod etiam ipsius rei gestæ modus ignorari non potuisse arguit & convincit. Nam & latere volentes, & celari quærentes hæretici ac Valdenses, suis se tantum credentibus credunt, cum eisdem supradicta mala & similia in latibulis perpetrantes. Quæ, etsi quidam ex his similiter negent se illorum errores audivisse, vel auditis credidisse, a participatione tamen credendi eisdem erroribus saltem implicite, immunes esse non sinunt. Licet enim isti nihil expresse dicant contra aliquem articulum specialem, tacite tamen & per consequentiam dicunt: cum dicant & sentiant verbo vel signo illos perfidos esse bonos, quos constat ab ecclesia reprobatos. Quin immo cum supradicta saluti animarum suarum prodesse crediderint, aut salutem extra ecclesiam esse credendo, aut quos ecclesia damnat, extra eam esse non credendo: procul dubio erraverunt. Equidem cum discretioni vestræ, dilecti filii in Christo, negotium istud, tam dominus Papa, quam dominus legatus, in plerisque provinciis providerint committendum.

ANNO CHRISTI 1235.

Hæc vobis scribimus, non ut vos velimus nostris obligare consiliis, vel arctare, cum non deceat concessum vobis discretam arbitrii libertatem, aliorum consiliis, formis, seu regulis, quam sedis apostolicæ, in ipsius negotii præjudicium coarctari: sed vestram devotionem cupimus adjuvare, sicut & nobis & ab ipsa sede Apostolica est mandatum: ut qui nostra portatis onera, consilium a nobis & auxilium, in ipso nostro negotio, caritate mutua reportetis.

1235.

CONCILIUM REMENSE,

apud sanctum Quintinum Veromanduæ, ab Henrico de Brenna Remensi archiepiscopo & suffraganeis celebratum, anno Domini MCCXXXV.

Ex editione Labbeana, & fidelibus P. Sirmondi.

ANno Domini MCCXXXV. in crastino beatæ Mariæ Magdalenæ continuato a die præcedenti, ad quem fuerat concilium convocatum apud sanctum Quintinum, præsentibus domino Remensi, Suessionensi, Laudunensi, Catalaunensi, Noviomensi, Silvanectensi, & Morinensi, episcopis: præsentibus etiam procuratoribus Ambianensis, Atrebatensis, Tornacensis, & Cameracensis, episcoporum, missis ad consentiendum iis quæ in dicto concilio contingeret ordinari: præsentibus etiam procuratoribus omnium capitulorum cathedralium Remensis provinciæ. Consensit totum concilium, quod in his lædebatur ecclesia, & ecclesiasticæ libertates provinciæ Remensis. Videlicet in bannitione Thomæ de Bellomanso, canonici Remensis, in saisitione bonorum capituli Suessionensis facta per dominum Regem, & in eo quod denegavit regalia beatæ Mariæ Suessionensis confirmatæ ab episcopo Suessionensi: & in eo quod prohibuit episcopo Suessionensi, ne eam benediceret, nisi prius receptis ab ipsa regalibus: & de inhibitione facta capitulo, ne eam reciperet benedicendam in ecclesia sua; & in eo quod reliquias & alia sacra ejusdem monasterii per baillivum suum secum fecit asportari. Item in eo quod in curia sæculari cum excommunicatis agentibus litigetur. Item in eo quod vult quod personæ ecclesiasticæ probent per duellum in curia sæculari homines de corpore suos esse. Item consensit concilium de negotio Remensis ecclesiæ, quod dominus Rex debet credere domino Remensi super sententiis latis in cives Remenses auctoritate apostolica: nec de iis pro quibus excommunicatos eos dicet, Rex aliquam debet facere inquisitionem. Item in hoc consensit concilium, quod si dominus Remensis requisierit Regem, ut ei præster auxilium in emendandis excessibus civium Remensium, pro quibus sunt excommunicati: præstare tenetur eidem auxilium, nec super hoc aliquam debet facere inquisitionem. Item in hoc consensit concilium, quod D. Remensis non tenetur respondere super homicidio aut alio crimine tangente personam ipsius, civibus Remensibus in curia domini Regis justitiariis & fidelibus suis, nec etiam super alio, nisi fuerit in defectu, [a] si non collegit diem coram domino Rege contra eos, maxime cum ipsi essent excommunicati. Item in hoc consensit concilium, quod dicti episcopi personaliter accedant ad dominum Regem, & nuncii capitulorum: ita quod præsentes sint hac instanti die sabbati, ubi dominus Rex erit, ad supplicandum domino Regi ex parte concilii super præmissis, antequam recedant a curia domini Regis. Assignata est etiam dies Dominica post festum beati Petri ad vincula, apud Compendium, de communi assensu totius concilii, ad celebrandum concilium super præmissis. Et injunctum est procuratoribus capitulorum, quod ad dictam diem mittant capitula procurationes ad concilium sine alia citatione, ad consentiendum iis quæ in dicto concilio contigerit communiter ordinari.

[a] *Forsse videtur: nec reputandus est fuisse in defectu, si, &c.*

ANNO CHRISTI 1235.

SUPPLICATIO
facta Domino Regi per Deputatos præcedentis Concilii.

ANno Domini MCCXXXV. in octavis beatæ Mariæ Magdalenæ, fuerunt apud Meledunum dominus Remensis, Sueſſionensis, Laudunensis, Catalaunensis, Noviomensis, Silvanectensis, & Morinensis, episcopi, cum nunciis capitulorum cathedralium Remensis provinciæ, qui tunc adfuerunt ibidem, & supplicaverunt ex parte concilii domino Regi sub hac forma.

Supplicat totum concilium Remensis provinciæ pro ecclesia Remensi & archiepiscopo, ut dominus Rex præstet auxilium suum in emendandis excessibus civium Remensium, qui notorii sunt, & evidentes eidem, apud Attrebatensem expressis: pro quibus & sunt excommunicati per provinciam Remensem denunciati. De excommunicatione scilicet dominus Rex debet credere archiepiscopo, cum in cives Remenses auctoritate ecclesiastica dictas sententias protulerit: nec super hoc debet dominus Rex aliquam facere inquisitionem.

Item supplicat concilium, quod dominus Rex non compellat respondere archiepiscopum Remensem super homicidio vel alio crimine tangente personam ipsius, civibus Remensibus in curia sua, cum sint justitiabiles sui ac fideles: nec etiam super aliquo alio, cum non fuerit in defectu: nec reputet eum dominus Rex in defectu, si non colligat diem coram ipso contra illos, cum in nullo fuerit defectu erga eos, & cum ipsi sint excommunicati.

Item supplicat concilium, ut bannitionem factam a domino Rege de Thoma de Bellomanso canonico Remensi & subdiacono, revocet eo modo quo facta est.

Item supplicat concilium, quod dominus Rex non compellat personas ecclesiasticas probare per A duellum in curia sua homines quos dicunt suos esse de corpore.

Item supplicat concilium, ut & dominus Rex revocet saisitionem bonorum temporalium capituli Sueſſionensis, quam fecit, eo quod dictum capitulum non vult litigare coram eo super eo super quo litigatum est, & responsum, & sententia lata in curia ecclesiastica.

Item supplicat concilium, ne regalia deneget ecclesiæ beatæ Mariæ Sueſſionensis, confirmatæ ab episcopo suo: & ne inhibeat episcopo Sueſſionensi ne eam benedicat, nisi prius ab ipso receptis regalibus; seu capitulo, ne eam recipiat benedicendam in ecclesia sua; & ne de reliquiis & aliis sacris quæ fecit per baillivum suum asportari, & singulo [a] se intromittat ulterius, sed ecclesiæ faciat restitui: & ne non excommunicatos excommunicatis communicare compellat.

[a] Forte mandatos.

Item supplicant prælati, non ex parte concilii, ne dominus Rex adsignet eis diem, sive alius, ubicumque fuerint, sed in certo loco, cum vix hoc posset fieri sine periculo causæ.

Facta autem supplicatione modo prædicto, dixit dominus Rex, quod super hoc haberet consilium: & habito consilio respondit, quod inde plenius consilium volebat habere, & super hoc adsignabat diem ad craſtinum quindenæ Assumptionis beatæ Mariæ apud Meledunum. Quo audito, dominus Rex & dicti episcopi cum præfatis nunciis capitulorum, secesserunt in partem, & habito consilio in hoc convenerunt, quod diem illam colligerent: sed super duobus articulis primis, scilicet de negotio Remensis ecclesiæ & archiepiscopi, & bannitione Thomæ de Bellomanso canonici Remensis, monerent dominum Regem. Et egressi coram domino Rege super illis duobus ipsum ex parte concilii monuerunt, & diem præfatam ad audiendam responsionem domini Regis collegerunt.

ANNO CHRISTI 1235.

CONCILIUM REMENSE
Compendii habitum ab iisdem, anno eodem.

Ex edit. Labbeana.

ACta anno Domini MCCXXXV. Dominica post festum beati Petri ad vincula, adsignata apud Compendium ad celebrandum provinciale concilium, præsentibus domino Remensi, Sueſſionensi, Laudunensi, Catalaunensi, Tornacensi, Silvanectensi, & Morinensi, episcopis; & præsentibus procuratoribus Ambianensis, Attrebatensis, & Cameracensis episcoporum; nec non præsentibus nunciis capitulorum cathedralium Remensis provinciæ, absente Belvacensi episcopo, qui ad Romanam curiam profectus erat: consensit totum concilium, quod dominus Rex monebitur secundo super negotio Remensis ecclesiæ & archiepiscopi, & bannitione Thomæ de Bellomanso canonici Remensis, per archiepiscopum & suffraganeos suos prænominatos, aut illos de prædictis suffraganeis, qui præsentes fuerint: præsentibus etiam dictis procuratoribus episcoporum, præsentibus insuper & consentientibus nunciis capitulorum cathedralium Remensis provinciæ. Omnes enim prænominati debent interesse apud Meledunum in craſtino quindenæ Assumptionis beatæ Mariæ, hora competenti, coram domino Rege, qui monit ∴ ∴ ∴

MONITIO
Domino regi Franciæ facta per abbates sancti Crispini, sancti Dionysii Remensis, & Essonis, auctoritate Concilii Provincialis Remensis, apud Compendium celebrati, anno Domini MCCXXXV.

Ex apographo P. Jacobi Sirmondi Societatis Jesu. Citatur hoc Acta ab Henr. Spondano, in Annalibus Eccles. ad annum 1235. num. VIII. qui a Sirmondo nostro profitetur se accepisse.

REverendis Patribus dominis suis Henrico Dei gratia Remensi archiepiscopo, & omnibus suffragancis; Leo sancti Dionysii Remensis, & G. Essonis abbates, debitam obedientiam cum salute. Noverit paternitas vestra, nos quasdam recepisse litteras, sub hac forma: Henricus Dei gratia Remensis archiepiscopis, totumque concilium provinciale Remensis provinciæ apud Compendium congregatum; dilectis filiis in Christo sancti Crispini majoris Sueſſionensis, sancti Dionysii Remensis, & de Essone Sueſſionensis diœcesis abbatibus, salutem & sinceram in Domino caritatem. Auctoritate nostra vobis in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus ad dominum regem personaliter accedatis: ita quod feria secunda post Exaltationem sanctæ Crucis, ubi fuerit, interſitis; ipsum

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1235.

monentes ex parte noſtra ſuper negotio eccleſiæ & archiepiſcopi Remenſis, & ſuper bannitione Thomæ de Bellomanſo canonici Remenſis; ſuper quibus idem dominus rex alias fuit monitus ex parte concilii, ſecundum quod in actis ſuper hoc confectis plenius continetur. Quod ſi non omnes iis exſequendis interfueritis, duo veſtrum nihilominus exſequantur. Actum apud Compendium anno Domini MCCXXXV. menſe Auguſto, die Dominica ſupradicta. Hujuſmodi igitur mandati auctoritate, nos ad illuſtriſſimum regem Franciæ ad dictum diem apud Vicenos juxta Pariſiós perſonaliter accedentes, ipſum monuimus ſecundum formam ſuperius annotatam. Datum anno Domini MCCXXXV. menſe Septembri.

Secunda monitio facta domino Regi.

Anno Domini MCCXXXV. Sabbato ante Nativitatem beatæ Mariæ virginis, præſentibus dominis Sueſſionenſi, Laudunenſi, Catalaunenſi, Noviomenſi, Tornacenſi, Silvanectenſi, epiſcopis; præſentibus etiam procuratoribus Ambianenſis, Attrebatenſis, Morinenſis, epiſcoporum; nec non præſentibus procuratoribus omnium Capitulorum Remenſis provinciæ, abſente epiſcopo Belvacenſi, qui ad Romanam curiam profectus erat; & abſente Cameracenſi epiſcopo, qui ad Imperatorem iverat: fuit monitus dominus Rex apud ſanctum Dionyſium, de negotio Remenſis eccleſiæ & archiepiſcopi, & de bannitione Thomæ de Bellomanſo, canonici Remenſis: & hæc fuit ſecunda monitio facta ex parte concilii Remenſis provinciæ.

CONCILIUM PROVINCIALE, habitum apud Silvanectum a dicto domino Henrico de Brenna, anno MCCXXXV.

ACta anno Domini MCCXXXV. feria quarta poſt feſtum beati Martini hiemalis continuata de die in diem, a feria tertia præcedente dictum feſtum; ad quam dictam tertiam feriam dies erat aſſignata ad concilium celebrandum apud Silvanectum: ut pœna bona & competens, ſine dilatione, ordinaretur & ſtatueretur contra dominum regem, ſi non pareret monitionibus ſibi factis ſuper negotio archiepiſcopi & eccleſiæ Remenſis. Igitur quarta feria prædicta, præſente domino Remenſi, Sueſſionenſi, Laudunenſi, Catalaunenſi, Noviomenſi, Ambianenſi, Attrebatenſi, Silvanectenſi, Cameracenſi, Morinenſi, epiſcopis; præſentibus etiam procuratoribus Capitulorum cathedralium Remenſis provinciæ, abſente & excuſato Tornacenſi epiſcopo propter propriam corporis infirmitatem, & abſente epiſcopo Belvacenſi, qui ad curiam Romanam profectus erat. Cum dominus Remenſis, cum dominis coëpiſcopis ſuis, feria tertia proxima ante dictam feriam quartam, de dicta pœna tractaſſet; & dicti Laudunenſis, Noviomenſis, Ambianenſis, Attrebatenſis, & Silvanectenſis epiſcopi, una cum procuratoribus dictorum Capitulorum, exceptis Remenſi & Belvacenſi, concorditer reſpondiſſent; quod pœna erat competens & bona, ſi in cathedralibus eccleſiis, & capellis epiſcoporum ſubmiſſa voce celebraretur: Nos archiepiſcopus, una cum reliquis epiſcopis, videlicet Sueſſionenſi, Catalaunenſi, Cameracenſi, & Morinenſi, attendentes quod dicti epiſcopi non faciebant quod promiſerant & debebant; ordinavimus & ſtatuimus pœnam iſtam. Cum dominus Rex non paruerit monitionibus ſibi factis; nos interdicimus totum dominium ejus ſitum in provincia Remenſi: ita tamen quod exhibeantur ibi viaticum & baptiſma. Ex nunc excommunicamus omnes epiſcopos, qui pœnam hanc non obſervaverint, & in ſuis diœceſibus obſervari fecerint, publicaverint, & publicari fecerint in craſtino beati Andreæ, quod præfigimus ad dictam pœnam publicandam: Alios autem omnes ex nunc excommunicamus, ſuſpendimus, qui dictam pœnam non obſervaverint a dicto termino publicationis præfixo.

ANNO CHRISTI 1235.

CONSENSUS Epiſcoporum provinciæ Remenſis, ut Concilium ſuperius demandetur exſecutioni.

Anno Domini MCCXXXV. in concilio apud Silvanectum celebrato feria quarta poſt feſtum beati Martini hiemalis, conſenſerunt Sueſſionenſis, Catalaunenſis, Cameracenſis, & Morinenſis epiſcopi, quod dominus Remenſis publicet, & faciat publicari & obſervari ſententias in eodem concilio latas; rebelles & contradictores puniat ſecundum quod viderit expedire; abſolvat & in forma eccleſiæ illos, qui in dictas ſententias inciderint, ſi abeo abſolutionem petierint, & dictas ſententias ſe promiſerint de cetero ſervaturos. Conſentiunt etiam quod ipſe poſſit in præmiſſis concedere vices ſuas alii, vel aliis, juxta ſuum beneplacitum voluntatis. In cujus rei teſtimonium præſentes litteras ſub ſigillis ſuis munierunt.

CONCILIUM REMENSE APUD SANCTUM QUINTINUM, pro tuenda eccleſiaſtica libertate, anno Domini MCCXXXVI.

1236.

DE *hac ſynodo ita Claudius Hemereus in Auguſta Veromanduorum illuſtrata.* Habitum Sanquintini concilium eorumdem epiſcoporum (*provincia ſcilicet Remenſis*) adverſus Inguerranum Conciani dominum: quo exceſſus violentiæ, in perſonam Magni Andreæ de Coelandon decani Laudunenſis illatæ, juſta ultione emendarentur: & eccleſiæ libertates, adverſus injurias tales, & earum autores, in poſterum protegerentur. Ejus Inguerranni crudele facinus in Flandros nobiles lege apud Nangium.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1236.

CONCILIUM TURONENSE
A JUHELLO ARCHIEPISCOPO
celebratum, anno Domini MCCXXXVI.

ANNO CHRISTI 1236.

Ex editione Labbeana, & apographo P. Sirmondi.

A

TITULI CAPITULORUM.

I. *De crucesignatis enormis delicti reis: & ut Judæis injurias non inferant.*
II. *De advocatis.*
III. *De notariis.*
IV. *De officialibus.*
V. *De officio delegati.*
VI. *De appellationibus.*
VII. *De testamentis & eorum exsecutoribus.*
VIII. *De his qui binas nuptias contrahunt.*
IX. *De sortilegiis.*
X. *De clericis participantibus cum excommunicatis.*
XI. *De privilegiis.*
XII. *De falsis testibus.*
XIII. *De conversis.*
XIV. *De hospitalitate.*

CAPITULA.

I. *De crucesignatis enormis delicti reis; & ut Judæis injurias non inferant.*

STatuimus quod si crucesignati occasione alicujus delicti a judice sæculari detenti fuerint, per competentem judicem ecclesiasticum repetantur: ad ipsos restituendos, si opus fuerit, detentorem per censuram ecclesiasticam compellendo. Quibus restitutis, si in foro ecclesiastico, de homicidio, vel alio enormi delicto de cetero perpetrando, legitime convicti fuerint vel confessi: nullis privilegiis crucesignati gaudentes, cum reatus omnem honorem excludat, signis crucis per eumdem judicem ecclesiasticum exuantur. Si autem alias delinquentes in crimine objecto convicti fuerint vel confessi, secundum qualitatem & quantitatem criminis a judice ecclesiastico puniantur. Nos autem districtius inhibemus, ne crucesignati vel alii Christiani Judæos occidere, seu verberare, vel bona eorum invadere, vel auferre, vel quascumque injurias eisdem inferre præsumant: cum ecclesia Judæos sustineat, quæ non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur & vivat: scituri quod si contra præsumpserint, ultiodem canonum non evadent.

II. *De advocatis.*

Quia per advocatorum vel scriptorum imperitiam multa solent in causis pericula evenire: statuimus quod nulli recipiantur in causis publicis, nisi per triennium jura audierint, vel sint in causarum exercitio approbati.

III. *De notariis.*

Item nulli recipiantur scriptores in curia, nisi sciant stilum curiæ & statuta: super quibus examinari debebunt per officiarios locorum, tam advocati publici, quam etiam scriptores.

IV. *De officialibus.*

Statuimus quod nulli statuantur officiales, nisi per quinquennium jura audierint, vel per causarum exercitium judicandi officio sint merito approbati.

V. *De officio delegati.*

Quia non nulli litteris apostolicis abutuntur: volentes ipsorum obviare fraudibus juxta canonum sanctionem, statuimus ut judices in Turonensi provincia a sede Apostolica delegati, non alias in causis sibi commissis procedant citando, vel aliud faciendo, nisi prius authentico sibi exhibito, & impetratore coram ipsis jurante, si præsens sit, quando citatorium vel aliud impetratum sit; vel si absens fuerit, doceat quod rescriptum de mandato ipsius impetratum fuerit; & quod actionem habere credebat contra eum, quem convenire intendit tempore impetrati rescripti: & quod pendente judicio coram ipsis super illo negotio, coram aliis judicibus non vexabit eum: cum æque commode jus suum sequi valeat coram ipsis. Cum honestis & gravibus personis, de quibus nulla poterit sinistra suspicio suboriri, remitti poterit hujusmodi sacramentum: hoc observando, sive tribus, sive duobus commissum fuerit negotium, sive uni.

B

VI. *De appellationibus.*

Statuimus ut suffraganei, vel officiales ipsorum, & alii inferiores judices, humiliter appellationibus C deferant; nec propter hoc parti, aut advocatis ipsius, bona fide appellantibus, molesti exsistant: maxime cum a diffinitiva sententia fuerit appellatum.

VII. *De testamentis & eorum exsecutoribus.*

Ne decedentium voluntates, quas pium est exsecutioni demandari, per aliquorum malitiam supprimi valeant, vel etiam occultari: statuimus ut infra decem dies a tempore obitus testatoris, ad episcopum vel archidiaconum loci, vel ad illos qui loco ipsorum super hoc fuerint deputati, vel ad illos qui jurisdictionem episcopalem habere noscuntur, D accedant, secum testamentum, si scriptum fuit, delaturi; vel si non scriptum fuerit, per sacramentum ipsorum, quod testator deposuit probaturi: ut tunc præfati testatoris voluntas in formam publicam redigatur. Injungimus autem episcopis, archidiaconis, & aliis jurisdictionem episcopalem habentibus, ut si exsecutores testamentorum, in exsequenda decedentium voluntate, invenerint negligentes; voluntatem ipsorum fideli exsecutioni demandent: quibus sub [a] interminatione judicii firmiter inhibemus, ne quidquam de bonis decedentium in proprios usus convertere, vel etiam retinere præsumant: statuentes ut si exsecutores aliquid, quod sibi deberi asserunt, propria auctoritate duxerint usurpandum, id restituere compellantur; actione, si qua eisdem pro eodem debito competierit, sint hac sua temeritate frustrati, nisi id restituerint, ex quo super hoc moniti fuerint competenter.

E

[a] *Forte, sub divini interminatione.*

VIII. *De his qui binas nuptias contrahunt.*

Statuimus quod singulis diebus Dominicis in parochialibus ecclesiis inhibeatur per sacerdotes, ne quis binas nuptias, vel bina sponsalia eodem tempore præsumat contrahere; & expressim adjiciant: Quod si contra fecerint, infames ipso facto effecti,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1236.

a testimoniis, & aliis legitimis actibus excludantur. Firmiter injungentes, quod si qui reperiantur talia perpetrasse, nominatim denuncientur infames, & in scala ponantur; postea [a] publice suffigentur, nisi pecunialiter pœnam illam redimant, arbitrio & judicio judicantis: quæ pœna fabricæ majoris ecclesiæ publice conferatur: parentibus, consanguineis, & aliis eidem pœnæ subdendis, quorum consilio talia fuerint perpetrata. Cui pœnæ subjacere censemus eum, qui scienter duxerit alterius conjugatam.

[a] al. putantur: ac præterea publice suffigentur, adi.

IX. *De sortilegiis.*

Statuimus quod omnes sacerdotes ecclesiarum parochialium, diebus Dominicis & festivis, parochianis suis sub pœna excommunicationis districte inhibeant, ne aliquis vel aliqua, sortilegium exercere præsumat. Si quis vero sortilegii crimen repertus fuerit perpetrasse, in scala positus publice suffigetur [b], vel alias competenter pro modo criminis castigetur: nisi pœnam sibi injunctam pecunialiter redemerit, ad arbitrium judicantis. Pœna in usus pauperum illius parochiæ publice erogetur.

[b] al. fustigetur.

X. *De clericis participantibus cum excommunicatis.*

Renovantes vero ex certa causa statutum, quod apud Castrum Gonterii fecimus, per quod personæ ecclesiasticæ communicantes cum excommunicatis in mensa, incurrere poterant excommunicationis sententiam ipso facto, per quod irregularitatis periculum poterat imminere: statuimus ut nulla persona ecclesiastica scienter cum excommunicato participare præsumat. Si qua vero persona ecclesiastica scienter cum excommunicato nominatim participationem habuerit, in mensa, in domo propria, vel ipsius excommunicati: dum tamen in mensa, sine scandalo, eumdem poterit evitare; quæ decem libras Turonenses habebit in reditibus, decem [c] solidos; quæ vero viginti libras & ultra [d], viginti solidos solvere teneantur. Cujus mulctæ medietas deputabitur fabricæ ecclesiæ cathedralis: alia vero pro delationis præmio, qui commissum hujusmodi in publico duxerit deferendum; dummodo id fraliter fuerit prosecutus.

[c] al. decem solvat: quæ.

[d] ac & ultra viginti, eosdem solvere teneantur.

ANNO CHRISTI 1236.

XI. *De privilegiis.*

Ne sub falso exemptionis prætextu quisquam jurisdictionem ordinariam illudere possit: præsentis concilii auctoritate statuimus, ut si qui coram ordinariis conventi judicibus, se exemptos allegent, de quorum privilegiis dubitetur, privilegium exemptionis suæ exhibeant. Quod si facere noluerint, pro exemptis nullatenus habeantur.

XII. *De falsis testibus.*

Statuimus, ut si qui de deferendo [a] testimonium falso convicti fuerint, vel confessi, fustigentur: nisi pœnam illam pecunialiter redimant ad arbitrium judicantis, & si hoc ipsis [b] videbitur expedire.

[a] Forte, testimonio.

[b] al. ipsi.

XIII. *De conversis.*

Disponant episcopi in suis diœcesibus, qualiter de novo conversi erudiantur, & commode sustententur, sicut viderint expedire: ne sub paupertatis prætextu ad vomitum redire cogantur.

XIV. *De hospitalitate.*

Injungimus abbatibus & prioribus, ut hospitalitatem exhibeant, sicut decet: & maxime religiosis, qui nudi nudum secuti, propter Christum propria dimiserunt. Hoc servari præcipimus, salvis constitutionibus in aliis, & concilio apud Castrum Gonterii promulgatis: ita tamen quod per eas non derogetur consuetudinibus antiquitus approbatis. Datum die proxima ante festum beati Barnabæ Apostoli, anno Domini millesimo ducentesimo trigesimo sexto.

Circiter ANNUM CHRISTI 1236.

CONSTITUTIONES PROVINCIALES

S. EDMUNDI CANTUARIENSIS ARCHIEPISCOPI,

circa annum Domini MCCXXXVI. ut videtur, editæ.

Ex tomo III. Concil. Britanniæ.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De his qui suscipiendo ordines sunt irregulares, & suspensi mero jure.*
II. *Qui ante confessionem officium summ exsequi non debent.*
III. *Quod clerici puniantur propter incontinentiam.*
IV. *De monitione facienda concubinis sacerdotum, & pœnis imponendis eisdem.*
V. *De pace inter parochianos per rectores ecclesiarum servanda.*
VI. *Quod clerici non nimis potent, nec scotalla faciant, nec eis intersint.*
VII. *De infringentibus laudabilem consuetudinem ecclesiæ; & pœnis earumdem.*
VIII. *De prohibita Missarum venditione, & annuellum, &c.*
IX. *Quod fontes sint sub firma serura.*
X. *De baptisterio, & de aqua baptismali, & quid sit faciendum cum aqua & cum vase, in quibus propter necessitatem puer demi baptizetur.*
XI. *Sacerdos interroget laicum de dictis suis & factis, quando baptizaverit puerum demi.*
XII. *Diaconi baptizare, & pœnitentias dare non debent, nisi in casibus necessitatis.*
XIII. *Quod panni chrismales tantum cedant in usum ecclesiæ.*
XIV. *Quod mulier mortua in puerperio, scindatur, ere aperto.*
XV. *De custodia infantis.*
XVI. *Quod omnis commixtio matris & fœminæ extra matrimonium est mortale peccatum.*
XVII. *Confessiones mulierum audiantur extra velum, & moneantur laici confiteri.*
XVIII. *De pœna confitentium.*
XIX. *De diffamatis monendis confiteri.*
XX. *De modo audiendi confessiones, & mittendi confessos superioribus.*
XXI. *De denunciatoribus criminum in quolibet decanatu.*
XXII. *De pignore non retinendo.*
XXIII. *Qui sunt publice denunciandi in ecclesiis ter singulis annis, in festis majoribus.*
XXIV. *De communicantibus cum excommunicatis.*

Google

Circiter ANNUM CHRISTI 1236.

XXV. *De veneratione Euchariſtiæ portata ad infirmum.*
XXVI. *De domibus ruinoſis reparandis poſt deceſſum.*
XXVII. *Quod decima non vendantur ante Annunciationem beatæ Mariæ.*
XXVIII. *De nova penſione a præſentatis non præſtanda.*
XXIX. *Quod rectores eccleſiarum & capellani, ſine rationabili cauſa non ſunt amovendi.*
XXX. *De incontinentia preſbyteri parochialis per rectorem Ordinario manifeſtanda.*
XXXI. *Quod alter conjugum ne tranſeat ad religionem ſine littera epiſcopi.*
XXXII. *Quod mulieres non faciant vota ſine conſenſu virorum.*
XXXIII. *Teſtamenta laïcorum non fiant, ſine præſentia ſacerdotis parochialis.*
XXXIV. *Ne medici miniſtrent aliquid ægrotis, quod in periculum animarum convertatur.*
XXXV. *De domibus religioſorum de novo fundandis.*
XXXVI. *De modo ſumendi Euchariſtiam.*
XXXVII. *Quod mulieres ante partum confiteantur, & pariendo habeant ſecum aquam paratam.*
XXXVIII. *De iis qui clericos occidunt, faciuntve occidi.*
XXXIX. *De confirmatione puerorum, & de iis qui eos tenere debent.*
XL. *Quod decima dentur de omnibus, quæ renovantur per annum.*
XLI. *Quod laici non intromittant ſe de bonis clericorum.*

CAPITULA.

I. *De iis qui qui ſuſcipiendo ordines ſunt irregulares, & ſuſpenſi mero jure.*

IN primis igitur in virtute Spiritus ſancti diſtricte præcipimus, ut omnes eccleſiæ miniſtri, & præcipue ſacerdotes, diſcutiant diligenter & ſolicite, juxta teſtimonium conſcientiæ ſuæ, quales ad ordines ſuſceptos acceſſerint, & quo fine: generaliter enim quos irregularitatem in ordinis ſuſceptione, vel ante vel poſt ordinem ſuſceptum conſtat contraxiſſe, niſi cum eis diſpenſatum fuerit expreſſe ab eo, qui cum eis diſpenſare poterit, ab officii ſui exſecutione ſuſpenſos denunciamus. Ne autem ignorans ignoretur; irregulares, qui ſecundum canones ab ordinibus prohibentur; & illos, qui diſpenſationis gratia admittuntur, ſeriatim duximus per ordinem ſpecificandos. Homicidæ advocati in cauſa ſanguinis, exſecutores ſervorum in publicis adminiſtrationibus, ſimoniaci, interventores ſimoniacarum pactionum, & qui labe illa infecti, ordines ſcienter ſuſceperunt; item bigami, corruptarum mariti, Deo ſacratarum virginum violatores; item excommunicati, vel qui furtive, ſcienter [a] aliter miniſtrare præſumpſerint; incendiarii eccleſiarum. Omnes tales, niſi noſtrum, vel ſuperioris ſuper hoc requiſierint conſilium, & requiſitum habuerint, ab officii ſui exſecutione noverint ſe ſuſpenſos.

1. Cor. 14. 38.

[a] Forte, aut aliter.

II. *Qui ante confeſſionem officium ſuum exſequi non debent.*

Certum eſt enim, ſecundum traditiones ſanctorum patrum, irregulares præſumptuoſe & periculoſe ſine diſpenſatione miniſtrare, cum quibus non eſt diſpenſatum. Adjicimus autem diſtricte præcipiendo, ut omnes, qui in conſcientia mortalis peccati prius perpetrati, vel propter quæſtum temporalem tantum, ſuſcipiunt ordinem, officium ſuum non exſequantur, antequam ſacerdoti confiteantur.

Circiter ANNUM CHRISTI 1236.

III. *Quod clerici puniantur propter incontinentiam.*

Ne vero facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi; in generali concilio ſtatutum, quod clerici, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti, qui deprehenſi fuerint incontinentiæ vitio laborare, & pro hac cauſa ſuſpenſi, officium ſuum exſequi præſumpſerint; non ſolum eccleſiaſticis beneficiis ſpolientur, verum pro hac duplici culpa perpetuo deponantur: ut quos divinus timor a malis non revocat, temporalis ſaltem pœna cohibeat a peccato. Prælati vero qui tales in ſuis iniquitatibus præſumunt ſuſtinere, maxime obtentu pecuniæ, vel alterius commodi temporalis, pari ſubjaceant ultioni: Unde oportet vos archidiaconos, officiales, & decanos, tanto vigilantius ſuper hoc vigilare, quanto negligentibus majus periculum dignoſcitur imminere.

IV. *De monitione facienda concubinis ſacerdotum, & pœnis imponendis eiſdem.*

Concubinæ ſacerdotum frequenter moneantur ab archidiacono, & præcipue a ſacerdotibus, in quorum parochia morantur; vel ut contrahant; vel ut clauſtrum ingrediantur; vel, ſicut publice peccaverunt, publice agant pœnitentiam. Qui autem contra hanc monitionem, obtentu pecuniæ vel familiaritatis, negligens exſtiterit, pœnæ ſupradictæ ſubjacebit. Quod ſi ad nullum iſtorum per monitionem reduci poſſint, interdicto eis primo pacis oſculo, & pane benedicto; in eccleſia, ſi perſeverant in obſtinatione, ipſæ & communicantes cum eis, excommunicentur; ſæculari juſtitiæ tradendæ, ſi non reſipuerint.

V. *De pace inter parochianos per rectores eccleſiarum ſervanda.*

Magna nobis, filii chariſſimi, injuncta eſt neceſſitas pacis obſervandæ, cum Deus ipſe pacis ſit auctor & amator; qui non ſolum cæleſtia, ſed etiam terreſtria venit adinvicem pacificare: & cum non niſi per pacem temporis, & pacem pectoris, ad pacem perveniatur æternitatis; monemus vos, & diſtricte præcipimus, quatenus pacem, quantum in vobis eſt, cum omnibus habentes, parochianos veſtros moneatis, ut in unitate fidei & pacis vinculo, unum corpus ſint in Chriſto; inimicitias, ſi exortæ fuerint, in parochia veſtra diligenter ſedantes; amicitias copulantes; diſcordantes a diſcordia revocantes; quantum in vobis eſt, non permittentes quod ſol occidat ſuper iracundiam parochianorum veſtrorum.

VI. *Quod clerici non nimis potent, nec ſcotalla faciant, nec eis intereſſe.*

Illum abuſum clericis penitus interdicimus, quando ad potus æquales ſumendos ſe obligant potatores; & ille, judicio talium, plus laudatur, qui plures inebriat, & calices fecundiores exhaurit. Unde interdicimus, quod nullus alium cogat ad bibendum: ſi quis ſuper hoc culpabilem ſe exhibuerit, niſi a ſuperiore commonitus, ſatisfecerit competenter, a beneficio & officio, ſecundum ſtatuta concilii, ſuſpendatur. Bannum quoque ſcotallorum per ſacerdotem fieri prohibemus. Quod ſi ſacerdos vel clericus hoc fecerit, vel ſcotallis interſit, canonice puniatur.

Digitized by Google

Circiter Annum Christi 1236.

VII. *De infringentibus laudabilem consuetudinem ecclesiæ: & pœnis earundem.*

Sed quoniam quidam laïci laudabilem consuetudinem erga sanctam ecclesiam, pia devotione fidelium introductam, ex fermento hæreticæ pravitatis, nituntur infringere, sub prætextu catholicæ puritatis: sicut præcipimus pravas exactiones super iis non fieri; ita pias & laudabiles consuetudines præcipimus observari: & qui malitiose nituntur laudabilem consuetudinem immutare, per vos cognita veritate compescantur, sicut in concilio statutum est: & quod a terragio corpus sepelire non differatur: sed post sepulturam, si quid datum fuerit, in eleemosynam recipiatur.

VIII. *De prohibita Missarum venditione, & annualium, &c.*

Præterea venalitatem Missarum districte inhibentes, præcipimus, ne annualibus & triennalibus missarum faciendis, laïci & alii aliquid dare vel legare in testimonio cogantur. Et ne super hoc aliqua pactio vel actio vera, vel sub alia specie palliata, a sacerdotibus vel aliis mediatoribus fiat, prohibemus: & ne superflua multitudine talium annualium quandoque se onerent sacerdotes, ad quæ explenda honeste sufficere non possunt, & propter quæ ipsos oportet sub certo pretio conductos habere sacerdotes, aut ea vendere aliis facienda, ut se exonerent; illud de cetero fieri sub pœna suspensionis prohibemus.

IX. *Quod fontes sint sub firma serura.*

Fontes sub serura clausi teneantur, propter sortilegia; chrisma & oleum sacrum sub clave custodiantur. Si vero is, ad quem spectat custodia, incaute ea reliquerit, tribus mensibus ab officio suo suspendatur: & si per ejus incuriam aliquid nefarium contigerit, graviori subjaceat ultioni.

X. *De baptisterio, & aqua baptismali: & quid sit faciendum cum aqua & cum vase, in quibus propter necessitatem puer domi baptizetur.*

Baptisterium habeatur in qualibet ecclesia baptismali lapideum, vel aliud competens; id decenter cooperiatur, & reverenter conserveturs, & in alios usus non convertatur. Aqua vero, in qua baptizatus est puer, ultra septem dies in baptisterio non servetur. Si vero puer a laïco domi propter necessitatem fuerit baptizatus; aqua, propter reverentiam baptismi, vel fundatur in ignem, vel ad ecclesiam in baptisterium fundenda deferatur, & vas illud vel comburatur, vel ad usus ecclesiæ deputetur.

XI. *Sacerdos interroget laïcum de dictis suis & factis, quando baptizaverit puerum domi.*

Semper interroget sacerdos laïcum diligenter, cum in necessitate baptizaverit puerum; quid dixerit, etiam quid fecerit. Et si diligenti præcedente inquisitione, facta sibi fide plena, invenerit laïcum distincte in forma ecclesiastica baptizasse, sive in Latino, sive Gallico, sive in Anglico, approbet factum. Sin autem, baptizet puerum, dicendo ut supra.[a]

[a] *Quod tamen hic non exstat.*

XII. *Diaconi baptizare, & pœnitentias dare non debent, nisi in casibus necessitatis.*

De baptismate & pœnitentia præcipimus, quod diaconi pœnitentias dare, & baptizare non præsumant, nisi in iis casibus. Cum sacerdos non potest, vel absens est; vel stulte vel indiscrete non vult, & mors imminet puero vel ægroto. Si puer baptizatus fuerit a laïco, præcedentia & subsequentia immersionem compleantur a sacerdote.

Circiter Annum Christi 1236.

XIII. *Quod panni chrismales tantum cedant in usum ecclesiæ.*

Panni etiam chrismales non nisi in usus ornamentorum ecclesiæ convertantur: similiter alia ornamenta ecclesiastica, quæ Pontificalem accipiunt benedictionem, nullo modo in usus profanos deputentur. Et archidiaconus in suis visitationibus, an hoc observetur, diligenter inquirat.

XIV. *Quod mulier mortua in puerperio, scindatur, ore aperto.*

Si mulier mortua fuerit in partu, & hoc bene constiterit, scindatur, si infans vivere credatur, ore tamen mulieris aperto.

XV. *De custodia infantis.*

Fœminæ commoneantur, ut pueros caute alant, & juxta se de nocte non collocent teneros, ne opprimantur; solos in domibus, ubi ignis fuerit, vel solos juxta aquas sine custode non relinquant. Et hoc omni die Dominica eis dicatur.

XVI. *Quod omnis commixtio maris & femina extra matrimonium est mortale peccatum.*

In confessionibus & prædicationibus sæpius laïcis inculcetur, & præcipue in majoribus solemnitatibus, quod omnis commixtio maris & fœminæ, nisi per matrimonium excusetur, est mortale peccatum. Et si in denunciatione hujusmodi salubris doctrinæ sacerdos negligens inventus fuerit, tamquam fornicator, vel consentiens fornicatoribus, canonice punietur.

XVII. *Confessiones mulierum audiantur extra velum, & moneantur laïci confiteri.*

Confessiones mulierum audiantur extra velum, & in propatulo, quantum ad visum, non quantum ad auditum. Moneantur laïci statim in principio Quadragesimæ confiteri, & cito semper post lapsum; ne peccatum pondere suo trahat ad aliud. Item nullus sacerdos nomine pœnitentiæ totaliter & partialiter Missas præsumat injungere: consulere tamen potest.

XVIII. *De pœna non confitentium.*

Confessiones ter in anno audiantur. Ter communicare moneantur; in Pascha, in Pentecoste, & in Natali Domini: Prius tamen præparent se per aliquam abstinentiam de consilio sacerdotis faciendam. Quicumque autem, semel in anno ad minus, proprio non confessus fuerit sacerdoti, & ad minus ad Pascha sacramentum Eucharistiæ non perceperit, nisi de consilio sacerdotis duxerit abstinendum; & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur; & mortuus Christiana careat sepultura. Et hoc frequenter eis dicatur.

XIX. *De diffamatis monendis confiteri.*

Diffamati fama publica, vel verisimilibus indiciis[b] super aliquo crimine, de quo convinci non possunt, moneantur semel, secundo, & tertio, ut confiteantur & satisfaciant. Si vero incorrigibiles in diffamatione constiterint, indicatur eis purgatio, quæ occasione pecuniæ promissæ vel oblatæ, in diem nullatenus differatur: sed si parata fuerit, statim[c] prima die, & canonum numerus observetur. As-

[b] *al. de duobus judicio.*

[c] *al. prima die recipiatur, &c.*

Digitized by Google

Circiter Annum Christi 1236.

chidiaconus, sive ejus officialis, seu decanus, contra hoc veniens, ab officio se noverit suspendendum.

XX. *De modo audiendi confessiones, & mittendi confessos ad superiores.*

In confessione habeat sacerdos vultum humilem, & oculos ad terram demissos, ne faciem respiciat confitentis, maxime mulieris: & patienter audiat quidquid dixerit, & in spiritu lenitatis eum supportet: & ei pro posse suadeat, & pluribus modis, quod integre confiteatur: aliter vera non est confessio. Peccata inquirat usitata singulatim: inusitata autem non nisi a longe & per circumstantias, ut expertis detur modus confitendi, & inexpertis non detur occasio nova delinquendi. Personarum nomina, cum quibus confitens peccaverit, non inquirat sacerdos: sed per confessionem potest inquirere, utrum clericus vel laïcus, monachus, vel sacerdos, vel diaconus existat: & semper majora, præcipue notoria, majoribus reserventur. Sunt autem ista majora: homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestus, stupra virginum & monialium; & injectiones manuum in parentes, necnon & in clericos; vota fracta, & hujusmodi. Sunt autem casus, in quibus nullus nisi Papa solus potestatem habet absolvendi, vel ejus legatus. Absolutio tamen talium in articulo mortis nulli deneganda est, saltem conditionalis, videlicet quod si convalescant, Apostolico conspectui se præsentent. Nihilominus tamen talium rei mittendi sunt ad episcopum vel ejus pœnitentiarium. Semper autem qui mittuntur, deferant secum litteras continentes genus peccati, & circumstantias sufficientes, vel ipse sacerdos veniat personaliter cum eis: alioquin non recipiantur.

XXI. *De denunciatoribus criminum in qualibet decanatu.*

Sint autem in quolibet decanatu duo vel tres viri, Deum habentes præ oculis, qui excessus publicos prælatorum, & aliorum clericorum, ad mandatum archiepiscopi, vel ejus officialis, ipsis denuncient.

XXII. *De pignore non retinendo.*

Inhibeatur frequenter, ne pignus retinere quispiam contendat, postquam de fructibus sortem perceperit, deductis expensis: quoniam usura est.

XXIII. *Qui sunt publice denunciandi in ecclesiis ter singulis annis, in festis majoribus.*

Singulis autem annis, in tribus solemnitatibus majoribus, solemniter excommunicari denuncientur in genere: sortiarii, auxilium dæmonum quocumque modo invocantes, sacramentis vel sacramentalibus abutentes, vel ea ad usus profanos convertentes; incendiarii, raptores publici, malitiose impedientes executiones rationabilium testamentorum.

XXIV. *De communicantibus cum excommunicatis.*

Ne ecclesiasticæ censuræ rigor vilescat, præcipimus, quod omnes qui scienter communicant nominatim & publice excommunicatis, tamdiu arceantur ab ingressu ecclesiæ, quamdiu talibus communicasse convinci potuerint: nisi citius resipiscant: salvo tenore canonis, quæst. ult. x 1. *Quoniam multos.* [Et nota, quod ista materia, *de sent. exc.* capitulo, *Statuimus*, &c. Quæstionum libro sexto.]

Excusatio dantibus matrimonia aliena ipsi possint videri, & adulteria ab aliquo inter legendum. Dum sextus decretalium ibi citatur: cujus auctor Bonifacius VIII. qui sedere cœpit anno 1294.

XXV. *De veneratione Eucharistiæ portata ad infirmum.*

His addimus: quod cum Eucharistia ad ægrotum fuerit deferenda, habeat sacerdos aliquam pyxidem mundam & honestam, in qua sit pannus lineus mundissimus, & in ea deferat corpus Dominicum ad ægrotum, linteo mundo superposito, & lucerna præcedente, nisi æger valde remotus fuerit; & cruce similiter, si fieri potest, nisi crux fuerit ad alium ægrotum deportata; præcedente quoque tintinnabulo, ad cujus sonitum excitetur devotio fidelium. Habeat quoque secum sacerdos orarium sive stolam, quando cum Eucharistia, sicut diximus, vadit ad ægrotum. Et æger si remotus non fuerit, in superpellicio decenter ad ipsum accedat. Habeatque vas argenteum, sive stanneum, ad hæc specialiter deputatum, quod semper ad ægrotum secum deferat; ut in eo dare valeat ægroto, post sumptam Eucharistiam, suorum loturam digitorum.

Circiter Annum Christi 1236.

XXVI. *De domibus ruinosis reparandis post decessum.*

Item volumus quod hæc constitutio inviolabiliter observetur; videlicet: Si rector alicujus ecclesiæ decesserit, ecclesia sua relicta sine indumentis sacerdotalibus competentibus, vel sine libris, vel sine utrisque; vel si forte domos ecclesiæ reliquerit diruptas vel ruinosas: de bonis ejus ecclesiasticis tanta portio deducatur, quæ sufficiat ad comparandum hoc, & ad defectus ecclesiæ supplendos. Idem statuimus circa vicarios illos, qui solvendo modicam portionem sive pensionem, omnes habent ecclesiæ proventus. Nam cum ad præmissa teneantur, talis portio deducta satis poterit & debet inter eos computari: semper tamen rationabilis consideratio sit habenda ad facultatem ecclesiæ, cum deducenda fuerit hæc portio.

XXVII. *Quod decima non vendantur ante Annunciationem beatæ Mariæ.*

Nullus rector ecclesiæ nobis subjectus, decimas ecclesiæ vendere præsumat, ante Annunciationem beatæ Mariæ; cum ex tunc, secundum consuetudinem, fructus cedere debeant ad debita vel legata solvendo.

XXVIII. *De nova pensione a præsentatis non præstanda.*

Item, ne cui de ecclesiasticis proventibus modica vel magna pensio detur in fraudem, sicut in concilio prohibitum est, & nos prohibemus. Et quoniam circa hujusmodi pensiones fraus sæpius solet & simoniaca pravitas perpetrari: nos, ut melius obviemus talibus morbis; præsentantis & præsentati recipimus interdum juramentum, quod nec promissio, nec pactio illicita intervenerit; & quod ecclesia non debet amplius obligari, quam prius fuit obligata: similiter, ne quis, qui prius ecclesiæ fuit persona, in eadem ecclesia fiat vicarius.

XXIX. *Quod rectores ecclesiarum & capellani, sine rationabili causa, non sunt amovendi.*

Monemus etiam rectores ecclesiarum, ne capellanos annuos sine causa rationabili studeant amovere; maxime si honestæ fuerint conversationis, & laudabile de conversatione sua habeant testimonium.

XXX. *De incontinentia presbyteri parochialis per rectorem Ordinario manifestanda.*

Et si de incontinentia parochialis sacerdotis scandalum ortum fuerit, cum circa hoc [a] vigilis esse debeat rector ecclesiæ, si per famam vel inquisitionem nobis prius de hoc constiterit, quam per rectoris

[a] *al. vigil.*

Digitized by Google

Circiter ANNUM CHRISTI 1236.

ris denunciationem, tamquam conscius punictur arbitrio superioris. Simile de vicariis perpetuis est censendum. Et tam personas & vicarios, quam annuos sacerdotes, graviter puniendos esse decrevimus, nisi super denunciatione excessuum, & præcipue incontinentiæ, in quibus notabiles clerici inventi fuerint, in suis parochiis fuerint vigilantes.

XXXI. *Quod alter conjugum ne transeat ad religionem sine littera episcopi.*

Item doceat frequenter sacerdos populum, & prohibeat sub anathemate, ne alter conjugum transeat ad religionem, vel recipiatur, nisi per nos aut litteram nostram.

XXXII. *Quod mulieres non faciant vota sine consensu virorum.*

Item moneat sacerdos mulieres, ne faciant vota, nisi cum magna deliberatione, aut virorum suorum consensu, aut consilio sacerdotum.

XXXIII. *Testamenta laicorum non fiant, sine præsentia sacerdotis parochialis.*

Præcipimus, quod laïcis frequenter inhibeatur, ne testamenta sua faciant sine præsentia sacerdotis parochialis, sicut diligunt quod ultimæ eorum voluntates adimpleantur. Sacerdotibus similiter inhibemus, ne testamentum suum per manum ordinent laïcalem.

XXXIV. *Ne medici ministrent aliquid ægrotis, quod in periculum animarum convertatur.*

Cum anima longe pretiosior sit corpore, sub interminatione anathematis prohibemus, ne quis medicorum, pro corporali salute, aliquid ægro suadeat, quod in periculum animæ convertatur: verum cum ipsum ad ægrotum vocari contingit, ægrum ante omnia moneat efficaciter, & inducat, quod medicos invocet animarum; ut postquam infirmo fuerit de spirituali provisum, ad corporalis medicinæ remedium salubrius procedatur. Transgressores hujusmodi constitutionis pœnam in concilio statutam non evadent.

XXXV. *De domibus religiosorum de novo fundandis.*

Quoniam religionum nimia diversitas gravem in ecclesia Dei confusionem inducit; præcipimus, quod qui volunt domum hospitalem, seu xenodochium fundare de novo, regulam & institutionem a nobis accipiant, secundum quod vivant regulariter & religiose.

XXXVI. *De modo sumendi Eucharistiam.*

Item in celebratione Missæ hostiam consecratam * daturus sacerdos sibimetipsi, ne admoveat ori suo, quia ante perceptionem, eam ore suo tangere non debet. Si vero de patena, sicut quidam faciunt, eam sumat; post celebrationem Missæ, tam patenam, quam calicem, faciat aqua perstringi, vel solum calicem, si eam non sumat de patena. Habeat quoque sacerdos juxta altare pannum mundissimum, circumdatum undique, & honeste ac decenter coopertum, in quo, post sumptionem sacramenti spiritualis, digitos cum labiis ablutos emundet.

* al. hostiam consecratam, patenam daturus.

XXXVII. *Quod mulieres ante partum confiteantur, & pariendo habeant secum aquam paratam.*

Item, commoneant sacerdotes mulieres prægnantes, de sua parochia; ut cum tempus partus intel-

Circiter ANNUM CHRISTI 1236.

A ligunt instare, sibi prospiciant quod aquam habeant promptam & paratam; & quod, propter mulieris periculum, confiteantur, antequam in puerperio jacuerint, omnia peccata sua sacerdoti: ne subito præoccupatæ, non possint, cum voluerint, habere copiam sacerdotis.

XXXVIII. *De iis qui clericos occidunt, faciuntve occidi.*

Sacri insuper provisione concilii distinctum est, quatenus si patroni, vel advocati, aut feodatarii, seu vicem gerens alicujus domini, rectorem ecclesiæ, vicarium, seu clericum ipsius ecclesiæ, per se vel per alios occidere ausu nefario præsumpserint; patroni B patronatus, advocati advocatiam, feodatari feodum, vicedómini vicedominatum, usque ad quartam denunciationem amittant: & posteritas talium in clericorum collegium nullatenus assumatur, nec in regularibus domibus alicujus prælatiæ assequatur honorem. Et hoc volumus in ecclesia sæpius denunciari.

XXXIX. *De confirmatione puerorum, & de iis qui eos tenere debent.*

Sacerdotes frequenter moneant populum ad Confirmationem puerorum: post Baptismum enim suscipi debet sacramentum Confirmationis. Quod si confirmandus adultus fuerit, monendus est per sa- C cerdotem loci, ut prius confiteatur, & postea confirmetur. Item, sæpe dicatur laïcis, ne exspectent diu adventum episcopi, pro Confirmatione; sed adducant pueros ad eum, nisi eum adesse audierint prope, quam citius poterint; & ut ligaturas secum deferant competentes, scilicet longas & latas sufficienter. Item, parvuli confirmati, tertia die post Confirmationem, deportentur ad ecclesiam: & frontes eorum per manus sacerdotum in baptisterio, propter reverentiam sacramenti, abluantur ibidem, & tunc ligaturæ simul in igne comburantur. Item, nullus teneatur ad confirmationem a patre, vel vitrico, seu noverca. Et hæc prohibitio sæpius publicetur in ecclesiis per sacerdotes.

D XL. *Quod decimæ dentur de omnibus quæ renovantur per annum.*

Circa decimas autem hoc observari præcipimus; ut de omnibus, quæ per annum renovantur, ecclesiis, quibus debentur, persolvantur: & præcipue illa, quæ divina lege debentur, vel ex loci consuetudine approbata: ita scilicet quod occasione mercedis servientum vel messorum, ecclesiæ decima parte non fraudentur, quo minus eam plenam percipiant. Detentores vero earum decimarum, si semel, secundo & tertio commoniti, excessum suum non emendaverint; concedimus quod per capellanos locorum, usque ad satisfactionem congruam, anathematis vinculo feriantur. Cum autem ii, qui decimas detinuerint, ad pœnitentiam accesserint; non E admittantur, nisi per se vel per manum sacerdotis sui, ei, cui decimæ debentur, satisfaciant competenter. Item, decimæ, tam prædiales, quam aliæ, sine difficultate & diminutione, & cum omni integritate solvantur, secundum quod canonum convenit institutis. Concedimus etiam quod quilibet sacerdos parochialis detentores decimarum in sua parochia potestatem coërcendi habeat: & si contumaces fuerint, & commoniti se non correxerint, ipsos excommunicandi. Item nullus laïcus, quantacumque diuturnitate temporis immunitatem sibi vindicet a præstatione decimarum: cum laïcus, se-

Digitized by Google

Circiter ANNUM CHRISTI 1236.

cundum ſacrorum canonum inſtituta, decimas præſcribere non poſſit. In præſtandis decimis, & maxime prædialibus, nullæ deducantur expenſæ. Et ſic nota quod quilibet ſacerdos poteſt excommunicare pro decimis debitis non ſolutis. Et cum ſit crimen decimas notorie debitas detinere; videtur, quod notorie detinenti debitas, vel alia jura debita eccleſiis, poſſit in Paſchate licite denegari corpus Chriſti: quia pro manifeſto & notorio crimine poteſt illud cuilibet denegari: De Conſ. diſt. *Pro dilectione*. Nec obſtat can. *ſi ſacerdos*. de off. ordin. cum ſimilibus: quia loquitur de crimine occulto, ut ibi per doct.

Vide conſtitutiones Roberti de Weyminſter apud Martene anno circiter 1300.

XLI. *Quod laïci non intromittant ſe de bonis clericorum.*

Sub interminatione anathematis prohibemus, ut nullus conſtabilarius caſtrorum, foreſtarius, vel cujuſcumque potentis bailivus, poſſeſſiones, ſeu bona clericorum aut religioſorum, ſeu quarumcumque religioſarum perſonarum, auſu temerario præſumat invadere; aut eas exactionibus injuſtis, & oppreſſionibus quibuſcumque indebite, contra libertatem eccleſiaſticam, attentet moleſtare.

Quod ſi qui, contra prohibitionem noſtram, in propriæ ſaluris diſpendium, quod Deus avertat, intrare præſumpſerint, & moniti ſe non correxerint; terras eorum per archidiaconum, ſine dilatione, eccleſiæ ſupponi præcipimus interdicto: & tunc demum, ſi ad correctionem non redierint; indurati, pulſatis campanis, & accenſis candelis, excommunicentur, canonica monitione præmiſſa. Volumus etiam, & diſtricte præcipimus, ut archidiaconi & eorum miniſtri, cum fuerint ſuper hoc ab exſecutoribus requiſiti, mutuum ſibi invicem præſtent auxilium.

Circiter ANNUM CHRISTI 1236.

Circiter 1237.

Extant II. Conciliar. Britannic.

CONSTITUTIONES

DOMINI ALEXANDRI COVENTRENSIS EPISCOPI,

in regimen ſuæ diœceſis, factæ anno circiter MCCXXXVII.

UNIVERSIS *archidiaconis per Coventrenſem diœceſim conſtitutis, Alexander permiſſione divina ejuſdem miniſter eccleſia humilis, ſalutem: & ſic vigilias noctis ſuper gregem ſibi commiſſum cuſtodire, ut angelis ducentibus poſſint in magnum palatium Salvatoris introire: ubi non ſordes ſtabuli, ubi non paupertas præſepii, nec bos, id eſt, labor obedientiæ; nec aſinus, id eſt, pœna patientiæ: ſed erit Deus omnia in omnibus.*

Vos igitur, quibus incumbit vigilare, juxta verbum beati Petri: Habeatis duos gladios propter timores nocturnos, & ſufficient. Gladium, verbum Dei limatum & acutum; limatum, ut fulgeat: non enim debet eſſe ſermo Dei obſcurus, præcipue quando proponitur laïcis; acutum, ut cædat hoc modo, ut nulli peccato parcat. Unde in Iſaïa: *Gladius meus* Iſai. 34. *deſcendet ſuper Idumæam*, id eſt, ſuper peccata. Et idem: *Poſuit Deus os meum quaſi gladium acutum.* Ibid. 49.

Aliena peccata non facietis propria: propria quidem veſtra erunt, ſi diſſimuletis, ſi negligenter corrigatis. Et tunc oportebit quemlibet noſtrum dicere: *Ab alienis parce ſervo tuo.* Et ſcitis quid dicit Apoſtolus: *Non ſolum qui faciunt, ſed qui conſentiunt facientibus, digni ſint morte æterna.* Conſentire, eſt tacere, cum poſſitis redarguere. Ego etiam vobis dico, quod ſi poſſim in aliqua parochia invenire aliquem hujuſmodi publice peccantem, puniam tamquam peccatum vel archidiaconi, vel perſonæ, vel ſacerdotis. Nec mirum, quia non ſua, faciunt ſua: Oſee 4. de quibus ſcriptum eſt in Oſee: *Peccata populi mei comedent, & ad iniquitatem eorum*, id eſt, ſacerdotum, *ſublevabunt animas eorum*, id eſt, populorum. Quia ſacerdotes fornicarii ſuſtinent populos fornicarios. Sed quid accidet? *Erit ſicut populus, ſic ſa-* Iſai. 24. *cerdos.* Sicut populus ſuſpenderur ab introïtu eccleſiæ, ſic ſacerdotes a celebratione Miſſæ. Præcipue autem peccata publica non permittatis creſcere uſque ad meſſem damnationis extremæ. Sed ſi publica fuerint, primo arguite corripiendo, poſtea increpate comminando: & hoc opportune, & poſtea importune, pœnam infligendo.

Multis videtur prælatus importunus, cum affligit affligendos. Propter hoc ut manifeſta judicaret judex, ſedebat in porta. Qui ſedet in porta, poteſt videre ea quæ fiunt in plateis: hoc ſignificat, quod prælatus debet judicare manifeſta. Non poteſt autem videre ea quæ ſunt in conclavi: hoc ſignificat quod Deo debet relinquere occulta. Habeatis ergo gladium orationis, de quo dicitur: *Oratio juſti nu-* Eccli. 35. m. *bes penetrat.* Et ſi quis opponat nubem peccati, tranſit tamen oratio juſti; ita ut nubes reſolvatur in pluviam. Juxta quod legitur oraſſe Heliam, cujus precibus nubes reſolutæ ſunt in pluviam, & terra dedit fructum ſuum.

De Sacramentis.

AD hæc cum nihil carius reliquerit nobis Deus in terris, poſt aſcenſionem ſuam ad cælos, quam ſacramenta, in quorum viſione ipſius habetur memoria; ipſa debemus venerari in tantum, ut contra ipſa, immo contra ipſorum auctoritatem, nulla poſſit fieri blaſphemia. Quia ergo ſolent quidam propter opprobria Chriſti, ut increduli; quidam, qui propter nimium contemptum deſcenderunt in profundum abyſſi; quidam autem, qui propter veneficia, ut mali Chriſtiani & Judæi, aliqua turpia circa Euchariſtiam, & chriſma, & oleum ſanctum, auſu temeratio, immo nimis auſi præſumere: præcipimus, ut ſub optima clauſura clavium reponantur in diverſis vaſis, prout decet honeſtius. Quia etiam nihil eſt ſanctius quam ſacramentum altaris, in tantum, quod niſi Dominus nobis reliquiſſet, quaſi Sodoma fuiſſemus, id eſt, muti non poſſemus reſpondere quærentibus, ubi eſt Deus noſter: nunc autem poſſumus dicere, quod hic eſt Deus noſter, & non æſti- Baruch 3. 36. mabitur alius adverſus eum. Hic in terris quotidie videtur, dum per manum ſacerdotis quotidie elevatur; & cum hominibus converſatur, dum in pyxide modica, in loco humili ponitur. Et quaſi Gomortha fuiſſemus, id eſt, aſperi & aridi, ſine omni devotione ſpirituali. Unde præcipimus quod in elevatione Euchariſtiæ, quando ultimo elevatur, & magis in altum; tunc primo ſonet campanella, quæ ſit quaſi modica tuba denunciantis adventum Judicis, immo Salvatoris, ſecreto ad nos venientis, ut ſit nobis animi tripudium: ubinam accedimus ad cæleſte

Digitized by

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

convivium. Et erit triplex gaudium, quia ubi caro, A ibi anima, ibi Deus Verbum. Similiter præcipimus, quod Euchariſtia portetur ad infirmum intra villam, cum ſolemnitate accenſæ lucernæ, & ſonantis campanellæ. Et hoc non portetur a ſolo ſacerdote, immo cum teſtimonio diaconi honeſti, vel alicujus honeſti clerici, vel ſaltem laïci boni teſtimonii, & hoc in ſuperpellicio.

De Aqua benedicta.

AD hæc, quia oportet in eccleſia Dei eſſe paſtores & doctores; nec eſt diviſio inter paſtores & doctores, cum alia dividat Apoſtolus: dicit enim: *Ipſe quidem dedit alios quidem apoſtolos & evangeliſtas, alios paſtores & doctores:* hic nullam B fecit diviſionem. Præcipimus igitur, ut illi, quorum intereſt, videant, ut in ſingulis locis, ubi eſt regimen ſcholarum, ſint tales qui ſciant alios doctrina inſtruere, & velint eos exemplo bonæ vitæ informare. Sed quia plerique ſcholares carent neceſſariis; quorum ſcientia multi, per gratiam Dei, poterunt ædificari; volumus ut ſcholares ferant aquam benedictam per villas, ſi ſint qui poſtulent & indigeant.

Ephes. 4.

Item præcipimus, quod ea quæ pertinent ad dedicationem eccleſiæ, ſint peracta.

Item præcipimus, quod in qualibet eccleſia ſit vita beati Thomæ martyris: & oratio, *Deus, pro cujus eccleſia.*

C

Præcipimus ut claudantur cœmeteria.

Item quod vicarii deſerviant pro vicariis: nec ponant pro ſe ſacerdotes conductitios, niſi de ſpeciali licentia noſtra.

Ut populus communicet ter in anno, & jejunet.

ITem cum nihil valeat peregrinantibus, quantum viaticum; moneantur laïci & clerici, ut ter in anno ſumant corpus & ſanguinem Jeſu Chriſti, ad minus, qui provectioris ætatis ſunt, videlicet in Nativitate Domini, in Paſcha, & Pentecoſte. Et qui noluerunt iſtud facere, moneantur ut jejunent per Adventum, vel ad minus per medietatem ſeptimanæ, & præcedat confeſſio. Similiter a feſto Aſ- D cenſionis uſque ad Pentecoſten, vel ad minus per medietatem ſeptimanæ, & præcedat confeſſio.

Item præcipimus, ne aliquis extraneus admittatur in aliqua parochia ad contrahendum matrimonium, niſi prius facto ſacramento, ſi alias eſt uxoratus: Et hoc ſciatur per ſacerdotem villæ, ubi converſatus eſt; vel per litteras alicujus prælati de partibus illis, ubi natus vel converſatus eſt.

Item notificamus vobis, quod ſi ſacerdos deprehenſus fuerit in incontinentia, vel in ſuſpicione violenta: puta ſi intrat in aliquem locum ubi poſſit malefacere: quia debemus providere bona coram Deo & hominibus: propter Deum debemus facta vitare; propter homines ſuſpicionem facti: hoc modo punietur. Primo ſecundum quantitatem facultarum ſuarum, per manum epiſcopi dabit quandam ſummam pecuniæ in uſus pauperum: & rector eccleſiæ ſimiliter, ſive fuerit privata perſona, ſive abbas vel prior, ad quem pertinet eccleſia, punietur pro delicto ſacerdotis. Eorum enim intereſt habere bonos & honeſtos ſacerdotes.

Rectoribus etiam, qui ſunt privatæ perſonæ, gratiam facimus, quod eos ad ſacerdotium non cogimus. Hoc enim facimus propter multas cauſas: tum quia illa pœna magis timetur quam alia: tum etiam quia luxuria provenit ex abundantia. Ideo bonum eſt falce correctionis reſecare ſuperflua. Peccatum enim Sodomorum fuit ex ſaturitate panis, & abundantia, & otio, juxta illud poëticum: *Quæritur Ægiſthus*, &c. Auctoritate enim legis divinæ hoc facimus. Dicitur enim in Eſdra: *Omnis qui non fecerit legem Dei, judicium erit de eo: ſive in exſilium, ſive in condemnationem ſubſtantiæ ejus, vel certe in carcerem.* Si ſecundo deprehenſus fuerit, duplicabitur pœna, tam ſacerdotis, quam rectoris. Tertio ſi deprehenſus fuerit, punietur pœna exſilii: quia numquam in epiſcopatu noſtro divina celebrabit. De aliis perſonis eccleſiaſticis, ſi deprehenſi fuerint: ſi fuerint beneficiati, primo punientur per condemnationem ſubſtantiæ; poſtea per ſuſpenſionem ab officio & beneficio.

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

1. Eſdr. 7.

Item ſingulis diebus Dominicis prohibeatur, ne quis det fidem in matrimonium contrahendo, niſi in ſacerdotis præſentia. Et ſi qui inveniantur tranſgreſſores, mittantur ad epiſcopum compuniendi.

Similiter, ſingulis diebus Dominicis denuncientur excommunicati, qui falſum teſtimonium perhibent prudenter & ſcienter, vel prohibere procurant, vel etiam qui tales teſtes ſcienter producunt vel ſubornant, ubi agitur in cauſa matrimoniali, vel alicujus exheredatione.

Excommunicentur etiam omnes, qui gratia lucri, vel odio, vel alias, crimen imponunt alicui, cum infamatus non ſit apud bonos & graves; vel ſic ſaltem eis purgatio indicatur, vel alio modo graventur.

Item, ſi ſacerdotes ſuſtineant in parochiis ſuis publicos fornicatores, vel uſurarios, vel aliquid mortale peccatum manifeſtum, punientur tamquam pro propriis peccatis, & veniet ſuper eos malum, & neſcient ortum ejus. Hoc autem modo procedant circa fornicatores. Quod ſi contingat aliquem jurare, quod in poſterum non cognoſcet quam cognoſcere conſueverat; indicatur ei talis pœna, ſi eamdem cognoverit, quod eam deſponſet: vel magnam portionem ſubſtantiæ ſuæ, ſecundum quod facultates ſuæ competunt, nobis tribuat ſub ſacramento.

Item in omnibus eccleſiis, quas habent monachi ultramarini, inquiratur quo titulo: & ſimiliter, ſi habent decimas ſeparatas, denuncietur nobis.

Item in quolibet decanatu ſit unus, qui audiat confeſſionem ſacerdotum, vel ad minus unus confeſſor in duobus decanatibus.

Item quotidie, quando leguntur tres lectiones, dicantur: *Placebo*, *Dirige*, & *Commendatio*, ab *In exitu Iſraël*, uſque *Ad Dominum cum tribularer*.

Item præcipimus, ſub pœna ſuſpenſionis, ut nullus clericus, qui ſervit in eccleſia, vivat de aqua benedicta.

Item præcipimus, quod quilibet Chriſtianus & quælibet Chriſtiana omni die dicat ſepties ſuum *Pater noſter*: quia ſepties in die debet laudare Dominum, juxta prophetam: *Septies in die laudem dixi tibi.* Similiter ſepties, *Ave Maria*, & bis ſuum *Credo*: & ad hoc faciendum moneatur frequenter, & ad ſciendum cogatur. Pſ. 118.

Item diſtricte præcipiatur, ut nulla mulier ponat puerum ſuum juxta ſe in lecto, niſi ſit ad minus trium annorum, vel circiter.

Item, ſi ponatur in cubiculo, ita fulciatur cunabulum, ut non poſſit volvi cunabulum, & ita puer cadat in faciem ſuam.

Item veneficia, quia fidei manifeſte ſunt contraria, ſub interminatione anathematis prohibeantur. Et ſi aliqui in hujuſmodi cautc poſſunt deprehendi, vel falſo teſtimonio, ad nos mittantur puniendi.

Digitized by Google

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

Item, prohibemus, ut nullus celebret de novo in A epiſcopatu Coventrenſi ſine licentia noſtra.

Item, ne quis recipiatur in hoſpitali ſine licentia noſtra.

Item, præcipimus, quod quilibet ſacerdos doceat parochianos ſuos baptizare pueros ſuos in neceſſitate, ſecundum formam eccleſiæ, ſuper his verbis: *Ego baptizo te* N. *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Et illa eadem forma dicendi ſervetur in Gallico & Anglico ſermone.

Præcipimus etiam vobis firmiter, per virtutem Jeſu Chriſti, ſub interminatione anathematis, & ſub pœna ſuſpenſionis, quatenus hæc ſtatuta obſerventur & ſcribantur, ſimul cum ſeptem criminalibus quæ ad vos mitto; ſimiliter & cum quodam tractatu modico de confeſſione. Hæc ſerventur & ſcribantur, ſicut quod eccleſiæ veſtræ non ſuſpendantur, cum ad eccleſias veſtras acceſſerimus, vel per nos, vel per nuncium noſtrum.

Denuncientur etiam excommunicati omnes illi, auctoritate concilii, qui eccleſias malitioſe ſuo jure privare præſumunt: aut per malitiam, vel contra juſtitiam, libertates earumdem infringere, vel perturbare contendunt.

Item inhibemus, ſub pœna dimidiæ marcæ, ne quis ſacerdos ad tabernam eat, vel tabernam teneat, vel ſcotales.

Dicatur omnibus ſacerdotibus, quod quando parochiani ſui congregati ſunt in eccleſia, in Dominicis diebus vel in aliis Feſtis, dicant hæc verba, quæ ſequuntur:

Septem ſunt criminalia peccata, quæ fugere debetis, juxta quod dicit Sapiens: *Quaſi a facie ſerpentis fuge peccata.* Peccatum comparatur ſerpenti; quia ſicut ſerpens veneno necat carnem, ſic peccatum malitia necat animam. Quando vero anima eſt mortua, tunc efficitur cibus diaboli. Unde idem dicit: *Si acceſſeris ad peccata, tunc accipient te dentes leonis, dentes ejus interficientes animas.* De dentibus diaboli poteſt miſera anima extrahi per virtutem Dei, juxta quod dicit Iſaïas: *Tolletur a forti præda, & quod ablatum eſt, a robuſto ſalvabitur.* Et Job: *Conterebam molas iniqui, & de dentibus ejus auferebam prædam:* id eſt, animam, quæ præda eſt prædicatoris & ſacerdotis, juxta quod dicitur: *Tulerunt juſti ſpolia impiorum.* Sed ſi fuerit inter dentes miſera anima uſque dum perfecte maſticetur, & in ventrem diaboli attrahatur, numquam extrahetur, quia in inferno nulla eſt redemptio. Maſticatur per totam vitam præſentem; in morte, in ventrem trahitur. Quam vilis res eſt diabolus, qui non diligit comedere, niſi cadaver & rem fœtentem! Viles ergo ſunt, qui tam vili ſerviunt. Legitur ut caveamus a morſibus prædicti leonis. Ne incidamus in ejus fauces, vitemus ſeptem deceptiones ejus, id eſt, ſeptem criminalia peccata: quorum primum eſt ſuperbia, quæ natione cæleſtis, ſublimium mentes inhabitat, ſub cinere & cilicio latitans. Superbia morbus eſt E divitum: unde dicit Auguſtinus, quod nihil expavit Apoſtolus in divitiis, quando dixit: Nolite eſſe divites, neque divitias amare velitis, neque morbum earum, ſcilicet ſuperbiam. Superbia etiam in viris religioſis latet, qui aliquando ex bono quod faciunt, ſuperbiunt. Per ſuperbiam cecidit Lucifer, qui fuit Angelus in cælo, & factus eſt diabolus in inferno. Quantum ſit peccatum ſuperbia, poteſt perpendi ex quantitate pœnæ. Quis enim dubitat flagitioſius eſſe commiſſum, quod gravius eſt puniutm? Et hoc modo dicatur laïcis, quod tunc ſuperbit homo, quando ex aliquo dono, vel ex ſcientia, vel ex divitiis, vel etiam ex aliquo magno opere, ſe magnum credit, & ſuper alios ſe extollit. Unde alio modo ſic deſcribitur: Superbia eſt ſingularis excellentiæ ſuper alios cœcus appetitus. Iſtud peccatum Anglice vocatur, *pryde.* De divitibus non eſt dubium quin multum habeant; ſed pauperes negant ſe eſſe ſuperbos: ſed poteſt eis probari quod ſint ſuperbi, hoc modo. Multoties enim vident divites in gloria ſua, & dicunt in animo ſuo: Iſti jam receperunt mercedem ſuam, ſed nos non ſic; & ex hoc ſuperbiunt, dicunt enim: hic recipimus mala, ut in futuro habeamus bona; & verum dicunt, ſi cum humilitate & patientia ſuſtinent.

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

Eccli. 21.

Ibid.

Iſa. 49.

Job. 19.

Cap. 20.

Invidia.

B SEcundum peccatum eſt invidia: Invidet autem homo qui in animo ſuo tabeſcit, ex aliquo bono quod videt in proximo ſuo: & dicitur Anglice *Ieh*, ſive *Onde.* Qui autem invidus eſt, invidet Deo, invidet ſibi, invidet proximo: & quando dolet quod aliquis habet bonum; cum bonum non ſit niſi a Deo, dolet quod Deus bonus eſt. Unde in evangelio Matthæi: *An oculus tuus nequam eſt, quia ego bonus ſum?* Matth. 20.
Invidet etiam ſibi ipſi: quia, cum gaudet de bono proximi ſui, facit bonum proximi eſſe ſuum. Unde Apoſtolus: *Deus qui operatur omnia in omnibus.* Ibi 1. Cor. 12.
dicit Auguſtinus: *Tolle invidiam, & tuum eſt quod habeo.* Unde dicit David: *Particeps ego ſum omnium* Pſal. 118.
timentium te. Nulli invidet qui ſic dixit. De hac invidia dicit Sapiens: *Nihil indignius illo, qui ſibi in-* Eccli. 14.
C *videt.* Et quia morbus iſte vix ſanatur, appellatur gutta inoſſata. Quando gutta eſt in carne, cito ſanari poteſt: quando eſt in oſſe, vix aut numquam. Quod ſit in oſſe, dicit Salomon: *Putredo oſſium in-* Prov. 14.
vidia.

Ira.

TErtium peccatum eſt ira. Eſt enim ira veniale peccatum, de qua dicitur: *Iraſcimini, & nolite* Pſal. 4.
peccare. Et ira mortale peccatum, de qua dicitur: *Sol* Epheſ. 4.
non occidat ſuper iracundiam veſtram. Ei ſol, id eſt Chriſtus, occidit, qui in ira perſeverat, in tantum quod appetat vindicari. Unde etiam ſic deſcribitur:
D Ira eſt ſtulti & concitati animi fervor, fervens libidine ulciſcendi. Quando veteraſcit & durat, efficitur odium; *Qui autem odit fratrem ſuum, homicida* 1. Joan. 3.
eſt, ſicut dicit Joannes in epiſtola. Sed qualiter eſt hoc verum? Multi enim ſunt, qui odio habent alios, & nollent tamen eos interficere: ſed forte vellent per calumniam eos opprimere, vel pecuniam auferre. Tales ſunt homicidæ: occidunt enim animum proximi, eo quod provocant proximum contra ſe ad maledicendum vel odiendum: & quantum in eis eſt, homicidæ ſunt. Occidunt etiam corpus, quando volunt injuſte & per fraudem aliquid auferre. Et Sapiens: *Qui aufert in ſudore panem, quaſi* Eccli. 34.
qui occidit proximum ſuum.

Acedia.

QUartum peccatum eſt acedia, quæ appellatur tædium de bono, quod poteſt dici *Idelneſs* in ſervitio Dei. Iſtud peccatum committunt homines, quando vel torpent venire ad eccleſiam: vel etiam, quando ibi ſunt minus attenti, vel orationi, vel prædicationi. Propter hoc dicit Sapiens: *Subjice hu-* Eccli. 6.
merum tuum, & porta ſapientiam, & ne acedieris vinculis ejus. Poteſt enim iſtud peccatum appellari negligentia in operibus divinis, de qua dicitur: *Maledictus, qui facit opus Dei negligenter.* Jerem. 48. 10. ex Græc.

Digitized by Google

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

Avaritia.

QUintum peccatum est avaritia, quæ est servitus idolorum. Idolatrus servit idolo, & ita servus est idoli: sic avarus servus est nummi. Est autem avaritia immoderatus appetitus rerum temporalium, quæ Anglice dicitur *Uicing*. Committitur autem istud peccatum a pauperibus: primo hoc modo, quia si pauper nimis appetat dives fieri, avarus est. Appetere potest sibi necessaria, si non habet; sed non ita, ut nimis. Nimis appetit, quia ab iis quæ Dei sunt propter temporalia se avertit: quandu scilicet appetitus efficitur solicitudo. De qua Apostolus: *Nihil soliciti sitis*, id est, non sitis soliciti de temporalibus quæ nihil sunt. Si immoderatus appetitus circa pauperes est damnabilis, multo damnabilior est circa divites. Qualiter ergo erunt homines sine avaritia? Hoc modo: si contenti sunt modico & magno: scilicet eo quod habent. Unde Apostolus ad Hebræos: *Sint mores sine avaritia contenti præsentibus.* Sive enim modicum, sive magnum dat Deus, contentus debet esse quilibet: quia pauperiatem dat homini, ut per patientiam habeat vitam æternam: & divitias, ut per eleemosynarum largitionem, similiter illam obtineant. Sunt etiam multi in tantum avari, sive cupidi, quod non formidant per fraudem aliquid acquirere: qui etiam dicuntur homicidæ: juxta quod dicit Sapiens: *Qui fraudem facit, & sanguinem fundit, fratres sunt.* Vel etiam per violentiam, sive rapinam, sicuti potentes & nobiles, contra quos dicitur: *Ne introëas in agros pauperum: propinquus illorum est fortis.* Quis est propinquus? Dominus. Sed quid faciet? Judicabit contra te causam illorum: *Judicabit enim pupillo & humili, ut non apponat ultra homo*, scilicet raptor, *magnificare super terram*: vel etiam per calumniam, sicut falsi advocati, falsi placitatores. Isti similiter sunt homicidæ, juxta quod ait Sapiens: *Homo calumniator, vir sanguinis est.* Quocumque modorum istorum, sive per violentiam, sive per rapinam, sive per fraudem, aliquis aliquid acquisierit, oportet ut reddat si habet unde, vel diabolus eum suspendet. Si non habet, habeat voluntatem restituendi cum habuerit, & restituat.

Nihil 4.

Hebr. 13.

Psal. 14.

Prov. 23. 10.

Psal. 10.

Similiter de usura. Quando aliquis dat mutuo undecim pro duodecim, vel vendit vel emit ad terminum, oportet quod totum restituat, nec sic de male acquisitis potest fieri eleemosyna. Ut breviter dicam, *Ou rendre, Ou prendre*, sicut Gallice dicitur: hæc est pœna talium cupidorum: vel moriuntur sine heredibus. Unde dicitur: *Thesaurizat & ignorat cui congerit ea.* Quasi diceret, heredem non habent. Frequenter etiam accidit, quod sine testamento decedunt, quia subito moriuntur. Unde de avaro dicit Sapiens: *Nescit quia mors appropinquat.* Et Dominus in evangelio dixit de divite, qui ita locutus est: *Anima mea, habes multa bona reposita in annos plurimos.* Et Deus dicit: *Hac nocte reperent a te animam tuam*: diaboli, scilicet. Quasi diceret, Subito morieris, & ex improviso. Sed quid tunc accidit? quod dicit Sapiens: *Quia justo datur substantia peccatoris.* Præterea parum vivunt, quod potest probari per contrarium. Dicit enim Sapiens: *Qui odit avaritiam, longi fient dies ejus: viri autem sanguinum non dimidiabunt dies suos.*

Psal. 38.

Eccl. 11.

Luc. 12.

Prov. 13.

Ibid. 11.

Luxuria.

SExtum peccatum est luxuria, quæ dividitur in fornicationem & adulterium, & coitum contra naturam. Ut me expediam; contra naturam est omnis coitus, qui non fit inter virum & mulierem; & debet appellari virium sodomiticum: propter quod Deus destruxit illas civitates, de quibus satis notum est omnibus. Quam gravissimum est peccatum adulterium, manifeste patet per pœnam multorum adulterorum. Ut enim dicunt patres, adulterium secundum locum obtinet in pœnis. In Osee, *omnes adulteruntes, quasi clibanus succensus a coquente*: constat quod clibanus magis ardet quam alius ignis. Fornicatio est, quando vir cognoscit mulierem, quæ non est sibi desponsata: & est mortale peccatum. Quando laïcus solutus a matrimonio, cognoscit soluram, committit adulterium. Sed si ita est in laïca persona; quam mortalissimum, quam nefarium, quam horrendum est, quando ecclesiastici, scilicet monachus, sive quis alius religiosus, aut sacerdos, vel rector ecclesiæ, seu etiam aliquis habens sacros ordines, cognoscit aliquam? Unde propheta: *In domo Israël*, id est, clericorum, *vidi horrendum, id est, fornicationes eorum.* Istud ultimum sub interminatione anathematis & suspensionis præcipimus vobis sacerdotibus, quod semper aperte dicatis, quando mentio fit de fornicatione, ut saltem impleantur facies nostræ ignominia, & quæratur nomen Domini. Sed timeo quod dicit propheta: *Non dabunt cor suum reverti ad Dominum, quoniam spiritus fornicationis est in medio eorum.*

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

Osee 7.

Osee 6.

Osee 5.

Gula.

SEptimum peccatum est gula: quæ dividitur in crapulam, & ebrietatem. Crapula est in sumptione ciborum, ultra quam sufficit naturæ. Teste Augustino, sumenda sunt alimenta, quasi medicamenta. Corpus etiam interimit, ut dicit Sapiens: *Propter crapulam multi perierunt: qui autem abstinens est, adjiciet vitam.* Ebrietas, si ducatur in consuetudinem, mortale peccatum est. Unde Apostolus: *Ebriosi non possidebunt regnum Dei*: id est, consueti ebrietati. Cavenda est enim ebrietas: per ebrietatem pronus est homo ad omnia genera peccatorum perpetranda. Quid mirum? Potus enim immoderate sumptus, sicut dicit Sapiens, per omnia membra *venenum diffundit.* Tunc *maledictione os plenum est: veloces pedes eorum ad effundendum sanguinem.* Tunc venter æstuans, de facili spumat in libidinem: tunc oculi vident extraneos, & cor loquitur perversa: tunc sæpius est gubernator, id est ratio, carni subjecta; & timere potest in aliis, scilicet vita hominis, ne eat in profundum. Et multotiens videmus ebrios se in aquis submergere. Tota enim die videmus patres & matres carissimos filios suffocare. Quid plura? Miseros facit populos istud peccatum & maledictos. Unde Isaïas: *Va qui surgitis mane ad sectandum ebrietatem*: ecce maledictio. Sequitur: *Propterea captivus ductus est populus meus*: ecce miseria. Credo quod pro ebrietate perveniunt guerræ, fames, & pestilentia: quia ubi plus regnat ebrietas, ibi plus accidunt.

Eccli. 37.

1. Cor. 6.

Psal. 10.

Prov. 23.

Isa. 5.

De Pœnitentia.

CUm pœnitentia consistat in tribus: in cordis contritione, oris confessione, & operis satisfactione: primo quærendum est ab illo, qui venit ad confessionem, si dolet se peccasse: quia sine contritione cordis numquam remittitur peccatum. Si dicat quod dolet, procedatur ad confessionem. Si dicat quod non dolet, tamquam contumax repellatur. Circa confessionem hoc modo procedendum est. Frater vel soror, tu vis confiteri peccata tua: habes tu in voluntate, ut de cetero non pecces mortaliter,

Civiter ANNUM CHRISTI 1237.

in quantum poteris, per Dei gratiam? Si dicit non habeo: dicatur tunc, confeſſio tua nulla eſt. Quia ita dicit Sapiens: *Qui confeſſus fueris peccata ſua, & reliqueris ea, miſericordiam conſequetur.* Intelligitur relinquere, qui habet in voluntate, per gratiam Dei non committere. Circa confeſſionem hoc modo procedatur. Dicatur confitenti quod tria ſunt præcipue, quæ ſolent impedire hominem, veram facere confeſſionem: delectatio, & timor pœnitentiæ injungendæ, & pudor. Sed debet ſacerdos oſtendere quam brevis eſt delectatio peccati, propter quam amittet præmium æterni gaudii. Contra timorem quem habet de pœnitentia, debet oſtendere, quia pudor eſt maxima pars pœnitentiæ. Præterea, propter pudorem non debet dimittere, quia peccata ſua non dicit homini, ſed Deo, qui ſcrutatur corda & renes. Dicat ergo in nomine Domini. Auditis omnibus, debet quærere ab eo, ſi plura redeunt ad memoriam. Si dicit quod ſic: dicat ergo. Si dicit quod non: tunc debet ſacerdos ſupplere defectum confitentis: Prov. 18. juxta quod ſcriptum eſt: *Juſtus prior accuſator eſt ſui. Venit amicus ejus, & inveſtigabit eum.* Juſtus, id eſt, confiteps, primo debet accuſare ſeipſum. Poſtea amicus ejus, id eſt, ſacerdos, debet inveſtigare peccata quæ omiſit. Si laïcus eſt, quærendum eſt primo, ſi ſit conjugatus vel ſolutus: & ſi ſit conjugatus: quærendum eſt, ſi credat legitimum matrimonium eſſe: ſcilicet quod non ſit ibi compaternitas vel conſanguinitas, vel affinitas, vel aliud aliquod impedimentum: & ſi legitime contraxerit in facie C eccleſiæ. Si non inveniat ita eſſe, recurrat ſacerdos ad archidiaconum vel epiſcopum. Item quæratur cujus officii ſit, ſi ſit mercator, maſculus, vel femina. Videat quod pondus & pondus non habeat, menſuram & menſuram: & ſi falſo menſuraverit, tenetur reddere vel reſtituere illi quem decepit, per manum ſacerdotis. Si illum non cognoſcit, detur judicio eccleſiæ.

A laïcis generaliter quærendum eſt de decimis: quia ſi male decimant decimas quæ quæſitæ ſunt, debent a rectore eccleſiæ petere veniam per ſe, vel per alium, ſi erubuerint per ſe. A militibus maxime quærendum eſt, & ab illis quæ ſub ſe habent familias, D videlicet pauperes ſervos, ſi aliquid ab eis habuerint injuſte, quia debent eis reſtituere. Si vero fuerit ſolutus, ſive conjugatus: quærendum eſt de ſeptem criminalibus peccatis, & ſecundum quod continetur in ſcripto de illis peccatis procedendum eſt: & circa nullam perſonam omittatur, quin præcipue quæratur de falſo teſtimonio.

Circa mulieres, maxime de veneficiis & ſortilegiis. Circa ſolutos quærendum eſt, ſi velint vivere continenter, quouſque conjugatas: alioquin non valet confeſſio. Et ſimiliter quærendum eſt a conjugatis de peccatis carnis quæ commiſerint ante matrimonium: & dicendum eſt de illis, quod ſecundum debitum naturæ debent propriis uti uxoribus, alioE quin peccant in matrimonio. Circa lubricum carnis hoc modo breviter fiat inquiſitio. Aut ſciviſti illam ad quam acceſſiſti eſſe ſolutam, aut neſciviſti. Si ſciviſti, major pœnitentia injungenda eſt: ſi neſciviſti, tunc minor injungenda eſt. Quia forte potuit eſſe conjugata, monialis, affinis, aut parentibus cognita. Item meretrices ſe ſupponere leproſis: & ita potuit eſſe periculum in partu & in proprio corpore.

Item quærendum eſt de numero perſonarum, & de vicibus, ſi habeantur in memoria. Item ſi cum viduis, quæ ſunt eccleſiaſticæ perſonæ. Si cum virginibus, ſi cum conjugatis, ſi cum monialibus. A Tunc quærendum eſt ſi fuerit monialis benedicta; & tales mittantur ad epiſcopum: quia epiſcopus omnes qui habent proceſſus ad tales, ſolet excommunicare. Si forte noluerit ire ad epiſcopum, eat ſacerdos, & habeat auctoritatem ejus. Item ſi ad conſanguineas vel affines, quæratur in quo gradu, in remoto vel propinquo. Si in puerperio, vel in menſtruo ſanguine, ubi eſt periculum propter prolem, quia ex corrupto ſemine naſcitur corruptus fetus. Item, ſi cum muliere propinqua partui, quia tunc eſt periculum: poſſet enim partus interfici.

Item, ſi cum maſculis, ſi cum jumentis. Et hæc pœnitentia injungatur: quia cum jumentis, præter alia, quæ debent injungi, quod numquam edant de carne illa. Et ut breviter concludam: A quocumque B modo ſemen emittitur, non dormiendo, niſi cum propria uxore, & hoc fiat legitime ſecundum exigentiam naturæ, mortale peccatum eſt: & ſecundum diverſitates circumſtantiarum, diverſæ ſunt injungendæ pœnitentiæ.

Non oportet omnes iſtas inquiſitiones circa omnes facere, ſed ſecundum quod Deus inſpiraverit, ſacerdos debet inquirere. Sit autem unum generale, quod conſentientes mortalibus peccatis, quæcumque ſint illa, mortaliter peccant: quamvis non ita graviter aliquando, ſicut facientes. Sed ſi competit reſtitutio, conſentiens fornicatori, ſive maſculus, ſive femina, puniri debet, tamquam pro mortali peccato.

Circa ebrietatem & crapulam quærendum eſt. Circa crapulam attenduntur iſtæ circumſtantiæ.

Præpropere, laute, nimis, ardenter, ſtudioſe.

Præpropere, ut filius Saülis Jonathas, quando ante horam comedit, & ideo graviter peccavit. *Laute*, ut Judæi in deſerto, qui petierunt carnes a Domino, non contenti manna. *Nimis*, ut Sodomitæ, quorum peccatum fuit abundantia panis. *Ardenter*, ut Eſaü, qui vilem rem, ſcilicet lenticulam, nimis ardenter comedit: in tantum, quod propter illam vendidit primogenita ſua. *Studioſe*, ut filii Heli, qui nimium apparatum fecerunt circa cibos ſuos.

Hæc viranda ſunt omni tempore, ſed præcipue in Quadrageſima. Ebrietas, ubi fuerit aſſueta, mortale peccatum eſt. Unde Apoſtolus: *Ebrioſi non poſ-* 1. Cor. 6. *ſidebunt regnum Dei*: id eſt, conſueti ebrietati. Eum etiam judicant ſapientes ebrium, qui propter excuſſum potus incurrit perturbationem capitis ſive ſenſuum ſenſibiliter: immo dicunt quidam, quod etiam in caſu unica ebrietas eſt mortale peccatum, quo aliquis, ex deliberatione pluſquam ex recreatione naturæ, immo potius credit gravare naturam, ſumit cibum cum exceſſu immoderato. Iſtud autem non audeo definire. Et notandum, quod quilibet exceſſus circa licita non eſt mortalis, ſed immoderatus vel frequens. Unde Auguſtinus in libro confeſſionum: Quis eſt qui metas neceſſitatis non excedat " aliquando? Si quis eſt: magnus eſt, magnificet " Deum. Ego non ſum talis homo, peccator ſum. " Generaliter in omni profeſſione conſiderandæ ſunt iſtæ circumſtantiæ, quæ notantur per hunc verſum:

Quis, quid, ubi, quibus auxiliis, cur, quomodo, quando?

Quis? cujuſmodi perſona, ſi clericus, vel laïcus. Si clericus, utrum regularis, vel ſæcularis; ſi in dignitate conſtitutus, vel extra; ſi in ſacris ordinibus, vel extra; ſi religioſus, cujus profeſſionis ſit; ſi juvenis, vel ſenex; ſi ſervus, vel liber. *Quid?* conſiderandum eſt genus peccati. Utrum fornicatio ſimplex, vel adulterium, vel inceſtus, vel in clericis: quia genus peccati maxime aggravat quantitatem

Digitized by Google

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

peccati. *Ubi?* in quo loco? ſacro, vel non ſacro? *Quibus auxiliis?* quibus conſentientibus, impellentibus? Utrum tantum propria voluntate, vel alieno conſilio, vel monitione? Utrum caſu, vel deliberatione? Multa enim alia poſſunt inquiri hic. *Cur?* propter quem finem? Solet autem diſtingui triplex finis: utile, honeſtum, delectabile. Multi committunt peccatum propter utilitatem: multi propter delectationem: nullus poteſt committere peccatum propter honeſtatem. *Quomodo?* modi diverſi attenduntur, ſecundum diverſa genera peccatorum. De quibus modis, ſatis patet circa lubricum carnis, per ea quæ dicta ſunt, & ibi maxime neceſſaria eſt inquiſitio. *Quando?* in quo tempore? utrum extra Quadrageſimam, vel in Quadrageſima? utrum diebus B feſtivis, vel profeſtis, & ſi in diebus feſtivis, puta in magnis feſtivitatibus, tunc eſſet competens pœnitentia, ut vigilia feſtivitatis illius jejunet in pane & aqua, maxime ſi peccaverit in lubrico carnis.

Circa perſonam clerici procedendum eſt. Quærendum eſt, an fuerint de legitimo matrimonio, & liberæ conditionis: & in quo ordine ſint, & quomodo receperint ordines, utrum legitime, vel furtive, vel ſimoniace: item ſi a ſuis epiſcopis propriis. Si furtive receperint, epiſcopus poteſt diſpenſare cum illis, niſi ſic dixerit: Inhibemus, ſub pœna excommunicationis, ne aliquis accedat ad ordines, niſi legitime præſentatus. In hoc ſolo caſu reputat Innocentius tertius eſſe excommunicationem: in- C aliis comminationem. Et ideo non poteſt epiſcopus diſpenſare, nec cum ſimoniaco, ſed ſolus Papa.

Quæritur a clerico, ſi propter Deum datum fuerit ei beneficium: & ſi propter Deum tenet, & pro ſalute animarum. Si non ita, purget animum; & ſi ſine ſimonia ingreſſus eſt, teneat illud: timeat tamen.

Sequitur de ſatisfactione. Quia pœnitentiæ arbitrariæ ſunt, non diffinimus vobis aliquas certas pœnitentias, quas debetis injungere. Hoc tamen ſciatis, quod ſatisfactio conſiſtit in tribus præcipue: in jejunio, oratione, & eleemoſyna. Oratio eſt quaſi avis, quæ volat in altum, ſi habeat iſtas duas alas, eleemoſynam & jejunium. Jejunium valet contra D omnia carnalia vitia, & debet injungi pro carnalibus peccatis: oratio pro ſpiritualibus. Unde Hieronymus: Jejunio, ſanantur peſtes corporis; oratione, mentis peſtes; eleemoſyna valet ad omnia. Unde, *Redime eleemoſynis peccata.* Et hoc debet injungi pro omnibus peccatis. Videatis ergo ne ſitis inſipientes medici, qui putant uno collyrio omnes morbos curare. Non ſanat oculum, quod ſanat calcaneum. Immo, ſicut exhibuimus membra noſtra ſervire iniquitatibus ad iniquitatem: ita exhibeamus corpora noſtra ſervire juſtitiæ in ſanctificationem. Verbi gratia: ſi aliquis peccavit per os, falſo placitando, vel falſo jurando, injungatur ei oratio; & E quod defendet pauperes in cauſis honeſtis, contra quos deliquit. Item ſi peccavit retinendo, injungatur ei largitio eleemoſynarum: ſi peccavit male pugnando contra innocentes, injungatur ei, quod pugnet contra nocentes; ſcilicet Saracenos & hæreticos. Si peccavit per renes, injungatur ei, quod adſtringatur zona pellicia circa lumbos ejus, & jejunet, & ſubtrahatur pabulum luxuriæ: & ita de omnibus aliis. Et quia generale vitium eſt gulæ, ſemper aliquid de jejunio indicatur.

Item ſemper quæratur ab omnibus, ſi ſint excommunicati, vel propter incendium, vel propter percuſſionem alicujus religioſæ perſonæ. Sunt autem caſus, in quibus non incidunt in canonem, ſi percutiant: ſi minor fuerit, qui percutit; ſi jocoſe; ſi prælatus vel magiſter corrigendo; ſi omnino depoſitus percutiatur; ſi vis vi repellatur incontinenti, cum moderamine inculpatæ tutelæ; ſi cum ſorore, matre, matre, filia, uxore turpiter inveniatur, ſi ignoret eſſe clericum, ſi fuerit apoſtata, ſi negotiator perſonarum eccleſiaſticarum, ſæcularium procurationem gerens: ſi perturbatorem divini officii clericum ab eccleſia appellat, ſi mandato prælati hæc faciat, ſi ferat arma in contumeliam ordinis clericus percuſſus. Hic eſt tamen diſtinctio facienda.

Item in iſtis caſibus percuſſor clerici ab aliis abſolvitur, quam a Papa. Si hoſtiarius, non malignando clericum læſerit; ſi percuſſor ſenex fuerit, mulier, impotens, cæcus, pauper, claudus; ſi propter inimicitiam, vel aliam cauſam, adire Papam non poteſt: [a] ita cum iſtis caſibus ceſſantibus, adeat Papam. Item in articulo mortis: item ſi clericus clericum leviter percuſſerit; item, ſi ſervus in fraudem clericum percuſſerit, vel ſe ſubtrahat ab obſequio domini ſui, vel ſi ipſe dominus, propter carentiam ejus, incurrat damnum.

[a] *Forte*, in quod

Valetudinarii etiam poſſunt abſolvi ab alio: præſtita cautione, quod ſanitate habita, adibit Papam. Item vitandi ſunt excommunicati, maxime in quinque, id eſt, menſa, oratione, ſalutatione, oſculo pacis, in colloquio.

De iis, qui non pœnitent ad excommunicationem. Quatuor ſunt, quæ a communicantibus excommunicatis, excommunicationem excludunt; neceſſitas, pietas, utilitas, & ignorantia. Neceſſitas duplex: domeſtica, vel adventitia. Domeſtica, ut in perſonis illis, quas excipit Gregorius cap. x i. quæſt. 3.

Quoniam multos, peccatis noſtris exigentibus, pro cauſa excommunicationis perire quotidie cernimus, partim ignorantia, partim nimia ſimplicitate, partim timore, partim neceſſitate; devicti miſericordia, anathematis ſententiam ad tempus, prout poſſumus, temperamus. Apoſtolica itaque auctoritate ab anathematis vinculo hos ſuberabimus; videlicet uxores, filios, ſervos, ancillas, ſeu mancipia; necnon ruſticos & ſervientes, necnon & omnes alios, qui non adeo curiales ſunt, ut eorum conſilio ſcelera perpetrentur; & eos, qui ignoranter excommunicatis communicant, ſive illos, qui communicant cum illis, qui excommunicatis communicant. Quicumque autem, vel viator, vel orator, aut peregrinus, in terram excommunicatorum devenerit, ubi non poſſit emere, vel non habeat unde emat, ab excommunicatis accipiendi licentiam damus. Et ſi quis excommunicatis, non oſtentatione ſuperbiæ, ſed humanitatis cauſa, dare aliquid voluerit, non prohibemus.

Pietas, in eo quod periturus noſtro ſervatur beneficio: Utilitas, ut ſi ad ſanctificationem moneantur; & de his, quæ adhuc ſuffragantur, cum eis tractatur: Ignorantia probabilis, non ſupina. Unde quidam: Utile, uxor, ſervus, lex, humile, res ignorata, neceſſe. Hæc omnia dicta ſunt ſine præjudicio ſententiæ ſanioris.

Digitized

ANNO CHRISTI 1237.

CONCILIUM LONDONIENSE,

auctoritate Ottonis Legati ſedis Apoſtolicæ, pro reformanda eccleſia Anglicana celebratum, poſtridie octavarum ſancti Martini, anno Domini MCCXXXVII.

ANNO CHRISTI 1237.

Matthæus Pariſienſis ad annum MCCXXXVII. Eodem, *inquit*, anno, neſciebatur ad quid, circa feſtum apoſtolorum Petri & Pauli, dominus Otto ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis, per mandatum Regis venit legatus in Angliam, neſcientibus regni magnatibus. Unde plures adverſus Regem magnam conceperunt indignationem, dicentes: Omnia Rex pervertit: jura, fidem, promiſſa, in omnibus tranſgreditur. Nunc enim matrimonio ſe, ſine amicorum & hominum naturalium conſilio, alienigenæ copulavit: nunc legatum, regni totius immutatorem, clam vocavit: nunc ſua dat, nunc data cupit revocare. Sic, ſicque de die in diem, juxta dictum evangelicum, in ſe diviſum & diſſipatum regnum, eſt enormiter deſolatum. Dictum eſt autem, quod archiepiſcopus Cantuarienſis Edmundus Regem talia facientem increpavit, præcipue de vocatione legati: ſciens inde in ſuæ dignitatis præjudicium, magnam regno imminere jacturam. Sed rex, ſpreto tam ſuo quam aliorum conſilio, quod concepit animo nullatenus voluit propoſitum revocare. Venit igitur in magno apparatu Legatus prænominatus, & potentia magna: & occurrerunt ei epiſcopi & clerici famoſi uſque ad litus: & aliqui in naviculis navigando obviarunt ei, applaudentes, & munera impretiabilia offerentes: immo etiam Pariſiis in obviam ei, obtulerunt telas eſcarleti, & vaſa pretioſa, nuncii diverſorum epiſcoporum. In quo facto, nimis a multis meruerunt reprehendi, tum pro dono & pro dandi modo: quia in panno & ejus colore videbatur legationis officium & adventum acceptari. Adveniens autem munera oblata omnia non accepit, ſed aliqua: ſed quæ non recepit, juſſit ſibi reſervari. Reddidit autem vacantes, ſuis, quos ſecum adduxit, dignis & indignis & largiter diſtribuit. Rex autem ei uſque confinia maris occurrit, & inclinato ad genua ejus capite, uſque ad interiora regni deduxit officioſe. Et adventantes epiſcopi cum abbatibus & aliis ecclefiarum prælatis, eum cum omni honore & reverentia, cum proceſſionibus & campanarum claſſico, & pretioſis muneribus, ut decuit, & plus quam decuit, receperunt.

Dominus autem Otto legatus, de quo ſuperius mentio facta eſt, prudenter ac modeſte ſe gerens, munera pretioſiſſima ſibi oblata in magna parte reſpuens contra conſuetudinem Romanorum, indignationem in toto regno conceptam, tam a clero quam militia, citra opinionem multorum, per geſtum ſuum ordinatum temperavit. Primo enim quoſdam magnates, ex quodam odio latenter concepto, ſibi diſcordes, pacificavit: & indice oſculo in bona fide confederavit: ut pote dominum Petrum epiſcopum Wintonienſem, & dominum Hubertum comitem Cantiæ, & Gilbertum Baſſet, Stephanum de Segrave, Richardum Sward, & alios quamplures diu ante ſibi diſſidentes. Quod odium fere in lamentabile judicium proruperat in torneamento commiſſo apud Blie, in initio Quadrageſimæ eodem anno, ubi ſe Auſtrales Norenſibus oppoſuerunt contrarios. Sed tandem prævalentibus Auſtralibus, capti ſunt ex aliis viri magni, & commiſſum eſt non haſtiludium, ſed hoſtile bellum. Inter omnes tamen ſtrenuiſſime ſe habebat comes Begod. Quos poſtquam domini legati pacificavit induſtria, omnibus prælatis Angliæ ſcripſit, ut in octavis ſancti Martini Londoniis convenirent, authenticum domini Papæ, de plenaria poteſtate legationis ſibi conceſſa vel tradita, communiter in eccleſia ſancti Pauli audituri, & in eadem communiter de reformatione eccleſiæ Anglicanæ tractaturi, & in præſentia ejus concilium celebraturi.

Rex tam ejus, id eſt, comitis Cornubiæ, quam aliorum naturalium hominum ſuorum ſpreto conſilio, magis ac magis, ut incepit, deliravit: & ſe voluntati Romanorum, præcipue legati, quem inconſultius advocaverat, mancipavit: adeo ut videretur quaſi veſtigia ſua adorare: affirmans ſe, tam in publico, quam in ſecreto, ſine domini ſui Papæ, vel legati conſenſu, nihil poſſe de regno diſponere, tranſmutare, vel alienare; ut non Rex, ſed feudatarius Papæ diceretur. His igitur & aliis deliramentis, Rex omnium nobilium ſuorum corda cruentavit. Conſiliarios quoque habuit infames & ſuſpectos, qui hujus rei fomentum eſſe dicebantur, quos idcirco magis habebant nobiles Angliæ exoſos, quia de regno ipſo duxerunt originem. Et hi erant Joannes comes Lincolniæ, S. comes Legriæ, frater G. Templarius.

Interim domino legato offerebantur dona pretioſa, tam in palefridis concupiſcibilibus, quam vaſis pretioſis, & veſtimentis mollibus & duplicibus, pellibus variis & ſilveſtribus, nummis, eſculentis, & poculentis: ita quod unus ſolus, epiſcopus ſcilicet Wintonienſis Petrus, cum conſtaret ei quod Londoniis eſſet hiematurus, quinquaginta boves paſcuales, & centum ſummas tritici electi, & octo dolia vini meraciſſimi, tranſmiſit ei in alimentum. Alii quoque ſecundum vires & facultates ſuas, ei ſimilia contulerunt. Legatus vero Romanam avaritiam temperando, non omnia, ſed aliqua oblata, ſereno vultu ſuſcepit gratanter, conſiderans illud Senecæ philoſophicum: Omnia oblata recipere, avarum eſt; nulla, rebelle; aliqua, ſociale.

Et paulo poſt. Eodem quoque anno ſcripſit Rex omnibus magnatibus ſuis, ut coram eo, & domino legato, in feſto Exaltationis ſanctæ crucis apud Eboracum convenirent, de arduis negotiis regnum contingentibus tractaturi. Venerat autem eis obviam Rex Scotiæ, vocatus a Rege Angliæ & legato apud Eboracum; ut ibi, habita communi deliberatione de pace reformanda inter eos, feliciter componeretur; & Dei dante gratia, omnis lis mota prævia ratione ſedaretur, & de juſte utrique debitis ſatisfieret Ubi tandem cum perveniſſent, ſic elaboratum eſt, ut Rex Scotiæ perciperet de regno Angliæ trecentas libratas terræ, ſine caſtri conſtructione: homagiumque Regi Angliæ faceret, & fœdus inter eos amicitiæ ſancireturr, & hoc ſe fideliter facturum Regi Angliæ, & conſervaturum juraret: & ſic omnis querela, & vindicatio ex parte Regis Scotiæ conquieſceret.

Volenti autem domino legato intrare regnum Scotiæ, ut ibi de negotiis eccleſiaſticis tractaret, ſicut

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1237.

cut in Anglia, respondit Rex Scotiæ: Non me memini legatum in terra mea vidisse, nec opus esse aliquem esse vocandum, Deo gratias; nec adhuc opus est, omnia bene se habent. Nec etiam tempore patris mei, vel alicujus antecessorum meorum, visus est aliquis legatus introïtum habuisse: nec ego, dum mei compos fuero, tolerabo. Verumtamen, quia fama te sanctum virum prædicat; moneo te, ut si forte terram meam ingrediaris, caute progrediaris, ne quid siniſtri tibi contingat: indomiti enim & silvestres homines ibi habitant, humanum sanguinem sitientes, quos nec ego ipse valeo edomare; qui etiam si in vos irruant, nequeo eos cohibere. Me etiam nuper, ut forte audistis, voluerunt invadere, & a regno expellere exheredatum. Quibus auditis, legatus avidam voluntatem intrandi Scotiam temperavit, & latera Regis sui, scilicet Angliæ, sibi per omnia obedientis, non reliquit. Remansit tamen cum Rege Scotiæ quidam Italicus legati consanguineus, quem Rex cingulo militari, terram etiam conferendo, ne penitus rebellis videretur, nobilitavit. Et sic soluto concilio regio, Rex Angliæ cum legato suo versus australia remeavit.

Appropinquante vero tempore concilii, jussit sibi legatus sedem parari in occidentali parte ecclesiæ sancti Pauli Londoniis, fastigiosam nimis & solemnem, longis trabibus & sedilibus exaltatam. Misit igitur litteras suas, ut vocati omnes Angliæ Prælati, scilicet archiepiscopi, episcopi, abbates, Priores installati, tam sub conventus sui vel capituli, quam suo nomine, litteras procuratorias deferentes; ut quidquid in concilio statueret legatus, ratum utrobique haberetur. Venerunt igitur omnes, juxta mandatum domini legati, nimis vexati & fatigati in corporibus propriis, equorum, & viaticis, utpote ingruente hieme, & multiformi tempestate, omnes prælati suæ legatiæ, Angliæ tamen potissime.

Et post descriptionem validissimæ tempestatis, qua legatus & totum concilium vehementius essent territi. Cum igitur, *inquit*, convenissent Londoniis prælati Angliæ, in ecclesia sancti Pauli, die prima concilio assignata, scilicet in crastino octavarum sancti Martini, non comparuit legatus, quia episcopi rogaverant eum, ut ea die daretur eis copia inspiciendi quæ proposuit statuere; & secum super his deliberare, ne aliquid in præjudicium eorum statuere attentaret. Altera igitur die, constitutis in secretis & abditis locis militibus armatis, & servientibus ducentis, quos ad instantiam precum suarum dominus Rex commodaverat: timebat enim valde sibi, eo quod dicebatur, cum velle nimis desævire in eos, qui plura habebant beneficia, & præcipue illegitimos. Apparuit autem summo mane, scilicet diluculo, in ecclesia prædicta: erat autem ibi tot exspectantium multitudo tam compressa, quod ipsi legato ingressus erat difficillimus. Et ingressus ecclesiam, coram majori ecclesia pontificalibus se induit, scilicet superpellicio, & desuper cappa chorali, pellibus variis furrata, & mitra, & præcedentibus archiepiscopis Cantuariensi & Eboracensi eum, cum processione solemni, cum cruce, & cereis accensis, & cum litania, sedem suam ascendit per gradus, pompose, ut dictum est, præparatam, & jam pompositus caperis & pallis redimitam, collocante se a dextris domino Cantuariensi, & Eboracensi a siniſtris: propter quod orta est inter eos dissensio, scilicet de ordinatione sessionis. Et appellatum est ex parte Eboracensis, pro suo jure, quod sibi vindicabat. Lecto igitur solemniter Evangelio, scilicet *Ego sum pastor bonus*, sicut moris est, dictisque collectis A propriis ab ipso legato, & cantato *Veni creator Spiritus*, appellatoque ab Eboracensi, ut dictum est, sederunt juxta legatum duo archiepiscopi, Cantuariensis a dextris, Eboracensis a siniſtris. Quibus dixit legatus, volens ipsam controversiam pacificare, neutrius juri derogando: In bulla domini Papæ stat imago Pauli a dextris crucis in medio bullæ figuratæ, & Petri a siniſtris; nulla tamen inter tantos est orta unquam contentio: ambo enim sunt in coæquali gloria. Verumtamen propter Petri clavigeri dignitatem, cum prioratu dignitatis, merito a dextris crucis ejus imago collocanda videtur. Sed quia Paulus credidit in Christum, quem non vidit, a dextris B figuratur: *Beati enim qui non viderunt*, &c. Sic dominus Cantuariensis, totius Angliæ primas, & qui præest antiquissimæ ac nobilissimæ ecclesiæ Cantuariensi, necnon & Londonensi, quæ est sancti Pauli, non sine ratione a dextris est collocandus. Et ex tunc sequentibus diebus sedit Cantuariensis a dextris, Eboracensis a siniſtris. Secundo autem die, concilio jam incepto, missi sunt ex parte domini Regis comes Lincolniensis Joannes, & Joannes filius Galfridi, & Willielmus de Ræle, canonicus sancti Pauli: ut dicto legato, ex parte Regis & regni inhiberent, ne ibi contra regiam coronam & dignitatem aliquid statuere attentaret. Et remansit ibi, ut hoc observaretur, Willielmus de Ræle, indutus cappa C canonicali & superpellicio, aliis recedentibus. Eodem quoque die petiit dominus Simon Cantuariensis archidiaconus dominum legatum in audientia omnium, ut audiretur ab omnibus authenticum suæ legationis a domino Papa commissum: quod & factum est. Et eodem die, ad impetrationem domini Regis, lectum fuit quoddam privilegium de festivitatibus sancti Eduardi, per totam Angliam celebrandis, & de mandato domini Papæ de sanctis Francisco & Dominico canonizatis. Et quia audierat dominus legatus, dum adhuc in hospitio suo esset, multos pluribus ecclesiis beneficiatos, nobiles sanguine & possessionibus, & illegitimos, de qui- D bus mentionem in quodam statuto concilii fecerat, contra ipsum murmurasse, & ei etiam insidias præparasse, quosdam magnates, scilicet comitem Marescallum G. & comitem Lincolniæ I. & comitem de Monteforti S. & quosdam de familia domini Regis, cum gladiis & fustibus munitos, ad tuitionem sui, suorumque, secum ad concilium duxit & reduxit. In concilio vero, cum statutum contra eos, qui plura beneficia obtinuerunt contra concilium Lateranense, pronunciaretur; episcopus Wigorniensis, Walterus scilicet de Cantelupo, surgens in medio, deposita mitra sua, sic dominum legatum est affatus: Pater sancte, cum multi nobiles, quorum sanguis noster est, plura obtineant beneficia, cum quibus nondum dispensatum est, quorum etiam E aliqui provectæ sunt ætatis, & usque ad præsens honorifice vixerunt, & hospitalitatem ad posse procurando, eleemosynas patentibus januis erogarunt: durum esset nimis, tales suis beneficiis spoliatos, in ignominiosam tradi pauperratem. Quidam vero juvenes feroces ac strenui, maximis periculis se opponerent, antequam suis se sinerent privari beneficiis, unico tantum retento: quod bene perpendo per memetipsum. Antequam enim ad istam vocarer dignitatem, proposui in animo, quod si unicum amitterem beneficium, talis prætextu constitutionis, omnia amitterem. Unde timendum est, quod multi ad præsens in simili proposito perseverent. Quoniam igitur multitudo talium in causa est; sanctæ paternitati vestræ supplicamus, quatenus ob salutem ve-

ANNO CHRISTI 1237.

Joan. 20.

ANNO CHRISTI 1237.

ſtram & noſtram, ſuper hujuſmodi ſtatuto dominum Papam conſulatis. Præterea, cum ſtatutum veſtrum in religione ſancti Benedicti, ad omnes æqualiter ſe extendat; & durum ſit multis, tum propter locorum penuriam, & præcipue monialibus, cum ſint debiles & fragiles, hoc ſtatutum obſervare: neceſſum eſt huic rigori diſcretum addere temperamentum. Super quo etiam poſtulamus, ut dominum Papam ſuper his velitis conſultare. Cui dominus legatus reſpondit: Quod ſi omnes prælati, ſcilicet iſti præſentes archiepiſcopi & epiſcopi, una cum eo ſuper his domino Papæ ſcriberent, libenter conſentiret.

Et ſciendum, quod quia aliqui opinabantur, ſicut datum fuit intelligi domino legato, quod ſtatuta ſua robur, niſi tantum in tempore ſuæ legationis, non obtinerent; juſſu ejuſdem ſurrexit in medio quidam clericus ſuus, magiſter ſcilicet Artho, & aperto libro authentico, ſcilicet regiſtro domini Papæ; ad majorem auctoritatem, ut validius talem opinionem improbaret, quamdam decretalem legit diſtincte & aperte, quam dominus legatus diſtinguens approbavit: per illam aſſerens manifeſte, quod etiam poſt receſſum ejus, ſua ſtatuta perpetuæ firmitatis robur debeant obtinere. Nec prætercundum, primo die concilii, collocatis (ut prædictum eſt) archidiaconis, Cantuarienſi ſcilicet a dextris, Eboracenſi vero a ſiniſtris, perlectoque Evangelio, *Ego ſum paſtor bonus*, dictiſque collectis ad hoc pertinentibus, indictoque ſilentio, & turba comprimente caſtigata; dominus legatus ſedendo, quaſi tubam vocem ſuam exaltans, ſermonem ſuum inchoavit, thema ſuum ſic præordinando: *In medio ſedis & in circuitu ejus quatuor animalia plena oculis ante & retro.* In ſermone proſequendo innuens, quod prælati, quaſi animalia hapentia oculos ante & retro, debent eſſe in rerum ſæcularium diſpoſitionibus providi, & in ſpiritualibus circumſpecti, priora ſequentibus caute continuantes. Et poſt ſermonem legi fecit ſtatuta, alta voce & diſtincte, quæ firmiter ſtatuit obſervari, quæ ſubſcripta in hoc libro duximus adnotari.

Apoc. 4.

DECRETA CONCILII.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De eccleſiarum dedicatione.*
II. *De ſacramentis eccleſiaſticis.*
III. *De baptiſmo.*
IV. *De arcenda avaritia ſacerdotum.*
V. *Qui confeſſores conſtituendi.*
VI. *De qualitate ordinandorum.*
VII. *De firmariis & vicariis eccleſiarum.*
VIII. *Qualiter eccleſia ad firmam danda.*
IX. *De eodem.*
X. *Qui vicarii ordinandi.*
I. *Ne leviter eccleſia abſentis alteri confratur.*
II. *Ne eccleſia una in plures vicarias dividatur.*
III. *De reſidentia in eccleſiis facienda.*
IV. *De habitu clericorum.*
V. *Contra rectores eccleſiarum, clandeſtina matrimonia contrahentes.*
VI. *De clericis concubinariis.*
VII. *De his qui patribus ſuccedunt in eccleſiaſticis beneficiis.*
VIII. *Contra latronum protectores.*
IX. *De eſu carnium monachorum.*
X. *De officio archidiaconorum.*
XI. *Ne quid exigatur pro pace reformanda.*
XII. *De officio epiſcoporum.*
XIII. *Contra judices imperitos.*
XIV. *De juramento calumniæ.*
XV. *De procuratoribus conſtituendis.*
XVI. *Quomodo fieri debeant citationes.*
XVII. *Ne quis apponat ſigillum ſuum literis, quarum confectioni non interfuit.*
XVIII. *Qui debeant habere ſigilla authentica.*
XIX. *Juramentum ab advocato præſtandum.*
XX. *De actis ſcribendis.*
XXI. *De cautione præſtanda.*

ANNO CHRISTI 1237.

PRÆFATIO.

QUoniam domum Domini decet ſanctitudo & miniſtros ejus: a Domino enim dicitur: *Sancti eſtote, quoniam ſanctus ſum ego Dominus Deus veſter*; ſatagit aſtutia humani generis inimici, ut ſanctitatem ſubtrahat vel deſtruat utrobique: dum in pleriſque locis, & ne conſecrentur eccleſiæ, [a] vel retardat; & ne ſuo digne fungantur officio, miniſtrorum mores, & vitam multorum vitiat & depravat; ſanctorum patrum regulis & ſtatutis, generaliterque omnibus Chriſtianæ religionis profectibus ſe opponendo. Huic eſt igitur armata manu a cunctis Chriſti fidelibus fortiter in fide reſiſtendum, & ad ejus molimina, renovatis & novis ſemper utendum viribus, enervanda: ſicut Iſaac puteos, quos foderant filii Abrahæ, ſed humo impleverant Palæſtini, prius ſtuduit renovari, deinde alios fodere prorſus novos. Denique nos Otto, miſeratione divina ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis, & Apoſtolicæ ſedis legatus, ad partes Angliæ cum legationis officio, a ſede Apoſtolica deſtinati, divino fulti auxilio, & adſtantis concilii ſuffragio & conſenſu, ad roborandum & reformandum ſtatum eccleſiaſticum in partibus Anglicanis, ſalvis aliis canonicis inſtitutis, quæ cum reverentia volumus & cupimus obſervari, quædam ex commiſſa nobis poteſtate duximus obſervanda, quæ per certos articulos fecimus digeri & diſtingui.

Jerem. 3.

[a] Forte, vel impediri, vel retardari.

CAPITULA.

I. *De eccleſiarum dedicatione.*

BAſilicarum dedicatio a veteri teſtamento initium dignoſcitur habuiſſe, & in novo eſt a ſanctis patribus obſervata: in quo eſt eo dignius & ſtudioſius facienda, quo in illo tantum offerebantur hoſtiæ animalium mortuorum; in iſto vero cæleſtis hoſtia viva & vera, ipſe ſcilicet unigenitus Dei Filius, in altari offertur pro nobis manibus ſacerdotis. Quare ſtatuerunt provide ſancti patres, ne in aliis locis, quam Deo dicatis, niſi neceſſitatis cauſa, celebraretur officium tam ſublime. Porro quia vidimus per nos ipſos, & a pleriſque audivimus, tam ſalubre miniſterium contemni, vel ſaltem negligi a nonnullis: dum multas invenimus eccleſias, & etiam cathedrales, quæ licet ſint ab antiquo conſtructæ, nondum tamen ſunt conſecratæ olco ſanctificationis: volentes huic periculoſæ negligentiæ obviare; ſtatuimus, & ſtatuendo præcipimus, ut omnes eccleſiæ cathedrales, conventuales & parochiales, quæ perfectis parietibus ſunt conſtructæ, infra biennium, per diœceſanos epiſcopos ad quos pertinent, vel eorum auctoritate per alios, conſecrentur; ſicque infra ſimile tempus fiat de cetero conſtruendis. Et ne tam ſalubre ſtatutum tranſeat in contemptum, ſi loca hujuſmodi non fuerint infra biennium a perfectionis tempore dedicata; a Miſſarum ſolemniis, uſque ad conſecrationem, manere ſtatuimus interdicta, niſi aliqua rationabili cauſa excu-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1237.

sentur. Ad hoc ne præsumant abbates, ecclesiarum rectores, antiquas ecclesias consecratas, sub prætextu pulcrioris vel amplioris fabricæ faciendæ, diruere absque licentia diœcesani episcopi & consensu, præsenti statuto districtius inhibemus. Diœcesanus vero diligenter consideret, utrum expediat dare licentiam vel negare: & si dederit, attendat & intendat, ut opus, quam celerius poterit, consummetur: quod extendi statuimus & volumus ad jam cœpta. De capellanis vero minoribus nil novi duximus statuendum. Consecrationes earum, qualiter, & quando fieri debeant, definitionibus canonicis relinquentes.

II. *De sacramentis ecclesiasticis.*

Sacramenta ecclesiastica, in quibus, tamquam in vasis cælestibus, salutis remedia continentur, necnon oleum sanctificatum & chrisma, a ministris ecclesiæ pure atque devote, qualibet exclusa cupiditatis labe; statuimus & statuendo præcipimus exhiberi, nulla difficultate in eis adhibita exhibendis, prætextu consuetudinis alicujus, qua dicantur ab eis qui ea recipiunt aliquibus aliqua persolvenda. Sacramenta vero principalia, quæ sunt, & quot, propter simpliciores, duximus exprimenda. Sunt enim Baptismus, Confirmario, Pœnitentia, Eucharistia, Extrema Unctio, Matrimonium, atque Ordo; de quorum quolibet in sacris canonibus est tractatum, & plenius ordinatum. Sed quia non est leve canonum [a] gyrare: & ignorare medico medicinale officium, nimis grave; statuimus, ut in susceptione curæ animarum, & ordinis sacerdotii, examinentur de his præcipue ordinandi. Archidiaconi quoque in decanatuum suorum conventibus sacerdotes maxime in his studeant erudire, docentes eos qualiter circa Baptismum, Pœnitentiam, Eucharistiam, & Matrimonium, debeant se habere.

[a] Nic aliquid deest.

III. *De baptismo.*

Ad baptismum solemniter celebrandum duo, scilicet sabbatum ante Resurrectionem Domini, & sabbatum ante Pentecosten, sunt a sanctis canonibus propter mysterium deputata. Sed quidam, ut audivimus, in partibus istis diabolica fraude decepti, periculum suspicantur, si prædictis diebus pueri baptizentur: quod arbitrari, vel [b] utrumque metuere, sanæ fidei penitus adversatur, & manifeste convincitur esse falsum; cum summus Pontifex personaliter illud mysterium solemnizet, & diebus baptizet solemniter memoratis, & in aliis mundi partibus servet ecclesia illud idem. Quare statuimus ut a tanto errore prædicatione frequenti populus averratur, & ad solemnizandum prædictis diebus baptismum, & baptizandum pueros suos, studiosius meditentur. Statuimus insuper, ut parochiales presbyteri formam baptismi firmiter addiscentes, eam parochianis suis frequenter exponant diebus Dominicis in vulgari; ut si articulus necessitatis emergat, quo ipsos aliquem oporteat baptizare, eam sciant & valeant observare: quæ, utrum servata fuerint, inquirant postmodum diligenter.

[b] Forte utrumque.

IV. *De arcenda avaritia sacerdotum.*

Auditu horribili audivimus & relatu, quod quidam, scilicet miseri sacerdotes, dum forsan in beneficium vicariæ, vel ad firmam, seu quacumque alia, quæstus causa, proventus ex altari, aut ex pœnitentia venientes recipiunt; non aliter admittunt ad pœnitentiam confitentes, nisi prius ab ipsis in sinu avaritiæ suæ quidpiam reponatur: sicque faciunt de aliis sacramentis. Quoniam igitur qui talia agunt, a regno Dei, & beneficio ecclesiastico sunt indigni; statuendo districte præcipimus, ut inquisitione arctissima per episcopos de his facta, qui tale aliquid commisisse repertus fuerit, & a beneficio quod obtinet, removeatur omnino; & ab officio, quod perperam gessit, removeatur perpetuo.

ANNO CHRISTI 1237.

V. *Qui confessores constituendi.*

Quod in quodam concilio statutum invenimus approbantes, statuimus, ut per quoslibet decanatus prudentes viri & fideles constituantur per episcopum confessores, quibus personæ & minores clerici confiteri valeant, qui decanis erubescunt confiteri, forsitan & verentur. In ecclesiis vero cathedralibus, confessores institui præcipimus generales.

VI. *De qualitate ordinandorum.*

Sacer ordo eo est digno dignius conferendus, quo ab ordinato sacramenta cætera conferuntur. Quare cum periculosum sit minus dignos, idiotas, illegitimos, irregulares, & extraneos, aut sine titulo certo & vero aliquos ordinari: statuimus, ut ante collationem ordinum de his omnibus per episcopum indagatio diligens habeatur. Et ne reprobatis, qui fuerint reprobandi, approbatis, clanculo se valeant immiscere reprobati, in examinatione scribantur numerus & nomina approbatorum: & qui scripti fuerint, postmodum in ordinationis [illegible]mine perlecta scriptura discretione solicita requirantur, ipsaque scripta apud episcopum vel ecclesiam conservetur.

VII. *De firmariis & vicariis ecclesiarum.*

Ecclesias dari ad firmas, vel generaliter constitui vicarium in eisdem, nostra nequaquam volumus auctoritate fulciri. Sed propter infirmitatem multitudinis, quæ in causa est, ne videamur potius laqueos injicere quam invenire remedia, prohibitionis edictum contra ea emittere formidamus. Quibusdam tamen moribus ex eis orientibus ad nostram delatis notitiam occurrere coarctamur. Accidit enim plerumque, ut dum hi qui firmarii appellantur, lucrari plus appetant quam exsolvant, turpes exactiones faciunt, quæ interdum etiam cadunt in simoniacam pravitatem. Quare statuendo districtius prohibemus, ne dignitates vel officia, puta decanatus, vel archidiaconatus, sive proventus, ex ecclesiasticæ vel spiritualis jurisdictionis exercitio, sive ex pœnitentia vel altari, seu aliis sacramentis quibuslibet venientes, ad firmam de cetero nullatenus concedantur.

VIII. *Qualiter ecclesia ad firmam danda.*

Cum laïcis ecclesias dari ad firmas sit penitus inhonestum; & clericis quibuscumque ad longum tempus, propter continuationem temporis, quæ afferre consuevit periculum, ecclesiis posset esse damnosum: utrumque districtius inhibentes, statuimus, ut nec laïcis unquam, nec personis etiam ecclesiasticis ultra quinquennium ecclesiæ ad firmam concedantur, nec finito quinquennio renoventur eisdem, nisi prius ipsas habuerint alii mediate. Et ut omnia sint in tuto, præcipimus ut præsentibus episcopis vel archidiaconis firmaria fiat conventio: ex qua plures litteræ conscribantur, quarum una remaneat, penes ipsos.

IX. *De eodem.*

Alicubi audivimus contigisse, quod vacante pingui ecclesia, quam quidam optabat habere, nec tamen audebat eam recipere ut persona, ne aliis ipso

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1237.

jure beneficiis quæ obtinuit privaretur, callide procuravit, ut ecclesia illa sibi ad firmam perpetuo traderetur, ita quod modicum quid inde solveret alii nomine personatus, sibique totum reliquum retineret: quo dante causam, edicto statuimus, ne in toto vel in parte ad firmam alicui sub quocumque colore beneficium conferatur: cassum & inane fore penitus decernentes, si contra fuerit attentatum.

X. *Qui vicarii ordinandi.*

Ad vicariam statuimus nullum admittendum, nisi jam presbyterum ordinatum, vel saltem diaconum in proximis quatuor temporibus ordinandum: qui renuncians beneficiis aliis, si quæ habet curam animarum habentia, juret residentiam ibi facere, ac eam faciat continue corporalem: alioquin institutionem illius fore nullam decernimus, & vicariam alii conferendam. Sic eluditur illi dolo, quo sæpe assignato alicui nomine personatus modico, simulate dabatur illi ecclesia sub ficto nomine vicariæ; qui timens alia beneficia perdere, metuebat eam recipere ut persona. De jam instituris vero vicariis, qui non sunt presbyteri, cum vicarii teneantur personis & ecclesiis deservire, statuendo præcipimus, ut infra annum, ad minus, se faciant in presbyteros ordinari: alioquin, si per eos steterit, quo minus infra annum, ut diximus, ordinentur, eos extunc vicariis eisdem fore decernimus privatos. Et de residentia circa eos statuimus, quod de instituendis supra diximus statuendum.

XI. *Ne leviter ecclesia absentis alteri conferatur.*

Ad elidendum fallacias iniquorum, sagaci est studio laborandum cuilibet justitiæ amatori, ne si torpescat rectorum industria, simplicitas a versutia supplantetur, & succumbat veritas falsitati. Sane relatione accepimus plurium, quod quidam in absentis beneficium oculos jacientes, novos fingentes rumores, asserunt se audisse mortuum esse, vel beneficium resignasse beneficii possessorem: sicque procurant in illud beneficium quomodolibet se intrudi: & si forsitan revivisceus qui mortuus fuerat ad suam ecclesiam revertatur, Nescio te frater, respondeatur eidem, & clauditur janua contra eum. Nonnulli etiam nimia cupiditate cœcati, non solum in absentium beneficium, sed etiam in præsentium, clanculo irrumpere, vel ubicumque possunt, ea invadere, non formidant: & cum intro fuerint, nec prosunt sententiæ, nec aliquid quo valeant mitti foras, quoniam armorum potentia se defendunt. In utroque igitur articulo remedium quale possumus adhibentes: statuimus districtius, prohibentes ne prætextu opinionis vel famæ, quæ de morte vel de cessione habeatur absentis, ejus beneficium aliquatenus conferatur: sed prælatus, donec plenius de alterutro instruatur, exspectet. Alioquin ad resarciendum omne damnum ex hoc inflictum absenti eum fore decernimus obligatum: & illum qui se procuravit intrudi, præter restitutionem bonorum, officio beneficioque suspensum protinus ipso facto: quod & ad illum extendi volumus qui beneficium ecclesiasticum, altero possidente, auctoritate propria, vel potius vi, vel clam, occupare præsumit: vel, postquam declaratum fuerit ad alium pertinere, armis se defendere nititur in eodem.

XII. *Ne ecclesia una in plures vicarias dividatur.*

Cum ars artium, teste beato Gregorio, sit regimen animarum, non cessat antiquus sophista suæ gytate molimina fraudis, & in falsæ prætentionis studere fallaciis, quo valeat concludere disciplinis artis, & eos excludere a salute quos imperitos invenerit vel incautos. Hoc est quod facit transgredi mandata Dei, & sanctorum patrum regulis contraire, dum nec sermo divinus, nec sanctiones canonicæ, a distorto itinere possunt reducere peccatores. Exigit enim ars nostra catholica, ut unicus & in una ecclesia sit magister perfectus, ordine, habitu, vita, scientia & doctrina: & quod pura sit ecclesiæ ordinatio atque simplex. Sed objectio diaboli multos facit in hoc dogmate deviare: dum interdum eo suggerente non uni tantum una datur ecclesia, sed pluribus, prætextu plurium patronorum; ut sint plura capita in eodem corpore, quasi monstrum. Et interdum consentit persona, quæcumque sit occasio, ut aliquid concedatur alii nomine personatus absque magistro: præterea ecclesia sæpe maneat, dum nec persona in ea, nec saltem vicarius invenitur perpetuus, sed aliquis forte simplex sacerdos, qui nec jus habet, nec etiam juris imaginem in eadem. Et si moram forsitan persona ibi trahat, non est tam perfectus ordine, quoniam non sacerdos; nec habitu, quoniam visus ab aliquo, non clericus, sed miles potius putaretur. De vita, scientia & doctrina, est ei modica, heu! cura. Ordinario quoque ecclesiæ raro sit simplici oculo, ut deberet: nec enim commenta fraudis diabolicæ desunt ibi. Nam interdum, ut audivimus, alicujus confertur ecclesia, hoc pacto tacite vel expresse, quod aliquid ibi retineat instituens vel præsentans, vel aliquam alius ex ea percipiat portionem; qui totum erat forsitan habiturus, nisi juris impotentia, vel metu perdendi alia beneficia, dimisisset. Cedit etiam quis aliquando personatui, & ab instituto inibi recipit postmodum vicariam: quod fieri non præsumitur sine fraude. Has igitur diminutiones & particulares assignationes & mutationes, tamquam arti nostræ contrarias reprobantes, ne de cetero fiant penitus prohibemus: firmiter statuentes ut numquam deinceps in plures personatus vel vicarias una ecclesia dividatur; & quæ divisæ sunt hactenus, quam citius se facultas obtulerit, integrentur: nisi forsitan sic instituta fuerit ab antiquo, ubi est per loci episcopum providendum, quod causa redirus, quam parochia congruis inter eos portionibus & regionibus. Provideant etiam diœcesani, ut semper apud ecclesiam resideat aliquis, qui de animarum cura sit solicitus, ac se in celebratione divinorum & collatione sacramentorum exerceat utiliter & honeste.

XIII. *De residentia in ecclesiis facienda.*

De residentia vero in ecclesiis a rectoribus facienda, videtur nobis consulendum facto potius quam statuto. Exstant enim concilia Romanorum pontificum luce clarius loquentia super eo: propter quod major requiritur executio statutorum, quam edictio sanctionum. Idem quoque per omnia dicimus & sencimus, de his qui plures dignitates, personatus, seu beneficia curam animarum habentia, contra constitutionem concilii generalis, absque dispensatione sedis apostolicæ speciali, præsumunt in salutis suæ periculum detinere.

XIV. *De habitu clericorum.*

Quoniam de habitu clericorum, qui non clericalis videtur, sed potius militaris, grave scandalum laïcis generatur: firmiter statuendo præcipimus, ut ad formam, tam de vestibus clericorum, quam de ornamentis equorum, in generali concilio edictam, per subtractionem beneficiorum ab episcopis re-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1237.

ſtringantur, ita quod & menſura decenti veſtes habeant, & cappis clauſis utantur in ſacris ordinibus conſtituti, maxime in eccleſia, & coram prælatis ſuis, & in conventibus clericorum & ubique in parochiis ſuis, qui cum animarum cura eccleſias ſuſceperunt. Et ut poſſint epiſcopi alios melius ad honeſtatem veſtium, tonſuram & coronam decentem, & equorum ornamenta idonea coarctare: provideant ut a ſuis clericis commenſalibus hæc prius faciant obſervari, habentes eos in veſtibus, calcaribus, frenis & ſellis, clericalis gerentes habitum honeſtatis.

XV. *Contra rectores eccleſiarum clandeſtina matrimonia contrahentes.*

Innotuit nobis, referentibus plurimis fide dignis, quod multi propriæ ſalutis immemores, matrimoniis contractis clandeſtine, retinere cum uxoribus eccleſias, & eccleſiaſtica beneficia adipiſci, & de novo promoveri ad ſacros ordines, contra ſtatuta ſacrorum canonum, non formidant. Deinde proceſſu temporis, proli ſuſceptæ de tali copula expedire videtur, ipſis viventibus vel defunctis, per teſtes vel inſtrumenta probare contracta fuiſſe matrimonia inter eos. Verum quia per clericos matrimonio ſeu contubernio intendentes procurari animarum perditio, negligi ſalus earum, & eccleſiaſtica diripi, ſub morbo, qui multum invaluit, aſſeritur: ſic duximus occurrendum, ut ſi repertum fuerit aliquos taliter contraxiſſe, & ab eccleſiis & eccleſiaſticis beneficiis, quibus tam eos quam quoſlibet uxoratos fore decernimus ipſo jure privatos, removeantur omnino: & ſi quæ bona poſt hujuſmodi matrimonium qualitercumque quæſita fuerint, per ipſos vel ſubmiſſas perſonas de bonis eorum, ea nequaquam filiis vel uxoribus hujuſmodi, ſed eccleſiis quas tenuerunt, vel in quibus habuerunt beneficia, protinus applicentur. Ipſi quoque filii ad eccleſias, & eccleſiaſticos ordines, velut inhabiles, nullatenus admittantur: niſi cum eis, exigentibus eorum meritis, fuerit canonice diſpenſatum.

XVI. *De clericis concubinariis.*

Licet ad profligandum a laribus eccleſiæ putridum illud turpitudinis libidinoſæ contagium, quo decor eccleſiæ graviter maculatur, ſtuduerunt ſemper eccleſiaſtici correctores: ipſum tamen tantæ improbitatis exſiſtit, ut ſemper ſe ingerat impudendum. Nolentes igitur tantam eccleſiæ ignominiam conniventibus præterire oculis incorreptam; ſtatuta Romanorum pontificum, & maxime decreta Alexandri Papæ ſuper hoc edita ſequentes, ſtatuimus, & ſtatuendo præcipimus: ut niſi clerici, & maxime in ſacris ordinibus conſtituti, qui in domibus ſuis vel alienis publice detinent concubinas, eas a ſe prorſus removeant infra menſem, ipſas vel alias nullatenus de cetero detenturi, ab officio ſint ſuſpenſi: ita quod uſquequo ſuper hoc digne ſatisfecerint, de beneficiis eccleſiaſticis ſe nullatenus intromittant: alioquin ipſo jure ipſis eos decrevimus fore privatos. Volumus quoque & diſtricte præcipimus, ut archiepiſcopi & epiſcopi diligentem faciant ſuper hoc per omnes decanatus fieri inquiſitionem, & quod ſtatuimus obſervari.

XVII. *De his qui patribus ſuccedunt in eccleſiaſticis beneficiis.*

Licet adeo deteſtati fuerint ſancti patres, quod beneficia eccleſiaſtica jure poſſint hereditario poſſideri, ut in eis etiam ſit interdicta ſucceſſio ſobolis bene natæ: quidam tamen de nefario coïtu procreati, pede impudentiæ juris & honeſtatis auctoritatem calcantes, in beneficia hujuſmodi, quæ patres eorum nullo modo tenuerunt, irrumpere, atque auſu temerario detinere non formidant. Hoc igitur nos, qui ad relevandum honeſtatis eccleſiaſticæ caſum ad partes iſtas venimus, attendentes, ſtatuendo diſtrictius prohibemus, & prohibendo ſtatuimus, ut eccleſiarum prælati aliquos tales in beneficiis hujuſmodi, quæ patres eorum quocumque titulo tenuerunt, in totum vel in partem quocumque colore vel fraude inſtituere, vel utcumque admittere immediate, de cetero non præſumant. Illos vero qui beneficia hujuſmodi jam illicite ſunt adepti, eis præſenti ſtatuto decernimus forte privatos.

ANNO CHRISTI 1237.

XVIII. *Contra latronum protectores.*

Contra latronum flagitia, quibus nimis abundat regio Anglicana, quod nequaquam eſſet, ut accepimus, niſi majores eos defenderent & tenerent, ſic duximus ſtatuendum: ut nemo eos protegat, vel defendat, ſeu teneat in domibus ſuis, vel in villis, quos ſciverint vel manifeſtum fuerit latrocinium exercere. Eos autem qui contra fecerint, ſi tertio moniti per eccleſiaſticum judicem ordinarium, ipſos a ſe non abjecerint, excommunicationi eccleſiaſticæ ſubjugamus. Monitionem autem volumus & ſtatuimus ſufficere generalem, etiamſi fiat alicujus vel alicui nomine non expreſſo, dummodo ita publice ac ſolemniter fiat, quod ad eorum notitiam valeat pervenire.

XIX. *De uſu carnium monachorum.*

Audivimus, & lætati ſumus, quod religioſi viri abbates ordinis ſancti Benedicti, per Angliam conſtituti, convenientes nuper in ſuo capitulo generali, tamquam filii, juxta ſermonem propheticum, ad ſuos terminos revertentes, provide ſtatuerunt, ut de cetero ſecundum beati Benedicti regulam ab eſu carnium debeant abſtinere: excepris debilibus & infirmis, quibus debet ſecundum ejuſdem regulæ continentiam in infirmario provideri. Quod utique approbantes, ſtatuimus inviolabiliter obſervari. Adjicimus quoque, quod poſtquam novitii, anno probationis finito, geſtaverint habitum monachalem, ad profeſſionem, juxta decretum vel decretalem felicis memoriæ Honorii Papæ, diſtrictione eccleſiaſtica vel canonica per abbatem protinus compellantur: nec aliquis, qui profeſſionem non fecerit, in abbatem vel priorem aliquatenus admittatur. Hoc autem, & quod de profeſſione, finito probationis tempore, faciendum duximus, ad canonicos regulares vel moniales duximus prorogandum. Super aliis vero, quæ ad correctionem vel reformationem tam canonicorum quam aliorum regularium noverimus pertinere, providere intendimus: & quæ eccleſiis eorum utilia, ipſis quoque ſalubria fuerint, concedente Domino, ſtatuemus, & ſtatuta mandabimus per eorum capitula ſolemniter publicari.

XX. *De officio archidiaconorum.*

De archidiaconis quoque ſtatuimus, ut eccleſias utiliter & fideliter viſitent de ſacris vaſis & veſtibus, & qualiter diurnis & nocturnis officiis eccleſiæ ſerviatur: & generaliter de temporalibus & ſpiritualibus inquirendo, & quæ corrigenda invenerint, corrigant diligenter. Eccleſias autem ſuperfluis non gravent expenſis: ſed procurationes exigant, dumtaxat cum viſitant, moderatas: non ſecum ducant extraneos; ſed modeſte ſe habeant, tam in familia

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1237.

quam in equis: nec ut non visitent aut corrigant, sive crimina puniant, aliquid ab aliquo recipere præsumant: nec sententiis aliquos involvant injuste, quo ab eis pecuniam possint extorquere. Cum hæc enim & talia simoniacam sapiant pravitatem: decernimus ut eos, qui talia agere præsumpserint, sic extorta in duplum erogare in pios usus arbitrio episcopi compellantur alias: salva nihilo minus pœna canonica contra eos. Sint autem soliciti frequenter interesse capitulis per singulos decanatus, in quibus diligenter instruant inter alia sacerdotes, ut bene sciant & sane intelligant verba canonis & baptismi, quæ scilicet sunt de substantia sacramenti.

XXI. *Ne quid exigatur pro pace reformanda.*

Ceterum districtius duximus inhibendum, ne ecclesiarum prælati, & maxime archidiaconi, & decani, vel officiales eorum, vel etiam quicumque alii ad universitatem causarum, vel aliqua negotia, ratione jurisdictionis ecclesiasticæ vel officii spiritualis, ecclesiæ forum contingentia, delegati, quin de discordiis vel querelis fiat pax vel concordia inter partes præsumant aliquatenus impedire: sed quandocumque partes voluerint, a judicio per compositionem recedant, dummodo sit tale negotium quod jure possit transigi vel componi: nec exigatur aliquid propter hoc ab eisdem.

XXII. *De officio episcoporum.*

Quid ad venerabiles patres archiepiscopos & episcopos incumbat ex officio faciendum, nomen dignitatis eorum, quod est episcopus, id est superintendens, exprimit evidenter. Intendere quippe habent, & supra gregem suum, juxta verbum evangelicum, noctis vigilias custodire. Cum igitur esse debeant forma gregis, ad quam se debent subditi reformare, quod nequit fieri, nisi omnibus se exhibeant in exemplar: exhortamur igitur eos in Domino, & monemus, ut moram trahentes apud cathedrales ecclesias, congruenter ibidem Missas celebrent, in præcipuis saltem solemnitatibus, & diebus Dominicis, in quadragesima & adventu. Circumeant præterea diœceses suas temporibus opportunis, corrigendo & reformando, consecrando ecclesias, & verbum vitæ in agro Dominico seminando. Ad quæ omnia melius exsequenda, professionem, quam in sua consecratione fecerunt, saltem bis in anno, scilicet[a] & in majori Quadragesima faciant sibi legi.

[a] *Hic deest aliquid.*

XXIII. *Contra judices imperitos.*

Cum non solum potestas, sed discretio & scientia in distinguendis negotiis potissimum requiratur: solerter ab omnibus præcavendum, ne talis judex vel cognitor deputetur, per cujus imperitiam, simplicitatem vel ruditatem, inutilis feratur sententia vel injusta; absolvatur nocens, & innocens condemnetur. Propterea duximus statuendum, quod matrimoniales causæ, quæ inter ceteras maturitate magna & diligentia sunt tractandæ, viris providis & fide dignis, & habentibus jurisperitiam, vel saltem competens exercitium, committantur. Si qui vero abbates archidiaconum vel decanum habent, ex privilegio vel consuetudine approbata quod de matrimonialibus causis cognoscant, diligenter ipsas examinare procurent: ita quod tam ipsi, quam delegati eorum, ad definitivam sententiam non procedant, nisi habita prius deliberatione de causæ meritis cum diœcesano episcopo diligenti, ipsiusque requisito consilio, & obtento: ad quod etiam volumus teneri A exemptos, vel speciali privilegio munitos.

ANNO CHRISTI 1237.

XXIV. *De jurejurando calumniæ.*

Jusjurandum calumniæ in causis ecclesiasticis cujuslibet, & de veritate dicendi, in spiritualibus quoque, ut veritas aperiatur facilius, & causæ celerius terminentur, statuimus de cetero præstari in regno Angliæ, secundum canonicas & legitimas sanctiones, obtenta in contrarium consuetudine non obstante. Huic statuto utiliter adnectentes, ut judiciales induciæ judicis dentur arbitrio, juxta legitimas & canonicas sanctiones.

XXV. *De procuratoribus constituendis.*

B Usum procuratorum in obsequium justitiæ introductum, ut ejus, qui causæ suæ non potest intendere, per alium absentia releveur, convertit frequenter antiqui hostis invidia in abusum. Ex consuetudine namque, ut dicitur, sic habetur: ut citatus ad diem certum, procuratorem tantum constituat ad eumdem, absque litteris, vel per litteras sigillo authentico non signatas. Unde fit quod dum talis procurator, vel probare mandatum, vel fidem litteris imponere non vult per testes, aut aliud impedimentum occurrit, nil agitur illa die: sed nec exspirante [a] procuratoris in sequenti, sicque perit illa instantia sine fructu. Huic igitur fallaci cautelæ clypeum opponere cupientes; statuimus de cetero, ut in causis ecclesiasticis regni Angliæ, procurator constituatur C simpliciter: & si constituatur, ad diem non unum tantum, sed plures continuandos, si opus fuerit, constitui volumus, & intelligi constitutum. Mandatum etiam per scripturam probetur authenticam, nisi apud acta fuerit constitutus, aut sigillum authenticum de facili nequiverit constituens invenire.

[a] *Forte, procuratione.*

XXVI. *Quomodo fieri debeant citationes.*

Tanto callidiratis studio persequuntur alterutrum se litigantes, ut in supplicationem alterius, calcato justitiæ cultu, alter faciat quidquid possit. Denique a multis accepimus, quod citatorias litteras impetrantes, eas ad locum, ubi morari dicitur qui citatur, per tres destinant garciones, quas super altare loci ejusdem ecclesiæ, vel ibidem in alio, duo D ponunt, & tertius rapit statim. Ex quo fit, ut duobus testificantibus postmodum, quod illum citaverint, juxta morem sententiæ, & religionis consuetudinem, excommunicatur, vel suspenditur contumax, qui contumaciæ prorsus, utpote citationis, expers erat. Hunc itaque abusum tam detestabilem, & alios similes, zelo justitiæ prosequentes; statuimus, ut per impetrantes, vel eorum nuncios, in causis ecclesiasticis regni Angliæ, litteræ citatoriæ de cetero non mittantur: sed judex moderatis sumptibus impetrantis, per suum fidelem nuncium eas mittat, qui vocandum diligenter perquirat: quem si reperire non poterit die Dominico, vel in alio die solemE ni, in quo degere consuevit, dum Missa cantatur, publice legi litteras faciat & exponi; vel saltem ad decanum, in cujus decanatu moratur qui vocandus est, citatio dirigatur; qui a judice missus, fideliter hæc prosequatur per se, aut per certos suos nuncios & fideles: quodque inde fecerint, eidem rescribere judici non omittat.

XXVII. *Ne quis sigillum suum apponat litteris, quarum confectioni non interfuit.*

Quanto scripturarum, quæ sigillo authentico muniuntur, est usus magis necessarius in partibus Angliæ, ubi publici notarii non exsistunt: tanto

Digitized b

ANNO CHRISTI 1237.

diligentius cavendum est, ne per aliquorum insolertiam possint pertrahi ad abusum. Conficiuntur enim, ut audivimus, litteræ, ac signantur non tantum a minoribus clericis, verum etiam a prælatis; in quibus manifeste cavetur contraxisse aliquem, contractui vel negotio adfuisse, vel exstitisse aliquem ad judicium evocatum, seu sibi litteras citatorias præsentatas, qui tamen numquam præsens fuerat vel inventus, immo forsitan in alia provincia vel diœcesi tunc degebat. Ceterum, cum scripturæ hujusmodi, falsitatis vitium contineant manifeste: fieri talia vel similia districtius inhibentes, provida deliberatione sancimus, quod si fuerint in his deliquisse convicti, & qui talibus litteris, maxime in alterius præjudium, præsumpserint ac perseveraverint, [a] ut scienter pœna falsariis & instrumentis falsis utentibus debita puniantur.

[a] Corr. perseveraverint ut sciemer.

XXVIII. *Qui debeant habere sigilla authentica.*

Quoniam tabellionum usus in regno Angliæ non habetur, propter quod magis ad sigilla authentica credi est necesse, ut eorum copia facilius habeatur; statuimus ut sigillum habeant, non solum archiepiscopi & episcopi, sed etiam eorum officiales, decani rurales, necnon ecclesiarum cathedralium Capitula, & cetera quoque collegia & conventus, cum suis rectoribus, aut divisim, juxta eorum consuetudinem vel statutum. Pro varietate quoque cujuslibet prædictorum, habeat uniuscujusque sigillum nomen, puta dignitatis, officii, collegii, & etiam illorum proprium nomen, qui dignitatis vel officii perpetui gaudent honore, insculptum notis & characteribus manifestis, sicque sigillum authenticum habeant. Denique illi qui temporale officium susceperint, puta decani rurales, & officiales, sigillum suum, quod tantum nomen habeat insculptum, finito officio, ei a quo habeant officium, continue & sine mora resignent. Sane de custodia sigillorum curam haberi præcipimus diligentem: scilicet unusquisque per se illud custodiat, vel uni soli, de cujus fide confidat, custodiendum committat; qui etiam juret, quod fideliter illud custodiet, [b] alicui, nec etiam ipse aliquid inde sigillet, ex quo possit alicui præjudicium generari; nisi quod dominus ejus prius legerit, & viderit diligenter, & sic præceperit sigillari. In facienda vero sigilli copia, fidelis & provida sit cautela; fidelis, ut indigentibus de facili præbeatur; provida, ut falsis & fraudulentis penitus denegetur. In principio quoque vel in fine cujuslibet scripturæ authenticæ, sufficientem datam inferi statuimus diei, temporis, & loci.

[b] Forte nec debit alicui.

XXIX. *Juramentum ab advocato præstandum.*

Clamorem justitiæ audivimus conqueremis, quod etiam nimis impediunt per cavillationes & versucias advocati; vel negant plerumque per ignorantiam judices imperiri, & illudunt eis per contumaciam sæpe partes. Nam contingit aliquando, quod missus in possessionem, causa rei servandæ, ipsam retinere contendat, licet adversarius redeat infra annum, & juri per omnia satisfacere sit paratus. Aliquando vero qui in possessionem missus fuerit, nec infra annum, nec post, quantumcumque verus constituatur possessor, valet illam possessionem, resistente cum armis adversario, adipisci. In adjutorium itaque justitiæ assurgentes, approbatione concilii statuimus, ut qui advocari officium voluerit generaliter promereri, apud diœcesanum, cujus originc vel domicilio jurisdictionis exsistit, præbeat juramentum; quod in causis, quarum patronus exstiterit, patrocinium fidele præstabit, non ad differendam, vel auferendam alterius parti justitiam, sed ad causam clientuli legibus [a] deferendo & rationibus. Alias autem non admittantur in causis matrimonialibus & electionibus, nisi juramentum simile voluerint præstare in eisdem: sed nec in aliis, coram ecclesiastico judice, ultra terminos tres, absque juramento hujusmodi admittantur, nisi pro ecclesia sua, vel domino, aut amico notorie, vel paupere, seu extraneo, vel persona miserabili, duxit forsitan postulandum. Caveant omnes advocati, ne per se, vel per alios, testes suborment, vel partes instruant falsum ponere, vel supprimere veritatem. Qui contra fecerint, ipso facto ab officio & beneficio sint suspensi, quousque super hoc satisfecerint competenter: & alias nihilominus, si de his convicti fuerint, pœna debita puniantur. Judices quoque juris ignari, si dubium quid emerserit, ex quo possit alterutri partium grave præjudicium generari, expensis utriusque, alicujus consilium advocent sapientis.

[a] Corr. defendendam.

XXX. *De actis scribendis.*

Statuimus insuper, ut, in quantum poterunt, constitutionem generalis concilii, tam in ordinariis, quam extraordinariis judiciis observantes, acta originalia & authentica diligenter ac fideliter penes se custodiant, vel per scriptores suos faciant custodiri, ut partibus inde, ut debuerint, copiam faciant: quibus omnia postquam scripta fuerint, præcipimus, & præcipiendo statuimus publicari; ut, si erratum fuerit in scribendo, corrigatur, & ut veritas possit de his quæ acta fuerint liquido apparere.

XXXI. *De cautione præstanda.*

Provideant præterea judices, ut cum aliquem decreverint in possessionem mittendum, ob contumaciam partis adversæ de restituenda possessione cum fructibus, si quos inde perceperit, deductis expensis legitimis, si adversarius infra annum redierit ad mandatum, ab eo qui mittendus fuerit, congruam recipiant cautionem. Illum quoque, qui possessionem possidere præsumpserit violenter, in quam ob ejus contumaciam alius missus fuit, & post annum verus possessor etiam constitutus, jure, si quod habuit in ea re, decrevimus fore privatum.

Hæc cum tertia die peragerentur, incepit dominus legatus solemniter, *Te Deum laudamus*, omnibus assurgentibus. Et postea incepta Antiphona, *In viam pacis*, cum Psalmo, *Benedictus Dominus Deus Israël*: dictisque Collectis specialibus, & data benedictione, cum non parvo gaudio recesserunt.

Notæ Severini Binii nihil continent præter narrationem gestorum in concilio, ex Matthæo Parisio ad verbum descriptam; quam supra in actis exhibuimus, cum aliis ex eodem Matthæo, quæ Binius prætermiserat.

Digitized by Google

Circiter Annum Christi 1237. Tom. II. Collectionis Concil. Angl.

CONSTITUTIONES SYNODALES EPISCOPI ANONYMI.

Circiter Annum Christi 1237.

FIrmiter credimus, & ſimpliciter confitemur, quod unus ſolus verus eſt Deus, æternus, immenſus, omnipotens, incommutabilis, incomprehenſibilis, & ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus ſanctus; tres quidem perſonæ, ſed una eſt eſſentia, ſubſtantia, ſeu natura, ſimplex omnino. Pater a nullo, Filius autem a ſolo Patre, ac Spiritus ſanctus ab utroque: abſque initio ſemper & ſine fine. Pater genetans, Filius naſcens, Spiritus ſanctus procedens; conſubſtantiales, & coæquales; coomnipotentes & coæterni; unum univerſorum principium; creator omnium viſibilium & inviſibilium, ſpiritualium & corporalium: qui ſua omnipotenti virtute, ſimul ab initio temporis, utramque de nihilo condidit creaturam, ſpiritualem & corporalem, angelicam videlicet & mundanam, ac deinde humanam, quaſi communem, ex ſpiritu & corpore conſtitutam.

De baptiſmo.

Præcipimus autem, quod baptiſmus cum reverentia, & cum magno honore celebretur, & cum magna cautela, maxime in diſtinctione & prolatione verborum, in quibus tota virtus conſiſtit ſacramenti, & ſalus puerorum: Scilicet, *Ego baptizo te* N. *in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Ubi nomen baptizandi præponatur, & ſub eadem forma, in lingua quam melius noverit. Doceant frequenter ſacerdotes, laïcos baptizare debere pueros in neceſſitate. Patrem etiam & matrem pueri ſine præjudicio matrimonii, in ſumma neceſſitate.

Parum admodum hæc Conſtitutiones differunt a Conſt. Odonis Pariſ. an. 1197. & Ricardi Ep. Sarum an. 1217.

Commoneant etiam ſacerdotes mulieres prægnantes parochiæ ſuæ, ut cum tempus partus ſui inſtare intelligunt, ſibi proſpiciant, & aquam promptam habeant, & propter imminens periculum loquantur de confeſſione cum ſacerdote: ne ſubito præoccupatæ, non poſſint, cum voluerint, habere copiam ſacerdotis.

Feminæ etiam moneantur, ut pueros ſuos caute alant, & juxta ſe de nocte non collocent teneros, ne opprimantur, & cum eis ad baptiſmum feſtinent & ad [a] conſummationem. Similiter & mariti earum moneantur.

[a] Forte, confirmationem.

Si mulier mortua fuerit in partu, & de hoc bene conſtiterit, ſcindatur, ſi infans credatur vivere: ore tamen mulieris aperto, extrahatur puer, ut baptizetur.

Moneantur etiam, ne ſolos in domo ubi ignis fuerit, vel ſolos juxta aquam relinquant pueros ſuos ſine cuſtode. Et hoc eis ſæpe dicatur.

Item.

SAcerdos interroget laïcum, qui in neceſſitate baptizat puerum, quid dixerit, & quid fecerit. Quod ſi invenerit laïcum diſcrete, & modo debito baptizaſſe, & formam verborum in ſua lingua integre proculiſſe, approbet factum. Sin autem, baptizet puerum.

Ad elevandum puerum de ſacro fonte tres ad plus recipiantur: videlicet ad marem duo mares, & una femina; ad feminam vero duæ feminæ, & unus mas.

Item ſi in neceſſitate puer baptizatur a laïco: ſequentia immerſionem, non præcedentia, per ſacerdotem expleantur: & aqua, in qua domi baptizatus fuerat puer, propter reverentiam baptiſmi, vel infundatur in ignem, vel in baptiſterium ad eccleſiam deferatur, & vas illud comburatur, vel ad uſus eccleſiæ deputetur.

Item de baptiſmate, vel confirmatione ſi dubitetur, ſine trepidatione conferatur. Quia non dicitur iteratum, quod neſcitur fuiſſe collatum. Ideoque baptizentur expoſiti, de quorum baptiſmo dubitant probabiliter, ſive inveniantur cum ſale, ſive ſine ſale.

Nullus [a] quam diaconus, vel inferior clericus, baptizet, vel pueros inungat: ſed ſoli ſacerdotes, quibus illud competit ex officio, niſi in ſumma neceſſitate: ſicut quando ſacerdos abſens eſt, vel etiam præſens, & non poſſit intereſſe, vel ſtulte non vult, & imminet mors puero vel ægroto.

[a] Forte, Nullus etiam diaconus.

Item.

PRæcipimus ut panni chriſmales, quibus noviter baptizati induuntur, ad eccleſiam deportentur, nec ad omnes uſus per aliquem aſſumantur, propter reverentiam ſacramenti: ſed in uſus eccleſiæ, prout neceſſitas exegerit, reſerventur.

Item.

PRæcipimus, ut fontes in quibus pueri baptizantur, lapidei ſint, vel alias honeſti & integri: ita quod non ſint alicui contemptui vel horrori, ſed magis honor, & reverentia, & veneratio, ab univerſis exhibeatur eiſdem. Aqua vero, ubi baptizatus fuerit puer, ultra octo dies non ſerveur.

De confirmatione.

SAcerdotes ſæpe dicant laïcis, ne exſpectent adventum epiſcopi ad confirmandum, ſed adducant pueros ad eum, ubi eum adeſſe audierint prope, quam citius potuerint: & ut faſcias ſive ligaturas ſufficientes, ſcilicet longas & latas, ſecum deferant. Quod ſi adultus fuerit confirmandus, monendus eſt per ſacerdotem loci, ut confiteatur prius, & poſtea accedat ad confirmationem.

Item.

NUllus teneatur ad confirmationem a patre vel matre, vitrico, vel noverca: & hæc prohibitio ſæpius publicetur in eccleſia per ſacerdotes.

De Confirmatione.

Caveant ſibi diligenter parentes, ne parvulos ſuos iterato proferant confirmandos, cum & ipſi parvuli per illud ſacramentum efficiantur irregulares, ſi maſculi fuerint: & ipſi parentes ex tali negligentia, ſecundum canones, gravi ſubjaceant ultioni.

Sciant etiam tam parentes, quam illi, qui eorum pueros tenent ad confirmandum, & ipſi confirmati, quod ſpirituale vinculum in hoc ſacramento contrahitur, ut in baptiſmo.

Parvuli confirmati, tertio die poſt confirmationem, deportentur ad eccleſiam: & fronres eorum, per manus ſacerdotum in baptiſterio, propter reverentiam chriſmatis, abluantur: & ligaturæ ipſorum tunc ſimiliter in igne concrementur.

Sequitur de ſacramento altaris.

AD hæc, quia cum magna reverentia, devotione, & munditia tractanda ſunt eccleſiaſtica ſacramenta,

Digitized by Google

Circiter ANNUM CHRISTI 1239.

cramenta, & maxime ſacramentum redemptionis noſtræ, ſcilicet corporis & ſanguinis Domini: ſtatuimus, ut preſbyteri, circa ea quæ ad ſubſtantiam ſacramenti corporis & ſanguinis Domini pertinent, ſint diligentes, & intenti: proviſuri quod Euchariſtia in pyxide munda obſeretur; nec ultra ſeptem dies ſerventur hoſtiæ conſecratæ, ſed ſeptimana qualibet in die Dominica innoventur: ita quod poſt perceptionem conſecratæ recenter hoſtiæ, ante aſſumptionem ſanguinis Domini, a celebrante Miſſam reſervatæ hoſtiæ ſumantur. Nec in celebratione Miſſæ, hoſtiam conſecratam, pacem daturus, ori ſuo ſacerdos apponat, quia ante perceptionem eam ore ſuo tangere non debet. Si vero, ſicut quidam faciunt, de patena eam ſumat, vel ſuper patenam eam confringat aut deponat: poſt celebrationem Miſſæ tam patenam, quam calicem, faciat aqua perfundi, vel ſolum calicem, ſi aliter faciat. Habeatque ſacerdos juxta altare pannum mundiſſimum alio panno undique circumdatum, & honeſte atque decenter coopertum: quo, poſt ſuſceptionem ſacramenti ſalutaris, digitos cum labiis tergat ablutos. Si vero ſacerdos neceſſe habeat aliquando bis una die celebrare; quod non fiat, niſi in die Nativitatis, vel Reſurrectionis Dominicæ, vel quando aliquod corpus in eccleſia tumulandum, vel aliqua evidens neceſſitas urgeat: poſt primam celebrationem, & ſanguinis ſuſceptionem, nihil infundatur calici, quod a ſacerdote ſumatur celebrante, ſed tantum poſt celebrationem ſubſequentem. Poſt primam vero celebrationem diligentiſſime abſorbeantur ſtillæ de calice: & quod fuerit digitis ſuperfuſum, reſervetur in vaſe mundo ad hoc ſpecialiter deputato, & poſt ſecundæ Miſſæ celebrationem ſumatur: niſi forte in prima celebratione adſit diaconus vel alius miniſter honeſtus, qui loturam illam ſumere poſſit abſque conſcientiæ ſuæ læſione.

In ſacramento autem ſanguinis Dominici, major pars vini, & modicum aquæ ponatur. His adjicimus, ut cum ad ægrum fuerit Euchariſtia deferenda, habeat ſacerdos aliam pyxidem mundam & honeſtam, in qua ſit linea burſa munda: & in ea Dominicum corpus deferat ad ægrotos, linteamine mundo ſuperpoſito, & lucerna præcedente, niſi æger valde remotus fuerit, vel temporis inæqualitas impediat: & cruce ſimiliter, ſi fieri poteſt, niſi crux fuerit forte apud ægrum: præcedente quoque tintinnabulo, ad cujus ſonitum excitetur devotio audientium. Habeat quoque ſacerdos vaſa argentea, vel vas ſtanneum ad hoc ſpecialiter deputatum, quod ſemper ſecum ad ægrum vadens deferat: ut in eo, ægro valeat dare, poſt ſumptam ab eo Euchariſtiam, ſuorum loturam digitorum. Habeat quoque ſacerdos ſemper ſecum ſtolam, id eſt, oratium, quando cum Euchariſtia vadit, ſicut diximus, ad ægrum. Et ſi æger remotus non fuerit, in ſuperpellicio ad ipſum decenter accedat.

Quando vero mulieres, poſt puerperium venerint ad purificationem, ſacerdos det eis tantummodo panem benedictum, & corpus Domini nullo modo: niſi expreſſe petant, & prius confeſſæ fuerint.

Ad hæc præcipimus, ut quælibet eccleſia habeat calicem argenteum, cum aliis vaſis decentibus & honeſtis: ſindonem mundam & candidam, amplitudinis congruentis: linteamina & alia ornamenta, quæ ad altaris officium ſpectant, honeſta: libros ad pſallendum & legendum idoneos, & ſacerdotalia veſtimenta ſufficientia pariter & honeſta. Et qui miniſtraverint ſacerdoti in altari, ſuperpelliciis induantur. Et omnes habeant canonem Miſſæ, ſecundum conſuetudinem eccleſiæ noſtræ, correctum. Et ut verba canonis rotunde in Miſſa dicantur & diſtincte; ſimiliter & omnes horæ, & omnia officia aperte & diſtincte dicantur, ita quod ex feſtinatione non præcidantur, vel ſyncopentur. Quod ſi obſervatum non fuerit: ſacerdotes hoc non obſervantes, uſque ad condignam ſatisfactionem puniantur.

Ex concilio. *Relinqui nolumus. Statuimus*: ſicut in concilio continetur.

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

AD hæc prohibemus, ne calices eccleſiarum, ſeu veſtes, vel libri altaris, aut libri eccleſiaſtici, vel etiam tenementa eccleſiaſtica, vendantur, vel pignori obligentur, aut aliquo modo alienentur ab eccleſiis: niſi in caſibus conceſſis, & de licentia noſtra, forma canonica obſervata. Si vero ſecus actum fuerit, irritetur.

Ne laïci eccleſias, vel quaſcumque decimas ad firmam aliquatenus teneant.

Prohibemus etiam diſtrictius, ne ſacerdotes ignoti, de quorum ordinatione non conſtat, ad divinorum celebrationem, deſerviendo eccleſiis admittantur, niſi de licentia noſtra.

Moneantur autem rectores eccleſiarum, ne capellanos ſuos annuales, ſine rationabili cauſa ſtudeant amovere.

Similiter prohibemus excommunicatum aliquem vel interdictum, vel alienum parochianum laïcum, in præjudicium proprii ſacerdotis, vel ad confeſſionem, vel ad communionem Euchariſtiæ, vel ad ſepulturam, ſcienter aliquis ſacerdos admittat, & præcipue in ſolemnitate Paſchali. Quod ſi ab aliquo de cetero fuerit attentatum, ad damna reſarcienda illius eccleſiæ cui injuriarum eſt, compellatur: alias etiam a nobis puniendus.

Ex concilio. *Cum ſit ars artium*, &c. ſicut in concilio.

De Miniſtris eccleſiæ.

PRæcipimus itaque, quod ſi ſacerdotes qui ſe noverint filios ſervorum, & præter conſcientiam dominorum ſuorum ordinatos; vel non de legitimo matrimonio natos, & abſque diſpenſatione epiſcoporum ſuorum promotos; vel qui fuerint advocati in cauſa ſanguinis, vel exſecutores ſervorum aliquando in publicis adminiſtrationibus; vel homicidium perpetraverint, vel bigami fuerint, vel alias corruptarum mariti: vel qui excommunicati ordines ſuſceperint, vel excommunicati, ſive ſuſpenſi celebrare præſumpſerint; vel ſortilegium exercuerint, maxime dæmonibus immolando; non exſequantur ſacerdotis officium, donec noſtrum ſuper hoc ab eis fuerit conſilium requiſitum.

Idem etiam dicimus de iis qui ſimoniace, vel furtive, vel per ſaltum, vel extra legitima tempora ordines ſuſceperint.

Idem quoque dicimus de illis, qui interventores fuerunt ſimoniacarum pactionum, & ſunt ordinati, & nihilominus labe illa infecti ordines ſuſceperunt.

De aliis vero, qui in ſuſceptione ordinum non peccaverint, præcipiendo ſtatuimus, ut ſacerdotes & clerici beneficiati, vel in ſacris ordinibus conſtituti, ſive beneficiati, ſive non, qui a vitio luxuriæ debent eſſe alieni penitus, omnem libidinem fugiant, & continenter & honeſte vivant, prout ad ſacrum miniſterium eorum noſcitur rite pertinere. Nec in domibus propriis, vel alienis publice concubinas, unde ſcandalum oriatur, tenere præſumant: ſed

Digitized by Google

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

cas a se prorsus expellant, & longius faciant amoveri; nisi velint simul officio & beneficiis suis contra hoc agendo privari.

Moneantur concubinæ eorum, ut recedant ab ipsis: quæ nisi commonitæ, recedant ab eisdem, post trinam admonitionem, quoniam infamant ecclesiam, ab ecclesia expellantur, & excommunicentur: nec ad ecclesiastica sacramenta admittantur; sed ab legitimis actibus repellantur ut infames.

Quia etiam continentiam servare volentibus non est tutum habitare cum feminis: prohibemus, ne sacerdotes, vel clerici beneficiati, habeant famulas in domibus suis, de quibus possit aut debeat merito sinistra suspicio suboriri.

Cum autem sacerdos peccaverit, peccare facit populum Domini: & ideo debet ab omni fornicatione & immunditia se continere: maxime autem a filia sua pœnitentiali se contineat: sciens, quod in detestatione illius peccati dicitur in canone: sic peccare, pœnitentialem suam cognoscentem, sicut cognoscentem a se baptizatam, vel in baptismo susceptam: pro quo peccato secundum canones, XV. annorum debetur pœnitentia, & postea detrusio in monasterium.

Si sacerdotes aut clerici ad convivia fuerint ab honestis personis invitati: ibi, sicut ubique, sobrie, modeste, & honeste se habeant: & post prandium sobrie & honeste recedant, & cito. Et si in eisdem, in quibus intererunt, conviviis, inhonesta vel turpia narrentur, vel cantentur: si non possunt prohibere, saltem ita se gerant, ne videantur aurem vel animum talibus adhibere. Volentes quoque ab eisdem pestem avaritiæ exstirpare, prohibemus, ne turpia lucra sectentur, & ne aliquam negociationis speciem inhoneste audeant exercere.

Nullus quoque eorum sæcularem administrationem exerceat, ex qua eum oporteat laïcæ personæ actus sui reddere rationem. Nec advocati sint sacerdotes, vel clerici, vel canonici in foro sæculari; nisi vel causas proprias, vel causas miserabilium prosequantur personarum. Sint etiam secundum facultates, & redditus suos, hospitales, & erga pauperes non avari.

Prohibemus insuper, ne sacerdotes de cetero utantur cappis manicatis: sed omnes habeant cappas clausas & honestas, & tonsuram canonicam. Ex concilio. *Irrefragabili. Quia non. Ut clericorum. A crapula. Clerici officia. Sententiam sanguinis. Cum infirmitas corporal. De multa providentia. In quibusdam provinciis*: sicut in concilio continetur.

Sequitur de pœnitentia.

Ex Concil. Londin. an. 1200. cap. 3.

SAnctorum patrum statuta sequentes, præcipimus, ut sacerdotes in pœnitentia danda diligenter attendant qualitatem personæ, quantitatem delicti, tempus, locum, causam, moram in peccato factam, devotionem animi pœnitentis: & ut pœnitentia talis injungatur uxori, unde non reddatur marito suo suspecta de aliquo occulto crimine & enormi, sed aliter condignam injungat pœnitentiam.

Idem de marito observetur.

Non injungatur autem laïcis in pœnitentia, quod Missas celebrare faciant pro suorum remissione peccatorum.

Ex Constit. Ricardi Ep. Sarum, an. 1217. cap. 15. 26. 27. 28. &c.

Confessiones autem mulierum audiantur in Quadragesima, extra velum, in aperto semper, quantum ad visum hominum, non quantum ad auditum. Moneantur etiam laïci statim in principio Quadragesimæ, vel pluries in anno, ut cito post lapsum confitentur. In confessionibus vero, nec nimis perspicaciter scrutentur plebem suam sacerdotes, nec nimis facile aut negligenter pertranseant.

Item in confessionibus & prædicationibus sæpius laïcis inculcetur, & præcipue in majoribus solemnitatibus, quod omnis conjunctio maris & feminæ, nisi per matrimonium excusetur, mortale est peccatum. Et si in denunciatione hujusmodi salubris doctrinæ sacerdos negligens inventus fuerit, tamquam fornicator, vel consentiens fornicationibus canonice puniatur.

Item in confessione habeat sacerdos humilem vultum, & oculos ad terram demissos, ne faciem respiciat confitentis, & maxime mulieris: & patienter audiat quicquid dixerit, & in spiritu lenitatis eum supportet: & ei pro posse suo persuadeat pluribus modis, quod integre confiteatur: aliter enim vera non est confessio. Peccata inquirat usitata, singillatim: inusitata autem, nisi a longe, & per circumstantias, sic ut expertis detur materia confitendi, & inexpertis non detur occasio delinquendi. In furto, rapina, usura, & maxime decimarum diminutione, seu subtractione alicujus ecclesiastici ∴ ∴ ∴ ∴ licenter sibi ca. ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ias aliquas injungat, nisi cum satisfactione & restitutione facienda injuriam passis: cum non remittatur hujusmodi peccatum, nisi restituatur ablatum.

Item in majoribus criminibus, & atrocioribus & dubiis, sacerdos consulat nos, sicut decet; vel ipsos, qui vices nostras gerunt, providos & discretos: quorum consilio certificatus, sciat quos & qualiter ligare possit & solvere. Et ne, quod absit, pœnitens in desperationem mittantur, moneat illum diligenter, ut interim quidquid boni facere poterit faciat, ut Deus cor suum illustret ad pœnitentiam. Et hoc idem de eo faciat, qui peccatum confitetur, & tamen ab eo non vult abstinere: quo casu munus absolutionis eidem non poterit impendi, nec pœnitentia injungi; cum venia non legatur concessa, nisi se corrigenti. Sunt autem majora crimina: homicidia, sacrilegia, peccata contra naturam, incestus, stupra virginum & monialium, injectiones manuum in parentes, in clericos, vota fracta, & hujusmodi. Sunt autem alia, quibus nullus nisi solus Papa, vel ejus legatus, potestatem habet dispensandi: videlicet injectio manuum in clericos, vel quoscumque religiosos, incendia ecclesiarum, simonia. Nihilo minus talium rei, mittendi sunt ad nos, vel ad pœnitentiarium nostrum. Semper etiam, qui mittuntur, deferant secum litteras continentes genus peccati, & circumstantias sufficienter, vel ipse sacerdos cum eis personaliter veniat: alioquin non recipiantur.

Item, caveant sibi sacerdotes, ut cum a pœnitente peccata inquirunt, nomina personarum cum quibus peccaverunt ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ & qualitatem peccati, cum scriptum sit: *Deus viam meam*, non alienam, *annunciavi tibi.*

Nullus etiam sacerdos, post lapsum, antequam sacerdoti pœnitens confiteatur, ad altare præsumere audeat accedere celebraturus, si copiam habeat sacerdotis.

In quolibet autem Capitulo duo sint sacerdotes confessores, quibus a nobis constituris ejusdem Capituli sacerdotes sua possint peccata confiteri. Si quæ vero dubia fuerint, quæ per eos expediri nequeant, vel si qui de sacerdotibus eis ob aliquam causam noluerint peccata sua confiteri, ad principales primarios nostros recurratur. Si vero neutri eorum suum voluerint revelare peccatum, ad nos veniat; ut vel nobis confiteatur, vel sibi a nobis alius assignetur,

Digitized by Google

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

cui velit & valeat confiteri. Ex concilio. *Omnis utriusque. Si post susceptorem.*

De Extrema Unctione.

CUm magna reverentia deferatur oleum ad infirmos, & ipsos inungant sacerdotes cum magna devotione & orationum celebritate, quæ ad hoc sunt ordinatæ.

Ad sacramentum extremæ unctionis moneant sæpe populum, Domini sacerdotes: scilicet omnes a quatuordecim annis, & supra: & ad omnes, tam pauperes quam divites, communiter se paratos exhibeant, cum necesse fuerit.

Item doceant sacerdotes frequenter populum hoc sacramentum licite posse iterari, videlicet in qualibet periculosa infirmitate, ubi metus est mortis. Et cum quis post susceptum convaluerit ab infirmitate, licite posse reverti ad opus conjugale.

Sequitur de matrimonio.

CUm in causis matrimonialibus, cum majori discretione & cautela sit procedendum, statuimus, ut nulla causa matrimonialis, ubi agitur divortium, terminetur, nisi per nos vel gerentem vices nostras: nec aliqua hujusmodi causa, sive agatur de divortio, sive non, examinetur per diaconos rurales: sed cum magna diligentia per archidiaconos, vel eorum officiales providos & discretos.

Ad hæc, prohibemus, ne matrimonium contrahat quis cum consanguinea olim uxoris suæ. Similiter nec uxor cum aliquo consanguineo quondam mariti sui. Nec susceptus in baptismo contrahat cum filia baptizantis, vel suscipientis, ante vel post genita. Nec contrahatur matrimonium inter personas incognitas, nec sine trina denunciatione in ecclesia publicata. Nec clandestina contrahantur matrimonia: sed publice & in facie ecclesiæ, præsente sacerdote. Si vero secus actum fuerit, factum non admittatur in ecclesia, nisi de speciali auctoritate nostra. Sacerdos autem cum contra hujus statuti nostri formam, aliquos matrimonio copulaverit; ab omni officio suspendatur, nec relaxetur nisi de speciali mandato nostro. Nec fides de aliqua desponsanda detur, nisi præsente sacerdote. Quod si aliter factum fuerit, decrevimus contractum non tenere, & personæ legitime punientur.

Prohibeat autem quilibet sacerdos publice omnibus de parochia sua, ne clanculo fidem præstent de matrimonio contrahendo, sed publice coram testibus idoneis; ut fidem præstitam, si necesse fuerit, valeant comprobare. Proponatque eis præmonendo, quod sibi præcaveant: quia si talem fidem carnalis copula subsequatur, ecclesia hoc pro matrimonio habebit, & faciet ramquam matrimonium observari.

Item, doceant sacerdotes frequenter populum, & prohibeant sub anathemate, ne alteruter conjugatorum transeat ad religionem, nec recipiatur, nisi per nos aut per licentiam nostram.

Item, moneant mulieres conjugatas ne faciant vota, nisi cum magna deliberatione & cum consensu virorum suorum, & de consilio proprii sacerdotis.

Ex concilio. *Non debet. Cum inhibitio. Licet ex quadam.*

De statu monachorum regularium.

NEc viris aut mulieribus religionem professis, absque superioris licentia liceat egredi septa domus, nec sine certa & honesta causa egrediendi licentia concedatur: ita tamen quod nulli claustralium, causa orationis, aut visitandi parentes, exitus pateat; nisi fuerit talis, qui perit exire, de quo nihil sinistri debeat quis suspicari. Quoties tamen exeundi causa licentia cuiquam indulgetur, socius ei deputetur, & certus dies in quo redeat præfigatur, in quo si redire poterit: & extra monasterii septa non pernoctet.

Item, in civitatibus, burgis, seu villis, ubi ecclesia conventualis est, maxime sui ordinis, non hospitetur nisi penes religiosos. Et si domus ei & vecturis suis non sufficiat; nihilominus, si fieri possit, de nocte dormiat intra septa illius monasterii.

Ad hæc, quia aliqui, ut audivimus, salutis suæ immemores, abjecto Dei timore, de ordine suo egredi, sine licentia suorum prælatorum, & in sæculo sæculariter conversari, abjecto religionis habitu, non verentur; præcipimus archidiacono & decanis, quod monitione præmissa competenti, tales ad claustrum per censuram ecclesiæ redire compellant. Quod si nec sic ad resumendum habitum religionis induci possint; jubemus eos comprehendi, & nobis præsentari, & ad agendam pœnitentiam in carcerem retrudendos.

Item, viri religiosi ecclesias illas, maxime in quibus jus sibi patronatus vindicant, ad firmam a clericis suis non recipiant sine licentia nostra: nec aliquam negotiationis speciem inhonestam audeant exercere: clerici autem ecclesias sic talibus demittentes, graviter punientur.

Item, monachis & canonicis regularibus, necnon monialibus, tam vestimenta, quam cooperturia interdicimus colorata, nisi fuerint nigro tincta. Et cum equitant, decentibus sellis utantur, ac frenis, ac superselliis. Moniales autem vestibus caudatis & crispatis, aut proprii corporis longitudinem excedentibus non utantur: nec pellibus delicatis aut coloratis: nec in velo acus argenteas audeant deportare.

Item, cum in generali concilio nuper esset statutum, quod quilibet regularis in ecclesiis, quæ ad ipsos pleno jure non pertinent, presbyteros instituendos eis repræsentent; præcipimus etiam, ut infra instans festum sancti N. ad tardius, secundum statuta ipsius concilii, presbyteros idoneos nobis repræsentent ad vicarias in eisdem competentes.

Similiter fiat in ecclesiis præbendalibus, si ii, qui tenent, pœnam concilii voluerint evitare. Quod si non fecerint, prout justum fuerit, tamquam de beneficiis vacantibus, officium nostrum in hujusmodi exsequemur.

Ex concilio. *Quoniam omne quod non est ex fide. In singulis regnis. Ne nimia. Ne pro defectu pastoris. Quia propter divitias. Si quis electionis. Grave nimis est. At privilegia. Quo l quibusdam religiosis. Ascendentibus. Quoniam simoniaca labes. Exstirpanda.* In Lateran. concil.

Sequitur de decimis.

DEcimas de omnibus quæ renovantur per annum, & maxime consuetas, dandas decrevimus; & potissime de molendinis & piscariis, & fenis, & apibus; & de terris arabilibus, & ad prata postea, vel ad pasturam redactis: ita ut occasione mercedis servientium, vel messorum, ecclesia decima parte non frustretur, quominus eam plene percipiat. Detentores vero earumdem decimarum, si semel, secundo, & tertio commoniti, excessum suum non emendaverint; concedimus quod per capellanos locorum, usque ad satisfactionem congruam, excommunicationis vinculo feriantur. Cum autem ii, qui decimas detinuerint, vel subtraxerint, ad pœnitentiam accesserint, non admittantur:

Digitized by Google

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

nisi per se, vel per manum sacerdotis, ei cui decimæ debentur, satisfaciant competenter.

De sententiis.

EXcommunicatio non passim, & absque delicto fiat, sed præmissa canonica admonitione. Singulis autem annis, in tribus solemnibus festivitatibus, scilicet die Natalis, die Pentecostes, die Assumptionis beatæ Mariæ, excommunicentur in genere sortiarii, testes perjuri super sacrosancta, incendiarii, usurarii, raptores publici, malitiose impedientes exsecutionem rationabilium testamentorum, & contumaces, & decimarum detentores: ita quod testes, qui scienter dejerant super sacrosancta propter lucrum vel damnum aliorum, non absolvantur, nec eis aliqua pœnitentia injungatur, nisi a nobis, vel nostra auctoritate, præterquam in mortis articulo. Et tunc injungatur eisdem; ut ex quo convaluerint, nos adeant, a nobis pœnitentiam suscepturi.

Sub interminatione anathematis prohibemus, ut nullus constabularius, castellanus, forestarius, vel cujuscumque potentis baillivus, possessiones, seu bona religiosorum, clericorum, seu quarumcumque ecclesiasticarum personarum, ausu temerario præsumat invadere; aut eas vexationibus injustis, vel oppressionibus quibuscumque indebite, contra libertatem ecclesiasticam attentet molestare. Quod si qui, contra hanc prohibitionem nostram, in propriæ salutis dispendium, quod Deus avertat, præsumpserint, & commoniti se non emendaverint; terras eorum per archidiaconum loci, sine dilatione, ecclesiastico supponi præcipimus interdicto: & tunc demum si ad cor non redierint, indurati, pulsatis campanis & accensis candelis excommunicentur, monitione præmissa. Volumus etiam, & districte præcipimus, ut archidiaconus & ejus ministri, cum fuerint super hoc ab excommunicatoribus requisiti, mutuum sibi adinvicem in hujusmodi præstent auxilium.

Præcipimus etiam, sub pœna interdicti & excommunicationis, ne patroni ecclesiarum laïci, sive sint Anglici, sive alicujus nationis, hospitia a clericis beneficiatis extorqueant, vel exigant de cetero. Interdicimus etiam ipsis clericis, ne hospitia sic exacta laïcis procurent: & si fecerint, noverint se canonice puniendos.

Prohibemus etiam, sub ..... pœna antedicta ne laïci, sive sint domini fundi, sive non: ne ullam habeant dispositionem in cœmeteriis, de domibus, vel exigendis casis propria auctoritate, nisi tempore hostilitatis; & tunc de licentia & dispositione rectoris ecclesiæ.

Prohibemus etiam, sub eadem pœna, ne aliqui commisceant se carnaliter mulieribus infra ambitum cœmeterii.

Item, districte præcipimus, ut omnes sacerdotes, parochianis suis, auctoritate Dei & nostra, & sub anathemate, prohibeant, ut nullus, & de cetero eo modo, quo aliquando solebant, aliquam feminam teneant sub quadam pecuniæ taxatione; nec aliquis sacerdos vel clericus hujusmodi conventionibus interfit; nec in hujusmodi conventionibus de pecunia reperenda, licet fides vel sacramentum intervenerit, justitia exhibeatur.

Statuimus etiam, ut domini fundorum, si communam pasturæ, quam ecclesiæ & earum rectores consueverunt habere, interdixerint; pro voluntate sua, communione fidelium careant, nisi commoniti satisfecerint competenter.

Statuimus insuper, ut si quis excommunicatus, A infra XL. dies sanctæ ecclesiæ reconciliari contempserit, & hoc per ministros nostros domino ejusdem fuerit intimatum: si dominus ejus ad unitatem ecclesiæ redire eumdem excommunicatum non compulerit; eadem sententia percellatur, & terra sua interdicto supponatur.

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

Inhibeatur etiam omnibus, & maxime ubi nihil de sorte minuitur, retineant, * postquam de fructibus sortem receperint, deductis expensis.

* Hic deest aliquid.

Ad hæc prohibemus, ne sine litteris nostris ad fidelium eleemosynas postulandas, aliquis admittatur prædicator; nec etiam, si aliquis litteris nostris munitus adveniat, ad prædicandum admittatur, nisi litteræ nomen exprimant ejusdem; & expresse contineant, quod ei dederimus licentiam prædicandi. B Negotium vero & necessitatem tantummodo, pro qua advenerit, bene poterit populo demonstrare, licet prædicandi licentiam non habeat: dum tamen, sicut diximus, litteris nostris sit munitus. Volumus autem ut sacerdos ecclesiæ, in qua prædicatur, vel etiam negotium demonstratur, ut diximus, pecuniam collectam accipiat, & salvo custodiat, sub testimonio duorum virorum fide dignorum: quousque de mandato nostro, vel officialis nostri, illi loco ad quem facta est collectio, conferatur.

Prohibemus etiam, ne pro justitia facienda, differenda, vel acceleranda, aliquid accipiatur; & ne pro aliquo spirituali, aliquid ex pactione promittatur, detur, vel accipiatur. Quod si fiat, tam dans, C quam accipiens, sententia excommunicationis se noverit innodandum.

Diffamati fama publica, vel verisimilibus indiciis, super crimine aliquo, de quo convinci non possunt; commoneantur semel, secundo, & tertio, ut confiteantur & satisfaciant. Si vero incorrecti in negatione perstiterint, indicatur eis purgatio: quæ, occasione captandæ pecuniæ, de die in diem non differatur: sed statim prima die, si parata fuerit, recipiatur, & canonicum numerum non excedat. Archidiaconus contra hoc veniens, vel officialis, vel alius quicumque, se noverit suspendendum ab officio.

Monearque sacerdos quilibet, si Inclusum habuerit in parochia sua, ne mulierculam aliquam recipiat in hospitio de nocte; similiter ne mulier masculum. D

Prohibeat etiam sacerdos parochianis suis, sub interminatione anathematis, ne diebus Dominicis mercata frequentent, dimissis ecclesiis suis, apud quas debent convenire, maxime diebus illis, & orationi intendere, ac officium ecclesiasticum & verbum Dei audire: quod non faciunt aliquo die in septimana, nisi rarissime, cum magnæ fuerint festivitates. Quare decrevimus mercatum nostrum de N. de cetero die Lunæ frequentari.

Ad hæc prohibemus, ne chorææ vel turpes & inhonesti ludi, qui ad lasciviam invitent, in cœmeE teriis agantur; & ne ibi tractentur causæ seculares ex consuetudine, & maxime tales in quibus agatur de judicio sanguinis.

Prohibemus etiam ne sacerdotes, vel clerici, tabernas frequentent, vel eas in domibus suis, vel alienis facere præsumant.

Prohibemus etiam ne denunciatio scorallarum fiat in ecclesiis, neque per sacerdotem, neque per clericos extra. Ex concilio. *Sacro approbante. Cum spirituali. Sub interminatione anathematis. Quia vero nonnulli:* sicut in concilio continetur.

Digitized by

Circiter ANNUM CHRISTI 1237.

Sequitur de archidiaconis.

ARchidiaconus & miniſtri ejus curam habeant & ſolicitudinem, tam de iis quæ ad ſacramentorum pertinent reverentiam, quam de omnibus aliis, de quibus præmiſſum eſt; quæ quidem fideliter & irrefragabiliter obſerventur: tranſgreſſores, ſi qui fuerint in hujuſmodi, prout culpæ qualitas expoſcit, coërcendo, vel ad nos referendo.

Item injungimus archidiacono & ejus officialibus, ut in viſitationibus eccleſiarum faciendis, diligenter faciant adſcribi vaſa, veſtimenta, libros, & alia quæ ad divinum pertinent officium: habeantque nihilominus conſiderationem ad fabricam eccleſiæ, & maxime cancelli, ſi forte coopertione indigeat; & domos eccleſiæ, ſi forte dirutæ fuerint, vel ruinoſæ. Si quos autem defectus invenerint in hujuſmodi, certum, ſub gravi pœna præfigant diem & terminum, infra quem ſuppleantur. Et ſi interim deceſſerit rector eccleſiæ, de bonis ejus eccleſiaſticis tanta portio rationabiliter, juxta eccleſiæ facultates, deducatur, quæ ad prædictos defectus complendos ſufficiat. Caute etiam per ſe & ſuos inquirat; ſi in parochia ſua officium viſitationis impenduntur; & ſi in rebus vel perſonis aliquid fuerit corrigendum. Si quos ibidem invenerit, vel tunc, vel proximo Capitulo corrigat, vel corrigendos nobis inſinuet.

Item præcipimus, quod archidiaconus & ejus officialis & decani, paratos ſe exhibeant & ſtrenuos ad exhibendum conquerentibus juſtitiam, & ad defenſionem eccleſiaſticæ libertatis: & pro hujuſmodi a quoquam nihil exigatur.

Ex concilio. *Procurationes.*

Sequitur de Cruceſignatis.

AD hæc injungimus univerſis cruceſignatis diœceſis noſtræ, ſub interminatione anathematis, ut iter arripiant, ſine dilatione qualibet, ad vota propria exſequenda: nec parcatur alicui, aut votum relaxetur, cujuſlibet ſexus, aut cujuſlibet conditionis exiſtat: niſi tanta, & tam manifeſta infirmitate laboret, vel adeo valetudinarius, quod nulli dubium eſſe debet, ipſum non poſſe exſequi votum ſuum. Et ii etiam tales, ſecundum facultates ſuas, de bonis propriis donent pro redemptione votorum. Et qui crucem abjecerint, excommunicentur, donec reaſſumpſerint, & ad eundum ſe præparaverint.

Prohibemus etiam, ne aliquis clericus beneficiatus faciat ſervitium laïcale dominis laïcis; nec aliqui laïci ab eis ſervitium laïcale extorquere præſumant; niſi tenementum tenent laïcale, pro quo eis ſervitium debeant impendere laïcale, liberum, non ſervile.

Item inhibemus, ne aliqui viri eccleſiaſtici, ſive religioſi, ſive alii, novam penſionem eccleſiis imponant, vel veteres penſiones augere præſumant. Si quis autem aliter egerit, irritum quod fecerit habeatur, prout in concilio Lateranenſi continetur.

Inhibemus etiam, ne viri religioſi illas eccleſias habeant ad firmam, in quibus dicunt ſe jus patronatus habere: adjicientes, ne aliquis vendat, vel conferat, vel ad firmam det, vel pignori obliget monachis Ciſtercienſis ordinis, vel aliis religioſis, ſimile eis privilegium habentibus, terras aliquas, vel poſſeſſiones: niſi ipſius facta ſufficienti cautione de indemnitate parochialis eccleſiæ: & hoc de noſtra auctoritate.

Sacri nihilominus auctoritate concilii ſtatutum A eſt, quod ſi patroni vel advocati, aut feodatarii, ſeu vicedomini alicujus eccleſiæ, rectorem, vel alium clericum ejuſdem eccleſiæ, per ſe vel per alios occidere auſu nefario præſumpſerint; patroni patronatum; advocati advocatiam; feodatarii feodum; vicedomini vicedominatum, uſque ad quartam generationem amittant; & poſteritas talium in clericorum collegio non admittantur; nec in regularibus domibus alicujus prælationis aſſequantur honorem.

Item cum inhoneſtum ſit, & etiam canoni inimicum, ut viri religioſi, quibus conceſſum eſt in proprios uſus convertere eccleſias, eccleſiis parochialibus perſonaliter deſerviant; ſtatuimus, ut in eccleſiis ſic eis conceſſis, perpetuos vicarios per nos conB ſtituant. Et cum os bovis non debeat alligari triturantis, certam & competentem vicariam ad taxationem noſtram, in dictis eccleſiis infra XL. dies eis aſſignent: alioquin nos dicto elapſo termino de eis, prout viderimus expedire, diſponemus.

Item, venalitatem Miſſarum diſtricte inhibentes, præcipimus, ne pro annualibus & tricennalibus Miſſarum faciendis, laïci vel alii aliquid dare vel legare cogantur: & ne ſuper iis aliqua pactio vel exactio vera, vel ſub aliqua ſpecie palliata, a ſacerdotibus, vel ab aliis mediatoribus fiat, prohibemus.

In generali concilio ſtatutum eſt, quod prohibitio copulæ conjugalis quartum conſanguinitatis & affinitatis gradum de cetero non excedat: quoniam ſine gravi diſpendio animarum hujuſmodi prohibitio non potuit in ulterioribus gradibus generaliter obſervari. Unde, cum jam uſque ad quartum gradum prohibitio conjugalis copulæ ſit reſtituta; ſancitum eſt, ut qui, contra hujus prohibitionem, præſumpſerint de cetero copulari, nulla longinquitate defendantur annorum; cum diuturnitas temporis peccatum non minuat, ſed augeat.

Item, cum ſecundum Apoſtolum, non ſolum a malo abſtinendum eſt, ſed etiam ab omni ſpecie mali; præcipimus, ne aliquis turpis lucri ſpe, denarios pro blado vel pro animalibus, ante tempus receptionis bladi vel animalium, ſecundum peſſimum morem patriæ, dare præſumat, vel etiam terram vel D poſſeſſiones quaſi ſub mortuo vadio recipere.

Auguſtinus, *de ebrietate & ſobrietate.*

AUguſtinus dicit: Ebrietas tota eſt imbecillis. Primum abolet memoriam, diſſipat ſenſum, negligit mentem, confundit intellectum, concitat libidinem, involvit linguam, implicat ſermonem, corrumpit ſanguinem, obtundit viſum, perturbat venas, infirmat nervos, obturat aures, turbat viſcera, ſubvertit ſenſum, humectat cerebrum, debilitat membra, frangit ſomnum, impedit miniſteria, obruit animam, maculat corpus, & omnem ſalutem exterminat.

Item ebrietas mater flagitiorum eſt, culparum E materia, radix criminum, origo vitiorum, turbo capitis, ſubverſio ſenſus, tempeſtas linguæ, procella corporis, naufragium caſtitatis, ignominioſus languor, maleſuaſa bilis, turpitudo morum, dedecus vitæ, honeſtatis infamia, animæ corruptela: vinum quippe non refutatur uſu, ſed flammatur in exceſſu.

Item contra, de ſobrietate.

SObrietas autem tota formoſa eſt, utilis tota. Primum ſalvat memoriam, acuit ſenſum, ſincerat mentem, dirigit vultum, integrat pudorem, miri-

» gat vitium, curat faciem, limat aures, exornat ce- » rebrum, expedit linguam, explicat ſermonem, con- » firmat ſanguinem, nutrit medullam, curat venas, » ſtringit nervos, contemnit libidinem, fruitur ſom- » no, recreat corpus, propagat ſenectutem: ſine iſtis » miniſteriis omnem hominem contemptibilem facit. »

ANNO CHRISTI 1238. *Cognac.

CONCILIUM APUD *CAMPINACUM,

ANNO CHRISTI 1238.

Feria II. poſt octavam Paſchæ, anno Domini MCCXXXVIII. a Gerardo archiepiſcopo Burdegalenſi & ſuffraganeis celebratum.

A

TITULI CAPITULORUM.

Ex editione Labbeana, & epographo P. Jacobi Sirmondi, ſocietatis JESU.

I. *De excommunicatis in octo caſibus.*
II. *Iterum de excommunicatis.*
III. *Ne quid exigatur ab eccleſiis violenter, aut in earum locis hoſpitetur præſumptive.*
IV. *De vicariis non conſtituendis.*
V. *Ne rectores eccleſiarum ſint aliarum eccleſiarum vicarii.*
VI. *Ut quilibet ſacerdos habeat proprium ſigillum.*
VII. *De non faciendo citationem ad judicium, niſi viſo authentico, & tranſcripto retento.*
VIII. *Ne prælati relaxent excommunicationis ſententias, juris ordine non ſervato.*
IX. *Ut prælati, aliarum ſententias requiſiti faciant obſervari.*
X. *De cauſis matrimonialibus.*
XI. *De laicis, qui malitioſe coram ſe perſonas eccleſiaſticas litigare compellunt.*
XII. *Ne monachi advocati ſeu procuratores exiſtant.*
XIII. *Ne ſacerdotes advocati vel procuratores ſint.*
XIV. *De advocato pauperibus dando.*
XV. *Qualiter homines diverſorum dominorum pro indiviſo debent interdicto ſupponi.*
XVI. *Ut eccleſiæ recuperent quæ occaſione interdicti* C *amiſerunt.*
XVII. *Qualiter barones ſunt pro ſuis exceſſibus excommunicandi.*
XVIII. *De excommunicatis.*
XIX. *De pœna capientium clericos & verberantium.*
XX. *Ne pecunia pro victu & veſtitu regularibus aſſignetur.*
XXI. *De cuſtodia clauſtri, & reddendo computo.*
XXII. *Ne monachi abſque licentia exeant clauſtrum.*
XXIII. *Ne religioſi, abſque licentia, niſi pro adminiſtratione, agant.*
XXIV. *Ne monachi vel canonici regulares pallia deportent.*
XXV. *Non licet regularibus proprium habere, vel carnem ſepultura.* D
XXVI. *De veſtibus regularium.*
XXVII. *De vita & honeſtate monachorum & condonatorum.*
XXVIII. *Ne monachi fidejubeant ultra viginti ſolidos.*
XXIX. *Ne monachi carnes edant præterquam in domibus ſuis.*
XXX. *Ne monachi curam habeant animarum.*
XXXI. *Ne ſoli ſint monachi & canonici regulares.*
XXXII. *Ne laici abſque licentia diœceſani conſtituant* E *confratrias.*
XXXIII. *De congrua ſuſtentatione preſbyteris aſſignanda.*
XXXIV. *De novis domibus religioſis & hoſpitalibus, ne fiant.*
XXXV. *De rebus eccleſiæ non alienandis.*
XXXVI. *Ut capellani, qui parochiam habent communem, ad diviſionem cogantur.*
XXXVII. *Ut nemo aliena diœceſis recipiatur ad celebrandum divina.*
XXXVIII. *De ordinibus.*
XXXIX. *De collatione beneficiorum ad ſuperiorem devoluta.*

PRÆFATIO.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, novis ac damnoſis hominum malitiis obviantes, per quas juſtitia læditur, propagatur iniquitas, creſcit impietas, totiuſque cleri decoloratur honeſtas:

CAPITULA.

I. *De excommunicatis in octo caſibus.*

EXcommunicamus omnes illos, qui falſis litteris, & inanibus de cetero ſcientiis utentur. Item B eos qui ad diverſa loca, & coram diverſis judicibus ſimul ſuper actionibus paribus, trahunt aliquem vel aliquos, vel trahi etiam procurabunt. Item & eos qui cedunt actiones clericis, vel aliis, & qui recipiunt ceſſiones, niſi in caſibus a jure conceſſis, & qui advocando, ſeu procurando, actiones ſcienter hujuſmodi proſequentur. In ſupradictis etiam caſibus præſenti pœna eas duximus adjungendas; ut qui aliquid de præmiſſis commiſerit, ipſo facto cedat a jure, ſi quod ſibi competat; & ad damna in judicio, & extra judicium contingentia, & ad expenſas & omne intereſſe in ſolidum teneatur. *In eodem:*

II. *Item de excommunicatis.*

Item excommunicamus omnes illos, qui contra eccleſias & eccleſiaſticas perſonas conſpirationes, ſeu conjurationes fecerint vel ſtatuta; & hoc in eccleſiis frequenter denunciari mandamus. Item excommunicamus omnes illos, qui dicentes ſe judices datos, delegatos, vel ſubdelegatos a ſuperiore, citant, vel citari faciunt aliquem vel aliquos, niſi prius inſpecto authentico, vel authentica ſcriptura commiſſionis ſibi factæ. Item & illos qui utuntur ſuper novis injuriis & actionibus, ex novis cauſis incipientibus D competere poſt litteras impetratas, litteris ante illatas injurias impetratis, præcipimus excommunicari, & pœnis ſupra poſitis ſubjacere. Item, cum olim in concilio provinciali fuerit certa deliberatione ſtatutum, quod loca, in quibus res eccleſiæ vel eccleſiaſticæ perſonæ detinentur, ſubjicientur interdicto, quamdiu res illæ vel perſonæ in locis illis fuerint detentæ, niſi ſolvantur vel recredantur; & certis experimentis edocti, noverimus quoſdam malitioſe negare, ſe res illas vel perſonas habere aut detinere, cepiſſe & occupaſſe; eorum fraudibus occurrentes, E ſtatuimus, ut ſive loci fuerit dominus, ſive præpoſitus & baillivus, & quocumque alio nomine appelletur, teneatur jurare ſe rem illam vel perſonam non habere, nec poteſtatem habere liberandi vel reſtituendi. Quod ſi juramentum præſtare noluerit, excommunicationis vinculo innodetur. *In eodem:*

III. *Ne quid exigatur ab eccleſiis violenter, aut in earum locis hoſpitetur præſumptive.*

Rurſus quia pro certo nobis innotuit, quod per illicitas exactiones & angarias laïcorum, quamplures eccleſiæ, hoſpitalia, & aliæ domus religioſæ,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1238.

ad exinanitionem ultimam devenerunt: paterna eis- A dem solicitudine providentes, in hoc sacro concilio excommunicamus omnem sæcularem personam, quæ in ecclesiis, vel hospitalibus, vel aliis religiosis domibus vel personis, exactiones facere præsumpserit violentas; vel non invitata, invitis eorum rectoribus ibidem hospitata fuerit præsumptive. Si tamen præsumptores hujusmodi satisfacere voluerint de præmissis, diœcesanus loci absolvendi tales habeat potestatem. Et ut ab importunis, & extortis quodammodo donationibus & angariis, eidem rectores valeant excusari; sub pœna excommunicationis eisdem rectoribus inhibemus, ne memoratis exactoribus, prædonibus, & improbis, substantias pauperum & peregrinorum, & ibidem Domino servientium, largiri præsumant. *In eodem:*

IV. *De vicariis non constituendis.*

Vicarios etiam prohibemus per archipresbyteratus, decanatus, & archidiaconatus, constitui ab archidiaconis, decanis, & archipresbyteris: nisi ex justa causa absentes fuerint. Quo casu poterunt, cum consensu episcopi vicarios ordinare. *In eodem:*

V. *Ne Rectores ecclesiarum sint aliarum ecclesiarum vicarii.*

Ad hoc de capellanis ecclesiarum parochialium, C qui aliam accipient vicariam, censemus, ut si monitione præmissa noluerint ad intitulatam redire, sine remedio illis auferatur. *In eodem:*

VI. *Ut quilibet sacerdos proprium habeat sigillum.*

Ad hoc, cum non citatus, interdum esse citatus præsumatur, contingit condemnari aliquem innocentem. Unde districte prohibemus, ne judex in aliquem ut in contumacem ferat excommunicationis sententiam, & aliam, donec de citatione certioratus fuerit per citatorem, vel alias sibi canonice fuerit facta fides. Unde statuimus, quod quælibet capellania habeat sigillum proprium, in quo tales litteræ sint insculpæ: Sigillum capellaniæ N. ad D citationes: capellaniæ expresso nomine, non personæ. Quod videlicet sigillum, citatione facta a capellano, in citatorio imprimatur. *Item in eodem:*

VII. *De non faciendo citationem ad judicium, nisi viso authentico, & transcripto retento.*

Quotidianis viam fraudibus obviantes, deliberatione provida duximus statuendum, ne ii quibus datur in mandatis a delegatis Apostolicæ sedis, vel aliis, ut reum ad judicium evocent, citare præsumant, donec authenticum ipsum, cujus auctoritate fit in jus vocatio, inspiciatur, & describatur ab eo cui fuerat ut citaret injunctum: ita scilicet ut E transscriptum retineatur scribendum sumptibus illius qui scripto authentico est usurus, citato si necesse fuerit exhibendum. *In eodem:*

VIII. *Ne prælati relaxent excommunicationis sententias, juris ordine servato.*

Prohibemus districtius, ne episcopi, & alii ecclesiarum prælati, sententias latas pro re judicata, & alia manifesta offensa, sine satisfactione competenti præsumant ullatenus relaxare. Sic nec latas pro contumacia, nisi præsente adversario, vel per contumaciam absente, volumus relaxari. *In eodem:*

IX. *Ut prælati aliorum sententias requisiti faciant observari.*

ANNO CHRISTI 1238.

Item mandamus & jubemus, ut sententias prælatorum, ad insinuationem ipsorum, alii prælati faciant in sua diœcesi observari, ac si ab eisdem eædem fuissent promulgatæ, ut excommunicatis ubique aditus ecclesiasticus recludatur. *In eodem:*

X. *De causis matrimonialibus.*

Prohibemus ne causæ matrimoniales judicibus committantur, nisi viri periti fuerint & discreti; adjicientes, ut judex in causis matrimonialibus per seipsum, vel per talem qui canonicas sanctiones non ignoret, examinet; ut erroris & fraudis materia penitus excludatur. B

XI. *De laicis, qui malitiose coram se personas ecclesiasticas litigare compellunt.*

Ad reprimendam libertatem ecclesiæ & clericorum, quidam judices sæculares nova commenta & judicia confingentes, compellunt coram se personas ecclesiasticas per excogitatam malitiam respondere. Cum enim laïcus, qui possessionem auctoritate clerici vel ecclesiæ possidet, & excolit, vel aliquid aliud agit, tractus in causa coram judice sæculari, & de stando juri datis fidejussoribus, auctorem in judicio nominaverunt ecclesiam, vel ecclesiasticam personam, ut exigit ordo juris, iniquo suo judicio, immo verius præjudicio, coram ipsis compellunt personam ecclesiasticam litigare: aut conventus laïcus & fidejussores ab eo dati compelluntur reddere rem petitam, cum consuetudinaria multa judicis sæcularis. Dant etiam iidem judices laïcis licentiam ecclesias & personas ecclesiasticas spoliandi; ut cum coram ipsis contra spoliatores egerint, saltem respondeant reconventi: cum sit consuetudo Burdegalensis provinciæ, quod coram quo voluerint judice clerici litigent, sive actores fuerint, sive rei conventi, seu etiam reconventi. Unde sub pœna excommunicationis, judicibus & aliis personis sæcularibus inhibemus, ne de cetero præsumant talia attentare; sed ad judicium ecclesiæ remittant personas ecclesiasticas conventas, vel reconventas, examen ecclesiasticum postulantes; & de suis laïcis faciant clericis & personis ecclesiasticis justitiam competentem. Laïcus autem qui clericum vel aliam personam ecclesiasticam, actorem in judicio sæculari nominaverit, postquam se persona ecclesiastica præsentaverit, forum ecclesiæ allegando, fidejussores quos dederat ab instantia sæcularis judicii, per sæcularem judicem absolvatur. Alioquin judex & ejus consiliarii in hac parte excommunicati publice nuncientur. *In eodem:*

XII. *Ne monachi advocati seu procuratores exsistant.*

Obnixe præcipimus ne monachi in aliqua causa advocari & procuratores esse præsumant, nisi pro suæ ecclesiæ evidenti utilitate, suo superiore in illo casu hoc nihilominus imperrante. Quod si contra facere præsumpserint, eis audientia denegetur: & si quid per eos in foro judiciali actum vel gestum fuerit contra præceptum nostrum, habeatur irritum & inane. Hoc idem de canonicis regularibus duximus statuendum.

XIII. *Ne sacerdotes advocati vel procuratores sint.*

Sacerdotibus insuper prohibemus firmiter, ne pro aliquibus advocati exsistant & procuratores, seu

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1233.

defensores : nisi pro ecclesiis, & miserabilibus, & conjunctis personis ; & tunc nullo pacto, nullo pretio mediante.

XIV. *De advocato pauperibus dando.*

Pristini juris recolentes censuram, mandamus ut si aliqui paupetes sint, qui pro paupertate advocatum habere non possint, det ipsis curia advocatum, si causa indiget advocato. *In eodem :*

XV. *Qualiter homines diversorum dominorum pro indiviso debeant interdicto supponi.*

Si plures domini homines habeant divisos pro delicto domini alterius, interdicto sui solummodo supponantur. Si vero homines habeant pro indiviso, subjiciantur omnes communi interdicto. *In eodem :*

XVI. *Ut ecclesia recuperent qua occasione interdicti amiserunt.*

De dominis insuper terrarum, pro quorum contumacia & delicto terra supponitur interdicto : statuimus, ut ad restituenda beneficia ecclesiis pro eorumculpa amissa, per censuram ecclesiasticam compellantur. *In eodem :*

XVII. *Qualiter barones sint pro suis excessibus excommunicandi.*

De baronibus excommunicandis statuimus observandum, ut cum eos excommunicari necesse fuerit, C personæ eorum excommunicationi subdantur ; & eorum uxores, & familiæ interdicantur ; & ipsorum excommmunicatio, & interdictum familiæ, publicentur diebus Dominicis & festivis. Et cum in aliqua villa vel castro, eorum subditis jurisdictioni, præsentes fuerint, cesserur penitus a divinis : cum autem recesserint, divina more solito celebrentur. Et sic per duos menses, nisi ad satisfactionem pervenerint, exspectentur : quibus elapsis, castra ipsorum supponantur interdicto : & nisi infra alios duos menses resipuerint, in toto terra sua interdicti sententia promulgetur. Post annum vero, tamquam hæretici omnibus publicentur, & ipsorum bona confiscanda nihilominus exponantur. *In eodem :*

XVIII. *De excommunicatis.*

Si quis per quadraginta dies in excommunicatione permanserit, pœna decem librarum mulctetur, vel alia competenti. *In eodem :*

XIX. *De pœna capientium clericos & verberantium.*

Ad reprimendam illius temerariæ præsumptionis audaciam, qua suadente humani generis inimico, quidam in clericos manus injiciunt violentas, obliti sententiæ evangelicæ ; *Qui vos tangunt, tangunt pupillam oculi mei :* multa emanaverunt a sanctis patribus instituta, quibus anathematis mucrone præsumptores hujusmodi percelluntur : necdum tamen temeritas est succisa. Quin quidam vesaniæ suæ aculeis agitati, ipsos capere non verentur, atrocem inhumanitatem in eos crudeliter exercentes, ut redemptionem extorqueant ab eisdem. Quare præsenti statuto decernimus, & decernendo statuimus, ut nullus de posteritate præsumptorum hujusmodi, usque ad tertiam generationem, ad ecclesiasticum beneficium & ordines admittatur : cum secundum censuram Dominicam, patrum iniquitates usque tertiam vel quartam generationem & progeniem vindicetur. Et qui tali beneficium scienter contulerit, conferendi beneficia potestate privetur. *In eodem :*

ANNO CHRISTI 1233.

XX. *Ne pecunia pro victu & vestitu regularibus assignetur.*

Abbatibus districtius inhibemus, & capitulis regularibus universis, ne pecuniam aliquam pro victu vel vestitu præsumant fratribus assignare, ne habendi proprium eis materia tribuatur ; sed in communi eos pro posse satagant procurare, & pietate tractare paterna. Nec aliquos recipiant, pacto, vel conditione, vel pecunia mediante : sed si monasterii non sufficiant facultates, pauciores habere liceat, quam hactenus fuerit consuetum : & deinceps nulli admittantur, donec de communi possint vivere, sicut superius est expressum. *In eodem :*

XXI. *De custodia claustri & reddendi compoto.*

Volumus etiam & mandamus, quod administratores eorum singulis mensibus cum abbate & aliquibus fratribus computent de expensis & redditibus, & aliis proventibus universis : & quod in ostiis cujuslibet claustri claves fiant, quibus competentibus horis, ostia firmiter claudantur. Abbates etiam semel in anno computent, & villicationis suæ rationem reddant in suo capitulo generali. *In eodem :*

XXII. *Ne monachi absque licentia exeant claustrum.*

Fratribus autem districtius inhibemus, ne exeant claustra, absque sui abbatis, vel prioris, seu servantis ordinem, licentia speciali : & ne in villis & castris in quibus morantur, extra claustra lateant, & comedant ullo modo. Quod si contra feciste inventi fuerint, nequaquam ad aliorum recipiantur consortium, nisi salva ordinis disciplina. *In eodem :*

XXIII. *Ne religiosi absque licentia, nisi pro administratione, agant.*

Item ne aliqua in judicio repetant sine specialibus litteris sui superioris : nisi ad administrationem sibi commissam, quod peterent, pertineret. *In eodem :*

D

XXIV. *Ne monachi vel canonici regulares pallia deportent.*

Item ne extra claustrum, sicut nec intra, pallium deferre præsumant in villis & castris in quibus morantur. *In eodem :*

XXV. *Non licet regularibus proprium habere, vel careant sepultura.*

Proprium autem vel peculium nulli habeant : quod si forte in morte habere inventi fuerint, Christiana careant sepultura. Sed nec cum talibus dispensetur, nec postmodum in cœmeterio reponantur, nisi abE bati suo, vel cui fecerint professionem suam, reddiderint humiliter ac devote. *In eodem :*

XXVI. *De vestibus regularium.*

Bruneta vel stamine forti nulli prorsus regulares utantur, nec superrunicale etiam deferant, nisi clausum, & etiam manicatum. *In eodem :*

XXVII. *De vita & honestate monachorum & condonatorum.*

Abbatibus etiam firmiter præcipimus, & Prioribus conventualibus, ut ter in anno publice injungant monachis suis sub pœna excommunicationis, a se

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1238.

a se proprium abdicare, & in manu sua resignare compellant, & etiam condonatos: & vestes clausas habeant, tonsuram etiam regularem: & annulos sive monilia nequaquam habere præsumant, & alia honestati non congrua regulari: sed caste se habeant & honeste. *In eodem:*

XXVIII. *Ne monachi fidejubeant, neve ultra viginti solidos mutuo sumant.*

Inhibemus quoque monachis, & aliis religiosis administrationes habentibus, ut absque abbatis & majoris sui licentia pro aliquo fidejubere, vel ultra viginti solidos recipere mutuo pecuniam non præsumant. Si vero contra hoc feciſſe aliqui inventi fuerint, abbates, & conventus, & successores eorum, pro his respondere nullatenus teneantur: nisi forte in utilitatem domorum suarum manifeste constiterit redundasse. Ipsi tamen graviter puniantur. *In eodem:*

XXIX. *Ne monachi carnes edant, præterquam in domibus suis.*

De esu carnium monachis præcipimus firmiter & districte, ut regulam beati Benedicti in hoc observent: sub pœna excommunicationis districtius inhibentes, ne in domibus laïcorum eas comedant ullo modo. *In eodem:*

XXX. *Ne monachi curam habeant animarum.*

Curam etiam parochialium ecclesiarum sub pœna excommunicationis districtius eis penitus inhibemus; nisi in necessitate cum abbatis & ipsius diœcesani licentia. Et si quis contra hoc, &c. *In eodem:*

XXXI. *Ne soli sint monachi & canonici regulares.*

Præterea præcipimus, ne monachi vel canonici regulares soli maneant in prioratibus, cellis, & grangiis: & alias constitutiones super observatione monastici ordinis, a domino Papa de novo editas, observari præcipimus & mandamus. *In eodem:*

XXXII. *Ne laïci absque licentia diœcesani constituant confrarias.*

Conjurationes vel conspirationes laïcorum, quibus interdum nomen confraternitatis imponunt, impietatem palliantes sub nomine pietatis, omnino fieri prohibemus. Unde statuimus, quod nulla fiat confraternitas laïcorum sine auctoritate & consensu diœcesani ejusdem loci. Quod si factum fuerit, tamdiu excommunicentur ipsius auctores, donec eadem fraternitas velut impietatis colligatio penitus dissolvatur. *In eodem:*

XXXIII. *De congrua sustentatione presbyteris assignanda.*

De patronis ecclesiarum parochialium, sive sint monachi, vel alii religiosi, vel canonici regulares, volumus & præcipimus firmiter & districte, ut per diœcesanum loci compellantur presbyteris earundem servitio deputatis, tantam & tam idoneam portionem assignare, ut ex ea valeant congrue sustentari, prout definitum est in concilio generali. *In eodem:*

XXXIV. *De novis domibus religiosis & hospitalibus, ne fiant.*

De novis domibus religiosis, ne fiant statuimus: & firmiter inhibemus ne ibidem oratorium construatur, vel fratres aliquod signum religionis accipiant, sine diœcesani licentia & consensu: sed Priores sive administratores illorum locorum eisdem diœcesanis præsententur, qui curam ab ipsis recipiant quam debent. Et si qui contra hoc facere præsumpserint, sciant se ultioni canonicæ subjacere. *In eodem:*

ANNO CHRISTI 1238.

XXXV. *De rebus ecclesiæ non alienandis.*

Nullus possessiones ecclesiæ vel reditus alienare præsumat, sine diœcesani licentia speciali. Aliter facta alienatio non valeat, & alienatores puniantur secundum canonicas sanctiones. *In eodem:*

XXXVI. *Ut capellani, qui parochiam habent communem, ad divisionem cogantur.*

Quoniam accidit interdum unius rei dominis, vel quasi dominis, aut habentibus jus commune in ea re, eam potius pro diviso quam pro indiviso habere expedit: certis experimentis edocti, præsenti decreto statuimus, ut si plures capellani parochianos communes habeant, ad divisionem cogantur, adjudicatione & condemnatione pro qualitate rei facta per episcopum competenti. *In eodem:*

XXXVII. *Ut nemo alienæ diœcesis recipiatur ad celebrandum divina.*

Pro certo didicimus, quosdam in sacris ordinibus constitutos, culpis propriis exigentibus, a prælatis suis excommunicationis & suspensionis vinculo innodatos, cum litteris suæ ordinationis ad peregrinas, ubi sunt incogniti, nationes migrare. Novimus & alios quosdam mentientes se promotos, cum non sint: cum falsis quoque litteris ab indiscretis ecclesiarum prælatis admittuntur, & sic celebrant, aut usurpant & inquinant sacramenta. Quorum utrumque quantum sit animarum saluti contrarium, & adversum ecclesiasticæ honestati, nemo sanæ mentis ignorat. Quapropter decrevimus, ut nemo posthac alienæ diœcesis ad celebrandum divina in sacris ordinibus recipiatur, nisi sui ordinatoris vel successoris ejus litteras omni suspicione carentes ostendat, suscepti ordinis mentionem expressam, & causam peregrinationis idoneam continentes. Alioquin tam recipiens, quam receptus, superioris arbitrio puniatur. *In eodem:*

XXXVIII. *De ordinibus.*

Irrefragabili constitutione sancimus, ut neque ordinator, nec is qui vice fungitur præsentantis, neque alius quispiam, juramentum recipiat vel pactum ab ordinando, quod nihil eo nomine ab aliquo exigat ordinatus, cum per tale commercium fraus fiat canoni, & vitium sapiat simoniæ. *In eodem:*

XXXIX. *De collatione beneficiorum ad superiorem devoluta.*

De beneficiis vacantibus, quorum collatio ad nos est devoluta de jure, præcipimus ne per alios alicui conferantur.

Actum apud Campinacum, die Lunæ post octavam Paschæ, anno Domini MCCXXXVIII. præsidente domino G. Burdegalensi archiepiscopo.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1239.

Ex editione Labbeana, & apographo P. Sirmondi, Societatis JESU.

CONCILIUM TURONENSE,

a Juhello archiepiscopo & suffraganeis celebratum anno Domini MCCXXXIX.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Quod in qualibet parochia sint tres, qui de scandalis requisiti, dicant veritatem.*
II. *De pœna clericorum de crimine convictorum.*
III. *De vestibus sacerdotum.*
IV. *Ut sacramenta gratis exhibeantur: sed post, peti possit consuetum.*
V. *Ut presbyteri auctoritate propria non excommunicent.*
VI. *Ut Curati ipsi auctoritate propria non excommunicent.*
VII. *Ut beneficiatus nihil filio spurio vel concubinæ testamento leget.*
VIII. *Ne archidiaconi & inferiores prælati officiales extra civitatem habeant.*
IX. *De sententia excommunicationis maturè ferenda.*
X. *Ne participantes cum excommunicatis in generali excommunicentur.*
XI. *Ne regularibus detur pecunia pro necessariis.*
XII. *Ne clerici vel monachi habeant pedisequas.*
XIII. *Ne monachi in ecclesiis parochialibus deserviant.*

CAPITULA.

I. *Quod in qualibet parochia sint tres, qui de scandalis requisiti, dicant veritatem.*

TOtis visceribus corrigere cupientes ea quæ correctione indigent in provincia Turonensi, sacri hujus approbatione concilii duximus statuendum: ut in qualibet parochia per episcopum vel archiepiscopum eligantur tres clerici; vel si clerici inveniri non possint, tres laïci fide digni, qui jurent quod de his quæ sciverint, unde scandalum sit suborrum in parochia, vel in vicinis, contra fidem, vel alias de criminibus ecclesiasticis requisiti, dicent episcopo vel archidiacono veritatem.

II. *De pœna clericorum de crimine convictorum.*

In correctionibus consuetis, tam de modo puniendi clericos, maxime beneficiatos, quam etiam in sacris ordinibus constitutos: statuimus, ut si de criminibus confessi fuerint, vel convicti, ad arbitrium episcopi corrigantur: & si secundo convicti fuerint, per subtractionem beneficii ecclesiastici puniantur.

III. *De vestibus sacerdotum.*

Item, sacri hujus approbatione concilii prohibemus, ne sacerdotes in publico procedant nisi in cappis clausis, vel mantellis. Clausa etiam habeant supertunicalia. Quod si secus fecerint, in quinque solidis puniantur, fabricæ majoris ecclesiæ applicandis.

IV. *Ut sacramenta gratis exhibeantur: sed post, peti possit consuetum.*

Item innovamus, ut sacramenta ecclesiastica gratis exhibeantur: inhibentes, ne pro eis antequam fiant, aliquid petatur, seu etiam exigatur. Quibus gratis exhibitis, poterit peti quod de pia consuetudine exigi consuevit: subditos ad hoc per prælatos censura ecclesiastica compellendo. Quod si quis contra fecerit, eo jure quo habiturus erat ea vice, priveturs; & nihilo minus in quinque solidis convertendis in fabrica ecclesiæ puniatur.

V. *Ut presbyteri auctoritate propria non excommunicent.*

Item interdicimus universis presbyteris ecclesiarum parochialium, ut pro jure suo, vel ecclesiæ suæ in spiritali, parochianos suos auctoritate propria excommunicare præsumant. Quod si fecerint, sententiam decernimus esse nullam.

VI. *Ut Curati ipsi, auctoritate propria non excommunicent.*

Item quod rectores seu Curati parochialium ecclesiarum, parochianos suos auctoritate propria excommunicare non possunt pro jure suo.

VII. *Ut beneficiatus nihil filio spurio vel concubinæ testamento leget.*

Præsentis auctoritate concilii prohibemus, ne quis beneficiatus clericus, vel in sacris ordinibus constitutus, aliquid præsumat filio spurio, seu propriæ etiam concubinæ, in ultima voluntate legare. Quod si fecerit, non valeat, sed ecclesiæ applicetur.

VIII. *Ne archidiaconi & inferiores prælati officiales extra civitatem habeant.*

Innovamus statutum editum apud Castrum Gonterii: & districtius inhibemus, ne ipsi archidiaconi, archipresbyteri, vel alii jurisdictionem habentes ecclesiasticam, extra civitatem habeant officiales seu allocatos: sed extra civitatem in propriis personis officium suum fideliter expleant. Et si aliquis processus per eosdem habitus fuerit, in hoc quod fieri prohibemus, decrevimus non tenere.

IX. *De sententia excommunicationis maturè ferenda.*

Item prohibemus ne prælati ecclesiarum excommunicationis sententias præcipitare præsumant, sed cum maturitate & legitimis monitionibus, & competentibus intervallis: nisi negotium celeritatem desideret, & nisi periculum sit in mora. Et tunc hoc ordine procedatur, ut primo delinquentes excommunicentur, postea crescente contumacia, cum pulsatione campanarum & aliis solemnitatibus sententia aggravetur: & nisi excommunicati ad gremium ecclesiæ redierint, euntes ad mercata, & coquentes ad furna, molentes ad molendina excommunicentur: postmodum participantes in cibo & potu, anathematis sententiæ supponantur.

X. *Ne participantes cum excommunicatis in generali excommunicentur.*

Interdicimus tamen universis judicibus, ne in generali excommunicare præsumant participantes cum excommunicatis, propter periculum animarum. Quod si tales sententiæ latæ fuerint, decernimus non tenere: statuentes, ut ad compulsionem excommunicatorum, si interfuerit, invocetur auxilium brachii sæcularis.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1239.

XI. *Ne regularibus detur pecunia pro neceſſariis.*

Item auctoritate præſentis concilii ſtatuimus, ne monachis, vel aliis religioſis detur aliqua pecuniæ ſumma pro victu ſeu veſtitu, & aliis neceſſariis: ſed juxta facultatem monaſterii provideatur competenter eiſdem.

XII. *Ne clerici vel monachi habeant pediſequas.*

Statuimus, ne clerici vel monachi pediſequas in domibus, ſeu prioratibus habere præſumant, contra A canonicas ſanctiones. Quod ſi contra præſumptum fuerit, debitæ ſubjaceant ultioni.

ANNO CHRISTI 1239.

XIII. *Ne monachis in eccleſiis parochialibus deſerviant.*

Ceterum & illud duximus prohibendum, ne monachi in eccleſiis parochialibus deſerviant: niſi ab epiſcopo in caſibus permiſſis curam receperint animarum. Quod ſi tales inventi fuerint, auctoritate hujus concilii per epiſcopos præcipimus amoveri.

Actum Turonis, anno Domini MCCXXXIX.

1239.

CONCILIUM APUD SANCTUM QUINTINUM.

ab Henrico de Brenna Remenſe archiepiſcopo & ſuffraganeis celebratum anno Domini MCCXXXIX.

Ex apographo P. Jacobi Sirmondi Societatis Jesu.

CUm notorium ſit apud nos, venerabilem virum Thomam de Bellomanſo, Præpoſitum eccleſiæ Remenſis, per nobiles viros Nicolaum de Rummiliaco, Colardum filium ejus, & Hugonem de Griſondelle, captum violenter, & carceri mancipatum fuiſſe; quem adhuc, Dei timore poſtpoſito, publice detinere præſumunt, in opprobrium & verecundiam totius ordinis clericalis: Ordinavit præſens concilium quod prædicti nobiles, auctoritate præſentis concilii, legitime moneantur, quod dictum Præpoſitum protinus a carcere libetent: & hujus captionem & detentionem dicto Præpoſito, & eccleſiis quarum eſt canonicus, quibus ex hujus captione eſt illata injuria, competenter emendent. Quod ſi moniti legitime, prædicta non fecerint; denuncientur auctoritate domini Papæ excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Et nihilominus, pro injuriis dicto Præpoſito & eccleſiis quarum eſt canonicus, ex dicta captione illatis, excommunicationis ſententiæ, auctoritate præſentis concilii ſupponantur. Si vero dictam excommunicationis ſententiam per quindecim dies ſuſtinuerint; terræ quas habent in Remenſi provincia, eccleſiaſtico ſupponantur interdicto: quod tamdiu præcipimus obſervari, donec dictum Præpoſitum reddiderint, & prædictos exceſſus emendaverint competenter. Quod ſi non ſic ad deliberationem dicti præpoſiti, & ſatisfactionem debitam venire curaverint; ſtatuimus quod elapſis quindecim diebus a tempore quo dictum interdictum proferri contigerit, filii dictorum nobilium in eccleſiis quarum dictus Præpoſitus eſt canonicus, ad dignitatem vel beneficium aliquod nullo tempore aſſumantur, nec aliquatenus admittantur; nec in aliis eccleſiis totius provinciæ, ſive ſint cathedrales, ſive non, uſque ad XX. annos: niſi cum eorum filiis, cauſa cognita de vacanti beneficio, non vacaturo, fuerit per ſuperiorem, vel provinciale beneficium diſpenſatum. Ceterum ſi nec ſic ad emendationem debitam, & unitatem eccleſiæ dicti nobiles redire curaverint; ſtatuimus quod ad eorum pertinaciam reprimendam invocetur auxilium dominorum ſæcularium, a quibus temporalia tenent nobiles memorati. Qui ſi moniti, eos redire ad unitatem eccleſiæ cogere poſtpoſuerint, nec infra terminum ipſis præfigendum nobilibus, ab illis, quibus ſuper exſecutione prædictorum, & eorum quæ ad hæc pertinent, committimus vices noſtras, facere prout ad eos pertinet, curaverint; volumus & ordinamus, quod ex tunc in dictos dominos excommunicationis ſententia proferatur auctoritate concilii: & poſt, elapſis XV. diebus, eorum terræ ſupponantur eccleſiaſtico interdicto, B donec dictus Præpoſitus fuerit liberatus, & de dictis injuriis competenter fuerit ſatisfactum. Et ad eorum malitiam compeſcendam, ex tunc ex parte concilii ſummo & ſupremo ſæculari domino ſupplicetur, quod in his tale conſilium & auxilium adhibeat, quod ipſius interveniente potentia, dictus præpoſitus liberetur, & jus ſuum eccleſia Dei ſuper præmiſſis libere conſequatur. Super his autem omnibus exſecutioni mandandis, venerabilibus fratribus Sueſſionenſi & Laudunenſi epiſcopis, vel eorum alteri, ſi ambo intereſſe non poſſint, committimus vices noſtras: excepta diſpenſatione ſuper beneficiis filiorum prædictorum nobilium, quam nobis duximus reſervandam. Actum in concilio provinciali apud ſanctum Quintinum, conſentientibus nobis epiſcopis & approbantibus, quorum ſigilla præſentibus ſunt appoſita. Interveniente etiam conſenſu procuratorum Capitulorum eccleſiarum cathedralium provinciæ noſtræ, anno Domini MCCXXXIX. die Lunæ circa feſtum beati Andreæ apoſtoli. C

ACTUM IN EODEM CONCILIO.

QUia in tantum quorumdam laïcorum nefaria proceſſit audacia, quod ipſi, ſicut pro certo didicimus, timore Dei poſtpoſito, clericos, & maxime canonicos cathedralium eccleſiarum, violenter capiunt, & captos detinere præſumunt: quod in opprobrium & contumeliam Dei, cujus ſunt miniſtri, redundat, & totius ordinis clericalis: nos tantis malis occurrere, prout poſſumus, in poſterum cupientes: ſtatuimus, ut ſi quis canonicum eccleſiæ cathedralis Remenſis provinciæ ceperit, vel violenter detinuerit; vel auctoritatem, auxilium, ſeu conſilium prædictis impenderit; & moniti per Ordinarium ſuum, eumdem non liberaverint, & dicto canonico & eccleſiæ, cui ex dicta captione & detentione eſt irrogata injuria, non emendaverint competenter; ex tunc ab Ordinario loci, ſine dilatione qualibet, pro tanta offenſa excommunicati, auctoritate canonis domini Papæ nuncientur publice: & propter injurias quas commiſerint in eccleſiam cathedralem, & dominum canonicum captum, quas emendare recuſant, auctoritate concilii, excommunicationis ſententiæ ſupponantur. Quod ſi ſententiam excommunicationis hujuſmodi per XV. dies indurato corde ſuſtinere præſumpſerint, ex tunc, auctoritate præſentis concilii, tota terra, quam in provincia Remenſi obtinebunt, ſupponatur interdicto eccleſiaſtico: quod tamdiu præcipimus obſervari, donec canonicum reddiderint, & eccleſiæ præ- D E

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1239.

dictæ excessum competenter curaverint emendare. Quod si nec sic ad liberationem canonici, & emendationem debitam curaverint prona mente venire; statuimus, ne elapsis XV. diebus a tempore interdicti in terram eorum prolati, filii malefactorum hujusmodi, in ecclesia cujus clericus captus canonicus erat, ullo tempore aliquod beneficium vel dignitatem assequatur: in aliis vero ecclesiis provinciæ, sive cathedralibus, sive non, nullum beneficium vel dignitatem seu administrationem obtineant usque ad XX. annos ab illo tempore computandos: nisi cum ipsis filiis per sanctum provinciale concilium vel superiorem, in vacanti beneficio obtinendo, [a] non vacationis fuerit, causa cognita, dispensatum. Verum si nec sic eorum malitia emolliri possit, quia ferro sunt abjicienda vulnera quæ fomentorum non sentiunt disciplinam; statuimus, ut ad eorum pertinaciam reprimendam invocetur auxilium domini sæcularis, vel dominorum sæcularium, a quo temporalia tenent, vel a quibus: & nisi, moniti legitime, dictum malefactorem coëgerint, prout ad ipsos pertinet, ad redeundum ad sanctæ matris ecclesiæ unitatem; ex tunc, auctoritate præsentis concilii, in dictos dominos sæculares excommunicationis sententia proferatur. Et si eam sustinuerint per dies quindecim, terræ eorum, quas habent in Remensi provincia, interdicto ecclesiastico supponantur: donec dictus canonicus fuerit liberatus, & de excessibus prædictis fuerit competenter ecclesiæ & canonico satisfactum. Si autem, quod absit, canonici liberatio, & emenda ecclesiæ debita, sic haberi non possit; requiratur dominus sæcularis summus & supremus ex parte concilii, quod tale consilium apponat super præmissis, quod exinde debeat a Deo, cujus ministri sunt, necnon a clero, & hominibus merito commendari. Actum in provinciali concilio apud sanctum Quintinum, consentientibus omnibus episcopis & approbantibus, quorum sigilla præsentibus sunt appensa; interveniente etiam consensu omnium procuratorum Capitulorum ecclesiarum cathedralium provinciæ nostræ, anno Domini MCCXXXIX. die Lunæ ante festum beati Andreæ apostoli.

[a] Forte, non vacantem.

ACTUM IN EODEM CONCILIO.

ANNO CHRISTI 1239.

SAlva in omnibus ordinatione quam fecimus de canonicis ecclesiarum cathedralium Remensis provinciæ, si eos ab aliquibus capi, vel in carcere detineri contigerit violenter, ceteris membris ecclesiæ pio compatientes affectu; statuimus ut si quis ausu temerario canonicum ecclesiæ non cathedralis ceperit, vel in carcere præsumpserit detinere, quam cito res hujusmodi ad Ordinarium perlata fuerit, Ordinarius loci captores & detentores moneat diligenter, necnon illos, quorum auctoritate & consilio vel auxilio prædicta perpetrata sunt, quod canonicum sic captum liberent, & injuriam canonico & ecclesiæ, cujus est canonicus, competenter emendent. Quod si emendare, & canonicum reddere noluerint, monitione præmissa, denunciet, & denunciari faciat, publicæ excommunicationis sententiæ auctoritate canonis domini Papæ subjacere; & ipsos malefactores nihilominus, pro tanta offensa, auctoritate concilii præsentis, sententiæ excommunicationis supponat. Quam si per XV. dies sustinuerit, ex tunc terræ eorum, si quas habent in provincia, supponantur ecclesiastico interdicto. Et nihilominus statim a tempore captionis cessetur a divinis in illa parochia, in qua eum contigerit detineri. Statuimus etiam quod si hujusmodi sententias excommunicationis & interdicti per quadraginta dies sustinuerint malefactores prædicti; ex tunc eorum filii, in ecclesia in qua clericus captus erat canonicus, nullo tempore ad dignitatem vel beneficium aliquod admittatur, vel aliquatenus promoveatur: ut sic patres se puniri videntes in filiis, ab hujusmodi insolentiis compescantur, quas in ecclesias & viros ecclesiasticos committere non formidant. Ad liberationem autem aliorum clericorum, si eos capi contigerit, sic episcopum loci, in cujus diœcesi hoc attentari contigerit, habere volumus; quod honor ecclesiasticus in omnibus observetur. Actum in provinciali concilio apud sanctum Quintinum, consentientibus episcopis & approbantibus, quorum sigilla præsentibus sunt appensa; interveniente etiam consensu omnium procuratorum Capitulorum cathedralium ecclesiarum provinciæ nostræ, anno Domini MCCXXXIX. die Lunæ ante festum beati Andreæ apostoli.

1240.

CONCILIUM MELDENSE,

præside Jacobo Prænestino episcopo cardinale, apostolicæ sedis legato, anno Domini MCCXL.

GUILLELMUS *Nangiacensis, sancti Dionysii monachus, in gestis sancti Ludovici*: His quoque temporibus, *inquit*, inter Romanam ecclesiam & Fridericum Imperatorem magna dissentio fuit orta. Nam idem Imperator curiæ Romanæ, in quantum poterat, exsistebat in omnibus contrarius; & eidem a retroactis temporibus persecutiones multimodas, & injuste, quas scribi longum esset, acrius solito inferebat. Propter quod beatæ memoriæ Papa Gregorius nonus destinavit in Franciam quemdam album monachum, nomine Jacobum, Prænestinum episcopum, Apostolicæ sedis legatum; ut in dictum Fridericum Imperatorem, quem ipse Papa excommunicaverat, excommunicationis sententiam per totam Franciam promulgaret. Promulgata vero sententia, videns cardinalis Imperatorem in sua malitia induratum, & adeo obstinatum, quod excommunicatione vilipensa, nullo modo a suo nefando proposito vellet resilire; quosdam archiepiscopos, episcopos & abbates, super tam arduo negotio concilium habiturus, & aliqua per ipsos, & cum ipsis tractaturus, apud civitatem Meldensium convocavit. Et tunc cunctis præsentibus, præcepit quibusdam ex ipsis in virtute obedientiæ, ex parte domini Papæ, quatenus cunctis negotiis postpositis, personaliter cum ipso iter arripientes, nullatenus omitterent ire Romam. Ipse vero ibidem spopondit & affirmavit, quod apud Viennam urbem, de navibus, nautis, & ceteris quæ ad navigium pertinerent, ut liberius securiusque per mare, quam per terram, eo quod Romanus Imperator omnes passus per terram occupaverat, quos & diligentissime custodiri faciebat, ut rei exitus declaravit, eisdem commode provideret. *Narrat deinde ut capti fuerint a spurio Imperatoris filio, ii qui se in iter dederant.*

Digitized by

Anno Christi 1240.

CONCILIUM SILVANECTENSE,

episcoporum Remensis provinciæ, præside Jacobo Prænestino episcopo cardinale, sedis apostolicæ legato, anno Domini MCCXL.

Anno Christi 1240.

JACOBUS *Meyerus Annal. Flandr. lib.* VIII. *ad annum* MCCXL. Indictus, *inquit*, Silvanectæ conventus episcoporum provinciæ Remensis; ubi Jacobus episcopus Prænestinus, Romani Pontificis legatus, petiit, obtinuitque vicesimam omnium redituum ecclesiasticorum, ad auxilium Pontificis.

SYNODUS WIGORNIENSIS.

1240.

Ex tom. II. Concil. Britann.

Constitutiones Walteri de Cantilupo Wigornensis episcopi, in synodo sua, in cathedrali ecclesia promulgatæ, in crastino sancti Jacobi apostoli, anno Domini MCCXL. & pontificatus sui III.

Tituli Capitulorum.

I. *De ornamentis suarum ecclesiarum.*
II. *De apparatu ecclesiarum dedicandarum; & qui stare debeant in cancellis.*
III. *De consecratione cœmeterii.*
IV. *Ne placita secularia, & ludi inhonesti in cœmeterio fiant.*
V. *De baptismo: & quibus verbis laici, si necessitas compellat, baptizent.*
VI. *De Confirmatione.*
VII. *Conservatio hostiarum ecclesiarum.*
VIII. *Pulsatio campanellæ, quando corpus Domini erigitur.*
IX. *Ut devote occurrant, cum Eucharistia defertur.*
X. *Ut aliquod lumen sit, ubi fuerit Eucharistia.*
XI. *De libris & vestimentis.*
XII. *De sacerdotibus ministrantibus in choro.*
XIII. *De matrimonio.*
XIV. XV. *De transgressoribus matrimonii.*
XVI. *Ut omnes confiteantur, saltem semel in anno, antequam communicentur.*
XVII. *De confessionibus clericorum.*
XVIII. *De quibus sacerdotes decant subditos.*
XIX. *De unctione extrema.*
XX. *Quod sacerdotes, & ceteri ministri altaris, ab omnibus spurcitiis sint alieni.*
XXI. *De indumentis clericorum & tonsuris.*
XXII. *De invidia clericorum.*
XXIII. *De humilitate clericorum.*
XXIV. *Quod sacerdotes nullo modo sint pigri ad visitandos infirmos.*
XXV. *Archidiaconi & decani nihil exigant a rectoribus in visitationibus.*
XXVI. *Ne quis sacerdos bis in die celebret, nisi necessitas exigit.*
XXVII. *De emptione bladi crescentis in terra.*
XXVIII. *Quod sacerdotes pro sepultura nihil accipiant.*
XXIX. *Quod pauperes non compellantur ad offerendum, cum communicant.*
XXX. *Clerici nullam reddant laicis computationem.*
XXXI. *Quod ecclesiæ non tradantur ad firmam sine licentia episcopi.*
XXXII. *Quod religiosi & clerici sectentur hospitalitatem pro viribus.*
XXXIII. *De gula, & quod clerici non intersint scotallis.*
XXXIV. *De clericis beneficiatis qui uxorati sunt.*
XXXV. *De iis qui reliquerint ecclesias, & solum earum ædificiis destitutum.*
XXXVI. *Quod nullus clericus frequentet ecclesias monialium.*
XXXVII. *De beneficiatis qui illiterati sunt.*
XXXVIII. *Ne clerici intersint ludis inhonestis.*
XXXIX. *Sacerdotes magnatum non audiant confessiones eorum, vel familiæ suæ, sine licentia episcopi.*
XL. *De iis, qui falsum testimonium perhibent in causis matrimonialibus, vel in exheredatione alicujus.*
XLI. *Vicaria religiosorum sufficientes sint vicariis.*
XLII. *Quod clerici beneficiati non sint advocati, nisi in causis propriis, vel dominorum suorum.*
XLIII. *Nulla detur clerico vel laico de garbis decimarum.*
XLIV. *De decimis agnorum, lanæ, & caseorum.*
XLV. *Quod decimatio lanæ, agnorum, & vellerum fiat præsente rectore, vel ejus ministro.*
XLVI. *De decimis feni.*
XLVII. *De detentoribus decimarum.*
XLVIII. *Quod religiosi ostendant titulum quo possident decimas, infra terminum statutum.*
XLIX. *De exsecutione testamenti.*
L. *De testamento pauperis.*
LI. *Quod rector ecclesiæ si testatus decesserit, post Annunciationem beatæ Mariæ percipiat decimas & alios fructus; si autem intestatus, omnia bona sua sint in dispositione episcopi.*
LII. *De terris defunctorum incultis.*
LIII. *De sacerdotibus alienæ ordinationis.*
LIV. *De festis celebrandis.*
LV. *De vigiliis circa corpora defunctorum.*
LVI. *Quod mulieres Christianæ nullo modo nutriant pueros Judæorum.*
LVII. *Quod Christiani non recipiant res Judæorum in ecclesiis custodiendas.*
LVIII. *Quod Christianus non committat Judæo pecuniam, causa mutuandi ad usuram.*
LIX. *De cereo Paschali.*

Præfatio.

SEcundum exhortationem Psalmistæ, per angelos congregandi sunt sancti, qui Christi testamentum ordinant super sacrificia, secundum quod legitur in psalmo: *Congregate illi sanctos, qui ordinant testamentum ejus super sacrificia.* Per hos autem angelos, Pontifices designantur, de quibus Malachias: *Labia sacerdotis custodiunt scientiam, & legem exquirent ex ore ejus. Angelus enim Domini exercituum est.* Sancti autem isti, ministri sunt ecclesiæ sacramentorum, qui ad litteram testamentum Domini ordinant super sacrificia; quos, ut conversationem habentes in cælis, sanctos esse decet, hoc est, juxta quod nomen sancti vel hagios sonat, a terre-

Psal. 49.

Malach. 2.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1240.

nis actibus ſeparatos. Ab hac congregatione fortaſſis ortum habuit collectio ſynodalis: hoc autem intendens, ut credimus, ut quod figurat collectio corporum, multitudinis credentium ſit unitas animorum, eidem ritus & religio ſacramentorum. Juxta quod legitur in Actibus apoſtolorum, & in Eſdra: *Congregatus eſt populus, quaſi vir unus, in Jeruſalem.* 1. Eſdr. 3. Ut autem teſtamentum prædictum per miniſtros idoneos decentius ordinetur; patrum & prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, circa mores miniſtrorum, & ſuorum exſecutionem officiorum, circa ſacramenta præfata & alia quæ cleri decere credimus honeſtatem, quæ ſubſcripta ſunt, duximus ſtatuenda.

CAPITULA.

I. *De ornamentis ſuarum eccleſiarum.*

QUoniam igitur non in omni loco ſacramenta prædicta tractantur, ſed in loco quem Dominus ad hoc elegit, in eccleſia videlicet materiali: ut oſtendamus nos diligere decorem domus Domini, cum ipſo Salvatore noſtro, qui vendentes & ementes ejecit de templo; præcipimus, ut eccleſiæ materiales ab omnibus ſpurcitiis emundatæ, in cooperturæ decenti, & omni integritate ſervatæ, ſecundum facultates ſuas, decentibus fulgeant ornamentis: videlicet ut in ornatu altaris, in qualibet eccleſia ſint tres albæ, cum amictibus, & ſtolis, & manipulis, duo ſuperpellicia, & duæ rochetæ, duæ caſulæ, duo paria corporalium, quatuor lintea benedicta, duæ pallæ altaris, duo calices argentei in majoribus eccleſiis; & tertius ſtanneus, non benedictus, deportandus ad infirmos; duæ pyxides, una argentea, vel eburnea, vel de opere lemonetico, in qua hoſtiæ conſerventur; alia decens & honeſta, in qua oblatæ reponantur; duæ phialæ, una vinaria, alia aquaria; unum par candelabrorum, unum thuribulum, unum chriſmatorium decens & honeſtum; duæ cruces, una proceſſionalis, alia ad officium mortuorum; unum vexillum, unum velum Quadrageſimale, unum ſacrarium immobile, una laterna, & duo tintinnabula; feretrum competens ad ſepulturam mortuorum, pro cujus uſu nihil exigatur; unum vas ad aquam benedictam. In majoribus autem eccleſiis opulentis, ſecundum arbitrium archidiaconi, vel officialis noſtri, niſi hæc forte rectores eccleſiarum adimpleverint, hæc omnia volumus ampliari. Libros autem, miſſale, breviarium, antiphonarium, graduale, troparium, manuale, pſalterium, ordinale, in qualibet eccleſia propria volumus contineri.

II. *De apparatu eccleſiarum dedicandarum: & qui ſtare debeant in cancellis.*

Provideantque rectores eccleſiarum, & prælati, & majores, quod paratæ ſint eccleſiæ ſuæ ad dedicandum, non conſecratæ, cum ſuper hoc fuerint requiſiti. Annus autem, & dedicationis dies eccleſiarum, quæ conſecratæ fuerint, & altarium, & a quo conſecratæ fuerint, ſuperſcribantur altaribus evidenter. Nec laïci ſtent in cancellis, dum celebrantur divina: ſalva tamen reverentia patronorum, & ſublimium perſonarum.

III. *De conſecratione cœmeterii.*

Cœmeteria quoque, quæ corpora continent ſalvandorum, quorum multa jam purgata, ſtolam ſuæ glorificationis exſpectant; inhoneſtum credimus brutorum animalium ſordibus deturpari: propter quod præcipimus, quod honeſte claudantur ſepe, vel muro: canonice compellendis ad hoc faciendum iis, ad quos eorum claufio noſcitur pertinere.

ANNO CHRISTI 1240.

IV. *Ne placita ſæcularia, & ludi inhoneſti in cœmeterio fiant.*

Rectoribus eccleſiarum etiam & ſacerdotibus inhibemus, ne ipſi in dictis eccleſiarum atriis animalia paſcant, vel etiam intrare permittant: quod ſi præſumpſerint, graviter ſe noverint eſſe puniendos.

Ad ſervandam quoque, tam cœmeterii, quam eccleſiæ reverentiam; prohibemus, ne in cœmeteriis, vel aliis locis ſacratis, vel etiam alibi, diebus Dominicis, mercata teneantur, vel ſanguinis cauſæ tractentur, vel ludi fiant inhoneſti, maxime in ſanctorum vigiliis, & feſtis eccleſiarum: quod potius in dedecus ſanctis cedere novimus, quam in honorem præſumptoribus, & ſacerdotibus qui hæc ſuſtinuerint fieri, canonice coërcendis. Nec in cœmeteriis ædificia, niſi forſan hoc tempus hoſtilitatis exegerit, ulla fiant: & ſi facta fuerint, diruantur.

V. *De Baptiſmo: & quibus verbis laïci, ſi neceſſitas compellat, baptizent.*

Quoniam autem a Baptiſmo ſalus noſtra cepit initium, de quo prophetavit Zacharias, dicens: *Erit fons domui David, in ablutionem peccatoris, & menſtruatæ*: hoc eſt, peccati actualis & peccati originalis, quod per menſtruam deſignatur: quod ſiquidem, ſicut & menſtrua, contingit invitis: Ab illo ſumentes exordium, præcipimus, quod in qualibet eccleſia baptiſmali, ſit fons lapideus, decentis amplitudinis & profunditatis; decenter etiam coopertus, in quo parvuli baptizentur. Quia, ſecundum quod legitur in concilio domini [a] O. legati ſedis Apoſtolicæ, quidam diabolica fraude decepti, vana pericula formidantes, ſabbato ſancto ante Reſurrectionem Domini, & ſabbato ante Pentecoſten, diebus videlicet ad baptizandum ab eccleſia ſolemniter deputatis, ſuos iis diebus non permittunt parvulos baptizari; præcipimus ſacerdotibus, quibus cura parochialis incumbit, quod ſubditos ſuos ab hoc errore crebra prædicatione ſtudeant revocare; doceantque ſubditos formam verborum, qua baptizare debeant parvulos ſuos, ſi forte neceſſitas emerſerit baptizandi: Ut baptizent ſcilicet his verbis, in lingua qua noverint baptizare; ut videlicet nomen exprimant baptizandi, quod dicat baptizans: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* De infantibus etiam expoſitis, & aliis, de quibus dubitatur, an baptizati fuerint, vel non; hæc ſacerdotes obſervent, & alii, ſi forte neceſſitas emerſerit, quod eos baptizet ſub his verbis: *Ego te non intendo rebaptizare, ſed ſi baptizatus non es, ego baptizo te in nomine Patris*, &c. & trina ſemper fiat [b] emerſio baptizandi. Item panni chriſmales in uſus ſæculares nullatenus convertantur. Moneanturque patrini, circa pueros inſtruendos in fide, ſponſionis ſuæ ſervare promiſſum. Maſculum, ad minus duo maſculi & una mulier ſuſcipiant; feminam, duæ mulieres & maſculus unus: nec de facili vel paſſim plures admittantur, propter pericula quæ per hoc contingere conſueverunt. Pueri autem in neceſſitate baptizati, ſi forte convaluerint, ad eccleſiam deferantur; ut quæ defuerant, ſuppleantur: ea ſcilicet quæ baptiſmalem immerſionem conſequi dignoſcuntur.

Zachar. 13.

[a] Othonis, qui Const. Lond. a. habuit ann. 1237. Vide cap. 1. ſupra, cap. 330.

[b] Forte, immerſio.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1240.

VI. *De Confirmatione.*

Quia vero baptizato, quaſi neophyto, hoc eſt, novo Chriſti militi, multiplex conflictus inſurgit adverſus principem tenebrarum, de quo legitur in Job: quod *non eſt poteſtas ſuper terram, quæ ei valeat comparari*; neceſſarium eſt ei ſacramentum Confirmationis, quod ad robur fidelibus eccleſia cenſuit tribuendum. Unde præcipimus, quod ſacerdotes parochiales ſubditos ſuos ſtudioſe moneant & frequenter, quod parvulos ſuos faciant confirmari; ſciantque patres & matres eorum, ſe poſt annum a nativitate pueri computandum, ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendendos, ſi infra annum, dum tamen epiſcopi copiam habuerint, vel tranſitus epiſcopi per loca, in quibus habitant, fuerit manifeſtus, ſi non præſentaverint confirmandos. Provideantque matres parvulorum, quod confirmandi, cum mittuntur ad epiſcopum, habeant ligamenta novæ telæ; qui confirmati fuerint, poſt triduum portentur ad eccleſiam, in fonte baptiſmatis abluendi, & ligamina comburantur. Nec vir aut femina filium ſuum, aut filiam ſuam; nec vir feminam, nec femina matrem coram epiſcopo teneat ad confirmandum: ſuper quibus, propter crebras epiſcoporum occupationes, per ſacerdotes ſuos ſubditi doceantur. Moneanturque fideles, ne parvulos ſuos faciant pluries confirmari: quia ſicut nec Baptiſmus, nec Confirmatio debet aliquatenus iterari. Et ſi preſbyteri ſingulis diebus Dominicis ſuper his, quæ circa Baptiſmum & Confirmationem præmiſimus, parochianos ſuos non informaverint diligenter; noverint ſe graviter puniendos.

Job 41.

VII. *Conſervatio hoſtiarum eccleſiarum.*

Quia vero pugili non ſufficit robur ad bellum, niſi & viaticum habeat quo ſuſtentetur; illud dulce viaticum & pignus noſtræ redemptionis, & pretioſum corpus ſuum & ſanguinem, ad noſtram ſuſtentationem, Chriſtus reliquit in terris. Hoc eſt igitur ſacramentum, omnem ſuperexcellens venerationem: quod tantum debemus, pro noſtræ parvitatis modulo, totis viribus venerari. Circa ſpecies, quæ exiguntur ad hoc ſacramentum, quod piæ recordationis [a] W. prædeceſſor noſter ſtatuit in prima conſtitutione, approbantes, & verba canonis diſtincte proferenda; de hoſtiis conſecratis non ultra ſeptem dies conſervandis, ne forte per vaſis vitium, vel diuturnam conſervationem, humiditatem contrahant, aut mucorem; propter quod abominabiles guſtui, vel aſpectui turpes appareant; firmiter præcipimus, quod ipſe ſuper hoc provide ſtatuit obſervari: præcipientes nihilominus, quod, ſecundum ſtatuta concilii generalis, Euchariſtia, ſimul cum oleo & chriſmate, ſub competenti clauſura ſervetur: ne, quod abſit, contingat in ipſis per ſacrilegos nomen Domini blaſphemari. Quod ſi neglectum fuerit, ad archidiaconi, vel viſitantis arbitrium, rectoris vel vicarii reſidentis negligentia puniatur.

[a] *Walterus de Eborc. five Eboracenſi, ex Annalibus Burtonenſ. in Anglia ſcriptis.*

VIII. *Pulſatio campanellæ, quando corpus Domini erigitur.*

Cum autem, in celebratione Miſſæ, corpus Domini per manus ſacerdotum in altum erigitur, campanella pulſetur; ut per hoc devotio torpentium excitetur, ac aliorum caritas fortius inflammetur. Quod item a religioſis illis, quoad elevationem, ut videri poſſit ab adſtantibus, obſervari præcipimus, qui non ſervaverunt, ut dicitur, hactenus hoc ſtatutum.

ANNO CHRISTI 1240.

IX. *Ut devote occurrant, cum Euchariſtia deportatur.*

Cum autem ad infirmum Euchariſtia deportatur, ita decenter ſe habeant portatores, ſuperpelliciis ſaltem induti, cum campanella, lumine præcedente, niſi vel aëris intemperies obſtet, vel loci remotio: ut per hoc devotio fidelium augeatur, qui Salvatorem ſuum tenentur in via, luto non obſtante, flexis genibus adorare; ad quod ſunt per ſacerdotes ſuos attentius commonendi. Si autem loci remotio, vel aëris intemperies obſtiterit; ſacerdoti præcipimus, ut circa collum ſuum, in theca honeſta, pyxidem deferat, in qua reponitur Euchariſtia; nec ſine comite incedat, per quem facilius eviter pericula, ſi emergant; nec etiam eundo ad infirmum, vel redeundo, ad domum aliquam, vel negotium divertat, niſi ſupradicto redemptionis pignore, per ipſum prius in loco debito repoſito reverenter. Quod ſi ſecus egerit, pro irreverentia puniatur.

X. *Ut aliquod lumen ſit, ubi fuerit Euchariſtia.*

In eccleſiis autem, ſaltem quarum amplæ ſunt facultates, continue lampas ardeat, die videlicet & nocte, coram redemptionis noſtræ pignore ſupradicto. Non ſolum autem verba canonis diſtincte proferri volumus; ſed & pſalmos, & hymnos, & cetera omnia, quæ hujuſmodi ſunt, & ſubſequentia, & præambula ſacramenti. Sunt enim quidam, quod dolentes referimus, qui continua ſyncopa, ſecundum quod legitur in concilio generali, proferunt Matutinas: quos, quia maledictus eſt, qui facit opus Dei negligenter, ad hoc volumus coërceri. Ne forte quod princeps oblatum ſibi recuſaret; pro hoſtia videlicet integra, & viva, mortuam vel mutilatam principi principum offeramus. Et quia quidam in pſallendo verſus, anticipant voces, labia permiſcentes; præcipimus, ut ſocius pſallens ſocio pſallenti intendat; & exſpectet quouſque idem verſum finierit, quem incepit.

Jerem. 48. 10. ex Græco.

XI. *De libris & veſtimentis.*

Omnes autem eccleſiæ, libros habeant emendatos: quia per eorum falſitatem multa leguntur & canuntur a pluribus indecenter. Rectores etiam eccleſiarum & ſacerdotes, & alii miniſtri eccleſiæ, in divinis officiis, tam in Veſperis, quam in Matutinis, aut aliis horis, ſuperpelliciis utantur, aut palliis honeſtis, aut clauſis ſaltem indumentis deſuper.

XII. *De ſacerdotibus miniſtrantibus in choro.*

Et quia, ſicut accepimus, quidam capellani, ad annualia, vel ad officium beatæ Virginis aſſumpti, interdum Matutinis præpoſitis, aut ſeorſum a choro, vel ab eccleſia, per ſe dictis, Miſſas celebrant immature, per campos, vel per villas poſtmodum diſcurrentes: præcipimus, ut omnes capellani, qui in una parochia commorantur, ſimul interſint, & conveniant Matutinis & Veſperis, & aliis horis canonicis, in eccleſiis celebrandis, & Miſſis; & maxime de die, niſi cauſa rationabili fuerint impediti: nec aliquis celebret, quouſque Prima fuerit canonice completa. Quod ſi ſecus agere præſumpſerint, uſque ad ſatisfactionem condignam ſe noverint eſſe ſuſpendendos. Statuimus etiam, quod in feriis & feſtis trium lectionum, & in feſtis ix. lectionum poſt ſecundas veſperas, niſi in craſtino feſtum ix. lectionum ſubſequatur, *Placebo*, & *Dirige*, dicantur pro fidelium animabus, cum ix. pſalmis, & iij. lectionibus: niſi in Paſchali tempore, in quo cum tribus pſalmis

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1240.

& tribus lectionibus dici solent. Cordi nobis esset, quod omnes monachi haberent in divinis obsequiis unum usum; & unum, licet alium, canonici regulares; & unum, licet alium, clerici sæculares: tanta enim diversitas, regulares etiam ejusdem professionis, in diversis peritos reddit, & imperitos.

XIII. *De matrimoniis.*

Quia vero filiis Adæ post lapsum mundatis unda baptismatis, & per episcopum Spiritu sancto in confirmatione roboratis, & salutari viatico sustentatis, feralis concupiscentiæ lex inhæsit, sine qua non fit carnalis commixtio: propter hæc humana generativa quidem tota corrupta, concessum fuit matrimonium in remedium, quod institutum fuit prius ad officium. Hoc autem sacramentum, quia figurat sacramentum quod est inter Christum & Ecclesiam, est equidem & veneratione dignum, & a fidelibus omni scriptione celebrandum præhabita: præsertim, cum ex errore contrahentium, & eorum, qui ipsis assistunt, lites inextricabiles oriantur: propter quod juxta statuta concilii statuimus, ut nullum matrimonium fiat, nisi præcedenti in ecclesia trina denunciatione solemni. Noverintque sacerdotes, qui hoc statutum violare præsumpserint, se per triennium ab officio suspendendos. Hæc autem intelligimus, non solum de matrimoniis solemniter celebratis: sed etiam de iis, quæ aliter fiant, dum tamen contractum fuerit matrimonium per verba de præsenti.

XIV. *De transgressoribus matrimonii.*

Injungimus etiam sacerdotibus, quod districte inhibeant parochianis suis, ne etiam sponsalia contrahant, vel contrahentibus assistant, fide data per verba de futuro, nisi jejuna saliva, testibus dignis, adhibitis in præsentia sacerdotis: quod si secus egerint, mittantur ad episcopos puniendi. Nec extranea persona, de qua per denunciationem constare potest an legitima sit, ad contrahendum matrimonium aliquatenus admittatur: nisi super hoc, per licentias prælati, sub cujus jurisdictione prius steterant, fidem faciat archidiacono loci, vel episcopo, vel officialibus eorumdem. Doceanturque conjugati bona conjugii: necnon & quomodo debeant suos, in timore Domini, parvulos educare. Provideantque capellani insuper, quod secundo nubentibus benedictionem solemnem de cetero non impendant, si pœnas canonicas voluerint evitare. Prohibeantque, singulis diebus Dominicis, per presbyteros, tam matres, quam nutrices, juxta se pueros teneros collocare præsumant; ne forte contingat, per eorum incuriam, pueros suffocari: sed in cunabulis firmiter jaceant fulciendis.

Sponsis etiam prohibemus, sub pœna excommunicationis, ne, antequam matrimonium celebretur, carnaliter misceantur. Quod si fecerint, si de contractu matrimonii contra prædictam formam, coram quibuscumque judicibus fuerit judicialiter tractatum, partem agentem, licet obtinuerit, pœnis subscriptis volumus subjacere: videlicet, quod quater in anno veniant ad ecclesiam cathedralem, tam coram atrio ecclesiæ, quam in vicis præcipuis civitatis, disciplinam publicam recepturi. In aliis diebus feriandis, quotidie in parochia propria, similem subeant disciplinam.

XV. *Super eodem.*

Sacerdotes etiam prædicent parochianis suis, quod, contra doctrinam Apostoli, non observent dies, & menses, & tempora, & annos, nec in actibus aliis, nec in matrimoniis celebrandis: nec timeamus cum Apostolo, hæc timente de Galatis, quod in ipsis sine causa vel inaniter laboremus. Ne autem aliter matrimonia, vel sponsalia contrahantur: præcipimus per sacerdotes subditis suis, singulis diebus Dominicis, firmiter inhiberi: intimantes eis, quod qui aliter facere præsumpserint, ad episcopum mittentur graviter puniendi. Sortiarii autem & sortiariæ, cum derecti fuerint, maxime autem, qui Judæos consuluerint super vita, vel actibus forte discutiendum: ad episcopum destinentur, pro suæ discretionis arbitrio, puniendi. Superstitiosas etiam fontium adorationes, & populorum collectiones apud Cerne, & apud fontem Rollæ, juxta Gloverniam, & in aliis locis similibus, quoniam ex hoc animabus fidelium multa novimus pericula provenisse, per sacerdotes vicinos præcipimus prohiberi: & per subtractionem panis benedicti, & aquæ benedictæ, coërceant eos, quos in hoc de cetero noverint deliquisse.

XVI. *Ut omnes confiteantur, saltem semel in anno, antequam communicentur.*

Quoniam autem, omnis ætas hominis ab adolescentia proclivis est in malum, accidit etiam, ut post hæc omnia deorsum vergens humana fragilitas decidat in peccatum: propter hoc invenit, & concessit nobis miseratio divina remedium, pœnitentiæ videlicet sacramentum, qua post lapsum resurgimus, qua vetustas post baptismum deleta reversa repellitur, & novitas perdita restauratur. Hoc autem sacramentum, quanto majoris est misericordiæ beneficium, tanto magis est ab omnibus carius amplectendum. Præcipimus igitur, juxta nostrorum statuta majorum, ut semel ad minus per annum studeat quisque fidelis omnia peccata sua districta & dilucida confessione detegere: ne, quod absit, in examinationis extremæ judicio, coram angelis & archangelis divinis publicentur. Moneantur tamen fideles, per annum pluries confiteri: ut videlicet saltem in tribus præcipuis solemnitatibus, Nativitatis Domini, Paschæ Resurrectionis, & Pentecostes.

XVII. *De confessionibus clericorum.*

Volumus autem, ut ad audiendas clericorum confessiones, certi deputentur in singulis decanatibus confessores, quos in præsenti synodo, per ipsos electos volumus nominari. Injunctiones pœnitentiarum, quæ ex cupiditatis radice procedunt, exsecrantes, ne fiant, districtius inhibemus: ne videlicet sacerdos Missas, tricennalia, vel annualia per ipsum facienda, vel oblationes ab ipso recipiendas, præter certa tamen statuta, subditis suis injungant; ne potius pecuniam, quam animarum salutem quærere videantur. Et qui super hoc convicti fuerint, vel confessi, pro superioris arbitrio, puniantur. Quod si peccatum iterent: vel ab episcopatu penitus expellantur, vel secundum ejusdem superioris arbitrium, gravius puniantur. Nec aliquis sacerdos, qui parochiam regat, tricennale recipiat faciendum. Quod si receperit, duplum quod ejus recepit, operi Wigorniæ ecclesiæ solvere compellatur. Quod si forte voluerit aliquis alii confiteri, quam proprio sacerdoti, petita ab eodem modeste licentia, non negetur. Dum tamen sacerdoti per assertionem alicujus sacerdotis discreti constiterit, quod ei conscientiæ suæ vulnera patefecit, alioquin pro non confesso reneatur.

XVIII.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1240.

XVIII. *De quibus ſacerdotes doceant ſubditos ſuos: quæ ſunt criminalia peccata: & ut ſciant orationem Dominicam, & Symbolum.*

Sciantque ſacerdotes quæ exiguntur ad veræ confeſſionis pœnitentiæ ſacramentum. Et quia obſervatio decalogi neceſſaria eſt fidelibus ad ſalutem: exhortamur in Domino ſacerdotes, & paſtores animarum, ut ſciant decalogum, id eſt, decem mandata legis Moïſæ, quæ populo ſuo ſibi ſubjecto frequenter prædicent, & exponant. Sciant quoque quæ ſunt ſeptem criminalia, quæ populo prædicent fugienda. Sciant etiam ſaltem ſimpliciter ſeptem eccleſiaſtica ſacramenta, quæ ſunt. Habeat etiam ſaltem quilibet eorum ſimplicem intellectum, ſecundum quod continetur in Pſalmo, qui dicitur, *Quicunque vult*, & tam in majori, quam in minori Symbolo: ut in his plebem ſibi commiſſam noverint informare. Ut autem ſciant ſacerdotes, quorum aliqui ſunt ſimplices, pro quibus delictis, ſuperioribus ſunt pœnitentiæ reſervandæ; ſciant autem parochianos ſuos inſtruere quomodo debeant confiteri, necnon & eorum conſcientias perſcrutari per interrogationes, & diverſitates, quia non ſanat oculum, quod ſanat calcaneum: quemdam tractatum de confeſſione fecimus, quem ſciri ab omnibus capellanis præcipimus, & etiam obſervari in confeſſionibus audiendis, quia longum eſſet ipſum in præſenti ſynodo publicare.

XIX. *De unctione extrema.*

Quia vero, ſicut Dominus in evangelio teſtatur, *non ſanis, ſed male habentibus opus eſt medico*: caroque quibuſcumque fulta remediis, ſemper tamen ut mortis debitum vergit in occaſum: conceſſum eſt exeuntibus corporalis alienationis remedium, & remiſſio peccatorum; quæ ſola datur, ſi forte non expediat ægroto corporaliter relevari: ſacramentum, videlicet unctionis extremæ, quod effectum duplicem, Jacobo teſtante, conſequitur in ægrotis. Propter quod, hoc ſacramentum, cum aliis dignis, decet miniſtros eccleſiæ cum cæteris fidelibus venerari: & ad hoc exſequendum, ſacerdotes promptos ad ægrotos procedere, horis quibuſcumque fuerint acerſiti. Sacerdos enim, qui ſe pigrum exhibet in viſitandis infirmis, ex quo quandoque forſitan accidit, quod ægrotus abſque confeſſione & Dominici corporis & ſanguinis perceptione decedit, expers etiam unctionis extremæ; pernicioſum ſe, & non ſolum inutilem exhibet ſubditis: & tantam ejus incuriam, per nos noverit condigna pro viribus animadverſione plectendam. Sunt autem quidam, ut audivimus, qui poſt perceptionem hujuſmodi ſacramenti, ſanitati priſtinæ reſtituti, nefas reputant, vel uxores ſuas cognoſcere, vel carnes comedere, vel etiam aliqua ratione, nudis pedibus ambulare. Horum autem errorem, utpote doctrinæ ſanæ contrarium, exſecramur, & eos excommunicationibus & monitionibus duximus corrigendos: quia ferro abſcindenda ſunt vulnera, quæ fomenta non capiunt; eccleſiaſtica coërcitione, ſi neceſſe fuerit, per ſacerdotes eorum, ab erroribus revocari. Quidam etiam abhorrent hoc percipere ſacramentum, quod hoc ſibi vix in ipſo mortis articulo, ſuſtinent exhiberi: propter quod forſan accidit, quod ejus expertes plurimi ab hac luce ſuberahuntur. Contra hunc igitur errorem, cum aliis, eos per ſacerdotes ſuos, & prædicatores alios, crebris exhortationibus præcipimus præmuniri.

Matth. 9.

XX. *Quod ſacerdotes, & ceteri miniſtri altaris, ab omnibus ſpurcitiis ſint alieni.*

Quoniam autem etiam ſacramenta legis antiquæ, quæ tamen ſacramenta proprie non dicuntur, non per quoſlibet, ſed per Levitas, & Levitici generis homines tractabantur: multo magis ſacramenta novæ legis, quæ non ſolum, ſicut illa, figurant, ſed faciunt quod figurant, non decebat per quoſcumque tractari. Propter quod, neceſſarium fuit ſacramentum Ordinis: ut ordinati ſcilicet, prædictum ordinent ſacramentum: qui quidem Dominico gregi præpoſiti, ſicut & ordine præcellunt, converſatione ſancta debent ceteris præeminere. Cupientes igitur miniſtros ſacramentorum noſtri temporis, ab omnibus ſpurcitiis eſſe alienos, ejus exemplo, de quo legitur in Malachia, *quod ſedebit conflans, & emundans argentum, & purgabit filios Levi*: circa mores eorum, & officia, prohibenda duximus, & ſtatuenda, quæ diſtrictis capitulis inferius ſubſcribuntur.

Malach. 3.

XXI. *De indumentis clericorum & tonſuris.*

Ne igitur clerici de ſuperbia ſint notabiles: præcipimus, ut juxta ſtatura conciliorum, pannis ſericis, aut viridibus, aut rubeis non utantur; nec frenis, nec ſellis, aut calcaribus, aut phaleris aliis aureis, aut deauratis; nec crines, nec comam nutriant, ſed decentes & circulariter tondeantur, coronam habentes decentis amplitudinis, ſecundum quod exegerit ordo, quo fuerint inſigniti. Capas etiam deferant clauſas ſacerdotes, & perſonatum habentes, ubique: & non amplius utantur herigaldis: ceteri vero curam animarum habentes, maxime in eccleſia, & coram prælatis ſuis, & in conventibus clericorum, & ubique in parochiis ſuis, ſecundum quod in concilio Londonearum noſcitur conſtitutum. Quod ſi ſecus actum fuerit, tam ipſi, quam archidiaconi, qui deſides fuerint in hac parte correctores, ſe noverint peculiariter ad pios uſus, per epiſcopum puniendos: beneficiatis ſcilicet in decima parte proventuum redituum ſuorum, fabricæ Wigorniæ eccleſiæ tribuenda, irrefragabiliter per epiſcopum puniendis. Clerici vero non beneficiati, qui reprehenſibiles fuerint in tonſura, nec ad ſuperiores ordines, nec ab beneficium admittantur, quouſque per tantum tempus geſſerint tonſuram competentem, quod videantur præteriti temporis ſcandalum redemiſſe.

XXII. *De invidia clericorum.*

Quum autem omnia oſſa eccleſiæ debeant clerici eſſe, in quibus robur ejus eſſe debet, qui dum confringuntur, juxta Pſalmiſtam, exprobrant inimici: oſſium autem putredo ſit invidia, quam ab ipſis cupimus relegari, ut aliorum bonis non invidere, ſed potius ſtudeant gratulantes congaudere.

Pſal. 41. v.

XXIII. *De humilitate clericorum.*

Ut exhibeant & oſtendant ſe veros ſcholares & diſcipulos Jeſu Chriſti, dicentis: *Diſcite a me, quia mitis ſum, & humilis corde*: ſit in eis ornata tranquillitas animorum, ut in ſe ipſis compoſiti ſint, etiam aliis manſueti. Nec etiam a ſubditis decimas, nec alia, quæ debentur eiſdem, per iram, quæ *juſtitiam Dei non operatur*, aut turbulentiam, exigentes, aut errores eorum juſto diſtrictius corrigentes. Nec tamen prohibemus, quin illos, quos Dei timor a malo errore non revocat, eccleſiaſticæ coërceat ſeveritas diſciplinæ. Nec arma portent clerici, cum hoc clericalem non deceat honeſtatem: niſi forſan arma de-

Matt. 11.

Jacob. 1.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1240.

fensionis, cum hoc necessitas exegerit evidenter. Invasores autem proprii juris, aut alieni, manu armata, durissime superioris arbitrio decrevimus puniendos. Per judicem enim, sua, vel sibi debita, sive jus, sive possessionem, justum est quemlibet adipisci. Unde, quæ super hæc statuta sunt, firmiter volumus observari.

XXIV. *Quod sacerdotes nullo modo sint pigri ad visitandos infirmos.*

Quoniam autem, post primorum lapsum parentum, posteritas eorum, pro magna parte, decidit in furorem: cujus equidem furoris hæc sunt signa, quod os aliena loquitur, & quasi nihil de p..... quod pretiosa sua, propriam videlicet animam, vili venundat pretio, studioseque quærit, unde se perimat, densum contra se lutum turpiter congregando, vincivit & construxit vincula mandatorum cum Dei sapientia. Ut autem, juxta consilium Sapientis, non acedientur in eis, quos quasi vigiles, oportet alios ..... gladio præmunire: præcipimus, ut discurrentes, suscitent amicos suos, festinantes: hoc est, horis debitis, sibi subditos, pro quibus apud districtum judicem spoponderunt, solem in divinis obsequiis ad benedictionem prævenientes. In visitandis infirmis impigri igitur sint, diebus & horis, quibuscumque fuerint evocati. Quod si torpendo, vel dormiendo neglexerint: gravi se per vigiles noverint ultrione plectendos, ut acediæ vitium in eis penitus relegetur.

XXV. *Archidiaconi & decani nihil exigant a rectoribus in visitationibus.*

Quoniam autem horrendum est ipsos idolatros esse, quos in fide decet & oportet alios informare: illud exsecrabile vitium, avaritiam videlicet quæ, idolorum servitus nuncupatur, omnes in se clerici studeant exstirpare; & exemplo majorum, minores studeant declinare. Quia igitur non filii patribus, sed patres filiis thesaurizant: præcipimus archidiaconis, quod a subditis suis nihil pecuniæ extorquere præsumant, per injuriam; & in visitationibus faciendis, statuta conciliorum Lateranensis, Oxoniæ, Londonearum, vigilanter observent, in suis videlicet officiis exercendis: & statutum evectionum numerum non excedant: nihil eriam exigant, vel recipiant pro chrismate, vel oleo tribuendo. Litigantibus coram ipsis liceat a lite per concordiam impune recedere; dum tamen lis sit talis, in qua compositio, vel transactio sit permissa; nec subditos suos excommunicent, nisi trina, & canonica monitione præmissa. Decani etiam pro missionibus clericorum in possessionem ecclesiarum, in quibus fuerint per episcopum instituti, nihil omnino recipere, vel extorquere præsumant. Nec archidiaconi, nec eorum ministri, officiales videlicet, aut decani, vel etiam sacerdotes, in parochiis suis, pecuniam recipiant pro criminibus celandis, & omnino supprimendis, vel remissius puniendis. Quod si decani, vel sacerdotes fecerint: ab officiis amoti, gravius puniantur. Archidiaconi & rectores ecclesiarum, & vicarii perpetui, relinquantur episcopo puniendi. Apparitores etiam decanorum, si crimina celaverint, per officialem episcopi graviter puniantur. Volumus & quod apparitores, per officialem nostrum, & archidiaconum eligantur; quoniam apparitorem fidelem esse oportet, cujus testimonio creditur, sicut duobus testibus, in citationibus factis, judici nunciandis.

XXVI. *Ne quis sacerdos bis in die celebret, nisi necessitas hoc exigit.*

ANNO CHRISTI 1240.

Præcipimus etiam sacerdotibus, sicut prædictum est, ne Missas a se faciendas, vel oblationes recipiendas injungant: nec in eadem Missa plura cantent officia: quod sapit & sonat avaritiæ vitium manifeste. Nec etiam plures Missas unus sacerdos celebret eadem die, nisi vel die Natalis Domini, & de die Paschæ, cum hoc, propter tenuitatem ecclesiæ, paucitas exegerit sacerdotum; vel cum corpus præsens fuerit tumulandum, vel ingens necessitas id postulat evidenter. Hoc autem intelligimus faciendum in ecclesiis, quarum non abundaverint facultates. In aliis enim, quæ opulentæ fuerint, & parochias habentes diffusas, plures præcipimus constitui sacerdotes & clericos, utpote diaconos & subdiaconos, secundum ecclesiæ facultates: &, super hoc per archidiaconos & officiales nostros, nisi hoc forte rectores ecclesiarum celerius exsequantur, volumus & præcipimus ecclesiis prouideri. Accidit enim ex hoc, quod merito reprobamus, quod diaconi scilicet quandoque confessiones audiunt, & alia tractant sacramenta, quæ solis sacerdotibus sunt commissa: quod nede cetero fiat, districtius inhibemus. Sacerdotes etiam, & clerici ministrantes in ecclesia, non exiliter, ut hactenus, sed sufficienter per illos quorum interest, de bonis ecclesiæ sustententur: moderanda per episcopum, vel ejus officialem sustentatione, si necesse fuerit, habita ratione facultatem ecclesiarum, & idoneitatis ministrantium in eisdem. In ecclesiis autem, quæ vicinæ sunt scholis civitatis, vel castrorum, aquæ benedictæ deferendæ scholaribus tribuantur. Quoniam autem, juxta querelam prophetæ: *Dispersi sunt lapides sanctuarii, in capite omnium platearum*, clerici videlicet, per turpes quæstus & mercimonia, in capite omnium vitiorum: negotiationes omnimodas clericis inhibemus: quia secundum Apostolum, *nemo Deo militans, negotiis saecularibus se debet implicare.* Quoniam autem turpius hoc vitium committitur a religiosis, & non sine scandalo plurimorum: hoc ipsis districtius decrevimus inhibendum.

Thren. 4.

2. Tim. 4.

XXVII. *De emptione bladi crescentis in terra.*

Hinc autem consequens est, quod crimen fugiant usurarum: quod, ut audivimus, & dolentes referimus, sacerdotes etiam circa mutuum, & emptiones bladi crescentis in terra, ad totius cleri dedecus, suarumque præjudicium animarum, committere non verentur: vendentes tempus, quod Dominus voluit cunctis esse commune: vilius ementes, & carius vendentes, pro dilatione temporis non venalis. Quæ ne de cetero fiant, totis viribus prohibemus.

XXVIII. *Quod sacerdotes pro sepultura nihil accipiant.*

Sacerdotibus etiam districtius duximus inhibendum, ne pro benedictionibus nubentium, vel sepultura mortuorum, vel aliquibus omnino sacramentis, aliquid exigant a subditis, vel extorquere præsumant. Pias tamen fidelium consuetudines, quas sponte servare voluerint, nolumus impedire.

XXIX. *Quod pauperes non compellantur ad offerendum, cum communicant.*

Audivimus autem quidem, quod merito credimus reprobandum, quod quidam sacerdotes parochianos suos, cum communicant, offerre compellunt: propter quod simul communicant, & offe-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1240.

runt: per quod venalis videtur corporis & ſanguinis Chriſti hoſtia precioſa. Quod quam exſecrabile ſit, nullus ambigit ſanæ mentis. Hoc igitur avaritiæ horrendum vitium interdicimus & exſecramur.

XXX. *Clerici nullam reddant laïcis computationem.*

Quum autem non deceat clericos laïcis de propriis actibus reddere rationem: ſtrmiter inhibemus, ne clerici bailivas accipiant, per quas ad reddenda ratiocinia laïcis obligentur: nec cauſam ſanguinis tractent, nec tractandis interſint: nec de exſecutione ſervorum, litteras ſcribere, vel dictare præſumant.

XXXI. *Quod eccleſia non tradantur ad firmam, ſine licentia epiſcopi.*

Prohibemus etiam, ne eccleſiæ dentur ad firmam, ſine noſtra licentia ſpeciali, nec ultra terminum in Londonienſi concilio conſtitutum: cauſis propter quas hoc fieri debeat, per nos approbandis, vel reprobandis, ſecundum quod viderimus expedire. Quoniam autem avarum eſt, in uſus profanos convertere, quæ divinis ſunt obſequiis deputata: prohibemus, ne redditus vel fructus poſſeſſionum, ad eccleſiæ luminaria dati, in uſus alios convertantur. Quoniam, ut audivimus, non ſolum clericos ſæculares, ſed religioſos & regulares, avaritiæ peſtis invaſit, ut tamquam negotiatores præcipui, negotiis ſe ſæcularibus immiſceant impudenter; utpote mercimoniis, & firmis maneriorum, vel aliarum poſſeſſionum ab abbate ſuo, vel priore, vel etiam ab aliis receptis: nos, tamquam horrendum in eis hoc vitium exſecrantes, & zelo religionis, & ſtudio juſtitiæ proſequentes, diſtrictius inhibemus, ne talia de cetero, per religioſos aliquos, aliquarenus attententur.

XXXII. *Quod religioſi & clerici ſectentur hoſpitalitem, pro viribus ſuis.*

Præcipimus etiam, ut omnes clerici, & maxime religioſi, ſectentur hoſpitalitatem, per quam quidam placuerunt angelis hoſpitio receptis: & ſine hoſpitales, pro ſuarum viribus facultatum; & hoc ſine murmure, juxta doctrinam beati Petri; quia, teſte ſcriptura, dulce verbum melius eſt quam datum. Illos autem hoſpitio potiſſime recipiant, quibus ſive receptis, ſive repulſis, nihil ſe ſperet, vel timeat, illum recipiens, vel repellens, ab homine, retriburionis vel moleſtiæ receprurum.

Matt. 25. 1. 1. Pet. 4. 9.

XXXIII. *De gula, & quod nullus clericus interſit convocationibus, quæ vocantur ſcotalles.*

Quia vero per gulam mors noſtra ſumpſit exordium, & tota eſt Adæ poſteritas neceſſitati mortis addicta: maxime clericos decet a crapula & ebrietate totis viribus abſtinere. Unde prohibemus, ne comportationibus, quæ vocantur ſcotalles, vel aliis inhoneſtis, præſumant aliquatenus intereſſe: nec tabernas exerceant. Ut autem a talibus ſubditos arceant, & diligentiam adhibentes, prædictas ſcotalles & alias comportantium congregationes, ex parte Dei & noſtra, firmiter inhibentes, ſic ſe habeant, & ſubditos ſuos ſe habere doceant: ut qui fuerant per immoderantiam ſauciati, medicinali parcimoniæ ſtudio reformentur. Quod ſi tranſgreſſi fuerint, ab officio ſuſpendantur.

XXXIV. *De clericis beneficiatis, qui uxorati ſunt, & de inconvenientibus.*

Quia autem circa luxuriam, & continentiam cle-

ANNO CHRISTI 1240.

A ricorum, quos a ſe tantæ ſpurcitiæ vitium cupimus relegare, nihil novum duximus ſtatuendum: ſed volentes, pro viribus, ſuper hoc conciliorum ſtatuta ſervare: præcipimus archidiaconis & officialibus noſtris, quod diligenter inquirant, an aliqui eorum fuerint uxorati, vel concubinas publice tenuerint in domibus ſuis, vel alibi, per menſem poſt Londonienſe concilium promulgatum: ut pœnam, in eodem concilio ſtatutam, tranſgreſſoribus infligamus. Sciantque rectores eccleſiarum, & vicarii, ſe graviter puniendos, ſi ſcienter luxum eccleſiis ſuis faciant deſervire. Ut autem clerici fornicatores tam in concubinariis, quam in ſe ipſis graviter puniantur: præcipimus, ut publicis clericorum concubinis, nec panis benedictus, nec aqua benedicta, nec pacis oſculum concedatur. Sciantque ſacerdotes, qui ſecus egerint, ſe graviter puniendos, vel ab officio ſuſpendendos.

XXXV. *De his, qui reliquerint eccleſias, & ſolum illarum, ædificiis deſtitutum.*

Quia vero, turpiter per aliquos diſtrahitur patrimonium Jeſu Chriſti, qui eccleſias ſuas & ſolum illarum ædificiis deſtituta relinquunt, & in feodo laïco domos ædificant; in quibus, [a] collatis ibi forte concubinis eorum, valeant liberius laſcivire: prohibemus, ne in ſolo laïcali, domus aliquæ de bonis eccleſiæ conſtituantur: nec in talibus ædificiis, aut aliis laïcis, fructus eccleſiæ colligantur: niſi forte hoc exegerit neceſſitas manifeſta: ſed in ſolo eccleſiæ, juxta facultates eccleſiæ ipſius, rector illius ædificet competenter. Ad quod faciendum, ſi neceſſe fuerit, compellantur, nec alicujus eccleſiæ terra libere laïcis ad firmam aliquarenus concedatur: nec etiam fructus eccleſiæ aliquo modo vendantur, antequam colligantur. Quod ſi forte vivens non fuerit exſecutus de bonis ejuſdem defuncti: per commiſſarios ejus, vel archidiaconum, effectui mancipetur, dummodo longo tempore tenuerit beneficium ædificiis deſtitutum. Quod ſi forte diu talem non tenuerit eccleſiam, aliquid tamen de bonis ejus: ad hoc ratione prævia deputetur, habita ratione temporis, quo præfuit eccleſiæ memoratæ. Quia vero multa ſunt, quæ clericali honeſtati conveniunt, quæ longum eſſet diffuſe tractare: quæ ſubſcripta ſunt, prohibenda duximus, & per archidiaconos diligenter inquiri, qualiter ſe in his habeant ſubditi ſui: pro quorum ſalute, ſtatuenda duximus & prohibenda ſubſequentia.

[a] *Forte, collocatis.*

XXXVI. *Quod nullus clericus frequentet eccleſias monialium.*

Prohibemus igitur, ne aliqui clericorum, ſine cauſa rationabili, eccleſias monialium frequentare præſumant; nec etiam aliquis clericus, vel laïcus in domo ſua concubinas teneat clericorum: & ubi ſunt concubinarum receptacula, per archidiaconos volumus inquiri, ut receptatores gravius puniantur. Nec dictis concubinis, in teſtamentis clericorum, juxta concilium Oxionenſe, aliquid relinquatur: quod ſi præſumptum fuerit, irritum habeatur. Nec etiam aliquis clericus, vel laïcus in domo ſua teneat mulierem, vel conſanguineam ſuam, vel aliam, de qua merito valeat ſiniſtra ſuſpicio ſuboriri.

XXXVII. *De beneficiatis, qui illiterati ſunt.*

Quia vero non decet illitteratos & inſcios, officium ſibi paſtoris, contra ſalutem propriam, uſurpare; denunciari nobis volumus per archidiaconos & officiales noſtros, qui ſunt rectores eccleſiarum,

Digitized by Google

Anno Christi 1240.

vel vicarii, qui magnam habent insufficientiam literarum; & an aliquis rector ecclesiæ, vel vicarius non sit in ordine, quem commissa sibi cura requirit, cum firmiter eos prius præceperimus ordinari. Et quia præcepimus, quod rectores ecclesiarum ad ordinem, quem commissa sibi cura requirit, se facerent promoveri; & nonnulli, cum suarum & subditorum suorum animarum periculo, fructus sine nostra licentia diu perceperunt extra sacros: licet ad restitutionem omnium fructuum, sine nostra conscientia taliter perceptorum, tamquam invasores, ex debito teneantur, mitius tamen cum ipsis agere cupientes, qui jam per susceptionem ordinum, pro parte vitium hujusmodi redemerunt, partem fructuum suorum, per nostrum arbitrium, piis decrevimus usibus erogandam. Illis autem, qui contra constitutiones nostras, & sanctiones canonicas, ad sacros ordines hactenus ascendere contempserunt, administrationem fructuum existentium interdicimus, & perceptionem futurorum; quousque gratiam nostram invenerint, & saltem ad sacros ordines se fecerint promoveri: si decreto nostro restiterint, teneri etiam volumus de præceptis. Et quæratur, an in omnibus ecclesiis canon Missæ sit rite correctus.

XXXVIII. *Ne clerici interfint ludis inhonestis.*

Prohibemus etiam clericis, ne interfint ludis inhonestis, vel choreis, vel ludant ad aleas, vel taxillos; nec sustineant ludos fieri de rege & regina, nec arietes levari, nec palæstras publicas fieri, nec gildales inhonestas; & præcipue mercatorum peregrinorum: quas omnino fieri prohibemus: per quæ multa novimus pericula provenisse. Vicarii autem in ecclesiis suis omnino resideant, omni occasione cessante. Rectores etiam ecclesiarum, sine licentia episcopi nullatenus se absentent: qui, si absentes fuerint, ad residendum compellantur, auctoritate domini Papæ & nostra. Si se absentaverint rectores sine licentia nostra, quartam partem fructuum eisdem decrevimus subtrahendum, & pauperibus parochianis, ac aliis piis usibus, per illos, quos deputaverimus ad hoc, erogandum. Et ut tam rectores, quam vicarii residentes, testimonium habeant honestatis; volumus, quod rectores capellanos parochiales de cetero secum teneant in hospitio & in mensa: & ut ipsis peccandi per hoc, & malevolis subtrahatur occasio detrahendi.

Statuimus etiam, quod de cetero per archidiaconos vel decanos, propter delictum rectorum, vel vicariorum, ecclesiæ a divinis officiis nullatenus suspendantur: dum tamen per bona sua, vel personas coërceri poterunt competenter.

XXXIX. *Sacerdotes magnatum non audiant confessiones eorum, vel familiæ sua sine licentia episcopi.*

Prohibemus etiam, ne aliquis sacerdos in capellis magnatum, quantumcumque sit, libere divina celebrare præsumat, nisi nobis præsentatus & admissus. Nec ipse confessiones dictorum magnatum audiat, aut familiæ eorumdem, sine nostra licentia speciali. Et si qui forsitan exemptos se dicant a jurisdictione nostra, privilegium exemptionis suæ, quo serventur, nobis exhibeant incunctanter.

XL. *De iis qui falsum testimonium perhibent in causis matrimonialibus, vel in exheredatione alicujus.*

Statuimus etiam, ut qui pecunia corrupti falsum deposuerint testimonium, & subornatores & compositores, præsertim in causis matrimonialibus, vel cum in exheredationem alicujus agitur, a perhibendo testimonio, tamquam infames, necnon & a ceteris actibus legitimis ecclesiasticis, repellantur.

Anno Christi 1240.

XLI. *Vicaria religiosorum sufficientes sint vicariis.*

Præcipimus etiam, quod viri religiosi vicarios præsentent ad ecclesias suas, quas habent in proprios usus, in quibus nondum sunt vicarii constituti: proventus vero vicariarum, qui minus sufficientes debent merito reputari; per ipsos, quorum interest, infra duos menses, irrefragabiliter augeantur. Quod si forte neglexerint, defectum eorum per officialem nostrum, & archidiaconum loci, volumus in hac parte impleri, & religiosos ad consensum, per eorumdem beneficiorum subtractionem, decrevimus compellendos.

XLII. *Quod clerici beneficiati non sint advocati, nisi in causis propriis vel dominorum suorum.*

Præcipimus etiam clericis beneficiaris & sacerdotibus, ne sint advocati in causis, nisi forte pro se, vel pro ecclesiis suis, vel pro dominis suis, vel pro miserabilibus personis. Nec etiam ad postulandum aliquis admittatur, qui de domicilio vel origine nostræ jurisdictionis fuerit, nisi nostras litteras testimoniales exhibuerit; quod, secundum constitutionem domini legati, præstiterit juramentum: quod in causis, quarum patronus exstiterit, patrocinium fidele præstabit: non ad differendum vel auferendum alterius partis justitiam, sed ad causam clientuli sui, legibus utendo & rationibus, defendendam.

XLIII. *Nulla det clerico vel laico, de garbis decimarum.*

Statuimus, ut nullæ garbæ de blado decimando, alicui pro servitio, vel aliquo modo alio dentur, antequam decimentur; vel si datæ fuerint, sub interminatione anathematis præcipimus computari. Et de negatione vel artificio ecclesiæ illius parochiæ, in qua domicilium habet, decimas det; licet in alia parochia negocietur, vel artificio utatur: nisi mansionem diutinam in parochia fecerit aliena, tunc enim lucrum suum pro raro temporis decimabit.

XLIV. *De decimis agnorum, lana, & caseorum.*

Cum decimarum confusio provenientium de lana, agnis, & caseis, ecclesiarum rectoribus amodo contentionis occasionem generet; statuimus ut in quacumque parochia per totum annum fuerit ovile ovium, licet oves parochiæ vicinæ limites transeant ad pascua quærenda, illi ecclesiæ, in cujus parochia cubaverint, decimæ tribuantur. Quod si continue cubant in una parochia, & continue pascant in alia; inter ecclesias decima dividatur. Idem & quod de ovibus, de vaccis duximus statuendum.

XLV. *Quod decimatio lanæ, agnorum, & vellerum, fiat præsente rectore, vel ejus ministro.*

Ut autem in nostra diœcesi uniformis sit præstatio decimarum, agnorum, & vellerum; & ut laïcis subtrahatur occasio malignandi, statuimus, ut præsente rectore, vel ejus ministro, fiat decimatio prædictorum Quod si laïci ad hoc induci non possunt, ad hoc faciendum, per censuram ecclesiasticam compellantur.

XLVI. *De decimis feni.*

Statuimus etiam, ut decimæ feni integre reddantur, vel decima pars prati in loco competenti, & sine præjudicio ecclesiæ assignetur, nisi prius fuerit

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1240.

assignata, sive semel, sive bis prata falcentur. Quia si forte dixerint aliqui se pratum, quod ecclesia tenet, dedisse pro decima, si hoc probare voluerint, audiantur. Quo probato, quod sufficerit, pro decima teneatur, nec amplius exigatur: si vero non sufficerit, per ipsum qui tenetur, quod defuerit, suppleatur. Quod si forte non probaverit, pratum datum fuisse pro decima: quia pro dote datum fuisse præsumitur, decima per eos, qui decimare tenentur, integre persolvatur.

XLVII. *De detentoribus decimarum.*

Concedimus etiam rectoribus ecclesiarum, quod monitione præmissa, tribus diebus Dominicis, per censuram ecclesiasticam coërceant detentores decimarum prædictarum.

XLVIII. *Quod religiosi ostendant titulum quo possident decimas, infra terminum statutum.*

Præcipimus, quod viri religiosi, necnon & alii, qui contra jus commune decimas possident separatas, infra festum sancti Michaëlis, titulum nobis suæ possessionis ostendant, infra terminum a nobis jam quibusdam statutis, vel ab officio nostro statuendum, titulum suæ possessionis ostendant.

XLIX. *De executione testamenti.*

Quia vero testamentorum executio, per executores seu commissarios, rarius quam deceret, debitum sortitur effectum, tum per fraudem executorum, tum per negligentiam eorumdem; volentes super hoc de cetero providere, statuimus & præcipimus, ut testamenta, quorum executionem in se commissarii susceperint, celeriter exsequantur. Et ut liberius & promptius fiat: volumus, ut per visum episcopi, vel ejus quem ad hoc duxerit deputandum, dum in executione laborant, moderatas sumant sibi expensas de bonis defuncti, cujus multæ fuerint facultates: pauperibus vero gratis executionis officium graviter impendant. Quod si fraudulenti reperti fuerint, aut negligentes; per episcopum vel ejus officialem, de consilio proximorum defuncti, vel omnibus, vel illis, qui super hoc fuerint reprehensibiles; alius autem vel illi subrogentur.

Inhibemus etiam executoribus antedictis, ne de bonis defuncti, recipiant aliquid, titulo emptionis, vel donationis, per se vel per alios: nisi fortassis aliquid eis fuerit legatum a dicto defuncto, dum adhuc viveret, aut donatum.

L. *De testamento pauperis.*

Ubi autem testator tanta paupertate laborat, quod non possit ecclesia legatum percipere consuetum, quia uxor ejus & liberi, si qui fuerint, relinquantur inopes aut mendici; volumus & præcipimus, quod tantum, & non amplius, habeat ecclesia pro legato, quod deducto eo quod domino debetur, & funeris expensis & aliis debitis persolutis, duæ partes bonorum, quæ supererunt, antedictis uxori & liberis relinquantur. Si autem sine liberis decesserit, uxori dictorum bonorum medietas relinquatur. Idem etiam statuimus, cum in paupertate consimili uxor præmoritur viro suo, circa virum & liberos observandum.

LI. *Quod rector ecclesia, si testatus decesserit, post Annunciationem B. Maria percipiat decimas & alios fructus: si autem intestatus, omnia bona sua sint in dispositione episcopi.*

Quod autem piæ recordationis prædecessor noster statuit circa fructus a clericis in terra seminatos, ab ipsis percipiendos; quacumque hora anni decesserint, & circa decimas autumni sequentis percipiendas ab eis, si testati, post Annunciationem beatæ Virginis, debitum carnis persolvissent, ratum habentes: de his, qui sive ante, sive post dictum terminum, decesserint intestati; sic duximus ordinandum: ut de decimis, & omnibus bonis eorum, quæ tempore mortis inventa fuerint, disponat episcopus secundum quod viderit expedire, convertens ea in solutione debitorum defuncti, si quæ fuerint, & alios pios usus, secundum quod pie decreverit faciendum. Successor tamen defuncti, si ante tempus messium fuerit institutus, tam fructus terræ, quam decimarum, integre percipiat: nisi fortassis episcopus, si defunctus fuerit ære alieno gravatus, ad ejus exonerationem, vel ad alios pios usus, pro defuncto duxerit retinendum. Fenum autem prati de dominio ecclesiæ successori defuncti statuimus tribuendum: decimæ vero feni jure aliorum fructuum censeantur.

Item, si rector ecclesiæ, perceptis vel percipiendis ab eo fructibus autumni, decesserit, qui pensionem aliquam religiosis vel aliis personis solvere teneatur; de bonis ejus dicta pensio persolvatur. Et si forte proventus ecclesiæ quos ipse percepit, non sufficiant ad servitium ecclesiæ, & onera episcopalia & archidiaconalia sustinenda; usque ad Annunciationem beatæ Viginis, per commissarios de bonis defuncti, quod defuerit, suppleatur.

LII. *De terris defunctorum incultis.*

Terræ autem ecclesiarum vacantium incultæ non jaceant, sed per decanum loci excolantur, ab eo, qui fructus receperit, sumptibus refundendis; vel pro parte fructuum tradantur aliis excolendæ. Decani, qui circa hoc negligentes fuerint, puniendi. Si autem laïcus, liber homo intestatus decesserit; dominus ejus, & ecclesia, cujus parochianus exstiterat, habeant quod ex testamento, si fieret, eis fuerat tribuendum. Quod autem de bonis superfuerit, in solutionem debitorum defuncti, si quæ fuerint, & stipendia servientium, & alios pios usus, per visum domini defuncti, & ipsum, quem episcopus ad hoc deputaverit, erogetur.

LIII. *De sacerdotibus aliena ordinationis.*

Præcipimus etiam, quod omnes sacerdotes ordinationis alienæ, & qui locum mutaverint, qui in diœcesi nostra, ad parochias custodiendas, vel ad celebranda divina fuerint admittendi; circa initium Septembris, singulis annis, archidiacono vel officiali nostro, per ipsos, quorum interest, præsententur: ut per ipsos præsentati, eorum meritis approbentur, vel, si justum fuerit, reprobentur.

LIV. *De festis celebrandis.*

Quod autem prædecessor noster statuit de festis celebrandis, ne fiant in eis opera servilia, præcipimus ab omnibus uniformiter observari: nisi forte specialiter aliquid fiat pro veneratione sanctorum, in quorum honore ecclesiæ vel altaria consecrantur. Dictis autem solemnitatibus, beatorum Nicolai & Edmundi archiepiscopi duximus adjungenda. Festa autem sanctorum Dominici & Francisci, in ecclesiis, cum novem lectionibus volumus super hoc celebrari. Nolumus tamen per hoc opera laïcorum fidelium impediri.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1240.

LV. *De vigiliis circa corpora defunctorum.*

Quod etiam idem ſtatuit in choreis, & cantilenis, ſæcularibus ludis, & aliis turpibus & fatuis declinandis, in vigiliis, quæ fiunt circa corpora mortuorum, præcipimus inviolabiliter obſervari: nec ad dictas vigilias aliqui veniant, niſi cauſa devotionis, & qui ab hujuſmodi..... voluerint abſtinere.

LVI. *Quod mulieres Chriſtiana nullo modo nutriant pueros Judæorum.*

Prohibemus etiam, ſub interminatione anathematis, ne mulieres Chriſtianæ pueros nutriant Judæorum: nec habeant Judæi famulos Chriſtianos, in eorum hoſpitiis pernoctantes.

LVII. *Quod Chriſtiani non recipiant res Judæorum in eccleſiis cuſtodiendas.*

Prohibemus etiam, ne Chriſtiani recipiant pecuniam Judæorum, quaſi res proprias, ut magis ſalvo cuſtodiantur, in eccleſiis deponendas.

LVIII. *Quod Chriſtianus non committat Judæo pecuniam, cauſa mutuandi ad uſuram.*

Quia vero parum refert an quis per ſe, vel per A alium, in crimen incidat uſurarum; prohibemus, ne quis Chriſtianus Judæo pecuniam committat, ut eam Judæus ſimulate, ſuo nomine proprio, mutuet ad uſuram. In aliis autem, ſtatuta conciliorum circa Judæos volumus & præcipimus firmiter obſervari.

ANNO CHRISTI 1240.

LIX. *De cereo Paſchali.*

Quæ autem circa religioſos ſtatuenda decrevimus, proponimus in eorum Capitulis publicare. Item, poſt feſtum ſanctæ Trinitatis, fiant minores cerei de cereo Paſchali, qui cedant in uſus altarium & pauperum.

Has igitur noſtras Conſtitutiones in ſingulis & B omnibus eccleſiis noſtræ diœceſis ſcribi volumus & ſervari; volumuſque rectores eccleſiarum & ſacerdotes, ad ipſas intelligendas & effectui mancipandas, pro viribus inſudare. Quod ſi forte neglexerint, ſciant ſe graviter puniendos, cum ſuper hoc in ſynodo, vel extra, fuerint requiſiti; cum tantum temporis lapſum fuerit, quo commode, quod prædictum eſt, potuerint impleviſſe.

1242.

a *Level*, in diœceſi Cenomanenſi.

CONCILIUM APUD VALLEM a GUIDONIS,

a Juhello Turonenſi archiepiſcopo & ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCXLII.

Ex duobus Mſſ. codicibus inter ſe collatis, altero Ægidii Menagii V. Cl. altero Collegii Pariſienſis Societatis Jesu.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De ſtatu regularium.*
II. *Contra abbates per penſiones gravantes prioratus.*
III. *Mutationes Priorum frequenter fieri non debent.*
IV. *De quibus caſibus non poſſunt cognoſcere archidiacani, archipreſbyteri, & decani.*
V. *De clericis ſubeuntibus judicium ſæculare.*
VI. *Qualiter fiant divina officia tempore interdicti.*
VII. *Ne religioſi habeant pecuniam pro veſtibus.*
VIII. *De aggravatione cenſura.*
IX. *De purgatione indicenda.*

CAPITULA.

I. *De ſtatu regularium.*

AD decus & honorem ſanctæ matris eccleſiæ, ſalvis priorum conciliorum ſtatutis, de fratrum noſtrorum & epiſcoporum conſilio, in concilio apud Vallem Guidonis habito, provida deliberatione ſtatuentes; decernimus, ut viri religioſi in religioſo & honeſto habitu Domino famulantes, ſuorum Ordinum ſtatuta, ſecundum cujuſlibet Ordinis diſciplinam, diligenter cuſtodiant, ac ipſorum obſervationes regulares.

II. *Contra abbates per penſiones gravantes Prioratus.*

Et quia ex quorumdam fratrum noſtrorum relatione veridica comperimus, quorumdam Prioratuum in ſuis diœceſibus dirupta loca, nec ad refectionem eorum proprias ſuppetere facultates, propter penſiones Prioratibus impoſitas ab antiquo vel de novo, quas ſingulis annis abbatibus ſuis ſolvere compelluntur; ſtatuimus, ut abbates vigilanti cura provideant, qualiter ruinis Prioratuum domus deC formatæ, priori onere depoſito, vel prout melius vel expedientius cum diœceſani conſilio fieri poterit, in melius reformentur. Quod ſi ſufficienter moniti ab epiſcopo, negligentes exſtiterint, animadverſione puniantur.

III. *Mutationes Priorum frequenter fieri non debent.*

Quia vero ex frequenti mutatione Priorum non minima ſequuntur incommoda; abbates ad ipſorum mutationem vel tranſlationem de facili non procedant, niſi neceſſitas vel utilitas hoc inducat. Odio D vero vel cupiditate nullatenus inclinentur: ſingula officia, prout juris eſt, ſingulis committentes.

IV. *De quibus caſibus non poſſunt cognoſcere archidiaconi, archipreſbyteri, & decani.*

Sane quia nonnulli quos eccleſiaſticus ordo ad relevamen & ſubſidium epiſcoporum elegit; & ſanctorum patrum canones decreverunt, ut quod per ſe ipſos non poſſent, facilius cognoſcentes per alios, explicarent; falcem ſuam in meſſem alienam mittentes, ad illicita manus ſuas & prohibita mittere non verentur: ſtatuimus ut archidiaconi & alii, de cauſis matrimonialibus, ſimoniæ, vel aliis quæ degradationem vel amiſſionem beneficii, vel depoſitionem exigant, niſi de ſpeciali mandato ſui Pontificis, nullatenus cognoſcere vel diffinire præſumant; nec officiales habere, excepto civitatis archidiacono, qui alias officiales habere conſuevit. Cui permittimus officiales in civitate ſolummodo, & non extra; antiquum ſtatutum ab uſu eorumdem minime cuſtoditum ſuper hoc renovantes.

V. *De clericis ſubeuntibus judicium ſæculare.*

Verum quia quidam religioſi, necnon & clerici

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1242.

sæculares, privatis commodis inhiantes, in [a] causis occultis inhærentes, juri publico, quantum in ipsis est, derogando, relicto ecclesiastico judicio, ad sæcularia judicia prorumpere non verentur; [b] Milevitanum, & Calchedonense sequentes [c] concilium, hoc fieri de cetero prohibemus: maxime in civilibus & criminalibus causis, prout in prædictis conciliis continetur; transgressores concilii, præter pœnas a canonibus impositas, compelli per censoram ecclesiasticam statuentes.

[a] cf. can. ecclesiastici intrantes.

[b] Milevit. II. c. 2. Calchedonense, can. 9.

[c] al. concilia.

VI. *Qualiter fiant divina officia tempore interdicti.*

Quia vero, peccatis nostris exigentibus, ecclesia Dei, permissione divina, nostris temporibus molestias sustinet & pressuras; statuimus, ut, si propter offensas aliquorum, ecclesiæ cathedrales suppositæ fuerint interdicto per episcopos, vel capitula super hoc potestatem habentia; canonici, seu alii, qui in locis habitant interdictis, in eisdem locis conveniant, ad horas canonicas submissa voce dicendas, clausis januis, exclusis excommunicatis & interdictis; & officiando etiam celebrent, nec in totum a divinis officiis eorum organa suspendantur. Et sic militando Domino corde & ore, prout possunt, deputata militibus stipendia reportabunt.

VII. *Ne religiosi habeant pecuniam pro vestibus.*

Quia vero radix omnium malorum est cupiditas; religiosis personis pecunia pro vestibus non tradatur: sed [a] solum procurator domus vestes emat competentes, ut ipsis occasio habendi proprium subtrahatur.

ANNO CHRISTI 1242.

[a] al. sed soli procuratori domus ut ipsis occasio.

VIII. *De aggravatione censura.*

Si vero laïcus, vel princeps, fuerit, exigente justitia, excommunicationis vinculo innodatus, & per annum animo indurato in excommunicatione perseveret; loca ad quæ ipsum declinare contigerit, quamdiu moram fecerit ibi, supponantur ecclesiastico interdicto.

IX. *De purgatione indicenda.*

Et quia quidam offensas, & damna, & injurias, per viles personas ecclesiis & ecclesiasticis personis inferre procurant: si per hoc directe [b] convinci nequeant, & super hoc suspecti præsumptione probabili habeantur; si indicta sibi purgatione defecerint, tamquam convicti canonice puniantur.

[b] al. convenci.

Actum apud Vallem Guidonis, anno Domini millesimo ducentesimo quadragesimo secundo.

CONCILIUM TARRACONENSE,

ob Waldenses hæreticos celebratum, anno Domini MCCXLII.

1242.

BZovius *de hac synodo habet ista*: Circa hæc tempora contra hæreticos Waldenses in regnum Aragoniæ irrumpentes celebratum fuit concilium apud Tarraconem: in quo præscripta fuit formula illos inquirendi, puniendi, & recipiendi ad catholicam revertentes, salutaresque eis pœnitentias injungendi. Cui ut major auctoritas conciliaretur, Raimundum Pennafortium, sedis Apostolicæ Pœnitentiarium, a Magisterio generali totius Ordinis Prædicatorum, quod abdicaverat, Barcinonem reversum, interesse episcopi voluerunt. Ejus actorum concilii aliqua pars se annalibus inserit, ex qua disciplinæ ecclesiasticæ ratio in hæreticos servata, cognoscatur.

ACTA CONCILII TARRACONENSIS.

CUm nos Petrus, miseratione divina archiepiscopus Tarraconensis, Inquisitionem inceptam per bonæ memoriæ Berengarium Barcinonensem episcopum, contra hæreticam pravitatem, in civitate Barcinonensi, vellemus effectui mandare; inter jurisperitos qui nobiscum aderant, dubitationes hinc inde variæ emerserunt. Quare ut circa factum hæresis & Inquisitionis de cetero fiendæ in provincia Tarraconensi clarius procedatur; collationibus inde factis cum venerabili fratre Raimundo de Pennaforti Pœnitentiario domini Papæ, & aliis prudentibus, in processu sententiarum hæreticorum, fautorum, suspectorum, relapsorum, & pœnitentiis eorum, secundum discretionem nobis a Domino datam, ita duximus procedendum.

In primis quæritur, qui dicantur hæretici, qui suspecti, qui credentes, qui fautores, qui receptatores, qui defensores, & qui relapsi: cum ista genera hominum in canone explicentur. Et videtur quod,

Hæretici sunt, qui in suo errore perdurant, sicut sunt Inzabbatati, qui dicunt in aliquo casu non esse jurandum, & potestatibus ecclesiasticis vel sæcularibus non esse obediendum, & pœnam corporalem non esse infligendam in aliquo.

Credentes vero dictis hæresibus, similiter hæretici sunt dicendi.

Suspectus de hæresi potest dici qui audit prædicationem vel lectionem Inzabbatatorum, vel qui flexit genua orando cum eis, vel qui dedit osculum eis, vel qui credit ipsos Inzabbatatos esse bonos homines, vel similia, quæ possunt probabiliter suspicionem inducere. Et potest dici suspectus similiter esse qui semel oravit, vel alterum fecit de prædictis cum eis. Si vero pluries audivisset prædicationem vel lectionem, vel orasset, vel aliquid aliud de prædictis fecisset cum eis, posset dici vehementer suspectus. Si autem prædicta omnia fecisset, maxime si pluries, posset vehementissime dici suspectus. Ista ideo dicimus, ut discretus judex purgationem possit gravare vel moderari, prout magis visum fuerit expedire.

Celatores credimus eos, qui viderunt inzabbatatos in platea, vel in domo, vel in alio loco; & cognoverunt eos inzabbatatos, & non revelaverunt eos, cum haberent aptitudinem revelandi eos ecclesiæ, vel justitiario, vel aliis qui possent eos capere.

Occultatores dicimus, qui fecerunt pactum de non revelando hæreticos, vel inzabbatatos, vel alias procuraverunt quod non revelarentur.

Receptatores sunt, qui scienter bis vel ultra receperunt hæreticos vel Inzabbatatos in domo sua, vel in alio loco suo. Receptaculum credimus esse domum vel hospitium, ubi hæretici vel Inzabbatati bis vel pluries convenerunt ad prædicationem vel lectionem; vel etiam ubi hæretici vel inzabbatati pluries hospitantur.

Defensores dicimus, qui scienter defendunt hæreticos vel Inzabbatatos, verbo vel facto, vel quocumque ingenio, in terris suis, vel alibi, quo minus ecclesia possit exercere suum officium ad exstirpandam hæreticam pravitatem.

Fautores credimus omnes supradictos posse dici secundum magis & minus; & etiam qui alias quocumque modo eis dederit consilium, auxilium, vel

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1242.

favorem. Et omnes fautores credimus posse dici suspectos, ita quod debent se purgare, & abjurare hæresim, & omnem fautoriam; & debent sanctæ matri ecclesiæ reconciliari.

Relapsos dicimus illos, qui post abjuratam hæresim vel renunciatam, reverruntur in pristinam credentiam hæresis. Eodem modo dicimus relapsos in fautoriam illos, qui post abjuratam hæresim vel fautoriam, benefaciunt hæreticis, vel celant eos. Et omnes prædictos dicimus excommunicatos majori anathemate: exceptis suspectis sine fautoria, si forte inveniantur.

Dubitatio etiam oritur apud quosdam, utrum relapsi in credentiam, & hæretici dogmatizantes, si postquam fuerint deprehensi, voluerint pœnitere, relinqui debeant judicio sæculari. Et videtur nobis quod non: sed in quocumque casu tales ad intrusionem sunt condemnandi.

Item si multitudo hæreticorum seu credentium fuerit multa, & parati sunt hæresim abjurare: discretus judex, secundum magis & minus, juxta provisionem Apostolicæ sedis, pœnas canonicas poterit infligere talibus, & sic pœnam intrusionis vitare; vel etiam, si multitudo non est tanta circa credentes, discretus judex, consideratis circumstantiis, poterit moderari, prout viderit expedire: proviso tamen quod perfecti hæretici, vel dogmatizantes eorum errores, vel credentes relapsi in credentiam, post abjuratam hæresim vel renunciatam, in perpetuo carcere intrudantur, hæresi penitus abjurata, & absolutione habita excommunicationis; ut ibi salvent animas suas, & alios de cetero non corrumpant.

Item quæritur, utrum ille qui dedit osculum Inzabbarato vel hæretico, quem credebat vel sciebat esse Inzabbaratum; vel oravit cum eo, & celavit eum; vel audivit prædicationem vel lectionem ab eo, & credidit talem esse bonum hominem; sit judicandus credens ejus erroribus. Et dicimus quod non; sed talis condemnetur tamquam fautor vel occultator & benefactor, & vehementer suspectus, quod credit ejus erroribus: nisi adeo esset litteratus vel discretus, quod non posset ignorantiam prætendere. Quod arbitrio discreti judicis duximus relinquendum.

Item quæritur, quis ante Inquisitionem inceptam fuit confessus sacerdoti suo de hæresi vel fautoria, & vocatur modo ab Inquisitoribus. In casu isto credatur confessori suo: & si inventus fuerit bene confessus per confessionem sacerdotis, licet sacerdos male fecerit, quia ipsum non remisit ad episcopum; ille tamen confitens, per talem confessionem evitet pœnam temporalem, nisi inveniatur in falsa pœnitentia, vel relapsus post pœnitentiam, vel publice diffamatus. Si autem allegat manifestam pœnitentiam, vel reconciliationem; probet per duos testes. Si quos vero constat ante inchoatam Inquisitionem de his fuisse confessos, debent publice abjurare hæresim, & aliam solemnitatem facere; nisi ita sit secretum factum, quod non habeat contra se famam vel testes: & tamen in utroque casu sunt ab omni pœna temporali immunes. Si vero aliqui vocati ab Inquisitoribus dejerant tempore suæ depositionis, & postea ad instantiam Inquisitorum, vel metu probationum, discooperiunt veritatem: sed dicunt quod hæc tacuerunt propter verecundiam vel timorem; tales credimus perjuros, quia qui scienter falsum dicunt, vel verum tacent, perjuri sunt: & ideo pœnitentia canonica est eis gravior imponenda.

Forma pœnitentiarum.

ANNO CHRISTI 1242.

Hæretici perseverantes in errore, relinquantur curiæ sæcularis judicio. Perfecti vero hæretici, si converti voluerint, & dogmatizantes, absolutione præhabita, & abjuratione facta, perpetuo carceri intrudantur.

Credentes autem hæreticorum erroribus, solemnem faciant pœnitentiam; hoc scilicet modo, quod in Festo omnium Sanctorum proxime venturo, & in prima Dominica Adventus, in die Natalis Domini, Circumcisionis, Epiphaniæ, sanctæ Mariæ Februarii, sanctæ Eulaliæ, sanctæ Mariæ Martii, & per omnes dies Dominicos Quadragesimæ, sint in processionibus ad sedem, seu ecclesiam cathedralem, & ibi discalciati in braccis & camisia: præterquam in die sanctæ Mariæ Februarii, & in ramis Palmarum, ut reconcilientur in ecclesia parochiali, in processionibus publice disciplinari per episcopum vel sacerdotem ecclesiæ. Item in quarta feria in capite jejunii veniant simul ad sedem, & sint eodem modo, & secundum formam juris, discalciati in braccis & camisia, & expellantur ab ecclesia, & sint extra ecclesiam per totam Quadragesimam: sic tamen ad fores ecclesiæ, quod ibi audiant officium. Et in die Cœnæ Domini sint discalciati in braccis & camisia ante fores ecclesiæ, & tunc secundum canonica instituta publice reconcilientur ecclesiæ. Et hanc pœnitentiam de quarta feria, & de stando extra ecclesiam per totam Quadragesimam, & de die Cœnæ, faciant quamdiu vixerint quolibet anno. Sed in diebus Dominicis Quadragesimæ, facta reconciliatione, exeant ecclesiam, & stent ad fores usque in diem Cœnæ, & portent duas cruces perpetuo ante pectus, quæ non sint ejusdem coloris cum vestibus; & portent ita, ut videri possint solemniter pœnitentes: ita tamen, quod non abstineant ab ingressu ecclesiæ in Quadragesima ultra decem annos.

Pœnitentia illorum qui sunt relapsi in fautoriam, similiter erit solemnis, ut de credentibus proxime dictum est, in diebus omnibus supradictis: hoc excepto, quod cruces portare, & pœnitentiam de quarta feria Cinerum, & sancto die Jovis, faciant simili modo per decennium.

Pœnitentia illorum qui non sunt relapsi in fautoriam, sed sunt fautores, & vehementissime suspecti; erit eodem modo solemnis in Festo omnium Sanctorum, Natalis Domini, Epiphaniæ, sanctæ Mariæ Februarii, per omnes dies Dominicos Quadragesimæ. Et aliam pœnitentiam de feria quarta Quadragesimæ, & de stando extra ecclesiam per totam Quadragesimam, & de reconciliatione in die Cœnæ, ut supra dictum est, faciant per septennium.

Pœnitentia illorum, qui sunt fautores & vehementer suspecti, erit solemnis eodem modo in Festo omnium Sanctorum, Natalis Domini, sanctæ Mariæ Februarii, & in ramis Palmarum; & aliam pœnitentiam de quarta feria Quadragesimæ, & de stando extra ecclesiam per totam Quadragesimam, & de reconciliatione in die Cœnæ, ut supra dictum est, faciant per quinquennium.

Pœnitentia illorum qui sunt fautores & suspecti, erit solemnis eodem modo, in Festo omnium Sanctorum, sanctæ Mariæ Februarii, & in ramis Palmarum; & aliam pœnitentiam de feria quarta Quadragesimæ, & de stando extra ecclesiam per totam Quadragesimam, & de reconciliatione in die Cœnæ, faciant per triennium. Intelligitur tamen quod mulieres vestitæ veniant, & disciplinentur.

Hanc autem pœnitentiam faciant omnes prædicti,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1242.

ti, in festivitatibus & diebus præordinatis, in civitate ista vel loco, & non alibi, usque ad festum Paschæ: illi scilicet qui sunt cives. Forenses autem faciant illam in parochiis suis, & non alibi: præterquam in feria quarta in capite Quadragesimæ, & in die Cœnæ Domini, in quibus veniant omnes ad sedem, vel ad locum ecclesiæ suæ. In sequentibus vero temporibus Quadragesimalibus, decennalem pœnitentiam, septennalem, quinquennalem, & triennalem, quam debent facere in quarta feria in introïtu Quadragesimæ, & in die Cœnæ Domini, secundum diversitatem culparum, ut jam diffinitum est, faciant omnes, tam cives, quam forenses, in sede civitatis suæ, & non alibi: nisi ex justa & rationabili causa, & de speciali licentia episcopi, vel vicarii sui: & tunc in locis, ad quæ de licentia episcopi iverint, faciant coram episcopo illius loci, vel locum ejus tenente, eamdem pœnitentiam, portantes litteras episcopi vel vicarii sui, continentes pœnitentiam quam facere debent. Et reportet etiam ille, qui pœnitentiam fecerit, litteras episcopi illius loci ad N. talis diœcesis, de peracta pœnitentia testimonium continentes. Quod si forte casu fortuito, sine fraude tamen & dolo, in illis duodus diebus non possent ad cathedralem ecclesiam pervenire: cum redierint, in duabus aliis solemnitatibus assignatis eis, juxta arbitrium episcopi, publice disciplinentur apud sedem N. secundum formam illorum duorum dierum.

Forma sententiæ contra hæreticum absolutum.

Si hæreticus pœniteat, & secreto absolvatur, ecclesiæ jure solemnitatibus servatis, cum jam non sit hæreticus, formabitur sic sententia:

» Pateat omnibus quod per ea quæ in Inquisitione
» inventa, prodita & acta sunt, liquido nobis con-
» stat quod talis fuit deprehensus in hæresi, & post-
» modum reversus ad ecclesiæ unitatem; agentes mi-
» sericorditer cum eodem, ipsum ad perpetuum car-
» cerem condemnamus, secundum canonica instituta.

Alia forma.

Si autem nondum sit absolutus, sic formabitur:

» Pateat omnibus, *&c.* quod talis est deprehensus
» in hæresi, & vult reverti ad ecclesiæ unitatem; agen-
» tes misericorditer cum eodem, *&c.*

Forma sententiæ contra hæreticum pertinacem.

Si vero non vult pœnitere, sed in errore perdurat, præsente judice sæculari, sententia sic formetur:

ANNO CHRISTI 1242.

Pateat omnibus, quod per ea quæ in Inquisitione inventa, probata & acta sunt, liquido nobis constat quod talis est deprehensus in hæresi per ecclesiam condemnata, & ipsum tamquam hæreticum condemnamus.

Sententia contra fautores.

Contra fautores sententia sic formetur:

Pateat omnibus, quod per ea quæ inventa, [ro-
bata, & acta sunt in Inquisitione, liquido nobis con-
stat, quod talis est deprehensus in fautoria; & de-
nunciamus ipsum excommunicatum, & suspectum
B de hæresi: & si per annum contempserit satisfacre,
subjaceat pœnis concilii generalis; & si defecerit in
purgatione, & in excommunicatione per annum ste-
terit, ut hæreticus condemnetur.

De forma purgationis.

Suspectus de hæresi purgabit se publice in hunc modum:

Ego N. juro per Deum omnipotentem, & per
hæc sancta Dei evangelia, quæ in manibus meis te-
neo, coram vobis domino N. archiepiscopo vel
episcopo, & coram aliis vobis assistentibus, quod
non sum vel fui Inzabbatatus, Waldensis, vel Pau-
per de Lugduno, nec hæreticus in aliqua secta hæ-
C resis per ecclesiam damnata: nec credo, nec credi-
di eorum erroribus, nec credam aliquo tempore vi-
tæ meæ: immo profiteor & protestor me credere, &
semper in posterum creditrum fidem Catholicam,
quam sancta Romana ecclesia & Apostolica publi-
ce tenet, docet & prædicat, & vos, domine archie-
piscope vel episcope, & ceteri prælati ecclesiæ univer-
salis tenent, prædicant publice, atque docent.

Qualiter compurgatores jurare debent.

Compurgatores jurabunt per hunc modum:

Ego N. juro per Deum, & per hæc sancta qua-
tuor Dei evangelia, quæ manibus meis teneo, me
firmiter credere, quod talis non fuit Inzabbatatus,
Waldensis, nec Pauper de Lugduno, nec hæreti-
cus, nen credens eorum erroribus: & credo firmi-
D ter eum in hoc verum jurasse.

Caveat tamen judex, quod ex quo certum numerum compurgatorum duxerit alicui injungendum, non est honestum quod postea mutet, nec sic Lateranense concilium illudatur.

INNOCENTII PAPÆ IV.

ad potestates, rectores, consilia, & communitates per Lombardiam.

CONSTITUTIONES contra hæreticos a magistratibus sæcularibus observandæ.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, dilectis filiis potestatibus, sive rectoribus, consiliis, & communitatibus civitatum, aliorumque locorum per Lombardiam, Romaniolam, & Marchiam Trevisinam constitutis, salutem & apostolicam benedictionem.

AD exstirpanda de medio populi Christiani hæreticæ pravitatis zizania, quæ abundantius solito succreverunt, superseminante illa licentius his diebus hominis inimico, tanto studiosius juxta commissam nobis solicitudinem insudare proponimus,
E quanto pernicioſius negligeremus eadem in necem catholici seminis pervagari. Volentes autem ut adversus hujusmodi nequitiæ operarios consurgant, stentque nobiscum ecclesiæ filii, ac orthodoxæ fidei zelatores: constitutiones quasdam ad exstirpationem hæreticæ pestis edidimus, a vobis ut fidelibus ejusdem fidei defensoribus exacta diligentia observandas, quæ seriatim inferius continentur. Quocirca universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus singuli constitutiones easdem conscribi in vestris capitularibus facientes, nullis inde temporibus abolendas, secundum eas contra omnem hære-

Digitized by Google

ſim ſe adverſus ſanctam hanc eccleſiam extollentem ſine omiſſione aliqua procedatis: alioquin dilectis filiis Priori provinciali, & fratribus inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Treviſina, & Romaniola, damus noſtris litteris in mandatis, ut ſingulos veſtrum ad id, per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terram, appellatione remota compellant.

Conſtitutiones autem ſunt hæ:

I.

Statuimus, ut poteſtas, ſeu rector, qui civitati præeſt, vel loco alii ad præſens, aut pro tempore præfuerit in futurum, in Lombardia, Romaniola, vel Marchia Treviſina, juret præciſe & ſine tenore aliquo attendere inviolabiliter, & ſervare, & facere ab omnibus obſervari, toto tempore ſui regiminis, tam in civitate vel loco ſui regiminis, quam in terris ſuæ ditioni ſubjectis, omnes & ſingulas tam infra ſcriptas, quam alias conſtitutiones & leges, tam canonicas quam civiles, editas contra hæreticam pravitatem: & ſuper his præciſe obſervandis recipiant a quibuſlibet ſibi in poteſtaria vel regimine ſuccedentibus juramenta: quæ qui præſtare noluerint, pro poteſtatibus vel rectoribus nullatenus habeantur; & quæ ut poteſtates vel rectores fecerint, nullam habeant penitus firmitatem, nec ullus teneatur aut debeat ſequi eos, etiamſi de ſequela præſtanda eis exhibuerit juramentum. Quod ſi poteſtas vel rector aliquis hæc omnia & ſingula ſervare noluerit, vel neglexerit, præter notam perjurii, & perpetuæ jacturam infamiæ, ducentarum marcarum pœnam incurrat, quæ irremiſſibiliter exigantur ab eo, & in utilitatem communis integra convertantur: & nihilo minus ut perjurus & infamis, & tamquam hæreticorum fautor, de fide ſuſpectus, officio & honore ſui regiminis ſpolietur: nec ulterius poteſtas ſeu rector in aliquo habeatur, aut de cetero ad aliquam dignitatem vel officium publicum nullatenus aſſumatur.

II.

Idem quoque Poteſtas, ſeu rector, cujuſlibet civitatis vel loci in principio ſui regiminis, in publica concione more ſolito congregata banno civitatis vel loci ſupponat tamquam pro maleficio omnes hæreticos utriuſque ſexus, quocumque nomine cenſeantur; & teneatur bannum hujuſmodi a ſuis prædeceſſoribus poſitum confirmare. Præcipue autem quod nullus hæreticus vel hæretica de cetero habitet, vel moretur, vel ſubſiſtat in civitate, ſeu aliquo loco juriſdictionis aut diſtrictus ejuſdem: & quicumque ipſum vel ipſam invenerit, libere capiat, & capere poſſit impune, & omnes res ipſius vel ipſorum eis licenter auferre, quæ ſint auferentium pleno jure; niſi auferentes hujuſmodi ſint in officio conſtituti.

III.

Idem quoque Poteſtas, ſeu rector, infra tertium diem poſt introitum regiminis ſui, duodecim viros probos & catholicos, & duos notarios, & duos ſervitores, vel quotquot fuerint neceſſarii, inſtituere teneatur: quos diœceſanus, ſi præſens exſtiterit, & intereſſe voluerit, & duo fratres Prædicatores, & duo Minores, ad hoc a ſuis Prioribus, ſi conventus ibi fuerint eorumdem ordinum, deputati, duxerint eligendos.

IV.

Inſtituti autem hujuſmodi & electi poſſint & debeant hæreticos & hæreticas capere, & eorum bona illis auferre, & facere auferri per alios; & procurare hæc tam in civitate quam in tota ejus juriſdictio, ne atque diſtrictu plenarie adimpleri, & eos ducere, & duci facere in poteſtatem diœceſani, vel vicariorum ejuſdem.

V.

Teneatur autem Poteſtas ſeu rector quilibet, in expenſis communis cui præeſt, facere duci eoſdem hæreticos ita captos, quocumque diœceſanus, vel ejus vicarii, ſeu inquiſitores vel inquiſitor, in juriſdictione vel diſtrictu diœceſani epiſcopi, ſeu civitatis vel loci, voluerit illos duci.

VI.

Officialibus vero prædictis plena fides in his omnibus habeatur, quæ ad eorum officium pertinere noſcuntur, ſine aliquo ſpecialiter præſtito juramento, probatione in aliqua contrarium non admiſſa, ubi duo vel tres vel plures præſentes fuerint ex eiſdem.

VII.

Porro cum officiales hujuſmodi eliguntur, jurent hæc omnia exſequi fideliter & pro poſſe, ac ſuper his ſemper meram dicere veritatem: quibus ab omnibus in his quæ ad officium eorum pertinent plenius pareatur.

VIII.

Et tam dicti duodecim, quam ſervitores & notarii prætaxati, ſimul vel diviſim plenariam præcipiendi ſub pœna & banno, quæ ad officium ſuum pertinent, habeant poteſtatem.

IX.

Poteſtas autem, vel rector, teneatur habere firma & rata omnia præcepta, quæ occaſione officii ſui fecerit, & pœnas exigere non ſervantium.

X.

Quod ſi dictis officialibus aliquo tempore aliquod damnum contigerit in perſonis vel rebus, pro ſuis officiis exſequendis, a communi civitatis vel loci, per reſtitutionem plenariam ſerventur indemnes.

XI.

Nec ipſi officiales vel eorum heredes poſſint aliquo tempore conveniri de his quæ fecerint, vel pertinent ad eorum officium, niſi ſecundum quod eidem diœceſano & fratribus videbitur expedire.

XII.

Ipſorum autem officium duret tantummodo per ſex menſes: quibus completis, poteſtas teneatur totidem ſubrogare officiales ſecundum formam præſcriptam; qui prædictum officium ſecundum formam eamdem in aliis ſex menſibus ſequentibus exſequantur.

XIII.

Sane ipſis officialibus dentur de camera communis civitatis vel loci, quando exeunt civitatem vel locum pro hoc officio exſequendo, unicuique pro qualibet de decem & octo imperiales in pecunia numerata, quas Poteſtas vel rector teneatur eis dare, vel dari facere, infra diem tertium, poſtquam ad eamdem redierint civitatem vel locum.

XIV.

Et inſuper habeant tertiam partem bonorum hæreticorum quæ occupaverunt, & mulctarum ad quas fuerunt condemnati, ſecundum quod inferius continetur, & hoc ſalario ſint contenti.

XV.

Sed ad nullum aliud, quod iſtud officium impediat vel impedire poſſit ullo modo, officium, vel etiam exercitium, compellantur.

XVI.

Nullum etiam ſtatutum conditum vel condendum, eorum officium ullo modo valeat impedire.

Digitized by Google

XVII.

Et ſi quis horum officialium propter ineptitudinem, vel inertiam, vel occupationem aliquam, vel exceſſum, diœceſano & fratribus ſupradictis viſus fuerit amovendus: ipſum ad mandatum vel dictum eorum teneatur amovere Poteſtas aut rector, & alium ſecundum formam præſcriptam ſubſtituere loco ejus.

XVIII.

Quod ſi quis eorum, contra fidelem & ſinceritatem officii ſui, in favorem hæreſis deprehenſus fuerit exceſſiſſe: præter notam infamiæ perpetuæ, quam tamquam fautor hæreticorum incurrat, per poteſtatem vel rectorem ad diœceſani loci & dictorum fratrum arbitrium puniatur.

XIX.

Poteſtas præterea militem ſuum, vel alium aſſeſſorem, ſi diœceſanus vel ejus vicarius, aut inquiſitores a ſede apoſtolica deputati, ſeu dicti officiales petiverint, cum ipſis officialibus mittere teneatur, & cum ipſis eorum officium fideliter exercere. Quilibet etiam ſi præſens in terra, vel requiſitus fuerit, teneatur tam in civitate quam in juriſdictione vel in diſtrictu quolibet, dare ipſis officialibus vel eorum ſociis conſilium & juvamen, quando voluerint hæreticum, vel hæreticam capere, vel ſpoliare aut inquirere: ſeu domum vel locum, aut aditum aliquem introire pro hæreticis capiendis, ſub vigintiquinque librarum imperialium pœna vel banno. Univerſitas autem burgi, ſub pœna & banno librarum centum, villa vero librarum quinquaginta imperialium, pro qualibet vice ſolvenda in pecunia numerata.

XX.

Quicumque autem hæreticum vel hæreticam captum vel captam auferre de manibus capientium vel capientis auſus fuerit, vel defendere ne capiatur, ſeu prohibere aliquem intrare domum aliquam vel turrim ſeu locum aliquem ne capiatur & inquiratur ibidem, juxta legem Paduæ promulgatam per Fredericum tunc Imperatorem, publicatis bonis omnibus, in perpetuum relegetur; & domus illa, a qua prohibiti fuerint, ſine ſpe reædificandi funditus deſtruatur: & bona quæ ibi reperta fuerint, fiant capientium, ac ſi hæretici fuiſſent ibidem inventi: & tunc propter hanc prohibitionem vel impeditionem ſpecialem, burgus componat communi librarum ducentarum, & villa librarum centum, & vicinia tam burgi quam civitatis librarum quinquaginta imperialium: niſi infra tertium dies ipſos defenſores vel defenſorem hæreticorum Poteſtati captos duxerint perſonaliter præſentandos.

XXI.

Teneatur inſuper Poteſtas, ſeu rector quilibet, omnes hæreticos vel hæreticas, qui capti amodo fuerint, per viros catholicos ad hoc electos a diœceſano, ſi fuerit præſens, & fratribus ſupradictis, in aliquo ſpeciali carcere tuto & ſecuro, in quo ipſi ſoli detineantur, ſeorſum a latronibus & bannitis, donec de ipſis fuerit definitum, ſub expenſis communis civitatis vel loci ſui, facere cuſtodiri.

XXII.

Si quandoque aliqui vel aliquæ non hæretici pro captis hæreticis, ipſis non contradicentibus, fuerint aſſignati, vel ſe forſitan aſſignaverint: prædicti ſuppoſiti, perpetuo carceri mancipentur, & hæretici nihilo minus reddi & aſſignari cogantur: & qui hunc dolum fecerint, juxta legem prædictam, bonis omnibus publicatis, in perpetuum relegentur.

XXIII.

Teneatur inſuper Poteſtas, vel rector quilibet, A cum bono & ſecuro comitatu omnes hæreticos & hæreticas, quocumque nomine cenſeantur, infra quindecim dies poſtquam fuerint capti, diœceſano vel ejus ſpeciali vicario, ſeu hæreticorum inquiſitoribus præſentare, pro examinatione de ipſis & eorum hæreſi facienda.

XXIV.

Damnatos vero de hæreſi per diœceſanum, vel ejus vicarium, ſeu per inquiſitores prædictos, Poteſtas, vel rector, vel ejus nuncius ſpecialis, eos ſibi relictos recipiat ſtatim, vel infra quinque dies ad minus, circa eos conſtituciones contra tales editas ſervaturus.

XXV.

B Teneatur præterea Poteſtas, ſeu rector, omnes hæreticos quos captas habuerit cogere, citra membri diminutionem & mortis periculum, tamquam vere latrones & homicidas animarum, & fures ſacramentorum Dei & fidei Chriſtianæ, errores ſuos expreſſe fateri; & accuſare alios hæreticos quos ſciunt, & bona eorum, & credentes, & receptatores, & defenſores eorum: ſicut coguntur fures & latrones bonorum temporalium accuſare ſuos complices, & fateri maleficia, quæ fecerunt.

XXVI.

Domus autem, in qua repertus fuerit aliquis hæreticus vel hæretica, ſine ulla ſpe reædificandi funditus deſtruatur: niſi dominus domus eos ibidem procuraverit reperire. Et ſi dominus illius domus C alias domos habuerit contiguas illi domui, omnes illæ domus ſimiliter deſtruantur, & bona quæ fuerint inventa in domo illa, & in domibus illis adhærentibus, publicentur, & fiant auferentium, niſi auferentes fuerint in officio conſtituti. Et inſuper dominus domus illius, præter notam infamiæ perpetuæ, quam incurrat, componat communi civitatis vel loci quinquaginta libras imperiales in pecunia numerata: quam ſi non ſolverit, in perpetuo carcere detrudatur. Burgus autem ille, in quo hæretici capti fuerint vel inventi, componat communi civitatis libras centum, & villa libras quinquaginta, & vicinia tam burgi quam civitatis libras quinquaginta imperiales in pecunia numerata.

XXVII.

Quicumque vero deprehenſus fuerit dare alicui hæretico vel hæreticæ conſilium, vel auxilium, ſeu favorem, præter aliam pœnam ſuperius & inferius prætaxatam, extunc ipſo jure in perpetuum ſit factus infamis; nec ad publica officia ſeu conſilia, vel ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur: ſit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti liberam habeat factionem, nec ad hereditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ei ſuper quocumque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quod ſi forte judex exſtiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum, nullius penitus ſint momenti. Credentes quoque erroribus hæreticorum, tamquam hæretici puniantur.

XXVIII.

Teneatur inſuper Poteſtas, ſeu rector, nomina virorum omnium, qui de hæreſi fuerint infamati vel banniti, in quatuor libellis unius tenoris facere annotari: quorum unum, commune civitatis vel loci habeat, & alium diœceſanus, & tertium fratres Prædicatores, & quartum fratres Minores: & ipſorum nomina ter in anno & in concione publica ſolemniter faciat recitari.

Digitized by Google

XXIX.

Teneatur quoque potestas, seu rector, filios & nepotes hæreticorum, & receptatorum, defensorum, & fautorum, diligenter investigare, eosque ad aliquod officium publicum seu consilium nullatenus admittere in futurum.

XXX.

Teneatur præterea Potestas, seu rector, unum de assessoribus suis, quem elegerit diœcesanus, si fuerit præsens, & inquisitores prædicti ab apostolica sede dati, mittere cum eis quandocumque voluerit, in jurisdictione civitatis atque districtu: qui assessor, secundum quod prædictis inquisitoribus visum fuerit, ibi tres aut plures boni testimonii viros, vel totam viciniam, si eis videbitur, jurare compellat; quod si quos ibidem hæreticos sciverint, vel bona eorum, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, seu a communi conversatione fidelium vita & moribus dissidentes, vel credentes, aut defensores, seu receptatores, vel fautores hæreticorum, eos dictis inquisitoribus studeant indicare. Ipse autem Potestas contra accusatos procedat secundum leges quondam Friderici tunc Imperatoris Paduæ promulgatas.

XXXI.

Teneatur insuper Potestas, seu rector, ne destructione domorum, & condemnationibus faciendis, & in rebus inventis vel occupatis consignatis & dividendis, de quibus superius dicitur, infra decem dies, postquam accusatio facta fuerit, hæc omnia exsequi cum effectu; & condemnationes omnes in pecunia numerata infra tres menses exigere, & dividere illas sicut inferius continetur: & eos qui solvere non potuerint banno maleficii supponere, & donec solvant in carcere detinere. Alioquin pro his omnibus & singulis syndicetur, sicut inferius continetur: & insuper teneatur unum de assessoribus suis, quemcumque diœcesanus, vel ejus vicarius, & dicti inquisitores hæreticorum voluerint ad hæc peragenda fideliter assignare, & mutare pro tempore, si eis visum fuerit opportunum.

XXXII.

Omnes autem condemnationes vel pœnæ, quæ occasione hæresis factæ fuerint, neque per concionem, neque per consilium, neque ad vocem populi, ullo modo aut ingenio, aliquo tempore valeant relaxari.

XXXIII.

Teneatur autem Potestas, seu rector, omnia bona hæreticorum, quæ per dictos officiales fuerint occupata seu inventa, & condemnationes pro his exactas dividere tali modo: una pars deveniat in commune civitatis vel loci; secunda in favorem & expeditionem officii detur officialibus, qui tunc negotia ipsa peregerint; tertia ponatur in aliquo tuto loco, secundum quod dictis diœcesano & inquisitoribus videbitur, reservanda & expendenda per consilium eorumdem in favorem fidei, & ad hæreticos exstirpandos: non obstante hujusmodi divisioni statuto aliquo condito vel condendo.

XXXIV.

Si quis autem de cetero aliquod istorum statutorum aut constitutionum attentaverit delere, diminuere, vel mutare, sine auctoritate sedis apostolicæ speciali: Potestas seu rector, qui pro tempore fuerit in illa civitate vel loco, teneatur eum, tamquam defensorem hæreticorum publicum & fautorem, secundum formam præscriptam perpetuo publice infamare, atque punire in libris quinquaginta imperialium, in pecunia numerata: quam si exigere non potuerit, cum maleficii banno supponat, de quo A eximi non valeat, nisi solverit duplam dictæ pecuniæ quantitatem.

XXXV.

Teneatur sane Potestas, seu rector, infra decem dies sui regiminis syndicare præcedentem proxime Potestatem vel rectorem, & ejus etiam assessores, per tres viros catholicos & fideles, electos ad hoc per diœcesanum, si fuerit præsens, & per fratres Prædicatores & Minores, de omnibus his quæ in statutis istis seu constitutionibus & legibus contra hæreticos & eorum complices editis continentur; & punire ipsos, si excesserint, in omnibus & singulis quæ omiserint, & cogere restituere de propria facultate: non obstante si per aliquam licentiam consilii vel alterius cujuslibet a syndicatione fuerint absoluti. B

XXXVI.

Jurabunt autem prædicti tres viri bona fide syndicare præfatos de omnibus supradictis.

XXXVII.

Ceterum teneatur Potestas, seu rector, cujuslibet civitatis vel loci, delere seu abradere penitus de statutis vel capitularibus communis quodcumque statutum conditum vel condendum, quod inveniarut contradicere istis constitutionibus, seu statutis & legibus quomodolibet obviare: & in principio & medio sui regiminis hæc statuta, seu constitutiones & leges, in publica concione solemniter facere recitari, & etiam in aliis locis extra civitatem suam vel locum, sicut diœcesano, seu inquisitoribus & fratribus supradictis, visum fuerit expedire. C

XXXVIII.

Porro hæc omnia statuta, seu constitutiones, & leges, & si quæ aliæ contra hæreticos & eorum complices tempore aliquo auctoritate sedis apostolicæ conderentur, in quatuor voluminibus unius tenoris debeant contineri: quorum unum sit in statutario communis cujuslibet civitatis: secundum apud diœcesanum, tertium apud fratres Prædicatores, quartum apud fratres Minores, cum omni sinceritate serventur, ne possint per falsarios in aliquo violari.

Datum Perusii, Idibus Maii, pontificatus nostri anno nono.

II. SENTENTIA EXCOMMUNICATIONIS in Ezelinum.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam memoriam rei gestæ.

TRuculentam unius hominis rabiem, inhumanam sævamque barbariem Ezelini videlicet de Romano, quem diræ malignitatis enormitas fecit insignem, & mundo non incognita factorum atrocium multitudo spectabilem, humana societas ad eligendum improba a male potentium tyrannide instituta, indigne forsitan pertulisse videtur: sed indignius procul dubio noscitur sustulisse. Hic siquidem sub humani vultus effigie bellualem animum retinens, Christiani sanguinis sitibundus, & viribus rigidus alienis, implacabile adversus communia humanitatis fœdera bellum gerit. Non enim solum ferali hominum excidio debacchatur in corpora; verumetiam super communem modum, mensuram, & numerum, exhausti cruoris profluvio non contentus, per catholicos fidei corruptores spiritualis vitæ operatur exitium in interitum animarum. Nimirum si in suis atrocitatibus propria contra infensos sibi exsequeretur odia, jam deferbuisset in eo incalescens animi feritas, peractæ ultionis refrigerio mitigata in his quos habere videbatur exosos. Sed ejus effera crudelitas sic in omnes excandescit, ut nec fortunæ D E

Digitized by Google

nec vitæ pepercerit etiam amicorum, nec ſexum miſeratus fuerit in quibuſlibet vel ætatem, nec alicujus religionis vel ordinis veneratus honorem: necans parvulos innocentes, adultos nequiter perimens, diverſis excogitatis in eis generibus tormentorum, & quod pudoroſum eſt cogitare vel loqui, horrido impiæ ſectionis cultro, tam feminas, ut dicitur, eunuchizare quam mares, ſpem futuræ prolis occidens in ſuperſtitibus occiſorum: ut ex intentione quodammodo fiat eorum etiam, quos adhuc de lumbis natura non protulit, homicida. Quis ergo dubitet eum in hominibus non tantum perſonas perſequi, ſed etiam naturam? Quis ambigat illum quaſi non hominem humani generis fore publicum inimicum? Hunc ex genere, cum publice damnati hæretici filius fuerit, hæreticorumque cognatus; hunc etiam ex moribus, cum eum perfidum eſſe contraria religioni Chriſtianæque fidei opera manifeſtent: nos cum publicæ opinionis concurrente aſſenſu, unam de ſubdolis vulpeculis præſumpſimus eſſe, quæ vineam Domini ſabaoth demoliri non ceſſant, teſtamentum æterni evangelii corrumpentes. Ad hunc autem nequiſſimæ intentionis effectum eo ingenii ſui calle proceſſit, quia in quos potuit, vaſa ſceleratiſſimæ infectionis arripiens, per corporalis necis formidinem, quæ plerumque cadit in fortes, reſiduos regionis ſuæ viros redegit in parvulos: ut eis animorum confidentia, libertatis privilegio, & veritatis oraculo deſtitutis, facile per magiſtros errorum ſub prædicti Ezelini præſidio ad ſubvertendas fidelium mentes in Marchiæ Terviſinæ partibus emergentes, in publicum perverſa infectionis hæreticæ dogmata ſuggerantur. Exſecrans præterea commune omnibus gentibus & magnum in Chriſto & eccleſia matrimonii ſacramentum, quod non humanæ voluntatis inventio ſtatuit, ſed divinæ inſtitutionis commendat auctoritas; quod temporaliter orientis ex homine Salvatoris nativitas honoravit, quodque cunctis fere amantibus ſuggerit in eis inſitus ordo naturæ; damnabili & de typho abominationis hæreticæ procedente præſumptionis audacia, ſeparat contra legis evangelicæ interdictum legitimæ conjunctionis fœdere copulatos: adeo inter complices ſuos fœda connubia & adulterina conjugia conjungendo, ex quibus ſpuria vitulamina prodeunt, radices altas poſteritatis proſpere non datura. Nos itaque, quos licet immeritos ſummus fidelium paſtor ad arcendos a redempto Chriſti ſanguine grege ferales impetus ſalutem Chriſtiani populi lædentes & vitam; nec non ad hujuſmodi inveſtigandas aſſiduis vigiliis capiendaſque vulpeculas eccleſiæ ſuæ voluit præſidere; valido clamore Chriſtiani ſanguinis, quo eidem Ezelinus terram operuit, nec minus evangelicæ fidei, quam molitur evertere, periculo excitati; per religioſos viros diſcernere curavimus, & videre, an idem Ezelinus illud circa fidem catholicam naufragium pateretur, quod de ipſo deteſtanda nuntiabant opera, & vulgata infamia prædicabat. Cum autem ipſi religioſi ſuper his cum diligentia inquirentes, eumdemque de fide Chriſti non recte ſentire, & haberi debere ſuſpectum veris indiciis comperiſſent: tandem ipſe ad ſedem apoſtolicam nuncios deſtinavit, quibus bonæ memoriæ Sabinenſem epiſcopum conceſſimus auditorem, coram quo ad jurandum in ipſius Ezelini anima ſe obtulere paratos, quod idem de Deo & catholica fide credebat, ſecundum quod Romana tenet eccleſia & docet eſſe credendum. Sed quoniam a dicto epiſcopo vel a nobis hujuſmodi purgatio admiſſa non exſtitit; cum in tanto crimine non per nuncios, ſed per propriam perſonam præſtanda eſſet purgatio: coram nobis ſibi præfiximus terminum, quo apoſtolico ſe conſpectui præſentaret: facturus ſuper his quod ordo exigeret rationis, oblata ſibi de ſecuritate perſonæ in veniendo & redeundo plenaria cautione. Unde quia nec in eodem termino, nec poſt ipſum, venire vel mittere procuravit; ipſum, qui plurium erat alias excommunicationum laqueis irretitus, & quod de fide catholica male ſentiret circa ratione ſuſpectus, anathematis vinculo duximus innodandum; alium ei terminum aſſignantes, quo in noſtra compareat præſentia, ſuper præmiſſis mandatis eccleſiæ pariturus; denunciando publice, quod niſi uſque ad terminum ipſum id faceret, extunc procederemus gravius contra eum juxta legitimas & canonicas ſanctiones. Cum autem venire ſeu mittere, licet ultra terminum diutius exſpectatus, obſtinatione damnabili deſpexiſſet; & non ſolum per annum, ſed per biennium vilipenſis eccleſiæ clavibus prædictum ſuſtinuiſſet contemptibiliter anathema: nos, quia non debebamus ulterius canonicum contra eum differre judicium, quem tam longum diffugium & tam dura pertinacia reum tanti criminis oſtendebant; præſertim quia hujuſmodi judicii raritas periculoſam forte aliquibus præbebat audaciam; & quos a malis feſtinata unius pœna compeſceret, protelata forſitan ad illam laxaret: eumdem Ezelinum tamquam hæreticum reputantes, decrevimus ipſum, habito fratrum noſtrorum conſilio, promulgatis adverſus hæreticos ſanctionibus ſubjacere; niſi uſque ad Kalendas Auguſti tunc proxime ſecuturas coram nobis comparere curaret, noſtris & eccleſiæ pariturus præciſe beneplacitis & mandatis. Quem ſiquidem terminum tunc ſibi ex multa benignitate apoſtolicæ ſedis præfiximus, cum eum ſalvari vellemus potius, quam perire. Ipſe vero contra Deum & contra homines collo rebellionis extento, & ad omnem fidei Chriſtianæ inobedientiam ſpiritu obfirmato, tamquam prolapſus in deſperationis abyſſum, & humani pudoris, divini judicii, ac ſalutaris conſilii pertinax aſpernator, imminentia ſibi diſcrimina quæcumque contempſit: & perire potius eligens quam parere, nec in termino ſibi ex multa eccleſiæ miſerationis lenitate conceſſo, nec poſtmodum diutius exſpectatus venire curavit. Nos autem illius periculo condolentes, adhuc voluimus ejus duritiam ſolita ſedis apoſtolicæ benignitate mulcere, ſi forte ad ſuſcipiendum ſalutis remedium aliqua in eo ſcintilla ſanioris conſilii remanſiſſet, ipſumque non ſemel vel ſecundo, ſed pluries, immo multoties ad ..... judicium edictis legitimis evocatum, duximus prolixis ad convincendum inexcuſabilem ejus malitiam temporum ſpatiis exſpectandum. Porro idem, ſicut aſpidis ſurdiſſimæ filius, ad omnem monitoris vocem obturans auditum, jam per ſex annos & amplius vocationis longanimitate & exſpectationis noſtræ patientia eſt abuſus. Nos igitur ex his attendentes, quod diuturnioris erga eumdem Ezelinum tolerantiæ pietas in communem multorum poſſet redundare perniciem, & ulterior exſpectatio nihil operaretur in eo niſi contumaciam & contemptum: ne tantum malum in medio Chriſtiani populi diutius toleratum latius pervageretur, de prædictorum fratrum noſtrorum conſilio, præſente fidelium populo, qui in die Cœnæ Domini ex diverſis mundi partibus ad apoſtolorum limina confluxit, prædictum Ezelinum ſicut manifeſtum hæreticum ſententialiter judicamus, ipſum excommunicatum & anathematizatum cum damnatis hæreticis deputando; adſcripta illis damnationis ſtipendia recepturum, niſi forſitan

cum, usque ad festum ascensionis Dominicæ proximæ venturum, ad præsentiam nostram personaliter venire audiemus: quod de abundantissima apostolicæ sedis clementia duximus injungendum.

Datum Laterani, quinto Idus Aprilis, pontificatus nostri anno undecimo.

III. AD OTTONEM CARDINALEM TUSCULANUM.

De controversia orta inter archiepiscopum Nicosiensem Latinum ex una parte, & episcopos Græcos regni Cypri ex altera.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Tusculano, Apostolicæ sedis legato, salutem & Apostolicam benedictionem.

SUb Catholicæ professione fidei atque cultu consistere ac proficere universos, ceteris nostræ mentis desiderabilibus præferentes, illud, tamquam acceptabilius, pleniori desiderio cupimus, & ad hoc, velut operativum salutis præcipuum, intimis affectibus anxius aspiramus. Hæc, inquam, unio sive connexio cordi nostro inæstimabilis gaudii rorem infunderet, si varias nationes ejusdem observantia fidei in unum acceptabilem Christo populum adunaret. Id utique anxiæ mentis nostræ ardorem affluentis lætitiæ refrigeraret irriguo, si omnes, quos olim in unum Catholicum gregem ovile collegit Domini, cum multi ab eo discesserint, in idem individuum collegium unius pastoris solidaret magisterium, & custodia communiret. O si Orientalibus Oriens ex alto luceret, & sui luminis illustratione ipsos ad Catholicam reduceret unitatem: ut cum reliquis orthodoxis, in unius aulæ collecti gremio, de matris ecclesiæ ubere fluenta doctrinæ salutaris haurirent. Tunc ipsi ecclesiæ proveniret magnum & desiderabile salutare; tunc ejus uterus sobole geminata concresceret; tunc Orientalibus oriretur supernæ illuminationis aurora; tunc eis clarescceret Lucifer veritatis; tunc per universam ecclesiam inundantis gaudii erumperet plenitudo; tunc exsultatione nimia clarescceret totus orbis, quia valde bonum & jucundum exsisteret fratres simul in domo Domini habitare; tunc eadem ecclesia, multiplicata lætitia, novæ jucunditatis canticum personaret. Verum quia nonnulli Græcorum jam dudum ad devotionem sedis Apostolicæ redeuntes, ei reverenter obediunt & intendunt; licet & expedit, ut mores ac ritus eorum, quantum cum Deo possumus, tolerantes, ipsos in Romanæ ecclesiæ obedientia præservemus: quamquam in iis quæ animarum periculum parerent, vel honestati ecclesiasticæ derogarent, nec debeamus illis deferre aliquatenus, nec velimus.

Sane inter venerabilem fratrem nostrum archiepiscopum Nicosiensem, & ejus suffraganeos Latinos ex parte una; & episcopos Græcos regni Cypri ex altera, de quibusdam certis articulis discordiam & turbationem fore subortam, & eorumdem tenorem articulorum, ac responsiones Græcorum ad illos: nobis, ut melius possimus instrui super eis, plene ac provide per tuas litteras intimasti; solicite requirendo, ut providere super hoc Apostolica diligentia curaremus. Nos autem litteris ipsis affectuose receptis, earum seriem, & ipsos articulos, ac responsiones easdem, & cetera quæ continebantur in illis, una cum fratribus nostris perlegimus; & intelleximus diligenter; prudentiam tuam multipliciter in Domino commendantes & meditantes, ac deliberantes super his, prout rei qualitas exigebat. Circa hæc itaque sic deliberatio nostra resedit.

I.

Ut Græci ejusdem regni in unctionibus quæ circa baptisma fiunt, morem ecclesiæ Romanæ teneant & observent.

II.

Ritus vero seu consuetudo, quam habere dicuntur, ungendi per totum baptizandorum corpora, si tolli sine scandalo, vel removeri non potest; cum sive fiat, sive non, quantum ad baptismi efficaciam vel effectum, non multum referat, toleretur.

III.

Nec refert etiam, utrum infrigida vel calida aqua baptizent, cum parem vim & effectum in utraque baptismum habere, asseverare dicantur.

IV.

Soli autem episcopi consignent chrismate in frontibus baptizatos: quia hujus unctio non debet nisi per episcopos exhiberi; quoniam soli apostoli, quorum vices gerunt episcopi, per manus impositionem, quam Confirmatio vel frontis chrismatio repræsentat, Spiritum sanctum tribuisse leguntur.

V.

Singuli quoque episcopi in suis ecclesiis, in die Cœnæ Domini possunt secundum formam ecclesiæ chrisma conficere, ex balsamo quidem & oleo olivarum. Nam Spiritus sancti donum in chrismatis unctione confertur: & columba utique, quæ ipsum designat Spiritum, olivæ ramum ad arcam legitur retulisse. Sed si suum antiquum ritum in hoc Græci potius servare voluerint, videlicet quod patriarcha, una cum archiepiscopis & episcopis ejus suffraganeis, & archiepiscopi cum suffraganeis suis, simul chrisma conficiant; in tali eorum consuetudine tolerentur.

VI.

Nullis autem per sacerdotes vel confessores, pro satisfactione pœnitentiæ, unctio aliqua solummodo injungatur.

VII.

Infirmis vero, juxta verbum Jacobi apostoli, unctio exhibeatur extrema. Jac. 5.

VIII.

Porro in appositione aquæ, sive frigidæ, sive calidæ vel tepidæ, in altaris sacrificio, suam si velint consuetudinem Græci sequantur: dummodo credant & asserant, quod servata canonis forma, conficiatur pariter de utraque.

IX.

Sed Eucharistiam in die Cœnæ Domini consecratam usque ad annum, prætextu infirmorum, ut de illa videlicet ipsos communicent, non reservent: liceat tamen eis pro infirmis ipsis corpus Christi conficere, ac per quindecim dies, & non longiori temporis spatio, conservare: ne per diutinam ipsius reservationem, alteratis forsitan speciebus, reddatur minus habile ad sumendum, licet veritas & efficacia semper eadem omnino remaneat, nec ulla unquam diuturnitate seu volubilitate temporis evanescat.

X.

In celebratione vero solemnium, & aliarum Missarum, & de hora celebrandi eas, dummodo in confectione vel consecratione, formam verborum a Domino expressam & traditam observent, & celebrando non transgrediantur horam nonam, suam sequi consuetudinem permittantur.

Digitized by Google

XI.

Sacerdotes autem dicant horas canonicas more ſuo: ſed Miſſam celebrare, priuſquam officium matutinale compleverint, non præſumant.

XII.

Promovendi vero ad ſacerdotium, & preſbyteri qui præficiendi fuerint eccleſiarum regimini, examinentur antea diligenter, ſi præcipue de horis canonicis & Miſſarum officiis ſecundum diſtinctionem temporum exſequendis, ſint ſufficienter inſtructi; ut ad hæc non niſi digni & idonei admittantur.

XIII.

Ceterum unuſquiſque ſacerdos in aureo, vel argenteo ſolum, aut ſaltem ſtanneo calice ſacrificet; habens corporale de lino candidum & nitidum, & altare mundis veſtimentis opertum, vel decentibus paramentis.

XIV.

Mulieres autem ſervire ad altare non audeant, ſed ab illius miniſterio omnino repellantur.

XV.

De jejunio vero die Sabbati Quadrageſimali tempore, quamquam honeſtius & ſalubrius Græci agerent, ſi ſic toto illo tempore abſtinerent, ut nec unico die inſtitutum jejunium violarent; teneant & ſervent pro libito morem ſuum.

XVI.

Sacerdotes quoque conjugati, & alii, quibus parochiarum cura vel eccleſiarum parochialium regimen per epiſcopos ſuos committitur, licite ac libere poſſint parochianorum ſuorum confeſſiones audire, ipſiſque pœnitentias injungere pro peccatis: quia cui licet vel conceditur quod eſt majus, competit nimirum, nec negari convenit, quod eſt minus.

XVII.

Liberum tamen ſit ipſis epiſcopis viros alios idoneos coadjutores & cooperatores habere in audiendis confeſſionibus, & pœnitentiis injungendis, ac ceteris quæ ad ſalutem pertinent animarum: ipſiſque in his per eorum dioeceſes, abſque ſacerdotum ipſorum præjudicio & gravamine, committere vices ſuas; cum propter occupationes multiplices, & occaſiones varias poſſit contingere, quod nequeant per eaſdem dioeceſes officium ſuum exſequi per ſeipſos.

XVIII.

De fornicatione autem, quam ſolutus cum ſoluta committit, quin ſit mortale peccatum, non eſt aliquatenus ambigendum: cum tam fornicarios, quam adulteros, a regno Dei Apoſtolus aſſerat alienos.

XIX.

Ad hæc volumus & expreſſe præcipimus, quod epiſcopi Græci ſeptem Ordines, ſecundum morem eccleſiæ Romanæ, de cetero conferant; cum hucuſque tres de minoribus circa ordinandos neglexiſſe, vel prætermiſiſſe dicantur. Illi tamen qui jam ſunt taliter ordinati per eos, propter nimiam ipſorum multitudinem, in ſic ſuſceptis Ordinibus tolerentur.

XX.

Quia vero ſecundum Apoſtolum mulier mortuo viro ab iſius eſt lege ſoluta, ut nubendi cui vult in Domino liberam habeat facultatem; ſecundas, & tertias, ac ulteriores etiam nuptias Græci non reprehendant aliquatenus, nec contemnant; ſed potius illas approbent inter perſonas, quæ alias licite adinvicem matrimonio jungi poſſunt.

XXI.

Secundo tamen nubentes preſbyteri non benedicant.

XXII.

Et quoniam apud eos conſueverunt contrahi matrimonia inter perſonas contingentes ſe, juxta eorum computationem octavo gradu, qui ſecundum computationem & diſtinctionem graduum, quam nos facimus apud nos, quartus habetur: ne id præſumatur deinceps fortiter prohibemus, diſtricte præcipientes; ut, cum in ulterioribus gradibus licite matrimonia contrahantur, in prædicto quarto conſanguinitatis vel affinitatis gradu copulari ulterius non præſumant, ſtatutum in hoc generalis concilii obſervantes. Illos tamen qui jam in gradu hujuſmodi contraxerunt, diſpenſative permittimus in ſic contracto matrimonio permanere.

XXIII.

Denique cum Veritas in Evangelio aſſerat, quod ſi quis in Spiritum ſanctum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſæculo, neque in futuro dimittetur ei: per quod datur intelligi quaſdam culpas in præſenti, quaſdam vero in futuro ſæculo relaxari; & Apoſtolus dicat, quod *uniuſcujuſque opus quale ſit ignis probabit: & cujus opus arſerit, detrimentum patietur; ipſe autem ſalvus erit, ſic tamen quaſi per ignem:* & ipſi Græci vere ac indubitanter credere ac affirmare dicantur, animas illorum, qui ſuſcepta pœnitentia, ea non peracta; vel qui ſine mortali peccato, cum venialibus tamen & minutis decedunt, purgari poſt mortem, & poſſe ſuffragiis eccleſiæ adjuvari: Nos, quia locum purgationis hujuſmodi dicunt non fuiſſe ſibi ab eorum Doctoribus certo & proprio nomine indicatum, illum quidem, juxta traditiones & auctoritates ſanctorum Patrum, purgatorium nominantes; volumus quod de cetero apud illos iſto nomine appelletur. Illo enim tranſitorio igne peccata utique, non tamen criminalia ſeu capitalia, quæ prius per pœnitentiam non fuere remiſſa, ſed parva & minuta purgantur: quæ poſt mortem etiam gravant, ſi in vita non fuerint relaxata.

Matth. 12.

1. Cor. 3.

XXIV.

Si quis autem abſque pœnitentia in peccato mortali decedit, hic procul dubio æternæ gehennæ ardoribus perpetuo cruciatur.

XXV.

Animæ vero parvulorum, poſt baptiſmi lavacrum, & adultorum etiam in caritate decedentium, qui nec peccato, nec ad ſatisfactionem aliquam pro ipſo tenentur, ad patriam protinus tranſvolant ſempiternam.

XXVI.

Ordinationes demum & inſtituta regularia ſanctorum Patrum de vita & ſtatu monachorum, præcipimus ab abbatibus & monachis Græcis inviolabiliter obſervari.

Fraternitatem itaque tuam hortamur attente, per Apoſtolica tibi ſcripta mandantes, quatenus præmiſſa omnia epiſcopis Græcis præfati regni ſeriatim & diligenter exponi facias; diſtricte ipſis injungens, ut ea ſolicite attendere, ſtudioſe tenere, ac efficaciter obſervare procurent, & a ſuis faciant ſubditis obſervari. Memoratis autem archiepiſcopo Nicoſienſi & ejus ſuffraganeis Latinis, firmiter auctoritate noſtra præcipias, ut eoſdem Græcos ſuper præmiſſis, contra hujuſmodi proviſionem & deliberationem noſtram, non inquietent aliquatenus, nec moleſtent. Contradictores eadem auctoritate, appellatione poſtpoſita, compeſcendo; non obſtanti-

Digitized by Google

bus, ſi præfatis archiepiſcopo & ſuffraganeis, vel quibuſcumque aliis, a ſede Apoſtolica ſit indultum quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari non poſſint, per litteras Apoſtolicas plenam & expreſſam ac de verbo ad verbum non facientes de indulto hujuſmodi mentionem.

Datum Laterani 11. Nonas Martii, Pontificatus noſtri anno undecimo.

IV. AD OMNES FIDELES.

Contra hæreticos.

Innocentius IV. ſervus ſervorum Dei, univerſis Chriſti fidelibus.

NOverit univerſitas veſtra, quod nos ad inſtar felicis recordationis Gregorii Papæ prædeceſſoris noſtri, excommunicamus & anathematizamus univerſos hæreticos, Catharos, Patarenos, Pauperes de Lugduno, Paſſaginos, Joſepinos, Arnaldiſtai, Speroniſtas, & alios, quibuſcumque nominibus cenſeantur, facies quidem habentes diverſas, ſed caudas ad invicem colligatas, quia de vanitate conveniunt in idipſum. Damnati vero per eccleſiam, ſæculari judicio relinquantur, animadverſione debita puniendi; clericis prius a ſuis ordinibus degradatis.

Si qui autem de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, redire voluerint, ad agendam condignam pœnitentiam in perpetuo carcere detrudantur.

Credentes autem eorum erroribus, ſimiliter hæreticos judicamus.

Item receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere; firmiter ſtatuentes, ut ſi poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, a ſua ſuper hoc non curaverit præſumptione ceſſare, ipſo jure ſit factus infamis; nec ad publica officia ſeu conſilia, nec ad eligendos aliquos ad hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti habeat factionem, nec ad hereditatis ſucceſſionem accedat. Nullus præterea ipſi, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quod ſi forte judex exſtiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliiquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur. Si tabellio, inſtrumenta confecta per ipſum nullius penitus ſint momenti; ſed cum auctore damnato damnentur: & in ſimilibus idem præcipimus obſervari. Si vero clericus fuerit, ab omni officio & beneficio deponatur. Si qui autem tales, poſtquam ab eccleſia fuerint denotati, evitare contempſerint; excommunicationis ſententia percellantur, alias animadverſione debita puniendi. Qui autem inventi fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint; anathematis gladio feriantur, & uſque ad ſatisfactionem condignam ab omnibus evitentur: ita quod ſi per annum in excommunicatione perſtiterint, ex tunc velut hæretici condemnentur. Item proclamationes aut appellationes hujuſmodi perſonarum minime audiantur. Item judices, advocati & notarii, nulli eorum officium ſuum impendant: alioquin eodem officio perpetuo ſint privati. Item clerici non exhibeant hujuſmodi peſtilentibus eccleſiaſtica ſacramenta; nec eleemoſynas aut oblationes eorum recipiant. Similiter Hoſpitalarii, aut Templarii, ac quilibet regulares: alioquin ſuo priventur officio, ad quod nunquam reſtituantur abſque indulto ſedis Apoſtolicæ ſpeciali. Item quicumque tales præſumpſerint eccleſiaſticæ tradere ſepulturæ, uſque ad ſatisfactionem idoneam, excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere; nec abſolutionis beneficium mereantur, niſi propriis manibus publice extumulent, & projiciant hujuſmodi corpora damnatorum: & locus ille perpetua careat ſepultura. Item firmiter inhibemus, ne cuiquam perſonæ laïcæ liceat publice vel privatim de fide Catholica diſputare: qui vero contra fecerit, excommunicationis laqueo innodetur. Item, ſi quis hæreticos ſciverit, vel aliquos occulta conventicula celebrantes, ſeu a communi converſatione fidelium vita & moribus diſſidentes, eos ſtudeat indicare confeſſori ſuo, vel alii, per quem credat ad prælati ſui, & Inquiſitorum hæreticæ pravitatis, notitiam pervenire: alioquin excommunicationis ſententia percellatur. Hæretici autem & receptatores, defenſores, & fautores eorum, ipſorumque filii uſque ad ſecundam generationem, ad nullum eccleſiaſticum beneficium ſeu officium admittantur. Quod ſi ſecus actum fuerit, decernimus irritum & inane: Nos enim prædictos, & quoſcumque viros eccleſiaſticos, qui ad preces hujuſmodi peſtilentium perſonarum, dignitates, perſonatus, & quæcumque alia eccleſiaſtica beneficia ſunt adepti, ex tunc privamus taliter acquiſitis: volentes ut tales & habitis perpetuo careant, & ad alia vel ſimilia nequaquam in poſterum admittantur. Illorum autem filiorum emancipationem nullius momenti eſſe volumus, quorum parentes poſt emancipationem hujuſmodi, ad viam ſuperſtitionis hæreticæ a via declinaſſe conſtiterit veritatis.

Datum Anagniæ, decimo ſeptimo Kalendas Julii, Pontificatus noſtri anno undecimo.

V. AD FRATRES PRÆDICATORES.

De hæreſi exſtirpanda.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Fratribus Ordinis Prædicatorum Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis, præſentibus & futuris in Lombardia & Marchia Januenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

MAlitia hujus temporis in diverſis mundi partibus, & maxime in provincia Lombardiæ, perverſorum morum peperit corruptelam; ex quibus letifera peſtis hæreticæ pravitatis abundantius ſolito noſcitur pullulaſſe. Ad exſtirpationem igitur ejuſdem peſtis, juxta officii noſtri debitum, ex animo intendentes; volumus adverſus hujuſmodi iniquitatis operarios, qui maſſam Catholicæ puritatis fermento propriæ contagionis inficiunt, fideles, ut conſurgant, ſtentque nobiſcum pro evangelicis, quas profeſſi ſunt, legibus defendendis, ſalubribus adhortationibus incitari.

Quocirca diſcretioni veſtræ per Apoſtolica ſcripta diſtricte præcipiendo mandamus, in remiſſionem vobis peccaminum injungentes; quatenus in locis, ubi contra hæreticos vobis Inquiſitionis officium commiſſum eſt, curetis ſinguli opportuna inſtantia contra eoſdem hæreticos, eorumque fautores, proponere populis publice verbum crucis: & eos qui tacti zelo fidei, ad exſtirpandam pravitatem eamdem votum aſſumpſerint, crucis charactere conſignare.

Ut autem vobis de prædicatione hujuſmodi, & fidelibus qui ejuſdem crucis ob hoc votum aſſumpſerint,

pſerint, copioſæ mercedis præmium afferatur; vobis & eiſdem fidelibus illam indulgentiam, illudque privilegium elargimur, quæ tranſeuntibus in terræ ſanctæ ſubſidium in generali concilio conceduntur. Cum autem hujuſmodi crucis verbum per vos proponi contigerit; relaxandi omnibus vere pœnitentibus & confeſſis, qui ad audiendum verbum ipſum devote adfuerint, quadraginta vel viginti dies de injunctis pœnitentiis libera ſit vobis, & ſingulis veſtrum de noſtra conceſſione facultas. Quod ſi forte, quod non credimus, aliqua civitas, communitas, vel perſona, cujuſcumque conditionis vel gradus, huic tam ſalubri negotio ſe opponere, ſeu illud præſumpſerint aliquatenus impedire; ut per vos vel per alios auctoritate noſtra ad hoc deputatos, vel in poſterum deputandos, libere procedi non valeat in eodem; immo ſi quicumque requiſiti illud fovere neglexerint, & juxta officium & poſſe ſuum ſtudioſe juvare: contra eos, tamquam defenſores & fautores hæreticorum, ſublato appellationis obſtaculo, vos vel veſtrum ſinguli auctoritate noſtra intrepide procedatis. Contra quos, prout audacia ipſorum exegerit, Reges & Principes Chriſtianos, necnon crucefignatos pro terræ ſanctæ ſuccurſu, curabimus invocare: cum non minus expediat, immo magis, fidem in locis prope poſitis, quam procul diſtantibus defenſare.

Porro ut non ſolum Inquiſitionis vobis ſuper hæretica pravitate commiſſæ, ſed & hujuſmodi prædicationis crucis officium in manibus veſtris congruis favoribus adjuvetur, abſolvendi juxta formam eccleſiæ, omnes qui contra pravitatem hæreticam aſſumpſerint ſignum crucis, ab interdicti, ſuſpenſionis, & excommunicationum ſententiis canonicis, & præſertim ab illis, quas pro incendiis vel effractionibus eccleſiarum, ſeu injectione manuum violenta in perſonas eccleſiaſticas, incurrerunt; & aliis quoque ſententiis a nobis vel auctoritate noſtra generaliter promulgatis: niſi adeo gravis & enormis exceſſus fuerit perſonarum, quod ab his oporteat abſolutionis beneficium per ſedem Apoſtolicam obtineri; necnon & ab illis ſententiis, quas adhærendo & favendo contra eccleſiam quondam Friderico, ſe tum pro Imperatore gerenti, ſeu Conrado nato ejus, vel ipſorum fautoribus, incurrerunt: Ezelino de Romanis, Uberto marchione Pelavicino, marchionibus, comitibus, baronibus, capitaneis, poteſtatibus, rectoribuſque civitatum atque locorum, ſimilibuſque perſonis, qui in eccleſias & perſonas eccleſiaſticas ſæva exercuiſſe noſcuntur, aut eorum bona nequiter occupaſſe, dumtaxat exceptis: dummodo aſſumpto crucis ſignaculo, votum hujuſmodi, qui abſoluti fuerint, efficaciter proſequantur: & ipſi caveant quod de cetero contra eccleſiam numquam erunt; & tam ab ipſis, quam ab aliis præmiſſis, plena de damnis & injuriis, propter quæ excommunicati noſcuntur, ſatisfactio, vel ſatisfaciendi ſufficiens ſecuritas impendatur. Necnon & diſpenſandi cum clericis ſuper irregularitatibus, quas celebrando divina ligati ſententiis canonicis contraxerunt; commutandi quoque vota eorumdem crucefignatorum, voventium & votorum qualitate penſata: terræ ſanctæ votis, aliiſque perpetuis, quæ commutationis non admittunt remedium, dumtaxat exceptis. Concedendi quoque crucefignatis iiſdem, quod tempore generalis interdicti, poſſint intereſſe divinis officiis, & eccleſiaſtica ſacramenta recipere, in locis, in quibus eadem ex indulto ſedis Apoſtolicæ celebrantur: dummodo, ſi in præmiſſis caſibus eccleſiaſticis tenentur ligati ſententiis, prius beneficium abſolutionis aſſequantur; vobis & ſingulis veſtrum auctoritate præſentium concedimus facultatem.

Datum Anagniæ decimo tertio Kalendas Julii, Pontificatus noſtri anno undecimo.

AD LOMBARDIÆ, ROMANIOLÆ, & Marchiæ Tarviſinæ rectores.

Approbat leges a Friderico Imperatore contra hæreticos, eorumque fautores editas.

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis Poteſtatibus, Conſiliis, & Communitatibus civitatum, aliorumque locorum Lombardiæ, Marchiæ Tarviſinæ, ac Romaniolæ; ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

CUm adverſus hæreticam pravitatem quondam Fridericus Romanorum Imperator promulgaverit quaſdam leges, per quas ne pervagetur, compeſci poterit peſtis illa: nos illas volentes ad robur fidei, ac ſalutem fidelium obſervari; univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus eas, quorum tenores vobis mittimus inſertos præſentibus, faciatis ſinguli in veſtris capitularibus adnotari, contra hæreticos ſectæ cujuſlibet ſecundum eas exacta diligentia proceſſuri. Alioquin dilectis filiis Priori, Provinciali, & fratribus Inquiſitoribus hæreticæ pravitatis Ordinis Prædicatorum in Lombardia, Marchia Tarviſina, & Romaniola, litteris noſtris injungimus, ut vos ad id per excommunicationem in perſonas, & interdictum in terram, appellatione remota, compellant. *Ex Bullario.*

Sequuntur leges domini Friderici Imperatoris.

FRidericus Dei gratia Romanorum Imperator, & ſemper Auguſtus, Hieruſalem & Siciliæ Rex, dilectis principibus ſuis, venerabilibus archiepiſcopis, aliiſque prælatis eccleſiarum, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, poteſtatibus, ſculteis, burgaviis, advocatis, judicibus, miniſterialibus, officialibus, & omnibus per totum imperium conſtitutis, præſentes litteras inſpecturis fidelibus ſuis; gratiam ſuam & omne bonum. *Ex libro 1. Epiſt. Petri de Vineis, epiſt. 25.*

Commiſſi nobis cælitus cura regiminis & imperialis, cui dante Domino præſidemus, faſtigium dignitatis, materialem, quo diviſim a ſacerdotio fungimur, gladium adverſus hoſtes fidei, & in exterminium hæreticæ pravitatis exigunt exercendum: ut perfidiæ vipereos filios contra Deum & eccleſiam inſultantes, tamquam materni uteri corroſores, in judicio & juſtitia perſequamur, maleficos vivere non paſſuri, per quorum ſcientiam ſeducentem mundus inficitur, & in gregem fidelium per oves has morbidas gravior infligitur corruptela.

Statuimus itaque ſancientes, ut hæretici, quocumque nomine cenſeantur, ubicumque per imperium damnati fuerint ab eccleſia, & ſæculari judicio aſſignati, animadverſione debita puniantur.

Si qui vero de prædictis, poſtquam fuerint deprehenſi, territi metu mortis, redire voluerint ad fidei unitatem, juxta canonicas ſanctiones, ad agendum pœnitentiam in perpetuum carcerem detrudantur.

Præterea, quicumque hæretici reperti fuerint in civitatibus, oppidis, ſeu aliis locis imperii, per Inquiſitores ab Apoſtolica ſede datos, & alios orthodoxæ fidei zelatores; hi qui juriſdictionem ibidem habuerint, ad Inquiſitorum & aliorum Catholico-

rum virorum insinuationem, eos capere teneantur: & eos capros arctius custodire; donec per censuram ecclesiasticam damnatos, damnabili morte perimant, qui fidei sacramenta & vitæ damnabant.

Simili quoque pœna plecti censemus omnes, quos ad fovendum hæreticorum errorem callidus hostis suscitat advocatos, vel parat illicitos defensores: maxime cum facinus quos inquinat, æquat: nisi monitione præmissa destiterint, & eorum vitæ duxerint consulendum.

Eos præterea qui convicti in uno loco de hæresi, ad alia loca se transferunt, ut cautius possint effundere virus hæreticæ pravitatis, debitam censemus subire vindictam; ut super hoc per viros ab errore enoversos ad fidem, necnon & per alios, qui eos de hæresi convicerunt, quod & in hoc casu concedimus licite faciendum, evidens testimonium habeatur.

Item mortis sententiæ ducimus addicendos, si quos hæreticorum ad judicium tractos, in extremæ vitæ periculo hæresim abjurantes, postmodum de falso juramento constiterit, & fide mentita convinci, ac eos contigerit ejusdem morbi spontaneam incurrere recidivam; ut sibi damnabilius iniquitas sit mentita, & pœnam debitam mendacium non evadat.

Omne insuper proclamationis & appellationis beneficium ab hæreticis, receptatoribus, & fautoribus eorumdem, penitus amovemus; volentes ut de finibus imperii, in quibus semper debet existere fida fides, hæreticæ labis germina modis omnibus deleantur.

Cererum quia quanto majora divinæ nutu miserationis accepimus, & altiorem locum præ filiis hominum obtinemus; tanto devotiora debemus obsequia gratitudinis conferenti: si quando in nostri nominis contemptores nostri culminis exardescit auctoritas, si reos læsæ majestatis in personis eorum, & liberorum suorum exheredatione damnamus; multo fortius, justiusque contra Dei blasphematores nominis, & Catholicæ fidei detractores provocamur; eorumdem hæreticorum, receptatorum, fautorum, & advocatorum suorum heredes & posteros, usque ad secundam progeniem, beneficiis cunctis temporalibus, publicis officiis & honoribus, Imperiali auctoritate privantes, ut in paterni memoria criminis, continuo mœrore tabescant; vere scientes quod Deus zelotes est, peccata patrum in filios ulciscens. *Exod. 20. 5.*

Nec quidem a misericordiæ finibus duximus excludendum, ut si qui paternæ hæresis non sequaces, latentem patrum perfidiam revelaverint: quacumque reatus illorum animadversione plectantur, prædictæ punitioni non subjaceant innocentiæ filiorum.

Ad hæc, notum fieri volumus, fratres Prædicatores de Ordine Prædicatorum, pro fidei negotio in partibus imperii nostri contra hæreticos deputatos, ceteros quoque qui ad hæreticos judicandos accesserint, (nisi aliqui eorum ab imperio fuerint proscripti,) eundo, morando, & redeundo, sub nostri imperii speciali defensione receptos: quos apud omnes, sub ope ac recommendatione fidelium imperii esse volumus inoffensos. Universitati vestræ mandantes, quatenus quocumque, & apud quemcumque vestrum pervenerint, benigne recipiatis eosdem; & personas ab incursu hæreticorum eis insidiantium conservantes indemnes, omne consilium, ducatum, & auxilium impendatis, pro tam acceptis coram Deo negotiis exsequendis.

Hæreticos vero, quos & offenderint ipsi vobis in jurisdictione vestra singuli capientes, diligenti custodia detinendos, donec post ecclesiasticæ damnationis judicium, pœnam subeant, quam merentur. Scituri quod in exsecutione ipsius negotii, gratum Deo, & laudabile nobis obsequium conferetis; si ad expellendam de partibus nostri imperii novam & insolitam hæreticæ pravitatis infamiam; opem, & operam, una cum eisdem fratribus, præstiteritis efficacem: & si quis foret exinde negligens & remissus, ac etiam inutilis, coram Domino & in conspectu nostro poterit merito culpabilis apparere.

Datum Paduæ, XXII. Februarii, XII. Indict.

Fridericus Dei gratia, &c.

Ex eodem libro 1. epist. Petri de Vineis, epist. 26.

INconsutilem tunicam Domini nostri dissuere conantur hæretici, & vocabuli vitio servientes, quod significationem divisionis enunciat, in ipsius indivisibilis fidei unitate nituntur inducere sectionem; & oves a Petri custodia, cui pascendæ a pastore bono sunt creditæ, segregare. Hi sunt lupi rapaces intrinsecus, eo usque mansuetudinem prætendentes ovium, quousque ovile possint subintrare Dominicum. Hi sunt angeli pessimi; hi sunt filii pravitatum, a patre nequitiæ, & fraudis auctore, ad animas simplices destinati; hi colubri, qui columbas decipiunt; hi serpentes, qui latenter videntur inserpere, & sub mellis dulcedine virus evomere. Ut vitæ cibum ministrare se simulent, a cauda feriunt; & mortis poculum, velut quoddam durissimum venenum immisceant. Horum sectæ veteribus, vel ne in publicum prodeant, non sunt notatæ nominibus: vel, quod est forte nefandius, non contentæ; ut vel ab Ario Ariani, vel a Nestore Nestoriani, aut a similibus similes nuncupentur: sed in exemplum martyrum, qui pro fide Catholica martyria subierunt, Patarenos se nominant, velut expositos passioni. Hujusmodi miseri Patareni, a quibus abest sancta credulitas divinitatis æternæ, sub uno contextu nequitiæ insimul tres offendunt; Deum videlicet, proximos, & seipsos. Deum, dum Dei fidem, & Filium non agnoscunt; decipiunt proximos, dum ipsis sub spe spiritualis alimoniæ, hæreticæ pravitatis oblectamenta ministrant; crudelius etiam sæviunt in seipsos, dum post animarum dispendium, corpora denique severæ mortis illecebris, quam per agnitionem veram & veræ fidei possent evadere, vitæ prodigi, & necis improvidi sectatores, involvunt: &, quod est ipso dictu dirissimum, superstites etiam non terrentur exemplo.

Contra tales sibi, Deo, & hominibus sic infestos, continere non possumus motus nostros, quin debitæ ultionis in eos gladium exseramus; tanto ipsos instantius persequentes, quanto in evidentiorem delusionem fidei Christianæ, prope Romanam ecclesiam, quæ caput ecclesiarum omnium judicatur, superstitionis suæ scelera latius exercere noscuntur. Adeo quod ab Italiæ finibus, præsertim a partibus Lombardiæ, in quibus pro certo perpendimus ipsorum nequitiam latius abundare, jamque usque ad regnum nostrum Siciliæ, suæ perfidiæ rivulos derivarunt. Quod acerbissimum reputantes; statuimus in primis, ut crimen hæreseos, & damnatæ sectæ cujuslibet, quocumque nomine censeantur, prout veteribus legibus est dictum, inter publica crimina numerentur. Immo crimine læsæ majestatis nostræ debet ab omnibus horribilius judicari, quod in divinæ majestatis injuriam noscitur attentatum, quamvis judicii potestate alterum alteri non excellat. Nam sicuti perduellionis crimen personas

Digitized by Google

admittit damnatorum & bona, & damnat poſt obitum memoriam defunctorum; ſic & in prædicto crimine, quo Patareni notantur, per omnia volumus obſervari.

Et ut ipſorum nequitia, qui quia Dominum non ſequuntur, in tenebris ambulant, detegatur; nemine etiam deferente, inveſtigari volumus diligenter hujuſmodi ſcelerum patratores, & per officiales noſtros, ſicut & alios malefactores inquiri. Ac inquiſitione notatos, etſi levis ſuperſtitionis argumento tangantur, a viris eccleſiaſticis & prælatis examinari jubemus. Per quos ſi inventi fuerint a fide Catholica ſaltem in articulo deviare; ac per ipſos paſtorali more commoniti, tenebroſi diaboli relictis inſidiis, noluerint agnoſcere Deum lucis, ſed in erroris concepta inſtantia perſeverent; præſentis noſtræ legis edicto damnatos mortem pati Patarenos, alioſque hæreticos, quocumque nomine cenſeantur, decernimus, quam affectant: ut vivi in conſpectu hominum comburantur, flammarum commiſſi judicio. Nec dolemus, quod in hoc ipſorum ſatisfacimus voluntati, ex quo pœnam ſolummodo, nec fructum alium conſequuntur erroris.

Apud nos pro talibus nemo intervenire præſumat: quod qui fecerit, in ipſum noſtræ indignationis aculeos non immerito convertemus.

Datum Paduæ, XXII. Februarii, XII. Indictione.

Imperator Fridericus ſemper Auguſtus, &c.

PAtarenorum receptatores, & complices, & quocumque modo fautores, qui ut a pœna alios poſſint eximere, de ſe velut improvidi non formidant, publicatis bonis omnibus relegandos in perpetuum eſſe cenſemus.

Et ipſorum filii ad honores aliquos nullatenus admittantur: Si tamen aliquis fautorum hujuſmodi, detexerit aliquem Patarenum, de cujus perfidia manifeſte probatur; in fidei præmium quam agnovit, famæ priſtinæ de imperiali clementia reſtitutionis beneficium in integrum conſequatur.

Incipiunt capitula Conſtitutionis contra Patarenos edita per eundem Fridericum illuſtrem virum, Romanorum Imperatorem ſemper Auguſtum, Hieruſalem & Siciliæ Regem.

Ex epiſt. 27. libri 1. Petri de Vineis.

CAtharos, Patarenos, Speroniſtas, Leoniſtas, Arnaldiſtas, Circumciſos, Paſſaginos, Joſepinos, Garatenſes, Albanenſes, Franciſcos, Bagnarolos, Commixtos, Waldenſes, Roncarolos, Communellos, Warinos, & Ortolenos, cum illis de Aquanigra, & omnes hæreticos utriuſque ſexus, quocumque nomine cenſeantur, perpetua damnamus infamia, diffidamus atque bannimus. Cenſentes ut bona talium confiſcentur, nec ad eos ulterius revertantur: ita quod filii eorum ad ſucceſſionem pervenire non poſſint; cum longe ſit gravius æternam, quam temporalem offendere majeſtatem.

Qui autem inventi fuerint ſola ſuſpicione notabiles, niſi ad mandatum eccleſiæ, juxta conſiderationem ſuſpicionis, qualitatemque perſonæ, propriam innocentiam congrua purgatione monſtraverint; tamquam infames & banniti ab omnibus habeantur: ita quod ſi per annum permanſerint, ex tunc eos ſicut hæreticos condemnamus.

Statuimus etiam hoc edicto in perpetuum valituro, ut poteſtates & conſules, ſeu rectores, quibuſcumque fungantur officiis, pro defenſione fidei præſtent publicum juramentum, quod de terris ſuæ dicioni ſubjectis univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos, bona fide exterminare ſtudebunt. Ita quod amodo quandocumque quis fuerit in perpetuam poteſtatem, vel temporalem aſſumptus, hoc teneatur capitulum juramento firmare: Alioquin neque pro poteſtatibus, neque pro conſulibus, ſeu conſimilibus habeantur; eorumque ſententias ex tunc decernimus inutiles & inanes. Si vero dominus temporalis, requiſitus & monitus ab eccleſia, terram ſuam purgare neglexerit ab hæretica pravitate; poſt annum a tempore monitionis elapſum, terram ipſius exponimus Catholicis occupandam: qui eam exterminatis hæreticis, abſque ulla contradictione poſſideant, & in fidei puritate conſervent, ſalvo jure dominii temporalis: dummodo ſuper hoc nullum præſtet obſtaculum, nec aliquod impedimentum opponat. Eadem nihilominus lege ſervata contra eos qui non habent dominos principales.

Credentes præterea, receptatores, defenſores, & fautores hæreticorum bannimus. Statuentes, ut ſi poſtquam quilibet talium fuerit excommunicatione notatus, ſatisfacere contempſerit infra annum, ex tunc ipſo jure ſit factus infamis, & ad publica officia ſeu conſilia, vel ad aliquos eligendos hujuſmodi, nec ad teſtimonium admittatur. Sit etiam inteſtabilis, ut nec teſtamenti liberam habeat factionem, nec ad hereditatis ſucceſſionem accedat. Nullus ei præterea ſuper quocumque negotio, ſed ipſe aliis reſpondere cogatur. Quod ſi judex exſtiterit, ejus ſententia nullam obtineat firmitatem, nec cauſæ aliquæ ad ejus audientiam perferantur. Si fuerit advocatus, ejus patrocinium nullatenus admittatur; ſi tabellio, ejus inſtrumenta confecta per manum ipſius, nullius penitus ſint momenti. Adjicimus inſuper, quod hæreticus per hæreticum convinci poſſit: & quod domus Patarenorum, receptatorum, & defenſorum, & fautorum, ſive ubi docuerint, ſive ubi aliis manus impoſuerint, deſtruantur, nullo tempore [a] reſtituendæ.

[a] al. reparandæ.

Datum Paduæ, XXII. Februarii, XII. Indictione.

Rex Regum Apoſtatantes a fide Catholica penitus exſecramur, inſequimur ultionibus, bonis ſuis omnibus ſpoliamus: & ut a profeſſione vel vita naufragantes, legibus coarctamus; ſucceſſiones tollimus, ab eis omne jus legitimum abdicamus.

Datum Peruſii, ſecundo Kal. Novemb. Pontificatus noſtri anno primo.

VI. AD SANCTUM LUDOVICUM Francorum Regem.

Hortatur ut libros Talmudicos cremari jubeat.

IMpia Judæorum perfidia, de quorum cordibus propter immenſitatem ſuorum ſcelerum Redemptor noſter velamen non abſtulit; ſed in cœcitate, quæ contingit ex parte in Iſraël, adhuc manere permittit, prout convenit, non attendens, quod ex ſola miſericordia pietas ipſos Chriſtiana recepter, & cohabitationem illorum ſuſtineat patienter; illa committit enormia, quæ ſtupori audientibus, & referentibus ſunt horrori. Ipſi enim ingrati Domino Jeſu Chriſto, qui converſionem eorum ex ſuæ longanimitatis affluentia patienter exſpectat, nullam prætendentes verecundiam culpæ ſuæ, nec reverentes honorem fidei Chriſtianæ, omiſſis ſeu contemptis lege Moſaïca & Prophetis, quaſdam traditiones ſuorum ſeniorum ſequuntur. Super quibus eos

Digitized by Google

Matth. 15. in Evangelio Dominus objurgat dicens: *Quare vos transgredimini mandatum Dei, & irritum feciſtis propter traditiones veſtras, hominum doctrinas & mandata docentes?*

In hujuſmodi namque traditionibus, (quæ Talmud Hebraïce nuncupantur, & magnus liber eſt apud eos, excedens textum Bibliæ in immenſum; in quo ſunt blaſphemiæ in Deum, & Chriſtum ejus, ac beatam Virginem, manifeſtæ; intricabiles fabulæ, abuſiones erroneæ, ac ſtultitiæ inauditæ,) filios ſuos docent, ac nutriunt, & a legis & prophetarum doctrina reddunt ipſos penitus alienos. Verentes ne veritate, quæ in eiſdem lege ac prophetis eſt, intellecta, aperte de Unigenito Dei Filio venturo in carne, teſtimonium perhibente, convertantur ad fidem, & ad Redemptorem ſuum ſimiliter revertantur.

Et his non contenti, faciunt Chriſtianas filiorum ſuorum nutrices, in contumeliam fidei Chriſtianæ, cum quibus turpia multa committunt. Propter quæ fidelibus eſt verendum, ne divinam indignationem incurrant, dum eos perpetrare pariuntur indigne, quæ fidei noſtræ confuſionem inducunt.

Et licet dilectus filius cancellarius Pariſienſis, & Doctores regentes Pariſiis in ſacra pagina, de mandato felicis recordationis Gregorii Papæ prædeceſſoris noſtri, tam prædictum abuſionis librum, quam alios quoſdam, cum omnibus gloſſis ſuis perlectis in poteſtate, ac examinatos, ad confuſionem perfidiæ Judæorum, publice coram clero, & populo, incendio concremarint, prout in litteris eorum perſpeximus contineri; quibus tu, tamquam Catholicus Rex & Princeps Chriſtianiſſimus, impendiſti ſuper hoc auxilium congruum & favorem: pro quo regalem excellentiam dignis in Domino laudibus commendamus, ac proſequimur actionibus gratiarum; quia tamen nondum Judæorum ipſorum abuſio profana quievit, nec adhuc dedit eis vexatio intellectum; celſitudinem regiam rogamus & obſecramus in Domino Jeſu Chriſto, ut qui exceſſus hujuſmodi deteſtabiles & enormes, commiſſos in contumeliam Creatoris, & injuriam nominis Chriſtiani, pie incepiſti, laudabiliter proſequendo, facias debita ſeveritate percelli. Et tam prædictos abuſionis libros, reprobatos per Doctores eoſdem, quam generaliter omnes cum gloſſis ſuis, qui per ipſos examinati, & reprobati fuerint, mandes per totum regnum tuum, ubicunque reperiri poterunt, igne cremari.

Firmiter inhibendo, ne de cetero nutrices, ſeu ſervientes habeant Chriſtianos; ne filii liberæ filiis famulentur ancillæ. Sed tamquam ſervi reprobati a Domino, in cujus mortem nequiter conſpiraverunt, ſaltem per effectum operis, ſervos ſe recognoſcant illorum, quos Chriſti mors & iſtos liberos, & illos conſtituit eſſe ſervos: ut proinde ſinceritatis tuæ zelum poſſimus in Domino dignis laudibus commendare.

Datum Laterani, v. Idus Maii, anno primo.

Anno Christi 1245.

CONCILIUM OTHONIENSE IN DANIA,

adverſus bonorum eccleſiaſticorum prædatores, & contemptores cærimoniarum, anno MCCXLV. celebratum.

AUCTOREM *habemus hujus coacti concilii Joannem Iſacium Pontanum, Danicæ hiſtoriæ lib.* VII. *cujus hæc ſunt verba, ad annum* MCCXLV. Per idem, *inquit*, tempus, Uſſo archiepiſcopus Lundenſis, ſynodum contraxit Othoniæ apud Fionios, cui præter ceteros interfuere epiſcopi ac ſuffraganei ejuſdem, Gunarus Viburgenſis, Nicolaus Strigothus Roſchildenſis, Petrus Arhuſienſis, Gunarus Ripenſis, Joannes Burglavienſis, Eſchillus Sleſvicenſis, cum Petro coadjutore, & Ivaro epiſcopo Othonienſi. Miſerat & nuncium ſuum Joannem Placentinum Pontifex. Hic decreto ſancitum, aut repetitum potius, quod Leo olim adverſus eccleſiæ prædatores promulgaverat, eos anathematis reos haberi, ſicuti & illos quibus eccleſiaſticæ cærimoniæ contemptui eſſent. Viſumque tum etiam, ut idem pontificis decretum feſtis omnibus diebus Danice recitaretur; ac publice ſimul diris devoverentur, cujuſcumque ſtatus aut conditionis eſſent, qui rei iſtius facinoris convincerentur. Simile huic eſt decretum Gregorii IX. quod is anno octavo pontificatus ſui Peruſiæ in gratiam earumdem eccleſiarum evulgavit. Et volunt quidam notatos hiſce edictis ipſos etiam principes, Ericum præſertim, ejuſque fratrem Abelem: quod, dum illi mutuis inter ſe odiis flagrant, multa præter fas & æquum, cum ab ipſis, tum a milite ipſorum, in ædes & ædificia ſacra ſint perpetrata, collationes quoque & onera eccleſiaſticis eorumque miniſtris impoſita. Quæ cum ægre ferrent, nec mutare poſſent epiſcopi, Pontificum tandem opem ab ipſis imploratam. Et conſtat, celebrata ſuperiori ſynodo Nicolaum Stigotum Roſchildenſem epiſcopum, oborta inter ipſum & regem ſimultate, e Dania ad Norvagos ſeceſſiſſe, & inde conſcenſa navi in Gallias Claravallam abiiſſe, ubi quadriennio circiter poſt in fata conceſſit.

Quo ſit anni tempore celebrata hæc ſynodus, Pontanus non indicat: Joannes vero Meurſius, qui Danicam hiſtoriam poſt eum ſcripſit, cum eadem omnia de ſynodo commemoraſſet, tum illud addit, vere novo celebratam eſſe. Locus igitur illi ante Lugdunenſe concilium tribuendus.

Adnotatio Petri Gabrielis Coſſarii, Societatis Jeſu.

1245.

CONCILIUM LUGDUNENSE I. GENERALE.

EPISTOLÆ INNOCENTII PAPÆ IV. Archiepiſcopo Senonenſi.

DEi virtus & Dei ſapientia Dominus Jeſus Chriſtus, cujus ineffabili ſubjecta ſunt omnia majeſtati, a fundationis initio ſplendore virtutum ſuam illuſtravit eccleſiam: & ſic inſignem reddidit ſingularis privilegio poteſtatis, ut per ejus miniſterium, ſuum juſtitia conſequatur effectum; & ſedato guerrarum turbine, mundo poſſit tranquillitas proveni-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1245.

ANNO CHRISTI 1245.

ac. Hujus enim præeminentiam dignitatis dum nos reverenter attendimus, qui regimini generalis eccleſiæ licet immeriti divina providentia præſidemus; reddimur corde ſoliciti, quod tempeſtatis horror, qua ipſa turbatur eccleſia, & religio Chriſtiana concutitur, per noſtræ proviſionis auxilium cæleſti pietate propitia propulſetur. Hinc eſt quod nos, ut ipſa eccleſia per fidelium ſalubre conſilium & auxilium fructuoſum, ſtatus debiti poſſit habere decorem; & deplorando terræ ſanctæ diſcrimini, & afflicto Romano imperio, propere valeat ſubveniri; ac inveniri remedium contra Tartaros, & alios contemptores fidei, ac perſecutores populi Chriſtiani; nec non pro negotio, quod inter eccleſiam & principem vertitur, reges terræ, prælatos eccleſiarum, ac alios mundi principes duximus advocandos. Rogamus itaque fraternitatem tuam, & hortamur attente, præcipiendo mandantes, quatenus ad præſentiam noſtram, omni prorſus *occaſione poſtpoſita, uſque ad proximum feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ perſonaliter venire procures; ut ipſa eccleſia ex tuæ viſitationis honore ſpirituale gaudium, & ex tua induſtria conſilium percipiat profuturum; ſciturus quod nos dictum principem in prædicatione noſtra citavimus, ut per ſe vel ſuos nuncios in concilio celebrando compareat reſponſurus; nobis & aliis qui aliquid contra ipſum proponendum duxerint, ſatisfactionem idoneam præſtiturus. De perſonarum autem & evectionum moderato numero illam, cum veneris, providentiam habeas, quod tuæ nimis oneroſus eccleſiæ non exiſtas. Ceterum volumus & mandamus, ut ſuffraganeis tuis, quod eodem termino pro his ad præſentiam noſtram accedant: eorum vero capitulis, quod mittant providos nuncios & fideles, qui vice ipſorum utile nobis conſilium largiantur, auctoritate noſtra præcipere non poſtponas.

*Forte, exceſſione.

Datum Lugduni, tertio Nonas Januarii, anno ſecundo.

Capitulo Senonenſi.

DEi virtus, *& cetera uſque*, feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ providos & fideles nuncios deſtinetis: ut ipſa eccleſia ex hujuſmodi viſitationis honore ſpirituale gaudium, ac ex illorum induſtria, *& cetera, ut in alia uſque ad*, præſtiturus.

Datum, *&c. ut in proxima.*

Illuſtri Regi Franciæ.

DEi virtus, *& cetera uſque ad*, advocandos. Rogamus itaque ſerenitatem tuam, & hortamur attente, quatenus ad præſentiam noſtram, *& cetera uſque ad*, proximum feſtum S. Joannis Baptiſtæ mittas providos nuncios & fideles, *&c. uſque ad*, præſtiturus. Hujuſmodi autem noſtrum deſiderium ſic, fili benedictionis, adimpleas, ut nos in te gaudentes zelatorem honoris eccleſiæ reperiſſe, quæ ſecundum Deum in futurum tibi grata ſenſerimus, paternis affectibus proſequamur.

Datum, *ut ſupra in proxima.*

Epiſcopo Oſtienſi.

PRo magnis & arduis negotiis, quæ incumbunt eccleſiæ, tuam & aliorum fratrum noſtrorum abſentium habere præſentiam, nos & fratres noſtri jugiter affectamus: maxime cum multum honoris & commodi poſſit eidem eccleſiæ per induſtriæ veſtræ conſilium provenire. Cum itaque nos de ipſorum fratrum conſilio concilium duxerimus advocandum: proximo feſto beati Joannis Baptiſtæ ſuper hoc termino aſſignato, fraternitati tuæ præſentium auctoritate mandamus; quatenus te ad iter noſtram adeundi præſentiam præparare ſtudeas: ut ſi forte ita cito, ſicut in deſiderio noſtro vertitur, venire non poſſis, ſaltem ad nos, Deo duce, in termino pervenias memorato.

Datum Lugduni, ſecundo Kalendas Februarii, anno ſecundo.

In eodem modo S. tituli ſancta Maria trans Tiberim preſbytero cardinali.

In eodem modo R. ſancta Maria in Coſmedin diacono cardinali.

In eodem modo R. ſancti Angeli diacono cardinali.

BREVIS NOTA
eorum quæ in primo concilio Lugdunenſi generali geſta ſunt.

In nomine Domini, Amen. Anno ejuſdem milleſimo ducenteſimo quadrageſimoquinto.

CUm dominus Innocentius Papa quartus ad partes Galliæ propter multa pericula quæ imminebant generali eccleſiæ ſe tranſtuliſſet, concilium advocavit apud Lugdunum: & in vigilia Petri apoſtoli concilio convocato in majori eccleſia, dominus Papa, Miſſa celebrata, locum eminentiorem aſcendit: Imperator vero Conſtantinopolitanus ſedit ad dexteram, & quidam alii principes laïci ſederunt ad ſiniſtram, & diaconus cardinalis vicecancellarius magiſter Martinus Neapolitanus cum notariis, auditore, & correctore, capellanis, ſubdiaconis, & quibuſdam aliis: inferius vero ſic prælati ſederunt. Ex oppoſito tres patriarchæ ordinati fuerunt, videlicet Conſtantinopolitanus ad dexteram, Antiochenus, Aquileienſis tertio; de quo ſcandalum eſt exortum, ex eo quod, ut alii patriarchæ dicebant, ſedere non debebat juxta eos, cum non eſſet de quatuor patriarchis: & deſtructa eſt ſedes ejus: *& tamdem, ut vitaretur ſcandalum, de voluntate domini Papæ, ut creditur, eſt refecta. In navi vero eccleſiæ ad dexteram: & in eminentioribus locis ſederunt epiſcopi cardinales, ex altera vero preſbyteri cardinales, archiepiſcopi, & epiſcopi poſt eos. In ſedibus autem conſtituris in navi eccleſiæ ſederunt aliqui de epiſcopis, abbates, procuratores capitulorum, nuncii regum, & Imperatoris Friderici, & multi alii erant ibi. Tunc dominus Papa incepit, *Veni creator Spiritus*: & illo hymno communiter ab omnibus decantato, dixit: *Dominus vobiſcum*: & reſponderunt omnes: *Et cum ſpiritu tuo. Oremus.* Ægidius cardinalis dixit: *Flectamus genua.* Octavianus reſpondit: *Levate*: & ſic dixit dominus Papa propriam orationem: qua dicta, Galeatius capellanus incepit litanias. Quibus expletis dominus Papa dixit: *Oremus*, cum oratione de Spiritu ſancto, *Deus qui corda fidelium*: nec dixit *Dominus vobiſcum.* Quibus peractis incepit prædicare de auctoritate prophetiæ: *Secundum multitudinem dolorum meorum in corde meo, conſolationes*, &c. incipiens, quod multiplex erat dolor ſuus, quia quinque dolores circumdederant eum. Primus erat de difformitate prælatorum & ſubditorum. Secundus erat de inſolentia Saracenorum. Tertius de ſchiſmate Græcorum. Quartus de ſævitia Tartarorum. Quintus de perſecutione Friderici Imperatoris.

* *Forte, & tamen.*

Pſal. 93.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1245.

Rediens ad primum articulum de difformitate prælatorum & ſubditorum, quia non erant tales quales conſueverant, & debebant eſſe: & de eorum exceſſibus multa dixit. Poſtea de inſolentia Saracenorum, referens rumores de iis quæ tunc acciderant ultra mare, quando Jeruſalem occupaverant, & everterant ſepulcrum Domini, & cetera ſacra loca de partibus illis, & Chriſtianos interfecerant infinitos, & quæcumque ibi per eos fuerant perpetrata. Tertio de ſchiſmate Græcorum, quomodo [a] Vacarius Imperator Græcorum cum Græcis ſchiſmaticis occupaverant & deſtruxerant fere uſque ad Conſtantinopolim; & de civitate timeri poterat, niſi a Chriſtianis velocem ſuccurſum haberent. Quarto de ſævitia Tartarorum, quomodo terram Chriſtianorum intraverant, & Hungariam occupaverant, non parcentes, quin omnes interficerent, ſexui vel ætati. Quinto de perſecutione dicti Imperatoris, quomodo perſequebatur eccleſiam, & ſuum prædeceſſorem Gregorium fuerat perſecutus: & in litteris, quas dictus Imperator per mundum mittebat, referebat publice quod non perſequebatur eccleſiam, ſed perſonam: quod verum non fuerat, prout manifeſtiſſime appareat, quia in vacatione eccleſiæ eam perſequi non ceſſavit. Immo tunc clerum & eccleſiam magis afflixit. Et poſtquam de afflictione plurima dixit, fecit legi quoddam privilegium aurea bulla munitum ab eodem Imperatore, cum eſſet rex, Honorio prædeceſſori ſuo conceſſum: in quo inter alia potiſſimum habebatur, quomodo eidem juramentum fidelitatis præſtiterat, tamquam vaſſallus ſuo domino; & quoddam aliud privilegium, in quo ipſe fatebatur quod regnum Siciliæ & Apuliæ erat ſpeciale patrimonium beati Petri, & illud ab eccleeccleſia tenebat in feudum, & concedebat ac quitabat ſi aliquod jus habuiſſet in electionibus eccleſiarum regni prædicti, & faciebat eaſdem eccleſias liberas, francas, & immunes ab omni præſtatione. Item fecit legi plura alia privilegia aurea bulla munita, eccleſiæ, dum eſſet Rex, & Imperator, conceſſa: in quibus habebatur, quod ipſe quitabat, donabat, & concedebat, & confirmabat totam terram a caſtro Radicofani, uſque ad caſtrum Ceprani, Marchiam Anconitanam, ducatum Spoleti, exarchatum Ravennæ, Pentapolim, comitatum Romandiolæ, & terram comitiſſæ Mathildis: & multa alia erant ibi. Quibus dictis judex Thadæus, unus de nunciis Imperatoris, ſurrexit, & fere reſpondit ad ſingula quæ dixerat dominus Papa, & mirabiliter videbatur Imperatorem excuſare: & aſſeruit multa quæ feciſſe & procuraſſe dicebat eccleſiam contra eum, & oſtendit ibi plurima ex contentis litterarum: & multis reſponſio ejus fuit grata. Sed dominus Papa reſpondit ad ſingula bene, ac ſi prævidiſſet, ſe & eccleſiam excuſando. Et ſic illius diei ſeſſio fuit terminata.

Secunda ſeſſio fuit ad octo dies poſtea: & quoad ſeſſionem & officia idem factum fuit quod & in prima. Quibus peractis, ſurrexit epiſcopus Calmenſis, Ciſtercienſis ordinis de Apulia, qui exſul erat: & mirabiliter deſcripſit vitam malam, & ignominioſam, & progreſſum dicti Imperatoris a pueritia ſua, & quæ erat ſua intentio: quia ad hoc intendebat præcipue, ut prælati & clericus ad illam reverterentur paupertatem, in qua fuerant tempore eccleſiæ primitivæ: quod maximè parebat per litteras, quas per mundum contra eccleſiam & clerum tranſmittebat. Poſtmodum ſurrexit archiepiſcopus de Hiſpania, qui multum dominum Papam animavit ad procedendum contra Imperatorem, referendo plurima quæ contra eccleſiam fecerat; & quomodo tota ſua fuit intentio, ut deprimeret eccleſiam juxta poſſe: promittens quod ipſe & alii prælati & Hiſpaniæ, qui multum magnifice & generaliter pluſquam alia natio ad concilium venerant, domino Papæ aſſiſterent in perſonis & in rebus, juxta ſuæ voluntatis beneplacitum. Hæc eadem promiſerunt plures alii in ſynodo prælatorum. Tunc ſurrexit prædictus judex Thadæus, & multa gravia propoſuit contra dictum epiſcopum Calmenſem: quod non zelo juſtitiæ, ſed ex malevolentia, ex eo quod, ipſum & ſuos pro manifeſtis exceſſibus punierat, talia contra Imperatorem proponere curavit: & ſic in prædicta ſeſſione nihil aliud factum fuit. Verumtamen dictus judex Thadæus ſupplicabat inſtanter ut prorogaretur tertia ſeſſio, pro eo quod Imperatorem exſpectabat, prout ipſe per certos habebat nuncios; ac ipſe ad eum plures alios, qui in civitate Taurinenſi fuerant, miſerat, quod iter arripuerat ad concilium veniendi. Et quia dictus Papa hæc quamplurimum affectabat, ut poſſet inter eos pacis fœdera reformare, uſque ad diem Lunæ, poſt octavam ſeſſionis ſecundæ, quæ fuerat in die Mercurii, contra multorum prælatorum voluntatem, prorogavit tertiam ſeſſionem. Quod non fuit ſine tædio multorum prælatorum, & aliorum Templariorum, & Hoſpitalariorum, qui multos armatos ad cuſtodiam domini Papæ & concilii ſtuduerant deſtinare; & propter preſſuram hominum, & dubitationem quæ in ipſa civitate, quæ cuſtodiebatur per armatos plurimos die ac nocte, fortiter aſſiſtebat. Et quia pro certo domino Papæ conſtitit, quod ipſe non veniebat, nec cum mandato ſolemniter facto aliquos Principes deſtinabat; dicta die Lunæ conſtituit tertiam ſeſſionem: & peractis officiis, ut in prima, poſt multa dicta hinc & inde audita, antequam ad feſtum accederetur Nativitatis beatæ Mariæ virginis glorioſæ, ordinavit octavam, ſacro concilio approbante. Deinde dominus Papa quaſdam conſtitutiones, quæ pro recuperatione terræ ſanctæ, ac aliis, quæ pro ſubſidiis Romani imperii, & etiam alias, quæ contra Tartaros factæ fuerant, fecit legi.

Item poſtmodum dominus Papa dixit, quod omnia privilegia, quæ Romanæ eccleſiæ a principibus mundi, tam ab Imperatoribus, quam a Regibus conceſſa fuerant, eidem exemplari fecerit, & in eis apponi fecit omnium qui aderant prælatorum ſigilla: & volebat quod vigorem haberent, ſicut ipſa originalia quæ ibi lecta erant. Tunc ſurrexerunt nuncii Regis Angliæ pro authenticatione quorumdam privilegiorum conceſſorum a rege Angliæ ipſi eccleſiæ, quæ aſſerebant facta præter conſilium Principum terræ; licet privilegiis illis contrarium diceretur adfuturum Pontificem, & quibuſdam conſtitutionibus, quæ pro ſubſidio tiendo eccleſiæ factæ fuerunt. Tunc ſurrexit judex Thadæus, percipiens quod jam ſecuris erat poſita ad radicem pro multorum privilegiorum authenticatione: & ſi contra dictum Imperatorem vellet procedere, appellaret ad futurum ſummum Pontificem, & concilium generale. Ad quæ dominus Papa reſpondit humiliter & benigne, quod illud erat concilium generale, quia tam principes ſæculares quam clerici ad illud fuerant invitati: ſed omnes qui in juriſdictione Imperatoris fuerant, ad illud eos accedere non permiſit: propter quod appellationem non admittebat eamdem. Et ſtatim incepit recitare, quantum eum dilexerat antequam eſſet in Papam aſſumptus; & quantum ſibi dimiſerat poſtmodum, & etiam poſtquam fuerat concilium ordinatum; cum ſemper verbis mirabiliter ho-

[a] al. Bataccius.

Anno Christi 1245.

norando: ita quod vix credebatur ab aliquis quod aliquam deberet ferri facere ſententiam contra eum: & ſtatim incepit omnia promere ore tenus, & ferre ſententiam contra eum, privans ipſum omni honore & Imperiò, & aliis regnis ſuis: & poſtmodum ſententia in ſcriptis in ipſa ſynodo lecta fuit. Qua lecta dominus Papa ſurrexit, & incepit, *Te Deum laudamus*: quo hymno decantato, per omnes fuit concilium diſſolutum.

Sententia contra Fridericum Imperatorem ab Innocentio Papa IV. in concilio lata.

Sacro præſente concilio, ad rei memoriam ſempiternam.

AD apoſtolicæ dignitatis apicem, licet indigni, dignatione divinæ majeſtatis aſſumpti, omnium Chriſtianorum curam vigili ſedulaque ſolertia gerere, ac intimæ conſiderationis oculo ſingulorum diſcernere merita, & providæ deliberationis ſtatera librare debemus: ut quos juſti rigor examinis dignos oſtenderit, congruis attollamus favoribus; quos autem reos, pœnis debitis deprimamus; appendentes ſemper meritum & præmium æqua lance, retribuendo cuique, juxta qualitatem operis, pœnæ vel gratiæ quantitatem. Sane cum dira guerrarum commotio nonnullas profeſſionis Chriſtianæ provincias diutius afflixiſſet, nos toto cupientes affectu mentis tranquillitatem & pacem eccleſiæ ſanctæ Dei ac generaliter cuncto populo Chriſtiano reſtituere ac reducere, ad præcipuum principem ſæcularem, hujus diſſenſionis & tribulationis auctorem, a felicis recordationis Gregorio Papa prædeceſſore noſtro pro ſuis exceſſibus anathematis vinculo innodatum, ſpeciales nuncios magnæ auctoritatis viros, videlicet venerabilem fratrum noſtrum P. Albanenſem, tunc Rotomagenſem archiepiſcopum, & C. Sabinenſem tunc, quondam Mutinenſem, epiſcopos, ac dilectum filium noſtrum Guillelmum baſilicæ duodecim apoſtolorum preſbyterum cardinalem, tunc abbatem ſancti Facundi, qui ſalutem zelabantur ipſius, duximus deſtinandos: facientes ſibi proponi per ipſos, quod nos & fratres noſtri, quantum in nobis erat, pacem per omnia ſecum habere, necnon cum omnibus hominibus, optabamus, parati ſibi pacem & tranquillitatem dare, ac mundo etiam univerſo. Et quia prælatorum, clericorum, omniumque aliorum, quos detinebat captivos, & omnium, tam clericorum, quam laïcorum, quos ceperat in galeis, reſtitutio poterat eſſe pacis plurimum inductiva: cum, ut illos reſtitueret, cum hoc idem, tam ipſe, quam ſui nuncii, antequam ad Apoſtolatus vocati eſſemus officium, promiſiſſent, rogari & peti ab ipſo fecimus per eoſdem: ac proponi inſuper, quod iidem parati erant pro nobis audire, & tractare pacem, ac etiam audire ſatisfactionem, quam facere vellet Princeps de omnibus, pro quibus vinculo erat excommunicationis adſtrictus; & offerri præterea, quod ſi eccleſia eum in aliquo contra debitum læſerat, (quod non credebat,) parata erat corrigere, ac in ſtatum debitum reformare. Et ſi diceret ipſe quod in nullo contra juſtitiam læſerat eccleſiam, vel quod nos eum contra juſtitiam læſiſſemus, parati eramus vocare Reges, Prælatos, & Principes, tam eccleſiaſticos, quam ſæculares, ad aliquem tutum locum, ubi per ſe vel ſolemnes nuncios convenirent: eratque parata eccleſia de conſilio concilii ſibi ſatisfacere, ſi eum læſiſſet in aliquo; ac revocare ſententiam, ſi quam contra ipſum injuſte tuliſſet; & cum omni manſuetudine ac miſericordia, quantum cum Deo, & honore ſuo fieri poterat, recipere de injuriis & offenſis ipſi eccleſiæ, ſuiſque per eum irrogatis, ſatisfactionem ab ipſo. Volebat etiam eccleſia omnes amicos ſuos, ſibique adhærentes in pace ponere, plenaque ſecuritate gaudere; ut numquam hac occaſione, poſſet aliquod ſubire diſcrimen. Sed licet ſic apud eum pro pace paternis monitis, & precum inſiſtere curaverimus lenitate: idem tamen Pharaonis imitatus duritiam, & obturans more aſpidis aures ſuas; hujuſmodi preces & monita elata obſtinatione, ac obſtinata elatione deſpexit. Et licet proceſſu temporis in die Cœnæ Domini proxima nuper præterita, præcedente coram nobis & fratribus noſtris cardinalibus præſentibus cariſſimo in Chriſto filio noſtro Conſtantinopolitano Imperatore illuſtri, cœtu quoque non modico prælatorum, ſenatoribus populi Romani, & maxima multitudine aliorum, qui eodem die propter ſolemnitatem ipſius de diverſis mundi partibus ad Apoſtolicam ſedem convenerant; quod ſtaret noſtris & eccleſiæ mandatis, per nobilem virum comitem Toloſanum, ac magiſtros P. de Vinea, & T. de Sueſſa curiæ ſuæ judices, & nuncios, & procuratores ſuos, ſpeciale ſuper hoc ab ipſo mandatum habentes, præſtiterit juramentum: poſtmodum tamen quod juraverat non implevit; quin immo ea intentione ipſum præſtiriſſe juramentum probabiliter creditur, ſicut ex factis ſequentibus colligitur evidenter; ut eidem eccleſiæ ac nobis illuderet potius quam pareret: cum anno & amplius jam elapſo, nec ad ipſius eccleſiæ gremium revocari potuerit, nec ſibi de illatis ei damnis & injuriis curaverit ſatisfacere, licet ſuper hoc exſtiterit requiſitus. Propter quod non valentes abſque gravi Chriſti offenſa ejus iniquitates amplius tolerare, cogimur urgente nos conſcientia juſte animadvertere in eumdem. Et ut ad præſens de ceteris ejus ſceleribus taceamus, quatuor graviſſima, quæ nulla poſſunt celerari tergiverſatione, commiſit. Dejeravit enim multoties, pacem quondam inter eccleſiam & Imperium reformatam temere violando. Perpetravit etiam ſacrilegium, capi faciens cardinales ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ac aliarum eccleſiarum prælatos, & clericos religioſos & ſæculares, venientes ad concilium, quod idem prædeceſſor noſter duxerat convocandum. De hæreſi quoque non dubiis & levibus, ſed evidentibus argumentis ſuſpectus habetur: plura ſiquidem cum commiſiſſe perjuria ſatis patet. Nam olim cum in Siciliæ partibus morabatur, priuſquam eſſet ad imperii dignitatem electus, coram bonæ memoriæ [a] C. ſancti Theodori diacono cardinali, apoſtolicæ ſedis legato, felicis recordationis Innocentio Papæ prædeceſſori noſtro, & ſucceſſoribus ejus, eccleſiæque Romanæ, pro conceſſione regni Siciliæ ab eadem eccleſia ſibi facta, fidelitatis præſtitit juramentum: &, ſicut dicitur, illud idem, poſtquam ad eamdem dignitatem electus exſtitit, & venit ad Urbem, coram eodem Innocentio, ſuiſque fratribus cardinalibus, & aliis multis præſentibus, ligium hominium in ejus faciens manibus innovavit. Deinde cum in Alemannia eſſet, eidem Innocentio, & ipſo defuncto bonæ memoriæ Honorio Papæ prædeceſſori noſtro, & ejus ſucceſſoribus, ac ipſi eccleſiæ Romanæ, præſentibus imperii principibus atque nobilibus, juravit, honores, jura, & poſſeſſiones Romanæ eccleſiæ pro poſſe ſuo ſervare, ac protegere bona fide, & quod quæcumque ad manus ſuas devenirent, ſine difficultate reſtituere procuraret; nominatis & expreſſe dictis poſſeſſioni-

[a] al. G.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1245.

bus in hujuſmodi juramento : quod poſtmodum confirmavit, coronam imperii jam adeptus. Sed horum trium juramentorum temerarius exſtitit violator, non ſine proditionis nota, & de læſæ crimine majeſtatis. Nam contra præfatum prædeceſſorem Gregorium & fratres ſuos comminatorias litteras eiſdem fratribus deſtinare, ac dictum G. apud fratres ipſos, ſicut apparet per litteras ab eo tunc directas eiſdem, & etiam, prout fertur, per univerſum fere orbem terrarum multipliciter diffamare præſumpſit : ac venerabilem fratrem noſtrum O. Portuenſem, tunc ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconum cardinalem, & bonæ memoriæ I. Prænestinum, epiſcopos, Apoſtolicæ ſedis legatos, nobilia, & magna Romanæ eccleſiæ membra, perſonaliter capi fecit ; & bonis omnibus ſpoliatos, ac per diverſa loca non ſemel ignominioſe deductos, carceribus mancipari. Privilegium inſuper, quod beato Petro, & ſucceſſoribus ejus in ipſo tradidit Dominus Jeſus Chriſtus, videlicet, *Quodcumque ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælis : & quodcumque ſolveris ſuper terram, erit ſolutum & in cælis* ; in quo utique auctoritas & poteſtas eccleſiæ Romanæ conſiſtit; pro viribus diminuere, vel ipſi eccleſiæ auferre ſatagit : ſcribens ſe præfati G. ſententias non vereri : latam ab eo excommunicationem in ipſum, non ſolum, contemptis eccleſiæ clavibus, non ſervando, verum etiam per ſe ac officiales ſuos, & illam & alias excommunicationis vel interdicti ſententias, quas idem omnino contempſit, cogendo alios non ſervare. Poſſeſſiones quoque præfatæ Romanæ eccleſiæ, videlicet Marchiam, Ducatum, Beneventum, cujus muros & turres dirui fecit, ac alias, quas in Tuſciæ & Lombardiæ partibus, & quibuſdam aliis obtinebat locis, paucis exceptis, occupare non metuens, eos adhuc detinet occupatas. Et tamquam ei non ſufficeret, quod manifeſte contra juramenta præmiſſa, præſumendo talia, veniebat per ſe vel ſuos officiales, earumdem poſſeſſionum homines dejerare compulit ; ipſos a juramentis fidelitatis, quibus Romanæ tenebantur eccleſiæ, de facto, cum de jure non poſſet, abſolvens, & faciens eoſdem fidelitatem nihilominus abjurare prædictam, ſibique fidelitatis hujuſmodi juramenta præſtare. Pacis vero ipſum violatorem exſiſtere plane conſtat : quia cum olim tempore pacis inter ipſum & eccleſiam reformatæ, juraſſet coram bonæ memoriæ I. de Abbatiſvilla epiſcopo Sabinenſi, & magiſtro Th. tituli ſanctæ Sabinæ preſbytero cardinali, præſentibus multis prælatis, principibus, & baronibus, quod ſtaret, & pareret præcile abſque ulla contradictione omnibus mandatis eccleſiæ, ſuper iis pro quibus erat vinculo excommunicationis adſtrictus, cauſis excommunicationis ejuſdem expreſſis per ordinem coram eo ; tunc omnibus Teutonicis hominibus regni Siciliæ, ac quibuſlibet aliis, qui eccleſiæ contra ipſum adhæſerant, omnem remittens offenſam & pœnam : & quod nullo tempore offenderet, vel offendi faceret ipſos, pro eo quod eccleſiæ adſtiterant, præſtari in anima ſua per comitem Acerrarum faciens juramentum : poſtmodum pacem & juramentum hujuſmodi, nequaquam erubeſcens [a] irretiri perjuriis, non ſervavit. Nonnullos enim ex ipſis hominibus, tam nobiles, quam alios, poſtea capi & incarcerari fecit, & eis bonis ſuis omnibus ſpoliatis, uxores eorum & filios captivari; ac inſuper terras eccleſiæ, contra promiſſionem, quam eidem T. Sabinenſi epiſcopo & Thomaſo cardinali fecerat, irreverenter invaſit : licet ipſi ex tunc in eum præſentem, ſi ullo modo prædictis articulis aut conditionibus contraveniret, excommunicationis ſententiam promulgarant. Et cum iidem Apoſtolica ei auctoritate mandaſſent, ut nec per ſe, nec per alium impediret, quin poſtulationes, electiones, & confirmationes eccleſiarum & monaſteriorum in regno præfato libere de cetero fierent, ſecundum ſtatutum concilii generalis ; & quod nullas deinceps in eodem regno viris eccleſiaſticis ac rebus eorum imponeret tallias, vel collectas : quodque nullus ibidem clericus, vel perſona eccleſiaſtica de cetero in civili vel criminali cauſa conveniretur coram judice ſæculari, niſi ſuper feudis quæſtio civiliter haberetur: ac Templariis, Hoſpitalariis, & aliis perſonis eccleſiaſticis de damnis & injuriis irrogatis eiſdem ſatisfaceret competenter, ipſe mandatum hujuſmodi adimplere contempſit. Liquet namque undecim aut plures archiepiſcopales ; & multas epiſcopales ſedes, abbatias quoque, ac alias eccleſias, ad præſens vacare in regno prædicto, eaſque, procurante ipſo, ſicut aperte patet, fuiſſe diutius prælatorum regimine deſtitutas, in grave ipſarum præjudicium, & periculum animarum. Et licet forte in in aliquibus ejuſdem regni eccleſiis electiones ſint a capitulis celebratæ : quia tamen per illa ejuſdem familiares clerici ſunt electi ; probabili poteſt argumento concludi, quod facultatem non habuerunt liberam eligendi. Eccleſiarum autem ipſius regni non ſolum facultates & bona fecit, prout voluit, occupari : ſed etiam cruces, thuribula, calices, & alios ſacros earum theſauros, & pannos ſericos, velut cultus divini contemptor, auferri; licet, ut dicitur, ipſis eccleſiis, exacto tamen prius pro eis certo pretio, in parte fuerint reſtituti. Clerici quippe collectis & talliis multipliciter affliguntur, non ſolum trahuntur ad judicium ſæculare; ſed, ut aſſeritur, cogunntur ſubire duella, incarcerantur, occiduntur, & patibulis cruciantur, in confuſionem & opprobrium ordinis clericalis : præfatis autem Templariis, Hoſpitalariis, & perſonis eccleſiaſticis, non eſt de damnis illatis eiſdem & injuriis ſatisfactum. Eum quoque certum eſt fore ſacrilegii patratorem. Nam cum præfati Portuenſis & Prænestinus epiſcopi, & complures eccleſiarum prælati, & clerici, tam religioſi, quam ſæculares, ad Apoſtolicam ſedem pro celebrando concilio, quod prius ipſe petiverat, convocati per mare venirent, viis terræ ipſis de mandato ejus omnino præcluſis ; idem deſtinato Enſio filio ſuo cum multitudine galearum, & per alios complures longe ante ſerie præparatos in partibus Tuſciæ maritimis inſidiis poſitis contra eos ; ut gravius poſſet virus vomere præconceptum, ipſos auſu ſacrilego capi fecit ; quibuſdam prælatorum ipſorum, & aliis in hujuſmodi captione ſubmerſis, nonnullis etiam interemptis, & aliquibus hoſtili inſecutione fugatis : reliquis autem bonis ſpoliatis omnibus, & de loco ad locum in regnum Siciliæ opprobrioſe deductis, ac ibidem diris carceribus manciparis ; quorum aliqui macerari ſqualoribus, & inedia preſſi, miſerabiliter defecerunt.

Merito inſuper contra eum de hæretica pravitate ſuſpicio eſt exorta ; cum poſtquam excommunicationis ſententiam a præfatis I. epiſcopo Sabinenſi, & T. cardinalibus prolatam incurrerit, & dictus Gregorius Papa ipſum anathematis vinculo innodavit ; ac poſt eccleſiæ Romanæ cardinalium, prælatorum & clericorum, ac aliorum etiam diverſis [a] temporibus ad ſedem Apoſtolicam venientium captionem, claves eccleſiæ contempſerit, & contemnat, [b] ſibi faciens celebrari, vel potius, quantum in eo eſt, profanari divina ; & conſtanter aſſeruit, ut ſuperius eſt narratum, ſe præfati Gregorii Papæ ſententias excom-

[a] *al.* intrare, *vel* introire.

[a] *al.* partibus.

[b] *al.* ibi.

Anno Christi 1245.

excommunicationis non vereri. Præterea conjunctus amicitia deteſtabili Saracenis, nuncios & munera pluries deſtinaverit eiſdem, & ab eis viciſſim cum honorificentia & hilaritate receperit: ipſorumque ritus amplectitur, illos in quotidianis ejus obſequiis notabiliter ſecum tenens. Eorumdem etiam more uxoribus, quas habuit, de ſtirpe regia deſcendentibus, eunuchos Capuæ, quos, ut dicitur, ſerio caſtrari fecerat, non erubuit deputare cuſtodes; & quod exſecrabilius eſt, olim exiſtens in partibus tranſmarinis, facta compoſitione quadam, immo colluſione, cum Soldano, Machometi nomen in templo Domini diebus & noctibus publice proclamari permiſit: & nuper nuncios Soldani Babyloniæ, poſtquam idem Soldanus, terræ ſanctæ, ac Chriſtianis habitatoribus ejus per ſe ac ſuos damna graviſſima & inæſtimabiles injurias irrogarat, facit per regnum Siciliæ, cum laudibus ad ejuſdem Soldani extollentiam, & ſicut fertur, honorifice ſuſcipi, & magnifice procurari. Aliorum quoque infidelium perniciosis, & horrendis obſequiis contra fideles abutens, & illis qui damnabiliter vilipendendentes Apoſtolicam ſedem, ab unitate eccleſiæ diſceſſerunt, procurans affinitate ac amicitia copulari; claræ memoriæ ducem Bavariæ, ſpecialem eccleſiæ Romanæ devotum, fecit, ſicut pro certo aſſeritur, Chriſtiana Religione deſpecta, per aſſaſſinos occidi; & Barracio Dei & eccleſiæ inimico, a communione fidelium per excommunicationis ſententiam, cum adjutoribus, conſiliatoribus, & fautoribus ſuis, ſolemniter ſeparato, filiam ſuam tradidit in uxorem. Catholicorum vero Principum actus & mores reſpuens, neglector ſalutis & famæ, pietatis operibus non intendit: quin immo, ut de ſuis nefariis diſſolutionibus ſileamus, cum didicerit tantum opprimere, non curat oppreſſos miſericorditer relevare; manu ejus, ut decet Principem Chriſtianum, ad eleemoſynas inextenta: cum deſtructioni eccleſiarum inſtiterit, religioſas ac alias eccleſiaſticas jugi attriverit afflictione & perſecutione perſonas, nec eccleſias, nec monaſteria, nec alia pia loca cernitur conſtruxiſſe. Nonne igitur hæc non levia, ſed efficacia ſunt argumenta de ſuſpicione hæreſis contra eum: cum hæreticorum vocabulo illos jus civile contineri aſſerat, & latis adverſus eos ſententiis debere ſuccumbere, qui vel levi argumento a judicio Catholicæ religionis & tramite detecti fuerint deviare? Præter hæc, regnum Siciliæ, quod eſt ſpeciale patrimonium beati Petri, & idem Princeps ab Apoſtolica ſede tenebat in feudum; jam ad tantam in clericis & laïcis exinanitionem ſervitutemque redegit, quod eis pæne penitus nihil habentibus, & omnibus exinde probis fere ejectis, illos qui remanſerunt ibidem ſub ſervili quaſi conditione vivere; ac Romanam eccleſiam, cujus principaliter ſunt homines & vaſſalli, offendere multipliciter & hoſtiliter impugnare compellit. Poſſet etiam merito reprehendi, quod ſquifatorum annuam penſionem, in qua pro eodem regno ipſi eccleſiæ Romanæ tenetur, per novem annos & amplius ſolvere prætermiſit. Nos itaque ſuper præmiſſis & compluribus aliis ejus nefandis exceſſibus, cum fratribus noſtris, & ſacro concilio, deliberatione præhabita diligenti, cum Jeſu Chriſti vices licet immeriti teneamus in terris, nobiſque in beati Petri apoſtoli perſona ſit dictum: *Quodcumque ligaveris ſuper terram*, &c. memoratum Principem, qui ſe imperio & regnis, omnique honore ac dignitate reddidit tam indignum; quippe propter ſuas iniquitates a Deo ne regnet vel imperet eſt abjectus; ſuis ligatum peccatis & abjectum, omnique honore & dignitate privatum a Domino oſtendimus, denunciamus, ac nihilominus ſententiando privamus; omnes qui ei juramento fidelitatis tenentur adſtricti, a juramento hujuſmodi perpetuo abſolventes: auctoritate Apoſtolica firmiter inhibendo, ne quiſquam de cetero ſibi tamquam Imperatori, vel Regi pareat vel intendat; & decernendo quoſlibet, qui deinceps ei velut Imperatori aut Regi conſilium vel auxilium præſtiterint ſeu favorem, ipſo facto excommunicationis vinculo ſubjacere. Illi autem ad quos in eodem imperio Imperatoris ſpectat electio, eligant libere ſucceſſorem. De præfato vero Siciliæ regno providere curabimus, cum eorumdem fratrum noſtrorum conſilio, ſicut viderimus expedire.

Anno Christi 1245.

Datum Lugduni, decimo ſexto Kalendas Auguſti, anno tertio.

Institutiones factæ in Concilio generali apud Lugdunum.

Tituli Capitulorum.

I. *De reſcriptis.*
II. *De eodem.*
III. *De electione & electi poteſtate.*
IV. *De officio & poteſtate judicis delegati.*
V. *De judiciis.*
VI. *De litis conteſtatione.*
VII. *De dolo & contumacia.*
VIII. *De reſcriptis.*
IX. *De ea qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſervanda.*
X. *De confeſſis.*
XI. *De appellationibus & recuſationibus.*
XII. *De ſententia excommunicationis.*
XIII. *De uſuris.*
XIV. *De ſubſidio imperii Conſtantinopolitani.*
XV. *Admonitio prælatorum ad populum ſibi commiſſum.*
XVI. *De Tartaris.*
XVII. *Super Cruciata.*

Capitula.

I. *De reſcriptis.*

De reſcript. in 6.

CUm in multis juris articulis infinitas reprobetur, [a] proinde duximus ſtatuendum, ut per illam generalem, *Quidam alii*, quæ frequenter in noſtris litteris inſeritur; ultra tres vel quatuor in judicium non trahantur: quorum nomina in primo citatorio exprimat Imperator: ne fraudi locus forſitan relinquatur, ſi circa ea poſſit libere variare.

[a] *al.* proinde.

II. *De eodem.*

Præſenti decreto duximus ſtatuendum, ne a ſede Apoſtolica, vel delegatis ipſius, cauſæ aliquibus committantur, niſi perſonis quæ vel dignitate ſint præditæ, vel in eccleſiis cathedralibus, ſeu aliis collegiatis honorabilibus conſtitutæ: nec alibi quam in civitatibus, vel locis magnis & inſignibus, ubi haberi valeat [b] juris copia peritorum, cauſæ hujuſmodi agitentur. Judicibus vero qui contra hoc ſtatutum, ad alia loca alterutram partium citaverint, vel utranque, non pareatur impune: niſi citatio de communi utriuſque partis præceſſerit voluntate.

[b] *al.* copia juris peritorum.

III. *De electione, & electi poteſtate.*

De elect. in 6.

In electionibus & poſtulationibus, ac ſcrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa, & incerta penitus reprobamus; ſtatuen-

ANNO CHRISTI 1245.

tes, ut hujuſmodi votis pro non adjectis habitis, ex A puris conſenſibus celebretur electio, voce illorum qui non pure conſenſerint, ea vice in alios recidente.

IV. *De officio & poteſtate judicis delegati.*

De offic. & poteſt. judic. deleg. in 6.

Statuimus ut conſervatores, quos plerumque concedimus, a manifeſtis injuriis & violentiis defendere poſſint, quos eis committimus defendendos: nec ad alia quæ judicialem indaginem exigunt, ſuam valeant extendere poteſtatem.

V. *De judiciis.*

De jud. in 6.

Juris eſſe ambiguum non videtur, judicem delegatum, (qui a ſede Apoſtolica ad hoc mandatum non receperit ſpeciale,) jubere non poſſe alterutram B partium coram ſe perſonaliter in judicio comparere; niſi cauſa fuerit criminalis, vel niſi pro veritate dicenda, vel juramento calumniæ faciendo, juris neceſſitas partes coram eo perſonaliter exegerit præſentari.

VI. *De litis conteſtatione.*

Excepcionis peremptoriæ, ſeu defenſionis cujuſlibet, principalis cognitionem negotii continentis, ante litem conteſtatam objectus, niſi de re judicata vel tranſacta, ſeu finita excipiat litigator, litis conteſtationem non impediat, nec retardet; licet dicat objector, non fuiſſe reſcriptum obtentum; ſi, quæ ſunt impetranti oppoſita, fuiſſent expoſita deleganti. C

VII. *De dolo & contumacia.*

Actor qui venire ad terminum ad quem citari adverſarium fecerat, non curavit, venienti reo in expenſis propter hoc factis legitime condemnetur; ad citationem aliam, niſi ſufficienter caverit quod in termino fideliter compareat, minime admittendus.

VIII. *De reſcriptis.*

Diſpendia litium æquitatis compendio volentes, qua poſſumus induſtria, coarctare, ſtatum felicis recordationis [a] Innocentii Papæ III. ſuper hoc editum ampliantes; decrevimus ut ſi quis contra alium plures perſonales voluerit movere quæſtiones, non ad diverſos judices, ſed eoſdem, ſuper omnibus hujuſmodi quæſtionibus litteras ſtudeat impetrare. Qui D vero contrarium fecerit, omni commodo careat litterarum: nec proceſſus valeat habitus per eaſdem: alias reo, ſi eum per ipſas fatigaverit, in expenſis legitimis condemnandus. Reus quoque, ſi eodem durante judicio actorem obnoxium dixerit reconventionis beneficio, vel conventionis, ſi litteras contra eum impetrare maluerit, de jure ſuo debet apud eoſdem judices experiri, niſi ut eos ſuſpectos poterat recuſare: ſimili pœna, ſi contra fecerit, puniendus.

[a] *al.* Gregorii Papæ IX. prædeceſſoris noſtri.

IX. *De eo qui mittitur in poſſeſſionem cauſa rei ſervandæ.*

Eum qui ſuper dignitate, perſonatu, vel beneficio eccleſiaſtico obtinendis, cum aliquo litigat poſſeſſore, ob partis adverſæ contumaciam cauſa rei ſervandæ; in ipſorum poſſeſſionem ſtatuimus non mittendum, ne per hoc ad ea ingreſſus patere valeat vitioſus: ſed liceat in hoc caſu contumacis abſentiam divina replente præſentia, etiam lite non conteſtata, diligenter examinato negotio, ipſum fine debito terminare.

X. *De confeſſis.*

Statuimus ut poſitiones negativas, quæ probari non poſſunt niſi per confeſſionem adverſarii, judices admittere poſſint; ſi æquitate ſuadente viderint expedire.

ANNO CHRISTI 1245.

XI. *De appellationibus & recuſationibus.*

Legitima ſuſpicionis cauſa contra judicem aſſignata, & arbitris a partibus ſecundum formam juris electis, qui de ipſa cognoſcant; ſæpe contingit, quod ipſis in idem convenire nolentibus, nec tertium advocantibus, cum quo ambo, vel alter ipſorum, procedant ad deciſionem ipſius negotii, ut tenentur; judex proferat excommunicationis ſententiam contra eos: quam ipſi, tum propter odium, tum propter favorem partium, diutius vilipendunt. Quare cauſa ipſa plus debito prorogata, non proceditur ad cognitionem negotii principalis. Volentes igitur morbo hujuſmodi neceſſariam adhibere medelam; ſtatuimus, ut ipſis arbitris per judicem terminus competens præfigatur: infra quem in idem conveniant, vel tertium concorditer advocent, cum quo ambo, vel alter ipſorum, ejuſdem ſuſpicionis negotium terminare procurent. Alioquin judex ex tunc in principali negotio procedere non omittat.

XII. *De ſententia excommunicationis.*

Statuimus, ut nullus judicum participantes cum excommunicatis ab eo in locutione, & aliis, quibus ligatur participans excommunicatione minori, ante commonitionem canonicam, excommunicare majori excommunicare majori excommunicatione præſumat: ſalvis conſtitutionibus contra illos legitime promulgatis, qui in crimine præſumunt participare damnato. Quod ſi ex locutione, & aliis, quibus participans labitur in minorem, excommunicatus fortius indureſcat; poterit judex, poſt commonitionem canonicam, hujuſmodi participantes conſimili damnare cenſura. Aliter autem in participantes excommunicatio prolata non teneat, & proferentes pœnam legitimam poterunt formidare.

XIII. *De uſuris.*

Cura nos paſtoralis ſolicitat & hortatur, ut lapſis conſulamus eccleſiis, & ne labantur in poſterum provideamus conſtitutione ſalubri. Cum igitur uſurarum vorago multas eccleſias pæne deſtruxerit; & nonnulli prælati circa ſolutionem debitorum, præſertim a ſuis prædeceſſoribus contractorum, negligentes inveniantur admodum & remiſſi, ac ad contrahenda majora debita, & obligandas res eccleſiæ nimis proni: deſides etiam in cuſtodiendis rebus inventis: malentes in propriam laudem modicum novi facere, quam bona cuſtodire, dimiſſa recuperare, deperdita reſtaurare, ac refarcire ruinas: nos, ne de cetero ſe de adminiſtratione tamen utili excuſare, ac in prædeceſſores ſive alios fundere valeant culpam ſuam, præſentis concilii approbatione ſancimus: ut pontifices, abbates, decani, ceterique legitimam & communem adminiſtrationem gerentes, E infra unum menſem, poſtquam adminiſtrationem adierint, intimato prius proxime ſuperiori, ut per ſe vel per aliquam perſonam eccleſiaſticam idoneam & fidelem interſit, præſentibuſque capitulo vel conventu propter hoc ſpecialiter evocatis, inventarium rerum adminiſtrationis ſuſceptæ confici faciant: in quo mobilia & immobilia, libri, chartæ, inſtrumenta, privilegia, ornamenta, ſeu paramenta eccleſiaſtica, & cuncta quæ ad inſtructionem urbani fundi ſeu ruſtici pertinent, necnon debita ac credita, diligentiſſime conſcribantur: ut in quo ſtatu eccleſiam vel adminiſtrationem ſuſceperint, & proce-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1245.

dente tempore gubernarint, ac in morte vel conceſſione dimiſerint, per ſuperiorem, ſi neceſſe fuerit, & eos qui ſunt eccleſiarum deputati ſervitiis, liquido cognoſcatur. Archiepiſcopi vero, qui præter Romanum pontificem ſuperiorem non habent, aliquem ex ſuffraganeis, ut perſonaliter, vel per alium, ut eſt expreſſum ſuperius, & abbates, ac alii prælati minores exempti, unum vicinum epiſcopum, qui nihil juris in exempta eccleſia ſibi vindicet, ad id ſtudeant evocare: dictumque inventarium tam ſubſtituti prælati, quam ſui collegii, necnon & ſuperioris ſuffraganei, ſeu vicini epiſcopi, ad hoc vocatorum, muniatur ſigillis, in archiviis eccleſiæ cum cautela debita conſervandum. Et nihilo minus inventarii ejuſdem tranſcriptum tam idem inſtitutus, quam prælatus ad hoc vocatus, penes ſe habeat ſimile ſigillatum. Inventa quoque cuſtodiantur fideliter, & de ipſis adminiſtratio digna geratur: & comperta debita, de mobilibus eccleſiæ, ſi fieri poteſt, cum celeritate ſolvantur. Si vero mobilia non ſufficiant ad ſolutionem celerem faciendam, omnes proventus in ſolutionem convertantur debitorum, quæ uſuraria fuerint, vel etiam oneroſa: deductis de ipſis proventibus expenſis dumtaxat neceſſariis, prælato collegioque rationabiliter computandis. Si autem debita non fuerint oneroſa, vel uſuraria, tertia pars eorumdem proventuum, vel major, cum illorum conſilio quos ad conficiendum inventarium vocandos diximus, pro ſatisfactione hujuſmodi deputentur. Pro ejuſdem concilii auctoritate firmiter inhibemus, ne prædicti perſonas ſuas, vel eccleſias ſibi commiſſas, pro aliis obligent, nec pro ſe vel ipſis eccleſiis contrahant debita, quibus poſſit imminere gravamen. Si vero evidens urgeat neceſſitas, vel eccleſiarum rationabilis ſuadeat utilitas: prælati cum ſuperiorum, archiepiſcopi & abbates exempti cum prædictorum collegiorumque ſuorum conſilio & conſenſu, debita non uſuraria, ſi poteſt fieri, numquam tamen in nundinis vel mercatibus publicis contrahant. Et contractuum litteris debitorum & creditorum nomina, & cauſæ quare contrahantur debitum, etiamſi in utilitatem eccleſiæ ſit converſum[a]: & ad id perſonas eccleſiaſticas, vel eccleſias, nullatenus volumus obligari. Privilegia ſiquidem eccleſiarum, quæ ſecuro loco fideliter cuſtodiri mandamus, nequaquam pignori obligentur: nec etiam res aliæ: niſi forte pro neceſſariis & utilibus debitis cum prædicta ſolemnitate contractis. Ut autem hæc ſalubris conſtitutio inviolabiliter obſervetur, & fructus appareat quem ex ipſa provenire ſperamus: ordinandum duximus, & irrefragabiliter ſtatuendum, quod omnes abbates, & priores, nec non & decani, vel præpoſiti cathedralium ſeu aliarum eccleſiarum, ſemel ſaltem in anno in ipſorum collegiis diſtrictam ſuæ adminiſtrationis faciant rationem: & coram ſuperiore viſitante conſcripta & conſignata hujuſmodi ratio fideliter recitetur. Archiepiſcopi vero, & epiſcopi, ſtatum adminiſtrationis bonorum ad menſam propriam pertinentium, ſimiliter ſingulis annis capitulis ſuis, & nihilominus epiſcopi metropolitanis, & metropolitani legatis apoſtolicæ ſedis, vel aliis, quibus fuerit ab eadem ſede ſuarum eccleſiarum viſitatio delegata, inſinuare debita fidelitate procurent. Compurationes vero conſcriptæ, ſemper in theſauro eccleſiæ, ad memoriam reſerventur: ut in computatione annorum ſequentium præteriti temporis & inſtantis diligens habeatur collatio; ex qua ſuperior adminiſtrantis diligentiam vel negligentiam comprehendat: quam ſiquidem negligentiam, ſolum Deum habens præ oculis, hominis amore, odio, vel timore poſtpoſitis, tanta & tali animadverſione caſtiget, quod nec a Deo, nec a ſuo ſuperiori, vel ſede apoſtolica, mereatur propter hoc recipere ultionem. Non ſolum autem futuris prælatis, ſed etiam a jam promotis, præſentem conſtitutionem præcipimus obſervari.

[a] Forte deeſt, inſeratur, vel aliquid ſimile.

XIV. *De ſubſidio imperii Conſtantinopolitani.*

Arduis mens noſtra occupata negotiis, curiſque diſtracta diverſis, inter cetera, circa quæ attentionis invigilat oculo, ad Conſtantinopolitani liberationem Imperii ſuæ conſiderationis aciem ſpecialiter dirigit; hanc ardenti deſiderio concupiſcit; erga eam jugi cogitatione verſatur. Et licet Apoſtolica ſedes pro ipſa grandis diligentiæ ſtudio & multiplicis ſubventionis remedio ferventer inſtiterit, ac diu catholici non ſine gravibus laboribus, & oneroſis ſumptibus anxiiſque ſudoribus, & deflenda ſanguinis effuſione, certaverint; nec tanti auxilii dextera imperium ipſum totaliter de inimicorum jugo potuerit, impedientibus peccatis, eripere, propter quod non immerito dolore turbamur: quia tamen eccleſiæ corpus ex membri cauſa cari, videlicet imperii præfati carentia, notam probroſæ deformitatis incurreret, & ſuſtineret debilitatis dolendæ jacturam: poſſetque digne noſtræ ac ipſius eccleſiæ deſidiæ imputari, ſi fidelium deſtitueretur ſuffragio, & relinqueretur hoſtibus libere opprimendum: firma intentione proponimus, eidem imperio efficaci & celeri ſubſidio ſubvenire: ut eccleſia ferventi ad illius exſurgente ſuccurſum, manumque porrigente munitam, imperium ipſum de adverſariorum dominio erui valeat, & reduci, auctore Domino. ad ejuſdem corporis unitatem: ſentiatque poſt conterentem inimicorum malleum, dexteram matris eccleſiæ conſolantem: & poſt aſſertionis erroneæ cœcitatem, viſum, catholicæ fidei profeſſione, reſumar. Ad liberationem autem ipſius eo magis eccleſiarum prælatos, alioſque viros eccleſiaſticos vigiles & intentos exiſtere, ac opem & operam convenit exhibere; quo amplius ejuſdem fidei & eccleſiaſticæ libertatis augmentum, quod per liberationem hujuſmodi principaliter proveniret, procurare tenentur: maxime quia dum prædicto ſubvenitur imperio, conſequenter ſubſidium impenditur terræ ſanctæ. Sane ut feſtina fiat & utilis imperio præfato ſubventio, ex communi concilii approbatione ſtatuimus, ut medietas omnium proventuum, tam dignitatum, & perſonatuum, quam præbendarum eccleſiaſticarum, aliorumque beneficiorum eccleſiaſticorum, perſonarum illarum, quæ in ipſis reſidentiam non faciunt perſonalem, per ſex menſes ad minus, ſive unum habeant, ſive plura: eis qui noſtris, & fratrum noſtrorum, ac ſuorum prælatorum immorantur obſequiis, aut ſunt in peregrinatione, vel ſcholis, ſeu eccleſiarum ſuarum negotia de ipſorum mandato procurant, aut aſſumpſerunt vel aſſument crucis ſignaculum in prædictæ terræ, vel perſonaliter in ejuſdem imperii proficiſcentur ſuccurſum, exceptis; & ſi aliqui eorumdem exceptorum, præter hujuſmodi crucеſignatos, & proficiſcentes, de redditibus eccleſiaſticis ultra valentiam centum marcarum argenti percipiunt; annuatim tertia pars reſidui, ipſius imperii ſubſidio colligenda, per eos qui hoc ab Apoſtolica fuerint ordinati providentia, uſque ad triennium integre deputentur. Non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus vel ſtatutis eccleſiarum, ſeu quibuſlibet indulgentiis ipſis eccleſiis vel perſonis ab apoſtolica ſede conceſſis, juramento aut quacumque firmitate alia roboratis. Et ſi forte ſuper

Digitized by Google

Anno Christi 1245.

hoc ſcienter fraudem commiſerint, ſententiam excommunicationis incurrant. Nos vero de obventionibus eccleſiæ Romanæ, deducta prius ex eis decima ſuccurſui terræ deputanda prædictæ, decimam prædicti pro ſubventione imperii plenarie tribuemus. Porro, cum idem juvatur imperium, auxilium præſtatur potiſſime ipſi terræ: ac ad recuperationem ejus præcipue inſiſtitur, dum ad ipſius liberationem imperii laboratur: de omnipotentis Dei miſericordia, ac beatorum Petri & Pauli apoſtolorum auctoritate confiſi, ex illa quam nobis, licet indignis, ligandi atque ſolvendi contulit poteſtate, omnibus eidem imperio ſuccurrentibus illam ſuorum peccaminum veniam indulgemus: ipſoſque illo privilegio eaque volumus immunitate gaudere, quæ prædictæ terræ ſubvenientibus conceduntur.

XV. *Admonitio prælatorum ad populum ſibi commiſſum.*

Perennis obtentu patriæ a longis retro temporibus pro redimenda terra, quam Dei Filius aſperſione ſui ſanguinis conſecravit, univerſitas filiorum eccleſiæ non ſolum expenſas innumeras, ſed inæſtimabilem cruoris affluentiam noſcitur effudiſſe: ſicut ex eo mœſti corde colligimus, quod pridem contra fideles pugnantibus impiis accidit in partibus tranſmarinis. Verum cum propter hoc ſit in ſedis Apoſtolicæ voto potiſſimum, ut de ipſius redemptione terræ, communis deſiderii cito Deo propitio proveniat complementum: digne providimus, ut ad procurandum Dei favorem vos noſtris litteris excitemus. Rogamus itaque univerſitatem veſtram, & obſecramus in Domino Jeſu Chriſto: mandantes quatenus ſinguli veſtrum fideles populos veſtræ curæ commiſſos in veſtris prædicationibus, vel quando pœnitentiam ipſis injungitis, piis monitis inducatis, conceſſa ſuper hoc, prout expedire videritis, indulgentia ſpeciali: ut in teſtamentis, quæ pro tempore fecerint, aliquid in terræ ſanctæ, vel imperii Romaniæ ſubſidium, pro ſuorum peccaminum remiſſione relinquat: attentius proviſuri, ut quod ipſi ad Crucifixi reverentiam habendo reſpectum, in pecunia pro hujuſmodi ſubventione dederint, in certis locis ſub ſigillis veſtris conſervari fideliter; & illa, quæ in rebus aliis ad hoc legata fuerint, diligenter in ſcriptis redigi faciatis. Hoc autem pietatis opus, in quo ſola cauſa Dei quæritur, & ſalus fidelium procuratur, ſic veſtra ſinceritas promptis proſequatur affectibus, ut tandem ſecuri de manu ſuperni Judicis cæleſtis gloriæ præmium exſpecteris.

XVI. *De Tartaris.*

Chriſtianæ religionis cultum longius latiuſque per orbem diffundi ſuper omnia cupientes, inæſtimabilis doloris telo transfodimur, ſi quando aliquis ſic noſtro in hac parte obviant deſiderio, affectu contrario & effectu, quod ipſum cultum delere penitus de terræ ſuperficie omni ſtudio toraque potentia moliuntur. Sane Tartarorum gens impia, Chriſtianum populum ſubjugare ſibi, vel potius perimere appetens, collectis jamdudum ſuarum viribus nationum, Poloniam, Ruſciam, Hungariam, aliaſque Chriſtianorum regiones, ingreſſæ, ſic in eas depopulatrix inſævit, ut gladio ejus nec ætati parcente nec ſexui, ſed in omnes indifferenter crudelitate horribili debacchante, inaudito ipſas exterminio devaſtarit; ac aliorum regna continuato progreſſu, illa ſibi, eodem in vagina otiari gladio neſciente, inceſſabili perſecutione ſubſternit; ut ſubſequenter in robore fortiores exercitus Chriſtianos invadens, ſuam plenius in ipſo poſſit ſævitiam exercere: ſicque orbato, quod abſit, fidelibus orbe, fides exorbiter, dum ſublatos ſibi gemuerit ipſius gentis feritate cultores. Ne igitur tam deteſtanda gentis ejuſdem intentio proficere valeat, ſed deficiat auctore Deo potius, & contrario concludatur eventu, ab univerſis Chriſticolis attenta eſt conſideratione penſandum & procurandum ſtudio diligenti, ut ſic illius impediatur proceſſus, quod nequeat ad ipſos ulterius quantumcumque potenti armato brachio pertranſire. Ideoque, ſacro ſuadente concilio, univerſitatem veſtram monemus, rogamus, & hortamur, attente mandantes, quatenus viam & aditus, unde in terram noſtram gens ipſa poſſet ingredi, ſoiertiſſime perſcrutantes, illos foſſatis vel muris, ſeu aliis ædificiis, aut artificiis, prout expedire videritis, taliter præmunire curetis, quod ejuſdem gentis ad vos ingreſſus patere de facili nequeat; ſed prius apoſtolicæ ſedi ſuus denunciari poſſit adventus: ut, ea vobis fidelium deſtinante ſuccurſum, contra conatus & inſultus gentis ipſius tuti eſſe, adjutore Domino, valeatis. Nos enim in tam neceſſariis & utilibus expenſis, quas ob id feceritis, contribuemus magnifice, ac ab omnibus Chriſtianorum regionibus, cum per hoc occurratur communibus periculis, proportionaliter contribui faciemus: & nihilominus ſuper his aliis Chriſti fidelibus, per quorum partes habere poſſet aditum gens prædicta, litteras præſentibus ſimiles deſtinamus.

XVII. *Super Cruciata.*

Afflicti corde pro deplorandis terræ ſanctæ periculis, ſed pro illis præcipue, quæ conſtitutis in ipſa fidelibus noſcuntur noviter accidiſſe; ad liberandam ipſam, Deo propitio, de impiorum manibus, totis affectibus adſpiramus diffinientes, ſacro approbante concilio, ut ita crucefignati ſe præparent, quod opportuno tempore univerſis inſinuando fidelibus per prædicatores, & noſtros nuncios ſpeciales, omnes, qui diſpoſuerint tranſfretare, in locis idoneis ad hoc conveniant: de quibus in ejuſdem terræ ſubſidium cum divina & apoſtolica benedictione procedant. Sacerdotes autem, & alii clerici qui fuerint in exercitu Chriſtiano, tam ſubditi quam prælati, orationi & exhortationi diligenter inſiſtant: docentes eos verbo pariter & exemplo, ut timorem & amorem Domini ſemper habeant ante oculos, ne quid dicant aut faciant, quod æterni Regis majeſtatem offendat. Et ſi quando in peccatum lapſi fuerint, per veram pœnitentiam mox reſurgant, gerentes humilitatem cordis & corporis: & tam in victu quam in veſtitu mediocritatem ſervantes, diſſenſiones & æmulationes omnino evitando, rancore ac livore a ſe penitus relegatis: ut ſic ſpiritalibus & materialibus armis muniti, adverſus hoſtes fidei ſecurius prælientur; non de ſua præſumentes potentia, ſed de divina virtute ſperantes. Nobiles quidem & potentes, exercitus ac omnes divitiis abundantes, piis prælatorum monitis inducantur, ut intuitu crucifixi, pro quo crucis ſignaculum aſſumpſerunt, ab expenſis inutilibus & ſuperfluis, ſed ab illis præcipue quæ fiunt in comeſſationibus & conviviis, abſtinentes, eas commutent in perſonarum illarum ſubſidium, per quas Dei negotium valeat proſperari: & eis propter hoc, juxta prælatorum ipſorum providentiam, peccatorum ſuorum indulgentia tribuatur. Prædictis autem clericis indulgemus, ut beneficia ſua integre percipiant per triennium, ac ſi eſſent in eccleſiis reſidentes; & ſi neceſſe fuerit, ea per idem tempus pignori valeant obligare. Ne igi-

ANNO CHRISTI 1245.

tur hoc ſanctum propoſitum impediri vel retardari contingat, univerſis eccleſiarum prælatis diſtricte præcipimus; ut ſinguli per loca ſua illos, qui ſignum crucis depoſuerunt, reſumere, ac tam ipſos quam alios cruceſignatos, & quos adhuc ſignari contigerit, ad reddendum Domino vota ſua diligenter moneant, inducant, & ſi neceſſe fuerit, per excommunicationis in perſonas, & interdicti ſententias in terras ipſorum, omni tergiverſatione ceſſante, compellant. Adhuc, ne quid in negotio Domini noſtri Jeſu Chriſti de contingentibus omittatur, volumus & mandamus, ut patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, & alii qui curam obtinent animarum, ſtudioſe proponant commiſſis ſibi verbum crucis: obſecrantes per Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, unum, ſolum, verum, æternum Deum, reges, duces, principes, marchiones, comites & barones, alioſque magnates, necnon communia civitatum, villarum & oppidorum; ut qui perſonaliter non acceſſerint in ſubſidium terræ ſanctæ, competentem conferant numerum bellatorum, cum expenſis ad triennium neceſſariis, ſecundum proprias facultates, in remiſſionem ſuorum peccaminum, prout in generalibus litteris, quas pridem per orbem terræ miſimus, eſt expreſſum, & ad majorem cautelam inferius etiam exprimetur.

Hujus remiſſionis volumus eſſe participes non ſolum eos, qui ad hoc naves proprias exhibebunt; ſed illos etiam, qui propter hoc opus naves ſtuduerint fabricare. Renuentibus autem, ſi qui forte tam ingrati fuerint Domino Deo noſtro, ex parte Apoſtolica firmiter proteſtentur, ut ſe ſciant ſuper hoc nobis in noviſſimo diſtricti examinis die coram tremendo judice reſponſuros: prius tamen conſiderantes, qua ſcientia, quave ſecuritate comparere poterunt coram unigenito Dei Filio Jeſu Chriſto, cui omnia dedit Pater in manus: ſi ei pro peccatoribus crucifixo ſervire renuerint in hoc negotio quaſi proprie ſibi proprio, cujus munere vivunt, cujus beneficio ſuſtentantur, quin etiam cujus ſanguine ſunt redempti. Ceterum ex communi concilii approbatione ſtatuimus, ut omnes omnino clerici, tam ſubditi quam prælati, vigeſimam eccleſiarum proventuum uſque ad triennium conferant in ſubſidium terræ ſanctæ per manus eorum, qui ad hoc apoſtolica fuerint providentia ordinati: quibuſdam dumtaxat religioſis exceptis, ab hac præſtatione merito eximendis, illiſque ſimiliter qui aſſumpto vel aſſumendo crucis ſignaculo ſunt perſonaliter profecturi. Nos & fratres noſtri ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinales plenarie decimam perſolvemus: ſciantque ſe omnes ad hoc fideliter obſervandum per excommunicationis ſententiam obligatos: ita quod illi, qui ſuper hoc fraudem ſcienter commiſerint, ſententiam excommunicationis incurrant.

Sane quia juſto judicio, cæleſtis Imperatoris obſequiis inhærentes, ſpeciali decet prærogativa gaudere, cruceſignati a collectis vel talliis aliiſque gravaminibus ſint immunes, quorum perſonas & bona poſt crucem aſſumptam ſub beati Petri & noſtra protectione ſuſcipimus: ſtatuentes, ut ſub archiepiſcoporum, epiſcoporum, ac omnium prælatorum eccleſiæ Dei defenſione conſiſtant: propriis nihilominus protectoribus ad hoc ſpecialiter deputandis; ita ut [illegible] de ipſorum reditu vel obitu certiſſime cognoſcatur, integra maneant & quieta: & ſi quiſquam contra præſumpſerit, per cenſuras eccleſiaſticas compeſcatur.

Si qui vero proficiſcentium illuc ad præſtandas uſuras juramento tenentur adſtricti, creditores eorum ut remittant eis præſtitum juramentum, & ab uſurarum exactione deſiſtant, eadem præcipimus diſtrictione compelli. Quod ſi quiſquam creditorum eos ad ſolutionem coëgerit uſurarum, eum ad reſtitutionem earum ſimili cogi animadverſione mandamus.

ANNO CHRISTI 1245.

Judæos vero ad remittendas uſuras per ſæcularem compelli præcipimus poteſtatem; & donec illas remiſerint, ab univerſis Chriſti fidelibus per excommunicationis ſententiam eis omnino communio denegetur. Iis qui Judæis nequeunt ſolvere debita in præſenti, ſic principes ſæculares utili dilatione provideant; quod poſt iter arreptum, quouſque de ipſorum reditu vel obitu cognoſcatur, uſurarum incommoda non incurrant: compulſis Judæis proventus pignorum, quos ipſi interim perceperint, in ſortem, expenſis deductis neceſſariis, computare: cum hujuſmodi beneficium non multum videatur habere diſpendii, quod ſolutionem ſic prorogat, quod debitum non abſorbet. Porro eccleſiarum prælati, qui in exhibenda juſtitia cruceſignatis & eorum familiis negligentes exſtiterint, ſciant ſe graviter puniendos.

Ceterum quia curſarii & piratæ nimis impediunt ſubſidium terræ ſanctæ, capiendo & ſpoliando tranſeuntes ad illam, & redeuntes ab ipſa: nos, eos & principales adjutores & fautores eorum excommunicationis vinculo innodamus; ſub interminatione anathematis inhibentes, ne quis ſcienter cum eis communicet in aliquo venditionis vel emptionis contractu, & injungentes rectoribus civitatum, & locorum ſuorum, ut eos ab hac iniquitate revocent & compeſcant. Alioquin, quia nolle perturbare perverſos, nihil eſt aliud quam fovere; nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ qui manifeſto facinori deſinit obviare; in perſonas & terras eorum per eccleſiarum prælatores ſeveritatem eccleſiaſticam volumus & præcipimus exerceri. Excommunicamus præterea & anathematizamus illos falſos & impios Chriſtianos, qui contra ipſum Chriſtum & populum Chriſtianum arma, ferrum, & lignamina deferunt galearum: eos etiam qui galeas eis vendunt, vel naves: quique in piraticis Saracenorum navibus curam gubernationis exercent, vel in machinis, aut quibuſlibet aliis, aliquod eis impendunt auxilium vel conſilium, in diſpendium terræ ſanctæ, ipſoſque rerum ſuarum privatione mulctari, & capientium fore cenſemus ſervos. Præcipientes, ut per omnes urbes maritimas omnibus diebus dominicis & feſtivis hujuſmodi ſententia publice innovetur, & talibus gremium non aperiatur eccleſiæ, niſi totum quod de commercio tam damnato perceperint, & tantumddem de ſuo, in ſubſidium prædictæ terræ tranſmiſerint, ut æquo judicio in quo peccaverint, puniantur. Quod ſi forte non fuerint ſolvendo, ſic alias reatus talium caſtigetur, quod in pœna ipſorum aliis interdicatur audacia ſimilia præſumendi.

Prohibemus inſuper omnibus Chriſtianis, & ſub anathemate interdicimus, ne in terras Saracenorum, qui partes orientales inhabitant, uſque ad quadriennium tranſmittant vel tranſvehant naves ſuas: ut per has volentibus transfretare in ſubſidium terræ ſanctæ major navigii copia præparetur; & Saracenis prædictis ſubtrahatur auxilium, quod eis conſuevit ex hoc non modicum provenire. Licet autem torneamenta ſint in diverſis conciliis ſub certa pœna generaliter interdicta; quia tamen hoc tempore Crucis negotium per ea plurimum impeditur, nos ea ſub pœna excommunicationis firmi-

ANNO CHRISTI 1245.

ter inhibemus usque ad triennium exerceri. Quia vero ad hoc negotium exsequendum, est permaxime necessarium, ut principes & populi Christiani adinvicem pacem observent; sancta & universali synodo suadente, statuimus ut per quadriennium in toto orbe Christiano pax generaliter observetur: ita quod per ecclesiarum prælatos discordantes reducantur ad plenam pacem, aut firmam treugam inviolabiliter observandam: & qui acquiescere forte contempserint, per excommunicationem in personas, & interdictum in terras, arctissime compellantur: nisi tanta fuerit injuriarum malitia, quod ipsi non gaudere debeant tali pace. Quod si forte censuram ecclesiasticam vilipenderint, poterunt non immerito formidare, ne per auctoritatem ecclesiæ contra eos, tamquam perturbatores negotii crucifixi, sæcularis potentia inducatur. Nos ergo de omnipotentis Dei misericordia & beatorum apostolorum Petri & Pauli auctoritate confisi, ex illa quam nobis, licet indignis, Deus ligandi atque solvendi contulit potestate, omnibus, qui laborem istum in propriis personis subierint & expensis, plenam suorum peccaminum, de quibus fuerint corde contriti & ore confessi, veniam indulgemus, & in retributione justorum salutis æternæ pollicemur augmentum. Eis autem, qui non in propriis personis illuc accesserint, sed in suis dumtaxat expensis juxta facultatem & æqualitatem suam viros idoneos destinaverint; & illis similiter, qui licet in alienis expensis, in propriis tamen personis accesserint; plenam suorum concedimus veniam peccatorum. Hujusmodi quoque remissionis concedimus esse participes, juxta quantitatem subsidii, & devotionis affectum, omnes qui ad subventionem ipsius terræ de bonis suis congrue ministrabunt, aut circa prædicta consilium & auxilium impenderint opportunum. Omnibus etiam pie proficiscentibus in hoc opere sancta & universalis synodus orationum & beneficiorum suorum suffragium impartitur, ut eis digne proficiat ad salutem. Amen.

ACTA CONCILII Lugdunensis primi,

Ex Matthæi Parisii historia Anglicana, ad annum MCCXLV.

ALTIUS igitur Solis orbita cursum suum peragente, videlicet circa æstatis medium, congregati sunt Lugduni ex totius fere Christianitatis latitudine prælati venerabiles, vel eorum nuntii; Imperatoris quoque, & multorum Principum, aliorumque procuratores, secundum Papalis mandati tenorem, concilium celebraturi. Absentes autem quamplurimi prælatorum, per eos quos promiserunt procuratores, tese ex legitimis causis sufficienter excusarunt; sicut quidam ex Anglorum regno, ut supra latius dictum est. Inter quos abbas sancti Albani, corpore gravis, & jam ad senilem declinans ætatem, magistro Martino, qui tunc temporis in Anglia prospere commorabatur, testimonium veritati super hoc perhibente, se rationabiliter per quemdam monachum suum, Joannem videlicet de Bulum, & quemdam clericum suum magistrum Rogerum de Holdene, suam excusavit absentiam: & sic indemnis & quietus remansit, domino Papa per ipsos civiliter salutato. Verumtamen de regno Hungariæ, quæ pro multa sui parte per Tartaros est vastata, nulli venerunt. De Alemannia bello Imperiali perturbata, pauci prælati ad concilium convenire potuerunt. De terra vero sancta, quæ multo patuit discrimini, nullus penitus potuit illuc advenire, sed nec advocari. Occasionaliter tamen illuc advenit de terra sancta episcopus Berytensis, totius Syriæ nuncius generalis, & syndicus omnium Christianorum terræ sanctæ, mandatum bajulans lugubre de exterminio, permittente Deo, in terra sancta perpetrato.

Secunda synodus inchoata.

Dum autem dominus Papa multos jam prælatos, licet tamen non omnes, vidisset congregatos; die Lunæ proxima post festum Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, intravit dominus Papa cum fratribus cardinalibus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & aliis prælatis ad concilium convocatis, simul & procuratoribus absentium, tam principum, quam prælatorum, in refectorium religiosorum sancti Justi apud Lugdunum. Fuerunt itaque ibidem, absque cardinalibus, duo patriarchæ, scilicet Constantinopolitanus, qui & Antiochenus; & patriarcha Aquileiæ, qui & Venetiæ; Imperator quoque Constantinopolitanus: comes etiam Tolosanus, & procuratores Angliæ, comes Bigod, cum sociis suis nobilibus, archiepiscopi vero & episcopi centum & quadraginta.

1. propositio.

Proposuitque patriarcha Constantinopolitanus statum & necessitates ecclesiæ suæ; asserens quod olim habuit sub se suffraganeos plusquam triginta, quorum vix jam tres remanserunt. Subjungens insuper, quod Græci, & quidam alii inimici ecclesiæ Romanæ, totum jam imperium Romaniæ, fere usque ad portas civitatis Constantinopolis, violenter occuparunt; qui in nullo Romanæ ecclesiæ obedientes, ipsamque detestantes, hostiliter eidem adversantur. Unde dolor & confusio omnium Christianorum imminet, cum ipsa sua ecclesia primo fuisset privilegiata, & merito plus ceteris honoranda. Primo enim constat beatum Petrum Antiochiæ, quæ civitas Græcorum imperio vel regno subjecta est, ab antiquo sedisse, & inde Simonem magum, & alios hæreticos confusos aufugasse. Ad quod Papa tacuit.

2. propositio.

Consequenter propositus fuit sermo fidelis, & omni acceptione dignus, de canonizatione scilicet beati Edmundi Cantuariensis archiepiscopi, quem Dominus evidentissimis miraculorum signis illustravit. Cujus rei assertioni cum constanter testimonium octo archiepiscopi, & circiter viginti episcopi perhibuissent, & instanter ut in ipso concilio veneranter ad majorem solemnitatem canonizaretur, postularent; ait dominus Papa, non suo, sed aliorum spiritu invidorum aversus, dicens: Urgent nos dilationem non capientia ecclesiæ nimis ardua negotia: quare hoc merito ad præsens tempus suspendere debeat exspectatum. Sed, vita comite, in posterum neglectui non commendabitur: & quia Deus & mundus sanctitati & virtutibus ejus perhibent testimonium, in Domino gaudemus, & gratias ipsi referimus uberiores.

Adfuit etiam præsens ibidem Thadæus de Suessa, domini Imperatoris Friderici procurator, vir prudens, & eloquentiæ singularis, miles, & legum doctor, & sacri palatii judex Imperialis: pro domino suo Imperatore tam constanter, quam diligenter responsurus. Pro cujus pace, & pristinæ amicitiæ reformatione, obtulit pro domino suo Imperatore confidenter, ad unitatem Romanæ ecclesiæ totum Romaniæ, id est Græciæ, imperium revocare; & quod sese Tartaris, & Chorosminis, & Saracenis, & aliis ecclesiæ hostibus & contemptoribus, Christo fideliter militando, potenter opponet; & quod statum terræ sanctæ, discrimini magno, & manifesto periculo jam patentem, suis sumptibus propriis personaliter, pro posse suo, reformabit; & ablata Romanæ ecclesiæ restituendo, de injuriis satisfaceret. Ad quæ omnia respondit dominus Papa, dicens exclamando: O quam multa & quam magna sunt promissa, numquam vel nusquam tamen adimpleta vel adimplenda! Sed & hæc, ut constat, sunt promissa; ut securis ad radicem posita, illuso concilio & soluto, per dilationem avertatur. Pacem nuper in anima sua juratam secundum formam præsentis sacramenti teneat, & acquiesco. Porro: *Quis teneam modo mutantem Protea vultus?*

Et si concederem sibi postulata, & resilire vellet, nec aliud spero; quis nunc pro eo cavens fidejuberet, ut cogeret resilientem? Et cum duos Reges, videlicet Francorum & Anglorum, Thadæus ad hoc spopondisse fidejussores; respondit dominus Papa: Nolumus. Quia si pacta commutasset, vel penitus infirmasset, (nec aliud credimus propter frequentiam,) aliquo tempore in posterum oporteret nos animadvertere in eosdem: & tunc haberet ecclesia tres, quibus non sunt in sæculari potentia majores, immo nec pares, inimicos. Et cum procuratio Thadæi ad hoc non sufficeret, neque temporis satis habuerit ut hæc consummarentur competenter, siluit contristatus.

Episcopus autem Berytensis, nomine Guillelmus, qui jam sex mensibus per maris, & uno per terrarum discrimina, labores itinerum, ut prædictum est, continuaverat; ut casum terræ sanctæ numeraret, auxilium & consilium impetrando, legi fecit litteras, quas magnates, qui residui erant in terra sancta, omnibus Christianis Occidentalibus miserant consignatas, per os fratris Arnulphi de ordine Prædicatorum, in publico: quæ litteræ præsentibuntur in præcedentibus. Quorum tenor lugubris omnes audientes ad lacrymarum, nec immerito, movit effusionem.

Sessio alia.

Feria vero quarta sequente, intravit dominus Papa ecclesiam sancti Joannis, indutus pontificalibus, cum omnibus aliis supradictis, veste nuptiali, prout singulis pertinuit, adornatis. Et facta invocatione Spiritus sancti, cum litania sequente, & aliis rite peractis; prædicavit dominus Papa, præponens, &

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1245. Tom. I.

singultibus interpositis proponens hoc thema: *O vos omnes, qui transitis per viam, attendite & videte, si est dolor sicut dolor meus.* Et satis elegantet sermonem continuans, comparavit quinque dolores suos maximos quinque vulneribus & plagis Crucifixi. Unum, de inhumanis & feraliter Christianitatem vastantibus Tartaris; Alium, pro schismate Romaniæ, id est, Græcæ ecclesiæ, quæ nostris temporibus, & paucis evolutis annis, a gremio matris suæ, velut noverca, insolenter & insolerter decisa est & aversa; Alium, pro serpigine novarum hæresum: scilicet Patarenorum, Bulgarorum, Jovinianorum, & aliorum schismatum, sectarum, & errorum, quæ jam multas civitates Christianitatis, præcipue tamen Lombardiæ, subrependo maculavit; Alium, de terra sancta, in qua Chorosmini detestabiles domos Templi & Hospitalis, civitatem quoque Jerusalem, & alias multas Christianorum civitates, cum magno Christiani sanguinis profluvio, usque ad internecionem, solo tenus diruendo destruxerunt; Alium vero, de Principe, id est, Imperatore. Qui cum esse teneretur summus sæcularium œconomus, & protector ecclesiæ, hostis factus familiaris, ecclesiæ Christi efficax & validus factus est inimicus, & ministrorum ejus adversarius jam manifestus. Et prosecutus dominus Papa materiam hanc, quantum videbatur expedire, cunctos audientes dolore compassionis salubriter sauciavit. Exitus enim aquarum deduxerunt oculi ejus, & singultus sermonem prorumperunt. In fine autem prædicationis suæ proposuit enormitates Imperatoris Friderici, scilicet hæresim, sacrilegium; & inter alia mala, quod civitatem quamdam in Christianitate construxerat novam, fortem & magnam, quam Saracenis populaverat; ipsorum utens, seu potius abutens ritibus & superstitionibus, spreto Christianorum consilio & religione; familiaritatemque specialem contraxerat, ut asserebat, cum Soldano Babyloniæ, & quibusdam aliis Saracenorum primatibus; distractusque, & obscenis illectus illecebris, concubitu mulierculatum, vel potius meretriculatum Saracenicarum, indifferenter & impudenter polluebatur. Imponebatque ei multiplex perjurium; & quod spreto veritatis tenore, numquam pacta, nusquam promissa conservabat. Super quibus, ut magis hæc audientes certificaret, signorum Imperialium de auro appensione communitas ostendit epistolas multas & multiplices, quibus evidenter arguit & redarguit ipsum Imperatorem super perjurio

Quibus etiam verbis alacriter se opposuit Thadæus, se tunc erigens imperterritus in publico, ostendens econtra literas Papales bullatas, quæ videbantur jam dictis obviare. Verumtamen diligenter inspecto utrarumque tenore, quem longum esset in hoc scripto dilucidare, & plenius demonstrare, non sibi ad invicem contradictorie adversabantur; cum Papales epistolæ conditionales fuissent, Imperatoriæ vero absolutæ: & apparuit læsio fidei manifesta ex parte Imperatoris; qui cum omnia absolute promiserat, nec inde aliquid secundum promissa compleverat. Ad quod Thadæus diligenter & multipliciter, secundum saltem apparentes rationes, nitebatur respondere, dominum suum Imperatorem excusando, literas alias ex adverso Papales ostendens, & asserens, quod in eis continebatur, non fuisse observatum: unde dominum suum Imperatorem suis promissis parere non debuisse. Ad hoc autem quod de hæresi dominus Imperator accusabatur, respondit, respiciens omnes ibidem congregatos, quasi omnes alloquens: Domini mei, super isto articulo, qui est gravissimus, non possit quis certificari, nisi esset dominus meus Imperator præsens, ut ex oris sui assertione elici possit quod in cordis sui latet secretario. Sed quod non sit hæreticus, probabile potest haberi argumentum: Non enim in imperio vel regnis suis, aliquem usurarium habitare permittit; in hoc curiam Romanam redarguens, quam constat hoc vitio maxime laborantem.

Ad hoc autem quod objectum fuerat, quod Imperator specialem habet familiaritatem, & suspectam nimis cum Soldano Babyloniæ, & quibusdam aliis Saracenis, quos terram suam permittit inhabitare: respondit Thadæus, hoc ultro factum & prudenter esse; ad rebellionem scilicet quorumdam & insolentiam reprimendam sibi jure subditorum, & seditionem expurgandam. Utitur enim ipsis in expeditionibus, quorum non æstimat casum alicui Christiano deplorandum, & sic parcit Christiano sanguini, ne frustra effundatur. Mulierculatum itaque Saracenorum non utitur concubitu: & quis hoc posset probare? sed joculatione, & quibusdam aribus muliebribus, quas jam, quia suspectas, amovit irredituras.

Hæc autem cum Thadæus dicta consummasset, supplicavit humiliter sibi concedi modicam saltem dilationem inducialem, ut domino suo Imperatori nunciare posset, & tam affectuose, quam efficaciter consulendo persuadere, ut personaliter ad concilium, quod eum exspectat, venire properaret, aut ulteriorem concederet eidem potestatem. Ad quod dominus Papa respondit: Absit hoc. Timeo laqueos quos vix evasi: si enim veniret, statim recederem. Non adhuc opto sanguinem, nec me senio aptum aut paratum martyrio, vel custodiæ carcerali.

ANNO CHRISTI 1245.

Sequenti vero die, ad instantiam procuratorum Regum Francorum & Anglorum, maxime vero Anglorum, qui periculo & dedecori ejus plus aliis, propter affinitatem inter ipsum Imperatorem & Regem Anglorum, & fœdus amicitiæ contractum, tanti Principis condoluerunt; concessæ sunt ipsi Thadæo induciæ fere duarum hebdomadarum, non sine multorum gravamine Lugduni exspectantium. Hæc cum ipsi Imperatori per ordinem omnia nunciarentur, in molestia magna dixisse perhibetur: Video luce clarius, quod ad confusionem meam toto conamine adspirat Papa. Stimulat enim eum libido & pruritus ulciscendi in me, eo quod parentes ejus, Januenses piraticos, antiquos & publicos imperii inimicos, simul cum prælatis, quorum duces erant & rutores, in mari capi fecerim, & incarcerari. Quia nec ob aliud constat eum concilium convocasse: nec factum decet Imperium maxime adversanti judicio sisti synodali.

Hæc cum ad notitiam domini Papæ & totius universitatis pervenerunt, quod scilicet, sic dicens noluit juri parituras accedere; recesserunt a favore ejus multi, qui hactenus certatim cum eo fleterunt, Anglis pro eo maxime redarguris. Constanter igitur & acerrime in pleno & jam plenissimo concilio Imperator Fridericus, quasi toti ecclesiæ contumax & rebellis, a quatuor mundi partes inhabitantibus accusatur. Ex quibus cum unus assurgens archiepiscopus ipsum instantius accusaret, objiciens ei nimis enorme crimen, læsæ scilicet majestatis in dicta prælatorum captione, & aliis gravibus criminibus; respondit jam fere solus stans Thadæus pro domino suo Imperatore, ipsum respiciens accusantem: Non tibi fides adhibenda est, sed nec verbis tuis silentium accommodandum: filius enim es prodictoris, judicialiter in curia domini mei convicti & suspensi; cujus tu sequens vestigia, niteris patrissare. Silet igitur ille accusator, amplius mutire nec ausus nec permissus. Eodemque modo quorumdam aliorum accusationes, tam prudenter quam audacter contradicendo cassavit magister Thadæus.

Verumtamen cum a multis in mari submersorum, & incarceratorum consanguineis & amicis, resumpto adhuc sermone & spiritu redivivo, eo fortius & confidentius, quo jam favorem ejus declinare viderent, ipse Imperator de captione suprædicta accusaretur, respondit Thadæus: Vere doluit super hoc dominus meus: & hoc præter intentionem suam, & occasionaliter contigit. Sed non potuit ipsos prælatos ab inimicis suis in illo repentino & vehementi assultu, & navali prælio, ut bene certi potuit, sequestrare, quin indifferenter cum hostibus involverentur. Et si præsens dominus meus Imperator ibidem exstitisset, utique diligenter liberationi eorum insudasset. Ad hoc dominus Papa replicavit: Post eorum captionem, quare insontes, aliis retentis, liberos abire non permisit, licet injuria multipliciter afflictos? Ad quod Thadæus: Recolendum est, quod alterata forma convocationis & adventus prælatorum ad concilium sub Gregorio Papa celebrandum convocandorum, mutabatur in deterius; & merito cor domini mei Imperatoris etiam immutatum exasperabatur. Quia idem Papa cum vocandos tantum vocare debuisset, publicos imperii convocavit inimicos: latcos nempe armata manu communitos, utpote Comitem de Provincia, & alios, ut patet in epistola Regi Anglorum scripta, quam superius recitavimus. Quos constabat non esse propter eorum sapientiam vocatos, vel ad pacem componendam, sed seditionem potius commovendam. Unde tam in Angliam, quam alias missis epistolis regiones, amicabiliter prælatis singulis supplicavit dominus meus Imperator, ne ad tam subdolum convenirent concilium, præmoscens eos, si venirent, cum hostibus suis & imperii, invadendos; denegavitque eis per suam securum transitum ditionem: sicque misericorditer & civiliter ipsos de imminenti periculo præmunivit. Unde non immerito tradidit eos Dominus in manus ejus, quem superbe contempserunt. Adhuc tamen cum iratus fuit, misericordiæ recordatus, voluit ipsos prælatos, & alios imbelles in pace dimittere, suorum emollitus consiliis fidelium: cum ecce Præneslinus, & quidam alii procaces, minas minis accumulantes, dominum meum in facie, etiam vinculati, non desistebant excommunicare: immemores illius salubris consilii, *Humiliamini sub potenti manu.* Sicque imbelles de rebellibus, immo imbecilles, sic facti sunt de amicis inimici merito incarcerandi. Ad quod Papa: Præsumpsisse debuit dominus tuus Imperator, quod tam bonorum, & tanta congregatio virorum, nisi de sua causa diffideret, eum potius absolvisset, si absolvendus fuisset, quam ligasset. Sed ex hoc manifeste patet, quod sua ipsum conscientia remordebat, & peccatum, quo reus exstitit, fatebatur. Ad quod Thadæus: Quomodo confidere posset dominus meus, ut conjunctos hostibus haberet propitios in concilio, ubi præsidere habuit domini mei

1. Petr. 5.

ANNO CHRISTI 1245.

inimicus capitalis, ſcilicet Papa Gregorius; cum recalcitrantes videret eos, & comminantes etiam compeditos? Ad quod Papa: Et ſi unus objurgans gratiam demeruiſſet, quare alios innocuos communi involuit calamitate? Multiplici merito nihil aliud quam ſua ignominioſa imminet depoſitio. Quod cum intelleziſſent Angli, reclamaverunt pro prole ſua, ne filius patris iniquitatem portaret, nec rivus ſanguinis ab origine contaminaretur.

In tertia vero ſeſſione Thadæus nimis timens, & dolens de domini ſui periculo, maxime pro eo quod filia ducis Auſtriæ, vel ipſi Imperatori copulata, vel in proximo copulanda matrimonio, amplexus ejus abhorrens evitabat, eo quod excommunicationi ſubjacens depoſitionis periculum imminebat; apparuit in concilio pro domino ſuo reſponſurus & appellaturus. Et cum cœpiſſet eum multiformiter excuſare, nec audiretur, appellavit pro eo ad concilium proxime futurum generalius. Nec enim nunc omnes prælati, vel eorum, vel principum procuratores, apparent hic impræſentiarum. Cui Papa: Satis eſt concilium generale multorum, qui domini tui humilitatem mutiliter, non ſine gravamine, exſpectarunt, patriarcharum, archiepiſcoporum, epiſcoporum, & aliorum de diverſis mundi partibus nobilium, vel eorum procuratorum. Et qui abſunt, laqueis domini tui impediuntur irretiti. Unde propter hoc indignum eſt, ut ſententia depoſitionis in ipſum deferenda retardetur; ne ex malitia ſua commodum videatur reportare, cum non debeat alicui fraus patrocinari.

Adſidentibus autem ibidem Anglicanæ Univerſitatis procuratoribus prænominatis, magiſter Willielmus de Pouvric eorum procurator aſſurgens, gravamina regni Angliæ ex parte Univerſitatis Angliæ proponens ſatis elegantèr, conqueſtus eſt graviter, quod tempore belli per curiam Romanam extortum eſt tributum injurioſe, in quod numquam patres nobilium regni vel ipſi conſenſerunt, nec conſentirent, neque in futurum conſentient. Unde ſibi expetunt exhiberi juſtitiam cum remedio. Ad quod Papa nec oculos elevans, nec vocem, verbum non reſpondit. Et poſt paululum ſilentii, dictus Willielmus propoſuit de multiformi reditnum extorſione in Anglia per curiam Romanam facta, hanc oſtendens epiſtolam:

Reverendo in Chriſto patri Innocentio, Dei gratia ſummo Pontifici, Magnates & Univerſitas regni Angliæ, recommendationem, cum pedum oſculo beatorum.

MAtrem noſtram Romanam eccleſiam totis viſceribus diligimus & amamus, ut debemus; & ipſius honoris incrementum & augmentum affectione quanta poſſumus affectamus: ad quam habere refugium nos oportet temporibus opportunis, ut dolor aggravans filialis materno ſolatio mitigetur. Quod quidem ſolatium mater filio eo tenetur mitius & facilius impertiri, quo ipſum maternæ dulcedinis alimento gratum reperit & devotum. Eſſe quidem non poteſt immemor mater illa illius gratitudinis, quam ei a longe retroactis temporibus regnum Anglicanum impendit, concedendo eidem, ad exaltationem ſuam, & conſervationem majorem, ſubſidium decens, & non modice fructuoſum, ut per hoc inter eccleſiam ipſam & regnum prædictum, fœdus dilectionis firmus iniretur: quod quidem ſubſidium proceſſu temporis beati Petri denarius exſtiterit nuncupatum. Ipſa vero eccleſia hujuſmodi ſubſidio non contenta, aliis temporibus, tam per legatos quam per alios nuncios multiplicatos, ſubſidia petebat diverſa in regno prædicto, quæ ei a filiis ſuis tamquam devotis, & matrem ſuam ſinceræ dilectionis brachiis amplexantibus, fuerunt conceſſa liberaliter & libenter. Paternitatem etiam veſtram non credimus ignorare, quod prædeceſſores noſtri, ſicut viri catholici, creatorem ſuum diligentes pariter & timentes, animarum ſuarum & prædeceſſorum ſuorum, necnon & ſucceſſorum, ſaluti inſiſtere cupientes, monaſteria fundaverunt; & bonis ſuis, tam terris dominicis quam eccleſiarum patronatibus, ditaverunt: ut viri religioſi in monaſteriis illis primam religionem laudabiliter exercentes, & cum ſumma devotione Altiſſimo famulantes, pace & plena tranquillitate poſſent gratulari, prout religio- A ni dignoſcitur convenire, de dictis dominicis neceſſaria capientes. Et ut clerici ſui, patronatuum ſuorum eccleſias obtinentes, pro eis labores ſubirent exteriores, & eos defenderent, inhærentes religioni ſecundæ, ab incurſibus aliorum. Quapropter non ſine magna moleſtia noſtra, & gravamine intolerabili nobis valde, præfati religioſi poſſent patronatibus ſuis, aut eccleſiarum collationibus, aliquatenus defraudari. Sed ecce per vos & prædeceſſores veſtros, nullam conſiderationem habentes, quod præter ſubſidia ſupradicta, jam ditantur in Anglia Italici, quorum eſt jam numerus infinitus, eccleſiis ad ipſorum religioſorum ſpectantibus patronatus, qui rectores eccleſiarum dicuntur: prælatos religioſos, quos deberent defendere, relinquentes penitus B indefenſos: nullam curam animarum gerentes, ſed lupos rapaciſſimos gregem diſpergere & oves rapere permittentes. Unde vere dicere poſſunt, quod non ſunt boni paſtores, quoniam oves ſuas non cognoſcunt, nec paſtorum notitiam oves habent: hoſpitalitati eleemoſynarumque largitioni, ſicut ſtatutum eſt in eccleſia, non inſiſtunt: ſed fructus tantum percipiunt, extra regnum aſportantes, regnum non mediocriter depauperando, & reditus occupando. Quibus redditibus fratres, nepotes, conſanguinei noſtri, & ceteri bene meriti de regno Angliæ prædicto, beneficiari tenerentur: qui poſſent & vellent dicta caritatis opera, & etiam plura alia miſericordiæ & pie exercere, & eccleſiis ipſis perſonaliter C deſervire; ut qui altari deſerviunt, vivant etiam ex altari, ſecundum dictum beati Pauli: Ipſi vero nunc neceſſitate compulſi, laïci & exſules ſunt effecti. Ut autem vobis veritas plenius innoteſcat: Italici percipientes in Anglia ſexaginta millia marcarum, & eo amplius, annuatim, aliis perceptionibus diverſis exceptis, plus emolumenti meri reditus de regno reportant, quam ipſe Rex, qui eſt tutor eccleſiæ, & regni gubernacula moderatur. Porro poſt creationem veſtram firmiter ſperabamus, & adhuc ſperamus, eam de vobis fiduciam reportantes, quod veſtræ paternitatis miſericordia mediante, gaudebimus eleemoſynas noſtras prædictas tempore veſtro fore ſtatui debito & priſtino reformandas. Sed ta- D cere non poſſumus gravamen noſtrum, quo non ſolum gravamur, ſed etiam opprimimur ultra modum; videlicet, quod magiſter Martinus præfatum regnum, ſine domini Regis licentia, cum majori poteſtate quam umquam vidimus habere legatum a domino Rege poſtulatum, nuper ingreſſus, licet non utens legationis inſigniis, multiplicato tamen legationis officio, novas quotidie proferens poteſtates inauditas, excedens excedit: quædam beneficia jam vacantia triginta marcas vel amplius annuatim valentia perſonis Italicis conferendo; quibus decedentibus, & patronis ignorantibus, alii ſupponuntur, & ſic patroni ſuis collationibus defraudantur. Adhuc etiam idem magiſter Martinus beneficia conſimilia, cum ea vacare contigerit, perſonis nititur E adſignare: quorumdam beneficiorum collationem ſedi Apoſtolicæ reſervando, & a viris religioſis penſiones immoderatas inſuper extorquendo; contradictores & reſiſtentes excommunicationis & interdicti ſententiis paſſim, non abſque magno diſcrimine & animarum periculo, ſupponendo. Cum igitur præfatus magiſter Martinus, non ſine totius regni perturbatione non modica, juriſdictionem exercens memoratam, quam a conſcientia veſtra credere non poſſumus emanaſſe; eo quod in multis majori fungeretur officio, quam umquam fungi legatum aliquem viderimus, privilegio domini Regis admodum

ANNO CHRISTI 1245.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1245.

dum derogando, per quod ei a ſede Apoſtolica ſpecialiter indulgetur, ne quis in Anglia legationis fungatur officio, niſi a domino rege ſpecialiter poſtulatus: ſanctæ paternitati veſtræ ſupplicamus, quantum poſſumus humiliter & devote, quatenus, cum pius pater ad revelationem oppreſſionis filiorum manum miſericordiæ teneatur extendere, de oppreſſionibus & gravaminibus memoratis nos velit veſtræ paternitatis benignitas tempeſtivo ac efficaci remedio cito relevare. Quantumcumque namque dominus noſter rex, qui eſt princeps catholicus, & jugi vigilatione obſequiis divinis intendit, corporis ſui conſumptionem non conſiderans, in obſequia Jeſu Chriſti ſedem velit apoſtolicam revereri; & eccleſiæ Romanæ, ſicut filius ejus cariſſimus, commodi & honoris deſideret incrementum & augmentum; jure tamen regio dignitateque regia plenius conſervatis: nos tamen qui in negotiis ſuis portamus pondus dierum & æſtus, & quibus una cum ipſo domino rege intendere conſervationi regni diligenter incumbit; dictas oppreſſiones Deo & hominibus deteſtabiles, & gravamina nobis intolerabilia, non poſſumus æquanimiter tolerare; nec per Dei gratiam amplius tolerabimus, veſtræ pietatis remedio mediante, quod feſtinum & tempeſtivum habere credimus & ſperamus. Placeat igitur paternitati veſtræ hanc ſupplicationem noſtram taliter exaudire, quod a magnatibus & univerſitate regni Angliæ, tamquam a filiis in Chriſto cariſſimis, ſpeciales gratias debeatis merito reportare.

Cum autem per prædictos nuncios in medio concilio legerentur, & in propatulo manifeſto, facto optimo ſilentio, proponerentur, dominus Papa non reſpondit: quia, ut aſſeruit, tam arduum negotium moroſa indiguit deliberatione. Suſpendit igitur ad tempus reſponſionem, licet urgenter inſtarent nuncii tam ſolemnes & magnifici; indiſtanter tamen ſe reſponſa daturum pollicendo. Addebant quoque iidem nuncii prioribus querimoniam gravem & ſeriam, videlicet de violenta oppreſſione, intolerabili gravamine, & impudenti exactione, quæ per hanc inviſam adjectionem, Papalibus literis frequenter inſertam, *Non obſtante*, &c. exercetur.

Altiori igitur inſiſtens negotio dominus Papa, licet in contrarium eleganter magiſter Thadæus procurator Imperialis allegaſſet, in Imperatorem Fridericum ſine aliqua palpatione, vel diſſimulatione, vel dilationis indulto, talem ſententiam excommunicationis in pleno concilio, non ſine omnium audientium & circumſtantium ſtupore & horrore, terribiliter fulguravit:

Innocentius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, &c. ſacro præſente Concilio, ad rei memoriam ſempiternam.

AD Apoſtolicæ dignitatis apicem, licet indigni, &c. *ut ſupra, pagina 381.*

Hæc igitur in medio concilio prolata, cunctis audientibus, ad inſtar coruſcantis fulguris, non mediocriter timorem omnibus incuſſerunt. Magiſtri igitur Thadæus de Sueſſa, & Walterus de Ocra, & alii procuratores Imperatoris, & qui cum ipſis erant, emiſſo ejulatu flebili, hic femur, hic pectus, in indicium doloris percutientes, vix a profluvio lacrymarum ſeſe continuerunt. Et ait magiſter Thadæus memoratus: Dies iſta, dies iræ, calamitatis & miſeriæ. Dominus igitur Papa, & prælati aſſiſtentes concilio, candelis accenſis, in dictum Imperatorem Fridericum, qui jamjam Imperator non eſt nominandus, terribiliter, recedentibus & confuſis ejus procuratoribus, fulgurarunt.

De reparatione autem terræ ſanctæ & negotio crucis, dominus Papa ſolicitus, hæc dixit in concilio ſtatuenda hoc modo.

Afflicti corde pro deplorandis terræ ſanctæ periculis, &c. ut ſupra, pagina 392.

Eccleſiaſtica cenſura judices damnabiliter aburuntur, cum de matris eccleſiæ gremio, ex alterius culpa indiſcrete per eam arrenear evellere innocentes: ex qua illicite notatus non lædit, ſed errante clavi converti dicitur in damnantem. Volentes igitur inſolentiæ, vel potius inſolertiæ talium obviare, conſtitutionem præſenti decreto ſancimus, ut judicum nullus excommunicato, &c. *ut ſupra, pagina 388. cum. xij.*

Eum qui ſuper dignitate, perſonatu, vel aliquo alio beneficio eccleſiaſtico obtinendis, &c. *ut ſupra, pagina 387. E.*

Exceptionis peremptoriæ, ſeu defenſionis cujuſlibet principalis, &c. *ut ſupra, pagina 387. B.*

Expediendis atque abſolvendis cauſarum negotiis obſcuritas eſt inviſa, & contemptibilis: perſonarum vero claritas, & locorum celebritas plurimum opportuna, & commendabilis valde. Proinde præſenti decreto duximus providendum, & arctiſſime ſtatuendum, ne a ſede Apoſtolica, vel delegatis ipſius, cauſæ aliquibus committantur, &c. *ut ſupra, pagina 387. D. g.*

Actor qui venire ad terminum, ad quem adverſarium ſuum citari fecerat, contempſerit, vel non curaverit; venienti reo in expenſis propter hoc factis legitime condemnetur; ad citationem aliam minime admittendus, niſi ſufficienter caverit, quod in termino debeat fideliter comparere, &c. *ut ſupra, pagina 387. C.*

Diſpendia litium æquitatis compendio volentes quo poſſumus induſtria coarctare ac minuere, ſtatutum, &c. *ut ſupra, pagina 387. C. g.*

Juris eſſe ambiguum non videtur, &c. *ut ſupra, pagina 387. A. alr.*

Statuimus atque ordinamus, ut poſitiones negativas, &c. *ut ſupra, pagina 387. E. alr.*

De electione.

Cum actus legitimi dies & conditiones abhorreant ſanctione legali, inter legitimos actus electio pontificum celeberrimus habeatur, cum per eam inter eligentes & electum ſpiritualis quædam matrimonii fœdera copulentur, atque reconcilientur: in electionibus, ſeu poſtulationibus, vel ſcrutiniis, ex quibus jus oritur eligendi, vota conditionalia, alternativa & incerta reprobamus & prohibemus; ſtatuentes ut, hujuſmodi votis pro non adjectis habitis, ex puris conſenſibus ſurgat electio.

Vide ſupra, pag. 386. E. can. 3.

De officio delegati, in 6. ut ſupra pag. 386. D.

In multis juris articulis numeroſitas & infinitas reprobatur. Et ideo provide duximus ſtatuendum, ut per generalem clauſulam, *Quidam alii*, quæ frequenter in litteris noſtris inſeritur, ultra tres vel quatuor diætas in judicio non trahantur. Statuentes, ut ſi conſervatores, quos pleriſque concedimus, a manifeſtis injuriis & violentis defendere poſſint, quos eis committimus defendendos, nec ad alia quæ judicialem indaginem & examinationem exigunt, ſuam poſſint extendere poteſtatem.

Cap. 1. de electione & electi poteſtate, in 6.

Statuimus, ut ſi aliquis electiones, poſtulationes, vel proviſiones factas impugnat, in formam objiciens aliquid, vel perſonam, & propter hoc ad nos appellari contingat; tam is qui opponit, quam qui defendit, & generaliter omnes quorum intereſt, & quos cauſa contingit, per ſe, vel per procuratores ad cauſas inſtructos, ad ſedem apoſtolicam a die objectionis iter arripiant infra menſem. Sed ſi pars altera non venerit poſt viginti dies poſt adventum alterius exſpectata, in electionis negotio, non obſtante cujuſquam abſentia, ſicut de jure fuerit, procedetur. Hæc autem in dignitatibus, perſonatibus, & canonicis, obſervari volumus, & mandamus.

Pœna deficientium in probatione, in eodem 6.

Adjicimus, ut qui non plene probaverit quod in formam opponit, ad expenſas, quas propter hoc pars altera feciſſe docuerit, condemnetur. Qui vero in probatione defecerit ejus quod in perſonam objicit, a beneficiis eccleſiaſticis triennio noverit ſe ſuſpenſum. Atque ſi infra illud tempus propria ſe temeritate ingeſſerit, illis ipſo jure perpetuo ſit privatus, nullam ſuper hoc de miſericordia ſpem aut fiduciam habiturus: niſi manifeſtiſſimis conſtiterit documentis, quod ipſum a calumniæ vitio cauſa probabilis & ſufficiens excuſet.

De officiis legati, in 6.

Officii noſtri debitum remediis invigilat ſubjectorum. Quia dum eorum excutimus onera, dum ſcandala removemus, nos in ipſorum quiete quieſcimus, & fovemur in pace. Proinde præſenti decreto ſtatuimus, ut eccleſiæ Romanæ legati, quantumcumque plenam legationem obtineant, ſive a nobis miſſi fuerint, ſive ſuarum eccleſiarum prætextu

ANNO CHRISTI 1245.

legationis sibi vindicent dignitatem, ex ipsius legationis munere conferendi beneficia nullam habeant potestatem; nisi hoc specialiter duxerimus indulgendum. Quod tamen in fratribus nostris legatione fungentibus nolumus observari: quia sicut honoris prærogativa lætantur, sic eos auctoritate fungi volumus ampliori.

De restitutione spoliatorum, 1 a.

Frequens & assidua nos querela circumstrepit, quod spoliationis exceptio nonnumquam in judiciis calumniose proposita, causas ecclesiasticas impedit & perturbat. Dum enim exceptioni insistitur, appellationes interponi contingit. Et sic intermittitur, & plerumque perimitur causæ cognitio principalis. Et præterea nos, qui voluntarios labores appetimus, ut quietem aliis præparemus, finem litibus cupientes imponi, & calumniæ materiam amputari; statuimus, ut in civilibus negotiis propter spoliationis objectionem, quæ ab alio quam ab actore facta proponitur, judex in principali procedere non postponat. Sed si in civilibus ab actore, in criminalibus autem se spoliatum reus asserat a quocumque; infra quindecim dierum spatium post diem in quo proponitur, quod asseruit comprobabit. Alioquin in expensis, quas actor interim ab hoc fecerit, judiciali taxatione præhabita condemnetur: alias etiam, si æquum judici visum sit, puniendus. Illum autem spoliatum intelligi volumus in hoc casu, cum criminaliter accusatur; qui tota substantia sua, vel majori parte ipsius, per violentiam se destitutum affirmat. Et secundum hoc loqui canones sano credendum est intellectu: quia nec nudi contendere, nec in errore inermes opponere nos debemus. Habet enim spoliatus privilegium, ut non possit exui jam nudatus. Solet autem inter scholasticos dubitari, si spoliatus a tertia, de spoliatione contra suum accusatorem excipiat, an ei tempus a judice debeat indulgeri, infra quod restitutionem imploret; ne forte sic velit existere, ut omnem accusatorem eludat; quod satis æquitati consonum æstimamus. Et si infra tempus indultum restitutionem non petierit, & causam, cum potuerit, non perducat ad finem: non obstante spoliationis exceptione, deinceps poterit accusari. Ad hæc statuimus, ut rerum privatarum exspoliatio agenti super ecclesiasticis, vel e contrario nullatenus opponatur.

De accusationibus. De except. in 6. decr.

Pia consideratione statuit mater ecclesia, quod majoris excommunicationis exceptio in quacumque parte judiciorum opposita, lites differat & repellat agentes: ut ex hoc magis censura ecclesiastica timeatur, excommunicationis periculum evitetur, contumaciæ vitium reprimatur: & excommunicati dum a communibus actibus excluduntur, rubore suffusi & confusi, ad humilitatis gratiam & reconciliationis effectum facilius inclinentur. Sed hominum succrescente malitia, quod provisum est ad remedium, tendit ad noxas. Dum enim in causis ecclesiasticis hæc frequentius exceptio per malitiam apponatur, contingit differri negotia, & partes fatigari laboribus & expensis. Proinde quia morbus iste quasi communis irrepserit, dignum duximus communem adhibere medelam. Si quis igitur excommunicationem apponat, speciem ipsius & nomen excommunicatoris exprimat: sciturus eam rem a se deferri in publicam notionem, quam infra octo dierum spatium, die in quo proponitur minime computato, probare valeat apertissimis documentis. Quod si non probaverit, judex in causa procedere non omittat, reum in expensis, quas actor ob hoc diebus illis se fecisse docuerit, præhabita taxatione condemnans. Si vero postmodum instantia durante judicii, & probandi copia succedente, de eadem excommunicatione vel alia excipiatur iterum, & probetur, actor in sequentibus excludatur, donec meruerit gratiam absolutionis obtinere: his quæ præcesserunt nihilo minus in suo robore duraturis: provisio ut ultra duas vices non proponatur hæc exceptio, præterquam si excommunicatio nova emerserit, vel evidens & prompta probatio supervenerit de antiqua. Sed si post rem judicatam talis exceptio proponatur, excusationem impediet: sed sententia, quæ præcessit, non minus robur debitum obtinebit: eo tamen salvo, ut si actor excommunicatus sit publice, & hoc judex noverit quandocumque, etsi hoc reus non excipiat, judex actorem ex suo officio repellere non postponat.

ANNO CHRISTI 1245.

De fine litis & de judicatis, in 1.

Cum æterni tribunal Judicis illum reum non habeat, quem injuste judex condemnat: testante propheta, & dicente: *Nec damnabit eum cum judicabitur ille*; caveant ecclesiastici judices, & prudenter attendant, ut in causarum processionibus nihil vindicet odium, nihil favor usurpet; timor exsulet, præmium & exspectatio præmii justitiam non evertat. Sed stateram gerant in manibus, lances appendant æquo libramine, ut in omnibus quæ in causis agenda fuerint, præsertim in concipiendis sententiis & ferendis, præ oculis habeant solum Deum. Illius imitantes exemplum, qui querelas populi tabernaculum ingressus ad Dominum referebat, ut secundum ejus imperium judicaret. Si quis autem judex ecclesiasticus ordinarius, seu etiam delegatus, famæ prodigus, & proprii persecutor honoris, contra conscientiam & contra justitiam, in gravamen partis alterius, in judicio quidquam fecerit per gratiam vel per sordes; ab executione officii per annum noverit se suspensum, ad æstimationem litis parti quam læserit nihilominus condemnandus. Sciturus quod si suspensione durante damnabiliter ingesserit se divinis, irregularitatis laqueo involvetur, secundum canonicas sanctiones; a quo non nisi per sedem apostolicam poterit liberari. Salvis aliis constitutionibus, quæ judicibus male judicantibus pœnas congerunt & infligunt. Dignum est etenim, ut qui in tot præsumpserit offendere, pœna multiplici castigetur.

De appellationibus, in 6.

Cordi nobis est lites minuere, & a laboribus relevare subjectos. Sancimus igitur, ut si quis in judicio, vel extra, super interlocutoria, vel gravamine, ad nos duxerit appellandum; causam appellationis in scriptis assignare deproperet, petat apostillos, quos ei præcipimus exhiberi: in quibus appellationis causam judex exprimat. Et cum appellatio non sit admissa, vel si appellationi forsitan ex superioris reverentia sit delatum; post hoc appellatori secundum locorum distantiam, & negotii qualitatem, tempore prosecutionis indulto, si appellans voluerit, & principales petierint, per se & per procuratores instructus, cum mandato ad agendum, rationibus & munimentis ad causam spectantibus, accedant ad sedem apostolicam sic parati; ut, si nobis visum fuerit expedire, finito appellationis articulo, vel partium voluntate omissa, procedant in negotio principali quantum poterit, & de jure debebit; his quæ in appellationibus a diffinitivis sententiis interpositis antiquitas statuit, non mutatis. Quod si appellator quæ præmissa sunt non observet, reputabitur non appellans; & ad prioris judicis redibit examen, in expensis legitimis condemnandus. Si autem appellatus contempserit hoc statutum, in eum, tamquam contumacem, tam in expensis, quam in causa, quantum a jure permittitur, procedetur. Ju-

ANNO CHRISTI 1245. Id. illudit. *De ſententia excommunicationis, cap. 1. in 6.*

ſtum eſt equidem ut in eum jura inſurgant, qui jus, A judicem & partem eludit[a].

Cum excommunicatio ſit medicinalis, non mortalis, diſciplinans, non eradicans: dum tamen in quem lata fuerit, non contemnat: caute provideat judex eccleſiaſticus, ut in ea ferenda oſtendat ſe proſequi quod corrigentis eſt & medentis. Quiſquis ergo excommunicat, in ſcriptis proferat, & cauſam expreſſe conſcribat, propter quam excommunicatio proferatur. Exemplum vero ſcripturæ hujuſmodi teneatur, excommunicato tradendum infra menſem poſt diem ſententiæ, ſi fuerit requiſitus: B ſuper qua requiſitione fieri volumus publicum inſtrumentum, vel litteras teſtimoniales confici ſigillo authentico conſignatas. Si quis autem judicum hujuſmodi conſtitutionis temerarius violator exiſtat, per menſem unum ab ingreſſu eccleſiæ & divinis noverit ſe ſuſpenſum. Superior vero, ad quem recurritur, ſententiam ipſam ſine difficultate relaxans, latorem excommunicationis ad expenſas omnes & intereſſe condemnet, & alias puniat animadverſione condigna: ut pœna docente, diſcant judi- C ces, quam grave ſit excommunicationum ſententias ſine maturitate debita in aliquem fulminare. Et hæc eadem in ſuſpenſionis & interdicti ſententia volumus obſervari. Caveant autem prælati, & judices univerſi, ne prædictam ſuſpenſionis pœnam incurrant. Quoniam ſi contigerit eos ſic ſuſpenſos divina officia exſequi, ſicut prius, irregularitatem non effugient, juxta canonicas ſanctiones: ſuper qua non niſi per ſummum Pontificem poterit diſpenſari.

Solet autem a nonnullis in dubium revocari, an cum aliquis per ſuperiorem abſolvi poſtulat ad cautelam, dum in ſe latam excommunicationis ſententiam aſſerit eſſe nullam, ſine contradictionis obſtaculo munus debeat ei abſolutionis impendi. Et ante abſolutionem hujuſmodi, qui ſe offert in judicio probaturum, ſe poſt appellationem legitimam in excommunicatione notatum, vel intolerabilem errorem in ſententia fuiſſe patenter expreſſum, ſit in ceteris, excepto probationis illius articulo, evitandus. In prima igitur dubitatione ſic ſtatuimus obſervandum, ut petenti abſolutio non negetur, quamvis in hoc excommunicator, vel adverſarius, ſe opponat. In quo caſu tres tantummodo octo dierum indulgebuntur dilationes, ſic dicenti: ut ſi probaverit quod opponit, nec relaxetur ſententia, niſi prius ſufficiens præſtetur emenda, vel competens cautio de juri parendo, ſi offenſa dubia proponatur. In ſecunda vero quæſtione ſtatuimus, ut ſi is qui ad probandum admittitur, pendente probationis articulo, etiam ceteris, quæ ut actor in judiciis, acceptaverit, interim evitetur. Extra judicium vero, in officiis, poſtulationibus, & electionibus, & aliis legitimis actibus, nihilominus admittatur.

ANNO CHRISTI 1245. *De ſententia excommunicationis, cap. 2. in 6.*

Citantur & alia capitula Lugdunenſis Concilii in ſexto Decretalium: quæ ibi lector conſulere poterit.

Quod ait Albertus Stadenſis, Pontificem in hoc concilio quintam partem ab eccleſiis redituum requiſiviſſe, falſum est. Nam vigeſimam tantum petiram eſſe, idque in triennium, ſupra legiſti cap. 7. Inſtituit unum hoc factarum. Quintam autem exactam a Polonis adverſus Fridericum Imperatorem, mox videbimus, ad annum MCCXLVIII.

Admonitio Patris Gabrielis Caſſarini, Societatis JESU.

1246.

CONCILIUM LANCICIENSE

contra Conradum ducem Mazoviæ, bonorum eccleſiaſticorum invaſorem.

MATTHIAS *Michovienſis, hiſtoria Polonica lib.* III. *cap.* XII. In Prandotham, *inquit*, epiſcopum Cracovienſem, quia Boleſlao Pudico *Poloniæ Regi* adhærebat, Conradus dux Mazoviæ ſuos armigeros miſit: & curias epiſcopales tres expilatas, cum villis ipſarum incendit, & prædam in Mazoviam intulit. Propter quod Prandotha epiſcopus Cracovienſis, cum auctoritate propria anathematizavit. Cujus pro- D ceſſus Fulco archiepiſcopus Gneſnenſis in ſynodo Lancicienſi confirmavit, & in ſingulis eccleſiis denunciari mandavit.

Hæc Michovienſis ad annum MCCXLIV. *quæ cum eadem Cromerus lib.* VIII. *referat paulo ante annum* MCCXLVII. *annum, quo Starovolſius Polonus hoc concilium in epitome ſua conſignavit, mutare nolui.*

Admonitio Patris Gabrielis Caſſarini, ſocietatis JESU.

1246.

CONCILIUM BITERRENSE

provinciale XIII. Kal. Maii, anno Domini MCCXLVI. celebratum.

Ex Sirmondi Mſ.

Statuta concilii Biterrenſis provincialis, per Dominum [a]G. archiepiſcopum Narbonenſem.

[a]Guillelmum.

TITULI CAPITULORUM. D

I. *Ut ſint laici, qui diligenter hæreticos perquirant.*
II. *Ut nemo hæreticum in terra ſua morari permittat.*
III. *Quando confiſcanda bona eorum, qui accuſantur.*
IV. *Ut hæreticorum bona, quæ tenebant ab eccleſiis, ad eccleſias revertantur.*
V. *Ut quæſtores nihil prædicent, niſi quod in Papæ & epiſcopi ſui litteris continetur.*
VI. *Ut pœnitentibus, quibus ob hæreſis crimen crux eſt impoſita, irriſio non fiat.*
VII. *Ut parochiales ſacerdotes articulos fidei ſimpliciter doceant diebus Dominicis.*
VIII. *Ut hæretici, & eorum fautores, ſingulis Dominicis excommunicentur.*
IX. *Ut poteſtates ſæculares adjuvent eccleſiam contra hæreticos.*
X. *De iis qui conſilium vel patrocinium præſtant hæreticis & fautoribus.*
XI. *De notariis, qui conficiunt iiſdem inſtrumenta.*
XII. *De medicis eorumdem.*
XIII. *Ut hæretici, vel ſuſpecti, a bajulis amoveantur.*
XIV. *Ut excommunicentur, qui tales in bajulis conſtituunt.*
XV. *Ut eccleſiarum rectores hoc populo ſæpe exponant.*
XVI. *Ut juramentum pacis renovetur.*
XVII. *Ut nullus a poſſeſſione pellatur ſine ordine judiciario.*
XVIII. *Ut excommunicentur, qui eccleſiaſticam libertatem impediunt.*
XIX. *De vita & honeſtate clericorum.*
XX. *Ut monachi, clerici regulares, & preſbyteri, in foro ſæculari advocare non præſumant.*

Anno Christi 1246.

XXI. *Ut qui curam animarum habere debent, ad sacerdotium promoveantur.*
XXII. *Ut canonici seculares sint in sacris ordinibus.*
XXIII. *Ut regularium habitus non sit reprehensibilis.*
XXIV. *Ut iidem proprium non habeant.*
XXV. *Ut monachi commatres sibi non faciant.*
XXVI. *Ut presbyteris idonea portio assignetur in ecclesiis.*
XXVII. *Ut regulares in ecclesiis sint saltem duo vel tres.*
XXVIII. *Ut clerici, occasione patrimonii, non talientur.*
XXIX. *Ut nova pedagia non imponantur.*
XXX. *De divino officio in ruralibus ecclesiis.*
XXXI. *Ut ecclesiis de libris, calicibus, & aliis, provideatur.*
XXXII. *Ut seculares potestates manus non extendant in laicum, pro illata clerico injuria excommunicatum.*
XXXIII. *Quinam excommunicandi Dominicis & Festis.*
XXXIV. *De simonia.*
XXXV. *Ut animarum cura personis idoneis committatur.*
XXXVI. *De sententia excommunicationis.*
XXXVII. *De Judæorum usuris comprimendis.*
XXXVIII. *Varia de Judæis.*
XXXIX. *Ut a Christianis iidem signo discernantur.*
XL. *Ut publice non operentur diebus festis.*
XLI. *Ut a die Cœna usque ad Pascha domo non prodeant: & ut illa septimana non vexentur a Christianis.*
XLII. *Ut quotannis sex denarios persolvant ecclesiæ.*
XLIII. *Ut iis Christiani causa medicinæ non utantur.*
XLIV. *De testamentis.*
XLV. *Ut perjuri puniantur.*
XLVI. *De fidelium confessionibus audiendis.*

PRÆFATIO.

REctitudo conditionis humanæ, hostis antiqui calliditate distorta, & miserabiliter sauciata, ad statum justitiæ non poterat reparari: nisi verus Samaritanus vinum & oleum sauciati vulneribus infudisset. Quia vero frequenter patitur recidivum, adhiberi debuit medicina, quæ foret utilis ad salutem juxta qualitatem morbi, nunc fomenta, nunc acriora remedia salubriter apponendo. Propter quod sacrosancta Romana ecclesia diversos canones edidit; nos quandoque magisterio edocens, quandoque pro moderamine puniens transgressores. Ceterum, quia fides Catholica, & pax secura, totius Christianæ religionis fundamentum exsistunt; ad horum observantiam sedes Apostolica per se, suosque legatos, diversis temporibus contra hæreticos ac violatores pacis varia edidit instrumenta. Quibus, prout expedit, cum debita veneratione susceptis; Nos G. Dei gratia Narbonensis archiepiscopus, assensu venerabilium fratrum suffraganeorum nostrorum, & Capituli nostri, ac toto concilio approbante, aliquid ad pensum sanctæ institutionis adjicere cupientes, ad firmitatem fidei orthodoxæ, pacisque securitatem habendam, pro salute maxime animarum, & pro ecclesiastica libertate ac bono statu terræ, conscripta inferius auctore Domino promulgamus.

CAPITULA.

I. *Ut sint laïci, qui diligenter hæreticos perquirant.*

FIdei Catholicæ cultum ampliare volentes, ad hæreticam rabiem de Narbonensi provincia penitus exstirpandam; de concilio suffraganeorum ecclesiæ Narbonensis, & totius approbatione concilii statuimus, ut episcopi per suam diœcesim in locis suspectis, bonæ opinionis viros laïcos, duos vel tres, cum rectore ecclesiæ, vel eo qui ejus curam gerit, instituant; & juramenti religione adstringant, quod diligentem curam & solicitudinem adhibeant circa hæreticos, credentes, receptatores, fautores, defensores eorumdem perquirendos: ut si quos tales receperint, episcopo loci vel dominis locorum, sive bailivis vel officialibus eorumdem, studeant cum omni festinantia intimare. Cautela tamen adhibita circa hæreticos, ne fugere valeant, si eos non potuerint detinere.

Anno Christi 1246. *Conc. Arelat. can. 1. Latran. IV. can. 3.*

II. *Ut qui hæreticum in terra sua morari permiserit, excommunicetur.*

Statuimus etiam, ut quicumque in terra sua scienter hæreticum morari permiserit, propter pecuniam vel aliam quamcumque causam, quod ipso facto sententiam excommunicationis incurrat, præter alias pœnas contra tales editas in concilio Tolosano. Si quis autem de hoc convictus fuerit vel confessus, tamdiu excommunicatus nominatim, & publice nuncietur, donec de tanto excessu sanctæ matri ecclesiæ ad cognitionem diœcesani satisfecerit competenter.

Ann. 1229.

III. *Quando confiscanda bona eorum, qui super hæresis crimine impetuntur.*

Bona eorum qui super crimine hæresis impetuntur, nullatenus confiscentur, donec per sententiam fuerint condemnati: nisi scienter eisdem criminosis in eodem crimine adhæsissent, postquam eos interfectos hujusmodi crimine cognoverint. Idem quoque dicimus observandum circa eos qui deponunt vel commendant aliquid, aut contrahunt alias cum talibus bona fide, qui Catholici publice reputantur: quod contrahentes hujusmodi nihil amittant, licet illi cum quibus contrahunt, hæretici sint occulte: nisi scientes eos esse tales, contraxissent cum ipsis, fraude [a] super penitus excludenda.

[a] *Forte, super hoc.*

IV. *Ut hæreticorum bona quæ tenebant ab ecclesiis, ad ecclesias revertantur.*

Quia vero plures de hæresi condemnantur, qui ab ecclesiis, monasteriis, seu viris ecclesiasticis, possessiones, census, aut alia bona tenebant mobilia vel immobilia; statuimus, quod bona hujusmodi ad ecclesias sive monasteria, vel personas ecclesiasticas, a quibus dicta bona, quoquo modo teneantur, libere revertantur, conditione cujusquam in aliquo non obstante. Qui vero statutum hujusmodi violare præsumpserit, nisi monitus legitime, a sua præsumptione destiterit, ex tunc excommunicetur. Idem de bonis fugitivorum præcipimus observari.

V. *Ut quæstores nihil prædicent, nisi quod in Papæ & episcopi sui litteris continetur.*

Ad quorumdam insolentiam reformandam, ne profectus fidei retardetur, præcipimus quod quæstores non permittantur in ecclesiis aliud populo prædicare, quam in indulgentiis domini Papæ, & sui diœcesani litteris continetur: nec cartelli vel [b] cellulæ recipiantur ab eisdem: nec ad hoc de cetero aliquis admittatur, nisi frater fuerit, vel alia persona idonea majoris sui testimoniales litteras secum portans. Cum certum sit per venales ac conductores quæstores, tum ex prava ipsorum vita, tum ex prædicatione erronea, multa scandalosa proveniisse,

[b] *Forte, cedulæ: sic enim sæpius hæc vox pro schedula.*

Digitized by Google

damnatis in inferno liberationem pro modica pecunia promittentes.

ANNO CHRISTI 1246.

VI. *Ut pœnitentibus, quibus ob hæreſis crimen crux eſt impoſita, irriſio non fiat.*

Cum peccatores ſint ad pœnitentiam invitandi, juxta Dominicam vocem; gaudere oportet, ſi pœnitentiam impoſitam libenter ſuſcipiunt & ſupportant. Quocirca ſtatuimus, & virtute ſancti Spiritus inhibemus, ne pœnitentibus, quibus cruces pro crimine hæreſis imponuntur, irriſio ulla fiat, nec a locis propriis ſeu communibus commerciis excludantur; ne retardetur converſio peccatorum; & ne converſi propter ſcandalum, abjecta pœnitentia, relabantur. Et ſi moniti deſiſtere noluerint, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

VII. *Ut parochiales ſacerdotes articulos fidei ſimpliciter doceant diebus Dominicis.*

Præcipimus etiam quod ſacerdotes parochiales ſtudeant exponere populo diebus Dominicis articulos fidei ſimpliciter ac diſtincte; ne velamen ignorantiæ deinceps prætendere quiſquam poſſit: & hoc in ſynodis præcipiatur eiſdem. Pueri quoque a ſeptimo & ſupra, ad eccleſiam a parentibus adducantur diebus Dominicis & feſtivis, & in fide Catholica inſtruantur, & doceant eos ſalutationes beatæ Mariæ, *Pater noſter*, & *Credo in Deum*.

VIII. *Ut hæretici & eorum fautores ſingulis Dominicis excommunicentur.*

Adjicientes, ut hæretici, vel eorum credentes, fautores, & receptatores & defenſores eorum, ſingulis diebus Dominicis excommunicentur. Et ſi quis prædictorum credentium, fautorum, receptatorum, & defenſorum, perſonaliter monitus & excommunicatus nominatim, infra quadraginta dies reſipiſcere noluerit, ſed in eorum defenſione perſtiterit, vel inquiſitionem impediverit eorumdem, tamquam hæreticus puniatur: cum perſeverantia & defenſio erroris hominem in talibus faciat hæreticum judicari.

IX. *Ut poteſtates ſæculares adjuvent eccleſiam contra hæreticos.*

Moneantur etiam comites, barones, rectores, & conſules civitatum & aliorum locorum, ac aliæ poteſtates ſæculares, quibuſcumque fungantur officiis; quod ad commonitionem diœceſanorum promittant juramento corporaliter præſtito, quod fideliter & efficaciter contra hæreticos & eorum complices, adjuvabunt eccleſiam bona fide, juxta officium & poſſe ſuum: & quod de terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos pro viribus exterminare curabunt: & ad hoc, ſi neceſſe fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

X. *De iis qui conſilium vel patrocinium præſtant hæreticis & fautoribus.*

Item & omnes alii, qui conſilium, patrocinium, vel favorem occulte vel aperte hæreticis, receptatoribus, & eorum credentibus præſtabunt.

XI. *De notariis qui conficiunt iiſdem inſtrumenta.*

Idem præcipimus de notariis ſive ſcriptoribus, qui in vita vel in morte ſcienter conficiunt inſtrumenta hæreticis, vel fautoribus eorumdem.

XII. *De medicis eorumdem.*

ANNO CHRISTI 1246.

Idem de medicis eorumdem præcipimus obſervari.

XIII. *Ut hæretici, vel de hæreſi ſuſpecti, a bajuliis amoveantur.*

Qui vero quondam hæretici veſtiti vel notati fuerint, aut merito ſuſpecti ſunt, a bajuliis & officiis publicis, ſi qua habent, præcipimus amoveri ex toto, nec de cetero ad hujuſmodi aſſumantur. *Narbon. an. 1226. can. 16.*

XIV. *Ut excommunicentur, qui tales in bajuliis conſtituunt.*

Si vero aliqui ſint, qui in ſuis bajuliis hujuſmodi perſonas conſtituunt, niſi legitime moniti eos amoverint, excommunicentur.

XV. *Ut eccleſiarum rectores hoc populo ſæpe exponant.*

Sint etiam ſoliciti eccleſiarum rectores, vel eorum locum tenentes, quod pœnas contra prædictos editas, ſæpius publicent populo & exponant.

XVI. *Ut juramentum pacis renovetur.*

Cum tempore pacis fides liberius valeat prædicari, & inquiſitio contra hæreticos fieri, & ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrari; tranquillitati pacis congaudentes, ſtatuimus, quod juramentum pacis in caſtris, villis, ac civitatibus renovetur, ſecundum ſtatuta concilii Toloſani, [a] juxta formam hactenus obſervatam. Præterea libertatem eccleſiaſticam cum Dei reverentia juxta ſtatuta canonica amplectentes, præcipimus, quod epiſcopi, abbates, & alii viri eccleſiaſtici cum ſuis hominibus pacem ſequantur contra turbatores pacis, cum a vobis fuerint requiſiti, ſalvo jure epiſcoporum in ſubditis eorumdem. [a] *An. 1229.*

XVII. *Ut nullus a ſua poſſeſſione expellatur ſine ordine judiciario.*

Item, ut ſtatuta pacis melius obſerventur, præcipimus, ut nullus a ſua poſſeſſione expellatur, ordine judiciario prætermiſſo, & ſi expulſus fuerit, plenarie reſtituatur.

XVIII. *Ut excommunicentur, qui eccleſiaſticam libertatem impediunt.*

Item, legitima monitione præmiſſa, excommunicentur [b] ſtatuarii, ſcriptores, conſules, & rectores locorum, ubi ſtatuta ſunt edita contra eccleſiaſticam libertatem; necnon & illi, qui ſecundum ea præſumpſerint judicare, vel in publicam formam redigere judicata: & illi ſimiliter qui interdicunt clericis ac viris religioſis introïtum caſtrorum ac villarum ſuarum, aquas, molendina, furnos, & alia quæ conſueverunt eis & aliis omnibus eſſe communia. Et illi qui vineis, bladis, arboribus, talam faciunt, & aliis bonis quæ ad eccleſiam pertinent, deſtruunt & confundunt. [b] *Forte ſtatutarii.*

XIX. *De vita & honeſtate clericorum.*

Circa rubricam iſtam legantur conſtitutiones de vita & honeſtate clericorum, editæ in concilio generali, quæ ſic incipiunt: *Ut clericorum mores*, &c. *A crapula*, &c. *Clerici*, &c. Volumus etiam & præcipimus, ut nulli rectores eccleſiarum, vel clerici in ſacris ordinibus conſtituti, mulieres ſecum teneant, de quibus ſiniſtra ſuſpicio poſſit haberi. *Lateran. IV. can. 14. 15. 16.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1346.

XX. *Ut monachi, clerici regulares, & presbyteri in foro seculari advocare non presumant.*

Narbon. an. 1227. can. 11.

Adjicimus insuper, ut monachi, vel canonici regulares, vel etiam sacerdotes, nisi pro ecclesiis suis & miserabilibus personis, in foro sæculari, & in sæcularibus negotiis advocare nullatenus præsumant. Quod si forte pars adversa tales repellere neglexerit, vel noluerit, a judice repellantur omnino.

XXI. *Ut qui curam animarum habere debent, ad sacerdotium promoveantur.*

Ibid. can. 12.

Præterea, quod in multis canonibus, & frequenter ordinatum est & statutum, ut archipresbyteri, præpositi, abbates, & alii, qui curam habent animarum, debeant ad sacerdotium promoveri; mandamus & præcipimus, ut tales, & illi qui ecclesias parochiales habent, ad sacerdotii gradum promoveantur, & ibi serviant ut tenentur. Ad quod per subtractionem beneficiorum, si necesse fuerit, compellantur.

XXII. *Ut canonici seculares sint in sacris ordinibus.*

Inhibemus, ne aliqui sæculares canonici stallum in choro, vel vocem habeant in capitulo, nisi fuerint in sacris ordinibus constituti: nisi ex causa cum eis ab episcopo fuerit dispensatum.

XXIII. *Ut regularium habitus non sit reprehensibilis.*

Regularibus autem, tam monachis, quam canonicis prohibemus, ne sit eorum habitus notabilis, vel reprehensibilis; nec affectent vestibus placere, sed moribus. Cappis etiam & palliis, caligis de aliqua bruneta clara vel nigra, vel stamine forti, vel cameloto, vel aliquo alio colorato panno, non utantur; nec accipiant a suo majore aliquam pro vestibus pecuniæ quantitatem: quia ex hoc datur eis materia proprium retinendi, sed omnes de eodem vestiario vestiantur.

XXIV. *Ut iidem proprium non habeant.*

Quod autem proprium non habeant, sub attestatione divini judicii, & in virtute obedientiæ penitus inhibemus.

XXV. *Ut monachi commatres sibi non faciant.*

Prohibemus etiam, ne monachi commatres sibi non faciant.

XXVI. *Ut presbyteris idonea portio assignetur in ecclesiis.*

Lateran. IV. can. 32. Narbon. an. 1227. can. 3.

Item cum in concilio Lateranensi, & aliis consequenter sit per Romanum Pontificem constitutum, quod presbyteris in ecclesiis monachorum, vel aliarum personarum, ad suam & suorum sustentationem portio sufficiens adsignetur: ne a domino Papa possimus merito reprehendi; vobis abbatibus, Prioribus, & aliis regularibus & sæcularibus, qui habetis vel tenetis ecclesias hujusmodi, præcipimus, ut in vestris ecclesiis, episcopis personas præsenteris idoneas: quibus per episcopos animarum cura commissa, usque ad festum Pentecostes proxime venturum, secundum facultates ecclesiarum, arbitrio bonorum virorum portionem idonam adsignetis. Videlicet qua tam ipsi quam sui valeant sustentari honeste, & alia facere quæ continentur in pluribus constitutionibus, quæ jam dudum super hoc a sede Apostolica emanarunt. Et super hoc legatur decretalis de supplenda negligentia Prælatorum, *Sicut nobis.*

ANNO CHRISTI 1346.

XXVII. *Ut in ecclesiis regulares non pauciores quam duo vel tres maneant.*

Illud præterea duximus exprimendum, ut in ecclesiis vestris non pauciores faciant moram, quam duo vel tres monachi, vel canonici regulares: sicut alia vice per dominum Petrum Beneventanum, tunc Apostolicæ sedis legatum, fuit in concilio provinciali statutum, & postmodum observatum.

Conc. Monspel. an. 1214. can. 20. Narbon. ann. can. 10.

XXVIII. *Ut clerici occasione patrimonii non tallientur.*

Item statuimus, ut clerici occasione patrimonii sui, vel personæ nullatenus tallientur, & tam domini locorum, quam consules & alii laïci, ab hujusmodi talliis & exactionibus per censuram ecclesiasticam, si necesse fuerit, compescantur. Idem de ecclesiis & hominibus ecclesiarum præcipimus observari.

Ibid. can. 11.

XXIX. *Ut nova pedagia non imponantur.*

Excommunicamus etiam omnes illos, qui scienter imposuerint nova pedagia, sive imponunt, vel augent antiqua.

Ibid. can. 9.

XXX. *De divino officio in ruralibus ecclesiis frequentando.*

De ruralibus ecclesiis hoc mandamus inviolabiliter observari, ut in eis divinum officium frequentetur, ne fraudentur animæ defunctorum; & omni occasione postposita reparentur.

XXXI. *Ut ecclesiis de libris, calicibus, & aliis provideatur.*

Item præcipimus de libris & aliis ecclesiæ ornamentis necessariis providere. Generaliter autem præcipimus omnibus ecclesiis, de calicibus argenteis, libris, & ornamentis necessariis provideri.

XXXII. *Ut seculares potestates manus non extendant in laicum pro illata clerico injuria excommunicatum.*

Item inhibemus, & sub attestatione divini judicii præcipimus principibus, baronibus, bailivis, & consulibus: ne, si contingat aliquem laïcum pro injuria dicto vel facto illata clerico, vel aliqua alia quæstione ecclesiastica, excommunicari per Ordinarium, vel judicem delegatum, vel alias pro tali causa; ut ad res vel bona ejusdem, seu parentum suorum, occasione prædicta, manus suas extendere non præsumant, aut interdicere ei furnum, molendinum, aut aliquod aliud commercium commune. Quod si fecerint, nisi legitime moniti cessaverint, excommunicentur.

XXXIII. *Quinam sint excommunicandi singulis Dominicis & Festis.*

Conc. Narbon. an. 1227. can. 8.

De publicis usurariis, incestuosis, concubinariis, adulteris, sortilegis, divinis, & raptoribus, est in præsenti concilio constitutum, ut singulis diebus Dominicis & festivis publice in ecclesia excommunicentur. Similiter & illi qui testamenta defunctorum publicare, & complere post competentem admonitionem noluerunt, excommunicationi subdantur. Item illi qui scienter instrumenta vel chartas retinent, postquam eis plene fuerit satisfactum.

XXXIV. *De simonia.*

Conc. Bitterr. an. 1227. can. 6.

Ad abolendam etiam simoniæ corruptelam, quæ in eis partibus inolevit, super eo videlicet, quod

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1246.

episcopi clericos ad sacros ordines promovendos nolunt aliquatenus promovere, nisi prius præstito juramento, vel alia cautione, quod ratione tituli patrimonialis, vel alterius minus idonei, ipsos vel eorum non impetrant successores; districtius inhibemus, ne talia præsumant de cetero attentare. Quod si fecerint, a celebratione ordinis noverint se suspensos; quia sanctius est, maxime in ordine sacerdotii, paucos, quam multos malos habere ministros, sicut est in Lateranensi concilio constitutum.

XXXV. *Ut animarum cura personis idoneis committatur.*

Quia circa majora periculum vertitur, præcipimus quod animarum cura personis idoneis committatur. Talibus enim sunt ecclesiæ parochiales, & dignitates maximæ concedendæ, qui verbo possunt proficere pariter & exemplo. Cum autem ecclesias, & ecclesiasticas dignitates vacare contigerit; fructus exstantes, & qui medio tempore colligentur, futuro successori fideliter reserventur, deductis ministrorum, & sibi servientium expensis, qui ecclesiam interim decantabunt, donec de rectore ecclesiæ sit provisum.

XXXVI. *De sententia excommunicationis.*

De sententia excommunicationis legantur; *Sacro approbante concilio*, &c. *Cum medicinalis*: &, *Solet*: &, *Quia periculosum*. Felicis recordationis Lodoicus Rex Francorum, attendens quanta pertinacia laïci provinciæ Narbonensis, & quarundam partium adjacentium, in præjudicium animarum suarum, sententiam excommunicationis contemnerent; contra hujusmodi pertinaciam olim apud Apamiam constituit de consilio domini Romani sancti Angeli diaconi cardinalis, Apostolicæ sedis legati, omnium etiam prælatorum & baronum de Francia, qui præsentes fuerant pro ecclesiastica libertate; constituit, ut quicumque post legitimam admonitionem, se excommunicari permiserit, in novem libris & uno denario Turonensi puniatur. Si vero per annum contumaciter in sententia excommunicationis permanserit, bona ejus omnia cadant in commissum. Quam constitutionem nos G. archiepiscopus Narbonensis, de consilio fratrum & suffraganeorum nostrorum, & approbatione totius provincialis concilii; mandamus & statuimus, atque præcipimus de cetero in provincia Narbonensi ab omnibus inviolabiliter observari, sicut a prælatis Franciæ observatur. Ita videlicet, quod si forte excommunicatus in prædicta summa puniri nequiverit; minori, vel alias secundum providentiam sui episcopi, puniatur. Si autem Universitas culpa sua fuerit interdicta, pœna puniatur eadem. Si vero pro culpa domini, ipse dominus pœna simili puniatur.

Conc. Narbon. an. 1227. can. 1.

XXXVII. *De Judæorum usuris comprimendis.*

Ibid. can. 2. Quia Judæi usurariis exactionibus plurimum opprimunt Christianos, cum a Domino generaliter prohibeantur usuræ: provinciali concilio duximus providendum, ne Judæi a Christianis aliquatenus immodicas usuras accipiant. Quod si fecerint, eas ab ecclesia restituere compellantur. Videlicet per excommunicationem in Christianos, qui cum eis in commercio vel aliis participationem habebunt.

XXXVIII. *Varia de Judæis.*

Ibid. can. 3. Nec in domibus suis habeant Christiana mancipia vel nutrices: nec carnes venales teneant publice diebus quibus abstinent Christiani: nec in bajuliis, vel aliquibus officiis, Christianis permittantur præesse. Carnes etiam quas ipsi faciunt, privatim tantum in domibus suis vendant, & non in Christianorum macellis.

ANNO CHRISTI 1246.

XXXIX. *Ut a Christianis iidem signo discernantur.*

Ad hoc ut Judæi a Christianis discerni possint, *Ibid. can. 5.* statuimus & districte præcipimus, ut in medio pectoris deferant signum rotæ, cujus circulus sit latitudinis unius digiti, altitudo vero unius dimidii palmi de canna.

XL. *Ut publice non operentur diebus festis.*

Nihilominus inhibemus eisdem, diebus Domi- *Ibid. can. 7.* nicis & festivis publice operari, ne Christianos scandalizentur ab eis.

XLI. *Ut a die cœnæ usque ad Pascha domo non prodeant, & ut illa septimana non vexentur a Christianis.*

Volumus & mandamus, ut in septimana sancta *Ibid. can. 8. Ad hoc capitulum pertinere videntur extrema verba præcedentia.* a die cœnæ mane usque ad diem resurrectionis Domini, nullatenus nisi causa necessitatis exeant domos suas: & prælati tunc faciant eos a Christianorum vexationibus custodiri, maxime in septimana prædicta.

XLII. *Ut quotannis sex denarios persolvant ecclesiæ.*

Statuimus insuper, ut Judæi singulis annis in fe- *Ibid. can. 4.* sto Dominicæ resurrectionis sex denarios Melgoriensis monetæ, pro singulis familiis, pro oblationibus, ecclesiæ parochiali persolvant.

XLIII. *Ut iis Christiani causa medicinæ non utantur.*

Præterea excommunicentur Christiani, qui in infirmitate positi, causa medicinæ se committunt curæ Judæorum.

XLIV. *De testamentis.*

Quia ultima voluntas defuncti debet inviolabili- *Narbon. an. 1227. can. 5.* ter observari: volumus & præcipimus, ut testamentum, vel ultima voluntas cujusque, in præsentia semper catholicorum virorum & parochialis sacerdotis, vel alterius ecclesiasticæ personæ locum ipsius tenentis, condatur. Præsertim ut idem sacercos, vel locum ejus tenens, valeat de ipso testatore laudabile testimonium perhibere, ne de ipso aliqua infidelitatis suspicio possit haberi: & maxime ut ea quæ in piis causis reliquerit, fidelius & citius sine fraude solvantur. Quod si testator vocare, ut diximus, sacerdotem aut viros catholicos contempserit: careat ecclesiastica sepultura, donec de hujusmodi mandati contemptu ecclesiæ satisfactum fuerit competenter. Notariis vero, qui absque solemnitate superius expressa notare, vel scribere præsumpserint testamenta vel ultimas voluntates, ecclesiæ introïtus interdicatur usque ad satisfactionem condignam.

XLV. *Ut perjuri puniantur.*

Cum religio juramenti, peccatis exigentibus, fere *Ibid. can. 6.* ab omnibus in istis partibus contemnatur: contra hujusmodi contemptores aliquid securitatis pro salute animarum duxit præsens concilium statuendum. Videlicet ut quicumque in transgressione ista juramenti de cetero manifeste deprehensus fuerit, in ecclesia publice pronuncietur esse perjurus. Quod

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1246.

si admonitus, satisfecere noluerit, excommunicetur accensis candelis & pulsatis campanis, singulis diebus Dominicis & festivis, & denuncietur intestabilis & infamis: & nec ad testimonium, nec ad alios actus legitimos admittatur.

XLVI. *Ut confessionum diligens ratio habeatur.*

Ibid. can. 7. Statuit etiam præsens concilium, quod nomina illorum omnium, qui peccata sua confessi fuerint, scribantur a propriis capellanis, qui confessiones audierunt eorumdem, ut laudabile testimonium de confessionibus eorum valeant perhibere. Illis vero, A qui confiteri proprio sacerdoti contempserint, saltem semel in anno, a quatuordecim annis supra, vivis introïtus ecclesiæ usque ad satisfactionem condignam; mortuis vero interdicatur ecclesiastica sepultura. Qui autem confessiones eorum audierint, in loco patenti audiant, non in occulto. Qui vero proprio sacerdoti semel in anno confessi non fuerint, vel alii de ejusdem capellani licentia speciali, ad sacramenta ecclesiastica minime admittantur. Et hoc præcipimus, diebus Dominicis & præcipuis festivitatibus, per rectores ecclesiarum in ecclesiis publice nunciari.

ANNO CHRISTI 1246.

CONSILIUM

Concilii provincialis archiepiscopi Narbonensis & suffraganeorum suorum, qualiter sit in inquisitione procedendum contra hæreticos, habitum Biterris.

1246.

a Guillelmus de Brea tunc erat archiepisc. Narbonensis.

a B. Dei gratia Narbonensis archiepiscopus, dilectis B in Christo inquisitoribus contra hæreticos, in Arelatensi, Aquensi, Ebredunensi, & Viennensi provinciis, auctoritate Apostolica constitutis, fratribus ordinis Prædicatorum, salutem in Domino.

b Forte, Petri.

Litteras reverendissimi patris b P. Dei gratia episcopi Albanensis recepimus sub hac forma.

Venerabili in Christo patri & amico carissimo, Dei gratia archiepiscopo Narbonensi. P. ejusdem miseratione Albanensis episcopus, salutem in Domino. Etsi olim in partibus Provinciæ domini Papæ vicem gerentes, vobis scripsimus, ut mandaretis inquisitoribus hæreticorum, quod cum vestro & diœcesanorum (quos ipsi expedire viderent) consilio, in inquisitione hæreticæ pravitatis procederent, juxta consuetam formam eis super his traditam in pœnitentiis injungendis: negotii tamen qualitate pensata, volumus, & auctoritate domini Papæ vobis mandamus, quatenus prædictis inquisitoribus injungatis, ut in hæresis negotio cum vestro, diœcesanorum, seu aliorum prælatorum consilio quos expedire viderint, juxta formam in talibus consuetam, & litteras apostolicas eis missas, procedere non omittant. De expensis vero eidem negotio opportunis, juxta concilium apud Montempessulanum per reverendissimum patrem Avenionensem episcopum, tum Apostolicæ sedis legatum, proinde celebratum, faciatis eisdem inquisitoribus providere. Datum Lugduni, nonis Martii.

Hujus igitur auctoritate mandati vobis injungimus quatenus in præfato inquisitionis negotio vobis commisso procedere secundum tenorem mandati ejusdem sine moræ dispendio procuretis.

c Raymundus. d Clarus. e Berengarius. f Guillelmus. g Petrus. h Raymundus.

Ad hæc nos episcopus memoratus: c R Tolosanus: d C Carcassonensis: e B Helenensis: f G Lodovensis: g P Agathensis: Biterrensis: h R Nemausensis: Uticensis: Dei gratia episcopi, abbates, ceterique prælati provinciæ Narbonensis apud Biterras in provinciali concilio congregati, quorum sigilla præsentibus sunt appensa, vestris devotis precibus annuentes libenter, quibus a nobis petistis humiliter, nostris consiliis in toto memorato negotio dirigi & muniri: vestrasque dubitationes prout possumus amputantes, simulque devotionem vestram adjuvare volentes, sicut nobis ab ipsa sede Apostolica mandatum est: ut qui nostra portatis onera, consilium a nobis & auxilium in ipso nostro negotio caritate mutua reporteris.

CAPUT I.

COnsulimus, ut infra terminos inquisitionis limitatæ vobis, ad locum de quo expedire videritis, juxta mandatum Apostolicum declinetis, ut inquisitionem de illo, vel de locis aliis faciatis: cum totum non sit vos ad loca singula declinare: atque ibi convocatis clero & populo, & proposito verbo Dei, mandatum vobis factum, & adventus vestri causam, lectis litteris, quarum auctoritate procedere habetis, sicut oportere noveritis, exponatis. Ac deinde mandetis, ut omnes qui se vel alios sciverint C in crimine labis hæreticæ deliquisse, compareant coram vobis veritatem dicturi.

CAP. II.

Assignato eis termino competenti, quod tempus gratiæ vocare soleris, quibus tamen alias hujusmodi gratia non est facta: infra quem terminum venientes pœnitentes, & dicentes plenam de se & de aliis veritatem, habeant impunitatem mortis, immurationis, exilii, & confiscationis bonorum.

CAP. III.

Ut cum de locis aliis fuerit inquisitio facienda, D hujusmodi generalem faciatis citationem, ac tempus gratiæ assignetis: clericis & laïcis in loco illo, de quo fiet citatio, convocatis, per aliquam personam ecclesiasticam, cui hoc per vestras patentes litteras committatis: qui in testimonium recepti mandati sigillum suum litteris eisdem appendat: & nihilominus referibat per suas patentes similiter litteras cum suo sigillo pendenti, qualiter, & coram quibus, & quando, mandatum impleverit sibi factum.

CAP. IV.

Ab illis qui sic citati coram vobis infra tempus comparuerint assignatum, recipiatis juramenta de E mera & plena super facto labis hæreticæ, tam de se quam de aliis vivis & mortuis, dicenda, quam noverint, veritate. Ac postmodum per vos, vel per scriptores, diligenter interrogantes eosdem de singulis, de quibus requirendi videbuntur, faciatis confessiones ac depositiones ipsorum fideliter scribi, & in actis inquisitionis deponi; aut per publicam, si potestis habere, personam, aut per aliam idoneam, & juratum, cui & alius vir idoneus juratus similiter adjungatur: ut sic scriptura hujusmodi vel per manum publicam, vel per duos, ut terigimus, viros idoneos in actis reposita & conscripta, ac ei qui confitetur, & deponit coram inquisitore & notario, vel dictis

ANNO CHRISTI 1246.

dictis duobus viris idoneis recitata, robur obtineat firmitatis. Juramenta vero ſupradicta publice ac præſentibus omnibus, qui ad confitendum conveniunt, recipere procuretis: ut ex forma juramenti, ſecundum quam exigitur, quilibet tam de ſe, quam de aliis teneatur dicere veritatem. Intelligant ſinguli, quod ſit contra ipſos inquiſitio, & de quibus: atque ita capitula, de quibus inquiritur, ſingulis quaſi expoſita videantur. Propter quod nec ſit neceſſe, ut teſtes qui ſemel depoſuerint in tam generali ac notoria inquiſitione, producantur iterum; ſi etiam poſt hujuſmodi depoſitionem contra quemcumque de quo quid noverint, dixerint, fieri cœperit inquiſitio ſpecialiter: niſi de aliquibus circumſtantiis, de quibus requiſiti non fuerant, viderentur forſitan requirendi: præſertim cum, ſicut tangemus inferius, teſtium nomina nullatenus ſint in hac cauſa favorabili, tamquam privilegiato negotio, publicanda.

CAP. V.

Talibus infra tempus gratiæ ſponte ac plene confitentibus, & ad eccleſiaſticam ſe redire dicentibus unitatem, beneficium juxta formam eccleſiæ abſolutionis impendatis: facientes videlicet ipſos objurare omnem hæreſim extollentem ſe adverſus ſanctam & Romanam eccleſiam & fidem orthodoxam, quibuſcumque nominibus cenſeatur: & jurare quod fidem catholicam, quam eadem ſacroſancta Romana tenet eccleſia & prædicat, ſervabunt pariter ac defendent: & hæreticos cujuſcumque ſectæ, veſtitos pariter & condemnatos, credentes, receptatores, defenſores, & fautores eorum proſequentur pro viribus: inveſtigando, accuſando, & capiendo, vel ſaltem eos inquiſitoribus ſeu aliis fidelibus, qui eos opportunius capere velint & valeant, bona fide manifeſtando: & quod ſuper his, qui inventi ſunt, vel fuerint in eodem crimine deliquiſſe, ſtabunt mandatis inquiſitorum, & eccleſiæ: ac pœnitentiam quæ ſibi fuerit quandocumque per ipſos injuncta, recipient & implebunt: pro ea recipienda & implenda, bona ſua omnia inquiſitioni & eccleſiæ ſolemniter obligantes.

CAP. VI.

Illos, qui cum ſit culpabiles, contemnunt comparere infra tempus gratiæ, aut malitioſe ſupprimunt veritatem, citetis ſuo tempore nominatim.

CAP. VII.

Eiſque, ſi veritatem contra ſe inventam confiteri noluerint, exponatis capitula, ſuper quibus inventi ſunt culpabiles, & dicta ſimiliter teſtium publicetis.

CAP. VIII.

Ac datis dilationibus competentibus, & defendendi facultate conceſſa, benigne admittatis exceptiones & replicationes legitimas eorumdem.

CAP. IX.

Et ſi quidem in ſua defenſione defecerint, niſi culpam probatam gratis confiteri voluerint, aſſignato ad ſententiam termino peremptorio competenti, damnetis coſdem; non enim ſunt ad miſericordiam admittendi, dum in ſua negatione perſiſtunt, quantumcumque voluntati eccleſiæ ſe ſupponant.

CAP. X.

Illud autem caveatis ſecundum providam ſedis Apoſtolicæ voluntatem, ne teſtium nomina ſigno vel verbo aliquo publicentur. Sed ſi inſtat contra quem inquiſitio fit, dicens forte ſe habere inimicos, vel in ſe aliquos conſpiraſſe: inimicorum ab eo, ſeu conſpiratorum nomina, & inimicitiarum ſeu conſpirationis cauſa, & veritas, exigantur: ut ſic & teſtibus conſulatur, & ipſis etiam convincendis.

ANNO CHRISTI 1246.

CAP. XI.

Ad nullius vero condemnationem procedatis ſine confeſſione propria, vel probationibus dilucidis & apertis: ſatius enim eſt relinquere facinus impunitum, quam innocentem damnare.

CAP. XII.

Quamvis in hujuſmodi crimine omnes criminoſi & infames, ac participes criminis, ad accuſationem & teſtimonium admittantur.

CAP. XIII.

Illis tantum exceptionibus fidem teſtium evacuantibus in totum, quæ non ex zelo juſtitiæ, ſed de malignitatis fomite procedere videantur: ut ſunt conſpirationes & inimicitiæ capitales. Alia vero crimina, etſi debilitent, non repellunt: maxime ubi teſtes de crimine fuerint emendati.

CAP. XIV.

Eos qui ſe contumaciter abſentant, faciatis citari ſolemniter in parochiali, ſeu cathedrali eccleſia eorumdem: & in locis in quibus domicilium vel habent, vel habere ſolebant; & ita contra eos legitimis edictis propoſitis, præcedenti exſpectatione matura, diligenti etiam diſcuſſione habita ſuper actis: ac prælatorum, de quibus expedire videritis conſilio ſigillato ad talium condemnationem, eorum abſentiam Dei & evangeliorum ſupplente præſentia, pro culparum exigentia procedatis.

CAP. XV.

A quibus poſtmodum redire atque obedire volentibus, & generaliter ab omnibus, qui prius contumaces, ſeu inobedientes fuerunt, vel de quorum fuga merito timere poſſetis, cautiones recipiatis fidejuſſorias: vel faciatis detineri coſdem, ubi magis videbitis expedire.

CAP. XVI.

Perfectos hæreticos ſeu veſtitos coram diſcretis aliquibus & fidelibus examinetis ſecreto, ipſos ad converſionem prout poteritis inducentes: & converti volentibus vos exhibeatis favorabiles, & benignos; cum per tales multum fuerit illuminatum negotium & promotum. Ac ipſorum pœnitentias pro qualitate converſionis & meriti mitigetis, vel quantum vobis viſum fuerit, deferatis.

CAP. XVII.

Converti nolentes, ubi commode poteritis, damnare tardetis, ipſos frequenter tam per vos, quam per alios ad converſionem monentes. Ac tamdem in ſua malitia pertinaces, faciatis errores ſuos, ad eorum deteſtationem publice confiteri: & ſic eos damnatos præſentibus ſæcularibus poteſtatibus, eorumve baillivis ſecundum mandatum Apoſtolicum relinquentes.

CAP. XVIII.

Ad hæreticorum ſeu credentium condemnationem, qui non fuerunt reconciliari canonice ante mortem; citatis eorum heredibus, ſive aliis, qui de

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1246.

jure citandi fuerint, & conceſſa eiſdem opportuna copia defendendi, ſimiliter procedatis.

CAP. XIX.

Ab eorum heredibus, qui confeſſi & reconciliati, non accepta pœnitentia deceſſerunt, ſatisfactionem congruam exigatis; ne tantum ac tale crimen, quod etiam publice in judicio confeſſi ſunt, remaneat in aliquibus impunitum. Et idem faciatis de illis qui deceſſerunt accepta pœnitentia, nec impleta; ſi eſſe in mora cœperint, vel pro illa implenda obligaverint, ut ſupra tetigimus, bona ſua; vel injunctus fuerit tranſitus tranſmarinus.

CAP. XX.

Damnatos hæreticos relapſos, contumaces, & fugitivos redire volentes, ſimiliter etiam deprehenſos: qui videlicet poſt tempus gratiæ, non niſi nominatim citati venire curarunt, aut veritatem ſuppreſſerunt ſcienter & contra proprium juramentum; ex Apoſtolico mandato in perpetuo carcere detrudatis; nec injungatis alicui pœnitentiam carceris temporalis: ſed hujuſmodi perpetui carceris pœnam ſeu pœnitentiam, ex domini Papæ indulgentia ſuper hoc vobis conceſſa, mitigare vel commutare poteritis de prælatorum, quorum juriſdictioni ſubſunt, conſilio: poſtquam fuerint in carcere aliquandiu detenti veſtris humiliter parendo mandatis; & ſigna pœnitentiæ apparuerint in eiſdem, quæ vos ad miſericordiam moveant, ſimulque noveritis expedire.

CAP. XXI.

Receptis prius ab illis bonis ſatisdationibus, quod injunctas ſibi pro poſſe faciant pœnitentias, & juramentis de perſequenda hæreſi, & fide catholica defendenda, ſicut in reconciliandis ſuperius eſt expreſſum: lata etiam in ipſos ſententia, quod ſi levi argumento comperiri poterit, eos de cetero deviare a fide, pœna, ſine miſericordia, debita puniantur.

CAP. XXII.

Hac ſemper vobis poteſtate retenta, ut ſi videritis negotio fidei expedire, ſine nova etiam cauſa, poſſitis ad carcerem reducere ſupradictos. In damnatis etiam fugitivis, relapſis & contumacibus adhibeatur ante immurationem ipſorum de juramentis & ſatisfactionibus cautela ſuperius memorata.

CAP. XXIII.

Cæteris tamen, ut talibus immurandis, fiant juxta ſedis Apoſtolicæ ordinationem, ſeparatæ & occultæ camerulæ, ſicut fieri poterit in ſingulis civitatibus diœceſium corruptarum; ut alterutrum vel ſe, vel alios pervertere nequeant; & eos enormis rigor carceris non extinguat: quod ab illis, qui bona illorum tenuerint, fieri, & in neceſſariis provideri faciatis eiſdem, ſecundum ſtatuta concilii Toloſani.

CAP. XXIV.

Hæc autem perpetui carceris pœna ſeu pœnitentia nulli ab initio de præfatis culpabilibus remittatur, aut in aliam commutetur: niſi vel hæreticos redderet, vel propter ejus abſentiam evidens mortis periculum ejus liberis vel parentibus immineret: vel propter aliam cauſam, quæ multum juſta & rationabilis videretur.

CAP. XXV.

Sit autem liber acceſſus uxori ad virum immurato, & e converſo: ne cohabitatio denegetur eiſdem, ſive ambo immurati fuerint, ſive alter.

CAP. XXVI.

Ceteris qui propter vel promiſſam gratiam, vel propter qualitatem delicti, vel propter aliam rationabilem cauſam, immurandi non fuerint, hujuſmodi pœnitentias injungatis: videlicet ut fidem, & eccleſiam, quam taliter offenderunt, defendant ad tempus pro veſtro arbitrio deſignatum, per ſe, vel per alios magis idoneos, ultra mare, vel citra, contra Saracenos, vel hæreticos, & fautores eorum, aut aliter fidei & eccleſiæ rebellantes. In deteſtationem etiam erroris veteris, portent in ſuperiore veſte duas cruces coloris crocei, longitudinis duorum palmorum & dimidii, latitudiniſque duorum, & in ſe trium digitorum habentes latitudinem: unam anterius in pectore, & aliam poſterius inter ſcapulas. Veſtes, in quibus cruces portaverint, crocei coloris non habentes, ſuperiori veſte intellecta, ſupra quam in domo, vel extra, alia non portetur. Et ſi fuerint veſtiti hæretici, vel damnati, portent crucem tertiam competentis quantitatis, ſeu coloris ejuſdem in caputio vel in velo. Et ſi forte dejeraverint, aut induxerint alios ad dejerandum, portent in ſuperiori parte duarum crucum (quas portare habent in pectore, & inter ſcapulas,) brachium tranſverſale palmi unius vel circa. Qui autem tranſfretare debebunt, portent cruces prædictas, donec applicuerint ultra mare; & eas ulterius non teneantur portare, donec in litore tranſmarino navem ad redeundum intrantes reſumant eaſdem circa mare: & in mari, & in inſulis eas exinde perpetuo portent. Intereſſint diebus Dominicis & feſtivis Miſſæ ac Veſperis, & Sermoni, ſi fiat in villa, in qua fuerint: ac ceteris ſimiliter diebus, vel Miſſas audiant, vel ſaltem ante prandium ad eccleſiam veniant ad orandum: niſi impedimentum habuerint, ſine fraude. Et in miſſa cujuſlibet diei Dominicæ ac feſtivæ, inter epiſtolam & evangelium, veſte ſuperiori & velo ſive capucio depoſitis, niſi & in velo ſeu capucio portent cruces, ſacerdoti Miſſam præſenti populo celebranti, cum virgis in manu publice ſe præſentent: ibique data illis diſciplina, exponat ſacerdos, quod propter culpam labis hæreticæ pœnitentiam illam agunt. Sequantur etiam proceſſiones, quæ fiunt in villis, in quibus fuerint quandocumque: ita videlicet, ut ſuperiori veſte depoſita, & capitibus velo ſeu capucio denudatis, niſi & in eis cruces portaverint, a proceſſionis initio portent alte in manu dextra inter clerum & populum, virgas longas: & in ſtatione ultima, præſententur ſe illi, qui proceſſioni præfuerit, ut exponat populo, quod talem pœnitentiam faciunt propter illa, quæ in crimine commiſerunt hæreticæ pravitatis.

CAP. XXVII.

Peregrinationes ſimiliter, ac pœnas ſeu pœnitentias pecuniarias pro carceribus conſtruendis, & miniſtrandis neceſſariis expenſis, immurandis pauperibus, ac perſonis negotio inquiſitionis neceſſariis, injungatis culpabilibus memoratis: & ne uſuras exerceant, ac reſtituant jam acceptas.

CAP. XXVIII.

Et ne bailivias ſeu adminiſtrationes teneant: nec ſint in conſiliis, vel familiis potentum: neque utantur vel medici vel notarii officio: nec ad alia officia publica, vel ad actus accedant legitimos: nec portent aurifriſia, vel ſimilia ornamenta, vel vittas croceas, nec ſericum, vel corrigias auro vel argento

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1246.

membratas, vel ſorulares inciſos, ſeu pictos: & ubi expediens viſum fuerit, ejiciantur de villa in qua converſati fuerant, in alia certa villa ſeu provincia moraturi ad tempus.

CAP. XXIX.

Hæc autem de pœnitentiis arbitrariis ita perſtrinximus, non ut vos omnes, vel æqualiter omnibus imponatis: ſed ut eas ſecundum diſcretionem vobis traditam a Domino, negotii utilitate, qualitate perſonarum, culparum quantitate, aliiſque penſatis circumſtantiis, ita caute ac provide diſpenſetis: ut ſive plectendo ſive ignoſcendo, vita culpabilium corrigatur: aut ſaltem apparere valeat, quis in tenebris ambulet, quis in luce, quis vere ſit pœnitens, quis ficte converſus. Hujuſmodi autem pœnitentias injungatis publice: niſi ubi eſſet peccatum occultum, quod neque eſſet revelatum per alium, nec revelari ſperaretur. Facientes eos culpas ſuas convocatis clero & populo publice confiteri: & abjurare ac jurare, ſicut in reconciliandis ſuperius eſt expreſſum. Ita quod ſinguli mandent inde fieri publica inſtrumenta continentia culpas, abjurationes, promiſſiones, & pœnitentias eorumdem. Et ſingulis dentur teſtimoniales veſtræ litteræ hæc eadem continentes. Vobis ſemper poteſtate retenta, ut poſſitis ex cauſa rationabili, pœnitentiis injunctis addere, vel detrahere, vel ipſas etiam commutare. Et hac poteſtate conſulimus vos uſuros, quotieſcumque ſaluti animarum & utilitati negotii videritis expedire. Quibus autem fuerint peregrinationes injunctæ, teneantur dictas teſtimoniales litteras oſtendere in ſingulis peregrinationibus, ei qui præfuerit eccleſiæ quam viſitaverint: & ejuſdem litteras de peregrinatione illa peracta, vobis reportare. Qui vero transfretaverint, cum fuerint ultra mare, ut citius poterunt, præſententent ſe cum veſtris litteris, venerabilibus patribus, vel patriarchis, Hieroſolymitano, vel Aconenſi, aut cuicumque epiſcopo, vel eorum cujuſlibet locum tenenti: & reportent vobis cum redierint de ſua peregrinatione laudabiliter ibi completa, litteras cujuſlibet epiſcopi tranſmarini.

CAP. XXX.

Ne autem per tales religionis corrumpatur ſimplicitas, nullum de præfatis culpabilibus, ſine apertis converſionis ſignis, & niſi omne ſcandalum atque periculum abeſſe noveritis, religionem quamcumque ingredi permittatis: & ſi ſecus actum fuerit, revocetis.

CAP. XXXI.

Ut autem, adjuvante Domino, hæreſis melius exſtirpetur & citius, fideſque planteturin terra: ſtatuta & jura per ſedem Apoſtolicam, ejuſque legatos, ac principes, ſuper his edita, faciatis pleniſſime obſervari. Præterea univerſos tam mares, quam feminas, maſculos a XIV. feminas a XII. anno & ſupra, faciatis abjurare omnem hæreſim: & jurare quod fidem ſervent & defendant catholicam, & hæreticos perſequantur; prout ſupra in juramento, quod reconciliandi habent facere, plenius de his & latius continetur: conſcriptis ſingulorum nominibus, tam in actis inquiſitionis, quam in parochiis eorumdem. Et qui præſentes infra tempus aſſignatum, vel abſentes infra XV. dies poſt ſuum reditum, tale juramentum non præſtiterint, ſuſpecti de hæreſi habeantur. Hanc autem univerſalem abjurationem fieri procuretis quam citius, vel per vos ipſos, vel per veſtros notarios ſeu ſcriptores, vel per alios ecclеſiaſticos viros, quibus hoc duxeritis committendum.

ANNO CHRISTI 1246.

CAP. XXXII.

Adjecto in juramento comitum, baronum, rectorum & conſulum, ac bailivorum civitatum, ac aliorum locorum, quod fideliter & efficaciter, cum ab eis fuerit requiſitum, eccleſiam contra hæreticos, & eorum complices adjuvabunt juxta officium & poſſe ſuum: & de terris ſuæ juriſdictioni ſubjectis bona fide pro viribus exterminare ſtudebunt univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos.

CAP. XXXIII.

Poſt hujuſmodi autem abjurationem, quicumque lapſi fuerint, & qui non ſervaverint, vel fecerint injunctas ſibi pœnitentias, pœna relapſis debita puniantur.

CAP. XXXIV.

In ſingulis etiam parochiis, tam in civitatibus, quam extra, ſacerdos unus, vel duo, vel tres bonæ opinionis laïci, vel plures ſi opus fuerit, juramenti vinculo adſtringantur, amovendi vel mutandi, quando vobis viſum fuerit: qui diligenter, fideliter, & frequenter, inveſtigent hæreticos in villis & extra domos ſingulorum, & cameras ſubterraneas, cabannas, & clauſella, & alia latibula perquirendo: quæ omnia obturari, vel deſtrui faciatis. Præfatis etiam ſacerdoti, & laïcis ſic juratis, committatis curam obſervationis pœnitentiarum, quæ ſingulis de ſua parochia injungentur: ita ut ipſi penes ſe habentes ſingulorum parochianorum pœnitentias, & circa earum obſervationem ſolicite vigilantes, contemptores, ſi qui fuerint, vobis denuntient ſine mora; in eos tamquam in relapſos, ut dictum eſt proxime, proceſſuris.

CAP. XXXV.

Domos etiam in quibus inventi ſunt, vel fuerint hæretici vivi, vel mortui, veſtiti ſeu damnati, ſcientibus & conſentientibus dominis domorum exiſtentibus legitimæ ætatis, dirui faciatis, & bona omnium ibidem tunc habitantium confiſcari: niſi ſuam innocentiam & juſtam ignorantiam probare poterunt manifeſte. Bona quoque hæreticorum & credentium, quos damnaveritis, vel pro hæreticis, vel ad murum, faciatis ſimiliter confiſcari: & marchas ſolvi capientibus hæreticos, ab his, qui ſecundum ſtatuta ſolvere tenebuntur.

CAP. XXXVI.

De bailivis negligentibus, vel ſuſpectis, & aliis culpabilibus non ponendis in adminiſtrationibus, vel officiis publicis, vel conſiliis ſeu familiis potentum; & de libris theologicis non tenendis etiam a laïcis in Latino, & neque ab ipſis, neque a clericis in vulgari; & de pœnis contra prædictos; nec non & contra ſacerdotes qui circa hujuſmodi, ad quæ ex officio, vel ex commiſſione tenentur, negligentes exſtiterint; & de confeſſione peccatorum, & communione ter in anno facienda: de Miſſis etiam & ſermonibus audiendis ex integro diebus Dominicis & feſtivis: & de omnibus aliis, quæ ad hæreſim exſtirpandam, fidemque plantandam pertinent; teneri faciatis ad plenum, quicquid juſtum noveritis & ſtatutum: & expreſſe de filiis hæreticorum, receptatorum, & defenſorum, uſque ad ſecundam generationem, ad nullum beneficium eccleſiaſticum vel officium admittendis.

Digitized by Google

CAP. XXXVII.

Inter alia, quæ ad veſtrum laborioſum lætiſſimumque ſpectant officium, hoc ſummopere providere curetis, ut juris ordinem (niſi in quantum privilegiatum eſt hoc negotium, & nos ſupra expreſſimus, & conſulimus) ſervare ſtudeatis: & omnia quæ feceritis, videlicet citationes, gratias ſive indulgentias, interrogationes, confeſſiones, depoſitiones, abjurationes, & obligationes, ſententias & pœnitentias, & cetera omnia quæ occurrerint taliter in actis inquiſitionis, vel per manum publicam, vel per duos viros idoneos, ut prædiximus, & juratos, deſignatis locis, & temporibus, & perſonis, competenti conſcribi ordine faciatis. Quod ſi ſuper proceſſu veſtro fuerit in aliquo ſuborta contentio, per hæc poſſit veritas declarari. Datum apud Biterras, XIII. Kalend. Maii, anno Domini MCCXLVI.

ANNO CHRISTI 1248.

CONCILIUM SCHENINGENSE

adverſus preſbyterorum conjugia, a Guillelmo Cardinale Sabinenſi, Innocentio IV. legato, celebratum anno circiter MCCXLVIII.

JOANNES *Magnus archiepiſcopus Upſalenſis, libro Gothicæ hiſtoriæ* XII. *cap.* XV. *hoc præſertim concilio inſigne fuiſſe memorat regnum Henrici Suecorum Regis: qui viginti octo, quibus regnavit annis, multa, inquit, ſui optimi regiminis teſtimonia ad poſteros tranſmiſit. Inter quæ non infimum locum habent quæ in Scheningenſi concilio acta fuere per Guillelmum cardinalem & epiſcopum Sabinenſem, ſummi Pontificis Gregorii IX. legatum, pro reſtituendis moribus fidei Chriſtianæ; tam ipſo Rege ac proceribus præſentibus & approbantibus, quam Jarlero archiepiſcopo Upſalenſi, cum omnibus coëpiſcopis ſuis, ad omnia ejuſdem concilii decreta conſentientibus. Quæ ſi hactenus æque diligenter obſervata fuiſſent, quemadmodum pie, & ad publicam concordiam inſtituta fuerunt; non ſolum Chriſtianam rempublicam felicem haberemus, ſed regnum ex omni parte beatum ad noſtros ſucceſſores tranſmitteremus.*

Prima intentio, & cura cardinalis Sabinenſis in hoc concilio erat; revocare Suecos & Gothos a ſchiſmate Græcorum, in quod preſbyteri & ſacerdotes doctis publice uxoribus conſenſiſſe videbantur; effeceritque, cooperantibus Rege Erico, & Birgero duce, ut abjuratis conjugibus & concubinis, cœlibatum amplecterentur. Tranſgreſſores vero hujus ſtatuti omnibus proventibus, & dignitatibus, ac privilegiis & libertatibus clericali ordini adnexis, privavit; gravibuſque pœnis & cenſuris, ac judicio ſæculari ſubjecit.

Gregorii IX. legatum fuiſſe Guillelmum cardinalem, cum huic præfuit concilio, falſo Joannes Magnus aſſerit. Ad Boreales populos prædicandi evangelii cauſa miſſus fuit ab Honorio III. primum, tum a Gregorio IX. ſed nondum Cardinalis. Qua dignitate auctus eſt ab Innocentio IV. ab eoque in Septemtrionem tertium legatus eſt. Auctores, Ciacconius & alii. Miſſum autem ab Innocentio IV. in Norvegiam, & Sueciam, jam cardinalem, eoque conſilio in Angliam anno MCCXLVII. *veniſſe, ut inde verſus Septemtrionem ſolveret, teſtatur Matthæus weſtmonaſterienſis, qui præcipue fuiſſe legatum ait: ut Regem Norvegiæ Haconem in Regem inungeret. In Norvegiam ergo primum, anno* MCCXLVII. *profectus, deinde in Sueciam, ubi Scheningenſe concilium coëgit, anno, ut probabile eſt, conſequenti. Certum eſt, non potuiſſe ante annum* MCCXLVII *quo profectus eſt; neque poſt* MCCL. *quo Henricus Rex, qui concilio interfuit, obiit.*

Errorem ſuum emendavit Joannes Magnus in Metropoli, quod opus poſtea conſcripſit. Concilium, *inquit*, Guillelmi cardinalis Sabinenſis in Scheningia, veruſtiſſimo Oſtrogothorum oppido, ſub Innocentio IV. celebratum eſt; deinde per Papam Alexandrum IV. Anagniæ, anno ejus quinto; atque alios Pontifices ſummos, perpetuo confirmatum.

Odericus Raynaldus vocat Scherungenſe, litterarum affinitate inter exſcribendum deceptus; collocatque anno MCCXXXV. *cum Gregorii IX. tempore putet habitum; & ad Danos legatum ait, ibique huic præfuiſſe ſynodo: perinde quaſi Scheningia Daniæ urbs eſſet, non Suecia; & Olaum Magnum auctorem citat, cum Joannem debuiſſet.*

Adnotatio P. Gabrielis Caſſarini Societatis Jeſu.

1248.

CONCILIUM VALENTINUM

IN GALLIA,

pro fide, pace, ac libertate eccleſiæ, a Petro Albanenſi epiſcopo, & Hugone ſanctæ Sabinæ preſbytero, cardinalibus, cum epiſcopis IV. provinciarum, ſabbato poſt feſtum ſancti Andreæ, anno Domini MCCXLVIII. Innocentio IV. Pontifice celebratum.

Ex Sirmondi apographo primum editum.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut conciliorum ſtatuta inviolabiliter obſervenţur.*
II. *Ut pax juretur de triennio in triennium; & Friderico Imperatori auxilium non detur.*
III. *Ut qui ſunt in ſacris ordinibus, & qui ſunt beneficiati, officium publicum in ſæculari curia non recipiant.*
IV. *Ut clerici beneficiati recipiant ordines ſacros, cum neceſſitas exigit, & epiſcopus jubet.*
V. *De Judæis, ut ſignum portent.*
VI. *Ut perjuri puniantur.*
VII. *Et præſertim qui juraverunt pro fide, pace & libertate eccleſiæ.*
VIII. *Ut perjuri publice denuncientur.*
IX. *De non exſequentibus ſententiam Inquiſitorum.*
X. *De epiſcopis nolentibus denunciare, vel ſervare ſententiam diœceſani, vel Inquiſitoris.*
XI. *Ut ab Inquiſitoribus non admittantur in proceſſionibus advocati.*
XII. *De ſacrilegis & ſortiariis.*
XIII. *De deponentibus crucem ſibi impoſitam propter hæreſim; de aufugientibus e carcere; de contemptoribus excommunicationum.*
XIV. *Ut excommunicati ad officia publica non eligantur.*
XV. *De iis qui banna faciunt contra excommunicatores vel denunciatores.*
XVI. *Ut prælati excommunicatos, ſibi a diœceſano denunciatos, denuncient & vitent.*
XVII. *De iis qui excommunicati publice, ſe officiis eccleſiaſticis ingerunt.*
XVIII. *De iis qui communicant frequenter cum excommunicatis.*
XIX. *Ut ſerventur ſtatuta de clericorum interfectoribus, &c.*
XX. *Ut conjurationes & confratriæ non fiant.*
XXI. *Ut excommunicentur qui pacem, requiſiti, non juraverint.*
XXII. *Excommunicatio Friderici Imperatoris & fautorum ejus.*

Digitized by

ANNO CHRISTI 1248.

XXIII. *De iis qui Friderico auxilium dederint, vel advocaverint.*

PRÆFATIO.

UNiverſis Chriſti fidelibus, ad quos præſens pagina pervenerit, miſeratione divina [a]P. Albanenſis epiſcopus, & [b]H. tituli ſanctæ Sabinæ preſbyter cardinalis, æternam in Domino ſalutem. Noveritis quod cum dominus Papa archiepiſcopos, epiſcopos, & alios prælatos quamplures, Narbonenſis, Viennenſis, Arelatenſis, Aquenſis, provinciarum, ac etiam quoſdam epiſcopos & prælatos quarumdam circumvicinarum diœceſium, ad concilium celebrandum apud Montilium Valentinæ diœceſis, pro fide, pace, & libertate eccleſiæ, convocaſſet; & nos pro eodem cum prælatis ad partes illas duxerit deſtinandos, qui ad dictum locum vocati venerant: apud Valentiam de mandato noſtro, ad celebrandum dictum concilium, ex cauſa neceſſaria congregari, de prædictis tractavimus cum eiſdem. Quoniam igitur multorum conciliorum ſtatuta ſalubria, non ſunt, ſicut debuit & decuit, hactenus obſervata; ex quo in contemptum & in oblivionem quaſi totaliter devenerunt: ideo neceſſarium fore prævidimus, prædictorum conciliorum ſtatuta renovare, & quaſdam pœnas ad ipſorum obſervantiam, ac quædam alia ſtatuere, quibus vita delinquentibus arceatur.

[a] al. Petrus.
[b] al. Hugo.

CAPITULA.

I. *Ut conciliorum ſtatuta inviolabiliter obſerventur.*

AUctoritate igitur præſentis concilii ordinamus & ſtatuimus, quod antiqua concilia per legatos Apoſtolicæ ſedis edita, ac etiam præſentis concilii ſtatuta, inviolabiliter obſerventur, & a prælatis omnibus habeantur.

II. *Ut pax juretur de triennio in triennium: & Friderico Imperatori auxilium non detur.*

Item ſtatuimus quod ſtatuta pacis omnino ſerventur, & juretur pax de triennio in triennium, & renovetur, prout in ſtatutis conciliorum continetur; & addatur nunc in ſacramento, quod Friderico ſchiſmatico, qui eſt auctor diſcordiarum, & turbator pacis, non dabunt auxilium vel favorem; nec ipſum ad provincias iſtas forſitan venientem, vel nuncium ſuum, ſuam poteſtatem exercentes vel exercere volentes: recipient, nec obedient eis; cum ipſi nihil intendant aliud, niſi ut unitatem eccleſiæ dividant, & Catholicorum pacem perturbent.

III. *Ut qui ſunt in ſacris ordinibus, & qui ſunt beneficiati, officium publicum in ſæculari curia non recipiant.*

Item ſtatuimus, ut nulli clerici in ſacris ordinibus conſtituti, ſeu canonici cathedralium eccleſiarum, ſeu beneficiati, judicatum, conſulatum, aſſiſoriam, vel alia officia publica, in curia ſæculari, electi a populo, vel a ſæculari perſona, recipiant; & ſi receperint, niſi infra menſem poſtquam publicata fuerint in ſuis diœceſibus hæc ſtatuta, dimiſerint, ab officio & beneficio ſuſpendantur. Et ſi per annum in contumacia perſtiterint, vel cum ſimile officium receperint, iterum ſuis beneficiis per epiſcopos ſuos ſine ſpe reſtitutionis priventur.

IV. *Ut clerici beneficiati recipiant ordines ſacros, cum neceſſitas exigit, & epiſcopus jubet.*

Item de canonicis eccleſiarum ſæcularium & regularium, & aliis beneficiatis clericis renuentibus ordines ſubdiaconatus, aut diaconatus recipere, vel ordinem ſacerdotii, quando neceſſitas hoc requirit, & a ſuis epiſcopis requiruntur, conſtitutiones, & concilia ſuper hoc edita, mandamus inviolabiliter obſervari.

ANNO CHRISTI 1248.

V. *De Judæis, ut ſignum portent.*

Item de Judæis etiam concilia & conſtitutiones ſerventur: & ſi domini ſæculares admoniti, non compellunt eos ſignum portare; prælati procedant contra ipſos Judæos, interdicendo commercia Chriſtianorum cum eis, & alias puniendo, ſicut in concilio, & conſtitutionibus continetur.

VI. *Ut perjuri puniantur.*

Item de puniendis perjuriis, qui aperte pejerant, & juramenti religionem contemnunt, ſtatuta conciliorum, & conſtitutionum jura obſervari præcipimus; ſtatuentes quod cum ſalutaria ſtatuta ſuper iis edita, propter prælatorum negligentiam contemnantur; unde a perjuriorum frequentia non ceſſatur; prælati de cetero prædicta ſtatuta inviolabiliter obſervent, & in ſynodis ſuis ea publicantes, præcipiant ſubditis inviolabiliter obſervari.

VII. *Et præſertim qui juraverunt pro fide, pace, & libertate eccleſiæ.*

Præſertim de illis perjuris, qui juraverunt pro pace, pro fide, pro defenſione eccleſiæ, ſeu etiam libertate. Et ſi univerſitas aliqua in hoc culpabilis ſit reperta, ſupponatur eccleſiaſtico interdicto: & perſonæ culpabiles pœnis ſubjaceant editis in conciliis memoratis.

VIII. *Ut perjuri publice denuncientur.*

Statuta vero conciliorum ſuper his edita per epiſcopos in ſynodis, ut ſupra dictum eſt, & in eccleſiis ſeu aliis ſolemnibus locis, publicentur frequenter: & perjuros hujuſmodi prælati vicinis epiſcopis & archiepiſcopis, ſuis etiam ſubditis denuncient: qui ad [a]dimicationem ſibi factam, in eccleſiis ſuis denunciare tenentur eoſdem Dominicis diebus & feſtivis.

[a] *Corrige*, denunciationem.

IX. *De non exſequentibus ſententiam Inquiſitorum.*

Item de non exſequentibus ſententiam Inquiſitorum, ſtatuimus, quod moneantur per Inquiſitores, vel loci diœceſanum: & ſi moniti, infra terminum competentem eis præfixum, non paruerint, cenſura eccleſiaſtica compellantur. Et ſi nec ſic ſe emendaverint; tam diœceſanus, quam Inquiſitores, contra eos, clero ad hoc congregato & populo, ſententialiter procedant, quaſi contra defenſores & fautores hæreticorum. Et ſententia, poſtquam lata fuerit contra eos, per ipſum qui eam tulit, vel per Inquiſitores qui eam tulerunt, vicinis epiſcopis publicetur, ut eam denuncient & obſervent.

X. *De epiſcopis nolentibus denunciare vel ſervare ſententiam diœceſani, vel Inquiſitoris.*

Si quis vero epiſcoporum eam denunciare, vel obſervare noluerit, donec faciat quod ſit denunciatum, ut ſit ei eccleſiæ ingreſſus interdictus.

XI. *Ut ab Inquiſitoribus non admittantur in proceſſionibus advocati.*

Item, ne Inquiſitionis negotium per advocatorum ſtrepitum retardetur, providendo ſtatuimus, quod ab Inquiſitoribus non admittantur in proceſ-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1248.

sionibus advocati. Circa vero advocatos hæreticorum, fautores, & defensores, constitutionem de hæreticis præcipimus observari.

XII. *De sacrilegis & sortiariis.*

Item de sacrilegis & sortiariis, quocumque nomine censeantur, & specialiter de his qui magistri sunt vel doctores in opere tam damnoso; statuimus quod si inventi fuerint, reddantur suo episcopo: & si moniti non resipuerint, inmurentur, vel ad arbitrium episcopi puniantur.

XIII. *De deponentibus crucem sibi impositam propter hæresim; de aufugientibus e carcere; de contemptoribus excommunicationum.*

Item de illis, qui propria temeritate crucem deponunt sibi impositam propter hæreticorum pravitatem; statuimus, quod sine spe misericordiæ, crucem resumere compellantur. Ita quod Inquisitores, vel illi qui præsunt negotio, eis ultra non possint facere gratiam super crucem. Et si moniti crucem resumere noluerint, tamquam hæretici judicentur. Idem de illis statuimus, qui de carceribus aufugiunt, nec moniti revertuntur. Idem de contemptoribus excommunicationum, quantum ad eos qui sunt in regno Franciæ, observetur illa constitutio, *Cupientes*, & concilium Apamiarum. Quantum ad alios qui non sunt in regno; statuimus, quod si perstiterint per sex menses in excommunicatione contumaciter, & moniti noluerint resipiscere; denuncientur infames & excommunicati in locis ubi morantur, & in locis vicinis: a qua infamia non nisi per sedem Apostolicam absolvantur.

XIV. *Ut excommunicati ad officia publica non eligantur.*

Item excommunicati, in consules, potestates, rectores, assessores, bailivos, vel ad alia officia publica nullatenus eligantur: & qui tales scienter elegerint, excommunicentur: & nulla sententia lata per ipsos, sive eorum auctoritate, valeat; seu processus habiti per eosdem, sive auctoritate ipsorum.

XV. *De iis qui banna faciunt contra excommunicatores vel denunciatores.*

Quia vero intelleximus, quod excommunicati quidam statuta quædam faciunt, præcepta seu banna contra excommunicatores, vel denunciatores excommunicationum latarum: quod est quasi hæreticum, & a disciplina ecclesiastica alienum; dum directe fiat hoc in contemptum clavium & clusionem ipsarum, quas ipsi nituntur infringere malitia obstinata: licet excommunicati intelligantur per constitutionem domini Honorii; quia tamen constitutionem illam contemnunt; statuimus, quod quicumque statutum, præceptum, bannum, interdictum furni, molendini, ignis, aquæ, seu aliorum commerciorum, seu mandatum fecerint contra excommunicatores vel denunciatores apertum, tacitum, vel occultum, denuncientur etiam propter hoc excommunicati. Et si moniti, infra decem dies non revocaverint, denuncientur excommunicati per totam provinciam, & etiam in vicinis provinciis, si videbitur expedire: & cesset a divinis in omnibus locis, ad quæ venerint taliter excommunicati, quamdiu moram fecerint in eisdem: nec absolvantur, donec satisfecerint competenter de damnis & injuriis illatis propter hoc ecclesiæ, & personis ecclesiasticis.

XVI. *Ut prælati excommunicatos, sibi a diœcesano denunciatos, denuncient, & vitent.*

ANNO CHRISTI 1248.

Præcipimus autem quod prælati omnes, cum a diœcesano qui excommunicationem tulit, ipsis fuerit denunciatum, prædictos denuncient, & illos vitent: & hoc medicinale statutum inviolabiliter observent. Quod si non fecerint, ingressum ecclesiæ per mensem unum sibi noverint interdictum.

XVII. *De iis qui excommunicati publice, se officiis ecclesiasticis ingerunt.*

Item excommunicati publice se officiis ecclesiasticis pertinaciter ingerentes, nec volentes inde recedere, ad sacerdotis seu prælati mandatum; propter hoc excommunicentur, & a suo prælato excommunicati publice nuncientur: & non nisi per sedem Apostolicam ab hac excommunicationis sententia absolvantur.

XVIII. *De iis qui communicant frequenter cum excommunicatis.*

Item illi qui frequenter, & quasi ex consuetudine, scienter excommunicatis communicant in officiis vel mensa, tamquam communicantes in crimine, per superiores ab ingressu ecclesiæ arceantur. Et si forte prælatus fuerit, per superiorem suum juxta morem canonum puniatur.

XIX. *Ut serventur statuta de clericorum interfectoribus, &c.*

Item de clericorum interfectoribus, bonorum ecclesiasticorum raptoribus, ecclesiasticæ libertatis violatoribus, & iniris contra statura conciliorum societatibus, ac reformandis clericorum sæcularium vel religiosorum honestatibus, statuta conciliorum super his edita, & sacrorum canonum instituta præcipimus inviolabiliter observari.

XX. *Ut conjurationes & confratria non fiant.*

Quia vero colligationes, societates, confratriæ seu conjurationes, quocumque nomine censeantur, improbatæ sunt a canonibus & constitutionibus conciliorum factorum per legatos Apostolicæ sedis, in partibus, & provinciis istis, & omnino interdictæ & cassatæ, & excommunicatio lata in factores: ideo de approbatione & consilio prælatorum omnium, prædictas conjurationes, obligationes, societates, confratrias civitatum, castrorum, baronum, civium, & aliorum existentium in civitatibus, castris, villis, contra statuta canonum & conciliorum factas relaxantes, dissolvimus & cassamus; decernentes sacramenta præstita ad prædicta observanda, illicita: a quibus eos qui hujusmodi sacramenta præstiterunt, & pro juramento præstito illicito, a confessoribus suis pœnitentiam recipiant salutarem. Et nisi infra duos menses post publicationem istorum statutorum se ad invicem absolverint, denuncientur auctores, factores, tractatores, & defensores, & fidejussores, pro his observandis, excommunicati. Et frequenter hæc dissolutio & excommunicatio per prælatos in suis diœcesibus, & in suis synodis, diebus solemnibus & festivis publicentur, & faciant per subjectos sibi prælatos vel presbyteros publicari.

Desse hic dicitur quid videtur.

XXI. *Ut excommunicentur qui pacem, requisiti, non juraut.*

Item præcipimus excommunicari, & excommunicatos denunciari per prædictos prælatos, omnes illos qui noluerint pacem jurare, cum fuerint requi-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1248.

siti, secundum statuta pacis, & conciliorum edita per Apostolicæ sedis legatos.

XXII. *Excommunicatio Friderici Imperatoris, & fautorum ejus.*

Item in præsenti concilio tulimus excommunicationem contra Fridericum, quondam Imperatorem, hoc modo: Auctoritate beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & domini Papæ, qua fungimur, & concilii congregati; denunciamus Fridericum, quondam Imperatorem, fautores, adjutores, & consiliatores suos, excommunicatos. Et anathematizamus & excommunicamus omnes illos, qui dictum Fridericum vocaverunt ad partes istas, vel vocaverint ad aliquem habentem potestatem suo nomine, & omnes illos qui dictum Fridericum vocaverint, & omnes illos qui ipsum receperint, vel aliquem nuncium suum; & oras quæ ipsum recipiunt, supponimus interdicto. Et nisi ad mandatum ecclesiæ venerint illi qui vocaverint eum, vel nuncios suos, ad potestatem suam exercendam in partibus istis, infra triginta dies, ipsos, & alios qui vocaverunt eum, vel nuncios suos, ad potestatem exercendam in partibus istis, denuciamus infames: quod nec ad potestariam, nec ad consulatum, nec ad rectoriam, judicatum, tabellionatum, nec ad testimonium, nec ad alios actus legitimos admittantur: & si de facto admissi fuerint, sententia per eos lata, & quidquid per eos factum fuerit, nullam habeat firmitatem.

ANNO CHRISTI 1248.

XXIII. *De iis qui Friderico auxilium dederint, vel advocaverint.*

Item denunciamus excommunicatos clericos, prælatos, qui eidem Friderico dederint auxilium, vel favorem. Et si tales ipsum vocaverint, denunciamus eos privandos suis beneficiis, & prælatos a dignitatibus suis deponendos; nec ab istis sententiis aliquis absolvi possit, nisi per dominum Papam, vel alium de suo speciali mandato.

Datum Valentiæ, mense Decembri, die Sabbati post festum beati Andreæ, anno Domini MCC. XLVIII. pontificatus domini Innocentii Papæ IV. anno VI. præsentibus & consentientibus venerabilibus patribus Narbonensi, Viennensi, Arelatensi, & Aquensi archiepiscopis; & episcopis Biterrensi, Agathensi, Uticensi, Nemausensi, Lodovensi, Agennensi, Vivariensi, Massiliensi, Forojulensi, Cavallicensi, Carpentoratensi, Avinionensi, Vasionensi, Diensi, & Tricastrensi.

1248.

CONCILIUM VRATISLAVIENSE,

quo pars quinta reddituum ecclesiasticorum Pontifici maximo, concessa ad triennium, anno Domini MCCXLVIII.

ad. 3. cap. 31.

ANNO Domini MCCXLVIII. *(inquit Matthias Michoviensis,)* Jacobus Leodiensis archidiaconus, Innocentii Papæ IV. ex concilio Lugdunensi legatus in Poloniam venit, & synodum apud Vratislaviam egit. Ad quam Fulco Gnesnensis archiepiscopus, Prandotha Cracoviensis, Boguphalus Posnaniensis, Thomas Vratislaviensis, Michaël Uladislaviensis, Andreas Plocensis, Nankerus Lubucensis, Henricus Culmensis, episcopi, venerunt: & nomine Apostolicæ sedis expositis pluribus angustiis ejusdem sedis, medietatem fructuum per tres annos continuos pro relevamine popposcit. Pontifices vero ecclesiæ Polonicæ, quintam partem fructuum suorum beneficiorum, & sui cleri obtulerunt. Et summo Pontifici per Gothfridum Pœnitentiarium cito transmiserunt.

Et quia vetus observantia in regno Poloniæ, ab initio fidei susceptæ, in illam diem tenta custodebatur, ut jejunium Quadragesimale a Dominica Septuagesimæ in diem Paschæ continuaretur, cum frequenti prævaricatione, & gravi discordia inter clerum & laicos: Ideo inter præfatum Jacobum Leodiensem archidiaconum, legatum Papæ, ac pontifices ecclesiæ Polonorum, hujusmodi consuetudine a Romana ecclesia & aliis regnis Catholicæ religionis discrepante, ventilata, auctoritate Apostolica, & consensu præsentium pontificum, prædictus Jacobus legatus, tam ecclesiasticis, quam sæcularibus personis, esum carnium ad diem Cinerum exclusive concessit: ab eoque tempore Dominica Septuagesimæ a Polonis vetus carnisprivium nominari cœpit, & ita hactenus nominatur.

Concilii hoc anno Vratislaviæ habiti, auctorem alium adfert Raynaldus, nempe Longinum, cujus historia Polonica Msf. usus est. Quæ ex Michoviensi protuli, ampliora sunt, quam quæ hic ex Longino sue: qui tamen hæc habet peculiaria; tertiam tantum partem redituum postulatam fuisse, cum mediam affirmet Michoviensis. Postulatam autem ad resistendum Friderico; ad impetrandam a Pontifice gratiam: pecuniam omnem tribus annis colligendam, certo & constituto die in unum fuisse redactam: Goffridum, per quem missa est, Pœnitentiarium Apostolicum fuisse; allata a Pontifice episcopis & clero Poloniæ gratias.

Adnotatio P. Gabrielis Coffarti, Societatis Jesu.

1248.

CONSTITUTIONES

Provinciales Eboracenses, per dominum Walterum Gray, quondam archiepiscopum Eboracensem.

Ex codice Msf. Biblioth. Cottonianæ edidit Collector Anglicanus.

DECRETUM domini Walteri Gray, quondam archiepiscopi Eboracensis, Angliæ Primatis, & Apostolicæ sedis legati, editum apud Eboracum, tempore visitationis suæ, tam ad honorem Dei, & ecclesiæ Eboracensis, ac omnium ecclesiarum per totam provinciam exsistentium, quam doctrinam, præsentem informationem, & memoriam omnium futurorum.

Cum plerumque inter rectores ecclesiarum, seu vicarios, in provincia Eboracensi constitutos, eorumque parochianos, super variis ornamentis, rebusque ecclesiasticis, altercatio non modica sit exorta: ideo quanta, quæ, & qualia ad rectorem, seu vicarios ecclesiarum, per totam provinciam Eboracensem constitutos, sustentationem, & reparationem pertineant; quæ autem ad parochianos eorum de rebus, ac ornamentis ecclesiasticis reparandis pertinere noscuntur, per subscripta scilicet clericis omnibus elucescat. Et ideo ordinamus & statuimus, ut parochiani nostri omnes & singuli exsistant sic docti in singulis subsequentibus, ut sciant & intelligant, atque observent totaliter universi: videlicet quod calix, missale, vestimentum ipsius ecclesiæ principale; videlicet casula, alba munda, amictus, stola, manipulus, zona, cum tribus tuellis; corporalia, & alia vestimenta pro diacono honesta, juxta facultates parochianorum & ecclesiæ, cum cappa serica principali, pro principalibus festis; & cum dua-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1250.

bus aliis, pro choris regendis in festis supradictis; crux processionalis, & alia crux minor pro mortuis; & feretrum pro mortuis, vas ad aquam benedictam, oscularium, candelabrum ad cereum Paschale, thuribulum, lucerna cum tintinnabulo, velut Quadragesimale, duo candelabra pro ceroferariis. De libris, legenda, antiphonale, graduale, psalterium, troparium, ordinale, missale, manuale: frontale ad magnum altare, tria superpellicia, pyxis pro corpore Christi honesta, vexilla pro Rogationibus, campanæ magnæ cum chordis suis, fons sacer cum serura, chrismatorium, imagines in ecclesia, imago principalis in cancello, de quo sancto dedicatur ecclesia. Reparatio librorum, & vestimentorum, quoties contigerit emendari, cum omnibus supradictis. Luminare in ecclesia; reparatio navis ecclesiæ, & constructio ejusdem, cum campanili, interius, & exterius; scilicet fenestris vitreis, cum clausura cœmeteriorum, cum aliis navis ecclesiæ, & singulis aliis, quæ ad ipsos pertinere noscuntur.

Ad rectores vero, vel vicarios, juxta varias ordinationes, omnia alia pertinebunt; scilicet cancellus principalis, cum ejusdem reparatione, tam parietibus, quam tecturis, & fenestris vitreis eidem pertinentibus, cum desciis, & scamnis, & aliis ornamentis honestis; ut cum Propheta cantare valeant: *Domine, dilexi decorem domus tuæ*, &c. cum mansio rectoriæ, & ejus reparatione hinc inde; & alia, quæ non sunt scripta in libro hoc. Noverint se rectores, vel vicarios, a locorum Ordinariis compelli posse, secundum constitutionem, & alias in hac parte probatas, &c.

Psal. 25.

De decimis feni, agnorum, lactitinii, molendinorum, pasturæ, piscariorum, apum, & lucri negotiationis.

QUoniam, propter diversas consuetudines in petendo decimam, propter diversas causas inter rectores ecclesiarum, & parochianos suos, rixæ & contentiones, scandala, & odia permaxima oriuntur; volumus, quod in cunctis ecclesiis parochialibus, per archiepiscopatum, vel archidiaconatum constitutis, uniformis sit petitio decimarum, & proventuum ecclesiasticorum: nisi parochiani competentem pro talibus decimis velint facere redemptionem.

Volumus etiam quod decimæ de fenis, ubicumque crescant, sive in magnis pratis, sive in parvis, sive in chevicis, exigantur; & prout expedit, ecclesiæ persolvantur.

De nutrimentis animalium; volumus, si de agnis, quod pro sex & infra, sex oboli dentur; pro septem, septimus agnus, & supra semper detur pro decima; ita tamen, quod rector ecclesiæ, qui septimum agnum receperit, tres obolos det; denarium parochiano, qui nonum det obolum: vel exspectet rector ecclesiæ usque ad alterum annum, donec possit decimum agnum habere, si maluerit: & qui ita exspectabit, semper exigat secundum meliorem agnum, vel tertium ad minus de agnis secundi agni, & hoc propter exspectationem primi anni. Et ita intelligendum est de decima lanæ.

Sed si oves alibi in hieme, alibi in æstate nutriuntur, dimidia datura est. Similiter, si quis in medio tempore emit, vel vendiderit oves, & certum sit de qua parochia oves illæ venerunt, dividenda est decima; sicut de re, quæ adquiritur ex militia. Si autem incertum fuerit, habeat illa ecclesia, infra cujus limites, tempore tonsionis, oves inveniuntur.

De lacte, volumus quod decimæ solvantur, dum durat; videlicet de caseo in tempore suo, & de lacte in autumno & in hieme, nisi parochiani competentem velint, pro decimis talibus, facere redemptionem, & hoc ad commodum ecclesiæ.

De proventibus molendinorum volumus quod decimæ exigantur & solvantur, usque ad valorem proventuum faciant redemptionem.

De pasturis autem, & piscariis, tam communibus, quam non communibus, statuimus, quod decimæ fideliter persolvantur, & per numerum animalium & dierum, si expediat ecclesiæ.

De piscationibus autem & apibus, sicut de omnibus aliis bonis juste adquisitis, quæ renovantur per annum, statuimus quod decimæ exigantur, & hoc debito more. Statuimus autem, quod decimæ de artificibus, & mercatoribus, & lucro negotiationis, sive de arentaria, fabris, texericibus, & omnibus aliis stipendiariis; videlicet det decimas de stipendiis suis, nisi ipsi stipendiarii aliquod certum ad opus, vel ad lumen in ecclesia velint dare: & hoc si rectori placuerit.

In petitione autem principalis legati volumus, quod consuetudo provinciæ cum possessione ecclesiæ observetur: ita tamen, quod rector ecclesiæ, si fuerit vicarius, seu capellanus annuus, Dominum habeat præ oculis.

Sed quoniam multi inveniuntur decimas dare nolentes; statuimus, quod parochiani admoneantur semel, secundo, & tertio, ut decimas Deo & ecclesiæ solvant. Quod si non emendaverint, primo ab ingressu ecclesiæ suspendantur, & sic demum ad solutionem, per censuram ecclesiasticam, si necesse fuerit, compellantur. Sed cum dictæ suspensionis relaxationem & absolutionem petierunt, Ordinariis locorum mittantur absolvendi, & debito modo puniendi. Rectores ergo ecclesiarum, seu vicarii, capellani annui, qui prædictas decimas modo præscripto, seu propter formidinem hominum, seu favorem, Dei timore postposito, cum effectu non petierint, pœna suspensionis involventur: donec dimidiam marcam, propter inobedientiam, archidiacono loci persolverint.

CONCI-

Digitized by Google

Anno Christi 1251.

CONCILIUM INSULANUM,

ab Arelatenſis provinciæ præſulibus, præſide Joanne Bauciano archiepiſcopo, celebratum anno Domini MCCLI.

Anno Christi 1251. *Prodiit primum edente P. Philippo Labbe, Societatis Jesu, ex codice Mſ. Eminentiſſimi Cardinalis Chiſii; in quo ſic inſcribitur: Concilium ſecundum domini Joannis.*

Tituli Canonum.

I. *Ut fides catholica frequenter prædicetur.*
II. *Ut fiat inquiſitio hæreticorum.*
III. *Ut bona hæreticorum a prælatis occupentur.*
IV. *Ut ſententia excommunicationis ſervetur, & puniantur contemptores.*
V. *Ut decima exigantur & prædicentur.*
VI. *Ut teſtamenta in præſentia preſbyteri fiant.*
VII. *Ut canonica portio ſolvatur.*
VIII. *Ut coërceantur exceſſus privilegiatorum.*
IX. *De pignorantibus eccleſias vel prebendas.*
X. *De pedagiis & ſalinariis.*
XI. *De confratriis & conſpirationibus.*
XII. *De precibus pro negotio terræ ſanctæ faciendis.*
XIII. *De clandeſtinis matrimoniis.*

Præfatio.

HÆ ſunt ſtatuta, per dominum Joannem Dei gratia ſanctæ Arelatenſis eccleſiæ archiepiſcopum, apud Inſulam in provinciali capitulo facta, & renovata, præſentibus & conſentientibus & auctoritatem præſtantibus, venerabilibus in Chriſto patribus R. Cavallicen, B. Maſſilien. G. Carpentoraten. B. Tricaſtrino. R. Tolonen. & P. Auraicen. epiſcopis: dominis Joan. Avinionenſi, & S. Vaſionenſi, etiam epiſcopis, ſe canonice excuſantibus, ſed tamen aliis ..... committentibus vices ſuas; præſentibus etiam pro majori parte abbatibus, & præpoſitis, & prioribus conventualibus provinciæ Arelatenſis, anno Domini MCCLI. die Martis poſt feſtum Exaltationis ſanctæ Crucis.

Canones.

I. *Ut fides catholica frequenter prædicetur.*

Ann. 1234. cap. 2.

PRimum capitulum de fide catholica frequenter prædicanda, ſcilicet ſecundum quod in Arelatenſi conſilio olim noſcitur conſtitutum.

II. *Ut fiat inquiſitio hæreticorum.*

Item de inquiſitione hæreticorum obſervetur, quod ſtatutum eſt in canonibus & ſtatutis conciliorum: & fiat dicta inquiſitio a quolibet epiſcopo in ſua diœceſi: & ſcripta olim facta requirantur a Prædicatoribus & ab aliis qui ea habent, tam auctoritate ordinaria, quam auctoritate hujus concilii.

III. *Ut bona hæreticorum a prælatis occupentur.*

Inſuper addentes quod bona hæreticorum ſub dominio & juriſdictione eccleſiarum exiſtentium, a prælatis ipſarum eccleſiarum occupentur. Si quis autem alius bona talium, ſive mobilia vel immobilia, in præjudicium dictarum eccleſiarum, vel prælatorum, per ſe vel per alium invadere, occupare, ſeu confitcare præſumpſerit: ſit uterque ex tunc ipſo facto excommunicationis ſententia innodatus, poteſtate abſolvendi domino archiepiſcopo, & diœceſano loci, congrua ſatisfactione præmiſſa, auctoritate præſentis concilii reſervata.

IV. *Ut ſententia excommunicationis ſervetur, & puniantur contemptores.*

Item ſententia excommunicationis, cum debita A admonitione & maturitate proferatur, & ab omnibus tam privilegiatis, quam aliis, inviolabiliter obſervetur: & contra contemptores excommunicationum, ſervetur quod continetur in concilio [a] Valentino. Et ſi ultrius contempſerint, puniantur pecuniaria pœna contemptores, ut continetur in concilio Arelatenſi, ſi hoc poterit per temporales dominos obtineri.

[a] *An. 1248. cap. 17.*
[b] *An. 1234. cap. 11.*

V. *Ut decima exigantur & prædicentur.*

Item de decimis ſtatuimus, quod exigantur & prædicentur frequenter ſecundum tenorem litterarum domini Papæ, & ſolvantur eccleſiis vel prælatis, quibus de jure debentur. B

VI. *Ut teſtamenta in præſentia preſbyteri fiant.*

Item de teſtamentis faciendis in præſentia rectoris eccleſiæ, vel parochialis ſacerdotis, ſervetur quod ſtatutum eſt in dicto concilio [c] Arelatenſi, & concilio Toloſano [d].

[c] *Cap. 11.*
[d] *An. 1229. cap. 16.*

VII. *Ut canonica portio ſolvatur.*

Item ſtatuimus, quod canonica portio exigatur C & ſolvatur ſecundum canonicas ſanctiones.

VIII. *Ut exceſſus privilegiatorum coërceantur.*

Item ſuper exceſſibus privilegiatorum coërcendis ſervetur conſtitutio domini Innocentii IV. quæ incipit, *Volentes* [e].

[e] *De privileg. in 6.*

IX. *De pignorantibus eccleſias vel prebendas.*

Item ſtatuimus, quod quicumque, auctoritate vel temeritate propria, eccleſias vel eccleſiaſticas prebendas pignoraverit, vel gadiaverit, ſeu bona eorum D invaſerit: ſeu occupaverit violenter, niſi intra VIII. dies ſuper hoc ſatisfecerit, ſit extunc ipſo facto excommunicationis ſententia innodatus. Diœceſano tamen epiſcopo ab hac excommunicationis ſententia abſolvendi, auctoritate concilii, concedimus poteſtatem.

X. *De pedagiis & ſalinariis.*

Item de novis pedagiis & ſalinariis, quæ per Arelatenſem provinciam exiguntur, ſervetur quod in Avenionenſi [f] & Arelatenſi [g] conciliis continetur.

[f] *An. 1209. cap. 6.*
[g] *An. 1234. cap. 12.*

XI. *De confratriis & conſpirationibus.*

Item ſuper confratriis, conjurationibus, conſpirationibus, colligationibus, ſocietatibus, vel quocumque nomine cenſeantur, vocentur pacta ſeu conventiones, ſervetur quod ſtatutum eſt in concilio [h] Valentino: hoc addentes, quod ſi qui ad enervandam cenſuram eccleſiaſticam, vel ut contumaciter perdurent in excommunicatione, prædicta pacta vel conventiones inire præſumpſerint contra jura eccleſiaſtica, ſive ante excommunicationem ſive poſt, dicta pacta, conventiones, vel etiam vota, vel promiſſiones, prorſus irrita habeantur & denuncientur, ſicut in dicto concilio continetur. E

[h] *An. 1248. cap. 10.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1251.

XII. *De precibus pro negotio terræ sanctæ faciendis.*

Item pro negotio terræ sanctæ dicatur psalmus, *Deus venerunt gentes*: oratio, *Deus qui admirabili providentia*: sicut fieri consuetum.

XIII. *De clandestinis matrimoniis.*

Item clandestina conjugia fieri prohibemus: quæ si facta fuerint, procedatur contra contrahentes secundum canonicas sanctiones.

ANNO CHRISTI 1251.

1258.

STATUTA

seu Constitutiones ecclesiæ Lugdunensis, anno Domini MCCLI.

Ex tomo IX. Spicilegii.

NOs Philippus Dei gratia primæ Lugdunensis ecclesiæ electus, notum facimus universis præsentes litteras inspecturis, quod oblatis nobis in scriptis, ab A. decano & Capitulo dictæ ecclesiæ nostræ, quibusdam statutis seu constitutionibus ecclesiæ memoratæ: cum easdem pias & laudabiles invenerimus, ad instantiam & requisitionem dicti capituli eas approbamus & confirmamus: præcipientes, eas inviolabiliter custodiri; easque sub sigillo nostro, & Capituli de verbo ad verbum inseri fecimus in hunc modum.

I.

Statutum est, ut omnes canonici in sua institutione jurent, quod servent statuta & consuetudines ecclesiæ, & permutationem comitis Forensis: & quod nullo modo consentiant ut terræ ecclesiæ a commutatione fratrum Deo & sancto Stephano in propriis personis servientium abstrahantur: & quod nulli dentur, nisi clericis in eadem ecclesia continue residentibus: & quod nullus admittatur in canonicalem societatem, nisi ista juraverit.

II.

Jurent etiam, quod in nullum clericorum de corpore ecclesiæ manus injiciant violentas, vel in habitationem, aut familiam ipsius.

III.

Jurent etiam, quod eleemosynam pro posse suo adimplebunt.

IV.

Pro residente autem habetur, qui procurationem continuam in propria domo vel aliena fecerit, & in ecclesia fecerit septimanam. Alii vero, qui de bonis ecclesiæ tantum non habent, quod procurationem facere teneantur secundum statuta ecclesiæ, & habent certum hospitium proprium vel alienum, & in ecclesia faciunt septimanam, & pro majori parte anni serviunt in propriis personis, pro residentibus habentur.

V.

Sunt autem in eadem ecclesia majores canonici, & alii minores præbendarii, & iterum duodecim capellani: quorum nullus in sua institutione percipit beneficium temporale, præterquam quotidianam refectorii distributionem.

VI.

Bona vero canonicorum cedentium vel decedentium in commune reservantur: donec tantum de bonis vacaverit, quod inde possit commode fieri divisio inter fratres.

VII.

Statutum est, & perpetua inhibitione firmatum, ne successiones in ipsa ecclesia de cetero fiant, & ne refectoria in divisione terrarum alicui in beneficium assignentur.

VIII.

Item statutum est & juramento firmatum, ut canonico habenti in ipsa ecclesia CCC. solidos reditus, si de vavassoribus fuerit, nihil amplius in divisionibus faciendis de cetero detur, nisi infra annum a complemento redituum prædictorum convivium continuum fecerit, & perseveraverit. Si vero de minoribus fuerit castellanis, habens ab eadem reditus viginti libras, supradictæ subjacebit obnoxius conditioni. Si autem de majoribus fuerit, videlicet comitibus, ducibus, sive baronibus, habens ab ipsa ecclesia reditus triginta libras, præfatæ conditioni subjacebit. Hoc idem statutum est de præbendariis, si VII. libras in redditibus ab ecclesia habuerint; & de duodecim capellanis, si centum solidos in redditibus habuerint: quod videlicet nihil amplius percipiant, nisi infra annum a complemento redituum prædictorum, convivium continuum faciant & perseverent.

IX.

Item statutum est, ut canonici, & omnes alii qui in ipsa ecclesia habent præbendas, si ad scholas profecti fuerint, quamdiu ibi studere voluerint, plenam & integram refectorii præbendam habeant: nisi tales fuerint, qui ab ipsa ecclesia XV. libras reditus sint consecuti, quibus prædicta non erit concessa præbenda.

X.

Statutum est, ut decanus, & custos sancti Stephani, sacrista, & magister officium presbyterorum, & archidiaconus, officium diaconi faciant postquam fuerint officia dignitatum adepti.

XI.

Item statutum est, ut nullus in numero duodecim sacerdotum admittatur, qui ecclesiam habeat vel teneat per se, sive per vicarium perpetuum vel temporalem: & eo ipso quod in prædicto numero admittitur, amittat ecclesiam, si quam habet, & patronus illius ecclesiæ de ea statim valeat ordinare: & si postea ecclesiam receperit, eo ipso videatur renunciasse capellaniæ nostræ.

XII.

Statutum est de morientibus, ut reditus suos, a tempore mortis suæ usque ad annum percipiant. De transeuntibus vero ad religionem idem est constitutum. Quod si in archiepiscopum vel in episcopum aliquis fuerit promotus, reditus suos amittit, postquam dignitatem illam pleno jure fuerit assecutus.

XIII.

Uni personæ duo personatus non concedantur.

XIV.

In refectorio cibaria & denarii, qui pro cibariis dantur, æqualiter dividantur.

XV.

Electus ad sacros ordines, a quibus eligi debet, quadragesima die ante ordinationem vel eo amplius prænonitus, si recipere contempserit, donec satisfaciat, in choro & refectorio non recipiatur.

XVI.

Supra chorum antequam subdiaconus fiat, nullus recipiatur: & ante nec vocem habet in Capitulo,

Digitized by

ANNO CHRISTI 1251.

nec aliquid percipit in divisione terrarum, Cum autem aliquis levandus fuerit supra chorum, habito super hoc tractatu in capitulo & licentia obtenta, si fuerit de dextro choro, levatur a præcentore: si de sinistro fuerit, a cantore. Ordo diaconatus levat omnes canonicos supra chorum, & quatuor de præbendariis ecclesiæ, scilicet dapiferum, panetarium, pincernam refectorii, & magistrum scholarum. Ordo sacerdotalis levat omnes supra chorum.

XVII.

Item in choro Lugdunensis ecclesiæ nullus admittitur, nisi de legitimo matrimonio natus, nec qui de religione exierit: nullus etiam clericus admittitur, nisi habeat dominum de ecclesia, in cujus domo continue procuretur: qui a domino suo per se vel aliquem de clericis suis per jus præsentandus est ecclesiæ sanctæ Crucis, & ibi debet per duos menses vel amplius deservire. Postea vero ecclesiæ sancti Stephani debet præsentari, & ibi per quatuor ad minus deservire. In quibus duabus ecclesiis, videlicet sanctæ Crucis, & sancti Stephani, quæ contiguæ sunt majori ecclesiæ, & officia sua inchoant simul cum ea, per dictos VI. menses debet instrui in modo legendi, psallendi, cantandi, supplicandi, intrandi, & egrediendi, & aliis pertinentibus ad ecclesiæ religionem. Postmodum vero introducitur in majori ecclesia per cantores ejusdem ecclesiæ, & magistrum, quibus est præsentandus.

XVIII.

Post quartum versum primi psalmi cujuslibet horæ vel officii nullus debet intrare chorum, nisi in diebus qui non habent invitatorium: scilicet in Epiphania cum suis octavis, die Cœnæ Domini, Parasceves, & Sabbato sancto; in quibus ad totum primum psalmum matutinum potest intrari. Postquam autem intraverit, non debet ibi sedere, cujuscumque sit dignitatis vel ordinis, nisi dum leguntur lectiones & responsoria, & officium mortuorum: nec aliqua occasione debet exire, nisi sanguinem nasus stillaverit, vel alia gravi infirmitate, vel necessitate proprii corporis urgente: quæ nisi fuerit exterius manifesta, manu nato suppositа, & deguttatione sanguinis simulata, exire - licet: & si fuerit de supra chorum, exire debet post eum aliquis clericus de sub choro, causa societatis & servitii, si necesse fuerit, impendendi. Similiter a principio Missæ usque ad finem non debet aliquis in choro sedere, nec etiam dum epistola legitur: nisi cum secreta Missæ dicuntur: & tunc licitum cuilibet pro arbitrio vel sedere, vel stando versa facie ad orientem orare.

[a] *Forte, non licet.*

XIX.

Canonici sacerdotes, & duo custodes sanctæ Crucis, debent Missas Dominicas & matutinales ad altaria sancti Stephani & sancti Joannis: & nullus admittitur ad celebrandum in dictis altaribus, nisi canonicus ipsius ecclesiæ, vel archiepiscopus, sive episcopus cujuscumque loci vel ecclesiæ, vel abbas diœcesis Lugdunensis. Evangelium vero vel epistolam nullus debet legere ad Missas Dominicas, nisi canonicus. Singulis diebus Dominicis & festivis, sacerdoti canonico Missam Dominicam celebranti debent assistere duo minores sacerdotes, vicarii duorum canonicorum sacerdotum, unus a dextra parte altaris, & alius a sinistra. Similiter diaconus evangelium lecturus, debet habere duos minores diaconos sibi hinc inde assistentes, similibus dalmaticis revestitos. Similiter autem subdiaconus canonicus debet habere duos collaterales subdiaconos, duorum canonicorum vicarios, similibus tunicis revestitos. Si vero diaconus canonicus, vel subdiaconus, evangelium vel epistolam lecturus defuerit, & officium suum per se, vel per alium canonicum non fecerit, vel qui vicarium habere tenetur non habuerit: quot vicibus defecerit, debet tres libras ceræ pro singulis defectibus, luminaribus ecclesiæ applicandis. Item in majoribus festivitatibus, scilicet beatæ Mariæ, & similibus, debent esse quinque sacerdotes, & quinque diaconi, & totidem subdiaconi. In præcipuis autem festivitatibus, videlicet Natali Domini, Pascha, & Pentecoste, & natali sancti Joannis evangelistæ, & die Cœnæ, si chrisma conficiatur, debent esse VII. sacerdotes, & VII. diaconi, & totidem subdiaconi, & totidem ceroferarii.

ANNO CHRISTI 1251.

XX.

A prima pulsatione quæ fit ad matutinas, usque dum finita fuerit Missa & hora meridiana, & conventus exierit de ecclesia; & iterum a secunda pulsatione quæ fit ad horam nonam, usque dum finitum fuerit completorium, & conventus exierit: non debet aliquis de clericis ecclesiæ in habitu sæculari transire ante ecclesiam, vel manere in plateis quæ sunt in facie, vel prospectu ecclesiæ, nisi transeat equitando. Ad ultimam quoque pulsationem cujuslibet horæ vel officii, non debent clerici sedere ante ecclesiam, vel infra ante chorum; sed in choro. Dum cantatur in ecclesia a conventu, nullus debet ante ecclesiam stare vel sedere. Finitis horis vel officiis, dum conventus exit de ecclesia, qui officiis non interfuerunt, non debent apparere in ecclesia vel extra in locis quæ prospici possunt ab ecclesia, stando, sedendo, vel aliquo modo; nec etiam in domibus ad fenestras. Eodem modo cavere debent qui processioni non interfuerunt, quando conventus in processione exit vel revertitur, ne a conventu videantur, vel aliquo de conventu. Ex quo nox fuerit, in domo cujusquam laïci vel ante fores ejus clericus non moretur, nec per vicum incedat. Si necessitas coëgerit, equo transeat & non solus. Qui autem contra fecerit, si bis vel ter commonitus se non correxerit, donec satisfaciat, in choro & refectorio non recipiatur.

Si quis de clericis ecclesiæ die festo extra villam fuerit, non debet claustrum vel ecclesiam intrare, nec procurationem habere ea die, nec eleemosyna [a] pro eo. Si vero præsens fuerit, & matutinis non interfuit die festo: non debet claustrum incedere, nec in publicum exire, nec ad fenestras se ostentare: & ea die procurationem amittit, & eleemosynæ applicatur. Si autem duobus profestis diebus continue defuerit matutinis, quorum utroque præsens extitit: posteriori die nec chorum intrare debet, nec in refectorio procurationem habere, sed iterum eleemosynæ applicatur, nisi infirmus fuerit vel [b] minimus.

[a] *Addit, dant.*

[b] *Forte, minutus, id est, cui vena incisa est.*

XXI.

Statutum est etiam, ut quicumque honores ecclesiæ, quæ obedientiæ appellantur, vel habent vel habituri sint; quot diebus in refectorio ex obedientiæ debito fratribus refectionem debent, tot mensuras siliginis quæ mornantesii appellantur, minori eleemosynæ, quæ quotidie pauperibus erogatur, præstare debent: & totidem mensuras omni postposita occasione, eleemosynario ab ecclesia communiter instituto, usque ad festum sancti Michaelis annuatim solvere tenentur. Quam annonam dictus eleemosynarius fideliter debet conservare, ut tempore famis pauperibus erogetur: & in alios usus vel ex parte vel ex toto non expendatur. Qui autem statuto tempore non solverit: ab ecclesia, & choro, & capitulo, excluſus sit.

XXII.

ANNO CHRISTI 1251. Si quis clericus de ſupra chorum pro delicto fuerit verberandus, a decano debet in capitulo verberari: alii vero de ſub choro a cantoribus vel magiſtro verberandi ſunt in ſchola eccleſiæ.

Addimus etiam nos & dictum capitulum ſupradictis hoc ſtatutum.

XXIII.

Statuimus & juramento firmamus, quod quilibet canonicus, ſeu alius beneficiatus, non habeatur pro reſidente, nec aliquid capiat in diviſione terrarum, nec quotidianas diſtributiones in ſcholis, niſi A per dimidium annum primo fecerit reſidentiam in eccleſia noſtra. Pro reſidenti tamen tenebitur, ſi teneat conductum continuum, & perſeveraverit. Duo vero canonici, & unus de aliis beneficiatis, intelliguntur facere primam reſidentiam, ſi morantur cum domino archiepiſcopo, vel jam morati fuerunt per dictum tempus. ANNO CHRISTI 1251.

In cujus rei teſtimonium, nos & Capitulum præſentibus litteris ſigilla noſtra duximus apponenda. Datum anno Domini milleſimo ducenteſimo quinquageſimo primo, menſe Junii.

1252.

CONCILIUM SENONENSE,

Cujus auctoritate admonitus eſt Theobaldus Navarræ Rex, & Campaniæ Comes, ut bonis eccleſiaſticis cederet, anno Domini MCCLII.

Hujus Synodi nihil exſtat, præter Monitionem ipſam; cujus exemplum ex Regio Tabulario petitum ſubjicimus.

Monitio Concilii Theobaldo regi Navarræ & Campaniæ Comiti.

a Matthæus. b Reginaldus. c Guilelmus. d Guido. e Petrus. f Nicolaus. g Theobaldo.

GIlo Dei gratia Senonenſis archiepiſcopus, [a] M. Carnotenſis, [b] R. Pariſienſis, [c] G. Aurelianenſis, [d] G. Autiſſiodorenſis, [e] P. Meldenſis, & [f] N. Trecenſis, eadem gratia epiſcopi; Chriſtianiſſimo in Chriſto illuſtri viro, [g] Th. Dei gratia regi Navarræ, Campaniæ, & Briæ Comiti Palatino, ſalutem, & ſinceram in Domino caritatem.

Cum alias ex parte concilii provincialis Senonenſis, per litteras noſtras monitorias vos requiſierimus, & rogaverimus, ut ea quæ de bonis eccleſiaſticis a quadraginta annis citra adquiſitis ſaiſiri feceratis, deſaiſiri faceretis: & preces & monitio prædictæ nondum fuerint a vobis effectum aliquem conſecutæ; ſed magis ac magis de die in diem adhuc inceſſanter in poteſtate Campaniæ ſaiſiantur; necnon & alia multa gravamina eccleſiis, & perſonis B eccleſiaſticis, earumque hominibus inferantur, contra immunitatem eccleſiæ, & eccleſiaſticam libertatem, prout vobis Magiſter Joannes de Vernolio nuncius noſter ad hoc ſpecialiter deſtinatus plenius explicabit: ſereniratem veſtram tenore præſentium, & per prædictum nuncium, auctoritate prædicti concilii, rogandam duximus & monendam; ut ſaiſita deſaiſiri faciatis, quouſque de jure veſtro conſtiterit evidenter, & a prædictis gravaminibus deſiſtatis, & veſtros miniſteriales deſiſtere faciatis. Licet enim honori & perſonæ veſtræ, in quantum poſſemus, deferre velimus; omittere tamen non poſſumus, nec debemus, quin oppreſſioni eccleſiarum, prout juris eſt, ſuccurramus. Sciatis pro certo, quod jus veſtrum abſorbere non velimus, ſed potius ipſarum eccleſiarum indemnitatibus, quantum cum Deo poſſumus, ſubvenire. C

Datum Pariſius, die Veneris poſt feſtum ſancti Martini hiemalis, anno Domini MCCLIII. *cum* VII. *ſigillis.*

1248.

CONCILIUM RAVENNENSE,

quod Philippus archiepiſcopus cum ſuffraganeis ſuis celebravit anno Domini MCCLIII. Innocentio IV. Pontifice.

Acta exhibet Rubeus, hiſtoriæ Ravennenſis libro VI. in hunc modum.

In nomine Domini.

ANno a nativitate ejuſdem MCCLIII. tempore Innocentii IV. die Lunæ tertia exeunte menſe Aprili, XI. Indict. Ravennæ, in choro eccleſiæ archiepiſcopatus, præſentibus teſtibus ad hoc ſpecialiter adhibitis, & rogatis dominis preſbytero Bono, preſbytero Bernardo, Jacobo de Petrella, Peppo de Caſtelvitro, cardinalibus eccleſiæ Ravennatis, & DD. Alberico præpoſito, preſbytero Armulpho, preſbytero Ambroſio, Floro, Joanne de Moriſano, Aimerico & Giezo cantoribus ſanctæ eccleſiæ Ravennæ, & me Benvenuto Caſarelli notario infra ſcripto. Nos frater Jacobus epiſcopus Bononienſis, frater Gualterius epiſcopus Faventinus, Thomas epiſcopus Imolenſis, Bono epiſcopus Comaclenſis, Albertus epiſcopus Mutinenſis, Richelmus epiſcopus Livienſis, & Joannes electus Foropompilienſis; in præſentia venerabilis patris domini Philippi, D Dei gratia ſanctæ eccleſiæ Ravennenſis electi, in die beati Vitalis martyris, in archiepiſcopali eccleſia congregari, volentes communi concordia & voluntate, tam indemnitati eccleſiarum provinciæ archiepiſcopatus Ravennæ ſalubriter conſulere, quam reprimere malitias, & præſumptiones damnabiles perverſorum hominum, invadentium, ſive occupantium temeritate propria poſſeſſiones, homines, & jura eccleſiæ, & archiepiſcopatus, ſeu archiepiſcopi Ravennenſis, & epiſcopatuum & epiſcoporum, & aliarum eccleſiarum ac monaſteriorum, venerabiliumque locorum omnium provinciæ ſuprafcripæ: cum dignum ſit, ut quos divinus timor a malo non revocat, ſaltem coërceat ſeveritas diſciplinæ; ut ipſorum malitia refrenata, eccleſiæ gaudeant debita libertate; volumus, & voluntate propria conſentimus, quod dictus dominus electus Ravennas, contra raptores, & invaſores, ac illicitos notorios detentores bonorum, & jurium archiepiſcopatus

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1252.

prædicti, ac episcopatuum & episcoporum, & aliarum ecclesiarum ac monasteriorum, venerabiliumque locorum omnium provinciæ nominatæ, qui sunt in nostris civitatibus & diœcesibus constituti, censuram ecclesiasticam possit & debeat exercere: sententiam quam ipse dominus electus Ravennas contra prædictos duxerit proferendam, ratam & firmam habendo, ad mandatum dicti domini electi Ravennatis, denunciare, ac exsequi promittentes; & ad hoc ut nos possit compellere, dantes ei plenam & liberam potestatem. Quibus omnibus ego prænominatus Benvenutus Catarelli, sanctæ Ravennæ ecclesiæ notarius interfui; & ut supra legitur, jussu prædictorum dominorum episcoporum, atque Foropopilienſis electi, & mandato præfati domini electi Ravennatis, scripsi & publicavi.

ANNO CHRISTI 1252.

CONCILIUM APUD SALMURUM

a Petro de Lamballe Turonensi archiepiscopo, & suffraganeis celebratum, anno Domini MCCLIII.

1253.

Ex duobus Mss. Collegii Parisiensis Societatis JESU; quorum alterum dedit V. Cl. Ægidius Menagius.

a al. a Jubellin, sed male: jam enim Renensis archiepiscopus ex Turonensi factus erat.

TITULI CAPITULORUM.

B

I. *De celebratione divinorum officiorum.*
II. *De custodia sacramentorum.*
III. *Qualiter, & per quos corporalia, &c. sint abluenda.*
IV. *De scribendo in quaternis res & bona ecclesiarum per archidiaconum.*
V. *De archidiaconis, archipresbyteris, & decanis ruralibus, ad ordines promovendis.*
VI. *Ne lites in ecclesiis vel earum porticibus agitentur.*
VII. *Ut archidiaconi & alii, præsentibus episcopis sua placita non teneant.*
VIII. *Ut archidiaconi & alii, extra civitatem officiales non habeant: & de quibus causis non cognoscant.*
IX. *De procurationibus.*
X. *De numero canonicorum statuendo, & sellionibus prabendarum non faciendis.*
XI. *Ne illegitimi ad canonicatum cathedralium recipiantur.*
XII. *De subsidio.*
XIII. *De pensionibus non imponendis.*
XIV. *Ut regulares cogantur observare sibi præscripta in litteris pontificum.*
XV. *Ut eadem littera in singulis abbatiis habeantur materna lingua exposita.*
XVI. *Ut monachi possessionem non habeant.*
XVII. *Ne religiosi sæcularia placita audiant.*
XVIII. *Ne sæcularibus dentur loca religiosa.*
XIX. *De supplendo antiquo numero monachorum.*
XX. *Ut abbates novas pensiones prioratibus non imponant.*
XXI. *Ne prioratus vacantes dennudentur bonis suis.*
XXII. *Ne quis depositum faciat extra suam ecclesiam, aut monasterium.*
XXIII. *Ut ecclesiastici mercimonialia non exerceant.*
XXIV. *Ut judices ecclesiastici potestatem citandi sine pluribus litteris indistincte non committant.*
XXV. *De perturbatoribus jurisdictionis ecclesiastica.*
XXVI. *Ut non impediatur exsecutio sententiarum.*
XXVII. *De clandestinis matrimoniis.*
XXVIII. *De commendis ecclesiarum.*
XXIX. *Ut episcopus ecclesias parochiales non applicet mensa sua: & ne in earum collatione novas pensiones sibi retineat.*
XXX. *Ne clericus leget aliquid filio spurio, vel concubinæ.*
XXXI. *De prabendis sacerdotalibus.*
XXXII. *Ut statuta provincialia prædecessorum suorum observentur.*

CAPITULA.

I. *De celebratione divinorum officiorum.*

NOs sanctorum canonum, & prædecessorum nostrorum volentes servare statuta; & ea quæ visitando provinciam Turonensem, correctione novimus indigere, corrigere cupientes: vocatis venerabilibus fratribus Turonensis provinciæ episcopis, ac aliarum ecclesiarum prælatis apud Salmurum, de dictorum fratrum consilio duximus statuendum; ut in locis collegiatis, & maxime in cathedralibus, dicantur horæ canonicæ horis debitis, cum omni devotione, solemniter & devote: nec prius psalmi versiculum una pars chori incipiat, quam ex altera præcedens psalmi versiculus finiatur.

C

II. *De custodia sacramentorum.*

Verum cum a sanctis patribus sit statutum, ut corpus Christi sub honesta & fida custodia reponatur; & in aliquibus partibus Turonensis provinciæ illud minus decenter invenerimus custoditum: statuimus, ut archidiaconi, archipresbyteri, & decani rurales, ad quorum officium dignoscitur pertinere, cum omni cura & solicitudine illud faciant; & procurent sanctuarium, fontes, oleum, & sanctum chrisma, clavibus adhibitis custodiri; & per loca populosa, & maxime civitates, venerabiliter deferri.

D

III. *Qualiter, & per quos, corporalia, &c. sint abluenda.*

Præcipimus etiam, ut prædicti archidiaconi, archipresbyteri, & decani rurales, faciant, & procurent per sacerdotem, aut diaconum superpellicio indutum, corporalia sæpe ablui; & in vase mundo, ad hoc specialiter deputato, omnes ablutiones, si fieri potest, vel saltem primam, in piscina reponi; & ut altaris lineamenta, indumenta sacerdotalia, ab aliqua honesta matrona vel virgine, sine appositione aliorum pannorum, quoties opus fuerit, abluantur;
E & munda, & integra serventur: cum in pluribus parochialibus ecclesiis provinciæ Turonensis immunda & dirupta a nobis & a nostris sociis sint reperta.

IV. *De scribendo in quaternis res & bona ecclesiarum per archidiaconum.*

Statuimus autem, [a]quod concilium apud Vallem Guidonis, a felicis recordationis [b]Gaufrido prædecessore nostro provida fuit deliberatione statutum, de libris, vasis, vestimentis, & aliis ornamentis & redditibus ecclesiarum, in quaternis [c]archidiaconorum scribendis, ab archidiaconis inviolabiliter observentur. Quod si circa prædicta omnia & sin-

a Ita etiam Mss.
b Gaufridus ille electus est Turonensis archiepiscopus anno 1207. obiit anno 1218.
c al. archivorum.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1253.

gula prædicti archidiaconi, archipresbyteri, & decani rurales, prout ad eos spectare dignoscitur, negligentes fuerint aut remissi, & de hoc constare poterit; a diœcesano loci, ab officio suspendantur. Nec prius relaxetur sententia, nisi solutis decem solidis pro qualibet ecclesia, in qua eorum negligentia aut incuria in præmissis poterit reperiri, per diœcesanum loci in usus fabricæ matricis ecclesiæ convertendis.

V. *De archidiaconis, archipresbyteris, & decanis ruralibus, ad ordines promovendis.*

Item cum sacris constitutionibus caveatur, ut archidiaconi fiant diaconi; & archipresbyteri, presbyteri: auctoritate præsentis concilii sancimus, ut prædicti archidiaconi, archipresbyteri, & decani rurales, ad prædictos ordines infra annum suscipiendos, prout eorum requirit officium, a suis diœcesanis, per subtractionem beneficiorum, monitione canonica, compellantur: & talibus conferantur, qui infra annum a tempore suscepti beneficii velint, sciant, & valeant, in ordinibus quos requirit eorum dignitas deservire.

VI. *Ne lites in ecclesiis vel earum porticibus agitentur.*

Inhibemus districtius, ne causæ de cetero coram quibuscumque judicibus ordinariis, aut delegatis eorum, in ecclesiis aliquibus, & præcipue in cathedralibus aut earum porticibus, agitentur: cum propter litigantium clamores frequenter divinum impediatur officium; & ob eorum rixas & discordias, quandoque sanguinis effusio, homicidia, & alia mala, in ipsis ecclesiis, ante earum faciem perpetrentur.

VII. *Ut archidiaconi, & alii, præsentibus episcopis, sua placita non teneant.*

Prohibemus, ne quis archidiaconus, archipresbyter, aut alii minores prælati jurisdictionem ecclesiasticam habentes, causas audiant, seu placita teneant, præsentibus episcopis suis: sed longe ab ipsis faciant super his, quod viderint expedire.

VIII. *Ut archidiaconi & alii, extra civitatem officiales non habeant; & de quibus causis non cognoscant.*

[a] *Anno 1231. can. 11.*
[b] *Anno 1240. can. 4.*
Ex Conc. Turon. an. 1239. can. 6.

Cum olim a prædecessoribus nostris in [a] Castri Gonterii, & [b] Vallis Guidonis conciliis sit statutum, ne archidiaconi, archipresbyteri, seu decani rurales, & alii minores jurisdictionem ecclesiasticam habentes, extra civitatem officiales seu allocatos habeant; sed extra civitatem, in propriis personis suum diligenter expleant officium; & ne dicti archidiaconi, archipresbyteri, decani rurales, de causis matrimonialibus, simoniæ, & aliis quæ degradationem vel amissionem beneficii, seu depositionem exigunt, cognoscerent, nisi de sui pontificis mandato speciali; alias processus habitus coram ipsis nullius esset momenti; & hæc invenerimus in Turonensi provincia minime custodita: auctoritate præsentis concilii, omnibus & singulis fratribus & coëpiscopis nostris injungimus, ut omnia prædicta sine diminutione faciant a subditis inviolabiliter observari, præfatum per se statutum, vel per alios, in ecclesiis parochialibus suæ diœcesis publicantes.

IX. *De procurationibus.*

Non sine radice cupiditatis procedit quod nonnulli prælati provinciæ Turonensis, in prioratibus & ecclesiis, procurationem, aut aliquid nomine procurationis, recipiunt in pecunia numerata: & nihilominus subditos ad eos in eisdem locis procurandos compellunt, sic ab eis procurationem duplicem exigendo. Quod fieri districtius prohibemus. Cum ratione visitationis debeatur procuratio; inhibemus districte præcipientes, ut nullus procurationem recipiat, nisi a locis dumtaxat visitatis.

X. *De numero canonicorum statuendo, & sectionibus prebendarum non faciendis.*

[a] *Anno 1231. can. 6.*

Innovamus statutum in concilio [a] Castri Gonterii editum, de certo canonicorum numero in ecclesiis statuendo, in quibus certus numerus minime erat statutus: & ne ecclesiarum aut prebendarum fierent sectiones, sed cum omni integritate conferrentur: & ne aliquis ad vacaturam institueretur prebendam: præcipientes illud statutum inviolabiliter in omnibus suis articulis observari. Et quoniam decretum est in eodem, id quod contra fieret non tenere; & quidam de facto, cum de jure non possent, sectiones ecclesiarum fecerint, & etiam prebendarum: quatenus contra prædicta statuta est factum, irritum revocamus.

XI. *Ne illegitimi ad canonicatum cathedralium recipiantur.*

Statuimus, ne aliquis in canonicum ecclesiæ cathedralis recipiatur, nisi sit de legitimo matrimonio procreatus.

XII. *De subsidio.*

Statuimus, ne prælatus aliquis a subditis subsidium exigat, nisi necessitas ex causa manifesta & rationabili hoc exposcat: & tunc cum caritate recipiat moderatum.

XIII. *De pensionibus non imponendis.*

[b] *Al. addentes.*

Licet filii a parentibus nutriri debeant, aliquando tamen contrarium in aliqua parte provinciæ Turonensis invenitur; cum a prælatis quibusdam rectores ecclesiarum adeo novarum impositione pensionum graventur, quod vix de residuo bonorum earumdem remaneat unde valeant sustentari: quod multum longe a paterna pietate videtur. Verum cum pensiones in Lateranensi concilio reprobentur; nos paupertati prædictorum rectorum compatientes, & prædicti concilii [b] adhærentes statuto, pensiones de novo impositas in dictis ecclesiis sine justa & rationabili causa, de fratrum nostrorum consilio duximus revocandas: injungentes locorum diœcesanis, ut prædictos rectores non permittant a talibus pensionariis molestari. Licet etiam de solvendis prædictis pensionibus juramento sint adstricti; præcipimus, ut prædicti pensionarii per diœcesanos ad remissionem præstiti juramenti faciendam per censuras ecclesiasticas compellantur.

XIV. *Ut regulares cogantur observare sibi præscripta in litteris Pontificum.*

Cum super statu religiosorum ipsis per summum Pontificem ad plenum sit provisum; præcipimus omnibus abbatibus, Prioribus, præpositis, ac bailivis, universos ac singulos articulos, prout in litteris summi Pontificis continentur, ab abbatibus, Prioribus, præpositis, bailivis, monachis claustralibus ac conversis, inviolabiliter observari: injungentes in virtute obedientiæ singulis locorum diœcesanis, ut si prædicti abbates, Priores, præpositi, bailivi, aut

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1253.

monachi clauſtrales, circa obſervantiam prædictorum negligentes exſtiterint, aut remiſſi, pœnas in eiſdem litteris comprehenſas eiſdem infligere non poſtponant.

XV. *Ut eadem littera habeantur in ſingulis abbatiis materna lingua expoſita.*

Præcipimus etiam in virtute obedientiæ, ut ſinguli abbates in ſingulis ſuis abbatiis litterarum tranſſcriptum habeant prædictarum, & earum tenorem lingua materna exponant, & exponi faciant diligenter.

XVI. *Ut monachi poſſeſſionem non habeant.*

[a] *Aven. inſt. tom. II.*

Statutum editum apud [a] Caſtrum Gonterii, ne monachi, niſi ſint in adminiſtrationibus conſtituti, habeant aliquo colore poſſeſſionem, vel aliquam proprietatem, etiam de licentia abbatum; cum licentia abbatis eis in hoc non valeat ſuffragari: & quia abbates, ſi contra prohibitionem iſtam fecerint, per ſuperiorem graviſſime puniantur; præſenti concilio duximus innovandum.

XVII. *Ne religioſi ſæcularia placita audiant.*

Item inhibemus, ne religioſi baronum, militum, aut aliarum ſæcularium poteſtatum cauſas, aut placita audire, aut de his intromittere ſe præſumant.

XVIII. *Ne ſæcularibus dentur loca religioſa.*

Statuimus, ne abbates religioſa loca, etiamſi ſolitaria fuerint, ad tempus, aut quoad vixerint, laïcis concedant: ſed talibus conferant, quod prædicta loca debito [b] ſervitio non fraudentur.

[b] *Forte, officio.*

XIX. *Ut ſuppleatur antiquus numerus monachorum.*

Provideant epiſcopi ſolicite, prout invenimus a piæ memoriæ Gaufrido prædeceſſore noſtro ſtatutum, & male ab abbatibus cuſtoditum; quod in prioratibus, monachis aut clericis conceſſis, ſuppleatur antiquus numerus monachorum: ad quem ſupplendum & reponendum, abbates per diœceſanum loci cenſura eccleſiaſtica, ſi neceſſe fuerit, compellantur: niſi aliquid rationabile propoſuerint & probaverint, per quod ab hoc, merito debeant excuſari.

XX. *Ut abbates novas penſiones prioratibus non imponant.*

Abbates antiquis penſionibus prioratibus impoſitis ſint contenti, nec novas in eiſdem attentent imponere, ſeu antiquas etiam augmentare. Et ſi quæ de novo ab eis, vel prædeceſſoribus ſuis ſint impoſitæ; præcipimus, ut ad eas revocandas & remittendas, per proprium epiſcopum compellantur.

XXI. *Ne prioratus vacantes ſuis bonis denudentur.*

Item ſtatuimus, ne abbates, cum contingit Priores ſuos cedere aut decedere, prioratus bonis ſuis audeant denudare; ſed ſaltem tantum de prædictis bonis, futuris Prioribus dimittant, quod ipſi fratres & familia, uſque ad futuram collectam, de eiſdem competenter ſuſtentari valeant, & domus prioratuum refici, & in ſtatu debito conſervari.

XXII. *Ne quis depoſitum faciat extra ſuam eccleſiam aut monaſterium.*

Prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne quis abbas, prior, vel alia religioſa perſona, depoſitum facant extra ſuam eccleſiam, monaſterium, aut prioratum.

XXIII. *Ut eccleſiaſtici mercimonialia non exerceant.*

ANNO CHRISTI 1253.

Item prohibemus diſtricte, ne prælati, ſacerdotes, vel alii clerici beneficiati, mercimonialia, vel alios turpes contractus ineant, vel exerceant per ſe, vel per alios; nec partiantur in talibus, [a] vel ſocietatem de talibus contrahant, cum frequenter ſub colore tali uſuræ graviſſimæ committantur.

[a] *Forte, vel ſciemter dic.*

XXIV. *Ut judices eccleſiaſtici poteſtatem citandi, ſine litteris pluribus indiſtincte non committant.*

Item, quia nonnulli judices eccleſiaſtici cupiditate ducti, diſcurrendo per ſuas diœceſes, ſeu archidiaconatus, vel archipreſbyteratus, ſeu etiam decanatus, ſingulis preſbyteris ſibi ſubjectis, vel pluribus eorum, poteſtatem citandi quos voluerint, committunt, cum per hoc tot videantur habere judices vel adlocatos, quot ſunt pro tempore citatores: ne hoc de cetero fiat, ſtatuimus & prohibemus.

XXV. *De perturbatoribus juriſdictionis eccleſiaſtica.*

Inhibemus etiam ſub pœna excommunicationis, iſto ſacro approbante concilio, ne quis juriſdictionem impediat eccleſiaſticam; & ne minis aut terroribus, ſeu per captionem rerum aut corporum, litigantes ſuper rebus ad forum eccleſiaſticum ſpectantibus, revocet a foro prædicto, cum per viam iſtam rigor eccleſiaſticus, & juriſdictio nequiter enervetur; præcipientes ſingulis diœceſanis, ut prædictum ſtatutum per eccleſias parochiales faciant publicari; & illos qui contra fecerint, monitione præmiſſa, excommunicatos publice nunciari.

XXVI. *Ut non impediatur exſecutio ſententiarum.*

Item cum nonnulli volentes arctare & diminuere juriſdictionem eccleſiæ, ſententias latas a judicibus eccleſiaſticis exſecutioni demandare recuſent, & penitus [b] renuant; ſive etiam prædictas exſecutiones, per alios qui non ſunt de juriſdictione judicum impediri faciant & procurent & affectent: cum nihil profit litigantibus, ſi feratur pro ipſis ſententia, ſi non demandetur exſecutioni; prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne quis de cetero talia attentare præſumat: præcipientes, ipſos qui contra fecerint, legitima monitione præmiſſa, publice denunciari excommunicatos.

[b] *al. remittunt.*

XXVII. *De clandeſtinis matrimoniis.*

Item, cum per matrimonia clandeſtina, a ſanctis patribus non ſine cauſa prohibita, frequenter conjungantur non conjungendi; & præter detrimentum animarum quod incurrunt ſic conjuncti, rixæ, contentiones, & guerræ inter conſanguineos & alios oriantur, & quandoque committantur homicidia; prohibemus firmiter, ne fiant hujuſmodi clandeſtina matrimonia, ſtatuentes, iſto ſacro concilio conſentiente, ut perſonæ eccleſiaſticæ, preſbyteri, & alii clerici, qui talibus matrimoniis interſint, vel in ſuis eccleſiis ſeu capellaniis talia fieri permittant, officiis & beneficiis per triennium ipſo facto ſint ſuſpenſi; necnon perſonæ taliter contrahentes, ad arbitrium ſuorum epiſcoporum, pecuniaria pœna puniantur.

XXVIII. *De commendis eccleſiarum.*

Item nonnulli epiſcopi & alii prælati, propriis lucris, & commodis ſuorum inhiantes, eccleſias parochiales, quæ proprios poſſunt habere ſacerdotes, clericis, & aliis perſonis eccleſiaſticis, habentibus

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1253.

alias ecclesias parochiales, vel competenter beneficiatis, ut possint eos pluribus onerare beneficiis, commendant unam, vel duas ecclesias parochiales, in animarum suarum periculum, & scandalum plurimorum: ut sic habeant commendatas, quas secundum canones habere non possunt intitulatas: quod fieri de cetero prohibemus, statuentes, ut qui taliter ecclesias commendatas recepit, vel de cetero receperit, careat ecclesia sic commendata; & conferens, potestate conferendi illam ecclesiam illa vice sit privatus.

XXIX. *Ut episcopus ecclesias parochiales non applicet mensæ suæ; & ne in earum collatione novas pensiones sibi retineant.*

Item cum cultus divinus ampliari debeat, non arctari: nonnulli episcopi ecclesias parochiales in redditibus abundantes, quæ plures possent habere servitores, diminuto vel arctato numero servitorum, prædictas ecclesias appropriant mensæ suæ, licet sufficiens sit, vel debeat sufficiens reputari, sic temporale spirituali præferendo. Quod fieri de cetero prohibemus, nisi cum consilio metropolitani, & assensu Capituli proprii. Quod si aliter factum fuerit, illud ex tunc denunciamus irritum & inane. Et ne in ipsa collatione parochialium ecclesiarum novas sibi retineant pensiones, vel antiquas, quas in ecclesiis prædictis percipiunt, augmentare præsumant. Quod a quibusdam minus caritative factum esse dicitur, firmiter prohibemus: illud quod contra factum fuerit, irritum decernentes.

ANNO CHRISTI 1253.

XXX. *Ne clericus leget aliquid filio spurio, vel concubinæ.*

Item innovamus concilium Turonense, quod est tale: Præsentis auctoritate concilii prohibemus, ne quis beneficiatus clericus, vel in sacris ordinibus constitutus, aliquid legare præsumat filio spurio, seu propriæ concubinæ, in ultima voluntate. Quod si fecerit, non valeat: sed ecclesiæ applicetur.

XXXI. *De præbendis sacerdotalibus.*

Statuimus, ut omnes habentes sacerdotales præbendas in cathedralibus, vel collegialibus ecclesiis, ibidem in ordine sacerdotali deserviant, aut per diœcesanum illis priventur, & aliis conferantur, qui velint, & possint in eodem ordine deservire.

XXXII *Ut statuta provincialia prædecessorum suorum observentur.*

Districte præcipimus, sub pœna excommunicationis, omnia statuta prædecessorum nostrorum ab omnibus inviolabiliter observari.

Actum in pleno concilio apud Salmurum, in abbatia beati Florentii, die Martis post festum beati Andreæ Apostoli, anno Domini MCCLIII.

1253.

CONCILIUM APUD CASTRUM GONTERII,

a Petro de Lamballe archiepiscopo, & suffraganeis celebratum, anno Domini MCCLIII.

CANON UNICUS.

De abusoribus litterarum Apostolicarum.

QUoniam quamplures non observantes constitutionem Gregorii IX. Papæ, quæ in novis decretalibus in titulo de rescriptis ultima inscribitur, & incipit: *Quia nonnulli*, multos contra ipsius constitutionis tenorem vexare præsumunt; nos auctoritate [a] provinciales concilii, excommunicamus omnes illos, qui a Pascha proxime venturo in antea, talia præsumpserint attentare. Si vero vexatus contra tenorem constitutionis ejusdem, [a] vexatorem suum in causam duxerit vel traxerit, contra ipsius constitutionis tenorem, ipsum hujusmodi excommunicationis sententia volumus non ligari. Et ne per ignorantiam in hac parte se possit aliquis excusare; præcipimus, hæc omnia supradicta in parochialibus ecclesiis denunciari publice singulis diebus Dominicis ac festivis.

[a] *al.* præsentis concilii.

[a] *al.* in partem vexatorem. sed non in rotam duxerit, vel traxerit.

Actum apud Castrum Gonterii in concilio provinciali, anno Domini MCCLIII.

1260.

ALEXANDRI PAPÆ IV.

CONSTITUTIO CYPRIA.

Alexander episcopus, servus servorum Dei. Ad æternam rei memoriam.

IN perpetuum cultus justitiæ late protenditur, cum jurgiorum strepitus nonnumquam unitatem separans, & vulnerans caritatem, pacis silentio coarctatur. Propterea in controversiis, maxime quibus viri ecclesiastici dissident, quos ideo invicem oportet fore quietos, quia inter alios debent esse pacifici: judicialis prudentiæ studium ad conciliationem discordium in vinculo caritatis decet præcipue vigilare. Non enim in rigore spiritus vehementis, qui statum rerum frequenter evertit, & conterit firmitatem; neque in commotionibus simultatum, quæ sæpius ex litibus oriuntur, catholicæ unitatis religio proficit: sed in sibilo auræ tenuis, hoc est, in placabili [b] mulcebris spiritus lenitate, qua fervidæ animositates altercantium mitigantur.

[b] *Forte*, mulcentis.

Sane venerabili fratre nostro Germano Græcorum regni Cypri archiepiscopo, & procuratoribus venerabilis fratris nostri Nicosiensis archiepiscopi, in nostra præsentia constitutis: idem Græcorum archiepiscopus inter alia proposuit coram nobis, quod cum olim episcopi Græcorum regni prædicti, sua vacante metropoli, præficiendi sibi eumdem Germanum, aut aliam personam idoneam, in archiepiscopum, a felicis recordationis Innocentio Papa prædecessore nostro, per ipsius litteras (non obstante constitutione generalis Concilii, vel bonæ memoriæ Petri Albanensis episcopi, olim in illis partibus apostolicæ sedis legati) licentiam impetrassent: ipsum Germanum in suum archiepiscopum elegerunt. Et venerabilis frater noster Tusculanus episcopus, tunc in eisdem partibus dictæ sedis legatus,

ANNO CHRISTI 1260.

Ex editione P. Philippi Labbe, collata cum fragmento ab Odorico Raynaldo edito.

gatus, cui prædeceſſor ipſe mandaverat, ut ei quem canonice prædicti epiſcopi eligerent, ſi perſona eſſet idonea, munus confirmationis impenderet, quodque illum faceret a ſuis ſuffraganeis conſecrari: præſentatam ſibi ejuſdem Germani electionem confirmans, ſibi fecit ab eiſdem ſuffraganeis beneficium conſecrationis impendi: recepta poſtmodum, eccleſiæ Romanæ nomine, tam ab ipſo, quam a ſuffraganeis epiſcopis, obedientiæ ſponſione: dictique ſuffraganei ſibi tamquam metropolitano ſuo, canonicam obedientiam promiſerunt.

Cum autem idem Germanus eſſet in archiepiſcopalis dignitatis poſſeſſione pacifica, in clero & populo Gregorum regni præfati jura metropolitana exſequendo: memoratus Nicoſienſis archiepiſcopus, ſuis finibus non contentus; qui neque in eum qui ſuperiorem alium quam Romanum pontificem non cognoſcit, neque in ſubditos ſibi memorati regni Græcos, cujuſlibet juriſdictionis obtinet poteſtatem: ipſum ad ſuam præſentiam perſonaliter evocavit, ut ſuper quibuſdam articulis, de quibus proponebat contra eum, ſicut aſſerebat, inquirere, reſponderet. Et quoniam idem Germanus archiepiſcopus, hujuſmodi vocationis mandato non parens, ſicut nec etiam tenebatur, ſe, eccleſiam ſuam, & ſubditos ſibi Græcos, quos jam præfatus Nicoſienſis archiepiſcopus gravaminibus nonnullis affecerat, apoſtolicæ ſedis protectioni ſuppoſuit: ipſe Nicoſienſis archiepiſcopus, poſt appellationem ad ſedem eamdem taliter interpoſitam, & poſtquam idem Germanus archiepiſcopus iter arripuit propter hoc ad noſtram præſentiam veniendi, vicarios ipſius a vicaria ſua violenter ejiciens, Græcos ſubditos ſuos ab obedientia ejus avertere moliens, variis oppreſſionibus & jacturis; eccleſiaſticas ſententias, quas in aliquos ex eiſdem ſubditis idem Germanus archiepiſcopus rationabiliter tulerat, de facto relaxans; ac in perſonam ejus, excommunicationis, ut dicitur, ferens ſententias multiplices; eidem Germano archiepiſcopo & eccleſiæ ſuæ moleſtias irrogavit, ex quibus ſe incurriſſe queritur damna gravia & expenſas.

Propter quod idem Germanus a nobis inter cetera petiit, ut attentata in eum per dictum Nicoſienſem archiepiſcopum revocare gravamina, eumdemque Nicoſienſem ab his & ſimilibus poteſtatis indebitæ ſupra Græcos, & competentium ipſis ſuper decimis & aliis jurium uſurpationibus, compeſcere curaremus. Licet autem coram præfato epiſcopo Tuſculano, quem dederamus in controverſia hujuſmodi auditorem, procuratores allegarent prædicti, quod idem Nicoſienſis archiepiſcopus pro ea cauſa numquam citatus fuerat ab homine aut a jure, nec ipſi ab eo pro cauſa ipſa, ſed pro aliis negotiis erant miſſi; & ideo ſuper præmiſſis cum ipſo Germano Græcorum archiepiſcopo ſubire judicium non debebant: nihilominus tamen poſtmodum de ſpeciali mandato noſtro, ne ipſi Germano Græcorum archiepiſcopo deeſſe videretur, per aliquod ſubterfugium, juſtitiæ plenitudo; compulit eos idem auditor petitionibus ejus pro dicto Nicoſienſi reſpondere.

Propoſuerunt ergo in judicio, quod proceſſus circa promotionem ejuſdem habitus, nullus fuit: cum ad memoratos epiſcopos jus eligendi archiepiſcopum nullo modo pertineret; ac ipſi electionis tempore, quam de ipſo feciſſe dicuntur, vinculo excommunicationis publice tenerentur; & litteræ Apoſtolicæ, in quibus prædicta fuit eis eligendi permiſſa licentia, per excommunicatos fuerint impetratæ. Ex quibus cauſis, pro parte ipſius Nicoſienſis archiepiſcopi, per vicarios ipſius, qui tunc temporis abſens erat, ne ad electionem, ſeu confirmationem, aut conſecrationem procederetur: hujuſmodi fuit, pro jure Nicoſienſis eccleſiæ appellatum.

ANNO CHRISTI 1260.

Præterea cum auctoritate felicis recordationis Cæleſtini Papæ prædeceſſoris noſtri, qui inſulam Cypri propter inobedientiam & perfidiam Græcorum habitantium tunc in illa, expoſuit Latinis Catholicis occupandam; fuerunt ibi, ejectis exinde Græcorum ſedibus, quatuor pontificales Latinorum ſedes erectæ: quarum pontifices in decimis & aliis eccleſiæ juribus, quæ Græci epiſcopi in eadem habuerant inſula, ſucceſſerunt; & earum unam, Nicoſienſem videlicet, idem Cæleſtinus ceteris prætulerit poteſtate, ut in tota eadem inſula, per dignitatem metropolitanam, aliis eccleſiis præmineret; ac poſtmodum dictus Albanenſis epiſcopus, ſuæ legationis auctoritate, ſtatuerit, & ſtatutum ejus fuerit per ſedem Apoſtolicam confirmatum, ut in tota inſula prædicta quatuor epiſcopi Græci tantum eſſent, & certa ſedium haberent loca intra diœceſes Latinorum, qui utique poſtea Nicoſienſi archiepiſcopo, tamquam metropolitano ſuo, & epiſcopis Latinis, in quorum erant conſtituti diœceſibus, ſe obedientiæ vinculo conſtrinxerunt: evidenter apparet, quod metropolitanus alius, præter Nicoſienſem archiepiſcopum, in eadem inſula, quæ una eſt provincia, non potuit, nec debuit ordinari.

Quare inter alia petebant procuratores prædicti, ut quod circa ordinationem præfati Germani in eccleſia Nicoſienſi præjudicium factum fuit; & quidquid ex eo, aut ob id fuerat ſubſecutum, denunciaremus non habere vigorem; & inhiberemus eidem Germano, ne quid in Cypro de juribus archiepiſcopalibus attentaret.

Demum lite ſuper his conteſtata, & multis hinc inde factis poſitionibus, ac reſponſionibus ſubſecutis ad eas, necnon & plurimis ad probandum utrimque articulis ordinatis; cum ex ipſis juris auſpiciis in longum protrahi litis diſpendia viderentur: dictus Germanus archiepiſcopus nobis humiliter ſupplicavit, ut paupertati eccleſiæ Græcorum, ne tot diſtraheretur ambagibus, & tot premeretur difficultatibus, conſulentes; ſtatui ejus & paci deberemus per ſalubrem diſpoſitionis ordinationem apoſtolice providere: qua jurgantium murmura conticerent, & ſub obedientia eccleſiæ Romanæ, Græci prædicti regni tranquillam vitam ducerent cum Latinis. Nimirum ut Latinorum & Græcorum ejuſdem regni eccleſiæ, diverſarum concuſſæ altercationum turbinibus fluctuarent, præcipuam, ſicut perpendimus, ingerebat materiam indeterminatio finium circa ordinem poteſtatum: præter id quod diverſitas corporum, & diſſonantia morum ſolent generare diſſenſus, in converſatione conviventium ſub variis obſervantiarum ritibus nationum.

Nos igitur, qui ex injuncto nobis Apoſtolatus officio, & debemus & cupimus, tam remotis pacem dare, quam propinquis; intendentes ſtudioſe curare, ut eccleſiæ prædictæ rato invicem ordine dirigantur, & mutua in Chriſto pace lætentur, ſanctius fore prævidimus ad ſalutem, earum controverſias tranquillæ ordinationis arbitrario ſopire conſilio, quam judicialis deciſionis gladio diffinire. Igitur litigioſis contentionibus partium, & implicitis hinc inde ſubtilitatum intricationibus, diſputationumque tumultibus in infinitum ſæpe progredientibus: imperantes, de fratrum noſtrorum conſilio, & Apo-

ANNO CHRISTI 1260.

ſtolicæ poteſtatis plenitudine, conſtitutis in præſentia noſtra, memorato Germano Græcorum archiepiſcopo, & venerabilibus fratribus noſtris Nibone de Solia, Joachim de Carpaſio, & Matthia de Leſchara, Græcorum ſedium Cypri epiſcopis, necnon & præfati Nicoſienſis archiepiſcopi procuratoribus, præſenti ordinatione ſtatuimus, & ſtatuto perpetuo pro pace utriuſque eccleſiæ, ſuper præmiſſis, & aliis quæ inter illas poſſent in poſterum diſſidendi contentioſam generare materiam, irrefragabiliter ordinamus; ut in inſula Cypri de cetero infra Latinorum epiſcoporum diœceſes, & ſub Nicoſienſi metropoli, quatuor dumtaxat exiſtant Græcorum pontificales ſedes, & eccleſiæ cathedrales, olim per præfatum Albanenſem epiſcopum locis ſpecialibus aſſignatæ: cum quatuor ſolummodo in eadem inſula forte noſcantur epiſcopales ſedes, & eccleſiæ pontificum Latinorum. Unam ſiquidem pontificalem ſedem Græcorum in Nicoſienſi apud Soliam, aliam in Paphena apud Archinos, tertiam vero in Famaguſtana apud Carpaſium, & reliquam in Nimoſienſi, diœceſibus, apud Leſcaram conſiſtere volumus; & ab iis denominari, & tam nomen, quam dignitatem pontificalis officii, habere pontifices, qui eas pro tempore canonice obtinebunt.

Porro quoties quamlibet prædictarum ſedium, Græcorum præſule vacare contigerit; alter a clericis ſedis ejuſdem, invocata Spiritus ſancti gratia, in epiſcopum eligatur: cujus electionem Latinus pontifex, in cujus diœceſi fuerit ſedes illa, ſi eam invenerit de perſona idonea celebratam, canonice, auctoritate ordinaria, rite, ac ſine difficultate confirmet; ac ſibi faciat per epiſcopos Græcos vicinarum diœceſum, quos ad hoc idem Latinus advocabit pontifex, manus conſecrationis impendi: epiſcopalem ſolicitudinem, atque curam monaſteriorum, eccleſiarum, cleri, & populi Græcorum, in ſua civitate atque diœceſi conſiſtentium, auctoritate propria commiſſurus eidem, & recepturus ab ipſo juratoriam profeſſionem obedientiæ, in hanc formam:

Ego N. epiſcopus de Solia, Nicoſienſis diœceſis, ab hac hora in antea fidelis ero, & obediens beato Petro, ſanctæque Romanæ eccleſiæ, dominoque meo N. archiepiſcopo Nicoſienſi, ejuſque ſucceſſoribus canonice intrantibus; & non ero in conſilio, neque in facto, ut vitam perdant, aut membrum, vel capiantur mala captione. Conſilium quod mihi aut per ſe, aut per nuncium, vel per litteras manifeſtaverint, ad eorum damnum nulli pandam. Patarum Romanæ eccleſiæ, ac pontificatum eccleſiæ Nicoſienſis, & regulas ſanctorum patrum, adjuror ero ad defendendum & retinendum, ſalvo ordine meo, contra omnes homines. Vocatus ad ſynodum veniam, niſi præpeditus fuero canonica præpeditione. Legatum ſedis Apoſtolicæ, quem certum eſſe cognovero, in eundo & redeundo honorifice tractabo, & in ſuis neceſſitatibus adjuvabo. Sic Deus me adjuvet, & hæc ſancta Dei evangelia.

Et hanc formam ab epiſcopo Græco ſuæ diœceſis recipiet pro ſe ac eccleſia ſua quilibet Latinus epiſcopus regni Cypri. Et ſi electionem illam cognoverit Latinus pontifex irritandam, ad caſſationem ejus procedat, ſicut de jure fuerit procedendum. Epiſcopi vero Græci, a Latino pontifice ad conſecrationem electi Græci ſuæ diœceſis convocati, ad hoc ſine moræ diſpendio, ex præſentis conſtitutionis & ordinationis debito, convenire, ac incumbentia conſecrationis implere munia teneantur.

Sane Græcorum pontificum damnatio, ſeu depoſitio, ſicut & tranſlatio ac ceſſio ſoli Romano pontifici, juxta prærogativæ Apoſtolicæ privilegia, reſervetur: ut in illis, ſicut & in ceteris epiſcopis, pontificalis dignitatis ſtatus & præcellentia muniatur. Ac cuicumque Græcorum eccleſiæ paſtore vacanti Latinus pontifex, auctoritate propria, præſulem ingerere non præſumat: niſi forte ad eum, illis negligentibus eligere qui debebant, facultas ea vice ordinandi eamdem eccleſiam de paſtore, juxta generalis ſtatuta concilii, fuerit per lapſum trimeſtris temporis devoluta. In eo etiam caſu poteſtatem non habeat Latinus epiſcopus præficiendi eccleſiæ ſic vacanti, niſi perſonam Græcam, & tanto honori & oneri ex merito congruentem. Sedis vero Græcæ vacantis epiſcopo, bona decanus & Capitulum ipſius ſedis futuro pontifici cuſtodiat fideliter & adſignet. Ceterum epiſcopi ejuſdem inſulæ canonice ordinati, & de cetero in prædictis Græcorum ſedibus ordinandi, habeant in monaſteriis, eccleſiis, cleris, & populis Græcis ſibi commiſſis, & obtineant univerſa quæ ad dignitatis vel ordinis epiſcopalis officium pertinere de communi jure noſcantur. De quibus Latini epiſcopi, exceptis illis dumtaxat caſibus, in quibus metropolitanus poteſt de jure juriſdictionem exercere in ſuffraganei ſui ſubditos, nil uſurpent. Cauſæ autem ad forum eccleſiaſticum pertinentes, ſi emerſerint inter Græcos, ad ſuum Græcum pontificem; ſi vero inter Latinum & Græcum, ſive Græcus actor fuerit, ſive reus, ad Latinum loci pontificem deferantur judicialiter dirimendæ: verum ſalva ſedis Apoſtolicæ præeminentia, ad cujus præſidium omnes oppreſſi poſſunt immediate confugere. Cum ab epiſcopo Græco appellandum videbitur; ad Latinum epiſcopum, in cujus diœceſi idem Græcus conſiſtit epiſcopus, & exinde ad Nicoſienſem archiepiſcopum, ſi opus fuerit, provocetur. Præſenti quoque ordinatione cenſemus, ut in civitate vel in diœceſi Latini pontificis, præter conſiſtorium epiſcopalis ſedis Græcorum, cum quo auditorium officialis vel vicarii, ſi quem Græcus habet epiſcopus, unum & idem eſſe dignoſcitur, nullum aliud conſiſtorium habeatur juriſdictionis ordinariæ inter Græcos: niſi forte in aliqua eccleſia Græcorum regni ejuſdem, ſit archidiaconatus, vel alia dignitas, annexum habens ordinariæ audientiæ conſiſtorium ab antiquo: a quo ad ejuſdem eccleſiæ Græcum pontificem, & exinde gradatim ſubditi ejus, cum eorum intererit, provocabunt. Archiepiſcopo denique, & Latinis epiſcopis, pro offenſis vel injuriis, & juribus ſuis, eccleſiarumque ſuarum, animadvertendi canonice in Græcos ſuarum civitatum & diœceſum, in illis caſibus competere volumus poteſtatem, in quibus eis de jure competit in Latinos.

Ad ſynodum vero pontificis Latini Græcus epiſcopus intra illius diœceſem ſedem habens, ſemel in anno cum abbatibus & ſacerdotibus ſuis curam habentibus animarum, & teneatur obedienter occurrere, ac ſynodalia ejus ſtatuta (quæ tamen Græcorum ritibus fidei Catholicæ non adverſis, & a Romana eccleſia toleratis, non obvient,) recipere ac ſervare. Ne autem epiſcopi Græci onere duplici prægraventur, cum ipſos adire oporteat, ex hujuſmodi ordinationis debito, epiſcopales ſynodos pontificum Latinorum; eos ire ad provinciale concilium decernimus non cogendos.

In viſitationibus epiſcoporum Græcorum, vel ſubditorum eorumdem, illam habere volumus Latinos pontifices intra proprias civitates & diœceſes poteſtatem, quam metropolitanus in viſitationibus ſuffraganeorum ſuorum, & ſubditorum eorumdem

ANNO CHRISTI 1260.

concedunt canonicæ ſanctiones. Archiepiſcopo tamen & epiſcopis Latinis, cum ſuas diœceſes circa Græcos jure diœceſano viſitaverint, hoc in exigendis procurationibus indicimus temperantiæ moderamen: ut idem archiepiſcopus quinque dumtaxat, Paphenſis epiſcopus quatuor, Famaguſtanus tres, & Nimoſienſis etiam tres, a Græcis ſuarum civitatum & diœceſis, procurationes in univerſo recipiant annuatim; quarum quælibet ſummam triginta ſolidorum Turonenſium, vel tot Byſantinorum qui eidem ſummæ æquivaleant, non excedat. Verum licet procurationum numerum viſitationis gratia debitarum, conſiderata ipſorum paupertate Græcorum, duxerimus miſeratione provida taliter moderandum: quia tamen Latinis epiſcopis ad hoc ſunt eccleſiarum ſuarum bona conceſſa, ut in illis circa officii ſui debitum indeficienter valeant militare: volumus, ut ſi fidei orthodoxæ neceſſitas, aut ſinceritas obedientiæ quæ eccleſiæ Romanæ debetur, vel morum exegerit diſciplina, quod iidem Græci pluries viſitentur; ſuper hoc circa ipſos, ſine aliquo illorum gravamine, viſitationis debitum propriis ſumptibus, quando tamen eis ſacrorum canonum inſtituta id permiſerint, impendere teneantur: cum & Apoſtolus Paulus, noſtræ inſtitutionis exemplar, interdum ſibi victum manuum labore quæſierit: ne gravis eſſet iis, quibus evangelium prædicabat; aut illi quos ſumptus prædicandi miniſtrare pigebat, ob hoc ſalutis miniſterio privarentur.

Plane jus percipiendi decimas in inſula memorata pertineat ad eccleſiam Latinorum; & in earumdem decimarum perceptione, conſuetudo a prælatis & clericis Latinis obtenta, & hactenus cuſtodita, ſervetur. Per hoc tamen quod in hac parte conſuetudinem dicimus obſervandam, nemo ſe ad decimarum ſolutionem putet exemptum, quæ jure canonico & divino debentur.

Porro licet eccleſia Græcorum regni Cypri, ſecundum hanc ordinationem, non ſit nationis ſuæ metropolitanum in poſterum habitura; volumus tamen, præfatum Germanum archiepiſcopum Græcorum, dum vixerit, dignitatis archiepiſcopalis nomine ac honore potiri. Propter quod perſonam ipſius, donec ceſſerit, vel deceſſerit, ab archiepiſcopi Nicoſienſis qualibet prorſus eximimus poteſtate; atque ſtatuimus, ut ipſo Germano cedente, vel decedente, nullus in præfato regno de cetero Græcorum archiepiſcopus ordinetur.

Sed ne idem Germanus archiepiſcopus incerta ſede vagetur; præfatum N..... epiſcopum ſedis Græcorum, quæ eſt in Solia Nicoſienſis diœceſis, a vinculo quo eccleſiæ ſuæ tenetur, abſolvimus: ipſum ad ſedem epiſcopalem Græcorum de Arſino Paphenſis diœceſis, nunc vacantem, de plenitudine Apoſtolicæ poteſtatis, ac prædictorum fratrum conſilio, transferendo, & dando eidem licentiam ad eamdem ſedem libere tranſeundi. Præfato vero Germano archiepiſcopo dictas ſedem & eccleſiam de Solia, tam in ſpiritualibus, quam temporalibus, decriſdem conſilio & poteſtate, committimus, ſibi retentis ſemper dignitatis archiepiſcopalis honore ac nomine, epiſcopaliter gubernandas: ita tamen quod ei ſit liberum, vel in dicta ſede de Solia, vel apud eccleſiam Græcorum beati Barnabæ Nicoſienſis, quam ad epiſcopum ſedis ejuſdem, ex hujuſmodi noſtræ ordinationis beneficio, pertinere perpetuo volumus, pro libito commorari. Ipſo vero archiepiſcopo cedente, vel decedente in ſede de Solia, quotieſcumque ipſa vacaverit, ſimplex dumtaxat Græcæ nationis epiſcopus ſubrogetur: qui Nicoſienſi archiepiſcopo, eo modo quo alii Græci epiſcopi Latinis debent ſubeſſe pontificibus, juxta præſentis ordinationis providentiam, ſit ſubjectus. Eumdem etiam Germanum Græcorum archiepiſcopum, in monaſteria eccleſiaſtica, clerum, & populum Græcorum Nicoſienſis civitatis & diœceſis, illam habere volumus, dum commiſſæ ſibi ſedi præfuerit, poteſtatem, quam alii Græcorum epiſcopi regni Cypri, ex hujuſmodi ordinationis providentia, in Græcos ſibi ſubditos ſortiuntur.

ANNO CHRISTI 1260.

Ceterum ut ipſo Græcorum archiepiſcopo ſuperſtite, vel archiepiſcopalis dignitatis officium retinente, ipſius & archiepiſcopi, ad Pontificum Latinorum, ſupra Græcos, circa jurium archiepiſcopalium exſecutionem, poteſtas, ad ſubmovendum altercationis materiam, dirimatur: ordinamus atque ſtatuimus, ut idem Germanus Græcorum archiepiſcopus, dum vixerit, ex hujuſmodi ordinationis ſtatuto, ſine contradictione Latinorum Pontificum, libere, dum tamen canonice, Græcos Cypri electos vel deinceps eligendos in epiſcopos, & a Latinis pontificibus, in quorum ſunt diœceſibus, confirmatos, auctoritate metropolitana ad ſacros promoveat ordines, & promotos conſecret, ac alios ejuſdem regni Græcos epiſcopos convocet ad conſecrationis hujuſmodi miniſterium exſequendum: & circa univerſos Græcos ipſius regni, eadem auctoritate, viſitationis impendat officium, cum de jure fuerit impendendum: & in viſitationibus hujuſmodi, ſeu in his quæ viſitationis ratione competunt, eam, quam metropolitanis canones ſacri concedunt, habeat facultatem: & in vita ejus, de his, archiepiſcopus & epiſcopi Latini, ad quos hæc, ſicut & alia jura, ſecundum præſentis ordinationis ſtatutum, poſt ejuſdem Græci archiepiſcopi ceſſionem vel obitum, pertinebunt, eo invito ſe nullatenus intromittant: ſalva interim Nicoſienſi archiepiſcopo & epiſcopis Latinis, in ceteris caſibus, a quibus Græcus abſtineat archiepiſcopus, poteſtate; quam ipſi Nicoſienſi archiepiſcopo, ratione metropolis, & tam ei quam aliis Latinis epiſcopis, ratione diœceſium, circa univerſos Græcos regni præfati, hujus noſtræ ordinationis attribuit conſtiturum.

Sane dicto archiepiſcopo Græcorum vivente, ſicut & poſtmodum, juriſdictionem quamlibet in Græcos Nicoſienſis civitatis & diœceſis, excepta perſona præfati Germani epiſcopi, in appellationibus & aliis, Latinus archiepiſcopus obtinebit, quæ aliis Latinis epiſcopis regni prædicti per hanc ordinationem in epiſcopos, clericos, & alios Græcos ſuarum civitatum, & diœceſium eſt conceſſa. Quamvis autem perſonam ejuſdem Germani archiepiſcopi, donec ceſſerit vel deceſſerit, omnino exemptam eſſe velimus ab archiepiſcopi poteſtate Latini: ut tamen in ipſo præſentis ordinationis obſervatio inchoëtur, idem Germanus archiepiſcopus, nomine ſedis de Solia ſibi commiſſæ, Latino epiſcopo juratoriam profeſſionem obedientiæ factat ſecundum formam ſuperius annotatam. Ex profeſſione autem & obedientia hujuſmodi, Latinum archiepiſcopum animadvertendi in perſonam ejuſdem Germani archiepiſcopi, vel injungendi quidquam eidem, in caſu quocumque, nullam habere volumus facultatem: ut conceſſa dumtaxat perſonæ ſuæ per hanc ordinationem exemptionis plenaria libertate inconcuſſe lætetur. Si quando vero a præfato Germano Græcorum archiepiſcopo fuerit appellandum ad Latinum archiepiſcopum; ſalva prærogativa ſedis apoſtolicæ, appelletur. Porro quando Nicoſienſis archiepiſcopus, poſt præfati Germani archiepiſcopi ceſſionem vel

igitized by Google

ANNO CHRISTI 1260.

obitum, Græcos ſuæ provinciæ in ſuffraganeorum A ſuorum civitatibus vel diœceſibus, jure ſuæ metropolis, quod ſibi competere volumus, viſitabit: unicam tantum in qualibet civitate & diœceſi, ab univerſis Græcis, earum communiter procurationem recipiat annuatim, quæ ſexaginta ſolidorum Turonenſium ſummam, vel tot Byſantinorum qui illis æquivaleant, non excedat.

Utrorumque igitur poteſtate, Latinorum videlicet & Græcorum Pontificum regni Cypri, diſcretione hujuſmodi noſtræ ordinationis, (quam ad Syros ejuſdem regni, eoſdem cum Græcis mores, ritus, communiſque juris cenſuram ab antiquo ſervantes, extendimus) limitibus deſignata: præſentis decreti auctoritate jubemus, ut neutri noſtræ poſitionis terminos tranſilire, vel amplius ſibi prælationis aut libertatis vindicare præſumant; ſed in Chriſto, qui eſt vera pax omnium, utrique, tamquam invicem membra, per unanimitatis cohærentiam & ſubminiſtrationis ordinem, fiant ejuſdem capitis idem corpus. Amen.

Datum Anagniæ per manum magiſtri Jordani; ſanctæ Romanæ eccleſiæ vicecancellarii & notarii. v. Nonas Julii, Indictione II. Incarnationis Dominicæ anno MCCLX. pontificatus vero domini Alexandri Papæ IV. anno VI.

ANNO CHRISTI 1260.

Ego Alexander catholicæ eccleſiæ epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Odo Tuſculanus epiſcopus ſubſcripſi.

Ego Stephanus Prænestinus epiſcopus ſubſcripſi.

Ego frater Joannes tituli ſancti Laurentii in Lucina preſbyter cardinalis ſubſcripſi.

Ego frater Hugo tituli ſanctæ Sabinæ preſbyter cardinalis ſubſcripſi.

Ego Ricardus ſancti Angeli diaconus cardinalis B ſubſcripſi.

Ego Octavianus ſanctæ Mariæ in Via Lata diaconus cardinalis ſubſcripſi.

Ego Joannes ſancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis ſubſcripſi.

Ego Ottobonus ſancti Adriani diaconus cardinalis ſubſcripſi.

1254.

CONCILIUM ALBIENSE,

factum a domino Zoën, Avenionenſi epiſcopo, Apoſtolicæ ſedis legato, anno Domini MCCLIV.

Ex duobus exemplaribus, altero edito a D. Luca Dacherio, tomo 2. Spicilegii; altero Sirmondi noſtri manu deſcripto.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut conſtituantur, qui diligenter inquirant hereticos.*

II. *Ut qui hereticum ceperit, marcam argenti accipiat.*

III. *Ut ſi de bonis hæretici marca ſolvi non poteſt, eam ſolvant loci dominus & communitas.*

IV. *Ut domini terrarum hæreticos ſolicite inquirant.*

V. *Ut amittat terram ſuam, quiſquis in ea permiſerit hæreticos commorari.*

VI. *Ut domus in qua inventus fuerit hæreticus, diruatur.*

VII. *Ut puniantur bajuli, qui contra hæreticos non D ſunt ſolliciti.*

VIII. *Ut quilibet in terra alterius poſſit hæreticos inquirere ac capere.*

IX. *Ut converſi de hæreſi non remaneant in eodem loco.*

X. *Ut hæretici, & eorum fautores converſi, ad officia publica non admittantur, neque ad actus legitimos.*

XI. *Ut omnes ab annis pubertatis abjurent hæreſim.*

XII. *Ut juramentum præſtent de Romana eccleſia fide tenenda.*

XIII. *Ut ſingulis bienniis renovetur.*

XIV. *Ut medicus non practicet in terris de hæreſi ſuſpectis, niſi ab epiſcopo approbatus.* E

XV. *Ut nemo bajuliam hæreticis, & eorum fautoribus committat; nec ſuſpectos in conſortio retineat.*

XVI. *Quinam habendi pro diffamatis.*

XVII. *Ut parochi & epiſcopi articulos fidei populo explicent.*

XVIII. *Ut pueri inſtruantur in fide.*

XIX. *Ut diebus Dominicis excommunicentur hæretici.*

XX. *Ut ſæculares poteſtates jurent, ſe auxilium daturos eccleſiæ contra hæreſim.*

XXI. *Ut duplicentur ſcripta Inquiſitionis, & tuto loco ſerventur.*

C XXII. *Ut Inquiſitorum ſententia exſecutioni mandentur.*

XXIII. *Ut advocati non admittantur in Inquiſitionis negotio.*

XXIV. *De muris, & immurandis.*

XXV. *De iis qui in hæreſi mortui ſunt.*

XXVI. *Ut domini temporales compellantur ad confiſcanda bona, & exhumanda cadavera.*

XXVII. *De iis qui intrant ſolitarii ad hæreticos.*

XXVIII. *De iis qui cirati ſe abſentant.*

XXIX. *Quando ad confeſſionem & Euchariſtiam accedendum.*

XXX. *Ut diebus Dominicis eant ad eccleſiam.*

XXXI. *Ut excommunicati vitentur, nec fiant judices.*

XXXII. *De pœna eorum qui participant hæreticis in meſſa.*

XXXIII. *De epiſcopis excommunicationum contemptoribus.*

XXXIV. *Varia de excommunicatis.*

XXXV. *Ut excommunicatio, ſuſpenſio, interdictum, cum maturitate ferantur.*

XXXVI. *Ne pro abſolutione excommunicationis, &c. quidquam exterqueatur.*

XXXVII. *Ut teſtamentum coram preſbytero, & viris Catholicis condatur.*

XXXVIII. *De notariis qui teſtamenta ſine illa ſolemnitate ſcribunt.*

XXXIX. *Ut omnes preſbyteri legata pia penes ſe in ſcriptis habeant.*

XL. *Ut legata pia legantur publice in eccleſia.*

XLI. *Ut nullus ſacerdos fœminam ſuſpectam teneat infra ſepta eccleſiæ.*

XLII. *Ut calices habeantur argentei.*

XLIII. *Ut reficiantur eccleſiæ rurales, & omnia eis neceſſaria.*

XLIV. *Ne ſæculares qui ſunt in ſacris ordinibus, & regulares ulli, advocati ſint, niſi in certis caſibus.*

XLV. *Ne qui ſunt in ſacris ordinibus, vel beneficiati, officium in curia ſæculari recipiant.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1254.

XLVI. *Ut regulares in frenis, & aliis hujuſmodi, auro aut argento non utantur.*

XLVII. *Ut clerici in veſtibus botones ex auro & argento non ferant.*

XLVIII. *Ut clerici alea non ludant; & ut tonſuram habeant, & qualem.*

XLIX. *Ut clerici commatres ſibi non faciant.*

L. *Ut aves venatorias non ferant, & cum avibus, ac canibus non venentur.*

LI. *Ut non bordient cum ſcuto & lancea; & frenis auratis non utantur.*

LII. *Ut regularibus pro veſtibus aut pitantia, pecunia ſumma non detur.*

LIII. *De veſtibus regularium.*

LIV. *Ut in prioratibus ſint ad minus tres monachi.*

LV. *Ut canonici regulares ſint ſaltem duo in prioratibus.*

LVI. *De collatione beneficiorum.*

LVII. *De viſitatione epiſcoporum.*

LVIII. *De numero evectionum in viſitatione.*

LIX. *Ut in viſitatione non quarant epulas ſuperfluas.*

LX. *Ne tallias exigant, & una tantum die in una eccleſia morentur ad expenſas preſbyteri.*

LXI. *De perjuriis.*

LXII. *De uſurariis.*

LXIII. *De uſuris quas Judæi exigunt a Chriſtianis.*

LXIV. *Ut Judæi cappas rotundas non ferant.*

LXV. *Ut rotam deferant ante peſtus.*

LXVI. *Ne carnes ſuas in macellis Chriſtianorum vendant; & ne illorum cibis ac potibus utantur Chriſtiani.*

LXVII. *Ne Chriſtiani contra Judæos in teſtimonium admittantur.*

LXVIII. *Ne diebus feſtis publice operentur.*

LXIX. *Ut Chriſtiani Judæis non utantur, medicinæ cauſa.*

LXX. *Ut domini Judæorum eos pradicta ſervare cogant.*

LXXI. *Ne nova pedagia quiſquam imponat, vel recipiat.*

PRÆFATIO.

MUltis epiſcopis & prælatis Narbonenſis, Bituricenſis, & Burdegalenſis provinciarum ad concilium celebrandum apud Albiam congregatis, de conſilio & approbatione ipſorum, quædam pro exterminanda hæretica pravitate ac roboranda fide catholica, quædam pro cleri honeſtate, duximus ordinanda.

CAPITULA.

I. *Ut conſtituantur qui diligenter inquirant hæreticos.*

Ann. 1229. Inhærentes igitur, ſuper negotio fidei, concilio Toloſano, quibuſdam pro cauſa & tempore demptis, additis, & mutatis: ſtatuimus, ut archiepiſcopi & epiſcopi in ſingulis parochiis, tam in civitatibus, quam extra, unum ſacerdotem, & hominem unum loci laïcum bonæ famæ, ſine mora conſtituant, qui diligenter, fideliter, & frequenter inquirant hæreticos in parochiis ſupradictis, domos ſingulas & cavernas ſubterraneas aliqua ſuſpicatione notabiles perſcrutando, & apprehenſa ſeu adjuncta ipſis eccleſiis ædificia, ſeu quæcumque alia latibula, quæ omnia deſtrui præcipimus, perquirendo: & ſi quos reperierint hæreticos, credentes, fautores, defenſores, ſeu receptatores eorum, ne fugere poſſint cautela adhibita diligenti, archiepiſcopo vel epiſcopo, & dominis locorum, ſeu famulis eorum, vel bailivis eorumdem, cum omni feſtinantia ſtudeant intimare, ut animadverſione debita puniantur. Sacerdotes autem & laïci ſupraſcripti jurent in manu archiepiſcopi & epiſcopi, & loci domini, vel ejus bajuli, quod omnia ſupradicta exſequentur fideliter, poſtpoſitis amore, odio, & timore.

ANNO CHRISTI 1254.

II. *Ut qui hæreticum ceperit, marcam argenti accipiat.*

Et quoniam qui ad opus eligitur, extraneus non debet fieri a mercede: præcipimus, ut pro quolibet hæretico, quem ſacerdos & laïcus memorati, aut quilibet alius, captum reddiderint, unam marcam argenti, vel ſaltem viginti ſolidos Turonenſes, loci dominus in cujus juriſdictione captus fuerit hæreticus, capientibus infra octo dies de bonis ipſius hæretici ſolvere teneatur.

III. *Ut ſi de bonis hæretici marca ſolvi non poteſt, eam ſolvant loci dominus & communitas.*

Si vero de ipſius hæretici bonis pecunia non poterit ſupradicta perſolvi; dominus loci & ipſius loci communitas, in quorum territorio captus fuerit, ſolvant eam infra terminum ſupra ſcriptum, ut ſit ad capiendos ipſos hæreticos efficaciter quilibet magis promptus. Ad ſolvendam autem dictam pecuniam, prout ſuperius continetur, dominus & loci communitas a loci diœceſano vel ab inquiſitoribus per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Super quo taliter ſe habeant, quod videantur fidei zelatores. Et hæc omnia abbates & priores exempti in locis ſuis, quæ non ſunt ordinario jure diœceſano ſubjecta, ſimiliter facere teneantur.

IV. *Ut domini terrarum hæreticos ſolicite inquirant.*

Soliciti etiam ſint domini terrarum & bajuli eorumdem circa inquiſitionem hæreticorum in civitatibus, villis, caſtris, domibus, latibulis, & nemoribus faciendam: & circa hujuſmodi appenſa, adjuncta, ſeu ſubterranea latibula, deſtruenda.

V. *Ut amittat terram ſuam, quiſquis in ea permiſerit hæreticos commorari.*

Statuimus etiam, Toloſanum [a] concilium innovando, ut quicumque in terra ſua de cetero permittat ſcienter hæreticos commorari, ſive propter pecuniam, ſeu propter aliam quamcumque cauſam; & inde confeſſus fuerit vel convictus; amittat perpetuo totam terram ſuam, & ad faciendum inde quod debebit, ſit in manu domini corpus ejus. Si autem de ſcientia convictus non fuerit, & approbata fuerit negligentia diſſoluta, vel ſi frequenter in terra ſua inveniantur hæretici, aut ſuper hoc fuerit diffamatus, ut defenſor & fautor hæreticorum ab omnibus cenſeatur.

[a] Ann. 1229. can. 4. & 5.

VI. *Ut domus, in qua inventus fuerit hæreticus, diruatur.*

Illam autem domum in qua fuerit inventus hæreticus, diruendam decernimus, & locus ipſe ſive fundus confiſcetur. Ibid. can. 4.

VII. *Ut puniantur bajuli, qui contra hæreticos non ſunt ſolliciti.*

Bajulus etiam qui reſidet in loco contra quem præſumitur vehementer, niſi contra hæreticos valde ſolicitus & diligens fuerit & intentus, amittat omnia bona ſua: & deinceps nec ibi nec alibi ullum obtineat officium, ſeu aliquam bajuliam. Ibid. can. 3.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1254.

VIII. *Ut quilibet in terra alterius poſſit hæreticos inquirere ac capere.*

Ibid. can. 9. Ne autem innocentes pro nocentibus puniantur, aut quibuſlibet propter aliquorum calumniam hæretica pravitas impingatur: ſtatuimus, ut quilibet in terra alterius poſſit libere hæreticos inquirere ac capere, & locorum bailivi, etiamſi præſentes fuerint domini, teneantur inquirentibus & capientibus bona fide præſtare conſilium, & auxilium, & favorem.

IX. *Ut converſi de hæreſi non remaneant in eodem loco, ſi ſuſpectus ſit.*

Ibid. can. 10. Si vero aliqui hæretici veſtiti, hæreſi ſponte dimiſſa reverſi fuerint ad catholicam unitatem, ſuum recognoſcentes errorem: non remaneant in loco, in quo fuerant antea converſati, ſi locus ille ſuſpectus de hæreſi habeatur: ſed collocentur in alio loco catholico, qui nulla ſit hæreſis ſuſpicione notatus.

X. *Ut hæreticis ac eorum fautoribus converſis officia publica non committantur, nec admittantur ad actus legitimos.*

Ibid. can. 11. Hæreticis autem, quandocumque ad fidem catholicam fuerint converſi, credentibus, fautoribus, defenſoribus ſeu receptatoribus eorumdem, nulla de cetero prorſus officia publica ab aliquibus committantur, nec ad aliquos actus legitimos admittantur, niſi per dominum Papam, vel ejus legatum prius fuerint in integrum reſtituti.

XI. *Ut omnes ab annis pubertatis abjurent hæreſim.*

Ibid. can. 12. Univerſi tam mares quam feminæ, mares a decimoquarto anno ſupra, mulieres a duodecimo, abjurent omnem hæreſim extollentem ſe adverſus ſanctam & catholicam & Romanam eccleſiam & fidem orthodoxam, quibuſcumque nominibus cenſeantur.

XII. *Ut juramentum præſtent de Romana eccleſia fide tenenda.*

Ibid. can. 13. Jurent etiam quod fidem catholicam, quam Romana eccleſia tenet & prædicat, tenebunt plenius & ſervabunt: & credentes, fautores, defenſores & receptatores hæreticorum, & ipſos hæreticos, intimabunt & manifeſtabunt diœceſanis vel inquiſitoribus hæreticæ pravitatis. Ita ut archiepiſcopi & epiſcopi, quando ſuam parochiam viſitant, juramentum recipiant ſupradictum, vel cui hoc duxerint committendum, qui fidei articulos, & articulos etiam in ipſo juramento contentos, eis qui jurare debent prius explicent & exponant. Nomina autem omnium virorum ac mulierum in qualibet parochia conſcribi faciant diligenter: & omnes coram ipſo epiſcopo, archiepiſcopo, ſeu coram illo cui hoc duxerint committendum, prædictum præſtent liberaliter juramentum. Et ſi aliquis abſens fuerit, & poſt reditum, infra quindecim dies juramentum non præſtiterit memoratum, quod ex inſpectione nominum poterit apparere, ſuſpectus de hæreſi habeatur.

XIII. *Ut hoc ſingulis bienniis renovetur.*

Hujuſmodi autem juramentum ſingulis bienniis renovetur.

XIV. *Ut medicus non præſumat in terris de hæreſi ſuſpectis, niſi ab epiſcopo approbatus.*

[a] *An. 1229. can. 17.* Porro Toloſano [a] concilio (quo cavetur, quicumque fuerit de hæreſis infamia vel ſuſpicione notatus, officio medici de cetero non utatur) addentes: ſtatuimus, ut nullus medicus præſumat de cetero practicare in terris hæreſis ſuſpicione notatis, niſi prius de fide ſua præcipue, vita & moribus, fuerit a loci epiſcopo approbatus.

ANNO CHRISTI 1254.

XV. *Ut nemo bajuliam hæreticis & eorum fautoribus committat: nec ſuſpectos in conſortio ſuo retineat.*

Inhibemus etiam ne prælati, barones & milites, ſeu quicumque domini terrarum, hæreticis, credentibus, fautoribus, defenſoribus ſeu receptatoribus eorumdem, bajulias ſeu adminiſtrationes terrarum ſuarum committant. Sed nec eos nec aliquos de hæreſi diffamatos, vel quos crediderint de hoc eſſe ſuſpectos, in ſua familia, in ſuo conſilio, aut conſortio habere vel retinere præſumant.

XVI. *Quinam habendi pro diffamatis.*

Illos autem debent pro diffamatis habere, contra quos publica fama clamat, vel de quorum diffamatione apud bonos & graves coram loci epiſcopo legitime conſtiterit.

XVII. *Ut parochi & epiſcopi articulos fidei populo explicent.*

Præcipimus quoque quod ſacerdotes parochiales per ſe vel alios ſæpius ſtudeant exponere populo, diebus Dominicis & feſtivis, articulos fidei ſimpliciter ac diſtincte, ne velamen ignorantiæ deinceps prætendere quiſquam poſſit. Et ad hoc idem in ſua diœceſi frequentius & diligentius faciendum quilibet epiſcopus ſit intentus: & cum per ſe non poterit, per alias honeſtas perſonas & diſcretas plane ac explicite fidem catholicam & ipſius articulos faciat prædicari.

XVIII. *Ut pueri inſtruantur in fide.*

Quia comperimus quod propter ignorantiam articulorum fidei plurimi erraverunt: pueri quoque a ſeptennio & ſupra, ad eccleſiam a parentibus adducantur diebus Dominicis & feſtivis, ut in fide catholica inſtruantur, *Credo in Deum*, & *Pater noſter*, & ſalutationem beatæ Virginis addiſcant.

XIX. *Ut diebus Dominicis excommunicentur hæretici.*

Præcipimus autem, quod hæretici ac eorum credentes, fautores, defenſores, & receptatores eorum, ſingulis diebus Dominicis publice excommunicentur in eccleſiis, pulſatis campanis & extinctis candelis: in omnibus eccleſiis, ſingulis diebus, in crepuſculo omnes campanæ ſimul pulſentur in deteſtationem criminis memorati.

XX. *Ut ſeculares poteſtates jurent ſe auxilium daturum eccleſiæ contra hæreticos.*

Moneantur etiam comites, barones, & rectores, & conſules, jurati, judices, & bailivi civitatum & aliorum locorum, ac poteſtates aliæ ſæculares, quibuſcumque fungantur officiis, quod promittant corporaliter præſtito juramento, quod fideliter & efficaciter contra hæreticos & eorum complices adjuvabunt eccleſiam bona fide juxta officium & poſſe ſuum: & quod de terris ſuæ juriſdictioni ſubditis univerſos hæreticos ab eccleſia denotatos, crenotatos, credentes, fautores, receptatores, & defenſores eorum, pro viribus exterminare curabunt. Et hoc juramentum de triennio in triennium renovetur. Bajuli vero, conſules, judices & rectores,

Digitized by Google

Anno Christi 1246.

quoties de novo fuerint instituti, præstent hujusmodi juramentum: ad quod, si necesse fuerit, per diœcesanum, per censuram ecclesiasticam compellantur omnes superius memorati.

XXI. *Ut duplicentur scripta Inquisitionis, & tuto loco serventur.*

Interim periculosis casibus occurrentes, statuimus ut singuli inquisitores omnia scripta Inquisitionis transcribi faciant: & translata de consensu legati a sede Apostolica, si in ora [a] fuerit, per diœcesanum imponantur & serventur in aliquo loco tuto. De scriptis autem quæ super his fient, de cetero annis singulis ab omnibus Inquisitionibus [b] idem fiat: ut scilicet duplicentur, scriptis, ut dictum est, tuto loco servandis.

[a] *al.* in ora.

[b] *al.* Inquisitoribus.

XXII. *Ut inquisitorum sententia exsecutioni mandentur.*

Et quoniam circa exsecutionem sententiarum ipsorum inquisitorum reperiuntur aliqui negligentes: adhærentes in his concilio [c] Valentino, statuimus quod moneantur comites & barones, consules, vicarii, judices & bailivi civitatum, & aliorum locorum ac potestates aliæ sæculares, per inquisitores, vel loci diœcesanum, ut ipsorum sententias cum omni diligentia exsequantur. Et si parere non curaverint infra præfixum eis terminum competentem, ad id ab ipso diœcesano per censuram ecclesiasticam compellantur. Et si nec se emendaverint, tam diœcesanus, quam inquisitores, contra eos, clero ad hoc congregato & populo, tamquam contra defensores & fautores hæreticorum sententialiter procedere non postponant. Et sententia postquam lata fuerit contra eos, per ipsum qui eam tulit, vicinis episcopis publicetur, ut eam denuncient & observari faciant, & observent.

[c] An. 1248. can. 3.

XXIII. *Ut advocati non admittantur in inquisitionis negotio.*

Ne autem Inquisitionis negotium per quorumcumque advocatorum strepitum retardetur: providendo statuit dictum concilium [d] Valentinum, quod observari volumus & mandamus, ut ab inquisitoribus seu prælatis non admittantur aliqui in ipsius Inquisitionis negotio advocati. Circa advocatos vero hæreticorum, constitutiones contra hæreticos promulgatas volumus & præcipimus observari.

[d] Can. xl.

XXIV. *De muris faciendis: & immurandis.*

De muris autem ipsis & immurandis celeriter faciendis statuendo mandamus, ut illi faciant ipsos muros, qui bona occupant eorumdem: & fiant ubi diœcesanus episcopus noverit construendos. In quibus muris arctis sic sint clausi, quod exire inde non valeant ullo modo: quibus immuratis & immurandis provideatur in necessariis, secundum dispositionem prælati, ab illis qui bona ipsorum tenuerunt. Si vero non habeant ulla bona, dominus & loci communitas ubi inventi fuerint, providere eis in necessariis non postponant: & ad hoc, si opus fuerit, a diœcesano per censuram ecclesiasticam compellantur.

XXV. *De iis qui in hæresi mortui sunt.*

Statuimus insuper & mandamus, ut si per Inquisitionem reperiatur, aliquos defunctos fuisse hæreticos tempore mortis suæ, exhumentur, & eorum cadaver sive ossa publice comburantur, defensione legitima eorum heredibus renovata. Pro iis autem A quibus cruces, si viverent, essent imponendæ: ipsorum heredes, diœcesani aut Inquisitorum arbitrio satisfacere compellantur.

Anno Christi 1254.

XXVI. *Ut domini temporales cogantur ad confiscanda bona, & exhumanda cadavera.*

Volumus insuper & mandamus, ut temporales domini, ad occupandum & confiscandum bona immuratorum, & illorum qui relinquuntur curiæ sæculari, exhumanandorum quoque, a diœcesano & ab inquisitoribus per censuram ecclesiasticam compellantur ex eo ..... quibusdam de bonis ipsis aliquando gratia facta fuit remanendi in ipsis nemoribus aut non fugiendi eosdem, incentivum eis præstitum fuerit, ut accepimus.

XXVII. *De iis qui intrant solitarii ad hæreticos.*

Denique cum plures intrent solitarii ad hæreticos [a] adhortandos, ut per testes nequeat hoc probari; concilii approbatione statuimus, ut si quis hæretica pravitate suspectus, domum intraverit in qua hæreticum esse sciat, absque alia probatione adhortasse hæreticum vehementissime præsumatur.

[a] *Adhortandi nimirum ut fiat pertinaces.*

XXVIII. *De iis qui citati, se absentant.*

Porro qui citati legitime super crimine hæresis, cum essent de hæretica pravitate suspecti, contumaciter se absentant, nec volunt coram diœcesano vel inquisitoribus eos citantibus comparere; & sic latam in eos ab eisdem diœcesano vel inquisitoribus excommunicationis sententiam per annum vel amplius vilipendunt: [a] hæretici condemnentur, etiamsi nihil probatum fuerit contra eos.

[a] *Forte*, ut hæretici.

XXIX. *Quando ad confessionem & eucharistiam accedendum.*

Omnes autem utriusque sexus postquam ad annos discretionis pervenerint, confessionem peccatorum faciant in anno proprio sacerdoti, similiter alii de voluntate illius, injunctam sibi pro viribus pœnitentiam humiliter impleturi. Ter quoque in anno, in natali Domini, Pascha, & Pentecoste, suscipiant eucharistiæ cum omni reverentia sacramentum. Ita quod confessio communionem præcedat: nisi si ob aliquam causam rationabilem, ad tempus ab ejus receptione abstinuerint, de consilio proprii sacerdotis.

XXX. *Ut diebus Dominicis eant ad ecclesiam.*

Item statuimus ut parochiani, dominus & domina cujuslibet domus, diebus Dominicis teneantur ad ecclesiam venire, audituri ibidem ex integro prædicationem & divinum officium, nec recessuri, nisi donec Missa compleatur. Quod si alter illorum absens fuerit extra villam, infirmitate vel alia causa rationabili impeditus, vel alter saltem venire teneatur. Quod si non fecerint, dummodo sint in villa præsentes, nulla infirmitate vel alia causa rationabili detenti, saltem duodecim denarios usualis monetæ solvere quilibet teneatur: quorum medietas sit domini villæ, & alia medietas ecclesiæ applicetur.

XXXI. *Ut excommunicati vitentur, nec fiant judices.*

Et quoniam contemnere claves ecclesiæ, hæretica pravitas est: tam canones quam alia concilia innovantes, districtim præcipimus, ut excommunicati ab omnibus vitentur juxta canonicas sanctiones: firmiter statuentes, ut nullus comes vel baro,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1254.

seu aliqua sæcularis potestas, multo minus nullus A clericus vel prælatus, aliquem excommunicatum faciat suum judicem, consiliarium, sive bailivum. Alioquin quicumque scienter contra hoc fecerit, minori excommunicatione ipso facto eum esse decernimus irretitum.

XXXII. *De pœna eorum, qui excommunicatis participant in mensa.*

Adjicimus, quod si quis clericus, vel prælatus, alicui excommunicato scienter in mensa participare præsumpserit, per unum mensem sit ei ecclesiæ ingressus interdictus. Laïcus vero simili modo excommunicato in mensa participans, per unum mensem ad divina officia nullatenus admittatur. A B quo interdicto clericus vel laïcus, non nisi per episcopum; episcopus autem, si simile commiserit, non nisi per superiorem suum, absolutionis beneficium valeat obtinere.

XXXIII. *De episcopis excommunicationum contemptoribus.*

Item circa episcopos excommunicationum temerarios contemptores, quantum ad eos qui sunt in regno Franciæ, statutum [a] Narbonensis concilii; quantum vero ad illos qui sunt extra regnum Franciæ, [b] Valentinum concilium observetur.

[a] *Anno 1227. can. 1.*

[b] *Anno 1248. ca. 6. & 16.*

XXXIV. *Varia de excommunicatis.*

De excommunicatis autem in consules, potestates, rectores, assessores, bajulos, vel ad alia publica officia nullatenus assumendis; & illis qui tales scienter elegerit; necnon illis, qui contra excommunicatores, vel denunciatores excommunicationum, statuta banna faciunt seu præcepta; ac de excommunicatis publice, qui se officiis ecclesiasticis ingerere pertinaciter non verentur, nec inde volunt recedere, a sacerdote moniti vel prælatis; & de interfectoribus clericorum: supradictum concilium [c] Valentinum servari volumus & mandamus. C

[c] *Can. 14. 15. 17. 19.*

XXXV. *Ut excommunicatio, suspensio, interdictum, cum maturitate ferantur.*

Et quoniam excommunicationis, interdicti, necnon suspensionis, sententiæ maturitate debita sunt ferendæ: constitutiones bonæ memoriæ domini Papæ Innocentii IV. *Cum medicinalis*, &c. *Quoniam periculosum*, &c. *Solet a nonnullis*, in earum prolationibus observentur. D

XXXVI. *Ne pro absolutione excommunicationis quidquam extorqueatur.*

Districte nihilominus inhibemus, ne episcopus, vel prælatus, vel alius ad quem sententiarum spectat absolutio prædictarum, cum talibus sententiis jam satisfecerint, vel parati sunt satisfacere, juxta ecclesiæ arbitrium, de offensis, pro solo actu absolvendi, quodcumque extorquere præsumat.

XXXVII. *Ut testamentum coram presbytero, & catholicis viris condatur.* E

[d] *Anno 1229. can. 16.*

Prætera inhærentes [d] Tolosano concilio; volumus & præcipimus, ut testamentum, vel ultima voluntas cujusque, in præsentia semper catholicorum virorum, & parochialis sacerdotis, vel alterius personæ ecclesiasticæ, de voluntate ipsius parochialis presbyteri locum ejus tenentis, condatur: præsertim ut idem sacerdos, vel locum ejus tenens, valeat de isto testatore laudabile testimonium perhibere, & ne de ipso aliqua infidelitatis suspicio habeatur;

ANNO CHRISTI 1254.

& maxime ut ea quæ in pias causas reliquerit, sine fraude fidelius & citius persolvantur. Quod si sacerdos vocare, ut diximus, sacerdotem parochialem, & viros ecclesiasticos contempserit; careat ecclesiastica sepultura, donec de ejusmodi mandati contemptu, qui eo tempore præsumitur, nisi eos vocaverit, cum effectu, ecclesiæ satisfactum fuerit competenter.

XXXVIII. *De notariis qui testamenta sine illa solemnitate scribunt.*

Notariis vero, qui absque solemnitate superius expressa, notare vel scribere præsumpserit testamenta, vel ultimas voluntates, quousque ad cognitionem diœcesani satisfecerit, ingressum ecclesiæ sibi noverit interdictum.

XXXIX. *Ut omnes presbyteri legata pia penes se in scriptis habeant.*

Verum quia parochiales presbyteri circa solutiones eorum quæ ad pias causas a decedentibus relinquuntur, negligentes exsistunt, præcipue ex quo in bis quæ ad eos proveniunt, eisdem fuerit satisfactum: statuimus, ut omnia legata ad pias causas ab ipsis testatoribus derelicta, omnes parochiales sacerdotes in scriptis penes se deinceps curent plenius retinere, ut sciant quid, quantum, a quo & a quibus legatum fuerit seu relictum, circa quorum absolutionem eos solicitos esse præcipimus & intentos: statuentes, ut C post obitum testatoris infra quindecim dies, heres, ab ipso parochiali presbytero requisitus, ipsius testamenti seu ultimæ voluntatis eidem sacerdoti dare transcriptum seu translatum, quod ad legatum piis causis & piis usibus deputatum, expensis legatariorum teneatur: ad quod ab eodem presbytero per censuram ecclesiasticam valeat compelli ipse heres.

XL. *Ut legata pia legantur publice in ecclesia.*

Insuper statuimus ut legantur in ecclesia publice, tum maxime die Dominica vel festiva, legitima & legata omnia supra dicta, ut quid cui legatum fuerit vel relictum, minime ignoretur.

XLI. *Ut nullus sacerdos feminam suspectam teneat infra septa ecclesia.*

Item præcipimus, ut nullus sacerdos, vel clericus regularis, aut sæcularis, aliquam feminam teneat intra septa ecclesiæ, de qua mala suspicio valeat exoriri.

XLII. *Ut calices habeantur argentei.*

Calices quoque argenteos volumus haberi in omnibus ecclesiis, quarum redditus & proventus annuatim attingunt summam quindecim librarum Turonensium, expensis dumtaxat, quæ fuerint colligendo & reponendo, deductis.

XLIII. *Ut reficiantur ecclesiæ rurales, & omnia iis necessaria.*

Statuimus etiam ut episcopi & archiepiscopi, & alii ecclesiarum prælati, rectores, vel alii qui ad hoc de consuetudine tenentur, compellant per censuras ecclesiasticas ad reficiendum ecclesias rurales, & alias domos, & alias officinas eisdem ecclesiis necessarias & servitoribus earumdem, prout ipsis qui tenentur, propriæ supperierint facultates.

XLIV. *Ne seculares qui sunt in sacris ordinibus, & regulares ulli, advocati sint: nisi in certis casibus.*

Item volumus & præcipimus, ne aliqui clerici sæculares

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1254.

ſæculares in ſacris ordinibus conſtituti, & qui de beneficiis eccleſiaſticis ſuſtentantur, coram ſæculari judice, niſi in caſibus a jure conceſſis; nec etiam aliqui regulares coram quocumque judice, ſine ſui majoris licentia ſpeciali, officium advocati aſſumant indebite.

XLV. *Ne qui ſunt in ſacris ordinibus, vel beneficiati, officium in curia ſæculari recipiant.*

Anno 1246. Statuimus quoque, Valentinum [a] concilium innovando, ut nulli clerici in ſacris ordinibus conſtituti, ſeu canonici cathedralium eccleſiarum, ſeu alias beneficiati, judicatum, conſulatum, aſſeſſoriam, vel alia officia publica in curia ſæculari, electi a populo, vel a ſæculari perſona, recipiant; & ſi B receperint, niſi infra menſem, poſtquam publicata fuerint in ſuis diœceſibus hæc ſtatuta, dimiſerint, ab officio & beneficio ſuſpendantur: & ſi per annum in contumacia perſtiterint, ſuis beneficiis per ſuos epiſcopos ſine ſpe reſtitutionis priventur.

XLVI. *Ut regulares in frenis, & aliis hujuſmodi, auro aut argento non utantur.*

Ad hæc ſtatuimus, ut nullus regularis in frenis, pectoralibus, calcaribus, & ſellis, ſuis uſibus deputaris, auro vel argento utatur; ſed ſint ſellæ regularium albæ, vel nigræ, vel raſæ.

XLVII. *Ut clerici botones ex auro vel argento in veſtibus non ferant.*

Denique ſtatutis canonicis quæ olim ſunt prodita pro honeſtate clericorum ac vita, illud duximus adnectendum, ut aliquis clericus botones vel firmallos aureos, vel argenteos, deauratos vel deargentatos, deferre in aliquibus veſtibus non præſumat.

XLVIII. *Ut clerici aleæ non ludant, & ut tonſuram habeant, & qualem.*

Statuimus inſuper, antiquos canones innovando, ne clerici in ſacris ordinibus conſtituti, & qui beneficiis eccleſiaſticis ſuſtentantur, ad aleas & taxillos ludant: coronam & tonſuram habeant congruentem. Quod ſic intelligi volumus & ſervari, ut omnes prælati regulares perſonæ ſupra aures in gyrum, ita quod aures omnino pateant, ſint attonſi: alii vero, in rotundum, ad minus uſque ad medium aurium tondeantur.

XLIX. *Ut clerici commatres ſibi non faciant.*

Commatres quoque ſibi facere, pueros de ſacro fonte elevando, aut aliquos in confirmatione tenendo, omnibus clericis tam ſæcularibus quam regularibus inhibemus.

L. *Ut aves venatorias non ferant, & cum avibus ac canibus non venentur.*

Aves venatorias præterea quiſquam clericus in ſacris ordinibus conſtitutus, vel alius qui de beneficio E eccleſiaſtico ſuſtentatur, in publico manu propria deferre non præſumat: & cum avibus & canibus non venetur, avem venatoriam manu propria deferendo, nec pro domneando cum eis frequentet hoſpitia mulierum.

LI. *Ut non biordent cum ſcuto & lancea: & frenis deauratis non utantur.*

[b] *Legunt alii, bordare, hoc eſt, ut ſtatim, ludere, prælia hoſtis emere.*

Trepidare quoque, quod vulgariter [b] biordare dicitur, cum ſcuto & lancea, aliquis clericus publice non attenter: quia ex his multa diſſolutionis, laſciviæ & ſcandali materia generatur. Frenis autem, A calcaribus, ſeu pectoralibus deauratis, nullo modo utantur.

ANNO CHRISTI 1254.

LII. *Ut regularibus, pro veſtibus aut pitantia, pecunia ſumma non detur.*

Item nulli regulari pro veſtibus ſeu pro pitantia, a ſuo majore pecuniæ ſumma detur: ad hoc enim datur ei materia proprium retinendi: ſed omnes in veſtiario induantur.

LIII. *De veſtibus regularium.*

Prohibemus quoque diſtrictius, ut nulli regulares cum balandranis, ſeu garmaſiis, vel aliis veſtibus laïcorum, equitent vel incedant: ſed cappas rotundas publice deferant, vel ſuum habitum regularem. Et quia plurimi regulares, regularem deferre habitum erubeſcunt: Montiſpeſſulani, & Avenionenſi conciliis inhærentes, ſtatuimus, ut omnes monachi nigri, & canonici regulares, veſtes deferant albas vel nigras: ut qui ex antiqua eccleſiæ ſuæ conſuetudine albas hactenus portaverint, hujus conſtitutionis prætextu nigras, vel e contra, deferre propterea non præſumant; cum in unaquaque eccleſia velimus unum habitum ſecundum ſtatum antiquum & laudabilem obſervari: diſtricte præcipientes, ut regulares aliqui clara vel nigra bruneta, vel panno alio ſumptuoſo, ſcridato quoque aut ſerico non utantur. Ut autem prædicta ſerventur ab omnibus C clericis, tam regularibus quam ſæcularibus: ipſius concilii approbatione inconcuſſe ſtatuimus, ut qui contra prædicta venerit, vel aliqua prædictorum, ſit ipſo facto ineligibilis ad beneficium eccleſiaſticum; & multo magis ad eccleſiaſticam dignitatem, ad quod vel quam, poſt ejuſmodi exceſſum, primo cum eligi contigerit, vel vocari; niſi cum eo fuerit per ſedem Apoſtolicam diſpenſatum.

LIV. *Ut in prioratibus ſint ad minus tres monachi.*

Statuimus etiam, ut ſi talis fuerit prioratus monachorum, in quo tres monachi valent commorari, tres ad minus ponantur ibidem, & unus ex eis prior D fiat, qui curam habeat animarum [a], vel aliorum. Si vero tot fratribus non ſufficiat prioratus, cum pauciores vix poſſint regulariter vivere, duæ vel tres eccleſiæ, juxta arbitrium diœceſani, & abbatis, ſeu præpoſiti, vel prioris, cui, vel quibus eccleſiæ illæ ſubſunt, conjungantur in unum; & illi priori, qui inſtituetur in una ipſarum, reſpondeant: qui prior, in illis eccleſiis, in quibus tres non fuerint, miniſtret per preſbyterum ſæcularem. Adjicientes, ut ſi ille ad quem ſpectat prioratuum ordinatio prædictorum, per annum negligens in his fuerit vel remiſſus, ipſorum prioratuum ordinatio devolvatur ad ſuperiorem proximum.

[a] *Forte verba iſta vel aliorum, addita ſunt ab aliquo conjectore.*

LV. *Ut canonici regulares, ſint ſaltem duo in prioratibus.*

De prioratibus vero canonicorum regularium, cum regulæ inſerviant laxiori, ſi pluribus non ſufficiat prioratus, duo ſaltem canonici in prioratu ponantur. Quod ſi nec duobus facultates ſufficiant prioratus, fiat ſicut de prioratibus monachorum. Hoc enim in iis præſertim agimus, ut monachus, vel canonicus regularis, abſque ſociis vel ſocio ſui ordinis non moretur.

LVI. *De collatione beneficiorum.*

Sane cum in collatione bonorum eccleſiaſticorum haberi debeat principaliter ante oculos ſolus Deus:

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1254.

dictricte præcipimus & mandamus, ut omnia ecclesiastica bona personis idoneis, & statuto a canonibus tempore conferantur, nullo præcepto, vel [a] promisso, remotis omni condicione & pacto, absque omni diminutione, nova pensione in eisdem ad opus conferentis vel alterius non injecta, prout canonicæ statuunt sanctiones : circa quæ fraudem quamlibet evitari prorsus volumus, & districte mandamus : firmiter inhibentes, ne redditus ecclesiarum vacantium præsumat quisquam, præterquam ipsius ecclesiæ quæ vacat, usibus applicare, aut easdem bonis suis aliquibus spoliare. Si autem aliquis scienter contra fecerit, ipsorum beneficiorum, aliter quam supra dictum est collatorum, in pœnam ipsius conferentis, & ejus qui recipit, sic collata, ad superiorum collationem ea vice, tamquam [b] vacantia, per statutum hujusmodi devolvantur.

[a] al. præmisso.

[b] al. vacantium.

LVII. *De visitatione episcoporum.*

Verum quia in procurationibus exigendis, quæ ratione visitationis debentur, quidam prælati excedere asseruntur, subditos inhumaniter aggravantes, quos paterna tenentur gubernare providentia : statuimus, ac districte præcipiendo mandamus, ut omnes prælati cum ecclesias sibi subditas visitabunt, prius proposito verbo Dei, tam clero, quam populo, ac explicatis præsertim articulis fidei coram eis, quærant de vita & conversatione ministrantium in eisdem : ornamenta tam altarium, quam sacerdotum, præcipue corporalia, vasa, & calices, si sint munda diligentius intuentes : cum in plerisque ecclesiis interdum talia consueverint reperiri, quæ sint horrori potius quam honori. Intendant etiam ad emendationem congruam ministrorum, per salubria monita, nunc levia, nunc aspera, juxta datam sibi a Domino providentiam & doctrinam. Notoria vero crimina, quæ examinatione non indigent, cum super his notari possit merito ordinariorum negligentia, corrigant sine mora. Statuentes, ut prædictas procurationes nullus recipiat, nisi cum per se vel per alium providum & honestum, ipsas ecclesias visitaverit. Nullam tamen pecuniam ipse, vel alius pro eodem, exigat vel recipiat ullo modo, nisi una ecclesia sine alterius auxilio visitatori commode possit providere : attentius provisurus, ut aliquis de familia sua, occasione alicujus officii, vel consuetudinis, seu quolibet alio modo, præter victualia moderata quidquam exigere, vel etiam recipere, non attentet. Caveant insuper & attendant, ut ipse, vel quisquam suorum, aliquod munus, quantumcumque sit, & qualitercumque offeratur, recipere non præsumant : ut non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi quærere videantur.

LVIII. *De numero evectionum in visitatione.*

Prohibemus & mandamus, ut cum prædictas ecclesias visitabunt, non excedant evectionum numerum in Lateranensi concilio constitutum : attendentes quod de prædicto ibidem evectionum numero continetur, secundum toleranciam esse dictum in illis locis, in quibus ampliores sunt redditus ecclesiasticæ facultatis ; in pauperioribus autem locis, tantam volumus & præcipimus teneri mensuram, ut excessu majorum minores merito non doleant se gravari : nec sub tali indulgentia, illi qui hactenus paucioribus equis uti solebant, indultam potestatem plurium sibi credant.

Lateran. III. can. 4.

LIX. *Ut in visitatione non quærant epulas superfluas.*

Volumus insuper & mandamus, ut in visitationibus supradictis non quærant epulas superfluas, sed cum gratiarum actione recipiant quod honeste ac competenter illis fuerit ministratum.

ANNO CHRISTI 1254.

LX. *Ne tallias exigant, & una tantum die in una ecclesia morentur ad expensas capellani vel rectoris.*

Circa vero exactiones & tallias a subditis exigendas, supradictum Lateranense concilium ab omnibus volumus & præcipimus observari : adjicientes, ut in una eademque ecclesia, nisi una die, absque legitima causa & necessaria, non morentur ad expensas capellani ecclesiæ vel rectoris. Quod si fuerit contra præsumptum, contra facientes Dei maledictionem incurrat, a qua numquam, nisi duplum restituat, liberetur.

Can. 6.

LXI. *De perjuris.*

Ad hæc, quia plus solito contemnitur religio juramenti, contra perjuros quoslibet manifeste statutum [a] Avenionensis concilii ubique volumus observari : adjicientes, ut occulte transgressores liciti juramenti, ab omnibus parochialibus presbyteris ad episcopum transmittantur, qui injungat eis de hoc pœnitentiam salutarem.

[a] *Aven. cap. 9.*

LXII. *De usurariis.*

Licet autem ad exstirpandum vitium usurariorum pagina utriusque testamenti conveniat, statutum Avenionensis concilii super his editum innovamus : statuentes, ut servetur ab omnibus, prout in ipso plenius continetur.

Ibid. can. 8.

LXIII. *De usuris, quas Judæi exigunt a Christianis.*

Adjicientes ut Christianos ad solvendum Judæis, vel aliquibus aliis, usuras aliquas, non compellat ullus judex ecclesiasticus, vel etiam sæcularis. Statuimus insuper, si sit dubium, an sit aliquid de usuris illis debitis, quæ interdum a Christianis postulant sibi solvi, iidem Judæi veritatem prius dicere juramento super legem Mosaïcam adstringantur ; rationibus aliis convenientibus, quæ ad probandas usuras inductæ fuerunt, non rejectis : etiam hoc de mutuis cum ipsis Judæis usque modo contractis, observandum. Statuimus & mandamus, in his, aut quæ deinceps mutuaverint Judæi Christianis, Christianorum ipsorum stetur simplici juramento, an quidquam usurarium sit in eis ; & in eo quod usurarium esse dixerint, sic jurati absolvantur.

LXIV. *Ut Judæi capas rotundas non ferant.*

Et quoniam ex capis rotundis, quas Judæi portant communiter, honor vehementer confunditur clericorum, qui capis rotundis ex more utuntur : præsentis approbatione concilii duximus statuendum, ut Judæi aliqui deferre capas rotundas de cetero non præsumant ; sed capas portent de cetero & deinceps manicatas, ita quod manicæ longæ sint adeo sicut capæ, nec in eisdem manicis plicatura sit aliqua atque ruga.

LXV. *Ut rotam deferant ante pectus.*

Portent insuper rotam amplam continuo & publice ante pectus, cujus circulus sit latitudinis unius digiti, ac unius palmi dimidii altitudo.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1254.

LXVI. *Ne carnes ſuas in macellis Chriſtianorum vendant: & ne illorum cibis ac potibus utantur Chriſtiani.*

Carnes quoque, quas ipſi privatim faciunt in domibus ſuis, in macellis Chriſtianorum vendere non attentent: & quia in contemptum noſtrum Judæi aliquibus cibis noſtris & potibus non utuntur, firmiter inhibemus, ne aliqui Chriſtiani audeant uti ſuis.

LXVII. *Ne Chriſtiani contra Judæos in teſtimonium admittantur.*

Abuſum quarumdam partium abolentes, diſtrictius præcipimus & mandamus, ne Chriſtiani contra Judæos in teſtimonium in omnibus contractibus, & in omnibus curiis admittantur.

LXVIII. *Ne Judæi diebus feſtis publice operentur.*

Ne autem Chriſtianos ſcandalizent, vel ſcandalizentur ab eiſdem, diebus Dominicis & feſtivis operari publice non præſumant.

LXIX. *Ut Chriſtiani Judæis non utantur medicinæ cauſa.*

Excommunicentur præterea Chriſtiani qui cauſa medicinæ curæ ſe commiſerint Judæorum.

LXX. *Ut domini Judæorum eos prædicta ſervare cogant.*

Adjicientes, ut Judæorum domini prædictorum, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur, ut Judæos ſuos portare faciant continue & publice rotam & habitum ſupradictum: ipſos quoque Judæos, per excommunicationem in Chriſtianos, qui in commercio, vel aliis, participationem habebunt aliquam cum eiſdem.

LXXI. *Ne nova pedagia quiſquam imponat vel recipiat.*

Nova etiam pedagia, quocumque nomine cenſeantur, ſcienter quiſquam imponere, vel etiam recipere non attentet. Quod ſi quis fecerit, excommunicationis ſententiam per ſedem Apoſtolicam, in iis ſingulis promulgatam, incurrat. Quod niſi monitus ab iis deſtiterit, per diœceſanum præcipimus ſolemniter publicari.

CONCILIUM PARISIENSE,

1255.

Provinciæ Senonenſis, anno Domini MCCLV.

Leviſſimam facit hujus concilii mentionem Carolus Sauſſeyus, annalium eccleſiæ Aurelianenſis lib. XI. his verbis: Anno MCCLV. interfuit Guillelmus de Buſſis Aurelianenſis epiſcopus Concilio provinciali Pariſiis habito, præſide Henrico Senonenſi archiepiſcopo, ſuper negotio interfectionis bonæ memoriæ E. quondam cantoris Carnotenſis, cum epiſcopis Renaudo Pariſienſi, Guidone Antiſſiodorenſi, Nicolao Trecenſi, & Anſelmo electo Meldenſi. *Hæc tantum Sauſſeyus, qua patite profitetur ex actis eccleſiæ Trecenſis.*

CONCILIUM BURDEGALENSE,

1255.

a Gerardo de Malemort, Burdegalenſi archiepiſcopo, pro diſciplina eccleſiaſtica celebratum, Id. Aprilis, anno Domini MCCLV.

Ex codice Conſtitutionum Santonenſium Pictavi edito, anno Domini 1541.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De clericis habentibus eccleſias.*
II. *De quæſtoribus.*
III. *De preſbyteris alterius diœceſis.*
IV. *De exſequendis citationibus.*
V. *De communicatione puerorum.*
VI. *Ut reditus eccleſiarum ſcribantur in miſſalibus.*
VII. *Quando non liceat ſuper reliquias jurare.*
VIII. *De querelis capellanorum.*
IX. *De reliquiis.*
X. *De clericis, ne interſint vindictæ ſanguinis.*
XI. *De abſolutione excommunicatorum a Capitulo facienda.*
XII. *Ne in clauſtris religioſorum litigetur.*
XIII. *De decimis & primitiis.*
XIV. *De aſſenſatoribus decimarum.*
XV. XVI. *Item de decimis.*
XVII. *Item de primitiis.*
XVIII. XIX. *Item de decimis.*
XX. *Item de primitiis.*
XXI. *Item de decimis veteribus.*
XXII. *Item de decimis novalium.*
XXIII. XXIV. *De pœna decimariorum.*
XXV. *De juribus capellanorum.*
XXVI. *Ne pro ſacramentorum adminiſtratione aliquid exigatur.*
XXVII. *De excommunicatis, invito ſacerdote eccleſiam intrantibus.*
XXVIII. *De pœna excommunicatorum.*
XXIX. XXX. *De ſtatutis confratrierum.*

CONSTITUTIO Domini Gerardi Burdegalenſis archiepiſcopi.

I. *De clericis beneficiatis.*

PRæcipitur omnibus clericis habentibus eccleſias, ut continuam faciant reſidentiam in eiſdem, & ad ſingula tempora ordinum ſe offerant ordinandos: alioquin nulla alia monitione præmiſſa, ſuis beneficiis noverint ſe privatos.

II. *De quæſtoribus.*

Item inhibemus ſacerdotibus, ne quæſtorem permittant in ſuis eccleſiis, niſi de mandato noſtro ſive Apoſtolico, prædicare: ſed ipſi exponant ſubditis ſuis id ſolummodo quod in Apoſtolicis & noſtris litteris viderint contineri. Caveant inſuper, ne cartellos a quæſtoribus recipiant, niſi primitus dili-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1255.

genter inſpectos, quod in iis nec major indulgentia, nec ampliora beneficia exprimantur, quam in litteris ſuprædictis.

III. *De preſbyteris alterius diœceſis.*

Item inhibemus ne preſbyteri, niſi de diœceſi fuerint, ad ſerviendum in eccleſiis admittantur: niſi de licentia noſtra ſpeciali. Quod ſi ſecus fuerit obſervatum; ſciant ſe, qui eos acceperint, animadverſione debita puniendos.

IV. *De exſequendis citationibus.*

Item præcipimus, ut cum litteræ citatoriæ, elapſa majore parte termini aſſignati, primo fuerint præſentatæ, illæ cui litteræ dirigunturs, mandatum nullatenus exſequatur: ne per fraudem occultantis, facultas adeundi judicem aut mittendi procuratorem adverſario ſubtrahatur. Si vero oblatæ fuerint in tempore competenti, ſed qui citandus eſt commode nequeat inveniri; tunc eo invento intra terminum, mandatum nihilominus exſequatur.

V. *De communicatione puerorum.*

Inhibetur preſbyteris, ne hoſtias conſecratas pueris dent ullo modo pro communione in die Paſchæ: ſed panem benedictum communem. Idem de aliis prohibitis communicare, præcipimus obſervari.

VI. *Ut redditus eccleſiarum ſcribantur in miſſalibus.*

Præcipitur ſacerdotibus ut omnes redditus eccleſiæ ſcribant in miſſalibus ſuis, & de rebus eccleſiæ, vel preſbyterii, nihil alienetur niſi per epiſcopum.

VII. *Quando non licet ſuper reliquias jurare.*

Reliquiæ non tradantur laïcis ad jurandum: niſi certis temporibus. Decrevit enim ſancta ſynodus, ut a Septuageſima uſque ad octavas Paſchæ, ab Adventu Domini uſque ad octavas Epiphaniæ, & in jejuniis quatuor temporum, & Litaniis majoribus, & in Dominicis diebus, & in diebus Rogationum, niſi de concordia & pacificatione, nullus ſuper Dei evangelia jurare præſumat. Et in [a] his diebus non debent ſacerdotes reliquias præſtare ad jurandum.

[a] *Forte*, aliis diebus.

VIII. *De querelis capellanorum.*

Nullus ſacerdos, vel alia perſona eccleſiaſtica, de perſonalibus injuriis, vel de eleemoſynis eccleſiæ factis, audeat litigare, niſi de conſenſu epiſcopi, coram judice ſæculari.

IX. *De reliquiis.*

In concilio ſtatutum eſt, quod amodo reliquiæ extra capſam nullatenus extrahantur, nec exponantur venales. Inventas autem nemo de novo venerari publice præſumat: niſi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.

X. *De clericis, ne interſint vindictæ ſanguinis.*

Nullus clericus ſententiam ſanguinis dictet, aut proferat, aut ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur interſit: nec quiſquam clericus litteras dictet aut ſcribat pro vindicta ſanguinis deſtinandas.

XI. *De abſolutione excommunicatorum a Capitulo facienda.*

Cum quidam ſimplices capellani parochianos ſuos excommunicatos, in mortis articulo laborantes, cum juramento quod eorum heredes ſtent juri, indifferenter abſolvant; licet plerique parochiani ſint pro manifeſta offenſa, vel pro re judicata excommunicationis ſententia innodati; firmiter inhibemus, ne aliqua eccleſiaſtica perſona excommunicatum aliquem pro manifeſta offenſa, vel pro re judicata, præſumat abſolvere: niſi ab ipſo infirmo, vel alio nomine ipſius, adverſario ejuſdem infirmi fuerit prius ſatisfactum: dum tamen infirmus non poſſit per inopiam probabiliter excuſari. Si vero ab aliquo, non ſervata hujus forma, infirmus excommunicatus fuerit abſolutus, abſolvens adverſario defuncti in ſolidum tenetur.

XII. *Ne in clauſtris religioſorum litigetur.*

Cum religioſarum perſonarum & monaſteriorum quietem prælati debeant procurare; ut ipſi religioſi in contemplatione manentes, divinæ poſſint liberius ſervire majeſtati: canonum ſtatuta ſequentes, diſtricte præcipimus & mandamus prælatis, & omnibus clericis & laïcis univerſis, ne infra baſilicas, vel clauſtra religioſorum conventuum regularium, litigare præſumant, vel audire aliquatenus litigantes. Quod ſi facere præſumpſerint, poſtquam iſtud præceptum eis fuerit publicatum; nos, tranſgreſſores dicti præcepti ſub diſtricti ponimus ſententia interdicti.

XIII. *De decimis & primitiis.*

Præcipimus laïcis univerſis, qui decimas & primitias detinent, contra ſalutem propriam animarum, quod eas dimittant eccleſiis, quarum exiſtunt. Quod ſi facere noluerint, eos præcipimus latæ a bonæ memoriæ Guillelmo prædeceſſore noſtro ſententiæ ſubjacere; videlicet quod ad matrimonium, vel Euchariſtiæ communionem, aut ſepulturam canonicam, vel ad purificationem poſt partum ipſum, vel uxores eorum, aut filii & filiæ in eorum poteſtate conſtituti vel exiſtentes, nullatenus admittantur.

XIV. *De aſſenſatoribus decimarum.*

Aſſenſatores autem decimarum a laïcis, ſi laïci fuerint, ſimili ſententia ſe noverint irretiri: niſi eorum dominio adeo ſint ſubjecti, quod eorum non audeant imperio contraire. Si vero clerici ſint iidem aſſenſatores, excommunicationis vinculo ſe noverint innodatos. Quas quidem ſententias ab univerſis eccleſiarum prælatis, ſub pœna excommunicationis præcipimus obſervari.

XV. *Item de decimis.*

Nulla detur laïcis detentoribus decimarum, vel eas repetentibus audientia in foro eccleſiaſtico ſuper decimas, niſi eas auctoritate eccleſiæ poſſideant.

XVI. *Item de decimis.*

Decrevimus quod aliqui laïcorum vendere, vel emere, vel obligare decimas, quas eccleſiis canones decernunt, quarum exiſtunt, aliquatenus non præſumant. Quod ſi facere præſumpſerint, illos cenſuimus excommunicationis ſententiæ ſubjacere.

XVII. *Item de primitiis.*

Item ſtatuimus, ne prælati vel clerici in alienis parochiis, vel provinciis, decimas præſumant aliquatenus emere, vel titulo pignoris recipere, niſi de voluntate epiſcopi vel aſſenſu, &c.

XVIII. *Item de decimis.*

Item inhibemus laïcis decimariis univerſis, ne de ſanctuariis eccleſiarum decimas exigant, vel recipiant ullo modo: & ſi facere præſumpſerint, ipſos

Digitized by Google

excommunicationis ſententiæ decrevimus ſuſpendendos. ANNO CHRISTI 1255.

XIX. *Item de decimis.*

Item diſtrictius inhibemus, ne aliqua eccleſia conventualis, vel alia perſona ſæcularis, decimas ab aliquo recipiat emptionis, vel venditionis, obligationis, ſeu donationis titulo, ſeu alio aliquo modo: niſi eas dumtaxat quæ ad eccleſiam ſuam ſpectant, videlicet extra metas eccleſiæ ſuæ contentas.

XX. *Item de primitiis.*

De primitiis vero ſtatuimus, ut laïci per cenſuram eccleſiaſticam compellantur ad tricesimam, vel quadrageſimam partem, uſque ad quinquageſimam nomine primitiæ perſolvendam.

XXI. *Item de decimis veteribus.*

Licet per ſtatuta canonica, decimæ ad parochiales eccleſias pertinere noſcantur; quædam tamen eccleſiæ ex præſcriptione, aliæ ex conſuetudine, veteres decimas poſſideant in parochiis alienis: nonnulli eccleſiaſtici nullo jure ſuffulti, ſed avaritia & pertinacia ſola ducti, decimas in animarum periculo detinere præſumunt. Sed his tam clerici, quam laïci non contenti, ad novalia quæ ſpecialiter parochialibus eccleſiis jura reſervant, extendunt illicite manus ſuas; & eædem eccleſiæ omnino jure ſuo, quoad novalium decimas, defraudantur. Volentes igitur præſumptioni clericorum & laïcorum, prout poſſumus, obviare, & eccleſiarum indemnitatibus providere; omnibus omnino prohibemus, ne quiſquam de cetero clericus aut laïcus, occaſione veteris decimæ, novalia recipiat: ſed ea parochialibus eccleſiis, in quibus novalia excreverunt, libere poſſidenda permittat, uſibus miniſtrorum eccleſiæ profutura. Si vero quiſquam temerarius hujus noſtræ conſtitutionis contemptor, novalia de cetero receperit, in parochiarum præjudicium & gravamen; ipſum excommunicationis vinculo innodamus.

XXII. *Item de decimis novalium.*

Monemus etiam omnes illos, qui a triginta annis vel citra, [a] hujus novalia cœperunt, ut infra duos menſes ſine difficultate reſtituant eccleſiis, ad quas pertinere dignoſcuntur, de cetero libere poſſidenda. Ne vero quiſquam per negligentiam ab [b] hujus ſententiis ſe valeat excuſare; præcipimus hanc conſtitutionem per preſbyteros frequenter in ſuis eccleſiis prædicari.

[a] *Corrige, hujuſmodi.*

[b] *Lege, hujuſmodi.*

XXIII. *De pœna decimariorum.*

Quia parum eſt jura & conſtitutiones condere, niſi ſint per quos jura & conſtitutiones ſerventur; & illa conſtitutio contra decimarios per bonæ memoriæ dominum Guillielmum prædeceſſorem noſtrum, videlicet quod decimarii & uxores eorum, & filii & filiæ in eorum poteſtate exiſtentes, in his articulis ab eccleſia evitentur; ſcilicet matrimonio, purificatione poſt partum, Euchariſtia, & eccleſiaſtica ſepultura: illo articulo remoto, quod decimariorum filii ad ordines admittantur, cum ſemper ſit cultus divini nominis ampliandus; ſtatuimus, ut quicumque preſbyter, diaconus, ſubdiaconus, vel alius clericus regularis aut ſæcularis, prædicta ſacramenta, vel aliqua de præmiſſis, prædictis perſonis, vel alicui, miniſtrare præſumpſerit, ſeu procuraverit miniſtrari, ex tunc ipſo facto eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto: alias tam nobis, quam eccleſiæ, vel eccleſiis, in cujus vel quarum parochiis [c] hujus decimariorum decimæ ſubſiſtunt, ſecundum arbitrium puniantur. Dignum eſt enim, ut quos timor Dei a malo non revocat, temporalis ſaltem ſeveritas coërceat diſciplinæ. ANNO CHRISTI 1255.

[c] *Lege, hujuſmodi.*

XXIV. *De pœna decimariorum.*

Verum volentes animarum vitare periculum; ſtatuimus, ut uxoribus decimariorum, ad quos decimæ non pertinent ullo jure, ſi ultimo mortis articulo ſacramenta, vel ſacramentalia cum humilitate poſcerint ſibi dari: ſed juramento corporali firmaverint, quod maritos decimarios pro poſſe ſuo inducant ad decimas parochiali, vel parochialibus eccleſiis dimittendas, vel aliter componendum, prædicta eis, excepta eccleſiaſtica ſepultura, minime denegentur: ſed poſtquam convaluerint, quamdiu in ſanitate permanſerint, ad prædicta nullatenus admittantur.

XXV. *De juribus capellanorum.*

Statutum eſt ab initio, & nos volumus obſervari, ut parochiani per capellanos ſuos compellantur, ubi contradictio erit, procurationes annuas exhibere: & inſuper monemus [a] meſtivas, & oblationes in præcipuis ſolemnitatibus, & alia jura parochialia capellanis ſuis ſolvere: & ſi gratis noluerint, eccleſiaſtica ſepultura præcipimus coërceri.

[a] *Forte, feſtivas.*

XXVI. *Ne pro ſacramentorum adminiſtratione aliquid exigatur.*

Volumus, & præcipimus, ne aliquis ſacerdos quidquam exigat pro adminiſtratione aliqua ſacramenti, quouſque ex toto fuerit miniſtratum. Et tunc, ſecundum conſuetudinem eccleſiæ, honeſte poterit quod juſtum eſt expetere, & a ſuis invenerit prædeceſſoribus ordinatum. Inhibemus fortiter & diſtricte, ne pro beneficiis conferendis, vel eccleſiaſticis ſacramentis, aut juſtitia [b] exigenda, aliqua pecunia exigatur vel recipiatur. Si vero alia, de conſuetudine laudabili & antiqua, debentur, poſtea a ſubditis exigantur.

[b] *Corrige, exhibenda.*

XXVII. *De excommunicatis invito ſacerdote eccleſiam intrantibus.*

De laïcis excommunicatis, qui invito ſacerdote intrant eccleſiam, & divinum perturbant officium; ſtatuimus, quod talium bona per ſæcularem dominum confiſcentur: qui ſi noluerint obedire, excommunicationis ſententia innodentur.

XXVIII. *De pœna excommunicatorum.*

Si quis per quadraginta dies in excommunicatione ſubjacuerit, pœnitentia novem librarum mulctetur, vel alia competenti.

XXIX. *De ſtatutis confrateriarum.*

Quia confrateriarum uſus ad pias cauſas inventus, propter quorumdam malitiam laïcorum trahitur in abuſum; dum ſtatuta illicita ſtatuunt, quibus enervare intendunt eccleſiaſticam libertatem, & antiquorum bonas & pias conſuetudines abolere circa eam laïcos ſuos quædam illicita & machinationes, quæ obviant pietati: idcirco præſenti conſtitutione prohibemus, ne confratres alicujus confraternitatis comitem vel comites eligant, vel creent de cetero, abſque expreſſo conſenſu & voluntate ſui capellani.

Corrupta locus, mi & quædam in capitulo ſequenti.

XXX. *Item de ſtatutis confrateriarum.*

Item prohibemus ne aliquis, vel aliqui comites

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1255.

& confratres alicujus confrateriæ, aliqua edant vel statuant statuta, nisi quæ ad fabricam, vel luminaria ecclesiæ, vel librorum seu aliorum ornamentorum, seu vestimentorum, seu ecclesiæ factionem seu refactionem pertinere noscantur; vel ad sepulturas vel vigilias, seu ad aliud officium defunctorum; vel ad publicarum viarum seu privatarum, seu cœnobii exemptioni, vel reparationi pontium; vel ad custodiam parentum ægrorum, vel inimicorum animalium seu pecudum, vel ad arcendam ab agris inundationem fluminum vel aquarum, vel ad lupos, vel ad alias pestilentias nocivas profugandas; vel ad eleemosynas colligendas, & relicta seu data a vivis seu defunctis; quæ cum consilio capellani loci, in usus aliquos relicta fuerint sive data, seu in alios pios usus, si a relinquentibus, vel dantibus non fuerit diffinitum, expendi volumus & mandamus. Si pia vero alia statuta fecerint, non observent: immo de capitularibus suis abradi faciant intra mensem, alia ulterius non facturi, sine aliqua speciali permissione prælati; ne in observatione præmissorum dolum faciant sive fraudem.

Verum volentes per comites & confratres cau- A sam cavi, &c carregia ulterius fieri prohibemus, nisi ipsa carregia pertinuerint ad præmissa, quæ eis superius expressa vel concessa sunt, nisi ad communem utilitatem aliqua fecerint de consilio capellani. Sane quia justum est, ut quos timor Dei non revocat a malo, pœnitentia coërceat a peccato: volumus, ut transgressores hujus constitutionis, nisi reatum suum purgaverint infra mensem post publicationem ipsius factam, duobus diebus Dominicis, vel festivis, excommunicationis notam incurrant. Cujus constitutionis volumus quod singuli capellani habeant transscriptum, & eam publicent in ecclesiis suis, sicut superius est expressum.

ANNO CHRISTI 1255.

Actum anno Domini millesimo ducentesimo B quinquagesimo quinto, Id. Aprilis.

Canones hujus Concilii XXXI. *numerat Gregorius de Rivis in sua Conciliorum Breviario; forte quia ultimum divisit in duos, ut in Summa edubit Lud. Bail. Nos Santonensem ordinem accurate sequimur.*

Abbatis P. Gabrielis Collectanea, inedita.

Editas autem esse in provinciali synodo has constitutiones, ex eo constare videtur, quod inter constitutiones Santonensis ecclesiæ relatæ sint. Si enim essent a diœcesana tantum synodo, ad ecclesiam Santonensem minime pertinerent.

ANNO .....

CONSTITUTIONES

editæ in Concilio de Copriniaco per [a] G. archiepiscopum.

[a] *Forte*, Geraldum archiepiscopum.

C

I. *De alienis parochiis.*

Ex collect. Sanctorensis. Coprinianum, al. Campinarum, hodie Cognac in Burdegalensi diœcesi.

STatuimus & præcipimus & sub pœna excommunicationis, cui inobedientes supponimus, ne in ecclesiis suis, diebus Dominicis & festivis, parochianos recipiant alienos, qui proprias dimittunt ecclesias: præsertim illis diebus, quibus debent suas ecclesias visitare.

Idem dicimus & statuimus de illis, qui propriis dimissis ecclesiis, prædictis diebus ad eos accedant: cum ipsis diebus præcipue, a proprio capellano, vel [b] cujus, sit sui [c] prætoris vultus agnoscendus.

[b] *Forte*, vel ejus vicario. [c] *Lege*, peccatis.

II. *Ne aliquis recipiat alienum parochianum ad sepulturam.*

Statuimus quod aliquis non recipiat, &c. *Est cap. 3. concil. Burdegal. ann.* MCCLXIII.

III. *De injectoribus manuum in clericos.*

Ad reprimendam illius temeratiæ præsumptionis audaciam, &c. *In concilio apud Campinacum an.* MCCXXXVIII. *can. 19.*

IV. *De excommunicatis a canone.*

De illis qui violenta manuum injectione in canonem latæ sententiæ incidunt, vel alias ex sententia alicujus canonis vel judicis, excommunicati vel interdicti fuerint, aut suspensi, licet postmodum compositum fuerit inter partes; districte præcipimus & mandamus, ut donec beneficium absolutionis obtineant, eisdem sententiis adstricti arctius teneantur.

V. *Ne religiosi habeant proprium.*

Abbatibus districtius inhibemus, &c. *In concilio apud Campinacum, ann.* MCCXXXVIII. *c. 20.*

VI. *Ne religiosi habeant proprium.*

Volumus & mandamus, &c. *Ibid. c. 21.*

VII. *De religiosis.*

Fratribus etiam districtius inhibemus, &c. *Ibid. c. 22.*

VIII. *Ne religiosi exeant claustrum.*

Item ne aliqua in judicio repetant, &c. *Ibid. c. 23. 24. 25. 26. 27.*

IX. *De esu carnium quoad religiosos.*

De esu carnium, &c. *Ibid. c. 28. 29.*

X. *De solatiis religiosorum, & statutis confrateriarum.*

D Præterea præcipimus ne monachi, &c. *Ibid. c. 30. 31.*

XI. *De patronis ecclesiarum parochialium.*

De patronis ecclesiarum, &c. *Ibid. c. 32.*

XII. *De novis domibus religiosorum.*

De novis religiosorum, &c. *Ibid. c. 33.*

XII. *De rebus ecclesiæ non alienandis.*

Nullus possessiones ecclesiæ, &c. *Ibid. c. 34.*

XIV. *De parochianis communibus ad duas ecclesias.*

Quoniam accidit interdum, &c. *Ibid. c. 35.*

E

XV. *De presbyteris excommunicatis aut suspensis.*

Pro certo didicimus, &c. *Ibid. c. 36.*

XVI. *De juramento ab ordinandis præstando.*

Irrefragabili constitutione, &c. *Ibid. c. 37.*

XVII. *De collatione beneficiorum.*

De beneficiis vacantibus, &c. *Ibid. c. 38.*

XVIII. *De concubinis sacerdotum.*

Sacerdotes qui post legitimam admonitionem, in domo propria vel aliena, suspectam detinet mu-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI

lierculam, unde ſcandalum oriatur, abſque dubio ſententiam excommunicationis incurrunt, quæ in tales a Legato eſt promulgata; ſive ſit hoc occultum, ſive apertum: & ſi de hoc tibi conſtiterit, vel per evidentiam facti, vel per confeſſionem ipſius, vel aliam probationem legitimam, pro excommunicato debes illum habere: & ſi non ſatisfecerit competenter, & ſuper hoc infamatus exſtiterit, aut tibi merito fuerit incredibilis & ſuſpectus; poteris ei purgationem canonicam indicere: in qua ſi defecerit, debes eum canonice condemnare. Si vero fuerit tibi hoc in judicio pœnitentiali confeſſus, & voluerit ſatisfacere; poteris eum abſolvere, juxta quod dicitur tibi ab ipſo Legato eſſe conceſſum.

Cum ſacerdote vero, qui poſtquam[a] hujus exceptionem incurrit, præſumpſerit celebrare divina; ſi hoc fuerit occultum, impoſita ei pœnitentia competenti, cum eo de noſtra licentia poteris diſpenſare. Quod ſi fuerit manifeſtum, noſtro judicio reſervetur.

[a] Pro, hujuſmodi.

XIX. *De tempore jejuniorum.*

Sacerdotes præcipiant omnibus adultam ætatem habentibus, inſtituta jejunia obſervare: ut Quadrageſimæ, Quatuor temporum, in eſca Quadrageſimali, exceptis jejuniis quæ ſunt in ſeptimana Pentecoſtes, quibus poſſunt comedi ova & caſei, ratione dignitatis feſti. In ſeptimana Aſcenſionis Domini non debent carnes comedi, niſi in die.

In feſto beati Marci non debent carnes comedi, niſi fuerit in Dominica: alias in hebdomada Paſchæ: [b] vigiliarum; ſcilicet, Nativitatis Domini, Aſſumptionis beatæ Mariæ, beati Joannis Baptiſtæ, apoſtolorum Petri & Pauli, Matthæi, Simonis & Judæ, Andreæ, Laurentii martyris, omnium ſanctorum: in Litania majori, ſcilicet beati Marci evangeliſtæ: Aſcenſionis Domini, Pentecoſtes. Si qua autem ipſarum evenerit in Dominica, indicendum eſt jejunium in die Sabbati præcedenti.

[b] Forte, & diebus vigiliarum: ſcilicet, &c.

XX. *De cibo prima Dominica Quadrageſimæ.*

Prohibeant ſacerdotes ſub pœna excommunicationis, maxime in tempore Quadrageſimæ, ne aliquis in prima Dominica Quadrageſimæ carnes manducare præſumat: nec aliquod aliud, niſi eſcam quæ licite in Quadrageſima ſumi debet.

XXI. *De tempore feriato per annum.*

Pronunciatum eſt laïcis, ut ſciant omnia tempora per annum [c] ferienda. Videlicet omnis Dominica a veſpera in veſperam ferienda eſt. Item Nativitas Domini, ſancti Stephani, ſancti Joannis evangeliſtæ, Innocentium, ſancti Thomæ martyris, Circumciſio, Epiphania, Purificatio, Annunciatio, Aſſumptio, Nativitas, Concepcio beatæ Mariæ, Paraſceve, cum omni reverentia & honore. Sanctum Paſcha cum duobus diebus ſequentibus, Aſcenſio Domini, Pentecoſte cum duobus diebus ſequentibus, Inventio ſanctæ Crucis, Nativitas ſancti Joannis Baptiſtæ, Decollatio ejuſdem: duodecim Apoſtolorum, & maxime Petri & Pauli, Andreæ, Jacobi, Thomæ, Matthæi, Simonis & Judæ, Philippi & Jacobi, Barnabæ, Matthiæ; Lucæ & Marci evangeliſtarum: ſancti Eutropii, Georgii, Converſio ſancti Pauli, Cathedra ſancti Petri, Joannis ante portam Latinam, Joannis & Pauli, Martialis, Transfiguratio Domini, Inventio ſancti Stephani, Laurentii, Vincentii, Bartholomæi apoſtoli, Michaëlis, Dedicatio cujuſlibet oratorii, omnium Sanctorum, Ægidii, Exaltatio ſanctæ Crucis, Hilarii, Martini, Nicolai, Catharinæ, Mariæ Magdalenes, & aliæ feſtivitates, quas ſinguli preſbyteri in ſuis parochiis celebrare conſueverunt cum populo, quæ in vicis circummorantibus tantum indictæ ſunt, non generaliter omnibus. Reliquas vero feſtivitates per annum non ſunt cogendi ad feriendum: ſed monendi ut juxta antiquum morem eas obſervent.

[c] Ita ſcriptum ter in hoc capitulo, pro feriandi.

XXII. *De prefationibus.*

Invenimus decem præfationes in ſacro Dialogo tantum recipiendas: unam in Paſcha: *Te quidem omni tempore.* Secundam in Aſcenſione Domini: *Qui poſt Reſurrectionem.* Tertiam in Pentecoſte: *Qui aſcendens.* Quartam de Trinitate: *Qui cum Unigenito.* Quintam de beata Maria: *Et te in veneratione.* Sextam de ſancta Cruce: *Qui ſalutem.* Septimam de Apoſtolis: *Te Domine ſuppliciter.* Octavam in Nativitate Domini: *Quia per incarnati.* Nonam in Epiphania: *Quie cum Unigenitus.* Decimam in Quadrageſima: *Qui corporali jejunio vitia.*

XXIII. *Ne laïci ſtent in choro.*

Item inhibemus ſub pœna excommunicationis omnibus laïcis, ne morentur in choro inter clericos, dum ibidem divinum officium celebratur.

XXIV. *De mulieribus prægnantibus.*

Statutum eſt ſiquidem, quod mulieres prægnantes, quam cito erunt vicinæ partui, veniant ad eccleſiam confiteri peccata ſua, & recipiant pœnitentiam, & corpus Domini, pro maximis periculis evitandis: & ſi qua in hoc negligens exſtiterit, ad arbitrium ſui prælati diſciplinæ ſubdatur.

XXV. *De fornicatoribus.*

Præcipitur capellanis, quod denuncient omnes focarios, & fornicatores publicos, excommunicatos; & non abſolvantur quo uſque purgati fuerint penitus a delicto: quibus abſolutis, injungatur eis pœnitentia ſalutaris.

XXVI. *De frequentantibus fora diebus ſolemnibus.*

Item denuncientur excommunicati omnes illi, qui diebus Dominicis & ſolemnitatibus beatæ Mariæ, & aliis ſolemnitatibus, frequentant mercata, & nundinas. Et illi qui dimittendo ſuas eccleſias, ſe abſentant alibi per tres dies Dominicos. Nec non illi qui diebus Dominicis carruant cum bobus ſuis: niſi illos cauſa ſufficiens & probabilis reddiderit excuſatos.

XXVII. *De defraudantibus eccleſias.*

Item diſtricte præcipitur omnibus capellanis, quod in generali denuncient excommunicatos omnes illos, qui contra libertatem eccleſiæ exſiſtunt, vel faciunt conſpirationes ſeu ſtatuta, vel procurant fieri: & omnes illos, qui ſuam matrem eccleſiam diminuunt, ejus redditus & alia jura parochialia retinendo, & decreſcere procurant, conſulunt, nituntur. Nec non illos, qui laudabiles conſuetudines ſanctæ matris eccleſiæ in opprobrium & contemptum Dei, & totius curiæ cæleſtis, infringunt & deſtruunt, oblationes, legata, luminaria, & alia bona, quæ ex pia conſideratione fieri, dari, aut offerri conſueverunt ad honorem Dei, & ſalutem animarum, deviant, falſa ſuggeſtione reprimunt, & differunt, conſilio, auxilio, facto ſuo, vel favore, & cauſa ſuæ avaritiæ, retinent.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI ....

XXVIII. *Ne eccleſia bona faciantur.*

Inhibemus, & etiam monemus, ac in generali moneri præcipimus univerſos barones, milites, communitates, & perſonas alias ſæculares, ne eccleſias prioratus, domos, poſſeſſiones, in quorum poſſeſſione pacifica ſunt, vel eccleſiæ juſti prælati, abbates, rectores, Priores, & alii eccleſiarum adminiſtratores, faziant, vel occupent, aut occupare faciant vel fazire. Illos autem qui contra [a] hujus inhibitionem, poſt monitionem in generali factam, facere præſumpſerint, vel venire, excommunicationi ſubjacere decrevimus ipſo facto.

[a] *Corrige, hujuſmodi.*

XXIX. *De fontibus.*

Baptiſmus fontium non debet fieri niſi in Paſcha & Pentecoſte: niſi pro neceſſitate infantium baptizandorum.

XXX. *De precibus in eccleſia faciendis.*

Volumus & præcipimus, quod pro negotio terræ ſanctæ, & domino rege Franciæ, cruceſignatis, quoridie in ſingulis eccleſiis fiant preces, ſicut a domino Legato quondam exſtitit ordinatum: & ſingulis ſeptimanis, prout in ſeptimana vacaverit, pro his & totius eccleſiæ ſtatu una Miſſa de ſancto Spiritu, vel de beata Maria virgine, celebretur. Si autem circa hæc aliquem invenerimus negligentem, ipſe pœna decem ſolidorum per nos ſe noverit puniendum.

XXXI. *De cubitu puerorum.*

Prohibeant ſacerdotes mulieribus, ne collocent pueros parvulos in lectis ſuis, ſub pœna excommunicationis. Et ſi ſuper hæc pueri parvuli deceſſerint, propter negligentiam matris ſuæ, patris, vel alterius, ad epiſcopum, vel ad ſuum [b] confeſſorem, debent mitti: quia poteſtatem abſolvendi eas a talibus non habent ſimplices capellani.

[b] *Hoc eſt, Confeſſorem epiſcopi, nempe Pœnitentiarium.*

XXXII. *De citationibus ſubdelegati, & tranſſcripto reſcripti.*

Quotidianis viam fraudibus obſtruentes, provida deliberatione duximus ſtatuendum, ne ii, quibus datur in mandatis a delegato ſedis Apoſtolicæ, vel aliis, ut reum in judicium evocent, ipſum non præſumant citare; donec authenticum ipſum, cujus auctoritate fit in jus vocatio, inſpiciatur, & deſcribatur ab eo, cui fuerat ut citaret injunctum: ita ſcilicet ut tranſſcriptum retineatur, ſcribendum ſumptibus illius, qui ſcripto authentico eſt uſurus, citato, ſi neceſſe fuerit, exhibendum.

XXXIII. *De vita & honeſtate clericorum.*

A crapula igitur, & ebrietate omnes clerici diligenter abſtineant; bene ſibi vinum temperent; nec ad bibendum quempiam excitent: cum ebrietas & mentis inducat exſilium, & libidinis provocet incentivum. Si quis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit, niſi commonitus a ſuperiore ſatisfecerit competenter, ab officio & beneficio privetur.

ANNO CHRISTI ....

XXXIV. *Quæſtiones faciendæ pœnitentibus de luxuria.*

Quæratur circa peccatum luxuriæ, utrum pœnitens ad prægnantes mulieres acceſſerit, ſeu viduas, vel alias; & quæratur numerus illarum cum quibus peccavit. Et ſi neſciat numerum, ſaltem æſtimatione dicat quod credit. Quæratur etiam quanto tempore in peccato permanſerit, in quo loco, ſacro, vel non ſacro.

XXXV. *De eſu carnium a monachis.*

De eſu carnium monachis præcipimus, &c. *Eſt jam ſupra cap. 9. Sed hic pars tantum illius non reperitur, qua reſpondet Campinacenſi 28.*

XXXVI. *De reverentia Dominica diei.*

Cum Dominica dies omni debeat reverentia celebrari, conſtitutioni quondam editæ de celebrandis diebus Dominicis & feſtivis addendum duximus; ut ſinguli capellani generaliter ſuos parochianos in ſuis moneant eccleſiis diligenter, quod a macellis publicis abſtineant diebus prædictis, & aliis ſolemnitatibus & feſtis; nec ad mercatum eant, aut nundinas, in iiſdem vendituri aliquid, aut empturi. Qui vero contra hæc facere præſumpſerint, excommunicationis ſententiæ ſubjaceant ipſo facto. Et ne propter capellanorum negligentiam, tales per ignorantiam ſe valeant excuſare; monitionem [a] hujus, ſub magni pœna gagii, frequenter præcipimus iterari.

[a] *Pro hujuſmodi.*

XXXVII. *De contractibus clericorum.*

Prohibemus clericis, ne ex uno, eodemque contractu mutui, emptionis bladi, vel vini, ad ſecundum deveniatur compactum vel tercium, & ſic deinceps: ne emant illicite alias, vel ut revendant. Quod ſi fecerint, eos condigna animadverſione puniemus.

XXXVIII. *Ne conjugatus exerceat juriſdictionem eccleſiaſticam.*

Prohibemus, ne de cetero aliquis clericus conjugatus, juriſdictionem eccleſiaſticam exercere præſumat.

XXXIX. *Ne ſepeliantur in eccleſiis corpora defunctorum, niſi &c.*

Item prohibemus, ne corpora defunctorum in eccleſiis ſepeliantur, niſi ſit fundator, vel patronus, vel capellanus eccleſiæ, niſi de licentia epiſcopi. Item prohibemus, ſub pœna excommunicationis, ne aliquis ſacerdos ſæcularis, vel religioſus, aliquos admittat ad ſponſalia, vel ad matrimonium contrahendum, ſine licentia capellani alterius contrahentium ſpeciali.

1255.

CONCILIUM BITERRENSE PROVINCIALE,

De præbendo ab epiſcopis auxilio ad caſtrum hæreticorum oppugnandum, VIII. Id. Maii, anno Domini MCCLV. celebratum.

IN nomine Domini. Anno Nativitatis Chriſti MCCLV. VIII. Idus Maii, Ludoico Rege regnante. Noverint univerſi, quod cum Petrus de Antolio Seneſcallus Carcaſſonenſis & Biterrenſis, ex parte domini Regis obſediſſet caſtrum de Querbus, ipſe Seneſcallus ſuis litteris apertis ſcripſit rogando domino archiepiſcopo Narbonenſi, & ejus ſuffraganeis, ut domino Regi & ſibi pro eo, in obſidione dicti caſtri ſuum præberent ſubſidium & ſuccurſum; quarum litterarum tenor talis fuit. Venerabilibus

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1265.

nerabilibus in Chriſto patribus G. Dei gratia archiepiſcopo Narbonenſi, & ſuffraganeis ejus, P. de Antolio miles, Seneſchallus Carcaſſonenſis & Biterrenſis; ſalutem & ſinceram dilectionem cum honore. In arduis negotiis quæ dominus Rex Franciæ illuſtris contra hoſtes pacis & fidei in iis habuit partibus, vos & prædeceſſores veſtri tam laudabiliter laboraſtis, quod ad laudem Dei, & domini Regis cedit ad commodum & honorem. Et cum de mandato ejuſdem domini Regis quoddam receptaculum hæreticorum obſederimus, homicidarum, & latronum, ſcilicet caſtrum de Querbus, de feudo domini Regis; paternitatem veſtram ex parte domini Regis & noſtra, ſicut carius poſſumus, deprecamur; quatenus ad obſidendum, & capiendum dictum caſtrum viriliter nobis affectu ſolito ſuccurratis. Non enim intendimus, nec volumus eccleſiæ de jure ſuo aliquod præjudicium fieri in futurum, per ſubmonitionem quam vobis nuper fecimus & mandatum.

Datum Carcaſſonæ, die Mercurii ante feſtum Aſcenſionis Domini, anno Domini MCCLV.

Et dictarum litterarum tenore inſpecto, dominus Guillelmus Dei gratia Narbonenſis archiepiſcopus, præſidens apud Biterrim in concilio ab eo convocato, præſentibus & adſiſtentibus ſibi venerabilibus patribus [a] R. Biterrenſi, [b] R. Toloſanenſi, [c] G. Lodovenſi, [d] R. Nemauſenſi, P. [e] Agathenſi, & [f] B. Uticenſi, epiſcopis: & procuratoribus dominorum [g] G. Carcaſſonenſis, & [h] P. Magalonenſis, epiſcoporum; ſancti Poncii, Anianenſis, Villemagnenſis, Caunenſis, Montis Olivi, ſancti Aphrodiſii, & ſancti Jacobi Biterrenſis, Jucellenſis, ſancti Hilarii, de Quadraginta, ſancti Aniani abbatibus: & procuratoribus Electenſis, ſancti Guillermi de Deſertis, & ſancti Polycarpi, abbatum: & pluribus archidiaconis, præcentoribus, & aliis perſonis eccleſiaſticis, unanimiter deliberato conſilio, habita inter ſe deliberatione diligenti, convenerunt, & reperierunt, quod non tenebantur ex debito ire vel ſequi in exercitum dominum Regem vel ejus Seneſcallum, nec eis tenebantur facere hoſtem vel cavalcatam; præſertim cum hactenus retro temporibus prælati hujus terræ, vel homines eorum, quandocumque exiverunt, vel iverunt in exercitum, illud fecerint mandato legatorum eccleſiæ Romanæ, vel domini archiepiſcopi Narbonenſis, & numquam mandato ſolius Seneſcalli. Et ideo non ex debito, ex mandato vel rogatu dicti Seneſcalli, ſed potius ex gratia & honore domini Regis; & quia dicitur & fama eſt, dictum caſtrum fuiſſe receptaculum hæreticorum, furum, & latronum: unde etiam negotium pacis & eccleſiæ eſſe videbatur: concorditer convenerunt, quod ipſi prælati & eorum homines, moderate, ſecundum quod eis honeſtum eſſe videbitur, in obſeſſione dicti caſtri domino Regi præbeant auxilium & ſuccurſum. Salvo tamen jure libertatis & immunitatis ſuæ, & eccleſiarum ſuarum, & ſine omni ſuo & eccleſiæ præjudicio in futurum.

Acta ſunt hæc apud Biterrim, in porticu capellæ epiſcopalis, in præſentia & teſtimonio magiſtri Bernardi archidiaconi Ruthinenſis, & domini Stephani præcentoris eccleſiæ ſancti Juſti Narbonenſis, domini Bertrandi de Grava capellani domini epiſcopi Uticenſis, Hugonis de Aquilerio præcentoris Uticenſis, domini Pontii de Broha canonici Narbonenſis, domini Petri Veſiani ſacriſtæ ſancti Aphrodiſii, Guillermi de Seran, & Raymundi de Croſis clerici domini archiepiſcopi Narbonenſis, Gr. Cathalani clerici domini epiſcopi Biterrenſis: & mei magiſtri Michaëlis publici Biterris notarii, qui mandatus a dicto domino archiepiſcopo Narbonenſi, pro ſe & ſuis ſuffraganeis & procuratoribus ſupradictis hæc ſcripſi, & redegi in publicum inſtrumentum, & huic publico inſtrumento ſignum appoſui meum.

[a] Raymundo. [b] Raymundo. [c] Guillelmo [d] Raymundo. [e] Petro. [f] Bernardo. [g] Guillelmi. [h] Petri.

ANNO CHRISTI 1265.

STATUTA

ſancti Ludovici Francorum Regis, pro reformatione morum, in Galliam Narbonenſem ejus juſſu delata a Guidone Fulcodii, & relecta in Concilio Biterrenſi, anno Domini MCCLV.

Ex editione Joſeph. Eudæi.

HÆc ſunt ſtabilimenta facta per dominum Regem Franciæ, quæ dominus Guido Fulcodii attulit ſigillata ſigillo domini Regis: & fuerunt recitata & lecta aggregato generali concilio prælatorum & baronum & militum terræ apud Biterrim, anno MCCLV.

Ludovicus Dei gratia Francorum Rex, univerſis præſentem paginam inſpecturis, ſalutem. Ex debito regiæ poteſtatis pacem & quietem ſubjectorum noſtrorum, in quorum quiete quieſcimus, præcordialiter affectantes, ac adverſus injurioſos & improbos, qui tranquillitati eorum invident & quieti, zelum indignationis habentes, ad hujuſmodi propulſandas injurias, & ſtatum regni reformandum in melius, ad præſens aliqua duximus ordinanda, quæ inferius continentur.

I.

Quæſtus quidem illicitos, quantum poſſibile fuerit, in ballivis & aliis curialibus noſtris reprimere cupientes, Seneſcallos, Ballivos, Præpoſitos, Vicecomites, & villarum majores, & alios officiales noſtros, juramento ſubſcripto duximus adſtringendos: cujus ſi ipſi Seneſcalli, Ballivi, & alii officiales noſtri fuerint tranſgreſſores, pœnas debitas in bona ipſorum; vel, ſi res exigat, in perſonas, noſtræ voluntatis, vel deputatorum a nobis, arbitrio reſervamus. Si vero Majores, Ballivos, vel officiales dejerare contigerit in hac parte; a Seneſcallis, ſub bonarum teſtimonio perſonarum, & cum ipſarum conſilio, puniantur.

II.

Jurabunt igitur omnes & ſinguli ſupradicti, quod quamdiu commiſſam ſibi tenebunt ſeneſcalliam, vel balliviam, præpoſituram, vel aliud quodcumque officium ſupradictum, tam minoribus, quam mediocribus, tam majoribus, quam advenis, tam indigenis, quam ſubjectis, ſine nationum & perſonarum acceptione, jus reddent: ſervantes tamen in locis ſuis ſua jura, uſus, & conſuetudines approbatas.

III.

Jurabunt inſuper bona fide jura noſtra requirere & ſervare, & aliorum jura ſcienter non auferre, nec diminuere, nec etiam impedire.

IV.

Jurabunt etiam donum ſeu munus quodlibet a

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1255.

quacumque perſona, per ſe vel per alium, non recipere in pecunia, auro, vel argento, aut rebus aliis quibuſcumque mobilibus, vel immobilibus, vel ſe moventibus, ſeu beneficiis perſonalibus, ſive perpetuis: præter eſculenta & poculenta, quorum valor in una hebdomada ſummam decem ſolidorum Pariſienſium non excedat. Et quod dicta bona ſeu beneficia dari uxoribus ſuis, liberis, fratribus, ſororibus, nepotibus, neptibus, vel conſanguineis, aut conſimilibus, ſeu domeſticis, minime procurabunt. Immo bona fide diligentiam adhibebunt, ne uxores ſuæ, vel aliæ perſonæ proximo nominatæ, dona vel munera recipiant. Quod ſi fecerint, ex quo hoc ſciverint, eos ad reſtituendum bona fide compellant, ſub debito juramento.

V.

Jurabunt etiam quod ab illis de ſua seneſcallia, vel ballivia, nec ab illis qui cauſam habent coram ipſis, vel ſcient in proximo habituros, mutuum non recipient per ſe, vel per alium, ultra ſummam viginti librarum, quas reddent a die contracti mutui, infra duos menſes, licet etiam creditores velint ſolutionis terminum prorogare.

VI.

Addetur etiam juramento eorum, quod nihil dabunt vel mittent alicui de conſilio noſtro, vel uxoribus eorumdem, liberis, aut domeſticis, vel illis qui compotum eorum recipient, vel illis quos ad viſitandam terram, vel facta eorum exquirenda mittemus. Quod etiam in venditionibus balliviarum, vel reddituum, aut aliarum rerum noſtrarum, partem non habebunt, nec etiam in monetis. Quod bajulos infideles ſeu injurioſos, vel exactores, vel de uſuris ſuſpectos, vel turpem vitam aperte ducentes, in ſuo non ſuſtinebunt errore: immo eorum exceſſus corrigent bona fide.

VII.

Jurabunt etiam præpoſiti, vicecomites, majores villarum, foreſtarii, & alii ſub eis in officiis conſtituti judices, & locorum vicarii ſingulorum, quod nec ſuperioribus ſuis, nec uxoribus eorum, liberis, propinquis, ſive domeſticis quidquam dabunt. Et in fine juramenti concludent, ſe univerſa & ſingula ſupradicta ſervare bona fide, niſi illud quod duxerimus relaxandum: nec quidquam per ſe, vel per alium, in fraudem facere prædictorum.

VIII.

Vicarios autem, quos Seneſcalli vel Ballivi per ſe quandoque ſubſtituent, nolumus ab ipſis inſtitui, niſi prius ſub forma prædicta præſtiterint juramenta.

IX.

Ut vero hæc juramenta firmius teneantur & obſerventur; volumus quod in publica aſſiſia fiant coram clericis & laïcis ab omnibus & ſingulis ſupradictis, etiamſi antea facta fuerint coram nobis: ut non ſolum metu divinæ indignationis, & noſtræ, ſed etiam confuſionis & erubeſcentiæ apud homines, perjurium manifeſtum incurrere vereantur.

X.

Volumus autem & præcipimus, quod Seneſcalli noſtri, & alii quicumque ſub ipſis tenentes officium, necnon & omnes qui in dictis balliviis, vel ſeneſcalliis vadia noſtra recipiunt, abſtineant ab omni verbo quod vergat in contumeliam & contemptum Dei, aut matris ſuæ, vel ſanctorum ipſius.

XI.

Inhibemus vero diſtricte Seneſcallis, & Ballivis noſtris, poſſeſſiones aliquas per ſe, vel per alium emere, adminiſtratione ſua durante, in seneſcallia vel ballivia ſua, vel fraudulenter in alia, ſine noſtra licentia præcedente. Quod ſi fecerint, emptionem irritam eſſe, & poſſeſſiones ſic emptas fiſco noſtro, ſi nobis placuerit, volumus applicari.

ANNO CHRISTI 1255.

XII.

Prohibentes inſuper Seneſcallis & Ballivis noſtris, ne quamdiu Seneſcalli vel Ballivi fuerint, ſibi, vel ſuis liberis, fratribus, aut ſororibus, nepotibus, neptibus, conſanguineis, vel quibuſcumque de ſua familia, matrimonia copulent cum perſonis ſuæ seneſcalliæ aut balliviæ ſuæ, ſine noſtro ſpeciali conſenſu, nec prædictos in regione ponant, aut beneficia eccleſiaſtica, vel poſſeſſiones eis acquirant.

XIII.

Giſta etiam vel procurationes in domibus religioſorum, vel circa, ad expenſas eorum non recipiant, ſine noſtra licentia ſpeciali.

XIV.

Prohibitionem vero iſtam quam facimus, de matrimoniis non copulandis, & poſſeſſionibus non acquirendis, non extendimus ad præpoſitos, majores, & alios officiales minores, qui majorias, præpoſituras, & alia officia tenebunt in locis manſionum ſuarum: dum tamen hæc faciant ſine noſtra vel alterius læſione.

XV.

Seneſcalli autem noſtri & inferiores bailivi caveant ſibi a multitudine bedellorum; & quanto paucioribus poterunt, ſint contenti, ad curiarum exſequenda præcepta, & illos nominent in aſſiſia publica: aliter vero pro bedellis minime habeantur. Ubi autem bedelli vel ſervientes ad remota loca mittentur, eis ſine ſuperiorum litteris non credatur. Et ſi aliter inventi fuerint facientes exſecutiones vel mandata, nuncietur seneſcallo, qui eos puniat competenter.

XVI.

Ne vero seneſcalli noſtri vel inferiores bailivi contra juſtitiam ſubditos noſtros gravent: inhibemus eiſdem, ne pro quocumque debito, præter noſtrum, capiant vel captum detineant aliquem ſubditorum noſtrorum.

XVII.

Emendas autem pro maleficiis ſeu debitis, a bailivis noſtris levari non volumus, niſi in foro aut judiciario publice de bonorum conſilio fuerint judicatæ vel æſtimatæ, quamvis antea fuerint gagiatæ. Si tamen ille cui crimen imponitur, curia ſibi offerente, judicium illud non velit exſpectare; & pecuniam certam offerat pro emenda: & tale ſit crimen, de quo emenda pecuniaria recipi conſuevit: liceat curiæ eam recipere, ſi ſibi competens videatur. Alioquin emendam judicari faciat vel æſtimari, ſecundum quod ſuperius eſt expreſſum; licet reus ſe velit omnino ſubjacere curiæ voluntati. Caveant tamen seneſcalli, judices, & bailivi, ne minis vel terroribus, ſeu machinationibus callidis, clam vel palam, aliquem ad emendam offerendam inducant, vel ſine cauſa rationabili accuſent.

XVIII.

Eos ſane qui bailivias noſtras tenuerint, aliis eaſdem revendere prohibemus. Sed ſi plures emptores fuerint, unus tantum juriſdictionem exerceat, & immunitate gaudeat in cavalcatis, talliis, ſeu collectis, & aliis oneribus publicis, qua alii conſueverunt gaudere. Vendi autem eas filiis, fratribus, nepotibus, aut conſanguineis, ſeu domeſticis bailivorum, prohibemus eiſdem. Emptores autem ipſarum præpoſituratum vel aliarum bailiviarum, debita

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1255.

propria, ſcilicet quæ debentur eiſdem, ex præpoſituris vel bailiviis aliis, aut eorum ſociis, auctoritate propria non coërceant: ſed per manum ſeneſcalli aut ſuperioris judicis eas repetant, ſicut ſi præpoſituram vel bailiviam non tenerent.

XIX.

Porro volentes viam malitiis præcludere, quantum poſſumus: firmiter inhibemus, ne ſeneſcalli, bailivi, vel alii officiales prædicti, in cauſis & negotiis quibuſcumque ſubditos noſtros locorum mutatione fatigent ſine cauſa rationabili: ſed ſingulos in locis illis audiant, ubi conſueverunt audiri: ne gravati laboribus & expenſis, cogantur cedere juri ſuo.

XX.

Quia vero nemo ſine cauſa vel culpa privandus eſt jure ſuo: bailivis noſtris & aliis officialibus prædictis inhibemus, ne deſſaiſiant aliquem ſine cauſæ cognitione, vel noſtro ſpeciali mandato. Subditos etiam noſtros novis exactionibus, conſuetudinibus, vel oneribus non affligant: cavalcatas extorquendæ pecuniæ cauſa non mandent, ſed ex cauſa tantummodo neceſſaria. Et tunc volentes perſonalem facere cavalcatam, ad eam redimendam data pecunia non compellant.

XXI.

Defenſum autem bladi vel vini, aut mercium aliarum non extrahendarum de terra, ſine cauſa urgente non faciant; & tunc cum bono & maturo conſilio, nec ſuſpecto; & factum cum conſilio non diſſolvant; & eo durante numquam faciant gratiam ſpecialem.

XXII.

Omnes autem bailivos noſtros, majores & minores, finito officio ſuo remanere volumus, vel ſaltem procuratorem ſufficientem dimittere in ipſa bailivia per quadraginta dies: ut de ſe conquerentibus coram illis reſpondeant, quibus hoc committetur.

XXIII.

Ceterum ordinationem factam de Judæis obſervari diſtricte præcipimus, quæ talis eſt. Judæi ceſſent ab uſuris & blaſphemiis, ſortilegiis. Et [a] Talemit quam alii libri, in quibus inveniuntur blaſphemiæ, comburantur. Et Judæi qui hoc ſervare noluerint, expellantur: & tranſgreſſores legitime puniantur. Et vivant omnes Judæi ex laboribus manuum ſuarum, vel de negotiationibus, ſine terminis & uſuris.

[a] *Forte*, tam Talmud, quam alii.

XXIV.

Præterea prohibemus diſtrictius, quod nullus omnino ad taxillos ludat, ſive aleis, ſive ſcacis. Scholas etiam deciorum prohibemus & prohiberi volumus omnino: & tenentes eas diſtrictius puniantur. Fabrica autem deciorum prohibeatur ubique.

XXV.

Nullus præterea recipiatur ad moram in tabernis faciendam, niſi ſit tranſiens vel viator, vel in ipſa villa non habeat aliquam manſionem.

XXVI.

Expellantur autem publicæ meretrices tam de campis quam de villis; & factis monitionibus ſive prohibitionibus, bona earum per locorum judices capiantur, vel auctoritate a quolibet occupentur, etiam uſque ad tunicam vel pecium. Si quis vero publicæ meretrici ſcienter domum locaverit, quantum valeat penſio domus uno anno, bailivo loci vel judici ſolvere teneatur.

ANNO CHRISTI 1255.

XXVII.

Præterea ſtatutum a nobis de conſilio baronum noſtrorum apud Melledunum editum, obſervari præcipimus firmiter & teneri. Videlicet quod nullum debitum haberi faciant barones, bailivi, vel aliæ quæcumque perſonæ Judæis, nec aliquis in toto regno noſtro Judæum retineat alterius dominii; nec impediat quo minus Judæum ſuum poſſit capere tamquam proprium ſervum, quantumcumque ſub alterius dominio fecerit ipſe moram.

Exſtat tom. 3. Duchenſii.

XXVIII.

De Chriſtianis vero, ſicut in eodem ſtatuto continetur, prohibemus diſtricte, quod nullas uſuras haberi faciant barones, bailivi noſtri, vel aliæ quæcumque perſonæ Judæis. Uſuras autem intelligimus quicquid eſt ultra ſortem.

XXIX.

Iſtud autem ſtatutum, factum apud Melledunum, volumus quod bailivi noſtri obſervent & faciant obſervari, tam in terra noſtra, quam in terra baronum vel aliorum, ſi defuerint, poſtquam ſufficienter fuerint requiſiti.

XXX.

Inhibemus autem, ne aliquis in terra noſtra capiat aliquem equum contra voluntatem illius, cujus equus erit, niſi ſit pro proprio negotio noſtro. Et tunc per bailivos, ſeneſcallos noſtros, aut eos qui loco eorum erunt, de equis conductitiis capiatur. Et ſi equi conductitii ſufficere nequeant pro noſtro ſervitio faciendo: ſeneſcalli, bailivi, vel alii qui loco ipſorum erunt, non capiant equos mercatorum, tranſeuntium, vel pauperum, ſed divitum tantum, ſi ſufficere poſſint ad noſtrum ſervitium proprium faciendum.

XXXI.

Inhibemus etiam, ne pro ſervitio noſtro vel alio, capiantur equi perſonarum eccleſiaſticarum, niſi de noſtro ſpeciali mandato. Nec capiant ſeneſcalli, aut ei qui loco ipſorum erunt, equos pluſquam nobis fuerit opus. Illos etiam quos ceperint, pro pecunia non relaxent. Hæc autem quæ de equis capiendis diximus, volumus obſervari quamdiu nobis placuerit. Salvis ſervitiis nobis debitis, & juribus noſtris, ac etiam alienis.

XXXII.

Omnia ergo & ſingula ſupradicta quæ ad præſens pro ſubditorum quiete duximus ordinanda, retenta nobis plenitudine poteſtatis regiæ declarandi, mutandi, vel etiam corrigendi, addendi, vel minuendi, a bailivis noſtris & ſubditis dictricte volumus obſervari.

Datum Pariſius, anno Domini M C C L V. menſe Decembri.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1255.

CONSTITUTIONES
WALTERI DE KIRKHAM EPISCOPI DUNELMENSIS,
anno Domini MCCLV. vel circiter, editæ.

Ex codice MS. eccleſiæ Dunelmenſis edidit Collector Anglicanus.

PROLOGUS.

CUm ſit ars artium regimen animarum; nulli, ſicut credimus, [a]vertitur quin paſtores, ſuper cura & cuſtodia gregis Dominici, vigilantes eſſe debeant; ſolicite intendentes, quod oves ſine luporum morſibus defendantur, & pabula ſibi competentia miniſtrentur. Et nos, ex officii noſtri honore & onere teneamur gregem noſtrum contra ſurgentes ex adverſo, juxta ſcientiam nobis datam a Domino defenſare, imbres evangelicæ doctrinæ, pro alimentis ſpiritualibus adhibentes; quibus mediantibus vita & ſalus ſubditorum valeat reparari. Noſtrorum itaque prædeceſſorum veſtigiis inhærentes, quaſdam conſtituciones ad ſalutem ſubditorum & reparationem multorum, in hac ſancta ſynodo vobis duximus publicandas: ſtatutis bonæ memoriæ [b]Richardi quondam epiſcopi Dunelmenſis, quatenus obſervata fuerunt, & admiſſa, in ſuo robore duraturis.

[a] *Forte*, dubium vertitur.

[b] *De ſtatutis Ricardi Dunelmenſis, vide ſupra adnotationem ad P. Gabrielis Coſſartii ad Conſtitutiones Iuvenis, ad annum 1217.*

Hic incipiunt conſtitutiones Walteri epiſcopi Dunelmenſis.

CUm igitur decalogi obſervatione ſalus animarum conſiſtat, monemus, exhortamur, & præcipimus in Domino, firmiter injungentes, ut unuſquiſque paſtor animarum, ac quilibet ſacerdos parochialis, ſciat decalogum, hoc eſt, decem mandata legis Moſaïcæ, quæ populo ſibi credito frequenter ac diligenter exponat.

Inſuper ſciat quæ ſunt ſeptem criminalia; quæ non ſolum verbo, ſed exemplo ſanctæ converſationis ſimiliter populo ſibi ſubjecto prædicet ſæpius fugienda.

Sciat quoque ſaltem ſimiliter ſeptem eccleſiaſtica ſacramenta, & eorum effectus, quæ diligenter exponat populo quoties fuerit opus.

Hi etiam qui ſunt ſacerdotes, maxime ſciant quæ exiguntur ad veræ confeſſionis formam; ſacramentum, formamque baptizandi diligenter attendant; atque ſolemnibus diebus & Dominicis doceant fideles laïcos ipſam in communi idiomate & vulgari, ut cum neceſſitas ingruerit, ſciant laïci qualiter baptizandi ſint parvuli, in domibus eorum, non exſpectato eccleſiæ ſacerdote.

Habeat quoque unuſquiſque eorum ſimplicem intellectum fidei, ſicut in ſymbolo, tam majori quam minori, quod in Pſalmo, *Quicunque vult*, & etiam *Credo in Deum*, expreſſius continentur: necnon in oratione Dominica, quæ dicitur *Pater noſter*, ac ſalutatione beatæ Mariæ: & qualiter ſe debeant crucis charactere inſignire: ne cum laïci ſuper hoc requiſiti fuerint, ſe conficte valeant excuſare, occaſione negligentiæ ſacerdotum.

Super quibus omnibus & ſingulis, ſaltem in Quadrageſima fideles laïci in foro pœnitentiæ requirantur. In ſingulis autem decanatibus aliqui diſcreti pœnitentiarii eligantur, qui Deum habentes præ oculis, in illo decanatu confeſſiones audiant ſacerdotum.

Ante omnia diligenter attendant ſacerdotes, ac omnes alii in ſacris ordinibus conſtituti, ſi in ſacri ordinis ſuſceptione, ante vel poſt ſuſceptum ordinem, [a]irregulariter contraxerint; niſi cum eis diſpenſatum fuerit ab eo qui diſpenſare poterit; quod ab exſecutione ſui officii noverint in noſtra diœceſi ſuſpenſos: quod hujus ſynodalis ſtatuti auctoritate duximus publicandum. Et qui ſunt caſus, in quibus propter injuriam irregularitatis, ſecundum canones ſunt ſuſpenſi, diligenter inquirant a juris peritis; inſpicientes diligenter, ſecundum capitulum conſtitutionum venerabilis patris Richardi quondam epiſcopi Dunelmenſis.

[a] *Forte*, irregulariter.

Diſtricte quoque præcipimus archidiaconis, & injungimus, quod in capitulis ſuis generalibus, ac quoties opus fuerit, ſane & ſimplicibus verbis catholicæ fidei expoſitionem in generali concilio promulgatam declarent: & quod eccleſiaſticis officiis, ac aliis honeſtis & bonis ſtudiis ſe exerceant: divinum officium debite, diſtincte, ac reverenter, horis ſtatutis, & locis ad hoc deputatis, ſine negligentia exſequantur: nec celebrent de aceto aut vino corrupto.

Euchariſtia autem, quæ eſt ſacramentum Dominici corporis, in uno loco mundo & ſignato, & ſub fida cuſtodia honorifice collocetur: devote, ſub ſera, & fideliter conſervetur.

Doceat vero ſacerdos plebem ſuam, ut cum in celebratione Miſſarum ſublevetur hoſtia ſalutaris, ſe reverenter inclinet. Idem faciat cum ipſam hoſtiam portet preſbyter ad infirmos.

Veſtimenta altaris, & alia ornamenta ejuſdem & miniſtrorum, decentia, ac vaſa munda habeant; & ſe honeſte habeant, & indumentis & habitu exteriori ſecundum ſtatuta concilii; ne reprehenſibiles videantur.

Statuimus & præcipimus, quod cum ferri debeat corpus Chriſti ad infirmos, hoc faciat reverenter & in decenti habitu; ſuperpoſito mundo velamine ferat, & referat, manifeſte ante pectus cum omni reverentia & timore; ſemper lumine præcedente, cum ſit candor lucis æternæ; & cum tintinnabulo; ut ex hoc apud omnes fides augeatur & devotio, ſicut in generali concilio continetur.

Caveant inſuper ſacerdotes, cum omni diligentia, ut in eccleſiis ſuis ſint chriſma, oleum ſanctum, & infirmorum, & ſub fideli cuſtodia, ſeris adhibitis, conſerventur: ne poſſit ad illa, & etiam ad Euchariſtiam, modo ſimili cuſtoditam, temeraria manus extendi, ad aliqua horribilia vel nefaria exercenda. Et ſi per injuriam, ad quem ſpectat cuſtodia aliquid nefandum inde contigerit, tres menſibus ab officiis ſuſpendatur.

Idem de fontibus præcipimus obſervari.

Caveant etiam, ne ſancta Euchariſtia per vaſis vitium aut diutinam conſervationem contrahat humiditatem, aut humorem, unde reddatur aut guſtui abominabilis, aut turpis aſpectu: & inſpiciat ſuper hoc conſtitutionem venerabilis Richardi patris quondam epiſcopi Dunelmenſis.

Sacerdotes autem prompti & paratiſſimi ſint, non ſolum diebus, ſed etiam noctibus, ut ægrotantes, cum requiruntur, viſitent: ne per eorum negligen-

ANNO CHRISTI CIRCITER 1255.

tiam, moriatur infirmus ſine confeſſione, & Dominici corporis communione, vel extrema unctione.

Et ut hæc liberius faciant, jubemus, adjurantes per viventem in ſæcula, omnes ſacerdotes, & omnes eccleſiarum miniſtros, maxime in ſacris ordinibus conſtitutos, ut non ſint ebrioſi, aut guloſi, aut exercentes tabernas: ne morte æterna moriantur, juxta [a] regis comminationem ad Aaron Domino in Levitico promulgatam, quo dicitur: *Vinum, & omne quod inebriare poteſt, non bibas tu, & filii, ne moriamini.*

[a] *Forte legis. Levit. 10.*

Adjicimus etiam, ne viri eccleſiaſtici negotiationes exerceant, nec aliquid vendant ad uſuram: ſed juxta evangelicam doctrinam mutuum dent, nihil inde ſperantes. Et quia fide dignorum relatione ad aures noſtras pervenit, quod uſuraria venditio in noſtra diœceſi tam in clero quam in populo quaſi communis morbus irrepſit: ſub pœna canonica uſurariis debita, & ſub ..... divini judicis prohibemus, & interdicimus, ut nullus occaſione dilectionis de ſolutione facienda quidquam [b] carius vendant, neque dent aut recipiant eccleſias, aut vicarias, aut eccleſiaſtica ædificia ad firmam, niſi in caſibus a jure aut conciliis ſanctorum patrum conceſſis, & interventu licentiæ noſtræ ſpecialis.

[b] *Pro. Ampliatione videtur, carius, quod terriſſimus mandem.*

Statuimus etiam, & jubemus, ne quis beneficiatus decimas ſuas, ante tempus quo de ipſis poterit condere teſtamentum, vendat: nec etiam tunc laïcis: nec aliquo tempore antequam ſeparentur a ſolo, juxta canonicas ſanctiones.

Interdicimus etiam inſuper, ne quis viris religioſis quibuſcumque ſolvat indebitas penſiones, aut minus canonice impoſitas: debitas vero & canonicas ſolvi jubemus. De quarum vero impoſitione canonica ratione prævia dubitatur, ipſas ſequeſtrari decernimus, & in æde ſacra deponi, donec de ipſarum impoſitione canonica plenius cognoſcatur.

Ad hæc præcipimus, ut qui in aliqua eccleſia adeptus fuerit perſonatum, in ſubdiaconatum ordinetur.

Qui vero ad vicariam, ſecundum legitima inſtitura promoveatur in ordinem ſacerdotii, & perſonaliter reſideat in eadem, ſi canonicam voluerit effugere ultionem. Ut autem in eccleſiis, religioſorum propriis uſibus deputatis, ſecundum ſtatuta Lateranenſis concilii, vicarii ordinentur: præcipimus, & injungimus, ut vicarios in ſuis eccleſiis, in quibus nondum ſunt vicarii conſtituti, nobis perſonas idoneas repræſentent, qui in ipſis in ordine quod cura requirit, velint & valeant reſidere. Alioquin taxatis, juxta eccleſiarum facultates, vicariis ad diſponendum de ..... quatenus jura permiſerint diſponente Domino, procedemus.

Statuimus deſuper, ut diligenter inquirant archidiaconi in ſuis viſitationibus, quæ eccleſiæ ſunt dedicatæ, & quæ non: & quæ dos in eccleſiæ dedicatione ſit aſſignata. Inſuper quæ altaria fuerunt conſecrata, & ſi conſecrata ſint, crucis charactere ſigillata: firmiter injungentes, ne colores ſuper ea violantur aliquid, aut ad uſus profanos alios quoſlibet deputentur.

Lacuna corrupta.

Panni etiam chriſmales in uſus ſæculares nullatenus convertantur, cum ſacro fonte renati munditiam ſignificent, qua ablutus eſt parvulus a peccatis: in cujus candore vita æterna, & futura reſurrectio figuratur.

Nec uni parvulo propter neceſſitatem aut pauperiem pannus aliquis deputetur per avaritiam, aut incuriam ſacerdotis.

Exhortantes etiam præcipimus, ut beneficiati, & A infra ſacros ordines conſtituti, vitium luxuriæ, omnem voluptatem, carnis immunditiam fugiant, ſervantes continentiæ puritatem. Nulluſque eorum uxorem ducat: & ſi, antequam ſacros ordines ſuſcepit, uxorem duxerit, ſeu poſtea, ſi beneficium habeat, ipſo privetur, & ab exſecutione ſui officii ſuſpendatur, niſi in caſu a jure conceſſo: ſolemniter renovantes ſacrorum canonum conſtitutiones, quibus cavetur, quod ſacerdotes & rectores, cum filiabus ſpiritualibus luxuriantes, beneficiis priventur, & exſecutione ſui officii ſuſpendantur.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1255.

Dictrictius autem inhibemus, ne perſonæ eccleſiarum, aut vicarii ſeu ſacerdotes, aut etiam clerici, B maxime in ſacris ordinibus conſtituti, publice fornicarias ſuas habeant, nec in domibus ſuis, vel aliis locis ſuſpectis, de quibus ſiniſtra ſuſpicio oriatur. Quod ſi facere præſumpſerint, canonicæ ſubjaceant ultioni, prout Ordinarii eorum melius viderint expedire. Preſbyteri vero, & alii eccleſiaſtici, qui [a] hujus macula reſperſi fuerint, a divinis ſuſpendantur officiis, donec per ordinarios locorum ad emendam venerint competentem. Hanc autem diſtrictionem non tantum de ſacerdotibus parochiam habentibus, ſed etiam de quibuſcumque capellanis præcipimus obſervari, cum omnes pari voto continentiæ ſint adſtricti. Concubinæ prædictorum preſbyterorum, ſeu clericorum, ſi quæ deprehendantur, vel publice convincantur, niſi monitæ reſipuerint, nominatim C excommunicentur, uſque ad condignam venerint emendam. Si quæ autem, excommunicationis ſententia contempta, in peccato tam fœtidiſſimo perſeveraverint animo indurato: in vita etiam communione careant fidelium; & ſi deceſſerint, denegetur eis eccleſiaſtica ſepultura. Nec quiſquam excommunicatas ſcienter & prudenter concubinas clericorum, niſi forte tranſitum facientes, hoſpitio ſuſcipiat: & tunc cautius provideatur, ne cum ſuis fornicatoribus hoſpitentur.

[a] *Pro. hujuſmodi.*

Quod ſi rectores dictarum eccleſiarum in quibus miniſtrant præfati capellani, decanis, officialibus, aut archidiaconis non denunciaverint, antequam per inquiſitionem ſuam, vel famam, ad eorum noritiam D pervenerint: ſed auſu temerario prædictas perſonas retinuerint, aut ſuſtinuerint, quacumque occaſione in eorum obſequiis: pœnam expreſſam in conſtitutione bonæ memoriæ Richardi quondam Dunelmenſis epiſcopi ſe noverint incurſuros. Et cum non ſolum a malo, ſed ab omni ſpecie mali fuerit abſtinendum: firmiter etiam inhibemus, ne clerici cujuſlibet ordinis, monialium monaſteria, ſine rationabili cauſa frequentent.

De ..... autem parochianorum ſuorum, tam ſacerdotes quam rectores diligenter inquirant: & quæ ſine denunciatione evangelica corrigere non poterunt, decanis, locorum officialibus, vel archidiaconis, ſine mora referant corrigenda. Et ad hoc fi- E deliter faciendum, ſacerdotes qui in eccleſiis ſunt præfecti, ſacramento arctius adſtringantur, quod nec propter amorem, nec favorem, nec aliquid aliud, id omittant. Ad ſingula etiam capitula decanorum ſuorum, vel archidiaconorum ſuorum, vel officialium ſuorum, rectores, vicarii, vel eorum capellani, compareant: qui ibidem prædictos exceſſus oſtendant, & aliis quæ in capitulis tractabuntur interſint.

Statuimus etiam & volumus, quod ſi aliqua eccleſia, ab antiquis temporibus diviſa, & aliis temporibus habuerit duos capellanos, duos diaconos & ſubdiaconos; & poſtea quacumque occaſione, eadem eccleſia fuerit conſolidata, vel redintegrata,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1255.

quod cultus divinus, prætextu conſolidationis præmiſſæ diminutionem minime patiatur: ſed rector [a]numero capellanos, capellos, & alios eccleſiæ miniſtros, quot eccleſia prius diviſa neceſſe habuit ſuſtinere.

[a] Corrige, tot numero.

De capellis vero ſic diſponimus ordinandis: quod in eiſdem, de novo conſtructis, non celebretur ſine auctoritate epiſcopi ſpeciali. Quod ſi eo inconſulto conſtructæ fuerint, aut in ipſis auſu temerario celebratum: per archidiaconum in ſuis viſitationibus hoc comperto, cantaria ſine moræ diſpendio ſuſpendatur, quouſque ſuper hoc per epiſcopum gratiam meruerint ſpecialem, ſine juris præjudicio alieni. Hoc idem decrevimus in capellis ab antiquo conſtitutis, quæ non ſunt epiſcopali munimine roboratæ: prohibentes, ne aliquid de novo, ſine noſtra licentia conſtruatur, quam in caſibus a jure conceſſis. Volumus etiam & ordinamus, quod cum capellæ plures ſitæ ſint in parochiis, propter parochiarum amplitudinem, diligenter & arctius inquirant de prædictis: & ſacramento ſimili adſtringantur, quod exceſſus ſubditorum, ſine aliqua fraude vel ſcrupulo demonſtrabunt; & in capellis compareant, quotiens opus fuerit auctoritate.

Injungimus etiam, quod ſacerdotes in eccleſiis aut capellis qualitercumque celebrantes, quod ad minus bis in anno generalibus capitulis, coram archidiaconis ſuis aut eorum officialibus compareant, [b]quod ab ipſis promovenda fuerint audituri.

[b] Forte, quæ ab ipſis præmonenda.

Hujus etiam ſynodalis congregationis conſtitutione ſancimus, ut ſacerdotes qualitercumque celebrantes, harigolis aut capis manicatis in locis publicis non utantur; ſed, juxta tenorem concilii, in decenti habitu incedant in publico, ut tenentur.

Statuimus etiam, ut ordinati non a ſuis epiſcopis, vel alias minus idonei, vel de quorum ordinibus ignoratur, in noſtra diœceſi, ſine legitimis documentis nullatenus admittantur; & de quorum prius conſtiterit ordinatione canonica, & converſatione, & ceteris conditionibus perſonarum. Quare volumus & præcipimus, ut rectores, & vicarii eccleſiarum, preſbyteros ſuos, ſuis eccleſiis qui poſtponere voluerunt, locorum archidiaconibus, vel eorum officialibus repræſentent: ut per eos diligenter examinati, ſi idonei inventi fuerint ad deſerviendum eccleſias, admittantur; ut eis diſpendia neceſſaria miniſtrentur, juxta conſtitutiones prædeceſſorum noſtrorum alias promulgatas.

Rectores etiam eccleſiarum & vicarii, quorum intereſt, attente provideant, ut quantum ad eos pertinet, fabricis eccleſiarum ſuarum, necnon & ædificiis eccleſiæ manſionum, in his quæ reparatione indigent, ſine difficultate aut mora aliqua reparentur; librorum & ornamentorum defectibus, ac quorumcumque aliorum, & eadem forma reparatis.

Firmiter etiam inhibemus, ne beneficiati, vel ad ordines ſacros promoti, ballivis intendant ſæcularibus; unde & pro quibus obligantur reddere rationes.

Item ne quis rector aut vicarius, inter ſtipendia ſacerdotibus aſſignata, denarios miſſales, triennalia, aut annalia ex pacto ſuo deputet ſacerdoti: ſed ſicut prædictum eſt, ipſis honeſta ſuſtentatio adſignetur, ne compellantur ſacerdotes lucris turpibus inhiare, aut inter ſæculares, in ſuſcepti ordinis ignominiam, mendicare.

Præcipimus etiam, & interdicimus, ſub pœna anathematis, ne quis die Paſchæ, aut quovis altero quo communicandum eſt, eadem hora offerat & communicet, ſed diverſis: & ne cuiquam Dominicis diebus propter debitum pecuniarum, communio aut aliqua alia ſacramenta, vel ipſa ſepultura, per importunam creditoris inſtantiam denegentur: niſi forte juxta juris exigentiam pro hoc fuerit excommunicationis ſententia innodatus. Et per hanc conſtitutionem noſtram, contra laudabilem & approbatam diœceſis conſuetudinem [a]noſtram & legitimam, nolumus eccleſiarum rectoribus, vel aliis eccleſiarum prælatis derogare.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1255.

[a] Forte, juſtam & legitimam.

Adjicimus etiam & hortamur, præcipientes, ut mimis, joculatoribus, taxillorum ludis aut aleis, non intendant, aut ludentibus adſideant, vanitatibus ex frequentia intendentes, ſecundum canonum ſanctiones.

Monemus inſuper, præcipientes, ne clerici arma portent, præſertim aggreſſionis, niſi forſan arma.... ingruente, & cauſa rationabili compellente: ita ut ex hac occaſionem delinquendi, vel audaciam non aſſumant.

Ad hoc autem interdicimus, ne ſacerdotes a laïcis pecuniam extorqueant pro pœnitentia injungenda, ſeu quibuſlibet ſacramentis a ſacerdotibus laïcis diſpenſandis.

Nec pœnitentias injungant furibus, latronibus, raptoribus, prædonibus, incendiariis, alios exheredantibus, & his ſimilibus, niſi prius facta reſtitutione: dum tamen taliter delinquentibus ad id faciendum ſuppetunt facultates; cum non dimittatur peccatum, niſi reſtituatur ablatum: dum tamen ipſi, contra quos commiſſum fuerit, ſuperſtites ſint, aut eorum heredes; alioquin rapta, per malitiam adquiſita, in uſus pauperum per Ordinarium deputentur: nihilominus pro commiſſo contra Deum, injuncta pœnitentia ſalutari.

Et ne quiſquam ſacerdos, cœca cupiditate ductus injungat pœnitenti in foro pœnitentiæ annalia aut triennalia, aut conſimilia, ut emolumentum conſequi valeat in ſalutis ſuæ diſpendium, & gravamen. Et quia ſolis ſacerdotibus eſt poteſtas ligandi & ſolvendi commiſſa; prohibemus, ne diaconi confeſſiones audiant, aut admittant, pœnitentias injungant, quævis ſacramenta diſpenſent, quæ a ſolis ſacerdotibus miniſtrantur, niſi neceſſitas urgeat, aut compellat, ut in caſu mortis per abſentiam ſacerdotis.

De reſidentia vero rectorum cum luce clarius jura loquantur, hoc volumus obſervari, quod in canonicis conſtitutionibus, & conciliis alias eſt ſtatutum.

Ad augendum vero divini cultus obſequium, ordinamus & diſponimus, ut in ſingulis eccleſiis, quarum facultates ad hoc ſufficiunt, ſint diaconi & ſubdiaconi, ſicut decet, [b]Deum miniſtrantes. In aliis vero eccleſiis, ſaltem unus clericus idoneus & honeſtus, qui in tonſura decenti, & congruo habitu, deſerviat ſacerdoti, ne eccleſiæ debitis officiis defraudentur: ita quod idem clericus nullatenus uxoratus exiſtat, nec deſerviat in altari.

[b] Pro Deo.

Interdicimus & firmiter injungendo, ne in ſacris locis habeantur mercata, aut diebus Dominicis mercimonia exponantur: cum Dominus de templo ementes & vendentes ejecerit. Injungentes ſub pœna canonica, ut cœmeteria in circuitu decenter claudantur, & ut ornamenta & vaſa eccleſiæ ſub honeſta cuſtodia conſerventur.

Inſuper interdicimus levationes arietum ſuper rotas, & ludos, in quibus decertatur ad bravium exſequendum.

Inſuper & ſcotallorum potationes, & ludos in locis ſacris quoſcumque, arctius prohibemus, prout

ANNO CHRISTI CIRCITER 1255.

in patrum & prædeceſſorum conſtitutionibus eſt conſtitutum.

Moneantur inſuper matres parvulorum ſolemniter die feſto, ne parvulos in lectis ſuis juxta ſe collocent, ſuffocatione ſæpius contingente.

Clandeſtina quoque matrimonia, hæc ſæpius in eccleſiis publicentur: & ne quiſquam præſumat his contractibus intereſſe, ſi pœnam ſecundum canonem debitam, necnon ad noſtrum arbitrium alias infligendam, voluerit evitare. Ideoque ſingulis Dominicis, ne quis fidem det de matrimonio contrahendo, niſi publice in præſentia ſacerdotis, & propter hoc teſtibus convocatis. Quod ſi qui inventi fuerint tranſgreſſores, canonice puniantur: & omnes illi qui hujuſmodi tractatibus clandeſtinis intereſſe præſumunt, ſint acerba pœna canonica feriendi. Quod quidem jubemus per noſtros archidiaconos diligenter & [a] exſecutionem debite demandari.

[a] Corrige, exſecutioni.

Provideant autem rectores, vicarii, & ſacerdotes, ne paſſim laïci ſedeant & ſtent in cancello, dum divina officia celebrantur: niſi forſan patroni, aut alia venerabilis perſona ad hoc ob reverentiam omittatur.

Præterea quædam ſtatuta a noſtris prædeceſſoribus, & a domino archiepiſcopo promulgata, alia renovantes, cum ſervata non fuerint, nobis duximus publicanda: ſed hæc ſub interminatione anathematis, ne monachi, ſeu quilibet religioſi, negotientur lucri cauſa, maxime cum hoc ſit viris eccleſiaſticis interdictum.

Item, ne vir vel mulier ad bigamiam tranſiens, a preſbytero benedicatur: quia cum alia vice ſint benedicti, benedictio eorum non debet iterari.

Item prohibemus, ne abbates, aut alii viri religioſi, paſſim ante tempus probationis a canone definitum, aliquem ad profeſſionem admittant: & ſi contra factum fuerit, animadverſione debita corrigantur: cum in ſubſidium humanæ fragilitatis, probationis ſpatium ſit regulariter inſtitutum.

Præcipimus etiam, ut, ſi per negligentiam aliquid de ſanguine Chriſti ſtillaverit ſuper terram, lambatur lingua, tabula radatur ſuper quam ſtillaverit; ſi non fuerit tabula, non conculcetur locus, ſed radatur, & igne conſumatur, & cinis intra altare condatur: ſacerdos quinque diebus pœniteat. Si autem ſuper altare ſtillaverit calix, ſorbeat ſtillam miniſter, & tribus diebus pœniteat. Si ſuper linteum altaris, etiam aliquod ſtillæ pervenerit, quatuor diebus pœniteat. Si uſque ad quartum, viginti diebus pœniteat; & linteamina quæ tetigerit ſtilla, per miniſtros idoneos tribus vicibus abluantur, calice [b] ſuperpoſito: & aqua ablutionis juxta altare cum reverentia recondatur, prout in capitulo Pii Papæ expreſſius continetur.

[b] Corrige, ſuperpoſito.

Prudenter vero caveant rectores, vicarii, & ſacerdotes parochiales, ne aliquis extraneus ad trahendum numerum in eorum parochiis admittatur, niſi prius ipſis de ejus humilitate legitimis conſtiterit documentis.

Item cum eccleſiaſtici pluries periclitentur per inſufficientem examinationem, & indiſcretam quorumdam; volumus, & diſpoſuimus, quod in ſingulis decanatibus ſex vel quatuor diſcretiores, per locorum archidiaconos eligantur, qui examinent teſtes in ſingulis cauſis producendos: & dicta eorum in ſcriptis redacta, & ſub ſigillis eorum incluſa, officialibus & decanis, qui [a] parata erant in capitulis, pro loco & tempore porrigantur. Quod ſi aliqui prædictorum in capitulis aliquando præſentes non fuerint, alii de ipſis qui præſentes fuerint, in locum eorum ſine difficultate aliqua ſubrogentur. Et quia eccleſia Anglicana oppreſſionibus ſuarum libertatum in pluribus articulis multipliciter deformatur, quos diſſilere non poſſumus, ſine interventu ſalutis æternæ; in illos qui hæc attentare præſumpſerint, excommunicationis ſententiam promulgamus.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1255.

[a] Forte, præſentes erant.

Item excommunicationis ſententia innodamus omnes illos, qui pacem regni perturbare, aut libertates eccleſiaſticas infringere, ſeu malitioſe eccleſias ſuo jure privare præſumpſerint, aut invadere; aut ad bona eccleſiaſtica malitioſe manus extenderint contra eccleſiaſticas libertates.

Item omnes illos qui in eccleſias vel in eccleſiaſtica beneficia per violentiam, vel malitioſe, & ipſa per potentiam laïcalem, vel quamvis aliam violentiam, per malitiam contra mandatum noſtrum detinent occupata & præcipue omnes illos, qui libertates eccleſiæ Dunelmenſis infringunt vel perturbant.

Item ſimili cenſura percellimus omnes incendiarios, eccleſiarum fractores, veneficos & veneficas, ac utentes magicis incantationibus, denunciamus excommunicationis ſententia innodatos.

Præterea omnes illos, qui falſum perhibent teſtimonium, vel procurant perhiberi malitioſe; ſeu exceptiones opponunt, quo minus cauſa matrimonialis debitum ſortiatur.

Item illos quoque omnes, qui tales producunt vel ſubornant, per quorum dicta aliquis fraudulenter exhereditatur, vel per malitiam & injuſte.

Excommunicamus inſuper omnes illos, qui gratia lucri, odii, vel favoris, falſe & malitioſe alicui crimen imponunt, ut infamato apud bonos & graves purgatio indicatur, vel alio modo gravetur.

Similiter etiam prohibemus, ne quis advocatus noſtræ civitatis vel dioceſeos ad præſtandum patrocinium in cauſis, & in conſiſtoriis, de cetero admittatur; niſi præſtiterit ſacramentum, quod cauſam quam ſciverit injuſtam eſſe, vel probabiliter habita ſeu varia cognitione eſſe talem præſumpſerit, & præcipue in cauſa matrimoniali, tractandam non recipiat.

Iſtas autem ſententias quater in anno, ſcilicet in majoribus feſtis anni, publice & ſolemniter volumus publicari: injungentes in virtute obedientiæ archidiaconis, officialibus, & decanis, ut promulgationem prædictarum ſententiarum diligenter & fideliter exſequantur.

Injungimus etiam archidiaconis noſtris, ut cum omni diligentia in ſuis viſitationibus & capitulis, ſupraſcripeas conſtitutiones omnes & ſingulas faciant inviolabiliter obſervari: negligentes, deſides, aut rebelles ipſarum obſervationi, animadverſione condigna per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo. Quod ſi archidiaconi, & eorum officiales, vel decani, in exſecutione præfatorum negligentes exſtiterint, vel remiſſi, detenti cupiditatis ſtudio vel favore; in eorum defectu ſubditorum deſidiam, aut eorum negligentiam, prout jura permiſerint, puniemus. Volumus etiam, quod archidiaconi has conſtitutiones noſtras in ſuis capitulis faciant evidenter exponi, in ſingulis eccleſiis ipſarum copiam facientes.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1255.

Ex veteri Mſ. edidit Collier Hiſt. Anglicanus.

SYNODUS NORWICENSIS.

CONSTITUTIO DOMINI WALTERI DE SUTHFELD Norwicenſis epiſcopi.

De libera diſpoſitione fructuum per Curatos teſtantes.

WAlterus Dei gratia epiſcopus Norwicenſis, dilectis in Chriſto filiis univerſis, abbatibus, Prioribus, archidiaconis, officialibus, decanis, eccleſiarum rectoribus, vicariis, & omnibus Chriſti fidelibus per diœceſim noſtram conſtitutis; ſalutem, gratiam, & benedictionem. Ad officium paſtorale licet indigne aſſumpti, & loco eminenti immerito conſtituti, ſummo & pio deſiderio affectantes, nunc bene operando, nunc mala exſtirpando, dignos Domino fructus ex noſtro impendere officio: ſane recolimus, dum adhuc in minori officio eſſemus conſtituti, vulgariter eſſe dictum & obtentum; quod quilibet rector, ſive vicarius noſtræ diœceſis, qui vivus diem Paſchæ exſpectaret, de omnibus fructibus, nomine eccleſiæ ſeu vicariæ ſuæ, uſque ad ſynodum ſancti Michaëlis proximo ſequentem percipiendis, libere, ut vellet, ſuum conderet teſtamentum. Sed contra hanc conſuetudinem a fundatione eccleſiæ Norwicenſis, prout novimus, & nobis conſtat, obtentam, a quibuſdam voluntarie exſtitit introductum & ſervatum, quod fructus & bona eccleſiarum vacantium a die Paſchæ, uſque ad ſynodum Paſchæ, non in uſus decedentium & condentium legitime teſtamenta cederent, ut præmiſimus, ſed voluntati & diſpoſitioni loci diœceſani relinquerentur omnino: propter quod ſtatus decedentium graviter lædebatur, & reſtantium frequenter non proceſſit voluntas. Ut igitur ſtatus eccleſiæ & ſingulorum reparetur, & ad conſuetudinem & libertatem debitam ſingula revocentur: nos Walterus de Suthfeld epiſcopus Norwicenſis, in ſynodo ſancti Michaëlis Norwicenſis præſidentes, de conſenſu Capituli diœceſani, & præſentis ſynodi auctoritate, omnibus exſiſtentibus in ſancta ſynodo in hoc conſentientibus; definimus, ſtatuimus, præcipimus, & concedimus, ut juxta antiquam conſuetudinem, quam renovamus, redintegramus, approbamus & confirmamus, omnes rectores, & vicarii viventes die Paſchæ, & ex tunc quicumque morientes uſque ad ſynodum ſancti Michaëlis, de fructibus & obventionibus beneficiorum ſuorum, libere ſecundum Deum ſua condant teſtamenta. Salvis nobis & ſucceſſoribus noſtris fructibus eccleſiarum ante diem Paſchæ vacantium, & in quibus rector die Paſchæ non reperitur inſtitutus. Et caveat ſibi epiſcopus qui præeſt, & qui pro tempore fuerit, ne cauſa lucri inhoneſti, canonice præſentatos, abſque cauſa rationali, uſque poſt diem Paſchæ, voluntarie differat admittere. Omnes autem illos, qui hanc noſtram conſtitutionem, conceſſionem & libertatem infringere, immutare, vel perturbare præſumpſerint, ſententiam excommunicationis, noſtra & præſentis ſacroſanctæ ſynodi auctoritate, incurrant. In cujus rei teſtimonium præſentibus ſigillum noſtrum, & ſigillum Capituli noſtri ſunt appenſa. Acta die ſynodi, die Lunæ proximo poſt feſtum ſancti Michaëlis, in eccleſia ſanctæ Trinitatis Norwicenſis, anno Domini MCCLV. & conſecrationis noſtræ XI.

ANNO CHRISTI 1255.

DECLARATIO CONSTITUTIONIS PER D. W. BATEMAN epiſcopum Norwicenſem.

Super quadam conſultatione ſibi facta per Vicarium de Myldenhale.

TUa devotio poſtulavit a nobis, an ad te, qui in vicariam de Myldenhale per nos eras noviter inſtitutus, an ad exſecutores prædeceſſoris tui, qui poſt ſynodum Paſchæ proximam præteritam diem ſuum clauſit extremum, fructus & obventiones dictæ vicariæ, poſt inductionis tuæ tempus proventes debeant pertinere. Tibique taliter reſpondemus, quod oblationes, mortuaria, ac cetera omnia quæ ad altare perveniunt, de conſuetudine, vel de jure, ad te qui ad faciendum continuam reſidentiam, & ſerviendum altari, juramenti vinculo es adſtrictus, debent integraliter pertinere: Decimæ vero garbarum, & talia extrinſeca jura, quæ expoſitione ad vicariam pertinere noſcuntur, ad defunctum & exſecutores ejuſdem, ſi de prædictis decimis, & juribus, ſeu obventionibus, ſpecifice in teſtamento diſpoſuerit, pertinebunt. Si autem teſtamentum fecerit, & in teſtamento ſuo nil a dictis decimis, ſeu obventionibus, ſpecifice vel expreſſe diſpoſuerit, licet alia legata pecuniaria, generalia, vel ſpecialia fecerit: tunc ad te, & non ad defunctum, vel ad ſuos exſecutores, prædicta omnia & ſingula pertinebunt.

1256.

Ex veteri Mſ. edidit Collier Hiſt. Anglicanus.

CONSTITUTIONES ÆGIDII DE BRIDPORT, EPISCOPI SARUM, editæ anno Domini MCCLVI.

HÆ ſunt conſuetudines uſitatæ in epiſcopatu Sarum. In primis de decimis omnium rerum, quæ renovantur per annum; ſcilicet de decima bladi & feni, quam percipient perſonæ, vel vicarii, tempore meſſis & fenationis; de omnimodis fructibus hortorum & virgultorum, & omnibus ſeminatis, in campis, hortis, & virgultis, quorum decimationem prædictæ perſonæ, vel vicarii percipient temporibus ſuis.

Et ſi forte aliqua terra inculta, quæ aliquando fuerit culta, vertenda fuerit in paſturam, prædictæ perſonæ, vel vicarii, percipient decimum denarium venditionis.

Eodem modo de prato ad paſturam vendito, percipient decimum denarium venditionis.

Percipient etiam decimam de pullis, equis, de vitulis & agnis, porcellis, aucis, quorum totius anni ..... colligi hebdomada proxima ante Paſcham;

Digitized by Goo

ANNO CHRISTI 1256.

cham; percipient de decima pulli unum denarium, de decima vituli obolum.

Et percipient decimam plenariam caſei, & butyri; decimam lini & lanæ.

Et ſi forte ..... vaccas vel oves aliquis habuerit, quod non poſſit facere caſeum; dabit pro vaccis alicubi unum denarium; alicubi denarium & obolum, prout uſitatum fuerit in diverſis parochiis; & pro quatuor ovibus unum denarium.

Et ſi forte aliquis non habuerit niſi ſeptem agnos, dabit ſeptimum ad decimam.

Similiter & decimum vellus ovium; & ſeptimum, ſi plura non habuerit.

Et ſi forte aliquis habuerit in cuſtodia ſua oves alienas, licet fuerint plurium hominum; nobis plenarie & integre dabit decimam agnorum.

Aut ſi fuiſſent ſui proprii, ſimiliter decimam vellerum omnium.

Et ubi pulli, equi, & vituli, aucæ, porcelli, & agni fuerint exorti, ibi debent debent decimari.

Et ſi forte extraneæ vaccæ, vel oves, paſcantur in parochiis alicujus, & cubant in alia parochia de nocte, ubi proprium domicilium; perſona in cujus parochia paſcantur, & perſona in cujus parochia mulctæ fuerint, decimam habebunt butyri & lanæ, ſi in parochia in qua paſcebantur, fuerint hiematæ.

Et ſi forte alicujus oves, poſt feſtum ſancti Martini occiſæ vel mortuæ fuerint, de mortua dabit decimam pellem, ſicut & lanam.

Nec aliquis parochianus præſumat poſt feſtum ſancti Martini vendere oves ſuas, vel aliquo modo alienare extra parochiam, niſi prius ſatisfaciat perſonæ de decima lanæ.

Et ſi forte oves alienæ tonſæ fuerint in parochia alicujns perſonæ; idem percipiet decimam lanæ, niſi aliquid aliud rationabiliter impediat. Percipiet etiam perſona, vel vicarius, de artificio fabrorum, carpentariorum, ſutorum, tuxtorum, textricum, pellitariorum, piſtorum, & de omnimodis artificiis; & de lucro negotiatorum; & de melle, & de molendino ad ventum, & aquaticis; & de columbariis, de pomagio, & omnibus aliis, de quibus eccleſia conſuevit percipere.

Parochiani cujuſcumque parochiæ debent offerre ex debito quater in anno, ſcilicet in die Natalis Domini, in die Paſchæ, in die ſolemnitatis eccleſiæ, & in dedicatione eccleſiæ. Et quod ſinguli deſponſarus & deſponſata, omnes terram tenentes, offerant obolum.

Ceteri omnes, tam maſculi, quam feminæ, dent prædictis diebus, niſi illos excuſat inopia. In Quadrageſima omnes debent accedere ad confeſſionem, & debent offerre quidquam voluerint, niſi illos excuſet inopia.

[a] Scilicet, Paraſceve.

Similiter in die [a] ..... omnes parochiani veniant ad crucem adorandum, & offerant ibi pro velle ſuo.

Nec aliquis præſumat in die Paſchæ accedere ad corpus Chriſti, niſi prius confeſſus fuerit, & crucem adoraverit.

Mulieres deſponſatæ, & mulieres poſt parientes, debent accedere ad eccleſiam cum candelis accenſis; & ..... mulieres ſequentes debent offerre chriſmalia infantium: nec chriſmalia debent alienari, nec in aliquos uſus mitti debent, niſi in uſus eccleſiæ.

Item perſona, ſeu vicarius, in obitu cujuſcumque terram tenentis, de tenemento defuncti percipiet melius averium poſt dominum: & ſi forte non fuerint plura averia, exſecutores defuncti tenentur ſatisfacere perſonæ, vel vicario, de bonis quæ fuerunt defuncti, prout facultates ſupperunt, antequam alibi aliqua exſecutio de teſtamento fiat defuncti.

ANNO CHRISTI 1256.

Similiter de teſtamento mulieris deſponſatæ, & omnium parochianorum, tam maſculorum, quam feminarum, eadem fiat exſecutio teſtamenti.

Et capellanus miniſtrans eccleſiæ [a] ..... exſecutorem, ut diligenter provideat, & diſponat, quod pars bonorum quæ defuncto contingit, rationabiliter diſtribuatur.

[a] Forte, admonear.

Tricennalia & Miſſæ non fiant alibi celebrandæ, quam in eccleſia cujus fuerint parochiani, niſi de aſſenſu dicti capellani.

Perſona debet providere, quod cancellum ſuum ſit honeſtum, & bene coopertum; ſimiliter & altare. Sacramentum chriſmatorium ſit ſub ſera; corporalia ſint de panno lineo delicato. Provideat etiam de phialis honeſtis ad vinum & ad aquam; de thuribulo, de candelabris, & lanterno, & tintinnabulo deferendo ante ſacerdotem in viſitatione infirmorum, legitime præcedente; & perſonæ vel vicarii debent invenire duos cereos proceſſionales.

Item parochiani debent providere, quod eccleſia ſit honeſta, cooperta bene, & quod campanile ſit bene coopertum, & ſecurum contra omne periculum; & debent invenire campanas & chordas campanarum, crucifixum, cruces, & imagines, & calicem argenteum, miſſale, & caſulam de ſerico, libros ſufficientes, & omnimoda veſtimenta ad altare ſpectantia.

Item capellanus eccleſiæ debet providere, quod menſalia, & cetera veſtimenta eccleſiæ ad altare ſpectantia, ſint munda & honeſta. Et ſi forte contingat, quod calix ..... vel libri, vel veſtimenta, furto, vel aliquo alio infortunio ſubtrahantur; perſona, vel vicarius, vel capellanus, vel aliquis, per cujus negligentiam ſubtracta fuerint, reſtaurabit.

Provideant etiam de vexillo, de velo Quadrageſimali, de fonte, quod ſit honeſtus, & ſub ſera; de campanellis ante funus deferendis, cum pervenietur ad ſepeliendum.

Provideant etiam parochiani, quod cœmeterium eorum ſit bene clauſum, & bene mundatum aburticis, & aliis herbis nocivis.

Parochiani tenentur invenire cereum Paſchalem & alios cereos in cancello, & lumen ſufficiens per totum annum, tam ad Matutinas, quam ad Veſpertinas, & ad Miſſam; & debent invenire panem benedictum, cum candelis, qualibet Dominica per annum, in omni eccleſia de mundo Chriſtiana.

Provideant etiam perſonæ & vicarii, quod habeant domos competentes & honeſtas, familiam honeſtam ſine ſuſpicatione aliqua. Et debent eſſe hoſpitales; & debent eſſe eleemoſynarii, prout facultates eorum ſuppetunt; & ſint reſidentes, nec alibi nimis ..... moram facientes, præterquam in propriis domiciliis, niſi de licentia domini epiſcopi vel archidiaconi. Nec ullus præſumat ire ad confeſſionem, vel ad communionem alibi, quam in parochia ſua, niſi de licentia domini ſui. Capellani, perſonæ, vel vicarii eccleſiarum, debent ſynodalia, ſcilicet XV. denarios. Quilibet capellanus ſolet dare archidiacono XII. denarios ad Natale Domini.

Item archidiaconus, ſi voluerit, viſitabit omnes capitales eccleſias, ſemel in anno, & ſer ..... perſonæ, vel vicarii decenter eum etiam procurabunt. Submon ..... non decet aliquem in alicujus parochia, niſi habuerit capellanum, clericum conſortem, quocum teſtimonium perhibeat de juſta occa-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1256.

sione. Perſonæ, vel vicarii dabunt beneficium aquæ benedictæ clerico pauperi ſcholari, ita quod veniat omnibus ſolemnibus diebus ad eccleſiam ſervien-dum, de qua habet dictum beneficium.

Item ſponſalia non debent fieri in aliqua eccleſia, antequam fiat ſolemnius trina denunciatio; nec debet fieri in eccleſia excommunicatio, niſi præcedente prius trina admonitione.

Notandum, quod ter debet fieri in qualibet eccleſia generaliter excommunicatio per annum.

Perſonæ, vel vicarii, & parochiales capellani, debent parem obedientiam canonicam domino epiſcopo & archidiacono.

Duo debent eſſe Inquiſitores docti & diſcreti, & duo capellani confeſſores, quibus perſonæ, vel vicarii & capellani debent confiteri in Quadrageſima, vel in alio tempore, ſi neceſſe fuerit; qui ſcient A diſcernere inter lepram & lepram, &c.

Salva ſanctorum reverentia, duximus ſtatuendum; quod exceptis ſolemnitatibus Nativitatis Domini, cum quatuor diebus ſequentibus, Circumciſionis, Epiphaniæ, Reſurrectionis, Aſcenſionis, & Pentecoſtes, cum tribus, ſinguliſque ſolemnitatibus, Dominicis exceptis, & Virginis glorioſæ, apoſtolorum, & evangeliſtarum feſtivitatibus, & ſanctæ Crucis, S. Michaëlis, S. Joannis Baptiſtæ, S. Laurentii, & tranſlationis S. Thomæ, feſtum S. Martini, & ſanctæ Mariæ Magdalenæ, & ſanctæ Catharinæ; feſtum quoque de dedicatione in parochiis ſuis, necnon & ſanctorum, in quorum honore ſingulæ eccleſiæ conſtruantur: nullius alterius feſtivitas ab agricultura & laboribus, ſine quibus terræ coli non poſſint, parochianis ſuis indicetur per preſbyteros ferianda.

ANNO CHRISTI 1256.

CONCILIUM IN DANIA,

pro epiſcoporum ſecuritate, celebratum anno Domini MCCLVII.

1257.

Ex Alexandri IV. epiſt. 674. lib. III. excerptum eſt atque æditum ab Odorico Raynaldo.

CUm eccleſia [a] Daciana adeo gravi perſecutioni ſit expoſita tyrannorum, quod epiſcopis, qui ſe pro domo Dei murum objiciunt defenſionis, etiam in præſentia domini regis in ipſorum perſonas non verentur minas injurioſas inferre: quæ ſatis probabiliter ſunt timendæ, cum clerus ſæcularis defenſione videatur carere penitus poteſtatis; ac illorum ſuperbia a metu regio libera & ſecura, in malum poſſit aſcendere, quantum velit: ſanxit præſentis concilii auctoritate: I.

Ut quicumque epiſcoporum infra terminos regni Daciæ mala captione, de mandato domini regis, ſive ejus conniventia, vel conſenſu, vel alicujus nobilis qui manet infra fines prædicti regni, captus fuerit, vel membrum amiſerit, aut atrocem injuriam in perſona ſua paſſus fuerit, ipſo facto, dummodo probabiliter præſumi poſſit hoc de voluntate domini Regis proceſſiſſe, ac dubium non ſit ipſum hoc faciliter corrigere poſſe, in toto regno divina ſint officia interdicta.

II.

Si vero aliquod prædictorum alicui epiſcoporum [b] illorum fuerit per aliquem potentem, qui manet extra regnum Daciæ, & ex conjecturis conjici aliquo modo, hoc ex regis, vel principum, ſive nobilium regni Daciæ conſilio proveniſſe: eo ipſo ejuſdem epiſcopi diœceſis a celebratione myſteriorum ſileat divinorum.

[a] *Dania hoc ævo Dacia vocabatur.*

[b] *Forte, illatum.*

III.

Et ſi rex admonitus per duos epiſcopos, vel quoſcumque clericos ſuæ diœceſis, diſtulerit, vel non curaverit taliter læſo infra menſem juſtitiam exhibere: regnum ipſum uſque ad condignam ſatisfactionem habeatur a divinis ſuſpenſum.

IV.

Prohibemus etiam ſub excommunicationis pœna, ne aliquis preſbyter, ſeu capellanus alicujus nobilis, durantibus prædictorum interdictorum ſententiis, ipſis nobilibus præſentibus, aut aliquo alio, in curiis dictorum nobilium, vel alias publice, vel private, divina celebrare præſumat: quod qui fecerit, ſciat ſe excommunicationis ſententiam incurriſſe.

CONCILIUM LANCICIENSE,

contra Boleſlaum Sileſiæ ducem, qui epiſcopum Wratiſlavienſem, & preſbyteros duos, captos in carcerem conjecerat, a Fulcone Gneznenſi epiſcopo celebratum anno MCCLVII.

HUJUS *argumentum ſynodi enarrat Martinus Cromerus, lib. 12. de origine & geſtis Polonorum.* Boleſlaus, *inquit*, Calvus, Sileſiæ dux, cum dolore amiſſæ Glogoviæ percitus, tum bello ſuperiore exhauſtus, ut iram ſimul & cupiditatem ſuam expleret, facinus aggreſſus eſt impium & ſacrilegum. In epiſcopum enim Wratiſlavienſem Thomam, templum Gorcenſe dedicantem, & Boguſalum Præpoſitum, & Heccardum canonicum, cum Theutonibus ſatellitibus ſuis manus injecit, capioſque ad ſubuculam uſque ſpoliavit, & in arcem Wlai, atque inde Legniciam deportavit. Poſcebat autem eos decem millia marcarum: quæ cum non darent, conjecit eos in tetrum carcerem, conſtrictos pedibus. Qua re cognita Fulco archiepiſcopus Gneznenſis, Lanciciam ſynodum convocavit, ac de ſynodi ſententia Boleſlaum Calvum diris devovit: Wratiſlavienſi vero omni diœceſi ſacris interdixit. Deinde cum nihilomagis dimitteret captos Boleſlaus, Pontificem maximum Alexandrum IV. certiorem ea de re fecit: & quid porro fieri oporteret, rogavit. Reſcripſit ille archiepiſcopo, ut Poloniam omnem ad arma contra Boleſlaum ſumenda, crucis prædicatione, una cum ceteris epiſcopis concitaret. In eamdem ſententiam Magdeburgenſi quoque archiepiſcopo de concitandis Germanis ſcripſit. Sed interim Thomas pertæſus diri carceris, duobus millibus marcarum, & commutatione decimarum manipularium in pecuniarias per totam diœceſim ſuam, una cum Præpoſito & Canonico ſe redemit.

Eadem fere Matthias Michovienſis, chronic. Polon. lib. III. cap. XLVIII.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1258.

CONCILIUM MERTONENSE.

ANNO CHRISTI 1258.

Ex veteri Mſ. edidit collector Anglicanus.

ANNO Domini MCCLVIII. fuit Concilium Bonifacii archiepiſcopi, & omnium ſuffraganeorum ſuorum apud Mertune, ſcilicet die Jovis in feſto ſancti Barnabæ apoſtoli, ad quaſſandam decimam totius eccleſiæ Anglicanæ, per Alexandrum Papam conceſſam.

1258.

CONCILIUM ROFFIACENSE.

Conſtitutiones provinciales apud [a] Roſſec factæ anno Domini MCCLVIII. XII. Kal. Septembris, præſidente domino Giraldo Burdegalenſi archiepiſcopo.

[a] Roſſec.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De pœna illorum qui contra eccleſiaſtica faciunt ſtatuta.*
II. *De pœna illorum qui violant eccleſiarum ſalvitates.*
III. *De religioſis qui impediunt ſententias prælatorum.*
IV. *De pœna laïcorum qui faciunt poſſeſſiones eccleſiarum.*
V. *Ne perſonæ eccleſiaſtica agant vel reſpondeant in foro ſæculari.*
VI. *Ne clerici ſint advocati in foro ſeculari.*
VII. *Qua forma ſit in confectione teſtamentorum ſervanda.*
VIII. *De forma abſolutionis infirmorum excommunicatorum.*
IX. *De pœnis contra litigantes & judices abuſores.*
X. *De non audiendis cauſis in locis religioſis.*

CAPITULA.

I. *De pœna illorum qui contra eccleſiaſtica faciunt ſtatuta.*

CUm milites & tyranni, & fere omnes laïci, prout dicit canon, clericis oppido ſint moleſti, & peccatis exigentibus fere per omnes regiones, [b] milites, communitates, & barones, ruſtici & burgenſes, conſtitutiones, immo vero deſtitutiones, edicta, conjurationes, confederationes, conſpirationes, colligationes, empriſias tacitas vel expreſſas, & alias machinationes varias & diverſas, quoquo nomine cenſeantur, & promulgationes eorumdem facere præſumpſerint, & præſumant, ne laïci in foro eccleſiaſtico litigent; niſi ſuper certis articulis, & valde paucis, quos ipſi exprimunt; juriſdictionem eccleſiaſticam confundendo & enormiter reſtringendo; inhibeant etiam ne ab uxoribus ſuis vel [c] familiis ſuis fiant oblationes, in illis caſibus in quibus fidelium pia devotio offerre conſueverat, tam de longa conſuetudine, quam de jure: nos omnes illas perſonas, quæ profana hujuſmodi præſumunt vel præſument facere, vel jam facta ſervare, ſeu opera miſericordiæ vel juſtitiæ, in quantum tangunt libertatem eccleſiaſticam, occaſione hujuſmodi reſtringere, ſeu etiam coarctare, excommunicationis vinculo innodamus. Præcipientes ut tales in generali, & expreſſe illi de quibus conſtiterit, excommunicati denuncientur diebus Dominicis & feſtivis. Et ſi per tres menſes in excommunicatione hujuſmodi malitioſe perſtiterint: ſtatuimus, ut in fine corpora ipſorum non tradantur eccleſiaſticæ ſepulturæ, niſi plene ſatisfecerint de præmiſſis, & ne filii eorum vel nepotes, ad clericatum, & ad beneficium eccleſiaſticum admittantur: neque ipſi rei aliquatenus abſolvantur, quouſque eccleſiæ de omnibus deperditis & damnis integre fuerit ſatisfactum: & diœceſanus prædictis reis talem pœnitentiam infligat, qua ceteri a talibus arceantur.

[b] al. milites, barones, comites, ruſtici & burgenſes.

[c] al. familia.

II. *De pœna illorum qui violant eccleſiarum ſalvitates.*

Cum Dominus Jeſus Chriſtus verbo pariter & exemplo nos docuerit, quanta reverentia ſacroſanctis eccleſiis debeatur, cum vaſa non ſineret transferri per templum, ſicut in evangelio continetur; & vendentes & ementes boves, & oves, & columbas, de templo ejecerit, nummulariorum menſas evertendo & pecuniam effundendo: non advertentes iſtud prædones aliqui, milites, & tyranni, frequenter infringunt eccleſias, & violant ſalvitates, rapiendo bona contenta ibidem; nonnunquam homines in eccleſiis & ſalvitatibus capiendo, aliquoties verberando; & plerumque, quod pejus eſt, occidendo. Unde ſtatuimus & præcipimus, quod hujuſmodi peſtilentes homines, poſtquam de ſacrilegio ſic commiſſo conſtiterit (quos ex tunc in generali monemus & moneri præcipimus, & ſi moniti talia facere præſumpſerint, ipſo facto excommunicatos eſſe volumus) denuncientur excommunicati diebus Dominicis & feſtivis: & numquam ad abſolutionis beneficium admittantur, quouſque paſſis injuriam duplum emendaverint, & loco ſacro ſatisfactionem fecerint, quam diœceſanus viderit expedire; & quouſque ipſi diœceſano, in cujus contumeliam ſacrilegium commiſſum fuerit, ſit congrue ſatisfactum.

III. *De religioſis qui impediunt ſententias prælatorum.*

Cum obedientiæ virtus in aliis perſonis majorem debeat habere vigorem, quæ ſecundum vitam ſuæ profeſſionis videntur ſæculum abjeciſſe: peccatis exigentibus, inveniuntur aliqui monachi, & plerique alii religioſi, qui ſuos ordinarios contemnentes, eorum ſententias vilipendunt, & ſuſpenſi, interdicti, vel excommunicati, divina præſumunt officia profanare. Quare de communi conſilio [a] provide ſtatuimus, ut monachi & ceteri religioſi taliter excedentes, de diœceſibus, in quibus talia perpetrare præſumunt, expellantur in perpetuum, vel ad tempus; & abbates, vel priores eorum, ad ejiciendum eoſdem, ſi neceſſe fuerit, a diœceſanis ſuis per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

[a] al. providetum, & ſtat.

IV. *De pœna laïcorum qui faciunt poſſeſſiones eccleſiarum.*

Inhibemus & monemus, ac in generali moneri præcipimus, univerſos barones, ballivos, milites, communitates, & perſonas alias ſæculares, ne eccleſias, prioratus, domos, poſſeſſiones, & res alias

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1258.

in quarum poſſeſſione pacifica ſunt vel erunt eccleſiæ, aut prælati, abbates, priores, rectores, & alii eccleſiarum adminiſtratores, faciant, & occupent, aut occupari faciant, vel faziri. Illos autem qui contra hujuſmodi inhibitionem, & poſt monitiones in generali factas, facere præſumpſerint vel venire, excommunicationi ſubjacere decernimus ipſo facto.

V. *Ne perſonæ eccleſiaſticæ agant vel reſpondeant in foro ſæculari.*

Inhibemus, & monemus univerſas perſonas eccleſiaſticas, ne agant vel reſpondeant, vel ſe applegient in foro ſæculari, de his quæ ad eccleſiaſticum, non ad forum pertinent ſæculare, niſi hoc fecerint de ſuorum licentia prælatorum, vel vices gerentium eorumdem. Eos autem qui contra hujuſmodi monitionem & inhibitionem facere vel venire præſumpſerint, excommunicatos eſſe volumus ipſo facto. Illos autem qui perſonas eccleſiaſticas compulerint, vel compellere voluerint ad prædicta, eidem ſententiæ decernimus ſubjacere.

VI. *Ne clerici ſint advocati in foro ſæculari.*

Inhibemus univerſis religioſis, & clericis beneficiatis Burdegalenſis provinciæ, ut non ſint advocati in foro ſæculari, niſi pro ſe, vel pro eccleſia, vel perſonis miſerabilibus, vel conjunctis. Eos autem qui contra hanc inhibitionem advocationis officium præſumpſerint exercere, excommunicationis vinculo innodamus. Et eidem excommunicationi ſupponimus omnes religioſos, & clericos, qui aſſeſſores vel conſiliarii fuerint contra eccleſiæ libertatem.

VII. *Qua forma ſit in confectione teſtamentorum ſervanda.*

Cum ad epiſcoporum ſpectet officium, ut extremæ legitimæ voluntates fidelium effectui mancipentur: præcipimus & mandamus, ut tam clerici quam laïci, cum ſua voluerint condere teſtamenta, vel ultimas voluntates, proprium advocent capellanum; & coram ipſo, & idoneis teſtibus, ſua legitima ordinent teſtamenta vel ultimas voluntates. Capellani vero ad ſuas ultimas voluntates, duos, vel unum, advocent vicinos capellanos, vel ſubcapellanos, ſi poſſint commode. Quod niſi fecerint, diœceſani arbitrio graviter puniantur, quouſque per provinciale concilium certa pœna contra tranſgreſſores hujuſmodi ſtatuatur.

VIII. *De forma abſolutionis infirmorum excommunicatorum.*

Cum quidam ſimplices capellani parochianos ſuos excommunicatos in mortis articulo laborantes, cum juramento quod heredes eorum ſtent juri, indifferenter abſolvant, licet plerique de dictis perſonis ſint pro re manifeſta vel re judicata excommunicationis vinculo innodati: firmiter prohibemus, ne aliqua eccleſiaſtica perſona aliquem excommunicatum pro re manifeſta vel pro re judicata præſumat abſolvere, niſi ab ipſo infirmo, vel aliquo nomine ipſius, adverſario ejuſdem infirmi prius fuerit ſatisfactum, niſi per inopiam valeat probabiliter excuſari. Si vero ab aliquo, non ſervata forma hujuſmodi, infirmus excommunicatus fuerit abſolutus: abſolvens, adverſario defuncti ad intereſſe in ſolidum teneatur.

IX. *De pœnis contra litigantes, & judices abuſores.*

Quia propter favorem quem indiſcreti judices, & maligni ſtudent impendere Apoſtolicarum abuſoribus litterarum, varii & diverſi reperiuntur modi prædictis litteris abutendi; de conſilio & aſſenſu ſuffraganeorum noſtrorum, & approbatione concilii, omnes prælatos Burdegalenſis provinciæ, necnon ſubditos regulares & ſæculares, qui judices eſſe poſſunt, monemus, & moneri præcipimus, ut in cauſis ſibi commiſſis a ſede Apoſtolica, vel Legatis ipſius, & etiam committendis, juris ordinem ſtudeant fideliter obſervare: & nullos audiant qui contra adverſarium ſuum non habeant aliquid quæſtionis. Nec etiam illos audiant, qui litteras Apoſtolicas ad futuras trahunt controverſias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ. Nec audiant eos, qui aliquem ſuper uno negotio, vel etiam malitioſe ſuper pluribus perſonalibus actionibus, quæ commodius poſſent ſub uno judice terminari, per varias litteras, coram diverſis judicibus trahere non formidant. Nec permittant, quod reus actorem eodem tempore ad diverſa loca, vel indeterminate ad villam, quæ commune cum villis ejuſdem provinciæ habet vocabulum, evocet per litteras eorumdem, vel etiam per litteras aliorum. Nec illos audiant, qui ad locum non inſignem, in quo non poſſit juriſperitorum copia inveniri, adverſarium poſſulant evocari. Nec illos, qui per generalem clauſulam: *& quidam alii*, plures quam quatuor evocari deſiderant ab eiſdem. Nec ſe, propter aliquorum favorem, die ad procedendum partibus aſſignata, audeant abſentare, ſeu etiam occultare. Et ſi conſervatores fuerint, non ſe intromittant, niſi de manifeſtis & notoriis, ſicut in novis decretalibus continetur. Si vero ſubditi aut prælati, auctoritate concilii provincialis generaliter moniti, prædictis abuſionibus, vel alicui earum, ſcienter præſumpſerint conſentire, ſeu alii abuſioni in jure expreſſæ: nos ipſos ab officio & beneficio ſuſpendimus, juſtitia mediante: cujuſmodi ſuſpenſionem ſi per quadraginta dies ſuſtinuerint, excommunicationis vinculo innodamus. Pœnas autem prædictas, quas pravis judicibus Burdegalenſis provinciæ inſligimus, litigantibus ejuſdem provinciæ litteris Apoſtolicis abutentibus, ſimiliter duximus inſligendas. A ſententiis autem excommunicationis vel interdicti, in præmiſſis conſtitutionibus provincialibus promulgatis, poterit diœceſanus quilibet ſubditis ſuis abſolutionis beneficium impertiri.

ANNO CHRISTI 1258.

X. *De non audiendis cauſis in locis religioſis.*

Cum religioſarum perſonarum & monaſteriorum quietem prælati debeant procurare; ut ipſi religioſi in contemplatione manentes, divinæ poſſint liberius inſervire majeſtati: canonica ſtatuta ſequentes, diſtricte præcipimus & mandamus prælatis, & omnibus clericis & laïcis univerſis, ne infra baſilicas, vel clauſtra regularium conventualium, litigare præſumant, vel aliquatenus audire litigantes. Quod ſi facere præſumpſerint, poſtquam iſtud præceptum eis fuerit publicatum; nos tranſgreſſores dicti præcepti ſub diſtricta ponimus ſententia interdicti.

Explicit concilium de Roffiac.

Attribuitur a nonnullis hæc ſynodus anno MCCLVI. perperam, cum & in Mſ. noſtro, & in Laur. Bochelli decretis, diſerte expreſſus ſit annus MCCLVIII. dies vero XII. Kal. Septembris. Inter Conſtitutiones eccleſiæ Santonenſis, hæ ſunt editæ, inſcriptæque: *apud Roſiacum.*

Advocatio P. Gaſtoni de Caſtro, Senatu Jure.

Digitized by Google

Anno Christi 1258.

CONCILIUM MONSPELIENSE

Anno Christi 1258.

de disciplina ecclesiastica, VIII. Idus Septembris MCCLVIII. per Jacobum archiepiscopum Narbonensem cum suffraganeis celebratum.

Editum a D. Luca Dacherio, tomo 2. Spicilegii; deinde collatum cum altero exemplari, quod manu sua Sirmondus noster descripserat.

Tituli Capitulorum.

I. *Contra rerum & personarum ecclesiasticarum violatores.*

II. *De non tonsurando aut ordinando alterius diœcesano; & qui sint tonsurandi.*

III. *Ut qui clericaliter non vivunt, clericorum privilegio non gaudeant.*

IV. *Ut qui excommunicat, vel denunciat excommunicatum, potestatis sua litteras ostendat.*

V. *Ut Judæi usuras non exigant, sed tantum sortem.*

VI. *Ut episcopi non dent litteras suas quæstoribus, qui non ostenderint Pontificias.*

VII. *Ut hæc statuta observentur, & in aliis synodis publicentur.*

VIII. *Ut statutum contra invasores bonorum ecclesiasticorum omnibus Dominicis & festis publicentur.*

Undecim statuta pollicebatur Synopsis: sed revera non plura sunt, quam hæc ille. Ortus error ex numeris, qui male adscripti erant in codice Mss.

Præfatio.

LEgem statuit Dominus humani generis creaturæ, ut in ministerio vitæ rationabili edocta, labe ruditatis abjecta, fieret discretionis luciditate præclara. Tunc etenim ex lege resultat justitia, dum quisque sui debitum cujuscumque officii custodit. Quo fit ut sancti patres præceptis edocti justitiæ, ut sic dilucidentur obscura, inordinata in melius conformentur, & tollantur injuriæ, jusque suum servetur & largiatur cuilibet indefesse, diversa statuta provide ediderunt. Inde est, quod nos Jacobus miseratione divina sanctæ Narbonensis ecclesiæ archiepiscopus, majorum nostrorum præsenti concilio vestigiis inhærentes, ipsorum edocti magisterio, quædam pro moderamine, quædam vero pro transgressorum audacia reformanda, de consensu venerabilium fratrum nostrorum, præsenti concilio approbante, ad bonum statum nostræ provinciæ duximus statuenda, quæ inferius declarantur. Sane quia prædecessores nostri in provincialibus conciliis, ad ampliandum cultum orthodoxæ fidei, tam super ecclesiarum libertatibus, quam vita & honestate clericorum, necnon & aliis diversis capitulis, diversa pro qualitate temporum edidere statuta; nos eadem per omnia approbantes, ad conservandam ecclesiasticæ libertatis justitiam, & perversorum reprimendam audaciam; ut quantum possumus, viam malitiis claudamus, & in quiete viventes, quietem aliis præparemus: præsentis approbatione concilii provide duximus statuendum:

Capitula.

I. *Contra rerum & personarum ecclesiasticarum violatores.*

UT quicumque temere bona ecclesiastica invaserit seu occupaverit, seu res ecclesiarum, aut monasteriorum rapuerit, personisve ecclesiasticis injurias intulerit, aut ecclesias, seu loca religiosa, vel earumdem ecclesiarum libertates & jura impediverit usurpando; sciat se ipso facto, auctoritate præsentis concilii, anathematis vinculo innodatum. Et quia peccata nocentium scire expedit & oportet; statuimus, ut ad requisitionem illius episcopi, contra quem, aut contra cujus subditos, seu ecclesiasticas personas, ecclesias, sive monasteria, aut loca religiosa in sua diœcesi constituta, hæc attentata fuerint, ceteri episcopi reum hujusmodi, sive reos, tamdiu excommunicatos denuncient, & per suas civitates & diœceses faciat solemniter nunciari, donec emendam fecerint proinde competentem: ipso tamen episcopo ad denunciationem hujusmodi prius in sua civitate ac diœcesi procedente.

II. *De non tonsurando, aut ordinando alterius diœcesano; & qui sint tonsurandi.*

Quia vero nonnulli instantia opportuna, vel per obreptionem, forsitan absque sui Ordinarii licentia, per alios episcopos tonsurantur: ut quod specialiter prohibetur, observetur; statuimus, ut nullus episcopus de cetero, prætextu ratihabitionis, cujuslibet alterius diœcesanum aliquem, absque licentia sui episcopi, tonsurare audeat, nec ipsum multo fortius ad minores vel majores ordines promovere. In tonsurando vero, illos maxime, qui cum postulant tonsurari, sunt in ætate viginti annorum, & supra constituti, cautelam habeat ordinator; ut talem adscribat militiæ clericali, qui ex devotione, non per per fraudem, adscribi cupiat ordini clericali, & qui non sit omnino expers scientiæ clericalis.

III. *Ut qui clericaliter non vivunt, clericorum privilegio non gaudeant.*

Demum obloquentium ora cum debita justitia claudere cupientes, jurisdictionem ecclesiasticam sic volumus observare illæsam, ut non simus aliis oneri; perpetuo statuto duximus ordinandum, quod clerici mercimonia publice exercentes, operatorium scilicet sive mensam, hypothecam, vel similia, pro vendendis mercibus tenentes; seu cum personis laïcis talia exercentes, vel scholares aut socii exsistentes; & qui tonsuram dimiserint, aut in habitu non vixerint clericali, vestes varias deferendo, vel alias clericos non decentes; & qui mechanicas artes exerceant, aut qui operas suas aliis locaverint vilia exercendo; quamdiu notabiles se reddiderint, vel in fraudem aliqua commiserint in præmissis: necnon & modo quolibet bigami; & qui, etiam sine culpa, propter homicidium, vel aliter, sunt inhabiles ad recipiendum ordinem clericalem; a talliis seu quotis ab ecclesia de cetero minime defendantur: ut qui honore clericali se indignos reddiderint, ejus beneficio nullatenus foveantur. Privilegio vero per canonem, *Si quis suadente*, concesso ordini clericali, per prædicta nos non intendimus in aliquo derogari.

IV. *Ut qui excommunicat, aut denunciat excommunicatum, potestatis sua litteras ostendat.*

Porro animarum pericula vitare, quantum pos-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1258.

sumus, affectantes; statuimus, ut ad mandatum executoris a domino Papa super negotiis aliquibus constituti, vel ab eodem domino Papa judicis delegati, aut subdelegatorum executorum, & judicis hujusmodi, nullus passim aliquem excommunicet, vel etiam interdicat, seu excommunicarum vel interdictum denunciet: nisi prius potestatis & commissionis suæ executor aut judex delegatus Apostolicas litteras, & si subdelegatus fuerit eorumdem, ipsas litteras Apostolicas, necnon & suæ subdelegationis litteras ostenderit, fidem faciens de mandato: cum tali etiam de jure, nisi prius de mandato constiterit, minime sit credendum.

V. *Ut Judæi usuras non exigant, sed tantum sortem.*

Ceterum Judæorum avaritiam exitiabilem, quantum cum justitia possumus, [a] refrenantes; statuimus, ut nullus de cetero Judæum aliquem contra Christianum super exactione debitorum audiat, nec ei audaciam aliquam præbeat: nisi prius sacra lege Mosaïca coram posita, Judæus ipse qui justitiam postulat sibi exhiberi, per suum declaraverit advocatum, quid & quantum de ipso debito quod exigit, usura vel sors fuerit: ut ex tunc super sorte solummodo audiatur, usurarum petitione penitus submota: salva tamen defensione qualibet Christiano, si velit & postulet se ad probandum admitti, quod totum fuerit usura quod Judæus exigit, vel in majori quam declaraverit quantitate.

[a] al. refortunates.

VI. *Ut episcopi non dent litteras suas quæstoribus, nisi viderint Apostolicas.*

Verum quia quæstores plurimi [b] passim de locis aliis ad istam provinciam se [c] committunt; non absre duximus statuendum, quod episcoporum aliquis, nisi prius nostras videat litteras ipsis concessas quæstoribus, super negotio pro quo quæstores hujusmodi destinantur, eisdem suas litteras non concedat.

[b] al. partim. [c] l. contrectant.

VII. *Ut hæc statuta observentur, & in aliis synodis publicentur.*

Præcipientes firmiter & mandantes, ut omnes in nostra provincia constituti, statuta ipsa cum devotione recipiant & observent, ac eadem faciant a suis subditis inviolabiliter observari: ipsa nihilominus in proxima synodo & aliis synodis publicantes.

ANNO CHRISTI 1258.

VIII. *Ut statutum contra invasores bonorum ecclesiasticorum omnibus Dominicis & festis publicetur.*

Et ne prætextu ignorantiæ, quamquam non sit constitutio singulorum auribus inculcanda, quisquam se possit aut valeat ad excusandas excusationes in peccatis forsitan excusare; præcipimus & mandamus, ut constitutionem supradictam, provida deliberatione præsentis concilii editam contra bonorum ecclesiasticorum temerarios invasores, omnes episcopi diebus Dominicis & festivis, ab omnibus capellanis & ecclesiarum rectoribus in suis civitatibus & diœcesibus faciant publicari.

Datum apud Montempessulanum, in provinciali concilio ibidem celebrato, VIII. Idus Septembris, anno Domini MCCLVIII.

Ad Concilii calcem, utrique in exemplari subjectum est hoc consilium.

Consilium de clericis facinorosis per Senescallum capiendis, de Ordinarii licentia.

CONsilium est, quod Ordinarius det licentiam Senescallo Bellicadri, quod ipse per se, & alias quasvis certas personas, ab eodem Senescallo nominatas, & ab Ordinario [a] exceptatas, possit & valeat auctoritate Ordinarii clericos capere pro raptu, homicidio & incendio, fractionibus nocturnis domorum, depopulatione agrorum; in ipso tamen flagrante crimine deprehensos: ita tamen quod ad capiendum sceleratum [b] ..... illius loci, in quo facinus ipsum perpetrabitur, capellanum vel rectorem, aut officialem Ordinarii, aut clericum aliquem, si alter eorum ibidem repertus fuerit, secum advocet. Sin autem, facinorosum taliter deprehensum, sine læsione ipse capiat; captumque sine mora, & absque læsione aliqua, ad curiam Ordinarii ducere non postponat. Hujusmodi autem licentiam per suas patentes litteras Ordinarius faciat, & usque ad suum beneplacitum voluntatis: de ipsius vero concessionis licentia: ut appareat quod Senescallus ejusdem Ordinarii auctoritate procedat, idem Ordinarius patentes litteras ab eodem habeat Senescallo.

[a] Forte, excepta.

[b] Forte, delicta.

1259.

CONCILIUM SCOTICUM,

præsente Rege Alexandro, Perthi, id est, in oppido sancti Joannis habitum.

Ex Hectoris Boëthi historia Scot. lib. XIII.

HABITUM deinde est Concilium primatum ecclesiæ, præsente Rege, Perthi. Id oppidum nunc, ut antea significatum est, Sancti Joannis dicitur. Eo Concilio edita sunt statuta provincialia, approbante Rege, & regni Primoribus; quæ & hoc tempore in ecclesia observata manent.

1259.

CONCILIUM RAVENNENSE,

a Philippo archiepiscopo & suffraganeis celebratum, anno Domini MCCLIX.

HIERONYMUS *Rubeus, historiæ Ravennatis lib.* VII. *ad annum* MCCLIX. Cum per id tempus, *inquit*, Tartarorum late insonaret nomen; Poloniaque & Pannonia, ac finitimis vastatis regionibus, undique excurrerent; Philippus Fontana archiepiscopus Ravennas, Alexandro Pontifice jubente, provinciale Concilium Ravennæ habuit: quo cum sacrati viri in Dominicanos, Franciscanosque fratres invehentes, dicerent, de decimis illos ad populum non concionari, audire a confessionibus eos qui audiri ab ipsis deberent, sibique ad sepulturam commissos recipere, concionandique munus exsequi, quod tamen ipsorum esset; iisque omnibus impediri, ne pecuniam adversus Tartaros, Christianorum subsidio, cogerent: Orzo San-Vitalius, Parmensis archiepiscopus assurgens, religiosos illos viros accurate defendit, mirarique se magnopere dixit, de eo illos accusari, propter quod laudandi vehementer essent, & in quo multos nomine negligentiæ suspectos esse non ignorarent. Deum nostram inopiam miseratum, excitasse illos ordines hominibus affluentissimos, quibus ætas illa neque doctius aliud, neque religiosius quidquam videret: quique non colligendis modo decimis studerent, sed omni vitæ illiusque commodorum cura posthabita, in eas regiones irrumperent, ut superarent ægrestes illos homines, id autem est, ut adducerent ad Christum, & Christianis adjungerent. Hæc atque alia in hanc sententiam peroranti Orzoni, magnum aliquorum conflavere odium.

Digitized by

ANNO CHRISTI 1160. Ex editione Labbeana.

CONCILIUM ARELATENSE,

a Florentino archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCLX.

ANNO CHRISTI 1260.

TITULI CANONUM.

I. *Ut condemnetur Joachitica doctrina.*
II. *Ut doceatur populus, qualiter baptizandi pueri in neceſſitate.*
III. *Ut Confirmationis ſacramentum jejunis tribuatur a jejunis.*
IV. *Ut matrimonia non fiant abſque auctoritate eccleſiæ.*
V. *Ut in eccleſiis ſemper reſideant ſaltem vicarii perpetui.*
VI. *Ut celebretur octava S. Trinitatis, & feſtum S. Trophimi.*
VII. *Ne ſint in eccleſiis cerei lignei, ſed luminaria* B *provideantur.*
VIII. *Ne Judæi ferant habitum ſacerdotalem: immo ſigno aliquo diſtinguantur a fidelibus.*
IX. *Ut clerici beneficiati cauſas non agant in curia ſeculari.*
X. *Ut monachi, & canonici regulares, pro doctrina ſacra ſalarium non accipiant.*
XI. *De vita & honeſtate canonicorum regularium.*
XII. *Ut Hoſpitalariorum, & Templariorum familiares, qui non ſunt de domeſtica eorum familia, per prælatos corrigantur.*
XIII. *De regimine hoſpitalium.*
XIV. *Ut prælatus mutuum contrahens, inſtrumenta* C *proprio ſigillo conſignet.*
XV. *Ut parochianorum ad eccleſias ſuas non impediatur conventus.*
XVI. *De pœnitentiariis qui per villas & oppida mittuntur tempore Quadrageſimæ.*
XVII. *Ne pro beneficiis eccleſiaſticis ad arma concurratur.*

PRÆFATIO.

ANtiquorum patrum, & ſanctorum epiſcoporum auctoritas irrefragabilis, & conſuetudo celebris, illud eccleſia Dei obtinuit, ut per varias provincias patribus in unum congregatis, ſacri celebratione concilii diſcutiatur ſtatus eccleſiæ: & D quod temporis immutavit malitia, congregatis in unum prælatis, in melius reformetur: & ſicut multorum examinatione rectorum, conſultius, & cautius, quidquid agendum, tenendumque fuerit, diſcutitur; ſic etiam quod diſcuſſum, & ſtatutum fuerit, firmius multorum conſenſu & diffinitione ſapientium roboretur: ut ſic propulſetur pravorum, & mente corruptorum aſtutia, conſervetur ſanctorum prudentia; & per multorum prudentiam ſapientium, ſanitas maneat in orbe terrarum: & ſicut ſanctorum apoſtolorum, a quibus, & per quos, ſacroſancta & catholica fundata eſt per totum orbem E eccleſia, traditiones, quas a ſolius pii & cæleſtis paſtoris noſtri hauſerunt pectore, immutabiliter commendatæ refulgent; ſic ſequentium per tempora canones & inſtituta patrum, in cunctis totius orbis eccleſiis vigere probantur: quorum ſolerti providentia, & vigilanti ſolertia, quoties variarum hæreſum ſchiſmatumque viſum eſt pullulare ſeminarium; toties, ne ſuccreſceret, prorſus evellendum, avulſum & condemnatum diſparuit. Quapropter plurima A ſanctorum patrum concilia in eccleſia Dei, velut quatuor evangelia celebrantur.

Quod ſi primitivorum ſanctorum temporibus, conſtantium in fide, admirandorum virtute, ferventium caritate, tam ſolers & diligens contra reprobos adhibita eſt cautela: quid agendum eſt diebus noviſſimis, cum temporibus periculoſis inſtantibus ſurgent pſeudoprophetæ, dicentes: Hic eſt Chriſtus; & diſcipuli quoque mente corrupti, *ad ſua deſideria coacervabunt ſibi magiſtros, prurientes auribus*, tanto aſtutiores in ſuis adinventionibus, quanto pertinaciores in ſuis malitiis, & experriores in antiquorum verſutiis, hypocriſis & ſimulationis exterius velamine dealbati, ſed interius fuligine nequiores. 2. Tim. 4.

Inter quos non modicum locum & valde pernicioſum tenent illi, qui in fundamento ſuæ veſaniæ vera quædam in parte & varia jaciendo ternaria, eademque pernicioſe adaptando, doctrinam fœdiſſimam concordantiarum ſuarum contextu nefario ſtatuere moliuntur: & malitioſa veneratione Spiritus ſancti, quem, ſecundum ordinem nominandi, tertiam dicimus in Trinitate perſonam, ſingulari redemptioni factæ per Filium tam impudenter quam nefaria [a] nituntur: dum tempus & opera Filii ſub annorum curriculo, & ſæculi hujuſmodi parte quadam ſignata & media claudere perhibentur: ut quemadmodum dicit Filius in carne mundo apparens viſibilis: *Pater meus uſque modo operatur, & ego operor*: ſic & Spiritus ſanctus completo Filii tempore, dicat: Hactenus poſt Patrem operatus eſt Filius, & ego de cetero operabor: operationem Filii ſub illo annorum numero claudendo, quo ſatanas olim ligatus per Filium, denuo pronunciatur [b] ſolvendus. Hoc exemplum mille ducentis ſexaginta annis: ac ſi ſolemnius & magnificentius quodammodo ſigillatim & approbante Spiritu ſancto [c] operatus ſit deinceps, quam hactenus a principio naſcentis eccleſiæ fuerit operatus.

[a] *Forte*, abnituntur.

Joan. 5.

[b] *Forte*, ſolvendus poſt explendos mille ducentos ſexaginta annos.

[c] *Forte*, operaturus.

Quis autem ſententiare præſumat, Spiritum ſanctum glorioſius Paraclitum infundendum deinceps in curſu præſentis ſæculi, quam cum repente ſuper apoſtolos Chriſti vehementer inſonuit, & linguis apparens igneis diſpertitis, ſuper ſingulos requievit & ſedit, genera linguarum tribuens, corda eorum tam patenter & potenter inflammans, ut totum doctrina ſalutis illuſtrarent & fervore caritatis accenderint mundum?

Iſti tamen Ioachitici, quorumdam ternariorum intercatenatione fictitia, nituntur aſtruere, Spiritus ſancti tempora cum lege majori fore deinceps revelanda. In fundamento erroris ſui primitus jacientes ſacratiſſimum id & ſupercæleſte ternarium ineffabilium perſonarum individuæ Trinitatis, Patris videlicet, & Filii, & Spiritus ſancti: & ſuper quod omnis ſtabilitur veritas, erroris ſui vanitatem firmare conantur. Nulla ſiquidem adeo falſa & peſtifera eſt doctrina, quæ non aliqua vera intermiſceat.

Huic igitur ſummæ veritati alia quædam ſubnectunt & contexunt ternaria, dicentes tres ſtatus vel ordines hominis ſibi invicem ſucceſſione quadam temporum clarificandos. Primus eſt ordo conjugatorum, qui tempore Patris claruit in veteri teſta-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1260.

mento. Secundus est status clericorum, qui tempore gratiæ claruit per Filium, in hoc statu medio. Tertius autem status, est ordo monachorum, clarificandus tempore majoris gratiæ in Spiritu sancto.

Addunt etiam cum iis, aliud doctrinæ sacræ ternarium: videlicet veteris & novi Testamenti, ac deinceps evangelii æterni, sive evangelii Spiritus sancti, duabus rotis in visione prophetica tertiam phantastice subnectentes; & comparatione secuturi quod spirituale nunciabamus, evangelium spirituale Filii, litterale ore blasphemo & sacrilego dicere non formidant. Dividunt etiam & distinguunt totum hoc spatium labentis sæculi in tria tempora, quorum partem primam Patri attribuunt, scilicet spiritus & legis Mosaïcæ: secundam attribuunt Filio, quam appellant spiritus gratiæ: & duravit annis MCCLX. Tertiam Spiritui sancto, quam dicunt tempus amplioris gratiæ, & veritatis revelatæ, ad quod referunt [a] evangelium id est Filii: *Cum venerit ille Spiritus veritatis, docebit vos omnem veritatem.* Quod in sacro die Pentecostes impletum fuisse in apostolis, & deinceps continue in apostolicis viris implendum, omnes catholici hactenus exposuere doctores.

[a] Forte evangelicum illud Filii. Joan. 16.

Adnectunt etiam ad prædicta quoddam vivendi ternarium, trium prædictorum temporum distinctione variatum. Per primum namque, tempus posuerunt in quo vivebant homines secundum carnem. Secundum, quod alii adjunxerunt inter utrumque, hoc est, inter carnem & spiritum, usque in præsens tempus. Et ex hoc sequetur aliud, in quo vivent secundum spiritum, & ab eo videlicet usque ad finem mundi.

His igitur & hujusmodi sibi invicem coaptatis & connexis ternariis: quid ab hac perfida & pernicioſa contexitur concordia, nisi quod exsuffletur deinceps redemptio per Christum facta, & finem habeant ecclesiæ sacramenta? Quod Joachitici ore polluto, ut expressimus, quodammodo dicere non formidant: dum evacuandas his temporibus & abjiciendas asserunt omnes figuras & signa: vivida tantummodo maneat [b] unitas, & absque sacramentorum velamine penitus revelata. Quæ omnia debet detestari, abominari, & abjicere, quilibet Christianus: qui a sanctis accepit, & firma fide tenet, invisibilis gratiæ visibiles esse imagines & figuras ecclesiastica sacramenta: sub quorum visibilibus speciebus quibusdam, ipse Dei Filius, Dominus Salvator noster, se in ecclesia sua usque ad finem mundi manere promisit.

[b] Lege, veritas.

Et licet nuper, præsentibus nobis & procurantibus, a sancta Dei sede Apostolica damnata fuerit nova quædam, quæ ex his pullulaverat, doctrina venenata, evangelii Spiritus sancti pervulgata nomine; ac si Christi evangelium non æternum, nec a Spiritu sancto nominari debuisset: tamquam pestis hujusmodi fundamenta non discussa fuerint, nec damnata, libri videlicet Concordantiarum, & alii libri Joachitici, qui a majoribus nostris usque ad hæc tempora remanserunt intacti, utpote latitantes apud quosdam religiosos in angulis & antris, doctoribus indiscussi, a quibus si ruminati fuissent, nullatenus inter sacros alios & sanctorum codices mixti remansissent: cum alia modica Joachitica opuscula, quæ ad eorum pervenere notitiam, tam solemniter sint damnata.

I. *Condemnatur Joachitica doctrina.*

CANONES.

NOs ergo, qui prædicta cum aliis quibusdam majoribus nostris diligenter inspeximus, consulimus & noravimus; timentes non immerito, ne posteris maneant in laqueum & ruinam; præsertim cum in partibus provinciarum, quibus licet immeriti in parte præsidemus, jam plurimos etiam litteratos hujusmodi phantasiis intellexerimus eatenus occupatos & illectos, ut plutima super iis commentaria facta descripserint, & de manu ad manum dando circumferentes, ad externas transfuderint nationes. Ne ergo error peccans ulterius serpat ut cancer, & paulatim occupet curiosos: nos quantum debemus & possumus in hac per . . . cientes nostri provincialis sacri auctoritate concilii, prædicta, prout ad manus nostras devenerunt, reprobantes: ne subditi nostri de cetero talibus utantur, aut ea ultra recipiant, sub anathematis interminatione prohibemus.

ANNO CHRISTI 1260.

II. *Ut doceatur populus, qualiter sint baptizandi parvuli in necessitate.*

Circa sacramentorum dispensationem, quoniam per quorumdam dispensatorum negligentiam multiplices subrevere abusus: statuimus, ut presbyteri parochiales in præcipuis festivitatibus in plena ecclesia & publica populi allocutione & sermone, doceant parochianos suos, qualiter & quibus verbis debeant uti, dum parvulos in casu necessitatis taliter baptizant.

III. *Ut Confirmationis sacramentum jejunis tribuatur a jejunis.*

Confirmationis autem sacramentum, quod propter sui venerationem & sanctorum apostolorum traditionem, a solis pontificibus datur, nonnisi jejunis & a jejunis, nisi propter necessitatem, tribuatur: nisi propter nimiam populi multitudinem & frequentiam, ut quando prælati visitant, non potuerint commode jejuni officium Confirmationis implere: exceptis parvulis, qui sugentes ubera, tempus & horam lactandi non servant.

IV. *Ut matrimonia non fiant absque auctoritate ecclesiæ.*

Ceterum quia jam in partibus provinciæ, quasi passim, absque auctoritate ecclesiæ, suorum suarumque præsumunt firmare conjugia; statuimus, ut quicumque laïci hujus præsumptionis & temeritatis actores, seu participes fuerint deprehensi, una cum his qui sic juncti fuerint, tamdiu per suos parochiales in ecclesiis suis publice & solemniter excommunicati denuncientur, quousque super hoc pœnitentiam agentes, meruerint a suis pontificibus absolutionis beneficium obtinere.

V. *Ut in ecclesiis semper resideant saltem vicarii perpetui.*

Item, quia major pars ecclesiarum parochialium hujus provinciæ, ad monachorum, vel conventuum regularium pertinet prioratus, de quorum collegiis aliqui consueverant in ipsis ecclesiis continue residere, in spiritualibus & temporalibus præsidentes, & de ipsis prælatis suis rationem congruam opportune reddentes; nunc autem residentia sua ad hæc sola coartatur tempora, quibus [a] spiritualibus spolia colliguntur, alicubi nullo prorsus sacerdote relicto, alicubi vero solo mercenario: ita quod plurimæ ecclesiæ, aut rectores & ministros non habent, aut per [b] . . . . . regantur mercenarios: statuimus, ut in talibus ecclesiis deinceps, aut de ipsis collegiis, ad quorum patronatum pertinent, aliquæ bonæ sufficientes & honestæ personæ residcant, quæ curam animarum loci recipiant a prælatis; aut si tales

[a] Forte, temporalia spolia.

[b] Forte, presbyterum.

ANNO CHRISTI 1260.

les ſunt patroni, qui curam habere non debeant, aut non velint, tantum accipiatur & ſequeſtretur de bonis & dotibus eccleſiæ, quantum vicario perpetuo ſufficienti & honeſto, & in ſacris promoto, ibidem reſidenti, & per patronum præſentato, & per prælatum inſtituto, ad victum honeſtum ſufficiat & veſtitum, & alia quæ ad officium vicarii pertinere noſcuntur: & hujuſmodi vicarius curam animarum loci recipiat a prælato. Quod ſi vacante tali eccleſia per mortem aut [a] ſucceſſionem vicarii, non fuerit intra tempus ſtatutum a jure alter vicarius ſufficiens, prælato loci per patronum præſentatus: ex tunc per ipſum prælatum vicarius competens conſtituatur ibidem: nec ultra mercenariis, niſi forte bonis & expertis, & hoc ad tempus, & ex cauſa, Dominicarum ovium regimina committantur: quia mercenariis gregem conmittı Dominicum, evangelica veritas ſummi paſtoris ore promulgata graviter deteſtatur.

[a] *Forte*, conſuetudinis.

VI. *Ut celebretur octava ſanctæ Trinitatis, & feſtum ſancti Trophimi.*

Item ſtatuimus etiam, ut in octava Pentecoſtes celebretur ſolemniter officium ſanctæ Trinitatis, & a veſperis Sabbati Dominica agatur ſolemnitas: & per totam ſequentem hebdomadam tres lectiones & tria reſponſoria ſingulis diebus, niſi feſtum IX. lectionum exſtiterit, de ſanctæ Trinitatis hiſtoria per ordinem decantentur, uſque ad veſperas ſequentis ſabbati, & tunc incipiatur hiſtoria. Feſtum autem B. Trophimi per totam provinciam ſolemniter celebretur, ſicut de apoſtolis.

VII. *Ne ſint in eccleſiis cerei lignei, ſed luminaria provideantur.*

Ceterum, quia non convenit aliquid eorum, quæ ad decorem & ad honeſtatem cultus Dei fieri conſueverunt in eccleſiis Dei, fictitie & ſimulatorie agi, maxime in eccleſiis majoribus cathedralibus & conventualibus, & ubi ad hæc in veritate agenda eccleſiarum ſuppetunt facultates: prohibemus diſtricte, cereos ligneos in colorem ceræ tinctos in prædictis eccleſiis fieri aut haberi, ſeu in proceſſionibus aliquatenus deportari; [b] ſeu juxta ſtatus & facultates eccleſiarum, & ſecundum feſtorum & ſolemnitatum excellentiam, luminaria congrua per ſacriſtam, vel per eum ad quem de conſuetudine pertinet, ſubminiſtrentur.

[b] *Corrig.* ſed.

VIII. *Ne Judæi ferant habitum ſacerdotalem: immo ſigno aliquo diſtinguantur a fidelibus.*

Item quia ridiculoſum eſt & turpe, quod habitus ſacerdotales, ut ſunt capæ rotundæ clauſæ, quibus ambulando per vias & plateas miniſtri eccleſiaſtici a cunctis popularibus diſcernuntur, perfidis Judæis & infidelibus cum eiſdem Chriſti ſacerdotibus ſint communes: diſtrictius inhibemus, ne de cetero ab infidelibus habitus hujuſmodi deportentur; ſed rotis, aut ſignis aliis in exteriori eorum habitu patentibus utantur, quibus infideles a fidelibus diſtinguantur. Si quis autem laïcus, aut ſæcularis poteſtas, Judæum aliquem, aut infidelem alium, habitum hujuſmodi ſacerdotalem deferre compulerit, excommunicetur, & a ſanctæ matris eccleſiæ liminibus arceatur: maxime cum a ſanctis patribus prædeceſſoribus noſtris, & ſanctæ ſedis Apoſtolicæ legaris, fuerit hoc idem alias ſolemniter promulgatum.

IX. *Ut clerici beneficiati, cauſas non agant in curia laïcali.*

ANNO CHRISTI 1260.

Adhæc cum per eccleſiaſticos eccleſiaſtica, & per ſæculares ſæcularia tractari conveniat, ne forte clericus ad aratrum mittens manum, & aſpiciens retro, Dei regno efficiatur ineptus: nec enim beatus apoſtolus Matthæus, qui & Levi teloncarius dictus eſt, poſtquam a Domino vocatus fuit, rurſus ad lucra telonei reſedit: inhibemus diſtricte, ne clericis in eccleſia beneficiatus, advocationis officium ſuſcipere in curia laïcali præſumat: niſi forte pro eccleſia, vel pro pauperibus & viduis & orphanis, patrocinari voluerit intuitu pietatis. Si quis autem contra hoc attentare præſumpſerit, ipſo facto ab ingreſſu eccleſiæ noverint ſe ſuſpenſum: & ſi per prælatum ſuum requiſitus & monitus, ab hujuſmodi officiis deſiſtere noluerit, beneficio eccleſiaſtico privetur per eumdem; & per ipſum, beneficium alteri conferatur. Quod ſi reſipuerit, ab ipſa ſuſpenſionis ſententia per epiſcopum ſuum abſolvatur.

X. *Ut monachi & canonici regulares pro doctrina ſacra ſalarium non accipiant.*

Illud etiam penitus interdicimus, ne monachi, aut canonici regulares, pro doctrina ſua ab auditoribus ſuis, ſeu a rectoribus civitatum & burgorum, quibus docent, ſalarium accipiant. Quod ſi fecerint, ipſo facto noverint ſe ſuſpenſos.

XI. *De vita & honeſtate canonicorum regularium.*

Item cum canonici regulares a ceteris canonicis ſæcularibus in victu & veſtitu diſcerni debeant, ſecundum ſtatuta ſancti patris Auguſtini: præcipimus, ut omnes & ſinguli canonici regulares, ſani & incolumes, in Adventu Domini menſam & cibum in refectorio teneant regularem..... refectorium diebus prædictis & temporibus, niſi evidenti cauſa, manducare præſumant. Item habitu clauſo & uniformi, regularibus congruo, cum ſella alba vel fuſtina ſine phaleris equitent. Qui autem contra hoc fecerit, octo diebus a menſa fratrum noverit ſe ſuſpenſum: & per illos octo dies in terra ſedendo comedat quod ſibi miniſtri duxerint apponendum.

Deeſt nec ſcitu.

XII. *Ut hoſpitalariorum & templariorum familiares, qui non ſunt de domeſtica eorum familia, per prælatos corrigantur.*

Item cum hoſpitalarii & templarii, præter ſigna religionis ſuæ ſolita & antiqua, quibus fratres religionem eorum profitentes, habitus ſuos conſignant, quædam ſignacula adinvenerint, quibus familiares ſuos clericos in eccleſiaſtico & ſæculari habitu perſiſtentes conſignare cœperunt, ut ſic eos etiam contra prælatos defendant; immunitatibus ſuis & exemptionibus ipſos gaudere ſatagentes, ac ſi de domeſtica eorum eſſent familia: volumus, ordinamus, & ſtatuimus, ut tales per prælatos ſuos, non obſtantibus ſignis hujuſmodi, ab omnibus inſolentiis ſuis & delictis jure ordinario compeſcantur, corrigantur, & puniantur; prout in decretali de privilegiis continetur.

XIII. *De regimine hoſpitalium.*

Item quia in civitatibus & oppidis provinciæ noſtræ, hoſpitalia pauperum multa ſunt, quorum regimina ut frequentius laïci & clerici ſæculares, multiplici prece & pretio, aliquando etiam per litteras Papales & mandata principum & potentum, conſueverant occupare; nec ibi pauperibus aliquid

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1260.

miniſtratur, ſed omnia bona & eleemoſynæ talium hoſpitalium per hujuſmodi rectores in uſus proprios aſportantur & devorantur: ordinamus & ſtatuimus, prout in jure cavetur, ut de cetero per prælatos locorum, & alios ad quos id pertinere noſcitur, proprie, congrue & ad id competenter perquirantur, qui habitu & ſigno aliquo religionis aſſumpto, ibidem Domino famulantes, vitam agant communem: & annis ſingulis, ipſis inſtitutoribus ſuis, vel deputatis ab eis, rationem de omnibus reddant: nihil ſibi aut ſuis, præter victum & veſtitum, de omnibus eleemoſynis hujuſmodi hoſpitalium retinentes.

XIV. *Ut prælatus mutuum contrahens, inſtrumenta proprio ſigillo conſignet.*

Item cum magnopere cavendum ſit prælatis, ne bona eccleſiarum ſuarum obligent, abſque evidenti neceſſitate & urgenti: quoties ejuſmodi exegerit neceſſitas, adhibita omni diligentia fiat, [a] hoc & cautela, ut & munimenta competentia conſcribantur, & propriis prælatorum ſigillis conſignentur, eademque intra . . . . repetantur & caſſentur. Sæpius etiam accidit ut ſupra g . . . . . obligatione & mutuo alicui prælato eccleſiaſtico, poſt ejus mortem, & an[b] . . . . ſucceſſiones plurimas, unius incogniti apud modernos notarii, & cujus memoria temporis diuturnitate præteriit, proferatur inſtrumentum: cui, etiamſi præſentialiter viveret, modica non immerito fides in talibus eſſet adhibenda: cujuſmodi occaſione vexatæ fuerunt eccleſiæ multoriens & gravatæ. Ut ergo hujuſmodi malitiis obvietur, & eccleſiarum periculis occurratur in hac parte, duximus ſtatuendum, ut prælatus qui pro ſuis & eccleſiæ neceſſitatibus mutuum contraxerit, chartas & inſtrumenta inde confecta proprii ſaltem ſigilli charactere & impreſſione conſignet: necdum notarii ſignum abſque ſigillo prælati ſufficiat in hoc caſu: ſed ad fidem in hujuſmodi obligationibus faciendam, etiam inſtrumenta cum ſigillis epiſcoporum roborentur. Et ne per ſtatuti hujus ignorantiam ſe quiſpiam valeat excuſare, hoc per omnes civitates provinciæ hujus, villas, & oppida, in eccleſiis, per menſem unum continue, diebus Dominicis & feſtivis, ſolemniter & patenter præcipimus & volumus publicari.

[a] Forte, hac cautela.

[b] Forte, antecessum.

XV. *Ut parochianorum ad eccleſias ſuas non impediatur conventus.*

Item quia laïci ſtatum ſuum & eccleſiæ mandata ſcire non valent, niſi Dominicis diebus, quibus in eccleſia hæc conſueverunt recitari, ad parochias ſuas pro divinis audiendis conveniant: diſtrictius inhibemus, ne religioſi, in eccleſiis ſuis aut capellis eos diebus Dominicis & ſolemnitatibus præcipuis recipiant ad divina: nec horis illis, in ſuis locis populo publice prædicent, quibus in parochiis Miſſarum ſolemnia celebrantur. Sed illi religioſi, qui ſciunt, & quibus conceditur in populo prædicare, verbum Dei per diverſas parochias civitatum prædicent, & caſtrorum, vel in locis ſuis, horis talibus, quibus parochianorum ad eccleſias ſuas non impediatur conventus. Si qui autem religioſi contra hoc attentare præſumpſerint, ipſis tamdiu prohibeatur prædicationis & confeſſionis officium, quouſque congrue caſtigari, ab hujuſmodi præſumptionibus reſipiſcant.

XVI. *De pœnitentiariis, qui per villas & oppida mittuntur tempore Quadrageſimæ.*

ANNO CHRISTI 1260.

Item, quia propter imbecillium & impotentium & pauperum occupationes & penuriam, aliquando per villas & oppida conſueverunt pœnitentiarios ſuos in Quadrageſima deſtinare, ut eos a caſibus qui majoribus reſervantur, abſolvant: frequenter accidit, ut magna pars Chriſtianorum, occaſione hujuſmodi pœnitentiariorum, propriis ſacerdotibus ſuper confeſſionibus illudant, aſſerentes ſe dictis pœnitentiariis fuiſſe confeſſos: cum tamen per hujuſmodi confeſſores vix aut numquam poſſit pars populi modica ſuorum peccatorum confeſſionibus generaliter expediri. Ut ergo de cetero populares, occaſiones hujuſmodi frivolas non prætendant: inhibemus, ne confeſſores hujuſmodi qui mittuntur ſolummodo ad prædicta, per villas & parochias diœceſis diſcurrentes, generalibus parochianorum confeſſionibus audiendis ſe occupent, niſi de mandato prælati, & licentia Curati, generalibus confeſſionibus audiendis ſe duxerint occupandos: ſed eos ad proprios remittant ſacerdotes, & caſibus pro quibus mittuntur pœnitentes abſolvant: ne ipſi parochiani mandatum de confitendo ſaltem ſemel in anno propriis ſacerdotibus ſimulatorie & doloſe ſe gaudeant evaſiſſe: nec prælati ſuper caſibus ſibi reſervatis, ad parochianos ſuos pœnitentiarios deſtinent, niſi ad eos, qui commode prælatos ſuos adire non poſſunt.

XVII. *Ne pro beneficiis eccleſiaſticis ad arma concurratur.*

Ad hæc, cum jam pernicioſe inolitum ſit in partibus provinciæ, non ſolum apud ſæculares clericos, ſed & apud regulares monachos, ut cum ſuper beneficiis eccleſiaſticis quæſtiones inter aliquos oriuntur, relictis & contemptis eccleſiaſticis judicibus, ad quos ſolos cognitio & definitio talium pertinere noſcuntur, ſtatim ad arma concurrant; parentum & amicorum ſuorum ſæcularium laïcorum impetu & violentia eccleſias occupantes: armis quoque & armatis munientes eaſdem, ſe deinde mutuo prout prævalent, plerumque cum effuſione ſanguinis, nonnumquam vero cum homicidiis, expellentes; propter quod in partibus illis innumerabilia ſurrexerunt, & adhuc quotidie ſurgunt ſcandala, plurima quoque corporum & animarum ſcandala ſequuntur & ruinæ. Nos igitur tot & tantis inſolentiis occurrere cupientes, ſtatuimus, ut quicumque clericus ſæcularis, aut religioſus, talia de cetero præſumpſerit attentare, abſque diœceſani ſui aut judicis, ſeu ex communis [a] ſui eccleſiaſtici auctoritate & licentia, armorum & armatorum impetu . . . . . *Cetera deſunt.*

[a] Forte, judicis.

Arelatenſe hoc concilium voco, quod Arelatenſis provinciæ ſit. Quo enim celebratum ſit loco, plane ignoramus: neque ullum ſupereſt in actis veſtigium, ex quo id conjicere poſſimus. Temporis autem, quamquam adſcriptus dies annuſque non ſit, notitiam ſuppeditat præfatio, in qua de hæreticis primo canone condemnatis hæc verba ſunt: *Secundum* (temporis partem) *attributum filio, & duravit annis* MCCLX. Hinc etiam intelligimus, ſervatum non eſſe ordinem temporum in Chiſiano codice, ex quo hæc Arelatenſis provinciæ deſcripta concilia ſunt. Nam in eo, proxime poſt Bertrandi Maleſerrati Concilium anni MCCLXX. ſequitur hoc Florentini.

Ab hoc vid. Gabriel. Oſſat. Summ. Conc. Gall. Jur.

Digitized by Google

Anno Christi 1260.

CONCILIUM COLONIENSE

a Conrado archiepiſcopo celebratum, anno Domini MCCLX.

Anno Christi 1260.

In editione Claverii, omiſſa.

Capitula ſeu rubricæ ſtatutorum eccleſiæ Colonienſis, a bonæ memoriæ D. Conrado archiepiſcopo Colonienſi, in ejus Concilio provinciali editorum.

I. *De manifeſta cohabitatione clericorum & mulierum.*
II. *De manifeſta clericorum negotiatione.*
III. *De inſufficientia ſcientia, quæ eſt illiteratura, clericorum.*
IV. *De tonſura clericorum.*
V. *De clericis ſimoniacis.*
VI. *De clericis irregularibus.*
VII. *De dormitoriis, de lectura tabulæ capitularis, de lunationibus, de memoriis defunctorum, de modo eundi in capitulum, & procedendi in eodem. De ordine miniſtrantium ad altare, & de canonicorum comedendi & dormiendi modo.*
VIII. *De campanariis & cuſtodibus.*
IX. *De decanis, ſcholaſticis, cantoribus, & canonicis.*
X. *De capellanis regularibus, epiſcopalibus & præpoſitorum, & qui non debeant eſſe ejuſmodi capellani.*
XI. *De piſtrinis eccleſiarum.*
XII. *De præpoſitis, & eorum capitulis, qualiter erga ſe invicem habere debeant.*
XIII. *De electionibus capitulorum.*
XIV. *De immunitatibus & muris earum.*

Præfatio.

In nomine Domini. Amen.

NOs Conradus Dei gratia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri imperii per Italiam archicancellarius; in agrum Domini curæ noſtræ commiſſum, de mandato Apoſtolico his diebus per oſtium viſitationis ingreſſi: plura in ipſo, quam utique credebamus, offendiculorum invenimus zizania diverſorum. Si enim mala opera converſationis, & ſcandala perverſitatis in clero, recte zizania ſunt cenſenda, incœpti ſuper hoc propoſitum negotii proſequamur; in primis quidem exſtirpando radicitus vitia, ut deinde virtutum germen laudabile, unde fructus ſalutis proveniat, inſeramus. Cum igitur iſta bonorum plantatio germinum, & exſtirpationes vitiorum, in agrum Domini abſque correctionis remedio fieri non valeat; opportune ſecundum qualitates & modos exceſſuum, correctionis canonicæ modos providimus adhibendos. Sane cum ea quæ nobis genera diverſorum offendiculorum viſitantibus occurrunt, in aliquibus clericorum ſint iſta, & fere maxime in eorum compluribus uſitata: manifeſta cum mulieribus cohabitatio, habitus clericali incongruus diſciplinæ: in nonnullis quoque eorum negotiatio deteſtanda; & inſufficientia ſcientiæ, quæ eſt illiteratura; in multis, quos clericos ſolo nomine, non re, recta conſideratione cenſemus: & præter hæc, aliqua alia in nonnullis eorum occurrunt, habentia notam labis eccleſiaſticæ. De manifeſta mulierum cohabitatione notatis, ita ſecundum canonicas præcipimus ſanctiones.

Capitula.

I. *De manifeſta cohabitatione clericorum, & mulierum.*

CUm enim manifeſtos mulierum cohabitatores ſeu concubinarios cenſeamus, non ſolum eos, qui in ſuis domibus tenent concubinas; verum omnes generaliter, eos etiam qui mulieres focarias extra domos ſuas manentes, ſuis manifeſte procurant ſumptibus & ſuſtentant: de his ita præcipimus, quod tales, inde in viſitatione noſtra notati, ceſſent de cetero a talis peccati commercio; & in pœnam commiſſi exceſſus, intrent carcerem canonicalis diſciplinæ, illum ſervaturi ſecundum morem & conſuetudinem diſciplinæ hactenus obſervatæ. De his autem mulieribus ita præcipimus, quod ſi intra immunitatem, quod abſit, fuerint compertæ manentes, vel prope immunitatem, decani eccleſiarum per excommunicationis ſententiam ipſas ad recedendum compellant. Ipſique nihilominus decani eas ad ſuos plebanos deſtinent, recepturas ab eis, vel aliis boni conſilii, quoad remedia animarum, viris, pœnitentiam ſalutarem.

Quia vero ſupradicti cohabitatores mulierum clerici, patrimonium Jeſu Chriſti in uſus, cum ſuis peccando focariis, expenderunt: eos proinde teneri ad ſatisfaciendum eccleſiæ, cujus bonis taliter in ſuis concupiſcentiis & peccati illecebris ſunt abuſi, decernimus: & ſatisfactionis iſtius modum nobis reſervamus, ſecundum canonicas ſanctiones.

Et quia iidem clerici, ſicut de multis eorum comperimus, ita hujus peccati pernicioſa nimis aſſuefactione excœcati, in eo perſiſtere, uſque ad vitæ etiam ſuæ noviſſima, non verentur; in tantum quod in extremis agentes, ſi quid de bonis eccleſiaſticis habuerint, ea pueris ſuis legant & deputant, non contenti quod inde in vita ſua eos aluerunt; & ſic fraudant eccleſias Jeſu Chriſti patrimonio, ſequemetipſos culpæ magis illaqueant coram Deo: talem abuſionem damnabilem deteſtando damnamus, & fieri de cetero diſtrictiſſime prohibemus.

Item ut ipſi clerici, qui malam utique vitam in hujus cohabitationis crimine agunt, a mala ſaltem ſibi fama coram hominibus & toto clero, de improperioſa nimis detractione præcaveant; ipſis ſub diſtrictione firmiſſima prohibemus, ut nuptiis filiorum ſuorum & filiarum perſonaliter non interſint. Et in his nuptiis, quantum omnino poteſt, vitetur pompa & ſolemnitas nuptialis.

II. *De manifeſta clericorum negotiatione.*

Cum negotiatio in clerico, & uſura in laïco, quaſi eſſe unius generis cenſeantur; ita præcipimus, quod ceſſent de cetero a talis peccati malitia, & in pœnam commiſſi exceſſus, intrent canonicalis carcerem diſciplinæ, ſecundum quod ſuperius eſt expreſſum. Quia vero iſti turpis avaritiæ ſectatores, non Deo, ſed mammonæ lucrifacere elegerunt; & malis inhiando lucris, Chriſti ſimiliter patrimonio & bonis eccleſiaſticis ſunt uſi illicite & indigne: eos proinde teneri ad ſatisfaciendum eccleſiæ, in cujus non fideliter, ſed potius fraudulenter negotiati ſunt bonis; decernimus: & ſatisfactionis iſtius modum, ſecundum ſanctionem canonicam, nobis reſervamus.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1260.

III. *De insufficientia scientiæ, quæ est illitteratura, clericorum.*

Item de clericis de insufficientia doctrinæ, quæ est illitteratura, notatis, sicut de omnibus scientiam eminentem non requirimus; sed qui sciant legere, & cantare ad divini officii ministerium competenter; ita præcipimus, quod qui per se non possunt facere in choro cantandi debitum & legendi, faciant per aliam personam idoneam, secundum quod decani sui discretio duxerit providendum.

IV. *De tonsura clericorum.*

Ceterum de clericis non deferentibus clericalem tonsuram, & vestes habentibus clericum non decentes: (indecentia namque vestium, in colore, vel pompa nodorum, vel apertura vestium a latere, aut nimia brevitate, notatur:) sic tam de his quam de illis districte præcipimus, ut tonsuram comæ, quæ clericalis sit, habeant; & suas coronas competentes, & eas radere non omittant: quod tamen invenimus aliquos omittere: quod maxime detestamur: dum tales, & taliter se gerentes, privilegio quidem clericali gaudere contendant, & tamen signum illius privilegii aspernentur. Sub eadem districtione, vestium indecentium pompam & usum firmissime inhibemus.

V. *De clericis simoniacis.*

Item de clericis simoniacis ita præcipimus, quod ante omnia ea dimittant beneficia, quæ adepta per simoniam exstiterint, ne ea in damnationem suarum teneant animarum; & postmodum cum maturo consilio, qualiter ipsorum statui consulatur, ordinabimus secundum canonicas sanctiones.

VI. *De clericis irregularibus.*

De clericis autem irregularibus ita præcipimus, quod a sui officii exsecutione se contineant, donec circa eos fuerit ordinatum secundum canonicas sanctiones, quid fuerit ordinandum.

VII. *De dormitoriis, de lectura tabulæ capitularis, de lunationibus, &c.*

Consequenter, quia in ipsa visitatione comperimus, circa divinum officium sive ministerium, atque chori debitum, negligentias & omissiones debiti factas hucusque fuisse & fieri, plusquam Dei honorem decrat, & saluti ipsorum expediat ministrorum: quæ quidem negligentiæ causantur exinde potissimum, quod sunt quædam ecclesiæ canonicorum carentes dormitoriis, quædam habentes dormitoria, sed eorum canonici dormire in his longo temporum spatio dissueverunt: item, quod in quibusdam ecclesiis est compertum, raro vel numquam per anni totius spatium lectiones & cantum divini officii in capitulari tabula annotari; item, raro vel numquam in capitulo ipso legi lunationes mensium, aut Kalendas, seu obitus fidelium, quorum commendationem aut memoriam agere unusquisque, de eleemosynarum vivens sustentatione, tenetur: super his omnibus qualiter reformentur, & reformata, in robore suo permaneant & vigore, sicut primitus erant instituta; ita præcipimus, quod ecclesiæ canonicorum carentes dormitoriis, ea deinceps habeant, de communi ecclesiæ ære seu pecunia construenda: & canonici qui habentes dormitoria, dormire in his aliquamdiu dissueverant, in his dormiant, prout hoc consuetum fuit antiquitus: his dumtaxat exceptis, quos infirmitas seu debilitas, aut alia causa legitimæ necessitatis excusat; cum alias cassa & vana fuisset ipsorum dormitoriorum structura, si non in ipsis modo & more debito, maxime causa matutinalis Officii, dormiretur.

ANNO CHRISTI 1260.

Item præcipimus, quod quædam canonicorum collegia in consuetudinem adduxerint, nullis diebus cantare vigilias pro defunctis, nisi quando distributio denariorum in choro præsentibus exhibetur; & sic evanescat illorum memoria, qui etsi ad distributiones hujusmodi quidquam non dederint, vel legaverint ecclesiis, ad communem tamen administrationem corporis præbendalis, prædia & possessiones pie & munifice sunt largiti: super hoc ita statuimus, ut non solum illis feriis, quæ sunt distributionibus hujusmodi deputatæ, verum & aliis diebus omnibus, præterquam in festivitatibus, secundum consuetudinem majoris ecclesiæ, vigiliæ cum officio pro defunctis in choro solemniter decantentur. Et post hujusmodi decantationem officii, decanus & fratres ingredientur domum capituli; ante omnem tractatum disciplinæ vel etiam præbendæ, aut cujuscumque alterius negotii, tabulæ capitularis lecturam, (habentis distincte & in specie quid unicuique sit cantandum vel legendum in choro) audiant diligenter: ac insuper lunationes mensium ac Kalendæ & obitus legantur; necnon aliqua lectio de regula & vita clericorum legatur. Et tunc immediate de disciplina fiat quod fuerit faciendum: ac talia consequenter post ipsam disciplinam tractentur negotia, quæ ad utilitatem seu necessitatem fuerint spectantia publicam seu privatam. Et si aliquando decanus non fuerit præsens, propter hoc non omittatur ullatenus, quin fratres domum capituli intrent, ad audiendum ipsius tabulæ capitularis lecturam, ut sciant quid unicuique in choro sit legendum, ut supra diximus, & cantandum deputatum. Quia cum in majori ecclesia talis, & bona utique consuetudo, in hujusmodi observetur; idipsum in aliis volumus ecclesiis observari.

Item præcipimus, ut divinum officium in choro numquam absque ordine ministrorum sacerdoti ministrare debentium, videlicet diaconi & subdiaconi, decantetur: & ipsi ministri in ipso sacræ Missæ officio non præsumant, absque indumentis suo ordini deputatis, aliquatenus ministrare, nec ante finem Missæ recedere. Quod tamen in quamdam consuetudinem, immo malam abusionem, apud quasdam ecclesias fuisse comperimus introductum: sed deinceps hoc fieri firmissime prohibemus. Eisdem etiam ministris injungimus, quod quoticscumque hebdomada eorum fuerit officio deserviendi divino, horas in choro matutinales, & alias servare studeant diligenter: ne ullum per eos omissionis debiti, quoad sacrum ministerium, esse valeat argumentum. Sacerdotes autem ipsi, quoticscumque celebraturi sunt Missam, veste camisiali sub albis non careant; ne albam, quæ consecrata est vestis, ipsorum tunicæ valeant immediate contingere, nec ipsæ tunicæ apparere.

Item canonicis, ne frequenter extra immunitatem ecclesiarum suarum comedant, aut dormiant extra ipsam, firmissime prohibemus: nec ulla eis suffragetur occasio, si forte propriis domibus careant. Competentius namque in suis dormire dormitoriis, & comedere in claustris aut refectoriis suis possunt hi, qui domibus propriis vel certis hospitibus carent; quam hæc facere forinsecus apud loca suspecta, vel alias clericalis conversationis non bene decentia honestatem.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1260.

VIII. *De campanariis & cuſtodibus.*

Item, ut campanarii eccleſiarum, quorum ſervitus ſive onus circa altare verſatur, nunquam abſque veſte camiſiali compareant, firmiſſime prohibemus: & ut hoc abſque omni omiſſione ſervetur, eccleſiarum ipſarum theſaurarii ſeu cuſtodes, & ſinguli in ſingulis ſuis parochiis plebani, provideant diligenter. Præfati etiam theſaurarii ſeu cuſtodes, quorum intereſt eccleſiæ luminaria miniſtrare; ea ita fideliter adminiſtrent; & generaliter omnis eccleſiaſticæ ſupellectilis ſeu theſauri cuſtodiam, eorum fidei atque curæ commiſſam, ita conſervent fideliter & ſolerter, quod inde non ſint reprehenſibiles, & quod pœnam canonicæ caſtigationis evitent.

IX. *De decanis, ſcholaſticis, cantoribus, & canonicis.*

Conſiſtente autem penes decanos eccleſiarum poteſtate, lege ac gubernatione canonicæ diſciplinæ exercenda; ipſis propter hoc firmiter præcipiendo injungimus, tota eos ad id niti ſolertia, quod in eccleſiis diſciplinalis obſervantia vigeat honeſtatis: & ſic ubi enervata exſtiterit, ipſam ſtudeant reformare; commiſſam ſibi exceſſuum correctionis poteſtatem, & regimen ſui officii taliter exſequendo, ut boni diſpenſatores in domo Domini ſuper ejus familiam digna poſſint commendatione cenſeri. Et hoc quidem ſe facere arbitrentur, ſi ipſi diſciplinati appareant in ſeipſis, & per bonum exemplum confortent & animent ſuos confratres.

Præfati autem decani, quicumque promotionis ſuæ tempore non fuerint in ſacris ordinibus conſtituti, eos incunctanter recipiant, gradatim de ordine ad ordinem aſcendendo.

Item præcipimus, quod intra tempus in jure expreſſum, ordinem ſacerdotalem recipiant, ſi ordinem forte in noſtra diœceſi a nobis vel aliquo alio epiſcopo contingat nomine noſtro celebrari: nec aliquis decanus, propria auctoritate, vel potius voluntate, præſumat ordinis ſacerdotalis receptionem protrahere vel differre, niſi ſpecialiter hoc a noſtra licentia valeat obtinere.

Item præcipimus, quod ipſi decani, poſtquam ordinem ſacerdotalem receperint, & generaliter omnes ſacerdotes, necnon eccleſiarum plebani, tam urbani pariter, quam rurales, ſurcotia clauſa portent: quod ſicut ab aliis ſunt in ſtatu honoris & reverentiæ differentes; ita deceat quod ab illorum habitu vel veſtitu differences appareant; & nullum in eis exemplo & uſu veſtium, ſignum appareat levitatis.

Et ſicut eccleſiarum decanis modo prædicto injungimus facere quæ ad ipſos pertinent facienda, in ſeipſis pariter & ſuorum regimine ſubditorum; ita ſcholaſticis eccleſiarum, necnon choriepiſcopis ſeu cantoribus, quorum officia onus ſuum, tam circa diſciplinam, quam chori debitum, atque reſidentiam in ipſis eccleſiis faciendam, habere noſcuntur, injungimus; ut in his omnibus ſtudeant ita ſe habere, quod inde non ſint reprehenſibiles, ſed potius commendandi.

Item, ſicut decani in eccleſiis reſidere debere noſcuntur; ita quoque ſcholaſtici & cantores: unde & hoc eos ita præcipimus obſervare.

Item, nemo ſit ſcholaſticus in duabus eccleſiis, quarum præpoſiti & decani, Priores Colonienſes exiſtunt: cum de neceſſitate deinde cauſetur inconveniens, ut illarum eccleſiarum ad minus altera, ſui defectum debiti in membro ita neceſſario, cujus quidem non eſt levis recuperatio, patiatur.

ANNO CHRISTI 1260.

Item & illam abuſionem in aliqua eccleſiarum compertam, quod decanus ſit liber a choro, quaſi corruptelam, & quaſi peſſimæ adinventionis & fraudis modum vel ſpeciem, deteſtamur; & deteſtando præcipimus, ne quis de cetero decanorum in ſua præſumat eccleſia, per abuſionem hujuſmodi, a ſui jugo oneris vacillare.

Item, ne canonici eccleſiarum, in ſolemnitatibus & ſtationibus ſine chorali pellicio vel veſte canonicali ſub ſuperpellicio incedant in eccleſiis conventualibus, & in choro.

Item præcipimus, ut, ſi quando canonici per vicos civitatis aut plateas incedant, ita decenter in habitu veſtimentorum incedant, ſicut ab antiqua eſt conſuetudine obſervatum.

X. *De capellanis regularibus, epiſcopalibus, & præpoſitorum, & qui non poſſint eſſe hujuſmodi capellani.*

Cum in aliquibus eccleſiis capellani regales, epiſcopales, ac etiam capellani præpoſitorum exiſtant; qualiter hi ſe habere debeant, cum nonnullos ipſorum forte hoc lateat, determinandum neceſſario hoc duximus in præſenti noſtrorum ſerie ſtatutorum. Capellani hujuſmodi reſidentiam in ſuis eccleſiis, tamquam alii fratres facient: niſi illo tantum tempore, quando agunt ſuorum negotia dominorum, atque etiam ſi negotia eccleſiæ hoc expoſcant.

Et nobis in eccleſia majori, vel alia noſtræ civitatis vel diœceſis eccleſia, ſi ſint ea vice præſentes, celebrantibus, ibi debent adeſſe in divini celebratione officii, & adſtare. Et debent hujuſmodi capellani in ſacris eſſe ordinibus conſtituti. Super hujuſmodi capellanos epiſcopales erit noſter capellanus, quaſi loco judicis & magiſtri.

Ad hæc præcipimus, quod nulli decani, nulli ſcholaſtici, nulli choriepiſcopi vel cantores, nulli ſacerdotes eccleſiarum, capellani epiſcopales ullatenus aut regulares exiſtant.

XI. *De piſtrinis eccleſiarum.*

Cum vero ſint quædam eccleſiæ carentes piſtrino communi, quod multum utique reprobamus; ſuper hoc ita præcipimus, quod in omnibus eccleſiis collegiatis habeatur commune piſtrinum, & panis ibi præbendalis diſtribuatur, potius quam unuſquiſque cum modio ſive maldro annonam panis præbendalis recipiat ad vendendum. Ex hac namque venditione perit hoſpitalitas in eccleſiis: cum in ipſis pauci, vel nulli reperiantur panem ſuum in domibus comedentes clauſtralibus, vel egenis inde eleemoſynam tribuentes.

XII. *De præpoſitis, & eorum capitulis, qualiter erga ſe invicem habere debeant.*

Conſequenter de eccleſiarum præpoſitis videamus, qualiter ipſi erga capitula ſe habere debeant, & qualiter capitula erga ipſos vice verſa. Cum enim ipſis præpoſitis ea potiſſime incumbat ſolertia, quod circa eccleſiæ exteriora, vel ejus temporalia defendenda ſint vigiles, & cooperantes capitulis, ubicumque injuriam patiuntur, qualiter ab illis injuriis relevetur, noſtro, prout eis opus fuerit, auxilio accedente: & non ſolum ad hujuſmodi temporalia promovenda exterius teneantur, immo ad omnia alia, tam intus, quam extra, quæ ſunt ad eccleſiæ utilitatem ſpectantia; necnon ad ipſius eccleſiæ jura, ſtatuta honeſta, & bonas conſuetudines obſer-

Digitized by

ANNO CHRISTI 1260.

vandas teneantur ex proprio juramento; ipsis præcipimus, circa hæc omnia taliter se habere, quod inde irreprehensibiles censeantur.

Capitula etiam vice versa ita se erga ipsos habeant præpositos studeant in omnibus, honorando ipsos in quibus sunt merito honorandi; quod in nullo ipsorum præpositorum dignitati derogent sive juri. Et quia de aliquibus præpositis unum quidem in visitatione comperimus reprehensibile, & non laudandum, quod ipsi fructibus suspensarum in ecclesiis præbendarum, quorum sunt, & esse de jure tenentur dispensatores, illi præsertim, qui dictos fructus nondum in capitula transtulerunt, aburuntur. Cum enim de ipsis fructibus, uno eis anno cedentibus, tecta ecclesiæ, quando foret necessitas, reparare deberent, ipsi ea non reparant; immo fructus ipsos canonicis inobedientibus, ideoque suspensis, restituunt seu remittunt. Ecce per hanc remissionem injuriam fabricæ ecclesiæ faciunt, damnum seu emolumenti carentiam sibiipsis, ac insuper occasionem negligentiæ, & abessendi ab ecclesia canonicis suis præstant. Hanc itaque abusionem, omni penitus ratione, ac etiam colore carentem, ipsis de cetero præpositis inhibemus; volentes, ut vel ipsi retineant convertendos in utilitatem propriam illos fructus, si ecclesia eorum opus non habuerit reparatione tectorum; vel ecclesiæ ipsi ad ornamenta fructus hujusmodi largiantur, potius quam eos indignis, hoc est, inobedientibus restituant, & in sua inobedientia seu dissolutione taliter animent, ac sic ipsi præpositi dissolutionis ac inobedientiæ sint auctores.

Item, quod ipsi canonici, qui suspensi fuerint pro inobedientia, nunquam in facie fratrum intra immunitatem comparent manifeste, firmissime præcipimus & mandamus.

XIII. *De electionibus Capitulorum.*

Item, ne in præsentis nostræ visitationis proposito omittamus hoc, per quod maxime ecclesiarum collegiatarum quieti prospicitur, illarum præsertim quæ plurium clericorum receptionibus ad vacatura beneficia sunt gravatæ: cum Constitutio domini Alexandri Papæ super hoc ipso decreverit providere; nos illam constitutionem præcipimus inviolabiliter observari, ut cum juxta eamdem constitutionem, quatuor ex receptis ante ipsam, provisum fuerit de præbendis, quæ post constitutionem prædictam vacaverunt vel vacabunt; ubi nondum quaternarius est completus, alii ultra ipsum numerum existentes, habeantur pro cassatis; nec aliquo modo ex receptione tali a præpositis, decanis, & capitulis ecclesiarum, pro canonicis vel præbendariis admittantur. Et monemus illos qui receptioni hujusmodi innituntur, & de canonicatu & præbenda se ingesserint, quod deinceps omnino desistant. Præpositos autem, decanos, & capitula nihilominus admonemus, ut tales pro canonicis vel præbendariis non admittant.

XIV. *De immunitatibus, & muris earum.*

Ut vero omnes ecclesiæ collegiatæ, immunitates suas muro circumdatas, & clausuras portarum bene munitas habeant, firmissime præcipimus & mandamus.

Hæc itaque nostræ visitationis præcepta canonica & statuta, ita a nobis edita, præcipimus inviolabiliter observari; & unumquodque collegium ea in scripto, ad suæ exemplar & regimen vitæ recipiat; & recepta, penes se in perpetua commendatione memoriæ teneat diligenter. Hæc itaque ad præsens statuimus, salvo nobis, quod alia, si qua adhuc occurrerint opus habentia reformationis aut correctionis remedio, sive de canonicis, aut monachis, aut etiam plebanis exsistant, ea statuamus, ut inde, prout expediens fuerit, loco & tempore ordinemus. Pronunciatum & datum Coloniæ, quarto Idus Martii, anno Domini MCCLX.

ANNO CHRISTI 1260.

Ejusdem D. Conradi Archiepiscopi, Statuta de Monachis, & eorum conversatione & vita, in eodem Concilio, anno MCCLX. edita.

Tituli Capitulorum.

I. *De celebratione divini officii.*
II. *Quando, & quomodo monachis communicandum sit.*
III. *Propria monachis habere non licere.*
IV. *De incontinentia monachorum.*
V. *De habitu monachorum.*
VI. *De monachis percussoribus.*
VII. *De monachis simoniacis.*
VIII. *De cibis monachis interdictis.*
IX. *Exitus qui monachis vetitus.*
X. *Abbates divinorum celebrationi interesse debere.*
XI. *De proprietariis excommunicandis.*
XII. *De monachis fugitivis & apostatis.*
XIII. *De receptione hospitum.*
XIV. *De dandis eleemosynis.*
XV. *Monachis ubi, & quomodo sumendus cibus.*
XVI. *Monachis ante Primam, & post Completorium exire non licere.*
XVII. *Monachis cum permissione exeuntibus, quid curandum.*
XVIII. *De carcere monasterii.*
XIX. *Mulierem intra septa monasterii masculini dormire non licere.*
XX. *De monachorum capitulo quotannis celebrando Colonie.*
XXI. *De rasura monachorum.*
XXII. *De lectis monachorum.*
XXIII. *Monacho absenti non deberi prebendam.*
XXIV. *De jejuniis monachorum.*
XXV. *Officiariis monachorum qualis incumbat faciendæ ratio.*
XXVI. *Monachos nuptiis interesse non debere, & quibus exsequiis possint.*
XXVII. *Quod non offerant ad altare.*
XXVIII. *In aliis mandatur regula observari.*

Præfatio.

In nomine Domini. Amen.

Conradus Dei gratia sanctæ Colonienſis ecclesiæ archiepiscopus, sacri Imperii per Italiam archicancellarius.

SAluti & bono statui omnium, cujuscumque professionis seu ordinis, sed nostrorum domesticorum maxime, debitores in Domino exsistentes; sicut in nostra visitatione negotium reformationis & correctionis de clericis per statuta canonica expedivimus competenter; ita de monachis saragentes, idipsum suo modo, quo competens fuerit, expediemus.

ANNO CHRISTI 1260.

A

CAPITULA.

I. *De celebratione divini officii.*

IN primis igitur ſtatuimus, quod omnium monaſteriorum nigri habitus monachi Ordinis ſancti Benedicti, divinum officium in cantando & legendo, ſecundum quod regula ejuſdem ſancti Benedicti præcipit, exſequantur; & maxime munditiis circa altaria & ornatum eccleſiaſticum ſint ſtudentes.

II. *Quando, & quomodo monachis communicandum ſit.*

B Statuimus item, ut miniſtri altaris ſingulis Dominicis diebus, & aliis feſtivitatibus, prout conſuetudo loci ſeu monaſterii habet, communicent corpore & ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, facta prius confeſſione abbati vel priori, ſecundum regulam: ut ſi aliqua de cauſa duxerit aliquis abſtinendum, cauſam abbati vel priori non differat intimare, ut ejus judicio abſtineat, vel ad communicationem accedat.

III. *Propria monachis habere non licere.*

Item ſtatuimus, quod monachi proprium non habeant, ſecundum quod regula eorum præcipit, niſi quod abbas dederit aut permiſerit: & quod pa- C riter victum & veſtitum percipiant de communi, per ſui adminiſtrationem abbatis: ut nullus monachorum cauſetur de qualitate ſeu quantitate victus & veſtitus, & veſtibus: ſed omnia ipſis adminiſtrentur, ſecundum quod monaſteriorum ſuorum ſuppetunt facultates, & prout regula hoc expoſcit.

IV. *De incontinentia monachorum.*

Statuimus eos graviori culpa, vel pœna puniendos ſecundum regulam, qui fuerint de incontinentia notati, quæ maxime in monachis eſt deteſtanda.

V. *De habitu monachorum.*

Item ſtatuimus inhibendo, ne aliquis monachorum ſurcotiis, caligis coloratis, calceis nodatis, cingulis irregularibus, aut maſſubiis ſericis utatur: ſed quod ipſi monachi talibus indumentis, quæ ipſorum regula præcipit aut concedit, induantur.

Statuimus etiam, quod monachi officiarii, pro ſui monaſterii vel officii negotiis, aut alii de licentia abbatis vel Prioris, abbate abſente, exeuntes, talibus veſtibus & calceis pluvialibus, quæ ipſorum ordinis deceant honeſtatem, & in quibus monaſticæ religionis ſeu converſationis abuſio non poſſit deprehendi.

VI. *De monachis percuſſoribus.*

De monachis autem irregularibus ita præcipimus. Si monachus in monachum manum injecerit ſui monaſterii, & læſio non ſit enormis; abbas ipſum abſolvat ſecundum morem regulæ: alioqui ſi læſio fuerit enormis, abbas illum ad ſedem Apoſtolicam deſtinet, vel ad illum qui abſolvendi habuerit poteſtatem.

VII. *De monachis ſimoniacis.*

Præcipimus item de ſimoniacis, quod circa illos ſecundum conſtitutionem regulæ procedant abbates: ſuper his vero quæ ipſis non ſunt conceſſa abbatibus, eorum monachi ad ſuperiorem mittantur.

VIII. *De cibis monachis interdictis.*

Statuimus etiam, quod monachi aliis cibis non utantur, niſi eis quos ipſorum regula præcipit aut permittit.

IX. *Exitus quis monachis vetitus.*

Item præcipimus diſtrictius, ne monachis detur frequens licentia exeundi: ſed ſi ſine licentia ſuperiorum, diſtrictum ſive portas clauſtri aliquis eorum exire præſumpſerit, pœnam inde ſuſtineat regularem.

X. *Abbates divinorum celebrationi intereſſe debere.*

B Statuimus, & quod abbates in conventu cum fratribus ſedeant, & divinis frequenter interſint lectionibus, maxime vigiliis, capitulo, collationi, & aliis divinis officiis cum eiſdem: niſi cauſa neceſſaria, utili, vel honeſta, fuerint præpediti.

XI. *De proprietariis excommunicandis.*

Item ſtatuimus, quod abbates excommunicationis ſententiam in proprietarios ſemel in anno, ſcilicet ſabbato proximo ante Dominicam *Lætare*, ſolemniter in capitulo publicent: & ſi poſt aliquis inventus fuerit habere proprium, ſecundum regulam punietur.

XII. *De monachis fugitivis & apoſtatis.*

C Statuimus etiam, quod monachi fugitivi & apoſtatæ, per ſuos abbates ad ſua monaſteria revocentur, ſalva ordinis diſciplina: niſi toties inobedienter, & ex talibus cauſis receſſerint, quod ſecundum regulam non debeant in eorum monaſterio tolerari.

XIII. *De receptione hoſpitum.*

Statuimus item, quod nullus monachorum hoſpites per ſe recipiat, niſi hoſpitarius monaſterii, vel alter cui abbas eos commiſerit recipiendos.

XIV. *De dandis eleemoſynis.*

D Item ſtatuimus, quod debita eleemoſyna & conſueta, tam de refectorio, quam hoſpitali, fideliter pauperibus erogetur.

XV. *Monachis ubi & quomodo ſumendus cibus.*

Statuimus etiam, quod omnes monachi in communi refectorio comedant: niſi infirmitas, vel alia aliqua cauſa legitimæ neceſſitatis ipſos excuſet: & tunc quæ ſuperfuerint, in eleemoſynam pauperibus tribuantur.

XVI. *Monachis ante Primam, & poſt Completorium, exire non licere.*

E Statuimus item, quod monachis nullatenus detur licentia ante Primam exeundi, & ſimiliter poſt Completorium, niſi ex cauſa valde rationabili, & neceſſaria: utpote ſi contingat ipſum extra monaſterium ſuum in aliquo loco divinum officium celebrare, vel in obitu parentum, fratrum, vel ſororum.

XVII. *Monachis cum venia exeuntibus, quid curandum.*

Item, ſi contingat monachum ante Veſperas exire de licentia; ita maturet redire, quod in divino officio illa hora eſſe poſſit.

XVIII. *De carcere monaſterii.*

Statuimus etiam, quod quodlibet monaſterium

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1260.

suum carcerem habeat, in quo delinquentes regulariter puniantur.

XIX. *Mulierem intra septa monasterii masculini dormire non licere.*

Statuimus item, quod nulla mulier dormire debeat intra immunitatem: & si factum fuerit, ille qui est in culpa, graviter puniatur.

XX. *De monachorum capitulo quotannis celebrando Colonie.*

Item statuimus, quod omnes abbates nigri habitus ordinis beati Benedicti nostræ diœcesis, singulis annis in Exaltatione sanctæ Crucis capitula Coloniæ teneant, vel apud sanctum Pantaleonem, vel apud sanctum Martinum: ut ibidem observantia regulæ cum discretione tractetur, & de statutis nostris, qualiter in quolibet monasterio observentur, & aliæ utilitates monasteriorum. Et quicumque ipsorum abbatum ad capitulum venire neglexerit, nec excusationem in capitulo legitimam ostenderit, secundum coërcitionem regulæ puniatur. Et volumus, quod abbates sancti Pantaleonis, & sancti Martini Colonienses, ista capitula singulis annis fieri procurent a nobis, ita quod nullus valeat excusari.

XXI. *De rasura monachorum.*

Item præcipimus, quod monachi in rasura coronarum, & tonsura capillorum, ita decenter & regulariter se habeant, quod super his non valeant reprehendi.

XXII. *De lectis monachorum.*

Statuimus item, quod monachi non dormiant in lectis plumeis, sed in culcitis, secundum quod regula mandat.

XXIII. *Monacho absenti non deberi prabendam.*

Item statuimus, ne aliquis monachus rediens, qui absens fuerat de licentia, vel sine licentia, aliquam præbendam tempore suæ absentiæ requirat: quia illa esset occasio proprium habendi.

XXIV. *De jejuniis monachorum.*

Statuimus item, quod monachi jejunia sua observent secundum quod regula præcipit.

XXV. *Officiariis monachorum qualis incumbat faciendæ ratio.*

Statuimus, & quod monachi officiarii, ad minus semel in anno, in præsentia abbatis, & seniorum, computationem vel legitimam rationem faciant. Et si quid ultra suorum officiorum administrationem superfuerit, de hoc nihil per ipsos monachos, sed per abbatem, & superiores sui conventus, ad sui monasterii utilitatem ordinetur.

XXVI. *Monachos nuptiis interesse non debere, & quibus exsequiis possint.*

Item statuimus, quod monachi nuptiis nullatenus intersint; nec exsequiis, nisi parentum, fratrum, vel sororum.

XXVII. *Quod non offerant ad altare.*

Item præcipimus & statuimus, quod nullatenus offerant ad altare.

XXVIII. *In aliis mandatur regula observari.*

Quæcumque autem de interiori pariter & exteriori clausura monasterii, & immunitatis monasticæ, regula præcipit, quæcumque de silentio in horis & locis debitis, & conventu servando, regula ipsa præcipit; necnon quæ de cantu divini officii, professione quoque facienda, aliisque observantiis præcipiuntur in regula, ubicumque hæc hactenus sunt [a] commissa, revocari in statum debitum per abbates, & servari deinceps more & modo debito, statuimus & mandamus. Alioquin negligentiam hujusmodi cum pœna requiremus.

[a] Forte, omissa.

Hæc ad præsens statuimus: salvo nobis, quod si aliqua occurrerint in posterum opus habentia correctionis & reformationis remedio, ea loco & tempore statuemus, & prout expediens fuerit, ordinabimus.

Datum & pronunciatum quarto Idus Martii, anno Domini MCCLX.

1260.

CONCILIUM PARISIENSE,

De propitiando Deo adversus Tartarorum & Saracenorum irruptiones, anno Domini MCCLX. celebratum.

Ex Guillelmo de Nangiaco, in vita sancti Ludovici.

ANNO Domini MCCLX. Dominica in Passione congregavit Rex Franciæ Ludovicus Parisius Concilium episcoporum, & principum regni sui, eo quod dominus Papa scripsisset ei, Tartaros in transmarinis partibus irruisse, Saracenos vicisse; Armeniam, Antiochiam, Tripolim, & Damascum, Alapiam, & terras alias subjugasse, & tam Acconi civitati, quam toti Christianitati periculum imminere. Unde ordinatum fuit de orationibus multiplicandis, processionibus faciendis, & blasphemiis in Deum puniendis, peccatis, & superfluitatibus ciborum, ac vestium reprimendis. Inhibita etiam fuerunt usque ad biennium torneamenta; & injunctum est, quod non luderetur aliis ludis, nisi quod homines se exercerent in arcubus & balistis.

STATUTA

ANNO CHRISTI 1260.

STATUTA

D. [a]GUIDONIS, DEI GRATIA ARCHIEPISCOPI NARBONENSIS.

[a] Qui ex Aniciensi episcopo factus est Narbonensis archiepiscopus, anno 1259. cum Sabinensis episcopus cardinalis anno 1261. ac demum ex epistola Urbani IV. ad S. Ludovicum, apud Raynaldum, ac denique Clemens IV. Pontifex maximus anno 1265.

I.

EXcommunicamus omnes illos, qui sanctimoniale quamcumque corruperint; & solicitudinem per se, vel per interpositam personam dederint.

II.

Inter omnes clericos civitatis vel diœcesis Narbonensis constitutos in sacris, vel curam animarum habentes, qui bajuliam personæ sæcularis tenuerint vel emerint, vel judicaturam ejus tenuerint, ab officio & beneficio suspendimus. Et si qui nunc alteram earum tenent, nisi eam reliquerint [b] infra..... postquam in ecclesiis hæc sententia fuerit publicata, eadem suspensione teneantur adstricti.

[b] Forte, infra mensem.

III.

Item præcipimus, quod universi sacerdotes, qui curam a nobis, vel locum nostrum in spiritualibus obtinentibus, videlicet prædecessoribus, aut eorum vices in hac parte gerentibus, minime receperunt, sacramenta ecclesiastica parochianis hujus diœcesis non ministrent. Sed nec illi qui curam habent parochiæ alicujus, in aliena parochia, etiam si fuerint invitati, ea ministrare præsumant: nisi necessitas tam urgens in hoc ultimo casu emerserit, quod tolerabile videatur alterutrum alterius onera supportare. Quo casu, auctoritate nostra ille qui fuerit invitatus, possit necessitati hujusmodi subvenire in parochia aliena. Hujus autem præcepti nostri quemlibet transgressorem, postquam per ecclesias fuerit publicatum, ab officio & beneficio suspendimus. Et si in suspensione per mensem perstiterit, extunc excommunicamus eumdem.

IV.

Item præcipimus universis sacerdotibus parochialibus, quod per tres dies Dominicas successive, moneant parochianos suos, ut in diebus Dominicis & festivitatibus beatæ Virginis, & apostolorum, & sancti Joannis Baptistæ, & aliis præcipuis solemnitatibus, opera servilia non exerceant; nec ligna, bladum, vel fenum, vel paleas, aut alias res venales, exceptis his quæ ad esum illius diei pertinebunt, transferre, seu juxta vulgare quod dicitur carrejare, non præsumant. Et post dictas tres monitiones, omnes qui extunc contra fecerint, nominatim denuncientur interdicti. Nos enim eos interdicimus, qui spretis dictis monitionibus festivitates prædictas dictis modis violare præsumpserint. Et si eorum creverit contumacia, eosdem anathematizare proponimus, & invocare contra ipsos, si opus fuerit, brachium sæculare.

V.

Mercata etiam teneri in diebus Dominicis inhibemus, nisi in nundinas solemnes inciderint. Et qui trina monitione præmissa non cessaverint ab eisdem, simili per omnia coërceantur censura.

VI.

Si vero Judæi illud præsumpserint, postquam hoc mandatum nostrum fuerit publicatum, denuncietur ballivo loci. Et nisi ter monitus eosdem Judæos cessare compulerit, excommunicationis sententia, quam nunc ferimus in rebelles, denuncietur publice innodatus.

ANNO CHRISTI 1260.

Ex editione Labbeana.

CONCILIUM COPRINIACENSE,

pro disciplina ecclesiastica, a Petro Burdegalensi archiepiscopo, cum suffraganeis celebratum anno Domini MCCLX.

Ex editione Labbeana.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut in ecclesiis vel cœmeteriis vigilia non fiant.*
II. *De balleatione in festo Innocentium.*
III. *De fructibus beneficiorum vacantium.*
IV. *De commendis ecclesiarum vacantium.*
V. *Ne mulieres alterius parochiæ accipiantur ad matrimonium.*
VI. *Ut presbyteri alieni non admittantur ad celebrandum.*
VII. *De bello Gallorum.*
VIII. *De vita & honestate clericorum.*
IX. *Ne chrisma detur privilegiatis.*
X. *De vicariis.*
XI. *De jure patronatus.*
XII. *De prioratibus monachorum.*
XIII. *Ne rectores ecclesiarum alias ecclesias ad firmam recipiant.*
XIV. *Ne onera de novo ecclesiis imponantur.*
XV. *De sepulturis extra parochialem ecclesiam.*
XVI. *Item de sepulturis.*
XVII. *De habitatione rectorum ecclesiarum.*
XVIII. XIX. *De decimis.*

CONSTITUTIONES

D. [a]P. Burdegalensis archiepiscopi, factæ apud [b]Copriniacum, anno MCCLX.

[a] Petri.

[b] Cognac, in Burdegalensi diœcesi.

I. *Ut in ecclesiis vel cœmeteriis vigilia non fiant.*

CUm ex vigiliis quæ fiunt in ecclesiis, frequenter multa turpia insequantur, & frequentissime vulnera inferantur, propter quæ eædem ecclesiæ reconciliatione, quæ per solos episcopos habet fieri, indigere noscuntur: statuimus & præcipimus firmiter, ne de cetero in ecclesiis prædictis, vel cœmeteriis, vigiliæ fiant. Ceterum luminaria & alia quæ ex pia devotione fidelium provenire consueverunt, fieri præcipimus & mandamus.

II. *De balleatione in festo Innocentium.*

Rursus cum in balleatione quæ in festo sanctorum Innocentium in quibusdam ecclesiis fieri inolevit; multæ rixæ, contentiones & turbationes, tam in divinis officiis quam aliis consueverunt provenire, prædictas balleationes ulterius sub intimatione anathematis fieri prohibemus: necnon & episcopos in prædicto festo creari: cum hoc in ecclesia Dei ridiculum exsistat, & hoc dignitatis episcopalis ludi-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1266.

brio fiat. Divina tamen officia, prout melius & honestius fieri poterit, ut in aliis festivitatibus, celebrentur.

III. *De fructibus beneficiorum vacantium.*

Cum de jure fructus beneficiorum vacantium exsistere debeant successorum, ipsos fructus ad opus successorum eorumdem per mandatum nostrum volumus & statuimus custodiri, ita quod nullus alius quidquam percipiat de eisdem. Idem dicendum de bonis rectorum decedentium, quæ constiterit esse de bonis ecclesiæ, cui præfuerunt iidem rectores: nisi tamen dum viverent aliter disposuerint de eisdem.

IV. *De commendis ecclesiarum vacantium.*

Commendas quoque ecclesiarum vacantium, secundum quod ipsarum collationes, ad nos, & ad nullum alium volumus & dicimus pertinere: inhibentes ne de his se alius intromittat. Excommunicationis pœnam in præmissis tribus articulis contra facientibus infligentes.

V. *Ne mulieres alterius parochiæ accipiantur ad matrimonium.*

Mulieres de una parochia non admittantur ad matrimonium in altera parochia, nisi de expressa licentia capellani vel prioris. Idem dicentes de viris, si ad parochiam mulieris accedant: nam an sint excommunicati vel alia inhabilitate affecti, melius norunt proprii capellani.

VI. *Ut presbyteri alieni non admittantur ad celebrandum.*

Hoc capitulo deerat titulus: P. Labbeus addidit.

Presbyteri qui non sunt de hac civitate vel diœcesi, ad celebrandum divin aut presbyteri non admittantur in civitate vel diœcesi: cum ignoretur, an presbyteri exsistant, aut aliqua irregularitate innodati. Alioquin tam celebrantes, quam admittentes eosdem, excommunicationis sententiæ se noverint subjacere.

VII. *De bello gallorum.*

Quia ex duello gallorum quod in partibus istis, tam in scholis grammaticæ, quam in aliis fieri inolevit, nonnulla mala aliquoties sunt exorta: sub interminatione anathematis prohibemus, ne amodo fiat duellum prædictum: cum hoc tam mali materia, quam temporis amissio exsistere dignoscatur.

VIII. *De vita & honestate clericorum.*

Presbyteri & ceteri dignitates, personatus administrationem habentes, dalmaticis non utantur: sed cappis clausis, & supertunicalia clausa portent: nisi in parte ista, probabilitas vel necessitas ipsos reddiderit excusatos.

IX. *Ne chrisma detur privilegiatis.*

Statuimus, & sub pœna anathematis prohibemus, ne archidiaconi, archipresbyteri, vel alii capellani, chrisma dent vel ministrent ecclesiis privilegiatorum: cum ipsi diœcesanis suis reddere & facere denegent jura sua. Nullus quoque presbyter parochianis, vel hominibus illorum utriusque sexus, sacramenta aliqua administret: nisi de nostra licentia speciali.

X. *De vicariis.*

Rectores ecclesiarum qui in scholis, vel alibi, de nostra licentia sunt absentes, bonos & sufficientes substitutos dimittant, nobis primitus præsentatos. Quibus de bonis ipsorum beneficiorum sic congruam portionem assignent, quod illi de sibi assignato, præter illud quod dabunt eisdem, possint sufferre, tam in procurationibus quam in aliis, onera consueta. Idem dicimus de illis ad quos ecclesiæ pertinent pleno jure, & statuimus.

ANNO CHRISTI 1260.

XI. *De jure patronatus.*

Cum in ista provincia sint quidam pauperes capellani, qui præsunt ecclesiis, in quibus pertinet jus patronatus ad aliqua monasteria: statuimus ut iidem patroni pro victu suo, infra mensem, facta sibi monitione a suo diœcesano, de bonis suis, certam iisdem portionem assignent: quæ ad minus trecentos solidos valeat annuatim.

XII. *De prioratibus monachorum.*

Cum cultus divini nominis minui non debeat, sed augeri: statuimus, quod in prioratibus, in quibus olim duo monachi morabantur, amodo ab aliis qui dictos prioratus tenent, continue teneantur: & ad alendum eosdem, illi qui fructus dictorum prioratuum percipiunt, censura debita compellantur.

XIII. *Ne rectores ecclesiarum alias ecclesias ad firmam recipiant.*

Cum unusquisque manere debeat in ea vocatione in qua vocatus exsistit: statuimus quod rectores ecclesiarum parochialium alias ecclesias ad firmam non præsumant recipere, vel tenere: hocque sub pœna proprii beneficii amissionis prohibemus: nisi hoc procederet de nostra licentia speciali.

XIV. *Ne onera de novo ecclesiis imponantur.*

*Deb. em.

*Cum sicut secundum jura, novæ pensiones ecclesiis imponi non debent, sic non sunt olim impositæ augmentandæ. Quare ipsas prohibemus augeri: & præcipimus solvere, tam eas, quam illas, quas illi imposuisse dicuntur, ad quos ecclesiæ eædem pertinent pleno jure, ut si olim licite impositæ, pensatis ecclesiarum facultatibus exstiterunt: nisi forte postea adeo ecclesiarum hujusmodi excreverint vel decreverint facultates, quod debuerint vel debeant merito minui vel augeri.

XV. *De sepulturis extra parochialem ecclesiam.*

Prohibemus, ne aliquis capellanus alicui portandi funus ad locum sepulturæ licentiam concedat: quousque, ut moris est, ad parochialem ecclesiam fuerit deportatum: ut melius sciatur ibi quam alibi, an defunctus interdictus vel excommunicatus exsistat. Qui ob culpam propriam interdicti vel excommunicati fuerint, & per annum in hujusmodi sententia permanserint, prohibemus in terra, vel tumbis lapideis, etiam extra cœmeterium, sepeliri.

XVI. *Item de sepulturis.*

Inhibemus insuper, ne quisquam sæcularis, vel religiosus, funus sibi delatum suscipiat, nisi per capellanum proprium eidem fuerit præsentatus: cum conditiones personatum hujusmodi melius noverint proprii capellani.

XVII. *De habitatione rectorum ecclesiarum.*

Nullus capellanus parochialem regens ecclesiam, cum alio commoretur: sed domos habeat locis congruis, ubi assidue commoretur & valeat inveniri: ut exinde per eum necessitatibus pœnitentium commodius occurrant. Præsertim cum de bonis ecclesia-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1260.

rum per conſtitutionem noſtram eiſdem ſatis congrue ſit proviſum.

XVIII. *De decimis.*

Cum conſtitutiones olim a prædeceſſoribus noſtris contra decimarios promulgatæ, in civitatibus & diœceſibus hujus provinciæ minime obſerventur; immo in dictis locis decimarii & alteræ perſonæ in dictis conſtitutionibus contentæ, propter hoc, quia proprii capellani ipſos decimarios eſſe ignorant, indiſtincte ad ſacramenta & ſacramentalia admittantur: præcipimus ſub pœna anathematis, quod capellani parochialium eccleſiarum omnes decimarios ſuæ parochiæ nobis, vel mandato noſtro manifeſtent: ut nos in illos, ubicumque ſint, conſtitutiones prædictas, & ſententias in ipſis contentas, faciamus expreſſe & inviolabiliter obſervari.

ANNO CHRISTI 1260.

XIX. *Item de decimis.*

Porro certo comperimus conſtitutionem olim ſuper decimis novalium promulgatam, tum propter incuriam & negligentiam rectorum eccleſiarum, tum propter favorem, quem ipſi erga decimarios habere noſcuntur, in multis locis provinciæ effectum aliquem hactenus minime habuiſſe. Unde etiam ſub pœna anathematis, quam amiſſione beneficiorum, prædictis rectoribus injungimus, quod ipſi ex nunc ſic exigere ſtudeant & ſatagant decimas antedictas, quod eorum defectus, negotium proſequendo, perfectiſſime experiantur.

* *Forte*, tam.

1261.

CONCILIUM LAMBETHENSE,

Ex Mſ. bibliotheca Cottonianâ editi Collectore Anglicano.

ſive Conſtitutiones provinciales, in concilio Lambethenſi, per Bonifacium Cantuarienſem archiepiſcopum editæ, III. Idus Maii, anno Domini MCCLXI.

UNiverſis ſanctæ matris eccleſiæ filiis per Cantuarienſem provinciam conſtitutis, B. miſeratione divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, ejuſdemque ſuffraganei, ad certitudinem præſentium & memoriam futurorum. Æternæ ſanctio voluntatis, quæ rerum ordinem omnium, cunctarumque ſemina naturarum, in pondere, numero & menſura decrevit, ad exemplar cæleſtium procedere cenſuit regimen terrenorum: humanum genus, quod ceteris præſtare voluit dignitatis excellentia creaturis, conſtringens a ſenſualitatis prurigine naturalibus regulis, & ab arbitrii lubricitate legalibus cohibens inſtituris: ut potentiores laxatam ſibi paſſim non crederent in ſubjectos imperandi licentiam; & inferiores, quos, etſi natura pares, cauſarum facit ſeries indeflexa prælatis diſſimiles, ſuperiorum non contemnerent diſciplinam: & ſicut terrenæ domicilium manſionis, pro cæleſtium luminum qualitate, lucis vices ac noctis continuis ſucceſſionibus mutuatur, & cæleſtium ſubjicitur moderamini poteſtatum; ſic ordo rectorum ipſius, ſpiritualis videlicet & terrenus, ſacerdotalis & regius, conceſſæ ſibi prælationis habenas dirigeret, quod unius impetus proceſſus alterius non turbaret; ſed accederet unus alteri ſuffragator in mutuæ caritatis ſubſidium: quo ſibi invicem ad humanæ noctis tenebras diſſolvendas ſuſcepti participarent luminis ornamentum.

Sane attendentes olim patres & prædeceſſores noſtri Cantuarienſes archiepiſcopi, totius Angliæ primates, & ſuffraganei eorundem, & potiſſimum temporibus patrum retro decurſis, amicus Dei beatus Edmundus, prædeceſſor noſter, cujus memoria in benedictione, & inter electos Dei ſors ejus eſt computata. Nos, qui licet immeriti, in locum regiminis ſibi immediate ſucceſſimus, cum fratribus & coëpiſcopis noſtris ſuffraganeis Cantuarienſis eccleſiæ, noſtris temporibus ſolicite ponderantes, quod gravamina & oppreſſiones, quibus in Anglia libertas eccleſiaſtica premitur & calcatur, illuſtri domino Regi noſtro nequaquam accedunt ad commodum; ſed potius, ad non modicum ſalutis ſuæ & noſtræ ſimul periculum, & honoris tam perſonæ ſuæ, quam totius regni ſui, notorium detrimentum: ipſum frequenter monuimus & ſupplicavimus ei, ac ſupplicari fecimus cum inſtantia ſæpius reverenter; nec non apud principes, magnates & conſiliarios, quorum moderamine diſponuntur regni negotia, precibus & exhortationibus pulſavimus importuna opportunitate, & opportuna importunitate frequenter: quatenus intra memoriam revolventes, quot plagis Ægyptii fuerunt percuſſi, pro eo quod populum Domini filios Iſraël, typum gerentes miniſtrorum altaris, in luto cogebant ſervire & latere; ſubjicientes eos indebitæ ſervituti, contra præceptum Dei, & juris privilegium naturalis, quo quis tenetur alteri non facere, quod & nollet ab alio ſuſtinere: Penſantesque prudenter, quod Chriſtus ſponſam ſuam in tantum dilexit eccleſiam, cujus hodie, peccatis exigentibus, patres angariantur a filiis, & oves deſæviunt in paſtores: quod vetuſtæ chirographum ſervituris in protoplaſti prævaricatione conſcriptum, proprio cruore delevit, & ſanguine martyrum, armis fidei dimicantium, adverſus mundi principes, & ſæculi poteſtates, rubricavit privilegium libertatis e cælo prius conceſſum eccleſiæ, & in terris poſtmodum a principibus hujus mundi fidelibus innovatum: huic inquam privilegio, tam pio tamque nobili pretio comparato, deferrent humiliter ob reverentiam Redemptoris: permittendo clerum Angliæ in ſolicitudine libertatis, laudis ſacrificium Domino immolare: ne perſecutores ſubmergi contingat in fluctibus iræ cæleſtis, ſi contemptis divinis imperiis, ipſum cogant ad paleas ſervituris. Licet autem in precibus inculcandis diu laboraverimus ſuſtinendo, & ſuſtinuerimus laborando: adhuc tamen, inſtantia noſtra ſæpius iterata, ad exauditionis gratiam ingreſſum mereri non potuit, nec effectum ſortiri diutius exſpectatum. Quia vero periculoſe negligitur, quod contra cæli principem uſurpatur: contra gravamina prælibata, quæ abſque Dei offenſa ulterius connivere non poſſumus, nec debemus, ad arma juſtitiæ, quod eſt verbum Dei, penetrabilius omni gladio ancipiti, cum fiducia recurrentes, certa remedia adverſis conatibus opponenda providimus: quæ, ſacro concilio approbante, nuper providæ deliberationis judicio ſtatuenda duximus ſub hac forma.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen. In meſſem Dominicam, in qua non reges & principes ſæculi, ſed regnorum victores & regum, per fidem, apoſtolos & ſucceſſores eorum, Chriſtus mittendos elegit, falcem terrenæ * damnationis, caritate frigeſcente, cer-

* *Corrige*, dominationis.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1261.

nentes effrenatius currere quam cælestis regula patiatur, qua reddi jubentur Cæsari quæ sunt ejus, & quæ sunt Dei, Deo: dolore cordis concutimur, & amaritudine replemur horroris: timentes, quod dum occurrere malis negligimus, indignationis periculum incurramus. Cum igitur ecclesia Anglicana, non contemnenda portiuncula dictæ messis, non solum contra jura divina & statuta canonica: sed etiam contra libertates a regibus, principibus, & aliis regni magnatibus concessas eidem, ausibus sacrilegis, novis irruptionibus, diris concessionibus, & oppressionibus nefariis, multipliciter sit attrita: & hoc non absque superni regis offensa, & perpetuo animarum regis nostri temporalis, & aliorum regni magnatum, ac nostrarum, & subditorum nostrorum periculo: sub dissimulationis conniventia ulterius pertransire non possimus: auctoritate præsentis sacri concilii inhibemus, & inhibendo statuimus, ut si contingat ab hac die in antea, quod Deus avertat a sensibus fidelium sanctæ matris ecclesiæ filiorum, quemquam archiepiscopum, vel alium prælatum inferiorem, per litteras domini regis, vel alicujus alterius potestatis, ad sæculare judicium evocati, ut ibi respondeat super his, quæ mere ad ipsius officium & forum ecclesiasticum pertinere noscuntur, prout temporibus retroactis usurpative contra Deum & justitiam, ac libertatem ecclesiasticam, pluries est præsumptum: statuimus, inquam, & statuendo inhibemus, quod archiepiscopi, episcopi, & ceteri ecclesiarum prælati, majores & minores, ad sæculare judicium, ibidem subituri judicium, non veniant, sicut nec venire tenentur pro hujusmodi spiritualibus evocati: utpote si forte vocetur prælatus responsurus in sæculari judicio, pro eo quod clericos ad ecclesias vel capellas vacantes non admiserit, rectores instituerit vel non instituerit in eisdem; suos subditos excommunicavit, suspendit vel interdixit; excommunicatos, suspensos, vel interdictos denunciavit; aut pro eo quod ecclesias dedicavit, vel ordines celebravit; aut de causis mere spiritualibus cognovit, puta de decimis, oblationibus, limitibus parochiarum, & similibus, quæ non possunt ad sæculare forum aliquatenus pertinere; aut quia cognovit de peccatis & excessibus subditorum, sicut de perjurio, & fidei transgressione, sacrilegio, violatione, ac perturbatione ecclesiasticæ libertatis; cujus violatores & perturbatores, necnon & libertatum, per chartas domini regis ecclesiæ concessarum, contradictores, in sententiam excommunicationis incidant ipso facto.

Item, si vocetur prælatus ad judicium sæculare, pro eo quod cognovit inter clericos suos, vel inter laïcos conquerentes & clericos defendentes, in personalibus actionibus, super contractibus aut delictis, vel quasi, aut pro eo quod personas ecclesiasticas, ad mandatum domini regis, in judicio sæculari non exhibet; seu clericos in foro sæculari, pro negotiis ad forum ecclesiasticum pertinentibus, amerciatos non compulit ad amerciamenta exsolvenda, seu ipsa pro eisdem non solvit; vel quia in ecclesiis & capellanis annexis episcopatibus aut monasteriis vacantibus, per mortem aut cessionem prælatorum, aut alio justo modo, jurisdictionem suam ecclesiasticam, canonicam & consuetam exercet; vel si qua his similia facit, vel non facit prælatus, pertinentia ad officium pastorale, & ad forum seu jurisdictionem ecclesiasticam evidentem: pro talibus, inquam, & his similibus, prælati ad judicium sæculare vocati, ut ibidem pro his judicium subeant, nullatenus venire præsumant: cum judicandi christos Domini, nulla sit laïcis attributa potestas, quos manet necessitas obsequendi. Ut tamen honori regio deferatur, majores prælati dominum regem adeant, vel sibi scribant, quod pro hujusmodi mandatis regiis, parere non possunt absque periculo sui ordinis, & subversione ecclesiasticæ libertatis. Et si forte dominus rex in suis inhibitionibus vel summonitionibus, non de decimis, sed de jure patronatus; non de fide mentita seu perjurio, sed de catallis; non de sacrilegio vel perturbatione ecclesiasticæ libertatis, sed de transgressione subditorum vel ballivorum suorum, quorum correctiones ad se tantum asserit pertinere, fecerit mentionem: tunc intiment ei prælati prædicti, quod non de patronatu, cujus cognitionem rex de facto exercet, neque de catallis, seu aliis ad suorum ipsius pertinentibus, cognoscunt seu cognoscere intendunt; sed de decimis, peccatis, & aliis mere spiritualibus, ad officium & jurisdictionem eorum pertinentibus, & ad animarum salutem; monendo & rogando eumdem, quod ipsos non impediat in præmissis. Et nihilominus, episcopus, & cujus res agitur, dominum regem iterato moneat, ut animæ suæ saluti consulat, & ab hujusmodi mandatis omnino desistat. Et si non destiterit, tunc vicecomites & alii quicumque ballivi attachiantes & distringentes, per locorum diœcesanos, in forma juris, per suspensionis & excommunicationis sententias arceantur.

Idem fiat, si vicecomites aut ballivi ad attachiationes & districtiones processerint, pendentibus supradictis monitionibus, domino regi taliter faciendis.

Et si vicecomites aut ballivi in duritia sua perseveraverint, loca, in quibus commorantur, & terræ eorum, quas habent in provincia Cantuariensi, per locorum diœcesanos, ad denunciationem diœcesani, in cujus episcopatu tales fuerint districtiones, interdicto ecclesiastico, auctoritate præsentis concilii, supponantur. Et si taliter attachiantes, clerici fuerint & beneficiati, ab officio suspendantur. Et si in eorum malitia perseveraverint, ad desistendum & satisfaciendum per subtractionem proventuum suorum, quos obtinent, compellantur. Non beneficiati vero, in pœnam suæ malitiæ, per quinquennium, si ad beneficium ecclesiasticum in provincia Cantuariensi præsentati fuerint, minime admittantur.

Clerici vero qui brevia hujusmodi attachiationum seu districtionum dictaverint, scripserint, signaverint, consilium aut auxilium ad hoc præstiterint faciendum, canonice puniantur. Et si de hoc fuerint certa ratione suspecti, ad aliquod beneficium ecclesiasticum obtinendum, donec super his canonice se purgaverint, præcipimus non admitti. Et si dominus rex, vel alia quælibet sæcularis potestas, super hoc competenter monitus, hujusmodi districtiones seu attachiationes non revocaverit: episcopus, qui districtus fuerit, terras, villas dominicas, & castra, quæ dominus rex, vel alia sæcularis potestas taliter distringens in suo episcopatu obtinet, ecclesiastico supponat interdicto. Et si rex vel alia sæcularis potestas, contemptis pœnis hujusmodi, in sua duritia perseveret: tunc archiepiscopus, ad denunciationem episcopi conquerentis, convocatis duobus episcopis vel tribus, aut pluribus, quos duxerit evocandos, si in provincia præsens exstiterit; alioquin, episcopus Londoniensis, tamquam decanus episcoporum, duobus episcopus vel pluribus sibi adjunctis, dominum regem adeant, & ipsum moneant diligenter; requirentes, quod a mandatis suis supersedeat supradictis.

ANNO CHRISTI 1261.

Et ſi dominus rex, hortationibus & monitionibus obauditis, ad attachiationes vel diſtrictiones per ſe vel per alios proceſſerit: tunc ceteri coëpiſcopi, diſtrictiones hujuſmodi, quaſi communem omnium cauſam, & privatiſſimam ſingulorum, & etiam communem injuriam eccleſiæ reputantes, civitates, terras, dominicas, burgos, caſtra, & villas ipſius regis vel alterius poteſtatis in ſuis epiſcopatibus conſiſtentes, auctoritate præſentis concilii, eccleſiaſtico ſupponant interdicto. Et ſi nondum, propter hoc, infra xx. dies poſtmodum attachiationes & diſtrictiones rex, vel poteſtas attachians vel diſtringens, revocaverit; ſed ob hoc manum contra eccleſiam aggraveviz & pectus cum Pharaone, durior inter flagella pœnarum: extunc archiepiſcopus & epiſcopi ſuas diœceſes eccleſiaſtico ſupponant interdicto. Idem fiat de terris, caſtris, burgis, & villis magnatum regalia habentium in provincia memorata.

Si vero epiſcoporum aliquis, circa exſecutionem præmiſſarum pœnarum, in ſuis caſibus negligens inventus fuerit, aut remiſſus: per ſuum metropolitanum graviter arguatur. Et ſi perſeveraverit in negligentia, per eumdem canonice puniatur: & nihilominus ſua diœceſis, omnium prælatorum & ſua auctoritate, voluntate, & conſenſu, in præſenti concilio interpoſitis & expreſſis, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto.

Item, ſtatuimus, ut ſi forte ab hac die in antea, ab aliquo epiſcopo, vel judice eccleſiaſtico, vel prælato inferiore compulſo, per diſtrictiones vel ſponte comparente coram domino rege, vel juſtitiariis ſuis, ut alleget privilegium fori in caſu a jure non conceſſo, vel ut eos moneat, ut a prædictis deſiſtant injuriis, acta proceſſus ſui exigi contingat; ut per ea appareat, utrum contra prohibitionem regiam in aliquo prædictorum caſuum vel conſimilium proceſſerit: vel petatur ab eo ſuper his juramentum excuſationis vel purgationis; nullo modo exhibeat acta vel juret, cum inſtrumenta hujuſmodi ſive acta poſſint ab alterutra partium, ſi neceſſe fuerit, exhiberi. Et ſi clericus propter hoc fuerit arreſtatus, diœceſanus taliter arreſtati, vel aliter impetiti clerici, vel archiepiſcopus, vel epiſcopus Londonienſis, tamquam decanus epiſcoporum, cum aliquibus epiſcopis ſibi aſſociatis, ſi epiſcopus ſit ille qui fuerit in hoc caſu, requirant eum, & puniant detentores; & ſi neceſſe fuerit, in hoc caſu ad pœnas procedant ſuperius annotatas.

Item, ſi aliquo evincente jus patronatus contra alium in foro regio, ſcribat rex epiſcopo, vel alteri, ad quem inſtitutio pertinet, quod præſentatum ab illo qui evicit admittat: ſi vacaverit beneficium, ne patrono fiat injuria, & aliter nihil canonicum obſtat; admittatur libere hujuſmodi præſentatus: ſi vero non vacat beneficium, hoc domino regi, vel ſuis juſtitiariis, ſtudeat intimare prælatus; excuſando ſe, quod quia beneficium tale non vacat, non poteſt mandatum regium adimplere. Liceat autem patrono, ſi voluerit, poſſidentem iterum præſentare: ut ſic evincentis jus patronatus in poſterum declaretur.

De intruſis.

Ad hæc, quoniam ambitio praviſſima, imitatrix virtutis, nihil ducit illicitum, quod ſibi æſtimat fructuoſum; nec curat quibus ſtudiis avare ſitim reficiat voluntatis, dum quæſtum reputans pietatem, abominandis & damnabilibus pretiis commercium venatur honoris: ſacro approbante concilio, diſtrictius inhibemus clericis quibuſcumque, cujuſcumque conditionis exiſtant aut ordinis, ne parochiales aut præbendales eccleſias, curam animarum habentes, ſive alia beneficia eccleſiaſtica, dignitates, vel perſonatus, propria auctoritate audeant occupare, vel in ipſis ſe faciant per laïcalem potentiam intrudi. Quod ſi quis noſtræ hujuſmodi inhibitionis ſalutiferæ temerarius tranſgreſſor exſtiterit; & abſque eccleſiaſtica auctoritate, per laïcalem potentiam intruſus fuerit in eccleſia, vel præbenda, ſive capella, aut eccleſiaſtico beneficio: ſervato juris ordine, excommunicationis ſententia percellatur, & excommunicatus per loci diœceſanum publice nuncietur, & ipſo beneficio in perpetuum careat ipſo facto. Et ſi poſt latam in ſe ſententiam excommunicationis, in intruſione hujuſmodi & detentione ſic occupati beneficii, pertinaci animo per duos menſes perſiterit: per locorum diœceſanos, in quorum diœceſibus habet alia beneficia eccleſiaſtica, ad denunciationem illius epiſcopi, in cujus civitate vel diœceſi ſe intruſit, vel procuravit intrudi, cujuſque monitionem & excommunicationem per dictum tempus contempſerit, proventus illorum beneficiorum ei ſubtrahantur omnino, quouſque ſatisfecerit competenter. Et ſi per annum idem intruſus in hujuſmodi excommunicationis ſententia perſeveraverit, extunc ad aliquod beneficium eccleſiaſticum in provincia Cantuarienſi minime admittatur. Si vero per clericum procuratorem fuerit intruſus, contra eumdem clericum procuratorem modo ſimili procedatur, & pœnis ſubjaceat ſupradictis. Si vero procurator talis, laïcus fuerit: in forma juris excommunicetur, & excommunicatus publice nuncietur: dominus autem abſens citetur: qui ſi comparens factum cujuſcumque procurationis ratificaverit in hac parte, pœnis ſubjaceat ſupradictis. Si vero per contumaciam ſe abſentet, poſt ſpatium trium menſium exſpectatus, ſi ſit in regno, majoris excommunicationis ſententia innodetur, & pœnas nihilominus prætaxatas incurrat: maxime cum ſacrilegio inobedientiam adjecerit & contemptum. Si vero fuerit extra regnum, contra ipſum vocatum poſt dilationes tranſmarinas modo ſimili procedatur: & eccleſia vel præbenda, in qua facta fuerit talis intruſio, ſupponatur eccleſiaſtico interdicto. Fautores vero & cooperatores hujuſmodi intruſoris, ſi clerici fuerint, præfatas pœnas contra clericos editas perferant; & ſi laïci fuerint, pœnis plectantur contra laïcos ſuperius conſtitutis. Loca vero & terræ hujuſmodi intrudentium & intruſorum, ſi infra unum menſem non ſatisfecerint, eccleſiaſtico ſupponantur interdicto.

Si vero hujuſmodi intruſiones factæ fuerint ex regia poteſtate, nuncietur dominus rex per loci diœceſanum, in quo facta fuerit intruſio, quod eas faciat infra tempus competens revocari: alioquin, terræ & loca, quæ dominus rex habet in illa diœceſi, in qua facta fuerit intruſio, ſupponantur eccleſiaſtico interdicto, ſecundum formam ſuperius annotatam. Si vero per alium magnatem ſeu poteſtatem fiat talis intruſio: per interdicta & excommunicationis ſententias, ut ſuperius dictum eſt, arceatur. Et ſi per duos menſes ſententiam ſuſtinuerit propter hoc in ſe latam, extunc terræ & loca, quæ obtinet in illa diœceſi, per loci diœceſanum ſupponantur eccleſiaſtico interdicto: nec relaxentur ſententiæ prætaxatæ, donec de injuria, inobedientia, & contemptu, ſatisfecerit competenter.

De excommunicatis capiendis.

Præterea contingit interdum, quod excommu-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1261.

nicati, de mandato prælatorum, ſecundum conſue- tudinem regni, capti & carceri mancipati, aliquando per Regem, quandoque per vicecomites, alioſque ballivos, ſine conſenſu prælatorum, ad quorum mandatum ſic captorum deberet liberatio fieri, nulla ſatisfactione præſtita liberantur. Et plerumque etiam hujuſmodi excommunicati non capiuntur, neque de ipſis capiendis litteræ regiæ conceduntur: nonnumquam etiam dicti Rex & ſui ballivi, cum hujuſmodi excommunicatis & denunciatis publice communicant, claves eccleſiæ contemnendo, in ſubverſionem eccleſiaſticæ libertatis, & ſuarum periculum animarum. Huic igitur morbo congruam volentes adhibere medelam; ſtatuimus, quod excommunicati ſic capti, ac talitet exeuntes, ad majorem ſui deteſtationem, publice & ſolemniter, pulſatis campanis, & candelis accenſis, excommunicentur, & denuncientur excommunicati, in locis, ubi Ordinariis eorumdem locorum videbitur expedire. Vicecomites autem, & ballivi alii, qui eos liberaverint, non præſtita ſatisfactione eccleſiæ, vel emenda; innodentur ſententia ſimili, & tales publice nuncientur. Si tamen de mandato regio ad hoc hoc proceſſerint, mitius cum eis, arbitrio Ordinariorum, agatur. Si autem contingat, quod littera conſueta de excommunicato capiendo denegetur, cum ipſam requiri contingat, in caſu quo dari debet, ſecundum regni conſuetudinem approbatam; moneatur dominus Rex per epiſcopum repræſentantem capiendum, quod eam concedat & faciat pertranſire. Quod ſi non fecerit, civitates, caſtra, burgi, & villæ quæ habet in diœceſi ſic ſcribentis epiſcopi, per ipſum ſupponantur eccleſiaſtico interdicto, donec petitæ taliter litteræ concedantur, & exſecutionem debitam ſortiantur. Contra communicantes quoque & participantes cum excommunicatis, procedant ſecundum cenſuram eccleſiaſticæ diſciplinæ.

De clericis captis, & per eccleſiam requirendis.

Contingit etiam alquando, quod clerici, ſine delectu perſonarum, quamquam in facto deprehenſi non fuerint vel convicti, tamquam facinoroſi vel ſuſpecti de crimine ſeu delicto, injuria perſonali, capiuntur per potentiam laïcalem, & in carcere detinentur, nec redduntur ſuis Ordinariis eos requirentibus, ſecundum canones libere judicandi. Et ſi clerici, quibus crimina imponuntur, coram judicibus ſæcularibus vocati, non comparuerint, forbaniuntur a regno. Quia vero in hoc libertas eccleſiaſtica confunditur, cum clericus a laïco judicatur; ſtatuimus, quod ſi clerici ſic capti noti fuerint & honeſti, ipſorum detentores, & ad requeſtum Ordinariorum eos reddere recuſantes, per locorum Ordinarios excommunicati publice nuncientur. Loca etiam, in quibus fuerint detenti, & terræ capientium, & eos detinentium, ſupponantur eccleſiaſtico interdicto: donec reddantur eorum corpora, & ſuper hujuſmodi exceſſu ſatisfecerint competenter. Illi autem qui eis falſa crimina taliter impoſuerint, ſeu malitioſe confinxerint conventa vel fraudes, propter quæ capti fuerint, & injuſte detenti; excommunicati ſimiliter publice nuncientur: cum vinculum excommunicationis incurrant, auctoritate Oxonienſis concilii, ipſo facto. Clerici vero vagi & ignoti, capti ex cauſis aliquibus & detenti, ſi in poſſeſſione inventi fuerint clericatus, per locorum ordinarios requirantur a domino Rege, vel ab alio qui habet poteſtatem reddendi eoſdem, ut ipſos reſtituat per eccleſiam libere judicandos. Et ſi denegentur, procedatur contra denegantes & detentores per pœnas ſuperius annotatas.

ANNO CHRISTI 1261.

De clericis amerciatis per judicem ſecularem.

Et ſi clerici eccleſiæ redditi, pro tranſgreſſione aliqua perſonali amerciati fuerint a judice ſæculari, Prælati, ad hujuſmodi amerciamenta ſolvenda, prædictos clericos non compellant, cum a non ſuis judicibus fuerint condemnati. Et ſi propter hoc prælatos diſtringi vel attachiari contingat: contra hujuſmodi attachiationes vel diſtrictiones, utantur remediis antedictis. Idem fiat quotieſcumque amerciati fuerint viri eccleſiaſtici per judicem ſæcularem, pro his quæ ad forum eccleſiaſticum mere pertinere noſcuntur.

De clericis diffamatis de foreſta.

Item ſtatuimus, ut ſi aliquis clericus de tranſgreſſione foreſtæ ſeu parci alicujus, diffamatus fuerit, & convictus legitime coram ſuo Ordinario, vel confeſſus; idem per ſuum diœceſanum, ſi bona habeat, pro qualitate tranſgreſſionis graviter redimatur; & illi cui noxia vel injuria eſt illata, hujuſmodi redemptio aſſignetur. Si autem bona non habeat, ſuus epiſcopus ipſum, prout culpa popoſcerit, graviter puniat in perſona: ne propter impunitatis fiduciam, pateat præſumptoribus licentia delinquendi.

Quod reſtituantur bona clericorum ſe purgantium.

Ad hæc ſi clerici ſe canonice purgaverint ſuper ſibi impoſitis & objectis, ac laïca poteſtas nihilominus bona occupet, vel occupata detineat eorumdem; occupantes & detinentes bona, purgato hujuſmodi, ad reſtituenda ea per cenſuram eccleſiaſticam compellantur.

De clericis captis, & abraſis, ſeu ſuſpenſis.

Quod ſi aliqui clerici capti fuerint, tonſuram & habitum clericalem habentes, & tempore medio malitioſe abraſi fuerint vel ſuſpenſi, vel alio modo puniti; abradentes, vel ſuſpendentes, vel alio modo punientes eoſdem, & ad hoc conſilium, favorem, & auxilium impendentes, pœnis ſubjaceant ſupradictis. Forbanientes quoque hujuſmodi clericos, pœnis conſimilibus percellantur.

De falſis delatoribus, & ſuggeſtoribus domino Regi.

Item, cum ſæpius domino Regi & ſuis juſtitiariis falſo ſuggeratur, quod prælati & judices eccleſiaſtici de jure patronatus catallis, & aliis ad forum regium pertinentibus cognoſcant, in domini Regis præjudicium: cum iidem prælati & judices ſuper decimis, peccatis, ac ſuper exceſſibus ſuorum ſubditorum, vel ſuæ juriſdictionis officium, prout ad eos pertinet, interponant; moneantur hujuſmodi ſuggeſtores & delatores iniqui, ut a tali ſuggeſtione & delatione deſiſtant. Quod ſi prælatos, judices eccleſiaſticos, ſic delatos & accuſatos principi vel alteri poteſtati, propter delationem & incuſſionem hujuſmodi, damnificari contigerit ſeu vexari; tales ſuggeſtores & delatores Deo odibiles, & quantum in ipſis eſt, fratrum necatores, excommunicati publice nuncientur, tamquam violatores & impugnatores Chriſtianæ unitatis, & eccleſiaſticæ pacis ac etiam libertatis: donec de expenſis, damnis & injuriis, tam judicibus, quam partibus quas læſerint, ſatisfactionem exhibuerint competentem.

ANNO CHRISTI 1261.

De juramento veritatis præstando a laïcis coram Ordinariis, cum de excessibus subditorum inquiritur.

Evenit etiam interdum quod cum prælati ecclesiastici, ex officii sui debito, de morum disciplina, peccatis, & excessibus subditorum inquirunt; dominus Rex, ceterique magnates, & aliæ potestates sæculares, & milites, officia impediunt eorumdem; personis laïcis inhibendo, ne ad mandatum patrum & prælatorum suorum spiritualium, quibus vulnera tenentur detegere, ut medicinæ consilium valeant reportare, de veritate dicenda subeant juramentum; nec permittunt aliquoties dictos prælatos subditis suis, in causis seu negotiis ecclesiasticis, pro excessibus sive culpis eorum, corporalem pœnam vel pecuniariam imponere secundum canonicas sanctiones, pro culparum & pœnarum delinquentium qualitate. Quia vero tam jure poli, quam jure fori, hominibus idcirco metus pœnæ, & præmium virtutis proponitur, ut appetitus noxius refrenetur: & ad culpam facile proruerent homines, si pœna non reprimeret transgressores: cum infelici felicitate peccantium pœnalis nonnunquam nutriatur impunitas, & mala voluntas velut hostis interior roboretur: statuimus, quod laïci ad præstandum hujusmodi juramentum, & ad exsolvendam quamlibet pœnam, tam corporales, quam pecuniarias, canonice per prælatos suos eis inflictas, præcise per excommunicationis sententiam compellantur. Impedientes vero ne juramenta prædicta præstentur, aut pœnæ hujusmodi exsolvantur, per interdicti & excommunicationis sententias arceantur. Et si propter hoc ad districtiones prælatorum processum exstiterit; contra districtingentes, per pœnas dictas superius, procedatur.

Quod Judæus delinquens in rebus ecclesiasticis, respondeat coram judice ecclesiastico.

Et quia modo consimili ecclesiastica censura confunditur, & prælatorum officium impeditur, cum Judæus delinquens in rebus ecclesiasticis & personis, super his vel super aliis, quæ ad forum ecclesiasticum pertinent, mero jure coram ecclesiastico judice convenitur; & per Regem, seu per vicecomites, aut ballivos, super præmissis non permittitur coram ecclesiastico judice stare juri, sed potius declinare compellitur ad forum ejus; statuimus, ut hujusmodi Judæi per interdictum commercii, contractuum, & conventionis fidelium, ad respondendum in his casibus coram ecclesiastico judice compellantur; & quod inhibentes & impedientes in hoc casu jurisdictionem ecclesiasticam, & hac de causa judices vel alios distringentes & molestantes, per excommunicationis & interdicti sententias arceantur.

De his qui ad ecclesiam confugiunt.

Item, cum ad immunitatem ecclesiæ confugientibus aliquando vix in alimentis valeat subveniri, propter arctam custodiam quæ frequenter apponitur circa ipsos; ac aliquando confugientes hujusmodi ab ecclesiis vel cœmeteriis, aut viis publicis, post terræ abjurationem violenter sæpius extrahantur; ac sic extracti, in præjudicium immunitatis ecclesiæ, crudeliter occidantur; statuimus, quod qui talibus confugis, quos quidem ecclesia tenetur tueri, alimenta impedierint ministrari, secundum arbitrium Ordinariorum, per censuram ecclesiasticam castigentur. Illos vero qui hujusmodi confugas ab ecclesia, vel cœmeterio, vel ab alio quocunque loco ecclesiasticam immunitatem habente, post abjurationem patriæ, aut a via publica extrahentes, vel extractos taliter ausu sacrilego occidentes, tunc sub ecclesiastica protectione consistant, omnibus pœnis sacrilegii decrevimus puniendos, una reliquum minime consumente. In ecclesia autem vel cœmeterio nulla omnino deputetur custodia contra fugientes ad ecclesiam, per potentiam laïcalem. Quod si secus præsumptum fuerit, tam custodes, quam qui eos apposuerint, in forma juris per excommunicationis sententiam arceantur. Illos autem tantummodo tuatur ecclesia, quos canones præcipiunt esse tuendos.

ANNO CHRISTI 1261.

De invadentibus res ecclesiasticas, & earum libertates infringentibus.

Item, ut invadentibus bona ecclesiastica, & infringentibus ecclesiasticas libertates, ac violatoribus & perturbatoribus earumdem, debitis remediis obvietur; præsenti statuto præcipimus, quod hujusmodi malefactores sacrilegi, & excommunicationis vinculo irretiti, per locorum Ordinarios nuncientur: & si in sua malitia & pertinacia per unum mensem post hujusmodi denunciationem pertinaciter perseveraverint, ex tunc terræ ipsorum, & loca in quibus commorantur, supponantur ecclesiastico interdicto: nec ante utraque relaxetur sententia, quam de damnis & injuriis satisfactum fuerit competenter. Illos autem qui divino non deferentes honori, ecclesias possessionibus, juribus, aut libertatibus suis spoliare præsumpserint, in forma juris censemus anathemate feriendos, pœnis aliis editis contra sacrilegos, usque ad restitutionem & satisfactionem condignam percelli. Et si iidem sacrilegi faciant aut procurent judices seu prælatos propter hoc attachiari vel distringi; tam ipsi, quam distringentes, pœnis in attachiatores & districtores superius editis percellantur.

De custodia cathedralium ecclesiarum & conventualium.

Accidit etiam aliquando, quod domino Rege, vel alio magnate ecclesiarum [a] vel conventualium, de regni consuetudine, custodiam exercente, cum secundum chartam libertatum, ab eodem domino Rege, & suis prædecessoribus ecclesiæ concessarum, tantummodo rationabiles exitus capere debeat, & rationabiles consuetudines, ac rationabilia servitia talis custos; & hoc sine destructione, dissipatione, & vasto, rerum & hominum: ballivi tamen, Regis vel magnatis tutelam sive custodiam exercentes; præter tallagia immoderata, quæ imponunt hominibus, & tenentibus ecclesiarum vacantium minus juste; bona mobilia & immobilia plerumque hominum & tenentium prædictorum sic vacantis ecclesiæ, in tali custodia, seu cruciatu potius constitutæ, consumunt prodigaliter, & dirimunt violenter; parcos, nemora, & vivaria destruentes; & domos, habitationes, & grangias, ceteraque ædificia, quæ sustineri deberent in bono statu, ex negligentia vel malitia quandoque dissipari & ruere permittentes; bona dilapidant, pauperes ac alios male tractant, non solum ad ea quæ ratione custodiæ obtinere consueverant, manus extendunt; sed etiam ad bona superstitum, & ad ea de quibus conventus ecclesiarum ipsarum sustentari deberet; & ad ea etiam, quæ ratione baroniæ, ad dominum Regem, vel magnates alios, vel ad eorum administrationem seu dispositionem, cum sint spiritualia vel annexa spirituali-

[a] *Forte*, cathedralium vel conventualium.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1261.

bus, pertinere non poſſunt, utpote ad decimas, oblationes altaris, epiſcopatibus ſeu monaſteriis appropriatas, & ad ſimilia quæ profanis uſibus applicari non debent. Ut igitur tali morbo ſalubris medicinæ remedio ſuccurratur, talis cuſtodiæ ratio, quæ in favorem eccleſiæ dignoſcitur introducta, non debeat in ejus læſionem retorqueri; præſenti ſtatuto præcipimus, quod ſtatim cum eſchaëtores, vel ballivi domini Regis, vel aliorum magnatum, hujuſmodi cuſtodias ingreſſi fuerint, prælati qui juriſdictioni præſunt, publice & ſolemniter interdicant dictis eſchaëtoribus ſeu ballivis regiis, & aliis quibuſcumque, & ſub pœna excommunicationis diſtricte inhibeant, ne talia attentare præſumant. Quod ſi contra fecerint, denuncient eos in ſententiam excommunicationis latam in violatores & perturbatores eccleſiaſticæ libertatis incidiſſe, donec de damnis & injuriis ſatisfecerint competenter: quam ſententiam ſi poſt denunciationem hujuſmodi contempſerint; contra eos procedatur per interdicta, & alias pœnas ſuperius recenſitas. Et niſi dominus Rex, ſuper his competenter monitus, reſtituerit, ſeu reſtitui fecerit ſic ablata, & damna reſarciverit vel reſarciri fecerit per ſuos illata, & alii magnates ſimiliter; procedatur contra eos, ſicut in aliis caſibus Regem & magnates tangentibus, ſuperius eſt ſtatutum.

De bonis laïcorum ab inteſtato decedentium.

[a] Vix corrupta.

Ceterum contingit interdum, quod laïcis[a] divino decedentibus inteſtatis, domini feudorum non permittunt debita defunctorum ſolvi de bonis mobilibus eorumdem, nec in uſus liberorum ſuorum, aut parentum, vel aliter pro diſpoſitione Ordinariorum, bona prædicta pie diſtribui ſuſtinent pro defunctis. Unde ſtatuimus, quod hujuſmodi domini & eorum ballivi diligentius moneantur, ut a talibus impedimentis omnino deſiſtant. Quod ſi monitis parere contempſerint, & bona hujuſmodi inteſtatorum non permiſerint pie diſtribui in uſus miſericordiæ, pro diſpoſitione Ordinariorum, ſaltem pro ea portione quæ defunctum contigit, ſecundum conſuetudinem patriæ; eorum præſumtio per excommunicationis ſententiam compeſcatur. Modo ſimili procedatur contra eos etiam qui adſcriptitiorum, & aliorum ſervilis conditionis hominum teſtamenta, & ultimas voluntates impediunt, & deinceps præſumpſerint impedire, contra conſuetudines eccleſiæ Anglicanæ hactenus approbatas.

De teſtamentis, & eorum exſecutoribus.

Inhibemus etiam hoc ſalubri ſtatuto, ne cuiquam exſecutori permittatur adminiſtrare de bonis teſtatoris, niſi prius de omnibus bonis ipſius defuncti fiat fidele inventarium, quod loci ordinario oſtendatur. Et poſtquam coram Ordinario, juxta morem, probatum fuerit teſtamentum, non permittatur aliquibus exſecutio, ſeu adminiſtratio in bonis defunctorum; niſi talibus qui debitam adminiſtrationis ſuæ poſſint reddere, ſi neceſſe fuerit, rationem, cum ſuper hoc per locorum Ordinarios canonice fuerint requiſiti.

Item, ſtatuimus præſentis auctoritate concilii, ne aliqui religioſi, cujuſcumque religionis exiſtant, ſint exſecutores teſtamentorum, niſi de licentia Ordinariorum & voluntate procedat.

Item, teſtamentis coram Ordinariis locorum probatis & approbatis, eorumdem probatio ſeu approbatio teſtamentorum a laïcis nullatenus exigatur; nec impediant laïci, nec impedire procurent, quominus ultimæ voluntates defunctorum procedant, in his præſertim quæ legari poſſint de conſuetudine vel de jure. Si qui vero contra hoc ſtatutum auſu temerario venire præſumpſerint; ſciant ſe, auctoritate præſentis ſacri concilii, eſſe excommunicationis ſententia involutos: & in eos tamquam eccleſiaſticarum libertatum violatores & perturbatores, cenſuræ gladium exercendum.

ANNO CHRISTI 1261.

De teſtamento conjugatæ, ſive ſolutæ.

Item ſtatuimus, ne quis alicujus ſolutæ mulieris, ſive conjugatæ, alienæ vel propriæ, impediat vel perturbet, ſeu impediri aut perturbari faciat ſeu procuret juſtam & conſuetam teſtamenti liberam factionem: quod ſi fecerit, ſciat ſe excommunicationis innodatum ſententia ipſo facto.

Item ſtatuimus, quod de portione quæ defunctum contingit, eccleſia jus percipiat conſuetum: deductis tamen prius de communi his quæ debentur, & quod domino debetur, ac expenſis funerariis.

Item ſtatuimus, quod nullus exſecutorum aliquid retineat de bonis defuncti, cujus teſtamentum exſequitur, emptionis titulo, vel aliquo modo alio: niſi fuerit ſibi a teſtatore inter vivos donatum, vel in teſtamento ſeu ultima voluntate relictum.

De ſacramentis Confeſſionis & Pœnitentiæ.

Præterea, cum ſacramentum Confeſſionis & Pœnitentiæ, ſecunda poſt naufragium tabula, vel ultimus humanæ navigationis[a] propoſitus, ac finale refugium, ſit unicuique peccatori perneceſſarium ad ſalutem; ſub pœna excommunicationis diſtrictius præcipimus, ne aliquis impedire præſumat, quod hujuſmodi ſacramentum Pœnitentiæ unicuique petenti libere impendatur, & liberum ſpatium confitendi: quod propter incarceratos potiſſime ſuadetur, quibus hujuſmodi ſacramentum ſæpius inhumaniter denegatur, ne dicamus infideliter; & ſi interdum confitendi eis ſpatium datur, hoc eis tam breve & inopportune conceditur, quod potius miſeris cedat in deſolationem ac deſperationis periculum, quam in conſolationem gaudii ſpiritualis.

[a] Forte, portus.

De apparitoribus ſive bedellis.

Item, contra gravamina & exceſſus, quæ per bedellos ſive apparitores archidiaconorum & decanorum, ſubditis inferri didicimus, remedium adhibere volentes; ſtatuimus, ut cum [b] profitendis exſecutionibus, aut pro aliis neceſſitatibus, ad hoſpitia rectorum, vicariorum ſeu capellanorum, vel aliorum ſacerdotum vel clericorum, aut religioſorum, eos declinare contigerit; nihil omnino ratione procurationis, vel alterius ſervitii exigant ab eiſdem: ſed cum gratiarum actione recipientes ea, quæ eis ab hoſpitibus apponentur, & illis contenti exiſtant. Neque per nuncios aut ſubbedellos, ſed per ſe ipſos exſecutiones faciant præceptorum. Sententias autem excommunicationis, interdicti, ſeu ſuſpenſionis, per ſe non ferant, neque per alios latas denuncient, ſine ſpecialibus litteris dominorum ſuorum. Et ſi ſecus præſumptum fuerit, ſententiæ ſic latæ, ipſo facto non teneant, neque ſerventur, cum in veritate non ligent. Et bedelli, qui contra hoc ſtatutum fecerint, & oneroſi ſeu injurioſi ſubditis dominorum inventi fuerint, graviter puniantur, & gravitatis duplum reſtituere teneantur vel compellantur.

[b] Corrige, profitendis, ut loquitur ſcholaſtica.

De ten-

Digitized by

ANNO CHRISTI 1261.

De tonſura clericorum & corona.

Item ſtatuimus, quod epiſcopi in ſuis ſynodis & aliis convocationibus, & ſinguli archidiaconi & decani in ſuis capitulis, & rectores, vicarii, ſive capellani eccleſiarum parochialium, in ſuis eccleſiis, ter in anno publice denuncient omnibus, qui privilegio clericali gaudere voluerint, quod tonſuram decentem, & coronam raſi capitis deferant competentem, maxime coram Ordinariis ſuis, & in eccleſiis, & congregationibus clericorum. Nec erubeſcant ipſius portare ſtigmata, qui pro eis ſpineam non dedignatus eſt portare coronam; factus Patri uſque ad mortem obediens, ut eos ſuæ reſurrectionis tribueret eſſe participes, & hereditatis pretio ſui ſanguinis adquiſitæ conſortes. Comminaturi eis, quod qui contra denunciationem iſtam ſecus præſumpſerit attentare, quod ſui ſignum Salvatoris erubuerint frontibus ſuis imprimere, fruſtra Salvatoris debebunt auxilium implorare: cum privilegium dignitatis mereatur amittere, qui conceſſa ſibi abuti detegitur dignitate.

De carceribus in qualibet diœceſi habendis.

Item ſpeciali præcepto ſtatuimus, quod quilibet epiſcopus in ſuo epiſcopatu habeat unum vel duos carceres, prout competentius & ſecurius poterit providere, pro clericis flagitioſis deprehenſis in crimine, vel convictis, juxta cenſuram canonicam detinendis.

Item ſtatuimus, quod ſi clericus aliquis adeo malitioſus & incorrigibilis fuerit, & ad flagitia committenda fuerit conſuetus, quod ſi eſſet laïcus, ſecundum leges ſæculi, ultimum deberet pati ſupplicium; talis clericus carceri perpetuo addicatur. In his autem, quæ non ex voluntate & propoſito; ſed A caſu fortuito, vel iracundia, aut forte inſania talia commiſerit, antiqua decrevimus jura ſervari.

ANNO CHRISTI 1261.

Hæc autem ſtatuta noſtra prædicta, tam ad præſentia negotia extendi volumus, quam etiam ad futura: optantes omnibus ſanctæ eccleſiæ libertates & jura ſervantibus, poſt labentis commoda ſæculi, deſideranda gaudia durraturi.

Acta ſunt hæc in Concilio apud Lambethe celebrato, & recitata in ultima actione dicti Concilii, die Veneris III. Idus Maii, B. littera Dominica currente, anno Domini MCCLXI. anno pontificatus domini Alexandri Papæ IV. ſeptimo. In cujus rei teſtimonium, &c.

B *Matthæus Weſtmonaſterienſis ad hunc annum*: Poſt Paſcha, *inquit*, Bartholomæus archiepiſcopus Cantuarienſis, auctoritate fretus Apoſtolica, Concilium celebravit provinciale apud Lambetham, juxta Londinum, conſilio præſulum provinciæ ſuæ, ſuper exſecutione præfati mandati Apoſtolici contra Tartaros, qui jam orbem terræ maxima ex parte oppreſſerant, prout ſuperius plenius demonſtratur. Ad quod quidem divinæ indignationis flagellum Deo duce eruendum, ſanxerunt ſancti Patres Concilio huic adſiſtentes, ad proceſſiones & jejunia, & alia hujuſcemodi pietatis opera recurrendum: per quæ, ſi in ſpiritu humilitatis & in animo contrito Domino offerrentur, divina ceſſante iracundia, propter peccata populi ad vindictam ſuccenſa, fideles populos fore confiderent miſericorditer liberandos.

Adnotatio P. Gabrielis Caſſartii Societatis Jeſu.

C Walterus de Reygate legatus in Angliam a Pontifice miſſus, ut auxilio contra Tartaros, aliiſque rebus provideret. *Veniens*, inquit Weſtmonaſterienſis, *fecit ſummoneri omnes Angliæ prælatos, ut in quindena Paſchæ coram ipſo Londoni conveniant, & mandatis auditis Papalibus, de reſponſis ſalutaribus tractare non omittant.* Videri ergo poſſet interfuiſſe huic Concilio, quando celebratum eſt, illo ipſo quod indixerat tempore. Sed cum nulla, neque in actis Concilii, neque apud Weſtmonaſterienſem, fit Legati mentio; non dubito quin indictum ab ipſo Concilium, dilatum ſit ad XVII Kal. Junias, quo die Londinenſi Concilio præfuit, ut mox intelliges.

CONCILIA UBIQUE TERRARUM,

anno Domini MCCLXI. celebrata.

D ALEXANDER Papa cum decrevi ſſet, *ait Weſtmonaſterienſis ad annum* MCCLXI. Concilium ſuum generale in quindena Paſchæ celebrare; audito tamdem vicinore incurſu Tartarorum in terras Chriſtianorum, prædictum tunc diſtulit decretum. Poſtea vero audiens prædictos Tartaros uſque ad LII. millia in Hungaria trucidatos, timenſque reſiduos ſibi, ceteriſque Chriſtianis in brevi nocituros; ſummoneri fecit omnes prælatos tranſalpinos & viciniores, ut [a] circa feſtum apoſtolorum Petri & Pauli Romæ convenirent, provifuri qualiter prædictis inimicis reſiſtant.

[a] Forte, circa.

Interim autem, ait Stero, direxit literas Regibus, & Ducibus, Archiepiſcopis, & univerſis Principibus Chriſtianis, hortando ipſos, ut contra rabiem Tartarorum conſiliis & armis ſe præmunire deberent: atque (*ut habent Urbani IV. literæ ad archiep ſcopum Nidroſienſem, relata a Raynaldo ad annum* MCCLXII. *num.* 20. *& deinceps*) quæ & qualia ſubventionis auxilia particulariter ob hoc indici deberent clericis & populis Chriſtianis.

Has deliberationes in Conciliis haberi Pontifex juſſerat, ut docent Siffridus preſbyter, & Matthæus Weſtmonaſterienſis. Matthæi verba partim allata ſunt ad Lambethenſe Concilium, partim mox adferentur ad alia duo Concilia Britannica: Siffridi vero teſtimonium ad Moguntinum ejuſdem anni Concilium.

1261.

CONCILIA DUO BRITANNICA,

LONDINENSE ET BEVERLACENSE,

adverſus Tartarorum incurſiones, anno MCCLXI.

MATTHÆUS *Weſtmonaſterienſis, ad annum* MCCLXI. Menſe, *inquit*, Maii, ſummonitis omnibus Angliæ prælatis, ſcilicet archiepiſcopis, epiſcopis, & abbatibus, tam exemptis, quam non exemptis, Prioribus, archidiaconis, & aliis eccleſiarum Ordinariis; ut ſcilicet, auditis domini Papæ mandatis, certis eidem ſatisfacerent in reſponſis: die Lunæ ante feſtum ſancti Dunſtani, convenerunt omnes auſtrales Londini coram archiepiſcopo Cantuariæ Bartholomæo, & prædicto fratre [b] Guilelmo Nuncio domini Papæ. Die vero Lunæ ſequente, aquilonares apud Beverley, coram archiepiſcopo Eboracenſi, negotium idem exſequente. Celebratoque hinc inde Concilio ſuper prædictis articulis, ſtatuta tunc quædam nova providerunt hic & ibi ſuper ſtatum eccleſiæ

LONDINENSE. *21. Maii.*

[b] *Corrige, Galthero, ut ex ſuperioribus conſtat.*

E Anglicanæ; quæ una cum aliis quondam apud [a] Oxoniam proviſis, ſtatuerunt cuſtodiri.

EBORACENSE. *23. Maii.*

[a] *Anno 1258.*

Super his autem & aliis, maxime ad reſiſtendum Tartaris, communiter proviſis; nuncios diſcretos & generales providerunt Romam dirigere, qui communi eorum burſa victuri, dominum Papam poſſent ſuper eorum reſponſis, in Concilio Romæ celebrando certificare. Hi, ut communiter dicitur, juraverunt coram prædictis epiſcopis, quod nihil contra ipſos procurabunt, aut patientur pertranſire: ſed contra religioſos, & maxime exemptos, ſtudebunt contendere. Unde ipſi exempti, omnibus aliis certa reſponſa donantibus, ita tunc una voce reſponderunt: Vos pro vobis tantum, & contra nos legatos mittitis ad Curiam, & ad hoc nos cogitis

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1261.

vobis contribuere. Si nuncios velitis generales pro communi nostrum utilitate transmittere, vobiscum libenter contribuemus: sin autem, non consentimus. Quo audito episcopi suam exinde sumpserunt excusationem, rescribentes Papæ, se propter divisionem exemptorum, certam dare non posse responsionem. Ipsi igitur exempti timentes, nuncios post ipsos certius destinarunt speciales, qui contra prædictos procurarent, aut eorum contradicendo annullarent impetrationes. *Hallenus Westmonasterienſis.*

ANNO CHRISTI 1261.

CONCILIUM MOGUNTINUM,

de resistendo Tartarorum incursionibus, anno Domini MCCLXI.

Cum celebrata sint, uti modo diximus, ubique hoc anno Concilia: Moguntini nominatim exstat mentio in Siffridi presbyteri epitome. Anno, inquit, MCCLXI. celebrata sunt Concilia in Moguntia ab archiepiscopo Werneio, & aliis ab aliis archiepiscopis, jubente Papa Alexandro, contra Tartaros, & alia pericula; ut per verbum crucis, & orationes fidelium, inimicis ecclesiæ resisteretur. *Hæc tantum Siffridus.*

URBANI PAPÆ IV.

EPISTOLÆ.

I. Ad Evam reclusam sancti Martini Leodiensis.

B

De festo Corporis Christi.

Urbanus episcopus, dilecta in Christo filia Eva reclusa sancti Martini Leodiensis, salutem & apostolicam benedictionem.

SCimus, o filia, quod magno desiderio desideravit anima tua, ut solemne festum sacratissimi corporis Domini nostri Jesu Christi institueretur in ecclesia Dei, a Christi fidelibus perpetuis temporibus celebrandum: & ideo tibi significamus ad gaudium, quod nos ad corroborationem catholicæ fidei digne C duximus statuendum, ut de tam mirabili sacramento, præter quotidianam commemorationem, quam de ipso facit ecclesia, specialior & solemnior memoria celebretur: ad hoc diem designantes certum, ut in eo turbæ fidelium propter hoc affectuose ad ecclesias concurrant: sitque dies ille universis Christicolis nova festivitate jucundus, & ampla jucunditate festivus, prout in litteris apostolicis, quas per universum orbem dirigimus, plenius continetur. Et scias quod nos hujusmodi festum cum omnibus archiepiscopis, episcopis, ceteriisque ecclesiarum prælatis tunc apud sedem apostolicam commorantibus, D ad hoc ut videntibus & audientibus de tanti festi celebritate salubre præberetur exemplum, duximus celebrandum. Magnificet igitur anima tua Dominum, & exsultet spiritus tuus in Domino salutari tuo. Quia viderunt jam oculi tui salutare tuum, quod paravimus ante faciem omnium populorum. Lætare insuper, quia omnipotens Deus tribuit tibi desiderium cordis tui, & voluntate labiorum tuorum non fraudavit te cælestis gratiæ plenitudo.

Et quia quaternum, in quo ipsius festi habetur officium, tibi sub bulla nostra per latorem præsentium destinamus; volumus, & per apostolica scripta tibi E mandamus, quatenus quaternum ipsum cum devotione recipas, & ejus copiam personis illam petentibus exhibeas liberaliter & libenter: & instes devotis precibus apud illum qui memoriale tam salutiferum de seipso reliquit in terris, ut nobis ex alto tribuat gratiam, commissam nostro regimini ecclesiam suam regendi utiliter, ad laudem & gloriam sui nominis, & salubriter gubernandi.

Datum apud Urbem veterem, VI. Idus Septembris, pontificatus nostri anno IV.

II. Ad omnes Prælatos.

De eodem.

Urbanus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & aliis ecclesiarum prælatis, salutem & apostolicam benedictionem.

TRansiturus de hoc mundo ad Patrem Salvator noster Dominus Jesus Christus, cum tempus suæ passionis instaret, sumpta cœna in memoriam mortis suæ, instituit summum & magnificum sui corporis & sanguinis sacramentum, corpus in cibum, & sanguinem in poculum tribuendo. Nam quotiens hunc panem manducamus, & calicem bibimus, mortem Domini annunciamus. In institutione quidem hujus sacramenti dixit ipse apostolis: *Hoc facite in meam commemorationem:* ut præcipuum 1. Cor. 11. & insigne memoriale sui amoris eximii, quo nos dilexit, esset nobis hoc præcelsum & venerabile sacramentum; memoriale, inquam, mirabile ac stupendum, delectabile, suave, tutissimum, ac super omnia pretiosum, in quo innovata sunt signa, & mirabilia immutata; in quo habetur omne delectamentum, & omnis saporis suavitas, ipsaque dulcedo Domini degustatur; in quo utique vitæ suffragium consequimur & salutis. Hoc est memoriale dulcissimum, memoriale salvificum, in quo gratam redemptionis nostræ recensemus memoriam: in quo a malo retrahimur, & in bono confortamur, & ad virtutum & gratiarum proficimus incrementa, in quo profecto proficimus ipsius corporali præsentia Salvatoris. Alia namque, quorum memoriam agimus, spiritu menteque complectimur: sed non propter hoc realem eorum præsentiam obtinemus. In hac vero sacramentali Christi commemoratione Jesus Christus præsens, sub alia quidem forma, in propria vero substantia est nobiscum. Ascensurus enim in cælum dixit apostolis & eorum sequacibus: *Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem sæculi:* benigna ipsos promissione confortans, Matth. ult. quod remaneret & esset cum eis etiam præsentia corporali. O digna & numquam intermittenda memoria, in qua mortem nostram recolimus mortuam, nostrumque interitum interjisse, ac lignum vivificum ligno crucis affixum fructum nobis attulisse salutis! Hæc est commemoratio gloriosa, quæ fidelium animos replet gaudio salutari, & cum infusione lætitiæ devotionis lacrymas subministrat: exsul-

Digitized by

ANNO CHRISTI 1261.

tamus nimirum, noſtram memorando liberationem; & recolendo paſſionem Dominicam, per quam liberati ſumus, vix lacrymas continemus. In hac itaque ſacratiſſima commemoratione adſunt nobis ſuavitatis gaudium ſimul & lacrymæ: quia & in ea congaudemus lacrymantes, & lacrymamur devote gaudentes, lætas habendo lacrymas, & lætitiam lacrymantem. Nam & cor ingenti perfuſum gaudio dulces per oculos ſtillat guttas. O divini amoris immenſitas, divinæ pietatis ſuperabundantia, divinæ affluentia largitatis! Dedit enim nobis Dominus omnia, quæ ſubjecit ſub pedibus noſtris, & ſuper univerſas terræ creaturas contulit nobis dominii principatum. Ex miniſtris etiam ſpirituum ſuperiorum nobilitat & ſublimat hominis dignitatem. Adminiſtratorii namque ſunt omnes in miniſterium, propter eos qui hereditatem ſalutis capiunt, deſtinati. Et cum tam copioſa fuerit erga nos ejus munificentia, volens adhuc ipſe nobis ſuam exurberantem caritatem præcipua liberalitate monſtrare, ſemetipſum nobis exhibuit: & tranſcendens omnem plenitudinem largitatis, omnem modum dilectionis excedens, attribuit ſe in cibum. O ſingularis & admiranda liberalitas, ubi donator venit in donum, & & datum eſt idem penitus cum datore! Quam larga & prodiga largitas, cum tribuit quis ſeipſum! Dedit igitur nobis ſe in pabulum, ut quia per [a] mortem homo corruerat, & per cibum ipſe reveletur ad vitam. Cecidit homo per cibum ligni mortiferum, relevatus eſt homo per cibum ligni vitalis. In illo pependit eſca mortis, in iſto pependit vitæ alimentum. Illius eſus meruit læſionem, iſtius guſtus intulit ſanitatem. Guſtus ſauciavit, & guſtus ſanavit. Vide quia unde vulnus eſt ortum, prodiit & medela: & unde mors ſubiit, exinde vita evenit. De illo ſiquidem guſtu dicitur: *Quacumque die comederis, morte morieris.* De iſto vero loquitur: *Si quis comederit ex hoc pane, vivet in æternum.* Hic eſt cibus qui plene reficit, vere nutrit, ſummeque impinguat, non corpus, ſed cor; non carnem, ſed eſcam; non ventrem, ſed mentem. Homini ergo, qui ſpirituali alimonia indigebat, Salvator ipſe miſericors, de nobiliori & potentiori hujus mundi alimento, pro animæ refectione pia diſpoſitione providit. Decens quoque liberalitas exſtitit, & conveniens operatio pietatis, [b] & Verbum Dei æternum, quod rationabilis creaturæ cibus eſt & refectio, factum caro, ſe rationabili creaturæ carni & corpori, [c] homo videlicet, in edulium largiretur. Panem enim angelorum manducavit homo: & ideo Salvator ait: *Caro mea vere eſt cibus.* Hic panis ſumitur, ſed vere non conſumitur; manducatur, ſed non tranſmutatur, quia in edentem minime transformatur: ſed ſi digne recipitur, ſibi recipiens conformatur. O excellentiſſimum ſacramentum, o adorandum, venerandum, colendum, glorificandum, præcipuis magnificandum laudibus, dignis præconiis exaltandum, cunctis honorandum ſtudiis, devotis proſequendum obſequiis, & ſinceris mentibus retinendum! O memoriale nobiliſſimum intimis commendandum præcordiis, firmiter animo alligandum, diligenter reſervandum in cordis urero & meditatione, ac celebritate ſodula recenſendum! Hujus memorialis continuam debemus celebrare memoriam: ut illius, cujus ipſum fore memoriale cognoſcimus, ſemper memores exſiſtamus; quia cujus donum vel munus frequentius aſpicitur, hujus memoria ſtrictius retinetur. Licet igitur hoc memoriale ſacramentum in quotidianis Miſſarum ſolemniis frequentetur, conveniens tamen arbitramur & dignum, ut de ipſo ſemel ſaltem in anno, ad confundendam ſpecialiter hæreticorum perfidiam & inſaniam, memoria ſolemnior & celebrior habeatur. In die namque cœnæ Domini, quo die ipſe Chriſtus hoc inſtituit ſacramentum, univerſalis eccleſia pro pœnitentium reconciliatione, ſacri confectione chriſmatis, adimpletione mandati circa lotionem pedum, & aliis, quamplurimum occupata, plene vacare non poteſt celebrationi hujus maximi ſacramenti. Hoc enim circa ſanctos, quos per anni circulum veneramur, ipſa obſervat eccleſia, ut quamvis in litaniis & Miſſis, ac aliis etiam, ipſorum memoriam ſæpius renovemus: nihilominus tamen ipſorum natalia certis diebus per annum ſolemnius recolat, feſta propter hoc eiſdem diebus ſpecialia celebrando. Et quia in his feſtis circa ſolemnitatis debitum, aliquid per negligentiam, aut rei familiaris occupationem, aut alias ex humana fragilitate omittitur: ſtatuit ipſa mater eccleſia certum diem, in quo generaliter omnium ſanctorum commemoratio fieret: ut in hac ipſorum celebratione communi, quidquid in propriis ipſorum feſtivitatibus omiſſum exſiſteret, ſolveretur. Potiſſime igitur exſequendum eſt erga hoc vivificum ſacramentum corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti, qui eſt ſanctorum omnium gloria & corona, ut feſtivitate ac celebritate præfulgeat ſpeciali: quatenus in eo, quod in aliis Miſſarum officiis circa ſolemnitatem eſt forſitan prætermiſſum, devota diligentia ſuppleatur; & fideles, feſtivitate ipſa inſtante, intra ſe præterita memorantes, id quod in ipſis Miſſarum ſolemniis, ſæcularibus forſan agendis impliciti, aut alias ex negligentia vel fragilitate humana, minus plene geſſerunt, tunc attente in humilitate ſpiritus & animi puritate reſtaurent. Intelleximus autem olim, dum in minori eſſemus officio conſtituti, quod fuerat quibuſdam catholicis divinitus revelatum, feſtum hujuſmodi generaliter in eccleſia celebrandum. Nos itaque ad corroborationem & exaltationem catholicæ fidei, digne ac rationabiliter duximus ſtatuendum: ut de tanto ſacramento, præter quotidianam memoriam, quam de ipſo facit eccleſia, ſolemnior & ſpecialior annuatim memoria celebretur: certum ad hoc deſignantes & deſcribentes diem, videlicet feriam quintam proximam poſt octavam Pentecoſtes: ut in ipſa quinta feria devotæ turbæ fidelium propter hoc ad eccleſias affectuoſe concurrant, & tam clerici quam populi gaudentes in cantica laudum ſurgant. Tunc enim omnium corda & vota, ora & labia, hymnos perſolvant lætitiæ ſalutaris: tunc pſallat fides, ſpes tripudiet, exſultet caritas, devotio plaudat, jubilet chorus, puritas jucundetur. Tunc ſinguli alacri animo, pronaque voluntate conveniant, ſua ſtudia laudabiliter exſequendo, tanti feſti ſolemnitatem celebrantes. Et utinam ad Chriſti ſervitium ſic ejus fideles ardor inflammet, ut per hæc & alia proficientibus ipſis meritorum cumulis, apud eum qui ſeſe dedit pro eis in pretium, tribuitque ſe ipſis pabulum, tandem poſt hujus vitæ decurſum eis ſe in præmium largiatur. Ideoque univerſitatem veſtram monemus & hortamur in Domino, & per apoſtolica ſcripta in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, in remiſſionem peccatorum injungentes: quatenus tam excelſum & tam glorioſum feſtum, prædicta quinta feria, ſingulis annis, devote & ſolemniter celebretis, & faciatis ſtudioſe per univerſas eccleſias civitatum veſtrarum & diœceſum celebrari: ſubditos veſtros in Dominica dictam quintam feriam proxime præcedente, ſalutaribus monitis ſolicite per vos & per alios exhortantes, ut per veram & puram con-

[a] Forte, cibum.

Genes. 2. Joan. 6.

[b] Corrige, ut.

[c] Forte, homini.

Joan. 6.

ANNO CHRISTI 1264.

festionem, eleemosynarum largitionem, attentas & sedulas orationes, & alia devotionis & pietatis opera taliter se studeant præparare, quod hujus pretiosissim sacramenti mereantur fieri participes illa die, possintque ipsum suscipere reverenter, ac ejus virtute augmentum consequi gratiarum. Nos enim Christi fideles ad colendum tantum festum & celebrandum donis volentes spiritualibus animare, omnibus vere pœnitentibus & confessis, qui matutinali officio festi ejusdem in ecclesia, in qua idem celebrabitur, interfuerint, centum; qui vero Missæ, totidem; qui autem in primis ipsius festi vesperis interfuerint, similiter centum; qui vero in secundis, totidem; illis vero qui primæ, tertiæ, sextæ, nonæ, ac completorii officiis interfuerint, pro qualibet horarum ipsarum, quadraginta; illis autem qui per octavas illius festi matutinalibus, vespertinis, Missæ, ac prædictarum horarum officiis interfuerint, centum dies, singulis octavarum suarum diebus, in omnipotentis Dei misericordia, ac beatorum apostolorum ejus Petri & Pauli auctoritate confisi, de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus. Datum, &c.

ANNO CHRISTI 1264.

Ejusdem Pontificis epistolæ quædam exstant tomo v. historiæ Franciæ Ducheſnii, pagina 418. & sequentibus, tum pagina 564. & sequentibus. Multæ etiam apud annalium ecclesiasticorum scriptores.

1261.

CONCILIUM COPRINIACENSE.

Ex codice Santonensium constitutionum, & ex Mſ. editum.

Constitutiones provinciales factæ in synodo apud Cognac, præsidente domino Petro Dei gratia Burdegalensi archiepiscopo, anno Domini MCCLXII. in primo anno promotionis suæ.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut loca in quibus res vel persona ecclesiastica capta detinentur, subjaceant interdicto.*
II. *De illis qui impediunt jurisdictionem ecclesiasticam.*
III. *De excommunicatis compellendis.*
IV. *Ut detentores non absolvantur ab excommunicatione, nisi restituant.*
V. *Quomodo impediendi, qui publice celebrant divina durante interdicto.*
VI. *De vicariis non constituendis.*
VII. *Quomodo debent pronunciari constitutiones provinciales in synodo.*

CAPITULA.

I. *Ut loca in quibus res vel persona ecclesiastica capta detinentur, subjaceant interdicto.*

STatuimus, & sacri approbatione concili definimus, quod loca, villæ, castra, civitates, sive parochiæ, in quibus res ecclesiæ aut personarum ecclesiasticarum, vel ipsæ personæ, capta, rapta, invasa, vel occupata detinebuntur, nisi monitione præmissa, solvantur vel recredantur, ipso facto subjaceant interdicto: ipsis etiam capientibus, invadentibus, occupantibus, detinentibus, & id fieri procurantibus, excommunicationis sententiæ subjacentibus ipso facto. Et si forte alibi transferantur, ut aliquando comperimus esse factum: loco illo in quo facta est translatio, subjacente denuo interdicto, primum interdictum nihilominus in suo robore perseveret. Et si ad plura loca translationem contingat fieri, idem duximus observandum.

II. *De illis qui impediunt jurisdictionem ecclesiasticam.*

Rursus illos qui impediunt quoquo modo, vel procuraverint impedire, ne causæ quæ ad forum ecclesiasticum de jure vel de consuetudine pertinere noscuntur, in foro ecclesiastico ventilentur, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

III. *De excommunicatis compellendis.*

Cum quos timor Dei a malo non revocat, pœna debeat cohibere temporalis: statuimus, quod barones & alii jurisdictionem temporalem habentes, ad compellendum excommunicatos per occupationem bonorum, quæ sub sua jurisdictione consistunt, vel alias, redire ad ecclesiæ unitatem, per censuram ecclesiasticam compellantur.

IV. *Ut detentores non absolvantur ab excommunicatione, nisi restituant.*

Prædicti vero delinquentes, a dictæ excommunicationis sententia nullatenus absolvantur: nisi rerum & personarum facta prius deliberatione & restitutione plenarie, & satisfaciant de expensis, damnis, interesse, & deperditis, tam ipsis passis injuriam, quam etiam ecclesiis & eorum administratoribus, in quibus ob eorum delictum cessatum exstiterit.

V. *Quomodo impediendi, qui publice celebrant divina durante interdicto.*

Adjicimus: cum erit generale interdictum loci, & denunciatum per ordinarium, videtur posse occurri contra illos, qui celebrant publice divina non clausis januis, durante interdicto prædicto, hoc modo: ut inhibeatur in quolibet episcopatu generaliter, & specialiter ubi opus erit, quod parochiani & subditi non accedant ad ecclesias suas infra metas parochiæ loci interdicti, causa audiendi in eis divina, durante prædicto interdicto. Et si secus egerint, excommunicentur, & excommunicati denuncientur.

VI. *De vicariis non constituendis.*

Cum olim in concilio provinciali fuerit ordinatum, vicarios per archidiaconatus, decanatus, archipresbyteratus, ab archidiaconis, decanis, vel archipresbyteris non constitui, nisi forte, ipsis justa causa absentibus, hoc fieret de suorum licentia prælatorum; nonnulli de prædictis prædictam constitutionem hactenus, prout intellexerimus, neglexerint observare: ipsam ex nunc per interminationem excommunicationis, cui non parendo, tam constituentes, quam constituros supponimus, inviolabiliter præcipimus observari. Adjicientes, ut & ipsi extra fines archidiaconatuum, decanatuum, & archipresbyteratuum, de causis aliquibus cognoscere non præsumant, contra facientibus pœnam infligentes eamdem.

ANNO CHRISTI 1263.

VII. *Quomodo debent pronunciari conſtitutiones provinciales in ſynodo.*

Statuimus ut conſtitutiones provinciales annis A ſingulis in ſynodis publicentur, & maxime illæ, per quas pœnæ tranſgreſſoribus infliguntur.

In codice Santonenſis eccleſiæ dicuntur hæ Conſtitutiones factæ apud Coprimacum: in Mſ. noſtro, factæ apud *Cognac.*

ANNO CHRISTI 1263. *Adhortatio P. Gabrielis Caſſarii, Societatis* JESU.

CONSTITUTIONES

D. Petri Burdegalenſis archiepiſcopi, anno Domini MCCLXIII.

Adhortatio ipſorum P. Gabrielis Caſſarii.

Cum ſint in codice Conſtitutionum Santonenſium, eſt eas provinciales videri poſſint. Verba tamen ipſa ſynodum ſonant diœceſanam, ut cap 1. *litteras noſtras abſolutorias*, & cap. 4. diſertius, *diœceſis noſtræ.*

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut excommunicati pro abſolutis non habeantur, donec litteras abſolutorias epiſcopi receperint.*
II. *Ut qui per annum excommunicationem ſuſtinuerit, hæreticus nuncietur.*
III. *Ne ſepeliatur alienus parochianus.*
IV. *De Confirmatione.*
V. *De clandeſtinis matrimoniis.*
VI. *De ſcribendis excommunicatis.*
VII. *De abſolutione infirmi excommunicati.*

CAPITULA.

I. *Ut excommunicati pro abſolutis non habeantur, donec litteras abſolutorias epiſcopi receperint.*

STatuimus & præcipimus, ſub pœna excommunicationis, cui ipſo facto non parentes ſupponimus; quod illi qui auctoritate noſtra excommunicati fuerint, ſuper quorum abſolutione litteras noſtras non receperint capellani, non denuncientur abſoluti, nec pro abſolutis habeantur, quouſque noſtras litteras abſolutorias receperint eorumdem.

II. *Quod qui per annum excommunicationem ſuſtinuerit, hæreticus nuncietur.*

Statuimus, quod ſi aliquis, cujuſcumque ſexus vel conditionis exſiſtat, per annum excommunicationem ſuſtinuerit, ex tunc denuncietur hæreticus, & etiam habeatur.

III. *Ne ſepeliatur alienus parochianus.*

Statuimus, quod aliquis non recipiat alienum parochianum ad ſepulturam, niſi de licentia ſui capellani, vel aliorum, ad quos ſepultura ejus pertinet: tamen de jure ſuo primitus ſatisfacto. Alias præter E pœnam excommunicationis, cui contra facientes ſupponimus, tam recipientes, quam heredes recepti, prædictis capellanis, & aliis quibus ſepultura ejus pertinet, ad intereſſe eorum juramento declarandum noverint ſe teneri.

IV. *De Confirmatione.*

[a] Forte, addendum duximus.

Conſtitutioni prædeceſſorum noſtrorum, quæ eſt de adultis confirmandis, [a]adduximus; ut cum jura noſtræ diœceſis nos contingit viſitare, ſacerdos ad B quem declinabimus, noſtro recepto nuncio, ſubditas ſuos moneat & inducat, quod pro Confirmationis ſacramento recipiendo, cum neceſſitas exſiſtat, noſtro conſpectui ſe præſentent.

V. *De clandeſtinis matrimoniis.*

Conſtitutioni de clandeſtinis matrimoniis duximus hoc addendum, quod clandeſtina matrimonia contrahentes, necnon illi qui talibus matrimoniis intererunt, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant; inſuper preſbyteri & clerici, qui talibus matrimoniis intererunt, ipſo facto, præter pœnam excommunicationis prædictam, ab officio & C beneficio ſint ſuſpenſi.

Clandeſtina autem matrimonia intelligimus in hoc caſu, dum aliqui matrimonium contrahunt in facie eccleſiæ, niſi in eccleſia parochiali viri, & tunc cum licentia capellani uxoris; vel in eccleſia uxoris, cum licentia capellani viri; vel niſi in eccleſia parochiali, cum capellanorum licentia utriuſque.

Clandeſtinum matrimonium dicitur tribus modis; ſcilicet cum non habentur teſtes, ut extr. de clandeſtina deſponſatione, can. *Quod nobis.* Item, cum non fit cum ſolemnitate, ut XXX. quæſt. V. can. *Aliter.* Item, quando fit, non præmiſſa denunciatione, ut extr. de clandeſtina deſponſatione, can. D *Cum inhib. can.*

VI. *De ſcribendis excommunicatis.*

Statuimus, quod quilibet capellanus papyrum habeat in parochiali eccleſia, in qua ſcribantur nomina excommunicatorum: ita quod ſi quoquo modo mutari contigeret capitulum, appareant, & amitti non poſſint a denunciatione pro excommunicatis, prout a judice fuerit injunctum: alioquin adverſario ad intereſſe, & ad jus judicis teneantur.

VII. *De abſolutione infirmi excommunicati.*

Statuimus, immo verius in jure declaratum eſt & ſtatutum, quod excommunicatus, interdictus, vel ſuſpenſus a quocumque judice, ſi de facto abſolvatur ab alio, quam a judice qui ſententias tulerit, vel a proprio capellano in neceſſitatis articulo, pro abſoluto minime habeatur. Sed ſi ſigna pœnitentiæ præceſſerint in eodem; ejus abſolutio requiratur poſt mortem a judice, a quo lata fuerit ſententia, dum vivebat.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1263.

Edidit Cl. Menardus inter observationes ad Joinvillam.

CONCILIUM PARISIENSE,

in quo centeſima bonorum eccleſiaſticorum ſubſidio terræ ſanctæ, in quinquennium addicta, anno Domini MCCLXIII.

ANNO CHRISTI 1263.

DECLARATIO CENTESIMÆ.

HÆc eſt tractatio & ordinatio Pariſius, in octava beati Martini hiemalis, anno Domini MCCLXIII.

Primo, quod archiepiſcopus Tyrenſis Apoſtolicæ ſedis legatus, litteras quas habet, & legi fecit ſuper centeſima reddituum eccleſiaſticorum pro ſubſidio terræ ſanctæ, tradat domino Regi; nec eis de cetero utatur dictus archiepiſcopus, per ſe vel per alium, contra illos, qui ordinationi prælatorum quæ ſequitur, fuerint obedientes, & ordinationi prædictæ adhærentes. Si vero aliqui nollent prælatis adhærere, vel ſtare ordinationi eorumdem; contra illos, ſi vellet, dominus archiepiſcopus uteretur litteris ſupradictis. Talis eſt autem, ſuper ſubventione prædictæ terræ ſanctæ, ſpontanea, non coacta ordinatio prælatorum.

Conceſſum eſt a prælatis & ſuis ſubditis, pro ſe & ſibi adhærentibus, ex ipſorum prælatorum mera gratia, non ex vi litteræ, ſuper ſubventione terræ ſanctæ a domino Papa impetrata; non aliqua coactione, ſed ſponte: quod ipſi prælati, & eorum ſubditi & ſibi adhærentes, ob ſalutem animarum ſuarum, propter neceſſitatem terræ ſanctæ, concedant terræ ſanctæ ſubſidium de centum libris, & viginti ſolidis reddituum ſuorum eccleſiaſticorum viginti ſolidos; & ſecundum proportionem hujus ſummæ, ſecundum quod plus vel minus habebunt aliqui in redditibus eccleſiaſticis, ſolvant; & quod nullus compellatur per ſæcularem poteſtatem ad præſtandum hujuſmodi ſubventionem, ſive portionem ipſum contingentem: ſed quilibet prælatus in ſua diœceſi compellat ſubditos ſuos ſolvere per cenſuram eccleſiaſticam. Et ſi aliquis rebellis eſſet, exemptus, vel non exemptus, qui nollet ſolvere ad mandatum & coactionem prælati ſui; tum dominus Tyrenſis archiepiſcopus, per ſe vel per alium, poſſet uti contra eum litteris ſuis. Si quis vero fuerit preſbyter parochialis, capellanus, vel alius, cujus redditus eſt ita pauper & tenuis, quod non excedit ſummam duodecim librarum Pariſienſium; nihil ſolvat, niſi voluerit. Et erit in æſtimatione diœceſani loci, qui redditus ſive beneficium ſit duodecim librarum, vel minus; & tunc ex iis non ſolvatur; & ſi excedat, ſolvatur. Ita tamen quod ſi aliqua perſona habeat plura beneficia, quorum quodlibet non valeat duodecim libras; ſed omnia ſua beneficia inſimul computata valerent duodecim libras, integre de omnibus ſolvere teneatur. Et debet iſta Subventio durare per quinquennium: & quolibet anno ſolvi medietas in feſto Nativitatis beati Joannis Baptiſtæ, & alia medietas infra Nativitatem Domini proximè ſubſequentem. Nomine autem reddituum intelliguntur valores terrarum, pratorum, vinearum, feodorum; ſecundum quod valores eorum per annum æſtimantur in loco ubi ſunt ſitæ. De diſtributionibus autem quotidianis, quæ in eccleſiis fieri conſueverunt, canonici nihil ſolvant: dum tamen de communi burſa Capitulorum, unde diſtributiones fieri conſueverunt, ſubventio prædicta fuerit exſoluta.

1263.

PRÆCEPTUM HENRICI III. ANGLORUM REGIS,

contra non reſidentiam Prælatorum.

Ex bibliotheca Cotton. edidit Collectio Anglicana.

Rex, epiſcopo Herefordiæ, ſalutem.

PAſtores gregibus præponuntur, ut diei noctiſque vigilias exercendo ſuper eos qui pecoris vultum agnoſcunt, oves famelicas in fertilitatis paſcua introducant: errantes vero, per verbum ſalutis & virgam correctionis, in unius ovilis conſervare ſtudeant indiſſolubilem unitatem. Sed ſunt nonnulli, qui ſanctam doctrinam damnabiliter contemnentes, ac ſua ab aliis pecora diſtingui neſcientes, lac & lanam tollunt, qualiter Dominicus grex alatur, non curantes; temporalia rapiunt, & quis in parochia fame pereat, aut periclitetur in moribus, non attendunt; qui non paſtores, ſed mercenarii dici promerentur. Hoc ſiquidem dum his diebus ad diſponendum de regni noſtri præſidiis, in partes Marchiæ nos transferremus, in eccleſia veſtra Herefordenſi dolenter referimus nos inveniſſe; quam adeo nos invenimus paſtoris ſolatio deſtitutam, ut ne dum epiſcopum, ſed nec officialem habeat, vicarium, aut decanum, qui quidquam ſpiritualiter exercere poſſit in eadem. Sed eccleſia ipſa, quæ olim deliciis affluere conſuevit; & canonicis, qui ibidem nocturnis & diurnis officiis vacare, & opera caritatis exercere deberent, eam deſerentibus, & longe degentibus in remotis; ſtola jucunditatis exuta, recidit in terram, viduitatis ſuæ detrimenta deplorans; nec eſt qui conſoletur eam ex omnibus caris ejus. Sane dum hæc vidimus, & conſideramus diligenter, pietatis aculeus viſcera noſtra commovit, & compaſſionis gladius intima cordis noſtri acrius vulneravit; & tantam eccleſiæ matris noſtræ injuriam ulterius diſſimulare non poſſumus, nec pertranſire incorrectam. Quapropter vobis mandamus firmiter injungentes, quatenus ad eccleſiam veſtram prædictam, occaſionibus quibuſcumque poſtpoſitis, cum ea qua poteris celeritate, vos transferre curetis; commiſſum vobis in eadem cura paſtorali officium perſonaliter exſecuturum, &c. Alioquin ſcire vos volumus pro conſtanti, quod ſi illud facere non curaveritis, bona temporalia, & omnia quæ ad baroniam ipſius eccleſiæ pertinent, quæ pro ſpiritualibus in eadem exercendis, pia progenitorum noſtrorum devotione, conſtat eidem fuiſſe collata; & quæ hactenus colligi, & ſalva cuſtodire præcipimus in commodum & utilitatem ipſius eccleſiæ committenda, ceſſante jam cauſa, in manu noſtra totaliter capiemus; nec ulterius ſuſtinebimus, quod tempora-

ANNO CHRISTI 1264.

lia metat, qui ſpiritualia, ad quæ ex officii ſui debito tenetur, irreverenter ſubtrahere non formidat; aut quod emolumenta percipiat, qui incumbentia A ejuſdem onera ſubire recuſat. Teſte Rege apud Herefordiam, primo die Junii, anno regni ſui XLVII.

ANNO CHRISTI 1264.

CONCILIUM NANNETENSE.

Anno Domini MCCLXIV. die Martis poſt Feſtum Apoſtolorum Petri & Pauli Concilium Provinciale factum Nannetis a reverendo Patre Vincentio tunc archiepiſcopo Turonenſi.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ne prælati vel patroni ſe obligent ad beneficium non vacans.*
II. *Ne numerus monachorum imminuatur.*
III. *Ne clerici ſint venatores.*
IV. *Ne vicariæ conſtituantur.*
V. *De procurationibus.*
VI. *De reſidentiis faciendis, & beneficiorum pluralitate.*
VII. *De pedagiis a clericis non exigendis.*
VIII. *De foro competenti.*
IX. *De recredentia facienda de bonis clericorum per laicos captis.*

CAPITULA.

I. *Ne prælati vel patroni ſe obligent ad beneficium non vacans.*

ORdinamus in primis, quod nullus prælatus eccleſiaſticus vel patronus, ſe per litteras obliget ad collationem ſeu præſentationem beneficii non vacantis: & ſi contra fecerit, decernimus ipſum ex obligatione hujuſmodi non teneri; & promittens, per ſuperiorem pœna canonica puniatur.

II. *Ne numerus monachorum imminuatur.*

Item, cum cultus divinus minui non debeat, ſed augeri; ſtatuimus, ut in prioratibus non minuatur antiquus numerus monachorum: & ſi alicubi diminutus fuerit, reſtauretur: niſi prius coram epiſcopo loci cauſa ſufficiens diminutionis hujuſmodi propoſita, ab ipſo epiſcopo fuerit approbata.

III. *Ne clerici ſint venatores.*

Item, quia nullum venatorem invenimus ſanctum; præcipimus, ut prælati ſoliciti ſint & intenti in puniendo clericos venatores, & præcipue preſbyteros & religioſos, de quibus majus ſcandalum generatur.

IV. *Ne vicariæ conſtituantur.*

Item ordinamus inſuper, quod nullæ de cetero vicariæ conſtituantur, niſi in caſibus a jure permiſſis. Et ſi contra factum fuerit, decernimus non tenere.

V. *De procurationibus.*

Præterea, ne longi temporis victum brevis hora conſumat; ſtatuimus, ut prælatis, cum ipſos ad ſuos ſubditos cauſa viſitationis declinare contigerit, duo tantum fercula præparentur: niſi fiat de licentia prælatorum. Alioquin quod ultra præparatum fuerit, pauperibus erogetur: & ſubditus, qui hoc fecerit, vel etiam in duobus ferculis fraudem adhibuerit, ad ſuperioris arbitrium puniatur.

VI. *De reſidentiis faciendis, & beneficiorum pluralitate.*

Item, volumus, & ordinamus, quod habentes B beneficia curam animarum habentia, in ipſis beneficiis reſideant, ſicut jura præcipiunt, & ipſorum beneficiorum curæ requirunt: ſalva tamen in omnibus diœceſani epiſcopi poteſtate. Si vero quiſquam capellaniam adeptus fuerit, quæ reſidentiam debeat perſonalem, aut aliud beneficium curam animarum habens annexam; ipſo jure vacet primum, quod ſimiliter perſonalem reſidentiam exigebat.

VII. *De pedagiis a clericis non exigendis.*

Præterea cum juris ſit proviſione ſtatutum, ne pro rebus eccleſiaſticarum perſonarum pedagia exigantur; prohibemus, ne pro rebus clericorum, aut quarumcumque eccleſiaſticarum perſonarum, quas C non mercimonii cauſa duci faciunt per terram, aut per aquam, quiſquam pedagia exigat, vel conſuetumas, aut exactiones aliquas, quocumque nomine cenſeantur. Si vero aliquis a locorum Ordinariis, in generali, canonica monitione facta, ut a prædictis exactionibus deſiſtatur, circa hoc aliquid attentare præſumpſerit; ex tunc volumus ipſum excommunicationis ſententiam incurrere ipſo facto.

VIII. *De foro competenti.*

Prohibemus omnibus abbatibus, decanis, archidiaconis, & aliis eccleſiaſticis perſonis, ne auctoritate extraordinaria, ad loca minus inſignia, ubi non poteſt juris peritorum copia haberi, coram ſe D faciant, contra Conſtitutionem felicis recordationis Innocentii Papæ IV. aliquem ad judicium evocari, aut litigare compellant, niſi hoc de partium proceſſerit voluntate. Nec per generalem clauſulam, *quidam alii*, plus quam quatuor evocentur. Alioquin qui contra hoc fecerit, ad ſuperioris arbitrium canonice puniatur.

IX. *De recredentia facienda de bonis clericorum per laïcos captis.*

Sane quia laïci clericis oppido ſunt infeſti; ſtatuimus, ut ſi bona cujuſquam eccleſiaſticæ perſonæ per ſæcularem poteſtatem, aut quemcumque laïcum, occupata fuerint aut detenta, ad reddendum vel recredendum, per locorum Ordinarios, abſque obliga- E tione libelli, occupatores & detentores hujuſmodi cenſura eccleſiaſtica compellantur: prius tamen ab ipſis conquerentibus judici eccleſiaſtico, vel ejus mandato data idonea cautione de parendo juri coram eo, vel ubi debebit; & de reddendis præfatis occupatoribus hujuſmodi rebus, ſi coram judice eccleſiaſtico probaverint quod jus habeant capiendi. Si vero illa occaſione, quod in prædictis recredentiis libellus fuerit denegatus, appellari contigerit, non audiatur appellans.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1264.

CONCILIUM PARISIENSE,

adversus blasphemantes, præsente sancto Ludovico Francorum Rege, & Simone Cardinale, sedis Apostolicæ Legato, anno MCCLXIV.

EX *tabulis supremæ Rationum Curiæ Parisiensis, eruum habemus hoc Concilium : hæc enim earum verba.* Hoc anno MCCLXIV. celebratum est Parisius generale Concilium a Simone tituli sanctæ Cæciliæ Cardinale, Apostolicæ sedis Legato, in crastino sancti Bartholomæi. *Quid autem in eo gestum? illud, opinor, quod narrat Gaufredus de Belloloco, ordinis Prædicatorum, cap.* XXXIII. *vitæ sancti Ludovici, cui a confessionibus fuit : quod cum certo anno non tribuat, visum est haud temere huic posse rectè adsignari.* Plurimum, inquit, anxiabatur, & compatiebatur cor ejus super pestem illam generalem, quæ ab antiquo noxia occupaverat specialiter regnum suum; videlicet vitium jurationum turpium, & blasphemiarum in Dominum, & in sanctos ipsius. Zelo igitur divino permotus, & solerter cogitans, qualiter hæc exsecrabilis noxa posset ad honorem Dei de regno suo radicitus exstirpari; habito prius diligenti consilio cum domino Simone sanctæ Cæciliæ presbytero Cardinali, tunc Apostolicæ sedis Legato in Francia, auctoritate ipsius Legati & sua convocati sunt Parisius Majores de regno, tam Principes, quam Prælati: ut super hoc damnabili vitio refrenando, vel potius destruendo, apponeretur consilium & remedium salutare. Igitur a domino Legato facto super hac materia sermone solemni plurimum efficace, Rex catholicus zelo sancto succensus, ore proprio fecit super hoc exhortationem devotam, & rationibus validis & apertis subnixam. Igitur de communi consilio & assensu edidit pius Rex generale statutum, quod per totum regnum servari & promulgari voluit, in hæc verba. *Mutilus est hac parte Gaufredi codex : & statutum in eo desideratur.*

ANNO CHRISTI 1264.

1264.

CONCILIUM BONONIENSE,

IN GALLIA.

in quo Angli Regi suo rebelles excommunicantur, anno MCCLXIV.

HENRICUS *III. Angliæ Rex in leges quasdam a regni sui Proceribus Oxoniæ anno* MCCLXIV. *editas juramento adactus, ab Urbano IV. Pontifice maximo, anno* MCCLXI. *juramenti religione solutus, iis stare recusavit. Hinc turbæ in Anglia maximæ. Delectus arbiter sanctus Ludovicus IX. Franciæ Rex, anno* MCCLXIII. *Ambiani in magno episcoporum & optimatum conventu, secundum Regem Angliæ, antiquatis Oxoniensibus legibus, judicavit. Sed cum non acquievissent Angli Proceres, malum recruduit.* Ad extremum Urbanus Papa, (*inquit Parisii continuator*) turbationi regni Angliæ compatiens, Legatum misit dominum *Guidonem* Sabinensem episcopum, Cardinalem, qui Angliam intrare non valens, navigio quinque portuum mare occupante, quosdam episcopos ex Anglia ad se, primo Ambianos, deinde Bononiam evocavit. Quibus sententiam excommunicationis & interdicti, auctoritate Papali, in civitatem Londoniensem & quinque portus, omnesque pacem Regis Angliæ turbantes, fulminatam, publicandam, exsequendamque commisit. *Hæc continuator Parisii, qui hæc perperam ad annum* MCCLXV. *narrat. Nam antecedente contigisse hinc constat, quod Guido successit Urbano IV. qui anno* MCCLXIV. *obiit* VI. *Non. Octobris. Sed hoc familiare est hujus scriptori, ut res gestas anno uno differat. Eadem narrat Matthæus Westmonasteriensis.*

1265.

CONCILIUM LONDINENSE,

in quo sedis Apostolicæ legatus regis Angliæ adversarios excommunicavit, anno MCCLXV.

EOdem anno MCCLXV. *inquit Matthæus Westmonasteriensis*, Clemens IV. Papa destinavit in Angliam, per consilium Cardinalium, Ottobonum sancti Adriani Cardinalem; qui cum rubeis in Angliam veniens indumentis, in ecclesia Westmonasteriensi congregato Concilio, fecit mandata Apostolica publicari. Qui suæ legationis fungens officio, sententiam in Regis adversarios fulminavit.

1266.

CONCILIUM COLONIENSE PROVINCIALE,

anno Domini MCCLXVI. celebratum.

CAPITULA SEU RUBRICÆ

Statutorum ecclesiæ Coloniensis, editorum ab Engilberto archiepiscopo Coloniensi, quæ facta sunt provincialia per D. Henricum archiepiscopum Coloniensem, ut infra in statutis [a] ejus invenies.

I. *Contra eos qui manus in clericos vel personas ecclesiasticas injiciunt temere violentas.*

II. *Contra incendiarios & effractores ecclesiarum & monasteriorum, & bonorum ecclesiasticorum.*

III. *Contra violatores immunitatum & datum ecclesiarum.*

IV. *Contra raptores & invasores bonorum ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum.*

V. *Contra detentores seu subtractores decimarum.*

VI. *Contra nobiles, in expeditionibus damna personis ecclesiasticis in curtibus earum inferentes.*

VII. *Contra illos, qui se de bonis clericorum, sive in vita sive in morte, intromittunt.*

VIII. *Ut bona clericorum transeant sine telonio libera & absoluta.*

IX. *Ne clerici vel religiosi trahantur ad judicium seculare.*

X. *Contra clericos, qui personas ecclesiasticas ratione bonorum suorum vocant ad forum seculare.*

XI. *Contra eos qui clericos quacunque ratione ad fo-*

[a] *Ad annum 1261.*

rum

ANNO CHRISTI 1266

rum ſæculare traxerint.

XII. *Ut ſimiliter contra occupantes & arreſtantes bona eccleſiarum procedatur.*

XIII. *Ut judices eccleſiaſtici & prælati eccleſiarum, laicis contra clericos cauſam habentibus faciant juſtitiam expeditam.*

XIV. *Contra impedientes & turbantes celebrationes ſanctarum ſynodorum.*

XV. *Ut prælati juriſdictione ſua libere utantur in terminis eorum juriſdictioni ſubjectis.*

XVI. *Ut judices eccleſiaſtici fraudem in judiciis ſuis non committant.*

XVII. *Ne judices eccleſiaſtici ſe de cauſis ad forum ſæculare ſpectantibus intromittant.*

XVIII. *Contra impedientes eccleſiaſticorum judicum juriſdictionem & exſecutionem ſententiarum.*

XIX. *Contra eos qui clericos non ſine violenta manuum injectione capiunt & detinent.*

XX. *Proceſſus forma contra eoſdem.*

XXI. *Si propter captivitatem clerici, locus aliquis per menſem manſerit interdictus.*

XXII. *Si decanatus per quindenam maneat interdictus.*

XXIII. *Si captivantes clericum, per duos menſes excommunicati fuerint.*

XXIV. *Ne filii vel filiæ clericos captivantium, & per annum excommunicatorum, ad ordines vel ad beneficia admittantur.*

XXV. *Ut feuda eccleſiaſtica ab his, qui per annum contumaciter excommunicationem ſuſtinuerint, ad eccleſias revertantur.*

XXVI. *Mitigationes pro fratribus & ſororibus ac aliis perſonis facta, ſi ſe voluerint intra annum canonice expurgare.*

XXVII. *Si clericum in alia diœceſi capi, vel in iſta captum, ad aliam diœceſim deduci contingat.*

XXVIII. *Contra occiſores & mutilatores clericorum.*

XXIX. *Contra occiſores clericorum, per annum in excommunicatione exſiſtentes.*

XXX. *Contra eos qui minas intulerint perſonis eccleſiaſticis de corpore vel de rebus.*

XXXI. *Contra eos clericos, qui ſacrilegium in clericos committere non verentur.*

XXXII. *Contra clericum, qui occaſione alicujus quæſtionis, clericum aliquem captivaverit.*

XXXIII. *Contra clericos, qui occidunt vel mutilant clericos.*

XXXIV. *De litigantibus ſuper una prabenda in aliqua eccleſia diœceſis Colonienſis.*

XXXV. *Ne aliquis clericus ſacrilegis ſeu excommunicatis aut uſurariis aſſiſtat, vel eos defendat.*

XXXVI. *Ne clerici capellani nobilium excommunicatorum cum ipſis dominis ſuis ultra menſem permaneant.*

XXXVII. *Contra eos qui ſententiam excommunicationis damnabiliter vilipendunt.*

XXXVIII. *Contra computreſcentes in excommunicatione ultra annum, quomodo procedendum.*

XXXIX. *Ut prælati & qualibet eccleſiaſtica perſona ad obſervationem ſtatutorum iſtorum fideliter teneantur.*

XL. *Contra clericos in exſecutionibus ſententiarum remiſſos, & ſententias ipſas modo debito non ſervantes.*

XLI. *Contra eos qui in loco interdicto celebraverint.*

XLII. *Ut percepto forefacto, ſtatim ceſſetur a divinis, ne quis ſe poſſit per craſſam ignorantiam excuſare.*

XLIII. *Ut hæc ſtatuta ad perſonas eccleſiaſticas cujuſcunque ordinis extendantur.*

XLIV. *Ut hæc ſtatuta, ne aliquem latere poſſint, tam in capitulis quam in aliis locis ſæpius publicentur.*

XLV. *Ut nomina ſacrilegorum poſita in regiſtro ſæpius recitentur.*

ANNO CHRISTI 1261.

PRÆFATIO.

In nomine Domini. Amen.

ENgelbertus Dei gratia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri imperii per Italiam archicancellarius. Quamvis ad manutenendam ac defendendam immunitatem, & ad conſervandum jus & libertatem eccleſiarum ipſarum & eccleſiaſticarum perſonarum, & eorum qui in ſortem Domini ſunt vocati, plurima tam canonica quam legalia edita ſint ſtatuta, & diverſæ etiam a diverſis noſtris prædeceſſoribus ac majoribus ſuper hoc proviſiones emanarint: tamen quia excreſcente malitia quorumdam zelum Dei non habentium, nova gravamina, exactiones & adinventiones pravas & deteſtabiles, contra eccleſiam Dei & eccleſiaſticas perſonas machinantium, ipſa eccleſia per ſtatuta & proviſiones hujuſmodi, a ſuis oppreſſionibus, quas patitur a diverſis, nullatenus ſublevatur: nos conſiderantes, quod contra diverſas & innumerabiles tribulationes & injurias, quas a nonnullis (qui nomen Domini in vacuum recipere non formidant, & ſolo nomine ſe gloriantur Chriſtianos) eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis frequenter & maxime modernis temporibus referuntur; pauciſſimi, immo nulli etiam eccleſiæ devotorum ſe opponunt, licet ex debito omnes ad hoc ſint obligati; & maxime locorum moderatores & judices ſæculares, qui ex imperiali etiam conſtitutione, ad ulciſcendum eccleſiarum & eccleſiæ miniſtrorum injurias in ſacrilegos ſunt adſtricti: non exſpectato quod ab eis ultio injuriarum expoſcatur, propter quod contingit malos in malo plus animari, & eccleſiam, cum non ſit qui conſoletur eam, ſentire in rebus & perſonis multiplex detrimentum. Valentes itaque incurſibus malorum, ſe erigentium ex adverſo contra eccleſiam Dei, & eccleſiaſticam libertatem, coërcitione qua poſſumus, obviare; ſalvis & in ſuo robore duraturis conſtitutionibus & ordinationibus prædeceſſorum noſtrorum, per quas eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis in ſuis libertatibus eſt proſpectum; quas nos innovamus & approbamus, & præcipimus per noſtram civitatem & diœceſim inviolabiliter obſervari: ſalvis etiam juribus prælatorum & eccleſiarum conſuetudinibus licitis, & honeſtis electionibus, tam in prælaturis quam aliis beneficiis, correctionibus & ordinationibus, ac aliis libertatibus hucuſque in eccleſiis habitis & ſervatis; quæ omnia & ſingula ipſis eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis confirmamus, & firma ac illibata volumus permanere: de communi conſilio & aſſenſu capituli noſtri, & omnium prælatorum, & eccleſiarum, & cleri civitatis & diœceſis Colonienſis, & ad illorum ſolicitam inſtantiam, ut præſumptorum coërceatur audacia, & poſſint viri eccleſiaſtici tuti inter improbos divinis obſequiis ferventius inſudare:

CAPITULA.

I. *Contra eos, qui manus in clericos vel perſonas eccleſiaſticas injiciunt temere violentas.*

STatuimus, ut ſacrilegi, qui ſuadente diabolo, Dei timore poſtpoſito, manus injiciunt in clericum vel alias perſonas eccleſiaſticas & religioſas, temere violentas, & ex hoc incidunt in excommunicationis ſententiam canonis jam prolati, per frequentem denunciationem & communionis dene-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1266.

gationem, reconciliationis gratiam quærere, & de offensa satisfacere compellantur: cum de injectione hujusmodi constiterit per facti evidentiam, vel publicam famam, vel aliam fidem, coram loci Ordinario faciendam per juramentum injuriam passi, si fuerit persona honesta & fide digna, vel per testes. In loco in quo sacrilegi domicilium habuerint, & in quo sacrilegium committitur, si committens dominus loci fuerit, cesserur a divinis: & ipsi sacrilegi per omnes ecclesias conventuales & parochiales ac capellas civitatis Colonienſis, (si injuria in civitate committatur) singulis diebus Dominicis & festivis excommunicari publice & nominatim, si eorum nomina sciri poterunt, alioqui in genere, nuncientur. Si injuria extra civitatem committatur, similiter denuncientur per omnes ecclesias conventuales, parochiales, ac capellas decanatus illius, vel etiam archidiaconatus, in quo hoc contingit. Ita tamen, quod nihilominus ad denunciationem eorumdem, pro ipso forefacto ubicumque commisso, & intra civitatem, & extra, ultra procedatur per loci Ordinarium, prout hoc visum fuerit expedire. Si vero dicti sacrilegi per mensem hujusmodi denunciationem sustinuerint, minime satisfacientes, ex tunc singulis diebus Dominicis & festivis, campanis pulsatis, & candelis extinctis, per ecclesias conventuales, parochiales, & capellas, ut proxime dictum est, denuncientur excommunicati, & ab omnibus arctius evitandi; donec læso, nobis, & ecclesiæ satisfecerint competenter & evidenter, & auctoritate Apostolica absolutionis beneficium consequantur.

Quod si per dimidium annum in excommunicatione perstiterint, hujusmodi denunciationibus vilipensis, si laïci nobiles fuerint hujusmodi sacrilegium committentes, terra eorum & districtus, si eos habuerint, ipso facto ecclesiastico suppositi sint interdicto: quod nullatenus relaxetur, nisi de commisso legitime fuerit satisfactum. Si autem fuerint alii quam nobiles, domini terræ in quorum districtibus manent, extunc moneantur per loci Ordinarium, ut dictos sacrilegos compellant per bonorum, quæ in suis habent districtibus, subtractionem, vel quemcumque alium modum, ut ipsi sacrilegi satisfaciant, & absolutionis beneficium requirant. Et si ipsi domini in hoc negligentes fuerint, extunc per loci Ordinarium excommunicentur: quod si sustinuerint animo indurato usque ad annum, extunc terra eorum ecclesiastico sit supposita interdicto. Salvis pœnis contra delinquentes hujusmodi, & participantes constitutis, ad quas procedatur nihilominus, prout hoc visum fuerit expedire.

II. *Contra incendiarios & effractores ecclesiarum & monasteriorum, & bonorum ecclesiasticorum.*

Contra incendiarios autem & effractores ecclesiarum & monasteriorum, cum ipso facto sint excommunicati, eodem modo procedi statuimus & mandamus, adjicientes, ut si habuerint terram vel districtum, illa post tres menses a tempore perpetrati criminis ecclesiastico suppositа sint interdicto. Cum autem incendiarii aliarum rerum & bonorum ecclesiarum & monasteriorum, sint tamquam sacrilegi excommunicandi: statuimus, ut tales moneantur nominatim (si eorum nomina sciri potuerint, alioqui in genere) per Ordinarium loci, in quo committi contigit hujusmodi forefactum, ut intra septem dies a die monitionis satisfaciant: alioqui idem, Ordinarius extunc sine dilatione ipsos excommunicet, & excommunicatos denunciet, & faciat denunciari in locis ubi hoc visum fuerit expedire: ita quod nisi intra quindenam a tempore excommunicationis & denunciationis satisfecerint, extunc singulis diebus Dominicis & festivis, campanis pulsatis, & candelis extinctis, per omnes ecclesias conventuales, parochiales, & capellas civitatis, si in civitate contingit, seu decanatus, vel archidiaconatus illius loci, excommunicati publice nuncientur, sicut de incendiariis ecclesiarum est præmissum. Et si per sex menses in excommunicatione contumaciter perstiterint, si habeant districtus, illi sint extunc interdicti: aliorum autem districtus non habentium: domini moneantur: & procedatur sicut superius de injectoribus manuum continetur.

ANNO CHRISTI 1266.

III. *Contra violatores immunitatum & dotum ecclesiarum.*

Statuimus item de his, qui violant ecclesiarum immunitates seu dotes, ut violatores hujusmodi, videlicet qui hominem de immunitate seu dote extraxerint, vel aliam rem abstulerint, vel modo alio eam præsumpserint violare, quos tamquam sacrilegos in his scriptis excommunicamus, simili modo quo diximus de incendiariis bonorum ecclesiarum, publice excommunicati denuncientur. Et si plures fuerint, vel judex sæcularis sit qui hujusmodi violentiam fecerit: locus in quo tales domicilium habuerint, sit ipso facto interdictus. Et in loco ubi immunitas læsa est, cesserur a divinis.

IV. *Contra raptores & invasores bonorum ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum.*

Atque ad reprimendum importunam præsumptionem raptorum, prædonum, & invasorum bonorum ac rerum ecclesiarum, monasteriorum, & ecclesiasticarum personarum: statuimus, ut quilibet locus seu parochia nostræ civitatis vel diœcesis, ad quem vel ad quam ipsi raptores, prædones, & invasores pervenerint; seu præda, spolium vel rapina deducta fuerint, vel ubi prædæ ipsius emptor fuerit; ipso facto sit ecclesiastico suppositus interdicto: & quamdiu ibi fuerit, cesserur penitus a divinis. Et si per triduum ibi steterint, licet extunc recesserint, vel ad alia loca se transtulerint, vel præda seu spolium alias deductum fuerit: nihilominus parochia seu locus in quo triduo manserint, vel ubi præda consumpta fuerit, maneat per duos menses interdictus, nisi medio tempore fuerit satisfactum. Prædones autem, raptores, & invasores hujusmodi, & eorum receptatores ac adjutores, nec non & prædarum emptores, per Ordinarium moneantur nominatim, si eorum nomina sciri poterunt, alioqui in genere, ut intra triduum post monitionem, ipsam prædam, spolium, vel rapinam, restituant, & condigne satisfaciant: alioqui tamquam sacrilegi sententiam excommunicationis, quam nunc ferimus in his scripeis, extunc incurrant ipso facto, & excommunicati per locorum ordinarios & eorum plebanos nuncientur. In qua excommunicatione, si satisfactione neglecta duraverint per quindenam, extunc per omnes ecclesias conventuales & parochiales decanatus illius, in quo rapina committitur, & ubi ipsi sacrilegi domicilium habent, vel etiam (si opus fuerit) civitatis & aliorum locorum, campanis pulsatis & candelis accensis, usque ad satisfactionem condignam nuncientur excommunicati singulis diebus Dominicis & festivis. Quod si per dimidium annum in excommunicatione contumaciter perstiterint, extunc subjaceant pœnis expressis superius contra eos

Anno Christi 1266.

qui manus in clericos injiciunt violentas: & ſecundum hoc, ut ibi diximus, procedatur.

V. *Contra detentores ſeu ſubtractores decimarum.*

Item cum ſacrilegi cenſeantur, qui injurioſe ſubtrahunt vel auferunt tributa egentium animarum, videlicet decimas ad hoc a Domino inſtitutas, ut ſint cibus in domo Dei; & eas eccleſiis, quibus debentur, non perſolvunt; ſurreptores multorum bonorum, quæ ex juſta ſolutione decimarum ſolent, Domino largiente, omnibus evenire; & incitatores ſterilitatis, peſtilentiæ, tempeſtatis, & aliorum malorum, quæ frequenter eveniunt ex ſubtractione earumdem: ſtatuimus, ut hujuſmodi ſacrilegi, ac detentores & raptores decimarum tam novalium quam aliarum, (quos nos in his ſcriptis excommunicamus,) per omnes eccleſias parochiales noſtræ civitatis & diœceſis, per totum circulum cujuſlibet anni, quolibet menſe, uno die Dominico vel feſtivo campanis pulſatis & [a] diſtricte per rectores eccleſiarum nuncientur. Et nihilominus ad ulteriora procedatur per loci Ordinarium, ſi viſum fuerit expedire.

[a] Forte, diſtincte per provincias eccleſiarum.

VI. *Contra nobiles, in expeditionibus damna perſonis eccleſiaſticis in curtibus earum inferentes.*

Statuimus item, quod quicumque nobiles vel alii, ad prælia, vel ad alias expeditiones proceſſuri, jacuerint in grangiis, curtibus ſeu poſſeſſionibus vel bonis eccleſiarum, vel eccleſiaſticarum perſonarum, vel monachorum cujuſcumque ordinis, aut fecerint ibidem damna vel rapinas: niſi intra menſem poſt monitionem, a capitulo & prioribus Colonienſibus, qui præſentes fuerint, faciendam, de damnis, rapinis & injuriis irrogatis ſatisfaciant læſis & damnum paſſis, ipſo facto ſint excommunicati excommunicatione quam in ipſos ferimus in his ſcriptis: & excommunicati publice uſque ad ſatisfactionem condignam, ubi & quando expedire videbitur, nuncientur. Et ulterius creſcente contumacia, contra eos procedatur, ſicut contra bonorum eccleſiarum invaſores ſuperius eſt expreſſum.

VII. *Contra illos, qui ſe de bonis clericorum, ſive in vita, ſive in morte, intromittunt.*

Statuimus item, ut nullus laïcus, cujuſcumque dignitatis vel conditionis exiſtat, de bonis clericorum, ſive in vita, ſive in morte, ſe intromittat: ſed quilibet clericus de bonis ſuis, ſicut in vita, ita & in morte, teſtamentum ſuum faciendi, & de rebus ſuis diſponendi per ſe, vel per alios, quibus hoc commiſerit, liberam habeat facultatem. Et illos qui contra hoc ſtatutum de bonis & rebus clericorum decedentium, auſu ſacrilego ſe injecerint, niſi ſint ipſorum clericorum manufideles, ſeu ultimarum exſecutores voluntatum, ex nunc ſententia excommunicationis innodamus; & per locorum Ordinarios præcipimus excommunicatos publice nunciari, donec ablata reſtituerint, & alias ſatisfecerint competenter. In qua excommunicatione ſi per menſem perſtiterint; ex tunc contra eos, tamquam invaſores bonorum eccleſiarum, procedatur.

VIII. *Ut bona clericorum tranſeant ſine telonio libera & abſoluta.*

Statuimus, ut bona eccleſiarum, & eccleſiaſticarum perſonarum civitatis & diœceſis Colonienſis, ſint & maneant in omni loco, tam in civitate, quam extra, & tranſeant, tam in terris, quam in aquis, abſque telonio, & qualibet exactione, & ſine omni impedimento libera & penitus abſoluta. Si qui vero contra hoc venire præſumpſerint, contra ipſos, tamquam contra invaſores & raptores bonorum eccleſiarum, de quibus ſupra dictum eſt, procedatur.

Anno Christi 1266.

IX. *Ne clerici vel religioſi trahantur ad judicium ſæculare.*

Item cum clerici vel religioſi coram judicio ſæculari non debeant in cauſam trahi, ſuo, vel eccleſiæ, vel alicujus alterius nomine, nec a laïcis contra eos ſententia dictari; hoc fieri ſub interminatione excommunicationis, quam ferimus in his ſcriptis, firmiter prohibemus; ſtatuentes, ut ſi laïcus clericum vel religioſum ad forum traxerit ſæculare, idem laïcus omnino cadat a cauſa: & nihilominus per Ordinarium ipſius excommunicatus denuncietur publice, uſque ad ſatisfactionem condignam.

Præterea judex ſæcularis & Scabini loci, in quo contingit hoc, per Ordinarium ipſius loci moneantur, ut de tali ſe cauſa nullatenus intromittant; penitus deſiſtendo & revocando intra triduum, ſi in aliquo, occaſione hujuſmodi, in præjudicium ipſius clerici vel religioſi eſt proceſſum. Alioqui ipſi judices & ſcabini per eumdem Ordinarium ſine dilatione qualibet excommunicentur, & excommunicati publice uſque ad ſatisfactionem condignam nuncientur. In qua excommunicatione ſi per quindenam perduraverint, locus ille ſit ex tunc eccleſiaſtico ſuppoſitus interdicto: quod non relaxetur, niſi prius ſufficienter ſit ſatisfactum paſſo injuriam, ac nobis, & eccleſiæ. Et judicatum, ſi quid contra ipſum clericum & religioſum eſt factum, & ſi quid aliud ſubſecutum eſt, ſit penitus revocatum.

X. *Contra clericos, qui perſonas eccleſiaſticas ratione bonorum ſuorum vocant ad judicium ſæculare.*

Si vero clericus clericum in foro ſæculari, ſuo vel eccleſiæ, vel alterius cujuſcumque nomine, in cauſam traxerit, cauſam amittat. Et ſi monitus ab Ordinario, incontinenti non deſtiterit, ac infra ſeptem dies non ſatisfecerit in cauſam tracto, nobis, & eccleſiæ competenter; ab officio vel beneficio ſit ſuſpenſus ipſo facto, donec ſatisfecerit competenter. Et ſi ſuſpenſione hujuſmodi durante, ſe ingeſſerit beneficio vel officio; ab eodem Ordinario excommunicetur, & excommunicatus publice nuncietur. Et ſi in hujuſmodi contumacia & excommunicatione per tres ſeptimanas permanſerit; ex tunc beneficio, ſi quod habet, cum cura, vel ſine cura, ipſo facto ſit privatus, & ad idem beneficium nihilominus inhabilis ad rehabendum exiſtat: ſi vero beneficium aliquod non habuerit, ſit inhabilis ad habendum. Contra judicem vero & ſcabinos, qui ſe de hujuſmodi judicio vel cauſa intromiſerint, procedatur ſicut ſuperius in proximo capitulo eſt expreſſum.

XI. *Contra eos qui clericos occaſione quacumque ad forum ſæculare traxerint.*

Item damnamus, & ſub interminatione anathematis prohibemus deteſtabile ſtatutum, immo errorem a quibuſdam laïcis contra libertatem eccleſiaſticam introductum; videlicet ut ſi laïcus cauſam habet contra clericum, vel eccleſiam conventualem ſeu monaſterium, ſeu quamcumque aliam domum religioſam; idemque clericus, vel eccleſia, poſſeſſiones, vel alia bona habet in diſtrictu judicis ſæcularis; laïcus ipſe vel judex compellit clericum vel eccleſiam coram ſæculari judicio litigare, ratione poſſeſſionum vel bonorum eorumdem. Et ipſe ju-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1266.

dex ſæcularis diem aſſignat clerico vel eccleſiæ ad litigandum coram eo: ad quem ſi non venerit, ſicut nec tenetur, vel veniens, coram eo noluerit litigare, bonis ſuis privat eumdem, plurimas alias abuſiones in his & conſimilibus committendo; ſtatuimus in hoc caſu idem, tam contra actorem, quam judicem & ſcabinos, obſervari, quod diximus de clerico clericum trahente ad judicium ſæculare. Et judicibus ipſis & ſcabinis, hujuſmodi factum non revocantibus, & alias non ſatisfacientibus competenter intra biduum poſt monitionem ab Ordinario faciendam, locus ubi hoc contingit, eccleſiaſtico ſit ſuppoſitus interdicto. Quo durante per quindenam, ſuperior ſive dominus illius judicis & ſcabinorum moneatur per Ordinarium, ut tale forefactum procuret revocari, & faciat intra ſeptem dies poſt ipſam monitionem emendari. Alioqui contra ipſum ſuperiorem ſive dominum procedatur, prout in ſtatuto contra injectores manuum in clericos, de nobilibus & dominis eſt expreſſum.

XII. *Ut ſimiliter contra occupantes & arreſtantes bona eccleſiarum procedatur.*

Et eodem modo ſtatuimus contra occupantes, ſeu ſæculari judicio arreſtantes bona eccleſiarum, vel eccleſiaſticarum perſonarum ſive religioſarum procedi, & idem obſervari.

XIII. *Ut judices eccleſiaſtici, & prælati eccleſiarum, laïcis contra clericos cauſam habentibus, juſtitiam faciant expeditam.*

Ne vero laïci occaſionem habeant de defectu juſtitiæ contra clericos querulandi; ſtatuimus ſub pœna excommunicationis firmiter præcipientes, ut prælati ſeu Ordinarii clericorum & eccleſiarum, laïcis contra ipſos clericos vel eccleſias cauſam habentibus faciant, cum requiſiti fuerint, ſecundum conſuetudinem capitulorum, ſi fuerint in eccleſia collegiata; & alias de clericis non exiſtentibus de collegio, ſecundum jus ſcriptum vel conſuetudinarium, juſtitiam expeditam.

XIV. *Contra impedientes, & turbantes celebrationes ſanctarum ſynodorum.*

Statuimus etiam, ut prælati, & ordinarii judices noſtræ civitatis & diœceſis, in terminis eorum juriſdictioni ſubjectis, ſynodum ſuam, qui ad hoc tenentur, obſervent per ſe, vel per alios, congruis temporibus ab ipſis prælatis, prout expedire viderint, præfigendis; & quæ corrigenda vel reformanda occurrunt, corrigant & reforment: & omnes in eccleſia illa & parochia, in qua ſynodus celebranda fuerit, quandocumque eis fuerit denunciata, ad eccleſiam & ſynodum veniant obedienter, & jura ſynodalia obſervent reverenter: non obſtante aliqua occaſione vel conſuetudine contraria, quam corruptelam reputamus, & penitus reprobamus. Soli tamen nobiles excipiantur, qui ad noſtram ſynodum noſcuntur ſpecialiter pertinere. Si qui vero laïcorum contra hoc venire præſumpſerint, & in hoc mandato ipſius prælati ſive Ordinarii non obediverint; ſententiam excommunicationis, quam in his ſcripeis in ipſos ferimus, ipſo facto vel omiſſione incurrant: & excommunicati ſingulis diebus Dominicis & feſtivis, per plebanos eorum & alios, prout hoc prælato ipſi expedire videbitur, uſque ad ſatisfactionem condignam publice nuncientur. Si vero multitudo parochiæ fuerit in cauſa ſeu in culpa; locus ille in quo ſynodum, vel jura ſynodalia impediri contingit, ſit ipſo facto eccleſiaſtico ſuppoſitus interdicto; quod non relaxetur, niſi de hoc ſatisfactum fuerit competenter. Nobilibus vero, ne hujuſmodi ſynodos, vel jura ſynodalia impediant, ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ firmiter prohibemus.

ANNO CHRISTI 1266.

XV. *Ut prælati juriſdictione ſua libere utantur in terminis eorum juriſdictioni ſubjectis.*

Sed ne delicta ſeu commiſſa ſubditorum maneant impunita, & ex hoc tribuatur audacia delinquendi; ſtatuimus, ut prælati in terminis eorum juriſdictioni ſubjectis, ſua juriſdictione libere utantur, tam in correctione, quam in judicio & animadverſione, ac aliis, quæ ad hoc videbuntur expedire; nec in his alter ab altero impediatur, ſed juvetur. Et ſi aliquæ ſententiæ a prælato in ſuum ſubditum propter ipſius exceſſus prolatæ fuerint, illæ ſententiæ ab aliis prælatis inviolabiliter uſque ad ſatisfactionem condignam obſerventur, & etiam exſecutioni, ſi opus fuerit, demandentur.

XVI. *Ut judices eccleſiaſtici fraudem in judiciis ſuis non committant.*

Ui judices eccleſiaſtici in judiciis ſive cauſis officium ſuum, ſolum Deum & juſtitiam præ oculis habentes, fideliter exſequantur. Et ſi ſcienter per gratiam vel per ſordes aliquam partium in cauſis contra juſtitiam læſerint, præter pœnas a jure ſtatutas, quibus [a] ſubjaceant, ipſo facto incurrant ſententiam excommunicationis a nobis latam in his ſcriptis: & nihilominus per ſuperiorem contra eos, ſi opus fuerit, ad graviora procedatur.

[a] Fort. ſubjacent.

XVII. *Ne judices eccleſiaſtici ſe de cauſis ad forum ſæculare ſpectantibus intromittant.*

Statuimus & hoc, ut de cauſis ad forum ſæculare ſpectantibus, judices eccleſiaſtici ſe nullatenus intromittant: ſed quam cito inter litigantes de hoc exceptum fuerit coram ipſis judicibus eccleſiaſticis, ſicut de jure fuerit faciendum, cauſam ad judicem ſæcularem remittere non poſtponant.

XVIII. *Contra impedientes eccleſiaſticorum judicum juriſdictionem & exſecutionem ſententiarum.*

Ne vero juriſdictionem judicum eccleſiaſticorum, ſive Ordinarii fuerint, ſive delegati, a ſæcularibus judicibus vel perſonis impediri; & ex hoc, ſicut a pluribus intentatur, diſſolvi contingat nervum eccleſiaſticæ diſciplinæ; ſtatuimus, ut nullus ſæcularium, ſive nobilis fuerit, ſive alter qualiſcumque eccleſiaſticorum judicum juriſdictionem in citationibus, monitionibus, denunciationibus, exſecutionibus, ac aliis modis, quibus juriſdictio eccleſiaſtica exercetur, per ſe vel per alium impediat aliquatenus, vel retardet: & qui contra hoc auſu temerario venire præſumpſerit & monitus ab Ordinario vel delegato, intra ſeptem dies a tempore monitionis factæ non deſtiterit omnino, nec revocaverit; ſi quid in præjudicium præmiſſorum attentaverit, ſententiam excommunicationis, quam in his ſcripris ferimus in hujuſmodi præſumptores, incurrat ipſo facto. Quam excommunicationem ſi per quindecim ſequentes dies contumaciter ſuſtinuerit; ex tunc, ſi nobilis aut dominus eſt, terra ipſius & diſtrictus, ſi quem habet, ſit ipſo facto eccleſiaſtico ſuppoſitus interdicto. Et nihilominus in loco, ubi faciens impedimentum prædictum vel procurans, domicilium habuerit, ceſſetur a di-

ANNO CHRISTI 1266.

vinis, quousque impedimentum sit revocatum, & alias legitime satisfactum.

XIX. *Contra eos qui clericos, non sine violenta manuum injectione capiunt & detinent.*

Quia vero in tantam vesaniam plerumque prorumpit quorumdam perversitas perversorum, ut ausu sacrilego clericos & ecclesiasticas personas, non sine violenta manuum injectione damnabiliter capere, & captivos exsecrabiliter detinere non formident; statuimus, ut clericorum captivatores, quicumque fuerint, aut cujuscumque dignitatis aut conditionis, cum omnibus consilium, auxilium, opem vel operam adhibentibus, per omnes ecclesias conventuales, parochiales, & capellas civitatis & diœcesis Colonienſis, cum ipso facto excommunicatione canonis sint ligati, excommunicari nominatim, si eorum nomina sciri poterunt, alioqui in genere, publice denuncientur, donec captivus sit liberatus, & de forefacto fuerit læso, nobis, & ecclesiæ satisfactum. Et si intra octo dies post hujusmodi denunciationem captivus non fuerit liberatus; ex tunc iidem captivatores, cum adhibentibus consilium, auxilium, opem vel operam, ut prædictum est, nominatim, quorum nomina sciri potuerint, alioqui in genere, singulis diebus Dominicis & festivis, campanis pulsatis, & candelis extinctis, per easdem ecclesias & capellas excommunicati solemniter & publice nuncientur. Idemque observetur, si captivo liberato, non fuerit læso, nobis, & ecclesiæ intra mensem satisfactum. Et nihilominus evitentur, donec per auctoritatem Apostolicam absolvantur.

XX. *Processus forma contra eosdem.*

Statuimus etiam, quod in omni loco, videlicet civitate, oppido, castro seu munitione, vel villa, vel alio, quocumque nomine vocetur, ubi clericus captivus fuerit adductus, receptus vel detentus, eodem die cum illuc deductus, receptus, vel detentus fuerit, & quamdiu ibidem exstiterit, cessetur penitus a divinis, & sit ipse locus ipso facto ecclesiastico suppositus interdicto. Et si per triduum ibidem manserit captivus, nec fuerit liberatus; locus ipse, quamvis postmodum captivus de eodem fuerit deductus, nihilominus maneat interdictus, donec captivus liberetur, & modo præmisso fuerit satisfactum: ut sic tam nobiles, quam magnates, ac etiam populares cum plebe, contra malefactores & sacrilegos hujusmodi, ex divinorum carentia provocati, consurgant ad liberationem illius, qui ausu sacrilego captivus detinetur, auxilium præstituri.

XXI. *Si propter captivitatem clerici locus aliquis per mensem manserit interdictus.*

Item, si propter captivitatem vel detentionem clerici captivi, locus ubi detinetur, vel ubi captivans habet domicilium, per mensem unum manserit interdictus, ita quod clericus liberatus non fuerit, nec alias satisfactum; ex tunc interdictum ipsum ad totum decanatum, in quo locus ille consistit, extendatur, & sit ipse decanatus totus interdictus.

XXII. *Si decanatus per quindenam maneat interdictus.*

Et si hujusmodi interdicto durante per quindenam, clericus captivus non fuerit liberatus; ex tunc, si nobilis fuerit vel potens, vel alius quicumque habens terram, jurisdictionem, vel districtum, qui clericum captivavit vel detinet; terra & districtus ejus, ubicumque fuerit, ecclesiastico subjaceat interdicto. Et idem interdictum, eademque pœna observetur, si dominus aut nobilis, aut alius quicumque, in cujus districtu vel jurisdictione captivans vel detinens clericum, quamvis ab alio captivatum, habuerit domicilium vel receptaculum, monitus ab Ordinario loci, intra quindenam a die monitionis factæ ipsum clericum non procuraverit liberari.

XXIII. *Si captivantes clericum, per duos menses excommunicati fuerint.*

Sed & postquam captivans clericum, vel detinens captivatum, per duos menses in excommunicatione perstiterit, clerico non liberato; omnis locus ad quem captivans vel detinens pervenerit, vel qua transierit, ibidem comedendo vel bibendo, sit per continuum sequens triduum interdictus. Sic & per septem sequentes dies sit interdictus, ubi ipsum contigerit pernoctare.

XXIV. *Ne filii vel filiæ clericos captivantium, & per annum excommunicatorum, ad ordines vel ad beneficia ecclesiastica admittantur.*

Porro si captivans clericum vel religiosum, vel detinens, ac sacrilegus, hujusmodi pœnis supradictis vilipensis, congrua satisfactione neglecta, per annum unum in excommunicatione hujusmodi perdurare animo præsumpserit indurato sive obstinato; statuimus, ut nulli de filiis & filiabus, fratribus & sororibus, seu filiis vel filiabus fratrum vel sororum, usque ad tertium gradum inclusive in linea descendenti & collaterali; & illi etiam qui ad hujusmodi captivitatem opem vel operam impenderint, vel captivum clericum in suis domicilis detinuerint; ad ordines seu beneficia, aut etiam prælaturas admittantur: cum ex delicto parentum ipso facto reddantur inhabiles ad hujusmodi consequenda; sub pœna excommunicationis latæ sententiæ statuentes & mandantes examinatoribus clericorum, capitulis, patronis, & archidiaconis, ac prælatis, ut nullum ex talibus ad ordines admittant, capitula nullum ex eis ad præbendam eligant, patroni nullum ex eis præsentent, archidiaconi ac prælati tales non investiant ullo modo. Alioqui capitula, patroni, & archidiaconi ac prælati, ipso facto jus suum amittant ea vice, & ad proximum superiorem devolvatur. Examinatores vero & archidiaconi aliquem ex talibus scienter ad ordines vel beneficia admittentes, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Item de filiabus, sororibus, & filiabus sororum & filiarum prædictarum, usque ad gradum prædictum, statuimus observandum, ut in clausris vel cœnobiis cujuscumque ordinis nullatenus admittantur.

Idem etiam quoad exclusionem hujusmodi, in filiis, filiabus, nepotibus, & neptibus eorum, qui ecclesias vel monasteria incenderint, si per annum in excommunicatione, neglecta satisfactione, perstiterint contumaciter, contra tales statuimus observandum.

XXV. *Ut feuda ecclesiastica ab his qui per annum contumaciter excommunicationem sustinuerint, ad ecclesias revertantur.*

Feuda etiam, si qua prædicti sacrilegi ab ecclesiis vel ecclesiasticis personis tenuerint, post lapsum anni, per quem excommunicationem sustinuerunt, ad ecclesias & personas ecclesiasticas libere revertantur: ita ut, si ipsi sacrilegi ultra se de hujusmo-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1266.

di feudis ingesserint, contra eos, tamquam invasores bonorum ecclesiæ procedatur.

XXVI. *Mitigationes pro fratribus & sororibus, ac aliis personis factæ, si se voluerint intra annum canonice expurgare.*

Volentes nihilominus, ut fratres & sorores, filii & filiæ fratrum & sororum, & alii in linea collaterali gradus supradicti, qui sacrilegis & excommunicatis hujusmodi in suis maleficiis non adsistunt, nec adstiterunt, & ad ipsa maleficia opem vel operam aut favorem non impenderunt, nec impendunt, sine culpa eorum aut sine causa non graventur ex maleficiis aliorum; statuimus ut iidem fratres & sorores, filii & filiæ fratrum & sororum, & aliæ personæ lineæ collateralis, pœnis supradictis, quoad exclusionem ab ordinibus & beneficiis & prælaturis hujusmodi, non subjaceant, nec adstringantur eisdem, si intra eumdem annum, coram nobis, aut capitulo & prioribus Colonienſibus se canonice expurgaverint, quilibet quarta manu, quod prædictis sacrilegis in hujusmodi maleficiis consilio vel auxilio, ope vel opera non adstiterint, & juramento corporali firmaverint, quod eis ulterius non adstabunt.

XXVII. *Si clericum in alia diœcesi capi, vel in ista captum, ad aliam diœcesim deduci contingat.*

Statuimus item, ut si clericum Colonienſis civitatis aut diœcesis, in alia diœcesi capi contingat; vel in nostra civitate aut diœcesi captum, ad aliam diœcesim deduci vel transferri: quod per capitulum & priores Colonienses, & alia capitula, ad liberationem captivi, & ad procedendum contra sacrilegum illius diœcesis, qui in hoc culpabilis fuerit, apud loci diœcesanum affectuose laboretur, prout visum fuerit expedire.

XXVIII. *Contra occisores & mutilatores clericorum.*

De occisoribus & mutilatoribus clericorum, & clericos in captivitate usque ad mortem detinentibus, seu alias enormiter lædentibus; statuimus, ut per omnes ecclesias conventuales, parochiales, & capellas civitatis & diœcesis Colonienſis, ipsi occisores & mutilatores, & omnes opem & operam seu consilium ad hoc adhibentes, singulis diebus Dominicis & festivis, campanis pulsatis, & candelis extinctis, nominatim, quorum nomina sciuntur, alioqui in genere, excommunicati denuncientur, ab omnibus arctius evitandi, donec sufficienter satisfecerint, & a sede Apostolica redierint absoluti.

Præterea locus omnis, ad quem venerint, sit interdictus, quamdiu ibi fuerint: & per sequens triduum, si ibi biberint vel comederint: & per septem sequentes dies, ubi eos pernoctare contigerit. Ceterum si nobiles fuerint, vel alii terram & jurisdictionem vel districtum habentes, & intra tres menses a tempore perpetrati sceleris, ad arbitrium nostrum, aut Capituli, & Priorum Colonienſium, non satisfecerint; terra eorum & districtus ex tunc sit ipso facto ecclesiastico suppositus interdicto: & feuda seu officia vel [a] possessiones, si quas habent ab ecclesiis & ecclesiasticis personis, amittant, & ad ecclesias, a quibus ea habuerint, revertantur: ita quod ipsorum sacrilegorum heredes ad feuda hujusmodi, vel ad aliqua alia ab ecclesiis vel ecclesiasticis personis descendentia, numquam in perpetuum admittantur. De quibus si ultra se ingesserint, contra eos procedatur, tamquam contra bonorum ecclesiarum invasores, prout superius est expressum. Et hoc etiam in aliis personis, quæ non sunt nobiles, feuda habentibus, volumus observari.

[a] Forte, pensiones.

Præterea si domini terræ, in quorum districtibus manent, vel domicilium habent, vel ubi tam enorme scelus commissum exstiterit, tam nefarios, sacrilegos, & nefandos in suis districtibus sustinuerint, & contra eos ad bonorum privationem & proscriptionem de terra non processerint; contra ipsos dominos, tamquam contra consentientes malo hujusmodi, monitione præmissa procedatur.

XXIX. *Contra occisores clericorum per annum in excommunicatione existentes.*

Si autem intra annum absolutionem a sede Apostolica impetrare, & alias congrue satisfacere neglexerint; statuimus, ut ex tunc nullus filiorum aut nepotum eorumdem sacrilegorum, ad ordines vel ad beneficium ecclesiasticum, vel dignitatem, usque ad quartum gradum, admittatur. Et idem fiat de filiabus & neptibus eorumdem. Et si qui eos vel eas admiserint, incurrant pœnas quæ superius de filiis & nepotibus clericos captivantium, sunt expressæ.

XXX. *Contra eos qui minas intulerint personis ecclesiasticis de corpore vel de rebus.*

Volentes item malo, antequam eveniat, quantum possumus, obviare; statuimus, ut si quis ecclesiasticæ personæ minas intulerit de corpore vel de rebus, & monitus a judice ordinario, ipsam personam ecclesiasticam non assecuraverit, a tempore monitionis intra septem dies, ab ipso Ordinario ex tunc excommunicetur, & excommunicatus publice nuntietur, donec assecuret ipsam personam ecclesiasticam, & de ea coram suo judice accipiat rationem.

XXXI. *Contra eos clericos, qui sacrilegium in clericos committere non verentur.*

Cum vero magnum sit scandalum, & plerisque laïcis, qui alioqui clericis sunt infesti, similia committendi exsistat quam plurimum incentivum, quod clerici in clericos sacrilegium committere non verentur; statuimus, ut clericus vel canonicus injiciens manus violentas in clericum; vel ecclesiam suam, vel aliam, aut ecclesiasticam personam spolians, vel violentiam in immunitate committens, vel bona eorum sæculari judicio occupans; vel ad aliquod horum, consilium seu auxilium vel operam dans; pro hujusmodi injectione, incontinenti per omnes ecclesias & capellas civitatis & diœcesis excommunicatus nuncietur. Et cum de aliis constiterit per evidentiam vel famam publicam, vel juramentum injuriam vel damnum passi, si fuerit persona fide digna, vel per fidem testium summarie faciendam: per Ordinarium moneatur, ut intra septem dies a tempore monitionis factæ, de forefacto perpetrato satisfaciat competenter. Alioqui a nobis excommunicatus excommunicatione quam ferimus in his scriptis, ex tunc per omnes ecclesias, ut supra dictum est, publice nuncietur.

Quod si intra quindecim dies non satisfecerit, ex tunc denuncietur campanis pulsatis, & candelis extinctis, singulis diebus Dominicis & festivis excommunicatus. Quod si per annum in hujusmodi excommunicatione perstiterit; ex tunc omnibus beneficiis ecclesiasticis, si qua habuerit, ipso facto sit privatus. Et illi ad quos spectat ipsorum beneficiorum collatio, ea conferant intra mensem. Alioqui

Anno Christi 1266.

per ſuperiorem ex tunc conferantur. Et nihilominus ſit inhabilis ad aliqua alia conſequenda.

XXXII. *Contra clericum, qui occaſione alicujus quæſtionis clericum captivaverit.*

Si autem clericus clericum occaſione alicujus quæſtionis, quam habeat, captivaverit, vel ad capiendum ipſum, conſilium, auxilium, vel operam adhibuerit; ſtatuimus, ut cauſam amittat ipſo facto, & excommunicatus publice, ut de aliis captivatoribus præmiſſum eſt, nuncietur. Et ſi intra ſeptem dies liberationem ipſius captivi non procuraverit, ac intra alios quindecim dies læſo, nobis, & eccleſiæ non ſatisfecerit; ex tunc omnibus beneficiis eccleſiaſticis, ſi quæ habet, ſit ipſo facto privatus, & inhabilis in perpetuum ad aliquod beneficium conſequendum. Et ſi ille, ad quem collatio beneficiorum hujuſmodi pertinuerit, intra menſem non de eis ordinaverit, ea aliis vel alii conferendo; collatio ac ordinatio eorumdem ad proximum ſuperiorem ſit ipſo facto devoluta. Si vero beneficium non habuerit, ſit inhabilis in perpetuum ad obtinendum.

Præterea omnis locus, ad quem hujuſmodi ſacrilegus pervenerit, vel ubi biberit aut comederit, aut pernoctaverit, ſit ipſo facto interdictus eo modo, ſicut de laïcis captivatoribus clericorum eſt præmiſſum.

XXXIII. *Contra clericos qui mutilant vel occidunt clericum.*

Statuimus etiam, ut clericus occidens vel mutilans clericum, vel eum uſque ad mortem captivum detinens, ſit ipſo facto ab omnibus beneficiis eccleſiaſticis habitis, & a ſpe habendorum penitus deſtitutus; & excommunicatus in omnibus eccleſiis, ut ſuperius dictum eſt, nuncietur: locis ad quæ venerit, vel ubi biberit, comederit, aut pernoctaverit, ut ſuperius dictum eſt, ſuppoſitis ipſo facto eccleſiaſtico interdicto. Et nihilominus ad alias pœnas, per nos aut Capitulum, & Priores Colonienſes, ſicut opus fuerit, procedatur.

XXXIV. *De litigantibus ſuper una prabenda in aliqua eccleſia diœceſis Colonienſis.*

Cum vero plerumque contingat, quod vacante præbenda in aliqua eccleſia civitatis vel diœceſis Colonienſis, in qua duo vel plures auctoritate Sedis Apoſtolicæ vel legatorum ejus, aut quavis alia auctoritate, jus ſe aſſerunt habere, & per exſecutores ſuos ſeu quoſcumque alios ſe procurant mitti in poſſeſſionem corporalem præbendæ ipſius: cujus occaſione miſſionis, de hujuſmodi præbenda contendentes, bona, res, & jura ipſius eccleſiæ tam intra immunitatem, quam extra, indifferenter rapiunt & invadunt, ſeu per ſæculare judicium occupari vel arreſtari procurant: ſententias excommunicationis in [a] certas perſonas de capitulo, & ſuſpenſionis in capitulum, nihilominus a ſuis exſecutoribus fulminari facientes: propter quod in rebus & perſonis tam ſpiritualibus quam temporalibus, eccleſiæ non modicum detrimentum ſuſtinent & jacturam: ſtatuimus, ut cum in aliqua eccleſia caſus hujuſmodi emerſerit, decanus & capitulum illius eccleſiæ auctoritate hujuſmodi conſtitutionis ſibi faciant litteras authenticas & inſtrumenta, quibus ſic contendentes uti voluerint pro jure ſuo, hinc inde a partibus exhiberi: & convocatis Capitulo & Prioribus Colonienſibus, qui præſentes fuerint, & haberi commode potuerint, per eos ad hoc vocatis juris peritis, qui viſi fuerint expedire, per quos hujuſmodi quæſtio & diſcordia decidatur, & eorum diſcuſſioni ſeu ſententiæ ſtetur, & inviolabiliter obſervetur. Et ſi Capitulum & Priores, propter difficultatem juris vel alias cauſas legitimas, quæſtionem hujuſmodi decidere non poterunt, nec decidunt: cauſam eamdem ad curiam domini Papæ decidendam tranſmittant: præfigentes partibus terminum competentem, quo ſe conſpectui Papæ repræſentent, cum omnibus ſuis monumentis & documentis juſtitiam recepturæ. Cauſa vero & quæſtione hujuſmodi durante, medietas fructus præbendæ vacantis in uſus cedat eccleſiæ: & reliqua pars alicui idoneæ perſonæ, quæ deſerviat in ordine, quem defuncti præbenda requiſierit, deputetur. Et ſi qua partium ſententiam pro ſe in curia habuerit, & in cauſa evicerit: fructus ejuſdem præbendæ de mandato domini Papæ capitulo præſentato, ceſſante occaſione qualibet, miniſtretur. Si qua vero partium, litterarum ſuarum copiam facere, & hoc ſtatutum ſubire contumaciter renuerit, & de ſua potentia vel malitia confiſa, bona eccleſiæ invadere, ac rapere temere & irreverenter, Dei timore poſtpoſito, præſumpſerit: contra ipſam partem, tamquam contra raptorem bonorum eccleſiæ, ut ſupradictum eſt, procedatur. Statuimus etiam, ut hæc non ſolum ad futura hujuſmodi negotia, ſed etiam ad præſentia & præterita, a tempore electionis noſtræ extendantur.

[a] al. ecclas.

XXXV. *Ne aliquis clericus ſacrilegis excommunicatis aut uſurariis aſſiſtat, vel eos defendat.*

Cum ſalvis pœnis, ſtatutis tam in jure canonico quam civili, & coërcitione noſtræ ordinariæ poteſtatis contra injuriatores eccleſiarum & perſonarum eccleſiaſticarum, prædictis modis & aliis qui ad hoc videbuntur expedire, providerimus procedendum: ſtatuimus, ut perſonis quibuſcumque qui manus in clericos aut religioſos injiciunt, vel alias ſpoliant & capiunt, aut in aliquo ſupradictorum modorum vel exceſſuum contra eccleſias vel eccleſiaſticas perſonas exceſſerint; ſeu ſententiis excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti, aut aliis modis ſupradictis ſe involverint; clerici ſive in dignitate conſtituti, ſive alii, vel etiam advocati, conſilio vel auxilio in aperto vel in occulto non aſſiſtant: & qui contra venerint verbo vel facto, ſententiam excommunicationis, quam in eos ferimus in his ſcriptis, incurrant ipſo facto: & excommunicati publice, qui de hoc convicti fuerint vel confeſſi, uſque ad ſatisfactionem condignam nuncientur: & ſi publice pro hujuſmodi perſonis præſumpſerint in judicio poſtulare, earum injurias defendendo, & moniti ab eorum ordinariis, non deſtiterint, excommunicati publice, tamquam illi quorum exceſſus vel injurias nituntur defendere, nuncientur: & alias etiam contra eos, ſi opus fuerit, procedatur. Idem ſtatuimus fieri de his, qui uſurariis manifeſtis aſſiſtunt patrocinio, vel defendunt eoſdem.

XXXVI. *Ne clerici capellani nobilium excommunicatorum, cum ipſis dominis ſuis ultra menſem permaneant.*

Statuimus item, ut clerici ſeu capellani dominorum ſuorum aut nobilium vel aliarum perſonarum, quæ fuerint propter aliquem prædictorum exceſſuum, ſententia excommunicationis innodati, dominis ſuis in hujuſmodi injuriis conſilium vel auxilium, verbo vel facto non impendant: alioquin ſe noverint eadem excommunicatione involutos.

Præterea ipſos dominos ſuos modis quibus pote-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1266.

runt inducant, ut de eis pro quibus excommunicati exſiſtunt, ſatisfaciant, & ad reconciliationem ſanctæ matris eccleſiæ revertantur: quod ſi intra menſem eoſdem dominos ſuos ad hoc inducere nequiverint, extunc omnino recedant ab eiſdem, nec eis communicent. Aliqui ipſos clericos ſeu capellanos, qui ultra id cum dominis ſuis permanſerint, & eis communicaverint, majori excommunicatione in his ſcripeis latæ ſententiæ innodamus; & præcipimus eos per locorum ordinarios, excommunicatos publice nunciari. In qua excommunicatione ſi per duos menſes contumaciter perduraverint, & a dominis ſuis non receſſerint, extunc ipſo facto omnibus beneficiis eccleſiaſticis, cum cura vel ſine cura, quæ habent, ſint privati: & eadem beneficia per illos, ad quorum collationem pertinent, aliis perſonis idoneis intra menſem conferantur: alioqui extunc per ſuperiorem proximum conferantur, & nihilominus ſint inhabiles ad alia beneficia obtinenda.

XXXVII. *Contra eos qui ſententiam excommunicationis damnabiliter vilipendunt.*

Cumque nonnulli ſententiam excommunicationis damnabiliter vilipendant: ſtatuimus, ut quicumque excommunicatus & in parochia ſua denunciatus, per annum in ipſa excommunicatione perſtiterit, & de hoc fides facta fuerit per litteras excommunicatoris, quas ſufficere volumus in hac parte, ſi fuerit Ordinarius, & alias per aliam fidem ſufficientem; ſi hujuſmodi fuerit nobilis, vel alius habens terram vel diſtrictum, illa terra vel diſtrictus per Ordinarium loci, ſuper hoc requiſitum ab excommunicatore vel actore, eccleſiaſtico ſine difficultate ſupponatur interdicto. Et ſi fuerit alius quam nobilis, dominus temporalis ſeu judex, in cujus diſtrictu excommunicatus manſerit, ſeu domicilium habuerit, moneatur per Ordinarium ipſius, ut compellat ipſum excommunicatum redire ad ſanctæ matris eccleſiæ unitatem. Alioqui idem dominus ſive judex, per ipſum Ordinarium excommunicationis ſententia percellatur.

XXXVIII. *Contra computreſcentes in excommunicatione ultra annum, quomodo procedendum.*

Ipſi autem excommunicati, cum per annum in excommunicatione perſtiterint, in ſynodis accuſentur, tamquam clavium eccleſiæ contemptores, & ſatisfacere compellantur: adhibito etiam, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis.

XXXIX. *Ut prælati & quælibet eccleſiaſtica perſonæ, ad obſervationem ſtatutorum iſtorum fideliter teneantur.*

Quia vero omnibus per ſtatuta hujuſmodi paterna ſolicitudine intendimus providere, ut videlicet quies procuretur eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis, & pacis turbatores pœnæ formidine cohibeantur a peccatis: præcipimus & mandamus ſub pœna excommunicationis, ut ſtatuta ipſa ab omnibus tam eccleſiaſticis quam ſæcularibus perſonis inviolabiliter obſerventur: ſtatuentes, ut capitulum, prælati, archidiaconi, præpoſiti, decani capitulorum, & alia capitula, & ſinguli de capitulis, decani Chriſtianitatum, rectores eccleſiarum & capellarum, necnon & vicarii, & omnes clerici civitatis & diœceſis Colonienſis, ad obſervationem ſententiarum prædictarum, ſcilicet excommunicationis, ſuſpenſionis, & interdicti, & ad earum exſecutionem, quandocumque & quotieſcumque opus fuerit, & aliquod forefactorum prædictorum committi contigerit in civitate aut diœceſi Colonienſi, omni fraude & dolo penitus excluſis, fideliter teneantur. Si quis autem prælatus in his remiſſus fuerit, & ex parte eccleſiæ vel perſonæ injuriam vel damnum paſſæ, tertio requiſitus, ad exſecutionem præmiſſorum, prout in ſuperioribus continetur, per ſe vel per alium procedere neglexerit; ſententiam ſuſpenſionis a nobis latam in his ſcripeis, incurrat ipſa omiſſione: quam ſcilicet ſuſpenſionis ſententiam, ſi per octo dies in negligentia perdurando ſuſtinuerit, extunc incurrat excommunicationis ſententiam, a nobis latam in his ſcripeis. Et nihilominus contra eum ad ulteriora per nos, de conſilio Capituli & Priorum Colonienſium, procedatur.

ANNO CHRISTI 1266.

XL. *Contra clericos in exſecutionibus ſententiarum remiſſos, & ſententias ipſas modo debito non ſervantes.*

Hebdomadarii item in eccleſiis conventualibus, plebani, rectores ſeu proviſores parochialium eccleſiarum & capellarum civitatis & diœceſis Colonienſis, qui in ſuis eccleſiis ſeu capellis illos qui ex aliquibus cauſis, de quibus ſupra dictum eſt, in excommunicationem inciderint vel [a] juris vel hominis; & fuerint, ut præmiſſum eſt, excommunicati nunciandi, denunciare omiſerint, ipſa omiſſione ſe ſciant excommunicationis ſententiam, in his ſcriptis a nobis latam, incurriſſe: & poterunt depoſitionis periculum formidare, ſi divinis ſe ingeſſerint ſic ligati: ita ut, niſi celeri ſatisfactione ſibi proſpexerint, monitione præmiſſa a ſuis ordinariis, priventur beneficiis quæ habent, & illa aliis perſonis idoneis, per eos ad quorum ſpectant collationes, conferantur.

[a] al. canib.

XLI. *Contra eos qui in loco interdicto celebraverint.*

Si quis autem ſacerdos in loco, propter captivitatem clerici, vel propter ſpolium eccleſiæ vel eccleſiaſticæ perſonæ, vel propter aliquam aliarum cauſarum prædictarum interdicto, celebraverit, & ſic irregulariter, in continenti non deſtiterit, aut intra quindecim dies non ſatisfecerit nobis & eccleſiæ; extunc incurrat ipſo facto excommunicationis ſententiam, quam in hujuſmodi præſumptores ferimus in his ſcripeis. In qua excommunicatione ſi per quindecim dies contumaciter perduraverit, negligens ſatisfacere: extunc ſit ipſo facto omnibus beneficiis eccleſiaſticis, quæ habet, deſtitutus. Et ſi illi ad quos beneficiorum hujuſmodi collatio pertinuerit, ea aliis perſonis non contulerint intra menſem, eorum collatio ad proximum ſuperiorem devolvatur. Si vero beneficium ſacerdos non habuerit, hujuſmodi ſit poſt tempus prædictum inhabilis in perpetuum ad aliquod obtinendum.

XLII. *Ut percepto forefacto, ſtatim ceſſetur a divinis, ne quis per craſſam ignorantiam poſſit excuſari.*

Ceterum ne aliquis prælatus, archidiaconus, præpoſitus, [b]decanus capitulorum & chriſtianitatum, aut rector eccleſiæ vel capellæ, per craſſam ignorantiam ab obſervationibus ſententiarum prædictarum ſe valeat excuſare; cum difficile ſit, ſingulari denunciatione ſingulorum auribus inculcari captivationem clerici vel ſpolium eccleſiæ vel eccleſiaſticæ perſonæ, aut aliud quodcumque forefactum, propter quod loca aliqua contingit eſſe interdicta, ſicut ſuperius in pluribus locis eſt expreſſum: ſtatuimus, ut prælati, archidiaconi, præpoſiti, decani &

[b] al. decan.

Digitized

ANNO CHRISTI 1266.

ni & rectores, seu vicarii, quam cito captivicas clerici, vel spolium, aut aliquod forefactum, de quibus est supradictum, ad eorum notitiam, vel fama deferente, vel alio quocumque modo pervenerit, statim cessent a divinis, ubi hoc juxta præmissa fuerit faciendum, & ad observantiam & executionem dictarum sententiarum per se, vel per alios teneantur. Alioqui non obstante excusatione crassæ ignorantiæ, pœnis & sententiis subjaceat supradictis.

XLIII. *Ut hæc statuta ad personas ecclesiasticas cujuscumque ordinis extendantur.*

Statuimus item, ut ad monasteria & bona eorum, & ad monachos & alias religiosas personas cujuscumque ordinis, civitatis & diœcesis Colonienſis, hujusmodi statuta extendantur. Et monachorum prælati & monachi, ac aliæ personæ religiosæ, cujuscumque ordinis exsistant, [a] se voluerint occasione alicujus privilegii, ab executione seu observatione statutorum ipsorum tueri, vel excusare, prædictorum statutorum auxilio non juventur.

[a] Forte, si se.

XLIV. *Ut hæc statuta, ne aliquem latere possint, tam in capitulis, quam in aliis locis, sæpius publicentur.*

Statuimus item & mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, ut hæc eadem statuta per omnes ecclesias conventuales & parochiales & capellas civitatis & diœcesis Colonienſis, singulis annis, ne aliquem latere possint, sæpius publicentur, & in capitulis ruralibus perlegantur.

ANNO CHRISTI 1266.

XLV. *Ut nomina sacrilegorum posita in registro, sæpius recitentur.*

Et nomina eorum, qui contra ecclesias seu personas ecclesiasticas aliquo modorum supradictorum excesserint vel deliquerint, statim, cum hoc factum fuerit, ponantur in registro, & sæpius recitentur in publico: ut sciri possit ex qualitate facti & ejus circumstantiis, necnon ex dilatione satisfactionis, qualiter sit contra excedentes & delinquentes hujusmodi procedendum: nec deleantur eorum nomina, nisi congrua satisfactione præcedente. Si quid vero dubii aut difficultatis super præmissis emerserit: hoc nobis, Capitulo & Prioribus Colonienſibus reservamus declarandum.

Nos vero, Capitulum, prælati, & alia capitula majoris & aliarum ecclesiarum civitatis & diœcesis Colonienſis, plenam in Domino fiduciam obtinentes, quod per statuta hujusmodi, ecclesiis & monasteriis, & personis tam ecclesiasticis quam religiosis, in spiritualibus & temporalibus provisum sit, & debeat provideri; ad observationem eorumdem statutorum, bona fide, omni fraude & dolo exclusis, firmiter obligamus, sigilla ecclesiarum nostrarum eisdem statutis in testimonium apponentes.

Datum anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo sexto, VI. Idus Maii.

1267.

CONCILIUM SEDENENSE,

a Præsulibus Arelatensis provinciæ celebratum, anno Domini MCCLXVII.

PETRUS Gassendus *in Notitia ecclesiæ Diniensis, cap. 24. ubi de Bonifacio Diniensi episcopo loquitur*: Observari, inquit, potest hujus tempore, hoc est anno MCCLXVII. VII. Kal. Novembris celebratum fuisse Sedenæ provinciale Concilium, cujus decreta varia in statutorum nostrorum codicem translata habentur, sub Ebredunensi archiepiscopo Henrico, cujus nomen titulo Ostiensis Cardinalis celebre est.

1267.

CONCILIUM AD PONTEM AUDOMARI,

anno Domini MCCLXVII. celebratum.

Ex tom. IX. Spicilegii Dacherii.

SACRI approbatione Concilii Rotomagensis provinciæ, nuper apud Pontem Audemarum, in crastino Decollationis beati Joannis Baptistæ, anno Domini MCCLXVII. favente Domino celebrati; vobis universis & singulis districte præcipimus & mandamus, quatenus in singulis parochiis & locis publicis, vobis subditos moneatis diebus Dominicis, aut festivis solemniratibus, tribus a se distantibus, clericos non uxoratos, & etiam uxoratos, ut a negotiationibus sæcularibus exercendis abstineant, & maxime inhonestis; quodque tonsuram deferant, & habitum clerico congruentem, auctoritate nostra solemniter ac publice nunciantes.

Quod si tertio a vobis moniti, ab hujusmodi non resipuerint; clericos non conjugatos, dum his se immiscuerint, quo minus de suis facultatibus, statutis, & consuetudinibus patriæ subjaceant, ecclesia non defendet. Circa conjugatos siquidem æquanimiter tolerabit, quod domini sæculares ab ipsis justitias debitas, velut ab aliis exigant, & servitia consueta.

Denique si post præmissas monitiones, aliqui clerici in apostasia tonsuræ & habitus clericalis permanserint, ac sævis enormitatibus se immiscuerint; & contingat quod pro suis excessibus a sæcularibus judicibus capiantur in criminibus comprehensi; non præcipiemus eos per censuram ecclesiasticam liberari.

Item præcipimus, ut per singulas ecclesias moneantur clerici & crucesignati, ne litteris Apostolicis vel Legatorum sedis ejusdem, aut aliorum judicum, aliquatenus abutantur; scituri quod nos, & alii prælati, solicitudine qua convenit, vigilabimus contra hujusmodi abusores, ut excessus eorum non remaneant impuniti.

Actum & datum, ut supra.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1267.

CONCILIUM NORTHAMPTONIENSE,

in quo excommunicati qui contra Regem Angliæ ſteterant, & decima bonorum eccleſiaſticorum Regi in ſeptem annos conceſſa, anno Domini MCCLXVII.

Matthæi Pariſii continuator, Ottobonus, *inquit*, Legatus, vocato Concilio apud Northamptonam, ſententiam excommunicationis tulit in omnes epiſcopos & clericos, qui comiti Simoni contra Regem præſtiterant auxilium vel favorem Et nominatim Joannem Wintonienſem, Walterum Wigornienſem, Henricum Londinenſem, Stephanum Cicestrenſem, epiſcopos. De quibus Wigornienſis cito poſt A obiit viliter Nonis Februarii; cui Nicolaus de Ely Cancellarius Regis ſucceſſit. Reliqui vero tres præfati epiſcopi Romam profecti, domini Papæ gratiam exſpectabant. Eidem igitur ſententia cæteros quoſque Regi adverſantes publice innodavit. Ibi etiam conceſſionem de decima eccleſiæ Anglicanæ conceſſa Regi per ſeptem annos proxime ſequentes, publicavit.

ANNO CHRISTI 1267.

1267.

CONCILIUM VRATISLAVIENSE,

pro terræ ſanctæ ſubſidio a Simone Cardinale ſedis Apoſtolicæ Legato, anno Domini MCCLXVII. feſto Purificationis beatæ Virginis celebratum.

ANno Domini MCCLXVII. *inquit Matthias Michovienſis lib.* III. *cap.* LVII. Guido frater Ciſtercienſis ordinis, ſanctæ Romanæ eccleſiæ preſbyter Cardinalis ſancti Laurentii in Lucina, Legatus de latere a Clemente Papa IV. in Poloniam miſſus; primum in Cracoviam IV. Kal. Jul. pervenit, a Boleſlao Pudico, & Paulo epiſcopo Cracovienſi proceſſionatim veneratus & exceptus Dehinc Vratiſlaviam divertens, in feſto Purificationis Mariæ gene- B ralem ſynodum, in qua erant epiſcopi eccleſiæ Poloniæ, Januſſius archiepiſcopus Poſnanenſis, Paulus Cracovienſis, Thomas Vratiſlavienſis, Volimirus Vladiſlavienſis, Nicolaus Poſnanienſis, Thomas Plocenſis, Willelmus Lubucenſis, Henricus Culmenſis, epiſcopi, tenuit. Pro ſubveniendo terræ ſanctæ, anni jubilæi gratiam & crucem contra Saracenos prædicavit. Conſtitutæque in majoribus eccleſiis capſæ fuerunt, pro pecunia a merentibus jubilæum colligenda.

1267.

CONCILIUM VIENNENSE,

IN AUSTRIA,

Auctoritate Guidonis Legati ſedis Apoſtolicæ, cauſa reformandæ eccleſiæ, celebratum anno Domini MCCLXVII. tempore Clementis Papæ IV.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De vita & honeſtate clericorum.*
II. *De modo viſitandi.*
III. *De caſtitate clericorum.*
IV. *De violentiis quæ inferuntur rebus eccleſiaſticis.*
V. *De læſionibus eccleſiaſticarum perſonarum.*
VI. *De his qui habent plura beneficia.*
VII. *De decimis contra laicos.*
VIII. *De uſurariis.*
IX. *De correctione & contumacia clericorum.*
X. *De rapina defunctorum clericorum.*
XI. *De beneficiorum ſuſceptione.*
XII. *De perſonali reſidentia Curatorum.*
XIII. *De viſitatione nigrorum monachorum.*
XIV. *Ne abbates conſecrent calices.*
XV. *De habitu Judæorum.*
XVI. *De mancipiis Judæorum.*
XVII. *De cœtu Judæi cum Chriſtiana.*
XVIII. *De conviviis eorumdem.*
XIX. *De ſynagogis Judæorum.*

CONSTITUTIONES Concilii Viennenſis anno MCCLXVII.

Vide Henric. Sternium in Annal. Tom. 1. Henric. Canisii; unde hæc præfatio fere deſcripta eſt.

FRATER *Guido tituli ſancti Laurentii in Lucina preſbyter Cardinalis, Apoſtolicæ ſedis Legatus, Concilium celebravit in Vienna* VI. *Idus Maii: cui interfuerunt Joannes Pragenſis, Petrus Patavienſis, Conradus Friſingenſis, Leo Ratiſponenſis, Bruno Brixinenſis, Amalricus Lavendinus, epiſcopi, & C quamplures abbates, prepoſiti, archidiaconi, & decani, ubi ſubſcripta conſtitutiones ſunt editæ, & ab eodem Concilio approbatæ.*

Frater Guido miſeratione divina tituli ſancti Laurentii in Lucina preſbyter Cardinalis, Apoſtolicæ ſedis Legatus, ad perpetuam rei memoriam.

POſtquam Deus formavit hominem ad imaginem & ſimilitudinem ſuam, & in ætate virili, cum ipſo etiam jus naturale produxit. Juris enim naturalis origo a creaturæ rationalis ſimul cepit exordio: quod quidem ad diſponendum omnem mundi naſcentis & temporis motum ſufficeret, ſi non ſi- D bi mortem, quam Deus non fecit, rationalis creatura propriis manibus & pedibus quæſiviſſet. Hæc juris inſtituta primævi protinus juſtitia poſitiva ab eodem regulariter auctore procedens, qui ſub mortis interminatione morſum pomi noxialis prohibuit; qua prohibitione contempta, certa maledictionis ſententia prodiit ab auctore; ut non ſolum ultio ferretur in auctores ſcelerum, verum etiam in progeniem damnatorum. Ex hinc uſu hominum exigente, & rerum dominio introducto, quod juris regula neſciebat, ex humanis neceſſitatibus quædam ſibi homines jura condiderunt. Traditæ ſunt a Domino per Moyſem juſtitiæ leges, cujus ſingulis pæne ſyllabis Chriſtus includitur. Deinde prophetæ ſubſequuntur & reges, qui Chriſti præconia evidentiori ſermone deſcribunt: donec temporis ple-

Ex MS. Bibliotheca Cæſarea edidit hæc multis contradictore quam primum erat. Petrus Lambecius, tom. 1. Bibl. Vindobon. pag. 161. ubi idem inscriptionem hic exhibitam, atque ea quæ invenerunt mendis ſcatebat.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1267.

nitudine veniente, impleta veritate, figuriſque ceſſantibus, Rex noſter in æternum jura manſura diſpoſuit. Datæ ſunt enim Petro claves perpetuæ, a quo totius juris eccleſiaſtici pulcritudo manavit; quæ ad ſingulas provincias, ob vindictam in nationibus, & increpationes in populis faciendas, nunc per ſummorum Pontificum, nuc per ſedis Apoſtolicæ Legatos ſtatuta, tamquam per quoſdam rivulos derivatur; ut, hominum quotidie creſcente malitia & effrenata cupiditate, quæ nova litigia generare non ceſſant, ſub diſtrictione jurium coarctati, diſcant honeſte vivere, alterum non lædere, jus ſuum unicuique tribuere. Hinc eſt, quod cum ſanctiſſimus in Chriſto pater & dominus noſter Clemens Papa IV. ad Salzburgenſem provinciam, & civitatem, & diœceſim Pragenſem, cum plenæ legationis officio nos duxerit tranſmittendos, officii noſtri debitum libenter exſequimur, evellendo videlicet evellenda, plantando plantanda, recta regendo, & dirigendo ſalubriter indirecta.

CAPITULA.

I. *De vita & honeſtate clericorum.*

VErum quantum expedit ad profectum, & robur fidei Chriſtianæ, ut ſacramenta eccleſiæ, in quibus, tamquam in vaſis medicinalibus, populus devotus & humilis antidotum gratiæ recipere conſuevit, in honore & reverentia ab omnibus habeantur: cum ea plerumque contingat effici vilia, propter vilem & abominabilem miniſtrorum eccleſiæ converſationem; univerſis eccleſiaſticis perſonis provinciæ Salzburgenſis, & civitatis & diœceſis Pragenſis præcipimus, ut in victu, geſtu, & aliis operibus ac circumſtantiis ſtatus ſui, ſic honeſte ſe habeant & decenter, ne propter ipſos nomen eccleſiaſticum inter laïcos blaſphemetur: eiſdem [a] diſtrictius inhibentes, ne de patrimonio Crucifixi inimicos ſe faciant crucis Chriſti; ſicut illi quorum Deus venter eſt, qui terrena ſapiunt, non divina: in conviviis ſuis modeſtiam & mediocritatem obſervent, ſuperfluitatem indebitam reſecantes, & ebrietatem omnium vitiorum fomitem & nutricem devitent.

[a] *al.* diſtrictæ.

II. *De modo viſitandi.*

Prælati vero a gravaminibus ſuorum abſtineant ſubditorum; & maxime cum eccleſias viſitant, moderentur expenſas, coërceant evectionum numerum, prout in generali concilio exſtitit diffinitum.

III. *De caſtitate clericorum.*

Præſentis igitur concilii approbatione præcipimus, ut clerici continenter & caſte vivere ſtudeant; quatenus puro corde & mundo corpore Deo poſſint in officio eccleſiaſtico miniſtrare. Si qui vero de cetero deprehenſi fuerint detinere publice concubinas, niſi infra menſem ſe ab eis, & ab eorum conſortio ſeparaverint; ita quod in domibus ipſorum, aut propriis aut aliis quibuſcumque non cohabitent, nec ad illas accedant: ex tunc enim beneficio eccleſiaſtico ſint privati, ut per eos, ad quos beneficiorum prædictorum ſpectat collatio, perſonis idoneis conferantur.

IV. *De violentiis quæ inferuntur rebus eccleſiaſticis.*

Item cum in quibuſdam locis iniquitas quorumdam laïcorum invaluerit, quod in rebus eccleſiæ furtum reputetur ſagacitas, rapina probitas, & violentia fortitudo; ſynodali judicio diffinimus, ut qui bona eccleſiarum ſcienter detinent occupata, nec infra inſtans feſtum beati Joannis Baptiſtæ eadem reſtituerint, & de damnis ac injuriis ſatisfecerint competenter; ex tunc introïtum eccleſiæ ſibi noverint interdictum, nec ab epiſcopis aut aliis eccleſiarum prælatis ad communionem Dominici corporis admittantur. Qui vero obſtinata mente, dum vixerint, ſatisfacere non curaverint, nullus clericus ſæcularis vel regularis ſepulturæ eorum intereſſe præſumat: adjicientes, ut ſingulis annis in ſynodo illi qui clericos capiunt, verberant, vel occidunt, aut alias in ipſos manus injiciunt violentas, excommunicati denuncientur, & nominati de illis, de quibus conſtiterit manifeſte.

ANNO CHRISTI 1267

V. *De laſionibus eccleſiaſticarum perſonarum.*

Quicumque vero perſonam eccleſiaſticam enormiter vulneraverit, mutilaverit, vel occiderit, aut captivaverit, non niſi per ſedem Apoſtolicam abſolvatur: & ipſo facto, ſi quid tenebat ab eccleſia, illud perdat, & in utilitatem eccleſiæ convertatur. Adjicientes, quod in illa diœceſi, in qua aliquem canonicum cathedralis eccleſiæ, vel in dignitate eccleſiaſtica conſtitutum, capi contigerit, vel captum detineri, uſque ad liberationem ipſius, & exhibitionem debitæ ſatisfactionis ceſſetur generaliter a divinis. Similiter & in illa parochia, in qua res clericorum violenter ablatas detineri, vel clericos ipſos capi contigerit, uſque ad reſtitutionem congruam, a divinis ceſſetur.

VI. *De his qui habent plura beneficia.*

Item, cum detentores plurium perſonatuum, vel dignitatum, ſeu beneficiorum cum cura, ſine diſpenſatione, ſint ſacrorum canonum tranſgreſſores, & fructus talium beneficiorum percipiendo furtum committere dignoſcantur: præſenti decreto ſtatuimus, ut omnes qui hujuſmodi dignitatum, perſonatuum, ſeu beneficiorum cum cura, pluralitatem detinent, illi qui ſunt de provincia Salzburgenſi, ſuper hoc ſecum diſpenſatum fuiſſe coram venerabili patre Dei gratia electo Salzburgenſi infra inſtans feſtum beati Joannis Baptiſtæ doceant manifeſte. Alioquin extunc ultimo beneficio recepto ſint contenti: & alia, quæ prius habuerunt, per illos ad quos dictorum beneficiorum collatio pertinet, perſonis idoneis conferantur. Si vero utrumque retinere contenderint: nos, ipſos & primis & ultimis extunc decernimus manere privatos.

VII. *De decimis contra laïcos.*

Item, cum levitis ſeu eccleſiaſticis perſonis jure divino decimæ debeantur: dolentes referimus, quod quorumdam laïcorum cupiditas jus hujuſcemodi, quod ſibi Deus in ſignum generalis dominii retinuit, nititur abolere; & pro ſua voluntate de his quæ ad ipſos non pertinent, aliter ordinare, immo potius deordinare præſumit, quaſi a ſe divini ſervitii jugum velint excutere, quod in baptiſmate ſunt profeſſi. Hujus igitur approbatione concilii diſtricte præcipimus, ut juxta laudabilem conſuetudinem patriæ, decimæ, tam antiquæ, quam etiam de novalibus, majores & minutæ plenarie perſolvantur: nec liceat alicui laïco, nobili vel ignobili, cujuſcumque dignitatis vel principatus exſiſtat, ſibi decimas, maxime de minutis & novalibus, uſurpare: alioquin, ſi contra fecerit, ab ingreſſu eccleſiæ uſque ad ſatisfactionem condignam ſe noverit eſſe ſuſpenſum.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1267.

VIII. *De uſurariis.*

Item dolentes referimus, quod quidam ſalutis ſuæ immemores, & prodigi famæ ſuæ, tam clerici, quam laïci, per Salzburgenſem provinciam conſtituti, uſuras & uſurarios contractus exercere præſumunt: ad quorum cupiditatem refrenandam ſtatuimus, ut ipſi ſuper hoc in ſacro concilio prænoniti a talibus abſtineant: alioquin nos, ipſos excommunicamus in ſcriptis: & ter in anno, videlicet in Cœna Domini, in Aſſumptione beatæ Virginis, & in Nativitate Domini, præcipimus per plebanos & majores ſuos in locis ſuis excommunicatos publice denunciari. Clerici vero beneficiati, qui per tempus trium menſium ſententiam excommunicationis ſuſtinere præſumpſerint animo indurato, per ſuos diœceſanos ſuis beneficiis ſpolientur; & perſonis idoneis per illos, ad quos dictorum beneficiorum ſpectat collatio, conferantur: ſalvis aliis pœnis contra uſurarios editis, ſecundum canonicas ſanctiones.

IX. *De correctione & contumacia clericorum.*

Item ordinamus atque ſtatuimus, ut clerici & eccleſiaſticæ perſonæ, tam ſæculares quam regulares; prælatorum ſuorum correctiones legitimas cum debita humilitate ſuſcipiant: & ſi qui ex eis hac occaſione contra correctores ſuos auxilium brachii ſæcularis invocaverint, vel potentum preces armatas impetraverint, vel impetratis uti præſumpſerint, a ſuis beneficiis deponantur. Ipſis quoque prælatis diſtrictius inhibemus, ne pueris minoris ætatis, videlicet octodecim annorum, dignitates, perſonatus, ſeu beneficia curam animarum habentia, conferre præſumant, vel ad ipſa recipere præſentatos; niſi cum eis ſuper hoc a ſede Apoſtolica, vel ab ejuſdem legatis, exſtiterit diſpenſatum.

X. *De rapina defunctorum clericorum.*

Item ad aures noſtras per clamoſam inſinuationem multorum pervenit, quod patroni eccleſiarum tam clerici quam laïci, advocati & judices, & præcones, bona decedentium clericorum occupant, & uſurpant, volentes ſibi ab inteſtato [a] ſuccedere, pro ſuæ voluntatis arbitrio, non judicio rationis. Quare provide duximus ſtatuendum, ut patroni eccleſiarum, & alii ſupradicti, a talibus de cetero abſtineant: & niſi abſtinere voluerint, quouſque ſic ablata reſtituant, excommunicationis vinculo innodentur.

[a] *Lambet. deudere.*

XI. *De beneficiorum ſuſceptione.*

Item diſtrictius inhibemus, ne aliquis clericus eccleſiam parochialem a laïco patrono recipere beneficium audeat, niſi ab epiſcopo vel archidiacono fuerit inſtitutus: alioquin ab officio & beneficio ſe noverit eſſe ſuſpenſum. Et laïcus, qui auctoritate propria inſtituere præſumpſerit, ipſo facto a jure cadat patronatus. Adjicientes ut nullus patronus, clericus vel laïcus, dotem eccleſiæ, in qua jus obtinet patronatus, alienare præſumat. Quod ſi contra fecerit, ipſo facto a jure cadat patronatus, & res alienata ad jus & proprietatem eccleſiæ revertatur.

XII. *De perſonali reſidentia Curatorum.*

Item ordinamus atque ſtatuimus, ut prælati & curam animarum habentes, in ſuis eccleſiis corporaliter reſideant, & ad hoc a ſuis epiſcopis per ſubtractionem fructuum compellantur, niſi cauſa legitima ſe potuerint excuſare.

ANNO CHRISTI 1267.

XIII. *De viſitatione nigrorum monachorum.*

Item, clamoſa inſinuatio noſtrum percuſſit animum & auditum, quod abbates & monachi ordinis ſancti Benedicti in quampluribus locis ab obſervantia ſuæ regulæ temere recedentes, vitam nimis diſſolutam ducere non verentur, in ſuarum animarum periculum, & ſcandalum plurimorum. Volentes igitur, ut contra hujuſmodi corruptelam ſalubre remedium apponatur, univerſis epiſcopis Salzburgenſis provinciæ, ac epiſcopo Pragenſi diſtricte præcipimus, ut quilibet ipſorum intra dimidium annum, aſſumptis ſecum duobus abbatibus ordinis Ciſtercienſis, omnia clauſtra nigrorum monachorum ſuæ diœceſis viſitet, corrigat & reformet, tam in capite quam in membris: illis [b] tamen exceptis, qui Romanæ eccleſiæ nullo medio ſubeſſe noſcuntur; quos per nos vel alios a nobis ſpecialiter deputandos intendimus viſitare.

[b] *Sedis ap. tantum.*

XIV. *Ne abbates conſecrent calices.*

Prohibemus etiam abbatibus, ne calices, vel patenas, ſeu ſacras veſtes benedicere vel conſecrare, aut alia epiſcopalia officia exercere præſumant; niſi ſuper hoc a ſede Apoſtolica privilegium habuerint ſpeciale.

XV. *De habitu Judæorum.*

Item, cum in tantum inſolentiæ Judæorum excreverint, ut per eos in quampluribus Chriſtianis jam dicatur inſici puritas catholicæ ſanctitatis; non tam nova cudentes, quam ſummorum pontificum ſtatuta vetera renovantes, diſtricte præcipimus; ut Judæi, qui diſcerni debent in habitu a Chriſtianis, cornutum pileum, quem quidem in iſtis partibus conſueverunt deferre, & ſua temeritate deponere præſumpſerunt, reſumant, ut a Chriſtianis diſcerni valeant evidenter, ſicut olim in generali concilio exſtitit diffinitum. Quicumque autem Judæus ſine tali ſigno deprehenſus fuerit incedere, a domino terræ pœna pecuniaria puniatur. Adjicientes, ut Judæi ſacerdoti parochiali, infra cujus parochiæ terminos manſerint, pro eo quod loca in quibus Chriſtiani [c] habitare deberent, occupant, juxta quantitatem damni, quod ei ex hoc inferunt, ad arbitrium diœceſani loci, omnes proventus quos ex Chriſtianis, ſi ibidem manerent, ſacerdos perciperet, refundere compellantur. Decimas etiam prædiales cum omni integritate perſolvant.

[c] *al. inf. manent.*

XVI. *De mancipiis Judæorum.*

Prohibemus inſuper ne [d] ſtubas & balnea ſeu tabernas Chriſtianorum frequentare, ſeu intrare præſumant: nec ſervos, vel ancillas, aut nutrices, ſeu quæcumque Chriſtiana mancipia die noctuve in domibus ſuis retinere præſumant: nec ad recipiendum telonium ſeu ad alia publica officia aliquatenus [e] aſſumantur.

[d] *al. inf. balnea habeant.*

[e] *al. inf. ad miniſt.*

XVII. *De coïtu Judæi cum Chriſtiana.*

Si quis vero Judæus cum aliqua Chriſtiana fornicationis vitium deprehenſus fuerit commiſiſſe, quoadusque decem marcas argenti ad minus pro emendatione ſolverit, diſtricto carceri mancipetur: & mulier Chriſtiana, quæ tam damnoſum coïtum elegerit, per civitatem fuſtigata, de ipſa civitate ſine ſine ſpe redeundi penitus expellatur.

XVIII. *De conviviis eorumdem.*

Item omnibus Chriſtianis iſtius provinciæ, & ci-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1267.

vitatis & diœceſis Pragenſis, ſub pœna excommunicationis diſtrictius inhibemus, ne Judæos vel Judæas ſecum ad convivandum recipiant, vel cum eis bibere vel manducare audeant, aut etiam cum ipſis in ſuis nuptiis, vel neomeniis, vel ludis ſaltare vel tripudiare præſumant: nec Chriſtiani carnes venales, ſeu alia cibaria a Judæis emant: ne forte Judæi per hoc Chriſtianos, quos hoſtes reputant, fraudulenta machinatione venenent.

XIX. *De ſynagogis Judæorum.*

Adjicientes, ut ſi de cetero quocumque prætextu Judæi a Chriſtianis graves ſeu immoderatas uſuras extorſerint, Chriſtianorum eis participium ſubtrahatur, donec de immoderato gravamine ſatisfecerint competenter. Unde Chriſtiani, ſi opus fuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur ab eorum commerciis abſtinere. Principibus autem injungimus, ut propter hoc non ſint Chriſtianis infeſti, ſed potius a tanto gravamine Judæos ſtudeant cohibere. Si vero ſacramentum altaris ante domos eorum deferri contigerit: ipſi Judæi, audito ſonitu prævio, intra domos ſuas ſe recipiant, & feneſtras ac oſtia ſua claudant. Hoc etiam in quolibet die Paraſceves per prælatos eccleſiæ facere compellantur. Ne præſumant de fide catholica cum ſimplicibus diſputare; nec filios & uxores Judæorum ad fidem Chriſtianam venientes, invitos audeant detinere. Nec Chriſtianos ad Judaïſmum alliciant, aut aliA quo auſu temerario circumcidant. Nec Chriſtianos infirmos viſitent, vel circa ipſos exerceant opera medicinæ. Synagogas novas non erigant: & ſi quas erexerint, eas removeant aut deponant. Veruſtam, ſi opus fuerit, reficiant: non ampliorem, pretioſiorem faciant, ſeu etiam altiorem. Carnes in Quadrageſima, quando Chriſtiani a carnibus abſtinent & jejunant, aperte vel publice non deportent. Præcipimus autem epiſcopis, ut ad hæc omnia obſervanda in ſingulis articulis Judæos per abſtractionem communionis Chriſtianorum compellant. Ipſos quoque principes ac judices eorumdem diſtrictius admonemus, ne Judæis ſtatuta noſtra ſervare nolentibus alicujus protectionis ſeu defenſionis favorem impendant: ſed ſi aliqua eis a prælatis eccleſiaſticis B injungantur, ea fideliter exſequantur: alioquin introitum eccleſiæ & communionem divinorum officiorum ſibi noverint interdicta. Volumus etiam, & ſub pœna excommunicationis præcipimus, ut dominus electus Salzburgenſis, ejuſque ſuffraganei, nec non & epiſcopus Pragenſis, has conſtitutiones noſtras ſigillo noſtro ſigillatas habeant, eaſque ſingulis annis in ſynodis epiſcopalibus & in provinciali concilio faciant recitari, & diligentius obſervari; & ea quæ tangunt laïcos, faciant per parochiales eccleſias ſuarum diœceſum publicare.

Acta ſunt hæc Wiennæ in Auſtria, anno Domini MCCLXVII. IV. Idus Maii, Pontificatus domini Clementis Papæ IV. anno tertio.

ANNO CHRISTI 1267.

Ex mſ. Bibliotheca Cæſarea edidit Lambecius, tomo 2. pag. 41.

1267.

HÆC SUNT DECRETA HUNGARORUM,

quæ de Guidone Cardinale ſuſceperunt.

I. NUllum niſi preſbyterum aut diaconum, & C qui uxorem non habeat, in epiſcopum eligatis.

II. Nullum, qui duas uxores habuerit, aut qui unam concubinam, aut repudiatam, aut meretricem ſeu proſtitutam, vel qui aliam quam virginem eſt ſortitus uxorem, in epiſcopum eligatis.

III. Nullum, quem ſacri canones ad ordines prohibent promoveri, in epiſcopum elegatis.

IV. Nullum, qui ad ſacros ordines niſi per canonica intervalla promotus eſt, in epiſcopum eligatis.

V. Nullum per occultam inſinuationem Regi factam, aut per ſeditionem, aut per pecuniam, vel D per ſpecialem gratiam, ſed ex communi conſilio & conſenſu pari, epiſcopum faciatis.

VI. Nullum epiſcopum de ſede ad ſedem, qualiber ex cauſa, ſine Romani Pontificis ſpeciali licentia, transferatis.

VII. Nullum epiſcopum, ſine Romani Pontificis licentia, deponatis; nec capi, niſi comprobato infidelitatis crimine, conſentiatis.

VIII. Nullum in archidiaconum, ſeu decanum, vel archipreſbyterum, vel Præpoſitum, ſeu Abbatem, niſi preſbyterum, vel diaconum, promoveatis. E

IX. Nullum in abbatem, niſi monachum, aſſumatis.

X. Nullum archidiaconum, vel decanum, vel archipreſbyterum, vel Præpoſitum, vel Abbatem, de una dignitate ad aliam, ved de ipſa ad eamdem in locum alium, niſi canonice, transferatis; & nullum ſupradictorum, niſi canonice deponatis.

XI. Nullum uxoratum in preſbyterum, vel diaconum, vel ſubdiaconum promoveatis, niſi qui ex conſenſu uxoris, ſe victurum caſte firmiter promiſerit, & uxorem a cohabitatione removerit, & eidem neceſſaria, ſecundum facultatem ſuam providerit.

XII. Preſbyterorum filios ad ſacros ordines accedere nullatenus permittatis, niſi aut in cœnobiis, aut in monaſteriis.

XIII. Alienos clericos, quos ſine commendatitiis litteris ſuſcepiſtis, in epiſcopatibus veſtris nullatenus toleretis: & de cetero nec eos, nec alios, ſine formatis litteris admittatis; & quos de his apoſtatas eſſe conſtiterit, excommunicatos habeatis, & Præpoſitis ſuis eos requirentibus reddatis.

XIV. Nullum ſubdiaconum, vel diaconum, vel preſbyterum, niſi ad certum titulum ordinetis.

XV. Nullum ſervum in clericum ordinetis, niſi dominus ejus eum manumittat, ut de cetero ex toto nihil in eo juris habeat.

XVI. Bigamos viduarum, vel repudiatarum, ſeu meretricum vel proſtitutarum maritos, ab omni eccleſiaſtica dignitate deponimus, & beneficiis eccleſiaſticis in æternum privamus.

XVII. Concubinarios publicos ab officio ſuo deponimus, & beneficia ejus eccleſiaſtica interdicimus: hac tamen vobis poteſtate indulta, ut ſi condignam egerint pœnitentiam, & vobis videbitur, miniſtrare eos iterum faciatis.

XVIII. Preſbyteros, vel diaconos uxoratos, qui ante acceptos ordines vel poſtea uxores acceperunt, ab altaris miniſterio & eccleſiaſtico beneficio ſeparamus: [a] nec tamen diſpenſationem de his vobis concedimus, ut hi qui uxores ante jam dictos ordines acceperint, quoniam legitimæ ſunt, ſi uxoribus ultro, & ſine coactione continentiam voventibus, ipſi quoque vovebunt, & eaſdem uxores a cohabitatione removebunt, ad altaris miniſterium redeant,

[a] *Legendum autumo, ut Lambecius recte vidit.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1267.

& beneficia eccleſiaſtica habeant.

XIX. Illi vero, qui poſt ſacros ordines aliquas ſub matrimonii nomine duxerunt, quoniam hujuſmodi conjunctio contra leges eſt facta, ac per hoc matrimonium non eſt, ſive eas volentes, ſive invitas dimiſerint, & continentiam in eccleſiæ teſtimonio voverint, eccleſiaſtica officia ſic miniſtrent, ut ultra ad relictas immunditias non declinent. Nam ſi legitimarum, ſive aliarum commixtione ſeipſos A vel ultra fœdaverint, ab altaris miniſterio eoſdem ſequeſtramus: niſi aut ad canonicas regulares, aut ad ordinata monaſteria tranſeant.

ANNO CHRISTI 1267.

XX. De ſubdiaconis autem & preſbyteris uxoratis id ipſum fieri decernimus; ſed inducias vobis ſuper hoc uſque ad reſcriptum domini Papæ damus.

Hæc omnia obſervetis, promotoſque epiſcopos omnes obſervaturos ſe eadem, jurare faciatis.

1268.

INCIPIUNT STATUTA SYNODALIA CLAROMONTENSIS ECCLESIÆ,

Sub Guidone de Turre epiſcopo Claromontenſi.

Prodeunt nunc primum ex vetuſto codice Mſ. Bibliothecæ Collegii Pariſienſis Societatis JESU: *qui codex, (ut creditum fuit) ejuſdem, atque ipſa hac Synodus, ætatis eſt.*

Conferenda cum his ſtatutis Conſtitutiones Odonis Pariſienſis & Richardi Epiſcopi Sarum.

QUæ ab eccleſiarum Prælatis pro ſubditorum ſalute ſalubriter ſtatuuntur, debent abſque tranſgreſſionis . . . . nota, (cum hujuſmodi tranſgreſſio tranſgreſſoribus detrimentum ſalutis induceret;) diligenter ac reverenter ab omnibus obſervari: cum & leges ſæculares pœnam imponentes earum tranſgreſſoribus jubeantur ab omnibus ſubditis cuſtodiri. Hinc eſt quod cum ſynodus æſtivalis Eccleſiæ Claromontenſis ſemper habeat, ac conſueverit celebrari die Mercurii & Jovis, qui proxime feſtum Pentecoſten ſubſequuntur; atque ſimiliter ſynodus hiemalis diebus Mercurii & Jovis feſto beati Lucæ Evangeliſtæ proximioribus: Nos Arvernorum epiſcopus, præcipimus ſacerdotibus, ut omnes veniant ad ſynodum æſtivam; & curam animarum habentes, ad utramque. Et ſi inevitabili neceſſitate detenti fuerint, vel ex juſta cauſa, capellanum ſuum aut clericum loco ſui mittant; & nobis cauſam ſuæ abſentiæ ſtudeant intimare. In eundo autem & redeundo honeſte ambulent, & honeſta quærant hoſpitia, & in eis circumſpecte ſe habeant; ne ſtatus clericorum vertatur in opprobrium populo & contemptum. Diſtricte præcipientes ſacerdotibus, ut jejuni intrent ſynodum: in jejunio enim & oratione debet fieri. Injungimus iterum diſtricte ſacerdotibus curam animarum habentibus, ut induti albis & ſtolis intrent ſynodum æſtivalem; in ſuperpelliciis tantum & ſtolis ſynodum hiemalem. Abbates autem cappas ſericis ſint induti. Item præcipimus ſacerdotibus ſub pœna ſuſpenſionis, quod a tempore pulſationis ſynodi, omni occaſione poſtpoſita, cum libro ſynodali majorem eccleſiam omnes intrare feſtinent. Inhibentes ſacerdotibus, ne ad ſynodum cauſas adducant, quæ coram Officiali noſtro alio tempore poſſint facilius expediri. Item injungimus ſacerdotibus parochialibus, qui vicarios non habent, quod die Dominica præcedenti ſynodum, diligenter inquirant publice in eccleſiis ſuis, ſi aliqui ſunt infirmi in parochiis ſuis: feria vero ſequenti, ſive antequam iter arripiant, eos viſitent, etiam non requiſiti, & faciant quidquid neceſſe fuerit ad ſalutem animarum: præcipientes in Chriſto eorum viſitationem fieri per preſbyteros vicinos in eadem, vel aliis eccleſiis remanentes.

CAPITULA PRIMÆ PARTIS.

ISte libellus dividitur in duas partes. Prima pars continet duodecim capitula. Secunda pars continet decem. Capitulum primum primæ partis eſt B de decem mandatis. Capitulum ſecundum, de articulis fidei. Capitulum tertium, ſpecialiter de Trinitate & Incarnatione. Capitulum quartum, de ſacramentis; & primo de ſacramento Baptiſmi cum ſuis periculis. Capitulum quintum, de ſacramento Confirmationis. Capitulum ſextum, de ſacramento Altaris. Capitulum ſeptimum, de Pœnitentia cum ſuis periculis. Capitulum octavum, de Matrimonio. Capitulum nonum, de ſacramento Extremæ Unctionis. Capitulum decimum, de ſacramento Ordinum. Capitulum undecimum, ne venalia proſtituantur ſacramenta. Capitulum duodecimum, de Præfationibus.

I. *De decem mandatis.*

Sicut dicit Salomon in Eccleſiaſte: *Qui cuſtodit præceptum, non experietur quidquam mali.* Et alius Sapiens in Eccleſiaſtico: *Qui voluit mandata conſervare, conſervabunt te.* Non vitatur autem malum, niſi cognitum: neque commode cuſtodiri poteſt, quod ignoratur. Plerique autem ſacerdotes, proh pudor! quod in ſubditorum ſuorum, & ſuarum periculum vertitur animarum, ignorant mandata legis. Ideo de eis aliquid ſub compendio utiliter diſſeramus. C *Eccl. 8. 1.* *Eccl. 15. 16.*

Sciant ergo ſacerdotes omnes & ſinguli, decem eſſe mandata legis. Sic habetur in Exodo, viceſimo capitulo. Primum præceptum eſt: *Non habebis deos alienos.* Secundum eſt: *Non aſſumes nomen Domini Dei tui in vanum.* Tertium eſt: *Memento ut diem ſabbati ſanctifices.* Quartum eſt: *Honora patrem tuum & matrem tuam, ut ſis longævus ſuper terram.* Quintum eſt: *Non occides.* Sextum eſt: *Non mœchaberis.* Septimum: *Non furtum facies.* Octavum eſt: *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* Nonum eſt: *Non concupiſces domum proximi tui.* Decimum eſt: *Non deſiderabis uxorem ejus: non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, non omnia quæ illius ſunt.* Quæ omnia his verſibus continentur: D

Sperne deos, fugito perjuria, Sabbata ſerva.
Sit tibi patris honor, ſit tibi matris amor.
Non ſis occiſor, mœchus, fur, teſtis iniquus,
Vicinique torum, reſque caveto ſuas.

Primo præcepto prohibentur iſta: Omnis idololatria, omne ſortilegium, omne augurium, & divinatio; hæreſis, & generaliter omnis amor creaturæ pluſquam Creatoris. Præcipitur in hoc man-

ANNO CHRISTI 1268.

daro unus Deus colendus, ſecundum illud Deuteronomii: *Audi Iſraël: Dominus Deus tuus, Deus unus eſt.*

Secundo mandato prohibetur omne illicitum juramentum, falſum, ſuperfluum, doloſum; blaſphemia. Hoc eſt erga Deum: *Non aſſumes*, &c. Idem non jurabis per meum nomen, nec falſum, nec injuſtum, nec mendacium, nec in contumeliam Dei.

Contra tertium faciunt diebus Dominicis & feſtivis[a]..... ad eccleſiam non venientes, peccatis inſiſtentes, & dies feſtos non obſervantes.

[a] præcipuis, *a. edit.*

Quarto præcepto præcipitur principaliter honor parentum carnalium, qui conſiſtit in ſolatio verborum, in obſequio operum, in exhibitione neceſſariorum, in timore offenſæ, præceptis eorum obtemperando. In iſto etiam præcepto præcipitur honor prælati in omnibus ſupradictis; præcipitur & honor proximi.

Quinto præcepto prohibentur actus injuſte occidendi, voluntas, conſilium, & auxilium; & omnis illicita & iracunda percuſſio.

Sexto prohibetur omnis coïtus, excepto fœdere matrimoniali; puta, fornicatio, adulterium, inceſtus, ſtuprum, peccatum contra naturam; dare his etiam conſilium, & auxilium, locare domos luxuriantibus.

Septimo prohibentur furtum, uſura, rapina, decimarum retentiones, debita denegantes.

Octavo prohibentur adulatio, detractio, in judicio falſa teſtificatio: quod fit amore, timore, rancore, munere.

Nono prohibetur omnis illicita concupiſcentia rei alienæ immobilis. Contra iſtud præceptum faciunt proximum injuſte impetentes, ad vendendum compellentes, mortem ejus deſiderantes.

Decimo prohibentur concupiſcentia cujuſlibet mulieris non ſuæ, & rei alienæ mobilis. Contra illud præceptum faciunt qui cogitant de ea, qui libenter recipiunt eam, qui petulanter loquuntur cum ea, qui muneribus ſolicitant eam.

Iſte eſt unus modus ordinandi præcepta ſecundum ſuperficiem litteræ Exodi: quamvis alii alio modo & alia conſideratione dixerint ordinanda. Sunt autem hæc præcepta ſumme cuſtodienda, ſervanda, & ſubditis diligenter exponenda. Primo, ut homo lumen ſpiritale recipiat; juxta illud Pſalmiſtæ: *Præceptum Domini lucidum, illuminans oculos*; ſcilicet ad videndum quid ſit faciendum, & a quo abſtinendum. Secundo, ut mortem caveant; juxta illud in Joanne: *Amen, amen dico vobis: ſi quis ſermonem meum ſervaverit, mortem non guſtabit in æternum.* Tertio, ut vitam etiam habeat, juxta illud Matthæi: *Si vis ad vitam ingredi, ſerva mandata.*

Pſal. 18.

Joan. 8. 51.

Matth. 19. 17.

II. *De articulis fidei.*

Poſt mandata ſequitur de articulis fidei. *Sine* enim *fide impoſſibile eſt placere Deo*, ſicut dicit Apoſtolus ad Hebræos; & Salvator in Joanne: *Qui non credit, jam judicatus eſt.* Et in Marco idem Salvator: *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit. Qui vero non crediderit, condemnabitur.* Hoc ergo modo diſtinguuntur articuli ſeptem de divinitate, & ſeptem de humanitate. Quæ pertinent ad divinitatem, ſic diſtinguuntur. Primus eſt de unitate eſſentiæ divinæ: ſcilicet, *Credo in Deum.* Singulariter dicit *Deum*, non deos: ut notet unitatem eſſentiæ. Alii tres ſunt de tribus perſonis: quorum primus eſt de Patre, ibi: *Patrem omnipotentem*, ſupple *Deum.* Secundus eſt de Filio, ibi: *Et in* JESUM *Chriſtum Filium ejus unicum Dominum noſtrum.* Et eſt ſenſus: Credo in Chriſtum Filium ejus unicum Dominum noſtrum: ſupple *Deum.* Tertius eſt de Spiritu ſancto, ibi: *Credo in Spiritum ſanctum*: ſupple, *Deum.*

Hebr. 11. 6.

Joan. 3. 18.

Marc. 16. 16.

ANNO CHRISTI 1268.

Ecce quatuor articuli pertinentes ad divinitatem in ſe. Tres alii ponuntur & pertinent ad effecta. Primus indicat creationis effectum: ibi, *Creatorem cæli & terræ.* Secundus, effectum recreationis; cum dicitur, *ſanctam Eccleſiam catholicam, ſanctorum communionem, remiſſionem peccatorum*, in ſancta eccleſia, quæ eſt in communione ſanctorum, & non alibi. Tertius etiam dicit effectum glorificationis: ibi, *Carnis reſurrectionem, vitam æternam, Amen.* Carnis reſurrectio pertinet ad glorificationem corporis, vita æterna ad glorificationem animæ.

Poſtea ponuntur ſeptem articuli pertinentes ad humanitatem. Primus eſt: *Qui conceptus eſt de Spiritu ſancto.* Secundus eſt; *Natus ex Maria Virgine.* Tertius eſt: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, & mortuus, & ſepultus.* Quartus: *Deſcendit ad inferos.* Quintus eſt: *Tertia die reſurrexit a mortuis.* Sextus: *Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.* Septimus: *Inde venturus judicare vivos & mortuos.* Alii autem alio modo diſtinguunt articulos fidei ſecundum numerum Apoſtolorum: quorum quilibet dicitur appoſuiſſe in ſymbolo ſuum articulum: & ſic ſunt duodecim ſecundum duodecim Apoſtolos. Sed primus modus melior & communior judicatur.

III. *De Trinitate & Incarnatione.*

In fide Trinitatis & Incarnationis, ſeptem ſacramentorum, & in ſeptem operibus miſericordiæ, quæ ſeptem vitiis capitalibus opponuntur, clerum & populum tam majorem quam minorem ſacerdotes ſtudeant inſtruere diligenter. De Trinitate eos docere tenentur ad minus, quod Pater & Filius & Spiritus ſanctus ſunt tres perſonæ, & illæ tres perſonæ ſunt unus Deus, & una perſona non eſt alia. Dicatur autem ſæpe laïcis, ut circa iſtum vel alios fidei articulos, vel circa ſacramenta, non quærant rationem, quomodo vel quare ita ſit: quia tanta eſt ſubtilitas fidei, quod ea quæ ſubſunt fidei, non poſſunt intellectu comprehendi ut expedit: quia fides non habet meritum, cui humana ratio præbet experimentum.

Credant ergo omnia firmiter ſine hæſitatione, quæcumque catholica fides aſſerit, quamvis non intelligant: majorem fidem adhibentes teſtibus fidei, quam oculis carnis, qui poſſunt decipi. Teſtes vero fidei ſunt Apoſtoli, martyres, confeſſores, virgines. Quorum partim pro teſtimonio fidei diverſis cruciatibus ſunt afflicti: ſed probati inventi ſunt; quia & in vita eorum & poſtea, propter eorum merita, divina potentia mortuos ſuſcitavit, cæcos illuminavit, dejectos erexit, & ſanavit infirmos.

Circa fidem incarnationis docere debent preſbyteri populum, & maxime infirmos, quando eos communicant, Dei Filium pro redemptione generis humani carnem aſſumpſiſſe in beata Virgine, de carne ejuſdem Virginis; non humana, ſed ſancti Spiritus operatione, qui præſens erat: & tunc factus eſt in ea verus homo. Item debent docere, eumdem eſſe natum de Virgine, virginitate manente in conceptione, in partu, & in nativitate. Unde propheta: *Deſcendet ſicut pluvia extincta a vellere*: illud non corrumpit, ſed mundum facit. Item doceant, eumdem ipſum conſputum, alapis cæſum, flagellatum, & multipliciter irriſum, & in cruce mortem viliſſi-

Pſal. 71. 6.

Digitized by

ANNO CHRISTI 1668.

mam ſuſtinuiſſe. Item doceant, eumdem in anima ad inferos deſcendiſſe, ut animas ſanctorum ibidem detentas educeret. Item doceant, eumdem in corpore jacuiſſe in ſepulcro. Item doceant, eumdem in eadem carne glorificata, tertia die a mortuis reſurrexiſſe: per quem & nos omnes in carne quam gerimus reſurgemus: boni in carne glorificata, mali in carne paſſibili. Unde Apoſtolus: *Omnes quidem reſurgemus, ſed non omnes immutabimur.* Item doceant, eumdem quadrageſimo die ad cælos aſcendiſſe: & quinquageſimo die Spiritum ſanctum Apoſtolis, ſicut prædixerat, miſiſſe. Item doceant, eumdem venturum ad judicium, & redditurum unicuique ſecundum opera ſua: bonis vitam æternam; malis autem ignem æternum, qui paratus eſt diabolo & angelis ejus.

1 Cor. 15. 51.

IV. *De ſacramentis eccleſiaſticis, & primo de ſacramento baptiſmi cum ſuis periculis.*

Septem ſunt ſacramenta eccleſiaſtica: Baptiſmus, Confirmatio, Sacramentum altaris, Pœnitentia, Extrema Unctio, Ordo, Matrimonium.

De baptiſmo debent preſbyteri docere populum, quod in ſacramento baptiſmi conſiſtit ſalus omnium. Baptiſmus ergo cum omni reverentia & honore celebratur, & cum magna cautela: & maxime in diſtinctione prolatorum verborum, in quibus virtus ſacramenti conſiſtit: quæ ſunt iſta; *Ego baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti. Amen.* Et in Romana lingua ſub hac forma doceant preſbyteri laïcos frequenter, debere pueros baptizare; ſupple, in neceſſitate. Laïci tamen, quando baptizant in neceſſitate, nomen puero non imponant: forma tamen verborum præterea, ab eo qui baptizat, integre, ordinate, & ſine nominis tranſpoſitione, & ſine interpoſitione aliqua proferatur. Interrogetur autem laïcus, qui puerum in neceſſitate baptizavit, diligenter a ſacerdote, quid dixit, quid fecit. Et ſi invenerit eum diſcreto modo & debito baptizaſſe, oblato puero ad Eccleſiæ fores nomen imponatur: eidem ſupplcatur quod deeſt: ſcilicet pabulum ſalis benedicti, & aurium linitio cum ſaliva. Exorciſmi tamen ſuper puerum non dicantur. Super fontes autem fiant omnia quæ ſolent fieri, ſola immerſione excepta. Si vero dubium fuerit, ſub qua forma verborum puer fuerit baptizatus; tunc ſacerdos eum baptizet, dum tamen eum immergens dicat: *Si tu non es baptizatus, ego baptizo te in nomine Patris & Filii & Spiritus ſancti, Amen.* Illud idcirco apponitur, ne baptiſmus, qui ſemel tantum recipi debet, videatur aliquatenus iterari. Idem de ſacramento confirmationis tenendum eſt & dicendum. Ad elevandum vero puerum de ſacro fonte non plures quam tres patrini recipiantur. Item baptiſmus cum nullo liquore confici debet niſi cum aqua. Item ſanctum chriſma, fontes, & oleum ſanctum, ſub forti ſera clauſi cuſtodiantur, propter ſortilegia evitanda. Item ampullæ chriſmatis & olei ſancti mundæ & integræ habeantur.

V. *De ſacramento Confirmationis.*

De Confirmatione iſta volumus obſervari. Sacerdotes doceant populum, quod ſi confirmatio digne recipiatur, in ea Spiritus ſanctus recipitur. In bono enim confirmat eum qui recipit, & roborat contra diabolum & peccata. Jejuni debent eſſe qui recipiunt: & ſi adulti ſunt, debent conteri de peccatis, & ea confiteri, ſi tempus habeant, vel poſtea quam cito potuerint: aliter indigne ſuſcipiunt, ſi prius erant in mortali. Sacerdos ſcientes venturum epiſcopum ad dedicationem eccleſiarum, vel cœmeteriorum, vel viſitationem, circa ſe uſque ad duas leucas moneant populum ſuum diligenter, ut omnes veniant coram epiſcopo, audituri ſermonem, maximoqui conſilio epiſcopi indigent; vel ad confirmandum eos qui non ſunt confirmati. Confirmandi vero ſecum bendellos referant, latos, mundos, & ſatis longos, quos in frontibus ſuis teneant tribus diebus propter fidem Trinitatis: quibus elapſis abluantur ſuper fontes ab aliquo ſacerdote, propter reverentiam ſacramenti. Nullus ſacerdos confirmare præſumat, nec ordines dare, non virgines conſecrare. Hæc enim ad archiepiſcopos & epiſcopos ſpectant.

ANNO CHRISTI 1668.

VI. *De ſacramento altaris.*

Hæc de ſacramento altaris volumus obſervari. Nullus audeat bis in die Miſſam celebrare, aut cum duplici introïtu, niſi in magna neceſſitate: utpote corpore humano præſente: vel in die Nativitatis Domini, in qua tres Miſſæ poſſunt celebrari. Celebraturus autem ſecundam Miſſam, vinum perfuſionis in prima Miſſa non ſumat, ſed miniſtro habenti bonam conſcientiam conferat. Item ordinamus, ut ſacerdotes non celebrent cum vino albo; ſed rubro, ubi poterit commode inveniri. Item cum legitur Paſſio Domini, poſtquam dicta fuerint illa verba, *Emiſit ſpiritum:* proſternant ſe laïci, & reddant gratias de redemptione noſtra. Sacerdos, vel miniſter, qui altaris miniſtrat officio, diligenter attendat, ut ad conficiendum Euchariſtiam, ad Miſſam, ad communicandos infirmos, formas panis quam pulcras, quam recentes, quam honeſtas poterit invenire, quærere non omittat; ne per informitatem formarum, infirmorum vel aliorum devotio minuatur. Attendat ergo quod hoſtia ſit integra, & quod integrum habeat circulum: & quod vinum non ſit aceroſum: & aqua non omittatur. Si autem aquam omiſerit, quando advertet, apponat eam, ſi fieri poteſt ſine ſcandalo. Si vero per negligentiam evenit, quod perlecto canone & peracta conſecratione corporis nec vinum nec aqua reperiantur in calice, debet ſtatim infundi in calice utrumque; & hoſtia ſic conſecrata ſeorſum reverenter obſervetur. Hoſtia autem nova, ſicut nunc ſolet, ante calicem apponatur; & reincipiatur canon Miſſæ, *Te igitur.* Poſt communionem vero, ante ſumptionem ſanguinis, prior hoſtia ab ipſo ſacerdote ſumatur.

Item caveant ſacerdotes, ne panis vel vinum remaneant ſuper altare infra Miſſam, præter ipſa quæ ab ipſo ſunt conſecranda. Et ſi quid forte remanſerit, ſecurius eſt, propter [a] famam quorumdam conſcientiam, ut ab ipſo ſacerdote ſumatur, vel ab alio mundam habente conſcientiam. Unde non eſt rutum eligere hoſtiam ſuper pallam, quia poſſet ibi aliqua fractio remanere; quam aliquis fatuus intelligeret conſecratam. Quod ad illos attinet, qui ſciunt conſecrationem non fieri, niſi adſit intentio, non eſt de talibus dubitandum.

[a] Ita mſ. to marg. legit, infamiam.

Et preſbyteri, quando incipiunt in Canone Miſſæ, *Qui pridie quam paterentur,* hoſtiam non elevent; ſed teneant ante pectus decenter, donec dixerint, *Hoc eſt enim corpus meum:* & tunc elevent eam, & elevatam tamdiu teneant, quod poſſit [b] apte videri: & tunc pulſetur campana. Hoc autem dictum eſt, ne purus panis adoretur: quod eſſet, ſi ante prolationem verborum iſtorum hoſtia elevaretur.

[b] Forte, a plebe, vel a populo.

Poſt totalem vero ſumptionem corporis & ſanguinis Domini, preſbyter ab exſpuendo ſe abſtineat

quantu

ANNO CHRISTI 1268.

quantum commode poterit : & si abstinere non possit, in loco mundo hoc faciat, qui conculcari non possit.

Si quid de sanguine cecidit super corporale, fugenda est pars intincta ; & ipsum corporale panno. aliquo mundo involutum pro reliquiis est [a] observandum. Si vero super pallam, vel super altare, [b] sacrum indumentum, aliquid de sanguine cecideriť ; pars intincta sugatur, & postea scindatur, & consuta panno mundo servetur pro reliquiis : ita tamen quod super pannum schedula consuatur, continens hæc : Super hoc linteum stilla cecidit sacramenti. Si super commune vestimentum cecideriť, pars intincta prius scindatur, & postea sugatur, & comburatur, & cinis in sacrario reponatur. Si autem super lapidem, lignum, terramve cecideriť ; lingendus, tingendus, & radendus est locus ille : & pulvis in sacrario reponendus. Si autem de corpore desuper pallam vel aliud ornamentum cecideriť, prius super quod cecideriť abluatur, & ablutio a sacerdote sumatur, vel ab alio bonæ conscientiæ. Si musca, vel aranea, vel aliquid tale in ipsum calicem cecideriť, quod vix sine vomitu, aliquando vero non sine periculo corporis sumi potest sanguis ; sumatur, & effuso vino ipsum quod cecidit abluatur ; & ablutio a sacerdote sumatur, aut ab alio bonæ conscientiæ : & postea id quod cecidit, in sacrario comburatur. Quod si fides [c] ipsa id quod cecidit sumere, quidquid fecerit. Deo gratias.

[a] Forte, conservandum.

[b] Forte, vel sacrum.

[c] Forte, fugere.

Item volumus ut linteamina altaris, & indumenta sacerdotum, & ministrorum, sæpius abluantur. Item ut ampullæ vini & aquæ ad ministerium altaris deputatæ, mundæ & integræ habeantur : & quod non sint consimiles : ut de facili discerni possit ubi est vinum, & ubi est aqua. Item ut nullus clericus altari deserviat, nisi cum superpelliceo, vel cappa clausa. Item ut nullus presbyter antequam Matutinas dixerit canonicas & Primam, præsumat Missam celebrare. Item volumus ut sacerdotes die octavarum renovent semper sacramenta : eucharistiam scilicet, & fontem benedictum : ne eorum vetustate vel immunditia aliqui ad vomitum moveri valeant aut horrorem.

Item inhibemus presbyteris, ne hostias non consecratas dent pueris, nisi in die Paschæ loco panis benedicti : & tunc statim utantur primum, nec extra ecclesiam portent. Item volumus ut sacerdotes ita doceant populum, quod tales exsistere procurent, ut saltem in die Paschæ communicare valeant & communicent. Legitur enim in libro Numerorum, quod si quis mundus fuerit, & non fecerit in die Paschæ hoc, id est, non communicaverit, anima ejus peribit de populo. Et si hoc de mundo dicitur, qui non communicat ; multo fortius de immundo, qui propter immunditiam suam abstinere debet, quamdiu talis est, & nullatenus communicare. Qui enim indigne communicat, judicium sibi manducat & bibit.

Num. 9. 13.

Item volumus, quod presbyteri in ecclesiis suis sæpe dicant populo, ut quam cito viderint aliquos infirmari, presbyterum incontinenti ad audiendum infirmi confessionem, & ad communicationem, adduci procurent ; nec exspectent noctem ad vocationem presbyteri, si de die contigerit infirmari.

Singuli sacerdotes singulos habeant calices, in quibus communicent infirmi : qui sint mundi : ne immunditia horrorem inducat infirmo, sed potius in eis infirmi devotio excitetur. Item si quid de Corpore Christi in ore infirmi remanserit, vel inde exierit quod ab eo recipi non possit, aliquam panis ha-

ANNO CHRISTI 1268.

bens formam ; ab ipso sacerdote convenienter consumi debet ; vel comunitum in calice cum modico vino, alicui habenti bonam conscientiam dari. Si autem infirmus adeo fuerit coarctatus, quod sub magna forma Corpus Domini recipere non possit, forma minima detur ei in calice comunita, & cum modico vino instilletur in ore infirmi : maxime si propter adstantes de scandalo timeatur : ne eis sine viatico decedere videatur infirmus.

Pium est & tutum, ut sacerdos omnem infirmum in extremis laborantem absolvat de omnibus peccatis, si ab eo humiliter fuerit requisitus.

Item volumus, ut cum presbyteros ad communicandum infirmos contigerit evocari, omni dilatione & occasione postposita ad eos accedant ; & Corpus Christi cum magna reverentia & maturitate deferant, in pyxide scilicet idonea, bene clausa, propter casum. Nec diacones ad hoc mittantur, nisi in necessitate, & tunc quando sacerdos est absens. In eundo autem septem psalmos pœnitentiales vel litanias dicant.

Item presbyteri moneant parochianos suos, & diligenter inducant, ut cum presbyterum deferre contigerit Corpus Christi, creatori suo cum manuum junctione & genuum flexione, dum transierit, orantes devotius studeant inclinare.

Item sacerdotes diligenter moneant medicos, quos ad infirmos contigerit evocari, & ipsos qui medicis adsistunt, ut observent illud quod statutum est in Concilio generali, & districte injunctum medicis corporum ; ut cum ad infirmos eos evocari contigerit, ipsos infirmos moneant & inducant, quod prius advocent medicos animarum ; & ut postquam infirmo fuerit de spirituali salute provisum, ad corporale remedium medicinæ salubrius procedatur. Si quis autem medicorum constitutionis hujusmodi transgressor exstiterit, tamdiu ab ingressu ecclesiæ arceatur, donec satisfecerit competenter. Ceterum cum anima sit corpore multo pretiosior, sub anathemate prohibetur, ne quis medicorum pro corporis salute aliquid ægro suadeat, quod in animæ periculum convertatur.

VII. *De Pœnitentia cum suis periculis.*

De Pœnitentia ista volumus firmiter observari. De Pœnitentia, quæ consistit in tribus : scilicet contritione, confessione, satisfactione ; doceant sacerdotes ; quod sicut puero non est salus sine baptismo ; ita adulto, qui fœdus baptismi violavit, non est salus sine pœnitentia. Item doceant, & maxime ante Quadragesimam, quod omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia peccata sua confiteri fideliter teneantur saltem semel in anno, proprio sacerdoti, & injunctam eis pœnitentiam debent pro viribus suis adimplere. Proprium autem sacerdotem dicimus duobus modis : Ex officio, utpote Papam, Episcopum, Curatos : vel ex commissione, sicut Fratres Prædicatores & Minores, & quibus episcopus commisit vices suas. Si quis autem alieno sacerdoti, justa de causa, sua voluerit confiteri peccata, licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote : cum aliter ille eum non posset solvere vel ligare, nisi hoc faciat de licentia superioris.

Item volumus, ut presbyteri parochianos suos solemniter pœnitentes faciant venire in Capite jejunii ad cathedralem ecclesiam, ut per episcopum solemniter ab ecclesia ejiciantur ; & similiter die Cœnæ per episcopum ecclesiæ reconcilientur.

Item presbyteri parochianos suos moneant, &

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

frequenter in ecclesiis suis denuncient, quod omnes patres familias & matres familias ad confessionem veniant ante Ramos Palmarum. Et qui in hoc negligentes fuerint, in pœnam ut post octavam Paschæ ad confessionem non admittantur, si ..... ad illud tempus re..... bunt, sicut in Quadragesima: ut pœna eorum sit aliis ad terrorem. Poterunt tamen cum talibus tempora presbyteri dispensare, quando eorum discretioni videbitur expedire.

Sacerdos autem sit cautus & discretus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati: diligenter inquirens peccatorum circumstantias, & peccati, vino correctionis: & oleum discrete nunc conjungens, sic temperet pœnitentiam, ne immensitate ponderis obruatur; nec relaxatione igni purgatorio crudelissime relinquatur: & ne facilitas veniæ incentivum tribuat delinquendi.

Alienos autem parochianos presbyteri ad confessionem non recipiant; nisi forte cum quis est vagabundus, ut sunt pauperes mendicantes, vel pauperes incerti: vel nisi quis vadat in peregrinatione, vel sit in infirmitate, vel in similibus talibus.

Ad audiendam confessionem locum eminentem eligant sacerdotes, ut communiter possint videri: nec in locis abditis, vel extra ecclesiam recipiant confessionem. Nec Diacones confessiones admittant etiam parvulorum.

In confessione habeat sacerdos vultum humilem, & oculos in terram: nec directe, nec frequentius respiciat faciem confitentis, & maxime mulieris: & patienter audiat quæ dixerit ipse confitens, in spiritu lenitatis: & ei pro posse suo pluribus modis persuadeat ut confiteatur integre: *&c sic & aperte dicat ei confessionem aliter non valere.

* Forte, & finem.

Item in confessione sibi caveant sacerdotes, ne inquirant nomina personarum cum quibus peccaverunt confitentes; sed circumstantias tantum, quæ possunt aggravare peccatum. Item caveant sacerdotes omnes, ne verbo aut signo, aut alio quovis modo, prodant aliquatenus aut detegant confessionem ..... vel ..... generali vel speciali; dicendo, Ego scio quales vos estis. Sed si prudentiori consilio indigeant, illud absque ulla expressione personæ caute requirant: quoniam qui peccantem in pœnitentiali sibi judicio detectum præsumpserit revelare, non solum est a sacerdotali officio deponendus, verum ad agendam pœnitentiam in arcto monasterio detrudendus.

Quoniam vero didicimus, pro peccatis etiam majoribus fere nullam vel minimam pœnitentiam injungi populo a sacerdotibus, quoad hoc negligentibus canonica instituta: volumus ut sacerdotes studeant inquirere diligenter peccata populi singula, & circumstantias usitatas peccati, maxime gulæ, luxuriæ, & cupiditatis; quibus genus humanum frequentius corrumpitur & fœdatur; ne secundum quod majores fiunt excessus circa vitium, minor pœnitentia injungatur.

Gula.

Generalis ergo excessus circa potum frequentius attenditur, quamvis fiat pluries circa esum. Inquirat ergo sacerdos a pœnitente, utrum aliquando excessum fecerit, quærendo cibos nimium delicatos; sicut dives qui epulabatur quotidie splendide, & Judæi qui carnes in deserto concupierunt. Et utrum peccaverit nimia ciborum etiam vilium sumptione, sicut Sodomitæ; quorum peccatum fuit ex abundantia panis. Et utrum peccaverit sumendo cum nimia aviditate, sicut Esaü. Item cum nimio apparatu, sicut filii Heli. Item utrum ante horam, sicut Jonathas. Quod si fecerit, moneatur se a talibus abstinere; & studeat diligenter contraria contrariis curare. Tales siquidem sunt satellites Nabuzardam, qui interpretatur Princeps coquorum; qui Jerusalem, id est, fidelem animam funditus destruxit.

ANNO CHRISTI 1268.

Luxuria.

Circa peccatum luxuriæ, quæratur utrum pœnitens accesserit ad prostitutas mulieres, seu viduas, vel alias: & quæratur numerus illarum cum quibus peccavit: si nesciat numerum, saltem existimationem dicat quam credit. Item quæratur de vicibus, & quanto tempore in peccato mansit, & quo loco; sacro videlicet, aut non sacro; puta in ecclesia vel cœmeterio. De personis, utrum sacerdos, vel diaconus, vel subdiaconus, vel monachus. De tempore, utrum in solemnitatibus perpetuis. Quod si fecerit, honestum videtur, ut in vigiliis festorum quæ violavit, jejunet pluribus diebus in pane & aqua, ut taliter saltem redimat peccatum. Et si solutus laïcus cum soluta concubuerit, tres annos pœnitentiæ debet secundum canonum rigorem, secunda feria, quarta, & sexta, a cibis communibus jejunando abstinere. Si cum vidua, quatuor annos. Sed quia fragilitas nostri temporis tanti rigoris non patitur manere censivum, hujusmodi pœnam commutent vel temperent sacerdotes in orationibus vel eleemosynis, vel aliis satisfactionibus, prout eis visum fuerit expedire. Et quanto sæpius & negligentius ea peccata committunt, & quanto plus prædictæ circumstantiæ peccatum aggravarunt, tanto majus tempus, & major pœna imponatur eis. Hoc enim moderamen intelligatur in omnibus pœnitentiis pro quocumque crimine imponendum. Illi autem qui sublimiorem gradum obtinent, si peccaverint, magis puniendi sunt. Scriptum est enim:

Omne etenim vitium tanto conspectius in se
Crimen habet, quanto qui peccat major habetur.

Pro adulteris autem major est pœnitentia injungenda.

Item quæratur de virginibus defloratis. Quot autem defloravit, tot debet maritare; vel saltem eas corruptas, si indigent, sustentare; vel ingressum religionis eis, si voluerint, procurare: injuncta nihilominus pœnitenti pœnitentia, quæ pro fornicatione debet injungi. Si vero hoc non fecerit, quia viam aperuit ad peccandum, timeat quod omnibus peccatis, quæ illa per carnis lubricum perpetrabit, communicabit.

Item quæratur, si cum monialibus peccaverit. Quod si fecerit, ad Episcopum, vel ejus Pœnitentiarium mittatur. Mulier vero, quæ a proprio sacerdote, vel alio qui ejus confessionem audivit, vel eam baptizavit, permisit se cognosci, propter criminis enormitatem, maxime si scandalum inde evenit, ad Episcopum vel ejus Pœnitentiarium est mittenda.

Item quæratur, si ad consanguineas suas pœnitentes accesserint, vel uxores consanguineorum suorum, vel ad cognitas ab eis; & in quo gradu, proximo videlicet aut remoto. Omnes tales ad episcopum, vel ejus Pœnitentiarium debent mitti.

Item quæratur, si mulierem indebito modo cognovit: & si quærat pœnitens, quomodo? non respondeat sacerdos. Si dicat, sic: quærat quomodo, & quotiescumque, &c. Item quæratur, si in puerperio, si tempore menstruorum, quod lege prohibetur, mulierem cognoverit. Est enim periculum cor-

ANNO CHRISTI 1268.

porale patris & matris : ſcilicet periculum elephantiæ, menſtruorum tempore commiſſi ; & eſt periculum pejus, quia corrupto ſemine in coïtu, ſi poſt naſcitur fetus, fere ſemper, ut aſſerunt Phyſici, eſt iſte gibboſus vel contractus, vel maculam rubeam habens in facie vel membro alio.

Item quæratur, ſi ad mulierem prægnantem acceſſerit, & utrum mulier abortivum fecerit : & tunc ſi abortum fecerit ; ob iſtam cauſam *evenerit, ad Epiſcopum vel ejus Pœnitentiarium tranſmittatur.

* fort. contigit, euenerit.

Item quæratur, utrum aliquando dormiendo ei contigerit pollutio. Quod ſi ex ebrietate, vel præcedenti cogitatione illicita evenerit, magis eſt timendum, & gravius puniendum. Item quæratur, utrum acciderit ei pollutio vigilando. Quod ſi dixerit, non ; de hoc ulterius non requirat. Si vero dixerit, ſic ; quæratur quomodo, ut ſic veritas extorqueatur de peccato commiſſo, & peccandi peccato inuſitato occaſio minime præbeatur.

Item quæratur, utrum aliquando pro alio ſollicitaverit, vel peccato alterius aſſenſerit, conſilium vel auxilium impenderit : utrum conjugatam, vel aliam ; utrum pro conjugato vel alio, & quomodo, & quando, ut ſupra. Sollicitatores etenim mulierum pro alio, ſive conſentientes, ſecundum quod magis & minus peccaverint puniantur : quandoquidem non minus peccant, quam illi qui peccatum operantur.

Contra peccatum carnis muniri debent peccatores ſic : ut dicatur eis : Jejuna, & labora, evita malum facientem, & opportunitatem peccandi ; quod eſt evitare loca & perſonas, cum quibus vel per quæ peccare poſſumus vel ſolemus. *Quar aiſſe fait lairon, & puta fait garſon.*

Cupiditas.

Quæratur utrum aliquam rem alienam habuerit injuſte, videlicet per furtum, uſuram, rapinam, & conſimilia. In his enim volumus, ut ſacerdotes caveant, ne miſſas, eleemoſynas, vigilias, vel peregrinationes, vel hujuſmodi aliqua pro reſtitutione injungant, priuſquam reddiderint, ſi poſſunt : Quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Eſt autem regula, quod vero domino facienda eſt reſtitutio, ſi poſſit commode inveniri, ad hoc ut poſſit fur vel raptor abſolui. Mortuo vero domino, vel non invento eodem, reſtituendum eſt heredibus ; vel his non exſtantibus, proximioribus cognatis, vel ſaltem uxori. Si vero verus dominus eſt incertus, vel non poſſit inveniri cui debeat reſtitui, tunc demum ad concilium eccleſiæ erogetur, pro illis qui his in rebus male habitis habitaverint. Quod & de inventis faciendum eſt. Non autem debet ſufficere male acquiſita reſtituendo ſolum iſta fieri : ſed condigna injungi debet pœnitenti pœnitentia pro peccato. Quando certus eſt verus dominus & inventus, injungenda eſt pœnitenti pœnitentia, ut ei ſi poteſt ſatisfaciat in medietate, ſi audeat revelare ; ſi autem non audeat, mediante ſacerdote, vel alio bono viro neminem nominante : vel recompenſet pœnitens per ſervitia quæ poterit, cum animo reſtituendi. Si vero grave damnum ſit, & pœnitens non poſſit ſolvere, petat veniam perſonaliter a damnificato, ſi audeat : alioquin hoc faciat aliquo bono viro mediante, neminem nominante : ſatisfaciat jejuniis, orationibus, & corporalibus diſciplinis, habens in propoſito, quod omnia reſtituet, ſi ad fortunam venerit pinguiorem.

Item quæratur utrum alieno damno conſenſerit : quod ſi fecerit, utrum ex propoſito hoc fecerit, vel ſimplicitate, vel negligentia. Item quæratur, utrum non impedierit lædentem, cum poſſet ; vel lædendum non præmunierit. Quod ſi fecerit, diſtinguendum eſt. Nam ſi conſenſit tantum, non videtur teneri ad reſtitutionem, ſed ad ſatisfactionem pœnitentiæ, prout magis vel minus peccaverit : quia magis peccavit, ſi ex propoſito conſenſit, quam ſi negligenter vel ex ſimplicitate. Inducat tamen læſorem, prout poterit, ad ſatisfaciendum læſo.

ANNO CHRISTI 1268.

Item quæratur, utrum ſtupri cauſa aliquid habuit a conjugata : & ſi hoc fecerit, marito reddat. Si a perſona religioſa, eccleſiæ ſuæ reddat. Si ab ancilla, de rebus domini ſui ; ipſi domino eſt reddendum.

Item volumus ut diligenter attendat ſacerdos, cujus officii ſit pœnitens. Nam ſi mercator eſt, emens vel vendens ad uſuram, prohibendus eſt ne habeat pondus & pondus, menſuram & menſuram. Et ſi habuerit, vel falſo menſuraverit, tenetur reſtituere, ſi ſciat quibuſnam de omni male acquiſito reſtitutio facienda eſt, ut dictum eſt. Si autem neſciat quibus reſtitutio ſit facienda, ſatisfaciat eccleſiæ, vel eccleſiis illorum, quorum credit eſſe parochianos ; vel pauperibus eroget, ad concilium tamen eccleſiæ. Similiter de aliis officiis eſt faciendum ſuo modo. Si quis vero propter neceſſitatem famis furatus fuerit panes vel cibaria, vel veſtes propter nuditatem, & reddere non poſſit ; levis eſt ei pœnitentia injungenda, dum tamen conteratur. Et dicendum eſt filiis feneratorum & omnium raptorum, ut de ipſis male acquiſitis parciſſime vivant, quo poſſint reddere damnificatis.

Item ſtatutum eſt in generali Concilio, ut publicis uſurariis in morte ſepultura eccleſiaſtica denegetur : ut & ſi aliquis ſuſpectus ſuper hoc habetur, compellatur uſuras publice abjurare : & ſi poſt abjurationem ſuper hoc fuit diffamatus, purgatio indicatur eidem : Et ſi in purgatione defecerit, vel ſuper hoc convictus fuerit, fidelium communione privetur, donec ſic extorta reſtituerit, & eccleſiæ ſatisfecerit competenter : & ſi ita deceſſerit, carear eccleſiaſtica ſepultura. Sacerdotes autem nobis vel Officiali noſtro mittant nomina illorum qui ſunt publice uſurarii, vel ſuper hoc diffamati. Hoc autem ſtatutum *eſt frequenter in eccleſiis publicetur.

*Forte, celatur.

Item conſulatur militibus, qui largas eleemoſynas & ſpontaneas faciunt, veſtiendo pauperes, redditus & cenſus ferendo, quod ſanctius videtur, ſi reddentur male exacta & male extorta.

Ira.

Quæratur utrum pœnitens in triſtitia mentis inciderit, quæ mortem operatur & iram ; vel aliquem odio habuerit. Quod ſi fecerit, moneatur diligenter, ut deponat rancorem & odium. Debita vero, vel querelam, non tenetur remittere, niſi velit, ſi petere poteſt pacato animo coram judice competenter.

Invidia.

Quæratur utrum per invidiam doleat, vel doluerit, de utilitate proximi ; vel de ejus infortunio lætus fuerit : utrum per invidiam alicui detraxerit.

Superbia.

Quæratur utrum per ſuperbiam ſuper alios mente vel corpore ſe elevaverit. Evangeliſta enim ait : *Qui major eſt veſtrum, fiat ſicut minor.* Et, *Quanto magnus es, humilia te in omnibus.*

Luc. xx. 26.
Eccli. 3. 20.

Acedia.

Quæratur utrum pœnitens acediosus fuerit in his

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

quæ pertinent ad ſalutem; id eſt, negligens & indevotus: & talis timeat ſuam ſententiam: *Maledictus homo, qui opus Dei negligenter facit.* Et ſecundum ea quæ invenerit ſacerdos, imponat pœnitentiam competentem.

Jerem. 48. 10. in Græco.

Item quæratur utrum ſacrilegia fecerit de ſacramentis eccleſiæ, vel dæmonibus immolando, vel dæmonia invocans. Quod ſi fecerit, ad epiſcopum, vel ejus pœnitentiarium mittatur.

Audita vero confeſſione ſacerdos interroget confitentem, an velit a mortali peccato abſtinere: aliter autem eum non abſolvat, nec pœnitentiam ei injungat: nec tamen diffidat, ſed eum diligenter inſtruat, ut quidquid poteſt boni iterum agat; ut Deus eor ejus illuſtret ad pœnitentiam. Item ſacerdos debet eſſe ſollicitus, ut pœnitenti onus importabile non imponat, nec recipere pœnitens ſit paratus: ſed ſic temperet pœnitentiam, ut a ſtudio non cogatur ſcholaris ceſſare; faber a fabrica, ab agro agricola, vel alius laborioſus ab opere licito & competenti; nec a cura dominus familiæ, ut ei providere non poſſit; nec curſor a curſu, ut dominum ſuum ſequi non poſſit. Item pro peccato occulto ſacerdos publicam pœnitentiam non injungat; nec peccatores occultos faciat pœnitere.

Sciendum autem eſt, quod ab omnibus qui ex juſta cauſa videntur non poſſe ſine magno gravamine frequenter in octava dicta jejunare, poſſunt redemptiones vel compenſationes adhiberi, per orationes, per eleemoſynas, per abſtinentiam a carnibus vel piſcibus, vel diſciplinas, vel hujuſmodi, ſecundum ſtatum perſonarum. Poterit tamen fieri relaxatio talis, cum pœnitentia injungitur: ut ſi ad menſam alienam acceſſerint, cui ſe debeant conformare, vel in magnis ſolemnitatibus, hujuſmodi abſtinentiæ injunctis commutentur eleemoſynis.

Item conſulimus & monemus, ne Miſſas frequenter injungat ſacerdos confitentibus: ut ſuſpicionem cupiditatis fugiat in hac parte: fructum tamen, qui ex tali injunctione ſolet ſacerdotibus evenire, conſulat pauperibus erogari. Si Miſſas tamen injunxerit, eas non celebret; nec tricennale, nec annale, quæ ipſemet injunxit, recipiat.

Item omnibus, qui ætatem decem & octo annorum exceſſerunt, præcipiant ſacerdotes jejunare jejunia ab eccleſia inſtituta, ut jejunium Quadrageſimale, Quatuor temporum, Vigiliarum: quia omnes tales ut communiter ad hujuſmodi jejunia tenentur.

Item ab infirmis in mortis articulo conſtitutis pia eſt inquirenda peccatorum confeſſio: non pœnitentia eſt etiam injungenda. Eſt tamen eis intimandum, ut conterantur, ut doleant de peccatis ſuis univerſis & ſingulis; non tam timore pœnæ quam peccando meruerunt: ſed quod Deum & Patrem, creatorem & redemptorem ſuum offendere [a] non præſumpſerunt. Inducantur tamen infirmi, ut acerbitates ægritudinis, quas ſuſtinent, quaſi flagella pii patris, quemadmodum ei placuit, cum gaudo tolerare laborent. Si autem convaluerint, ſtatim ad ſacerdotes accedant, ut tunc eis pœnitentia competens injungatur.

[a] *Dele, non.*

Item ſacerdotes ſuadeant omnibus ſeptem principalia vitia fugere, & plus quam mortem temporalem timere. Quia mors cum ſolum corpus interimat; dicta vitia corpus & animam ſimul vincunt. Et ſunt iſta: Guloſitas, luxuria, avaritia, acedia, ira, invidia, ſuperbia. Item ſtudeant operibus miſericordiæ incumbere. Quæ ſunt: Paſcere eſurientem, potare ſitientem, nudum veſtire, hoſpitem ſuſcipere, viſitare infirmum, conſolari incarceratum, ſepelire mortuum. Quia ſic teſtatur Veritas in Evangelio: Quia iſta negligunt facere, venientes ad judicium terribile, vocem audient iſtam: ſcilicet, *Ite maledicti in ignem æternum.*

ANNO CHRISTI 1268.

Matth. 25. 41.

Sacerdotes autem in confeſſione majora majoribus reſervantes, mittant ad epiſcopum vel ejus pœnitentiarium pœnitentes de homicidio, perjurio ſeu fide mentita. Si tamen certum ſit illicitum eſſe juramentum, inſtruant parochianum, quod propria auctoritate poteſt contravenire: ut ſi juraſſet hominem interficere, vel aliquid quod certum ſit mortale peccatum eſſe. Tenetur tamen de hoc quod ſic juravit, confiteri epiſcopo vel ejus pœnitentiario. Si vero dubium ſit, an ſit juramentum licitum, an illicitum, tunc eſt ſuperior conſulendus. Et mittant ad epiſcopum vel ejus pœnitentiarium pœnitentes de injectione manuum in pœnitentes, ſeu in clericos, vel quoſcumque religioſos, vel pœnitentiarios. Item de incendio. Item de litterarum falſitate. Item de inceſtu tam naturali quam ſpirituali; videlicet qui conſanguineam ſuam cognovit, vel conſanguinei uxorem; & qui cognovit filiam ſpiritualem, vel filiolam, vel cujus confeſſionem audivit. Item de lapſu carnis cum monialibus. Item de violatione cœmeteriorum vel eccleſiarum. Item de hæreſi. Item de omni ſortilegio, maxime pro ſortilegiis factis de ſacramentis eccleſiæ, & omnes illos qui ad hoc conſilium vel auxilium præſtiterunt. Item de ſchiſmate. Item illos qui abortivum coëundo vel alio modo facere præſumpſerunt. Item clericos quoſcumque, modo irregulares facti ſint. Item illos, qui ſine prima tonſura aliquem ordinem ſuſceperunt. Item qui in ſuſcipiendis ordinibus ſaltum fecerunt. Item quocumque caſu per ſe vel per alium homicidium perpetrarunt. Item clericos qui judicio ſanguinis interfuerint; & qui auctoritatem, conſilium, vel conſenſum in aliquo præbuerunt, unde mors hominis vel mutilatio ſequeretur. Item illos qui litteras dictant, ſcribunt, aut legunt, aut aliquod munuſculum præſtant, ut aliquis mutiletur, vel occidatur. Item clericos vel preſbyteros, qui in ſuſpenſione vel excommunicatione promoti ſunt, vel divina celebrarunt. Item ſacerdotes vel miniſtri, quorum negligentia aliquid circa ſacramentum altaris inhoneſtum quocumque modo evenerit; ad prædictos, videlicet epiſcopum, vel ejus pœnitentiarium, ſunt mittendi.

Item volumus, ut ſacerdotes peccata notoria, de quibus ſcandalum in populo generatur, ſignificent archipreſbytero; & archipreſbyter archidiacono; & archidiaconus nobis epiſcopo, ſi per eos non poſſit corrigi vel ſopiri; timentes ne pœnam incurrant, ſi per eos, vel per alios ad nos deferatur.

Item ſacerdotes in confeſſionibus vota relaxare non debent: poſſunt tamen aliquando declarare votum non tenere: ut ſi impubes vovit ſine patris vel tutoris auctoritate; vel ſervus ſine domini voluntate: vel ſi uxor voverit continentiam ſine licentia viri, vel aliquid unde maritus ſcandalizetur; utpote jacere cum camiſia; vel ne ad Maturinas frequentet. De talibus enim poſſunt dicere, quod ad hoc non tenentur.

Item ſacerdotes circa confeſſionem maximam curam adhibeant & cautelam; ſcilicet ut diligenter peccata inquirant uſitata ſigillatim: inuſitata enim nonniſi a longe per aliquam circumſtantiam: ſic tamen ut expertis detur materia confitendi.

Item caveant ſacerdotes, ne diaconis committant officium audiendi confeſſiones in aliquo caſu: cum

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

tales ligandi atque ſolvendi in foro Pœnitentiæ ca- A reant poteſtate. Item inhibemus cunctis, ne vicarios in eccleſiis ſuis ponant ſine noſtra licentia ſpeciali, vel illius qui a nobis habebit ſuper hoc poteſtatem.

ANNO CHRISTI 1268.

VIII. *De Matrimonio.*

Cum tam in Lateranenſi Concilio, quam in Provinciali, inhibitum ſit, ne matrimonia per verba de præſenti contrahantur, vel ſolemnitates adhibeantur, bannis non editis juxta morem: & quamque per ignorantiam laïcorum, & quamque per ſimplicitatem, quamque per malitiam ſacerdotum, quandoque contrarium attentatur: unde accidit quod propter matrimonium contractum per verba B de præſenti, circa impedimentum matrimonii, plena probatione deficiente, multi in nefaria copula remanent copulati. Hinc eſt, quod nos præcipimus diſtricte, ut preſbyteri inhibeant publice in eccleſiis ſuis, parochianis aditantibus, ne ipſi abſque preſbyterorum ſuorum præſentia matrimonia vel ſponſalia contrahant. Item, ne ipſi preſbyteri interſint matrimoniis contrahendis per verba de præſenti, donec banna in eccleſia fuerint edita juxta morem, ſcilicet per tres dies Dominicos, vel feſtivos inter ſe diſtantes. Et ne ipſi preſbyteri clandeſtina matrimonia celebrare præſumant; vel alienos parochianos benedicere ſine proprii licentia preſbyteri, de qua conſtet per vivam vocem ipſius preſbyteri, vel C per ſigillum ipſius, vel alterius ſigillum authenticum non ignotum. Si vero preſbyter contra fecerit, per triennium ſit ſuſpenſus ab officio. Laïci quoque, & clerici ſæculares, & religioſi, etſi non ſint preſbyteri, qui ſponte & ſcienter talibus matrimoniis interfuerint, excommunicationi ſubjaceant ipſo facto, donec per ſuperiorem fuerint abſoluti. Et ſi aliqui tales contraxerint, tantum differatur benedictio nuptialis, quod non celebretur abſque noſtra vel Officialis noſtri licentia ſpeciali. Item eidem pœnæ ſubjaceant, qui ante ætatem legitimam matrimonio copulare, vel hujuſmodi matrimonio ſcienter & ſponte intereſſe præſumunt; pœna graviori nihilominus imponenda, ſi ſuperiori videbitur expedire.

Et excommunicamus omnes illos, qui fidem dabunt vel accipient, de celandis matrimoniis: & ſententiam hujuſmodi præcipimus recitari a ſingulis ſacerdotibus parochialibus in ſuis parochiis. Et cum probabilis apparuerit conjectura vel dubitatio circa copulam contrahendam, volumus ut contractus interdicatur expreſſe; donec per nos, vel per noſtrum locum tenentem, quod ſuper hoc fieri debeat, fuerit definitum. Ceteri autem nec cognoſcere poſſunt nec judicare.

Item præcipimus, ut ſacerdotes prohibeant ſub pœna excommunicationis, in nuptiis fieri ſortilegia.

Et prohibeant ſacerdotes, ne laïci publice teneant concubinas. Et qui poſt monitionem trinam præſumpſerit retinere, tam ipſe quam ipſa per ejuſdem loci preſbyterum ab ingreſſu eccleſiæ arceantur; gravius puniendi, ſi perſeveraverint, per majores. Nos vero concubinarios publicos excommunicamus.

Item ſciendum eſt benedictionem nuptialem non debere fieri a Septuageſima uſque ad octavam Paſchæ. Item ab Adventu Domini in Epiphaniam. Item a prima die Rogationum uſque ad octavam Pentecoſtes.

Item quando dubitatur, an pueri vel juvenes ſint apti ad benedictionem nuptialem, ſacerdotes non debent ſolum inquirere de ætate; quia æras quandoque non ſufficit; cum pubertas non ex annorum numero, ſed ex habitu corporis æſtimetur: & tunc eſt ſuperior conſulendus. Et injungimus ſacerdotibus, ne aliquid exigant a parochianis ſuis, eo quod teſtimonium pro eis dant, quando matrimonium contrahere debent, niſi ratione laboris & ſumptuum; vel ratione antiquæ & approbatæ conſuetudinis, dum tamen certa ſit.

IX. *De ſacramento Extremæ Unctionis.*

De ſacramento Extremæ Unctionis iſta volumus obſervari. Sacerdotes vero doceant, quod ſic dicit B beatus Jacobus: Per Extremam Unctionem venialia dimittuntur; & quandoque alleviatur infirmus. Etiam mentis alacritas infunditur, ut ſic mens ipſa ad æternum gaudium elevetur. Item doceant ſacerdotes, omnes debere recipere hoc ſacramentum, tam divites, quam pauperes, ſenes & juvenes, & maxime poſtquam duodecimum annum expleverint; & poſſe licite iterari, quoties infirmo mortis metum contigerit provenire. Item ſacerdos ſanctum oleum honeſte deferat, & cum reverentia iſtud impleat ſacramentum.

X. *De ſacramento Ordinum.*

De ſacramento quidem Ordinum doceant ſacerC dotes, quod Sacramentum Euchariſtiæ non conficit quis, niſi ſit ſacerdos; nec confert quis ſacrum ordinem, niſi ſit epiſcopus. Cum igitur quater in anno ordines habeant celebrari regulariter; ſcilicet in jejuniis ſolemniter inſtituris; diſtricte præcipimus, ut omnes parochialem in eccleſiam, quamdiu non ſunt preſbyteri, ad ordines, prædictis ſaltem temporibus, veniant ſucceſſive, ſeque præſentent idoneas perſonas & habiles, cum effectu ſervantes juramentum legitime quod fecerunt. Item præcipimus ſingulis archipreſbyteris, ut in ſingulis ordinibus nomina illorum, qui ſe ordinandos non offerant, nobis exponant; & tempus licentiæ eorum, ſi a nobis alicui conceſſa fuerit, exprimatur. Item ſta- D tutum eſt in Concilio Provinciali, ut clerici in minoribus ordinibus exiſtentes, ad eccleſiarum parochialium regimen nuper inſtituti, fructibus non gaudeant eorum, donec ad ſacros ordines ſint promoti: ſed in illius utilitatem eccleſiæ convertantur, ſecundum quod epiſcopo videbitur expedire: pœna nihilominus perjurii remanente, per epiſcopum infligenda, niſi quis legitime ſe doceat excuſatum, vel epiſcopali injunctum licentia ſpeciali.

XI. *Ne venalia proſtituantur ſacramenta.*

Ne venalia proſtituantur ſacramenta, firmiter inhibemus. Cum igitur in tantum pullulare noverimus avaritiam, ac vitium ſimoniæ, ut quidam E preſbyteri eccleſiæ ſacramenta vendere videantur, Confeſſionem, Euchariſtiam, Benedictionem nuptialem, ſepulturam; ſubditis denegando tacite vel expreſſe, quouſque ſuper conſuetudinibus vel debitis aliis ad voluntatem eorum ſibi fuerit ſatisfactum: ſub pœna magnæ emendæ diſtrictius inhibemus, ne cum ſacramenta eminent adhibenda, ante ſacramentorum ipſorum exhibitionem plenariam aliquid exigant a ſubjectis, vel plegios petant. Sed cum ea gratis exhibuerint, tunc jura parochialia, & alia conſueta debita licite petant, & plegios accipiant; & petitiones, prout juſtum fuerit, & viderint expedire. Si vero ante eorum ſacramentorum exhibitionem aliqua liberaliter eis fuerint ex-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

hibita, ea recipere non formident. Simonia enim mirabiliter est abhorrenda. Quia cum simoniaco non potest dispensari, nisi resignet. Item scriptum est: Omnis peccator Missam cantare potest, præter simoniacum.

Item volumus, ut omnes per ecclesias chrisma, fontes, oleum sacrum, & Eucharistia, sub fidei custodia clavibus adhibitis conserventur, ut non possit ad illa temeraria manus extendi. Si vero ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio suspendatur.

Item in generali Concilio est statutum, quod antiquæ reliquiæ amodo extra capsam nullatenus ostendantur, nec exponantur venales; inventasque de novo nemo publice venerari præsumat, nisi prius auctoritate summi Pontificis fuerint approbatæ.

Item caveant sacerdotes, ut si quis ad ecclesiam causa immunitatis confugerit, non ita constringatur, ut ei victualia denegentur. Sacerdos autem ei saltem panem & aquam, quamdiu poterit, charitative ministret. Si quis autem contra præmissa fecerit, vel sacerdotem impedierit, & monitus ab ipso non destitit; sacerdos eum excommunicet; & nihilominus nobis vel Officiali nostro hoc nunciare præsumat.

Item prohibemus sacerdotibus, ne sæculares judices permittant causas suas in suis ecclesiis agitare; quoniam frequenter de corporali pœna agitur coram eis.

[a] Forte, vel subsidium.

Item si donum sæculares petant [a] subsidium a sacerdotibus, nihil eis conferre præsumant, nisi nos, necessitate inspecta vel utilitate, hoc duxerimus concedendum, ne latenter aliqua servitus inducatur.

Item si sanguis violenter effusus, vel mulier carnaliter cognita in ecclesia consecrata, vel cœmeterio fuerint; ecclesia vel cœmeterium debent reconciliari: sed talis reconciliatio non potest fieri, nisi per episcopum. Similiter si excommunicatus sit in cœmeterio sepultus, cœmeterium est reconciliandum. Si vero ecclesia non consecrata sit alicujus sanguinis vel seminis effusione polluta, sufficit quod aqua exorcizata lavetur.

XII. *De Prefationibus.*

Decem sequentes Præfationes invenimus in sacro catalogo tantummodo, præter communem Præfationem recipiendas. Unam in Pascha, quæ sic incipit: *Te quidem omni tempore.* Aliam in Ascensione, quæ sic incipit: *Qui post Resurrectionem.* Tertiam in Pentecosten, quæ sic incipit: *Qui ascendens super omnes celos.* Quartam de Trinitate, quæ sic incipit: *Qui cum Unigenito.* Quintam in festis beatæ Mariæ, quæ sic incipit: *Et te in veneratione.* Sextam in festis sanctæ Crucis, quæ sic incipit: *Qui salutem humani generis.* Septimam de Apostolis, quæ sic incipit: *Te Domine suppliciter.* Octavam de Nativitate Domini, quæ sic incipit: *Quia per Incarnati Verbi mysterium.* Nonam in Epiphania Domini, quæ sic incipit: *Quia cum Unigenitus.* Decimam in Quadragesima, quæ sic incipit: *Qui corporali jejunio.*

CAPITULA SECUNDÆ PARTIS.

Capitulum primum secundæ partis est, de vita & honestate clericorum vel presbyterorum, cum suis periculis. Capitulum secundum, de sepulturis. Capitulum tertium, de bonis ecclesiarum non alienandis & conservandis. Capitulum quartum, de testamentis. Capitulum quintum, de [b] excommunicationibus mandatorum. Capitulum sextum, de excommunicatis. Capitulum septimum, de absolutione. Capitulum octavum, de officio archipresbyterorum. Capitulum nonum, de impedientibus jurisdictionem ecclesiasticam. Capitulum decimum, de exemptis.

[b] Lege, suscitationibus.

ANNO CHRISTI 1268.

I. *De vita & honestate clericorum & presbyterorum.*

A Monemus ut universi presbyteri in sacris ordinibus constituti contineant, & caste vivere studeant, cum voto continentiæ tacite sint constricti. Matrimonium enim contrahere nequeunt, nec cuiquam licitum est fornicari. Specialissime autem regulares, expresso videlicet voto, ad continentiam obligantur. Caveant autem omnes ab omni libidinis vitio, & maxime illo propter quod ira Dei venit in
B filios diffidentiæ: ut in conspectu Dei puro corde & mundo corpore valeant ministrare. Quocirca districtius inhibemus, ut nullus clericus in sacris ordinibus constitutus, occasione aliqua fornicariam teneat in domo sua, vel alibi; seu mulierem aliquam, de qua possit mala suspicio suboriri, unde populus vel ecclesia scandalizetur. Qui vero post sententiam inde latam, & post monitionem sibi factam [a] nostræ dictæ sententiæ tenorem, cum scandalo eam publice retinere præsumpserit, timeat prædictam sententiam, & irregularitatem, si divinis postea se ingessit.

[a] Forte, hucusque subaudi.

C Item prohibemus, ne Curati inhoneste se tenendo in locis suspectis deferant arma de nocte. Quod si comperti fuerint sic fecisse, a beneficio per annum suspendantur.

A Item sacerdotes officia vel commercia sæcularia non exerceant inhonesta. Maxime mimis, histrionibus, & joculatoribus non intendant. Tabernas prorsus evitent, nisi causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint. Tonsuram & coronam habeant congruentem: etiam se in ecclesiasticis, & aliis bonis studiis exerceant diligenter.

Item parochianos suos presbyteri moneant diligenter, ut pueros doceant *Pater noster*, *Ave Maria*, & *Credo in Deum*, si fieri potest.

D Item inhibemus, ne aliquis clericus peregrinus ad celebrandum divina publice tamquam sacerdos recipiatur, nisi de promotione sua fuerit facta fides nobis, vel locum nostrum tenenti. Si tamen ex devotione secreto voluerit celebrare, satis poterit sustineri.

Item quoniam vitium falsitatis persequi volumus & debemus; præcipimus, ut si quis litteras falsas, vel de falsitate suspectas exhibuerit: si persona suspecta, vel vilis fuerit, tam persona quam litteræ retineantur. Si vero persona alias honesta, & non suspecta fuerit, tunc littera suspecta retineatur, & persona exhibens & peremptorie & personaliter coram nobis vel Officiali nostro citetur, adhi-
E bitis testibus, per quos si necesse fuerit, probari possit, quod ille exhibitor usus fuerit litteris sic suspectis. Item in Concilio Provinciali excommunicati sunt omnes illi, qui falsis litteris quoquomodo utuntur scienter.

Item statutum est in Concilio Provinciali, quod illa constitutio De Rescriptis, *Quia nonnulli*, firmiter observetur. Et si quis scienter contra fecerit, addatur pœna sexaginta solidorum usualis monetæ a transgressore, per suum diœcesanum levanda, & pauperibus eroganda.

Item statutum est in Concilio Provinciali, quod illa Constitutio, *Si diligenti*, a clericis inviolabiliter observetur.

Item divinum officium debent dicere sacerdotes

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

cum magna devotione, non insurgendo, non incubando, nec verba syncopando. Item ad horas canonicas tenentur clerici beneficiati, & alii in sacris ordinibus constituti.

Item inhibemus districtius, ne [a] resignantes fiant in manu abbatum, aut quorumlibet patronorum, sed in manu nostra tantum. Item prohibemus ne committant ecclesias inconsultis nobis. Similiter cum quis recipit secundam ecclesiam sine dispensatione, ipso jure perdit primam, nisi secundam recipit commendatam.

[a] Forte, resignationes.

Item ecclesiis novus census imponi non potest, nec vetus augeri; & si hoc sciunt esse factum sacerdotes, hoc nobis nunciare procurent.

Item librum quemdam manualem habeant singuli presbyteri parochiales, ubi continetur ordo serviendi, catechismi, extremæ unctionis, & hujusmodi: & alios libros, in quibus possit competenter divinum officium, tam diurnum quam nocturnum, celebrari. Item cum membra capiti se debeant conformare, volumus ut quilibet parochialis sacerdos Kalendarium & Ordinarium habeant Claromontensis ecclesiæ, ut in festivis diebus, & in officiis suis, & aliis quibus poterunt, usum majoris ecclesiæ studeant observare. Item injungimus, ut presbyteri parochiales hunc librum habeant synodalem: & in eo frequenter & sollicite inspiciant, & studeant diligenter; ut super officiis suis more debito exequendis notitiam habeant pleniorem.

Item injungimus singulis sacerdotibus ceteriisque presbyteris, quod ipsi prohibeant ne fiant choreæ, maxime tribus locis: in ecclesiis, in cœmeteriis, & in processionibus.

Item præcipitur in statuto Concilii Provincialis omnibus sacerdotibus, ne auctoritate judicum citent, vel etiam subdelegatorum, vel excommunicent, nisi de mandato Apostolico & subdelegatione legitime fiat fides per ostentionem ipsorum.

Item juxta statutum Concilii Provincialis, cum cessiones & emptiones litium legitime prohibeant sanctiones, inhibitum est districte alias & maxime sacerdotibus, ne laïcis dolo vel pretio sibi cedi faciant actiones: ut adversarios ad ecclesiasticum forum trahant, & prædam ex hujusmodi commercio consequantur.

Item statutum est in Concilio Provinciali, quod sacerdotes caveant, ut in ecclesiis faciant residentiam personalem, nisi a superiore licentiam obtinuerint. Et tunc si ultra tempus legitimæ licentiæ absentes fuerint, ecclesiis poterunt privari, nisi ex justa causa post tempus licentiæ impedirentur. Sunt tamen quidam, qui licet vere non resideant, residere tamen intelliguntur; sicut ille qui extra ecclesiam suam illius utilitatem procurat: & ille qui servit episcopo extra ecclesiam, & qui servit Papæ. Item qui studet in Theologia; & hoc ultimum non durat nisi per quinque annos.

Item prohibitum est in Concilio Provinciali, ne sacerdotes recipiant oblationes eorum, qui sunt raptores, vel usurarii manifesti; & illorum qui immunitatem ecclesiæ violarunt.

Item in statuto Concilii Provincialis prohibitum est, ne religiosi vel alii sæculares clerici, vel presbyteri, decimas ad alias ecclesias pertinentes recipiant, vel acquirant de manibus laïcorum, sine diœcesani auctoritate.

Et inhibeant sacerdotes parochianis suis, ne cum Judæis in eisdem domibus habitent, vel cum eis commaneant; nec eos ad convivia sua recipiant; [b] medicinam; nec eisdem judiciis præposituras aut

[b] Forte, nec ab eis recipiant medicinam.

ballias committere præsumant.

Et si quis in parochia fuerit furiosus, moneat sacerdos propinquos ipsius, ut eum ita custodiant ne in seipso vel in aliis sævire valeat, seu attentet: alioqui ipsi qui custodire tenentur, per superiorem graviter punientur.

Item prohibeant sacerdotes parochianis suis, ne sint sortilegi vel divini. Item quod ad eos non concurrant. Nam si peccatum eorum est notorium, eis est eucharistia deneganda. Præterea non solum illi sortilegi, sed qui ad eos concurrunt, sunt infames. Nos vero omnes sortilegos & sortilegas excommunicamus.

II. *De sepulturis.*

De sepulturis vero sciant sacerdotes, quod cœmeteria non sunt vendenda. Item sciant, quod si aliqua ecclesia recepit corpus alterius parochiani in casu non concesso, reddere tenetur corpus, cum omnibus quæ occasione corporis obvenerunt. Item sciant, quod quilibet potest eligere sepulturam suam ubicumque voluerit, saltem in loco magis religioso; dum tamen parochiali ecclesiæ legitima portio, tertia vel quarta, vel alias secundum consuetudinem locorum.

Et scire debent sacerdotes, quid quidam sunt, quibus neganda est ecclesiastica sepultura; sicut hæretici, pagani, usurarii manifesti, & illi quos certum est in mortali peccato decessisse. Item & illi qui in torneamentis decedunt & pro torneamento venerunt. Item excommunicati & interdicti. Immo si excommunicatus vel interdictus fuerit in cœmeterio sepultus, exhumari debet, ne ossa ipsius adeo sint permixta ossibus non excommunicatorum, quod discerni non possint.

III. *De bonis ecclesiarum non alienandis & conservandis.*

De bonis ecclesiarum non alienandis & conservandis ista volumus observari. Volumus ut singuli sacerdotes omnes redditus ecclesiæ suæ scribant in Missalibus suis. Item de rebus ecclesiasticis nihil presbyteri alienent, nisi de licentia nostra. Item statuimus, quod ornamenta ecclesiæ non obligentur pignori, nisi propter necessitatem ecclesiæ, & cum consilio superioris. Item volumus ut immobilia de bonis ecclesiæ acquisita suis tantummodo relinquantur ecclesiis: de jure enim aliud facere non possunt. Volumus etiam ut utensilia & supellectilia per ecclesiam acquisita, vel ibidem inventa, presbyteris successoribus relinquantur.

Item nullus clericus vel laïcus, seu religiosa persona recipiat decimam de manu laïci, nisi per nos & in casu concesso. Item volumus, ut litteræ quas habent rectores ecclesiarum parochialium super acquisitione rerum ecclesiasticarum, inscribantur, & capellani penes se retineant transcripta; & litteras originales de consensu nostro deponant vel officialis, vel archidiaconi, vel archipresbyteri, in aliquo tuto loco; & hoc faciant infra annum..

Item inhibemus ne supellectilia sacerdotis, propria vel aliena, in ecclesiis admittantur; nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad ejus oporteat refugium abire: ita tamen quod necessitate cessante ad loca pristina reportentur.

Item nullus de novo in cœmeteriis ædificare permittatur: si domus aliqua in cœmeterio diruta fuerit per decem annos, sine licentia nostra nullatenus reparetur.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

Item injungimus omnibus sacerdotibus parochialibus, quod omnes illos qui scienter celant feuda Claromontensis Ecclesiæ, & omnes illos qui sciunt super hoc aliquid, nisi illud revelaverint nobis Claromontensi episcopo, vel mandato nostro, auctoritate nostra excommunicetis quater in anno; videlicet in Nativitate Domini, in Pascha, in Pentecoste, & in festo Ecclesiæ.

Item statutum est in Concilio Provinciali, ne Priores non Conventuales ultra summam sexaginta solidorum mutuo accipiant, sine litteris sui Abbatis. Et si hoc contra factum fuerit, Prior prioratum amittat: & ecclesia ad debitum nullatenus teneatur. Et hoc statutum volumus in ecclesiis publicari, ne decipi valeant contrahentes.

IV. *De testamentis.*

Injungimus sacerdotibus, ut testamentum suum, quod de mobilibus per vitam acquisitis, rationabile tamen, & de ceteris bonis patrimonialibus, & peculio castrensi, vel quasi castrensi, licet eis facere, numquam per manum faciant laicalem. Nam immobilia, quæ per ecclesiam sunt acquisita, & immobilia [a] quæ, nisi de ipsis rationabiliter fecerint testamentum, ecclesiis dimittere tenentur. Item utensilia, quæ prius invenerint presbyteri in ecclesia vel capella, relinquuntur tamquam ecclesiæ propria successori. Et si nulla vel pauca invenerint, de his quæ per eos undecumque venerint vel fuerint acquisita, consulimus quod relinquantur ad sufficientiam ipsi ecclesiæ tam de minimis quam de magnis.

[a] *Forte*, quæque.

Item ne decedentium voluntates valeant occultari, statutum est in Concilio Provinciali, ut infra mensem a tempore obitus testatoris, ad diœcesanum, vel ejus Officialem, testamentum deferatur, si scriptum fuerit: vel si scriptum non fuerit, probetur dispositio testatoris, & in formam publicam redigatur.

Item in statuto Concilii Provincialis prohibitum est exsecutoribus testamentorum, sub interminatione divini judicii, ne quis de bonis decedentium in proprios usus convertere vel detinere præsumat. Et si exsecutores aliqui id quod sibi deberi asserunt, auctoritate propria duxerint usurpandum, illud restituere compellantur; ac tamdem [b] si qua sibi super eodem debito competat, sua temeritate privati, nisi restituerint, ex quo super hoc moniti fuerint competenter. Item exsecutores titulo emptionis vel alio modo nihil de bonis recipiant testatoris; nisi ab ipso testatore legatum expresse fuerit vel concessum; & etiam auctoritate judicis non poterunt retinere. Si quis autem contra præsumpserit attentare, pretium amittat, nec causa retineat emptionis. Si ex alia causa, judicis arbitrio puniatur. Item postquam a superiore publicata fuerit ultima dispositio testatoris, transscriptum dispositionis sigillo authentico sigillatum, infra octo dies, postquam id qui petierit publicari habuerit, mittat capellano suo, cui parochianus erat testator. Et infra sequentem mensem duobus diebus Dominicis, parochianis circumstantibus, dispositio publicetur.

[b] *Forte*, si quid.

Item statutum, ut transscriptum publicationis intimetur dispositionis defuncti seu testatoris; quandoque minor Curia Claromontensis fieri contigerit, in registro ponatur, antequam sigillata reddatur: ut capellani parochiales, habita etiam inde notitia, in suis ecclesiis valeant publicare: ne legata ad pias causas valeant occultari. Eodem modo statuimus de inventariis, ut in registro ponantur, antequam sigillata reddantur; ne substantia minorum pupillorum, adultorumve, valeant fraudulenter seu indebite deperire. Et sciendum est, quod testamentorum defensio ad episcopum pertinet, quamvis in testamento de hoc nihil dicatur. Item sciendum, quod non videtur decedere intestatus, qui monasterium instituit heredem.

ANNO CHRISTI 1268.

V. *De* [a] *excommunicationibus mandatorum.*

[a] Lege, excommunicationibus.

Volumus quod in locis ubi sunt ecclesiæ parochiales insimul & Capitula, quod in capella nullatenus publice celebretur diebus Dominicis & solemnitatibus festivis, quousque parochialis sacerdos præcepta denunciaverit, ut est moris. Item injungimus omnibus rectoribus ecclesiarum, & eorum vicariis, ut sigilla propria habeant ad opus ecclesiæ, & ad exsequenda mandata nostra & curiæ nostræ.

Item sacerdotes, qui in citationibus, excommunicationibus, monitionibus, mandata nostra non exsequuntur fideliter, nec sigilla ponunt in litteris, quamque propter favorem, quamque propter odium, quamque etiam per negligentiam, puniri volumus, ut damna & expensas restituant, vel aliter sicut inobedientes puniantur: nec per vicariorum suorum aut clericorum imperitiam vel negligentiam se valeant excusare: cum parva electus sit in culpa, & imputandum sit illis, qui minus peritos vel negligentes ad hujusmodi officia elegerint.

Item prohibemus omnibus & singulis archipresbyteris, capellanis parochialibus, & eorum vicariis, sub pœna suspensionis, ne pro sigillandis litteris Ecclesiæ nostræ Claromontensis ad eos directis aut dirigendis, nec pro mandatis ejusdem Curiæ exsequendis, aliquid exigant vel exigi faciant, dummodo nuncius deferens litteras coram habeat, vade valeat sigillari: nisi ratione distantiæ loci ubi deberet exsequi mandatum, oporteret eos adducere nuncium pro mandato hujusmodi exsequendo: aut nisi pro evidenti & manifesta occupatione capellani & clerici sui oporteret adducere nuncium ad mandatum hujusmodi exsequendum.

VI. *De excommunicationibus.*

Volumus, & statutum est in Concilio Provinciali, ut pro violentia facta nullatenus a divinis cessetur, nec interdictum in terra alicujus ponatur, nisi prius animadversum fuerit in personam domini vel ballivi sui, si dominus absens fuerit; nisi pro violentia pro qua judex id decreverit faciendum, & in casibus in quibus cessari antiquitus consuevit: & tunc ille qui violentiam intulit, antequam absolvatur, compellatur a sacerdotibus ecclesiarum satisfacere de damnis eisdem illatis, pro eo quod cessatum est a divinis.

Item juxta statutum Concilii Provincialis, quia excommunicati quandoque absolutiones suas retinent, vel postquam satisfecerint adversariis, impetrare contemnunt; volumus ut ipsi excommunicati in ecclesiis denuncientur, ut prius; quousque litteræ ad sacerdotes eorum super absolutione dirigantur.

Item quoniam in Claromontensi diœcesi vilipenditur excommunicationis sententia; adeo quod nonnulli, & quod pejus est, clerici, quandoque per mensem, quandoque per annum & amplius, sustinere excommunicationis sententiam non verentur: juxta statutum Concilii Provincialis injungimus sacerdotibus, ut in ecclesiis publice denuncient, ne quis excommunicationis sententiam audeat sustinere: alioquin juxta qualitatem personæ, & temporis quo excommunicationis sententiam sustinuerint, emenda levabitur consueta. Et si quis diutius in petenda absolutione sua negligens fuerit, nullatenus parcetur

eidem

ANNO CHRISTI 1268.

eidem de emenda novem librarum Parisiensium, prout antiquitus est observatum; & etiam, ut prædiximus, in Provinciali Concilio est statutum: item contra illos, qui per annum vel amplius excommunicationis sententiam sustinuerint; aliter secundum statutum Provincialis Concilii procedetur: quorum nomina nobis vel Officiali nostro volumus nunciari, & specialiter clericorum; ut contra ipsos, prout alias statutum est, super privatione beneficii procedatur.

Item statutum est in Concilio Provinciali, ut clerici, qui per annum in excommunicatione publica perstiterunt scienter, si negligentes in impetranda absolutione fuerint, omni beneficio jam adepto ipso jure sunt privati, nisi canonice se potuerint excusare.

Item juxta statutum Concilii Provincialis, injungimus omnibus sacerdotibus, ut parochianos suos moneant diligenter, ut ab excommunicatorum participatione desistant; alioquin si post monitionem competentem viderint aliquem parochianum suum participantem cum excommunicatis, in mensa, vel domo, vel in commerciis; eidem participanti auctoritate nostra ingressum ecclesiæ interdicant; nisi sint uxores, vel filii, vel filiæ, vel aliæ personæ, quæ a jure specialiter excusantur: nec poterit nisi per nos vel per Officialem nostrum interdicti sententia relaxari. Officialis autem noster post competentem monitionem excommunicet participantes, cum requisitus fuerit, vel videbitur expedire. Et quoniam intelleximus, quod hujusmodi contemptus ecclesiasticæ disciplinæ partim invaluit propter favorem & negligentiam sacerdotum, qui tales excommunicatos non denunciant, ut debent; nec contra participantes cum eis volunt procedere, sicut superius est expressum; immo ab excommunicatis oblationes accipiunt, & aliter cum eis participant; & quod horrendum est dicere, eis tertio excommunicatis ministrare sacramenta ecclesiastica non verentur; idcirco volentes huic morbo quantum possumus obviare, præcipimus, ut si quis sacerdotum culpabilis inventus fuerit in præmissis, & illi pro quo illata fuerit sententia audeat interesse, condemnetur: & tamquam inobediens & perjurus, cum in institutione sua juraverit obedire superioribus suis, ab officio & beneficio suo suspendatur, vel privetur beneficio, prout inobedientia meruerit aut offensa.

Contra autem illos, qui per annum & amplius sustinuerint excommunicationis sententiam, volumus juxta statutum Provinciale hoc modo procedi; quod singuli qui sustinuerint publicam sententiam excommunicationis per annum & amplius, moneantur diligenter, ut infra duos menses a tempore monitionis, faciant se absolvi: denunciando eis, quod si non fecerint, nullo modo parcetur eis de emenda novem librarum Parisiensium, quin integre levetur: de qua monitione, denunciatione, & die, fiant litteræ illorum, per quos monebuntur, continentes nomina testium coram quibus facta fuit, & quamdiu sustinuerint excommunicationem. Et elapsis duobus mensibus prædictis, dictæ litteræ mittantur ad nos vel Officialem nostrum; qui procedemus contra eos hoc modo. Monebimus, & per censuram ecclesiasticam compellemus, si opus fuerit, sæcularem potestatem, ut dictos excommunicatos sua potestate compellant redire ad ecclesiæ unitatem, mittendo manum in personas & bona. Item monitione præmissa generali & speciali, excommunicabimus participantes cum eis. Item citabimus dictos excommunicatos ad primam synodum, tamquam suspectos de fide, responsuros. Et si venerint, procedemus contra eos prout nobis videbitur. Si autem non venerint, excommunicabuntur tamquam suspecti de fide. Nihilominus citabuntur ad synodum sequentem pro meritis recepturi, nisi interim faciant se absolvi: & tunc contra eos juxta statuta canonum procedemus. De his autem qui minus anno sustinent excommunicationem, juxta qualitatem personarum, & temporis quo sustinuerint, emenda servabitur juxta consuetudinem & usum nostræ diœcesis.

ANNO CHRISTI 1268.

Item quoniam plures excommunicati communioni hominum irreverenter se ingerunt; & nonnulli etiam clerici excommunicatis participare non formidant, in suarum periculum animarum; ne aliquis per ignorantiam se valeat excusare super hoc, statutum est in Concilio Provinciali, ut singuli ecclesiarum rectores, vel eorum locum tenentes, habeant rotulos vel quaternos, in quibus scribant excommunicatos suæ parochiæ, & quorum auctoritate, & ad quorum instantiam, & quo tempore sunt excommunicati; & eos excommunicatos nominatim denuncient publice, diebus Dominicis & festivis, donec de absolutione eorum constiterit evidenter, & fuerit compositum inter partes.

Item noverint sacerdotes, quod cum generale interdictum positum fuerit, tamen possunt pueri baptizari, & homines ad pœnitentiam admitti, & viaticum ministrari.

Item clerici, qui servaverint interdictum, si decesserint, possunt in cœmeterio sepeliri, sine campanarum pulsatione, & aliis solemnitatibus. Item in conventualibus ecclesiis possunt bini & bini horas canonicas dicere januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, submissa voce, ita ut exterius exaudiri non possint.

Item præcipimus sacerdotibus, ut si manifestum est aliquem manus temerarias in clericum vel in religiosam personam injeciisse, nullatenus ad divina recipiatur, quamvis nondum sit denunciatus excommunicatus. Item si quis publice ecclesiam excommunicatus intraverit, publice moneatur quod exeat: & si exire noluerit, officium dimittatur, nisi forte Canon Missæ esset inceptus: & tunc Canon Missæ perficiatur, & residuum dimittatur, & turbatio divini officii superiori denuncietur.

Item excommunicamus omnes illos, qui post solutionem debitorum sibi factam, scienter retinuerint litteras super hujusmodi debito confectas, nisi ex dispositione vel ordinatione Ordinarii eas retinuerint ex justa causa. Et hanc sententiam volumus per parochiales presbyteros singulis diebus Dominicis publice nunciari.

Item excommunicamus omnes usuratios manifestos, & concubinarios publicos: volentes ut hujusmodi sententiam excommunicationis singuli sacerdotes parochiales semel in quolibet mense publicent, vel faciant publicari, eosque publice denuncient excommunicatos, vel faciant nunciari.

VII. *De absolutionibus.*

De absolutionibus ista statuimus observari. Devote, & cum maturitate est absolutio impertienda. Archipresbyteri igitur & presbyteri, quibus hæc mandatur, caveant quod in primis emendam recipiant secundum formam mandati, plegios de emenda petentes, & eorum nomina petentes penes se scripta retineant: providentes ne defectu plegiorum, vel impotentia, de suo supplere cogantur.

ANNO CHRISTI 1268.

Item cum aliquis eſt excommunicatus ab eccleſia, tunc præſtito juramento, quod numquam peccabit de cauſa illa propter quam fuerat excommunicatus, ſolemniter abſolvatur, verberatus cum pſalmo pœnitentiali, *Miſerere mei Deus*, &c. In fine dicatur, *Kirie eleiſon*, &c. *Pater noſter. Et ne nos inducas. Salvum fac ſervum tuum. Domine exaudi. Dominus vobiſcum. Et cum ſpiritu tuo. Oremus. Præſta, quæſumus Domine, huic famulo tuo dignum pœnitentiæ fructum; ut eccleſia tua ſancta, a cujus integritate deviavit peccando, admiſſorum reddatur innoxius veniam conſequendo. Per Dominum noſtrum* &c. *Et ego auctoritate Dei Patris omnipotentis, & beatæ Mariæ, & beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium ſanctorum, & domini Epiſcopi, vel Officialis, te abſolvo ab iſta excommunicatione de qua ſatisfeciſti. In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen.*

Item ſciendum eſt, quod excommunicatus a domino Papa, a quolibet alio ſacerdote de jure abſolvi poteſt in articulo mortis, ſatisfactione præmiſſa, ſi pro offenſa erat excommunicatus: ſi tamen de hoc habeat facultatem: recepto ab eo juramento, quod quam cito opportunitatem habebit, excommunicatoris ſui perſonam [a] adhibebit, mandato parituras ipſius. Item ſi infirmus offenſam emendare non potuerit, vel ſolvere judicatum, nihilominus eſt abſolvendus; & inducendus eſt heres ut ſatisfaciat, & per judicem compellendus.

[a] Forte, adibit.

Item ſtatutum eſt in Concilio Provinciali, ut circa principium Quadrageſimæ, & poſt, moneant frequenter ſacerdotes parochianos ſuos excommunicatos, ut ante Ramos Palmarum faciant ſe abſolvi; ſcientes quod nullus ex magna cauſa citabitur ad jure audiendam abſolutionem adverſarii ad aliquam diem ſeptimanæ illius, quæ eſt poſt Ramos Palmarum: maxime quia tunc in cauſis procedere non poſſunt, niſi in caſibus exceptis.

VIII. *De officio archipreſbyterorum.*

Statuimus, ut archipreſbyteri quamlibet ſibi ſubjectam eccleſiam viſitent annuatim perſonaliter. Et ſi procurationem omittere voluerint, nullatenus tamen viſitationem omittant. Item inquirant ſummarie de omnibus notoriis: & ſi quid eſt quod ſcandalum generet ibidem in populo ſive clero, & quod per ſe non poterunt corrigere; nobis vel Officiali noſtro referant infra menſem: ut ſecundum relationem eorum ad plenam inquiſitionem deſcendamus, & corrigamus, ſicut nobis videbitur expedire.

Item quærant utrum eccleſiis vel prioratibus impoſitæ fuerint novæ impenſiones ab abbate, vel ab alio aliquo, abſque conſenſu noſtro. Et ſi invenerint, nobis renuncient fideliter abſque mora.

Item præcipimus, quod archipreſbyteri, quando procurationes recipiunt, duorum equorum numerum non excedant, prout in Lateranenſi & in Provinciali Concilio eſt ſtatutum. Et ſi exceſſerint, procuratio denegetur.

Item prohibemus omnibus & ſingulis archipreſbyteris, & eorum locum tenentibus, ſub pœna excommunicationis, quam in eos, & quemlibet eorum ferimus in his ſcriptis, ſi contra fecerint; ne de cauſis cognoſcant, nec cauſas audiant, niſi de mandato ſpeciali, vel Officialis noſtri.

Item prohibemus omnibus & ſingulis archipreſbyteris & capellanis parochialibus, & eorum vicariis, ſub pœna ſuſpenſionis, ne auctoritate propria ſententias interdicti, excommunicationis, aut ſuſpenſionis proferant in aliquos ſubditos ſeu parochianos ſuos, niſi de ſpeciali mandato noſtro, aut Officialis noſtri: aut niſi auctoritate Provincialis ſtatuti, vel Synodalis.

ANNO CHRISTI 1268.

Item prohibemus omnibus & ſingulis capellanis parochialibus, & eorum vicariis, ſub pœna ſuſpenſionis, quam in eos in his ſcriptis ferimus, ſi contra fecerint; ne ad mandatum archipreſbyterorum, vel eorum locum tenentium, citent aliquos in cauſis coram eiſdem archipreſbyteris, vel eorum locum tenentibus; ne mandata eorumdem, vel alicujus eorum, ſuper his quæ ad cauſas pertinent, exſequantur.

IX. *De impedientibus juriſdictionem eccleſiaſticam.*

Quia nonnulli ſæculares, quam per viles perſonas, quam per extraneas, capi faciunt perſonas eccleſiaſticæ juriſdictioni ſubjectas, vel eorum bona, vel hominum ſuorum, maxime cum audent in foro eccleſiaſtico litigare; & ſic caute faciendo, ne videantur feciſſe. Unde contingit, quod propter capientium paupertatem, vel conveniendi difficultatem, non poſſunt violentiam paſſi conſequi juſtitiam de præmiſſis. Idcirco nos volentes remedium quod poſſumus adhibere, juxta ſtatutum Provincialis Concilii volumus, ut & ipſis poteſtatibus, ſi de hoc ſuſpecti diffamati fuerint... vel... contra ipſos præſumptio habeatur, eiſdem purgatio indicatur. Quam ſi ſubire noluerint, vel ſe purgare non poſſunt, pro conſciis habeantur: & juramento paſſorum damna cum judicis taxatione credatur.

Item quia perſonæ eccleſiaſticæ ſæpius ad ſæcularia judicia trahunt & trahuntur in caſibus non conceſſis; idcirco juxta ſtatutum Provincialis Concilii volumus, ut Conſtitutio illa, *Quam ſit grave*, publicetur, & etiam obſervetur. In qua conſtitutione inter cetera continetur, quod ſi clerici contra clericos in judicio ſæculari litigaverint, denunciandi ſunt, & ab Ordinario excommunicati, niſi ſint exempti; nec poſſunt ſine mandato ſummi Pontificis abſovi. Quod tamen intelligitur, non reali actione, utpote ſi de ſæculari feudo ageretur. In aliis enim clericus etiam voluntarius foro ſuo non poteſt renunciare.

Item quia ſæpe perſonas eccleſiaſticas & ſæculares monere contingit auctoritate judicum eccleſiaſticorum, ut vel perſonas eccleſiaſticas, quas cepiſſe vel detinere dicuntur, reddant & liberent, aut recredant; quia ſæpiſſime negant malitioſe ſe res illas cepiſſe vel detinere: eorum quotidianis fraudibus occurrere cupientes; deliberatione provida ſtatuit Provinciale Concilium, ut monitus quicumque teneatur jurare ſe rem illam vel perſonam per ſe vel per alium non cepiſſe, nec .... retinere, nec etiam vel malitia deſiiſſe habere, nec deliberandi, nec reſtituendi poteſtatem habere. Qui juramentum hujuſmodi præſtare noluerit, monitus excommunicationis vinculo innodetur. Item de paſturis quæ requiruntur occaſione captionis rerum vel perſonarum eccleſiaſticarum, ſic ſtatutum eſt in Provinciali Concilio, quod excommunicetur capiens & detinens, quouſque integre & libere reddat vel recredat perſonam & rem captam illicite vel detentam: quod arbitrio judicis eſt relictum.

X. *De exemptis.*

Quoniam Sedes Apoſtolica Templariis & Hoſpitalariis, & aliis quibuſdam perſonis, inter cetera privilegia conceſſit, quod non poſſent coram Ordinariis conveniri; & quod ab eis interdici, ſuſpendi, & excommunicari non poſſent: propter quod a

ANNO CHRISTI 1268.

pluribus ſumebatur audacia delinquendi, cum in ipſos judicialis poteſtas non poſſit libere exerceri. Idcirco dominus Papa volens ſuper hoc congruum remedium adhibere, dicta privilegia declaravit; ut tales quantacumque gauderent libertate, tamen ratione delicti, ſive contractus, aut rei de qua contra ipſos agitur, poſſint etiam coram locorum Ordinariis conveniri, & item Ordinarii in ipſos ſuam juriſdictionem exercere, ſicut in nova conſtitutione, quæ incipit, *Volentes*; & in alia, quæ incipit, *Non in illis*, continetur expreſſe. Hoc autem ſignificare voluimus, ut cum *ipſis privilegiatis oppreſſi fueritis ſuper præmiſſis, ad Ordinarios recurratis, tali privilegio non obſtante.

*forte, ab ipſis.

Item contingit aliquoties aliquos exemptos coram Ordinariis conveniri in caſibus a jure conceſſis, utpote ratione contractus, rei, vel delicti, de quibus agitur contra ipſos: & ſi propter præmiſſa excommunicati fuerint, ipſi contemnunt ſententias, & ingerunt ſe divinis, irregularitatem incurrentes: a qua irregularitate non faciunt ſe abſolvi. Unde nos eorum ſaluti providere volentes, præcipimus, ut quicumque ſupradictos exemptos talem irregularitatem noverit incurriſſe, nobis vel Officiali noſtro providenter hoc denunciet; & inſuper qualiter irregularitas probari poterit contra eos, ut eiſdem excommunicatis & irregularibus pœna debita infligatur.

Nos igitur Frater Guido, de Ordine Fratrum Prædicatorum, miſeratione divina Arvernorum epiſcopus, notum facimus univerſis in noſtra diœceſi conſtitutis, quod nos propter communem utilitatem omnium nobis ſubditorum, de conſilio diſcretorum virorum, cum magno ſtudio ac diligentia hunc librum ſynodalem fecimus compilari, & eum in teſtimonium veritatis ſigillo noſtro fecimus roborari. Sed quia, prout intelleximus, ſacerdotes aliqui præcepta ſynodalia non conſervant, immo (quod pejus eſt) eadem habere contemnunt; diſtricte præcipimus, ut quilibet ſacerdos parochialis habeat, prout hic ſunt ordinata, ſub ſigillo noſtræ Curiæ Claromontis ſigillata, & per manum Juratorum Curiæ ad hoc deputatorum correcta; ne eos aliquid addere vel diminuere liceat abſque noſtra licentia ſpeciali; ut cuicumque eadem legere præcipimus, ea ſciat legere incunctanter; ne circa eorum obſervantiam negligens videatur. Injungimus omnibus & ſingulis archipreſbyteris noſtris in virtute obedientiæ, ut in convocationibus ſeu ſynodis ſuis capellanos parochiales ſibi ſubditos diligenter examinent, an hujuſmodi præcepta ſynodalia legere ſciant, ac intelligant prout decet. Si quis autem aliqua inſerat, radat, addat, vel diminuat, ſciat ſe graviter puniendum, & tamquam falſarium condemnandum. Datum & correctum per manum magiſtri Adæ ſcriptoris noſtri, anno Domini MCCLXVIII. menſe Octobris.

ANNO CHRISTI 1268.

CONCILIUM LONDINENSE,

ab Othobono Cardinale Sedis Apoſtolicæ Legato, celebratum anno Domini MCCLXVIII. IX. Kal. Maii.

1268.

Ex veteri Mſ. edidit Collector Anglicanus: ſed multa ad annum 1268.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De baptiſmo.*
II. *Ne pro ſacramentis eccleſiaſticis aliquid exigatur: & quod forma in confeſſione ſervetur.*
III. *De conſecratione eccleſiarum.*
IV. *De clericis arma portantibus.*
V. *De habitu clericorum.*
VI. *Ne clerici ſint advocati in cauſis ſecularibus; neque judices, neque aſſeſſores; in cauſa ſanguinis.*
VII. *Ne clerici juriſdictionem ſecularium exerceant.*
VIII. *De concubinariis.*
IX. *De vicariorum reſidentia, & inſtitutione.*
X. *De intruſis.*
XI. *Quibus notis de vacatione conſtet.*
XII. *Ne una eccleſia dividatur in plures.*
XIII. *De abſtrahentibus confugientes ad eccleſiam vel cœmeteria, ſeu res ibidem depoſitas. Et de auferentibus aliquid præter voluntatem dominorum eccleſiaſticorum de domibus, maneriis, ſeu grangiis.*
XIV. *Ne quis impediat matrimonia ſolemnizari in facie eccleſiæ.*
XV. *De exſecutione teſtamentorum.*
XVI. *Ne prælati fructus eccleſiarum vacantium percipiant, vel ſuos faciant.*
XVII. *De oblationibus capellarum matrici eccleſiæ reſtituendis.*
XVIII. *De domibus eccleſiarum reficiendis.*
XIX. *De procurationibus, quæ ratione viſitationis debentur, non recipiendis ab archidiaconis, vel aliis inferioribus prælatis, niſi cum viſitant.*
XX. *De pecunia recipiatur a ſubditis pro dilecto notorio.*
XXI. *De infirmis.*
XXII. *De reſidentia archiepiſcorum & epiſcoporum.*
XXIII. *De appropriationibus eccleſiarum non faciendis.*
XXIV. *De bonis inteſtatorum.*
XXV. *De delegatione cauſarum.*
XXVI. *De forma citationis.*
XXVII. *De juramento advocatorum.*
XXVIII. *Ne judex pacem vel concordiam litigantium impediat.*
XXIX. *De publicanda abſolutione.*
XXX. *De inſtitutionibus & collationibus.*
XXXI. *De commendis eccleſiarum.*
XXXII. *De confirmatione epiſcoporum.*
XXXIII. *De iis qui tempore electionis dimittunt beneficia, & poſtea ea recipiunt, ſi eos eligi non contingat.*
XXXIV. *De iis qui pactiones faciunt cum iis quos præſentant.*
XXXV. *Quod negotiationes non fiant in eccleſiis.*
XXXVI. *Quod fiat proceſſio pro pace regni & terræ ſanctæ.*
XXXVII. *De legendis conſtitutionibus ſingulis annis.*
XXXVIII. *De monachis, & canonicis regularibus, & monialibus.*
XXXIX. *De proceſſione facienda.*
XL. *Quod conſtitutiones ſummorum pontificum legantur.*
XLI. *De proprietariis monachis ſeu aliis religioſis.*
XLII. *Quod non detur pecunia pro veſtibus & cæteris neceſſariis.*
XLIII. *Quod ſoli non ſtent in eccleſiis & maneriis.*
XLIV. *Quod non dentur mantria ad firmam monachis.*
XLV. *De eſu carnium.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

XLVI. *Ne aliqui religiosi utantur in refectorio aut in dormitorio pretiosioribus aliis.*
XLVII. *Quod semper in refectorio duæ partes remaneant.*
XLVIII. *De infirmis.*
XLIX. *Quod nulli religiosi vendant vel assignent aliquas liberationes.*
L. *Quod servetur antiquus monachorum numerus.*
LI. *De ratione administrationis reddenda.*
LII. *Quod religiosi non emant vel vendant.*
LIII. *Quod moniales ad certa loca non exeant.*
LIV. *Quod monachi frequenter confiteantur, & frequenter celebrent.*

PRÆFATIO.

OThobonus miseratione divina sancti Hadriani diaconus cardinalis, Apostolicæ sedis legatus, ad perpetuam rei memoriam. Mandata Dei, & lex Altissimi data sunt a diebus antiquis, ut creatura, quæ fregerat jugum, recedens a pace Dei sui, venturum pacificum regem, conciliatorem medium, & instaurantem omnia pontificem, manens sub observantia legis & mandati, tamquam lucernæ & lucis data spe, quasi umbraculum, in patrum promissionibus exspectat. Hæc autem est dignitas adoptivorum sponsæ, & gloria filiorum sanctæ matris ecclesiæ, ut audiant ex ea mandata vitæ, custodientes cor suum in illis in pacis pulcritudine, pudicitiæ claritate, ac regimine modestiæ, appetitum noxium rationis judicio subjugantes.

Ad cujus rei commodam exsecutionem, sanctorum patrum decreta, per ora ipsorum divinitus promulgata, justitiæ regulas, & æquitatis dogmata complectentia, quasi lata flumina prodierunt: & tam summorum pontificum, quam ipsius sedis Apostolicæ legatorum, aliorumque prælatorum ecclesiæ sanctæ [illegible]o orbe diffusæ constitutiones sacræ, tamquam rivuli de fluminum latitudine, pro diversorum temporum necessitate, sunt productæ; ut novis morbis fragilitate humana generatis, nova remedia provenirent. Sed effrenis illa cupiditas, quæ in primis generis humani parentibus radices misit, ita virus suum in posteros seminavit, ita per illicitos motus discurrit, ut comminuta virga virtutis & directionis, ad aliena irreverenti fronte prosiliat, & quasi ebria se dimittat. Quo fit, ut corruptæ mentis aviditas, nec abstinere se noverit a vetitis, nec gaudere permissis, neque ad bona consensum adhibeat pietatis. Sane si antiqua & remota pestis hujusmodi exterminia dolenda suscipimus: amarius flendum modernum vulnus incumbens, quod non modo auribus, sed etiam oculis & manibus se palam exhibet, æstimamus; eo quod temporis hujusmodi dies mali, quantum a primis longævitate discedunt; dum juris semita derelicta, divertitur in obliquum, cedit potentiæ veritas, justitiam favor expellit: & dum omnes, quæ sibi sua videntur, exposcunt; quæ Christi sunt, quæ animarum profectibus consulunt, quæ ecclesiarum decus erigunt, non solum negligentiæ nebulis, sed etiam despectus & ignorantiæ latebris tenebrosis abscondunt.

Nos igitur ad regnum Angliæ inclytum, quod diebus proximis a gloriæ suæ culmine, in extinctione utriusque potestatis exciderat; necnon ad regnum Scotiæ, Hiberniæ, & Walliæ partes, de gremio sanctæ matris ecclesiæ, commisso nobis in ipsis pleno legationis officio destinati, plantandi, & evellendi, atque ædificandi solicitudine, de manu sanctissimi patris domini Clementis, ipsius sanctæ universalis ecclesiæ summi pontificis, non ex affectu propriæ voluntatis, sed pro debitæ obedientiæ bono suscepta: ut nostrum, juxta doctrinam Apostoli, ministerium impleamus; cum sacrorum canonum statuta, quorum imitationem principum quoque sæcularium leges assumunt, constitutiones quoque bonæ memoriæ Othonis Portuensis episcopi, tituli sancti Nicolaï in carcere Tulliano diaconi cardinalis, in regnis Angliæ Apostolicæ sedis legati; nec non provincialium conciliorum provisiones, mores, & actus fidelium subditorum salubriter informantes: horum aliqua siquidem a paucis, aliqua vero a nullis invenimus observari: dignum duximus, præsenti sacro approbante concilio, ad omnem sanctam, & Deo placitam observationem certas constitutiones facere; atque jam promulgatis, certa quædam capitula necnon pœnas adjicere, quæ auctore Deo, valeant profectum inducere salutarem.

ANNO CHRISTI 1268.

CAPITULA.

I. *De baptismo.*

INgredientibus hoc mare magnum, mundum videlicet naufragiis plenum, prima tabula nos ad portum salutis adducens, baptismus esse dinoscitur: quem omnium sacramentorum esse januam Salvator noster instituit, & eum sequentium patrum sanctorum testatur auctoritas. Cum igitur circa ingressum januæ error maxime periculosus existat: prædictus legatus, quosdam de idololatria exsecrabili revocans, qui temporibus deputatis ad baptismum solemniter celebrandum, sabbato scilicet ante Resurrectionem Domini, & sabbato ante Pentecosten, suspicabantur periculum, si diebus hujusmodi pueri baptizarentur: statuit, ut a tanto errore populus averteretur prædicatione frequenti, & inducerentur ad solemnizandum in præfatis diebus baptismum, & ad suos pueros baptizandum.

Cum autem nemo prorsus debeat absque hujusmodi sacramenti perceptione dimitti, potest a quocumque, necessitatis casu occurrente, conferri: & collatum in forma ecclesiæ proficit ad salutem. Quia vero multorum simplicitas in baptismi collatione deficeret, cum necessitatis articulus immineret, nisi a ministris Christianæ fidei docerentur: a prædicto legato invenimus provide constitutum, ut parochiales presbyteri formam baptismi firmiter addiscentes, eum parochianis suis frequenter exponant diebus Dominicis in vulgari: ut si articulus necessitatis emergat, in quo oporteat per ipsos aliquem baptizari, eam sciant & valeant observare. Nos igitur, quod in hujusmodi statuto de presbyteris parochialibus est expressum, ad perpetuos ecclesiarum vicarios extendimus, & ab ipsis præcipimus observari. Et quia præter certum salutis periculum non potest hoc negligi vel omitti, adjiciendo statuimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus: ut quilibet archidiaconus, per suum archidiaconatum, circa presbyteros & vicarios ipsos inquisitionem faciat diligentem: eos, quos hoc salubre statutum invenerit non servare, graviter, prout rei qualitas exegerit, puniendo.

II. *Ne pro sacramentis ecclesiasticis aliquid exigatur: & quod forma in confessione servetur.*

Quoniam cæca cupiditas ita ruit in prælatos, ut operum terrenorum quæstu minime contenta, pro sacris etiam & divinis, quæ æstimationem non capiunt, pretium profana venalitate suscipiant: præfatus legatus circa hoc statuit & præcepit, oleum sanctificatum & chrisma a ministris ecclesiæ pure

ANNO CHRISTI 1268.

atque devote, qualibet excluſa cupiditatis labe, conferri, nulla difficultate in eis exhibendis adhibita, prætextu alicujus conſuetudinis, qua dicitur, ab eiſdem qui ea recipiunt, aliqua quibuſlibet perſolvenda. Nos igitur conſtitutioni hujuſmodi dicti legati adjiciendo, ſtatuimus: ut ſuper iis, tam epiſcopi, quam archidiaconi, per loca ſuæ juriſdictionis, contra recipientes, inquiſitionem faciant diligentem: & quos tales invenerint, tamquam Simoniacos puniant, ſecundum canonicas ſanctiones. Qui ſi hoc implere neglexerint; epiſcopus a pontificalibus, archidiaconus ab officio, quouſque rem congrue emendaverint, ſint ſuſpenſi. Quæ omnia circa illos, qui antequam ad pœnitentiam confitentes admittant, quidquam ab eis exigunt vel extorquent, & qui alia quælibet ſacramenta interventu pecuniæ conferunt, diſtricte præcipimus obſervari. Omnes autem qui confeſſiones audiunt aliquorum, a peccatis expreſſe confitentes abſolvant, verba ſubſcripta ſpecialiter exprimentes: *Ego te abſolvo a peccatis tuis, &c. auctoritate qua fungor te abſolvo.* Et quoniam confitentes, in ipſo confeſſionis actu ſigna contritionis & humiliationis debent oſtendere: præcipimus, ut omnes, qui confeſſiones audiunt, confitentes inducant, ut cum reverentia ſacerdoti & humilitate confiteantur peccata. Adhæc, quia major eſt animæ cædes quam corporis; cum illa perpetua ſit, hæc autem brevis temporis auguſtatione depereat: nemo confeſſionis remedium deneget poſtulanti. Quod a cuſtodibus carcerum aliquando circa captivos fieri miſerabiliter audientes: ſtatuimus, ut ſi quis de cetero in hoc caſu vel alio gratiam confeſſionis inhibuerit carcerato, vel alii; in pœnam immanis ſceleris, cum ipſe ad mortem pervenerit, niſi ad mandatum ſui epiſcopi vel prælati in vita ſatisfecerit, careat eccleſiaſtica ſepultura.

III. *De conſecratione eccleſiarum.*

Domus Dei, materiali ſubjecto non differens a privatis, per miniſterium dedicationis inviſibile, ſit templum Domini, ad expiationem delictorum, & divinam miſericordiam implorandam: & ut in ea ſit menſa, in qua panis vivus, qui de cælo deſcendit, pro vivorum & mortuorum ſuffragiis manducatur. Ne igitur tam ſalubre miniſterium contemni vel negligi videretur, a dicto legato invenimus provide conſtitutum: ut omnes cathedrales & conventuales eccleſiæ, a tempore perfectionis ipſarum, infra biennium, per diœceſanos ad quos pertinent, vel eorum auctoritate per alios, munus conſecrationis acciperent. Quod ſi loca hujuſmodi a perfectionis tempore infra biennium minime fuerint dedicata: idem legatus eadem uſque ad conſecrationem, a Miſſarum ſolemniis manere ſtatuit interdicta: diſtricte inhibens, ne abbates aut eccleſiarum rectores, antiquas eccleſias conſtructas, ſub prætextu amplioris vel pulcrioris fabricæ faciendæ, diruere præſumant, abſque diœceſani epiſcopi licentia & conſenſu: qui diligenter conſideret, utrum expediat dari licentiam in hujuſmodi, vel negari.

Nos ergo hujuſmodi ſalubre ſtatutum negligi aut contemni a plurimis cognoſcentes, adjiciendo ſtatuimus: ut is qui eccleſiæ nondum conſecratæ rector ſeu gubernator exiſtit, ſive ipſius vicarius, infra annum poſt eccleſiæ conſtructionem, epiſcopum ſuum, ſi commode poſſit, ſuper ipſius eccleſiæ conſecratione requirat; alioquin, archidiaconum ſuum, ut per ipſum infra dictum tempus ſuper hoc epiſcopus requiratur. Quod ſi rector ſeu gubernator, ſive vicarius, aut archidiaconus, ab hujuſmodi requiſitione deſtiterint: ipſos ex tunc, donec ea fecerint, ab officio decernimus manere ſuſpenſos. Epiſcopus vero, qui ab eis taliter requiſitus, eccleſiam detrectaverit per ſe vel per alium conſecrare, niſi conſecrandarum eccleſiarum in ſua diœceſi multitudo, tempus in aliquibus differat conſecrandi, aut aliud legitimum impedimentum excuſet: extunc a dalmaticæ, tunicæ & ſandalium uſu, donec eam duxerit conſecrandam, noverit ſe ſuſpenſum: quæ in ipſo conſecrationis actu illico reaſſumet. Graris autem & ſine omni penitus exactione, exceptа debita procuratione, ſtudeat epiſcopus miniſterium conſecrationis præbere, ne ultione divina cum Simone & Giezi percellatur.

ANNO CHRISTI 1268.

IV. *De clericis arma portantibus.*

Quoniam in armis virtutum, conſiſtit ſecuritas innocentiæ Chriſtianæ: docet Apoſtolus, ut induamur armaturam Dei, & gladio ſpiritus accingamur: eo quod non ſit nobis colluctatio adverſus carnem & ſanguinem, ſed adverſus principes tenebrarum; qui non armis ferreis, ſed orationibus & lacrymis, & virtutum operibus expugnantur. Cum igitur clericis, qui [a] præclaram Chriſti hereditatem aſſumpti ſunt, uſus armorum, divini & humani juris auctoritate ſit omnino prohibitus; ita ut eis etiam pro juſtitia ad defenſionem aut vindictam nullatenus ſit permiſſus: nos eccleſiaſtici honoris zelo ſuccenſi, eorum abominamur enormes exceſſus, qui divini nominis & ſuæ honeſtatis obliti, arma deferre præſumunt; & ſeſe furibus, prædonibus, ac aliis malefactoribus aſſociantes: ut furta, prædas, & rapinas percipiant, non ſolum in privatorum hominum bonis, ſed eccleſiarum, & aliis quacumque occaſione repoſitis in eiſdem, vel clauſtris, vel cœmeteriis earumdem, talia nefaria committentes.

[a] *addit.* ed.

In his ergo tam horrendis ſceleribus clericos debacchantes, pia ſalutis proviſione perſequimur: ſtatuentes, ut quicumque in clericali ordine conſtitutus, arma detulerit, vel aliter deliquerit in præmiſſis, ipſo facto vinculum excommunicationis incurrat; & niſi poſtmodum monitus, infra certum terminum a prælato ſuo præfigendum, ad ipſius prælati arbitrium ſatisfecerit, ex tunc ipſo facto, omni dejuſdem regni eccleſiaſtico beneficio ſit privatus, & nihilominus ordinis ſui periculo ſe noverit ſubjacere. Qui ſi forte nullum beneficium prius habebat, ne ſine tanti ſceleris pœna remaneat, per quinquennium ſit inhabilis ad beneficia quælibet obtinenda. A prædicta vero excommunicationis ſententia a ſuo diœceſano nullatenus abſolvatur: niſi prius ad ipſius diœceſani arbitrium ſatisfecerit de præmiſſis.

V. *De habitu clericorum.*

Cum ſancti evangelii veritas hominem veſtem nuptialem non habentem jubeat foras mitti, quamquam de virtutum ornatu dictum eſſe illud ſacra expoſitio doceat: quia cum per exteriorem habitum ſæpe interior deſignetur, oportet tamen exterius talem oſtendere, ut ei qui debet intus eſſe veriſimiliter coaptetur; ne ex habitu forſan indecenti, is qui geſtat, in ſe ipſo vilis appareat, & corda videntium pro facilitate indicii ſcandalizet. Proinde tam ab antiquis, quam modernis patribus, tradita eſt moderatio, quam clerici, qui juxta nominis impoſitionem in ſortem Domini ſunt vocati, in habitu exteriori ſequantur, qui in ſe lumbos præcingere, & lucernas ardentes in manibus gerere edocentur. Ex horum conſideratione, bonæ memoriæ præfatus legatus ſta-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

tuendo præcepit, ut ad formam tam de veſtibus clericorum, quam etiam de ornamentis equorum in generali concilio editam, per ſubtractionem beneficiorum ab epiſcopis compellantur: ita quod in menſura decenti veſtes habeant: & capis clauſis utantur in ſacris ordinibus conſtituti, maxime in eccleſiis, & coram prælatis ſuis, & conventibus clericorum, & ubique in parochiis ſuis, qui cum animarum cura regendas eccleſias ſuſceperunt.

Et ut melius poſſint epiſcopi alios ad honeſtatem veſtium, & tonſuram, decentes coronas, & equorum ornamenta idonea, coarctare: provideant, ut a ſuis clericis commenſalibus hæc prius faciant obſervari; quod in veſtibus calcaribus, frenis, & ſellis, clericalem gerant habitum honeſtatis. Nos autem gravem & perverſum nimis abuſum contra præmiſſa quaſi generaliter diffuſum in clericos harum noctræ legationis partium, deteſtantes, in quo Deus irrideri videtur, obfuſcari decus eccleſiæ, clericalis ordinis celſitudo deprimitur, Chriſtus a ſuis militibus ſignia ferentibus aliena deferitur, decor honeſtatis eccleſiaſticæ maculatur; dum clericum a laïco reſpiciens oculus non diſcernit, ſuntque omnibus vere fidelibus in ſcandalum & deſpectum: ſtatuimus, & diſtricte præcipimus, ut clerici univerſi veſtes gerant non brevitate nimia ridiculas vel notandas, ſed ſaltem ultra tibiarum medium attingentes. Aures quoque patentes quilibet, non opertas, & coronas habeant probanda latitudine condecentes: in quibus præcipue depoſitio terrenorum, & regalis ſacerdotii dignitas deſignantur. Nec, niſi in itinere conſtituti, numquam in eccleſiis, vel coram prælatis ſuis, aut in communi conſpectu hominum publice infulas, quas vulgo coïfas vocant, portare aliquatenus audeant vel præſumant. Qui autem in ſacerdotio ſunt, qui etiam ſunt decani & archidiaconi, nec non omnes in dignitatibus curam animarum habentibus conſtituti, capas clauſas deferant: niſi forte cauſa itineris, vel alia cauſa juſta, honeſtam aliam veſtem gerunt.

Si qui vero in ſacerdotio vel dignitatibus conſtituti, aut curam habentes animarum, ſeu cathedralium eccleſiarum canonici, contra præmiſſa in infulis, corona, vel tonſura deliquerint: ſi moniti non emendaverint, ipſo facto ab officio ſuſpenſionem incurrant: in qua ſi per tres menſes perſtiterint, extunc a beneficio ſint ſuſpenſi; nec prius per ſuos diœceſanos ab hujuſmodi ſententiis abſolvantur, quam ſextam reddituum ſuorum anni illius partem ſolvant, per ipſos diœceſanos fideliter pauperibus erogandam: ſalvis aliis pœnis condignis, quas prælati ſubditis, in his delinquentibus, voluerint irrogare. De ipſis quoque ſacerdotibus, decanis, archidiaconis, & aliis in dignitatibus conſtitutis, qui in veſtium habitu contra præmiſſa deliquerint, eadem ſtatuimus obſervari. Reliquos vero clericos in præmiſſis delinquentes, ſuorum prælatorum arbitrio relinquimus puniendos.

Præcipimus autem in virtute ſanctæ obedientiæ, univerſis archiepiſcopis, epiſcopis, archidiaconis, & ceteris prælatis, ut in locis ſuæ juriſdictioni ſubjectis, ſuper præmiſſis diligenter inquirant, & contra delinquentes ſtatutum præſens efficaciter obſervent, & faciant obſervari. Qui ſi, poſtquam eis per facti evidentiam, vel alio juſto modo, conſtiterit quemquam delinquere in præmiſſis, corrigere ſecundum ea quæ ſunt ſtatuta neglexerit; archiepiſcopi quidem & epiſcopi dalmaticæ, tunicæ, & ſandalium uſu: archidiaconi vero, & alii inferiores prælati, ipſo facto ab ingreſſu eccleſiæ, donec circa correctionem & emendationem exerceant ſui officii debitum, ſint ſuſpenſi.

ANNO CHRISTI 1268.

Ad hæc, cum epiſcopalis dignitas religionis affectum augere debeat, & cultum ejus apertius demonſtrare; præcipimus univerſis epiſcopali prædictis dignitate, ut habitum gerant dignitati & honori ſuo congruentem, prout canonica edocent inſtituta. Specialiter autem indicimus eis, qui de monaſteriis vel aliis regularibus locis in epiſcopos ſunt aſſumpti, vel de cetero aſſumentur, ut ſuum deferant habitum regularem: ne religionem præcedentem dignitas excludere videatur, quam ſibi debeant vinculo individui fœderis adoptare. Quibus etiam diſtrictius inhibemus, ne utantur pannis, aut pellibus, aut aliis ornatibus ab ordine ſive regula ſua priori diſcrepantibus in colore: ſed in talibus ſtatutum Concilii generalis ſatagant obſervare.

VI. *Ne clerici ſint advocati in cauſis ſæcularibus, neque judices, neque aſſeſſores in cauſa ſanguinis.*

Juxta ſacrorum ordinum cenſuram, præſenti conſtitutione diſtrictius inhibemus, ne quis in clericali militia conſtitutus, advocationis officium in foro ſæculari, pro cauſa ſanguinis, vel alia quacumque, niſi in caſibus a jure permiſſis, exercere præſumat. Si quis autem contra fecerit, ſi quid in cauſa ſanguinis, pro actoris parte certaverit, [a]ipſo facto ab officio ſint ſuſpenſi. In alios vero per diœceſanos exceſſum hujuſmodi compeſci præcipimus & puniri; pœnæ condignæ qualitatem ipſorum arbitrio reſervantes. In eiſdem quoque ſanguinis cauſis, in quibus mortis, aut mutilationis membrorum judicium agitur, ſimiliter inhibemus, ne quis in clero conſtitutus, judex ſeu aſſeſſor eſſe præſumat. Quiſquis vero contra fecerit, præter ſuſpenſionis ab officio pœnam, quam ipſo facto incurret, alias juxta ſui ſuperioris arbitrium puniatur. A quibus ſuſpenſionum ſententiis per ſuos diœceſanos nullatenus abſolvantur, niſi prius ſatisfecerint competenter.

[a] Hic fuit diſputandi locus.

VII. *Ne clerici juriſdictionem ſæcularium exerceant.*

Cum honeſtatis eccleſiaſticæ ſpeciale decus exiſtat, a carnalibus longe fieri actibus, nec ſæcularibus immiſceri manus cæleſtibus miniſteriis deputatas; grave ac ſordidum reputamus, quod clerici quidam terrena lucra, & temporales juriſdictiones fidei [b]ſpeculantia & avida voracitate ſectantes, juriſdictionem a laïcis recipiunt ſæcularem, & juſtitiarii nuncupantur: ut miniſtri fiant juſtitiæ, quam non poſſunt ſine canonicæ diſpenſationis & clericalis ordinis injuria miniſtrare. Nos igitur horrendum hoc vitium exſtirpare volentes; univerſis eccleſiarum rectoribus & perpetuiis vicariis, immo quibuſcumque in ſacerdotio conſtituris, diſtrictius inhibemus, ne juriſdictionem a perſona ſæculari ſuſcipiant, vel ipſam exercere præſumant. Qui autem jam ſuſceperunt, infra duos menſes omnino dimittant, eam de cetero nullatenus ſuſcepturi. Quia vero apud malevolos animos inhibitio non cohibet delinquentes, niſi pœnalis ultio ſubſequatur; decrevimus, ut quiſquis contra prædicta venire præſumpſerit, ipſo facto ab officio & beneficio ſit ſuſpenſus. Ad quæ ſi temere ſic ſuſpenſus ſe ingeſſerit, ultionem canonicam non evader. Hujuſmodi vero ultio per diœceſanum ejus, qui contra iſta fecerit, donec emendaverit ipſius diœceſani arbitrio, & juramentum præſtiterit quod de cetero alias non com-

[b] Lucra turpia.

ANNO CHRISTI 1268.

mittat, nullatenus relaxetur. Salvis domini Regis privilegiis in hac parte.

VIII. *De concubinariis.*

Quoniam indecorum sit, & puritati Christianæ contrarium, pollutis labiis & manibus sacra contingere, vel laudem offerre munditiæ, aut seipsum fœdatum luxuriæ maculis in templo Domini præsentare; non solum divinæ aut canonicæ leges, verum etiam sæcularium principum monita, sanctæ considerationis judicio prospexerunt omnibus Christi & sanctæ ecclesiæ ministris pudicitiam, tam consultæ, quam indicentes. Quas prædictus Legatus sequens laudabili studio præcepit & statuit, ut ubi clerici & maxime in sacris ordinibus constituti, qui in domibus suis vel alienis detinent publice concubinas; nisi eas a se prorsus amoveant infra mensem, eas vel alias de cetero nullatenus retenturi, ab officio & beneficio sint suspensi; & usque super hoc satisfecerint, de beneficiis ecclesiasticis se nullatenus intromittant: alioquin decrevit ipsos eisdem beneficiis fore ipso jure privatos. Nos autem pudicitiam, veluti gemmam virtutum, optantes in clero fulgere, quibus potest non solum persuaderi, sed etiam assumptæ professionis vinculo & imperari; statutum prædicti Legati contra clericos, qui publice detinent concubinas editum, cura qua possumus persequentes: adjiciendo statuimus, ut archidiaconi locorum, qui post episcopos curam gerunt, contra concubinarios hujusmodi annis singulis inquisitionem faciant diligentem, & circa eos prædicti Legati statutum exquisite faciant observari. Et quæ invenerint, episcopis teneantur nihilominus nunciare, ut ipsi super iis pastoralis officii debitum exsequantur. Quod si in exsequendis iis quæ præmissa sunt quisquam archidiaconus vel episcopus, postquam sibi denunciatum fuerit ab archidiacono, negligens fuerit; archidiaconus quidem ab ingressu ecclesiæ ipso jure noverit se suspensum, quousque denunciaverit episcopo: episcopus vero a dalmaticæ, tunicæ, & sandalium usu sit suspensus, donec a se negligentiam excutiens, quæ statuta sunt duxerit exsequenda.

Ad hæc cum ad peccatum accedens consensus & auxilium alterius, utrumque in peccato pariticet, & pari pœna condemnet; statuimus, ut ii qui clericos in domibus suis ad peccandum recipiunt, vel scienter peccare permittunt, sive concubinis eorum domos locant scienter vel accommodant; si clerici sint, pœna simili: si vero laïci, ad arbitrium episcopi puniantur. Prædictæ vero concubinæ de quibus constiterit per facti evidentiam, vel aliquo alio justo modo, ab ingressu ecclesiæ, dum celebrantur divina, penitus arceantur; nec eis Paschali tempore tribuatur viaticum, cum judicium sibi manducent & bibant, qui illud indigne assumunt. Ceterum quia plerumque evenire didicimus, quod convictus super crimine adulterii, aut alio peccato notorio, ad partes fugiat alienas, ut & pœnam effugiat, & liberius in crimine perseveret; statuimus, ut si quis taliter de provincia in provinciam aliam nostræ legationis effugerit, episcopus in cujus diœcesim venerit, seu ejus Officialis ad mandatum prælati in cujus diœcesi vel jurisdictione fugiens ille deliquerit, sententiam excommunicationis in ipsum latam efficaciter exsequatur, donec ad pœnitentiam redeat salutarem.

IX. *De vicariorum residentia, & institutione.*

Sacrorum ordinum dispensatio, quasi clavis ad A aperiendum varias portas salutis, & gratiæ spiritualis, hominibus est concessa: quam habere necesse est, ut clavis aperiat, qui curam obtinet animarum. Qui etiam clavem gestat, extra mansionem vagari non debet, ut paratus sit in statione continua vocantibus: & non vocantes suis exhortationibus, quasi pastor solicitus, ad se trahat. Hæc licet antiqua sanctorum Patrum decernat auctoritas: quia tamen ab iis, qui temporalem fructum plus diligunt quam æternum, invenitur temere non servatum; prædictus Legatus circa utrumque provide statuit inter alia, nullum de cetero ad vicariam admittendum, nisi in presbyterum jam ordinatum, vel saltem in diaconum proximis temporibus ordinandum: qui renuncians aliis beneficiis, si qua habet curam animarum habentia, juret ibi residentiam facere corporalem: alioquin institutionem ipsius nullam fore decrevit, & vicariam alii conferendam.

De iis autem qui tunc jam fuerant instituti, non tamen in presbyteros ordinati, statuit & præcepit, ut ex tunc infra annum ad minus, se facerent in presbyteros ordinari: alioquin privatos ipsos ex tunc vicariis fore decrevit: quod de residentia circa instituendos præceptum erat, statuens etiam circa ipsos. Nos autem contra hoc agentium compescere malitiam nostra quoque opportuna districtione volentes; adjiciendo statuimus, ut si quis de cetero contra hoc statutum vicariam tenuerit, fructus suos non faciat sic perceptos, sed ipsos restituere teneatur: & ipsorum medietas ecclesiæ, cujus est vicaria, tradatur, in ipsius utilitatem modis omnibus convertenda: medietatis vero alterius pars una in pauperes illius parochiæ expendatur, & altera loci archidiacono applicetur.

Ipse vero archidiaconus super his, annis singulis, inquisitionem faciat diligentem; suaque opera & solicitudine statutum hoc faciat firmiter observari. Qui etiam, si aliquem contra præmissa vicariam comperit retinere, prælato ad quem ipsius collatio vel institutio pertinet, vicariam ipsam sine mora denunciet fore vacantem: ut idem circa id exsequatur, D quod officii sui viderit interesse. Qui etiam nec aliter instituat, nec post factam sibi denunciationem hujusmodi, vel postquam ad ejus pervenerit notitiam, institutionem vicariæ differre præsumat. Quod si contra fecerit, a collatione, institutione, & præsentatione beneficiorum quorumlibet, quisquis fuerit, donec quæ statuta sunt exsequatur, noverit se suspensum.

Ad hæc, cum omnis malitiæ conatus diligenti reprimamus industria; statuimus, ut si quis contra præmissa vicariam retinere contenderit, per mensem unum in sua rebellione persistens, præter pœnas superius impositas, aliis beneficiis, si qua habet, sit ipso facto privatus: necnon & ad vicariam, cui E sic molestus incumbit perpetuo, & ad cetera beneficia, quibus vitioso & adulterino contagio se reddit indignum, per triennium sit inhabilis obtinenda. Quæ omnia non solum ad futura porrigimus, verum etiam ad præterita referri volumus; & in eisdem efficaciter statuimus & præcipimus observari. Archidiaconus vero, si quæ superius sunt injuncta, neglexerit; præter indignationem Omnipotentis, quam incurrat, ab ipsa parte sibi applicanda privetur, & ab ingressu ecclesiæ præsentis statuti auctoritate, quousque præmissa fecerit, sit suspensus.

X. *De intrusis.*

Amoris proprii damnabilis & immoderata præ-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

sumptio subvertens in judicio rationem, dum sibi temere alienum concupiscit, caritatem tradit exsilio, mortemque affectat proximi, quem noverit præsidere. Quin etiam morte vel immutatione alia nil agente, calliditas & simulatio divinam provocantes iram impudenter insurgunt: eum qui vivit, mortuum, & qui adhuc possidet, resignasse verbo vel actu mendaciter confingentes. Quia vero in ecclesiis, præcipue circa mare Anglicanum constitutis, mortalis hic morbus irrepsit; præfatus Legatus super hoc statuit, ne prætextu opinionis vel famæ, quæ de morte vel cessione habetur absentis, ejus beneficium aliquatenus conferatur: sed prælatus, donec plenius de veritate instruatur, exspectet: alioquin ad resarciendum omne damnum ex hoc inflictum, absenti ipsum obligatum; illum vero qui se procuravit intrudi, præter damnorum restitutionem, ab officio & beneficio ipso facto suspensum fore decrevit. Quod etiam ad illum extendi voluit, qui beneficium ecclesiasticum, altero possidente, occupare vi vel clam, auctoritate propria, vel potius temeritate præsumit; vel postquam declaratum fuerit ad alium pertinere, armis se defendere nititur in eodem. Nos autem latius & plenius mederi per nostrum antidotum cupientes; adjiciendo statuimus, ne quis de cetero patronus ecclesiasticus vel sæcularis, ad ecclesiam in qua jus obtinet patronatus, quemquam audeat præsentare, nisi probabilem habeat de ipsius ecclesiæ vacatione notitiam. In quo casu licet præsentare possit, ne sibi per lapsum temporis præjudicium generetur; prælatus ad quem institutio spectat, nequaquam præsentatum præsumat admittere, vel instituere, nisi de morte rectoris, vel alias de vacatione legitima prius constet.

XI. *Quibus notis de vacatione constet.*

De iis autem non aliter constare sufficiat, quam per ipsius mortem, vel resignantis seu aliter dimittentis præsentiam corporalem; aut si absens sit, per episcopi seu diœcesani in cujus civitate vel diœcesi mortuus esse vel alias dimisisse dicetur: aut saltem alterius personæ authenticas litteras, sigillo authentico uno vel pluribus communitas: vel per instrumentum publicum, vel per testes juratos & idoneos omni exceptione majores, a quibus super hoc non tantum de credulitate, sed de scientia, secundum juris exigentiam, sufficiens & apertum testimonium deponatur. Quod si contra ea quæ dicta sunt, quisquam in ecclesia de facto fuerit institutus, vel quod verius est, intrusus; institutio talis invalida, & nullius penitus sit momenti; nec per ipsam cuiquam jus aliquod acquiratur, etiamsi postmodum forsitan appareret ipsam ecclesiam tempore institutionis hujusmodi vacasse. Cumque postmodum de primi rectoris vita constiterit, eo quod personaliter veniens, se ipsum ostendat, aut alias per authenticas litteras, vel instrumentum publicum, vel per testes idoneos vivere comproberur; tam prælatus instituens, quam is qui fuerat taliter institutus, ipsi rectori ad restitutionem integram fructuum, damnorum & expensarum, quæ propter hoc ipse rector incurrerit, teneatur; altero alterius solutione minime liberato. Et quia non sufficit pecuniaria pœna, ubi spirituale delictum; prælatum qui contra hoc instituerit nihilominus ab eo tempore quo in prædicta commiserit, a collatione, institutione, & præsentatione beneficiorum quorumlibet, statuimus manere suspensum, donec ipsi rectori possessio reddatur ecclesiæ.

Adjicientes, ut si postquam de ipsius rectoris vita supradicto modo constiterit, ecclesia non restituatur eidem; intrusus, si per tres menses in tam pessima rebellione perstiterit, præter pœnas supra impositas, ex tunc omnibus beneficiis quæ in eodem regno obtinet, ipso facto perpetuo sit privatus; & ad illud quod taliter obtinuit, quandocumque, vel quocumque modo vacaverit, perpetuo sit inhabilis obtinendum, ad quod cupiditatis & rapinæ vitio reddidit se indignum. Et si quidem nullum fortassis beneficium habeat, non solum ad hoc, quod sic se habere præsumpsit, sed etiam ad quodlibet aliud in illa diœcesi, quam sceleris sui peste turbavit, ipso facto, auctoritate hujusmodi statuti, se inhabilem perpetuo esse sciat, & penitus incapacem. Ceterum ad omnes qui præsentatione prælati, aut aliis modis beneficia vel ecclesias, sine canonica institutione prælati, per se vel per alios occupare præsumpserint, quos adhuc gravius delinquere constat; necnon ad eos quoque qui ante hanc constitutionem nostram occuparunt viventis beneficium vel ecclesiam, & adhuc detinent occuparam; ad eos quoque qui sine canonica institutione prælati, seipsos intrudere præsumpserunt, (nisi infra tres menses a publicatione hujusmodi constitutionis, tam occupatores, quam intrusores hujusmodi, omnino dimiserint quod taliter acceperant, & ut supradictum est, satisfecerint) supra nominatas pœnas extendi volumus & mandamus; iis quæ contra tales in constitutionibus prædicti Legati, & Provincialium Conciliorum totius nostræ legationis statuta sunt, in nullo penitus diminutis. Contra hos etenim delinquentes, pœnas illas ex quo sufficere non putamus, sanctius esse ac tolerabilius æstimantes, ecclesiam vel beneficium vacare diutius per incognitam veritatem, quam momento quocumque adulterari apud violentum vel nefarium possessorem.

Ad hæc, cum ad archiepiscopum vel episcopum ad quem ecclesiæ vel beneficii collatio spectat, vacationis notitia probabiliter alias quam prædictis modis forte pervenerit; si forsitan beneficium illud vel ecclesiam conferat, timens ne per lapsum temporis præjudicium sibi fiat, possessionem tamen ipsius ecclesiæ vel beneficii corporalem, priusquam de vacatione suprascriptis modis constiterit, non tradat, ve ltradi faciat, seu consentiat, vel permittat, neque is cui collatio facta est, ingredi possessionem propria vel alterius cujuscumque auctoritate præsumat. Quod si archiepiscopus vel episcopus contra fecerit, prædictis pœnis se noverit subjacere. Is vero cui collatio hujusmodi facta est, si contra præmissa possessionem acceperit; ipsa ecclesia seu beneficio perpetuo se noverit esse privatum, & nihilominus alias pœnis subjaceat supradictis.

XII. *Ne una ecclesia dividatur in plures.*

Unitatem in omnibus, maxime vero divinis & spiritualibus officiis & ministeriis, ita perfectio sequitur, ut divisionem super omnia detestetur, quæ desolationem & ruinam inducit. Nec enim ullum ipsum materiale subjectum stabit, nulla sacræ rei designatio intellectum conformiter ad se trahit, cum in illo vel in isto divisio aget, diversum faciens quod est unum. Ex his Catholica unitas sanxit & auctoritas, ut in una ecclesia unus sit rector, quasi unius corporis unum caput. Sed stupefactivæ zizaniæ seminator, interdum per plurium in una ecclesia patronorum discordiam; interdum per cupidorum figmenta, qui de ipsa ecclesia nihil aliud quam commodum temporale venantur, hanc pestiferam factionem diversis modis inducit, ut in plures collata una ecclesia dividatur, rei pravitatem quadam mutatio-

ANNO CHRISTI 1268.

mutatione vocabulorum seu nominum occultantes. Quod detestabilius est, in tantum in quibusdam prælatis ardor cupiditatis & avaritiæ exardescit, ut præsentatos ad ecclesiastica beneficia non admittant, nec ea aliter conferant, nisi certa proventuum & reddituum beneficiorum ipsorum portione retenta, quam suis usibus applicant, vel aliis eam ad tempus, vel simpliciter conferunt pro suæ libito voluntatis.

Super his autem legitime compescendis, divisiones vel particulares adsignationes & permutationes penitus prohibens; statuit, ut numquam in plures personatus vel vicarias ecclesia divideretur; & quæ tunc ante divisæ fuerant, integrarentur quam citius facultas se offerret: nisi aliqua ecclesia sic foret ab antiquo forsitan instituta: in qua per loci episcopum provideri statuit, quod tam redditus, quam parochia, inter eos congruis portionibus dividantur: & quod semper apud ecclesiam resideat aliquis, qui de animarum cura solicitus, celebratione divinorum, & collatione sacramentorum, se viriliter exerceat & honeste. Nos igitur prædicti Legati sanctionem digna æmulatione sequentes; adjiciendo statuimus, ut omnis hujusmodi prorsus divisio ante prædicti Legati constitutionem facta, nisi tanto eam præcesserit tempore, ut merito possit antiquitatis jure censeri, quæve postmodum est secuta, necnon cujuscumque portionis proventuum ecclesiasticorum beneficiorum retentio & adsignatio, quæ fieri posse dignoscitur absque labe simoniacæ pravitatis, per locorum diœcesanos penitus revocentur.

Si qua vero de cetero fiat divisio, seu alicujus portionis retentio vel adsignatio; hanc nullam ipso jure fore decernimus. Et ne conferentis seu præsentantis, vel admittentis plures ad unam ecclesiam exemplum mali relinquat impunitas; præsentans quidem, unus aut plures, jus illa vice præsentandi amittat, ad superiorem proximum devolvendum. Si vero prælatus sic contulerit, vel præsentatos admiserit, vel si certam retinuerit, vel alii adsignaverit portionem simpliciter, vel ad tempus; non solum institutio ejus, & retentio vel adsignatio viribus careat; verum etiam ipse, quousque id revocaverit, ipso facto a collatione, institutione, seu præsentatione beneficiorum quorumlibet sit suspensus.

XIII. *De abstrahentibus confugientes ad ecclesiam vel cœmeteria, seu res ibidem depositas.*

Et de auferentibus aliquid præter voluntatem dominorum ecclesiasticorum de domibus, maneriis, seu grangiis.

Ad tutelam & confugium oppressorum ita immunitatem ecclesiasticam cernimus constitutam, ut etiam reos sanguinis ab hominum incursu defendat. Quanto magis insontes criminum confugientes ad ipsam, & res nulli vitio subjacentes, hostili timore intra ipsius ecclesiæ septa repositas, convenit non solum exinde non abstrahere vel rapere, sed etiam non contingere, ut in eis temeritatis aliquid attentetur; satis intelligit qui prudenter attendit. Præterea circa tuitionem tam personarum ad ecclesias vel cœmeteria confugientium, & rerum quæ in ipsis pro securitate fiducialiter reponuntur, quam circa hominum salutem profanorum; qui Dei timore contempto, & ecclesiæ reverentia prorsus abjecta, immo totius humanitatis & famæ pudore deposito, ad hujusmodi confugarum abstractionem, & rerum prædam & rapinam de locis ipsis se conferunt impudenter: nos tanto promptius oportet intendere, quanto sceleris hujusmodi perfidia majus noscitur periculum importare.

ANNO CHRISTI 1268.

Nos igitur hujusmodi iniquitates & scelera perfecto odio, ex officii nostri debito, prosequentes; statuimus, ut si quis aliquem ad ecclesiam vel cœmeterium, aut claustrum confugientem, inde abstraxerit violenter, vel alias victum necessarium prohibuerit, in quo similis est necanti; aut res alienas in locis prædictis depositas violenter seu hostiliter asportaverit, vel asportari fecerit; aut factam suo nomine, vel a familiaribus suis abstractionem, prohibitionem, vel asportationem ratam habuerit; aut abstrahentibus, prohibentibus, vel asportantibus præbuerit publice vel occulte auxilium, consilium, vel consensum; ipso facto sit excommunicationis vinculo innodatus: a quo nullatenus absolvatur, nisi prius ecclesiæ, cui tantam injuriam [a], & damnum passo satisfaciat competenter. Et quidem si excommunicatus hujusmodi, monitus a diœcesano, intra præfixum ab eo tempus non satisfecerit; terra ipsius subjiciatur ecclesiastico interdicto, quod ante [b] pristinam satisfactionem nullatenus relaxetur.

[a] *Dosf, sock.*

[b] *Forte, præfixam.*

Quod si forte terram non habuerit, dominus terræ in qua moratur, si monitus, infra terminum sibi ad hoc indictum, extra eam non expulerit hujusmodi pestilentem; ex tunc terra ipsius ecclesiastico interdicto supponatur, quamdiu ille ibidem remanserit duraturo. Nempe si talis excommunicatus clericus sit, & a prælato suo monitus, infra terminum quem ei duxerit præfigendum minime satisfecerit; ex tunc omni beneficio ecclesiastico quod in eodem regno obtinet, sit privatus. Si vero nullum obtinet, ad quodcumque ejusdem regni beneficium ecclesiasticum per quinquennium sit inhabilis obtinendum. Etenim digne ab ecclesiasticis bonis excluditur, qui caritatem & ecclesiæ decus, in Dei contemptum, & proximi dispendium, tam nequiter violavit. Quæ autem in præmissis statuta sunt, eadem circa ecclesiarum incendiarios & effractores volumus & præcipimus observari.

Ad hæc, si quis de domibus, maneriis, grangiis, vel aliis locis hujusmodi, ad archiepiscopos, episcopos, vel alias personas ecclesiasticas, vel ad ipsas ecclesias pertinentibus accedens, quidquam præter voluntatem aut permissionem præmissorum dominorum, vel eorum qui sunt hujusmodi rerum custodes deputati, consumere, vel auferre, aut contrectare præsumpserit; ipso facto sit excommunicatione ligatus: a qua, donec satisfecerit, absolutionis gratiam minime consequatur. Et ne hoc salubre statutum prætextu ignorantiæ negligatur, ipsum vel intentionem [c] ipsius, per annum continuum a tempore publicationis ejusdem in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, & aliis, per rectores & capellanos earum, quibuslibet diebus Dominicis, adstanti parochianorum & fidelium multitudini præcipimus publicari.

[c] *Hoc est, ejus sensum.*

XIV. *Ne quis impediat matrimonia solemnizari in facie ecclesiæ.*

Conjugale fœdus ab ipso Domino institutum, sicut potestati humanæ non subjacet, ita nullius temerario patere debet occursui, quo minus in conspectu hominum solemnitatem accipiat: per quam, prout expedit, omnibus innotescat. Quapropter districtius inhibemus, ne quis matrimonia contracta legitime, quo minus in facie solemnizentur ecclesiæ impedire præsumat. Episcopi vero, quorum interest sacra tueri, punire condigne studeant hujusmodi præsumptores.

ANNO CHRISTI 1168.

XV. *De exsecutione testamentorum.*

Libertatem extremi judicii sicut multa favoris prærogativa muniunt legitimæ sanctiones; ita ipsius exsecutionem convenit adjuvare, ne quid impedire valeat arbitrium testatoris. Præterea super exsecutione testamentorum duximus statuendum, ut exsecutor testamenti cujuslibet ad exsecutionem testamenti nullatenus admittatur, neque testamentum, cum Ordinario secundum approbatam consuetudinem præsentatur, per ipsum aliquatenus approbetur: nisi prius quoad hunc actum sui fori privilegio coram eo expresse renunciet exsecutor. Præcipimus etiam statuendo, quod hujusmodi testamentorum exsecutores, priusquam administrationem bonorum attingant, inventarium in præsentia aliquorum fide dignorum, qui verisimiliter bonorum defuncti noverint qualitatem, omnino conficiant, & illud suo superiori prælato ostendant. Si quis autem, inventario non confecto, administrare præsumpserit, ad sui episcopi arbitrium puniatur. Super approbatione siquidem testamenti ejus, qui in diversas diœceses beneficia, dum viveret, obtinebat; approbatione episcopi illius in cujus diœcesi testator decessit, fidem volumus adhiberi.

XVI. *Ne prælati fructus ecclesiarum vacantium percipiant, vel suos faciant.*

Ecclesiarum dispendia injunctæ nobis solicitudinis cura submovere volentes, ne duplici desolatione affectæ nimium deprimantur, ab iis maxime qui superintendentes [a] quotidianam instantiam subjectis debent ecclesiis, viduatis propriis rectoribus, paterno consolari tenentur affectu; statuimus, ut cum ecclesias vacare contigerit, prælati sub quibus consistunt, fructus & proventus per annum, vel aliquanto alio tempore nequaquam percipiant earumdem, neque suos faciant sic perceptos: sed de ipsis fiat quod in canonibus est statutum. Nisi forte iidem prælati jus hujusmodi sibi valeant, ex speciali privilegio vel consuetudine, ab antiquo vindicare. Quod si contra fecerint, donec totum restituerint, ab officio sint suspensi. Sequestrationes etiam fructuum & proventuum beneficiorum ecclesiasticorum, a prælatis penitus fieri prohibemus, quod & leges & canones interdicunt: nisi casus speciales emergant, in quibus sequestrationes, certæ consuetudines, & jura permittant. Aliter autem factas sequestrationes, & latas occasione hujusmodi, excommunicationum, suspensionum, & interdicti sententias, nullas fore decrevimus ipso jure. Prælatus etiam qui hujusmodi sequestrationes fecerit, quousque revocaverit, ipso facto a pontificalibus sit suspensus.

[a] *Hic deest aliquid.*

XVII. *De oblationibus capellarum matrici ecclesiæ restituendis.*

Gratia quæ de concedentis benignitate procedit, recipientem manifeste reddit ingratum, si vertitur in abusum; & suis non contenta finibus, extenditur in alterius læsionem. Ecclesiasticæ quidem providentiæ pietas alteri per alterum non vult iniquam conditionem afferri: sed quando privata persona capellam propriam desiderat obtinere, [b] quod, causa justa mediante, concesserit, semper adjicere consuevit, ut id fiat sine juris præjudicio alieni. Quod & nos salubri & opportuno remedio consequentes; statuimus & districte præcipimus, ut capellani ministrantes in capellis hujusmodi, quæ, salvo jure matris ecclesiæ, sunt concessæ, universas oblationes & cetera, quæ ipsis non recipientibus, ad matricem ecclesiam pervenire deberent, ipsius rectori sine difficultate restituant: cum id tamquam alienum juste nequeant detinere. Si quis autem restituere contempserit, suspensionis vinculo, quousque restituerit, se noverit innodatum.

[b] *Forte, qui.*

ANNO CHRISTI 1168.

XVIII. *De domibus ecclesiarum reficiendis.*

Improbam quorumdam avaritiam persequentes, qui cum a suis ecclesiis & ecclesiasticis beneficiis multa bona suscipiant, domos ipsarum & cetera ædificia negligunt, ita ut integra non conservent, & diruta non restaurent: (propter quod ipsarum ecclesiarum statum deformitas occupat, & multa incommoda subsequuntur;) statuimus atque præcipimus, ut universi clerici suorum beneficiorum domos, & cetera ædificia, prout indiguerint, reficere studeant condecenter: ad quod per suos episcopos vel archidiaconos solicite moneantur. Si quis vero post episcopi vel archidiaconi sui monitionem, per duos menses id facere cessaverit; ex tunc episcopus ipse, ipsius clerici sumptibus, id fieri faciat diligenter, de fructibus ipsius ecclesiæ vel beneficii, præsentis auctoritate statuti, tantum accipi faciens, quantum ad refectionem hujusmodi sufficiat peragendam. Cancellos etiam ecclesiæ, per eos qui ad hoc tenentur, refici faciant, prout superius est expressum. Archiepiscopos vero, episcopos & alios inferiores prælatos, domos ac ædificia sua sarta tecta reficere, & in statu suo conservare ac tenere, sub divini judicii obtestatione præcipimus; ut ipsi ea reficiant, quæ refectione noverint indigere.

XIX. *De procurationibus, quæ ratione visitationis debentur, non recipiendis ab archidiaconis, vel aliis inferioribus prælatis, nisi cum visitant.*

Naturalis dispositionis effectus semen serenti reddit, & semen laboris multiplicabit operanti. Absurdum vero simulque iniquum nemo dubitat, ibi quemquam, ubi non seminat, metere: & ex iis colligere quæ non spargit. Ex his sacrorum canonum provisio æquitate ponderata decrevit, ut ecclesia, quæ visitationem recipit, temporalibus & spiritualibus ecclesiarum bonis salubriter institutam procurationem exhibeat visitanti. Cum autem ratione visitationis procuratio debeatur: si quid exigitur vel recipitur, hujusmodi ratione cessante, jam male accepti & indebiti nomen subit. Cum igitur intellexerimus, quod plerique prælati procurationes a subditis exigunt, licet visitationis officium non impendant: nos tam indemnitati ecclesiarum, quam prælatorum saluti, consultius providentes, districtius inhibemus; ne quis eorum, procurationem, quæ ratione visitationis debetur, ab ecclesia quacumque recipiat, nisi cum eidem officium impendit visitationis. Qui vero aliter receperit: donec restituerit, ab ingressu ecclesiæ sit suspensus. Episcopi vero & alii inferiores prælati, cum visitant, in superflua comitiva, seu evectionum numero, vel alias in expensis, gravare subditos non præsumant, ultra quantitatem & numerum determinatum in constitutione felicis recordationis Innocentii Papæ IV. ne videantur in visitationibus magis lucris pecuniariis inhiare, quam ecclesiarum velle conservare statum, vel salutem quærere animarum. Quod si contra facere attentaverint, subditi eis non pareant in hac parte. Latas etiam, occasione hujusmodi, excommunicationum, suspensionum, & interdicti sententias, ipso jure decernimus esse nullas. Secum etiam visitationis tempore superfluam & onerosam multitudinem hominum non adducant, per quam ecclesiarum requies perturbari sæpius con-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

fuevit: ſed moderationem ſequantur conſtitutionis canonicæ in Lateranenſi concilio promulgatæ.

XX. *Ne pecunia recipiatur a ſubditis pro delicto notorio.*

Deus omnipotens, cujus omnia ſunt, pretium quodlibet pro delicto non accipit, & holocauſtum non poſtulat pro peccato. Quidam vero ad aliorum regimen deputati, hoc ignorantes, aut ex temeraria quadam induſtria contemnentes: cum peccatur a ſubditis, debitam pro pecunia pœnam remittunt. Ex quo fit, ut, Deo non indulgente, tam vindex criminis, quam commiſſor, ſua in eodem ſæculo delicta conſignent, pariter judicandi. Et quia juxta beatum Iſidorum, nullam reus pertimeſcit culpam, quam redimere nummis æſtimat: non ex hoc mala voluntas minuitur vel mutatur, ſed potius datur auctoritas & licentia delinquendi. Circa correctionem quidem criminum præfatus legatus ſtatuit, ut archidiaconi eccleſias utiliter & fideliter viſitent de ſacris vaſis & veſtibus: & qualiter diurnis & nocturnis officiis eccleſiæ ſerviantur, & generaliter de temporalibus & ſpiritualibus inquirendo: & quæ corrigenda invenerint, corrigant diligenter. Eccleſias autem ſuperfluis non gravent expenſis, ſed procurationes, duntaxat cum viſitant, exigant moderatas. Non ſecum ducant extraneos, ſed modeſte ſe habeant in familia & in equis: nec pecuniam ad hoc, ut non viſitent, vel non corrigant, vel ut crimina non puniant, ab aliquo recipere præſumant: nec aliquos ſententiis ſuis involvant injuſte, ut ab eis poſſint ex hoc pecuniam extorquere. Unde, cum hæc ſapiant Simoniacam pravitatem, decrevit, ut qui talia agere præſumpſerint, ſic extorta in duplum erogare in pios uſus, epiſcopi ſui arbitrio, compellantur. Salva nihilominus alia pœna canonica contra ipſos.

Præcepit etiam, ut dicti archidiaconi capitulis per ſingulos decanatus frequenter interſint: in quibus diligenter inſtruant inter alia ſacerdotes, ut bene ſciant & ſanc intelligant verba canonis Miſſæ, & baptiſmatis; ea ſcilicet maxime, quæ ſunt de ſubſtantia ſacramenti. Nos igitur ſtatutum prædicti Legati contra tales editum adjuvantes: adjiciendo ſtatuimus, ut archidiaconi pro nullo mortali & notorio crimine, vel de quo ſcandalum generatur, pecuniam a deliquente pro ipſo recipiant, ſed commiſſum crimen puniant animadverſione condigna. Epiſcopis vero diſtricte præcipimus, ut hujuſmodi ſalubre ſtatutum firmiter faciant obſervari.

XXI. *De firmis.*

Indignum eſt, eum [a] ſpiritualibus pecuniarum inire commercium, dicente Apoſtolo Petro ad Simonem: *Non ſit tibi pars neque ſors in ſermone iſto.* Avare enim & facile ſpiritualia vendit, qui eorum exercitium pecuniæ interventione conducit. Provide igitur conſtitutionem Legati prædicti comperimus inhibentem, ne dignitates vel officia, puta decanatus, vel proventus ex eccleſiaſticæ vel ſpiritualis juriſdictionis exercitio, ſeu ex pœnitentia, vel altari, vel ſacramentis aliis quibuſlibet, venientes, nullo modo concedantur ad firmam. Nos autem contra hoc tam ſanum & ſalubre ſtatutum fieri a pluribus audientes: adjiciendo ſtatuimus, ut ſi de cetero quiſpiam contra fecerit, dario ad firmam ſic facta non teneat; & contrahentium neuter alterutri ex tali contractu, tamquam invalido, quacumque juris auctoritate, aut beneficii, hujus noſtræ conſtitutionis expreſſa renunciatione, vel alia pactione vallante, aliquatenus obligetur: nihilominus tertia parte proventuum ejus rei, quam de facto ad firmam dari contra hoc ſtatutum conſtiterit, fabricæ majoris eccleſiæ cathedralis modis omnibus applicanda. Quæ omnia habere locum volumus, & ſtatuimus obſervari, cum laïcis datur eccleſia ad firmam: & cum ultra quinquennium etiam clericis eccleſiæ firma conceditur, contra conſtitutiones a dicto Legato ſuper his ſalubriter promulgatas. Eccleſiis quoque a gravi præjudicio præcavere volentes, ipſas ad firmam dari patronis earum ſub præmiſſis pœnis diſtrictius prohibemus.

ANNO CHRISTI 1268.

XXII. *De reſidentia archiepiſcoporum & epiſcoporum.*

Paſtor bonus agnoſcens gregem ſuum, debet ipſum mentis & corporis oculis jugiter intueri: & ne ipſum inſidioſus lupus invadat, ſicut hoſtis perſequendo invigilat, ſic prælatus reſiſtet continue defendendo. Oportet igitur, ut corporalis præſentia ipſum ſolicite tueatur: quia vadens paſtor & veniens, ſæpe non invenit quod reliquit, eo quod illud adverſarius non recedens neque dormiens aſportavit. Sane licet epiſcopi ad perſonalem reſidentiam circa gregem Domini ſibi commiſſum, tam divinis, quam eccleſiaſticis præceptis noſcantur adſtricti: quia in partibus noſtræ legationis nonnulli ſunt, qui hoc attendere non videntur: nos prædicti Legati monitionem & exhortationem ſuper hoc, archiepiſcopis & epiſcopis prudenter emiſſam, æmulationis condignæ ſtudio ſequentes, ipſos efficaciter hortamur in Domino, & in virtute ſanctæ obedientiæ, atque ſub divini obteſtatione judicii commonemus, ut ad commiſſi gregis curam, & deſponſatarum ſibi eccleſiarum ſolatium, præcipue diebus ſolemnibus, Quadrageſimalibus, & Adventus, præſentiam ſuam exhibeant debitam, quibus ſe fide media copularunt: ſanctum chriſma, oleum ſacrum, & oleum infirmorum, in die Cœnæ Domini quolibet anno conficiant: niſi eos dictis diebus ab ipſorum eccleſiis, a ſuis ſuperioribus evocatos, vel ex alia juſta cauſa, oporteat abſentare: ut quod ipſorum nomen prætendit, & commiſſum ſibi miniſterium exigit, quod non minus gerit oneris quam honoris, ſolicitis ſtudeant excubiis obſervare.

XXIII. *De appropriationibus eccleſiarum non faciendis.*

Quoniam alienationes eccleſiarum, ſanctorum patrum, & Romanorum Pontificum decreta prohibere ſummopere ſtuduerunt: nos ipſos ex officii noſtri debito: ſufficientia qua poſſumus imitantes, univerſis epiſcopis diſtrictius inhibemus, ne quis eorum, eccleſiam ſibi ſubjectam, alteri epiſcopo, vel monaſterio, ſeu prioratui, appropriationis jure conferat vel aſſignet: niſi is, cui appropriare voluerit, adeo manifeſte paupertatis prematur onere, vel alia legitima cauſa ſubſit, quod talis appropriatio, non tam juri contraria, quam pietati conſona meriro cenſeatur. Si vero contra præmiſſa facta fuerit hujuſmodi appropriatio: ipſo jure invalida, & nullius penitus ſit momenti; ſed ab ipſo, qui hoc fecerit, ſicut de facto proceſſit, modis omnibus revocetur.

Nonnulli quoque in eccleſia, quæ per proprios conſuevit gubernari rectores, in uſus eorum conceſſa, ut totum, quod ex appropriata ſibi eccleſia provenit, inhianter abſorbeant, ipſam dimittunt vicario deſtitutam: aut ſi vicarium in ea forteſſis inſtituunt, ita modicam eidem relinquunt fructuum portionem, quod non poteſt ſibi ſufficere, & archidiaconorum, & alia incumbentia ſibi onera ſupportare.

[a] Forte, in ſpiritualibus. Act. 1.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

Quo fit, ut quod in eleemosyna est provisum, in sitim avaritiæ confluat, & transeat in rapinam. Super his igitur salubria remedia cogitantes, statuimus, & districte præcipimus, ut universi religiosi, exempti & non exempti, Cistercienses, & alii quicumque qui ecclesias in proprios usus habent, si vicarii non sint positi in eisdem, infra sex mensium spatium, vicarios præsentare diœcesanis, qui eos instituere debeant, non omittant: quibus sufficientem assignare pro facultate ecclesiarum studeant portionem. Alioquin, extunc iidem diœcesani id facere studeant diligenter.

Statuimus quoque ut episcopi, qui ecclesias in proprios usus habent, domos in ipsarum ecclesiarum parochiis construant, vel olim constructas reædificent & conservent, in quibus honeste possint recipi visitantes. Supradicta vero omnia tam ab episcopis, quam ab aliis qui ecclesias in proprios usus habent, fieri præcipimus & servari.

XXIV. *De bonis intestatorum.*

Cum mortis præoccupatio incerta, sæpe sic anticipet ultimi arbitrii voluntatem, ut conficiendi testamenti, seu extremæ dispositionis, adimat vitæ decisio facultatem: agit humana pietas misericorditer in defunctum, cum res temporales, quæ illius fuerant, per distributionem in pios usus ipsum adjuvando sequuntur, & coram cælesti judice pro ipso propitiabiliter intercedunt. Proinde, super bonis ab intestato decedentium, provisionem, quæ olim a prælatis regni Angliæ, cum approbatione regis & baronum dicitur emanasse, firmiter approbantes: districtius inhibemus, ne prælati, vel alii quicumque, bona intestatorum hujusmodi quocumque modo recipiant, vel occupent, contra præmissam provisionem.

XXV. *De delegatione causarum.*

Judicii robur & decus exornat auctoritas judicantis: & coram illo tutis gressibus incedere veritas præsumitur, de quo status eminentior, & meliora stipendia, strenuos actus & dignos fructus justitiæ repromittunt. Proinde sacris canonibus inhærentes, quibus statutum est, ut non nisi personis in majori statu constitutis causæ a sede Apostolica delegentur: ejusdem juris ratione commoniti, statuimus, ut ab archiepiscopis, vel aliis ordinariis, non nisi personis in dignitate vel officio constituris, aut cathedralium vel aliarum collegiatarum ecclesiarum canonicis, causæ aliquatenus committantur.

XXVI. *De forma citationis.*

Ira mortalium sæva cupiditas suum in seipsum reflectit ardorem, ut quidquid sibi possit attrahere, non desistat, non timens divinam offensam, vel proximi læsionem: quod litigiorum amfractus, & procellæ causarum manifeste declarant, in quibus seipsum solum respiciens litigator, sic errat in via justitiæ, ut rectum & æquum existimet, quidquid adversario nocet, & jure vel injuria sibi profit. Sane quoniam in citationis articulo fraudem sæpe fieri est compertum: prædictus Legatus statuit, ut per impetrantes, vel eorum nuncios, in causis regni Angliæ, citatoriæ litteræ non mittantur; sed judex moderatis sumptibus impetrantis per suum fidele nuncium eas mittat, qui vocandum diligenter perquirat: quem si reperire non poterit, die Dominico vel alio solemni, apud ecclesiam loci illius in quo degere consuevit, dum Missa cantatur, litteras legi faciat & exponi; vel saltem ad decanum, in cujus decanatu moratur qui vocandus existit, citatio dirigatur: qui a judice missus hæc fideliter persequatur per se, aut per suos certos nuncios & fideles: quodque inde fecerit, eidem judici rescribere non omittat. Nos autem, ut circa citationis articulum cautius & rutius procedatur; & discriminis materia, quantum in nobis est, penitus auferatur; constitutioni dicti Legati adjiciendo, statuimus: ut, cum judex contra quemlibet absentem emittit citationis edictum, citationem faciendam decano loci vel alicui alii certæ personæ demander. Is vero, cui demandata fuerit, cum eam fideliter fuerit assecutus, secundum statuti formam, se citasse rescribat. Alioquin citationis, quæ aliter facta appareat, fides nullatenus habeatur: nec secundum ipsam, contra eum qui citatus dicitur, ad pœnam aliquam procedatur.

ANNO CHRISTI 1268.

XXVII. *De juramento advocatorum.*

Laudabile vitæque hominum necessarium advocatorum officium, qui quasi athletæ justitiæ, in campo judicii militant, multum quidem exauctoratur ab illis, qui in ipso infideliter se exercent, per quos justitia deperit, & litium processus innumeris subterfugiis impeditur. Hæc sane prædictus Legatus diligenter considerans, & prudenter attendens, inter alia facta in constitutione decrevit: ut quisquis advocati officium voluerit generaliter profiteri, apud diœcesanum, cujus jurisdictionis existit, originis vel domicilii ratione, præbeat juramentum, quod in causis, quarum patronus existit, patrocinium fidele præstabit. Nos igitur hujusmodi statuto, per quod iniquitati occurritur, relevatur justitia, & succurritur veritati, parare volentes semitam ampliorem: adjiciendo statuimus, ut secundum ea quæ in dicto statuto contenta sunt, nullus advocatus, nisi litteras diœcesani, coram quo jurare præcipitur, prius ostendat, fidem de juramento hujusmodi exhibito facientes, vel de novo exhibeat hujusmodi juramentum, ad nullius causæ patrocinium admittatur.

XXVIII. *Ne judex pacem vel concordiam litigantium impediat.*

Cum partes suas amittat judicium, nisi actoris & rei dissensio conquieverit, nec aliud agere judex debeat juxta legitimas sanctiones, quam ut controversiam dirimat inter ipsos: multo profecto delinquit, qui partes ad pacem vel concordiam paratas, maxime prætextu alicujus commodi, nititur impedire. Quia vero per impedimentum hujusmodi, si contingat, provocatur Deus, læditur proximus, judicii contaminatur honestas, & jurgiorum materia confovetur: nos statutum prædicti Legati, qui super hoc simplici fuit inhibitione contentus, efficacius prosequentes, adjiciendo statuimus: ut si quis deinceps, pro impedimento paci seu compositioni litigantium objiciendo, quidquam receperit, ei qui dederit, omnibus modis restituere teneatur: necnon tantumdem exsolvat pauperibus erogandum. Alioquin, ex eo tempore, quo scelus hujusmodi sic recipiendo commiserit: donec, sicut dictum est, restituerit, excommunicationis vinculo se noverit alligatum.

XXIX. *De publicanda absolutione.*

Sicut ecclesiasticæ censuræ vinculum ad medelam inventum, ut sanum efficiat languidum, quem coërcet publice notum, fieri consuevit: ita beneficium absolutionis, quæ ligato impenditur, expedit notum esse; ne non vitandus, in sui contumeliam

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

vel ſcandalum ab aliis evitetur. Proinde ſtatuimus, ut cum aliquam excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiam, contigerit relaxare: mandet alicui, ut relaxationem hujuſmodi publice nunciet locis & temporibus opportunis.

XXX. *De inſtitutionibus & collationibus.*

Chriſtianæ religionis veritas ita pleroſque in ſuorum cordium elatione reliquit, ut cum animæ ſuæ curæ vix unuſquiſque ſufficiat, ipſi ſe plures eſſe mendaci ſtatera pendantes, non ſolum unius beneficii ſuper multos intrepide curam ſuſcipiunt, in quo quandoque nec reſident, nec ad ſacros ordines ſe faciunt promoveri, quos ipſius beneficii cura requirit; ſed multas ſuper innumeras curas ſibi congregant impudenter: & per vanitates & inſanias falſas ambulantes, miſeras animas, quas curandas acceperunt, neceſſario negligunt, cum onus tale implere ipſa facti impoſſibilitate non poſſunt. Sane hos carni contra ſpiritum, & adverſus Deum & proximum, aſſiſtentes, & quaſi de induſtria recedentes a Deo, (dum ſeipſos in manibus diaboli præcipitant manifeſte, animas Chriſto auferunt, & pauperum alimonias in uſus ſuperfluos, ne dicamus in malos, nefanda perverſitate convertunt:) a tantis [a]irruere periculis, ſanctorum Patrum, Romanorum Pontificum, & ceterorum ſuper his auctoritatem gerentium, conſtituciones, tam antiquis retro temporibus, quam modernis, multiplici ſolicitudine laboraverunt. Quorum labor etſi meritorius fuerit iis, qui vineam Domini fideli exercitio coluerunt, quibus virtus fuit, etiam male uſis materiam miniſtrare virtutis: multis tamen in hoc profanæ cupiditatis ardore ceſſantibus, laboris hujuſmodi profectum invenimus defuiſſe: qui, præter clavem diſpenſationis Apoſtolicæ ſedis, pluralitatem beneficiorum eccleſiaſticorum, animarum curam habentium, non ſolum de manu prælatorum male ſuſcipere, verum etiam auctoritate propria, violentiaque majorum, damnabiliter occupare præſumunt, & temere per excogitatas malitias & ſubterfugia detinere.

[a] *Corrige*, curare.

Ex his autem dicere non ſufficimus, quanta mala proveniunt. Eccleſiæ namque maculatur honeſtas, annullatur auctoritas, fides Chriſti proſternitur, caritas exſulatur, ſpes pauperum deperit, eo quod vident apertum diviti vel potenti, quod inter, omne beneficium vacaturum, quod ſuum non eſt. Miſer peccator & cæcus, rectorem ſe jactans, non tam recipit quam furatur. Inter ipſos quoque divites contentiones & ſcandala oriuntur, lites & odia confoventur. Digne etiam ſuper hujuſmodi regnorum homines divinæ indignationis exarſiſſe ignem, & aliquorum delicta in omnes miſiſſe vindictam, ex hoc præcipue formidamus: & dum nihil aliud ita periculis plenum conſpicimus, talia vel graviora & pertimeſcimus in futurum, niſi Dei miſericordia nos deſpiciens, correctionis apponat remedium ſalutare. Volentes igitur, circa peſtiferum hunc & [b]vix incurabilem morbum, officii noſtri diligentiam adhibere, & tota, quantum in nobis eſt, virtute curare: prædicti quoque Legati conſtitutionem ſuper his editam, ipſius inhærendo veſtigiis, adjuvantes, adjiciendo præcipimus: ut de præteritis ante hanc noſtram conſtitutionem circa beneficiorum cum cura pluralitatem; nec non contra illos, qui, prout debent, in beneficiis ſuis non reſident, nec ordinem ſacrum recipiunt, quem ipſius beneficii ſui cura requirit, commiſſis, prælati ſinguli ſine ulla diſſimulatione diligenter inquirant, & in illis faciant ſtatutum generalis concilii efficaciter obſervari.

[b] *Corrige*, vix curabilem.

Archiepiſcopi etiam ſuper præmiſſis diligenter inquirant in provincialibus conciliis ſuis, & negligentes corrigant, ut tenentur, cum de his in diſtricto Dei judicio rationem reddere teneantur. In poſterum autem, cum ad beneficium curam habens animarum, quemquam præſentari, aut ipſius collationem alias fieri debere contigerit: ſtatuimus, ut prælatus, qui circa hoc ſuum gerit officium, prius de vita & converſatione præſentati & inſtituendi, ac de aliis, quæ jura præcipiunt, inquiſitione præmiſſa inquirat. Hoc quoque vigilanter diſcutiat & perquirat, utrum habeat præſentatus vel inſtituendus hujuſmodi, perſonatus, ſeu alia beneficia curam animarum habentia: & ſi quidem habet, an illa cum diſpenſatione, vel abſque tenuerit: quam ſi habere ſe aſſerat, illam infra terminum a prælato ſtatuendum, poſt aſſertionem hujuſmodi, ipſi prælato exhibere procuret: alioquin extunc nullatenus admittatur. Quod ſi alias inſtitutus fuerit, nulla ſit inſtitutio ipſo jure. Diſpenſatione vero exhibita, ipſe prælatus provide conſideret, an ex vi diſpenſationis ipſius, aliud vel alia, cum jam habitis, valeat obtinere. Quod ſi eum plura beneficia ſine diſpenſatione habere vel habuiſſe comperit: ipſum ad id, de quo agitur, aliquatenus non admittat. Hoc idem obſervans, ſi exhibita diſpenſatio non ad futura, [a]ſed tamen ad præterita ſe extendat: niſi prius in hoc caſu inſtituendus, ipſe præſtet corporaliter juramentum, quod habita poſſeſſione beneficii, in quo inſtituitur, ſtatim alia beneficia, quæ prius habuit, ſine difficultate dimittens, de illis, per ſe vel alium, extunc nullatenus ſe intromittat. Quod ſi facere præſumpſerit, præter notam perjurii quam incurrit, habitis & habendis ipſo jure noverit ſe privatum.

[a] *Forte*, ſed tantum.

Poſtquam autem, ſecundum ea quæ diximus, quiſquam fuerit inſtitutus: illico prælatis in regno eodem conſtitutis, in quorum diœceſi conſiſtant priora beneficia quæ habebat, necnon patronis ipſorum, quod geſtum eſt, ſi commode poterit, denunciet inſtitutor: ut ſic de beneficiis ipſis, quæ ad eos ſpectare videntur, diſponant. Et nihilominus nomina beneficiorum ipſorum conſcribens, in proximo tunc provinciali futuro concilio ea denunciet: in quo videatur, qualiter ſit de ipſis beneficiis ordinatum; & ut appareat, utrum inſtitutus verum dixerit, qui prius dixerat ſe alia beneficia non habere. Quod ſi prælatus inſtituens ſecus egerit, inſtitutionem factam revocet infra menſem: alioquin a collatione & inſtitutione ad ipſum in quibuſcumque beneficiis ſpectantibus, quouſque revocaverit, ſit ſuſpenſus. [b]Cum qui a ſe reprobatum crimen incurrit, merito culpa redarguit: & in quo alium judicat, ſeipſum condemnat, dum in eodem ipſe reprobus invenitur. Hanc, Apoſtolo dicente, fugiendam labem in prælatis eccleſiæ deteſtantes, firmiter inhibemus, ne prælatus, qui præſentatum ſibi ad vacantem eccleſiam, ob defectum ſacrorum ordinum, recuſat admittere, alii eamdem eccleſiam conferat, qui defectum hujuſmodi patiatur: ne ſic videatur potius acceptaſſe perſonam, quam juſtitiam dilexiſſe. Quod ſi fecerit, ejus collatio vel inſtitutio ipſo facto ſit invalida, & nullius momenti penitus cenſeatur.

[b] *Forte* cum.

XXXI. *De commendis eccleſiarum.*

Miſerabilis humanæ dignitatis caſus, ita concupiſcentiæ frena laxavit, ut [c]recuſatio acumen rationis, & circa mala ſtaturæ iraſcibilitatis, virga conjuncta, nihil puretur iniquum, quod in exple-

Locus corruptus.

[c] *Forte*, recuſet reglutum.

Digitized Google

ANNO CHRISTI 1163.

bilia vasa cupiditatis videatur influere; nihil inhonestum, quo avaritiæ pareretur cibus, esuriem non minuens sed augmentans. Hi si animos simplicium obsident, dolendum est in uno genere hominum, qui laïci idcirco dicuntur, quod popularibus sunt ministeriis derelicti. Sed in illis, quibus Dominus pars est hereditatis eorum, qui hereditatis suæ restitutionem sibi debent a Domino præstolari, qui ducatu suo regere alios & gubernare tenentur: hoc tanto amarius & acerbius flenda conspicimus, quanto iniquius committuntur in illis, & periculosius tolerantur. Sane inter adinventiones eorum, qui fraudes contra suas animas moliuntur, hanc maxime comperimus divini & humani juris præsidia confundentem: quod, cum una ecclesia unius debeat esse rectoris, sicut & ratio dictat, & multiplicis juris statuta declarant: quidam tamen rationis expertes, vel juris regulas contemnentes, dum ad plurium ecclesiarum occupationem, velamen aliud non habentes quomodo ditari festinant, vacantes ecclesias sibi commendari procurant; amplectentes juris verba, non sensum, quod aliquando permittit unam haberi ecclesiam intitulatam, & aliam commendatam. Et cum juxta sanum intellectum, propter necessitatem vel utilitatem vacantis ecclesiæ, jus commendationis, non tam præceptoriæ quam permissivæ, fuerit introductum: ipsi ad cupiditatis suæ lucrum omnia convertentes, in ipsarum ecclesiarum dissipationem, non solum unam, sed plures recipiunt commendatas.

Corruptus locus, ut & infra.

Inter mula vero pericula, quæ ex hac pestifera factione proveniunt, advertimus ecclesiarum dispendia, rerum spiritualium negligentiam & contemptum iterum misceri, suscipientis casum in malum suum, quæ aliena esse debuerant congregantis; aut in proprios luxus & pompas superbiæ profundentis, quæ sunt ad pauperum alimonia constituta. Hæc autem pro mole peccati, furta, rapinas, & filii in conspectu patris victimationem excedere divini juris testimonio comprobantur; nec præterit divinum intuitum cæcitas concedentis: qui, dum ecclesiæ commodum prospicere debet, personam hominis accipit, cui non tam curandam ovem committit, quam miserabiliter devorandam. Quia igitur nec timorem divini judicii, nec sacrorum canonum intentionem, ad coërcitionem talium sufficere, illi etiam proficere nunc usque videntur: nos, & animarum saluti, & ecclesiarum statui & indemnitati, diligentia, qua possumus, ex officii nostri debito, prospicere cupientes, universas ecclesiarum commendationes hactenus quibuscumque factas, nisi ex evidenti utilitate, unius tantum ecclesiæ commendatio facta sit, penitus revocamus, & ipsas extunc vacantes decernimus; eis ad quos ipsarum collatio vel ad eas præsentatio spectat, districte mandantes, ut infra duos menses post præsentis constitutionis nostræ publicationem, conferant seu præsentent: alioquin, ipsarum collatio ad sedem Apostolicam devolvatur.

In posterum autem inhibemus ecclesiam quamlibet commendari, nisi justa causa & legitima id exposcat. Et ut omnibus versutiis, adinventionibus, & fallaciis occurramus: statuimus, ne cuiquam ultra unum cum cura animarum beneficium obtinenti, ecclesia commenderur, neque plures ecclesiæ alicui personæ valeant commendari. Quod si contra ea, quæ salubriter hac nostra provisione statuta sunt, ecclesiæ commendationem a quoquam, & cuiquam in locum nostræ legationis fieri contigerit: ipsam, & quidquid ex ea secutum fuerit, ipso jure decernimus non valere. Episcopus vero qui commendationem contra præmissa fecerit, donec revocaverit, ipso facto a collatione seu præsentatione beneficiorum quorumlibet sit suspensus.

ANNO CHRISTI 1163.

XXXII. *De confirmatione episcoporum.*

Pastoralis sedis eminentia ..... indigens gratiæ divinæ muneribus, ut pastor mundus in se ambulet coram Deo in meritum, & in conspectu populi ad doctrinam. Inter alia quæ de Pontificum electione sacri canones providerunt, illud sibi præcipuum vindicat, ut talis ad eam persona conscendat, quæ nullis, quantum humanitus possibile est, sit maculis denigrata. Quorumdam igitur ignorantiam vel negligentiam, aut dissimulationem, quæ circa electorum confirmationes frequenter habetur, vel etiam [b]procurant, ex officii nostri debito, diligentia qua possumus corrigentes, statuimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus: ut cum electionis episcopalis confirmatio postulatur, inter cetera super quibus inquisitio & examinatio procedere debet, secundum canonum statuta, illud exactissime inquiratur, utrum beneficia plura cum animarum cura, qui electus est, antequam eligeretur, habuerit; & si habuisse inveniatur, an cum eo super hoc fuerit dispensatum; & an dispensatio, si quam exhibuerit, vera sit, & ad omnia beneficia, quæ obtinuerit, extendatur. Quod si in aliquo præmissorum, is ad quem confirmatio spectat, electum deficere, sua discussione comperent; eidem nullatenus munus confirmationis impendat.

[b] Forte procurent.

XXXIII. *De iis qui tempore electionis dimittunt beneficia, & postea ea recipiunt, si eos eligi non contingat.*

Ambitionis vitium in ardore sitis æstuans, dum nec Mariæ optimam partem amplectitur, nec ad Marthæ ministerium in frequentiam profectus aspirat, sed pro dominandi libidine ad omnem eum ducentem tramitem detorquetur: abjecto rationis intuitu, fas & nefas improba temeritate permiscet. Sane illud interdum evenire didicimus, ut cum, vacante sede, quam quis ascendere concupiscit, ipse metuens se obtentorum beneficiorum pluralitate in suo desiderio posse deficere, ipsa beneficia resignat: immo penes eum, ad cujus collationem spectant, detestabili quadam fictione deponit; ut si eum eligi non contingat, eadem beneficia, quasi deposita, postmodum reassumat. Contra hoc ergo tam abominabile colludium, & sanctum & Deo placens obstaculum apponentes: districtius inhibemus, ne cuiquam de cetero taliter sua beneficia resignanti, eadem restituantur, nec quasi de novo aliquatenus concedantur, sed tamquam ad vacantia de personis aliis canonice ordinetur. Quod si hujusmodi resignanti beneficia, ipsa vel aliquid ex eis, fuerint reddita, vel concessa: redditionem & concessionem in eum factam invalidam decernimus & inanem. Qui vero taliter in suis manibus resignata, postmodum scienter ea contra præmissa contulerint, aut ipsum resignantem instituerint in eadem: si quidem episcopus fuerit, a pontificalium indumentorum usu; alius vero prælatus inferior, ab officio sint suspensi: donec illud duxerint revocandum.

XXXIV. *De iis qui pactiones faciunt cum iis quos præsentant.*

Quia plerumque evenire didicimus, quod cum ad vacantem ecclesiam fuerit præsentatio facienda, is, qui præsentandus est, prius cum patrono, de certa summa ex bonis ecclesiæ sibi annuatim solvenda,

Anno Christi 1268.

paciſcitur; & ſic pactus, ad eccleſiam præſentatur: nos huic actui tam ſimoniæ vitium, quam eccleſiæ diſpendium ingerenti, occurrere intendentes, univerſas promiſſiones & pactiones hujuſmodi penitus revocamus, & eas in poſterum fieri diſtrictius inhibemus; & ſi factæ fuerint, vires aliquas decernimus non habere. Penſiones autem omnes, eccleſiis parochialibus hactenus impoſitas revocamus: niſi qui eas obtinent ſeu percipiunt, præſcriptione legitima, vel ſpeciali privilegio, aut certo jure alio ſint muniti.

XXXV. *Quod negotiationes non fiant in eccleſiis.*

Omnipotens Dominus, qui cum propter peccata noſtra nobis iraſcitur, non obliviſcitur miſereri, ſciens ſe poſſe ac debere placari per contritorum & humiliatorum orationes & gemitus: templa & oratoria conſtrui voluit, in quibus convenientes fideles, abſtracti a cunctis exterioribus actibus, & ſeipſos, clauſis corporis ſenſibus, in ſuis conſcientiis colligentes, per oblationes & hoſtias, & præcipue per ſacrificia contriti cordis, & orationes, quibus Deo conjungimur, iram juſti judicis mitigarent; ut, in miſericordiam converſa juſtitia, peccatores juſte non conſumantur pro meritis, ſed per clementiam creatoris unanimiter miſericordiam conſequantur. Hoc ipſe Dei Filius, quam acceptum ſit ſibi, verbis & operibus indicavit; eccleſiam, cum ſit domus orationum, ſpiritualiter aſſerens domum ſuam eſſe: non negotiationis, ſed orationis domum voluit nominari; tantum abhorrens in templo negotiationum commercia exerceri, ut de funiculis facto flagello vendentes & ementes de templo ejiceret, licet in eo illa, quæ ad uſum ſacrificiorum erant neceſſaria, venderentur. Aperte ſignificans, quam deteſtandum ſit illorum delictum, qui mercata in eccleſiis faciunt & negotiationes exercent, de domo Dei ſpeluncam latronum & domum diaboli facientes, cum in hujuſmodi contractibus ſe adinvicem decipiant vel intendant decipere contrahentes. Eapropter diſtrictius inhibemus, & inhibendo ſtatuimus: ut in eccleſiis quibuſcumque noſtræ legationis, nullus de aliquibus rebus venalibus mercatum teneat, nec ullam prorſus negotiationem præſumat exercere. Archiepiſcopis, epiſcopis, & aliis eccleſiarum prælatis, in virtute ſanctæ obedientiæ firmiter injungentes, ut hoc ſalubre ſtatutum per cenſuram eccleſiaſticam ab omnibus inviolabiliter faciant obſervari.

XXXVI. *Quod fiat proceſſio pro pace regni & terræ ſanctæ.*

Juſtus & miſericors Dominus, qui non vult mortem peccatoris, ſed ut convertatur & vivat, hominum peccata quandoque punit temporaliter, ut æternaliter non condemnet; juſte viſitat & miſericorditer affligendo caſtigat, ut convertantur ad Deum, & non pereant peccatores. Unde quando peccata noſtra dividunt inter nos & Deum noſtrum, ipſe languores, peſtilentias immittit & fames, & bella exoriri permittit, diſſenſiones & guerras, & alia multa mala, quibus inceſſanter, peccatis eorum exigentibus, homines affliguntur. Ex hoc ſiquidem regnum Angliæ inclytum, quod pacis pulcritudine gaudere ſolebat, guerris, diſſenſionibus, & bellis, afflictum eſt multipliciter temporibus iſtis, & miſerabiliter deſolatum: &, quod pudori & dolori eſt toti populo Chriſtiano, terram ſanctam, in qua ipſe Dei Filius ſalutem humani generis operatus eſt, tradidit in manibus hoſtium nominis Chriſtiani; ut propter delicta noſtra, nos terræ tam ſanctæ habitatione indignos oſtendens, populum Chriſtianum ad bellandum bellum ſuum exerceat ad ſalutem. Ipſe vero Dominus, qui quos diligit arguit & caſtigat, qui vulnerat & medetur, converſus ad orationes fidelium ad ſe revertentium miſericordiam in ira non continens; ſed cum juſtus iratus fuerit, miſericordiæ recordatur, ut, peſtilentiis & malis ceſſantibus, afflictis conſolationem tribuat, & languidis ſanitatem reſtituat, & diſcordibus unitatem. Eapropter antiqui patres deliberatione provida ordinarunt, ut certis temporibus proceſſiones publicæ fierent & ſolemnes: in quibus conveniens fidelium populus, viſitatione Domini caſtigatus, & eo zelo devotionis accenſus, orationibus ad miſerandum Dominum provocaret; & ne vitio ingratitudinis arguatur, de collatis beneficiis Deo grates exhibeat & laudes exſolvat. Quos nos digna æmulatione ſequentes, ſtatuimus & præcipimus: ut in omnibus terris legationis noſtræ, quolibet anno, in craſtino octavarum Pentecoſtes, fiat una proceſſio publica & ſolemnis; in qua convenientes fideles, tam religioſi quam ſæculares, de pace miſericorditer reſtituta Deo gratias exſolventes, orent ad Dominum, ut ipſe, converſo furore ſuo, regnorum & terrarum ipſarum gubernacula dirigat: pacem fidelibus tribuat, & reſtitutam concordiam contineat & confirmet: terram ſanctam, quam ſuo proprio ſanguine rubricavit, ad laudem & gloriam nominis ſui reſtituat cultui Chriſtiano.

Anno Christi 1268.

XXXVII. *De legendis conſtitutionibus ſingulis annis.*

Honoris eccleſiaſtici converſatio, eccleſiaſticæ fidei unitatem, & meritum præbens & augens, gratiam & pacem acquirit a Domino populis Chriſtianis: & apud miſericordem Patrem, pro ſanctæ matris eccleſiæ reverentia, placabilia & exauditione digna facit vota juſtorum. Ex diverſo vero diverſa & contraria prorſus eveniunt, ut fidem & unitatem ſcindant; conculcata religio iram & indignationem omnipotentis Dei effundat ſuper populum exlegem, per ſua deſideria naufragantem; & inexorabilem reddat miſericordis Dei pietatem. Proinde ad conſervandos hujuſmodi, poſitos a Domino ſuper cuſtodias gregis ſui archiepiſcopos & epiſcopos ſalubriter excitamus, & eis in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipimus, ut ad eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum tuitionem ſeu cuſtodiam ſolicite invigilent, & intendant circa reformationem ipſarum; paſtoralem curam & operam ac intentam diligentiam apponentes, per quæ eccleſiæ & eccleſiaſticæ perſonæ plurimum ad reſtaurationem & converſationem poterunt adjuvare. Contra eos vero, qui in his eorum juriſdictionem & opus impedire tentaverint, ſanctorum patrum, Romanorum pontificum, & noſtras conſtitutiones circa talia promulgatas, obſervent & faciant obſervari, ſub pœnis, quæ in eiſdem conſtitutionibus exprimuntur. Ne autem ignorantia conſtitutionum ipſarum ab earum obſervatione quemquam poſſit averrere: præcipimus univerſis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, prioribus, exemptis, & non exemptis, necnon cathedralium eccleſiarum capitulis, ut omnia ſtatuta, quæ in hoc noſtro ſunt concilio promulgata, in ſcriptis habeant: & ipſi archiepiſcopi & epiſcopi eadem in ſuis ſynodis, ſingulis annis, de verbo ad verbum, perlegi faciant diligenter.

XXXVIII. *De monachis, & canonicis regularibus, & monialibus.*

Regnum cælorum manſionibus, teſte Veritate,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

distinctum, de mundo isto quasi de torculari sibi exprimit & colligit incolas, per varias incedentes virtutum semitas, & extra mundi contagia per diversos cancellos pœnitentiæ salientes, mansionum cælestium tabernacula variis præmiorum stipendiis ingressuros. Inter omnes hujusmodi, sanctum & Deo proximum ordinem monachorum, per virum illum venerabilis vitæ, gratia & nomine Benedictum, docente sancto Spiritu, institutum & elevarum ad charismata meliora, quanto per altioris vitæ gradus a diebus antiquis de terrenis triumphantem accendimus, regnum Dei sancta violentia rapientem; tanto cura nobis major incumbit illius reservare decorem, munire sanctimoniam, & [a] mansiones per angelos malos præcludere, atque illatos ab hostibus gladio & insidiis sanare languores. Quoniam igitur hæc sancta religio, solutis aliquibus constantiæ nodis in luxum labentem ad tramites latitudinis, quæ ducit ad mortem, miserabiliter declinavit: occurrimus sub divino consilio & spe cælestis adjutorii, ut officii nostri debito circa opportunam reformationem salubriter insistamus.

[a] *lege*, immissiones.

XXXIX. *De professione facienda.*

Sane bonæ memoriæ Otho, sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis, Apostolicæ sedis legatus, inter alia de statu monachorum provida deliberatione constituit: ut quicumque est in monasterio ad probationem admissus, professionem incontinenti faciat, anno probationis elapso, aut exeat de eodem. Alioquin, abbas vel prior, qui aliquem sine professione sustinuerit ultra annum, per præsidentes capitulo graviter puniantur: & novitius qui sic steterit, profiteri cogatur, & haberi debeat pro professo. Nos autem, ut expressa & instans pœna coërceat quos dilata & tacita sub confidentia impunitatis non cohibet a delicto: adjiciendo statuimus, ut abbas, vel prior, seu abbatissa, cujuscumque ordinis vel religionis existant, qui novitium profiteri non fecerint, anno probationis elapso, nisi canonico fuerint impedimento detenti, vel novitius ipse monasterium exierit infra mensem; tamdiu in omnibus sextis feriis in pane & aqua jejunent, donec novitium ipsum fecerint profiteri. Nulli quoque novitio, antequam professionem fecerit, aliquod officium seu ministerium committatur: cum eo tempore ita regulari disciplinæ deditus esse debeat & intentus, ut ad alia divertere, sibi valde nocivum apertissime dignoscatur.

XL. *Quod constitutiones summorum pontificum legantur.*

Porro, cum ignorantia, mater erroris, ita in incertum ducat, ut cœcus ambulans in tenebris, illius non prius damnum sentiat quam incurrit: antedictus Legatus salubri constitutione decrevit, ut abbates & priores continue post regulam scribi faciant constitutiones & sanctiones summorum Pontificum ad eos, & eorum ordinem præcipue pertinentes, quæ in compilatione domini Gregorii Papæ IX. sub infra titulis continentur: videlicet de regularibus. cap. *Ex parte: Statuimus: Ne religiosi.* De statu monachorum, cap. *Monachi: Cum ad monasteriorum: In singulis provinciis: Ea quæ.* De simonia, cap. [b] *Labes.* De sententia excommunicationis, cap. *Monachi: Universitatis: Cum illorum absolutio: De maniatibus.* De fidejussoribus, cap. *Quod quibusdam.* De solutionibus, cap. *Si quorundam.* Nos autem adjiciendo statuimus & districte præcipimus, ut magistri novitiorum eos in regula beati Benedicti, vel

[b] Non exstat hoc capitulum.

A sancti Augustini, seu quacumque alia, doceant & instruant diligenter: ita ut quilibet monachorum & religiosorum regulam quam [b] plene addiscat, & quasi corde tenus eam sciat. Prædictæ vero constitutiones in singulis monasteriis bis in anno, in principio scilicet Adventus Domini, & in capite Quadragesimæ, omnibus fratribus convocatis, in capitulo legantur.

ANNO CHRISTI 1268.

[b] *Prosp. plene scierit, an s. male quidem.*

XLI. *De proprietariis monachis seu aliis religiosis.*

Quia vero in monachis est veluti idololatria quarumcumque rerum detenta proprietas, in cujus habendæ cœcationem facile inducuntur, & corruunt, diabolo suggerente: prædictus Legatus simplici canonicis præceptione contentus, statuit, ut quilibet monachus de cetero proprium non habeat, & si habet, illud sine dilatione resignet. Quod nos efficacius prosequentes, statuimus & districte inhibemus, quod cujuscumque ordinis abbates, & priores qui proprios abbates non habent, super proprietariis bis in anno inquisitionem faciant diligentem: quosque tales invenerint, puniant secundum canonicas sanctiones & regularia instituta. Quod si ipsi abbates & priores hoc implere neglexerint: ipso facto, suis administrationibus sint suspensi, donec præmissa diligenter fuerint executi.

XLII. *Quod non detur pecunia pro vestibus & ceteris necessariis.*

Et quidem ne proprietatis vitio super dorsum peccatoris fabricandi occasio satanæ offeratur, & ipsi homini detur habilitas delinquendi: statuimus, ut cum quispiam monachorum seu aliorum religiosorum vestibus, calciamentis, vel aliis vitæ necessariis indiguerit, is, qui super iis ministrandis gerit officium, pecuniam sive denarios non tradat pro re hujusmodi taliter indigenti; sed res ipsas, prout necessitas exegerit, subministret. Si autem is, qui hujusmodi præest officio, contra facere præsumpserit; officio, in quo sic deliquit & præstitit materiam delinquendi, sit privatus: & nihilominus aliter superioris arbitrio puniendus.

XLIII. *Quod soli non stent in ecclesiis & maneriis.*

Monachos seu canonicos regulares per maneria vel ecclesias solos morari, tam indecens, quam animabus eorum periculosum esse conspicientes: firmiter & districte præcipimus, ut abbates & priores, monachos sic manere non faciant, vel permittant: sed si qui sint, eos, sine moræ dispendio, revocent ad conventum, vel sibi unum monachum studeant sociare. Alioquin, ipsi abbates & priores, ab officio, donec adimpleverint, sint suspensi. Quod si forte pauperes habeant ecclesias, quæ duobus non sufficiant exhibendis, faciant illis per sæculares clericos deserviri: ut sic nec debitis ecclesiæ fraudentur obsequiis, nec regularis frangatur integritas disciplinæ.

XLIV. *Quod non dentur maneria ad firmam monachis.*

Ad firmam vero, quæ mercationis instar habet, alicui monacho dari manerium, ecclesiam, possessiones, vel alia quælibet bona, sive a proprio prælato, sive ab alio quocumque, districtius inhibemus. Quod si factum fuerit, præter pœnas antedicti Legati, vel in aliis constitutionibus impositas, quicumque dederit firmam hujusmodi, singulis sextis feriis

ANNO CHRISTI 1268.

riis in pane tantum & aqua per unius anni ſpatium jejunet.

ANNO CHRISTI 1268.

XLV. *De uſu carnium.*

Ad hæc, quoniam regularis obſervantia, quæ per arctam viam ducit ad vitam, per carnis ſuperbiam, laxatis habenis, multipliciter impugnatur: merito ſancti patres carnem voluerunt ab uſu carnium cohibere, ut ejus ſuperbiam cohiberet parcitas, & per mundi abſtinentiam carne devicta, Spiritus gratiam Domino decantaret. Super his prænominatus Legatus ſtatuit, ut cum eſus carnium ſit monachis nigri ordinis, per regulam beati Benedicti, niſi in certis caſibus & locis, nec non abbatum præſidentium eorum generali capitulo, interdictus: monachis qui per abuſum conſueverunt veſci carnibus, abbates & Priores, loco hujuſmodi vetiti cibi, juxta facultatem domus, alium competentem miniſtrare curarent. Nos autem adjiciendo firmiter & diſtricte inhibemus, ut abbates, & priores abbates proprios non habentes, ac abbatiſſæ ſeu prioriſſæ ordinis beati Benedicti, circa eſum carnium ſolicite & diligenter inquirant: & eos, quos in hoc invenerint delinquentes, graviter puniant, delicti & delinquentium circumſtantias attendentes. Epiſcopi vero cum ſubjecta ſibi monaſteria viſitant, de hujuſmodi eſu carnium fideliter diſcutiant & inquirant: & puniant, quos pœna invenerint indigere.

XLVI. *Ne aliqui religioſi utantur in refectorio aut in dormitorio pretioſioribus aliis.*

Illud quoque ridiculoſæ ſcurrilitatis opprobrium auferentes, quo monachi & alii religioſi quidam, ſe majores aliis æſtimantes & oſtentare volentes, vaſis pretioſioribus uti contendunt: diſtrictius inhibemus, ne quis monachorum, vel monialium, ſeu canonicorum regularium, ſcypho argenteo vel pretioſiore in refectorio, vel in aliis locis utatur, illum quaſi proprium poſſidendo; aut in dormitorio, majore apparatu lecti vel teguminis. Cum enim omnes pares ſint, & ſub ſanctæ fraternitatis nomine coæquales: ridiculum eſt, ut alter majorem altero ſe oſtendat, qui de hoc gloriari debet, ut oſtendat ceteris ſe minorem.

XLVII. *Quod ſemper in refectorio duæ partes remaneant.*

Statuimus inſuper & diſtricte præcipimus, ut cum abbas vel prior vult aliquos in camera ſua reficere, ita reficiendorum numerus moderetur, quod ſaltem duæ partes fratrum in comeſtione remaneant in conventu. In hoc vero apponant providentiam diligentem, ut ſine perſonarum acceptione, nunc hos, nunc illos, ad refectionem vocent, quos magis noverint indigere.

XLVIII. *De infirmis.*

De infirmis, quibus humanitatis præbere præſidium caritas jubet, & pietas interpellat, diſtricte præcipimus: ut prior vel ſuperior clauſtralis, ſæpe viſitationis exercitium adhibens, circa ipſos vigilanter perquirat, qualiter ab infirmario procurentur. Si quos vero in hoc defectus invenerit, ipſos abbati vel priori denunciare feſtinet. Abbas autem ſeu prior, omnem defectum ſine tarditate & negligentia circa id faciant emendari.

XLIX. *Quod nulli religioſi vendant vel aſſignent aliquas liberationes.*

Volentes etiam eccleſiarum indemnitatibus providere, illud vitium exſtirpamus, quod quidam abbates, priores, & alii eccleſiarum rectores, & cuſtodes hoſpitalium, cupiditatis ardore, qui eorum corda vehementer inflammavit, interveniente pretio, plus perſonis quam eccleſiis conſulentes, ad certum tempus ſeu ad vitam illorum, quibus fit conceſſio, certum quid, quod communiter liberationes appellant, vendunt & aſſignant, pro vitæ neceſſariis, diebus ſingulis, vel certis temporibus exſolvendis. Ex quo fit, ut in eccleſiis, hoſpitalibus, & monaſteriis, in dictarum liberationum ſolutione gravatis, eorum, qui deberent eccleſiis & monaſteriis deſervire, ac infirmorum & pauperum, ad quorum ſuſtentationem hujuſmodi bona ſpecialiter ſunt aſſignata, numerus minuatur. Per quod eccleſiæ ſervientes debitis, & pauperes ac infirmi alimoniis defraudantur; in illorum, qui eas concedunt, animarum periculum & ſcandalum manifeſtum. Propter quod diſtrictius inhibemus, ne umquam perſonis aliquibus hujuſmodi liberationes vendantur: & ſi aliquæ ante hanc noſtram conſtitutionem conceſſæ fuerint in perpetuum, vel ad tempus, reſignantibus vel decedentibus illis, qui eas obtinuerunt hactenus, abbates & priores, rectores & cuſtodes præfati, eas de novo eorum heredibus vel aliis non concedant.

L. *Quod ſervetur antiquus monachorum numerus.*

Ceterum cum, juxta ſapientiæ doctrinam, in multitudine populi ſit dignitas regis: & in paucitate plebis, ignominia principis: nulla debet avaritia, nulla deſideria vel contemptus arripere, ne Regis regum cultum attenuet colentium paucitas, & contra multiformis nequitiæ hoſtem minuatur exercitus bellatorum. Ideoque ſtatuimus & diſtricte præcipimus, ut in ſingulis monaſteriis, & in iis præcipue, quæ ſunt eccleſiæ cathedrales, ſervetur antiquus numerus monachorum.

LI. *De ratione adminiſtrationis reddenda.*

De prælatis autem & miniſtratoribus atque officialibus illud ſtatuimus: ut abbates, & priores, abbates proprios non habentes, ſaltem ſemel in anno, præſente toto conventu, aut aliquibus de ſenioribus & prudentioribus, ad hoc a capitulo deputatis, reddant de ſtatu monaſterii & adminiſtratione ſua plenarie rationem. Si quis vero abbas vel prior ſtatutum hujuſmodi neglexerit obſervare: ipſo facto, donec id ſatisfecerint, a ſuis adminiſtrationibus ſint ſuſpenſi.

LII. *Quod religioſi non emant vel vendant.*

Venalium commercia rerum, quibus cupiditas dandi minus, vel plus recipiendi, expetit captiones, vix aut numquam ſine interventu peccati, etiam inter laïcos fieri dignoſcuntur: quanto magis eorum manus, qui ſanctæ religionis habitu & obſervantia ſunt a terrenis actibus elevati, ſordidum & fœdum exſiſtit a talibus inquinari? Hoc igitur contra illos, quaſi abominabilem lepram, officio debitæ ſolicitudinis inſequentes: arctius inhibemus, ne monachi vel moniales, aut religioſi quilibet, cujuſcumque religionis exſiſtant, mercationes, quæ in emendo vel vendendo conſiſtunt, in nundinis, mercatis, vel alias, audeant in quibuſcumque rebus aliquatenus exercere. Alioquin, non ſolum ii qui fecerint, verum etiam ii de quorum mandato proceſſerit, ipſo facto ab officio ſint ſuſpenſi: quæ ſuſpenſio nullatenus relaxetur, quouſque ſatisfecerint de præmiſſis. Quæcumque vero contra monachorum ſtatum, & converſationem ſuperius ſunt ſtatuta, in moniali-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1262.

bus, quæ in eadem quoque professione censentur, æque volumus & præcipimus observari.

LIII. *Quod moniales ad certa loca non exeant.*

Moniales Deo dedicatæ, quæ abnegantes se ipsas, & renunciantes sæculo, soli Christi servitio se perpetuo manciparunt, omni custodia servare se debent, & portas sensuum obserare, ne umquam introitus pateat maligno spiritui: ex quo eis vel aliis in pravorum desideriorum ardore, vel saltem levi cogitatione, detur occasio delinquendi. Eapropter in cœnobiis certa loca sunt deputata, quæ eas exire non convenit: ut possint Domino, cordis & corporis innocentiam conservare. Intrare enim debet oratorium monialis, in quo prudenter orando sibi provideat, ne aliquando in tentationem incidens, in delictum aliquod prolabatur: accedat ad capitulum, in quo juste puniat quæ commisit: intret dormitorium & refectorium horis suis, in quibus corpus ad sustentationem ne deficiat recreando, assistat sibi temperantia: ne ex refectionis superfluitate caro recalcitret; & eam non deserat fortitudo, ut resistat fortiter tentationibus, dum quiescit. Sed ceteris horis moretur in claustro, in quo sic se claudat, & corporis sui sensus; ut inter se & mundum, chaos firmatum esse intelligens, & solum Deum oculis mentis aspiciens, aliquid prægustet de æternæ vitæ dulcedine contemplando. Præmissa vero loca personis sæcularibus vacua esse præcipimus: ut ad ea non nisi ex necessaria & justa causa, personæ sæculares accedant: & hoc non frequenter, sed raro, ne ex frequenti conversatione sæcularium, quies earum vel contemplatio perturbetur; vel saltem ad sæcularia, cogitatione vel desiderio, earum animus pertrahatur.

Eapropter illud statuimus, ut numquam cum hominibus, vel aliquibus personis religiosis vel sæcularibus, nisi in publico & non suspectis locis, colloquium habeat monialis. Et ubi serioſum colloquium est habendum, monialis sola non conveniat ad loquendum: sed sibi ad minus monialis alia Deum timens, & in religionis observatione rigida, societur, quæ illos videat, & possit omnium, quæ per aliam facta fuerint, esse testis: nisi quando voluerit confiteri. Numquam autem extra domum, nisi de suæ superioris permissu, cum aliquo homine comedat: nec tunc, nisi cum tali, qui tanta sit ei consanguinitate vel affinitate, seu alia honesta familiaritate conjunctus, & alias non suspectus, quod non liceat inter eos aliquod suspicari sinistrum. Alia vero loca, quam quinque præmissa, monialis sibi reputet penitus interdicta, ut ad ea numquam accedat, nisi ad locum infirmariæ, vel ad alium ad hoc A monialibus deputatum; in quo de licentia abbatissæ seu priorissæ causa recreationis esse poterit, si debilitate seu infirmitate detenta, vel ut ibi recreationem & infirmitatis remedia percipiat opportuna. ANNO CHRISTI 1262.

Ad officinas etiam, moniales, nisi illæ quibus hoc ex officiis competit, non accedant, & illæ numquam solæ, sed cum honesta societate, ut superius de aliis est expressum. Abbatissæ vero, & priorissæ, & ceteræ quæ monasteriis præsunt, quocumque nomine censeantur, monasteria non exeant, nisi ex evidenti monasterii utilitate, seu necessitate urgente, & cum honesta societate. Ceteris vero inferioribus monialibus, nusquam, nisi justa vel necessaria causa, exeun- B di monasterium licentia præbeatur.

Et tunc numquam solæ ire, esse, vel morari extra monasterium permittantur: nisi tali moniali fuerit alias sociata, quæ sic probata in monasterio fuerit, quod de ipsa nihil sinistrum valeat suspicari. In terris quoque nostræ legationis consuetudinem abolemus, qua moniales monasteria consueverunt exire, occasione processionum, quæ quandoque fiunt publicæ & solemnes: firmiter statuentes, ut occasione prædicta monasteria sua non exeant moniales; sed infra septa monasteriorum, processionum solemnia peragant temporibus quibus consueverunt fideles in processionibus convenire. Nihilominus archiepiscopis, episcopis, & aliarum ecclesiarum prælatis, quibus visitandi officium de jure seu consuetudine com- C petit, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub obtestatione divini judicii districte præcipimus, ut monasteria monialium, cum expedit, visitantes, quæ statuta sunt, faciant firmiter observari.

LIV. *Quod monachi frequenter confiteantur, & frequenter celebrent.*

Ad hæc quia scriptum est quod septies cadit justus in die, & quod nemo exsistens in mortali corpore sine crimine vivit: necessaria multum & utilis est, præcipue religiosis, confessio, in qua omnibus, quæ Deum possent offendere, & illis conscientiam pre- D munt, cum cordis contritione discussis, & cum amaritudine recensitis, accedant cum securitate conscientiæ ad orandum, & ad offerendum hostiam immaculatam in altari. Propter quod statuimus, quod abbates, seu priores, seu subpriores eis absentibus, frequenter requirant saltem semel in mense, confessores monachis deputatos, de nominibus confitentium monachorum: ut sic illos qui non frequenter confitentur, graviter arguant, & ad confitendum inducant. Quod mandamus circa monachos constitutos in sacerdotio, qui non frequenter celebrant, observari.

1268.

SANCTI LUDOVICI FRANCORUM REGIS PRAGMATICA SANCTIO.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut ecclesiarum prælatis, patronis, & beneficiorum collatoribus ordinariis, sua jura serventur.*
II. *Ut libera sint electiones ecclesiarum.*
III. *Ut simonia a regno eliminetur.*
IV. *Ut promotiones & collationes beneficiorum fiant secundum dispositionem juris communis.*
V. *Ut libertates & privilegia ecclesiis & locis religiosis concessa, conserventur.*

E LUDOVICUS Dei gratia Francorum rex, ad perpetuam rei memoriam. Pro salubri & tranquillo statu ecclesiæ regni nostri, necnon pro divini cultus augmento, & Christi fidelium animarum salute; utque gratiam, & auxilium omnipotentis Dei, (cujus soliùs ditioni ac protectioni regnum nostrum semper subjectum exstitit, & nunc esse volumus) consequi valeamus: quæ sequuntur, hoc edicto consultissimo, in perpetuum valituro, statuimus & ordinamus.

Digitiz

ANNO CHRISTI 1268.

CAPITULA.

I. *Ut eccleſiarum prælatis, patronis, & beneficiorum collatoribus ordinariis, jura ſua ſerventur.*

PRimo, ut eccleſiarum regni noſtri prælati, patroni, & beneficiorum collatores ordinarii, jus ſuum [a] plenarie habeant, & unicuique ſua juriſdictio ſerveur.

[a] al. plenarie.

II. *Ut libera ſint electiones eccleſiarum.*

Item eccleſiæ cathedrales, & aliæ regni noſtri liberas [b] electiones, & earum effectum integraliter habeant.

[b] In codice MS. collegii Navar. additur, promotiones, collationes.

III. *Ut ſimonia a regno eliminetur.*

Item ſimoniæ crimen peſtiferum eccleſiam labefactans, a regno noſtro penitus eliminandum volumus & jubemus.

IV. *Ut promotiones & collationes beneficiorum fiant ſecundum diſpoſitionem juris communis.*

Item promotiones, collationes, proviſiones, & diſpoſitiones prælaturarum, & aliorum quorumcumque [c] beneficiorum & officiorum eccleſiaſticorum regni noſtri, ſecundum diſpoſitionem, ordinationem, & determinationem juris communis, ſacrorum conciliorum eccleſiæ Dei, atque inſtitutorum antiquorum ſanctorum patrum, fieri volumus & ordinamus.

[c] al. beneficiorum eccleſiaſticorum & officiorum regni noſtri.

V. *Ut libertates & privilegia eccleſiis & locis religioſis conceſſa, conſerventur.*

Item libertates, franchiſias, prærogativas, jura ac privilegia, per inclytæ recordationis Francorum Paſtores, Reges prædeceſſores noſtros, & ſucceſſive per nos, eccleſiis, monaſteriis, atque locis piis, religioſis, necnon perſonis eccleſiaſticis regni noſtri conceſſas, & conceſſa, innovamus, laudamus, approbamus.

Mandatum de exſequendo.

Earum tenore univerſis juſticiariis, officiariis, & ſubditis noſtris, ac loca tenentibus, præſentibus & futuris, & eorum cuilibet, prout ad eum pertinuerit, diſtricte præcipiendo mandamus: quatenus omnia & ſingula prædicta diligenter & attente ſervent, teneant, & cuſtodiant; atque ſervari, teneri, & cuſtodiri inviolabiliter faciant: nec aliquid in contrarium quovis modo faciant, vel attententent, ſeu fieri, vel attentari permittant; tranſgreſſores, aut contra facientes tali pœna plectendo, quod ceteris deinceps cedat in exemplum. In quorum omnium & ſingulorum teſtimonium, præſentes litteras ſigilli noſtri appenſione muniri fecimus. Datum Pariſius, anno Domini milleſimo ducenteſimo ſexageſimo octavo, menſe Martio.

ANNO CHRISTI 1268.

Sic edita eſt in Bibliothecis Patrum hæc pragmatica. Editiones ejuſdem aliæ ſunt, in quibus ſunt capitula ſex, addito uno, quod ibi quintum locum obtinet, quinto noſtro ſextum in locum rejecto. Sic autem ſe habet:

Item exactiones & onera graviſſima pecuniarum per Curiam Romanam eccleſiæ regni noſtri impoſita vel impoſitas, quibus miſerabiliter regnum noſtrum depauperatum exſtitit, ſive etiam imponendas vel imponenda, levari aut colligi nullatenus volumus: niſi dumtaxat pro rationabili, pia, & urgentiſſima cauſa, vel inevitabili neceſſitate, & de ſpontaneo & expreſſo conſenſu noſtro, & eccleſiæ regni noſtri.

HENRICI SPONDANI EPISCOPI APAMIENSIS nota in poſtremum hoc capitulum.

Ex tomo I. continuationis Annal. Eccleſ. anno 1268.

Hoc ſane etſi non abnuamus vere nec injuſte a Rege fuiſſe ſtatutum; haud tamen videmus quomodo a pleriſque contra Romanam Sedem contorqueatur, cum non conſueverit illa, nec certe conveniens ſit ut agat abſque Regum & Principum conſenſu onera eccleſiis imponere: & alioqui nec adeo videatur hæc Ludovici prohibitio cohærere cum iis quæ leguntur in [a] quodam Chronico, provincias Remenſem, Senonenſem, & Rotomagenſem, audito quod Rex peteret a Pontifice decimam in ſubſidium terræ ſanctæ, querelas in eum ad Clementem Pontificem miſiſſe, quibus petierunt ne quid ejuſmodi Regi concederetur: Regem vehementer inde exaſperatum ad Papam contra illos ſcripſiſſe; ac Papam, illis auſcultatis, decimam Regi ad triennium conceſſiſſe: (de cujuſmodi conceſſione dictum eſt anno ſuperiori.) An dicemus ſanctum Regem invidiſſe Apoſtolicæ Sedi de bonis eccleſiæ, quod ſibi tanta aſperitate petebat? Procul dubio ſi ſingula geſta ex bono & æquo æſtimentur, non erit unde in mutuas amaritudines prorumpatur.

[a] Chron. Nannetense editum a Duchesne.

1268.

CONCILIUM APUD CASTRUM GONTERII,

a Vincentio de Pilenis Turonenſi archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCLXVIII.

E

TITULI CAPITULORUM.

I. *De invadentibus & occupantibus bona eccleſiaſtica.*
II. *De impedientibus juriſdictionem eccleſiaſticam.*
III. *Ut ſuſtinentes ſententiam excommunicationis ultra annum, careant eccleſiaſtica ſepultura.*
IV. *Ne vacantes prioratus bonis omnibus denudentur.*
V. *Ne monachi extra abbatias vel prioratus depoſitum habeant.*
VI. *De veſtimentis archidiaconorum & decanorum.*
VII. *Ut epiſcopus in ſua diœceſi abſolvere poſſit in caſibus, in quibus præſens concilium excommunicat.*
VIII. *Ut ſuperiora concilia obſerventur.*

CAPITULA.

I. *De invadentibus & occupantibus bona eccleſiaſtica.*

QUia clericis laïci oppido ſunt infeſti; univerſos ballivos, poteſtates, perſonaſque alias ſæculares in generali per locorum Ordinarios moneri præcipimus, & eis firmiter inhiberi, ne eccleſias, prioratus, domos, poſſeſſiones, & alias res eccleſiaſticas indebite occupent, vel invadant, aut religioſorum domibus ponant comeſtores, quod in quibuſdam locis præſumptione damnabili aliqui ſæculares judices facere præſumpſerunt: & ſi qui, poſt monitiones & inhibitiones hujuſmodi, quidquam in contrarium facere præſumpſerint, excommunicationis ſententia innodamus.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1268.

II. *De impedientibus jurisdictionem ecclesiasticam.*

Præterea nonnulli barones, milites, ballivi, & alii sæculares homines, confœderationes, colligationes seu conspirationes faciunt contra ecclesiasticam libertatem, maxime restringendo & diminuendo ecclesiasticam jurisdictionem; & subditis suis, ne in foro ecclesiastico litigent, in his quæ ad forum ecclesiasticum de jure vel consuetudine pertinent, inhibendo. Nos omnes hujusmodi præsumptores per locorum quoscumque Ordinarios, aut de ipsorum mandato in locis publicis, in generali moneri volumus & mandamus, ut infra duos menses a tempore monitionis hujusmodi, revocent quidquid [a] contra hoc attentaverunt; & inhiberi, ne in futurum talia attentare præsumant. Si qui vero in præmissis culpabiles existentes, prædictis monitionibus & inhibitionibus parere contempserint; nos auctoritate concilii ipsos ex tunc in scriptis excommunicamus.

[a] *al.* super hoc.

III. *Ut sustinentes sententiam excommunicationis ultra annum, careant ecclesiastica sepultura.*

Sane quia multi suæ salutis immemores, excommunicationis sententiam per unum annum, vel amplius, animo sustinent indurato, absolutionis beneficium usque ad ægritudinem, in qua decedunt, petere differentes; statuimus, ut talibus denegetur in morte ecclesiastica sepultura.

IV. *Ne vacantes prioratus bonis omnibus denudentur.*

Cum ex cupiditate, quæ radix est omnium malorum, videatur procedere, quod abbates seu Priores, transferentes seu translati, prioratus vacantes cessione, morte, vel mutatione Priorum, bonis in prioratibus inventis denudent; nos indemnitati locorum providere volentes, inhibemus, ne Priores in suis translationibus vel mutationibus, seu etiam abbates, prioratus, seu loca vacantia bonis mobilibus ibidem existentibus adeo denudare præsumant, quin sufficiens provisio Prioribus & monachis ibidem morantibus usque ad tempus collectarum remaneant in prioratibus supradictis. Si qui vero contra statutum hujusmodi aliquid attentare præsumpserint; ad arbitrium illius episcopi, in cujus episcopatu deliquerunt, puniantur; diœcesano episcopo, in cujus diœcesi abbates vel Priores ipsi consistunt, pœnæ hujusmodi impositionem ad illius requisitionem executioni mandante.

ANNO CHRISTI 1268.

V. *Ne monachi extra abbatias vel prioratus depositum habeant.*

Item statuimus & ordinamus, quod omnes & singuli religiosi in propriis abbatiis deposita habeant; alibi pecunias vel thesauros quos habent vel habebunt in futurum, sine licentia, consilio, & assensu abbatum suorum, nullatenus deponentes. Et si in alio aliquo loco aliqua habeant deposita, ad proprium monasterium infra duos menses inducant. Illorum vero qui statuti hujusmodi inventi fuerint transgressores, prædictæ pecuniæ & thesauri monasteriis ipsorum applicentur.

VI. *De vestimentis archidiaconorum & decanorum.*

Statuimus insuper, ut archidiaconi, archipresbyteri, & decani rurales, infra jurisdictionum suarum metas, & aliis publicis locis, deferant capas clausas: alioquin super hoc per episcopos corrigantur.

VII. *Ut episcopus in sua diœcesi absolvere excommunicatos possit in casibus, in quibus præsens concilium excommunicat.*

In omnibus autem casibus, in quibus excommunicationis sententias in præsenti concilio duximus promulgandas, cuilibet episcopo in sua civitate & diœcesi absolvendi excommunicatos hujusmodi, post satisfactionem congruam, in forma ecclesiæ, auctoritate præsentis concilii, damus liberam potestatem.

VIII. *Ut superiora concilia observentur.*

Concilia autem omnia & singula, tam per nos, quam prædecessores nostros hactenus celebrata, renovamus; & hujus auctoritate concilii confirmamus.

Actum apud Castrum Gonterii, die Lunæ post festum beatæ Mariæ Magdalenæ, anno Domini MCCLXVIII.

1269.

CONCILIUM ANDEGAVENSE.

Ex editione Joannis Maani, & ex codice Mſ.

Incipiunt Statuta Provincialis Concilii facta Andegavis, die Martis post quindenam Nativitatis beati Joannis Baptistæ, anno Domini MCCLXIX.

CANONES.

I. *De prohibentibus donationes & legata ecclesiis fieri a suis subditis.*

QUia intelleximus, quod quidam domini temporales, & eorum allocati inhibent seu inhiberi faciunt subditis suis, pro suæ libito voluntatis, in grave præjudicium ecclesiæ, & periculum animarum, ne iidem subditi de rebus quas tenent ab iisdem, eleemosynæ, legati, aut donationis, vel alterius licitæ alienationis titulo, transferant aliquid in ecclesias vel alia pia loca: id præsentis auctoritate concilii de cetero fieri prohibemus; statuentes, ut nisi per locorum Ordinarios sufficienter moniti, attentata super hoc revocare, aut ab hujusmodi præsumptione cessare noluerint, ad revocandum & desistendum per ipsorum Ordinarios censura ecclesiastica compellantur.

II. *Ut personæ ecclesiasticæ non sint advocati in curia seculari.*

Item, quia juxta legitimas sanctiones turpe clericis, si peritos se velint ostendere disceptationum forensium; hujusmodi auctoritate concilii prohibemus, ne clerici beneficiati, vel in sacris ordinibus constituti, in causis forensibus coram sæcularibus judicibus se venales exponant, aut patrocinium cuiquam publice præstare præsumant; ipsosque monemus, præsentis auctoritate concilii, ut ab hujusmodi præsumptione desistant; statuentes, ut si qui de cetero hujusmodi statuti fuerint transgres-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1269.

fores, per locorum epiſcopos canonice compeſcantur, præcedentium conciliorum ſtatutis in ſuo robore duraturis. In cujus rei teſtimonium, &c. Datum ut ſupra.

ANNO CHRISTI 1269.

CONCILIUM SENONENSE.

Vide Lud. Rat. ex codice mſto. epiſcopi Pariſien.

Statuta in Concilio Senonenſi, quod celebravit Archiepiſcopus Senonenſis, die Sabbati ante feſtum ſanctorum Simonis & Judæ, anno Domini MCCLXIX.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Contra clericos qui focarias tenent.*
II. *Ne eccleſiaſtici contractibus uſurariis ſubſcribant; & contra uſuras.*
III. *Ut uſurarii communione & ſepultura careant.*
IV. *Ut ſervetur Canon*, Omnis utriuſque ſexus.
V. *Ne clerici clericos trahant ad publica judicia.*
VI. *De abuſibus privilegiorum.*

CAPITULA.

I. *Contra clericos qui focarias tenent.*

CUm Legatorum Sedis Apoſtolicæ Statuta edita in provincia eis commiſſa, perpetuo ſunt ſervanda; & bonæ memoriæ quondam Apoſtolicæ Sedis Gallo Legatus in Francia contra ſacerdotes & clericos concubinarios ſtatutum fecit in his verbis: Excommunicamus omnes ſacerdotes, & clericos quoſcumque, qui poſt legitimam admonitionem, focarias, vel alias mulieres, de quibus mala ſuſpicio poſſit ſuboriri, in domibus propriis vel alibi, unde populus vel eccleſia ſcandalizetur, duxerunt retinendas, niſi ſint clerici qui ſunt in minoribus conſtituti ordinibus, quos legitime contraxiſſe probatur: qui tamen cum uxore eccleſiaſtica beneficia retinere non debent. Ac ex hujuſmodi ſalubri ſtatuto rarus, aut nullus fructus pervenit, quia forte ſtatutum hujuſmodi ad multorum notitiam non pervenit: cum multi ſacerdotes & clerici, in propriarum periculum animarum, plurimorum ſcandalum, pernicioſum exemplum, viruperium miniſterii noſtri, & ad diſpendium eccleſiaſticæ dignitatis, tenent focarias, vel alias mulieres ſuſpectas in domibus propriis vel alibi, unde populus vel eccleſia ſcandalizetur; præcipimus, & in virtute diſtrictæ obedientiæ mandamus, ut omnes prælati, ſive majores, ſive minores, ſubditos ſuos ſacerdotes & clericos tenentes in domibus ſuis vel alibi mulieres hujuſmodi, ſi ſint per hoc publice diffamati, auctoritate ſtatuti prædicti in ſynodis & capitulis, præſentibus ..... moneant comperenter, ut ab inſolentiis hujuſmodi pernicioſis & deteſtabilibus reſipiſcant. Quod ſi competenter moniti non fecerint, auctoritate ſtatuti hujus, excommunicati publice denuncientur; ac exigente eorum rebellione, eorum beneficia ſaizientur. Caveant prælati quicumque, ne in faciendis his monitionibus ſint tepidi vel remiſſi, ſi canonicam ultionem velint effugere ac infamiam: ne ſcrupulo ſocietatis non careat, qui manifeſto facinori, cum poſſit, deſinit obviare.

Vide ſup. ad an. 1268.

II. *Ne eccleſiaſtici contractibus uſurariis ſubſcribant: & contra uſuras.*

Quia ſubſcripti ſigilli appoſitio in multis juris articulis conſenſum & probationem inducit; prohibemus, ne qua perſona eccleſiaſtica litteras vel inſtrumenta ſuper contractibus uſurariis, vel de uſura ſuſpectis, ſigillare vel ſigillari præſumat. Ex hoc enim quidam laïci credentes, vel confingentes contractus hujuſmodi per eccleſiam approbari, peccant ſecurius, nec verecundantur dare publice pecuniam ſuam ad uſuram. Ex qualitate auctoritatis, negotii, & perſonæ creditoris, contractus uſurarios reputamus: videlicet ſi creditor conſuevit fœnerare; prohibentes, ne quis in domibus, vel in locis aut terris eccleſiarum, Lombardos vel alios advenas, qui vulgariter ..... dicuntur, uſurarios manifeſtos recipere præſumat: cum acceptores hujuſmodi approbare videantur uſuram, quam utriuſque teſtamenti pagina deteſtatur. Qui contra fecerint, a ſuperiori ſuo, monitione competenti præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcantur.

III. *Ut uſurarii communione & ſepultura careant.*

Item quia parum eſt eſſe jura, niſi ſint qui ea regant & obſervent & faciant obſervari; conſtitutionem concilii contra uſurarios editam, qua cavetur ne uſurarii manifeſti ad communionem admittantur altaris; nec Chriſtianam, ſi in peccato deceſſerint, accipiant ſepulturam; & quod oblationem ipſorum nullus recipiat; firmiter præcipimus obſervari. Qui contra fecerint, præter pœnam conſtitutionis ejuſdem, ſui ſuperioris arbitrio puniantur. Si vero exempti ſive privilegiati contra conſtitutionem eamdem fecerint; epiſcopi loci illius contra eos, quantum de jure poterit, procedere non omittant. Et ſi propter hoc ipſe, vel alius ad quem pertinet, litem ſeu moleſtiam, aut calumniam patiatur; expenſis communibus, quæ fient de conturbernatione communi, per duos, videlicet unum de Capitulo cathedralis eccleſiæ, & unum abbatem ejuſdem diœceſis fide dignum, imponenda & exigenda ſuper illos quos ad hoc depuraverint, defendetur. Durabit autem præſens ſtatutum uſque ad ſequens concilium: & tunc melius videbitur quis fructus ex hoc poterit provenire, & de hoc computabitur in concilio ſubſequenti.

Lateran. III. cap. 15.

IV. *Ut ſervetur canon*, Omnis utriuſque ſexus.

Item ſtatutum concilii generalis de viventibus arcendis ab ingreſſu eccleſiæ, & morientibus qui Chriſtiana debent ſepultura carere, niſi ſaltem ſemel in anno omnia peccata ſua fideliter confeſſi fuerint proprio ſacerdoti, & ad minus in Paſcha ſuſceperint reverenter Euchariſtiæ ſacramentum, niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio ob aliquam rationabilem cauſam ab ejus perceptione ad tempus abſtinendum duxerint, obſervetur firmiter, & frequenter in eccleſiis publicetur. Caveant ſacerdotes, ne ad communionem altaris aliquem admittant, niſi ſibi vel alii idoneo de ſua licentia omnia peccata ſua ſit confeſſus.

Lateran. IV. cap. 21.

V. *Ne clerici clericos trahant ad publica judicia.*

Quamvis hoc grave nimis & divini plenum animadverſione judicii, quod aliqui laïci falcem in meſſem Domini ſacrilegis auſibus ingerentes, perſonas eccleſiaſticas ſuis ſubjiciendo judiciis in periculum fidei, eccleſiaſticam moliuntur ſubjicere libertatem: hoc tamen attentius zelum commovet

Ex fragmento cujuſdam epiſtolæ Pontificis alicujus.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1269.

ultionis, quod iidem laïci, ſui fermentum erroris dicuntur in clero aliquoriens invenire: dum clerici a clericis, [a] in eo quod eſt gravius, religioſi, non ſolum ..... ſed interdum voluntarii, ſpretis eccleſiaſticis tribunalibus, ad publica judicia educantur. Hinc volentes juxta ſacrorum inſtituta canonum nos ſalubriter contra morbum hujuſmodi remedia invenire, ad inſtar felicis recordationis Innocentii Papæ prædeceſſoris noſtri ſtatuendum duximus, ac etiam inhibendum, ut tam prælati, ſive regulares ſint ſive & ſæculares, quam alii clerici regni Franciæ, alii alios in contemptum publici beneficii, quod toti clericorum collegio ita inviolabiliter inſtitutum eſt, ut eis privatis aliquorum pactis vel conſenſibus nequeat derogari, ſuo relicto judice ad publica trahere judicia non præſumant. Alioquin præſumptores hujuſmodi cauſam perdant, habendi a communione nihilominus alieni: & tam epiſcopi, quam alii, in criminali negotio, ſi relicto eccleſiaſtico judicio publicis judiciis expurgare voluerint, ſuum locum amittat, etiamſi pro ipſis eccleſia profiteatur. In civili vero perdant [b] quod ſi locum ſuum maluerint obtinere. Quocirca fraternitati veſtræ ad inſtar prædeceſſoris ejuſdem in virtute obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus & inhibitionem hujuſmodi in veſtris provincialibus conciliis & epiſcopalibus ſynodis per ..... diœceſes publiceris, & faciatis ſolemniter publicari, ubi & quando videbitis expedire. Si quos vero vobis lege diœceſis ſubjectos, ſeu & exemptos (contra quos, quantum ad hunc articulum pertinet, vobis, tamquam delegatis a nobis, committimus auctoritate præſentium vices noſtras) circa prædicta manifeſte culpabiles invenietis: excommunicatos expreſſe denuncietis, & faciatis auctoritate noſtra uſque ad ſatisfactionem condignam publice nunciari: quos abſolvi abſque ſpeciali mandato ſedis Apoſtolicæ prohibemus: ſi ſecus actum fuerit, irritum nunciantes. Ipſos nihilominus alias animadverſione caſtiganda canonica, ſi fuerit opportunum: contradictores per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione poſtpoſita, compeſcendo. Non obſtante ſi aliquibus eorum ab Apoſtolica ſede ſit indultum, quod excommunicari aut interdici per apoſtolicas litteras, neque vel ſuſpendi, quæ de indulto hujuſmodi ejuſque tenore de verbo ad verbum plene & expreſſe non fecerint mentionem, ſeu conſtitutione de duobus dictis edita in concilio generali.

[a] *Corrige, & quod eo eſt gravius.*

[b] *Aliquid deeſt.*

VI. *De abuſibus privilegiorum.*

Fragmentum epiſtolæ alicujus Pontificis.

Licet regularis ordinis profeſſores, illi præſertim quos majoris libertatis Apoſtolica ſedes privilegiis honoravit, attollere congruis favoribus, & ipſorum illibata omnino ſervare privilegia intendamus: ſic tamen ſuis juribus volumus manere contentos, quod ipſorum privilegiorum limites obſervantes, jura non occupent vel impediant aliorum. Sane intelligimus, quod Templarii, & alii religioſi privilegio exemptionis gaudentes, de regno Franciæ, hoſpites ſuos qui dati ordinum eorum ſeu oblati dicuntur; vel qui aliquem cenſum, etiam modicum, eis ſolvunt; per ſe ac conſervatores a ſede Apoſtolica deputatos, privilegiorum prætextu defendunt: ne, cum delinquunt, a ſuis Ordinariis eccleſiaſticis, ſicut alii laïci, pro furtis videlicet, adulteriis, & aliis criminibus, quorum ad ordinarios ipſos ſpectare noſcitur correctio, puniantur. Capellas autem & oratoria ſine conſenſu & auctoritate diœceſanorum conſtruunt: necnon & interdicti & ſuſpenſionis ſententias, quas Ordinarii proferunt in loca & perſonas ſibi ſubjecta, damnabiliter contemnentes, faciunt in locis eiſdem, capellis, & oratoriis, divina renitente juſtitia, celebrari: quamquam quod hæc ipſis liceant, apoſtolicum privilegium aut indulgentiam non oſtendant. Cauſas quoque ſuorum hominum aſſumentes, illos quos propriis hominibus injuriari aſſerunt, ſuper hujuſmodi injuriis, licet ſint iidem homines liberi, conveniunt, & in cauſam nomine ſuo trahunt. Iidem etiam exempti, & alii quamplures religioſi, pro [a] cunctis peccatis cunctas pœnas ſtatuunt infligendas: ex quo interdum evenit ut dum tales pœnæ delinquentibus infliguntur, eorum peccata quæ occulta fuerant, veniant in notitiam aliorum. Volentes itaque talium præſumptionibus, congruis, prout noſtræ incumbit ſolicitudini, remediis obviare: apoſtolica auctoritate, de conſilio fratrum noſtrorum ſtatuimus, quod ſi hoſpites vel homines qui dati dicuntur vel oblati, vel qui præfatis exempeis aliquem ſolvunt cenſum, ſi non ſe omnino iiſdem exempeis reddiderint, ſicut in proprietatibus ſuis omnimodo duxerunt remanendum, propter hæc ab epiſcoporum ſuorum ſententia nullatenus eximantur: ſed poteſtatem in eos ipſi epiſcopi, ſicut in alios ſuos parochianos, [b] eximant, cum pro ſuis exceſſibus fuerint corrigendi: nec ob hoc, exemptorum ipſorum conſervatores quidquam contra epiſcopos valeant attentare. Oratoria vero vel capellas in locis non exemptis, ſine diœceſanorum locorum licentia, iidem exempti conſtruere non præſumant: nec in ſic conſtructis, neque in locis non exemptis, cum ab Ordinariis fuerint interdicta, celebrent vel faciant celebrari divina. Quod ſi talia præſumpſerint, per locorum ipſorum Ordinarios compeſcantur: & ſi quas propter hoc exemptorum ipſorum conſervatores ſententias in contrarium protulerint, illas penitus revocamus. Prohibemus autem, ne in locis exemptis hæc ipſi exempti facere audeant, niſi ſuper his licentiam ſedis Apoſtolicæ habeant, vel ipſius privilegium ſpeciale. Cauſas quoque ſive lites proprias ſuorum liberorum hominum, quæ videlicet ad ipſos tantum homines, [c] iidem exempti ſuo nomine, ſive ut actores, ſive ut defenſores, veluti ſuas aliquatenus non aſſumant, etiamſi ſint ipſi dicti homines cenſuales: cum id nequaquam licitum ſit iiſdem. Pro peccato vero incogniro & occulto [d] cuncta pœna nullatenus ſtatuatur: ex quo, ſi per eum ſatisfiat, quodammodo peccatum ipſum percipi valeat vel adduci.

[a] *Forte, cunctis peccatis cunctas pœnas.*

[b] *Forte, eximant.*

[c] *Deeſt, ſpectant.*

[d] *Forte, cuncta.*

1270.

CONCILIUM RAVENNENSE,

adverſus Cæſenatis epiſcopatus invaſores, Philippo archiepiſcopo præſide, anno Domini MCCLXX. IV. Kal. Maias.

ANNO MCCLXX. (*inquit Hieronymus Rubeus, Ravenn. hiſtor. lib.* VI) Ravennæ provinciale Concilium habitum eſt; dieque divi Vitalis feſto, cum in ſacratium ædis divi Vitalis conveniſſent Michael Comaclienſis, Gratia Saſſina, Hemerardus Cæſenas, Rodulphus Forolivianus, Ravaldinus Foropompilianus, Sinibaldus Forocornelianus, epiſcopi, & Drudo Ravennatis eccleſiæ Præpoſitus, Philippique archiepiſcopi vicarius; inſpectantibus atque aſſentientibus, Aldevrandino archidiacono, ſacerdotumque choro; cum Ravennates etiam ad celebrandam divi tutelaris memoriam

ANNO CHRISTI 1270.

frequentes concurriſſent, ut conſuleretur eccleſiarum damnis; A vi Laurentii, Jacobinus divæ Mariæ in monte Cæſenati, abbates, atque item alii. Statim etiam epiſcopi ſibi invicem, alter alteri partes quiſque ſuas detulerunt: polliciti, quam excommunicationis ſententiam in latorum eccleſiæ ſuæ raptores ex eis unus tuliſſet, reliquos ratam habituros, divulgaturoſque ac ſervaturos.

ANNO CHRISTI 1270.

Lege ſec. Simonis Aſſ. priorem editionem.

CONCILIUM COMPENDIENSE.

Concilium provinciale eccleſiæ Remenſis, celebratum Compendii a R. Patre D. Joanne de Courtenay archiepiſcopo Remenſi, anno MCCLXX.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis, Joannes de Courtenay permiſſione divina Remenſis archiepiſcopus; Milo de Bazochiis Sueſſionenſis, Gazo de Campania Laudunenſis, Warmundus de Boiſſeria Noviomenſis, Rainaldus de Nantolio Belvacenſis, Bernardus Ambianenſis, [a] J. Tornacenſis, & Robertus Silvanectenſis, eadem permiſſione epiſcopi, Remenſis eccleſiæ ſuffraganei: in concilio celebrato apud Compendium, cum procuratoribus aliorum ſuffraganeorum ejuſdem provinciæ abſentium, & cathedralium eccleſiarum, congregati; ſalutem in Domino. Noveritis nos anno Domini MCCLXX. die Lunæ ante Aſcenſionem Domini ſtatuiſſe & ordinaſſe ea quæ ſequuntur in concilio ſupradicto.

[a] Joannes.

STATUTA CONCILII.

Adverſus eos qui bona eccleſiaſtica capiunt, vel ſaiſiunt.

NOnnumquam ballivi, præpoſiti, & ceteri laïci temporalem juriſdictionem habentes, homines, animalia, & alia bona prælatorum & eccleſiarum, & hominum eorumdem, per ſe vel miniſteriales ſuos, pro ſuæ voluntatis arbitrio nequiter capiunt vel ſaiſiunt: nec capta vel ſaiſita volunt reſtituere requiſiti: ſed damna injuriis cumulando, gravant & lædunt enormiter eccleſias, non reſtituendo nec reddendo: donec ſibi, cum maxima prælatorum, & eccleſiarum jactura, & aliqua pecuniæ ſumma, expenſarum prætextu, fuerit ſatisfactum: per tale concuſſionis diſpendium iniquum perverſi lucri compendium proſequentes; dum homines captos & animalia ſic adducta non reddunt, donec ipſis pro eorum paſtu interdum plurimum refundatur.

Præterea ut res eccleſiarum ab eis injurioſe ſaiſitæ & captæ, ad dominos aut damnoſæ aut inutiles reddantur: eas in captione vel ſaiſina ſic affligere, ſic afficere, ſic onerare ſuperflue ſumptibus occaſione cuſtodiæ, vel aliter pro eorum libito faciendo, ſic ſuis & aliorum abuſibus diſſipari, & deteriorari procurant, ut in reſtitutione non reddi, ſed redimi videantur.

Plerumque contingit, quod domini ſæculares, ballivi, præpoſiti, & alii juſtitiarii, ſeu miniſteriales eorum, res, homines, vel animalia prælatorum & eccleſiarum, ſeu ſubjectorum eiſdem, ſaiſiunt, capiunt, & arreſtant, & detinent, ſeu capi, ſaiſiri, arreſtari, & detineri faciunt pro ſuæ libito voluntatis, ad juriſdictionis eccleſiaſticæ præjudicium & gravamen. Et hæc ipſi interdum faciunt, vel fieri procurant a talibus, & per tales, qui non reperiantur in [b] diœceſi, in quibus hæc faciunt, vel fieri mandant, ſeu in quibus auctoritate ipſorum talia perpetrantur. Propter quod diœceſani epiſcopi in quorum territorio res & bona prædicta ſaiſita, & arreſtata ſunt & detenta, in prædictos dominos ſæculares, ballivos, præpoſitos, juſtitiarios, ſeu miniſteriales ipſorum, extra territorium ſuum & juriſdictionem, cenſuram eccleſiaſticam non exercent.

[b] Corrige, diœceſibus.

Ut igitur eccleſiaſticis indemnitatibus conſulatur, & malignantium perverſitatibus obvietur; ordinamus atque ſtatuimus, quod tales invaſores, raptores, & captores rerum ſeu bonorum eccleſiaſticorum, dummodo exceſſus ſint notorii & manifeſti, vel de his aliter legitime conſtet, canonica monitione præmiſſa, niſi plane & libere reſtituerint, & debite ſatisfecerint, per Ordinarium diœceſanum anathematis gladio feriantur: & [a] non ſibi dicti raptores ſeu invaſores celeri reſtitutione provideant, in eos ſententia diſtrictius aggravetur; in participantes & conſentientes, auxilium & conſilium præbentes excommunicationis ſententiam promulgando: ac etiam a divinis ceſſando, ubi res & bona detinebuntur eccleſiæ, vel ubi dicti malefici reſidentes fuerint vel præſentes: ulterius ad interdicti generalis ponendi ſententias procedendo, ſi ſecundum arbitrium epiſcopi, contumacium pertinacitas hoc exegerit, vel enormitas facinoris perpetrati: & unius epiſcopi latas ſuper his ſententias ceteri requiſiti ab eo publicare teneantur, & facere in ſuis diœceſibus, quantum ad juriſdictionem ſuam pertinet, obſervari; (ſi quidem, ut dictum eſt, ipſos malefícos in alterius diœceſi commorantes, in alterius diœceſi prænominatos exceſſus conſtet notorie perpetraſſe:) vel alias legitime, cum ratione delicti, forum ejus, in cujus deliquerint diœceſi, ſortiantur. Statuimus ordinantes, quod taliter notorie delinquentes moneri & citari [b], ubicumque valeant inveniri. Contra illos autem, quos non notorie, ſed legitime conſtiterit deliquiſſe, non auctoritate concilii, ſed ordinaria procedatur.

[a] Corrige, niſi.

[b] Addere debent.

Et ſi monitus vel citatus contumax fuerit, aut parere vel emendare noluerit; ab ipſo epiſcopo, in cujus deliquit diœceſi, volumus quod poſſit in ipſum ſeu eos exerceri. Ita quod ſi idem epiſcopus in ipſos malefactores notorios animadvertens, alium Ordinarium ſuffraganeum Remenſis metropolis requiſierit, vel proceſſum ſuum ei inſinuare curaverit; requiſitus epiſcopus ſententias publicet, & legitime aggravet, ſecundum quod expedientius fieri poterit; ac ſic alter alterius onera portet; & mutuum conſilium & auxilium ſibi præbendo, ab oppreſſionibus & injuriis hujuſmodi, eccleſias unanimi præſidio tueantur.

Salvis nihilominus iis quæ ſuper prædictis & aliis articulis per ſedem Apoſtolicam, ac per venerabiles patres eccleſiæ Gallicanæ, ac in aliis conciliis provincialibus Remenſis provinciæ, ordinata ſunt & ſtatuta: quæ præcipimus & ſtatuimus obſervari, & a ſuffraganeis, ſi eis videatur expediens, in eorum ſynodis publicari. In cujus rei teſtimonium & munimen ſigilla noſtra præſentibus duximus apponenda. Datum & actum anno & die ſupradictis.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1270.

Ex Mſſ. Eminentiſſ. ac Cardinalis Chiſii.

CONCILIUM AVENIONENSE,

Anno Domini MCCLXX. Idibus Julii.

Concilium I. per dominum [a] B. Malefer. ratt, quondam Archiepiſcopum Arelatenſem celebratum.

[a] al. Bertrandum.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut alienationes bonorum eccleſiaſticorum revocentur.*

II. *Ut pecunia legata, ad arbitrium exſecutorum dividatur in cauſas pias.*

III. *Ut archiepiſcopus & ſuffraganei ſe invicem juvent in ſententiis ſervandis & publicandis.*

IV. *Ut qui habent perſonatus, & beneficia curata, preſbyteri fiant intra annum.*

V. *Ut expenſæ factæ in Legatos Apoſtolicos, ſolvantur de contributione eccleſiarum.*

VI. *Ut perſonatibus adſignentur certi reditus.*

VII. *Ut religioſi & clerici non quærant defenſionem ſecularem contra epiſcopos.*

VIII. *De clerico qui epiſcopum, præpoſitum, &c. graviter læſerit.*

PRÆFATIO.

ANno Domini MCCLXX. Idibus Julii, venerabiles patres domini [b] B. Dei gratia archiepiſcopus Arelatenſis, R. Cavallicenſis, G. Carpentoratenſis, Zoën Avenionenſis, N. Vaſionenſis, P. Auriacenſis, J. Tricaſtinus, epiſcopi Arelatenſis eccleſiæ ſuffraganei, atque multi alii prælati ejuſdem provinciæ, apud Avenionem in provinciali Concilio congregati, hæc ſubſcripta capitula in eodem Concilio promulgata ſervari per totam eamdem provinciam mandaverunt; licet eadem non ſint ſtatuta, ſed in forma pronunciata fuerint ſtatutorum.

[b] al. Bertrandus.

CAPITULA.

I. *Ut alienationes bonorum eccleſiaſticorum revocentur.*

ALienationes factas de poſſeſſionibus eccleſiarum, ſine diœceſanorum conſenſu, rectores ſeu priores earumdem eccleſiarum, ſive ſint alienatores, ſeu eorum ſucceſſores, ſtudeant celeriter revocare, quatenus proceſſerint de facto: alioquin per diœceſanos locorum, tam dicti rectores ſeu priores, quam abbates, ſeu alii ad quos ſpectant illæ eccleſiæ, ad id monitione præmiſſa, per cenſuras eccleſiaſticas compellantur.

II. *Ut pecunia legata, ad arbitrium exſecutorum dividatur in cauſas pias.*

Cum autem teſtator legat certam pecuniæ quantitatem, vel res alias pro foreſtis ſuis diſtribuendis, arbitrio gadiatorum ſeu exſecutorum teſtamenti ſui; nec exſtant certæ perſonæ, quibus, ſeu inter quas, pecunia ſeu res ſic legata diſtribuantur: ſtatuimus quod pecunia ſeu res prædictæ, per ipſos exſecutores, de conſilio tamen & aſſenſu prælatorum, ne fraus aliqua per ipſos gadiatores valeat procurari, in pias cauſas dividantur. Et niſi teſtator tempus præfixerit ad hujuſmodi perſolvenda, dicti exſecutores, per diœceſanos locorum, ea infra annum ſolvere per cenſuras eccleſiaſticas compellantur.

III. *Ut archiepiſcopus & ſuffraganei ſe invicem juvent in ſententiis ſervandis & publicandis.*

Item ſtatuimus, quod dictus archiepiſcopus & ejus ſuffraganei, mutuum ſibi ad invicem auxilium in ſententiis ſervandis & publicandis præſtent, cum per illum, qui ipſas ſententias tulit, fuerint requiſiti.

IV. *Ut qui habent perſonatus & beneficia curata, preſbyteri fiant intra annum.*

Item ſtatuimus, quod illi qui habent perſonatus etiam ſine cura, ſeu beneficia curam animarum habentia, compellantur per diœceſanos per ſubtractionem beneficiorum infra annum in preſbyteros promoveri: niſi rationalem cauſam oſtenderent quare infra annum non poſſent, vel deberent: vel niſi ſint archidiaconi, quibus ſufficit quod ſint diaconi, & quod in diaconatu miniſtrent.

V. *Ut expenſæ factæ in Legatos Apoſtolicos, ſolvantur de contributione eccleſiarum.*

Item ſtatuimus, quod ſi epiſcopus, vel aliquis rector alicujus eccleſiæ, de diœceſi expenſas neceſſarias fecerit in Legatis & Nunciis Sedis Apoſtolicæ; expenſæ illæ ſolvantur de communi contributione eccleſiarum totius diœceſis: & iſtæ expenſæ ſemel in anno in una ſynodo colligantur.

VI. *Ut perſonatibus adſignentur certi reditus.*

Item ſtatuimus, quod epiſcopi & Capitula adſignent & deputent clericis in perſonatibus ſeu dignitatibus ſuæ eccleſiæ conſtitutis, qui carent redditibus, certos reditus, juxta facultates ſuas, & qualitatem dignitatis, ſine magno præjudicio aliorum: quod videtur poſſe fieri, ibi præſertim ubi communia bona habentur.

VII. *Ut religioſi & clerici non quærant defenſionem ſecularem contra epiſcopos.*

Item ſtatuimus, quod ſi religioſi vel clerici ſæculares ſe in quidagio ſeu defenſione ſæculari poſuerint contra epiſcopos & prælatos ſuos, niſi canonica admonitione præmiſſa illi quidagio ſeu defenſioni penitus renunciaverint, per diœceſanum excommunicentur: alias per ſubtractionem beneficii, ſi quod habent, ſi hæc contempſerint, puniantur.

VIII. *De clerico qui epiſcopum, præpoſitum, &c. graviter læſerit.*

Item ſtatuimus, quod ſi quis clericus epiſcopum, præpoſitum, ſeu alium in perſonatu, dignitate ſeu canonia alicujus eccleſiæ conſtitutum, factis vel verbis graviter dehoneſtaverit; non admittatur ulterius ad aliquod beneficium illius eccleſiæ, niſi paſſo injuriam ſatisfecerit de injuria ſeu offenſa.

CONCI-

Anno Christi 1271.

CONCILIUM APUD S. QUINTINUM,

ab episcopis Remensis provinciæ, vacante Sede Remensi, celebratum, anno Domini MCCLXXI.

Anno Christi 1271.

CONCILII *hujus quidquid superest, suppeditat Cl. Hemerus, in Augusta Veromanduorum illustrata, cujus hæc verba sunt*: Eodem anno (MCC. LXXI.) Milo Suessionensis antistes, vacante sede Remensi, Concilium provinciale, pro usu jamdiu in eadem metropoli recepto, indixerat Sanquintini. Celebrationem tamen ejus canonici Remenses interturbarunt; vetantes inconsultis iis, nec largitis habendæ synodi facultatem, quemquam interesse suffraganeorum. Prohibitio publicata Milonis institutum aliquandiu retardavit. Sed illo tandem composito dissidio, habitum illud est in eadem urbe, apud Dominicanos: qui locus consuetus ejusmodi synodorum. Eoque cum alia præclara, tum in primis de sacrarum personarum & ecclesiarum privilegiis, &c. constituta quæ sequuntur.

I. *Ut prælati mutua non contrahant.*

Indemnitatibus ecclesiarum, prout ad nostrum spectat officium, providere volentes; statuimus, ut abbates, & alii inferiores prælati ecclesiarum, per litteras suas mutua non contrahant, nisi pro suis & ecclesiæ suæ negotiis procurandis. Qui vero contra hoc fecerint, ipso facto noverint se suspensos.

II. *De eo qui aliquem ab ecclesia abstraxerit.*

De violatoribus ecclesiarum statuimus, ut si quis ab ecclesia aliquem abstraxerit, ab ingressu ecclesiæ per annum noverit se suspensum.

III. *De eo qui aliquem in ecclesia interfecerit.*

Si quis in ecclesia aliquem interfecerit, quamdiu vixerit, ipso facto ingressu ecclesiæ sit privatus, nisi cum ipso per provinciale Concilium fuerit dispensatum: salvis aliis pœnis, quæ contra tales in canonicis constitutionibus continentur.

IV. *Ut prioratus debito monachorum numero non defraudentur.*

Si cultum domus Domini creatione novorum ministrorum amplificaverunt Reges veteris Testamenti; nos novi Testamenti Pontifices, sustinere non debemus in ecclesia Dei diminui numerum servitorum. Sane pro certo didicimus, quod quidam abbates priorarum suorum adeo exhauriunt facultates, quod iidem prioratus debito monachorum numero defraudantur. Cum ergo hæc non debeamus sub dissimulatione pertransire; statuimus, ut visitationis officium exercentes inquirant inter alia, quotus debet esse numerus servitorum: & si diminutus fuerit, abbati denuncient, ut infra mensem suppleat numerum diminutum, secundum quod possunt facultates eorum sufficere. Si vero facere noluerint, per saisitionem bonorum, vel alio modo, secundum quod prælati expedire viderint, compellantur. Præcipimus autem ut hoc statutum, sine acceptione personarum, observetur.

Hemerus ibidem pag. 278. iterum describit postremum illum canonem ex codice Suessionensi, in quo Conciliorum Remensis provinciæ omnium. Tum subjungit: Item ex eodem Concilio.

V. *Ut sæculares magistratus non cogant clericos ad debita Judæis persolvenda.*

Sacras Constitutiones legentibus satis liquet, quod nullam habeant de rebus ecclesiasticis disponendi laïci aliquo modo potestatem. Verum nobis multorum quæstio patefecit, quod in tantum quorumdam principum sæcularium processit temeritas, ut si Judæi conquerantur de aliqua ecclesiastica persona, quod eis sit debitis obligata, statim inquisito loci prælato, non convictos, nec confessos, per captionem bonorum eorumdem nituntur compellere ad ea debita persolvenda. Cum igitur istud manifeste sit contra omnia jura, tam canonica, quam civilia, & etiam a ratione discordet, [a] ut injuria Crucifixi melioris conditionis sint, quam Christiani; præcipimus ut prælati, quando in eorum jurisdictione tale quid acciderit, in delinquentes hujusmodi pœnam canonicam vigilanter exercere non relaxent, donec non solum de damnis, sed de injuria, satisfecerint competenter.

[a] *Forte, ut inimici Crucifixi.*

ELECTIO THEALDI ARCHIDIACONI LEODIENSIS

IN SUMMUM PONTIFICEM GREGORIUM X.

Kalendis Septembris, anno Domini MCCLXXI.

I.

Compromissum, quo sex Cardinalibus potestas datur Pontificis eligendi.

Ex Lata Viterbiensi, Ordinis Minorum, & Ptolemæo Lucensi: qui descripserunt ex codice Ms. Vaticano Formosanum Marini Archiepiscopi Cajetani.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

ANno Incarnationis Dominicæ MCCLXXI. mense Septembris, die prima mensis ejusdem, nos miseratione divina Odo Tusculanus episcopus, Simon tituli sancti Martini, Ancherius tituli sancti Praxedis, Guillelmus tituli sancti Marci, Guido tituli sancti Laurentii in Lucina, Simon tituli sanctæ Cæciliæ, Ambaldus basilicæ duodecim Apostolorum, presbyteri; Richardus sancti Angeli, Octavianus sanctæ Mariæ in via lata, Joannes sancti Nicolai in carcere Tulliano, Othobonus sancti Hadriani, Jacobus sanctæ Mariæ in Cosmedin, Gottifridus sancti Georgii ad velum aureum, Ubertus sancti Eustachii, & Matthæus sanctæ Mariæ in porticu, diaconi, cardinales: Apostolica sede per obitum felicis recordationis domini Clementis Papæ IV. vacante, in communi consistorio, solito more convenimus, de electione summi Pontificis tractaturi. Cumque omnes & singuli consentiremus per viam procedere compromissi; Nos prædicti O-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1272.

do Tuſculanus epiſcopus, Ancherius tituli ſancti Praxedis, Guillelmus tituli ſancti Marci, Simon tituli ſanctæ Cæciliæ, Ambaldus baſilicæ duodecim Apoſtolorum, preſbyteri; Othobonus ſancti Adriani, Gottifridus ſancti Georgii ad velum aureum, Ubertus ſancti Euſtachii, & Matthæus ſanctæ Mariæ in portico, diaconi, cardinales; venerabili patre domino Joanne Portuenſi epiſcopo tunc abſente a dicto conſiſtorio, & infra *Paſchale palatium in ſua camera conſtituto, requiſito & expreſſe conſentiente: in venerabiles patres præfatos dominos Simonem tituli ſancti Martini, Guidonem tituli ſancti Laurentii in Lucina, preſbyteros; Richardum ſancti Angeli, Octavianum ſanctæ Mariæ in via lata, Joannem ſancti Nicolai in carcere Tulliano, & Jacobum ſanctæ Mariæ in Coſmedin, diaconos, cardinales, conſenſimus; & eos compromiſſarios eligentes, ipſis volentibus & expreſſe conſentientibus, ac compromiſſum hujuſmodi & formam acceptantibus infra ſcriptam, contulimus concordi voto & unanimi conſenſu, omnes & ſinguli, poteſtatem providendi ſacroſanctæ Romanæ & univerſali eccleſiæ de paſtore in forma ſubſcripta. Videlicet quod quinque ex eiſdem ſex compromiſſariis de ſexto ex ipſis ſex, vel omnes ipſi ſex de aliquo alio de collegio dictorum cardinalium, ſeu etiam extra ipſum collegium, in Pontificem & Paſtorem ipſius eccleſiæ concorditer providerent: ad hæc facienda ipſis præfata prima die Septembris & ſequenti conceſſis. Dicti vero compromiſſarii ſinguli ſingulariter, & omnes communiter conſentientes, ut præmittitur hujuſmodi compromiſſo, ipſum & poteſtatem in præſcripta forma conceſſam eiſdem benigne ac humiliter ſuſceperunt. Actum Viterbii in dicto conſiſtorio, anno, menſe, & die prædictis. Ego Odo Tuſculanus epiſcopus in prædictos compromiſſarios conſenſi, eos elegi, & ipſis pro me poteſtatem comuli providendi ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ & univerſali de Paſtore in forma præſcripta. Et ſic ſcribant ſinguli qui compromiſerunt. Ut autem huic compromiſſo fides plenior habeatur, ipſum ſigillorum noſtrorum munimine fecimus communiri.

* *Corrige*, Papale.

II.

Inſtrumentum electionis factæ per compromiſſarios.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen.

ANno Incarnationis Dominicæ MCCLXXI. menſe Septembris, die prima menſis ejuſdem, nos miſeratione divina Simon tituli ſancti Martini, Guido tituli ſancti Laurentii in Lucina, preſbyteri; Richardus ſancti Angeli, Octavianus ſanctæ Mariæ in via lata, Joannes ſancti Nicolai in carcere Tulliano, & Jacobus ſanctæ Mariæ in Coſmedin, diaconi, cardinales, compromiſſarii electi a reverendo collegio dominorum cardinalium: data nobis poteſtate providendi ſacroſanctæ ac univerſali eccleſiæ vacanti per obitum felicis recordationis domini Clementis Papæ IV. de paſtore, in forma ſubſcripta in compromiſſum ipſum conſenſimus; & illud ac poteſtatem nobis conceſſam recipimus reverenter. Forma vero dictorum compromiſſi ac poteſtatis nobis conceſſæ hæc eſt: *In nomine ſanctæ & individuæ, &c.* ut ſupra. Nos itaque præfati compromiſſarii, hujuſmodi compromiſſo & poteſtate ſuſceptis, habito in conclavi diligenti, prout negotii exigebat arduitas, & perpenſo tractatu; ac conſideratis circumſtantiis univerſis, quæ neceſſitate ipſius eccleſiæ, ac totius orbis inſpecta, nos ſecundum Deum movere poterant & debebant: ad honorem Domini noſtri Jeſu Chriſti, & glorioſiſſimæ Virginis Mariæ Matris ſuæ, beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, omnium ſanctorum, ac ipſius ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, dicta prima die Septembris, ex collata nobis poteſtate juxta formam nobis traditam procedentes, convenimus, & concorditer conſenſimus, vice noſtra & ejuſdem collegii, in venerabilem patrem noſtrum dominum Thealdum Placentinum, archidiaconum Leodienſem ſeu in eccleſia Leodienſi, ipſum in Romanum Pontificem nominantes ac aſſumentes: & præfato domino Simoni nos reliqui quinque compromiſſarii dedimus poteſtatem, ut eumdem dominum Thealdum vice ſua & noſtra, necnon & totius præfati collegii, eligeret in ipſius Romanæ ac univerſalis eccleſiæ Pontificem & Paſtorem. Et nos præfatus Simon ipſum e veſtigio elegimus per hæc verba: Ego Simon tituli ſancti Martini preſbyter cardinalis, ad honorem Domini noſtri Jeſu Chriſti, beatæ Matris ejus, & ſanctorum Apoſtolorum Petri & Pauli, & omnium ſanctorum, necnon & ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ memoratæ, eligo venerabilem patrem dominum Thealdum Placentinum, archidiaconum Leodienſem ſeu in eccleſia Leodienſi, in Romanum Pontificem & Paſtorem. Actum Viterbii in dicto conſiſtorio, anno, menſe, & die prædictis.

Ego Simon tituli ſancti Martini preſbyter cardinalis, in venerabilem patrem dictum dominum Thealdum conveni, conſenſi, ac ipſum in Romanum Pontificem nominavi, & aſſumpſi, ac eligi mandavi in forma præſcripta.

In eumdem modum alii compromiſſarii.

Ut autem huic proceſſui fides plenior habeatur, ipſum ſigillorum noſtrorum munimine fecimus communiri.

III.

Aſſenſus ceterorum Cardinalium, electionem ratam habentium.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen.

ANno Incarnationis Dominicæ MCCLXXI. &c. *Repetitur hic compromiſſum, ſuperius jam editum, uſque ad hæc verba*: benigne & humiliter ſuſceperunt. *Deinde.* Porro nos præfati compromiſſarii, hujuſmodi compromiſſo & poteſtate ſuſceptis, habito in conclavi diligenti, prout negotii, &c. *ut in inſtrumento proxime edito electionis per compromiſſarios facta uſque ad hæc verba*: eligo venerabilem patrem dominum Thealdum Placentinum, archidiaconum Leodienſem ſeu in eccleſia Leodienſi, in Romanum Pontificem & Paſtorem. *Sequitur*:

Sane iis peractis, incontinenti omnibus cardinalibus vocatis, & convenientibus in conſiſtorio memorato; nos prædicti compromiſſarii conſenſus noſtros & electionem prædictam publicavimus, & publicando ipſos, conſenſum & electionem iteravimus in communi. Nos autem prædicti omnes & ſinguli epiſcopi & preſbyteri & diaconi cardinales, in eodem conſiſtorio congregati, proceſſum & electionem hujuſmodi ratificantes, acceptantes, & etiam in ipſum venerabilem patrem dictum dominum Thealdum conſentientes expreſſe, ipſum licæ

ANNO CHRISTI 1271.

absentem, recepimus & recipimus in Romanum Pontificem & Pastorem. Ceterum venerabilem patrem dominum * H. Ostiensem episcopum, post hæc ad idem consistorium convocantes, communicavimus ei omnia supradicta: qui ea omnia & singula gratanter acceptans, memoratum dominum Thealdum in Romanum Pontificem & Pastorem humiliter & devote recepit.

* Hostiensem.

IV.

Cardinalium epistola ad Thealdum electum Romanum Pontificem.

Sanctissimo patri & domino reverendo, domino Thealdo archidiacono in ecclesia Leodiensi, divina providentia, in Romanum & summum electo Pontificem; miseratione divina episcopi, presbyteri, & diaconi, sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, pedum oscula beatorum.

SEmpiterno splendens lumine, ac ineffabili præditus majestate Patris æterni Filius, Dominus Jesus Christus, qui cuncta disponit virtute mirabili, prout suæ placet sanctissimæ majestati, circa sanctam Romanam & universalem ecclesiam ita continuat benignitatis affectum, & roborat protectionis auxilium: quod nullo unquam turbine vexationis evertitur, nec propter alicujus persecutionis vel adversitatis instantiam naufragatur; quin immo gloriosa incrementa suscipit, & tamquam stella matutina per mundi climata refulgescit, prout multis liquet indiciis, & patet clarissimis argumentis. Nam licet jam dicta ecclesia, post habitum a superno Rege de morte triumphum, & ipsius regressum ad gloriam cælestis patriæ, sui fulgore luminis perenniter illustratæ, fuerit pro diversitate temporum, personarum illarum destituta præsidiis, quas ad ejus regimen celsitudo providerat omnium Conditori: ipsa tamen ecclesia per successivam substitutionem Romanorum Pontificum, favente superna virtutis auxilio, felicis habuit perseverantiæ firmamentum. Et quidem diebus istis circa dictam ecclesiam hoc ipsum virtuti Altissimi dignanter placuit operari: quia piæ recordationis domino Clemente Papa IV. dudum de hac luce finibili ad infinibilem evocato, (sicut de Redemptoris nostri confidimus pietate,) ac ipsius corpore tumulato; nos Missarum solemniis, sicut moris est, ad honorem sancti Spiritus devotissime celebratis, in unum convenimus ad habendum de summi Pontificis substitutione tractatum. Quo frequenter habito, & circa tanti profunditatem negotii, cui simile in humanis actibus non cernitur inveniri, diffusi temporis spatio interjecto, ac desideriis eligentium, permittente Domino, in diversa divisis: tandem, divina propitiante clementia, vota nostra in venerabilem personam vestram unanimiter & concorditer dirigentes; vos per compromissi viam elegimus in Romanum summum Pontificem, consueto laudis divinæ cantico, fidelium adstante multitudine, decantato: ducti credulitate firmissima, quod cum in vobis ab annis teneris laudabilis conversationis & vitæ refulserint ornamenta, & odor famæ vestræ gratissimus hinc inde per loca plurima sit effusus; ille benedictus in sæcula, qui vos dignanter in suum assumpsit vicarium, & in Christiani populi patrem & dominum gratiosum, de vestris sanctis dabit provenire meritis, quod in statum prosperum & jucundum resurgat ecclesia generalis: etiam quod fidei Catholicæ gloria ubique votiva suscipiat incrementa: necnon quod terræ sanctæ negotium facilem & felicem sortiatur effectum; maxime cum sit verisimile, quod Redemptoris nostri benignitas vos ad terram ipsam voluit illa de causa personaliter pervenire, ut oculata fide visis ejus angustiis, & tribulationibus intellectis, de illo sibi procuretis provideri subsidio, ex quo proveniat acquisitionis perfectæ gaudium, a longis retroactis temporibus laudabiliter exspectatum. Quid ad ista, vir virtutis eximiæ? vir in oculis Dei & hominum gloriose?

ANNO CHRISTI 1271.

Venerabiles, ac providos, & discretos viros ..... latores præsentium, nostros quidem speciales nuncios, cum decreto electionis canonicæ de vobis concorditer celebratæ, ad præsentiam vestram duximus destinandos; supplici precum petentes instantia, & per Dei misericordiam obsecrantes, quatenus in virtute illius, qui super pennas ventorum ambulat, & in momento cuncta perficit, prout suæ sanctissimæ voluntatis exstitit, cessantibus quibuscumque diffugiis, vos accingatis ad iter adeundi Sedem Apostolicam, sub anxietate multa spiritus constitutam; quousque de clementissima virtute Altissimi sibi proveniat vestram desiderabilem faciem intueri; qua visa stillabunt cæli dulcedinem, & colles fluent lactis & mellis incessabilem uberatem. Quin immo ad pedum vestrorum oscula non solum concurret multitudo fidelium numerosa; sed ante vos etiam curvabitur altitudo principum, & personarum sublimitas inclytarum. Nec mirum, quia sicut pie confidimus, & devote speramus, vobis habentibus Deum solum præ oculis, & amplectentibus jugiter vitæ studium innocentis, vitiorum in malevolis exstirpatione præmissa, & plantatione virtutum in benevolis subsecuta; benignitas vestra lætificabit Dei populum in exhibitione justitiæ, ac etiam in condignis gratiis opportuno tempore liberaliter conferendis: miseranda multitudine pauperum ob illam causam habitura de vobis affluentiam gaudiorum, quia ipsorum nomen erit coram vobis amabile, ac eorum animas consolari in vestris exsistet affectibus speciale. Vobis autem, patet orphanorum & judex clementissime viduarum, sufficiat istam brevem audivisse particulam de profectibus innumeris, qui proventuri sunt universitati fidelium per vestræ ministerium sanctitatis: illius favente clementia, qui mannæ cælestis edulio suum satiavit miraculose populum; & de quinque panibus, ac duobus piscibus quinque millia personarum, duodecim cophinis in augmentum suæ gloriæ superantibus de fragmentis. Istis etenim nostræ devotionis eloquiis cum affectu paterno clementer auditis, virtute Paracliti festinate nos vestros videre fratres & filios, & consolari corda gementium: quibus in visione vestri vultus Angelici, quasi dabitur vidisse delicias paradisi. Reliqua super iis votiva nobis & Christiano populo infundat præcordiis Spiritus ille paraclitus, qui Discipulorum corda languentium fuit pleniissime consolatus.

Ex his actis falsi convincuntur & Meyerus, qui Gregorii electionem ab ejusdem consecratione minime distinguens, eam ad annum consequentem differt; & Binius, apud quem in Gregorii vita legitur, eum decimo septimo Septembris electum esse; & chronica Franciscana, in quibus legitur, compromisisse Cardinales omnes in sanctum Bonaventuram, eique potestatem fecisse sui ipsius renunciandi: ac illum, singulari exemplo, dignitatem summam alteri contulisse; & sanctus Antoninus, qui Placentinum Episcopum prius fuisse asserit; & Ricordanus ac Joannes Villanus, qui Cardinalem, & in Syria sedis Apostolicæ Legatum fuisse narrant; & Nangius, aliique, qui Theobaldum nuncupant; & Longinus Polonicæ historiæ Scriptor, qui Simbalum appellat; & Gesnerus, qui in Bibliotheca sua Laudensem archidiaconum vocat.

Adnotatio P. Gabrielis Cossartii Societatis Jesu.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1273.

CONCILIUM REDONENSE,

ANNO CHRISTI 1273.

celebratum die Lunæ poſt Aſcenſionem Domini, anno MCCLXXIII.

Ex editione Joannis Mabillon, & duobus Mſſ.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ne quis in epiſcopum, abbatem, abbatiſſam, manus injiciat violentas, vel in domos eorum ignem mittat: nec rectorem eccleſiæ, vel perſonam eccleſiaſticam occidat.*

II. *Ut de bonis eccleſiæ fiat hoſpitalitas: & quomodo eccleſiæ parochiales dandæ ad firmam.*

III. *Ne prioratus bonis omnibus denudentur.*

IV. *De occupantibus & invadentibus bona eccleſiaſtica.*

V. *Declaratio, quæ ſint bona eccleſiaſtica.*

VI. *Ut epiſcopus in ſua diœceſi abſolvere excommunicatos poſſit, in caſibus in quibus præſens concilium excommunicat.*

VII. *Ut ſuperiora concilia obſerventur.*

PRÆFATIO.

AD honorem Dei, & utilitatem provinciæ Turonenſis, cui auctore Domino præſidemus, necnon & reformationem eorum, quæ in viſitatione dictæ provinciæ invenimus corrigenda: vocatis venerabilibus fratribus ſuffraganeis noſtris, capitulis, abbatibus, & aliis qui fuerant evocandi, concilium provinciale apud Redones die Lunæ poſt Aſcenſionem Domini duximus celebrandum: in quo de ipſorum epiſcoporum, abbatum, & aliorum ad hoc vocatorum conſilio, ordinavimus & promulgavimus capitula quæ ſequuntur.

CAPITULA.

I. *Ne quis in epiſcopum, abbatem, abbatiſſam, manus injiciat violentas, vel in domos eorum ignem mittat: nec rectorem eccleſiæ, vel perſonam eccleſiaſticam occidat.*

SI quis in hoc genus ſacrilegii inciderit, ut in epiſcopum, abbatem, vel abbatiſſam, manus injecerit, vel in domos eorum ignem immiſerit; vel ſacerdotem, vel rectorem eccleſiæ, vel perſonam eccleſiaſticam voluntarie occiderit, vel mutilaverit: ſi clericus fuerit, omni beneficio eccleſiaſtico, tam obtento, quam obtinendo, ipſo facto, ſine ſpe reſtitutionis ſit privatus, & anathematis periculo innodatus. Si vero laïcus prædicta attentaverit, vel aliquid de prædictis: ejus liberi, & quilibet ſucceſſor, uſque in gradum tertium, a ſuſceptione etiam primæ tonſuræ, & omnium ordinum, ac quolibet beneficio eccleſiaſtico, habeantur per totam Turonenſem provinciam penitus alieni. Et qui tales præſentaverit ſcienter, ſit illa vice præſentatione privatus: & qui eum ſcienter receperit, vel inſtituerit, vel inſtitui mandaverit, per ſequens provinciale Concilium canonice puniatur: prædicto tamen clerico totaliter ex prædicta cauſa expulſo, vel amoto; quem vinculo excommunicationis conſtringimus, ſi per violentiam illud beneficium præſumpſerit retinere.

II. *Ut de bonis eccleſiæ fiat hoſpitalitas: & quomodo eccleſiæ parochiales dandæ ad firmam.*

Verum quia quicquid habent clerici, pauperum eſt, & domus eorum omnibus debent eſſe communes: perquam indecens videretur, ſi de bonis eccleſiaſticis Chriſti pauperibus hoſpitalitas negaretur. Idcirco ſtatuimus, quod nulla parochialis eccleſia concedatur ad firmam; niſi, juxta diœceſani loci arbitrium, firmario tanta portio relinquatur, quod Chriſti pauperibus valeat condecens hoſpitalitas exhiberi. Et ad id rectores eccleſiarum per epiſcopos proprios compellantur.

III. *Ne prioratus bonis omnibus denudentur.*

Ex cupiditate, quæ radix omnium malorum eſt, procedit, quod abbates, vel priores, vel adminiſtratores, de loco ad locum transferentes, vel tranſlati, prioratus, & alias adminiſtrationes vacantes, ceſſione, morte, vel mutatione abbatum, priorum, vel adminiſtratorum, bonis in eiſdem inventis denudant. Super quo alias in concilio edito apud Caſtrum Gonterii, per recolendæ memoriæ Vincentium prædeceſſorem noſtrum, provida fuit deliberatione ſtatutum; ne iidem abbates, ſeu priores, aut adminiſtratores, prioratus hujuſmodi ſeu loca, vacationis tempore, adeo denudare præſumant bonis in eiſdem inventis, quin prioribus & monachis in eiſdem morantibus uſque ad tempora collectarum ſufficiens proviſio remaneret: & ſi contra facerent, ad diœceſani arbitrium punirentur. Sed quia parum aut nihil utilitatis adhuc ex hoc eveniſſe comperimus: nos ſtatutum prædictum, ſicut in præcedenti prædicto concilio plenius ſcriptum eſt, innovantes, adjicimus; quod ſi abbates, priores, aut alii adminiſtratores, hujus ſtatuti concilii fuerint tranſgreſſores, præſentis auctoritate concilii ipſo facto noverint ſe ſuſpenſos.

Ann. 1112. cap. 4.

IV. *De occupantibus & invadentibus bona eccleſiaſtica.*

Sane cum in prædicto Caſtri Gonterii concilio fuerit ordinatum ut barones, ac milites, ballivi, poteſtates, perſonæque aliæ ſæculares, ſi poſt monitiones & inhibitiones legitimas, generaliter per locorum ordinarios, vel de ipſorum mandato, eis factas, eccleſias, prioratus, domoſve, aut poſſeſſiones, vel alias res eccleſiaſticas indebite occupaverint, ſeu invaſerint, aut in religioſorum domibus poſuerint comeſtores, ipſo facto ſint excommunicationis vinculo innodati: nos ſtatutum hujuſmodi, præſentis auctoritate concilii innovamus; adjicientes, ut loca ad quæ deferentur bona taliter occupata, & in quibus etiam detinebuntur, ſupponat diœceſanus, prout & quando vel quamdiu videbitur expedire, eccleſiaſtico interdicto.

Hist. cap. 6.

V. *Declaratio, quæ ſint bona eccleſiaſtica.*

Bona autem eccleſiaſtica intelligimus in hoc caſu, non ſolum propria clericorum, verum etiam depoſita, commodata, & ab eis conducta, & precario conceſſa, & quorum habent eccleſiaſticæ perſonæ poſſeſſionem, aut detentionem quacumque, & quæ in ipſorum ſervitio capiuntur: necnon ſi eccleſiaſticarum perſonarum occaſione, & in ipſorum præjudicium, & contemptum, eorum homines, & bona eorumdem hominum, qui ſub juriſdictione temporali conſiſtunt eccleſiæ, capiantur, aut etiam invadantur, hac appellatione volumus contineri. Et quia facientes & conſentientes par pœna conſtringit: re-

ceptatores & defensores invasorum, raptorum, & malefactorum hujusmodi, de quibus supra fecimus mentionem, eisdem pœnis, quibus & ipsos malefactores, eo ipso quod eosdem receptaverint aut defenderint, volumus & præcipimus excommunicationis sententiæ subjacere: ut quos par facinus coinquinat & æquat, utrosque pœna similis comitetur.

ANNO CHRISTI 1273.

VI. *Ut episcopus in sua diœcesi absolvere excommunicatos possit, in casibus, in quibus præsens concilium excommunicat.*

Ibid. cap. 7. In omnibus autem casibus, in quibus excommunicationis & suspensionis sententias in præsenti concilio duximus promulgandas, cuilibet episcopo in sua civitate & diœcesi absolvendi excommunicatos hujusmodi, & suspensos, post satisfactionem congruam, in forma ecclesiæ, auctoritate præsentis concilii liberam concedimus potestatem.

ANNO CHRISTI 1273.

VII. *Ut superiora concilia observentur.*

Ibid. cap. 8. Concilia vero omnia & singula celebrata per prædecessores nostros cum suffraganeorum consensu hactenus renovamus, & præsentis approbatione concilii confirmamus. In cujus rei, &c.

Actum apud Redones, die Lunæ post Ascensionem Domini, anno ejusdem MCCLXXIII.

EPISTOLA GREGORII PAPÆ X.

AD HENRICUM LEODIENSEM EPISCOPUM.

DEbet unusquisque, cui Dominicus grex committitur, & cura imminet animarum, super gregem ipsum vigilias adversus nequitias spirituales observare. Nam vigilias salutares esse nullus sanæ mentis ignorat: quia revera plus vigilare, plus vivere est. Quid est tam morti simile, quam dormientis aspectus? aut quid tam vita plenum, quam forma seu conditio vigilantis? Indulgendum quidem somno est, ut quis corpus reparet, non solvat; ut vires revocet, non enervet. Quænam ars, quod opus, officium seu potestas, quæ non vitæ lucubratione proficiat, & quæratur?

Nauta enim vigilando calles transit invios, & nocturno vestigio ad lucrosi portus votivam pervenit mansionem: pastor sibi totum denegat dormiendi tempus, ne qua lupis, suffragante somno, grassandi in gregem occasio præbeatur: viator etiam solers, æstus, per noctis semitas, solis prævenit; & actum diei providentius deputat mansioni: miles quoque in castris supervenientes impetus nocturnos solita pernoctatione propellit: at rex in procinctu pervigil, callidi hostis præcavet insidias & evitat.

Si itaquè tantæ exiguntur vigiliæ, ubi de temporalibus agitatur & caducis: evidenter apparet, quod solicitudinis oculus claudi non debet, ubi fructus ipsarum perquiritur animarum. Tenetur ergo quilibet pro gregis custodia summopere vigilare prælatus: sed lumbis præcinctus: tota enim in præcingendis lumbis cura mandatur, totum in constringendis ipsis a Dei Filio statuitur jus præcepti: addito tamen lucernarum solatio, sine quo nec noctis aperitur obscuritas, nec venientis diei clarescit aspectus. Sed cur lumbos potissime nominat? cur tanta jubentis auctoritas lumborum signanter efficit mentionem? Hoc profecto accidit, quia in lumbis est tota pæne humani lapsus & humanæ fragilitatis occasio. *Luc. 12.* Propter quod principaliter ipse Dei Filius lumbos præcingi jubet balteo castitatis: totumque carnis pendulum, fluidum, resolutum constringi mandatur ligatura virtutis: ut carne succincta, liberior ad Deum ipsi prælato pro subditis sit accessus. Nam tunc, non carnis corruptela, non mole corporis prægravatus, inter Deum & subditos eosdem, seipsum, juxta etymologiam nominis, pontem facit. Offert namque ipsi Deo tamquam mediator legitimus populi preces & vota; & per ipsum tamquam pontem medium, benedictio ejus reportatur & gratia. Ingratis enim improperat divinæ bonitatis beneficia, contemnentibus potentiæ severitatem insinuat, utrisque tamen studet indignantis placare fervorem: nunc hominum infirmitatem, nunc divinæ prætendens magnitudinem pietatis. Constringenda ergo est ipsa caro continentiæ cingulo: ne effusa vitiis ac toto peccatorum gravata pondere, cælestibus ipse prælatus pro se ac subditis insistere minus possit. Sed nec quidem carnis impetus refrenare, parvulos ad petram elidere, & quod majus est, conscientiam mundam habere, non sufficit in pastore: immo ultra id oportet, ut lucernas in manibus habeat; tum ex eo quod lucernæ semper in testimonium innocentiæ tempore nocturno portantur; tum etiam, quia sicut vitiis amicæ sunt tenebræ, ita lucernæ semper sunt criminum inimicæ. Nec tamen istud satis est in prælato, nisi ipse deferat lucernas ardentes: quia etsi lucere est vanum, ardere parum, ex his tamen duobus conficitur quid validum & perfectum. Nam quid lucernæ ardentes, nisi exempla in ipso prælato vitæ sanctitate præclara? quæ dum fomentis operum, misericordiæ oleo, ac caritatis inflammantur ardore, ipsum prælatum talem exhibent & ostendunt, quod dici potest merito forma gregis, ac populi sui salus.

Dolere itaque merito & gemere debes & potes, & nos vice tua, cum te sincere diligamus, nec amaricari non possumus: ex eo quod, si vera sunt, quæ de te dicuntur, non tamquam pastor, sed idolum, nihil obtines de præmissis, quia gregis tui profectibus non invigilas, nec intendis. Zona continentiæ non inhæret lumbis tuis: nec exempla vitæ, sed mortis, transmittis ad subditos; quos tyrannice prosequeris, non complecteris caritate. Quæ vero publice de tua dicuntur persona, etsi non omnia, aliqua tamen tuis pro tua salute aspectibus volumus tenore præsentium præsentari: ut saltem rubore perfusus, spiritum juxta desiderium nostrum emendationis assumas: reddasque te talem, quod nobis de tua correctione gaudentibus, plorandi te mortuum culpaque prostratum de cetero necessitas non incumbat.

44. De pœnitentia, dist. 1. Qui sanctus. Accepimus namque, non sine multa mentis amaritudine, quod tu, episcopali gravitate porsus abjecta, simoniæ, incontinentiæ, aliisque variis & diversis criminibus irretitus, voluptatibus & desideriis carnis te totaliter deputas: ita quod tam ante promotionem tuam, quam etiam post, quamplures filios & filias procreasti. Qui etiam in operibus mortis gloriam tuam ponens, & quandam abbatissam ordinis sancti Benedicti tibi publice constituens concubinam: dum sederes in quodam convivio, coram omnibus qui tunc aderant impudenter confessus fuisti, te infra viginti duos menses quatuordecim

Digitized

filios ſuſcepiſſe: quorum aliquibus in minori conſtitutis ætate beneficia eccleſiaſtica cum cura vel ſine cura contuliſti, & ab aliis procuraſti conferri: aliis etiam filiis tuis utriuſque ſexus, quos matrimonialiter nobilibus & potentibus procuraſti conjungi, bona tui epiſcopatus mobilia & immobilia aſſignando.

Ad majorem quoque tuæ damnationis cumulum, in quodam manerio tuo, quod parcus vulgariter nuncupatur, quamdam monialem monaſterii ſanctarum virginum ejuſdem ordinis diu tenens, alias mulieres eidem moniali aſſociare curaſti: & cum ad locum illum accedis, relictis exterius illis, quos tecum ducis, ſolus ingrederis ad eaſdem. Præterea cum in cœnobio quarumdam monialium diœceſis tuæ, abbatiſſæ regimine deſtituto, electio abbatiſſæ canonice celebrata fuiſſet: tu hujuſmodi electione caſſata, quandam puellam natam nobilis viri ..... comitis de ..... cujus filio quamdam filiam tuam in uxorem tradideras, in abbatiſſam ibidem præficere præſumpſiſti: quæ poſtmodum ex te ſibi inceſtuoſe concipiens nuper peperiſſe dicitur, in totius ſcandalum regionis. Ad hæc cum quædam alia monialis, quam ſolicitaveras, tuæ prudenter non acquieſceret voluntati, quidam clericus frater ipſius monialis, te promittente ſibi quod de beneficio provideres eidem, monialem prædictam, cui mendaciter ſuggeſſerat, quod ipſam ad quamdam villam duceret, cauſa viſendi conſanguineos quos habebat in ea, ad quoddam manerium tuum fraudulenter adduxit, quæ jam ex te dicitur concepiſſe. Sicque nominatus clericus præbendam in eccleſia Leodienſi ex collatione tua exſtitit aſſecutus. Inſuper autem tres filios, quos genuiſti de prædicta moniali ſanctarum virginum feciſti recipi in eccleſia tuæ diœceſis in clericos & in fratres. Duas ſimiliter filias ex eadem moniali ſuſcipiens, earum alteram A. filio ejuſdem comitis tradidiſti in uxorem: cui poſſeſſiones emptas de bonis eccleſiaſticis pro mille quingentis marchis argenti dixeris contuliſſe.

Porro cum pro eccleſiæ debitis, quibus epiſcopatum tuum obligatum dicebas, viceſimam eccleſiaſticorum reddituum eccleſiarum tuæ civitatis & diœceſis tibi obtinuiſſes ab Apoſtolica ſede concedi: tu ipſa viceſima non contentus, in qualibet eccleſia tuæ civitatis & diœceſis, fructus dimidiæ præbendæ, prætextu terrarum eccleſiæ Leodienſis, quas obligatas mendaciter aſſerebas, percipis annuatim. Et tam prædictam viceſimam, quam eoſdem proventus congregas, ut ex eis prædictos tuos filios locupletes: prout ex eo patet, quod quadam vice dum ægrotares, palam aſſeruiſti id duntaxat cordi tuo eſſe moleſtius, quod male de negotio tuorum cogitaveras puerorum.

Illud etiam non duximus omittendum, quod ſi aliqui ſuper proviſionibus ſuis de beneficiis ad tuam collationem ſpectantibus apoſtolicas literas impetrant: tu ipſos uti hujuſmodi litteris aliqualiter non permittis: & ſi contra fecerint, eos perſonaliter capi, & carcerali facis cuſtodiæ mancipari, in gravem Apoſtolicæ ſedis injuriam & contemptum. Et quod ita ſit, manifeſte convincitur ex eo quod dilectum filium A. clericum, natum nobilis viri comitis de.... turpiter ejici feciſti de ipſa eccleſia Leodienſi: reſignare compellens eumdem, quemdam archidiaconatum, qui ſibi in eadem eccleſia ex ejuſdem ſedis gratia competebat.

Ad hæc tu libertatem & immunitatem eccleſiaſticam, quantum in te eſt, evacuare contendens, ſæculares ac etiam religioſos, clericos atque laïcos, indebitis exactionibus aggravas. Et ſi forte aliqui perſonarum ſuarum periculum vitare volentes, ad eccleſiam confugiant: ipſos puniendos facis extrahi exinde violenter, in derogationem eccleſiaſtici juris, quod ſuper hoc in illis partibus laudabiliter obſervatur. Jura quoque eccleſiarum adverſus nobiles, qui ea ſæpius occupant, non defendis: & in exercenda temporali juſtitia, prout ad te pertinet, omnino negligens & remiſſus exiſtens, fures, homicidas, & malefactores alios, deprehenſos, pro commiſſis exceſſibus puniri, dummodo tibi ab eis perſolvatur pecunia, animadverſione debita non permittis.

Quid plura? Horas canonicas, maxime cum eas neſcias, & illitteratus exſiſtas, in animæ tuæ periculum prætermittens, laïcalibus & interdum purpureis veſtibus te induis, zonis argenteis & deauratis uteris: ita quod te non non prælatum, ſed potius militem repræſentas.

Ha Deus! ſi hæc vera ſunt, immo quia ſine aliqua dubitatione pro veris habentur: quid faciet populus Leodienſis tibi commiſſus, quem non ſalutis pabulo reficis, ſed inficis pernicoſis exemplis? Grex iſte Leodienſis quomodo inveniet paſcua, quæ tu paſtor ignoras? quomodo dirigetur per viam, quam tu dux ejus non tenes? aut quomodo a contagione curabitur, qua tu ejus medicus es infectus? *Non enim mundatur aliquid ab immundo*: immo qui ſordes vult alienas diluere, mundas manus debet habere. Ha Deus! ſi populus iſte indigeat gratia Dei, quomodo eam, quam tu non habes, ſibi poteris precibus impetrare? *Nam peccatores non exaudit Deus*: & dum reus ad intercedendum mittitur, ad deteriora irati judicis animus provocatur. Ha Deus! Cur tu ſic es famæ prodigus, & ſalutis oblitus, quod obſeratis interioris hominis auribus, divinæ comminationis tonitruum non attendis? Clamat enim quæ non mentitur ſcriptura. Et quid clamat? *Quod exigua debetur miſericordia: ſed potentes potenter tormenta patientur: & grave judicium imminet his qui præſunt*. Nam ſi manus hominis evaſeris, ipſius tamen Dei pro tantis exceſſibus manus effugere non valebis. O quam terribilis eſt in judicio ipſe Deus! Nam furor eſt zelus ipſius. In die vindictæ non parcet, non acquieſcet cujuſquam precibus, non verebitur vultum potentis, & in muneribus non flectetur.

Tu vero qui gregem ipſum ſic pereundo perimis, ſi ineſt tibi tamquam homini aliquid rationis, ſi qua ſcintilla divini timoris imminet cordi tuo; ſi devotionem aliquam ad nos habes: ingredere ſaltem nunc in cubiculum mentis tuæ, & diligenter attende defectus, quos circa officium pateris paſtorales, ac maculas quibus reſpergeris, tamquam vitiorum ſentina. Tunc, ſi tuam ſalutem non negligis, ſed velis ſalubriter ab hujuſmodi labe curari, & tam ſeverum declinare judicium animarum: quaſi unigeniti fac tibi planctum: lamentatrices advoca, ut ſuper mortuum tuum & abjectum, lamentum doloris aſſumant, & terram pro te lacrymis irrigantes, tibi veniam impetrent, antequam tartarus rapiat, & exterioribus tenebris involvaris. Feſtina converti ad Deum: noli tardare, ne, ſi in mora fueris, jam non ſit locus remedio, ex quo vitia fuerint in mores converſa. Non enim longe ſunt lamentatrices hominum: ſed inveniuntur Leodii ſcilicet mulieres, & viri religioſi, qui profundis gemitibus ſua & aliorum ſæpe peccata deplorant: quorum, ſi velis, ſuffragiis poteris utiliter adjuvari.

Nec te quidem oblectatio deinceps peccati ſeducat: quia æternum eſt quod cruciat, etſi ſit momentaneum, quod in ipſo peccato delectat. Nec te florida

Isai. 14.

Jac. 2.

Sap. 6.

juventus decipiat, longum tibi ad pœnitendum ſpatium temporis promiſſura; quia res Deus humanas ita celeri citatas turbine verſat, ut nemo quantumque juvenis jam ſibi poſſit craſtinum polliceri.

Protinus itaque tuæ proviſurus ſaluti, advoca medicum, animæ tuæ languoribus congruentem; cujus ſalubri conſilio ſic commuſſa fletibus diluas, quod ea ulterius non committas. Orationi quoque inſiſtere, vacare jejunio, & miſericordiæ operibus ſtudeas inſervire: quia ſi horum munimine vallatus perſticeris, diaboli jacula, mundi machinas, & carnis dementes impetus, tamquam bellator dominicus, non poteris formidare. Nam jejunio cogitur caro ſervire ſpiritui, oratione tentator fugatur, & fluentis miſericordiæ in perſona proximi ipſe Deus ſe aſſerit viſitari. Circa divinum quoque ac pontificale officium, ſic te ſedulum & devotum exhibeas: quod licet tuæ ſervitutis ſit debitum, eo tamen ipſi Deo fiat acceptius, quo & devotius fuerit perſolutum. Denique renoveris ſpiritu mentis tuæ: ut veteri homine, qui ambulaverat juxta deſideria carnis ſuæ, prorſus depoſito, novum induas hominem, qui creatus eſt in juſtitia & ſanctitate: ut per hoc tam ſubditi tui, quam etiam alii, converſationem tuam bonam videntes, glorificent ipſum Deum: & ex fragrantia bonorum operum fias eis odor vitæ in vitam, quibus prius fueras odor in mortem, exigentibus culpis tuis.

Quod autem ad præſens ſic ſcribimus, officium noſtrum, cum Deus nos licet indignos ſpeculatorem domus Iſraël deputarit, hoc requirit: quia ſi tibi non denunciaverimus, ut a via tua mala averteris, & vivas; ſanguis tuus eſt de noſtris, teſtante ſcriptura, manibus requirendus. Sed profecto nos ad id non tantum ipſum inducit officium, immo & caritatis ſinceritas, quam ad tuam perſonam & eccleſiam tibi commiſſam ſpecialiter habemus: quæ nos circa ſalutem tuam, & honorem dictæ eccleſiæ ſic ſolicitos efficit & attentos, quod tunc quieſcere ſeu ſilere non poſſumus, ubi tibi & [a]ejuſdem eccleſiæ ex præmiſſis caſum ſeu jacturam conſpicimus imminere. Tu ergo in manſuetudine ſpiritus, quod tuam poteſt ſalvare animam, reverenter ſuſcipias verbum noſtrum paternum, exauditione quidem dignum: ſicque diligenter illud impleas, quod nobis deſiderantibus tuam ſalutem, ad gaudium; tibique ſecundum utrumque hominem cedere poſſit ad profectum.

[a] *Corrige*, eidem.

CONCILIUM LUGDUNENSE II. GENERALE A GREGORIO PAPA X. CELEBRATUM.

ANNO CHRISTI 1274.

EPISTOLA GREGORII PAPÆ X.

Qua convocat ad Concilium poſt duos annos celebrandum.

Gregorius Epiſcopus, *&c.* venerabilibus fratribus, Patriarchæ Hieroſolymitano, & Epiſcopis, ac dilectis filiis Abbatibus, Prioribus, Decanis, Archidiaconis, Præpoſitis, & aliis eccleſiarum Prælatis per Hieroſolymitanam provinciam conſtitutis; ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

SAlvator noſter, in cujus ditione cuncta ſunt poſita, civitatem Jeruſalem videns, & prævidens ruituram, fleviſſe deſcribitur ſuper eam. Et nos itaque, qui civitatis veri David (religionis videlicet Chriſtianæ, circa cujus regimen, non in ſufficientia noſtræ debilitatis, ſicut nec debemus, innitimur; ſed de ſola ſuperabundantia virtutis divinæ ſperamus,) non ſolum ſciſſuras, juxta Prophetæ vaticinium, multiplicatas aperte videmus, ſed & ruinæ magnæ periculum, in ſubtractione populi Græcorum, qui a ſedis Apoſtolicæ devotione ac obedientia ſe ſubtraxit, in occuparione maxima, & vaſtatione valida terræ ſanctæ, in ſubverſione morum, quæ univerſaliter in clero graviter obrepſiſſe videtur & populo, jam non tam cernimus quam palpamus, num poſſumus non lugere? num comprimere lacrymas? continere ſuſpiria? vel cohibere ſingultus? Profecto cum tanta ſubſit plangendi rario, planctum declinare non poſſumus. Sed neceſſe eſt jam foras exeat, ab olim, dum etiam nos miuor ſtatus haberet, tanto altius radicatus introrſum, tantoque diuturnitate factus acerbior, quanto facultate vetante diutius non eſt efficaciter exire permiſſus. Exeat igitur, exeat ad fratres & filios; ut ſcientes incommodum, ipſumque prudentius æſtimantes, cooperationis remedio efficacius pro viribus relevent, & planctum piæ compaſſionis officio dulcius conſolentur. Quis ergo dabit capiti noſtro aquam, aut oculis noſtris fontem lacrymarum: ut ſic populi noſtræ humilitati commiſſi ſpiritualiter & temporaliter interfectos diebus & noctibus lugeamus, quod culparum ſordes, quibus iram meruiſſe creditur, diluamus? Lugendum ſiquidem occurrit, quod per ſubtractionem prædictam, a ſedis ejuſdem unitate ſubtractos, & in devio poſitos, grandis culpæ mors afficit: quod ſanctæ univerſalis [corpus] eccleſiæ membra tam nobilia, eadem gravis admodum & diſpendioſa ſubtractio, tanto tempore mutilavit. Lugendum & iterum, ac amare dolendum, quod ſicut in partibus tranſmarinis non tantum audivimus, ſed & oculis noſtris vidimus, & manus noſtræ contractaverunt, (proh dolor!) deteſtabilius ſolito blaſphematur in gentibus nomen Chriſti: cum jam non tam verbis, quam rebus ipſis & factis, Chriſtianis inſultetur ab infidelibus, & dicatur: Ubi eſt Deus eorum? Dum funiculus hereditatis Domini, eadem terra ſancta, per nefandiſſimos Saracenos ſic audacter invaditur, ſic ſecura occuparur audacia, ſic vaſtatur intrepide, ſic in eiſdem partibus Chriſtianus populus immaniter trucidatur: quaſi non ſit illius adjutor, nec ſit qui miſereri poſſit ipſorum. Lugendum & amplius, pariter & horrendum, quod cum ille paterfamilias diligens, qui horis diei variis operarios ſuam miſit in vineam, ille ſummus agricola ſator bonorum omnium & plantator, agrum mundi hujus diligenter excolens, in eo ſeminaverit ſemen bonum: inimicus homo tanta invenitur in ipſo ſuperſeminaſſe vitiorum zizania & errorum, ut ea deflere magis liceat quam narrare: idemque ager quotidie potius areſcere videatur ad ignem, quam albeſcere inveniatur ad meſſem. Hæc

Abundat vox, corpus.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

dum ministerio considerationis debitæ, mentis nostræ præsentatur obtutibus, ignis in nostris meditationibus exardescit: & ad tanta discrimina relevanda suspirat affectus, zelus accenditur, & spiritus anxiatur. Ad quod cum nos sufficere non posse sciamus; levamus oculos nostros ad montem, montem quidem Dei, montem uberem, montem pinguem, unde opportunum nobis provenire auxilium & humiliter petimus, & devote speramus. Et quia salubre in his adhiberi remedium interest generaliter omnium; nos cum fratribus nostris, aliisque viris prudentibus, exacto & frequenti tractatu præhabito, prout tantæ necessitatis instantia exigebat, de ipsorum consilio generale Concilium, sicut imitatione digna sanctorum Patrum consuetudo laudabilis, longæque observationis exemplum nos instruit, opportuno tempore decrevimus congregandum: ut in eo, tam circa præmissa, quam circa cetera quæ salutem respiciunt animarum, illa, Deo auspice, communi consilio inveniatur provisio, & ejusdem approbatione concilii roboretur: per cujus salutiferam exsecutionem virtus Altissimi, eliminatis erroribus, roborata fide, reductis errantibus, redintegrata ejusdem fidei unitate, sedatis discordiis, pace firmata, exstirpatis vitiis, virtutibusque plantatis, correctis excessibus, moribus reformatis, repressis oppressionibus, libertate solidis munimentis instructa, recuperatis deperditis, & ejusdem terræ sanctæ statu prospere reparato, hujusmodi scissuras uniat, ruinas impleat, occupata restituat, vastata restauret, restituta & restaurata conservet; nobisque viam aperiat idem ipse qui novit, & facultatem tribuat ipse qui potest: ut vitiorum, errorumque zizaniis ad comburendum in fasciculos alligatis, ad triticum in ejus horreum congregandum, sic in præmissis juxta intensum animi nostri desiderium sibi ministrare possimus utiliter; quod idem verus ejusdem universalis sponsus ecclesiæ ipsam dilectam suam, expeditam rugis, purgatam maculis, munitam virtutum monilibus ac ornatam, unam semper habeat & formosam, ad sui nominis fidei laudem & gloriam, ad animarum profectum, robur, pacem & exaltationem populi Christiani. Quia vero prosecutio tanti propositi tempore indiget, ut deductum maturius ac felicius, auctore Domino, effectum debitum sortiatur, biennium numerandum ab initio instantis Maii ad id duximus deputandum: deputaturi præterea interim aliquos viros tanto ministerio competentes, ad prædicandum in terræ præfatæ suffragium salutiferum verbum crucis: per quod corda principum, ceterorumque fidelium inducantur ad subsidium eidem terræ, prout ipsius exposcit extrema necessitas, impendendum. Quocirca universitati vestræ per Apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus omni negligentia relegata, cunctis, prout talis & tanti negotii qualitas exigit, dispositis & paratis, sic medio tempore vos accingatis ad iter; quod Kalendis Maii anni ab Incarnatione Domini millesimi ducentesimi septuagesimi quarti, quas vobis & aliis pro termino adsignamus in loco, quem licet ad præsens subticeamus ex causa, competenti tamen tempore vobis curabimus intimare, nostro vos conspectui præsentetis: ad subventionem necessariam terræ prædictæ, solers & operosum interim studium impensuri: prosequendo favorabiliter, & fideliter adjuvando illos quos ad hujusmodi prosequendum negotium duxerimus deputandos. Volumus autem, quod in vestra provincia ex vobis, fratres episcopi, unus vel duo remaneant, ad ea quæ officium episcopale requirunt A inibi exercenda: & tam ille vel illi, quos propterea contigerit remanere, quam alii, quos ad idem venire Concilium præpeditio forsan canonica prohibebit; Capitula insuper ecclesiarum earum ejusdem provinciæ, tam cathedralium, quam etiam aliarum, quibus per vos, fratres Patriarcha & præfati Episcopi, ex parte nostra volumus id mandari, cum in eodem Concilio tractanda sint aliqua quæ pertinebunt ad ipsos, ad idem Concilium viros idoneos pro se mittant: non obstantibus quibuscumque privilegiis seu indulgentiis, quibuscumque personis, ordini, vel dignitati, seu collegio, sub quacumque verborum forma vel expressione a prædicta Sede concessis; per quæ possit effectus hujusmodi mandati nostri quomodolibet impediri, aut eidem in aliquo B derogari: circa personarum & evectionum numerum, moderamine quod alias statuit Lateranense Concilium, taliter observato, ut nemini liceat illud excedere, sed omnibus prout libet arctare. Nullus pomposus aut inanis gloriæ quæsitor: sed quilibet sic veræ humilitatis cultor appareat, quod & ecclesiæ sibi commissæ nequaquam onerosus exsistat. Interim quoque per vos & alios prudentes viros Deum timentes, & habentes præ oculis omnia quæ correctionis & reformationis limam exposcunt, inquirentes subtiliter, & conscribentes fideliter, eadem ad ipsius Concilii notitiam deferatis. Et nos nihilominus variis modis & viis solers studium & efficacem operam dare proponimus: ut omnia talia in C examen ejusdem deducta Concilii, correctionem & directionem recipiant opportunam. Nullus igitur inobedientiæ notam, & canonicæ ultionis acrimoniam vitare desiderans, fallacium excusationum velamento se muniat: vel ex impedimentis itinerum, quæ, Domino prava in directa, & in vias planas sua omnipotentia convertente aspera, cessaverunt, frivolæ allegationis munimenta confingat; ut a tam sancti prosecutione operis se subducat: sed occurrant singuli voluntarii ad id quod & divinæ congruit voluntati, & salutem animarum ac utilitatem respicit singulorum.

Datum Laterani, Kalendis Aprilis, pontificatus nostri anno primo.

D GREGORII PAPÆ X. EPISTOLA AD MICHAELEM PALÆOLOGUM, Græcorum Imperatorem.

Admonet de indicto generali Concilio, eique ut per se vel Legatos interfit, hortatur.

Viro magnifico Michaëli Palæologo, Imperatori Græcorum illustri; gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

QUi miseratione ineffabili, cum venit temporis plenitudo, vocavit ab Oriente avem, & Ps. 44. 6. virum voluntaris suæ de terra longinqua: ipse nos in Orientalibus peregrinantes partibus, ut licet immeritos, ejus Vicarium sua sola dignatione statueret, qui ore prophetico, avis nomine in metaphora præmissa signatur, vocari ad gerendum Apostolatus ministerium dignanter potius, quam digne permittens; vota nostra, etiam dum nos minor status haberet, sicut firmiter credimus, & fatemur humiliter, in pacis direxit semitas; & eadem a nostræ promotionis auspiciis ad illius commoda in omnes pretioso Christi redempros sanguine, præcipue autem in Christiani nominis titulo insignitos, diffundenda pro viribus eo magis accendit; quo salutem animarum

ANNO CHRISTI 1272.

marum, ad quam nos & affectus intentio afficit, & & debitum ſuſcepti officii paſtoralis adſtringit, ſperamus exinde liberius & efficacius, divina concedente clementia, proventuram.

Unde quampetimum ad locum, in quo cum fratribus noſtris ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinalibus, quorum ſpecialiter conſilio ultimo & auxilio communimur, convenire potuimus, nos hibernis maris calcatis fluctibus potentia divina perduxit: nequaquam torpuimus otio. Sed non ſine gravi amaritudine attendentes præfiguratam in piſcatoris Petri reti, quod præ multitudine piſcium rumpebatur, ſciſſuram univerſalis eccleſiæ; quam in ſuis fidelibus, non in fide, pro qua ille, qui pro ſua reverentia eſt in omnibus exauditus, ſe rogaſſe teſtatur, ne deficiat fides ejus; aperte videmus non ſolum damnoſe divelli: verum etiam in eorumdem ſciſſura, caſu, & averſione fidelium periculoſe divulſam, & ruinis gravibus deformatam: elaborandum ſummopere fore putavimus; ut illo, qui eſt lapis angularis utraque unum faciens, & parietem utrumque connectens, ſua immenſa pietate donante, ſalubris exquiratur & deſiderata proviſio: per cujus proſecutionem dicente Domino Aquiloni, *Da*; & Auſtro, *Noli prohibere*: ipſa mater eccleſia ſuos adferens filios de longinquo, & filias ſuas ab extremis terræ, ſciſſuris coëuntibus, cadentibus relevatis, averſiſque converſis, ruinis impleris, & deformitatibus reformatis, diſſidentium multitudine in unitate fidei & vinculo caritatis unita, juxta Prophetæ vaticinium, dilatet tentorii ſui locum, funes tabernaculorum ſuorum extendat, & conſolidet clavos ſuos, ad dextram & levaam penetret, ſemen ejus gentes hereditet, & deſertas inhabitet civitates. Hoc eſt enim quod ab ipſo largitore bonorum omnium profundis ſuſpiriis petimus, hoc quod effuſis lacrymis poſtulamus: ut ipſe in cujus unitate fundatur fidei unitas, unitatis eccleſiaſticæ fundamentum, dicente Apoſtolo, *unus Dominus, una fides*, ſuam ſanctam atque Catholicam eccleſiam redintegrando uniat, & uniendo redintegret; in ſinu ejus populis univerſis, Latinis & Græcis, ſpecialiter adunatis, in fide integra, ſpe ſolida, & caritate ſincera.

Et quia hæc, ſi fons miſericordiæ deſideriis noſtris benignus annuerit, ad communem cedent utilitatem omnium; communi ad eam deliberavimus conſilio inſiſtendum. Ideoque cum eiſdem fratribus noſtris, multiſque aliis prudentia & veritatis amore pollentibus, deliberatione præhabita propter hæc, & ad providendum utiliter & efficaciter de neceſſario terræ ſanctæ ſuccurſu, de generali morum reformatione, quorum deformatio in clero & populo nimis generaliter obrepſiſſe videtur: necnon & propter alia, quæ cunctis Chriſti fidelibus ſperamus, auctore Domino, ſpiritualiter maxime, ac inſuper temporaliter profutura; de dictorum fratrum noſtrorum conſilio, ſynodum generalem, univerſis Catholicis mundi principibus, & eccleſiarum prælatis, ad illam per noſtras ſub certa forma litteras evocatis, in Kalendis Maii anni ab incarnatione Domini milleſimi ducenteſimi ſeptuageſimi quarti, annuente Domino, duximus congregandam. Super quo licet ab exordio indictionis hujuſmodi ad magnificentiam tuam litteras & nuncios diſpoſuerimus deſtinare: ipſorum tamen conſulto ſuſpendimus miſſionem: anxii exſpectantes, ut a te ſuper iis quæ felicis recordationis Clemens Papa prædeceſſor noviſſime tuæ Celſitudini ſcripſerat, apocriſariis receptis aliquibus, noſtros plenius mitteremus inſtructos.

Nobis vero de tuorum apocriſariorum exſpectatione ſolicitis, dilectus filius frater Joannes de ordine Minorum a tua ſerenitate tranſmiſſus, bonus de terra longinqua nuncius ſupervenit, tuas nobis devotione plenas, & lætitiæ cauſa non vacuas litteras repræſentans; in quibus gaudium de noſtro quem ſperabas ad tuas partes adventu conceptum, & honorem & reverentiam nobis, ut patri affectuoſiſſimo, a te ac tuis, velut a dilectis filiis, exhibendos, & ſubſecutum dolorem ex noſtro tranſitu aliunde reverenter exprimens; inter cetera inferebas nos debere diligenter advertere, qualem affectum & zelum, tuum gerit, ut dicebas, imperium ad pacem & unionem populi Chriſtiani; ſperans, ſicut eædem litteræ continebant, ex hujuſmodi noſtro adventu diſtantiam, quam inter paſtorem & ovile ſatanæ induxit ſuggeſtio, diſſolvendam. Ac deinde in litteris ipſis edicens, quod idem frater tuo dilectus imperio, ut earumdem litterarum verba ſequamur, enarrabit ore tenus reverentiam, quam gerit idem imperium erga ſummam & Apoſtolicam ſedem ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ matris tuæ; & maximum dolorem quem habes propter ſchiſmata, quæ intra eccleſium Chriſti permanent doloſa; & præcordialem affectum quem obſervas thalamo cordis tui pro pace ac unione populi Chriſtiani, ac ferventem zelum contra omnes impios crucis vivificæ ac honorabiliſſimæ inimicos. Demum in calce litterarum ipſarum, ejuſdem fratris verbis, tamquam ex ipſius ore prolatis imperii, nos fidem adhibere plenariam petiiſti.

Sane tantæ tuæ ad nos devotionis indicia nobis in præmiſſis exhibita valde nimirum grataner accepimus: ſed laudabile tuum propoſitum & affectum ad reparandas ipſius populi Chriſtiani ſciſſuras, ac ipſum in identitate Catholicæ fidei & caritatis glutino uniendum: necnon & recognitionem reverentiæ debitæ præfatæ ſedi Apoſtolicæ, ipſique Romanæ eccleſiæ matri tuæ, per fratrem & litteras prædictas expreſſa, cum tanto majori gaudio acceptamus, quanto id credimus Deo acceptius, populo eidem utilius, ac tuæ & ipſorum ſaluti, noſtriſque proinde affectibus plenius convenire.

Adjicit quoque non modicum ad conceptam ex præmiſſis cordis noſtri lætitiam, quod hujuſmodi laudabilem zelum tuum ad ejuſdem populi unionem, claræ memoriæ Ludovico Regi Francorum illuſtri, ſicut intelleximus, apertius revelaſti: & eidem patenter inſinuans, quod tu, clerus & populus tuæ ditioni ſubjecti, deſiderantes ad obedientiam ejuſdem eccleſiæ Romanæ redire, ipſique in ejuſdem fidei profeſſione uniri: ac varias ſuper hoc ad eamdem Sedem litteras & nuncios deſtinantes, quorum etiam aliqui in via detenti non pervenerunt ad eamdem, frequenter & humiliter ad id vos poſtulaſtis admitti, nec adhuc tuæ ac ipſorum fuerat inſtantiæ ſatisfactum; apud eumdem Regem multiplicatis ſuper hoc litteris & nunciis inſtitiſti, petens inſtanter, ut ipſe in tam pio & utili negotio arbitri partes aſſumens, ad ipſius conſummationem ſolicita intenderet pietate; ac inſuper ut tuis verbis, prout nobis referuntur, utamur, te velle Regem eumdem arbitrum in hoc conſtituere aſſerens, promittebas quidquid idem Rex ſuper hoc diceret, te plene ac inviolabiliter ſervaturum. Et ut plenius circa hoc tuum manifeſtares affectum, adjuraſſe diceris Regem eumdem, per aſperſionem ſanguinis Jeſu Chriſti, ne aſſumere onus hujuſmodi recuſaret: & ne ſecus faceret, ad ſummum Judicem, ut ipſe Rex in extremo judicio coram eo de hoc ratio-

ANNO CHRISTI 1274.

nem redderet, appellasse. Et licet idem Rex pru- A denter attendens, & humiliter recognoscens, quod suum non erat tale in eodem negotio, quod specialiter pertinere dignoscitur ad ejusdem Sedis examen, officium usurpare, consulte responderit quod in ipso nequaquam hujusmodi partes assumeret, sed pro ipsius consummatione apud Sedem ipsam libenter instaret; ac propterea litteras & suos ad eamdem Sedem nuncios destinaret, qui hæc omnia, ipsa tunc Sede vacante, coram prædictis nostris fratribus retulerunt: ad quorum etiam pro parte ipsius Regis instantiam, bonæ memoriæ Albanensi episcopo tunc in partibus illis ejusdem Sedis Legato super hoc plena commissio facta fuit: tamen ipsis Rege ac Legato humana de hac luce subtractis, processus aliquis haberi non potuit per eamdem.

Habent hæc itaque multæ jucunditatis causam, & materiam exsultationis in Domino repræsentant. Si enim, prout est de tanto principe supponendum, de arcano mentis ori consonæ in veritate procedant; verisimile credi potest, quod ille qui ubi vult spirat, tuum ad tale tam utilis unionis desiderium animum inspirarit.

Quæsumus itaque, spiritum non extinguas, nec irritum facias quæ ad eamdem tuam matrem ecclesiam, & ad tantum principem per diversos, ut prosmittitur nuncios & litteras de tuis dicuntur labiis processisse. Sed attende potius, & in conspectu attentæ considerationis expende; quod ille qui est verum caput corporis mystici, ecclesiasticæ videlicet C
1. Cor. 12. unitatis, juxta illud Apostoli, *Omnes simus unum corpus in Christo*, instante suæ passionis articulo, pro
Joan. 17. hac sibi placita unitate legitur dignanter orasse: *Volo*, inquiens, *Pater, ut omnes in nobis unum sint.* Si ergo, juxta sacræ Scripturæ testimonium, consilium ejus stabit, & fiet omnis voluntas ipsius; necesse profecto est, hanc unionem impleri. Festina itaque, tolle moras, & consulte tui fac esse muneris, quod omnino alicujus futurum est temporis. Festina, & considerans incertam humani temporis brevitatem, tantum bonum non ultra differendo procrastines: ne forte, cum voluntas adfuerit, ad perficiendum quod volueris vita desit: sed celeriter viam salutis D & pacis per desiderabilem cordi tuo, (ut tam publice, tam laudabiliter profiteris,) unionem Latinorum pariter & Græcorum in unius professione fidei, & caritatis solidæ unitate, tuis subditis aperi, tuis posteris præpara: & incomparabile meritum tibi solicite ac prudenter ex tam utili, tam salubri præparatione præoccupa.

Considera, considera, quam intrepidus, quam securus in extremo judicio coram tremendo Judice tantis ad ejusdem matris gremium tecum tuo ministerio reductorum stipatus cuneis, aliis tuis ad id concurrentibus meritis apparebis; quam gratus advenies, quam gratanter etiam admitteris: quomodo comitiva gratissima ornandus illorum, quos innumeros, ut speramus, de tam numerosa multitudine, quam ad illius ovile, ipso præstante, reduces; eamdem iste pastor bonus, qui pro eis animam suam posuit, in dilecta sua tabernacula introducet, tu in eamdem exsultans & jubilans de tuo munere introïbis. O te felicem, si ad hæc te Dominus præparavit; si facultatem quæ ad ea tibi data videtur, cum omni diligentia efficaciter prosequens, & de contingentibus nil omittens, multis olim ad eamdem laborantibus per diversos modos & vias, tu in labores eorum introïens, pervenias solus ab bravium optatum, illorum finem obtineas, & inæstimabilem gloriam, quam specialiter sequi debes, finaliter assequens.

ANNO CHRISTI 1274.

Ceterum ut sit incepti super iis tractatus prosecutio, Deo adjuvante, facilior, & desideratus exitus promptior; felicis recordationis prædecessorum nostrorum Urbani, & ejusdem Clementis, Romanorum Pontificum gesta, circa instans negotium habita, recensuimus diligenter: & eos prius de fidei veræ dogmatibus, quam de concordia inter eosdem Latinos & Græcos in caritate mutua solidanda, tractandum, evidentibus ad hoc inductis rationibus, licet aliud continere tua petitio videretur, elegisse comperimus. Nec indigne, cum spiritualem unionem fides initiet: dicente Domino per Propheram: *Sponsabo te mihi in fide*; caritasque consummet, egre- Ose. 2.
gio gentium Doctore testante, quod *qui adhæret* 1. Cor. 6.
Deo, unus spiritus est: unus profecto cum illo, non tam identitate substantiæ, quam gratiæ participatione ac gloriæ.

Memoratus itaque prædecessor noster Clemens, apocrisariis & litteris tuis ad ipsius præsentiam super hujusmodi negotio destinatis, benigne receptis; & tam secrete, quam publice, prout eis placuit, plene ac patienter auditis; multisque aliis ejusdem negotii utilitate ac justitia exigente, peractis; quæ ipsius Clementis prædecessoris litteræ per eosdem duos apocrisarios ad te missæ, ad tuam, ut credimus, notitiam detulerunt: demum ut hujusmodi conjunctionis spiritualis initium ordinate procederet, idem prædecessor Clemens, ad utilem & finalem expeditionem tanti negotii, præmissum ordinem, quem rationibus probaverat, facto etiam approbavit. Et ne ultra contingeret idem negotium per inefficacia verba deduci, manifeste in prædictis litteris suis expressit, quid tibi, tuis clero & populo supradictis faciendum incumberet; ut reverenter ad ejusdem sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ sinum, tu & ipsi sano freti consilio, rediretis. In eisdem litteris veræ Catholicæ fidei professionem, quam eadem Romana ecclesia firmiter tenet, fideliter docet, constanter prædicat, & publice profitetur; quamque a te, tuis clero & populo supradictis idem prædecessor noster Clemens expostulans te ac ipsos profiteri, si velletis juxta ejus desiderium redire ad ecclesiæ unitatem; ea insuper quæ circa ejusdem ecclesiæ Romanæ primatum ab ipsis tuis clero & populo acceptari, & recipi voluit, plenius explicando.

De ipsa præterea fidei professione dictis tuis apocrisariis copiam faciens, clementer obtulit eisdem satisfacere, si super ea in aliquo dubitarent: adjecto nihilominus in litteris supradictis, qualiter provida deliberatione conceperat aliquos in lege Dei peritos ad tuam præsentiam destinare: cum quibus tu, iidemque tui clerus & populus super præmissis conferre posseris: & quod si nihilominus aliquid tuum, tuorumque animos concuteret, aut turbaret, propter quod aliquid de contentis in præscriptæ fidei professione tu vel ipsi reveremini profiteri; aliquos de peritioribus eorumdem tuorum cleri & populi mitteres ad eumdem. Quibus se paratum obtulit, sicut E eadem Romana ecclesia parata semper exstitit & exsistit omni poscenti de ea quæ in ipsa est fide ac spe reddere rationem.

Quamquam ante hujusmodi suos apocrisarios, pro eo quod aliqui ex eis, qui ad hoc fuerant de longinquis partibus advocati, & ipsemet, morte præventi fuerunt, non potuerit mittere, ut concepit: tuam tamen excellentiam per easdem suas litteras monuit, & variis exhortationibus invitavit instanter, ut sic studeres habilitare materiam, sic animos tuum tuorumque disponere; quod in eorumdem apocrisariorum, quos ad te, ut prædicitur, mittere

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

sperabat, adventu te ac prædictis tuis clero & populo præscriptam humiliter susciplentibus, & fideliter profitentibus fidei veritatem, facilis foret ad reliqua, divina gratia favente, progressus. Ad quorum prosecutionem, & specialiter ad caritatis vinculum inter eosdem Latinos & Græcos solido fœdere confirmandum, si post receptionem & professionem ejusdem fidei, & postquam ad obedientiam ipsius Romanæ ecclesiæ tu ac iidem tui clerus & populus redissetis, ad locum, de quo eadem Romana expedire videret ecclesia, generale Concilium peteres convocari; satis aperte spem tribuit, quod tuum in hoc desiderium adimpleret. Non ad prædictæ discussionem vel novam definitionem fidei, quam tamquam innumeris sacræ paginæ auctoritatibus, numerosis sanctorum patrum sententiis, & Romanorum Pontificum stabili diffinitione firmatam, nec ipse voluit, nec nos intendimus, sicut nec decet, nec foret expediens, in dubium, novo ipsam exponendo examini, revocare.

Cujus seriem ad majorem certitudinem, ne forsan ejus copiam casus abstulerit, vel illius memoriam obliterarit oblivio; necnon & illorum quæ circa ejusdem Romanæ ecclesiæ primatum idem prædecessor Clemens a te, tuis clero & populo supradictis acceptari, & recipi voluit, licet eadem per prædictas ipsius prædecessoris Clementis litteras ad tuam noticiam pervenisse credamus, præsentibus duximus adnectendam; quæ talis est: Credo sanctam Trinitatem, &c. *Eadem forma iisdemque verbis, quibus in epistola Michaelis Palæologi ad Gregorium Papam, qua infra exstat Græce ac Latine, cum aliis litteris in Concilio lectis, vel ex Concilio datis: ideoque omittenda hic visa est ea professio.*

Nos igitur debita meditatione pensantes idem negotium tam utiliter, tam propenso consilio, & exacta maturitate dispositum & electum; ad exsecutionem ipsius ab eisdem prædecessoribus nostris ordinem imitandum potius, quam mutandum; dilectos filios religiosos viros fratres, Hieronymum de Esculo, Raymundum Berengarium, Bonamgratiam de sancto Joanne in Perfecto, & Bonaventuram de Mugello, de ordine Minorum; viros quidem pauperes spiritu, sed divites fide, mundi hujus contemptis divitiis, ceterisque abjectis illecebris, post Christum, simul in unum, divitem & pauperem, per suorum, quantum eis ab ipso concedetur, gradiendo semitam mandatorum, ipsam veram sapientiam imitantes, decrevimus ad tuam celsitudinem destinandos.

Ideoque magnificentiam tuam monemus, rogamus, hortamur in Domino Unigenito Dei Filio Jesu Christo, per sui crucis mysterium & immensum redemptionis humanæ beneficium in caritatis visceribus obsecrantes; quatenus ipsos benigne recipiens, & ad illum respiciens salutis & pacis auctorem, qui operatus est in medio terræ salutem; qui oriens ex alto, pacem sibi acceptam, & ab omnibus acceptandam evidenter ostendens, eam in ortu suo Angelorum ministerio bonæ voluntatis hominibus nunciavit; & inter homines conversatus, verbo docuit, prædicavit exemplo: ut ad ovile Domini redeas, ac ipsos tuos clerum & populum, eo concedente, reducas; tibi & ipsis quietem tribuas; innumerabilibus periculis animarum, & corporum, rerumque dispendiis, quæ guerrarum induceret, quam avertat Altissimus, horrenda calamitas, prudenter occurras; & de tam pii negotii consummatione in æternum tibi memoriale constituas; hujusmodi salutarem unionem Latinorum & Græcorum, quam tibi votivam admodum evidentibus fateris affatibus, sedulis prosecuturus affectibus; præscriptam Catholicæ fidei puritatem, immo puram & solidam veritatem agnoscas, suscipias corde humili & sincero, & coram eisdem fratribus apocrisariis nostris profitearis ore veridico & fideli; præmissum etiam ejusdem ecclesiæ Romanæ primatum, ad illius obedientiam spontaneus veniens, recognoscas; ipsum acceptes & sponte recipias, prædictosque tuos clerum & populum ipsam fidem similiter suscipere, profiteri, ac ad obedientiam ipsius ecclesiæ Romanæ venire, primatum ejus recognoscere, ac acceptare procures.

Præmissis primitus adimpletis, ad memoratam synodum, cui una cum aliis Catholicis Principibus te decebit, & nos desideramus & petimus, interesse in loco in quo ipsam congregari continget: ut ad cetera quæ imminent, ipsorum & tuo fulti consilio, securius procedamus; vel personaliter venturus, si facultas adfuerit, vel apocrisarios magnæ utilitatis & prudentiæ viros, tuo missurus nomine, per quos tuum nobis super agendis inibi consilium reveletur. Peracta siquidem hujusmodi utriusque populi, Latinorum scilicet & Græcorum, in prædictis professione fidei, & recognitione primatus, tam sancta, tam desiderabili unione; per quam præmissum tuum laudabilem zelum a te verbis & litteris frequenter expositum, facto manifestabis, & probabis apertius; per quam nostrum, eorumdem fratrum nostrorum, aliorumque Latinorum tibi animos attrahere poteris, & in iis quæ agenda supererunt, nostrum & ipsorum favorem, in quibus sine offensa Dei præstari poterit, merito vindicare: ad præmissa solide roboranda commodius, & ad tractatum caritatis inter ipsos Latinos & Græcos, radicibus zizaniorum evulsis, omnibusque discordiis, Domino annuente, sedaris, inviolabiliter solidandæ, tanto efficacius, tantoque favorabiliter intendemus; quanto liberius tibi de regione dissimilitudinis jam reverso, post productam in spe recuperandæ innocentiæ stolam primam, post annulum in manu tua ex fidei professione positum, condescendere poterimus, & sine conscientiæ læsione rationabilibus acquiescere votis tuis. Sic namque præmissa cordi nostro insident, sic ad ea totis præcordiis aspiramus; ut pro eorum exsecutione, non solum labores impendere, sed etiam superimpendi modicum reputemus.

Propter quod licet tam tibi & tuis hæc via salubrior, quam ipsius negotii qualitate sit aptior; cum fidei puritas consensum purum & liberum exigat, & conditionem aliquam non admittat: tamen si peccatis exigentibus populi utriusque nondum datum est desuper, ut ad ea prædicto modo complenda ruus tuorumque animi sint parati; nos non intendentes idem salutare negotium desperatione præcidere, sed saltem manuductione, qua possumus, promovere, tolerabimus patienter.

Quod si velis ad eamdem Sedem, ante prædictam synodum, vel in ipsa synodo, (ut ibi ordine suo prædicta omnia, tam circa professionem fidei cum recognitione primatus ejusdem ecclesiæ Romanæ, quam circa ipsos Latinos & Græcos, dissensionis cujuslibet inter eos sublata materia, in caritate mutua uniendos, plenius & solidius compleantur,) tuos apocrisarios destinare: ad eadem pro te ac ipsis tuis clero & populo facienda, secure cum potestate plenaria solemnes, prout facti qualitas exigit, mittas apocrisarios ad præmissa. Volumus tamen quod prius, tam tu, serenitatis tuæ apices, quam omnes, vel saltem Patriarcha Græcorum, & aliqui alii ma-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

jores prælati ejuſdem imperii, prædictis noſtris nuncciis (in forma quam deſtinamus ſub bulla noſtra per ipſos tibi, cum te ac eoſdem tuos clerum & populum, ad hæc procedere velle patuerit, oſtendendam) litteras concedatis, de præmiſſis profeſſione fidei, & recognitione primatus ejuſdem eccleſiæ Romanæ, primo apud nos per eoſdem ſolemnes mittendos apocriſarios, (Domino viam ad ſedandas inter eoſdem Latinos & Græcos diſcordias alias demonſtrante,) tuo & tuorum nomine infallibiliter faciendis; & poſtmodum per te, prælatos omnes, ac tuos clerum & populum ſupradictos, cum a Sede ipſa mandatum fuerit, perſonaliter iterandis. Nos enim eoſdem tuos apocriſarios, conceſſis prædictis tuis apicibus, & prælatorum litteris deſtinandos, recipiemus alacriter, caritative tractabimus: & ad conſummationem præmiſſorum, cum omni diligentia, prout Dominus conceſſerit, procedemus. Et nihilominus ſuper ſedatione diſcordiarum ipſarum, tam per ipſos apocriſarios, quos ad præſens mittimus, quam per alios hinc inde mittendos, poterit interim tractatus haberi, & exquiri diverſæ viæ ac modi, qui ad expeditionem faciliorem idem negotium, favente Domino, præparabunt.

Quia vero cordi nobis eſt de ipſo negotio ſaltem in eadem ſynodo providere ſalubriter: & ideo deſideramus, quod dudum ante ipſam ad nos de illorum exitu, felici utinam, perveniat certitudo: celſitudinem tuam affectuoſe requirimus, & rogamus inſtanter, ut eoſdem fratres apocriſarios noſtros feliciter, & ſic celeriter ſtudeas expedire; quod redeuntes cum tuo certo ad præmiſſa reſponſo, dictum tempus pro ejuſdem ſynodi congregatione præfixum adeo valeant commode prævenire, quod ad ejuſdem negotii proviſionem ante ipſam ſynodum poſſit, ut decet, habilitari materia, ſufficientis ad hoc temporis opportunitate conceſſa.

Scire quidem te volumus, quod ſi eoſdem noſtros nuncios, contra hujuſmodi noſtrum deſiderium, retardari contingat; nos de tua reſponſione incerti, tam utilis negotii proſecutionem per vias, quas ad animarum ſalutem Dominus aperire dignabitur, propterea nec omittere intendimus, nec differre. Datum apud Urbem veterem, IX. Kalend. Novembris, anno primo.

EJUSDEM EPISTOLA AD JOSEPHUM Patriarcham Græcorum.

Vocat eum, & alios Epiſcopos ad Concilium generale, & ad promovendam Græcorum cum Latinis concordiam hortatur.

Dilecto in Chriſto fratri Patriarchæ Græcorum, ſpiritum gratiæ ſalutaris.

Ex Regeſto Vaticano edidit Vvaddingus, ut & ſequentes duas.

MULTO, ſicut noſſe te credimus, labore ſudatum eſt, ut inter Latinos & Græcos, ſubductis ſeminariis antiquæ ſciſſuræ, vigeret inter eos fidei unitas, conſolidaretur inter ipſos unio caritatis. Sed impediente illo, ut credimus, qui primum ſchiſma excitavit in cælo, nondum eſt votis laborantium ſatisfactum. Nos autem de illius omnipotentia ſpe concepta, qui concordiam in ſublimibus operatur, a labore tam utili non putavimus deſiſtendum: ſed inſiſtendum potius tanto propenſius, quanto fructus ex eo, Deo auſpice, proventurus, ipſi erit acceptior, mundo utilior, & ſaluti convenientior animarum. Et ideo cum fratribus noſtris deliberatione præhabita propter hoc, & ad providendum utiliter de ſuccurſu terræ ſanctæ, necnon & de reformatione morum, qui videntur in clero & populo graviter deformati, ac aliis quæ animarum ſalutem reſpiciunt, & ad ſtatum orbis pacificum, auctore Domino redundabunt; Concilium de ipſorum fratrum noſtrorum conſilio indiximus generale, in Kalendis Maii anni ab Incarnatione Domini milleſimi ducenteſimi ſeptuageſimi quarti, annuente Domino, congregandum; univerſos Catholicos orbis Principes & Prælatos ad ipſum per noſtras ſub certa forma litteras advocantes.

Et quia tractatum concordiæ inter eoſdem Latinos & Græcos a felicis recordationis Urbano & Clemente prædeceſſoribus noſtris Romanis Pontificibus invenimus laudabiliter ordinatum: ordinem ab ipſis provido approbatum conſilio, dignum proſecutione potius, quam immutatione cenſentes, ad faciliorem exſecutionem tractatus ejuſdem, & conſummationem tam pii negotii, concedente Domino, promptiorem, ipſum deliberavimus proſequendum. Ad quod magnifico viro Michaëli Palæologo Imperatori Græcorum illuſtri nuncios & litteras deſtinamus: per eas ſibi perſuaſiones varias, qualitati tractatus ipſius aptas & utiles, necnon & alia, quæ ad felicem exitum tam ſalutaris negotii expedire putavimus, plenius explicando. Quæ cum tibi per eaſdem litteras innoteſcenda ſperemus, conſulto præſentibus non duximus repetenda.

Quia vero tuum ſpecialiter in his credimus conſilium utile ac auxilium opportunum: fraternitatem tuam monemus, rogamus, & hortamur in Domino Jeſu Chriſto, per ſua immenſa beneficia obſecrantes: quatenus divinæ remunerationis obtentu, te non ſolum cooperatorem, ſed & ſpecialem in his conſtituens promotorem, ad celerem & felicem expeditionem illorum, quæ per eaſdem litteras paternis affectibus, & piis deſideriis poſtulamus, ſtudio piæ devotionis intendens, ſic ad illa celeriter exſequenda tam memoratum Imperatorem, quam alios, qua potes inductionis diligentia, exhorteris, & efficacia exhortationis inducas; quatenus negotio hujuſmodi tuo ſuffragio feliciter conſummato, in retributione juſtorum, ab eo qui nullum bonum ſine remuneratione relinquit, cum ſpe favoris apoſtolici tibi proinde non immerito acquirendo, mercedem condignam tam utilis cooperationis, immo potius promotionis, ſecurus exſpectes.

Ceterum quia his Domino præſtante peractis, te ac alios prælatos Græcorum, prout priſca conſuetudo ſuggeſſerit, decebit ei concilio intereſſe, ut una cum prædictis principibus & prælatis, nobis in dirigendis, que inibi ſunt agenda, tu & ipſi conſilio & auxilio aſſiſtatis: rogamus, & petimus, ut tu, & illi, quibus per te id denunciari volumus, ad idem concilium, loco, in quo illud congregari continget, perſonaliter veniatis. Nos enim te ac illos benigne recipiemus, & caritative tractabimus, & honore quo decuerit proſequemur. Datum ut ſupra.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1273.

MICHAELIS PALÆOLOGI IMPERAT. AD GREGORIUM X. EPISTOLA.

Respondet epistolæ Gregorii.

Sanctissimo & beatissimo domino Gregorio Papæ veteris Romæ, ac universalis ecclesiæ summo Pontifici, & sedis Apostolicæ successori, reverendissimo patri suo; Michael in Christo Deo fidelis Imperator, & moderator Romæorum, Ducas, Angelus, Comnenus, Palæologus, semper Augustus, suæ sanctitatis obediens filius: debitam paternitati unæ reverentiam & orationum petitionem.

Per eadem Regis Pseudologus eludit.

MUlta sunt, sanctissime domine, quæ possent spiritualem delectationem conferre homini, & suaderent exultatione & lætitia animæ actionum gratiarum laudem attribuere Deo vero. Sed nobis videtur, quod numquam aliquid sic lætificare potuit aliquem, sicut nos exhilaravit epistola vestræ apostolicæ sanctitatis nuper imperio nostro transmissa: quam gavisi recepimus, cum in spe eramus ipsam ad nos diutius destinari. Quam etiam multo desiderio legimus, & perlecta lætati fuimus in lectione ipsius: & sicut ex adipe & pinguedine ipsius delectatione repleti, omni gaudio fuimus recreati.

Primo quidem quia nobis fuit a vobis destinata epistola, quem supremum profitemur Pontificem, utpote Apostolicæ sedis successorem & decus; & etiam erga imperium nostrum affectuose dispositum, paternalem obtinere affectum: quem tamquam lucernam lucentem puritate conversationis & vitæ divinitate, super maximam pontificatus sedem, veluti super candelabrum, Deus constituit, ut in omnibus finibus fulgeretis. *Cujus opera*, juxta Sirach, *sicut Sol in conspectu Domini: & oculi conspicui super vias ejus*; cujus laudem lingua nostra tota die propterea meditatur.

Eccli. 16. 17.

Secundario vero, quia pacem Christianitatis & plenitudinis unionem, quæ adest secundum Deum, quam nos etiam semper sitimus (novit hoc pacis Deus) desiderare vestram paternitatem ipsa epistola deifice denotabat: quæ nos etiam suadebat, vestram in hac parte agnoscere sanctitatem, instantem cohortatricem boni hujus, & cooperationem promptissimam & sinceram, & dicere: Ecce vir *timens nomen Domini, in cujus ore lex veritatis constitit, & iniquitas in ejus labiis non invenitur: quoniam ambulat in pace directus.* Et juxta magnum Eliam, *cor restituit patris ad filium.*

Malach. 2. 6.

Luc. 1. 17.

Hujus gratia multo magis exultati in his, ultra quam qui invenit spolia multa, & illum, qui hoc perficit, non cognovimus alium præter Deum: cui juste & digne ad gratiarum acumen assurgere commovemur, dicentes: Magnificetur semper Dominus, quia erexit vos semper magnum pontificem suorum servorum, pacem optantem, qui suum sanctissimum nomen invocant indefesse.

Et licet antea pergeremus ad viam unionem ferentem, & festinaremus ad hoc negotium ab antiquo, quod communem Christianorum utilitatem exhibet, numquam sine solicitudine tanti operis moraremur: nunc tamen, ex quo ad nos vestræ sanctitatis litteræ pervenerunt, multo magis institimus, & cum ardore animæ festinantes, opus suscepimus peroptatum: ad Dominum continue aspicientes, illum inceptionis nostræ & promptitudinis cooperatorem obtinere & perfectorem continuum invocantes, qui jam vestris sanctissimis & sacratissimis orationibus exhilarati: cum ipse Deus clemens, sit cupiens unionem, propitius ad nos inspexit, & orationes nostras benigne intendit, super cogitationes nostras ascendens: & secundum suam magnam & ineffabilem misericordiam intellectus nostros direxit, & viam nobis rectam ostendit: per quam bene perficietur, & dexteram consummationem accipiet negotium supra dictum, & modico temporis spatio tantum opus Deo acceptum manifestabitur: cum ad honorem & gloriam ejus exsistat, acceptum etiam apostolicæ ecclesiæ, & vestræ etiam sanctitati.

ANNO CHRISTI 1273.

Primitus enim, sanctissime Domine, dum occuleretur via, quæ ducebat ad pacem, incertus erat modus qualiter ipsam tractare deceret: & sicut errantes vere oves currebant, & dubium erat ut aliquis posset ad finem hujus operis pervenire. Deus autem ex quo ostendit principium, nullum impedimentum consistit nec prohibet: sed negotium sic facile de cetero compleri videtur, quod omnis dubitatio & formido procul habetur, quod spes quoque melior animabus plantatur, & nos cum favore divino putamus amodo finem inde attingere concupitum. Tali enim modo in spe bona exsistentes, quod etiam sic oportet cum Deo sperare vestram apostolicam sanctitatem.

De hoc vero quod accidit moram nobiscum protrahere fratres, & aliquis finis usque ad hodiernum diem non apparuit, exinde vestra sanctitas non admiretur: cum licet quid modicum videretur in principio, quæ inter nos & vos differentia modica consistebat: sed ipsius prolixitas in tantam invaluit, & tam magnam dilatavit & fecit, quod nec facilem esse, quamvis hoc putetur ab aliquibus, verum etiam difficilem & onerosam dissolutionem hujusmodi, repræsentat.

Quare omnes dicent: opus est ad hoc temporis, & laboris. Temporis quidem, ut congregatio fiat pontificum, qui longe exsistunt; quos necesse est adesse huic communi negotio; & voluntatem & propriam intentionem facientem pacem proferre, & nobiscum sentire, quod omnibus expedit: qui prælati non modica pars universitatis consistunt: ut ne forte veterem scissuram fuere quærentes, alteram de novo ex imperitia, & non minorem priore aliunde rumpamus. Laboris autem, quia per instantiam & perseverantiam fit: & etiam quæ sunt difficilia emendare quis potest? Præter autem ista nihil umquam homo de levibus perfecit, non solum tantum negotium, quale hoc exsistit propositum. Unde si debet illorum aliquid consummari, quæ expediunt, & quæ consummatum ad omne tempus, quod deinceps erit firmum, forte, & perenne, vallari: necessarium est, quod labor sit, & temporis erogatio intercedat.

Sed ne forte propterea vestra sanctitas aggravetur, ut aliquas inde cogitationes assumat propter moram fratrum: duo ex ipsis, videlicet fr. Raymundus Berengarius, & fr. Bonaventura de Mugello, electi, ad præsens mittuntur ad vestræ præsentiam sanctitatis: alii vero apud nos manent. Illi quidem; ut annuncient vestræ sanctitati ea quæ viderunt, & audierunt, & quod in vanum minime cucurrerunt, nec inaniter laborarunt: sed annuente Deo præclarus illico eorum labores consequetur & fructus. Hi autem consummato opere (cujus dies consummationis non longe est a præsenti, sed jam animabus nostris splendidam producit auroram) cum nostris nunciis apostolico vestro culmini, quid confirmatum fuerit, intimabunt.

Quantam autem ad hoc negotium Deo amabile festinationem, quantamve solicitudinem & antea

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1273.

nostrum intulit imperium, & nunc magis etiam introducit, non est opus litteris explicare: cum hujusmodi opus non duxerimus omittendum. Fratres vero cum sint viri religiosi & spirituales, pleni bonorum, fructuum, & servitores proprie veritatis, sicut veri discipuli Christi, & sanctitatis vestræ; bene scimus, quod nullatenus occultabunt nostram proferre operationem ad vestram apostolicam sanctitatem. Ipsi enim eorum oculis diligenter viderunt, didicerunt, & noverunt certissime, quod cum David passi sumus assiduam afflictionem, dum oculis nostris somnum non dedimus, nec palpebris dormitationem: sed noctis vigiliæ nos occupant, meditantes ea quæ pacis & unionis exsistant. Sol autem oriens in his sedentes nos conspicit, & occidens hoc nos meditantes dimittit. Loquimur cum aliquibus, & hæc sunt facta nostri colloquii: consulimus, & de his dispensantes continue cogitamus, & cogitantes intra nos hæc meditamur. Non enim tempus comestionis a nostro pectore curam istam expellit, non dispensatio communium rerum, non moderamina militiæ, non curæ bellorum, non quæcumque aliquis posset dicere, aut delectationem, aut contrarium ad nos ducentia: sed aliorum omnium rationem minimi facientes, pro uno tantummodo opere isto cogitationes omnes revolvimus: cum ad alias solicitudines, sicut homines corpus habentes, laborantes, fatigantes, & fessi aliquando effecti, ad unum solum tantummodo Deum nempe erigentem, & potentes nos facientem, infatigati pacifice invenimur; non omnino a nostra pristina promptitudine desistentes, sed supereminentem promptitudinem promoventes amplius peraugemus. Quare argumentamur, quod nunc Deus magis adstitit in medio nostrum, quam umquam fuit temporibus retroactis, uniens & conjungens distantia, secundum magnam ejus & inscrutabilem voluntatem.

Et de his quidem fratres, si voluerint, ac de nostro imperio coram vestra sanctitate veritatis testimonium perhibebunt: propositum autem animæ erga beatitudinem vestram, nec ipsi narrantes possent sufficienter ostendere, nec nos propter tanti loci distantiam litteris explicare. Propositum autem animæ quantum exsistit, numquam per opera potest manifestari: quanto magis sermonibus enarrari? Verumtamen quamvis aliquam modicam imaginationem magni negotii possit quis a vobis comprehendere: bene novit magnitudo vestra, sanctissime domine, quod tam cito unionis perfectæ resplendet bonum, sicut jam in Deo confidimus: apud quem totius operis est consummatio. Hujus solo nutu omnia possibilia inveniuntur, tunc & nunc, ex quo & quæ pertinent a vestra sanctitate, tamquam a speciali patre, a nostro imperio tribuentur, specialem filium nos invenieris sanctæ Dei ecclesiæ, & vestræ apostolicæ sanctitatis; & benedictiones & orationes vestras, & aliter, & quæ ad vestram sanctitatem pertinent; & ad me tamquam filium immediatum, heredes effecti suscipiemus, & obediemus vobis, & quod vobis erit placitum faciemus, propriamque vestræ sanctitatis intentionem complebimus, quæcumque, & ubicumque volueris, juxta omne quod videbitur bonum Deo. Non enim esset decens, si nos sicut filii paternitate vestra fruentes, & quæ ab ipsa paternitate debentur filio, quod nos condignam obedientiam & reverentiam non ostendissemus, sicut filii speciales ad patrem. Et propter hoc parati erimus, & nos parabimus, quod Deo placitum est, & vestræ sanctitati, cum magno studio percomplere, & taliter ut scribimus in proposito firmiter obtinemus.

A Postquam consummatum erit negotium, dexterum a Deo finem recipiet. Sed vestrum de cetero opus erit, sanctissime domine, & magis vos ipsos dari huic adeo amabili & salutari negotio, & festinare ad consummationem pacis, nullatenus desistentes. In quantum sit vestræ altitudinis magnitudo, & super omnes cognoscetur: in tantum oportet præ ceteris festinare, & operam adhibere, ut ad consummationem veniat opus propositum peracceptum.

Hujusmodi autem præsumptuose quodammodo scribere moti sumus vestræ apostolicæ sanctitati, quia & alias, cum debemus adinvicem ad pacem conjungi, exsistentes jam ad unionis consummationem, licet alio modo nunc temporis ea quæ sunt pacis tractabantur, aliter vero nunc dispensatur gratia Christi. Consideravimus aliquos sequentes proprias voluntates, & injuste pacis prosecutionem prohibentes, qui jam consensu diutino perfecerunt propositum eorumdem, & bonum Christianæ gentis invidentes, inimicitiam ad commune intentum omnium introduxerunt. Nos tamen omnem curam unionis & concordiæ apponentes, sic habemus per omnia, sicut dictum est, & nulla a nobis consurget occasio. Nam quales in verbis nos ostendimus fore, tales etiam, & ferventiores, nos in operibus invenieris paratos.

Beatitudo autem vestra, sanctissime domine, non aliter de nobis recogitet, nec aliquam hæsitationem habeat de consummatione negotii sæpe dicti: sed omnem ambiguitatem & timorem ejicientes ab anima, de consummatione & perfectione negotii sæpe dicti, quod ad manus est, sicut jam ad præsens, recipiet sanctitas vestra. Tempus enim, in quo magis convenit dispensari super Christianorum utilitate communi, non aliud nunc quidem videtur, quam præsens: ad quod nos quidem, ad unum convenientes, cooperatione Spiritus sancti, ubicumque voluerimus ambulare, in Deo faciemus virtutem, angulari lapide Christo, qui est caput ecclesiæ, in quo omnis ædificatio ad templum sanctum in medio nostrum compaginata concrescit, justam exinde promissionem habentes, & nos in pace indirupibiliter conjungentes, non duo vel tres existimemus, sed milliana infinita & innumerabilia in ipsius nomine congregata.

Contra inimicos autem Dominicæ crucis, divi Amos dictum bene & optime inducitur: *Occidet Sol in eis in meridie*, sic opinantibus ex angustia cordis: & obumbrabitur super terram eorum in die lumen, & in meridie velut in nocte palpabunt: expugnatio erit eis, & totalis destructio: redemptio vero terræ sanctæ & ultra alienigenæ non transibunt per eam. Ait Joël Magnus: *Ægyptus ad destructionem eris, & Idumæa ad campum perditionis.* Et sic tamquam ignis & flamma novi Israëlis domus apparebit. Domus vero Esaü tamquam stipula, & consummabuntur, inquit: quoniam venerunt dies vindictæ juxta dictum divi Oseæ, & dies retributionis eorum. Nos vero tota Christiana gens dicimus, faventibus orationibus vestris, virtutem a Deo accipientes: dilatati erimus, & ad pristinum iterum veniemus. Si distantia enim nostra impiis superbiendi libertatem concessit: coadunatio utique & in unum congregatio manifestissimum eis interitum præparabit. Istud est tempus illud, quod multi quidem nostrorum spiritualium virorum, & etiam non pauci vestrorum, mentis oculis discernentes, & prophetizantes super hoc, desiderarunt etiam illud corporeis oculis revidere, sed non viderunt. Deus autem in vestris diebus, sanctis vestris orationibus annuens,

Amos 8.
Joël 3.
Abd. 18.
Osee 9.

Digitized by Google

videre hoc nos dignos conceſſit, ſecundum ſuæ ju- A
ANNO CHRISTI 1273. dicium voluntaris, quod non decet omittere apoſtolicam animam veſtram, nec in vanum tranſire concedere. Incertum enim exſiſtit, ſi tale deinceps tempus eveniet.

Sed hæc quidem, beatiſſime domine, & propter bonas ſpes & confiſas, quas decet vos de futuro habere, ſuggerunt veſtræ ſcribere ſanctitati, ut ad futuram cum Deo eccleſiarum annuncietis confirmationem & reſtaurationem; & omnes divi viri qui congregati debent ibidem, cum deceat ipſos gaudere ſuper negotio ipſo, lætiores fiant, certificati de perfectione unitatis prædictæ: & etiam quod omni- B
bus certificetur, quod labor, quem ſanctiſſima benignitas veſtra ad præſens negotium ſubrogavit, non vanus factus eſt, illius gratia qui ad hoc vos inſpiravit; illa fiducia, quam ad ipſum habetis; ſed ad tempus condecens, reddet fructum, non ſolum in triginta & ſexaginta, ſed etiam ad centuplum, juxta vocem Salvatoris in evangeliis. Reſiduum ſane in cura veſtræ ſanctitatis exſiſtit.

Quid reſtat? debent in brevi nuncii noſtri una cum aliis fratribus qui penes nos exſiſtunt, viam cum Deo accipere, ad veſtram ſedem altiſſimam proficiſcentes, ut appareant coram vobis cum perfectione operis peroptati. His autem hoc facere debentibus, ſicut ſummus Pontifex & paſtor pervigil animarum, ac proviſor omnium, provideatis, ſi placet, & viam C
qua tranſire debent nuncii, modis omnibus ſecuram & ſine periculo fieri ſtatuatis: ut ſine impedimento, noſtri nuncii valeant ad veſtram ſanctiſſimam præſentiam proficiſci. Nam timemus valde, ne ipſis differentibus tanti & talis operis effectum, forte antiquus bellator pacis, motus invidia, tanto divino operi obviare conetur: &, ut imperfectum contingat multo tempore remanere, per quoſdam iniquos homines indeſperate periculum operetur. Sed divinitas veſtra, ſua magna providentia repellat inſidias aſſidui inimici. Quare dictis nunciis, & fratribus, viam præparetis ſecuram, ut exinde verecundia malignitatis principi fiat, & eorum cogitatione annullata, veſtræ providentia ſanctitatis, bonum, quod labore eſt tanto tempore acquiſitum, perducatur ad finem: ne propter deſpectum, antequam confirmetur & radicetur, aperte rumpatur. Quemadmodum enim labor poteſt reædificare, quod deſtruxit inertia: ita deſtruit incuria, quod acquiſitum eſt labore. Quapropter divinam veſtram & efficacem in operationibus providentiam ad hæc cogitavimus incitare, quam certi ſumus tribuere velle negotio ante dicto: in Deo confidentes, qui pacem ſuper omnia acceptat, & ipſam tribuit animabus diligentium ipſum, & in veſtra providentiſſima & imitativa ſanctitate, cujus orationes nobis affectuoſe concedantur. Amen.

1273.

GREGORII X. EPISTOLA ad Græcorum Imperatorem.

Reſpondet ejus epiſtolæ, & ad mittendos quamprimum apocriſarios hortatur.

Magnifico viro Michaëli Palæologo illuſtri Imperatori, gratiam in præſenti, per quam gloriam obtineat in futuro.

Ex codem Regiæ edidit Waddingus.

LItterarum ſeries, quas nobis noviſſime tua magnificentia deſtinavit, cunctis, qui ſpiritu Dei aguntur, ipſas audientibus, gaudii & exſultationis in Domino materiam ſubminiſtrat. Siquidem circa inſtans unionis Latinorum & Græcorum deſidera- A
tæ, perutilis, ac Deo acceptæ negotium, & intenſum tuum teſtatur affectum, & votivum illius exitum proximum repromittit: adjiciens inter cetera, quod cum qualem te oſtendis in verbo, talis & ferventior inveniaris in opere, nullius dubitationis ſcrupulus in noſtro corde remaneat de confirmatione ac perfectione negotii ſupradicti. Hæc quidem catholicos rei conſcios in jubilum excitant animos.

Sed multorum circa hoc motus reprimit, quod, ut verum fateamur, quamplures magnæ conditionis & ſtatus aſſerunt, unionis prædictæ tractatum ex Græcorum parte diutius in figmentis verborum & B
ſimultate deductum. Propter quod & nobis ſuper apocriſariorum noſtrorum, qui ad tuam pervenere præſentiam, deliberantibus miſſione, id diſſuaſere frequentius: viam aliam, quæ ſe videbatur offerre præ manibus, potius ſuadentes. Licet autem illis credulitatis aures non duxerimus inclinandas, hæc tamen excellentiæ tuæ ad ſtimulum quaſi ſolicitudinis exponimus: ut attendens, quod ex iis, quæ de prædictis tuis litteris brevis ſupra commemoravit epilogus, & aliis, quæ patent latius in eiſdem, te oris tui verbo non ſolum Deo, ſed & univerſis audientibus, ſi famam tuam non negligas, ad conſummationem prædicti negotii quaſi obligaſſe videris; ad illam ſic ſolerter intendas, & efficaciter, & in veritate procedas, quod tuæ promiſſionis effectu per evidentiam C
operis apparente, obſtruantur ora inique loquentium; qui celſitudinem tuam libenter forte notarent, quaſi non in ſinceritate debita hoc tam ſalubre negotium proſequaris; ſed & nunc poſt nuncios noſtros tanto tempore detentos, quaſi neceſſitatem dilationis ingeſteris, ſicut hactenus ex eadem parte frequenter ingeſtas aſſerunt, ut per anguſtias temporis & per inopinatos caſus, qui perſæpe in negotiis tractandis emergunt, deſiderato fructu hoc tam ſalubre negotium fruſtraretur; ne quando nobis ſupergaudeant & inſultent ac dicant: ecce quod verebamur accidit. Sicut enim vobis prædiximus, ſolam perditionem temporis noſtrorum miſſio habuit nunciorum.

Hæc ſicut ad tuam inſtructionem & proviſio- D
nem de paterna dulcedine prodeunt, ita in tuæ conſiderationis attentione dulceſcant. Sic enim ad ſalutem animæ tuæ afficimur, ut & perſonæ in via hac, quam præmiſſæ litteræ te ambulare deſcribunt, zelemus honorem; & deſideremus te diligentiſſimum fore opinionis tuæ cuſtodem, curam habentem de tuo nomine, nec famam aliquatenus negligentem. Perſta igitur: noſti enim, quod perſeverantiæ palma debetur. Perſta, & quæ te præmiſſæ tuæ litteræ tam ſolicite incœpiſſe commemorant, & nuncii noſtri, qui ad nos rediere, teſtantur, ſolicitudine continenda, & quantum facultas permiſerit, augmentanda, proſequere; ad obtinendum immenſum divinæ retributionis præmium, & memoriale inter homines de tam pio, Deo tam amabili, & Chri- E
ſtianitati tam votivo, tam utili opere in æternum: miſſurus apocriſarios, quorum eædem magnitudinis tuæ litteræ pollicentur adventum cum poteſtate plenaria; & ad omnia, quæ noſtrarum miſſarum ad te per eoſdem nuncios litterarum tenor exigit, plene, prout decet, inſtructos.

De quorum ſecuro conductu, ſicut inſerta tuis literis petitio continebat, per viam a celſitudinis tuæ nunciis ad nos propter hoc inter cetera deſtinatis de ſpeciali mandato tuo, ut dicebant, electam, ſalubriter duximus providendum. Datum Lugduni, IX. Kal. Decembris, pontificatus noſtri anno ſecundo.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

BREVIS NOTA EORUM quæ in ſecundo concilio Lugdunenſi generali acta ſunt.

In nomine Domini. Amen.

In editione Severini Binii.

ANno ejuſdem milleſimo ducenteſimo ſeptuageſimo quarto, menſe Maii, die Lunæ ſeptima ejuſdem, tertia Indictione, congregato generali concilio per ſanctiſſimum patrem dominum Gregorium decimum, ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ ſummum & univerſalem Pontificem, Lugduni, in majori eccleſia ſancti Joannis Lugdunenſis, injuncto prius per ipſum ſanctiſſimum patrum, quinto die ante ſeſſionem, ſcilicet ſecunda ejuſdem menſis, omnibus prælatis & capellanis ſuis jejunio triduano: & ſedibus præparatis in navi ipſius eccleſiæ per circuitum: idem dominus Papa circa horam Miſſæ deſcendens de camera ſua in ipſam eccleſiam, præparato ſibi faldiſtorio in choro, conducentibus eum duobus diaconis cardinalibus, ut moris eſt, dixit Tertiam & Sextam, quia erat dies jejunii. Quibus finitis ſubdiaconus venit cum ſandalibus, & calceavit eum, capellanis dicentibus pſalmos conſuetos circa ipſum: & eo calceato, & lotis manibus, diaconus & ſubdiaconus more ſolito induerunt eum omnibus veſtimentis pontificalibus albi coloris, quia inter Paſcha & Aſcenſionem erat, & pallio, ſicut ſi eſſet Miſſam celebraturus. Et inde præcedente cruce, aſcendit pulpitum præparatum & ornatum, & ſedit in faldiſtorio ſuo, miniſtrante ſibi pro preſbytero, domino Simone tituli ſancti Martini, & diacono domino Othobono cardinale: & aſſiſtentibus ſibi in eodem pulpito ipſo domino Othobono ſancti Hadriani, & dominis Jacobo ſanctæ Mariæ in Coſmedin, a ſancti Georgii ad Velum aureum, Huberto ſancti Euſtachii, Matthæo ſanctæ Mariæ in Porticu, diaconis cardinalibus: etiam ſedente juxta eum domino Jacobo rege Aragonum: aſſiſtentibus etiam ſibi quibuſdam capellanis ſuperpelliceis indutis: ſedens idem ſummus Pontifex in faldiſtorio ſuo fecit crucem ſuper prælatos & concilium, qui ſic ſedebant ab oppoſito, & in eminentibus ſedibus præparatis. In medio navis ejuſdem eccleſiæ ſederunt domini, Pantaleo Conſtantinopolitanus, & Opizio Antiochiæ, b patriarchæ. In ſedibus aliis a latere dextro pontificis ſederunt domini, Joannes Portuenſis, & ſanctæ Rufinæ, Petrus Tuſculanus vicedominus Prænestinus, frater Bonaventura Albanenſis, frater Petrus Oſtienſis & Velletrenſis, Bertrandus Sabinenſis, epiſcopi cardinales; a latere vero ſiniſtro, Averus tituli ſanctæ Praxedis, Guilielmus ſancti Marci, Simeon tituli ſanctæ Cæciliæ, preſbyteri cardinales. Poſt hos vero a dextris & ſiniſtris ſederunt primates, archiepiſcopi & epiſcopi, abbates & priores, & alii eccleſiarum prælati in magna multitudine, non diſcrepantes de locis, cum per eumdem ſummum Pontificem fuerit ordinatum, quod ſine præjudicio eccleſiarum ſuarum ſederent: ſtantibus autem inferius fratre Vilielmo de Hoſpitali, & fratre Roberto magiſtro Templi, & aliquibus fratribus earumdem religionum: & nunciis ſolemnibus Franciæ, Alemaniæ, Angliæ, & Siciliæ regum, & aliorum multorum quoque principum, baronum, capitulorum, & eccleſiarum c procurator. Capellani cantaverunt antiphonam, *Exaudi nos Domine*: qua finita dominus Papa ſurgens, dixit *Oremus*. Dominus Othobonus flexis genibus, & dominus Jacobus, dixerunt: *Levate*. Et ſummus Pontifex dixit alta voce orationem, ſicut habetur in ordinario. Deinde per unum capellanum cantata eſt litania minor, domino Papa & omnibus cardinalibus & prælatis adſtantibus genibus flexis: & ſine mitra. Qua finita per eumdem capellanum, & reſpondentibus ſibi quamplurimis, dominus Papa ſurgens, dixit: *Oremus*. Dominus Jacobus flexis genibus, & dominus Gottifredus, reſponderunt: *Levate*. Et dominus Papa dixit aliam orationem in tono ſecundum primam. Poſthæc dominus Othobonus, facta reverentia domino Papæ, & benedictione petita, ut moris eſt, cantavit evangelium ſecundum Matthæum, ſcilicet: *Deſignavit Dominus Jeſus alios ſeptuaginta duos*. Quo finito dominus Papa ſtans erectus, alta voce incepit hymnum, ſcilicet, *Veni creator Spiritus*. Quo cantato per ipſum, & totum concilium, ſtans ſine mitra, cum magna devotione, ipſe ſedit in faldiſtorio ſuo, & omnes prælati in locis ſuis ſederunt. Et tunc ipſe incepit ſermocinari, propoſito themate ſcilicet: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum, antequam patiar, & antequam moriar*: & proſecutus eſt ſermonem ſuum. Quo finito, & pauſato aliquantulum, cœpit alloqui concilium, narrando motum & votum animi ſui, & cauſas propter quas evocaverat concilium, & ſuper quibus: ſcilicet ſuper ſubſidio terræ ſanctæ, & ſuper unione Græcorum, & ſuper reformatione morum. Qua allocutione completa, ſurrexit de ſede, & indixit aliam ſeſſionem ad aliam diem, Lunæ ſcilicet: & ſic diſſoluta eſt prima ſeſſio. Idem autem Papa rediens ad locum ubi ipſe ſe induerat, exuit ſe pontificalibus veſtimentis, & dixit Nonam.

Eodem anno & menſe, die vero venienti decima octava ejuſdem, facta eſt ſecunda ſeſſio, in qua omnia facta ſunt ſicut in prima, excepto quod non fuit indictum jejunium, & pro preſbytero ſervivit dominus Averus, pro diacono dominus Jacobus, & quod aliud evangelium cantatum eſt, ſcilicet ſecundum Lucam: *Vos eſtis ſal terræ*: & quod aliæ orationes dictæ ſunt, ſicut in ordinario habetur; & quod dominus Papa non fecit ſermonem, ſed allocutionem tantum ſuper illis quæ fuerant in prima ſeſſione. Qua allocutione finita, latæ ſunt conſtitutiones pro zelo fidei, & licentiati ſunt omnes in iſta ſeſſione procuratores capitulorum, ac abbates & priores non mitrati, exceptis illis qui fuerunt nominatim ad concilium evocati: licentiati ſunt omnes alii inferiores prælati mitrati, & indicta eſt tertia ſeſſio ad diem Lunæ poſt octavam Pentecoſtes, quæ erat vigeſima octava Maii. Et ſic diſſoluta eſt ſecunda ſeſſio.

Inter primam & ſecundam ſeſſionem, dominus Papa cum Cardinalibus advocarunt ſegregatim archiepiſcopos, & quemlibet cum uno epiſcopo & abbate ſuæ provinciæ, & diviſos habuit eos in Camera ſua: epiſcopos etiam & abbates, qui immediate ſubſunt Romanæ eccleſiæ: & petiit & obtinuit ab eis omnes decimas reddituum, fructuum, & proventuum eccleſiarum uſque ad ſex annos continuas, incipiendo a feſto ſancti Joannis Baptiſtæ inſtantis anni Domini milleſimi ducenteſimi ſeptuageſimi quarti, uſque ad ſex annos continuos futuros, ſicut in conſtitutione habetur.

Item pendente termino ſequentis ſeſſionis, frater Hieronymus & frater Bonagratia de ordine fratrum Minorum, qui miſſi fuerant nuncii cum duobus fratribus per Romanam eccleſiam ad Græcos, miſerunt quaſdam litteras domino Papæ, de quibus ipſe dominus Papa multum gaviſus eſt, & fecit vocari omnes prælatos in majori eccleſia Lugdunenſi: & ibi omnibus prælatis exiſtentibus in cappis ſuis, frater Bonaventura Albanenſis epiſcopus ſermocinatus eſt.

a *Adde*, Gottifredo.

b *Patriarchæ non Latini.*

c *Corrige*, procuratoribus.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

est, propositio themate, quod legitur Baruch: *Exurge Jerusalem, sta in excelso, & circumspice ad Orientem, & inde collige filios tuos ab Oriente usque ad Occidentem.* Post cujus sermonem lectæ sunt prædictæ litteræ.

Baruch 5.

Eodem anno, mense vero Junii, die ejusdem septima, in qua omnia facta sunt sicut in prima; excepto quod non fuit indictum jejunium, & quod pro diacono servivit dominus Gaufredus ad Velum aureum; & quod cantatum est aliud Evangelium,

Matth. 8.

scilicet secundum Matthæum: *Accesserunt ad Jesum discipuli, &c.* & quod aliæ orationes dictæ sunt sicut in Ordinario continetur: & quod non fuit ibi Rex Aragonum: & quod frater Petrus Ostiensis episcopus sermocinatus est, incipiens thema, scili-

Isaiæ 60.

cet: *Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi.* Et postea lectæ sunt constitutiones, scilicet: *Ut circa electionem. Avaritiæ vacitas. Quam sit ecclesiis. Perpetuæ sanctionis. Nulli dicere. Si quando contigerit. Quamvis constitutio. Properandum. Eos qui clericos. Exigit multorum. Constitutionem felicis recordationis Innocentii Papæ. Præsente generali.* Quibus lectis, dominus Papa allocutus est concilium, & dedit licentiam omnibus prælatis quod possent exire Lugdunum, & elongare se usque ad sex leucas. Diem alterius sessionis non præfixit, propter dubium adventum Græcorum: & sic absoluta est tertia sessio. Tamen inter secundam & tertiam sessionem dominus Papa vocavit C prælatos, sicut inter primam & secundam, & fecit legi coram eis constitutiones prædictas: quæ lectæ sunt.

Eodem vero anno & mense, die vigesima quarta, nuncii Imperatoris Græcorum venerunt, quorum nomina sunt in littera missa Papæ. Omnes prælati qui erant in concilio cum familiaribus suis, camerarius cum tota familia Papæ, vicecancellarius, & omnes notarii, ac omnis familia cardinalium, exiverunt eis obviam, & eos usque ad palatium domini Papæ honorifice conduxerunt. Qui ab eodem domino Papa stante in aula ejusdem palatii cum omnibus cardinalibus, & multis prælatis, ad pacis osculum honorifice sunt recepti: & eis repræsentaverunt litteras Imperatoris Græcorum bullatas bulla aurea, & alias litteras prælatorum: & dixerunt in præsentia domini Papæ, quod veniebant ad omnimodam obedientiam sanctæ Romanæ ecclesiæ, & ad recognitionem fidei, quam ipsa ecclesia tenet, & primatum ipsius, *&c.* Et post hoc venerunt ad hospitia sua.

Eodem anno, & mense, die vigesimaoctava, in festo Apostolorum Petri & Pauli, dominus Papa celebravit Missam in majori ecclesia sancti Joannis Lugdunensis, exsistentibus ibidem omnibus cardinalibus, & prælatis, qui ad concilium fuerant evocati. Lecta est epistola in Latino & Græco, & cantatum est evangelium per dominum Othobonum in E Latino, & quemdam diaconum Græcorum in habitu in quo Græci solent cantare, in Græco, post eum. Quibus dictis, frater Bonaventura fecit sermonem suum usque ad finem. Postea vero cantatum est symbolum, scilicet, *Credo in unum Deum*, in Latino, incipientibus dominis cardinalibus, & episcopis, qui sicut cantores, seu primicerii, tenuerunt chorum in cantu, & prosequentibus canonicis ejusdem ecclesiæ. Post hoc vero immediate prædictus patriarcha, cum omnibus Græcis archiepiscopis de Calabria, & frater V. de Morbecca, de ordine fratrum Prædicatorum, & frater Joannes de Constantinopoli de ordine fratrum Minorum, Pœnitentia-

ANNO CHRISTI 1274.

A rii domini Papæ, qui linguam Græcam noverant, cantaverunt solemniter & alta voce prædictum symbolum: & quando ventum est ad articulum illum, *Qui a Patre Filioque procedit*; solemniter, & devote ter cantaverunt. Quo symbolo finito, idem patriarcha, archiepiscopi, & logotheta, cum aliis cantaverunt laudes solemnes in lingua Græca domino Papæ, & post hæc Missa per ipsum dominum Papam, stantibus Græcis prædictis, juxta altare prosecuta est, & completa.

Eodem anno, mense vero Julii, die tertia ejusdem, dominus Papa fecit vocari dominum episcopum Leodiensem ad se: & propositis quibusdam excessibus suis sibi, compulit eum cedere oneri, & honori. Sequenti vero die, nuncii Tartarorum regis repræsentaverunt se domino Papæ in camera sua, exsistentibus ibi omnibus cardinalibus, & multis prælatis, qui ante eum convenerant ad tractandum de negotiis concilii: quibus etiam omnibus familia cardinalium & prælatorum, de mandato domini Papæ obviam exiverunt. Et eodem die est quarta sessio nunciata ad diem Veneris futuri, scilicet ejusdem mensis, omnibus prælatis per cursores domini Papæ. Et eodem die dominus Papa fecit vocari dominum Fridericum abbatem sancti Pauli de Urbe, & propositis quibusdam excessibus suis sibi, compulit cedere eum dictæ abbatiæ.

Eodem anno, & mense, die Veneris, sexta ejusdem, in octava sanctorum Apostolorum Petri & Pauli, facta est quarta sessio, exsistentibus in loco, ubi dominus Papa cum diacono cardinali sedebat, prædictis nunciis Imperatoris Græcorum a latere dextro post cardinales: in qua omnia facta sunt sicut in prima, excepto quod fuit cantatum per dominum Hubertum evangelium secundum Matthæum, scilicet: *Jussit Dominus discipulis suis ascendere naviculas*, quod competebat diei; & frater Petrus Ostiensis prædicavit, qui domino Papæ pro presbytero serviebat, thema scilicet, *Illuminans tu*, &c.

Matth. 14.

Psal. 75.

Post cujus sermonem dominus Papa allocutus est concilium, narrans prædictas tres causas vocationis concilii, & dicens qualiter contra opinionem quasi omnium, Græci libere veniebant ad obedientiam D Romanæ ecclesiæ, profitendo fidem, & recognoscendo primatum ipsius, nihilque temporale petendo: de quo multum dubitabatur. Dixit etiam, qualiter scripserat Imperatori Græcorum, quod si non veller spontanee venire ad obedientiam Romanæ ecclesiæ, & fidem ejus, quod mitteret nuncios solemnes ad tractandum super his, quæ petere volebat; & ipse Deo favente omnibus prætermissis, spontanee & libere fidem Romanæ ecclesiæ, & primatum ipsius professus est: & recognovit in summa, quod prædictos nuncios ad profitendum & recognoscendum miserat in sua præsentia, sicut in litteris per prædictum dominum Imperatorem sibi missis continebatur expresse. Tunc mandavit legi ipsas litteras, & alias litteras multorum prælatorum: quod fecerat prædictis nunciis: & litteras filii ipsius Imperatoris: quæ tres erant bullatæ bulla aurea, translatæ in litteras Latinas. Quibus lectis, unus de prædictis nunciis, scilicet logotheta, dicens se viva voce a dicto Imperatore in mandatis habere, quod posset jurare in animam ipsius, si domino Papæ placeret, professus est publice fidem Romanæ ecclesiæ, quæ lecta fuerat in concilio, tenere dictum Imperatorem, & imperium, & eam perpetuo servaturos, & nullo tempore recessuros ab ea, ut in forma juramenti plenius continetur. Et sic est finis ipsius sessionis.

ANNO CHRISTI 1274.

Poſtea vero dominus Papa alta voce incepit, *Te Deum laudamus*: quod totum domino Papa ſtante ſemper erecto, & ſine mitra, cum magna devotione, & multis lacrymis, proſecutum eſt & completum. Quo completo quidam capellanus dixit verſiculum: *Confirma hoc Deus quod operatus es in nobis*: & reſponſum eſt ab adſtantibus: *A templo ſancto tuo, quod eſt in Jeruſalem.* Quo dicto, dominus Papa dixit: *Dominus vobiſcum.* Reſponſum eſt: *Et cum ſpiritu tuo.* Poſtea dixit: *Oremus*, ſine *Flectamus genua*: & *Da eccleſiæ tuæ quæſumus omnipotens Deus, ut ſancto Spiritu congregata, &c.* ſicut in ordinario habetur. Qua finita, ſedit in faldiſtorio ſuo, & allocutus eſt concilium ſuper tanto gaudio, incipiens: *Deſiderio deſideravi hoc Paſcha manducare vobiſcum*: & Luc. 22. dictis paucis verbis, præfati patriarcha, & archiepiſcopus Græcorum, deſcenderunt in navim eccleſiæ, & ſederunt in ſedibus altis, in loco in quo ſedebant preſbyteri cardinales poſt eos. Et tunc dominus Papa reverenter incepit, *Credo in unum Deum*, in Latino, quod per eum, qui ſine mitra ſtabat, & totum concilium proſecutum eſt & completum eſt & completum. Quo completo, patriarcha Græcorum incepit ſimiliter, *Credo in unum Deum*, in Græco: quod per eum, & archiepiſcopum Nicoſienſem, & alios Græcos qui ſecum venerant, & alios archiepiſcopos, & abbates Græcos de regno Siciliæ, proſecutum eſt & completum: dicendo publice, & ſolemniter, *Qui a Patre Filioque procedit*: cantando cum bis. Quo completo, dominus Papa allocutus eſt concilium paucis verbis, & dixit inter alia, qualiter rex Tartarorum miſerat nuncios ſuos cum literis ad eum, & concilium, qui nuncii ſtabant ad oppoſitum domini Papæ, ad pedes patriarcharum: & mandavit legi literas ipſius regis Tartarorum per quemdam capellanum. Quibus lectis dominus Papa iterum alloquitur concilium paucis verbis, & indixit aliam ſeſſionem ad diem Lunæ undecimam ejuſdem, & aliam ad diem Martis ſequentis, non tamen præciſe, quia dixit, ſi commode poſſet: in quo dixit ſe debere finire concilium. Et ſic diſſoluta eſt quarta ſeſſio.

Eodem anno, & menſe, die ſabbati, ſeptima ejuſdem, dominus Papa oſtendit cardinalibus conſtitutionem, quam fecerat ſuper electione Romani Pontificis, per quam orta eſt diſſenſio inter eum & cardinales in privato, quæ poſtmodum venit in publico. Nam dominus Papa vocavit prælatos ſine cardinalibus, & vocavit cardinales per nationes, & cardinales in conſiſtorio. Omni die veniebant ſine Papa, & ſimiliter allocuti ſunt aliquos prælatos ſuper conſtitutione præfata in conſiſtorio: & rogaverunt, quod ſi dominus Papa eorum aſſenſus requireret ſuper ipſa conſtitutione, quod non darent diffinitivum conſilium, vel conſenſum, donec rationes ipſorum audirent. Et ſimiliter multi ex cardinalibus per nationes vocarunt prælatos in domibus ſuis, petentes ab eis conſilium, quid eſſet ſuper hoc faciendum, & auxilium, ſi neceſſe eſſet, modo prædicto. Et dominus Papa ſimiliter vocatis prælatis, ut ſupra dictum eſt, & expoſita intentione ſua, prius injunxit eis in virtute ſanctæ obedientiæ ſub excommunicationis pœna, quod nemini revelarent illa quæ audirent, & viderent, & facerent tunc ibi cum eo. Et fecit eos conſentire, & aſſentire illi conſtitutioni, & mandavit, quod ſinguli ſua ſigilla apponerent conſtitutioni prædictæ, quod & fecerunt. Nam factæ ſunt ſchedulæ per regna, & provincias, quibus omnes prælati ſua ſigilla appoſuerunt: propter quod dilatata eſt ſeſſio ad diem Lunæ decimam ſextam ejuſdem menſis.

Eodem anno, & menſe, die Dominico, decimaquinta ejuſdem, hora matutinali obiit claræ memoriæ frater Bonaventura Albanenſis epiſcopus, qui fuit homo eminentis ſcientiæ, & eloquentiæ, vir quidem ſanctitate præcipuus, vita, commiſeratione, ac moribus excellentiſſimis decoratus, benignus, affabilis, pius, & miſericors, virtutibus plenus, Deo & hominibus dilectus, qui ſepultus eſt ipſo die Dominico in loco fratrum Minorum Lugduni, cujus exſequiis interfuit dominus Papa cum omnibus prælatis, qui erant in concilio, & tota curia. Et frater Petrus Oſtienſis epiſcopus celebravit Miſſam, & prædicavit propoſito themate, ſcilicet: *Doleo ſuper* 2. Reg. 1. *te, frater mi Jonatha.* Multæ lacrymæ, & gemitus ibi fuerunt: hanc ei gratiam conceſſerat Dominus, quod quicumque eum videbant, ipſius amore incontinenti capiebantur ex corde.

Eodem anno, & menſe, die decimaſexta ejuſdem, facta eſt quinta ſeſſio, in qua antequam dominus Papa intraret eccleſiam, frater Petrus Oſtienſis epiſcopus, præſentibus omnibus prælatis, baptizavit unum ex nunciis Tartarorum cum duobus ſociis: quibus dominus Papa fecit fieri veſtes de ſcarlato more Latinorum. Et poſtmodum dominus Papa intravit eccleſiam, & facta ſunt omnia, ſicut in prima: excepto quod dominus Matthæus ſanctæ Mariæ in Porticu cantavit evangelium ſecundum Matthæum, ſcilicet: *Videte, & vigilate, & orate: attendite vobis, & univerſo gregi.* Quo finito, lectæ ſunt conſtitutiones, ſcilicet: *Ubi periculum, Si forte, Si canonici, Abſolutionis, Sciant cuncti, Erſi pigurationes, Quicunque, Generali conſtitutioni, Altercationis antiquæ, Decet domum Dei, Uſurarum voraginem, Quamquam uſurarii, Hoc conſultiſſimo, Statutum felicis recordationis.* Quibus lectis, dominus Papa allocutus eſt concilium, dicens quomodo eccleſia Dei inæſtimabile damnum perpeſſa fuerat ex obitu fratris Bonaventuræ Albanenſis epiſcopi: & mandavit omnibus prælatis, & omnibus preſbyteris per totum mundum, ut quilibet eorum unam Miſſam deberet cantare pro anima ipſius, & aliam pro animabus omnium aliorum qui mortui ſunt adveniendo, ſtando, ſeu redeundo ad concilia, ſive ad concilium. Et quia propter baptiſmum Tartarorum, & lectionem conſtitutionum, hora tarda videbatur, continuavit aliam ſeſſionem in craſtinum, ſcilicet decimam octavam ejuſdem: & ſic diſſoluta eſt quinta ſeſſio.

Eodem anno & menſe, die decima ſeptima ejuſdem facta eſt ultima ſeſſio; in qua incontinenti dominus Papa intravit eccleſiam, indutus omnibus pontificalibus veſtimentis, aſcendit in pulpitum, & nonnulli alii prælati: lectæ ſunt conſtitutiones, ſcilicet, *Religionum diverſitatem*, & *Cum ſacroſancta*. Quibus lectis, dominus Papa allocutus eſt concilium, narrans prædictas tres cauſas vocationis concilii: & quomodo negotium terræ ſanctæ & Græcorum erat inceptum, & feliciter, Domino favente, conſummatum: & inter alia dixit, quod prælati faciebant ruere eorum mundum, & quod mirabatur quod aliqui malæ vitæ & converſationis non corrigebantur, cum particulares malæ vitæ & bonæ vitæ & converſationis, veniſſent ad ipſum inſtanter petentes ceſſionem. Unde monuit eos, quod ipſi ſe corrigerent, quia ipſis correctis, non erat neceſſe condere aliquas conſtitutiones ſuper reformatione eorum: alioquin dixit ſe dure acturum cum ipſis ſuper reformatione morum. Super ordinatione vero parochialium eccleſiarum, ne fraudentur rectorum ſuorum præſentia, & viri idonei ponantur

ANNO CHRISTI 1274.

ANNO CHRISTI 1274.

in eis; & ſuper aliis, dixit ſe cito, dante Domino, apponere remedia opportuna: quod uſque in ipſo concilio fieri non potuit, propter multorum negotiorum occupationem. Omnibus finitis, dominus Papa dixit, *Oremus*, *Flectamus genua*, *Levate*, & orationem, ſicut in Ordinario habetur. Qua finita, data eſt licentia omnibus prælatis recedendi; & dominus Papa dedit benedictionem, ſcilicet, *Sit nomen Domini benedictum*, &c. & dominus Othobonus dixit: *Recedamus in pace*: & ſic diſſolutum eſt concilium, regnante Domino noſtro Jeſu Chriſto, qui cum Patre & Spiritu ſancto vivit & regnat in ſæcula ſæculorum. Amen.

ANNO CHRISTI 1274.

ΜΙΧΑΗΛ ΤΟΥ ΠΑΛΑΙΟΛΟΓΟΥ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΟΣ ΡΩΜΑΙΩΝ ΕΠΙΣΤΟΛΗ

πρὸς Γρηγόριον πάπαν τὸν δέκατον.

Τῷ ἁγιωτάτῳ καὶ μακαριωτάτῳ, τῷ πρώτῳ καὶ ἄκρῳ ἀρχιερεῖ τῆς ἀποστολικῆς ἕδρας, οἰκουμενικῷ πάπᾳ, καὶ κοινῷ πατρὶ πάντων τῶν Χριστιανῶν, καὶ σεβασμίῳ πατρὶ τῆς βασιλείας μου, κύρῳ Γρηγορίῳ, Μιχαὴλ ὁ ἐν Χριστῷ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς καὶ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων, Κομνηνὸς, Δούκας, Ἀγγέλος, ὁ Παλαιολόγος, καὶ γνήσιος υἱὸς τῆς μεγάλης ἀγιωσύνης σου, πολὺ ἀσπασμὸν πρεπὸν καὶ εὐδὸν, μετὰ εἰλικρινοῦς τῆς καρδίας ἀγαθότητος, καὶ δεήσεων εὐχῶν.

MICHAELIS PALÆOLOGI IMPERATORIS GRÆCORUM LITTERÆ ad Gregorium Papam X.

Sanctiſſimo & beatiſſimo, primo & ſummo Pontifici Apoſtolicæ ſedis, venerabili Papæ, & communi patri omnium Chriſtianorum, & venerabili patri imperii noſtri, domino Gregorio, Michaël in Chriſto Deo fidelis Imperator & moderator Romæorum, Ducas, Angelus, Comnenus, Palæologus, & ſpiritualis filius magnæ ſanctitatis veſtræ, convenientem honorem & reverentiam, cum ſincera & pura affectione, & orationum poſtulationem.

Ἐπεὶ ἀπεστάλησαν παρὰ τῆς σῆς μεγαλειότητος πρὸς τὸν βασιλέα μου ὑποκριτάριοι τῆς ἁγίου τάξεως τῶν Μινόρων, ὅ, τε, ἀδελφὸς Ἱερώνυμος ὁ ἀπὸ Ἀσκούλου, ὁ ἀδελφὸς Ραϊμοῦνδος Μαρσεγάριος, ὁ ἀδελφὸς Μποναχάτζια ὁ ἀπὸ σάγκτα Ἰωάννη ἐν Περουτζίῳ, καὶ ὁ ἀδελφὸς Μποναβεντούρας ὁ Μουτζέλο, ἔδωκαν γράμματα τῆς σῆς μεγαλειότητος, ἐν οἷς καὶ ἄλλοις ἐν σχέσει τῆς εὐλογίας τῆς πίστεως· ἐν ᾗ διδάσκει καὶ ὁμολογεῖ καὶ κηρύττει ἡ ἁγία ἐκκλησία τῆς Ρώμης, ἐνεφαίνετο ἐν ἐκείνοις μᾶλλον ὑπάρχειν ἡμᾶς ἀντιποιουμένους ποιεῖσθαι· ἰδοὺ τοῦτο ποιεῖ ἡ βασιλεία μου. ἔχει δὲ ὁμολογία τῆς πίστεως, ὅτι λέγουσιν οὕτως· πιστεύομεν εἰς ἕνα θεὸν, τὸν πατέρα, καὶ τὸν υἱὸν, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἕνα Θεὸν παντοδύναμον, ὅλων τε ὁμοῦ τῶν ὁρατῶν ἁπάντων καὶ ἀοράτων, καὶ συμπαντοδύναμον, ἴσης δηλαδὴ τελειότητος, ἐξουσίας, καὶ μεγαλειότητος, δημιουργὸν πάντων τῶν δημιουργημάτων· ἀφ' οὗ τὰ πάντα, ἐν ᾧ τὰ πάντα, δι' οὗ τὰ πάντα τὰ ἐν τῷ οὐρανῷ καὶ ἐν τῇ γῇ, ὁρατὰ καὶ ἀόρατα, τὰ σωματικὰ καὶ πνευματικά. πιστεύομεν ἕκαστον ἐν τῇ ἁγίᾳ τριάδι ὑπάρχειν, ἕνα ἀληθινὸν [a], πλήρη, καὶ τέλειον [b]. πιστεύομεν αὐτὸν τὸν υἱὸν τῷ Θεῷ, λόγον τοῦ Θεοῦ, ἀϊδίως ἐγεννῆσθαι ἐκ τοῦ πατρὸς, ὁμοπαντοδύναμον, καὶ ἴσον κατὰ πάντα τῷ πατρὶ ἐν τῇ θεότητι, χρονικῶς ἐγεννῆσθαι ἐκ πνεύματος ἁγίου καὶ Μαρίας τῆς ἀειπαρθένου μετὰ ψυχῆς λογικῆς, δύο ἔχοντα γεννήσεις, μίαν ἐκ πατρὸς ἀΐδιον, ἄλλην ἐκ μητρὸς χρονικήν· Θεὸν ἀληθινὸν, καὶ ἄνθρωπον ἀληθινὸν, ἕνα ἐν ἑκατέρᾳ φύσει καὶ τέλειον· οὐχ ἡθικὸν, οὐ φανταστικὸν, ἀλλ' ἕνα καὶ μόνον υἱὸν Θεοῦ ἐκ δυοῖ καὶ ἐκ δύο, θείᾳ καὶ ἀνθρωπίνῃ φύσει, ἐν ὑποστάσει ἑνώσει, ἀσυγχύτως καὶ ἀδιαιρέτως τῇ θεότητι, ἀλλ' ἐν τῇ ἐνανθρωπήσει ὑπὲρ ἡμῶν καὶ τῆς ἡμετέρας σωτηρίας παθόντα ἀληθῶς σαρκὶ τῇδι· θεότητι καὶ παραφύσει καὶ καταλύσει ἐν καταστάσῃ, καὶ τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ ἀναστάντα ἐκ τῶν νεκρῶν ἀληθῶς σαρκὶ ἀναστάσει· μετὰ ἡμέρας τεσσεράκοντα μετὰ τὴν ἀνάστασιν σὺν τῇ σαρκὶ ἣ ἀνέστη, καὶ ψυχῇ, ἀνελθόντα τὸν οὐρανὸν, καθεζόμενον ἐκ δεξιῶν τοῦ πατρὸς, καὶ πάλιν ἐρχόμενον κρῖναι ζῶντας καὶ νεκρούς, καὶ ἀποδώσοντα ἑκάστῳ κατὰ τὰ ἔργα αὐτοῦ, εἴτε ἀγαθὰ ἔσονται, εἴτε κακά. πιστεύομεν δὲ καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, πλήρη καὶ τέλειον Θεὸν, ἀληθῆ Θεὸν, ἐκ πατρὸς ἐκπορευόμενον, ἴσον

Quoniam miſſi ſunt a magnitudine veſtra ad imperium meum nuncii Deo placentis Ordinis fratrum Minorum, frater Hieronymus de Aſculo, frater Raimundus Berengarius, frater Bonagratia de ſancto Joanne in Perſiceto, & frater Bonaventura de Mugello; & obtulerunt litteras magnæ ſanctitatis veſtræ imperio meo, in quibus inter alia de confeſſione fidei, quam docet, & prædicat, & confitetur ſancta Romana eccleſia, continebatur; & oportebat in his magis reſponſionem convenientem nos facere: ecce hoc facit imperium meum. Habet autem profeſſio fidei in dictionibus taliter: Credimus ſanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum ſanctum, unum Deum omnipotentem, totamque in Trinitate deitatem coëſſentialem, & conſubſtantialem, coæternam, & coomnipotentem, unius voluntaris, poteſtaris, majeſtaris, creatorem omnium creaturarum: a quo omnia, in quo omnia, per quem omnia quæ ſunt in cælo & in terra, viſibilia, inviſibilia, corporalia, & ſpiritualia. Credimus ſingulam quamque in Trinitate perſonam, unum verum Deum, plenum & perfectum. Credimus ipſum Filium Dei, Verbum Dei, æternaliter natum de Patre, conſubſtantialem, coomnipotentem, æqualem per omnia Patri in divinitate, temporaliter natum de Spiritu ſancto, ex Maria ſemper virgine, cum anima rationali; duas habentem nativitates, unam ex Patre nativitatem æternam, alteram ex Matre temporalem; Deum verum, & hominem verum, proprium in utraque natura atque perfectum: non adoptivum, nec phantaſticum: ſed unum & unicum Filium Dei, in duabus & ex duabus naturis, divina ſcilicet & humana, in unius perſonæ ſingularitate; impaſſibilem & immortalem divinitate, ſed in humanitate pro nobis & ſalute noſtra paſſum vera carnis paſſione, mortuum, & ſepultum: & deſcendiſſe ad inferos, ac tertia die reſurrexiſſe a mortuis vera carnis reſurrectione; die quadrageſima poſt reſurrectionem, cum carne qua reſurrexit & anima, aſcendiſſe in cælum, & ſedere ad dexteram Dei Patris; inde venturum judicare vivos & mortuos, & redditurum unicuique ſecundum opera ſua, ſive bona fuerint, ſive mala. Credimus & Spiritum ſanctum plenum, & perfectum, verumque Deum ex Patre Filioque procedentem, co-

Edidit Waddingus in Annal. Minorum, ad annum 1274. & Binius in Collect. Conciliorum.

[a] Deeſt ἓν.

ANNO CHRISTI 1274.

æqualem, & consubstantialem, & coomnipotentem, & coæternum per omnia Patri & Filio. Credimus hanc sanctam Trinitatem, non tres Deos, sed unicum Deum, omnipotentem, æternum, & invisibilem, & incommutabilem. Credimus sanctam Catholicam & Apostolicam unam esse veram ecclesiam, in qua unum datur sanctum baptisma, & vera omnium remissio peccatorum. Credimus etiam veram resurrectionem hujus carnis, quam nunc gestamus, & vitam æternam. Credimus etiam novi & veteris testamenti, legis, ac Prophetarum, & Apostolorum, unum esse auctorem Deum ac Dominum omnipotentem. Hæc est vera fides Catholica: & hanc supradictis articulis tenet, & prædicat sacrosancta Romana ecclesia. Sed propter diversos errores, a quibusdam ex ignorantia, & ab aliis ex malitia introductos, dicit & prædicat eos, qui post baptismum in peccata labuntur, non rebaptizandos, sed per veram pœnitentiam suorum consequi veniam peccatorum. Quod si vere pœnitentes in caritate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis; eorum animas pœnis purgatoriis, seu catharteriis, sicut nobis frater Joannes explanavit, post mortem purgari; & ad pœnas hujusmodi relevandas, prodesse eis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes & eleemosynas, & alia pietaris officia, quæ a fidelibus pro aliis fidelibus fieri consueverunt secundum ecclesiæ instituta. Illorum autem animas, qui post sacrum baptisma susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerunt; illas etiam quæ post contractam peccati maculam, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutæ, prout superius dictum est, sunt purgatæ, mox in cælum recipi. Illorum autem animas, qui in mortali peccato, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis tamen disparibus puniendas. Eadem sacrosancta ecclesia Romana firmiter credit & firmiter asseverat, quod nihilominus in die judicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de propriis factis rationem. Tenet etiam & docet eadem sancta Romana ecclesia, septem esse ecclesiastica sacramenta; unum scilicet, Baptisma, de quo dictum est supra; aliud est sacramentum Confirmationis, quod per manuum impositionem episcopi conferunt, chrismando renatos; aliud est Pœnitentia; aliud Eucharistia; aliud sacramentum Ordinis; aliud est Matrimonium; aliud Extrema Unctio, quæ secundum doctrinam beati Jacobi infirmantibus adhiberur. Sacramentum Eucharistiæ ex azymo conficit eadem Romana ecclesia, tenens & docens, quod in ipso sacramento panis vere transsubstantiatur in corpus, & vinum in sanguinem Domini nostri Jesu Christi. De matrimonio vero tenet, quod nec unus vir plures uxores simul, nec una mulier permittitur habere plures viros. Soluto vero legitimo matrimonio per mortem conjugum alterius, secundas, & tertias deinde nuptias successive licitas esse dicit: si impedimentum canonicum aliud ex causa aliqua non obsistat. Ipsa quoque sancta Romana ecclesia summum & plenum primatum & principatum super universam ecclesiam Catholicam obtinet, quem se ab ipso Domino in beato Petro Apostolorum principe sive vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum potestatis plenitudine recepisse veraciter & humiliter recognoscit. Et sicut præ ceteris tenetur fidei veritatem defendere; sic & si quæ de fide subortæ fuerint quæstiones, suo debent judicio definiri. Ad quam potest gravatus quilibet super negotiis ad ecclesiasticum forum pertinentibus appel-

Jacob. 5.

A ἡ ὁμοούσιον ἡ συμπαντοδύναμον ἡ συναΐδιον κατὰ πάντα τὸν αὐτὸν ἡ τοῦ πατρὸς ἡ τοῦ υἱοῦ. πιστεύομεν ταύτην τὴν ἁγίαν τριάδα, οὐ τρεῖς θεοὺς, ἀλλ' ἕνα θεὸν παντοδύναμον εἶναι, ἄναρχον, ἀκτιστον, ἀναλλοίωτον. πιστεύομεν ἁγίαν καθολικὴν καὶ ἀποστολικὴν μίαν εἶναι ἐκκλησίαν, ἐν ᾗ ἐστι δίδοσθαι ἅγιον βάπτισμα, ἡ ἄφεσιν πάντων ἁμαρτιῶν. πιστεύομεν δὲ ἡ ἀναβιώσεσθαι τὰς δὲ τῆς σαρκὸς, ἃς νῦν φέρομεν, ἡ ζωὴν αἰώνιον. πιστεύομεν δὲ τὴν τῶν πολλῶν ἐξέγερσιν, τοῦ γένους, ἡ τῶν ἀφρόνων, ἡ ἀποστόλων, ἵνα ἀρχηγὸν εἴπω, θεὸν ἡ κύριον παντοδύναμον. αὐτὸν δεῖν ἡ ἐκείνης πίστιν ἡ καθολικὴ, ἡ ταύτην δεῖ τοὺς ῥωμαίων παραλαβόντα πρατῆ ἡ κηρύττει ἡ ἱερὰ ἡ ἁγία τῆς Ῥώμης ἐκκλησία. ἀλλὰ διὰ τινας διαφόρους πλάνας παρά τινων μὲν ἐξ ἀγνοίας, παρά τινων δὲ ἐκ κακίας εἰσαχθείσας, B λέγει ἡ κηρύττει, ὅτι μετὰ τὸ βάπτισμα εἰς ἁμαρτίας ἐκπεσόντας μὴ ἀναβαπτίζεσθαι, ἀλλὰ διὰ ἀληθοῦς μετανοίας τῆς ἰδίων δύνασθαι λαμβάνειν συμπέρασιν ἁμαρτιῶν. ἐὰν δὲ οἱ ἀληθῶς μετανοοῦντες, ἐν ἀγάπῃ ἀποχωρήσωσι πρὸ τοῦ ἀξίους καρποὺς μετανοίας ἐπὶ τῇ πλημμελησάντων τὸ ἰσαεὶ ποιῆσαι ἡ τῆ ἁμαρτηθέντων· ὅτι τοῦ ψυχαὶ τούτων τοῦ τόπου πυρκαθαρτηρίου, ἤτοι καθαρτηρίου, καθὼς ὁ ἀδελφὸς Ἰωάννης ἐπέφανε, μετὰ θάνατον καθαίρεσθαι· ὅτε δὲ τὸ τοῦ φυγαὶ τούτων ἀναπαυρίεσθαι, ἐφελῆ αὐτοὺς τῆ ζώντων πιστῶν ἡ ἐπιτρόπων, λειτουργιῶν λέγω ἱερατικῶν, ὁποτυχαὶ ἡ ἐλεημοσυνῶν, ἡ ἄλλα διαθέσεως ἔργα τὰ παρὰ τῆ πιστῶν ὑπὲρ ἄλλων πιστῶν γίνεσθαι εἰθισμένα, κατὰ τὰν τῆς ἐκκλησίας ἐπιτεταγμένον. τούτων δὲ τοῦ ψυχαὶ μετὰ τὸ ἱερὸν βάπτισμα λαβὼν εἰς μηδένα ἁμαρτίας μόλυνσιν ὑποπεσόντας, καθάπερ τοῦ C μετὰ τὸ ἐφαλῆσθαι ἁμαρτίας μῶλωπα, ἐν ἡ ἐν τοῦς αὐτοῦς μένουσι σώμασιν, ἡ μετὰ τὰν τούτων ἀπόδυσιν, εἰς ἀνωτέρω ἔρχεσθαι, καθαρεσθέντας, εἰς τὸν οὐρανὸν αὐτίκα παραδέχεσθαι. ὁμοίων δὲ τοῦ ψυχαὶ τῆ ἐν θνητοῦσιν ἁμαρτήμασι, ἡ μετὰ μόνης τῆς προπατορικῆς ἀποχωρησάντων, παρευτίκα εἰς τὸν ᾅδην καταβαίνειν, πικραῖς ἐτέροις τιμωρήσεσθαι. τούτων ἡ ἁγία ἐκκλησία τῆς Ῥώμης πιστοῦν καὶ στέρροις βεβαιοῦν, καὶ ἐπ' ἐν τῆ ἡμέρᾳ τῆς κρίσεως πάντες ἄνθρωποι σὺν τῶ βάματι τῶ Χριστοῦ μετὰ τῆ ἰδίων σωμάτων φανήσονται, λογήσοντες περὶ τῆ ἰδίων πραξίων λόγον· κρατεῖ δὲ καὶ διδάσκει αὕτη ἡ τῆς Ῥώμης ἐκκλησία, ἑνὸς εἶναι ἐκκλησιαστικὰ μυστήρια· ἓν λέγω τὸ βάπτισμα, περὶ οὗ ἔφημεν ἄνω· ἄλλο δὲ μυστήριον βεβαιώσεως, ὃ ἔθος τῆς ἐπισκόπου τῆ χεῖρι οἱ βεβαιοῦσι φέροντι χρίοντες τοὺς ἀναγεννωμένους. ἄλλο δεῖν ἡ μετάνοια· ἄλλο δεῖν ἡ εὐχαριστία· ἄλλο μυστήριον τῆς ἱερατικῆς χειροτονίας· ἄλλο δεῖ τὸ τῆ γάμου· ἄλλο τὸ ἔσχατον χρῖσμα, ὃ κατὰ τὰν διδασκαλίαν τοῦ ἁγίου Ἰακώβου τοῖς ἀσθενοῦσι δίδοται. τὸ ἱερούργημα τῆς εὐχαριστίας ἐξ ἀζύμου ἐποιεῖτο ἡ ἐκκλησία τῆς Ῥώμης ὁπόθεν πρατεῦσα ἡ διδάσκουσα, ὅτι ἐν αὐτῆ τῆ προπλασίᾳ ὁ ἄρτος ἀληθῶς μεταποιεῖται εἰς σῶμα, καὶ ὁ οἶνος εἰς αἷμα τοῦ κυρίου Ἰησοῦ Χριστοῦ. ἐφὶ τοῦ γάμου δὲ κρατεῖ, ἓν αὖτε εἰς ἀνὴρ πολλαὶ γυναῖκας ἐπὶ ἔχει πολλοὺς ἄνδρας. ἐξαλύθοντος δὲ τοῦ γάμου διὰ θανάτου θατέρου τῆ ἐμοζύγων, δευτέρους ἡ τρίτους ὁπόθεν γάμους θεμιτοὺς εἶναι λέγει, εἰ μηδεμιᾶς κανονικῆς ἐξ αἰτίας πρὸς τοῦτο ἐμποδίσῃ. αὐτὴ ἐκκλησία ἡ ἐφὲ ἡ ἁγία τῆς Ῥώμης ἐκκλησία ἄκρον καὶ τέλειον κυρίων καὶ ἀρχὴν ἔχει πάσαν τὴν καθολικὴν ἐκκλησίαν κατέχειν ἐν αὐτῆ ἐπὶ· ἐπὶ τοῦ κυρίου ἐν τῆ μακαρίῳ Πέτρῳ τῆ τῆ ἀποστόλων ἄρχοντι, ἡ τῆ κορυφῆ, οὗ ἡ τῆς Ῥώμης ἀρχιερεὺς ἔστι διάδοχος, μετὰ πάσης ἐξουσίας παρειλήφασι, ἀληθῶς ἡ πιστοὺς ἀναγνωρίζει. καὶ καθὼς παρὰ τοῦ ἄλλης πρατεῖται τῆς πίστεως τὰν ἀλήθειαν διακρίνειν· οὕτω ἡ ἐάν τινες περὶ τῆς πίστεως ἀναφύωσιν ἐρωτήσεις, τῆ ἔστιν χρὴν κρίνεσθαι. εἰς ταύτην δύναται ἡ βαρυούμενος ἔκαστος ἐν προσφυγαῖς τῆς εἰς τὸν αὐτὸν ἐκκλησίαν ἀπέρχεσθαι ἐκκλη-

ANNO CHRISTI 1274.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

λῶν, ἡ ὡ πάσης τῆς αὐτῆς Ρ πρὸς δυνατὸν ἐκκλησιαστικὴν ἀφορώσης, πρὸς ταύτης δικαστήν τε ἀναφέρεσθαι τὸν κρίσιν· ἡ ταύτῃ πᾶσι αἱ ἐκκλησίαι ὑπάκουσιν, ἡ ταύτην οἱ ἀρχιερεῖς ὑπιτιμᾶν ‖ αὐθὶς ταύτῃ ἐφέλεσθαι. πρὸς ταύτην δὲ οὕτως τὸ τῆς ἐξουσίας πλήρωμα σωώπτειν, ὅτι καὶ ὑπόσας ἐκκλησίας, ἡ καὶ πατριαρχικὰς ἐλαφρίσεις, ὡ ἄλλαις πρεσβείαις αὕτη ἡ τῆς Ρώμης ἐκκλησία τετίμηκε· τῇ ἰδίου πλέω φροσβάσου, τὰ μὲν ὡ πᾶσι ἡμῖν σωώδοις, τὰ δὲ ἕτ παν ἄλλοις, διὰ παζόμου. τὸν ἀναπόφευκτον χαρᾶσαι ἡ πίστως ἀκρίβειαν, καθὼς πεπρεσβεύκασι ἡ πᾶσι ὁμολόγηται, ἀλαθῆ, ἁγίαν, καθολικὴν ἡ ἀποστολικὴν πίστιν, ταύτην ὄντως γινώσκομεν, ἡ ὁμολογοῦμεν, ἡ καρδίᾳ ἡ στόματι ὁμολογοῦμεν, ὅτι ταύτην ἀλαθῶς κρατεῖ ἡ πιστῶς διδάσκει, ἡ παρέδωκε ὁ λόγος ἡ ἁγία τῆς Ρώμης ἐκκλησία. ἡ ἀδιαφθόρους φυλάξαι ἡ ταύτην ὁμολογίαν, ἡ ὡ αὐτῇ παντὶ καιρῷ διαμεῖναι, ἡ οὐδὲ πνί τοτε καιρῷ ἀπ' αὐτῆς ἐκκλησιαστικὴ πνι πρόσωφ, ἢ παρεδίδοσι, ἢ διχοστατῆσαι ὑπολαμβάνομεν· τό, τε ὑποσχεῖν τῆς ταύτης ἁγίας ἐκκλησίας τῆς Ρώμης, καθὼς ὡ τῷ προφέρεται λόγῳ ἐβεβαίωται, πρὸς τὸν ἁ ταύτης ἐκκλησίας ὑπικεῖνον αὐτοπροσωπεῖσθαι ἐρχόμενοι, ὁμολογοῦμεν, ἡ ἀσπαζόμεθα, ἡ ὑποδεχόμεθα, ἡ ἐκουσίως ὑποδεχόμεθα. ὁμολογοῦντες δὲ ταῦτα, ἡ τηροῦντες, ἡ ὑποδεχόμενοι, ἡ ὑποσχόμενοι παραφυλάξαι, ὡς ἐσομένους, ἀξιοῦμεν σὺν τῷ μεγαλειότητι, ἵνα ἡ ἡμετέρα ἐκκλησία λέγῃ τὸ ἔχιον σύμβολον, ὡς ἔλεγε ἕως ἐπὶ τῷ χίσματος ἡ μέχρι τῆ σήμερον. ἡ ἵνα διαμείνωμεν ἡ τοῖς ἡμετέροις ἔθεσι, οἷς ἐχρώμεθα καὶ ἐπὶ τῷ χίσματος· ἃ πνα ἔθνη σὺν εἶεν κατὰ τῆς ἐπεγεγραμμένης πίστως, οὔτε κατὰ τῆς θείων ὁπλῶν, οὔτε κατὰ τῆς παλαιᾶς ἡ νέας διαθήκης, οὔτε κατὰ τῆς διδαχῆς C τῶν ἁγίων ἡ αἰοικουμενικῶν σωόδων, ἡ τῶν ἁγίων πατέρων τῶν ὑποδεχθέντων παρὰ τῆ ἁγίων σωόδων τῶν συληρωθέντων τῇ πολυμαπῇ διακονίᾳ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ρώμης. ἔσται οὖν ἀκαρὲς δὲ τῇ μεγάλῃ ἀγοσυνῇ σου ἡ ἀπαύθης, ἡ ἡμῖν νῦν δύσκολον διὰ τὸ λαοῦ ἄπειρον πλῆθος. ἀνεδήμεθα ἐφεξῆς ἡμῖν ἡ τοῖς παροῦσιν ἡμετέροις ἀπειροσαρίοις, ἵνα τὰ ἀναλαθέντα τῶν παροίσης ἡμετέρας χαρᾶς ἡμολογήσωσι καὶ ἐφέξωσι διαβῆ τῆς βασιλείας ἡμῶν, ἀσάσιν τῆς τῆς μεγάλης ἀγιοσυνης. τὰ δὲ παρὰ χάσματα ἡ ἡμετέρας ἀναγραμένους, ὑποδοχῆς, ἡ ὑποδοχῆς, ἡ ὁμολογίας, σιναποχίμους τῇ ἡμετέρᾳ, Θεοῦ χάριτι, βασιλικῇ ὑπογραφῇ ἐσημειωσάμεθα, ἡ τὸ ἐφεξῆς μα τῆ ἡμετέρου κράτους κάτωθι ἀπεσφραγίσαμεν.

A lare: & in omnibus cauſis ad examen eccleſiaſticum ſpectantibus, ad ipſius poteſt judicium recurri; & eidem omnes eccleſiæ ſunt ſubjectæ: & ipſarum prælati obedientiam & reverentiam ſibi dant. Ad hanc autem ſic poteſtatis plenitudo conſiſtit, quod eccleſias ceteras ad ſolicitudinis partem admittit: quarum multas, & Patriarchales præcipue, diverſis privilegiis eadem Romana eccleſia honoravit: ſua tamen obſervata prærogativa, tum in generalibus conciliis, tum in aliquibus aliis, ſemper ſalva. Suprafcripta fidei veritate, (prout plene lecta eſt & fideliter expoſita) veram, ſanctam, catholicam, & orthodoxam fidem cognoſcimus, & acceptamus: & ore ac corde confitemur, quod vere tenet, & fideliter docet & prædicat ſancta Romana eccleſia; B inviolabiliter obſervare eamdem profeſſionem, & in ea omni tempore perſeverare, nec ullo unquam tempore ab ipſa diſcedere quoquo modo, aut deviare, vel diſcordare promittimus. Primatum quoque ejuſdem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, ſicut in præmiſſa ſerie continetur, ad ipſius ſanctæ eccleſiæ obedientiam ſpontaneam venientes, confitemur, & recognoſcimus, acceptamus, & ſponte ſuſcipimus. Confitentes vero hæc & approbantes, & acceptantes, & promittentes obſervare, ut ſuperius dictum eſt; rogamus magnitudinem veſtram, ut eccleſia noſtra dicat ſanctum ſymbolum, prout dicebat hoc ante ſchiſma uſque in hodiernum diem, & quod permaneamus in ritibus noſtris, quibus utebamur ante ſchiſma, qui ſcilicet ritus non ſunt contra ſupradictam fidem, nec contra divina præcepta, nec contra vetus & novum teſtamentum, nec contra doctrinam ſanctorum generalium conciliorum & ſanctorum patrum receptorum per ſancta concilia quæ celebrata ſunt a ſpirituali dominatione eccleſiæ Romanæ. Hoc igitur non grave eſt veſtræ ſanctitati, nec inuſitatum, & nobis nunc difficile propter infinitam multitudinem populi. Committimus autem ſuper his, præſentibus nunciis imperii noſtri, ut dicta per præſentes litteras noſtras confiteantur, & affirment vice imperii noſtri, coram magna ſanctitate veſtra. Præſens igitur ſcriptum de noſtra recognitione, ſuſceptione, acceptatione, & profeſſione, & confeſſione, propria manu noſtra Dei gratia imperiali ſubſcriptione ſignavimus, & ſigillum noſtræ potentiæ inferius appendi fecimus.

Subſcriptio Imperatoris.

Μιχαὴλ ὡ Κεκτῇ τῷ Θεῷ πιστὸς βασιλεὺς ἡ αὐτοκράτωρ Ρωμαίων, Δούκας, Ἀγγέλος, Κομνηνὸς, ὁ Παλαιολόγος.

ANNO CHRISTI 1274.

SACRAMENTUM Imperatoris Græcorum.

Edidit Wood. dictus in Annal. Minor. ad an. 1274. & Bzovius.

EGo Georgius Acropolita, & magnus logotheta, nuncius domini Imperatoris Græcorum Michaëlis, Ducæ, Angeli, Comneni, Palæologi, habens ab eodem ſufficiens ad infra ſcripta mandatum; omne ſchiſma prorſus abjuro, & ſubſcriptam fidei unitatem, prout plene lecta eſt & fideliter expoſita, in nomine dicti domini mei, veram, ſanctam, catholicam, & orthodoxam fidem eſſe cognoſco; eam accepto, & corde & ore profiteor; ipſamque, prout eam veraciter tenet, fideliter docet, & prædicat ſacraſancta Romana eccleſia, ipſum inviolabiliter ſervaturum, nec ab ea ulla unquam tempore receſſurum, vel quoquo modo diſcrepaturum vel deviaturum promitto. Primatum quoque ipſius ſacro ſanctæ Romanæ eccleſiæ, prout in præmiſſa ſerie continetur, ad ipſius eccleſiæ obedientiam, nomine ipſius & meo, ſponteneus veniens, pro ipſo & me fateor, recognoſco, accepto, ac ſponte ſuſcipio: & ipſum omnia præmiſſa, tam circa fidei veritatem,

Dquam circa ejuſdem eccleſiæ Romanæ primatum; & ipſorum recognitionem, acceptationem, ſuſceptionem, obſervantiam, ac [a] præſentiam ſervaturum, præſtito in animam ipſius & meam corporaliter juramento, promitto & confirmo. Sic ipſum Deus adjuvet, & hæc ſancta Dei evangelia, &c.

[a] *Corrige, perſeverantiam, ex ſacramento Græcorum, quod eſt infra.*

LITTERÆ PRÆLATORUM GRÆCIÆ.

SAnctiſſimo, reverendiſſimo, & beatiſſimo Papæ antiquo Romanorum, domino Gregorio, magno Pontifici excellentiſſimæ Apoſtolicæ ſedis, & venerabiliſſimo domino & patri noſtræ humanitatis. Nos qui eccleſiaſticam complemus ordinationem, veſtræ Romanæ ſanctiſſimæ eccleſiæ ſalutem, ſpiritualis ſubjectionis affectionem ubique; metropolita Epheſius præhonoratus exarchus totius Aſiæ, cum ea quæ circa me eſt, ſynodo; metropolitanus Heracleæ in Thracia, & præſul honoratorum, cum ea quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolita Chalcedonis ſuperhonoratus, cum ea quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolita Tyanorum, cum ea quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; epi-

Ex eodem Wadding. & Bzov.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

ſcopus metropolitanus Iconii, cum iis qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus Naupacti ſuperhonoratus, cum ea quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolitanus Heracleæ Ponti ſuperhonoratus, cum iis qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus [a]Conconii, cum iis qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus Cariæ, cum ea quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolitanus Beroeæ ſuperhonoratus, cum ea quæ circa me eſt, ſancta ſynodo; metropolitanus Athenarum, & locum Philippopolitæ ſupplens, cum iis qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus ſuperhonoratus & exarchus inſularum Cycladum, cum his qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus Philippenſium, cum iis qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus Sinnicæ, cum iis qui circa me ſunt, epiſcopis; metropolitanus Serrorum cum iis, & cetera: metropolitanus Amaſtridæ, metropolitanus Alaniæ, metropolitanus Pruſæ, metropolitanus Madytorum, metropolitanus Abydi, metropolitanus Chriſtianopoleos, metropolitanus Selybriæ, metropolitanus Apri, metropolitanus Acinnii, metropolitanus Parii, metropolitanus Didymotichi, metropolitanus Anaſtaſiopoleos, archiepiſcopus Bizyæ, archiepiſcopus Cypſellorum, archiepiſcopus Gatilleris, archiepiſcopus Dercæ, archiepiſcopus Præconeſi, archiepiſcopus Lopodii, archiepiſcopus Pergami, archiepiſcopus Melanii, archiepiſcopus Beriæ; adhuc autem cum nobis pontificibus, & magna ſynodo, & archidiaconus honoratiſſimus Severſibilis, cum totali venerabili clero; cum iis autem, & qui clerum complent ſanctiſſimæ eccleſiæ magnæ Dei, videlicet magnus œconomus, protecdicus, logotheta, caſtriſius, referendarius, qui ſuper judicia, qui ſuper ſecreta, qui ſuper ſacrum & dona Apoſtolica, qui primicerius patriarchalium notariorum, qui princeps eccleſiarum, qui ſuper petitiones, qui rememoratorii, qui oſtiarii, qui patriarchales notarii, qui procopapæ, cum toto preſbyterio archidiaconatus eccleſiaſtici, & qui domeſtici, cum omnibus pſalmiſtis & lectoribus; non ſolum nunc, ſed prius beatiſſimæ & ſanctiſſimæ veſtræ eccleſiæ magnam faciebamus diviſionem integritatis, & eccleſiarum Chriſti totaliter unitatem dilacerabamus.

[a] *Paulliacon habet, Iconii.*

Quomodo qui unius paſtoris ſumus, non in unum & inter unum aggregamur ovile; nec unum replemus mandatum Chriſti? ſed ea quæ ſunt diſcordiæ magis eligimus, & bono pacis amiſſo, invenire non quærimus illud, quod ex bono zelo nobis declarabatur? Nullus autem erat qui conjungeret omnes in unum, & ſufflaret quaſi ad unum flamen ſingulorum concordiam: quam autem ſecundum Chriſti deſiderium a Deo coronandus ſanctus noſter Imperator totus ad ſeipſum intellectum attendens, ut oportebat, nunc in hac parte Dei gratia præhonorabilibus aliquibus deputavit. Pius ipſe in ſeipſo laborabat, quo utique modo non declinaret nec ad remiſſionem: donec ſciſſuram eccleſiæ ad unam interim compaginaret unitatem. Deinde non deficiebat communicando nobis, quod in voluntate habebat ſemper, & oſtendendo qualiter habet ſuum propoſitum animæ. Ut autem ad ipſum venerabiles nuncii veſtræ ſanctitatis Apoſtolicas litteras & porrexerunt & præſentaverunt, quam veſtra beatitudo deſiderantium accelerat conjunctionem, totus exſurgit promptius, & prætermittit quod alienum eſſet: & quaſi in ſecunda conſideratione omnia negotia reputat, proponens ea quæ mandatorum veſtrorum ſunt, & ſuarum ſolicitudinum & diſpoſitionum. Convocat igitur ad ſeipſum noſtrum univerſum pontificale collegium, & poſtmodum alios, quotquot maxime ſpiritualitati adhærent, & circa ſtudium eccleſiaſticum exercitium habent unum, & quantus eorum quidem nocturnus & diurnus ejus labor in medio eſt. Qui inſtat, quaſi totaliter pervigil; qui etiam & ſtudioſe exercuit, & quaſi ſemper in ſuſcepto opere fuit, donec ad unam & eamdem multorum attraheret ſententiam, longiore quidem & indigno ſermone agitatam, ſi totum proceſſum veſtræ magnitudini præſentaremus. Quidam tamen noſtrum ſtatim convenerunt, & quæ pacis fuerant, amplexati ſunt: quidam vero magis obſtinatiores apparuerunt, temporis antiquitatem revolventes in mentem, & opponentes alii, quaſi de neceſſitate hoc imponeretur eis. Sed a Deo coronati Imperatoris diligentia vicit in finem, & habet omnes jam concordes ad unicam hanc unionem, per quam Apoſtolicæ ſedi antiquæ Romæ, ab antiquiſſimis attributos primatus attribuere aſſentimus. Hoc ſcilicet Dei gratia cooperata eſt, ut habeat ex nobis Apoſtolica magnitudo noſtræ ſanctitatis ſententiam agnoſcere, qualiterque magnifico Imperatori noſtro ſimul communicaverimus in ſententia: & quæ quidem attenderit & vult libenter, & nos accepimus; breviter præſentem epiſtolam adnotamus, & ad conſpicuam excellentiam veſtræ magnitudinis tranſmittimus. Scitote quod nos volumus, quod Pontificalis ſedis tota plenitudo, cum toto venerabili clero, & omnibus officiariis, ſacerdotibus, diaconis, & lectoribus ſanctiſſimæ eccleſiæ Dei, convenit in unum, ut attribuat prompte veſtræ ſanctitati, & Apoſtolicæ ſedi quod ad honorem pertinet, nec alium primum & ſummum Pontificem eccleſiarum omnium nominaturi. Sed antiquam internunciorum confeſſionem agnovimus, quam & patres noſtri ſemper attenderunt toto præterito tempore uſque ad tempus hoc. Unde noſtrum [a] Patriarcham, & ſubſequenter omnes alios, quotquot convenerunt, ut in unum hæreant, & ſedis ponerent concordiam, obſecravimus. Ipſe vero cum magna inſtantia tenet, quod agnoſci debet primus; & poſtea, ut indicat, non decidet ab iſta voluntate: nec adhuc a prima ſententia quam tenet cum aliqua intentione mutatus eſt. Unde & pluries nos prælati correximus ipſum, ipſe nequicquam ad præſens acquievit. Nos autem, & nobiſcum potentiſſimus Imperator, injunximus illi a Patriarchali ſede recedenti, omnino in una forma ſolitudinis manere, quæ ſunt Conſtantinopoli monaſteriorum: donec nuncii ad veſtram ſanctitatem accedant, & audiant ſermonem veſtrum; & ſi magnitudo veſtra ita recipiat, deleget certos delegatos cum noſtris reverſis legatis. Et nos hunc finem obtinentes, communiter & interim convenientes, attrahemus Patriarcham noſtrum, ut ſi recedere ipſum ab intentione contingat, nobiſque inclinaverit, & nos reddet benevolos eſſe, quod præteritis temporibus throno Apoſtolicæ ſedis inſuper excellens honor attributus eſt: ſic habebimus ipſum pontificem etiam ſpiritualiter, ſicut prius præſidentem. Si vero immutabiliter ſe habeat in ſententia, tunc dependebit omnis neceſſitas, & ipſum dejicere, & Patriarchali principatu privare. Nos autem conſtituemus & promovebimus alium, qui utique conſentiat nobiſcumque ejuſdem voluntatis eſſe, & reddere convenientem primatum ſummitati ſanctitatis veſtræ. Hoc igitur proponimus, a Deo honorate domine, nos quos Patriarchalis Conſtantinopolitanæ ſedis ſublimes Pontifices, cum omnibus qui circa nos venerabilibus clericis per hoc ſcriptum noſtrum vobis conjungi habemus: qualiter ſi ſolum

[a] *Hunc Patriarcham Joſephum nomen erat.*

ANNO CHRISTI 1274.

ANNO CHRISTI 1274.

vestra magnitudo, ea quæ legationis sunt admittat, non est quod tempus teratur: & nos inclinamus prompte, & magnæ vestræ altitudini submittimus, & valde gratanter ea quæ sunt spiritualis subjectionis totius asserimus: & nihil eorum denegamus, quæ ante schisma præstabant patres nostri, his qui Apostolicam regebant sedem: sed statim & nos attribuimus. Alta quidem signabunt nuncii, & gloriosæ vestræ sanctitati notificabunt. Finaliter, sicut in spiritualibus potentissimus noster Imperator & nos Pontificum collegium episcopis commisimus: sicut ceteri spiritualiter ab Imperiali magnificentia mandatum acceperunt: de quibus quæcumque ad B sæcularis principatus pertinent gubernationem, vestræ sanctitati referabunt a Deo coronato nostro Imperatore. Confidimus autem quod pacis auctor Deus unitatem, paterna victus clementia, adaperiet, nosque & magistratus gratanter suscipiet inclinatos, & vestram familiaritatem invocantes & paternitatem.

ANNO CHRISTI 1274.

servaturum, & in ea omni tempore perseveraturum, nec ab ea ullo unquam tempore recessurum, vel quoquo modo deviaturum, nec discrepaturum promitto. Primatum quoque ipsius sacrosanctæ Romanæ ecclesiæ, prout in præmissa serie continetur, ad ipsius ecclesiæ obedientiam spontaneus veniens, fateor, recognosco, accepto, & sponte suscipio. Et ipse omnia præmissa, tam circa fidei unitatem, quam circa ejusdem ecclesiæ Romanæ primatum, & episcoporum recognitionem, acceptationem, susceptionem, observantiam, ac perseverantiam servaturum, præstito corporaliter juramento, promitto & confirmo. Sic Deus ipsum adjuvet, & hæc sancta evangelia. Scriniarius, sacrista, chartophylax, & magnus scevophylax sanctissimi ejus qui in Constantinopoli est patriarchatus, Joannes lector.

Iisdem conceptum est verbis, quibus Imperatoris ipsius sacramentum antea editum: ex quo aliquot vocum lacunam hic supplevimus. Quid vero si descriptum est hic sacramentum imperatorium pro episcopali? Nam dicere debuisset episcoporum nuncius, *episcoporum nomine*; uti dixit Cæsareus, *in nomine dicti Domini mei*. Quæ voces hic corruptæ sunt, & in has mutatæ, *Dei & Domini nostri nomine*. Neque enim ille hanc fidem Dei nomine acceptabat, aut Dei nomine ac vice promittebat obedientiam Romanæ ecclesiæ primatui. Denique quid aliud sub finem loquuntur hæ voces: *Sic Deus ipsum adjuvet*. Quod autem est supra: *Et ipse omnia præmissa, &c.* illud est, quod in sacramento Imperatoris legitur: *Et ipsum omnia præmissa, &c.*

Advertatio P. Gabrielis Cossartii Societatis Jesu.

SACRAMENTUM GRÆCORUM.

Ex eadem Vaddingo ad ann. 1274. num. 7. & ex Rom.

EGO N. nuncius habens ab eisdem sufficiens ad infra scripta mandatum, omne schisma prorsus abjuro, & subscripteam fidei veritatem, prout plene lecta est, & fideliter exposita a me, Dei & Domini nostri nomine veram sanctam catholicam fi- C dem esse cognosco, eam accepto, & corde & ore confiteor; ipsamque, prout tenet, & fideliter docet & prædicat sancta Romana ecclesia, inviolabiliter

EPISTOLÆ GREGORII PAPÆ X.

I.

Carissimo in Christo filio Michaëli Palæologo, Imperatori Græcorum illustri; salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex eadem Vaddingo, num. 16. & ex Rom.

EXsultat mater ecclesia renascentis prolis fecunditate jucunda; exsultat & jubilat, gaudenter D attendens se drachmam deperditam invenisse; immensæ lætitiæ rore perfunditur, dum ruinas, quas in ea schisma multiplicarat antiquum, impleri per tuum aliorumque reditum ad ipsius ecclesiæ unitatem, sine stragis cujusque periculo, solo pacis auctore prævio, intuetur. Exsultamus & nos, pastoris, prout Domino placuit, vices gerentes in ea. Exsultamus procul dubio in illo vero pastore, qui animam suam pro suis ovibus ponere non expavit. Ipsi vitulum labiorum exsolvimus, de cujus non est dubium munere processisse, ut ovis quæ perierat, sit inventa; & revixerit filius quem mors animæ, mors utique gravior occuparat. Occurrentes itaque tibi de regione dissimilitudinis redeunti, collo tuo brachiis paternæ affectionis accumbimus, & te solidæ caritatis osculo pressius osculamur. O utinam tibi, fili, pateret ad plenum, cum quanto in his occurrit tripudio eadem ecclesia nuper in Lugdunensi concilio congregata! O si voces psallentium inibi, Deumque flexis genibus & nudatis capitibus laudantium, præcipue prælatorum, in tuis sonuissent auribus, & revelata facie ipsorum oculos deducentes quasi aquarum exitus inspexisses! profecto Prudenter adverteres, quod erant eorum lacrymæ tam excussi doloris indices, quam adeptæ lætitiæ proditrices: nec minus intelligeres, quam grati tui advenerint nuncii, quam fuerint gratanter accepti, cum quanto etiam jubilo tua professio acceptata. Exsulta igitur & tu, fili, exsulta & lætare in eo qui est splendor lucis æternæ, divinæ quædam emanatio claritatis; qui tuum sic animum suo lumine illustravit, ut lumen veritatis intelligens, non solum redires ad illam, sed ad redeundum aliis dux & prævius effici meteretis. Exsulta & gaude talem ac tantum jam datum laboribus tuis effectum, ut & de tuo ad sinum unitatis ecclesiasticæ reditu indubitatum exspectare valeas præmium; & de aliis per te redeuntibus tibi plenioris debeatur retributionis augmentum. Perita ergo, & quod cœpisti, solicite, cum omni diligentia & solicitudine prosequaris: efficacem pro posse daturus operam, ut nec in aliquibus ejusdem schismatis reliquiæ qualescumque supersint. Dei quidem perfecta sunt opera: & tu creatura illius, creatorem tuum in tam placiti consummatione operis pro viribus imitare; ut spei conceptæ de præmio res succedat, & præmissum debitum exhibitio regalis exsolvat. Super his autem & aliis habitis circa præmissa processibus; præfati tuæ celsitudinis nuncii, quorum tibi notior est virtus & probitas, ad te plenius reverturuntur instructi: quibus te non dubitamus fidem indubiam adhibere.

E

Datum Lugduni, V. Kalendas Augusti, anno tertio.

II.

Andronico primogenito carissimi in Christo filii nostri Michaëlis Palæologi, Imperatoris Græcorum illustris; salutem & Apostolicam benedictionem.

Ex eadem Vaddingo.

HAbes, fili, unde Domino Deo tuo in vocem exsultationis & confessionis erumpas; exsultes in eo, & fatearis humiliter tibi de immenso ip-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

sius dono concessum, veræ fidei agnoscere veritatem, illam amplecti piis affectibus, & devotis nobis missis affatibus confiteri. Hæc si corde contrito & humiliato spiritu recognoscens, a cœptorum prosecutione solicita non desistas: plura tibi salutaribus inhærenti studiis procul dubio ipse bonorum omnium dator adjiciet, perfectæ tamdem retributionis præmium largiturus. Ideoque magnitudinem tuam monemus & hortamur in Domino Jesu Christo, quatenus in præmissis, sicut discrete scripsisti, tui genitoris inclyti laudabili proposito, nobis per ejus & tuas expresso litteras, constanter adhærens, totis viribus satagas, ut antiquati schismatis abolean-
B tur omnino reliquiæ, sitque Latinorum & Græcorum unitas perpetuis temporibus inconcussa.

Datum Lugduni v. Kalend. Augusti, anno tertio.

III.

Venerabilibus fratribus, Ephesino, in Thracia Heracliæ, Sardeno Lydiæ, Nicomediæ, Niceæ, Chalcedonis, Naupacti, Philadelphiæ, Thessalonicensi, Tyanorum, Heracliæ Ponti, Iconii, Cariæ, Corfieno, Athenienſi, Rhodienſi, Philippensi, Smyrneno, Serrarum, Amastridæ, Alaniæ, Prusæ, Madytorum, Abydi, Christianopoleos, Silibryæ, Mesembriæ, Apri, Achitaus, Pigarum, & Parii, Didymotichi, Anastasiopoleos, Bizyæ, Cypsellorum, Garellæ, Derci, Præconesi, Lopadiæ, Pergami, Meleniai, & Beriæ, metropolitis, & dilectis filiis archidiacono & universo clero, œconomo, sacellario, protecdico, logothetæ, castrisio, referendario, didascalo, primicerio, [a] hypomimnisco, ostiariis, & notariis omnibus, necnon decano, archidiacono, diaconis, cantoribus, & lectoribus universis, salutem & apostolicam benedictionem.

[a] Forte, Hypomnimatistæ.

Ex eodem Vvadingo, & Binio.

CAriſſimi in Christo filii nostri Palæologi Græcorum Imperatoris illustris & vestros nuncios, & litteras, tanto nimirum re pimus gratius, quanto procul dubio gratiora, & l stris acceptiora desideriis retulerunt. Hoc est en. :, quod fervor zeli parrum sedis Apostolicæ a lon,, retro temporibus exquirebat: hoc est, ad quod profundis anhelabat suspiriis, & totis conatibus suspirabat: ad hoc noster inardescebat animus: ad hoc semper amplius accendebatur affectus, ut videlicet antiquo subducto schismate una esset columba Domini, formosa ejus, perfecta ipsius; una quidem ecclesia Latinorum pariter & Græcorum, unita in ejusdem veræ fidei & capitis untiate. His & vestra, ut scripsistis, vota ex intimis concurrebant. Adstitit itaque his diebus, multiplicatis intercessoribus, virtus Christi: qui vere testatur nos nihil posse facere absque ipso. Adstitit benignus sapientiæ Spiritus, & prædicti principis ac vestros animos misericorditer inspiravit, taleque ac tantum dedit ipsius ac vestro ministerio desideratis initium: ut ipso ac vobis persistentibus, ut speramus, in identitate propositi, consummationis celeris & perfectæ prosperitas indubie A subsecutura speretur. Illi ergo laus, illi gloria, illi actio gratiarum, qui vere lapis angularis parietem utrumque connexuit, & utraque unum fecit. Qui largitor bonorum omnium tantam nobis & vobis largitus est gratiam: ut nos in hæc tempora reservarit, ut diem hunc nobis videre concesserit, quem videntes, sumus in immensum non indigne gavisi, ex immensitate gratiæ mensuram lætitiæ metientes. Vos igitur fratres & filios monemus, rogamus, & hortamur in Domino Jesu Christo, in remissionem vobis peccaminum injungentes, quatenus ad perfectionem solidam inceptorum totis viribus satagentes, ejusdem schismatis abolere studeatis omnino reliquias: abjicientes oves morbidas, ne gregem valeant contaminare Dominicum, aut fidei a vobis noviter agnitæ in vestris cordibus inficere puritatem. In his autem exsequendis utilius, & efficacius adimplendis, eidem principi constanter & fideliter adhærete, ipsum fulcite consiliis, & auxiliis adjuvare. Decet enim vos prælatos præcipue, qui constituti estis in specula, veritatis lumen aliis ostensuri, aberrantes de tenebris errorum educere, devios in viam rectitudinis revocare, ut vobis adimplentibus officii debitum, æterni plenitudine præmii vestrorum laborum exitus compleatur. Datum ut supra in proxima.

IV.

C Abagha regi Tartarorum illustri gratiam in præsenti, quæ perducat ad gloriam in futuro.

EXcellentiæ tuæ litteras, & nuncios latores ipsarum, quorum alterum postmodum fors, ut dicitur, humana subduxit, ad nostram præsentiam venientes, una cum sacro concilio, adventus eorum tempore, in nostra præsentia congregato; in quo sicut per superstitis relationem intelligere poteris, principum & prælatorum multitudo copiosa & veneranda convenit; cum animi lætitia & vultus serenitate recepimus; & litteris in communi perlectis, ac nunciis ipsis benigne in omnibus quæ proponere D voluerunt auditis, corde contrito & humiliato spiritu exoravimus, & exoramus Altissimum, ut ipse, qui est lux vera, omnem hominem venientem in hunc mundum illuminans, tibi & tuis sua pietate concedat, sic semper in lumine vultus sui lumen veritatis agnoscere, quod in suis beneplacitis ambulantes, ad exaltationem fidei Christianæ, vestramque salutem, indefesso proposito intendatis. Ceterum super iis quæ per nuncios & litteras prædictas tua magnificentia intimavit, ante Christiani exercitus ad transmarinas partes adventum dispositimus ad tuam præsentiam legatos nostros, prout opportunitas permiserit, destinare; qui & magnitudini tuæ ad illa plene respondeant, & te nihilo minus ad a-E lia, quæ, si aures illis exauditionis præstiteris, tuam tuorumque salutem & utilitatem communem respicient, solerter inducant.

Ex eodem Vvadingo, ad ann. 1274. & ex Bin.

Datum Lugduni, tertio Idus Martii, anno tertio.

CONSTI-

ANNO CHRISTI 1274.

CONSTITUTIONES
A GREGORIO PAPA X.
in Concilio Lugdunensi generali sancitæ.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, universis Christi fidelibus præsentes litteras inspecturis salutem, *&c.*

INstra scriptas constitutiones nuper in generali concilio Lugdunensi, & post, super certis articulis duximus promulgandas: quibus universos uti volumus & mandamus, in judiciis, & in scholis: ipsasque sub suis titulis inseri, prout exprimitur super eis.

I. *De summa Trinitate, & fide catholica.*

Fideli ac devota professione fatemur, quod Spiritus sanctus æternaliter ex Patre & Filio, non tamquam ex duobus principiis, sed tamquam ex uno principio, non duabus spirationibus, sed unica spiratione procedit. Hoc professa est hactenus, prædicavit, & docuit, hoc firmiter tenet, prædicat, profitetur, & docet sacrosancta Romana ecclesia, mater omnium fidelium, & magistra: hoc habet orthodoxorum patrum atque doctorum Latinorum pariter & Græcorum incommutabilis & vera sententia. Sed quia nonnulli, propter irrefragabilis præmissæ ignorantiam veritatis, in errores varios sunt prolapsi: nos hujusmodi erroribus viam præcludere cupientes, sacro approbante concilio, damnamus & reprobamus omnes qui negare præsumpserint, æternaliter Spiritum sanctum ex Patre & Filio procedere; sive etiam temerario ausu asserere, quod Spiritus sanctus ex Patre, & Filio, tamquam ex duobus principiis, & non tamquam ex uno, procedat.

II. *De electione, & electi potestate.*

Ubi periculum majus intenditur, ibi procul dubio est plenius consulendum. Quam gravibus autem sit onusta dispendiis, quot & quantis sit plena periculis, ecclesiæ Romanæ prolixa vacatio: exacti temporis consideratio edocet, & considerata prudenter illius discrimina manifestant. Hinc nos evidens evocat ratio, ut dum reformandis etiam minoribus nostra solerter vacat intentio, ea quæ periculosiora sunt nequaquam absque remedio reformationis accommodæ relinquamus. Ideoque omnia, quæ pro vitanda discordia, in electione Romani Pontificis a nostris sunt prædecessoribus, & præcipue a felicis recordationis Alexandro Papa tertio, salubriter instituta, omnino immota in sua firmitate manere censentes: (nihil enim illis detrahere intendimus, sed quod experientia deesse probavit, præsenti constitutione supplere:) hoc sacro concilio approbante statuimus, ut si eumdem Pontificem in civitate, in qua cum sua curia residebat, diem claudere contingat extremum, cardinales, qui fuerint in civitate ipsa præsentes, absentes exspectare decem diebus tantummodo teneantur. Quibus elapsis, sive absentes venerint, sive non, extunc omnes conveniant in palatio, in quo idem Pontifex habitabat, contenti singuli singulis tandummodo servientibus clericis, vel laïcis, prout duxerint eligendum. Illis tamen quibus patens necessitas id suggerit indulgeri, duos habere permittimus, ejusdem electionis arbitrio reservato. In eodem autem palatio unum conclave, nullo intermedio pariete, seu alio velamine, omnes habitent in communi. Quod (servato libero ad secretam cameram aditu) ita claudatur undique, ut nullus illuc intrare valeat vel exire; nulli ad eosdem cardinales aditus pateat, vel facultas secrete loquendi cum eis: nec ipsi aliquos ad se venientes admittant, nisi eos, qui de voluntate omnium cardinalium inibi præsentium, pro iis tantum quæ ad electionis instantis negotium pertinent, vocarentur. Nulli etiam fas sit, ipsis cardinalibus, vel eorum alicui, nuncium mittere vel scripturam. Qui vero contra fecerit, scripturam mittendo vel nuncium, aut cum aliquo ipsorum secreto loquendo: ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. In conclavi tamen prædicto aliqua fenestra competens dimittatur, per quam eisdem cardinalibus ad victum necessaria commode ministrentur: sed per eam nulli ad ipsos patere possit ingressus. Verum si, quod absit, infra tres dies, postquam, ut prædicitur, conclave prædictum iidem cardinales intraverint, non fuerit ipsi ecclesiæ de pastore provisum: per spatium quinque dierum immediate sequentium, singulis diebus, tam in prandio, quam in cœna, uno solo ferculo sint contenti. Quibus provisione non facta decursis, extunc tantummodo panis, vinum, & aqua, ministrentur eisdem, donec eadem provisio subsequatur. Provisionis quoque hujusmodi pendente negotio, dicti cardinales nihil de camera Papæ recipiant, nec de aliis eidem ecclesiæ tempore vacationis obvenientibus undecumque: sed ea omnia, ipsa vacatione durante, sub ejus, cujus fidei & diligentiæ camera eadem est commissa, custodia maneant, per eum dispositioni futuri Pontificis reservanda. Qui autem aliquid receperint, teneantur extunc a perceptione quorumlibet redituum ad ipsos spectantium abstinere, donec de receptis taliter plenariam satisfactionem impendant. Iidem quoque cardinales accelerandæ provisioni sic vacent attentius, quod se nequaquam de alio negotio intromittant: nisi forsan necessitas adeo urgens incideret, quod eos oporteret de terra ipsius ecclesiæ defendenda, vel ejus parte aliqua providere: vel nisi aliquod tam grande, tam evidens periculum immineret, quod omnibus & singulis cardinalibus præsentibus concorditer videretur illi celeriter occurrendum. Sane si aliquis de prædictis cardinalibus conclave prædictum, ut supra exprimitur, non intraverit, aut intrans, absque manifesta causa infirmitatis exierit: ipso minime requisito, nec in ejusdem electionis negotio ulterius admittendo, per alios ad eligendum [a] substituendum Pontificem, libere procedatur. Si vero infirmitate superveniente, idem conclave aliquem ex eis exire contingat: ipsa etiam infirmitate durante poterit, ejus suffragio non requisito, ad electionem procedi. Sed si ad alios post sanitatem sibi redditam, seu antea, redire voluerit; vel etiam si alii absentes, quos per decem dies diximus exspectandos, supervenerint re integra, videlicet antequam eidem ecclesiæ sit de pastore provisum: in eodem negotio, in illo statu, in quo ipsum invenerint, admittantur: præmissa, tam de clausura, quam de servientibus cibo ac potu, & reliquis, cum aliis servaturi. Porro si quando Ro-

In concilio Lateranensi cap. 1.

[a] *Forte* eligendum seu creandum Pontificem.

ANNO CHRISTI 1274.

manum Pontificem extra civitatem prædictam, in qua erat cum sua curia residens, contigerit ab hac luce migrare: teneantur cardinales in civitate, in cujus territorio seu districtu idem Pontifex obiit, convenire; nisi sit forsitan interdicta, vel contra ecclesiam Romanam in aperta rebellione persistat. Quo casu in alia viciniori conveniant, quæ similiter nec interdicto subjaceat, nec sit, ut prædicitur, aperte rebellis. In hac etiam civitate, tam quoad exspectationem absentium, quam quoad habitationem communem, clausuram, & cetera omnia, in domo episcopali, vel alia qualibet eisdem cardinalibus deputanda, eadem observentur, quæ superius, obeunte dicto Pontifice in ea in qua cum sua residebat curia, sunt expressa.

Præterea, quia parum est jura condere, nisi sit qui eadem tueatur: adjiciendo sancimus, ut dominus, aliique rectores, & officiales civitatis illius, in qua Romani Pontificis celebranda fuerit electio, auctoritate nostra, & ejusdem approbatione concilii, potestate sibi tradita, præmissa omnia & singula plene ac inviolabiliter sine fraude ac dolo aliquo faciant observari: nec cardinales ultra quam præmittitur arctare præsumant. Super his autem taliter observandis, statim audito summi Pontificis obitu, coram clero & populo civitatis ipsius, ad hoc specialiter convocandis, præstent corporaliter juramentum. Quod si forte in præmissis, vel circa ea, fraudem commiserint, aut ipsa diligenter non observaverint: cujuscumque sint præeminentiæ, conditionis, aut status, omni cessante privilegio, eo ipso excommunicationis sint vinculo innodati, & perpetuo sint infames: nec umquam eis portæ dignitatis pateant, nec ad aliquod publicum officium admittantur. Ipsos insuper feudis, & bonis, ceteriisque, quæ ab eadem Romana vel quibuslibet aliis ecclesiis obtinent, ipso facto decrevimus esse privatos: ita quod ad ecclesias ipsas plene ac libere revertantur, administratorum earumdem ecclesiarum arbitrio sine contradictione aliqua disponenda. Civitas vero prædicta, non solum sit interdicto supposita, sed & pontificali dignitate privata. Ceterum quia cum arbitrium vel inordinatus captivat affectus, vel ad certum aliquid obligationis cujusque necessitas adigit, cessat electio, dum libertas admitur eligendi: cardinales eosdem obsecrantes per viscera misericordiæ Dei nostri, per aspersionem sui pretiosi sanguinis obtestamur: ut pensantes attentius quid eis imminet, cum agitur de creatione vicarii Jesu Christi, successoris Petri, rectoris universalis ecclesiæ, gregis Dominici directoris, omni privatæ affectionis inordinatione deposita, & cujuslibet pactionis, conventionis, obligationis necessitate, necnon condicti & intendimenti contemplatione cessantibus, non in se reciprocent considerationis intuitum, vel in suos: non quæ sua sunt quærant, non commodis privatis intendant, sed nullo arctante ipsorum in eligendo judicium, nisi Deo, puris & liberis mentibus, nuda electionis conscientia utilitatem publicam libere prosequantur omni conatu, & solicitudine, prout possibilitas patitur: id acturi tantummodo, ut eorum ministerio acceleretur utilis & pernecessaria totius mundi provisio, idoneo celeriter eidem ecclesiæ sponso dato. Qui autem secus egerint, divinæ subjaceant ultioni: eorum culpa, nisi gravi propter hoc peracta pœnitentia, nullatenus abolenda. Et nos nihilominus pactiones, conventiones, obligationes, condicta, & intendimenta omnia, sive juramenti, sive cujuslibet alterius fuerint vinculo firmitatis annexa, cassamus, irritamus, & viribus decernimus omnino carere: ita ut nullus ad illa observanda quomodolibet sit adstrictus: nec quisquam ex eorum transgressione notam vereatur fidei non servatæ, sed non indignæ laudis titulum potius mereatur: cum lex etiam humana testetur, Deo magis transgressiones hujusmodi, quam jurisjurandi observationes, acceptas.

ANNO CHRISTI 1274.

Quia vero fidelibus non est tam de solicita quantumcumque inventione fidendum, quam de instantia orationis humilis & devotæ sperandum, huic adjicimus sanctioni; ut in omnibus civitatibus, ceteriisque locis insignibus, ubi primum de memorati Pontificis obitu certitudo claruerit, a clero & populo solemnibus pro eo exsequiis celebratis, singulis diebus, donec de ipsius ecclesiæ provisione indubitatus rumor pertulerit veritatem, humiles preces fundantur ad Dominum, apud eum devotis orationibus insistatur: ut ipse qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorumdem cardinalium corda in eligendo concordia, quod provisio celer, concors, & utilis, prout animarum salus exigit, & totius requirit orbis utilitas, ex ipsorum unanimitate sequatur. Et ne tam salubre præsentis sanctionis edictum, ignorantiæ negligi prætextu contingat: districte præcipimus, ut patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, & alii ecclesiarum prælati, ceterique, quibus concessum est proponere verbum Dei, clerum & populum propter hoc specialiter frequentius congregandos in suis sermonibus ad supplicum precum suffragia, pro celeri & felici exitu tanti negotii frequentanda, solerter hortentur: & ipsis eadem auctoritate, non solum orationum frequentiam, sed & observantiam, prout circumstantiæ pensandæ suaserint, jejuniorum indicant.

III.

Ut circa electiones, postulationes, & provisiones ecclesiasticas, viam malitiis, prout est possibile, præcludamus, nec diutius periculose vacent ecclesiæ, vel personatuum, dignitatum, & aliorum ecclesiasticorum beneficiorum provisio differatur: edicto perpetuo providemus, ut si quando aliqui electionibus, postulationibus, vel provisionibus se opponunt, proponendo aliqua contra electionis, postulationis, seu provisionis formam, aut personas eligentium, vel electi, sive illius, cui provisio erat facienda vel facta, & propter hoc contigerit appellari; appellantes in instrumento publico, seu litteris super appellatione confectis, omnia & singula exprimant, quæ in formam intendunt objicere, vel personas; coram personis authenticis, aut persona, quæ super hoc testimonium prohibeant veritati, corporali præstito juramento, quod credunt ea quæ sic exprimunt, esse vera, & se posse probare. Alioquin tam opponentes, quam (tempore appellationis interpositæ, vel postmodum) adhærentes eisdem, objiciendi aliqua, quæ non fuerint in hujusmodi litteris vel instrumentis expressa, potestatem sibi noverint interdictam: nisi aliquid postea forsan emerserit, vel super antiquis supervenerit probandi facultas; aut aliqua antiqua in opponentium notitiam de novo pervenerint, quæ appellantes appellationis emissæ tempore verisimiliter ignorare potuerint, & etiam ignorarint. Super hujusmodi autem ignorantia, & superveniente facultate probandi, fidem per proprium præstandum corporaliter faciant juramentum: hoc adjiciendo in juramento eodem, quod ad ea probanda credunt se sufficientes probationes habere. Illa sane quæ felicis recordationis Innocentius Papa quartus, contra non plene probantes ea

ANNO CHRISTI 1274.

quæ in formam vel personam objecerunt, statuit, in suo volumus robore permanere.

IV.

Avaritiæ cæcitas, & damnandæ ambitionis improbitas, aliquorum animos occupantes, eos in illam temeritatem impellunt, ut quæ sibi a jure interdicta noverint, exquisitis fraudibus usurpare conentur. Nonnulli siquidem ad regimen ecclesiarum electi, quia eis jure prohibente non licet, se, ante confirmationem electionis celebratæ de ipsis, administrationi ecclesiarum, ad quas vocantur, ingerere, ipsam sibi tamquam procuratoribus seu œconomis committi procurant. Cum itaque non sit malitiis hominum indulgendum, nos latius providere volentes, hac generali constitutione sancimus: ut nullus de cetero administrationem dignitatis, ad quam electus est, priusquam celebrata de ipso electio confirmetur, sub œconomatus, vel procurationis nomine, aut alio de novo quæsito colore, in spiritualibus vel temporalibus, per se vel per alium, pro parte vel in totum, gerere vel recipere, aut illis se immiscere præsumat. Omnes illos qui secus fecerint, jure, si quod eis per electionem quæsitum fuerit, decernentes eo ipso privatos.

V.

Quam sit ecclesiis ipsarum dispendiosa vacatio, quam periculosa etiam esse soleat animabus, non solum jura testantur, sed etiam magistra rerum efficax experientia manifestat. Cupientes itaque competentibus remediis vacationum diuturnitatibus obviare, hoc perpetuo decreto statuimus: ut si quando fuerit electio in aliqua ecclesia celebrata, electores, electionem ipsam, quam citius commode poterunt, electo præsentare, ac petere consensum ipsius, procurent; electus vero illum adhibere infra mensem a tempore præsentationis hujusmodi teneatur. Quem si electus ipsi præstare ultra distulerit, jure, si quod ei ex sua electione fuerat acquisitum, extunc se noverit eo ipso privatum: nisi forsan ea sit electæ personæ conditio, ut electioni de se celebratæ, absque superioris sui licentia, ex prohibitione, seu quavis provisione sedis Apostolicæ, consentire non possit. Quo casu, idem electus, seu electores ipsius, consentiendi licentiam ab ejus superiore, cum ea celeritate, quam superioris ipsius præsentia vel absentia permiserit, petere studeant, & habere. Alioquin, si lapso tempore, pro ejusdem superioris præsentia vel absentia, ut præmittitur, moderando, hujusmodi licentiam eos nequaquam obtinere contingat: electores extunc ad electionem aliam procedendi liberam habeant facultatem. Ceterum quivis electus infra tres menses post consensum electioni de se celebratæ præstitum, confirmationem electionis ipsius petere non omittat. Quod si justo impedimento cessante, infra hujusmodi trimestre tempus omiserit, electio eadem eo ipso viribus vacuetur.

VI.

Perpetuæ sanctionis oraculo declaramus, quod scienter in electionibus nominantes indignum, propter suffragium in scrutinio præstitum, nisi adeo in eo perstiterint, quod ex votis eorum communis electio subsequatur, nequaquam eligendi potestate priventur: licet pro eo quod indignum nominando scienter contra scientias suas agunt, & divinam vindictam, & apostolicæ ultionis merum, quem qualitas facti suaserit, possint non immerito formidare.

VII.

Nulli licere decernimus, postquam in scrutinio nominaverit aliquem, & electio fuerit subsecuta; vel postquam præstiterit electioni de ipso ab aliis celebratæ consensum, illum super electione ipsa, nisi ex causis postea emergentibus, impugnare: vel nisi ei morum ipsius antea celata de novo pandatur improbitas; seu alicujus alterius latentis vitii, vel defectus, quæ verisimiliter ignorare potuerit, veritas revelatur. De hujusmodi autem ignorantia fidem proprio faciat juramento.

ANNO CHRISTI 1274.

VIII.

Si quando contigerit, duabus electionibus celebratis, partem alteram eligentium duplo majorem numero inveniri: contra electores, qui partem reliquam sic excedunt, ad extenuationem zeli, meriti, vel auctoritatis ipsorum, reliquis, vel electo ab eis, aliquid opponendi, omnem præsenti decreto interdicimus facultatem. Si quid autem opponere voluerint, quod votum illius, cui opponitur, nullum redderet ipso jure: id eis non intelligimus interdictum.

IX.

Quamvis constitutio felicis recordationis Alexandri Papæ IV. prædecessoris nostri, causas electionum episcopalium, seu super electionibus episcoporum exortas, non immerito majoribus causis annumerans, cognitiones ipsarum per appellationes quaslibet devolvi asserat ad Apostolicæ sedis examen: nos tamen, & temerariam appellantium audaciam, & effrenatam appellationum frequentiam, refrenare volentes, hac generali constitutione duximus providendum: ut si extra judicium in prædictis electionibus, vel in aliis de dignitatibus episcopatu majoribus celebratis, expressa causa manifeste frivola, contigerit appellari, per appellationem hujusmodi nequaquam ad sedem eamdem negotium devolvatur. Sed cum in electionum earumdem negotiis, in judicio, vel extra judicium appellatur, inscriptis ex causa probabili, quæ probata deberet legitima reputari: ad sedem ipsam hujusmodi negotia deferantur. Ceterum in præmissis omnibus casibus, liceat partibus ab hujusmodi appellationibus, nulla tamen interveniente pravitate, recedere: antequam præfatæ sedi fuerint præsentatæ. Inferiores autem judices, quorum erat ipsarum causarum cognitio, appellatione cessante, an in hoc pravitas intercesserit ante omnia diligenter inquirant: & si eam intercessisse repererint, se de causis ipsis nullatenus intromittant: sed præfigant dictis partibus terminum peremptorium competentem, in quo cum omnibus actis & monimentis suis apostolico se conspectui repræsentent.

X.

Si forte inter cetera quæ objiciuntur electo, aut postulato, seu alias promovendo ad aliquam dignitatem, evidentem scientiæ vel alium personæ defectum opponi contingat: indiscussione objectorum illum statuimus ordinem incommutabiliter observandum, ut promovendus super defectu ipso ante omnia subjiciatur examini, cujus eventus examinandis aliis aut dabit initium aut negabit. Ceterum si præmissi examinis exitus, hujusmodi oppositiones docuerit veritate destitui: opponentes omnino a prosecutione causæ, in qua talia objecerunt, excludimus, & perinde puniri decernimus, ac si penitus in probatione omnium quæ objecerant defecissent.

XI.

Sciant cuncti, qui clericos vel quaslibet alias personas ecclesiasticas, ad quos in aliquibus ecclesiis, monasteriis, aut aliis piis locis spectat electio, pro eo quod rogati, seu alias inducti, eum pro quo rogabantur, sive inducebantur, eligere noluerunt, vel consan-

ANNO CHRISTI 1274.

guincos eorum, aut ipſas eccleſias, monaſteria, ſeu A loca cetera, beneficiis, ſive aliis bonis, per ſe vel per alios ſpoliando, ſeu alias injuſte perſequendo, gravare præſumpſerint, ſe ipſo facto excommunicationis ſententia innodatos.

XII.

Generali conſtitutione ſancimus, univerſos & ſingulos qui regalia, cuſtodiam ſive guardiam advocationis, vel defenſionis titulum, in eccleſiis, monaſteriis, ſive quibuſlibet aliis piis locis, de novo uſurpare conantes, bona eccleſiarum, monaſteriorum, aut locorum ipſorum vacantium occupare præſumunt, quantæcumque dignitatis honore præfulgeant, clericos etiam eccleſiarum, monachos monaſteriorum, & perſonas ceteras locorum eorum- B dem, qui hæc fieri procurant, eo ipſo excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Illos vero clericos qui ſe, ut debent, talia facientibus non opponunt, de proventibus eccleſiarum, ſeu locorum ipſorum, pro tempore quo præmiſſa ſine debita contradictione permiſerint, aliquid percipere diſtrictius inhibemus. Qui autem ab ipſarum eccleſiarum ceterorumque locorum fundatione, vel ex antiqua conſuetudine, jura ſibi hujuſmodi vindicant, ab illorum abuſu ſic prudenter abſtineant, & ſuos miniſtros in eis ſolicite faciant abſtinere, quod ea quæ non pertinent ad fructus ſive reditus provenientes vacationis tempore non uſurpent; nec bona cetera, quorum ſe aſſerunt habere cuſtodiam, dilabi permittant, ſed in bono ſtatu conſervent.

XIII.

Licet canon a felicis recordationis Alexandro Papa III. prædeceſſore noſtro editus, inter cetera ſtatuerit, ut nullus regimen eccleſiæ parochialis ſuſcipiat, niſi vigeſimumquintum annum ætatis attigerit, ac ſcientia & moribus commendandus exiſtat; quodque talis ad regimen aſſumptus hujuſmodi, ſi monitus, non fuerit præfixo a canonibus tempore in preſbyterum ordinatus, a regiminis ejuſdem amoveatur officio, & alii conferatur: quia tamen in obſervatione canonis memorati ſe multi exhibent negligentes, nos periculoſam illorum negligentiam volentes juris exſecutione ſuppleri, præſenti decreto ſtatuimus, ut nullus ad regimen parochialis eccleſiæ aſſumatur, niſi ſit idoneus ſcientia, moribus, & ætate. Decernentes collationes de parochialibus eccleſiis, iis qui non attigerunt vigeſimumquintum annum de cetero faciendas, viribus omnino carere. Is etiam qui ad hujuſmodi regimen aſſumetur, ut gregis ſui crediti diligentius gerere curam poſſit, in parochiali eccleſia, cujus rector exſtiterit, reſidere perſonaliter teneatur: & infra annum a ſibi commiſſi regiminis tempore numerandum ſe faciat ad ſacerdotium promoveri. Quod ſi infra idem tempus promotus non fuerit: eccleſia ſibi commiſſa, nulla etiam præmiſſa monitione, ſit præſentis conſtitutionis auctoritate privatus. Super reſidentia vero, ut præmittitur, facienda, poſſit ordinarius gratiam diſpenſative ad tempus facere, prout cauſa rationabilis id expoſcet.

XIV.

Nemo deinceps parochialem eccleſiam alicui non conſtituto in ætate legitima & ſacerdotio commendare præſumat. Nec tali etiam niſi unam, & evidenti neceſſitate, vel utilitate ipſius eccleſiæ ſuadente. Hujuſmodi autem commendam, ut præmittitur, rite factam declaramus ultra ſemeſtris temporis ſpatium non durare. Statuimus, quidquid ſecus de commendis eccleſiarum parochialium actum fuerit, eſſe irritum ipſorum jure.

XV. *De temporibus ordinationum, & qualitate ordinandorum.*

Eos qui clericos parochiæ alienæ, abſque ſuperioris ordinandorum licentia, ſciemer, ſeu affectata ignorantia, vel quocumque alio figmento quæſito, præſumpſerint ordinare, per annum a collatione ordinum decernimus eſſe ſuſpenſos; iis quæ jura ſtatuunt contra taliter ordinatos in ſuo robore duraturis. Clericis quoque parochiæ taliter ſuſpenſorum, poſtquam eorum ſuſpenſio fuerit manifeſta, abſque ipſorum etiam licentia, interim recipiendi ordines ab aliis vicinis epiſcopis, alias tamen canonice, liberam concedimus facultatem.

XVI. *De bigamis.*

Altercationis antiquæ dubium præſentis declarationis oraculo decidentes, bigamos omni privilegio clericali declaramus eſſe nudatos, & coërcitioni fori ſæcularis addictos: conſuetudine contraria non obſtante. Ipſis quoque ſub anathemate prohibemus deferre tonſuram vel habitum clericalem.

XVII. *De officiis judicis ordinarii.*

Si canonici a divinis ceſſare voluerint, prout in eccleſiis aliquibus ſibi ex conſuetudine vel alias vindicant, antequam ad ceſſationem hujuſmodi quoquo modo procedant, in inſtrumento publico, vel patentibus litteris ſigillorum ſuorum aut alterius C authentici munimine roboratis, ceſſationis ipſius cauſam exprimant, & illud, vel illas, ei, contra quem ceſſare intendunt, aſſignent. Sciturl, quod ſi hoc prætermiſſo ceſſaverint, vel cauſa, quam expreſſerint, non fuerit inventa canonica, omnia, quæ de quibuſcumque proventibus illius eccleſiæ, in qua ceſſatum fuerit, ceſſationis tempore perceperunt, reſtituent. Illa vero, quæ pro eodem tempore debentur eiſdem, nullo modo percipient, ſed ipſi eccleſiæ cedere, ac nihilominus ei, contra quem ceſſaverant, de damnis & injuriis ſatisfacere tenebuntur. Si autem cauſa eadem canonica fuerit judicata: is qui occaſionem ceſſationi dederat, ad omne intereſſe dictis canonicis, & eccleſiæ, cui debitum of- D ficium ejus eſt culpa ſubtractum, ad certam quantitatem taxandam, & in divini cultus augmentum convertendam, ſuperioris arbitrio condemnetur. Ceterum deteſtabilem abuſum horrendæ indevotionis illorum, qui crucis, beatæ Virginis, aliorumve ſanctorum imagines, ſeu ſtatuas, irreverenti auſu tractantes, eas in aggravationem ceſſationis hujuſmodi proſternunt in terram, urticis ſpiniſque ſupponunt, penitus reprobantes: aliquid tale de cetero fieri diſtrictius prohibemus. Statuentes, ut in eos qui contra fecerint ultrix procedat dura ſententia: quæ delinquentes ſic graviter puniat, quod alios a ſimilium præſumptione compeſcat.

XVIII.

E Ordinarii locorum ſubditos ſuos, plures dignitates vel eccleſias, quibus animarum cura imminet, obtinentes, ſeu perſonarum aut dignitatem cum alio beneficio, cui cura ſimilis eſt adnexa, diſtricte compellant; diſpenſationes, auctoritate quarum hujuſmodi eccleſias, perſonatus ſeu dignitates, canonice tenere ſe aſſerunt, infra tempus, pro facti qualitate ipſorum Ordinariorum moderandum arbitrio, exhibere. Quod ſi forte, juſto impedimento ceſſante, nullam diſpenſationem infra idem tempus contigerit exhiberi; eccleſiæ beneficia, perſonatus ſeu dignitates, quæ ſine diſpenſatione aliqua, eo ipſo illicite detineri conſtabit, per eos, ad quos eorumdem

ANNO CHRISTI 1274.

collatio pertinet, libere personis idoneis conferantur. Ceterum, si dispensatio exhibita sufficiens evidenter appareat; exhibens, nequaquam in beneficiis hujusmodi, quæ canonice obtinet, molesteur. Provideat tamen Ordinarius, qualiter nec animarum cura in eisdem ecclesiis, personatibus seu dignitatibus negligatur, nec beneficia ipsa debitis obsequiis defraudentur. Si vero de dispensationis exhibitæ sufficientia dubitetur, super hoc erit ad sedem Apostolicam recurrendum: cujus est æstimare quem modum sui beneficii esse velit. In conferendis insuper personatibus, dignitatibus & aliis beneficiis curam habentibus animarum adnexam, iidem Ordinarii diligentiam illam observent; ut personatum, dignitatem, vel aliud beneficium similem curam habens, alicui plura similia obtinenti non ante conferre præsumant, quam eis super obtentis dispensatio evidenter sufficiens ostendatur. Qua etiam ostensa, ita demum ad collationem procedi volumus, si appareat per eamdem, quod is, cui est collatio facienda, hujusmodi personatum, dignitatem, vel beneficium retinere licite valeat cum obtentis: vel si ea quæ sic obtinet, libere ac sponte resignet. Aliter autem de personatibus, dignitatibus, & beneficiis talibus facta collatio, nullius penitus sit momenti.

XIX. *De postulando.*

Properandum nobis visum est, ut malitiosis litium protractionibus occurratur: quod speramus efficaciter provenire, si eos qui circa judicia suum ministerium exhibent, ad id congruis remediis dirigamus. Cum igitur ea quæ ad hoc salubriter fuerant circa patronos causarum legali sanctione provisa, desuetudine abolita videantur: nos sanctionem eamdem, præsentis redivivæ constitutionis suffragio, cum aliqua tamen adjectione, necnon & moderamine revocantes; statuimus, ut omnes & singuli advocationis officium in foro ecclesiastico, sive apud sedem Apostolicam, sive alibi exercentes, præstent, tactis sacrosanctis evangelis, juramentum, quod in omnibus causis ecclesiasticis, & aliis in eodem foro tractandis, quarum assumpserunt patrocinium, vel assument, omni virtute sua, omnique ope, id quod verum & justum existimaverint suis clientulis *inferre procurent; nihil in hoc studii, quod eis sit possibile relinquentes, quodque in quacumque parte judicii eis innotuerit improbam fore causam, quam in sua fide receperunt, amplius non patrocinabuntur eidem; immo ab ea omnino recedent, a communione illius se penitus separantes; reliquis quæ circa hæc sunt in eadem sanctione statuta, inviolabiliter observandis. Procuratores insuper juramento simili adstringantur. Hujusmodi autem juramentum, tam advocati, quam procuratores in foro, in quo idem assumpserunt officium, teneantur annis singulis iterare. Qui vero ad eamdem veniunt, vel ad curiam cujuslibet ecclesiastici juris, in qua nondum tale præstiterant juramentum, accedunt, in aliquibus singularibus causis patrocinium, vel procurationis ministerium præstituri; præstent in singulis causis eisdem, mora controversia, simile juramentum. Advocati autem & procuratores, qui juxta prædictam formam jurare noluerint, exsecutionem officiorum suorum, hujusmodi voluntate durante, sibi noverint interdictam. Quod si juramentum præstitum violare præsumpserint, præter reatum perjurii, consiliarii etiam, qui scienter iniquam causam foverint, divinam & nostram maledictionem incurrant: a qua non aliter liberantur, nisi duplum ejus restituerint, quod pro tam iniquis advocatione, procuratione, vel consilio receperunt; ac nihilominus de damnis quæ per iniqua hujusmodi ministeria partibus irrogarunt, illis satisfacere teneantur. Ceterum ne cupiditatis ardor aliquos ad hæc salubria statuta contemnenda præcipitet, districtius inhibemus, ne aliquis advocatus in quacumque causa ultra viginti, procurator vero ultra duodecim libras Turonenses recipere salarii nomine, vel etiam sub palmarii colore, præsumat. Qui autem ultra receperint, nequaquam dominium eorum, quæ prædictam quantitatem excedunt, acquirant: sed ad restitutionem integram teneantur illorum. Ita quod nihil horum, ad quæ restituenda eos teneri præmisimus, in fraudem præsentis constitutionis remitti possit eisdem. Et insuper advocati constitutionem præsentem taliter violantes, ab advocationis officio triennio suspendantur. Procuratores vero extunc sibi sciant cujuslibet procurationis in judicio licentiam denegatam.

ANNO CHRISTI 1274.

XX. *De iis quæ vi, metusve causa fiunt.*

Absolutionis beneficium ab excommunicationis sententia, vel quamcumque revocationem ipsius, aut suspensionis, seu etiam interdicti, per vim vel metum extortam, præsentis constitutionis auctoritate omnino viribus vacuamus. Ne autem sine vindicta violentiæ crescat audacia, eos qui absolutionem, sive revocationem hujusmodi vi, vel metu extorserint, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere.

XXI. *De præbendis & dignitatibus.*

Statutum felicis recordationis Clementis Papæ IV. prædecessoris nostri de dignitatibus & beneficiis in curia Romana vacantibus nequaquam per alium, quam per Romanum Pontificem conferendis, decrevimus taliter moderandum; ut ii ad quos eorumdem beneficiorum & dignitatum spectat collatio, statuto non obstante prædicto, demum post mensem, a die quo dignitates seu beneficia ipsa vacaverint numerandum, ea conferre valeant tantummodo per seipsos; vel, ipsis agentibus in remotis, per suos vicarios generales in eorum diœcesibus existentes, quibus id canonice sit commissum.

XXII. *De rebus ecclesiæ non alienandis.*

Hoc consultissimo prohibemus edicto, universos & singulos prælatos ecclesias sibi commissas, bona immobilia, seu jura ipsarum, laïcis submittere, subjicere, seu supponere, absque Capituli sui consensu, & sedis Apostolicæ licentia speciali: non concedendo bona ipsa, vel jura in emphyteusim, seu alias alienando, in forma & casibus a jure permissis: sed constituendo vel recognoscendo, seu profitendo ab illis ea tamquam a superioribus se tenere, seu ab ipsis eadem advocando, (prout in quibusdam partibus vulgariter dicitur, * *Avoher*) vel ipsos patronos, sive advocatos ecclesiarum seu bonorum ipsarum perpetuo, aut ad tempus non modicum statuendo. Contractus autem omnes, etiam juramenti, pœnæ, vel alterius cujuslibet firmitatis adjectione vallatos, quos de talibus alienationibus, sine hujusmodi licentia & consensu contigerit celebrari; & quidquid ex eis secutum fuerit, decernimus adeo viribus omnino carere, ut nec jus aliquod tribuant, nec præscribendi etiam causam pariant. Et nihilominus prælatos, qui secus egerint, ipso facto officio & administratione; clericos etiam, qui scientes contra inhibitionem prædictam aliquid esse præsumptum id superiori denunciare neglexerint,

* Porta, forte.

* In Gallia advocatus seu protector ecclesiæ, vel monasterii vocatur Advoüé, & veteri vocabulo, Advoyer.

Digitized by Google

Anno Christi 1274.

a perceptione beneficiorum, quæ in ecclesia sic gravata obtinent, triennio statuimus esse suspensos. Laïci vero qui prælatos, vel capitula ecclesiarum, seu alias personas ecclesiasticas, ad submissiones hujusmodi faciendas hactenus compulerunt, nisi post competentem monitionem, remissa submissione, quam per vim vel metum exaggerant, ecclesias & bona ecclesiastica eis submissa taliter in sua libertate dimittant; illi etiam qui de cetero prælatos vel personas easdem ad talia facienda compulerint, cujuscumque sint conditionis aut status, excommunicationis sint sententia innodati. Ex contractibus præterea super præmissis, hujusmodi licentia & consensu intervenientibus, hactenus initis, vel quos in futurum iniri continget, seu occasione illorum; laïci, ultra id quod eis ex natura contractuum ipsorum, vel adhibita in illis lege permittitur, aliquid non usurpent. Qui vero secus egerint, nisi legitime moniti ab hujusmodi usurpatione destiterint, restituendo etiam quæ taliter usurparant, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant: & ex tunc ad supponendum terram ipsorum, si opus fuerit, ecclesiastico interdicto libere procedatur.

XXIII. *De religiosis domibus, ut episcopo sint subjectæ.*

Concilium Lateran. sub Innocentio III. cap. 13.

Religionum diversitatem nimiam, ne confusionem induceret, generale concilium consulta prohibitione vetuit. Sed quia non solum importuna petentium inhiatio illarum postmodum multiplicationem extorsit, verum etiam aliquorum præsumptuosa temeritas diversorum ordinum, præcipue mendicantium, quorum nondum approbationis meruere principium, effrenatam quasi multitudinem adinvenit; repetita constitutione districtius inhibentes, ne quis de cetero novum ordinem aut religionem inveniat, vel habitum novæ religionis assumat. Cunctas affatim religiones, & ordines mendicantes, post dictum concilium adinventos, qui nullam confirmationem sedis Apostolicæ meruerunt, perpetuæ prohibitioni subjicimus, & quatenus processerant, revocamus. Confirmatos [a] autem per sedem eamdem, post tamen idem concilium institutos, quibus ad congruam sustentationem reditus aut possessiones habere professio sive regula, vel constitutiones quælibet interdicunt, sed per quæstum publicum tribuere victum solet incerta mendicitas, modo subsistere decernimus infrascripto: ut professoribus eorumdem ordinum ita liceat in illis remanere, si velint, quod nullum deinceps ad eorum professionem admittant, nec de novo domum, aut aliquem locum acquirant, nec domos seu loca quæ habent, alienare valeant, sine sedis ejusdem licentia speciali. Nos enim ea dispositioni sedis Apostolicæ reservamus, in terræ sanctæ subsidium, vel pauperum, aut alios pios usus, per locorum Ordinarios, vel eos quibus Sedes ipsa commiserit, convertenda. Si vero secus præsumptum fuerit, nec personarum receptio, nec domorum vel locorum acquisitio, aut ipsorum ceterorumque bonorum alienatio valeat: & nihilominus contrarium facientes sententiam excommunicationis incurrant. Personis quoque ipsorum ordinum omnino interdicimus, quoad extraneos, prædicationis & audiendæ confessionis officium, aut etiam sepulturam. Sane ad Prædicatorum & Minorum ordines, quos evidens ex eis utilitas ecclesiæ universali proveniens perhibet approbatos, præsentem non patimur constitutionem extendi. Ceterum Carmelitarum & eremitarum sancti Augustini ordines, quorum institutio

[a] al. unum.

A dictum concilium generale præcessit, in suo statu manere concedimus, donec de ipsis fuerit aliter ordinatum. Intendimus siquidem tam de illis, quam de reliquis, etiam non mendicantibus ordinibus, prout animarum saluti, & eorum statui expedire viderimus, providere. Ad hæc personis ordinum, ad quos constitutio præsens extenditur, transeundi ad reliques ordines approbatos licentiam concedimus generalem: ita quod nullus ordo ad alium, vel conventus ad conventum, se ac loca sua totaliter transferat, Sedis ejusdem permissione super hoc specialiter non obtenta.

XXIV. *De censibus & procurationibus.*

Exigit perversorum audacia, ut non simus solæ
B delictorum prohibitione contenti, sed pœnam etiam delinquentibus imponamus. Constitutionem itaque felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædecessoris nostri, editam super non recipiendis in pecunia procurationibus, & super receptione munerum, visitantibus, eorumque familiis interdicta, quam multorum fertur temeritas præterire, volentes inviolabiliter observari, eam decrevimus pœnæ adjectione juvandam; statuentes, ut universi & singuli, qui ob procurationem sibi ratione visitationis debitam exigere pecuniam, vel etiam a volente recipere; aut alias constitutionem ipsam, recipiendo munera, sive visitationis officio non impenso procurationis in victualibus, aut aliquid aliud procu-
C rationis occasione violare præsumpserint; duplum ejus quod receperint, ecclesiæ, a qua id receptum fuerit, infra mensem reddere teneantur: alioquin ex tunc patriarcha, archiepiscopi, episcopi, duplum ipsum ultra prædictum tempus restituere differentes, ingressum sibi ecclesiæ interdictum sentiant. Inferiores vero ab officio & beneficio noverint se suspensos: quousque de duplo hujusmodi gravatis ecclesiis plenariam satisfactionem impendant. Nulla eis in hoc dantium remissione, liberalitate, seu gratia valitura.

XXV. *De immunitate ecclesiarum.*

Decet domum Domini sanctitudo; decet, ut eu-
D jus in pace factus est locus ejus, sit cultus cum debita veneratione pacificus. Sit itaque ad ecclesias humilis & devotus ingressus. Sit in eis quieta conversatio, Deo grata, inspicientibus placida, quæ considerantes non solum instruat, sed reficiat. Convenientes ibidem, nomen illud quod est super omne nomen, a quo aliud sub cælo non est datum hominibus, in quo salvos fieri credentes oporteat, nomen videlicet Jesu Christi, qui salvum fecit populum suum a peccatis eorum, exhibitione reverentiæ specialis attollant; & quod generaliter scribitur, ut in nomine Jesu omne genu flectatur, singuli singulariter in seipsis implentes, præcipue dum aguntur Missarum sacra mysteria, glorioſum illud nomen quandocumque recolitur, flectant genua cordis sui, quod vel capitis inclinatione testentur. Attendantur in locis ipsis intentis præcordiis sacra solemnia, devotis animis orationibus intendatur. Nullus in locis eisdem, in quibus cum pace ac quiete vota convenit celebrari, seditionem excitet, conclamationem moveat, impetumve committat. Cessent in illis universitatum & societatum quarumlibet consilia, conciones & publica parlamenta. Cessent vana, & multo fortius fœda & profana colloquia. Cessent confabulationes quælibet. Sint postremo quæcumque alia, quæ divinum turbare possint officium, aut oculos divinæ majestatis offen-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

dere, ab ipsis prorsus extranea: ne ubi peccatorum est venia postulanda, ibi peccandi detur occasio, aut deprehendantur peccata committi. Cessent in ecclesiis, earumque cœmeteriis negotiationes, & præcipue nundinarum, ac fori cujusque tumultus. Omnis in eis sæcularium judiciorum strepitus conquiescat. Nulla inibi causa per laïcos, criminalis maxime, agitetur. Sint loca eadem a laïcorum cognitionibus aliena. Ordinarii locorum hæc faciant observari, suadenda suadeant, interdicta hujus canonis auctoritate compescant; ad hæc alios etiam in ecclesiis ipsis magis assiduos, & ad præmissa idoneos, deputando. Et nihilominus processus judicum sæcularium, ac specialiter sententiæ prolatæ in eisdem locis, omni careant robore firmitatis. Qui vero præmissas inhibitiones animo petulanti contempserint, præter processum Ordinariorum, & deputandorum ab ipsis, divinæ ultionis & nostræ poterunt actimoniam formidare: donec suum confessi reatum, a similibus firmato proposito deliberaverint abstinere.

XXVI. *De usuris.*

Usuratum voraginem, quæ animas devorat, & facultates exhaurit, compescere cupientes, constitutionem Lateranensis concilii contra usurarios editam, sub divinæ maledictionis interminatione præcipimus inviolabiliter observari. Et quia quo minor feneratoribus aderit fenerandi commoditas, eo magis adimetur fenus exercendi libertas; hac generali constitutione sancimus, ut nec collegium, nec alia universitas, vel singularis persona, cujuscumque sit dignitatis, conditionis, aut status, alienigenas, & alios non oriundos de terris ipsorum, publice pecuniam fenebrem exercentes, aut exercere volentes, ad hoc domos in terris suis conducere, aut conductas habere, aut alias habitare permittat: sed hujusmodi usurarios manifestos omnes infra tres menses de terris suis expellant, nunquam aliquos tales de cetero admissuri. Nemo illis ad fenus exercendum domos locet, vel sub alio titulo quocumque concedat. Qui vero contrarium fecerint, si personæ fuerint ecclesiasticæ, patriarchæ, archiepiscopi, episcopi, suspensionis; minores vero personæ singulares, excommunicationis; collegium autem seu alia universitas, interdicti sententiam ipso facto noverint incursuros. Quam si per mensem animo sustinuerint indurato, terræ ipsorum, quamdiu in eis iidem usurarii commorantur, ex tunc ecclesiastico subjaceant interdicto. Ceterum, si laïci fuerint, per suos Ordinarios ab hujusmodi excessu, omni privilegio cessante, per censuram ecclesiasticam compescantur.

Lateran. III. cap. 25.

XXVII.

Quamquam usurarii manifesti de usuris quas receperant, satisfieri expressa quantitate, vel indistincte in ultima voluntate mandaverint: nihilominus tamen eis sepultura ecclesiastica denegetur, donec vel de usuris ipsis fuerit, prout patiuntur facultates eorum, plenarie satisfactum; vel illis quibus est facienda restitutio, si præsto sint ipsi; aut alii qui eis possint acquirere; vel eis absentibus, loci Ordinario aut ejus vices gerenti, sive rectori parochiæ in qua testator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipsa parochia: quibus quidem Ordinario, vicario, & rectori, prædicto modo cautionem hujusmodi, eorum nomine, liceat præsentis constitutionis auctoritate recipere: ita quod illis proinde actio acquiratur, aut servo publico de ipsius Ordinarii mandato idonee de restitutione facienda sit cautum. Ceterum si receptarum usurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione prædicta exprimi volumus: alioquin aliam recipientis cautionem hujusmodi arbitrio moderandam. Ipse tamen scienter non minorem, quam verisimiliter creditur, moderetur: & si secus fuerit, ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem religiosos, & alios qui manifestos usurarios, contra præsentis sanctionis formam, ad ecclesiasticam admittere ausi fuerint sepulturam, pœnæ in Lateranensi concilio contra usurarios promulgatæ statuimus subjacere. Nullus manifestorum usurariorum testamentis intersit, aut eos ad confessionem admittat, sive ipsos absolvat, nisi de usuris satisfecerint, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstent, ut præmittitur, idoneam cautionem. Testamenta quoque manifestorum usurariorum aliter facta non valeant, sed sint irrita ipso jure.

ANNO CHRISTI 1274.

XXVIII. *De injuriis & damno dato.*

Etsi pignorationes, quas vulgaris elocutio represalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tamquam graves, legibus & æquitati naturali contrariæ, civili sint constitutione prohibitæ: ut tamen earum prohibitio in personis ecclesiasticis tanto amplius timeatur, quanto in illis specialius inhibentur, eas concedi contra personas prædictas, seu bona ipsorum, aut quantumcumque generaliter, prætextu cujusvis consuetudinis, quam potius reputamus abusum, forte concessas, ad illas extendi præsenti decreto districtius inhibemus. Illi autem qui contra fecerint adversus personas easdem, pignorationes seu represalias concedendo, vel extendendo ad eas, nisi præsumptionem hujusmodi revocaverint, a concessionis vel extensionis tempore infra mensem, si personæ singulares fuerint, sententiam excommunicationis incurrant: si vero universitas, ecclesiastico subjaceat interdicto.

XXIX. *De sententia excommunicationis.*

Constitutionem felicis recordationis Innocentii Papæ IV. prædecessoris nostri, quæ prohibet participantes excommunicatis ea participatione, quæ solam minorem excommunicationem inducit, monitione canonica non præmissa, majori excommunicatione ligari, decernens promulgatam aliter excommunicationis sententiam non tenere: ad tollendum omnem ambiguitatis scrupulum, declarantes; decernimus ita demum monitionem esse canonicam in hoc casu, si aliis rite servatis, eos qui monentur, exprimat nominatim. Statuimus quoque ut inter monitiones, quas, ut canonice promulgetur excommunicationis sententia, statuunt jura permitti: judices, sive monitionibus tribus utantur, sive una pro omnibus, observent aliquorum dierum competentia intervalla: nisi facti necessitas ea suaserit aliter moderanda.

In Concilio Lugdunensi I. cap. 12.

XXX.

Præsenti generali declaramus edicto, beneficium relaxationis ad cautelam, quoad interdicti sententias, in civitates, castra, vel quælibet alia loca, sive terras aliquas, generaliter promulgatas, locum aliquatenus non habere.

XXXI.

Quicumque pro eo, quod in reges, principes, barones, nobiles, ballivos, vel quoslibet ministros eorum, aut quoscumque alios, excommunicationis, suspensionis, seu interdicti sententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederint occidendi, capiendi, seu alias in personis, aut bonis suis vel suorum, gra-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

vandi eos qui tales ſententias protulerunt, ſive quorum ſunt occaſione prolatæ, vel eaſdem ſententias obſervantes, ſeu talibus excommunicatis communicare nolentes, niſi licentiam ipſam re integra revocaverint, vel ſi ad bonorum captionem occaſione ipſius licentiæ ſit proceſſum, niſi bona ipſa ſint infra octo dierum ſpatium reſtituta, aut ſatisfactio pro ipſis impenſa, in excommunicationis ſententiam incidant ipſo facto. Eadem quoque ſint ſententia innodati omnes, qui auſi fuerint prædicta licentia data uti, vel aliquid præmiſſorum, ad quæ committenda licentiam dari prohibuimus, alias committere ſuo motu. Qui autem in eadem ſententia permanſerint duorum menſium ſpatio; ex tunc ab ea non poſſint, niſi per ſedem Apoſtolicam, abſolutionis beneficium obtinere. Datum Lugduni, Kalendis Novembris, anno tertio.

ANNO CHRISTI 1274.

De tempore & loco hujus Concilii, rebuſque in eo geſtis, vide Matthæum Weſtmonaſterienſem, & Trithemium in chronico, aliosque recentiores. Quibus hæc ſubjungenda, ex Ebrhardo Ratiſponenſi Eccleſiæ archidiacono, quæ Henricus Canſium edidit, tomo 1. Antiq. Lection. pag. 308.

ANno Domini MCCLXXIV. celebratum eſt generale concilium apud Lugdunum per Gregorium Papam X. cui interfuerunt pluſquam DCC. epiſcopi & abbates & præpoſiti, ceteriquc eccleſiarum prælati in numero copioſo. Item eidem concilio interfuerunt ſolemnes nuncii ſeu procuratores Græcorum, qui coram toto concilio ſymbolum Nicæni concilii, *Credo in unum Deum* [a], quod a ſuo veteri errore, quo dicebant Spiritum ſanctum tantum a Patre, & non a Filio procedere, ſe receſſiſſe demonſtrarent; & velle credere quod ſancta mater Romana & orthodoxa eccleſia credit & prædicat, ſcilicet quod Spiritus ſanctus a Patre & Filio æterna ſpiratione procedit; ſicut patet per decretalem quæ ſuper hoc eſt in eodem concilio promulgata, cujus tenor talis eſt:

[a] Decr. rectius.

Supra, pag. 705.

» Fideli ac devota profeſſione fatemur quod Spiritus ſanctus æternaliter ex Patre & Filio, non tamquam ex duobus principiis, ſed tamquam ex uno; non duabus ſpirationibus, ſed una ſpiratione procedit. Hoc profeſſa eſt hactenus, prædicavit & docuit ſacroſancta Romana eccleſia, mater omnium fidelium & magiſtra: hoc habet orthodoxorum patrum atque doctorum, Latinorum pariter & Græcorum incommutabilis & vera ſententia. Sed quia nonnulli, propter irrefragabilis præmiſſæ ignorantiam veritatis, in errores varios ſunt prolapſi; nos hujuſmodi erroribus viam præcludere cupientes, ſacro approbante concilio, damnamus & reprobamus omnes qui negare præſumpſerint, æternaliter Spiritum ſanctum ex Patre & Filio procedere; ſive etiam auſu temerario aſſerere, quod Spiritus ſanctus ex Patre & Filio, tamquam ex duobus principiis, non tamquam uno procedat.

Sed ipſi Græci ab hac fide & promiſſione ſubito receſſerunt: propter quod dominus Papa Martinus in Urbe veteri eos excommunicatos nunciavit, ut patet in litteris ſubſequenti.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum.

» Michaëlem Palæologum, qui Græcorum Imperator nominatur, tamquam eorum Græcorum antiquorum ſchiſmaticorum, & in antiquo ſchiſmate conſtitutorum, & per hoc hæreticorum, necnon & hæreſis ipſorum ac ſchiſmatis antiqui fautorem, de fratrum noſtrorum conſilio denunciamus, præſente fidelium multitudine copioſa, excommunicationis ſententiam latam a canone incurriſſe, ac ipſius fore ſententiæ vinculo innodatum. Ceterum univerſis & ſingulis regibus, principibus, ducibus, marchionibus, comitibus, baronibus, & ceteris omnibus, cujuſcumque ſint præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus; necnon uiverſitatibus civitatum, caſtrorum, & aliorum locorum, diſtrictius inhibemus, ne cum eodem Michaële Palæologo in hujuſmodi excommunicatione manente ſocietatem vel confederationem aliquam contrahere, ſub quovis ingenio vel machinatione præſumant; vel etiam ei alias in his, pro quibus excommunicatus eſt denunciatus a nobis, præſtare conſilium, auxilium, vel favorem publicum vel occultum. Et ſi ſecus præſumptum fuerit, omnes ſingulares perſonas contrarium facientes, non obſtante qualibet indulgentia, ſub quacumque forma verborum vel expreſſione, ipſis ab Apoſtolica ſede conceſſa, vel in poſterum concedenda, quam quoad hoc viribus volumus omnino carere, ſententiam excommunicationis, quam extunc in ipſos ferimus, volumus incurrere ipſo facto. Terras autem ipſorum, necnon univerſitates prædictas, quæ ſecus attentare præſumpſerint, prout expedire viderimus, eccleſiaſtico ſubjacere curabimus interdicto, ad privationem omnium bonorum, quæ a quibuſlibet tenentur eccleſiis. Et ad pœnas alias ſpirituales & temporales, prout utile putabimus, proceſſuri, & nihilominus ſocietates confœderationum ipſas, etiamſi pœnarum & juramenti adjectione vel quacumque fuerint alia firmitate vallatæ, decernimus irritas & inanes. Ut autem hujuſmodi noſter proceſſus ad communem omnium notitiam deducatur; chartas ſive membranas proceſſum continentes in eumdem, in majoris Urbeveteræ eccleſiæ appendi vel affigi oſtiis ſeu ſuperliminaribus faciemus, quæ proceſſum ipſum quaſi ſonoro præconio & patulo judicio publicabunt: ita quod idem Palæologus & alii, contra quos proceſſus ipſe contigit, nullam poſſint poſtmodum excuſationem prætendere, quod ad eos talis proceſſus non pervenerit, vel quod ignoraverint eumdem; cum non ſit veriſimile remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Actum, apud Urbem veterem in platea dictæ majoris eccleſiæ, in feſto dedicationis baſilicæ principis Apoſtolorum, pontificatus noſtri anno primo.

Item quia in partibus Alemanniæ, & forſitan in aliis etiam, iniqua conſuetudo inoleverat de impignorationibus, in quibus unus pro alio, ſive innocens pro nocente, indebite prægravatur; contra impignorantes hujuſmodi idem Papa Gregorius in eodem concilio edidit decretalem, cujus tenor eſt talis:

Supra, pag. 705.

Etſi impignorationes, quas vulgaris elocutio repreſalias nominat, in quibus alius pro alio prægravatur, tamquam graves legibus, & æquitati naturali contrariæ, civili ſunt conſtitutione prohibitæ: ut tamen earum prohibitio in perſonis eccleſiaſticis tanto amplius timeatur, quanto in illis ſpecialius inhibetur eas concedi contra perſonas prædictas, ſeu bona ipſarum, aut quantumcumque generaliter, pretextu cujuſvis conſuetudinis, quam potius reputamus abuſum, forte conceſſas, ad illas extendi præſenti decreto diſtrictius inhibemus. Illi autem qui contra fecerint, adverſus perſonas eaſdem impignorationes ſeu repreſalias concedendo, vel extendendo ad

ANNO CHRISTI 1274.

» ad eas, nec præsumptionem hujusmodi revocaverint A
» a concessionis vel extensionis tempore infra men-
» sem, si personæ singulares fuerint, sententiam ex-
» communicationis incurrant: si vero universitas, ec-
» clesiastico subjaceat interdicto.

Ex hac tamen salubri constitutione modica provenit utilitas: vel quia rite post concilium in provinciis publicata non exstitit: vel quia excommunicationis præcipitium a malis hominibus non timetur. Item pro subsidio terræ sanctæ imposita fuit in eodem concilio omnibus ecclesiis & monasteriis, non tamen xenodochiis nec orphanotrophiis, solutio decimarum omnium proventuum ecclesiasticorum per sex annos continuos idem concilium subsequentes. Quæ decima, quamvis studiose exacta fuerit & recepta, non tamen est evidens quæ utilitas terræ sanctæ exinde fuerit procurata.

Hæc sunt fragmenta aliorum synodalium quæ apud scriptores hujus temporis inveniri potuerunt.

ANNO CHRISTI 1274.

Ex editione Labbeana.

CONCILIUM SALTZBURGENSE,

1274.

pro recipiendis Lugdunensis synodi constitutionibus, aliisque de causis congregatum, anno Domini MCCLXXIV. tempore Gregorii Papæ X.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De capitulis provincialibus abbatum ac aliorum prælatorum.*
II. *De revocatione monachorum fugitivorum.*
III. *De prava consuetudine abbatum erga monachos.*
IV. *De dignitatibus abbatum.*
V. *De correctionibus capitularium provincialium.*
VI. *De indulgentiis & remissionibus.*
VII. *De pluribus beneficiis clericorum.*
VIII. *De residentia plebanorum.*
IX. *De ordinatione clericorum.*
X. *De præsentatione vicariorum.*
XI. *De tonsura & veste clericorum.*
XII. *De tabernis.*
XIII. *De sacerdote suspenso ab officio.*
XIV. *De captivitate monachorum vel clericorum.*
XV. *De conversis vagabundis.*
XVI. *De vagis scholaribus.*
XVII. *De episcopis puerorum.*
XVIII. *De sententiis excommunicationis a nobis traditis.*
XIX. *De veneratione patrum sive patronorum.*
XX. *De confessione religiosarum.*
XXI. *De correctione religiosorum, aut aliorum monachorum.*
XXII. *De captivatione episcoporum seu monachorum.*
XXIII. *Ne clerici sumant ecclesiastica beneficia de manibus laicorum.*
XXIV. *De advocatis ecclesiarum.*

PRÆFATIO.

[a] Fidelium.

AD honorem & gloriam sponsæ Christi, & fidei Christianæ. Nos Dei gratia [a] F. Saltzburgensis ecclesiæ archiepiscopus, Apostolicæ sedis Legatus, Leo, Petrus, Bruno, Wernhardus, & Joannes, Ratisponensis, Pataviensis, Brixiensis, Secowensis, & Chimensis ecclesiarum episcopi, in provinciali hoc sancto concilio congregati, de consilio venerabilium prælatorum Saltzburgensis provinciæ, qui præsenti interfuit concilio: absentium etiam fratrum tam episcoporum quam aliorum prælatorum accedente consensu, diffiniendo præcipimus: ut episcopi, abbates, archidiaconi, & alii ecclesiarum prælati, statuta sacri generalis concilii celebrati proxime in Lugduno, in ecclesiis & subditis suis, clericis & laïcis, secundum quod eadem statuta istis & illis conveniunt, & quantum eos tangunt, sic solicite & frequenter studeant publicare, ut ipsorum pronuntiantium & subditorum memoriæ & observantiæ imprimantur. Sed & constitutiones venerandæ memoriæ quondam domini [b] Gui-

[b] In Concil. Plenn. edit.

B donis, tituli sancti Laurentii in Lucina presbyteri cardinalis, in provincia Saltzburgensi Apostolicæ sedis Legati; quæ licet ecclesiarum utilitatem contineant, & salutem suadeant animarum, in dissuetudinem transierunt, cum prædicti generalis concilii ordinationibus & statutis, nec non & his quæ pro utilitate locorum & temporum in hoc provinciali concilio apponentur a nobis, ad notitiam subditorum taliter deducantur, ne quemquam totius provinciæ probabilis error ac ignorantia valeat excusare.

CAPITULA.

C I. *De capitulis provincialibus abbatum ac aliorum prælatorum.*

CUm abbates ordinis sancti Benedicti Saltzburgensis provinciæ, capitula sua provincialia longis retro temporibus non curaverint celebrare, propter quòd circa regulares observantias idem ordo mediocriter est collapsus: nos eisdem abbatibus nostræ provinciæ firmiter & districte præcipiendo mandamus, ut provinciale capitulum suum infra festum Resurrectionis venturum proximo celebrent, juxta formam a sacris canonibus eis datam. In quo de moribus corrigendis, tam in seipsis quam in suis subditis, tractent & ordinent diligenter: alioquin D nos in proximo provinciali concilio ad reformationem prædicti ordinis, quantum de jure possumus, procedemus.

II. *De revocatione monachorum fugitivorum.*

Exnunc tamen eisdem abbatibus præcipimus & mandamus, ut monachos fugitivos in sæculo divagantes revocari procurent. Et quod in singulis monasteriis carcer fiat, in quo incorrigibiles, seu alias delinquentes enormiter monachi, prout culpæ qualitas exigit, recludantur. Sed nec licitum sit abbatibus, cum nec umquam licuerit, monachos ad ordinem strictiorem transeuntes minime absolvere ab E obedientia, quæ monachorum ossibus inseparabiliter est affixa.

III. *De prava consuetudine abbatum erga monachos.*

Illam & pravam abbatum consuetudinem reprobamus, qua abbates pro excessibus levibus, & nonnumquam simulatis offensis, passim & indifferenter de monasteriis ad monasteria monachos suos mittunt: cum delictum potius illic puniri & mori debeat, ubi committitur & patratur: cum nec tales missi ad alia monasteria peccata sua lugeant, sed vagentur potius dissolute. Quod si necessitas exigit, ut

Digitized by Google

monachus ad monaſterium aliud tranſmittatur: hoc abbati non liceat: niſi cauſa miſſionis & tempus reditus per loci epiſcopum ordinentur. A

ANNO CHRISTI 1274.

IV. *De dignitatibus abbatum.*

Sunt inſuper quidam abbates, qui indulgentiis & remiſſionibus faciendis, in mitris, annulis, [a] ſedilibus deferendis, necnon in benedictione ſacrarum veſtium, & eccleſiaſticorum vaſorum, & ceteris quæ ordinem & officium eccleſiæ requirunt, ſibi Pontificum poteſtates uſurpant. His diſtricte præcipiendo mandamus, ut de cetero talia non attentent: aut in proximo provinciali concilio fidem nobis faciant privilegiorum, quibus ſibi talem vindicant poteſtatem.

[a] *Forte*, ſandaliis.

V. *De correctionibus capitularium provincialium.*

Hæc eadem in canonicis regularibus, quantum diverſitas religionum ſuſtinet, volumus obſervari: ſalva dignitate & privilegio Saltzburgenſis capituli, cujus ordinationem nos archiepiſcopus nobis ſpecialiter reſervamus. Ceterum in aliis quæ ad morum correctionem & obſervantias pertinent, regulares ſibi in provinciali capitulo ſic provideant, ne nos ipſis in hoc deficientibus providere cogamur: maxime in moderandis eorum evectionibus, & quibuſdam vanitatibus, quæ ad pompam labentis ſæculi pertinent, refrenandis in ipſis.

VI. *De indulgentiis & remiſſionibus.*

Ad hæc cum prædeceſſores noſtri bonæ memoriæ Pontifices, diverſarum religionum fratribus, in confeſſionibus audiendis, remiſſionibus & indulgentiis largiendis, & aliis pluribus faciendis, quæ ad ſacerdotale & pontificale miniſterium pertinent, poteſtatem ſuam duxerint committendam: quarum religionum nonnullæ in proximo generali concilio ſunt ſublatæ, [b] quorum & fratrum aliqui poteſtate ſibi tradita ſunt abuſi: nos auctoritate præſentis concilii, omnium auctoritatem, poteſtatem, ſive licentiam, a nobis vel a noſtris prædeceſſoribus, cuicumque religioni vel ordini aut fratribus ordinum quorumcumque traditam, in præmiſſis, aut aliquo præmiſſorum, revocamus in totum. Si quis autem ex vobis novam ſuper his commiſſionem decrevit facere: in hoc, illud quod ſaluti animarum expedit, & alieno juri non detrahat, arbitretur. Præterea cum prædicti noſtri antedeceſſores, clericorum epiſcoporum remiſſiones & indulgentias in diœceſibus ſuis datas diverſis locis, ordinibus, & perſonis, ratas habere conſueverint indiſtincte, ac per hoc formam modoſque correctionis debitæ, ſicut experimento didicimus, in locis pluribus [c] enumerentur: præſentis [d] ſynodi omnes & ſingulas ratihabitiones tam noſtras, quam prædeceſſorum noſtrorum, in hujuſmodi indulgentiis manere volumus in ſuſpenſo: & ne quis eis utatur, ſub anathemate prohibemus: donec epiſcopus loci ordinarius plene diſcutiat, quas & in quibus locis ratas habere conveniat, aut quas magis expediat revocari. Et hoc maxime in perſonis quæſtuariorum volumus obſervari, qui per hujuſmodi indulgentias indiſcretas ad contemptum clavium & errorem longe plures præcipitant, quam erigant ad ſalutem. Hos & nullo modo recipi volumus, vel admitti, niſi cum diœceſani epiſcopi nuncio litteratorio deſtinato.

[b] *Forte*, quorum.

[c] *Forte*, enervetur.

[d] *Forte*, ſynodi auctoritate.

VII. *De pluribus beneficiis clericorum.*

Cum in provincia Saltzburgenſi diverſi clerici ſæculares, non ponentes terminum avaritiæ, nec ſalutem propriam prætendentes, onerare ſe pluribus beneficiis eccleſiaſticis non formident: nos, qui aliorum indigentiis & ſaluti occurrere cupimus, & eccleſiarum neceſſitatibus providere, auctoritate præſentis concilii firmiter & diſtricte præcipimus: ut ſinguli plura beneficia poſſidentes, aut recepto ultimo ſint contenti: aut in ipſo proximo provinciali concilio, ſeu epiſcopali ſynodo, quem terminum ipſis peremptorium aſſignamus, legitimis documentis edoceant, ſecum eſſe per eum, qui de jure hoc facere potuerit, diſpenſatum. Alioquin nos tam [a] formam canonum circa hoc traditam, quam ſtatutum bonæ memoriæ domini Guidonis cardinalis, quondam in provincia noſtra Apoſtolicæ ſedis Legati, providere curabimus beneficiis & perſonis. B

[a] *Forte*, formidem ſuam.

VIII. *De reſidentia plebanorum.*

Ceterum cum per mercenarios temporales, quos eccleſiarum rectores & plebani in eccleſiis parochialibus inſtituunt & deſtituunt, nonnumquam interpoſito turpi pacto, animarum ſalus, & eccleſiarum utilitas damnabiliter negligantur: nos omnes & ſingulos clericos in Saltzburgenſi provincia curam animarum habentes, hujus auctoritate concilii, ad perſonalem in beneficiis reſidentiam revocamus: terminum eis peremptorium feſtum Purificationis beatæ Mariæ virginis venturum proximo aſſignantes: omnibus & ſingulis licentiis pro diſſimulanda C eorum abſentia ipſis datis penitus revocatis; ſalva nobis auctoritate dandi licentiam iis quibus viſum fuerit expedire. Quod ſi præmiſſa contempſerint aut neglexerint adimplere, ex tunc ipſos a perceptione fructuum & adminiſtratione temporalium ſuſpendimus, & volumus remanere ſuſpenſos. Quod ſi temere ſe ingeſſerint, privati ſint beneficiis ipſo jure: fructus autem per locorum archidiaconos in utilitatem illius eccleſiæ convertantur; ſalva vicarii ſufficienti & debita portione.

IX. *De ordinatione clericorum.*

Eiſdem inſuper eccleſiarum rectoribus præcipimus, ut ad ordinem quem beneficii ſui cura requiD rit, ſe faciant ordinari infra tempus a canone inſtitutum. Alioquin quod de non reſidentibus eſt prædictum, circa fructus non percipiendos & privationem beneficii, intelligi volumus in eiſdem.

X. *De præſentatione vicariorum.*

In beneficiis vero, quibus licet per vicarios deſervire, volumus ſic ſervari, ut viri idonei loci epiſcopo præſententur, qui per ſe vel per alios, ipſos in hujuſmodi vicariis perpetuet, & ſufficientem ſuis neceſſitatibus de eccleſiarum redditibus eis conſtituat portionem: alioquin ſinguli epiſcopi per ſuas diœceſes elapſo trimeſtri tempore providere cura- E bunt.

XI. *De tonſura & veſte clericorum.*

Edicto perpetuo prohibemus, ne clerici comam nutriant: maxime ſacerdotes, qui taliter tondeantur, ut pateant eis aures. Cereri inferioris ordinis clerici, in tonſura non multum diſcrepent ab eiſdem, coronam & deſuper congruentem habeant. Veſtes non deferant niſi clauſas, quas omnimodo prohibemus a latere aperiri. Argentatis aut quocumque metallo [b] ordinaris cingulis, fibulis, modulis, in manicis & capitiis, non utantur: ſed nec procedant in publicum [c] circumcincti veſte ſuprema. In pileis ſuffurraturas non habeant, niſi forte de nigro ceniato,

[b] *Cinig. manic.*

[c] *Forte*, ubi circumcincti.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

vel panno, aut nigra pelle [a] aguna. Caudata pilea diſtrictiſſimè prohibemus.

a Forte, aguinæ.

XII. *De tabernis.*

Clericus non viator in ſacris ordinibus conſtitutus, aut monachus, vel canonicus regularis, ſi tabernam intraverit ſine cauſa evidenti rationabili & honeſta, ibique bibens aut comedens, aut in vicino loco ſervienti tabernæ, vel alias publico, aliquantulam moram traxerit: ab officio ſit ſuſpenſus, donec unum diem in pane & aqua jejunet; ſi ibidem luſerit ad aleas vel taxillos, ab officio ſit ſuſpenſus, donec duos dies in pane & aqua jejunet. Sed [b] in his tertio deprehenſus conſuetudinem non amittat, aut ſi ſuſpenſus ingeſſerit ſe divinis: per ſententiam epiſcopi privetur beneficio, ſi quod habet; ſi non habet, pro epiſcopi arbitrio puniatur.

b Add. ſi

XIII. *De ſacerdote ſuſpenſo ab officio.*

Sacerdos, qui excommunicatione aut officii ſuſpenſione ligatus, animo indurato præſumpſerit profanare divina, epiſcopali carceri mancipetur, uſque ad expiationem tanti criminis puniendus: & hoc idem in clerico, ſeu religioſo, in furto vel alias in enormi crimine deprehenſo, volumus obſervari.

XIV. *De captivitate monachorum vel clericorum.*

Qui clericum vel monachum pro exceſſibus ſuis a prælato ſuo rationabiliter captivatum præſumpſerit fracto carcere liberare, ipſo facto ſententia excommunicationis, quam exnunc in ipſum proferimus, ſit ligatus: &, ſi poſſibile fuerit, qui non liberandum liberat, pœnam patiatur, & carcerem; & in locum ſubeat injuſte liberati.

XV. *De converſis vagabundis.*

Nullus deinceps prælatus, nullus plebanus, nullus alius, cujuſcumque ordinis vel religionis exiſtat, maſculum aut feminam tonſurare, aut benedicere ſibi veſtes præſumat, niſi certam de approbatis profiteatur regulam, & ſe deſtinet certo loco. Eos vero vel eas, qui vel quæ contrarium fecerint, a locorum rectoribus vel plebanis per cenſuram eccleſiaſticam, monitione præmiſſa, compelli præcipimus; [c] aut certæ religioni ſe conferant, aut religionis veſtem, quæ vagandi eis præſtat materiam & opportunitatem accommodat delinquendi, abjiciant; ne irregularem vitam religioſa veſtis obumbret. Hoc ſtatutum tantum extendi volumus in futurum.

c Corrige, ut ſupra.

XVI. *De vagis ſcholaribus.*

Sub vagorum ſcholarium nomine quidam per Saltzburgenſem provinciam diſcurrentes, monaſteriis & eccleſiis ſe exhibent adeo onerоſos, quod per eorum importunitatis audaciam nonnumquam clerici illud eis erogare coguntur, de quo fuit neceſſitatibus pauperum providendum: denegantibus ſibi ſuffragia, per quæ occaſionem nutriunt malæ vitæ, calumnias inferunt: conferentibus ſibi quod poſtulant, vituperium exiſtunt: reverentiæ clericali utique multum detrahitur, dum blaſphemia hujuſmodi ſe perſonas eccleſiaſticas profitentur. Ut autem viri hujuſmodi per ſubtractionem noſtri & nobis ſubditorum ſuffragii reſipiſcere compellantur: auctoritate ſacri concilii prohibemus, ne quis prælatorum, plebanorum, aut vicariorum, ſeu quæcumque perſona eccleſiaſtica, poſt ſpatium duorum menſium, infra quem terminum de ordinata ſibi vita provideant, ipſis aliquid beneficii vel juvaminis erogare præſumat. Qui contrarium fecerit, tamdiu ab ingreſſu eccleſiæ ſit ſuſpenſus, donec in ſubſidium terræ ſanctæ, uſualis monetæ conferat unam libram. Hanc tamen conſtitutionem extendi [a] volumus ad pauperes advenas, & pro neceſſitatibus ſuis publice mendicantes.

ANNO CHRISTI 1274.

a Forte, nolumus.

XVII. *De epiſcopis puerorum.*

Ad hæc quidam ludi noxii, quos vulgaris elocutio [b] epcus puor. appellat, in quibuſdam eccleſiis [c] exercentes adeo inſolenter, quod nonnumquam enormes culpæ & damna gravia ſubſequuntur. Ex ipſis hos ludos in eccleſiis & a perſonis eccleſiaſticis de cetero fieri prohibemus, niſi forte parvi ſexdecim annorum & infra fuerint, qui hujuſmodi ludos exercent: quibus alii ſeniores ipſis nullatenus ſe miſceant, aut intersint.

b Lege, epiſcopatus puerorum.

c Forte, exercentes.

XVIII. *De ſententiis excommunicationis a nobis traditis.*

Sententias excommunicationis, ſuſpenſionis, aut interdicti, quas unus ex nobis juſte protulerit, ceteri per civitates ſuas publicabunt, & a ſuis facient ſubditis uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari: ſic ut ad puniendum ſcelera perverſorum celeritate communi nobis invicem ſuccurramus.

XIX. *De veneratione patrum ſive patronorum.*

Patres noſtros venerabiles & patronos venerabiliter honorandos, beatos ſanctos Rupertum, Virgilium, & Auguſtinum, honoribus debitis, noſtræ humilitatis obſequiis venerantes, dies feſtorum ſuorum celebres eſſe volumus, & ſub pœna excommunicationis præcipimus in eiſdem diebus ab omni ſervili opere abſtineri.

XX. *De confeſſione religioſorum.*

Nulli religioſo liceat extra ſuam profeſſionem vel ordinem ſibi eligere confeſſorem, niſi de prælati ſui licentia ſpeciali.

XXI. *De correctione religioſorum, aut alienorum monachorum.*

Si adverſus correctionem ſuperioris ſui monachus aut religioſus quicumque, ſæcularis perſonæ adjutorium aut potentiam duxerit invocandum; ſi hujuſmodi invocatione uſus fuerit, carcerali cuſtodia tanto tempore concludatur, donec præſumptionem hujuſmodi pro ſuperioris arbitrio pœna ſufficiens recompenſet. Et ut aliis talia præſumendi pœnæ duritia ſit terrori, præſumptionem hujuſmodi nullo umquam tempore, in eadem eccleſia ſeu monaſterio, cujuſcumque dignitatis vel adminiſtrationis officium conſequatur. Alias etiam pro ſuperioris arbitrio legitime puniendus.

XXII. *De captivatione epiſcoporum ſeu monachorum.*

Statutum venerandæ memoriæ domini Guidonis, quondam tituli ſancti Laurentii in Lucina preſbyteri cardinalis, quondam in noſtra provincia Apoſtolicæ ſedis Legati, quo ſalubriter eſt proviſum, ut in diœceſi, in qua contingit prælatum aliquem aut canonicum cathedralis eccleſiæ captivari, ceſſetur generaliter a divinis, pro neceſſitate [d] corporis, ad nos archiepiſcopum & epiſcopos extendentes, præſenti conſtituimus edicto: ut ſi (quod abſit) archiepiſcopum vel epiſcopum ex nobis captivari contingat, aut eccleſias noſtras vel alterius noſtrum ſic hoſtiliter & injurioſe invadi, ut de ſubverſione ſta-

d Forte, temporis.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1274.

tus ipſius probabiliter timeatur; extunc per totam provinciam Salzburgenſem ceſſetur generaliter a divinis, poſtquam de captivitate aut perſecutione hujuſmodi per provinciam innotuerit manifeſte. Perſonis tamen illuſtribus, decoratis principum dignitate, pro ipſorum reverentia deferentes, præſens edictum ad eos & terras eorum extendi nolumus: niſi prius admoniti ceſſare contempſerint ab offenſis hujuſmodi, nec emendare voluerint infra unius menſis ſpatium quod fecerunt.

XXIII. *Ne clerici ſumant eccleſiaſtica beneficia de manibus laicorum.*

Adverſus præſumptionem damnabilem clericorum, prælaturas aut parochiales eccleſias temeritate propria occupantium, aut recipientium de manibus laicorum, antequam per diœceſanum loci, vel ſuperiorem ejus, ſi ipſe facere quod tenetur neglexerit, fuerit inveſtitus; auctoritate præſentis concilii, jure, ſi quod habet in beneficio eodem, ſit ipſo jure privatus; & nihilominus ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat: in qua ſi per annum perſtiterit contumaciter animo indurato, ab omni eccleſiaſtico beneficio removeatur, tamquam inhabilis & indignus, numquam de cetero ad aliquod aliud beneficium admittendus. Hanc & conſtitutionem [a]incidere voluimus, qui jam in præmiſſis delinquere præſumpſerunt.

[a] Leg. incidere dijudicavimus.

XXIV. *De advocatis eccleſiarum.*

Præſentis auctoritate concilii, eccleſiarum advocatos, qui eccleſias onerant ultra conſuetam & debitam ſervitutem, ac per hoc eccleſiarum libertates violant & infringunt, publice commonemus; ut ab indebitis vexationibus eccleſiarum, & bonis ipſarum abſtineant, & [b] juris debitis ſint contenti: alioquin adverſus eorum injuriam mediante juſtitia refrenandum, ad conceſſa nobis juris beneficia recurremus.

[b] Corrigendum videtur.

ANNO CIRCITER 1275.

CONCILIUM ARELATENSE,

a Bertrando de ſancto Martino, Arelatenſi archiepiſcopo, cum ſuffraganeis celebratum, circa annum Domini MCCLXXV.

Ex Mſ. Eminentiſſimi Cardinalis Chiſii.

TITULI CAPITULORUM.

I. II. III. IV. *Deſiderantur. Quæri ſuperſunt ultima voces.*
V. *Ut cenſura lata ab uno, ab aliis obſervetur.*
VI. *Ut fiat inventarium de bonis eccleſiarum & hoſpitalium.*
VII. *Ne calices & alia vendantur, aut pignorentur.*
VIII. *Ut teſtamenta fiant coram parochiali preſbytero.*
IX. *Ut parochiales preſbyteri diligentiſſimi ſint circa legata pia.*
X. *Ut nemo ſolicitetur ad eligendam ſepulturam extra eccleſiam parochialem; & ne teſtaveris voluntas impediatur.*
XI. *Ut in præditis jura canonica obſerventur.*
XII. *De caſibus epiſcopo vel Papa reſervatis.*
XIII. *Iterum de caſibus epiſcopo reſervatis.*
XIV. *Ut clerici beneficiati, vel in ſacris conſtituti, bladum vel vinum non emant cauſa revendendi.*
XV. *Ut iidem in vendendis victualibus uſura vel dolo non utantur.*
XVI. *Ut ſint in eccleſiis calices argentei.*
XVII. *Ut eccleſia ruinoſæ, & domus quæ ad eas pertinent, reficiantur.*
XVIII. *Ut uſurarii & adulteri denuncientur excommunicati.*
XIX. *Ut nomina eorum qui in Quadrageſima confeſſi non fuerint proprio ſacerdoti, vel religioſis qui id proprio ſacerdoti teſtentur, deferantur ad epiſcopum.*
XX. *De defuncto, de cujus confeſſione intra annum facta non conſtat.*
XXI. *De confeſſionibus infirmantium.*
XXII. *Ut preſbyteri eccleſias ſuas non dimittant.*

CAPITULA.

I. ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴
II. ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴
III. ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴
IV. ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ ∴ latenter excepta ſuper civitatem Arelatenſem, & aliis locis in quibus epiſcopus præſens erit.

V. *Ut cenſura lata ab uno, ab aliis obſervetur.*

Item, quod ſententias excommunicationis vel interdicti latas ab uno, alii denunciari & obſervari faciant, cum a proferente ſuper hujuſmodi fuerint requiſiti. Addentes, quod prædictæ ſententiæ excommunicationis & interdicti, non niſi ex juſtis cauſis, & cum maturitate & ſolemnitate debita, proferantur.

VI. *Ut fiat inventarium de bonis eccleſiarum & hoſpitalium.*

Item ſtatuimus, quod priores & rectores eccleſiarum, & hoſpitalium pauperum, & omnes alii beneficia eccleſiaſtica obtinentes, faciant inventarium de omnibus bonis immobilibus & mobilibus, in principio ſui regiminis infra menſem; & idem faciant inſtitui poſt primam ſynodum infra menſem.

VII. *Ne calices & alia vendantur aut pignorentur.*

Item ſtatuimus, quod calices, libri, & alia ornamenta eccleſiæ non vendantur, nec pignori ſupponantur, ſine diœceſani licentia ſpeciali: & frequenter hoc ſtatutum in eccleſia publicetur, quod tam vendens, quam emens, tam ſupponens pignoti, quam recipiens, ipſo facto excommunicationis ſententiæ ſubjacebunt.

VIII. *Ut teſtamenta fiant coram parochiali preſbytero.*

Item ſtatuendo volumus & præcipimus, ut teſtamentum & ultima voluntas in præſentia ſemper catholicorum virorum, & parochialis ſacerdotis, vel alterius perſonæ eccleſiaſticæ, de voluntate ipſius parochialis preſbyteri, vel locum ejus tenentis, condatur ſeu ordinetur: præſertim ut idem ſacerdos, vel locum ejus tenens, valeant de ipſo teſtatore laudabile teſtimonium perhibere, & ne de ipſo aliqua infidelitatis ſuſpicio habeatur; & maxime, ut ea quæ in pias cauſas relinquet, fidelius & citius per-

Digit

ANNO CHRISTI CIRCITER 1275.

solvantur. Quod si testator vocare, ut diximus, sacerdotem parochialem contempserit, careat ecclesiastica sepultura, donec de hujus mandati contemptu, (quod eo ipso præsumitur, nisi eum vocaverit cum effectu,) ecclesiæ satisfactum fuerit competenter. Notarius vero, qui absque solemnitate superius expressa, notare vel scribere præsumpserit testamenta & ultimas voluntates, quousque ad cognitionem diœcesani satisfecerit, ingressum ecclesiæ sibi noverit interdictum.

IX. *Ut parochiales presbyteri diligentissimi sint circa legata pia.*

Citatur ut describatur hic canon integer in Concilio Insulano, anni 1288. can. 8.

Verum quia parochiales presbyteri circa solutionem eorum quæ ad pias causas a decedentibus relinquuntur, negligentes exsistunt, præcipue ex quo in his quæ ipsis proveniunt, eisdem fuerit satisfactum; statuimus, ut omnia legata ad pias causas ab ipsis testatoribus derelicta, omnes parochiales sacerdotes in scriptis penes se retinere procurent; ut sciant quid, a quo, & quibus [a] licitos esse præcipimus & intentos: statuentes, ut post obitum testatoris, infra quindecim dies, heres ab ipso parochiali presbytero requisitus, ipsius testamenti seu voluntatis ultimæ eidem sacerdoti dare transscriptum seu translatum, quo ad pias causas, & piis usibus deputata, expensis legatariorum teneatur: ad quod ab eodem presbytero per censuras ecclesiasticas compelli valeat ipse heres. Insuper statuentes, ut legantur publice tunc proxima die Dominica vel festiva legata supradicta: ut quid cui legarum fuerit vel relictum, minime ignoretur; adjicientes, ut sacerdos qui hoc legerit, pro persona quæ legarum seu relictum hujusmodi fecerit, Dominum deprecetur; & ad rogandum pro ipsa personna subditos suos sive parochianos moneat, & inducat, ut saltem orationem Dominicam dicant.

[a] *Aliquid hic desit, cujus ultima syllaba so: erat enim legendum sobere esse præcipimusque iustos.*

X. *Ut nemo solicitetur ad eligendum sepulturam extra ecclesiam parochialem; & ne testatoris voluntas impediatur.*

Item excommunicentur omnes illi qui solicitant, monent, inducunt aliquo modo aliquam vel aliquem, per se vel per alium, ut dimissa sua ecclesia parochiali vel matrice, ad aliam se transferant, sepulturam ibi ecclesiasticam eligendo. Adjicientes, ne quis clericus seu alia persona testatoris voluntatem seu ordinationem impediat, vel ad impediendum, per se vel per alium præstet consilium, auxilium, vel favorem, in præjudicium alicujus ecclesiæ vel ecclesiasticæ personæ. Et si quis contra fecerit, ipso facto excommunicationis sententia sit ligatus; donec a suo diœcesano absolutionis beneficium meruerit obtinere.

XI. *Ut in præditis jura observentur.*

Item volumus & mandamus, quod in dictis exigendis jura canonica observentur.

XII. *De casibus episcopo vel Papa reservatis.*

Item statuimus, quod si quis confitebitur se credere pravitatem hæreticam; item, si quocumque modo commiserit simoniam; item clerici excommunicati majori excommunicatione, vel interdicti, aut suspensi, si ante absolutionem divina officia celebrarent, scilicet Missam cantando, evangelium, epistolas, vel alias horas canonicas dicendo & faciendo principaliter officium suum in ecclesia; item clerici per saltum promoti, aliquo ordine prætermisso; Item clerici, qui ab aliquo episcopo se fecerunt ordinari, episcopi sui licentia non obtenta; item incendiarii; item illi qui tractaverunt in malos usus Eucharistiam, sive chrisma; item illi qui suos filios occiderunt; item illi qui facto, verbo, consensu, vel aliquo modo homicidium perpetrarunt; item sacrilegi & violatores ecclesiarum; item illi qui luxuriam expleverunt cum matre, vel sorore, vel cum alia consanguinea sua, vel uxore fratris, vel cum sanctimoniali consecrata, vel qui violenter virginem defloraverunt; item illi qui in ecclesiis luxuriam commiserunt; item illi qui cum Judæa vel Sarracena, vel bruto animali coïre ausu temerario, vel alias contra naturam, præsumpserunt; item quæ de adulterio recepit infantem, quem maritus ejus credit esse suum, propter quem legitimi liberi fraudantur hereditate paterna; item qui mulieribus aliquid fecerunt, propter quod fecerunt abortivum, vel non concipiunt: mulier contra si hoc fecerit, vel sibi procuraverit fieri; transmittantur absolvendi per ipsos episcopos, si id eis de jure competit: alioquin, cum eorum litteris, ad sedem Apostolicam transmittantur.

XIII. *De casibus episcopo reservatis.*

Item, illi qui contra aliquos falsum tulerunt testimonium in aliquibus causis; item, qui contractis sponsalibus cum aliquibus præstito juramento, & non dissoluris, postmodum contrahunt cum aliis sponsalia vel matrimonium, contra juramentum prius præstitum temere veniendo. Item illi qui excommunicati, vel nominatim interdicti a quocumque judice, ingerunt se divinis in ecclesia ante absolutionem, invito proprio sacerdote, nec ad monitionem sacerdotis volunt exire de ecclesia, divinum officium perturbantes. Item clerici qui scienter celebraverunt in ecclesia interdicta. Item illi qui in cœmeterio ecclesiastico, interdicto suppositio, præsumunt scienter excommunicatorum corpora sepelire. Item si aliqui abstulerunt, subtraxerunt, aut forefecerunt, vel qualitercumque illicite acquisierunt, rapuerunt, seu decimam retinuerunt: nisi sciatur quibus personis certis vel locis prædicta de jure fuerint emendanda. Item de his qui in testamento seu ultimis voluntatibus, pro forefactis incertis relinquuntur, emendandis, vel etiam dividendis. Statuimus omnes casus supradictos ad episcoporum audientiam ab omnibus confessiones audientibus specialiter reservandos; inhibentes quod illi qui confessiones audiunt, se intromittere non debeant de absolutionibus peccatorum, nisi personæ quæ in aliquos prædictorum casuum inciderint, fuerint adeo senes vel valetudinariæ, quod ad episcopos, vel eorum Pœnitentiarios venire non possint; vel nisi fuerint in mortis articulo constitutæ. Et tunc eis nihilominus injungatur, quod si recuperaverint sanitatem, pro prædictis se debeant episcoporum aspectibus præsentare.

XIV. *Ut clerici beneficiati, vel in sacris constituti, bladum vel vinum non emant causa revendendi.*

Item statuimus, quod nullus clericus beneficiatus, nullus in sacris ordinibus constitutus, per se vel per alium emat bladum vel vinum causa revendendi, vel negotiandi, vel huic statuto fraudem aliquam adhibeat. Quod si contra fecerit, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto: de qua sententia nisi per diœcesanum possit obtionis beneficium obtinere; & tunc puniatur in amissione bladi vel vini, seu pretii, convertendi in fabricam ecclesiæ parochialis; salva etiam pœna alia majori, si

Digitized by Google

Anno Christi circiter 1275.

diœceſano videbitur imponenda, juxta ipſius contrafacti qualitatem.

XV. *Ut iidem in vendendis victualibus uſura vel dolo non utantur.*

Item ordinamus & ſtatuimus, ut nullus clericus beneficiatus, nullus in ſacris ordinibus conſtitutus vendat bladum, vel vinum, ſeu alia victualia, ſub ea forma quod contractus uſurarii veriſimiliter præſumantur, nec fraudem aliquam per ſe vel per alium circa præmiſſa adhibeat. Quod ſi fecerit, in pœnam amittat rem venditam, ſeu pretium, convertendum in fabricam ſeu ornamentum eccleſiæ parochialis, juxta majorem neceſſitatem & utilitatem eccleſiæ antedictæ.

XVI. *Ut ſint in eccleſiis calices argentei.*

Item ſtatuimus, quod in omnibus eccleſiis, quarum redditus & proventus annuatim attingunt ſummam quindecim librarum Turonenſium, expenſis dumtaxat quæ fiunt in colligendo & reponendo deductis, fiant calices argentei ab ipſarum rectoribus infra annum.

XVII. *Ut eccleſiæ rurales, & domus quæ ad eas pertinent, reficiantur.*

Item ſtatuimus etiam, ut epiſcopi Arelatenſis provinciæ, rectores eccleſiarum, vel alii qui ad hoc de conſuetudine tenentur, compellantur ad reficiendas eccleſias rurales, & alias domos quaſlibet, & alias officinas eiſdem eccleſiis neceſſarias, & ſervitoribus earumdem, prout ipſis, qui hoc tenentur facere propriæ ſuppetunt facultates.

XVIII. *Ut uſurarii & adulteri denuncientur excommunicati.*

Item ſtatuimus, quod uſurarii publici, & adulteri publice denuncientur excommunicati diebus Dominicis & feſtivis.

XIX. *Ut nomina eorum qui non fuerint confeſſi proprio ſacerdoti, vel religioſis qui hoc proprio ſacerdoti teſtentur, deferantur ad epiſcopum.*

Item ſtatuimus, quod omnes ſacerdotes curam animarum habentes, de bonis ipſarum eccleſiarum emant chartularia, in quibus quolibet anno, ſaltem in Quadrageſima, conſcribant nomina parochianorum, qui ad pœnitentiam venerunt, & dicta chartularia teneant & cuſtodiant diligenter; ipſa, quando ab eccleſia receſſerint, penes eccleſiam dimittentes. Nomina autem illorum, qui in Quadrageſima non fuerint ad confeſſionem faciendam proprio ſacerdoti, vel alii de licentia ipſius, in ſynodo poſt Paſcha, per proprios ſacerdotes in ſcriptis ad diœceſanum epiſcopum deferantur. Et ſi contigerit, quod religioſi, aut alii confeſſiones audiant, præſertim in Quadrageſima, de parochia alicujus: nomina ſibi confitentium, infra octavam Paſchæ, in ſcriptis tradant proprio ſacerdoti: ut ſic parochialis ſacerdos certitudinem habeat de confeſſionibus ſubditorum, ad fraudulentas quorumdam parochianorum verſutias evitandas, & animarum pericula evitanda.

Anno circiter Christi 1275.

XX. *De mortuo, de cujus confeſſione infra annum facta non conſtat.*

Adjicimus etiam huic ſtatuto, quod ſi parochianum alicujus mori contingat, de cujus confeſſione facta infra annum non conſtat proprio ſacerdoti, non tradatur eccleſiaſticæ ſepulturæ abſque diœceſani epiſcopi licentia ſpeciali.

XXI. *De infirmantium confeſſionibus.*

Et quoniam parochialibus preſbyteris curam animarum habentibus, ſpecialiter & præcipue cura commiſſa eſt animarum; ſtatuimus inhibentes, quod infirmantium confeſſiones, non niſi per ipſos parochiales preſbyteros, ſi haberi potuerint; vel per alios preſbyteros ſæculares vel religioſos, de ipſorum licentia, audiantur: quam licentiam dari volumus & præcipimus ab eiſdem liberaliter & libenter, cum fuerint requiſiti.

XXII. *Ut preſbyteri eccleſias ſuas non dimittant.*

Statuimus etiam, ut prædicti parochiales preſbyteri eccleſias, quarum curam habent, uſque ad ſynodum poſt feſtum beati Lucæ, non dimittant, nec ad alias ſe transferant, nec curam deſerant animarum, donec de cura ſibi commiſſa coram prælato ſuo reddiderint rationem.

Actum Arelatis, in eccleſia beati Trophimi, ibi generali concilio congregato.

1276.

SYNODUS DUNELMENSIS.

Edita in collectione Anglicana, ex cod. MS. eccleſiæ Dunelmenſis.

Incipiunt conſtitutiones ſynodales domini Roberti (de Inſula) quondam Dunelmenſis epiſcopi, anno Domini MCCLXXVI.

I. *De decimis.*

Quoniam cœca cupiditas ita ruit in laïcos, ut terrenorum proventuum quæſtu minime contenti, ad bona eccleſiaſtica, & præſertim ad decimas, indirecte, quandoque etiam directe, manus avidas extendere ſatagunt, & jura clericorum per abuſum abripere moliuntur: præſenti decreto duximus ſtatuendum, ne de cetero patroni eccleſiarum, ſeu domini locorum, vel eorum ſubditi, decimas eccleſiarum detineant; vel alios ſolvere vel emere volentes, de cetero perturbent; ſeu rectores eccleſiarum, decimas colligere, collectas reponere, vendere, cariare libere, vel abducere, latenter ſeu patenter, per ſe vel per alios impediant; ſeu fraudem & dolum machinantes adhibeant, per quam decimæ impediantur, vel pereant, vel vilius diſtrahantur. Si quis autem hujus conſtitutionis violator exiſtat, ſententiam excommunicationis ipſo facto incurrat: ad damna & intereſſe, necnon & ad expenſas, quas rectores eccleſiarum propter hoc ſe feciſſe docuerint, ante abſolutionem quamlibet, nihilominus [a] condemnamus.

[a] Forte, ad damnum.

Decimas autem de omnibus, quæ per annum renovantur, vel lege divina, vel conſuetudine approbata debitas, & maxime conſuetas, [b] decimas eſſe decernimus, & diſtricte præcipimus: ita ut occaſione mercedis ſervientium in autumno, vel meſſe, eccleſiæ non fruſtrentur. Detentores decimarum prædictarum, ſi ſemel, ſecundo, & tertio commoniti, exceſſum ſuum non emendauerint; uſque ad ſatisfa-

[b] Corrige, debentur eis, vel aliquid ſimile.

ANNO CHRISTI 1276.

ANNO CHRISTI 1276.

ctionem condignam, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Cum autem ii qui decimas retinuerint vel ſurripuerint, ad pœnitentiam acceſſerint: non admittantur, niſi per ſe, vel ſufficientem procuratorem, in manu ſacerdotis, illi cui decimæ debentur, ſatisfaciant competenter.

Ne decimarum confuſio provenientium ex lana, & agnis, & caſeo, omnium eccleſiarum perſonis præbeat contentionis occaſionem generalem: cum conſilio totius ſynodi noſtræ, in epiſcopatu noſtro ſtatuimus: ut in quacumque parochia, per totum annum, fuerit ovile (ſic ut oves, vicinæ parochiæ limites tranſeant ad quærendum paſcua) illi eccleſiæ reddatur decima integre, ubi fuerit ovile, & remanentia. Quod ſi oves ab una parochia in aliam, ex toto B tranſlatæ fuerint; per aliam partem anni in una moram fecerint, & per aliquam in alia: eccleſiæ in quarum parochiis ſic moram fecerint, ſecundum quantitatem temporis & moræ, proventionum decimationes accipiant, tam de lana quam de agnis & caſeo. Ita ſcilicet, ut illa eccleſia, in cujus parochia prolixior mora facta fuerit, uberius percipiat: illi autem in cujus parochia minorem moram fecerint, ſecundum quantitatem moræ, ſicut diximus, minor pretio decima remaneat.

Similiter de decimis, quæ de vaccis proveniunt, ſtatuendum duximus: quod ubicumque fuerit receptaculum earum, licet in vicinis parochiis *horn With horn* ſecundum Anglicam linguam, paſcua quærant, illi remaneat tota decima, ubi fuerit domicilium, & C remanentia.

II. *De compeſcendis litibus circa decimas.*

Cordi nobis eſt litium amputare materiam, & ſubditorum jurgia, quæ frequenter in exactione decimarum, ex varia locorum inſtitutione accidunt, ad debitam reducere unitatem. Statuimus, ut agni, vituli, pullani, & cetera per annum renovata, in
a *Lege*, illa. a villa qua naſcuntur & renovantur, parochia, dum taxat in poſterum detineantur, ſub interminatione anathematis; inhibentes, ne quis excogitata fraude vel malitia oves, vaccas, vel equas prægnantes ad aliam transferat eccleſiam, per quod hæc eccleſia in fetu hujuſmodi jure ſuo aliquatenus defraudatur. Verum de pellibus lanigenis, quo tempore debeant D decimari, ſæpe oriuntur in noſtra diœceſi quæſtiones; ſtatuendo ſanximus, tam de pellibus lanigenis, poſt quadraginta dies a tempore tonſionis cum occiduntur, vel poſt feſtum ſancti Michaëlis, qualitercumque moriantur; quam de agnis tonſis, ſtatim poſt tonſionem decima integra perſolvatur.

III. *De rebus liberorum decimandis; & mortuariis inde ſolvendis.*

Solet hactenus in dubium revocari, utrum liberi in parentum poteſtate & familia conſtituti, habentes proprium ex cauſa profectitia, vel adventitia, vel alia, agnos, vitulos, & quæ renovantur conſimilia, per ſe aut conjunctim cum bonis parentum debeant E decimare: & an liberi hujuſmodi, ſi præmoriantur parentibus, de bonis propriis debeant ſolvere mortuarium. Utramque etiam dubitationem una decidentes ſententia; ſanximus bona liberorum hujuſmodi, cum ſint domini rerum, ſeparatim & per ſe debere decimari; quodque diem claudentes extremum, de bonis propriis, ſi exiſtant, mortuarium matrici eccleſiæ ſolvere teneantur. Porro huic ſanctioni adjicimus, quod ſi plures liberi proprium habentes, in parentum pariter familia vivant; ad denarios qui nuncupantur *Reterpenis*, minime arceantur: cum ſicut communiter intrinſecis aluntur a parentibus, ſic in extrinſecis ab eiſdem lætentur pariter ſe defendi.

IV. *De decimis pecorum in diverſis parochiis paſcentium.*

Quoniam, ut audivimus, ſuper decimis de nutrimentis animalium inter eccleſiarum rectores, propter appellationes pecorum ad diverſas parochiarum paſturas, contentiones multimodæ ſæpius oriuntur; nos viam pacis præparare volentes, ſtatuimus, quod eccleſiis, in quarum parochiis oves a tempore tonſionis, uſque ad feſtum ſancti Martini continue paſcuntur & cubant, decima lanæ, caſei, & lactis ejuſdem temporis, licet poſtea amotæ fuerint, & alibi tondeantur, integre perſolvatur. Et ne fraus fiat in caſu prætmiſſo; præcipimus, quod antequam oves amoveantur a paſcuis, vel etiam diſtrahantur, eccleſiarum rectoribus ſufficienter de ſolvenda decima caveatur. Quod ſi oves infra prædictum tempus ad diverſarum parochiarum paſcua transferantur; quælibet eccleſia pro rata temporis portionem decimarum percipiat earumdem, minori triginta dierum ſpatio in rata temporis minime computando. Si vero per totum prædictum tempus concubant in una parochia, & continue paſcantur in alia; inter eccleſias decima dividatur. Decima quidem caſei ſive lactis, de vaccis & capris proveniens, ubi cubant & paſcuntur, ibi ſolvatur: alioquin ſi cubant in una parochia, & paſcuntur in alia, decima inter rectores dividatur omnino. Agni vero, hœdi, viruli, pulli equitii, habita ratione ad diverſa loca ubi gignuntur, eduntur & nutriuntur, & ad moram quam traxerint in eiſdem, partialiter decimentur.

V. *De varietibus pecorum decimis.*

Quia vero decima dari, ubi lac propter paucitatem vaccarum, vel ad caſeum faciendum non ſufficit; & pro agnis, pullis equitiis, velleribus, aucis, & aliis hujuſmodi, de quibus propter modicitatem eorum decima certa dari non poteſt; conſuetudini locorum duximus relinquendum. Item præcipimus, quod ſi quis poſt feſtum ſancti Martini oves occiderit, vel ſi oves quovis modo fortuito moriantur, decimam inde legitimam perſonæ eccleſiæ ſolvere non poſtponat. Et ſi oves extraneæ in alicujus parochia tondeantur; decima ibidem tradatur rectori eccleſiæ per ſe fideliter conſervanda: niſi ſufficienter doceri poſſit, quod pro decimis fuit alibi ſatisfactum, vel ſolutionem faciendam ibi legitimo modo legitime valeant expedire.

VI. *De invaſoribus decimarum.*

Ad hæc adjicimus, quod quidam juſtitiæ contemptores, decimas vicinorum; quidam vero proprias, in quarum poſſeſſione hactenus non fuerint, manu laïcali & armata invadere non formidant: nos præteritis edocti periculis, ut obviemus futuris, auctoritate Dei Patris, & approbatione præſentis ſynodi ſacroſanctæ, excommunicamus omnes illos, qui de cetero talia impetrare præſumpſerint; ac eorum a fautores, etiam & ſine conſcientia, ſalva ſu- a *Forte, fautores etiam, & illis conſentientes.* periorum auctoritate, nullatenus abſolvantur, pœnæ Legati decrevimus eſſe ſubdendos; cum quemquam non deceat propria auctoritate invadere, per quod judicis officium habet expoſcere. Item quod *peccatum ariolandi eſt, repugnare; & quaſi zelus idololatriæ, nolle acquieſcere*, ſicut ſacra teſtatur ſcriptura: ſuperiorum noſtrorum, ut condecet, præ- 1. *Reg.* xv.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1276.

ceptis canonicis obedire nolentes, & in eis maxime quæ in favorem ecclesiæ statuuntur; sententias in perturbatores libertatum ecclesiæ in Oxoniensi concilio promulgatas, in præsenti sancta synodo duximus innovandas; injungentes omnibus & singulis curam nostrarum animarum habentibus parochialem, ut ipsam in singulis ecclesiis, ter in anno, in majoribus solemnitatibus, accensis candelis, & pulsatis campanis, promulgare publice non postponant, in forma tradita quæ talis est:

In Dei nomine. Amen.

AUctoritate Dei Patris omnipotentis, & beatæ Mariæ Virginis, & omnium sanctorum, ac approbatione præsentis sacræ synodi; excommunicamus omnes illos nostræ jurisdictionis, qui malitiose ecclesias suo jure privare præsumunt, aut per malitiam libertates earum infringere, vel perturbare contendunt. Item qui pacem & tranquillitatem domini Regis & regni injuriose; illos qui gratia lucri, odii, vel favoris, vel alia quacumque de causa, alicui malitiose culmen imponunt, cum non sit diffamatus apud bonos & graves: ut sic vel saltem ei purgatio indicatur, vel alio modo graveur. Item approbante hac sacra synodo, excommunicamus omnes illos, qui testamenta seu ultimas decedentium voluntates, aut eorum exsecutiones rationabiles scienter & malitiose impediunt, aut perturbant. Item qui sequestra dicti domini episcopi, aut ejus officialis, legitime interposita, scienter & malitiose violaverit. Item qui mandata regia pro coërcendis excommunicatis, a quibuslibet impetrata gratia, vel odio alicujus [a] per sanctæ, seu lucri causa, exsequi malitiose differunt vel omittunt. Item excommunicamus omnes incendiarios, ecclesiarum fractores, veneficos & veneficas, & magicis incantationibus utentes, seu hoc fieri permittentes. Item præmissas sententias & alias in constitutionibus canonicis & Legatorum, ac statutis episcoporum Dunelmi, contra transgressores provide latas, & publice promulgatas statuendo, approbante præsenti sacra synodo solemniter publicamus: & mandamus & injungimus eas singulis annis in tribus solemnitatibus majoribus solemniter publicari.

[a] Leg. mendose.

« Anno « Christi « 1276. «

Ricardus, venerabilis Patris domini reverendi Dei gratia Dunelmensis episcopi Officialis, ad memoriam futurorum.

Cupientes, prout nostro incumbit officio, ut exclusis ac subductis supervacuis dilationibus, & quibuslibet aliis impedimentis emergentibus, unicuique exhibeatur in curia seu consistorio Dunelmensi nostri regimini commisso, colere justitiæ complementum: ad statuta salubria, per dominum venerabilem patrem, circa advocatos, procuratores, & ministros dictæ curiæ, dudum edita, adjicientes quædam alia, quæ eis adjici fore conspicimus opportunum: statuimus infrascripta, quæ decrevimus & præcipimus de cetero inviolabiliter observari.

Nullus procurator regimen alicujus causæ suscipiat, neque libellos, preces, exceptiones, aut actiones faciat, sine consilio advocati: quod si secus fecerit, [a] tamdem a procurationis officio suspendatur, donec præsidentis ipsius curiæ graciam consequatur.

[a] Lege, mendose.

Item procuratores, advocatos suos ex .... & aliis, quæ in causis in quibus advocati exsistunt ordinanda vel agenda fuerint, præmuniant tempestive: ut cum competenti deliberatione omnia fieri valeant atque scribi; & die litis adveniente in præconizatione ea proponant continuo bene scripta, ita quod non possit eorum aliqua negligentia deprehendi. Alioquin tamdiu a procurationis officio sint suspensi, donec duos aureos persolverint fabricæ ecclesiæ Dunelmensis.

1176.

CONCILIUM SALMURIENSE.

Ex duobus Mss. altero Collegii Parisiensis Societatis JESU, *altero Ægidii Menagii viri clarissimi, in quo inserti loci concilium vocatur.*

Concilium provinciale apud Salmurum, anno Domini MCCLXXVI. celebratum:

TITULI CANONUM.

I. *Ut in ecclesiis accensum luminare continuo teneant.*
II. *De arcis & aliis ejiciendis ex ecclesiis.*
III. *De pluralitate beneficiorum.*
IV. *De vita & honestate clericorum, & monachorum.*
V. *De vita & honestate monachorum.*
VI. *Ut abbatissæ bona beneficiatorum per ipsas non retineant.*
VII. *Ne monachi locum in diversis monasteriis obtineant.*
VIII. *Ut novi religiosi ad priorates non conventuales de cetero non mittantur.*
IX. *Ne priorates vacantes, bonis omnibus denudentur.*
X. *Ut priorates clericis secularibus non concedantur.*
XI. *Ut judices seculares compellantur ad exhibendam justitiam ecclesiasticis injuriatis.*
XII. *Ut excommunicati, ab agendo, patrocinando, & testificando repellantur.*
XIII. *Ut episcopus in sua diœcesi absolvere possit, in casibus, in quibus præsens concilium suspendit, vel excommunicat.*
XIV. *Ut superiora concilia observentur.*

PRÆFATIO.

AD honorem Dei & utilitatem ecclesiarum provinciæ Turonensis, quibus auctore Domino præsidemus; necnon ad reformationem eorum quæ in visitatione dictæ provinciæ invenimus corrigenda: vocatis venerabilibus fratribus suffraganeis nostris, capitulis, abbatibus, & aliis qui fuerant evocandi, concilium provinciale apud Salmurum, die Lunæ post festum Decollationis beati Joannis Baptistæ duximus celebrandum. In quo de ipsorum episcoporum, abbarum, & aliorum ad hoc vocatorum, consilio & consensu, ordinamus, & promulgamus capitula quæ sequuntur.

CANONES.

I. *Ut in ecclesiis accensum luminare continuo teneant.*

STatuimus ut de cetero, tam in cathedralibus ecclesiis, quam monasteriis conventualibus & collegiatis, tam ecclesiis quam prioratibus, de die & de nocte,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1276.

noctè, in quibus ad id ſupperunt facultates, vel ſaltem de noctè, accenſum luminare continuo teneantur: quodque illi qui ad hoc tenentur ex officio, per locorum epiſcopos compellantur; & pœna condigna, ad ipſorum epiſcoporum arbitrium, ipſi qui negligentes fuerint, percellantur. Nam quod in eccleſiis ob divini cultus reverentiam, devotioniſque fidelium incitationem, debeant teneri [a] luminaria, ſaris utriuſque juris docet auctoritas: dum non aliter permittitur ædificari eccleſia, priuſquam fundator ſufficientes expenſas conſtituat ad luminaria, & ad ſervientium alimenta.

[a] *de luminaribus extra ecclesiam, utique.*

II. *De arcis & aliis in eccleſiis exiſtentibus, ejiciendis.*

In pleriſque partibus hujus provinciæ, propriis oculis ſubjectis locis comperimus eccleſias quaſdam adeo plenas arcis & doliis laïcorum, ad blada & alia temporalia reponenda, quod non ſolum in eis impeditur divinum officium audiendum; verum etiam eccleſiæ ipſæ, non divinæ domus, ſed potius quædam horrearia videantur. Ideoque cum domus Dei orationibus & divino cultui dedicatæ, non debeant ad aliquos humanos uſus converti: firmiter prohibemus, ne de cetero arcæ, dolia, blada, ſtramina, aut quævis alia temporalia, niſi ad fabricam, aut ad aliam utilitatem eccleſiarum ipſarum, & non miniſtrorum earum, pertineant, introducantur in ipſis; guerrarum & juſti timoris temporibus dumtaxat exceptis; & quæ introducta ſunt hactenus, amoveantur exinde. Nos enim in illos qui contra hoc ſalubre ſtatutum, poſt monitiones per locorum ordinarios ſuper hoc in generali legitime factas, venire præſumpſerint, excommunicationis ſententiam præcipimus promulgari.

III. *De pluralitate beneficiorum.*

Nuper tempore recolendæ memoriæ Vincentii quondam prædeceſſoris noſtri, fuit ex cauſa ſtatutum in concilio Nannetenſi, ut ſi quiſquam capellaniam adeptus fuerit, quæ reſidentiam exigat perſonalem, aut aliud beneficium curam habens animarum annexam, ipſo jure vacet primum, quod ſimiliter perſonalem reſidentiam requirebat. Quod nonnulli adeo ſtrictè pro ſua voluntate intelligunt, ut poſt ſecundi aſſecutionem beneficii, præcisè & abſque remedio vacet primum. Nos autem benigniori interpretatione utentes, ſic intelligimus, ac intelligi & teneri debere hujus approbatione concilii declaramus: ut tunc videlicet vacet primum beneficium per aſſecutionem ſecundi, niſi epiſcopi ſuper his cum aliquibus duxerint diſpenſandum.

IV. *De vita & honeſtate clericorum, & monachorum.*

Licet in Carthaginenſi concilio provida fuerit deliberatione ſtatutum, ne in veſtibus aut calceamentis clerici quærant decorem: plures tamen canonici regulares & monachi, qui maxime fulgidis indumentis ornari non debent, in his inveniuntur plurimum diſſoluti. Idcoque hujus ſacri approbatione concilii prohibemus, ne monachi, aut canonici regulares, utantur de cetero forraturis de griſo, aut de vario, aut de ſcuriolis, vel cendatis: nec inſuper ipſi canonici regulares, decollatos, aut nodatos habeant ſotulares, niſi tres nodos ad minus habeant in quolibet ſotulari.

V. *De vita & honeſtate monachorum.*

Monachi quoque ſotulares quomodolibet ſeneſtratos cum porta, vel ocreas laïcorum & ſæcularium more plicatas omnino non deferant; nec zonas, aut burſas de ſerico; ſed nec culrellum, aut aliquod aliud ornamentum, in quo quidquam auri vel argenti poſitum fuerit ad decorem. Tranſgreſſores autem hujus conſtitutionis, per abbatem proprium, vel ſi fuerit negligens, per epiſcopum, adminiſtratione, ſi quam habeant, omnino priventur. Et tam ipſi, quam qui in his ſine adminiſtratione deliquerint, ad aliquam adminiſtrationem, uſque ad biennium, non aſcendant.

ANNO CHRISTI 1276.

VI. *Ut abbatiſſæ bona beneficiatorum per ipſas non retineant.*

Nonnullæ abbatiſſæ, ſicut occulta fide comperimus, dum aliquas perſonas recipiunt, in aliquibus ſibi ſubditis locis aut prioratibus moraturas, bona quæ hujuſmodi perſonæ ſecum afferunt, totaliter retinentes, eaſdem vacuas in locis ipſis ſeu prioratibus ad hoc quandoque non ſufficientibus, ultra debitum numerum frequenter inſtituunt: ſibi lucrum ex integro, & prioratibus totum onus nimis inæqualiter partientes. Cum ergo ferendi non ſint, qui lucra venantur, annexam autem eis fortunam recuſant: ſtatuimus, ut illi loco ſeu cœnobio, in quo perſonæ hujuſmodi cauſa perpetuæ moræ fuerint inſtitutæ, bona quæ tempore ſuæ receptionis habebant, totaliter applicentur. Quæ vero contra hoc ſtatutum venire præſumpſerint, ſeu fraudem aliquam adhibuerint, per locorum ordinarios pœna debita puniantur.

VII. *Ne monachi locum in diverſis monaſteriis obtineant.*

Olim generali concilio approbante noſcitur inſtitutum, ne quis in diverſis monaſteriis locum monachi audeat obtinere. Quod quia negligenter hactenus invenimus obſervatum: accidit aliquando, ut tali monacho, pluribus ſuis abbatibus præcipientibus contraria, vel diverſa, dum non poſſit utrique parere, vilipendatur utriuſque obedientia; & inter monachos utriuſque monaſterii, ſcandalum generetur. Propter quod eamdem generalis concilii ſaluberrimam conſtitutionem, pœnæ decernimus adjectione juvandam: ſtatuentes, ut poſtquam quis religioſorum monaſterium ingreſſus fuerit, & profeſſus, ſi aliud forſitan ingredi præſumpſerit, non ut recedat a primo, ſed ut intitulari valeat in utroque, ad primum per loci epiſcopum omni adminiſtratione privatus compellatur redire; & in neutro monaſteriorum ipſorum, ad quemcumque honorem, dignitatem, adminiſtrationem, vel officium, uſque ad triennium valeat promoveri; ſed ejus promotio, ſi de facto procedat, irrita ſit ipſo jure. Eadem pœna illis monachis imponenda, qui plures adminiſtrationes, ſeu officia, in eodem monaſterio, vel diverſis, abſque diœceſani conſenſu de cetero præſumpſerint obtinere. Illi vero qui plures adminiſtrationes, prioratus, vel officia, obtinent in præſenti: ad eorum alterum reſignandum per locorum ordinarios compellantur.

VIII. *Ut novi religioſi ad prioratus non conventuales de cetero non mittantur.*

Ut ingreſſi monaſticam religionem, in obſervantia regulari, & divino ſervitio uberius informentur: ſtatuimus, ut poſt ingreſſum hujuſmodi, majores decem & octo annis, ingreſſus tempore, ad prioratus non conventuales cauſa morandi de cetero non mittantur; donec ad minus per continuum

Digitized by Google

biennium moram traxerint in monasteriis, in quibus assumpserunt habitum monachalem : nisi ipsi infra idem tempus in observantia hujusmodi, & divino officio, appareant sufficienter instructi. Minores vero decem & octo annis, si post prædictum biennium, & tunc demum dicta ætate completa, extra monasteria in quibus fuerint recepti, non transeant ad alia, morandi causa in ipsis. Si secus actum fuerit, a locis, in quibus in provincia Turonensi, contra hujusmodi statuti tenorem, missi fuerint, per locorum ordinarios [a] compellendi, ut ad monasteria propria reverantur. Quod in canonicis regularibus volumus observari : nisi diœcesani circa dictos canonicos aliter duxerint ordinandum.

[a] *al.* expellendi.

IX. *Ne prioratus vacantes, bonis omnibus denudentur.*

Anno 1171. can. 3.

Cum alias in Redonensi concilio suspensionis sententia fuerit promulgata in abbates, priores, administratores, qui vacantes prioratus adeo spoliare, seu denudare præsumunt, quod ex bonis dimissis ibidem fratres & familia usque ad sequentem collectam sustentari nequeant nec morari ; & domorum, quas ex hoc comperimus ruinosas, sustinere jacturam, refici, & in debito statu conservari non possint ; nec sit dubium illos abbates, priores, & administratores, etiam de extra [b] provinciam Turonensem, qui contra statutum hujusmodi fecerint, ratione talis delicti, eidem sententiæ subjacere : statuimus ut Ordinarii locorum, in quibus in provincia Turonensi hæc contigerit attentari, solerter requirant diœcesanos illorum abbatum, priorum, administratorumque, ut ipsos sic suspensos publice nuncient, & faciant nunciari : alias usque ad satisfactionem congruam, contra eos, [c] prout justitia docuerit, processuri. Circa quam requisitionem ipsi locorum ordinarii se taliter exhibeant diligentes : ut de negligentia eorum, quod absit, non possint merito reprehendi.

[b] *al.* ex dicta provincia Turonensi.

[c] *al.* prout docuerit.

X. *Ut prioratus clericis sæcularibus non concedantur.*

Concil. Salmur. an. 1189. Concil. Nannet. an. 1264.

Præterea licet in prædecessorum nostrorum conciliis fuerit alias rationabiliter ordinatum, de supplendo, in prioratibus clericis sæcularibus concessis, debito numero monachorum : quia tamen nullum exinde fructum invenimus subsecutum, ne fundi locus in talibus de cetero relinquatur : prohibemus, ne quis abbas, vel alius, prioratum quemlibet in Turonensi provincia situm, in quo possint, ad minus, duo monachi commode sustentari, vel consueverint morari, cuiquam sæculari conferre præsumat : si secus actum fuerit, id irritum decernentes.

XI. *Ut judices sæculares compellantur ad exhibendam justitiam ecclesiasticis injuriatis.*

In puniendis excessibus, qui clericis & aliis personis ecclesiasticis frequenter a laïcis inferuntur, comites, barones, milites, ballivi, præpositi, senescalli, & alii justiciarii sæculares, sicut experimento didicimus, sæpe inveniuntur remissi. Ideoque præsenti decreto statuimus, ut si de cetero cuiquam clerico, ecclesiasticæve personæ, gravis aut atrox injuria, captionis videlicet & detentionis, incarcerationis, vulnerationis, mutilationis, seu interfectionis, aut gravis alterius corporis proprii læsionis, seu redemptionis, necnon invasionis aut deprædationis totius, seu majoris partis suæ substantiæ, ab aliquo laïco inferatur : moneantur per locorum Ordinarios illi justitiarii sæculares, sub quorum temporali jurisdictione malefactores ipsi consistunt, ut excessus hujusmodi cum exsistent notorii, sufficienter faciant læso & ecclesiæ ab ipsis injuriatoribus emendari. Ubi vero notorii non fuerint excessus prædicti, de plano inquisitione præhabita per judices ecclesiasticos, ab his qui super hoc inventi fuerint culpabiles, injuriam passo, & ecclesiæ, iidem judices sæculares, infra duos menses a tempore monitionis, satisfactionem fieri faciant competentem. Et si præfati sæculares justitiarii, legitime per Ordinarios moniti, in hoc negligentes fuerint vel remissi : ipsos hujus auctoritate concilii excommunicationis sententia innodamus. Hoc etiam ad jam perpetratos excessus citra biennium extendi volumus & mandamus.

XII. *Ut excommunicati, ab agendo, patrocinando, & testificando repellantur.*

Cum per felicis recordationis Alexandrum Papam sit statutum, quod judices sæculares, censura ecclesiastica per ecclesiasticos judices, [a] legitima monitione præmissa, excommunicatos, ab agendo, patrocinando, seu testificando, in suis curiis seu judiciis repellere compellantur ; & in aliquibus partibus provinciæ Turonensis, ut pro certo intellexi-mus, hoc salutare statutum per negligentiam nullatenus observetur : statuimus præcipientes, ut judices ecclesiastici prædictum statutum diligenter faciant observare.

[a] *al.* trina monitione.

XIII. *Ut episcopus in sua diœcesi absolvere possit in casibus, in quibus præsens concilium suspendit, vel excommunicat.*

In his autem omnibus casibus, in quibus suspensionis, vel excommunicationis sententias in præsenti concilio duximus promulgandas, cuilibet episcopo in suis civitatibus & diœcesi absolvendi suspensos & excommunicatos, post satisfactionem congruam in forma ecclesiæ, auctoritate præsentis concilii liberam concedimus potestatem.

XIV. *Ut superiora concilia observentur.*

Concilia vero omnia & singula, per prædecessores nostros cum suffragancorum assensu hactenus celebrata, renovamus, & præsentis approbatione concilii confirmamus.

In cujus rei testimonium sigillum nostrum, una cum sigillis suffragancorum nostrorum præsentium & consentientium, duximus apponendum. Actum die Lunæ prædicta, anno Domini MCCLXXVI.

Digitized

Anno Christi 1276.

CONCILIUM BITURICENSE,

a Simone ſanctæ Cæciliæ Cardinale, Apoſtolicæ ſedis Legato, celebratum Idibus Septembris, anno Domini MCCLXXVI.

Ex duobus codicibus Mſſ. & codice jam edito Conſtantiensium Santonenſium.

Tituli Capitulorum.

I. *De electione.*
II. *De officio & poteſtate judicis delegati.*
III. *Quod judices delegati non poſſint aliquid pro abſolutionibus exigere vel levare.*
IV. *De officio judicis ordinarii.*
V. *De his qui contra laïcos.*
VI. *De his quæ vi metuſve cauſa fiunt.*
VII. *De foro competenti.*
VIII. *De decimis.*
IX. *De teſtamentis.*
X. *De immunitate eccleſiarum.*
XI. *Contra illas qui banna faciunt proclamare contra eccleſiarum libertates & antiquas conſuetudines.*
XII. *Contra illos, qui fugientes ad eccleſiam extrahere præſumunt ab eccleſia, vel in ipſa eccleſia vulnerant vel interficiunt.*
XIII. *Contra illas qui impediunt juriſdictionem eccleſiaſticam.*
XIV. *De Judæis.*
XV. *De privilegiis & exceſſibus privilegiatorum.*
XVI. *De pœnis.*

Præfatio.

Simon miſeratione divina tituli ſanctæ Cæciliæ preſbyter Cardinalis, Apoſtolicæ ſedis Legatus, ad futuram rei memoriam.

INter curas quæ noſtro cohærent officio, illa nos præcipue adſtringit, viſceribus noſtri cordis infixa profundius, atque ſolidius radicata, noſtrum inceſſanter perurgens animum ſuarum aculeis punctionum; ut noſtræ legationis eccleſiæ ſolicitæ proviſionis remediis, prout nobis deſuper miniſtratur, contra malignorum defendantur incurſus, cohibeantur injuriæ, & violentiis propulſatis, in pacis pulcritudine delectentur; ut hoſtium ſublata formidine, in tranquillitate ſerena, & ſerenitate tranquilla, pacis auctori, cujus mancipantur obſequio, eo devotius, quo tranquillius; & quo devotius, eo acceptius valeant famulari. Itaque libenter aſſiduos labores amplectimur, quamquam noſtris impares humeris ad portandum, nocturnis inſiſtentes vigiliis, nonnumquam etiam ſupra vires; ut perſonis eccleſiaſticis noſtro commiſſis regimini, moleſtationum turbinibus relegatis, divino fulti præſidio, ſolicitudinibus noſtris pacem ac proprio labore quietem opportunæ proviſionis commercio [a] præparemus.

[a] al. tamdiu.

Sane in Bituricenſi concilio, quod ad quorumdam prælatorum noſtræ legationis inſtantiam nuper convocandum duximus, & auctore Domino feliciter celebrandum; per quoſdam prælatos aliaſque perſonas eccleſiaſticas noſtræ legationis, nonnullis eccleſiarum & perſonarum ipſarum oppreſſionibus, injuriis, & offenſis, ad noſtram deductis notitiam, & per nos toti concilio reſeratis, ac deliberatione ſuper his in ipſo concilio habita pleniore, de totius concilii providentia unanimi & concordi, juxta negotiorum ingruentium & temporis qualitatem, remedia ſuper eiſdem injuriis, pro defenſione libertatis eccleſiaſticæ, adhibere curavimus opportuna. Quæ quidem, ex parte concilii requiſiti redigi fecimus in ſcripturam, & in ipſo concilio ſolemniter publicari: auctoritate qua fungimur, ſacro approbante concilio, ſtatuentes, ut quæ pro defenſione libertatis eccleſiaſticæ, & ipſarum eccleſiarum ſtatu pacifico, duximus ſtatuenda, a noſtræ legationis perſonis, prout continetur inferius, ſerventur in perpetuum illibata.

I. *De electione.*

In totius concilii quod nuper Bituris duximus celebrandum, noſtris auribus clamor horrendus inſonuit, ad nos per diverſos prælatos aliaſque quamplures perſonas eccleſiaſticas non ſine gravi lamentatione delatus, & toti concilio patefactus. Aſſerebant ſiquidem quod in regno Franciæ, in quo eccleſiarum libertas & honor eiſdem debitus, ſervari retroactis temporibus, præ regnis ceteris atque provinciis, abundantius conſuevit; his diebus in electionibus celebrandis, in quibus libertatis puritas potiſſime conſervanda, pro libertate datur impreſſio, & quaſi pro auro plumbum, pro argento ſcoria, honores in contumelias converruntur: adeo quod quando in certis locis electiones paſtorum imminent faciendæ, multitudine populi per iniquitatis filios concitata, in electores impetum faciente, electiones ipſæ in nonnullis eccleſiis aut ad tempus impediuntur totaliter, aut in locis hactenus conſuetis nequeunt celebrari: prout in Lugdunenſi, Burdegalenſi, & Carnotenſi eccleſiis nuper dignoſcitur eſſe factum. In qua quidem Burdegalenſi eccleſia, dum immineret electio, occaſione impreſſionis habitæ, in eadem homicidium de ſacriſta nobili membro præfatæ eccleſiæ inhumaniter exſtitit perpetratum. Quoniam igitur novis morbis nova convenit antidota præparari, ne morbus tam perniciоſus obreperet, & ſui contagione trahatur a poſteris in exemplum: ſacri proviſione concilii duximus ſtatuendum, quod quicumque de cetero, per ſeditioſam conſpirationem aut conventionem habitam ſimul cum aliis, quacumque firmitate vallatam, impedimentum latens aut patens præſtiterit, quominus eccleſiis ſæcularibus aut regularibus, dignitatibus, aut perſonatibus, ſeu adminiſtrationibus quibuſcumque, per illos ad quos locorum ipſorum, vel dignitatum, ſeu adminiſtrationum, per viam electionis ſeu poſtulationis, ſpectat proviſio, eiſdem locis, dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, de perſonis idoneis, undecumque exſtiterint oriundæ, & alias per electionem aut poſtulationem canonicam, valeat provideri, incurrant excommunicationis ſententiam, quam in ipſos proferimus, ipſo facto. Et ſi clerici vel regulares exſtiterint: nos privantes eoſdem omnibus privilegiis, beneficiis eccleſiaſticis, dignitatibus, vel adminiſtrationibus, ſeu perſonatibus, quas eos obtinere contigerit, decernimus fore inhabiles & indignos, ut quævis beneficia, adminiſtrationes, vel honores eccleſiaſticos, ulterius aſſequantur. Si vero laïci, præter dictam excommuni-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1874.

cationis ſententiam, ipſorum familiæ interdicto eccleſiaſtico ſint ſubjectæ : nullaque eorum poſteritas uſque ad quartam eorum incluſive progeniem, ſi ſæcularis fuerit, prælaturam, dignitatem, perſonatum, præbendam, ſeu aliud quodcumque beneficium eccleſiaſticum ; aut ſi regularis fuerit, adminiſtrationem quamlibet regularem in civitate vel diœceſi, in qua exceſſum hujuſmodi commiſerit, in perpetuum valeat obtinere. Illi autem qui prædicti facinoris cauſa [a] non contenti, populum vel turbam, potentes, vel quoſlibet concitaverint, vel in prædicto facinore opem ferunt ; quorumve data opera, ſuggeſtione, vel conſilio, populus turbave, cum armis, vel ſine armis, ad hoc convenerint, pœnis ſimilibus ſint ſubjecti. Clerici [b] præter hæc a civitate vel loco, in quo perpetraverint talia, per triennium procul agant. Porro qui coacta multitudine, cum armis, vel ſine armis, contumelioſa acclamatione, concitato tumultu, in loco in quo hi ad quos ſpectat electio, poſtulatio, vel proviſio, convenerint, ſive in ipſos electores, vel in aliquos de eiſdem, tempore quo præmiſſa imminent facienda, duxerint irruendum ; & eidem loco fracturam ſeu violentiam vel in perſonas electorum notabilem injuriam irrogaverint ; & poſtremo qui opere vel conſilio, clam vel palam, per ſe vel per alium, aliquid egerint, per quod conſpirationis vel conventionis hujus initæ nequitia in aliquo ſumat robur ; & per hoc contingat, electionem, poſtulationem, ſeu proviſionem, impediri totaliter, vel differri : excommunicationis ſententia noverint ſe adſtrictos ; necnon eorum familias, ſi laïci fuerint, eccleſiaſtico ſuppoſitas interdicto : quæ ſententiæ relaxari nequeant, niſi auctoritate ſedis Apoſtolicæ ſpeciali. Clerici vero, qui in talibus culpabiles adfuerint, cum offenſa eorum tanto gravior reputetur, quanto in ſortem redemptoris aſſumpti, ac gradu celſiori pollentes, libertatem ac immunitatem eccleſiaſticam ſervare tenentur præ ceteris illibatam : præter excommunicationis ſententiam, eo ipſo, beneficiis quæ obtinent, ſint privati ; ad obtinendas dignitates, perſonatus, beneficia, vel officia quæcumque, in eccleſiis in quibus talia perpetraverint, & locorum ipſorum [c] ordinibus, nullo unquam tempore ſpem aut fiduciam habituri. Si vero regulares fuerint, ad adminiſtrationem regularem aliquam nullatenus admittantur, cadantque nihilominus ab obtentis. Inſuper & laïcorum prædictorum poſteritas, uſque ad quartum gradum, ad beneficia eccleſiaſtica quælibet aſſequenda in ipſis eccleſiis civitatis aut diœceſis, in qua perpetraverint talia, ſint inhabiles & indigni.

[a] al. ornatis.

[b] al. propter hoc.

[c] al. diœceſibus.

II. *De officio & poteſtate judicis delegati.*

Cum juris remedia per ſummorum Pontificum & Principum promulgata, divinitus ad [d] tutelam bonorum, & cohibendas malorum inſolentias utiliter introducta, non deceat nec liceat per corruptelam judicum ſive fraudem ad iniquitatis trahi diſpendium ; ſic illos qui a nobis judicandi recipiunt poteſtatem, commiſſum ſibi volumus officium exercere : ut per viam regiam ductrice juſtitia gradientes, ab æquitatis tramite, odio, gratia, vel favore, ſeu cujuſquam alterius corruptelæ vitio non recedant. Cupientes igitur, ut in citationibus faciendis per judices ſive conſervatores, auctoritate qua fungimur deputatos, nulla corruptelæ ſpecies vindicet ſibi locum : ſed forma per Romanam curiam in talibus introducta, ab eiſdem judicibus ſeu conſervatoribus firmiter obſervetur ; ſtatuimus & mandamus, expreſſius inhibentes, ne judices ſeu conſervatores prædicti, ſub tali forma, *quos vobis later præſentium nominabit*, vel alia conſimili citare præſumant. Hujus autem citationis mandatum nullus exſequi teneatur, ſed ei non pareatur impune ; nec ad perſonas in noſtris litteris non [e] expreſſas, prætextu teſtimonii perhibendi, ubi vel quando ſtatus cauſæ vocationem teſtium non requirit, ſed ut ipſe vel actor citatos fatiget laboribus & expenſis, aut aliquid extorqueat ab iiſdem ; litteras ipſas prorogent aut extendant. Si quis vero ſecus præſumpſerit attentare ; in utroque caſu talis citatio non teneat, nec quemquam valeat coarctare. Et ſi occaſione citationis hujuſmodi, judex ille ſententiam quamcumque in quemquam duxerit proferendam ; nullius penitus ſit momenti. Judex vero qui talia perpetraverit, officium judicandi ſeu procedendi, auctoritate noſtra, non ſolum in illa, ſed in aliis cauſis de cetero non valeat exercere ; quin immo excommunicationis incurrat ſententiam ipſo facto, a qua nullatenus abſolvatur, niſi læſis intereſſe & expenſis quibuſlibet ab ipſo primitus reſtitutis.

[d] al. tutelam.

[e] al. expreſſas.

III. *Quod judices delegati non poſſint aliquid pro abſolutionibus exigere vel levare.*

Cæca cordis ambitio repleri neſciens, ſed quanto plus recipit, tanto fortius inardeſcit ; ſic quorumdam interiores oculos cæcutienti obtexit caligine : ut quid de jure liceat, non advertant ; quidve de honeſtate deceat, non attendant. Quod in illis qui judiciali præeminent dignitate, eo conſtat periculoſius tolerari, quo per auctoritatis, qua funguntur, potentiam, in concepto malignitatis propoſito poſſunt adverſus ſubditos liberius debacchari. Ea propter ad inhiantem eorum avaritiam cohibendam, provide duximus id ſtatuendum ; ut nullus judex, exſecutor, ſeu conſervator datus a nobis pro relaxationis vel abſolutionis beneficio impendendo his quos excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiis duxerint innodandos, emendas pecuniarias, ſeu res alias pro emendis, quoquo exquiſito colore, præſumant petere, exigere, aut oblatas recipere, etiam ex poſtfacto. Quiſquis autem contra præſumpſerit, eo ipſo excommunicationis ſententiam incurrat, a qua non niſi per legatum ſedis Apoſtolicæ abſolvatur : & tunc demum cum læſis cum omni intereſſe reſtituerit integre ſic exorta. Ejuſdem tamen ſedis auctoritate in his & in aliis ſemper ſalva.

IV. *De officio judicis ordinarii.*

Sicut ille qui præeminet judiciaria poteſtate, juſtis oppreſſorum querelis aures debet parulas inclinare ; ſic voces malignantium querulofas ipſum decet & convenit obaudire. Debet igitur diligenter advertere, & penes ſe ponderare prudenter, quis, contra quem, & ſuper quibus etiam ſuperioris officium interpellat : ut penſatis conditionibus & meritis perſonarum, & incumbentis negotii & officii qualitate, ſolerter intelligat unde veniat conquerens ſpiritus, aut quo vadat. Ob hanc cauſam prælatis, qui nimis facile clauſtralium, vel forenſium monachorum contra ipſorum abbates, maxime ubi de correctione agitur, querelas recipiunt ; per quas plerumque enervari contingit vigorem eccleſiaſticæ diſciplinæ, frequenter etiam miniſtratur occaſio evagandi ; ſub obteſtatione divini judicii duximus injungendum, quod querelas hujuſmodi facile de cetero non admittant : ſed tunc demum quando circumſtantiis, quæ circa hoc fuerint attendendæ, examinatis plenius & diſcuſſis, veriſimiliter præſume-

ANNO CHRISTI 1276.

tur, ipsos non causa vitandi correctionem ecclesiasticam, seu canonicam disciplinam, secundum eorum regularia instituta, sed juste & ex causa probabili, ad prælatorum præsidium confugisse.

V. *De his qui contra laïcos.*

Ut prælatorum officium eo fructuosius, quo liberius valeat exerceri; præsenti statuto laïcis quibusdam duximus inhibendum, ne prælatos quoslibet impedire vel turbare præsumant, quo minus in locis religiosis vel regularibus, aut aliis eisdem prælatis subjectis, officii sui debitum exsequantur: ipsis ad hoc per eosdem prælatos, auctoritate præsentis concilii, competenti monitione præmissa, per censuram ecclesiasticam, si res exegerit, compellendis.

VI. *De his quæ vi metusve causa fiunt.*

Cum parum proficiat jura condi in civitatibus, nisi exstiterint qui edita regere valeant & tueri; nec solum magistri militum consistat officium in disciplina per ipsum imponenda, sed in ea, prout [a] opportunum fuerit, observanda: præcipimus, ut quicumque judices ecclesiasticos ad absolutionis vel relaxationis cujuslibet ab excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententiis, beneficium impendendum vi vel meru compulerint, per diœcesanos locorum, præsentis auctoritate concilii excommunicati publice nuncientur.

[a] *al opportunum.*

VII. *De foro competenti.*

Cum falcem propriam nulli in messem liceat mittere alienam; de justitiariis laïcis seu aliis solam jurisdictionem temporalem habentibus, qui in actionibus mere personalibus ecclesiasticas coram se personas litigare compellunt, contra canonicas sanctiones; hujus provisione concilii duximus statuendum, quod licet eædem personæ ecclesiasticæ, non solum coram eis justitiariis litigare, sed etiam ad ipsos venire in causis hujusmodi de jure minime teneantur: si tamen venerint, & allegato fori privilegio, coram ipsis iidem judiciarii compulsioni institerint supradictæ; eo ipso excommunicationis sententiam, quam in ipsos ferimus, incurrant: quæ circa eos nullatenus relaxetur, nisi læsis hujusmodi de damnis, expensis & interesse, prius per ipsos justitiarios fuerit integre satisfactum: eorum processibus atque sententiis habitis in hujusmodi quæstionibus etiam prolatis, nihil omnino roboris habituris. Ad hæc si quis jurisdictionem temporalem exercens, de excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententiis, scilicet an juste latæ fuerint, an injuste, aut aliquam in aliis ecclesiasticis vel spiritualibus causis decisionem seu cognitionem præsumpserit usurpare; per diœcesanos locorum, præsentis auctoritate concilii, desistere moneatur: & nisi competenter monitus duxerit desistendum, ad hoc per censuram ecclesiasticam compellatur.

VIII. *De decimis.*

Cum in illis in quibus periculum vertitur animarum, præscriptio quantumcumque longæva non vindicet sibi locum; sed quanto graviora sunt crimina, tanto diutius miseram animam teneant alligatam: exceptionem præscriptionis super rerum illarum decima, de quibus, sive similibus, in locis eisdem hactenus a similis conditionis personis consuevit exsolvi, præcipimus non admitti; statuentes, quod illi qui eis ad quos spectat perceptio hujusmodi decimarum, quo minus eas percipiant, impedimentum præstare præsumpserint, si moniti competenter, ab impedimento hujusmodi non duxerint abstinendum; ex tunc auctoritate præsentis concilii, per locorum Ordinarios excommunicationis sententia percellatur.

ANNO CHRISTI 1276.

IX. *De testamentis.*

Ad præsumptionis quorumdam conatus damnabiles reprimendos, qui testamenta seu alias voluntates ultimas, quocumque nomine censeantur, licet rite sint facta juxta canonicas sanctiones, tamquam legitima non admittunt; sed pro eo reprobant & impugnant, quod scabini aut sæculares judices præsentes non fuerint, aut auctoritatem nequaquam præstiterint, quando testator suum condidit testamentum, aut aliam ultimam voluntatem; hoc duximus statuendum, quod ipsi, cujuscumque conditionis vel dignitatis exstiterint, nisi infra octo dies postquam super hoc moniti competenter fuerint, ab impedimento hujusmodi duxerint desistendum, anathematis innodentur vinculo, quo ipsos adstringi volumus ipso facto.

X. *De immunitate ecclesiarum.*

Sanguisugæ sitibunda progenies ac radix omnium malorum cupiditas, semper vociferans, *Adfer, adfer*, moliri non desinit quemadmodum per exquisitas astutias & callidiora commenta ardori proprio, licet inextinguibili, lucri temporalis, quamquam illiciti, pocula subministret. Ex hac autem semper fitienti radice processisse cognovimus, quod cum sedes Apostolica excommunicationis sententiam in omnes nova constituentes pedagia olim duxerit promulgandam, ipsam annis singulis in certis festivitatibus solemniter renovando: nonnulli mammonæ filii, propriæ cupiditatis vitium colorate nitentes; non nova, ut asserunt, constituentes pedagia, antiqua ad clericos, & ipsorum res, quas non ratione mercaturæ per terram vel aquam deferri faciunt, prorogant & extendunt, in elusionem memoratæ sententiæ, & manifestum præjudicium ecclesiasticæ libertatis. Nos itaque ipsorum fraudibus obviare volentes, & eam præsumptæ calliditatis astutiam pœna debita castigare; statuimus, ut nisi infra duos menses, a tempore solemnis publicationis hujusmodi, factæ in civitate & diœcesi in quibus constituunt ipsa pedagia, numerandos, ab his in totum desiterint, excommunicationis sententiæ, quam ex nunc in ipsos inferimus, ex tunc subjacerant ipso facto.

XI. *Contra illos qui banna faciunt proclamare contra ecclesiarum libertates & antiquas consuetudines.*

Cum jure canonico caveatur, quod qui de cetero servare fecerit statuta edita & consuetudines introductas contra ecclesiæ libertatem, statutarii & scriptores statutorum ipsorum; necnon potestates, consules, rectores, & consiliarii locorum ubi hujusmodi statuta & consuetudines de cetero edita fuerint, vel servata; necnon etiam illi qui secundum ea judicare præsumpserint, vel in formam publicam scribere judicata, excommunicationis sententiæ debeant subjacere: nonnulli propriæ salutis obliti, & suæ verecundiæ non parentes, juris sententiam, verborum amplexu, non sine fraude circumvenire nituntur, non statuta, ut asserunt, banna, tamen faciunt proclamare, præcepta & prohibitiones indicunt, quæ non est dubium in libertatis ecclesiasticæ præjudicium redundare. Nos igitur fraudibus malignorum, quas circa hoc adhibitas fuisse cognovimus, obviare volentes; statuimus, ut quicumque

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1276.

contra ipſius eccleſiæ libertatem banna, prohibitiones, ſeu præcepta ſcienter fecerint, aut fieri procuraverint, ſive facientibus conſilium vel opem duxerint adhibenda, ipſi poſtquam per locorum Ordinarios ſuper hoc fuerint requiſiti, abſque difficultatis cujuſlibet obſtaculo, indilate revocent, ſeu faciant revocari, ad conſimilia nunquam de cetero proceſſuri: alioqui cenſura conſimili ſint adſtricti. Qui vero contra eccleſiaſticas conſuetudines antiquas, rationabiles, approbatas, & hactenus pacifice obſervatas, ſtatuta, banna, prohibitiones vel præcepta fecerint vel fieri procuraverint, ſeu jam facta ſervaverint aut ſervari fecerint, aut facientibus vel ſervantibus in hoc conſilium vel opem duxerint adhibendam; per diœceſanos locorum, præſentis auctoritate concilii moneantur, ut infra menſem, a tempore monitionis hujuſmodi numerandum, ſtatuta deleant, banna, prohibitiones, & præcepta revocent, ad conſimilia nunquam ulterius proceſſuri: alioquin excommunicationis ſententiæ, quam ex nunc in ipſos ferimus, ex tunc ſubjaceant ipſo facto.

XII. *Contra illos qui fugientes ad eccleſiam extrahere præſumunt ab eccleſia, vulnerant, vel interficiunt.*

Quorumdam inſolentiam perverſorum, qui Dominum Jeſum Chriſtum verbis tantummodo proficentes, nec Deum timere, nec homines revereri, pro ſuorum atrocitate factorum manifeſtiſſime convincuntur, in tantam accepimus temeritatis vel inſaniæ audaciam prorupiſſe, quod fugientes ad eccleſiarum tutelam, contra juris utriuſque ſtatuta & eccleſiaſticam libertatem, ibidem vulnerant, mutilant, interficiunt, aut [a] incendunt; aut exinde extrahunt, violenter extractos vulnerare ſeu mutilare præſumunt, nonnunquam eis ultimum ſupplicium inferentes; aut iſta fieri præcipiunt aut procurant, ſeu conſilium aut opem exhibent in tantis ſceleribus perpetrandis. Nos itaque, quos zelus comedit domus Dei, hujuſmodi ſacrilegorum exceſſus deteſtabiles & horrendos, quos non ſolum evidentia rei docet inhumaniter excreviſſe, ſed inoleviſſe jam præſumptione damnabili, recenſita præteritorum memoria comprobat & declarat, caſtigatione canonica cohibere volentes; præſentis approbatione concilii duximus ſtatuendum, quod taliter delinquentes excommunicationis ſententiæ, quam in ipſos proferimus, ſubjaceant ipſo facto. Quam quidem ſententiam locorum Ordinarii, ejuſdem auctoritate concilii, ſolemniter in ſubjectis ſibi eccleſiis denunciari faciant, & uſque ad ſatisfactionem condignam inviolabiliter obſervari: eiſdem nihilominus mutilatoribus & interfectoribus, necnon & iis qui hujuſmodi mutilationes & homicidia fieri præcipiunt vel procurant, aut facientibus conſilium vel opem impendunt; feuda & beneficia, ſi qua ab eccleſiis taliter violatis obtinent, eo ipſo protinus amiſſuris, quæ ad eccleſiam a qua illa obtinere noſcuntur, libere revertantur. Filii etiam eorumdem, non ſolum nihil obtineant de præmiſſis, ſed ad beneficia eccleſiaſtica de cetero aſſequenda eo ipſo reddantur prorſus inhabiles & indigni.

[a] *al.* incendunt.

XIII. *Contra illos qui impediunt juriſdictionem eccleſiaſticam.*

Cum nonnulli temporale dominium obtinentes, ſeu ſæcularis judiciariæ poteſtatis gerentes officium, juriſdictionem ſanctæ matris eccleſiæ ſubvertere vel imminuere exquiſitis aſtutiis moliantur: nos eorum malitias ultione canonica reprimentes; ſtatuimus inhibentes, ne quis in foro eccleſiaſtico litigantes, ſeu litigare volentes, ſuper cauſis mere eccleſiaſticis, ſeu quæ ad forum eccleſiaſticum de antiqua & approbata conſuetudine, & hactenus pacifice obſervata, pertinere noſcuntur, ad deſiſtendum compellat per ipſorum, vel parentum aut conſanguineorum, ſive rerum eorum vel perſonarum hujuſmodi captionem, modiſve aliis quibuſcumque. Si qui vero contra præſumpſerint, excommunicationis ſententiæ, præſentis auctoritate concilii ſe noverint ſubjacere.

ANNO CHRISTI 1276.

XIV. *De Judæis.*

De Judæis, quorum perfidia plerumque ſimplices Chriſtianos fraudulenter decipit, & malitioſe ſecum pertrahit in errorem; ſacro approbante concilio duximus ordinandum, ut non niſi in civitatibus, caſtris, & aliis locis inſignibus habitare præſumant; temporalibus locorum dominis, & vices gerentibus ſeu loca tenentibus eorumdem, diſtrictius inhibentes, ne Judæos ipſos permittant alibi, quam in locis expreſſis ſuperius habitare: ipſis ad hoc, ſi res exegerit, a diœceſanis locorum, ejuſdem auctoritate concilii, per cenſuram eccleſiaſticam compellendis.

XV. *De privilegiis & exceſſibus privilegiatorum.*

Licet regularis obſervantiæ profeſſores, & alios quos ſedes Apoſtolica exemptionis ſeu libertatis majoris decoravit titulis, aut privilegiis inſignivit, attollere condignis favoribus intendamus; ipſorumque privilegia, quantum ad nos attinet, ſervare penitus illibata; ſic tamen eos ſuis juribus manere contentos affectamus, quod privilegiorum ſuorum limites in aliorum injuriam non [a] extendant. Proinde ſacro approbante concilio duximus ſtatuendum, diſtrictius inhibentes, ne deinceps religioſi quicumque, vel etiam ſæculares, exemptionis ſeu ſedis Apoſtolicæ privilegiis communiti, excommunicatos publice, vel nominatim interdictos, ſeu uſurarios manifeſtos, ad divina ſeu eccleſiaſtica ſacramenta, vel eccleſiaſticam ſepulturam ſcienter admittant. Qui vero contra præſumpſerint, præter pœnas a jure ſtatutas, ingreſſum eccleſiæ eo ipſo ſibi noverint interdictum: donec prolatoribus ſententiarum hujuſmodi, quorum auctoritatem contempſerint, & aliis quorum intereſſe contigerit, de prædictis exceſſibus, & omni intereſſe ac damnis ſatisfecerint competenter.

[a] *al.* extendant.

XVI. *De pœnis.*

Cum juris utilitas tot & tantis excogitata vigiliis, ſufficienter nequeat proſperari, ſi proceſſus miniſtrorum juſtitiæ contingat iniquorum machinationibus impediri: ut illorum audaciam, quos amor divinus a malo non revocat, ſaltem rigor eccleſiaſticæ coërceat diſciplinæ: ſacri proviſione concilii duximus ſtatuendum, quod ſi quis, cujuſcumque dignitatis aut conditionis exſtiterit, nuncios ſeu exſecutores eccleſiaſticorum judicum, aut alios litteras eorumdem actave judicialia deferentes, hac occaſione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, mutilare, aut quod gravius eſt cenſendum, interficere, litteras vel acta prædicta perſonis memoratis auferre, ſeu ea corrumpere, cancellare, aut alias deſtruere quoquo modo, vel ſic ablata celare præſumpſerit, aut ut ita fiant procuraverint, aut facientibus conſilium vel opem duxerit adhibendam; excommunicationis ſententiæ, quam ex nunc in ipſos proferimus, ſubjaceat ipſo facto: a

ANNO CHRISTI 1276.

qua, nisi prius tam judici, cujus auctoritatem contempserit, quam passo injuriam, & ceteris quorum interest, prout excessus postulabit atrocitas, satisfecerit competenter, nullatenus absolvatur.

Ad quorum memoriam in perpetuum observandam, & præmissorum testimonium, sigillum nostrum duximus præsentibus apponendum. Datum in eodem concilio, Idibus Septembris, anno Domini MCCLXXVI. Romana ecclesia vacante.

AUCTORITAS CONCILII.

Simon miseratione divina tituli sanctæ Cæciliæ presbyter Cardinalis, Apostolicæ sedis Legatus, ad futuram rei memoriam.

NUper in generali concilio nostræ legationis per nos Bituris congregato, nonnulla pro defensione ecclesiasticæ libertatis, & tranquillo statu ecclesiarum, a sede Apostolica nostro regimini commissarum, deliberatione provida, de ipsius approbatione concilii ordinanda duximus, ac etiam statuenda: quæ quidem nostræ approbationis hujusmodi perpetuam decernimus obtinere firmitatem. Ne igitur per aliquorum malitiam, privilegiorum sive indulgentiarum collegiis, locis, ordinibus, communitatibus seu personis quibuslibet, sub quacumque forma vel conceptione verborum, a sede Apostolica concessarum prætextu, adversus observationem ordinationum & statutorum hujusmodi, quisquam immunitatem quovis exquisito colore sibi vindicare præsumat, aut habeat se quomodolibet excusare: litterarum Apostolicarum tenorem, per quas nobis expresse conceditur, quod præmissis seu aliis nequidquam obstantibus, censuram ecclesiasticam, officium nostrum, & omnia ad ipsum spectantia, aut quæ nobis officii ratione competunt, exercere libere valeamus (quas quidem in dicto Bituricensi concilio solemniter fecimus publicari,) litteris præsentibus, ipsis ordinationibus & statutis adnexis, jussimus annotari. Tenor autem litterarum ipsarum talis est:

» GREGORIUS episcopus servus servorum Dei, » dilecto filio Simoni tituli sanctæ Cæciliæ presbytero Cardinali, Apostolicæ sedis Legato, salutem & » Apostolicam benedictionem. *Cum tibi plenæ legationis officium in regno Franciæ, civitate ac diœcesi Lugdunensi, necnon & in partibus transmarinis duxerimus committendum: ne circa exsecutionem illius, vel eorum quæ ad ipsum spectant officium, vel tibi ratione ipsius competunt, te contingat aliquatenus impediri: discretioni tuæ, ut non » obstante aliqua indulgentia, quibuscumque archiepiscopis, episcopis, abbatibus, ceteriscque prælatis » ecclesiarum, sive aliis personis ecclesiasticis vel sæcularibus, cujuscumque sint præeminentiæ, conditionis aut status; seu collegiis, vel dignitatibus aut » ordinibus, a sede Apostolica sub quacumque forma » verborum vel expressione concessa, etiamsi contineatur in ea, quod aliquæ litteræ quantumcumque » quælibet obstantia seu obstare possibilia expressius » removentes, ipsi aliquatenus non obsistant; sive quod » de ipsa indulgentia, dignitatibus, ordinibus, seu nominibus propriis ipsorum ordinum, dignitatum, » seu etiam personarum, plenam & expressam, seu » etiam de toto tenore ipsius indulgentiæ sigillatim, » & de verbo ad verbum oporteat fieri mentionem; » seu quod personæ hujusmodi ab homine excommunicari, suspendi, vel interdici non possint per litteras Apostolicas vel Legatorum sedis Apostolicæ, » in quibus de ipsis dignitatibus, ordinibus, nominibus seu indulgentia, vel ejus tota serie plena & expressa, sive de verbo ad verbum, in eisdem Apostolicis vel Legatorum ipsorum litteris mentio non habetur; & qualiber alia indulgentia, cujuscumque tenoris, formæ, vel expressionis, per quam præsentibus non expressam, vel totaliter non insertam, hujus nostræ concessionis effectus impediri possit, vel quomodolibet retardari; dictum officium, & omnia ad ipsum pertinentia, sive tibi ratione ipsius competentia, libere, sine cujuscumque conditionis, vel alterius impedimenti objectione, valeas exercere, plenam & liberam tibi auctoritate præsentium concedimus facultatem. Datum Viennæ, VII. Kal. Octobris, pontificatus nostri anno quarto.

GREGORIUS episcopus servus servorum Dei, dilecto filio Simoni tituli sanctæ Cæciliæ presbytero cardinali, Apostolicæ sedis Legato; salutem & Apostolicam benedictionem. Ut eo efficacius commissum tibi legationis officium promovere valeas, quo majore per nos fueris auctoritate munitus; discretioni tuæ exercendi libere censuram ecclesiasticam in omnes, tam cathedralium, quam aliarum ecclesiarum prælatos, exemptos, & non exemptos, in universa quoque capitula & conventus, duces, marchiones, comites, necnon barones, ballivos, & quoslibet alios nobiles; in rectores etiam, potestates, consiliarios, universitates, populos, & quascumque personas ecclesiasticas, regulares, sæculares, etiamsi militiæ Templi, vel Hospitalis sancti Joannis Hierusalem, vel sanctæ Mariæ Teutonicorum, seu Cisterciensis, Cluniacensis, Præmonstratensis, Minorum, aut Prædicatorum ordinum fuerint, & in quaslibet alias publicas vel privatas tuæ legationis, cum videris expedire: non obstantibus quod aliquibus a sede Apostolica sit indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, aut aliquibus privilegiis, indulgentiis, vel litteris quibuscumque, dignitatibus, ordinibus, locis, vel personis, generaliter vel specialiter, sub quacumque forma vel conceptione verborum, ab eadem sede concessis, de quibus, quorumve totis tenoribus, de verbo ad verbum, seu ordinibus, locis, aut propriis personarum nominibus, certa, specialis, plena, determinata, & expressa mentio sit habenda; & per quæ, etiamsi contineatur in ipsis, quod per quasvis Apostolicas litteras quælibet obstantia removentes, eis in aliquo nequeat derogari, nullum in præmissis volumus obstaculum interponi, nec cuiquam contra ea præsidium quomodolibet exhiberi; plenam & liberam concedimus auctoritate præsentium potestatem. Datum Lugduni, XIV. Kalendas Septembris, pontificatus nostri anno tertio.

In cujus rei testimonium & munimen perpetuum, sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum. Actum in eodem concilio, Idibus Septembris, anno Domini MCCLXXVI. Romana ecclesia vacante.

Hujus Concilii Statuta misit Simon Legatus ad omnes Francici Regni episcopos: ut qua legatio sua patebat, ubique servarentur. Hoc adeo intelligimus ex Joannis archiepiscopi Turonensis ad episcopum Nannetensem epistola, præmissa Bituricensi concilio in collectione Conciliorum provinciæ Turonensis, quæ a Joanne Maano edita est, & apud nos exstat manuscripta, beneficio Ægidii Menagii viri clarissimi. Qua in editione adscribitur Concilium nostrum anno Domini MCCLXXVII. falso quidem, si spectatur annus, quo celebratum est; vere forsan, si tempus, quo ad omnes episcopos transmissum.

Adnotatio P. Gabrielis Cossartii, Societatis Jesu.

Digitized b

ANNO CHRISTI 1276.

EPISTOLA JOANNIS TURONENSIS ARCHIEP. ad Nannetensem Episcopum.

Missa sibi a Simone Legato Bituricensis concilii Statuta, ad eum transmittit.

Joannes Dei gratia archiepiscopus Turonensis, venerabili in Christo fratri ejusdem gratia Episcopo Nannetensi; salutem & sinceram in Domino caritatem.

STatuta concilii Bituricensis, nuper a reverendissimo in Christo patre domino Simone, præmissa gratia tituli sanctæ Cæciliæ presbytero cardinali, convocatis fratribus, auctore Domino salubriter celebrata, ac remedia pro defensione ecclesiasticæ libertatis adhibita, opportune nobis ab eodem reverendissimo patre transmissa, & copiam potestatis ab Apostolica sede sibi concessæ, ut ea faciamus A venerabilibus in Christo fratribus suffraganeis nostris Turonensis provinciæ publicari, & a nostris immediate, & eorum suffraganeorum subditis per ipsos, inviolabiliter [a] recepimus in hæc verba:

Simon miseratione divina tituli sanctæ Cæciliæ presbyter cardinalis, Apostolicæ sedis Legatus, venerabili in Christo fratri, eadem gratia archiepiscopo Turonensi; ad futuram rei memoriam. Nuper in generali nostræ legationis concilio per nos Bituris congregato, nonnulla, &c. *cum litteris duabus Gregorii X. ut supra. Addit Simon legatus:* Inde est quod vobis auctoritate Apostolica mandamus, quatenus statuta hujusmodi, quæ vobis mittimus, tenore præsentium litteratum nostro sigillo sigillatarum, B vestris subditis publicanda, faciatis ab eis, prout ejus venit, irrefragabiliter observari: copiam statutorum ipsorum, ipsis suffraganeis & eorum singulis nihilominus facientes, cum fueritis requisiti.

Datum Turonis, die Martis post festum Resurrectionis Domini, anno ejusdem Domini MCC. LXXVII.

ANNO CHRISTI 1277.

[a] *Deest hic, ut observavit.*

1277.

CONCILIUM COMPENDIENSE.

Ex apographo R. P. Jacobi Sirmondi, Societatis JESU.

Concilium Provinciale ecclesiæ Remensis, habitum Compendii a reverendo Patre ac domino Petro Barbet, Archiepiscopo Remensi in canonicos cathedrales, anno Domini MCCLXXVII.

UNiversis præsentes litteras inspecturis; Petrus miseratione divina Remensis archiepiscopus, Milo Suessionensis, Reginaldus Belvacensis, Guido Noviomensis, B. Catalaunensis, Ingerannus Cameracensis, Philippus Tornacensis, Henricus Morinensis, & R. Silvanectensis, eadem miseratione divina episcopi, Remensis ecclesiæ suffraganei, in concilio provinciali apud Compendium congregati; salutem in Domino sempiternam.

Cæca cordis æmulatio, superseminansque zizaniam humani generis inimicus, sic quorumdam interiores oculos obcæcit caligine; sic etiam venenum infudisse dignoscitur cordibus eorumdem: ut quid de jure liceat, aut quid de honestate deceat, non attendant. Ac non solum in subditos, immo etiam, quod horrendum est dicere, in proprios prælatos, & ipsos quibus ex debito fore noscuntur filiationis adstricti, frequenter sæviunt, & nonnunquam contra eos calumniosas & graves, non zelo justitiæ, sed rancoris, suscitant quæstiones. Attendentes igitur quod Capitula & canonici cathedralium ecclesiarum nostræ Remensis provinciæ in nos, qui licet immeriti præsidemus eisdem, nescimus quo ducti spiritu, quod dolentes referimus, exercuerunt spiritualia jura, sibi damnabiliter usurpando, interdum auctoritate propria, interdum etiam per exquisitas C lites, quas contra nos aggredi non verentur, nonnunquam etiam per subtractionem divini officii, contra nos pro suæ libertatis arbitrio sua organa suspendendo: idcirco nos super præmissis intendentes, prout possibilitas aderit, salubre remedium adhibere, & præcavere periculis, quæ tam nos, quam successores nostri incurrere valeremus; deliberatione inter nos habita, de communi consensu conveniendum duximus, & unanimiter statuendum, quod quotiescumque contigerit, inter nos vel quemque ex nobis, & Capitulum suæ cathedralis ecclesiæ discordiam suscitari super reformatione pacis, si fieri poterit, bono modo, necnon ad defensionem causæ, fraterno more, alter alterius portantes onera, ad- D sistemus nobis ad invicem, contributionem nihilominus pecuniariam, prout magnitudo causæ poposcerit, ei qui causam hujusmodi seu litem habuerit, facientes. Et ut super his cum majori valeat auctoritate procedi, ne etiam animose, quod absit, contra Capitula prædicta quidquam prosequi videamur: ordinatum est inter nos consensu unanimi, quod nos annis singulis in quindena Pentecostes personaliter conveniemus Parisius; ibidem tam de communibus, quam de propriis negotiis insimul tractaturi, & habituri maturum consilium, ne causam ullam contra ipsa Capitula, nisi veram & justam, aliquatenus prosequamur. Obligamus insuper nos E omnes ad invicem, ad observanda præmissa, & omnia bona nostra. In cujus rei testimonium sigilla nostra præsentibus litteris sunt apposita. Datum in loco prædicto, anno Domini MCCLXXVII. ante ramos Palmarum.

CONCI-

Digitized by Google

Anno Christi 1277.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

in quo Joannes Beccus Romanam fidem profitetur, Romanumque primatum agnoscit, mense Aprili, anno MCCLXXVII.

Supersunt hujus Concilii synodales ad Pontificem litteræ editæ ab Oderico Raynaldo : ex quibus constat paulo ante celebratum fuisse Constantinopoli universale Græcorum concilium : missum quoque ad Pontificem fuisse volumen, quo acta concilii continebantur : has autem ipsas litteras esse Synodi, quæ relicta est Constantinopoli ab illa generaliore.

Litteræ Patriarchæ Constantinopolitani, & Concilii, cum professione fidei, & recognitione primatus.

Sanctissimo & beatissimo summo Pontifici Apostolicæ sedis veteris Romæ, & universali Papæ, dominô Joanni; Joannes miseratione divina Patriarcha Constantinopolitanus Romæ novæ, cum omni nostra sacrosancta synodo, debitam reverentiam nostræ obedientiæ, ac inclinationem & orationum postulationem.

Jacob. 1. PRincipii boni optimum esse finem omnibus absque dubio clare patet. Et quare non, cum *omne donum perfectum desursum sit, descendens a Patre luminum?* Hoc enim concesso, consequens est credi omne principium cujuscumque rei optime inchoatæ a divino pendere consilio, & propter hoc necessario tale principium in finem desinere glorioſum. Quod enim a Deo bene inchoatum est, quomodo non optime terminabitur, auxiliante Deo, quale quid factum est, & super iis de quibus nunc propositum est nobis dicere, o divinum & sacrum caput? Nam ecclesiastica unione feliciter incœpta tempore felicis memoriæ beatissimi illius viri, (si tamen virum, & non angelum vocari oportet felicem illum sanctissimum Papam: decimum dicimus Gregorium:) ad glorioſiorem finem, quam ad ipsam videlicet unionem summus Dominus consummabit in diebus, in quibus ad decorem Apostolicæ sedis, & illuminationem perspicuam firmamenti universalis ecclesiæ, vos [b] nomine gratiæ nominatum Deus eligendo constituit. Quod quidem Apostolicæ sedis nuncii, reverendissimi scilicet fratres nostri & coëpiscopi Jacobus Ferentinus, & Gaufridus Taurinensis, & de Deo accepto ordine Prædicatorum religioſissimi nostri fratres Raynonus Prior Viterbiensis, & Salvus lector Luçanus, vestræ sanctitatis orationibus prosperati, pervenerunt ad sanctos & potentissimos nostros moderatores, & ad nostram humilitatem, & ad eam quæ apud nos inventa est sacram & sanctam synodum relictam ab universitate magnæ synodi, quæ apud nos paulo ante fuerat celebrata; dictæ ecclesiasticæ unionis inchoatio, auctore Deo, absque defectu, sine prospero consummata est.

[a] Lacuna corrupti. [b] Vide ad Joannis xiii. vocatur.

Et quomodo quidem potens & sanctus [c] moderator noster, [d] cum divinitus germinato ramo radicis, sacro, potenti, & sancto nostro moderatore, confirmationem ecclesiasticæ unionis in fide perfecta, & diligenti certitudine fecerunt, poterit noscere maxima sanctitas vestra, & ab ipsis quæ ad ipsam mittuntur, litteris potentiæ suæ, & ab instrumento juramentorum factorum per ipsos, & ab iis quæ Apostolicæ sedis nuncii ore tenus divinis auribus vestræ insonuerunt sanctitatis. Quomodo quoque nos robur præstamus, & finem apponimus glorioſo principio hujusmodi operis unionis, poterit scire vestra a Deo magnifica sanctitas, & a volumine synodicali, quod sibi ostendetur; quod humilitas nostra cum toto sacro ipsius conventu firmavit & roboravit subscriptionibus manualibus, quæ apud nos vigorem obtinent juramenti.

Habet insuper noscere & ab iis quæ in præsenti scripto specialius nos dicemus omnimode, præbentes vestræ Apostolicæ sanctitati certitudinem nostræ ad Apostolicam sedem puræ perfectæque obedientiæ. Dicimus enim, sub testibus Deo & angelis verba facientes, quod omne schisma inter ecclesias Dei, veteris Romæ scilicet & novæ nostræ, male introductum in læsionem Christianitatis, aspernimus & abjicimus; & præcordiali affectu, & ex tota anima prius ipsum deponentes, per linguam & labia, & prolativum nostrum sermonem, etiam in præsenti scripto ipsum abnegamus: & ecclesiasticam pacem & unitatem, & primatum Apostolicæ sedis confitemur, recognoscimus, acceptamus, & sponte suscipimus: & ad ipsius obedientiam spontanei venientes, ratum habere & conservare immutabile promittimus & asserimus: & eas prærogativas quæ a principio ante schisma præstabantur Apostolicæ sedi ab illis, qui pro tempore Pontificio in Constantinopoli fungebantur, integra & inviolabilia promittimus conservare. Schisma enim quod in medio intercessit, intimo cordis affectu & tota animi voluntate aspernentes; compaginamus, & coaptamus nosmetipsos lineæ Pontificum illorum, qui ante schisma Apostolicæ sedi veteris Romæ suam obedientiam canonice & legitime conservabant; & nihil omnino imperfectum omittere pollicemur de iis quæ ante schisma illi divi & sancti Imperatores Apostolicæ sedi præstando roborarunt & adfirmarunt; insuper etiam & de iis quæ in sacris conciliis patres nostri ad ipsius obedientiam demonstrabant se conservare. Rursus ad Apostolicam sedem confirmamus inviolabiliter & integre omnes prærogativas & privilegia, quæ ante schisma reverendi & beati Imperatores, & deiferi patres nostri doctores, ad primatum Apostolicæ sedis in obedientiam ostendebant: videlicet quia ipsa sacrosancta Romana ecclesia summum & perfectum primatum & principatum super universam & Catholicam ecclesiam obtinet: quemadmodum seipsa ab ipso Domino, in beato Petro Apostolorum principe seu vertice, cujus Romanus Pontifex est successor, cum plenitudine potestatis recepisse, vere ac humiliter recognoscimus. Et quemadmodum præ aliis tenetur fidei veritatem defendere: sic & si quæ de fide suborta fuerint quæstione, suo debent judicio definiri. Ad hanc potest quilibet gravatus in negotiis ad forum ecclesiasticum pertinentibus appellare; & in omnibus causis ad examen ecclesiasticum spectantibus, ad ipsius potest recurri judicium; & eidem omnes ecclesiæ sunt subjectæ, ipsarumque prælati obedientiam & reverentiam sibi debent. Apud hanc autem plenitudo potestatis consistit, quod ea quæ ceteræ ecclesiæ, & patriarchales principaliter, diversis temporibus privilegia obtinuerunt, sanctionibus beatorum sanctorum Imperatorum illorum, & canonicis sanctionibus sacrorum & divinorum conciliorum, eadem Ro-

[c] Michael Imperator. [d] Cum Andronico filio ejus Imperatore.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1277.

mana ecclesia confirmavit & roboravit: & non aliter obtinuerunt confirmationem ecclesiarum hujusmodi prærogativæ, nisi eadem ecclesia Romana suum super iis judicium & sententiam protulisset: sua tamen prærogativa, tam in generalibus conciliis, quam in quibuscumque aliis semper salva. Et de abnegatione quidem schismatis, & recognitione primatus Apostolicæ sedis, tanta sint dicta.

Quoniam autem multum schismatis tempus opinionem quibusdam vanam & falsam tribuit, quod sit aliqua differentia dogmatum inter utramque ecclesiam, Græcam videlicet & Latinam, propter in symbolo factam additionem per Romanam ecclesiam: oportet utique nos libellum fidei exponere, ex quo vestra Deo magnifica altitudo, & tota Romana ecclesia cognoscet, quod nulla differentia sit iis, qui symbolum primi Nicæni concilii legunt, & qui symbolum Constantinopolitani secundi concilii prædicant, & iis qui hoc symbolum, quod a Romana ecclesia legitur cum additione, venerantur.

Credimus enim in unum Deum ingenitum Patrem omnipotentem, immortalem, invisibilem, impalpabilem, universum implentem, & super omnia existentem, conditorem totius creaturæ visibilis & invisibilis, corporalis & spiritualis. Et in unum Dominum Jesum Christum, Verbum, unigenitum Filium, æternum ab æterno Patre, principium de principio, lumen de lumine, Deum de Deo, omnipotentem de omnipotente, æqualem incommutabiliter generanti Patri, prout ipse Dominus in evangelio asserit, dicens: *Qui videt me, videt & Patrem*; qui ante omnia sæcula natus, ineffabilem, & intellectu incomprehensibilem habet nativitatem: *Generationem ejus quis enarrabit?* sacra fatentur eloquia, hoc est, nullus. In consummatione sæculorum descendit inseparabiliter ex paterno sinu [a] intemeratam & semper virginem Mariam: & nostram ex ipsa assumpsit naturam, carnem videlicet humanam cum anima rationali, non secundum phantasiam, sed secundum veritatem; neque [b] supernam & temporalem nativitatem adoptatus, neque secundum inferiorem temporalem: naturalis enim existens & verus Filius Dei, naturalis & verus semper virginis Mariæ ipse idem filius exstitit: qui carnem accepit ex ipsa, visibilem invisibilis, mortalem immortalis, passibilem, impassibilis, palpabilem impalpabilis: in qua carne & pro nobis sponte susceptit passionem vera carnis passione. Mortuus & sepultus & descendens ad inferos, & tertia die, secundum scripturam, resurgens a mortuis vera carnis resurrectione. Post quadraginta [c] a resurrectione sua a mortuis, ascendit ad cælos cum eadem, qua resurrexit, carne & anima; & sedet ad dexteram Dei Patris, introïtum in cæleste regnum nobis elargiens. Qui venturus est iterum judex vivorum & mortuorum, redditurus unicuique secundum opera sua.

Credimus eodem modo & in Spiritum sanctum, *omnia scrutantem, etiam profunda Dei*, qui naturaliter inest Deo & Patri & essentialiter insitus est, ut ita dicamus, & indivisibiliter ex ipso procedens; naturaliter inest & Filio, & essentialiter illi insitus est, & indivisibiliter ex ipso procedit. Profunditur [d] quod enim idem procedit, quemadmodum a fonte, [e] Deo & Patre: Profunditur autem & ab ipso Filio, quemadmodum a fonte, velut utique & ex ipso Deo & Patre. Sed licet Pater fons Spiritus sit, & Filius fons Spiritus sit: non tamen duo fontes Spiritus sunt Pater & Filius. Unum enim fontem Spiritus Patrem & Filium fidelis & pia intelligentia tenet: & propter hoc communem Patris & Filii Spiritum sanctæ ecclesiæ luminaria & doctores theologizarunt. Sicut enim de substantia Patris naturaliter Spiritus est, sic & ex substantia Filii naturaliter Spiritus: & sicut secundum substantiam exsistit Dei & Patris, ita & secundum substantiam Filii exsistit: & ut proprius est essentiæ Patris, & non extra hanc procedens in esse, ita & essentiæ Filii proprius est, & non extra hanc procedens in esse. Naturalium enim bonorum Dei & Patris essentialiter exsistens Filius communicator, habet Spiritum: sicut unusquisque nostrum, proprium in seipso continens spiritum, & ex intimis visceribus ad extra profundit ipsum. Propter quod & corporaliter ipsum discipulis insufflavit, quia inspiratione Filii Spiritum novimus; & sensum Christi Spiritum esse, ab Apostolo edocti sumus. Unde unam esse Catholicam & sanctam Apostolicam ecclesiam confitentes, in qua unum datur baptisma, & vera remissio omnium peccatorum; tribus personis, scilicet Patri, & Filio, & Spiritui sancto, in quibus, & ad quas personas baptizamur, gloriam referimus, sicut uni Deo: & ipsas tres esse cognoscentes personas, unum Deum omnipotentem ipsas cognoscimus; totamque in Trinitate deitatem coessentialem, coæternam, & coomnipotentem; unius dignitatis, unius potentiæ, unius voluntatis, unius operationis; singulam sanctæ Trinitatis personam Deum plenum & perfectum prædicantes, & confitentes. Et ita credentes, gloriam offerimus Patri, gloriam offerimus Filio, gloriam offerimus Spiritui sancto. Credimus veram resurrectionem nostræ carnis, quam in præsenti vita gestamus: & futuram vitam, æternam, perpetuam exspectamus. Credimus etiam ipsum & unum Deum auctorem esse & Dominum omnipotentem veteris & novi testamenti, Prophetarum & Apostolorum; in Trinitate unum cognitum Deum benedicentes nunc & in sæcula. Amen. Et hoc quidem usque in tantum.

Ex quo autem sancta Romana ecclesia propter diversos errores, a quibusdam ex ignorantia, ab aliis ex malitia introductos, dicit & prædicat eos, qui post baptismum in peccata labuntur, non rebaptizandos, sed per veram pœnitentiam suorum posse consequi veniam peccatorum: & si vere pœnitentes in caritate decesserint, antequam dignis pœnitentiæ fructibus de commissis satisfecerint & omissis, eorum animas in igne purgatorii post mortem purgari; & ad pœnas hujusmodi relevandas, prodesse iis fidelium vivorum suffragia, Missarum scilicet sacrificia, orationes, eleemosynas, & alia pietatis officia, quæ a fidelibus fieri consueverunt, secundum ecclesiæ instituta; & illorum quidem animas, quæ post sacrum baptismum susceptum, nullam omnino peccati maculam incurrerint; illas etiam, quæ post baptismum maculam peccati contraxerunt, vel in suis manentes corporibus, vel eisdem exutæ, sicut superius dictum est, sunt purgatæ, mox in cæleste regnum recipi: illorum autem animas, qui cum mortali peccato, vel cum solo originali decedunt, mox in infernum descendere, pœnis disparibus puniendas; & quod nihilominus in die judicii omnes homines ante tribunal Christi cum suis corporibus comparebunt, reddituri de factis propriis rationem: quoniam quidem sancta ecclesia Romana sic dicit & prædicat; recipimus hæc & confitemur, quoniam sanctorum Patrum divinæ scripturæ ipsa continent.

Cum autem iterum cum supradictis sancta Apostolica ecclesia Romana dicit & prædicat, quod se-

ANNO CHRISTI 1277.

Joan. 14.

Isa. 53.

[a] *Adde*, in.

[b] *Adde*, secundum.

[c] *Adde*, diem.

1. Cor. 2.

[d] *Corrige*, Profunditur quidem & procedit.

[e] *Adde*, & Deo.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1277.

ptem ſunt eccleſiaſtica ſacramenta; Bapeiſmus, de quo dictum eſt ſupra; ſacramentum Confirmationis, quod per manus impoſitionem epiſcopi conferunt chriſmando renatos; Pœnitentia, Euchariſtia, ſacramentum Ordinis, Matrimonium, & Extrema Unctio, quæ ſecundum doctrinam beati Jacobi infirmantibus exhibetur: dicimus & de iis hæc: Bapeiſmum hoc recipimus, & confitemur, ſicut ſecundum Confirmationis ſacramentum, licet apud eccleſiam Romanam per impoſitionem manuum ſoli epiſcopi conferant, chriſmando renatos; apud nos autem indifferenter prælati & preſbyteri hoc faciunt: tamen nos eam, quæ hactenus apud nos obtenta fuit conſuetudo, in ipſa ordinatione conſervantes, quod a Romana eccleſia ſuper ipſa fit, ſanctificativum & perfectivum eſſe confitemur. Pœnitentiam & ipſam amplectentes confitemur & recipimus. Euchariſtiam, & ipſum ſacramentum Euchariſtiæ, per ſanctam eccleſiam Romanam ex azymo pane confectum, ſecundum ipſius antiquam conſuetudinem per ipſam hactenus veneratam; ſimiliter illud quod per nos conficitur ſacramentum dicimus eſſe indiſtanter; credentes & nos ipſum azymum panem in ipſo ſacro officio Euchariſtiæ vere tranſſubſtantiari in corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti, & vinum in ſanguinem ejus, per ſuam ſanctiſſimi Spiritus virtutem & operationem; a nobis iterum ex fermentato confectum pane, ſacramentum etiam illud cognoſcimus. Quod & conſervantes ſicut a principio nobis traditum; credimus ſimiliter, ipſum panem vere tranſſubſtantiari in corpus, & vinum in ſanguinem Domini noſtri Jeſu Chriſti, per ſanctiſſimi Spiritus, ut dictum eſt, virtutem & operationem. Sacramentum Ordinis & ipſum amplectentes confitemur & recipimus. Matrimonium, de quo tenet ipſa eccleſia Romana, quod nec unus vir plures uxores ſimul, nec una mulier ſimul habere permittitur plures viros: ſoluta vero lege matrimonii per mortem alterius conjugum; ſecundas & tertias, [a] & deinde nuptias legitime factas, ſucceſſive licitas eſſe dicit, ſi impedimentum canonicum, & cauſa alia non obſiſtat; recipimus eodem modo, & de ipſo idem dicimus nos. Extremam Unctionem etiam ipſam recipimus ſimiliter cum aliis, quæ & a nobis celebrata [b] eptapapadum nominatur. Unum ſummatim dicamus: cum hæc omnia ſic veneretur & prædicet dicta ſancta eccleſia Romana, credimus & dicimus quod vere, fideliter, & orthodoxe docet & prædicat ipſa ſancta eccleſia Romana: tamen & ſic debemus nos permanere incommutabiliter in ritibus, qui a principio obtenti ſunt in eccleſia noſtra. Hæc omnia ſupraſcripta ad confirmationem pleniſſimam exponentes abnegationis ſchiſmatis, & puræ ac veræ noſtræ obedientiæ ad primatum eccleſiæ Romanæ, & repræſentationem & demonſtrationem, quod concors ſit pleniſſime & ſine defectu noſtra eccleſia ſecundum fidei orthodoxæ intellectum ſanctæ Apoſtolicæ matris omnium eccleſiarum eccleſiæ Romanæ, noſtra bulla conſueta roboravimus, menſe Aprilis, quintæ Indictionis, [c] ſexti milleni ſeptimi centeni octuageſimi quinti anni, ſecundo anno pontificatus noſtri.

ANNO CHRISTI 1277.

[a] *Erat ſine dubio Græce,* καὶ τὰς ἑξῆς γάμους, *hoc eſt, & conſequentes nuptias.*

[b] *Græci ſacrum oleum inſtaurando,* ἑπτάμυξον *vocant. Du-Cangium in Gloſſario Græco.*

[c] *Annus Græcorum 6785. reſpondet noſtro 1277.*

1277.

CONCILIUM ALTERUM CONSTANTINOPOLITANUM,

in quo excommunicati ſchiſmatici, qui concordiam cum Romana eccleſia initam reſpuebant.

LITTERÆ SYNODICÆ.

Joannes miſeratione divina Conſtantinopolitanus Patriarcha; univerſis, ad quos præſentes litteræ pervenerint, rei geſtæ memoriam cum ſalute.

CAritati veſtræ notum fieri volumus per præſentes, quod nobis exiſtentibus in concilio Conſtantinopolitano, congregato pro diſcutienda ſciſſura dudum facta inter eccleſiam Latinam, & Græcam, per illum qui unitati invidet: & una cum ipſo ſacroſancto concilio, deliberatione habita: omnes ſchiſmaticos, ac unionis eccleſiaſticæ turbatores, qui prope & longe ſub pertinacia ſua, ubicumque exiſtant; qui non recipiunt ſanctam Romanam eccleſiam eſſe matrem & caput omnium aliarum eccleſiarum, & fidelitatis orthodoxæ magiſtram; & ipſius ſummum Pontificem primum paſtorem omnium Chriſtianorum; quocumque fungantur officio vel ordine, pontificali dignitate ſeu ſacerdotali, diaconali; ac omnes alios univerſaliter ſchiſmaticos perturbatores, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtant, ſive de imperiali, ſive de ſenatus conſilio, aut alicujus alterius conditionis; cum quibus & ipſum Nichiſorum Ducam, qui nominatur Deſpotas, & Joannem Ducam de Patra, qui nominatur [d] Syntocrator, ſicut ſchiſmaticos & perturbatores hujuſmodi eccleſiæ unionis, & ſuſceptores ſchiſmaticorum, & perſecutores ipſorum qui convenerunt ad hujuſmodi eccleſiaſticam unionem; & ſicut illos, qui dividuntur de populitate noſtra, & de noſtra ſocietate fugiunt, propter obedientiam quam fecimus ad Apoſtolicam ſedem: excommunicavimus, anathemarizavimus, ipſoſque damnatos pronunciavimus, & penitus reprobatos. In cujus rei teſtimonium, bullam noſtram cum noſtra ſubſcriptione ſolita præſentibus duximus apponendam. Datum Conſtantinopoli, apud ſanctam Sophiam, anno Domini MCCLXXVII. die Veneris, ſexto decimo intrante Julio, Indictione quinta.

[d] *Lege,* Sebaſtocrator: *Græce,* Σεβαστοκράτωρ.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1278. • Langeis.

CONCILIUM LANGESIENSE,

a Joanne Turonenſi Archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini circiter MCCLXXVIII.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1278.

TITULI CANONUM.

I. *De procurationibus poſt viſitationem præſtandis.*
II. *Ut archidiaconi, archipreſbyteri, & decani, extra civitatem officiales non habeant.*
III. *De matrimoniis clandeſtinis.*
IV. *De filiis preſbyterorum.*
V. *De teſtamentis & eorum exſecutoribus.*
VI. *De excommunicatis ultra annum.*
VII. *De abuſoribus litterarum Apoſtolicarum.*
VIII. *Qualiter eccleſia parochialis ad firmam tradi poteſt.*
IX. *Ne participantes cum excommunicatis in generali excommunicentur.*
X. *De ceſſionibus.*
XI. *De regularibus.*
XII. *Ne plures in monaſteria recipiantur, quam poterunt ſuſtentari.*
XIII. *Ne monachi ſint ſoli in prioratibus.*
XIV. *Ne prioratus vacantes denudentur.*
XV. *De advocatis.*
XVI. *De juramentis officialium.*

PRÆFATIO.

UBI *duo vel tres congregati ſunt in nomine meo, ibi ſum in medio eorum*, dicit Dominus. In ipſius itaque Domini noſtri Jeſu Chriſti nomine congregati, qui inter multos medium locum ſibi eligit, ut ſcriptura teſtatur ad ejus honorem & gloriam, noſtri præſentis auctoritate concilii promulgamus ſtatuta, dicentes:

CAPITULA.

I. *De procurationibus poſt viſitationem præſtandis.*

QUia cautum eſt in jure, procurationem ratione viſitationis deberi in victualibus, non in pecunia numerata; ac nonnulli eccleſiarum prælati non viſitantes eccleſias, ab eis etiam in pecunia recipere procurationes præſumunt: inhibemus, ne pecuniam pro procurationibus, ſed expenſas tantummodo in victualibus, a locis quæ viſitaverunt, recipiant moderatas: niſi a locis, in quibus taxatæ ſunt procurationes ab antiquo in pecuniis, vel quæ inhabilia ſunt ad [a] ſuſtentationem prælati; adeo quod in eis prælatus honeſte [b] procurari non poſſet: quæ tamen loca, ante procurationis ſuſceptionem, prælatos ſtatuimus viſitare teneri.

[a] *al.* ſuſceptionem
[b] *al.* procurare.

II. *Ut archidiaconi, archipreſbyteri, & decani, extra civitatem officiales non habeant.*

Item inhærentes prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis, qui idem in ſuis provincialibus conciliis apud [c] Caſtrum Gonterii, & [d] Turonum celebratis, deliberatione provida ſtatuerunt, præſentibus firmiter innovamus; inhibentes, ne archidiaconi, archipreſbyteri, & alii eccleſiaſticam juriſdictionem habentes, extra civitatem officiales ſeu allocatos habeant: immo conſuetum officium in perſonis propriis fideliter exſequantur. Proceſſus autem, ſi qui per eoſdem officiales ſeu allocatos habiti fuerint, decernimus penitus non valere.

[c] *Anno 1255.*
[d] *Anno 1239.*

III. *De matrimoniis clandeſtinis.*

Verum quia clandeſtina matrimonia in cauſis matrimonialibus frequenter magnas dubitationes inducunt, & quandoque legitima matrimonia ſeparantur, & illegitima remanent copulata; præcipimus, ut dioceſani ſubditis ſuis diſtricte prohibeant in ſynodis, & etiam viſitantes, ne per verba de præſenti ad matrimonia inter aliquos contrahenda procedant, donec ante portas eccleſiæ convenerint volentes contrahere, benedictionem ſuſcepturi. Sed tunc demum ad matrimonium contrahendum per verba de præſenti coram ſacerdote procedant.

IV. *De filiis preſbyterorum.*

Cum carnis concupiſcentia ſtatum clericalem multipliciter dehoneſtet, maxime quando uſus uſque ad ſobolis procreationem perdurat; ſtatuimus, ne clerici, maxime in ſacris ordinibus conſtituti, filiis ſuis ab ipſis in ſacris ordinibus procreatis, vel etiam concubinis, in ultima voluntate aliquid legare præſumant. Si quis vero perſonis prædictis aliquod legatum eliquerit, ſi rector exiſtat, eccleſiæ cujus rector exiſtit; aut ſi eccleſiam non habeat, eccleſiæ a qua vivens eccleſiaſtica conſueverat percipere ſacramenta, dictum legatum decernimus applicari. Nec impudico patri liceat filium ſic creatum ſecum tenere.

V. *De teſtamentis & eorum exſecutoribus.*

Item inter emptorem & venditorem debet eſſe diſcretio perſonalis. Hinc eſt quod cum exſecutores teſtamentorum, unius perſonæ vicem obtineant, ſcilicet teſtatoris: diffinimus quod nullus exſecutor aliquid poſſit emere per ſe vel per alium, vel quoquo modo & titulo ſibi retinere de rebus ſeu de bonis deputatis exſecutioni teſtamenti, cujus exſecutor exiſtit: juris exemplum in hoc ſequentes, prohibentis procuratoribus aliquid emere de bonis eorum procurationi ſeu gubernationi commiſſis. Contractus vero contra hoc ſtatutum initos decernimus non tenere: emptorem nihilominus ad reſtitutionem dupli pretii rei emptæ, in exſecutionis utilitatem convertendæ, decreto hujuſmodi condemnantes.

VI. *De excommunicatis ultra annum.*

Initium ſuperbiæ eſt apoſtatare, & radix hæreticæ pravitatis contemnere clavis eccleſiaſticæ poteſtatem. Quia igitur nonnulli excommunicationis ſententias, & quod deteſtabilius eſt, Dominici corporis ſacramentum contemnentes, diuturnis temporibus in ſententiis commorantur, de participatione interim Dominici corporis non curantes; præſenti decreto ſtatuimus, ut quicumque excommunicationis ſententiam ultra annum continuum ſuſtinuerit animo indurato, in quocumque teſtamento efficiatur non capax; nec ſine magna ſolemnitate, & gravi pœna & publica abſolvatur.

VII. *De abuſoribus litterarum apoſtolicarum.*

Conf. Tom. III. p. 1. c. 1.

Dignum eſt ut quos Dei timor a malo non revo-

Digitized by Google

ANNO CIRCITER CHRISTI 1178.

Ex quod Concilium Cameracense cap. 13.

cat, cenſuram ſenciant eccleſiaſticæ diſciplinæ. Inde eſt, quod nos ſtatutum felicis recordationis Gregorii IX. contra litterarum apoſtolicarum abuſores editum, *de reſcriptis*, *Quia nonnulli*, deſiderantes obſervari, in omnes illos qui in aliquem caſuum abuſus in dicta conſtitutione contentorum de cetero committere præſumpſerint; niſi moniti canonice ab Ordinariis, deſtiterint: ſi clerici in ſacris fuerint, ſuſpenſionis; ſi laïci, aut in minoribus ordinibus conſtituti, excommunicationis ſententiam promulgamus: abſolvendi prædictos poteſtate Ordinariis conceſſa.

VIII. *Qualiter eccleſia parochialis ad firmam tradi poteſt.*

Secundum evangelicam veritatem, mercenarius judicatur non paſtor, qui in beneficiis eccleſiaſticis temporalia principaliter contemplatur. Prohibemus igitur, ne parochiales eccleſiæ, quæ quotidianam inſtantiam, & præſentiam paſtorum ſuorum deſiderant, ad firmam tradantur ſine ſpeciali diœceſani & expreſſo conſenſu: nec tunc ad arbitrium rectoris eccleſiæ taxabitur firma, ſed ad judicium diœceſani.

IX. *Ne participantes cum excommunicatis, in generali excommunicentur.*

Cum excommunicationis ſententia medicinalis cenſeatur: nolentes quod medicina unius, alii tranſeat in venenum; prohibemus, ne cum excommunicationis ſententiam in aliquem, ſeu in aliquos, promulgari contingat, prætextu aggravationis ſententiæ in participantes cum ipſis, aliqua ſententia promulgetur: niſi ex magna cauſa prælatus hoc viderit faciendum.

X. *De ceſſionibus.*

Quia juris ſubſidium ad magnum diſpendium trahi non debet; & ceſſiones actionum ex legitimis cauſis permiſſæ, nonnumquam a pluribus fraudulenter, & etiam ſimulate factæ fuerint: ſtatuimus, ut cum quis ex ceſſione ſibi facta agere voluerit, ante litis conteſtationem jurare teneatur, quod ceſſionem ex qua agit ſibi factam, non recipit fraudulenter. Quod ſi actor jurare noluerit, reus ad litis conteſtationem nullatenus compellatur, aliis exceptionibus reo contra ceſſionem nihilominus reſervatis.

XI. *De regularibus.*

Prov. 22. *Adoleſcens juxta vias ſuas, etiam cum ſenuerit non recedet ab eis.* Prohibemus ne pueri monachi, antequam ad decimum octavum annum pervenerint, ad prioratus cauſa morandi tranſmittantur: ſed in claſtro commorentur, ibidem [a] de bonis ſenioribus inſtruendi in regularibus diſciplinis: niſi Ordinarius ex cauſa aliquibus duxerit concedendum.

[a] *al.* a meritis & bonis.

XII. *Ne plures in monaſteria recipiantur, quam poterunt ſuſtentari.*

Inter diſcipulos Domini quiſquam egens non erat; ſed ſingulis dividebatur prout cuique opus erat, ut in Actibus Apoſtolorum. Merito igitur prohibemus, ne abbates vel abbatiſſæ, priores vel prioriſſæ, monachos vel moniales plures in ſuis monaſteriis vel cœnobiis recipiant, quam ex locorum facultatibus competenter poterunt ſuſtentari. Diœceſanis vero locorum ſuper hoc diligenti cura commiſſa, ut in dictis locis ſibi ſubjectis certum inſtituant numerum perſonarum, prout penſatis locorum facultatibus, Deum habentes præ oculis, viderint expedire.

ANNO CHRISTI 1178.

XIII. *Ne monachi ſint ſoli in prioratibus.*

Scriptum eſt, *Væ ſoli, quia ſi ceciderit, non habet ſublevantem.* Præcipimus igitur abbatibus & prioribus, ut monachos ſibi ſubditos ſingulariter eſſe, vel ſolitarios in prioratibus commorari, de cetero non permittant. *Eccl. 4.*

XIV. *Ne prioratus vacantes denudentur.*

Ex cupiditate quæ radix eſt omnium malorum videretur procedere, quod abbates prioratus vacantes ceſſione, morte, vel commutatione priorum, bonis in prioratibus inventis denudant: & etiam aliquando priores tranſlati. Nos indemnitati locorum providere volentes, inhibemus ne priores in ſui tranſlatione vel commutatione, ſeu etiam abbates, loca vacantia, bonis mobilibus ibidem exiſtentibus denudare præſumant, in grave diſpendium prioratus vel prioris inſtituendi: circa quod prælati vigilent diligenter.

XV. *De advocatis.*

Rem non novam aggredientes, ſtatuimus, ut aſſueti patroni ſeu advocari cauſarum, cum in curia ad poſtulandum, ſeu advocandum admittuntur, jurent quod ſcienter injuſtas cauſas non fovebunt, & quod clientibus ſuis fidele pro poſſe ſuo patrocinium exhibebunt. Et quia nonnullæ cauſæ frequenter per advocatorum imperitiam amittuntur: volumus, ut nulli ad poſtulandum in foro eccleſiaſtico admittantur, niſi ſtuduerint per triennium minus in jure canonico, & civili, vel alias in [a] exercendo officio ſint experti: aliis ſtatutis circa advocatos editis, in ſuo robore duraturis.

[a] *al.* exercendis litibus.

XVI. *De juramentis officialium.*

Juxta ſententiam Salomonis, *xenia & dona excæcant oculos judicum, & quaſi mutus in ore* [b] Deus] *avertit correptiones eorum.* Diffinimus itaque, ut officiales, & alii demandatam juriſdictionem habentes, in inſtitutione ſua jurent, quod munera non accipient ratione officii, & bona fide cauſas audient & decident. *Eccli. 20.*

[b] *Abundat hic vox*, Deus.

Actum & ordinatum de conſenſu venerabilium fratrum noſtrorum ſuffraganeorum præſentium apud Langeis.

Concilii hujus cum Mſſ. exemplaria nonnulla viderim, nuſquam reperi adſcriptum diem & annum. Quo factum eſſe puto, ut cum tria ejus exempla inveniſſet auctor metropoleos Turonenſis, ter idem concilium ad varios annos ediderit, iiſdem omnino verbis, quaſi tria eſſent diverſa concilia. Ego vero ut tribuerem anno circiter MCCLXXVIII. adductus ſum ex inſpectis codicibus aliquot, in quibus Bituricenſi concilio Simonis legati ſubjicitur.

Adnotatio Patris Gabrielis Coſſartii, Societatis Jeſu.

Digitized by Google

Anno Christi circiter 1279.

CONCILIUM AUSCENSE,

In quo actum, inter cetera, de juribus episcopi & ecclesiæ Vasatensis defendendis ab invasione Senescalli Vasconiæ, anno Christi MCCLXXIX.

Hujus memoriam concilii sola nobis tuetur epistola synodalis ad Edwardum Angliæ regem, qui & Aquitaniæ dux idem erat. Cujus epistola hoc est exemplum.

Epistola synodalis ad regem Angliæ, eumdemque Aquitaniæ ducem.

Serenissimo principi domino Edwardo, Dei gratia regi Angliæ, domino Hiberniæ & duci Aquitaniæ, Amanenus divina permissione archiepiscopus Auxitanus, G. Lectorensis, C. Elorensis, H. Vasatensis, A. Aquensis, P. Adurensis, & D. Coseranus, eadem episcopi ejus suffraganei, salutem, & paratam ad ejus beneplacita voluntatem.

VEnerabilis frater noster episcopus Vasatensis, & discreti viri capitulum ejusdem ecclesiæ, nobis exponere curarunt in provinciali concilio apud Auxim, quod licet ipsi opem dederint & operam efficacem, ut exortæ discordiæ ab antiquo inter vestros & suos prædecessores, per viam pacis & compositionis amicabilis sopirentur, prout in compositione tractata & ordinata in quorumdam nostrum præsentia, inter episcopos & Senescallum vestrum Vasconensem, quam vos non credimus ignorare, plenius dicitur contineri. Cum autem episcopus & capitulum supradicti, ex compositione præfata pacem vestram perpetuo sperarent & gratiam obtinere, & grata sibi & ecclesiæ suæ commoda provenire: in contrarium eveniens, tam ipsi quam eorum subditi gravius solito molestantur: & quando fortius scribitis litteras Senescallo de non molestando eosdem, tunc durius proceditur contra eos. Nam idem Senescallus & ejus ministri, jura ecclesiæ & subditorum ejus occupant, episcopum & capitulum A ad curias sæculares convocant, bona Vasatensis ecclesiæ indebite rapiunt & invadunt. Cumque a prædecessoribus nostris in provincialibus conciliis diversa emanaverint statuta, contra rerum ecclesiasticarum raptores & invasores: qui statim factis invasionibus & rapinis talibus, excommunicationis & interdicti sententiis percelluntur; & quamdiu bona rapta vel invasa alicubi detinentur, cessatur in loco ubi sunt a divinis: ob reverentiam tamen vestræ majestatis regiæ, quam caram semper habemus, Senescallo & ministris vestris deferimus: nec latas sententias exsequimur, aut exsequi facimus contra ipsos, ut in statutis prætactis provincialibus continetur. Cum igitur ex injuncto nobis officio teneamur alter alterius onera supportare, & gravatis ecclesiis de opportuno remedio providere: celsitudinem vestram regiam ex parte nostra & totius provincialis nostri concilii, ex corde requirimus & rogamus, quatenus pro Dei amore & nostra reverentia, ecclesiam, episcopum, & capitulum Vasatenses recommendatos habentes, eos in rebus & bonis suis non finatis amplius molestari. Super quibus latorem præsentium ad vos mittimus, cui super iis fidem adhibere velitis: per quem nobis voluntatem vestram mandabitis, quam parati sumus & erimus adimplere. Augeat vobis Dominus gratiam in præsenti, & gloriam tribuat in futuro. Datum apud Auxim, Nonis Februarii, anno Domini MCCLXXIX.

C

Diuturna fuit hæc controversia inter regios ministros, & episcopum atque ecclesiam Vasatensem: sed composita anno MCCLXXXIII. a P. Adurensi episcopo, & Poonio de Insula decano Santonensi, quos arbitros ex compromisso utrimque sumpserant. Cujus compositionis instrumentum ipsum longiusculum, cum multis Aquitanicarum rerum monumentis in eodem MS. codice continetur, ex quo synodalem epistolam descripsimus. Quod, ut alia multa, beneficium agnosco viri clarissimi Vionii Herovallii. *Adventus D. Gabrielis Episcopi Santonensis, Sanctæ Jure*

1279.

CONCILIUM BITERRENSE,

de mittendis ad Regis Parlamentum procuratoribus pro defendendis ecclesiasticis libertatibus, anno Domini MCCLXXIX. a Petro Narbonensi archiepiscopo, cum suffraganeis celebratum.

NOtum sit cunctis, quod anno Domini MCCLXXIX. in crastinum festi Inventionis sanctæ Crucis, fuit celebratum concilium apud Biterrim per reverendos patres dominos, Petrum Dei gratia archiepiscopum Narbonensem, Pontium Biterrensem, Bertrandum Tolosanensem, Berengarium Magalonensem, Bertrandum Elnensem, Petrum Agathensem, Petrum Nemausensem, & Galterum Carcassonensem, eadem gratia episcopos. Qui domini episcopi, & etiam Lodovensis & Uticensis, vocati fuerunt per litteras ipsius domini archiepiscopi, quarum tenor noscitur esse talis.

» Petrus miseratione divina sanctæ Narbonensis » ecclesiæ archiepiscopus, venerabilibus in Christo fra- » tribus Dei gratia Biterrensi, Magalonensi, Lodo- » vensi, Uticensi, Agathensi, & Nemausensi episco- » pis, salutem & sinceram in Domino caritatem. Cum D super magnis & arduis negotiis antiquis, & etiam « de novo emergentibus, quæ communem tangunt sta- « tum ecclesiarum provinciæ Narbonensis, vobiscum « & aliis fratribus nostris suffraganeis habeamus lo- « qui pariter & tractare: fraternitatem vestram rogan- « dam duximus, tenore præsentium, vobis nihilomi- « nus mandantes, quatenus in crastinum post instans « festum Inventionis sanctæ Crucis, aliis prætermissis « negotiis, apud Biterrim nobiscum personaliter in- « terfitis, ut vobiscum tractemus in præmissis quod « honori & utilitati communi ecclesiarum ipsius pro- « vinciæ expediens viderimus, & Dominus minist a- « bit. Datum Montillis XVI. Kalend. Maii, anno Do- « mini MCCLXXIX. «

Sub eadem forma ivit littera ad dominos Tolosanensem, Elnensem, & Carcassonensem episcopos.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1279.

Litteræ Petri archiepiſcopi Narbonenſis, de rebus geſtis in concilio Biterrenſi, anno MCCLXXIX.

PEtrus miſeratione divina ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopus, diſcretis & religioſis viris, abbatibus, prioribus conventualibus, capitulis, & conventibus, tam ſæcularibus, quam regularibus, per civitatem, diœceſim, & provinciam Narbonenſem conſtitutis, ad quos præſentes litteræ pervenerint, ſalutem in Domino ſempiternam. Cum in concilio apud Biterrim, per nos ac venerabiles fratres noſtros epiſcopos provinciæ Narbonenſis, ad cujus convocationem veſtris credimus non modicum peperciſſe laboribus & expenſis, ordinatum exſtiterit, ut nos una cum venerabili fratre noſtro A epiſcopo Toloſano ad inſtans Parlamentum debeamus in Franciam perſonaliter proficiſci: conſtituique ſint in ipſo concilio procuratores, qui in ipſo Parlamento comparere debeant pro provincia Narbonenſi, ſuper antiquis & de novo novitatibus aliquibus emergentibus, feudis videlicet & retrofeudis, alodiis, & exercitu, & gravaminibus illatis, & quæ quotidie inferuntur, quæ communem tangunt ſtatum eccleſiarum & monaſteriorum ejuſdem provinciæ; libertates, immunitates, & privilegia oſtenſuri, prout in ipſo procuratorio videbitis plenius contineri: univerſitatem veſtram requirendam tenore præſentium ducimus & rogandam, quatenus in B procuratorio quod vobis per latorem præſentium mittimus, veſtrum quilibet ſigillum ſuum apponat.

Datum Biterris, tertio Nonas Maii, anno Domini MCCLXXIX.

ANNO CHRISTI 1279.

CONCILIUM APUD PONTEM AUDOMARI,

a Guillelmo de Flavacuria archiepiſcopo Rotomagenſi, cum ſuffraganeis, anno MCCLXXIX. celebratum.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut clerici excommunicati fructus beneficiorum amittant.*
II. *Ut capellanis, qui Miſſas non celebrant, beneficiorum fructus ſubtrahantur.*
III. *Ut ſerventur ſtatuta conciliorum Bituricenſis & Lugdunenſis.*
IV. *De injectione manuum in clericos.*
V. *Ut confiteantur & viaticum recipiant ſaltem ſemel in anno.*
VI. *De ſæcularibus clericos capientibus.*
VII. *Ut clerici non adeant judices ſæculares.*
VIII. *Ut qui percipiunt majores decimas, reſtaurent fabricam, &c.*
IX. *Ut Chriſtiani Judæis non ſerviant, aut cohabitent: & ut Judæi ſigno aliquo diſcernantur.*
X. *Ut vigilia & chorea in ſacris locis non fiant.*
XI. *Ne clerici ſint venatores.*
XII. *Ut redintegretur numerus religioſorum: & ne ſoli prodeant.*
XIII. *De monachis commorantibus in prioratibus non conventualibus.*
XIV. *Ut regulares non moveantur cum ſæcularibus.*
XV. *Ut religioſi mutuum non contrahant.*
XVI. *Ut decani rurales non ſuſpendant vel excommunicent niſi in ſcriptis.*
XVII. *Ut non deſiſtatur a denunciatis excommunicandis, niſi ſint abſoluti.*
XVIII. *Ut non excommunicent in generali.*
XIX. *Ut capellani diligenter examinentur.*
XX. *Ut clerici a negotiis ſæcularibus abſtineant, & ferant tonſuram, & habitum clericalem.*
XXI. *De clericis non deferentibus tonſuram.*
XXII. *De ſacerdotibus excommunicatis.*
XXIII. *Ut clerici crucefignati non abutantur litteris apoſtolicis, aut aliis.*
XXIV. *De canonicis regularibus ad curam animarum epiſcopo præſentatis.*

PRÆFATIO.

[a] ANno Domini MCCLXXIX. [a] die Jovis Aſcenſionis, apud Pontem Audomari fuerunt C ſalubriter ordinata per reverendum Patrem dominum Guillelmum, Dei gratia archiepiſcopum Rotomagenſem, & ejus ſuffraganeos, de totius concilii providentia unanimi & concordi, quæ inferius continentur.

[a] al. die Jovis ante Aſcenſionem Domini.

CAPITULA.

I. *Ut clerici excommunicati fructus beneficiorum amittant.*

VOlentes preſbyterorum & clericorum excommunicatorum inſolentiam coarctare, ſacris canonibus inhærendo, ſtatuimus: quod preſbyteri & clerici beneficiati, quamdiu auctoritate ordinariorum ſuorum juſte excommunicati fuerint, beneficiorum ſuorum ſtipendia ſive fructus non percipiant, & recuperandi eoſdem fructus totaliter ſpem amittant: niſi quam citius commode potuerint, quod Ordinariorum ſuorum arbitrio duximus relinquendum, procuraverint ſe abſolvi; & niſi Ordinarii eorum ſuper ipſis fructibus gratiam fecerint ſpecialem. Si vero per annum dictam excommunicationis ſententiam animo ſuſtinuerint indurato: procedatur acrius contra eos per beneficiorum ſuorum privationem, & alias juxta canonicas ſanctiones.

II. *Ut capellanis, qui Miſſas non celebrant, beneficiorum fructus ſubtrahantur.*

Item volumus & ordinamus, quod preſbyteri ordinati, capellas vel eccleſias parochiales obtinentes, qui Miſſas non celebrant, ut deberent, ipſas celebrare diutius ſine cauſa rationabili negligentes, canonice moneantur ut Miſſas celebrent, prout convenit, intra tempus a ſuis Ordinariis præfigendum: alioqui contra ipſos per ſubtractionem beneficiorum ſuorum, & alias prout juſtum fuerit, procedatur. Adjicientes, quod quicumque ſuper hoc moniti fuerint, ſi eidem monitioni non paruerint, pro non reſidentibus habeantur.

III. *Ut ſerventur ſtatuta conciliorum Bituricenſis & Lugdunenſis.*

Volumus etiam & ordinamus, quod ſtatuta in

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1279.

Bituricenſi concilio, præſertim edita contra impedientes juriſdictionem eccleſiaſticam, vel qui impediunt vel imminuunt eccleſiæ libertatem, vel colligationes, ſtatuta, prohibitiones, vel banna, vel quæcumque alia [a] emolumenta faciunt contra ipſam, ſingulis menſibus in parochialibus eccleſiis, cum major aderit populi multitudo, die Dominico vel feſtivo, & ſingulis ſynodis, bene & intelligibiliter publicentur: necnon & conſtitutiones concilii Lugdunenſis ſuper hoc [b] editæ, & contra uſurarios manifeſtos. Præcipientes diſtricte, quod quilibet parochialis preſbyter tranſſcriptum habeat conſtitutionum dictarum. Ut animarum ſaluti provideatur ſalubrius, adjicimus, ut pœnitentiariis atque confeſſoribus Rotomagenſis provinciæ ſuggeratur, [c] ut pœnitentes interrogent, an in pœnam inciderint alicujus conſtitutionum dictarum, & ut exponant eis pœnam atque pericula earumdem: ipſos ad ſuos Ordinarios remittentes, ſi contra conſtitutiones prædictas ipſos repererint deliquiſſe: cum per ipſos pœnitentiarios vel confeſſores abſolvi nequeant in hoc caſu.

[a] Petr. mollimenta.

[b] al. contra ipſos.

[c] al. ut omnes ſibi confiteantes diligenter interrogent.

IV. *De injectione manuum in clericos.*

Statuimus etiam & ordinamus, quod excommunicati a canone propter violentam manuum injectionem in [d] clericum, cum de hoc legitime conſtiterit, per parochiales preſbyteros, ad mandatum ordinariorum ſuorum, excommunicati publice nuncientur, atque tamquam excommunicati ab omnibus acrius evitentur: & niſi infra terminum competentem a ſuo Ordinario præfigendum, poſt denunciationem hujuſmodi procuraverint ſe abſolvi, vel iter arripuerint ad ſedem Apoſtolicam, vel ejus legatum, pro hujuſmodi abſolutione impetranda, juſtitiari mandentur, ſicut in aliis excommunicatis per ſuos Ordinarios in Rotomagenſi provincia eſt hactenus conſuetum.

[d] al. clericos.

V. *Ut confiteantur, & viaticum recipiant, ſaltem ſemel in anno.*

Præterea præcipimus, ut ſecundum ſtatuta concilii generalis, quilibet Chriſtianus ſingulis annis ad minus ſemel confiteatur proprio ſacerdoti, vel alii poteſtatem habenti audiendi confeſſionem ejuſdem, & ſalutarem ſimul pœnitentiam injungendi: atque quod viaticum recipiat in Paſchate, niſi rationabilis cauſa ſubſit quare a recipiendo viatico debeat abſtinere. Alioquin contra talem, tamquam ſuſpectum de hæreſi, procedatur. Adjicientes, quod nomina talium per ſuos preſbyteros Ordinario eorum inſinuentur.

Lateran. IV.

VI. *De ſæcularibus clericos capientibus.*

Statuimus quod poteſtates ſæculares, clericos capientes cum majori violentia quam requirit rebellio defendentis, vel detinentes eos ultra vel contra requiſitionem judicis eccleſiaſtici, denuncientur excommunicati a canone in generali: in ſpeciali vero, non priuſquam de eo conſtiterit evidenter.

VII. *Ut clerici non adeant judices ſeculares.*

Diſtrictius inhibemus, ne de cauſis ad eccleſiam pertinentibus, a perſonis eccleſiaſticis judex ſæcularis, maxime ſuper perſonalibus actionibus, adeatur.

VIII. *Ut qui percipiunt majores decimas, reſtaurent fabricam.*

Statuimus etiam, ut abbates, priores, & aliæ eccleſiaſticæ perſonæ, quæ percipiunt majores decimas in eccleſiis parochialibus, compellantur ad teſtaurandam fabricam, libros, & ornamenta, pro rata quam percipiunt in eiſdem.

ANNO CHRISTI 1279.

IX. *Ut Chriſtiani Judæis non ſerviant, aut cohabitent: & ut Judæi ſigno aliquo diſcernantur.*

Inhibemus, ne aliqui Chriſtiani, ſeu aliquæ Chriſtianæ, Judæis ſervire in hoſpitiis ſuis, ſeu cum ipſis habitare præſumant: & præcipimus, quod Judæi ſigna patentia deferre cogantur, per quæ a catholicis diſcernantur.

X. *Ut vigilia & choreæ in ſacris locis non fiant.*

Firmiter inhibemus, ne vigiliæ & choreæ in cœmeteriis & ſacris locis fiant: præcipientes, quod tranſgreſſores canonice puniantur.

XI. *Ne clerici ſint venatores.*

Prohibemus, ne clerici beneficiati, ſeu in ſacris ordinibus conſtituti, venationibus aut aucupiis ſint intenti vel aſſueti.

XII. *Ut redintegretur numerus religioſorum: & ne ſoli prodeant.*

Statuimus, ut in abbatiis atque prioratibus, in quibus facultates non ſunt diminutæ, reintegretur numerus religioſarum perſonarum: niſi forſan ex ſuperioris expreſſa licentia, atque cauſa rationabili, ſuſtineatur ad tempus. Hoc autem quod a jure ſtatutum eſt, ne monachus ſolus alicubi commoretur, obſervari volumus & mandamus.

XIII. *De monachis commorantibus in prioratibus non conventualibus.*

Moneantur monachi commorantes in prioratibus non conventualibus, cum interminatione ſuſpenſionis & excommunicationis, & prout expediens viſum fuerit inducantur, ut ſtatuta Gregorii Papæ, quantum ad eſum carnium, confeſſiones, & jejunia, ſtudeant obſervare.

XIV. *Ut regulares non morentur cum ſæcularibus.*

Statuimus quod regulares cum ſæcularibus non morentur, niſi de diœceſani licentia.

XV. *Ut religioſi mutuum non contrahant.*

Statutum factum de non contrahendo mutuo religioſis ultra certam quantitatem, niſi de licentia abbatis ſui, firmiter obſervetur.

XVI. *Ut decani rurales non ſuſpendant vel excommunicent niſi in ſcriptis.*

Præcipimus quod decani rurales, exercentes juriſdictionem, non ſuſpendant vel excommunicent niſi in ſcriptis.

XVII. *Ut non deſiſtatur a denunciatis excommunicandis, niſi ſint abſoluti.*

Item præcipimus, quod ſacerdotes non deſiſtant ab excommunicatione, vel a denunciatione excommunicationis, quantumcumque partes pacificent inter ſe: niſi legitime conſtiterit de excommunicatorum abſolutione. Volumus etiam, quod abſolutio fiat cum ſolemnitate.

XVIII. *Ut non excommunicent in generali.*

Item inhibemus ſacerdotibus, ne præſumant excommunicare in generali, niſi pro furtis & deperditis, & competenti monitione præmiſſa.

XIX.

ANNO CHRISTI 1579.

XIX. *Ut capellani diligenter examinentur.*

Statuimus, ut capellani, quibus eccleſiæ committuntur ad tempus, ſuper litteratura, converſatione, atque ordinatione ſua, diligenter examinentur.

XX. *Ut clerici a negotiis ſæcularibus abſtineant, & ferant tonſuram, & habitum clericalem.*

Placuit ſancto concilio promulgare, quatenus in ſingulis parochialibus eccleſiis, & locis publicis, moneantur diebus Dominicis & feſtivis a ſe diſtantibus ter, clerici non uxorati, & etiam uxorati, ut a ſæcularibus negotiis abſtineant, maxime inhoneſtis: quodque tonſuram deferant & habitum clerico congruentes. Alioqui ſi ab hujuſmodi, tertio moniti, B non deſtiterint: non conjugatos, dum his ſe implicuerint, quo minus de ſuis facultatibus, ſtatutis & conſuetudinibus patriæ ſubjaceant, eccleſia non defendet. In conjugatis autem æquanimiter tolerabit, quod ab ipſis juſtitias debitas domini ſæculares, velut ab aliis uxoratis, exigant, atque ſervitia conſueta. Denique ſi poſt præmiſſas monitiones clerici in apoſtaſia tonſuræ & habitus clericalis remanſerint, & ſe in negotiis ſæcularibus permiſcuerint, & contingat quod a perſonis atque judicibus ſæcularibus in criminibus fuerint comprehenſi: non præcipimus eos per cenſuram eccleſiæ liberari.

XXI. *De clericis non deferentibus tonſuram.*

Statuimus etiam de clericis non deferentibus tonſuram, quod ipſi moneantur in ſynodis, in eccleſiis cathedralibus atque parochialibus, & etiam a decanis ruralibus in ſuis Kalendis, ut ipſi tonſuram & habitum deferant clericis congruentes. Alioqui ſi poſt trinam monitionem, per intervalla debita factam eiſdem ſuper prædictis, contempſerint tonſuram & habitum deferre prædictos, & in delictis enormibus fuerint deprehenſi per juſtitiam laïcalem: non defendantur per eccleſiam quoad hoc, quominus inde a juſtitia ſæculari debite puniantur.

XXII. *De ſacerdotibus excommunicatis.*

Item ſtatuimus de ſacerdotibus excommunicatis D propter defectum ſolutionis decimæ, ut infra inſtantem Nativitatem Domini curent ſe abſolvi, ac ſecum diſpenſari ſuper irregularitate, ſi quam [a] occaſione prædicta incurrerunt. Alioqui puniemus [b] eos graviter, etiam per beneficiorum ſuorum privationem, ſi viderimus expedire.

[a] al. excommunicatione.
[b] al. a aliis graviter etiam per beneficiorum ſuorum privationem &c. ſi viderimus.

XXIII. *Ut clerici crucefignati non abutantur litteris apoſtolicis, aut aliis.*

Præcipimus etiam ut per ſingulas eccleſias moneantur clerici crucefignati, ne litteris apoſtolicis, vel legati ſedis Apoſtolicæ, ſeu aliis, aliquatenus abutantur: ſcientes, quod ſolicitudine qua convenit, contra eos invigilabimus, ut exceſſus eorum E non remaneant impuniti.

XXIV. *De canonicis regularibus ad curam animarum epiſcopo præſentatis.*

Statuimus etiam, quod canonici regulares, qui ad curam animarum [c] a ſuis prælatis epiſcopis præſentantur, non recipiantur ad eas, niſi prius per inqui-

[c] al. a ſuis patronis.

ANNO CHRISTI 1576.

A fitionem præhabitam conſtiterit, eos eſſe bonæ vitæ, honeſtæque converſationis, bonis imbutos moribus; atque etiam de ſufficienti ſcientia eorum, atque natalibus eorumdem: quodque eorum prælati, poſtquam ipſi ab epiſcopo recepti fuerint ad curam animarum, eos ſine conſcientia epiſcoporum ſuorum ab eis non valeant amovere: & quod, niſi ſufficientes perſonas, infra quadraginta dies a tempore vacationis eccleſiarum, præſentaverint, per epiſcopos eccleſiis vacantibus provideatur, ponendo ibi preſbyteros ſæculares, ſi ſibi videbitur expedire.

His autem ita factis, concilioque concorditer celebrato, receſſimus, dicendo, *In viam pacis*, & quaſdam orationes multum competentes.

Adnotatio P. Gabrielis Ceſſantii, Secretarii Jans.

Concilium hoc jam editum fuerat, tum a Ludovico Bail in Summa conciliorum, tum inter inſtitutiones ſynodales Rotomagenſes, pridem editas ſine ulla loci ac temporis nota. Nos tum editione illa utraque ſumus uſi, tum exemplari alio quod aliunde Sirmondus noſter ſumma cura deſcripſerat, variis etiam lectionibus adnotatis. In collectione autem illa Rotomagenſi reperiuntur capitula quædam, quæ nec in allis exſtant editionibus, & in hanc perperam aliunde intruſa eſſe, magna ſuſpicio eſt. Cujuſquemodi ſunt, ea ſubjicio. Ac primum, poſt capitulum quintum, hæc ſequuntur:

Ad hoc diſtrictius duximus injungendum, quod ſtatuta alia edita in provincialibus conciliis prædeceſſorum noſtrorum, obſerventur: & quod locorum ordinarii ſuper hoc curam adhibeant efficacem: C & quod ipſa faciant annis ſingulis, in ſuis ſynodis, ſolemniter publicari.

Renovantes ſtatuta concilii, volumus & hoc placet ſancto concilio, quod circa procurationes ratione viſitationis debitas, accipiendas ab archiepiſcopis & epiſcopis, & circa gravamina inferenda prætextu officiorum ſuorum, ſervetur quod ſtatutum eſt in concilio Lugdunenſi.

Volumus quod ſtatuta concilii generalis contra eos qui faciunt colligationes, & ſtatuta contra libertates eccleſiæ edita, frequenter & ſolemniter in ſynodis & parochialibus eccleſiis promulgentur, & tranſgreſſores canonice puniantur.

Hoc poſtremum aliis jam verbis & uberioribus conceptum D erat, cap. 3. Quod novum ad cetera argumentum accedit, aliunde hoc irrepſiſſe. Tum poſt capitulum noſtrum VII. hoc ſubjicitur:

Volumus, quod ſtatutum ſynodale Simonis, quod perſonæ eccleſiaſticæ, ad quas veniunt diverſa mandata diverſorum judicum delegatorum, conſervatorum, ſed excommunicatorum; diligenter videant nomina judicum diœceſis, & locorum ad quæ citant, & ipſa authentica firmiter obſerventur; & non citent, niſi videant authenticum, vel tranſſcriptum ſub ſigillo authentico.

Ac deinde poſt decimum noſtrum:

Moneantur ſolemniter in eccleſiis, maxime non E uxorati, congruentem deferre tonſuram; crucefignati vero, crucem in aperto deferre cogantur. De ſellis, calcaribus, pectoralibus, deauratis & aliam ſuperfluitatem habentibus, quibus clerico uti prohibitum eſt, & de clauſis deſuper indumentis a ſacerdotibus deferendis, volumus obſervari ſtatutum concilii generalis.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1279.

CONCILIUM AVENIONENSE,

ab Arelatenſis Provinciæ epiſcopis, XVI. Kalend. Junii, anno MCCLXXIX. celebratum.

Primum prodiit ex Mſ. eminentiſſimi Cardinalis Chiſii.

Hic titulus in Mſ.

A Concilium celebratum per dominum [a]Bertrandum archiepiſcopum Arelatenſem, poſtea epiſcopum [b] Sabinenſem.

[a] Carrige, Bertrandum.
[b] Carrige, Portuenſem.

TITULI CAPITUM.

I. *Adverſus invaſores & occupatores bonorum eccleſiaſticorum.*
II. *De injuriis & damno dato.*
III. *Ut prælatus, cui injuria irrogata eſt, poſſit etiam extra territorium ſuum ſententiam ferre in delinquentes.*
IV. *De iis qui clericum ceperint.*
V. *Ut nemo alteri ſuadeat, in aliena eccleſia cœmeterio eligere ſepulturam.*
VI. *Ut ſerventur jura edita de Judæis.*
VII. *Ne banna fiant adverſus eccleſiæ libertatem.*
VIII. *Ne quis in foro eccleſiaſtico litigantes ad deſiſtendum compellat.*
IX. *Ut privilegiati excommunicatos ad ſacra non admittant, nec ad ſepulturam.*
X. *De excommunicatis, ad officia publica non eligendis: & de iiſdem banna facientibus contra excommunicatores, & denunciatores.*
XI. *De iis qui excommunicatos elegerint.*
XII. *Ut clerici non negotientur.*
XIII. *Ut clerici advocationem & judicaturam non exerceant.*
XIV. *De teſtamentis.*
XV. *Ut prælati hæc ſtatuta publicari faciant*

PRÆFATIO.

Gal. 4. IN nomine Domini, Amen. Jeruſalem quæ ſurſum eſt, libera mater noſtra; ſterilis, quia non pariens filios ſuperbiæ; per Prophetam lætari præcipitur & erumpere, pariter & clamare quæ non parturit humiliatis liberos: quia multi, proh dolor! ſunt hodie deſertæ, ſcilicet ancillantis tumidialitatis, filii, magis quam ejus, cæleſtis videlicet libertatis, quæ virum habet Dominum Jeſum Chriſtum. Hanc nempe Jeruſalem nos beata ſola miſeratione divina Arelatenſis archiepiſcopus, una cum venerabilibus fratribus noſtris, [a] B. Tricaſtino, P. Vaſionenſi, [d] P. Carpentoratenſi, & [e] I. Tolonenſi, Dei gratia epiſcopis; necnon & cum venerabilium fratrum noſtrorum Maſſilienſis, Avinionenſis, Cavallicenſis & Auraycenſis, per eamdem gratiam epiſcoporum, ex certis cauſis abſentium, loca tenentibus in præſenti provinciali capitulo perſonaliter conſtitutis; aſſiſtentibus in perſonis aliis Arelatenſis, & aliarum ecclefiarum ſuæ provinciæ, præſentialiter ut eſt moris: efficacius arrendentes ad deprimendos filios ſuperbiæ, quæ multipliciter inolevit, & ad corroborandos humilitatis liberos, qui multifarie, proh dolor! hodie cernuntur oppreſſi: & ad laudem & gloriam cæleſtis Jeruſalem liberæ matris noſtræ, ſtatuta præſentia duximus in hoc ipſo provinciali capitulo proferenda concorditer, & edenda.

Iſa. 54.

[a] Bertrando.
[d] Petro.
[e] Joanne.

CAPUT PRIMUM.

Adverſus invaſores bonorum eccleſiaſticorum.

IN primis igitur, quoniam aliqui ſuis finibus non contenti, paſſim aliena diripiunt, & eccleſiaſticas libertates effringere non verentur: approbante præſenti concilio ſtatuimus, quod quælibet perſona, ſæcularis aut eccleſiaſtica, nobilis aut alia, cujuſcumque præeminentiæ, dignitatis, officii, conditionis, aut ſtatus fuerit, quæ vel eccleſiaſticas capellas, ſeu earum cœmeteria, hoſpitalia, recluſoria, domos, poſſeſſiones, loca, villas, caſtra, ſenſus, [a] taſcas, B [b] trezena, [c] laudimia, [d] vintena, feuda, [e] leſdas, pedagia, ſeu aliqua quæque utilia, ſeu etiam eorum homines aut familias, animalia, ſive bona quælibet mobilia ſeu immobilia, ſive domos religioſas, aut hoſpitalia, ſive recluſoria quomodolibet invadere, capere, occupare, detinere, pignorare, ſeu gadiare; necnon & qui contra eccleſias vel capellas; aut clericos ſive perſonas eccleſiaſticas, ſeu earum homines, loca, villas, caſtra, ſeu manſiones, aut contra libertates eccleſiaſticas, vel domos religioſas, aut hoſpitalia ſive recluſoria quomodolibet edere vel facere quævis ſtatuta, ſive banna, vel præconizationes, aut novitates quaſcumque, ſive quibuſlibet ex C prædictis directe vel indirecte violentias aut moleſtias irrogare; ſeu eis ſuper bonis quibuſlibet eccleſiaſticis ſeu patrimonialibus, quæſtas aut talias, angarias ſive parangarias, aut neceſſitates quaſlibet aliqualiter imponere vel inferre, ſive domos eccleſiarum, aut clericorum, ſeu perſonarum eccleſiaſticarum, occaſione quacumque ſerrare ſeu claudere, vel ferrare ſeu placare, ſive earum banna quæcumque bannire; ſeu etiam vias novas aliquas ubilibet adinvenire, vel facere, per quas eccleſiæ ſeu earum villæ, caſtra, vel loca, in pedagiis ſive leſdis aut quibuſlibet juribus aliis poſſint in aliquo diminui, vel etiam D pejorari; ſive caminos aut vias, ſeu ſtratas publicas aut privatas, intra limites ſive territoria vel diſtrictus locorum, villarum, ſeu caſtrorum eccleſiaſticæ ditionis, auferre vel ſibi quomodolibet appropriare, attribuere, ſeu etiam applicare, vel terminos eorum araro præſumpſerit, ſeu attentaverit, per ſuam potentiam, aut violentiam, ſive ſuperbiam: [f] intra tres dies ſuper his a die captionis ſeu invaſionis, attentationis ſive præſumptionis hujus, & eorum fautores, per emendam aut revocationem debitam, ſeu alias ut res exigit, plene ſatisfecerit, excommunicationi ſubjaceat ipſo facto: quam extunc in attentatores & præſumptores hujuſmodi, fautoreſque eorum, conſiliarios, & coadjutores quoſlibet, ferimus in his ſcriptis. Et nihilominus ſi perſona hujuſmodi perſtiterit in excommunicatione ipſa per tres dies: extunc loca quælibet ubi fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Quam ſiquidem excommunicationis ſeu interdicti ſententiam, cum de præmiſſis, ſeu eorum aliquibus, cuilibet Ordinario vel ejus Officiali ſummarie conſtiterit aut de plano: volumus, & ſtatuendo mandamus, exſecutioni debitæ per ipſum quemlibet Ordinarium, ſeu Officialem ipſius, certi-

[a] cum
[b] decimam
[c] quasquidem
[d] vigesima
[e] dadivas

[f] Deſ. ut.

ANNO CHRISTI 1279.

ficatum de plano mandari per universas ecclesias Arelatensis civitatis, diœcesis & provinciæ, sicut viderit commodius expedire: super quo, tam in genere, quam etiam quascumque personas singulariter [a] nominandas, plenam habeant facultatem. Et insuper etiam ad augmentandam hujusmodi sententiam prout ei videbitur expedire, insuper mandamus & præcipimus firmiter & districte, quod super omnibus circa præmissa per quoslibet aboleri hactenus attentantes, fiant post instans festum Pentecostes, per tres dies Dominicos continuos, monitiones in ecclesiis, videlicet generales: ut quicumque super præmissis, aut eorum aliquibus, aboleri contra ecclesias & personas ecclesiasticas seu earum jurisdictionem & jura, prout superius sunt expressa, quicquid hactenus attentaverit, illud & illa quælibet intra festum instans Assumptionis beatæ Mariæ totaliter revocent & emendent, sive de ipsis satisfaciant competenter. Quod nisi fecerint, nos eodem approbante concilio, in quoslibet attentatores hujusmodi, seu etiam præsumptores, ex nunc ut ex tunc, excommunicationis sententiam similiter ferimus in his scriptis, & in eorum quoslibet coadjutores, consiliarios, & fautores. Quam excommunicationis sententiam, cum constiterit Ordinario cuilibet, seu ejus Officiali, de plano vel summarie per officium vel alias aliter, de præmissis, volumus & mandamus per universas ecclesias civitatum & diœcesum publicari, singulis diebus Dominicis & festivis, prout per quemlibet Ordinarium, seu Officialem ipsius, fiet requisitio super eis.

[a] Forte, nominandi.

II. *De injuriis & damno dato.*

Insuper approbante præsenti concilio statuimus, quod si contingat vel homines, vel res quasliber, animalia quævis ecclesiarum, sive personarum ecclesiasticarum, sive hominum aut locorum suorum quorumlibet, abduci per aliquos aut aliquas in prædictam sive pignorationem aut represaliam: abductores hujusmodi, & eorum fautores, & autorizatores, excommunicationi subjaceant ipso facto: qui tamdiu per capellanos ecclesiarum civitatis & diœcesis, ubi prædicta commissa fuerint, auctoritate præsentis concilii denuncientur excommunicati cum campanis pariter & candelis, singulis Dominicis diebus & festivis, quousque de damnis & injuriis irrogatis fuerit eas passis plenarie satisfactum. Et nihilominus civitates, castra, loca, & villæ, in quibus prædicta hujusmodi recepta fuerint seu admissa, ecclesiastico subjaceant interdicto; si requisiti, qui fuerint inibi requirendi, a se noluerint abjicere prædicta eadem. Et ad hæc eadem exsequenda, diœcesani singuli, & officiales eorum, se promptos exhibeant sine contradictione quacumque: ut idem faciant fieri per capellanos suos, cum per illum, in cujus civitate vel diœcesi res sic detestabilis commissa exstiterit, fuerint requisiti. Et nihilominus super iis etiam observetur attente novella constitutio Gregoriana.

Concil. Lugd. II. c. 11.

III. *Ut prælatus cui injuria irrogata est, possit, etiam extra territorium suum, sententiam ferre in delinquentes.*

Præterea quia difficile nimium, & ut plurimum in parte magna damnosum, & periculosum etiam sæpius invenitur, ut contra frequentes & quasi continuos injuriatorum & invasorum aggressus in alienis territoriis, ex absentia sive copia competentis judicis, debita coërcitio retardetur: statuimus approbante præsente concilio, quod si contingat nobis, vel alicui de fratribus nostris suffraganeis, seu nostro vel illorum officialibus, sive nostrum, aut eorum loca tenentibus, aut nostris seu eorum canonicis, clericis, famulis, seu hominibus quibusvis, etiam laïcis, castris aut villis, feudis, vel retrofeudis, ab aliquibus, cujuscumque præeminentiæ, status, officii, vel conditionis fuerint, in quocumque loco civitatis, diœcesis, seu provinciæ Arelatensis, ubicumque, seu universaliter in locis, vel extra loca, injuriam vel violentiam seu offensam inferri: prælatus, vel ejus officialis, aut locum tenens ipsius, cui super præmissis injuria, violentia, seu offensa fuerit irrogata, possit per censuram ecclesiasticam, & aliter ut expedierit, animadvertere ubicumque fuerit, in civitate, diœcesi, & provincia supradictis, & punire quoslibet irrogantes, seu hujusmodi delinquentes. Nec possit objici, quod quia forsan extra territorium jus dixerit, vel monitiones aut citationes fecerit, vel sententias excommunicationis aut interdicti tulerit, vel tales punierit, ei non pareatur impune. In casu enim hujusmodi civitatem & diœcesim Arelatensem, & totam ejus provinciam prælibatam, volumus esse de territorio cujuslibet de prædictis: & quod insuper ad mandatum seu ad requisitionem illius seu hujus punientis, quilibet prælatorum, & officialium, seu eorum loca tenentium, sive quorumlibet aliorum ecclesiis præsidentium, quamlibet sententiam latam a tali, sine difficultate qualibet, usque ad satisfactionem condignam teneatur exsecutioni mandare: hoc adjecto moderamine, quod per præsens statutum, Arelatensis archiepiscopus in suffraganeos suos, sive prælatus quilibet in prælatos alios, vel eorum subditos, seu eorum communitates & diœceses, jure metropolitico, seu quolibet alio, ratione consuetudinis, vel usus, aut aliter, nullum jus, nullamve jurisdictionem acquirat, præsenti quidem statuto post terminum minime valituro.

IV. *De iis qui clericum ceperint.*

Ad hæc etiam approbante præsenti concilio statuimus, quod si officiales, vel locorum domini quilibet sæculares, seu eorum cursores aut bannerii, ceperint clericum aliquem; & requisiti per diœcesanum, vel officialem suum, quod clericum illum captum cum omnibus rebus suis restituant sibi confestim: si per unum diem destiterint illum restituere, quamquam ipso facto sint excommunicati, extunc officiales illi, seu domini, & quilibet detinentes atque cursores seu bannerii supradicti, denuncientur excommunicati nominatim & expresse diebus singulis cum campanis pariter & candelis. Et si denunciati per tres dies, clericum illum non reddiderint: extunc locus aut civitas, sive castrum, aut villa, ubi captus ille clericus detentus fuerit, ecclesiastico subjaceat interdicto. Nec teneatur aliquis fidem facere dictis officialibus, sive dominis aut detentoribus, sive quibuslibet aliis, quod captus sit clericus: cum sufficiat, ut illum constet clericum, in eo quod diœcesanus, vel officialis, seu locum tenens ipsius, asserat per litteras vel nuncium, clericum illum esse; nec super his fides aliqua sit laïcis facienda. Hoc autem de tali clerico intelligimus, qui erat in possessione clericatus tempore captionis.

V. *Ut nemo alteri suadeat in aliena ecclesia cœmeterio eligere sepulturam.*

Posthæc approbante præsenti concilio statuimus, quod nulla persona ecclesiastica vel sæcularis, cujuscumque religionis, status aut conditionis exsistat, inducat per se, vel per alium, aliquam personam in infirmitate vel sanitate constitutam, nec etiam mo-

Digitized by Google

Anno Christi 1279.

CONCILIUM AVENIONENSE,

ab Arelatensis Provinciæ episcopis, XVI. Kalend. Junii, anno MCCLXXIX. celebratum.

Primum prodiit ex Mſ. eminentiſſimi Cardinalis Chiſii.

Hic titulus in Mſ.

Concilium celebratum per dominum [a]Bertrandum archiepiscopum Arelatensem, postea episcopum [b]Sabinensem.

[a] *Corrige*, Bertrandum. [b] *Corrige*, Portuensem.

Tituli Capitum.

I. *Adversus invasores & occupatores bonorum ecclesiasticorum.*
II. *De injuriis & damno dato.*
III. *Ut prælatus, cui injuria irrogata est, possit etiam extra territorium suum sententiam ferre in delinquentes.*
IV. *De iis qui clericum ceperint.*
V. *Ut nemo alteri suadeat, in aliena ecclesia cœmeterio eligere sepulturam.*
VI. *Ut serventur jura edita de Judæis.*
VII. *Ne banna fiant adversus ecclesiæ libertatem.*
VIII. *Ne quis in foro ecclesiastico litigantes ad desistendum compellat.*
IX. *Ut privilegiati excommunicatos ad sacra non admittant, nec ad sepulturam.*
X. *De excommunicatis, ad officia publica non eligendis: & de iisdem banna facientibus contra excommunicatores, & denunciatores.*
XI. *De iis qui excommunicatos elegerint.*
XII. *Ut clerici non negotientur.*
XIII. *Ut clerici advocationem & judicaturam non exerceant.*
XIV. *De testamentis.*
XV. *Ut prælati hæc statuta publicari faciant*

Præfatio.

Gal. 4. Is. 54. IN nomine Domini, Amen. Jerusalem quæ sursum est, libera mater nostra; sterilis, quia non pariens filios superbiæ; per Prophetam lætari præcipitur & erumpere, pariter & clamare quæ non parturit humilitatis liberos: quia multi, proh dolor! sunt hodie desertæ, scilicet ancillantis rumidialitatis, filii, magis quam ejus, cælestis videlicet libertatis, quæ virum habet Dominum Jesum Christum. Hanc nempe Jerusalem nos beata sola miseratione divina Arelatensis archiepiscopus, una cum venerabilibus fratribus nostris, [c] B. Tricastino, P. Vasionensi, [d] P. Carpentoratensi, & [e] I. Tolonensi, Dei gratia episcopis; necnon & cum venerabilium fratrum nostrorum Massilienſis, Avinionensis, Cavallicensis & Auraycensis, per eamdem gratiam episcoporum, ex certis causis absentium, loca tenentibus in præsenti provinciali capitulo personaliter constitutis; assistentibus in personis aliis Arelatensis, & aliarum ecclesiarum suæ provinciæ, præsentialiter ut est moris: efficacius attendentes ad deprimendos filios superbiæ, quæ multipliciter inolevit, & ad corroborandos humilitatis liberos, qui multifarie, proh dolor! hodie cernuntur oppressi: & ad laudem & gloriam cælestis Jerusalem liberæ matris nostræ, statuta præsentia duximus in hoc ipso provinciali capitulo proferenda concorditer, & edenda.

[c] *Bertrando.* [d] *Petro.* [e] *Joanne.*

Caput primum.

Adversus invasores bonorum ecclesiasticorum.

IN primis igitur, quoniam aliqui suis finibus non contenti, passim aliena diripiunt, & ecclesiasticas libertates effringere non verentur: approbante præsenti concilio statuimus, quod quælibet persona, sæcularis aut ecclesiastica, nobilis aut alia, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, officii, conditionis, aut status fuerit, quæ vel ecclesiasticas capellas, seu earum cœmeteria, hospitalia, recluſoria, domos, possessiones, loca, villas, castra, sensus, [a]tascas, [b]trezena, [c]laudimia, [d]vintena, feuda, [e]lesdas, pedagia, seu aliqua quæque utilia, seu etiam earum homines aut familias, animalia, sive bona quælibet mobilia seu immobilia, sive domos religiosas, aut hospitalia, sive recluſoria quomodolibet invadere, capere, occupare, detinere, pignorare, seu gadiare; necnon & qui contra ecclesias vel capellas; aut clericos sive personas ecclesiasticas, seu earum homines, loca, villas, castra, seu mansiones, aut contra libertates ecclesiasticas, vel domos religiosas, aut hospitalia sive recluſoria quomodolibet edere vel facere quævis statuta, sive banna, vel præconiationes, aut novitates quascumque, sive quibusliber ex prædictis directe vel indirecte violentias aut molestias irrogare; seu eis super bonis quibusliber ecclesiasticis seu patrimonialibus, quæstas aut talias, angarias sive parangarias, aut necessitates quaslibet aliqualiter imponere vel inferre, sive domos ecclesiarum, aut clericorum, seu personarum ecclesiasticarum, occasione quacumque serrare seu claudere, vel ferrare seu placare, sive earum banna quæcumque bannire; seu etiam vias novas aliquas ubilibet advenire, vel facere, per quas ecclesiæ seu earum villæ, castra, vel loca, in pedagiis sive lesdis aut quibusliber juribus aliis possint in aliquo diminui, vel etiam pejorari; sive caminos aut vias, seu stratas publicas aut privatas, intra limites sive territoria vel districtus locorum, villarum, seu castrorum ecclesiasticæ ditionis, auferre vel sibi quomodolibet appropriare, attribuere, seu etiam applicare, vel terminos eorum araro præsumpserit, seu attentaverit, per suam potentiam, aut violentiam, sive superbiam: [f]intra tres dies super his a die captionis seu invasionis, attentationis sive præsumptionis hujus, & eorum fautores, per emendam aut revocationem debitam, seu alias ut res exigit, plene satisfecerit, excommunicationi subjaceat ipso facto: quam extunc in attentatores & præsumptores hujusmodi, fautoresque eorum, consiliarios, & coadjutores quoslibet, ferimus in his scriptis. Et nihilominus si persona hujusmodi perstiterit in excommunicatione ipsa per tres dies: extunc loca quælibet ubi fuerit, ecclesiastico subjaceant interdicto. Quam siquidem excommunicationis seu interdicti sententiam, cum de præmissis, seu eorum aliquibus, cuilibet Ordinario vel ejus Officiali summarie constiterit aut de plano: volumus, & statuendo mandamus, exsecutioni debitæ per ipsum quemlibet Ordinarium, seu Officialem ipsius, certi-

[a] *casas.* [b] *decimam trezenæ quadragesimæ ex iis quæ venduntur.* [c] *quintagesimas partes pretii rei venditæ, debitas domino principali, sive venditori.* [d] *vigesimam quolibet.* [e] *absolutionis gratia.* [f] *Desunt alia.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1279.

ficarum de plano mandari per universas ecclesias Arelatensis civitatis, diœcesis & provinciæ, sicut viderit commodius expedire: super quo, tam in genere, quam etiam quascumque personas singulariter [a] nominandas, plenam habeant facultatem. Et insuper etiam ad augmentandam hujusmodi sententiam prout ei videbitur expedire, insuper mandamus & præcipimus firmiter & districte, quod super omnibus circa præmissa per quoslibet aboleri hactenus attentantes, fiant post instans festum Pentecostes, per tres dies Dominicos continuos, monitiones in ecclesiis, videlicet generales: ut quicumque super præmissis, aut eorum aliquibus, aboleri contra ecclesias & personas ecclesiasticas seu earum jurisdictionem & jura, prout superius sunt expressa, quicquid hactenus attentaverit, illud & illa quælibet intra festum instans Assumptionis beatæ Mariæ totaliter revocent & emendent, sive de ipsis satisfaciant competenter. Quod nisi fecerint, nos eodem approbante concilio, in quoslibet attentatores hujusmodi, seu etiam præsumptores, ex nunc ut ex tunc, excommunicationis sententiam similiter ferimus in his scriptis, & in eorum quoslibet coadjutores, consiliarios, & fautores. Quam excommunicationis sententiam, cum constiterit Ordinario cuilibet, seu ejus Officiali, de plano vel summarie per officium vel alias aliter, de præmissis, volumus & mandamus per universas ecclesias civitatum & diœcesum publicari, singulis diebus Dominicis & festivis, prout per quemlibet Ordinarium, seu Officialem ipsius, fiet requisitio super eis.

[a] Forte, nominandis.

II. *De injuriis & damno dato.*

Insuper approbante præsenti concilio statuimus, quod si contingat vel homines, vel res quasliber, animalia quævis ecclesiarum, sive personarum ecclesiasticarum, sive hominum aut locorum suorum quorumlibet, abduci per aliquos aut aliquas in prædictam sive pignorationem aut represaliam: abductores hujusmodi, & eorum fautores, & autorizatores, excommunicationi subjaceant ipso facto: qui tamdiu per capellanos ecclesiarum civitatis & diœcesis, ubi prædicta commissa fuerint, auctoritate præsentis concilii denuncientur excommunicati cum campanis pariter & candelis, singulis Dominicis diebus & festivis, quousque de damnis & injuriis irrogatis fuerit eas passis plenarie satisfactum. Et nihilominus civitates, castra, loca, & villæ, in quibus prædicta hujusmodi recepta fuerint seu admissa, ecclesiastico subjaceant interdicto; si requisiti, qui fuerint inibi requirendi, a se noluerint abjicere prædicta eadem. Et ad hæc eadem exsequenda, diœcesani singuli, & officiales eorum, se promptos exhibeant sine contradictione quacumque: ut idem faciant fieri per capellanos suos, cum per illum, in cujus civitate vel diœcesi res sic detestabilis commissa exstiterit, fuerint requisiti. Et nihilominus super iis etiam observetur attente novella constitutio Gregoriana.

Conf. Lugd. II. c. 2.

III. *Ut prælatus cui injuria irrogata est, possit, etiam extra territorium suum, sententiam ferre in delinquentes.*

Præterea quia difficile nimium, & ut plurimum in parte magna damnosum, & periculosum etiam sæpius invenitur, ut contra frequentes & quasi continuos injuriatorum & invasorum aggressus in alienis territoriis, ex absentia sive copia competentis judicis, debita coërcitio retardetur: statuimus approbante præsente concilio, quod si contingat nobis, vel alicui de fratribus nostris suffraganeis, seu nostro vel illorum officialibus, sive nostrum, aut eorum loca tenentibus, aut nostris seu eorum canonicis, clericis, famulis, seu hominibus quibusvis, etiam laïcis, castris aut villis, feudis, vel retrofeudis, ab aliquibus, cujuscumque præeminentiæ, status, officii, vel conditionis fuerint, in quocumque loco civitatis, diœcesis, seu provinciæ Arelatensis, ubicumque, seu universaliter in locis, vel extra loca, injuriam vel violentiam seu offensam inferri: prælatus, vel ejus officialis, aut locum tenens ipsius, cui super præmissis injuria, violentia, seu offensa fuerit irrogata, possit per censuram ecclesiasticam, & aliter ut expedierit, animadvertere ubicumque fuerit, in civitate, diœcesi, & provincia supradictis, & punire quoslibet irrogantes, seu hujusmodi delinquentes. Nec possit objici, quod quia forsan extra territorium jus dixerit, vel monitiones aut citationes fecerit, vel sententias excommunicationis aut interdicti tulerit, vel tales punierit, ei non pareatur impune. In casu enim hujusmodi civitatem & diœcesim Arelatensem, & totam ejus provinciam prælibatam, volumus esse de territorio cujuslibet de prædictis: & quod insuper ad mandatum seu ad requisitionem illius seu hujus punientis, quilibet prælatorum, & officialium, seu eorum loca tenentium, sive quorumlibet aliorum ecclesiis præsidentium, quamlibet sententiam latam a tali, sine difficultate qualibet, usque ad satisfactionem condignam teneatur exsecutioni mandare: hoc adjecto moderamine, quod per præsens statutum, Arelatensis archiepiscopus in suffraganeos suos, sive prælatus quilibet in prælatos alios, vel eorum subditos, seu eorum communitates & diœceses, jure metropolitico, seu quolibet alio, ratione consuetudinis, vel usus, aut aliter, nullum jus, nullamve jurisdictionem acquirat, præsenti quidem statuto post terminum minime valituro.

IV. *De iis qui clericum ceperint.*

Ad hæc etiam approbante præsenti concilio statuimus, quod si officiales, vel locorum domini quilibet sæculares, seu eorum cursores aut bannerii, ceperint clericum aliquem; & requisiti per diœcesanum, vel officialem suum, quod clericum illum captum cum omnibus rebus suis restituant sibi confestim: si per unum diem destiterint illum restituere, quamquam ipso facto sint excommunicati, extunc officiales illi, seu domini, & quilibet detinentes atque cursores seu bannerii supradicti, denuncientur excommunicati nominatim & expresse diebus singulis cum campanis pariter & candelis. Et si denunciati per tres dies, clericum illum non reddiderint: extunc locus aut civitas, sive castrum, aut villa, ubi captus ille clericus detentus fuerit, ecclesiastico subjaceat interdicto. Nec teneatur aliquis fidem facere dictis officialibus, sive dominis aut detentoribus, sive quibuslibet aliis, quod captus sit clericus: cum sufficiat, ut illum constet clericum, in eo quod diœcesanus, vel officialis, seu locum tenens ipsius, asserat per litteras vel nuncium, clericum illum esse; nec super his fides aliqua sit laïcis facienda. Hoc autem de tali clerico intelligimus, qui erat in possessione clericatus tempore captionis.

V. *Ut nemo alteri suadeat in aliena ecclesia cœmeterio eligere sepulturam.*

Posthæc approbante præsenti concilio statuimus, quod nulla persona ecclesiastica vel sæcularis, cujuscumque religionis, status aut conditionis existat, inducat per se, vel per alium, aliquam personam in infirmitate vel sanitate constitutam, nec etiam mo-

ANNO CHRISTI 1279.

neri faciat, ut dimissa sua parochiali ecclesia, in cœmeterio alterius ecclesiæ cujuslibet eligat sepeliri. Alioquin contra facientes, scilicet tam inducens, quam induci faciens, & tam monens, quam moneri faciens, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant: quæ sententia debite publicetur.

VI. *Ut serventur jura edita de Judæis.*

Insuper etiam statuimus, ut jura edita de Judæis serventur: videlicet in pectoribus appendentia vestimentis exterioribus dissimilia signa portent; talia siquidem, per quæ faciliter & distincte valeant a Christianis agnosci pariter & discerni. Sed neque teneant Christianos nutricios aut nutrices: carnes autem per eos occisas nullus vendat fidelibus Christianis. Ipsi quoque Judæi dies [a] excolant manifeste. In Quadragesima carnes publice non manducent. Obviantes autem cruci, sive Christi corpori, vel penitus se recludant, aut cito recedant, vel reverentiam exhibeant ut Christiani. Alioquin Judæi quilibet contra facientes, per subtractionem communionis fidelium, & Christiani per excommunicationis sententiam, per Ordinarios, vel officiales, seu loca tenentes eorum, solicite compellantur.

[a] *Locus mendosus.*

VII. *Ne banna fiant adversus ecclesiæ libertatem.*

Cum in jure canonico caveatur, quod qui de cetero servari fecerit statuta, & consuetudines introductas contra ecclesiæ libertatem, statutarii & scriptores statutorum ipsorum; necnon potestates, consules, rectores, consiliarii locorum ubi statuta hujusmodi & consuetudines de cetero edita fuerunt vel servata; necnon & illi, qui secundum ea judicare præsumpserint, vel in formam publicam scribere judicata; excommunicationis sententiæ debeant subjacere: nonnulli propriæ saluris obliti, & suæ verecundiæ non parcentes, juris sententiam verborum amplexu non sine fraude circumvenire nituntur; non statuta, ut asserunt, banna tamen faciunt proclamari, præcepta & prohibitiones inducunt, quæ non est dubium in libertatis ecclesiasticæ præjudicium redundare. Nos itaque fraudibus malignorum, quas circa hoc adhibitas fuisse cognovimus, obviare volentes, approbante præsenti concilio statuimus: ut qui contra ecclesiæ cujuslibet libertatem banna, prohibitiones, sive præcepta, scientes fecerint, aut fieri procuraverint, seu facientibus consilium vel opem duxerint adhibendam, ipsa, postquam per locorum Ordinarios, vel officiales eorum, super hoc fuerint requisiti, absque cujuslibet difficultatis obstaculo indilate revocent, seu faciant revocari, ad consimilia numquam de cetero processuri: alioquin censura simili sint adstricti. Qui vero contra ecclesiasticas consuetudines antiquas, rationabiles, approbatas, & hactenus pacifice observatas, statuta, banna, prohibitiones, aut præcepta, scienter fecerint, aut fieri procuraverint, sive jam facta servaverint, aut servari fecerint, seu facientibus vel servantibus, in hujusmodi consilium vel opem præstiterint; per diœcesanos locorum, aut officiales, præsentis auctoritate concilii moneantur, ut infra VIII. dies a tempore monitionis hujusmodi numerandos, [b] statuta, banna, prohibitiones & præcepta hujusmodi debeant revocare, ad consimilia numquam ulterius processuri: alioquin excommunicationis sententia, quam in his scriptis exnunc ferimus, sint ligati.

Conc. Biterc. ann. 1246. cap. 11. ad verbum, *foris*, pag. 744.

[b] *al. Banna deleant, banna, prohibitiones & præcepta revocent, ad consimilia.*

VIII. *Ne quis in foro ecclesiastico litigantes ad desistendum compellat.*

Ibid. can. 9. Cum nonnulli temporale dominium obtinentes, seu sæcularis justitiæ potestatis gerentes officium, jurisdictionem sanctæ matris ecclesiæ subvertere vel minuere exquisitis astutiis moliantur: nos eorum malitiam ultrione canonica reprimentes, approbante præsenti concilio statuimus, inhibentes, ne quis in foro ecclesiastico litigantes seu litigare volentes super causis mere ecclesiasticis, sive quæ ad forum ecclesiæ de antiqua & approbata consuetudine & hactenus pacifice observata pertinere noscuntur, ad desistendum compellat, per ipsorum vel parentum aut consanguineorum, sive rerum eorum & personarum hujusmodi captionem, modisve aliis quibuscumque. Si quis vero contra præsumpserit, excommunicationis sententiæ auctoritate concilii se noverit subjacere.

ANNO CHRISTI 1279.

IX. *Ut privilegiati excommunicatos ad sacra non admittant, nec ad sepulturam.*

Ibid. can. 17. Licet regularis observantiæ professores, & alios quos sedes Apostolica exemptionis seu libertatis majoris decoravit titulo, & privilegiis insignivit, attollere condignis favoribus intendamus, ipsorumque privilegia, quantum ad nos attinet, observare penitus illibata: sic tamen eos suis manere contentos juribus affectamus, quod privilegiorum suorum limites in aliorum injuriam non extendant. Proinde sacro approbante concilio duximus statuendum, districtius inhibentes, ne deinceps religiosi quicumque, vel etiam sæculares, exemptionis seu libertatis sedis Apostolicæ privilegiis muniti, excommunicatos publice vel nominatim interdictos, seu usurarios manifestos, ad divina seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam, admittant. Qui vero contra præsumpserint, præter pœnas a jure statutas, ingressum ecclesiæ eo ipso sibi noverint interdictum; donec prolatoribus sententiarum hujusmodi, quorum auctoritatem contempserint, & aliis quorum interesse contingat, de prædictis excessibus & omni interesse & damnis satisfecerint competenter.

X. *De excommunicatis ad officia publica non eligendis; & de iisdem banna facientibus contra excommunicatores & denunciatores.*

Conc. Valent. ann. 1374. cap. 18. apud Spond. ann. 1374. num. 9. Insuper & præsenti approbante concilio statuimus, ut infrascriptum statutum concilii Valentini ab omnibus firmiter observetur, quod est istud: Excommunicati, in consules, rectores, potestates, assessores, ballivos, vel ad alia officia publica nullatenus eligantur: & qui tales scienter elegerint, excommunicentur; & nulla sententia lata per ipsos, sive auctoritate eorum, valeat, seu processus habiti per eosdem, sive auctoritate ipsorum. Quia vero intelleximus quod excommunicati quidam statuta quædam faciunt, præcepta seu banna contra excommunicatores vel denunciatores excommunicationum, quod est quasi hæreticum, & a doctrina ecclesiastica alienum, cum directe fiat hoc in contemptum clavium, & illusionem ipsarum, quod ipsas nituntur infringere malitia obstinata: licet excommunicati intelligantur per constitutionem domini Honorii; quia tamen constitutionem illam contemnunt, statuimus, quod quicumque statutum, præcepeum, bannum, interdictum, furni, molendini, ignis, aquæ, seu aliorum commerciorum, seu mandatum fecerint contra excommunicatores vel denunciatores, apertum, tacitum, vel occultum; denuncientur etiam excommunicati per totam provinciam, & etiam in vicinis provinciis, si videbitur expedire: & cessetur a divinis in omnibus locis ad quæ venerint taliter excommunicati, quam-

Digiti

Anno Christi 1276. Mense Julii.

diu moram fecerint in eisdem: nec absolvantur donec satisfecerint competenter de damnis & injuriis illatis propter hoc ecclesiæ & personis ecclesiasticis. Præcipimus autem quod prælati omnes, cum a diœcesano qui excommunicationem tulit, ipsis fuerit denunciatum, prædictos renuncient, & illos evitent, & hoc medicinale statutum observent inviolabiliter. Quod si non fecerint, ingressum ecclesiæ per mensem unum sibi noverint interdictum.

XI. *De iis qui excommunicatos elegerint.*

Huic autem statuto concilii Valentini adjicimus, approbante præsenti concilio, statuentes, quod quicunque sumpserint aut elegerint excommunicatos, qui semel aut pluries fuerint in ecclesiis aut in ecclesia denunciati, vel in consules, vel rectores, vel vicarios, vel judices, vel potestates, vel assessores, vel ballivos, vel clavarios, vel notarios, vel alia officia publica, excommunicationi subjaceant ipso facto; & omnia in quibus, seu ad quæ illi taliter electi fuerint ad officia, si requisiti electores hujusmodi electos ipsos ab ipsis officiis non amoverint infra mensem post requisitionem hujusmodi sibi factam, ecclesiastico subjaceant interdicto, donec tales prorsus amoti fuerint, & recesserint de locis eisdem.

XII. *Ut clerici non negotientur.*

Ad hoc etiam infrascriptum statutum editum per bonæ memoriæ dominum [a] B. Arelatensem archiepiscopum prædecessorem nostrum in provinciali concilio, statuimus, approbante præsenti concilio, cum subsequenti moderamine firmiter observari. [b] Et ante illud statutum, quod nullus clericus beneficiatus, nullus etiam in sacris ordinibus constitutus, per se vel per alium emat bladum, vel vinum causa revendendi vel negotiandi, neque huic statuto fraudem aliquem adhibeat. Quod si facere præsumpserit, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto: de qua sententia nisi per diœcesanum possit absolutionis beneficium obtinere. Et tunc puniatur in amissione bladi vel vini seu pretii, convertendi in fabricam ecclesiæ parochialis: salva etiam alia pœna majori, si diœcesano videbitur, imponenda juxta ipsius facti qualitatem. Hoc autem moderantes statutum, propter animarum periculum, tollimus pœnam excommunicationis impositam clericis vendentibus & revendentibus, in ipso statuto contentam: ipso statuto, quoad alia ibi contenta, in suo robore alias permanente. Adjicientes, quod venientes contra ipsum statutum, & spiritualiter & pecunialiter arbitrio diœcesani sui puniantur debite.

[a] Arnaldum de Jocz, Narbonn. Vide supra, in serie Archiep. anni 1274. pag. 170.

[b] Usque, pag. 171. num. 11.

XIII. *Ut clerici advocationem & judicaturam non exerceant.*

Aliud infrascriptum statutum, olim editum per bonæ memoriæ dominum Florentinum Arelatensem archiepiscopum prædecessorem nostrum, in provinciali concilio, statuimus, similiter approbante præsenti concilio, cum subsequenti moderamine, firmiter observari: quod est istud. Ad hæc, cum ecclesiastica per ecclesiasticos, & per sæculares sæcularia tractari conveniat, ne forte clericus ad aratrum ecclesiæ mittens manum, & respiciens retro, Dei regno efficiatur ineptus: (nec enim beatus apostolus Matthæus, qui & Levi telonearius dictus est, postquam a Domino vocatus fuit, rursus ad lucra telonei redit:) inhibemus districte, ne clericus in ecclesia beneficiatus advocationis officium suscipere in curia laïcali præsumat, nec judiciarium exercere: nisi forte pro ecclesia, vel pauperibus, viduis, & orphanis patrocinari voluerit intuitu pietatis. Si quis autem contra hoc attentare præsumpserit, ipso facto ab ingressu ecclesiæ noverit se suspensum. Et si per prælatum suum requisitus & monitus, ab hujusmodi officiis desistere noluerit: beneficio suo ecclesiastico privetur per eumdem; & per ipsum, beneficium alteri conferatur. Quod si resipuerit, a dicta suspensionis sententia per ipsum episcopum absolvatur. Hoc autem moderantes statutum, volumus statuendo, quod hujusmodi clericus de sententia sui episcopi generali vel speciali, possit libere advocationis [a] judicaturæ officium ubilibet exercere. Adjicientes prædicto statuto, ut nullus clericus ecclesiasticum habens beneficium, præsertim in dignitate ecclesiastica constitutus, in aliqua curia ecclesiastica vel civili præsumat contra ecclesiam vel personam ecclesiasticam advocationis officium in civitate, diœcesi, & provincia Arelatensi pro laïcis exercere: nisi per judicem illius ecclesiasticæ curiæ fuerit datus laïcis advocatus. Alioquin contra faciens ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

[a] *Addit*, um

XIV. *De testamentis non occultandis.*

Cum autem plurima testamenta soleant ex heredum malitia nequiter occultari, ut ea quæ vel ad pias causas, vel ad faciendas emendas, in ultimis defunctorum voluntatibus legata sive relicta fuerint, ad lucem nequeant pervenire: nos volentes hujusmodi malitiis obviare, approbante præsenti concilio statuimus, quod tam heres quilibet, quam notarius, qui notam cujuslibet receperit testamenti, per ecclesiam, ut commodius videbitur, requiratur, quod testamentum vel notam, sive transcriptum alterutrius, in eo quod vel pias causas, vel faciendas emendas tangere dinoscitur, exhibeant infra octo dies, a tempore requisitionis hujusmodi computandos. Quod nisi fecerint, ex tunc eos, prout requisiti fuerint, decernimus excommunicationis sententiæ subjacere: quam excommunicationis sententiam volumus nominatim & solemniter diebus singulis publicari.

XV. *Ut prælati hæc statuta publicari faciant.*

Demum, approbante præsenti concilio, statuimus, quod quilibet diœcesanus sive prælatus Arelatensis provinciæ, præsens concilium habeat infra duos menses, ab instanti festo Pentecostes numerandos: & per ecclesias subditas eadem statuta, præsertim excommunicationis & interdicti sententias continentia, prout eadem statuta requirunt, sub pœna excommunicationis vel alia, prout eis visum fuerit, a subditis suis faciat publicari & diligenter exponi, ut pericula quæ clericis & laïcis ex eisdem possunt sententiis imminere, sint liquide manifesta, & cautius evitentur.

Factum Avenione, anno Domini MCCLXXIX. XVI. Kal. Junii, die scilicet Mercurii ante Pentecosten.

ALIA EJUSDEM CONCILII STATUTA super crucesignatorum & religiosorum privilegiis.

I. De crucesignatis.

PRo crucesignatis in terræ sanctæ subsidium, in provinciali concilio, quod celebratum fuit apud Avenionem anno MCCLXXIX. XVI. Kal. Junii, concorditer exstitit ordinatum.

Anno Christi 1279.

ANNO CHRISTI 1279.

Quod cum apoſtolicæ litteræ Gregorianæ D. archiepiſcopo Arelatenſi & ejus ſuffraganeis omnibus ſimul directæ, per eos fuerint hactenus multipliciter publicatæ; & proceſſus multiplices auctoritate earum per eos ſint habiti; & quaſi per univerſum mundum ſit publicum & notiorum, quod quilibet metropolitanus, & ejus ſuffraganei, ſuper hoc plenam habeant poteſtatem, tranſſcriptum earum ſive copia nulli detur.

Quod inſuper crucefignati & crucefignandi pro ſubſidio terræ ſanctæ, per ipſos dominos, archiepiſcopum & ejus ſuffraganeos, defendantur, juxta indulgentiam contentam in litteris ſupradictis, & in concilio generali.

Quod etiam crucefignati, licet antequam crucem ſumpſerint citati fuerint, vel contra eos ſint aliqui proceſſus habiti, auctoritate litterarum ſedis Apoſtolicæ de prædictis non facientium mentionem, extra ſuas diœceſes; nihilominus tamen in poſterum ſimiliter poſtquam crucem ſuſceperint, defendantur, ne ad judicia extra ſuas diœceſes evocentur.

Nec in altis, in quibus eos ſedes Apoſtolica privilegiat, offendantur: ita quod proceſſus habiti coram judicibus delegatis teneant, ut tenere debebunt, & juxta eos ſive poſt eos fiat continuatio per crucefignatorum ordinarios, & finaliter procedatur.

Quod ſi forſitan contra ordinarios, ſeu eorum vices gerentes, quod defenderent crucefignatos, vel contra ipſos crucefignatos defenſos per eos, aliqui delegati procederent, citando vel monendo, vel ſententias aliquas fulminando, vel eas denunciari mandando, ſeu alias quoquo modo: nullus in civitate, diœceſi, & provincia Arelatenſi, delegatorum eorundem ſigillet litteras, nec exſequatur mandata.

Quodque cum crucis ipſius tranſmarinæ negotium ſit continuum in favore, & vivente D. Gregorio ſummo Pontifice per prælatos fuerit inchoatum, nec per aliquem ſucceſſorem ipſius aliqualiter revocatum, non obſtante morte ipſius domini Gregorii: circa ipſum negotium per prælatos juxta directum prædictum ſibi mandatum apoſtolicum procedatur, cum negotium crucis adhuc maneat & vigeat, nec dum paſſagium ſit inceptum.

ANNO CHRISTI 1279.

Et omnes diœceſani, & eorum officiales, exſequantur latas ſententias, per eorum quemlibet pro crucefignatis contra quoſcumque.

II. De Religiosis.

Super confeſſionibus quas religioſi paſſim audierint, exſtitit in eodem concilio ſimiliter ordinatum.

Quod religioſi per ipſos diœceſanos, vel tenentes loca eorum, cautius requirantur, an de licentia vel ſine licentia prælatorum audiant confeſſiones. Quod ſi privilegia confeſſiones audiendi ſe dicant habere; illa ſine mora qualibet exhibeant & oſtendant, & copiam dent eorum.

Quodque deinceps illi religioſi qui voluerint confeſſiones audire, veniant ad prælatos; ut ab eis ſuper confeſſionibus audiendis recipiant ſpecialiter facultatem.

Quod etiam iidem prælati non committant religioſo alicui confeſſiones generaliter audiendas.

Quod inſuper iidem prælati retineant illos in cauſis, qui retenti ſunt in ipſis prælatis per provincialium conciliorum ſtatuta. Si tamen inter religioſos eoſdem aliquæ ſint perſonæ, per quas prælati ſenſerint tali gratia ſpeciali *meritos ſive dignos: ipſi prælati faciant ſuper his erga perſonas hujuſmodi, quod viderint expedire.

* Hic deeſſe videtur.

Facta ſunt hæc die præcedente prænunciationis concilii ſupradicti, videlicet xvij. Kal. Junii, in præſentia & teſtimonio plurium perſonarum, & aliorum, & mei Stephani de ſancta Maria domini Papæ ſcriptoris, ſacri palatii notarii, qui de mandato prædictorum domini archiepiſcopi & dominorum epiſcoporum, & aliorum abſentium loca tenentium, prædictum concilium, ſive ſtatuta contenta in eo, prout omnia ſunt ordinata ſuperius, ſcripſi: & ut ex his publicum inſtrumentum facerem, ſive plura, mandatum ab ipſis recepi. In cujus rei certitudinem, hic appoſui ſignum meum.

1279.

CONCILIUM REDINGENSE,

a Joanne Peckham Cantuarienſi archiepiſcopo, cum ſuffraganeis, anno Domini MCCLXXIX. celebratum.

Ex veteri codice Mſſ. Bibliothecæ Cotton. editum, Anglicanæ collectionis tomo II.

ANno Domini MCCLXXIX. circa feſtum ſancti Jacobi Apoſtoli, frater Joannes Cantuarienſis archiepiſcopus, convocatis univerſis ſuffraganeis ſuis apud Radinges, celebravit concilium, in quo conſtitutiones concilii generalis, quod ſilentio præterire non convenit, innovavit: videlicet quod ſinguli rectores eccleſiarum, unico tantum beneficio, curam animarum habente, cogerentur eſſe contenti: quin etiam omnes ad ordinem ſacerdotii infra annum ſe faciant promoveri.

Ex veteri codice Mſſ.

Conſtitutiones domini Joannis Peckham Cantuarienſis archiepiſcopi, editæ apud Reding. III. Kal. Auguſti, anno Domini MCCLXXIX.

I. *De inſtitutionibus & deſtitutionibus.*

AUdiſtis, fratres conſcripti, iſtius *conſtitutionis tenorem: noviſtis etiam canones ſanctorum patrum ſuper hanc materiam editos, tam in Theſalono quam in Romano concilio, necnon & capitulum Dionyſii. Quæ omnia, ſeu qui omnes, pluralitatem beneficiorum cum cura, inhibent uni committi; ſingulas eccleſias ſingulis ſacerdotibus committentes. Secuta ſunt deinde concilia Lateranenſia ſub Alexandro Papa, & generale concilium ſub Innocentio tertio: in quibus omnibus iſta pluralitas inhibetur: hoc addito in ultimo concilio: quod per receptionem ſecundi beneficii vacat primum: receptoque ſecundo, primum, per eum, ad quem collatio pertinet, libere alii conferatur: & ſi id infra ſex menſes alteri conferre diſtulerit, non ſolum ad alios, juxta Lateranenſe concilium, collatio devolvatur; verum etiam cogatur de ſuis proventibus in utilitatem eccleſiæ, cujus eſt illud beneficium, aſſignare, quantum a tempore vacationis ipſius conſtiterit eſſe percepeum. Et cum non ſic finis ambitionis, nec cœcæ cupiditatis, eſſet impoſitus: ſucceſſit præſens Legati inſtitutio Othoboni, quæ ad

* Conſtitutiones Othoboni in Concilio

Laudatus antiquitatis ordo, quod bella ejus in hoc & reliquis negotiis ſequitur.

Digitized by Google

multa mala præterita exſtirpanda, & ad providendum in futurum, ne de cetero peſtis hujuſmodi pullularet, ſufficiens ab eodem fuerat æſtimata, dum peſtes atque miſerias, quæ ex hac radice proveniunt, & pericula quæ ſequuntur evidenter enervans, ea ſtudet imprimere in cordibus peccatorum, [a]dum nec inſtitutiones decrevit irritas ipſo jure, nunc vero ipſum inſtituendum adigit juramento, nunc perjuros privat beneficiis habitis, & habendis; & contra hoc epiſcopos venientes a beneficiorum collatione ſuſpendit, donec inſtitutiones a ſe factas improvide, contra conſtitutionis tenorem, duxerint revocandas. Licet hæc omnia cum gravi ſtudio, magnaque diligentia ſint proviſa, iſtorum tamen omnium non ſecurus eſt fructus quivis, nec proventus: quin potius, ac ſi nihil prorſus ſuper iſta materia excogitatum fuiſſet a majoribus ſeu proviſum, nec amore juſtitiæ, nec timore pœnæ, ceſſarunt hucuſque aliqui, per fas vel nefas undique ſibi beneficia cumulare: nec ipſi pœnas conſtitutionis verentes, nec alias ſacris inhærentes canonibus, id ipſa beneficia in immenſa ferocitate conferre, licet non fuerit cum eis diſpenſatum. Quæ omnia ſæpe & ſæpius ad aures ſummi Pontificis pervenerunt: qui hæc omnia vehementer abhorrens, necnon admirans vehementius, quod nec [b] conſtitutiones aut canones, per cautelas aut pœnas, hucuſque tantæ præſumptionis audacia [c]enormiter poterit coërceri, nec etiam remedium eidem adhiberi: [d]vobis etiam injunxit vivo vocis oraculo, quod tanto incommodo celeri reformitate feceritis occurri; & hujuſmodi præſumptores a tantæ temeritatis audacia, quacumque poſſumus coërtione, compeſci. Et licet ad hæc omnia comprimenda, ſolius metropolis juriſdictionis poteſtas apud nos ſufficere dignoſcatur, qui [e]benignitate tolerantiam, & lenitate ingredi, & progredi, [f]poſtea affectamus in ſingulis, quam in ſeveritate nimis, aut rigore, aliter flectere corrigenda: [g]quia cum facti perverſitas in tantum ſe extulit, quod ex eo ſit multiplicata ruina, & exortum ſit ſcandalum plurimorum, clamorque ad aures ſuperiorum aſcenderit, ut tantum ſcelus contra decorem eccleſiaſticæ honeſtatis, ſub diſſimulatione de cetero nequeat pertranſiri, & multis ceſſantibus, opus ſit exemplo, apoſtolicique præcepti nos urgeat auctoritas in hac parte.

[h]Nos de adjutorio advocato, prout nobis in præſenti occurrit, manus huic negotio [i]opponimus adjutrices: decernentes, juxta formam generalis concilii, omnia illa beneficia curam animarum habentia, [k]qui obtinuerant, & obtinent illi de facto, qui diſpenſationem ſedis Apoſtolicæ ſuper hujuſmodi pluralitatem non habent, per beneficii receptionem, quod ipſi ſic beneficiati ultimo receperunt, ipſo jure vacare. Licet, juxta conſtitutionis rigorem [l]domino Othobono, ſic recipiens plura beneficia, & ipſo ultimo jure: præcavere tamen volentes, ne rigorem videamur coacervare rigori, mentem etiam conſtitutionis tam concilii generalis, quam etiam domini Othoboni, clarius advertentes, quarum etiam neutra & præobtentis, & ultimo ſimiliter privat; cum concilium generale ſola auferat præobtenta, ultimum tamen reſervat; conciliumque Othoboni, inſtitutionem in ultimo beneficio decrevit irritam, præobtentis tamen non privat: nos miſericordiam cum rigore miſcentes, non tam miſericorditer, quam etiam prudenter, permittimus, ut is qui plura beneficia curam animarum habentia, ſine diſpenſatione apoſtolica, fuerit aſſecutus, ultimo ſic obtento, & eodem juxta concilii generalis tenorem, de noſtra ſpeciali gratia, ſit contentus; niſi forſan, ex temeritate contendit etiam præobtentum improprie retinere. In quo caſu, nec primo, nec ultimo dignum, [a]nec in medio, immo nec aliquo, judicamus, ſed potius [b]de inter vacare: quibus omnibus, quatenus ipſo facto eadem detinet occupata, cenſemus perpetuo ſpoliandum. Beneficia vero quæ, per modum ſuperius nominatum eatenus vacaverint, [c]& Deo ut ad nos, propter negligentiam prælatorum, & capitulorum, fuerit devoluta collatio, nobis ſeu noſtræ collationi reſervamus. Quæ autem per tantum tempus vacaverint, ut per conſimilem negligentiam ad ſummum Pontificem jus ea conferendi fuerit devolutum: eidem ſedi, tamquam miniſtri ſedis Apoſtolicæ, in hac parte ſpecialiter reſervamus: decernentes exnunc irritum & inane, ſi quid circa eadem beneficia committendo, vel perſonas alias præſentando, ſeu alias quocumque ingenio, vel colore quæſito, per quoſcumque prælatos ſuperiores, vel inferiores, ſeu per quoſcumque clericos, in poſterum fuerit innovatum. Ipſis quoque eccleſiarum detentoribus earumdem, per nos & fratres coëpiſcopos noſtros, & eorumdem confeſſores nuncians, & volumus in poſterum nunciari: quod nec ad dignitates eccleſiaſticas, niſi demum purgato vitio, poſſunt aſſumi; & ſi de facto ad eadem aſcenderint, non poſſunt abſque periculo miniſtrare, nec ſalvari poterunt in die judicii, nec in præſenti accipere pœnitentias factas quæ non proficiant ad ſalutem, niſi cum renunciaverint beneficiis, quæ ſic de facto detinent occupata: verum etiam, de fructibus eccleſiæ ſic conſumptis, eccleſiæ Dei quam graviter offenderint, quatenus poterunt, ſatisfaciant competenter. Cum iſta beneficia taliter invadentes ſcienter, falcem in meſſem inferant alienam, cumque non intrent per oſtium: non paſtores, ſed fures pariter exiſtunt, & latrones; miſeraſque animas imprudenter decipiunt, quas nec valent utique ſolvere nec ligare. Et illos quoque, qui confeſſores talium clericorum exiſtunt, qui eiſdem in pœnitentia non injungunt, ut fructus eccleſiarum taliter non perceptos, ſed furtive ſurrepros, reſtituant; ſeu de eiſdem faciant, prout eccleſiis, quas ſic de eiſdem fructibus retinendo læſerint, imperitos decernimus, aut minus benignos & callidos animarum clericorum hujuſmodi deceptores: inhibentes ſub pœna excommunicationis, ne ad talium abſolutionem manus extendant temerarias, cum hujuſmodi eccleſiaſticorum beneficiorum improbi ſint detentores, in ſcelere continuantes. Huic quoque vulneri cancroſo, per quod Mo..... alium in futurum ſententiari non poteſt, ferrumque quod adhuc ſupereſt ignitum in cauſam mucrone anathematis tam enormis flagitii piacula reſecantes; decernentes, & pro perpetua ſtabilitate firmantes: quicumque in poſterum plura beneficia curam animarum habentia, abſque ſedis Apoſtolicæ diſpenſatione, receperit; vel fuerit aſſecutus per modum inſtitutionis, vel commendationis, ſeu cuſtodiæ; vel unum titulo inſtitutionis, aliud titulo commendationis ſive cuſtodiæ, præter modum illum quem conſtitutio Gregoriana edita in concilio Lugdunenſi permittit; ſit eo ipſo privatus omnibus ſic obtentis beneficiis, ipſo facto excommunicationis ſententia permaneat innodatus; a qua non niſi per nos vel per ſedem Apoſtolicam abſolutionis gratiam valeat promereri; ut ad beneficiorum vacantium per hunc modum, vel per alium, pervenire noticiam valeamus.

Nos, fratres cariſſimi, in virtute obedientiæ firmiter injungendo mandamus, quatenus per nos, ſeu

ANNO CHRISTI 1279.

[a] *Forte*, nec etiam medium.

[b] *Forte*, de jure.

[c] *Forte*, & eorum ad nos.

[a] *Forte*, eum.

[b] *Forte addendum*, pœnis.

[c] *Forte*, enormiter eumdem, poterit coërceri.

[d] *Corrige*, abbas.

[e] *Forte*, benignitate, tolerantia & lenitate.

[f] *Forte*, postea affectamus.

[g] *Corrige*, quia.

[h] *Forte*, Dni adjutorio invocato.

[i] *Corrige*, opponimus.

[k] *Corrige*, qui obtinuerant.

[l] *Corrige*, domino Othobono.

officiales noſtros, archidiaconos, & decanos, nomina[a] & numerum eccleſiarum cum cognitione, [b]agnitione, vel prænomine; ita quod poſſit haberi notitia perſonarum, tempora ipſarum eccleſiarum factarum ipſis rectoribus, ſeu aſſignatio per modum, quandocumque, quo titulo eas obtineant, inſtitutionis, commendationis, aut ſolius cuſtodiæ, cujus ætatis ſint memorari rectores, ſeu eccleſiarum hujuſmodi detentores, in quo ordine fuerint conſtituti, utrum alibi, quam in una eccleſia beneficiati exiſtant; [c] item autem cum eis diſpenſatum fuerit ſuper pluralitate hujuſmodi obtinenda, & qui ſint, & in quibus modis cenſeantur earum eccleſiarum patroni; item cujus æſtimationis ſint ſingulæ eccleſiæ ſeu valoris, juxta taxationem Norwicenſem, faciatis diſtincte conſcribi: & ſcripturas hæc omnia continentes clare & diſtincte confectas, ſinguli epiſcopi de ſingulis diœceſibus ſuis, nobis ad civitatem Londonenſem tranſmittant in octavis ſancti Hilarii: quibus loco & die, favente Altiſſimo, ad ipſius laudem congregati erimus iterato. Illi autem qui in renunciatione ſeu deſcriptione præfata, nobis, ut ſupra injunximus, facienda, fraudem vel dolum commiſerint; vel veritatem inſtructioni noſtræ neceſſariam [d] ſubjciendo, falſitatem, quod abſit, aliquam immiſcendo, vel per vias alias callide quocumque [e] circa præfata ſervanda, quo minus ad nos perveniat veritas atque notitia præmiſſorum: pœnam falſarii merito poterunt formidare.

[a] Forſ. habeamus, aut aliquid ſimile.
[b] Forte, agnomine.
[c] Forte, item quando cum eis.
[d] Corrige, ſubjiciendo, vel falſitatem.
[e] Forſ. modo.

II. *De inſtitutionibus & eccleſiarum commendis.*

Ut conſtitutio iſta, prout lata eſt in conſtitutione Lugdunenſi, quoad verba, & quoad ſententiam verborum, omnino ſervetur; ipſa quoque [f] ſummus Pontifex decernit, & nos ipſius veſtigiis inhærentes, decernimus: beneficia aliter commendata a tempore concilii Lugdunenſis, ſeu quæ diutius ſub commendatione Papæ ſint obtenta, quam conſtitutio Gregoriana memorialiter permittit; ipſa quoque quæ ſub ſpecie cuſtodiæ, quam ſummus Pontifex nihil differre æſtimat a commenda, aliter vel diutius ſint obtenta, quam tenor conſtitutionis Gregorianæ commemorat; necnon & illa quæ ſunt collata minoribus XXII. annis, aut iis qui infra annum poſt admiſſionem talis beneficii, in preſbyteros non fuerint ordinati, eſſe vacantia ipſo jure; ipſa quoque, quorum per negligentiam prælatorum ſeu Capitulorum, ad nos vel ad ſedem Apoſtolicam fuerit devoluta collatio, nobis & ſedi Apoſtolicæ collationem hujuſmodi ſpecialiter reſervamus, decernentes irritum & inane, &c. *Ut ſupra, in capitulo de conſtitutionibus: & in illa clauſula,* Beneficia quoque, *&c.*

[f] Addo, quæ.

III. *De ſententiis excommunicationis publice denunciandis.*

Quoniam malum, niſi cognitum, vitari non poteſt; plures autem ſunt excommunicationum ſententiæ, quibus in ſanctorum Patrum conciliis homines etiam probi percelluntur: ne per ignorantiam de cetero in tanti periculi foveam demergantur; præcipimus Cantuarienſis provinciæ ſacerdotibus univerſis, ut in omni die Dominica ſequenti immediate poſt celebrationem ruralis capituli, exponat aperte populo ſibi commiſſo excommunicationis ſententias quæ ſequuntur.

Primo quidem excommunicantur, auctoritate concilii Oxonienſis, a ſanctæ memoriæ Stephano Cantuarienſi archiepiſcopo, omnes qui malitioſe eccleſias jure ſuo privare præſumunt; aut per malitiam, aut contra juſtitiam, libertates earum infringere vel perturbare intendunt. Ex quo intelligimus vinculo excommunicationis ſubjacere omnes illos, qui litteras impetrant a quacumque curia laïcali, ad impetrandum proceſſum [a] eccleſiaſticorum inducunt in cauſis, quæ per ſacros canones ad forum eccleſiaſticum pertinere noſcuntur.

[a] Corrige, eccleſiaſticorum judicem.

Secundo excommunicantur univerſi, qui ſcienter falſum perhibent teſtimonium, vel perhiberi procurant, vel qui tales teſtes ſcienter producunt, vel ſubornant, ad impediendum juſtum matrimonium, vel ad exheredationem alicujus procurandam.

Tertio, excommunicantur omnes illi, qui pacem & tranquillitatem domini Regis & regni injurioſe perturbare præſumunt, & qui jura domini Regis injuſte detinere contendunt. Ex quo intelligimus excommunicari non ſolum guerrarum ſuſcitantes errorem, verum etiam latrones publicos & prædones, & quoſcumque regni juſtitiam impugnantes.

Quarto, excommunicantur advocati omnes, qui malitioſe per quaſcumque exceptiones verum matrimonium impediunt, ne effectum debitum ſortiatur.

Quinto, excommunicantur omnes illi, qui gratia lucri, odii, vel favoris, malitioſe imponunt crimen alicui, cum apud bonos & graves perſonas non fuerat infamatus; ut ſic ei purgatio indicatur, vel alio modo gravetur.

Sexto, excommunicantur omnes, qui vacante eccleſia, malitioſe ꝓponunt, vel opponi procurant quæſtionem de jure patronatus, ut verum patronum illius eccleſiæ ſaltem impediant illa vice.

Septimo, excommunicantur omnes illi, qui malitioſe contemnunt exſequi mandatum Regis de excommunicatis capiendis, vel eorum impediunt captionem, ſeu procurant eorum injuſtam liberationem, contra decretum eccleſiaſticæ diſciplinæ.

Octavo, excommunicantur in concilio ſanctæ memoriæ Othoboni, omnes illi, qui pro impedimento pacis ſeu compoſitione litigantium, quidquid recipiunt; donec ipſum ſic receptum reſtituerint donatori.

Nono, excommunicantur per eumdem, quicumque de domibus, maneriis, vel grangiis, vel locis aliis archiepiſcoporum, vel epiſcoporum, vel aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, contra ipſorum voluntatem, cuſtodum rerum earum, aliquid auferunt vel conſumunt, vel injurioſe contrectant: quæ omnia ſententia ligantur, nec abſolvi poſſunt, donec de injuriis ſatisfecerint competenter.

Decimo, excommunicantur ab eodem, quicumque abſtrahunt violenter reum, ad eccleſiam vel cœmeterium vel clauſtrum fugientem; vel qui ei victum neceſſarium prohibent exhiberi: vel qui res alienas in locis eiſdem depoſitas violenter aſportant vel aſportari faciunt; vel qui aſportationem talem factam nomine ſuo vel a familiaribus ſuis ratam habent, vel qui ad hoc publice vel occulte conſilium præbuerint, vel conſenſerint.

Undecimo, excommunicati ſunt ab omnibus archiepiſcopis & epiſcopis Angliæ omnes qui veniunt & faciunt contra novam chartam: quæ ſententia, per ſedem Apoſtolicam eſt pluries confirmata & approbata.

Audiſtis, fratres cariſſimi, coëpiſcopi noſtri, articulos, in quibus, ſanctorum Patrum conciliis incurritur ſententia excommunicationis, ipſo facto. Sunt etiam articuli præter iſtos, in quibus epiſcopi, ipſo facto,

Digi[illegible]ogle

facto ſuſpenſionis vinculo innodentur per eadem concilia: quorum conſtitutiones quandoque prælatos ab officio, quandoque a quibuſdam epiſcoporum inſignibus, quandoque a beneficiorum collatione ſuſpendunt. Quæ omnia ex ipſorum conciliorum tenore colligere poteritis evidenter. [a]In quo..... quidam penes verentur nos, vel aliquos, tamquam temeratores conſtitutionum, in ipſis editarum concilio incidiſſe verentur; & ne ſic ligati dominia celebraverint, & officia noſtra, ut prius fuerint executi verentur, & ne notam irregularitatis [b]contractus in hac parte. Sed ſi quid fuerit de præterito, hortamur vos ex parte Domini Patris omnipotentis monemus, & in virtute obedientiæ firmiter vobis injungimus, quod de cetero conciliorum ſtatuta ſupradictorum, necnon & ſtatutorum noſtrorum, in præſenti promulgationis primordio editorum, cum Dei timore, & omni diligentia obſervetis, & faciatis a veſtris ſubditis obſervari: aliter ſuper vos provocabitis. Nam, ut dicitur, [c]in canonicam merito formidare poteris ultionem. Et ne iſtorum ignorantia quemquam reddere valeat excuſatum de omnibus quæ noſtra congregatione præſenti recitata ſunt, publica etiam ſeu ordinata teneri volumus in futurum: ut hæc omnia fratres & coëpiſcopi noſtri per vos vel archidiaconos veſtros faciatis in veſtris ſynodis publicari. Nihilominus conſtitutiones domini Othoboni de Baptiſmo, necnon etiam extracta de quatuor conciliis, in conceſſionis noſtræ principio memoriter ſuper diverſis articulis, in quibus excommunicationis vinculum incurritur ipſo facto, jure in ſingulis eccleſiis, tam majoribus, quam minoribus, per quatuor dies Dominicos, poſt celebrationem quatuor conciliorum principalium, faciatis recitari. Conſtitutio vero edita ſuper concubinis in concilio Othoboni, in quatuor Capitulis ruralibus, & in principalibus, excluſis tamen laïcis, publicetur. Quæ autem a nobis fuerint in præſenti ordinata, vel adjecta conciliis ſupradictis Othoboni, immo in duobus generalibus Capitulis, ſingulorum auribus [d]inculcari. Ipſam autem chartam domini Regis ſuper libertatibus eccleſiæ per Regem conceſſis, bene & aperte conſcriptam, in ſingulis eccleſiis cathedralibus ſeu collegiatis, in loco publico jubemus affigi: ut omnium intrantium oculis ſe palam exhibeat, & in fine anni, in vigilia Paſchæ & Pentecoſtes, renovetur: ut ſublata veteri, nova recenſque bene ſcripta ſubſtituatur eidem.

[a] *Inter, in quo quidem verent, vel aliquos, tamquam temeratores conſtitutionum, in ipſis editarum concilio incidiſſe verentur; & ne ſic ligati dominia celebraverint, & officia noſtra, ut prius fuerint executi verentur, & ne notam irregularitatis contractus in hac parte.*

[b] *Lege, contrahatis.*

[c] *Deleatur.*

[d] *Aliis, quæ ejusdem, vel quæ ſimilia.*

IV. *De pueris baptizandis.*

Quod in præſenti conſtitutione cavetur de pueris baptizandis, uſque ad generale baptiſmum, Paſchæ & Pentecoſtes videlicet, [e]reſervandum: pro ipſius ſtatuti reverentia, quod hactenus videtur eſſe neglectum, ſic duximus declarandum eſſe vel ſtatuendum; ut pueri per octo dies ante Paſcha, & per dies totidem ante Pentecoſten, de matrum uteris nati, ſi abſque periculo reſervari valeant, reſerventur uſque ad illa tempora baptizandi: ita quod cum medio tempore inter nativitatem puerorum, & hujuſmodi baptiſmum, perfectum recipiant catechiſmum, ſolaque diebus baptiſmum faciant ſuper univerſo faciendum. Alii autem, qui aliis temporibus nati exſtiterint, tum propter mortale periculum, quod ſæpe pueris imminet improviſum, tum propter ſimplicitatem parentum, qui contra formam baptiſmi ſint faciliter erraturi, abſque offenſionis nota, juxta veruſtam conſuetudinem, vel incontinenti cum fuerint nati, vel poſtea, prout placuerit ipſis parentibus, baptizentur. Quod ſi forte contigerit, pueros propter mortis periculum a laïcis baptizati; caveant ſacerdotes, ne baptiſmum legitime factum audeant iterare.

[e] *Corrige, reſervandis.*

V. *De concubinariis puniendis.*

Quia incontinentiæ vitium clerum maculat, & lamentabiliter dehoneſtat, in ſcandalum plurimorum; ſtatutum domini Othoboni contra concubinarios editum præcipimus in ſuo rigore inviolabiliter obſervari. Et ne criminis contagio caliginem [a]adducens mentis vitioſæ: & ne tales per ignorantiam vel oblivionem ſe valeant excuſare; præcipimus archidiaconis univerſis in virtute obedientiæ, & ſub pœna ſuſpenſionis ab officio & beneficio, quam in ipſos ferimus, ſi ſponte contra hoc fuerint negligentes, quatenus conſtitutionem prædictam faciant in quatuor anni principalibus capitulis ruralibus, per ſe vel eorum officiales, vel ſaltem per decanos rurales ſeu gerentes vices eorumdem, diſtricte & aperte coram toto Capitulo, excluſis laïcis, recitari. Quam recitationem pro monitione haberi volumus; ut libere contra omnes hujuſmodi procedi valeat vitioſos: ne cauſari poſſint, cum ad exſecutionem privationis in eos latæ ſententialiter in prædicto ſtatuto proceſſum fuerit, ſe monitos non fuiſſe. Si quis autem dicti ſtatuti recitationem malitioſe impedierit; excommunicationi ſubjaceat ipſo facto. Si quis autem dicta ſtatuta recitari neglexerit, ſeu decanus, ſeu vicem ejus gerens; omni ſexta feria in pane & aqua jejunet per obedientiam, niſi infirmitas impediat: donec in ſequenti Capitulo ipſum fecerit recitari.

[a] *Forte, addu-cat.*

ORDINATIONES domini Joannis Cantuarienſis Archiepiſcopi, in domibus religioſis.

Ex eadem Anglicana collectione.

FRater Joannes, permiſſione divina Cantuarienſis eccleſiæ miniſter humilis, totius Angliæ Primas, dilectis in Chriſto filiabus N. abbatiſſæ & conventui de Godeſtouve; ſalutem, gratiam & benedictionem. Pudicitia virginum eſt ſpeciale militantis eccleſiæ ornamentum, ſinceritatem repræſentans angelicam; ac Regem gloriæ Dominum Jeſum Chriſtum in cordis provocat oſculum & amplexum. Hunc igitur theſaurum tam incomparabilem, qui perditus recuperari non poteſt, quem ſpiritualis Dei adoptio in veſtro collegio repoſuit, volentes circumcingere munimine diſciplinæ, & ſolius Dei [b]adſtringere; cujus, licet indignus, exſiſtimus paranymphus: vobis ſubſcripta mandamus inviolabiliter obſervari. Fruſtra enim laboramus pro illibato ſervando veſtræ lilio caſtitatis; niſi noſtra conetur ſancta æmulatio [c] noſtris vos in cunctis coaptare.

In primis igitur ordinationes ſanctæ memoriæ domini Roberti prædeceſſoris noſtri, cum adjectionibus & modificationibus ſubjungendis, præcipimus firmiter obſervari: ut videlicet eccleſiaſticum officium, in quo haberis ſponſum alloqui, & ejus ſuſcipere ſpiramina, temporibus debitis cum omni reverentia celebretis: quo tempore nulli ſane a choro ſe liceat abſentare, niſi ſit obedientialiter in neceſſariis, non in forinſecis colloquiis, occupata. Ipſum autem officium præciſe & integre præcipimus decantari: præciſe, inquam, ut tam in Miſſis chori, quam beatæ Virginis, excludantur per annum totum ſupervacuæ novitates: nec novum aliquid inibi decantetur, niſi de conſilio magiſtri & abbatiſſæ

Ex veteri codice Mſ. ex Regiſtro Archiepiſc. Cantuar. tranſcripto, Peckam. fol. 223.

[b] *Addendum timore, vel aliud ſimile verbum.*

[c] *Corrige, nobis.*

ANNO CHRISTI 1279.

pariter ac cantricis; sed novis omnibus vetera præponantur. Integre etiam officium celebretur, rejecta penitus mutilatione officii monastici, quam invenerunt nuper præsidentes Capituli monachorum Abandoniæ celebrati. Puerilia autem solemnia quæ in festo solent fieri Innocentium, post Vesperas sancti Joannis tantum inchoari permittimus; & in crastino in ipsa die Innocentum totaliter terminentur.

Pro regimine insuper conventus, maturiores ac prudentiores teneatur abbatissa vocare, pro negotiis domus intrinsecis & extrinsecis salubriter disponendis. Quod si aliqua secundo vocata venire contempserit, in sequenti prandio ei pittancia subtrahatur. Quod si tertio non veniens, autem [a] obstringerit imperanti; panis ei & aqua in proximo prandio tantummodo concedantur. Idem dicimus in omnibus illis, quæcumque, quandocumque inobedientes, propriæ inhæserint voluntati.

[a] *Corrige*, obstrinxit.

Ad castitatis autem testimonium certius obtinendum; statuimus, moniales ab ambitu monasterii non exire, nisi pro necessitate quæ [b] personis aliis nequeat expediri: unde perendinationes, quæ consueverunt fieri in domibus amicorum, ad solatium & subterfugium disciplinæ, præsentibus perpetuo condemnamus. Cum vero pro necessitate aliqua, aliquas exire continget; hæc quatuor districte præcipimus observari. Primo, ut tantum [c] secura & matura societas, tam monialium, quam sæcularium personarum adsistentium, egredi permittatur. Secundo, ut statim expedito negotio, quatenus per eas expediri poterit, domum illico revertantur: & si negotii expeditio tractatum exigat plurium dierum; post primam vel secundam diem, negotii consummatio procuratoribus relinquatur. Tertio, ut numquam in [d] religiosarum ambitu, vel clericorum domibus, aut aliis suspectis habitaculis hospitentur. Quarto, ut nulla a sociæ, vel sociarum suarum aspectibus, ubi humanum possit haberi colloquium, absenteur: sed nec aliquod audiat secretum susurrum, nisi sub testimonio monialium sociarum; nisi forte pater aut mater, frater aut soror aliquid habeat secretius sibi loqui.

[b] *Addit*, a.

[c] *Ponit*, cum secura & matura societate, & permittantur.

[d] *Corrige*, religiosarum.

Hoc autem ubique servari volentes, præcipue respectu Oxoniensis Studii præcipimus observari. Cujus etiam rei gratia, cum veniunt ad colloquendum vobis scholares Oxonii; nolumus monialem aliquam ad confabulandum talibus accedere, nisi de licentia abbatissæ: & nisi sint notorie propinqui, ad minus in tertio consanguinitatis gradu, præcipimus eis, omnium sic adventantium scholarium colloquia denegari. Nec cum eis familiaritates curetis nectere speciales: quia hujusmodi affectus sordidos frequenter excitat cogitatus: nec in congregationibus aliquid existimamus perniciosius, quam familiaritates particulares quærere, & in partem affectum trahere, qui habet in omnes communiter ampliari.

Cum autem moniali conceditur colloquium ex causa rationabili; semper sub duarum aliarum monialium, de quibus nulla sit finistra suspicio, audientia & testimonio sibi permittatur: adeo ut nihil ex proposito dicat scholari, seu cuicumque sæculari, vel religioso, extra casum confessionis; vel mulieri, præter notorie propinquas, nisi sub duarum testimonio prædictarum. Si enim bona & salutaria sunt dicenda, expedit ut sciantur: si mala quis intendat suggerere, non sunt in sanctitatis vestræ auribus admittenda. Cum insuper talia sunt colloquia terminata; inhibemus de cetero, ne moniales hujusmodi pro colloquentium conductu locutorii januam exeant ullo modo, nec etiam stent in atrio, ubi sæcularium est concursus: sed interius tantum in hortis & pomeriis, quatenus requirit necessitas, & honestas patitur, si non desit omnino securitas, consolentur.

ANNO CHRISTI 1279.

Adjicimus etiam, ne moniales cum quibuscumque magnatibus, aut personis sæcularibus vel religiosis [a] comitant intra monasterii sui septa. Melius est enim, si volunt quicumque aliquid de sua munificentia quibuscumque monialibus erogare, ut id interius distribuatur omnium vel plurium necessitatibus in communi, quam in parte exterius, non sine religionis dedecore, quod frequenter erumpit in conviviis, expendatur. Chorum insuper vestrum, dormitorium, refectorium, claustrum, & interiores ceteras officinas, a personis sæcularibus, juxta concilium Othoboni, & religiosis etiam, vacua esse præcipimus: nisi aliquando aliud exposcat fieri necessitas manifesta. Et qui contra fecerit, indignationem omnipotentis Dei se noverit incursurum. Religiosi autem omnes & sæculares, ad vestrum monasterium accedentes, in communi hospitalaria comedant, vel in camera abbatissæ; & nullatenus in cameris infra claustrum. Mulieres etiam sæculares, sub specie ancillarum monialibus servientes, quantum patitur necessitas, repellantur: nec hujusmodi velentur de cetero, sine diœcesani licentia speciali.

[a] *Corrige*, comedant.

Obsecramus insuper, filiæ carissimæ, ut locis & temporibus statutis servetis solicite silentium disciplinæ: ad memoriam reducentes, quod teste Jacobo apostolo, *Vana est religio & seductens, qua linguam ab indebitis non refrenat.* Quidam etiam sapiens dicit, quod ille veraciter est intelligens, qui linguam suam refrenat, ut sit de solo Altissimo sermo ejus. *Jac.*

Circa vestimenta autem monialium, sancti Benedicti regula solicite observetur. Cujus rei gratia inhibemus, ne de bruneto umquam in posterum induantur, nec rugatas habeant tunicas, nec etiam birrorum immoderantia vestes sibi faciant latitudine fluctuantes: cum hoc nihilominus solicite servantes, quod circa talia in Oxoniensi concilio dudum fuerat ordinatum.

Quia insuper verba humilia humilitatis frequenter affectum excitant; sciatis vos monachas vel moniales dicendas esse, non dominas, sicut nec monachi possunt sine ridiculo domini appellari. Circa confessiones autem taliter duximus ordinandum; ut in loco tantum fiant publico, coram altari, exposito transeuntibus universis: nec valeat absolutio secus facta. Confessores autem sint; magister qui pro tempore sit, si sacerdos exstiterit; pariter & principalis inter capellanos, si nulla obviet suspicio; duo etiam certi fratres Prædicatores; & duo consimiliter Minores, vel plures; quatuor scilicet de illis, & quatuor de istis, si necessitas id requirit.

Alii autem religiosi ab auditu confessionum [b] nostrarum penitus sint excluſi. De fratribus autem seu conversis, hæc forma in posterum teneatur: ut videlicet omnes intendant majori capellano, & tam ipse quam ipsi, obediant magistro; nec in dispositione temporalium audeant fratres, sine prædicti magistri, vel saltem capellani majoris, consilio, aliquid attentare: sed eorum subjaceant monitis penitus in agendis. Quod si fratrum aliquis eis vel alteri ipsorum contempserit obedire: si per triduum tertio monitus, inobediens perseveret; ab hac fraternitate, ablato sibi habitu, expellatur; nec restitui valeat, quantumcumque pœnitens, sine diœce-

[b] *Corrige*, vestrarum.

Digitized by Google

Anno Christi 1179.

sani licentia speciali. Idem dicimus de illis fratribus, qui de receptis & expensis contemnunt reddere rationem. Et quia numerus fratrum prædictorum posset esse faciliter conventui onerosus; prohibemus, ne frater aliquis de cetero novus fiat, donec per mortem vel modum alium, numerus eorum ad quaternarium sit reductus. Et si qui contrarium facere præsumpserint; tam receptores, quam receptos, excommunicationis sententia innodamus. Postquam insuper ad quaternarium reducti fuerint, nullus ad fraternitatem illam penitus admittatur, nisi de consilio & assensu magistri domus, qui pro tempore fuerit, abbatissæ cum senioribus & prudentioribus monialibus, & majoris inter ecclesiæ capellanos. Et si secus attentatum fuerit, excommunicationi subjicimus consentientes pariter & agentes. Fratres etiam ipsi, cum sunt in ambitu abbatiæ, comedant in loco communi, ubi comedunt scilicet magister & ecclesiæ capellani. Qui magister omnes eis speciales delicias subtrahat; nec alibi comedere sustineat, nisi pro infirmitate corporis manifesta. Quod ipsi magistro, quantum possumus, districte præcipimus; ei, si secus fecerit, pœnam anathematis comminantes. Valete in Christo, & Virgine gloriosa.

Anno Christi 1179.

CONCILIUM BUDENSE,

anno Domini MCCLXXIX. a Philippo sedis Apostolicæ Legato celebratum.

Ex codicibus Mss. Vaticano & Vallicellano edidit Odericus Raynaldus ad calcem tomi XIV. Annalium.

Tituli Constitutionum.

I. *De tonsura prælatorum.*
II. *De vestimentis eorumdem.*
III. *De arcendo vestium luxu ab omni clero.*
IV. *Quod annulorum usus prælatis tantum sit permissus.*
V. *Ut clerici tabernas non teneant.*
VI. *Ut episcopi ex religiosis ordinibus assumpti, religionis suæ habitum deferant.*
VII. *Ut prælati & omnes clerici a sævis factis, & bellicis actibus abstineant.*
VIII. *De vita & honestate clericorum.*
IX. *Ut clerici sententiam sanguinis non dictent, &c.*
X. *Ut vicaria non committantur laicis, vel clericis uxoratis.*
XI. *Ut clerici arma non portent.*
XII. *Ut non cohabitent mulieribus.*
XIII. *De reverentia in divinis officiis adhibenda.*
XIV. *Ut qui suas dioeceses visitant, eas sumptibus non gravent.*
XV. *Ne quis beneficium ecclesiasticum accipiat de manu laicorum.*
XVI. *Ut omnes in beneficiis curam animarum habentibus personaliter deserviant.*
XVII. *Ut ecclesiastici a conjurationibus & conspirationibus abstineant.*
XVIII. *Ut parochi, antequam eant ad synodum, visitent infirmos.*
XIX. *Ut adeant synodum omnes ad eam convocati, & quo cultu ornatuque.*
XX. *Ut omnes curam animarum habentes, in presbyteros ordinentur.*
XXI. *Ut oleum sanctum & Eucharistia sub clavi serventur.*
XXII. *De divinis officiis celebrandis.*
XXIII. *De intrusis in beneficia.*
XXIV. *Ut ecclesiastici non agant coram judice sæculari.*
XXV. *Ut coram eodem de personalibus injuriis, & eleemosynis ecclesia factis, non litigent.*
XXVI. *Ne habeant in domibus suis prolem in sacro ordine suscipiam: nec aleas. Sintque liberi illorum, famuli majoris ecclesiæ.*
XXVII. *De reliquiis sanctorum.*
XXVIII. *Qui sint admittendi ad prædicandum, & de quæstoribus.*
XXIX. *Ut res ecclesiæ pignori non obligentur.*
XXX. *Ut res ecclesiæ a rectoribus non donentur.*
XXXI. *Ut nemo peregrinetur sine Ordinarii licentia.*
XXXII. *Ut nemo incognitus admittatur ad sacra peragenda.*
XXXIII. *Ut fideles divinis officiis interfint in parochialibus ecclesiis.*
XXXIV. *Ut rationes reddantur ab iis qui bona ecclesiastica administrant.*
XXXV. *Ut iidem mutuo non dent vel accipiant.*
XXXVI. *Ut bona ecclesiastica non alienentur.*
XXXVII. *Ut ecclesiæ non graventur indebitis exactionibus.*
XXXVIII. *Ut archidiaconi juri canonico per triennium studuerint vel studeant.*
XXXIX. *De causis matrimonialibus.*
XL. *Quod irrita sint inhibitiones, & alia, quibus impediunt prælati, ne subditi culpas suas revelent superioribus.*
XLI. *Ut supellex non teneatur in ecclesiis, nisi sacra.*
XLII. *Ut presbyteri parochiales habeant libros ecclesiasticos.*
XLIII. *Ut profana in cœmeteriis & ecclesiis non peragantur.*
XLIV. *Ut vigilia in ecclesiis non fiant a laicis.*
XLV. *Ut priventur stipendiis, qui horis canonicis non interjunt.*
XLVI. *De iis, ad quos sepeliendos exigitur una marca argenti.*
XLVII. *Ut laici non teneant concubinas.*
XLVIII. *Ut meretrices nemo in domibus & possessionibus suis habitare permittat.*
XLIX. *Ut bona decedentium clericorum a laicis non occupentur.*
L. *Ut alienare bona ecclesiastica non liceat.*
LI. *De jure patronatus.*
LII. *Adversus bonorum ecclesiasticorum invasores.*
LIII. *De iisdem.*
LIV. *Ut justitia per gratiam aut corruptelam non fiat.*
LV. *Ut excommunicati, ab agendo, patrocinando, testificando, repellantur.*
LVI. *Ut exceptio rei judicatæ admittatur.*
LVII. *Ut judices seculares compellant ad officium eos qui sunt rebelles judicibus ecclesiasticis; & vicissim ecclesiastici, eos qui non obediunt laicis.*
LVIII. *De potestatibus secularibus, quæ prohibent appellantes sedem Apostolicam.*
LIX. *De immunitate ecclesiasticorum.*
LX. *De eadem.*
LXI. *Ut omnes regulares eodem vestiario induantur.*

ANNO CHRISTI 1279.

LXII. *De veſtibus regularium.*
LXIII. *De abſtinentia regularium.*
LXIV. *Ut regulares monaſterio non exeant ſine licentia.*
LXV. *Ut regulares non recipiant eccleſias ad firmam.*
LXVI. *Ut religioſi non veneantur, non deſerviant ultra octo dies in parochialibus eccleſiis ſecularium, &c.*
LXVII. *De vitandis excommunicatis, & ſervando interdicto, maxime a prælatis.*
LXVIII. *Ut vinearum & agrorum depopulatores excommunicentur.*
LXIX. *Adverſus honorum & jurium eccleſiaſticorum invaſores.*

CONSTITUTIONES HUNGARIÆ Philippi quondam Legati, circa reformationes prælatorum & cleri.

PRÆFATIO.

SAnctæ conſtitutiones editæ per venerabilem patrem dominum Philippum, Dei gratia Firmanum epiſcopum, in Hungaria, Polonia, Dalmatia, Croatia, Rama, Servia, Lodomeria, Gallicia, ac Cumania, Apoſtolicæ ſedis Legatum, de conſilio & conſenſu archiepiſcoporum, epiſcoporum, electorum, atque abbatum, præpoſitorum, archidiaconorum, priorum, miniſtrorum, cuſtodum, guardianorum, plebanorum, canonicorum, rectorum, & aliarum perſonarum & clericorum; necnon Capitulorum, tam cathedralium, quam aliarum eccleſiarum ſæcularium & regularium, Ciſtercienſis, ſancti Benedicti, Præmonſtratenſium, ſancti Auguſtini, Prædicatorum & Minorum, ac aliorum ordinum, congregatorum in concilio celebrato in caſtro Budenſi Veſprimienſis diœceſis, per eumdem Legatum, ad honorem & gloriam ſanctæ & individuæ Trinitatis, ad reverentiam & honorem ſanctæ Romanæ eccleſiæ, & beatiſſimi ac ſanctiſſimi patris domini Nicolai III. & ſucceſſorum ejus; ac revelationem, fulcimentum ac defenſionem fidei catholicæ, & eccleſiaſticæ libertatis; necnon reformationem vitæ, morum, & actuum cleri & populi legationis prædictæ, ſub annis Domini MCCLXXIX. Indictione VII. die quarta decima intrante Septembris, in quo videlicet die terminarum fuit concilium ſupradictum, pontificatus ſanctiſſimi patris domini Nicolai Papæ III. anno ſecundo.

CAPITULA.

I. *De tonſura prælatorum.*

QUia ſicut prælati quoſque ſibi ſubditos dignitate & auctoritate præcellunt; ita moribus, vita, habitu, & converſatione honeſtis præcelliere & præcedere debent eoſdem: cum eorum vita, ſi ſit bona; & amplius, ſi ſit mala, trahatur a ſubditis in exemplum: ſtatuimus, quod ipſi prælati coronam & tonſuram patentibus omnino auribus circularem, juxta regularium ſeu religioſorum generalem conſuetudinem approbatam; cum nulla religio pontificali religione ſit major, de cetero deferant; ab omni exceſſu in capillis, & defectu notabili in corona protinus abſtinentes. [a] Sicut enim ſervantes, in prædictis ſibi ſubditos poterunt reformare.

[a] Forte, Sic etiam.

II. *De veſtimentis eorumdem.*

Præterea ſtatuimus & ordinamus, quod prælati de cetero, cum equitant, vel etiam in publico pedeſtres incedunt, habeant & deferant cappas rotundas, ſub quibus habeant & deferant camiſcias albas ſive roſetas, quas ſemper ſub cappis ſive mantellis, ante pectus vel poſt collum hinc inde connexis, deferant; cum in publico, hoc eſt, extra ſecreta habitationis eorum, ipſos contigerit ire vel ſtare. Prohibemus autem, ne ipſi prælati de cetero deferant vel habeant mantellos, cum quibus hactenus equitare, & quos in propriis & alienis hoſpitiis non ſolum coram famulis ſuis, ſed etiam coram aliis conſueverunt deferre; permittimus autem, quod poſſint habere mantellos rotundos ſive tabarda longitudinis moderatæ, eoſque deferre cum capuciis ſeparatis ab eis, tempore pluvioſo, nivoſo ſeu pruinoſo: & cum ad exercitus ſeu curiationes, aut expeditiones, ex certis & neceſſariis cauſis, a ſacris canonibus minime reprobatis, eos contigerit proficiſci. Inſuper prohibemus, ne prælati, vel eccleſiarum cathedralium canonici deinceps ſub mantellis vel cappis pro paratura varios quorumcumque colorum ſive varietatum, niſi forte varietates hujuſmodi eſſent in pellibus agninis, vulpinis, & lynceis, ſeu zendardum rubeum, vel in aliquibus veſtibus fimbrias, hoc eſt, premidiones ſeu ornamenta nobilia exterius appoſita de ludria ſeu brivaria, ſeta, aut de aliqua alia ſimili materia, deferant ullo modo.

ANNO CHRISTI 1279.

III. *De arcendo veſtium luxu ab omni clero.*

Prohibemus, ne prælati aut alii in dignitatibus, perſonatibus, ſeu canonicatibus eccleſiarum cathedralium ſeu collegiatarum, ſive in eccleſiis curam animarum habentibus, aut in ſacerdotio conſtituti, manicas deferant conſutitias; nec togas ſive guarnacias, ſeu ſupertunicalia, aut quæcumque alia veſtimenta deſuper portent aperta; ſed ipſa ſuperiora indumenta circumcirca uſque ad fimbrias habeant clauſa nulla collaria, niſi forte in tabardis vel mantellis ad equitandum, circumcirca omnino rotunda; vel borones ſive fibulas aureas vel argenteas, aut aliquid auri vel argenti habens ornatum in aliquibus ſuis veſtibus deferentes. Quod ſi qui contrarium fecerint, veſtes hujuſmodi per ſuos Ordinarios auferantur in uſus pauperum, aut in alios pios uſus convertendæ: nihilominus qui in hoc inventi fuerint exceſſiſſe, niſi ad mandatum ſui ſuperioris ſe correxerint, uſque ad ſatisfactionem, a ſuis beneficiis ſint ipſo facto ſuſpenſi.

IV. *Quod annulorum uſus prælatis tantum ſit permiſſus.*

Interdicimus omnibus clericis portare annulos, niſi ſint prælati, quibus licite competat ex officio dignitatis vel ex privilegio ſedis Apoſtolicæ ſpeciali, conſuetudine in hoc contraria non obſtante. Quod ſi quis de cetero clericus annulum portans inventus fuerit, auferatur ei annulus per ſuum ordinarium, & non reddatur eidem: immo idem tranſgreſſor clericus etiam tantumdem ad valorem illius annuli in rebus aliis cogatur pauperibus erogare. Clericus autem qui annulum dare diœceſano, vel prædictam quantitatem ſolvere contemneret, ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, donec annulum reddat & pœnam ſolvat prædictam.

V. *Ut clerici tabernas non teneant.*

Statuimus, quod nulla perſona eccleſiaſtica in domibus ſive curiis, in quibus habitant, tabernam ubi vinum minuratim vendatur, vel ubi viles, leves, ſeu ſuſpectæ hoſpitentur aut converſentur perſonæ, ha-

Digitized by Google

Anno Christi 1279.

bere, tenere, vel ſuſtinere præſumat. Quod ſi quis in his exceſſerit, & a ſuo ſuperiore monitus non emendaverit infra terminum ſibi dandum, extunc uſque ad emendationem condignam abingreſſu eccleſiæ excludatur.

VI. *Ut epiſcopi ex religioſis ordinibus aſſumpti, religionis ſuæ habitum deferant.*

Statuimus etiam, & inviolabiliter obſervari præcipimus, quod omnes & ſinguli, de aliquibus religionibus ſive ordinibus ad pontificalem dignitatem aſſumpti, aut in poſterum aſſumendi, illius religionis ſive ordinis, de qua vel de quo aſſumpti fuerint, vel de cetero aſſumentur, habitum tam in veſtibus, quam in calceamentis & quibuſcumque aliis, toto tempore vitæ ſuæ deferre teneantur, & deferant in publico & ſecreto; nec habitum illum ullo tempore dimittant, aut veſtes, calceamenta, vel aliqua alia deferant, in colore, forma ſeu materia, contraria vel diſſimilia religioni ſive ordini ſupradictis. Qui vero contra hujuſmodi ſanctum & regulare ſtatutum venire præſumpſerint, ingreſſum eccleſiæ, & exſecutionem pontificalium ſibi noverint interdicta. Per hanc tamen conſtitutionem non interdicimus ocreas, nec cappas rotundas, aut mantellos ante pectus vel poſt collum connexos, in colore & aliis, ſupradictis religionibus ſeu ordinibus congruentes.

VII. *Ut prælati & omnes clerici a ſævis factis, & bellicis actibus abſtineant.*

Perpetuo prohibemus edicto, ne prælati & alii clerici cujuſcumque ſint ordinis, dignitatis, aut ſtatus, ſeditionibus, præliis, ſpoliis, rapinis, incendiis, & aliis ſævis factis ſe aliquatenus immiſcere præſumant: nec bellicis actibus ſe implicent, vel involvant: niſi forte pro eccleſiarum ſuarum & patriæ defenſione: non ad impugnandum vel propulſandum, ſed ad defenſionem tantum, ſi neceſſitas eos compellat: & tunc in propriis perſonis non pugnent.

VIII. *De vita & honeſtate clericorum.*

¶ Clerici officia, vel commercia non exerceant, maxime inhoneſta: mimis, hiſtrionibus, & joculatoribus non intendant, & tabernas prorſus evitent, niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Ad aleas & taxillos non ludent, nec hujuſmodi ludis interſint.. Comam & tonſuram patentibus auribus habeant congruentes, & in officiis eccleſiaſticis & in aliis bonis ſtudiis ſe exerceant diligenter. [a] Exercentes autem in talibus, a ſuis moneantur prælatis: & ſi moniti parere contempſerint, ab officio & beneficio ſuſpendantur: nec prius talis ſuſpenſio revocetur, quam ad arbitrium prælatorum pro eo fuerit ſatisfactum: ac ſub certa pœna ſufficienter caveant, quod in talibus vel ſimilibus ulterius non excedent.

[a] Forte, exercitium.

IX. *Ut clerici ſententiam ſanguinis non dictent, &c.*

Nullus clericus ſententiam ſanguinis dictet, aut proferat, aut ſanguinis vindictam exerceat, aut ubi exercetur, interſit: nec quiſquam clericus litteras dictet aut ſcribat pro vindicta ſanguinis deſtinandas; nec illam partem [b] cerugiæ exerceat, quæ ad uſtionem, vel inciſionem inducit: nec quiſquam purgationi aquæ ferventis ſeu frigidæ, ſeu ferri candentis, ritum cujuſlibet benedictionis aut conſecrationis impendat: ſciens, quod ſi ex hujuſmodi mors vel membri mutilatio fuerit ſubſecuta, irregularitatis laqueum non evadet.

[b] Forte, chirurgiæ.

X. *Ut vicaria non committantur laïcis, vel clericis uxoratis.*

Anno Christi 1279.

Prohibemus quoque, ne archidiaconi & alii rectores eccleſiarum, laïcis vel clericis uxoratis ſuas præſumant committere vicarias: & ad hoc dicti archidiaconi & eccleſiarum rectores per ſuſpenſionem officii & privationem beneficii; laïci autem vel clerici uxorati, ne hujuſmodi vicarias recipiant, per excommunicationis ſententiam a ſuis diœceſanis compeſcantur omnino.

XI. *Ut clerici arma non portent.*

Diſtricte præcipimus, ne ſacerdotes vel clerici, in quovis ordine conſtituti, gladium vel cultellum, quod vulgariter dicitur bord, portent, niſi eis manifeſti timoris cauſa ingruerit: nec tunc abſque licentia prælatorum portent.

XII. *Ut non cohabitent mulieribus.*

Inhibemus diſtrictius, ut nullus clericus beneficiatus, aut in ſacris ordinibus conſtitutus, mulieres aliquas in domibus ſuæ habitationis retinere, vel alibi eis cohabitare præſumat. Qui vero ipſas nunc tenet, niſi infra tres menſes, ab ultimo die præſentis ſynodi in antea numerandos, eas a cohabitatione ſua prorſus ejecerit, vel qui ejectas reſumpſerint, vel eis cohabitaverint, extunc ſe ſciant excommunicationis ſententia innodatos: a qua ſententia per ſuum diœceſanum abſolvi poſſint, primo de ſuis cohabitationibus mulieribus prædictis ejectis, ac ipſis clericis ab earum omnino cohabitationibus ſeparatis; & ſufficienti præſtita cautione, quod contra conſtitutionem hujuſmodi de cetero non venient, ſed ipſam omni tempore inviolabiliter obſervabunt.

XIII. *De reverentia in divinis officiis adhibenda.*

Suademus, ut quotieſcumque clericos contigerit ſimul vel ſingulariter incedere ante altare, ſeu figuram beatæ Virginis, aut etiam Crucifixi, & maxime cum pro divinis officiis intrant chorum, inclinent capita ſua, depoſitis pileis reverenter, atque inſtruant & inducant laïcos diligenter. Volumus, quod omnes clerici, quotieſcumque in divinis officiis, *Ave Maria* audiverint, flexis genibus ſe reverenter inclinent: prohibentes ne clerici beneficiati, aut in ſacris ordinibus conſtituti, diſcalciati, ſeu nudis pedibus, chorum intrare ſeu in ipſo ſtare præſumant, dum in ipſa divina officia celebrantur. Item quod preſbyteri ſine cappis rotundis vel ſuperpelliciis ad pſallendum horas canonicas, maxime veſperas, matutinas, vel Miſſam, eccleſias ingredi, vel in eis ſtare non præſumant; niſi forte eſſent extranei viatores, aut etiam peregrini.

XIV. *Ut qui ſuas diœceſes viſitant, eas ſumptibus non gravent.*

Quoniam, ſicut audivimus, nonnulli eccleſiarum prælati & perſonæ eccleſiaſticæ noſtræ legationis, & maxime regni Hungariæ, cum ſuas diœceſes vel parochias viſitant, vel ex aliis cauſis ad eccleſias ipſas declinant, gravibus & importabilibus fere deſcenſibus, non ſolum in prælatis & cleticis, verum etiam in laïcis reprobandis atque damnandis, eccleſias, vel parochias ipſas plerumque aggravant & moleſtant: nos hujuſmodi deſcenſus graves, oneroſos, difficiles & importabiles fieri de cetero pro-

Digitized by Google

Anno Christi 1279.

habentes, ſtatuimus quod, cum prælatos & perſonas prædictas ex juſtis & rationabilibus cauſis ad eccleſias ipſas declinare contigerit, ſic ſe honeſte habeant & modeſte, ſe ſuaſque familias a ſuperfluis & illicitis cohibentes, quod per immoderatos deſcenſus hujuſmodi, eccleſiæ importabiliter non graventur: in prædictis & aliis taliter ſe habentes, quod ipſi non quæ ſua ſunt, ſed Jeſu Chriſti potius, quærere videantur. Qui autem in prædictis exceſſerint, per ſuperiores ſuos abſtinere atque deſiſtere, & de illatis gravaminibus ſatisfacere læſis & gravatis eccleſiis, per cenſuram eccleſiaſticam & alia prompta remedia, ſublato cujuſlibet fruſtratoriæ appellationis obſtaculo, compellantur.

XV. *Ne quis beneficium eccleſiaſticum accipiat de manu laïcorum.*

Prohibemus ne aliquis abbatiam, præpoſituram, prioratum, plebanatum, capellaniam, vel aliquod beneficium eccleſiaſticum de manu recipiat laïcorum: ſtatuentes quod archiepiſcopi, epiſcopi, & alii, ad quos de jure, vel conſuetudine, ſeu privilegio, abbatum vel aliorum confirmatio, inſtitutio, vel proviſio ſpectat, nullum confirmare vel inſtituere præſumant; niſi eis prius de canonica ipſorum electione, & eligentium ac electi, inter eos plene conſtet; veris patronis in eccleſiis, in quibus illius obtinent patronatum, juſtitia ac jure plene ſervatis ac ſalvis, quæ eis a ſacris canonibus conceduntur atque ſervantur.

XVI. *Ut omnes in beneficiis curam animarum habentibus perſonaliter deſerviant.*

Cum ad beneficia eccleſiaſtica, curam habentia animarum annexam, tales quæri debeant & admitti, qui in ipſis beneficiis velint & valeant reſidere, & perſonaliter per ſeipſos, & non per alios deſervire: ordinamus atque præcipimus, ut omnes & ſinguli plebani, rectores, & capellani eccleſiarum parochialium totius legationis nobis commiſſæ, in ipſis deſerviant per ſe ipſos, & non per vicarios: prohibentes, ne aliqui talium eccleſiarum rectores de cetero abſque diœceſanorum conſenſu, quibus eccleſiæ ipſæ ſubſunt, aliquos inſtituant vicarios, vel inſtituros in eis teneant, vel ſuſtineant: & qui contra fecerint, fructibus & proventibus illius eccleſiæ per annum ſint ipſo jure privati: dictique fructus de mandato diœceſani epiſcopi in libris & ornamentis eccleſiaſticis ad opus ejuſdem eccleſiæ irrevocabiliter expendantur: nec antea percipiant de fructibus eccleſiarum ipſarum, quam ſufficienter caverint, quod hujuſmodi conſtitutionem inviolabiliter obſervabunt. Illos autem qui contra tenorem conſtitutionis præſentis receperint vicarias, ſuorum ordinariorum arbitrio relinquimus puniendos.

XVII. *Ut eccleſiaſtici a conjurationibus & conſpirationibus abſtineant.*

Conjurationes, conſpirationes, & colligationes inter perſonas eccleſiaſticas, quocumque modo, fraude, vel ingenio, omnino de cetero fieri prohibemus; factaſque, necnon juramenta, promiſſiones, obligationes, & alia ſuper prædictis præſtita, vel quæ de cetero ſuper eis fieri contigerit vel præſtari, aut earum occaſione, penitus reprobamus, diſſolvimus, atque caſſamus: & eos, qui hujuſmodi promiſſiones, obligationes, aut etiam juramenta, ſub aliquibus, etiam pecuniariis vel aliis pœnis fecerunt, aut etiam præſtiterunt, protinus abſolventes, ipſos decernimus, ad obſervationem conjurationum, conſpirationum, & obligationum ipſarum, vel ſolutionem aliquarum pœnarum ſive pecuniarum, aliquatenus non teneri: ſtatuentes, quod qui in talibus de cetero inventi fuerint exceſſiſſe, præter excommunicationem, quam ipſo facto incurrent, a ſuis diœceſanis aut aliis ſuis ſuperioribus, per privationem perpetuam, aut etiam temporalem, beneficiorum quæ obtinent, & alias pœnas, taliter caſtigentur, quod pœna ipſorum tranſeat aliis in exemplum. Quam conſtitutionem, quantum ad pœnas imponendas, ad promotiones ſeu mediationes prædictarum conjurationum, conſpirationum, colligationum, juramentorum, promiſſionum, & obligationum prædictarum, extendi volumus & mandamus.

XVIII. *Ut parochi, antequam eant ad ſynodum, viſitent infirmos.*

Statuimus, quod cum ex deliberatione & ordinatione epiſcoporum, archiepiſcoporum, & aliorum ordinariorum, ſynodus fuerit celebranda, per duos, tres, vel tot dies qui ſufficere videantur, antequam ſe ponant in via eundi ad ſynodum, rectores [a] patriarchalium eccleſiarum, earumque perpetui vicarii, qui [b] præſidentes ſynodo faciendæ fuerint, generaliter, ſive ſpecialiter, ſeu ſingulariter evocati, diligenter inquirant, ſi qui ſint infirmi, ſeu debiles in parochiis ſuis; eoſque viſitent, etiam non requiſiti, & faciant circa eos quidquid neceſſe fuerit ad animarum ſalutem.

[a] Corrige, parochialium.

[b] Forte, præſcnes.

XIX. *Ut adeant ſynodum omnes ad eam convocati, & quo cultu ornatique.*

Statuimus etiam, & præcipimus, ut omnes tam regulares quam ſæculares, in dignitatibus, ſeu perſonatibus conſtituti illius metropolitanæ, in qua provincialis, & illius diœceſis, in qua epiſcopalis ſynodus, fuerit celebranda, veniant: niſi remanſerint de ſuorum ſuperiorum licentia ſpeciali, de quorum ordinatione ſynodus fuerit facienda. Et ſi taliter impediti fuerint, quod ad ſynodum venire non poſſint, legitimum excuſatorem clericum cum pleno mandato ad acceptandum, & recipiendum ea, quæ in ſynodo fuerint ordinata, tranſmittant. In eundo & redeundo, honeſte ambulent, & honeſta acquirant hoſpitia, & in eis circumſpecte ſe habeant & modeſte: ne vita, mores, & geſtus clericorum populo fiant in ſcandalum & contemptum. Qui vero ex cauſa ad ſynodum ire vel venire non poſſunt, eam archidiaconis, & archidiaconi ſuis diœceſanis, ſtudeant nunciare. Quod ſi in veniendo, & denunciando rationabilem cauſam, negligentes, ſeu contemptores exſtiterint: ad diœceſanorum ſuorum arbitrium puniantur. Præterea ſtatuimus, quod archiepiſcopi, epiſcopi, abbates, & quilibet alii, qui ex privilegio mitris utuntur, mitrati cum ſuperpelliciis, ſtolis, & cappis, ſeu pluvialibus; præpoſiti vero, priores, & alii inferiores prælati, cum ſuperpelliciis & ſtolis, ſi diaconi ſaltem ſint, & ſi velint, pluvialibus ſeu cappis; rectores vero, & ſimplices ſacerdotes, cum cottis ſeu ſuperpelliciis, & ſtolis tantum; inferioris vero ſtatus vel ordinis clerici, cum cottis ſynodum intrent: & in ea devote & cum reverentia uſque ad finem, niſi caſus neceſſitatis emerſerit, perſeverent. [c] Religioſi quoque, nullam prælaturam vel adminiſtrationem habentes perpetuam, permittimus in habitu ſuo cum ſtolis in ſynodo poſſe ſtare, etiamſi adminiſtrationem habeant.

[c] Corrige, Religioſus

Digiti

ANNO CHRISTI 1279.

XX. *Ut omnes curam animarum habentes, in presbyteras ordinentur.*

Statuimus etiam, quod omnes abbates, præpositi, priores, plebani, & alii ecclesiarum prælati & rectores, curam animarum habentium, promoti ad dignitates seu curas prædictas ante concilium Lugdunense noviter celebratum, si presbyteri non sunt, in proximis futuris quatuor temporibus successive se faciant usque ad sacerdotium ordinari, aut omnino dimittant hujusmodi dignitates & curas: & per suos diœcesanos seu priores, sublato cujuslibet appellationis obstaculo, amoveantur a dignitatibus & curis prædictis, nisi in sacerdotes fuerint ordinati. Institutis autem sive instituendis, post concilium Lugdunense præfatum, per diœcesanos & alios superiores eorum denuncietur singulariter singulis, & universaliter universis, quod nisi infra annum a die suæ constitutionis in dignitatibus & beneficiis, curam animarum habentibus, in presbyteros fuerint ordinati, ipso jure hujusmodi beneficiis sint privati, & beneficia illa per illos, ad quos eorum ordinatio spectat, extunc de personis idoneis libere ordinentur.

XXI. *Ut oleum sanctum & eucharistia sub clavi serventur.*

Statuimus, ut per omnes ecclesias, chrisma, oleum sanctum, & eucharistia, sub fideli custodia clavibus adhibitis conserventur: ita ut non possit ad illas manus impia extendi. Si vero is, ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit, tribus mensibus ab officio & beneficio suspendantur: & si per ejus incuriam aliquid inde nefarium contigerit, gravius puniatur.

XXII. *De divinis officiis celebrandis.*

Nullus permittatur deservire altari, vel epistolam legere, nisi in superpellicio & cappa clausa. Sacerdotes quoque diurnum officium pariter & nocturnum distincte & aperte, quantum Deus dederit, celebret, & devote.

XXIII. *De intrusis in beneficia.*

Quia multorum assertione comperimus, & pro certo dicimus, quod in multis ecclesiis, ac monasteriis, & ecclesiasticis beneficiis nostræ legationis, multi per sæcularem potentiam absque libero & legitimo ecclesiasticarum personarum assensu, ad quas ipsarum electio, ordinatio, provisio, & institutio pertinere dignoscitur, damnabiliter sunt intrusi, ac quotidie intruduntur, contra sacrorum statuta canonum & ecclesiasticam libertatem; ex quo multa provenerunt & proveniunt quotidie detrimenta, & animarum deploranda pericula subsequuntur: statuimus, quod nullus laïcus, cujuscumque auctoritatis exstiterit sive status, aliquem de cetero in ecclesiis, vel monasteriis, aut ecclesiasticis beneficiis legationis prædictæ, ponere vel intrudere quacumque occasione, vel auctoritate, quin potius transgressione seu temeritate, præsumat; salvo & reservato jure patronatus veri competentis patroni, prout canonica jura declarant. Decernimus autem institutiones, sive intrusiones talium, nullas esse, nullumque jus competere sic intrusis: & nisi intrusi hujusmodi, infra sex menses, ecclesias, monasteria, sive beneficia, quæ de facto, modo sunt adepti prædicto, omnino & sine difficultate dimiserint; & quicumque alii de cetero aliqua beneficia ecclesiastica per manus receperint laïcorum, & electionibus, postulationibus, provisionibus, seu institutionibus, ad minas, comminationes, terrores, sive impressiones laïcorum quorumcumque aliorum, præsumpserint consentire; extunc se sciant excommunicationis sententiæ subjacere; ipsosque per diœcesanum, & alios, quibus ecclesiæ, monasteria, & beneficia sunt subjecta prædicta, arctius compellendos ea dimittere, & satisfacere de fructibus & proventibus exinde perceptis, invocato ad talium proteriam conterendam, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis.

ANNO CHRISTI 1279.

XXIV. *Ut ecclesiastici non agant coram judice sæculari.*

Inhibemus, ne personæ ecclesiasticæ agant, vel respondeant, sive fidejubeant, aut se adstringant, vel obligent, coram judice sæculari: nisi de his, & super his, quæ ad sæculare, non ecclesiasticum forum spectant; & de quibus absque sacrorum canonum injuria & contradictione in prædictis, vel aliis, potest per ecclesiasticas personas sæculare forum adiri. Personas autem ecclesiasticas, quæ contra hujusmodi inhibitionem venire præsumpserint, & judices sæculares, qui personas præfatas coram se agere, respondere, vel fidejubere, aut se adstringere, vel alia facere, quæ ad forum sæculare non pertinent, contra privilegia ordini clericali vel personis ecclesiasticis, generaliter seu specialiter ab homine vel a jure concessa, compulerint; nisi postquam de hoc exceptum fuerit coram eis, ab hujusmodi processu omnino destiterint, & revocaverint omnem processum habitum contra personas prædictas, excommunicationis sententiæ volumus subjacere: a qua per diœcesanos locorum, in quorum jurisdictione personæ hujusmodi consistunt, post satisfactionem idoneam & condignam, juxta formam ecclesiæ possint absolvi.

XXV. *Ut coram eodem, de personalibus injuriis, & eleemosynis ecclesiæ factis, non litigent.*

Nullus sacerdos, vel aliqua persona ecclesiastica de personalibus injuriis, vel eleemosynis ecclesiæ factis, coram sæculari judice audeat litigare, nisi de licentia sui episcopi.

XXVI. *Ne habeant in domibus suis prolem in sacro ordine susceptam: nec aleas. Sint illorum liberi, famuli majoris ecclesia.*

Prohibemus sacerdotibus & aliis clericis in sacris ordinibus constitutis districte, ne secum prolem habeant, quam in sacro ordine genuerunt, propter scandalum: & ne hujusmodi parochiales sacerdotes in domibus suis habeant aleas vel taxillos, districtius inhibemus. Filii autem sive filiæ prædictorum, in familia, sive famulatu, seu pro famulis majoris ecclesiæ, cui sunt immediate subjecti, redigantur, ac etiam teneantur.

XXVII. *De reliquiis Sanctorum.*

In concilio statutum est, ut amodo reliquiæ extra capsam nullatenus ostendantur, nisi in præcipuis festivitatibus, vel ad hoc ex devotione concurrentibus peregrinis, sicut quarumdam ecclesiarum laudabilis consuetudo exposcit: nec aliquo modo exponantur venales: inventas autem de novo nemo publice venerari præsumat, nisi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ. Qui vero contra fecerit, si clericus fuerit, ab officio & beneficio se noverit suspensum; si laïcus, per mensem ingressum ecclesiæ sibi noverit interdictum.

XXVIII. *Qui sint admittendi ad prædicandum. Et de Quæstoribus.*

Nullus passim recipiatur ad prædicandum, nisi

ANNO CHRISTI 1279.

fuerit authentica perſona, vel alias per ſedem Apoſtolicam privilegiata, aut ad hoc per epiſcopum deſtinata. Quæſtores quoque eccleſiarum tantum ea dicant populo, quæ in litteris domini Papæ vel epiſcopi continentur. Sacerdotes tamen loci populum ſibi commiſſum diligenter inducant ad eleemoſynas erogandas intuitu pietatis, non animo extorquendi. Nullus etiam quæſtuarius pro hoſpitalibus vel aliis ſimilibus locis, recipiatur ad eleemoſynas quærendas, ſine litteris domini Papæ aut legatorum ejus, vel diœceſanorum ipſorum.

XXIX. *Ut res eccleſiæ pignori non obligentur.*

Statuimus, quod ornamenta eccleſiæ, non obligentur pignori, niſi pro neceſſitate eccleſiæ, de licentia epiſcopi, cum conſilio parochianorum. Præterea ſtatuimus, quod nullus prælatus, ſuperior vel inferior, aut eccleſiarum rector, pro alio fidejubere, nec poſſeſſionem eccleſiæ ſuæ, vel alias res eccleſiaſticas quaſcumque, mobiles aut immobiles vel ſe moventes, præſertim ſacras, pro alieno facto obligare præſumat, nec etiam pro ſuo facto proprio, niſi evidentem in utilitatem ſuæ cedat eccleſiæ, & cum licentia diœceſanorum, & cum aſſenſu capituli, ſive conventus illarum eccleſiarum, ſive monaſteriorum, quæ habent capitulum vel conventum. Tranſgreſſores autem conſtitutionis hujuſmodi, per ſuos ſuperiores compellantur reficere omne damnum, quod monaſterio & eccleſiæ ex fidejuſſione vel obligatione hujuſmodi incurriſſent.

XXX. *Ut res eccleſiæ a rectoribus non donentur.*

Statuimus, & ſtatutum etiam declaramus, quod eccleſiarum rectores de bonis mobilibus, vel juribus, ſeu libris, aut ornamentis, ad eccleſias ipſas ſpectantibus, nihil dare, concedere, vel donare poſſint in vita; nec de ipſis ſeu aliis, mobilibus vel immobilibus, aut ſe moventibus, acquiſitis contemplatione eccleſiarum ipſarum, poſſint condere teſtamentum, niſi in caſibus a jure permiſſis. Quod ſi contra factum fuerit, iſtud decernimus irritum & inane: præcipientes diſtricte, quod ſucceſſores eorum, qui in talibus exceſſerunt, prædicta bona cum auctoritate diœceſanorum & etiam judicum ſæcularium, ſi fuerit opportunum, ad jus & proprietatem ipſarum eccleſiarum efficaciter ſtudeant revocare; ipſique prælati ſe favorabiles & promptos ipſis rectoribus exhibeant in prædictis. Et ſi quis de dictis rectoribus in revocatione hujuſmodi fuerit negligens, ipſos ad id per diœceſanos prædictos compelli volumus & mandamus: archidiaconi quoque, ſinguli videlicet in ſingulis archidiaconatibus ſuis, tam de prædictis, quam aliis ad bonum & utilitatem eccleſiarum ſuorum archidiaconatuum, curam & ſolicitudinem habeant diligentem: & ſi quid ſuper prædictis ac aliis difficultatibus emerſerit, illud diœceſanis ſuis ſtudeant quam citius nunciare.

XXXI. *Ut nemo clericus peregrinetur ſine Ordinarii licentia.*

Nullus clericus noſtræ legationis, in quovis ordine conſtitutus, peregrinari extra regnum vel provinciam ſuam præſumat, abſque diœceſanorum epiſcoporum, vel aliorum ſuorum Ordinariorum, licentia ſpeciali. Quod ſi quis contrarium fecerit, a beneficio eccleſiæ vel eccleſiarum, in qua, vel in quibus beneficiatus exſtitit, per unius anni ſpatium ſit ſuſpenſus.

XXXII. *Ut nemo incognitus admittatur ad ſacra peragenda.*

ANNO CHRISTI 1279.

Decernimus, ut nemo incognitus ad miniſtrandum in ſacris ordinibus admittatur, niſi ſui ordinatoris, vel ſucceſſoris ejus, litteras omni ſuſpicione carentes oſtendat, ſuſcepti ordinis mentionem facientes expreſſam. Et qui contra conſtitutionem hujuſmodi venire præſumpſerint, tales ad celebrationem divinorum admittendo vel retinendo: poſt trinam admonitionem vel unam peremptorie, a divinorum perceptione & ingreſſu eccleſiæ arceantur: & de hoc per diœceſanos epiſcopos inquiſitio frequens fiat.

XXXIII. *Ut fideles divinis officiis interſint in parochialibus eccleſiis.*

Præcipimus, ut eccleſiarum parochiani ſingulis diebus Dominicis & feſtivis ad divina officia, ſpecialiter ad Miſſam, vadant ad ſuas parochiales eccleſias, ibique divina officia, prout Deus dederit, audiant diligenter; nec ipſi parochiani, relicta ſua parochiali eccleſia vel contempta, ad alias eccleſias, cujuſcumque ſint ordinis, religionis, aut ſtatus; ſive hujuſmodi eccleſiæ ſint parochiales, ſive non, ad audienda divina officia, & ſpecialiter Miſſam, præſumant accedere, maxime diebus Dominicis & feſtivis, aut in alienis parochiis vel eccleſiis ad hujuſmodi officia permittantur; ſeu ipſis per alios, quam per ſuos parochiales preſbyteros, miniſtrentur eccleſiaſtica ſacramenta, exceptis clericis religioſis tranſeuntibus & peregrinis, qui ad hujuſmodi officia in parochiis ſive eccleſiis poſſunt recipi alienis; & niſi forte cauſa devotionis majoris aliqui circa hoc a ſede Apoſtolica ſint muniti privilegio, aut indulgentia ſpeciali. Parochiani vero contra conſtitutionem hujuſmodi venientes, a perceptione ſacramentorum; illi autem, qui contra conſtitutionem hujuſmodi parochianos alienos receperint ad divina, vel eis adminiſtraverint eccleſiaſtica ſacramenta, ab exſecutione ſuorum ordinum noverint ſe ſuſpenſos: & qui parochianis alienis taliter ſuſpenſis eccleſiaſtica miniſtrare præſumpſerint ſacramenta, excommunicationis ſententiam ipſo facto ſe noverint incurriſſe: a qua, congrua ſatisfactione exhibita illi parochiali rectori, cujus parochiano miniſtrare [a] præſumpſit eccleſiaſtica ſacramenta, per diœceſanos epiſcopos ſecundum formam eccleſiæ poſſint abſolvi.

[a] al. præſumpſerit.

XXXIV. *Ut rationes reddantur ab iis qui bona eccleſiaſtica adminiſtrant.*

Omnes autem abbates, præpoſiti, priores, & alii prælationem habentes, ſaltem ſemel, de ſuis omnibus redditibus & expenſis, & ſtatu eccleſiarum ſuarum; ceteri vero adminiſtratores, camerarii, ſeu Officiales, tam interiores, quam exteriores, bis in anno duobus terminis, uno videlicet in feſto ſancti Thomæ apoſtoli, altero in feſto ſancti Gregorii, reddant in Capitulo plenariam rationem: conſuetudine quarumdam eccleſiarum, ubi pluries ratio reddi ſolet, in ſuo robore duratura: in quibus ſi prælati & officiales prædicti negligentes ſeu infideles & mendaces inventi fuerint, ſecundum qualitatem culpæ, per epiſcopum vel alium ſuum ſuperiorem puniantur. Alii vero ipſo facto adminiſtrationes admittant, gravius juxta arbitrium epiſcopi vel ſui ſuperioris ulterius puniendi.

XXXV.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1279.

XXXV. *Ut idem mutuo non dent vel accipiant.*

Inhibemus abbatibus, præpositis, prioribus, plebanis, rectoribus ecclesiarum, & clericis universis, ne ipsi mutuo dent vel accipiant; abbates, præpositi, ultra duas vel tres marchas; ceteri unam marcham: sine notitia & consensu Capituli sui, vel majoris partis, ac diœcesani episcopi assensu principali.

XXXVI. *Ut bona ecclesiastica alienare non liceat.*

Prohibemus insuper, ne inferiores prælati absque episcoporum, nec ipsi absque archiepiscoporum, nec B ipsi metropolitani absque sedis Apostolicæ licentia speciali, aliqua de bonis immobilibus, vel juribus ad monasteria sive ecclesias suas spectantibus, nisi in casibus a jure permissis, alienare præsumant. Quod si contra fecerint, pro irrito habeatur: & alienantes, si inferiores prælati sint, a suorum ordinum; archiepiscopi & episcopi a pontificalium exsecutione, sint ipso facto suspensi: quam suspensionem superiores ordinarii alienantium, alienatis prius ad jus & proprietatem monasteriorum seu ecclesiarum revocatis, vel alias indemnitati ipsorum monasteriorum & ecclesiarum proviso, valeant relaxare.

XXXVII. *Ut ecclesiæ non graventur indebitis exactionibus.*

Statuimus, quod ecclesiæ parochiales, vel aliæ ecclesiæ, seu monasteria, per majores, seu minores, vel personas, seu magistros, aut capitula cathedralium ecclesiarum, vel aliarum ecclesiarum prælatos, novis, injustis, & indebitis exactionibus non graventur; nec eis novi imponantur census, aut indebitas exactiones inducant, nec veteres augeant pensiones. Qui vero inventi fuerint in talibus ecclesias molestare aut aggravare prædictas: si episcopi, per metropolitanos eorum; si inferiores personæ, per suos diœcesanos, a talibus per censuram ecclesiasticam, & alia opportuna remedia desistere compellantur.

XXXVIII. *Ut archidiaconi juri canonico per triennium studuerint, vel studeant.*

Cum tam de jure, quam de generali consuetudine, multarum ecclesiarum archidiaconi jurisdictionem habeant causas matrimoniales & plerumque alias audiendi, examinandi, atque decidendi: statuimus atque præcipimus, quod nulli de cetero in regno Hungariæ & provincia Poloniæ in archidiaconos assumantur; nisi in jure canonico taliter sint instructi atque periti, quod causas hujusmodi secundum jura & rationabiles consuetudines locorum, in quibus hujusmodi jurisdictionem obtinent, audire, examinare, atque decidere possint; vel alias in artibus sint aut in aliis scientiis taliter informati, quod in talibus, annuente Deo, verisimiliter proficere possint: & si tales in archidiaconos assumi contigerit, teneantur ad minus triennio in canonico jure studere, dimissis in ipsis archidiaconatibus talibus vicariis, qui honeste possint supplere vices eorum. * Hanc autem ad studium, quantum ad constitutionem triennii, ad jam institutos archidiaconos extendi volumus & mandamus: nisi & instituri jam facti sint, & instituendi, post suas institutiones fiant absque vitio & culpa ipsorum adeo pauperes, debiles, vel infirmi, aut alias inhabiles ad studendum, quod studium incipere nequeant, vel perficere, aut

* Hanc autem ad studium, quantum ad constitutionem triennii, ad jam institutos archidiaconos extendi volumus &

A terminare incœptum: quibus impedimentis cessantibus, teneantur incipere, & incœptum perficere studium, ut superius est expressum. Ad prædicta quoque implenda archidiaconi supradicti a suis diœcesanis, per amotionem & privationem perpetuam a suis archidiaconatibus, compellantur. Indulgemus autem archidiaconis supradictis, quod infra triennium, quo studio prætato vacabunt, archidiaconatuum & aliorum beneficiorum suorum fructus & proventus cum ea integritate percipiant, cum qua ipsos perciperent, si in dictis archidiaconatibus vel beneficiis personaliter morarentur: quotidianis distributionibus, quæ in pane & vino singulis vel certis diebus exhibentur, dumtaxat exceptis: nisi in fraudem præsentis constitutionis, redditus, qui consueverunt in pecunia percipi, ordinarentur pro distributionibus panis & vini.

XXXIX. *De causis matrimonialibus.*

Prohibemus, ne causæ matrimoniales, nisi discretis & gravibus ac honestis committantur personis, & habentibus juris canonici peritiam vel causarum experientiam in talibus opportunam. Statuimus, ut judex in causis matrimonialibus testes per seipsum, vel alium discretum & honestum jurisperitum, vel bonam experientiam causarum habentem, examinet.

XL. *Quod irrita sint inhibitiones, & alia, quibus impediunt prælati, ne subditi culpas suas revelent superioribus.*

C Quia nonnulli prælati, sæculares & regulares, subditis suis inhibent, ne ecclesiarum sive monasteriorum suorum statum, personarum, & rerum eorumdem, superioribus suis, seu aliis per quos ad notitiam eorum perveniat, insinuent, vel exponant, eosdem subditos sub juramenti interpositione, & aliis vinculis adstringentes; vel in ipsos, si secus fecerint, excommunicationis sententiam proferentes; nonnulli etiam ex eis, subditos ipsos, plerumque alios, sibi obligant, ne de cetero dicant sive deponant, denuncient aut faciant aliquid contra eos, per quod malum vel damnum aliquod incurrere possint; ex quiD bus frequenter venit, quod cum superiores, ecclesias & monasteria ipsa visitant, ipsorum monasteriorum seu prælatorum, aut etiam subditorum, statum scire non possunt: propter quæ multa in eis tam in capite, quam in membris, quæ correctione & reformatione indigent, remanent incorrecta: nos contra hujusmodi detestabiles & periculosas astutias providere volentes, omnia super his vincula interposita, obligationes omnes super hoc initas, sententias, & quæcumque alia hujusmodi occasione subsecuta, inita seu facta, vel quæ in posterum ferri vel fieri contigerit, penitus revocamus, relaxamus, atque cassamus, ac cassa & irrita nunciamus: decernentes subditos, & E alios supradictos, a prædictis obligationibus, sententiis, atque pœnis totaliter absolutos, & ad eorum observationem aliquatenus non teneri.

XLI. *Ut supellex non teneatur in ecclesiis, nisi sacra.*

In concilio prohibetur, & nos prohibemus inviolabiliter observari, ne supellectilia sacerdoris propria, seu alia, in ecclesiis reponantur, aut etiam teneantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, ad eas oporteat habere refugium: sic tamen, ut necessitate cessante, extra ecclesiam portentur.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1279.

XLII. *Ut presbyteri parochiales, habeant libros ecclesiasticos.*

Librum, qui dicitur manuale, habeant singuli presbyteri parochiales, ubi contineatur ordo baptismi, extremæ unctionis, & hujusmodi; necnon libros alios, in quibus possint tam diurnum quam nocturnum officium celebrare.

XLIII. *Ut profana in cœmeteriis & ecclesiis non peraguntur.*

Præcipimus sacerdoribus, ut divino officio celebrato, & populo regresso ad propria, ecclesias suas firmare debeant diligenter. Prohibeant etiam sacerdotes sub pœna excommunicationis choreas in cœmeteriis vel in ecclesiis duci: quia, ut ait Augustinus, melius est festivis diebus fodere vel arare, quam choreas ducere. Sub anathematis interminatione prohibemus, ne quis civiles causas in ecclesiis vel cœmeteriis agitare præsumat. Nullus etiam de novo ædificare in cœmeterio permittatur: nec fimus, vel immunditiæ aliæ in cœmeteriis adunentur. Talia facientes, quousque satisfecerint, ad voluntatem rectoris, ab ingressu ecclesiæ illius arceantur.

XLIV. *Ut vigilie in ecclesiis non fiant a laicis.*

Præcipimus, quod ecclesiarum rectores in suis ecclesiis vigilias fieri a laïcis non permittant, cum ex hoc scandala proveniant, & peccata: nisi forsan in illis ecclesiis, in quibus ex devotione fidelium vigiliæ tales consueverunt fieri ab antiquo.

XLV. *Ut priventur stipendiis, qui horis canonicis non interfunt.*

Ad dilatandum in divinis officiis ecclesiæ decus, præsenti constitutione duximus statuendum, quod præpositi, canonici, plebani, & alii ecclesiarum rectores, & clerici universi, in præposituris, canonicis, & plebanatibus, rectoriis, & aliis ecclesiis, in quibus beneficiari existunt, vel a quibus ecclesiastica recipiunt stipendia, residentiam facientes, horis canonicis, ad minus matutinis, Missæ, vel vesperis intersint: cum eis ad hoc sint ecclesiastica beneficia deputata, ut de ipsis honeste debeant vivere, ac Deo & dictis ecclesiis in ipsis divinis officiis cum reverentia deservire. Quod si quis eorum in prædictis [a] pareat negligens vel remissus; & per diœcesanum, vel capitulum, vel alium superiorem, admonitus, non emendaverit; sed hujusmodi negligentiam, ne dicamus contemptum, non videatur emendationi, sed consuetudini potius deputare: quotidianis distributionibus illius diei, quo absque rationabili causa abfuit a divinis in aliqua de tribus horis prædictis, ipso sit facto privatus per diœcesanum vel alium superiorem suum: si hujusmodi negligentiam vel contemptum non studuit emendare, officia continuando prædicta, gravius puniendus. Et ut hujusmodi constitutio melius observetur, deputentur aliqui a singulis capitulis cathedralium, & collegiatarum ecclesiarum, qui absentias & negligentias talium notent & scribant. Parochialium vero sacerdotum & aliorum clericorum negligentiæ & offensæ in talibus & aliis, quæ a cura & solicitudine pendent eorum, per archidiaconos, præpositos, aut alios, & demum per episcopos quibus subsunt, corrigantur & salubriter emendentur.

[a] Forte, apparet.

XLVI. *De iis, ad quos sepeliendos exigitur una marcha argenti.*

Præsenti quoque constitutione declaramus atque decernimus, quod consuetudo, secundum quam archidiaconi Hungariæ, pro occisis gladio, sive fuste, vel alio armorum genere, seu veneno, aut quocumque alio damnabili & reprobato modo, consueverunt recipere unam marcham argenti, antequam sic occisi tradantur ecclesiasticæ sepulturæ, ad eos, qui fulmine percussi, fluminibus suffocati, exusti incendio, arboribus oppressi, aut de equo cadentes, vel aliis similibus, sive fortuitis casibus, diem clauserunt extremum, seu interjisse noscuntur, nullatenus extendantur; nec ab eorum heredibus, propinquis, sive amicis, marcha hujusmodi exigatur: sed sic defuncti, dummodo pœnitentes decesserint, vel in morte pœnitentiæ signa apparuerint manifesta, sicut alii Christiani ecclesiasticæ sepulturæ tradantur: archidiaconi vero per suos ordinarios ab hujusmodi exactione indebita arceantur.

XLVII. *Ut laïci non teneant concubinas.*

Prohibeant etiam sacerdores, ne laïci publice teneant concubinas: & qui post admonitionem tenuerit, tam ipse quam ipsa, ab ingressu ecclesiæ arceantur. Et si per hoc se non emendaverint, per suos diœcesanos fortius compellantur.

XLVIII. *Ut meretrices nemo in domibus & possessionibus suis habitare permittat.*

Cum ex vicinitate turpium mulierum, & maxime meretricum publicarum, quæ corpora sua pro vili pretio vel mercede venalia indifferenter exponunt, multis plerumque peccandi occasio ministretur, ut de multis aliis spiritualibus & temporalibus, quæ sepissime ex earum vicinitate damnabili consueverunt contingere, periculis taceatur, religio Christiana ac multorum bonorum honestas enormiter infametur: statuimus, quod nulla persona ecclesiastica aut etiam sæcularis, universitas, collegium, vel conventus, hujusmodi infames & abominandas personas in aliqua civitate, castro, vel villa, in domibus seu possessionibus suis habitare permittat; nec eis vel aliquibus aliis ipsarum nomine, vel pro ipsis, aut infamatis de lenociniis, favore, commercio, aut conversatione, sive protectione talium mulierum, domos ipsas, vel possessionem suam eis concedere, locare, vendere, vel donare quocumque modo vel fraude præsumat. Quod si quisquam contra hujusmodi constitutionem venire præsumpserint, tamdiu per ordinarios locorum & presbyteros parochiarum, in quibus violatores constitutionis hujus deguerint, ab ecclesiæ arceantur ingressu, & a perceptione sacramentorum habeantur suspensi, donec ipsius turpibus personis de dictis domibus & possessionibus prorsus ejectis, & præstita sufficienti cautione, quod ulterius in talibus non excedent; & ad mandatum ordinariorum, sive superiorum, vel presbyterorum parochialium suorum tantum de bonis suis in pios usus expendant, quantum pro hujusmodi locatione, venditione, seu concessione perceperint, aut percepturi fuerunt occasione prædicta. Personæ autem ecclesiasticæ, si in prædictis excesserint, præter prædictas pœnas, per ordinarios sive superiores suos gravius puniantur. Hanc autem constitutionem ad publicos adulteros, & incestuosas, & ad publicas adulteras & incestuosos, quos & quas excommunicationis sententiæ decernimus subjacere, extendi volumus & mandamus.

Anno Christi 1279.

XLIX. *Ut bona decedentium clericorum a laïcis non occupentur.*

Statuimus, quod ad bona decedentium epiſcoporum ſeu epiſcoparuum, & aliorum inferiorum prælatorum, ſæcularium ſeu religioſorum, monaſteriorum, vel aliarum eccleſiarum vacantium, nullus laïcus, quantæcumque & cujuſcumque ſit altitudinis, exiſtentiæ, conditionis, vel ſtatus, manus ſuas extendi faciat vel permittat, bona hujuſmodi auferendo, aut etiam occupando, occaſione juris patronatus, vel alio quocumque prætextu. Quod ſi quis laïcorum contra conſtitutionem hujuſmodi venire præſumpſerit: ingreſſum eccleſiæ, & perceptionem ſeu participationem ſacramentorum, uſque ad ſatisfactionem omnium occupatorum, ſubtractorum, ac etiam ablatorum, ſibi noverit interdicta: ſalvis aliis prædictis, & in aliis conſtitutionibus noſtris expreſſis.

L. *Ut alienare bona eccleſiaſtica non liceat.*

Statuimus, quod nulla perſona eccleſiaſtica aut etiam ſæcularis, cujuſcumque ſit exiſtentiæ, ordinis, dignitatis, vel ſtatus, vel ſub prætextu juris patronatus, quod ſe habere dicat, contendat vel aſſerat, aut in veritate habeat; in aliquibus monaſteriis vel eccleſiis noſtræ legationis, ſeu alio quocumque prætextu vel modo, monaſteria vel eccleſias prædicta, in quibus jura hujuſmodi ſe habere contendunt, aut aliquid de bonis vel juribus, ad ipſas eccleſias vel monaſteria ſpectantibus, per ſe vel alios occupare, vendere, donare, permutare, locare, aut alio modo quocumque alienare, ſeu bona ipſa aut fructus aliquos in perpetuum vel ad tempus, aut alias in feudum ſive in pignus dare, concedere, vel recipere; aut aliquid aliud circa diſpoſitionem & ordinationem eccleſiarum & monaſteriorum prædictorum, ſeu bonorum, mobilium vel immobilium, aut ſe moventium, vel jurium eorumdem, propria auctoritate attentare præſumant: veris patronis eccleſiarum & monaſteriorum legationis præfatæ, in quibus eccleſiis & monaſteriis jus obtinent patronatus jure competenti, occaſione hujuſmodi patronatus, ſervato in tantum, in quantum in hac parte patronis eccleſiarum canonica inſtituta concedunt. Tranſgreſſores autem conſtitutionis hujus, poſtquam a diœceſano & aliis ſuperioribus illarum eccleſiarum, in quibus prædicta, vel prædictorum aliqua attentarint, per caritatem admoniti fuerint, niſi infra terminum ab ipſis diœceſanis, vel per alios dictarum eccleſiarum ſuperiores ſtatuendum eiſdem, ab ipſarum eccleſiarum, vel monaſteriorum, ſeu bonorum, ac jurium eorumdem ſuper prædictis moleſtatione & perturbatione deſtiterint, & ad ipſorum diœceſanorum, ſeu aliorum ſuperiorum arbitrium ſatisfecerint de damnis & injuriis irrogatis, occaſione prædicta, monaſteriis & eccleſiis præfatis; extunc ſe ſciant excommunicationis ſententiæ ſubjacere: a qua, juxta tamen formam eccleſiæ, per diœceſanum, ſatisfactione præmiſſa & ſufficienti cautione quod ulterius in talibus vel ſimilibus non excedant, poſſint abſolvi [a] præfatos.

[a] Forte mandato ut ipſe eum abſ.

LI. *De jure patronatus.*

Præſenti quoque declaramus ſtatuto atque præcipimus, quod quæcumque perſona ſæcularis, cujuſcumque ſit exiſtentiæ, dignitatis, aut ſtatus, quantumcumque liberaliter & abſolute concedat, donec [b] cradat, ſeu tradidiſſe intenderit vel intendat, ecclesias, monaſteria, earumque poſſeſſiones & jura, juris patronatus, ſeu alio quocumque prætextu, non abſque damnabili & manifeſta ſacrilegii nota, quaſi indifferenter occuparunt hactenus, & quotidie occupant, & damnabiliter detinent occupata; quarum aliquæ ſunt deputatæ habitationi & uſibus laïco-

[b] Corrige, donec.

A dat, voluerit vel velit, monaſteria ſeu eccleſias, in quibus jus tantum obtinet patronatus, monaſteriis vel aliis eccleſiis ſæcularibus: illud faciat & facere debeat de illorum diœceſanorum ſeu prælatorum licentia ſeu aſſenſu, in quorum diœceſi vel juriſdictione eccleſiæ vel monaſteria ipſa conſiſtunt. Et tam prædictæ, quam aliæ perſonæ, regulares aut ſæculares, cujuſcumque ordinis, dignitatis, religionis, vel ſtatus, quantumcumque liberaliter & abſoluto conceſſerint, donaverint, vel tradiderint, aut concedant, donent, vel tradant, ſeu conceſſiſſe, donaſſe, tradidiſſe, intenderint vel intendant, eccleſias, in quibus jus tantum obtinent patronatus, locis vel perſonis prædictis, nihil aliud intelligatur ſeu præſumatur conferre aut etiam contuliſſe; nec perſonæ, aut loca prædicta aliud ex collatione hujuſmodi recipere vel acquirere, quam in eiſdem eccleſiis ſeu monaſteriis conferentibus competens patronatus: ſtatuentes & expreſſius prohibentes, ne aliquæ perſonæ eccleſiaſticæ, aut etiam ſæculares, quibus de monaſteriis, vel eccleſiis hujuſmodi ſunt donationes, conceſſiones, vel collationes factæ, vel in poſterum fient, aliquid, niſi quantum patronis canonica jura concedunt, exigere, vel extorquere, aut capere motu proprio, vel accipere de bonis mobilibus, vel immobilibus, aut ſe moventibus, vel de juribus monaſteriorum, aut eccleſiarum ipſarum; nec in eis ſtatuere aliquas prælaturas, ſeu etiam rectorias, nec removere ſive ſupprimere, vel etiam revocare ſtatuta; nec de ipſis monaſteriis, vel eccleſiis, aut temporalibus, ſeu ſpiritualibus, vel juribus eorumdem, niſi quantum ad defenſionem pertineat, ad quam patroni tenentur, diſponere; aut etiam ſe intromittere, vel aliquos in ipſis monaſteriis aut eccleſiis inſtituere, vel deſtituere, hujuſmodi juris patronatus prætextu, quocumque invento colore, præſumant. Decernimus autem irritum & inane quidquid a præfatis perſonis circa monaſteria & eccleſias, & alia omnia & ſingula ſupradicta, contra tenorem præſentis conſtitutionis temere contingeret attentari. Per hanc autem declarationem & conſtitutionem, nullum veris patronis ſuper his, quæ ſibi competunt, id eſt, juris patronatus, præjudicium generetur. Si qui vero, quacumque præſumptione contra conſtitutionem hujuſmodi venientes, monaſteria vel eccleſias in prædictis vel prædictorum aliquo moleſtare, ſeu perturbare; [a] aut de ipſis monaſteriis, vel eccleſiis, ſeu bonis, & juribus eorum, ſe intromiſerint quoquo modo: ingreſſu eccleſiæ & perceptione ſacramentorum eccleſiaſticorum ſe noverint interdictos; donec ſatisfactione præmiſſa, a perturbatione, & moleſtatione, & aliis ſupradictis deſtiterint, & per diœceſanorum illarum eccleſiarum ſeu monaſteriorum, quæ hujuſmodi occaſione læſerant, ad eccleſiæ ingreſſum & ſacramentorum perceptionem fuerint reſtituti: [b] eccleſiaſtica miniſtraverint ſacramenta, per ſex menſes a collatione ſacramentorum noverint ſe ſuſpenſos.

[a] Addit, præſumptione.

[b] Forte, Qui autem iis eccleſiis miniſtraverint ſacramenta.

LII. *Adverſus bonorum eccleſiaſticorum invaſores.*

Cum multorum aſſertione didicerimus, peſtem quamdam in regno Hungariæ, & aliis terris noſtræ legationis, contra clerum & eccleſiaſticam libertatem invaluiſſe jamdudum; videlicet quod laïci eccleſias, monaſteria, earumque poſſeſſiones & jura, juris patronatus, ſeu alio quocumque prætextu, non abſque damnabili & manifeſta ſacrilegii nota, quaſi indifferenter occuparunt hactenus, & quotidie occupant, & damnabiliter detinent occupata; quarum aliquæ ſunt deputatæ habitationi & uſibus laïco-

ANNO CHRISTI 1279.

rum, aliæ vero usibus jumentorum & aliorum animalium, altaribus & aliis ad cultum divinum ibi statutis pia devotione fidelium, & auctoritate Pontificum, destructis & totaliter deformatis: nos contra hujusmodi pestem, quam pati nullo modo possumus nec debemus, omnino intendentes de salubri remedio providere; omnes & singulos ecclesiarum & monasteriorum bonorum ac hujusmodi detentores, ex parte Dei omnipotentis, & sub obtestatione divini judicii, admonemus; quatenus ecclesias, monasteria, earumque possessiones & jura, quæ taliter occuparunt seu detinent occupata in regno & terris prædictis, diœcesanis episcopis, vel aliis Ordinariis, aut aliis ecclesiasticis personis, ad quas prædicta spectare noscuntur, infra sex menses a die publicationis præsentis constitutionis computandos, cum fructibus exinde perceptis reddere & restituere non postponant. Alioquin præfatos detentores, quos excommunicationis sententiæ decernimus subjacere, ad requisitionem illorum Ordinariorum, in quorum diœcesi, vel jurisdictione, aut ecclesiis, vel earum bonis, & juribus, prædicta sunt commissa, vel de cetero committentur, ab omnibus prælatis regni Hungariæ, quantum ad Hungaros; & ab illis de Polonia, quantum ad Polonos, usque ad restitutionem & satisfactionem condignam, excommunicatos publice præcipimus nunciari, pulsatis campanis, & candelis accensis, diebus Dominicis & festivis: contra quos, si opus fuerit, invocetur auxilium brachii secularis.

LIII. *De iisdem.*

Cum ecclesiæ & monasteria, secundum traditiones evangelicas, apostolicas, atque canonicas, sint & esse debeant domus orationum, non spelunca latronum, vel munimenta prædonum; dolentes referimus, quod quidam, & non pauci, in regno Hungariæ, & terris nostræ legationi subjectis, multa monasteria, multasque ecclesiasticas possessiones, & jura ad ipsas spectantia occupasse, pluraque ex eis incastellasse dicuntur; & cum [a] ipsis & ecclesiis, & monasteriis, ad laudem Dei continua debeantur ecclesiastica officia celebrari, & pro animabus, tam defunctorum quam vivorum, devote preces & orationes deferri; in ipsis tyranni raptores habitant & prædones, rapinæ spoliaque reconduntur & prædæ: & quod valde horrendum est, loca ipsa Deo dedicata & sanctificata, frequenter humano sanguine & semine polluuntur. Cum autem ea quæ sunt juris divini, nullo modo debeant ad humanos usus converti, maxime tam detestabiles & profanos; nos nulla ratione volentes tantam iniquitatem & perversitatem conniventibus oculis pertransire, omnes & singulos cujuscumque existentiæ, nobilitatis, status, aut conditionis, qui ecclesias, monasteria, aut bona vel jura ipsorum occupare, incastellare, vel violenter invadere præsumpserunt, aut invasa seu occupata detinent, aut de cetero invadere seu etiam incastellare & occupare propria temeritate præsumpserint, (nisi infra terminum seu terminos omnibus communiter & singulis singulariter ab illis prælati, in quorum diœcesi & jurisdictione, ecclesiæ, monasteria, bona, & jura constitutum præfata, peremptorie statuendos, monasteria, ecclesias, possessiones & jura illis personis ecclesiasticis, ad quos pertinent supradicta, libere & absque difficultate reddiderint & restituerint; & de fructibus, proventibus, atque damnis, ad mandatum prælatorum ipsorum satisfecerint competenter, caverintque sub certis pœnis, quod ulterius in talibus non excedent;) anathemati vinculo decernimus & volumus esse ligatos: a quo absolvi non possint, nisi prædicta restituerint, & ad mandatum ipsorum prælatorum plene satisfecerint, ut superius est expressum.

[a] *Adde*, in.

LIV. *Ut justitia per gratiam aut corruptelam non fiat.*

Statuimus, quod nullus judex ordinarius, vel etiam delegatus, faciat, vel etiam se facturum promittat justitiam alicui per gratiam seu receptam pecuniam vel promissam, aut per alias sordes, prætextu alicujus odii, temporalis emolumenti, favoris, seu lucri: & qui contra fecerit, per annum officium judicandi sibi noverit interdictum: ad eliminationem litis, parti, quam læserit, nihilominus condemnandus, prout in constitutione felicis recordationis domini Innocentii Papæ IV. de re judicata, edita in concilio Lugdunensi, cavetur.

LV. *Ut excommunicati, ab agendo, patrocinando, testificando, repellantur.*

Statuimus, quod judices ordinarii, aut etiam delegati, omnes illos quos per denunciationem, vel alio legitimo modo, excommunicatos sciverint esse ab homine vel a jure; ab agendo, patrocinando, vel testificando, in suo foro vel curiis aut judiciis, ex officio sto repellant. Judices autem, qui exceptionem excommunicationis contra agentes, advocantes, vel testificantes objectam, non admiserint; sed ea non obstante tales admiserint ad prædicta, per mensem unum judicandi officium sibi noverint interdictum; & processus cum talibus excommunicatis habitus, sit irritus ipso facto, nec per processus hujusmodi [a] judicium, excipienti excommunicationem, sive ipsam exceptionem habuerint, sive non, ex quo per eum composita fuit hujusmodi exceptio, & non fuit admissa, aliquod præjudicium generetur.

[a] *Corrige* judicium.

LVI. *Ut exceptio rei judicatæ admittatur.*

Statuimus, quod judices sæculares exceptionem rei judicatæ per ecclesiasticum judicem, de qua quidem re cognitio ad ipsum ecclesiasticum judicem de consuetudine vel de jure pertinet, & viam ipsi propositam admittere non omittant. Item e contra ecclesiastici judices, cum de re judicata per sæcularem judicem, de his quæ ad ejus jurisdictionem spectare noscuntur, ex eis coram eis exceptionem hujusmodi, prout de jure tenentur, admittant. Quod si dicti judices exceptiones hujusmodi forte admittere recusarent, per Ordinarios, de quorum jurisdictione fuerint bona, de quibus vel personæ contra quas fuerit judicarum, ad recipiendam & ad admittendam exceptionem hujusmodi per opportuna remedia compellantur: cum quos Dei timor de malo non revocat, pœna coërcere debeat temporalis.

LVII. *Ut judices seculares compellant ad officium eos qui sunt rebelles judicibus ecclesiasticis; & vicissim ecclesiastici, eos qui non obediunt laicis.*

Statuimus, quod universi & singuli nostræ legationis, cujuscumque sint existentiæ, dignitatis aut status, temporalem jurisdictionem habentes, ad requisitionem prælatorum seu judicum ecclesiasticorum, contra rebelles & inobedientes eis, vel eorum sententias contemnentes, seu non parentes alias rei judicatæ ab eis, de his & super his, quæ principaliter vel incidenter, de consuetudine vel de jure, ad forum, jurisdictionem, seu cognitionem ipsorum spectare noscuntur, reverenter brachium suæ jurisd-

dictionis impendant; rebelles & inobedientes atque non parentes hujuſmodi, ac excommunicatos quoſque ab ipſis prælatis, ſeu eccleſiaſticis judicibus, ſeu alias ab homine vel a jure, redire ad eccleſiæ unitatem, ac ſatisfacere pro cauſis, pro quibus excommunicationes hujuſmodi incurrerunt, per occupationem bonorum, quæ ſub ſua juriſdictione ſunt, & alia opportuna remedia, compellendo: ad quod præfati judices per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Ipſi vero prælati & eccleſiaſtici judices, verſa vice, laïcorum judicum ſua juriſdictione, in his & ſuper his, quæ canonicis non obvient inſtitutis, quoad vivent, & contra inobedientes & rebelles illorum, ac ipſorum ſæcularium judicum juſtis ſententiis non parentes, gladium ſuæ poteſtatis & auctoritatis, eccleſiaſticam ſcilicet cenſuram, impendant, cum ab ipſis ſæcularibus judicibus ſuper hoc fuerint requiſiti.

LVIII. *De poteſtatibus ſæcularibus, qua prohibent appellantes ſedem Apoſtolicam.*

Statuimus, quod omnes cauſæ ad forum eccleſiaſticum pertinentes, coram ordinariis vel eccleſiaſticis judicibus, juxta ſacras & legitimas ſanctiones, agitari, tractari, vel ventilari debeant, & per eos libere & abſque impedimento ullo vel obſtaculo terminari. Et ſi quando ſuper hujuſmodi cauſis apoſtolicam ſedem ac alios ſuperiores, ad quos appellare jura permittunt, appellari contigerit: tam appellantes, quam appellati, ad præfatam ſedem, ſeu ad ſuperiores prædictos accedere, ſuper appellationum proſecutionibus, libere & abſque inhibitione aliqua permittantur. Si vero rex, ſeu regina, vel quicumque alii de regno prædicto, poſtquam coram ipſis de hoc proteſtatum fuerit vel exceptum, contra conſtitutionem hujuſmodi venerint, de cauſis hujuſmodi cognoſcendo, vel appellantes ad ſedem apoſtolicam ſeu ſuperiores præfatorum, a proſecutione appellationum iplarum quomodolibet prohibendo, ſeu alias contra conſtitutionem hujuſmodi exercendo, ab hujuſmodi prohibitione, impedimento, ſeu cognitione omnino non deſiterint: regi ſeu reginæ præfatis in prædictis excedentibus, tamdiu eccleſiæ ſit interdictus ingreſſus, quouſque omnem proceſſum per eos habitum, in cauſis prædictis (quem caſſum & irritum nunciamus) omneſque prohibitiones & gravamina revocaverint cum effectu. Alii vero duces, barones, & alii inferiores judices, contra conſtitutionem excedentes præſentem, niſi infra triduum, poſtquam coram eis ut ſupra denunciatum, proteſtatum fuerit, vel exceptum, prohibitiones, impedimenta, gravamina, ac proceſſus ſuper hujuſmodi revocaverint cum effectu, ac procedendo in cauſis hujuſmodi deſiterint, ipſo facto excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere: a qua, congrua ſatisfactione præmiſſa, ab epiſcopis, in quorum diœceſi perſonæ vel res, ſuper quibus vel contra quos proceſſerint, juxta formam eccleſiæ poſſint abſolvi.

LIX. *De immunitate eccleſiaſticorum.*

Cum regum, principum, baronum, & aliorum catholicorum fidelium, proprium & peculiare ab antiquo fuiſſe noſcatur, eccleſias, monaſteria, locaque ſacra Deo ædificare; deſtructas vero, ſive conciſas, aut in ſe ſive in miniſtris, vel in facultatibus, juribus, privilegiis, vel immunitatibus ſuis diminuta ſive oppreſſa relevare, reficere, defendere, ac etiam reſtaurare, prout per facti evidentiam, videlicet per ædificationem, refectionem, & reparationem eccleſiarum & monaſteriorum multis & latis poſſeſſionibus, ædificiis, juribus, privilegiis, prærogativis & immunitatibus dotatorum, antiquitas ipſa omni digna veneratione & imitatione teſtatur: multum profecto ab antiquorum & majorum ſuorum videntur veſtigiis deviare, qui eccleſias ipſas, vel earum bona, ſeu jura, deſtruunt, ſcindunt, occupant, vel invadunt, ſeu earum privilegia & immunitates imminuunt, & infringunt; aut qui talibus tacite vel expreſſe conſentiunt; ſeu qui talia * in his ſimilia contra Deum ejuſque eccleſiam atque miniſtros impie committentes, per aſſumptæ poteſtatis vel juriſdictionis officium non compeſcunt, & ab ipſis deſiſtere per remedia opportuna non cogunt. Declaramus igitur atque decernimus, eccleſias, & eccleſiaſticas perſonas ab omnibus angariis & parangariis, exactionibus & collectis, & aliis ſuperinductionibus, oneribus, & muneribus ſordidis laïcorum; necnon a præſtationibus tributorum, pedagiorum, ſeu vectigalium pro eccleſiaſticis perſonis, evectionibus, & rebus ipſorum, qui non cauſa mercimonii ſive negotiationis, ſed pro ſuis & eccleſiarum ſuarum neceſſitatibus per terram ſive per aquam ducunt ſeu tranſeunt, omnino immunes & exemptas eſſe juxta canonicas & legitimas ſanctiones; nec per aliquos, cujuſcumque altitudinis, juriſdictionis, ſeu etiam poteſtatis, ad talium præſtationem poſſe vel debere compelli.

* *Corrige*, talia vel his ſimilia.

LX. *De eadem.*

Et quia in regno Hungariæ, & aliis terris noſtræ legationis, eccleſiæ & eccleſiaſticæ perſonæ a multis, & in multis, & variis, ſuper prædictis & aliis ſimilibus, indebite & contra juſtitiam aggravantur in periculum animarum illorum, qui talia agunt, & eccleſiarum ac perſonarum eccleſiaſticarum non modicum detrimentum, & derogationem eccleſiaſticæ libertatis: nos autem animarum ſaluti, & eccleſiarum ac perſonarum eccleſiaſticarum immunitati ſuper hoc providere volentes, diſtrictius prohibemus, ne de cetero eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis talia imponantur, aut exigantur, ſeu extorqueantur ab eis, vel ipſæ eccleſiæ aut perſonæ ſuper talibus præſtationibus quomodolibet moleſtentur. Quod ſi contra prohibitionem hujuſmodi, quiſquam ab eccleſiis vel perſonis prædictis aliquid occaſione prædicta extorquere præſumpſerit vel auferre, ſeu ſuper prædictis, vel eorum aliquo, eccleſias vel perſonas aggravare prædictas: niſi intra triduum omnia reſtituerit, quæ ab hujuſmodi perſonis occaſione prædicta extorſit, ingreſſum eccleſiæ & perceptionem ſacramentorum ſibi noverit interdictos: quod interdictum, ſatisfactione præmiſſa, per diœceſanum valeat revocari.

LXI. *Ut omnes regulares eodem veſtiario induantur.*

Et quia inhoneſtum exſtitit, quod canonici regulares, vel monachi, diverſis veſtibus veſtiantur, cum ex hoc proveniat invidia, murmur, & ſcandalum inter ipſos: ſtatuimus, quod omnes in eodem monaſterio, vel regulari canonica, & ſub eadem profeſſione morantes, indifferenter uno & eodem veſtiario induantur: prohibentes expreſſe, ne quis eorum veſtes aliquas alicujus coloris, niſi tantummodo albi, vel nigri, ſeu griſei habere præſumat: in quibus brunetam nigram, gazzatum, & alium quemcumque pannum notabiliter delicatum, interdicimus univerſis. Veſtes non habeant brevi-

Anno Christi 1279.

tate vel longitudine deformatas. Qui vero in prædictis exceſſerint, per ſuos diœceſanos, vel ſuperiores alios, caſtigentur: ſalva diſtinctione ac diſcretione diverſorum ordinum, ſervata inter monachos, ſive canonicos, & converſos. A

LXII. *De veſtibus regularium.*

Quia, ſicut audivimus, quidam monachi & canonici regulares, ſicut laïci & clerici ſæculares conſueverunt incedere in animarum ſuarum periculum & ſcandalum plurimorum: præcipimus, ut canonici regulares ſine ſuperpelliceis vel tunicis lineis, ſeu cappis clauſis; monachi vero, ſine cappis, aut cucullis, ſeu ſcapularibus, extra domos ſuas de cetero non incedant, nec etiam intra domum. Si vero contra facere præſumpſerint, adminiſtrationem habens, eam ipſo facto amittat; & monachus, ſive canonicus regularis, per abbatem, priorem, vel præpoſitum puniatur: & ſi negligens fuerit, per epiſcopum ſuppleatur.

LXIII. *De abſtinentia regularium.*

Statuimus, ut a die quatuor Coronatorum uſque ad diem Natalis Domini, a ſanguine & carnibus omnes monachi, cujuſcumque ordinis (præterquam infirmi, debiles, & delicati, cum quibus abbates diſcretione prævia poterunt diſpenſare) abſtineant, omnibus diebus, exceptis Dominicis, jejunantes. Poterit tamen abbas ex cauſa cum C aliquibus, ut aliquando bis comedant, diſpenſare: nec comedant ter in die niſi pueri, infirmi, vel qui in refectorio leget: nec comedant extra domos ſuas in parochiis ſuis, niſi quando procuratio ab aliquibus deberur eiſdem. A Septuageſima uſque ad Paſcha, quantum ad eſum carnium & eſum ſanguinis, idem præcipimus firmiter obſervari: canonicos autem regulares ſuam regulam regulariter præcipimus obſervare. Præcipimus etiam, quod nullus canonicus regularis diebus Lunæ & Mercurii carnes in refectorio comedat, niſi feſtum novem fuerit lectionum. Silentium autem in clauſtro, refectorio, & dormitorio, firmiter præcipimus obſervari horis debitis & ſtatutis, in loco, ubi ad minus tres monachi aut regulares canonici commorantur: ita ſcilicet, quod aliquis loqui non audeat, niſi voce adeo ſubmiſſa, quod tertius ab ipſo audire non poſſit.

LXIV. *Ut regulares monaſterio non exeant ſine licentia.*

Quoniam, ſicut audivimus, quidam monachi & canonici regulares aliquorum monaſteriorum, conſueverunt extra ſepta ſui monaſterii, tam parenter quam latenter, tam turpiter quam damnabiliter, per terram ſæpius evagari; ſtatuimus, ut nullus, excepto capellano, & illis quibus ex neceſſitate adminiſtrario competit, ſepta monaſterii ſui exire audeat, E niſi prius ab abbate vel priore ſeu præpoſito: & ſi abbas, vel prior ſeu præpoſitus præſentes non fuerint; ab eorum vicariis, vel aliis poteſtatem habentibus, eis ſpecialiter licentia ſit conceſſa: quibus abbas, ſeu prior vel præpoſitus, vel eorum vicarii, ſine cauſa neceſſaria vel rationabili, exeundi licentiam non concedant. Nec etiam, obtenta licentia, ſine ſocio quis pedes exire præſumat. Si vero abbates, priores, præpoſiti, vel alii regulares prælati, ſeu eorum vicarii, in aliquo præmiſſorum negligentes inventi fuerint vel remiſſi; ſuſpenſionis vel majoris vindictæ ſententia a diœceſanis ſuis ſe noverint puniendos.

LXV. *Ut regulares non recipiant eccleſias ad firmam.*

Anno Christi 1279.

Prohibemus, ne monachi vel canonici regulares eccleſias ad firmam recipiant vel conducant, aut ſine licentia diœceſanorum epiſcoporum, vel aliorum Ordinariorum, parochialium eccleſiarum capellani exiſtant: ſed ad ſua monaſteria redeant: donec redierint, non celebraturi.

LXVI. *Ut religioſi non venentur, non deſerviant ultra octo dies in parochialibus eccleſiis ſæcularium, &c.*

Si quis religioſus inventus fuerit cum canibus & avibus venatoriis, cuicumque occupanti concedantur a nobis. Nullus regularis, cujuſcumque ordinis, continue deſervire audeat in parochialibus eccleſiis ſæcularium ultra octo dies, ſine illius parochialis eccleſiæ Ordinarii licentia ſpeciali. Qui vero tales ſcienter ultra octo dies loca capellanorum, ad celebrandum, vel ad eccleſiaſtica ſacramenta miniſtrandum, tenuerint vel ſuſtinuerint; ſint ipſo facto ab ordinum exſecutione ſuſpenſi: quæ ſuſpenſio per diœceſanos impoſita eis ſub hujuſmodi exceſſu ſeu tranſgreſſione, pœnitentia competenti, ac injuncto ſibi quod in talibus ulterius non excedant, valeat relaxari. Excommunicentur, monitione præmiſſa, omnes monachi & religioſi, qui relictis clauſtris ſuis, abſque prælatorum ſuorum licentia, ad ſcholas ire, vel aliud quam grammaticam, theologiam, aut logicam, in ſcholis audire præſumant. C

LXVII. *De vitandis excommunicatis, & ſervando interdicto, maxime a prælatis.*

Quia, ſicut audivimus, & in parte vidimus, in regno Hungariæ, & aliis terris noſtræ legationis, eccleſiaſticæ perſonæ, tam ſæculares quam regulares; & plerumque, quod gravius eſt, prælati excommunicationum, ſuſpenſionum & interdictorum ſententias in ſingulares perſonas, collegia, univerſitates, ac terras, villas, vel loca a ſuis judicibus, vel a jure, ſive a canone promulgatas uſque ad hæc tempora, in grave animarum periculum, & illorum ad quorum inſtantiam, vel pro quibus hujuſmodi ſententiæ latæ fuerint, non modicum, immo plerumque maximum detrimentum; necnon in graviſſimum auctoritatis & poteſtatis eccleſiaſticæ cenſuræ contemptum, & derogationem eccleſiaſticæ libertatis, prout tenentur & debent, hactenus minime ſervaverunt, nec fecerunt ab aliis obſervari, juxta mandatum Apoſtoli & ſtatuta canonica excommunicatos hujuſmodi non vitando; ſed in ſalutatione, oſculo, menſa, divinis officiis, ac aliis ab Apoſtolo & ſacris canonibus prohibitis, damnabiliter communicantes cum eiſdem laïcis idiotis atque ſimplicibus, quos ad hujuſmodi ſententias obſervandas perſuaſionibus, monitis & exemplis inducere, & per cenſuram eccleſiaſticam gravius compellere debuiſſent; ſuis pravis & perniciosis exemplis viam, immo invium & laqueos damnabiles ad contemptum libertatis & cenſuræ eccleſiaſticæ paraverunt: quia, ut ſcriptum eſt, quod fit a prælatis, trahitur a ſubditis facile in exemplum; ſicque peccatis exigentibus, ex talium abuſu, negligentia & contemptu, ac plurimorum malitia, accidit quod pauci inveniuntur in regno & terris prædictis, qui eccleſiaſticam cenſuram revereantur & timeant; cum videant defenſores ipſius cenſuræ prælatos, & alias inferioris gradus eccleſiaſticas perſonas, paſtores, patres & medicos animarum ſuarum, hujuſmodi D

Anno Christi 1279.

sententias, per ipsos potius divina quam humana auctoritate prolatas, quarum ad ipsas specialiter spectat tuitio, notabiliter & damnabiliter non servare: quia, ut Sapiens ait, nec sic inflectere animos dicta possunt, ut vita regentis. Propter quæ, censura & libertate hujusmodi vilipensis, jam indifferenter & impune in regno & terris prædictis captivantur, verberantur, mutilantur, ac etiam occiduntur clerici; & quod severius est, prælati bonis ac juribus suis, tam mundanis quam ecclesiasticis, spoliantur; ecclesiæ, monasteria, & bona ac jura ipsorum ab ipsis laïcis occupantur, invaduntur, & damnabiliter detinentur, profanantur horribiliter, aliaque ruinis & incendiis destruuntur, earumque ac cœmeteriorum immunitas infringitur ac etiam violatur: ac libertate ecclesiastica quasi totaliter conculcata, in omnibus fere dissolvitur quotidie nervus ecclesiasticæ disciplinæ. Nos autem, omnibus prælatis, tam regularibus quam sæcularibus, & universis clericis in sancta synodo congregatis, cum instantia petentibus, contra mala & pericula supradicta per nostram constitutionem de opportunis remediis provideri; præsenti constitutione præcipimus, quod omnes & singuli prælati & clerici universi, etiam exempti, cujuscumque dignitatis, ordinis vel religionis existant, excommunicationis, suspensionis, & interdicti sententias ab ejusdem regni prælatis nostræ legationis, & aliis ordinariam vel delegatam jurisdictionem habentibus, vel a jure seu a canone, in quascumque personas vel loca prolatas, postquam eis per denunciationem illorum prælatorum, vel judicum, vel quocumque modo, de talibus sententiis constiterit, inviolabiliter observent, ipsasque ad requisitionem dictorum prælatorum & judicum denuncient, & a sibi subditis denunciari faciant & inviolabiliter observari, se suosque subditos subtrahendo; aliosque a communione talium excommunicatorum in salutatione, osculo, cibo & potu, ac divinis officiis, necnon a celebratione divinorum in interdictis locis vel ecclesiis, quantum in eis fuerit, revocando, & expressius prohibendo. Si qui vero propriæ salutis immemores, & hujusmodi sanctæ constitutionis, necnon libertatis ac censuræ ecclesiasticæ contemptores, tales excommunicatos denunciare, ac in prædictis & aliis, in quibus excommunicati sunt de jure vitandi; vitare, & sibi subditis denunciari ac vitari facere diabolica fraude contempserint, vel in ecclesiis sive in locis interdictis celebrare divina, quacumque temeritate præsumpserint; si singulares sive privatæ personæ fuerint, excommunicationis; si collegium vel universitas ecclesiastica, sæcularis aut regularis fuerit, eorum ecclesiæ sive monasteria ipso facto ecclesiastico subjaceant interdicto: a quibus sententiis, post congruam satisfactionem exhibitam illis prælatis sive judicibus, qui hujusmodi sententias protulerint, & illis pro quibus, sive in quorum favorem præfatæ fuerint sententiæ latæ ab ipsis prælatis & judicibus, qui sententias protulere prædictas, vel ab aliis superioribus, ad quos multa talium, absolutio, & relaxatio spectat de jure, juxta formam ecclesiæ, absolutionis & relaxationis interdicti beneficium valeant obtinere. Quod autem de denunciandis excommunicatis supra diximus, intelligimus de Polonis, quantum ad Polonos; & de Hungaris & incolis terræ Regi Hungariæ subjectæ, quantum ad Hungaros & ipsos incolas.

LXVIII. *Ut vinearum & agrorum depopulatores excommunicentur.*

Nonnullos exsecrabiles peccatores, qui solent justis hominum laboribus, ex quibus fragilitas humana reficitur, nonnumquam etiam sanctis viris, in agone hujus sæculi certantibus, opportunis, perversitate quadam diabolica invidere; videlicet vinearum & agrorum dissipatores, depopulatores seu destructores nocturnos & diurnos, publicos & occultos, excommunicationis sententia innodamus: a qua, postquam satisfecerint damnum passis, & de publicis idoneam præstiterint cautionem, quod simila de cetero non committent, valeant a suis diœcesanis episcopis, juxta formam ecclesiæ consuetam, absolutionis beneficium obtinere.

LXIX. *Adversus bonorum & jurium ecclesiasticorum invasores.*

Cum universalem ecclesiam, quam sibi Redemptor noster suo sanguine copulavit, cui Romana ecclesia adeo specialis & singularis præeminentia privilegii & prælata, quod mater sit omnium & magistra; ipsiusque prælati, sacerdotes & clerici sint patres, pastores & judices animarum religionis Christicolæ, super reges & reginas divinitus exaltati; dictosque prælatos sacros & ministros, quibus potestas ligandi atque solvendi animas a Domino est concessa, reges ipsi & principes, ac fideles populi Christiani honorare atque revereri pro animarum teneantur salute: multum profecto præsumere ac enormiter excedere sunt censendi, ii maxime qui gloriantur nomine Christiano; cum ecclesias & personas ecclesiasticas, quibus de bonis a Deo sibi datis erogare, easque suis favorabilibus privilegiis & immunitatibus præmunire, atque ab injuriis, damnis seu violentiis, suæ potestatis brachio defensare tenentur, per statuta, edicta, conjurationes, confœderationes, colligationes, machinationes tacitas vel expressas, vel alia varia diversorum gravaminum genera perturbant, inquietant, opprimunt vel molestant, seu ecclesias ipsas aut bona ipsarum vel ecclesiasticarum personarum, vel jura ipsarum occupando, invadendo, vel de facto indebite auferendo, aut in ipsas .....

Hic desinunt acta concilii, tum in Vaticano, tum in Vallicellano Mſ. ut admoner qui ea edidit Raynaldus. Cujus rei causam hanc affert, quod Hungariæ rex Ladislaus suborsatus ab impiis, synodum armorum terrore disturbaverit, Budensibusque dederit imperia, ut Patres urbe pellerent, nec commeatus suppeditarent necessarios. Quam culpam ut expiaret Ladislaus, anno sequenti, publicis literis, quas Raynaldus idem ex libro Mſ. privilegiorum Romanæ ecclesiæ edidit, exstare voluit pœnitentiæ suæ monumentum *Excessum*, inquit, *nostrum in hujusmodi, cupientes misericordia operibus expiari, cum crimina eleemosynis redimantur, in perpetuum eleemosynam, ad mandatum ipsius domini legati, concedimus, atque efferimus eidem reverendo patri domino Legato, recipienti nice egenorum ac pauperum, & infirmorum Christi, centum marchas argenti, annis singulis, perpetuis temporibus, ipsorum pauperum, & egenorum, ac infirmorum nomine percipiendas, ad opus construendi unum hospitale pro sustentatione dictorum pauperum, &c. Datum anno* MCCLXXX. XV. *Kal. Septembr. regni nostri anno* VIII.

Admonitio P. Gabrielis Cassanæ, Societatis Jesu.

ANNO CHRISTI 1179.

CONCILIUM ANDEGAVENSE,

a Joanne Turonenſi archiepiſcopo, cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCLXXIX.

Ex editione Labbeana.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De trahentibus perſonas eccleſiaſticas, ſuper actionibus perſonalibus, ad judicium ſaculare.*

II. *Ut miniſtri nihil exigant pro litteris ordinationis ſigillandis.*

III. *De iis qui corpora eccleſiaſtice ſepulturæ contra fas tradunt.*

IV. *De clericis, qui excommunicationem per annum ſuſtinent.*

V. *Ut epiſcopi poſſint abſolvere in caſibus, in quibus hoc concilium excommunicat, vel ſuſpendit.*

PRÆFATIO.

AD honorem & utilitatem eccleſiarum noſtræ provinciæ Turonenſis, quibus, auctore Domino, præſidemus; necnon ad reformationem eorum, quæ in dictæ provinciæ viſitatione, innovanda comperimus: vocatis venerabilibus fratribus ſuffraganeis noſtris, abbatibus, Capitulis, & aliis qui fuerant evocandi, provinciale Concilium Andegavis, die Dominica poſt feſtum beati Lucæ evangeliſtæ duximus celebrandum. In quo, de ipſorum epiſcoporum, abbatum, aliorumque ad hoc vocatorum conſilio & aſſenſu; ordinamus capitula quæ ſequuntur: ſtatuta provincialium Conciliorum, tam prædeceſſorum noſtrorum, quam noſtra alias edita, nihilominus innovantes.

CAPITULA.

I. *De trahentibus perſonas eccleſiaſticas, ſuper actionibus perſonalibus, ad judicium ſaculare.*

CUm nuper in Bituricenſi concilio, auctoritate domini Simonis tituli ſanctæ Cæciliæ preſbyteri cardinalis, Legati ſedis Apoſtolicæ, congregato; provida fuerit deliberatione ſtatutum de juſtitiariis ſolam temporalem juriſdictionem habentibus, qui in actionibus perſonalibus eccleſiaſticas perſonas litigare compellunt; quod ſi iidem juſtitiarii dictas perſonas in præmiſſis coram ſe litigare compulerint, eo ipſo, auctoritate dicti concilii, ſententiam excommunicationis incurrant: nos ad inſtar prædicti concilii in eos qui prædictas perſonas coram dictis ſæcularibus juſtitiariis, ſuper actionibus perſonalibus, traxerint, trahive procuraverint, excommunicationis ſententiam, præſentis auctoritate concilii promulgamus: quæ circa eos nullatenus relaxetur, niſi læſis hujuſmodi de damnis, expenſis, & intereſſe prius per ipſos fuerit ſatisfactum. A conſtituti, excommunicationis ſententiæ hujus auctoritate concilii ſe noverint ſubjacere.

III. *De iis qui corpora contra fas eccleſiaſtica ſepultura tradunt.*

Item cum in pluribus caſibus prohibeant tam canones, quam provincialium conciliorum ſtatuta, quorumdam corpora defunctorum tradi eccleſiaſticæ ſepulturæ: & nonnulli, ſicut nuper in aliquibus hujus provinciæ locis accidit, præter aſſenſum parochialis preſbyteri, in eccleſiis vel cœmeteriis propria temeritate intulerint corpora talium defunctorum: nos, tranſgreſſores hujuſmodi & eorum B inſolentias pœnæ adjectione cohibere volentes, omnes hujuſmodi præſumptores, & illos etiam qui eis opem aut conſilium dederint, excommunicationis ſententiam incurrere volumus ipſo facto: ſacerdotibus qui ad hoc intereſſe præſumpſerint, uſque ad ſex menſes hoc ipſo ſuſpenſionis ſententiam incurſuris.

IV. *De clericis, qui excommunicationem per annum ſuſtinent.*

Item, quia ex eo quod eccleſiaſtica cenſura damnabiliter contemnitur, nec ut deceret ſervatur; clericis maxime, tam ſæcularibus quam regularibus, C ceteros ad id per exempla perniciosa trahentibus ad ruïnam, frequenter contingit rumpi vinculum eccleſiaſticæ diſciplinæ: volentes eorum obviare malitiis, prout poſſumus remedium adhibendo, præſentis auctoritate concilii duximus ſtatuendum, quod clerici, tam ſæculares quam religioſi, beneficium eccleſiaſticum ſeu adminiſtrationem quamlibet obtinentes, ſi excommunicationis ſententiam, auctoritate ordinaria vel canonis latam, incurrerint, poſtquam ſolemniter fuerit publicata, per [a] amiſſionem fructuum beneficiorum ſuorum, ſeu adminiſtrationum hujuſmodi (quibus a jure privantur D quandiu in excommunicatione perſtiterint; & quos ad conſilium diœceſani loci converti præcipimus in utilitatem eccleſiarum illarum, in quibus obtinuerint beneficia ſeu adminiſtrationes prædictas:) ſi dictam ſententiam ultra annum ſuſtinuerint animis obſtinatis, per locorum diœceſanos legitime moneantur, ut a dicta excommunicationis ſententia faciant ſe abſolvi. Et ſi poſt monitionem hujuſmodi, abſolutionis beneficium non procuraverint infra alium annum a tempore monitionis ipſorum; beneficiis ſuis per locorum epiſcopos hujus concilii auctoritate priventur.

[a] Corrige per ablationem.

II. *Ut miniſtri nihil exigant pro litteris ordinationis ſigillandis.*

Præterea cum ſcriptum ſit in canone, quod ſicut non debet epiſcopus manum quam imponit, ita nec miniſter vel notarius in ordinatione cujuſquam vocem vel calamum vendere: præſentis approbatione concilii prohibemus, ne quis de cetero, pro litteris ſigillandis quæ conceduntur pro ordinatione clericorum, aliquod pecuniarium commodum, vel quidquam aliud exigat vel recipiat temporale. Alioquin ſtatuti hujuſmodi tranſgreſſores, ſi ſint in ſacris, ſuſpenſi; ſi laici, vel in minoribus ordinibus E

V. *Ut epiſcopi poſſint abſolvere in caſibus, in quibus hoc concilium excommunicat, vel ſuſpendit.*

In omnibus autem caſibus, in quibus excommunicationis vel ſuſpenſionis ſententiam in præſenti concilio duximus promulgandam, cuilibet epiſcopo in ſuis civitate & diœceſi abſolvendi ſuſpenſos & excommunicatos, poſt ſatisfactionem congruam in foro eccleſiæ, auctoritate præſentis concilii liberam concedimus poteſtatem.

In cujus rei teſtimonium, &c. Actum dicta die, anno Domini MCCLXXIX.

Falſo

ANNO CHRISTI 1279. anno P. Ludo. Cisn. Sarm. fasti.

Falso in codicibus quibusdam adscribitur huic concilio annus MCCLXXI. cum mentionem faciat concilii Bituricensis Simonis legati, quod anno MCCLXXVI. celebratum esse constat. Falso item ab auctore metropoleos Turonensis habetur dicitur, *sub Ludoco Turonensi archiepiscopo.* Cum enim A anno MCCLXXIX illud recte collocet: satis intelligere poterat, non pertinere ad archiepiscopum Ludocum, cujus initia pontificatus anno MCLVIII obitum anno MCLXXII. ipse tribuit. Neque vero alius ullus in Turonensium archiepiscoporum serie, quam accuratissimam exhibuit, Ludocus est.

ANNO CHRISTI 1279.

CONCILIUM TARRACONENSE,

pro canonizatione Raymundi Pennafortii celebratum, anno MCCLXXIX. sub Nicolao Papa III.

De hac synodo Bzovius ex Surita ista refert: Tarracone in Aragonia, ad septimum Idus Decembris, Bernardus Tarraconensis archiepiscopus, Arnaldus Barcinonensis, Bernardus Gerundensis, Raymundus Ausetanus, qui se Vicensem cognominat, Guillielmus Ilerdensis, Petrus Urgelitanus, Arnaldus Dertosanus, Petrus Cæsaraugustanus, Jacobus Oscensis, Jaspertus Valentinus, episcopi; item abbates & alii prælati, concilium celebrarunt. Ex ejus decreto litteris enixe Nicolaum Pontificem B interpellarunt, ut Raymundi Pennafortii viri sanctissimi memoria sua certa destinataque sententia religione omnium consecraretur, aræque ei inter divos ritu solemni statuerentur; utpote cujus sanctitas insigni tunc splendore apud omnes præfulgeret. Nihil tunc in gratiam illorum concedere voluit Nicolaus, quod Rex Petrus a Procida seductus jam turbas Italiæ moliretur, neque censum Romanæ ecclesiæ pendere vellet.

SYNODUS COLONIENSIS,

1280.

a Sifrido Archiepiscopo habita, circa annum MCCLXXX.

Ex collectione statutorum in synodo Ecclesiæ Coloniensis, editorum anno 1281. Sicke synodo compertum est, quæ habitæ verba leguntur expressa in statutorum hujus anni collectione.

Capitula seu rubricæ Statutorum ecclesiæ Coloniensis, editorum a bonæ memoriæ domino Sifrido archiepiscopo Coloniensi, in generali synodo ex consilio prælatorum suorum, &c.

I. *De vita & honestate & officio clericorum.*
II. *De cohabitatoribus mulierum & concubinariis.*
III. *De statu claustralium & religiosorum.*
IV. *Qualiter clerici, & maxime sacerdotes, populum regentes vel plebem; in administratione septem sacramentorum, se habere debeant; & primo de Baptismo.*
V. *De sacramento Confirmationis.*
VI. *De sacramento Extremæ Unctionis.*
VII. *De sacramento Eucharistiæ sive Altaris.*
VIII. *De sacramento Pœnitentiæ & Confessionis, & eorum attinentiis.*
IX. *De Ordinibus, & qui ad Ordines admitti debeant.*
X. *De Matrimonio & ejus attinentiis.*
XI. *De sepulturis & cœmeteriis.*
XII. *De bonis ecclesiarum non alienandis.*
XIII. *De malefactoribus ad ecclesiam confugientibus.*
XIV. *De usuariis manifestis.*
XV. *De clericis in ecclesiis vel capellis celebrantibus sine nostra vel archidiaconorum licentia.*
XVI. *De executione mandatorum nostrorum, & curia nostra Coloniensis.*
XVII. *De testamentis.*
XVIII. *De observatione interdicti, qualiter sit observandum.*

Statuta domini Sifridi archiepiscopi Coloniensis.

PRÆFATIO.

Licet de clericis, qualiter eos cum modestia, sobrietate, vitæ munditia, in domo Domini oporteat conversari, ut sibi & aliis verbo proficiant & exemplo; per sacros canones, & sanctorum Patrum & prædecessorum nostrorum traditiones sufficienter sit provisum: tamen quia nonnullos ex ipsis cleri- C cis, præsertim illos qui per ecclesias positi sunt ad regimen animarum, in observatione dictæ provisionis, contingit non sine nota transgressionis desides inveniri, & ipsarum statum multipliciter deformari; nos Sifridus Dei gratia sanctæ Coloniensis ecclesiæ archiepiscopus, sacri imperii per Italiam archicancellarius, hujus desidiæ, immo negligentiæ, quantum possumus, occurrere cupientes, & quod dignum est in eorum conversationibus, vita & moribus reprehendi per innovationem eorum, quæ circa hæc statuta sunt ab antiquo, & appositionem, quæ qualitas temporum addere nos compellit, * nostros clericos in omnibus Deo placitos, salubriter reformare: cum firma spe & fiducia, quod si integrum fuerit sacerdotium, ecclesia Dei florebit sicut lilium, & in spiritualibus & in temporalibus benedictionem a Domino recipiet salutarem: sanctam & generalem synodum, propter periculosum statum ecclesiæ Coloniensis, & prædecessorum nostrorum occupationes, aliquantis temporibus prætermissam, de consilio prælatorum nostrorum & Capituli nostri duximus indicendam: ad quam convocatis & convenientibus omnibus prælatis monasteriorum & ecclesiarum, ac clericis nostris subditis; statuimus & ordinavimus, ut synodus generalis ex hunc in antea in ecclesia Coloniensi, in crastino Dominicæ, ab omnibus prælatis & clero annis singulis in perpetuum celebretur: & omnes prælati & clerici sæculares nostræ civitatis & diœcesis ad ipsam E synodum sanctam accedant reverenter: & in veniendo, stando, morando, & redeundo, in via & in hospitiis se decenter habeant; ne laïcis ex eorum verbis vel factis scandalum generetur. Et intrent synodum abbates cum albis, stolis & cappis choralibus desuper de serico vel samitto, cum baculis & mitris, prout hoc eorum congruit dignitati. Alii vero prælati sæculares, cum pelliciis & superpelliciis, & cappis de serico vel samitto. Priores item religiosorum locorum, cum albis & stolis. Decani Christianitatum & archipresbyteri, similiter cum albis & stolis. Reliqui vero presbyteri & clerici, in superpelliciis. Nec aliquis clericus vel religiosus ibi compareat sine habitu religionis vel chorali. Om-

* Forte ipsos.

ANNO CHRISTI 1279. Ex editione Labbeana.

CONCILIUM ANDEGAVENSE,

a Joanne Turonensi archiepiscopo, cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCLXXIX.

ANNO CHRISTI 1279.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De trahentibus personas ecclesiasticas, super actionibus personalibus, ad judicium saculare.*
II. *Ut ministri nihil exigant pro litteris ordinationis sigillandis.*
III. *De iis qui corpora ecclesiastica sepulturæ contra fas tradunt.*
IV. *De clericis, qui excommunicationem per annum sustinent.*
V. *Ut episcopi possint absolvere in casibus, in quibus hoc concilium excommunicat, vel suspendit.*

PRÆFATIO.

AD honorem & utilitatem ecclesiarum nostræ provinciæ Turonensis, quibus, auctore Domino, præsidemus; necnon ad reformationem eorum, quæ in dictæ provinciæ visitatione, innovanda comperimus: vocatis venerabilibus fratribus suffraganeis nostris, abbatibus, Capitulis, & aliis qui fuerant evocandi, provinciale Concilium Andegavis, die Dominica post festum beati Lucæ evangelistæ duximus celebrandum. In quo, de ipsorum episcoporum, abbatum, aliorumque ad hoc vocatorum consilio & assensu; ordinamus capitula quæ sequuntur: statuta provincialium Conciliorum, tam prædecessorum nostrorum, quam nostra alias edita, nihilominus innovantes.

CAPITULA.

I. *De trahentibus personas ecclesiasticas, super actionibus personalibus, ad judicium saculare.*

CUm nuper in Bituricensi concilio, auctoritate domini Simonis tituli sanctæ Cæciliæ presbyteri cardinalis, Legati sedis Apostolicæ, congregato; provida fuerit deliberatione statutum de justitiariis solam temporalem jurisdictionem habentibus, qui in actionibus personalibus ecclesiasticas personas litigare compellunt; quod si iidem justitiarii dictas personas in præmissis coram se litigare compulerint, eo ipso, auctoritate dicti concilii, sententiam excommunicationis incurrant: nos ad instar prædicti concilii in eos qui prædictas personas coram dictis sæcularibus justitiariis, super actionibus personalibus, traxerint, trahive procuraverint, excommunicationis sententiam, præsentis auctoritate concilii promulgamus: quæ circa eos nullatenus relaxetur, nisi læsis hujusmodi de damnis, expensis, & interesse prius per ipsos fuerit satisfactum.

II. *Ut ministri nihil exigant pro litteris ordinationis sigillandis.*

Præterea cum scriptum sit in canone, quod sicut non debet episcopus manum quam imponit, ita nec minister vel notarius in ordinatione cujusquam vocem vel calamum vendere: præsentis approbatione concilii prohibemus, ne quis de cetero, pro litteris sigillandis quæ conceduntur pro ordinatione clericorum, aliquod pecuniarium commodum, vel quidquam aliud exigat vel recipiat temporale. Alioquin statuti hujusmodi transgressores, si sint in sacris, suspensi; si laici, vel in minoribus ordinibus constituti, excommunicationis sententiæ hujus auctoritate concilii se noverint subjacere.

III. *De iis qui corpora contra fas ecclesiastica sepulturæ tradunt.*

Item cum in pluribus casibus prohibeant tam canones, quam provincialium conciliorum statuta, quorumdam corpora defunctorum tradi ecclesiasticæ sepulturæ: & nonnulli, sicut nuper in aliquibus hujus provinciæ locis accidit, præter assensum parochialis presbyteri, in ecclesiis vel cœmeteriis propria temeritate intulerint corpora talium defunctorum: nos, transgressores hujusmodi & eorum insolentias pœnæ adjectione cohibere volentes, omnes hujusmodi præsumptores, & illos etiam qui eis opem aut consilium dederint, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto: sacerdotibus qui ad hoc interesse præsumpserint, usque ad sex menses hoc ipso suspensionis sententiam incursuris.

IV. *De clericis, qui excommunicationem per annum sustinent.*

Item, quia ex eo quod ecclesiastica censura damnabiliter contemnitur, nec ut deceret servatur; clericis maxime, tam sæcularibus quam regularibus, ceteros ad id per exempla pernicioſa trahentibus ad ruinam, frequenter contingit rumpi vinculum ecclesiasticæ disciplinæ: volentes eorum obviare malitiis, prout possumus remedium adhibendo, præsentis auctoritate concilii duximus statuendum, quod clerici, tam sæculares quam religiosi, beneficium ecclesiasticum seu administrationem quamlibet obtinentes, si excommunicationis sententiam, auctoritate ordinaria vel canonis latam, incurrerint, postquam solemniter fuerit publicata, per [a] amissionem fructuum beneficiorum suorum, seu administrationum hujusmodi (quibus a jure privantur quandiu in excommunicatione perstiterint; & quos ad consilium diœcesani loci converti præcipimus in utilitatem ecclesiarum illarum, in quibus obtinuerint beneficia seu administrationes prædictas:) si dictam sententiam ultra annum sustinuerint animis obstinatis, per locorum diœcesanos legitime moneantur, ut a dicta excommunicationis sententia faciant se absolvi. Et si post monitionem hujusmodi, absolutionis beneficium non procuraverint infra alium annum a tempore monitionis ipsorum; beneficiis suis per locorum episcopos hujus concilii auctoritate priventur.

[a] Corrige, præter amissionem.

V. *Ut episcopi possint absolvere in casibus, in quibus hoc concilium excommunicat, vel suspendit.*

In omnibus autem casibus, in quibus excommunicationis vel suspensionis sententiam in præsenti concilio duximus promulgandam, cuilibet episcopo in suis civitate & diœcesi absolvendi suspensos & excommunicatos, post satisfactionem congruam in foro ecclesiæ, auctoritate præsentis concilii liberam concedimus potestatem.

In cujus rei testimonium, &c. Actum dicta die, anno Domini MCCLXXIX.

Falso

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1279. *Advocatio P. Gabrielis Caſſetti, Senatoris Urbis.*

Falſo in codicibus quibuſdam adſcribitur huic concilio annus MCCLXXI. cum mentionem faciat concilii Biturſcenſis Simonis legati, quod anno MCCLXXVI. celebratum eſſe conſtat. Falſo item ab auctore metropoleos Turonenſis habitum dicitur, *ſub Iudoco Turonenſi archiepiſcopo.* Cum enim A anno MCCLXXIX illud recte collocet: ſatis intelligere poterat, non pertinere ad archiepiſcopum Iudocum, cujus initia pontificatus anno MCLVIII obigunt anno MCLXXII. ipſe tribuit. Neque vero alius ullus in Turonenſium archiepiſcoporum ſerie, quam accuratiſſimam exhibuit, Iudocus eſt. ANNO CHRISTI 1279.

CONCILIUM TARRACONENSE,

pro canonizatione Raymundi Pennafortii celebratum, anno MCCLXXIX. ſub Nicolao Papa III.

DE *hac ſynodo Bzovius ex Surita iſta refert:* Tarracone in Aragonia, ad ſeptimum Idus Decembris, Bernardus Tarraconenſis archiepiſcopus, Arnaldus Barcinonenſis, Bernardus Gerundenſis, Raymundus Auſetanus, qui ſe Vicenſem cognominat, Guillielmus Ilerdenſis, Petrus Urgelitanus, Arnaldus Dertoſanus, Petrus Cæſarauguſtanus, Jacobus Oſcenſis, Jaſpertus Valentinus, epiſcopi; item abbates & alii prælati, concilium celebrarunt. Ex ejus decreto litteris enixe Nicolaum Pontificem B interpellarunt, ut Raymundi Pennafortii viri ſanctiſſimi memoria ſua certa deſtinataque ſententia religione omnium conſecraretur, aræque ei inter divos ritu ſolemni ſtatuerentur; utpote cujus ſanctitas inſigni tunc ſplendore apud omnes præfulgeret. Nihil tunc in gratiam illorum concedere voluit Nicolaus, quod Rex Petrus a Procida ſeductus jam turbas Italiæ moliretur, neque cenſum Romanæ eccleſiæ pendere vellet.

1280.

SYNODUS COLONIENSIS,

a Sifrido Archiepiſcopo habita, circa annum MCCLXXX.

Ex tabellione Statutorum in ſynodis Eccleſiæ Colonienſis, edita anno 1483. In hac ſynodo quamplurima ſunt, quæ fere iisdem verbis leguntur in ſynodo Clementina anni 1310. ſupra.

Capitula ſeu rubricæ Statutorum eccleſiæ Colonienſis, editorum a bonæ memoriæ domino Sifrido archiepiſcopo Colonienſi, in generali ſynodo ex conſilio prælatorum ſuorum, &c.

I. *De vita & honeſtate & officio clericorum.*
II. *De cohabitatoribus mulierum & concubinariis.*
III. *De ſtatu clauſtralium & religioſorum.*
IV. *Qualiter clerici, & quidem ſacerdotes, populum regentes vel plebem; in adminiſtratione ſeptem ſacramentorum, ſe habere debeant; & primo de Baptiſmo.*
V. *De ſacramento Confirmationis.*
VI. *De ſacramento Extremæ Unctionis.*
VII. *De ſacramento Euchariſtiæ ſive Altaris.*
VIII. *De ſacramento Pœnitentiæ & Confeſſionis, & eorum attinentiis.*
IX. *De Ordinibus, & qui ad Ordines admitti debeant.*
X. *De Matrimonio & ejus attinentiis.*
XI. *De ſepulturis & cœmeteriis.*
XII. *De bonis eccleſiarum non alienandis.*
XIII. *De malefactoribus ad eccleſiam confugientibus.*
XIV. *De uſurariis manifeſtis.*
XV. *De clericis in eccleſiis vel capellis celebrantibus ſine noſtra vel archidiaconorum licentia.*
XVI. *De exſecutione mandatorum noſtrorum, & curiæ noſtræ Colonienſis.*
XVII. *De teſtamentis.*
XVIII. *De obſervatione interdicti, qualiter ſit obſervandum.*

Statuta domini Sifridi archiepiſcopi Colonienſis.

PRÆFATIO.

LIcet de clericis, qualiter eos cum modeſtia, ſobrietate, vitæ munditia, in domo Domini oporteat converſari, ut ſibi & aliis verbo proficiant & exemplo; per ſacros canones, & ſanctorum Patrum & prædeceſſorum noſtrorum traditiones ſufficienter ſit proviſum: tamen quia nonnullos ex ipſis cleri- C cis, præſertim illos qui per eccleſias poſiti ſunt ad regimen animarum, in obſervatione dictæ proviſionis, contingit non ſine nota tranſgreſſionis deſides inveniri, & ipſarum ſtatum multipliciter deformari; nos Sifridus Dei gratia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri imperii per Italiam archicancellarius, hujuſ deſidiæ, immo negligentiæ, quantum poſſumus, occurrere cupientes, & quod dignum eſt in eorum converſationibus, vita & moribus reprehendi, per innovationem eorum, quæ circa hæc ſtatuta ſunt ab antiquo, & appoſitionem, quæ qualitas temporum addere nos compellit, [a] noſtros clericos in omnibus Deo placitos, ſalubriter reformare: cum firma ſpe & fiducia, quod ſi integrum fuerit ſacerdotium, eccleſia Dei florebit ſicut lilium, & in ſpiritualibus & in temporalibus benedictionem a Domino recipiet ſalutarem: ſanctam & generalem ſynodum, propter periculoſum ſtatum eccleſiæ Colonienſis, & prædeceſſorum noſtrorum occupationes, aliquantis temporibus prætermiſſam, de conſilio prælatorum noſtrorum & Capituli noſtri duximus indicendam: ad quam convocatis & convenientibus omnibus prælatis monaſteriorum & eccleſiarum, ac clericis noſtris ſubditis; ſtatuimus & ordinavimus, ut ſynodus generalis ex hinc in antea in eccleſia Colonienſi, in craſtino Dominicæ, ab omnibus prælatis & clero annis ſingulis in perpetuum celebretur: & omnes prælati & cleE rici ſæculares noſtræ civitatis & diœceſis ad ipſam ſynodum ſanctam accedant reverenter: & in veniendo, ſtando, morando, & redeundo, in via & in hoſpitiis ſe decenter habeant; ne laïcis ex eorum verbis vel factis ſcandalum generetur. Et intrent ſynodum abbates cum albis, ſtolis & cappis choralibus deſuper de ſerico vel ſamitto, cum baculis & mitris, prout hoc eorum congruit dignitati. Alii vero prælati ſæculares, cum pelliciis & ſuperpelliciis, & cappis de ſerico vel ſamitto. Priores item religioſorum locorum, cum albis & ſtolis. Decani Chriſtianitatum & archipreſbyteri, ſimiliter cum albis & ſtolis. Reliqui vero preſbyteri & clerici, in ſuperpelliciis. Nec aliquis clericus vel religioſus ibi compareat ſine habitu religionis vel chorali. Om-

[a] Forte ipſos.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1280.

neſque ſic induti, in ipſa ſynodo, quouſque per nos A licentientur, permaneant, audituri cum manſuetudine & ſilentio, quæ ibi præcepta fuerint vel ſtatuta.

Si qui vero infirmitate, vel alia inevitabili neceſſitate, ad ſynodum venire non poterunt; mittant cum ſuis litteris & propriis ſigillis, (quæ præcipimus ut ſinguli habeant,) procuratorem pro ſe, qui habeat poteſtatem de hujuſmodi impedimento faciendi fidem, ſi opus fuerit, juramento: & in ipſis litteris ſe obligent, quod ſtatuta hujuſmodi obſervabunt.

Capitula autem & quælibet collegia, per unicum vel per duos procuratores de ipſorum collegiis comparebunt, ad obſervationem ſtatutorum in procuratoriis ſe ſimiliter obligantes. Et omnes jejuni comparebunt in ſynodo: quod ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ præcipimus obſervari, niſi modiciſſimam ſumi conſolationem infirmitas urgeat corporalis.

Item ne ignorantia ſtatutorum vel præceptorum ſynodi, aliquem valeat excuſare; ſtatuimus & præcipimus ſub pœna excommmunicationis, quam in hoc caſu in omnes & ſingulos contravenientes in his ſcriptis ferimus: quod quilibet ſacerdos eccleſiam vel capellam officians, vel plebem regens, procuret & efficiat cum effectu, quod intra unum menſem, ab hac die numerandum, ſtatutorum & præceptorum ſynodalium copiam habeat, de verbo ad verbum: ut ea frequenter legens & volvens, ſciat inexcuſabiliter & ſcire poſſit ad quod teneatur, & qualiter in omnibus debeat ſe habere. Et in proximis deinde ſingulis ſynodis generalibus in manu ſua ſecum deferat & publice repræſentet: ſciens quod cum excommunicatione ſequetur pœna alia hujuſmodi mandati tranſgreſſorem.

I. *De vita & honeſtate & officio clericorum.*

EX concilio generali ſtatuimus & præcipimus, quod univerſi clerici continenter & caſte vivant, ab omni libidinis vitio præcaventes: quatenus in conſpectu omnipotentis Dei, puro corde, & mundo corpore valeant miniſtrare: & qui comprehenſi fuerint incontinentiæ vitio laborare, prout magis vel minus peccaverint, ab eorum Ordinariis ſeu prælatis debite puniantur. Alioqui nos prælatorum negligentiam ſupplentes, tales puniemus ſecundum canonicas ſanctiones; ut pœna docente, deinceps abſtineant a peccato: & qui ea de cauſa per nos vel prælatos ſuos ſuſpenſus, divina celebrare præſumpſerit, beneficio eccleſiaſtico ſpolietur, & pro duplici cauſa perpetuo deponatur.

Prælati autem noſtri, qui tales præſumpſerint in eorum iniquitatibus ſuſtinere, maxime obtentu pecuniæ vel alterius commodi temporalis, juris ſubjaceant ultioni.

Item a crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abſtineant, unde vinum ſibi temperent, & ſe E vino: nec ad bibendum quiſpiam inciteture, cum ebrietas inducat mentis exilium, & libidinis provocet incentivum.

Item nullus ſacerdos aut clericus in ſacris conſtitutus ordinibus, feminas, de quibus ſuſpicio poteſt eſſe, in domo ſua teneat: & nullas omnino, niſi ſint illæ perſonæ, de quibus naturale fœdus nihil permittit ſævi criminis ſuſpicari. Et quamlibet cohabitationem mulierem & clericorum manifeſtam, maxime clericis in ſacris ordinibus conſtitutis & ſacerdotibus, ſub pœna anathematis diſtrictius inhibemus.

Item clerici officia vel commercia ſæcularia non exerceant per ſe, alios, vel alias. Mimis, hiſtrionibus, vel joculatoribus non intendant: tabernas prorſus evitent, niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti.

Item ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint. Coronam & tonſuram habeant congruentem: clauſa deferant indumenta, maxime ſacerdotes, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Pannis rubeis aut viridibus, necnon manicis aut calceis conſutitiis non utantur. Intra eccleſiam incedant cum ſuperpelliciis, niſi forte aliquid ibi fuerit manibus operandum. Fibulas omnino non ferant. Item arma non ferant, neque gladios, niſi B hoc faciant ex cauſa neceſſitatis, & expreſſa licentia prælatorum.

Item ſtatuimus, quod neque canonici, neque clerici, vagentur nocturno tempore per plateas, pſallentes: & ſi aliquos tranſire oporteat ex legitima & juſta cauſa, hoc faciant ſine clamore, ſine cantu, ſine citharis, ſine tympanis, & ſine quolibet ſtrepitu vel chorea: & volumus quod contrarium facientes decani ſuſpendant a præbendis eorum per unum menſem.

Item ſtatuimus, quod quicumque ſacerdotes ſeu clerici beneficiati, ſententias excommunicationis ſeu ſuſpenſionis per annum & diem animo ſuſtinuerint indurato, beneficiis ſuis eo ipſo priventur per C locorum Ordinarios, & alias propter hoc nihilo minus canonice puniantur.

Item ſtatuimus ut clerici ubique, & maxime in divinis officiis, decenter & diſcrete ſe habeant: & tales ſe in moribus, vita, converſatione, verbis & factis, ſocietatibus, corporis compoſitione, lectionum & orationum aſſiduitate, & in quibuſlibet honeſtatibus exhibeant, ut verecundia, quæ & laicis eſt indicta, in ipſis clericis præcipue commendetur. Nullus horas canonicas & horas de Domina noſtra, ulla unquam die diſtincte & diſcrete dicere prætermittat, maxime qui eſt in ſacris ordinibus vel beneficiis conſtiturus.

Nullus dicat Miſſam niſi unam in die, & præcipue de die: niſi in caſibus [a] a jure permiſſis, ut hoc D faciat neceſſitate imminente, ut pote Miſſam pro defunctis. Nec celebratio fiat ſine ſocio vel ſcholari, qui reſpondere valeat celebranti. Nec mulier ad altare permittatur aliquatenus miniſtrare.

[a] al. in

Item propter apoſtatas, diſcurſores, vagos & ignotos clericos, de quibus an ſacerdotes ſint, non immerito dubitatur: ſtatuimus, ut nullus beneficiatus ſeu rector eccleſiæ vel altaris, tacite vel expreſſe aliquem admittat in ſocium vel ad celebrandum Miſſam, vel miniſtrandum ſacramenta, vel aliquod ſacerdotale officium exercendum, niſi morum ſit de ordinibus, moribus & converſatione, ac alias commendatum: & ſi omnino extraneus vel peregrinus fuerit, per nos vel gerentem vices noſtras ſeu loci archidiaconum, cum examinatione debita approbatum, & admiſſum ad hujuſmodi officia exercenda. Et ſi quis rector eccleſiæ vel altaris aut capellæ, aliquem contra hoc admiſerit, excommunicationis ſententiam (quam in ipſum in hoc caſu ferimus in his ſcriptis) incurrat ipſo facto. Eo ſalvo, quod peregrinantes & honeſtæ perſonæ, non pro quæſtu, ſed pietatis & devotionis intuitu, Miſſam dicere volentes, admitti poterunt, ſi requirant.

II. *De clericis cohabitatoribus mulierum, & concubinariis.*

Ex concilio bonæ memoriæ Conradi [a] archi- [a] Anno 1260.

Digitized by Google

Anno Christi 1280.

piſcopi prædeceſſoris noſtri, innovando ſtatuimus, ut ſacerdotes manifeſti mulierum cohabitatores, concubinas a ſe domibus & parochiis ſuis intra decem dies poſt publicationem præſentium, omnino removeant & repellant. Alioqui excommunicationis ſententiam, (quam propter hoc in eos ferimus in his ſcriptis,) ſe noverint incurriſſe. Mulieres autem, ſi poſt ipſos decem dies repertæ fuerint in parochiis horum ſacerdotum remanere; per decanos Chriſtianitatum ipſorum locorum excommunicentur, & excommunicatæ publice nuncientur, invocato ſuper remotione earum, ſi opus fuerit, auxilio ſæculari.

Inhibemus etiam, ne ſacerdotes filios aut filias vel concubinas dotent, aut ditent de patrimonio, vel deſcendentibus a patrimonio Crucifixi; aut talium nuptiis vel etiam exſequiis audeant intereſſe: & qui contra fecerint, pœna canonica percellantur.

III. *De ſtatu clauſtralium & religioſorum.*

Statuimus, ut nullus monachus aut monialis clauſtrum ſuum exeat, per civitates, villas vel oppida diſcurrendo, aut in villa monaſterio adjacente comedere, niſi ex cauſa rationabili & urgente: & id tunc fiat cum ſui prælati vel prælatæ licentia ſpeciali: quam licentiam volumus ut prælatus vel prælata non det, niſi cauſa examinata, quod ſit evidens, & non poſſit ſine ſcandalo evitari.

Item in oratorio, refectorio, & dormitorio per monachos ſemper continuum ſilentium obſervetur. In clauſtro vero [a] illis horis ſerveretur ſilentium, [b] quod obſervantia præcipit regularis.

[a] al. vel forte. [b] forte, quibus.

In refectorio omnes comedent, ſed non carnes; nec extra, niſi in infirmaria. Una ſit omnibus coquina & communis cibus, niſi de licentia abbatis vel prioris, & ex cauſa. Speciales cameras & comeſtiones ibidem dictrictius inhibemus. In communi dormitorio omnes dormiant, niſi debiles fuerint vel infirmi. Divinum officium, ſecundum regulam beati Benedicti vel beati Auguſtini, [c] per inſtitutiones ſanctorum patrum celebrent.

[c] al. & per.

Item ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ præcipimus, ut omnes religioſi, & præcipue ſanctimoniales, habitum, velum, & peplum, ſecundum regulam ferant, ubicumque fuerint conſtituti. Cappas manicatas, tunicas, phalas, indumenta, rabbardos, calceos vel caligas non ferant, niſi beati Benedicti vel beati Auguſtini regulis congruentes. Et ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ præcipimus, ab omnibus, tam monachis quam monialibus, firmiter obſervari, ut proprium non habeant nec pecuniam, niſi cui hoc permittitur ex ratione officii vel adminiſtrationis ſibi commiſſæ per abbatem.

Item officia vel adminiſtrationes habentes, contractus non ineant. Locationes, emptiones, venditiones, & alienationes quarumcumque rerum mobilium vel immobilium, non faciant. Mutuum aliquatenus non recipiant a quocumque, præter ſcitum & conſenſum abbatis [d] & conventus. Et ſi contra fecerint, ſciant contractum hujuſmodi non valere; [e] ſed ſententiam excommunicationis etiam in eos in hoc caſu a nobis latam in his ſcriptis, ſe noverint incurriſſe. Et hæc eadem extendi volumus ad prælatos & canonicos regulares, & Præmonſtratenſes & alios quoſlibet religioſos.

[d] al. vel.

[e] al. &.

Item abbatibus & Prioribus diſtricte præcipimus, ut omnia & ſingula, quæ ad ordinem & regulam pertinent, faciant ab omnibus & ſingulis inviolabiliter obſervari, cum appoſitione pœnæ, quæ in regula continetur. Rebelles vero & incorrigibiles ad nos deferentes, ut ipſorum per nos rebellio compeſcatur.

Anno Christi 1280.

Item ſtatuimus, ut ſecundum ſtatutum concilii generalis domini Innocentii Papæ III. per abbates, priores & præpoſitos nigri Ordinis ſancti Benedicti noſtræ civitatis & diœceſis, de triennio in triennium commune capitulum obſervetur. Cujus concilii tenorem volumus ut ſinguli habeant; ut ſciant quomodo hujuſmodi capitulum ſervare teneantur. Et quia hujuſmodi ſtatutum negligenter eſt obſervatum, licet dominus Conradus [a] prædeceſſor noſter antedictus hoc mandaverit, nos pœnam adjicimus, & non ſervantes excommunicamus in his ſcriptis.

[a] Anno 1260.

IV. *Qualiter clerici, & maxime ſacerdotes, populum vel plebem regentes, in adminiſtratione ſeptem ſacramentorum ſe habere debeant; & primo de Baptiſmo.*

Statuimus, ut Baptiſmus honorabiliter celebretur cum diſtinctione verborum, in quibus ſalus pendet baptizati; ut ille qui baptizat, cum immergit baptizandum in aqua, nihil addendo, vel ſubtrahendo, vel mutando, dicat hæc verba: *Petre*, vel *Joannes, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.*

Item ſacerdos eamdem formam doceat mares & feminas obſervare, cum in neceſſitate baptizant infantes; etiam parentes, ſi alii defuerint.

Item ſacerdos, ad quem infans ſic in neceſſitate baptizatus, deferendus eſt, quanto citius interroget de forma quam baptizans ſervavit. Et ſi invenerit ſervatam, & rite baptizatum puerum; faciat ei quæ poſt Baptiſmum fieri conſueverunt. Si autem cognoverit ipſum non baptizatum, vel dubitaverit; baptizet eum ſub hac forma: *Petre*, vel *Joannes, ſi es baptizatus, ego te non baptizo: ſed ſi non es baptizatus, tunc ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.*

Item, ſi timeatur de morte infantis antequam naſcatur, & caput ejuſdem infantis appareat extra uterum, infundat aquam quæ adfuerit, ſuper caput naſcentis, dicens: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.* Et ſi infans ſic moritur, ſepeliatur corpus ejus in cœmeterio. Si autem pervenerit vivus ad ortum, & de forma dubitetur; de novo baptizetur ſub hac forma: *Petre*, vel *Joannes, ego te non baptizo, ſi es baptizatus; ſed ſi tu non es baptizatus, tunc ego te baptizo in nomine Patris*, &c.

Item mulieri in partu mortuæ nullatenus negentur jura Chriſtianitatis, nec eccleſiaſtica ſepultura. Et ſi certum ſit quod mulier prægnans moriatur, teneatur os ejus apertum, & cum magna cautela uterus ejus aperiatur: & ſi infans vivus fuerit, educatur & baptizetur. Si autem inventus fuerit mortuus, ipſe puer extra cœmeterium tumuletur. Et iſte modus & forma frequentius parochianis imprimatur; ut ſciant quomodo in talibus debeant ſe habere.

Item duo vel tres tantum admittantur ad levandum puerum de Baptiſmo, qui intra quartum gradum parentibus pueri non ſint juncti, niſi in neceſſitate.

Item in Paſcha & Pentecoſte, & etiam ſæpius, fons Baptiſmi, ſi opus fuerit, renovetur: & amota aqua veteri, ipſe fons lavetur, & bene mundificetur: & nova aqua impoſita benedicatur & chriſmetur.

ANNO CHRISTI 1280.

Item fons ſub operculo & ſub ſera firmiter conſervetur, propter ſortilegia & trufas, quæ ſub poena excommunicationis latæ ſententiæ firmiter prohibemus.

Item chriſma, oleum ſacrum, & oleum infirmorum, in ampullis metallinis per certos titulos deſignatis, ſub clave cuſtodiantur. Si autem aliud oleum chriſmati vel oleo ſacro apponi oporteat, hoc fiat caute: & id quod apponitur, cum chriſmate & oleo ſacro diligenter cum virgula miſceatur.

V. *De ſacramento Confirmationis.*

Moneant preſbyteri parentes baptizatorum nondum confirmatorum, ut eos ad epiſcopum, qui ſolus poteſt confirmare, ducant ſeptennes, vel majoris ætatis: & tondeantur capilli, maxime contra frontes dependentes; & laventur frontes diligenter: & habeant bandellos de panno lineo ſpiſſo ſine [a] fractura, & ſine nodo, latitudinis trium digitorum, & longitudinis competentis, albos & bene mundos. Exceptis autem patre & matre, offerant pueros illi qui eorum noticiam habent, & melius noverunt quod non ſint, [b] vel fuerint confirmati. Et tertia die poſt Confirmationem ducant eos ad eccleſiam: & preſbyter frontes eorum lavet, & comburat bandellos: & cineres bandellorum, & aqua lotionis, in ſacrum locum vel piſcinam ſive lavatorium reponantur. Confirmandi vero, ſi fuerint decem annorum vel ultra, prius ſuis ſacerdotibus confiteantur, quam confirmentur. Parentes vero confirmatorum eis, & ipſi confirmati ſibi ad memoriam revocent quando, a quo, & ubi fuerint confirmati. Nullus clericus ad primam tonſuram accedat, niſi prius fuerit confirmatus.

[a] al. fimura.

[b] al. nec.

VI. *De ſacramento Extremæ Unctionis.*

Cum reverentia, aqua benedicta & cruce præcedentibus, ſacerdos deferat oleum ſacrum ad infirmos, & dicat diligenter ſeptem Pſalmos. Si via fuerit longa, addat Litaniam, & alias orationes ad hoc conſtituras. Et cum inungit infirmum, proferat iſta verba: *Per iſtam unctionem, &c.* & inungatur cum reverentia, ac diligenter cum diſtinctione verborum. Et nihil pro inunctione exigatur. Et ſi quid datum fuerit gratis, accipiatur: laudabilem tamen conſuetudinem in talibus præcipimus obſervari.

Moneant preſbyteri populum, ut infirmi, quatuordecim annos & ſupra habentes, cum opus fuerit, inungantur. Nec propter paupertatem, ſeu defectum candelarum vel indumentorum lineorum, quæ in hoc ſacramento ſolent cauſa reverentiæ exhiberi, a ſacerdote vel quovis alio inunctio dimittatur. Sufficit enim una candela, & quod infirmi inuncta membra ſingulariter & diligenter exterguntur cum ſtuppa, quæ poſt exterſionem in igne comburatur.

VII. *De ſacramento Euchariſtiæ ſive Altaris.*

Præcipimus, ut omnes ſacerdotes in veſtibus albis ſacerdotalibus & benedictis, reverenter, mundo & contrito corde, & confeſſi, (ſi commode fieri poteſt,) accedant ad Miſſam celebrandam.

Item ſtatuimus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis ſacerdos Miſſam celebrare audeat, niſi prius dixerit Matutinas, & Primam de die.

Item præcipimus, ne aliquis ſacerdos ſine calceamentis vel caligis, pro celebratione Miſſæ ad altare accedere audeat.

Item diligenter caveant ſacerdotes, ne cum conſcientia mortalis peccati accedant ad Miſſam celebrandam. Quod ſi taliter manducaverint corpus [a] Domini, & biberint ejus ſanguinem, judicium æternæ damnationis ſibi manducant & bibunt.

[a] al. Chriſti.

Item Miſſale ſemper involvatur camiſia vel panno lineo & mundo, & apponatur parvum manutergium, quo preſbyteri nares vel faciem detergant: ne contingat ſacra veſtimenta maculari; quæ integra & munda (ut dictum eſt) præcipimus cuſtodiri.

Item loca circa altare, ab araneorum telis, & pulveribus, ac ceteris immunditiis ſæpius emundentur.

Item præcipimus, ut ſurſum ſuper altare ad latitudinem & longitudinem altaris, pannus lineus altus extendatur, ut protegat & defendat altare ab omnibus immunditiis, & pulveribus deſcendentibus.

Item cortinæ in lateribus altaris [b] utriſque appendantur, nec in aliquo tempore ſacrificii retro trahantur.

[b] al. utrique.

Item præcipimus ut calix ſit integer cum firmo pede, non titubans. Et ſacerdos ſine clerico miniſtrante, celebrare in altari aliquatenus non præſumat.

Item ampullæ vini & aquæ, integræ & mundæ intus & exterius obſerventur, & aliquo ſigno notabili diſtinguantur, ut vinum ab aqua dignoſci poſſit: & vinum in ampullis ad minus de tertio in tertium diem renovetur.

Item ſacerdos ſit diligens in delectu hoſtiæ conſecrandæ, ut ſit integra, ſolida, & non nimis vetuſta: & in appoſitione vini & aquæ, diſcernat ſacerdos per odorem, quid ſit unumquodque. Et de aqua duæ guttulæ vel tres apponantur.

Item præcipimus ut ſacerdotes attente, reverenter, & diſtincte legant & dicant in canone, quæ ſunt dicenda. Et expediant ſe, quanto citius poſſunt, propter tædium adſtantium, & alia quæ occurrere poſſent, & faciant ſigna ſua diſtincte & reverenter.

Item nullus ſacerdos elevet hoſtiam ad oſtendendum populo, niſi poſtquam dixerit hæc verba: *Hoc eſt enim corpus meum.* Et pulſetur nola tribus ictibus ex una parte, ut fideles qui audierint, ubicumque fuerint, veniant & adorent.

Item, ſi ſacerdos cum venerit ad conſecrationem ſanguinis, vel etiam ad perceptionem, & nihil in calice inveniat, innuat, ut offeratur ei vinum & aqua: quibus appoſitis, dicat verba canonis ab illo loco: *Simili modo poſtquam cœnatum eſt*; & cetera uſque ad finem, & faciat ſigna quæ fieri ſolent ſuper ſanguinem. Alia autem quæ facta ſunt ſuper euchariſtiam, non reiteret, ſed modo conſueto tranſeat. Ille autem, per cujus negligentiam hoc evenerit; tribus diebus in pane & aqua jejunet, & unum pſalterium dicat. Item ſi per cauſam mortis, ægritudinis vel paſſionis, aliquid inopinatum evenerit & ſubitaneum contingat, quod ſacerdos incœptum miniſterium implere non valeat, licitum ſit alteri ſacerdoti exſequi & perficere conſecrationem officii incœpti: quod ibidem incipiat, (ſi ſcire poterit) ubi alter deſtitit: niſi incœpta collecta, necdum perlecta, vel incœptis verbis ſacramenti nondum perlectis, prædictus caſus contingat. Tunc enim a capite illam collectam vel ſacramenti verba reincipiat, ut ſic ſaluti humanæ fragilitatis & ſacris myſteriis, ne interrupta vel incompleta remaneant, conſulatur. Si autem dubitetur, an hoſtia a primo ſacerdote caſum paſſo, conſecrata fuerit, necne, ſubſtitutus ſacerdos novam oblationem offerat, & ſolito more conficiat, & poſt Miſſam, primam ho-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1280.

ſtiam ſumat. Idem de calice fiat, & de eo quod in calice reperietur. Item præcipimus ſub pœna excommunicationis, quam ferimus in his ſcriptis, ne aliquis ſacerdos bis in die Miſſam celebret, niſi in caſu urgentis & maximæ neceſſitatis, & in quibus jus permittit. Et tunc in prima Miſſa poſt perceptionem ſanguinis, non utatur ablutione vini & aquæ: ſed reſervet in tuto ac honeſto loco, ut eam accipiat in ſecunda Miſſa, vel det honeſtæ perſonæ jejunæ, quam noverit ad hoc eſſe paratam.

Item, ſi quid de ſanguine vel corpore Domini ceciderit ſuper pallam altaris, illa pars abſcindatur & comburatur, & cinis in ſacrum locum vel piſcinam [a] reponatur. Et ſi pars corporalis intincta fuerit ſanguine, ter diligenter abluatur: & aqua ablutionis a preſbytero vel alia perſona religioſa & jejuna ſumatur. Et poterit dicto panno poſt ablutionem uti ſicut prius.

[a] al. proficiatur.

Item ſi gutta ſanguinis ſuper veſtimentum ceciderit; illa pars abſcindatur & comburatur, & cinis in ſacrum locum reponatur, ut dictum eſt. Si ſupra lignum vel lapidem aut terram ſolidam ſanguis ceciderit: illa pars (ſi commode fieri poteſt) [b] ablingatur a ſacerdote, & poſtmodum radatur, & illa raſura in ſacrum locum vel ſacram piſcinam reponatur.

[b] al. abluatur.

Item, ſi in ſanguinem muſca, vel aranea, vel aliquod abominabile ceciderit, quod vix ſine vomitu [c] & periculo corporis ſumi poſſit, caute extrahatur. Et ſuper patenam vel calicem alium abluatur cum vino, & poſt ſanguinis ſumptionem & ablutionem, illa lotio in piſcinam mittatur, & beſtia vel vermis ſuper piſcinam comburatur, & cinis in piſcinam ſive lavatorium mittatur.

[c] al. vel.

Item ſtatuimus, ut pyxis, in qua corpus Domini reſervatur, vel ad infirmos deferatur, ſit aurea, argentea, eburnea, vel ad minus cuprea bene elimata: & ſuper lineus pannus albus & mundus, intra pyxidem ponatur, ſupra quem corpus Domini in pyxide collocetur.

Item præcipimus, ut cum aliquis infirmus communicare voluerit, quod ſacerdos (ſi commode fieri poterit) prius eum viſitet ſine corpore Domini, & diligenter confeſſionem infirmi audiat: & poſt ad eccleſiam redeat, ad communicandum infirmum, corpus Domini allaturus: & eat ſacerdos dicendo ſeptem pſalmos: & ſi via fuerit longior, addat litaniam & alias orationes. Incedat autem ſacerdos ad communicandum infirmum cum campanula, & lucerna vel candela præcedente. Et fideles qui pro devotione occurrere voluerint, exſpectent ante oſtium infirmi, donec communicatus fuerit: & redeant ad eccleſiam poſt ſacerdotem, orando reverenter. Quilibet autem fidelis, ſi devote fecerit hanc proceſſionem, decem dies indulgentiæ pro eundo & redeundo habeat. Cum autem ſacerdos corpus Domini de nocte portaverit, mulieres ipſum aliquatenus non ſequantur. Qui [d] autem hanc proceſſionem turbaverit, vel minus reverenter in ea ſe habuerit, per cenſuram eccleſiaſticam compeſcatur.

[d] al. etiam.

Item præcipimus, ut ſacerdotes venerabiliter & ſublimiter, ſuperpoſito decenti cooperculo ſupra vas, in quo corpus Domini defertur, deferant ad infirmum. Si infirmus frequenter & ex levi cauſa vomitum patiatur, nullatenus ei Corpus Domini conferatur: ſed credat, & ſufficit quod ſpiritualiter accipit.

Item præcipimus, quod quilibet ſacerdos, antequam communicet infirmum, interroget eum, ſi credat quod ſub illa forma & ſpecie panis, ſit Corpus Domini, natum de Virgine, paſſum in cruce, & tertia die ſuſcitatum. Quod ſi infirmus fuerit confeſſus verbo vel evidenti ſigno, communicet eum ſacerdos, ſi alia cauſa non obſtat. Item ſi communicatus evomuerit, partes diligenter & caute, quæ reperiri poterunt, colligantur: & contritæ cum vino, ab aliquo fideli ſumantur: reſiduum vero vomitus comburatur, & ponatur [b] in terram juxta altare vel alibi, ubi commode fieri poterit.

ANNO CHRISTI 1280.

[a] al. Chriſti.

[b] al. ſubeus.

Item cum corpus Domini defertur, fideles coram quibus defertur, ſi commode fieri poteſt, genua flectant, pectora ſua tundant, & inclinato capite, junctis manibus & levatis, reverenter adorent. Equitantes vero non dedignentur deſcendere de equis ſuis, ad adorandum eum qui pro eis deſcendit de cœlis.

Item præcipimus, ut Euchariſtia ſervata pro infirmis, ſingulis quindenis renoveturſ & corpus [c] Domini ſuper altare in honeſto loco clauſum cum clave ſolicite & diligenter cuſtodiatur.

[c] al. Chriſti.

Item præcipimus, ut ſacerdotes ſubditos ſuos doceant, ut cum venerint ad communicandum in die Paſchæ, vel alias; jejuni, devoti, & confeſſi accedant: & caveant ſacerdotes, ne alienum vel extraneum parochianum communicent, niſi ſit viator & peregrinus; vel niſi communicandus licentiam ſui proprii ſacerdotis habeat: quam licentiam quilibet viator vel peregrinus petere debet a proprio ſacerdote in ſuo receſſu: quod ſi non fecerit; propter hoc ei communio non denegetur, ſed pro negligentia ei pœnitentia injungatur. Item nullus fidelis arcendus vel removendus eſt a communione, niſi fuerit publice excommunicatus vel interdictus, vel aliquo notorio crimine notatus.

Item præcipimus, ut ſumpta Euchariſtia, ſacerdos habeat calicem præparatum cum vino & aqua, de quo ſumant communicantes.

VIII. *De ſacramento Pœnitentiæ & Confeſſionis, & eorum attinentiis.*

Præcipimus, ut ſacerdotes parochialium eccleſiarum ſubditos ſuos frequenter admoneant, & [d] etiam pœnitentiam injungant, ut ad confeſſionem ſæpe veniant. Et priuſquam veniant ad confeſſionem, diligenter ſcrutentur corda ſua, confiteri volentes; & peccata ſua ſolicite rememorent: & cum dolore & vultu ſupplici ad confitendum accedant, quaſi ad Dei judicium. Sacerdotes autem, ut Dei miniſtri, circa confeſſionem audiendam, & pœnitentiam injungendam, maximam adhibeant diligentiam, ut attente, diligenter, & cum modeſtia, audiant confitentem.

[d] al. in pœnitentia.

Item ad confeſſionem audiendam, communem & aptum locum in eccleſia, ut ab omnibus videri poſſint, ſibi eligant ſacerdotes. In locis autem obſcuris & tenebroſis confeſſiones non audiant; nec extra eccleſiam, niſi in magna neceſſitate vel infirmitate. Contrarium facientes, ſententiam excommunicationis ſe noverint incurſuros.

Item præcipimus, ut ſacerdotes ante ſolis ortum & poſt ſolis occaſum, nullatenus ad confeſſionem audiendam ſedeant, niſi in magna neceſſitate, & in loco illuminato, & aliquibus præſentibus.

Item præcipimus ſub pœna excommunicationis, ut ſacerdotes in audiendis confeſſionibus vultum humilem habeant, & oculos ad terram; nec faciem reſpiciant confitentis, & maxime mulierum.

Item ſacerdotes moneant, & doceant ſubditos ſuos, ut humiliter & corde contrito, oculis [e] in terram defixis, confiteantur. Et mulieres cooperti ca-

[e] Forte ad.

ANNO CHRISTI 1280.

pitibus & collis, ſubmiſſa voce, pure, & integraliter peccata ſua confiteantur.

Item ſacerdos mulierem, quæ ſola ſit in eccleſia, nullatenus audiat confitentem, ſed in conſpectu honeſtæ ſocietatis. Contrarium facientes, ipſo facto ſententiam excommunicationis ſe noverint incurſuros; & inſuper tribus diebus in pane & aqua jejunent.

Item præcipimus, ut ſacerdotes induti ſuperpelliciis, vel cappa, ſtola ſuperpoſita, ad confeſſionem ſedeant.

Item ſub pœna excommunicationis præcipimus, ne aliquis ſacerdos audiat confeſſionem mulieris cum qua peccavit; nec etiam conſocias aut fautores, aut mediatores peccati ſui, ſed mittat eos vel B eas ad honeſtos & diſcretos confeſſores.

Item præcipimus, ut ſacerdotes manſuete audiant confeſſiones, & de conſuetis peccatis ſingulatim & diligenter interrogent, & de circumſtantiis peccatorum. De inuſitatis autem nominatim non inquirant, ſed per communia verba; ex quibus confitens, ſi reus eſt peccati, poſſit intelligere quid dicatur: ut ſic intelligens confiteatur. Si autem reus non fuerit, de illo non tentetur.

Item ſacerdotes diligenter inſtruant & moneant confitentes, ut integraliter & diſtincte mortalia peccata & eorum circumſtantias, quæ peccata aggravant, & peccatum per ſe faciunt, confiteantur; ut eſt ſacer ordo, ſacer locus circa peccatum luxuriæ C & concupiſcentiæ, quæ omnia notantur in hoc verſu:

[a] al. cui. *Quis, quid, ubi, cum quo, quoties, [a]cur, quomodo, quando.*

Venialia autem peccata ſufficit ſummatim ac generaliter confiteri.

Item præcipimus, ut ſacerdotes nobis, vel illi cui vices noſtras pro tempore in ſpiritualibus committimus, majora peccata, & injunctionem pœnitentiæ pro eiſdem, reſervent; ut ſunt homicidia, ſacrilegia, incendia eccleſiarum, peccata contra naturam, defloratio virginum cum violentia, concubitus ſanctimonialium, converſarum, incluſarum, vel aliarum mulierum religioſarum; inceſtus, injectiones manuum in parentes, vel eccleſiaſticas perſonas, ſortilegia, veneficia, perjuria manifeſta, fidei & votorum tranſgreſſores, ſimonia, hæreſis, apoſtaſia, & magnæ blaſphemiæ ſerioſe factæ. In dubiis autem ſacerdotes ſemper conſulant nos, vel vices noſtras in ſpiritualibus gerentem, aut alios ſapientes viros, non prodendo aut revelando confitentem; ſed in genere: quorum conſilio pœnitentem abſolvant, aut ad alium mittant.

Item, audita confeſſione, ſacerdos ſemper interroget confitentem, ſi velit abſtinere ab omni mortali peccato; & hoc ei perſuadeat, & modis quibus poteſt inducat: & ſi confitens dixerit ſe nolle, vel non poſſe abſtinere; non abſolvat eum, nec pœnitentiam ei injungat, ſed moneat, ut interim faciat E quidquid boni poſſit, ut Deus cor ejus citius illuſtret, & ad pœnitentiam reducat. Conſulat ei etiam, & indicet ſacerdos cum diligentia modum vivendi, per quem poſſit a peccato facilius abſtinere. Sacerdotes etiam in injungendis pœnitentiis diſcretionem habeant, ut pœnitentias ſecundum magnitudinem, & qualitatem peccati, & poſſibilitatem confitentis, peccatoribus injungant. Pro peccatis carnalibus injungant pœnitentias corporales, ſicut eſt jejunium, peregrinationes, diſciplina, & ſimilia. Pro ſpiritualibus autem negligentiis injungant orationes & eleemoſynas, & meditationes peccatis eorum contrarias. In contrectationibus rei alienæ, vel in damno alii illato per furtum, rapinam, uſuram, per fraudem, per injuſtam exactionem, per falſam teſtificationem, per falſam monetam, & alios modos, de quibus ſacerdotes diligenter inquirant; & primo & præcipue injungant reſtitutiones fieri his, quos prædictis modis damnificaverunt, vel læſerunt, ſi facultatem habeant, vel cum facultatem habebunt, ſi in præſenti non poſſunt: aliter eos non abſolvant.

Item præcipimus ſub pœna excommunicationis, quam in his ſcriptis ferimus in ſacerdotes qui contrarium fecerint; ne confeſſis, cujuſcunque conditionis vel ſtatus, aut confitentibus, nomine reſtitutionis pro pœnitentia injungant, ut eccleſias, capellas vel cœnobia [a]inſtituant, vel eccleſiis legata faciant; ſed prius reſtitutionem (ut prædictum eſt) faciant illis, a quibus extorta ſunt, ſi inveniantur, vel heredibus eorumdem. Alioqui ad arbitrium noſtrum vel noſtri pœnitentiarii erogentur.

[a] al. conſtruant.

Item ſub pœna prædicta prohibemus ſacerdotibus, ne Miſſas quas pœnitentibus, ut celebrari faciant, injunxerint, aliquatenus celebrent, ſed ad alios mittant. Neque ſacerdotes inter ſe faciant conventionem de Miſſis celebrandis, ut ſic mutuo ſibi parochianos pro celebrandis Miſſis, tranſmittant.

Item diligenter in confeſſione caveant ſacerdotes, ut ſi confitentes peccata aliquorum revelaverint, C vel nomina eorum indicaverint, cum quibus peccaverunt, ea ſecrete teneant, ſicut peccatum confitentis.

Item ſub pœna excommunicationis omnibus ſacerdotibus inhibemus, ne a confitentibus nomina eorum, cum quibus peccaverint, inquirant; vel circumſtantias, per quas poſſint nomina eorum ſciri. Quod ſi fecerint, ab officio confeſſionis audiendæ & ſacrorum miniſteriorum ipſo facto ſe noverint eſſe ſuſpenſos. Et in principio confeſſionis ſacerdotes diſtricte inhibeant confitentibus, ne peccata aliorum confiteantur vel revelent, & nomina eorum quibus peccaverint, expriſſant, ut ſupra dictum eſt.

Item nullus ſacerdos in ira, odio, vel etiam metu D corporis, confeſſionem confitentis audeat revelare verbo vel ſigno, generaliter vel ſpecialiter dicendo: Ego ſcio te talem qualis es. Et ſi revelaverit aliquo modo, de hoc convictus, debet abſque omni miſericordia degradari. Si tamen indigeat conſilio, illud (ut dictum eſt) ſine expreſſione perſonæ caute requirat.

Item præcipimus, ut omnes ſacerdotes parochialium eccleſiarum frequenter & diligenter ſubditos ſuos utriuſque ſexus admoneant, ut poſtquam ad annos diſcretionis pervenerint, omnia peccata ſua integre, & ad minus ſemel in anno, confiteantur proprio ſacerdoti parochiali, & injunctam eis pœnitentiam ſtudeant adimplere, ſuſcipiendo ad minus reverenter in Paſcha euchariſtiæ ſacramentum: niſi conſilio proprii ſacerdotis, ob aliquam cauſam rationabilem, duxerint abſtinendum. Alioqui viventes, ab ingreſſu eccleſiæ arceantur; morientes, Chriſtiana careant ſepultura. Si quis autem proprio ſacerdoti parochiali ad minus ſemel in anno plene & integre confeſſus non fuerit, præcipimus quod ſacerdos in Paſcha ei ſacramentum minime adminiſtret.

Item ſacerdotes diligenter attendant, qui parochiani eorum, ſaltem in anno ſemel ad confeſſionem non veniant: & nomina illorum ad nos vel ad Officialem noſtrum, ſeu ad Ordinarium loci referant,

Digitized by Google

ut debite puniantur, ne ab ipſis ſacerdotibus notam negligentiæ requiramus. ANNO CHRISTI 1280.

Hoc autem ſtatutum frequenter in eccleſiis præcipimus publicari, ne aliquis ex ignorantiæ cœcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis tamen alieno ſacerdoti, vel alicui religioſo, juſta de cauſa, voluerit confiteri, licentiam primo poſtulet & obtineat a proprio ſacerdote: ita tamen, quod ſemel ad minus in anno, proprio ſacerdoti plene & integre (ut dictum eſt) confiteatur. Sacerdos autem cautus & diſcretus ſit, ut more periti medici, ſuperinfundat oleum & vinum vulneribus ſauciati, diligenter inquirens peccatoris circumſtantias & peccati: ex quibus prudenter intelliget, quale debeat peccatori præbere conſilium ad ſanandum ægrotum.

IX. *De ordinibus, & qui ad ordines admitti debeant.*

Statuimus ut omnes clerici ad aliquem ſacrum Ordinem ordinandi, jejuni, diligenter ante Ordines vel Ordinis ſuſceptionem, integraliter peccata ſua confiteantur, ut mundi mente & corde & corpore, gratiam accipiant ampliorem.

Item præcipimus ſub pœna ſuſpenſionis & excommunicationis, ne aliquis ad ſacrum Ordinem præficiendus (ut hactenus aliquoties viſum eſt) epiſtola vel evangelio lecto, & Ordine ſuo recepto, recedere audeat prius, quam officium Miſſæ totaliter ſit expletum.

Item omnes illi, qui Ordinem aliquem ſacrum vel non ſacrum, ab alienis epiſcopis receperint, noſtra ſuper hoc ſpeciali licentia non obtenta, exſecutionem Ordinis ſibi noverint interdictam.

Item denunciamus omnibus, qui gaudere volunt privilegio alicujus Ordinis clericalis, quod nos ipſos non defendemus prætextu privilegii clericalis vel Ordinis, niſi tempore quo paſſi fuerint injuriam, tonſuram & habitum derulerint clericalem.

Item præcipimus, ne aliquis decanus Chriſtianitatis, preſbyteros ab alienis epiſcopis quibuſcumque, extra diœceſim Colonienſem ordinatos, permittat in ſuo decanatu aliquatenus celebrare; niſi per litteras noſtras oſtendere poſſint, a nobis ſuper hoc ſe licentiam vel diſpenſationem habuiſſe.

Item diſtricte prohibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis furtive ad aliquem Ordinem accedere audeat, [a] nec plures Ordines una die aliquis recipiat. Qui contrarium fecerit, ſciat ſe exſecutionem ſuſceptæ Ordinis non habere: & irregularis efficitur, ſi miniſtraverit in Ordine ſic ſuſcepto. Item prohibemus, ne aliquis per ſaltum ſe faciat promoveri.

[a] al. id eſt, ne plures.

X. *De matrimonio, & ejus attinentiis.*

Prohibeant frequenter ſacerdotes omnibus ſubditis ſuis ſub pœna excommunicationis, ne fidem ſibi dent mutuo clandeſtine & in occulto ſuper matrimonio contrahendo, vel etiam clam contrahant matrimonium, ſed publice coram preſbytero & coram pluribus hoc faciant: & ſi aliter fidem dederint de contrahendo, vel contraxerint, ipſi (quos in his ſcripeis excommunicamus) denuncientur excommunicati.

Item excommunicamus omnes illos, qui clandeſtinis nuptiis interfuerint, niſi intra menſem nobis vel Officiali noſtro, vel Ordinario loci, hoc revelaverint. Et ſciant omnes, quod ſi aliquos qui hujuſmodi clandeſtinas nuptias celebrarint, vel talibus nuptiis interfuerint, nos, vel Officialis noſter, vel Ordinarius loci ſcire poterimus, eos ſeveriſſime puniemus. Item præcipimus, quod omnes ſacerdotes ſingulis diebus Dominicis & feſtivis excommunicent omnes illos & illas, qui vel quæ contra matrimonium jam contractum, vel etiam ſuper matrimonio contrahendo, teſtimonium falſum [a] tulerunt. Præcipimus etiam, & diſtricte Officiali noſtro & Ordinariis locorum, qui pro tempore fuerint, injungimus, quod ſi tales invenerint, qui vel quæ (ut dictum eſt) falſum teſtimonium tulerint contra matrimonium jam contractum, vel etiam contrahendum, eos vel eas, ligatis a tergo manibus, & charta in collo, ſupra ſcalam in loco publico poni faciant, ut per hoc eorum falſitas omnibus innoteſcat. Et volumus quod in ſcala permaneant ab hora Primæ, uſque ad horam veſperarum. Et ſi neceſſe fuerit in hujuſmodi caſu, volumus invocari brachium ſæculare. Quod ſi invocatum fuerint, ſub pœna excommunicationis præcipimus exhiberi.

[a] al. ferunt.

Item excommunicamus omnes illos & illas, qui [b] aliquid dederint, vel aliquid acceperint pro impedimentis matrimonii non revelandis, vel qui prece, pretio, gratia vel favore, impedimentum matrimonii celaverint. Et iſta excommunicatio a ſacerdotibus in eccleſiis frequenter recitetur.

[b] al. qui fidem dederint.

Item præcipimus excommunicari omnes illos & illas, qui vel quæ contra matrimonium jam contractum, vel etiam contrahendum, ſortilegia, incantationes, [c] & maleficia faciunt, vel fieri procurant.

[c] al. vel.

Item præcipimus, cum aliquod matrimonium fuerit celebrandum, ut tribus diebus feſtivis in eccleſia poſt evangelium, a ſacerdote, in cujus parochia eſt [d] celebrandum matrimonium, publice proclametur, quod tales volunt contrahere matrimonium: ſi aliquis ſit, qui ſciat legitimum impedimentum inter illos, hoc proponat antequam hujuſmodi matrimonium contrahatur. Et hoc ſub pœna excommunicationis ſubditis ſuis præcipiant ſacerdotes. Et ipſi ſacerdotes ſimiliter de hujuſmodi impedimentis inquirant. Si autem apparuerit probabilis conjectura contra matrimonium contrahendum, contractus interdicatur expreſſe; donec nos, vel Officialis noſter, ſeu Ordinarius loci, quid ſuper hoc fieri debeat, conſulatur.

[d] al. contrahendum fuerit.

XI. *De ſepulturis & cœmeteriis.*

Statuimus ut nullus excommunicatus & publice nunciatus, in cœmeterio ſepeliatur. Et ſi factum fuerit, cœmeterium illud, donec mortuus exumuletur, maneat interdictum.

Item præcipimus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne aliquis in cœmeterio interdicto ſepeliatur, & ne aliquis ſepulturæ tali interſit. Laïci autem quicumque tali ſepulturæ interfuerint, excommunicationis ſententiam (quam ſuper hoc [e] fieri volumus in his ſcriptis) incurrant ipſo facto, & excommunicati publice nuncientur. Clerici vero qui interfuerint, ſententiam ſuſpenſionis ab officio, quam in eos ferimus, ipſo facto ſe noverint incurriſſe.

[e] al. ferimus in his.

Item immunitates eccleſiarum & cœmeteriorum inviolatas & incontaminatas præcipimus ab omnibus obſervari: pœnas contra violatores ipſarum immunitatum innovantes, & ſervari mandantes, quas felicis recordationis prædeceſſor noſter dominus Engilbertus archiepiſcopus in ſuis conſtitutionibus ordinavit.

Item cœmeteria clauſa & munita cuſtodiantur, ne a porcis vel aliis animalibus oſſa mortuorum comedantur. Et volumus ut in ſpeciali loco oſſa mortuorum fideliter reponantur.

ANNO CHRISTI 1280.

Item ecclesias vel cœmeteria a laïcis, cujuscumque conditionis vel status fuerint, ad læsiones aliorum muniri vel incastellari, sub pœna excommunicationis latæ sententiæ firmiter prohibemus: & qui contra fecerint, per locorum Ordinarios excommunicati publice renuncientur.

Item statuimus & sub pœna excommunicationis præcipimus observari, ut quoties quis in loco religioso sepulturam elegerit, corpus primo præsentetur parochiali Missæ: & tunc demum celebrata Missa, deferatur [a] ad locum, in quo elegit sepulturam.

[a] al. in.

XII. *De bonis ecclesiarum non alienandis.*

Præcipimus districte sub pœna excommunicationis, quam ferimus in his scriptis in hujus mandati transgressores, ne præpositi, decani, vel presbyteri conventualium vel parochialium ecclesiarum, aliqua bona de bonis ecclesiarum alienent, nostra super hoc speciali licentia vel capituli nostri non obtenta: & si aliter actum fuerit, contractum decernimus non valere.

Item præcipimus sub eadem pœna, ut prædictæ personæ, si sciverint aliqua bona ab ecclesia alienata, ea fideliter & diligenter reperant: & si forte propter personarum potentiam, in quas hujusmodi alienatio facta est, repetere non valeant, volumus hoc nobis vel officiali nostro nunciari, ut super hoc competens remedium præbeatur.

Item excommunicamus in his scripeis omnes illos, qui occupant & detinent sine nostro & ecclesiæ nostræ consensu vel voluntate, vel etiam celaverint feuda, redditus, vel jura, quæ ad nos vel ad ecclesiam nostram Colonienſem pertinent: nisi infra mensem post publicationem hujus mandati, prædicta nobis resignent vel revelent.

Item excommunicamus omnes advocatos ecclesiarum, & alios quoscumque, & quocumque nomine censeantur, qui exactiones vel servitia indebita ecclesiæ vel ecclesiasticis personis imponunt.

Item excommunicamus in his scripeis omnes illos, cujuscumque sint dignitatis vel status, qui ecclesiæ nostræ majoris, vel aliarum ecclesiarum nostræ diœcesis homines, censum capitalem ipsis ecclesiis solventes, prætextu advocationis vel alterius coloris, exactionibus vel captionibus opprimunt vel molestant; aut bona eorum mobilia vel immobilia, post mortem ipsorum, invadunt vel accipiunt violenter.

XIII. *De malefactoribus ad ecclesiam confugientibus.*

Quia nonnulli homicidia, mutilationes membrorum, & alia maleficia perpetrant, quæ non essent perpetraturi, nisi quia sperant quod ab ecclesiis ad quas confugiunt, se tueri possint, & impunitatem suorum excessuum obtinere: statuimus quod confugientes hujusmodi ad ecclesias vel immunitates, abinde sine speciali licentia nostra vel gerentis vices nostras, nullatenus extrahantur; sed stricte custodiantur ibidem, ne inde effugiant, donec factum vel ejus qualitas, nobis vices nostras gerenti nuncietur. Ipsisque confugientibus nobis præsentatis, & eo quod perpetratum fuerit, auctoritate nostra examinato, ad veniam vel ad pœnam [b] circa ipsos, prout qualitas facti exegerit, procedatur. Alia autem omnia & singula, quæ a jure vel a prædecessoribus nostris de conservandis libertatibus ecclesiarum & immunitatum, & de violatoribus earumdem sunt statuta, synodali sanctione innovamus, & præcipimus inviolabiliter observari.

[b] al. contra.

Item præcipimus, hujusmodi statutum in ecclesiis a sacerdotibus frequentius publicari.

XIV. *De usurariis manifestis.*

Statuimus, ut usurarii manifesti, (quos nos in his scriptis excommunicamus,) excommunicati singulis diebus Dominicis per parochialium ecclesiarum sacerdotes publice nuncientur; nec ad communionem altaris admittantur, nec oblationes eorum, nec eleemosynas quisquam recipiat; nec Christianam, (si in hoc peccato decesserint,) recipiant sepulturam. Manifestos autem usurarios esse dicimus & vocamus, qui per sententiam, vel confessionem & vocamus, qui per sententiam, vel confessionem factam in jure vel evidentiam rei, quæ tergiversatione celari non poterit, comprobantur. Circa usurarios autem, qui de receptis usuris satisfieri saltem ultima voluntate mandaverint; servetur constitutio domini Gregorii Papæ X. concilii generalis, quæ est talis: Quamquam usurarii manifesti, de usuris quas receperant, satisfieri, expressa quantitate, vel indistincte, in ultima voluntate mandaverint; nihilominus tamen eis ecclesiastica sepultura denegetur, donec vel de usuris ipsis fuerit, prout patiuntur facultates eorum, plenarie satisfactum; vel illis quibus facienda restitutio, si præsto sint ipsi; vel aliis qui eis possint acquirere, vel eis absentibus, loci Ordinario, vel ejus vices gerenti, vel rectori parochiæ, in qua restator habitat, coram aliquibus fide dignis de ipsa parochia (quibus quidem Ordinario, vicario vel rectori, cautionem hujusmodi eorum nomine liceat præsentis constitutionis auctoritate recipere, ita quod illis perinde actio acquiratur:) aut servo publico de ipsius Ordinarii mandato, idonee de restitutione sit cautum. Ceterum si receptarum usurarum sit quantitas manifesta, illam semper in cautione prædicta exprimi volumus: alioqui aliam recipientis cautionem, hujusmodi arbitrio moderandam. Ipse tamen scienter non minorem, quam verisimiliter creditur, moderetur: & si secus fecerit, ad satisfactionem residui teneatur. Omnes autem religiosos & alios, qui manifestos usurarios contra præsentis sanctionis formam, ad ecclesiasticam admittere ausi fuerint sepulturam, pœnæ in Lateranensi concilio contra usurarios promulgatæ statuimus subjacere. Nullus manifestorum usurariorum testamentis interfit, aut eos ad confessionem admittat, sive eos absolvat, nisi de usuris satisfaciant, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum, præstent, ut præmittitur, idoneam cautionem.

« Extrav. Lect. II. tit. 5. »
« Lateran. III. c. 25. »

Item statuimus, quod nullus omnino advocatus, usurario in usurarum causis patrocinium præstet, nisi juramentum faciat, quod quam cito sciverit, vel scire potuerit causam esse usurariam, eam ulterius non fovebit, nec patrocinium aliquod usurario ipsi clam vel aperte impertietur.

XV. *De clericis in ecclesiis vel capellis celebrantibus sine nostra vel archidiaconorum licentia.*

Statuimus, ut nullus sacerdos vel clericus in ecclesia parochiali vel capella audeat celebrare, sine nostra vel archidiaconorum licentia, vel aliorum ad quos hoc pertinet, auctoritate & consensu, quantumcumque a patronis, vel ab eis qui se patronos esse contendunt, ad hoc licentientur vel etiam permittantur. Et quicumque clericus vel sacerdos contrarium fecerit, excommunicationis sententiam, quam propter hoc in [a] ipsum ferimus in his scriptis, incurrat ipso facto. Et si in delicto perseverando, excommunicationem sustinuerit per septem dies, ex tunc

[a] al. ipsos.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1280.

tunc tamquam irregularis, ad beneficium eccleſiaſticum vel divinorum celebrationem non admittatur; niſi prius cum enarratione facti, diſpenſationis litteras a ſede Apoſtolica ipſum contingat reportare.

Item prohibemus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ne aliquis ſacerdos ſæcularis vel regularis parochiam aliquam teneat, vel de cetero tenere audeat, ad quam legitime non ſit præſentatus, & per nos vel archidiaconos locorum, vel alios, prout hoc ad [a] nos pertinet, inſtitutus.

[a] al. eum.

Item præcipimus, ne aliquis beneficium accipiat de laicorum manibus. Qui vero contrarium fecerit, cum amiſſione beneficii, periculo ſubjaceat ſui gradus. Præſentationes tamen laïcorum non reprobamus, in quibus jus obtinent patronatus.

Item prohibemus, ne aliquis ſacerdos competens beneficium habens, cum cura, vel ſine cura, de quo valeat commode ſuſtentari; eo beneficio dimiſſo, ad eccleſiam alienam, tamquam vicarius vel mercenarius, audeat ſe transferre. Contrarium facientes, per archidiaconos locorum vel alios, prout hoc ad eos pertinet, volumus per cenſuram eccleſiaſticam ab ipſis vicariis, ſi neceſſe fuerit, removeri.

XVI. *De exſecutione mandatorum noſtrorum, & Curiæ noſtræ Colonienſis.*

Præcipimus diſtricte ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ in his ſcriptis, quod decani Chriſtianitatum, & ſacerdotes parochialium eccleſiarum, vel vices eorum gerentes, & omnes alii, cujuſcumque ſint dignitatis, conditionis & ſtatus, quod mandata noſtra & curiæ noſtræ & archidiaconorum noſtrorum, prout eis ſubſunt, fideliter & viriliter exſequantur. Et ſi timeant quod malum aliquod per adverſarium, vel ſæcularem juſtitiam, vel quemcumque alium, debeat inferri portitori mandatorum, caute ipſum expediant; & poſtmodum mandata curiæ noſtræ adimplere procurent. Item præcipimus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ in his ſcriptis, omnibus & ſingulis ſacerdotibus parochialibus, vel eorum vices gerentibss, quod ſingulis diebus Dominicis, accenſis candelis, & pulſatis campanis, publice & ſolemniter excommunicent omnes illos, qui perturbant juriſdictionem curiæ noſtræ Colonienſis, vel archidiaconorum noſtrorum, & qui impediunt quo minus nos juriſdictione noſtra utamur libere & quiete. Et exponant preſbyteri ſinguli in ſuis eccleſiis, ſuis parochianis, in quibus intelligatur juriſdictio hujuſmodi perturbari; videlicet interdicendo, prohibendo, inhiberi faciendo, vel ſtatuendo, ne aliqui in curia noſtra cauſam ſuam proſequantur. Item arreſtando, capiendo, vel capi faciendo per juſtitiam ſæcularem latores mandatorum curiæ noſtræ, [b] vel illos qui in curia noſtra ſuos adverſarios trahunt in jus, vel verberando, vel verberari faciendo, vel comminando, vel litteras curiæ noſtræ rapiendo, vel lacerando, vel etiam alia faciendo, per quæ proceſſus negotii valeat retardari. Contrarium facientes, quos in his ſcriptis excommunicamus, per plebanos locorum ubi præmiſſa perpetrata dinoſcuntur, excommunicati nominatim & publice in ipſorum eccleſiis nuncientur. Et ſi dicti excommunicati in ipſa excommunicatione per ſeptem dies manſerint; ipſe locus & eccleſia, (quem & quam in his ſcriptis eccleſiaſtico ſupponimus interdicto,) denuncientur publice ab eiſdem locorum plebanis interdicto eccleſiaſtico ſubjacere.

[b] al. & alios qui.

Item præcipimus ſub pœna excommunicationis latæ ſententiæ, ut eccleſiarum rectores, vel eorum vices gerentes, ſigilla propria habeant & procurent intra menſem unum ab hac die numerandum. Et quod nihil recipiant, nec exigant a litigatoribus vel mandatorum curiæ noſtræ latoribus, pro exſecutione mandatorum hujuſmodi facienda.

ANNO CHRISTI 1280.

XVII. *De teſtamentis.*

Quia exſecutores teſtamentorum nonnunquam negligenter, nonnunquam malitioſe, in bonis defunctorum verſantur; & quia hæc & his ſimilia, debent diligentia epiſcopi emendari; præcipimus, ut coram duobus in ſingulis archidiaconatibus a nobis deputandis, exſecutores teſtamentorum ſingulorum archidiaconatuum, in numero & valore bonorum defuncti, de erogatis ab ipſis reddant debitam rationem. Et concedimus his qui a nobis ſuper hoc erunt deputati, poteſtatem vocandi coram ſe exſecutores prædictos, & eorum contumaciam, ſi venire noluerint, per cenſuram eccleſiaſticam puniendi, & exigendi ab eis debitam rationem. Si quid autem fraudis vel negligentiæ pereeperint, ad nos referre procurent.

XVIII. *De interdicto eccleſiaſtico, qualiter ſit obſervandum.*

Cum plerumque & communiter circa obſervationem interdictorum, pernicioſe hactenus ſit erratum, communi morbo communem volentes adhibere medelam; ſtatuimus, ut quotieſcumque locum aliquem auctoritate noſtra ordinaria vel delegata, eccleſiaſtico interdicto ſupponi contigerit, omnibus tam extrema unctio, quam ſepultura & alia ſacramenta eccleſiaſtica, penitus denegentur, exceptis baptiſmo parvulorum, & pœnitentia morientium, ac viatico quod morientibus in pœnitentia non negatur. Clericos autem decedentes, qui cauſam interdicto non dederint, & qui reverenter interdictum ſervaverint, in cœmeterio, ſine campanarum pulſatione, ceſſante omni ſolemnitate, cum ſilentio concedimus tumulari.

Item ſi in aliquam eccleſiam conventualem latum fuerit interdictum, licitum ſit duobus vel tribus ſimul, januis clauſis, voce ſubmiſſa, ita quod extra audiri non poſſint, excommunicatis & interdictis excluſis, horas canonicas dicere, ſi tamen ipſi interdicto cauſam aliquam non dederunt. Præterea tempore interdicti licitum eſt eccleſiarum miniſtris, ſemel in ſeptimana, voce ſubmiſſa, clauſis januis, excommunicatis & interdictis penitus excluſis, Miſſam celebrare, ad conficiendum corpus Domini: quod, ut dictum eſt, morientibus in pœnitentia conferri poteſt.

Item ſi aliquibus per privilegium conceſſum ſit, ut non obſtante interdicto, divinum poſſint celebrare officium, ſemper ſubintelligendum eſt, excommunicatis & interdictis excluſis, voce ſubmiſſa, januis clauſis, campanis non pulſatis, omni ſolemnitate prætermiſſa: & ita deinceps præcipimus inviolabiliter obſervari.

Et quia nos intelleximus, quod fratres Hoſpitalarii, & quidam alii aſſerentes ſe habere privilegium, quod in locis interdictis poſſint divina celebrare officia, excommunicatis, & interdictis nominatim excluſis; abutentes hujuſmodi privilegio, in locis interdictis divina officia celebrare præſumunt, & indifferenter quoſcumque admittunt, niſi ſpecialiter expreſſis nominibus ipſorum excommunicatorum & interdictorum in ſententia interdicti fiat mentio; irregularitatem ex hoc damnabiliter inci-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1280.

dendo. Unde ad vitandum deinceps hujuſmodi errorem; illos nominatim interdictos & excommunicatos ſecundum jura dicimus, ſi caſtrum, villa, civitas, & oppidum ſint interdicta: non nominatim interdicti vel excommunicati dicuntur, quando ſic fertur ſententia: *Excommunico vel interdico tales cum ſuis participibus.* Participes enim non ſunt excommunicati vel interdicti nominatim: & ideo tales poſſunt admitti ad divina, niſi notoria eſſet eorum participatio: tunc enim non poſſent admitti ad divina. Præterea quia, (ut intelleximus,) quadam damnabili abuſione invaluit, quod loco aliquo ſuppoſito interdicto, populus vel aliqui de populo loci interdicti, ad vicinas eccleſias pro divinis audiendis accedunt, & ibidem indifferenter ad divina & alia ſacramenta eccleſiaſtica a plebanis admittuntur: id correctione digniſſimum judicamus. Statuimus igitur, & ſub pœna excommunicationis firmiter obſervari præcipimus, ut diebus Dominicis & feſtivis preſbyteri, antequam Miſſam celebrent, plebem interrogent, ſi aliquis de loco interdicto in eccleſia ſit: quem ſi invenerint, ſtatim ab eccleſia abjiciant. Preſbyter autem, qui proprium aut alienum parochianum excommunicatum aut interdictum, ſcienter ad aliquod ſacramentum eccleſiaſticum admittit, ipſo facto ſe noverit eſſe ſuſpenſum.

ANNO CHRISTI 1280.

1280.

CONCILIUM LAMBETHENSE,

a Joanne Cantuarienſi archiepiſcopo, anno Domini MCCLXXX. celebratum.

Ex codice Mſ. Bibliothecæ Bodleianæ edidit Collector Anglicanus.

ANno Domini MCCLXXX. dominus Joannes Cantuarienſis archiepiſcopus, convocatis univerſis epiſcopis, abbatibus, & toto clero ſuæ metropolis, apud Lamebithe ſolemne concilium celebravit: in quo Conſtitutiones Othonis & Othoboni, dudum legatorum in Anglia, in conciliis per eos celebratis promulgatas, innovavit, & in poſterum inviolabiliter obſervandas fore decrevit. Quaſdam etiam de proprio ſuperaddidit: ſtatuens, ut omnes rectores eccleſiarum ſuæ metropolis, quibus cura animarum adnexa fuerit, infra annum, ad ordinem ſacerdotii ſe facerent promoveri: eo quod nullus in poſterum admitteretur ad curam animarum, niſi promotus ad ſacerdotium; vel infra annum a tempore ſuæ promotionis vel admiſſionis ordinandus, ſub pœna privationis beneficiorum ſuorum.

In concilio Redingenſi anni ſuperioris, cap. 1. indictum fuerat, habendum hoc anno concilium in octavis ſancti Hilarii: ne quis illud confundat cum altero Lambethenſi, quod anno MCCLXXXI. habitum mox videbimus.

Adnotatio P. Galetii Caſſetur Ex ceteris Jun.

1280.

CONCILIUM BITERRENSE,

habitum anno Domini MCCLXXX.

Ex conciliis Galliæ Narbonenſis editis a Stephano Baluzio.

Nihil ex hujus Concilii actibus ſupereſt, præter epiſtolas duas, quas hic ex Baluziana editione repræſentamus.

Litteræ Bernardi epiſcopi Helenenſis ad Petrum Narbonenſem archiepiſcopum, metropolitanum ſuum: quibus ſe excuſat, quod in concilio præſentiam ſuam exhibere non poteſt, & vicariam perſonam pro ſe mittit.

Venerabili in Chriſto patri ac domino Petro Dei gratia ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopo; Bernardus Sala miſeratione divina Elnenſis epiſcopus, ſalutem, & ſinceram in Domino caritatem, cum omnimoda reverentia & honore.

PAternitatis ac dominationis veſtræ recepimus litteras reverenter, in quibus nobis preces & mandatum nihilominus direxiſtis; ut Dominica die proxima, qua cantabitur: *Lætare Hieruſalem*, aliis prætermiſſis negotiis, apud Biterrim perſonaliter veniremus, ſuper nonnullis magnis & arduis negotiis, communem eccleſiarum Narbonenſis provinciæ ſtatum tangentibus, vobiſcum ceteriſque fratribus ſuffraganeis ac prælatis aliis ipſius provinciæ locuturi, ac etiam tractaturi quod honori & utilitati communi eccleſiarum Narbonenſis provinciæ expediens viſum fuerit, & Dominus miniſtrabit. Verum quia dicta die & loco, propter ſolitam & frequentem infirmitatem guttæ quam patimur, de quo piget nos, ad præſentiam veſtram accedere non valemus; diſcretum ac venerabilem virum Berengarium de Palma canonicum Elnenſem, & ſacriſtam eccleſiæ Perpiniani, dilectum noſtrum, hujus procuratorii exhibitorem, dominationi veſtræ duximus deſtinandum: quem certum ac ſpecialem procuratorem noſtrum facimus, conſtituimus, ac etiam ordinamus, ad loquendum & tractandum una vobiſcum, ceteriſque epiſcopis ſuffraganeis ac aliis prælatis Narbonenſis provinciæ, omnia negotia communem Narbonenſis provinciæ ſtatum tangentia, in agendis tractaturum & ordinaturum quod honori & utilitati communi eccleſiarum ipſius provinciæ expediens videbitur, & Dominus miniſtrabit; ratum & firmum perpetuo habituri quidquid per dictum procuratorem noſtrum una vobiſcum, ceteriſque epiſcopis ſuffraganeis, ac aliis prælatis Narbonenſis provinciæ, in agendis ſuper præmiſſis tractatum fuerit & etiam ordinatum. In cujus rei perpetuam firmitatem, præſentem paginam ſigilli noſtri munimine voluimus roborari. Datum Elnæ, decimo tertio Kalendas Aprilis, anno ab Incarnatione Domini MCCLXXX.

Litteræ Capituli Helenenſis ad eumdem archiepiſcopum, quibus ſignificat mittere ſe procuratorem ad concilium.

PAteat univerſis, quod nos capitulum Elnenſe, conſtituimus, facimus, & ordinamus certum & ſpecialem procuratorem noſtrum Raymundum Olivarii canonicum Elnenſem, ad comparendum coram venerabili patre in Chriſto domino Petro di-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1280.

vina providentia ſacroſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopo, apud Biterrim in concilio provinciali, in inſtanti Dominica, qua cantabitur, *Lætare Jeruſalem*, inibi celebrando, & ad audiendum tractatus ſuper negotiis univerſalem ſtatum totius Narbonenſis provinciæ tangentibus, & ad faciendum ſuper prædictis, prout memorato concilio expedire viſum fuerit, & Dominus miniſtrabit: ratum & firmum perpetuo habituri, quicquid ſuper præmiſſis per eumdem procuratorem fuerit procuratum. Et ad majorem horum firmitatem, præſentes noſtri ſigilli munimine duximus roborandas. Datum Elnæ, duodecimo Kalend. Aprilis, anno Domini MCCLXXX.

ANNO CHRISTI 1280.

CONCILIUM CONSTANTINOPOLITANUM,

de corrupto maligne Gregorii Nyſſeni loco, quo Spiritus ſancti proceſſio ex Filio aſſeritur; a Joanne Vecco Patriarcha Conſtantinopolitano celebratum, anno Domini MCCLXXX.

1280.

ΙΩΑΝΝΟΥ

πατριάρχου Θεουπόλεως Κωνσταντινουπόλεως Σημείωμα συνοδικόν.

JOANNIS

humilis epiſcopi Conſtantinopolitani Sententia Synodalis.

Leone Allatio interprete, in Græcia orthodoxa, tomo 1. pag. 166.

Μηνὶ Μαΐῳ γ'. ἡμέρᾳ ἕκτῃ, Ἰνδικτιῶνος ὀγδόης, ὡσκαθημένου τοῦ παναγιωτάτου ἡμῶν δεσπότου, τοῦ πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως τῆς Ῥώμης τοῦ νέου Ἰωάννου, ἐν τοῖς κατὰ τὸν ἅγιον Θεοφύλακτον κελλίοις αὐτοῦ· συνεδριαζόντων τῇ μεγάλῃ ἐκκλησίᾳ αὐτοῦ καὶ ἱερωτάτων ἀρχόντων, τοῦ Χαλκηδόνος κῦ ὑπερτίμου Νικολάου· τοῦ Ἀθηνῶν κῦ ὑπερτίμου Μελετίου· τοῦ Λαρίσσης κῦ ὑπερτίμου Νικάνδρου· τοῦ Σερρῶν κῦ ὑπερτίμου Λέοντος· τοῦ Χερρώνης Θεοδώρου, τοῦ Σογδαίας Θεοδώρου, τοῦ Πραικονήσου Νικολάου, κῦ τοῦ Βερρέας Λέοντος· παρεστηκότων κῦ εὐσεβεστάτων διατυπῶν ἀρχόντων.

Menſis Maii die tertia, feria ſexta, Indictione octava, præſidente ſanctiſſimo domino noſtro Patriarcha Conſtantinopoleos novæ Romæ, domino Joanne, in cellis ſuis prope ſanctum Theophylactum: conſidentibus una cum ſanctitate ejus ſanctiſſimis præſulibus, Chalcedonenſi & hypertimo Nicolao; Athenienſi & hypertimo Meletio; Lariſſæo & hypertimo Nicandro: Serrarum & hypertimo Leone: Cherſoneſi Theodoro, Sogdææ Theodoro, Præconeſi Nicolao, Berrœenſi Leone; adſtantibus & piiſſimis dominis principibus.

α'. Καὶ ῥᾴξ ἐμπεσὸν τῷ ὀφθαλμῷ τὸ φαυλότατον θολοῖ μὲν καὶ τοῦτο, πολλὸν δὲ καὶ πλὼ ζημίαν ὀλιγόρου τῷ λοιπῷ σώματι. εἰ γὰρ τοῦ σώματος λύχνος ὁ ὀφθαλμός ἐστι, τοῦτο δηλαδὴ πεπονθὸς κακῶς, πᾶσα πάντως ἀνάγκη, καὶ σῶμα τὸ σῶμα τῇ καχεξίᾳ τοῦτο συσκοτάζεσθαι· καὶ ἴσως καὶ λύχνου σβεσθέντος αὐτοῦ, ἀμαυροῦσθαι τὸ παρ' ἐκείνου πεφωτισμένον. καὶ θείας ἁπάντως χαρᾶς κατὰ τὸ ψυχὲν καταργηθείσης, καὶ μέχρι τῆς μιᾶς κεφαλίδος πληγείσης πλὼ σφόδρα, ἢ πλὼ ἀφαίρεσιν, ἐκ ἀλόγου καὶ ἡ λύπη ὑπερχεῖται ἀν τῆς ἁπλοποιίας ἕπεσθαι σύμπαν. Καὶ τί γὰρ ἄλλο τῆς βιβλικῆς σώματι, οὗ περιελὼ ὁ Χριστὸς εἰς ὀφθαλμῶν λογισθὴν ἀν πέζει καὶ χρόαν, ἢ αἱ τῆδε ἁγίων πατέρων χαραί, ἃς τῆς περιελοῦς αὐτῆς πρὸς τῷ σπόνδῳ κινητῆρας ἀρχὰς καὶ φωτογόνους δεῖ ἀνυφαίνεσθαι; Τί γοῦν πρωτίστου δεῖ τῇ σκεπτικῇ ὀφθαλμῷ, καὶ τί διατυπίου δεῖ τῇ τοιαύτῃ δεῖσθαι τοῦτο, τὸ χρεὼς τῆς ὀφθότητος, σοφὸς ἂν εἴποιμι ὤφτης; πάντας ἁπαξαπάσης ἀνακαθαίρειν ἔδος πᾶς τοῦτο δεῖσθαι, καὶ ὡσὲ τὸ λυσιτελοῦν τῇ ὁλομελείᾳ τοῦ σώματος ἀπεκδύεσθαι· οὕτω καὶ ζόφον ἄξιον, καθόσον εἶσιν, ἀφεστηκέναι, καὶ τὸ φαεινόμενον μὴ κάρφος, ὑπερβάλλον δὲ καὶ αὐτὸ πλὼ δοκὸν, ὑπεξαιρεῖσθαι δεῖ· τὸ δὴ δοκιμάσιον ἀξιοπρεπὲς καὶ ἀνάδυσιν, εἰς ἂν ὑγιάσεσθαι ζόφον, καὶ καθὸς ἐῶ ἀπεκπεσεῖσθαι, τὸ φῶς ὑπολάμπειν καὶ ἡ σκοτία διώκεσθαι. Τίνα δ' ἂν ἄλλως τῆς βιαίσης μελήσῃ ἀξιοπιστίας, ἢ πάντας ἡμᾶς τοῖς ὑπὲρ ἐλέου τῆ δεῖ πατέρων Θεοῦ, πλὼ δεῖ βιαίσθαι ἀποτομώτερον λαχεῖν, ἢ ἐφ' ἑτέρᾳς ἀπάσης χαρισθῆς τι καὶ πεποιθῆς παρεδόθησαν, οἷς ἂν ἐοὶ φανέμεθα γένοιτο, δεῖ πατέρων δεῖσθαι παρεχαρεσθέμεν ὑπερκλυόντες, ἢ μᾶλλον ἡμᾶν ἑαυτῶν ἀδικουμένων πλὼ ἀφ' ἀπάσων κληρονομίαν πλὼ μεγαλίων ἔντως, ἢ ἀὲ δεδεμένους· πολλοῦ δὲ πλέον ἐφ' οἷς τὸ τῆς αἰρέσους ὕβριλάμπει κακὸν ἢ ὁ δεῖ ἀκκλησιῶν καταλαχὼ ἀνοχέτης· ἢ ζοφοῦν ἔσως, ἔσον καὶ κακουργεῖσθαι ζόφος· οἷς τὸ πανὸ ἐυμβάλλει παρά πινι πλὼ ἀλήθειαν ἀπεκδέχεσθαι, μετατιθέμενον αὐτὸ φῶς ἔστι καὶ βούλεται

1. Capillus res viliſſima in oculum cadens, tenebras offundit, multumque noxæ reliquo corpori adfert. Etenim ſi corporis luceria eſt, eo male ſe habente, prorſus neceſſe eſt corpus univerſum illa eadem ægritudine male affligi, & veluti lampade illius extincta, quod ab eo ducitur, obtenebrari. Similiter & ſacra ſcriptura, utcumque depravata, etiamſi unus tantum apex vel additione vel detractione male habitus ſit, non mediocrem in univerſum eccleſiæ corpus jacturam induxerit. Et quodnam aliud corpori, cujus caput Chriſtus eſt, oculorum vicem uſumque ſuppleverit, quam ſanctorum patrum monumenta, a capite ipſo conſpiciendi facultatem poſſidentia, & perlegentes illuminantia? Quid igitur agendum eſt de corporeo oculo; & quid in ſpirituali hoc excogitandum, quo non dirigente moderanteque, nemo Dominum aſpiciet? Plane quemadmodum cum purgare, qui in ea ſcientia plurimum valent, conſueverunt, eumque ad utilem & omnium corporis membrorum conſtitutionem optimam reducere: ita procurandum eſt, uti fieri poteſt, ſtudiumque impendendum, ut ab eo feſtuca quæ objicitur, & ipſam trabem exſuperat, per idonea fidei dogmata germanaque dematur: ut eo jam a morbo libero, & in priſtinum ſtatum reſtituto, lumen ſplendeat, tenebræque fugentur. Verum ad quos cura iſta & diligentia magis pertinebit, quam ad nos ipſos, quibus miſeratione Dei patrum horum adminiſtratio demandata eſt, necnon aliæ omnes divinarum litterarum, & patrum traditiones? ut tanquam legitimi filii paternorum teſtamentorum deprivatione, vel potius hereditate ab illis nobis proveniente, magna equidem, continuoque duratura, injuſte ſpoliati, ſummopere indoleamus; & ſuper illis potiſſimum, in quibus pacis pulchritudo reſplender, & eccleſiarum reconciliatio roboratur; & maxime ſi inverecunde illæ & perfide pertractantur: ut multa contingunt a quibuſdam, qui veritatem diſcerpunt, pro libidine adeo immu-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1230.

taram: ut non tantum impune veritas omni scelere laceretur, sed flagitium ipsum ex divinis quoque litteris robur auctoritatemque accipiat. Quod si & Nyssaënsium lumen injuriæ, & fide dignus liber antiquusque, depravationi obnoxius sit: quantum id addat ad animi ægritudinem, animas ipsas effundentium, ne aliquod scandalum reliquum sit, quod ecclesiasticam pacem impediat? Quænam rursus diligentia intentanda est, & quanam ratione conandum, ut veritas libere & cum fiducia appareat, futurumque in tempus securitatem obtineat? Prorsus quam maxima, & qualem nos addecet in similibus ponere, & pro viribus effectu quoque ipso perficere. Quemnam itaque successum res habuerit, & quale principium, hoc nostro sermone apertissime indicabitur.

2. Jam divini numinis ope, ecclesiastica pace perfecta, & multorum annorum scandalo gratia sancti Spiritus propulsato: (oportebat enim aliquando simulem caliginem dissolvi, & concordiæ lumen illucescere, & ex supervacuo Deum pacis devincire:) debebamus nos etiam pro viribus pacem promovere, & ex sacris scripturis, ut videbatur peropportunum, eam constabilire, ne ex ventre loqui insimularemur, sed ex fluminibus a Deo paratis, & ventribus viva aqua repletis. Quapropter nunc hanc viam, nunc illam, alias aliam, & prorsus universas, in auris obsequentis auditum, singulis fere diebus dirigebamus, divina misericordia ad jam perfectam pacem, & aliis viam aperientes. Et licet inter eos ob aliquem metum laudabilem scandalum irrepsisset, facili eos negotio semper obsequiosos, nec nobis, nec nostris reluctantes habuimus. Sed o invidentiam, & satanicas machinas! Nonnulli ex nostris contrariæ parti addicti, cum non absonum id illis visum fuisset, si aliquo modo paci adversarentur, sese a nostra ecclesia inter se congredientes avulserunt; qui continuo pro pace sacris scripturis oblatis angustiari, debebant quidem aliquando procedere, deponereque pervicacem, effrenemque animum; & nobiscum una pacem amplecti, & cum reliquis ecclesiæ partibus conglutinari; quod tamdem factum est. Verumtamen cum eorum pertinacia invalesceret, ipsique propria placita veritati præponerent: quid aliud in similes scripturas ausuri erant, quam quod ipsis offerret occasio? Erant siquidem viri illi & sermone & cognitione versatiles, has quidem in alium sensum, & ut illis placebat, raptare, has vero tamquam spurias contendentes rejicere; aliquando etiam quasdam ex illis confiteri patrum esse, hoc tantummodo recte dicentes; afferre autem responsum terribile, (væ mihi misero,) & prorsus indignum patrum proposito; quod in quæstiones eo ævi motas a sectatoribus commentaria edentes, fuisset cum ex æquo patres decederent. An hi, qui talia loquuntur, non intelligunt, nullam omnino Dei gloriam, nullamque rei divinæ constitutionem esse, quæ a falsis & spiritu indignis promovetur? Sed quod jam dicebamus, omnes tum proprii arbitrii facti, contra semetipsos captiose agebant, abutebanturque otio dicendi ea, ex quibus nullum ipsis commodum emanabat; multa quidem ac varia in medium afferentes, in unum vero ac idem collimantes, ut paci contradicerent, & scripturarum veritati adversarentur, variis multisque modis propriam sibi procurantes ruinam. Sed hæc omnia erant quidem nobis ipsis, quod idem est dicere, & veritati tolerabilia, si, salvis scripturis, pravam ipsi suam interpretationem, quæcumque illa foret, adjicerent. At enim in ferrum animum intendere, eradereque scriptum, facile quispiam adverterit, pro libidine tantummodo, & affectata cupiditate actum fuisse: at is, qui prudenter res examinat, hinc colliget, similis sortis homines, cum patenti adeo veritati adversari non possent,

ANNO CHRISTI 1230.

τω, ἵνα μὴ μόνον ἀνέδυτον ἢ τὸ αἰδὲς τὸ ἀληθὲς ἀκατασκέπτον αὐτοῖς, ἀλλὰ καὶ ἐκ θείων γραφῶν λογίζηται ἐμφανὲς αὐτοῖς. Εἰ δὲ καὶ ὁ τῆς Νυσσέων σεσηρὼς ὁ αἰδέσιμος βίβλος καὶ παλαιὰ, ἢ παδόσα τῷ περιχάσκειν· ἑαυτῶν δοῦ, εἰς ἰδιαίτατα ψυχῶν πῶς φορτίσεως καὶ αὐτοῖς τοῖς ψυχαῖς ὑπὲρ τῶ μηδὲν ὑπολειπόδυ, ἵνα τῶν ἀκλησιαστικῶν αἰρέσεων, μηδεμί σκάνδαλον; ἑαυτῶν δὲ πάλιν ἀφορμωπιστον τῶν ὑπομένειαν, ἢ ἵνας ἀπουδαιότερον, εἰς ἃς τὸ ἀληθὲς τῶν παρρησίαν ἔχη, ἢ τὸ ἀσφαλὲς τὸ εἰσπεῖν; πῶνας μᾶλλον ἢ πᾶν σπὰς ἔδει ἡμᾶς ἀκτείνεις, καὶ κατὰ τὸ δυνατὸν ἀφανίζεδαι. ὅπως ἔσται φορίδη, καὶ πᾶν ἔργ τῶν καταρχὴν, αὐτὸς ὁ λόγος φορίδη ἀληθὴς σαφέσται.

β'. Ἤδη μὲν σὺν Θεῷ τῆς ἀκλησιαστικῆς πολιτείας ἀφέντες, ἢ τὸ πολυπῆς σκανδάλου ἀπειδὲν χαρέσης τῷ τῶ πολέμιος χάεσι· ἴδῃ γάρ πῃ τῶν ἑαυτῶν ἀφανιδῆναι σκοπιαίαν, ἢ τὸ τῆς εὐφροίας ὀπλαμφαι φῶς, ἢ πολῷ τῷ περιουσίᾳ τῶν τῆς αἰρέσεως τιμῶν Θεόν· ἐῶ μὲν ἡμᾶς, καδόσον εἶπε, συναφίζεδαι τῇ εἰρήνῃ, ἢ ὁπ χαρῶν ἄγιον, καδὼς ἢ ἐῶ ἄξιον, αὐτὸν σωπᾶν· ἵνα μὴ ὁπ πολλὰς λέγοντες ἐλεγχώμεδα, ἀλλ' ὁπ πανσμῶν διακριτόπων, καὶ παλαιὸν ζῆνας πανσπερμίαν ὕδατος. ὅδεν καὶ νῦν μὲν ἑαυτῶν, νῦν δὲ ἑαυτῶν, ἄλοτ' ἄλλων, ἢ ἀπροσκόπως ἀπόντας εἰς ἀκλησίαν αὐτὸν δεχόμδα, διαδεχόμδα καδ' ἑκάσην ἡμέραν τῇ τῶ Θεοῦ ἐλέῳ φῶς τῶν πλησίον αἰρέσεων, ἢ ἄλλως ὑποδεεσέρως τῶν ἰδίων. εἴ τί που ἢ σκάνδαλον ἔῶ ὂν αὐτοῖς, δεῖ πᾶ φόβον ἐπιγενὸν, ῥαδίως ὑγιᾶ αὐτοῖς διακεῖδαι, ἢ μᾶλλον αὐτοῖς φῶς ἡμᾶς ἢ τὰ ἡμέτερα φέροντας. ἀλλ' ὦ τῆ φθόνου, ἢ τῶ σατανικῶν μηχανῶν· ἵνατον εἰς ἀναίτιον μῖσος ἢ τῶ ἡμετέρων πάντ, ἢ δίξαν ὕβρεως ἀγαδὸν τι τοῖν, ἢ πᾶς δεῖ πολεμεῖν Θεὸν τὸν εἰρήνην, ἵχεται ἑαυτοῖς τῆς ἡμετέρας ἀκλησίας, ἢ καδ' ἑαυτοῖς ἐγκόπτονται οἱ ἢ ταῖς ὑπὲρ τῆς εἰρήνης αἰτίας χαρῆς δεῖ πανδὸς καταχόμδα, ἵνα μὲν πᾶν φορπιδῆν, ἢ ἀπολύδαι μᾶλλον τὸ πνεῦμα τῶν ἢ ἑνώσεως· ἀγαπᾶσι δὲ τῶν μαδ' ἡμῶν εἰρήνην, καὶ τῇ ἀληδείᾳ τῆς ἀκλησίας συνηνῶδαι· ὃ δὴ καὶ ἐβέλεσι ὕσερον. ἀλλὰ πᾶν καδ' ὃν μὲν χαρὰν ἢ Θεὸν ἔπ καὶ ἐβέλεσι ὕσερον. ἀλλὰ πᾶν καδ' ὃν μὲν χαρὰν ἢ Θεὸν ἔπ πνεῦμα χόεσιν εἶχε, ἢ περὶ πλείσης τῆς ἀληδείας τῶν ἰδίαν ἐνέδειαν ἀφίεσιν, ἢ ἵνερον δεῖ πᾶς ἑαυτοῖς χαρᾶς ἐῶ αὐτοῖς δῆμοφορεῖδαι, ἢ καδόσον ἐῶ αὐτοῖς δόκιμον; πῶς γὰρ ἐπιδόλων λόγων ἢ γνώσεως οἱ ἄνδρες ἦσαν, οἵ μὲν ἄλλως, ἢ οἷς αὐτοῖς ῥᾳδιοῦν, ἐπιξηρεῖδαι, οἵ δὲ καὶ τέλος ἦσαν διαφωνεῖδαι, ἵνα δ' οὖ καὶ πᾶς ὁμολογεῖν μὲν πῶν πατέρων ἦσαν, ὅδεν μόνον ὑμᾶς λέγοντες, φορέσιν δὲ ἀπολογίας, φαδεῖαν, ὕβρεν, ἢ ἀναξίαν ὅλως τῶν πῶν πατέρων φορέσεως· ὅπ φορὲς δοῖ πᾶν μεταφόρως λόγους παρὰ πῶν αἱρεπίζοντων, ποιεῖσθαι τὰς χαρᾶς, ἵνα οὖ καὶ τὸ αὐτὸς οἱ πατέρες διάπτειν· πῶν οὖν μεγάλων μὲν σωφρόντων, οἷς οὐ δίξα ὅλως Θεοῦ καὶ αὐτῶς ἀληδείας τὸ δῆλ φιλεῖν πρὸ συλκροτεῖδαι καὶ ἀναξίων τῶ πνεύματος. ἀλλ' ὅπερ εἰπόμδα, ὅλοι πᾶν τῶ ἰδίου ἡλέματος ὄντες οἱ εἰρηνῆσι, καδ' ἑαυτοῖς ἐνοχίζοντο, καὶ ἄδικον ἔχον λόγον, ἐφ' οἷς ἐκείνῃς καδίσεσι τῶ συμφέροντος· πολλὰ μὲν καὶ ἀβέβαια λέγοντες, οἷς ἦν δὲ ἢ τὰ αὐτὰ καταντῶντες, τὸ ἀνελέγκτ τῶ εἰρέσεω, καὶ φορὲς τῶν τῶ χαρῶν ἀληδείαν δῆμαχεῖδαι, ὅπ καὶ δῆμφίους πρέπως τὸν αἰτίαν περιμαπυῆδαι ἔλεγον. ἀλλὰ ἔῶπε πάντα ἦσαν ἡμῖν, ἔῶ· εἰ δὲ εἰρῆν ἢ τῶ ἀληδείᾳ, ἀσκπὰ, τῶν χαρῶν σωζομένων, λέγε ἑαυτοῖς τῶν ἐπιξήμιαν, αἵαν ἔβούλοντο. Τὸ δὲ καὶ εἰς ἀόριον ἀπιδεῖν, ἢ τὸν χαρὸν λαμβάνειν, ἔδει μὲν ἀπ φορχέρου καταγνῶναι, ῥᾳδίαν δῆμ ψυχῆς μόνης ὁρμῆν. τῶν δὲ χ ἀδικίαν καταγνοῦντ ἑαυτοῖς δῆμφωδῆναι, ἢ εἰς ἑαυτ μαδόλους εἰ βιοῦντα ἀνεπιτῆν φρὸς οὕτω φανερὰν ἀλήδειαν ἔχειν,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1280.

ἀπολείπει ζώπυρα δίγνοιαν. Τίς δὲ ὁ τρόπος ἢ παρ' ἡμῶν, ἢ ἔπους, ὁ λόγος ἤδη ἡμῖν.

γ'. Πρώην γὰρ ἐπίσκεψις βίβλων παρὰ τῷ μεγάλῳ οἰκονόμῳ ὄνομα τῷ Ξιφιλίνου γαμβρῷ, οὗ Πεντηκλησιώτης ὁ ἐπίκλην, ὃς ἢ αὐτὸς συνάμα τῷ συγγαμέτρῃ αὐτοῦ παρὰ τῆς καθ' ἡμᾶς ἐκκλησίας βαϊρεντιάριός τε καὶ ἐσκαμματισμένος, τῆς ἀναγνώσεως μέρος, τῶν καθ' ἡμᾶς, ἢ βίβλος πολλὴν τὴν συμβίωσιν ἐκ τῆς ἀρχαιότητος ἔχουσα, ἐν ᾗ τοσαῦτα ὅσον ἀξιόχρεα λειψάνια τῶν θεί Νυσσέων φωστῆρος, Γρηγορίου δηλαδὴ τοῦ μεγάλου ἢ Θαυμασίου πατρός. ἐς ὧν τῶν θείων λόγων ἓν καὶ εἰς τὸ, Πάτερ ἡμῶν, ἀμιλίᾳ, ἧς ἡ ἀρχὴ· ὅτι πρώτην ὁ μέγας Μωσῆς τῇ κατὰ τὸ ὄρος μυσταγωγίᾳ τὸν Ἰσραηλίτων λαὸν· καθ' ὃν ἡμῖν ἀφ' ἧς ἔλαβε παρὰ θεοῦ κατιὼν ἡ ἰδίων θείων τῶν λόγων ὑποθέσεων διολογία τε καὶ διδάξει, ἐπιλέλοιπεν· τὸ δὲ πνεῦμα τὸ ἅγιον ἐκ τοῦ πατρὸς λέγεσθαι, καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ εἶναι βεβαιωμενον. τὸ τοίνυν οὕτω τιμιώτατον τῷ ῥητῷ, καὶ τοῦτο ἐπιδὸν εἰς τὸν αἰρέσιμον αὐτοκράτορα, σωτῆρι μὲν τῷ κοινῷ, ὁ τῆς μακαρίας μνήμης οἰκῶν μέγας οἰκονόμος Ξιφιλῖνος, διαχείμενος τοῦ ἰδιωτικοῦ βίβλου, καὶ κατὰ δίδυ τὸ χρεῶδες ἡμίσφαιρος, ὁ τῷ ζώπυρ ἐκ τῆ Πεντηκλησιώτου χρήσεως εἰς ἀνάγνωσιν. πᾶν δίλυσι δὲ ἐγκόπτει, ἢ ἡμῖν αὖπαις, ἢ αὐτῷ δὲ τῷ τοῦ βίβλου ἔχοντι, καὶ ἀπηλλαγμένῳ φόβε τοῦ ἐλέγχου. ἢν δίδυ ἢ ἐκ ἀλόγη αὐξήσεως γέγονεν ἐν τῷ ἐλευθερίᾳ θεοῦ, εἰς τὸν αἰρέσιμον ἐπιδὸν τῷ τῆς οἰκουμένης πατρόμενον. ὁ χρῶν βαϊρεντιάριος αὐγάμενος ὢν καὶ ἐπιγνώμων ἐπὶ τῷ τοῦ βίβλου ἔχοντι, οὐκοῦν ἐφηλικιῶτις τὸ δίδυμον ἰδίου, ἢ μὰ ἔχων ὅ, τι ἢ ἀμάρτη φόβε δίδυ, φανερὸν ὢν, ἢ τὸ ἀξιόπιστον λόγῳ πολλῷ ἀπὸ τῆς βίβλου πλουτῶν, τὸν αὐτῷ δίδυμον ἔλεγχον ἀπαλοιφὴν ἔχων, ἐν τοῖς ἀναγκαίοις μαχόμενος· ἢ χρῶν ἀνδρὶ, καὶ ὑποξύει τὸ ὄν, μὰ ὑπολογισάμενος, ὡς ἢ ἔπεσι βίβλου εἰς τὸ αὐτὸ ἀρβενόθηλυ, καὶπαῖναι οὔπως ὄντων, ἢ τὸ ὂν ἐκποίσαι, ἢ τὸ ἀνύπαρκτον ὑπεξάγειν.

A eam e medio tollere animum induxisse. Modum, auctorem, rationemque ipsam hæc nostra oratio prosequetur.

ANNO CHRISTI 1280.

3. Habuit inter alios libros magnus œconomus Xiphilinus a suo genero cognomento Pentecleſiota, qui simul cum uxoris suæ sororis marito, nostræ ecclesiæ referendario, escammatismeno nuncupato, adversas partes tuebatur, volumen, ex ipsa antiquitate dignitatem habens, in quo varia commentaria divinitus inspirata continebantur, Nyssaënsium luminis Gregorii, magni illius atque admirabilis patris. Inter eas orationes legebatur & illa, in *Pater noster*, homilia, cujus principium: *Cum adduceret magnus Moyses mystagogia, quam in monte acceperat, populum Israëliten.* In ea cum de communibus & propriis divinarum hypostaseon tractare, edocereque contingeret, subinculit: *Spiritus vero sanctus & ex Patre dicitur, & ex Filio esse affirmatur.* Hanc sententiæ particulam, indeque comparata pro pace subsidia, in commodum publicum attulit beatæ memoriæ ille magnus œconomus Xiphilinus, volumen illud percurrens, & ad hunc locum perveniens, volumenque sibi ad legendum comparasse ex Pentecleſiota fassus est. Omnibus id patuit, & nobis ipsis, & ipsi, qui volumen possidebat, nostrisque adversabatur. Hinc non parvæ suppetiæ, Deo miserente, ad pacem ecclesiasticam stabiliendam accessere. Referendarius ergo sororis uxoris Pentecleſiotæ maritus, ejusdem cum possessore libri sententiæ, id propriis oculis intuitus, & ad adeo patens dictum non valens se opponere, quod fidem etiam ex multis aliis, quæ in libro continebantur, large comparaverat, planum hoc documentum eradere, cum adhuc nostra oppugnaret, sibi proposuit: ferroque usus ex eradit, non considerans alia quoque volumina ad hoc ipsum comprobandum conquisita fuisse, quæ omnia exprimerent, & ex præpositionem abunde redderent, cum depravata nondum fuissent.

B

δ'. Ἀλλ' ἐπειδὴ ἔλαξε περὶ τούτῳ τὸ ἰδιάσπισμον, καὶ τῶν ἐφιλίους ἐβάπτω, καὶ μαθ' ἡμῶν τὸ κατωνιαῖον ἔχει, ὥσπερ ἢ ἔπερι πάντως· πολλάκις μὲν οὖν πταν φόβε αὐτὸς ὁμιλοῦμεν ἀλλήλοις ὁ μετρίτατος ἡμῶν· ἔτυχε δέ ποτε ἀναμνησθῆναι περὶ τῶν ἡμῶν μνημείωτα τῆς ἐκλεκτίνης βίβλου. ὁ δὲ γε βαϊρεντιάριος, ὥσπερ ὑπὸ πινος παραδόξου, ἐπείσει μὲν τὸν βίβλον, ἢ οὐδὲ αὐτὸς τὸ δικαιοῦσθαι οἱ ἔλεγεν. διομολόγησε δὲ μεταξὺ λόγων περὶ τῆς βίβλου, ὡς ἐν τῷ πάπῳ, οὗπερ ἴδη, καὶ ὁ τοῦ ἡμῖν ὄνομα τοσαῦτα μαρτυρῶν, χρησίμως μαχόμενα, τὸ ὂν. τὸ λεγόμενον αὐτῷ· ἐκ οἶδ' ὅπως ὁμολογήσας αὐτὸ καὶ παρ' ἐν τοῦ αἰρέσιμον· πῶς δὲ ἄλλο ἴδη τοῦτο τῆς ἀληθείας, καὶ τὸ θεῖ πατέρων Θεοῦ. τί τὸ δεῖ πάντως; ἐμμέσεμνος λογισμὸς, ἢ ὡς ἔσται ἐμπέσῃ τῇ ἡμῶν μετρίοτητι, ἔπειτ πιοῦσιν ῥητὸν ἐκποίσῃ, καὶ τὸν αἰχμητίαν ἀπόλεσεν, τῇ ἀκλησιαστικῇ αἱρέσει τὸ πολὺ συμβαλλόμενον· ἢ ὅπως χρίσεις πεσούσης τὸν κλύδωνα κατέφαλε, ὅτι καὶ ὁ κατὰ τῆς ἐκκλησίας τῆς ὀρθοδοξίας Ῥώμης ἐπαράξε πόλεμος, ἀρτίως παρεκρεμάσθη ὑπὸ κατάπαυμα πολύ· εἰς μέτε τὸ ἀνοῖξαι τῷ ὁκ λόγοντες ἀσφαλὲς εἶναι, μήτε μὴν φοβεῖσθαι καὶ πάλιν, τὸ αἰχμητὸν ἔχειν τὸν βίβλον ἢ ἀσφαλὲς, ὁκ τῷ φοβεῖσθαι λογίζεσθαι φοβεῖσθαι, ἀλλὰ τῷ ἐξαρκεῖν ὑπάρξαι.

C

4. Sed cum aliquando pervicacia cessasset, pacem amplexatus, nobiscum communionem iniit, quemadmodum & alii plures: sæpius cum ipso nostra mediocritas de nonnullis conferebat: casu vero factum est, ut voluminis illius aliquando recordaremur. Referendarius veluti a quopiam summotus, volumen quidem laudabat, de coque, quod ipsi visum fuerat, enunciabat. Inter congressus vero de volumine confessus est: se in eo loco, in quo erat, *& ex Filio esse affirmatur*, gladiolo, e serie illa verborum *ex* eradisse. Nescio quanam ratione id fassus sit, & quam ob causam: id tamen totum veritatis & Dei patrum fuit. Quid inde subsecutum est? Consideratio fixa, & ossium tabes nostram petit mediocritatem, quomodo talis sententia adulterata fidem perdiderat, ecclesiasticæ paci tantumdem proficua: & quomodo tot per annos e periculo elapsa, cum in ecclesiarum veteris Romæ bellum desæviret, nunc demum per crudelem plagiarium corrupta sit: ut in posterum cum desideraretur *ex*, securitas ecclesiæ non esset: & quando etiam apponeretur, fidem volumen non haberet neque soliditatem, cum jam recens apposita fuisse conferretur propter rasuræ suspicionem.

D

ε'. Κοινοῦται τοίνυν τὰ φόβε τούτου ὁ μετρίτατος ἡμῶν τοῖς παναγιωτάτοις ἱεραρχαῖς ἀρχιερεῦσι, ἀδελφοῖς ἡμῶν ἢ συλλειτουργοῖς· ἀναζητεῖ διοχλίσει τὸ σφάλμενος, ὅτοπ σὺν αὐτοῖς πᾶς ὁ ἐπισκοπεῖσθαι τῇ ἐκκλησίᾳ τὸ αὐτὸς δίκαιον. καὶ κοινὴ βουλὴ φοβεῖται, ἢ χώραν σωσθεῖσα, ὅπου μὲν τὸν τόπον κενὸν, καθ' ὃν τὸ ἐκκλίμενον ἀξιοχρεῖον, ἵν μηδ' ἀσφαλὲς λόγῳ γε τῷ νῦν χρεῶδες ἢ πάλιν αὖτε, ὑποψίαν τοῖς εἰς ὕστερα ἔχει ἀφ' ἧς τὸ τῆς χαρᾶς ὑπόγνον· σημειωθῆναι δὲ τὸ τῷ

E

5. Itaque hac de re omnes, qui tum adstant, sanctissimos antistites nostros & comministros nostra mediocritas participes facit, medelamque negotio poscit: unaque cum illis comminiscitur, quanam ratione ecclesiæ jus conservari posset. Et commune consilium accedit, & synodalis sententia, relinquendum esse locum illum vacuum, in quo *ex* antea exarata erat: quod tutum non esset nunc iterum rescribi, rursumque idem posteris suspicionem injiceret, propter scripturam recentem novam: remque ge-

F

ANNO CHRISTI 1280.

ſtam ſignandam ſcripto, ut inde teſtimonium publicum & fides proveniat, ſcripturæ ſententiam depravaram fuiſſe, propter eorum, qui poſtmodum venturi ſunt, ſecuritatem: neque enim fieri poſſe, ut, ſic veritate ſignata, alius diffidat, & prætextus haud decoros contra dictum prætexat. Viſum id fuit omnibus, & jam hodie hac ſynodica actione perficitur, rurſus idem ſarente referendario, & non negante, ab eodem abraſam fuiſſe, veniamque petente, quod eo tempore id perfecerit, cum a nobis diffidebat. Quare hæc ſynodalis actio, quæ rem revelat, noſtro chartophylacio repoſita eſt, ad poſterorum ſecuritatem, eorumque, qui librum percurrunt, utilitatem, cum inde diſcant puram atque incorruptam veritatem.

A ποιήσασθαι, ἢ κατὰ μηδεμίαν ἢ πάντη ἀνοδίαν εἶναι, ἵνας τὸ χαρακτὴρ παρεγγράφῃ ἑαυτὸν, ἀφ' οὗ τὴν ἀβεβαίωσιν ἀπράσκοπον· καθὸ γὰρ ἂν εἴποι τὸ κατὰ τοῦδε, οὔτω σημαινόντων τῶν ἀναγκαίων, ἀβεβαιοῦσθαι τινα, ἢ ψευσάμενος, οὐ σὺ χρὴ, κατὰ τὸ μηδὲν ψευσαμένῳδεῖν. Ἔδοξε τοῦτο πᾶσιν, ἢ ἤδη τινὶ σήμερον πραχθέντι ἀφ' ἧς παρόντες συνοδικῆς πράξεως, ἀναγνόντος μὲν καὶ τούτου τῷ χαρτοφυλακείῳ, ἢ ἐν ἀρχειφύλοις τὸ σώζεσθαι, ὅτι τὸ ἀπ' αὐτοῦ ἀβεβαίωται· ζητοῦντος δὲ καὶ ἀναγνῶναι, ὅτι καθ' ὃν καιρὸν ἀφ' ἡμῶν οὗτος ἐχώρει, τοῦτον ποιήσαι. Ἔδοξε καὶ τὸ παρόδου συνοδικὴ πρᾶξις εἰς δήλωσιν γενομένη ἀπαύθη τῇ καθ' ἡμᾶς χαρτοφυλακίᾳ, εἰς ἀφάλειαν μὲν τῆς εἰς ὕστερα, ἀφέλειαν δὲ τῆς ἀναγινώσκοντων τῇ βίβλῳ, μανθανόντων ἀπόδοσιν καθαρὰν ἢ ἀδιάφθορον τινὰ ἀλήθειαν.

ANNO CHRISTI 1280.

Adnotatio P. Gabrielis Conſortii, Societatis Jesu.

Non exſtant hodie illa Gregorii Nyſſeni verba in ea quam deſignat Beccus homilia: ſed neque in quatuor aliis, quas in orationem Dominicam idem Gregorius ſcripſit. Ex quo intelligimus eas hac parte a Græcis truncatas ad nos perveniſſe. Neque enim dubitare de Becci fide poſſumus, qui in oratione quam de Spiritus ſancti proceſſione ſcripſit, locum integrum refert, ex quo decerpta ea verba ſunt. Neque Beccus tantum, ſed Hugo Etherianus, & Manuel Calecas, locum illum repræſentant.

Ceterum quod ab illo referendario in Nyſſenum, idem a Photio in Chryſoſtomum admiſſum eſt. Cujus in homilia de Incarnatione Domini (vel certe ipſi tributa) cum apud Jo. Beccum, & Man. Caleçam, & in Anglicana Savilii editione legatur, τὸ ἐκ πατρὸς μόνου. Photius Cod. 227. particulam ἐκ omiſit. Nimirum cum negent Græci ſanctum Spiritum eſſe ὁ ἐκ πατρὸς, *ex patre*, ſentiunt negare ſe non poſſe, quin ſit ὁ ἐκ πατρὸς, *filii*.

CONCILIUM NOVIOMENSE

incerti temporis, at ſæculi, ut probabile eſt, decimi tertii.

Cl. Hemerus in Auguſta Viromanduorum hæc Noviomenſia Decreta, ſive unius concilii, ſive plurium, profert ex codice Mſ. Sueſſionenſis epiſcopi.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De eo qui ſuam in alterum actionem cedere voluerit.*
II. *De eo qui coram diverſis judicibus, & de diverſis querelis, cum altero litigat.*
III. *De uſuris refrenandis.*
IV. *De juramento ab advocatis præſtando in cauſis uſurariis.*
V. *De puniendis judicibus, qui prædicta non obſervaverint.*
VI. *De advocatorum multitudine moderanda.*

CAPITULA.

I. *De eo qui ſuam in alterum actionem cedere voluerit.*

AD quarumdam perſonarum malitiam refrenandam, ſtatuimus, ut ſi privatus in collegium, vel privatus in privatum, ſuam voluerit cedere actionem: hoc coram epiſcopo loci, vel archidiacono ordinariam juriſdictionem habente, cauſa cognita ab eo, faciat diligenter. Si vero aliter facta fuerit ceſſio; qui ceſſit, cadat a jure ſuo; & is in quem fuerit ceſſio facta, commodum non reportet. Et ſi ex ceſſione tali agere tentaverit, & monitus ab ordinario ſuo, infra x v. dies non deſtiterit: extunc ſciat ſe excommunicationis vinculo innodatum.

II. *De eo qui coram diverſis judicibus, & de diverſis querelis litigat.*

Adhuc ſtatuimus, ut ſi quis coram diverſis judicibus, & ſuper diverſis querelis, aliquem in cauſa traxerit, eligat coram quo judice ſuas ſimul velit proſequi actiones. Si vero coram diverſis judicibus, & ſuper diverſis querelis, maluerit experiri: hoc faciat unam poſt aliam ſucceſſive. Qui vero contra hoc ſtatutum fecerint, modo prædicto ſint excommunicationis vinculo innodati.

C In hoc concilio continentur quæ prædicta ſunt in ſynodalibus, ſcilicet quod cruce ſignati crucem deferant, & quod clerici conjugati tonſuram deferant, & habitum congruentem. Item quod ſacerdotes & clerici negotiationibus ſæcularibus ſe non immiſceant. *Ex eodem Mſ. Sueſſionenſi.*

Item de concilio Noviomenſi, ſine data.

III. *De uſuris refrenandis.*

Ad refrenandas fœneratorum fraudes, quas jugiter meditantur, ut poſſint aliorum ſubſtantias exhaurire: remedium aliquod nos convenit invenire. D Statuimus igitur, ut ſi quis ſuper uſurarum crimine graviter fuerit diffamatus, licet nullus accuſator appareat, prælatus loci ſola fama deferente deſcendat & inquirat: & ſi clamorem opere completum repererit, in criminoſum canonicam exercere non differat ultionem. Si vero reus probatus non fuerit, fama autem ad hoc concrebreſcat: ad ſedandum ſcandalum, ſecundum diſcretum prælati ſui arbitrium, taliter diffamato purgatio canonica indicatur: in qua ſi defecerit, canonice puniatur, ſecundum quod in primo Lateranenſi concilio continetur.

Item de eodem concilio.

IV. *De juramento ab advocatis præſtando, in cauſis uſurariis.* E

Adhuc quia ſæpe per advocatorum calliditates cauſæ hujuſmodi prorogantur, & ſic tales in ſuis criminibus defenduntur: præcipimus, ut in qualibet cauſa uſuraria, ſtatim porrecto libello, per quem futuræ litis ſpecies demonſtratur, juramentum hujuſmodi ab advocato quolibet exigatur, videlicet quod ipſe credat ſe juſtam cauſam defendere: ſi non credat, non ſolum a patrocinio præſtando in eadem cauſa deſiſtat, ſed ab omni conſilio & auxilio, tam publico, quam privato. Si vero aliquis advocatus tantæ pompæ fuerit, quod ore proprio

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1280.

non proponat aliquid, sed proponenti assistat: præcipimus, ut ipse similiter præstet juramentum. Hanc autem constitutionem extendimus ad procuratores gerentes officium advocati. Qui vero præmissa jurare renuerit: quamdiu eadem causa durabit, a curia judicis penitus excludatur. Si quis autem advocatus, fuerit detectus pejerare, infamia notetur: & non salum advocatione careat, immo foro.

V. *De puniendis judicibus qui predicta non observaverint.*

Ut autem hæc constitutio firmiter observetur: A pœna suspensionis unius mensis a judicandi officio judices, qui circa præmissa negligentes exstiterint, decrevimus puniendos.

ANNO CHRISTI 1280.

VI. *De advocatorum multitudine moderanda.*

Quia vero per advocatorum multitudinem effrenatam, & imperitiam causarum, multoties processus impeditur, præcipimus judicibus, ut ipsi provideant diligenter, ut eorum onerosa multitudo in causis omnibus refrenetur, & soli ad hoc officium digni admittantur.

1280.

CONCILIUM RAVENNENSE,

a Bonifacio archiepiscopo cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCLXXX.

HIERONYMUS *Rubeus historiæ Ravennatis lib. XI. ad annum Christi* MCCLXXX. *ubi de Bonifacio archiepiscopo loquitur*: Paucis, *inquit*, post diebus, concilium provinciale Forocornelii habuit suorum omnium episcoporum, B extra Octavianum Bononiensem, qui cum interesse non posset, procuratorem VI. Id. Maii Bonifacium e Loliano canonicum Bononiensem eo misérat. *Hæc tantum Rubeus.*

1280.

SYNODUS SANTONENSIS,

anno Domini MCCLXXX.

Ex codice Constitutionum ecclesiæ Santonensis.

Constitutiones factæ per dominum G. de sancto Bricio editæ in synodo hiemali, anno Domini MCCLXXX.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ne quis perturbet quæ in synodo agenda sunt.*
II. *Ut veniant omnes, qui tenentur, ad synodum, sub pœna suspensionis.*
III. *De nominibus rectorum ecclesiarum.*
IV. *De sacris fontibus.*
V. *De sancto chrismate.*
VI. *De numero patrinorum.*
VII. *Qualiter se debent habere laici, quando corpus Christi defertur ad infirmos.*
VIII. *Ut quilibet sacerdos habeat præcepta synodalia.*
IX. *De arcis & doliis in ecclesiis positis.*
X. *De litteris recipiendis.*
XI. *De eodem.*
XII. *De nominibus excommunicatorum.*
XIII. *Ne littera concedantur Judæis.*
XIV. *De illis qui mittendi sunt ad episcopum.*
XV. *Ne diffamentur fratres Prædicatores & Minores super detectione confitentium.*

CAPITULA.

I. *Ne quis perturbet quæ in synodo agenda sunt.*

IN primis monemus in generali, primo, secundo, tertio, ac inhibemus, ne aliquis impediat aut perturbet nos, vel officium nostrum, circa ea quæ in præsenti synodo sunt agenda: & si quis contrarium fecerit, cujuscumque conditionis & status constitit, ipsum in his scriptis communicamus.

II. *Ut veniant omnes, qui tenentur, ad synodum, sub pœna suspensionis.*

Item monemus omnes & singulos rectores ecclesiarum, & alios quoscumque, qui ad hanc nostram C synodum venire consueverunt, aut tenentur, de quibus nos & prædecessores nostri sumus & fuimus in possessione, ut veniant. Et si venire neglexerint, nisi legitime fuerint excusati, vel legitimo impedimento detenti, vel eis eorum excusatio sit [a] dimissa, in his scriptis officio suspendimus: & si quis alicujus excusationem habeat, illam incontinenti prætendat. Illos vero qui se non excusaverint, vel legitimum impedimentum non habuerint, citamus peremptorie.

[a] *Forte*, admissa.

III. *De nominibus rectorum ecclesiarum.*

Item præcipimus omnibus archipresbyteris in virtute obedientiæ, & sub pœna suspensionis, vel D excommunicationis, ut quælibet nomina rectorum ecclesiarum, in suo archipresbyteratu, qui non venerint ad hanc nostram synodum, infra quindecim dies tradant in scriptis.

IV. *De sacris fontibus.*

Item præcipimus omnibus rectoribus ecclesiarum, ut sacros fontes teneant mundos, & ipsos renovent quotiescumque opus fuerit, & honestum: clausos sub sera teneant & custodiant, propter sortilegia. Adjicientes, quod si a nobis, archidiaconis, vel presbyteris visitantibus, inventi fuerint dicti fontes, vel alia sacramenta ecclesiastica sine sera; capellanus illius ecclesiæ solvere tenebitur visitatoribus quinque solidos pro pœna.

V. *De sancto chrismate.*

Item cum alias statutum fuerit, quod honor, & reverentia singulis sacramentis ecclesiasticis debeat exhiberi, & nonnullis locis istius diœcesis invenerimus sanctum chrisma, & sanctum oleum, in vasis minus honestis: monemus & præcipimus, ut omnes capellani, & alii qui ad hoc tenentur, quærant in suis locis vasa seu repositoria honesta & decentia, ad dicta sacramenta tenenda & conservanda. Illos

Digitized by Google

Anno Christi 1280.

vero, quos in hoc culpabiles inveniemus, graviter punientur.

VI. *De numero patrinorum.*

Item præcipimus, quod ista constitutio synodi, qua cautum est alias, quod tres personæ ad plus ad levandum puerum de sacro fonte admittantur, firmiter observetur.

VII. *Qualiter se debent habere laïci, quando corpus Christi defertur ad infirmos.*

Item cum creatori nostro sit summa reverentia exhibenda, & ideo fuerit alias provide constitutum, quod laïci moneantur, ut ubicumque viderint corpus Christi deferri, statim genua flectant, tamquam Domino & creatori suo; & quocumque transierit, orent: nos ad excitandam ad hæc fidelium devotionem, omnibus, qui corde contrito presbyterum cum corpore Christi duxerint devote, decem dierum de condigna pœnitentia injuncta relaxamus: & hoc præcipimus in ecclesiis publice publicari.

VIII. *Ut quilibet sacerdos habeat præcepta synodalia.*

Item præcipimus, ut quilibet capellanus statuta synodalia, nova & vetera, habeat & observet ac provideat diligenter: ut cum in sequentibus synodis fuerit requisitus, sciat ea plane legere & intelligere, ac super officiis suis modo debito exsequendis, notitiam habeat pleniorem. Quos vero super hoc negligentes invenerimus, animadversione debita puniemus.

IX. *De arcis in ecclesiis positis, & doliis.*

Item cum ea quæ divino cultui sunt deputata, humanis non sint usibus applicanda: grave gerimus & molestum quod in quibusdam ecclesiis reponuntur [a] arcæ, & dolia, & alias supellectilia privatorum; & non tam ecclesiæ quam grangiæ videantur. Quocirca districte prohibemus, ne talia in ecclesiis de cetero reponantur, apposita amoveantur: nisi instante necessitate, puta incendii, vel alia: qua cessante, ea præcipimus amoveri.

[a] Scripsum arcæ, archæ, seu alias arteria mare.

X. *De litteris recipiendis.*

Item frequenter contingit, ut exsecutores quibus mandata diriguntur, excommunicationi debite demandata, adjecto, quod exsecutione facta reddant litteras sigillatas; ipsas litteras, exsecutione non facta, sigillatas reddunt: sic in præjudicium eorum contra quos impetratæ fuerunt, ipso facto mandatum adstruentes, & crimen falsitatis minus quam oporteat formidantes: sub pœna excommunicationis id de cetero fieri prohibemus.

XI. *De eodem.*

Item frequenter litteræ contra aliquem impetratæ diriguntur, non capellano ipsius, sed alii, exsecutioni mandandæ: & sic multoties excommunicatur, ignorante proprio capellano, & excommunicatus in sua parochia nunciatur: ex quo multa pericula proveniunt animabus. Prohibemus, ne a nobis, nec aliis judicibus nobis subditis, litteræ de cetero impetrentur alii dirigendæ, omisso proprio capellano: nisi judex aliqua de causa motus, hoc duxerit concedendum. Et tunc causa illa in littera exprimatur: exsecutores vero alias non adimpleant quod mandatur.

XII. *De nominibus excommunicatorum.*

Item præcipimus, quod omnes capellani nomina excommunicatorum parochianorum suorum, & cujus auctoritate judicis, & ad cujus instantiam, & a quo tempore, excommunicati fuerint, in scriptis redigant: hæc omnia nobis tradituri in scriptis, cum fuerint requisiti.

Anno Christi 1280.

XIII. *Ne littera concedantur Judæis.*

Item inhibemus sub pœna excommunicationis, ne aliqui judices ordinarii, vel eorum vicarii, civitatis & diœcesis Santonensis, aliquas litteras concedant sigillis suis sigillatas, seu confessiones audiant, super tractatibus Judæorum contra Christianos, nec aliquas litteras exsecutorias exsecutioni demandent, seu faciant demandare. Et si aliquæ litteræ pro ipsis contra Christianos emanaverint, easdem decernimus non valere: inhibentes sub pœna excommunicationis prædicta, ne aliquis judex ordinarius civitatis & diœcesis Santonensis, vel eorum vicarii, aliquos debitores compellant ad solutionem dictorum Judæorum: etiamsi prædicti Judæi super hujusmodi debitis, litterarum testimonio sint muniti.

XIV. *De illis qui mittendi sunt ad episcopum.*

Sacerdotes in confessione majora majoribus reservantes, mittant ad episcopum pœnitentes de homicidio & perjurio, seu fide [a] mutata; item de injectione manuum in parentes seu in clericos, vel quoscumque religiosos; item de incendio & simonia, de litterarum falsitate: de incestu, tam naturali, quam legali, & spirituali; videlicet qui consanguineam suam cognovit, & qui consanguineam uxoris, & qui consanguinei uxorem; & qui cognovit filiam spiritualem, scilicet filiolam, vel cujus confessionem audivit; item de lapsu carnis in masculo; item de lapsu carnis cum brutis, item cum monialibus: item de violatione cœmeteriorum vel ecclesiarum; item de hæresi, de schismate, de sortilegiis factis, de sacramento ecclesiæ; & omnes etiam qui ad hoc consilium & auxilium impenderunt. Item mittendi sunt ad episcopum, qui abortivum coëundo vel alio modo facere præsumpserunt, & qui ad hoc auxilium & consilium præstiterunt; item clerici quocumque modo facti irregulares; item qui bis se permiserunt baptizari, vel qui interfuerunt; item qui sine tonsura aliquem susceperunt; item qui in suscipiendis ordinibus saltum fecerunt; item qui quocumque modo per se, vel per alium, homicidium fecerunt, vel procuraverunt; vel judicio sanguinis interfuerunt; & qui auctoritatem, consilium, auxilium impenderunt, vel consensum in aliquo præbuerunt, unde mors hominis, vel membrorum mutilatio sequeretur, vel occasio fuerit seu aliqua causa; item qui litteras dictat, scribit, aut legit, aut aliquod adminiculum præstat ut aliquis mutiletur, vel occidatur; item clerici seu presbyteri, qui in suspensione vel excommunicatione promoti sunt, & sic divina celebrarunt; item sacerdos vel minister, cujus negligentia aliquid circa sacramentum altaris inhonestum quocumque modo evenerit: ad episcopum vel ejus consilium sunt mittendi.

[a] Forte, violata.

XV. *Ne diffamentur fratres Prædicatores & Minores, super detellione confitentium.*

Quia quidam presbyteri, quos conscientiæ reatus accusat; timentes quod si parochiani sui fratribus Prædicatoribus vel Minoribus confessi fuerint peccata [b] fingentes mendaciter contra ipsos, dicunt quod confessiones confitentium detegere non verentur,

[b] vide dicit aliquid.

peccata

Anno Christi 1280.

peccata notoria, de quibus in populo scandalum generatur; sub pœna emendæ vel gravissimæ pœnæ districtius inhibemus, ne dictos fratres super detectione confitentium audeant diffamare. Peccata notoria, de quibus in populo scandalum generatur, fi- A gnificent sacerdotes decano; & decanus archidiacono vel episcopo: nisi forte per eos sint sopita; timentes, ne pœnam incurrant, si per alios scandalum deferatur.

Anno Christi 1280.

SYNODUS PICTAVENSIS,

1280.

anno Domini MCCLXXX.

Ex Mss. Collegii Parisiensis Societatis Jesu.

Constitutiones factæ per fratrem Gualterum, tunc episcopum Pictavensem.

Tituli Capitulorum.

I. *De sigillatione vacuarum litterarum.*
II. *De jurisdictione archipresbyterorum.*
III. *De officio subcapellanorum.*
IV. *Qui debent domino episcopo confiteri.*
V. *De his qui absolvere non possunt.*
VI. *De servientibus Judæis & usurariis.*
VII. *De purgatione.*
VIII. *De subtrahentibus scripta prædecessorum.*
IX. *De perturbantibus synodum.*
X. *De quæstuariis decanis & archipresbyteris.*
XI. *De bissexto & aliis.*

Capitula.

I. *De sigillatione vacuarum litterarum.*

Multiplicata pericula quæ ex sigillatione vacuarum scedularum comperimus spiritualiter & temporaliter provenire, nos inducunt, ut ad obviandum hujusmodi periculis, congruis remediis intendamus. Unde districtius inhibemus, & universos & singulos in generali monemus, ne quis fungens jurisdictione ordinaria, aut quacumque judiciaria potestate, vacuas scedulas, officii occasione sibi commissi, sigillare præsumat; vel sigillum suum alii tradere, ut vacuæ scedulæ apponatur; vel ut aliquid in fraudem nostræ inhibitionis quomodolibet attentet: nec etiam in hujusmodi scedulis sigillatis, sub nomine alterius quid scribatur, nec scriptis quis utatur. Si quis autem contra præmissa fecerit, vel in his præbuerit consilium aut consensum; ipsum excommunicationis sententiæ volumus subjacere. Cujus sententiæ absolutionem, & pœnæ super hoc imponendæ taxationem, nobis specialiter reservamus.

II. *De jurisdictione archipresbyterorum.*

Cœca ac damnosa cupiditas sic aliquorum animos occupavit; ut suis finibus non contenti, ad non usitata, & non licita se inclinent. Nonnulli scilicet decani rurales & archipresbyteri nostræ diœcesis Pictavensis, lucrum quærentes proprium, non commodum subjectorum, varios in diversis locis Officiales constituunt, generales vicarios vel ministros quosdam, pro citationibus in futuris causis seu negotiis faciendis, pro ineundis vel recognoscendis contractibus, vel testamentis, seu faciendis recognitionibus coram ipsis; causas etiam & lites audiunt, & causarum audientiam convocant & exercent per se, vel per alios, in locis & villis pluribus & diversis, in quibus ipsi, & eorum prædecessores prædicta non consueverunt facere ab antiquo; necnon ipsorum Officiales, vicarii, vel ministri, acta coram eis, tam in judicio quam extra, ipsis decanis & ar- B chipresbyteris absentibus, sub eorum nomine, ac si præsentes fuissent, scribi faciunt; litteris signatis vel oblatis ab eis super præmissis, apponunt sigilla propria eorumdem archipresbyterorum & decanorum; & sigillata proprio ipsorum decanorum & archipresbyterorum sigillo, in eorum absentia, sub eorum nomine approbant, & iis fidem adhibent, ac si coram illis præsentaliter essent facta. Unde considerantes quod occasione præmissorum, & occasione ipsorum vicariorum, Officialium, & etiam ministrorum, injuria vel ignorantia, fraude seu malitia, eis seductis per gratiam vel sordes, plures læsi fuerint; & quanto amplius faculras in talibus laxaretur, tanto amplius lædendi opportunitas pandere- C tur: deliberatione provida statuimus, ne præmissa fiant de cetero, vel aliquid præmissorum; ne aliquis decanus vel archipresbyter, in pluribus locis & villis archipresbyteratus & decanatus sui, causarum audientiam convocare, vel generaliter exercere præsumat, sed in uno loco tantummodo sit contentus: nisi sunt tales, qui vel quorum prædecessores consueverunt ab antiquo in duabus villis vel pluribus audientiam exercere. Et illi duorum locorum ad hoc antiquitus assuetorum munerum non excedant; nec pluribus sigillis, sed uno ad causas & ad contractus utantur ad hoc. Cum ipsi archipresbyteri & decani majores causas & negotia maxima, quæ majores causant exigunt, non debeant pertractare; inhibe- D mus, ne de causis matrimonialibus, sacrilegiis, sortilegiis, usuris, & aliis causis & negotiis criminalibus & famosis, sive criminaliter, sive civiliter intentatis ex officio suo, vel ad partis instantiam, se aliquatenus intromittant, de eis cognoscendo, pœnam super his imponendo: & ne pro subeunda purgatione vel assecuratione proestanda, aliquos præsumant coram se ad judicium evocare, nisi pro nuitione jurisdictionis suæ, si aliquis litigantium, occasione litis motæ coram eis, alibi vexaretur, vel minæ vel violentiæ inferrentur. Eos qui contrarium fecerint, pœna viginti librarum Turonensium volumus & statuimus esse mulctandos. Quæ pœna a quolibet contrarium faciente, pro quolibet excessu E exigi poterit: & quartam partem ejusdem pœnæ pecuniarum, deferenti prædicta in publicam notitiam; & reliquum pauperibus consistentibus in presbyterio vel parochia excedentis, volumus applicari.

III. *De officio subcapellanorum.*

Cum sit ars artium regimen animarum, pernicioſum debet non immerito reputari, quod his quibus regimen est commissum, & quorum industria ad hoc specialis est electa, subcapellanos sibi associant, & assumunt, rudes maxime, & ignaros: quibus potestatem absolvendi, & administrationem sacramentorum ecclesiasticorum, & ea quæ ad curam pertinent animarum, committunt generaliter pro suæ libito voluntatis, in suarum & subditorum pe-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1280.

riculum animarum. Unde nos volentes super his A convenientem adhibere medelam; firmiter inhibemus, & in generali monemus, ne rectores ecclesiarum parochialium, sæculares vel religiosi, subcapellanos vel presbyteros ad exsecutionem hujusmodi potestaris in suis ecclesiis vel parochiis admittant, & ne ipsi subcapellani, vel presbyteri eamdem exsecutionem usurpent sine nostra licentia speciali. Si quis hujusmodi nostræ inhibitionis temerarius violator exstiterit post tres menses a tempore edictionis ipsius, tam recipientes quam receptos, excommunicationi volumus subjacere. Non tamen propter hoc eisdem rectoribus adimimus, quo minus ipsis, in necessitate inevitabili, vel causa rationabili temporaliter impeditis, liceat ad supplendum ea quæ sibi in dictis incumbunt, alios presbyteros invitare. Super impedimentis vero perpetuis, vel longo tempore duraturis, ad nos volumus haberi recursum.

IV. *Qui debent domino episcopo confiteri.*

Cum cura & solicitudo totius diœcesis nobis incumbere dignoscatur; præcipimus, quod abbates, abbatissæ, priores, & alii prælati, qui pro suis conventibus, vel capitulis, tam sæcularibus quam regularibus, immediate nobis subjectis, archipresbyteri, decani, & sacerdotes curati, nobis vel pœnitentiariis nostris confiteantur; vel illis quos specialiter dederimus confessores: & inhibemus, ne aliquis eos absolvat, nisi super hoc a sede Apostolica, C vel Legatis ejusdem, vel a nobis, habuerit potestatem. Item inhibemus, ne canonici in locis collegiatis constituti, vel aliæ personæ in conventualibus ecclesiis, vel congregationibus ecclesiasticis, sæcularibus, vel regularibus non exemptis, constitutæ, quibus non præest a nobis superior curam habens ipsorum specialiter animarum, aliquem eligant confessorem, nec ab eo recipiant ecclesiastica sacramenta, nec ea aliqui sibi ministrent, vel ipsorum confessiones audiant in foro pœnitentiali absolvendo, quibus hoc non fuerit specialiter a nobis injunctum, vel quibus ab episcopo Pictavensi cura ipsorum commissa non fuerit animarum. Item interdicimus dictis abbatibus & prioribus, curam habentibus animarum, ne subditos suos attentent absolvere in causis, in quibus est a jure absolutio specialiter reservata: sed ipsos ad nos vel Pœnitentiarios nostros remittant: nisi eis in casibus prædictis absolvendi licentiam dederimus specialem.

V. *De his qui absolvere non possunt.*

Abusum erroneum qui in nostra diœcesi ex perniciosa ignorantia inolevit, eradicari volentes; inhibemus, ne diaconi confessiones audiant, & ne in foro pœnitentiali absolvant: cum certum & indubitatum sit, ipsos absolvere non posse, cum claves non habeant, quæ in solo sacerdotali ordine conferuntur: & contrarium facientes, post monitionem quam super hoc in generali facimus, excommuni- E cationis sententia innodamus.

VI. *De servientibus Judæis & usurariis.*

Cum Judæis, ne sub prætextu alendorum puerorum, vel pro servitio, vel alia qualibet causa, nutrices vel servientes, cujuscumque sexus, fidem tenentes Catholicam, in domibus secum habere præsumant, canonica inhibeant instituta; nos volentes inhibitionem hujusmodi, quam multorum fertur temeritas præterire, pœnæ adjectione innovare: statuimus quod quicumque Judæus contra præmissa fecerit, pro quolibet excessu in quinquaginta solidos puniatur: cum secundum jura Judæi possint ab illicitis per ecclesiam, etiam pecuniariter coërceri: quarta parte illius pœnæ detegenti promissa, & deferenti in publicam notitiam, & residuo pauperibus parochiæ in qua delinquens Judæus morabitur, applicando. Christianus vero vel Christiana, qui contra inhibitionem nostram & monitionem prædictam, quam super hoc in generali facimus, servitio institerit Judæorum, excommunicationis ipso facto incurrat sententiam. Ceterum cum fere omnes Judæi in civitate & diœcesi Pictavensi, usuras utriusque testamenti pagina detestatas non vereantur publice exercere; nos considerantes quod eo magis adimetur Judæis libertas vel opportunitas fenebrem B pecuniam exercendi, cum minor sibi aderit commoditas fenerandi; districtius inhibemus, ne decani rurales, archipresbyteri, & alii subditi nostri, super contractibus Judæorum, obligationibus, seu conventionibus ad commodum eorum initis, litteras sigillare, vel eas scribere, vel auctoritatem impertiri præsumant. Item, ne aliquis Christianus audeat Judæis mutuo dare pecuniam, vel rem aliam consistentem pondere, numero, vel mensura; nec cum ipsis Judæis alium contractum in fraudem mutui celebrare; nec ipsos Christianos a Judæis, vel Judæos a Christianis delegatos suscipere debitores, nec cum ipsis potu vel cibo, vel medicamento participare. Item inhibemus, ne aliquis Christianus, extra casum necessitatis, a Judæis voluntariam pecuniam accipiat sub usuris, vel cum eis contractum ineat, sapientem usurariam pravitatem. Si vero necessitas ipsum Christianum compulerit recipere a Judæis pecuniam, sub usuris eam non accipiat; nec super hoc se obliget, nisi sub duarum vel trium testimonium personarum; pœnam quinquaginta solidorum pro quolibet actu imponentes cuilibet contrarium facienti: quarta parte deducenti prædicta in plenam notitiam, & aliis partibus, pauperibus parochiæ ubi delinquens morabitur, juxta nostrum arbitrium applicandis. Prædictum vero statutum de non sigillandis litteris super contractibus Judæorum, vel obligationibus ad eorum commodum initis, volumus ad Officialem nostrum, & auditorem D nostri Capituli Pictavensis, qui in hoc consenserint, extendi.

VII. *De purgatione.*

Sicut justis oppressorum petitionibus inclinari convenit judicantem, sic voces malignantium querelas ipsum decet & convenit obaudire. Eapropter tam officiali nostro Pictavensi, quam auditori causarum curiæ nostri capituli Pictavensis, de consensu ipsius capituli, & aliis subditis nostris, qui judiciaria præeminent potestate, districtius inhibemus: ne passim & indistincte, ad supplicationem & petitionem cujuslibet, præsumant quoslibet pro subeunda purgatione, vel securitate præstanda, coram se ad judicium evocare: nec sint nimis faciles in citationibus vel talibus concedendis: sed tunc demum ad hoc procedant, quando pensatis conditionibus & meritis personarum, & incumbentis negotii qualitate, consideratisque circumstantiis quæ circa hoc fuerint attentatæ; sive propter majoritatem vel gravitatem personæ conquerentis, & super hoc, personæ jurantis; sive propter adjunctionem duarum fide dignarum personarum, una cum ipso jurantium se credere in dicta littera purgatoria, vel assecuratoria, vera esse, verisimiliter præsumitur, quod si impetravit, aliquid ex malitia non procedit. Item inhibemus, ne quis ad subeundam purgationem super lepra, ad ju-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1280.

dicium vel eorum ſuperiorem valeat evocari : niſi per litteras patentes capituli, in cujus parochia moratur ille qui ſuſpectus de lepra dicitur; vel per litteras ſui decani, vel archipreſbyteri, prima facie innoteſcat, quod ipſe citandus, eſt ſuper hoc publice diffamatus. Item prohibemus, ne aliquis judicum prædictorum, aliquem, pro perhibendo teſtimonio veritati, in cauſa litigantium aliquorum, præſumat ad judicium perſonaliter evocare; niſi prius inſpectis actis cauſæ appareat manifeſte, quod ſtatus ipſius requirit teſtium productionem fieri, & citationem hujuſmodi concedendam. Si vero aliter quam ſuperius exprimitur, citatio conceſſa fuerit in præmiſſis : nullius ſit momenti, nec proceſſus qui ſecutus fuerit ex eadem.

VIII. *De ſubtrahentibus ſcripta prædeceſſorum.*

Cum bonæ memoriæ dominus Hugo prædeceſſor noſter, privilegia & indulgentias, litteras, & ſcripturas, haberet tempore mortis, quæ erant ad certificationem & ad rectificationem epiſcopatus in ſpiritualibus & temporalibus, & certitudinem ſive memoriam rerum ipſius epiſcopi, vel epiſcopatus, tam immobilium, quam mobilium, & ſe moventium : ne per occultationem, ſeu ſubtractionem litterarum, ſive indulgentiarum ſcriptorum illorum, nos vel epiſcopatum noſtrorum damnificari contingat; omnes & ſingulos, tam clericos, quam laïcos, cujuſcumque ſtatus, dignitatis, vel conditionis exiſtant, generaliter una monitione præhabita pro omnibus [a] & hortamur attente; ut ſi ſint vel fuerint, poſt dicti prædeceſſoris noſtri obitum, litterarum vel ſcriptorum dictorum detenores aliqui, quod ea nobis vel officiali noſtro reſtituant ſi habeant, vel dolo habere deſierint : alioquin in noſtram vel Officialis noſtri notitiam deferant infra duos menſes. Monemus etiam una monitione perhibita pro omnibus, & hortamur attente omnes, & ſingulos, ut ſi qui ſciant vel retro ſciverint aliquos, qui litterarum & ſcriptorum illorum, poſt mortem dicti prædeceſſoris noſtri, ſint vel fuerint detentores, ſuper hoc nos vel officialem noſtrum certificent plene infra dictum terminum. Alioquin extunc, tam iſtos, quam illos, excommunicamus in his ſcripeis. Item cum dominus prædeceſſor noſter multa bona immobilia & te moventia tempore mortis ſuæ habuerit : monemus una monitione perhibita pro omnibus, ut quicumque dictorum mobilium vel ſe moventium, vel quorumcumque mobilium ipſius epiſcoparus, poſt mortem dicti prædeceſſoris noſtri, ſint vel fuerint quidam detentores, infra duos menſes nobis vel officiali noſtro reſtituant, ſi habeant, vel dolo habere deſierint : alioquin in noſtram vel Officialis noſtri notitiam deferant, ut exinde faciamus quod fuerit faciendum. Sed & ſi qui ſciunt vel ſciverint aliquos, qui dictorum mobilium vel ſe moventium, poſt mortem dicti prædeceſſoris noſtri, ſint vel fuerint occaſione aliqua detentores : ſuper hoc infra dictum terminum, nos, vel Officialem noſtrum, plene certificent : alioquin extunc, tam illos, quam iſtos, excommunicamus. Item monemus & una monitione perhibita pro omnibus, archidiaconos, & archipreſbyteros; ut quidquid de proventibus eccleſiarum, & aliorum beneficiorum vacantium curam habentium animarum annexam, ultra quarentenas ſuas, ſede vacante perceperint; & alios qui de prædictis aliquid habuerint; necnon omnes illos qui de bonis ſacerdotum & clericorum beneficiatorum inteſtatorum aliquid habuerint ſede vacante, nobis vel mandato noſtro reſtituant infra menſem.

[a] Duſ. monemus.

IX. *De perturbantibus ſynodum.*

Monemus una monitione perhibita pro omnibus univerſos & ſingulos in generali : ne quis audeat ſanctam ſynodum impedire, aut quoquo modo perturbare præſumat : & contrarium facientes excommunicationis ſententia innodamus. Monemus in generali univerſos & ſingulos habentes eccleſias parochiales, vel capellanias, ſeu beneficia curata, ut faciant in eiſdem reſidentiam perſonalem. Monemus in generali omnes illos, qui ſede Pictavenſi vacante, beneficia curam animarum habentia, vel capellanias, ſeu domos eleemoſynarum ſint adepti, vel ad ea præſentati, ſede Pictavenſi vacante, qui ſe nobis non præſentaverint, infra tres menſes coram nobis ubi fuerimus ſe præſentent, titulum ſibi competentem in præmiſſis oſtenſuri. Inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne rectores eccleſiarum parochialium admittant aliquos capellanos non beneficiatos ad celebrandum in eccleſiis ſuis continuo ultra duos dies, ubi ipſi capellani litteris noſtris fuerint præmuniti, quod ſibi in noſtra diœceſi .....

X. *De quæſtuariis, decanis, & archipreſbyteris.*

Inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne aliquis quæſtuarius recipiatur abſque noſtris litteris. Inhibemus archipreſbyteris & decanis, ne recedant abſque noſtra licentia : & injungimus eiſdem, quod antequam recedant, ſcribant & nobis referant exceſſus factos contra juriſdictionem eccleſiaſticam. Item quod nos certificent de locis ubi morantur Judæi in diœceſi Pictavenſi : & de prioratibus ubi conſueverunt eſſe duo monachi, & modo nulli ſunt, vel unus tantum. Item & de illis qui habent capellanias, & beneficia curata, & non ſunt promoti in ſacerdotes, liceat ea habuerint per annum & amplius.

XI. *De biſſexto & aliis.*

Monemus in generali, quod de biſſexto & aliis juribus epiſcopalibus reddant nobis, vel mandato noſtro : item de ſynodo, parata, & aliis juribus archidiaconorum, Capicerii, & aliorum prioratuum eccleſiæ noſtræ, [a] ſibi ab his qui ad ea tenentur ſatisfactum, antequam recedant. Et inhibemus ſub pœna excommunicationis, ne recedant ſatisfactione non facta. Suſpendimus omnes, & ſingulos, qui ad ſynodum venire tenebantur & non venerunt, niſi impedimento canonico fuerint detenti. Anno Domini MCCLXXX.

[a] Cuvigo. ſib.

Digitized by Google

Anno Christi 1281. Et editione Binii & Labbeana.

CONCILIUM SALTZBURGENSE,

in causa ecclesiasticæ disciplinæ, tempore Friderici archiepiscopi habitum, anno Domini MCCLXXXI. sub Martino Papa IV.

Anno Christi 1281.

[a] Corrige, II.

Tituli Capitulorum.

I. *De alienationibus ecclesiarum.*
II. *De dispensatione & prælatorum ratione faciendâ.*
III. *De jejunio religiosorum.*
IV. *De monachis & regularibus proprietatum.*
V. *De habitu religiosorum.*
VI. *De discursu religiosorum.*
VII. *De capitulis episcoporum, abbatum, & aliorum prælatorum.*
VIII. *De immoderatis sumptibus visitatorum.*
IX. *De monialibus in claustris communem vitam non ducentibus.*
X. *De pluribus beneficiis curam animarum habentibus.*
XI. *De residentia plebanorum.*
XII. *De advocatis ecclesiarum.*
XIII. *De his qui violentas manus mittunt in clericos.*
XIV. *De his qui loca sacra exsecraverint violenta sanguinis effusione.*
XV. *Contra patronos & judices, qui bona decedentium clericorum invadunt.*
XVI. *De psalmo*, Domine quid multiplicati sunt.
XVII. *De falsariis clericis & laicis quocunque modo.*
XVIII. *De his qui a laicis instituuntur.*

Hæc sunt instituta venerabilis domini Friderici archiepiscopi ecclesiæ Saltzburgensis, Apostolicæ sedis Legati, instituta in provinciali concilio Saltzburgensi, anno Domini MCCLXXXI.

Præfatio.

CUm instantia nostra quotidiana esse debeat sollicitudo ecclesiarum nobis commissarum, ideo ad laudem & gloriam Domini nostri Jesu Christi, qui est omnium bonorum solidum firmamentum, nos Fridericus Dei gratia sanctæ Saltzburgensis ecclesiæ archiepiscopus, Apostolicæ sedis Legatus, Hanno, Willelmus, Bruno, [a] Thimon, Bernhardus, Gerardus, Frisingensis, Ratisponensis, Paviensis, Brixinensis, Chimensis, Secoviensis, Laventinensis, episcopi, Saltzburgæ in provinciali concilio congregati, infra scriptas constitutiones ex causis rationabilibus solemniter ac communiter edidimus, & promulgatas publice mandamus per eandem provinciam inviolabiliter observari.

[a] Forte, Timotheum.

Capitula.

I. *De alienationibus ecclesiarum.*

Quia multi prælati bona ecclesiastica alienant, vendunt vel distrahunt minus juste, vel etiam locationes longi temporis & nocivas faciunt: de eisdem statuimus, ut nihil talium de cetero attentare præsumant, nisi expresse auctoritate episcopi, & consensu conventus monasterii accedente: alias locatio & alienatio prorsus sit irrita, & alienator ab administratione temporalium, & ab ingressu ecclesiæ tamdiu sit suspensus, donec ecclesiam reddat indemnem. Et ut circa hæc fraus & alienationis materia præcludatur; volumus, ut sigillum capituli, non apud abbatem, vel apud prælatum, sed apud maturiores, & fide digniores tres fratres capituli reserventur.

II. *De dispensatione & prælatorum ratione faciendâ.*

Item, ne etiam res ecclesiasticæ in usus indebitos convertantur, & fidelis dispensatio prælatorum apparentius elucescat; diffinimus, ut de bonis ecclesiæ semel in anno prælatus cujuslibet conventus ecclesiæ convenientium, suo de omnibus redditibus & proventibus monasterio plenam faciat rationem, præsente episcopo vel ejus nuncio ad hoc specialiter deputato, si episcopus fuerit ad hoc requisitus: & bis vel ter in anno a suis officialibus, monachis, & laïcis computationem discretam faciat & fidelem: alioquin incidit supradictam [b].

[b] Tom. pœnam.

III. *De jejunio religiosorum.*

Item a festo sancti Martini ab omnibus religiosis usque ad Nativitatem Domini, jejunium observetur: & a Quinquagesima eisdem præcipimus jejunium in cibis quadragesimalibus inchoare; salvis omnibus jejuniis aliis a suorum regulis institutis.

IV. *De monachis & regularibus proprietatum.*

Item statuimus, ut monachi vel regulares, nisi a notitia præsentium infra dies quindecim, vel ante, ad manus suorum offerant prælatorum, usque ad restitutionem debitam, ab officio sint suspensi; & nihilominus, si manifesta sit proprietas, carcerali custodiæ mancipentur.

V. *De habitu religiosorum.*

Item, ut habitus unicuique debitus, religiosos & religiosas distinguat a sæcularibus, a quibus debent esse vita & moribus separari; volumus etiam, ut quilibet religiosi & religiosæ, tam monachi, quam extra monasteria, veste suæ religionis utantur, & vestes sæculares nullatenus assumere præsumant.

VI. *De discursu religiosorum.*

Item inhonestos & indecentes religiosorum discursus amputare volentes; determinamus, ut quicumque prælatus monachum fugitivum vel ejectum, ad admonitionem episcopi, rectorum, vel visitatorum ordinis, non receperit, ex tunc sit a temporalium administratione suspensus, donec recipiat monachum vagabundum: ut inquietos & inobedientes coërcere possint per pœnas in sua regula constitutas, & mancipare carceribus penitus incorrigibiliter obstinatos, ubi magis visum fuerit expedire, quod de consilio Ordinarii ad alia sui ordinis claustra destinentur.

VII. *De Capitulis episcoporum, abbatum, & aliorum prælatorum.*

Item, licet felicis recordationis Gregorius Papa IX. [c] providere statuerit, ut in singulis regnis seu provinciis, prælati ordinis sancti Benedicti de triennio in triennium Capitula regularia celebrare debe-

[c] Corrige, providit.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1281.

rent, & nos idem ſtatutum in provinciali duxerimus innovandum: quia tamen nullus fructus adhuc eſt ex prædicto ſtatuto & innovatione; repetita vice decrevimus eadem Capitula celebrari, jure tamen Ordinariorum per omnia ſalvo.

VIII. *De immoderatis ſumptibus viſitatorum.*

Item, ne monaſteria immoderatis viſitatorum ſumptibus graviter onerentur; ſtatuimus, ut quilibet abbas, qui pro tempore viſitator fuerit, vel etiam Capitulum generale acceſſerit, octo evectionum numerum non excedat: inferiores vero abbates, pancioribus ſint contenti.

IX. *De monialibus in clauſtris communem vitam non ducentibus.*

Item, cum dolore accepimus, quod quædam moniales, in eodem monaſterio communiter habitantes, communem vitam non ducunt, nec in eodem comedunt refectorio, ſed ſeorſum per cameras ſpeciales. Volumus igitur, ut communiter regularia loca frequentent, & in eodem refectorio communibus cibis utantur. Et quod abbatiſſa ab Adventu Domini uſque in octavam Epiphaniæ, & a Septuageſima uſque in octavam Paſchæ, in dormitorio dormiat, & in refectorio comedat cum eiſdem.

X. *De pluribus beneficiis curam animarum habentibus.*

Item, cum in noſtro provinciali concilio proxime celebrato, clericis plura beneficia curam animarum habentibus duxerimus injungendum, ut infra certum terminum & tempus, diſpenſationis ſuæ fidem nobis facerent; ut ultimo eis remanente beneficio, juxta [a] Lateranenſe concilium prioribus eſſent ipſo jure privati: ex ſuperabundanti exſpectantes exſpectavimus uſque modo. Quare volumus diſtricte præcipientes, ut durante tempore præſentis noſtri concilii, litteras ſuæ diſpenſationis nobis exhibeant: alinquin quod prius contra tales beneficiatos ſtatutum eſt, efficaciter exſequemur; hujuſmodi beneficia, tamquam de jure vacantia, perſonis idoneis conferendo.

[a] *Lateran. IV. c. 29.*

XI. *De reſidentia plebanorum.*

Item, licet rectoribus eccleſiarum qui a reſidentia excuſantur, mandaverimus in proximo concilio, quatenus perſonas idoneas ordinarent in eccleſiis ſuis in perpetuos vicarios inſtitui ac locari, trimeſtri tempore ad hoc exſequendum indulto: tamen quia in hoc exhibuerunt ſe aliqui negligentes; nos inſtitutionem hujuſmodi vicariorum, ſeu locationem eccleſiarum, ſimul & moderamen præbendarum, præciſe ad noſtram providentiam revocamus, ſublata eis omni circa proviſionem hujuſmodi poteſtate: ut ſic puniantur ex eo in quo delinquere præſumpſerunt.

XII. *De advocatis eccleſiarum.*

Item, ſub velamento advocationis nonnunquam gravantur monaſteria; conventualium, parochialium, & aliarum eccleſiarum libertas & [b] immunitas perturbantur: decrevimus, ut omnes qui occaſione hujuſmodi aliquod jus ſibi vindicant in eccleſiis, niſi de jure ſuo ordinarium loci [c] contractum fecerint, ante feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ, quem eis ad hoc terminum peremptorium aſſignamus; ex tunc ſuper hoc de cetero nullatenus audiantur: & clericus qui ſe non oppoſuerit taliter uſurpanti, penam ſuſtineat nuper in [d] Lugdunenſi concilio ſtatutam.

[b] *MS. habet, omnibus. Emendavi in libris, qui vocem illam reliquere deſignat, barbaram quidem, at omnes poſſibile ſecula reprobaſſimam.*

[c] *Forte, certum fecerint.*

[d] *Cap. 22.*

XIII. *De his qui violentas manus mittunt in clericos.*

Item, cum hi qui violentas manus mittunt in clericos, incidant ipſo facto in canonem legitime promulgatum; diſtricte præcipimus, ut in parochia in qua tale delictum commiſſum fuerit, vel talis malefactor domicilium habuerit, rectores illarum eccleſiarum ipſum excommunicatum devitent, & denuntient ſingulis diebus Dominicis & feſtivis: ut ſic rubore perfuſus, ad matrem eccleſiam citius revertatur. Illos vero clericos, qui vel alios nominatim excommunicatos vel interdictos ad divina vel eccleſiaſticam ſepulturam ſcienter receperint, ab omni officio eccleſiaſtico ſuſpenſos decernimus remanere: utpote qui ſua temeritate niruntur frangere nervum eccleſiaſticæ diſciplinæ. Et eum qui in prædictam denunciationem, poſtquam ſibi per Ordinarium fuerit demandatum, negligens fuerit aut remiſſus, per quindecim dies ab ingreſſu eccleſiæ, & ab officio ſit ſuſpenſus, & culpam reiteratam pœnæ reiteratio ſubſequatur. Monemus etiam religioſos quoſlibet, ut circa prædictum ſtatutum, ordinationem [e] recolendæ memoriæ domini Guidonis curent inviolabiliter obſervare.

[e] *Conc. Vienn. an. 1267. c. 4.*

XIV. *De his qui loca ſacra exſecraverint violenta ſanguinis effuſione.*

Item ſtatuimus, ut quicumque violenta ſanguinis effuſione cœmeterium vel eccleſiam exſecraverint, ad expenſas pro reconciliatione impendendas, exſecrationibus hujuſmodi [b] teneatur. Si ſolvendo fuerit rebellis, per cenſuram eccleſiaſticam a rectore loci, auctoritate hujus concilii arctetur: ſi vero ſolvendo non fuerit, alias pro ipſius diœceſani arbitrio puniatur.

[b] *Hæc vocula teneatur, in mſ. deſiderabatur, inquit Binius, qui hanc primus edidit.*

XV. *Contra patronos & judices, qui bona decedentium clericorum invadunt.*

Item ſtatutum bonæ memoriæ Guidonis contra patronos, & judices, & præcones editum, qui bona invadunt decedentium clericorum, pro neceſſitate temporis aggravantes ſtatuimus, ut raptores rerum hujuſmodi vacantium eccleſiarum ipſo jure excommunicationem incurrant: & in locis ad quæ eadem bona violenter ablata, deducta [c] illa eo fuerint, poſtquam hoc eccleſiarum rectoribus innotuerit, ceſſetur tamdiu a divinis; donec ſubrepta eadem ſucceſſori defuncti reddantur, & in loca priſtina reportentur, & alias ſatisfactio competens ſubſequatur. Et hoc ſtatutum non ſolum ad futura, ſed ad præterita extendatur.

[c] *Forte, deducta illico.*

XVI. *De pſalmo*, Domine quid multiplicati.

Item reminiſcens Moyſi ſervi Domini; qui hoſtes populi ſui non ferro pugnando, ſed prece orando dejecit; ſtatuimus, ut per præſentis anni decurſum, in inſtanti Adventu Domini inchoandum, in ſingulis cathedralibus, conventualibus, & parochialibus eccleſiis, pſalmus, *Domine quid multiplicati ſunt*, cum oratione Dominica, & verſu, *Fiat pax in virtute tua, Eſto nobis turris fortitudinis*, & collecta, *Deus, a quo ſancta deſideria*, clerus, provolutis in terram genibus, & erectis in cælum cordibus, in Miſſa poſt tertium Agnus Dei quotidie ſemel dicat: quatenus Dominus noſter Jeſus Chriſtus, Rex pacificus, ſedatis tribulationibus, & eccleſiarum perſecutoribus & invaſoribus humiliatis, pacem in populo ſuo multiplicatis intercеſſoribus largiatur.

Pſal. 3.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1281.

XVII. *De falsariis clericis, & laïcis quocunque modo.*

Item, ad falsariorum malitiam reprimendam diffinimus, ut qui clerici vel laïci sigilla vel litteras principum vel prælatorum falsare, vel falsis scienter uti præsumunt, aut etiam falsam monetam cudere, vel quodcumque æs seu metallum adulterinæ fabrefacere, aut his omnibus vel similibus uti scienter præsumpserint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Clericis nihilominus, si de hoc convicti fuerint, carcere episcopali mancipandis; laïcis autem sæculari judicio condemnandis.

XVIII. *De his qui a laïcis instituuntur.*

Item constitutio concilii proxime celebrati, quæ clericis de manibus laïcorum, antequam per Ordinarios instituantur, ecclesias recipientibus, pœnas ingerit & infligit, in eo quod experientia docuit, supplere volentes; statuimus, ut quicumque clericus contra processus, pœnas, & ordinationes Ordinarii, contra eum habens defensionem præsidio laïcorum, illaque ausus fuerit uti; ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Verum cum parum sit jura concedere, nisi sint qui eadem tueantur; præcipimus, quatenus salutaria nostra monita, ut moribus utentium approbentur, in quatuor temporibus anni, in singulis cathedralibus & conventualibus ecclesiis recitentur. Rectores vero ecclesiarum ipsa scripta habeant, & per singulas synodos ab archidiacono de earum rerum observantia interrogari præcipimus & inquiri, & nihilominus sine delectu personarum [a]prævicmus in obedientiam, qui nostrarum sanctionum inventi fuerint contemptores.

[a] Prævenimus.

ANNO CHRISTI 1281.

CONCILIUM LAMBETHENSE,

a Cantuariensis provinciæ antistitibus celebratum, anno Domini MCCLXXXI.

ANno gratiæ MCCLXXXI. *ait Walsinghamus*, qui est annus R. gis Eduardi, a conquestu primi, octavus; frater Joannes Peckham Cantuariensis archiepiscopus, ne nihil faciſſe videretur, convocat concilium apud Lambheyth, in quo Constitutiones Othonis & Othobom, quondam Legatorum in Anglia, innovans, jussit eas ab omnibus custodiri.

Constitutiones fratris Joannis de Peckam, quondam archiepiscopi Cantuariensis, editæ apud Lambeth, anno Domini MCCLXXXI. & regis Eduardi primi, IX.

TITULI CAPITUM.

I. *De sacramento Eucharistiæ.*
II. *De annalibus celebrandis, & anniversariis.*
III. *De Baptismo & ejus effectu.*
IV. *De sacramento Confirmationis.*
V. *Ne simul & semel quinque ordines conferantur.*
VI. *De Confessione.*
VII. *De cœna.*
VIII. *De Pœnitentia.*
IX. *De uno confessore in quolibet decanatu faciendo.*
X. *De informatione simplicium.*
XI. *De hospitalitate tenenda.*
XII. *De certificationibus faciendis.*
XIII. *De falsis procuratoriis non signandis.*
XIV. *Ne fiant clandestinæ inquisitiones.*
XV. *De firmis.*
XVI. *De religiosis.*
XVII. *De corruptoribus monialium.*
XVIII. *Item in eodem.*
XIX. *Item in eodem.*
XX. *De apostatis.*
XXI. *Ne religiosi executores testamentorum fiant.*
XXII. *De habitu clericali.*
XXIII. *De filiis presbyterorum.*
XXIV. *De institutionibus.*
XXV. *De clericis plura beneficia occupantibus.*
XXVI. *De advocatis.*
XXVII. *De suffragiis pro archiepiscopis & episcopis habendis.*

PRÆFATIO.

AB exordio nascentis ecclesiæ Christianæ, orthodoxi patres, retroactis temporibus, errorum laqueis, morum corruptionibus, adversitatum molestiis, conciliorum tractatibus obviarunt. In eis siquidem sapientes se mutuo exacuunt, & congregati sancti viri, Christi Domini sensum & consilium faciliter impetrarunt, qui se spondet talibus sui nominis honorem zelantibus medium adfuturum. Sanctorum patrum igitur vestigiis inhærentes, jurisque auctoritate compulsi, ac necessitate multiplici ecclesiæ perurgente; nos frater Joannes, permissione divina, Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas; cupientes præsentibus incommodis obviare, sperantesque, Christi patrocinante gratia, ad hoc nos posse proficere, cum fratrum ac coëpiscoporum nostrorum, ac ceterorum provinciæ nostræ prælatorum adsistentia efficaci, de prudentium virorum consilio, hoc sacrum concilium mandavimus convocari. Intendentes, prævia Spiritus sancti gratia, opere & consilio, transgressores canonum corrigere; quædam etiam olim salubriter edita, non tamen satis moribus utentium comprobata, recentia stabilire; & contra novellas quasdam tergiversationes, quas in furno sulphureo non cessat abyssi puteus exhalare, novis quibusdam remediis occurrere, ut valemus; in quo obtrectatorum dentes minime formidamus. Quoniam, etsi res divinæ tamquam perfectissimæ in certis consistant finibus, humani tamen juris conditionem in infinitum currere cogit necessitas manifesta. Contemptum autem canonum immane esse piaculum, utrusque docet pagina testamenti. Decretis enim Apostolicis, & conciliorum diffinitionibus obsistentes, a sanctæ matris ecclesiæ meritis sunt præcisi: utpote quos romphæa Mosaïca plectit sententia capitali; & Sapientia incarnata illos qui ecclesiam non audiunt, ethnicis & publicanis similes esse decrevit, ac contemptum auctoritatis Apostolicæ, in contemptum Patris omnium redundare. Quippe quos legum suarum Petrus ligat vinculis, in summi & cælestis Imperatoris palatio sunt ligati. Econtra tamen quosdam frivole de Christiani nominis titulo gloriantes, tam clericos quam laïcos, quotidianis angustiis experimur jugum abjicere, & Apostolicas sanctiones arrogantia diabolica conculcare, illius glorioſi martyris Thomæ Patriarchæ nostri immemores, qui se pro hujusmodi juribus defensandis murum opposuit pro ipsis; primum sustinens exsilium, & postea

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1281.

passionem. Lateranensis igitur concilii auctoritate [a]præmoniti, faciemus canonicas regulas revocari. Et quia Lugdunense concilium ultimo celebratum, eo enormius, quo recentius infringitur: ne quis possit se in temeritate hujusmodi per ignorantiam excusare; ipsum volumus in principio recenseri, non solum ut omnibus innotescat, verum etiam ut si quid in ipso videatur intolerabile iftius regionis consuetudini, quæ in multis ab omnibus aliis est distincta, circa illud, temperamentum Apostolicæ clementiæ humiliter implioretur. Quoniam, sacro testante eloquio, *Melior est obedientia quam victima*: & quia *peccatum ariolandi est repugnare*: & *quasi scelus idolatria, nolle acquiescere*. Hanc enim inobedientiam credimus esse causam mutationis utriusque [b] parentis ecclesiæ Anglicanæ. Secundo, constitutiones sanctæ memoriæ domini Othoboni eo legi faciemus reverentius, quo ipse in eisdem statutis suis hoc mandavit fieri hujusmodi per singulos annos ab archiepiscopis, episcopis, in synodis suis, de verbo ad verbum; postea ad bonorem Apostolicum sublimatus. Tertio vero recitari volumus concilium de Lamethetb, quod sanctæ memoriæ prædecessor noster Bonifacius cum fratribus & coëpiscopis sui temporis noscitur salubriter edidisse: ut contra ipsum quod dicitur fuisse appellatione suspensum, qualiter procedi debeat videatur. Ultimo vero adjicimus quæ nobis videntur necessario ordinanda.

[a] *Forte*, præmoniti.

[b] *Forte*, patris.

CAPITULA.

I. *De sacramento Eucharistiæ.*

ALtissimus de terra assumpti corporis creavit humani generis medicinam in septem vasculis repositam, quæ ecclesiæ septem sacramenta: quæ a plerisque nec cum condigna tractari reverentia, nec cum debita diligentia dispensari, fide didicimus oculata. In his igitur præsens correctio sumat exordium, & præcipue circa corporis & sanguinis Domini sacramentum; quod est sacrum & sacrificum sacramentum, sanctificans manducantes; & sacrificium oblatione sua universis, tam vivis, quam defunctis proficiens, pro quorum suffragiis immolatur. Multos igitur esse numero, & paucos merito, Domini sacerdotes, [c] quotidianum scandalum experimur; inter quorum damnabiles acedias, hanc plangimus præcipue, quod ad hoc ipsum Eucharistiæ sacramentum se irreverentes exhibent supra modum: quod ex ecclesiasticis [d]linguis conficiunt, contemptibiliter custodiunt & reponunt; & ipsum tanto tempore negligunt immutatum, donec corrumpantur species continentes; ut salutis auctor, qui infinito amore se in viaticum dedit ecclesiæ, pro tantæ irreverentiæ injuria offendatur. In cujus remedium discriminis; statuimus, ut quilibet sacerdos, quem canonica necessitas non excusat, confiteatur omni hebdomada, saltem semel; & in qualibet ecclesia parochiali fiat tabernaculum cum clausura, decens & honestum, secundum magnitudinem & ecclesiæ facultates: in quo ipsum corpus Domini in pyxide pulcherrima, & lineis tegumentis, sed nullatenus in loculo, propter comminutionis devitandum periculum, collocetur: quod in omni Dominica præcipimus renovari. In elevatione vero ipsius corporis Domini pulsentur campanæ in uno latere; ut populares, quibus celebrationi Missarum non vacat quotidie interesse, ubicumque fuerint, seu in agris, seu in domibus, flectant genua, indulgentias concessas a pluribus episcopis habituri. Sacerdotes autem in custodia Eucharistiæ negligentes pu-

[c] *Forte*, per quotidianum scandalum.

[d] *Hîc mendum subesse aliquod videtur.*

niri præcipimus, secundum regulas concilii generalis, cap. *Statuimus*, & gravius, si negligentia perseveret. Circa deportationem vero Eucharistiæ ad ægros, servetur honestas, alias & alibi constituta. Attendant insuper sacerdotes, quod cum communionem sacram porrigunt simplicibus, Paschali tempore vel alio, solicite eos instruant, sub panis specie simul eis dari corpus & sanguinem Domini, immo Christum integrum, vivum, & verum, qui totus est sub specie sacramenti. Doceant etiam eos, illud quod ipsis eisdem temporibus in calice propinatur, sacrum non esse, sed vinum purum eis hauriendum, traditum ut facilius sacrum corpus glutiant, quod perceperunt. Solis enim celebrantibus sanguinem sub specie vini consecrati sumere, in hujusmodi minoribus ecclesiis est concessum. Instruant etiam eosdem, sumptum ore sacramentum, non nimis dentibus comminuere, sed tritum modice sorbere perfecte, ne particula aliqua eveniat in dentium interstitiis, vel alibi remaneat. Parochiales insuper sacerdotes caveant diligenter, ne alicui dent corpus Domini, nisi prius constet eis, ipsum fuisse confessum, testimonio vel judicio fide digno: & hujus certificationis onus ipsi suscepturo imponimus sacramentum, qui habet ea quæ saluris suæ sunt necessaria procurare. Nullus ergo sacram communionem præbeat parochiano alterius sacerdotis, sine ipsius licentia manifesta: quam ordinationem non intendimus ad peregrinantes extendere, ut nec necessitatis casui derogare.

II. *De annalibus celebrandis & anniversariis.*

Sacerdotes insuper caveant universi, ne Missarum peculiarium seu familiarium se celebrationi obligent, quo minus valeant canonico officio commissam sibi ecclesiam officiare, ut tenentur. Nec præsumat aliquis annalia celebranda suscipere, nisi pro defuncto celebret quotidie, vel procuret specialiter celebrari. Nullus insuper plura recipiat annalia celebranda, quam habet socios celebrantes: illo casu excepto, in quo procurans suffragia fieri pro defuncto, consentit expresse, defuncti memoriam alibi vel aliis copulari. Nec credat celebrans se dicendo Missam unam, posse satisfacere pro duobus, pro quo utroque promisit specialiter & in solidum celebrare. Licet enim dicat, de consecr. dist. 5. c. *Non mediocriter*, capitulum, quod licet minus accipitur, cum Missa una pro cunctis dicitur, [a]quasi pro unoquoque eorum una diceretur: loquitur tamen de iis Missis, quæ anxiato corde dicuntur. Absit enim ne a quoquam Catholico credatur, tantum intentione prodesse Missam unam devote celebratam mille hominibus, pro quibus forsan dicitur, quantum si mille Missæ pro eis devotione simili canerentur. Licet ipsum sacrificium, quod est Christus, sit infinitæ virtutis, non tamen in sacrificio suæ immensitatis summam plenitudinem operatur: alioquin pro uno mortuo nunquam oporteret nisi unam Missam dicere. Operatur enim in hujusmodi mysteriis, distributione certa suæ plenitudinis, quam ipse eisdem lege infallibili alligavit. Illos autem, qui pro annalibus seu anniversariis celebrandis stipendia receperunt, nec ex certa malitia vel acedia satisfaciunt, ut tenentur; monemus, ut omissa suppleant, & ad plenum satisfaciant in futurum. Et quandocumque id fecerint, fructus taliter perceptorum pro annalibus eorum qui eis talia contulerint, erogent pauperibus: aut si utrumque istorum sponte neglexerint, sicut fraudatores fidelium ab Ordinariis suis aspere corrigantur.

[a] *Lege*, quam vis.

ANNO CHRISTI 1281. *Lambeth, 17 Kal.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1281.

III. *De Baptismo & ejus effectu.*

Circa sacrum Baptismum quosdam reperimus deliquisse. Cum enim periclitantibus parvulis, pro necessitatis inevitabilis articulo, quibuscumque laïcis vel mulieribus sit concessum in casibus hujusmodi periclitantes taliter baptizare, & hujusmodi Baptismum ad salutem constet sufficere, si forma debita observetur; nec debere baptizatos taliter, iterum baptizari: quidam tamen stolidi sacerdotes sic baptizatos parvulos, non sine sacramenti injuria, rebaptizant. Quod ne de cetero fiat, firmiter inhibemus; sed super sic baptizatos exorcismi & catechismi, [a]propter reverentiam ecclesiæ facientes. Forma autem sacramenti in lingua vulgari consistit, non solum in significatis, verum etiam in ordine [b]eorum, quo ipsum sacramentum est divinitus institutum; [c]quo Christus Dominus illis verbis, & taliter ordinatis, ut sunt, lingua Latina, regenerativam contulerit potestatem. Dicitur ergo sic a taliter baptizantibus: *Ich Cristin the in the Faderes nom, &c.* vel aliter in lingua Latina, secundum patriæ consuetudinem; vel in Gallico sic: *Je baptize toy en nom del Peere, &c.* Quod si sacerdos rationabiliter dubitet, an parvulus baptizatus fuerit in forma debita, tenens modum decretalem cum exorcismo & catechismo, dicat: *Si non es baptizatus, ego te baptizo, &c.* Attendant etiam sacerdotes, ne Latina nomina, quæ scilicet prolata sonant Latinam, imponi permittant parvulis baptizatis, sexus præcipue feminini. Et si fiat contrarium, per confirmantes episcopos corrigatur.

[a] *Hic aliquid deest.*

[b] *Forte, verborum.*

[c] *Forte, quod.*

IV. *De sacramento Confirmationis.*

Confirmationis insuper sacramentum multi negligunt temerarie, quia desunt forsan ad talia vigiles hortatores: adeo ut plures [d], immo innumeri, inveterati dierum malorum, qui nondum Confirmationis gratiam receperunt. Cui negligentiæ damnabili obviantes; statuimus, ut nullus ad sacramentum corporis & sanguinis Domini admittatur, extra mortis articulum, nisi fuerit confirmatus, vel nisi fuerit a receptione Confirmationis rationabiliter impeditus.

[d] *Deest, fint.*

V. *Ne simul & semel quinque Ordines conferantur.*

Cum, secundum Doctores theologicos, militia clericalis septem muniatur Ordinibus, singulorum characteribus in anima consignata, per singulos etiam augmentum recipiens gratiæ, nisi ordinati, fiate ordinem suscipiant crimine irretiti; expedit plurimum ipsos ordines minime [e] inculcatos: quoniam inculcatio reverentiam minuit, gloria per consequens per irreverentiam repercutitur ab ingratis. Contra dignitatem igitur tam reverendissimi esse dinoscitur sacramenti, quinque simul Ordines, scilicet ordines non sacros, cum uno sacro alicui uni homini exhibere. Unde in nonnullis aliis provinciis quatuor minores ordines non simul faciliter conceduntur, aut conferuntur: ut ascendentes clerici ad Christi mysteria, quasi graduum canticum concinentes, cum probari exstiterint in minoribus officiis, gradatim demum procedant ad majora. Quia igitur ex singulis ecclesiis, quæ pia, quæ religiosa, quæque honesta sunt, tenemur eligere, & ea tamquam fasciculum in [f] angelorum colligare, præcipimus, ut episcopi in his sequantur canonicas sanctiones. Minores etiam ordines, quando id potest fieri, bono modo, pro sacramenti reverentia dentur aliquoties combinati. Et recipientes eos, seu simul, A seu sigillatim, in vulgari lingua publice instruantur de distinctione ordinum, officiorum & characterum, ut de profectu gratiæ, quæ in singulis ordinibus digne accedentibus augmentatur.

[e] *Forte, inculcati.*

[f] *Vix corrupt.*

VI. *De Confessione.*

Sacramentum Pœnitentiæ, naufragantium remedium singulare, per quorumdam [a] insipientium sacerdotum debito caret fructu; & qui credit a fluctibus emergere, perniciosius in damnationis pelagum demergitur; dum de facto absolvunt plurimos, quos de jure absolvere nequeunt; & *vivificant*, ut ait propheta, *propter pugillum hordei & fragm. um panis, animas quæ non vivunt*: utpote absolvent de B facto excommunicatos de jure, & præcipue ab Oxoniensi concilio, propter læsionem seu perturbationem ecclesiasticæ libertatis, vel propter consimilia scelera in eodem concilio simili pœna damnata, seu decimas seu alia jura ecclesiastica detinentes. Quibus obsistentes ut seductoribus animarum, & pulvillos consuentibus sub cubitis reproborum; omnibus cautis provinciæ confessoribus, sub nobis & coëpiscopis nostris constitutis, districtius inhibemus, ne de cetero per absolutionis signaculum, quod novimus sine satisfactione debita & speciali commissione archiepiscopi & episcopi [b] tenere, dum [c] sunt in suis scelcribus pertinaces. Existimantes nihilominus hujusmodi, non tam confessores, quam fovearum diaboli confossores, peccare gravissime, cum C convincantur saltem tacite eisdem scelcribus consentire, & scelerosos in sua perfidia confortare. Unde caveant ipsi, ne eodem cum talibus excommunicationis laqueo involvantur.

[a] *Corrig. insipientium.*

Eccles. 4.

[b] *Deest, non.*

[c] *Hæc non observarunt.*

Cum insuper nos dudum pluralitatem beneficiorum sacrilege usurpatam cohibere volentes, inhibuerimus sub pœna excommunicationis, ne quis de facto ad tales in suis furtis & sacrilegiis contumaces manus extenderet absolvendos: quidam tamen sacerdotes post Belial, quamdiu Salvatoris contrarium facere præsumpserunt, occidentes animas Christi sanguine redemptas, & enervantes disciplinam ecclesiasticam. Istos igitur, quasi vulpes demolientes vineas Domini veraciter reputantes, sub pristina D districtione iterato præcipimus, quatenus a talibus absolvendis de cetero abstineant, & ad renunciandum beneficiis illicite obtentis vel retentis, solicite inducant: alioquin sciant se certissime [d] diem maledictionis fulgere ferendos.

[d] *Forte, in die maledictionis sua fulgere faciendos.*

VII. *In eodem.*

Sunt præterea nonnulli, qui prætextu quorumdam privilegiorum generalium a sede Apostolica obtentorum, spreta contra intentionem Apostolicam auctoritate pontificali, ipsorum Pontificum irrequisito beneplacito & assensu, ingerunt se subditorum eorumdem confessionibus audiendis. Quorum præsumptiones volentes reprimere, ut tenemur; prohibemus sub pœna excommunicationis, ne quis de cetero, absque episcopi licentia expressa, vel probabiliter præsumpta, confessiones suorum audiat subditorum; nisi in in audiendis confessionibus a jurisdictione ordinaria diœcesana & metropolitica expresso tenore sui privilegii sit exemptus. Et si qui contrarium fecerint, procedatur contra eos, sicut contra privilegiorum temerarios abusores.

VII. *De Pœnitentia.*

Præterea, cum juxta sacros canones peccata graviora, ut incestus, & similia, quæ vulgatissima suo scandalo, totam commoverat civitatem, sint solemni pœ-

ANNO CHRISTI 1281.

ni pœnitentia caſtiganda : quorumdam tamen negligentia id agente, hujuſmodi pœnitentia videtur quaſi in oblivionem tradita, & creviſſe per conſequens audacia hujuſmodi horrenda facinora & flagitia perpetrandi. Quocirca præcipimus, ut hujuſmodi pœnitentia ſolemnis de cetero imponatur ſecundum canonicas ſanctiones. Abſolutionem autem ab homicidio voluntario, tam publico, quam occulto, ſolis epiſcopis, extra neceſſitatis articulum, reſervamus ; per quod minorum intendimus refrenare audaciam, & non majorum reverentiæ in aliquo derogare.

IX. *De uno confeſſore in quolibet decanatu faciendo.*

Licet a ſanctis patribus jam pridem fuerit ordinatum, ut in quolibet decanatu unus ſit rector, aut vicarius, litteraturæ ſufficientis illuſtratus, gratiæ famæque laudabilis aſſignatus, ad confeſſionem rectorum, vicariorum, aliorumque ſacerdotum, ac miniſtrorum eccleſiæ audiendam, injungendaſque pœnitentias, ut ſit mare fuſile in templi introitu, juxta templi typica ſacramenta : hoc tamen hactenus non fuit cleri moribus approbatum, non ſine multis Dei injuriis [a] ac celebrationibus quæ extractionibus potius dicerentur. Ordinationem igitur prædictam a diſſuetudine revocantes ; præcipimus, ut ipſa de cetero inviolabiliter obſervetur. Ex hoc minime inhibere intendimus, quin poſſint, ſi voluerint, ad alios communes Pœnitentiarios, dum tamen conſtet, pro ſacramento Pœnitentiæ convolare.

[a] *Locus corruptus.*

X. *De informatione ſimplicium.*

Ignorantia ſacerdotum populum præcipitat in foveam erroris ; & clericorum ſtultitia vel ruditas, qui diffinitione canonica filios fidelium inſtruere jubentur, magis aliquando ad errorem profuit, quam doctrinam. Quidam etiam ceteris prædicantes non ſemper loca viſitant, quæ magis conſtat mentis lumine indigere, teſtante Propheta, quod *parvuli petierunt panem, nec erant qui frangerent eis* ; & alio clamante : *Quia egeni & pauperes quærunt aquas, lingua eorum ſiti aruit.* In quorum remedium diſcriminum ſtatuendo præcipimus, ut quilibet ſacerdos plebi præſidens, quater in anno, hoc eſt, ſemel in qualibet quarta anni, die uno ſolemni vel pluribus, per ſe vel per alium, exponat populo vulgariter, abſque cujuſlibet ſubtilitatis textura phantaſtica, quatuordecim fidei articulos, decem mandata Decalogi, præcepta Evangelii, duo ſcilicet geminæ caritatis, ſeptem opera miſericordiæ, ſeptem peccata capitalia cum ſua progenie, ſeptem virtutes principales, ac ſeptem gratiæ ſacramenta. Et ne quis a prædictis per ignorantiam ſe excuſet, quæ tamen omnes miniſtri eccleſiæ ſcire tenentur ; ea perſtringimus ſummaria brevitate.

Sciendum igitur, ſeptem eſſe fidei articulos pertinentes ad myſterium Trinitatis : quorum quatuor pertinent ad divinitatis intrinſeca, tres vero ad effectus. Primus eſt unitas divinæ eſſentiæ in trium perſonarum indiviſibili Trinitate, juxta illud, *Credo in unum Deum.* Secundus eſt credere Patrem ingenitum eſſe Deum. Tertius eſt, credere Filium genitum eſſe Deum. Quartus eſt, credere Spiritum ſanctum, nec genitum, nec ingenitum eſſe Deum, ſed a Patre & Filio pariter procedentem. Quintus eſt, creatio cæli & terræ ; hoc eſt, omnis viſibilis & inviſibilis creaturæ, a tota indiviſibiliter Trinitate. Sextus eſt, ſanctificatio eccleſiæ per Spiritum ſanctum, & gratiæ ſacramenta, & cetera omnia quæ communicat eccleſia Chriſtiana. In quo intelligitur, quod eccleſia cum ſuis ſacramentis & legibus, per Spiritum ſanctum omni homini, quantumcumque peccatori, ſufficit ad ſalutem ; & extra eccleſiam non eſt ſalus. Septimus eſt, confirmatio eccleſiæ per gloriam æternam, in anima & carne veraciter ſuſcitanda, & per oppoſitum intelligitur damnatio reproborum.

ANNO CHRISTI 1281.

Item alii ſeptem articuli pertinent ad Chriſti humanitatem. Primus eſt Incarnatio, ſeu vera carnis aſſumptio ex ſola per Spiritum ſanctum Virgine gloriosa. Secundus eſt, vera incarnati Dei nativitas ex Virgine incorrupta. Tertius eſt, veri Dei Chriſti paſſio & mors in cruce, ſub tyrannide Pilati. Quartus eſt, deſcenſio Chriſti Dei ad inferos in anima, quieſcente corpore in ſepulcro, ad ſpoliationem tartari. Quintus eſt, vera Dei Chriſti reſurrectio. Sextus, vera ejus ad cælos aſcenſio. Septimus eſt, ejus venturi ad judicium certiſſima exſpectatio.

Item, decem mandatorum veteris teſtamenti, tria ordinantur ad Deum, quæ dicuntur mandata primæ tabulæ : ſeptem vero ad proximum, & dicuntur mandata ſecundæ tabulæ. In primo prohibetur omnis idololatria, cum dicitur : *Non habebis Deos alienos coram me.* In quo implicite prohibentur omnia ſortilegia, & omnes incantationes, cum ſuperſtitionibus characterum & hujuſmodi figmentorum. In ſecundo, cum dicitur : *Non aſſumes nomen Dei tui in vanum*, prohibetur principaliter hæreſis univerſa ; & ſecundario omnis blaſphemia, & irreverens Dei nominatio, præcipue in perjurio. In tertio mandato dicitur : *Memento, ut ſabbatum ſerves* ; præcipitur cultus religionis Chriſtianæ, ad quem differenter clerici & laïci obligantur. Unde ſciendum eſt, quod obligatio ad feriandum in ſabbato legali, ſecundum formam veteris teſtamenti, exſpiravit omnino cum ceteris in lege cærimoniis ; & ſucceſſit in novo teſtamento modus vacandi cultui divino diebus Dominicis, & ceteris diebus ſolemnibus : quibus diebus modus vacandi non eſt ſumendus a ſuperſtitione Judaïca, ſed a canonicis inſtitutis. Primum quidem mandatum ſecundæ tabulæ : *Honora patrem & matrem.* In quo explicite præcipitur temporaliter & ſpiritualiter parentes honorare : implicite vero & ſecundario omnis homo, pro ſui gradus merito, ex eodem mandato intelligitur honorandus. In hoc autem mandato intelliguntur non ſolum pater & mater carnaliter ; verum etiam ſpiritualiter, ut pater ſit prælatus eccleſiæ mediatus vel immediatus ; mater autem eccleſia, cujus ſint filii Catholici univerſi. Secundum eſt : *Non occides.* In quo explicite inhibetur illicita perſonæ interemptio, conſenſu, opere, verbo, & favore ; implicite hic omnis injuſta perſonæ læſio inhibetur. Unde ſpiritualiter occidunt, qui non reficiunt indigentes ; civiliter occidunt, qui detrahunt, vel qui innocentes opprimunt & confundunt. Tertium mandatum : *Non mœchaberis.* In quo explicite inhibetur adulterium : implicite vero fornicatio, quæ explicite prohibetur Deuter. XXIII. ubi dicitur : *Non meretrix de filiabus Iſrael, neque ſcortator.* Inhibetur etiam in eodem mandato omnis conjunctio viri & mulieris, quam bona matrimonii non excuſant ; omnis etiam voluntaria pollutio, quocumque modo aliter ſtudioſe procurata. Quartum mandatum eſt : *Non furtum facies.* In quo explicite prohibetur clandeſtina rei alienæ [a] invito domino : implicite vero omnis injurioſa, ſeu per fraudem, ſeu per uſuram, ſeu per violentiam, rei uſurpatio alienæ. Quintum mandatum eſt : *Non loqueris contra proximum tuum falſum teſtimonium.* In quo explicite prohibetur falſa teſtificatio ad nocen-

[a] *Deeſt, uſurpatio, vel aliquid ſimile.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1281.

dum : implicite vero falſa teſtificatio ad indignum contra merita promovendum. In hoc etiam mandato omne mendacium, [a] licet perniciosum, condemnatur. Sextum mandatum : *Non concupiſces rem proximi tui* ; ſupple, ex injuria. In quo mandato implicite inhibetur cupiditas poſſeſſionis immobilis, Catholici præcipue cujuſcumque. Septimum mandatum eſt : *Non deſiderabis uxorem ejus, non ſervum, non ancillam, non bovem, non aſinum, non omnia quæ illius ſunt.* In quibus omnibus cupiditas poſſeſſionis alienæ, quantum ad res mobiles, condemnatur.

[a] Corrige, ſalliceo.

His autem decem mandatis duo ſuperaddit evangelium ; dilectionem Dei ſcilicet & proximi. Deum diligit, qui ex amore, non ex timore principaliter [b] cuſtodit. Proximum autem debet quilibet diligere ſicut ſeipſum : ubi hæc conditio, *ſicut*, non dicit æqualitatem, ſed conformitatem ; ut videlicet diligas proximum tuum ad quod te ipſum : hoc eſt, ad bonum, non ad malum ; & quomodo te ipſum ; hoc eſt, ſpiritualiter, non carnaliter, ſecundum quod carnalitas dicit vitium. Item, quantumcumque te ipſum ; hoc eſt, in proſperitate & adverſitate, ſanitate & infirmitate. Item, quantumcumque te ipſum reſpectu temporalium : pro tanto ut plus diligas omnem hominem & ſingulum, quam omnem affluentiam temporalem. Item, ſicut te ipſum, pro tanto, ut plus diligas proximi tui animam, ſeu animæ ſalutem æternam, quam tuam vitam temporalem ; ſicut animæ tuæ vitam debes vitæ præponere carnis tuæ. Item, qualiter te ipſum, ut videlicet omni alii in neceſſitate ſubvenias, ſicut tibi velles in neceſſitate ſubveniri. Et hæc omnia intelliguntur, cum dicitur : *Diliges proximum tuum*, &c.

[b] Deeſſe videtur, mandata.

Septem ſunt opera miſericordiæ, quæ ex Matthæi evangelio parefiunt ; videlicet famelicum paſcere, potare ſitibundum, hoſpitio recipere peregrinum, veſtire nudum, viſitare infirmum, conſolari carceri manciparum. Septimum ex Tobia tollitur, ſcilicet ſepelire corpora mortuorum.

Septem exceptiones verum matrimonium impediunt, ne effectum debitum ſortiatur, vel in quibuſcumque cauſis, ut contra juſtitiam proceſſus eccleſiæ diutius ſuſpendatur.

Item, excommunicantur omnes illi, qui gratia lucri vel favoris, malitioſe imponunt crimen alicui, cum apud bonos & graves non fuerit infamatus, ut ſic ei indicatur purgatio, vel alio modo gravetur.

Item, excommunicantur omnes, qui vacante eccleſia, malitioſe opponunt, vel opponi procurant quæſtionem de jure patronatus, ut verum patronum a collatione ipſius eccleſiæ ſaltem impediant illa vice.

Item, excommunicantur omnes illi, qui malitioſe contemnunt exſequi mandata regis de excommunicatis capiendis ; vel eorum impediunt captionem, ſeu procurant eorum injuſtam liberationem contra decreta eccleſiaſticæ diſciplinæ.

Item, excommunicantur in concilio bonæ memoriæ Othoboni, omnes illi qui pro impedimento pacis, ſeu compoſitione litigantium, quidquam recipiunt ; donec ipſum ſic receptum reſtituerint donatori.

Item, excommunicantur per eumdem quicumque de domibus, maneriis, vel grangiis, vel locis archiepiſcoporum, vel aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, contra ipſorum voluntatem, vel cuſtodum rerum earumdem, aliquid auferunt aut conſumunt, vel injurioſe contrectant : qua ſententia ligantur, nec abſolvi poſſunt, donec de injuria ſatisfecerint competenter.

ANNO CHRISTI 1281.

Item, excommunicantur ab eodem, quicumque abſtrahunt violenter reum, ad eccleſiam, vel cœmeterium, vel clauſtrum fugientem, vel qui ei victum prohibent exhiberi ; vel qui res alienas in locis ipſis depoſitas violenter aſportant, vel aſportari faciunt ; vel qui aſportationem talem factam nomine ſuo vel a familiaribus ſuis, ratam habent ; vel qui ad hoc publice vel occulte conſilium vel auxilium præbuerint ſeu aſſenſum.

Item, excommunicati ſunt omnes, qui veniunt aut faciunt contra magnam chartam Angliæ, quæ ſententia eſt per ſedem Apoſtolicam pluries confirmata.

De hac publicatione inquirant archidiaconi diligenter : & quoties preſbyteros invenerint prædictam moralem inſtructionem, ſeu prædictas excommunicationum ſententias, ſtatutis temporibus minime populo prædicaſſe, toties eos arguant a pœna canonica caſtigandos, & ſupplere compellant quod temere omiſerunt.

XI. *De hoſpitalitate tenenda.*

Præterea cum, ſacro teſtante eloquio, paſtores greges ſibi creditos paſcere teneantur, ac os bovis triturantis non debeat alligari : ſtatuimus, ut rectores eccleſiarum, qui in eccleſiis ſuis non faciunt reſidentiam corporalem, nec habent vicarios, per œconomos ſuos hoſpitalitatis gratiam exhibeant, juxta quod ſufficiunt eccleſiæ facultates : adeo ut parochianorum pauperum ſaltem neceſſitati ſubveniatur extremæ : & ut qui ibidem tranſeuntes prædicant verbum Dei, recipiant neceſſaria corporis alimenta : ne eccleſiæ eorum, inopiæ violentia, a prædicantibus merito deferatur. *Dignus eſt operarius cibo ſuo* : nec quiſquam teneatur propriis [a] militare.

Matth. x.

[a] Deeſt, ſtipendiis. *Vide c. Cum ſ. 1.*

XII. *De certificationibus faciendis.*

Quidam ruralium decanorum, in citationibus faciendis contra communem juris ordinem, de Luciferiana verſutia merito diffamantur : qui videlicet certificationem ſubdolam vendunt, pro pecunia, filiis falſitatis ; nulla citatione ad notitiam citati ante certificationem hujuſmodi, vel poſt eam, aliquatenus veniente : unde frequenter evenit ut innocens damnetur. In cujus nequitiæ remedium ſtatuimus, ut nulli concedatur certificatorium, niſi die ſolemni, inter Miſſarum ſolemnia, in eccleſia ubi citatus fovet larem, vel amplius converſatur, publice recitatum : hoc adjuncto moderamine, ut citatus ſufficientes habeat inducias, ut die & loco ſibi præfixis competenter valeat comparere. Quod ſi caſu aliquo tantum tempus arcet, quod dilationi non pateat locus : citatione publice facta coram teſtibus, detur certificatorium in eccleſia vel alio loco publico, coram teſtibus fide dignis. Ita quod dies citationis & locus in ipſo certificatorio exprimantur, & nulla fiat certificatio ante citationem : quod jurent ſe fideliter facturos decani.

XIII. *De falſis procuratoriis non ſignandis.*

Exhorrenda quorumdam malitia perpendimus accidiſſe, quod, aliquo paſtore eccleſiaſtici beneficii in remotis agente, aliquis doloſus ipſius adverſarii, domum ejus vel rem aliam contra inhibitionem diu concupiſcens, ſpiritu ſatanico ſe in lucis angelum transfigurans, fingit mendaciter prædictum abſentem vocari coram judice, & ſe ipſius procuratorem exiſtere, & vocare [b] nomine abſentis ad cauſam ejus in judicio defendendam. Prætendens etiam falſum [c] procuratorem alicui decano vel ſuperiori forſan

[b] Corrige, vocari.
[c] Corrige, procuratorium.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1281.

supplicat in hæc verba: *Quia sigillum meum paucis est agnitum, peto ut sigillum auctoritatis vestræ meo procuratorio apponatis:* & sic, data mercede iniquitatis, obtinet quod requirit. Deinde, obtento falso procuratorio, altero se ipsius fingente adversarium mendaciter, litem ingreditur: & in hac fraude procedens, possessionem nanciscitur per sententiam, vero domino, cujus status sic de facto subvertitur, hoc penitus ignorante. Volentes igitur tam detestandis fraudibus obviare, statuimus: ut nullus decanus seu archidiaconus, vel ejus officialis, seu etiam officialis episcopi, sigillum suum alicui procuratorio apponat: nisi hoc ab eo petatur publice in judicio vel extra judicium; & is, qui procuratorem constituit, quem constet esse verum dominum, præsens corporaliter hoc requirat, ut fraus quælibet excludatur. Quicumque vero decanus, archidiaconus, vel officialis ejus, vel etiam officialis episcopi, ex certa malitia contrarium fecerit: per triennium postea ab officio & beneficio sit suspensus. Quicumque etiam advocatus, hujusmodi facinus procuraverit, suspensus sit per triennium ab officio advocationis, & inhabilis ad beneficium ecclesiasticum obtinendum. Quod si sit uxoratus aut bigamus, excommunicationi subjaceat ipso facto: eo quod per talem procuratorem actum fuerit vel procuratum, modis omnibus pro infecto penitus reputato. Procurator etiam ipse, totius falsitatis inventor, ab omni actu legitimo perpetuo repellatur: & ii qui nihilo minus super hoc convinci valeant, parti læsæ ad interesse & restituendum omnia damna teneantur.

XIV. *Ne fiant clandestinæ inquisitiones.*

Per provinciam nostram frequenter perpendimus, multos ecclesiasticorum beneficiorum possessores suis beneficiis fraude diabolica spoliari. Dum enim nonnulli infernalis ignis facibus agitati, in ipsorum beneficia oculos ambitionis infigunt: procurant se per patronos præsentari ad eadem, impetrantes clandestinas inquisitiones fieri per decanos & alios: & possessiones nanciscuntur beneficiorum hujusmodi, justis eorumdem possessoribus hoc penitus ignorantibus. Unde contigit de petitore perfido fieri possessorem, & de possessore vero fieri actorem, omni justitia reclamante. Nos autem cupientes a provincia nostra tantam nequitiam funditus exstirpare: statuimus, & perpetuo ordinamus, ut nullus decanus, seu quivis prælatus alius, exceptis personis episcoporum, quorum hac ordinatione auctoritas non arctatur, inquisitionem faciat de præsentationis hujusmodi negotio, nisi in pleno loci capitulo, eo, cui possessio ecclesiæ incumbit, vocato legitime, sub tanti temporis spatio, quo possit ibi prudentem virorum consilio prospicere, & defensioni status sui sufficienti remedio providere. Quidquid autem contra hanc ordinationem nostram fuerit attentatum, decernimus penitus non tenere. Ad satisfactionem vero nihilo minus de omni damno, quod idem possessor perpessus fuerit, decanum vel prælatum alium taliter clandestine inquirentes, præsentis sanctionis concilio condemnantes: ambitiosum ipsum ab alio beneficio, sic nequiter ambito, excludentes perpetuo; & nihilo minus eumdem ab omnis obtentu ecclesiastici alterius beneficii per triennium suspendentes.

XV. *De firmis.*

Vendentes & ementes qui de templo dudum cœpit ejicere, si cœpta penitus perfecisset, non fraudarentur pauperes firmarum contractibus; quibus convertitur in mammonam, quod est Christi visceribus infundendum. Huic igitur pesti remedium apponentes, præcipimus firmiter observari, quod circa firmas in Oxoniensi concilio salubriter est provisum: ut videlicet ecclesiæ ad firmam minime tradantur, nisi ex causis necessariis per suos episcopos approbatis. Statuimus insuper, ut nulli tradantur ad firmam nisi personis ecclesiasticis sanctis & honestis, quos locorum episcopi libere valeant coërcere: proviso etiam, [a] parochiæ pauperibus de firmis hujusmodi pinguis portio juri consona, secundum arbitrium episcopi assignetur, sub testimonio quatuor fidelium parochianorum eisdem fideliter eroganda. Et ut ab hujusmodi firmis omnis contractus imaginarius subducatur, quia in personis clericorum falso suppositis, vel sub nomine ballivatus ecclesiæ, ad firmam laïcis conceduntur; sacro approbante concilio ordinamus, ut si quis clericus in tali versutia repertus fuerit, puniatur secundum statutum bonæ memoriæ Othoboni: & gravius, si prælatis visum fuerit expedire.

[a] Forte ut parochiis.

ANNO CHRISTI 1281.

XVI. *De religiosis.*

Plures religiosas domus invenimus Ordinis sancti Augustini, quæ, eo quod olim quibusdam matricibus ecclesiis ultramarinis adhæserant, a quibus modo, immo diurno tempore separatæ noscuntur, occasione quarumdam cærimoniarum a dictis matricibus receptarum; per quas discrepant a ceteris ejusdem ordinis domibus in Cantuariensi provincia constitutis, nec conveniunt cum ceteris in capitulo generali singulis trienniis, juxta generale concilium, celebrando. Sed quia turpis est pars, quæ non convenit suo toti: statuimus, ut de cetero omnes hujusmodi domus, salva sibi cærimoniarum observantia speciali, moneantur per locorum episcopos, ut veniant cum aliis canonicis in capitulo generali, de regimine & reformatione ordinis communiter tractaturi; vel si inter eos, quantum ad substantiam religionis, sit notabilis diversitas, igitur ipsis constituant capitulum generale: alioquin hoc facere per censuram ecclesiasticam compellantur.

XVII. *De corruptoribus monialium.*

Tantum invaluit detestandæ lubricitatis enormitas, ut quidam nec legibus nec canonibus deferentes, ad castitatem sanctimonialium custodiendam editis, cum ipsis sacrilegum incestum committere non formident. Cui horrendo flagitio remedium apponere cupientes, omnes tam clericos quam laicos hujusmodi turpitudinis patratores, majoris excommunicationis sententia innodamus, [b] solum episcoporum hujusmodi absolutionem sententiæ reservantes: excepto mortis articulo, in quo absolvi valeant a quolibet sacerdote: [c] ut si convaluerint, piaculum suum hujusmodi teneantur, sub pœna prædicti anathematis, infra trium mensium spatium, propriis episcopis confiteri; aut sede ipsa vacante, custodi spiritualitatis aut decano ecclesiæ cathedralis.

[b] Forte, solorum.

[c] Forte, ac si.

XVIII. *Item in eadem.*

Sanctimoniales plurimæ in vagationis vitio delectatæ, Dinæ vagantis exemplo in consimile corruptionis scandalum, immo longe perniciosius, assidue prolabuntur. Cui periculo providentes, magis intendentes earum saluti consulere, quam vanis earumdem desideriis complacere; sub pœna excommunicationis totaliter inhibemus, ne qua illarum,

ANNO CHRISTI 1281.

etiam cum socia, ne dum sola, apud parentes vel affines, quantumcumque propinquos, ne dum apud extraneos, quantumcumque famæ, vel eminentiæ, vel religionis existant, ultra tres dies naturales, causa recreationis perendinare, vel pro necessitate, vel occasione, ultra sex dies, cessante infirmitate, commorari præsumant: nisi locorum episcopis aliud ex causa necessaria aliquoties videatur; de quo eorum conscientias in tremendo judicio oneramus. Hanc autem ordinationem ad illas non extendimus, quæ exterius coguntur mendicare, [a] sibi quærere necessaria dum mendicant.

[a] Forte, & sibi.

XIX. *Item in eodem.*

Item, moniales quædam tantum desipiunt, ut cum sint ætatis legitimæ, & doli capaces, postquam ultra annum inter moniales monastice vixerint, putant se non esse professas, ac sibi licere redire ad sæculum, pro eo quod benedictionem episcopalem cum solemnitate voti emissi minime receperunt. Nos vero errorem hujusmodi excludentes, præsentis concilii auctoritate declaramus, eas ipso facto professas existere reputandas, postquam ultra annum vitam sponte in collegio duxerint regularem: adeo ut ad sæculum redire nullatenus permittantur, nihilominus ab episcopis cum solemnitate debita consecrandas suo tempore vel velandas. Idem etiam, quantum ad professionis vinculum, sentimus de monachis & religiosis aliis quibuscumque, nisi obsistat canonicum: & eos, si ultra annum, religionis habitum in monasterio sponte detulerint, & ipso facto ad sæculum redierint, esse sicut apostatas ab ecclesiasticis officiis repellendos, & ad repetenda sua monasteria, secundum juris exigentiam, esse compellendos. De quibus diligens fiat inquisitio per [b] arch ..... quoniam multos hujusmodi, sub ovino vellere, lupinum animum noverint palliare.

[b] *Lege*, archidiaconum.

XX. *De apostatis.*

Præterea, sunt nonnulli, quos apparet per facti evidentiam sæculum intendere perpetuo relinquere, & per certa indicia in claustri excubiis velle suo toto tempore Domino militare. Qui cum, prævalente in eis carnali desiderio, redeunt ad vomitum, sæculum repetentes inter sidera errantia computandi. [c] Quavis igitur jura manifeste definiunt hujusmodi non posse habitum religionis omnino deserere, quin saltem in religione aliqua perpetuo maneant: luxuriari quidam cum arritæ frontis audacia, apostaticæ infamiam non verentes, postquam absolute se velle sæculum relinquere ostenderunt, relicta Jerosolyma, redeunt in Ægyptum. Quocirca statuimus, ut Ordinarii locorum tales cum omni diligentia investigent: & subtractione, tam officii, quam beneficii ecclesiastici, si quod habent, ad statum pristinum vel laxiorem regulam cogant pertransire. Quod si sint laici hujusmodi apostatæ; & ipsi ad saluris suæ studia per censuram ecclesiasticam compellantur. Hanc autem ordinationem ad illos non extendimus, cum quibus sedes apostolica aliter ordinavit.

[c] *Lege*, Quamvis.

XXI. *Ne religiosi, executores testamentorum fiant.*

Religiosa sinceritas ab omni sæcularis implicationis macula est eo salubrius [d] observanda, quo devotionis sanctæ simplicitas [e] facibus retardatur, cum in curis extrinsecis mentis oculus distractus, ab unitatis studio præpeditur. Quocirca in concilio Lambethensi salubriter est provisum, ne aliqui religiosi, cujuscumque professionis, sint executores testamentorum, nisi de ordinariorum licentia & voluntate procedat. Cui statuto adjiciendum duximus, ut nullus religiosus permittatur executor alicujus existere testamenti: nisi suus superior sufficienter caveat pro religiosis hujusmodi, quod exsequentur fideliter, & reddent integre rationem de residuis, si quæ fuerint: de damnis, si quæ per ipsos evenerint, loci Ordinario absque difficultate qualibet responsurus. Et quia nonnulli religionis habitum deferentes, licet non sint executores, tamen distributores defuncti bonorum efficiuntur temeritate propria, vel imprudentia aliena: ex quo magnam provenire vidimus bonorum hujusmodi læsionem: idem circa hujusmodi distributionem præcipimus observari, quod circa executionem superius est provisum: ne aliter se executioni vel distributioni se immisceant, sub pœna anathematis inhibentes. Unde qui sufficienter cavere non poterunt, sciant se tam ab executione, quam a distributione bonorum hujusmodi, præsentis diffinitione concilii perpetuo elongatos.

[d] Forte, sobrietas.

[e] *Corrige*, facilius.

XXII. *De habitu clericali.*

[f] Quamvis nomen religionis vitæ monasticæ loquentium usus appropriet, habet tamen clericalis honestas religiosæ vitæ gradum eximium, si ea custodiat vita & habitu, quæ sacri canones decernunt clericis observanda. Sed (proh pudor!) clerici plurimi hujus inclytæ religionis, judiciorum antequam infamiam immutantes, qui gregos glorias paternis honoribus prætulerunt, dum verecundantur clerici apparere, militari se contegunt apparatu: ut stultis placeant, quos constat cunctis sapientibus displicere, & fatuos reputari. Et cum corona sit character ecclesiasticæ militiæ, & revelati cordis ac patuli radiis cælestibus insigne, ipsi ut veraciter ostendant se hujus characteris titulum erubescere, tena coronas abscondunt, quasi cælestes radios repellentes, & indiciorum infra corda sua gerentes, erroris velamine obscurata. Statuto igitur adhærentes domini Othoboni, nihilominus ordinamus & districte præcipimus, ut clericus quilibet in sacris ordinibus constitutus, vestem exteriorem gerat dissimilem militaris; utpote anterius & posterius non birratam: vel saltem ex forma sua militari vel laïcali congrua dissimilem honestate. Et qui secus facere præsumpserit, quamdiu formæ contrariæ vestem tulerit, ab ingressu ecclesiæ suspendatur. Et prædictus Legatus contra portantes infulas, aut tenas coram prælatis, aut coram populo publice deferentes; statuit, ut si moniti se minime emendaverint, ipso facto ab officio suspensionem incurrant. In qua si tres menses perstiterint, a beneficio sint suspensi: a qua suspensione absolvi nequeant, nisi data sexta parte ecclesiasticorum bonorum suorum per manus episcoporum eroganda, nihilominus pœnis aliis puniendi juxta arbitrium prælatorum. Nos igitur statutum hujusmodi advertentes modicæ efficaciæ hactenus extitisse; pro eo quod inferiores prælati hujusmodi clericos monstrosos non audeant monere: propter quod in pœnas a dicto Legato statutas videntur pusillanimitatis suæ merito incidisse; & raro episcoporum aspectibus clerici hujusmodi se præsentant; statuimus, ut omni monitione cessante, cum clericos ignorantia [g] excusat; prædicti, clerici suæ protervitæ merito, quotiescumque publice coram populo vel prælatis hujusmodi infulas portaverint, nisi forsan in itinere, in pœnas omnes incidant supradictas. Caveant omnes illi, de quibus loquitur Legatus, qui moniti infularum insolentiam publice detulerint per prætaxati temporis spatium, ne in sus-

[f] *Mendose hæc, & sequentia.*

[g] *Corrige*, non excusat.

Digitized by

ANNO CHRISTI 1281.

penſionem ab officio & beneficio inciderint merito culpæ ſuæ. Mandamus etiam in poſterum, ut de talibus fiat per decanatus ſingulos inquiſitio ſpecialis; & cujuſcumque ſint gradus vel excellentiæ, contra eos in forma canonica procedatur.

XXIII. *De filiis preſbyterorum.*

Cum a jure ſit inhibitum, ne abſque diſpenſatione Apoſtolica præficiantur filii preſbyterorum aut rectorum in eccleſiis, in quibus patres eorum immediate ſeu proximo miniſtrarunt; & conſtet ipſa beneficia vacare, ſi contrarium fuerit attentatum; præcipimus, ut prælati de eccleſiis ſic vacantibus diligenter inquirant, & juxta juris exigentiam de eis differant ordinare: cautius præcaventes de cetero, ut clerici ad hujuſmodi beneficia nullo modo admittantur: ne contra juſtitiam in hereditate Crucifixi, per ſubreptionem locus pateat ſucceſſioni.

XXIV. *De inſtitutionibus.*

Ex ſolito curſu cauſarum multos comperimus conquerentes, quod nonnulli coëpiſcopi noſtri clericos præſentatos ad vacantes eccleſias admittentes, litteras teſtimoniales eis recuſant impendere facti ſui: propter quod ſuboriente inter hujuſmodi præſentatos & alios materia quæſtionis, ſuccumbit plerumque veritas falſitari. Nos autem eccleſiaſticis regulis adhærentes, quæ fidem geſtorum ex legalibus colligunt inſtrumentis: ſtatuimus, ut unuſquiſque epiſcopus clerico, quem ad eccleſiam aliquam admittit, litteras patentes de ſua admiſſione concedat: inter alia continentes in quo aſſiſtat ordine, & quo titulo ad hujuſmodi beneficium admittatur.

XXV. *De clericis plura beneficia occupantibus.*

Languor prolixior gravat medicum: nec faciliter evellitur plantatio infernalis, quæ in innumeris perditionis filiis eſt infixa; nec alicui mortalium legitur eſſe conceſſum, ſimilem totam convertere multitudinem impiorum, ſacra pagina teſtante: *Deus*, Deut. 7. 22. inquit, *conſumet nationes has in conſpectu tuo paulatim atque per partes*. Sane eccleſia Anglicana membris putridis ac falſis clericis ab olim conſtituit plagas duras, qui pompæ & avaritiæ æſtubus inflammati beneficia cum cura, abſque diſpenſatione apoſtolica, ac contra canones, acervantes, nec veriti ſunt hactenus animas perdere adquiſitas ſanguine redemptoris; nec erubuerunt fures exiſtere, & vitam infamem agere tamdiu, donec horrenda morte, ut in multis vidimus, divinæ ſeveritatis flamma percuſſi, de medio ſunt ſublati. [a] Quoniam plagam paulatim atque per partes ſanare cupientes, hujuſmodi multiplicationem in futurum ſalubriter inhibuimus, circa adventus noſtri principium, ſub certa forma rigoris; ne quis auderet extunc hujuſmodi pluralitate ſe involvere ullo modo; præteritam etiam minis ſalubribus decernentes, quas minas intendimus, auctore Deo, effectui mancipare; ut ſic, juxta ſacra eloquia, radicatam nequitiam valeamus paulatim quidem [b], dicente Scriptura: *Non poteris eas delere pariter, ne forte multiplicentur contra te beſtiæ terræ*. Hujuſmodi autem proceſſus noſtris conatibus boni fructus ex ordine contulit pietas redemptoris, dum ſaltem ex prophetica priſtina effrenatio beneficia hujuſmodi ſine ſcrupulo admittendi quibuſdam dedit compunctionis ſpiritum, ut damnatæ pluralitatis ſuæ magnam partem abſciderint: quibuſdam inſuper vel ut ſuperfluitatem ſuam noſtræ ſubmiſerint diſcretionis arbitrio moderandam. Qua ſubmiſſione noverint univerſi, hujuſmodi exceſſus non purgari vitium, cum non poſſimus cum ipſis in talibus diſpenſare; licet purgationem hujuſmodi quodammodo, quamvis tenuiter, inchoare. Ceteros autem omnes & ſingulos hujuſmodi pluralitatem damnabiliter occupantes, & in ſuæ adhuc perſiſtentes ſupercilio arrogantiæ, monemus primo, ſecundo & tertio; quia cum parata ſit eis abſorbendis, niſi citius pœnitentiam exegerint, vorago infernalis, mola aſinaria deprimente; ulteriori deliberationi nulla poteſt concedi dilatio, quatenus hujuſmodi beneficium libere & abſolute infra ſex menſium ſpatium in epiſcoporum ſuorum manibus omnino reſignent; ſatisfacientes nihilominus, ut eorum ſtatus patitur, eccleſiis ſic fraudatis: numquam per ſe vel per alios clam, vel palam, vere vel imaginarie, aliquid de hujuſmodi fructibus illicite recepturi. Salvo nobis jure de illis beneficiis ordinandi, quorum collatio eſt ad nos per lapſum temporis devoluta: alioquin, extunc contra ipſos, favente Altiſſimo, in forma canonica procedemus. Interim autem hac monitione nec nobis, nec fratribus coëpiſcopis noſtris præjudicare intendimus, quin contra hujuſmodi ordinario progreſſu particulariter procedatur.

[a] *Corrige*, Quoniam plagam.

[b] *Deut.* 7. 22. *Deut. evellere, aut quid ſimile.*

Mendoſa ſcriptura.

XXVI. *De advocatis.*

Veloces ad audiendum, & tardos ad loquendum exiſtere beatus Jacobus imperat: & a juventute uſque ad maturitatis annos edoctum decet ceteris præſtare ducatum. In ſchola ſiquidem Pythagoræ, quinquennale tenebant auditores ſilentium, priuſquam de illa vel de alia gentium ſapientia differre ſinerentur. Cujus prudentiæ diſciplinam plurimi advocatorum hujuſmodi temporis non ſectantur: quin potius poſt unum librum juris vix auditum, arrogant ſibi officium in cauſis eccleſiaſticis publice poſtulandi. Et quia veritatem juris ignorant, ad fraudes horribiles impeditivas proceſſus judicialis tantummodo ſe convertunt. Cui peſti remedium apponere cupientes: ſtatuimus, ut nullus de cetero admittatur advocationis officium publice exercere; niſi prius ad minus per triennium audierit cum diligentia jus canonicum & civile. Hujuſmodi autem fidem nec condigno [a] apparet teſtimonio, nec per facti evidentiam proprio faciant ſacramento.

[a] *Lacuna manifeſta.*

XXVII. *De ſuffragiis pro archiepiſcopis & epiſcopis habendis.*

Ingratitudinis vitium plurimum eſt deteſtandum; & ſubditorum præcipue ad prælatos, qui ſolicite pervigilant, tamquam rationem reddituri pro ſibi creditis animalibus. Quocirca ſtatuimus, ut archiepiſcopo vel epiſcopo decedente, quilibet ſacerdos tam religioſus quam ſæcularis, qui defuncto ſubditus exſtiterit, pro ipſo Miſſam unam dicere teneatur. Fratres etiam & coëpiſcopi omnes, in congregatione ſua ſequenti proxima faciant ſolemne officium ſimul pro defuncto: ſinguli nihilominus in capellis ſuis condigna ſuffragia exhibentes, ſicut deſiderant ſibi in caſu conſimili exhiberi.

Datum apud Lameheth, ultimo die concilii, ſcilicet die Veneris, VI. Idus Octobris, E. littera Dominicali, anno Domini MCCLXXXI. Indictione IX. Pontificatus domini Martini Papæ IV. primo: & anno regni regis illuſtris domini Eduardi nono, & conſecrationis noſtræ viceſimo tertio.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1281.

LITTERÆ JOANNIS ARCHIEP. CANTUARIENSIS,

Edwardo ejus nominis regi Angliæ poſt conqueſtum primo, de libertate eccleſiæ.

Edita a collectore Anglicano, ex muſ. in regiſtro principali archiepiſcopi Cantuarienſis, nuncupato Peckham.

Excellentiſſimo principi ac domino Edwardo, Dei gratia illuſtri regi Angliæ, domino Hiberniæ, & duci Aquitaniæ, ac ejus conſiliariis litteratis, frater Joannes, permiſſione divina Cantuarienſis eccleſiæ miniſter humilis, totius Angliæ primas, cum omni reverentia & honore orationes anxii peccatoris.

A Uctore Domino præcipimur majeſtatem regiam honorare, & ad idem beneficiis innumeris obligamur. Quia tamen oportet Domino magis quam hominibus obedire, ad prævaricationem legum illarum, quæ divina auctoritate abſque omni dubio ſubſiſtunt, nulla poſſumus humana conſtitutione ligari, nec etiam juramento: quoniam quidquid divinis beneplacitaris adverſatur, eſt illicitum & damnatum. *Væ qui condunt leges iniquas.* Quia igitur ab antiquo tempore, inter reges ac magnates Angliæ ex parte una, & archiepiſcopos & epiſcopos ac clerum ejuſdem regni, ex altera, duravit amara diſſenſio, pro oppreſſione eccleſiæ; contra decreta ſummorum Pontificum, contra ſtatuta conciliorum, contra ſanctiones orthodoxorum patrum, in quibus tribus ſumma auctoritas, ſumma veritas, ſummaque ſanctitas conſiſtunt: ſupplicamus regiæ majeſtati, quatenus pro honore Dei, ac animæ ſuæ, ſuorumque ſalute, ac proſperitate ſtabili ſucceſſionis ſuæ ab imperatore omnium obtinenda, in cujus redundat injuriam eccleſiæ, contra prædicta conculcatio huic periculoſa regno, & pernicioſa clero diſcedit, dignemur finem imponere ſalutarem: cui finis aliter imponi non poteſt, niſi vos ſublimitatem veſtram prædictis tribus, ſcilicet decretis Pontificum, ſtatutis conciliorum, & ſanctionibus orthodoxorum patrum, juxta Domini beneplacitum, cum catholicis imperatoribus dignemini inclinare. Ex his enim tribus ſunt canones aggregati, & jura coronæ veſtræ, Chriſti coronæ ſubponenda: cujus ſunt diadema ac ſponſæ ſuæ monilia, univerſæ eccleſiaſticæ libertates: ipſo per prophetam dicente: *Quaſi ſponſum decoratum corona, & tamquam ſponſam ornatam monilibus ſuis.* Decretis autem ſummorum Pontificum, auctoritatem dedit omnium Imperator, dicens Petro in evangelio Matthæi: *Quodquid ligaveris ſuper terram, erit ligatum & in cælo.* Ligat ſiquidem ſummus Pontifex, non vinculis corporalibus, ſed ſpiritualibus; ſacris ſaltem legibus, quibus tenentur univerſi homines obedire; dicente eodem Domino per Moyſen in Deuteronomio: *Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo ſuo, & decreto judicis, morietur homo ille.* Ab hac autem obedientia non eſt altitudo regia abſoluta; ſed plus quam ceteri laïci ea inferiores, eidem obnoxia. Unde ſubjungitur conſequenter: *Poſtquam ſederit rex in ſolio regni ſui, deſcribet Deuteronomium ſibi legis hujus in volumine, accipiens exemplar a ſacerdotibus Levitica tribus, legetque illud omnibus diebus vitæ ſuæ, ut diſcat timere Dominum Deum ſuum, & cuſtodire verba, & cærimonias ejus, quæ in lege præcepta ſunt, ut longe ipſe regnet, ipſe & filius ejus.* Tenetur igitur rex ipſe ex A præcepto legis expreſſo, ſummo Pontifici obedire. Quod ſi non fecerit, timere poteſt rex legis inſinuatione, ne regni ſui prolongatio minuatur. Item Salvator ipſe dixit in Lucæ evangelio diſcipulis congregatis: *Qui vos audit, me audit: & qui vos ſpernit, me ſpernit.* Quod exponens dicit beatus Dionyſius: Hierarchis in his quæ agunt hierarchice obediendum eſt, ſicut a Deo motis: ergo nulla obſtante conſuetudine obediendum eſt canonicis hierarchice impoſitis; hoc eſt, ſacris arbitriis prælatorum. Luc. 10.

Sed dicet forſitan eccleſiæ inimicus, quod non pertinet ad ſummum Pontificem, juga hujuſmodi legum vel canonum imponere principi ſæculari: cujus nos B cum univerſali eccleſia, & omnibus mundi ſanctis & ſapientibus, ex adverſo contrarium affirmamus. Huic autem diſſidio ſi quæratur qualiter debeat pacis remedium adhiberi: docet Dominus in Deuteronomio ut ſupra, dicens: *Si difficile & ambiguum apud te judicium eſſe proſpexeris, & judicum intra portas tuas videris verba variari: ſurge & aſcende ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, venieſque ad ſacerdotes levitici generis, & ad judicem qui fuerit illo tempore: quæreſque ab eis, qui indicabunt tibi judicii veritatem; & faciet quodcumque dixerint, qui præſunt loco quem legerit Dominus, & docuerint te juxta legem ejus.* Deut. 17. Ergo ad ſummum Pontificem pertinet omnis con- C troverſiæ terminatio, quæ non poteſt per inferiores judices quoſcumque terminari.

Item quantæ auctoritatis ſit eccleſia in concilio Chriſti nomine congregata, patet ex evangelio Matthæi, dicente Domino: *Ubi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum.* Matth. 18. 20. Et ibidem: *Si eccleſiam non audierit, ſit tibi ſicut ethnicus & publicanus.* Matth. 18. 17. Qui igitur eccleſiæ non obediunt, in concilio præcipue congregatæ, hæretici ſunt cenſendi. Item quantæ auctoritatis ſit ſanctorum patrum ſinceriſſima doctrina, patet teſtimonio Salvatoris, dicentis in evangelio Matthæi: *Non vos eſtis* Matth. 10. *qui loquimini, ſed Spiritus Patris veſtri qui loquitur in* D *vobis.* Idem eſt ergo ſanctorum patrum diffinitionibus reſiſtere, quod Spiritus ſancti oraculis adverſari.

Hæc attendentes Imperatores catholici, leges ſuas omnes ſacris canonibus ſubdiderunt, ne ſchiſmatici vel hæretici putarentur. Cum igitur ad vos, excellentiſſime domine rex, pertineat pax inclyta imperii: & vos etiam tenemini leges veſtras canonibus ſubjicere, & contrarias abolere. Turpis eſt pars, quæ ſuo non convenit univerſo. Conſtantinus inſuper rex Angliæ, & orbis nihilominus Imperator, univerſa conceſſit quæ petimus; & ſpecialiter perſonas clericorum, a ſolis prælatis eccleſiæ judican- E das eſſe decrevit. Hoc idem Wyghtredus rex Cantiæ, canones affirmans eſſe ſervandos, fieri conceſſit: ut patet ex concilio a Brighewaldo archiepiſcopo celebrato, anno Domini ſeptingenteſimo nonageſimo quarto. Hoc & rex Kanutus de perſonis eccleſiaſticis, in ſuis ſcriptis legibus definivit. Sanctus etiam Edwardus in regnum Angliæ ſublimandus, prius juravit ſe leges Canuti regis inviolabiliter ſervaturum. Willelmus etiam rex, cui ſanctus

Isai. 61.

Matth. 16.

Deut. 17.

Ibid.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1281.

Edwardus regnum contulit, leges ipſius ſancti ſervandas eſſe conceſſit: Ut ſiquis pacem eccleſiæ infregerit, ab epiſcopis ſit juſtitia exercenda, & non a regis juſtitiariis, niſi propter epiſcopi impotentiam vel neglectum. Et plura alia ſanctiſſima ſancivit: quæ ſervata, honori Domini proficerent, & regis merito coram Deo. Eccleſiam etiam hujus inſulæ credimus fuiſſe in poſſeſſione libertatum quas petimus, tribus temporibus regum diverſarum linguarum inſulæ ſupradictæ: tempore ſcilicet regum Britannorum, ſicut patet de parte illius eccleſiæ, quæ hactenus manſit in partibus Walliæ, quæ contra libertates hujuſmodi non didicit conculcare. Item tempore regum Anglorum, utpote regum, Cnuti, & Ardecnuti; & præcipue ac indubitanter tempore ſancti Edwardi. Item tempore regis primi Normannorum triumphatoris inclyti, domini Willelmi primi. Et oppreſſiones quas plangimus, credimus ſumpſiſſe exordium tempore regis Henrici primi, & præcipue regis Henrici patris Henrici junioris; quando noluit articulos gravaminum, per conſenſum ſancti Thomæ archiepiſcopi, & cæterorum pontificum Angliæ confirmari. Quibus quia noluit conſentire, ſuſtinuit exilium; & hujus occaſione poſtea paſſionem. Si igitur martyrem non facit pœna, ſed cauſa; illiciti & damnabiles ſunt articuli, quibus quia aſſentire noluit, ſuſtinuit agoniam: cujus injuriæ totiens repetuntur, quotiens clerus vel eccleſia contra canones illos opprimitur, quos voluit obſervari.

Quia igitur, excellentiſſime domine, iſta vobis metu conſcientiæ cogimur ſcribere, ſicut volumus in tremendo judicio reſpondere; ſupplicamus humiliter, quatenus iſtis noſtris exhortationibus aurem dignemini inclinare, qui & juramento *noſtro tenemini, a regno noſtro malas conſuetudines exſtirpare; nec juramento aliquo poteſtis ad ea quæ repugnant libertati eccleſiaſticæ obligari. Et ex abundanti ab omni vos juramento abſolvimus, quod poteſt conſcientiam veſtram contra eccleſiam aliqualiter excitare: & firmiter opinamur, quod vos nec animæ veſtræ poteſtis ſalubriter proſpicere, nec ſtabilitati regni veſtri in poſterum providere, niſi exhortationem noſtram dignemini exaudire; pro qua tot ſancti patres, & penultimus ſanctæ memoriæ dominus Bonifacius, illuſtris genetricis noſtræ avunculus, tam anxie laboraverunt: Ad quod boniratem cordis veſtri, credimus eſſe proclivem, niſi vos decipiant impii ſuggeſtores: quod ſi fecerint, Altiſſimo ſupplicamus, ut eos ſic temporaliter feriat, ut ipſorum animæ ſalvæ fiant. Datum apud Lamethe, IV. Nonarum Novemb. anno Domini MCCLXXXI. conſecrationis noſtræ anno tertio.

* Sanip. veſtro.

ANNO CHRISTI 1281.

QUÆ DEBEANT IN ECCLESIIS inveniri per rectores, & quæ per parochianos.

Edidit Collector Anglicanus ex Mſ. Bibliotheca Cotton.

Statuta fratris Joannes Peckham Cantuarienſis archiepiſcopi, ad doctrinam præſentium, & memoriam futurorum.

CUm plerumque altercatio inter rectores eccleſiarum in provincia Cantuarienſi conſtitutos, eorumque parochianos, ſuper variis ornamentis, rebuſque eccleſiaſticis, quæ & quanta & quomodo ad rectores pertineant infraſcripta; quæ autem ad eorum parochianos: & ſic altercatum plerumque: teneas pro doctrina quæ ſequitur, ut docti exiſtant parochiani in ſingulis ſubſequentibus certiores: ſciant, intelligant, & obſervent taliter univerſi: quod calix, miſſale, veſtimentum ipſius eccleſiæ principale, videlicet caſula, alba munda, amictus, manipulum, zona, cum duabus tuellis, crux proceſſionalis, alia crux minor pro mortuis, feretrum, turibulum, lucerna, cum tintinnabulo, velum Quadrageſimale, manuales, vexilla, campanæ, vas ad aquam benedictam, cum ſale & pane, oſculatorium pacis, cereum Paſchale, cum candelabro, campanæ in campanili & chordæ, fontes cum ferruris earumdem, reparatio navis eccleſiæ interius & exterius, tam in altaribus, quam in imaginibus, feneſtræque vitreæ, cum clauſuris cœmeteriorum, ad ipſos parochianos pertinent omnia ſupradicta.

Cetera autem omnia, tam in reparatione cancelli, quam ornamenta hujuſmodi, interius & exterius, ſecundum diverſas ordinationes & conſtitutiones approbatas, debent a locorum rectoribus ſeu vicariis reparari.

CONCILIUM AVENIONENSE,

ANNO CIRCITER 1282.

ab Arelatenſis provinciæ præſulibus celebratum, anno Domini circiter MCCLXXXII.

Ex MS. eminentiſſimi Cardinalis Chiſii.

Concilium domini Bertrandi Amalrici archiepiſcopi Arelatenſis.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Contra uſurarios.*
II. *Ut pro eccleſia preces fiant.*
III. *Ut bona eccleſiaſtica non alienentur.*
IV. *Ut ſint procuratores, qui citationes eccleſiaſticorum coram judicibus non ſuis, communibus omnium impenſis proſequantur.*
V. *Ut fideles non concremant eccleſias ſuas parochiales.*
VI. *Ut privilegiati ſententias prælatorum non violent.*
VII. *Ut in cauſis eccleſiaſticis non adeantur curiæ ſeculares.*
VIII. *Ut colligationes & confratriæ non fiant.*
IX. *Ut privilegiati non effugiant ſententiam excommunicationis, niſi clarum privilegium oſtendant.*
X. *Ne quis faciat teſtamentum ſine ſuo parochiali preſbytero.*
XI. .....

PRÆFATIO.

BErtrandus miſeratione divina ſanctæ Arelatenſis eccleſiæ archiepiſcopus, ad futuram rei memoriam. Inter preſſuras præſentis temporis multiplices, atque curas quæ noſtro cohærent officio ſervitutis, illa præcipue nos affligit, viſceribus noſtri cordis infixa profundius, atque ſolidius radicata, noſtrum inceſſanter pungens animum ſuarum aculeis punctionum: ut eccleſiæ comprovinciales, ac miniſtri earum, noſtro ſubjecti regimini, ſolicitæ pro-

Mutuatur eſt Bertrandus St. monit Legati præfationem Conc. Bituric. an. 1276. Vide ſupra pag. 744.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1282.

visionis remedio, prout nobis desuper ministratur, a malignorum defendantur incursibus, cohibeantur injuriæ & violentiæ, ac omnis materia malignandi radicitus exstirpetur: & adversis omnibus propulsatis in pacis pulchritudine delectentur habitantes in eis, & ut hostium sublata formidine, [a] & tranquillitate serena & serenitate tranquilla, pacis auctori, cujus mancipantur obsequio, eo devotius quo tranquillius, & quo devotius eo acceptius, valeant famulari.

[a] Corrig. in-

Libenter itaque assiduos labores amplectimur, quamquam nostris impares humeris ad portandum, nocturnis pariter & diurnis insistentes vigiliis, nonnumquam etiam supra vires; ut personis ecclesiasticis infra sortem nobis traditam constitutis, molestationum, injuriarum crebrarum turbinibus relegatis, divino fulti præsidio, nostris laboribus pacem, & propriâ solicitudine quietem opportunæ provisionis commercio præparamus. Sane in concilio quod nuper cum prælatis nostræ provinciæ apud Avenionem duximus convocandum, & auctore Domino feliciter celebrandum: quædam statuta ad honorem Dei, Matris ejus reverentiam, apostolique ejus Trophimi almi nostri patroni, & sancti Stephani protomartyris glorioſi, animarum lucrum, ecclesiarum pacem, & ministrorum ipsorum quietem tranquillam edenda decrevimus, de venerabilium fratrum suffraganeorum nostrorum consilio & assensu: quæ brevi stilo, omni curiositate repulsa, sunt inferius annotata.

In præfatione Conc. Bitonic. hic locum reſtituimus, ſine quo hiatus eſſet loco.

CAPITULA.

I. *Contra usurarios.*

IN primis nostræ considerationis oculos dirigentes, ac pleno intuitu clarius intuentes, quod morbis noviter irruentibus opportuna sunt antidota adhibenda: ne totam terram inficere valeant infigentes rapaces oculos bonis alienis; quorum substantias exhaurient infelici commercio usuriariæ pravitatis, quæ quasi passim colitur a nonnullis divitibus, & aliis qui se solo nomine asserunt mercatores: quos, ut loquamur rectius, direptores possumus merito appellare: ne ulterius eorum promptuaria eructantia ex hoc in illud, quorum fæces adhuc exinaniri nequeunt, quin in malignis caloribus pericula mortifera per pravitatem usurariam ministrent assidue pauperibus & egenis; ut facilius ad extremæ paupertatis discrimina perducant eosdem, & etiam quamplures divites, ut rei evidentia & clamor validius attestatur: statuimus, quod omnes usurarii sint ipso facto vinculo excommunicationis innodati: intelligentes usurarios etiam eadem sententia fore ligatos, qui pannos, bladum, vinum, oleum, vel alias quascumque [b], mobiles vel se moventes, præsertim ad soltam, sive ad solutionem post tempus aliquod faciendam, carius vendunt propter temporis dilationem, quam essent alias vendituri, si tempore solutionis esset venditio facienda: & etiam illos, qui quoscumque contractus alios faciunt in fraudem usurarum, quocumque alio nomine censeantur: & quod contra tales, Ordinarii procedant ex officio ad inquirendum super id; & etiam ad puniendum, & maxime ad denunciationem conquerentium, vel ad famam: a qua quidem sententia non possint absolvi, etiam si in foro pœnitentiali satisfactionem præbuerint, nisi dumtaxat a suis diœcesanis, vel ab eo cui hoc specialiter duxerint committendum. Excipimus autem evidens mortis periculum, exclusis malitia qualibet atque fraude; quas ab aliquibus circa talia nonnumquam audivimus adhiberi.

[b] Decſt. tm.

II. *Ut pro ecclesia preces fiant.*

Cum juxta scripturæ testimonium, qui pro alio erat, pro se Dominum interpellet; multumque *valeat justi deprecatio assidua*, eoque, *oculi Domini super justos, & aures ejus in preces eorum*, ut Psalmista testatur: pia deliberatione duximus statuendum, ubicumque Christianus fidelis devotas orationes & pia vota prosternere curaverit, in Missarum præsertim solemniis, ante divinæ majestatis conspectum, a quo cuncta bona procedunt, [a] ut per suam ineffabilem misericordiam nobis clementer annuens, sacrosanctam ecclesiam matrem cunctorum fidelium & magistram conservet, pacificet, & regat, ac custodire dignetur, fidemque Catholicam toto orbe terrarum multiplicare & conservare, una cum patre beatissimo domino nostro Papa, ac Cardinalibus universis. Et ut facilius deprecationes servorum suorum, quamquam exiles, Deus miserator exaudiat; præcipimus & volumus etiam, quod quilibet sacerdos parochialis dicat singulis diebus Dominicis in Missa parochiali pro ipsis orationem pro populo: *Ecclesiæ tuæ, quæsumus Domine, preces placatus intende.* Et moneant populum publice, & diligenter inducant, ut fideliter orent pro eisdem Dominum: significantes ipsis, quod quotiescumque pro prædictis humiliter oraverint, quod nos cum fratribus nostris, tamen vere pœnitentibus & confessis, quadraginta dies de injunctis pœnitentiis eis misericorditer relaxamus.

Ps. 1. Psal. 33.

[a] Decſt. eccl.

III. *Ut bona ecclesiastica non alienentur.*

Quoniam sacrorum statuta canonum, principum decreta, & ceteræ legitimæ sanctiones prohibent manifeste, ut possessiones, prædia, census, & alia quævis bona ubibus [b] cœlestium deputata, ex quorum proventibus veri Dei ministri vitæ percipiunt necessaria, & sustentant pauperes & egenos, aliquo alienationis titulo distrahantur, vel quodcumque ad cetera eadem commercium habeatur: ideo statuimus, ne aliquis possessiones ecclesiasticas, redditus, aut quæcumque alia jura ecclesiastica, alienet quocumque titulo, in quascumque personas, cujusvis status, religionis, ordinis, aut dignitatis existant, sine diœcesani consilio & assensu: & qui contra fecerit, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto.

[b] Forte eccleſiarum.

IV. *Ut sint procuratores, qui citationes beneficiatorum coram judicibus non suis, communibus omnium impensis prosequantur.*

Attendentes quod aliqui divinum judicium non timentes, prælatos & rectores ecclesiarum, & ceteros beneficia ecclesiastica obtinentes, coram diversis judicibus fatigant laboribus & expensis; & ipsos indebite ac fraudulenter vexationem suam compellunt redimere, propter vexationem indebitam & injustam: statuimus, quod omnes prælati, rectores ecclesiarum, & ceteri beneficia ecclesiastica in nostra Arelatensi provincia obtinentes, unum vel plures procuratores constituant, qui citationes factas & faciendas, & litigia indebita coram non suis judicibus, vel etiam peregrinis, expensis communibus omnium prosequantur contra quascumque personas cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, religionis, conditionis, ordinis, aut status existant: quousque a vexatione indebita cessaverint, & justitia suum consequatur effectum. Et quod omnes prædicti, in ex-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1282.

in expensis super hoc faciendis contribuant, juxta taxationem super his faciendam per venerabiles viros Cavallensem & Auriacensem episcopos: privilegiis, honore, beneplacito, & auctoritate sedis Apostolicæ ac legatorum, omnibus semper salvis.

V. *Ut fideles non contemnant parochiales suas ecclesias.*

Insuper advertentes, quod parochiani ecclesiarum, in plerisque locis parochiales ecclesias deserunt, & quasi contemnentes easdem, ad villas vel alias ecclesias accedunt: præsenti concilio statuimus, quod quilibet parochiani, saltem quibuslibet diebus Dominicis & solemnibus, venire ad suas parochiales ecclesias, cessante impedimento canonico, teneantur: & in eis [a] Missarum solemnia Eucharistiæ nostræ peregrinationis viaticum a propriis presbyteris, corde contrito, devotione & reverentia debitis, recipere, omni cunctatione postposita, studeant diligenter, præsertim in festis Resurrectionis Domini, Pentecostes: [b] tunc contingat & alia sacramenta ecclesiastica ab eisdem. Qui si venire recusaverint, seu recipere; eorum ordinarii, juxta datam a Deo sibi providentiam, ipsos puniant & castigent: & quod parochiales presbyteri, singulis Dominicis diebus & festivis, moneant & inducant, dum divina celebrantur, populum, ut prædicta observare debeant solicitudine diligenti.

[a] Videtur desse, iunt.

[b] Desse aliquod.

VI. *Ut privilegiati sententias prælatorum non violent.*

Quia, sicut ait Scriptura, sententia pastoris tenenda est, & per omnia a quolibet observanda: ne forte apud Dominum, qui antea ligatus non erat, per contemptum damnabilem merito se involvat sententia in ipsum occasione aliqua prius lata: statuimus, quod si privilegiati seu exempti, prætextu suorum privilegiorum quibus utuntur, inhærendo intellectui litterali dumtaxat vel cortici eorumdem, sententias prælatorum & censuram ecclesiasticam ausu temerario præsumpserint quomodolibet contemnere, seu etiam violare: quod in suis querelis hujusmodi descendentibus prius non audiantur, donec super his satisfecerint competenter: salvis in omnibus sedis Apostolicæ privilegiis & indulgentia, auctoritate, beneplacito, & mandato ejusdem.

VII. *Ut in causis ecclesiasticis non adeatur curia secularis.*

Frequens & detestanda præsumptio apud plures invaluit clericos, & etiam regulares, juris ordinem pervertentes, ut clerici, necnon laïci, [c] clerico, suo relicto Pontifice, non expaveant, in eversionem juris manifestissimam utriusque, ad judicia sæcularia pertrahere passim; ac eosdem ad reddendum [d] conantur compellere coram judicibus peregrinis: sicque inique de ecclesiæ consortio judicant, [e] quod universa ecclesia male sentiendo de judicio posunt auxilium sæculare; cum privatorum causas Apostolus ad ecclesiam deferri, ibique præcipiat terminari. Volentes igitur hujusmodi morbis salubre antidotum præparare: præsenti concilio statuimus, quod si aliquis super causis spiritualibus vel ecclesiasticis negotiis, quoquolibet vel per se vel per alium adiverit curiam sæcularem; & monitus infra tres dies desistere recusaverit, eo ipso sit excommunicationis sententia innodatus.

[c] Corrige, clericos.

[d] Desse, ratione.

[e] Locus corruptus.

VIII. *Ut colligationes & confratria non fiant.*

Quia vero colligationes, societates, confratriæ, seu conjurationes, quocumque nomine censeantur, reprobatæ noscuntur a canonibus, & humanis legibus introductæ, & constitutionibus conciliorum factorum per legatos Apostolicæ sedis in partibus & provinciis istis, & omnino cassatæ, & sententia excommunicationis lata in fautores: ideo nos approbatione & assensu præsentis concilii, prædictas factas & faciendas in posterum conjurationes, colligationes, societates, clericorum, regularium, cujuscumque ordinis, status, conditionis exsistant, in nostra provincia Arelatensi, ubicumque & civitatum, castrorum, baronum & omnium aliorum exsistentium in civitatis, villæ, domino ecclesiastico subjectis, contra statuta canonum & conciliorum facta relaxantes, dissolvimus & cassamus: decernentes sacramenta præstita, ad prædicta observanda, illicita: a quibus eos qui hujusmodi sacramenta præstiterant, absolvimus: & pro juramento incaute præstito seu illicito volumus, ut a confessoribus suis pœnitentiam recipiant salutarem. Et ubi infra decem dies post publicationem præsentis statuti se ad invicem absolverint, denuncientur auctores, faurores, tractores, defensores, & fidejussores pro his observandis excommunicati: & frequenter hæc [a] dissolutio excommunicationis sententia per prælatos in suis diœcesibus, in suis synodis, diebus festivis & solemnibus, publicetur; & faciant per subjectos sibi prælatos vel presbyteros publicari.

[a] Forte, dissolutionis & excommunicationis.

IX. *Ut privilegiati non effugiant sententiam excommunicationis, nisi clarum privilegium ostendant.*

Advertentes quod nonnumquam plerique exempti, pro aliquibus casibus, nostra statuta contemnere non formidant, in suarum periculum animarum, ecclesiarum damna, & non modicum plurimorum scandalum, & enervationem ecclesiasticæ disciplinæ: & quoniam per prædicta, licet sint exempti, non est dubium ipsos extra locum exemptum excommunicationis sententiam incurrisse: præsente approbante concilio statuimus, ut si aliqui exempti, occasione statutorum nostrorum, excommunicationis sententia taliter fuerint involuti; quod in ecclesiis, ex quo certum fuerit, seu constiterit, ad requisitionem ordinarii per totam nostram provinciam excommunicati publice nuncientur: nisi probare possint, & etiam fidem facere pleniorem, quod per sua privilegia debeant lucidius, & absque dubitatione qualibet excusari, quo minus hujusmodi sententiis involvantur.

X. *Ne quis faciat testamentum sine suo parochiali presbytero.*

Quia quidem prædecessores nostri retroactis temporibus deliberatione provida statuerunt, & quasi quodammodo per abusum statuta hujusmodi in desuetudinem abierunt, ut scilicet aliquis non auderet sine suo parochiali presbytero condere testamentum, propter dammum, & animarum pericula, potissime quæ circa restitutionem male acquisitorum in ultimis voluntatibus ex debito faciendam aliquotiens obvenerint; præsertim cum decumbunt in loco ægritudinis, a quo liberari eosdem a medicis [b] immerito desperantur: quia ubi majus periculum vertitur & finale, ibi cautiori solicitudine & finali industria est agendum, ut lucrifacere subditorum animas Dei cooperante gratia valeamus: præsenti approbante concilio, statuimus, ne quis testator sine suo parochiali presbytero, si absque magno periculo exspectari possit, maxime ad pias causas, non faciat aliquatenus testamentum, vel condere præsu-

[b] Corrige, immerito.

Digitized by Google

mat aliam quamvis ultimam voluntatem: in qua præcipimus ut caveatur in primis, quod absque moræ dispendio post testatoris obitum, seu convalescentiam, male acquisitorum quomodolibet fieri debeat restitutio integra, quamdiu ejus sufficere potuerint facultates; antequam legata quæcumque favorabilia persolvantur. Statuentes nihilominus quod homines in ecclesiis moneantur diebus Dominicis & festivis, ne intersint talibus testamentis.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1282.

XI. .....

Præterea injungimus parochialibus presbyteris, quod statutum editum per dominum Portuensem, tunc Arelatensem archiepiscopum, contra illos qui in ..... *Cetera desunt.*

ANNO CHRISTI CIRCITER 1284.

1282.

SYNODUS SANTONENSIS,

anno Domini MCCLXXXII.

Ex codice Constitutionum Santonensis ecclesiæ.

Constitutiones domini Gaufridi de sancto Bricio, promulgatæ in synodo Paschali, anno Domini MCCLXXXII.

TITULI CAPITUM.

I. *De sepultura excommunicatorum.*
II. *De [a]sepeliendis excommunicatis per capitulum [b]absolutis.*
III. *Ut ab ecclesiarum rectoribus publicentur constitutiones.*
IV. *Qualiter se debeant habere prælati in procurationibus.*
V. *De testamentis.*

[a] Lege, non sepeliendis.
[b] Lege, capellanum.

CAPITULA.

I. *De sepultura excommunicatorum.*

CUm in diœcesi Santonensi corruptela inoleverit, quod cadavera excommunicatorum defunctorum ita prope cœmeteria, vel intra, a quibusdam contemptoribus nervi ecclesiasticæ disciplinæ intumulantur, ut vix discerni possint sepulturæ profanæ excommunicatorum, a sepulcris fidelium: hæc de cetero fieri prohibemus, sub pœna excommunicationis, cui subjacere volumus violatores constitutionis hujus ipso facto. Adjicientes sub pœna prædicta, ne excommunicatorum corpora tradantur sepulturæ prope sacra cœmeteria, per spatium duorum terræ jugerum circumquaque, nec ultra quam duo corpora excommunicatorum ponantur simul extra metas prædictas: ne propter multitudinem credatur ab aliquibus cœmeterium sacrum esse.

II. *De [c]sepeliendis excommunicatis [d]per capitulum absolutis.*

[c] Corrige, capellanum.
[d] Corrige, per capellanum.

Cum quidam obstinato animo diutius sustinere excommunicationum sententias non verentes, exspectant sub confidentia, quod in mortis articulo per sacerdotem proprium absolvantur, & tradantur ecclesiasticæ sepulturæ, non dubitantes quo minus in mortis articulo absolvi possint per proprium sacerdotem: districtius inhibemus sub pœna excommunicationis; ne, quamquam in mortis articulo per capellanos suos fuerint absoluti, eorum corpora tradantur ecclesiasticæ sepulturæ; nisi de licentia eorum judicum, quorum auctoritate excommunicati fuerint, si fint ordinarii judices eorum. Si sententiam excommunicationis publicæ per duos menses sustinuerint, debent compellere brachium sæculare, ut ipsum compellant ad sanctæ matris ecclesiæ unitatem, mittendo manus suas in ipsum & res ejus.

III. *Ut ab ecclesiarum rectoribus publicentur constitutiones.*

Præcipimus universis ecclesiarum rectoribus nostræ diœcesis, ut constitutiones provinciales, synodales, & Gregorianas habeant, & teneant: & publicent in ecclesiis suis, quas eis expedit publicare.

IV. *Qualiter se debeant habere prælati in procurationibus.*

Cum illis quibus prædicamus, non debeamus exsistere oneroſi: considerantes ecclesiarum istius diœcesis facultates, statuimus, quod archidiaconi, archipresbyteri, duobus ferculis in suis procurationibus, cum eas receperint, sint contenti: & quod archidiaconi, quatuor evectionibus & quatuor personis, dum visitant, sint contenti; cum & nos secundum hujusmodi formam evectionum nostram numerum moderemur. Nullus quoque in procurationibus prædictis, vel in nostra, aliquem invitare præsumat: ne possit dici, ex procurationibus prædictis aliquem plus debito prægravari. Sola nocte pernoctent iidem archidiaconi & archipresbyteri in locis, quibus ratione procurationis, visitationis, duxerint declinandum. In mane sine prandio exinde recedentes, quæstas in frumento, vino, avena, vel aliis quibuscumque, facere non præsumant; cum in jure sint exactiones hujusmodi interdictæ: per ipsosque teneri ibidem assisias prohibemus. Sed de causis minoribus cognoscere poterunt, dum ecclesias visitabunt. In omnibus autem præmissis casibus [e]transgressorum pœnam excommunicationis infligimus ipso facto.

[e] Forte, transgressoribus.

V. *De testamentis.*

Cum ad episcoporum spectet officium, ut decedentium ultimæ voluntates, quæ pro lege servantur, secundum jura civilia, & canonicas sanctiones, debeant exsecutioni debitæ demandari; sunt nonnulli, qui eas in toto vel in parte annihilare cupientes, videlicet tam heredes, quam exsecutores, ipsorum defunctorum testamenta seu ultimas voluntates detinent, occultant, & celant: ac etiam bona ipsorum decedentium in proprios usus convertunt. Ex quo accidit, quod redditus & legata relicta ecclesiis, monasteriis, & aliis locis & personis, ab ipsis defunctis pro anniversariis suis, & parentum suorum, faciendis, per hujusmodi detentiones, occultationes, & celationes, penitus amittuntur. Nos volentes huic morbo, celeri remedio providere, præsenti constitutione præcipimus, statuendo, ut omnes capellani, subcapellani, infra duos menses, ex quo parochianus eorum mortuus fuerit, nobis afferant vel mittant testamentum defuncti, si in scriptis factum fuerit; vel ad minus transcriptum, si originale non pos-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1282.

sunt habere. Quod si neutrum haberi potest, vel si A dictum testamentum factum fuerit sine scriptis: mittant nobis sub sigillis suis nomina heredum & executorum: ut super his canonice consilium apponamus. Capellanos vero, & subcapellanos, & alios curam animarum habentes, quos in hoc invenerimus negligentes, graviter puniemus. Dictos autem detentores prædictorum testamentorum, ut voluntatum occultatores, & celatores fraudulenter, & qui bona dictorum decedentium in proprios usus convertere ausi fuerint, nisi in quantum jura permittunt, excommunicationis sententiam volumus incurrere ipso facto.

Item sæpe contingit, quod personæ decedentes suam ultimam voluntatem, in aliquorum seu alicujus dispositione & voluntate committunt: præcipientes quod de bonis suis ordinent, & disponant pro libito voluntatis, secundum quod saluti animarum decedentium viderint expedire. Ipsi vero, qui tales exsecutiones seu dispositiones recipiunt, modico quandoque vel nihilo de bonis defuncti ipsius erogato, residuum, quodcumque fuerit, retinent, & in B suos usus proprios convertunt: quod est contra Deum, & ipsorum decedentium voluntatem. Ideoque excommunicamus & excommunicationis sententia innodamus omnes illos, qui tales exsecutiones, vel dispositiones in se suscipiunt: qui quidquam de bonis ipsorum defunctorum scienter vel fraudulenter duxerint retinendum, nisi quantum jura sibi permittant, vel decedentium processerit voluntate.

ANNO CHRISTI 1282.

Præterea sunt & alii, qui postquam infirmus loqui non potest, vel intelligibiliter suam non potest exprimere voluntatem, vel etiam & alienatus a mente, eidem faciunt testamentum; seu fingunt, quod ordinationem bonorum suorum in eorum dispositione, seu voluntate commisit: & tales ultimas voluntates sigillari procurant, quod non potest dici testamentum, cum mentis ipsius defuncti testatio non exsistat. Incidunt enim tales in virium falsitatis. Quare nos talia præsumi & fieri de cetero prohibemus: illos qui contra hanc inhibitionem nostram talia testamenta, sive ordinationes fecerint, seu sigillaverint, vel sigillari procuraverint, excommunicationis vinculo innodamus.

1282.

CONCILIUM TURONENSE,

a Joanne archiepiscopo & suffraganeis episcopis, celebratum anno Domini MCCLXXXII.

Ex duobus Mss. altero Collegii Parisiensis Societatis JESU, *altero donato ab Ægidio Menagio viro clarissimo.*

TITULI CAPITULORUM.

I. *De vexatoribus.*
II. *De incitantibus ad lites.*
III. *Ut clerici & religiosi tabernas non frequentent.*
IV. *De furantibus libros & ornamenta ecclesiastica, & librorum folia scindentibus, vel corrumpentibus.*
V. *De processionibus faciendis.*
VI. *De usurariis puniendis & evitandis.*
VII. *De opprimentibus ecclesiasticas personas, & perturbantibus jurisdictionem ecclesiasticam.*
VIII. *De purgatione præstanda super turbata jurisdictione, & pœna non purgantium.*
IX. *Contra illos qui ponunt custodes vel custodes in domibus ecclesiasticorum.*
X. *De applegiamentis.*
XI. *De jubentibus subditis suis ne participent cum personis ecclesiasticis.*
XII. *De decimis.*
XIII. *Ut statuta priorum conciliorum observentur.*

PRÆFATIO.

AD honorem omnipotentis Dei, & ad reformationem status ecclesiarum provinciæ Turonensis: nos Joannes Dei patientia archiepiscopus Turonensis, intimo mentis desiderio corrigere cupientes, ea quæ correctione legitima circa personas ecclesiasticas, visitando nuper illam provinciam, E novimus indigere; convocatis venerabilibus in Christo fratribus, ejusdem provinciæ episcopis, suffraganeis nostris, necnon abbatibus, capitulis, conventibus, & aliis qui fuerant evocandi, apud Turones, provida deliberatione habita & tractatu, communicato quoque præsentium ipsorum suffraganeorum consilio prout decet; ac volentes adversus quorumdam clericorum & laïcorum, qui ecclesiasticum forum frequentant, calliditatem & versutiam providere; qui fraudulenter illos contra quos non habent aliquid quæstionis, sæpe faciunt quandoque C per se, quandoque per alios, vexari multipliciter & citari, ut pro redimendis vexationibus hujusmodi, [a] prædam possint assequi ab eisdem.

[a] al. quædam.

CAPITULA.

I. *De vexatoribus.*

STatuimus omnes tales, ut ita dixerimus, vexatores, præter pœnam damnorum & expensarum, in quibus volumus eos per locorum ordinarios illis quos tali fraude & dolo vexari faciunt, taxatione legitima præcedente, prout jura statuunt, condemnari, excommunicationis vinculo, donec a tanta præsumptione resipiscant, percellendi.

D

II. *De incitantibus ad lites.*

Item præsentis approbatione & auctoritate concilii prohibemus, ne quis de cetero ad lites excitet, vel ad rixas, sicut a nonnullis, qui ad hoc per villas, oppida, & tabernas discurrunt, ut causam vexandi simplices homines habeant, comperimus esse factum. Qui vero contra hanc prohibitionem nostram in aliquo venire præsumpserint, censura simili compescantur.

III. *Ut clerici & religiosi tabernas non frequentent.*

Item statuimus clericos, in sacris præcipue ordinibus constitutos, & religiosos, tabernas, contra cleri honestatem, & prohibitionem canonum, frequentantes, nisi peregrinationis necessitate compulsos, modo simili prohiberi.

IV. *De furantibus libros, & ornamenta ecclesiastica & folia librorum scindentibus, aut corrumpentibus.*

Item illos qui se esse dixerint [b] sacerdotes, qui ecclesiarum calices, libros, aut cruces, reliquias, vel alia ecclesiastica ornamenta, furtive subtraxerint;

[b] al. Illos præcipue sacerdotes, qui.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1282.

ſtatuimus præſentis auctoritate concilii excommunicationis ſententiæ ſubjacere; & aliter per locorum ordinarios, prout furti qualitas exegerit, corporaliter puniendos; donec reſtituerint ſic ſubtracta, & competentem egerint pœnitentiam de commiſſis. Quam pœnam extendi volumus ad omnes illos, qui librorum eccleſiarum ſciderint folia, aut diminuerint, ſeu deleverint, aut corruperint malitioſe in eis ſcripta, in eccleſiarum præjudicium quoquomodo.

V. *De proceſſionibus faciendis.*

Item pro eo quod in faciendis proceſſionibus, ob devotionem populi antiquitus introductis, multi eccleſiarum rectores & alii miniſtri ſe exhibent negligentes: præcipimus eos ad proceſſiones hujuſmodi, diebus Dominicis & aliis, ubi & prout fieri conſuevit, faciendas, ut per hoc, loca ipſa in majori reverentia habeantur, & devotio fidelium augeatur, per locorum ordinarios, cenſura eccleſiaſtica, niſi tempeſtas temporis, vel alia neceſſaria cauſa eos impedierit, fore cogendos.

VI. *De uſurariis puniendis & vitandis.*

Item quia multi in obſervatione canonis a felicis recordationis Gregorio X. ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ ſummo Pontifice, de manifeſtis uſurariis, de omnium & ſingulorum fidelium terris penitus expellendis, & habitationibus non locandis eiſdem, dudum in concilio Lugdunenſi editi, ſe exhibent negligentes: præcipimus in virtute obedientiæ, & ſub anathematis vinculo, injungentes, ſententiam prædicti canonis, uſque ad proximum provinciale futurum concilium, in ſingulis cathedralibus, collegiatis, ac etiam parochialibus eccleſiis provinciæ Turonenſis, diebus Dominicis publicari: ut ſaltem rubore confuſi ipſius canonis contemptores, ad ejus obſervantiam inducantur.

VII. *De opprimentibus eccleſiaſticas perſonas, & perturbantibus juriſdictionem eccleſiaſticam.*

Item poteſtates ſæculares, eccleſias, eccleſiaſticaſve perſonas opprimentes, (quas ſtatuta conciliorum volentia immunitati eccleſiaſticæ providere, ſtatuunt uſque ad ſatisfactionem congruam, excommunicationis ſententiæ ſubjacere;) præcipimus præſentis proviſione concilii, excommunicatas per omnes cathedrales, collegiales, & parochiales eccleſias hujus provinciæ, diebus Dominicis nunciandas; necnon omnes & ſingulos, qui juriſdictionem eccleſiaſticam ordinariam, antiquas eccleſiaſticas conſuetudines & etiam libertates, impedire, diminuere, turbare, vel in aliquo uſurpare præſumpſerint: & omnes illos qui conſilium, auxilium, auctoritatem, mandatum, opemve præbuerint ad præmiſſa, clam vel palam, cujuſcumque conditionis, ordinis, atque ſtatus exiſtant, auctoritate hujus concilii, excommunicationis ſententia innodamus. Qui vero ſuper denunciationibus præmiſſorum faciendis inventi fuerint negligentes, per locorum Ordinarios puniantur.

VIII. *De purgatione præſtanda ſuper turbata juriſdictione, & pœna non purgantium.*

Item omnes illos qui de oppreſſionibus, uſurpationibus, læſionibus aut diminutionibus, perturbationibus aut impedimentis, aut aliquo præmiſſorum, ſuſpecti fuerint, niſi ad mandatum Ordinarii ſe purgaverint, tamquam de hoc convictos merito, (quos auctoritate præſentis concilii, uſque ad ſatisfactionem congruam, excommunicationis ſententiæ volumus ſubjacere ipſo facto,) præcipimus nominatim ſimili modo publice nunciari.

ANNO CHRISTI 1282.

IX. *Contra illos qui ponunt comeſtores vel cuſtodes in domibus eccleſiaſticorum.*

Item ſtatutum provinciale concilii contra illos, qui ponunt comeſtores in religioſis domibus dudum editum, ad illos extendimus, qui ponunt hujuſmodi comeſtores vel cuſtodes in domibus prælatorum, aut aliarum eccleſiaſticarum perſonarum quarumcumque; quos ſimili ſententia, auctoritate præſentis concilii, innodamus.

X. *De applegiamentis.*

Item præcipimus, poteſtates, baillivos, & quoſcumque alios juſtitiæ ſæcularis miniſtros, qui amodo perſonas eccleſiaſticas, pro eo quod ſuper poſſeſſionibus, redditibus, & rebus aliis quibuſcumque, quas eccleſiarum & beneficiorum, ſeu adminiſtrationum ſuarum nomine & ratione poſſident, ſe applegiaverunt, vel contraplegiaverunt coram eis, ut ita dixerimus; hujuſmodi poſſeſſionibus, redditibus, & rebus aliis quibuſcumque, in quibus ſunt auctoritate eccleſiæ merito defendendi, privare, aut poſſeſſiones ipſas alias eis auferre; & in illos qui de perſonis hujuſmodi eccleſiaſticis ſuper his conqueruntur, in alioſve transferre, vel in manu ſua tenere præſumpſerint poſſeſſiones ipſas, redditus, & res alias quaſcumque, perſonis eccleſiaſticis ſic ablatas; excommunicationis ſententiam cum ſuis conſiliariis & auctoribus, præſentis auctoritate concilii, incurrere volumus ipſo facto.

XI. *De inhibentibus ſubditis ſuis, ne participent cum perſonis eccleſiaſticis.*

Item, quia nonnulli laïci falcem appetentes in meſſem ponere alienam, hominibus quidem ſuis, vel alias ſibi ſubditis, ne perſonis eccleſiaſticis, cum quibus habent aliquid quæſtionis, ignem aut aquam miniſtrent, & ne aliquid eis vendendo ſeu emendo, aut aliter communicent quoquomodo, diſtrictius inhibere præſumunt, in ſuarum periculum animarum; ipſos Judæis quodammodo comparantes, dum eis alios communicare non ſinunt, præſentis proviſione concilii ſtatuimus, hujuſmodi præſumptores excommunicationis ſententiæ ſubjacere.

XII. *De decimis.*

Item omnes illos, cujuſcumque ſtatus aut conditionis exiſtant, qui perſonas eccleſiaſticas, aut eccleſiarum miniſtros, quo minus poſſint decimam ad ipſos ſeu eorum eccleſias pertinentem colligere, percipere, aut ad firmam tradere, cui aut quibus expedire viderint, impedire præſumpſerint quoquomodo, poſt inhibitiones & monitiones eis in generali competentes factas; præcipimus excommunicationis vinculo generaliter innodandos, & excommunicatos uſque ad ſatisfactionem congruam nunciandos.

XIII. *Ut ſtatuta priorum conciliorum obſerventur.*

Item omnia & ſingula ſtatuta provincialia, tam a nobis, quam a prædeceſſoribus noſtris bonæ memoriæ archiepiſcopis Turonenſibus hactenus edita, renovantes, præſentis auctoritate concilii confirmamus.

Actum Turonis, die Mercurii poſt feſtum beati Petri ad vincula, continuata ſeu exſpectata a die Lunæ præcedente, anno Domini MCCLXXXII.

Digitized by Google

Anno Christi 1282.

PROCESSUS

Contra Petrum Regem Arragonum, ejusque fautores, anno Domini MCCLXXXII. & MCCLXXXIII.

Abstatio P. Gabrielis Cossart, Societatis Jesu.

Continetur negotium hoc totum Martini Pontificis epistolis, seu potius sententiis tribus; quarum prima edita est a Bzovio in Annalibus, ad annum MCCLXXXI. *pag. 884. continetque sententiam excommunicationis, ipso Ascensionis Domini festo, anno* MCCLXXXII. *latam Urbevetere, in eos qui Siciliam Romanæ ecclesiæ stipendiariam, & Carolo regis Francorum fratri jure judiciario traditam, invaderent. Male ergo vocavit Binius, sententiam excommunicationis in Petrum Arragonum regem, eique hunc titulum præfixit. Nihil enim illic contra eum nominatim decretum est.*

Secunda Monte Flascone, anno eodem, festo Dedicationis basilicæ sanctorum Petri & Pauli, nominatim in Petrum Arragonum regem, ejusque asseclas lata est. Tertia, in eosdem, Urbe vetere, anno MCCLXXXIII. *Martii 23. Utraque ab eruditissimis viris Francisco Duchesno, tomo V. histor. Franc. & Luca Dacherio, tomo II. Spicilegii, jam edita est; atque hic ex illorum editionibus repræsentanda.*

1282.

Sententia Martini Papæ, in Petrum Arragonum regem, ejusque sectatores, Monte Flascone lata, XIV. Kal. Decembris, anno Domini MCCLXXXII. Martini Papæ secundo.

Martinus episcopus, servus servorum Dei; ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

LOnga retro series, ipsiusque diffusa narratio, cui vix tempora multa sufficerent, tædio grandi nimium afficeret, si quondam Friderici, olim Romanorum Imperatoris, posterorumque suorum culpas horrendas & excessus nefandos contra Deum & Romanam ecclesiam commissos; ac processus perinde per Romanos Pontifices prædecessores nostros rite habitos contra ipsos, pœnasque juste illis indictas, repetitio seriosa narraret. Ideoque summa rerum fastigia, prout imminentium casuum necessitas exigit, [a] absque seductionis injuria materia patitur, decrevimus persequenda.

[a] Forte, & absque.

Et quidem communem non credimus latere notitiam, qualiter felicis recordationis Innocentius Papa IV. prædecessor noster, memoratum Fridericum, qui se per eosdem suos excessus & culpas innumeras, indignum imperio & regnis, omnique honore ac dignitate reddiderat, in concilio Lugdunensi, eodem approbante concilio, propter suas iniquitates, a Deo, ne regnaret vel imperaret, abjectum ostendit; & denunciavit omni honore ac dignitate privatum a Domino, & nihilominus sententiando privavit, ut in ejusdem prædecessoris sententia contra Fridericum lata plenius continetur. Qualiter etiam post ejusdem Friderici obitum, quamquam regnum Siciliæ ad dispositionem Romanæ ecclesiæ, cujus juris & proprietatis exsistit, esset libere devolutum, dictusque prædecessor se de illo publice in eodem prædixisset concilio provisurum; quondam Conradus prædicti Friderici natus, licet in eodem regno ex ipsius sui genitoris successione nullum penitus jus haberet: tamen, sicut ex præmissis apparet, nec ille A mortis suæ tempore habuisset, nec alias prædicto Conrado jus competeret in eodem; ipsum regnum præsumptione temeraria occupavit. Nec illius recentioris facti memoriam obliteravit oblivio; videlicet quod ipso Conrado sublato de medio, quondam Manfredus, tunc princeps Tarentinus, quem velut de copula damnata susceptum, a dicti regni successione, non solum præmissa ejusdem Friderici privario, sed etiam macula illegitimæ nativitatis arcebat, contra juramentum fidelitatis quod dicto prædecessori præstiterat, temere veniens; sub quondam Conradini nati dicti Conradi sui proneporis, simulata protectione tutoria, ad quasdam civitates, castra, & alia loca regni ejusdem, manus occupatrices extendit. Propter quod & alios suos actus nefarios, & graves offensas, piæ memoriæ Alexander Papa IV. prædecessor noster, ipsum ex causis variis excommunicationis vinculo innodatum, Tarentino principatu, honore Montis sancti Angeli, omnibus comitatibus, terris, feudis, dignitatibus, & honoribus aliis, ac bonis & juribus quæ in præfato regno & quæ alibi etiam ab ecclesiis & personis ecclesiasticis obtinebat, necnon & vicaria in quadam ipsius regni parte sibi ab Apostolica sede concessa, & etiam omnibus concessionibus, donationibus, C largitionibus, confirmationibus & privilegiis, sive a prædictis Friderico patre, & Conrado fratre suis, sive a sede Apostolica in regno sibi factis eodem, vel alibi etiam ab ecclesiis quibuscumque, vel personis ecclesiasticis; tamquam rebellem & hostem ecclesiæ Romanæ, ac violatorem fidelitatis sibi præstitæ manifestum, suorumque jurium invasorem, occupatorem, & detentorem sacrilegum, & tamquam sociatum nefando fœdere Sarracenis, eorumque complicem, ductorem, & protectorem publicum, Apostolica auctoritate privavit.

Cumque Manfredus memoratus, nec iis, aliisve remediis contra maliriam ejus adhibitis, in sua iniquitate remissior, sed in committendo quotidie prioribus dereriora ferventior; postmodum fraudulenter præfati nepotis sui morte conficta, dictum regnum proprio nomine occupans, & regium in illo titulum & nomen usurpans, se, ortus sui non erubescens primordia, in ejusdem regni regem inungi & coronari fecisset: idem prædecessor noster, ejus iniquitates & fraudes abominans & detestans, cassavit & irritavit, cassum & irritum nunciavit quidquid circa dictum Manfredum per unctionem, sed potius exsecrationem, & coronationem, quas recipere de facto præsumpserat, quasque nullas esse constabat; exstitit tam temerarie, quam dolose præsumptum.

Eisdem vero Manfredo, & demum Conradino, (qui ætatem præveniendo malitia, a dictorum prædecessorum suorum iniquis semitis non declinans; sed ad eadem imperium & regnum adspirans, præfatam ecclesiam, & carissimum in Christo filium nostrum Carolum Siciliæ regem illustrem insidiis multis impetiit, & multipliciter apertis conatibus infestavit: propter quod contra ipsum & fautores suos per recolendæ memoriæ Clementem Papam prædecessorem nostrum varii habiti sunt processus,) sua

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1282.

sorte succisis, [a] nobis, & regi ac regno prædictis, pacis & quietis serenitas arrideret; in subitas tempestates acta est æstiva tranquillitas; bellum in media pace surrexit, facti sunt hostes ex subditis: & qui eidem regi Siciliæ ad fidelitatis debitum tenebantur, rebellionis spiritum infideliter assumentes, non solum hostilia, sed etiam tyrannica patraverunt. Sicut enim gravis clamat infamia, processit adeo Panormitanæ civitatis & civium præsumptuosa rebellio; quod rebellandi audacia, & jurium intervertione regalium, suique, quantum in eis fuit, abjectione dominii non contenta, ferinæ immanitatis dexteras ad crudelitates inauditas exposuit: dum eorum exitialis iniquitas, non solum quos ex devotis regis ipsius concepta potuit præoccupare nequitia, sine sexus ætatisve delectu inhumaniter occidit; verum etiam partus, quos adhuc viscerum portionem claustra materna celabant, illis sæve defectis, sic præcipiti festinatione produxit in lucem, quod eis minus procul dubio naturaliter lucis usum, antequam concederet natura, subtraxit; ipsis adeo prænatura & impiissima cæde cæsis, quod eorum principia vitæ prævenit occasus.

Quia vero sicut ex tunc plurimorum habebat assertio, & jam probat exitus evidenter, hæc in nostram & ejusdem ecclesiæ turbationem & dispendium tentabantur; & plurium ad hoc intentio laborabat & studium, ut fornacis quasi extinctæ recenter, nos, ecclesia, & rex idem, renovata eo graviora sentiremus incendia, quo solent nocere gravius pericula recidiva: nos tantorum malorum cupientes obstare principiis, ne sero medicina ipsis jam procedentibus pararetur, in festo Ascensionis Domini præterito, nuper apud Urbem veterem, præsente multitudine copiosa fidelium, de fratrum nostrorum consilio, universos & singulos, cujuscumque præeminentiæ, conditionis, aut status, attente monuimus, eisque districte præcepimus; ne in prædicto regno, vel ejus parte, nos, & eamdem ecclesiam, aut præfatum Siciliæ regem, qui regnum Siciliæ tenet ab ipsa, per se, vel per alium molestarent, impeterent, vel etiam perturbarent, occupando, invadendo, seu occupari aut invadi faciendo regnum ipsum, vel aliquam partem ejus. Præcepimus insuper universis & singulis Christi fidelibus, & specialiter marchionibus, comitibus, baronibus, civitatibus, communitatibus, & universitatibus castrorum, villarum, & quorumcumque locorum Italiæ, maxime ipsius Romanæ ecclesiæ temporali jurisdictioni subjectis, ne prædictis molestatoribus, impetitoribus, perturbatoribus, occupatoribus, vel invasoribus, seu occupari vel invadi facientibus dictum regnum, vel aliquam partem ipsius, in præmissis intenderent: & ne cum armis vel sine armis ad turbandam in eodem regno pacem, præfatorum ecclesiæ ac regis scilicet, præstarent illis auxilium, consilium, vel favorem, publice vel occulte; neve super hoc societatem, conjurationem, aut fœdus aliquod cum ipsis inirent. Si quis autem contra nostram monitionem, & præcepta præmissa, per se vel per alium, quibuscumque dolo, fraude, vel machinatione facerent, cujuscumque forent præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, excommunicationis sententia, quam ex tunc in eos protulimus, ipso facto se nossecerent innodatos. Civitates quoque ac communitates quaslibet, quæ contra monitionem & præcepta eadem, quocumque dolo, ingenio, arte, vel machinatione, venire præsumerent, interdicti ecclesiastici sententiæ, quam ex tunc in illos promulgavimus, voluimus subjacere.

Ad hæc prædiximus patriarchis, archiepiscopis, abbatibus, & aliis inferioris gradus prælatis, quod si contra monitionem & præcepta præmissa, vel eorum aliqua, venire attentarent; nos eos omni ecclesiasticæ dignitatis honore: ceteros autem clericos, (non prælationis officium, sed dignitates forsitan, vel personatus, seu alia beneficia obtinentes,) privare curaremus obtentis, & inhabiles reddere ad alia obtinenda, prout facti qualitas suaderet. Laïcis vero, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut status, & præcipue temporaliter ipsi Romanæ ecclesiæ subjectis, expresse denunciamus; quod si monitiones & præcepta hujusmodi, contra per se vel per alium veniendo, temere non servarent: nos tantam temeritatem impunitam remanere nolentes; ipsos feudis & aliis omnibus quæ ab eadem vel aliis tenerent ecclesiis, privare; vassallos eorum, si quos haberent, a fidelitatis juramento quod tenerentur eisdem reddere, penitus absolutos; & personis eorum, citra mortis periculum & mutilationis, expositis, ad expositionem bonorum procedere illorum, prout culpæ ipsorum exigerent, & videretur expediens, curaremus.

Et licet Panormitanæ civitatis & civium, nonnullorumque castrorum illarum partium, quæ contra eumdem regem Siciliæ rebellarant, culpa gravis, acerbiorem processum exigeret: nos tamen desiderantes, quod civitatem, cives, & loca prædicta, mansuetudo corriperet, & a tanti erroris invio revocaret; erga eos non rigorem, sed mansuetudinem prosequentes, universitatibus prædictorum civitatis & castrorum, aliorumque locorum districte præcipimus; ut cujuslibet difficultatis & dilationis objectu sublato, ad nostra & ecclesiæ ac regis eorumdem mandata rediret; quodque prædictos molestatores, turbatores, occupatores, juvasores, aut dantes eis in hoc auxilium, consilium, vel favorem, in dictis civitate, castris, villis, seu districtibus eorumdem, nullo modo receptare vel recipere attentarent; nec ipsorum, aut alicujus eorum dominio vel regimini se quoquo modo submitterent; neve ipsis vel eorum alicui, contra ecclesiam vel regem prædictos, impenderent in prædictis consilium, auxilium vel favorem, publicum vel occultum. Et nihilominus confœderationes seu obligationes quaslibet, si quæ inter universitates easdem, vel inter ipsas & quoscumque alios initas sive factas super occupatione & invasione prædictis, & juramenta de illis servandis, vel alia pro prædictis hinc inde præstita, relaxantes; omnino universitatibus ipsis aperte prædiximus, quod nisi præmissa celeriter adimplerent, contra civitatem, castra, & villas earum spiritualiter & temporaliter sic procedere, auctore Domino, curaremus; quod pœna docente, suæ temeritatis & superbiæ recognoscerent qualitatem.

Ceterum licet dum iis & aliis modis & viis, filiorum salutem paterna venabatur affectio; reliquorum, civitatum, castrorum & villarum, ceterorumque locorum, civium & incolarum Siciliæ, in nostram notitiam perlata rebellio, (& præcipue Messanensium, qui eorumdem Panormitanorum imitati sævitiam, quamplures ex ministris & devotis ejusdem regis ipsius, post securitatem illis præstitam, crudeliter trucidasse dicuntur, castrum regium ejusdem loci temerariis ausibus occupantes:) multæ commotionis causam induceret: nos tamen propterea non desistentes a ceptis, venerabili fratre nostro G. episcopo Sabinensi ad partes illas, cum plenæ legationis officio, tamquam pacis angelo destinato, bona in illis & pro illis partibus quæsivimus, nec ve-

[a] *Addit, cum.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1282.

nerunt; pacem exſpectavimus, & turbinis gravioris tempeſtas apparuit: machinatis jam dudum, ut communis quaſi fert opinio, & ſubſecutorum confideratio ſatis indicat evidenter, dolis & inſidiis revelatis.

Siquidem Petrus rex Arragonum, quem carum filium nominari non patitur exprimendus inferius ſtatus ejus, de procedendo adverſus Africam quæſito colore, inſulam Siciliæ, terram utique peculiarem ipſius eccleſiæ, militum & peditum caterva ſtipatus, invadens & occupans, ac in illa ejuſdem eccleſiæ pacem turbans; gravem ſeditionem excitans contra eam, graviterque populum concitans; in eam temeritatis prorupit audaciam, quod cum civitatibus, aliiſque locis, univerſitatibus, civibus & incolis ejuſdem inſulæ, (quibus ratione uxoris, filiæ ſcilicet memorati Manfredi, natorumque ſuorum, ſe tueri prætendit,) confœderationibus, pactis & conventionibus, ut fertur, quin potius conſpirationibus & ſceleſtis factionibus initis, regium in regno prædicto nomen uſurpat, ſe regem Siciliæ nominat, & gerere pro Siciliæ rege præſumit: in majoris præſumptionis augmentum, regi Carolo ſupradicto in ſuis litteris regni Siciliæ titulum ſubtrahendo. Sicque non ſolum Panormitanos, quos alias pluries per nuncios ad hoc ſolicitaſſe dicitur; in incœptæ contra dictum regem Carolum ſeditionis & rebellionis contumacia obſtirmavit, eos per ſe ac gentem ſuam fovens, ipſiſque favens in illa: & tam ipſos, quam ceteros inſulæ memoratæ rebelles, adeo contra eamdem eccleſiam, eorum ſpecialem matrem & dominam, concitavit; quod nonnulli ex eis, & ſpecialiter Meſſanenſes, qui ante ipſius in inſula memorata præſentiam, dicti Legati nuncios humiliter admittebant, dominium ejuſdem recognoſcentes eccleſiæ, nomenque publice invocantes; eos poſtea contumaciter admittere denegarunt: baculo arundineo, eidem ſcilicet regi Arragonenſi, prætextu dictorum uxoris & filiorum ipſius, ut dicitur, innitentes. Quos tamen uxorem & filios, ſive regem per eos, ſeu ipſorum ratione, in eadem inſula, vel aliqua dicti regni Siciliæ parte, jus aliquod non habere, præmiſſa declarant; & nos nihilominus decernimus, & etiam declaramus.

In quæ autem crimina, falſa regiæ dignitatis, immo & ſimplicis magiſtratus aſſumptio, ſeditio, violentiæque cum armis commiſſio, incidant; quibus addicendi ſint pœnis talium patratores, non eſt opus exprimere, quia id nota & vetuſtiſſima decreta ſanxerunt. Nec leve his pondus adjicitur, ſi ejuſdem regis & regni Arragonum conditio explicite deſcribatur. De archivo namque ipſius eccleſiæ munimenta prodeunt manifeſte teſtantia, qualiter piæ memoriæ Innocentius Papa IV. prædeceſſor noſter, quondam Petrum regem Arragonum, dicti Petri Arragonenſis regis avum, Arelatenſi ejus temporis archiepiſcopo, & aliis perſonis eccleſiaſticis, necnon & quampluribus ſuis aſſociatum proceribus, per mare ad ſedem Apoſtolicam accedentem, ut inibi abeodem prædeceſſore Innocentio militare cingulum & regium acciperet diadema; honoravit multipliciter, honorifice ac benigne recepit; & in eccleſia ſancti Pancratii martyris trans Tiberim, per bonæ memoriæ Petrum tunc Portuenſem epiſcopum faciens in regem inungi, deinde propriis manibus coronavit; & regalia inſignia univerſa, mantum videlicet & colobium, ſceptrum & pomum, coronam & mitram, quæ ad opus ipſius non ſolum ſpecioſa, ſed etiam pretioſa parari fecerat, ex more in regum coronationibus obſervando, munifice largitus eidem, ab ipſo corporale juramentum recepit. Per cujus religionem memoratus rex inter cetera fideliratem, & obedienciam ipſi ſummo Pontifici, ejuſque ſucceſſoribus, & eccleſiæ Romanæ; regnumque ſuum in ipſius obedientia fideliter conſervare promiſit. Ac demum idem rex, cum multo tripudio & applauſu coronatus, juxta ipſum prædeceſſorem noſtrum Innocentium, ad baſilicam ſancti Petri rediens, ſuper illius altare ſceptrum & diadema depoſuit, & militarem enſem de manu ejuſdem prædeceſſoris accepit; dictumque ſuum regnum, auxea cenſuale a ſuis prædeceſſoribus eidem eccleſiæ conſtiturum, cupiens principali poſt Deum, ipſius beati Petri & Apoſtolicæ ſedis protectione rouniri, prædeceſſori eidem Innocentio, & per eum ipſi ſacroſanctæ Apoſtolicæ ſedi obtulit; illudque ſibi & ejus ſucceſſoribus in perpetuum, divini amoris intuitu, & pro remedio animæ ſuæ, & progenitorum ſuorum, novo adjecto cenſu conſtituit cenſuale: pollicendo adjiciens, & adjiciendo pollicens, quod ipſe ac ſucceſſores ſui, ſpecialiter eidem ſedi fideles & obnoxii teneantur. Hæc autem perpetua lege fore ſervanda decernens; ut hujuſmodi regalis conceſſio firmitatem inviolabilem obtineret, ipſam in ſcriptis redactam, de procerum curiæ ſuæ conſilio, præſentibus dicto Arelatenſi archiepiſcopo, quondam Sancio patruo ſuo, Hugone de Baucio, & Arnaldo de Faciano, ſuis baronibus, ſigilli ſui munimine roboratam, eidem Innocentio prædeceſſori conceſſit.

Numquid igitur præmiſſa, collata pariter & ſolerti examinatione diſcuſſa, dictum regem Arragoniæ nepotem, fideliratı, (ad quam memoratus avus ſuus, cujus eſt in eodem Arragoniæ regno heres, ipſum ſicut & ſucceſſores ſuos ceteros, tam publice, tam ſolemniter obligarat,) eidem eccleſiæ debitorem ac violatorem publicum, reum grandis infidelitatis & damnabilis non accuſant? Profecto fidei debitæ violatio, violantem procul dubio arguit infidelem: præſertim cum præmiſſa non leviter aggravet fraudulenta confictio, qua idem rex Arragoniæ nepos, non abſque fraudis commento notabilis, finxiſſe detegitur; & apud nos, etiam per ſolemnes nuncios affirmaſſe, quod cum ſumptuoſo & ſolicito apparatu ad Dei & eccleſiæ ſervitium, & exaltationem Catholicæ fidei, potentiæ ſuæ brachium dirigebat. Quod tamen contra fidei ejuſdem utilitatem, dictum regem Carolum, cruce ſignatum in terræ ſanctæ ſubſidium, & publice ad Dei, ejuſdemque fidei obſequia perſequenda diſpoſitum, nulla diffidatione præmiſſa, quod multorum judicio proditionis noram non effugit, hoſtiliter imperendo; necnon & contra ipſam matrem eccleſiam, ejus, ut prædicitur, terram invadendo & occupando, direxit. Nec eum excuſat, ſed accuſat potius, quod ad partes Africæ inſulæ prædictæ vicinas diebus aliquibus declinavit. Id enim ipſum ideo concinnaſſe probat, immo & convincit eventus; ut opportunitate captata, commodius iniquitatem quam conceperat, parturiret: maxime cum per ſuos nuncios miſſos exinde pluries, dictos Panormitanos ſolicitaſſe, ac ipſis in præſumpta malitia conſilium & auxilium attuliſſe dicatur: nec ſit veriſimile quod eamdem Africam, terram quippe diffuſo vaſtam ambitu, refertam incolis non prorſus imbellibus, crebris munitionibus, ut habet fama, non vacuam, opibus & aliis opulentam; cujus invaſionem vix multorum regum, principumve quorumcumque potentia coacervata præſumeret; ipſe ad hoc procul dubio divitiis impar & viribus, cum comitiva tam modica bellatorum, ſolus aſſumeret invadendam,

ANNO CHRISTI 1284.

Numquid & iterum hæc non patenter oſtendunt, quod ſæpe fatus rex Arragoniæ nepos, tamquam inſulæ memoratæ, dicti regni Siciliæ partis non modicæ, manifeſtus invaſor & occupator, ac Panormitanorum rebellium, & ſeditionis, commotionis, ſeu concitationis, paciſque turbationis contra præfatum regem Carolum motæ, notorius factor & fautor, & adverſus ipſam eccleſiam actor & factor, ſuique complices, comites, ſatellites & miniſtri, præmiſſam per nos in feſto prædicto latam in omnes noſtris monitionibus, præceptis & inhibitionibus non parentes, excommunicationis ſententiam incurrerunt? nec abſolutionis vaſſallorum ſuorum a juramento fidelitatis, ſi quo tenentur eiſdem, privationis feudorum, quæ ipſi a Romana vel quibuſcumque aliis tenent eccleſiis, & expoſitionis perſonarum, citra mortem & mutilationem, bonorumque ſuorum, comminatum in eodem feſto periculum evitarunt?

Univerſos autem ſæpe fatæ rebelles inſulæ, ſcilicet Meſſanenſes, Agrigentinenſes, & ceteros civitatum, caſtrorum, villarum, aliorumque locorum ejuſdem inſulæ cives, habitatores & incolas, cujuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, qui dictis Panormitanis in pertinacia rebellionis aſſumptæ, ſaltem ſe illis ſimili audacia ſociando, ac illos proinde validiores ac firmiores in illa reddendo, necnon ſocietatibus, confœderationibus, pactionibus, pœnarum & juramenti adjectione firmatis, ut dicitur, juvando faverunt; & tam alios, quam Panormitanos eoſdem, qui præfato regi Arragonum nepoti, contra prohibitiones & monita noſtra præmiſſa, intendere invaſione aut occupatione prædictis, ipſum recipere ac receptare, ſe illius regimini ſubmittere, ſibique, contra eccleſiam vel regem Carolum prædictos, favorem, & auxilium impendere præſumpſerunt, eidem ſententiæ ſubjectos, & periculo eſſe procul dubio liquet expoſitos: civitates vero, caſtra, villas, & alia loca prædicta, necnon & univerſitates ipſorum, eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto. Hæc ſunt igitur quæ per eumdem regem Arragoniæ nepotem Deo & eccleſiæ ſervitia offerebantur. Hæc ſunt quæ ipſius eccleſiæ proſequi ſe jactabat officia. Hæc fidei Catholicæ incrementa. Sic exaltationem religionis Chriſtianæ proſequitur, & ſic procurat; ſic Dei, fidei, eccleſiæ ac religionis earumdem hoſtes perſequitur, ſic impugnat; talibus in ſe regalem dignitatem intitulat; talibus titulis vitam ſuam, famam, genuſque decorat.

Licet itaque tantis exceſſibus excedentiumque demeritis, proceſſus gravior deberetur, & ad exſecutionem præmiſſarum comminationum procedere non injuſte poſſemus; immo etiam, ſicut prædictorum conſideratio perhibet, deberemus: quia tamen neſcit a caris caritas etiam læſa recedere; inductu paternæ caritatis inducimur, ut cum ſimus, licet inſufficientibus meritis, illius vicarii, qui non mortem peccatorum, ſed ut convertantur & vivant ſe velle fatetur, regem Arragoniæ & alios præfatos, denunciationibus, monitionibus, mandatis, prohibitionibus, & comminationibus, ad converſionem celerem, ne in peccatis, iniquitatibus, & ſententiarum laqueis, quibus ſe, ut præmiſſa docent, apertius involuerunt, in morte obdormiant, excitemus.

Ideoque præſente hac multitudine copioſa fidelium, de fratrum noſtrorum conſilio, denunciamus eoſdem, Petrum regem Arragoniæ nepotem, ſuos comites, complices, ſatellites & miniſtros, ac inſulæ memoratæ rebelles, ex ſupradictis cauſis, excommunicationis; civitates, caſtra, villas, & alia loca præfata, necnon & univerſitates ipſorum, interdicti, præmiſſis ſententiis latis per nos ſubjacere: de novo tam in regem & alios ſæpe fatos, quam in univerſitates, caſtra, villas, & loca prædicta, ex cauſis eiſdem, & propter auctam eorum contumaciam in non parendo noſtris monitis & præceptis, & a nobis prohibita pertinaciter proſequendo diutius, ſimiles ſententias promulgantes. Ipſum autem regem, & ceteros, univerſos & ſingulos, qui cum eo aut alios, in auxilium præſentis turbationis ſive rebellionis, iſtam inſulam intraverunt; vel inibi exiſtentes eidem turbationi ſeu rebellioni quomodocumque faverunt, attente monemus, eiſdemque diſtricte præcipimus; ut ab hujuſmodi ſuis exceſſibus & offenſis deſiſtentes, omnino inſulam eamdem penitus exeant, numquam illuc in noſtrum, eccleſiæ, vel regis Caroli, quoad præmiſſa, qualecumque præjudicium redituri. Adjicientes: ne quis de novo ad id eamdem inſulam intret, vel aliquam ejuſdem regni partem, publice vel occulte impetat, turbet aliquatenus, vel moleſter. Univerſis quoque civibus, incolis, habitatoribus & univerſitatibus civitatum, & aliorum locorum ipſius inſulæ, cum ſimilibus monitione ac diſtrictione jubemus; ut regem Arragonum, & excommunicatos memoratos, de ipſa inſula prorſus expellant, numquam eos vel alios ad præmiſſa vel ſimilia inibi recepturi. Diſtrictius inſuper inhibemus, ne idem rex Arragoniæ ſe regem Siciliæ nominet, ſigillum regium ſub intitulatione regni Siciliæ aſſumat, vel utatur aſſumpto: neque privilegia, immunitates, feuda, donationes, bona vel jura quæcumque, in eo, aut aliqua ejus parte, concedat, vel tamquam rex Siciliæ quidquam agat; neque dominium vel ſubjectionem aliquam in quaſcumque ſingulares perſonas aut terras ipſorum, ſeu poteſtariam, vel quamlibet rectoriam, ſive officium, quocumque nomine cenſeantur, in civitate vel quovis alio loco, maxime ipſius regni Siciliæ, aut alicujus partis Italiæ, in noſtrum, eccleſiæ, ac regis Caroli eorumdem, quodcumque vel qualecumque gravamen, per ſe vel per alium, recipiat vel acceptet; aut cum eis vel eorum aliquo in ipſorum eccleſiæ ac regis gravamen, ut prædicitur, ſocietatem ſive aliam confœderationem contrahat, vel conſervet qualitercumque contractam: neque ſingulares perſonæ præmiſſæ, vel aliæ undecumque civitates, vel alia loca, eidem, in eccleſiæ ac regis Caroli prædictorum perſecutione hujuſmodi perſiſtenti, vel alii pro eo, ſeu in favorem ipſius, præmiſſa concedant; vel aliquem præmiſſorum, aut alium pro eo, vel in favorem ipſius, ad prædicta vel eorum aliquod eligant, nominent, recipiant, vel aſſumant: nec ipſe rex Arragoniæ, vel quivis alius, eaſdem ſingulares perſonas, civitates & loca, vel univerſitates ipſorum, ſpecialiter autem cujuſcumque partis regni Siciliæ, ut ſe vel terras ſuas ejuſdem regis Arragoniæ dominio vel obedientiæ cuicumque ſupponant; aut eum vel alium pro eo, ſeu in favorem ipſius, in poteſtatem, rectorem, vel ad aliud quodcumque officium, ut prædicitur, eligant, nominent, vel admittant; ſive cum eo ſocietatem vel confœderationem aliquam contrahant, vel qualitercumque contractam obſervent; ſeu quod cives, incolæ, habitatores, civitates, vel alia loca prædicta, ſive univerſitates eorum, præſertim cujuſcumque partis ejuſdem regni Siciliæ, a noſtra, eccleſiæ, ac regis Caroli prædictorum fidelitate ſeu devotione, quomodolibet avertantur, vel averſa etiam in hujuſmodi averſione perſiſtant: per ſe nuncium vel litteras inducere, aut

donis

Anno Christi 1282.

donis, promiſſionibus, ſeu alio quovis modo allicere ſeu ſolicitare præſumant: neve ſingulares perſonæ, civitates, caſtra, villæ, aut loca præfata, ſa dicti regis Arragonum, hujuſmodi eccleſiæ ac regis Caroli perſecutioni quomodolibet inſiſtentis, dominio, regimini, vel obedientiæ qualicumque ſubjiciant, ſive in noſtrum, eccleſiæ, ſive regis Siciliæ præjudicium vel gravamen, ut prædicitur: ipſum regem Arragonum litteras vel nuncios ſuos, vaſa quævis apta cuicumque navigio, gentemve recipiant vel recepterent, vel ad ipſum vadant, ipſive litteras mittant; aut ſibi, genti, vel nunciis ſuis, aut aliis pro eis, maxime in aliqua parte ipſius regni Siciliæ, obediant vel intendant, fodrum miniſtrent, equos, arma, vel vaſa hujuſmodi, ſub venditionis titulo, aut aliter, quomodocumque concedant: ſeu ab ipſo rege Arragonum, vel alio pro ipſo, immunitates, feuda, & largitiones quaſlibet in eodem regno Siciliæ, quas conſtat, & nos nihilominus declaramus, & decernimus non tenere; vel alibi, occaſione inſtantis negotii ejuſdem regni Siciliæ, aut ſtipendia ubicumque, contra nos, eccleſiam, vel regem Carolum prædictos, recipiant, vel pro receptis promiſſum audeant ſervitium exhibere, aut alias præſtare conſilium vel favorem, publicum vel occultum; nec cum ipſo rege Arragonum, vel alio pro ipſo, ſeu in favorem ipſius, ſocietatem, colligationem, vel quaſcumque conventiones, in noſtrum, eccleſiæ, aut regis Caroli eorumdem, qualecumque diſpendium contrahant; aut contractas, etiam ſub vinculo juramenti, vel quarumlibet adjectione pœnarum ſeu pactorum, audeant obſervare.

Singulariter autem Michaëlem Palæologum, qui ſe Imperatorem nominat, quemque ſuper his, & præcipue ſuper impenſo in prædictis memorato regi Arragonum nepoti, contra nos & præfatos eccleſiam ac regem Carolum, conſilio, auxilio vel favore; necnon pactis, conventionibus, & confœderationibus initis cum eodem, argumenta veriſimilia deferunt, vox præterea publica & communis quaſi aſſertionis [a] inceſſat; omneſque ſibi de facto, vel quomodocumque ſubjectos, attente monemus, eiſque diſtricte præcipimus, ut omnia, monitiones, præcepta, inhibitioneſque præmiſſa, quæ Michaëlem & ſubditos contingunt, vel poſſunt quoquo modo contingere, vel in eis ſeu quæ ad eos qualitercumque locum habere; quæ omnia & ſingula volumus pro nominatis ſingulariter, & expreſſe repetitis haberi, & velut taliter repetita robur, efficaciamque ſortiri; diligenter obſervent, eiſque ſtudeant in omnibus & per omnia humiliter obedire.

[a] Petr. Luem. Ge.

Alioquin tam ipſos, regem Arragonum nepotem, & Michaëlem Palæologum, quam alios univerſos & ſingulos, dictis noſtris monitionibus, præceptis, vel inhibitionibus non parentes, cujuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, eccleſiaſtici, vel mundani; excommunicationis ſententia, quam in eos, de ipſorum fratrum conſilio, ex nunc ferimus, perinde innodatos eſſe decernimus ipſo facto, ac ſi expreſſe fuiſſent in hujus proceſſus noſtri ſerie nominati.

Civitates vero, caſtra, & alia loca quælibet, necnon univerſitates, quæ jam dictis monitionibus, præceptis vel inhibitionibus non parebunt; eccleſiaſtico interdicto, quod ex nunc promulgamus in illa, eſſe volumus eodem modo ſubjecta. Interdicta vero præmiſſa ſic arcte præcipimus obſervari, ut in locis quæ inciderunt in ea, vel in futurum inciderint, nulla eccleſiaſtica ſacramenta, (exceptis dumtaxat baptiſmate parvulorum, & pœnitentiis moA rientium,) miniſtrentur; nulla divina celebrentur officia, niſi ſolum Miſſarum ſolemnia, quæ in cathedralibus, vel aliis collegiatis, & parochialibus eccleſiis, ad conficiendum corpus Chriſti morientibus miniſtrandum, ſubmiſſa voce, clauſis januis, interdictis & excommunicatis prorſus excluſis, ſemel tantum in ſeptimana permittimus celebrari. Non obſtantibus quibuſlibet privilegiis vel indulgentiis, Ciſtercienſibus, Prædicatoribus, Minoribus, vel aliis religioſis, aut ſæcularibus perſonis, dignitatibus, civitatibus, caſtris, locis, vel univerſitatibus quibuſcumque, ſub quavis forma, vel expreſſione verborum ab eadem ſede conceſſis: quæ omnia quoad hoc omnino viribus vacuamus.

B Et nihilominus ſocietates, colligationes, conventiones hujuſmodi, & quaſlibet alias factas, vel etiam faciendas in favorem dicti regis Arragonum, quæ ad inſtans negotium ejuſdem regni Siciliæ, aut in eccleſiæ ſeu regis Caroli prædictorum qualecumque diſpendium vel gravamen, (etiamſi fuerint juramentorum, pœnarum adjectione, vel quovis alio vinculo roboratæ,) de poteſtatis plenitudine diſſolventes, & carere decernentes omni robore firmitatis; univerſos & ſingulos qui ſe ad earum obſervationem quomodocumque, ſeu quacumque ſolemnitate adſtrinxerunt, ad eas obſervandas decernimus non teneri; nec pro eo quod ipſas deinde de cetero non ſervaverint, de reatu perjurii, aut ratione pœnarum vel conventionum quarumlibet adjectarum in illis, poſſe in judicio vel extra judicium impeti ſeu aliquatenus moleſtari. Quin immo eos ab illarum obſervatione, ſub pœna excommunicationis, quam ex nunc ferimus, & ipſos ſi ſecus fecerint incurrere volumus ipſo facto, præcipimus penitus abſtinere.

Sane omnibus, tam perſonis eccleſiaſticis & ſæcularibus, quam civitatibus, locisque aliis & univerſitatibus ſupradictis, quæ hujuſmodi mandatis noſtris, præceptis, & inhibitionibus contumaciter non parebunt, aperte prædicimus: quod non ſolum ad exſequendum comminationes præmiſſas, ſed & alias, gravius ſpiritualiter & temporaliter contra eas, & ſpecialiter contra civitates, quas contigerit in hujuſmodi contumacia deprehendi, ad privandum eas archiepiſcopali vel epiſcopali dignitate; D contra memoratos vero rebelles inſulæ ſupradictæ, ad interdicendum ipſis cum quibuſlibet aliis, & aliis quibuſcumque cum eis, omne commercium, quando, & prout facti ſuaſerit qualitas, & expediens fore viderimus, procedemus.

Ad hæc præfatis regi Arragonum, Michaëli Palæologo, & aliis univerſis, qui contra præmiſſa noſtra monita & præmiſſa vel inhibitiones, prædictum regnum Siciliæ in præfata inſula, ſive in reliquis ejuſdem regni partibus, invadere, turbare, impetere, ſeu moleſtare quomodolibet præſumpſerint, publice vel occulte; hoc generali & publico denunciamus edicto, quod niſi rex ipſe Arragonum, aliique prædicti, in eiſdem inſula & regno Siciliæ, ac vicinis ſeu quibuſcumque Italiæ partibus commorantes, infra inſtans feſtum Purificationis beatæ Virginis; alii vero magis remoti, infra Kalendas menſis Aprilis, ac dictus Palæologus, infra Kalendas Maii proxime futuras: (quod tempus eis ad hoc pro peremptorio termino adſignamus,) humiliter ad noſtra & eccleſiæ mandata redierint, præciſe noſtris parituri beneplacitis; & tam nobis & eccleſiæ, quam memorato regi Carolo, de contumacia & contempru, damnis & injuriis, omnique intereſſe ſatisfactionem plenariam, competenti tempore quod eis ad id præfiximus, impenſuri; ex nunc perſonas eo-

ANNO CHRISTI 1283.

rum, citra mortis & mutilationis periculum, & omnia bona mobilia exponimus, a quibuſlibet fidelibus libere occupanda; ipſoſque feudis, bonis & juribus, quæ a Romana, vel a quibuſcumque tenent eccleſiis, privilegiis, indulgentiis, & gratiis quibuſlibet, ipſis ab eadem ſede ſub quavis forma conceſſis, Apoſtolica auctoritate privamus; vaſſallos eorum a juramento fidelitatis, quo forſan tenentur eiſdem, penitus abſolventes. Lapſo vero dicto termino, quandocumque nobis viſum fuerit, ad privandum eumdem Regem Arragonum, ipſius etiam abſentia non obſtante, præfato regno Arragoniæ, omnibuſque aliis terris ſuis, ſeu ad ipſa regnum & terras ſimiliter exponenda, quoad ipſum regnum & terras præfatas: ſemper noſtro & ejuſdem Romanæ eccleſiæ jure ſalvo. Et nihilominus contra eum pro qualitate criminum, quibus, ut præfatum eſt, eum obnoxium ſuperiora prætendunt, quantum noſtrum officium patietur, facti qualitas ſuggeret, & nobis expedire videbitur, auctore Domino, procedemus.

Præmiſſas vero excommunicationis ſententias prohibemus, abſque ſpeciali mandato ſedis Apoſtolicæ, niſi forſan in mortis articulo, relaxari. Quo caſu niſi abſolutionis beneficium obtinentes, infra tres menſes poſtquam reſtituti fuerint ſanitati, de loco interdicto, ſi forſan ibi fuerint, recedentes, Apoſtolico ſe conſpectui curaverint præſentare, ſatisfacturi de ſuis exceſſibus, pro quibus hujuſmodi ſententias incurrerunt, & ipſius ſedis beneplacitis parituri, eo ipſo in eaſdem ſententias relabantur.

Ipſas quoque ſententias ſic firmiter & inviolabiliter volumus obſervari, quod abſolvendi ab eis vel relaxandi eaſdem, niſi forſan in mortis articulo, ut dictum eſt, tam omnibus noſtris Pœnitentiariis, quam aliis quibuſlibet confeſſoribus, ſive generalibus, ſive ſpecialibus, ſeu familiaribus, quarumcumque, vel quantumcumque ſublimium perſonarum, ubilibet conſiſtentium, adimimus poteſtatem: etiamſi a nobis vel aliquo prædeceſſorum noſtrorum, ſub quacumque verborum forma, generalem vel ſpecialem, aut liberam abſolvendi aliquem vel aliquos a ſententiis hominis vel canonis, ſeu alias quomodolibet relaxandi obtinuerint facultatem. Si quis autem ſine dictæ ſanctæ ſedis ſpeciali mandato, ex nunc obtinendo, contrarium forte præſumpſerit, tam abſolventem a prædictis ſententiis, ſeu relaxantem eaſdem, quam hujuſmodi abſolutionem vel relaxationem recipientem, in quacumque dignitate, præeminentia, ſtatu, vel ordine fuerint conſtituti, ex hac cauſa, excommunicationis vinculo innodatus; relaxationem etiam hujuſmodi ſententiæ ſedi præfatæ ſimiliter reſervantes, mortis articulo dumtaxat excepto: & tunc niſi ſanitate recepta, infra tempus competens, juxta locorum diſtantiam, ad eamdem ſedem venerint, ſuum humiliter recognituri reatum, & ipſius ſedis beneplacitis parituri; relabantur in eaſdem ſententias ipſo facto. Ab iis vero mulieres in hoc tantum excipi volumus; ut ſi ſolum ratione præſtiti favoris, in hujuſmodi ſententias forſan inciderint, poſſint per diœceſanos ſuos, juxta formam eccleſiæ, abſolutionis beneficium obtinere.

Ut autem hujuſmodi noſter proceſſus ad communem omnium notitiam deducatur: chartas ſive membranas proceſſum continentes eumdem, in præſentis eccleſiæ ſancti Flaviani martyris appendi vel affigi oſtiis ſeu ſuperliminaribus faciemus, quæ proceſſum ipſum ſuo quaſi ſonoro præconio & patulo indicio publicabunt: ita quod dicti Petrus rex Arragonum, & Palæologus, acalii quos proceſſus ipſe contingit, nullam poſſint excuſationem prætendere, quod ad eos talis proceſſus non pervenerit, vel quod ignoraverint eumdem: cum non ſit verisimile remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

ANNO CHRISTI 1284.

Actum apud Montem Flaſconem, ante prædictam eccleſiam S. Flaviani, in feſto dedicationis baſilicæ Principis Apoſtolorum, pontificatus noſtri anno 11. ſub anno Domini MCCLXXXII. Indictione XI.

Altera ſententia in Petrum Arragonum regem a Martino Papa IV. lata Urbevetere, XII. Kal. April. anno Domini MCCLXXXIII.

1283.

Martinus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad certitudinem præſentium & memoriam futurorum.

DE inſurgentis in regno Siciliæ fremitu temperitatis, quod exſecranda Panormitanæ rebellionis audacia inchoavit, & reliquorum Siculorum malitia Panormitanam imitata proſequitur, ad Sedem Apoſtolicam infauſto rumore perlato: nos poſt proceſſum in hac Urbevetana civitate, in feſto Aſcenſionis Domini tranſacto noviſſime habitum, ad compeſcendam tempeſtatem eamdem, quia procellarum illius ſpiritus non ceſſabat, ſed per inſtdias Petri regis Arragonum, quem ſtilo circa reges ſolito non deſcribi, ſubſcripta ejus demerita meruerunt, invaleſcere potius videbatur: ut ejuſdem regis, qui regiæ dignitati non deferens, & generis ſui claritati non parcens, dictorum rebellium ſe ducem conſtituit & aurigam, nequitia revelaretur apertius, & eccleſiæ Romanæ inſtantia contra eum evidentius appareret: pridem in feſto dedicationis baſilicæ Principis Apoſtolorum præterito, nuper in platea eccleſiæ S. Flaviani Montis Flaſconis Balneoregienſis diœceſis, præſente tunc multitudine numeroſa fidelium duximus recenſendum, qualiter felicis recordationis Innocentius Papa IV. prædeceſſor noſter quondam Fridericum, &c. *ut ſupra pag.* 889. D. 8. *uſque ad has voces,* abſolutionis beneficium obtinere, *pag.* 899. E 3.

Tantis itaque ac talibus, per præmiſſas monitiones, prohibitiones, & pœnarum comminationes, memoratis Petro regi Arragonum nepoti, rebellibuſque Siculis, miniſtris, miniſtris complicibus, & fatellitibus, & fautoribus eorumdem, [a] tamquam apertis datis ſignificationibus, ut a facie arcus fugerent, & ſe ab inſtantia recti judicii merita duritia liberarent; non humiliatum, ſed obduratum eſt in ſuis perverſitatibus inſipiens cor eorum. Nec enim acquieverunt monitionibus, nec prohibitionibus paruerunt, nec comminationum horruere ſævitiam, nec ab earum inſtantia expaverunt: ſed eis contemptis, omnimodis ſuas non ſolum continuatione aggravare nequitias, verum etiam multiplicationibus variis ampliarunt; ad alias partes regni Siciliæ extra ſæpe fatam inſulam conſtitutas hoſtiliter impetendas, ſuos, ſicut fertur, conatus nefarios extendentes.

[a] Forte, tamque apertis.

Ne igitur tam juſtæ comminationes fiant [b] injuſtæ ludibrio, ſi eorum juſtitia perſecutione debita fraudaretur; neve ſine vindicta gravis adeo creſcat inſania: dignum putavimus, ut memoratum Petrum nepotem regem Arragonum, tantamque ipſius proterviam ultrix ſententia proſequatur. Et ideo regnum Arragoniæ, ceteraſque terras regis ipſius, de fratrum noſtrorum conſilio exponentes, ut ſequitur, ipſum

[b] Forte, juſtæ.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1283.

Petrum regem Arragonum eiſdem regno & terris, regioque honore ſententialiter, juſtitia exigente, privamus: & privantes, exponimus eadem regnum & terras occupanda Catholicis, de quibus & prout ſedes Apoſtolica duxerit providendum, in dictis regno & terris ejuſdem, Romano, ut præmittitur, jure ſalvo: vaſſallos ipſius, quos, ut præmiſſa declarant, a juramento fidelitatis, ſi quo tenebantur eidem, jam abſolvimus, denunciantes penitus abſolutos; & denuo ab eodem, & a quolibet fidelitatis vinculo & homagio expreſſius abſolventes, ac eoſdem Petrum quondam regem, Siculos, complices, & fautores eorum, omneſque alios ſingulares qui prædictas monitiones, inhibitiones, & commina- B tiones damnabiliter contempſerunt, præmiſſæ excommunicationis; univerſitates vero, caſtra, civitates, & loca cetera denunciamus interdicti ſententiis ſubjacere; ipſos & ipſa ex cauſis eiſdem, & propter continuatam, auctamque ipſorum contumaciam, ſimilibus ſententiis ſupponentes.

Univerſis præterea Chriſti fidelibus, cujuſcumque conditionis, præeminentiæ, ſive ſtatus, etiamſi dignitate pontificali ſeu regia forſitan decorentur; & ſpecialiter archiepiſcopis, epiſcopis, aliiſque inferioris gradus prælatis, & perſonis eccleſiaſticis, religioſis cujuſcumque religionis aut ordinis, & ſæcularibus, ipſique Petro quondam regi Arragonum, comitibus, vicecomitibus, baronibus, univerſitatibus civitatum, caſtrorum, ceterorumque locorum, ac univerſis incolis & habitatoribus eorum regni & terrarum, quibus dictum Petrum tunc Arragonum regem privavimus; diſtrictius inhibemus, ne ipſe Petrus de dictis regno & terris ſe de cetero aliquatenus intromittat; neve ceteri ſupradicti eidem Petro, dudum regi, vel aliis quibuſcumque, contra dictas privationem & expoſitionem, perſequentes eaſdem, (per quos dicta regnum & terras occupanda ſedes eadem providebit,) tentantibus ſe opponere, adſiſtant, vel qualitercumque faveant, ſive præſtent in hoc conſilium, auxilium, vel favorem, publicum vel occultum, quacumque occaſione quæſita, vel prætexru alicujus homagii, vel cujuſcumque colligationis, confœderationis, ſocietatis, ſeu cujuſvis conventionis, aut jure contractæ hactenus, ſive in poſterum contrahendæ: etiamſi colligationes, confœderationes, ſocietates, & conventiones hujuſmodi, & alia ſupradicta, pœnarum adjectionis, litterarum vel juramenti, ſeu cujuſliber alterius ſint vinculo firmitatis innexa. Nos enim colligationes, confœderationes, ſocietates, conventiones, ceteraque hujuſmodi præmiſſa, quoad hoc, de poteſtatis plenitudine diſſolvimus, juramenta ſuper illis præſtita, pœnaſque propter ea promiſſas penitus relaxantes, & univerſos & ſingulos qui eas contraxerunt, ſe ad earum obſervantiam quantumcumque ſolemniter adſtringendo, ab ipſarum in præmiſſis obſervatione penitus abſolventes.

Specialiter autem archiepiſcopis, epiſcopis, & ceteris perſonis eccleſiaſticis, comitibus, vicecomitibus, baronibus, incolis & habitatoribus ſupradictis earumdem regis Arragonum terrarum, prohibemus expreſſe; ne dictum Petrum, olim regem Arragonum, pro rege vel domino recipiant vel habeant; neve ſibi obediant vel intendant; aut ipſi vel pro eo, de redditibus vel obventionibus, ſive juribus regalibus, ſeu ratione dominii debitis, reſpondeant. Alioquin memoratum Petrum, quondam regem, & omnes ſingulares perſonas, cujuſcumque præeminentiæ, conditionis, aut ſtatus, eccleſiaſtici vel mundani, etiamſi regalis dignitatis honore præfulgeant, excommunicationis; civitates vero, caſtra, villas, & loca cetera, necnon univerſitates ipſarum, quæ dictas inhibitiones vel earum aliquam præterire propria temeritate præſumpſerint, interdicti ſententiis, quas ex nunc ferimus, decernimus ſubjacere. Non obſtantibus quibuſlibet privilegiis vel indulgentiis, quibuſlibet imperatoribus, regibus, principibus, archiepiſcopis, ſeu quibuſlibet prælatis aliis, Ciſtercienſibus, Prædicatoribus, Minoribus, Hoſpitalariis, Templariis, ſeu religioſis aliis, aut ſæcularibus perſonis, etiam in dignitate qualibet conſtituris, civitatibus, caſtris, locis, communitatibus, collegiis, vel quibuſvis univerſitatibus, ſub quacumque verborum C forma vel expreſſione ab eadem ſede conceſſis; & quibuſlibet aliis indulgentiis ejus ſedis, per quas præſentis proceſſus effectus impediri valeat vel differri. Quæ quidem omnia privilegia & indulgentias, quoad hoc, omnino viribus vacuamus. Et nihilominus contra hujuſmodi præſumptores, & ſpecialiter contra dictos prælatos, religioſos, comites, vicecomites, barones, incolas, habitatores, civitates, caſtra, villas, & alia loca, & univerſitates ipſorum, ad privandum eos & ea quibuſlibet privilegiis, indulgentiis, immunitatibus ſive gratiis, ipſis ab eadem ſede conceſſis, necnon terris, feudis, & juribus, quæ a præfata Romana, vel D aliis quibuſcumque tenent eccleſiis, ſeu eccleſiaſticis perſonis, ac alias gravius ſpiritualiter, & temporaliter, quando & ſicut facti ſuaſerit qualitas, & expedire viderimus, prævia divina gratia, procedemus.

Ut autem hujuſmodi noſter proceſſus ad communem omnium notitiam deducatur; chartas ſive membranas, proceſſum continentes eumdem, in majoris eccleſiæ Urbeveranæ appendi vel affigi oſtiis ſeu ſuperliminaribus faciemus: quæ proceſſum ipſum ſuo quaſi ſonoro præconio, & patulo indicio publicabunt: ita quod idem Petrus, vel alii quos proceſſus ipſe contingit, nullam poſtea poſſint excuſationem prætendere, quod ad eos talis proceſſus non pervenerit, vel quod ignorarint eumdem: cum non ſit veriſimile remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Actum apud Urbemveterem, in platea dictæ majoris eccleſiæ, XII. Kal. Aprilis, pontificatus noſtri anno ſecundo.

ANNO CHRISTI 1283.

CONCILIUM PARISIENSE,

anno Domini MCCLXXXIV.

1284.

Chronicon Dionyſianum a viro clariſſimo Luca Dacherio editum, tomo 3. Spicilegii, hæc habet ad annum MCCLXXXIV. Eodem anno, tertia die octavæ beatæ Virginis Aſſumptionis, Joannes Cholet Apoſtolicæ ſedis Legatus, apud Pariſius congregavit concilium: & advenit ibi maxima multitudo prælatorum. *Hæc tantum.*

Digitized by Google

Anno Christi 1284.

SYNODUS NEMAUSENSIS,

Anno Christi 1284.

circa annum Domini MCCLXXXIV.

Ex codice Mſ. Bibliothecæ Chiſianæ, cujus copiam Alexander VII. Pontifex maximus ad hanc editionem benigniſſime fecit.

Incipit liber ſynodalis eccleſiæ Nemauſenſis, editus a domino [a] B. epiſcopo Nemauſenſi.

[a] Bernardo.

QUoniam in ſacramentorum collationibus, & animarum regimine cautela multiplex debet neceſſario adhiberi; idcirco nos B. miſeratione divina epiſcopus Nemauſenſis, conſiderantes non ſine cordis dolore ſimpliciratem, & inſufficientiam quorumdam preſbyterorum noſtræ diœceſis, quibus circa curam eis commiſſam diverſæ frequenter quæſtiones, & caſus periculoſi emergunt multipliciter & occurrunt: ad inſtructionem, & vitæ reformationem clericorum, præcipue curam regentium animarum; atque laïcorum contra eccleſias & viros eccleſiaſticos etiam inſurgentium malitiam refrenandam, & ad procurandam eorumdem ſalutem animarum; cum conſilio, & aſſenſu venerabilium fratrum noſtrorum, præpoſiti, & capituli Nemauſenſis, quædam utilia & neceſſaria ſub certis titulis in hoc contenta opere ſub compendio notavimus: quæ de diverſis collecta auctoritatibus & ſtatutis, aut ſunt de jure, aut rationi conſona, atque juri. In hoc igitur opere:

Primo tractatur de Baptiſmo. Secundo de Pœnitentia. Tertio de ſacramento Euchariſtiæ. Quarto de Miſſarum celebratione. Quinto de veneratione eccleſiarum. Sexto de alienatione rerum eccleſiaſticarum, & obligatione ipſarum. Septimo de vita & honeſtate clericorum. Octavo de teſtamentis. Nono de ſepulturis. Decimo de decimis & primitiis. Undecimo de ſponſalibus, & matrimonio. Duodecimo de ſententia excommunicationis & interdicti; & quomodo infirmis abſolutionis beneficium ſit impendendum. Decimotertio de perjuris, & pœna ipſorum. Decimoquarto de Judæis. Decimoquinto & ultimo quædam ponuntur capitula, & præcepta, ſpeciales rubricas ſeu titulos non habentia. Et quia longum eſſet ad plenum tractare de materiis ſupradictis; ea quæ pro majori parte ad contentioſam juriſdictionem, & cauſarum ſtrepitum pertinent, omittentes, in ſubſequentibus ſpecialiter tractabimus de iis, quæ ad regimen eccleſiarum, & curam pertinent animarum.

Verum quia prodeſt parum ſtatuta promulgari, & mandata fieri, niſi ad eorum obſervationem arctentur improvidi tranſgreſſores: idcirco nos prædictus epiſcopus Nemauſenſis diſtricte præcipimus & mandamus, ut clerici noſtræ diœceſis in ſacris ordinibus conſtituti, & maxime eccleſiarum rectores, & capellani habentes curam animarum, hæc ſtatuta præſentia, & prohibitiones ſynodales frequenter legant, & diligenter intelligant, & obſervent: ut ſi ſuper his eos delinquere contigerit, ſe non poſſint poſtmodum per ignorantiam excuſare; ſcituri pro certo quod tranſgreſſores hujuſmodi pœna debita puniemus. Et quæ de infraſcriptis fuerint clericis intimanda, eis per rectores & parochiales preſbyteros intimentur: & ea quæ tangunt laïcos, eiſdem laïcis, diverſis temporibus & diebus, ſecundum quod opus fuerit, intimentur. Et ibi maxime ubi eſt populi multitudo: ut ſic clerici in bonis moribus & honeſtis actibus informentur, & laïci ab eccleſiarum & clericorum gravaminibus refrenentur.

De Baptiſmo.

QUoniam Baptiſmus omnium ſacramentorum janua eſt, & etiam fundamentum, merito de ipſo hic primitus eſt tractandum. Præcipimus itaque, ut infans quam cito natus fuerit, ſi periculum mortis ſibi immineat, ita quod preſbytero nequeat præſentari, a circumſtantibus maſculis, ſi præſentes fuerint, baptizetur in aqua calida, vel frigida, non in alio liquore, & in vaſe mundo, ligneo, vel lapideo, vel quolibet alio. Vel ſi vas haberi non poſſit, fundatur aqua ſuper caput baptizandi, & dicantur verba, quibus debet aliquis baptizari. Vel ſi maſculi præſentes non fuerint, a circumſtantibus feminis baptizetur, etiam a patre, vel a matre; ſi alii non fuerint, a quibus valeat baptizari. Sed quamdiu fuerint, a patre, vel a matre nullatenus baptizetur. Et ſi ex neceſſitate, a patre proprio vel a matre infans fuerit baptizatus, matrimonio inter eos in ſua firmitate manente nulla propter hoc pœnitentia injungetur baptizanti, qui ex hoc potius debet commendari. Si vero malitioſe pater, vel mater baptizavit, vel catechiſmo, ſeu in confirmatione tenuerit infantem uxoris ſuæ ex alio viro procreatum: matrimonio ut dictum eſt in ſuo robore permanente ad nos tranſmittatur, de tanto exceſſu a nobis pœnitentiam ſuſcepturus. Si autem caſu, vel ignorantia illud accidit, non ſunt propter hoc in aliquo puniendi. Ne vero propter imperitiam laïcorum, infans abſque forma debita baptizetur: diſtricte præcipimus, ut frequenter admoneant, & inſtruant plebem ſuam, ut cum ex neceſſitate prædicta aliquem baptizari contigerit, hanc formam in traditione ipſius baptiſmi cum diligentia ſtudeant obſervare. [a] Sed ut infantem ter injungendo in aqua baptizans dicat ſic: *Petre*, vel *Martine, Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.* Si tamen una tantum immerſio facta fuerit, erit nihilominus baptizatus: & licet proprium nomen infanti non fuerit impoſitum: licet etiam paternum, vel maternum non habuerit, nec dictum fuerit, *Ego*: dum tamen infantem immergendo in aquam, a baptizante dictum fuerit, *Baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.* Idem dicimus, ſcilicet infantem baptizatum eſſe, ſi baptizans dixit: Baptizo te in nomine Chriſti. Quod tamen non eſt laïcis exprimendum, ne a forma prædicta ſtatuta per eccleſiam recedatur. Si quis autem ſe ipſum baptizaverit, talem non eſſe baptizatum eccleſia judicabit, eo quod formam baptizandi non ſervavit a Domino traditam qui dixit: *Baptizate omnes gentes in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Scilicet ipſe etiam Dominus ſe ipſum non baptizavit, ſed potius ab alio, ſcilicet a ſancto Joanne Baptiſta, voluit baptizari. Et idcirco talis eſt denuo ab alio baptizandus: quamvis ſi continuo decederet, ad cæleſtem patriam protinus evolaret propter [b] ſacramenti fidem, etiamſi

[a] *Corrige, ſcilicet infantem ter immergendo.*

[b] *Vulgo ſchola dicunt votum ſacramenti.*

ANNO CHRISTI 1284.

non propter fidei ſacramentum. Si tamen tanta copia aquæ haberi non poſſit, ut infans in ea totaliter mergi poſſit: cum ſcutella, vel ſcypho, vel alio vaſe, aliqua quantitas aquæ ſuper infantem effundatur a baptizante, & effundendo dicat baptizans: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Et erit baptizatus infans.

Hæc omnia ſupra dicta, ſi quando a laïcis bapeizetur, præcipimus in neceſſitatis articulo obſervanda: ſed neceſſitate ceſſante, omnibus laïcis, & etiam clericis, niſi fuerint in preſbyteros canonice ordinati, eathechiſmum faciendi, baptizandi, atque in Dominicis diebus exorcizandi, & mortuos ſepeliendi, interdicimus poteſtatem. Suſtinentes quod diaconi & ſubdiaconi poſſint prædicta facere, ubi ſacerdos non eſt præſens, vel ea facere non poteſt, & neceſſitatis articulus noſcitur imminere. Cum vero ſecundum formam prædictam infans in neceſſitate a laïco fuerit baptizatus: præcipimus, ſi ſupervixerit, ut preſbytero, quam citius fieri poterit, præſentetur, qui inquirat ſolicite, qualiter fuerit baptizatus: & ſi forma prædicta non fuerit ſervata, faciat catechiſmum, & baptizet infantem juxta eccleſiæ formam.

Si autem dubitaverit an legitime fuerit baptizatus, quia forte baptizans non recordatur ad plenum de verbis in baptiſmo prolatis, vel circumſtantes diſcordant; vel forte infans expoſitus inventus eſt juxta eccleſiam vel alibi, nec habetur certitudo, vel aliud ſignum utrum ſit baptizatus, vel non: in his caſibus faciat ſacerdos catechiſmum, & baptizet eum ſub iis verbis: *Si baptizatus es, non te baptizo: ſed ſi baptizatus non es, ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.* Sed in tali dubio ſtatur unius teſtimonio, ſi plures teſtes haberi non poſſint. Si vero infans a laïco baptizatus, mortuus fuerit antequam preſbytero præſentetur, & preſbyter dubitaverit an fuerit in baptiſmo debita forma ſervata: ſi de hoc certificari non poſſit, in tali dubio infans debet in cœmeterio eccleſiaſtico ſepeliri. Et idem credimus poſſe fieri, quando expoſiti juxta eccleſias, vel alibi mortui reperiuntur, nec de baptiſmo ipſorum poteſt haberi aliqua certitudo. Si autem in baptiſmo infantis a laïco baptizati, & mortui antequam preſbytero præſentetur, inventum fuit formam debitam non fuiſſe ſervatam; vel infantem expoſitum, & mortuum inventum, conſtitit per ſcripturam, vel per alia ſigna, baptizatum non eſſe: non debet in cœmeterio eccleſiaſtico ſepeliri.

Ad hæc ſi ſacerdos invenerit, infantem a laïcis juxta formam eccleſiæ baptizatum, ita quod non ſit de hoc aliquatenus dubitandum: non rebaptizet, nec faciat catechiſmum, ſed inungat eum in pectore & inter ſcapulas oleo benedicto, ſecundum illam interrogationem, *Abrenuncias:* & tunc dicendo, *Ego te linio*, &c. Tutius enim eſt, licet non neceſſarium, quod fiat prædicta unctio. In hoc caſu inungat etiam eum chriſmate ſacro in vertice, dicendo orationes, quæ dicuntur poſt baptiſmum, & faciendo alia, quæ poſt baptiſmum fieri conſueverunt, ſicut in libris bapeiſmalibus continetur. Si vero infanti pro baptiſmo ad preſbyterum apportato non poteſt propter mortis periculum ſecure fieri catechiſmus: baptizet eum preſbyter incontinenti, dimiſſo catechiſmo, & inungat eum oleo benedicto, & chriſmate ſacro: & alia quæ fiunt poſt bapeiſmum, ſicut ſuperius continetur.

Prohibemus autem diſtricte, ne in patrinum aliquis regularis admittatur; nec aliquis alius, qui excommunicationis vel interdicti eſt ſententia ligatus; vel qui non eſt baptizatus, vel etiam confirmatus. Tamen ſi aliquis de prædictis patrinus fuerit, non nocet aliquid baptizato. Præcipientes ut in catechiſmo, & baptiſmo, & confirmatione, unus tantummodo ſit patrinus, hoc eſt, unus in quolibet ſacramento. Si vero per negligentiam ſacerdotis, vel per errorem, infantem inungi contigerit oleo, loco chriſmatis: nihil propter hoc iteretur: ſed caute ſupplea tur, quod incaute fuerat prætermiſſum: & illa unctio chriſmatis tantum fiat, quando per negligentiam vel errorem fuerat prætermiſſa. Si autem chriſmate loco olei inunctus fuerit baptizandus, nihil propter hoc iteretur: nec fiat unctio olei prætermiſſa: quia in chriſmate, quod ex oleo ſit & balſamo, oleum continetur.

Diſtricte etiam præcipimus, ut fontes cooperti, mundi, & nitidi teneantur: & quod chriſma, & oleum ſacrum, ſub fideli cuſtodia, & clavibus adhibitis teneantur. Præcipientes, ut ſingulis annis in hebdomada ſanctâ, preſbyteri parochialium eccleſiarum, per ſe ipſos, vel diaconum, ſeu ſubdiaconum, vel clericos adultos, chriſma novum & oleum, a nobis vel archipreſbyteris noſtris ſuſcipiant, ſicut eſt conſuetum. Sed antequam chriſma novum & oleum ſuſcipiant, vetus chriſma & oleum effundant infra fontes eccleſiæ baptiſmalis, & ampullas ſuas diligenter abluant in eiſdem, & *denuo chriſmate & oleo per totum annum inungant pueros baptizandos. Et ſi forſan contigerit, oleum vel chriſma deficere: incontinenti mittant ad archipreſbyteros pro chriſmate & oleo: & ſi ab eis haberi non poſſunt, vel abſque periculo exſpectari, ſi aliquid reſidui fuerit, admiſceant preſbyteri cum illo reſiduo olei vel chriſmatis aliud oleum non conſecratum, & ex eis unctiones faciant ſupradictas. Diſtricte autem præcipimus, & ſub pœna excommunicationis officii, & beneficii, mandamus, ut quocumque tempore, & quacumque hora diei, vel noctis, ſacerdos pro baptiſmo & pœnitentia fuerit requiſitus, omni occaſione & mora poſtpoſitis, ad conferendum ea exhibeat libenter ſeſe paratum. Verumtamen ſi propriam capullam propter paupertatem, vel aliam quamcumque cauſam, non habuerit, vel habere nequiverit: baptizandus, capulla etiam alia, cum qua alius baptizatus fuerit, quam ſacerdos præcipue gratis exhibeat, baptizetur. Si vero matre in partu laborante infans extra ventrem matris tantum caput emiſerit, & in tanto periculo infans poſitus naſci nequiverit: infundat aliqua de obſtetricibus aquam ſuper caput infantis dicendo, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, Amen.* Poſtremo quoniam frequenter contingit matrem in puerperio decedere, & partus in matricis viſceribus adhuc creditur eſſe vivus: ex quo pro certo mulierem mortuam eſſe conſtitit, ſi partum credant vivere obſtetrices, aperiatur mulier per aliquem, vel per aliquam, ſine mora, & partus ſi vivus fuerit baptizetur. Et ut quilibet ad hoc ſe exhibeat promptiorem, quicumque aperiendo mulierem partum procuraverit baptizari, in remiſſionem ſibi proficiat peccatorum, & hoc per eccleſias annis ſingulis publicetur. Si autem partum cum matre ſimul mori contigerit, ſine apertione in cœmeterio eccleſiaſtico tumuletur.

*Fortè, de novo chriſmate.

De Pœnitentia.

POenitentia eſt, ut ait Ambroſius, mala præterita plangere, & plangenda non committere. Omnis autem pœnitens vero debet dolorem habere

Digitized by Google

Anno Christi 1284.

de peccatis commissis, & voluntatem & propositum iterum non peccandi. Sunt enim in vera pœnitentia principaliter necessaria tria: videlicet cordis contritio, oris confessio, si confitens loquitur; & operis satisfactio juxta posse. Alioquin vere non est vera pœnitentia, sed simulata potius, atque ficta. Confessio vero est coram sacerdote vera declaratio, seu revelatio peccatorum. Et quia post lapsum peccati est necessaria vera pœnitentia ad salutem: statutum est, quod omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenit, omnia peccata sua solus confiteatur fideliter saltem in anno semel proprio sacerdoti: & injunctam sibi pœnitentiam studeat pro viribus adimplere. Quod & de clericis, scilicet quod confiteantur proprio sacerdoti, in cujus parochia commorantur, districte præcipimus observari. Alioquin vivens, sive clericus fuerit, sive laïcus, ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Et hoc salutare statutum publice in ecclesiis annis singulis proponatur. Si quis autem clericus, vel laïcus, alio sacerdoti justa de causa voluerit sua confiteri peccata: licentiam præsens postuler, & obtineat ab ipso sacerdote. Præcipientes districte, ne aliquis presbyter super hoc requisitus, præsumat alicui malitiose licentiam hujusmodi denegare. Notandum tamen est, quod in quinque casibus sine licentia proprii sacerdotis, potest aliquis alieno presbytero confiteri. Primus est, cum episcopus hoc alicui specialiter delegavit. Secundus, cum quis peccat in aliena parochia, & de illo peccato sacerdoti illius parochiæ confitetur. Tertius, si causa domicilii, se duxerit ad aliam parochiam transferendum. Quartus est, cum vagabundus circumit. Quintus, cum imminet sibi mortis periculum, & non potest habere proprium sacerdotem: in quo casu possunt etiam laïco confiteri. Verum quoniam periculosum est valde, moram facere in peccato: præcipimus quod parochiales presbyteri frequenter moneant plebes suas, ut ad confessionem veniant quam cito poterunt post commissum peccatum, & hoc propter incertitudinem horæ mortis. Item quia in extrema ægritudine vix potest aliqui de peccatis nedum pœnitere, sed nec etiam cogitare. Quia, ut ait Joannes, cum ægritudine opprimeris, vix aliud potes cogitare quam sentis: & illuc rapitur intentio mentis, ubi est vis doloris. Debet autem se ipsum confitens accusare, non alium: nec personam nominatim exprimere, cum qua peccavit, nec sacerdos quærere: nisi peccati circumstantia talis esset, quod alius non posset confiteri peccatum: ut si cognovit matrem, sororem, filiam, vel hujusmodi qui non posset se ipsum aliter liberare. Item non debet confiteri per nuncium, nec per scripturam: sed viva voce, ore proprio, & præsentialiter: ut qui per se peccavit, per se ipsum confiteatur, & erubescat. Item non debet confiteri verbis, vel nominibus peccatorum seu criminum palliatis: sed quodlibet peccatum suo proprio nomine quantumcumque turpe exprimat; & etiam circumstantias quantumcunque turpes: ut sic tota peccati sanies expellatur. Debet etiam confiteri singula peccata, quæ commisit, distincte & seperatim; non confuse, nec etiam in transcursum. Si qui vero confitentium surdi fuerint, cœci, vel muti: inducat eos presbyter, prout melius poterit, ad contritionem & pœnitentiam, verbis, nutibus, atque signis exprimendam. Nullus autem presbyter, vel sacerdos sæcularis, vel regularis, cui a nobis animarum cura commissa non fuerit, parochianum alterius ad confessionem rapiat, etiam de licentia proprii sacerdotis, absque nostra licentia, & assensu: nisi necessitatis articulo imminente, aut parochiali sacerdote in ægritudine constituto: vel nisi tanta esset parochianorum multitudo, quod ad confessiones audiendas parochialis sacerdos sufficere non valeret: concedimus, quod tunc possit de licentia proprii sacerdotis. Districte vero præcipimus, quod illi, qui confessiones audierint, in loco patenti audiant confitentes, non in occulto, & præcipue si fuerint mulieres. Debet ergo sacerdos solicitudinem diligentem adhibere, ne dum audit confessiones, in faciem respiciat confitentes, & præcipue mulieres: sed si capparo habeat indutam, capucium indutum in capite teneat, & etiam inclinatum. Et si peccatum horribile intellexerit, non spuat, non faciem neque caput avertat, aut retorqueat huc illucque, aut signum aliquod, aut nutum faciat: sed nec aliquod verbum proferat, per quod abominari peccatorem, vel peccatum videatur: ne peccator rubore vel verecundia confusus, peccata reliqua, vel similia, timeat revelare. Cum vero peccator primo ad sacerdotem venerit, quærat ab eo, si non sibi notus, utrum parochianus ejus: & si dixerit quod non, quærat ab eo utrum venerit de licentia proprii sacerdotis; & si responderit, quod non; dicat ei: Frater, non debeo te audire, vade ad tuum sacerdotem. Si autem sit parochianus ejus, vel venerit de licentia sui episcopi, vel proprii sacerdotis: quærat primo ab ipso utrum aliqua excommunicationis sententia, vel interdicti, sit ligatus. Et si dixerit quod sic, dicat ei: Frater, non audiam te, nisi prius fueris absolutus. Et si occulte excommunicatus fuerit, occulte dicat ei; si autem publicum fuerit eum excommunicatum esse, publice pœnitentiam denegabit: quia nullus excommunicatus, vel interdictus, debet recipi ad pœnitentiam, nisi prius faciat se absolvi. Si vero dixerit se non esse excommunicatum, vel interdictum, debet eum primo interrogare presbyter, utrum sciat, *Pater noster, Ave Maria, Credo in Deum*: & si nesciat, moneat eum, ut addiscat. Deinde admoneat eum familiariter ac benigne, ut omnia peccata sua confiteatur humiliter, nec ob verecundiam celet aliquod peccatum, vel timore, quia non est homini locuturus, sed Deo, cujus personam ipse presbyter repræsentat: qui non vult mortem peccatoris, sed ut magis convertatur, & vivat: & dicendo sibi quod ipse sacerdos est[a]: & quod ipse confitens non potest tot, & tanta commisisse peccata, quin alii majora & plura commiserint: & quod illi, qui bene pœnitent, magis postea diliguntur a Deo: sicut patet in beato Petro, Paulo, Latrone, Maria Magdalena, & multis aliis: & tota cælestis curia gaudet de pœnitentia peccatoris: quia gaudium est angelis Dei super uno peccatore pœnitentiam agente. Dicat etiam: Confiteor, frater, quia homines sumus, & sine peccato in hoc mundo esse non possumus. Nam si vere confessus fueris, & contritus, & proponis amplius non peccare, Deus sine dubio tibi remittet culpam, & ego auctoritate Dei absolvam a pœna. Si autem nolueris confiteri in hac vita, confiteberis in alia invitus in conspectu angelorum, amicorum, inimicorum, & damnaberis in perpetuum. Deinde confessionem ejus audiat diligenter, qua audita incipiat interrogare, si vult alia peccata dicere, solicitando eum, ut cogiter studiose, ne peccatum aliquod prætermittat: quod si dimidiaret dividendo peccata inter diversos sacerdotes, vel celando, vel omittendo scienter aliquod mortale peccatum, sibi talis pœnitentia vel confessio non prodest. Et si peccator dixerit se non alia habere confiteri, incipiat

[a] *Deut.* pœnitet.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

interrogare ordinate & diſcrete confitentem, ita quod interrogationibus faciendis, ad peccata ſpecialia, vel ſpeciales circumſtantias, non deſcendat: quia multi forte propter multas interrogationes in his peccarent, quæ neſcirent aliter cogitare.

Interroget igitur ſacerdos confitentem, ſi aliquando tentetur ad peccatum aliquod faciendum, & qua tentatione, & qualiter tentationi reſiſtat, & ſic indirecte aperiet confitens peccatum ſuum, quod celabat. Item interroget ſi exerceat officium aliquod: & ſi dixerit quod ſic, interroget de circumſtantiis pertinentibus ad officium quod dixerit ſe habere. Si regularis fuerit, interroget eum ſpecialiter de tribus ſubſtantialibus circumſtantiis regulæ: ſcilicet ſi obediat in omnibus licitis & honeſtis ſuo ſuperiori, & an ſit proprietarius, & an cuſtodiat caſtitatem. Item de ſimonia, utrum receptus fuerit pecunia mediante; vel ſi conſenſerit quo aliquis alius reciperetur per ſimoniam. Item an loquatur in locis prohibitis, & horis indebitis: & utrum in capitulo reſiſtat, vel contradicat malitioſe, cum eſt aliquid ordinandum, vel faciendum. Circa clericos ſæculares, interroget utrum commiſerint ſimoniam pro ſe ipſis, vel pro aliis, ſeu alii pro ipſis. Item de mercatura, & aliis quæ pertinent ad avaritiam, & cupiditatem. Item de dilapidatione, ſi habeat beneficium eccleſiaſticum, & utrum de pecunia de rebus [a] acquiſita emerit aliquas poſſeſſiones nomine proprio, vel nomine conſanguineorum ſuorum: & utrum bona eccleſiaſtica expenderit in uſus licitos & honeſtos. Item utrum interſit divinis officiis, nocturnis pariter & diurnis, præcipue in eccleſia in qua eſt prælatus. Item de irregularitate: item de ludo alearum, & talorum. Circa principes, caſtellanos, & milites, & eorum bajulos, interroget, an fecerint, vel fieri fecerint conſtitutiones ſeu præcepta contra eccleſiaſticam libertatem: & an bonam reddiderint juſtitiam cuilibet conquerenti: & an homines ſibi ſubditos gravaverint indebitis talliis, collectis toties, vel quoties. Item de rapinis. Circa mercatores, burgenſes, & alios miniſtrales, quærat ſacerdos de mendacio, dolo, uſura, pignoribus, & baratis, & de injuſtis ponderibus, & menſuris. Circa agricolas, interroget de furto, maxime circa decimas, & primitias, tributa, quartas, & [b] taſcas, & de eradicatione terminorum, & de occupatione alienarum terrarum. Item de talis, & incendiis. Circa mercenarios, bubulcos, ſervientes, paſtores, & perſonas ſimiles, quærat ſacerdos, an fideliter cuſtodiant res dominorum ſuorum: & utrum fideliter ſe habeant in operibus, & ſervitiis ſibi impoſitis.

Item interroget quemlibet confitentem, prout ſecundum conditionem perſonæ viderit faciendum. Scilicet de perjurio, invidia, odio, detractione, de ſuperbia: & utrum injuſte habeat, vel detineat alienum. Item de fornicatione, adulterio, & inceſtu. Et ſi dixerit, ſe peccatum incontinentiæ commiſiſſe, quærat utrum peccaverit cum monacha conſecrata, vel non conſecrata, vidua, virgine, ſeu corrupta, Chriſtiana, Judæa, vel Saracena: & utrum in loco ſacro, vel non ſacro: & an in diebus Dominicis, vel feſtivis, & temporibus jejuniorum: & utrum unam cognoverit, vel plures, & quoties: & an in aliis peccatis alios invitaverit, vel induxerit ad peccandum: ut ſic omnibus cum diligentia inquiſitis, & conſideratis peccatorum circumſtantiis, intelligat preſbyter quale peccatori præbere debeat conſilium, & cujuſmodi remedium adhibere: quærendo ab ipſo an proponat amplius non peccare, & agere condignam pœnitentiam de commiſſis; & ſi reſpondeat ſe a peccatis abſtinere non poſſe, aut nolle: vel quod a quibuſdam vult abſtinere, & in aliquibus remanere: ejus confeſſionem fructuoſ debet nihilominus audire, & ei de peccatis confeſſis conſilium exhibere: ſed antequam det ei conſilium, ſibi exprimat diligenter, quod ſi totus mundus ſuus eſſet, & pauperibus erogaret, & in pane & aqua jejunaret toto tempore vitæ ſuæ, nil ſibi proficeret ad vitam æternam conſequendam, quamdiu in peccato commiſſo remanebit, vel voluntate & propoſito peccatum iterum committendi: nec ipſe ſacerdos eum abſolvere poteſt ab aliquo peccato, niſi de omnibus pœniteret, & haberet propoſitum iterum non peccandi: & hoc ſæpius dicat monendo ipſum dulci, pio, ac ſuavi eloquio, ut de omnibus pœniteat, & abſtineat in futurum: & exprimendo ipſum timorem de die judicii, & pœnas perpetuas quas in inferno, niſi veram egerit pœnitentiam, perpetuo ſuſtinebit.

Si autem ad veram confeſſionem, & pœnitentiam, ipſum inducere nequiverit, debet ei de peccatis confeſſis in hunc modum conſilium exhibere: Frater: dico & conſulo, quod jejunes, ores, & eleemoſynas facias, & alia bona. Dicat ei etiam, quod licet dicta bona, quæ ipſe ſibi pro peccatis confeſſis conſulit facienda, non ſint ei fructuoſa ad vitam æternam habendam, cum in peccato commiſſo remaneat vel voluntate peccandi: ea tamen conſulat facienda, ut per ipſa bona quæ faciet, dignetur Dominus cor ejus ad veram pœnitentiam illuſtrare: & ne diabolus in eo tantam habeat poteſtatem, quantam haberet, ſi mala continue exerceret. Et facta confeſſione generali, ſcilicet *Confiteor Deo*, non abſolvat eum a peccatis: ſed dicat ei quod recedat, & faciat juxta conſilium ſibi datum. Dicat etiam ei quod non recipiat corpus Chriſti, quamdiu in peccato remanebit commiſſo, vel voluntate, & propoſito peccatum iterum faciendi. Caveat tamen ſacerdos in quantum poterit, ne inducat in deſperationis periculum.

Si autem de omnibus confiteatur, & pœniteat, & propoſitum habeat in poſterum abſtinere, conſideret ſacerdos, an tale peccatum inter alia confeſſus fuerit, propter quod ad epiſcopum ſit mittendus. In quo caſu ad epiſcopum ipſum mittat, ſi poteſt: ſin autem, impoſita ſibi pœnitentia de illo, & de aliis peccatis confeſſis, conſideratis peccatoris circumſtantiis, & peccati: & licet ſecundum canones pro quolibet peccato mortali ſeptennis eſſet regulariter pœnitentia injungenda, ſacerdos tamen injungat minorem, vel majorem, prout ſecundum quantitatem peccati, & contritionem, & qualitatem peccatoris, ſaluti ejus viderit expedire.

Ut autem poſſit ſacerdos contraria contrariis curare, imponat pœnitentiam ipſi peccato per contrarium reſpondentem: ut ſi peccaverit per ſuperbiam, injungat ei orationem, & ſuadeat humilitatem. Si per avaritiam, injungat eleemoſynarum largitatem. Si per guloſitatem vel nimiam comeſtionem, abſtinentiam ciborum. Si peccaverit per luxuriam, injungat ei jejunium, orationem, peregrinationem, diſciplinas, & alias carnis macerationes. Si tamen talis luxurioſus, ſenex, & dives fuerit, & dixerit ſe jejunare non poſſe: aggravabit eum ſacerdos orationibus, eleemoſynis, & relevabit jejuniis. Si autem peccator fragilitatem alleget, & recuſet recipere aſperitatem pœnitentiæ, quam ſacerdos vult ſibi imponere: debet primo ſacerdos inducere ut animum habeat paratum ad omnem ſatisfactionem: oſtendendo ſibi magnitudinem peccatorum, quæ ſibi

[a] *Dreſſ. eccleſiaſticis, vel aliquid ſimile.*

[b] *Debet vide Gloſſ. Du-Cangii.*

Digitized by Google

Anno Christi 1224

confessus est: & quot, & quanta perdidit bona, propter illa quæ commisit peccata, quæ omnia recuperabit per pœnitentiam. Si vero non possit inducere ad pœnitentiam pro suo arbitrio sibi imponendam, imponat talem ei satisfactionem, seu pœnitentiam, cum voluntate ipsius peccatoris, quam similiter velit, & possit portare; ne forte peccet postea deterius, pœnitentiam infringendo.

Imposita sibi pœnitentia, & facta generali confessione, scilicet *Confiteor Deo*, dicat Pater sic: Ego injungo tibi talem pœnitentiam propter peccata quæ confessus es. Et ponens manus super caput ipsius dicat: *Indulgentiam, absolutionem, & remissionem omnium peccatorum tuorum* [a] *tribuat omnipotens Dominus. Et ego te absolvo auctoritate Domini nostri Jesu Christi, & beatorum Apostolorum Petri & Pauli, & officii mihi commissi, ab iis peccatis, quæ confessus es, & aliis oblitis.* Item dicat ei quod si reducentur aliqua alia peccata postea ad memoriam, quæ non fuerit confessus, redeat ad eum, & confiteatur.

[a] Forte deest, tibi.

Circa infirmos non est taliter procedendum, quia non debet eis sacerdos pœnitentiam injungere; sed tantum innotescere, seu declarare dicendo sic, cum ejus peccata audiverit: Si tu es esses sanus, pro tot peccatis quæ commisisti, & confessus es, debetes tot annis pœnitere: sed quia tu es infirmus, non impono tibi pœnitentiam: sed injungo tibi quod si de hac infirmitate te mori contigerit, facias tantum dari pauperibus, vel piis locis, loco prædictæ pœnitentiæ; vel facias Missas celebrari, vel illud fieri. Si tamen convalueris, injungo tibi talem pœnitentiam. Et his dictis, imponat manus super caput ejus, & absolvat eum a peccatis suis, sicut dictum est de sano. Si vero infirmus petierit sacerdotem pro pœnitentia recipienda, vel aliqua alia signa pœnitentiæ fecerit; & interim dum sacerdos veniret, obmutuit infirmus, vel factus est amens, aut phreniticus; sacerdos veniens, sive ad nutum infirmi, sive ad testimonium eorum qui audierunt ipsum petentem pœnitentiam vel presbyterum, vel alia signa pœnitentiæ facientem; debet ei quidquid humanitatis vel consolationis poterit, impendere, absolvendo eum, & reconciliando, orationes dicendo, & crucis osculum, si præsens crux fuerit, sibi dando.

Qualiter autem absolvi debeat infirmus in mortis articulo constitutus per proprium sacerdotem; vel per alium, si proprius haberi non possit sacerdos, infra in tractatu de sententia excommunicationis continetur. Sane considerandum est diligenter, quod quædam sunt peccata, de quibus nullus potest vere pœnitere, nisi restituat, vel emendet, si potestatem habeat emendandi: videlicet rapina, furtum, sacrilegium, incendium, usura, & indebita extorsio talliæ, quæstæ, vel tortæ. Item retentio census quarti, quinti, contra voluntatem dominorum quibus debentur. Item damna data contra justitiam, & generaliter cujuslibet alienæ rei scienter indebita detentio. Et in his omnibus præcipiendum est pœnitenti quod incontinenti satisfiat juxta posse. Et si peccata occulta fuerint, occulte præcipiendum est pœnitenti: & talis occulta restitutio debet fieri per ipsum sacerdotem, vel aliquam religiosam personam, suppresso nomine pœnitentis. Si autem non habet pœnitens rem, quam debet restituere; neque mobilia, vel etiam immobilia, unde commode incontinenti satisfacere possit; vel licet habeat, non est tamen præsens, nec esse potest ille, cui facienda est restitutio; & apparet vere pœnitens, & contritus, & proponat satisfacere cum poterit; ei pœnitentia injungatur. Et si talis fuerit infirmus, præcipiat suis heredibus, quod illi satisfaciant pro eodem, si de illa infirmitate contigerit ipsum mori. Omnibus autem pœnitentibus sanis, vel infirmis, qui tenentur aliis satisfactionem facere, seu emendam, est solicite intimandum quod non excusantur, nec liberantur ab illo peccato, præcipiendo suis heredibus quod restitutionem faciant pro ipsis, vel emendam, nisi ipsi principales raptores, usurarii, fures, seu alienarum rerum detentores illiciti, in toto vel in parte faciant restitutionem vel emendam, si eam facere possunt commode, sicut superius continetur. Tenetur enim raptor, seu alienæ rei detentor, ad restitutionem: tenentur etiam ejus heredes, quantum hereditas ipsius sufficere potest, si ad restituendum fuerit necessaria hereditas tota. Tenentur etiam ad restitutionem omnes illi, qui scienter rem raptam vel alienam emerunt cum mala fide, scilicet animo sibi retinendi eam domino suo: nec taliter ementes possunt recuperare, seu petere pretium, quod dederunt pro ipsa: nec possunt recuperare, seu retinere expensas, si quas fecerunt ipsam rem custodiendo, vel meliorando: & hoc propter malam fidem, quam habuerunt emendo. Debet etiam restitui res aliena, sive rapta, non deteriorata: sed si deteriorata fuerit, vel casu fortuito perierit, vel restitui non possit, restituatur integre, quantum valeat, cum omni utilitate quam consecuti sunt ex ipsa re; si cum mala fide, ut dictum est, pervenerit ad eosdem. Sed facta restitutione integraliter ab uno, ceteri liberantur quantum ad restitutionem domino faciendam: sed nihilominus debent agere pœnitentiam juxta arbitrium sacerdotis, quia rem alienam fraudulenter, & invito domino tenuerunt. Facienda est autem domino rei restitutio, vel ejus heredibus, si poterunt inveniri: sed si diligenter inquisiti & exspectati, non inveniuntur, vel ignorantur; tunc cum consilio sacerdotis pœnitentialis, res illa distribuatur in pias causas, & maxime in pauperum sustentationem, pro anima illius cujus fuerit res illa. Verum si persona scitur, cui est solutio vel restitutio facienda, sed si tamen est in remotis partibus, nec speratur quod debeat redire; mittatur ei, si commode fieri possit & secure: alioquin pro anima ejus, cum consilio ecclesiæ pauperibus erogetur: & hoc fiat si res sit modica, quæ restitui debet in expensis: si res est magni valoris, mitti debet in expensis detentoris ad illum absentem, cui est restitutio facienda. Qui vero invenit pecuniam vel aliam rem in via vel alibi, debet eam reddere illi qui eam perdidit, si eum potuerit invenire: & si nescit cujus fuerit, publicetur per sacerdotes in ecclesiis, & in locis quibus est inventa: & si diu exspectatus non invenitur cujus fuerit, pauperibus pro anima illius cujus fuerit, erogetur. Si autem aliquis voluntarius, & causa cupiditatis lucratus fuerit aliquid in ludo, quod restituat sibi est in pœnitentiali judicio injungendum. Caveat autem omnino sacerdos, ne verbo, aut signo, aut alio quolibet modo prodat, seu revelet aliquatenus peccatorem: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum vel dictum præsumpserit revelare, non solum deponetur, verum etiam in arctum monasterium detrudetur ad perpetuam pœnitentiam peragendam. Præcipimus autem quod nomina illorum omnium, qui peccata sua confessi fuerint, scribentur singulis annis a propriis capellanis, qui confessiones audierint eorumdem; ut de ipsis possint laudabile testimonium perhibere. Item præcipimus medicis corporum, ut infirmos ante omnia moneant, & inducant, quod medicos

Anno Christi 1224

ANNO CHRISTI 1284.

dicos advocent animarum: ut poſtquam fuerit infirmo de ſpirituali ſalute proviſum, ad corporalis medicinæ remedium ſalubrius procedatur. Et ſi quis medicorum hoc non ſervaverit, ſupponatur eccleſiaſtico interdicto, quouſque ſatisfecerit competenter: ſub intimatione anathematis eiſdem medicis prohibentes, ne quis eorum aliquid pro corporali ſalute infirmo ſuadeat, quod in periculum animæ convertatur.

Concedimus autem ex gratia, ut ſacerdotes, & rectores parochialium eccleſiarum noſtræ diœceſis alios ſacerdotes ejuſdem diœceſis, ſi viciniores fuerint ſuis eccleſiis, ſibi poſſint eligere confeſſores, prout ſaluti animarum ſuarum viderint expedire: & præcipue archidiaconos, preſbyteros, fratres Minores, & Prædicatores: quibus ſcilicet fratribus licentiam concedimus, quando venerint ad eccleſias cauſa prædicationis, confeſſionis clericorum, & laïcorum noſtræ diœceſis, poſſint audire, & eis injungere pœnitentias ſalutares. Præcipientes quod nomina eorum, quorum confeſſiones audierint, dicant, vel in ſcriptis reddant in Quadrageſima ſaltem, & in Adventu Domini parochialibus ſacerdotibus, ut de parochianorum ſuorum ſacerdotes pœnitentiis valeant eſſe certi. Volumus tamen, & præcipimus quod quando dicti fratres cauſa confeſſionis audiendæ acceſſerint ad infirmos, de ſalute animæ ipſorum tractent cum parochialibus ſacerdotibus, prout viderint expedire. Nolumus tamen quod prædicti fratres, confeſſiones infirmorum audiant abſque licentia proprii ſacerdotis: niſi tamen infirmis mortis periculum immineret: quam ſcilicet licentiam eis præcipimus liberaliter concedendam. Item nolumus quod dicti fratres teſtamentis ipſorum infirmorum interſint, niſi ſacerdos proprius præſens eſſet, vel in exſpectatione ipſius ſacerdotis periculum immineret. Ceterum licet ſacerdotes poſſint facere commutationes jejuniorum, vel alterius pœnitentiæ ab ipſis impoſitæ circa parochianos ſuos; diſcrete tamen, & propter juſtam cauſam votorum tantum commutationes per eos fieri prohibemus[a] cum noſtra licentia ſpeciali, quia in eis cum majori providentia procedendum. Diſtricte etiam prohibemus, ne aliquis ſacerdos provincialis inducat aliquem confitentem ad votum emittendum ſeu promiſſionem faciendam de non committendis peccatis, & maxime de illis quæ non poſſunt de facili evitari, ſicut quidam preſbyteri faciunt aliquando hoc fieri indiſcrete. Nam contra votum ſeu promiſſionem peccando, dupliciter fiunt rei & culpabiles apud Deum; & ideo gravius ſunt puniendi.

[a] *Adde*, nifi.

Iſti ſunt caſus in quibus pœnitentes ad epiſcopum ſunt mittendi.

SI quis confitebitur ſe credere aliquam hæreticam pravitatem. Item ſimoniacus, quocumque modo commiſerit ſimoniam. Item clerici excommunicati majori excommunicatione, vel interdicti, aut ſuſpenſi, qui ante abſolutionem divina officia celebrarunt, ſcilicet Miſſam cantando, evangelium, epiſtolam, vel alias horas canonicas dicendo, faciendo principaliter officium ſuum in eccleſia. Item clerici per ſaltum promoti aliquo ordine prætermiſſo. Item clerici, qui ab alieno epiſcopo ſe fecerunt ordinare noſtra licentia non obtenta. Item incendiarii. Item illi qui ſuos filios occiderunt ſtudioſe, vel etiam negligenter. Item illi, qui tractaverunt in malos uſus Euchariſtiam, ſeu chriſma. Item illi, qui tractaverunt facto, verbo, conſenſu, vel alio modo, homicidium. Item ſacrilegi, & violatores eccleſiarum. Item illi, qui luxuriam expleverunt cum matre, ſorore, vel aliqua conſanguinea ſua, vel uxore fratris, vel cum ſanctimoniali conſecrata, vel non conſecrata. Item illi, qui in eccleſia luxuriam commiſerunt. Item illi, qui cum Judæa, vel Saracena, vel bruto animali coïre auſu nefario præſumpſerunt. Item mulier quæ de adulterio concepit infantem quem marius credit eſſe ſuum, propter quem legitimi liberi fraudantur hereditate paterna. Item illi, qui cum mulieribus aliquid faciunt propter quod fecerint abortivum: mulier etiam, ſi hæc fecerit vel ſibi fieri procuraverit, tranſmittatur. Item illi, qui contra aliquos falſum tulerint teſtimonium in aliquibus cauſis. Item illi, qui contractis ſponſalibus cum aliquibus præſtito juramento, & non diſſolutis poſtmodum, contrahunt cum aliis ſponſalia, vel matrimonium, contra juramentum prius temere veniendo. Item qui excommunicati vel nominatim interdicti a quocumque judice, ingerunt ſe divinis in eccleſia ante abſolutionem, invito proprio ſacerdote; nec ad monitionem ſacerdotis volunt exire de eccleſia, divinum officium perturbantes. Item illi, qui in cœmeterio eccleſiaſtico præſumunt ſcienter excommunicatorum corpora ſepelire. Si vero prædicti confitentes, ad mandatum & monitionem ſacerdotis ad nos venire noluerint, in ſuis peccatis & duritia remanentes, & peccata occulta fuerint: eis a ſacerdotibus pœnitentia injungatur; & nihilominus ſacerdotes poſtmodum, cum poterunt commode, a nobis, vel a fratribus Prædicatoribus, vel Minoribus, ſuper hoc habeant conſilium, & requirant. Si autem manifeſtum fuerit aliquem commiſiſſe aliquod peccatum de prædictis, ad nos mittatur: nec ei ab aliquo preſbytero de illo peccato manifeſto pœnitentia injungatur ſine noſtra licentia ſpeciali: niſi ſenex fuerit, vel corporali impedimento detentus, ſeu in mortis articulo conſtitutus.

De ſacramento Euchariſtiæ, & Extrema unctione.

QUia poſt receptam pœnitentiam, infirmis atque ſanis, & præcipue Paſchali tempore, exhiberi conſuevit Euchariſtiæ ſacramentum: ideo de ſacramento Euchariſtiæ ſequitur hic tractatus. Ne propter incuriam ſeu negligentiam ſacerdotum, divina indignatio gravius inardeſcat: diſtricte præcipimus, quatenus a ſacerdotibus Euchariſtia in loco ſingulari mundo, & clavi firmato, ſemper honorifice collocata, devote ac fideliter conſervetur. Sacerdos vero quilibet in eccleſia Euchariſtiam ſemper habeat paratam: quam in qualibet hebdomada præcipimus renovari in hunc modum: Videlicet, quod ſacerdos duas vel plures, ſi opus fuerit, conſecret hoſtias: quarum unam recipiat, & ea recepta incontinenti ante receptionem ſanguinis recipiat reſervatam; & in loco illius quam ſervaverat, ponat noviter conſecratas: & poſtea recipiat ſanguinem, & alias receptiones, ſicut mos eſt in eccleſia Nemauſenſi. Et quando ab infirmo vel confeſſo fuerit requiſitus, ſtatim eum communicet, ne ſine communione moriatur. Quam etiam ſub honeſto habitu, cruce, lumine, ſquilla, procedentibus, & ſub poſito mundo velamine, ipſe ſacerdos per ſe, & numquam per alium ferat, & referat caute, & manifeſte, ante pectus, cum omni reverentia & honore: ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur: prohibentes diſtricte, ne aliquis qui non ſit in preſbyterum ordinatus, Euchariſtiam communicantibus præbeat. Diaconus tamen hoc facere poteſt de licentia ſacerdotis, ubi idem ſacerdos hoc per ſe non poteſt facere, vel quia abſens eſt preſbyter, & neceſſitatis ar-

ANNO CHRISTI 1284.

ticulus noſcitur imminere, & in hoc ultimo caſu A non eſt neceſſaria licentia ſacerdotis. Volumus etiam & mandamus, ut quilibet fidelis, poſtquam confeſſus fuerit, ad minus in Paſcha reverenter ſuſcipiat ſingulis annis Euchariſtiæ ſacramentum: niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio, ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus ab ejus receptione duxerit abſtinendum: alioquin vivens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens eccleſiaſtica careat ſepultura: præcipientes, ut ſacerdotes vinum purum habeant paratum in eccleſia, quod ſtatim tribuant populo, poſtquam receperint corpus Chriſti: prohibendo communicantibus ne a præſentia ipſorum ſacerdotum recedant, donec de vino aliquantulum biberint, & diligenter abluerint os ſuum. Sacerdotes autem habentes curam animarum, ante communionem parochianos ſuos moneant publice in eccleſia diebus illis, in quibus eſt generalis communio facienda: ne aliquis in peccato mortali conſtitutus, occulto vel manifeſto, præſumat accipere corpus Chriſti. Et ſi videant vel ſciant aliquem in mortali peccato conſtitutum, paratum communicare: trahant ipſum ad partem, & eum ſevere moneant ne communicet ullo modo, niſi prius de illo peccato contritus fuerit, & confeſſus: dicentes ſibi, quod ſi taliter communicaret, in damnationem animæ ſuæ redundaret. Et ſi monitus noluerit abſtinere, non debet ei publice communio denegari. Si a ſolo ſacerdote, nemine alio præſente, communionem petet: non eſt audiendus, ſed potius repellendus. Verumtamen ſi peccatum fuerit manifeſtum, & non eſt de ipſo confeſſus: vere ante ſatisfactionem condignam debet ei manifeſte & publice communio denegari. Manifeſtum autem intelligimus in hoc caſu, quod poteſt ſufficienter & legitime probari per teſtes idoneos contra ipſum: præcipue ſi de illo peccato fuerit per ſententiam condemnatus vel ſponte confeſſus in judicio: vel fuerit adeo manifeſtum ſeu notorium per rei evidentiam, quod nulla poſſit tergiverſatione celari. Et hæc eadem in oſculo crucis dicimus, & volumus obſervari, cum in die Veneris ſancti ab omnibus generaliter adoratur. Hoſtias autem de alio, quam de puro, & mundo, & electo grano frumenti, fieri prohibemus. Caveat autem ſacerdos, ne aliquid de ſanguine Chriſti extra calicem cadat. Quod ſi per negligentiam ejus acciderit, & in tabula ſtillaverit, lingua lambatur, & tabula radatur. Si vero non fuerit, comburatur: & cinis infra altare, ſi fieri poteſt, vel juxta altare abſcondatur: & quadraginta diebus ille cui acciderit, pœniteat. Si vero ſuper altare ſtillaverit ſanguis, & tangat tantummodo pannum primum, ita quod non tranſeat ad ſecundum, ſorbeat miniſter ſtillam incontinenti, ſi fieri poteſt, & tribus diebus pœniteat; & ſi ſtilla uſque ad ſecundum pannum pervenerit, tantum pœniteat quatuor diebus; ſi autem ad tertium pannum pervenerit, novem diebus pœniteat; & ſi ad quartum pannum pervenerit, viginti diebus pœniteat: & lineamina, quæ tetigerit ſtilla ſanguinis, tribus vicibus, & tribus aquis, miniſter, ſeu preſbyter, vel diaconus tantum, abluat calice ſuppoſito, & aqua ablutionis juxta altare recondatur. Si quis per ebrietatem, vel nimiam comeſtionem evomuerit Euchariſtiam, ſi laïcus eſt, quadraginta diebus pœniteat; ſi clerici fuerint, vel religioſi, vel diaconi, vel preſbyteri, ſeptuaginta diebus pœniteant: & ſi per infirmitatis cauſam evomuerit, ſeptem diebus pœniteat.

Qui chriſma, vel euchariſtiam reliquerit incaute in loco clavibus non firmato, & clavibus fideliter non cuſtoditis, tribus menſibus debet ab officio ſuſpendi. Et ſi per ejus incuriam, ſeu negligentiam mus, vel aliud animal comederit, ultra tres prædictos menſes quadraginta diebus pœniteat. Si vero aliqua enormia, ſeu nefaria inde fieri contigerit, graviori ſubjaceat ultioni. Ubicumque autem dicitur quadraginta, vel octuaginta, ſeu pluribus, vel pauciori bus diebus pœniteat, ſic debet intelligi, ut per omnes illos dies aliquam pœnitentiam agat ſecundum arbitrium imponentis. Si hoſtia inventa fuerit ſub palla altaris, & dubitetur utrum fuerit conſecrata, dicimus quod ſacerdos in fine Miſſæ poſt receptionem ſanguinis poteſt eam recipere: & idem dicimus de aliqua parte hoſtiæ, ſi ita inventa fuerit in altari, & dubitatur utrum fuerit conſecrata.

II De unctione vero extrema, quæ fit infirmis a preſbytero oleo infirmorum, hic non tractatur, quia de modo inungendi infirmos, & orationibus tunc dicendis, inſtruitur quilibet ſacerdos per libros eccleſiarum juxta conſuetudinem eccleſiæ Nemauſenſis. Verumtamen iterari poteſt, quoties aliquis graviter infirmatur, & ab infirmo unctio poſtulatur.

De celebratione Miſſarum.

QUia inter divina officia, Miſſarum ſolemnitates propter excellentiam, & reverentiam corporis & ſanguinis Jeſu Chriſti, cum omni humilitate & devotione ſunt ab univerſis preſbyteris celebrandæ: prohibemus ſub pœna ſuſpenſionis, ne quis ſacerdos Miſſam cantare præſumat, niſi prius plene expleverit officium Matutinum. Nec extra eccleſiam in oratorio privato, vel in domo, Miſſam celebret ſine noſtra licentia ſpeciali. Nullus quoque poſt cibum potumque minimum ſumptum, audeat celebrare.

Sacerdos vero poſtquam Miſſam incepit, non præſumat dimittere imperfectam, niſi repentina infirmitate & intolerabili fuerit occupatus: & tunc ſi alius ſacerdos præſens fuerit, qui non celebraverit, per ipſum, inceptum officium compleatur; qui debet officium incipere, ubi noſcitur dimiſiſſe. Si vero neſcitur ubi alius dimiſerit, quia defecit forſitan in ſecretis; incipiat a capite ſecretorum. Verumtamen ſi ſecundus ſacerdos præſens non fuerit, quacumque hora diei uſque ad Nonam haberi poterit, quæ primus ſacerdos dimiſit, ſecundum doctrinam quæ ſuperius eſt expreſſa, poterit ſupplere. Si autem ſacerdos uſque ad Nonam haberi non poterit, remanebit officium non completum.

Præcipimus etiam quod in calice magis de vino, quam de aqua, ponatur: & quod ſacerdos poſtquam totum acceperit corporis & ſanguinis Chriſti ſacramentum, duas receptiones faciat juxta conſuetudinem eccleſiæ Nemauſenſis. Videlicet primam de vino puro tantum, ſecundam de vino & aqua: & cum iſta ſecunda ſimul perfundat digitos ſuper calicem, & poſtea recipiat; niſi cum eodem die aliam Miſſam debuerit celebrare: quia tunc non debet niſi E ſanguinem: quod ſi faceret, celebrationem ſecundam impedit.

Prohibemus ne Miſſa niſi cum vino puro poſſit & aqua, & calice aureo vel argenteo, vel etiam ſtanneo, aliquatenus celebretur: nec quiſquam celebrare præſumat in corporali ſerico, aut tincto; ſed in puro linteo ab epiſcopo conſecrato: quia corpus Domini noſtri Jeſu Chriſti in ſindone linea & munda ſepultum fuit.

Illud autem diſtrictiſſime prohibemus, ne aliquis in mortali peccato conſtitutus, Miſſam celebret, niſi prius confeſſus fuerit expreſſe & nominatim de

Digitiz

ANNO CHRISTI 1284

illo peccato, si sacerdotem inveniat, cui valeat confiteri. Si vero non possit alium sacerdotem habere, cui confiteatur, non celebret: nisi necessitas imminet, quæ sine gravi scandalo nequeat prætiriri ut: si dies festivus advenerit, & populus jam convenerit ad divina: vel corpus alicujus parochiani defuncti præsens sit in ecclesia: vel nubentes ad ecclesiam convenerint matrimonium contracturi: propter quæ, ut scandalum eviteur ipsum, oporteat celebrare. In ipsis vero casibus si veram contritionem habeat sacerdos de illo peccato mortali, in quo est constitutus, & proponat quam cito poterit, confiteri alio sacerdoti: credimus, magistrorum nostrorum sententiis inhærendo, quod valeat celebrare. Sed si eam contritionem non haberet, nec propositum confitendi, celebrare in his casibus non præsumat, quantamcumque necessitatem vel scandalum videat imminere. Si autem sacerdos, postquam Missam inceperit, reducat ad memoriam se commisisse aliquod peccatum mortale, de quo non fuerit confessus, & de quo antequam Missam inciperet non recolebat, nec habebat sacerdotem, cui incontinenti valeret confiteri: perficiat ministerium jam inceptum, si tamen contritionem habeat de illo peccato, & proponat quam cito poterit confiteri. Si vero contritionem veram non habeat, nec propositum confitendi, & nondum verba [a] confessionis, seu consecrationis expresserit, videlicet, *Hoc est corpus meum*, dimittat Officium inceptum, quia tunc ipsum implere non debet. Si autem post consecrationem reducat ad memoriam primo illud peccatum mortale, indistincte compleat officium quod incepit, & constristetur, atque doleat, quia tarde pœnitet, & confiteatur quam cito poterit habere copiam sacerdotis. Si pollutio in somnis ex infirmitate, seu superfluitate naturæ, alicui advenerit, non est a celebratione Missæ ideo abstinendum, nisi ob devotionem vellet aliquis abstinere; quia in hoc casu nullum est peccatum, cum magis pati, quam agere videatur. Si vero ex intemperantia, vel potatione nimia acciderit, honestum est, non tamen necessarium, quod a celebratione Missæ abstineat illa die, si nulla fuerit necessitas quare debeat celebrare: quia in hoc casu est tantum veniale peccatum: nisi nimia crapula vel potatio ex prava consuetudine consueverit provenire: & tunc quousque fuerit confessus tenetur a celebratione Missæ necessario abstinere, quia tunc reputatur peccatum mortale. Si autem contigerit ex turpi imaginatione præcedenti vel inhonesta confabulatione, & illicita: tenetur a celebratione & perceptione Eucharistiæ abstinere, quousque contritus fuerit, & confessus, si habere poterit copiam sacerdotis, quia in hoc casu est peccatum mortale. Et licet in duobus his casibus, post contritionem & confessionem factam non teneatur a celebratione Missæ necessario abstinere: honestum tamen est quod a celebratione Missæ abstineat illa die, maxime si non fuerit necessitas quare debeat celebrare. Si vero habere non poterit copiam sacerdotis, contritionem tantum habuerit, & propositum confitendi: celebret, si necessitas fuerit, sicut dictum est & distinctum superius de alio presbytero peccatore, quoniam necessitatis articulus noscitur imminere.

Nullus sacerdos in altari, in quo episcopus Missam cantaverit, eodem die Missam cantet. Prohibemus autem districte, ne aliquis sacerdos duas Missas celebret una die. In die tamen Natali Domini idem sacerdos tres Missas poterit celebrare. Aliis vero diebus potest in casibus infra scriptis cantare duas Missas: scilicet unam de die, & aliam pro defunctis, videlicet propter necessitatem nupciarum. Item in Pascha, & Pentecoste, & in festo Ascensionis Domini & sancti Joannis Baptistæ, & omnium Sanctorum, & in festo Apparitionis Domini. In istis solemnitatibus, & festivitatibus supra proxime dictis, si omnes parochiani ad unam Missam simul non possunt convenire, eo quod in diversis locis habitant distantibus ab ecclesia, & remotis, sicut est in montanis, nec sunt in ecclesia duo sacerdotes; & dicta prima Missa postmodum parochiani venientes postulent Missam aliam sibi dici, [a] poterit tamen sacerdos Missam aliam celebrare. Tamen si in prima Missa post receptionem corporis Christi & sanguinis, profusionem acceperit, non debet secundam Missam in prædictis casibus celebrare. Caveant sacerdotes, ne primam Missam de die dimittant in magnis locis & populosis celebrare, propter aliam quæ non sit de die illa: hoc salvo, quod de officio beatæ Mariæ singulis hebdomadis celebrando a nobis noscitur constitutum. Studeant etiam horas suas dicere juxta ecclesiam Nemausensem.

[a] *Lege*, potest tum.

De veneratione ecclesiarum.

QUia quidam clerici ecclesias sic exponunt supellectilibus, & arsinis ipsius, & etiam alienis, ut potius domus laïcorum, quam Dei basilicæ videantur: idcirco firmiter prohibemus, ne hujusmodi supellectila seu arsinæ, in ecclesiis admittantur, nisi propter bellum, aut incendia repentina, seu alias necessitates urgentes, ad eas oporteat [b] habere: sic tamen, ut necessitate cessante res in loca pristina reportentur. Ligna, seu lapides ecclesiarum, in aliis usibus non ponantur, nisi in usibus, ædificio, vel reparatione alterius ecclesiæ, vel hospiralis, seu claustri, dormitorii; vel in clausura cœmeterii; seu in alio honesto ædificio ad opus clericorum ecclesiis servientium deputato. In laïcorum autem ædificiis seu usibus non ponantur. Et idem observetur de vestimentis, cortinis, & ceteris ecclesiasticis ornamentis: præcipientes, ut ecclesiæ vasa, altaris corporalia, pallæ altaris, vestimenta ministrorum, munda & nitida conserventur. Ad corporale autem lavandum habeatur proprium vas, in quo nihil aliud fiat: & lavetur per sacerdotem, aut diaconum tantum: & aqua ablutionis in ecclesia, ubi conculcari non possit, recondatur. Vestimenta, & ornamenta ministrorum, ecclesiarum cruces, & calices benedicti, consecrari debent per episcopum, antequam divino officio deputentur: nec post benedictionem debent a laïcis contrectari. Corporale, aut pallæ altaris, & vestimenta ministrorum ecclesiæ, si fuerint vetustate consumpta, & in aliis usibus ecclesiasticis non sunt apta, comburantur: & cineres eorum in ecclesia recondantur, ubi nullus transitum faciat, ne introëuntium pedibus conculcentur. Prohibemus, ne laïci in ecclesia, vel extra, ad processionem vel ad aliud divinum officium utantur vestibus benedictis: nec laïci qui nesciunt cantare, vel legere, infra cancellos in choro cum clericis stent, vel sedeant, dum divina officia celebrantur: maxime ubi sunt impedimento clericorum, non possunt laïci in choro commorari. Nec aliqua femina, seu monialis [c] alia sæcularis, præsumat presbytero dum celebrat ministrare: vel juxta altare, vel infra cancellos sedere, dum divina officia celebrantur. Item prohibemus, ne in ecclesia consecrata, sanguinis aut seminis effusione polluta, priusquam per episcopum reconciliata fuerit, divina officia celebrentur. Si vero in ecclesia non consecrata hæc fieri contigerit, aqua per presbyterum exorcizata protinus aspergatur, priusq;

[b] *Forte*, recursum habere.

[c] *Forte*, aut alia secularis.

ANNO CHRISTI 1284.

quam in ea divina officia celebrentur; eſt tamen, quam cito fieri poterit, conſecranda. Si autem in cœmeterio hæc fieri contigerit, ante reconciliationem per epiſcopum factam non ſepeliantur in ea corpora defunctorum. Diſtricte etiam prohibemus, ut nullus præſumat ædificare eccleſias, capellas, oratoria, hoſpitalia, vel alia loca religioſa, in diœceſi Nemauſenſi, ſeu altare erigere in eccleſia conſecrata, ſine noſtra licentia ſpeciali: præcipientes, ut quælibet eccleſiæ noſtræ diœceſis, calicem argenteum habeant cum patena, & alia vaſa pulcra & nitida, divino officio neceſſaria, atque apta. Item inhibemus, ne judices ſæculares, vel ballivi, officiales, ſeu nuncii curiæ ſæcularis, in eccleſiis cauſas, lites, contentiones, ſeu placita audiant laïcorum: nec in ipſis eccleſiis vel cœmeteriis præſumant aliqui choreas ducere, vel facere, vel dicere cantilenas. Item ſub pœna excommunicationis præcipimus, quod nullus laïcorum, ſeu officialium curiæ ſæcularis, aliquem hominem, vel bona ejus, ſeu res de eccleſia, cœmeterio, hoſpitali, vel domo religioſa, extrahat violenter, quantumcumque gravia maleficia[a]; niſi publicus latro, vel nocturnus fuerit, depopulator agrorum, ſeu qui homicidium, vel mutilationem membrorum in ipſis eccleſiis, vel earum cœmeteriis committere non verentur; qui niſi per eccleſias ad quas fugiunt, crederent ſe defendi, nullatenus ipſa maleficia in ipſis eccleſiis, vel cœmeteriis, fuerant commiſſuri. In aliis autem caſibus confugientes ad eccleſias, vel prædicta loca religioſa, cum rebus ſuis in eis exiſtentibus, a rectoribus & clericis eccleſiarum defendantur, nec ab aliquo extrahantur ſine noſtra licentia ſpeciali.

[a] *Deeſt, facere.*

De alienatione rerum eccleſiarum, & obligatione ipſarum.

PRohibemus diſtricte, ne quis prior, ſeu rector eccleſiarum noſtræ diœceſis, calicem, libros eccleſiaſticos, veſtimenta ſacerdotalia, ſeu alia ornamenta eccleſiaſtica, aut res mobiles aut arſinas domus, aut immobiles, ut domos, terras, vineas, prata, ſeu quaſlibet alias poſſeſſiones, cenſus, quartas, taſcas, uſatica, & ſimilia ad eccleſias pertinentia, præſumant permutare, vendere, dare, permutare in emphyteuſim, ſeu in acap.... concedere, vel quocumque alio modo alienare, abſque noſtra licentia ſpeciali. Quod ſi fecerit, contractus non habeat firmitatem, & rem alienatam ipſi eccleſiæ reſtituere compellantur: diſtricte præcipientes, quod ea quæ cum noſtro conſilio, occaſione venditionis, ſeu permutationis, vel alienationis rerum eccleſiaſticarum[b], habeant firmitatem, vel recepta in eccleſiarum utilitatibus committantur: prohibentes, ne in ipſis eccleſiis præſumat aliquis titulum alicui aſſignare ſine noſtra licentia ſpeciali. Sed nec ad ipſas eccleſias ad collationem noſtram ſpectantes, vel res, ſeu poſſeſſiones earum, [c]aliquod fidem habendo, vel alio modo obliget pro debitis alienis, nec etiam pro ſe ipſo, ſine noſtra licentia ſpeciali, ultra centum ſolidorum Turonenſium quantitatem. Quod ſi fecerit, ad ſolutionem talium debitorum, ultra quantitatem prædictam, ſucceſſor vel eccleſia nullatenus teneatur: niſi creditor [d]manifeſte pecuniam in utilitatem eccleſiæ fuiſſe converſam: tunc enim volumus, & diſtricte præcipimus, quod in ſolidum perſolvat: & hoc per eccleſias publicetur, ne creditores valeant defraudari. Prohibemus ne rector, ſeu prior alicujus eccleſiæ, per ſe vel per alium, emat de pecunia ratione eccleſiæ acquiſita, poſſeſſiones, ſeu redditus ſuo nomine, ſeu etiam alieno: ſed ad opus eccleſiæ emat, & ipſius nomine eccleſiæ faciat confici inſtrumenta. Qui autem contra prædicta fecerit, tamquam fur & ſacrilegus punietur; & pœnam amiſſionis ipſius beneficii poterit merito formidare. De iis autem & ſuper his quæ ſub dominio, & juriſdictione eccleſiarum, clerici & laïci tenent ad opus eccleſiarum, & nomine earumdem; rectores earum, ſi nondum factum eſt, faciant fieri recognitiones, & publica inſtrumenta, ut ſic in futurum eccleſiarum utilitatibus caveatur. Verum quia conſiderandum eſt, & procurandum ſtudio vigilanti, ut honor, & reverentia exhibeatur eccleſiis univerſis, & præcipue illis a quibus redditus percipimus & proventus: diſtricte præcipimus, ut priores & rectores eccleſiarum noſtræ diœceſis, in ædificiis, reparationibus ipſarum, & domorum etiam earumdem, in libris, ornamentis, & aliis divino cultui neceſſariis, juxta facultates eccleſiarum ſtudeant, cum opus fuerit, taliter ſe habere, quod eorum exemplo ad hoc ceteri invitentur, & fidei devotio augmentetur: maxime cum priores & rectores earum ad hoc cogi poſſint, & debeant, ſecundum canonicas ſanctiones.

[b] *Deeſt aliquid.*

[c] *Corrige, aliquam.*

[d] *Adde, oſtendat, vel quid ſimile.*

De vita, & honeſtate clerorum.

UT clericorum mores & actus in melius reformentur, continenter & caſte vivere ſtudeant clerici univerſi, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti..... in conſpectu Dei omnipotentis, puro corde ac mundo corpore valeant miniſtrare. A crapula, & ebrietate omnes clerici abſtineant diligenter. Nec officia ſeu commercia ſæcularia exercere præſumant, maxime inhoneſta. Sed nec poſſeſſiones in pignus recipiant; in [a] viniis joculatoribus, & hiſtrionibus non intendant: & tabernas prorſus evitent, niſi cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis intereſſe, nec ad luctas laïcorum accedant. Coronam & tonſuram habeant congruentem, ſe in officiis eccleſiaſticis, & aliis bonis ſtudiis cum diligentia exercendo; pannis rubeis aut viridibus, necnon manicis conſutiriis, aut ſotularibus roſtratis vel cordellatis non utantur: nec frenis, ſellis, pectoralibus deauratis: enſes non deferant, nec cultellos acutos, nec lanceas, ſeu falſones, niſi forte ex cauſa probabili tuitionis ſeu guerræ. Prohibemus diſtricte, ne clerici feminas ſecum teneant, de quibus ſuſpicio incontinentiæ poſſit eſſe. [b] Sed rectores eccleſiarum matrem, ſorores, amitam, vel alias conſanguineas juvenes, ſecum in domibus eccleſiarum tenere præſumant; & alibi, ſi pauperes fuerint, eis neceſſaria, ſi voluerint, ſubminiſtrent. Quicumque autem clericorum manifeſte ſecum tenuerit concubinam, ipſo jure ab officio eccleſiaſtico noverit ſe ſuſpenſum: ita ut Miſſam non cantet, nec evangelium legat, nec epiſtolam, nec in choro ſtet cum aliis clericis qui divina officia celebrant. Sub pœna excommunicationis inhibemus diſtricte, ne clerici, per ſe truncationes membrorum faciant, aut indicent inferendas, [c] licentiam ſanguinis dictando, vel etiam proferendo, aut ſcribendo: nec in loco in quo talia exercentur, dum fiunt, intereſſe præſumant. Nullus quoque clericus in ſacro ordine conſtitutus, aliquam chirurgiæ artem exerceat, quæ ad uſtionem vel inciſionem inducat: nec tabellionis fungatur officio in curia ſæculari. Nulli clerici beneficiati, aut in ſacro ordine conſtituti, procurationes, ſeu bailias villarum, aut judicaturas ſæcularium principum recipere aut tenere præſumant, aut procuratores exiſtere quorumlibet laïcorum: vel tutores, curatores, ſeu advocati in curia ſæculari, ni-

[a] *Forte, diviniis.*

[b] *Corrige, nec.*

[c] *Corrige, ſententiam.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

si pro se ipsis, & ecclesiis suis, & personis miserabilibus & consanguineis suis. Hæc etiam omnia universis religiosis & sacerdotibus districtius inhibemus; præcipientes ut clerici, & præcipue sacerdotes, sine rationabili causa & probabili, mercata seu nundinas non frequentent: & tunc incedant in decenti habitu & honesto. Qui vero parochialem habet ecclesiam, non per vicarium, sed per se ipsum deserviat in ordine, quo ipsius ecclesiæ onus requirit, in ipsa personaliter residendo, sicut jura præcipiunt & requirunt: inhibentes districte, ne sacerdotes, [a] vel ii qui in episcopatu Nemausensi, causa faciendi moram alibi exeant, nec alienæ jurisdictioni aut judicio alicujus judicis non sui se subjiciant, absque nostra licentia speciali. Hospitalitatem quoque in ipsis ecclesiis teneat, secundum quod facultates ipsarum poterunt commode sustinere: præcipue circa fratres Prædicatores & Minores, cum causa prædicationis, vel qualiber alia, ad eas contingit declinare: eos enim præcipimus districte ab omnibus rectoribus ecclesiarum nostræ diœcesis caritative recipi & benigne. Districtius inhibemus, ne sacerdotes vel alii clerici in annualibus seua nniversalibus comedant carnes diebus Mercurii & Sabbati: nec se inebrient, sed vinum sibi temperent, & bene ac modeste se habeant & mature; atque recipiant & comedant pacifice ac sine murmure, quod eis fuerit appositum; nec sibi faciant delicata cibaria præparari. Præcipientes quod ibi legatur lectio a principio prandii, usque ad finem, ubi propter hoc conventus decem sacerdotum vel plurium congregatus est; & præcipue cum fuerint annualia in ecclesiarum domibus sive claustris: ut sic ab illicitis confabulationibus compescantur, qui cupiunt in prandio loqui superflua ac vana. Non in fine prandii fiat sermo sive prædicatio, quia tunc non hora prædicandi conveniens neque apta. Annualia quoque seu anniversalia non fiant in hebdomada sancta, nec in septimana sancta Paschali, nec in septimana Pentecostes, neque in septimana Natalis Domini, nec in vigiliis, festivitatibus beatæ Mariæ, nec in festivitatibus Apostolorum, nec aliis diebus solemnibus sive festis: sub pœna excommunicationis inhibentes, ne presbyteri pro faciendis annualibus seu anniversariis congregari, inter se [b] vel aliis rixentur, seu verbis contumeliosis disputent vel contendant, maxime post prandium: sicut quidam faciunt aliquando parati ad lites & contentiones, & animo non modico crapulati, propter quæ vituperatur ministerium sacerdotum.

[a] Cuneyr, vel alii clerici, in episcopatu.

[b] Lege, vel cum aliis.

De testamento.

Anno 1225. can. 16.

IN Tolosano concilio noscitur constitutum, cum aliquis voluerit condere testamentum, hoc faciat sub testimonio sui presbyteri, vel alterius ecclesiasticæ personæ, si proprius haberi non possit sacerdos, adhibitis bonæ opinionis viris, quos ad hoc voluerit advocare: & testamenta aliter facta non habeant vigorem, nec sint alicujus momenti. In concilio Narbonensi additum est, quod testator careat ecclesiastica sepultura, donec de hujusmodi mandati contemptu ecclesiæ per successores ipsius defuncti satisfactum fuerit competenter. Notario autem qui absque solemnitate superius expressa, notare vel scribere præsumpserit testamenta vel ultimas voluntates, usque ad satisfactionem condignam introitus ecclesiæ denegetur: & hæc consimilia præcipimus observari. Volumus, & mandamus secundum constitutionem Alexandri Papæ, ut relicta ad pias causas, quæ parochiani coram presbyteris suis, & tribus vel duabus personis idoneis fecerunt in extrema voluntate, firma debeant permanere: sub pœna anathematis prohibentes, ne quis præsumptione qualibet audeat recidere hujusmodi testamenta. Illi autem qui testamenta defunctorum publicare, & compellere quantum ad relicta ad pias causas, post competentem monitionem, noluerint; excommunicationis sunt vinculo innodandi, sicut statutum fuit in concilio Narbonensi. Illud quoque irrevocabiliter observetur, ut bona decedentium clericorum, quæ occasione ecclesiæ fuerint acquisita, nullus præsumat laïcus occupare, aut illicite retinere: sed ad utilitatem ecclesiæ conserventur, cujus intuitu fuerant acquisita. Licet autem mobilia per ecclesiam de jure in alios pro arbitrio beneficiati clerici morientis, transferri non possint; consuetudinis tamen est non improbandæ, ut de bonis mobilibus ipsarum, pauperibus & locis religiosis, qui clerico beneficiato viventi servierant, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua juxta servitii meritum conferantur ab ipso infirmo, vel a successore suo solvantur seu reddantur, secundum quod idem infirmus moderate duxerit ordinandum. Ceterum quæ ex hereditate, vel artificio, vel doctrina, vel dono consanguineorum vel amicorum, vel alio quocumque modo, non habentia respectum ad ecclesiam, ad clericum pervenerint sæcularem, sive sit beneficiatus, seu non, distribuantur pro arbitrio clerici decedentis: quia potest de iis licite condere testamentum seu ultimam voluntatem. Si autem infirmus nil de iis ordinaverit, bona ipsa ad consanguineos devolvantur: & si consanguineos non habuerit, penes ecclesias, quarum rectores vel beneficiati fuerint, bona ipsa volumus remanere. Si nulla vero ordinatione vel dispositione facta de bonis suis, decedentes clerici consanguineos, vel ecclesias seu beneficia non habuerint, bona ipsorum debent arbitrio sui episcopi ordinari. Ad hæc, quidquid habent clerici de bonis ecclesiasticis, deductis expensis honestis & necessariis, pauperum debet esse. Credimus de æquitate posse rationabiliter ordinari, & sic etiam ordinamus, & volumus observari in diœcesi Nemausensi; quod clericus beneficiatus in ægritudine constitutus, expensis necessariis usque ad fructus colligendos illius anni ad sustentationem ministrorum ecclesiæ sibi commissæ reservaris, & omnibus debitis ipsius ecclesiæ persolutis, quidquid mobile residuum fuerit intuitu ecclesiæ acquisitum, sive in pecunia, sive in rebus comestibilibus, sive animabus, sive bestiis, quæ agriculturæ illius ecclesiæ prius fuerant deputatæ, licite Christi pauperibus ante sui obitum dare possint. Et si ejus archipresbyter præsens fuerit, cum ipsius consilio ista fiant: ad quod præsentem esse volumus, & vocari, si commode interesse possit. Verumtamen non credimus aliquem clericum beneficiatum posse percipere, quod post sui obitum conferantur, nisi aliquid, & moderate, sicut continetur superius in illo.

Anno 1229. can. 3. Existimavit forte, Narbonensi esse Tolosana posterius.

De sepulturis.

SAnctis patribus, & antiquis. ..... esse noscitur, ut unusquisque sepeliatur cum suis parentibus, qui certam non elegerit sepulturam. Nulli tamen negandum est, quin possit, ubicumque voluerit & discrete elegerit, sepeliri: ita tamen quod si in aliena ecclesia elegerit sepeliri, & de iis quæ sibi legaverit, & aliis, quæ occasione sepulturæ ipsius pervenerint ad eamdem, parochialis ecclesia canonicam habeat portionem; videlicet tertiam partem secundum consuetudinem ecclesiæ Nemausen-

ANNO CHRISTI 1284.

fis, exceptis casibus in quibus portio non est danda. Nullus tamen religiosus, vel clericus secularis, faciat pactum cum aliquo in sanitate constituto: sed nec aliquem in infirmitate constitutum blanditiis, munusculis, sive donis, vel deceptionibus inducat, ut in suo cœmeterio eligat sepulturam. Quod si fecerit pactum, non teneatur, nec electio sepulturæ: quinimmo & corpus, & quidquid occasione sepulturæ ipsius perceptum fuerit, totaliter parochiali ecclesiæ reddatur. Si vero aliquis in sanitate, vel infirmitate de qua non moritur, intrat aliquam religionem, se & sua reddendo: non debet parochialis ecclesia de bonis ipsius habere canonicam portionem. Idem dicendum est, si infirmus in una parochia facit se mutari in infirmitate in aliam parochiam, & moritur de illa ægritudine: quia sicut supra ecclesia parochialis debet habere canonicam portionem, si quis assumatur in confratrem alicujus loci religiosi, bonis suis retentis nec oblatis, & ibi sepeliatur, parochialis ecclesia debet habere canonicam portionem. Ne autem lites ex litibus oriantur, sciendum est, quod si parochianus alicujus ecclesiæ transfert domicilium suum in aliam parochiam, & ibi moratur: erit statim parochianus illius ecclesiæ, ad quam transfert suum domicilium: & illi ecclesiæ subjectus erit, quoad jus parochiale; videlicet in divinis officiis audiendis, oblationibus, & pœnitentiis obtinendis, recipiendis sepulturis mortuariis, & in recipiendis ibidem aliis ecclesiasticis sacramentis. Et in his omnibus suberabitur, & eximitur incontinenti per translationem a jurisdictione ecclesiæ, in cujus parochia ante translationem domicilium morabatur. Verum quia nullus debet jurisdictionem alterius usurpare: prohibemus districte, ne aliquis parochianos alterius recipiat ad ecclesiastica sacramenta: nisi ad baptismum, & pœnitentiam, necessitatis articulo imminente, vel nisi de licentia proprii sacerdotis. Prohibemus etiam specialiter, ne aliquis parochianus alterius in cœmeterio suo sepelire præsumat, nisi ibi elegerit sepulturam. Quod si fecerit, corpus sepultum, & omnia, quæ occasione ipsius percepit, ecclesiæ parochiali reddantur: nisi peregrinus fuerit, vel viator de remotis: qui si alibi sepulturam elegerit, potest licite sepeliri. Si vero parochianus alicujus ecclesiæ, sive in sanitate, vel in infirmitate, ad aliam parochiam vicinam iverit, seu transtulerit, non domicilium mutandi causa, & ibi aliquo eventu sine electione sepulturæ mortuus fuerit: sepeliendus ad suam parochialem ecclesiam deportetur, vel sepeliatur in illa parochia, in qua mortuus fuit, si parentes ejus, vel consanguinei, & sua parochialis ecclesia hoc duxerit concorditer concedendum. Nec illa ecclesia, in cujus parochia mortuus fuit, potest quærere canonicam portionem ab ecclesia parochiali illius defuncti, de iis quæ occasione sepulturæ, vel legati, pervenerint ad eamdem. Mulier autem adstante matrimonio, & etiam mortuo viro suo, eligere potest, ubicumque voluerit, sepulturam. Si vero sine electione decesserit sepulturæ, sepeliatur in cœmeterio ecclesiæ parochialis in sepulcro viri sui, si ipse mortuus fuerit, & in eadem parochia sepultus.

Alimbs hab.

Isti sunt casus, in quibus deneganda est ecclesiastica sepultura.

SUnt autem quidam casus, in quibus debet denegari ecclesiastica sepultura: scilicet omnibus hæreticis, & excommunicatis majori excommunicatione, & etiam minori, & interdictis. Item illis, qui in torneamentis moriuntur. Item usurariis, & proconibus manifestis. Item omnibus illis, quos manifestum constitit in mortali peccato decessisse. Item illis qui se ipsos suspenderunt, aut se gladio interfecerunt. Hæc autem intelligenda, & servanda sunt, nisi in morte manifesta signa pœnitentiæ apparuerint, videlicet quia petiit presbyterum, vel pœnitentiam, vel alia signa pœnitentiæ, si amiserat jam loquelam. Et si talis erat excommunicatus vel interdictus, & morte præventus non potuit absolutionis beneficium obtinere: potest, & debet absolvi post mortem. Sed ab illo prælato, vel judice absolvetur, per quem, dum vixerat, fuerat absolvendus. Et ad probanda signa pœnitentiæ sufficit, ut dicunt fere omnes doctores, unus testis, si plures ad hoc probandum non poterunt inveniri. Verumtamen licet signa pœnitentiæ præcesserint, si non fuerit in infirmitate vel mortis articulo absolutus, non debet ante absolutionem in cœmeterio ecclesiastico sepeliri: sed juxta cœmeterium poni poterit in aliquo ligneo monumento, vel intra sepeliri: & postmodum cum debebit absolvi, debet exhumari, & absolvi [a] in cœmeterio ecclesiastico sepeliri. Si vero corpus alicujus excommunicati, in cœmeterio ecclesiastico aliquo casu contigerit sepeliri: cum de hoc plene constiterit, incontinenti extumuletur, si ossa excommunicati discerni poterunt ab ossibus fidelium defunctorum: & quousque cœmeterium reconciliatum fuerit aspersione per episcopum solemniter benedictæ, non sepeliantur corpora defunctorum in eo. Prohibemus autem districte, laïcos intra ecclesiam sepeliri, sine nostra licentia speciali.

[a] *Addit. & potest.*

ANNO CHRISTI 1284.

De decimis, & primitiis.

CUm Dominus expresse dari præcipiat decimas & primitias, atque solvi; & nolentes solvere excommunicationis sint vinculo innodandi: districte præcipimus, ut decimæ & primitiæ solvantur integraliter parochialibus ecclesiis, in quarum parochus prædia, ex quibus fructus proveniunt, fuerint constituta. Et debent solvi statim cum fructus percipiuntur, & antequam inde separentur census, & tributa, vel quarti, vel taschæ. Si tamen primo fuerit facta talis separatio, sicut agricola tenetur decimare & primitiare quod sibi remanet; ita dominus quod de acervo accepit non decimato. Si vero ille qui decimam tenetur solvere, vendat acervum blatorum non decimatum, vel aliam rem non decimatam, de qua decima debet solvi: potest ecclesia petere decimam a venditore, si voluerit, vel etiam ab emptore; quia res transit cum onere suo ad quemlibet possessorem. Decimæ autem agrorum, hœdorum, caseorum, lanæ, porcellorum, & pullorum ecclesiis quibus debentur fideliter persolvantur: agnos tamen, hœdos, porcellos, & pullos non dare debent deteriores, nec meliores tenentur solvere, sed debent dare mediocres: vel sicut transeunt per ostium vel sub virga, & ille qui decimus venerit, pro decima habeatur. De primitiis vero dicimus, & juri esse consentaneum reputamus, & sic in Nemausensi diœcesi præcipimus observari: quod primitiæ ecclesiæ illi dentur de proventibus seu fructibus prædiorum [b] decimæ persolvantur, cum non debeat una eademque ecclesia censeri. Nomine autem primitiarum seu pro primitiis, ad minus sexagesima pars de vino & blado ecclesiis debet solvi; non obstantibus aliquibus compositionibus seu consuetudinibus, quæ a sede Apostolica non fuerint approbatæ. Non tamen prohibemus quin priores &

[b] *Hic aliquid desit.*

Digitiz

ANNO CHRISTI 1284.

rectores quarumdam ecclesiarum nostræ diœcesis observent, si voluerint, antiquas consuetudines ecclesiarum suarum; quæ consueverunt recipere & habere a parochianis certam quantitatem vini vel bladi pro primitiis annuatim. Sub pœna excommunicationis prohibemus, ne priores, seu rectores ecclesiarum Nemausensis diœcesis, sive sint regulares, sive sint sæculares, occasione decimarum vel primitiarum, inter se cum clericis, nec etiam cum laïcis occasione qualibet prælientur; nec aliquis clericus a possessione percipiendi decimas vel primitias, vel alios quoslibet fructus possessorem vel possidentem præsumat auctoritate propria spoliare. Si quis contra præsentem prohibitionem possessionem alterius in hoc casu invadere præsumpserit; fructus quos per invasionem seu per violentiam abstulerit, ipso facto amittat & restituat: spoliato in expensis, quas spoliatum ob hoc fecisse constiterit, condemnandus: etiamsi jus proprietatis percipiendi decimas hujusmodi & primitias, vel alios reddditus temporales, noscatur ad spoliatoris ecclesiam, vel ad hereditatem propriam pertinere; gravius etiam, si culpæ qualitas postulaverit, puniendus. Non enim justum est, neque bonum, quod aliquis jus in causa propria sibi dicat. Sed si contra aliquem prior seu rector alicujus ecclesiæ pro decimis & primitiis habuerit quæstionem; coram nobis vel archidiacono seu officiali vel archipresbyteris nostris, seu aliis personis ecclesiasticis communiter ex utraque parte electis, seu secundum jurisdictionem vel amicabiliter suam justitiam prosequatur: generaliter prohibentes, ne super primitiis vel aliis juribus spiritualibus clerici in laïcos compromittant, quamvis in ipsos laïcos de rebus temporalibus valeat compromitti. Districte etiam prohibemus, ne clerici bladum, [a] horologia, vel quælibet alia decimare præsumant, nisi præsentibus, & ad hæc vocatis dominis rerum illarum, de quibus decima ecclesiis debet dari: nisi super hoc domini requisiti malitiose noluerint interesse: nec decimandi excedant debitam quantitatem.

[a] Forsan hordea.

De sponsalibus & matrimonio.

SPonsalia sunt promissio futuri matrimonii contrahendi. Debent autem contrahi post septennium: & si ante septimum annum completum contracta fuerint, non habent aliquam firmitatem. Tamen si adveniente & completo septimo anno, consenserint sponsalibus prius contractis; ex tunc ratificari incipiunt & valere. Ætas vero ad matrimonium contrahendum, est in masculo quartus decimus annus completus, & in puella duodecimus. Ut autem diversa pericula circa matrimonium evitentur; statutum fuit in concilio generali, & sic præcipimus observari: ut matrimonia non contrahantur clandestino; sed cum fuerint contrahenda, in ecclesiis per presbyteros publice proponantur competenti termino præfinito, ut infra illum, qui voluerit, legitimum impedimentum opponat: & ipsi presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum obsistat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura, vel impedimentum, contra matrimonium contrahendum, contractus matrimonii interdicatur expresse; donec quid fieri debeat, manifestis constiterit documentis. Sane parochialis sacerdos, qui tales conjunctiones inhibere contempserit, aut quilibet regularis qui eis præsumpserit interesse, per triennium ab officio suspendatur: gravius puniendus, si culpæ qualitas postulaverit. Sed illis qui taliter copulari præsumpserint, condigna pœnitentia

Lateran. IV. cap. 51.

A injungatur. Districte autem inhibemus, ne aliqui qui sponsalia contraxerint, seu promissionem fecerint de matrimonio contrahendo, præsumant cum aliis contrahere secunda sponsalia, seu matrimonium, nisi prius a vinculo priorum sponsalium fuerint absoluti. Et si aliquis vel aliqua contraxerit secunda sponsalia vel matrimonium, contra promissionem super primis sponsalibus prius præstitam veniendo temere; tale secundum matrimonium nec denuncietur in ecclesia, nec taliter nubentibus detur benedictio nupcialis sine nostra licentia speciali: quia nolumus quod talis malitia remaneat impunita. Quia vero sponsalia & matrimonia indiscrete multoties contrahuntur, aliquando per simplicitatem & juris ignorantiam aliquorum, & aliquando propter excogitatam malitiam atque fraudem: de multis impedimentis pauca quæ frequentius sunt in usu hic ponimus: volentes, ut possumus, in talibus occurrere periculis & peccatis.

Sciendum est igitur, quod si quis contraxerit sponsalia cum aliqua muliere tempore legitimo ad sponsalia contrahenda, scilicet septimo anno completo, sicut superius continetur, sive ipsam accipiat in uxorem, sive non: numquam postea aliquam aliam de consanguinitate ipsius mulieris desponsatæ habere poterit in uxorem, nec mulier desponsata illa aliquem de consanguinitate illius viri desponsati habere poterit in maritum. Item si aliquis desponsaverit aliquam in uxorem, & antequam eam cognoscat carnaliter, vel matrimonium cum ea contrahat, ejus consanguineam cognovit carnaliter; non debet postmodum cum illa quam desponsaverat, neque cum aliqua alia de consanguinitate ejus, matrimonium contrahere: & si contraxerit, debet matrimonium separari. Item si aliquis alicui mulieri fidem dederit, vel promiserit quod eam recipiet in uxorem; si post talem promissionem cognoverit eam carnaliter, non potest ea vivente cum alia matrimonium contrahere: immo debet compelli quod eam teneat in uxorem, & maritali affectione pertractet, si alia rationabilis causa non impediat quare ipsam habere non debeat in uxorem. Item nullus debet sponsalia vel matrimonium contrahere cum aliqua de consanguinitate sua in primo & secundo, tertio vel quarto gradu: quod si fecerit, debet matrimonium separari. Si vero aliquæ personæ attinent sibi ex una parte in secundo, tertio, quarto gradu consanguinitatis vel affinitatis, ex alia vero parte in quinta linea transversali; licite potest inter eos matrimonium celebrari. Qui autem votum emittunt vel faciunt de religione intranda, seu castitate servanda, matrimonium contrahere prohibentur. Item nullus debet contrahere matrimonium cum sua commatre, vel sua filia spirituali: quod si fecerit, debet matrimonium separari. Item si quis contraxerit matrimonium cum filia compatris sui, non tamen cum illa filia per quam contracta est compaternitas, sed cum alia: licet sit honestum a tali conjugio abstinere, non tamen est propter hoc, matrimonium separandum. Item nullus debet contrahere matrimonium cum illa, quam suis manibus baptizavit: quod si fecerit, debet matrimonium separari. Item nullus debet contrahere matrimonium cum illa, quam pater ejus baptizavit; & si fecerit, erit matrimonium separandum. Item omnes filii & filiæ compatrum duorum, vel duarum commatrum, sive ante compaternitatem, sive post geniti fuerint, possunt inter se matrimonialiter copulari. Illa tamen persona excepta, per quam compaternitas est contracta; quia illa persona numquam potest copu-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

lari alicui filiorum patris sui spiritualis. Verum utrum aliquis duas commatres possit habere uxores, unam post aliam, aliquando ab aliquibus dubitatur. Super quo considerandum est diligenter, an commaternitas contrahatur post contractum matrimonium, sive ante. Nam si ante, ut verbi gratia, uxor tua, antequam cum ipsa matrimonium contraheres, & eam cognoscerres carnaliter, tenuerat infantem alterius mulieris in baptismo, seu confirmatione; mortua uxore tua tu poteris matrimonium contrahere cum illa commatre uxoris tuæ: & sic in hoc casu duas commatres, unam post aliam, habere poteris in uxores. Si vero uxor tua postquam fuit a te carnaliter cognita, suscepit infantem alterius mulieris, illa cujus infans suscipitur, efficitur tibi commater per factum uxoris tuæ: & ideo mortua uxore tua non poteris illam habere in uxorem. Et e contra eamdem compatrernitatem uxori acquiri intelligas per maritum; & in hoc casu duas commatres non poteris habere in uxores. Si vero filium uxoris tuæ, quem de alio viro generavit, aliqua mulier in confirmatione tenuerit, seu baptismo: illa mulier est commater uxoris tuæ, & non tua: & ideo mortua uxore tua, talem commatrem ejus habere poteris in uxorem. Idem est, si filius tuus ab aliquo suscipiatur, quem genuisti de alia muliere. Et ita in hoc casu aliquis duas commatres poterit habere in uxores, & aliqua duos compatres, unum post alium, in maritos. Nunc videndum est utrum adulter cum adultera matrimonium contrahere possit. Et quidem si aliquis adulterat cum aliqua conjugata, & ipsa, vel ipse adulter, machinatur in morte mariti ipsius adulteræ, vel uxoris ipsius viri adulteri, ad hanc intentionem ut adulter & adultera contrahant matrimonium postmodum: si mors propter hoc fuerit assecuta, non debent inter se matrimonium contrahere: quod si fecerint, debet matrimonium sæparari. Item si adulter promiserit adulteræ, quod ducet eam in uxorem post mortem uxoris ipsius adulteri, si est conjugatus; vel post mortem mariti adulteræ, si est conjugata: si ante, vel post fidem datam, vel promissionem factam de matrimonio inter se contrahendo, prædictus adulter cognovit carnaliter prædictam adulteram vivente marito ipsius adulteræ, vel uxore ipsius adulteri, numquam possunt nec debent inter se matrimonialiter copulari: quod si fecerint, erit matrimonium separandum. Item si adulter contraxerit matrimonium de facto, quia de jure non potuit, cum adultera quæ sciebat ipsum habere aliam uxorem, si ante, vel post contractum de facto matrimonium inter ipsos, prædictus adulter cognovit carnaliter prædictam adulteram vivente marito ipsius adulteræ, vel uxore ipsius adulteri, si est conjugatus; numquam debent inter se matrimonialiter copulari mortuo marito ipsius adulteræ, vel uxore ipsius adulteri; non debent in contracto matrimonio de facto remanere. Si vero nullus istorum trium casuum supra proxime dictorum intervenerit, & adulter mortua uxore sua, vel mortuo marito adulteræ, contraxerit matrimonium, quoniam jus polluerat per adulterium, non debet propter hoc matrimonium sæparari. Inhibemus quoque districte ne aliqua mulier, absente viro suo quantorumque annorum numero causa peregrinationis, vel ex quacumque alia causa absens fuerit, præsumat contrahere aliud matrimonium, donec ei constet quod vir ejus decesserit ab hac vita. Et si contrahere voluerit, ejus parochialis sacerdos fieri nullatenus permittat id: & idem in viro decrevimus observandum. Si tamen aliqui contra prohibitionem nostram matrimonium contrahere præsumpserint, ad nos mittantur, ut super hoc fiat quod fuerit mediante justitia faciendum. Prohibemus autem, ne aliquis sacerdos personas ignotas de remotis venientes matrimonialiter copulare præsumat, sive ambæ ignotæ fuerint, sive altera illarum: nec etiam hujusmodi matrimonium faciendum denunciet in ecclesia, nisi de nostra licentia speciali. Si vero personæ contrahentium clandestina matrimonia notæ fuerint, & ea voluerint in facie ecclesiæ publicare: nisi causa rationabilis impediat, videlicet consanguinitas, vel aliud legitimum impedimentum, ab ecclesia recipienda sunt, & comprobanda, tamquam a principio in conspectu ecclesiæ contracta: ita scilicet quod confiteantur publice coram sacerdote, & aliis pluribus personis, se matrimonium contraxisse: vel si de novo matrimonium contrahant de præsenti, eisdem detur benedictio nuptialis, prius tamen injuncta pœnitentia, pro eo quod clandestine contraxerunt. Rursus interdicimus districte, & sub pœna excommunicationis, ne pro benedictionibus nubentium, vel exsequiis mortuorum, seu ceteris ecclesiasticis sacramentis, a presbyteris vel clericis aliquid exigatur, prætextu etiam alicujus consuetudinis, quæ dicenda sit potius corruptela: sed gratis & liberaliter conferantur omnia sacramenta ecclesiastica: gratanter tamen, & cum gratiarum actione possunt postea recipere quæcumque sponte ipsis fuerint præsentata. Item prohibemus, ne aliquis parochialis sacerdos recipiat ad matrimonium contrahendum parochianum alterius, ignorante proprio sacerdote. Si vero sponsus & sponsa de diversis parochiis fuerint, matrimonium poterunt contrahere, & benedictionem nuptialem, in quacumque ecclesia voluerint: proviso quod litteras vel certos nuncios suorum presbyterorum habeant & ostendant: continentes quod in ecclesiis, quarum sunt parochiani, matrimonium denunciatum fuerit contrahendum; & quod ipsi presbyteri nullum sciant, vel audierint impedimentum, quo minus legitime possit matrimonium celebrari. Licet autem parochianus ecclesiæ alicujus eximatur a jure parochiali personæ ecclesiæ, per translationem domicilii in parochiam alienam: nihilominus fiat denunciatio matrimonii contrahendi in illa ecclesia, in cujus parochia volentes matrimonium contrahere longam fecerint moram, & in illa in quam suum transtulerunt domicilium, & morantur: maxime si de novo se transtulerint in parochiam alienam. Verumtamen quia verba inutilia, & inconvenientia multoties ab aliquibus proferuntur tunc, cum datur benedictio nuptialis: præcipimus, quod in fine Missæ arræ benedicantur, & detur benedictio nuptialis. Quia sæpe contingit, quod propter aliqua impedimenta, sponsus & sponsa volentes matrimonium contrahere, tarde post celebrationem Missæ ad ecclesiam veniunt, & benedictionem nuptialem postulant sibi dari: licet Missam non audierint illa die, detur eis benedictio nuptialis. Honestum tamen est, quod si potest fieri commode, Missam prius audiant, & in fine Missæ benedictionem accipiant nuptialem. Sunt autem quædam tempora, in quibus solemnitates nuptiarum fieri non debent, nec dari benedictio nuptialis: videlicet ab Adventu Domini usque ad octavas Epiphaniæ, & a Septuagesima usque ad octavas Paschæ completas, & a tribus diebus ante Ascensionem Domini, usque ad Dominicam primam post Pentecosten. Et in ipsa Dominica post Pentecosten, & deinceps, possunt nuptiarum solemnitates legitime celebrari.

De sen-

Digitized

ANNO CHRISTI 1284.

De ſententia excommunicationis, & interdicti, & quomodo ſanis & infirmis beneficium abſolutionis ſit impendendum.

QUia periculoſum eſt, maxime prælatis & eccleſiarum rectoribus, in ſubditos majoris excommunicationis ſententiam promulgare: prohibemus ne aliquis prior, ſeu rector, capellanus alicujus eccleſiæ Nemauſenſis diœceſis, aliquem majori excommunicatione præſumat generaliter, ſeu ſpecialiter excommunicare; etiamſi alicui per litteras noſtras mandemus, quod aliquem per cenſuram eccleſiaſticam coërceat: quia tale mandatum, cum ipſum aliquando facimus, extendi volumus tantummodo ad ſententiam interdicti: quam ſententiam interdicti, rectores & ſacerdotes eccleſiarum parochialium curam animarum habentes proferre poterunt auctoritate ſua, juſta de cauſa, cum viderint expedire. Dicitur autem major excommunicatio, cum dicit prælatus, Excommunico te. Et tali excommunicato nullus debet in aliquo participare, niſi in caſibus ſuperius notatis: quia talis excommunicatio major ſeparat excommunicatum a communione fidelium, & participatione, ac perceptione ſacramentorum. Minor autem excommunicatio dicitur, cum quis communicat excommunicato majori excommunicatione: & tunc participans excommunicato, eſt remotus a perceptione ſacramentorum: ita non debet recipere Euchariſtiam, vel alia ſacramenta, quouſque fuerit abſolutus. Interdictum dicitur, cum dicit prælatus, Interdico te: vel dicit, Suppono te eccleſiaſtico interdicto: vel, Interdico, ſeu prohibeo tibi ingreſſum eccleſiæ: & talis interdictus, & ille qui eſt majori excommunicatione ligatus, non debent intrare eccleſiam, quamdiu ſunt in ſententia: ſed nec juxta eccleſiam ſtare, quando divina officia celebrantur: nec debent recipere aliqua ſacramenta eccleſiaſtica. Sententia ſuſpenſionis dicitur, quando prælatus dicit clerico, Suſpendo te ab officio: & non debet tunc taliter ſuſpenſus aliquod officium principaliter facere in eccleſia: ſed poteſt intrare eccleſiam, & audire cum aliis officium in choro: [a]ſi tamen ſuſpenſus eſt ab officio Miſſæ, tunc præter Miſſam poteſt alia divina dicere, & audire, & percipere, ac conferre alia eccleſiaſtica ſacramenta. Quia vero ſuperius diximus, quod rectores, & ſacerdotes eccleſiarum poſſunt proferre ſententiam interdicti: caveant, & diligenter attendant, quod ſive mandato noſtro, ſive auctoritate propria, ſententiam proferre voluerint interdicti, generaliter, vel ſpecialiter, ipſam in ſcriptis proferant, & cauſam expreſſe conſcribant, propter quam interdicti ſententia proferatur; & eam ſcriptam in manibus teneant, & legant cum proferunt: quam ſententiam formare poterunt in hunc modum. Cum ego, prior, rector, vel capellanus talis eccleſiæ Nemauſenſis, monuerim ſemel, ſecundo, & tertio, ut de talibus decimis, & pecunia, is ſatisfaceret, ſeu legatis, vel tale quid faceret ut tenetur, & ipſe non curaverit obedire: ideo propter ejus contumaciam, in ſcriptis ſuppono eum eccleſiaſtico interdicto. Vel dicat ſic, in ſcriptis ei ingreſſum eccleſiæ interdico: & ſic dicet, cum vult interdicere aliquem nominatim. Si autem in genere velit ferre ſententiam interdicti, dicet ſic: Cum ego rector, vel capellanus talis eccleſiæ, monuerim generaliter omnes in tali eccleſia primo, ſecundo, & tertio, ut quicumque talem talem fecerit, vel ignem apoſuerit, vel tale furtum commiſerit, ut ſatisfacerent in dio tali jam elapſo, & nullus ſatisfacere curaverit; ideo eum, vel eos, qui prædicta fecerint, in ſcriptis ſuppono interdicto eccleſiaſtico. Sciendum tamen eſt, quod ille, qui profert talem ſententiam, debet & tenetur exemplum ſcripturæ hujus ſententiæ ei, qui interdictus fuerit, tradere infra menſem poſt diem latæ ſententiæ, ſi fuerit requiſitus: ſuper qua receptione debet fieri publicum inſtrumentum, vel litteræ teſtimoniales confici ſub ſigillo authentico conſignatæ. Qui autem non ſervata forma prædicta ſententiam tulerit interdicti, per menſem unum ab ingreſſu eccleſiæ, ac divinis, ipſo jure noverit ſe ſuſpenſum, prout in decretali nova plenius continetur: & ad expenſas & omne intereſſe condemnabitur interdicto: nihilominus alia pœna condigna juxta ſuperioris arbitrium punietur. Caveat ergo quilibet, ne prædictam ſuſpenſionis pœnam incurrat: quoniam ſi contigerit aliquem ſic ſuſpenſum divina officia celebrare, vel exſequi ſicut prius; videlicet Miſſam cantando, evangelium, vel epiſtolam legendo, ſeu alias canonicas horas inchoando, orationes, & capitula principaliter dicendo in eccleſia, irregularitatem incurret ſecundum canonicas ſanctiones, ſuper qua non niſi per ſummum Pontificem poterit diſpenſari. Et quia periculoſum eſt propter prædicta, interdicti ſententiam promulgare: præcipimus conſulendo, quod ad ferendam ſententiam prædictam non ſint aliqui nimis prompti, & ſemper præcedat trina monitio coram teſtibus ſententiam interdicti. Prohibemus autem, ne excommunicato majori excommunicatione, aliquis clericus, vel laïcus, ſcienter communicare præſumat in oratione, cibo, potu, vel oſculo, nec ſaluter eum: quod ſi fecerit, minorem excommunicationem incurret: & tali excommunicato communicans, ante abſolutionem non poterit, ſine mortali peccato recipere, eccleſiaſtica ſacramenta; poteſt tamen reconciliari a ſimplici ſacerdote abſque juratoria cautione. Si vero ille cum quo participat excommunicatus eſſet cum omnibus participantibus ſuis, vel communicantibus ſibi; vel ſi eidem excommunicato majori excommunicatione ſcienter communicet, præſtando ei conſilium, auxilium, vel favorem, in facto illo ſeu crimine pro quo eſt excommunicationis vinculo innodatus; majorem excommunicationem incurrit ille, qui tali excommunicato taliter communicat, & debet abſolvi præſtito juramento; nec poteſt abſolvi, niſi per illum judicem qui excommunicavit eum, cum quo participat in cibo, oratione, potu, oſculo, ſalutatione, vel dando ei in eo pro quo excommunicatus eſt, conſilium, auxilium vel favorem: excepto mortis articulo, in quo quilibet excommunicatus poteſt abſolvi, etiam a ſimplici ſacerdote [a]vel clerico, ſicut inferius continetur. Ille autem qui communicat ei, qui propter participationem alicujus excommunicati, ſicut dictum eſt, excommunicationis vinculo eſt innodatus, nullam propter hoc excommunicationem incurrit, quia in tertiam perſonam excommunicatio nulla tranſit. Si vero duos preſbyteros ſimul, propter participationem alicujus excommunicati, minori contigerit tantum excommunicatione ligari; credimus quod alter alterum nihilominus abſolvere poſſit. Sunt autem quædam perſonæ, quæ ſine pœna minoris excommunicationis poſſunt participare ſeu communicare illis qui majore excommunicatione ſunt ligati, dum tamen non communicent in crimine pro quo ſunt excommunicati. Prædictæ perſonæ in quodam capitulo Gregorii intimantur: videlicet uxores, quæ poſſunt communicare maritis excommunicatis ſine pœna minoris excommunicationis. Item filii in patris po-

[a] Ego, & tantum.

[a] *Id falſo unumquemque ea ætate credebant. Vide S. Th. 4. d. 17. q. 3. a. 4.*

ANNO CHRISTI 1284.

tristate, possunt participare patribus suis excommunicatis. Item servi & ancillæ, sicut sunt Saraceni baptizati & Saracenæ baptizatæ, qui & quæ possunt participare dominis suis excommunicatis. Item servientes, sicut sunt bubulci, pastores, portarii, podisequi, & consimiles personæ, quæ serviunt pro mercede dominis suis, quæ possunt dominis suis excommunicatis communicare; si tamen ipsi domini excommunicari fuerint postquam prædictæ personæ inceperunt stare cum eis: quia non obstante sententia excommunicationis, debent eis servire usque ad terminum suum, sed ultra non remanere cum eis, nisi ante fuerint absoluti: quod si fecerint, minorem excommunicationem incurrent. Item possunt participare dominis suis excommunicatis consanguinei, nepotes, vel nutriti; qui cum ipsis dominis ante excommunicationem morabantur, & si ab eis recederent, unde viverent non haberent. Verumtamen si filii, uxores, nepotes, consanguinei, servi, ancillæ, bubulci, pastores, & personæ consimiles superius nominatæ, excommunicatæ fuerint; credimus quod patres, mariti, & domini prædictarum personarum eas teneantur vitare quamdiu excommunicatæ fuerint, quia citius propter hoc absolvi procurabunt. Illi autem qui communicant alicui excommunicato, nescientes quod excommunicatus esset, non incurrunt minorem sententiam excommunicationis. Item peregrini & viatores, qui transeunt per terram excommunicatorum, possunt ab eis emere necessaria sua & victualia, si non inveniant alios non excommunicatos, a quibus emere possint. Item si excommunicatus petat eleemosynam, cum non habet unde vivat, potest sibi dari causa sustentationis ne pereat fame, & etiam indumenta, ne frigore moriatur: & ille qui dat & qui communicat hac de causa, non incurrit minorem excommunicationem, immo bene facit. Item si excommunicatus debet alicui aliquid, potest petere ab eo debitum sine aliqua pœna. Item potest quilibet monere excommunicatum, quod se absolvi faciat, & loqui cum eo de correctione & aliis quæ pertinent ad salutem animæ excommunicati: & licet tunc verba alia incidentia forsitan interponat, ut apud eum magis proficiat, non ideo minorem excommunicationem incurrit. Si vero aliquis clericus vel laïcus minori excommunicatione ligatus tantummodo sit; videlicet quod participavit simpliciter cum excommunicato, qui non erat excommunicatus cum participantibus suis; tutius facit, si non intraverit ecclesiam, nec dixerit officium suum cum aliis in choro, si clericus est, antequam fuerit absolutus. Si tamen intraverit ecclesiam causa orandi, cum ibi nihil dicitur, præsertim ecclesiam non consecratam: non videtur peccare [a]taliter; quia minori excommunicatione ligatus non est remotus nisi a receptione sacramentorum, quæ nec recipere, nec ministrare debet. Presbyter qui in tali excommunicatione scienter celebrat, peccat graviter: sed nullam propter hoc irregularitatem incurrit. Peccat etiam, si conferat ecclesiastica sacramenta: sed ab eo collata, virtutis non carent effectu; cum propter talem minorem excommunicationem non videatur esse remotus a collatione sacramentorum, sed a receptione, sicut superius in eodem titulo est expressum. Item si aliquis clericus sciens se esse excommunicatum majori excommunicatione, vel etiam interdictum aut suspensum ab officio, divina officia ante absolutionem celebrare præsumpserit principaliter; scilicet cantando Missam, evangelium seu epistolam, vel in ecclesia alias horas canonicas, orationes seu capitula dicendo; in ecclesia ea efficiendo irregularitatem incurret, super qua non nisi per summum Pontificem poterit dispensari. Debent tamen extra ecclesiam nihilominus dicere officium sub silentio horas suas clerici excommunicati majori excommunicatione, & interdicti, si sunt in sacris ordinibus constituti. Suspensus vero ab officio tantum, poterit intrare ecclesiam, & cum aliis clericis officium suum simpliciter audire, non principaliter dicere; sicut superius circa principium hujus tituli est tractatum. Ad hæc si excommunicatus publice majori excommunicatione ecclesiam intret, dum divinum officium celebratur; moneatur publice quod exeat. Et si exire noluerit, officium dimittatur, nisi sacerdos canonem incepe-rit: quia tunc debet perficere officium jam inceptum. Sed omnes alii qui tunc in ecclesia fuerint, debent exire de ecclesia, præter ipsum presbyterum celebrantem, & unum vel duos clericos, qui pro serviendo ei presbytero possunt & debent remanere. Completo autem canone, & sumpto corpore & sanguine Jesu Christi, excommunicato præsente non est in Missa amplius procedendum, sed in ecclesia.... ... & excommunicatus noluerit de ecclesia exire, potest requirere dominum sæcularem, quod ipsum expellat. Et potest, & debet etiam talis excommunicatus, propter talem rebellionem seu contumaciam suam, iterum excommunicari a suo prælato, & denunciari excommunicatus: nec debet ab hujus sententia absolvi nisi per sedem Apostolicam, sicut est in [a]Valentino concilio constitutum. Verum si occultum est, illum esse excommunicatum majori excommunicatione qui intrat ecclesiam, & est ibi aliquis qui secreto sciat eum esse excommunicatum; monendus est ab eo secreto, quod exeat caute de ecclesia ille qui scit secreto ipsum esse excommunicatum: ita quod alii, qui eum excommunicatum ignorant, non possint hoc cognoscere; quia cum occulte sciat ipsum esse excommunicatum, in occulto vitandus est ab eo: ut saltem verecundiæ rubore confusus pro patenti excessu satisfacere compellatur. In publico autem seu manifesto talis occulte excommunicatus vitari non debet, ne propter ipsius peccatum excommunicatio aliis reveletur. Eodem modo si sacerdos sciat pro certo aliquem esse excommunicatum majori excommunicatione, non debet eum vitare publice seu manifeste, in ecclesia vel extra, nisi possit per testes, vel alio modo legitime hoc probare: tunc enim potest, & debet eum vitare, licet talis excommunicatus nondum sit in ecclesia, vel per ecclesiam publicatus. Sed si per testes, vel alio modo legitimo, non potest sacerdos probare eum excommunicatum; videlicet quia ipse solus vidit, vel cum uno socio tantum, vel ipse in secreto hoc sibi revelavit: debet eum monere secreto, & vitare secreto, ita quod a nemine cognoscatur, sicut superius proximo est expressum. Item si dicatur alicui sacerdoti in ecclesia vel extra, quod aliquis parochianus suus sit excommunicatus, quia percussit clericum, vel alia de causa: licet plures hoc asserant, non tamen sacerdos debet eum tamquam excommunicatum vitare in ecclesia vel extra, nisi coram eo & testibus confessus fuerit; vel nisi publica fama fuerit eum esse excommunicatum; vel nisi sacerdos hoc viderit, & probare possit; vel nisi aliquis judex ecclesiasticus sibi mandaverit, quod eum tamquam excommunicatum faciat evitari. Quamvis enim aliqui vellent coram sacerdote probare talem esse excommunicatum: non debet tamen sacerdos auctoritate sua testes super hoc recipere, cum super hoc non habeat potestatem. Sane quia aliquando excom-

[a] Forte, mortaliter.

[a] Anno 1248, cap. 17.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

municatur aliquis a diverſis judicibus juriſdictionem in eum habentibus, & pro cauſis diverſis: ſi fuerit ab uno de illis judicibus pro una cauſa abſolutus, adhuc tamen tamquam excommunicatus vitandus eſt, quouſque ab omnibus judicibus, a quibus fuerat excommunicatus, fuerit abſolutus. Si autem ab uno judice tantum, pro cauſis diverſis, & pluries fuerit excommunicatus, & ille judex abſolvat eum una cauſa tantummodo in abſolutione expreſſa: adhuc remanet excommunicatus, & vitari debet, donec de omnibus cauſis pro quibus excommunicatus fuerat, ſatisfecerit, & fuerit pro omnibus abſolutus. Excommunicatos quoque, & nominatim interdictos, ſive a nobis, ſive ab aliis quibuſcumque judicibus fuerint excommunicati, vel interdicti, per totam noſtram diœceſim ab omnibus regularibus & ſæcularibus exemptis diſtricte præcipimus evitari in divinis officiis & eccleſiaſticis ſacramentis; quia nullis poſſunt privilegiis ſe tueri, quominus excommunicatos, & nominatim interdictos teneantur & debeant in divinis officiis evitare. Quod ſi Templarii, & Hoſpitalarii, vel alii regulares quicumque, etiam exemptos vel nominatim interdictos recipere præſumpſerint ad divina, vel eccleſiaſticam ſepulturam, vel celebrare in eccleſia interdicta; eccleſiæ in quibus iſta præſumpſerint, ſubjaceant interdicto, ſalvis privilegiis Templariorum & Hoſpitalariorum, quibus a ſede Apoſtolica eſt indultum, ut ſemel in anno ad eccleſiaſticum officium admittantur in eccleſia interdicta: ita tamen quod tunc non ſepeliantur ibi corpora defunctorum. Sunt hæc omnia in concilio Laterano, & in Decretali Alexandri Papæ III. continentur. Illi enim qui in eccleſiis interdictis præſumunt ſcienter divina officia celebrare; ab officiis & beneficiis ſunt ſuſpendendi. Cum aliquam civitatem, villam ſeu caſtrum ſupponi contigerit eccleſiaſtico interdicto; omnibus parochianis illius loci negentur ibi omnia eccleſiaſtica ſacramenta, præter baptiſma parvulorum, & pœnitentias morientium, & corpus Chriſti, quod non debet decedentibus in pœnitentia denegari. Et ideo permiſſum eſt eccleſiarum miniſtris tempore talis interdicti, non pulſatis campanis, voce ſubmiſſa, januis clauſis, excommunicatis & interdictis excluſis, ſemel in hebdomada Miſſarum ſolemnia celebrare cauſa conficiendi corpus Domini; quod, ut dictum eſt, non eſt decedentibus in pœnitentia denegandum. Recipientibus etiam ſignum crucis non eſt tempore talis interdicti pœnitentia, cum eam poſtulaverint, deneganda: quod etiam ſervari debet in aliis peregrinis. Clerici quoque decedentes, qui ſervaverint interdictum, in cœmeterio eccleſiæ ſine campanarum pulſatione, ceſſantibus ſolemnitatibus omnibus, tempore talis interdicti cum ſilentio tumulentur. In conventualibus etiam eccleſiis, tempore talis interdicti, bini & bini, vel ſimul tres, horas canonicas valent legere potius quam cantare, januis clauſis, interdictis & excommunicatis excluſis, & voce demiſſa, quod extenus audiri non poſſit. Si autem clerici alicujus loci, qui locus ob culpam hominis vel domini ejuſdem loci eſt ſuppoſitus interdicto, ad alia loca non interdicta advenerint, vel ſe tranſtulerint; licite poſſunt audire divinum officium in locis non interdictis, & etiam divina officia celebrare. Volumus etiam, & concedimus, ut cum a nobis aliqua eccleſia noſtræ diœceſis ob culpam rectoris vel prioris ejuſdem fuerit interdicto ſuppoſita; conferantur nihilominus ibidem omnibus parochianis ejuſdem eccleſiæ omnia eccleſiaſtica ſacramenta, præter Miſſas & alias horas canoni-

A cas, quas prohibemus in ipſa eccleſia, quamdiu interdicta fuerit, celebrari. Et ſi tunc aliquem parochianorum ejuſdem eccleſiæ mori contigerit; ſine campanarum pulſatione, & ceſſantibus aliis ſolemnitatibus quæ fiunt in eccleſia in exſequiis mortuorum, ſimpliciter mittatur intra eccleſiam, & poſtmodum in cœmeterio tumuletur: & hæc ex gratia concedimus, ut laïcorum ſcandalum evitetur. In hoc etiam caſu parochiani illius eccleſiæ a nobis interdictæ poterunt audire alibi divina officia, ſi ad alias eccleſias acceſſerint, quæ non ſint ſuppoſitæ eccleſiaſtico interdicto. Ultimo videndum eſt qualiter, & a quibus infirmi excommunicati vel interdicti, in mortis articulo ſint abſolvendi. Et quidem ſi infirmus, vel aliquis alius in mortis articulo conſtitutus, excommunicatus vel interdictus fuerit occulte vel manifeſte, propter violentam manuum injectionem in clericos factam, vel propter violationem eccleſiarum, incendium, furtum, contumaciam, vel propter quamliber aliam cauſam; ſive ſit excommunicatus vel interdictus a Papa, archiepiſcopo, epiſcopo, judice delegato, ſive a quolibet alio judice; abſolvat eum ſacerdos, ſive ſit ejus parochianus, ſive non; vel etiam quilibet clericus, ſi ſacerdos haberi non poteſt; ſervando diligenter abſolutionis formam, quæ inferius continetur. Si enim propter violationem eccleſiarum, incendium, furtum, rapinam, decimas, primitias, legata, debita, talas, forisfacta, vel propter damna alicui contra juſtitiam illata: infirmus autem in mortis articulo conſtitutus, ſit excommunicatus occulte, vel interdictus; & occulte ſibi petat a ſacerdote abſolutionem & pœnitentiam exhiberi; præcipiat ei ſacerdos occulte, antequam eum abſolvat, quod ſi habet rem illam, in continenti reſtituat, vel ejus pretium, ſi illa res haberi non poterit: & reſtituatur per illum ſacerdotem, ſuppreſſo nomine pœnitentis; & ſi in toto non poteſt ſatisfacere, faciat juxta poſſe. Et præcipiat ſuis heredibus, quod ſi de illa infirmitate contigerit ipſum mori, ad cognitionem ſacerdotis ſatisfaciant pro eodem: & recepto juramento ab ipſo infirmo interdicto vel excommunicato, quod ſtabit mandatis eccleſiæ; abſolvat eum occulte ſacerdos, dicendo pſalmum, *Miſerere mei, Deus*; vel *Deus miſereatur noſtri*: & *Kyrie elei on, Pater noſter. Saltum fac ſervum tuum, Domine. Domine exaudi orationem meam. Dominus vobi cum. Oremus, Deus cui proprium eſt miſereri.* Poſtea dicat: *Auctoritate qua fungor, ab olvo te ab omni vinculo excommunicationis, quo ligatus eras pro tali facto; & præcipio tibi, quod de cetero talia vel conſimilia facere non præſumas.* Si autem propter gravem infirmitatem mortis periculum excommunicato immineat, & occaſione reſtitutionis faciendæ non poteſt differri abſolutio ſine periculo magno; ſi excommunicatus reſtituendi habeat voluntatem, recipiat ſtatim ſacerdos ab ipſo excommunicato juramentum de ſtando mandatis eccleſiæ; & abſolvat eum, præcipiendo ſibi occulte in virtute præſtiti juramenti, ut quam cito commode poterit ſatisfaciat juxta poſſe; & quod præcipiat ſuis heredibus, quod ſatisfaciant pro eodem. Si vero talis infirmus occulte interdictus vel excommunicatus, tam pauper ſit, quod non habeat in toto vel in parte, unde ſatisfacere poſſit; recepto ab ipſo juramento de ſtando mandatis eccleſiæ, injungat ei ſacerdos, quod ſi convaluerit, & ad pinguiorem fortunam pervenerit, ſatisfaciat juxta poſſe, & abſolvat eum juxta formam prædictam. Ceterum ſi manifeſtum eſt vel fuerit, aliquem infirmum excommunicatum eſſe vel interdictum prop-

Lateran. III.

ANNO CHRISTI 1284.

ter rapinam, decimas, primitias, debita, vel aliqua alia, ad quorum reſtitutionem vel emendam teneatur; præcipiendum eſt ei manifeſte, quod reſtitutionem vel ſolutionem in continenti faciat. Quod ſi forte non habet rem, quæ debet reſtitui, nec ejus pretium; vel non eſt præſens ille cui reſtitutio facienda: recipiat ſacerdos firmam ſecuritatem ab ipſo infirmo per fidejuſſores, ſeu pignora, quod ipſe vel heredes ſui reſtitutionem vel emendam facient juxta poſſe. Facta ſecuritate, recipiat ſacerdos nihilominus publice juramentum ab excommunicato vel interdicto, quod ſtabit mandatis eccleſiæ vel judicis, ſi propter hoc a judice excommunicatus erat: & abſolvat eum juxta formam prædictam. Si autem talis infirmus manifeſte excommunicatus vel interdictus, tam pauper ſit, quod nec ad reſtitutionem, vel in toto vel in parte poſſit ſatisfacere; nec ſecuritatem præſtare recepto juramento ab ipſo de ſtando mandatis eccleſiæ vel judicis, ſi propter hoc a judice excommunicatus erat; injungat ei in virtute præſtiti juramenti, quod ſi convaluerit, & ad pinguiorem fortunam venerit, ſatisfaciat juxta poſſe de eo pro quo eſt excommunicatus, & abſolvat eum juxta formam prædictam. Si autem infirmus fuerit excommunicatus propter contumaciam, videlicet quod citatus a judice noluerit ſtare juri, vel judicio comparere: recipiat ſacerdos ſimpliciter juramentum ab ipſo coram teſtibus, quod ſtabit mandatis illius judicis, qui eum excommunicavit. Quo recepto, abſolvat eum juxta formam prædictam, & præcipiat ei, quod ſi convaluerit, compareat quam cito commode poterit coram illo judice, facturus quod de jure fuerit faciendum. Si vero propter verberationem clerici, vel alicujus religioſæ perſonæ, infirmus excommunicatus ſit; recipiet ſacerdos ſimiliter juramentum ab eo, quod ſtabit mandatis eccleſiæ; & abſolvat eum, præcipiendo ſibi, quod ſi convaluerit, accedat perſonaliter ad dominum Papam, vel ejus Legatum, mandatum ipſius humiliter recepturus. Si tamen talis excommunicatus ſit ſenex, vel femina, vel unum pedem tantum habens, vel puer infra quartum decimum annum conſtitutus: prædicto juramento ab ipſis, & abſolutione exhibita, præcipiendum eſt eis, quod ſi convaluerint, ad ſuum epiſcopum accedant, ejus mandatum humiliter recepturi. Ne vero ipſum infirmum, licet abſolutum, mori contigerit, nulla ſatisfactione præſtita clerico, de injuria venia non petita; præcipiat ſacerdos eidem, quod ab ipſo clerico, ſi præſens commode haberi poteſt, petat veniam de injuria, quam ſibi fecit, & etiam alia damna, ſi quæ propter hoc paſſus eſt. Vel ſi non poſſet in continenti de expenſis & damnis datis ſatisfacere clerico injuriam paſſo; præcipiat infirmus ſuis heredibus, quod de prædictis ſatisfaciant pro eodem. Si autem excommunicati in infirmitate, juxta formas prædictas fuerint abſoluti, & recuperata ſanitate, facere noluerint quod jurarunt; mittantur ad nos cum litteris de abſolutione obtenta & juramento præſtito continentibus veritatem: ut ad faciendum quod jurarunt, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Verumtamen licet aliquis excommunicatus, ſanus vel infirmus, de parendo mandatis eccleſiæ vel judicis præſtiterit juramentum, vel aliam cautionem; non eſt tamen communicandum eidem, quouſque fuerit abſolutus.

De perjuris, & pœnis ipſorum.

QUia ex frequenti & incauta juratione perjurium ſæpe contingit: ſtatutum eſt in jure, & A nos præcipimus fortiter obſervari, ut nullus clericus præſumat jurare abſque noſtra licentia ſpeciali, niſi ſuper publicationibus teſtamentorum, & cauſis eccleſiarum ſuarum, in quibus damus eis jurandi licentiam generalem. Statutum eſt etiam in clero Nemauſenſi, ut quicumque in tranſgreſſione juramenti manifeſte fuerit deprehenſus, in eccleſia denuncietur perjurus. Quod ſi admonitus ſatisfacere noluerit, tunc excommunicetur candelis accenſis, & pulſatis campanis, ſingulis diebus Dominicis, & feſtivis; & denuncietur inteſtabilis, & infamis; nec ad teſtimonium, vel ad alios actus legitimos admittatur. Et hanc pœnam præcipimus frequenter in eccleſia publicari. Sed nolumus quod aliquis ſacerdos aliquem parochianum ſuum denunciet perjurum, vel infamem: niſi a nobis, vel archidiacono noſtro, B ſeu officiali noſtro, vel alio judice, mandatum ſuper hoc receperit ſpeciale. Statutum eſt etiam in [a] concilio Avenionenſi per legatum ſedis Apoſtolicæ celebrato, contra publice perjuros, ſeu convictos de perjurio, & eos, qui pertinaciter in excommunicatione per ſex menſes permanſerint; pro eo quod ſunt faciles homines ad perjuria, & ad cenſuram eccleſiaſticam contemnendam: ut nulli epiſcoporum liceat abſolvere hujuſmodi excommunicatos, qui per ſex menſes excommunicationem ſuſtinuerint animo indurato; ſed ad ſedem Apoſtolicam abſolvendi, ſicut ſacrilegi & incendiarii, tranſmittantur. Perjuris vero, præter aliam ſatisfactionem, ut dictam ſedem Apoſtolicam adeant, in pœnitentia injungatur. Si forte clerici fuerint, in utroque caſu C ab officio & beneficio eccleſiaſtico penitus repellantur: ad quorum neutrum reſtitui valeant, niſi per ſummum Pontificem, vel legatum ipſius. Et hoc ſtatutum præcipimus per eccleſias publicari, ne aliquis poſſit poſtmodum per ignorantiam excuſari.

[a] Anno 1284. can. 6.

De perfidis Judæis.

PRæcipimus ut Judæi in Nemauſenſi diœceſi commorantes, omni tempore in medio pectoris roſam portent, ut per hanc a Chriſtianis diſcernantur: & in diebus lamentationum, & Dominicæ paſſionis, in publicum non procedant: nec occaſione puerorum ſuorum nutriendorum, vel alia qualibet cauſa, nutrices, ſeu ſervientes teneant in domi- D bus ſuis Chriſtianas: & ſi contra præſumpſerint, omnibus Chriſtianis inhibeatur dictricte, ne cum eis audeant aliquod commercium exercere. Interdicimus quoque, ne Judæi ipſi in diebus Dominicis & feſtivis, præſumant publice operari; & ne carnes ſuas vendant, vel eas comedant publice in Quadrageſima, ſeu aliis diebus, in quibus ab eſu carnium abſtinent Chriſtiani. Quod ſi contra prædicta fecerint, Chriſtianorum participatio ſeu communio, uſque ad ſatitisfactionem condignam, eis in in commerciis & omnibus aliis denegetur. Sub pœna excommunicationis inhibemus, ne quis Chriſtianorum carnes [b] refuſatas a Judæis in macello Chriſtia- E norum præſumat vendere, aut alibi infra villam; præcipientes, ut omnes Chriſtiani vitent convivia Judæorum, nec eos ad convivium recipiant: quia cum ipſi apud Chriſtianos cibis communibus non utantur, indignum atque ſacrilegum eſt eorum cibos a Chriſtianis ſumi; cum ea quæ Domino Jeſu permittente nos ſumimus, ab illis judicentur immunda. Nullus etiam Chriſtianus vel Chriſtiana azyma Judæorum manducet, aut cum eis in eadem domo habitet, nec aliquem eorum pro medico in infirmitatibus vocet, aut aliquam medicinam recipiat, aut cum eis balneo ſe lavet; nec eis ſupra Chriſtia-

[b] Vide, ſuprà, Fide Concil. Narbon. ann. 1227. c. 2. & Concil. Biterr. an. 1246. c. 8.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

nos bailiviæ aut aliqua publica officia committantur, ne in Chriſtianos occaſionem habeant ſæviendi. Chriſtiani vero qui non ſervaverint prædicta, monitione præmiſſa, excommunicationis ſententiæ ſupponantur. Item volumus, & diſtricte præcipimus, ut nullus invitos vel nolentes paganos, Judæos, ſeu quoſcumque alios infideles, ad baptiſmum venire compellat. Si quis autem eorum ad Chriſtianos cauſa ſuſcipiendæ fidei confugerit; poſtquam voluntas ejus fuerit eccleſiæ patefacta, Chriſtianus efficiatur, abſque contradictione & calumnia aliquorum, & etiam dominorum: nec a poſſeſſionibus, ſeu aliis bonis ſuis, propter hoc ullatenus excludatur. Baptizati tamen ſervitia debita & conſueta non minus debent propriis dominis exhibere; ſi tamen eorum domini fuerint Chriſtiani: quia in hoc caſu ſervi remanent poſt baptiſmum. Tamen ſi eorum domini Judæi fuerint, vel alii infideles; baptiſmus a talium dominorum ſervitio ipſos penitus liberavit.

Poſt omnia ſupradicta ponuntur hic quædam capitula non habentia titulos ſpeciales.

DIſtricte prohibemus, ne aliquis rectoriam ſeu vicariam alicujus eccleſiæ ſitæ in diœceſi Nemauſenſi præſumat ab aliquo recipere, niſi nobis prius fuerit præſentatus, & a nobis illius eccleſiæ curam receperit animarum. Inhibemus autem, ne aliquis curam animarum alicujus eccleſiæ a nobis ſibi commiſſam vel committendam, ſingulis annis in ſynodo beati Lucæ præſumat uſque ad aliam ſynodum ejuſdem feſti beati Lucæ dimittere, noſtra licentia non obtenta. Præcipientes diſtricte, quod rectores vel ſacerdotes parochiani ſingulis annis ad utramque ſynodum veniant, & ſtent in ſynodo beati Lucæ cum cappis rotundis; & in ſynodo Paſchali cum ſuperpelliciis in eccleſia, dum ſynodus celebratur. Inhibemus, ne aliquis præſumat curam duarum eccleſiarum recipere, nec etiam exercere ſine noſtra licentia ſpeciali, niſi una dignoſcatur ex altera pendere. Item prohibemus, ne aliquis prior vel rector alicujus eccleſiæ, ſive regularis fuerit, ſive etiam ſæcularis, præſumat in eccleſiam ſuam ponere aliquem capellanum ad curam animarum exercendam, ſine noſtro conſilio & conſenſu. Item in eccleſiis parochialibus, in quibus monachi habitant, populus per monachos non regatur; nec ſinguli monachi per quaſcumque ponantur eccleſias parochiales, ſed in majori conventu, aut cum aliquibus fratribus ſuis maneant, ſicut eſt in Lateranenſi concilio conſtitutum. Præcipientes autem auctoritate domini Papæ, qua fungimur in hac parte, quatenus ſtatuta ſuper [a] rememoratione monachorum a felicis recordationis domino Gregorio Papa edita, monachi ſtudeant obſervare. Inhibemus quoque, ne ab abbatibus, vel quibuſcumque regularibus ſeu ſæcularibus clericis noſtræ diœceſis, novi cenſus imponantur, nec veteres augeantur; nec partes reddituum præſumant ſuis utilitatibus applicare; nec portionem debitam & antiquam clericorum, qui per eos ad eccleſiam præſentantur, diminuant; nec eccleſias, cum vacaverint, propriis uſibus applicent, ad quas conſueverint clerici ſæculares pro rectoribus ſeu perpetuis vicariis præſentari. Si quis vero contra fecerit, irritum quod egerit habeatur. Item prohibemus diſtricte, ne aliquis futuros redditus alicujus eccleſiæ noſtræ diœceſis emat, recipiendo ad firmam ipſam eccleſiam cum redditibus ipſius eccleſiæ ſub certo pretio, ſine conſilio & aſſenſu [b]: niſi prior ſeu rector illius eccleſiæ, ad ſtudium theologiæ ire voluerit; & tunc etiam regularibus vel laïcis ad firmam eccleſiam etiam ante factum concedere non præſumat. Item prohibemus, ne aliquis prior ſeu rector alicujus eccleſiæ Nemauſenſis diœceſis, præſumat tenere aliquem ſacerdotem alterius diœceſis: niſi prius eum cum litteris teſtimonialibus ſui epiſcopi præſentaverit coram nobis. Item inhibemus, ne aliquis preſbyter qui profeſſionem fecerit, ſeu obedientiam regularem, licet nondum habitum ſuſceperit, præſumat ſine noſtra licentia curam animarum exercere in diœceſi Nemauſenſi; diſtricte præcipientes, quod [a] regulares converſi, ſive clerici, ſive laïci fuerint, deferant habitum regularem, & vivant ſine proprio, atque caſte. Item prohibemus, ne capellani parochialium eccleſiarum noſtræ diœceſis, a parochianis ſuis in infirmitate conſtitutis donationes recipiant bonorum ſuorum: niſi eis aliqua conſanguinitatis linea ſint conjuncti, vel niſi nomine eccleſiarum donationes receperint ſupradictas: quia in fraudem eccleſiarum, & ipſorum etiam infirmorum, qui tales donationes capellanis ſeu ſacerdotibus parochialibus faciunt, multoties ab ipſis ſacerdotibus occulte hæc procurantur fieri ſub ſpecie caritatis. Sub pœna excommunicationis & ſuſpenſionis officii diſtricte præcipimus omnibus ſacerdotibus noſtræ diœceſis, ne damna data ſeu foriſfacta, ſibi, ut aliis reſtituant, in pœnitentia reſtituta, differant reſtituere, vel ſibi retinere præſumant: ſed illis reſtituant integraliter ſine mora & fraude, quibus eſt reſtitutio facienda. Qui autem contra hæc fecerit, comperta ſuper hoc veritate, quæ receperit cum verecundia compellatur reddere, & tantumdem pauperibus erogare: & ſi reſtituero vel de pœna ſatisfacere nequiverit, alia pœna gravi juxta noſtrum arbitrium punietur.

Quia pro certo didicimus quod quidam clerici, ob amorem & gratiam clericorum amicorum ſuorum, vel etiam laïcorum, poſſeſſiones aliorum violenter invadunt, vindemiando vineas, ſegetes, & fructus alios colligendo; atque aliquos occaſione hujuſmodi frequenter verberant & etiam vulnerant; propter quod contra clericos magnum ſcandalum in populo generatur: hæc ſub pœna excommunicationis fieri diſtrictiſſime prohibemus. Et ſi quis contra fecerit, fructus quos de poſſeſſionibus aliorum, contra quos quæſtionem non habet, ob amorem & gratiam alicujus collegerit, reddere compelletur. Et ſi plures hoc ſimul fecerint, unuſquiſque totaliter compelletur, donec plene quod oblatum eſt fuerit reſtitutum; & alia pœna juxta noſtrum arbitrium a nobis nihilominus punietur. Qui vero occaſione invaſionis prædictæ, vel alia de cauſa, ob gratiam & amorem alterius, vulnerare aliquem ſeu verberare præſumpſerit, de noſtra diœceſi; expelletur graviori pœna, ſi culpæ qualitas poſtulaverit, puniendus: nec reſtituetur, donec paſſo injuriam ſatisfecerit petenti. Quidam clerici ſibi dono vel pretio a laïcis cedi faciunt actiones; ut adverſarios ad eccleſiaſticum forum trahant, & eos, quouſque cum eis compoſuerint, fatigent laboribus & expenſis: quod fieri de cetero prohibemus. Eleemoſynarum quæſtores, quorum quidam ſe alios mentiendo, abuſiones nonnullas in ſua prædicatione proponunt, admitti ſeu recipi, niſi Apoſtolicas ſeu noſtras, vel domini archiepiſcopi Narbonenſis litteras veras exhibeant, prohibemus: & tunc præter id quod in ipſis litteris continetur, nihil populo proponere permittantur; nec carrelli ſeu cedulæ recipiantur ab eiſdem; nec remiſſiones factæ per alios, quam per dominum proprium, vel dominum Narbonenſem ar-

Lateran. III. cap. 19.

[a] Forte, commonitionem.

[b] Addit, notio.

ANNO CHRISTI 1284.

chiepiſcopum, ſeu per nos in eccleſia recitentur; nec cruces ſeu aliquas reliquias populo oſtendere permittantur; nec ab eiſdem quæſtoribus occaſione faciendi quæſtam aliquid requiratur.

Præcipimus quod feſta, quæ tam a clericis, quam a laïcis Nemauſenſis diœceſis, eccleſia præcipit coli, & etiam venerari, non frangantur occaſione eleemoſynæ, piis locis vel pauperibus erogandæ. Item ad tollendam quorumdam dubietatem de celebrando feſto beati Matthiæ, & jejuniis quatuor temporum in Septembri, ſtatutum fuit in concilio Narbonenſi, ut ſemper in anno biſſextili poſteriore die celebretur feſtum S. Matthiæ, & in quarta feria, quæ tertia proximo primo menſe Septembri occurrerit, jejunia quatuor temporum celebrentur.

Statuimus præcipiendo, quod quilibet preſbyter, in principio ſui preſbyteratus, faciat fieri & habeat veſtes ſacerdotales proprias, cum quibus valeat, cum mortuus fuerit, ſepeliri.

Prohibemus diſtricte, ne aliqui clerici Nemauſenſis diœceſis, ab alieno epiſcopo ſe permittant vel faciant ordinari, ſine noſtra licentia, & aſſenſu: quod ſi fecerint, exſecutionem ordinis non habebunt: ad quem non reſtituentur, quouſque condignam egerint pœnitentiam de tranſgreſſione hujuſmodi & contemptu.

Quia parochialis ſacerdos erga parochianos, in omnibus ſuis actibus atque dictis, patientem ſe debet oſtendere, & benignum, ut per ipſius ſacerdotis vitam laudabilem, & humilitatis exemplum eos invitet ad devotionem divini officii, & peccatorum ſuorum confeſſionem eidem ſacerdoti libentius & ſecurius faciendam: diſtrictius inhibemus, ne aliquis ſacerdos parochialis præſumat temeritate qualibet, ſuam parochianam vel parochianum verberare, aut eis verba contumelioſa & injurioſa dicere, per quæ præſumi poſſit, eos furtum, adulterium, ſeu alia crimina commiſiſſe. Quia illi qui talia verba dici audiunt a parochialibus preſbyteris credunt de facili eſſe vera, cum peccata parochianorum ſuorum audierint in pœnitentia: quod verbo, ſigno, nutu, non debet alicui revelare. Preſbyter vero, qui contra præſentem prohibitionem noſtram facere præſumpſerit, ab illa parochia, in qua iſta commiſerit, removebitur: nec ibi, nec alibi recipiet curam animarum, donec de tanto exceſſu dignam egerit pœnitentiam, & paſſis injuriam ſatisfecerit competenter.

Diſtricte præcipimus, ut in illis locis, in quibus poſt ſonitum campanæ ſeu buccinæ, de nocte laïci ire ſine lumine prohibentur, clerici eamdem prohibitionem debeant obſervare. Alioquin pœnis, quæ propter hoc laïcis imponuntur, eos volumus ſubjacere: quas per capellanos locorum illorum, nomine noſtro ab ipſis clericis exigi volumus, & mandamus. Et ſi eam noluerint ſolvere requiſiti, eamdem pœnam duplicatam ſolvere compellentur. Et idem de banno fructuum diſtricte præcipimus obſervari: ut per hoc laïcorum ſcandalum evitetur, & clerici ab illicitis arceantur.

Cum ex officii noſtri debito teneamur exceſſus corrigere ſubditorum, ne ſanguis ipſorum de noſtris manibus exigatur; & publicæ utilitatis intereſt, ne crimina maneant impunita: volumus, & ſub pœna excommunicationis præcipimus diſtricte, ut ſi quis clericus homicidium, ſacrilegium, incendium, vel furtum[a], in noſtra diœceſi manifeſte repertus fuerit; vel aliquem atrociter, niſi fecerit defendendo, vulneraſſe; capiatur per archidiaconum, ſi præſens fuerit, vel per archipreſbyterum; vel ſi archipreſbyter præſens non fuerit, per priorem canonicum, vel per rectorem, ſeu capellanum illius eccleſiæ, in cujus parochia prædicta crimina commiſſa fuerint, capiatur: & captus apud Nemauſum ad nos per clericos adducatur, adjunctis aliquibus laïcis, ſi opus fuerit ad violentiam repellendam, ſi forte per aliquos inferri timeretur.

[a] Derſ. ſcil.: ſit.

Diſtricte præcipimus quod clerici conjugati volentes gaudere privilegio, coronam, & tonſuram publice portent, ſi tamen bigami non fuerint; vilia non exerceant: nec portent veſtes rubeas, vel virgatas.

Item prohibemus..... *Cetera deſunt.*

1284.

SYNODUS PICTAVENSIS,

Galteri epiſcopi, anno Domini MCCLXXXIV.

Ex Mſ. Collegii Pariſienſis Societatis Jesu.

Conſtitutiones ſynodales factæ in ſynodo ſancti Lucæ, præſidente Galtero Dei gratia Pictavenſi epiſcopo, anno Domini MCCLXXXIV.

TITULI CAPITUM.

I. *Ut præſentibus excommunicatis divina non celebrentur.*

II. *Ne obtinenti eccleſiam capellania conferatur, aut contra.*

III. *Ne quis ſacramenta accipiat a ſacerdote poteſtatem non habente.*

IV. *De decimis.*

V. *Quod in prioratibus vacantibus ſufficiens proviſio dimittatur.*

CAPUT PRIMUM.

Ut præſentibus excommunicatis divina non celebrentur.

SAcris canonibus eſt definitum, quod cum excommunicatis majore excommunicatione, quæ a participatione ſacramentorum, & communione fidelium ſeparat, cibo, potu, ſalutatione vel oſculo, locutione vel oratione, aut aliter, niſi in his quæ ad ſalutem animæ pertinent, non eſt voluntarie participandum; immo fugiendi ſunt a Chriſti fidelibus ſicut ethnici, ſeu etiam publicani: & quia contrarium facientes mortale peccatum committunt, & notam minoris ſententiam excommunicationis, quæ a participatione ſacramentorum ſeparat, incurrunt. Hoc non advertentes multi eccleſiarum rectores & prælati, ac ſimplices ſacerdotes, excommunicatos, ſive ab homine, ſive a canone, ſive a provincialibus, ſive a ſynodalibus conſtitutionibus, & publice denunciatos, non verentur ad divina & ſacramenta eccleſiaſtica admittere; & cum eis cibo, potu, oratione, benedictione, ſalutatione, & aliter, participare damnabiliter. Ex qua quidam participatione non ſolum ſe inficiunt, immo & alios lædunt; quibus contemnendi excommunicationem & cenſuram eccleſiaſticam tribuunt incentivum. Cum ergo tales ſint gravius puniendi, quam laïci; quos debe-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

bant a talibus coërcere, eisdem exemplum abstinendi a talibus impertiri; præsenti constitutione specialiter inhibemus, vel potius inhibitionem a jure circa hoc factam, pœnam adjiciendo, innovamus: scilicet, ne ecclesiarum rectores vel prælati, seu quilibet sacerdos, præsentibus excommunicatis majori specie excommunicationis, in ecclesiis, postquam ipsos ibi esse sciverint, divina audeant celebrare, sed requirant vel requiri faciant, ut inde exeant. Et si ipsi excommunicati inde exire noluerint, vel sine scandalo exire [a]potuerint: non solum ab ipsorum divinorum inchoatione desistant, sed etiam inchoata dimittant; excepto canone Missæ, [b]qui si a sacerdote, postquam adverteret & sciret excommunicatum esse in ecclesia, fuerit inchoatus, cum contumacia exigat aliquatenus [c]intromitti: ita tamen quod tunc non alta, sed submissa voce, dicatur; & quod excommunicatis, vel etiam interdictis, benedictionem nuptialem, ecclesiasticam sepulturam, vel alia ecclesiastica sacramenta, non audeat ministrare; nec cum dictis excommunicatis, potu, cibo, saluratione, locutione, oratione, vel aliter, nisi in casibus a jure permissis, excommunicationem vel participationem aliquam habere. Quemlibet vero contrarium facientem statuimus, pro offensa qualibet hujusmodi, quadraginta solidorum pœna mulctandum, juxta episcopale arbitrium in usus pauperum convertenda: quam tamen pœnam, secundum modum delicti, & secundum facultatem delinquentis, poterimus minuere vel augere: pœnis a jure permissis contra ipsos, & alios participantes cum excommunicatis, in suo robore duraturis.

[a] Lege, non potuerint.

[b] Videtur subaudiendum, qui.

[c] Lege, intromitti.

II. *Ne obtinenti ecclesiam capellania conferatur; aut contra.*

Cum vero inveniretur aliquis, qui commissum sibi officium regiminis animarum per se sufficienter possit explere; absurdum videtur, quod aliqui tantum de se præsumant, quod ad regendas parochiales ecclesias, & etiam capellanias una cum ipsis ecclesiis, se idoneos reputantes, ipsas capellanias cum ipsis ecclesiis parochialibus retinere ac recipere non verentur. Ex quo contingit in ipsis parochialibus ecclesiis sæpius curam negligi damnabiliter animarum; quia dum ad utrumque festinant, neutrum peragunt prout decet. Verum super hoc nos occurrere volentes, statuimus quod nullus parochialem habens ecclesiam, ad capellaniam; vel habens capellaniam, ad parochialem ecclesiam, de cetero præsentetur; nec eidem conferatur, nec ad eamdem admittatur, nisi fuerit fundator capellaniæ; vel nisi hoc processerit de novi fundatoris capellaniæ assensu; vel nisi parochialis ecclesia & capellania in reditibus & proventibus ita sint tenues, & exiles, quod neutrum prædictorum beneficiorum per se sufficiat ad congruam rectoris vel servitoris proprii sustentationem. Et intelligimus in hac parte beneficium non esse sufficiens ad congruam provisionem rectoris, vel servitoris proprii, cujus redditus vel proventus non valent, nec existimantur quindecim libris monetæ in illis partibus usitatæ.

III. *Ne quis sacramenta recipiat a sacerdote potestatem non habente.*

Cum secundum canonicas sanctiones, omnis utriusque sexus ecclesiastica sacramenta eidem necessaria seu convenientia, singulariter a proprio debeat recipere sacerdote; & nonnulli laïci subditi nostri, sacerdotibus quibus cura animarum non est ab episcopo, vel ab alio habente auctoritatem apostolicam, vel alias competentem super hoc potestatem, ecclesiastica sacramenta, absque licentia nostra vel proprii sacerdotis, & etiam nonnumquam a prohibito, scienter recipere non formidaverint, nec formident, in suarum periculum animarum, cum a tali absolvi nequeant vel ligari: nos volentes huic periculo cautela qua possumus obviare, ne sanguis eorum de nostris manibus requiratur, talia fieri generaliter prohibemus. Et si qui, post monitionem & inhibitionem eisdem ex parte nostra super hoc specialiter & nominatim faciendas, a prohibito sacerdote in casu non concesso scienter receperint aliquod de ecclesiasticis sacramentis, excommunicationis sententiam ipsos incurrere volumus ipso facto.

IV. *De decimis.*

Cum jure canonico sit prohibitum, ne laïci decimas cum animarum suarum periculo detinentes, in laïcos possint quoquo modo transferre; & si quis eas receperit, & ecclesiæ non reddiderit, ecclesiastica careat sepultura; & laïci qui decimas novalium receperint, vel detinent illicite & scienter, & illi qui de terris, vineis, & aliis rebus quas possident, de quibus, vel de quarum similibus, alias in partibus illis communiter solvi decima consuevit, nulli decimam solvunt, nec hactenus persolverint, simili pœnæ debeant subjacere, si eas ecclesiæ cui debentur, non curaverint exhibere: statuimus, ne laïcis dictas decimas novalium, & rerum prædictarum, de quibus decima non fuit hactenus persoluta, detinentibus, & retinentibus in suarum periculum animarum, nisi eas ecclesiæ cui debentur reddiderint, denegetur ecclesiastica sepultura.

V. *Quod in prioratibus vacantibus sufficiens provisio dimittatur.*

Cum alias fuerit synodali provisione statutum, quod in prioratibus vacantibus, abbates, sive priores qui abbates superiores non habent, quibus subsunt dicti prioratus vacantes, omnia quæ ad instructionem locorum faciunt, cum omni integritate dimittant; & quod de mobilibus, quantum ad sustentationem priorum dictorum locorum, & eorum familiæ, & provisionem hospitii usque ad sequentem collectam ibidem sufficere valeat, secundum facultatum exigentiam dimittant ibidem; alioquin abbates & priores qui scienter contrarium fecerint, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto: nos statutum hujusmodi ad parochiales ecclesias vacantes, quæ subsunt abbatibus, & prioribus abbates non habentibus, ordinis sancti Augustini, extendi volumus; & idem in his, sub eadem pœnæ adjunctione, statuendo firmiter observari. Inhibemus nihilominus abbatibus & prioribus hujusmodi, sub pœna amissionis fructuum & proventuum, quos erant vacatione hujusmodi percepturi, ne in ipsis ecclesiis parochialibus, quamdiu vacaverint, sacerdos pro administrandis ibidem ecclesiasticis sacramentis ponere præsumant, absque nostra approbatione vel licentia speciali.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1285.

CONCILIUM LANCICIENSE,

adversus Henricum IV. Wratislaviæ ducem, ecclesiasticæ libertatis violatorem, anno Domini MCCLXXXV. celebratum.

ANNO CHRISTI 1285.

HENRICUS IV. *dux Wratislavis ingentem partem vitæ Thomæ episcopo, & clero Wratislaviensi imperaverat: quam cum non penderent, episcopo sede sua pulso, ecclesia bona, decimasque omnes sibi attribuerat. Nunc tulit Jacobus Gnesnensis archiepiscopus, Jac. Swinka; fol. ut ait Michovius lib. 3. cap. 62.* ad supplicationem & instantiam Thomæ episcopi Wratislaviensis, in synodo generali Lanciciensi, de consilio & assensu omnium episcoporum & prælatorum, Henricum IV. A ducem Wratislaviensem, & omnes satellites, familiares, & adhærentes, præbentes ei auxilium aut consilium, excommunicavit: diœcesim autem Wratislaviensem interdicto supposuit, quod universæ ecclesiæ Wratislaviensis sæculares & regulares observarunt, præter fratres Minores ordinis sancti Francisci, in monasterio sancti Jacobi Wratislaviensis. Ceteri ergo clerici omnes, episcopus, prælati, & fratres Prædicatores; expulsi sunt & in exsilium acti.

1286.

CONCILIUM RAVENNATE I.

Causa reformandæ ecclesiasticæ disciplinæ celebratum, anno Domini MCCLXXXVI. tempore Honorii Papæ IV.

Infra scriptæ sunt constitutiones, statuta, & ordinamenta, edita & facta per provinciale concilium sanctæ Ravennatis ecclesiæ, videlicet per venerabilem patrem dominum Bonifacium, divina gratia sanctæ Ravennatis ecclesiæ archiepiscopum, & suffraganeos ejus sufficienter requisitos, & consentientes per se aut per idoneos procuratores.

CAPITULA.

Ne clerici joculatores vel histriones a laïcis transmissos recipiant. Rubrica I.

NOn sine temeritate consuetudines inducuntur, quæ lege damnantur. Cum igitur laïcorum importunitate, qui clericis plurimum sunt infesti, consuetudo, quæ potius est dicenda corruptela vel abusus, videatur induci, non sine animarum clericorum provinciæ nostræ periculo: ut cum laïci decorantur cingulo militari, seu nuptias contrahunt, joculatores & histriones transmittunt ad clericos, ut eis provideant, prout & idem laïci faciunt inter se: ex quo contingit, ut cum clerici de ecclesiarum communiter facultatibus sustententur, suo patrimonio proprio consanguineis reservato, ipsas facultates ecclesiarum pia fidelium devotione collatas ecclesiis, ex quibus debent pauperes sustentari, distribuant, seu potius effundant in hujusmodi usus illicitos, propter quæ multum denigratur clericorum honestas. Talem autem & tantum volentes removere abusum: statuimus, ut nullus clericorum nostræ provinciæ, quocumque fungatur honore vel statu, a talibus joculatores vel histriones transmissos recipiat, seu provideat aliquid propter victum, etiam transeundo. Si quis autem contra fecerit, duplum ejus quod dederit joculatori vel histrioni, restituere ecclesiæ a qua habet beneficium, teneatur, per ipsum in usus pauperum convertendum.

[a] Corrige, ipsi. Lm.

De pauperibus alendis & vestiendis. Rubrica II.

Doctoris illius præcipui prædicatoris egregii institutione freti, ad pietatis exercitium nostræ provinciæ clericos cum remuneratione thesauri Dominici invitamus; & præsertim prælatos, qui quanto plura a mundi auctore accepisse cernuntur, tanto ad plurima tenentur obnoxii: quia cum dona augentur, rationes etiam crescunt donorum. Hoc non attendentes quamplures ecclesiarum prælati, quotidie epulantur splendide, & cibis delicatis superflue B utuntur ad velle, ac quadruplicata sibi indumenta conservant: & ostiis clausis aforis, ex Christi pauperibus alii cupientes saturari de micis quæ cadunt de mensa ipsorum, clamant ad ostium, & nemo aperit; alii verecunde in eorum domibus se includunt; vel quia carnem suam vili etiam indumento cooperire non possunt, seu quia verecundum est eis, propter conditiones quæ insunt, publice mendicare, dum nemo illis manum porrigit adjutricem: isti semper esuriunt, & illi abundant: & cibi, quibus tales pauperes ali deberent, neglecti in domo corrumpuntur & dissipantur, & eorum indumenta tinea comeduntur. Quantum autem in præmissis excedant, cui Dominus plus discretionis donaverit, C plus advertat, quia amplius requiretur a eo. Porro volentes ipsos, tam pœnarum timore, quam præmiorum retributione excitare, & inducere ad opera pietatis: hoc laudabili concilio ordinamus, ut per provinciæ nostræ prælatos, & clericos universos, prout eis suppetunt facultates, necessaria pauperibus ministrentur. Is autem suffraganeorum nostrorum, qui per totam septimanam quatuor, semel in die, refecerit pauperes; abbatum, qui duos; archidiaconorum, præpositorum, archipresbyterorum, & aliorum prælatorum, qui unum; ac aliorum clericorum, qui semel in die, in septimana refecerit pauperes: de pœnitentiis injunctis eidem, D unius anni indulgentiam habeat. Hanc etiam indulgentiam illi concedimus, qui novum pauperi dederit indumentum: si autem antiquum, quadraginta dierum indulgentiam de injuncta ei pœnitentia relaxamus.

De honestate & habitu clericorum. Rubrica III.

Licet sit canonica sanctione statutum, ut excommunicentur clerici arma portantes; & ut habitum, coronam, & tonsuram deferant congruentem: & sæpe ab ecclesiarum prælatis, jurisdictionem haben- E tibus, clerici nostræ provinciæ moneantur, ne in præmissis excedant: eorum tamen parvi pendentes monitionem, non videntur de excommunicatione curare. Volentes, prædictos spiritualia vincula contemnentes, temporali pœna ab his compesci, propter quæ non modice derogatur ecclesiasticæ honestati: statuimus, ut si quis de cetero post publicationem hujus concilii inventus fuerit publice arma portare, absque justa & manifesta causa, ac licentia sui diœcesani, pro quolibet armorum, a suo prælato juris-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

jurisdictionem habente condemnetur in solidos quadraginta, ad minus: nec prælati ipsorum, ex quo sine causa & licentia sui prælati fuerint reperti culpabiles, possint omittere quin condemnent; & exigant, prout culpa ipsorum requiret: cum hoc statuamus in favorem ecclesiasticæ honestatis. Qui autem compertus fuerit, habitum, coronam, vel tonsuram incongruentem portare notabiliter: pro vice qualibet in quinquaginta solidos condemnetur.

De promotione habentium parochiales ecclesias. Rubrica IV.

Concilium Lugdunense II. cap. 13.

Etsi ad regimen parochialium ecclesiarum assumpti, ante generale concilium Lugdunense, quod incipit, *Licet canon*, ex quo præfixo a canonibus tempore se non fecerint in presbyteros ordinari, de jure a ministerio sive ab officio eis commisso removeri possint & debeant, & aliis eorum ecclesiæ concedi: quia tamen in executione memorati juris se multi exhibent negligentes; nos ipsorum negligentiam hoc salubri concilio supplere volentes, statuimus: ut infra proximum festum resurrectionis Dominicæ se faciant in presbyteros ordinari. Quod si infra tempus præfatum, se in presbyteros promoveri non fecerint, nulla alia monitione præmissa, omni jure, quod in ipsis ecclesiis habebant, decernimus fore privatos. Licet generale concilium Lugdunense assumptos post ipsum concilium ad regimen ecclesiarum parochialium, nulla etiam præmissa monitione, decernat esse privatos ipsis ecclesiis, nisi se fecerint a sibi commissi regiminis tempore in presbyteros ordinari: sunt tamen quidam, qui mentem dicti concilii circumveniunt, facientes se in fine anni, postquam privati fuerint, eligi iterato. Contra dolosos tales providere volentes, statuimus ut sive per dolum, sive per negligentiam * steterint, seu alio fraudulento modo quocumque, quod promoti non fuerint infra annum, ipso facto quoad rectorias ipsarum ecclesiarum, vel ad quas se neglexerint facere promoveri, quantum ad electiones, quæ in ipsis ecclesiis primo occurrerint faciendæ, inhibere * indicamus.

* Corrige, fecerit.

* Hic deest aliquid.

De quotidianis distributionibus. Rubrica V.

Dignum est, ut quos ad vitæ decora domesticæ laudis exempla non revocant, saltem correctionis medicina compescat. Sane relatu comperimus plurimorum, in nonnullis ecclesiis nostræ provinciæ consuetudine observari, & in aliquibus aliis constitutione firmatum, ut præter reditus beneficiorum, & præbendarum (de quibus nihil ad præsens volumus immutari) prout quotidie residunt, reditus aliquos alios, tantum in ecclesia residentes, pro rata residentiæ, quam in ecclesia faciunt, percipiant: & quod ad hujusmodi consuetudinem & statutum, quidam prava interpretatione obaudientes, ac minus quæ Dei sunt cogitantes, in animarum suarum periculo, dum tamen in camera resideant, dato quod intrent in ecclesiam ad divinum officium celebrandum tantum semel in mense, ipsos reditus specialiter ob favorem residentiæ deputatos, ut Deo & ecclesiæ serviatur, & divinæ laudis organa in ipsa horis singulis decantentur, sibi usurpant: propter quæ generatur grande scandalum proximorum qui ecclesiæ militant, prout debent; ac refrigescit in eis laudabile propositum, quod habebant. Ne igitur culparum illorum efficiamur participes, ipsa prava interpretatione summota, ac tali consuetudine observata, statuimus declarando, & statuendo declaramus; ut illi tantum dicantur in ecclesia residentes quoad præmissos reditus qui distribuuntur, prout quotidie residunt, seu sit bladum, seu vinum, sive sint pecuniæ, vel alia bona; qui in ecclesia sua cum fratribus aliis horis debitis pensum servitutis nostræ, videlicet Matutinum, Laudes, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, Vesperas, Completoriumque persolverint: alioquin nihil percipiant ex ipsis reditibus, nisi prout servierint ecclesiæ, juxta ordinationem nostram infra proxime annotatam.

ANNO CHRISTI 1286.

Et ut hæc constitutio inviolabiliter observetur, volumus, & sub excommunicationis pœna mandamus, ut infra duos menses, a die publicationis præsentis concilii computandos, omnes & singuli clerici ecclesiarum nostræ provinciæ, ubi sunt plures clerici ordinari; & tales sunt reditus, de quibus supra præmisimus; hanc teneantur constitutionem sacramento firmare, & omnes etiam qui in posterum assumentur, antequam ad reditus admittantur. Ubi vero in ecclesia reditus tales non sunt, diœcesani locorum in synodis suis, quas eos contigerit celebrare, provideant, prout secundum Deum melius poterunt, ne in ipsis ecclesiis horis canonicis officium negligatur. Quod si major de capitulo, vel ubi omnes sunt pares, qui proximo ipsis clericis præest, non fecerit hoc sacramentum præstari; sui beneficii periculo subjacebit: mulctandus per provinciale concilium, seu superiorem ipsius, vel per alium qui hoc possit.

Proximum supra scriptum concilium, in quantum rite possumus, ordinare & declarare volentes: statuimus ut infra duorum mensium spatium a die publicationis hujus concilii, ordinetur, quot & quantum habere debeat qui Matutino interfuerit, & aliis horis canonicis, ex reditibus de quibus supra proximo concilio est præmissum, ubi tales sunt reditus. Et quia in specie dare in hoc doctrinam non possumus, cum aliquæ ecclesiæ plus abundent, aliæ vero minus: prout possumus, providemus hoc modo: videlicet, ut qui Matutino interfuerit, duplum ejus habeat quod habebit qui erit in Missa; qui autem Tertiæ & Sextæ, medietatem ejus habeat quod ei fuerit datum in Missa; & idem in Nona servetur, quod est in Tertia & Sexta præmissum; qui autem in Vesperis & Completorio, tantum habeat quantum qui Missæ interfuerit, secundum præmissa. Ut clare intelligas, suppone quod decem sint denarii distribuendi in dies pro quolibet canonico: de ipsis decem denariis dabis ei qui interfuerit Matutino denarios quatuor; qui Missæ, duos; qui Tertiæ & Sextæ, unum; & unum qui interfuerit Nonæ; & qui interfuerit Vesperis & Completorio, dabis duos denarios, ut dedusti in Missa.

Verum quia nec sic est, secundum quod præmissum est, ad plenum contra dolosos provisum, qui venire possent ad horas canonicas, non tamen hora debita; & in hora debita, non tamen starent quousque officium compleretur: contra eos statuimus, ut is dicatur Matutino interesse, qui ad ecclesiam venerit antequam *Venite*, cum hymno canetur, cum hymnus dicitur: alias cum dicetur, *Venite*, cum primo psalmo; ex quo hymnus tunc non cantatur; & steterit quousque Prima completa fuerit. Qui Missæ, antequam canetur Kyrie eleïson, & steterit quousque fuerit finita Missa. Qui Tertiæ, Sextæ, Nonæ, Vesperis, & Completorio, antequam psalmi incipiantur, & steterint quousque fuerint dictæ horæ perfectæ. Aliter nihil percipiant. Quicumque autem contra fecerit, præter reatum perjurii, teneantur ad duplum illius quod perceperit restituendum ecclesiæ, cui servitium debitum est sub-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

tractum, convertendum in ornamenta ipsius ecclesiæ.

In aliis autem ecclesiis, ubi reditus non sunt tales: locorum ordinarii, in quantum commode poterunt, remedium salubre adhibeant, ut ipsis serviatur ecclesiis, prout decet. Et ne per præsentes aliqua fiat fraus, ordinamus quod campanæ horarum in nocte & die tantum pulsentur, quod omnes confratres se possint parare ad intrandum ecclesiam, nec incipiatur officium, antequam campana pulsare cessaverit.

Ut misericordia temperemus rigorem, statuimus & ordinamus, ut illi etiam residere dicantur, quoad suprascriptos reditus, dato quod non interfint horis divinis, qui solemnem medicinam receperint, per tres dies proxime subsequentes; & qui minutionem celebraverit, per duos dies; & alii etiam, qui infirmitate gravati, absque læsione gravi suæ personæ venire non possunt; illi etiam qui dicta de causa exeunt. Item vel illi qui ad superfluitatem corporis deponendam exeunt, dum tamen sic cito redeant, quod contra hujus concilii, & suprascriptorum conciliorum mentem non noscentur fecisse. Et propterea volumus, & mandamus: quod omnes istæ tres constitutiones juramento firmentur, quod contra ipsas, vel earum aliquam, non committetur fraus vel dolus per eos.

De testamento usurariorum. Rubrica VI.

Concilium Lugdunense II. cap. 27.

Cognoscentes salubrem constitutionem generalis concilii Lugdunensis, quæ incipit, *Quanquam usurarii manifesti*: ac volentes ipsam intra provinciæ nostræ terminos ab omnibus inviolabiliter observari: statuimus quod nullus notarius nostræ provinciæ, alicujus usurarii testamentum conficiat, seu ubi conficiatur, interfit: nisi presbyter parochialis sit præsens, cujus est parochianus testator: & ante omnia, si dictus presbyter postulaverit, quod forma fuerit dicti concilii observata.

Si quis autem notarius dictæ provinciæ contrarium scienter attentaverit, in ipsum per hanc nostram constitutionem excommunicationis sententiam promulgamus. Et ne parochiales presbyteri, in tenore prædicti concilii, aliquo decipiantur error: volumus & mandamus, quod omnes præfati presbyteri tenorem dicti concilii teneantur habere, & quod locorum ordinarii in episcopalibus synodis annuatim per singulas diœceses celebrandis, per se, vel per aliam personam sufficientem, dictum concilium suo clero exponant, & aperiant ita clare, quod nullus habeat justam causam ignorandi ea quæ continentur in eo.

De decimis. Rubrica VII.

Cum jure divino & humano decimæ debeantur, & in signum universalis dominii sibi ipsas Dominus reservaverit: exactionem ipsarum præterire non possumus nec debemus, absque animarum periculo nobis subjectarum, & ecclesiarum nostrarum læsione enormi. Proinde statuimus, ut ecclesiarum prælati, & clerici universi nostræ provinciæ, quibus debentur decimæ de consuetudine vel de jure, sint soliciti exigere decimas ab iis qui eis tenentur; ac diœcesani ipsorum se pronos exhibeant absque damno moræ in monitionibus & coactionibus inferendis: ut videlicet, monitione præmissa canonica, excommunicent decimas non solventes; nec negligant nec retardent quæ in hoc casu fuerint facienda de jure. Quod si aliquis contemnens decimas solvere, excommunicationis fuerit ligatus sententia, & eam per mensem sustinuerit animo indurato: contra ipsum contumacem, quoties diœcesanus fuerit requisitus, renearur invocare cum effectu solicite auxilium brachii sæcularis. Si quis suffraganeorum nostrorum in executione hujus statuti fuerit negligens vel remissus: per suum metropolitanum, vel per concilium provinciale subsequenti tempore celebrandum, durissime redarguatur, & etiam puniatur.

ANNO CHRISTI 1286.

De criminibus & delictis specialiter episcopis reservandis. Rubrica VIII.

Ne ducatum præbeat cœcus cœco, casus, in quibus volumus solos adiri episcopos, per hanc nostram constitutionem ecclesiarum rectoribus nostræ provinciæ intimamus: districte eis sub excommunicationis pœna mandantes, ne de his se ullatenus intromittant; sed illos ad suum in his casibus diœcesanum remittant, qui in his, vel eorum aliquo, eis voluerint confiteri. Casus autem sunt hi: videlicet, cum quis petit absolvi ab excommunicatione majori lata, vel inducta ab homine, vel a jure: item incendio & crimine publico: sicut in blasphemante Deum, vel sanctos: item in voto qualitercumque emisso: & cum illis, qui filios oppresserunt ex proposito, sive casu: & cum quibuslibet homicidiis & sacrilegiis, falsariis, violatoribus ecclesiarum & immunitatum ecclesiasticæ libertatis, & sortilegis: item cum iis qui cum brutis libidine polluuntur: item cum incestuosis & corruptoribus sanctimonialium, & in omni occupatione, usurpatione & detentione rei alienæ, ubi cui restitutio fieri debeat non inveniri potest: item cum perjuris, & clandestine matrimonium contrahentibus, ex quo matrimonio dubitatio oriatur, vel oriri possit: & in omnibus aliis criminibus, delictis & excessibus, in quibus de consuetudine generali vel speciali episcopis reservatur confessio.

De immunitate ecclesiarum. Rubrica IX.

Quoniam quidam perditionis filii libertatem ecclesiæ attributam nituntur infringere; quin immo [a] esse assidue plura ordinentur remedia, semper tamen de malo prolabuntur in pejus, ac in sua pertinacia durius confirmantur: oportet nos vigilanti studio intendere ad reprimendam ipsorum malitiam perversorum. Attendentes igitur, quod licet singuli qui statuta edita, & consuetudines introductas contra ecclesiæ libertatem servari fecerunt, vel fecerint; quive secundum eadem statuta, seu consuetudines, præsumpserunt, vel præsumpserint judicare; necnon statutarii & scriptores statutorum ipsorum, potestates, consules, & rectores locorum, ubi de cetero hujusmodi statuta vel consuetudines introductæ fuerint, editæ vel servatæ, majoris excommunicationis sint ligati sententia: hi tamen, ipsa excommunicationis sententia vilipensa, in ipsorum animæ detrimentum, perceptioni sacramentorum, & participationi fidelium se immiscent: hoc non valentes tolerare vel dissimulare diutius, absque ecclesiarum nostræ provinciæ læsione enormi, volumus & mandamus, ut annis singulis in Nativitate & Paschate resurrectionis Domini, ac in solemnitate sanctorum omnium, coram fideli populo denuncietur publice in Missarum solemniis, omnes & singulos suprascriptos, in majoribus ecclesiis civitatum, castrorum, & aliorum locorum, ubi sunt conventuales vel collegiatæ ecclesiæ nostræ provinciæ, majoris excommunicationis vinculo fore ligatos. Insuper monemus potestates & rectores, antianos,

[a] Forte, Esse assidue.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

consiliarios, & officiales, quibuscumque nominibus nuncupentur, civitatum, castrorum, & locorum provinciæ nostræ: quod ipsa statuta infra menses duos, a die publicationis præsentis concilii computandos, de capitulariis suis deleri faciant. Et quoniam contemptu crescente, pœna debet augeri: ad privationem omnium honorum, officiorum, gratiarum, immunitatum, privilegiorum omnium, ac insuper feudorum, & bonorum omnium aliorum, quæ ab ecclesiis nostræ provinciæ tenent, procedemus, prout crediderimus esse de jure: nisi ipsa statuta de suis capitularibus deleri fecerint, ut superius est præmissum, infra terminum suprascriptum. Quod si nec sic a tam nequam proposito curaverint resilire: a quocumque cujus interest, denunciatione facta metropolitano, qui erit pro tempore, in sequenti provinciali concilio, ante omnia teneantur in concilio præsidentes, super hoc præmissis aliis, cura solicita providere.

Lectæ & publicatæ fuerunt prædictæ constitutiones, statuta, & ordinamenta, in choro superiori sancti Mercurii Forolivensis, & ordinatæ & confirmatæ per suprascriptos venerabiles patres, dominum archiepiscopum & suffraganeos ejus, scilicet dominum [a]S. episcopum Imolensem, dominum [b]Y. Dei gratia episcopum Faventinum, dominum [c]R. Dei gratia episcopum Forolivensem, dominum Thaddæum Dei gratia episcopum Forlipopilensem, dominum Aimericum Dei gratia episcopum Cæsenatensem, dominum Henricum Dei gratia episcopum Saxenatensem, & dominum B. Dei gratia episcopum Adrianensem, & procuratores episcopi Bononiensis, episcopi Cervensis, episcopi Mutinensis, episcopi Parmensis, sub anno Domini MCCLXXXVI. Indictione XIV. die octava mensis Julii, præsente multitudine clericorum.

Die prædicto in palatio populi communis Forilivii, quod inhabitat dominus comes Romandiolæ, venerabilis pater dictus dominus archiepiscopus commisit & mandavit domino Michaëli archidiacono Ravennati, ut in præsentia prædictorum episcoporum, & de ipsorum consilio definiret, quod per ipsum dominum archiepiscopum deberet reiterari visitatio per provinciam ecclesiæ Ravennatis. Actum, &c. In nomine Domini. Amen.

Injuncti a domino nostro Bonifacio archiepiscopo Ravennate officii cura solicitat, ut his quæ a sanctis patribus instituta cognovit, studio vigilanti intendat. Cum ergo per omnes provinciæ ejusdem decretæ diœceses visitationem perfecerit, prout Deo annuente secure potuit; eique liceat visitationem per eamdem reiterare provinciam; suprascriptorum suffraganeorum requisito consilio, de speciali mandato & commissione ipsius domini archiepiscopi, nobis Michaëli archidiacono Ravennati facta, definimus visitationem per eamdem provinciam reiterari debere per dominum archiepiscopum suprascriptum. Facta fuit definitio, *&c.*

[a] Sic habetur. [b] Forte, V. Vgolinum. [c] Reynaldum.

1286.

CONCILIUM BITURICENSE,

a Simone de Belloloco archiepiscopo cum suffraganeis celebratum, XV. Kalendas Octobris, anni MCCLXXXVI.

Ex codice Mſ. Collegii Parisiensis Societatis JESU.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De corrigendis & dirimendis matrimoniis.*
II. *Ne matrimonia infra legitimam ætatem, vel clandestine contrahantur.*
III. *Ut nemo cognitiones causarum usurpet extra loca sua jurisdictionis.*
IV. *Ne archidiaconi, &c. habeant Officialem extra civitatem.*
V. *Ut parochiani non gaudeant fructibus, donec sint in sacris ordinibus.*
VI. *Ut clerici peregrini non admittantur, nisi comprobati.*
VII. *Ut clerici focarias non habeant.*
VIII. *Ut filii presbyterorum illegitimi, in eorum domibus non nutriantur.*
IX. *Ut clerici qui per annum in excommunicatione fuerint, beneficio priventur.*
X. *Ut ecclesiarum rectores descripta habeant nomina excommunicatorum, & eos festis diebus denuncient.*
XI. *Ut habeant iidem & legant constitutionem Gregorii X. & aliam Simonis Legati, contra impedientes jurisdictionem ecclesiasticam.*
XII. *Ut observetur constitutio Gregorii X.* Quia nonnulli, *de rescriptis.*
XIII. *Ut omnes semel in anno confiteantur.*
XIV. *Ut rectores ecclesiarum legant constitutiones Pontificum, de proprio sacerdote, & de privilegiis regularium.*
XV. *Ut parochi observent eos qui communicant cum excommunicatis.*
XVI. *Ne quis excommunicatum, ab Ordinario non absolutum, absolvat, aut tradat ecclesiastica sepultura.*
XVII. *Ne usurarii ad sacramenta & sepulturam ecclesiasticam admittantur.*
XVIII. *De disciplina regularium.*
XIX. *Ne monachi habeant proprium.*
XX. *Ne prior mutuetur ultra sexaginta solidos Turonenses.*
XXI. *Ut ab ecclesiis amoveantur arca & similia.*
XXII. *Ut in ecclesiis chorea non fiant.*
XXIII. *Ne monachi minores viginti annis, mittantur in prioratibus non conventualibus.*
XXIV. *Ne mulieres maneant in domibus regularium.*
XXV. *Ut decimæ non accipiantur a laicis.*
XXVI. *Ut mortuis vel amotis prioribus, prioratus non vacuentur.*
XXVII. *De testamentis non occultandis.*
XXVIII. *De executoribus testamentorum.*
XXIX. *Ut episcopi exsequantur testamenta, si executores sint negligentes.*
XXX. *Ut testamenta fiant coram proprio sacerdote.*
XXXI. *De compellendis excommunicatis, ut faciant se absolvi.*
XXXII. *Ut religiose festa serventur.*
XXXIII. *Ut suffraganei & inferiores judices appellationibus deferant.*
XXXIV. *Ut Officiales archiepiscopi non impediant jurisdictionem suffraganeorum, & aliorum.*
XXXV. *Ut quivis Ordinarius requisitus mandet executioni sententiam Latam in eos qui minuunt jurisdictionem ecclesiasticam.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

PRÆFATIO.

QUoniam constitutiones conciliorum prædecessorum nostrorum diversas reperimus; ficque vagabundas, quod tamquam incertæ per totam provinciam vacillabant: ex quo inconveniens sequebatur, quod aliqui per constitutiones erant pœnis multiplicibus obligati, alii excommunicati, alii suis beneficiis privati, ignorantes pœnas, sententias, & præcepta, quæ in prædictis conciliis continentur: idcirco ad utilitatem, pacem, & tranquillitatem provinciæ, ne labilis hominum memoria possit ignorantiam prætendere in futurum; constitutiones antiquas scripto, ex assensu totius concilii, dignum duximus comprehendi, & sigillorum nostrorum munimine roborari: adjicientes constitutiones alias & dubia quæ erant in prioribus declarantes; præcipientes, ut ab omnibus vocatis ad concilium habeantur, & ut semel in anno in synodis episcopalibus publice & perfecte legantur.

CAPITULA.

I. *De corrigendis & dirimendis matrimoniis.*

IN primis ad instar prædecessorum nostrorum, nos archiepiscopus Simon, cum suffraganeis nostris, de consilio & assensu totius concilii; statuimus, quod judices ecclesiastici, ad quos spectat cognitio & definitio causarum matrimonialium, in corrigendis & dirimendis matrimoniis cum omni maturitate & consilio peritorum procedant: & quod matrimonia illicite contracta, timore vel amore nullatenus sustineant; sed ad illa separanda, omni dilatione & excusatione exclusa, procedant: capellani autem parochiales matrimonia quæ in suis parochiis illicite contracta cognoverint, studeant diœcesanis, aut eorum Officialibus, quam citius commode potuerint, intimare: quod nisi fecerint, superiorum suorum arbitrio graviter puniantur.

II. *Ne matrimonia infra legitimam ætatem, vel clandestina contrahantur.*

Item districte inhibemus, ne ante ætatem legitimam masculus vel femina matrimonium contrahant; & nisi in facie ecclesiæ, atque bannis prius editis juxta morem; & ne aliqui in tali matrimonio interesse præsumant. Quod si infra ætatem legitimam matrimonium contrahere attentent, tam contrahentes, quam illi qui scienter & sponte intererunt, arbitrio Ordinarii puniantur. Nec calumniose prætendant, quod malitia supplet ætatem: cum constet hujusmodi cognitionem ad Ordinarium pertinere. Sed quantum ad contrahentes clandestine, & cooperatores & scienter præsentes: omnes, statutum antiquum super hoc editum innovando, excommunicationis vinculo innodamus, sive sint clerici, vel laïci, vel religiosi.

III. *Ut nemo cognitiones causarum usurpet extra loca sua jurisdictionis.*

Sane quia nonnulli cognitiones causarum matrimonialium, necnon de sacrilegiis, aut aliis majoribus causis usurpare nituntur, aut de aliis cognoscunt extra loca suæ jurisdictionis, in quibus non sunt cognoscere consueti; statuimus & prohibemus, ne de cetero talia attentent, nisi de consuetudine præscripta, antiqua, & approbata, fuerit obtentum; aut nisi eis specialiter sit commissum ab eo qui potestatem habeat committendi. Quod si factum fuerit, superioris arbitrio punietur. Et processus non A teneat ipso jure; causam etiam non præbeat præscribendi.

IV. *Ne archidiaconi, &c. habeant Officialem extra civitatem.*

Item statutum renovantes antiquum, firmiter inhibemus, ne archidiaconi, archipresbyteri, seu alii jurisdictionem habentes ecclesiasticam, extra civitatem habeant [a]officium: sed extra civitatem in personis propriis officium suum fideliter expleant. Et si aliquis processus habitus fuerit coram talibus judicibus, quod fieri prohibemus; eum decernimus non tenere. Hoc autem intelligimus, nisi quatenus de antiqua, præscripta, & approbata consuetudine B fuerit obtentum. Illud etiam quod in contrarium ab eis attentabitur, causam non præbeat præscribendi.

[a] Legi officialem.

V. *Ut parochi non gaudeant fructibus, donec sint in sacris ordinibus.*

Item statutum antiquum invenimus editum per hæc verba: *Statuimus, ut clerici in majoribus ordinibus constituti, ad regimen parochialium ecclesiarum præsentati, in ecclesiis per diœcesanum instituti, fructibus non gaudeant, donec fuerint in sacris ordinibus: sed in utilitatem ecclesiæ, secundum quod diœcesano expedire videbitur, convertantur.*

VI. *Ut clerici peregrini non admittantur, nisi comprobati.*

C Item nullus presbyter, vel clericus peregrinus ad celebrandum, prædicandum, vel officiandum publice populo in ecclesia admittatur: nisi per diœcesanum, vel suos fuerit comprobatus.

VII. *Ut clerici focarias non habeant.*

Item nullus sacerdos, vel clericus beneficiatus mulierem in domo habeat suspectam. Præcipitur autem archipresbyteris in virtute præstiti juramenti, quod per archipresbyteratus suos hac vice discurrant, & omnes mulieres suspectas a domibus presbyterorum & clericorum beneficiatorum expellant. Si quis autem prius canonice monitus, deinD ceps convictus fuerit concubinam seu fornicariam in domo propria habere; privetur ecclesia seu beneficio, nisi prælatus ejus ex causa probabili dispensandum viderit cum eodem.

VIII. *Ut filii presbyterorum illegitimi in eorum domibus non nutriantur.*

Filios autem illegitime natos presbyterorum & clericorum beneficiatorum nutriri in domibus propriis eorum penitus prohibemus. Quod si contra fecerint, puniantur arbitrio prælatorum. Presbyteri autem negotiatores publici, & tabernas frequentantes, seu aleatores, pœna simili puniantur.

IX. *Ut clerici qui per annum in excommunicatione fuerint, beneficio priventur.*

E Item statuimus, quod clerici beneficiati, qui per annum in excommunicatione perstiterint, si negligentes in petenda absolutione fuerint; beneficio omni jam adepto priventur: nisi cum eis per diœcesanum fuerit dispensatum.

X. *Ut ecclesiarum rectores descripta habeant nomina excommunicatorum, & eos festis diebus denuncient.*

Quoniam excommunicati communioni hominum se irreverenter ingerunt; & nonnulli etiam

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

cum excommunicatis participare non formidant, in periculum animarum : ne aliquis per ignorantiam super his se excusare valeat ; statuimus, quod singuli ecclesiarum rectores, & eorum loca tenentes, habeant tomulos quilibet suum, in quo scribant omnia nomina excommunicatorum suæ parochiæ ; & quorum auctoritate, & ad quorum instantiam sunt excommunicati, & tempus excommunicationis ; & eos sic excommunicatos denuncient publice in suis ecclesiis, diebus Dominicis & festivis, donec de absolutione constet eis evidenter. Inhibeant nihilominus parochianis suis, ne cum eis participare præsumant : alioquin noverint quod contra eos durius procedetur.

XI. *Ut habeant iidem, & legant constitutionem Gregorii X. & aliam Simonis Legati, contra impedientes jurisdictionem ecclesiasticam.*

Præcipimus etiam sub pœna suspensionis, quod omnes parochiales presbyteri habeant illas duas constitutiones : videlicet Gregorianam, quæ incipit, *Quicumque* ; & Simonis Legati, quæ incipit, *Cum juris utilitas*, contra impedientes jurisdictionem ecclesiasticam, in Gallico seu vulgari suo & Latino ; & eas legant saltem semel in mense, & eas diligenter exponant populo, quod nullus sæcularis possit se super hoc prætextu ignorantiæ excusare. Quarum constitutionum tenores immediate sequuntur.

Sup. ni.

Constitutio edita in Concilio Lugdunensi a Gregorio Papa decimo.

Quicumque pro eo quod in reges, principes, barones, nobiles, bailivos, & quoslibet ministros eorum, aut quoscumque alios, excommunicationis, suspensionis vel interdicti sententia fuerit promulgata, licentiam alicui dederit occidendi, capiendi, seu alias in personis, aut bonis suis vel suorum, gravandi eos qui tales sententias protulerint, sive quorum sunt occasione prolatæ, vel easdem sententias observantes, seu taliter excommunicatis communicare nolentes : nisi licentiam ipsam re integra revocaverint, vel si ad bonorum captionem, occasione ipsius licentiæ sit processum : nisi bona ipsa fuerint intra octo dierum spatium restituta, aut satisfactio pro ipsis impensa ; in excommunicationis sententiam incidant ipso facto. Eadem sint quoque sententia innodati omnes, qui ausi fuerint prædicta licentia data uti, vel aliquid præmissorum, ad quæ committenda licentiam dari prohibemus, alias committere suo motu. Qui autem in eadem sententia permanserint duorum mensium spatio, ex tunc ab ea non possint nisi per sedem Apostolicam absolutionis beneficium obtinere. Datum Lugduni, Kalend. Novembris, pontificatus nostri anno tertio.

Constitutio Simonis Legati facta in concilio Bituricensi.

Concil. Bituric. an. 1277. sup. ni.

Cum juris utilitas tot & tantis excogitata vigiliis, sufficienter nequeat prosperari, si processus ministrorum justitiæ contingat iniquorum machinationibus impediri : ut illorum audaciam, quos amor divinus a malo non revocat, saltem rigor ecclesiasticæ coërceat disciplinæ ; sacri concilii duximus provisione statuendum, quod si quis, cujuscumque dignitatis & conditionis existat, nuncios aut executores ecclesiasticorum judicum, aut alios litteras eorumdem, actave judiciaria deferentes, hac occasione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, mutilare, aut quod gravius est censendum, interficere, litteras vel acta prædicta personis memoratis auferre, seu ea rumpere, cancellare, aut alias quoquomodo, vel sic ablata celare præsumpserint ; aut ut ista fiant procuraverint, vel facientibus consilium, vel opem duxerint adhibendam : excommunicationis sententia, quam ex nunc proferimus, subjaceant ipso facto ; a qua, nisi prius tam judici, cujus auctoritatem contempserint, quam passo injuriam, & ceteris quorum intererit, prout excessus postulabit atrocitas, satisfaciant competenter, nullatenus absolvantur. Ad quorum memoriam observandam, & præmissorum testimonium, sigillum nostrum præsentibus duximus apponendum. Datum in eodem concilio, anno Domini MCC. LXXVII. Romana ecclesia vacante.

XII. *Ut observetur constitutio Gregorii X.* Quia nonnulli, *de rescriptis.*

Item illam constitutionem de rescriptis, *Quia nonnulli*, ab omnibus præcipimus arctius observari ; in omnes transgressores scienter excommunicationis sententiam promulgantes. Ne autem de constitutione hujusmodi, sive de illis quæ continentur in illa, prætendi possit ignorantia ; & diversi modi in ea constitutione contenti, quibus plerique litteris Apostolicis abuntur, ex ipsius constitutionis inspectione plane pateant ; tenorem constitutionis ipsius de verbo ad verbum, prout proxime & immediate sequitur, duximus inserendum.

Extra de rescr. ipse exp. Quia nonnulli.

Quia nonnulli diversis modis litteris Apostolicis abuntur ; statuimus, ut quicumque obtentas sub suo nomine litteras aliis ejusdem sui nominis tradunt, qui quos volunt indebite fatigant per easdem ; & qui eas tali modo recipiunt, quique illos contra quos nihil habent [a] actionis, faciunt in judicium evocari, aut litteras ipsas ad futuras trahunt controversias, quæ nondum fuerant tempore impetrationis exortæ, seu quemquam super uno negotio, vel etiam malitiose super pluribus personalibus actionibus, quæ sub uno judice possent tractari commodius, per varias litteras coram diversis trahunt judicibus ; ut reus sic laboribus fatigatus & sumptibus, compellatur componere, vel cedere juri suo ; aut actorem reus eodem tempore ad diversa loca vel indeterminate ad villam quæ commune cum pluribus ejusdem provinciæ villis habet vocabulum, citari procurat : ut si non comparuerit, excommunicetur quasi contumax, & sic cum a sua intentione repellat ; earumdem litterarum commodo careant, & adversarii in moderatis expensis ac damnis, quæ propter eos pertulisse constiterit, condemnentur.

[a] al. quæstionis.

XIII. *Ut omnes semel in anno confiteantur.*

Item statuimus, quod presbyteri parochiales admoneant parochianos suos proprios, ut saltem semel in anno de omnibus peccatis suis confiteantur eisdem ; & quod nomina sic confitentium in scriptis redigant, quibus in festo Paschæ viaticum dent : aliis autem denegetur [b] condemnantibus confiteri modo prædicto proprio sacerdoti, aut alicui de licentia ipsius, vel episcopi. Et si anno quo decesserint, confessi non fuerint, ut præmittitur ; eis sepultura ecclesiastica denegetur : nisi adeo morte præventi fuerint, quod possint legitime excusari, & signa pœnitentiæ in ipsis apparuerint evidenter. In prædictis autem confessionibus diligenter inquirant a subditis, si jurisdictionem ecclesiasticam impediunt seu eriam impediverunt. Quod si confiteantur, ad diœcesanum, vel ad ejus mandatum, mittantur absolvendi, vel ad sedem Apostolicam, secundum quod negotii qualitas postulaverit.

[b] Forte, contemnentibus.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1256

XIV. *Ut rectores eccleſiarum legant conſtitutiones Pontificum, de proprio ſacerdote, & de privilegio regularium.*

Præcipimus etiam ſub pœna excommunicationis univerſis eccleſiarum capellanis curatis, quod habeant in vulgari & Latino conſtitutionem Innocentii III. editam in concilio generali, quæ incipit, *Omnis utriuſque ſexus*; & conſtitutionem Clementis Papæ, quæ dirigitur fratribus Prædicatoribus, & incipit, *Quidam temere ſentientes.* Item habeant illam conſtitutionem Martini, quæ dirigitur fratribus Minoribus, quæ incipit, *Ad fructus uberes:* & eas diligenter intelligant, & populo exponant: quod ipſis prædicantibus diſtricte præcipimus obſervare. Tenores autem dictarum conſtitutionum hic per ordinem inſeruntur.

Conſtitutio Innocentii III.

Conſt. Latet. IV. c. 21.

Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata ſua, ſaltem ſemel in anno, fideliter confiteatur proprio ſacerdoti; & injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere: ſuſcipiens reverenter ad minus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum: niſi forte de proprii ſacerdotis conſilio, ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus ab ejuſdem perceptione duxerit abſtinendum. Alioquin vivens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur; & moriens Chriſtiana careat ſepultura. Unde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in eccleſiis publicetur, ne quiſquam ex ignorantiæ cœcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit juſta de cauſa ſua confiteri peccata, licentiam prius poſtulet, & obtineat a proprio ſacerdote: cum aliter illum ipſe abſolvere non poſſit nec ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, ut more periti medici ſuperinfundat vinum & oleum vulneribus ſauciati; diligenter inquirens & peccatoris circumſtantias & peccati. Quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cujuſmodi remedium adhibere, diverſis experimentis utendo ad ſanandum ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo aut ſigno, aut alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem: ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, non ſolum a ſacerdotis officio deponendum decernimus; verum etiam ad agendam pœnitentiam perpetuam in arctum monaſterium detrudendum.

Conſtitutio Clementis.

Data eiſdem exemplari littere ad generalem ordinis Minorum.

Clemens ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis magiſtro & fratribus ordinis fratrum Prædicatorum; ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Quidam temere ſentientes, & ad ſobrietatem ſapere neſcientes, imprudenter præſumunt aſſerere, quod de licentia, vel commiſſione aut conceſſione Romanorum Pontificum, vel Legatorum Apoſtolicæ ſedis, ſeu Ordinariorum locorum, vos ſine ſacerdotum parochialium eccleſiarum licentia & aſſenſu, non poteſtis libere prædicare populis, audire confeſſiones, abſolvere confitentes, ac pœnitentias injungere ſalutares. Nos igitur volentes aſſertionem tam temerariam penitus confutare, & elucidare in talibus veritatem; deliberatione provida declaramus, quod ſi vobis detur licentia, committatur ſeu concedatur a Legatis prædictæ ſedis, aut Ordinariis locorum, (nedum a Romano Pontifice, de quo procul dubio eſſet erroneum dubitare, quin in omnes, ſine alicujus conſenſu, immo etiam invitis quibuſlibet, hujuſmodi poſſit concedere poteſtatem,) populis, Legatis & ordinariis ſubditis eiſdem, libere poteſtis prædicare, audire confeſſiones, abſolvere vobis confitentes, & pœnitentias vobis confitentibus injungere ſalutares, aliorum inferiorum prælatorum, & rectorum eccleſiarum, & ſacerdotum parochialium aſſenſu nullatenus requiſito: illis caſibus exceptis, qui de jure, conſuetudine, ſeu retentione ab eis ſpecialiter facta, prædictæ ſedis Legatis, & Ordinariis prædictis ſpecialiter relinquuntur: ad quos non licet vos manus extendere, niſi vobis ſpecialiter committatur. Ideoque auctoritate Apoſtolica diſtrictius inhibemus, ne quiſpiam ſuper iis, vel eorum quolibet, vos vel aliquem veſtrum, aut etiam confitentes vobis, vel ad prædicationes veſtras forſitan accedentes, contra præmiſſæ declarationis formam, aliquatenus moleſtare præſumat: decernentes nihilominus irritum & inane, &c. Datum, &c.

Conſtitutio Martini.

Data Laterani eiſdem anno. ut ſupra ad generalem & provinciales miniſtros Prædicatorum.

Martinus ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis generali miniſtro, & provincialibus miniſtris ordinis fratrum Minorum; ſalutem & Apoſtolicam benedictionem. Ad fructus uberes, quos in agro Dominico, prædicando verbo pariter & exemplo, confeſſiones audiendo, & per alia virtutum exercitia, ſacer ordo veſter, & ordinis ipſius humiles profeſſores produxerunt hactenus, & in futurum ſperantur Deo auſpice producturi, attentæ conſideration is aciem convertentes: ut fratres ejuſdem ordinis, prædicationis, & audiendi confeſſiones officia eo liberius & efficacius exſequi valeant, quo certius de ipſorum circa eadem auctoritate conſtabit; tibi, fili, miniſtro generali per te, vobis vero provincialibus miniſtris cum diffinitoribus in provincialibus veſtris capitulis congregatis, committendi auctoritate Apoſtolica fratribus ejuſdem ordinis, in ſacra pagina eruditis, examinatis, & approbatis a vobis, prædicationis officium; audiendi vero confeſſiones, abſolvendi confitentes, & injungendi eiſdem pœnitentias ſalutares, etiam fratribus alias idoneis, concedendi; eiſdem quoque ſupradicti ordinis fratribus, quibus dicta officia per vos taliter commiſſa, ſive conceſſa fuerint, quod eadem libere valeant exercere; plenam damus & concedimus, auctoritate præſentium, facultatem: diſtrictius inhibentes, ne quis fratres ipſius ordinis, quibus dicta officia per vos taliter concedenda duxeritis, ut præmittitur, aut etiam committenda, in exercitio aut exſecutione officiorum ipſorum audeat quomodolibet impedire. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ conceſſionis & inhibitionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Quod ſi quis attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctam Sabinam, IV. Idus Februarii, Pontificatus noſtri anno primo.

XV. *Ut parochi obſervent eos qui communicant cum excommunicatis.*

Item ſtatuimus, ut injungatur capellanis, quod ſi viderint aliquem participare cum excommunicatis in menſa, vel in domo, aut commerciis, vel conſulendo; moneant ipſos, alio mandato non exſpectato, ut nomina diœceſanis vel Officialibus eorum per ſuas litteras mittant. Circa quod capella-

ANNO CHRISTI 1256.

ANNO CHRISTI 1286.

ni ſolicite & diligenter ſe habeant, certi quod ſi in hoc inveniantur remiſſi & deſides, graviter punientur.

XVI. *Ne quis excommunicatum, ab Ordinario non abſolutum, abſolvat, aut tradat eccleſiaſtica ſepulture.*

Sane proſpeximus, quod nonnulli religioſi & alii, morui ſui ſenſus potius innitentes, quam conſiderare volentes, quam grave ſit periculum aliquid attentare, præcipue tranſgrediendo terminos quos poſuere majores; quod poſſe vergere videatur in contemptum clavium, & fractionem nervi eccleſiaſticæ diſciplinæ: plerumque aliquorum corpora tradere præſumunt eccleſiaſticæ ſepulturæ, qui ab Ordinariis ſuis excommunicati, culpis exigentibus eorumdem, per tempora multa in ſua contumacia & rebellione perſiſtunt, claves eccleſiæ, & cenſuram eccleſiaſticæ poteſtatis graviter contemnendo, in detrimentum nimium animarum ſuarum, & in ſcandalum plurimorum: ſicque abſolutione a præfatis Ordinariis non obtenta, quin etiam nec petita, finiunt dies ſuos; colore aſſumpto aliquoties a prædictis, qui talium corpora ſepulturæ eccleſiaſticæ tradere non verentur, quod antequam eos ſepeliant, ipſos intelligant fuiſſe per aliquem preſbyterum in gravi infirmitate aliqua abſolutos: qua evaſione utuntur, ne dum ſi non plene conſtet eiſdem, quod in eo illi poſiti eſſent articulo, ut debuerit ipſis abſolutionis munus impendi; immo etiam etſi non ſufficienter conſtet eiſdem, quod prædicti rebelles ab aliquo ſacerdote fuerint abſoluti. Advertere etiam præſumptores hujuſmodi non curantes, quod certis ex cauſis quandoque illis quibus abſolutionis beneficium impenſum eſt, & qui cum ſigno veræ pœnitentiæ obtenunt, juſte denegatur ſive differtur eccleſiaſtica ſepultura. Nos igitur inter alia quamplurima, quæ ſuadent circa hujuſmodi congruum debere remedium adhiberi, conſiderantes quod ſepultura dilata defuncto non nocet . . . . . eccleſiaſticæ vero tradere ſepulturæ excommunicatum, nimis pernicioſum exiſteret ac damnoſum; præſentis auctoritate concilii, ſalubre iſtud remedium adhibemus, ſtatuentes & diſtrictius inhibentes, ne aliquis preſbyter aut religioſus, vel quicumque alius, cujuſcumque ſtatus & conditionis exiſtat, excommunicatos auctoritate ordinaria, præterquam in articulo mortis, abſolvat aut tradat eccleſiaſticæ ſepulturæ, donec ab Ordinario defuncti obtenta fuerit licentia ſpecialis. Si vero in contrarium deſuper defunctis aliquid attentetur a quibuſcumque, cujuſcumque conditionis exiſtant; tam in eos, quam cooperatores, & qui opem vel conſilium ſeu conſenſum dederint, & qui expenſas miniſtraverint, & qui præſentes ſcienter hujuſmodi fuerint, excommunicationis ſententiam promulgamus. Capellanis autem eccleſiarum parochialium diſtricte præcipimus, quod de hujuſmodi ſtatuto & tenore ipſius plene & publice certificent illos, qui vellent talia attentare: ne forteſſe ignorantia prætendatur.

XVII. *Ne uſurarii ad ſacramenta, & ſepulturam eccleſiaſticam admittantur.*

[a] *Dreſt. ſubjicimus eos, vel aliquid ſimile.*

Eiſdem [a] pœnis, qui uſurarios publicos, quos auctoritate præſentis concilii excommunicamus, & excommunicatos publice nunciari mandamus, in ſuis cœmeteriis ſcienter ſepelire præſumunt. Præcipimus etiam univerſis preſbyteris parochialibus, ut ſingulis diebus Dominicis denuncient, uſurarios publicos teſtari nec poſſe, niſi de uſuris ſatisfaciant, vel de ſatisfaciendo pro ſuarum virium facultatum præſtent, vel promittant idoneam cautionem; nec poſſe per conſtitutiones tradi eccleſiaſticæ ſepulturæ. Cum hoc etiam præcipimus obſervari, & per capellanos curatos eccleſiarum parochialium in eorum eccleſiis publice recitari conſtitutionem domini Simonis Legati, quæ incipit, *Licet regularis obſervantia profeſſores*; cujus tenor eſt talis:

ANNO CHRISTI 1286.

Licet regularis obſervantiæ profeſſores, & alios quos ſedes Apoſtolica exemptionis ſeu libertatis majoris decoravit titulis, & privilegiis inſignivit, attollere condignis favoribus intendamus; ipſorumque privilegia, quantum ad nos attinet, obſervare penitus illibata: ſic tamen eos ſuis manere contentos juribus affectamus, quod privilegiorum ſuorum limites in aliorum injuriam non excedant. Proinde ſacro approbante concilio duximus ſtatuendum, diſtrictius inhibentes, ne deinceps religioſi quicumque, vel etiam ſæculares, exceptionis ſive libertatis ſedis Apoſtolicæ privilegiis communiti, excommunicatos publice, vel nominatim interdictos, ſeu uſurarios manifeſtos, ad divina ſeu eccleſiaſtica ſacramenta, vel eccleſiaſticam ſepulturam ſcienter admittant. Qui ſi contra fecerint, præter pœnas a jure ſtatutas, ingreſſum eccleſiæ eo ipſo ſibi noverint interdictum; donec prolatoribus ſententiarum hujuſmodi, quorum auctoritatem contempſerint, & aliis, quorum intereſſe contigerit, de prædictis exceſſibus & omnium intereſſe ac damnis ſatisfecerint competenter.

Conc. Bitur. anni 1287. c. 15.

XVIII. *De diſciplina regularium.*

Quia vero id ſolum bene agitur, ut vita hominum corrigatur, ac in noſtra provincia multos in religione . . . . . reperimus contra ſubſtantiam ordinis ſic errantes, quod a religione penitus deficiunt; ſtatuimus, quod in choro, capitulo, refectorio, & dormitorio regula obſervetur; nullus cameram ſingularem habeat, præterquam infirmarius, niſi neceſſitas officii id expoſcat: in qua ſibi jacere, & non comedere licebit, niſi de abbatis licentia ſpeciali: quod raro, & ex cauſa fiat. Eiſdem veſtibus, & ejuſdem coloris quilibet religioſus in ſuo loco utatur.

XIX. *Ne monachi habeant proprium.*

Item inhibemus, ne monachi, niſi ſint in adminiſtratione conſtituti, habeant ſub aliquo colore proprium, etiam de licentia abbatis: cum licentia in iis non valeat ſuffragari eiſdem. Si abbates contra hanc inhibitionem noſtram fecerint, graviter puniantur.

XX. *Ne prior mutuetur ultra ſexaginta ſolidos Turonenſes.*

Prohibemus etiam, ne aliquis prior contrahat mutuum ultra ſummam ſexaginta ſolidorum Turonenſium, niſi de conſenſu & auctoritate abbatis ſui, vel alterius ſuperioris. Hæc conſtitutio in parochiis prioris publice nuncietur. Si quis vero contra inhibitionem & denunciationem noſtram mutuaverit prioribus; ſciat priores tali mutuo non teneri: niſi evidenter conſtare poſſit, pecuniam in utilitatem eccleſiæ converſam fuiſſe. Caveant etiam diligenter abbates, quod dum prioratus ſuos viſitant, domos prioratuum faciant congrue reparari.

XXI. *Ut ab eccleſiis amoveantur arce, & ſimilia.*

Præcipimus etiam de eccleſiis omnibus, tam prioratibus, quam parochialibus eccleſiis, arcas & gra-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1256

XIV. *Ut rectores ecclesiarum legant constitutiones Pontificum, de proprio sacerdote, & de privilegio regularium.*

Præcipimus etiam sub pœna excommunicationis universis ecclesiarum capellanis curatis, quod habeant in vulgari & Latino constitutionem Innocentii III. editam in concilio generali, quæ incipit, *Omnis utriusque sexus*; & constitutionem Clementis Papæ, quæ dirigitur fratribus Prædicatoribus, & incipit, *Quidam temere sentientes.* Item habeant illam constitutionem Martini, quæ dirigitur fratribus Minoribus, quæ incipit, *Ad fructus uberes:* & eas diligenter intelligant, & populo exponant; quod ipsis prædicantibus districte præcipimus observare. Tenores autem dictarum constitutionum hic per ordinem inseruntur.

Constitutio Innocentii III.

Extr. Latter. IV. c. 21.

Omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata, saltem semel in anno, fideliter confiteatur proprio sacerdoti; & injunctam sibi pœnitentiam propriis viribus studeat adimplere: suscipiens reverenter ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum: nisi forte de proprii sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejusdem perceptione duxerit abstinendum. Alioquin vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur; & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quisquam ex ignorantiæ cœcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti voluerit justa de causa sua confiteri peccata, licentiam prius postulet, & obtineat a proprio sacerdote: cum aliter illum ipse absolvere non possit nec ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati; diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati. Quibus prudenter intelligat, quale debeat ei præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo aut signo, aut alio quovis modo prodat aliquatenus peccatorem: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotis officio deponendum decernimus; verum etiam ad agendam pœnitentiam perpetuam in arctum monasterium detrudendum.

Constitutio Clementis.

Data ejusdem excusationis litteræ ad generalem ordinis Minorum.

Clemens servus servorum Dei, dilectis filiis magistro & fratribus ordinis fratrum Prædicatorum; salutem & Apostolicam benedictionem. Quidam temere sentientes, & ad sobrietatem sapere nescientes, imprudenter præsumunt asserere, quod de licentia, vel commissione aut concessione Romanorum Pontificum, vel Legatorum Apostolicæ sedis, seu Ordinariorum locorum, vos sine sacerdotum parochialium ecclesiarum licentia & assensu, non potestis libere prædicare populis, audire confessiones, absolvere confitentes, ac pœnitentias injungere salutares. Nos igitur volentes assertionem tam temerariam penitus confutare, & elucidare in talibus veritatem; deliberatione provida declaramus, quod si vobis detur licentia, committatur seu concedatur a Legatis prædictæ sedis, aut Ordinariis locorum, (nodum a Romano Pontifice, de quo procul dubio esset erroneum dubitare, quin in omnes, sine alicujus consensu, immo etiam invitis quibuslibet, hujusmodi possit concedere potestatem,) populis, Legatis & ordinariis subditis eisdem, libere potestis prædicare, audire confessiones, absolvere vobis confitentes, & pœnitentias vobis confitentibus injungere salutares, aliorum inferiorum prælatorum, & rectorum ecclesiarum, & sacerdotum parochialium assensu nullatenus requisito: illis casibus exceptis, qui de jure, consuetudine, seu retentione ab eis specialiter facta, prædictæ sedis Legatis, & Ordinariis prædictis specialiter relinquuntur: ad quos non licet vos manus extendere, nisi vobis specialiter committatur. Ideoque auctoritate Apostolica districtius inhibemus, ne quispiam super iis, vel eorum quolibet, vos vel aliquem vestrum, aut etiam confitentes vobis, vel ad prædicationes vestras forsitan accedentes, contra præmissæ declarationis formam, aliquatenus molestare præsumat: decernentes nihilominus irritum & inane, &c. Datum, &c.

Constitutio Martini.

Data litteræ ejusdem ad generalem ordinis Prædicatorum.

Martinus servus servorum Dei, dilectis filiis generali ministro, & provincialibus ministris ordinis fratrum Minorum; salutem & Apostolicam benedictionem. Ad fructus uberes, quos in agro Dominico, prædicando verbo pariter & exemplo, confessiones audiendo, & per alia virtutum exercitia, sacer ordo vester, & ordinis ipsius humiles professores produxerunt hactenus, & in futurum sperantur Deo auspice producturi, attentæ considerationis aciem convertentes: ut fratres ejusdem ordinis, prædicationis, & audiendi confessiones officia eo liberius & efficacius exsequi valeant, quo certius de ipsorum circa eadem auctoritate constabit; tibi, fili, ministro generali per te, vobis vero provincialibus ministris cum diffinitoribus in provincialibus vestris capitulis congregatis, committendi auctoritate Apostolica fratribus ejusdem ordinis, in sacra pagina eruditis, examinatis, & approbatis a vobis, prædicationis officium; audiendi vero confessiones, absolvendi confitentes, & injungendi eisdem pœnitentias salutares, etiam fratribus alias idoneis, concedendi; eisdem quoque supradicti ordinis fratribus, quibus dicta officia per vos taliter commissa, sive concessa fuerint, quod eadem libere valeant exercere; plenam damus & concedimus, auctoritate præsentium, facultatem: districtius inhibentes, ne quis fratres ipsius ordinis, quibus dicta officia per vos taliter concedenda duxeritis, ut præmittitur, aut etiam committenda, in exercitio aut exsecutione officiorum ipsorum audeat quomodolibet impedire. Nulli ergo hominum liceat hanc paginam nostræ concessionis & inhibitionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Quod si quis attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Romæ apud sanctam Sabinam, IV. Idus Februarii, Pontificatus nostri anno primo.

XV. *Ut parochi observent eos qui communicant cum excommunicatis.*

Item statuimus, ut injungatur capellanis, quod si viderint aliquem participare cum excommunicatis in mensa, vel in domo, aut commerciis, vel consulendo; moneant ipsos, alio mandato non exspectato, ut nomina diœcesanis vel Officialibus eorum per suas litteras mittant. Circa quod capella-

ANNO CHRISTI 1256.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

ni solicite & diligenter se habeant, certi quod si in hoc inveniantur remissi & desides, graviter punientur.

XVI. *Ne quis excommunicatum, ab Ordinario non absolutum, absolvat, aut tradat ecclesiasticæ sepulturæ.*

Sane prospeximus, quod nonnulli religiosi & alii, morui sui sensus potius innitentes, quam considerare volentes, quam grave sit periculum aliquid attentare, præcipue transgrediendo terminos quos posuere majores; quod posse vergere videatur in contemptum clavium, & fractionem nervi ecclesiasticæ disciplinæ: plerumque aliquorum corpora tradere præsumunt ecclesiasticæ sepulturæ, qui ab Ordinariis suis excommunicati, culpis exigentibus eorumdem, per tempora multa in sua contumacia & rebellione persistunt, claves ecclesiæ, & censuram ecclesiasticæ potestatis graviter contemnendo, in detrimentum nimium animarum suarum, & in scandalum plurimorum: sicque absolutione a prædictis Ordinariis non obtenta, quin etiam nec petita, finiunt dies suos; colore assumpto aliquoties a prædictis, qui talium corpora sepulturæ ecclesiasticæ tradere non verentur, quod antequam eos sepeliant, ipsos intelligant fuisse per aliquem presbyterum in gravi infirmitate aliqua absolutos: qua evasione utuntur, ne dum si non plene constet eisdem, quod in eo illi positi essent articulo, ut debuerit ipsis absolutionis munus impendi; immo etiam etsi non sufficienter constet eisdem, quod prædicti rebelles ab aliquo sacerdote fuerint absoluti. Advertere etiam præsumptores hujusmodi non curantes, quod certis ex causis quandoque illis quibus absolutionis beneficium impensum est, & qui cum signo veræ pœnitentiæ obierunt, juste denegatur sive differtur ecclesiastica sepultura. Nos igitur inter alia quamplurima, quæ suadent circa hujusmodi congruum debere remedium adhiberi, considerantes quod sepultura dilata defuncto non nocet ..... ecclesiasticæ vero tradere sepulturæ excommunicatum, nimis perniciosum existeret ac damnosum; præsentis auctoritate concilii, salubre istud remedium adhibemus, statuentes & districtius inhibentes, ne aliquis presbyter aut religiosus, vel quicumque alius, cujuscumque status & conditionis existat, excommunicatos auctoritate ordinaria, præterquam in articulo mortis, absolvat aut tradat ecclesiasticæ sepulturæ, donec ab Ordinario defuncti obtenta fuerit licentia specialis. Si vero in contrarium desuper defunctis aliquid attentetur a quibuscumque, cujuscumque conditionis existant; tam in eos, quam cooperatores, & qui opem vel consilium seu consensum dederint, & qui expensas ministraverint, & qui præsentes scienter hujusmodi fuerint, excommunicationis sententiam promulgamus. Capellanis autem ecclesiarum parochialium districte præcipimus, quod de hujusmodi statuto & tenore ipsius plene & publice certificent illos, qui vellent talia attentare: ne fortasse ignorantia prætendatur.

XVII. *Ne usurariis ad sacramenta, & sepulturam ecclesiasticam admittantur.*

[a] *Dupl. subjicimus eos, vel aliquid si. mile.*

Eisdem [a] pœnis, qui usurarios publicos, quos auctoritate præsentis concilii excommunicamus, & excommunicatos publice nunciari mandamus, in suis cœmeteriis scienter sepelire præsumunt. Præcipimus etiam universis presbyteris parochialibus, ut singulis diebus Dominicis denuncient, usurarios publicos testari nec posse, nisi de usuris satisfaciant, vel de satisfaciendo pro suarum viribus facultatum præstent, vel promittant idoneam cautionem; nec posse per constitutiones tradi ecclesiasticæ sepulturæ. Cum hoc etiam præcipimus observari, & per capellanos curatos ecclesiarum parochialium in eorum ecclesiis publice recitari constitutionem domini Simonis Legati, quæ incipit, *Licet regularis observantia professores*; cujus tenor est talis:

ANNO CHRISTI 1286.

Licet regularis observantiæ professores, & alios quos sedes Apostolica exemptionis seu libertatis majoris decoravit titulis, & privilegiis insignivit, attollere condignis favoribus intendamus; ipsorumque privilegia, quantum ad nos attinet, observare penitus illibata: sic tamen eos suis manere contentos juribus affectamus, quod privilegiorum suorum limites in aliorum injuriam non excedant. Proinde sacro approbante concilio duximus statuendum, districtius inhibentes, ne deinceps religiosi quicumque, vel etiam sæculares, exceptionis sive libertatis sedis Apostolicæ privilegiis communiti, excommunicatos publice, vel nominatim interdictos, seu usurarios manifestos, ad divina seu ecclesiastica sacramenta, vel ecclesiasticam sepulturam scienter admittant. Qui si contra fecerint, præter pœnas a jure statutas, ingressum ecclesiæ eo ipso sibi noverint interdictum; donec prolatoribus sententiarum hujusmodi, quorum auctoritatem contempserint, & aliis, quorum interesse contigerit, de prædictis excessibus & omnium interesse ac damnis satisfecerint competenter.

[a] *Conc. Bituric. anni 1267. c. 15.*

XVIII. *De disciplina regularium.*

Quia vero id solum bene agitur, ut vita hominum corrigatur, ac in nostra provincia multos in religione ..... reperimus contra substantiam ordinis sic errantes, quod a religione penitus deficiunt; statuimus, quod in choro, capitulo, refectorio, & dormitorio regula observetur; nullus cameram singularem habeat, præterquam infirmarius, nisi necessitas officii id expoſcat: in qua sibi jacere, & non comedere licebit, nisi de abbatis licentia speciali: quod raro, & ex causa fiat. Eisdem vestibus, & ejusdem coloris quilibet religiosus in suo loco utatur.

XIX. *Ne monachi habeant proprium.*

Item inhibemus, ne monachi, nisi sint in administratione constituti, habeant sub aliquo colore proprium, etiam de licentia abbatis: cum licentia in iis non valeat suffragari eisdem. Si abbates contra hanc inhibitionem nostram fecerint, graviter puniantur.

XX. *Ne prior mutuetur ultra sexaginta solidos Turonenses.*

Prohibemus etiam, ne aliquis prior contrahat mutuum ultra summam sexaginta solidorum Turonensium, nisi de consensu & auctoritate abbatis sui, vel alterius superioris. Hæc constitutio in parochiis prioris publice nuncietur. Si quis vero contra inhibitionem & denunciationem nostram mutuaverit prioribus; sciat priores tali mutuo non teneri: nisi evidenter constare possit, pecuniam in utilitatem ecclesiæ conversam fuisse. Caveant etiam diligenter abbates, quod dum prioratus suos visitant, domos prioratuum faciant congrue reparari.

XXI. *Ut ab ecclesiis amoveantur arca, & similia.*

Præcipimus etiam de ecclesiis omnibus, tam prioratibus, quam parochialibus ecclesiis, arcas & gra-

Digitized by Google

Anno Christi 1286.

na penitus amoveri: quæ si anno elapso amota non A fuerint, ea faciemus in usum pauperum converti.

XXII. *Ut in ecclesiis chorea non fiant.*

Choreas in omnibus ecclesiis fieri penitus inhibemus.

XXIII. *Ne monachi minores viginti annis, moventur in prioratibus non conventualibus.*

Inhibemus, ne monachi, minores viginti annis, ad prioratus foraneos non conventuales mittantur moraturi ibidem. Hoc autem ab abbatibus sic præcipimus observari, quod in futuro concilio contra constitutionis hujusmodi transgressores intendimus durius procedere per suspensiones & excommunicationes, & aliter: quantum justitia suadebit. B

XXIV. *Ne mulieres moventur in domibus regularium.*

De mulieribus autem in domibus monachorum, & aliorum religiosorum, non morandis, hoc idem statuimus, quod de presbyteris & clericis beneficiatis est statutum.

XXV. *Ut decima non accipiantur a laïcis.*

Item, quia nonnulli religiosi accipiunt decimas a laïcis sine consensu diœcesanorum, & aliqui clerici & laïci in præjudicium ecclesiarum parochialium, jura prohibitionis contemnentes: sancto approbante concilio ordinamus, quod rectores ecclesiarum, vel eorum vicarii, publice semel, secundo, & tertio, diebus Dominicis, adstante plebe, in ecclesiis suis maneant & prohibeant, ne tradendo vel recipiendo de cetero talia attentare præsumant. Quod si post monitiones contra fecerint: tam tradentes, quam recipientes, nisi ex causa justa & rationabili super hoc defendi valeant, excommunicationi subjaceant ipso facto. Quam excommunicationem præcipimus in ecclesiis parochialibus nunciari, & nomina excommunicatorum diœcesano vel officiali suo in scriptis dari: qui contra constitutionis hujus violatores procedat, quantum fuerit rationis. C

XXVI. *Ut mortuis, vel amotis prioribus, prioratus non vacentur.*

Quia vero tam abbates, quam priores conventuales, mortuis, vel amotis prioribus ex causa, bona quæ in eorum ecclesiis inveniunt, capiunt & apportant, prohibemus, ne de cetero talia attentent; nisi tantum dimittant de bonis ejusdem, quod usque ad fructus sequentes valeat competenter domibus & prioratibus provideri. Si vero contra fecerint, diœcesani arbitrio puniantur. D

XXVII. *De testamentis non occultandis.*

Conc. Turon. an. 1236. c. 7. supra p. 184.

Statutum vero quondam antiquum editum invenimus in provinciali concilio Bituricensi per hæc verba: Ne decedentium voluntates, quas pium est exsecutioni demandare, per aliquorum malitiam supprimi valeant vel etiam occultari: statuimus, quod infra decem dies a tempore obitus testatoris, ad episcopum, vel archidiaconum, vel ad illos qui loco ipsorum super hoc fuerint deputati, vel ad illos qui jurisdictionem episcopalem habere noscuntur, accedant, secum testamentum, si scriptum fuerit, delaturi; vel, si scriptum non fuerit, per sacramentum ipsorum, quod testator disposuit, probetur: ut ex tunc prætati testatoris voluntas in formam publicam redigatur. Injungimus autem epi- E scopis, & archidiaconis, & aliis jurisdictionem habentibus ecclesiasticam, ut si exsecutores testamentorum in exsequenda decedentium voluntate invenerint negligentes, voluntatem ipsorum fideliter exsecutioni demandent. Quibus prælatis & exsecutoribus, sub interminatione divini judicii firmiter inhibemus, ne quidquam de bonis decedentium in proprios usus convertere vel etiam detinere præsumant: statuentes, quod si exsecutores aliqui, id quod sibi deberi asserunt, propria auctoritate usurpandum duxerint, illud restituere compellantur; actione, si qua eisdem super eodem debito competierit, sint hac sua temeritate privati: nisi restituerint, ex quo super hoc moniti fuerint competenter.

Anno Christi 1286.

XXVIII. *De exsecutoribus testamentorum.*

Item statuimus, quod exsecutores, titulo emptionis, vel alio, nihil de bonis retineant testatoris: nisi ab ipso testatore legatum sibi expresse fuerit vel concessum. Quod etiam sine auctoritate judicum non poterunt retinere. Et si quid contra præsumpserint attentare, pretium amittant: si causa venditionis præsumpserint retinere, & alia causa, judicis arbitrio puniantur.

XXIX. *Ut episcopi exsequantur testamenta, si exsecutores sint negligentes.*

Quia vero nihil est quod tam hominibus debeatur, quam quod supremæ eorum voluntates exsecutoribus mandant; nec est, quod negligentius persolvatur: idcirco injungimus prælatis, & universis jurisdictionem habentibus specialem, ut si exsecutores, seu heredes, in exsequendis decedentium voluntatibus inveniuntur negligentes, ipsas fideliter exsecutioni demandent, prout in sanctis constitutionibus est statutum.

XXX. *Ut testamenta fiant coram proprio sacerdote.*

Attendentes autem primum spectare ad salutem animarum illorum qui testamenta sua condere volunt, sive ultimas voluntates, ut capellani ecclesiarum quarum parochiani exsistunt, & a quibus recipere debent ecclesiastica sacramenta, interfint testamentis & ultimis dispositionibus; inducendo eos ad emendanda forefacta, & restituenda illicite acquisita, & alia ordinanda, quæ ad salutem pertineant animarum: unde etiam ex præsentia sacerdotis testamentum per canones redditur efficacius approbatum. Considerantes insuper, quod initio, & exsecutio testamentorum, ad pontificalem pertinet auctoritatem, secundum civiles & canonicas sanctiones: statuimus, & statutum hujusmodi præcipimus publicari, ut quicumque testari voluerint, proprium sacerdotem & curatum, aut aliquem ordinarium, ad testamenti sui factionem advocent, in cujus præsentia manifeste appareat de testatoris libera voluntate.

XXXI. *De compellendis excommunicatis ut faciant se absolvi.*

Statuimus, ut singuli qui per annum & amplius sustinuerint publicam excommunicationis sententiam, moneantur diligenter, ut infra duos menses a tempore monitionis, faciant se absolvi: denunciando eis, quod si id commiserint ullo modo, parcetur eis de emenda novem librarum Parisiensium, quod integre leventur ab eis. De qua monitione, denunciatione, & die, fiant litteræ, illorum per quos monebuntur nomina continentes, cum adhibitione testium,

Digitized by Google

Anno Christi 1286.

testium, qui similiter inscribantur. Et si elapsis duobus mensibus prædicti excommunicati moniti, eamdem sententiam excommunicationis sustinuerint: prædictæ litteræ mittantur diœcesano, vel ejus officiali, qui procedant contra eos hoc modo. Monebunt sæculares potestates, & compellent, si opus fuerit, per censuram ecclesiasticam, ut eos excommunicatos redire compellant ad ecclesiæ unitatem, injiciendo manus in personas & bona eorum. Item monitione competenti præmissa, excommunicabunt participantes cum eis. Item vocabunt excommunicatos ad proximam synodum tamquam suspectos de fide. Et si comparuerint, procedatur contra eos prout diœcesano videbitur. Si autem non comparuerint, procedatur contra eos tamquam suspectos de fide, & excommunicabuntur, & nihilominus citabuntur ad sequentem synodum, nisi interim faciant se absolvi. Et tunc procedatur contra eos secundum formam canonum. De his autem qui minus anno sustinuerint excommunicationem, juxta qualitatem personarum & temporis, leverur emenda, secundum consuetudinem seu usum diœcesis.

XXXII. *Ut religiose festa serventur.*

Præcipimus etiam, quod dies Dominici, & festa, (ea scilicet quæ continentur, extra de feriis, cap. *Conquestus*, & ea quæ consuevit quælibet ecclesia solemniter celebrare) cum omni cura & diligentia præcipiantur ab omni servili opere observari: & quod sacerdotes, sub pœna suspensionis, contra venientes denuncient ordinariis, qui eos puniant, prout viderint faciendum.

XXXIII. *Ut suffraganei, & inferiores judices, appellationibus deferant.*

Item præcipimus, ut suffraganei, & officiales ipsorum, & alii inferiores judices, humiliter appellationibus deferant, quibus fuerit deferendum nec propter hoc partium advocatis bona fide ap tibus molesti existant, nec aliquam pœnam gant. Qui scienter ac malitiose contra fecer ab ingressu ecclesiæ per mensem noverint se suspensos. Advocatos, qui se scienter ac malitiose contra statutum hujusmodi subtraxerint, aut ex favor illicito, excommunicationis vinculo innodamus.

XXXIV. *Ut officiales archiepiscopi non impediant jurisdictionem suffraganeorum, & aliorum.*

Item præcipiendo statuimus, quod officialis noster Bituricensis, & alii judices nostri, jurisdictionem suffraganeorum, & aliorum ecclesiasticorum judicum subditorum nostrorum, scienter per malitiam non impediant. Alioquin per mensem ab ingressu ecclesiæ noverint se suspensos. Advocatos autem, qui malitiose contra hujusmodi statutum, contradictum fieri procuraverint, excommunicationis vinculo innodamus.

XXXV. *Ut quivis ordinarius requisitus, mandet executioni sententiam latam in eos qui minuunt jurisdictionem ecclesiasticam.*

Anno Christi 1286.

Item statuimus, quod si judex ecclesiasticus excommunicat bailivum, præpositum, servientem, aut alium quemcumque jurisdictionem temporalem exercentem, pro eo quod jurisdictionem ecclesiasticam minuunt aut enervare nituntur: quod omnes episcopi, & officiales eorum, & alii ordinarii, qui super hoc fuerint requisiti, illam sententiam executioni demandent. Et si super hoc fuerit appellatum ad nos, vel officialem nostrum: statuimus, quod officialis non admittat hujusmodi appellationem, pronunciet nullam, & sententias ordinariorum executioni demandet; nisi causas sufficientes quare appellans admitti debeat, alleget.

XXXVI. *Ut hæc & antiqua statuta serventur.*

Hæc siquidem, quæ superius præmittuntur, inviolabiliter volumus observari: statutis utilibus antiquis hic non transfusis, in suo robore nihilominus duraturis.

XXXVII. *Ut nonnulla Pontificum constitutiones firmiter observentur.*

Item præcipimus firmiter observari constitutiones antiquas, illas videlicet: extr. de accusat. & inquisit. cap. *Sicut olim*, editam per Innocentium III. in concilio generali. Item aliam extr. de simonia, cap. *Quoniam simoniaca labes*, editam per dominum Innocentium III. in concilio generali. Item aliam extr. de præbendis. cap. *Grave nimis est*, editam in concilio generali per dominum Innocentium III. Item aliam extr. de statu monach. cap. *Cum ad monasterium*, ab eodem domino Innocentio editam. Item aliam extr. de censib. exact. cap. *Cum Apostolus se ac suos*, editam in concilio Lateranensi. Item & aliam domini Alexandri IV. contra jurisdictionem ecclesiasticam impedientes & turbantes. cap. *Quam sit gravis.*

Ad præmissorum autem omnium fidem, & majoris roboris firmitatem habendam, his statutis & ordinationibus per totum concilium factis, nos Simon Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ primas, in provinciali Bituricensi concilio constituti, una cum venerabilibus fratribus & suffraganeis nostris [a]G. Lemovicensi, [b]R. Rutenensi, [c]■. Albiensi, gratia ejusdem episcopis, sigillum nostrum una cum sigillis suffraganeorum nostrorum duximus apponendum. Nos vero prænominati episcopi sigilla nostra, cum sigillo reverendi patris domini Simonis Dei gratia Bituricensis archiepiscopi primatis Aquitaniæ, ipsi concilio præsidentis, præmissis duximus apponenda.

Actum & datum in provinciali concilio Bituricensi, die Jovis post octavam B. Mariæ virginis, anno Domini MCCLXXXVI. pontificatus domini Honorii Papæ IV. anno secundo.

a Giberto.
b Raynaldo.
c Bernardo.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284. Nunc primum edita

ANNO CHRISTI 1284.

PROVINCIÆ BURDEGALENSIS VISITATIO,

facta a Simone de Belloloco, archiepiſcopo Bituricenſi, anno Domini MCCLXXXIV.

Ex membraneo codice, qui in archivo Bituricenſis archiepiſcopatus ſervatur: & ex apographo, quod eſt in Bibliotheca Collegii Pariſienſis Societatis JESU. *Hanc porro viſitationem non alieno loco hic repræſentamus, tametſi ante biennium facta perhibetur, quam Concilium proxime antecedens: cum ab eodem archiepiſcopo Simone, ſub quo & iſtud habitum concilium eſt, peracta dicatur.*

Hic habetur qualiter reverendus pater dominus Symon Bituricenſis archiepiſcopus, Aquitaniæ Primas, primo anno Domini MCCLXXXIV. menſe Septembri, Dominica die poſt feſtum beati Matthæi Apoſtoli & Evangeliſtæ, Burdegalenſem provinciam jure Primatiæ ſuæ cauſa viſitationis intravit: in cujus ſocietate erant religioſi viri Johannes Abbas monaſterii ſancti Sulpicii Bituricenſis, frater Gilo ejus ſocius, frater Symon dictus Paterin, & J. de ſancta Severa ordinis fratrum Minorum, Magiſter Guillelmus de Medunta Officialis & Canonicus Bituricenſis, Joannes ejus clericus & Canonicus Bituricenſis, Joannes ejus clericus, dominus Guido de Noyalhes Capicerius Pictavienſis, dominus Helias Porta abbas ſæcularis eccleſiæ ſancti Aſterii Petragoricenſis diœceſis, conſervator proviſionis ſeu ordinationis a ſede Apoſtolica ſuper jure Primatiæ prædictæ, Helias ejus clericus, dominus Otho de Salinis canonicus Magdunenſis, dominum Cono capellanus Virſionienſis capituli, domini J. de Bellechiere notarius publicus, Guido de Rans clericus domini, Bertrandus Coſſe ſerviens domini regis & plures alii.

Et notandum quod cum dictus dominus Bituricenſis concepiſſet & propoſuiſſet Burdegalenſem provinciam cauſa viſitationis intrare; conſiderans quod eccleſia ſua Bituricenſis in juſtis ſuis poſſeſſionibus & ceteris juribus ſemper defenſorem habeat & habuerit ſereniſſimum regem Francorum, eumdem regem rogavit ut unum de familiaribus ſuis committeret eidem iturum cum ipſo in provinciam prædictam. Cujus precibus benigniter inclinatus dominus dictus rex, virum providum, morigeratum, ordinatum & facundum de familia ſua conceſſit eidem cum ſuis litteris continentibus iſta verba:

» Philippus Dei gratia Francorum Rex, Bertrando Coſſo ſervienti ſuo ſalutem. Mandamus tibi quatinus non permittas, quod in ſeneſchalliis ſeu Baljuliis Petragoricenſi Pictavienſi, Xantonienſi, Agennenſi, Vaſconiæ, Alverniæ, indebita gravamina vel violentiæ aut injuriæ inferantur dilecto & fideli noſtro archiepiſcopo Bituricenſi, Aquitaniæ Primati, aut gentibus vel nunciis ſuis, in perſonis vel bonis eorum, cum pro juribus provinciæ vel primatiæ ſuæ exercendis ad partes provinciæ vel primatiæ earumdem ipſum vel eorum aliquem contigerit declinare: & ipſum archiepiſcopum & quemlibet prædictorum in ſuis juſtis ſaiſinis ab omni injuria nec non gravaminibus & violentiis manifeſtis in locis ipſis defendas ex parte noſtra, quoties opus fuerit ſibi, & de hoc fueris requiſitus. Nos enim tenore præſentium præcipimus ſeneſcallis & juſtitiariis locorum prædictorum, ut tibi ad exſecutionem præmiſſorum, ſi eos inde requiſieris, auxilium ſubminiſtrent. Actum Pariſius, die Lunæ poſt feſtum Nativitatis beati Joannis Baptiſtæ, anno Domini MCCLXXXIV.

Dictus vero dominus Bituricenſis, antequam dictam Burdegalenſem provinciam, ut præmittitur, intraret, volens conſulte & cum maturitate procedere, ſalvo tamen jure ſuæ Bituricenſis eccleſiæ & honeſtate ſua, dictum regis ſervientem; ut in turo procederet, ita quod a magiſtris ſuis reprehendi non deberet, & quod de commiſſis ſibi nihil omitteret, ſuper juribus poſſ.... juſtis eccleſiæ ſuæ Bituricenſis, & ſui ipſius & prædeceſſorum ſuorum in primatia & provincia Burdegalenſi, & de cognitionibus cauſarum tam Burdegalenſis, tam ſedibus vacantibus quam non vacantibus, & de coërtionibus quas habet in clericos potiſſime Burdegalenſis & Burdegalenſis provinciæ per litteras apoſtolicas: per acta judicialia & per teſtes informavit & ſuper informatione prædicta & de modo informandi præcepit dictus dominus Bituricenſis fieri ex ſuperabundanti cautela publicum inſtrumentum: unum in Gallico quod haberet dictus Bertrandus ſuis oſtenſurum magiſtris, ſi eſſet neceſſe; & aliud in Latino penes dominum remanſurum: quorum tenor inferius poſtea annotatur.

Poſt hæc dictus dominus Bituricenſis ſuas mandavit procurationes in hunc modum:

» Symon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus Aquitaniæ Primas, dilectis in Chriſto filiis abbati & conventui de Anglia Pictavienſis diœceſis, ſalutem in Domino. Burdegalenſem provinciam jure Primatiæ viſitantes hac inſtanti die Dominoſt feſtum beati Matthæi Apoſtoli & Evan- ad locum veſtrum intendimus declinare. Un vobis mandamus, ut nobis & familiæ noſtræ dict die neceſſaria præparetis. Datum die Martis præcedenti, anno Domini MCCLXXXIV.

Die igitur Dominica poſt feſtum beati Matthæi Apoſtoli & Evangeliſtæ, dictus dominus Bituricenſis archiepiſcopus veniens de abbatia *Fontis Gombaudi*, publice *de Font-Gombaut*, Bituricenſis diœceſis, ubi ſabbato præcedenti ſacros celebraverat ordines & prædicaverat, Burdegalenſem intravit provinciam; abbate [a] Angliæ ſe quinto in equitaturis veniente obviam domino per leucam & amplius, & ſalutante dominum cum hilaritate vultus. Et cum modicum cum domino dictus abbas Angliæ equitaſſet, cum feſtinatione præceſſit ut ſe præpararet, & concanonicos ad recipiendum dictum dominum Bituricenſem modo debito faceret præparari.

[a] *Anglie*

Veniente igitur domino dictus abbas cum ſociis ſuis proceſſionaliter in capis ſericis, campanis pulſatis honorifice receperunt, cantantes reſponſorium, *Deum time*: abbate prædicto in introitu eccleſiæ præſentante domino aquam benedictam, & induto capam ſericam, cabucam ſive baculum paſtoralem tenente; crucem, textum evangeliorum, & reliquias eccleſiæ ceteris tenentibus in proceſſione.

Dicto vero & cantato & finito cum verſu & gloria reſponſorio, ſurrexit dominus ab oratione ſua dicens alta voce, *Sit nomen Domini benedictum.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

Responsio. *Ex hoc nunc & usque in seculum. Adjutorium nostrum in nomine Domini.* Responsio. *Qui fecit cælum & terram. Benedicat vos omnipotens Deus, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus.* Responsio. *Amen.*

His factis reliquias sanctorum super altare positas deosculatus est: & postea suam cameram intravit sua cruce semper & ubique deportata ante ipsum. Cum vero dictus dominus Bituricensis suam cameram, ut dictum est, intraviſſet, in abbatia prædicta de Anglia Pictavensis diœcesis, venit quidam archipresbyter venerabilis & discretus ex parte domini Pictavensis cum litteris excusatoriis, super eo quod domino Bituricensi non venerat obviam: quarum litterarum tenor sequitur in hæc verba:

» REverendo in Christo patri ac domino Symoni, Dei gratia archiepiscopo Bituricensi, Aquitaniæ Primati, frater Gualterus permissione divina Pictavensis episcopus, salutem cum omni reverentia & honore, se paratum ad ejus beneplacita & mandata.

» Litteras vestras recepimus in finibus diœcesis nostræ versus Andegaviam, quibus receptis mandavimus magistro Guillelmo archipresbytero de Ambernaco, ut vobis occurrat apud Fontem Gombaudi, pariturus vestris beneplacitis ac mandatis. Dictus enim clericus, ex quo fuimus in isto officio in visitando diœcesin Pictavensem nobiscum fuit, & præ aliis viam novit. Ceterum si vobis obviam non venerimus ita citò sicut vellemus, nos excusatos habeatis; nam octo diebus ante quam litteras vestras recepimus, publicari feceramus, quod apud Mauritaniam ordines faceremus, quæ villa est prope Andegaviam distans ab illa parte diœcesis nostræ per quam intrabitis, ut dicitur, ad triginta quinque leucas Pictavinas: quæ quales sint, experientia vos docebit. Veniemus etiam ad vos cum Dei auxilio quam citius poterimus. Bono modo valeat & proficiat semper in Domino vestra paternitas reverenda. Datum die Lunæ ante festum beati Matthæi. Item cum litteris credentiæ, quarum tenor talis est:

» REverendo in Christo patri ac domino domino Symoni Dei gratia Bituricensi archiepiscopo, Aquitaniæ Primati, frater Gualterus eadem permissione Pictavensis episcopus, salutem cum omni reverentia & honore, & paratam ad ejus beneplacita voluntatem.

» Rogamus vos ut magistro Guillelmo de Cypra archipresbytero de Ambernaco, clerico nostro, latori præsentium, velitis fidem adhibere. Valeat vestra reverenda paternitas in Domino Jesu Christo. Datum apud tres decim ventos, juxta Andegaviam, die Jovis, in festo beati Matthæi Apostoli.

Quibus litteris lectis, & dicto archipresbytero suum dominum Pictavensem episcopum curialiter & discrete excusante, & cum affectu dictum dominum Bituricensem rogante ex parte sui domini Pictavensis episcopi ut ad hospitia & maneria ipsius domini Pictavensis fiducialiter declinaret, & quiesceret in eisdem pro voluntate sua: dominus Bituricensis excusatione prædicta admissa, benigniter & curialiter super ipsam regratiatus est eidem, excusans se quod ad ejus hospitia declinare non poterat ista vice.

Quibus ut præmittitur peractis, dictus abbas & multi de fratribus suis cum domino comederunt: & in mane & in sero abbate prædicto dominum & suos sequaces peropportune & splendide procurante in bono pane, bono vino, bonis cibariis, & pluribus, & in aliis necessariis quibuscumque.

In sero vero post cœnam præsente archipresbytero prædicto præmisso ab episcopo Pictavensi, & illo qui pro abbate & nomine suo & abbatiæ prædictis fecerat expensas, necessaria ministraverat; & præsentibus officialibus domini Bituricensis, fuit de expensis diligenter computatum: & omnibus computaris, videlicet pane, vino, coquina grossa & parva, equis in feno, in avena, in lectisternio, ferratura, lumine pro equis, harnasio, cera, factura candelæ, salario portantis procurationes, lignis, sale, salario servitorum in coquina & extra, palea, feno, pro lectis, quia non sufficiebat palea, gagiis garcionum, & omnibus aliis habitis pro expensis tam solutis vel receptis per familiam domini, quam per familiam abbatis prædicti; summa fuit expensarum duodecim librarum turonensium tribus solidis minus: excepto quod abbas avenam quæ tam in mane quam in sero ministravit, computari noluit. Omnia computata dictus archipresbyter, nec qui pro dicto abbate præsentes erant, non impugnarunt nec verbo, nec signo, nisi solum pro gagiis garcionum, & pro harnasio & pro cera: & pro gagiis garcionum fuit computatum undecim solidos, vel circiter. Pro harnasio quinque solidos, pro cera duodecim solidos, pro factura quatuor denarios, cum curialiter fuit computatum quidquid familia domini voluit computare. Summam autem expenarum prædictarum arrestavit dictus archipresbyter in sua cera, & minister domus domini Bituricensis in suis tabulis.

Die vero sequenti in mane dominus audita Missa sua, celebrata per suum capitulum seu capellanum de defunctis, & cum nota; sermonem incepeum per quemdam suam pœnitentiarium fratrem Hugonem nomine, monachum sancti Sulpicii Bituricensis finivit: & in fine sermonis sui tetigit negotium Arragoniæ: & hymno *Veni creator Spiritus* incepto, dum cantaretur, plures a domino signum crucis receperunt.

Quo facto auctoritate domini Papæ & Legati centum dies indulgentiæ contulit, & auctoritate sua quadraginta. Postea dominus intravit capitulum, abbate & aliis fratribus præsentibus in eodem, & visitationis fungens officio, primo de statu spiritualium & officio divino, & observatione regulæ loci ejusdem, & de temporalitate diligenter inquisivit. Cui respondit, & ceteri: & per Dei gratiam omnia tam spiritualia quam temporalia in statu debito, & prospero satis erant.

Super quibus dominus Bituricensis Domino gratias referens, & se ipsorum orationibus commendans, obtulit se, & quidquid posset facere utilitatis & salutis, ecclesiæ & personis, tam ex debito quam ex dilectione & affectione. Super quo regratiati sunt, ipse dominus abbas & conventus.

Hæc autem notanda sunt, quod dominus audita Missa sua ad majus altare in vestimentis & libris satis decentibus ipsius abbatiæ, fundatæ in honore sanctæ Crucis, finivit sermonem, ut dictum est, factum clero & populo, plebe multa cum devotione adstante, quamvis die profesto. Est autem abbatia Angliæ bene sita, satis domificata ad recipiendum prælatum & suos sequaces.

Ibi dominus Bituricensis nec confirmavit, nec tonsuravit, nec benedixit: quoniam ipsi non fuit oblatum aliquis ad confirmandum, tonsurandum, aut benedicendum. Domino recedente ab abbatia Angliæ prædicta, distante ab abbatia de Fongombaut per duas leucas tantum satis mediocres, dictus abbas

ANNO CHRISTI 1284.

Angliæ, dominum Bituricenſem euntem apud abbatiam ſancti Savini, Ordinis ſancti Benedicti, diſtantem ab abbatia Angliæ per quatuor leucas ſatis mediocres, conduxit per duas leucas & amplius vel circiter. Nota procurationem ſeu diviſionem procuratoris domini Bituricenſis in provincia Burdegalenſi, quæ ſequitur in his verbis.

» Frater Jacobus miſeratione divina Prænestinenſis epiſcopus, apoſtolicæ ſedis Legatus, licet indignus, dilectis filiis decano & archipreſbytero Turonenſi, ſalutem in Domino. Cum nos juxta mandatum apoſtolicum ad nos directum quinquaginta procurationes, quas venerabilis pater Bituricenſis archiepiſcopus in provincia Burdegalenſi ſecundum
» diviſionem domini Papæ habere taliter duximus
» dividendas, quod Burdegalenſi diœceſi ſex, Agenenſi tres, Angoliſmenſi tres, Petragoricenſi quatuor, Xantonienſi novem, Pictavienſi viginti quinque decrevimus aſſignari; diſcretioni veſtræ qua fungimur auctoritate præcipiendo mandamus, quod diviſionem a nobis factam vice noſtra faciatis inviolabiliter obſervari: contradictores per cenſuram ecclesiaſticam compeſcendo. Quod ſi non ambo his exſequendis poteritis intereſſe, alter veſtrum ea nihilominus exſequatur. Actum apud Rotomagum, IV. Nonas Junii, anno Domini MCCXL.

* Forte, haberet.

Die Lunæ ſequenti, jam dicto domino veniente ad abbatiam ſancti Savini, ordinis ſancti Benedicti, diſtantem ab Anglia per quatuor leucas ſatis mediocres; abbas ſancti Savini venit obviam in equitaturis ſe ſexto per duas leucas vel magis: & domino ſalutato cum hilaritate, cum aliquantulum dominus & ipſe pariter ſuper multis communibus fuiſſent collocuti, receſſit a domino, & præceſſit, ut ad recipiendum dominum ſe pararet, & alios commonachos faceret præparari.

Et cum venit dominus abbas prædictus & conventus, dominum honorifice receperunt, modo quo ſupra: hoc reſponſorium cantatum, *Sint lumbi veſtri præcincti*; & dominum & ſuos ſequaces modo quo ſupra procurantes in neceſſariis quibuſcumque: & in ſero poſt cœnam de expenſis computato modo quo ſupra, ſumma fuit expenſarum duodecim librarum Turonenſium, & ſexdecim ſolidorum.

Eſt autem notandum, quod ſero quolibet in provincia computabantur ſex libras cera: ſcilicet quatuor pro hoſpitio, & duæ pro cameratiis, ſub nomine cereorum ponderorum ponendorum cum lumine ante crucem computabantur; etiam de harnaſio quinque ſolidos etiam computabantur; ſex denarios pro ſalario portantis procurationes computabantur. Similiter pro quolibet garcione non habente lectum, duos denarios, etiam panes cum ſale, & panes ad candelas erant illius de familia domini qui ſervichat de pane.

Item notandum eſt, quod eleemoſynarius domini ubique in primaria dabat eleemoſynam; & ubi frumentum non ſuppetebat, illi qui procurabant dominum eleemoſynario panem miniſtrabant pauperibus erogandum: & fuit in abbatia de Anglia computatum pro pane miniſtrato eleemoſynario, & pauperibus erogato, quinque ſolidos.

Die Martis ſequenti in mane, dominus audita Miſſa ſua ad majus altare, in indumentis & libris ipſius abbatiæ; intravit capitulum, abbate & conventu præſentibus, & prædicavit Latine.

Sermone finito, viſitavit modo quo ſupra. Interrogatus dominus, ſi complaceret aliquos tonſurare, reſpondit, quod donec Pictavis fuiſſet, nullos tonſuraret. Poſthæc, domino recedente, dictus abbas ipſum per duas leucas vel circiter conduxit. Item notandum eſt, quod dominus quoſdam de Bituricenſi diœceſi apud ſanctum Savinum Pictavienſis diœceſis vocari fecit in judicium coram ipſo: videlicet Gaudirum dominum de Ramefort, ipſi domino ſuper tangentibus exſecutionem patris dicti Gaudini teſtamenti reſponſurum; & quoſdam alios quamplures, quos in camera abbatis prædicti ſancti Savini ante prandium & poſt prandium expedivit.

Eodem ſiquidem die Martis, poſt feſtum beati Matthæi apoſtoli & evangeliſtæ, venit dominus Bituricenſis apud Mortuum-mare, quod vulgo Gallice profertur, *Morteмer*, diſtans ab abbatia ſancti Savini prædicta per ſex leucas mediocres, nullo ſibi obviam veniente.

Receptus fuit proceſſionaliter, campanis pulſantibus, priore, ceteriſque canonicis loci ejuſdem cappas ſericas indutis, reliquias eccleſiæ, turibulum cum incenſo, & benedictam aquam portantibus, & cantantibus hoc reſponſorium, *Deum time*, &c.

Ibidem ſunt canonici ſæculares: & in procuratione mittenda ipſis, ſcribitur: Priori & capitulo: ibi ſiquidem eſt eccleſia ſatis decens, hoſpitia minus decentia. Et ibidem a priore & capitulo fuit dominus ſatis laudabiliter procuratus & ejus ſequaces: & computato de expenſis modo quo ſupra, ſumma fuit expenſarum tredecim libræ, & duodecim denarii, ut dicitur, Turonenſes.

Die Mercurii ſequenti in mane dominus audivit Miſſam ſuam ad majus altare ipſius eccleſiæ, in veſtimentis & libris ejuſdem eccleſiæ, præſentibus priore & capitulo. Poſt Miſſam requiſitus dominus, ſi quos de choro tonſurare placeret; reſpondit, quod antea reſponderat: addens quod dominus Pictavienſis ſatis vicinus ipſis eſt, ad quem faciliter pro talibus poterant habere recurſum.

Poſt hæc dominus Bituricenſis diligenter quæſivit ab ipſis, ſi ipſi vel in perſonis aut in eccleſia, & ad ſpiritualia vel temporalia aliquo vel aliquibus indigerent, quod poſſet facere vel deberet; offerens ſe perſonis & eccleſiæ, in quantum ex officii debito & dilectione, & affectione teneretur. Super quo dicti prior & capitulum domino regratiantes, ipſi domino conqueſti ſunt de familia ſua, eo quod expenſas factas non ita rigide computaverant, ut deburſſent, & prout ipſi computaverant, ſecundum ipſorum aſſertionem; & ita gravabantur, ut in groſſis carnibus, & pollatura, & palea, & in feno. Quibus poſt multorum reſponſa finaliter dominus reſpondit, quod ſi crederent minus fideliter computatum fuiſſe; venirent ipſi, vel mitterent Pictavis, dum ipſe præſens eſſet, & ipſe libentiſſime faceret fideliter computari: præſertim cum ſua familia, cujus intererat computare, jam præceſſiſſet.

Poſthæc ipſis ſalutatis receſſit, & ivit Pictaviam. Et eſt ſciendum, quod in omnibus ſupraſcriptis a principio quaterni, præſens fuit capicerius Pictavienſis, & cantor Lemovicenſis, qui domino Bituricenſi tunc venit obviam die Veneris præcedenti apud Bruel diœceſis Bituricenſis, cujus nomen eſt magiſter Guido de Noelles; & fuit præſens dictus magiſter Guillelmus de Chipra archipreſbyter prædictus, a prædicto domino Pictavienſi ſcilicet epiſcopo præmiſſus.

Eodem die Mercurii ſequenti venit dominus Pictavis. Diſtat autem a Mortuo mari per quinque leucas ſatis mediocres; decano, præpoſito, priore ſanctæ Radegundis, abbate beatæ Mariæ Pictavienſis, officiali, ſuccentore & cantore in dignitatibus

Digitized by Google

Anno Christi 1284.

& perſonatibus conſtitutis in majori eccleſia Pictavienſi, necnon abbate Aureæ-vallis, abbate ſancti Cypriani & pluribus canonicis eccleſiarum ipſi domino obviam venientibus per duas leucas & amplius.

Et poſt modicum ipſis a domino ſalutato recedentibus, & capicerio Pictavienſi recedente cum ipſis, ut ad dominum honorifice recipiendum ſe pararent; qui dominum venientem proceſſionaliter in cappis ſericis, campanis pulſatis, crucem, turibulum, aquam benedictam, textus evangeliorum, & multa alia pretioſa deportantes, receperunt, cantando hoc reſponſorium, *Deum time*: decano a ſiniſtris, & cantore a dextris, dominum ab introïtu eccleſiæ per portam majorem ducentibus uſque ad altare majus, & ipſi domino, ut dictum eſt, adſiſtentibus, donec eccleſiam exivit. Et licet dominum honorifice recepiſſent, dictus decanus domino ſupplicavit, ut pro malo non haberet, ſed pro excuſatis; eo quod in proceſſione prædicta non fuerant tot quot voluiſſent; cum abſentes occupati eſſent, tam vindemiis eorum, quam compluribus aliis.

Poſt hæc, domino volente intrare capitulum, ut ſuum expleret officium, inter ipſum & canonicos exſtitit finaliter concordatum, quod dominus differret intrare capitulum uſque mane craſtinum. Quo facto, conduxerunt dominum in domum ſuam, ſcilicet in domos domini epiſcopi Pictavenſis: & ibidem ſplendide cum opulentia dominum procurarunt: & comederunt cum domino prædicti decanus, cantor, præpoſitus, & abbas beatæ Mariæ, prior ſanctæ Radegundis, capicerius, officialis, ſuccentor, & quamplures alii de eccleſia, tam canonici quam capellani & clerici, in expenſis capituli, & in mane & in ſero: & domino, quamdiu fuit Pictavis, prædicti ſuperiores bonam & venerabilem ſocietatem & ſolatium tenuerunt: & vina multa in comeſtionibus, in potis & barcillis, ut moris eſt, præſentarunt: computato de expenſis hujus diei modo quo ſupra dictum fuit, ſumma fuit expenſarum viginti libræ, & duodecim denarii Turonenſes.

Die Jovis, ſequenti ſcilicet ante feſtum beati Michaëlis Archangeli, comedit dominus; ſicut & ſocii ejus, & plures de domicellis ſuis in domo capicerii Pictavienſis, invitatus & rogatus affectuoſe ab ipſo capicerio prædicto: & die veneris præcedenti apud Loruel, quando domino primo Venit obviam, licet dominus cum difficultate maxima conceſſit. Ceteri de familia domini, ut plures domicelli & garciones, comederunt in domo domini, in expenſis domini. In ſero dominus, ſicut & ſui ſequentes, in expenſis domini Bituricenſis fuerunt.

Eodem die Jovis in mane dominus intravit capitulum, & prædicavit ibi, decano & capitulo ceteriſque multis aliis præſentibus: & poſt ſermonem oſtendit diſcrete & eleganter quanta ſit utilitas Pictavienſibus, & Pictavienſi diœceſi, nec non ipſis canonicis Pictavienſibus, habere tam vicinum refugium, ut Bituricenſem archiepiſcopum: cum per Bituricenſem curiam ſuam juſtitiam facilius & citius conſequatur.

Oſtendit etiam qualiter decanus & capitulum Burdegalenſe minus ſano ducti conſilio malicioſe juriſdictionem Bituricenſem quam in provincia Burdegalenſi dignoſcitur habere & habuiſſe, impediunt, & nituntur impedire.

Rogavit dominus præſentes canonicos, ut ſi ſcirent in quaſcumque cauſas præfuiſſe, quæ per appellationem ad curiam Bituricenſem delatæ fuerint, & ibidem terminatæ, recitarent in publico præſentibus, aſtantibus ſcilicet duobus tabellionibus, dicto Bertrando regis, & pluribus aliis fide dignis, prout omnia in inſtrumento publico inferius annotato dilucide continentur. Et hæc omnia faciebat dominus ad dictum dominum Bertrandum informandum, ut de jure ſuo facilius doceret tempore opportuno. Ipſa die Jovis recepit dominus litteras a ſeneſcallo Vaſconiæ continentes iſta verba, quæ ſunt ſequentis tenoris, videlicet:

Joannes de Creſilly miles illuſtris regis Angliæ, Ducis Aquitaniæ, ſeneſcallus in ipſo Ducatu, dilectis ſuis Johanni de ſancto Ergondo, militi in Burdegalenſis & Vaſconiæ curiis, & Bertrando de Campania militi in Xantonienſi, locum ſuum tenentibus, & omnibus aliis baillivis ſuis, ſalutem.

Cum reverendus pater in Chriſto Simon, Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus nobis expoſuerit, quod ad Burdegalenſem provinciam intendit accedere; vobis mandamus, quatenus cum dicti domini noſtri terram intraverit, ſibi veſtrum pro eodem domino noſtro & nobis offerentes ſervitium, & exhibentes honorem, ipſum & ſuos in perſonis & rebus, quamdiu erit in diſtrictu domini noſtri a violentiis & injuriis defendatis: & ſi quid forefactum fuerit, illud facietis celeriter emendari; cum ab ipſo vel mandato ſuo fueritis requiſiti: taliter ſuper his vos habentes, quod de vobis ſe poſſit merito commendare, ac de negligentia veſtra nequeat habere materiam conquerendi. In vos etenim redundabit, ſi quid inventum fuerit vos contra ipſum, vel ſuos egiſſe, vel ſuſtinuiſſe, de quo debeatis redargui vel puniri. Datum Pariſius, in craſtino beati Matthæi Apoſtoli & Evangeliſtæ, anno Domini MCCLXXXIV.

Item aliàs in hac verba:

REverendo in Chriſto Patri ſuoque cariſſimo domino Simoni, divina providentia Bituricenſi archiepiſcopo, Joannes de Creſilly, miles, ſe paratum ad ejus beneplacita voluntatis.

Licet ad partes Vaſconiæ dirigemus libentius quam alibi greſſus noſtros, propter aliqua tamen tam domini noſtri quam noſtra negotia nos oportet ad præſens a recto regreſſus noſtri tramite deviare: ita quod tam cito, ſicut ſperabamus, in illis partibus non poterimus inveniri: de quo propter adventum veſtrum nobis noverit diſplicere: cum perſonam veſtram vellemus ſicut patris & domini honorare. Quamobrem locum noſtrum tenentibus damus per noſtras litteras in mandatis, ut vos & veſtros a violentiis & injuriis protegant & defendant, prout in litteris noſtris apertis quas vobis mittimus, videre poteritis, contuli. Si quid autem veſtræ ſederit voluntati, quod nobis mandare velitis, illud prout poterimus curabimus adimplere. Valeat paternitas veſtra bene & diu. Datum Pariſius, in craſtino beati Matthæi Apoſtoli, &c.

Die Veneris ſequenti prædicavit in eccleſia majori Pictavienſi, & de cruce Arragoniæ; & multos cruce ſignavit. Finito ſermone viſitavit abbatiam ſancti Cypriani Pictavienſis, Ordinis ſancti Benedicti, receptus proceſſionaliter ab abbate & conventu in capis ſericis, campanis pulſatis, cantando *Deum time*, & cum omni alia ſolemnitate: & procuratus ab abbate prædicto, & in domibus Pictavienſis epiſcopi, priore ſanctæ Radegundis, abbate ſancti Cypriani, celerario, & multis aliis de monachis ſuis, comedentibus die illo cum domino Bituricenſi.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

De expensis hujus diei fuit computatum modo quo supra, & fuit summa expensarum novemdecim librarum, & viginti solidorum. Eodem die Veneris, scilicet festo beati Michaëlis Archangeli, post visitationem prædictam celebravit dominus magnam Missam ad majus altare in pontificalibus, utendo pallio, & sandaliis, capicerio diacono, & abbate beatæ Mariæ subdiacono existentibus in illa Missa. Scribitur autem procuratio in abbatia sancti Cypriani prædicta, abbati sicut & conventui.

Die sabbati sequenti post festum beati Michaëlis, visitavit dominus ecclesiam beatæ Radegundis, ubi sunt canonici seculares: & visitavit ecclesiam sanctæ Crucis, ubi sunt moniales Ordinis sancti Benedicti, unam post aliam: receptus utrobique modo quo supra: & prædicavit in capitulo monialium, ipsis monialibus adstantibus, in Gallico, abbatissa absente.

Finito sermone dominus ad majus altare sanctæ Crucis in pontificalibus celebravit cum sandaliis & sine pallio, & dedit indulgentiam & absolutionem. Post sermonem procuratus a capitulo sanctæ Radegundis, & conventu sanctæ Crucis, ecclesiarum prædictarum, in domibus domini Pictavensis episcopi, frumento hujus diei pro crastino reservato computato, de expensis totius diei modo quo supra, summa fuit quindecim librarum. Modus scribendi pro procuratione habenda in locis prædictis est iste: Priori & capitulo sanctæ Radegundis, & abbatissæ & conventui sanctæ Crucis Pictavensis. Cum domino comederunt prior sanctæ Radegundis, & capicerius prædicti.

Die Dominica sequenti post festum beati Michaëlis, & in festo beati Remigii, primo die mensis Octobris, fecit dominus prædicari per fratrem Simonem de Ordine Fratrum Minorum socium familiarem suum in ecclesia majori urbis Pictavis de cruce Arragoniæ: & multos cruce signavit, & indulgentiam dedit auctoritate sibi commissa per dominum Papam, domino in sua camera remanente.

Facto sermone & post Missam domini, quam audivit dominus in capella domorum domini episcopi Pictavensis; accessit dominus ad abbatiam monasterii novi in suburbio Pictavensi ordinis Clugniacensis, abbate loci ejusdem tunc absente. Receptus ibidem a priore & conventu valde solemniter, modo quo supra, ipsis cantantibus, *Deum time*, dominus ibi non visitavit, quia locus & personæ sunt exemptæ; dum obtulit se dominus & quidquid posset, ecclesiæ & personis, procuratus ab ipsis abbate & conventu prædictis in dictis domibus domini Pictavensis.

Cum domino comederunt decanus, præpositus, cantor, capicerius, officialis, succentor, prior sanctæ Radegundis, abbas beatæ Mariæ, & plures alii tam capellani quam clerici, de Pictavensi ecclesia & aliunde. Computato de expensis totius diei modo quo supra, summa fuit quatuordecim librarum, sexdecim solidorum, duobus denariis minus.

Die Lunæ sequenti, secunda die mensis Octobris, dominus exivit civitate Pictavensi post Missam suam: & ipsum duxerunt dicti cantor, officialis, prior sanctæ Radegundis, abbas beatæ Mariæ Pictavensis, & plures alii.

Domino veniente ad priotatum de Lezeignaco, distantem a Pictavis per quinque leucas satis mediocres, sibi venit obviam prior dicti loci in equitationis seu equitaturis se quinto, quoniam abbas præsens non erat: & receperunt dominum prior & sui socii valde solemniter, modo quo supra; cantantes, *Deum time*, & post *Alma Redemptoris mater*: & procuraverunt dominum prædictum & suos sequentes.

ANNO CHRISTI 1284.

Eleemosynarius domini semper & ubique eleemosynam pauperibus erogavit. Cum domino venit capicerius Pictavensis: de expensis computato modo quo supra, summa fuit quatuordecim librarum, duodecim solidorum. Illo eodem die Lunæ, dum dominus esset Pictavis, venerunt quidam pro abbate sancti .....

Die Martis sequenti venit dominus apud prioratum sancti Hilarii de Merullo, distantem a prioratu de Lezeigniaco per septem leucas Pictavinas. Prioratus est sancti Joannis Angliacensis, Xantonensis diœcesis, Gallice, *Ansle*, priore tamen absente: ibi dominus receptus fuit processionaliter cum omni solemnitate, modo quo supra: & procuratus ibidem satis laudabiliter, & sui. Computato de expensis modo quo supra, summa fuit duodecim librarum & decem solidorum.

Illo die Martis dominus audivit Missam suam in prioratu prædicto de Lezeigniaco, *de Lezignan* Gallice, Latine de Leizeigniaco. Audita Missa sua, venit quædam monialis ordinis Fontis Avrardi, vel Evrardi ad dominum, quæ a tribus annis incepit jejunare, ut dicebatur, ter in sabbato, scilicet die Lunæ, [a] die Martis, die Mercurii, & die Veneris, absque alia comestione, & sine potu; aliis diebus non multum comedebat, & sine vino, & absque carnibus: & fuit de cetero locuta domino, ac si confiteretur, omnibus videntibus. Illa monialis habebat marrem suam secum. Filia militis erat satis divitis, commorantis in quodam magnerio prope prioratum de Lezeigniaco prædictum; & erat illa monialis de quodam prioratu dicto Borneul.

[a] Delendum illud, die Martis, videtur.

Die Mercurii sequenti post festum sancti Remigii hiemalis, in festo beati Francisci, domino veniente ad abbatiam beatæ Mariæ de Cella, ordinis sancti Augustini, distantem a prioratu sancti Hilarii de Merulo per duas leucas parvas; abbas beatæ Mariæ sibi venit obviam cum unico socio; & salutato domino processit: & dominum receperunt abbas & conventus processionaliter in cappis sericis, campanis pulsatis, & cum omni alia solemnitate, modo quo supra, *Sint lumbi vestri præcincti* cantantes, & prosam unam. Et domino finiente orationem suam ante majus altare, duxerunt dominum ad capellam beatæ Mariæ inferiorem, cantando, *Alma Redemptoris mater*; & celebravit in ipsa capella seu ecclesia beatæ Mariæ dominus Missam de beata Maria, sine nota, & voce submissa, in simplicibus indumentis utendo cum dalmatica.

Finita sua Missa, frater Simon Minor prædictus ad majus altare Missam celebravit de beato Francisco; & post Missam prædicavit in capitulo, domino præsente, abbate, conventu, & aliis, clero, populoque adstantibus, & dedit indulgentiam. Abbas & quidam canonici sui cum domino comederunt; dominus & sui fuerunt ibi procurati. Ibi est locus pulcherrimus. Pro procuratione scribitur, Abbati & conventui. Computatis expensis totius diei, modo quo supra, summa fuit .....

Die Jovis sequenti, domino veniente post Missam suam apud abbatiam sancti Severini, ordinis sancti Augustini, distantem ab abbate beatæ Mariæ de Cella per quinque leucas Pictavinas; abbas sancti Severini sibi venit obviam cum unico socio; & salutato domino recessit, se paraturus ad dominum recipiendum; quem, cum veniret, abbas indutus

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

cappa ſerica, & tenens cambucam, & conventus, proceſſionaliter receperunt, campanis pulſatis, cantantes, *Sint lumbi veſtri præcincti*, &c. & cum omni alia ſolemnitate.

Quo facto dominus intravit capitulum, & cœpit ibi fieri ſermonem clero & populo, abbate & conventu præſentibus, per fratrem Joannem, ſocium fratris Simonis prædicti. Dominus comedit in refectorio, abbate, & quibuſdam ſociis ſuis comedentibus cum eo: & procuratus ab ipſo ſatis laudabiliter; computato de expenſis totius diei modo quo ſupra, ſumma fuit, &c.

Die Veneris ſequenti, poſt feſtum beati Remigii hiemalis, exivit dominus Bituricenſis diœceſim Pictavienſem, & intravit diœceſim Xantonienſem, litteris ad dictum epiſcopum Xantonienſem præmiſſis; quarum tenor talis eſt;

» SIMON Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, » Aquitaniæ primas; venerabili viro G. ejuſdem » gratia Xantonienſi epiſcopo, ſalutem, & cum ſincera in Domino caritate paratam ad ejus beneplacita » voluntatem. Significamus vobis, quod die tali, poſt » feſtum tale, jure primatiæ, Burdegalenſem provinciam viſitantes, veſtram diœceſim Xantonienſem » intrare proponimus, Domino concedente. Unde veſtram fraternitatem rogando mandamus, quatenus » nobis miteratis unum de clericis & familiaribus veſtris, qui nobis die tali, vel citius apud talem locum » occurrat, & qui patriam ſciat, noſque conducat, & » faciat cetera & conſueta. Dolemus enim quamplurimum, quod vobiſcum loqui non potuimus Pariſius pro noſtræ debito voluntatis in convocatione » prælatorum; quia vos & nos, prout ſcitis, ita negotiis eramus occupati & compreſſi, quod alter alteri » ad votum loqui non potuit illa voce vel vice: ſed, » Deo dante, cum vos videbimus, bene recuperabimus; & quod vobis credemus placituri, libentiſſime faciemus. Valeat veſtra fraternitas per tempora » longiora. Datum Pictavis, in feſto beati Michaëlis » archangeli, anno Domini MCCLXXXIV.

Reſcriptio domini epiſcopi Xantonienſis ad dominum Bituricenſem, eſt iſta.

» REverendo in Chriſto patri ac domino domino » Simoni, divina providentia archiepiſcopo Bituricenſi, aquitaniæque primati; Gaufridus eadem » permiſſione Xantonienſis epiſcopus, ſalutem, & » debitam reverentiam cum honore. Paternitatis veſtræ litteras, continentes quod procurationem veſtram, quam ad locum noſtrum mandaveratis, hanc » inſtanti die Veneris poſt feſtum beati Remigii ad » diem ſabbati proximo ſubſequentis, ex cauſa neceſ» ſaria commutatis, benigne recepimus. Et gratanter » commutationem illam ratam habentes pariter & ac» ceptam; eidem paternitati veſtræ tenore præſentium intimantes, quod dicta die vos, quantum poterimus, honorare proponimus prout decet: ac de » jocundo adventu veſtro plurimum congaudentes, » ad vos mittimus aliquem de noſtris ad abbatiam ſan» cti Severini; proxima die Jovis & die Veneris ſequenti vos videbimus, Domino concedente. Bene » & diu valeat in Domino veſtra paternitas reverenda. Datum die Martis poſt dictum feſtum.

Die Veneris ſequenti poſt feſtum beati Remigii hiemalis, dominus Bituricenſis archiepiſcopus, audita Miſſa ſua apud ſanctum Severinum, in veſtimentis & libris abbatiæ, de Pictavienſi diœceſi Xantonienſem diœceſim intravit. Veniendo ad abbatiam ſancti Joannis Angliacenſis, diſtantem a ſancto Severino per quinque leucas, cambrelingo & aliis quibuſdam monachis ſancti Joannis obviam domino venientibus per duas leucas & plus; cum abbas dicti loci adeo pro ſenectute ſit debilitatus, quod equitare non poteſt.

ANNO CHRISTI 1284.

Eodem die Veneris dominus Xantonienſis epiſcopus domino Bituricenſi venit obviam cum venerabili comitiva fere per duas leucas, & dominum Bituricenſem & ſuos ſequaces reverenter ſalutavit & lætanter, & ipſum uſque ad abbatiam ſancti Joannis aſſociavit. Burgenſes etiam ſancti Joannis venerunt obviam domino Bituricenſi in multitudine magna pluſquam per leucam: & ſalutato domino cum reverentia & honore, dominum devotiſſime rogaverunt cum affectu, ut cum ipſis, & in expenſis ipſorum per diem unam morari placeret; & ad hoc omnes Burgenſes prædicti una voce clamoſa non ceſſabant inſtare: & dominum Xantonienſem epiſcopum cum inſtantia etiam rogaverunt, ut dominum Bituricenſem ad hoc induceret, laboraretque, ut cum ipſis, ut prædictum eſt, commoraretur.

Super quibus domino excuſante ipſorum precibus non poſſe condeſcendere illa vice; cum diætas ſuas & viam ſuam jam præordinaſſet: & ipſis multiplicatas grates referente de curialitatibus ipſorum ſibi exhibitis & oblatis; venit ad abbatiam prædictam ſancti Joannis Angliacenſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, campanis pulſatis, a priore & conventu dicti loci, in cappis ſericis, & cum omni alia reverentia & ſolemnitate, modo quo ſupra, domino epiſcopo Xantonienſi a dextris, & cambelino prædicto a ſiniſtris, dominum ab introitu monaſterii conducentibus uſque ad majus altare: dominus tamen Xantonienſis epiſcopus non mutavit cappam quam habuerat equitando.

His rite peractis, dominus intravit capitulum, & ibi prædicavit clero & populo Gallice & Latine, domino epiſcopo Xantonienſi, & multitudine alia clericorum & laïcorum præſentibus & aſſtantibus ibidem; & poſt ſermonem dedit indulgentiam: qua data, & remota multitudine eorum qui non erant de capitulo, præter familias dominorum Bituricenſis & Xantonienſis, dominus obtulit ſe, & quidquid poſſet ex officio & ultra officium, quidquid poſſet ex dilectione & devotione, monaſterio prædicto ſancti Joannis & perſonis.

Poſt hæc dominus Xantonienſis dominum Bituricenſem in cameram ſuam tunc conduxit; quo conducto, receſſit a villa, nec cum domino comedit illa vice. Dominus procuratus ibi fuit ab abbate & conventu, & comedit abbas cum domino. Eleemoſynarius domini dedit eleemoſynam pauperibus; frumento non ſufficiente ſibi, fuit panis miniſtratus: computatis expenſis totius diei, modo quo ſupra, ſumma fuit.....

Sabbato ſequenti dominus Miſſam beatæ Mariæ ad majus altare ſolemniter, alta voce, & in pontificalibus celebravit, nec fuit uſus pallio. Frater Simon prædicavit, & multos cruce ſignavit, & dedit indulgentiam.

Nota, quod quando dominus receptus fuit, cum ſurrexiſſet ab oratione ſua; fuit domino oblatus liber, & dixit verſum, *Fuit homo miſſus a Deo*, & reſponſorium, *Cui nomen erat Joannes*; dixit collectam de beato Joanne: poſtea fuit in capitulo, ut dictum eſt. Finita Miſſa & ſermone, ivit dominus apud Xantonicos.

Eodem die ſabbati ante feſtum beati Dionyſii, domino Bituricenſi eunte ad Xantonienſes, decanus & cantor & canonici Xantonienſes, prior ſan-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

cti Eutropii Xanctonienſis, & prior de ſancta Gemma, domino venerunt obviam per duas leucas, & ſalutato domino receſſerunt.

Dominus intravit civitatem Xantonienſem: epiſcopus Xantonienſis indutus cappa ſerica pretioſa, mitram habens in capite, cambucam in manu, & annulum in digito; & capitulum, & ceteri clerici cappis ſericis induti, cantando, *Sint lumbi veſtri præcincti*, proceſſerunt cum cruce, reliquiis, textu evangeliorum, turibulo, ceroferariis cum ceris ardentibus: dicto domino Xantonienſi aquam benedictam ipſi domino Bituricenſi offerente.

Introïtu majoris eccleſiæ receperunt eum, campanis pulſatis, & cum omni alia ſolemnitate, ut eſt moris. Finito reſponſorio, ſurgente domino ab oratione ſua, dixit verſum, *Annunciaverunt*, & collectam de Apoſtolis: domino Xantonienſi ſibi librum portante, & tenente ex una parte, ſcilicet a dextris, & decano a ſiniſtris.

Hoc facto, duxit dominus Xantonienſis dominum Bituricenſem in domibus ſuis: & comederunt dicti Bituricenſis & Xantonienſis domini inſimul in eadem menſa, in domibus epiſcopi, cantore ſolum de canonicis comedente cum ipſis dictis dominis. Eleemoſynarius dicti domini Bituricenſis collegit eleemoſynam, & diſperſit pauperibus, familia domini Xantonienſis ſibi adjuvante; & habuerunt omnes pauperes eleemoſynam, quotquot fuerunt, eleemoſynario domini Xantonienſis panem miniſtrante, ubi defecit frumentum. De expenſis totius diei, more ſolito, ut ſupra fuit computatum, & fuit ſumma expenſarum, &c.

Dominica ſequenti in mane, ante feſtum beati Dionyſii, dominus Bituricenſis in eccleſia majori clero & populo prædicavit, Xantonienſi epiſcopo, præſentibuſque canonicis propter hoc adſtantibus ibidem; & facto ſermone, multos cruce ſignavit crucis Arragoniæ: decantatoque, *Veni creator Spiritus*, dedit indulgentiam centum dierum de auctoritate domini Papæ, quadraginta vero de auctoritate ſua, & dominus Xantonienſis quadraginta dierum.

His factis intravit capitulum, & ibi viſitavit, domino Xantonienſi & capitulo præſentibus ibidem. Poſt hoc celebravit Miſſam ad majus altare ſolemniter in pontificalibus, utendo pallio, licet eſſet ſimplex Dominica: ſed quia in inſtrumento publico fuit inventum, dominum Joannem, quondam Bituricenſem archiepiſcopum prædeceſſorem domini, in Dominica ſimplici, ſcilicet in quindena Paſchæ, eodem modo celebraſſe cum pallio; propter hoc dominus uſus eſt pallio illa vice.

Poſt Miſſam dominus Bituricenſis, in præſentia domini Xantonienſis, veſtimenta multa ſacerdotalia, corporalia, & calicem unum benedixit & conſecravit. His factis, ivit dominus apud ſanctum Eutropium, prioratum ordinis Clugniacenſis Xantonis, domino Xantonienſi comitivam faciente. De dictis cruce ſignatis multi petierunt litteras, quibus conceſſerunt in hæc verba:

Nos Simon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, Aquitaniæ primas; notum eſſe volumus univerſis, quod anno Domini MCCLXXXIV. *Dominica die ante feſtum beati Dionyſii, apud Xantonienſes mandatum Apoſtolicum nobis injunctum exſequentes, verbum Dei & de ſancta cruce, pro negotio Arragoniæ, ſollicitudine diligenti prædicando, cleri & populi multitudine adſiſtente; talis a nobis dicto die ſignum dictæ crucis cum humili devotione recepit. In cujus rei teſtimonium, ſigillum noſtrum præſentibus eſt appenſum. Datum anno, die, & loco prædictis.*

ANNO CHRISTI 1284.

Item nota quod procuratio domino Xantonienſi, decano & capitulo loci ejuſdem, mandata fuit in hunc modum.

Simon, &c. Venerabili fratri in Chriſto, G. eadem gratia Dei epiſcopo Xantonienſi, ac dilectis in Chriſto filiis decano & capitulo loci ejuſdem, ſalutem & ſinceram in Domino charitatem. Burdegalenſem provinciam jure primatiæ noſtræ viſitantes, ac inſtanti tali die poſt tale feſtum ad locum veſtrum intendimus declinare. Unde vobis mandamus quatinus dicta die familiæ noſtræ & nobis procurationem noſtram præparetis. Datum, &c.

Eodem die, Dominica ante feſtum beati Dionyſii dominus Bituricenſis receptus, proceſſionaliter modo quo ſupra, in dicto prioratu ſancti Eutropii Xantonienſis, & procuratus eſt: & fuit computatum de expenſis modo quo ſupra: ſumma expenſarum fuit, &c.

Die Lunæ ſequenti in feſto beati Dionyſii venit dominus ad prioratum ſancti Martini de Ponte, Xanctonienſi receptus & procuratus ſolemniter modo quo ſupra. Computato de expenſis, ut ſupra, ſumma fuit expenſarum, &c. Et diſtat dictus locus, videlicet prioratus de Ponte prædictus a Xantonis, per quatuor leucas. Illo die dominus audivit Miſſam ſuam in dicto prioratu ſancti Eutropii, in veſtimentis nec non & in libris ipſius prioratus.

Die Martis ſequenti, domino Bituricenſi, poſt Miſſam ſuam auditam in dicto prioratu de Ponte veniente apud prioratum de Niorto prope Mirabellum, diſtantem a Ponte per quinque leucas longas, antequam ibi veniret declinavit ad abbatiam albam de Tenalla, Gallice, *de la Tenaille*, diſtantem a Ponte per quatuor leucas: ubi fuit receptus proceſſionaliter pulſatis campanis, modo quo ſupra dictum eſt; abbate dicti loci de Niorto obviam domino Bituricenſi veniente per quatuor leucas.

Ab illa abbatia venit dominus ad dictum prioratum de Niorto, ubi receptus fuit & procuratus ſolemniter, modo quo ſupra: & venit cum domino & comedit dictus abbas: & dedit dominus abbati prædicto in ſuis licentiam & præceptum carnes comedendi, præſertim cum piſces in ſufficientia non poſſent haberi. Expenſas factas totius diei ſoluerunt dicti abbas de Tenaillia, & prior de Niorto, quilibet pro medietate, ne alter ipſorum ſolus in ſolutione nimis graveretur.

Nota quod fuit procuratio ſcripta dictis abbati & conventui de Tenaillia, & priori de Niorto, ab ipſis inſimul apud dictum prioratum de Niorto domino Bituricenſi præparanda. Summa fuit expenſarum.....

Die Mercurii ſequenti poſt feſtum beati Dionyſii, exivit dominus Bituricenſis diœceſim Xantonienſem, & intravit diœceſin Burdegalenſem, veniente de Niorto ad abbatiam ſancti Romani de Blavia, Burdegalenſis diœceſis; ubi eſtd iſtantia ſcilicet inter Niortum & Blaviam, ſeptem leucarum.

Domino Bituricenſi veniente uſque ad introïtum Blaviæ, abbas ſancti Romani de Blavia obviam venit domino, uno Tabellione & quibuſdam aliis ſecum.

Domino ſalutato ab eis, dixit abbas domino: Domine, ſcitote quod libenter & libentiſſime vos reciperem quantum eſt de me; & doleo vehementer quod ſecundum meum deſiderium explere non poſſum;

ANNO CHRISTI 1284.

possum: sed a dominis nostris decano & capitulo Burdegalensi in mandatis recepi, ne vos admittam ad visitationem, nec ad procurationem, ratione primatiæ; sed si ratione provisionis seu ordinationis factæ per dominum Gregorium Papam IX. inter Bituricensem & Burdegalensem archiepiscopos peritis admitti, ad præmissa parati sumus vos recipere honorifice, & eo modo quo debemus: sed jure primatiæ nullo modo vos reciperemus, cum nobis inhibitum sit a prædictis: de quorum inhibitione & mandato offerimus vobis facere fidem: & si alias quam ut præmissum est petitis admitti, scitote nos in monasterio nostro ad sedem Apostolicam appellasse, cum vestros nuncios & familiam vestrum vidimus prævenire: cui appellationi adhæremus: & supponimus nos protectioni ejusdem.

Adhæc dominus Bituricensis respondit, quod jure suæ Bituricensis ecclesiæ, & suo, & omni jure sibi competente Burdegalensem provinciam visitabat: & eo jure petebat admitti eo modo, quo prædecessores sui admissi fuerunt: nec intendebat a provisione prædicta recedere, nec eam infringere; sed in omnibus & per omnia desiderabat servare, & servari facere. Hanc autem responsionem dominus pluries repetiit, nec in sua responsione variavit.

Tamdem verbis pariter utriusque partis residentibus in finibus istis abbas festinanter præcessit, processionem paraturus: & dominum una cum suo conventu processionaliter receperunt cum omni alia solemnitate & reverentia qua supra.

Domino recepto, sicut præmittitur, intravit capitulum: & ibi fecit fratrem Simonem prædicare clero & populo ibidem assistentibus, & multitudine copiosa. Dum prædicaretur, & jam in prædicatione processum fuisset; major ecclesia, & majores communiæ Burdegalensis intrantes capitulum, dominum cum reverentia & honore receperunt, & cum lætitia salutarunt. Quibus dominus assurgens, cum maturitate qua decuit, & ad relativam salutationem recipiens, citius pro quibusdam expediendis prædicator sermonem finivit.

Quo finito, capitulo tunc excedente domino, accessit quidam dicens se velle appellare ex parte dictorum decani capituli Burdegalensis. Quædam incepit legere: sed dominus non arrestavit: sed suam cameram intravit cum multitudine supervenientium numerosa. Dictus legens videns se non auscultari, cessavit legere, & recessit.

Postmodum venerunt dicti decanus & capitulum; seu multi, ac quidam de capitulo Burdegalensi; qui cameram domini intrantes Gardianum fratrum Minorum, cum tribus sociis suis, & duos Prædicatores, & plures alios, cum domino stantes invenerunt, & dominum cum reverentia salutarunt, sicut etiam dominus ipsos.

Postea sedentibus omnibus proposuit scilicet quidem decanus sancti Severini Burdegalensis, nomine Magister in decretis, ut dicebatur, nomine decani sociorumque ejus, & capituli, & omnium aliarum ecclesiarum civitatis, & diœcesis, & totius provinciæ Burdegalensis ac suffraganeorum ejusdem: quod si placeret domino, quod ratione provisionis prædictæ tantum, & non jure primatiæ, cum non esset primas, ne dum ipsorum, ut dicebant, libenter reciperent cum reverentia & honore: sed si jure primatiæ peteret admitti, aut ut primas, ipsum nullatenus admitterent: quia numquam Bituricensem archiepiscoporum receperunt, nec intendunt recipere aut tenere pro primate in futurum, ut dicebant: licet super jure primatiæ aliquid inter Bituricensem & Burdegalensem archiepiscopos fuerit litigatum. Et dicebat se nomine quo supra gravari in hoc, quod dominus dicebat se primatem, cum non esset: & quod dicebat se jure suo primatiæ Burdegalensem provinciam visitare: cum in provisione prædicta non diffiniat quod sit primas: & cum ratione primatiæ seu juris prædictam provinciam visitare non habeat, sed ratione solum provisionis prædictæ: virtute cujus provisionis domino Bituricensi debentur, quinquaginta procurationes in dicta provincia Burdegalensi. Nec faciebat pro domino Buituricensi, ut dicebat dictus decanus, quod in provisione ipsa dicitur, quod sicut alias ipsi scriptum est, Primati, ita de cetero scribant: quia per hoc non dicebatur ipsum esse primatem: cum non definiendo, nec contra de cetero præmissa scribantur ibidem. Dicebat etiam quod sicut ex prædicta provisione Burdegalensis ecclesia, & Burdegalensis archiepiscopus, & provincia Burdegalensis obnoxii sunt Bituricensi archiepiscopo, & ecclesia ejus: ita vice versa, sicut liquet ex provisione prædicta. Unde si jure primatiæ præmissa peterat, nullo modo permitterent; licet alias personam ipsius multum vellent honorare: sed ratione prædictæ provisionis offerebant ei, & in præsentia tabellionis facere ea ad quæ tenentur secundum tenorem provisionis, dum tamen jure primatiæ non peteret illa.

His peroratis, dominus regratiatus est decano Burdegalensi, & suis, super curialitate oblata de ipsum velle honorare. Secundo quod videbantur sibi viri discreti, & maturi, & bonæ voluntatis, ut credebat, sibi fuisse præmissi, dum tamen ipsi complerent quod dicebant. Ad cetera omnia, præmisso quod de provisione, seu super ipsa, disputari nolebat ad præsens, eamdem responsionem fecit quam primo: adjiciens, quod volebat & multum desiderabat, quod si in aliquo oberraret, vel jam erraverat, viderent homines sapientes & probi, & ostenderent in quo; & ab errore libentissime supersederet, & errata jam si errasset revocaret: quod tamen non credebat, nec vellet, nec erat intentionis suæ, nec umquam fuerat contra provisionem prædictam venire, nec eam infringere in aliquo: sed eamdem acceptabat, & libenter servare volebat: nec per modum quo scriptum fuerat in procuratione mandata, ipsi provisioni intendebat derogare, seu in aliquo præjudicium generare: sed ex abundanti & pro bono pacis, concordiæ, & caritatis eis obtulit, se sibi daturum litteras, quod a provisione prædicta recedere non intendebat; sed in omnibus, & per omnia in ipsa contenta servare volebat, & desiderabat sibi similiter integre servari, nec in aliquo contraire: & quod procurationem, visitationem, & alia jura suæ Bituricensis ecclesiæ, & suo, & omni juri sibi competenti quo poterat, & debebat, secundum ordinationem seu provisionem prædictam petebat; & eo modo quo prædecessores sui, & eo jure admissi fuerant ad præmissa eisdem, & non aliis petebat admitti. Et hæc oblata ab ipso & modo offerendi in omnium assistentium memoriam rogavit inseparabiliter affigi, & super his per præsentes notarios sic fieri publicum instrumentum. Tunc dixit quidam a latere, quod omnia reducerentur ad effectum.

Dominus dixit, quod paratus erat, quantum erat in eo, & vellet centum marchas dedisse, quod Burdegalenses domini ita intenderent ad pacem & con-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1234.

cordiam, & juris cujuſlibet conſervationem, & ad A equitatem, quantum ipſe anhelabat.

Et tunc decanus & ſui ſe traxerunt ad partem: & dominus ivit ad eccleſiam, & audivit Miſſam ſuam ad majus altare.

Interim fabricata fuit quædam littera & concordata, cum maxima difficultate partium: quæ ſequitur in hæc verba:

» SImon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus Aquitaniæ Primas, univerſis præſentes litteras » inſpecturis, ſalutem in Domino. Noveritis quod » intentionis noſtræ non fuit, nec eſt, contra proviſio- » nem, ſeu ordinationem dudum factam inter Bitu- » ricenſem & Burdegalenſem archiepiſcopos, per piæ B » memoriæ dominum Gregorium Papam IX. volen- » tem prædictis archiepiſcopis, & eorum eccleſiis » providere ſuper jure primatiæ Burdegalenſis pro- » vinciæ, aliquid indebite uſurpare. Quin potius » prædeceſſorum noſtrorum veſtigiis inhærentes, pro- » viſionem ſeu ordinationem eamdem, tam in viſita- » tionibus quam procurationibus, & aliis hujuſmo- » di, quantum ſecundum Deum, & juſtitiam, & jus » Bituricenſis eccleſiæ poſſumus, bona fide intendi- » mus obſervare. In cujus rei teſtimonium ſigillum » noſtrum præſentibus duximus apponendum. Da- » tum apud Blaviam Burdegalenſis diœceſis, anno » Domini MCCLXXXIV. die Mercurii poſt feſtum » beati Dionyſii. C

Qua ſigillata, & a decano & ſuis de ſcrupulo ad ſcrupulum ruminata & corroſa; tamdem viſi ſunt acceptare, dicentes tum quod ad plenum eam non poterant acceptare, niſi prius oſtenſa in capitulo eorumdem: cum de dicto capitulo plures eſſent alii ſapientes & probi & potentes, ſine quibus nihil poterant expedire: ſed eam libenter ſuis ſociis oſtenderent, & audirent quidnam ſuper hoc placeret eis.

Poſt hoc dominus eos rogavit, ut cum ipſo comederent: qui noluerunt, dicentes ſe jam comediſſe.

Poſt hoc dictus decanus dominum cum affectu & inſtantiſſime rogavit, ut cum ipſo ſaltem una die moraretur: quod facere dominus recuſavit, ſe curialiter & amicabiliter excuſando. Tunc receſſerunt decanus & ſui, domino cum reverentia ſalutato; & dominus comedit & abbas cum eo, & multi alii in domibus abbatiæ, & procuratus modo quo ſupra: computato etiam modo quo ſupra de expenſis dictæ diei ſolutis per abbatem, ſumma fuit .....

Eodem die venit, domino ſedente in menſa, dominus Helias abbas ſancti Aſterii, ſæcularis eccleſiæ Petragoricenſis diœceſis, conſervator domini Bituricenſis, ſuper proviſione prædicta.

Poſt comeſtionem Major, & burgenſes Burdegalenſes venerunt viſum dominum in camera ſua, cum buccinis, & in magna ſolemnitate & veneratione; & biberunt cum domino, & de drageia comederunt.

Eodem die in Veſperis & in clauſtro dictæ abbatiæ denuntiavit officialis domini, multitudine hominum ibi ſtante & ſedente; in figura judicii quaſdam appellationes a quibuſdam burgenſibus Burdegalenſibus, ab audientia officialis Burdegalenſis ad Bituricenſem archiepiſcopum, vel ejus officialem interjectas, legitimas, & canonice fuiſſe appellatum, & appellationes tenere; revocando in irritum quidquid poſt appellationes, &c.

Die Jovis ſequenti ante diem, domino & ſuis ſurgentibus, & venientibus ſupra portum *de la Garonde*, & ſuas Matutinas dicentibus; ibidem dum pararetur navigium, paratis omnibus, ſuam navem intravit, & alii naves alias prout potuerunt.

ANNO CHRISTI 1234.

Et dum equi ponerentur in navibus, palefredus capicerii Pictavienſis, ſocii domini, cecidit in aquam in valore ſexaginta librarum Turonenſium, vel majori, & ibi in brevi hora fuit ſubmerſus.

Dominus deſcendit ad portum de Manca per quatuor leucas longas a Blavia diſtantem, & apud Manca ſuam Miſſam audivit in veſtimentis & libris ipſius eccleſiæ. Dicti Major & burgenſes dictam aquam cum domino in diverſis navibus tranſierunt; & dominum aſſociarunt uſque Burdegalenſem civitatem diſtantem a dicta villa de Man- B ca, per quatuor leucas longas.

Multi burgenſes Burdegalenſes cum prædictis domino venerunt obviam bene in quingentis & pluſquam per leucam: & dominum, ut primatem ſuum reverentiſſime cum ſalutatione devota receperunt & acceperunt.

Domino tranſitum per civitatem faciente, & a dextris, & a ſiniſtris ſuam benedictionem humiliter exſpectantibus & inclinantibus ad eamdem ſuſcipiendam diſtribuente & largiente, ad abbatiam ſanctæ Crucis Burdegalenſis declinavit: & cum eamdem pacifice, & abſque contradictione aliqua crederet intrare; præſertim cum præcurſores domini, & totus clericus, coquinæ, oſtiarius, domini Mareſcallus, pincerna, ceterique officiales domini cum ſommariis ad argentum & vexelamentum argenteum benigniter cum hilaritate vultus ibi fuiſſent recepti, & intus ſua cibaria præparata & neceſſaria quæſita; tum undique valvas eccleſiæ clauſas invenit: nec ſibi patuit aditus, nec ſibi voluerunt aperire, qui clauſas tenebant, licet cum inſtantia pluries, ut aperirent, requiſiti.

Tamdem venerunt decanus Burdegalenſis, & decanus ſancti Severini, & alii plures, cum eis ad dominum ſtantem apud valvas, & ei dixerunt: Domine cariſſime, litteram quam heri dediſtis apud Blaviam in capitulo legimus & oſtendimus concanonicis noſtris: qua lecta & audita non placuit D eis, nec fuerunt ea contenti. Attamen ſi ratione compoſitionis, ſeu proviſionis, aut ordinationis prædictæ petitis admitti ad viſitationem, & procurationem; parati ſumus, & vobis offerimus facere, quod debemus ſecundum tenorem proviſionis prædictæ: & hoc offerimus in præſentia tabellionum hic aſſiſtentium, & petimus ſuper his fieri nobis publicum inſtrumentum. Et ſi alias contra nos procedere interditis aut petere, & ne procedatur ad ſedem Apoſtolicam appellamus, & ejus nos quoque ſupponimus protectioni.

Tunc dominus tabellionibus publicis vocatis, & Prædicatoribus & Minoribus, & aliis adſtantibus dixit voce viva; Domini hic adſtantes, precor vos, E attendite & videte, & memoriæ commendate, quod nos jure noſtræ Bituricenſis eccleſiæ, & noſtro, & omnium jure nobis competenti juxta tenorem proviſionis prædictæ ad viſitationem, & procurationem petimus admitti; ſecundum quod prædeceſſores noſtri Burdegalenſem provinciam viſitantes fuerunt admiſſi ad præmiſſa: ſcientes quod non eſt intentionis noſtræ, nec umquam fuit a proviſione prædicta recedere, nec intendimus; ſed obſervare petimus diligenter, nec in aliquo, aut aliquibus contentis in ipſa contraire: & cum inſtantia petimus nobis reſervari, & hoc petimus in publica forma redigi, & adſtantes inſcribi.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

Et dixit subsequenter : Monemus vos primo, secundo, & tertio, decanum Burdegalensem, & decanum sancti Severini, & vos omnes alios ipsis assistentes, ne nos ex officii nostri debito visitare volentes, nostram visitationem aliquatenus impediatis : & quia manifeste paret, quod contra Deum & iustitiam nostram non cessatis impedire visitationem, immo plus & plus impeditis ; vos in his scriptis, vestra exigente contumacia, excommunicamus, & vos excommunicatos publice nunciamus.

Et tunc quidam ex parte decani Burdegalensis, ut dicebat, & nomine capituli, in cedula quadam, nescio quædam incepit legere : sed præ clamore nimio non potuit audiri. Tunc dominus conversus ad fores ecclesiæ sanctæ Crucis abbatem & conventum, licet eos non videret, primo, secundo & tertio monuit, ut ipsum ad visitationem & procurationem admitterent, ut præmittitur, & ut tenebantur secundum provisionem præmissam : & in monendo continuo ad fores pulsabat.

Et cum videret se ad præmissa non admitti, nec ipsos monitionibus suis parere, in scriptis excommunicavit eosdem : & suum executorem prædictum rogavit, ut id faceret ad quod erat deputatus.

Et tunc dictus conservator dictos abbatem & conventum modo quo supra monuit, ut dominum reciperent ad præmissa secundum tenorem provisionis prædictæ. Quos monitis suis parere nolentes excommunicavit in scriptis, & ecclesiam ecclesiastico supposuit interdicto, quam jam dominus apposuerat eidem interdicto.

Et post hæc dominus per longum tempus, cum confusione, rubore, & verecundia stans ad fores clausas ecclesiæ plebe infinita adstante, videns quod nihil haberet, quod ultra posset facere ; faciens per solemnes nuncios, ut per capicerium Pictaviensem, Guardianum & Priorem Prædicatorum Burdegalensium, & plures alios, procurare & tractare, si dictas visitationem, & procurationem suam impedientes possent aliquatenus inducere ad aliquam viam pacis & concordiæ, & mansuetudinis. Sed ipsorum tractatus nullum consecuti sunt effectum. Tunc dominus Bituricensis dixit adstantibus : Domini, videte quantam humilitatem, mansuetudinem, & patientiam eis obtulimus : sed nihil humanitatis invenimus.

Anno Domini MCCLXXXIV. die Mercurii in festo beati Lucæ audivit dominus Missam in aula archiepiscopali, qua audita venit ad dominum magister Bonitus de sancto Quintino, archidiaconus in ecclesia Lemovicensi, clericus regis Angliæ, volens honorare dominum ; & cupiens, quod obediretur domino per totam senescalliam Agennensem.

Domino Augerio Motet, militi senescallo Agennensi, scripsit in hæc verba :

» CArissimo suo domino Augerio militi, dicto
» Motet, senescallo Agennensi, magister Bo-
» nitus de sancto Quintino, illustris regis Angliæ
» clericus, salutem & amoris augmentum. Litteras
» serenissimi principis domini regis Franciæ vidimus
» & recepimus : scilicet senescallus Vasconiæ, ego,
» & alii consiliarii domini regis Angliæ in hæc verba :
» PHILIPPUS Dei gratia Francorum rex, Ber-
» trando Cossé servienti suo, salutem. Mandamus ti-
» bi, quatenus non permittas, quod in senescallia seu
» in baillivis Petragoricensi, Pictavensi, Xantonen-

si, Agennensi, Vasconiæ arque Arverniæ, indebita gravamina, vel violentiæ inferantur dilecto & fideli nostro archiepiscopo Bituricensi, Aquitaniæ primati, aut gentibus, vel nunciis suis, in personis, vel bonis eorum, tum pro juribus provinciæ, vel primatiæ suæ exercendis ad partes provinciæ vel primatiæ suæ earumdem, [a] ipsum, vel eorum aliquem contigerit declinare : & ipsum archiepiscopum & quemlibet prædictorum in suis justis sainis ab omni injuria, nec non gravaminibus & violentiis manifestis, in locis ipsos defendas ex parte nostra, quotiens opus sibi fuerit, & de hoc fueris requisitus : nos enim tenore præsentium præcipimus senescallis, & justiciariis locorum prædictorum, ut tibi ad executionem præmissorum, si eos inde requisieris, auxilium subministrent. Actum Parisius, die Lunæ post festum beati Joannis Baptistæ, anno Domini MCCLXXXIV.

Cujus virtute mandati idem Bertrandus cum instantias requisivit, ut super præmissis auxilium ministremus. Et nos mandato domini regis Franciæ parere volentes, id complevimus indilate : & vos requirimus nihilominus consulendo, ut Johanni de Drocis curiæ clerico, & Odardo de Bordis domicello, vel eorum alteri unum servientem vestrum haberi faciatis, qui in senescallia vestra præmissa compleat secundum prædictarum continentiam litterarum, & hoc generose facere nullatenus obmittatis. Datum Burdegalæ, & signatum nostro sigillo, anno Domini MCCLXXXIV. die vero Mercurii, in festo sancti Lucæ.

Postea dominus exivit civitatem Burdegalensem cum maxima comitiva burgensium ; & in via, antequam exivit de villa, ipse visitavit Bertandum servientem regis, qui infirmabatur ; & dimisit cum eo medicum suum.

Postea intravit Girundam, & conduxit eum ultra aquam Major Burdegalensis, & plures alii : & venit illa die apud sanctum Geraldum, abbatiam Sylvæ majoris ; & fuit ibi multum honorifice & solemniter, campanis pulsatis, & processionaliter a priore & conventu ipsius, abbate absente, receptus. Sunt ibi monachi nigri ; & est locus multum insignis. Et quia non comeduntur in corpore abbatiæ carnes, dominus cum suis sociis comedit supra portam, & comedit ibi carnes. Et venerunt ad dominum quidam monachi, inhibentes abbati sancti Sulpitii, ne carnes comederet ibi ; quia ipse faceret contra constitutionem ordinis sui. Sed dominus respondit, quod prælatus & sui socii non adstringuntur regulis suis ; cum sit eorum superior, & propter hoc ipse voluit, quod dictus abbas comederet carnes : quod & ipse fecit : & fuimus bene procurati.

Die Jovis post Missam voluit dominus intrare capitulum : sed quia cantabatur Prima, dixerunt quidam monachi, quod dominus exspectaret, quousque Prima esset cantata ; & tunc dominus intravit ecclesiam.

Et cum abbas sæcularis ecclesiæ sancti Asterii Petragoricensis, gerens vices reverendi patris archiepiscopi Turonensis, & episcopi Aurelianensis, conservatorum domini, sequeretur dominum ad ecclesiam ; venit ad eum quidam monachus, Radi nomine, & est operarius ecclesiæ : qui contra dominum, & contra dictum abbatem volebat appellare : sed antequam dictus monachus aliquid diceret, dictus abbas excommunicavit ipsum, post trinam monitionem, quod ad requisitionem decani & capituli Burdegalensis nihil faceret, vel diceret contra dominum, nec contra ipsum.

[a] Forte, ad quos ipsum.

ANNO CHRISTI 1284.

Interim intraverunt eccleſiam ad invicem litigantes; & monacho dicto coram domino adſtante, dominus monuit ipſum, quod nihil faceret, aut diceret contra ſe: & quia monachus volebat ipſum monere aliquid movere, ipſum monachum excommunicavit; & monachus hoc non obſtante dominum voluit monere: ſed non complevit, dicens, quod factum ignorabat, & quod neſciebat quid faciebat.

Et ſic dominus exivit eccleſiam, facta primo monitione coram majori altari, quod ad ſuam viſitationem in capitulo venirent: quod facere noluerunt. Et tunc dominus intravit capitulum, cauſa viſitationis: ſed monachi noluerunt venire; quos dominus monuit, ut debuit. Et quia venire noluerunt, dominus excommunicavit priorem, ſubpriorem, & alios officiales ipſius monaſterii, & eccleſiam eccleſiaſtico interdicto ſuppoſuit. Præterea dictus abbas ſancti Aſterii monuit prædictos monachos: & quia ad monitionem ſuam obedire domino noluerunt, ipſos excommunicavit.

Quo facto, dominus receſſit, & venit uſque ad portum, ubi tranſiit Dordanam; & antequam recederet de portu, venit ad eum Raymundus de Turiis domicellus: & intimavit ſibi, quod apud ſanctum Melianum venerat Boſo archidiaconus de Blavia, qui fecerat ſibi claudi portas eccleſiæ: & tunc dominus miſit ad abbatiam Ernaudum, & Joannem dictum de Santyo, ſervientem domini Joannis de Agendo, tenente locum ſeneſcalliæ in Burdegalis & Baſatæ diœceſibus: & quia loqui non poterant cum abbate, cum ſit in Romana curia, locuti fuerunt cum fratre abbatis, & cum magiſtro Raymundo procuratore abbatis; qui Raymundus venit obviam domino, & rogavit ipſum, & exhibitis litteris ſupplicavit, quod ipſe non iraſceretur ſuper id quod fiebat; quia parati erant honorifice, devote, & cum ſumma devotione ad recipiendum dominum, quando dictus archidiaconus de Blavia venit ad abbatiam, qui eos moneret ex parte decani & capituli Burdegalenſis, quod ipſum non reciperent: alioqui ipſos auctoritate decani & capituli excommunicabat. Et quia non erant auſi incurrere malevolentiam ipſorum decani & capituli; propter hoc rogavit dominum, quod contra abbatem nihil faceret, nec eccleſiam interdiceret, quia ſuper impedimentum hujuſmodi triſtabantur. Et dixit domino: Ad eccleſiam venite: & quamvis ipſam clauſam inveniatis & hoſpitia monaſterii; verumtamen leviter intrabitis, & omnia vobis neceſſaria habebitis.

Et ſic dominus venit ad eccleſiam, & invenit eam clauſam; ſed ante portam extra eccleſiam invenit unum canonicum ejuſdem monaſterii, qui contra dominum ad ſedem Apoſtolicam appellavit. Nomen canonici eſt Menfredus de Salogna, & quemdam alium clericum, qui dominum denunciavit a concilio facto Biturigæ excommunicatum; & ejus conſenſu & requiſitione oſtia domorum archiepiſcopalium fracta fuerant: & appellationem factam per decanum & capitulum Burdegalenſe contra dictum dominum innovavit: & utrique iſtorum appellantium apoſtolos petiit, quos conceſſit dominus; & ad diem Veneris ſequentem citavit decanum & capitulum Burdegalenſe apud *La Baſtide* ſanctæ fidei, oſtenſurum gravamina quæ dicebant ſibi illata per dominum; & obtulit dominus reſarcire expenſas, ſi quæ factæ eſſent occaſione dictorum gravaminum: & petiit ſuper oblatione hujuſmodi publicum fieri inſtrumentum.

Poſtea monuit priorem & adminiſtratores ipſius monaſterii, quod ipſum reciperent ad procurationem & viſitationem: & quia hoc facere denegarent, ipſos excommunicavit; ſed ob reverentiam ipſius abbatis monaſterii prædicti, cum præſens non eſſet, ipſi parcit, nec eccleſiam interdixit. Et tunc dominus intravit hoſpitium ejuſdem monaſterii, quod invenit quaſi paratum: & antequam dominus comederet, Major villæ cum pluribus burgenſibus venit videre dominum; ei oſtendens dominus litteras domini Regis Franciæ, & litteras domini Joannis de Creſilly ſeneſcalli Vaſconiæ: qui reſpondit domino, quod paratus erat ſuam facere voluntatem. Illa die ſic remanſimus: & quia nimis tarde veneramus, non comedimus niſi ſemel.

Die autem Veneris, audita Miſſa in Aula, antequam dominus recederet, interim venit ad portam eccleſiæ, & monuit interim priorem, & alios adminiſtratores, quod ipſum reciperent ad viſitationem: quod facere noluerunt: propter quod ipſos excommunicavit.

Item ibidem, eadem hora & die excommunicavit dictum archidiaconum de Blavia, & dictum Menfredum, propter hoc quod ſuam viſitationem impediebant; & fecit legi ſuum privilegium, quod excommunicari non poterat, Gallice & Latine.

Die autem Jovis præcedenti, poſt monitionem domini, & ejus excommunicationem, abbas ſancti Aſterii uſus fuit officio ſuo.

Die vero Veneris poſt feſtum beati Lucæ, impletis prædictis, venit dominus apud Baſtidam ſanctæ fidei, Agennenſis diœceſis, & fuit ibi ad expenſas proprias: prior autem loci præſentavit ſibi unum conderellum vini, & baillivus ſimiliter unum.

Die ſabbati audivit dominus Miſſam ſuam in eccleſia, antequam recederet: & venit apud Marmande ejuſdem diœceſis: & fuit ibi ad expenſas ſuas.

Die vero Dominica poſt dictum feſtum, audita Miſſa ſummo mane, veniendo ad portum ſanctæ Mariæ, Agennenſis diœceſis; venerunt obviam domino uſque ad portum de Aguillon Bernardus de Parille, prior ſæcularis eccleſiæ ſancti Caprafii Agennenſis, Joannes de Fourgetes canonicus Bituricenſis & Agennenſis, Helias de Contures prior de portu ſanctæ Mariæ. Fuit ibi dominus receptus ſolemniter & proceſſionaliter, & campanis pulſatis, præſentibus omnibus ſupradictis, qui cum domino comederunt; & fuit ibi dominus bene procuratus.

Et quia dominus intellexerat, quod quidam canonicus Burdegalenſis venerat apud Agennenſes, ut receptionem ſuam erga capitulum impediret; poſt comeſtionem miſit dominus ad capitulum Agennenſe Joannem de Fourgetes prædictum, ut nunciaret capitulo canonicorum Burdegalenſium errorem.

Die vero Lunæ ante feſtum ſanctorum Simonis & Judæ apoſtolorum, domino veniente apud Agennenſes, cantor & plures canonici Agennenſes, ex parte capituli venerunt obviam domino, dicentes, quod dominum honorare modis omnibus intendebant: ſed quia dictus canonicus Burdegalenſis capitulum Agennenſe monuerat, ut dominum non reciperent, alioquin eos auctoritate ſui conſervatoris excommunicabat; requiſivit dominum ex parte capituli Agennenſis cantor eccleſiæ, quod ſi ſuper impeterentur, quod ipſi haberent propitium & coadjutorem: & ſic a domino receſſerunt, & venerunt ad eccleſiam, ut receptionem domini honorifice præpararent. Dominus autem ad eccleſiam veniens, multum ſolemniter & honorifice a dicto cantore & toto capitulo, campanis pulſatis, proceſſionaliter fuit receptus, & in domibus epiſcopi receptus, abſente epiſcopo, & procuratus.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

Post comestionem vero, quia quidam decani Agennenses dubitabant aliquantulum de processu domini; informavit eos super processu suo & super suo privilegio, quod non poterat excommunicari: qui processu domini audito, pacificati remanserunt.

Die autem Martis, antequam recederet de Agennis, celebravit in majori ecclesia ad majus altare de beata Maria: & fecit sermonem ad populum, & retigit negotium Arragoniæ, & dedit indulgentiam. Missa celebrata, recessit; & veniente ipso apud sanctam Liberatam Agennensem seu Agennensis diœcesis, venit ei obviam prior loci: quo loco fuit receptus, campanis pulsatis, & processionaliter, & procuratus; & associaverunt eum ad dictum locum dictus prior sancti Caprasii Agennensis, & Joannes de Fourgetes prædictus. Sed antequam recederet de Agennis, visitavit dominus ecclesiam sancti Caprasii: & fuit ibi, campanis pulsantibus, processionaliter receptus a priore & capitulo dicti loci. Et quia capitulum Agennense petierat a domino quamdam litteram, super requisitione quam ei fecerat cantor Agennensis ex parte capituli, & eam non habuerat; facta fuit apud sanctam Liberatam, & sigillata sigillo domini, & tradita magistro Joanni de Fourgetes prædicto.

Forma littera fuit in hac verba:

» NOs Simon Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ primas; notum facimus universis præsentes litteras inspecturis, quod nobis » jure Bituricensis ecclesiæ & nostro, Burdegalensem » provinciam & diœcesim Agennensem visitantes, & » civitatem Agennensem causa visitationis ingressi; » venerabiles viri capitulum Agennensis ecclesiæ nos » honorifice, processionaliter, & prout decuit, receperunt, & in palatio episcopi Agennensis more » solito fuimus procurati. Verum quia decanus & capitulum Burdegalense, & eorum officiales, sede vacante; & sacrista Bayonensis, dicens se conservatorem a sede Apostolica deputatum, decano & capitulo supradictis contra capitulum Agennense, ob » præmissa, se velle de facto procedere comminatur: » Nos quia prædictum capitulum Agennense nobis » & jure Bituricensis ecclesiæ in hac parte adsistunt » fideliter & adhærent, & in posterum se adhærere & » adsistere profitentur; concedimus quod nos, si occasione præmissorum, conjunctim vel divisim in posterum molestentur, tam per nos, quam conservatores nostros adsistamus, eisdem favorem, consilium » & auxilium impendendo: jure Bituricensis & Agennensis ecclesiarum in omnibus semper salvo. Datum &c.

Die vero Veneris, in vigilia sanctorum Simonis & Judæ, audita Missa apud sanctum Asterium, venit dominus Petragoricas, & intravit civitatem: & receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis solemniter, a capitulo, absente episcopo; & fuit dominus in domibus episcopi receptus & procuratus.

Die sabbati, in festo Apostolorum Simonis & Judæ, celebravit cum pallio in cathedrali ecclesia ad majus altare: & fecit fieri sermonem, & dedit indulgentiam. Et post Missam venit dominus apud sanctum Frontonem in castro Petragoricensi: & sunt ibi canonici sæculares, & abbas sæcularis; & fuit ibi, campanis pulsatis, processionaliter & receptus & procuratus.

Die dominica celebravit dominus summo mane in ecclesia sancti Frontonis, & fuit usus pallio, & fecit sermonem ad populum, & indulgentiam dedit. Et post Missam fuit in capitulo, & denunciavit excommunicationes factas ab ipso contra decanum & capitulum Burdegalense; & fecit fieri copiam omnium privilegiorum suorum & processuum factorum contra decanum & capitulum & officialem Burdegalensem. Tunc recessit dominus, usque ad tempus quo cantaretur Terra.

ANNO CHRISTI 1284.

Postea exivit dominus apud Majolum prioratum monachorum nigrorum, & est de sancto Martiali Lemovicensi: & quia dominus jam receperat omnes procurationes quas habebat in diœcesi Petragoricensi, fuit in dicto prioratu ad expensas suas; & veniendo apud sanctum Majolum, vidit dominus in quadam abbatia, quæ *Chensalade* nuncupatur, dominum episcopum Petragoricensem: & sunt in prædicta abbatia canonici regulares.

Die Lunæ ante festum omnium Sanctorum, misit dominus citationes ad citandos decanum & capitulum sancti Andreæ, abbatem & conventum sanctæ crucis Burdegalensis, & abbatem de Sylva majori, ad diem Veneris post festum omnium sanctorum. Veniendo apud Angolimensem civitatem, occurrit ei dominus Amarritus de Monteforti; & veniens ad civitatem & ecclesiam cathedralem, fuit ibi receptus processionaliter & solemniter, pulsatis campanis, a cantore & capitulo, absente episcopo & decano; & fuit receptus in domibus episcopi & procuratus.

Die Martis, in vigilia omnium Sanctorum, audivit Missam dominus in ecclesia cathedrali; & post Missam exeundo de civitate, conduxerunt eum dominus Amarritus & cantor ecclesiæ, & venit apud sanctum Amandum, abbatiam monachorum nigrorum: & fuit ibi receptus honorifice, campanis pulsatis, processionaliter ab abbate & conventu, & procuratus.

Die Mercurii, in festo omnium sanctorum, antequam dominus recederet de sancto Amando, celebravit in pontificalibus majorem Missam: & non fecit sermonem, ea solummodo causa quod non intelligebatur a populo.

Et missa celebrata, veniendo apud beatam Mariam de Hallainvilla, Angolismensis diœcesis, conduxit eum dominus abbas de sancto Amando: & cum venisset ad prioratum de Hallainvilla, fuit receptus dominus a subpriore loci, absente episcopo, campanis pulsatis, processionaliter, & procuratus. Et sunt ibi canonici regulares; & non habent ibi superiorem, nisi episcopum.

Die Jovis, antequam recederet dominus, celebravit Missam pro mortuis; qua celebrata, venit dominus apud Fontenay, Xantonensis diœcesis, prioratum de sancto Joanne Angeliacensi: ubi fuit dominus receptus, campanis pulsatis, processionaliter, & procuratus.

Die Veneris sequenti, apud Tanniacum prioratum de sancto Gildasio, Bituricensis diœcesis, & venit ei obviam prior loci; & fuit dominus ibi receptus, campanis pulsatis, processionaliter, & procuratus.

Et quia dominus Agennensis fuerat ad dictum prioratum citatus; venit pro eo magister Joannes [a] de Fougeres, canonicus Bituricensis & Agennensis, & apportavit litteras excusatorias prædicto episcopo: & quia dominus Joannes promiserat domino, quod ipse episcopus revocaret quidquid fecerat contra dominum, dominus recepit suam excusationem. Et quia prior sancti Caprasii, & capitulum Agennense super hoc rogaverunt dominum.

[a] *Forte*, de Fougeres.

Die sabbati, audita Missa, venit dominus apud Rupellam, prioratum de Clugniaco; & venit ei ob-

ANNO CHRISTI 1234.

viam Majorem, & plures burgenſes de villa, & fuit receptus in dicto prioratu, campanis pulſatis, ſed non proceſſionaliter, quia non erant parati; & fuit ibi procuratus.

Die vero Dominica, quia die præcedenti non fuerat receptus proceſſionaliter, receperunt ipſum, campanis pulſatis, & proceſſionaliter, & celebravit dominus in pontificalibus, & uſus fuit pallio: & poſt Miſſam fecit ſermonem in cimeterio, & fecit mentionem de cruce in ſermone, & plures cruce ſignavit, & dedit indulgentiam; & fecit ſibi Major præſentari plures cuniculos, aves plures, & unum beamnem oneratum de daccis.

Et his factis, venit dominus apud Boëtum prioratum de monaſterio novo Pictavienſi; & fuit ibi dominus receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter: & prior, & plures burgenſes venerant domino obviam, ſed eum non invenerunt, quia per aliam venit viam. Et ibi fuimus bene procurati, quia prior eſt homo multum valens.

Die Lunæ, audita Miſſa, venit dominus apud Aſfort, & conduxit eum prior de Boëto diu. Prioratus vero de Aſfort eſt de Burgodolenſi, Bituricenſis diœceſis; & fuimus bene recepti, campanis pulſatis, ſed non proceſſionaliter, quia prior & monachi erant in Bituria: ſed nos fuimus bene procurati.

Die Mercurii, audita Miſſa, venit dominus apud Niort, & conduxit eum prior de ſancto Joanne prædicto, & caſtellanus de ſancto Meſſantio. Et eſt prioratus abbatis de Charros Pictavienſis diœceſis; & ſunt monachi nigri: & fuit receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus. Et ibi venit ad dominum magiſter Guillelmus, clericus domini epiſcopi Pictavienſis, ad conducendum dominum per diœceſim Pictavienſem.

Die Jovis, audita Miſſa, venit dominus apud ſanctum Geloys, prioratum de Clugniaco: & fuit ibi dominus receptus, campanis pulſatis, ſed non proceſſionaliter, quia prior non erat in partibus illis: & ſuus ſocius, qui domum cuſtodiebat, iverat apud Niortum pro neceſſariis domino & familiæ quærendis: & fuit ibi procuratus.

Die Veneris, audita Miſſa ſummo mane, venit dominus apud ſanctum Meſſantium; & eſt abbatia monachorum nigrorum, & fuit ibi dominus receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, præſente abbate, & procuratus.

Et fuerunt ibi citati decanus & capitulum Burdegalenſe, qui comparuerunt per procuratorem; cui dominus obtulit, quod paratus erat revocare omnia gravamina, ſi quæ intulerat, dummodo doceret de eiſdem. Qui reſpondit, quod ad hoc non venerat: & ſuper hujuſmodi proceſſu dominus petiit inſtrumentum publicum ſibi fieri a quodam tabellione, quem dicti Burdegalenſes ſecum ducebant, ſed receſſit inſtrumento non facto.

Et ad dictum locum venerunt duo clerici, quorum unus canonicus Xantonienſis magiſter Joannes de Sours, Carnotenſis diœceſis ſcilicet, & quidam alius, ad excuſandum dominum Xantonienſem epiſcopum, ſuper hoc quod ipſe ſugillaverat proceſſus Burdegalenſes; quibus dominus obtulit informationem ſibi fieri per inſtrumenta publica de proceſſibus ſuis: qui uſque in craſtinam deliberationem petierunt.

a Forte, civiliter.

Mane facto, venerunt ad dominum, & a cilcit. ſigillum domini Xantonienſis ſigillarum dederunt, quod ipſe totum revocabat. Quibus factis, celebravit dominus Miſſam conventualem in pontificalibus, & uſus fuit pallio, & fecit ſermonem ad populum, & dedit indulgentias. Quo facto,

ANNO CHRISTI 1234.

Die ſabbati in feſto beati Martini, venit dominus apud Agones, prioratum canonicorum regularium, abſente priore. Et eſt dictus prioratus de abbatia de *l'Eſtierpe*; ubi fuit receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus.

Die Dominica, audita Miſſa, venit dominus apud Verinos, prioratum de ſancto Meſſantio; ubi fuit dominus receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus. Quo loco fuerant nuntii Burdegalenſes, & inhibuerant priori loci, ne reciperent dominum. Sed abbas ſancti Meſſantii appellaverat contra ipſos pro ſe, & ſibi adhærentibus.

Et ibi fecit fieri dominus monitiones quaſdam ad monendum dictos nuncios, ut deſiſterent a talibus inhibitionibus, alias excommunicarentur; & fuerunt miſſi ad dictam monitionem faciendam Girardus clericus coquinæ, & Joannes Bellechiere: ſed adhuc non invenerunt ipſos, quia non venerunt ad prioratum de Panprou, ubi credebatur quod debebant ire.

Die Lunæ, audita Miſſa, venit dominus apud Pampron prioratum de ſancto Meſſantio; & venit ei obviam abbas de ſancto Meſſantio, & prior loci prædicti, ubi fuit receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus.

Die Martis, audita Miſſa ſummo mane, venit dominus apud Vinoniam, prioratum abbatiæ ſancti Cypriani Pictavienſis; & veniendo ad dictum locum conduxit eum abbas ſancti Meſſantii, & prior de Pampron, & ibi fuit receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter a priore loci & ſociis ſuis, & procuratus.

Die Jovis, audita Miſſa ſummo mane, venit dominus ad abbatiam, quæ vocatur abbatia ſancti Benedicti de Quiriciaco vel Quinciaco, in qua ſunt monachi nigri; ubi fuit receptus ab abbate & conventu, campanis pulſatis, proceſſionaliter, & procuratus.

Et ibi venerunt ad dominum majores de capitulo Pictavienſi, & informavit eos de omnibus proceſſibus ſuis, & habuerunt tranſſcriptum, ut habeant conſilium ſuper dictis proceſſibus; & dedit ibi dominus indulgentias pro eccleſia Pictavienſi. Quidam ex eis comederunt cum domino: quidam receſſerunt.

Die Mercurii ſequenti, audita Miſſa ſummo mane, venit dominus apud Lugudiacum, prioratum de abbatia de Mazelliaco, Gallice, *Maiſſeſé*; & fuit ibi dominus receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, a priore loci & ſociis ejus.

Et ibi venit ad dominum ſubdecanus ſancti Hylarii Pictavienſis; & ſolebat dictus prioratus eſſe abbatia, ubi fuit abbas beatus Marcus vel Martialis: & ſunt ibi illi duo quos reſuſcitavit a mortuis.

Die Veneris, audita Miſſa, venit dominus apud Nobiliacum; & eſt abbatia monachorum nigrorum: & venit ei obviam abbas loci, ubi fuit receptus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, ab abbate & conventu multum honorifice, & ſolemniter, & fuit procuratus ibi; & venit ad eum Pictavienſis cantor, præpoſitus, & officialis, & ſubdiaconus ſancti Hylarii Pictavienſis.

Die ſabbati in octavis beati Martini, antequam dominus recederet de dicta abbatia, recepit licentiam ab eo capicerius Pictavienſis, & audita Miſſa, receſſit. Similiter magiſter G. de Chipra, clericus domini epiſcopi Pictavienſis, qui nos conduxit per diœceſim Pictavienſem; & conduxit dominum abbas & prior dictæ abbatiæ: & venit dominus apud

ANNO CHRISTI 1284.

Boërete, prioratum monachorum nigrorum, & est de abbatia de Nobiliaco: ubi fuit receptus dominus, campanis de more pulsatis, processionaliter, & procuratus.

Die Dominica post octavas sancti Martini hiemalis, visitavit dominus prioratum de Luceyo, & de sancto Martiali montis Maril. Lemovicensis; & receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis.

Et quia prior sancti Martialis, ad quem ultimo declinavit, non habebat domos sufficientes ad recipiendum dominum; venit ad domum Dei montis Maril. & receptus ibidem processionaliter, procuratus fuit in dicta domo ad expensas dictorum priorum. In dicta domo non erat rector, nisi duo procuratores; & litigabant quidam in curia Romana, ut essent rectores prædictæ domus.

Die Mercurii ante festum sancti Lucæ evangelistæ, procuratus fuit dominus in prioratu sancti Romani de Blavia, Burdegalensis diœcesis. Qua die decani sancti Andreæ, & sancti Severini, & multi alii canonici Burdegalenses venerunt ad dominum, conquerentes inter cetera de forma litterarum quas miserat per procurationem suis petendis in locis ad quæ declinaverat: unde tunc inter dominum, & prædictos decanos fuit forma litterarum, quæ sequitur in hæc verba:

Forma litterarum domini Bituricensis super, &c.

» SIMON Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, » Aquitaniæ primas; dilectis in Christo talibus, » prioribus, vel abbatibus talis diœcesis; salutem in » Domino. Burdegalensem provinciam visitantes, » omni eo jure quo possumus, & debemus, juxta pro» visionem seu ordinationem sedis Apostolicæ super » hoc editam a bonæ memoriæ domino Gregorio Pa» pa IX. & prout prædecessores nostri a vobis con» sueverunt admitti; tali die ad locum vestrum pro» ponimus, favente Domino, declinare: unde vobis » mandamus, nihilominus vos monentes, quatenus » dicta die procurationem nostram & nobis, & no» stræ familiæ præparetis. Datum, &c.

Anno Domini MCCLXXXIII. die Veneris post *Oculi mei*, sive post festum beati Gregorii, mense Martii, reverendo patre domino Simone Bituricensi archiepisco, Aquitaniæ primate, diœcesim Claromontensem causa visitationis intrare volente, Dochabreyz venit Exoldunum, in abbatia loci Exoldunensis, ubi suam procurationem recepit: sed ibi receptus non fuit processionaliter, nec campanis pulsatis, quia jam visitaverat alias ibidem; sed summa expensarum fuit septem librarum.

Sabbato sequenti visitavit ecclesiam beati Cyrici Exoldunensis; & fuit per ipsum dominum archiepiscopum, & canonicos præsentes de Missa defunctorum celebranda ibidem per unum canonicorum, vel per alium, quem procurarent; de residentia canonicorum facienda, & de pœna deficientium in ipsa, quæ est quinquaginta solidorum; & quod possint dicti canonici studere in illa, in qua magis poterunt proficere facultate; nisi de dolo, fraudeque liquido appareret: de quibus si appareat, corrigetur per prælatum. De his omnibus confecta fuit littera: dicti vero canonici procurationem domini solverunt in abbatia prædicta, propter honestatem domorum.

Dominica qua cantatur *Lætare Jerusalem*, sive ante festum beati Benedicti abbatis, visitavit dominus in ecclesia sancti Dionysii Exoldunensis. Canonici sancti Dionysii medietatem procurationis A solverunt, & prior sancti Paterni Exoldunensis aliam medietatem; domino remanente in abbatia prædicta, propter honestatem domorum.

Dicta die celebravit dominus apud sanctum Paternum in pontificalibus, & sermocinatus fuit ibidem, & confirmavit. Et est sciendum, quod uterque, scilicet capitulum sancti Dionysii, & prior sancti Paterni, ad integram procurationem tenentur.

Die Lunæ sequenti fecit dominus reconciliari cimeterium sancti Dionysii Exoldunensis per archipresbyterum Exoldunensem, virtute sui privilegii, aqua prius per ipsum dominum benedicta.

Inde venit ad Casale Benedictum, ubi fuit receB ptus processionaliter, campanis pulsatis.

Die Martis sequenti intravit dominus capitulum Casalis Benedicti, & ibi fecit sermonem: & inquisito de statu monasterii, tam in capite, quam in membris; post multa per multos de monasterio domino relata & revelata, tam palam, quam secreto, dictum capitulum & prior loci ejusdem per suas literas sigillo conventus sigillatas, domino dederunt potestatem plenariam & specialem providendi ipsi monasterio per se vel per alium, de abbate, de monasterio, vel aliunde quandocumque ipsum monasterium per resignationem fratris Joannis, tunc abbatis monasterii ejusdem, contigerit vacare.

Ipsa die Martis, scilicet in festo sancti Benedicti abbatis, venit dominus ad prioratum de Vodo- C lione, spectantem ad Burdegalensem; & ibi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, & ibi procuratus fuit, & confirmavit dominus ibidem. Non fuit computatum.

Die Mercurii sequenti venit dominus ad prioratum de Linerys, ubi receptus fuit processionaliter, & procuratus. Summa expensarum sexdecim libræ, tres solidi, una cum duobus denariis.

Die Jovis sequenti apud Alis campum venit dominus, ubi fuit procuratus, & ibi benedixit aquam pro ecclesia de Castel Maillant reconcilianda; & mandavit reconciliari per archipresbyterum loci.

Die Veneris sequenti venit dominus apud Nigrum Lacum, ubi fuit una cum abbate loci.

Die sabbati sequenti, in festo Annunciationis Do- D minicæ, venit dominus apud sanctum Amandum, ubi dominus sacros ordines celebravit, visitavit & fuit procuratus, & in crastino confirmavit ibidem.

Dominica sequenti, scilicet Dominica in Passione, sive die Dominica post Annunciationem Dominicam, venit dominus ad abbatiam de Charenton, ubi fuit procuratus.

Die Lunæ sequenti, intravit dominus capitulum, & super statu monasterii inquisitione facta diligenti, tam in temporalibus quam in spiritualibus, post multos tractatus carentes effectu, tandem finaliter priori de Lynteio, commissa fuit administratio bonorum temporalium ipsius monasterii, abbate Nigri lacus ipsi priori deputato habente a E domino, quoad hoc potestatem, præsente; ut ipsius abbatis consilio dictus prior tractaret, & facerent quæ majoris essent inquisitionis.

Qui prior tactis sacrosanctis evangeliis juravit, se fideliter facturum & tractaturum diligenter, quod ipsi monasterio de Charenton viderit & crediderit expedire, tam in solutione debitorum, receptione, conservatione & expeditione bonorum, quam familiæ permutatione.

Præcepit etiam dominus, ut totus status monasterii in scriptis redigeretur, & quadruplicaretur,

ANNO CHRISTI 1284.

ANNO CHRISTI 1284.

ita quod dominus unum ſcriptum haberet, abbatiſſa ſecundum, dictus prior tertium, & quartum abbas prædictus, ut de diligentia fidelitate & curioſitate dicti prioris liquidius appareret.

Item benedixit Dominus aquam pro quodam cimeterio reconciliando, ſcilicet de ſancto Stephano de Granerio, quod mandavit reconciliari per archipreſbyterum loci.

Anno Domini MCCLXXXIII. die Martis, ante Ramos palmarum, intravit dominus Simon Bituricenſis archiepiſcopus Aquitaniæ primas, diœceſin Claromontenſem, cauſa viſitationis: & primo declinavit apud Silinigniacum, & viſitavit eccleſiam parochialem dicti loci, ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis; & procuratus in domo capellani dicti loci ad expenſas dicti capellani.

Die Mercurii ſequenti, in mane audivit Miſſam dominus in eadem eccleſia, confirmavit, tonſuras fecit, ac aquam benedixit pro quodam cimeterio reconciliando in diœceſi Bituricenſi: & exinde venit apud Peſſoy prioratum de ſancto Porciano, ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra: & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ.

Die Jovis, ſcilicet penultima die menſis Martii, venit dominus apud monaſterium Gelleigney, prioratum conventualem de Caſa Dei, ubi receptus fuit proceſſionaliter, campanis pulſatis, cum cantu, & procuratus: priore loci & ſex de monachis ſuis prandentibus cum domino. Fecit ibi prædicari indulgentiam, & confirmavit.

Eodem die finivit prior de Firmitate ſuper Aligerim, de novem libris, proprocuratione.

Item eodem die finivit prior de Lengero Clugniacenſis ordinis, de decem libris pro procuratione.

Item idem prior pro prioratu de Dreturay, pro procuratione finivit ſimiliter de decem aliis libris.

Die Veneris ſequenti, venit dominus apud Fleury prioratum de abbatia Turnotienſi. Receptus modo quo ſupra; ſolutis expenſis domini per priorem loci pro medietate, & per capellanum loci ejuſdem pro alia medietate. Ibi confirmavit, tonſuravit parvos, & quædam ornamenta, altaria, & alia ſacerdotalia benedixit.

Sabbato in ramis palmarum, ſcilicet in prima die menſis Aprilis, venit dominus apud Verennes ſuper Aligerim, prioratum de ſancto Porciano, receptus proceſſionaliter campanis pulſatis: & ibi Miſſas ſuas audivit, confirmavit, fecit coronas; ornamenta ſacerdotalia benedixit. Medietatem expenſarum ſolvit prior loci ejuſdem, & de ſuo curati villæ ipſius aliam medietatem ſolverunt.

Die Dominica in ramis palmarum, ſcilicet ſecunda die menſis Aprilis, venit dominus ad abbatiam ſancti Geleberti Præmonſtratenſis ordinis, proceſſionaliter receptus campanis pulſatis, cum cantu: & ibi ramos palmarum benedixit, Miſſam in pontificalibus celebravit, prædicavit, dedit indulgentiam, confirmavit, coronas fecit, quædam ornamenta benedixit, & fuit ibi quoque procuratus.

Die Lunæ ſequenti, venit dominus apud Arthonam, viſitaturus eccleſiam canonicorum. Canonici dominum non receperunt proceſſionaliter, nec pulſaverunt, nec cantaverunt.

Eodem die ipſi canonici ſuum recognoſcentes errorem, defectum & negligentiam, quod dictum dominum Bituricenſem archiepiſcopum proceſſionaliter, cum debita reverentia & honore non receperint; pœnitentia ducti miſerunt ad dominum, & venerunt humiliter ſupplicantes, ne pro dicta negligentia contra ipſos moveretur, nec offenderetur, & ad excuſandas excuſationes in prædictis, ſimplicitates & fatuitatem in præmiſſa negligentia aſſertive prætendebant; & quod malitioſe non feciſſent, & adventum domini non ſufficienter præſciverint.

Verumtamen cantor nomine ſuo & capituli, & quilibet canonicus qui præſentes erant, dictam negligentiam in manu domini ſingulariter emendarunt; taxatione emendæ & levatione, per fidem cujuſlibet ipſorum in voluntate domini relictis; & expreſſe recognoſcentes adhibitionem reverentiæ, & honoris, & proceſſionis ipſi domino, & ſuis ſucceſſoribus ſe teneri. Et ad ſupplendum quod omiſerant, in craſtino dictæ diei Lunæ dictum dominum cappis ſericis induti proceſſionaliter receperunt; campanis pulſatis, cum cantu occurrentes ipſi domino uſque ad exitum cimeterii, ſuper ipſum pallio uſque ad altare per ipſos deportato.

Dominus ibi ſuas Miſſas audivit, fecit prædicari, dedit indulgentiam, confirmavit, ornamenta benedixit, & fecit coronas; & eccleſiam, tam in ſpiritualibus, quam in temporalibus viſitavit: inveniens quod dicta eccleſia, præcipue in adminiſtratione temporalium, reformatione & conſilio indigebat.

Auditiſque his quæ ſibi canonici dicere voluerunt, in quibus reformatio neceſſaria videbatur: reſpondit dominus, quod ſuper his domino Claromontenſi epiſcopo libentiſſime loqueretur, & ſuper adexhibendo remedio cum ipſo tractaret. Expenſas vero dicti domini dicti canonici perſolverunt. Summa expenſarum fuit novem librarum.

Die Martis venit dominus apud *Telleida*, Latine, Thecletas, prioratum Caſæ Dei; receptus proceſſionaliter cum cappis ſericis, campanis pulſatis, cantando, &c. Et licet prior loci ejuſdem aliquibus de familia ipſius domini groſſo modo loqueretur, & ſuperbe dicendo, quod dominum recipere non tenebantur, niſi cum equis triginta; & expendere non poterat ultra quatuor libras, nec debebat; & quod plus non ſolveret, tum totas ſolvit expenſas, quas dominus & ſui fecerunt. In loco ibidem dominus audivit Miſſas ſuas, confirmavit, ornamenta benedixit: & fuit ſumma expenſarum, videlicet uſque ad decem libras & quinque ſolidos.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud abbatiam de Chauvient, ordinis Auguſtinorum, ſeu canonicorum regularium, prope & in ſuburbio civitatis Claromontenſis, receptus modo quo ſupra, & procuratus.

Die Jovis ſequenti, ſcilicet in Cœna Domini Jeſu, venit dominus viſitationis cauſa ad majorem eccleſiam Claromontenſem; receptus, proceſſione ſibi occurrente uſque ad gradus ante valvas majores ipſius eccleſiæ, pallio ſuper ipſum dominum in quatuor haſtilibus, uſque ad altare majus, campanis pulſatis, cum cantu honorifice deportato, omnibus de choro ſericis cappis indutis.

Hoc facto, dominus intravit cum canonicis capitulum: & poſt ſeptem pſalmos, & Litaniam dictos in capitulo, abſolutione per ipſum dominum facta, ſuper canonicos & adſiſtentes, dominus prædicavit Latine.

Poſt ſermonem, canonicis tantum in capitulo cum domino remanentibus; viſitavit dominus, & cum canonicis de multis habuit ſermonem, & tractatum

ANNO CHRISTI 1284.

ctatum potiſſime de abbate Caſæ Dei: qui etſi privilegiatus cum monachis ſuis, quod ſuſpendi, interdici, ſeu excommunicari non poſſit, exiſtat tum in locis interdictis non privilegiatis, divina celebrare & eccleſiaſtica ſacramenta per ſuos monachos facere miniſtrari, & permittere non veretur: quod eccleſiaſticæ rationi contrarium, & articulis fidei diſſonum cunctis manifeſte & certo patet.

Hoc facto, fecit fieri ſermonem populo Gallice, & ibidem dominus celebravit, & conſecrationes chriſmatis fecit: & deliberato conſilio per quatuor dies conſequentes apud Prædicatores, poſtea dinavit in domibus epiſcopi; ut videretur omnibus minus oneroſus: ſed expenſas interim totius illius diei Jovis, quas fecit dominus, ſolvit.

Die Veneris ſequenti in Paraſceve, dominus, audito divino officio, prout dies requirit, ivit viſitatum ad abbatiam ſancti Andreæ, Præmonſtratenſis ordinis; receptus abſque proceſſione, quia dominus de ſua humanitate noluit, quod illa die proceſſionaliter reciperetur, nec cum cantu: pulſatum non fuit, quia illa die non pulſatur. Viſitavit ibidem, & dominus de ſuo ſolvit: ne nimis in expenſis dicta abbatia gravaretur; condeſcenditque ex illo loco, compatiens paupertati.

In ſabbato Paſchæ ſancto, dominus in mane viſitavit Chamelariam, & ſanctum Geneſium; in quibus eccleſiis ſunt canonici ſæculares: quibus viſitatis, venit dominus ad eccleſiam majorem, & in C pontificalibus celebravit, & fontes benedixit.

Ibidem, quoniam a cantore majoris eccleſiæ ſibi prius fuerat ſupplicatum, ut dicta die ſabbati & die Paſchæ ipſis divinum officium celebraret; & fuit receptus ibi, viſitavit proceſſionaliter, cantando, pallio ſuper ipſum honorifice deportato.

Die Paſchæ ſequenti celebravit dominus in pontificalibus in eccleſia majori, & interfuit Matutinis; & in domo epiſcopi nocte præcedenti cum parte ſuæ familiæ jacuit, ut Matutinis intereſſet: ſed in domo epiſcopi, juxta eccleſiam, præpoſitum eccleſiæ, hebdomadarios, & multos canonicos alios, & non cantorem, communicavit.

Et ipſa eadem die eccleſiam beatæ Mariæ de Portu poſt Miſſam viſitavit; ubi receptus fuit cantando, a canonicis, & proceſſionaliter, pallio in quatuor haſtantibus ſuper ipſum honorifice deportato.

Die Lunæ ſequenti, ſcilicet in craſtino Paſchæ, dominus, audita Miſſa ſua, ad eccleſiam majorem acceſſit; & in capitulo canonicorum, ſalutatis quibuſlibet canonicis, fecit coronas plures, & receſſit.

Eadem die Lunæ venit dominus apud Sarellach, prioratum abbatiæ Caſæ Dei. Prior loci ejuſdem, cum duobus ſociis, & duobus armigeris, domino Bituricenſi venit obviam fere per dimidiam leucam, & dominum honorifice ſalutaverunt & reverenter: tamen dominum non receperunt, nec proceſſionaliter, nec alias; ſed dominus invenit oſtia aperta, & E intravit. Prior & ſui ſocii cum domino comederunt.

Dominus ibidem, audita Miſſa ſua, confirmavit, ornamenta benedixit, multis etiam ad ſupplicationem prioris fecit coronas. Prior dontino de neceſſariis noluit providere: tamen idem prior totas ſolvit expenſas; dicens, quod abbas ſuus eidem inhibuerat, ne dominum reciperet, nec eidem in aliquo provideret.

Domino volente in craſtino recedere, dominus prior in præſentia domini fuit proteſtatus, quod cum familia domini prioratum violenter intraviſſet, quia oſtium fregerat, ut dicebat, nolebat ſibi præ-

A judiciari in poſterum; nec per hæc quæ facta fuerant, intelligebat domino, nec ſuis ſucceſſoribus in aliquo ſe teneri: domino incontinenti in contrarium proteſtante, & dicente, quod poſſeſſionem ſuam retinuerat, & quamdiu viveret, jus viſitandi, & procurationem recipiendi reclamaret ibidem.

Domino recedente, Prior ipſum aſſociavit ſatis longe. Habuit tamen dominus, cum dictum prioratum intravit, unum ſervientem baillivi, ad tollendam armorum violentiam, ſi prædicto domino aliqua violentia vel injuria pararetur.

Summa expenſarum fuit novem libræ: quas omnes ſolvit Prior dicti loci.

Die Martis ſequenti venit dominus apud *la Feuillouſe*, eccleſia parochiali primo viſitata, antequam domum Templariorum intraret; quia ratione parochiæ ipſius quam tenent Templarii, debetur procuratio, ut domino dicebatur.

In ipſa domo Templariorum dominus, audita Miſſa, confirmavit, benedixit ornamenta, fecit coronas, & receptus proceſſionaliter in dicta eccleſia ab ipſis Templariis fuit procuratus. Summa expenſarum octo libræ Turonenſes cum ſeptem ſolidis.

Die Mercurii ſequenti venit dominus apud Bullon, prioratum Caſæ Dei; receptus ibidem fuit cum reverentia proceſſionaliter, & procuratus: noluerunt que computare gentes prioris.

Die Jovis ſequenti acceſſit dominus apud Luſeillach, prioratum quoque ejuſdem abbatiæ Caſæ Dei: ibique receptus proceſſionaliter cum reverentia fuit; & cum honore, quem tenet prior de Bullon.

In ipſo prioratu non invenit dominus aliquid faciendum: ſed eccleſia & domibus ejuſdem prioratus viſitatis, rediit apud Bullon. Deinde ibidem confirmavit, ornamenta benedixit, & coronas fecit; & die qua primo venit, fuit phlebotomatus: & ratione viſitationis iſtius exſtitit procuratus ſuper prioratu de Buſeillac. Non fuit computatum.

Die Veneris ſequenti, ſcilicet ante *Quaſimodo geniti infantes*, venit dominus apud Thuriacum, prioratum ſancti Illidii Claromontenſis, ordinis D ſancti Benedicti; receptus proceſſionaliter, campanis pulſatis, cum cantu, & procuratus. Ibi non invenit dominus aliquid faciendum; dictum prioratum tenebat abbas ſancti Illidii prædictus.

Sabbato ſequenti viſitavit dominus prioratum de Vichiaco, ſpectante ad monaſterium ſancti Illidii Claromontenſis, Gallice, *de ſaint Athrey*: quo viſitato, venit dominus apud Cuciacum, directe ad hoſpitium domini Claromontenſis, & ibi procurationem ſibi ratione viſitationis debitam a dicto prioratu de Vichiaco recepit: quia prior de Vichiaco paralyticus erat, nec domos habebat, ubi dominum honorifice poſſet hoſpitare.

Die Dominica ſequenti fuit dominus receptus proceſſionaliter, campanis pulſatis, ab abbatiſſa, & clericis de Cuſſey, clericis in cappis indutis ſericis. In capella beatæ Mariæ poſtea incontinenti intravit dominus capitulum monialium; & ibidem ſuo fungens officio, inquiſivit diligenter de ſtatu monaſterii, tam in temporalibus, quam in ſpiritualibus: ſed non fuit, quod correctione indigeret, ſibi in publico revelatum.

Dominus ſuam procurationem a dicta abbatiſſa recepit in ſupradictis domibus domini Claromontenſis; quoniam honeſtius fuit, dominum in dictis domibus pernoctare, quam in domibus monialium prædictarum. Et fuit abbatiſſa cum quatuor monialibus in prandio cum domino.

Dominus vero dicta die Miſſam in pontificali-

ANNO CHRISTI 1284.

bus in dicta capella celebravit, monialibus divinum officium cantantibus, & offertorium quod venit ad manum domini recipientibus primo cum recognitione, quod ſociorum domini erat offertorium, ſi placeret retinere; & ipſum offertorium clerici & ſocii dicti domini dictis monialibus diviſerunt. Dicta Miſſa, dominus confirmavit, ornamenta benedixit; in craſtino quoſdam confirmavit.

Die Lunæ ſequenti, ſcilicet in craſtino octavarum Dominicæ Reſurrectionis, venit dominus apud abbatiam Montis Petroſi, ordinis Ciſtercienſis, proceſſionaliter, cum cantu, campanis pulſatis, receptus: ubi dominus in craſtino, audita Miſſa ſua, confirmavit, ornamenta benedixit, quoſdam confirmavit; unum potiſſime ſibi a priore & monachis dicti loci præſentatum, dicentibus illum ſuum eſſe condonatum & monachum facturum, abbate dicti loci tunc in remotis agente.

Verum cum dominus monachis ſcriptum dediſſet ſub hac forma verborum: *Vobis mandamus quatenus nobis, & noſtris neceſſaria preparetis*; hoc verbum, *mandamus*, multipliciter impugnaverunt. Tandem illud verbum, *mandamus*, ſublatum fuit, & ipſi domino neceſſaria miniſtrare cœperunt. Verumtamen ipſi monachi eleemoſynam dederunt, præſentibus pluribus de familia domini ſupradicti.

Die Martis ſequenti venit dominus apud Landoſum; receptus proceſſionaliter, cum cantu, campanis pulſatis, pallio ſuper ipſum in quatuor haſtantibus deportato, a capitulo canonicorum, & receptus & procuratus, domino Claromontenſi epiſcopo die illa eidem obviam veniente, & dominum collateraliter uſque ad altare majus ſub eodem pallio concomitante ſibi.

In ſequenti craſtino dominus, ad ſupplicationem canonicorum, quoddam altare in quadam capella prope eccleſiam canonicorum, in honore ſancti Georgii, & ſanctorum omnium conſecravit, & quædam benedixit ornamenta: & dedit indulgentiam his, qui ob devotionem dictæ conſecrationi interfuerunt.

Die Mercurii ſequenti dominus, poſt conſecrationem altaris prædicti, venit ad prioratum ſancti Launomari de Bleſis, qui dicitur Maincao; receptus modo quo ſupra: & ibidem, ad ſupplicationem prioris, & monachorum loci ejuſdem, quaſdam reliquias occultas in altari majori dicti prioratus, videlicet duo capita fere integra, cum pluribus fragminibus oſſium parvis, & pluribus panniculis involuta: quorum capitum unum dicitur caput beati Launomari abbatis, aliud ſancti Ebulſi abbatis; illa de dicto altari levavit, ut cum majori reverentia & honore de cetero haberentur: & ea craſtino ſequenti, audita Miſſa ſua, repoſuit in quadam caſula quoad aliquod tempus.

Eadem die Mercurii, prædictis reliquiis levatis, cum ea reverentia qua decens eſt, Miſſam in honore dictorum ſanctorum celebravit pontificalibus indutus. Ibidem etiam dominus confirmavit, benedixit, tonſuravit, & ſuam ibidem procurationem recepit. Et venerunt dominus Claromontenſis epiſcopus, & frater ſuus ſeneſcallus domino Bituricenſi ſocuturi. Fecit ibi quoque prædicari, & dedit indulgentiam, & ſuam ibidem dominus procurationem ſatis honorifice recepit.

Domino die Jovis tum ſequenti, eunte apud Tyart dominus Claromontenſis epiſcopus, & frater ſuus ſeneſcallus prædictus, ſibi venerunt obviam, & per magnam partem itineris ſimiliter, cum domino equitarunt.

Illa die dominus receptus modo quo ſupra, a capitulo & præpoſito eccleſiæ de Tyart, fuit procuratus, & in craſtino audita Miſſa ſua, benedixit ornamenta aliqua, confirmavit, & in capitulo viſitavit, & rurſum confirmavit.

Quo facto deſcendit dominus ad capellam beati Joannis Baptiſtæ, & ibidem tria conſecravit altaria: medium in honore beati Joannis Baptiſtæ, & omnium ſanctorum: dextrum in honore beatæ Catharinæ, & ſiniſtrum in honore beatæ Mariæ Magdalenæ. Quibus rite conſecratis, dominus celebravit ſine rota: & dedit indulgentiam his, qui conſecrationibus interfuerunt.

Die Veneris ſequenti, præſcriptis ad plenum peractis, venit dominus apud abbatiam monaſterii Turanenſis, ordinis Cluniacenſis, receptus modo quo ſupra & procuratus: fuit autem ſumma expenſarum, octo libræ.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud Nigrum ſtabulum, prioratum quoque Cluniacenſem, receptus proceſſionaliter & procuratus: & ibidem benedixit, & confirmavit: ſumma expenſarum, ſeptem libræ, & decem ſolidi.

Dominica ſequenti, in quindena Paſchæ, venit dominus apud prioratum de Argeroles, ejuſdem ordinis Cluniacenſis, receptus proceſſionaliter & procuratus, & ibidem confirmavit, tonſuravit, & benedixit: ſumma expenſarum, decem libræ.

Die Lunæ ſequenti, videlicet in craſtino beati Georgii, venit dominus apud Salinhac prioratum ſancti Michaëlis de Cluſa in Lumbardia, receptus proceſſionaliter & procuratus: & ibidem confirmavit, tonſuravit, & benedixit. Noluerunt computare.

Die Martis ſequenti, in feſto beati Marchi, ſeu Marci Evangeliſtæ, dominus apud ſanctum Didier prioratum de Caſa Dei, receptus proceſſionaliter, campanis pulſatis, in capis ſericis, cum cantu & procuratus: ibidem confirmavit & benedixit.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Tullac vel Jullac, prioratum de Clauſa in Lombardia, receptus proceſſionaliter & procuratus: & ibidem confirmavit & tonſuravit: ſicut & ornamenta, & quaſdam imagines benedixit.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Marthac prioratum de Sartelenges, Cluniacenſis ordinis receptus, & procuratus: & ibi confirmavit, tonſuravit, & ornamenta benedixit.

Die vero præcedenti finavit prior Dambert, & prior de Chamont, pro dictis prioratibus viginti libras, & quatuor ſolidos, ita quod pro quolibet illorum finavit decem libras, & duos ſolidos.

Die Veneris ſequenti, venit dominus apud Chalure prioratum, Caſæ Dei, receptus proceſſionaliter & procuratus: & ibidem ſequenti ſabbato celebravit Miſſam cum nota.

Eadem die ſabbati, venit dominus ad Sallanc vel Salhanc prioratum, Caſæ Dei, ubi receptus proceſſionaliter & procuratus fuit. Et ibidem confirmavit.

Dominica ſequenti, videlicet ante feſtum beatorum Philippi & Jacobi Apoſtolorum, venit dominus apud Vineros, prioratum de Sartelenges, Cluniacenſis ordinis: ubi receptus proceſſionaliter & procuratus fuit. Ibidem confirmavit, tonſuravit, & benedixit.

Die Lunæ ſequenti, venit dominus ſcilicet prima die menſis Maii, apud Erlant prioratum de Decluſa in Lombardia, receptus proceſſionaliter &

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

procuratus: ibidem confirmavit, benedixit, & tonſuravit.

Die Martis ſequenti, miſit dominus magiſtrum Joannem Greſillon canonicum Bituricenſem; fratrem Simonem de Bleſis, Renaldum ſocium ejus de ordine Fratrum Minorum, & Cononem canonicum Virſionenſem, ad monaſterium Caſæ Dei, cum duobus quibuſdam clericis domini Claromontenſis; magiſtrum Joannem ſcilicet, & magiſtrum Petrum: ut intereſſent collationi faciendæ quarumdam clauſularum contentarum in privilegiis Caſæ Dei; per quas nituntur monachi ſe eſſe exemptos, tam in capite quam in membris. Et fuit facta dicta collatio dictarum clauſularum ad privilegia: & fuerunt lecta dicta privilegia a principio uſque ad finem, & diligenter inſpecta, tam in filo quam in bulla, per miſſos a dicto domino Bituricenſis præſentibus, dictis duobus clericis domini epiſcopi Claromontenſis.

Primum privilegium lectum & inſpectum, fuit domini Urbani Papæ II. Secundum, Lucii III. Tertium, Honorii III. Quartum, Alexandri IV. Quintum, Alexandri III. Sextum, Clementis IV. Septimum, Urbani IV. Octavum, Paſchalis.

Eodem die Martis, venit dominus apud ſanctum Germanum Lerin, prioratum Caſæ Dei, receptus proceſſionaliter & procuratus fuit: & ibidem tonſuravit, confirmavit, & quædam benedixit.

Die Mercurii ſequenti, poſt feſtum beatorum Philippi & Jacobi Apoſtolorum, venit dominus apud Azerac, prioratum Caſæ Dei, receptus proceſſionaliter & procuratus: & ibidem confirmavit, benedixit, & tonſuravit: & altare quoddam in dicto prioratu conſecravit in honore beatæ virginis Mariæ: & dedit indulgentiam ibidem.

Ipſo die venit dominus epiſcopus Claromontenſis, & abbas Caſæ Dei, & multi boni alii; cum quibus congregati cum domino, lectæ fuerunt clauſulæ ſupradictæ ſumptæ in privilegiis Caſæ Dei prædictis: de quibus facta fuit copia & inſpectio, ut ſuperius eſt expreſſum.

Super quibus clauſulis cum diutius fuiſſet altercatum hinc inde, multi fuerunt habiti tractatus inter dictos dominos Bituricenſem & Claromontenſem ex una parte, & abbatem Caſæ Dei ex altera ſuper diſcordia reformanda inter ipſos, qui tractatus illo die non habuerunt effectum. Quibus actis receſſerunt dicti dominus Claromontenſis & abbas.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Ville, prioratum abbatiæ Piperacenſis, ordinis ſancti Auguſtini, receptus proceſſionaliter, & procuravit fuit. Ibidem confirmavit, benedixit, & tonſuravit.

Die Veneris ſequenti, venit dominus apud Villebride, prioratum abbatiæ Piperacenſis, prædicti ordinis ſancti Auguſtini, receptus proceſſionaliter & procuratus. Ibidemque confirmavit, & benedixit.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud Cons vel Couz, prioratum monialium ordinis ſancti Benedicti: receptus ibi fuit proceſſionaliter a Clero, & monialibus, & procuratus: & ibidem confirmavit, benedixit, & tonſuravit.

Tunc intravit dominus capitulum, & viſitationis fungens officio invenit ipſum monaſterium reformandum poriſſime circa ſpiritualia, & temporalia: ſiquidem hujus monaſterii [a] erant in manu regis Franciæ: quoniam ibi erant duæ prioriſſæ in diſcordia, & in diſſenſione.

[a] *Videtur hic aliquis deeſſe, temporalia.*

Dominus abhibendo diligentiam quam potuit ſtatum monaſterii debite reſtaurando, ordinando præcepit, quod ſi prioriſſa de novo ibi poſita poſt litem motam, aliquam fecerat monialem, quod amoveretur.

Præcepit etiam, quod puellæ ſæculares quæ ibidem de bonis monaſterii nutriuntur, expellerentur: & quod volenti aliquam retinere, nihil de bonis monaſterii adminiſtretur eidem.

Inſuper cum quidam libri dicerentur ibidem ſublati, de quorum alienatione timebatur; præcepit dominus infra Aſcenſionem omnes in medium reportari: & neceſſarios ad officium divinum in loco prædicto, ſeu conſueto dimitti: non neceſſarios, per ſacriſtam cuſtodiri: & hoc fieri præcepit per duas juratas ex eiſdem monialibus pro utraque parte.

Et ſuper his ſcripſit dominus Baillivo Arverniæ, in cujus manu nomine regis tenebatur temporalitas; ut de præmiſſis obſervari faceret, quæ dicto monaſterio crederentur expedire.

Dictis die & loco, venerunt quidam magni, & ſolemnes ex parte abbatis Caſæ Dei, qui cum domino de multis tractaverunt, & finaliter quamdam litteram concordarunt, quæ ſe declarat, &c.

Tenor ſequitur in hæc verba:

« SImon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, « Aquitaniæ Primas, & Albertus ejuſdem gratia « abbas monaſterii Caſæ Dei in Alvernia, univerſis « præſentes litteras inſpecturis, ſalutem in Domino. « Noveritis quod nos præfatus archiepiſcopus aſſeremus, & jam adhuc aſſeramus, debere nos ad viſitationem & procurationem jure metropolitano admitti, & ſolvi nobis in monaſterio Caſæ Dei procurationem; eadem dicto abbate pro ſe, & conventu ſuo contrarium aſſerente; anſa pacis & concordiæ, ſic inter nos exſtitit concorditer ordinatum & « expreſſe conventum: quod nos archiepiſcopus prædictus recipiemur nunc ad proceſſionem & procurationem tantum in dicto monaſterio: ita tamen quod per hoc, vel alia, quæ faciemus ibi, vel fient a nobis archiepiſcopo prædicto, aut recipiemus ab abbate & conventu prædictis, nihil nobis quo ad proprietatem, poſſeſſionem, vel quaſi, vel cujuſcumque alterius juris, aut ſuffragii acquiratur. Si vero aliquod jus proxime, ante iſtam compoſitionem domino archiepiſcopo competebat, illud ſalvum ſit & ſervetur eidem: nec in dictis proprietate, poſſeſſione, vel quaſi, eiſdem abbati & conventui, nec eorum privilegiis aliquid præjudicii generetur. Sane quia ex quibuſdam tractatibus habitis inter nos, & abbatem prædictum, ſperamus auctore Domino inter nos & ipſum ac monaſterium ſuum, per concordiam, ſeu per ſedem Apoſtolicam pacis fœdera reformari: ordinatum eſt inter nos, quod uſque ad [a] ſeptimum ab hodie numerandum, & complendum non poſſimus viſitationem, vel procurationem, nec aliquid occaſione earum nos, vel ſucceſſores noſtri petere efficaciter ab eiſdem: ita tamen quod per dilationem iſtam nullum nobis, vel eccleſiæ noſtræ fiat præjudicium; niſi interim per compoſitionem amicabilem & concordem, vel per declarationem Apoſtolicæ ſedis factam fuerit aliter ordinatum: ad quam declarationem ſeu compoſitionem poterimus pendente dicto ſeptennio procedere ſi viderimus expedire. Si vero interim non fuerit declaratum nobis archiepiſcopo prædicto, id jus omnino petendi quo poſſimus hodie efficaciter uti & non amplius, & ipſis omnia omnino defenſio quas poſ-

[a] *Legendum, ſeptennium.*

ANNO CHRISTI 1184.

sunt, vel possent hodie se tueri per omnia, reservantur. In quorum testimonium nos archiepiscopus & abbas prædicti, sigilla nostra præsentibus duximus apponenda. Actum & datum anno Domini MCCLXXXIV. die sabbati & festo beati Joannis ante Portam Latinam.

Hæc autem littera in scrinio monasterii certo die reposita fuit.

Die Dominica sequenti, venit dominus apud Mazerac, prioratum ejusdem monasterii Casæ Dei, receptus processionaliter & procuratus. Prior noluit computare. Eadem die dominica misit dominus Cononem suum capellanum, cum clerico coquinæ & coquum suum, & quosdam alios pedites de familia sua ad abbatiam Casæ Dei, sicut alibi consueverant præmitti.

Abbas eos satis curialiter recepit: & uni monachorum suorum præcepit, ipsis tam pro domino procurando, quam pro ipsius familia necessaria, & interrogata affluenter ministraret: & hospitium in ambitu monasterii, pro domino, & suis sequentibus assignarunt.

Præmissi illo sero in villa voluerunt hospitari, quia hospitia non erant mundata. In illa villa fuerunt illo sero per abbatiam procurato, in feno & avena pro equis, in pane, vino, carnibus, candela, in aliis necessariis abundanter, prout petere voluerunt: & etiam multum plus illis fuit ab ipsis oblatum.

Die Lunæ sequenti, veniente domino ab abbatiam & monasterium Casæ Dei, multi de majoribus prædicti monasterii Casæ Dei, venerunt ei obviam satis longe, suum excusantes abbatem, quare non venerat obviam domino, quia Missas suas audiebat & cantabat: & quod modus suus erat nullius omnino rei vacare negotiis, donec Missam celebrarit. Hoc loco quoque deficiunt quædam.

Anno Domini MCCLXXXV. die Veneris post quindenam Nativitatis beati Joannis Baptistæ, intravit reverendus pater Simon Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ primas, Lemovicensem diœcesin, causa visitationis: & primo declinavit ad abbatiam de Albis petris, ordinis Cisterciensis: ubi receptus fuit processionaliter a conventu dicti loci, pulsatis campanis, & prædicavit in capitulo: & ipsa die pernoctavit ibidem ad expensas abbatiæ: nec fuit computatum.

Et sciendum quod in comitiva sua erant hi, quorum nomina hic notantur: videlicet, Joannes abbas sancti Sulpicii Bituricensis, frater domini: Gilo capellanus suus, monachus sancti Sulpicii: Guido de Nohaylhes capicerius Pictaviensis: & Stephanus capellanus suus: Girardus de Brina clericus suus, & tabellio publicus: Magister Johannes Gressillons canonicus Bituricensis: Magister Petrus de Viersione, qui venit tertia die post: P. de Rupe archipresbyter de Castra, Bituricensis diœcesis: Frater Hugo de Fernetiis, monachus sancti Sulpicii Bituricensis: Otho de Salinis, canonicus Magdunensis, capellanus domini: Cono rector ecclesiæ Viersionensis, capellanus domini, qui venit postmodum: Guido de Ranis, clericus domini; sicut & plures alii.

Dominica sequenti, ante festum beatæ Mariæ Magdalenæ in mane audivit dominus ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & exinde venit apud Nozerias, prioratum Dolensem: ubi receptus fuit processionaliter, & procuratus, ut supra, ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, octo libræ.

Die Lunæ sequenti in mane audivit ibi dominus Missam, confirmavit, tonsuras fecit, & exinde venit apud Nozermes prioratum Dolensem: ubi quoque receptus fuit processionaliter ut supra, & procuratus, ad expensas prioris dicti loci. Non enim fuit computatum de expensis.

Dicta die Lunæ remisit ista vice dominus ob dilectionem & amicitiam magistri Girardi de Malamonte procurationem, quam habebat in prioratu de Anzisna prioratum Dolensem: quem prioratum idem magister Gerardus, ut supra tenebat.

Die Martis sequenti, in mane audivit ibi dominus Missam, confirmavit, & exinde venit ad abbatiam Prati Benedicti, ordinis Cisterciensis: ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, a conventu dicti loci, quia non habebat abbatem: & ipsa die pernoctavit ibi, ad expensas istius abbatiæ.

Die Mercurii sequenti, audivit ibi Missam dominus in quadam capella extra abbatiam: confirmavit ibidem, & fecit coronas: & exinde venit apud Pradeaux prioratum Dolensem, ubi receptus fuit processionaliter, & procuratus ad expensas prioris dicti loci de Pradeaux, qui noluit computare.

Die Veneris sequenti, in mane audivit ibi Missam, confirmavit, & exinde venit apud Sarnage, prioratum conventualem de Clusa: ubi receptus fuit processionaliter ut supra, & procuratus ad expensas prioris, qui noluit computare.

Media nocte vero inventi fuerunt duo parvi latrunculi ante ostium cameræ domini; quorum unus recognovit se cepisse in bursa capellani, & clerici capicerii Pictavensis, eadem nocte, usque ad summam quindecim solidorum, de quibus partem reddidit: qui latrunculi incarcerati fuerunt in carcere prioris domini dictæ villæ de Sarnaige.

Die sabbati sequenti, in vigilia beatæ Mariæ Magdalenæ, mane audivit ibi Missam, confirmavit: & exinde venit apud Garectum, prioratum sancti Savini, Pictavensis diœcesis. Receptus fuit processionaliter, ut supra; audivit Vesperas, Completorium, & Vigilias in ecclesia solemniter: & ipsa die procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci, qui noluit computare.

Dominica sequenti, in festo beatæ Mariæ Magdalenæ, venit dominus apud abbatiam Agedunensem, ordinis sancti Benedicti: ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, ab abbate & conventu dicti loci. Celebravit Missam conventualem in pontificalibus cum pallio; acolytos fecit, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit; & procuratus fuit ipsa die ad expensas abbatis, nec fuit computatum.

Eadem die proposuit Geraldus de Marciaco clericus contra Joannem Bachalac monachum beatæ Mariæ Agedunensis, quod idem monachus interfuit murterio Joannis de Marcat defuncti, fratris dicti Geraldi; & est factum notorium, & fama publica: & quod hujusmodi facto perpetrato, prædictus monachus fugit abbatiam de nocte.

Idem dicit contra Petrum Bussy, monachum dictæ abbatiæ, & priorem sancti Passentii.

Die Lunæ sequenti venit dominus apud Bonum Locum, abbatiam ordinis Cistercensis, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, ab abbate & conventu dicti loci. Prædicavit in capitulo, audivit ibi Missam, & pernoctavit ibidem ad expensas abbatiæ; nec fuit computatum de expensis ibidem factis.

Die Martis sequenti in mane, ibidem in ecclesia

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

consecravit duo altaria; unum in honore sanctæ crucis, & aliud in honore sancti Nicolai; celebravit, tonsuras fecit, & confirmavit.

Et ipsa die exinde venit apud Turrem sancti Austregisili, prioratum Dolensem, quem abbas tenet in manu sua; ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas ejusdem monachi, procuratione dicti abbatis. Summa expensarum fuit octo libræ, & duodecim solidi.

Die Mercurii sequenti, in festo beatorum Jacobi Apostoli & Christophori, venit dominus apud Gosson, prioratum Stirpensem, vel Sturpensem, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra; celebravit in pontificalibus cum pallio. Prædicavit, indulgentiam dedit, & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci, qui noluit de illis computare.

Die Jovis sequenti venit dominus apud abbatiam Cambonensem, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, a præposito & conventu dicti loci; audivit ibi Missam, & prædicavit in capitulo; & procuratus fuit ad expensas præpositi dicti loci, qui noluit computare.

Quia vero domino datum fuerat intelligi a quibusdam monachis dicti loci, quod præpositus dictæ ecclesiæ bona temporalia & spiritualia dissipabat, dicto præposito contrarium asserente; dominus super his volens inquirere *voluntatem, prout suo incumbit officio, mandavit conventui dicti loci, coram se ipsa die, ut sibi super statu suæ ecclesiæ dicerent veritatem.

* leg. veritatem.

Qui monachi, juramento obedientiæ ad hæc adstricti, sibi responderunt omnes, & concorditer, publice tamen, quod præfatus præpositus laudabiliter se habeat, tam in spiritualibus, quam in temporalibus; & quod bona ecclesiæ erant in bono statu, tam in capite, quam in membris: quorum responsionibus acquievit, & in his quoque actis, in inquisitione prædicta ulterius procedere noluit.

Die Veneris sequenti in mane audivit ibi Missam, confirmavit, fecit tonsuras; & exinde venit apud abbatiam Enahonensem, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, a præposito, & conventu dicti loci. Audivit ibi Missam, prædicavit in capitulo, præsentibus præposito & conventu dicti monasterii, & aliis prioribus foraneis; videlicet Priore de Cautella, Priore de Domairac, Priore sancti Petri de Montelucio, Priore de Tullo, Priore de Neris, & pluribus aliis; necnon præsentibus decano Lemovicensi, domino Joanne de Vernologiis; Petro Malons canonico Lemovicensi, & sociis episcopi Lemovicensis; Magistro G. de Armento Officiali Claromontensi; & præposito Cabonensi, & pluribus aliis clericis & laïcis.

Ubi prior de Trenant domino contra suum præpositum graviter conquerendo monstravit, quod cum ipse esset in possessione prioratus de Trenant; idem præpositus de Gnahon, vel Evahon ipsum spoliaverat sine causa a possessione prædicta: asserens dictus prior, quod de consuetudine in prædicta ecclesia de Evahon approbata ita erat, quod præpositus non poterat aliquem prioratum conferre, nisi in capitulo, & de consensu capituli; nec etiam aliquem priorem destituere, deponere, seu amovere, nisi ex causa allegata & approbata, & de consensu capituli, & etiam metropolitani: dicto præposito contra illam consuetudinem se opponente, & etiam consuetudinem negante.

Quibus sic propositis & auditis in præsentia nominatorum supra; præcepit dominus partibus, quod quilibet de jure suo ipsum informaret, & parti quæ potiora jura pro se ostenderet, jus suum faceret deliberari.

Quibus sic actis, exivit capitulum; & dictus præpositus pro bono pacis voluit, & promisit postmodum in præsentia domini, quod dictus prior possessionem bonorum dicti prioratus una cum dicto prioratu integre rehaberet.

His actis, ipsa die procuratus fuit dictus dominus Bituricensis ibidem ad expensas præpositi & conventus dicti loci; nec fuit computatum de expensis.

Die sabbati sequenti audivit ibi Missam dominus in mane, & confirmavit: & exinde venit apud Ruygnac, prioratum Evahonensem, ubi receptus fuit ut supra, & procuratus ad expensas proprias prioris dicti loci, qui noluit computare de expensis.

Dominica sequenti in octavis beatæ Mariæ Magdalenæ, venit dominus apud Maniac, prioratum Silinginacensem: ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit.

Et quia inter priorem & capitulum dicti loci contentio vertebatur, super hoc quod dictus prior dicebat, capellanum vel capitulum teneri ad medietatem procurationis; vocatis partibus, dominus super hoc inquisivit, & invenit per testes, quod prædecessores dicti * capituli solverant medietatem procurationis: propter quod dicto priori qui sibi ministraverat dictam procurationem, dedit unam litteram, in qua continebatur, quod nisi infra certum terminum idem capellanus satisfeciisset de medietate procurationis prædictæ prædicto priori, quod propter hoc esset excommunicatus idem capellanus. Et fuit summa expensarum, novem libræ & quatuor solidi.

* capellani.

Die Martis sequenti, in festo sancti Germani, venit dominus apud monasterium Rasoliense, ubi sunt canonici regulares: & receptus fuit processionaliter ut supra, a canonicis dictæ ecclesiæ. Celebravit in pontificalibus, fecit acolytos, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonsuras fecit, & procuratus fuit ibidem ad expensas capituli. Summa expensarum, undecim libræ, sex solidi.

Ipsa vero die quemdam clericum dictæ villæ, qui exstirpaverat vineam sacristæ dictæ ecclesiæ, coram se citari fecit; qui citatus comparens, recognovit se dictam vineam exstirpasse: propter quod dictus dominus condemnavit ipsum clericum in decem solidos Turonenses, reddendos dicto sacristæ infra quindecim dies; & super hoc concessit litteram dicto sacristæ.

Die Mercurii sequenti, in festo sancti Petri ad vincula, venit dominus apud Pheletinum, prioratum Cambonensem, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra; celebravit in pontificalibus cum pallio, fecit acolytos, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras. Procuratus fuit ipsa die ad expensas prioris dicti loci, qui noluit computare de dictis expensis.

Die Jovis sequenti venit dominus apud Meignac, prioratum Dolensem, quem abbas Dolensis tenebat in manu sua: & ibi fuit receptus processionaliter, ut supra; audivit Missam, & procuratus fuit ibidem. Summa expensarum, octo libræ.

Eodem vero die comparuit ibidem coram domino Joannes Leonardi canonicus ecclesiæ Rasoliensis, citatus de mandato domini, pro eo quod ipse manus injecerat violentas in Joannem Malre laïcum, in cimeterio Rasoliensi, usque ad effusionem sanguinis.

Quam effusionem recognovit idem canonicus co-

ANNO CHRISTI 1284.

ram domino, & ſe ſuper hoc ordinationi domini ſuppoſuit; unde dominus condemnavit ipſum in decem ſolidis Turonenſibus, reddendis paſſo injuriam.

Item condemnavit eumdem in cappa ſerica in pretio ſex librarum Turonenſium reddenda eccleſiæ Raſolienſi, infra annum inſtantem: & ſuper hoc fuerunt quidam plegii: ſcilicet capellanus eccleſiæ Raſolienſis, & Petrus Tire canonicus dicti loci, pro injuria illata eccleſiæ prædictæ Raſolienſi, pro verberatione & ſanguinis effuſione facta in cimeterio eccleſiæ prædictæ: & ſuper hoc dedit litteras, quæ traditæ fuerunt archipreſbytero de Albuconio, ut per ipſum archipreſbyterum pœna prædicta.....

Eadem vero die, ad reconciliandum dictum cimeterium benedixit aquam, & mandavit dictum cimeterium benedici ex illa aqua benedicta per capellanum de Chambonac: hoc enim poterat facere dominus ex privilegio ſpeciali: videlicet cimeteria polluta ſanguine, vel alias reconciliari facere per quemcumque vellet, dum tamen capax eſſet, & idoneus, & ad hoc inſtructus.

Die Veneris ſequenti, in feſto Inventionis ſancti Stephani protomartyris, venit dominus apud abbatiam de Bona-Aqua, ordinis Ciſtercienſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter ab abbate & conventu loci prædicti, pulſatis campanis. Prædicavit in capitulo, celebravit Miſſam conventualem in pontificalibus, cum pallio; & fecit acolytos, & tonſuras, & pernoctavit ipſo die ibidem.

Quia vero abbas minus ſufficienter neceſſaria miniſtraverat domino, & ſuis deficiendo in ferratura equorum, & culcitris, linteaminibus, palea, & multis aliis, domino die craſtina in mane eumdem abbatem canonice monuit de emendando prædictum delictum. Et licet dominus abbas offerret ſe facturum voluntatem domini verbo, & non facto, dominus eum excommunicavit: & ex abundanti appellavit idem dominus ad ſedem Apoſtolicam pro ſe, & ſuis, & ad hoc conſentientibus; ne ipſi abbas & conventus, vel exſecutores eorum a ſede Apoſtolica deputati, ſi quos habebant, aliquid de facto contra ipſum, vel ſuos in hoc negotio attentarent.

Inſuper legi fecit idem dominus ibidem privilegium, quod habebat: videlicet quod nullus delegatus, ſubdelegatus, conſervator, vel exſecutores quicumque illi ſint, ipſum poſſint excommunicare.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud Portum Dei, prioratum conventualem monaſterii Caſæ Dei, ubi receptus fuit proceſſionaliter & honorifice, ut ſupra campanis pulſatis, &c. Audivit ibidem dominus Miſſam conventualem, confirmavit, & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci: nec voluit computare de expenſis.

Dominica ſequenti, in mane fecit in eodem loco tonſuras, & exinde venit apud Bortum, prioratum ordinis Cluniacenſis, quem tenebat epiſcopus Claromontenſis: ubi fuit receptus ut ſupra, audivit ibi Miſſam, confirmavit, & procuratus fuit ibidem, de expenſis procuratoris dicti epiſcopi Claromontenſis. Non fuit computatum de expenſis.

Die Lunæ ſequenti, venit dominus apud ſanctum Angelum, prioratum conventualem de Karroſio, ubi receptus fuit, ut ſupra; audivit Miſſam, confirmavit, & procuratus fuit ibidem ad expenſas prioris dicti loci, qui noluit computare de expenſis.

Die Martis ſequenti, in mane fecit ibi tonſuras, & exinde venit apud Maniac abbatiam ordinis ſancti Benedicti, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, ab abbate & conventu prædicti loci, celebravit & procuratus fuit ipſa die, ad expenſas & onera prædictæ abbatiæ de Maniac.

Et quia datum fuerat domino intelligi, quod monachi dictæ abbatiæ multum diſſolute vivebant, jacentes ſingulariter in cameris, omiſſo eorum dormitorio, comedentes pariter & ſingulariter in eorum cameris refectorio prætermiſſo: mandavit dominus abbatem & monachos dicti loci coram ſe, & in præſentia monachorum ſuorum eidem abbati præcepit, quod de cetero comederent in refectorio, & jacerent in dormitorio, & non alibi, niſi ex cauſa: exceptis in officiis conſtitutis, de quibus præcepit dominus, ut ſervaretur in eis, quod hactenus fuerat obſervatum.

Prædictus abbas promiſit domino, quod ſtaret ordinationi ſuæ, & quod in præmiſſis tamquam ſuo ordinario obediret.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Vedrines, prioratum monaſterii Caſæ Dei, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, audivit Miſſam & procuratus fuit ibidem ad expenſas prioris dicti loci. Summa autem expenſarum fuit, novem libræ Turonenſes.

Eadem die finavit prior de Vantador, Clugniacenſis ordinis, de procuratione ſua ad decem libras.

Et ipſa die incepit dominus dare commiſſiones ſub hac forma.

SImon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, Aquitaniæ Primas, dilectio in Chriſto tali priori, vel abbati Lemovicenſis diœceſis, ſalutem in Domino. Conqueſtus eſt nobis Lemovicenſem diœceſin viſitantibus B. ejuſdem diœceſis, quod P. & H. clerici, vel laïci, præfatæ diœceſis, ſuper terris, debitis, poſſeſſionibus, & rebus aliis vel uſuris injuriantur eidem. Ideoque diſcretioni veſtræ committimus & mandamus, quatinus coram vobis partibus convocatis audiatis cauſas, & fine debito terminetis: facientes, quod de conjunctis per cenſuram eccleſiaſticam auctoritate noſtra firmiter obſervari. Teſtes autem qui fuerint nominati, ſi ſe gratia, odio, vel amore ſubtraxerint, cenſura ſimili compellatis veritati teſtimonium perhibere. Datum anno MCCLXXX &c.

Eadem die impetravit commiſſionem Joannes de Ocherarico monachus abbatiæ Caſæ Dei, contra Renaudum Alemare, Cunibertum Aboniarc, Petrum Galteri, & uxorem Joannis Boët, Lemovicenſis diœceſis, & habuit judicem magiſtrum P. de Podiis canonicum Haëntenſis monaſterii.

Die Jovis ſequenti, in mane audivit ibi dominus Miſſam, & confirmavit, & tonſuram fecit, & exinde venit apud Tutelam abbatiam ordinis ſancti Benedicti, ubi abbas & Burgenſes dictæ villæ, cum trumbis & inſtrumentis aliis jocundis obviaverunt domino: & ipſum conduxerunt uſque ad portam eccleſiæ, & illic fuit receptus multum honorifice ab abbate & conventu dicti loci, pulſatis campanis, & proceſſionaliter: & procuratus ibidem fuit ad expenſas abbatiæ prædictæ, & non fuit computatum de expenſis.

Die Veneris ſequenti, in feſto beati Laurentii martyris in mane intravit dominus capitulum, prædicavit poſt modum, & celebravit Miſſam conventualem in pontificalibus cum pallio, fecit acolytos, prædicavit populo, indulgentiam dedit: & fuit ibidem ipſa die ex gratia ad expenſas [a] & imitationem abbatis dicti loci.

[a] Forte, & invitationem.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

Qua die congregato capitulo dominus in præsentia capituli proposuit, quod monachi in prioratibus constituti sæpissime, prioratibus suis debitis servitoribus destitutis, veniebant ad abbatiam suam ibidem diutius residentes: & in cameris dictæ abbatiæ comedebant, & secum multos monachos dictæ abbatiæ invitabant pro machinationibus & aliquibus discordiis sustinendis, ut eos possent trahere ad voluntatem suam faciendam: & ita bona abbatiæ pro nihilo consumebant, prioratus suos debito servitio defraudantes.

Quare præcepit eis dominus, ut super statu abbatiæ responderent sibi veritatem. Prædicti autem abbas & monachi responderunt concorditer, quod abbatia, tam in temporalibus quam in spiritualibus erat in bono statu. Quibus auditis dominus noluit procedere ulterius, sed recessit.

Die sabbati sequenti, in mane audivit ibi Missam, confirmavit, tonsuras fecit, & exinde venit apud Obaginam abbatiam ordinis Cisterciensis, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra: prædicavit in capitulo, & rogavit ipsos de capitulo, ut ipsum recommendatum haberent in orationibus suis, & beneficiis suis. Qui devote eidem annuerunt.

Post prandium eadem die visitavit dominus moniales ibidem, prope existentes, quæ nullo vitæ suæ tempore exeunt claustra, ut dicitur: nec intrant claustrum homines, nisi cum prælatis, vel personis honestis. Prædicavit ibidem, & dedit indulgentiam.

Die Dominica in mane sequenti consecravit ibidem in quadam capella, in qua est altare consecratum in honore beatæ Mariæ Magdalenæ: audivit Missam, & dedit indulgentiam illis qui interfuerant consecrationi dicti altaris.

Exinde venit apud Argentac prioratum conventualem de Clusa, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra: audivit Missam, confirmavit, & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci: nec fuit computatum de expensis.

Die Lunæ sequenti, audivit ibi Missam confirmavit, tonsuras fecit, & exinde venit apud Brunasac, prioratum Solenniacensem, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Nec fuit computatum de expensis.

Die Martis in vigilia Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, venit dominus apud Bellum Locum, ubi fuit honorifice receptus a Burgensibus, & processionaliter ab abbate & conventu dicti loci, & intravit capitulum, prædicavit, & visitavit.

Et in ipso capitulo recepit homagium, & fidelitatis juramentum ab abbate prædicto de villa Belli-Locensis, cum pertinentiis feodis illius villæ; secundum quod in littera compositionis olim factæ inter abbatem & dominum Bituricensem archiepiscopum, super hoc continetur.

Et protestatus fuit dominus, quod licet dictum homagium, & juramentum recepit in capitulo supradicto, nullum sibi, & ecclesiæ Bituricensi præjudicium generetur, quin prædictus abbas & successores ejus ea facere teneantur alibi, quando fuerint requisiti: petens idem dominus archiepiscopus ab ipso abbate claves portarum dictæ villæ, sibi tradi in signum dominii, prout facere tenebatur.

Qui respondit, quod libenter eas traderet, si haberet; sed ad præsens eas non habebat, quia Bernardus de Sacrario, cui eas commiserat custodiendas tempore domini Guidonis prædecessoris domini, sibi reddere denegabat, præsentibus pluribus monachis & burgensibus dictæ villæ, quorum nomina scripta sunt in litteris inferius confectis: eodem vero die dominus fuit cum abbate ex gratia, & a burgensibus villæ, &c.

ANNO CHRISTI 1284.

Super homagio & juramento fidelitatis facto, dedit abbas litteram sigillo suo sigillatam sub hac forma:

UNIversis præsentes litteras inspecturis, Rego humilis abbas Bellilocensis, Lemovicensis diœcesis, salutem in Domino. Noveritis, quod cum nos, & conventus noster, nomine ecclesiæ nostræ Bellilocensis, a reverendo patre domino Simone Bituricensi archiepiscopo, Aquitaniæ primate, nomine sacrosanctæ Bituricensis ecclesiæ, tenemus in feodum, & tenere debemus villam nostram Bellilocensem, cum pertinentiis, & juribus ad ipsam spectantibus: cum prædicta omnia moveantur de feodo & dominio Bituricensis ecclesiæ, prout evidenter per probationes legitimas productas coram Officiali Nivernensi, judice super hoc delegato a reverendo patre Simone, Dei gratia titulo sanctæ Cæciliæ presbytero Cardinali, tunc Apostolicæ sedis Legato apparet, & per diffinitivam sententiam ab eodem contra nos pro Bituricensi archiepiscopo promulgatam. Item cum nos teneamus in feodum a domino archiepiscopo, nomine Bituricensis ecclesiæ, omnia temporalia prioratuum omnium, administrationum, & obedientiarum ad monasterium nostrum spectantium; ac omnes alias villas nostras cum pertinentiis suis, & juribus omnibus, ac omnia feoda & refeoda ad monasterium nostrum spectantia, videlicet:

Reparium & temporale de Schaulhac; administrationem & temporalia de Friac, & de Favars, & de Riberia, de Biaroz, & Deusconz, & de Burda, & Desgnet; & præposituram de Tudel;

Et temporalia ecclesiarum de Felinis, de Girac, & de Bonavilla, de Scanquel, & de Bochare, Datilac, de Laruc, & de Nemore; & villam de Condac; & villam *del Saule*;

Homagia & feoda vicecomitis Turenne, domini de Castronovo, domini Regnaudi de Cavengnac, R. de Turamonca, domini de Molero, domini Philberti de Pomeya, domini Gilberti de Ganeriis, domini Guillelmi de Cabra, Petri Doragnac, Guillelmi de Moritanis, Guillelmi & Ademari de Fauras, dominorum de Malamorte: & omnium aliarum personarum, quæ nobis & monasterio nostro debent, vel fecerunt homagia; & qui tenent in feodum vel refeodum a nobis & monasterio nostro, vel tenere debent.

Nec prædicta omnia, vel aliqua de prædictis tenemus ab alio domino temporali, nec tenere possumus; cum ipse archiepiscopus noster, & rerum nostrarum temporalium dominus sit superior temporalis, & ressortum habet a nobis, tamquam dominus temporalis superior, & habere debet, & successores sui, nunc & in perpetuum.

Necnon eidem, & successoribus jurare tenemur fidelitatem, ac eidem claves Bellilocensis villæ tradere in novo adventu suo, anno Domini MCC. LXXXV. XIX. Kalendas Augusti, die Martis, quarta decima ejusdem mensis, in vigilia Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, in monasterio nostro, videlicet in capitulo nostro, circa tertiam, pulsata campana ad congregandum conventum nostrum in dicto capitulo; *Reverendo in Christo Patri domino Simoni, Dei gratia Bituricensi archiepiscopo, Aquitaniæ primati supradicto, nomine Bituricensis ecclesiæ,*

ANNO CHRISTI 1284.

homagium fecimus & juramentum fidelitatis de omnibus supradictis : præsentibus, & ad hoc vocatis religioso viro Joanne abbate sancti Sulpicii Bituricensis; venerabilibus viris domino Guidone de Nohailles, capicerio Pictaviensi; & magistro Joanne Gresillons, canonico ecclesiæ Bituricensis; fratribus Simone de Blesis, & Joanne de sancta Severa, ordinis Minorum; P. de Ruppe, archipresbytero de Castra, Bituricensis diœcesis; fratre Hugone de Faveriis, monacho sancti Sulpicii Bituricensis; Othone de Salinis, presbytero & canonico Magdunensi; Conone presbytero, rectore ecclesiæ parochialis de Vierssione, Bituricensis diœcesis; Hugone monacho, priore de Urseto, Claromontensis diœcesis; Joanne de Maimac, priore claustrali monasterii nostri; Bernardo de Quercu, infirmario; Petro de Planis, camerario; Bertrando de Favars; Stephano de sancto Badelio; Aymerico de Vigilando, monachis ejusdem nostri monasterii; Martino la Celhe, Petro Majoris, Petro *del Segrey*, Beltrando *del Segrey*, Ademaro *la Treille*, magistro Guillelmo Majoris, & Laurentio Stephani, burgensibus villæ nostræ Bellilocensis; & pluribus aliis, &c.

Die Veneris post Assumptionem beatæ Mariæ Virginis, venit dominus Bituricensis apud Albignec, prioratum de Clusa; ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit, & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci.

Die sabbati sequenti in mane, audivit ibi Missam dominus, & exinde venit apud Brinam, prioratum ordinis sancti Augustini; ubi receptus fuit processionaliter, & procuratus ad expensas dicti loci.

Die Dominica sequenti fuit ibidem dominus, [a] ad imitationem domini Guidonis de Nohailles, capicerii Pictavensis ex gratia, in domibus dicti prioris; & fuit secum episcopus Caturcensis.

[a] Forte, ad invitationem.

Eadem die celebravit in pontificalibus cum pallio, fecit acolytos, & tonsuras, prædicavit, & indulgentiam dedit.

Die Lunæ sequenti in mane, audivit ibi Missam dominus, & exinde venit apud Vosies, abbatiam ordinis sancti Benedicti; ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas abbatiæ: nec fuit computatum de expensis.

Die Martis sequenti audivit ibi Missam, intravit capitulum, prædicari fecit, & exinde venit dominus apud Usarchiam; ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, ut supra, ab abbate & conventu dicti loci de Usarchia; & procuratus fuit ad expensas abbatiæ. Non fuit computatum.

Die Mercurii sequenti, in octavis Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, in mane audivit ibi dominus Missam, prædicavit, & tonsuras fecit, & confirmavit. Et exinde venit apud Arnacum, prioratum sancti Martialis Lemovicensis, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci.

Eadem die concessit commissionem dominus Stephano Salavalh, clerico conquerenti, quod Bertrandus, vel Bernardus Bonifaci, Guido Estuderii, Bartholomæus Radulphi, Bernardus Judicis de capella, Petrus & Gaucelinus fratres super terris, &c. Judicem priorem claustralem Bellilocensem. (*Deest hic aliquid : forte*, recognoscere nolebant.)

Die Jovis sequenti in mane audivit ibi Missam dominus, confirmavit, & tonsuras fecit; & exinde venit ad prioratum sancti Roberti de Casa Dei, ubi receptus fuit, modo quo supra, processionaliter, & procuratus ad expensas prioris dicti loci.

ANNO CHRISTI 1284.

Die Veneris sequenti, in festo beati Bartholomæi apostoli, venit dominus Bituricensis apud Damalon vel Daloy, abbatiam ordinis Cisterciensis, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra.

Altaria deinde duo in ecclesia dicti loci dominus consecravit; unum in honore beati Bartholomæi Apostoli, & aliud in honore sanctorum Simonis & Judæ Apostolorum: audivit Missam, confirmavit, & fecit tonsuras: & pernoctavit ibidem ad expensas abbatiæ. Non fuit computatum de expensis.

Die sabbati venit dominus apud sanctum Aredium, ubi sunt Canonici sæculares: & receptus fuit processionaliter, ut supra, a decano & capitulo dicti loci.

Ipsa die celebravit dominus in pontificalibus magnam Missam, & fuit procuratus dicta die ad expensas decani & capituli dicti. Summa expensarum .....

Die Dominica sequenti, in ecclesia dicti loci dominus duo altaria consecravit, unum in honore sancti Aredii, & aliud in honore sancti Juniani. Celebravit in pontificalibus cum pallio, fecit acolytos & tonsuras, & confirmavit.

Et ipsa die venit apud Chalas prioratum conventualem sancti Augustini, ubi fuit receptus processionaliter ut supra, & procuratus ad expensas prioris prædicti loci sancti Aredii.

Die Lunæ sequenti in mane dominus audivit ibi Missam, & confirmavit, & tonsuras fecit.

Et exinde venit apud Sollemniacum, abbatiam sancti Benedicti, ubi dominus & episcopus Lemovicensis, abbas sancti Martialis Lemovicensis, & plures alii venerunt domino obviam: & fuit receptus processionaliter ipsis præsentibus ab abbate & conventu dicti loci processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas abbatiæ. Summa expensarum, &c.

Eadem die concessit dominus commissionem abbati & conventui dicti loci conquerentibus, quod Ademarus de Cambonio, domini Bechardus, Guido & Aymericus de claro oculo, & Johannes, medici, Lemovicensis diœcesis, super terris, debitis, possessionibus, &c. injuriantur eisdem judicem priorem claustralem Bellilocensem præfatæ diœcesis.

Item aliam dictis conquerentibus, quod Johannes Gregorii clericus, & ejus uxor, magister Marthæus qui moratur cum domino Gracelino de Castronovo milite, dictus Lalamans, & dictus Haurac de Gezons, præfatæ diœcesis Lemovicensis, super terris, &c. injuriatur eisdem judicem supradictum.

Item aliam præposito de Fagia, monacho abbatiæ Sollemniacensis, ejusdem diœcesis, conquerenti, quod P. Baylac, G. Doneu domicellus, Joannes Deuquarroy, Aymars Samçonnet, & Guido Rogerii, præfatæ diœcesis Lemovicensis, &c. super terris, &c. injuriantur eidem judicem supradictum.

Item aliam dicto præposito, conquerenti, quod B. Greu, B. Baylet presbyter, dictus Barrisio, P. de Brolio, & Bernhardus Manha, præfatæ diœcesis, super terris, &c. injuriantur eidem judicem priorem claustralem Bellilocensis prædictum.

Item aliam priori de Cella monacho Sollemniacensi, conquerenti quod Guido Gergnos domini Gannac dictus Bonnet Cans, & Johannes Pellyssa, diœcesis prædictæ Lemovicensis, super terris, &c. injuriantur eidem judicem supradictum.

Item

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

Item aliam Guillelmo Saderia, clerico conquerenti, quod Ademarus de Saxum miles, Guillelmus *de la Rocha*, Joannes Bertrandi, G. Jacosta, P. Faure de Examduno, ejusdem diœcesis, super terris, &c. injuriantur eidem judicem Priorem sancti Gerardi Lemovicensis.

Item die Martis sequenti in mane, audivit dominus ibi Missam, & confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde venit apud Calucium, castrum magistri Geraldi de Masomonte: & fuit ibidem ad [a] imitationem dicti magistri Geraldi ex gratia.

[a] Forte, invitationem.

Die Mercurii sequenti, in festo Decollationis beati Joannis Baptistæ, in mane audivit ibidem dominus Missam, confirmavit, tonsuras fecit: & exinde venit apud Petram Bufferiam, ubi receptus fuit processionaliter ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci, & præpositi de Charovico; qui duo unam procurationem debent prioratus de Petra Buferia, & est de abbatia Sollempniacensi: prior de Carovico, est de abbatia sancti Augustini Lemovicensis. Summa expensarum .....

Eadem die fecit hommagium domino, & juramentum fidelitatis prior monasterii de Vicano, Caturcensis diœcesis, de omnibus temporalibus & juribus, quæ habebant vel habebat, seu habere poterat, aut debebat in villa Vicanensi, & pertinentiis suis; præsentibus religiosis viris, Joanne abbate sancti Sulpicii Bituricensis, priore de Petra Bufferia; domino Guidone de Nohailhes, capicerio Pictaviensi; domino Ademaro de Riperia; magistris, Joanne Gresillon canonico Bituricensi; Petro de Vierfione; P. de Rupe archipresbytero de Castra, Bituricensis diœcesis; Othone de Salinis, capellano domini, canonico Magdunensi, & pluribus aliis clericis & laïcis.

Et licet dictus prior dictum hommagium teneretur facere domino Bituricensi ad supplicationem dicti prioris, & multorum bonorum recepit ibidem dictum homagium ex gratia: super quibus debuit dare litteras dictus prior de Vicano.

Dicta die impetrarunt a domino commissionem P. de Bellomonte, clericus & N..... contra rectorem ecclesiæ de Mauzanis; Blasium Chaussandas, Bartholomæum de Murato, P. Guardelli, & Geraldum Chambaforez, laïcos ejusdem diœcesis, & huic Bertrandum Alboïni canonicum sancti Juliani, ejusdem diœcesis Lemovicensis.

Item eidem P. aliam commissionem contra rectorem ecclesiæ sancti Hilarii de Turius, P. Hugonis Dantoyr, & Bonetum ejus filium, & P. Gardelli, laïcos ejusdem diœcesis; & habuit judicem, Guillelmum Ademay canonicum sancti Arredii, Lemovicensis diœcesis prædictæ.

Item idem P. aliam commissionem obtinuit, videlicet contra rectorem ecclesiæ de Lestaurs, P. de Marcilho, Guidonem Dassio clericos, P. Gourdelli, & B. Laschaussandas ejusdem diœcesis; & habuit judicem Junianum Canoys canonicum sancti Juniani ejusdem diœcesis.

Item impetravit aliam idem P. commissionem contra Stephanum Chandeliers, Stephanum de Vernac, & Stephanum Latrocaria laïcos, ejusdem diœcesis Lemovicensis; & habuit judicem P. Faydici, canonicum Rasoliensem, ejusdem diœcesis.

Item impetravit idem P. aliam commissionem contra rectorem ecclesiæ Dautor, Bonetum ejus fratrem, Guillelmum Garalhaez, Guillelmum Emerici de Userchia, & ejus uxorem præfatæ diœcesis, & habuit judicem Guidonem Delchascaubiet canonicum sancti Arodii.

ANNO CHRISTI 1284.

Item impetravit idem P. &c. contra priorem de Vinhareria rectorem ecclesiæ de Sodena, & Guillelmum Mallars laïcum ejusdem diœcesis; & habuit judicem Bertrandum Alboyni canonicum sancti Juniani.

Die Jovis sequenti, in mane audivit ibi Missam dominus, confirmavit, tonsuras fecit: & exinde venit apud Aurelium, prioratum conventualem sancti Augustini: ubi receptus fuit processionaliter præsente domino episcopo Lemovicensi, ut supra; & ibidem inter dominum & episcopum de multis contulerunt.

Postea recessit episcopus, & ivit pransum ibi prope ad duas leucas: & dominus remansit, & procuratus fuit ibidem ad expensas prioris dicti loci.

Dicta die impetravit præpositus Darco monachus Sollempniacensis commissionem, contra dictum Arnaus, Guillelmum Pelos, & Stephanum, [a] ejus uxor P. & Johannem dictum seu dictos Gautier, Lemovicensis diœcesis; & habuit judicem priorem de Belloloco, Lemovicensis diœcesis.

[a] Ita mss. Forte, & Stephanam ejus uxorem.

Item aliam commissionem impetravit prior de Layral, Claromontensis diœcesis, ordinis sancti Benedicti, contra Hugonem de Frayxamas, dictum le Tondu Palic; Joannem rectorem ecclesiæ de Verneya, rectorem ecclesiæ de Petraficta; Joannem de Urcl..r presbyterum Lemovicensis diœcesis; & habuit judicem priorem monasterii Bellilocensis ejusdem diœcesis.

Die Veneris in mane audivit ibi Missam, confirmavit, & fecit tonsuras, & exinde venit dominus apud Orthigiam, prioratum conventualem. Ordo est per se. Ubi fuit receptus processionaliter, prædicavit in capitulo, & procuratus fuit ibidem ad expensas prioris dicti loci.

Die sabbati sequenti, in mane audivit ibi Missam dominus, & fecit tonsuras: & exinde venit apud monasterium Haëntense, ubi receptus fuit processionaliter a præposito, & capitulo dicti loci, & procuratus fuit in ipsa die ad expensas capituli dictæ ecclesiæ.

Eadem vero die vocavit dominus canonicos dictæ ecclesiæ coram se, & inquisivit de statu ecclesiæ.

Et quia venerabilis vir magister R. de Albuconio præposituram dictæ ecclesiæ Haëntensis, & præposituram ecclesiæ Rasolensis, nec non & ecclesiam parochialem sancti Sylvani prope Bellamgardam in eadem diœcesi Lemovicensi, tenebat, tamquam intitulata, in modum qui sequitur contra dictum præpositum processit, post multas accusationes:

SImon, Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ primas, universis præsentes litteras inspecturis, salutem in Domino. Nuper Lemovicensem diœcesin visitantes, dum per villam Bellægardæ transitum faceremus, ex clamosa insinuatione parochianorum ecclesiæ sancti Silvani prope villam prædictam frequenter didicimus, quod venerabilis magister R. de Albuconio tria beneficia, quæ inferius annotantur tamquam intitulata detinebat: quorum unum ex altero non dependet; in suæ salutis præjudicium & scandalum plurimorum: videlicet ecclesiam sancti Silvani, curam animarum habentem; ac præposituram ecclesiæ Rasoliensis; nec non & præposituram ecclesiæ Haëntenensis; quæ præposituræ in dictis ecclesiis dignitates reputantur. Postea autem ad ecclesiam Rasoliensem descendimus visitationis officium exercen-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1284.

tes, ubi canonici dictæ ecclesiæ nobis hæc eadem A retulerunt. Tamdem ad ecclesiam Haëntensem declinavimus causa visitationis officium exercentes: ubi canonici dictæ ecclesiæ clamorem præcedentium confirmantes, non sufficiebat admirari, qua conscientia, tam enormem excessum non compatiendo prædictis ecclesiis toleramus. Cum autem præmissa omnia nota essent & manifesta, & adhuc sint; ac episcopus dictæ Lemovicensis diœcesis, quoad præmissa negligens fuit, ut dicitur, & remissus; licet beneficia, quæ tanto tempore vacavissent, quoad nos vel ad sedem Apostolicam esset eorum devoluta conferendi potestas jure metropolitano, seu auctoritate sedis Apostolicæ conferre possimus; tamdem juxta verbum Apostoli dicentis, *Nemini cito manum imponas*, volentes super præmissis habere certitudinem pleniorem, ipsum magistrum R. die sabbati ante natalem beatæ Mariæ Virginis diem vocavimus coram nobis apud Haëntenses: & ab ipso petivimus diligenter utrum præfatum clamorem opere compleviſſet. Qui nobis respondit, quod præfatam ecclesiam parochialem, ac dignitates prædictas detinuerat per longa tempora, & adhuc etiam detinebat, fructus & exitus dictorum beneficiorum levando & percipiendo: quæ beneficia, ut dicebant, successive fuerat assecutus. Primo præposituram Rasolicnsem, deinde præposituram Haëntensem, & ultimo ecclesiam parochialem prædictam: asserens, tam fuisse super præmissis cum ipso a sede Apostolica dispensatum. C Quam dispensationem ad nostram conscientiam informandam ab ipso nobis petiimus ostendi. Qui nobis respondit, quod dispensationem prædictam non habebat ad præsens, nec habere poterat; sed die tertia a nobis sibi assignata illam nobis ostenderet & obferret. Et nos ad supplicationem ipsius diem Veneris in vigilia nativitatis beatæ Mariæ Virginis sibi assignavimus per hoc coram nobis apud Lemovicum, ad ostendendum & exhibendum nobis dispensationem prædictam, si quam haberet, & ad procedendum ulterius ut jus erit. Quam diem præfatus R. grataater, & ex voluntate acceptavit: præsentibus religiosis viris Johanne abbate sancti Sulpicii Bituricensis; Fratre J. de Pheletino, ordinis Prædicatorum, Lemovicensi; ac discretis viris domino Guidone de Noyhalbes, capicerio Pictavensi: Magistro J. Grefillon, canonico Bituricensi; Ademaro de Riperia & Petro de Viersione, clericis; domino Joanne de Vernolhiis, canonico Lemovicensi; ac religioso viro priore de Maravalle, Lemovicensis diœcesis; & pluribus aliis.

Datum dicta die sabbati ante Nativitatem beatæ Mariæ Virginis, apud Haëntenses, anno Domini MCCLXXXIV.

Die Dominica sequenti in mane, ibidem apud Haentenses audivit Missam dominus, & confirmavit, & tonsuras fecit: & exinde venit dominus apud Parenhac, prioratum sancti Martialis Lemovicensis, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra: & fuit ibi procuratus ad expensas capituli dicti loci: nec fuit computatum ibi de expensis.

Die Lunæ sequenti ante Nativitatem beatæ Mariæ Virginis, in mane celebravit ibidem dominus, confirmavit, tonsuras fecit: & exinde venit apud sanctum, Leonardum prioratum conventualem ordinis sancti Augustini: ubi receptus fuit processionaliter, prædicavit in capitulo, & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci; in crastino autem celebravit, ibidem confirmavit, & tonsuras fecit.

Commissionem dedit dominus domino Guidoni de la Porta, præpositro sancti Silvani de abbatia de Urserche, Lemovicensis diœcesis, contra Ademarum Forragu, Joannem & Petrum Dosa fratres, Jobertum de Bausac, & Guidonem Morselli domicellum præfatæ diœcesis: & habuit judicem abbatem Bellilocensem.

ANNO CHRISTI 1284.

Die Martis ante Nativitatem beatæ Mariæ Virginis, intravit dominus Lemovicensem civitatem: & primo declinavit ad ecclesiam cathedralem, ubi fuit receptus processionaliter ab episcopo, induto vestibus pontificalibus, & a canonicis dicti loci indutis cappis sericis: & ipsa die fuit procuratus in domibus episcopi, ad expensas ipsius episcopi, nomine capituli: quia debet solvere procurationem B pro capitulo, secundum quod est consuetum: nec fuit computatum.

Et notandum quod, antequam dominus intraret civitatem, venerunt domino obviam bene per unam leucam; scilicet episcopus Lemovicensis, decanus, magnus archidiaconus, cantor, archidiaconus de Malamorte, abbas Dauraccnsis, magister Gillebertus; & plures alii canonici Lemovicenses; & abbates sanctorum Martialis & Martini, qui præcesserunt pro recipiendo dominum processionaliter.

Die Mercurii sequenti, prædicavit in capitulo, & visitavit; præsentibus in capitulo episcopo, & canonicis dictæ ecclesiæ qui: ex gratia speciali obC tulerunt ei primam præbendam in ecclesia vacaturam ad opus cujusdam clerici sui.

Et ipsa die celebravit in dicta ecclesia majorem Missam in pontificalibus præsente episcopo: prædicavit populo, indulgentiam dedit, & fuit procuratus in domibus episcopi Lemovicensis ab ipso episcopo, & ad expensas ipsius.

Die Jovis sequenti, visitavit dominus prioratum sancti Andreæ Lemovicensis: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, præsente episcopo: & declinavit ad abbatiam sancti Martini, ubi receptus fuit processionaliter ut supra: audivit Missam, & fuit procuratus ibidem ad expensas abbatis dicti loci: de quibus solvit prior sancti Andreæ Lemovicensis medietatem, prout consuetum erat.

D Die Veneris sequenti, in vigilia Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, visitavit dominus abbatiam sancti Augustini Lemovicensis: ubi receptus fuit processionaliter ab abbate, & conventu dicti loci, audivit Missam, & fuit procuratus ad expensas abbatiæ: nec fuit computatum de expensis.

Die sabbati in festo Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, intravit dominus ibidem capitulum, prædicavit, & exinde venit ad abbatiam sancti Martialis Lemovicensis, ubi receptus fuit processionaliter præsente episcopo Lemovicensi ab abbate & conventu dicti loci: celebravit Missam conventualem in pontificalibus cum pallio: acolytos fecit, populo prædicavit, & dedit indulgentiam: & ipsa E die procuratus fuit ad expensas prædictæ abbatiæ: in procuratione non fuit computatum.

Die Dominica sequenti in mane, intravit dominus capitulum: prædicavit, & visitavit, audivit Missam, & procuratus fuit ibidem ad expensas abbatiæ: in procuratione[a], quia abbas dicti loci tenetur ad duas procurationes.

[a] *Forte debet non fuit computatum, ut patet.*

Ipsa die Dominica visitavit dominus abbatiam de Regula Lemovicensi, ubi quoque receptus fuit processionaliter, prædicavit, & visitavit in capitulo: & procurationem suam, quam eis scilicet abbatiæ & conventui mandaverat ad diem sequen-

Digitized

ANNO CHRISTI 1284.

tem, remisit ista vice abbatissæ dicti loci, ad supplicationem ipsius abbatissæ, ac venerabilis viri domini Guidonis de Noyhaylles capicerii Pictavensis, sicut & ad supplicationem abbatis Dauracensis, & plurimorum aliorum.

Die Lunæ sequenti in mane, audivit dominus Missam apud sanctum Martialem; & in camera sua præsentibus episcopo Lemovicensi, decano, archidiacono, abbate Dauratensi, canonicis Lemovicensibus, & pluribus aliis clericis & laïcis, dominus viginti tres parvos tonsuravit.

Et notandum quòd visitando dictam Lemovicensem civitatem, concessit commissiones quæ sequuntur: quarum commissionum forma mutata fuit B prout sequitur, & concessa personis infra scriptis.

» SImon, Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, » & Aquitaniæ primas, dilecto in Christo priori » de Tutela, ordinis sancti Benedicti, Lemovicensis » diœcesis, salutem in Domino, qui est omnium sa» lus. Conquestus est nobis prædictam Lemovicen» sem diœcesim visitantibus Guillelmus Jordani mi» les ejusdem diœcesis, quod Helias de Fonte pre» sbyter & rector ecclesiæ de Barnaco, præfatæ dio» cesis Lemovicensis, super terris, debitis, possessioni» bus, & rebus aliis injuriantur eidem. Hinc est » quod cum de consuetudine approbata de causis, con- C » troversiis, seu litibus quibuscumque omnium sub» ditorum dictæ diœcesis, de quibus diœcesanus loci » cognoscere non incepit, possumus cognoscere visi» tando, & ea fine debito terminare, vel committe» re, & in possessione hujusmodi juris, vel quasi; tam » nos quam prædecessores nostri fuerimus, & etiam » adhuc simus, discretioni vestræ mandamus: quate» nus coram vobis vocatis partibus causas audiatis » prædictas, & eas fine debito ulturis cessantibus ter» minetis: facientes quod decreveritis per censuram » ecclesiasticam auctoritate nostra firmiter observari. » Testes autem qui fuerint nominati, si se gratia, » odio, vel timore subtraxerint, censura simili com» pellatis veritati testimonium perhibere. Vobis enim D » quoad omnia supradicta committimus vices no» stras, donec eas duxerimus revocandas. Datum, » &c.

Sub forma prædicta idem miles contra Guillielmum de Pœna Vayra, militem dictæ diœcesis, aliam commissionem impetravit: & habuit judicem præpositum de Mammaco, dictæ diœcesis Lemovicensis.

Item idem miles contra Hugonem Arniac, militem ejusdem diœcesis, impetravit aliam: & habuit judicem Petrum de Saveril, canonicum Dauratensem.

Item Bernardus Raymundi, clericus Lemovicensis diœcesis, contra Gaucelinum Macel, Joannem Douverdieri, Agnetem Faurella, Joannem Audebert Decrosoli, & filium Pansic, clericum dictæ diœcesis, commissionem impetravit similiter: & habuit judicem priorem claustralem monasterii de Tutella, prædictæ diœcesis. E

Item aliam commissionem impetravit Boso de Montibus, domicellus dictæ diœcesis, contra P. Laracha, Raymundum Apicat, relictam dicti Nacaynner, & uxorem dicti Socameu, & Hubertum de Arlot, dictæ diœcesis; & habuit judicem S. Chabilli, canonicum sancti Juniani, præfatæ diœcesis.

Item Armingarda, dictæ diœcesis Lemovicensis, commissionem impetravit contra Gaucelinum de Aforla, militem; Heliam Sulhei, militem; Heliam de Nobiliaco, domicellum; Laurentium Fautoris; P. Borda Nayra, ejusdem diœcesis; & magistrum S. de Malomonte, canonicum Lugdunensem, pro judice impetravit: proviso tamen, ne virtute hujusmodi rescripti extra diœcesim Lemovicensem partes pertrahantur.

ANNO CHRISTI 1284.

Item Aymericus de Jarniac miles commissionem impetravit contra Heliam Durandi, R. Durandi, Henricum Bordanoyra, Stephanum de Nuer, P. Chabnen, dictæ diœcesis: ac P. de Barnon, canonicum Rasolensem, Lemovicensis diœcesis, pro judice sub prædicta forma impetravit.

Die Lunæ prædicta, in crastino Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, exivit dominus civitatem Lemovicensem, & ipsa die venit apud Carnum, juxta Axiam, prioratum sancti Martialis Lemovicensis: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci, & prioris de Ape; qui domino ad unam procurationem tenentur. Summa expensarum, undecim libræ, & duo solidi.

Dicta die impetravit commissionem Aymericus Rauchareus, laïcus crucesignatus, Lemovicensis diœcesis, contra Heliam Pelliparii, clericum; [a] Gt. de Chambarac, presbyterum; P. Loueu; P. Pecum, laïcum ejusdem diœcesis: habuit judicem dominum Julianum de Crozis, canonicum sancti Aredii, præfatæ diœcesis.

[a] Forte, Gaubertum.

Idem ibidem impetravit commissionem Thomas de Montepessulano, de castro Lemovicensi crucesignatus, contra Stephanum Cambafortz, P. Lo Lacier, P. de Perreignec, P. Pecom, & Guillelmum Vachier, Lemovicensis diœcesis: & habuit judicem Julianum de Grozis prædictum, canonicum sancti Arredii.

Die Martis sequenti audivit ibi dominus Missam, & confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde venit apud Ruppem Cavardi, prioratum abbatiæ de Carroso, ubi receptus fuit processionaliter; & procuratus ad expensas prioris dicti loci: & non fuit computatum de expensis.

Die Mercurii sequenti in mane, audivit ibi Missam dominus, & confirmavit, & fecit tonsuras: & exinde venit apud Nancronum, prioratum de Carofilo, ubi receptus fuit processionaliter, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum fuit, tredecim libræ cum septem solidis.

Die Jovis sequenti in mane, audivit ibi Missam dominus, & confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde venit apud Buxeriam, prioratum conventualem de Clusa, ubi receptus fuit processionaliter, ut supra, & fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci: nec fuit computatum de expensis.

Die Veneris sequenti, in festo Exaltationis sanctæ Crucis, venit dominus apud Salas, prioratum conventualem ordinis sancti Augustini; ubi receptus fuit processionaliter, ut supra: celebravit in pontificalibus, acolytos fecit: & procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci, qui noluit computare de expensis.

Die sabbati sequenti, in octavis Nativitatis beatæ Mariæ Virginis, venit dominus apud Perusiac, prioratum de Carosio: ubi receptus fuit processionaliter, ut supra; celebravit in pontificalibus, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras: & procuratus fuit ipsa die ad expensas prioris dicti loci, nec fuit computatum de expensis.

Die Dominica sequenti, venit dominus ad abbatiam Stirpensem, ubi receptus fuit processionaliter,

Digitized by Google

ut ſupra; audivit Miſſam, & procuratus fuit ad expenſas abbatiæ: nec fuit computatum de expenſis.

ANNO CHRISTI 1284.

Die Lunæ ſequenti, venit dominus in mane, & intravit capitulum, & viſitavit; & exinde venit apud ſanctum Junianum, ubi receptus fuit a decano capituli. Summa expenſarum, tredecim libræ, quinque denarii minus.

Die Martis ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam dominus, populo prædicavit, indulgentiam dedit, tonſuras fecit, confirmavit, & in capitulo viſitavit, & dedit commiſſiones, quæ videlicet ſequuntur.

Eadem die Catharina relicta Heliæ de Siens, tutrix J. & Aymerici pupillorum ſuorum, impetravit commiſſionem contra Heliam de Varenis militem, Petrum de Molico, Heliam de Sue, Aymericum Pleychas Valeti, Guillielmum de Furno, & dictum Guaydamour: & habuit judicem Heliam Bortelli, canonicum ſancti Juniani.

Item aliam commiſſionem obtinuit dicta relicta contra Germanum Doueri, Germanum Raën, & P. de Roſſays, Lemovicenſis diœceſis; & habuit judicem prædictum Heliam Bortelli, canonicum ſancti Juniani.

Item commiſſionem obtinuit P. Borelli, & Petronilla ejus ſoror, ejuſdem litis conſortes, contra Heliam de Malomonte, militem; P. Vermier, capellanum de Dornarac; P. Barac, & P. Boveron, ejuſdem diœceſis: & habuerunt judicem Geraldum Galrerii, canonicum ſancti Juniani prædicti, Lemovicenſis diœceſis.

Die Martis prædicta, venit dominus apud Beux, abbatiam ordinis Ciſtercienſis; ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra: & pernoctavit ibidem ad expenſas abbatiæ prædictæ, nec fuit computatum.

Die Mercurii ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam dominus, & confirmavit; & exinde venit apud Grandimontem prioratum, ubi receptus fuit de more, proceſſionaliter, a priore & conventu dicti loci de Grandimonte; & fuit dominus procuratus in aula dicti prioris, & fuit prior ſecum ad prandium, & ad expenſas prioris dicti loci: nec fuit computatum de expenſis.

Die Jovis in mane, intravit dominus capitulum, prædicavit, & ſe orationibus fratrum commendavit; audivit Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit: & exinde venit apud Ambazac, prioratum de abbatia ſancti Auguſtini Lemovicenſis: ubi receptus fuit proceſſionaliter, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, decem libræ Turonenſes, cum ſeptemdecim ſolidis: & propter pauperatem loci, dicto priori procurare promiſit in primo adventu ſuo procurationem.

Viſitatio epiſcopatus Caturcenſis a domino Bituricenſi archiepiſcopo.

1285.

ANno Domini MCCLXXXV. die Jovis poſt mediam Quadrageſimam, intravit reverendus pater dominus Simon Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus Aquitaniæ primas, diœceſim Caturcenſem, cauſa viſitationis.

Et primo declinavit apud Marcellum, ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis, & procuratus ad expenſas rectoris eccleſiæ dicti loci. Summa expenſarum, ſeptemdecim libræ, & duodecim ſolidi Turonenſes.

Et notandum, quod pro cariſtia temporis, quæ carior incomparabilis erat in partibus illis, fiebant expenſæ tam magnæ, & etiam quandoque propter ſupervenientes. Nam panis, qui alio tempore non valebat niſi unum denarium, valebat, & vendebatur tunc novem denarios, & ſic de aliis epulis.

ANNO CHRISTI 1285.

Et ſciendum, quod in comitiva domini erant hi quorum nomina hic notantur: ſcilicet religioſi viri, Guido abbas monaſterii Vierſionenſis, frater domini; magiſter Renerius de Senonis, archidiaconus Granoenſis, in eccleſia Bituricenſi; dominus Otho de Salinis, canonicus Magdunenſis; Conon canonicus Mimatenſis, capellani domini; magiſtri P. de Vierſione & R. de Charitate, clerici domini; frater Joannes Marſac, monachus Vierſionenſis; frater Hugo, monachus ſancti Sulpicii Bituricenſis, pœnitentiarius domini; magiſter Joannes de Camera, & Joannes de Senonis nepos dicti archidiaconi; & plures alii clerici & laïci.

Die Veneris ſequenti, ibidem in mane audivit dominus Miſſam, indulgentiam dedit; & exinde venit apud Varrac, prioratum de Turcla, Lemovicenſis diœceſis: ubi receptus fuit proceſſionaliter, pulſatis campanis, & procuratus ipſa die ad expenſas prioris dicti loci: nec fuit computatum de expenſis.

Eadem die finavit de procuratione ſua prior de Carenac, ordinis Clugniacenſis, ad quatuordecim libras Turonenſes.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud Ruppem Amatoris, prioratum abbatiæ Tutellæ, Lemovicenſis diœceſis: ubi fuit receptus proceſſionaliter ab abbate Tutellenſi, & priore, & conventu dicti loci, pulſatis campanis; & in dicta eccleſia eodem die ſacros ordines celebravit, & quoſdam clericos Claromontenſis diœceſis ordinavit, & quoſdam de diœceſi Caturcenſi, de licentia epiſcopi Caturcenſis, qui ſibi litteram clauſam miſerat ſub hac forma:

« REverendo in Chriſto patri ac domino ſuo cariſſimo domino Simoni, divina providentia Bituricenſi archiepiſcopo, & Aquitaniæ primati; Raymundus permiſſione divina ſuus devotus Caturcenſis epiſcopus; ſalutem, & cum recommendatione ſe ipſum ad ejus beneplacita & mandata. Reverende pater, ſanctitati veſtræ humiliter ſupplicamus, quatenus hac inſtanti die ſabbati proxima poſt feſtum Annunciationis Dominicæ; ubicumque eadem die vos eſſe contingat in Caturcenſi diœceſi, vobis ibidem placeat ſacros ordines celebrare: nos enim dictis ordinibus ſuperſedebimus, ob veſtri reverentiam & honorem. Valeat veſtra reverenda paterniras bene & diu, quæ nobis ſemper præcipiat, tamquam ſuo. Datum Caturci, die Jovis poſt dictum feſtum, &c. »

Ordinibus vero celebratis, procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci; & noluit computare, quia abbas ſuus, & monachi dicti loci comederant cum domino ad prandium.

Die Dominica ſequenti, qua cantatur, *Iſti ſunt dies*, ibidem apud Ruppem Amatoris dominus celebravit, & prædicavit, & indulgentiam dedit; & quamplurimos, præſente epiſcopo Caturcenſi, confirmavit.

Et exinde venit apud Soliacum, prioratum conventualem de Aureliaco; ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci de Soliaco. Noluit computare de expenſis.

Die Lunæ ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam, & confirmavit, & tonſuras fecit, & prædicavit, & indulgentiam dedit; & exinde venit dominus apud Gordovium ſeu Gordonium, prioratum de Vicano: ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Sum-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1285.

ma autem expensarum fuit, scilicet tredecim libræ, cum quatuor solidis Turonensibus.

Die Martis sequenti in mane, audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & confirmavit, & tonsuras ibidem fecit. Et exinde venit dominus apud Vicanum, prioratum conventualem ordinis sancti Augustini: qui prioratus, cum ejus pertinentiis universis, tenetur a domino in feodum; & ibi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus in procuratione ad expensas prioris dicti loci. Summa autem expensarum, viginti duæ libræ, & septemdecim solidi cum sex denariis Caturcensibus; valent quindecim libras, & quinque solidos Turonenses.

Die Mercurii sequenti fuit ibidem cum priore ex B gratia; & eadem die ex gratia hac vice remisit dominus priori prædicto de Vicano procurationem suam, quam ad dictam diem mandaverat priori de Concorret, qui prioratus est de abbatia sancti Ambrosii Bituricensis: quoniam prioratum idem prior de Vicano tenebat ad firmam.

Die Jovis sequenti, fuit ibidem dominus ad expensas proprias, & in mane intravit capitulum dicti prioratus, & visitavit; & eadem die prior & conventus de Vicano prædicti, super homagio & fidelitate, quas domino facere tenentur de prioratu suo & pertinentiis universis, dederunt litteras sub hac forma:

Tenor litterarum de homagio facto per Priorem & C conventum de Vicano, domino archiepiscopo Bituricensi.

» UNIversis præsentes litteras inspecturis, nos Petrus Stephani prior monasterii de Vicano, Caturcensis diœcesis, ordinis sancti Augustini; totusque ejusdem loci conventus, salutem in Domino sempiternam. Notum facimus, quod cum nos, nomine prædicti monasterii nostri, teneamur facere fidelitatem & homagium de omnibus rebus temporalibus, quocumque nomine ad nos & monasterium nostrum, quocumque jure, seu quantacumque causa vel modo pertinentibus, reverendo patri ac domino domino Simoni Dei gratia Bituricensi archiepiscopo, Aquitaniæ primati: quæ scilicet fidelitatem & homagium prædecessores nostros in dicto monasterio, Bituricensi archiepiscopo seu Bituricensibus archiepiscopis, qui fuerunt pro tempore, ex debito confitemur feciſſe. Nos ab eodem domino archiepiscopo, nomine suæ Bituricensis ecclesiæ; recognoscimus tenere in feodum omnia & singula temporalia suprascripta: eidemque domino archiepiscopo nos prædictus Petrus Stephani prior de Vicano, nomine prædicti monasterii nostri, gratanter, prout tenemur, fecimus fidelitatem & homagium, nostro & conventus nostri nomine, apud Petram Buferiam, Lemovicensis diœcesis; ubi de mera gratia, ab eodem reverendo patre admissi fuimus ad præmissa: quamquam apud Biturigam, si placeret eidem domino, prædictam fidelitatem & homagium facere teneamur. In cujus rei testimonium sigilla nostra, Nos prior & conventus prædicti, quibus divisim utimur, præsentibus duximus apponenda. Datum apud Vicanum, anno Domini MCCLXXXV. die Jovis ante Ramos palmarum.

Anno prædicto, diebus Mercurii & Jovis prædictis, scilicet ante Ramos Palmarum, ibidem apud Vicanum, in clausto ecclesiæ de Vicano; coram domino archiepiscopo, & mandato suo, personæ infrascriptæ, parochiani de Guorgonio, qui super A usuraria pravitate erant quam plurimum diffamati; coram domino propter hoc vocati abjuraverunt: & per mandatum domini summas infrascriptas, quas se confessi fuerunt habuisse per usurariam pravitatem, per juramentum suum restituere promiserunt, & stare juri super his coram eo.

ANNO CHRISTI 1285.

Bertrandus de Faveriis abjuratus usuras, ut præmittitur, promisit restituere centum solidos monetæ antiquæ: quos, prout ipse confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Girardus la Olmeida abjuratus usuras, ut præmittitur, promisit restituere quindecim solidos monetæ antiquæ: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Girardus de Molendino abjuratus usuras, ut præmittitur, promisit restituere centum solidos: quas, prout ipse confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Raimundus de Porverlel abjuravit usuram, ut præmittitur, & promisit restituere octo libras: quos, prout etiam confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Girardus Molendinarii abjuravit usuram, ut præmittitur, & promisit restituere decem & octo denarios: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Regnaudus Constantini abjuratus usuram, prout præmittitur, promisit restituere quinquaginta solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillielmus de Angolisino abjuratus usuram, prout præmittitur, promisit restituere decem libras: quas, prout ipse confessus, habuerat quoque per usurariam pravitatem.

Bernardus de Faveriis abjuratus usuram, ut præmittitur, promisit restituere triginta solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat quoque per usurariam pravitatem.

Girardus Richardi abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere quatuor libras: quas, prout confessus est, habuerat per usurariam D pravitatem.

Stephanus Mafit abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere triginta solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Deodatus de Olvicida abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere centum solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Giraldus Esturaldi abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere centum solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Raimundus de Proverel abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere decem libras Caturcenses: quas, prout confessus fuit, habuerat per E usurariam pravitatem.

Bernardus de Vineis abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere quinquaginta solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Arnaudus Novelli abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere viginti solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Raymundus Ribere abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere sexaginta solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

ANNO CHRISTI 1285.

P. Texendarius abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere centum solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Alnaudus de la Tramoilhe abjuratus est usuras, ut præmittitur, promisit restituere quinquaginta solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Callucio abjuratus est usuram, ut præmittitur, & promisit restituere quadraginta & octo solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Ademarus Castri abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere quinque sextertia bladi: quæ, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Renaudus Bonardi abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere viginti quinque solidos: quos, prout præmittitur, confessus est habuisse per usurariam pravitatem.

Deodatus de Mercato abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere quinquaginta solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Casselade abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere centum solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Raimundus de Marcillac abjuratus est usur , ut præmittitur, & promisit restituere decem solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Raimundus de Fouborne abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere octo libras: quas, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Gilbertus de Carentelo abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere decem libras: quas, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Arnaldus Raynes abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit etiam restituere decem solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

P. Laval abjuratus est usuras, prout præmittitur, qui promisit restituere quinquaginta solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Brina abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere decem solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Benast abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit quoque restituere decem solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Arnaldus de Brinis abjuravit usuras, prout præmittitur, & promisit restituere viginti solidos: quos, prout confessus fuit habuerat per usurariam pravitatem.

S. P. Sp. Roal abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit quoque restituere quinque solidos: quos, prout ipse confessus est, ante habuerat per usurariam pravitatem.

Bernardus de Bonperrier abjuratus est usuras, ut præmittitur, & promisit restituere decem solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus de Linars abjuratus est usuram, prout præmittitur, & promisit restituere viginti quinque solidos: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

ANNO CHRISTI 1285.

P. Seguin abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere duodecim solidos antiquæ monetæ: quos, prout confessus est, habuerat per usurariam pravitatem.

Guillelmus Palmerii abjuratus est usuras, prout præmittitur, & promisit restituere viginti solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Gasbertus du Coffel abjuratus est usuras, prout præmittitur, qui promisit etiam restituere decem solidos: quos, prout confessus fuit, habuerat per usurariam pravitatem.

Die Veneris sequenti, ibidem apud Vicanum in mane audivit dominus Missam, & exinde venit apud Fontes, prioratum conventualem abbatiæ de Figiaco, Caturcensis diœcesis, ubi receptus fuit processionaliter pulsatis campanis, & procuratus in procuratione ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, quatuordecim libræ Turonenses, cum sex solidis.

Die sabbati sequenti in mane, audivit ibi dominus Missam, & fecit prædicari, & indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras: & exinde venit apud Capdenatium, prioratum de Aureliaco, ubi fuit receptus, ut fuit supra, processionaliter pulsatis campanis, &c. & procuratus est ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, viginti duæ libræ, octo solidi, & tres denarii Caturcenses; valent quatuordecim libras, & novemdecim solidos Turonenses.

Eadem die sabbati, finavit domino de procuratione sua prior de Cardelliaco, qui est ordinis Cluniacensis, ad quatuordecim libras Turonenses.

Die Dominica sequenti in Ramis Palmarum, venit dominus apud Figiacum, abbatiam ordinis sancti Benedicti, diœcesis Caturcensis: ubi receptus fuit honorifice, cum trumpis, campanis pulsatis, & processionaliter a conventu dicti loci, induto cappis sericis, absente abbate, qui erat ad regem.

Et ipsa die processionaliter cum conventu dicti loci, dominus accessit ad parochialem ecclesiam dicti loci, in qua prædicavit populo, indulgentiam dedit: & postmodum rediit ad abbatiam: & ad majus altare, in pontificalibus, cum pallio celebravit, acolytos fecit; & ipsa die procuratus fuit ad expensas abbatiæ dicti loci, in procuratione. Summa expensarum fuit, viginti quatuor librarum, trium solidorum, & octo denariorum Caturcensium, valentium octo decim libras, duos solidos, & sex denarios, ut dicitur, Turonenses.

Die Lunæ sequenti, visitavit dominus prioratum de Cassegnoliis: qui prioratus est de abbatia Figiacensi, & est in manu abbatis; ubi fuit receptus, ut supra, audivit Missam, confirmavit, & reversus est apud Figiacum in abbatia: ubi ipsa die fuit procuratus, super procuratione prædicti prioratus de Cassognoliis. Summa expensarum fuit, viginti trium librarum, & decem solidorum Caturcensium, valentium quindecim libras, tredecim solidos, & quatuor denarios Turonenses.

Eadem die Lunæ finavit prior de Burgo, qui prioratus est de Aureliaco, ad summam octo librarum pro expensis, quia pauper erat.

Die Martis sequenti in mane, ibidem apud Figiacum, audivit dominus Missam, & confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde venit apud Marcellatum, abbatiam nigram, ubi receptus fuit processionali-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1285.

ter; ad expensas abbatis dicti loci, ut supra, procuratus. Summa, viginti duæ libræ, & duo solidi Caturcenses, valentium quatuordecim libras, & quatuordecim solidos, & octo denarios Turonenses. Et cum domino comedit abbas dicti loci, cum viginti duabus personis de ipsius abbatis prædicti familia: in crastino vero audivit ibi Missam dominus in mane, & quosdam ibidem confirmavit.

Die Mercurii sequenti, scilicet ante Pascha, intravit dominus civitatem Caturcensem; & venerunt eidem obviam fere per duas leucas episcopus, archidiaconi, & multi alii canonici ecclesiæ Caturcensis, cum magna societate: qui postmodum ad recipiendum dominum ante in civitatem reversi sunt.

Et primo declinavit ad majorem ecclesiam, ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, ab episcopo induto pontificalibus ornamentis, & canonicis dictæ ecclesiæ in cappis sericis, cum trumpis & gaudio magno.

Et postea venit dominus ad monasterium monialium beatæ Mariæ Deauratæ vel de Aurate, ejusdem civitatis; ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas priorissæ, & conventus dicti loci.

Et fuerunt episcopus & archidiaconus cum domino ad prandium. Postmodum vero ivit dominus in domibus episcopi, ubi jacuit; quia domus dicti prioratus non erant sufficientes.

Summa expensarum, viginti trium librarum, & septemdecim solidorum, & sex denariorum Caturcensium, valentium quindecim libras, & octodecim solidos, & tres denarios Turonenses. Et habuerunt omnes moniales panem & vinum, & pictanciam sufficientem de mandato priorissæ super expensis hujusmodi.

Die Jovis sequenti, visitavit dominus dictas moniales, prædicavit in capitulo, & dedit indulgentiam; & postmodum venit ad majorem ecclesiam, intravit capitulum, visitavit, & prædicavit, episcopo & canonicis præsentibus, & multis aliis.

Postea in eadem majori ecclesia fecit servitium: chrisma, episcopo præsente, consecravit, & fecit solemnitate qua decet.

Quo facto, visitavit dominus prioratum sancti Ursitini, ejusdem civitatis, prioratum de Marciliaco, quem tenebat dominus Sequardus canonicus ejusdem Caturcensis ecclesiæ, & frater abbatis Miseracensis; ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus in procuratione ad expensas prioris dicti loci. Et fuit dominus episcopus ad prandium cum domino, & multi alii ad [a] imitationem dicti domini Sequardi; nec fuit computatum de expensis.

[a] Forte, invitationem.

Die Veneris sequenti, cum episcopo in domibus suis fuit dominus ex gratia: & eadem die fecit servitium dominus in majori ecclesia, præsente episcopo: & tractavit de pace inter burgenses civitatis, & dictum episcopum refotmanda.

Sabbato Paschæ fuit dominus cum episcopo similiter in domibus suis in procuratione, nec fuit computatum; & ipsa die in majori ecclesia, episcopo præsente, sacros ordines celebravit, & quosdam clericos de diœcesibus Bituricensi & Claromontensi ordinavit, & quosdam de diœcesi Caturcensi, de licentia ipsius; inter quos promovit ad ordinem subdiaconatus Acchidum magnum, nepotem dicti domini episcopi.

Dominica in festo Resurrectionis Domini, ibidem cum episcopo fuit dominus gratis; & celebravit dominus in pontificalibus, cum pallio in ecclesia majori, magnam Missam. Et notandum, quod diebus Mercurii, Jovis & Veneris, prædictus episcopus fuit cum domino ad Vigilias.

ANNO CHRISTI 1285.

Die Lunæ fuit ibidem apud Caturcum cum capitulo in procuratione, in domo capituli; & fuit episcopus, & omnes canonici ad prandium cum domino.

Eadem die audivit Missam, & prædicavit in majori ecclesia populo, & dedit indulgentiam.

Die Martis sequenti, ibidem in capella episcopi audivit dominus Missam, & postmodum exivit civitatem Caturcensem, episcopo, & canonicis, & quibusdam burgensibus ipsum comitantibus, & conducentibus fere per unam leucam.

Et eadem venit apud Cathusium prioratum conventualem de Clusa, ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus in procuratione ad expensas prioris dicti loci: & comederunt prior, & conventus cum domino. Summa expensarum, novemdecim libræ, & sex solidi Caturcenses, valentes tredecim libras, & octo solidos Turonenses.

Eadem die ad supplicationem dicti domini Sequardi, remisit dominus ex gratia ista vice procurationem suam, quam mandaverat in prioratu de Viganteria: quem prioratum idem dominus Sequardus tenebat, & est dictus prioratus de abbatia de Marcilliaco.

Die Mercurii sequenti in mane, ibidem apud Carusium audivit dominus Missam, confirmavit, & fecit tonsuras: & exinde venit apud Archas, prioratum abbatiæ de Marcilliaco: ubi fuit receptus processionaliter, ut supra, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum sexdecim libræ, & quatuordecim solidi, sex denarii Caturcenses, valentes decem libras, & tres solidos quos vulgo vocant Turonenses.

Die Jovis sequenti in mane, audivit ibi Missam, prædicari fecit, indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde venit apud Luser, castrum domini episcopi Caturcensis; & fuit ibidem cum episcopo gratis.

Eadem die finavit domino de procuratione sua prior de Durcuèllo a tredecim libris Turonensibus: & est prioratus abbatiæ de Moissiaco.

Die Veneris sequenti summo mane, ibidem apud Luser in quadam capella audivit dominus Missam, episcopo Caturcensi præsente; & postmodum exinde venit Mosiacum, ubi abbas, & multi alii venerunt ei obviam bene per unam leucam: qui abbas Mosiacensis præcessit ad recipiendum dominum processionaliter.

Et fuit dominus ibidem receptus, campanis pulsatis, processionaliter, ab abbate induto pontificalibus ornamentis, sicut cappa, mitra, baculo pastorali, cum chirotecis; & a conventu dicti loci, cum trumpis & gaudio magno.

Et eadem die fuit procuratus in procuratione abbatiæ dicti loci, quæ noluit computare de expensis.

Die Sabbati sequenti in mane celebravit ibidem dominus in pontificalibus, cum pallio: prædicavit populo, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras; & exinde, ad invitationem abbatis, venit dominus apud Castelin, domum abbatis prædicti de Moissiaco, in diœcesi Tolosana; ubi fuit ad expensas abbatis ex gratia.

Dominica sequenti, in octavis Paschæ, venit dominus apud abbatiam Montis Albani, quæ est sub abbate Casæ Dei, ut dicunt; ubi fuit, campanis pulsatis, processionaliter receptus a conventu dicti loci, abbate absente, qui erat Romæ.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1285.

Poſtmodum venit ad parochialem eccleſiam dicti loci, & celebravit ibidem in pontificalibus cum pallio, & populo prædicavit, indulgentiam dedit, & poſtea reverſus eſt ad dictam abbatiam, & fuit in ea procuratus in procuratione ad expenſas abbatiæ. Summa fuit expenſarum, quindecim libræ, & decem ſolidi Caturcenſes.

Die Lunæ ſequenti, in mane ibidem quoddam altare in honore beati Bartholomæi, & plura parva altaria conſecravit, audivit Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit, & viſitavit in capitulo.

Et exinde venit apud Caëracum, prioratum conventualem de Aureliaco, ubi receptus fuit, ut ſupra, a decano & conventu dicti loci, & procuratus ad expenſas decani dicti loci. Summa expenſarum, novemdecim libræ, ſexdecim ſolidi Caturcenſes; valent tredecim libras, decem ſolidos, & octo denarios Turonenſes.

Eadem die Lunæ abbas ſancti Marcelli, Ciſtercienſis ordinis, venit ad dominum: cui mandaverat dominus, quod pernoctare volebat in abbatia ſua: qui abbas ſolum allegans paupertatem loci ſui, ſupplicavit domino, ut pro Deo placeret ei iſta vice remittere; cum non haberet, propter cariſtiam temporis, unde poſſet eidem providere in neceſſariis: qui dominus iſta vice ex gratia pepercit eidem.

Die Martis ſequenti, in mane ibidem apud Caërac, audivit dominus Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras. Et exinde venit apud Gardiam Dei, abbatiam ordinis Ciſtercienſis; ubi receptus fuit, ut ſupra, ab abbate & conventu dicti loci: intravit capitulum, prædicavit, & ſe orationibus conventus commendavit, & pernoctavit ibidem ad expenſas abbatiæ: nec fuit computatum.

Die Mercurii ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam, confirmavit, & exinde venit apud Calciatam, prioratum de Figiaco, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra.

Et quia eccleſia dicti loci erat interdicta auctoritate epiſcopi Caturcenſis; magiſter Gauſbertus Deſplays, ſocius epiſcopi Caturcenſis, qui conducebat dominum, ob reverentiam domini, relaxavit interdictum, quamdiu dominus eſſet in villa: & ipſa die fuit procuratus ad expenſas archidiaconi Figiaci, qui dictum prioratum tenebat. Summa expenſarum, viginti tres libræ Caturcenſes. Valent quindecim libras, ſex ſolidos, & octo denarios Turonenſes.

Die Jovis ſequenti, in mane audivit ibi dominus Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras; & exinde venit apud capellam Templariorum, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, a capellanis dictæ eccleſiæ, & procuratus ad expenſas magiſtri domus Templariorum dicti loci: & noluit pernoctare.

Die Veneris ſequenti, ad ſupplicationem prioris de Caſſucio, conſecravit dominus quoddam altare in honore beati Ægidii, & beatæ Mariæ Magdalenæ, in Eccleſia beatæ Mariæ de Ihieure, ſpectante ad prioratum de Caſſucio, & audivit Miſſam.

Et exinde venit apud Caſſucium, prioratum ſancti Antonini, ordinis ſancti Auguſtini: (qui prioratus partim eſt in diœceſi Ruthenenſi, & partim in diœceſi Albienſi;) ubi fuit receptus ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Non fuit computatum.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud ſanctum Antoninum, prioratum conventualem ordinis ſancti Auguſtini; qui prioratus partim eſt in diœceſi Ruthenenſi, & partim in diœceſi Albienſi: & dum veniſſet ante portas eccleſiæ, dixit dominus priori, ut portas eccleſiæ faceret poni ad terram, ratione injuriæ factæ quondam domino Joanni de Soliaco prædeceſſori domini, a monachis & burgenſibus dictæ villæ.

ANNO CHRISTI 1285.

Qui prior oſtendit domino quamdam litteram, ſigillo ejuſdem domini ſigillatam, in qua continebatur, quod idem dominus Joannes, certa pecuniæ quantitate pauperibus erogata, remiſerat depoſitionem dictarum portarum. Qualiter aviſatum, ſatisfactum fuit domino: & receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, a priore & conventu dicti loci. Summa expenſarum fuit, quatuordecim libræ, decem ſolidi Turonenſes; & ibi finivit viſitatio diœceſis Caturcenſis.

Viſitatio diœceſis Albienſis a domino Bituricenſi archiepiſcopo.

1286.

Die Dominica ante feſtum apoſtolorum Philippi & Jacobi, eodem anno Domini MCCLXXXVI. completa viſitatione diœceſis Caturcenſis, intravit dominus diœceſim Albienſem.

Et primo eadem die Dominica declinavit apud Woor, domum Templariorum; ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis, & procuratus a præceptore dictæ domus. Summa expenſarum, undecim libræ.

Die Lunæ ſequenti, in mane audivit ibi Miſſam dominus, confirmavit, tonſuras fecit; & exinde venit apud Viantium, prioratum eccleſiæ Albienſis: ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, a præpoſito dicti loci, & procuratus. Summa expenſarum decem libræ, & decem ſolidi Turonenſes.

Eadem die venit dominus epiſcopus Albienſis ibidem obviam Domino: & cum locuti fuiſſent inſimul, receſſit epiſcopus, & ivit apud Albiam.

Eadem die finavit de procuratione ſua prior de Rabaſtins, monaſterii Moiſſiacenſis, ad duodecim libras Turonenſes: & eadem die remanſit dominus procuratus, & remiſit procurationem quam mandaverat priori de Podio Celſi abbatiæ Aureliacæ, ad ſupplicationem, fratris abbatis ſancti Germani de Pratis Pariſienſis, ex gratia.

Die Martis ſequenti, in vigilia apoſtolorum Philippi & Jacobi, ibidem in mane apud Viancium audivit Miſſam dominus, confirmavit, tonſuras fecit.

Et exinde venit apud Siſterol, prioratum abbatiæ de Galliaco; ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, confirmavit, & fecit tonſuras: & quia domus dicti prioratus non erant ſufficientes; procuravit dominum idem prior in abbatia Galliacenſi. Summa expenſarum .....

Et quia idem prior de Siſterol dicebat, quod prædeceſſores domini, conſiderantes paupertatem loci ſui, eidem dare conſueverant aliquem prioratum in adjutorium: quod nequaquam dominus facere poterat, niſi loco primitus viſitato, propter conſtitutionem concilii Lugdunenſis; eidem priori parcere promiſit & procurare, quamprimum ipſum alias contingeret dictam diœceſim viſitare.

Eadem die venit dominus apud Galliacum, abbatiam ordinis ſancti Benedicti; & dicunt ſe eſſe ſub abbatia caſæ Dei; & quia in itinere fuit dictum domino, quod epiſcopus Albienſis excommunicaverat adminiſtratores dictæ abbatiæ: quam ſummam ipſi adminiſtratores dicebant non tenere, quia erant exempti; dominus, more prædeceſſorum ſuorum, voluit recipi proceſſionaliter, pulſatis campanis, a conventu dicti loci, adminiſtratoribus dicti loci tum abſentibus. Et ipſa die procuratus fuit ad expenſas illius prioris de Siſterol.

Die

ANNO CHRISTI 1286.

Die Mercurii ſequenti, fuit ibidem, intravit capitulum, viſitavit, & prædicavit in prato ſito ante capitulum; pro eo quod tanta populi multitudo erat ibi, quod intrare non poterant capitulum; & audivit Miſſam in capella juxta capitulum, & fuit procuratus ipſa die ad expenſas abbatiæ. Summa expenſarum fuit duodecim libræ, ſexdecim ſolidi, & novem denarii Turonenſes.

Die Jovis ſequenti, reconciliavit dominus cimeterium, audivit ibi Miſſam, confirmavit; & exinde venit apud Candelium, abbatiam ordinis Ciſtercienſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, ab abbate & conventu dicti loci: intravit capitulum, prædicavit, & ſe orationibus fratrum commendavit, & pernoctavit ibidem ad expenſas abbatiæ.

Die Veneris ſequenti, in feſto Inventionis ſanctæ Crucis, in mane ibidem audivit Miſſam dominus, confirmavit, & fecit tonſuras; & exinde venit apud Lauctum, prioratum ſancti Pontii Narbonenſis: ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, undecim libræ, duo ſolidi, quatuor denarii. Et comederunt cum domino de familia prædicti prioris bene viginti perſonæ. B

Die ſabbati ſequenti, in mane celebravit ibidem in pontificalibus, cum pallio, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonſuras ibidem fecit.

Exinde venit apud Caſtras, abbatiam ordinis ſancti Benedicti; ubi fuit receptus proceſſionaliter, campanis pulſatis, & procuratus, ut ſupra, ab abbate & conventu dicti loci ad expenſas abbatis, ad ſummam ..... qui noluit computare. C

Die Dominica ſequenti poſt feſtum Inventionis ſanctæ Crucis, celebravit ibidem in pontificalibus, cum pallio; prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonſuras, ut ſupra, fecit.

Et exinde venit apud Bullatum, prioratum de abbatia Caſtrenſi, ubi fuit receptus proceſſionaliter, campanis pulſatis, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, quindecim libræ, octo ſolidi, decem denarii.

Et quia prædeceſſores noſtri, attendentes paupertatem ſui prioratus, eidem conſueverant dare aliquem prioratum in adjutorium: quod non poteramus facere, niſi loco prius viſitato, propter conſtitutionem concilii Lugdunenſis repugnantem; promiſimus ei parcere, quamprimum nos contigerit alias dictam diœceſim Albienſem viſitare. D

Die Lunæ ſequenti, in mane audivit ibidem Miſſam, & confirmavit; & exinde venit apud ſanctum Amantium, prioratum ſancti Pontii Narbonenſis; ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris. Summa expenſarum, ſexdecim libræ, & ſeptem decimdenarii Turonenſes; & eidem priori, quamprimum dictam diœceſim, alias contingerit viſitare, promiſit parcere, ratione qua parcere promiſit priori de Bullato prædicto. E

Die Martis ſequenti, in mane audivit ibi Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras; & exinde venit apud Caranam, prioratum ſancti Pontii Narbonienſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, quatuordecim libræ, duo ſolidi, & unus denarius. Et comederunt de familia prioris cum domino ſuo fere viginti perſonæ.

Eadem die prior ſancti Gervaſii, cui dominus mandaverat procurationem ſuam, mandavit domino, quod eum reciperet; ſed propter viarum diſ-

A crimina, nam robatores erant paſſim per loca illa montana, qui quotidie inſidiabant tranſeuntibus: demandavit illi procurationem ſuam quoad præſens.

ANNO CHRISTI 1286.

Die Mercurii ſequenti, ibidem apud *le Carme* audivit Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras; & exinde venit apud Ambiletum, prioratum abbatiæ Marſilienſis: ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris. Summa expenſarum, terdecim libræ, duodecim ſolidi, & unus denarius Turonenſis: in craſtino autem audivit Miſſam dominus, & fecit tonſuras.

Die Jovis ſequenti in feſto Tranſlationis ſancti Nicolai, intravit dominus civitatem Albienſem; & venit epiſcopus cum magna comitiva obviam domino, qui poſtmodum præceſſerunt ad recipiendum dominum proceſſionaliter.

Et primo declinavit dominus ad eccleſiam cathedralem, ubi fuit receptus, pulſatis campanis, proceſſionaliter, ab epiſcopo, præpoſito, & capitulo eccleſiæ: & poſt receptionem ſuam, declinavit ad domos epiſcopales, ubi procuratus fuit ipſa die ad expenſas epiſcopi. Noluit computare.

Eadem die poſt prandium, venerunt conſules & burgenſes civitatis in camera, quæ eſt juxta capellam epiſcopi, in domibus epiſcopi. Et ibidem ſex burgenſes, ſcilicet Pontius Hugonis, Aymericus Amati, Raymundus Hugonis, Hugo Deodatus, R. Burgenſis & Secardus Caillerii tradiderunt claves civitatis epiſcopo, quas tradiderat burgenſibus cuſtodiendas epiſcopus, ut dicebat.

Quas claves ibidem epiſcopus reddidit domino archiepiſcopo, tamquam domino ſuperiori: & quamdiu fuit in civitate prædicta dominus archiepiſcopus, penes ſe cuſtodivit; & dictæ traditioni clavium fuerunt præſentes hi qui ſequuntur: videlicet, Raymundus de Fraxinello præpoſitus Albienſis eccleſiæ, Berengarius de Carmineis, & Berengarius de Monte Jovis, eccleſiæ Albienſis archidiaconi: magiſter R. de Canalibus præpoſitus Viantii, Pontius Amati ſacriſta, Bernardus Oliverii, magiſter G. de Monte Jovis, de comitiva domini; frater Guido abbas Vierſionenſis frater domini, magiſtri Reinerius de Senonis archidiaconus Graciacenſis in eccleſia Bituricenſi, & P. de Vierſione canonicus curatus eccleſiæ Vierſionenſis, & Otho de Salinis canonicus Magdunenſis, capellani domini; frater Hugo de Faveriis monachus ſancti Sulpicii Bituricenſis, frater Joannes de Marſac monachus Vierſionenſis, & plures alii clerici & laïci.

Die Veneris ſequenti, in capella epiſcopi audivit Miſſam dominus; & poſt Miſſam exivit civitatem, epiſcopo & multis canonicis eum comitante: & viſitavit prioratum de Eſcuria, abbatiæ Galliacenſis; ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum, duodecim libræ; & idem promiſit parcere priori, quamprimum ipſum eamdem diœceſim contigerit viſitare, ſemel tantum, ex gratia conſimilibus conceſſa.

Die ſabbati ſequenti, in mane audivit ibi Miſſam, confirmavit, fecit tonſuras; & exinde reverſus eſt in civitatem, & declinavit ad monaſterium ſancti Savini: ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, a præpoſito & conventu dicti monaſterii.

Poſt prandium intravit capitulum, viſitavit, epiſcopo & præſente ipſo; & ipſo die procuratus fuit ad expenſas præpoſiti dicti monaſterii; noluit computare. Poſt cœnam reverſus eſt dominus cum tota familia in domibus archiepiſcopalibus.

Die Dominica ſequenti, qua cantatur, *Cantate*, in mane viſitavit in capitulo majoris eccleſiæ, epiſ-

ANNO CHRISTI 1286.

copo & canonicis præſentibus; prædicavit, celebravit in pontificalibus cum pallio, indulgentiam dedit: & ipſa die procuratus fuit a capitulo dictæ eccleſiæ in domibus archiepiſcopalibus. Et fuerunt ad prandium cum domino epiſcopo, & fere omnes canonici.

Die Lunæ ſequenti, in mane audivit dominus Miſſam ▪ capella Epiſcopi, & fuit cum ipſo ipſa die gratis; ipſa vero die, hora nona, in domibus epiſcopi in camera, quæ eſt juxta capellam epiſcopi.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Flunhac, prioratum abbatiæ Conchenſis, ubi audivit Miſſam, confirmavit; & locum ſic deſtructum invenit, quod non fuit aliquis qui ſibi procurationem ſuam miniſtraret: propter quod dominus eccleſiam ipſam ſuppoſuit eccleſiaſtico interdicto.

Et poſtmodum venit apud Conchas, ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas abbatis dicti loci, ex gratia.

Poſtmodum, elapſis ſex diebus, venit quidam clericus, tenens dictum prioratum, qui ſe excuſavit pro poſſe erga dictum dominum, pro eo quod non fuerat in receptione ſua. Finavit de procuratione ſua ad duodecim libras, quas dominus portari præcepit abbati Conchenſi, qui dicta die miniſtraverat expenſis; & removit dominus ſummam, quam poſuerat in dicta eccleſia.

Ruthenenſis diœceſis viſitatio.

ANno prædicto, die Martis ante Rogationes, intravit dominus diœceſin Ruthenenſem.

Et primo declinavit apud Varenum, prioratum Aureliacenſis abbatiæ, ubi receptus fuit proceſſionaliter a decano & monachis dicti loci, pulſatis campanis, & procuratus ad expenſas decani dicti loci.

Die Mercurii ſequenti, audivit ibi Miſſam dominus, confirmavit, & fecit tonſuras; & exinde venit apud Bellolocum, abbatiam ordinis Ciſtercienſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra: audivit Miſſam, & fuit receptus a conventu dicti loci, quia abbas eorum mortuus erat; intravit capitulum, prædicavit, & ſe orationibus conventus commendavit; & ipſa die pernoctavit ibidem ad expenſas abbatiæ. Noluit computare.

Die Jovis ſequenti in mane, audivit ibi Miſſam, & exinde venit apud Leſpurate, domum Hoſpitalariorum, ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra; audivit Miſſam, & confirmavit. Et quia domus præceptoris non erant ſufficientes ad recipiendum dominum, miniſtravit ibidem præceptor procurationem domino apud Verſuel.

Eadem die finavit prior de Valle, qui prioratus eſt de abbatia Aureliacenſi, ſcilicet de procuratione ſua ad quindecim libras, & quatuor ſolidos Turonenſes pro Cambellanis.

Eadem die finaverunt monachi abbatiæ Loci Dei, ordinis Ciſtercienſis, ad quindecim libras Turonenſes; quia dicebant ſe non habere avenam, vinum, nec panem ſufficientem domino.

Die Veneris ſequenti, venit dominus apud Najatum, prioratum ſancti Antonini, Ruthenenſis diœceſis, ubi fuit receptus proceſſionaliter pulſatis campanis, ut ſupra, audivit Miſſam, & confirmavit, & ibidem fecit tonſuras: & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud Rivum petroſum, prioratum abbatiæ ſancti Martialis Lemovicenſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, pulſatis campanis, ut ſupra: audivit Miſſam, & confirmavit, & in craſtino fecit tonſuras, & A fuit procuratus ipſa die ſabbati ad expenſas decani, vel dicti loci, & noluit computare.

ANNO CHRISTI 1286.

Eadem die remiſit priori de Luſnaco abbatiæ Caſæ Dei procurationem ſuam, ad ſupplicationem abbatis Caſæ Dei, & prioris de Prinazac, hac vice tantum, & ex gratia ſpeciali.

Dominica ſequenti, ſcilicet ante Aſcenſionem Domini, venit dominus apud Prinazac, prioratum Caſæ Dei, ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra: audivit ibi Miſſam, confirmavit, & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci: noluit computare.

Die Lunæ ſequenti in mane, audivit ibidem dominus Miſſam, & celebravit de mortuis pro Gerardo de Vodeio domicello, quondam magiſtro B hoſpitii ſui, qui deceſſerat apud abbatiam, ubi remanſerat infirmus: fecit eriam tonſuras.

Et exinde venit apud Ramhac vel Rainhac, prioratum abbatiæ Conchenſis, ubi receptus fuit proceſſionaliter, campanis pulſatis, ut ſupra, in quadam minima capella: nam parochialis eccleſia dicti loci per caſum fortuitum corruerat, annus erat jam elapſus. In dicta capella Miſſam audivit, confirmavit, & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci.

Eadem die finavit prior de Villanova monaſterii Moiſiacenſis, ad quindecim libras, & quatuor ſolidos Turonenſes.

C Eadem die finavit prior de Petrucia monaſterii Figiacenſis, ad duodecim libras Turonenſes.

Eadem die finavit, prior ſancti Juliani monaſterii Fagiacenſis, ad ſex libras, profeſſus de Mombaſim.

Die Martis ſequenti, venit dominus apud Aſpirias ſeu Aſpirias, prioratum ſancti Martialis Lemovicenſis: ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis, ut ſupra, & ibidem audivit Miſſam, & confirmavit, & in mane fecit tonſuras; & ipſa die fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa, quindecim librarum Turonenſium.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Fluvihac, prioratum abbatiæ Conchenſis, ubi au- D divit Miſſam, confirmavit, & locum ſuppoſuit eccleſiaſtico interdicto, pro eo quod non fuit aliquis, qui ſibi procurationem ſuam adminiſtraret.

Et exinde venit ad abbatiam de Conchis, ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis, ut ſupra: & procuratus fuit in abbatia ad expenſas abbatis ex gratia.

Poſtmodum elapſis ſex diebus quidam clericus ſæcularis, qui dictum prioratum tenebat, finavit dicto domino ad decem libras, & unum denarium Turonenſem.

Die Jovis ſequenti, ſcilicet in feſto Aſcenſionis Domini, dictus dominus in prædicta abbatia de Conchis, ſuam procurationem recepit; intravit E ibidem capitulum, & confirmavit, & celebravit majorem Miſſam.

In ſero prior de Batvars contra ipſum dominum, prout in proceſſu continetur, appellavit.

Die Veneris ſequenti, venit dictus dominus ad ſanctum Albinum, prioratum conventualem ordinis ſancti Auguſtini, ubi fuit receptus, ut ſupra, audivit Miſſam, confirmavit, & fuit procuratus, &c.

Die ſabbati ſequenti, tranſivit dominus per Montbriſam, & audivit ibi Miſſam, & confirmavit, & fecit ibi tonſuras; & quia non fuit qui ipſum procuraret, eccleſiam ipſam ſuppoſuit eccleſiaſtico interdicto.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

Et exinde venit dominus apud Borneſellum prioratum abbatiæ Conchenſis, ubi fuit receptus proceſſionaliter pulſatis campanis, ut ſupra, & procuratus.

Die Dominica ſequenti, audivit ibi Miſſam, confirmavit, prædicari fecit: & exinde venit apud Claras Vallas, prioratum abbatiæ de Brecoline, ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & audivit Miſſam, & fuit ibi procuratus.

Die Lunæ ſequenti in mane, fecit ibi tonſuras, & confirmavit: & exinde venit apud Marcilhac, prioratum abbatiæ Conchenſis: ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis, ut ſupra, & audivit Miſſam, & fuit procuratus.

Die Martis ſequenti, audivit ibi Miſſam dominus, & confirmavit, & fecit tonſuras, & exinde venit apud Lemoſain, domum Templariorum, ubi fuit receptus, ut ſupra, & procuratus: dedit adjutorium priorem de Concorres.

Die Mercurii, venit dominus apud Silvam, ſeu Filvam, domum Templariorum, ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & confirmavit, & fecit tonſuras, & ibidem fuit procuratus ut ſupra.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Canaberes, domum Hoſpitalariorum: receptus ibi fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & audivit ibi Miſſam, & confirmavit, & fecit tonſuras, & procuratus fuit.

Die Veneris ſequenti, venit dominus ad abbatiam Bonæ Caſæ, vel Bonæ Conſæ, ordinis Ciſtercienſis: qui & prædicavit in capitulo, & Miſſam audivit, & pernoctavit ibidem ad expenſas abbatiæ prædicti loci. In mane fecit tonſuras.

Die ſabbati ſequenti, videlicet in vigilia Penteceſtes, intravit dominus Bituricenſis civitatem Ruthenenſem. Et primo declinavit ad majorem eccleſiam, ubi fuit receptus a domino epiſcopo, & a capitulo; & procuratus ab epiſcopo.

Die Dominica in feſto Penteceſtes, fuit dominus cum prædicto domino epiſcopo ex gratia.

Die Lunæ in craſtino Penteceſtes, fuit dominus cum capitulo.

Die Martis ſequenti, fuit dominus cum priore ſancti Amantii burgi Ruthenenſis, & dedit ſibi ſubſidium ſexaginta ſolidorum Turonenſium, ſuper priorem Caſtri novi de Levezone Marſillienſis abbatiæ, & quadraginta ſuper priore ſancti Geneſii ejuſdem monaſterii.

In eadem viſitatione fuit conceſſa iſta littera:

NOs Officialis Ruthenenſis, notum eſſe volumus per præſentes, quod anno Domini MCCLXXXVI. reverendo patre domino Simone, Dei gratia Bituricenſi archiepiſcopo, Aquitaniæ primate, Ruthenenſem diœcetim, jure metropolitano, viſitante: priores de Campanhac, de Praris, & de Trebes, prioratus monaſterii Conchenſis, ejuſdem diœceſis Ruthenenſis, ſupplicaverunt eidem, ut ſuper procurationibus, quas ab eis, jure quo ſupra, requirebat, eiſdem parcere dignaretur, inſufficientiam dictorum prioratuum, ac tenuitatem ſuorum reddituum, & temporis chariſtiam prætendentes: quorum precibus dictus dominus archiepiſcopus Bituricenſis condeſcendens, eiſdem prioribus, jus Bituricenſis eccleſiæ confitentibus, & recognoſcentibus; ſupra prædictis pepercit hac vice, ſalvo jure ſibi alias & ſuis ſucceſſoribus competenti. In quorum teſtimonium, ad requiſitionem ejuſdem, &c.

Incipit viſitatio diœceſis Mimatenſis.

ANNO CHRISTI 1286.

ANno prædicto MCCLXXXVI. die Martis poſt feſtum ſanctiſſimæ Trinitatis, completa viſitatione Ruthenenſis diœceſis; intravit dominus diœceſin Mimatenſem: & primo per calles & valles venit apud ſanctam Eminiam, prioratum conventualem ſancti Theofridi, Anicienſis diœceſis; ubi fuit receptus proceſſionaliter, pulſatis campanis, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, tredecim libræ, & quinque ſolidi Turonenſes.

Die Mercurii ſequenti, in mane audivit ibi Miſſam, prædicari fecit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonſuras fecit ibidem.

Et exinde aſcendendo venit apud Fleurac, prioratum Caſæ Dei, quem tenebat nepos abbatis Caſæ Dei, ſtudens in ſcholis; ubi fuit receptus, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum fuit quatuordecim librarum, & ſeptem ſolidorum Turonenſium.

Et notandum, quod ibidem venerunt duo monachi monaſterii Aureliacenſis, cum litteris procuratoriis abbatis ſui, & litteris clauſis epiſcopi Ruthenenſis directis domino; locuturi, & tractaturi cum domino ſuper diſcordia, quæ inter dominum & abbatem ſuum vertebatur, ratione prioratuum de Montbazain, Ruthenenſis diœceſis, & de Bayvars ejuſdem diœceſis.

Et in fine finaverunt dicti procuratores de procuratione dicti prioratus de Montbaſain; cujus eccleſiam & procurationem loci ſuppoſuerat dominus eccleſiaſtico interdicto, ratione dictæ procurationis ſibi denegatæ, ad duodecim libras Turonenſes, quas debuerunt tradere domino epiſcopo Ruthenenſi.

Et ad implendum præmiſſa, dominus dedit teſtatorem domino epiſcopo Ruthenenſi amovendi ſummas prædictas, quandocumque ipſi ſatisfactum eſſet, loco noſtri, de dictis duodecim libris, quas afferre vel mittere debebat ad concilium Bituricenſe.

De procuratione autem prioratus de Bayvars, ejuſdem monaſterii, ſupерſedit dominus ad relationem domini epiſcopi Ruthenenſis; aſſerentis per litteras ſuas clauſas, quod locus erat pauper & quaſi inhabitabilis, & quod prædeceſſores domini non conſueverant ibidem procurari.

Die Jovis ſequenti, in mane ibidem apud Fleurac audivit dominus Miſſam, & confirmavit, & tonſuras fecit. Et exinde venit, & intravit dominus civitatem Mimatenſem.

Et primo declinavit ad majorem eccleſiam, ubi fuit receptus proceſſionaliter a capitulo dictæ eccleſiæ: & dum eſſet in choro eccleſiæ, præſentibus canonicis ipſius eccleſiæ, & multis aliis, ob dilationes & pacem dicti capituli: ipſe amovit ſummas ab ipſa auctoritate apoſtolica, latas in quoſdam canonicos dictæ eccleſiæ, opponentes ſe collationi factæ magiſtro P. de Ruthena a domino archiepiſcopo de præpoſitura Mimatenſi per privilegium papale ſibi conceſſum de beneficiis, quæ tanto tempore vacaverant, quod eorum collatio erat ad ſedem Apoſtolicam, juxta Lateranenſia ſtatuta concilii legitime devoluta, &c.

Ipſa die procuratus fuit ad expenſas magiſtri Patti procuratoris clerici Mimatenſis in Romana curia exiſtentis in domibus epiſcopalibus ipſius clerici prædicti. Et non fuit computatum.

Die Veneris ſequenti, in mane intravit dominus

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

capitulum Mimatenſe, prædicavit, & poſtmodum ad majus altare celebravit in pontificalibus cum pallio, prædicavit populo, indulgentiam dedit, & fuit procuratus in domibus epiſcopalibus ad expenſas capituli dicti loci. Non fuit computatum.

Eadem die finavit de procuratione prior de Expaniaco, Mimatenſis diœceſis, monaſterii de Aureliaco, ad ſummam duodecim librarum Turonenſium.

Item prior de Calinao, ordinis Clugniacenſis, ejuſdem diœceſis, finavit ſimiliter de procuratione ad ſummam decem librarum Turonenſium.

Item eadem die finavit ſimiliter de procuratione prior de Cheriaco, conventualis abbatiæ Marcilienſis, ad duodecim libras Turonenſes.

Item, ſimiliter eadem die finavit prior de Canonica, ejuſdem diœceſis, ad decem libras Turonenſes, de procuratione.

Die ſabbati ſequenti, in mane ibidem apud Mimatenſes in capella epiſcopi audivit dominus Miſſam, confirmavit, & circa triginta parvos tonſuravit. Quo facto, exivit civitatem Mimatenſem, & venit ad eccleſiam de Rivororto parochialem; ibidem viſitavit, & confirmavit quoſdam.

Et exinde ipſa die viſitavit dominus eccleſiam parochialem ſancti Albini; ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas capellani dicti loci, & capellani de Rivororto, qui per medium procurationem ipſam ſolverunt. Summa expenſarum, quindecim libræ, & ſexdecim ſolidi Turonenſes.

Die Dominica ſequenti, ſcilicet in mane, in octavis ſanctiſſimæ Trinitatis, audivit dominus Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras; & exinde venit apud Melreolum, prioratum ſancti Ægidii: ubi receptus fuit a capellano & quibuſdam monachis dicti loci, priore abſente, qui ex pravitate ſua ſe abſentaverat, ut publice ferebatur.

Et ipſa die fuit dominus procuratus ibidem ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, quindecim libræ; quas ſolvit quidam burgenſis de villa, cui dominus vendidit bladum quod in dicto prioratu invenit; & de reſiduo obligavit & per litteras ſuas cereros reddituſ dicti prioratus, uſque ad ſummam procurationis prædictæ.

Die Lunæ ſequenti, in mane audivit ibi Miſſam dominus, confirmavit, tonſuras fecit; & exinde venit apud Salgue, prioratum ordinis Clugniacenſis: ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, viginti libræ Turonenſes.

Et quia communiter dicebatur, quod archiepiſcopi Bituricenſes ibidem non conſueverant procurari, licet locus eſſet ſufficiens ad procurationis onera ſupportanda; dominus eidem priori, ad relevationem expenſarum procurationis prædictæ, dedit ſex libras Turonenſes, percipiendas ſuper prioratum de Bournoncle; & alias ſex libras ſuper prioratum de Bor, Claromontenſis diœceſis, dans eis litteras compulſatorias ſub hac forma:

Tenor prædictarum litterarum.

SIMON Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, Aquitaniæ primas; viro venerabili, & diſcreto domino Geraldo de Monte Alto canonico Mimatenſi; ſalutem in Domino. Ut noſtram provinciam viſitantes in quibuſdam provinciis ſeu eccleſiis nobis, ſaltem quantum ad exhibitionem procurationum ſubjectis, conſiderata tenuitate reddituum, agamus mitius cum eiſdem; ubi ſcilicet loca ſunt potiſſime exempta immoderata pecuniæ quantitate, eccleſiis aliis quæ devote, & humiliter procurationum noſtrarum onera ſubierunt: benigne decernimus ſubveniendum ab illis, quos nobis, quantum ad hoc, ſubditos, prout de jure poſſemus, procuratione integra voluimus prægravare; quamquam nec gravamen ſit, nec dici debeat, nobis & prælatis aliis procurationes debitas exhibere, quæ ſingularium eccleſiarum commodis, & affectu, & officio obligamur. Proinde dilecto in Chriſto priori de Bornhoncle, Claromontenſis diœceſis, ſummam ſex librarum Turonenſium ejus facultatibus imponimus: ut dictas ſex libras, ratione procurationis, ab ipſo priore de Bornhoncle nobis debitæ, religioſo viro priori de Salegne, Cluniacenſis ordinis, qui procurationis nomine nobis reverenter neceſſaria miniſtravit, ſolvere teneatur. Quare diſcretioni veſtræ, tenore præſentium, committimus & mandamus, quatenus eumdem priorem de Bornhoncle, auctoritate noſtra metropolitana, moneatis, ut infra octo dies a monitione veſtra, eidem priori de Salgue, vel ejus mandato, prædictas ſex libras Turonenſes ſolvere non omittat: quod ſi monitus non fecerit; ipſum, quem ex tunc ſuſpendimus, interdicimus, & excommunicamus; ſuſpenſum, & interdictum, & excommunicatum per capellanum, curatum parochialem eccleſiæ de Bornhoncle, & per omnes alios circumvicinos capellanos eccleſiarum parochialium denunciari publice faciatis; eccleſiam quoque parochialem de Bornhoncle eccleſiaſtico interdicto vice noſtra ſupponentes, ſi opus fuerit, quouſque idem prior monitus de prædicta pecuniæ quantitate, & de toto intereſſe integre ſatisfecerit. Subſequenter omnes & ſingulos qui priori de Borlhoncle ad exhibitionem debitorum reddituum, & obventionem, ſeu decimarum quarumlibet ſunt adſtricti, moneatis ſub inhibitione ſolemni, ne eidem priori de Borlhoncle quidquam exhibeatis de eiſdem, niſi ſatisfactione prædictæ pecuniæ præcedente. Quod ſi ſecus egerint, ipſos, quos nunc prout ex tunc pœna conſimili innodamus, excommunicatos ſimiliter publice nunciari manderis: quam pœnam extendimus in omnes, qui mandati veſtri, immo noſtri, circa hoc exſtiterint tranſgreſſores. Ut autem præmiſſa omnia, ſingula exſequi, nec non & prælibatas ſummas aggravare per vos vel per alium valeatis, vobis tenore præſentium committimus & mandamus. Datum & ſigillo noſtro ſigillatum, anno Domini MCCLXXXVI. ante feſtum beati Joannis Baptiſtæ, die Mercurii.

Conſimilem litteram compulſoriam habuit idem prior de Salgue, contra priorem de Bor prædictum, pro aliis ſex libris.

Die Martis ſequenti, ibidem apud Salgue in mane Miſſam audivit, confirmavit, & fecit tonſuras: & exinde viſitatione Mimatenſi completa, venit apud Sancergne, domum præpoſiti Bruiacenſis juxta votum: ubi fuit ad invitationem præpoſiti memorati ex gratia.

Viſitatio diœceſis Claromontenſis per Bituricenſem archiepiſcopum.

ANNO Domini MCCLXXXVI. die Lunæ poſt Ramos Palmarum, intravit reverendus pater Simon, Bituricenſis archiepiſcopus, diœceſin Claromontenſem, cauſa viſitationis. Et primo declinavit apud Silvigniacum, prioratum conventualem ordinis Cluniacenſis, ibi fuit cum priore in procuratione ipſa die. Summa expenſarum, duodecim libræ, & quindecim ſolidi. In craſtino audivit ibi

ANNO CHRISTI 1286.

Digitized by Google

Anno Christi 1286.

Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & fecit tonsuras.

Eadem die finavit de procuratione ad duodecim libras, prior de Firmitatem oniali, ordinis Cluniacensis, distans a Silviniaco per tres leucas: & visitavit dominus transeundo.

Similiter eadem die finavit de procuratione ad decem libras, prior de Barnay, ordinis Cluniacensis, distans a Silvigniaco per tres leucas.

Die Martis sequenti, venit dominus apud Vernolium, ubi fuit receptus processionaliter a capitulo dictæ ecclesiæ, & procuratus. Summa expensarum, novem libræ, & decem solidi, de quibus ad relevationem expensarum dedit eis quadraginta solidos Turonenses: & quædam alia jura procurationis remisit eis, pro eo quod invenit locum pauperrimum: & distat a Silvigniaco per quinque leucas. In crastino audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam, dedit tonsuras fecit, & in capitulo visitavit.

Eadem die Martis, finavit de procuratione ad novem libras prior de Salis, ordinis Cluniacensis, distans a Vernolio per tres leucas, nec pro tanto esset immunis, nisi magister Stephanus curatus de Maineac conducens dominum, pro eo specialiter rogavisset.

Die Mercurii, fuit dominus apud sanctum Porcianum, cum priore ordinis Cluniacensis: in procuratione non fuit compuratum. Distat a Vernolio per unam leucam: in crastino audivit ibidem Missam dominus, prædicavit, indulgentiam dedit, & confirmavit, & tonsuras fecit.

Eadem die Mercurii, finavit de procuratione ad decem libras, & quatuor solidos per Cambellanum prior de Broo, ordinis Cluniacensis, distans a sancto Porciano per tres leucas: & visitavit eumdem locum dominus dicta die.

Eadem die, similiter finavit de procuratione ad decem libras, & quatuor solidos, per Cambellanum prior de Janzec, distans a sancto Porciano per tres leucas, vel quatuor: & visitavit dominus locum.

Die Jovis sequenti, fuit dominus in abbatia sancti Gerberti ordinis Præmonstratensis, cum abbate in procuratione, & ibi sanctum chrisma confecit. Dicta abbatia distat a sancto Porciano per duas leucas: in crastino audivit ibidem servitium, confirmavit, & fecit tonsuras.

Die Veneris sequenti, venit dominus ad prioratum de Chambarande monasterii Menatensis: & invenit ecclesiam dicti loci valde male ædificatam, & quasi minantem ruinam: nec habebat prior domos ubi posset habitare, excepta quadam grangia in qua dominus, & sui jacuerunt, & procurat. fuerunt a priore dicti loci. Summa expensarum, septem libræ, & septem solidi. Et distat ab abbatia prædicta sancti Gerberti per duas leucas.

Die sabbati sequenti, scilicet in vigilia Paschæ, visitavit dominus ecclesiam de Karosio, pertinentem ad præceptorem domus Militiæ Templi de Marchia: qui quidem præceptor finavit de procuratione ad undecim libras, & quatuor solidos pro Cambellanis. Quas undecim libras dominus expendit, ipsa die in domo sua de Naves: & in ecclesia de Naves ordines celebravit dicta die sabbati: & quosdam de Bituricensi & Claromontensi diœcesibus clericos ordinavit.

Eadem die sabbati, finavit de procuratione ad quatuordecim libras, prior de Escurolhis, ordinis Cluniacensis, distans a Marchia per duas leucas: quas expendit in domo sua de Naves ipsa die.

Die Dominica sequenti, scilicet ipsa die Resurrectionis, fuit dominus apud Naves in domo sua ad proprias expensas: & ipsa die in parochiali ecclesia dicti loci, celebravit solemniter in pontificalibus, cum pallio.

Anno Christi 1286.

Die Lunæ sequenti, anni MCCLXXXVII. venit dominus apud Gannac: prioratum abbatiæ Ysiodorensis: ibi fuit cum priore in procuratione. Summa expensarum, undecim libræ, septem solidi, & octo denarii.

In crastino Missam ibidem audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit: & distat villa de Gannac a castro de Navis per tres leucas.

Eadem die, finavit de procuratione ad decem libras, & quatuor solidos, prior sancti Boniti de Monte Pancerii ordinis Cluniacensis, distans a villa de Gannac per duas leucas. Et ipsa die visitavit dominus prædictum prioratum sancti Boniti.

Die Martis sequenti, fuit dominus apud sanctum Genesium cum priore dicti loci, monasterii Ebrolensis, in procuratione. Summa expensarum, decem libræ, sex solidi, & tres denarii: & distare dicitur locus a villa de Gennac per duas leucas. In crastino audivit dominus ibidem Missam, confirmavit, & fecit tonsuras.

Eadem die, finavit de procuratione ad decem libras, prior de Montibus, ordinis Cluniacensis, distans a villa sancti Genesii per tres leucas: quem locum dominus transeundo visitavit.

Die Mercurii sequenti, venit dominus apud Aquam sparsam: visitavit ecclesiam dicti loci, & fuit procuratus a capitulo de Thiarc, qui tenetur ad procurationem. Summa expensarum, undecim libræ, & decem solidi, cum sex denariis. In crastino Missam audivit ibidem, & prædicavit; indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras. Distat a villa sancti Genesii per leucam.

Die Jovis sequenti, visitavit dominus prioratum de Lusillac, abbatiæ Casæ Dei, & fecit procurationem suam prior dicti loci apud Buyllon. Summa expensarum, decem libræ, decem & octo solidi, & sex denarii: & distat Lusillac ab Aqua sparsa per duas leucas, & a Buyllon per unam leucam.

Die Veneris sequenti, visitavit dominus prioratum de Buyllon, audivit Missam, confirmavit, fecit tonsuras, & fuit procuratus a priore dicti loci, in procuratione. Summa expensarum, decem libræ.

Die sabbati sequenti, visitavit dominus prioratum de Marengne, monasterii Casæ Dei, ubi Missam audivit, confirmavit, tonsuras fecit, & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expensarum, decem libræ, undecim solidi: & distat a villa de Buyllon per leucam.

Die Dominica sequenti, scilicet in octavis Paschæ, audivit dominus Missam apud prædictum prioratum de Marengne: & exinde venit apud Bellum reguardum, ubi fuit cum episcopo Claromontensi gratis: & distat a villa de Marengne per duas leucas.

Die Lunæ sequenti, intravit dominus civitatem Claromontensem, episcopo eum semper comitante. Et primo declinavit ad ecclesiam secularem beatæ Mariæ de Portu.

Intravit capitulum una cum episcopo, & ibidem visitavit, & procuratus fuit a capitulo dictæ ecclesiæ, in domibus episcopi Claromontensis. Summa expensarum, decem libræ, quindecim solidi, & octo denarii.

ANNO CHRISTI 1286.

Die Martis ſequenti, viſitavit dominus eccleſiam ſæcularem ſancti Geneſii, epiſcopo præſente: & procuratus fuit ab abbate & capitulo dicti loci, in domibus epiſcopi Claromontenſis. Summa expenſarum, undecim libræ, ſeptemdecim ſolidi, & ſex denarii.

Die Mercurii ſequenti, viſitavit dominus eccleſiam ſæcularem de Chamalore Claromontenſem: viſitavit in capitulo, confirmavit, tonſuras fecit, & fuit procuratus a capitulo dicti loci, in domibus epiſcopi. Summa expenſarum, decem libræ, octo ſolidi, & ſex denarii.

Et cum dominus fuit Claromontis, tractavit de multis: primo de contentione quæ vertebatur inter eccleſiam Claromontenſem, & monaſterium Caſæ Dei.

Die Jovis ſequenti, exivit dominus civitatem Claromontenſem, & venit apud Montem Ferrandi: viſitavit eccleſiam dicti loci, & procuratus fuit a priore dicti loci, ordinis monaſterii Caſæ Dei. Summa expenſarum, undecim libræ, quinque ſolidi, & ſeptem denarii.

In craſtino audivit ibi Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras: & exinde venit in domum Fratrum Prædicatorum Claromontenſium, ubi tractavit de negotio clerici Menutenſis, uſque ad horam pomeridianam.

Die Veneris ſequenti, viſitavit dominus prioratum de Cheronac abbatiæ Caſæ Dei, & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum ſeptem libræ, decem ſolidi, & ſex denarii. In mane audivit dominus Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras. Cheronac diſtat a Claromonte per duas leucas.

Eadem die, finavit de procuratione ad decem libras, & quatuor ſolidos, prior de Raiac ordinis Cluniacenſis, diſtans a Claromonte per dimidiam leucam.

Die ſabbati ſequenti, viſitavit dominus eccleſiam de Creſto, Miſſam audivit, & fuit procuratus a priore dicti loci, monaſterii Caſæ Dei, qui ſolvit aliam medietatem. Summa expenſarum, undecim libræ, & undecim ſolidi. In craſtino audivit Miſſam ibidem, prædicavit populo, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonſuras. Creſtum diſtat de Cheronac per leucam.

Die Dominica ſequenti, ſcilicet in quindena Paſcha, venit dominus ad prioratum de Urſeto, monaſterii de Moriac, & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum, novem libræ cum quatuor ſolidis. In craſtino audivit Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras.

Eadem die, finavit de procuratione prior de Chavaros ordinis Cluniacenſis, ad decem libras, & quatuor ſolidos pro Cambellanis.

Eadem die, finavit de procuratione ad decem libras, cum jure Cambellanorum, prior Pontis Caſtri, ordinis Cluniacenſis.

Die Lunæ ſequenti, in mane ibidem apud Urſetum audivit Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit: & exinde venit apud ſanctum Saturninum abbatiæ Iſiodorenſis; ubi viſitavit & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, decem libræ, quinque ſolidi.

Et eadem die ivit unam leucam: & quia eccleſia dicti loci erat ſuppoſita eccleſiaſtico interdicto, auctoritate Officialis Claromontenſis, ratione Joannis Azam clerici; dominus nullum officium fecit ibidem: ſed ſuper hoc ſcripſit epiſcopo Claromontenſi.

Die Martis ſequenti, per viam aſperrimam venit dominus ad prioratum ſancti Nectarii, prioratus Caſæ Dei: viſitavit, audivit Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit: & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ, & novemdecim ſolidi: & ipſa die fecit duas leucas.

ANNO CHRISTI 1286.

Die Mercurii ſequenti, audivit ibidem dominus Miſſam, prædicari fecit, indulgentiam dedit: & exinde venit apud Montem Actum ſeu Acutum, prioratum ordinis Cluniacenſis: ubi in eccleſia dicti loci duo altaria conſecravit; unum in honore beati Joannis Baptiſtæ, & beatæ Mariæ Magdalenæ; & aliud in honore beati Mauricii: & ipſa die fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum, decem libræ: & equitavit ipſa die unam leucam.

Die Jovis ſequenti, celebravit ibidem Miſſam pro defunctis, prædicavit, indulgentiam dedit, & tonſuras fecit.

Et exinde venit apud Grezi, prioratum Caſæ Dei, ubi viſitavit, & quatuor leucas equitavit: & quia datum erat intelligi domino, quod domus non erant ſufficientes ad ipſum recipiendum; venit apud ſanctum Germanum de Lambron, diſtantem per leucam: ubi procuratus fuit a priore de Greſiaco, in domibus capituli Brinacenſis. Summa expenſarum, decem libræ, & undecim ſolidi Turonenſes.

Die Veneris ſequenti, viſitavit dominus eccleſiam ſancti Germani de Lambrun: audivit Miſſam, prædicari fecit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonſuras fecit: & fuit procuratus a capellanis ſancti Germani, ſancti Joannis, ſancti Clementis dicti loci; & dedit dominus litteram compulſivam de illis qui nolebant ſolvere partem procurationis prædictæ.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud Bernhoncle, prioratum Salſiniarum: ubi Miſſam audivit, confirmavit, tonſuras fecit; & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ, quinque ſolidi: & ipſa die equitavit duas leucas.

Dominica ſequenti, ſcilicet poſt feſtum beati Marci Evangeliſtæ, venit dominus apud veterem Brinatenſem, prioratum abbatiæ Piperatenſis; ubi Miſſam audivit, prædicavit, & confirmavit, & tonſuras fecit: & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, novem libræ Turonenſes: & equitavit dominus duas leucas.

Die Lunæ ſequenti, venit dominus apud Ville, prioratum Piperatenſem: ubi Miſſam audivit, confirmavit, tonſuras fecit; & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ, & tres ſolidi: & equitavit unam leucam.

Die Martis ſequenti, ibidem audivit dominus Miſſam in mane, prædicavit, indulgentiam dedit: & exinde equitando unam leucam, venit apud Azarac, prioratum Caſæ Dei; & exinde fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ, & quatuor ſolidi Turonenſes.

Die Mercurii ſequenti, quoddam cimeterium eccleſiæ contiguum benedixit, Miſſam audivit, confirmavit, tonſuras fecit: & exinde equitando tres leucas, venit apud Nonnetam, prioratum Caſæ Dei; & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, decem libræ, & quatuor ſolidi.

Die Jovis ſequenti, ſcilicet in feſto Apoſtolorum Philippi & Jacobi, in mane audivit ibi Miſſam, confirmavit, & fecit tonſuras: & exinde venit apud Iſiodorum, abbatiam ſancti Benedicti, celebravit in pontificalibus, cum pallio, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & fuit procuratus ad

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

expensas abbatiæ. Summa expensarum, decem libræ, & quinque solidi : & equitavit ipsa die per duas leucas.

Die Veneris sequenti, audivit ibi Missam in mane, tonsuras fecit : & exinde venit apud Cornomum, ubi ipse, & Claromontensis episcopus, & abbas Casæ Dei convenerunt, ad tractandum super multis.

Et exinde, post tractatum habitum, venit apud sanctum Andream, prioratum abbatiæ Casæ Dei : ubi fuit procuratus ipsa die ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, decem libræ, sex solidi.

Die sabbati sequenti, scilicet post festum Apostolorum Philippi & Jacobi, in mane audivit ibidem dominus Missam, confirmavit, tonsuras fecit : & exinde venit apud Chautrihac, prioratum Salsiniarum, ubi fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci, & capituli Vertosionis. Summa expensarum, octo libræ, cum decem solidis Turonensibus.

Die Dominica sequenti, in mane ibidem quamdam capellam veterem reconciliavit, Missam audivit, prædicari fecit, indulgentiam dedit, tonsuras fecit, & confirmavit.

Et exinde venit apud Vic, prioratum abbatiæ Magni Loci : ubi fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, novem libræ, cum decem solidis.

Die Lunæ sequenti, in mane audivit ibidem dominus Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras.

Et exinde venit apud Celsinias, prioratum conventualem ordinis Cluniacensis : ubi fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci. Non fuit computatum.

Die Martis sequenti, in mane audivit ibidem dominus Missam, confirmavit, tonsuras fecit ; & locutus fuit cum domina Johanna, domina Soliaci, quæ ibidem venerat de Bituria, ratione cujusdam declarationis, quam fecerat dominus de contentis in quodam compromisso facto super eum a domino Henrico, quondam domino Soliaci, & comite Meloduni.

Et postmodum venit apud Magnum Locum, abbatiam sancti Benedicti, ubi fuit procuratus ad expensas abbatis dicti loci : & non fuit computatum.

Die Mercurii sequenti, in mane ibidem audivit Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonsuras : & exinde venit apud *la Feilleuse*, domum Templariorum ; ubi fuit procuratus a præceptore dicti loci. Summa expensarum, decem libræ cum sex solidis.

Die Jovis sequenti, in mane visitavit Ecclesiam parochialem de Cuyllat, pertinentem ad dictam domum *de la Feilleuse* : audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit, & partem cimeterii dictæ ecclesiæ reconciliavit.

Et exinde venit apud Nazac, ecclesiam collegiatam ; ubi fuit procuratus ad expensas capituli dicti loci. Summa expensarum, octo libræ, septemdecim solidi.

Die Veneris sequenti, in mane audivit ibi Missam, prædicari fecit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonsurasque fecit, & exinde venit .... ubi episcopum Claromontensem invenit, & super multis tractavit cum eo. Ecclesiam de..... visitavit : qua visitata venit apud Riomum in abbatia : ubi ipsa die fuit procuratus ad expensas capituli de Sallazac, vel Sabbazac ; pro eo quod non habebant domos sufficientes, ut dicebatur. Summa expensarum, decem libræ Turonenses.

A Die sabbati sequenti, ibidem apud Riomum in abbatia audivit Missam, confirmavit, tonsuras fecit, intravit capitulum, prædicavit, indulgentiam dedit.

ANNO CHRISTI 1286.

Et his actis, ad muniendum se, venit ad quamdam domum, vocatam domum de Stanno, juxta Mozac : ubi ipsa die fuit ad expensas abbatis Riomensis. Summa expensarum fuit, tredecim libræ, & tres solidi.

Die Dominica sequenti, scilicet ante festum Ascensionis Domini, fuit dominus ibidem, & in mane visitavit monasterium de Mozac : audivit ibi Missam, confirmavit, tonsuras fecit in capitulo, & prædicavit. Et post reversus est ad dictam domum B de Stanno, ubi fuit procuratus ad expensas abbatiæ prædictæ de Mozac, abbate absente.

Et notandum, quod dicta domus de Stanno non tenetur ad aliquam procurationem : sed causa recreationis venit tantum ibi dominus Bituricensis.

Die Lunæ sequenti, visitavit Dominus prioratum de Volvit : audivit ibi Missam, confirmavit, tonsuras fecit : deinde venit apud Maroac, prioratum monialium ; ubi prædicavit, indulgentiam dedit, & quasdam moniales istius loci confirmavit.

Et exinde reversus est ad dictam domum de Stanno, ubi dicta die dictus prior de Volvit fecit sibi procurationem suam, cum domus dicti prioris non essent bene præparatæ. Summa expensarum fuerunt C decem libræ : & equitavit duas leucas.

Die Martis sequenti transiens dominus per abbatiam Binauziaci, audivit ibi Missam, confirmavit, fecit tonsuras : & exinde venit apud Telleide, prioratum Casæ Dei ; procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum decem libræ, tres solidi : & equitavit per duas leucas.

Die Mercurii sequenti, in mane audivit ibi Missam, & fecit tonsuras : & exinde venit apud Celville, prioratum de Menato ; audivit ibi Missam, confirmavit, & tonsuras ibidem fecit.

Et quia domus dicti prioratus non erant paratæ ; fecit ibidem prior procurationem domino in abbatia sancti Illidii Claromontensis : & comedit ipsa die dominus episcopus Claromontensis cum domi- D no, ad invitationem dicti abbati sancti Illidii, & ipsa eadem die equitavit adhuc dominus quatuor leucas.

Die Jovis sequenti, in festo scilicet Ascensionis Domini, fuit dominus cum episcopo Claromontensi : & ipsa die in ecclesia majori Claromontensi, præsente domino Episcopo, celebravit in pontificalibus, & acolytos fecit.

Et Missa celebrata, venit ad dictam domum Doujardini, episcopo Claromontensi cum semper concomittante.

Eadem die, episcopo prædicto præsente, in ecclesia prædicta Claromontensi dominus cantavit E Vesperas : quibus cantatis, episcopo Claromontensi cum semper comitante ; venerunt ad domum dictam *Donjardin*, vel Doujardini, ad cœnam : & jacuit ibidem.

Die Veneris sequenti, in mane audivit dominus Missam in capella episcopi Claromontensis, quæ est in domibus episcopalibus : qua audita, ipse & episcopus Claromontensis, & multi alii tractaverunt de confirmatione fratris Durandi electi Menatensis abbatis ; & fuit ibidem confirmatus.

Et postmodum venit dominus apud Albiac, prioratum de Riomo ; ubi fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci, asserentis, quod alias non procuraverat integrè. Summa expensarum, novem li-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

bræ Turonenſes: & equitavit quatuor leucas.

Die ſabbati ſequenti, audivit ibidem Miſſam dominus Bituricenſis, & confirmavit, & fecit tonſuras; & exinde venit apud Ebrolium, abbatiam ordinis ſancti Benedicti: ubi fuit procuratus ad expenſas abbatis dicti loci. Non fuit computatum.

Die dominica ſequenti, ſcilicet poſt Aſcenſionis Dominicæ feſtum, viſitavit dominus prioratum de Veltia, abbatiæ Ebrolienſis prædictæ: & inveniens locum interdictum pro procuratione Legati, & diſſipatum ad priorem abſentem; regreſſus eſt ad dictam abbatiam Ebrolienſem: ubi fuit procuratus ipſa die dominus ex gratia.

Die Lunæ ſequenti, in mane ibidem apud Ebrolium audivit Miſſam dominus, & prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & fecit tonſuras. B

Et exinde venit apud Lacum Rubeum, prioratum conventualem ordinis ſancti Auguſtini: ubi fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, decem libræ & ſepcem ſolidi Turonenſes. Comedit totus conventus cum domino.

Die Martis ſequenti, in mane audivit ibidem Miſſam dominus, & confirmavit, & tonſuras fecit. Et exinde receſſit, & venit apud Menatum, domino Claromontenſi epiſcopo ſibi obviante, & comitante, & cum novo abbate Menatenſi.

Et ante portam monaſterii de Menato venientes, conventus dicti loci, indutus capis ſericis obviaverunt eis; & fuit receptus novus abbas dicti monaſterii de Menato, & inſtallatus: & intrantes monaſterium ipſum, domino archiepiſcopo a dextris, & epiſcopo a ſiniſtris, & abbate in medio eorum; flexerunt omnes genua ante altare. C

Et poſtmodum dominus archiepiſcopus Bituricenſis dedit benedictionem ſuam. Quo facto, quilibet in ſuam cameram intravit: & poſtmodum adhuc dictus abbas Miſſam novam celebravit: & ipſo die domini archiepiſcopus, & epiſcopus, ob reverentiam dicti abbatis, fuerunt ibidem procurati.

Die Mercurii ſequenti, in mane audivit dominus ibidem Miſſam, & confirmavit: & poſtmodum domini archiepiſcopus & epiſcopus Claromontenſis intraverunt capitulum: & abbate, & conventu præſentibus, poſt ſermonem factum a domino Bituricenſi archiepiſcopo; dominus epiſcopus, ad reformationem ordinis dicti Mocaſterii ſtatuit quædam ſtatuta: ſupplicans domino archiepiſcopo, ut ea confirmaret. D

Cui dominus archiepiſcopus annuit benignitet & devote. His actis, dominus archiepiſcopus, equitando tres leucas, venit apud Bellam Aquam, abbatiam ordinis Ciſtercienſis: ubi ipſa die pernoctavit, & hoc ad expenſas abbatiæ.

Secunda viſitatio diœceſis Claromontenſis a domino Bituricenſi archiepiſcopo.

1287. ANno Domini MCCLXXXVII. Dominica in E feſto beati Matthæi, intravit dominus diœceſim Claromontenſem, ad viſitandum quæ non viſitaverat in viſitatione præmiſſa.

Eadem die declinavit primo dominus apud Marcillac, prioratum abbatiæ Menatenſis, ubi fuit procuratus: nec fuit computatum.

Die Lunæ, venit dominus apud Montem Acutum: ubi fuit cum priore in procuratione. Summa expenſarum, octo libræ.

Die Martis ſequenti, venit dominus apud Poyncac, prioratum abbatiæ Ebrolienſis: ubi audivit Miſſam, prædicavit, tonſuras fecit, & procuratus A fuit a priore dicti loci. Summa expenſarum, ſex libræ.

ANNO CHRISTI 1287.

Die Mercurii ſequenti, viſitavit dominus eccleſiam parochialem ſancti Gilvaſii, audivit ibi Miſſam: & procuratus fuit apud Chambonet a capitulo ſancti Giluaſii, & priore de Chambonet; qui duo tenentur per medium ad procurationem ſancti Gilvaſii per procurationem.

Nota, quod ſibi debebatur ratione prioratus de Chambonet; remiſit ipſa die: quia dictus prioratus eodem anno datus ſibi fuit ad vitam.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Montem Fremini, prioratum abbatiæ Ebrolienſis; ubi Miſſam audivit, prædicavit, & confirmavit, & tonſuras fecit: & procuratus fuit a priore dicti loci.

Die Veneris ſequenti, viſitavit dominus eccleſiam ſancti Periceti; & fuit procuratus a priore & capellano dicti loci: tamen dicebatur communiter, quod archiepiſcopi Bituricenſes ibidem alias non fuerunt procurati; & fuit præſens in procuratione electus Menatenſis.

Die ſabbati ſequenti venit dominus apud Rupem Dagon, prioratum monaſterii ſancti Genulphi, Bituricenſis diœceſis; ubi Miſſam audivit, tonſuras fecit: & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum ſex librarum Turonenſium fuit.

Dominica ſequenti, ſcilicet in vigilia beati Michaëlis, viſitavit dominus prioratum de Doutre, abbatiæ ſancti Genulphi: & fuit procuratus a priore dicti loci in quadam domo vocata, *Beaulen*; quia domus non erant ſufficientes in dicto prioratu.

Die Lunæ ſequenti, ſcilicet in feſto beati Michaëlis, celebravit dominus in eccleſia de Doutre, prædicavit, indulgentiam dedit, fecit tonſuras: & fuit eadem die cum abbate de Menato ex gratia, in domo dicta *Beaulen* prædicta.

Die Martis ſequenti, viſitavit dominus prioratum *de ſaint Bar*, abbatiæ Cambonenſis, diœceſis Lemovicenſis: ubi Miſſam audivit, tonſuras fecit; & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expenſarum .....

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Mantes, prioratum ſimiliter Cambonenſem: ubi Miſſam audivit, prædicari fecit; & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, ſex libræ, & quinque ſolidi.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Graiac, prioratum monaſterii de Mozac: & invenit eccleſiam & prioratus firmatos; nam epiſcopus Claromontenſis frater Guido dictum prioratum per longum tempus tenuerat: & ideo archiepiſcopus Bituricenſis, ob dilectionem ipſius non declinabat: propter quod prior dicti prioratus dicebat, quod non tenebatur ad procurationem; licet inveniretur in papyro domini Joannis Bituricenſis archiepiſcopi, quod tempore quo idem dominus Claromontenſis dictum prioratum tenebat, fuerat procuratus.

Tamdem, poſt multas altercationes, dominus receptus fuit & procuratus a priore dicti loci, ſub iſta forma: quod per hanc receptionem nullum novum jus, nulla nova poſſeſſio acquiretur eccleſiæ Bituricenſi; & ſuper facta fuit littera, quæ remanſit priori: & commiſſa fuit inquiſitio præpoſito Claromontenſis eccleſiæ.

Die Veneris ſequenti, venit dominus apud Hermuncum: ubi procuratus fuit a capitulo dicti loci; in craſtino celebravit ibidem, prædicavit, indulgentiam dedit, & multas tonſuras fecit.

Die ſabbati ſequenti, venit dominus apud Angele, prioratum abbatiæ ſancti Illidii Claromontenſis;

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

fis : ubi fuit procuratus a Priore dicti loci. Summa expensarum, septem libræ, & tres solidi.

Dominica sequenti, scilicet ante festum beati Dionysii, venit apud Aureamuallem ; ubi celebravit, prædicavit, fecit tonsuras : & fuit procuratus a dicto capitulo dicti loci. Summa expensarum, septem libræ, & sex solidi.

Tunc de consilio Claromontensis episcopi, & præpositi, dimisit iter suum de eundo apud Aureliacum ; quia dicebant vias esse intolerabiles propter frigus.

Die Lunæ sequenti, venit dominus apud Brifont, prioratum Abbatiæ Casæ Dei : ubi Missam audivit, tonsuras fecit, & fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expensarum, sex libræ.

Die Martis sequenti, venit dominus apud Clarummontem : visitavit ecclesiam sancti Andreæ, ordinis Præmonstratensis : & fuit procuratus ab abbate, & conventu dictæ ecclesiæ.

Die Mercurii sequenti, fuit ibidem cum episcopo Claromontensi in domibus episcopalibus gratis.

Die Jovis sequenti, scilicet in festo beati Dionysii, fuit dominus in abbatia sancti Illidii Claromontensis cum abbate gratis.

Die Veneris sequenti, venit dominus apud sanctum Desiderium, prioratum abbatiæ Casæ Dei, ubi Missam audivit, & confirmavit, tonsuras fecit ; & procuratus fuit a priore dicti loci. Summa expensarum, sex libræ, cum sex solidis Turonensibus, vel decem solidis.

Die sabbati sequenti, venit dominus apud Cumilhac : ubi fuit procuratus a priore dicti loci. Summa expensarum fuit septem libræ.

Dominica sequenti, scilicet ante festum beati Lucæ, venit dominus apud sanctum Germanum Lemp. prioratum Abbatiæ Casæ Dei : ubi Missam audivit ; & procuratus fuit a priore dicti loci. Summa expensarum, septem libræ, cum decem solidis.

Die Lunæ sequenti, fuit dominus apud Alencum Burgi, prioratum abbatiæ de Clusa : ubi Missam audivit, & prædicavit, indulgentiam dedit ; & fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci.

Die Martis sequenti, visitavit dominus prioratus de Marcat & Dambert, ordinis Clugniacensis : & quia pauperes erant, finaverunt pro procuratione ad octo libras ; nec pro tanto essent quitti, sed gratia eis fuit facta ista vice ad supplicationem domini Stephani Capellani de Maincac, qui conducebat nos.

Eadem die, venit dominus apud Salinach, prioratum conventualem de Clusa : ubi in crastino Missam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit ; & ipsa die Martis procuratus fuit ad expensas prioris dicti loci.

Die Mercurii sequenti, visitavit dominus abbatiam Thiernensem : ubi Missam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, & procuratus fuit ad expensas dictæ abbatiæ Thiernensis.

Eadem die Mercurii, finavit abbas Thiernensis de procurationibus prioratuum Nigri Stabuli, & de Angeroles, ordinis Clugniacensis, quos prioratus tenebat, ad tredecim libras, & octo solidos Turonenses.

Die Jovis sequenti, visitavit dominus ecclesiam collegiatam de Thienio : ubi Missam celebravit, prædicavit, indulgentiam dedit, & comedit una cum sociis suis, cum magistro G. de Malo monte gratis, & cetera familia super capitulum loci : & fuit summa expensarum, sex libræ & novem solidi.

ANNO CHRISTI 1287.

Die Veneris sequenti, venit dominus apud Montem Petrosum, abbatiam ordinis Cisterciensis : ubi duo altaria consecravit, & pernoctavit ibidem.

Die sabbati sequenti, scilicet in festo beati Lucæ, venit dominus apud Thuciacum : ubi celebravit Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & fuit procuratus ab abbatissa & conventu dicti loci. Summa expensarum, octo libræ.

Dominica sequenti, visitavit dominus prioratum de Montibus, ordinis Cluniacensis : ubi quia alias non fuerat, fuit receptus processionaliter, & procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum, sex libræ.

Die Lunæ sequenti, visitavit dominus prioratum de Dreturay : ubi fuit receptus processionaliter, audivit Missam, prædicavit, dedit indulgentiam ; & procuratus fuit ad expensas dicti prioris. Summa expensarum, septem libræ.

Die Martis, visitavit prioratum de Fleuret, ubi Missam audivit, confirmavit : & fuit procuratus a priore dicti loci.

Die Mercurii sequenti, venit dominus apud Saleigny vel Jalcigny, prioratum conventualem Casæ Dei : ubi Missam audivit, confirmavit, tonsuras fecit ; & procuratus fuit a priore dicti loci : nec fuit computatum.

Die Jovis sequenti, venit dominus apud Secay, prioratum Cluniacensis ordinis de Mosac : ubi Missam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, & fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci. Summa expensarum fuit septem libræ.

Die Veneris sequenti, venit dominus apud sanctum Germanum de Fossatis, prioratum de Mozac : ubi Missam audivit, confirmavit, tonsuras fecit ; & fuit procuratus ad expensas prioris dicti loci.

Die sabbati sequenti, venit dominus apud Rex, prioratum conventualem Cluniacensem : ubi Missam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit ; & fuit procuratus a priore dicti loci. Non fuit computatum.

Die Dominica ante festum apostolorum Simonis & Judæ, apud Landosium cum capitulo : ibi Missam audivit, prædicavit ; & fuit procuratus. Summa expensarum fuit octo libræ cum septem solidis.

Die Lunæ, apud Poillac cum priore abbatiæ Casæ Dei ; audivit ibi Missam, prædicavit ; & procuratus fuit. Summa expensarum, octo libræ, sex solidi, novem denarii.

Die Martis, in festo apostolorum Simonis & Judæ, apud Vilionium venit dominus, & cum capitulo procuratus fuit. Summa expensarum, novem libræ.

Die Mercurii, apud Maincac, prioratum sancti Launomari Blesensis. Non fuit computatum ; exinde venit in Bituricam per naves.

Hæc sunt loca quæ dominus Bituricensis non visitavit in ista visitatione Claromontensi.

PRimo, prioratus de Veriac, qui est abbatiæ Ebrolensis : quem omisit ad visitandum, ob dilectionem [a] Scalli Lugdunensis, qui eum detinebat ; prioratus *de la Crisille*, & *Dou Quart*, qui ad unam procurationem tenentur ; prioratus *de la Mangie*, quem omisit ob dilectionem abbatis Menensis ; prioratus de Camboner, abbatiæ Maciacensis, quem omisit propter grangiam dicti loci combustam ; prioratus de Baville, quem omisit ob supplicationem abbatis sancti Illidii ; prioratum de Calves, abbatiæ Salinarum ; prioratus de Mauriac, qui subest abbatiæ sancti Petri vivi Senonensis, & est ibi decanus ; prioratus de Drinac, abbatiæ Aureliacensis ; abba-

[a] *Forte*, Sc. Bellcalli.

ANNO CHRISTI 1287.

tria monialium ſancti Benedicti de Briac; eccleſia & A prioratus de Ploes; abbatia Aureliacenſis; prioratus de Charmel, ordinis de Corona; domus Hoſpitalariorum de Salvitate; præpoſitura de Monte Salini, ordinis ſancti Angeli; domus Templariorum de Carlac; capitulum de Roillac; prioratus de Bredon, abbatiæ de Moiſac; prioratus ſancti Flori Cluniacenſis; abbatia Piperaçenſis, ordinis ſancti Auguſtini; abbatia monialium de Caſis: numquam fuit ibi archiepiſcopus, ut dicitur; prioratus de Chanteiou, abbatiæ Caſæ Dei; prioratus de Lainac, Caſæ Dei; prioratus de Caillac, Cluniacenſis; prioratus de Volea, Cluniacenſis; prioratus de Mazerac; abbatia Caſæ Dei, vel prioratus de Saillanz; prioratus de Caſina, Caſæ Dei. B

Uſque huc poſſumus conduci ſine expenſis.

EXinde apud Claromontem, in abbatia de Chavicoin, quam obmiſit dominus propter paupertatem: exinde apud Janzarz, abbatiæ ſancti Illidii Claromontenſis: exinde cum capitulo de Arcona: exinde cum priore de Vichiaco. De Volca cum abbatiſſa de Bicolle: exinde apud Comps.

Item obmiſit prioratus de Fernox, de Sallart, de Martinllac, de ſancto Syndulpho, de Chembon: qui omnes prioratus ſunt in compoſitione facta inter dominum Bituricenſem, & abbatem Caſæ Dei.

Viſitatio Lemovicenſis diœceſis.

1290. ANno Domini M C C X C. die Veneris ante feſtum beati Michaëlis archangeli, intravit reverendus pater Simon, Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, Lemovicenſem diœceſim, cauſa viſitationis.

Et primo declinavit ad abbatiam de Columba, ordinis Ciſtercienſis: ubi ipſa die Veneris pernoctavit ad expenſas abbatiæ.

Die ſabbati ſequenti, equitando ſex leucas, venit apud Dantancum: ubi receptus fuit proceſſionaliter, campanis pulſatis, a capitulo dicti loci; quia abbas infirmabatur: Miſſam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, tonſuras fecit; & procuratus fuit ad expenſas abbatis & prioris dicti loci.

Dominica ſequenti, equitando ſex leucas, venit D dominus ad abbatiam Stirpenſem, ordinis ſancti Auguſtini: ubi receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra, audivit Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit, & procuratus fuit ad expenſas abbatis & conventus dicti loci. Nec fuit computatum.

Die Lunæ ſequenti, fuit ibidem dominus ex gratia, ad invitationem abbatis dicti loci. Prædicavit in capitulo, & Miſſam audivit.

Die Martis ſequenti, ſcilicet in feſto beati Michaëlis, equitando tres leucas, venit dominus apud Petruſiam, prioratum monaſterii de Bourguill in valle: & eſt ibi conventus novem monachorum; ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, Miſſam celebravit, prædicavit, indulgentiam dedit, tonſuras fecit; & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ, tres ſolidi. E

Die Mercurii ſequenti, equitando quinque leucas, venit dominus apud ſanctum Pimanum: ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, a capitulo dicti loci, prædicavit, Miſſam audivit, tonſuras fecit; & procuratus fuit ad expenſas capituli dicti loci.

Et ibidem venit eidem obviam dominus epiſcopus Lemovicenſis, & ſibi de piſcibus ſuis groſſis copioſe præſentavit. Summa expenſarum, octo libræ & decem ſolidi.

Die Jovis ſequenti, equitando duas leucas, venit dominus apud Rupem Cavardi, prioratum de Karroſio: ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, audivit Miſſam, prædicavit; & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, ſeptem libræ. ANNO CHRISTI 1290.

Die Veneris ſequenti, equitando tres leucas, venit dominus apud Salas, prioratum conventualem ordinis ſancti Auguſtini: ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, audivit Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit, & in craſtino celebravit ibidem ordines; & quoſdam de diœceſi Bituricenſi, & quoſdam de Lemovicenſi diœceſi ordinavit.

Die ſabbati ſequenti, equitando duas leucas, venit dominus apud Buxeriam, prioratum conventualem de Cluſa: ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra; audivit Miſſam, prædicavit, indulgentiam dedit; & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, ſeptem libræ, ſex ſolidi.

Die Dominica ſequenti, ſcilicet ante feſtum beati Dionyſii, equitando tres leucas, venit dominus apud Nantonium, prioratum de Karroſio: ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, audivit Miſſam, confirmavit, tonſuras fecit, prædicavit; & procuratus fuit læto vultu a priore dicti loci. Nec fuit computatum.

Die Lunæ ſequenti, equitando ſex leucas, venit C dominus apud Apem, prioratum monaſterii ſancti Auguſtini Lemouicenſis: ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, & procuratus a priore dicti loci, & priore de Tarno monaſterii ſancti Martialis; qui ad unam procurationem tenentur. In craſtino Miſſam audivit, confirmavit, prædicavit, & indulgentiam dedit. Summa expenſarum, ſex libræ.

Diebus Martis & Mercurii ſequentibus, fuit dominus ibidem apud Callucium Cheurot, cum magiſtro G. de Malomonte, & decano ſancti Aredii, fratre ſuo, ad invitationem eorum, & de gratia ſpeciali.

Die Jovis ſequenti, equirando quinque leucas, venit dominus apud Sollempniacum, monaſterium ordinis ſancti Benedicti: ubi fuit receptus proceſſionaliter, Miſſam audivit, & prædicavit in capitulo; & fuit procuratus ad expenſas abbatis & conventus dicti loci. Summa expenſarum, novem libræ Lemovicenſes.

Die Veneris ſequenti, ſcilicet ante feſtum beati Dionyſii, intravit dominus civitatem Lemovicenſem, & venit in abbatia ſancti Auguſtini Lemovicenſis: receptus proceſſionaliter, ut ſupra, prædicavit, indulgentiam dedit; & fuit procuratus ad expenſas abbatis. Summa expenſarum, undecim libræ: vel potius ſeptem libræ, & decem ſolidi.

Die ſabbati ſequenti, ibidem apud ſanctum Martinum, cum abbate ſancti Martini, & priore ſancti Andreæ Lemovicenſis; fuit dominus receptus, &c. celebravit apud ſanctum Martinum, prædicavit, indulgentiam dedit. Summa expenſarum, undecim libræ.

Die Dominica ſequenti, ſcilicet in feſto beati Dionyſii, exivit dominus civitatem Lemovicenſem, & venit apud Aureliacum, prioratum ordinis ſancti Benedicti: ubi fuit receptus proceſſionaliter, ut ſupra, Miſſam audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, tonſuras fecit; & fuit procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Nec fuit computatum.

ANNO CHRISTI 1190.

Visitatio Caturcensis diœcesis.

*.....de Aurate, Caturcensem: procurationem, quam habebat ibidem percipere, si sibi placeret, ratione visitationis quam inibi potest licite exercere; litteras ipsius prioriſſæ recepimus sub hac videlicet forma:

» UNiversis præsentes litteras inspecturis & audituris: humilis Prioriſſa monasterii beatæ Mariæ de Aurate in civitate Caturcensi, ordinis sancti » Benedicti; salutem in Domino. Notum facimus, » quod licet reverendus pater dominus Simon, divina » providentia Bituricensis archiepiscopus, nobis hac » vice remiserit procurationem, quam sibi licebat percipere in monasterio nostro prædicto, ratione visitationis, quam potest ibidem licite, tempore congruo, » exigere: nolumus, quod eidem archiepiscopo vel » ecclesiæ suæ Bituricensi, seu ejus successoribus aliquod præjudicium generetur, quin possit & debeat, » quando sibi placuerit, in prædicto monasterio visitare, & procurationem ibidem debitam percipere & » levare, modo & tempore consuetis. Datum Caturci, die Lunæ post Ramos palmarum, anno Domini » MCCXCI.

Die Martis sequenti, audivit dominus ibi Missam, scilicet apud prioratum sancti Ursitini: & exinde, equitando quinque leucas, venit dominus apud Gardiam Dei, abbatiam ordinis Cisterciensis; ubi pernoctavit ad expensas abbatis dicti loci.

Die Mercurii sequenti, audivit dominus ibi missam: & exinde, equitando quinque leucas, venit dominus apud Moissiacum, abbatiam ordinis sancti Benedicti; ubi fuit receptus, campanis pulsatis, a priore conventuali & conventu, processionaliter: & procuratus ad expensas abbatis, qui tunc erat ad Parlamentum Tholosæ; & misit idem abbas ad dominum litteras clausas excusatorias, ex eo quod non poterat esse ad abbatiam suam prædictam cum domino.

Die Jovis sequenti, audivit dominus ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonsuras fecit; & exinde, equitando quatuor leucas, venit apud *Montem Albanum*, ordinis sancti Benedicti, subjectam, ut dicitur, abbatiæ Casæ Dei: ubi receptus fuit processionaliter, ab abbate & conventu indutis cappis sericis: & erat abbas mitratus, & tenebat baculum pastoralem in manu: & procuratus fuit ad expensas dicti abbatis.

Sancta die Veneris, celebravit ibidem servitium in ecclesia parochiali Montis Albani, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit. Et exinde equitando per duas leucas, venit dominus apud Cæracum, prioratum conventualem de Aureliaco, ubi receptus fuit, ut supra, & procuratus ad expensas prædicti prioris.

» SImon, Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, » Aquitaniæ primas, dilecto nobis in Christo priori de Calceara, Caturcensis diœcesis, salutem in Domino. Cum nos hac instanti die sabbati ante Pascha Domini vestram proponamus ecclesiam visitare, & exinde illa die ipsa ecclesia visitata apud sanctum Antoninum favente Domino declinare: mandamus vobis quatenus dicta die apud sanctum Antoninum procurationem nobis debitam præparetis. Darum anno Domini, &c.

Die sabbati sequenti, venit dominus equitando per unam leucam apud Calceatam, prioratum de Figiaco, ubi dominus credidit prædicare, & alias visitationis officium exercere; sed quia dominus non invenit aliquem in ecclesia, nec venerant parochiani adhuc ad ecclesiam, dominus recessit, nec voluit remanere ibi.

ANNO CHRISTI 1190.

Exinde equitando per duas leucas, ivit dominus apud sanctum Antoninum, priorarum conventualem ordinis sancti Augustini, Ruthenensis diœcesis; ubi dominus mandaverat suam præparari procurationem a priore de Calceata prædicto, sub forma seu consimili in fine paginæ præcedentis, sub signo ..... videlicet scripta.

Et cum illa die veniret apud sanctum Antoninum, venit prior illius loci cum pluribus canonicis suis obviam domino: qui præcepit eidem priori, quod ipse & conventus desisterent a receptione processionali, & quavis alia solemnitate, propter devotionem diei.

Venerunt etiam domino obviam burgenses, & concomitaverunt dominum usque ad prioratum prædictum: ubi benedictiones aquæ de fontibus fecit indutus pontificalibus, celebravit, prædicavit, indulgentiam dedit: & fuit ipsa die procuratus ibidem ad expensas prædicti prioris de Calceata.

Sancto die Paschæ, fuit dominus in prioratu prædicto, & celebravit indutus pontificalibus cum pallio: & fecit prædicari, & indulgentiam dari per fratrem Hugonem priorem de Ynoy, qui fecit sermonem post vesperas in claustro prioratus prædicti: & fuit dominus illa die procuratus ad expensas prioris sancti Antonini prædicti.

Visitatio Albiensis diœcesis per dominum archiepiscopum Bituricensem.

DIe Lunæ in crastino Paschæ, dominus Bituricensis consecravit ibidem, videlicet apud sanctum Antoninum, altare quod est in capite ecclesiæ, & quatuor viatica seu parva altaria: quod quidem altare in honore beatæ Mariæ, & beati Martini, & omnium sanctorum exstitit consecratum, & reposuit intra ipsum altare quasdam reliquias, & situavit petram cum calce benedicta.

Benedictionibus factis quæ in talibus requiruntur, indulgentiam dedit illis qui interfuerunt hujusmodi consecrationi: audivit ibi Missam, prædicavit, & iterum indulgentiam dedit, confirmavit.

Et exinde intravit Albiensem diœcesin, & venit equitando duas leucas apud Vacur domum Templariorum: ubi dominus Albiensis venerat obviam domino, & requisivit dominum eumdem, quod ipse esset cum ipso episcopo per octo dies, & quod contramandarentur procurationes mandatæ & Missæ.

Et ipsa die locutus fuit, cum domino super pluribus, & postea ante comestionem recessit: præfatus autem dominus receptus fuit ibidem processionaliter, campanis pulsatis, cantando: & procuratus fuit ad expensas præceptoris prædicti loci.

Die Martis sequenti, audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonsuras fecit, & exinde equitando tres leucas, venit apud Podium Celsi, prioratum de Aureliaco, Claromontensis diœcesis: ubi receptus fuit, ut supra, audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & confirmavit: & procuratus fuit ad expensas prioris.

Nota de fraude prioris dicti loci, qui penes se retinuit omnia bona ecclesiæ, & ad ipsam ecclesiam spectantia, & in collatione, seu præsentatione ejusdem ecclesiæ fecit pactum, ut dicitur, cum rectore illius ecclesiæ, quod ipse rector finaret de procuratione archiepiscopi Bituricensis, & ministraret

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1290.

de propriis bonis ecclesiæ supra ea, quæ pro procuratione contingeret exigi in futurum. A

Et quia dominus intellexit fraudem hujusmodi mandavit bona dicti prioris, per archipresbyterum loci arrestari & saisiri: & facit Bajulum vel Bailum prioris, per Guillelmum de Rivo clericum suum crastina die moneri, ut idem Bajulus dicti prioris nomine, & pro ipso satisfaceret eidem domino competenter de procuratione sua.

Quam quidem procurationem dictus rector, jam solverat, & de ipsa ad plenum satisfecerat: sed dominus procurationem ipsam, tamquam a rectore prædicto solutam noluit acceptare.

Cum autem dictus Bajulus, qui vocatur Joannes de Mala Petra, videret, quod tam contra ipsum, quam contra dominum suum priorem dominus vellet procedere ad excommunicationes summas; idem Bajulus promisit in manu archiepiscopi dicti loci pro domino stipulantis, quod ipse dicti prioris nomine, & pro ipso satisfaceret de procuratione prædicta: cui promissioni fuerunt præsentes, dominus Vivianus de concordia, dominus Hugo præceptor domus sancti Andreæ, dominus Adam de Chemino dispensator domus domini Bituricensis prædicti, & ego Guillelmus de Rivo publicus notarius.

Et advertendum est, quod taliter in recessu crastina die fuit processum: die Mercurii, qua, ut præmittitur, contra priorem de Podiocelsi fuit processum, venit dominus, equitando per tres leucas, apud Rabastagnum, prioratum de Mossiaco; ubi dominus receptus fuit, ut supra; & venerat abbas Moissiacensis obviam domino satis longe: audivit ibi Missam, prædicavit, confirmavit, & indulgentiam dedit; & procuratus fuit ad expensas prioris, qui est nepos domini Moissiacensis.

Die Jovi sequenti, fecit ibi tonsuras; & exinde, equitans per duas leucas, venit apud Viancium, præposituram de ecclesia Albiensi, quam tenet præpositus ejusdem ecclesiæ: ubi dominus receptus fuit, & fecit, ut supra, & procuratus ad expensas præpositi dicti loci.

Die Veneris sequenti, venit dominus equitando per unam leucam, apud Galliacum, abbatiam ordinis sancti Benedicti, immediate subjectam, ut dicitur, abbatiæ Casæ Dei: ubi receptus fuit, ut supra; & procuratus fuit ad expensas abbatis.

Die sabbati, equitando per duas leucas, venit dominus apud Rommanour, prioratum de abbatia Marcilionsi: ubi receptus fuit, ut supra, audivit Missam, & ibi confirmavit.

Et exinde venit ea die apud Sexterolium, ibi prope prioratum de Gailliaco: ubi receptus fuit processionaliter pulsatis campanis, audivit ibi Missam, confirmavit: & procuratus est ad expensas prioratuum prædictorum. Et impetravit prior de Sexterolio a domino quasdam litteras monitorias de compellendo priorem de Rommanour prædictum de satisfaciendo medietatem procurationis. E

Tandem idem prior alias litteras impetravit, quod inquireretur, utrum fecisset magnam aliquam contributionem, vel partem aliquam procurationis solvisset; & quod non compelleretur ad satisfactionem aliquam, nisi ad hoc teneri inveniretur per inquestam.

Et fuerunt ab utraque parte plures litteræ impetratæ.

Die Martis fuit dominus cum ipso gratis.

Die Mercurii fuit similiter cum eodem gratis.

Die Jovis similiter cum eodem gratis.

Die Veneris exivit dominus civitatem Albiensem, & cum equitando per tres leucas, veniret apud abbatiam de Candelio, Cistercienſis ordinis, descendit dominus ad cimeterium ecclesiæ de Candelio veteri, & reconciliavit illud, & ibidem confirmavit.

Et postea venit ad dictam abbatiam, ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, tonsuras fecit, & pernoctavit ibidem ad expensas abbatis.

Die sabbati sequenti, audivit ibi Missam, tonsuras fecit: & exinde equitando per quatuor leucas, venit ad abbatiam de Castris ordinis sancti Benedicti, ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis: & erat abbas cappa serica indutus, & habebat baculum pastoralem in manu in receptione domini: audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & procuratus fuit ad expensas abbatis.

Die Dominica, qua cantatur *Unam Domini*, reconciliavit cimeterium parochialis ecclesiæ dicti loci, quod quidem cimeterium est extra villam de Castris situm: indulgentiam dedit illis qui interfuerunt reconciliationi hujusmodi.

Et postea rediens ad abbatiam prædictam, ad maius altare ipsius monasterii indutus pontificalibus celebravit, prædicavit, & indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde equitando per unam leucam, ivit dominus apud Ruppemturnam castri domini Montisforris, ad invitationem domini S. de C Courciaco, seneschalli ipsius domini, & potavit ibidem dominus cum tota familia sua.

Et exinde venit illa die equitando per duas leucas, apud Lautricum, prioratum abbatiæ sancti Pontii, Narbonensis diœcesis, ubi multum honorifice fuit receptus a nobilibus & burgensibus dictæ villæ, qui obviam domino subtus villam venerunt; & fuit dominus processionaliter receptus campanis pulsatis, in ecclesia prioratus prædicti, & procuratus fuit ad expensas prioris.

Die Lunæ sequenti, audivit ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & exinde equitando per quatuor leucas, venit dominus apud Albiam, declinans ad prioratum sancti Salvii de civitate Albiensi, ordinis sancti Augustini: ubi receptus fuit D multum honorifice, sicut supra, & procuratus fuit ad expensas prioris.

Die Martis sequenti, celebravit ibidem indutus pontificalibus, prædicavit, indulgentiam dedit, & confirmavit.

Et postea, rediens ad cameram, habuit ipse & episcopus Albiensis tractatum cum communitate villæ Albiensis: & requisivit communitatem eamdem, quod ipsa sibi, tamquam domino suo superiori, facerent quod dicunt, appellando ad eum ab auditorio episcopi, & recognoscendo eumdem dominum suum superiorem: & quod scriberet ipsa communitas domino Regi, quod cum senescallus Carcassonensis inhibuisset omnibus dictæ villæ Albiensis, ne ad alium appellarent quam ad ipsum: quod faceret idem Rex inhibitionem hujusmodi revocari; vel quod ipsa inhibitione non obstante posset ipsa communitas ad dominum archiepiscopum, tamquam ad suum superiorem dominum, appellare.

Sub quo dominus episcopus propria manu scripsit quamdam notam, sub cujus forma debebat ipsa communitas domino Regi scribere: quam notam communitas asportavit, & deliberare noluit super ea.

Eadem die, scilicet die Martis post dominicam

ANNO CHRISTI 1190.

qua cantatur, *Unam Domini*, venit dominus apud Securiam, prioratum de abbatia Gailliacensi: ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis, & vicis villæ paratis & juncatis; procuratus fuit ad expensas prioris.

Notandum est autem, quod dominus debuisset iviſſe de loco prædicto apud Securum, prioratum abbatiæ Moisiacensis: & mandaverat ibidem dominus procurationem suam præparari: sed prior loci accedens ad dominum per duos dies vel tres ante, suggessit domino, quod locus adeo pauper erat, quod ad recipiendum eumdem sufficere non valebat: aliam causam specialissimam prætendendo scilicet, quod aliquis prædecessor domini numquam visitaverat illum locum, nec procurationem ibidem receperat. Verum quia nonnullæ litteræ a nunciabantur, per quas bonæ memoriæ J. prædecessor domini, fecerat priorem ejusdem loci moneri de reddendo contributionem sibi taxatam ad subveniendum cuidam alii prioratui, præsumebatur quod ipse ad procurationem tenebatur: præsertim cum, ut asseritur, locus ille sit bonus & pinguis. Tandem vero dominus facilis suggestionibus prioris, & nonnullorum precibus circumventus, specialiter motus & ductus, contemplatione domini Moisiacensis abbatis, procurationem mandatam eidem priori remisit.

a sive nunciabantur.

Hæc sunt loca subscripta, quæ dominus propter eorum distantias non solum, sed etiam propter æstivos calores omisit in Albiensi diœcesi visitanda: scilicet, prioratus de Ambileto, prioratus sancti Amantii, prioratus de Camia, prioratus de Bullato, prioratus sancti Gervasii; & dictus prior de Seuro vel Securo.

Visitatio alterutra de diœcesi

Die Mercurii seque
sam apud Scuriam pri
vit, indulgentiam dedi
cit, cimeterium eccles
dulgentiam dedit illis
tioni interfuerunt.

Et exinde Albiensem dia
que leucas, equitans apud
abbatia Aureliaci, qui priora
diœcesis, declinavit, & fuit ibi
expensas prioris; qui iverat ad
monasterii Aureliacensis facienda
sterium tunc temporis pastore caret

Die Jovis sequenti, audivit dominus ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit; & exinde equitando per unam leucam, venit dominus apud Spinacium domum Hospitalariorum ejusdem diœcesis Ruthenensis, ubi receptus fuit, ut supra: & erant domus loci ejusdem satis sufficientes pro domino, licet præceptor dicti loci, falsitate suggesta fecisset cum reverti apud Viride Folium, ubi fuimus ad expensas præceptoris: & finavit præceptor cum magistro domus domini, ad tredecim libras monetæ illius patriæ.

Die Veneris sequenti, equitando semileucam, venit dominus apud Bellum Locum, abbatiam Cisterciensem ejusdem diœcesis Ruthenensis, ubi campana pulsata processionaliter fuit ab abbate & conventu receptus, & fecit ibidem tonsuras.

Die sabbati sequenti, audivit dominus ibi Missam, prædicari facit per fratrem Hugonem priorem de Ynoy, indulgentiam dari, & se abbatis & conventus orationibus commendari: & exinde equitando per duas leucas, venit dominus ad Capellam Templariorum Caturcensis diœcesis, ubi campanis pulsatis receptus fuit processionaliter, & procuratus ad expensas præceptoris.

ANNO CHRISTI 1190.

Die Dominica, qua cantatur *Jubilate*, audivit ibi dominus Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonsuras fecit: & exinde, cum veniret apud Locum Dei, abbatiam Cisterciensem, Ruthenensis diœcesis, distantem ab hinc per duas leucas; declinavit apud Calves, ubi cimeterium ecclesiæ ipsius loci reconciliavit.

Et postea venit ad abbatiam prædictam: ubi receptus fuit processionaliter, campanis pulsatis: & erat abbas in processione, indutus capa serica, cum baculo pastorali.

Et postea intravit dominus capitulum: ubi aliquibus verbis theologiæ propositis ab eodem, se abbatis & conventus orationibus commendavit; & in dicto monasterio pernoctavit: & quia dominus, aut aliquis prædecessor ipsius, numquam ibidem fuerat, dominus fecit subventionem abbati de sexaginta solidis.

Die Lunæ sequenti, audivit dominus ibi Missam, tonsuras fecit: & exinde, equitando quinque leucas, venit apud Marsiliacum, abbatiam ordinis sancti Benedicti, Caturcensis diœcesis: ubi receptus fuit, ut supra; & procuratus ad expensas abbatis.

Quia vero dominus invenit in dicto monasterio quosdam monachos lethifere sauciatos; scripsit episcopo Caturcensi, sub hac videlicet forma.

SImon Dei gratia, Bituricensis archiepiscopus, Aquitaniæ primas; venerabili fratri R. ejusdem gratia episcopo Caturcensi; salutem in Domino. Nefandum scelus ac piaculare flagitium, quod in monasterio de Marciliaco vestræ diœcesis, visitantes ibidem per quorumdam impiorum flagitiosas dextras, innocentis sanguinis avidas, in religiosos viros fratres Guidonem de Vaëlac, & Raymondum de Vallon, monachos ejusdam monasterii Marsilliacensis, horribili sævitate commissum vimus; nec non contemptus divinæ majestatis nos afflictos super hoc provocant ad vindictam: unde um præfatos monachos, a prædictis impiis instinctu diabolico incitatis; scilicet dictum fratrem Guidonem, quasi lethifere vulneratum, non tantum in capite, verum etiam in brachiis, humeris, manibus, & tibiis, vulneribus super vulnera damnabiliter cumularis; præfatum autem Raymundum per privationem, & amputationem pugni proprii, ab aliis impiis mutilatum invenimus; admirantes quomodo super atrocitate tanti facinoris, omisistis interponere partes vestras: quas vulnerationes, seu vulnerum cicatrices ac mutilationem vidimus contristati; & ideo præmissa, conniventibus oculis, pertranſire nolumus: fraternitati vestræ mandantes, monemus vos primo, secundo, & tertio, tenore præsentium, quatinus contra Raymundum Baracti domicellum, Bertrandum de Truffe ejus bajullum, & Raymundum de Grivelia domicellum, illatores facinoris in dictum Guidonem commissi, ut dicitur; super quo etiam fuimus summarie informati, nec non contra Guillelmum de Portu, Bernardum de Rencech, Arnaldum de Villa Sicca, B. Petrum Berganti, & Bernaldum Cornelii servientes dicti Guillelmi, quos sceleris in personam fratris Raymundi, ut prædicitur, commissi poteritis invenire hujusmodi atrocitatis fautores, seu actores, consiliarios, ac etiam adjutores, tam per testes, & minas, quam per verisimiles conjecturas, & alias pro-

ANNO CHRISTI 1290.

bationes ſufficientes; taliter procedatis, quod hoc Dei, & eccleſiæ ſuæ ſanctæ cedat honori, & animæ noſtræ & veſtræ ſaluti.

Et eſt ſciendum, quod dominus ſuper hoc fecit fieri quandam monitionem generalem, ſine nominum expreſſione, cum denunciatione excommunicationis a canone latæ in malefactores facinoris antedicti.

Item ſciendum eſt, quod dominus propter hoc ſcripſit ſeneſcallo Petragoricenſi, & ſeneſcallo Caturcenſi, pro domino rege Franciæ, & pro domino rege Angliæ.

Viſitatio Lemovicenſis anno MCCXC.

ANno Domini MCCXC. die Dominica, qua cantatur *Reminiſcere*; reverendus pater dominus Symon, Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, Aquitaniæ primas, volens intrare Lemovicenſem diœceſim, ad viſitandum nonnulla loca, quæ per eum in viſitatione præſcripta non fuerant viſitata: de caſtro ſuo de Navis, ubi die ſabbati precedente ſuos celebraverat ordines, & venerabilem virum dominum Ægidium de Billone electum, confirmatum Narbonenſem ad ordinem ſacerdotalem promovit: primo declinavit ad abbatiam Bellæ Aquæ, ordinis Ciſtercienſis, prout infra ſcribitur, & directum tranſitum faciendo de Lemovicino in Caturcinum, & de Caturcino in Albigeſium, redeundo per Caturcinum, Albigeſio viſitato, in Lemovicinum; ipſorum locorum diœceſes, prout inferius continetur, plenius viſitavit.

Primo, ut directius dominus iter ſuum artiperet dicta die Dominica; declinavit, equitando ſeptem leucas, apud prædictam abbatiam Bellæ Aquæ, ordinis Ciſtercienſis, Claromontenſis diœceſis: ubi fuit ad expenſas ejuſdem monaſterii; & ibidem pernoctavit.

Ipſaque die, plures commiſſiones fecit in Bituricenſi diœceſi dirigendas, ſuper abſolutione quorumdam excommunicatorum pauperum, & aliorum, auctoritate officialis Bituricenſis, & ſuper cauſis diverſis audiendis ab aliis, quibus dominus committebat, & ſine debito terminandis.

Die Lunæ ſequenti, videlicet poſt Dominicam qua cantatur *Reminiſcere*: audivit Miſſam in abbatia ſupradicta, & confirmavit, & tonſuras fecit; & exinde venit, equitando quatuor leucas, apud Evahonium, præpoſituram ordinis ſancti Auguſtini, Lemovicenſis diœceſis: ubi, campanis pulſatis, fuit receptus proceſſionaliter a præpoſito & conventu dicti loci.

Commiſit autem dominus pro archipreſbytero de Monte Lucio cauſam motam inter capitulum de Gias, Bituricenſis diœceſis, ex una parte; & parochianos ipſius ex altera audiendam, & ſine debito terminandam.

Item fecit per magiſtrum P. de Virſione examinari quamdam cauſam matrimonialem, motam inter quoſdam de parochia de Marchia Lemovicenſis diœceſis, & plures alias fecit proceſſus: & fuit ipſa die ad expenſas præpoſiti procuratus.

Die Martis ſequenti, audivit apud locum prædictum Miſſam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonſuras fecit: & exinde, unam leucam minimam equitando, venit apud Cambonium, præpoſituram Lemovicenſis diœceſis, ordinis ſancti Benedicti membrum per ſe: & fit præpoſitus per electionem, ſicut Evahonenſis præpoſitus ſupradictus: & ibidem fuit receptus dominus, ſicut ſupra; & factæ fuerunt ibidem plures ſubſtitutiones, procurationes, commiſſiones, ac abſolutiones: & hujuſmodi procuratus fuit ad expenſas monaſterii Cambonenſis prædicti.

ANNO CHRISTI 1290.

Die Mercurii ſequenti, audivit Miſſam apud locum prædictum, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonſuras fecit: & exinde venit equitando tres leucas, apud Ruginacum, prioratum monaſterii Evahonenſis prædicti: ubi dominus receptus fuit, ut ſupra: domicilia vero loci ejuſdem totaliter vel quaſi minabantur ruinam. Cauſam matrimonialem ſupradictam expedivit; & procuratus fuit ad expenſas prioris, qui tunc erat in Romana curia, ut dicebatur.

Die Jovis, ibidem viſitationis officium complevit, ut ſupra, & exinde, equitando duas leucas, venit dominus apud Meniacum, prioratum de Conveegniaco, Cluniacenſis ordinis, locum male ædificatum & pauperem; & receptus fuit, ut ſupra, & procuratus ad expenſas prioris ſeu Capellani ejuſdem loci.

Commiſit dominus, & mandavit archipreſbytero de Argentonio, ut Gervaſium famulum prioris ſancti Benedicti in Salta, Bituricenſis diœceſis, ad benedictionem nuptialem admitti faceret, nonobſtante ſi teſtimoniales preſbyteri vel officialis, in cujus parochia ſeu diœceſi oriundus exſtiterit, non habebat; quia adeo juvenis venit ad ſervitium dicti prioris, quod non erat aliquatenus præſumendum, eumdem Gervaſium cum alia contraxiſſe.

Die Veneris, apud locum prædictum ſuæ viſitationis officium complevit, ut ſupra; & exinde equitando, venit apud Bonum Locum, abbatiam ordinis Ciſtercienſis; & pernoctavit ibidem ad expenſ

audivit ibi dominus Miſ-
as fecit: & exinde equi-
, venit apud Albuco-
Caml-onenſis male ædi-
oceſſionaliter, campa-
fuit ad expenſas prioris
tam familiam domini,
ros intra eccleſiam dicti

, qua cantatur *Oculi mei*, au-
iſſam, prædicavit, indulgen-
avit & tonſuras fecit, & exin-
per unam leucam, venit domi-
ium Roſilienſe: ubi receptus fuit,
ut

Domi a die fuit ad veſperas indutus pontificalibus; quia illa die erat Annuntiatio Dominica: & procuratus fuit ad expenſas præpoſiti & capituli.

Eadem die conqueſtus eſt nobis Joannes *Malet Herbes* laïcus ſuper eo quod Joannes Leonardi canonicus monaſterii Roſilienſis prædicti, dicebatur feciſſe eundem Joannem per perſonam interpoſitam injuſte & ſine cauſa rationabili ad judicium evocari.

Et ipſa die finaliter compromiſerunt coram magiſtro Petro de Virſione auditore cauſarum, & ſocio domini, ſuper his in magiſtrum Durandum de Mainhac canonicum monaſterii Roſolienſis ſupradicti.

Item eadem die, duo clerici defectum natalium patientes, conſtituerunt coram domino, ſeu locum ejus tenente, quaſdam procurationes ſub forma, quæ ſequitur:

Sanctiſſime Pater, &c.

SAnctiſſimo Patri, &c. devotiſſimus ſuus Simon, &c. Noverit ſcilicet veſtra clementia, quod

ANNO CHRISTI 1290.

» in mea præſentia conſtitutus perſonaliter Joannes
» Albi, clericus Lemovicenſis diœceſis, diſcretos vi-
» ros Geraldum de Ageduno, dictum *Beneffirat*, &
» Guillielmum de Virſione clericos, licet abſentes,
» ſuos fecit, & conſtituit, & ordinavit procuratores;
» & quemlibet eorum in ſolidum: ita quod non ſit
» melior conditio occupantis ad impetrandum a ſan-
» ctitate veſtra diſpenſationem ſuper defectu natalium,
» quem idem Joannes patitur, de clerico ad aliquos ſu-
» periores ordines non promoto genitus, & ſoluta:
» quod hujuſmodi non obſtante defectu, poſſit ad om-
» nes ordines promoveri, & eccleſiaſticum obtinere
» beneficium, etiamſi curam habeat animarum. In
» cujus rei teſtimonium, &c.

Die Lunæ ſequenti, equitando per unam leucam, venit dominus apud Pheleſtinum, prioratum de monaſterio Cambonenſi: & receptus fuit proceſſionaliter, ſicut ſupra, celebravit ob feſtum, & in honore Annunciationis Dominicæ, indutus pontificalibus, prædicavit ibidem, indulgentiam dedit, confirmavit, tonſuras fecit; & procuratus fuit ad expenſas prioris dicti loci.

Die Martis ſequenti, equitando tres maximas leucas, venit dominus apud Mainhac, prioratum abbatiæ Burgidolenſis: & receptus fuit, ut ſupra, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonſuras fecit; & procuratus fuit laudabiliter ad expenſas prioris.

Die Mercurii ſequenti, equitando ſex leucas, venit dominus apud Bonam Aquam, abbatiam ordinis Ciſtercienſis: ubi pernoctavit, & in craſtino Miſſam ibidem in capella Portali, ſeu de Porta, audivit, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonſuras fecit; & abbati dicti loci de quibuſdam malefactoribus, qui piſces de ſtagnis & piſcariis amoverunt furtive, & alia bona vaſtaverant, conquerenti; quamdam generalem, conceſſit monitionem omnibus capellanis Lemovicenſis diœceſis dirigendam ſeu directam.

Die Jovis ſequenti, equitando tres leucas magnas, venit dominus apud Portam Dei, prioratum Caſæ Dei, bonum & divitem, tamen inter arduas colles ſitum: & receptus fuit proceſſionaliter a priore & conventu, audivit ibi Miſſam in craſtino, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonſuras fecit; & procuratus fuit ad expenſas prioris.

Die Veneris ſequenti, equitando tres leucas peſſimi kemini, venit apud Boort, prioratum Cluniacenſem: ubi illa die receptus fuit, & fecit ut ſupra, immediate; & Petro de Ruppe preſbytero, qui de ſancto Juliano Lemovicenſis diœceſis exſtitit oriundus, litteras teſtimoniales conceſſit, quod ipſe in ſacerdotium fuit promotus; & hoc juraverunt de credulitate verum eſſe, Joannes Gaulahe, P. de Chavanhac, & G. Labeſſa preſbyteri, qui viderunt eumdem P. de Ruppe apud Boort, & alibi celebrare; nec non diſcretus vir dominus Durandus Bruni rector eccleſiæ de Hucello dictæ diœceſis aſſerüit juratus, quod in quadam capella ſua, de voluntate & aſſenſu Lemovicenſis epiſcopi, celebravit idem Petrus.

Die ſabbati ſequenti, equitando quinque leucas, venit dominus apud ſanctum Angelum, prioratum abbatiæ de Karoſio, Pictavienſis diœceſis: ubi proceſſionaliter fuit receptus, ut ſupra, audivit Miſſam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, & tonſuras fecit; ac procuratus fuit ad expenſas prioris.

Dominica qua cantatur, *Lætare Jeruſalem*, venit dominus apud Maymacum, abbatiam ordinis ſancti Benedicti: ubi receptus fuit, ut ſupra, audivit ibi Miſſam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit, tonſuras fecit, & procuratus fuit ad expenſas Abbatis.

Die Lunæ ſequenti, equitando venit dominus apud Vedrinas, prioratum Caſæ Dei: ubi receptus fuit, & fecit, ut ſupra.

Die Martis ſequenti, equitando unam leucam, venit dominus apud Ventadour, prioratum ordinis Clugniacenſis: ubi fuit proceſſionaliter, campanis pulſatis, ut ſupra: & in eccleſia dicti prioratus dominus conſecravit quoddam altare, in honore beatæ Katarinæ, beatorum Mauricii, Vincentii, & Blaſii; & fecit ſuper illud altare quandam Miſſam pro defunctis: per quemdam capellanum ipſius domini celebrari.

Die Mercurii ſequenti, audivit ibi Miſſam: & exinde, equitando ſeptem magnas leucas, venit dominus apud Olbazinam, Ciſtercienſis ordinis; & fuit receptus dominus multum honorabiliter ab abbate, qui emit bladum in herba a portario ſuo, pretio duorum ſextorum frumenti, pro diſpergendo per cameram domini, & per aulam in qua comedit.

Et poſtmodum, dominus ivit ad viſitandum quaſdam moniales illius ordinis, incluſas in quodam loco, quem ipſæ moniales habent ſatis prope illam abbatiam, extra portam in nemore. Et eſt ſciendum, quod prioriſſa ſervat unam clavem, & prior clauſtralis de Olbazina aliam, ut mihi videtur.

Et cum dominus viſitaſſet eaſdem, & prædicaſſet, & ſe earumdem orationibus commendaſſet; receſſit, & præcepit magiſtro hoſpitii ſui, ut eiſdem monialibus erogaret quamdam pecuniæ quantitatem.

Die Jovis poſt Dominicam, qua cantatur *Lætare Jeruſalem*, exivit dominus Lemovicenſem diœceſin, & intravit dominus diœceſin Caturcenſem, apud Martellum declinans; & receptus fuit proceſſionaliter, campanis pulſatis; audivit die craſtina ibi miſſam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit; & procuratus fuit ad expenſas capellani dicti loci.

Qui quidem capellanus ſe inhabilem reddit in habitu, quem debet habere quilibet capellanus, minimam defert tonſuram, capillos longiſſimos, a poſteriori parte ſciſſos, a parte anteriori, ad modum ſcutiferi raubam patulam cum punctis, coram prælato ſuo ſutiles ſoculares, effrons facie prævia videtur.

Eadem die fecit dominus Baillivum domini regis coram ſe ad judicium evocari; pro eo quod ipſe, dum eramus in villa prædicta: manus injecerat temere violentas in preſbyterum: & quia ipſe noluit coram nobis reſpondere, eumdem excommunicavimus.

Tamdem vero dictum Baillivum in forma eccleſiæ apud Rupem Amatoriam, &c. Quære infra apud prædictum, die ſabbati ſequenti.

Die Veneris ſequenti, equitando duas leucas, venit dominus apud Soliacum, decanatum ordinis ſancti Benedicti, immediate ſubjectum, ut dicitur, abbati Aureliacenſi, Claromontenſis diœceſis: & receptus fuit multum honorabiliter a Decano, qui obviam domino venit per leucam cum pulcherrima comitiva ſcutiferorum, & capitulorum commonachorum ſuorum, proceſſionaliter, campanis pulſatis, &c. & procuratus fuit ad expenſas prioris.

Die ſabbati ſequenti, audivit dominus ibi Miſſam de beata Maria, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde, equitando duas leu-

ANNO CHRISTI 1291.

cas; venit apud Rupem majorem; ubi ordines celebravit, acolytos, subdiaconos, diaconos, & presbyteros promovendo: prædicavit, indulgentiam dedit.

Fuit vero receptus multum honorabiliter ab abbate Tutellensi, Lemovicensis diœcesis, qui tenet prioratum de Rupe majore in manu sua: venit enim domino obvius satis longe; & postea rediit ad ecclesiam; in qua dominum dictus abbas monachi, & clerus deserviens prioratui prædicto, in medio graduum illius ecclesiæ obviantes domino, receperunt; & fuit procuratus illa die ad expensas abbatis prædicti.

Eadem die, dominus absolvit Baillivum Regis apud Martellum a duplici excommunicationis sententia: scilicet ab illa, quia coram domino citatus super hoc, quod in presbyterum manus injecerat temere violentas, noluerat respondere, & ab alia canonis, quia injecerat manus in presbyterum.

Reservavit autem dominus taxationem emendæ, de consensu Baillivi prædicti, super excessibus antedictis. Quære principium in pagina præcedenti apud Martellum. Præsentes autem fuerunt reservationi hujusmodi, & absolutioni, archipresbyteri de Vallibus, magister Pontius, & magister Vitalis, ac frater dicti Baillivi.

Nota quod dominus recepit litteras domini episcopi Caturcensis sub hac forma:

» REverendo in Christo patri ac domino nostro carissimo domino Simoni, Dei gratia Bituricensi archiepiscopo, Aquitaniæque Primati; suus Raymundus, Dei gratia episcopus Caturcensis, cum recommendatione sei ipsum. Paternitatem vestram nobis carissimam requirimus & rogamus, quatenus hac instanti die sabbati, ubicumque vos in nostra diœcesi esse contigerit, omnes, si placet, ordines celebretis, & omnia alia faciatis nomine vestro & nostro, quæ ad vestram pertinent dignitatem; nos, si placet, habentes, domine, excusatos, quia tarde vobis scribimus; cum hac instanti die Veneris tarda hora ubi vos eratis, ignorabamus omnino. Scientes, reverende pater, quod ad vos habuissemus accessum, si equitare possemus. Valeat paternitas vestra per tempora longiora. Datum Caturci, die Veneris post Dominicam, qua cantatur, *Lætare Jerusalem*, anno Domini MCCXCI.

Dominica qua cantatur, *Isti sunt dies*, audivit dominus apud prioratum prædictum de Rupe Amatorum, in capella beatæ Mariæ Missam secretam, & postea in majori ecclesia magnam Missam; confirmavit, benedixit ornamenta, calices, imagines, & cruces.

Et exinde venit, equitando tres leucas, apud Vicanum: ubi receptus fuit, ut supra. Et cum dominus post prandium evocesset priorem & capitulum dicti loci in camera sua, ad tractandum de statu ecclesiæ, dictis priore & capitulo congregatis; dominus petiit ab eisdem, qualiter temporalitas illius ecclesiæ se habebat: qui unanimiter responderunt, quod erat in bono statu, præter hoc solum, quod contentio erat inter ipsos priorem & capitulum ex parte una, & dominum de Gourdonio ex altera, super alta justitia villæ de Vicano.

Post hoc autem, interrogati a domino de spiritualitate; præsertim cum dominus intellexisset, quod licet pro canonicis regularibus censerentur, communiter tamen ipsorum quilibet propriam cameram habebat, non in eodem refectorio comedebant, non in eodem dormitorio conversabantur, non faciebant professionem in dicto monasterio, &c.

ANNO CHRISTI 1291.

Responderunt, & confessi sunt, præsentibus magistro P. de Vierssone, domino J. de Gresslibus, capellano domini, & Guillielmo de Rivo, publico notario, ac pluribus, quod in ingressu monasterii, & in creatione ipsorum in canonicos, votum aliquod non fecerunt; dicentes, quod non deferunt alicubi habitum regularem, sed sæcularem; nec deferunt superpellicia, nisi infra metas claustri sui: & cum claustrum vel villam exeunt, vadunt huc & illuc, ut purus sæcularis.

Advertendum est autem, quod prior & capitulum de Vicano tenent illam villam de Vicano a domino Bituricensi archiepiscopo in feodum, & debent sibi facere hommagium & fidelitatem jurare.

Item, quia dominus viderat, quod ecclesia dicti loci, quæ incepta fuerat opere sumptuoso, vix aut nunquam posset ad finem perduci; voluit, & ordinavit, quod prior daret unam præbendam ad opus prædictum: & dedit indulgentiam illis, qui ad hoc pias eleemosynas largirentur.

Die Lunæ sequenti, audivit ibi dominus Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde, equitando semileucam, venit apud Gordonium, prioratum de Vicano: ubi processionaliter, campanis pulsatis, cantando fuit receptus, & procuratus ad expensas prædicti prioris.

Eadem die misit dominus dominum Fortanum, dominum de Gourdonio, ut veniret die crastina super contentione illius justitiæ de Vicano cum domino tractaturus.

Die Martis sequenti, audivit dominus ibi Missam, prædicavit, indulgentiam dedit, & confirmavit; & postea reversus ad cameram, tractavit cum prædicto domino de Gourdonio super contentione prædicta, quæ vertebatur inter ipsum dominum Fortanum vel Fortanannum ex parte una, & priorem de Vicano ex altera: super qua contentione compromiserant ipsæ partes; & prolatum fuit dictum arbitrale super hoc. Sed prior asserens monasterium suum læsum non modicum; nolebat hujusmodi dictum servare, præsertim cum arbitri forent suspecti, propter plures alias rationes.

Qui quidem Fortandus, consultus a commilitibus suis & aliis, de consilio suo multum benigne respondit domino, quod ipse paratus erat stare dicti domini dicto, arbitrio, voluntati, vel domini Caturcensis, vel alterius cujuscumque probi viri. Demum dominus assignavit seu [a] cunctavit diem Lunæ post Ramos palmarum, Caturci, ad procedendum plenius super istis.

[a] *Vel* differre *vel* remittere.

Quibus sic actis, venit dominus, equitando quamdam magnam leucam, apud Concorest, prioratum sancti Ambrosii Bituricensis: ubi receptus fuit, ut supra; & procuratus ad expensas prioris de Gourdonnio, qui tenebat eum ad firmam a Camerario sancti Ambrosii, priore dicti prioratus de Concorest.

Die Mercurii sequenti, audivit Missam, & fecit prædicari per fratrem Hugonem Priorem de Inoy, socium domini, & indulgentiam dari; confirmavit, & exinde venit, equitando duas leucas, apud Archas, prioratum de Marsilliaco, abbatiæ ordinis sancti Benedicti, Caturcensis diœcesis.

Et cum dominus pranderet, venit ad mensam domini quidam monachus, Guillelmus nomine, de prioratu de Duranello, qui prioratus est de abbatia Moissiacensi, & dixit domino verba hæc vel consimilia: Reverende pater, Prior de Duranello, vel Duravello me misit ad vos, ut nunciarem vobis, quod

ANNO CHRISTI 1291.

quod cum proponatis noſtram eccleſiam de Duravello die Jovis craſtina viſitare procurationem ibidem debitam recepturus, & ibidem nullus prædeceſſorum veſtrorum viſitaverit, nec procurationem receperit; non eſt intentionis ejuſdem prioris, quod ad hoc vos recipiat: & ſi hoc facere, ſcilicet viſitare, & procurationem recipere volueritis; ego ad Apoſtolicam ſedem appello.

Et incontinenti dominus monuit in ſcriptis priorem & monachum prædictos de admittendo ipſum ad viſitationem, & de miniſtrando ſibi procurationem debitam.

Quibus ſic actis, dictus dominus Bituricenſis præcepit dicto fratri Guillelmo, quod iret comeſtum, quia non erat adhuc excommunicatus. Dicta vero die procuratus fuit dominus ad expenſas prioris de Archis; ſed ſemper dicebat, quod dominus, nec aliquis prædeceſſor ipſius procurationem integram receperat in eccleſia ſua prædicta; ſed contribuebat, vel contribuebatur eidem.

Prædicta autem die, dum dominus veniret de Concoreſt, apud Archas, fecit dominus tranſitum per Vergantetiam, qua eſt in medio viæ, & debuiſſemus ibidem iviſſe: ſed dominus noluit, quod ille locus viſitaretur ad præſens, contemplatione domini Sicardi archidiaconi Caturcenſis; & tunc deceptus fuit dominus, quia ipſe archidiaconus non tenebat eumdem: & eſt prioratus dicti loci de abbatia de Marſilliaco.

Die Jovis ſequenti, audivit dominus Miſſam ibidem, ſcilicet apud Archas, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde, equitando quatuor leucas, venit dominus apud Duravellum, prioratum abbatiæ Moiſiacenſis, de quo fit mencio ſupra: ubi fuit receptus proceſſionaliter, campanis pulſatis, a priore & monachis illius loci, indutis cappis ſericis; & procuratus fuit ad expenſas prioris prædicti.

Die Veneris ſequenti, audivit dominus ibi Miſſam, prædicavit, indulgentiam dedit, confirmavit: & exinde, equitando quatuor leucas, venit dominus apud Catuſium, prioratum de Cluſa; ubi fecit, ut ſupra, tonſuras; & receptus, ut ſupra, procuratus fuit ad expenſas prioris.

Die ſabbati ſequenti, cum dominus veller intrare civitatem Caturcenſem; epiſcopus Caturcenſis obviavit domino prope Maſtuſium, caſtrum ipſius epiſcopi, & concomitavit dominum uſque ad eccleſiam Caturcenſem: ubi dicta die receptus fuit dominus, campanis pulſatis, proceſſionaliter, a capitulo illius eccleſiæ, & toto clero induto cappis ſericis, cantando; & illa die fuit procuratus ad expenſas domini epiſcopi.

Notandum autem eſt, quod mandata fuit procuratio ſub hac forma.

» SImon, Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, » Aquitaniæ primas; venerabili fratri Raymundo, » Dei gratia epiſcopo Caturcenſi; ſalutem & ſinceram » in Domino caritatem. Cum nos hac inſtanti die » Veneris ante Ramos palmarum ad veſtram propo» namus eccleſiam, cauſa ibidem viſitationis officium » exercendi, favente Domino, declinare; mandamus » vobis, quatenus dicta die procurationem nobis de» bitam præparetis. Datum anno Domini &c.

Contra mandata exſtitit ſub his verbis, uſque ad diem ſabbati ſequentem.

» SImon &c. venerabili fratri &c. ſalutem &c. ut » ſupra. Contramandamus vobis ex cauſa, diem

ANNO CHRISTI 1291.

A Veneris ante Ramos palmarum; qua die ad veſtram » proponimus eccleſiam declinare; cauſa ibidem viſi» tationis officium exerciendi: ſignificantes vobis, » quod die ſabbati immediate ſequenti dictam eccle» ſiam, concedente Domino, proponimus viſitare. » Quare mandamus vobis, quatenus dicta die ſabba» ti procurationem nobis debitam præparetis. Datum » &c. »

Et ſciendum eſt, quod ſub hac forma ſcriptum fuit capitulo, & pluribus prioribus diœceſis Caturcenſis; tamen ſtilus antiquus eſt brevior, ut videre poteritis in regiſtris Joannis, & hæc eſt generalior forma quæ ſequitur:

B SImon &c. dilecto nobis in Chriſto priori vel ab» bati de loco tali, diœceſis talis &c. ſalutem in » Domino. Cum nos inſtanti die veſtram proponamus » eccleſiam, concedente Domino, viſitare: mandamus vobis, quatenus dicta die procurationem no» bis debitam præparetis. Datum, &c. »

Si dominus ſit in diœceſi viſitanda, ſic incipienda eſt littera: Cum nos eamdem diœceſim viſitandam die inſtanti &c. ut ſupra immediate. »

Forma brevis contramandationis ſeu demandationis eſt talis:

SImon &c. dilecto nobis in Chriſto priori &c. C Ex cauſa mutato noſtro propoſito diem quam » vobis mandaveramus uſque ad talem diem vobis » ducimus demandandam. Datum &c. »

Die Dominica ſequenti, benedixit in majori eccleſia Caturcenſi Ramos palmarum & flores; & poſt receptus fuit proceſſionaliter, ut ſupra; prædicavit, indulgentiam dedit, celebravit Miſſam in pontificalibus, cum pallio; & procuratus fuit ad expenſas capituli in domibus ipſius epiſcopi.

Die Lunæ ſequenti, tractatu habito cum domino de Gourdonio, ſuper contentione quæ inter priorem de Vicano, & ipſum dominum vertebatur ſuper juſtitia de Vicano; quem dominum de Gourdonio invenit dominus Bituricenſis tractabilem & benignum ad omne quod dominus ſuper hoc D vel quidam alius probus duceret ordinandum: ivit dominus ad eccleſiam fratrum Prædicatorum Caturcenſium; ubi dominus, ad inſtantiam plurimorum nobilium de partibus illis, celebravit ibidem Miſſam pro quodam defuncto nobile, & tradidit eumdem eccleſiaſticæ ſepulturæ: prædicavit ibidem, & indulgentiam dedit.

Poſt hoc ad Caturcenſe capitulum declinavit; ubi cum eodem capitulo, præſente epiſcopo Caturcenſi, tractavit de negotiis eccleſiæ ſuæ, & viſitavit eoſdem ibidem.

Poſt hoc autem incontinenti ivit dominus apud ſanctum Urſitinum de Caturcenſi civitate, prioratum abbatiæ de Marſiliaco, ordinis ſancti Benedicti; quem tenebat dominus Siquardus, archidiaconus Caturcenſis; audivit ibi Miſſam, & confirmavit; & procuratus fuit ad expenſas ejuſdem archidiaconi, tamquam prioris dicti loci. E

Eadem die dominus remiſit ex gratia ſpeciali prioriſſæ beatæ Mariæ de Aurate.

Die Lunæ ſequenti, in craſtino ſancti Michaëlis, anno Domini milleſimo ducenteſimo [a] nonageſimo primo, completa viſitatione diœceſis Lemovicenſis, intravit Dominus diœceſim Bituricenſem.

[a] *Scriptum eſt in margine antographi, in originali libro habetur, octuageſimo quinto.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1291.

Viſitatio diœceſis Bituricenſis.

ET ipſa die primo declinavit apud Malverum, prioratum ſancti Martialis, Lemovicenſis diœceſis: ubi fuit receptus, & procuratus ad expenſas prioris dicti loci. Summa expenſarum, quinque libræ, quinque ſolidi.

Die Martis ſequenti, venit dominus apud ſanctum Nazarium: ubi fuit cum magiſtro Domus Hoſpitalis dicti loci in procuratione. Nec fuit computatum.

Eadem die, Gaudinus dominus de Remefort, filius & heres Gaufridi Lobe de Remefort, quondam domini Militis, conceſſit coram domino litteras manumiſſionis centum puellarum, quas pater ſuus manumitti jufſerat in terra ſua de Roignac & de Remefort ab omni taillia, & commenda: cui manumiſſioni conſenſerunt coram nobis exſecutores dicti defuncti.

Littera ſuper dicta manumiſſione facta ſequitur in hæc verba:

» SImon, Dei gratia Bituricenſis archiepiſcopus, » Aquitaniæ primas, ac exſecutor teſtamenti bonæ » memoriæ defuncti Gaufridi Lobe, militis quondam » domini de Remefort; univerſis præſentes litteras » inſpecturis, ſalutem in Domino ſempiternam. In » teſtamento prædicti defuncti publico, & ſigillo cu- » riæ Bituricenſis ſigillato, vidimus clauſam quæ ſe- » quitur in hæc verba.

» *Volo, concedo, & præcipio, pro remedio animæ » meæ parentumque meorum; quod centum puellæ de » terra mea de Remefort & de Maignac manumittantur, » & fiant liberæ ab omni taillia & commenda.*

» Quibus viſis, nos nobilem domicellum Gaudi- » num, filium & heredem memorati defuncti domi- » num de Remefort, noſtræ Bituricenſis diœceſis, » requiſivimus, ut de locis prædictis nobis nomina- » ret centum puellas, & eas manumitteret, pro im- » plenda, ut prædiximus, voluntate memorati defun- » cti. Qui ſponte, & deliberatione præhabita, ac » de bonorum conſilio, ut dicebat, anno Domini » MCCLXXXV. die Martis poſt feſtum ſancti Mi- » chaëlis, apud ſanctum Nazarium noſtræ diœceſis, » præſentibus pluribus bonis viris, nobis nominavit » & aſſignavit in ſcriptis centum puellas de terris » prædictis: quarum nomina hic inferius continen- » tur: videlicet:

» Joanna filia Aymerici de Pontilon,
» Oſanna filia Amici Pozinea de Barris,
» Johanna filia Dulciæ Pozinelæ de Barris,
» Joanna filia Petronini Preteſegle de Derot,
» Dulcia filia Humberti de Coillon de Nuners,
» Joanna filia Ranulphi de Pleys,
» Joanna filia Blanchettæ, quæ gardam de Derat vel » de Derot.
» Joanna filia Boium, fuerat de Ramaforti,
» Joanna filia Humberti Peruchet de Barris,
» Beneventa filia Oſannæ Martinæ de Fonte,
» Augerii dicta Maria filia Joannis Pelar de Derot,
» Joanna filia Stephani Taillon de Miners,
» Dionyſia filia Hyſſemberti Perruchet de Barris,
» Joanna filia Joannis Bavoſin de Derot,
» Petronilla filia Joannis Peruchet de Barris,
» Joanna filia Joannis de Ruppe,
» Joanna filia Guilleti Tacherot de Barris,
» Joanna filia Petiti Coillon de Miners,
» Joanna filia Aymerici Braccart de Palize,
» Agnes filia dicti Maignet de Brotia,
» Joanna filia Charbonnier de Boënayo,

A Petronilla filia Joannis de Oblinquo de Ramaforti, « ANNO « CHRISTI 1291.
Joanna filia Botinot de Roſſec, «
Joanna filia Guarnerii de Miners, «
Matthæa filia Peron de Fondoet de Barris, «
Radegundis filia Laurentii de Bacle de Buxetia, «
Joanna filia Amici Peſant de Megnec, «
Joanna filia Fratris dicti de Roenao, «
Joanna filia dicti Colas de Agia, «
Joanna filia Joannis Martini de Chatres, «
Bona filia Guillelmi de Boëria, «
Joanna filia Tortorin de Roſſec, «
Margareta filia a la Violate de Derot, «
Joanna filia Joannis Berandea de Chochet, «
Joanna filia Gaufridi, «
B Guillometa de Mengnec, «
Joanna filia ſub ..... Peſant de Megnec, «
Joanna filia dicti Segoyn de Megnec, «
Dionyſia filia magiſtri de Joncheria de Megnec, «
Joanna filia Perroveti Cabulon de Megnec, «
Joanna filia Stephani Paterit de Megnec, «
Joanna filia Joannis de Penitea de Megnec, «
Margareta filia a la Petite de Megnec, «
Petronilla filia Dede de Megnec, «
Bruneta filia Stephani Bartiler de Megnec, «
Joanna filia Aymerici Richardi de Fonte Augerii, «
Laurentia filia Vaquerelli de Barris, «
Radegundis filia boni Joannis de Ramaforti, «
Bona filia Joannis de Villenec, «
C Dicta Maura filia Dulciæ de Rollec, «
Matthæa filia Guillielmi Piſcatoris de Roſſec. «
Joanna filia Roſigneo de Fonte Augerii. »
Joanna filia Aymerici Martini de Fonte Augerii, «
Joanna filia Aymerici Richard de Fonte Augerii, «
Joanna filia dicti Sriphenea de Fonte Augerii, «
Dicta filia filiæ a la Poche de Fonte Augerii, «
Joanna filia dicti au Coc de Fonte Augerii, «
Joanna filia de Petronini de Ulmo de Roſec, «
Joanna filia Beatricis de Paliz, «
Joanna filia Michaëlis de Paliz, «
Petronilla filia Yſſemberti Charlot de Recules, «
Dionyſia filia Joannis Beraudi de Chochet, «
Aynaurdis filia dicti Fratris de Roënayo, «
Margareta filia Joannis Collon de Miners, «
D Joanna filia dictæ la Lebre de Barris, «
Dicta la Ninde de Barris, «
Laurentia filia Renaudi de Barris, «
Dicta Magdalena filia Picardi de Ramaforti, «
Stephana filia dictæ la Forte de Oblinquo de Ramaforti, «
Joanna filia dicti Nadan de Paliz, «
Joanna filia dicti Turloton de Derot, «
Stephana filia Dominæ la Krione de Fonte Augetii, «
Joanna filia Ymerici Richart, «
Joanna filia Petronii Baraton de Roſet, «
Joanna filia Joannis de Recules, «
Joanna filia Dulcis de ſancto Nazareo, «
Stephana filia Joannis dementis, «
E Joanna filia dictæ Bonæ de la Totoſere, «
Joanna filia Joannis de Ris de Ramaforti, «
Laurentia filia Audeberti de Derrot, «
Joanna filia Floëre de Derrot, «
Joanna filia Blancheti Cocart de Derrot, «
Joanna filia Petri Berſelat de Derrot, «
Joanna filia filii Philippi de Barris, «
Joanna filia Joannis de Plays, «
Joanna filia Morelli de Palliz, «
Joanna filia Stephani Tardi de Palliz, «
Joanna filia Aymerici Biolac de Derrot, «
Joanna filia Joannis Bernardon de Plays, «
Petronilla filia Joannis Poſinea de Barris, «

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1291.

» Joanna filia Odonis Vigneron de Menec,
» Joanna filia dicti Berton de Recules,
» Joanna filia Joannis de Oblinquo de Ramafort,
» Joanna filia Joannis Escot de Plateis,
» Joanna filia Issamberti Charlot de Recules,
» Joanna filia Joannis Arnaudi de Ramefort,
» Joanna filia Renaudi Fauchez de Barris,
» Joanna filia Petronini Preteſegle de Derroc,
» & Joanna filia Roſelli de Cochet.

» Quas omnes & ſingulas prænominatas centum » domicellas ſeu puellas, idem domicellus præſens » propter hoc in jure coram nobis accedens, & ad- » implere deſiderans prædicti volontatem patris ſui, » pro ſe & aliis fratribus & ſororibus ſuis, quos ha- » bebat in tutela, maimburnio ſive cura, ut dicebat, » & pro quibus omnibus manucepit de rato ſuper om- » nibus bonis ſuis, manumiſſas a patre ſuo; ratifica- » vit, & confirmavit, & eas liberas approbavit & » quantum in ſe erat, & in fratribus ſuis, manumiſit, » & libertati donavit, atque ipſas ab omni taillia; & » commenda liberas efficit & immunes: promittens, » ſub obligatione omnium bonorum ſuorum, ſe factu- » rum & curaturum, quod dicti fratres & ſorores ejuſ- » dem, quamprimum ad legitimam ætatem pervene- » rint, omnia præmiſſa & ſingula ratificabunt, & ſu- » per omnibus & ſingulis præmiſſis litteras conſimiles » concedent: promittens idem domicellus, per fidem » in manu noſtra præſtitam corporalem, quod contra » manumiſſionem & libertatem prædictas, per ſe vel » per alium non venient in futurum: obligans quoad » hæc, ſe & heredes ſuos & bonorum ſuorum quorum- » libet poſſeſſores, & omnia bona ſua mobilia & im- » mobilia, præſentia cum futuris, ubicumque, & quan- » tacumque, volens & concedens expreſſe, ipſum & » ejus heredes per nos & ſucceſſores noſtros, ſeu' offi- » ciales Bituricenſes compelli ab obſervantiam om- » nium præmiſſorum, ubicumque ipſe vel heredes ſui » ſuam facient [a] mentionem.

[a] Forte, manſionem.

» Omnia autem præmiſſa, & ſingula, prout ſu- » perius ſunt expreſſa, nobilis mulier relicta defuncti » Gaufridi Lobe militis prædicti, præſens in jure » propter hæc coram nobis grata & rata habuit, voluit » & laudavit, & quittavit propria auctoritate quid- » quid juris, poſſeſſionis, proprietatis, ſervitii, do- » minii, ſervituris, & reddeventiæ cujuſlibet, in di- » ctis centum & quatuor puellis habebat, vel habere » poterat ratione Oſclei, ſive dotis, ſeu quacumque » de cauſa, vel ratione, per fidem in manu noſtra præ- » ſtitam corporalem; quod contra præmiſſa, vel ali- » quid præmiſſorum per ſe, ſive per alium, non ve- » niet in futurum.

» Obligans quo ad hæc, & juriſdictioni curiæ no- » ſtræ, & ſucceſſorum noſtrorum, & officialis noſtri » ſupponens ſe & heredes ſuos & bonorum ſuorum » poſſeſſores, & omnia bona ſua mobilia & immobi- » lia, præſentia cum futuris, ubicumque ſint & quæ- » cumque: Renunciantes per fidem, tam dictus do- » miceſſus, quam relicta prædicta, omni actioni, ex- » ceptioni, deceptionis, læſionis cujuſlibet, in præ- » miſſis, exceptionis doli mali in factum, conditio- » ni ſine cauſa & ob cauſam, exceptioni circumventio- » nis, & omni juri in favorem mulierum introducto, » & introducendo; omni beneficio, & auxilio totius » facti & juris canonici, & civilis; beneficio minoris » ætatis, reſtitutionis in integrum Velleiani, & be- » neficio crucis, & omnibus allegationibus, defen- » ſionibus, exceptionibus, defenſis, privilegiis, & » rationibus facti & juris quibuſcumque, ac etiam » omnibus conſuetudinibus, uſagis proprie, & ſta- » tutis patriæ; & generaliter omnibus rationibus ju-

A ris & facti, per quæ contra præmiſſa, vel aliquid præmiſſorum poſſet opponi aliquid ſive dici. Renunciantes præcipue juribus dicentibus generalem renunciationem non valere; volentes & concedentes, quod ſibi contra præmiſſa, vel aliquid præmiſſorum aliquid factum fuerit, vel fieri contigerit in futurum, quod per illud factum prædictis renunciationibus, & ab eis quocumque modo habentibus, nulla poſſeſſio, nulla præſcripcio, nullum jus, nulla obligatio acquiratur.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Vigno prioratum de Karoſio, ubi fuit in procuratione cum priore dicti loci. Summa expenſarum fuit novem libræ.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Argentonium cum priore ſancti S..... de abbatia ſancti B Gildaſii de caſtro Radulphi. Summa fuit expenſarum decem libræ.

Die Veneris, fuit ibidem dominus cum priore ſancti Marcelli de eadem abbatia. Summa fuit expenſarum decem libræ.

Die ſabbati ante feſtum beati Dionyſii, fuit dominus apud Nuret cum magiſtro domus Hoſpitalariorum dicti loci. Summa expenſarum, octo libræ.

Die Dominica ſequenti, cum priore de ſancto Galtero, venit ad prioratum de Stirpo. Summa expenſarum fuit decem libræ, & quatuor ſolidi.

Die Lunæ ſequenti, venit dominus apud Ruphec cum priore de abbatia ſancti Martialis Lemovicenſis. Summa fuit expenſarum novem libræ, & C undecim ſolidi.

Die Martis ſequenti, equitando venit ab Obliquam cum priore dicti loci, qui eſt de abbatia Dolenſi, & eadem die celebravit Miſſam dominus.

Die Mercurii ſequenti, in feſto ſancti Dionyſii apud Fontem Gombaudi cum abbate dicti loci: non fuit computatum de expenſis.

Die Jovis ſequenti, venit dominus apud Lorolium cum magiſtro Domus Hoſpitalariorum: non fuit computatum.

Die Veneris ſequenti, apud ſanctum Signemium cum abbate fuit. Non fuit computatum.

Die ſabbati ſequenti, apud Thoiſeliacum cum priore de abbatia Dolenſi. Non fuit computatum.

D Die Dominica ſequenti, venit dominus apud Caſtellum cum capitulo. Summa expenſarum, decem libræ.

Die Lunæ ſequenti, apud Clerum venit dominus, cum priore dicti loci, & eadem die remiſit dominus ad ſupplicationem abbatis Nullebecenſis, procurationem ſuam quam habebat, & mandaverat in prioratu de Chaſelles de abbatia Nullebecenſi.

Die Martis ſequenti, apud Paludellum, prioratum ſancti Genulphi.

Die Mercurii, apud ſanctum Genulphum, cum abbate. Non fuit computatum.

Die Jovis ante feſtum ſancti Lucæ evangeliſtæ, E apud Buſenciacum, prioratum Nullebecenſis.

Die Veneris ſequenti, cum priore de Villa Dei, abbatiæ ſancti Geldaſii.

Die ſabbati ſequenti, cum priore de Argiaco: & remiſit dominus eidem procurationem anni futuri, pro domibus ſuis reparandis: & priori de Luceio malo remiſit ſimiliter, eadem de cauſa, procurationem, quam ſibi mandaverat.

Die Dominica poſt feſtum beati Lucæ, apud Landeſium, in abbatia Ciſtercienſi ordinis.

Die Lunæ ſequenti, cum priore de abbatia Dolenſi.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1291.

Die Martis ſequenti, apud Rueilliacum, prioratum ſancti Dionyſii in Francia.

Die Mercurii ſequenti, venit dominus apud Biturigam, pro ſepultura Henrici domini de Soliaco, defuncti in Arragonia; cujus corpus recepit in monaſterio Fratrum Minorum Bituricenſium; Miſſam celebravit, & corpus ejus in eadem eccleſia tradidit eccleſiaſticæ ſepulturæ: & poſtmodum venit apud ſanctum Palladium; & fuit ibidem ad expenſas ſuas proprias.

Die Jovis ſequenti, ivit dominus apud Locum regium; ibi ad majus altare Miſſam de mortuis celebravit pro dicto domino Soliaci; cujus cor eadem die tumulatum fuit in introitu dictæ eccleſiæ de Loco regio: ubi multi de genere Soliacorum ſepulti erant. Et hoc facto reverſus eſt dominus apud ſanctum Palladium, ubi fuit ad expenſas ſuas.

Diebus Veneris, ſabbato, Dominica, & Lunæ ſequentibus fuit dominus apud Malum Reſpotum ad expenſas etiam ſuas proprias: & ipſa die Lunæ fecit ſervitium domini regis Philippi defuncti in Arragonia, in majori eccleſia: celebravit, prædicavit, indulgentiam dedit.

Die Martis ante feſtum omnium Sanctorum, venit dominus apud Mure, prioratum abbatiæ Vierſionenſis: ubi fuit procuratus a priore.

Die Mercurii ſequenti, in vigilia omnium Sanctorum, venit dominus apud Karobrias: ubi fuit uſque ad ſequens feſtum ſancti Martini hiemalis; & in eodem feſto fuit dominus apud Vierſionem in expenſis abbatiæ prædictæ ex gratia.

Die Lunæ ſequenti, poſt dictum feſtum ſancti Martini hiemalis, venit dominus apud Celliacum: ubi fuit ſecum ipſa die dominus epiſcopus Caturcenſis, qui de patria ſua venerat, cum corpore bonæ memoriæ Philippi regis Franciæ, defuncti in Arragonia.

Die Martis ſequenti, fuit dominus apud Plenipodium: ubi ad expenſas ſuas eſſe voluit, ſed abbas dicti loci noluit ſuſtinere; & fere media nocte ſurrexit, & ivit apud Dunum regis, ubi corpus memorati regis erat: & in aurora die Mercurii ſequentis, venit in capella caſtri de Duno regis; ubi invenit corpus dicti regis defuncti.

Et poſtmodum in dicta capella, venit Philippus novus rex Franciæ, ad audiendum Miſſam; quem dominus in introïtu dictæ capellæ ſalutavit, & aſperſit aqua benedicta: & cepit licentiam ab eo, ut una cum epiſcopo Carnotenſi conducerent corpus regis defuncti uſque Biturigam: & factum fuit ita; & ad exſpectandum novum regem, receptum fuit dictum corpus in eccleſia de caſtro Bituricenſi, a domino archiepiſcopo, & epiſcopo Carnotenſi, & canonicis dictæ eccleſiæ, & ibi habuit vigilias ſuas.

Poſtmodum vero, congregatis proceſſionibus Bituricenſibus in majori eccleſia, dominus, & Carnotenſis epiſcopus, cum dictis proceſſionibus perrexerunt ad eccleſiam de caſtro Bituricenſi: & recommendatione dicti corporis facta, delatum fuit corpus proceſſionaliter ad majorem eccleſiam; & receptum in ea a domino archiepiſcopo & epiſcopo Carnotenſi, præſente novo rege, qui corpus prædictum geſtabat inter brachia una cum multis baronibus.

Diebus Mercurii & Jovis ſequentibus fuit dominus Bituricenſis ad expenſas proprias in domo cantoris; ubi eſſe debet, ut dicitur de conſuetudine, quando aliquis major ſe occupat domos ſuas: in quibus dominus rex fuit per illos duos dies.

ANNO CHRISTI 1291.

Dicta die Jovis, celebravit dominus in majori eccleſia Bituricenſi Miſſam de mortuis pro Philippo rege Franciæ defuncto; cujus corpus erat præſens, præſente novo rege, epiſcopo Carnotenſi, & Othone duce Burgundiæ, vel Comite, & pluribus aliis baronibus & perſonis.

Die Veneris ſequenti, conduxit dominus corpus regis defuncti uſque ad ſanctum Palladium, & reverſus eſt ad prandium apud Telliacum: & fuit ibi dicta die dominus; & die ſabbati ſequenti.

Die vero Dominica ſequenti, videlicet poſt octavas ſancti Martini hiemalis, venit dominus apud Cornouſſam, ubi fuit uſque ad diem Dominicam poſt feſtum beati Andreæ apoſtoli: qua die Dominica venit dominus apud Callonium, prioratum ſancti Sulpicii Bituricenſis; & fuit ibi in procuratione, &c.

Die Lunæ ſequenti, apud Moncem Calvum cum priore in procuratione.

Die Martis ſequenti, apud Lureiatum, prioratum Plenipedenſem, cum priore in procuratione.

Die Mercurii ſequenti, apud Colubrem, prioratum Plenipodii, fuit cum priore in procuratione.

Die Jovis ſequenti, in feſto ſancti Nicolai hiemalis, apud Hymriconem, cum capitulo: & eadem die finat prior de Oratorio Odomant, ordinis Cluniacenſis, de procuratione.

Die Veneris ſequenti apud Montem Cenobium, in capitulo dicti loci: & eadem die finavit de procuratione prior de Chapes, ordinis Cluniacenſis.

Die ſabbati ſequenti, apud Monthetum, cum priore dicti loci, abbatiæ de Gluſa: & eadem die finavit de procuratione prior de Valegny, ordinis Cluniacenſis.

Die Dominica ſequenti, apud Barbonium, cum prioriſſa: & eadem die finavit de ſua procuratione prior de Becay, ordinis Cluniacenſis, & prior de Cenquinio, ejuſdem ordinis.

Die Lunæ ſequenti, apud ſanctum Leopardinum, cum priore de abbatia ſancti Sulpicii Bituricenſis: & eadem die finavit prior de Cappella Hug. abbatiæ de Vezelay, ordinis ſancti Auguſtini.

Die Martis ſequenti, apud Amildriam, prioratum Sovigniacenſem, cum priore dicti loci.

Die Mercurii ſequenti, apud ſanctum Stephanum de Graverio vel Grandio, prioratum Plenipedenſis abbatiæ.

Die Jovis ſequenti, in feſto beatæ Luciæ virginis, apud Fontem mortuum, abbatiam ordinis Ciſtercienſis.

Die Veneris ſequenti, apud ſanctum Hilarium, prioratum ſancti Laurentii, diœceſis Antiſſiodorenſis.

Die ſabbati ſequenti, apud Berviam, prioratum Cluniacenſem, cum priore.

Die Dominica ſequenti, apud Callovium, abbatiam ordinis Ciſtercienſis, cum abbate prædicti loci.

Die Lunæ ſequenti, apud Sancerium, cum prioriſſa dicti loci.

Die Martis ſequenti, apud ſanctum Satyrum, cum abbate: & ſciendum, quod ad preces ipſius abbatis, dominus remiſit hoc anno procurationes ſuas prioratibus ſancti Petri de Sancerio, & de Silvigniaco; qui prioratus ſunt de abbatia ſancti Satyri.

Die Mercurii ſequenti, apud Jars, prioratum ſancti Satyri, cum priore dicti loci.

Die Jovis ſequenti, apud ſanctum Palladium in expenſis propriis.

Die Veneris ſequenti, idem ad expenſas ſuas.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1291.

Die ſabbati ſequenti ibidem ordines celebravit: & celebratis ordinibus, venit apul Telliacum ad prandium; & fuit ibi ad expenſas proprias.

Die vero Dominica ſequenti, videlicet ante Nativitatem Domini, venit dominus apud Cornouſſam; ubi fuit uſque ad diem Mercurii poſt Epiphaniam Domini: qua die Mercurii venit apud Meillant, prioratum Dolenſem, ubi fuit cum priore loci prædicti in ſua procuratione.

Die Jovis ſequenti, in octavis Epiphaniæ Domini, apud Cellam de Bruieria, prioratum Dolenſem, cum priore dicti loci in procuratione.

Die Veneris ſequenti, apud Caſtrum Novum cum capitulo de Veneſine in procuratione.

Die ſabbati ſequenti, apud Creſſiacum, prioratum Dolenſem, venit dominus cum priore dicti loci.

Die Dominica ſequenti, apud Mancyum, cum abbate in procuratione.

Die Lunæ ſequenti, apud Olivetum, cum abbate Ciſtercienſis ordinis.

Die Martis ſequenti, apud Albigniacum Captivi, prioratum abbatiæ Caſalis ſancti Benedicti, cum priore.

Die Mercurii ſequenti, apud ſanctam Siriculam, prioratum Dolenſem, cum priore dicti loci.

Die Jovis ſequenti, apud Vilenteras, cum priore.

Die Veneris ſequenti, apud ſanctum Amantium, cum capitulo.

Die ſabbati ſequenti, apud Chabries; ubi fuimus uſque ad diem Mercurii poſt octavas Purificationis beatæ Mariæ Virginis: qua die ivit dominus viſum Comitiſſam de Bleſis, & pernoctavit apud Villam Novam ad expenſas ſuas.

Die Jovis ſequenti, ad Villam Francam, cum rectore domus Hoſpitalariorum de Villa Franca, in procuratione.

Die Veneris ſequenti, apud Cellas ſancti Dionyſii, cum priore de abbatia ſancti Satyri.

Die ſabbati ſequenti, apud Noviacum ſuper Branjon, cum priore de abbatia Vierſionenſi.

Die Dominica & die Lunæ ante Cathedram ſancti Petri, apud Vouſeron, videlicet die Dominica, in procuratione cum priore: & die Lunæ ex gratia cum abbate Vierſionenſi.

Diebus Martis & Mercurii ſequentibus, apud Malum Reſſutum, ad expenſas proprias.

Diebus Jovis & Veneris in Cathedra ſancti Petri ſequentibus, apud *le Pinere*: & die ſabbati ſequenti, ad invitationem abbatis ſancti Sulpicii Bituricenſis: & in ſero ivit Biturigam.

Et Dominica in mane, prædicavit in majori eccleſia, & dedit indulgentiam: & eadem die Dominica, venit dominus apud ſanctum Palladium; & fuit ibi ipſa die Dominica ad expenſas ſuas.

Die Lunæ ſequenti ante Brandones, fuit dominus in procuratione cum priore de capella Gilonis, A prioratum abbatiæ ſancti Sulpicii Bituricenſis.

Die Martis ſequenti, apud Albignum ſuper Yeurram vel Yerram, cum capellano dicti loci in procuratione.

Die Mercurii ſequenti, apud Agent cum capellano in procuratione.

Die Jovis ſequenti, apud ſanctum Gonidulphum, cum priore dicti loci in procuratione.

Die Veneris ſequenti, apud ſanctum Bricium, prioratum ſancti Benedicti Floriacenſis, cum priore: & eadem die finavit prior de Caſtellione de procuratione ſua.

Die ſabbati ſequenti, apud Belleu, prioratum abbatiæ ſancti Satyri, cum priore dicti loci.

Die Dominica Brandonum, apud ſanctum Palladium, in expenſis propriis.

Die Lunæ ſequenti, ibidem ſimiliter in expenſis propriis.

Die Martis ſequenti, apud Malum Repaſtum, ad expenſas proprias.

Die Mercurii ſequenti, apud Exoldunum, in capitulo ſancti Cyrici, in procuratione.

Die Jovis ſequenti, ibidem cum abbate beatæ Mariæ Exoldunenſis, in procuratione.

Die Veneris ſequenti, apud Vodolenum, cum priore de abbatia Dolenſi.

Die ſabbati ſequenti, ibidem celebravit dominus ſacros ordines: & eadem die venit dominus apud Yvolium, prioratum Dolenſem, cum priore dicti C loci in procuratione.

Die Dominica poſt octavas Brandonum, apud ſanctum Julianum, prioratum Dolenſem.

Die Lunæ ſequenti, apud Podium Ferrandi, cum abbate dicti loci in procuratione.

Die Martis ſequenti, venit dominus apud ſanctum Deſideratum, cum priore dicti loci in procuratione.

Die Mercurii ſequenti, apud Huriacum, cum priore de abbatia Dolenſi, in procuratione.

Die Jovis ſequenti, apud Montem Lucium, cum priore Beatæ Mariæ dicti loci de abbatia Menacenſi.

Die Veneris conſequenti, apud Columbeyum, cum priore ordinis Cluniacenſis.

D Die ſabbati ſequenti apud Bellam Naviam, cum priore dicti loci de abbatia Menacenſi.

Dominica qua cantatur, *Oculi mei*, & die Lunæ ſequenti, fuit apud Naves ad expenſas proprias.

Die Martis ſequenti, viſitavit dominus prioratum de Contella, prioratum de Evaon: & fecit expenſas; & procuravit dominum apud Naves idem prior de Caurella.

Et eadem die, fuit concordata quædam littera ſuper contentione juriſdictionis, & metarum, quæ vertebantur inter dominum archiepiſcopum Bituricenſem, & gentes Comitatus Atrebatenſis: cujus tenor ſequitur ad hoc ſignum; *Ut.... ſed deeſt.*

ANNO CHRISTI 1286.

HÆRETICÆ QUÆDAM OPINIONES
per dominum archiepiſcopum Cantuarienſem declaratæ & damnatæ.

Ex Mſ. in regiſtro principali archiepiſcopi Cantuarienſis, nuncupato Peckham, edidit collector Anglicanus tomo 2.

IN nomine Domini, amen. Anno ejuſdem MCC. LXXXVI. Indictione IV. ultimo die menſis Aprilis. Reverendus in Chriſto pater dominus Joannes, Dei gratia Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, pro tribunali ſedens in eccleſia beatæ Mariæ de Arcubus Londini, aſſidentibus ſibi ve-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1286.

nerabilibus patribus, dominis, Olivero Lincolniæ, Godefrido Wigornienſi, & Richardo Herefordienſi, epiſcopis; præſentibus etiam venerabilibus viris magiſtris, Gilberto de ſancto Leofardo officiali curiæ Cantuarienſis, Herveo de Saham cancellario univerſitatis Oxonii, Petro de ſancta Maria archidiacono Surreyæ, Henrico de Naſſington officiali Lincolniæ, Rogerio de Sevanak officiali Herefordienſi, Roberto de Lacy juris civilis profeſſore, Jacobo de Moun, & aliis pluribus ſolemnibus & venerabilibus perſonis, in multitudine copioſa: infra ſcriptos errores, quos de novo audierat in ſua provincia ſuſcitatos, tamquam hæreſes declaravit, & pronunciavit eſſe damnatos, in ſcriptis proferens ſub hac forma.

Hi ſunt articuli noviter divulgati, quos inter hæreſes damnatas in ſe vel in ſuis ſimilibus, numerandos eſſe credimus: & hæreticos eſſe cenſemus, pertinaces eorum omnium & cujuſlibet defenſores, tamquam falſarum & novarum opinionum cauſa inanis gloriæ ſectatores.

Primus articulus eſt, quod corpus Chriſti mortuum * nullam habuit formam ſubſtantialem eamdem quam habuit vivum.

* Forte, non illam.

Secundus eſt, quod in morte fuit introducta nova forma ſubſtantialis & nova ſpecies, vel natura, quamvis non nova aſſumptione vel unione Verbo copulata: ex quo ſequitur quod Filius Dei non fuerit tantum homo, ſed alterius ſpeciei.....

Tertius eſt, quod in illam formam vel naturam de novo introductam per mortem facta fuiſſet tranſſubſtantiatio panis, virtute verborum ſacramentalium, ſcilicet, *Hoc eſt corpus meum*, ſi in triduo mortis fuiſſet facta conſecratio.

Quartus articulus eſt, quod modo, ſcilicet poſt reſurrectionem Chriſti, virtute verborum ſacramentalium convertitur totus panis in totum corpus Chriſti vivum: ita quod materia panis convertitur in materiam corporis Chriſti, & forma panis convertitur in formam corporis, ſcilicet in id quod eſt anima intellectiva, ſecundum quod forma corporis eſt, & dat eſſe corporeum, & hoc virtute verborum ſacramentalium.

Quintus eſt, identitatem fuiſſe numeralem corporis Chriſti mortui, cum ejus corpore vivo, tantummodo propter identitatem materiæ, & dimenſionum interminatarum, & habitudinis ipſarum ad animam intellectivam quæ immortalis eſt. Eſſe inſuper identitatem numeralem corporis vivi & mortui, ratione exiſtentiæ utriuſque in eadem hypoſtaſi Verbi.

ANNO CHRISTI 1286.

Sextus eſt, corpus cujuſcumque ſancti vel hominis mortuum, antequam ſit per putrefactionem mutatum in auras vel elementa, non eſſe idem numero cum corpore ejus vivo, niſi ſecundum quid, ſcilicet ratione materiæ communis: ſicut ſunt unum quæ invicem tranſmutantur, ut caro & vermis: & ratione accidentis communis, ſcilicet quantitatis; ſimpliciter autem eſſe diverſum corpus mortuum a vivo, ſpecie & numero.

Septimus eſt, quod qui vult iſta docere, non tenetur in talibus fidem adhibere auctoritati Papæ: vel Gregorii, vel Auguſtini, & ſimilium, aut cujuſcumque magiſtri: ſed tantum auctoritate Bibliæ, & neceſſariæ rationi.

Octavus eſt, quod in homine eſt tantum una forma, ſcilicet anima rationalis, & nulla alia forma ſubſtantialis: ex qua opinione ſequi videntur omnes hæreſes ſupradictæ.

Iſtos igitur octo articulos, hæreſes eſſe damnatas, in ſe vel ſuis ſimilibus, & blaſphemias, firmiter agnoſcentes: omnes eorum affirmatores pertinaces, publice vel occulte, ſub quocumque verborum pallio, excommunicatos eſſe & anathematizatos denunciamus: & præcipimus, tam in actibus ſcholaſticis, quam in aliis, ab omnibus arctius evitari, ſub interminatione anathematis, quod poterunt formidare non immerito ex certa ſcientia contrarium facientes.

Illos inſuper, qui contra inhibitionem prædeceſſoris noſtri & noſtram, ac venerabilis fratris Lincolnienſis epiſcopi, de conſilio Oxonienſium magiſtrorum, ſpretis inhibitionibus noſtris opinionem de unitate formarum defendere præſumpſerint, pronuntiamus incidiſſe in pœnas, a prædeceſſore noſtro hujuſmodi præſumptoribus impoſitas, & a nobis poſtea confirmatas; quas pœnas iiſdem imponi volumus indilate. Et nihilominus illos, qui ſuper talia fundamenta, prædictas hæreſes ſeminarunt, ut dicitur, cum convicti fuerint vel confeſſi; volumus, prout juſtum fuerit, in forma canonica ſubjici eccleſiaſticæ diſciplinæ.

1286.

ORDINATIONES
RADULFI EPISCOPI LUGDUNENSIS,
ET HUGONIS EPISCOPI EDUENSIS,
pro adminiſtratione archiepiſcopatus & epiſcopatus, Sede vacante.

Ex Tomo I. Spicilegii.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis, Radulfus miſeratione divina primæ Lugdunenſis eccleſiæ archiepiſcopus, Hugo ejuſdem miſeratione epiſcopus Eduenſis, Lugdunenſis & Eduenſis eccleſiarum decani & capitula; ſalutem in Filio Virginis glorioſæ.

Inter opera caritatis, illa præcipue conſiderari debent, per quæ omnis fraudis & deceptionis materia evitatur, & ſanctæ matris eccleſiæ..... miniſtris & ſervitoribus eiſdem..... Igitur cum archiepiſcopus Lugdunenſis gerat adminiſtrationem epiſcopatus Eduenſis, ipſius ſede vacante; & verſa vice epiſcopus Eduenſis gerat adminiſtrationem archiepiſcopatus Lugdunenſis, vacante ſede ipſius; nos pro communi utilitate, & evidenti commodo utriuſque eccleſiæ, necnon & miniſtrorum earumdem, ſuper dictis adminiſtrationibus diligenti deliberatione inter nos habita, ordinavimus in hunc modum:

Primo, quod ſede Eduenſi vacante, archiepiſcopus Lugdunenſis qui pro tempore fuerit, habeat adminiſtrationem in temporalibus & ſpiritualibus civitatis & diœceſis Eduenſis; & e converſo ſede Lugdunenſi vacante, epiſcopus Eduenſis qui pro tempore fuerit, habeat adminiſtrationem in temporalibus & ſpiritualibus civitatis & diœceſis Lugdunenſis: quia hactenus ita de longa & approbata conſuetudine exſtitit obſervatum. Salvo jure capitulorum & canonicorum, & aliorum qui

Digitized by

ANNO CHRISTI 1286.

habent jurisdictionem in civitate & diœcesi suprà-dictis.

Actum etiam est inter nos, quod sigilla curiæ sedis archiepiscopalis vel episcopalis quæ vacaverit, castraque & fortalitia, necnon & domus civitatis & diœcesis prædictarum, ad earum sedem pertinentium, archiepiscopo vel episcopo viam universæ carnis ingresso, incontinenti sine difficultate tradantur, reddantur, & deliberentur archiepiscopo vel episcopo ecclesiæ non vacantis, vel ejus mandato, secundum quod hactenus exstitit consuetum.

Ceterum de bonis mobilibus archiepiscopi & episcopi decedentium inter nos exstitit ordinatum: quod si archiepiscopus vel episcopus moriantur testati, eorum ordinatio servabitur de bonis prædictis, & sua ultima voluntas adimplebitur de iisdem: & per manus executorum deputatorum ad hoc distribuentur, secundum quod testator archiepiscopus vel episcopus in testamento suo seu ultima voluntate sua duxerit ordinandum. Et hoc casu blada & vina a solo separata, licet in horreo vel doliis reposita non fuerint, mobilia censebuntur, & cadent in utilitatem prælati mortui: & de dictis bonis inventarium facient dicti executores, & de iisdem reddent in capitulo rationem. Si vero archiepiscopus vel episcopus intestatus decedat; tunc de dictis bonis mobilibus procuratores, & hoc per capitulum ecclesiæ vacantis deputandi, facient restitutiones quæ fuerint faciendæ, & solvent debita ipsius defuncti. Si quid vero de dictis bonis residui fuerit, de dicto residuo facient solutiones & satisfactiones familiaribus ejusdem, & residuum conservent futuro Pontifici; & de dictis bonis inventarium facient, & reddent dicti procuratores de prædictis bonis in capitulo rationem: retentis tamen de dictis bonis expensis competentibus. Si quis autem dictorum procuratorum, a capitulo ecclesiæ vacantis deputandorum, aliquid fecerit in præjudicium prædictorum; per subtractionem beneficiorum suorum a capitulo ecclesiæ vacantis satisfacere compellatur.

Actum est etiam inter nos, quod si dictarum ecclesiarum archiepiscopus vel episcopus intestatus decedat, *quæ ipsum pontificali dignitate honoravit, ornamenta remanebunt, quæ sequuntur: alba cum amictu, stola cum manipulo, tunica cum dalmatica, infula cum capa meliori quæ in capella archiepiscopi vel episcopi defuncti poterunt inveniri.

* Forte deest, ecclesia.

Si ille archiepiscopus vel episcopus prædictus contra prædicta aliquid attentaverit, & executores prædictos seu bonorum distributores quoquo modo impedierit, aut contra tenorem præsentium aliquid fecerit; post trinam monitionem, ab ipsis executoribus seu bonorum distributoribus prædictis, nisi .... restituerit, & prædicta observaverit, excommunicatus sit ipso facto.

Ceterum actum est inter nos, quod utensilia domorum coquinorum archiepiscopatus & episcopatus prædictorum, sede vacante, reservabunt futuro Pontifici; & archiepiscopus seu episcopus, qui dictam sedem tenebit, inde faciet inventarium, quod custodietur a capitulo ipsius ecclesiæ vacantis: ita quod, cum prælatus fuerit in ipsa ecclesia constitutus, dicta utensilia secundum inventarium valeat rehabere.

Porro actum est inter nos, quod archiepiscopus vel episcopus qui pro tempore fuerit, durantibus dictis administrationibus, jura archiepiscopatus vel episcopatus pro posse defender, domos & tecta in bono statu tenebit: terras, vineas excoli faciet, & omnia alia quæ fuerint facienda. Fructus autem receptos durante administratione suos faciet, & illos quos a solo levaverit sine fraude. Nemora vendere non poterit, nisi esset silva; nec pisces stagnorum vendere seu alibi transferre, nisi solum pro hospitio suo, ad usum ipsius & familiæ suæ. Et si mortuo archiepiscopo vel episcopo, aliquod stagnum esset, quod piscatum non fuisset per triennium; pisces illius stagni archiepiscopus vel episcopus possit vendere in fine triennii, vel clauso triennio, si de sua processerit voluntate.

Actum etiam inter nos, quod si casu fortuito sedes Lugdunensis & Eduensis insimul uno concursu vacarent, quod absit, dictis sedibus vacantibus, procuratores ad hoc per capitula deputandi, recipient & levabunt fructus, & fideliter conservabunt ad reddendum & deliberandum proximo futuro archiepiscopo Lugdunensi, vel proximo futuro episcopo Eduensi: retentis sibi tamen expensis competentibus. Et si dicti procuratores restitutionem dictorum fructuum archiepiscopo vel episcopo ecclesiæ non vacantis, vel ejus mandato distulerint faciendam: ad id compellantur per ecclesiæ vacantis capitulum. De quibus fructibus seu bonis inventarium facient, & facere tenebuntur.

Insuper autem actum est inter nos, quod in creatione uniuscujusque canonici, cum in dictis ecclesiis primo creatus fuerit, hujusmodi ordinationem jurer se inviolabiliter servaturum.

Nos autem archiepiscopus, episcopus, decani, & capitula suprædicta, dictam ordinationem, quam utriusque ecclesiis Lugdunensi & Eduensi esse credimus fructuosam, pro nobis & successoribus nostris bona fide promittimus observare, nec contra venire tacite vel expresse: & eam pro posse nostro procurabimus per sedem Apostolicam confirmari.

In quorum omnium testimonium, Radulphus archiepiscopus Lugdunensis, & nos Hugo episcopus Eduensis prædicti sigilla nostra; & nos dictarum ecclesiarum decani & capitula, sigilla capitulorum nostrorum, præsentibus litteris duximus apponenda.

Datum & actum mense Martio, anno Domini MCCLXXXVI.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

ARTICULI OBSERVANDI PER RECTORES ET VICARIOS CANTUARIENSIS DIOECESIS ET JURISDICTIONIS.

Collector Anglicanus edidit ex Regiſtro Cantuarienſi.

FRater Joannes, &c. dilecto filio.....archidiacono Cantuarienſi ſalutem, gratiam, & benedictionem. Quamvis cura animarum nihil ſit pretioſius in hoc mundo, cum pro hac ſola Chriſtus in cruce obtulerit ſemetipſum; nihil tamen iis temporibus apud multos vilius reputatur. Sunt quidem innumeri, qui fructus eccleſiarum audacter rapiunt, metunt carnalia, ubi numquam ſpiritualia, ſed potius ſcandala ſeminarunt. Quo ſacrilegio, quia nullum eſt damnabilius coram Deo: ei, ut poſſimus, remedium apponentes, vobis in virtute obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus articulos illos, quos vobis mittimus, litteris præſentibus interclusos, in omnibus eccleſiis veſtræ juriſdictioni ſujectis, in noſtra Cantuarienſi diœceſi, ad perpetuam rei memoriam, faciatis ſcribi lucide & aperte in Miſſali, vel alio libro ſolemni, & publice recitari: ut frequenter occurrant memoriæ miniſtrorum, & viſitantibus oſtendantur. Inhibentes ſub pœna excommunicationis, in quam incidere volumus omnes contrarium facientes; ne quis articulos ipſos, in toto vel parte ſic ſcriptos, audeat abolere. Quid autem circa hoc feceritis, nobis ubicumque fuerimus, in noſtra diœceſi vel provincia, reſcribatis, per veſtras patentes litteras harum ſeriem continentes; circa feſtum Aſſumptionis Virginis glorioſæ. Datæ apud Otteford, VIII. Idus Julii, anno Domini MCCLXXXVII. Ordinationis noſtræ nono.

Conſimiles littere emanarunt commiſſario Cantuarienſi, & ſingulis decanis exempte juriſdictionis.

Nos frater Joannes, permiſſione divina Cantuarienſis eccleſiæ miniſter humilis, totius Angliæ primas, univerſis rectoribus, vicariis, & quibuſcumque curam animarum habentibus, ſive in noſtra diœceſi, ſive in locis aliis, noſtræ immediate juriſdictioni ſubjectis, præcipimus articulos inferius annotatos, in virtute obedientiæ; & ſub debito præſtiti juramenti inviolabiliter obſervari.

Primo, quod faciant eccleſiaſtica officia, cum reverentia, & decentia qua poterunt, per honeſtos miniſtros opportunis temporibus continue celebrari.

Secundo, quod provideant fideliter gregi ſibi commiſſo, in ſpiritualibus; ut pote in prædicatione verbi Dei & ſacramentis eccleſiæ diſpenſandis, & ſpecialiter in confeſſionibus audiendis: & ubi ipſi non ſufficiunt ad hoc, vocent in ſui adjutorium viros ſanctos, ad hoc ſpecialiter deputatos.

Tertio, quod pauperibus & egenis, præcipue curæ ſuæ, in corporalibus neceſſitatibus provideant, juxta quod ſufficiunt eccleſiæ facultates: ſaltem de his, quæ ſupererunt ſuis neceſſitatibus, & miniſtrorum ſuorum: & hoſpitalitatem etiam ſerveat prout dictant canonicæ ſanctiones.

Quarto quod nullum ineant contractum, clam vel palam, cum quacumque litterata vel illiterata perſona, in quacumque curia; qui poſſit in temporalibus vel ſpiritualibus parare præjudicium ſucceſſoribus eorumdem, quo minus proſequi valeant eccleſiæ ſuæ jura.

Quinto, quod ædificia rectoriæ, vel vicariæ, in ſtatu decenti conſervent, prout ſufficiunt eccleſiæ facultates.

Sexto, quod bona eccleſiæ contra jus commune alienata, & libertates etiam quaſcumque, ſecundum Deum & juſtitiam revocare teneantur.

Septimo, quod bona & jura eccleſiæ ſibi conceſſæ, pro viribus, abſque alienatione & detrimento quolibet notabili, ſtudeant obſervare.

Octavo, quod fructus eccleſiarum ſuarum non vendant ſimul & in ſumma, ſine noſtra licentia ſpeciali: quoniam hujuſmodi venditio, firmæ ſimilis, omnia evacuat officia pietatis, & facit decimas nundinales, quæ debent in domo Dei pauperum neceſſitatibus providere.

Item iſtos articulos ſcribi præcipimus in qualibet eccleſia, in Miſſali, vel libro alio potiori, palam, lucide, & aperte: ut frequenter occurrant memoriæ miniſtrorum, & viſitantibus oſtendantur. Facientes aliter, graviter puniantur.

1287.

SYNODUS EXONIENSIS,

a Petro Quivil epiſcopo congregata, finita XVI. Kal. Maii, anno Domini MCCLXXXVII.

Ex Tomo II. Collectionis Conciliorum Britannicorum.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De ſacramentis eccleſiæ.*
II. *De Baptiſmo.*
III. *De Confirmatione.*
IV. *De Euchariſtia.*
V. *De Pœnitentiis, &c.*
VI. *De Extrema unctione.*
VII. *De Matrimonio.*
VIII. *De Ordine.*
IX. *De eccleſiis, capellis, & oratoriis.*
X. *De dedicatione eccleſiarum.*
XI. *De cœmeteriis eccleſiarum.*
XII. *De eccleſiarum ornamentis.*
XIII. *Ne in eccleſiis & cœmeteriis.*
XIV. *De cœmeteriis claudendis.*
XV. *De immunitate eccleſiarum.*
XVI. *De eccleſiarum domibus.*
XVII. *De vita & honeſtate clericorum.*
XVIII. *De clericis concubinariis.*
XIX. *De reſidentia.*
XX. *De manſuetudine.*
XXI. *De divino officio.*
XXII. *Quod parochiani frequentent eccleſiam.*

XXIII.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

XXIII. *Qualia festa indici debeant.*
XXIV. *Ne clerici sint negotiatores.*
XXV. *Ne dignitates vel officia tradantur ad firmam.*
XXVI. *De ecclesiarum rebus non alienandis.*
XXVII. *Ne clerici de bonis ecclesiasticis in feodo aedificent laicali.*
XXVIII. *De quantitate vicariarum & stipendiis sacerdotum.*
XXIX. *Ut beneficia aqua benedicta solis scholaribus assignentur.*
XXX. *Ne clericus clericum coram seculari judice conveniat.*
XXXI. *De celebratione capitulorum ruralium.*
XXXII. *Quod non alii quam diffamati, ad capitula vocentur.*
XXXIII. *Ut litigantes impune a lite recedant.*
XXXIV. *De juramento advocatorum.*
XXXV. *De captione excommunicatorum.*
XXXVI. *Ne Presbyteri regant parochias primo anno.*
XXXVII. *Ne aliena ordinationis presbyteri.*
XXXVIII. *Ne pro spiritualibus officiis quicquam exigatur.*
XXXIX. *Ne pro delictis rectorum ecclesia suspendatur.*
XL. *De visitationibus archidiaconorum.*
XLI. *Ne clerici se obligent foro seculari.*
XLII. *De bonis clericorum.*
XLIII. *De excommunicationum sententiis.*
XLIV. *Ne quis in propria causa excommunicet.*
XLV. *Ut absque libelli donatione, &c.*
XLVI. *Ut omnibus libere liceat appellare.*
XLVII. *De quaestoribus eleemosynarum.*
XLVIII. *De reliquiis & veneratione sanctorum.*
XLIX. *De Judeis & eorum mancipiis.*
L. *De testamentis.*
LI. *Ut rectores, post mediam quadragesimum decedentes, &c.*
LII. *De mortuariis.*
LIII. *De decimis.*
LIV. *De oblationibus.*
LV. *De sententiis excommunicationum.*

PRÆFATIO.

Altissimus de terra medicinam: Eccli. 38. Quod primo & principaliter intelligitur de medicina animæ, cujus medicus est Christus. Secundo animæ morbus est peccatum, juxta illud Prophetæ: *Sana animam meam, quia peccavi tibi.* Et hæc spiritualis medicina animam curat per verborum sanctæ synodi efficaciam, juxta illud prophetic um: *Misit verbum suum, & sanavit.* Et non solum sanat per verborum efficaciam, sed per operationes sacramentorum, fluentium de fontibus Salvatoris, id est, Christi vulneribus. Hic est medicus, de quo loquitur Augustinus: Venit magnus medicus, quia ubique jacebat ægrotus: de cujus medicina dicitur in Ecclesiastico: *Unguentarius faciet pigmenta suavitatis, & unctiones conficiet sanitatis.* Et sicut dicit Augustinus; Ipse fuit medicina, qui sufficiebat omnibus, & contra omnem morbum. Hic est Samaritanus, id est, Christus; qui infundit vinum, id est [a] Salvatoris punctiones verborum, & oleum sacramentorum, sauciato, id est, per peccatum vulnerato. Cujus prætextu, nos Petrus miseratione divina Exoniensis episcopus, vices quodammodo gerentes in terris, licet minus digne, prædicti altissimi Samaritani & unguentarii Jesu Christi, pro nostro modulo Pauli doctoris gentium sequentes vestigia, qui apud Miletum synodum convocavit; vos fratres nostros & filios in Christo, dignum duximus convocandos ad hanc sanctam synodum in

Psal. 40.

Psal. 71. 106.

Eccli. 38.

[a] Forte, salutares.

A ecclesia nostra Exoniæ celebrandam: ut aquam sapientiæ hauriamus cum gaudio de fontibus Salvatoris: a quibus cum virtutes sacramentorum effluxerint, a sacramentis sumat tractatus noster synodalis exordium.

I. *De sacramentis in genere.*

QUoniam ecclesiastica sacramenta ad salutis remedia sunt divinitus instituta, in quorum dispensatione præcipuum consistit ministerium prælatorum: omnibus quibus animarum cura incumbit, sacramenta ipsa sane intelligere, ac scire plebi sibi commissæ rite conferre, expedit & oportet; & tanto circa eorum collationem cautius se habere, quanto utiliora sunt, & magis necessaria ad salutem. B Quæ igitur sint, & quot, & quæ necessaria, & quæ non, ac quæ collata valeant iterari: ab initio propter simpliciores breviter exponamus. Sunt autem septem. Baptismus scilicet, qui est janua omnium sacramentorum: & dicitur ingredientium; eo quod ingredientes sanctificat, & tam ab originali quam actuali peccato hominem exuit & emundat: unde prima tabula ducens ad portum salutis post naufragium, appellatur. Secundum vero sacramentum nuncupatur Confirmatio: & dicitur pugnantium; quoniam per baptismum sanctificatos contra antiqui hostis insidias corroborat, ut insultibus fortius resistant humani generis inimici: [a] tamquam leo rugiens mundum circuire non desinens, prædam quam C devoret quærens in hominibus. Est & tertium sacramentum progredientium: ideoque viaticum seu Eucharistia appellatur, ingenti caritate & rationabili institutum. Quartum vero sacramentum est redeuntium, eo quod redeuntibus datur: propter quod secunda tabula post naufragium appellatur, Pœnitentia. Est & quintum sacramentum, scilicet Extrema Unctio: & dicitur exuntium; quod tam ad infirmitatum corporis alleviationem, quam peccatorum remissionem, noscitur salubriter institutum. Est & sextum sacramentum, scilicet Matrimonium, quod fuit institutum in paradiso, & ante peccatum: post vero peccatum, & extra paradisum, fuit institutum ad remedium; videlicet, ut carnalis concupiscentiæ vitium cohiberet, & fornicationis labes per legitiD mum conjugium concluderetur. Est & septimum sacramentum scilicet Ordo. Nam sicut in veteri testamento, sacrificia offerebantur, non per quoscumque, sed vocatos a Domino: ita nec in novo, nisi per ipsos, qui ad hoc sacros suscipiunt ordines, ecclesiastica sacramenta poterunt dispensari.

Cum igitur sint septem sacramenta ecclesiastica: primum quidem est Baptismus, quod omnibus est necessarium; sine quo ad regnum cœlorum minime perveniur. Pœnitentia vero necessaria est adultis, qui post baptisma in crimen actuale inciderunt. Cetera vero tria, scilicet Confirmatio, Eucharistia, & Extrema unctio, non ita necessaria ut præcedentia: E quoniam absque eis, potest esse salus: dum tamen haberi nequeunt, & ex contemptu minime omittantur. Duo vero ultima, scilicet, Conjugium & Ordo, voluntaria sunt & spiritualia; quia liberum unicuique ipsa recipere, vel non percipere: hoc excepto, quod qui curam habent animarum, compelli ad ordines, vel curam susceptam dimittere, sacri canones decreverunt. Per ista duo sacramenta peccatum non dimittitur: sed per matrimonium, fornicationis juvatur vitium: per Ordinem, si digne conferatur & rite, virtutes augentur & munera gratiarum. Horum autem septem sacramentorum quædam sunt irreiterabilia, ut baptismus, confirmatio, & ordo;

[a] Forte, qui tamquam . . . non delinit.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

quæ ſemel collata, minime reiterantur. Cetera vero quatuor licite poterunt iterari, ſolemni pœnitentia dumtaxat excepta: quæ quia ſacramentalis eſt, iterari non debet. Præmiſſis tam breviter quam leviter in genere expoſitis, ut per hoc ab initio corda ſimplicium cautius illuſtremus: ad ſingula ſacramenta, qualiter unuſquiſque curam habens animarum, in ipſis ſuum debeat impendere miniſterium, per ordinem deſcendamus: noſtri progreſſus, quem Deus dirigat & conſervet, a baptiſmo ſumentes exordium.

II. *De Baptiſmo.*

BAptiſmi ſacramentum adeo eſt neceſſarium, quod ſine eo non eſt ſalus, nec aliis quam baptizatis regni cælestis janua aperitur. Quapropter ſacerdotibus, quibus cura animarum incumbit, diſtricte præcipimus, quod formam baptizandi parochianis ſuis exponant ſæpius in vulgari: videlicet, quod tempore partus aquam habeant promptam: in quam, ſi oportuerit, baptizandum immergant, dicentes: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti.* Sæpius enim accidit, quod propter mortis periculum, per alium quam per ſacerdotem oportebit parvulum baptizari. Propter cauſas hujuſmodi emergentes, expedit & oportet ut quilibet formam baptizandi intelligat & ſciat: quam, cum inevitabilis caſus emerſerit, valeat obſervare: quæ ſi penitus obſervata non fuerit, parvulus de integro baptizetur. Quoniam ex quo duo ſunt neceſſaria in baptiſmo, ſcilicet verbum & elementum: utroque vel altero deficiente, nihil eſt quod agitur. Sacerdos inſuper ſuos inſtruat parochianos, quod non ſolum ſacerdotes, verum etiam clerici & laïci, inſuper pater & mater, in neceſſitatis articulo, abſque copula conjugali, ſuos parvulos valeant baptizare. Cum igitur contigerit parvulum domi propter mortis periculum baptizari, ſi poſtea convaluerit, ad eccleſiam deferatur; ut ſi rite fuerit baptizatus, non ipſa ſubmerſio, nec ipſa præcedentia, ſed ſubſequentia dumtaxat per ſacerdotem, ut convenit, ſupplcantur. Vas vero in quo puer domi fuerit baptizatus, comburatur, vel ad uſus eccleſiæ reſervetur: ac aqua, in qua puer immerſus fuerit, in baptiſterium effundatur, vel ſaltem projiciatur in ignem ob reverentiam ſacramenti.

Et ne ob parentum imprudentiam ullatenus abſque baptiſmo decedat: præcipimus, ut per ſacerdotes parochiales prægnantibus mulieribus injungatur, in tempore partus ſui aquam habeant promptam ad manus, ut ſi ingruerit repentini caſus neceſſitas, puer ſaltem a parentibus, ſi alii non adſint, in forma quam præmiſimus, baptizetur. Ita quod peccata ſua, cum tempus partus inſtare crediderint, ſacerdoti confiteantur: ne, cum ipſis in puerperio laborare contigerit, impedientibus pariendi doloribus, confiteri cum voluerint, admatur facultas.

Ad hoc præcipimus, quod ſacerdotes parochiales, parochianos ſuos moneant diligenter, ut pueros ſuos diebus ſabbati proxime ante Paſcha & Pentecoſten, ad baptiſmum ſolemniter celebrandum a ſacris canonibus deputatis, ad eccleſiam ſtudioſius deferant baptizandos, ceſſante cujuſcumque periculi ſuſpectione.

In levatione pueri de fonte ſacro, per quam compaternitas ſpiritualis contrahitur: præcipimus, ut in levatione maris, duo mares & una femina; in feminæ vero levatione, unus mas & duæ feminæ adhibeantur. Plures non poſſunt eſſe compatres, ſed tamquam teſtes.

Ne autem alicujus dubietatis prætextu, non baptizatus quiſpiam relinquatur; quod in infantibus expoſitis, & aliis domi baptizatis extra formam ſuperius traditam, de facili poſſet contingere: præcipimus, quod in hujuſmodi dubio baptizentur ſub hac forma verborum: *Non intendo te rebaptizare: ſed ſi non es baptizatus, ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen.* Nec tum dubietas talis facit ſacramentum baptiſmatis iterari: quoniam non monſtratur iteratum, quod neſcitur eſſe factum.

Panni vero chriſmales, quorum candor, innocentiam vitæ, & puritatem Chriſtianam deſignant, nuſquam in uſus profanos, ſed eccleſiæ, convertantur.

Baptizandus vero niſi de legitimo matrimonio fuerit procreatus, a ſacerdote exactiſſime inquiratur de parentum nominibus: ut, quamquam parvulo baptiſmus non debeat denegari, parentes tamen ejus pro commixtione illicita puniantur.

III. *De Confirmatione.*

QUoniam in baptiſmo regeneramur ad vitam, poſt baptiſmum confirmamur ad pugnam: eo quod nobis eſt magna & gravis colluctatio adverſus principem tenebrarum. Quapropter ſacerdotibus parochialibus diſtricte præcipimus, ut parochianos ſuos ſæpius moneant, quatenus parvulos ſuos, quos prius baptizatos eſſe conſtiterit, procurent quam citius poterunt confirmari. Et ne ob parentum negligentiam ipſos contingat abſque confirmatione diutius remanere: ſtatuimus, ut parvuli, infra triennium a tempore ortus ſui, confirmationis recipiant ſacramentum: dum tamen proprii vel alieni epiſcopi copia habeatur. Alioquin parentes ex tunc qualibet ſexta feria in pane & aqua jejunent, donec pueri confirmentur.

Adulti vero ad confirmationem minime offerantur, niſi peccata ſua prius fuerint confeſſi eodem die.

Confirmandi ſecum deferant ligaturas mundas, latitudinis & longitudinis competentis: quas poſt confirmationem per triduum portare, deinde igne comburi præcipimus: & confirmatos ultra baptiſterium per manus ſacerdotis, vel ſaltem diaconi, ablui.

Sacerdotes autem, ſuos inſtruant parochianos, ne pater aut mater, vitricus vel noverca, puerum ſuum; nec vir, feminam; nec femina, maſculum; aut qui confirmatus non fuerit, [a] ad epiſcopum teneat confirmandum.

[a] *l. ab epiſcopo.*

Item inter tenentes pueros ad confirmandum ex parte una, & ipſos confirmatos & parentes eorum ex altera, ſicuti in baptiſmo, cognatio contrahitur ſpiritualis: propter quam ad invicem matrimonium contrahere prohibentur.

Et quia hujuſmodi ſacramentum iterari non debet, ut prædiximus: moneantur parentes per locorum preſbyteros, ut pueris ſuis de confirmatione tempore infantiæ ſuæ recepta, poſtquam ætatem exceſſerint, innoteſcant. Unde & pueros ſuos per hoc certificare, & parentes certificare oportet.

IV. *De Euchariſtia.*

SAcramentum Euchariſtiæ omni veneratione dignum, ſolis ſacerdotibus licet conficere, qui ſecundum eccleſiæ claves rite fuerunt ordinati. Sacerdotes igitur, priuſquam accedant ad miniſterium tam ſublime, vitæ ſuæ vias examinent diligenter, verbum Apoſtolicum ſæpius in animo revolventes: *Qui manducat & bibit indigne*, &c Et [1 Cor. 11.] ſimiliter illud Evangelii, cum Dominus intinxiſſet panem, & dediſſet Judæ Iſcarioti: *Poſt buccel-*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

lam intravit in eum satanas: quia manducavit indigne. Quod si forte alicujus peccati mortalis læsam conscientiam habuerint: (in quo tum, quantum ad se, suspensi existunt) ad dictum ministerium accedere non præsumant, donec conscientiæ suæ vulnera alicui patefecerint sacerdoti, & pœnitentiam inde receperint salutarem.

Provideant igitur sacerdotes, quod oblatas habeant confectas de simila frumenti, & aqua dumtaxat: ita quod nihil immisceatur fermenti. Sint & oblatæ integræ, candidæ, & rotundæ: nec per tantum tempus custodiantur, quod in sapore vel aspectu abominabiles habeantur. Vinum habeant purum: vinum vero in acetum conversum rejiciatur omnino.

Missam celebraturus sacerdos infundat calici plus de vino, & parum de aqua: nec Missæ, nisi in altaribus & super altaribus consecratis, aliqualiter celebrentur. In quarum celebratione duo saltem luminaria habeantur, tam ob reverentiam sacramenti, quam extinctionis casu fortuito: quorum semper alterum sit de cera.

De parochianorum eleemosynis sacerdotes procurent duos fieri tortisios in canone Missæ ardentes, prout in ecclesiis multis hactenus fieri consuevit. Ut autem ad idem efficiamus subditorum animos promptiores: omnibus parochianis nostris contritis & confessis, qui in hac parte manus porrexerint adjutrices, quindecim dies de pœnitentia sibi injuncta misericorditer relaxamus.

Quia vero per hæc verba, *Hoc est enim corpus meum*, & non per alia, panis transubstantiatur in corpus Christi: prius hostiam non levet sacerdos; donec ipsa plene protulerit verba, ne pro creatore, creatura a populo veneretur.

Hostia autem ita leverur in altum, ut a fidelibus circumstantibus valeat intueri: per hoc enim fidelium devotio excitatur, & fidei meritum suscipit incrementum. Parochiani vero solicite exhortentur, ut in elevatione corporis Christi, nedum reverenter se inclinent, sed genua flectant, & creatorem suum adorent, omni devotione & reverentia: ad quod per campanellæ pulsationem primitus excitentur: & in elevatione ter tangatur campana major.

Habeat sacerdos parochialis, propter infirmos, semper hostias consecratas, quas ultra septem dies conservari firmiter prohibemus: sed proximo die Dominico sequente, ante calicis ablutionem, a sacerdote Missam celebrante, vel ab alio, dum tamen digne & devote, sumatur. Quo die, juxta parochianorum diffusionem, plures vel pauciores consecrentur: aliæ innoventur per subsequentem hebdomadam duraturæ.

Cum ergo eucharistia ad infirmum fuerit deferenda: superpelliceo & stola induat se sacerdos: nisi loci distantia & aëris intemperies hoc fieri minime patiatur. Sit corpus Dominicum repositum in bursa mundissima: & ipsa includatur sub serura in pyxide munda & honesta, argentea vel eburnea, vel alia convenienti, quam ad pectus deferat sacerdos, ipsum præcedente lucerna, eo quod portatur candor lucis æternæ. Præcedat etiam tintinnabulum, ad cujus sonitum excitentur fideles [a] ad orandum corpus Dominicum, se humiliter inclinando, & si fieri potest, genua flectendo. Et ut eorum in hoc labor meritorius habeatur: iis omnibus, si hoc fecerint corde puro pariter & devoto, tresdecim dies de injuncta sibi pœnitentia misericorditer relaxamus: ne quis reputet onerosum, suo creatori tan-

[a] *Forte*, ad elevandum.

tum impendere famulatum: unde instigante diabolo ulla solicita dubitatio de Corpore Christi mentes occupat laïcorum. Priusquam communicent, instruantur per sacerdotes, quod illud accipiunt sub panis specie, quod pro illorum salute pependit in cruce: hoc suscipiunt *in* calice, quod effusum de corpore Christi: & ad hoc inducantur per exempla, rationes, & miracula, quæ hactenus evenerunt.

ANNO CHRISTI 1287.

V. *De Pœnitentia.*

ADmiranda & multiplex Dei misericordia humanis lapsibus ita subvenit; ut non solum per baptismi gratiam, sed per pœnitentiæ medicinam, spes vitæ reparetur æternæ: ut qui regenerationis dona violassent, proprio se judicio condemnantes, ad remissionem criminum perveniret. Mediator enim Dei æterni & hominum homo Dominus Jesus Christus, præpositis ecclesiæ hanc tradidit potestatem; ut sacerdotes confitentibus pœnitentiæ satisfactionem darent, juxta illud Evangelii: *Quorum remiseritis peccata, remittuntur, &c.* Item: *Ite, ostendite vos sacerdotibus, &c.* Verum, quia in gravibus peccatis quis positus, dum in suis premitur, aliena non diluit; revocent se prælati intus ad conscientiam, ut crimina propria prius corrigant, & tunc aliena reprehendant. Curet igitur sacerdos, ut sapiens medicus & perfectus, primo peccata sua diluere, & postea aliena tergere & sanare. Et ut liberius & commodius hoc valeat adimplere; præsentis synodi approbatione statuimus, ut locorum [a] archiepiscopi, qui de sacerdotum prudentia & moribus pleniorem habent notitiam, de quolibet decanatu unum vel duos eligant confessores, quos ad hæc scientia & meritis crediderint magis idoneos; qui vice nostra decanorum ruralium, rectorum, vicariorum, & parochialium sacerdotum audiant confessiones: Pœnitentiarii nostri generalis auctoritate in omnibus salva; ad cujus arbitrium in dubiis & gravioribus recurratur: nisi forte talis emergat articulus, qui nobis inconsultis nequeat expediri.

[a] *Forte*, archidiaconi.

Joan. xx. Luc. xvii.

Et quia prælatis ecclesiarum, quibus animarum cura incumbit, in se bonos existere non sufficit ad salutem, nisi subditorum mores & vitam corrigant, & reforment, quorum sanguis de eorum manibus requiretur: moneant parochianos suos, & crebris prædicationibus inducant, quod quilibet eorum ter in anno, scilicet ante Natale Domini, Pascha, & Pentecosten, vel ad minus in Quadragesima, in ipsius initio confiteantur; ne ecclesiæ careant suffragiis, quæ fiunt tunc temporis. Peccata sua integre proprio sacerdoti, vel alteri de ipsius licentia, confiteantur. Licentia vero petita, & assignata rationabili causa, non negetur: alioquin pœnitentes frustra se detegerent alieno, cum ipso absque licentia eos absolvere non poterit vel ligare, nisi de mandato superioris. Hoc fiat, vel in peregrinatione seu vinculo, seu mortis articulo pœnitens fuerit constitutus. De confessione vero facta alteri per ipsius assignationem, fidem faciat proprio sacerdoti: alioquin pro confesso nullatenus habeatur.

Quod si quispiam confessus non fuerit & communicaverit semel in anno; vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens ecclesiastica careat sepultura.

In pœnitentiis vero injungendis, sacerdotes peritorum medicorum inhæreant vestigiis; ut sciant vinum & oleum infundere vulneribus sauciati; & juxta qualitatem criminum, & contritionem confitentium, adhibere propria & proficua medicamen-

ANNO CHRISTI 1287.

ta: etenim non omne quod ſanat oculum, ſanat cal-
caneum. Qualitatem igitur, & contritionem con-
fitentium diligenter attendant; audiant quidquid
dixerint, ac eos ſupportent in ſpiritu lenitatis; ne
verbis exaſperent, nec aſpectu; ſed ſolicite induc-
cant, ut integre confiteantur. Vagos non habeant o-
culos, ſed pronos in terram; non reſpicientes fa-
ciem confitentis; niſi quatenus ipſius cordis con-
tritionem & erubeſcentiam, quæ eſt maxima pars
pœnitentiæ, valeant æſtimare; quæ non tam verbis,
ſicut vultu & aſpectu poterunt deprehendi. Mulie-
res in aperto, & extra velum confiteantur: non ut
audiri valeant, ſed videri. Et quæ partui ſunt vici-
næ, nunc confiteantur, prout ſupra decrevimus in
titulo de baptiſmo.

Caveant inſuper ſacerdotes, ne maritis, aut eorum
uxoribus, pro pœnitentia quicquam injungant, per
quod inter ipſos de enormi crimine ſiniſtra valeat
oriri ſuſpicio, & ex hoc odium generari. Qualitate
tum criminis commiſſi, & illius univerſis circum-
ſtantiis ponderatis, talis injungatur pœnitentia con-
fitenti, quæ ſatisfactionem inducere & proficere va-
leat ad ſalutem.

Præterea ſtatuimus, & ſub pœna præcipimus
concilii generalis, ut medici corporis cum ipſos ad
ægrotos vocari contigerit, ante omnia infirmis per-
ſuadeant, ut medicos advocent animarum: cum
nonnumquam infirmitas corporalis proveniat e
peccato: propter quod Dominus præcepit languido,
quod abiret & amplius non peccaret, ne deterius ſi-
bi contingeret. Et cum ſic fuerit ægroto de ſpiritua-
li ſalute proviſum, ad medicinæ corporalis reme-
dium ſalubrius procedatur. Medicus ægroto nihil
ſuadeat, quod cedat in animæ detrimentum: cum
multo pretioſior ſit anima corpore; & per conſe-
quens ſalus unius eſt alterius ſaluti merito præpo-
nenda.

Infirmi confiteri non tardent, ſed pro ſacerdote
confeſtim mittant, & de die, propter diverſa pe-
ricula quæ de nocte potuerint evenire. De quo-
rum vero convaleſcentia deſperatur, Dei tunc mi-
ſericordiæ commendentur: nec eſt eis præciſe pœ-
nitentia injungenda, ſed notificanda potius quæ de-
betur; ut ſi convaluerint, perficiant eam. Si deceſ-
ſerint, pœna æterna quæ debetur, in pœnam Pur-
gatorii tranſitoriam commutatur, occulto Chriſti
judicio arbitrandam.

In pœnitentiis dandis diligenter attendat ſacer-
dos qualitatem delinquentis, quantitatem delicti,
locum, tempus, cauſam, perſeverantiam in delicto,
pœnitentis devotionem, & ſigna contritionis ipſius;
nec inquirat de propriis nominibus perſonarum,
cum quibus quis peccaverit, ſed in genere. Ut ſi
mulier fuerit, quæ peccavit; quærat ab ea, utrum
cum clerico vel laico, religioſo vel ſæculari, ſacer-
dote, vel diacono, vel ſubdiacono, conjugato vel
ſoluto, conſanguineo vel affine. Si vero vir, aptas
& conſimiles de mulieribus ſibi faciat quæſtiones:
ita tamen, quod majora & notoria Pœnitentiario
noſtro reſervet, & pœnitentem ſibi tranſmittat,
cum litteris cauſam delicti & circumſtantias ipſius
continentibus. Pœnitentes iterum cum litteris Pœ-
nitentiarii, abſolutionis & pœnitentiæ modum con-
tinentibus, ad ſuum redeant ſacerdotem: revertenti
aliter non credatur. Hæc nedum in foro pœniten-
tiali, ſed judiciali, præcipimus firmiter obſervari.

Et quoniam ſpiritus & carnis in dies ſingulos
creſcente concupiſcentia, & refrigeſcente caritate
multorum, nedum uſitata crimina multiplicantur,
ſed excogitantur nova, & inaudita pariter perpe-
trantur: noſtro Pœnitentiario indulgemus, ut ſi in
capite jejunii ad ſuſcipiendum, & audiendos publi-
ce pœnitentes ſe ſolum ſufficere non crediderit, ſo-
cium unum vel plures, juxta pœnitentium numo-
rum, ſibi adjungat.

ANNO CHRISTI 1287.

De peccatis quæ communiter ſunt in uſu, a ſa-
cerdote inquiri poteri ſigillatim: de aliis inuſitatis
non inquirat, niſi per circumſtantias, & a longe
inquirat; ut per hæc, expertis, dum eorum recen-
ſetur memoria, detur materia confitendi; inexpertis,
dum celantur incognita, occaſio delinquendi non
pandatur.

Caveant igitur ſacerdotes, ne ex ardore avaritiæ
pœnitentias laicis exponant venales: quarum præ-
textu ipſius laicis remittatur corporalis pœnitentia,
quæ debetur; & ipſis ſacerdotibus quidquam tem-
poralis lucri accreſcat, cum æterno ſupplicio & B
brevi fructu. Nullum etenim crimen tam grande
quis timeret committere, quod per pecuniam con-
ſpiceret ſe poſſe redimere. Hujus criminis reos, ſi qui
inventi fuerint ſacerdotes, (quos ipſo facto ſuſpen-
ſos ac ſimoniacos declaramus) ſi poſtea divina ce-
lebrare, immo verius profanare præſumpſerint, a
noſtra diœceſi, abſque ſpe redeundi, in perpetuum
decrevimus expellendos.

In rebus vero nefarie acquiſitis, ſacerdotes in-
jungant parochianis pœnitentibus, ut damnum paſ-
ſis, omnino, ſi ſuperſint, ablata reſtituant: alias
autem in eleemoſynarum quarumcumque largitio-
nes ablata hujuſmodi nullatenus convertantur. C

Confitenti ſe criminalia perpetraſſe, quamvis
mentiendo dicat ſe abſtinere non poſſe, curioſe ſua-
dendum eſt & conſulendum, ut abſtineat: & quam-
quam vera pœnitentia dici non debeat, admitti ta-
men debet ipſius confeſſio, & crebris & ſalubribus
monitis ſibi eſt pœnitentia indicenda.

Nullus omnino ſacerdos crimina ſibi confeſſata
revelet, vel verbo, vel ſigno, vel quovis alio mo-
do, ſpecialiter vel generaliter. Sed ſi in dubiis pru-
dentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla ex-
preſſione certæ perſonæ caute requirat: quoniam ſic
detegentes deponendos eſſe, in arctum monaſterium
detrudendos, ad perpetuam pœnitentiam peragen-
dam, apoſtolica decrevit auctoritas.

Cuſtodes carcerum, incarceratos ſuſtineant libere D
confiteri. Quod ſi de cetero quiſpiam confeſſionis
gratiam inhibuerit carcerato, niſi vivens de hoc con-
digne ſatisfecerit, moriens eccleſiaſtica careat ſepul-
tura.

Et quia de rebus tranſitoriis nihil ſupereſt, quod
animarum ſaluti debeat anteponi: præcipimus, quod
cum fratres Prædicatores & Minores, tam in Qua-
drageſima, quam extra, cum tranſitum fecerint per
parochias, confeſſiones fidelium libere audiant, &
pœnitentias injungant: qui, ſi voluerint confiteri,
proprii ſacerdotis licentia requiſita, & eccleſiæ pa-
rochiali oblationibus conſuetis & debitis prius ſo-
lutis, & ſi ſedes apoſtolica eis amplius indulſerit,
vel indixerit indulgendum, hoc ab omnibus obſer-
vetur. Et quoniam ipſorum Fratrum prædicatio &
ſancta converſatio in eccleſia Dei produxiſſe fruc-
tum non modicum dignoſcitur, ubicumque per
noſtram diœceſim tranſitum fecerint, honorifice ad
mittantur, & procurentur honeſte.

VI. *De Extrema unctione.*

SAlubre utique tam corpori, quam animæ, Un-
ctionis extremæ perpenditur ſacramentum, ad
allevationem corporum, remiſſionem peccatorum,
dignoſcitur alimentum. Quapropter inter cetera ſa-

Anno Christi 1287.

cramenta istud non minimum, præcipimus venerari: & sacerdotes parochos, quandocumque fuerint requisiti, ad visitandum infirmos se promptissimos exhibere. Et qui difficiles se exhibuerint in hac parte, & infirmis pœnitentibus & petentibus, gratis absque ulla exactione pecuniæ sacramentum hoc non contulerint: cum gratia sit gratis data, & non pretio conferenda; convicti super hoc, juxta canonicas sanctiones puniantur condigne.

Præterea præcipimus, quod rejecta omni negligentia, parochiales presbyteri, circa curam sibi commissam vigiles sint & soliciti, extra suam parochiam absque causa rationabili nullatenus provocantes: & tunc loco suo alium dimittant idoneum, qui ea quæ animarum curæ incumbunt, sciat & valeat adimplere.

Quod si quemquam juvenem vel senem, culpa, negligentia, vel absentia sui sacerdotis, quod absit, absque baptismo, confessione, Dominici corporis perceptione, ac extrema unctione præveniri morte contigerit: sacerdos super hoc convictus, a celebratione divinorum protinus suspendatur: cujus suspensio minime relaxetur, donec tam grande crimen pœnitentia condigna meruerit expiari.

Et quoniam quidam laici imperiti, de hoc sacramento nequiter sentientes, illud abhorrent in tantum, quod vix velint illud suscipere etiam in extremis; fatue æstimantes, quod post ipsius susceptionem, carnis esum, nudis pedibus incessum, copulam carnalem etiam cum uxore legitima, sibi fore penitus interdicta: præcipimus parochialibus presbyteris, ut ubi noverint tantam hæresim pullulare, contrarium prædicent: parochianis notificantes inter cetera, hoc sacramentum posse licite iterari; & quod uncti, si ab infirmitate postea convaluerint, carnes comedere, nudis pedibus ambulare, & si conjugati fuerint, uxores suas cognoscere, occasione hujusmodi omittere non tenentur.

VII. *De Matrimonio.*

CArnalis concupiscentiæ vitium ex inobedientia primorum parentum contractum, ita transivit in posteros, ut quamquam homo baptismi gratia renovatus, confirmationis robore solidatus, & sacro viatico recreatus existat, non est tamen per omnia priori innocentiæ restitutus: immo prioris concupiscentiæ fomes adhuc remanens, ipsum inquietare non cessat: per quam colaphizatur stimulo satanæ, incessanter nitentis hominem per hoc, sicut per ceteros nocendi modos, ducere ad interitum. Homo tamen, si legitime restiterit, propter certaminis hujus victoriam, majus meritum consequetur. Ad vitandum igitur hujus concupiscentiæ malum, Matrimonii sacramentum ab Apostolo post peccatum hominibus est concessum: quod a Deo in paradiso, & ante peccatum, ad officium fuerat institutum. Hoc per sponsalia de futuro initiatur, per mutuum consensum de præsenti ratificatur, per carnalem copulam consummatur. Debet igitur hoc sacramentum cum discretione magna & reverentia celebrari, in locis honestis, & tempore congruo, cum omni modestia & maturitate: non in tabernis, porationibus, & commessationibus: non secretis horis, latebris, & suspectis, sed palam & sobrie celebretur.

Et ut in ipsis contrahendis forma de cetero observetur, a qua vidimus quam plurimos deviare, & nonnulla animarum evenisse pericula: præsentis synodi auctoritate statuimus, ut nullum matrimonium, nulla sponsalia, nisi in præsentia rectoris ecclesiæ, seu sacerdotis parochialis, & trium fide dignorum, in posterum contrahantur: qui, si super forma & modo contractus lis inter contrahentes oriri contigerit, valeant super hoc veritati testimonium perhibere. Contrahentes vero extra formam prædictam, & præsentes in contractu, per locorum Ordinarios graviter puniantur. Licet per legitimum viri & mulieris consensum, legitima matrimonia contrahantur; quantum ad ecclesiam, necessaria sunt verba vel signa consensum exprimentia de præsenti. Ex quo manifeste liquet, quod sine auctoritate ecclesiæ, cujus judicio approbandus vel reprobandus est contractus, non sunt matrimonia contrahenda: quamquam alias contracta propter hoc minime dissolvantur.

Et quia ex insolentia contrahentium sic, alias nonnumquam ecclesiastici judices nimium perturbantur, & perplexitates inextricabiles in causis matrimonialibus sæpius inducuntur: statuta canonum exsequentes, statuendo præcipimus, quod cum matrimonia, modo suprædicto contracta, fuerint solemnizanda, trina denunciatio in ecclesiis, in quarum parochiis habitant copulandi, diebus Dominicis & festivis per presbyteros parochiarum, publice proponatur; quarum quælibet octo dierum contineat spatium, ut supra illum terminum, qui voluerint & valuerint, legitimum impedimentum apponant. Presbyteri etiam quod per seipsos potuerint investigare, & quod per se vel per alios invenerint, illud litteratorie significent, quibus incumbit solemnitates contractuum celebrare. Quod si contra copulam contrahentium appareat probabilis conjectura; contractus interdicatur expresse: donec quid super iis fieri debeat, canonice dijudicetur. Si vero aliquis impedimentum apponat, cui fama vicinia non consentit; juret statim, quod illud non obivit malitiose: injungatur sibi, quod coram loci Ordinariis, certis die & loco compareat, impedimentum objectum legitime probaturus. Qui si jurare noluerit, vel juraverit, & non comparuerit, vel in probatione defecerit objectorum; ex tunc procedatur in negotio, oppositione hujusmodi non obstante. Opponens vero, quia matrimonium legitimum impedivit, canonice puniatur.

Præterea quia quidam diabolicæ fraudis instinctu, legitima matrimonia, contra præcepta Domini, dissolvere satagentes, cum diversis in diversis provinciis contrahere non verentur: sub pœna excommunicationis firmiter inhibemus, ne aliqua extranea, & ignota persona ad contrahendum matrimonium in nostra diœcesi admittatur; donec per litteras loci Ordinarii, in cujus jurisdictione moram traxit diutinam, constiterit matrimonium legitime bannatum fuisse; & se posse contrahere absque ullo impedimento docuerit evidenter. Idem fiat, etiamsi contrahentes fuerint nostræ diœcesis, dum tamen diversorum archidiaconatuum vel parochiarum. Sacerdotes solemnitatem matrimonii aliter celebrantes, necnon & ipsa contrahentes, puniantur pœna concilii generalis.

Cum autem matrimonium in facie ecclesiæ fuerit solemnizandum, palam, & in ostio ecclesiæ sacerdos interroget contrahentes, si igitur invicem consentiant, ab ipsis singillatim. Si suspecti sint, nihilominus investiget, an ad contrahendum vi metus vel violentia sint inducti. Et si de hoc per utriusque, vel alterius eorum confessionem constiterit, ulterius non procedat: alioquin eos instruat in vulgari, quod se invicem accipiant sub his verbis: *Accipio te in meam: & ego te in meum*: eo quod per hæc

verba vel consimilia, legitima matrimonia contrahuntur. Ubi vero sponsalia contrahuntur, quæ sunt futurarum nuptiarum repromissio, ut puta, sub his verbis vel consimilibus: *Accipiam, vel habebo te in meam: & ego te in meum:* vel qualitercumque, clam vel palam matrimonium sit contractum, solemnitate minime subsecuta; in utroque casu ipsis contrahentibus carnalem copulam interdicimus, donec trinæ denunciationes factæ fuerint, & solemnitas in facie ecclesiæ adimpleta. Qui prius inter se commiscent, graviter puniantur, quamquam aliud non superfuerit impedimentum.

Ad hæc, quia propter clandestina, & interdicta matrimonia, nonnulla animarum pericula contingit pluries evenire, cum non appareant legitimi testes, per quos contractus posset probari; multoties evenit, ut conjuncti legitime, separentur; & illegitime conjuncti, cum suarum tolerentur periculo animarum: eo quod ecclesiasticus judex nequit in dubiis certam ferre sententiam. Omnes talia matrimonia contrahentes, ab ingressu ecclesiæ [a]: salva nihilominus pœna concilii generalis soboli imposita ex talibus nuptiis procreatæ. Sacerdotes parochiales, si talia conjugia nedum celebrare præsumpserint, vel contempserint prohibere, vel quiscumque regularis ipsis præsumpserit interesse; suspendendum ab officio per triennium declaramus: pœnæ subdendum nihilominus graviori, si culpæ qualitas id postulaverit suscipiendum.

[a] *Deest, ut mentur.*

Circa fornicariarum abjurationes, hanc formam de cetero præcipimus observari; ut delinquentes juramento præstito se adstringant, quod si ipsos contigerit pati postea recidivum; pœnam corporalem, absque ulla contradictione subibunt, quæ ipsis arbitrio sui judicis imponetur. Quam si postea incurrerint, & super hoc victi fuerint, vel confessi; tunc delinquentes, sine juramenti exactione, contrahant sub hac forma: *Ego ex nunc accipio te in meam, si de cetero carnaliter te cognoscam; & ego in meum, si a te de cetero carnaliter cognita fuero.* Quem quidem contrahendi modum redigi præcipimus in scripturam: ut per ipsam, in dubio, rei gestæ veritas comprobetur. Quod si contrahentes postea se carnaliter cognoverint, & super hoc fides facta fuerit in judicio; compellantur matrimonium ante sic contractum, in facie ecclesiæ solemnizare, infra certum tempus, arbitrio judicis moderandum.

Studeant mariti, juxta verbum Apostoli, uxores suas diligere, eisque debitum reddere conjugale, & ipsis, juxta substantiæ suæ vires, vitæ necessaria exhibere: ad quæ, cum oportuerit, eosdem decrevimus compellendos. Advocatos, necnon & procuratores, qui de cetero in causis matrimonialibus quidquam malitiose opponunt, quo minus legitimum matrimonium, debitum sortiatur effectum, vel ut in ceteris causis ecclesiasticis processus judicialis contra justitiam diutius remaneat in suspenso; præsentis synodi approbatione excommunicamus: & nihilominus super hoc victos, a suis officiis per annum decrevimus suspendendos.

Causæ vero divortii, postquam fuerint examinatæ, & plene instructæ, ad Officialem nostrum cum toto processu habito remittantur, per ipsum canonice decidendæ, sicut hactenus fieri consuevit.

VIII. *De Ordine in genere.*

CUm ad spiritualia officia exsequenda assumendi sint tales, qui possint digne sacramenta Dominica pertractare; quæ per alios, quam per illos, qui ad hoc sacros ordines susceperunt, nequeunt dispensari: cum omni reverentia venerandum est Ordinis sacramentum, per quod ceteris ministrandi solis clericis est attributa facultas. Quicumque igitur qui ad tam dignum accesserunt sacramentum, præcipue sacros ordines suscepturi, cum omni munditia corporis & cordis, facta confessione, & recepta pœnitentia, idem assumant. Quibus ex causis, ad ordines suscipiendos accedentes, diligenter attendant, prudenter advertentes, an sint legitimi, nec dum legitimati; an irregularitatem notam ex aliqua causa contraxerint, ut puta, quia fuerint homicidæ, judices, advocati, dictatores, scriptores, executores in causa sanguinis; an simoniaci, vel interventores simoniacæ pravitatis, vel simoniæ vitio infecti; aut an ab hæreticis, schismaticis, vel nominatim excommunicatis scienter promoti. Item an bigami, corruptarum mariti, vel sacrarum virginum violatores; an excommunicati, vel furtive ordines adepti, vel in susceptis taliter ordinibus ministrantes. Item, an sacrilegi, sortilegi, dæmonibus immolatores, incendiarii, ecclesiarum effractores; an conscientiam habeant peccati mortalis, vel consimilibus criminibus fuerint irretiti, quæ irregularitatem inducunt. Quos omnes suspensos esse ab exsecutione sui officii declaramus; & a receptione ordinum superiorum, donec super defectibus vel criminibus hujusmodi cum eis canonice fuerit dispensatum, omnino decrevimus repellendos.

Item ad propriam recurrant conscientiam, quo fine ad ordines aspirent, ut Deo & ecclesiæ virtuosius & gratiosius famulentur: non pro temporali quæstu, nec beneficiis a suis ordinatoribus extorquendis: quoniam tales simoniacos reputamus.

Caveant ad sacros ordines promovendi, ut titulum habeant sufficientem, sine quo omnibus ad sacros ordines accedere interdicimus facultatem: alioquin ipsos tamquam furtive promotos decrevimus reputandos; eo quod intentionis nostræ non est, aliquos aliter ordinare.

Et quoniam quidam promovendi, advertentes se non posse absque titulo ordinari; cum clericis beneficiatis vel laïcis pacisciuntur, ut eis per chartam, nomine tituli, conferant spirituale aliquod vel temporale, eamdem chartam ab eisdem post susceptos ordines recepturi: hujusmodi beneficiatos, & taliter ordinatos, tamquam simoniacos, ab officio & beneficio decrevimus suspensos. Laïcos vero pactionis hujus mediatores, conscios tantæ fraudis, excommunicationis majoris sententia innodamus....

Religiosis ac sæcularibus clericis districte præcipimus, ne aliquos de confratribus suis ad sacros ordines nobis audeant præsentare: nisi eis ante ordinum susceptionem in sufficienti & perpetuo titulo velint & valeant providere. Alioquin sicut ordinatos, ita præsentatores eorum, suspensos decrevimus a divinis.

Nullus etiam, etsi de sufficienti titulo sit provisus, absque sui archidiaconi litteris patentibus super natalibus, & honesta conversatione, ad hujusmodi ordines suscipiendos accedat: religiosis & beneficiatis duntaxat exceptis.

Cum abbates, priores, vel saltem subpriores aliquos de confratribus suis ad ordines recipere contigerit; sub pœna excommunicationis districte præcipimus, quod nullum ante annum probationis efluxum, vel factam professionem, nobis præsentent absque suis patentibus litteris: ne ipsis forsitan ad sæculum reverentibus, nos vel successores nostros super eorum provisione fatigari contingat.

Ad hæc, quoniam quidam extranei se oriundos

Digitized

ANNO CHRISTI 1287.

de noſtra diœceſi, ac ſervi ſe liberos multories mentiuntur; ad quod probandum, conductitios teſtes & falſos producunt: nos tam ipſos, quam teſtes eorum, pro hujuſmodi fraudis commento, excommunicationis vinculo innodamus.

Item, quia quidam eccleſiarum rectores, cum eos ad ordines ſuſcipiendos contigit evocari, ſe aſſerunt in ſacris, cum non ſint, ut ſic nobis valeant & officialibus noſtris illudere; ſicut alii, qui cum ſint auctoritate concilii privati, ſe procurant, abſque noſtra conſcientia, inter ceteros ordinari: tam hos, quam illos, ab officio ſuſpendimus & beneficio: donec primi ſuper illuſione hujuſmodi nobis ſatisfecerint, & in ſacris ordinibus fuerint conſtituti; ſecundi vero beneficia ſua dimiſerint vacua, aliis libere conferenda. Alioquin, ſi ipſa præſumpſerint poſtmodum retinere; fructus, ſi quos ex ipſis perceperint, quos conſtat non eſſe ſuos, cum integritate reſtituere compellantur: quos ſi retinere contenderint, tamquam rei eccleſiaſticæ invaſores, excommunicationis ſententia percellantur.

Clerici ab alieno epiſcopo ordinati, non prius ad exſecutionem ſui ordinis in noſtra diœceſi admittantur, donec de eorum ordinatione, litteratura, converſione, moribus, nobis vel locorum archidiacono fidem fecerint manifeſtam.

Rectores vero eccleſiarum parochialium, ad ordines quos beneficiorum ſuorum cura requirit, infra conſtitutum tempus ſe faciant promoveri: & reſideant perſonaliter in eiſdem, ſi pœnam generalis concilii voluerint evitare: nec eccleſiis ipſis per vicarios, ſed per ſeipſos deſerviant, niſi dignitates fortæ adnexæ fuerint vel præbendæ; in quo caſu ipſos habere vicarios canonice conſtitutos, a jure novimus eſſe permiſſum.

IX. *De eccleſiis, capellis, & oratoriis conſtruendis & reparandis.*

QUoniam eccleſiarum ordinatio, a quocumque conſtructæ fuerint, non in conſtruentis poteſtate, ſed loci diœceſani conſiſtere dinoſcitur, prout utriuſque juris ſancta & ſalubris decrevit auctoritas; nec liceat cuiquam eccleſiam, vel capellam de novo conſtruere, abſque epiſcopi ſui licentia ſpeciali: præcipimus, quod nullus eccleſiam vel capellam in noſtra diœceſi de novo fabricare præſumat, niſi noſtro primitus requiſito & accedente conſenſu; nec in eiſdem divina aliqualiter facere miniſteria, nec ipſa ſine noſtro conſenſu totaliter diruta renovare.

Capellæ vero, cum fuerint ſic conſtructæ, nihil in eis fiat quod in matricis eccleſiæ cedat præjudicium. Illa etenim nonnunquam, de rectoris aſſenſu, mediante juſtitia, conceduntur: hoc adjecto, ut fiat abſque juris præjudicio alieni. Quo caſu ſtatuimus, ut ſacerdotes in dictis capellis miniſtrantes, univerſas oblationes, quas in ipſis offerri contigerit, eccleſiæ matricis rectori cum integritate reſtituant. Et ut ſibi ſuper hoc ſalubrius conſulatur, dictos ſacerdotes ad idem religione ſacramenti præcipimus obligari. Libertatem etenim, quæ de concedentis benignitate præceſſit, in ſuam læſionem nolumus redundare. Hoc nedum de conſtruendis, ſed de jam ſimili modo conſtructis, firmiter præcipimus obſervari. Si quis autem reſtituere contempſerit, præter reatum perjurii, ipſum ſuſpenſionis vinculo, donec reſtituerit, innodamus. Si vero laïcus reſtitutionem impedierit, ac poſt trinam admonitionem non deſtiterit ab impendimento: hoc ipſo majoris excommunicationis incurrat ſententiam.

Inhibemus etiam, ne in capellis quæ proprios parochos non habent, parochianis matricis eccleſiæ, nec aliis quibuſcumque, ſacramenta vel ſacramentalia miniſtrentur: niſi aliquibus aliis amplius fuerit indultum. Nec ſit in ipſis fons baptiſmalis, nec in eiſdem nuptiæ vel divina celebrentur: niſi fundationis tempore, vel poſtea, majori donatæ fuerint libertate; & ob hoc matrix eccleſia honorem receperit competentem. Obventiones tamen earum, quas a prædictis perſonis contigit provenire, rectori, ut prædiximus, reſerventur. Idem de oratoriis, quæ in aliquorum domibus conſtruuntur, ſtatuimus obſervari.

Ad hæc, onus hujuſmodi conſtructionis & reparationis cancelli matricis eccleſiæ, ad ipſius eccleſiæ rectorem; navis vero eccleſiæ, ad parochianos volumus & præcipimus pertinere, conſuetudine contraria non obſtante.

Verum onus capellæ quæ diſtinctam habet parochiam, ad ipſos capellæ parochianos totaliter pertinebit, eo quod ob ipſorum favorem & commodum fuit conſtructa: & nihilo minus matrici eccleſiæ, ſi refectione indiguerit, juxta diſcretionem locorum archidiaconi, ipſos decrevimus ſubvenire.

Quia domini terrarum in diverſis parochiis terras poſſidentes, & in una illarum tantummodo perendinantes, ad onera eccleſiæ, in cujus parochia non inhabitant, ſed ſui famuli & ſervientes, ipſis parochianis incumbentia contribuere contradicunt: ut hujuſmodi calliditati in poſterum obvietur, præſentis ſynodi auctoritate ſtatuimus, quod domini hujuſmodi, onus reparationis eccleſiæ & cœmeterii, ſecundum portionem terræ quam poſſident in eadem parochia, ſicut ceteri parochiani, agnoſcant & perſolvant totaliter in futurum; & ipſi ad id faciendum, ſi neceſſarium fuerit, per illarum eccleſiarum prælatos, per omnimodam cenſuram eccleſiaſticam, de cetero compellantur.

Si quis vero altare cum parietibus & tecto in eccleſia, ex devotione velit conſtruere: hoc fiat, prius a nobis petita licentia & obtenta, ac aſſignata perpetua & ſufficienti ſuſtentatione ad reparationem hujuſmodi ædificii, cum indiguerit: ita quod parochiani propter hoc procedente tempore non graventur.

Onus oratoriorum, quæ in privatis domibus conſtruuntur, & etiam capellarum proprios non habentium parochianos, ad ipſorum duntaxat pertineat fundatores; item eccleſiæ & capellæ: quæ ſi fuerint ſuperfluæ vel dirutæ, an debeant reparari, vel aliis uniri, an totaliter deſtrui, ordinandi poteſtatem nobis de cetero reſervamus, juxta canonicas ſanctiones.

X. *De dedicatione eccleſiarum.*

SIcut nos iræ filii de natura, per baptiſmatis ſacramentum facti ſumus templum Domini univerſi: ita privata domus a cereris materiali ſubjecto non differens, per inviſibile dedicationis miniſterium, Dominicum templum efficitur: in quo, cum tamquam homines fragiles & imbecilles exceſſerimus, a Deo miſericordiam imploramus, & veniam delictorum. In hoc loco, & non alibi abſque cauſa honeſta, & neceſſitate magna, hoſtia ſalutaris viva & vera, offerri habet manibus ſacerdotum: ſicut liquet omnibus, quibus præcepta ſunt nota novi & veteris teſtamenti.

Idcirco officii noſtri debitum exſequi cupientes, ſingulis eccleſiarum rectoribus nondum dedicatarum præcipimus: quod eccleſias ſuas curent taliter

Digitized by Google

parare, ut ipſas dedicate peſſimus, cum vacaverit nobis tempus. Et ne quæque probabilis ignorantia nos circumveniat in hac parte, decanis ruralibus injungimus, ut de eccleſiis non conſecratis nec ..... & de aliis, de quibus dubium eſt an fuerint conſecratæ (eo quod certa conſecrationis indicia non apparent) nos vel officialem noſtrum, citra feſtum Nativitatis beatæ Mariæ, non omittant reddere certiores: alioquin ipſos velut inobedientes graviter puniemus.

Et ut matri a filiis honor debitus impendatur, ſtatuimus, ut anniverſarius dedicationis dies, a parochianis omnium eccleſiarum, & etiam capellarum adjacentium non dedicatarum, velut dies Natalis Domini ſolemniter celebretur: & quod parochiani ipſam, velut matricem, ſuis oblationibus venerentur. Parochiani capellarum dedicatarum & non dedicatarum, prædicto die, & die feſti ſanctæ matricis eccleſiæ, ad eccleſiam matricem accedant; honorem debitum, qui a filiis matri debetur, devotis precibus impenſuri: non ut parochiani capellarum dedicatarum offerant, niſi velint: eo quod oblationes ſuas in capellis dedicatis ipſos facere oportebit.

Ut autem conſecrationis impenſæ memoria perpetuetur: præcipimus, quod dotis quantitas quæ in dedicatione eccleſiæ eſt collata, dies dedicationis & annus, nomen conſecrantis, numerus dierum indulgentiæ a conſecrante conceſſæ, in Kalendare eccleſiarum conſcribantur.

XI. *De cœmeteriis capellarum, de matrice eccleſia longe diſtantium, dedicandis.*

QUia propter locorum diſtantias, & viarum diſcrimina, ac inundationes aquarum, nonnumquam capellæ infra parochiarum limites conſtituuntur, certos parochianos, & diſtinctos fines habentes, de quibus rectores omnia percipiunt emolumenta: advertentes per hoc viventibus parochianis ſalubriter fuiſſe proviſum, ſed in nullo mortuos relevari: ſtatuimus, ut ubi defunctorum corpora, propter impedimenta prædicta, nequeunt abſque nimia difficultate & periculo ad matricem eccleſiam tumulanda deferri, ſi capellæ diſtent a ſuis eccleſiis per duo millaria, vel ſint minoris diſtantiæ, dum tamen aquarum nimia inundatio tale præſtiterit impedimentum; rectores eccleſiarum, ſi locus ſuperſit, faciant ibi ſumptibus parochianorum, cœmeteria præparari: ut cum per loca ipſa tranſitum fecerimus, ea benedicere valeamus, in quibus corpora parochianorum earumdem, ad vitandum hujuſmodi pericula (abſque matricis eccleſiæ præjudicio) reponantur.

Dedicentur capellæ eccleſiæ ipſæ: cum orationes in locis dedicatis efficaciæ ſint longe majoris.

XII. *De eccleſiarum ornamentis, & eorum cuſtodia.*

UT ornamenta eccleſiarum, quibus quaſi propriis inſtrumentis ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrantur, ſint fulgida & honeſta, exemplum nos docet doctiſſimi Salomonis, dum vaſa domus Dei ex auro puriſſimo conſtituit fabricari. Quapropter præcipimus, quod quælibet parochialis eccleſia, & etiam capella diſtinctam habens parochiam, munda & decentia habeat ornamenta.

Sit in aliqua eccleſia ſaltem unus calix argenteus, purus vel deauratus: ſcyphus argenteus vel ſtanneus pro infirmis: ut poſtquam euchariſtiam aſſumpſerint, loturam digitorum ſuorum ſacerdos ſibi præbeat in eodem. Sint duo corporalia munda & integra cum repoſitoriis: duo paria veſtimentorum, plenare unum, feſtivale, aliud feriale: quatuor tuellæ ad majus altare, quarum ſaltem duæ ſint benedictæ, & una illarum cum patura.

Item ad quodlibet altare, cum contigerit Miſſam inibi celebrari, ſint ſuperpellicea duo, & unum rochetum: velum quadrageſimale: velum nuptiale: palla mortuorum: frontellum ad quodlibet altare: Miſſale bonum, graduale, troparium, manuale bonum, legenda, antiphonale, pſalteria, ordinale, venitare, hymnare, collectare. Præſens ſynodus ſcripta habeatur in ſingulis eccleſiis citra feſtum ſancti Michaëlis: ciſta ad libros & veſtimenta: pyxis argentea vel ſaltem eburnea, ad euchariſtiam, cum ſerura: chriſmatorium ſtanneum cum ſerura: aſſer ad pacem: pyxis ad oblatas: tres phialæ: ſacramentarium lapideum, & immobile: thuribulum: vas ad incenſum: vas ad aquam benedictam: heia ad tenebras: candelabrum Paſchale: duæ cruces, una fixa, & alia portabilis: imago beatæ Mariæ virginis, & ſancti loci ejuſdem: cereus paſchalis: duo cerei proceſſionales: cælatura ſuper altare: campanella deferenda ad infirmos, & ad elevationem Corporis Chriſti: lucerna boëta: campanellæ ad mortuos: feretrum mortuorum: baptiſterium lapideum bene ſeratum: feneſtræ vitreæ ſufficientes in cancello & navi eccleſiæ.

Qualiter hæc ſunt neceſſaria in eccleſia Dei ad explendum cultum divinum, uſus nos inſtituit quotidianus. Quædam iſtorum, prout utilitas expoſcit in majoribus eccleſiis quæ ſufficiunt, duplicentur, vel triplicentur, in quibus ſint hæc amplius quam aliis: diaconus & ſubdiaconus, capa chori, tunica, dalmatica, duo phylacteria ad cornu altaris, & unum ad patenam.

Onera omnium ornamentorum prædictorum, parochiani, ſicut hactenus, ita de cetero ſupportabunt, libris matutinalibus, unico ſcilicet pſalterio, feneſtris vitreis in cancello, & exalatura ſuper majus altare, dumtaxat exceptis: quæ rectores vel vicarii ſupportabunt, prout in noſtra diœceſi hucuſque fieri conſuevit.

Ornamenta eccleſiæ, ſecuræ cuſtodiæ committantur: non tamen ſub cuſtodia laïcorum, niſi id neceſſitas major expoſtulaverit. Nec tunc ſacra contingere, nec in eccleſia loco clerici aliqualiter miniſtrare præſumant.

Et quoniam audivimus, quod quidam nobis & locorum archidiaconis illudentes, cum ſibi eccleſiaſtica deficiunt ornamenta, tempore viſitationis exhibent aliena pro ſuis, mendaciter aſſerentes illa ſua eſſe, quæ ab aliis accommodarunt: hanc fraudem ſub pœna excommunicationis de cetero fieri prohibemus.

Ad hæc, cum ornamenta eccleſiæ incurſu latronum contigerit aſportari: ſi propter defectum cancelli, ornamentorum amiſſorum periculum, ad rectorem; ſi navis eccleſiæ, ad parochianos ſtatuimus pertinere: ut per hoc, tam hi, quam illi, ad ſupplendos tales defectus potius animentur.

Et quoniam inter eccleſiarum rectores & ſuos parochianos contentiones in eccleſiis ſæpius ſuſcitantur, dum parochiani ipſi propria auctoritate truncum affigunt in eccleſiis, vel extra, pro fidelium eleemoſynis colligendis; & præſumunt, ut audivimus, publice prædicare majorem fore eleemoſynam, ad truncum ipſum offerre, quam in manibus proprii ſacerdotis: unde evenit, ut tam ab oblationibus debitis, quam ex devotione conſuetis, corda inſi-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

insipientium avertuntur; & ecclesiarum rectores in utriusque damnum incurrunt non modicum, & jacturam. Audivimus etiam, quod quidam laïci oblationes candelarum, quæ in festo Purificationis beatæ Mariæ Virginis, & aliis festis per annum, ex laudabili consuetudine fieri consueverunt, nedum rectores recipiunt, sed aliquando capiunt de manibus offerre volentium: scelus hujusmodi palliantes, quod ex cera inde collecta, velint facere cereum coram cruce, vel alibi: has duas laïcorum præsumptiones, tamquam nefarias, detestantes, statuendo præcipimus: quod omnes tales truncі in ecclesia affixi, seu cœmeteriis, vel juxta, citra festum Nativitatis Joannis Baptistæ, ab ecclesiis ipsis penitus amoveantur; nec iterum apponantur, absque nostra, archidiaconi, vel saltem ipsius rectoris, licentia speciali: ad quos truncos si parochiani prædicare præsumpserint, perpetuo amoveantur, & ipsi nihilominus canonice puniantur. Si vero prædictum citra terminum amoti non fuerint: ex tunc ecclesias in quibus remanserint, donec amoveantur, suspendimus a divinis.

Et quia laudabilis consuetudo erga sanctam ecclesiam pia devotione fidelium introducta, commutari non debet, sub consueto colore canonicæ pietatis: omnes impedientes debitas oblationes & devotas in ecclesia Dei, & rectores ecclesiarum, quo minus de ipsis libere disponere liceat, excommunicamus: donec de injuriis, eisdem rectoribus satisfecerint competenter.

Item audivimus, quod propter sedilia in ecclesia rixantur multoties parochiani, duobus vel pluribus unum sedile vindicantibus: propter quod grave scandalum in ecclesia generatur, & divinum sæpius impeditur officium. Statuimus, quod nullus de cetero quasi proprium sedile in ecclesia valeat vindicare, nobilibus personis & ecclesiarum patronis dumtaxat exceptis: sed qui orandi causa primo ecclesiarum introïerit, juxta propriæ voluntatis arbitrium sibi eligat orandi locum.

Præcipimus insuper, quod de ecclesiarum instauro, ipsius custodes, coram rectoribus vel vicariis ecclesiarum, seu saltem capellarum parochialium, & quinque vel sex parochianis fide dignis, quos ipsi rectores, vicarii, vel capellani, de hoc duxerint eligendos, quolibet anno compotum fideliter reddant, & redigatur in scriptis. Quam scripturam præcipimus loci archidiacono, cum visitat, præsentari: nec ipsum instaurum in alios usus, quam ecclesiæ, ullatenus convertatur. Unde si parochiam pro defectibus ecclesiæ, seu pro aliis demeritis, amerciari contigerit, de proprio satisfaciant, instauro ecclesiæ integre remanente.

Et quia nonnumquam certus redditus & instaurum cantariis, altaribus, seu luminaribus assignatur: præcipimus, quod ipsa in alios usus ecclesiæ minime convertantur: nisi necessitas vel saltem æquitas aliter suadeat ordinare: loci archidiaconi, vel saltem rectoris, accedente consensu.

XIII. *Ne in ecclesiis, vel cœmeteriis earum, mercata vel placita sæcularia teneantur, vel ædificia sæcularia construantur.*

PIus & misericors Dominus, qui dum pro peccatis nostris irascitur, misericordiæ recordatur, templa Dominica construi & divinis precibus consecrari voluit & præcepit: in quibus plebs fidelis ab omnibus forinsecis & sæcularibus operibus abstinens, per oblationes & pacificas hostias, devotæ præcipue orationis, iram judicis mitigaret, ipsius A clementiam humiliter postulando. Quod idem omnium Dominus tam verbis, quam operibus, specialiter volens designare, flagello facto de funiculis ementes & vendentes ejecit de templo: asseverans domum suam domum fore orationis, & per tale commercium factam fuisse speluncam latronum. Ne igitur ubi delictorum est venia impetranda, delicta delictis gravius accumulentur: districte prohibendo statuimus, ne in quibuscumque ecclesiis nostræ diœcesis, atriis earum, vel cœmeteriis, mercata seu placita sæcularia de cetero teneantur: nec ullas negotiationes quispiam exercere præsumat: nec ædificia sæcularia inibi construere, nisi pro communi utilitate, & hostilitatis tempore, necessitas id exposcat. Et si quæ hactenus constructa fuerint, ipsa B præcipimus demoliri.

Et quia in cœmeteriis dedicatis multa sanctorum & salvandorum corpora tumulantur, quibus debetur omnis honor & reverentia: sacerdotibus parochialibus districte præcipimus, ut in ecclesiis suis denuncient publice, ne quisquam luctas, choreas, vel alios ludos inhonestos, in cœmeteriis exercere præsumat: præcipue in vigiliis, & in festis sanctorum, cum hujusmodi ludos theatrales & ludibriorum spectacula introductos, per quos ecclesiarum coinquinatur honestas, sacri ordines detestentur. Quod si aliqui, post factam denunciationem, ludos hujusmodi (quamquam improprie dictos, eo quod C ex eis crimina oriuntur) exercuerint: prædicti sacerdotes eorum nomina loci archidiacono, vel ipsius officiali, denuncient, ut ipsi pro suis demeritis canonice puniantur.

XIV. *De cœmeteriis claudendis, & arboribus crescentibus.*

SAcra loca ab omnibus venerari, tam juris civilis est ratio, quam sacrorum canonum jubet auctoritas. Idcirco ecclesiarum cœmeteria, cum quia sancta, tum quia sanctorum reliquiis sanctificata exsistunt, ab omni immunditia præcipimus custodiri: maxime ne brutorum animalium sordibus maculentur.

Hinc etiam, quod omnibus, quibus ipsa claudendi D onus incumbit de jure & consuetudine, injungimus & mandamus: ut circumquaque muro vel fossato ipsa totaliter claudant & conservent clausa, ne bruta animalia, porci præcipue, ingrediantur. Quod si rectores ecclesiarum vel presbyteri parochiales, ad quos cœmeteriorum custodia dignoscitur principaliter pertinere, propria animalia, vel aliena, ibidem depascant, vel depasci permittant: ipsos per locorum ordinarios decrevimus graviter puniendos. Et ne ex aliena culpa propriam negligentiam in posterum valeant excusare: compellendi parochianos suos quacumque censura ecclesiastica, decenter & honeste sua cœmeteria claudere, præsentis synodi E auctoritate ipsis plenam committimus potestatem.

Et quia inter rectores ecclesiarum & suos parochianos, super arboribus in cœmeterio crescentibus altercationes oriri sæpius intelleximus, utrisque ad se ipsos pertinere contendentibus: hujus altercationis dubium declarare [a]juris scripti potius quam statuto decidere æstimamus. Nam cum cœmeterium, maxime dedicatum, solum sit ecclesiæ; & quicquid plantatur solo cedat: sequitur necessario, arbores ipsas debere inter facultates ecclesiasticas annumerari: de quibus, laïcis disponendi nulla est attributa facultas; sed, sicut sacra scripturа testatur, solis sacerdotibus dispositionis cura indiscusse a Deo commissa docetur. Verum, quia arbo-

[a] *Hic desunt verbum aliquod videtur.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

tes ipſæ, propter ventorum impetus, ne eccleſiis noceant, ſæpe plantantur: prohibemus, ne eccleſiarum rectores ipſas præſumant proſternere indiſtincte, niſi cum cancellus eccleſiæ neceſſaria indigeat refectione: nec in alios uſus aliqualiter convertantur, præterquam ſi navis eccleſiæ indiguerit ſimiliter refectione, & rectores propter parochiæ indigentiam, eis caritative de arboribus ipſis duxerint largiendum. Quod fieri non præcipimus: ſed, cum factum fuerit, recommendamus.

XV. *De immunitate eccleſiarum, perſonis, & rebus earum.*

SAnctam matrem eccleſiam, quæ nemini claudit ingreſſum vel gremium redeundi, non ſolum patres Apoſtolici, ſed etiam Romani principes in unitate mutiplici decorarunt: ut ſit ipſa tamquam pia mater, quæ in ſinu ſuo recolligit univerſos: ira ſinguli boni, ſive mali, ad ipſam confugientes, ſub ipſius chlamyde proteguntur illæſi. Hanc libertatem eccleſiaſticam bonæ memoriæ Othobonus, quondam in Anglia ſedis Apoſtolicæ Legatus, prudenter attendens, decrevit ſtatuendo: ut ſi quis aliquem ad eccleſiam, cœmeterium, vel clauſtrum confugientem inde abſtraxerit, vel neceſſarium victum ſibi prohibuerit miniſtrari; aut res alienas in prædictis locis depoſitas hoſtiliter vel violenter aſportaverit, vel aſportari fecerit; aut abſtractionem aut prohibitionem ſuo nomine factam, vel a ſuis familiaribus, ratam habuerit; aut talia præſumentibus auxilium, conſilium, vel conſenſum præbuerit, publice vel occulte: fore ipſo facto vinculo excommunicationis innodatos, a quo non prius abſolventur, donec eccleſiæ damnum paſſæ ſarisfecerint competenter. Hæc digna æmulatione ſequentes, adjiciendo ſtatuimus: ut nullus in prædictis locis, etiam laïcus in laïcum manus injiciat temere violentas; vel ad palliandam propriam injuriam vel alienam, locum ſacrum præſumat affirmare profanum; vel aliam perſonis eccleſiaſticis, rebus earum, aut familiæ, contra immunitatem a ſanctis canonibus eis indultam, injuriam irroget vel gravamen. Alioquin contravenientes vinculo excommunicationis concilii innodamus: ceteris pœnis in ſtatuto ipſius Legati enumeratis, in ſuo robore nihilominus induraturis.

XVI. *De eccleſiarum domibus conſervandis & reparandis.*

INgratitudinis vitio & avaritiæ labe quorumdam ſtatum [a] novimus quamplurimum [b] dejugari: qui cum beneficiis eccleſiaſticis ſuis nonnulla percipiant emolumenta, onera incumbentia negligunt ſupportare; ædificia eccleſiarum integra conſervare, & reſtaurare dirupta non curantes; immo aut bona percepta in ſinu avaritiæ abſcondunt; aut velut prodigi, inutiliter conſumere non verentur.

Hinc eſt, quod ſtatuendo, & monendo diſtricte præcipimus, ut clerici univerſi eccleſiarum ſuarum cancellos, domos, & cetera ædificia deſtructa, de novo conſtruere, & ruinoſa fulcire, prout indiguerint, non omittant: ut cum nos, vel locorum archidiaconos per loca ipſa tranſire contigerit, valeamus ibidem hoſpitare honeſte. Qui ſi moniti per nos vel dictos archidiaconos, præmiſſa per duos menſes facere detrectaverint; ex tunc, juxta prædicti Legati ſtatutum, tantum de eccleſiarum ſuarum fructibus [c] plenarie præcipimus, quantum ad refectionem hujuſmodi ſufficiat peragendam.

[a] Forte *deſſ.* eccleſiaſticum
[b] Forte, denigrati.
[c] Forte, penderc præcipimus.

XVII. *De vita & honeſtate clericorum.*

ANNO CHRISTI 1287.

UT clericia vulgari vita recluſi, mundi voluptatibus non intendant, ſacris eſt canonibus diſtinitum: quorum etiam vita aliis exemplare, ceteros morum gravitate & converſatione laudabili decet præcellere. Ne igitur clerici ad gubernationem poſiti populorum, per vitam malam & geſtus incompoſitos efficiantur ruinæ, tam propriæ, quam multorum: ſtatuendo præcipimus, quod clerici univerſi, quorum opera lucere debent coram hominibus, vita bona, converſatione honeſta, & ſanctis moribus ſe exornent; ut non ſolum verbo prædicationis, ſed vitæ propriæ integritate, errantes ad viam veritatis revocent & ſalutis.

Et ne in ipſis ſuperbiæ vitium, quod omnis peccati & perditionis [a] fuit, prædominetur: præcipimus, quod pannis ſericis vel viridibus, aut rubeis, ſeu ſubtelaribus manicis, ſotularibus conſutitiis, caligis aliis quam nigris, frenis, ſellis, pectoralibus, calcaribus deauratis, aut alio quocumque ornatu ſuperfluo non utantur: ſed habitu & inceſſu corporis, Deo & hominibus ſtudeant complacere.

[a] Add. origo vel ſimil. ſimilia.

Omnes perſonæ in dignitate, necnon rectores eccleſiarum in ſacerdotio conſtituti, ac parochialium eccleſiarum vicarii, capis & ſupertunicis utantur clauſis, & maxime in civitatibus, via, & in plateis, coram ſuis prælatis & conventibus clericorum. Hoc idem faciant ſacerdotes, quamquam minime beneficiati, ſi ſibi ſuppetant facultates: quæ ſi defuerint, volumus tamen & præcipimus, quod tam ipſi, quam ceteri clerici omnes conſtituti in ſacris ordinibus, ſuperindumentis ſaltem utantur clauſis: ut in omni caſu, per habitum exteriorem, per quem interior deſignatur, clerici a laïcis diſcernantur.

Induant ſe clerici veſtibus unius coloris, & non varii, nec permixti: quoniam omnis ornatus ad jactantiam adhibitus, eſſe debet a clericis alienus. Et ſicut nec fulgidis veſtibus ſe [b] ornare, ita non ſordibus deturpare. Nam ut exquiſitæ deliciæ, nec affectatæ ſordes, laudes.

[b] Deſidiam.

Clerici veſtes habeant, nec longitudine nec brevitate nimia ridiculoſas: nec fibulas, nec annulos deferant, nec corrigias ſericas, auri vel argenti habentes ornatum. Circa capitis tonſuram, honeſtatem oſtendant: ut comam nullatenus nutriant, ſed crinibus & patentibus auribus incedant, coronas habentes ſphæricas & decentes: quas infulis cooperire, ſub pœna ſtatuti legati Othoboni penitus prohibemus. Moribus & verbis pudorem indeſinenter oſtendant: ad quod deſignandum, prædicatores turturi comparantur. Et quoniam in compoſitione corporis, qualitatem indicant mentis: & inceſſu clerici debent eſſe ornati; ut gravitate itineris, mentis maturitatem oſtendant.

Item a pravorum conſortiis ſe abſtineant. Sæpe etenim pravorum conſortia bonos mores corrumpunt, & diutina converſatione ſubvertunt. Lectionibus & orationibus intendant aſſidue.

Item clerici modeſti ſint & ſobrii, abſtinentes ſe a crapula & ebrietate. Nam, ut ait Gregorius, gula nihil turpius eſt, cujus fœtor eſt in ore, pallor in facie, tremor in digitis; in cujus corde nullum latet ſecretum. Ut inter clericos & hiſtriones, ſicut eſt, ita appareat in omnibus diſpar profeſſio: diſtricte præcipimus, ut ad convivia non accedant, maxime ſacerdotes: niſi a domino domus ſpecialiter fuerint invitati. Quod ſi invitati contigerit, ſeſe non ingurgitent: ſed protinus poſt prandium, ad propria ſobrii revertantur. Nuſquam tabernas exer-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

ceant, nisi peregrinationis causa in itinere constituti: sed ita modeste & sobrie vivant semper, ut in omni tempore inter sanctum & profanum, mundum & immundum, discernere sciant & valeant, sicut decet.

Præcipimus ut clerici histrionibus & joculatoribus non intendant; ad aleas vel ad taxillos non ludant, nec aliis ludentibus sint participes, aut inspectores; nec ad spectacula publica, spectandi gratia, præsumant accedere. Avibus nec canibus venatoriis non utantur. Hæc & alia plurima sunt clericis interdicta, quorum conversatio a laïcorum actibus est remota: quos sicut loco, ita religione debent præcelliere.

XVIII. *De clericis concubinariis, & concubinis eorum puniendis.*

LIbidinis ardorem, quo decor & honestas clericalis sæpius scandalizatur, & habetur pluribus in derisum, extinguere cupientes: clericos universos beneficiatos, & alios, [a] ab omni incontinentiæ vitio præcipimus caste vivere & honeste, præcipue in sacris ordinibus constitutos. Et ne eorum honestatem, mulierum consortia dehonestent: præcipimus, quod [b] in domibus suis nec alienis detineant publice concubinas: & si qui hactenus habuerint, ipsas infra mensem a se prorsus amoveat, illas vel alias de cetero nullatenus retenturi. Alioquin secundum statuta dominorum Othonis & Othoboni, contra eos edita in hoc casu, puniantur condigne: quæ juxta formam [c] statuti Radingiæ promulgati, præcipimus annis singulis publicari.

[a] Forte, absque omnis-

[b] Presbyteri forte, nec

[c] Amentur, vide Supra, pag. 1161. de

Et licet ecclesiastici, quidquid vitæ suæ necessitati eis superfuerit de patrimonio suo Jesu Christi, in usus pauperum, quorum dispensatores existunt, teneantur ex debito erogare: quidam tamen eorum, ut audivimus, de quo dolemus, bona ecclesiæ, non in pauperum usus, at suarum concubinarum convertunt; eisdem terras, redditus, seu res alias, de pecunia ecclesiæ comparando, vel ad comparandam pecuniam ministrando: immo quod deterius est, præsumptione tam damnabili non contenti, in extremis laborantes, & de superno numine cogitantes, in suis ultimis voluntatibus, quas in malum exemplum omni tempore continuarunt, bona ecclesiæ suis concubinis relinquere non formidant; aliquando directe, aliquando, ut pallient scelus suum, persona tertia mediante. Hanc damnabilem præsumptionem in clericis perfecto odio prosequentes, damnamus pariter & reprobamus, auctoritate præsentis synodi: statuentes, ut clerici beneficiati in nostra diœcesi, concubinas suas, si quas hactenus habuerunt vel habituri sunt, quod absit, terras, redditus, domos emere, vel ad emendum pecuniam ministrare, aut in solo laïcali de bonis ecclesiasticis ædificia construere, seu fructus ecclesiasticos in laïco feodo reponere, amodo non præsumant. Quod si aliqui contra hoc statutum venire præsumpserint: ipsos pro tanto temeritatis excessu excommunicationi decrevimus subjacere, donec læsis ecclesiis emendam præstiterint sufficientem.

Et quamquam ultimis decedentium voluntatibus favor maximus debeatur: in odium tamen incontinentium clericorum & concubinarum suarum præcipimus; quod si clericos suis concubinis aliquid legare contigerit, legato tali, velut invalido, totaliter careant. Quod si vel aliis suppositis personis solvi contigerit: exsecutores illud, tamquam indebitum, repetant; & ecclesiæ, de cujus processit patrimonio, restituere non omittant: alioquin de proprio satisfacere.

Ut autem incontinentiæ vitio circa clericos cautius obviemus: pœnis temporalibus, cum perpetuas non formidant, decrevimus succurrendum: statuentes, quod beneficiati, qui amodo concubinas suas publice detinent, eo ipso ab officio & beneficio sint suspensi: ita quod de beneficiis, donec omnino ipsas amoverint, se nullatenus intromittant. Alioquin majoris excommunicationis incurrant sententiam: qua dum sint ligati, si divina præsumpserint celebrare, a suis beneficiis perpetuo amoveantur. Qui vero beneficiati non fuerint, ab officio suspensi remaneant: gravius puniendi, prout culpæ qualitas hoc exposcit.

Presbyteri vero, qui in illis fornicantur, quas baptizaverint, vel susceperint ad pœnitentiam: si beneficiati fuerint, hoc ipso facto a suis beneficiis sint amoti. Alioquin ab officio tamdiu suspensi remaneant, donec ad arbitrium superioris condigne pœnituerint. Clerici vero, qui adulterium commiserint vel incestum, præter pœnas supradictas, graviter puniantur. Qui vero de incontinentia publice fuerint diffamati, nec voluerint aut valuerint canonice se purgare: pro convictis habentes, decrevimus puniri.

In detestatione autem incontinentiæ vitii clericorum & presbyterorum, publicas concubinas eorum ab ingressu ecclesiæ, & susceptione suspendimus sacramentorum. Quæ si monitæ, a sua fœditate non recesserint, ipsas excommunicationis vinculo innodamus: quas, in majorem utriusque ruborem, a suis fornicariis presbyteris, tales præcipimus publice nunciari. Et si adhuc incorrigibiles forte permanserint: invocetur contra eas, si oportuerit, auxilium brachii sæcularis.

Caveant igitur clerici, & prudenter attendant, ut si ipsos cum suis concubinis taliter excommunicatis, amplius fornicare contigerit, ne majoris excommunicationis incurrant sententiam, criminosis in eodem crimine communicando.

Et ne impietas sub pietatis specie pallietur: præcipimus, ne clerici, in sacris maxime ordinibus constituti, ullas consanguineas, dummodo suspectas, in domibus suis alimentorum gratia præsumant recolligere: sed si tales habeant quæ indigeant, in domibus alienis, procul ab eis, vitæ necessaria subministrent.

Et quia mulierem quam bene conspicimus conversantem, mente debemus diligere, & non frequentia corporali: inhibemus, ne clerici ecclesias monialium, vel sororum sæcularium, vel regularium, sine honesta & legitima causa, frequentare præsumant, aut cum eisdem frequenter familiare habere colloquium.

Ut autem incontinentiæ vitium, tam a laïcis, quam a clericis, detestabile magis in posterum habeatur: præcipimus, quod sacerdotes parochianis suis, sæpius & publice prædicent; omnem carnalem commixtionem inter virum & mulierem, extra legitimum conjugium, mortale fore peccatum, & æternam hebennæ pœnam inducere, nisi in hac vita vera confessione & pœnitentia purgetur.

XIX. *De residentia ecclesiasticorum presbyterorum, habentium plura beneficia.*

PAstoralis curæ solicitudo hoc habet in se proprium, ut oves pastoris vocem audiant & sequantur, ut mutua inter eos habeatur cognitio. Sicque curæ gregis sibi commissi, præsentialiter opor-

Digitized by

ANNO CHRISTI 1287.

Absentiæ vitandæ et loca vacantia declarata.

tet pastorem intendere, & errantes crebris clamoribus ad ovile Dominicum revocare: ut grex [qui curam animarum] boni pastoris sequatur vestigia, & non mercenarii, qui dimittit oves & fugit, eo quod non est sibi cura de ovibus. Statuimus, ut rectores ecclesiarum parochialium, quibus, ex suscepta cura regiminis, residendi onus incumbit, in ipsis personaliter resideant: iis dumtaxat exceptis, quorum absentia per institutos vicarios fuerit excusata: vel quorum ecclesiæ, dignitati vel præbendæ sint annexæ: vel cum quibus ad obtinendum plura beneficia a sede Apostolica dicitur dispensatum. Quorum beneficiorum numero & eorumdem facultatibus prudenter pensatis, modo in uno, modo in alio, plus vel minus residentiam faciant personalem. Quibus injungimus, districte præcipientes, ut dispensationes, si quas habeant, per quas tot beneficia licite valeant personaliter retinere, nobis citra proximum festum sancti Michaëlis, quem terminum ipsis peremptorie assignamus, non differant exhibere. Quas, si justo impedimento cessante, intra prædictum tempus non exhibuerint: ex tunc ipso jure vacare eadem beneficia declaramus, secundum verbum & intellectum concilii generalis aliis idoneis personis libere conferenda.

Circa vicariorum institutionem & residentiam, statutum dominorum Othonis & Othoboni per omnia præcipimus observari. Et ne quam habeat unde quis ignorantiam vel negligentiam excusabilem prætendere valeat; ipsa luminarim duximus notificanda. Statuit dominus [a] Otho, ut nullus ad vicariam admitteretur, nisi in presbyterum ordinatus, vel saltem diaconus, in presbyterum proximis quatuor temporibus ordinandus: qui renuncians aliis beneficiis curam animarum habentibus, juraret residentiam facere, & per seipsum ibidem continue faceret corporalem: alioquin ipsam institutionem nullam fore decrevit, & vicariam alii conferendam. Cui statuendo superaddit dominus Othobonus, ut si quis contra prædictum statutum vicariam teneret, fructus suos non faceret sic perceptos: sed illorum medietas una ecclesiæ, cujus est vicaria, traderetur, in ipsius utilitatem modis omnibus convertenda: pars vero una alterius medietatis inter pauperes ipsius parochiæ distribueretur; & altera loci archidiacono applicaretur: qui annis singulis super his inquisitionem faceret diligentem, ut prædictum statutum faceret firmiter observari.

[a] *Legitur*, Othobonus, *sed falso.*

Hoc, & cetera quæ in prædictis statutis latius continentur, tam ab his archidiaconis, quam vicariis, inconcusse præcipimus observari: ita quod nulla valeat in his negligentia vel culpa notari.

XX. *De inquisitione facienda super litteratura ecclesiasticarum personarum.*

OMnium mater errorum ignorantia præcipue sacerdotibus est vitanda, qui in populo Dei docendi officium susceperunt: quorum opus in prædicatione & doctrina consistit, ut ædificent cunctos, tam fidei scientia, quam operum disciplina. Ne igitur per cœcitatis ignorantiam, dum ducatum præstant populo Christiano, ambo in foveam delabantur: singulis locorum archidiaconis injungimus, ut diligenter inquirant, qui rectores, vicarii, aut sacerdotes in litteratura enormem patiuntur defectum: & postquam eis de hoc constiterit, nobis denunciare quam citius non omittant.

De parochialibus sacerdotibus frequenter assumant experientiam, an habeant & sciant Decalogum, id est, præcepta legis Mosaicæ; ipsaque subditæ plebi exponant, & solicite prædicent observanda. An etiam sciant septem peccata mortalia, ipsaque prædicent populo fugienda: sciant etiam septem sacramenta ecclesiastica, & qualiter habent conferri, ut supra diximus, unumquodque: an articulorum fidei Christianorum saltem simplicem habeant intellectum, prout in psalmo, *Quicunque vult*, & in utroque symbolo continentur; [a] ni quilibet, qui fidem Catholicam firmiter non crediderit, salvus esse non poterit.

[a] *Forte*, nam quilibet.

Sacerdotes autem, si quos invenerint circa præmissa nimia ignorantia laborare, ipsos protinus suspendant ab officio sacerdotali, maxime a regimine animarum; ad quos quidem divinus sermo dicitur: *Tu vero scientiam repulisti: & ego repellam te, ne fungaris mihi sacerdotio.* Oseæ 4.

Ut autem quilibet sacerdos, cui animarum cura incumbit, melius sciat & intelligat, qualiter debeat in ipsa versari: præcipimus, quod quilibet, cui parochialis ecclesiæ regimen incumbit, quamdam summulam plurimum utilem, immo verius necessariam, a diversis tractatibus extractam sub compendio: (quæ summula sub [b] eisdem verbis incipit) quilibet & præsentem synodum, citra festum sancti Michaëlis habeant scriptam, & ipsam sane intelligant, ac ea utantur, sub pœna unius marcæ, loci archidiacono applicandæ. Quam si archidiaconus remiserit, & ipsam, vel ipsius partem quartam levare poterit, & recipere prætermiserit; eumdem archidiaconum in duabus marcis fabricæ ecclesiæ Exoniensi volumus obligari.

[b] *Hæc quidem verba, a quibus incipit hæc synodus, usque, Ab illorum de cura animarum, &c. Eam summulam vide ad calcem hujus codicis.*

XXI. *De divino officio, nocturno pariter & diurno.*

MInistri ecclesiarum, qui ecclesiasticis sustentantur stipendiis, prompti debent esse & soliciti circa divinum officium peragendum: ut in vinea Domini viriliter laborantes, præter stipendia temporalia, quæ hic percipiunt, æternæ retributionis denarium mereantur percipere post laborem: quos circa ipsum officium propheticus sermo instruit, & informat, dum per Propheram dicitur: Psal. 62. Psal. 118. *In matutinis meditabor in te*; & alibi: *Septies in die laudem dixi tibi.*

Hinc est quod singulis ecclesiarum ministris in virtute sanctæ Trinitatis injungimus, ut secundum formam concilii generalis, divinum officium, nocturnum pariter & diurnum, corde & voce simul studiose celebrent; & devote, & plane, & plene, absque syncopa psallendo, seu cantando singula quæ incumbunt. Caveant igitur psallentes, ut in medio versiculi pausent pusillum: nec unus versiculum sequentem prius incipiat, donec alter plene dixerit præcedentem: & sic psallendo sese intelligant, ut dum voce unus psallat, animus affectu simul psallere videatur.

Et quia canonicæ horæ, secundum temporum interstitia, in ecclesiis parochialibus, sicut in cathedralibus & collegiatis, nequeunt decantari: præcipimus, ut presbyteri parochiales ab ecclesiis suis recedere non præsumant; donec festis diebus ante Missam vel post, canonicas horas decantaverint; vel saltem legerint absque cantu, cum dies fuerit feriandus: proviso quod Missam sacerdos prius non celebret, donec Matutinas & Primam solverit Creatori.

Præcipimus etiam, quod parochiales presbyteri, omni die, præterquam in Paschatis tempore, & festis Sanctorum, [c] novem lectionum: & in vigiliis eorumdem, decantent, *Placebo*, & *Dirige*, & *Com-*

[c] *Leg. officium trium novem lectionum.*

Digitized by

Anno Christi 1237.

mendationem. [a]Hæc tamen tempora non excipimus, dum tamen id velint facere ex devotione.

[a] Forte, hæc extra tempora.

Ad hæc districte prohibemus, ne presbyteri circa potationes, & inutiles confabulationes noctes ducant quasi insomnes, sicut fieri audivimus aliquando: quod [b]cubant sobrii tempestive; ut mane surgentes post plenam digestionem, habiliores sint ad divinum officium exsequendum. Quo incepto exteris collocutionibus laïcorum amplius non intendant: sed donec illud impleverint, aures intentas jugiter porrigant ad divina.

[b] Forte, sed cubent.

Præterea audivimus quandoque, quod presbyteri, quamquam fuerint absentes, forte ex illicita causa, tamquam præsentes essent, ad horas canonicas faciunt campanas pulsari: quarum sonitu populus exciratus, dum ad ecclesiam, divinum officium audiendi & orandi causa accedit, presbyterum non inveniens, clerico præsente, ubi sit inquirunt, & responsum accipiunt, Non est hic; jam recessit: & sic parochiani illusi recedunt, & ecclesia defraudatur obsequiis. Hanc tam fraudem quam injuriam..... cedere minime dubitatur, evellere cupientes: statuimus, ut si talis sacerdos perpetuus fuerit, veluti rector, seu vicarius, per mensem vel amplius, superioris arbitrio, ab ingressu ecclesiæ suspendatur: si vero conductitius fuerit & temporalis, ut vere dici possit, Jam recessit; ipsum a nostra diœcesi præcipimus amoveri.

Præterea præcipimus, quod nullus sacerdos bis in die Missam celebrare præsumat, præterquam diebus Nativitatis Domini, & Resurrectionis Dominicæ; & cum in ecclesia propria corpus fuerit tumulandum. Quibus casibus in Missa priori presbyter ablutionem calicis aut digitorum non assumat.

Statuimus insuper, quod parochiales presbyteri annalia vel triennalia non recipiant, per quæ parochiales ecclesiæ careant obsequiis debitis & quotidianis. Alii vero capellani conductitii, diebus Dominicis & aliis solemnitatibus non prius celebrent, donec Missa parochiæ fuerit celebrata.

Et quoniam audivimus, quod quamquam rectores ecclesiarum, metu pœnæ statuti, infra annum a tempore susceptæ regiminis..... & fecerint in presbyteros ordinari, Missarum tamen solemnia differunt celebrare per tempora diuturna; per hoc excusare volentes, quod in prædicto statuto nihil cautum de Missarum solemniis reperitur. Hanc excusationem, (qua se accusant potius, quam excusant,) frivolam reputantes; statuimus, ut saltem infra dimidium annum post ordinum susceptionem, nisi canonicum habuerint impedimentum, Missas celebrare non omittant. Alioquin beneficiorum fructus decrevimus sibi suberahendos, donec quod dictum est devote compleverint: nec postquam semel celebraverint, incipiant tunc cessare; sed sub pœna prædicta frequenter studeant celebrare.

Et cum in ecclesia Dei, secundum inferiores & superiores ordines, officia sunt [c]destituta, ne inferior usurpet officium superioris, & promiscuis actibus contingat ecclesiastica officia perturbari: firmiter inhibemus, ne diaconi confessiones audiant, pœnitentiasve injungant, vel sacra ministrent, aut aliqua officia exerceant, quæ solis sacerdotibus sunt concessa.

[c] Forte, instituta.

Laïcos, aut in cancello stare, aut canes secum in ecclesia detinere, aut in navi ecclesiæ tumultum facere, dum in ipsa divinum officium celebratur, firmiter inhibemus: & ipsos a tali præsumptione per locorum rectores, vicarios, & parochiales insuper sacerdotes, censura ecclesiastica statuimus coërcendos: inhibentes clericis conjugatis, quantumcumque litteratis, ne altari præsumant ministrare, cum ipsos studere oporteat qualiter uxoribus suis valeant complacere: sicque eis, quæ Dei cultum respiciunt, animum ex toto nequeunt applicare.

Anno Christi 1237.

XXII. *Quod parochiani frequentent ecclesiam diebus Dominicis.*

TAm veteris quam novi Testamenti pagina, septimum diem ad humanam requiem depuravit. Unde Judæi secundum litteram, diem Sabbatum, nos secundum litteræ intellectum, Dominicum, a manuali opere custodimus: quo, in ecclesia conveniens populus Christianus, tam divina obsequia audiant, quam vivendi normam addiscant. Et quanto variæ sæculi operationes, parochianos non sinunt ceteris diebus divinis officiis interesse; tanto his diebus singuli curiosius tenentur adesse, ut dum pro pane materiali in singulos dies perituro, sex diebus laboraverunt, septimo saltem die, cibo spirituali, qui non perit, verbo prædicationis salubrius refocillentur.

Idcirco parochialibus presbyteris præcipimus universis, ut parochianos suos moneant diligenter, & efficaciter inducant: ut ecclesiam suam festis diebus, præsertim Dominicis, studeant frequentare, divinum officium audituri, & recte vivendi instructionem humiliter recepturi. Qui si ex consuetudine se absentaverint, per locorum ordinarios puniantur. Et ut absentandi se occasio auferatur: sub pœna excommunicationis firmiter prohibemus, me[illegible] Dominicis diebus in [illegible]ostra diœcesi celebrari, præterquam de victualibus quæ in his sicut ceteris licite vendi possunt: Missa tamen primitus celebrata. Aliter & alia vendentes, & ementes, gravi p[illegible]ec[illegible]ojacere.

XXIII. *Qualia Festa debent indici, & observari.*

CIrca festa indicenda errare novimus quamplurimos sacerdotes, dum unus in sua parochia festum aliquod indicit solemniter celebrandum, alius idem festum penitus prætermittit: sicque in una parochia homines celebrare a laboribus, in alia communiter laborare sæpe contingit. Quod absurdum admodum reputantes, inhibemus, ne sacerdotes alia festa in parochiis suis præcipiant solemniter celebrari, quam ea quæ in sacris canonibus sunt expressa, vel quæ cum clero & populo solemniter duximus veneranda.

Ut festorum celebrandorum inter omnes subditos nostros eadem observantia habeatur: festa solemniter celebranda, cum clero & populo, præsenti synodo duximus inserenda.

In mense Januarii: Circumcisionis Domini, Epiphaniæ Domini, Conversionis sancti Pauli.

In mense Februarii: festum Purificationis beatæ Mariæ, Cathedræ sancti Petri, sanctæ Matthiæ apostoli.

In mense Martii: festum sancti Gregorii, Annunciationis sanctæ Mariæ.

In mense Aprilis: sancti Gregorii, sancti Marci evangelistæ.

In mense Maii: sanctorum Philippi & Jacobi, Inventionis sanctæ Crucis, sancti Joannis ante portam Latinam, sancti Augustini Anglorum apostoli.

In mense Junii: sancti Barnabæ apostoli, Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, apostolorum Petri & Pauli.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

In menſe Junii: Tranſlationis ſancti Thomæ martyris, ſanctæ Mariæ Magdalenæ, ſancti Jacobi apoſtoli majoris.

In menſe Auguſti: Ad vincula ſancti Petri, ſancti Laurentii, Aſſumptionis beatæ Mariæ, ſancti Bartholomæi apoſtoli, Decollationis ſancti Joannis Baptiſtæ.

In menſe Septembris: Nativitatis beatæ Mariæ, Exaltationis ſanctæ Crucis, ſancti Matthæi apoſtoli, ſancti Michaëlis Archangeli.

In menſe Octobris: ſancti Lucæ evangeliſtæ, apoſtolorum Simonis & Judæ.

In menſe Novembris: Omnium Sanctorum, ſancti Martini, ſanctæ Catharinæ, ſancti Andreæ apoſtoli.

In menſe Decembris: ſancti Nicolai, Conceptionis beatæ Mariæ, ſancti Thomæ apoſtoli, Nativitatis Domini per octo dies. Paſchæ per quatuor dies, Aſcenſionis Domini, Pentecoſtes per quatuor dies. Temporibus ſuis, feſtum ſancti loci, & dedicationis eccleſiæ.

XXIV. *Ne clerici negotiatores exiſtant, vel ſeculares adminiſtrationes recipiant.*

A Turpis lucri quæſtibus, quæ ex cupiditatis labe proveniunt, cujuſcumque gradus clericos ſe abſtinere Apoſtolica ſententia patenter inſinuat; qua cavetur: *Nemo militans Deo implicat ſe negotiis ſæcularibus.* Inhibemus igitur cunctis clericis, religioſis, & aliis, ne quis eorum negotiator exiſtat; vel ſæcularia commercia, verum inhoneſta maxime, exercere præſumat. Oportet tamen præl. negotiorum ſæcularium habere notitiam: ut eorum cautela, eccleſia ſervetur indemnes, & ſubditis non ſolum ſpiritualia, ſed etiam carnalia ſubſidia cum indiguerint, ſubminiſtrent.

Et quamquam clericis ſit interdicta negotiatio: illa negotiationis ſpecies in ipſis præ cæteris, ubi tempus venditur quod omnibus eſt commune. Unde ipſis inhibemus, ſub pœna ſuſpenſionis officii & beneficii: ne cuicumque dare præſumant ſuam ſubſtantiam ad uſuram. Alioquin ſuper hæc convicti, ſuis beneficiis privandos decrevimus: & ad dignitates eccleſiaſticas amplius minime admittantur.

Inhibemus etiam ipſis, ne vilius emant, aut carius vendant, pro dilectione temporis non venalis.

Item quia abſurdum eſt clericis, immo probroſum, ſi forenſium diſcepationum exſecutores exiſtant: diſtrictius inhibemus, ne clerici aut in ſacris ordinibus conſtituti, laïcorum miniſtri aut procuratores exiſtant; aut quaſcumque ballivas ab ipſis recipiant, per quas ſibi ad ratiocinia obligentur: maxime a talibus, qui per ſecularem potentiam, ipſorum bona, immo verius eccleſiæ, de facto valeant occupare.

Item ne judicia ſanguinis tractare eiſdem, nec intereſſe, nec ſententiam ſanguinis dictare, ſcribere aut proferre, ſeu ſanguinis vindictam exercere, ſeu ubi exerceatur intereſſe, ullo modo præſumant: alioquin ipſos ad beneficia eccleſiaſtica retinenda inhabiles fore decrevimus.

XXV. *Ne dignitates vel officia ulli tradantur ad firmam.*

IN ſubverſione Judæorum & gravamine ſubditorum redundare dignoſcitur, cum officium conducitur prælaturæ: ut juſtitia, quæ gratis eſt cuilibet impendenda, interventu pecuniæ redimatur. Ideo etenim perſonis eccleſiaſticis certa ſunt ſtipendia conſtituta, ne dum ſumptus quam prædo ..... Diſtricte igitur inhibemus, ne dignitates vel officia eccleſiaſtica, ſeu ſpiritualis juriſdictionis exercitium, ſeu quorumcumque ſacramentorum proventus, modo ad firmam aliqualiter concedantur. Alioquin convicto ſuper hoc deliquiſſe, pœna Oxonienſis concilii infligatur. Si tamen certus reddatur dignitati vel officio ſit annexus: dari ad firmam licite poterit, petita a nobis primatus licentia, & obtenta, ſicut de aliis beneficiis decrevimus conſequenter.

ANNO CHRISTI 1287.

Item cum laboranti in vinea Domini, & non alii, retributionis denarius debeatur: ſtatuendo decrevimus, ut nulla eccleſiaſtica beneficia, quocumque quæſito colore, tradantur vel recipiantur ad firmam, abſque licentia noſtra ſpeciali: quam ſi honeſta cauſa aliquibus gratioſe conceſſerimus, ut puta longæ peregrinationis forſitan vel ſtudii cauſa, circa noſtram conceſſionem, fraudem fieri prohibemus: ſtatuentes, ut cauſa ceſſante, ſeu indulto a nobis terminato tempore, ceſſet firmæ traductio[a]; & ipſius conductor confeſtim ab ea recedat, ac locator ad ſuum beneficium revertatur, in ipſo facturus reſidentiam perſonalem. Alioquin primo per fructuum ſubtractionem, deinde ſumptus[b] continua cauſa hoc exegerit, per ſui beneficii amiſſionem, ad id, ſi neceſſe fuerit, compellatur.

[a] Forte, multo tm.

[b] Nisi dupliciter.

Et quia audivimus aliquando, quod dolentes referimus, laïcis eccleſias [c] conjuncti ad firmam, ſub nomine ballivorum: in quarum domibus præſumunt cum ſuis uxoribus & familia habitare, in grave ſcandalum & diſpendium eccleſiarum: nos, id de cetero fieri prohibemus, ſub pœna excommunicationis, quam in dantes proferimus & recipientes: ſub pœna eadem nihilo minus interdicentes, ut terra libera eccleſiarum, decimæ, vel quæque alia ad eccleſias pertinentia, propter pericula quæ de facili exinde poſſent contingere, ſub annuo cenſu ad firmam laïcorum non committantur.

[c] forte, eccleſiæ

XXVI. *De prohibita eccleſiaſticarum rerum alienatione.*

ECcleſiaſticarum rerum alienationes, non ſolum ſancti patres Romani pontifices, ſed etiam principes ſæculares, grandi devotionis affectu interdicere ſtuderunt: ne per ipſas incaute factas, in rebus eccleſiæ temporalibus graviter læderentur. Hinc eſt, quod omnibus viris eccleſiaſticis, religioſis, & aliis cujuſcumque eminentiæ aut gradus exiſtant, quaſcumque rerum eccleſiæ immobilium alienationes facere prohibemus: ut nec ipſas extra formam canonis, vendere, donare, impignorare, permutare, aut in perpetuam emphyteuſim concedere, nullo modo præſumant. Contrarium vero facientes, pœna canonis, aut conſtitutionis Romanæ, ſeu ſaltem Oxonienſis concilii, decrevimus eſſe plectendos. Si vero res eccleſiæ hactenus alienaverunt, juris forma minime obſervata: illi iidem, ſi ſuperſint, alioquin ſucceſſores eorum, alienata celeriter ſtudeant revocare: cum tales alienationes viribus careant, & ſint irritæ ipſo jure.

Qui vero res alienatas receperit, niſi monitus ipſas reſtituat, excommunicationis ſententia percellatur: a qua, priuſquam reſtituerit, nullatenus abſolvatur.

XXVII. *Ne clerici de bonis eccleſiaſticis in ſolo ædificent laïcali.*

UT clericos nobis ſubjectos ab omni laſciviæ ſpecie quatenus poſſumus, cohibeamus: ſtatuimus diſtrictius inhibentes, ne de bonis eccleſiaſticis ædificia ſibi in ſolo conſtruant laïcali: in quibus

ANNO CHRISTI 1287.

præter ecclesiasticarum rerum dispendia, nonnullos clericos in animarum suarum periculum, & laïcis perniciosum exemplum, multa turpia & inhonesta audivimus perpetrasse. Verum in solo ecclesiæ ædificia sibi necessaria studeant ædificare: & si necesse fuerit, ad idem, ut supra præmisimus, compellantur; in quibus absque ulla vagatione se honeste colligant, & ecclesiarum suarum fructus reponant; ut sic semper sub ecclesiasticarum personarum potestate consistant, & laïcorum jurisdictioni nullatenus subjaceantur.

XXVIII. *De quantitate vicariarum, & stipendiis sacerdotum.*

LAborantibus in vinea Domini, sicut inhumanum est victum necessarium denegare: ita nimias divitias elargiri, quibus impinguati, incipiant insanire, reprehensibile judicamus. Ut igitur circa utrumque moderationis temperiem adhibeamus, & ex duobus contrariis faciamus optimum temperamentum, illam imitantes, qui ait: *Divitias & paupertatem ne dederis mihi, Domine; sed tantum victui meo tribue necessaria*: statuimus, ut in parochialibus ecclesiis quælibet vicaria perpetua certas portiones habeat sibi assignatas, valentes ad minus pretium unius capellani[a] stipendia, quinque marcas; de quibus ipse vicarius, juxta substantiæ suæ modulum, valeat hospitalitatem tenere: & si in ægritudinem, senectutem, vel aliam impotentiam inciderit, sustentari, ecclesia propter hoc debitis obsequiis non carente. In ecclesia quadraginta marcarum, secundum verum valorem, vel circiter, præcipimus hoc observari. In aliis vero æstimationis majoris, juxta oneris quantitatem, & nostræ discretionis arbitrium, vicariarum portiones volumus ampliare: ita quod in utroque casu rectores vel vicarii onera ordinaria vel extraordinaria, prout ipsa posuerimus istis vel illis, agnoscant; & de illis satisfaciant absque partis incommodo sine norma. Quod si pars ab hujusmodi onere libera, propter normam partis oneratæ damnum incurrat: præcipimus damnum quod accidit sine culpa, a parte culpabili plenarie reservari. Ubi autem inter rectores & vicarios onerum divisio non est facta; juxta modum facultatis utriusque agnoscant ambo onera supradicta.

Ad hæc, ne parochiales sacerdotes, in vituperium clericalis ordinis, oporteat mendicare; aut turpius facere; lucri quæstibus inhiare, seu in habitu indecenti incedere, propter eorum inopiam compellantur: statuimus, ut a rectoribus ecclesiarum quibus deserviunt, annuatim percipiant pro stipendiis quadraginta solidos sterlingorum. Et si cum eisdem convenerint, pro quantitate minori, præsentis tamen synodi auctoritate decrevimus supplere quod deest: fidei interpositione juramenti rei in solutum receptæ minoris valoris, vel alterius cujuscumque generis vinculo, quod in fraudem præsentis statuti inter contrahentes interponi contigerit, (a quo absolvimus partem totaliter obligatam,) minime obstante. Ita majoribus ecclesiis, nisi propter majus onus pro majori quantitate conveniri contigerit, conventionem ipsam ratam habemus pariter & acceptam. Nec rectores in hoc reputent se gravatos: cum liberum sit eis, ad quod non tenentur, propriis ecclesiis personaliter deservire, & sic se a parochialium sacerdotum stipendiis exonerare.

Sacerdotes vero auxiliarii, non minus percipiant quam quinquaginta solidos, quamquam cum eisdem conveniri contigerit pro minori: alioquin quod deerit, compleatur sub forma superius annotata.

XXIX. *Ut beneficia aquæ benedictæ solis scholaribus assignentur.*

ANOSTRIS majoribus sæpe audivimus recitari, beneficia aquæ benedictæ, intuitu caritatis, ab initio fuisse instituta; ut ex eorum proventibus pauperes clerici exhiberentur in scholis, ibidem taliter proficerent, ut apciores & magis idonei fierent ad majora. Ne igitur quod tam salubriter exstitit institutum, per tempus redeat in abusum: statuimus quod in ecclesiis quoque a scholis civitatis, vel castrorum diœcesis, ultra decem non distantibus milliaria, aquæ benedictæ beneficia solis scholaribus assignentur.

Quia vero in rectores & vicarios ecclesiarum, ac suos parochianos super collatione hujus beneficii lites nonnumquam audivimus suscitari; quas, sicut cordi nobis est amputare, debemus destruere: statuimus, ut rectores & vicarii, quorum magis est scire, qui clerici ad hujusmodi officium idoniores existent; tales clericos in beneficiis prædictis præficere studeant, qui sunt juxta corda eorum, & sciant & valeant in divinis officiis sibi congrue deservire, & suis velint mandatis obtemperare. Quibus si parochiani malitiose subtrahere velint eleemosynas consuetas: ad ipsas sibi largiendas solicite moneantur; & si necesse fuerit, compellantur.

XXX. *Ne clericus clericum coram seculari judice conveniat.*

CUm nec volens, nec invitus clericus valeat sibi laïcum constituere judicem: inhibemus, ne clericus clericum super re spirituali, aut quacumque actione personali sibi competente, vel suis, trahat in causam correctionis coram judice seculari. Alioquin illum qui hoc facere attentaverit, causam perdere declaramus.

Et quamquam non suo nomine, sed alieno, ad ventum examen clericum trahi procuravit: nihilominus cum qui aliter in fraudem legis committit, prædictas pœnas decrevimus involutum. Si quis autem clericus contra laïcum actionem se habere crediderit: illam, nisi de re spirituali fuerit, vel aliter conventum fuerit inter partes, seculari coram judice prosequantur. Si quis vero laïcus clericum cujuscumque gradus duxerit esse pulsandum, coram ecclesiastico judice eas proponat quas se habere existimat occasiones.

Hunc ordinem legibus consentaneum illa regula manifestat, quæ [a] perficit actorem sequi forum pulsati. Qui vero hujus ordinis violator exstiterit, si clericus fuerit, gravi subjacet ultioni: si vero laïcus, puniatur [b] violator ecclesiasticæ libertatis: ac sic in generalem excommunicationis sententiam, qua violatores hujusmodi innodantur, incidisse publice denuncietur. Et ne laïcis ulla detur occasio, clericos apud non suos judices fatigandi: præcipimus, quod si inter hujusmodi diversæ professionis homines litigium oriatur, cum celeritate qua convenit, laïcis ipsis plena justitia impendatur.

Ad hæc, sub pœna excommunicationis inhibebemus, ut nullus parochianus noster clericum aut laïcum nostræ diœcesis, contra quem nihil juste habet quæstionis, coram extraordinario judice malitiose fatigare præsumat laboribus & expensis: ut sic pro redimenda vexatione valeat a convento pecuniam extorquere.

Si quis vero laïcus clericum ad forum perstrahit seculare, super actione maxime personali; & judex secularis clericum coram se compellat respon-

[a] *forte*, stipendia.

[a] *forte*, præcipit

[b] *addit*, ut

Anno Christi 1287. Mendosus locus.

dere; vel quia non respondit, ipsum gravare propter hoc præsumat: tam ipsum judicem, quam totaliter pertrahentem, auctoritate præsentis synodi sacrosanctæ, excommunicationis, ac speciales interdicti sententias & generales, ceteraque remedia ecclesiastica: contra eosdem fore procedendum nihilo minus decernentes, donec gravamen hujusmodi revocaverit, & clerico in hoc læso satisfecerit competenter.

XXXI. *De celebratione capitularium ruralium.*

PRincipis apostolorum doctrina nos instruit & informat, ut, qui omnibus præesse volumus, singulos juvemus, singulos relevemus: eo quod onera singulorum nostris humeris supportare incumbit. Juxta igitur pastoralis curæ solitudinem, quieti subditorum prospicere cupientes: statuimus, ut archidiaconi, & eorum Officiales, capitula sua studeant celebrari in locis, ubi sacerdotes & clerici facilius & cum minori gravamine poterunt convenire; & remotiores primo expediant, eosque protinus abire dimittant, qui de parochiarum suarum ecclesiis fuerint expediti: nec capitula usque in crastinum continuent, ne sacerdotes sic coacti, extra suam parochiam, non absque periculo animarum, oporteat pernoctare.

De mense in mensem capitula celebrentur, nisi festa, vel alia impedimenta quæ occurrunt, hoc minime patiantur.

De consistoriis nostris hæ eadem præcipimus observari.

Et quia juxta beatum Isidorum, nullam reus pertimescit culpam, quam redimere nummis existimat: præcipimus, quod si laïcus convictus fuerit super crimine, propter quod publica sit ei pœnitentia injungenda, illam non in pecuniariam commutet: nisi scandalum, vel alia honesta causa, exegerit aliter ordinare.

Solemnis pœnitentia, quæ sacramentalis est, in aliam nullatenus commutetur.

Quia vero clerici eam subire non debent: statuimus, ut si tale crimen commiserint, & de eo convicti fuerint judicialiter, propter quod esset laïcis solemnis pœnitentia injungenda: ab executione sui officii suspendantur: donec per nos, vel superiorem nostrum, secum fuerit dispensatum. Hujusmodi autem criminosi clerici, sive laïci, ad nostrum pœnitentiarium transmittantur: ut præter pœnam in foro judiciali eis inflictam, propter scandalum, in foro pœnitentiali ob ipsum delictum pœnitentiam recipiant salutarem.

XXXII. *Quod alii quam publice diffamati, ad capitulum non vocentur.*

DAmnabilis apparitorum præsumptio, adeo his diebus, illicitis ausibus aditum parefecit, sicut ex frequenti clamore didicimus plurimorum: ut quandoque motu proprio, nulla infamia præcedente, ad capitula vocare præsumant super crimine innocentes, ut aliquid extorqueant a vocatis, vel a suis votis quasi de licentia commendetur. Huic morbo quale possumus remedium adhibere volentes: firmiter inhibemus, ne quis officialis, decanus, aut apparitor, quemquam ad capitulum evocet, vel faciat evocari, super crimine de quo publice non fuerit prius defamatus. Alioquin super hoc convicti, a suis [a] commoveantur officiis.

[a] *forte, amoveantur.*

In indicendis purgationibus defamatis quinquenarium numerum principali personæ pro levi crimine, pro majori & horribili duodenarium, judices non excedant. In imponendis vero mulctis, onerosi subditis non existant: ne pastoris solum fungentes nomine, velut lupi rapaces præsumant gregem subditum sibi dilaniare.

Anno Christi 1287.

XXXIII. *Ut litigantes, impune a lite recedant.*

SAlvator noster, pacis amator, ipsam vivens nobis dedit, & reliquit discedens: quam qui impedit aut perturbat, in pacis committit autorem, ipsius domum evacuare moliens, pariter & relictum. Ne igitur judices ipsius judicium impedire præsumant, cui a parte omnia judicia sunt concessa: statuimus, ut quandocumque a lite recedere voluerint litigantes, & pacis inter se fœdus inire, hoc eis libere liceat, absque pœna, nisi de alterutrius injuria constiterit evidenter: si tamen talis sit lis, quæ compositione amicabili valeat terminari.

Et quoniam cupiditas omnium malorum radix, nonunquam mentes judicum tanta involvit caligine, ut justum putent quicquid eis cedit ad lucrum: districte prohibemus, ne cum judex aliquis partem ad debiti solutionem condemnat, pœnam statuat sibi solvendam, si intermedio solutionis faciendæ minime fuerit satisfactum. Et si quis contra hæc venire præsumpserit, id quod hoc modo perceperit, in duplum restituere compellatur.

XXXIV. *De juramento advocatorum.*

SAnctione legali ab olim provide novimus institutum, ut advocati lite legitime constituta, in omni judicio & coram quocumque judice tactis sacrosanctis Evangeliis juramentum præstarent: omni virtute sua omnique tempore, quod justum & verum æstimarent, suis inferre clienticulis, & nihil in hoc studii relinquere, quod sibi esset possibile: & si causam, quam in sua fide susciperent, vel improbabilem scirent, vel penitus desperatam, vel certamine procedente talem eam cognoscerent, amplius eidem minime procurarent; sed tali communione sese totaliter separarent. Quia tam sancta & salubris provisio in desuetudinem abierat, sicut vidimus; & hoc supersit testimonium Sapientis, dicentis: Quod si narretur, lege cavetur, sed consuetudine non habetur: Felicis recordationis Gregorius Papa X. sanctionem prædictam novæ constitutionis suffragio renovavit [a], ipsam & ad procuratorum personas latius extendendo; & tam sanctionis prædictæ, quam suæ constitutionis novæ, certas pœnas violatoribus infligendo. Quæ quidem constitutio, quamvis tempore recens existat, antiqua tamen videtur per abusum & desuetudinem, sicut alias habuisse.

[a] *Const. Lugd. sup. in.*

Quapropter advocatorum & procuratorum malitias in dies singulos excrescere conspicientes, adeo ut prædictæ constitutionis observantia magis sit utilis necessaria futuris temporibus, quam transactis: prædictam consuetudinem per pœnas in eadem insertas districte præcipimus observari: adjungentes, ut advocati & procuratores, quamquam a judice vel a parte minime fuerint requisiti, tamen juramentum prædictum ultro se offerrant præstituros. Alioquin a foro, in quo facere prætermiserunt, eo ipso per annum sint a suo officio suspensi.

Judices oblatum juramentum non respuant, sed confestim admittant: cum illud nedum in favorem judicii, sed partium, fuerit adinventum. Ad hoc tamen causæ spirituales, per canones habeant terminari. Inhibemus ne quisquam laïcus, maxime illiteratus, ipsius advocationis assumat officium: sed sibi

ANNO CHRISTI 1187.

sibi omnino silentium imponatur, per pœnam quam judex fuerit arbitraturus.

XXXV. *De captione excommunicatorum.*

A B uno & eodem principio vices & potestates quibus mundus regitur processerunt, scilicet sacerdotalis & regalis potestas: quarum prima gladio spirituali, alia materiali utitur in rebelles. Et quamquam divino aspectu [a] secunda major existat, utraque tamen pro qualitate temporum alterius eget auxilio: sicque propter obstinatorum malitiam compescendam nonnumquam major compellitur adjutorium minoris implorare: ut potestas sæcularis brachia sua in ipsos extendat, quos ecclesiastica nequit coercere.

[a] Corrige: prima, vel forte legendum, Prima respectu secunda major, &c.

Hinc est quod singulis archidiaconis, eorum officialibus, ac ceteris jurisdictionem habentibus ordinariam, districte præcipimus: [b] ut pro excommunicatorum captione a sæcularibus potestatibus impetranda, nobis crediderint esse scribendum; ob quam causam, & qua auctoritate, ordinaria scilicet, an delegata, fuerint invocati, nos suis litteris reddant certiores. Cum autem ad supplicationem nostram excommunicati capti fuerint per auxilium brachii sæcularis: ipsius ecclesiæ ingressum, & communionem fidelium, ac sacramentorum participationem penitus interdicimus. Et ne ab satisfactione congrua & inspectis super hoc nostris seu saltem litteris excommunicatorum restrum alibi liberentur, sub pœna excommunicationis incurrenda hoc ipso penitus prohibemus.

[b] Forte, de eis.

XXXVI. *Ne presbyteri primo ordinationis sua anno parochias regant.*

CUm sit ars artium regimen animarum: illud juvenibus & inexpertis committere valde reputamus absurdum, donec per merita virtutum & experientiam diutinam digni efficiantur ad tanti oneris sarcinam supportandam. Quapropter statuimus, ne quisquam presbyterorum, primo ordinationis suæ anno, ad curam parochiæ ullatenus admittatur: illis tamen dumtaxat exceptis, qui tenentur propriis ecclesiis deservire. Sed cum post annum ad curam hujusmodi contigerit se admitti, in ipsa se exerceant studiose: sic enim per exercitium, eorum artificium suscipiet incrementum. Si vero prius, contra prohibitionem nostram admissi fuerint: tam admissos, quam admittentes, tamdiu ab officii exsecutione suspendimus, donec per nos vel officialem nostrum suspensio hujusmodi fuerit relaxata.

XXXVII. *Ne alienæ ordinationis presbyteri sine examinatione, & litteris dimissoriis, admittantur.*

QUia clerici criminosi, vel in natalibus patientes defectum, vel inhabiles ad ordines suscipiendos, nonnumquam a suis diœcesanis fugiunt, ut ab alienis episcopis ordines consequantur; quibus nedum suos celant defectus, sed quod detestabilius est, sæpe mentiuntur ordines se habere, vel majores habere quam habeant: sancti patres proinde statuerunt, ne quisquam episcoporum alterius diœcesis clericos ordinaret, absque sui episcopi licentia, & litteris commendatitiis: alioquin tam ordinatores, quam ordinatos, ab exsecutione sui officii suspenderunt.

Hinc est, quod districte prohibemus, ne archidiaconi, vel quisquam alius, clericum quemcumque nostræ diœcesis, ab alieno episcopo ordinatum, ad celebrandum in nostra diœcesi prius admittant, donec litteras commendatitias sui inspexerint ordinatoris; per quas constet eis [a] totaliter ordinatum, a nobis prius litteras dimissorias habuisse. Aliter etenim suspensus remaneat ordinatus, quousque secum duxerimus dispensandum.

[a] Forte, totaliter.

ANNO CHRISTI 1187.

Cum vero ordinatus, fuerit alterius episcoparus, & ordinationis similiter alienæ: statuimus, ut absque litteris commendatitiis sui episcopi, & examinatione diligenti super honestate & litteratura, ad parochias custodiendas, vel celebranda divina, peregrinando nullatenus admittatur, vel remissius procedatur in ipsis, sub pœna excommunicationis.

Interdicimus ne a quocumque sacerdote quidquam detur, vel recipiatur, pro licentia celebrandi.

Inhibemus etiam, ut nullus sacerdos celebrare præsumat, donec loci ordinario fuerit præsentatus, & per ipsum, ut convenit, approbatus. Quod etiam de capellanis magnatum intelligi volumus: quibus confessiones audire, pœnitentias dare, aut alia sacramenta ministrare, firmiter prohibemus: nisi forte, quæ eis a jure in necessitatis articulo sunt concessa; & tunc non aliter, quam si talis articulus emerserit ex inopinato.

XXXVIII. *Ne pro spiritualibus officiis quidquam exigatur.*

QUanta sit labes simoniacæ pravitatis, sanctorum patrum decreta declarant; qui omnia crimina hujus comparatione, quasi pro nihilo reputant. Simoniacos etenim, præcipuos hæreticos, a cunctis fidelibus novimus respuendos, & ipsos Judæ proditori comparandos. Nam sicut ipse Dei Filium, ita isti Spiritum sanctum, Patri & Filio consubstantialem, vendere non formidant: & sic ejusdem rei facinorisque portionis pro crimine erunt participes.

Ne igitur avaritia, quæ est idolorum servitus, ministrorum ecclesiæ corda ad tam grande [a] alliciat: districte inhibemus, ne ipsi pro sacris, vel quibuscumque sacramentalibus ministrandis, ut puta sepulturis & exsequiis mortuorum, benedictionibus inhabitantium, installationibus abbatum vel priorum, seu admissionibus clericorum in possessionem beneficiorum suorum, & consimilibus, quidquam præsumant exigere, cum id absque labe fieri non valeat simoniaca. Laudabilem tamen consuetudinem, si qua fuerit in hujusmodi pia fidelium introducta consuetudine; cum de ipsa nobis constiterit, faciemus, Domino inspirante, firmiter observari, juxta traditum nobis formam in concilio generali.

[a] Desit etiamsi.

Ad hæc, in Dei nomine lacrymosis obsecramus suspiriis, ut locorum archidiaconi, & ceteri ecclesiarum prælati, sic studeant excessus subditorum corrigere, ut holocaustum pro peccato minime postulantes, lucro animarum pecuniam vel aliud nullatenus anteponant.

XXXIX. *Ne pro rectorum vel vicariorum delictis ecclesia suspendatur a divinis.*

PEriniquum judicantes, quemquam alieno odio prægravari, cum pœna debeat suos tenere auctores; nec ulterius progredi metas, quam reperiatur in excedente debitum: districte prohibemus, ne pro rectorum aut vicariorum [b] debitis ecclesia a divinis suspendatur; sed per suspensionis & excommunicationis sententias, in personas eorum canonice promulgandas, fructuum suorum sequestrationem, & si ecclesiæ fuerit, distractionem, aut cohibeantur a malo, aut ad bonum quod omiserunt facere, compellantur.

[b] Corrige, delictis.

Parochianos similiter pro suis delictis, & in personis, statuimus puniendos: nisi omnes vel majo-

ANNO CHRISTI 1287.

rem partem constiterit deliquisse, & eorum proter- A viam aliter compesci non posse, nisi ecclesia a divinis obsequiis suspendatur.

XL. *De visitationibus archidiaconorum, & procurationibus, & non visitando.*

ÆTerni largitor præmii, laborantibus panem manducare concessit, quem otiosis omnibus interdixit. Idemque Dominus omnium, solis operariis in vinea sua laborantibus, retributionis dona est largitus: idemque ipse in sacro evangelio aufferentari impetat dominantis, si tollat quod non posuit, & metat quod minime seminavit. Ex his sancti patres provide informati, in suis canonibus decreverunt, ne quisquam prælatorum, cui visitationis incumbit officium, procurationem ea ratione recipere, nisi quando personaliter visitaverit: ut procuratio aliud non sit, nisi sustentatio visitantis. Alioquin duplici infamia, negligentiæ scilicet & avaritiæ, notaretur.

Hinc est quod singulis archidiaconis præcipimus, ut ab ecclesiis, quando personaliter non visitant, procurationes exigere vel percipere non præsumant: alioquin quod receperint, velut indebitum & non suum restituant.

Archidiaconatuum suorum singulis annis singulas ecclesias studeant visitare: quarum vestes, libros, utensilia, & cetera ornamenta, habeant in scripeis C redacta; ut videant quæ a tempore proximæ visitationis per diligentiam personarum superaddita fuerunt, & quæ per earum negligentiam deteriorata medio tempore vel deperdita. Proinde, an quælibet ecclesia, juxta suas facultates, decentibus fulgeat ornamentis, & eorum habeat copiam, sicut est superius diffinitum. Libros monasteriorum abjectos, a parochialibus ecclesiis ipsis monastetiis appropriatis, abjiciant: qui cum non sint de communi usu, presbyteri & clerici per ipsos in ministeriis divinis errare coguntur; ac laïci eorum ignorantiam, quamquam inculpabilem intuentes, eosdem tanquam fatuos incipiunt deridere. Et adeo temporalis lucri commodum appetitur, in supplendis hujusmodi defectibus cura negligitur & correctio impetranda. Statuimus ut non per pœnas pecuniarias, sicut hactenus fieri consuevit; sed per coërcitiones canonicas, contra eos quibus reparandi & supplendi ipsius defecti onus incumbit, amodo procedatur. Et si forte contra præsentis statuti decretum præsumptum fuerit: pœna ipsa, si committatur, non ipsis visitatoribus, sed potius ecclesiæ visitatæ usibus applicetur. Alioquin [a] recipientem aliter, præter pecuniæ receptionem, [b] restitutionem in duplum pœnæ appositæ in subsidium fabricæ ecclesiæ nostræ Exoniensis, præsentis synodi auctoritate decrevimus puniendos.

[a] *Forte, dantem & recipientem.*

[b] *Corrige, restitutionem.*

Inquirant etiam diligenter, numquid parochiales sacerdotes circa divinum officium, nocturnum pariter & diurnum, sicut in concilio generali, ut supra caverur, suum devote exerceant officium, ut teneantur; & ut invenerint, pœna condigna castigent.

Et quia peccata hominum Christum a sua sede, quæ est in anima justi, expellunt; operibus manifestant, ne juxta Apostolum, non quæ sua sunt, sed quæ Jesu Christi, quærere comprobentur. Solicite igitur inquirant de excessibus singulorum, quorum actus boni seu mali, de facili trahuntur a subditis in exemplum. Majores excessus nobis referant: illos maxime, super quibus criminosi nostra indigent dispensatione: ceteros corrigant, prout secundum suæ discretionis arbitrium, melius viderint expedire. Ita semper, ut animarum lucrum quæstui anteponant.

Possessiones ecclesiarum suarum [a] & justarum faciant plene conscribi: de alienationibus, si quæ fuerint, inquirentes, ut cum celeritate debita, [b] ratione prima revocentur.

In aliis suis visitationibus [c] conventionem in concilio [d] Lateranensi statutam nullo modo excedant: sed in equis, familia, victualibus, & aliis necessariis, habeant per omnia moderate. Unde Oxoniensis concilii statuta sequentes, firmiter prohibemus, ne ad procurationem suam præsumant extraneos invitare. Si tamen pro ipsorum honore rectores hoc B duxerint faciendum, hoc fieri minime prohibemus. Qui vero ibidem se ingesserint, si clerici fuerint, suspendantur; si laïci, modesto corripiantur, & informentur se aliter abstinere.

Item nullas tales excommunicationes indebitas per se vel suos exerceant in subjectos; nec antiquas procurationes augere præsumant: seu ab exilibus ecclesiis, quæ propter sui tenuitatem hactenus procurationes dare minime consueverant, procurationes aliquas extorquere.

Et quamquam solicitudinis cura per ipsos tamquam oculos nostros in quampluribus habeat relevari: nolumus tamen, quod præsumptione quadam terminos transcendant, quos sibi statuerunt patres nostri. Unde de sequestris nostris, clericis, non ordinatis, non residentibus, religiosorum excessibus, & aliis ad nostram jurisdictionem immediate spectantibus, ipsis interdicimus interponere partes suas: nisi saltem, ut nobis vel officiali nostro fideliter referant, quæ in hac parte sciverint corrigenda.

[a] *Corrige, de jure earum.*

[b] *Forte, occasione prima.*

[c] *Corrige, evocationem.*

[d] *Lateran. III. cap. 4.*

XLI. *Ne clerici obligent se districtioni fori secularis: vel in parcis vel vivariis magnatum furtum committant.*

ANnis singulis & diebus, mundus iste nequam labe plus solito corripitur peccatorum: & tanto ardentius conatur intentum, quanto quis sibi congregat cumulum delictorum. Ecce etenim rabies inaudita aliquorum, dum insurgunt filii in parentes; & ipsos nituntur subjicere servituti, per quos sunt ad vitam perpetuam regenerati, & servitute diabolica liberati. Quod apertius in laïcis, qui clerum & ecclesiæ libertates nituntur subjicere suæ ditioni: quorum temerariam audaciam resecare tenemur potius, quam fovere. Prohibemus igitur sub pœna excommunicationis, ne clerici, maxime beneficiati, pro debito proprio vel alieno, districtioni se obligent judicis sæcularis: cujus obligationis prætextu, laïci de facto, quamquam de jure non valeant, clericos ad judicia sæcularia pertrahant.

Et sicut per clericorum contractus nolumus quod amplius id contingat: sic multo magis detestamur, si propter eorum debita id debeat evenire. Unde districte inhibemus, ne quisquam clericorum in foresta domini regis, vel parcis alterius cujuscumque aut warenna, furtum committere venationis; vel in stagnis piscariis, vel vivariis, quodcumque furtum præsumant committere.

Si quis autem clericorum contra has prohibitiones nostras venire præsumpserint: si quidem in contractu, ipsum a divinis in triennium volumus manere suspensum; si in delicto, ipso facto vinculum excommunicationis incurrat. Et postea, si monitus a prælato suo, pro tam gravi culpa, ad ipsius prælati arbitrium satisfacere non curaverit: ex tunc, si beneficiatus fuerit, ipsum a beneficio suo decrevimus fore privandum. Si vero beneficiatus non exstitat,

Digitized b

ANNO CHRISTI 1287.

ab exsecutione ordinum per quinquennium suspendatur. Dicit etenim ratio, ut in quibus major reperitur culpa, in ipsos gravior exerceatur vindicta.

ANNO CHRISTI 1287.

XLII. *De forma liberandi bona clericorum a laïcis male accepta & retenta.*

BOna mobilia & immobilia clericorum, sicut ipsorum personas, sub protectione ecclesiastica consistere, sanctorum patrum decreta sanxerunt: ut neque laïcis de ipsis statuendi seu disponendi [a] quidquam, ecclesiæ respiciat commodum, ulla sit permissa facultas: sed quidquid fecerunt in hac parte, firmum & stabile esse non poterit, donec ab ecclesia fuerit approbatum. Quanto minus sit eis licitum bona clericorum capiendi & detinendi, nemo est qui ambigat sanæ mentis.

[a] leg. quidquam, quod videtur.

Cum igitur clericorum, seu aliarum personarum, quæcumque bona a bailivis magnatum, seu aliis quibuscumque, capi & detineri contigerit: de injuria propria, quod absque læsione ecclesiasticæ libertatis posse fieri non videtur, ad eorum liberationem taliter procedi statuimus & mandamus: ut per loci archidiaconum vel officialem ipsius, vel alium quem ipse assignaverit, moneantur ipsorum bonorum detentores primo, secundo, & tertio, sub testimonio trium vel quatuor clericorum, vel saltem laïcorum, si clericorum copia non habeatur: per quas monitiones possint probari, si de ipsis in dubium alias revocetur, quod bona ipsa clericis a quibus sunt ablata, restituant indilate: & si reddiderint, clericos ipsos sibi fore obnoxios, quod compareant in proximo loci capitulo, adversus eos suam prosecuturi actionem. Quem quidem terminum ipsis clericis assignari præcipimus, ut querelantibus respondeant in forma juris. Si vero factis monitionibus, detentores bona ipsa restituere per biduum detrectaverint: ex tunc qui illud monuit, in scriptis excommunicet detinentes cum suis complicibus & fautoribus. Qui [b] si latam in ipsos sententiam [c] adhæc aliud biduum bona ipsa restituere [d] præposuerint, locum in quo taliter bona detinentur, ecclesiastico interdicto supponat. Et si nec robur, nec fatigatio hujusmodi, adhuc sufficiant ad tantam obstinatorum malitiam compescendam: contra eorum complices & fautores, per inquisitiones legitimas, & sequentes excommunicationis sententias, censuras ecclesiasticas modis omnibus præcipimus aggravari. Deinde his remediis attentatis, nisi ad deliberationem proficiant, sustineamus patienter, ut ecclesia non habeat quid ultra faciat, quod is cujus bona detenta sunt, jus suum coram sæculari judice prosequatur. Hanc formam volumus observari, nisi clericus laïcum feodum possideat: ratione cujus bona sua laïco feodo capi contigerit. Nam quantum ad ipsum feodum pertinet, clerici sæcularibus obnoxii sunt legibus.

[b] Lege, & post latam.
[c] Corrige, adhæc
[d] Corrige, postposuerint.

Ad hæc, quoniam, ut ait beatus Gregorius, culpam vehementer me committere æstimo, si ea, quæ pro timore omnipotentis Dei sunt suggerenda, noluero: Et alibi: Cum increpare delinquentes non vult, eos proculdubio tacendo pastor occidit. Ut igitur valeamus cum Apostolo dicere & clamare: *Munda sunt manus meæ a sanguine ovium nostrarum*: silere & [e] impunitam versutiam quorumdam laïcorum maxime bailivorum magnatum, nostra conscientia minime nos permittit. Ipsi etenim, [f] frequenti querela didicimus, in tantam furoris audaciam modernis temporibus inciderunt, [g] quo magis contumelias, damna, & opprobria personis ecclesiasticis, & rebus eorum intulerunt, eo magis congaudent, & id potissime gloriantur. Heu miseri infelices, & in tenebris ambulantes! Nonne Deus pater noster est, qui vos creavit? ecclesiaque mater est, quæ vos in baptismo regeneravit? Nonne in canone cautum reperitur: Qui abstulit patri aut matri, & dicet quia hoc peccatum non est, homicidii particeps est. Ergo qui pecunias ecclesiæ rapit, aufert, & defraudat, homicida est. Nonne mirabilis insaniæ esse cognoscitur, si filius patrem, discipulus magistrum, sibi subjugare conetur; & iniquis obligationibus illum sub pœna subjicere, a quo credit non solum in terra, sed etiam in cælis sese ligari posse & solvi?

[e] Desid. usitatiquere.
[f] Desid. frequenti.
[g] Corrige, ut quo.

Quapropter in virtute sanctæ Trinitatis firmiter inhibemus, ne quisquam laïcorum, clericum, cujuscumque conditionis vel ordinis, capere, vel incarcerare præsumat; aut aliter in eum injicere manus temere aut violenter, cum scriptum sit: *Nolite tangere christos meos, & in propheris meis nolite malignari.* Quod de prælatis ecclesiarum & clericis intelligimus esse dictum: nisi pro ipsius clerici captione, velut excommunicati, [a] scripsimus, sed pro crimine homicidi, aut consimili enormi delicto, capiendus fuerit, tamquam violator pacis domini Regis [b] regni.

Psal. 104.

[a] Vocr. scripserimus, qui seu canone.

Quod si quis clericum aliter capere, detinere, & incarcerare præsumpserit, aut in eum manus injicere violentas: ipsum, candelis accensis, pulsatis campanis, in singulis ecclesiis archidiaconatus, in quo hujusmodi sacrilegus converstatur, excommunicatum a canone tamdiu publice nunciari, donec hanc injuriam pacis satisfecerit competenter, præcipimus: & cum nostrarum testimonio litterarum ad sedem Apostolicam venerit, absolvendus.

[b] Lege, de regni.

Item quidam laïci proprios terminos excedentes, inter sacrum sanctuarium & profanum minime distinguentes: solummodo quod sacrum est a manibus pontificum consecratum, sanctuarium appellant, dum ecclesiam & ipsius cœmeterium, sanctuarium tantum mendaciter asseverant. Quod nedum civilis, verum etiam canonica sanctio liquido contradicit, dum inquit: Nulli licet ignorare: *Omne quod Domino consecratur, sive fuerit homo, sive animal, sive ager, vel quicquid fuerit semel consecratum, sanctum sanctorum erit Domino*, & ad jus pertinet sacerdotum. Propter quod inexcusabilis erit omnis, qui a Domino & ecclesia cui comperunt, aufert, vastat, invadit, & eripit: usque ad emendationem, ecclesiæque satisfactionem, velut sacrilegus judicetur: & si emendare noluerit, excommunicetur. Depellenda est etenim illius usurpationis contumelia, ne prædia usibus cælestium cœtuum dicata, a quibusdam irruentibus vexentur. Quod si quis præsumpserit, ut sacrilegus judicetur.

Levit. 27.

Hinc est quod omnes illos, qui nedum clericorum personas, sed res eorum mobiles, seu se moventes, intra ecclesiam vel ipsius cœmeterium, aut in agro ad ecclesiam pertinente, vel alibi, absque rationali causa rapiunt, capiunt, & abducunt, ipsis invitis quorum sunt bona: nisi celeri restitutione sibi prospexerint: ut inimicos Dei & ecclesiæ, ac sacrilegos, excommunicamus, & a sanctæ matris ecclesiæ liminibus sequestramus: necnon ad bonorum liberationem ipsorum procedi præcipimus, juxta formam superius traditam. Quandocumque pro eo quod clerici aut laïci causam spiritualem, ut puta [a] violenta manuum injectione in clericum (nisi ad correctionem rebus præmissis) vel matrimonio contrahendo, decimis, oblationibus, mortuariis, læsione fidei vel juramenti, & ceteris hujusmodi, de jure vel consuetudine ad forum ecclesiasticum per-

[a] Forte, de violenta.

Anno Christi 1287.

tinentibus, in foro eccleſiaſtico fuerint proſecuti, ipſos ad forum traxerint ſæculare; necnon & judex ſæcularis, qui eos ob hoc gravare præſumpſerit: niſi poſt trinam admonitionem a gravamine deſtiterit inferendo, & ſatisfecerit de illata injuria, conſimili excommunicationis ſententia innodamus: firmiter præcipientes, ut rei judicatæ exceptionem judices ſæculares admittant; rei dico, cujus cognitio ad eccleſiaſticum pertinet judicem. Et eccleſiaſtici judices ſimiliter, cum de re judicata per judicem ſæcularem excipitur, admittere non poſtponant; ubi jura canonica non repugnant.

XLIII. *De deliberatione in ſententiis cum excommunicatione promulgandis.*

ECcleſiarum prælati, qui claves Petri geſtant in manibus, prudenter attendant, quanta ſit eis a Chriſto commiſſa poteſtas ligandi & ſolvendi. Non enim, ait Chryſoſtomus, homo eſt qui ligat, ſed Chriſtus qui hanc poteſtatem dedit. Dominus fecit homines tanti honoris[a]. Et cum excommunicatio, æternæ mortis damnatio ſit, nec niſi pro mortali deberat imponi crimine, ac illis dumtaxat qui aliter corrigi nequeunt: in ipſa ferenda judices oportet eſſe peritos: ut deliberatione provida & maturitate debita, ipſam ſtudeant promulgare. Nam ſi quis fidelium excommunicatur injuſte: ei potius oberit, qui ipſam tulit, quam ei qui ipſam injuriam patitur.

[a] *Decret. part. 1. cap.*

Cunctis ergo ſubditis noſtris juriſdictionem habentibus, & ceteris omnibus quibus ſe ipſis in hoc commiſſa eſt poteſtas, diſtricte præcipimus: ut cum ipſos oportet in aliquem proferre ſententiam, ſibi præcaveant, ne abſque cauſa rationabili, id eſt, trina monitione præmiſſa, & præſentibus perſonis, per quas, ſi neceſſarium fuerit, poſſunt monitiones probari; ipſam promulgare præſumant, ſicut ſtatutum novimus in [b]concilio generali. Hanc autem cauſam expreſſe conſcribant, & ipſam proferant in ſcriptis: cujus copiam tradant excommunicato infra menſem a die ſententiæ, ſi fuerint requiſiti. Et hæc eadem in ſuſpenſionis & interdicti ſententiis volumus obſervari: ſicut in alio concilio novimus eſſe cautum. Qui præter hanc formam quemquam excommunicare præſumpſerit, & ſuper hoc convinci contigerit: pœnis expreſſis in præfatis conciliis, ſe noverit ſubjacere: quas faciemus dante Domino firmiter obſervari.

[b] *Lateran. III. cap. 27.*

Quia vero communicans cum excommunicatis ſcienter, innodatur ſimili ſententia ipſo jure, per quam ſacramentorum participatione privatur: præcipimus, quod excommunicati, a ſingulis arctius evitentur, ut ne quiſquam cum ipſis cibo, potu, oſculo, ſalutatione, locutione, oratione, aut aliquo genere communionis, communicare præſumat. In foro eccleſiaſtico, aut civili, poſtquam eorum excommunicatio per patentes litteras conſtiterit, excommunicati ad agendum nullatenus admittantur: ſed a cunctis legitimis actibus repellantur, donec fuerint abſoluti, & ſuper hoc litteras exhibuerint teſtimoniales.

Quicunque autem excommunicatum ad agendum aliter admiſerit, auctoritate præſentis ſynodi ſacroſanctæ, excommunicamus: eumdemque ſic ligatum, cum de hoc conſtiterit, præcipimus publice nunciari: ut prætextu ignorantiæ, excuſationis cauſa omnibus auferatur. Sacerdotibus parochialibus firmiter injungimus, ut cum in eccleſiis major aderit populi multitudo, candelis accenſis & pulſatis campanis, excommunicatorum nomina, & excommunicationum cauſas, ac qua auctoritate fuerint ſic ligari, omnibus innotescat.

Anno Christi 1287.

XLIV. *Ne quis in propria cauſa quemquam excommunicet vel ſuſpendat.*

QUemadmodum non decet, ita non licet, quemquam ſibi eſſe judicem, vel in propria cauſa ſibi jus dictare. Statuimus ergo, ut nullus pro proprio debito, vel pro injuria perſonæ ſuæ illata, quemquam propria auctoritate ſuſpendere vel excommunicare præſumat. Alioquin & debitum amittat, & pro injuria quam intulit, ab injuriarum cadat totaliter actione: alteri parti, ſuper injuſta ſententia, ſalva nihilominus quæſtione.

Licebit autem prælatis eccleſiarum juriſdictionem habentibus, in ipſos qui eorum juriſdictionem notorie impedire contigerint, præhabita competenti monitione, ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias promulgare: cum in jus dicendo, non tam ſuam, quam publicam exerceant utilitatem.

Licet igitur eccleſiarum rectoribus, vicariis, & parochiarum capellanis, pro mortuariis, decimis, oblationibus, & inſtauro eccleſiæ, & aliis juribus eccleſiæ ſuæ injuſte detentis, in quorum poſſeſſione notorium eſt ſuas eccleſias exſtitiſſe, per ſemetipſos, trina tamen monitione præmiſſa, nominatim ſuſpendere, & excommunicare detentores: cum in hoc caſu non injuriam ſuam, nec ſibi debitum, ſed eccleſiæ ſuæ potius, proſequi videantur.

XLV. *Quod abſque libelli donatione in cauſis matrimonialibus procedatur.*

COnſiderantes, in cauſis matrimonii, juris ſolemnitatem non eſſe per omnia obſervandam, quæ breves lites alio nomine appellantur; eo quod in ipſis breviter ſit procedendum, id eſt, ſummarie debeant terminari: ne pro exiguis rebus maximas actiones homines ſuſtinere cogerentur, ſtatuimus in pecuniariis cauſis, in quibus litis æſtimatio viginti ſolidos non excedit, abſque libelli donatione cum celeritate debita proſequatur, ſicut de conſuetudine hactenus in noſtra diœceſi novimus obſervatum. Volumus tamen, ut illis factum ita dilucide exprimatur, ut ſciatur qualis agenti competat ..... & defenſio ipſi reo.

XLVI. *Ut omnibus libere liceat appellare, & ſuas proſequi appellationes.*

APpellationis remedium non ad defenſionem iniquitatum, ſed innocentiæ præſidium, novimus inſtitutum. De quo in canonibus cautum reperimus, ut omnis oppreſſus, libere, ſi voluerit, appellet judicium, & a nullo prohibeatus; ſed ab aliis ſuſciatur, [a] liberetur, & audiatur.

[a] *Forte, liberetur.*

Item a quibuſcumque eccleſiaſticis judicibus, ad alios judices eccleſiaſticos, ubi eſt major auctoritas, provocatum fuerit: audientia non negetur. Et quia patet iſtud omnibus eſſe commune: ſtatuendo præcipimus, ut archidiaconi, aut ceteri ſubditi noſtri ordinariam juriſdictionem habentes, appellationibus ab ipſis ad noſtram audientiam interpoſitis, ſicut decet eos, deferant reverenter: appellantibus, vel ſuis, nullam ob hoc moleſtiam inferentes vel gravamen. Nec ipſos minis terreant, ut ab appellationum ſuarum proſecutione deſiſtant. Terminum deſignent appellantibus, infra quem, coram nobis vel officiali noſtro modo comparere valeant, appellationes ſuas legitime proſecuturi. Ac ipſis petentibus inſtanter concedant epiſtolas: in quibus, ſi a gravamine vel interlocutoria ab ipſis fuit appellatum,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

appellationis causam exprimant. Et si ipsam non duxerint admittendam: cur hoc, nobis expresse desygnent. Patienter etenim sustinebimus, si eorum appellationes admissæ non fuerint, quorum excessus, evidentia rei, vel ipsorum confessione, aut alio legitimo modo, notorii fuerint & manifesti; vel appellationes alias frustratorias evidenter exponant.

ANNO CHRISTI 1287.

XLVII. *De quæstoribus eleemosynarum.*

QUot errores quantasque abusiones eleemosynarum quæstores hactenus prædicaverunt, populo Christiano satis per orbem novimus divulgatum. Ipsi etenim cum sint idiotæ, vitæ pariter communiter inhonestæ: confingentes se peritos, & vitæ sanctitatem exterius prætendentes, cum audacia quadam præsumpta prædicandi assumunt officium. Qui vero nusquam divini verbi notitiam habuerunt, inter cetera erronea quæ proferunt, mendaciter asserunt se habere multo plures & majores indulgentias, quam habent: ut sic simplicium alliciant animos ad majores eleemosynas largiendas, quas postea in ebrietatibus & luxuriis, *in omni conspectu prodigaliter consumere non erubescunt. Unde evenit, ut veræ & fructuosæ indulgentiæ, a nonnullis sæpius contemnantur.

* Forte, in eorum conspectu.

Quapropter prohibemus subditis nostris, ne quæstorem eleemosynarum ullum admittant, nisi litteris nostris munitus exsistat: & tunc prædicare minime permittatur: sed capellis parochialibus ipsius negotia & indulgentias, prout a litteris papalibus vel nostris valeat elicere, evidenter plebi exponat fideliter. Nec credant schedulis falsis, quas ipsi sæpius porrigunt: nisi schedulæ prius per nos fuerint examinatæ, & approbatæ nostri impressione sigilli. Pecunia vero collecta usque ad proximum loci capitulum integra custodiatur: tunc per loci ordinarium fideli nuncio assignanda. Qui vero aliter eos admiserit, vel ipsos prædicare permiserit, per nos vel officialem nostrum censemus graviter puniendum, nisi ipsius litterarum potestatem concesserimus ampliorem.

Cum vero ipsis contigerit indulgeri, clerum posse convocare (quod cum minori cleri commodo intellexerimus, esse intelligimus concessum:) statuimus quod hujusmodi convocationes alibi non fiant, nisi in plenis locorum capitulis, in quibus clerus commodius poterit convenire, & indulgentiæ concessæ melius examinari.

XLVIII. *De reliquiis, & veneratione sanctorum.*

NOnnumquam per malos, sicut per bonos, miracula facta sanctorum, sacra commemorat ecclesia. Idcirco ad sacrosanctam Romanam ecclesiam, (quæ per Dei omnipotentis gratiam, auctoritate apostolicæ traditionis, nunquam errasse probatur a tramite:) in hoc ideo est recurrendum, & exspectandum ipsius decretum: ne quis hoc approbando, quod ipsa reprobat, a catholicis hæreticus comprobetur. Id circo in concilio generali provide novimus esse prohibitum, ne quis reliquias de novo inventas publice venerari presumat, nisi a Romano pontifice prius fuerint approbatæ. Quam prohibitionem inviolatam ab omnibus præcipimus custodiri: statuentes, ut nullus sanctorum reliquias venales exponat; sed nec lapides, fontes, arbores, ligna, vestes, aut res quascumque alias, ut sanctas propter fictitia documenta, aliqualiter veneretur; cum illud hæreticam sapere pravitatem apostolica declarat sententia: & nulli licere docetur aliud, vel sentire, quam Romanam eccle-

Lateran. III. cap. 21.

A siam matrem omnium ecclesiarum sequi viderit & tenere. Si qui autem contra hoc venire præsumpserint, nisi moniti suum deponant errorem, tamquam hæreticos censemus graviter puniendos.

XLIX. *De Judæis & eorum mancipiis.*

A Judæis regimen Dei ablatum, & datum genti justitiam facienti, scriptum in canonibus reperitur. Per quod liquet Christicolas libertate donatos, Judæosque subactos eorum perpetuæ servituti. Cum igitur scriptum sit: *Ejice ancillam & filium ejus: non enim erit heres filius ancillæ cum filio liberæ:* nimis reputamus absurdum, ut filii liberæ, ancillæ filiis famulentur. Genes. 21.

Quapropter Lateranensis concilii statuta sequentes, districte prohibemus, ne Judæi sub obtentu allendorum puerorum suorum, neque pro servitio vel qualibet alia causa, in domibus suis mancipia habeant Christiana: ne forte per assiduam familiaritatem, ad eorum perfidiam simplicium animos valeant inclinare. Sæpe enim malorum consortia, bonos corrumpunt. Christiani qui contra hanc prohibitionem venire præsumpserint, excommunicentur: Judæi gravi subjaceant ultioni. Lateran. III. cap. 26.

Prohibemus insuper, ne Judæi publicis fungantur officiis, quorum prætextu Christianis nimium sint molesti. Et quoniam cum eis sumere cibum non licet: inhibemus, ne Judæi ad Christianorum, vel Christiani ad Judæorum accedant convivia. Item si quis Christianus infirmatus fuerit, a Judæo non accipiat medicinam. Item die parasceves, ostia & fenestras habeant clausas, quia Christianis ..... consueverant illudere illo die. Item prohibemus, ne novas fabricent synagogas. Sed si erigant veteres quæ corruerint, vel ruinam minentur: si ipsas redificare permittantur, ita quod ampliores vel pretiosiores non faciant, ipsis satis novimus esse permissum.

Ad hæc, districte præcipimus, ut Judæi utriusque sexus super vestes exteriores, duas tabulas laneas habeant alterius coloris, ad pectus consutas: quarum latitudo digitorum duorum, & longitudo quatuor sit ad minus; ut sic per diversitatem habitus a catholicis discernantur; & damnatæ commixtionis excessus, inter hos & illos valeant evitari.

Ne autem ecclesiæ parochiales per ipsos suis juribus defraudentur: præcipimus, quod Judæi de terris quas colunt, decimas solvere, vel possessionibus ipsis renunciare; & pro domibus, quas inhabitant, parochialia jura ecclesiæ parochiali debita tribuere, arctius compellantur.

L. *De testamentis.*

QUamquam in jure canonico, & longe amplius in civili, de testamentis & legatis, grandis & diffusus haberur tractatus: propter simplices tamen qui neutrius juris girarunt volumina, nec ipsorum habent notitiam, necessarium duximus super prædictis, quæ in quotidiano sunt usu, utilia quædam statuere; & pœnis statutorum refrenare, prout possumus, abusores.

Cum igitur extremis decedentium voluntatibus, favorem maximum impendere teneamur: statuimus, ut nullus, cujuscumque status, aut conditionis exsistat, clericum vel laïcum, liberum vel servum, de bonis quæ possidet tempore mortis, libere testari impediat quoquo modo, sub pœna excommunicationis, quam impedientes decrevimus incurrere ipso facto: cum, quantum ad ea quæ tunc possidet, liber quilibet censeatur, sicut de hu-

Digitized by Google

Anno Christi 1287.

jus regni consuetudine hactenus est pacifice observatum.

Quandocumque igitur sano vel ægroto, libero aut servo, suum placebit condere testamentum: statuimus, ut pro rectore, vicario, vel capellano ecclesiæ parochialis, confestim transmittat: ut in ipsorum præsentia & duorum vel plurium fide dignorum, de omnibus bonis suis mobilibus portionem suam contingentibus, disponat pro animæ suæ salute, sicut sibi placebit, & melius crediderit expedire: uxoris & filiorum, si quos habuerit, portionibus per omnia salvis: expensis funeris exceptis, quæ ante omnem divisionem deduci statuimus. De communi, debita quæ debet testator, solvantur.

Similiter de communi, portiones dividendæ inter prædictas personas per omnia, sicut æquales portiones: ita ut pro una persona omnes filii computentur. Si vero testator alicui filiorum de propriis bonis prius sustentationem providerit; & sic aliis, & alii, cui, vel quibus minime sit provisum: statuendo prohibemus, ut iis quibus provisio facta est, similiter testatoris heredes (si tantumdem habeant, de propria hujusmodi provisione, quantum tum foret sua portio, si ad divisionem cum ceteris admitterentur) nullatenus ad portionem dividendam inter filios admittantur: sed eo quod eis est provisum a testatore, vel successione juris, contenti remaneant, nec per ipsos aliorum portio diminuatur. Hæc quæ de marito statuimus, de uxore servari volumus, si decedat.

Quæ autem ad usum testatoris specialiter sunt parata, ut puta equi, arma, & cetera hujusmodi; vel quæ ad usum uxoris, ut puta supellectilia, vestes muliebres, monilia, annuli: absque divisione utrique eorum præcipua reserventur.

Curet autem testator, fideles & locupletes nostræ diœcesis, & non aliunde, constituere executores: ac in scriptis, si fieri potest, suum condere testamentum. Quod, postquam factum fuerit, claudatur; & cum sigillo proprio, si habeat, alioquin alieno, protinus consignet: quod & præsentium sigillis faciat consignari. Alioquin contra testamentum, testatoris [a] sigillo signatum, de facili præsumi queat: cum post mortem testatoris, possit testamentum aliud fabricari, & sigillo ipsius aliter consignari, prout audivimus fieri aliquando.

[a] Deest forte, solum.

Facto autem testamento nuncupativo, vel in scriptis, & testatoris corpore tradito sepulturæ: ad loci ordinarium executores accedant, super testamento facto in scriptis fidem facturi, tam de præsentia consignantium, quam de signis. Super nuncupationem vero probationes dilucide monstrentur super omni eo quod testator asseritur voluisse, & specialiter super omni relicto: ita quod inter testes executores nullatenus admittantur.

Probato igitur testamento, & per judicem approbato, executores fidelite conficiant inventorium in præsentia fide dignorum, ad hoc specialiter vocatorum: in quo omnia bona quæ defunctus habuit tempore mortis, & quæ sibi debebantur, & quæ debuit aliis, conscribantur fideliter & expresse. Quo inventorio facto, tam ipsi executores quam præsentes eidem, sua appendant sigilla. Donec ista fiant (quæ fieri præcipimus infra quindecim dies, si fieri potest, a tempore sepulturæ) executores minime ministrent.

Cum ergo cœperint ministrare, protinus uxori & filiis, si supersint, suas assignare studeant portiones. De portione vero contingente defuncti legatum distribuant, debita eidem exigant, & exsolvant aliis debita ab eodem; ad quæ tam uxor quam filii tenentur contribuere pro rata portionis cujusque.

Sed ne eorum portiones propter timorem, seu incertitudinem æris alieni, ab executoribus diutius detineantur: statuimus, quod æs alienum, de quo constat, ante restitutionem portionum, ab executoribus deducatur: pro dubio vero & incerto, recepta ab ipsis uxore & filiis cautione idonea de restituendo, quantum legitime apparere poterit ipsos pro suis portionibus ad id teneri, executores suas constitutas liberent portiones. Idem faciant litigatores de sibi relictis, sicut inferius & plenius continetur.

Et sic studiose suum curent executores officium exercere; ut infra anni spatium nihil remaneat exsequendum. Alioquin computo reddito de receptis, amoveantur omnino: & eorum loco alii magis idonei subrogentur: quod inferius statuimus, si prius suspecti probabiliter inveniantur.

Et quoniam propter malitias executorum, seu debitorum defuncti, seu fraudes fictitiorum creditorum, decedentium voluntates vix debitum sortiuntur effectum: cupientes in hac parte remedium quale possimus adhibere, auctoritate præsentis synodi sacrosanctæ, excommunicamus omnes executores, quousque modo impedimentum præstant, nisi vel aliter recusantes in foro ecclesiastico a defuncti creditoribus conveniri, vel ipsis, sicut decet, inibi respondere. Mendose fiunt.

Item omnes illos, qui scientes se obligatos defuncto, patiuntur se per malitiam a suis executoribus conveniri: ut sic ipsis in probatione deficientibus, per sententiam absolvantur; vel [a] impedimentum quoquo modo, quo minus in foro ecclesiastico ab executoribus defuncti libere valeant conveniri.

[a] Corrige, impediant.

Item omnes illos, qui ab executoribus defunctorum in judicio scienter exposcunt indebitum, & in sua petitione iniqua, usque ad diffinitivam sententiam perseverant; quod a defunctis, licet si supersites essent, non peterent, vel de jure [b] valere non valerent.

[b] Forte, haberet.

Ut autem executores circa suum officium exsequendum promptiores reddamus pariter & attentos; volumus, quod dum circa hoc laborant, de bonis defuncti expensas percipiant moderatas: cum suum officium sibi non debeat esse damnosum, nec debeant propriis stipendiis militare; quibus sub pœna excommunicationis interdicimus, ne per se, vel interpositas personas, absque fide dignorum præsentia & rationabili ..... quidquam de bonis defuncti emere sibi invicem vel donare, seu quovis alio titulo usurpare, seu sibi retinere præsumant, nisi quod eis relictum fuerit specialiter in testamento.

Si vero contigerit parochianum nostrum, hominem alterius diœcesis sibi constituere executorem: ille ad hujusmodi onus nullatenus admittatur, nisi de subditis nostris locupletes & idoneos manucaptores inveniat ad fidele inventorium faciendum, & fideliter administrandum, vel ratiocinium reddendum, cum ipsum vel suos manucaptores super hoc contigerit interpellari: ad quod etiam executores nostræ diœcesis per corporale sacramentum, priusquam administrent, præcipimus obligari; omnibus executoribus interdicentes, ut cum verisimilis præsumptio habetur, defunctum nimis æris alieni pondere oneratum, legatum nemini liberent, nisi recepta prius obligatoria sufficienti cautione, de resti-

Digitized by

ANNO CHRISTI 1287.

ruendo quantum legis Falcidiæ ratio in hoc expoſcit. Alioquin cum ad ratiocinia reddenda pervenerint, quæ ſupererogaverint, ipſis minime decrevimus allocanda.

Et quoniam cordi plurimum debet eſſe veritatis cuilibet amatori, nequitiam reprimere falſariorum: nos præſentis ſynodi ſanctæ approbatione, excommunicamus, & excommunicatos publice denunciamus omnes illos, qui poſtquam teſtator condito teſtamento in fata deceſſerit, teſtamentum aliud fabricare, aut præter teſtatoris conſcientiam quidquam condere, addere, vel detrahere teſtamento priori, ſibi vel aliis aliud deſcribendo, ſeu fraudem quamcumque aliam committendo, contra teſtatoris præſumpſerint voluntatem. Et ſi quos tantæ fraudis reos convenire contigerit, ipſos decrevimus tamquam falſarios puniendos.

Ut autem viris religioſis omnem evagandi materiam auferamus, quibus omnibus, ceteris derelictis, ſolius Dei incumbit inhærere miniſteriis: ſtatuimus, ut nullus religioſus in noſtra diœceſi exſecutionis onus aliqualiter in ſe ſuſcipiat, abſque noſtra licentia ſpeciali. Si quis autem contra hanc prohibitionem noſtram venire præſumpſerit: quod fecerit, & viribus careat, & ipſe nihilominus juxta noſtræ diſcretionis..... graviter puniatur.

In fine autem cujuſlibet teſtamenti, hanc clauſulam adjici volumus generalem: *Cætera omnia bona mea, ſive in rebus, ſive in manibus fuerint debitorum, in hoc teſtamento non expreſſa; volo ut pro anima mea ſalute, per manus exſecutorum meorum in pios uſus diſtribuantur: & quod creditoribus meis per manus eorumdem ſimiliter fiat ſatisfactum.*

Si qui vero laïcorum deceſſerint inteſtati: de bonis eorum per locorum Ordinarios taliter præcipimus ordinari, ut pro anima defuncti in pios uſus totaliter erogentur.

LI. *Ut rectores, poſt mediam Quadrageſimam decedentes, libere legare valeant fructus autumni ſequentis.*

SÆpe contigit nonnullos eccleſiarum rectores viam ducere [a] diſſoluram, ut cum ad vitæ finem pervenerint, non habeant in bonis, de quibus eccleſiarum ſuarum defectus, tam in ornamentis, quam in domibus, valeant reparari; vel creditoribus ſuis de eo ſatisfacere, quod ſibi deberur. Quapropter laudabilem noſtræ diœceſis conſuetudinem approbantes; ſtatuimus, ut quilibet beneficiatus noſtræ diœceſis, ſi die Dominica Quadrageſimæ, quacumque hora, vel poſtea deceſſerit, fructus beneficii ſui ſubſequentis autumni liberam legandi habeat poteſtatem: feno, prato, paſtura, & cicera, de Dominico eccleſiæ dumtaxat exceptis; quæ cum ad annum ſequentem pertineat, ipſi futuro rectori ſtatuimus reſervari.

Et quoniam non eſt ferendus is qui lucrum amplectitur, onus autem contemnit: ſtatuimus, ut de domibus prædictis defectibus, ac etiam eccleſiæ omnibus ordinariis, uſque ad mediam Quadrageſimam ſequentem, exſecutores ſatisfaciant ad plenum.

Item ſtatuimus de quolibet, qui fructus percepit autumnales, quandocumque ante tempus prædictum decedat, uſque ad illud, ad omnia onera teneatur.

Si vero prædicto die Dominico, vel poſt, quis inteſtatus decedat: omnia bona teſtatoris, & fructus ſequentis autumni, in ſolutionem debitorum defuncti, & prædictorum defectuum ſuppletionem, ac in alios pios uſus, juxta noſtræ diſcretionis arbitrium convertantur: ita quod circa ſuppletionem defectuum, per quantum tempus illud beneficium tenuerit, ratio habeatur.

Idem fiat, ſi ante prædictum tempus quemquam contigerit decedere inteſtatum, ut in utroque caſu teſtamenti & exſecutorum faciamus ſuppleri defectum.

Ab iſto ſtatuto, parochialium vicarios eccleſiarum dumtaxat excipimus. Nam cum ipſius virtute ſacramenti præſtiti, perſonalem reſidentiam facere teneantur: congruum eſt, immo verius neceſſarium, ut fructus & obventiones vicariæ ſuæ, protinus & cum integritate percipiant, de quibus valeant ſuſtentari. Idcirco de bonis defuncti vicarii, quæ habuit tempore mortis, & debita ſua ſolvi præcipimus, & prædictos defectus ſuppleri, ratione temporis conſiderata.

Præterea ſtatuimus, quocumque tempore anni quis decedat, fructus terrarum quas ſeminavit ſuperſtes, ſibi cadant, & in ſuos uſus integre convertantur: hoc excepto, ut ſi decedat ante terminum ſupra prædictum, ſumptus quos defunctus impendit in terris excolendis & ſeminandis, ipſius exſecutoribus allocentur. Succeſſor vero, ſi quem capellanum ſtipendiarium invenerit, ante terminum prænoratum, ſive poſt ipſum, ſi idoneus fuerit, uſque ad feſtum ſancti Michaëlis proximo ſequentis, nullatenus amovere præſumat: ſed ſub eiſdem conditionibus ipſum retineat, quibus idem capellanus convenerat cum defuncto.

Ne igitur eccleſiarum vacantium terras jacere contingat incultas: ſtatuimus, ut per locorum decanos fideliter excolantur: ita quod iidem decani a futuris exſecutoribus ſumptus percipiant competentes: quos loci ordinarius moderetur, ſi aliter inter ſe convenire noluerint.

LII. *De mortuariis.*

MOrtuarium præſtationem ex eo intelleximus ſalubriter ſumpſiſſe initium, quod decimis majoribus & minoribus, ac ceteris juribus parochialibus per ignorantiam non ſolutis, læſis eccleſiis præſtarentur: ut talis oblivio procedens eſt incuria non ſolventis, poſſet ſaltem, per hoc, apud diſtrictum judicem excuſari. Et quamquam iſta proviſio eſſet aliqualiter fructuoſa omnibus Chriſtianis: quidam tamen, vel cauſam hujuſmodi præſtationis ignorantes; vel quod deterius eſt, de ſalute propria non curantes; ipſam mirabiliter ſubtraxerint, ſuam miſeriam in poſteros tranſmittentes; qua ſe nituntur modernis temporibus excuſare, quod nec ipſi, nec majores eorum, hanc præſtationem ullo tempore agnoverint. O excuſatio miſera & infelix! quæ dum fit in peccatis, ſuos ducit ad interitum excuſantes. Unde ſunt & alii, qui animæ ſuæ ſaluti provide conſulentes, velut devoti eccleſiæ filii præſtationem ipſam agnoſcunt, ſicut majores eorum hactenus cognoverunt: ſicque contingit, in una parochia ſolvi ſecundum melius averium pro defunctis; & in alia, penitus denegari.

Ut igitur a palea triticum ſeparemus: ſtatuendo præcipimus, ut in parochia, in qua talis ſolutio fieri conſuevit, nullus ab ea ſe valeat excuſare; ſed in eadem fiat præſtatio uniformis, cum eadem non debeat diverſo jure cenſeri.

Parochianos aliarum parochiarum monemus & hortamur in Domino: ut ſpiritum aſſumentes conſilii ſanioris, tam ſalubrem præſtationem agnoſcant de cetero, & de ea ſatisfacere ſtudeant, ſicut ceteri in futurum. Videntur namque rabie nefanda

[a] Forte, adeo diſſolutam.

ANNO CHRISTI 1287.

moveri, qui male detentis Deo & ecclesiæ satisfacere tunc non curant, quando quod debetur sibi nequeunt amplius retinere : sed ipsius subibunt judicium, cui in hac parte injuriam intulerunt.

In parochiis vero, in quibus secundum melius averium dari hactenus consuevit, illud legandi, donandi, assignandive in alios usus, decedentibus omnibus interdicimus facultatem. In exsecutores, seu alios quoscumque detentores, nisi legitime moniti satisfecerint Deo & ecclesiæ de eodem, excommunicationis sententiam præcipimus promulgari.

Item præcipimus, si sint aliqui, qui secundum melius averium, falso & nequiter asserunt suum, vel partem ipsius, ut per hoc ecclesiam suo jure valeant defraudare : quorum assertioni nullatenus est credendum, nisi prius de suo titulo fecerint plenam fidem.

Et quia aliquando accidit, quod in bonis defuncti plura animalia inveniuntur, in quibus aliqui asserunt se habere partes, sicque nullum eorum in totum est defuncti : statuimus quod quamquam verum fuerit quod affirmant; si tamen defuncti partibus computatis, partes collectæ ad secundum melius se extendant, illud ecclesiæ liberetur : partiariis uni vel pluribus, pro partibus suis ab exsecutoribus defuncti primitus satisfactum.

Et quoniam quidam in diversis parochiis diversa domicilia possidentes, in eisdem, pro suæ voluntatis libito, æqualiter commorantur : si in alterutra illarum parochiarum in fata decedant, dubitatur an illi infra cujus limites decesserint, integraliter, vel alteri ecclesiæ, pro indiviso, mortuarium ipsius defuncti sit præstandum : dubitationem hujus præsentis synodi auctoritate enodantes, declaramus; quod illa ecclesia, ubi decessit, & viaticum recepit, mortuarium sibi debitum integraliter percipiat. Quod si talis dominus in aliena parochia, ubi nullam terram possedit, decedat : tunc illi ecclesiæ ubi larem fovet tempore mortis, hujusmodi mortuarium sit integre præstandum.

Cum autem tanta laboraverint paupertate, ut soluto ecclesiæ quod exigitur, æquivalens apud superstites nihil remaneat : præcipimus, quod cum de hoc constiterit, nihil eo nomine exigatur, nisi quod relictum ecclesiæ specialiter invenitur.

LIII. *De decimis.*

[a] *Corrige*, cuilibet.

O Mira, & ineffabilis caritas vestri [a] quilibet, in signum universale dominii, velut ille cujus est terra & plenitudo ejus, &c. decimas & primitias sibi reddi præcepit, non sibi, sed sacerdotibus profuturas; ut illis sint cibus, qui in domo sua sibi ministrant : juxta illud Malachiæ prophetæ : *Malach. 3.* *Inferte omnem decimationem in horreum meum, ut sit cibus in domo mea.* Idem tamen omnium Dominus, fructuum cunctorum largitor, pro decima quam recipere dignatus est, ipsam plene solventes quadruplici largitione remunerat : beneficio fructuum, sanitate corporis, indulgentia peccatorum, & regni cælestis gratia præmiorum. Nemo igitur pro avaritia, tot amittat beneficia : sed quilibet decimas placabiles Deo exsolvat : ut sint cibus illis quibus ipse pro suo cultu eas concessit : ne maledictionem incurrant, quam Dominus per os Prophetæ protulit in non solventes.

Quapropter ecclesiarum dispendiis, & animarum periculis occurrere cupientes : universis parochianis nostris, sub divini testatione judicii præcipimus; ut de omnibus fructibus totiens quotiens renovantur in anno, seu in annis, ecclesiis parochialibus persolvere decimas integre non omittant, sumptum expensis nequaquam deductis.

ANNO CHRISTI 1287.

Et quia decimæ debentur de omnibus quæ licite adquiruntur : præcipimus, quod nedum de segetibus decimæ persolventur, verum etiam pomis pressoribus, arboribus, herbis hortorum, apibus, jumentis, animalibus, lana, lino, canabo, melle, columbariis, caseo, butyro, piscationibus, pannagiis, silvis cæduis, ruscis, feno, herba, prato vendito, pastura vendita extraneis parochianis, nisi de animalibus ibidem pascentibus, decima persolvatur : locatione boum facta extra parochiam locatoris, furnis, venatione, molendinis, granariis, absque sumptuum deductione. Sed & de fullonariis, velut de negotiationis lucro, decimam solvi præcipimus; argentariis, metallariis, lapidicinis; de negotiationibus, artificiis, & de instauro ecclesiæ : contraria consuetudine non obstante.

Quia vero aliqui, ut audivimus, etiam jure suo asserunt, partem prati pro decima feni, ecclesiæ fuisse antiquitus assignatam : nisi hoc probaverint evidenter, ipsos in sua assertione decrevimus nullatenus audiendos.

Insuper, quod in quibusdam locis consuetudo pessima inolevit, scilicet, quod quidam laïci integre solvere decimas contradicunt, nisi prius sibi vel suis a rectoribus ecclesiarum convivia præparentur, chirothecæ, seu quidquam aliud : quasi pro custodia decimæ suis debeantur servientibus. Nos vero hanc consuetudinem, velut corruptelam, ac a jure contrariam decrevimus exstirpandam : inhibentes, sub pœna excommunicationis, ne tale quid exigatur amplius seu præsterur : sed ecclesiarum rectores, suos parochianos per ecclesiasticam compellant censuram ad præstationem decimarum, prædicta consuetudine, vel aliqua consimili, non obstante.

Ad hoc, quia propter appulsiones pecorum ad diversarum parochiarum pasturas, plures & quasi inextricabiles quæstiones inter ecclesiarum rectores sæpius oriuntur : nos, qui in lenitate pacis quiescimus, dum subditos pati percipimus, pariter inquieti : sic statuimus, quod si oves a tempore tonsionis usque ad festum sancti Martini, in parochia una depascantur & cubent : tunc de decima lanæ, casei, & butyri ecclesiæ illius parochiæ persolvatur plene pro eodem tempore, quamquam postea amoveantur, & alibi tondeantur. Vulgariter enim dicitur quod ante festum supradictum tantum crevit lana, quantum crescit anno eodem.

Et ne rector de decima per amotionem ovium defraudetur : præcipimus, quod priusquam oves amoveantur a pascuis, rectori sufficienter caveatur de solvendo dictam decimam lanæ, cum tempus venerit tonsionis. Si vero oves a festo sancti Martini, usque ad festum Purificationis beatæ Mariæ Virginis, in una parochia commorentur : decima agnorum illi ecclesiæ persolvatur : salva decima lanæ, alteri rectori, a cujus parochia amotæ fuerint, forma qua diximus. Quod si a tempore tonsionis usque ad festum sancti Martini, ad pascua diversa transferentur : quælibet ecclesia, pro rata temporis decimam percipiat earumdem : ita quod, si in una parochia cubent, & pascantur ibidem per viginti dies, vel circa morentur, & non amplius, tam breve tempus dividatur.

Pullorum vero, equorum, vitulorum, & hœdorum, habita ratione ad loca diversa ubi gignuntur, eduntur, & nutriuntur, & ad moram quam contraxerunt in eisdem, inter rectores decima partiatur. Cum quis vero post festum sancti Martini

oves

ANNO CHRISTI 1287.

oves occiderit, vel alio fortuito caſu moriantur: de decima vellerum eccleſiæ ſatisfiat. Si autem oves extraneæ in alicujus parochia tondeantur: idem rector decimam lanæ conſervet, donec ſibi conſtiterit alibi fuiſſe pro decima ſatisfactum.

Et quia inter rectores eccleſiarum & ſuos parochianos, contentiones ſæpe oriuntur: eo quod nonnumquam in dubium revocatur, quid & quantum dari debeat pro decima, quando propter vaccarum vel ovium paucitatem caſeus inde fieri non ſufficit; & ſimiliter propter modicitatem vitulorum, agnorum, hœdorum, pullorum, porcellorum, aucarum, vellerum, certa decima dari non poteſt, cum decem capita minime inveniantur: nos certam regulam ſuper his tradere cupientes; cum hoc locorum conſuetudini relinquere, potius eſſet litium augere materiam, quam auferre conſuetudinem per negotiationem in dubium revocatam: ſtatuimus, quod pro quolibet agno, hœdo, & porcello, infra numerum ſeptenarium, detur pro decima, unus quadrans. Si vero fuerint ſeptem, pro decima detur unus; & in ſequenti anno, quod defecit de denario numero, in ſolutione decimæ allocetur, vel pro quolibet vitulo infra prædictum numerum detur obulus. Si vero tot fuerint, pro decima detur unus, & ſicut in caſu priori fiat allocatio. Pro pullo vero detur denarium. Si vero fuerint ſeptem aucæ, pro decima detur una. Alioquin uſque in annum ſequentem decimæ ſolutio differatur. Item pro lacte cujuſlibet vaccæ, caſeo deficiente, detur denarium. Item pro lacte ovis matricis, quadrans: pro lacte capræ, obulus.

Ad hæc, quia intelleximus, quod quidam molendina habentes, in minutis particulis, quaſi granorum pugillis, & totiens quaſi ſingulis diebus, decimas de molendinis exſolverent: unde evenit, quod graviter in hoc eccleſia læditur, eo quod non patiuntur, rectores ibi habere ciſtas ad ſuas decimas colligendas. Nos ſane conſiderantes, particularem ſolutionem & exactionem non minima habere incommoda: ſtatuimus, quod in Kalendis cujuſlibet menſis, de decima molendinorum de cetero ſatisfiat; vel ſaltem, quod rectores habere ciſtas inibi permittantur, in quas decima reponatur: quam, cum ipſis placuerit, libere valeant aſportare.

Item quia quidam lac purum pro decima lactis, quod conſuevit in caſeo decimari, ſicut hactenus eſt obſervatum in noſtra diœceſi, de conſuetudine approbata, ad eccleſiam deferunt malitioſe; & quod [a] ſceleris eſt, non invenientes ibi qui illud recipiat, in contumeliam Dei & eccleſiæ coram altari projiciunt. Quidam vero non ſinunt rectores decimas libere colligere & aſportare, ſed equos & boves ſuos, & ſubjugatos capiunt, & imparcant, & decimas ipſas depaſcunt propriis animalibus & alienis. Quidam decimas ſuas ſuberahunt fraudulenter, vel in odium rectorum deteriorant ſcienter. Quidam magnates, nedum rectores in decimis percipiendis, ſed jam receptis, fraudare conantes, nonnumquam ſuos tenentes, plerumque alienos, & per minas impediunt & terrores, modo clam, modo palam, ne a rectoribus decimas ſuas audeant comparare: ut per hoc rectores, emptores minime invenientes, ipſis magnatibus duntaxat pro vili pretio decimas ſuas vendere compellant, aut alias damnificentur. Alii ſequeſtrationem, etiam archidiaconorum, in decimis interpoſitam infringere non formidant. Alii etiam beneficiis eccleſiaſticis, abſque inſtitutione, per ſæcularem potentiam ſe intrudentes, vel procurantes intrudi, decimas non ſuas violenter aſportant, ſeu faciunt aſportari. Nos, omnes hujuſmodi moleſtatores, complices, & fautores eorum, auctoritate Domini Patris omnipotentis, & beati Petri principis Apoſtolorum, patroni noſtri, approbatione præſentis ſynodi ſacroſanctæ, excommunicamus: donec pro commiſſis ſatisfactionem præſtiterint competentem. Dictos intruſores (qui quod per judicis officium petere debebant, invadere præſumpſerint) præter dictam excommunicationis ſententiam, quam ipſos incurrere volumus ipſo facto, pœnis in ſacris canonibus, & præcipue in concilio Othoboni, quondam legati in Anglia, contra tranſgreſſores editis & ſtatutis, decrevimus ſubjacere.

ANNO CHRISTI 1287.

[a] *Forte*, ſcelestius.

LIV. *De Oblationibus.*

QUoniam oblationes fidelium, non ſolum a conſtitutionibus ſanctorum Patrum, ſed a lege divina ſumpſere originem, ad quarum præſentationem parochianus quilibet obligatur: ſtatuimus, quod omnis adultus, videlicet quatuordecim annorum, quater in anno, in die Natalis Domini, Paſchæ, feſti ſancti loci, & feſti dedicationis eccleſiæ ſuæ parochiæ, vel feſti Omnium Sanctorum, ſi talis alicubi vigeat conſuetudo, eccleſiam ſuam parochialem ſuis oblationibus veneretur: niſi fuerit parochianus alicujus capellæ, a matrice eccleſia dependentis; cui capellæ a ſuis parochianis ſimilem ſtatuimus impendi honorem. Statuimus inſuper, quod obventiones & oblationes, quas fieri contigerit in capellis, ubi matrix eccleſia religioſis eſt appropriata perſonis, non ipſis religioſis cedant, ſed vicariis duntaxat inibi canonice conſtitutis.

Quia vero eccleſia Exonii mater eſt omnium eccleſiarum diœceſis, omnibus parochianis noſtris, per preſbyteros parochiales ſolicite præcipimus ſuaderi: ut in ſignum debitæ ſubjectionis, oblationes ſuas Pentecoſtales ad eccleſiam antedictam deferant; vel ſaltem per ſuos preſbyteros parochiales tranſmittant. [a] Ut autem ad ipſorum corda cautius & facilius inducantur, ipſis parochianis preſbyteris, ut indulgentias benefactoribus eccleſiæ conceſſas, per tres dies ante feſtum Pentecoſtes proximos & ſolemnes, ſuis parochianis exponant; oblationes, quas fieri contigerit, recipiant, & ipſas ſecum deferant ad locum ubi proceſſiones Pentecoſtales conveniunt, una cum propriis oblationibus ad quas ex more tenentur, collectori, fide ad hæc data, integre reſtituris.

[a] *Forte*, ut autem ad hæc ipſorum corda.

De ſtatu & regularibus obſervantiis religioſorum ad præſens aliquid decernere, ſeu definire, nobis videtur ſupervacaneum, & onerolum potius, quam fructuoſum. Per regulas etenim quas profitentur, inſuper ſanctorum patrum decreta, concilii domini Othoboni quondam legati in Anglia conſtituta provincialia, & correctiones quas facimus circa perſonas eorum in viſitationibus noſtris, quaſi ſingulis annis: ſatis poterunt informari, qualiter in ordine ſuo & obſervantia regulari, quilibet debeat converſaris.

Quæ autem in præſenti ſynodo ſunt ſalubriter inſtituta, ab omnibus ſubditis noſtris præcipimus obſervari inviolabiliter: nobis, vel officiali noſtro metropolitano, ſuper dubiis, ſi emerſerint, [b] reſervata.

[b] *Forſ.* judicandi poteſtatem, vel quid ſimile.

LV. *De ſententiis excommunicationis.*

UT autem ſubditorum noſtrorum ſaluti cautius proſpiciamus, ne excommunicationum ſententias per ignorantiam incurrant aliqualiter ipſo facto latas; excommunicationum ſententias, tam

ANNO CHRISTI 1287.

[a] Oxonienſis concilii per dominum Stephanum quondam Cantuariæ archiepiſcopum, quam in [b] concilio Londonienſi per dominum Othobonum, quondam legatum in Anglia, præſenti ſynodo duximus inferendas.

[a] An. 1222.
[b] An. 1237.

In Oxonienſi concilio excommunicantur omnes illi, qui malitioſe eccleſias ſuo jure privare præſumunt; aut per malitiam libertates earumdem infringere vel perturbare præſumunt, & ad uſus proprios retinere.

Item omnes illi, qui pacem & tranquillitatem domini regis & regni injurioſe perturbare præſumunt, & qui jura domini regis retinere contendunt.

Item omnes illi, qui ſcienter & prudenter falſum perhibent teſtimonium, vel perhibere procurant; vel etiam qui tales teſtes ſcienter producunt, vel ſubornant, in cauſa matrimoniali, ubi ſcilicet agitur de matrimonio, vel ubi agitur de alicujus exheredatione.

Item advocati omnes, qui in cauſis matrimonialibus malitioſe exceptiones opponunt, vel opponi procurant, ne matrimonia verum & debitum ſortiantur [c] effectum, vel contra juſtitiam cauſæ diutius ſuſpendantur.

[c] Forte, vitium.

Item omnes illi, qui gratia lucri, vel favoris, & odii, vel quacumque aliqua de cauſa, crimen imponunt alicui, cum infamatus non ſit apud bonos & graves: ut ſic purgatio ei indicatur, vel alias graveur. C

Item omnes illi, qui vacante eccleſia malitioſe opponunt vel opponi faciunt patronatus quæſtionem: ut ſic verum patronum illius eccleſiæ illa vice defraudent.

Item omnes illi, qui gratia lucri, odii, vel favoris, contemnunt exſequi mandata domini regis contra excommunicatos, eccleſiæ mandata contemnentes.

In concilio Londonienſi excommunicantur omnes illi, qui aliquem ad eccleſiam, cœmeterium, vel clauſtrum confugientem, inde abſtrahunt violenter; vel ei victum neceſſarium prohibent exhiberi; vel qui res alienas in locis prædictis depoſitas violenter D aſportaverint, vel aſportari fecerint; aut abſtractionem, prohibitionem, vel aſportationem factam ſuo nomine, vel a familiaribus ſuis, ratam habuerint; aut abſtrahentibus, prohibentibus, vel aſportantibus, publice exhibuerint, vel occulte, auxilium, vel conſilium, & conſenſum.

Item omnes illi, qui de domibus, maneriis, vel grangiis, vel aliis locis, ad archiepiſcopos, epiſcopos, vel alias perſonas eccleſiaſticas, vel ad ipſas eccleſias pertinentibus, præter dominorum voluntatem vel cuſtodum rerum earum, conſumere, vel auferre, aut tractare præſumant: nec, donec ſatisfecerint, abſolvantur.

Item omnes illi, qui pro impedimento pacis vel eo.....tionem litigantium objiciendo, quidquam E receperint, donec reſtituant ſic receptum donatori.

Item excommunicati ſunt ab archiepiſcopo Angliæ, omnes illi qui veniunt aut faciunt contra novam chartam: quæ ſententia per ſedem Apoſtolicam pluries confirmata eſt.

Has excommunicationum ſententias, ſic proinde vulgatas; necnon & noſtras quas ſupra criminoſos tulimus & rebelles, prima Dominica in Adventu Domini, Dominica in Septuageſima, & Dominica proxima ante feſtum beati Petri ad vincula, intra Miſſarum ſolemnia, cum major aderit cleri & populi multitudo, candelis accenſis, pulſatis campanis, in ſingulis eccleſiis parochialibus noſtræ diœceſis, per locorum preſbyteros, & per decanum Chriſtianitatis Exonii, in prædicto feſto beati Petri cathedralis eccleſiæ Exonii, præcipimus ſolemniter publicari.

ANNO CHRISTI 1287.

Ne autem per tempus elapſum, ſtatutorum depereat memoria, ſed recens omni tempore habeatur; præcipimus, quod in quolibet archidiaconatu, in proximis capitulis ante feſtum ſancti Michaëlis, & poſt Paſcha celebrandis, ſynodus ſingulis annis ſolemniter publicetur: eccleſiarum rectoribus & vicariis nihilominus præcipientes, ut citra feſtum ſancti Michaëlis, in eccleſiis ſuis, ſicut prædiximus, ipſam habeant ſcriptam; & tam ipſi quam ceteri ſacerdotes parochiales, toties quoties illam reſpiciant & revolvant; donec quaſi corde tenus eam intelligant, & ſciant pandendam laïcis facilius exponere in vulgari: ut ea quæ de præſenti ſynodo, pro communi utilitate ſtatuimus, tam prælati, quam ſubditi, ſciant & valeant obſervare. Quibus ea obſervantibus ſalus ſit & vita æterna in Chriſto Jeſu Domino noſtro per infinita ſæcula ſæculorum.

Datum Exonii XVI. Kal. Maii, feria quarta poſt Dominicam qua cantatur, *Quaſi modo geniti*, ſcilicet officium. Anno Domini milleſimo ducenteſimo octogeſimo ſeptimo, & conſecrationis noſtræ ſeptimo.

SUMMULA,

Seu modus exigendi confeſſiones, pœnitentiaſque injungendi, ab eodem R. P. Petro epiſcopo Exonienſi, ſacerdotibus ſuæ diœceſis ad obſervandum impoſitus in ſynodo Exonienſi.

OBSERVATIO COLLECTORIS ANGLICANI.

Summulam vocat in proœmio, altera poſt inceptivum paragrapho: & videtur eadem eſſe, de qua cavit in eo. cap. ſua ſynod., his verbis: Præcipimus quod quilibet, cui parochialis eccleſiæ regimen incumbit, quamdam Summulam plurimum utilem, immo verius neceſſariam, a diverſis tractatibus, extractam ſub compendio, (quæ Summula ſub eiſdem verbis incipit) quilibet, & præſentem ſynodum, citra feſtum ſancti Michaëlis habeant ſcriptam, & ipſam ſane intelligant, ac ea utantur ſub pœna unius marcæ, loci archidiacono applicandæ. Quod ſi archidiaconus remiſerit, &c. *Vide ſynodum præcedentem, cui immediate ſubjungitur in Aſſ. hæc Summula, ſynodi pœnas denuo inducens.*

ALTISSIMUS *de terra creavit medicinam.* Eccli. 38. Iſte eſt Altiſſimus, de quo canit eccleſia, dicens: *Tu ſolus Altiſſimus Jeſu Chriſte:* & iſte eſt medicus, de quo in pſalmo dicitur: *Miſerere mei Domine, quoniam infirmus ſum: ſana me Domine*, &c. Pſal. 6. Et ſi aliqui vulnerati corporaliter, multum deſiderant habere medicum, ut dicit Origenes: Anima quotiens [a], totiens vulneratur. Et beatus Ambroſius dicit, quod nullus dolor major, quam hic qui mucrone peccati conſcientias vulnerat. Sed dicet aliquis: quomodo poterit eſſe, quia ego non ſentio hujuſmodi vulnera? Ad hæc reſpondet Origenes, & dicit: Quando volunt medici incidere aliquos, vel urere, dant eis bibere aliquid, quod potum facit eos profunde dormire, ita quod amentes fiant, & ſic non ſentiunt: ſic & amentes effecti propter cupiditates terrenas, quæ nos reddunt inſenſatos: ira quod non ſentimus, quanta ſunt vulnera animæ. Et propter hæc quærendus eſt Chriſtus, qui eſt altiſſimus medicus: quia non eſt opus valentibus, ſed male ſe habentibus, medico. De iſto medico dicit Ambroſius: Audite me, terreni homines, inveni medicum qui habitat in cœlis, & in terris parat medi-

[a] Duſſ. procal.

Digitized by

ANNO CHRISTI 1187.

cinam. Nihil poteſt ſanare vulnera mea, niſi ille qui ..... ſentit. Chriſtus ergo medicus eſt altiſſimus, & dat dimiſſionem in contritione laxati. Nam medicinam, in confeſſione; diætam injungit, in obſervatione jejuniorum; balneum præcipit, in lacrymarum effuſione; phlebotomiam injungit, in paſſionis Chriſti recordatione. Sed quid eſt medicina? utique pœnitentia, de qua dicit Auguſtinus: Pœnitentia non ſolum præteritum vulnus curat jejunio, ſed animam ultra a peccato vulnerari non ſinit. Sed aliqui dicunt: Inveniemus miſericordiam, & in fine pœnitebimus: quia dicit Dominus, *Nolo mortem peccatoris*. Contra dicit Auguſtinus: Sic nullus debet ſpe miſericordiæ in ſuis peccatis diutius remanere, ſicut nec debet ſibi vulnus procurare cauſa curationis futuræ: quia qui peccatori veniam promittit, diem craſtinum non promittit.

Ex prædictis ergo patet, quod Pater & Filius & Spiritus ſanctus, trinus & unus, medicus eſt: quam Trinitatem offendit peccator per peccatum. Peccatum vero morbus eſt: pœnitentia eſt medicina, quæ per tres ſui partes, ſcilicet contritionem & confeſſionem & ſatisfactionem, mitigat iram Trinitatis, quam peccando offendit peccator.

Hæc ergo ego Petrus Exonienſis intime conſiderans, & inſufficientiæ preſbyterorum ſacrorum confeſſiones audientium compatiens, quorum ignorantiam, proh dolor! ſæpiſſime ſum expertus: præſentem ſummulam eiſdem aſſigno, ut eam ſciant ad utilitatem ſuam & confitentium. Cum autem ſatisfacere debeat delinquens, non ſecundum arbitrium proprium, ſed potius ad arbitrium ejus contra quem deliquit: miſericordius volens agere nobiſcum Dominus, ſacerdotem poſuit inter ſeipſum & nos, cujus in hoc arbitrium debemus ſequi. Quem quidem ad noſtram partem potius voluit declinare, tanquam infirmitate circumdatum: & propter hoc ſcientem compati iis qui ignorant. Et ut iſte ſciat, quid nobis injungere debeat; nos inde omnia debemus confiteri, quia noſtras non poteſt per ſe conſcientias intueri. Et quoniam ad tranſgreſſionem decem dictorum mandatorum, tota reduci poteſt criminum multitudo: dicta mandata ſcire tenentur pœnitentes, & pœnitentias injungens: & ſunt hæc:

Exod. 20. *Non adorabis deos alienos*, &c.

Recurrat igitur pœnitens ad primum mandatum, & ſolicite videat in ſeipſo, ſi tranſgreſſus fuerit. An ſcilicet cultum ſoli Deo debitum, dæmoniis vel aliis creaturis exhibuerit; ſcilicet faciendo præſtigia, id eſt, recurrendo ad conjurationes, ſicut ſolet fieri pro furto, in gladio, in pelvi, & in nominibus ſcriptis & incluſis in luto, & impoſitis in aqua benedicta, & ſimilia: vel recurrendo ad auguria ſortiarii; vel ſi ſortiarios pro talibus conſuluerit, & dæmonibus ſacrificaverit, id eſt, divinationes vel ſortilegium fecerit, ſicut faciunt quidam miſeri pro mulieribus quas amant fatue.

Deinde videat, ſi tranſgreſſus fuerit ſecundum mandatum, *Non aſſumes nomen Dei in vanum*. Ut ſi forte aliquo modo vacillaverit in fide, vel titubaverit. Et debent doceri ſimplices (quia forte non poſſunt ſcire omnia quæ credi debent) quod habeant apud ſe ſtabile cor & fixum: ſcilicet quod credant ſicut credit eccleſia: vel ſi non fecerunt, & opera Chriſtiana faciant: quia ſecundum Auguſtinum, non ſufficit quod nomen Chriſti accepiſti, ſi opera Chriſtiana non feciſti. *Hortamur vos ne in vacuum gratiam Dei recipiatis*. Vi-

6. Cor. 6.

deat etiam ſi ..... nomen Dei in ſcriptis ſacroſanctis, vel tactis, ſicut ſæpe fit, Aſſiſus: & ibi doceantur mala perjurii: vel ſi juraverit ſine cauſa, maxime nominando caput vel cetera membra Chriſti; & hæc ex conſuetudine, contra conſilium Salomonis, dicentis: *Juranti non aſſueſcat os tuum*. Videat etiam ſi tranſgreſſus fuerit, quod fide data promiſit. Eccli. 23.

Deinde videat ſi tranſgreſſus fuerit tertium mandatum, quod eſt, *Memento ut diem ſabbati ſerves*, non faciendo in ea opera ſervilia: ſcilicet diebus Dominicis & ſolemnitatibus Sanctorum: vel peccata, quæ maxime ſunt ſervilia. Tria vero præcedentia mandata, Deo debita ſunt: ſeptem ſequentia, ad proximum referuntur.

Quarto conſiderandum eſt, ſi tranſgreſſus fuerit quartum mandatum, quod eſt. *Honora patrem tuum & matrem tuam*. Quod non ſolum de patre carnali, ſed de ſpirituali intelligendum eſt: ſive parentibus, hoc eſt, de patre & matre, in ipſos manus injiciendo, ſive verbis probroſis, ſive operibus injurias eis erogando: vel forte ſi fuerint pauperes, ſi non ſubvenerit eis eleemoſynis, ſecundum poſſe ſuum rationabile; ut ſi ſint mortui & orationibus egeant, ſi non fecerit orare pro eis. Non tamen injungat ſacerdos Miſſas a ſe faciendas, vel a ſuo ſocio, qui tale beneficium reddat ei.

Deinde videndum eſt, quod ſi tranſgreſſus fuerit quintum mandatum, quod eſt, *Non occides*, &c.

Quæ ſequuntur, continent examen in ſequentia Decalogi præcepta: deinde in ſeptem peccata venialia: denique in circumſtantias, Quis, quid, ubi, &c. *Quæ quia nihil habent quod non reperiatur in familiaribus confeſſionis formulis: quæ omnium teruntur manibus; ideirco hic prætermittenda viſa ſunt.* Admonitio P. Gabrielis Coſſarii, Societatis Jeſu.

Quia tamen quædam ſunt peccata, propter quæ debet ſimplex ſacerdos ad Papam vel epiſcopum mittere pœnitentem: ea præſenti tractatui utique duximus inſerenda: ut auditis talibus mittat ſacerdos pœnitentem ad epiſcopum, vel ejus pœnitentiarium; ut [a] ipſo, audito pœnitente, diſcernat utrum ad epiſcopum abſolutio pertineat, vel ad Papam debeat ipſum deſtinare. Sunt autem hi ad Papam mittendi, ad abſolutionem ſuſcipiendam, ſcilicet:

[a] Forte, ipſe.

Percuſſores clericorum vel religioſorum ſive clericorum ſive laïcorum, dum tamen ſunt in collegiis. Item incendiarii qui domos incendunt. Violatores eccleſiarum. Sortilegi, & dæmonibus immolantes: & etiam aliud quam Deum adorantes. Item communicantes ſcienter & prudenter cum excommunicatis a Papa, & etiam ab epiſcopo. Item falſarii litterarum domini Papæ, & etiam procurantes falſitatem ab alio fieri, & ſcienter & prudenter falſis litteris utentes. Item falſi teſtes. Item ſupponens partum, id eſt, faciens alienum partum ſuum, ut alii exheredentur. Item partum ſuum necans, vel per injuriam ſuffocans. Item tonſores monetæ. Item impedientes legem domini Papæ. Item proditor domini ſui, vel regni, vel alterius. Item ſectans hæreſes, id eſt, hæreticus: ſcilicet qui fovet hæreticos. Item ſimoniacus, ſcilicet qui emit vel dat aliquid, ut habeat aliquid ſpirituale; vel qui vendit ſpirituale, vel etiam ſpirituali annexum; vel etiam qui procurat aliud dare, ut ipſe vel alius habeat aliquod ſpirituale, ſcilicet beneficium eccleſiaſticum, vel etiam ordines. Item raptores rerum ſacrarum. Item ſchiſmaticus, id eſt, recedens ab

ANNO CHRISTI 1287.

ecclesia Romana. Item invadentes possessionem ecclesiasticam. Item adjutores Saracenorum in armis vel aliis prohibitis. Item usuarius. Item judex qui facit statuta contra libertatem ecclesiæ, vel qui favet talibus. Item qui suspensus divina celebravit. Item qui enormia contra naturam committunt circa luxuriam.

Et si forte non possit peccator induci, quod hujusmodi episcopo vel ejus pœnitentiario [a] ..... adeat episcopum sacerdos, & exposito ei crimine, recipiat ab eo sacerdos potestatem absolvendi pœnitentem. Hi quidem, sicut dictum est, mittendi sunt ad episcopum, ut ipse quos absolvere poterit, absolvat: quos vero absolvere non poterit, ad Papam mittat episcopus absolvendos.

[a] Forte, confitentur.

Consideratis his interrogationibus, suppleat discretus sacerdos ignorantiam pœnitentis, adhibita discretione prædicta in omnibus faciendis. Consideret autem sacerdos absolvere volens pœnitentem, si pœnitens sit Christianus, & si fidem habeat, Quo invento doceat eum sacerdos articulos fidei, quos ignorat. Deinde doceat eum quod habeat contritionem, & amaram corde, & discretam cum moderamine, ne sit dolor irrationabilis; & perseverantem cum proposito se abstinendi; & generalem, scilicet pro omnibus commissis, & hoc præcipue propter Deum. Deinde videat & moneat eum sacerdos, quod habeat oris proprii confessionem veram & nudam, cum omnibus circumstantiis; & integram, quod omnia deregat; & hæc omnia faciat propter Deum. Deinde moneat eum sacerdos, quod voluntarie satisfaciat, occulte pro occultis, & manifeste pro manifestis: & quod plenarie satisfaciat, moneat eum sacerdos, ut scilicet satisfactio omnibus corespondeat peccatis: & hoc totum sit propter Deum.

In mutationibus [b] antecedat sacerdos, quod tria sunt genera peccatorum. Quædam sunt peccata spiritus: ut superbia, ira, invidia, accidia, acedia. Quædam carnis: ut gula, luxuria. Quædam vero media: ut cupiditas, avaritia. Contra spiritus peccata, injungenda sunt maxime oratio, humilitas, mansuetudo, & similia. Contra gulam, & luxuriam, & cupiditatem, & avaritiam: injungenda sunt flagella corporis; jejunia, disciplinæ, & peregrinationes. Contra quidem media, injungenda sunt largitas eleemosynarum, & exercitium in operibus misericordiæ. Contra peccata quidem carnis; injungenda sunt flagella corporis; jejunia, disciplinæ, & peregrinationes. Fuerunt tamen quidam, qui docuerunt pro omni peccato, hæc tria esse injungenda: scilicet orationem, eleemosynam & flagellum corporis, sicut prædictum est, scilicet in jejuniis, & eleemosynis, & peregrinationibus. Quia, sicut credebant, ut omni actu peccatorum habet aliquid de suo superbia vitæ, cujus medicina spiritualis est oratio: & hoc est forte genus dæmonii, quod non ejicitur sine oratione & jejunio. Aliquid habet de suo concupiscentia oculorum: contra est proprie eleemosyna. Habet aliquid de suo concupiscentia carnis: contra est flagellum corporis. Nec nos hæc reprobamus: dum tamen, secundum quod peccatum est magis spirituale, vel carnale, vel medium, magis injungat sacerdos propriam medicinam. Et qui eleemosynam dare non poterit corporalem, det saltem spiritualem: scilicet compassionem, cum voluntate dandi corporalem, si subesset facultas. Doceat etiam sacerdos pœnitentem quorumlibet spiritualium peccatorum remedia, secundum quod Dominus ei inspiraverit ex auctoritate scripturarum,

[b] Forte, antecedat.

A Nos enim non decernimus iis ad præsens onerare præsentem tractatum. Et secundum omnes diversitates horum, dicitur esse arbitraria pœnitentia.

ANNO CHRISTI 1287.

Diligenter sunt hæc observanda: conditio scilicet pœnitentis, hoc est, si servus vel liber: & etiam sexus, id est, si est masculus vel femina: & status, ut si est dives vel pauper, juvenis vel senex: & ordo, ut si est clericus, vel laïcus. Si vero clericus, cujus ordinis sit. Item complexio consideranda est: scilicet, si est sanguineus, vel phlegmaticus, vel cholericus, vel melancholicus: & consistentia quidem corporis, id est, si est æger vel sanus, vel debilis vel potens. Quæ consideret sacerdos: & secundum hæc, qualitatem & quantitatem injungendorum, sacerdotis moderetur quidem discretio.

Circa ægrotos hæc observanda sunt a sacerdote, quod si laboret quis in extremis, vel alia sit gravis ægritudo: non injungat ei sacerdos pœnitentiam, quæ, si sanus fuisset, fuerit ei injungenda. Quam si voluerint amici ejus pro ipso suscipere, [c] concedam: non tamen ipsis, nisi forsan languens hoc postulaverit, crimina languentis exponentur. Si convaluerit, veniat quidem ad ecclesiam, pœnitentiam suscepturus, & absolvat eum sacerdos; monens eum, quod animo prompto divinæ se subjiciat voluntati, sive in morte, sive salute animæ suscipienda ..... & de omnibus aliis moneat eum, quæ circa salutem decrevit esse facienda. Quid autem prodesse debeat, C si decesserit, pœnitentia quam amici ejus suscipiunt faciendam, Dei relinquatur clementiæ. Similiter in casibus, in quibus mittendi sunt ad episcopum pœnitentes, in articulo mortis a sacerdote simplici absolvantur. Injungatur tamen eis, quod si convaluerint, episcopum adeant, impleturi quod eis duxerit injungendum.

[c] Forte, concedam.

Sunt autem articuli fidei, quos pœnitentem debet docere sacerdos, secundum quod quidam annumerant, subscripti. Quod Deus unus est in essentia, trinus in personis; scilicet Pater, & Filius, & Spiritus sanctus; sine principio, sine fine: omnia creans ex nihilo. Et quod Filius Dei carnem sumpsit ex Virgine: de ea natus, manente virgine: verus Deus D & homo: Deus, quia idem Filius Dei; & homo, quia idem filius Virginis. Crucifixus est, mortuus, & sepultus: non tamen necessitate, sed sponte, ut nos redimeret. Quod idem Deus & homo a morte surrexit, carne glorificata post resurrectionem: & quod nos omnes resurgemus. Quod idem Deus & homo Jesus Christus ascendit in cælos in sua humanitate, iterum venturus judicare mundum. Est autem necessaria fides sacramentorum, & eorum effectus. Scilicet quod baptismus mundat ab originali peccato, & ab actuali, ut adultum: sed necessaria est adulto contritio pro actuali. Quod confirmatio confirmat Spiritum sanctum in homine baptizato. Quod vera pœnitentia, delet peccatum actuale, mortale, veniale. Quod in sacramento altaris est verum corpus & verus sanguis Christi: verus Deus, & verus homo. Et quod idem sacramentum confirmat pœnitentem ne recidivet, reconciliando & sustinendo contra actuale peccatum. Quod ordines collati conferunt potestatem officiorum & sacramentorum celebrandorum. Quod matrimonium legitime contractum, excludit mortale peccatum in opere generationis virorum & mulierum. Quod extrema-unctio alienat a pœna corporali & spirituali.

Debet autem sacerdos docere laïcum, quod credat & sciat symbolum, *Credo*, saltem in lingua materna: Et quod sciat orationem Dominicam, scilicet *Pater noster*: & salutationem beatæ Mariæ,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1187.

scilicet *Ave Maria*. Moneat etiam ipsum, quod solicite custodiat ne recidivet, & quod sæpe revertatur ad ipsum: saltem ter in anno, sicut in conditionibus synodalibus continetur. Et si forte labatur in peccatum, statim post lapsum redeat ad sacerdotem, ut instructum pœnitentem sic absolvat, & in pace dimittat: melius tamen si sciverit, & si ei Dominus melius inspiraverit faciendum, faciat.

HIc tractatus habeatur in singulis, vel diversis parochialibus, sub pœna unius marcæ loci A archidiacono solvendæ: vel minus, vel plus, secundum facultatem sacerdotis ignorantis. Quod arbitrio archidiaconi in periculo animæ suæ committimus: reservando nobis potestatem puniendi archidiaconum, si negligens fuerit inventus: qui ad minus solvat ad opera beati Petri Exonii, vel episcopo, duas marcas pro qualibet negligentia. Quod singuli sacerdotes illum addiscant, & sciant: alioquin cum super hoc requisiti fuerint, [a] causa, quasi insufficientes repellantur.

ANNO CHRISTI 1187.

[a] Pour, brevitatis causa.

CONCILIUM REMENSE.

1187.

Primum prodiit ex apographo R. P. Jacobi Sirmondi, Societatis JESU.

Concilium Provinciale ecclesiæ Remensis, celebratum anno Domini MCCLXXXVII. a reverendo patre domino Petro Barbet.

UNiversis præsentes litteras inspecturis; Petrus miseratione divina Remensis archiepiscopus, Robertus Laudunensis, Thomas Belvacensis, Guido Noviomensis, Guillelmus Ambianensis, Galterus Silvanectensis, Jacobus Morinensis, & Michaël Tornacensis, ejusdem permissione episcopi suffraganei Remensis provinciæ; salutem in Domino sempiternam.

[a] Adde, quæ.

Ad fructificandum in ecclesia Domini, [a] ager Dominicus nuncupatur, sensibus nostris inesse debet illa solicitudo, ut [b] quicumque diversa negotia quæ nobis incumbunt ex officii debito, diversimode distrahant mentes nostras: ad illa tamen præcipue internæ considerationis oculos dirigamus, per quæ vitatur periculum animarum. Cum itaque inter nos, & viros religiosos Fratres Prædicatores & Minores, occasione cujusdam concessionis a felicis recordationis domino Martino Papa IV. super confessionibus audiendis, & injungendis pœnitentiis sibi factæ; gravis esset orta dissensionis materia, prout universitatem vestram credimus non latere: pro eo videlicet quod iidem Fratres dicunt & asserunt se intelligere eo modo quod dilucide [c] obviant juri communi, conciliis, & constitutionibus Romanorum Pontificum, & intentioni etiam concedentis: ex quibus assertionibus, [d] præsumptionibus, temeritisque, quod dolentes referimus, multa scandala & animarum pericula in clero & populo sunt exorta; cum periculo subditorum nostrorum, quorum sanguis in districto examine de nostris manibus requireretur: præsertim cum nos in suscipiendo curam ipsorum, nostras obligaverimus animas pro eisdem. Et licet plures contractus amicabiles cum Fratribus habuerimus memoratis, per quos credebamus vitare scandala & pericula supradicta, & prædictos Fratres amicabiliter inducere, ut resipiscerent ab incœptis, & quod ipsi non præsumerent Pontificale officium usurpare: ipsos tamen ad id allicere nequeuntes; necesse habuimus super tam arduo & periculoso negotio provinciale concilium convocare, Deo propitio, in eodem negotio salubre remedium quæsituri. Et demum venerabilibus fratribus nostris suffraganeis prædictis, procuratoribus capitulorum cathedralium & aliarum collegiatarum ecclesiarum, abbatibus, prioribus conventualibus non exemptis, & aliis ecclesiarum prælatis præfatæ provinciæ, qui ad hoc [e] vocati fuerint, vocatis per nos archiepiscopum supradictum, Remis ad diem Lunæ in festo beati Michaëlis Archangeli, ad jam dictum concilium: ipsisque præsentibus in eodem concilio, deliberato statuimus & [a] nostrorum omnium, necnon procuratorum venerabilium fratrum nostrorum Suessionensis & Cameracensis episcoporum, de quibus absentia tunc constabat: (qui quidem procuratores ad hoc habebant speciale mandatum:) multorum abbatum & prælatorum ejusdem provinciæ, consensu & etiam voluntate; prædictum negotium in curia Romana, usque ad ipsius totalem expeditionem statuimus prosequendum, & decernimus auctoritate concilii memorati.

[a] Lege, nostrum.

Et quia causa ipsius prosecutionis necesse habemus expensas facere, necnon circa supplicationes (contra abusores litterarum Apostolicarum, per quas tam clerici quam laïci ejusdem provinciæ graves jacturas & damna intolerabilia patiuntur, & alia negotia sæpedictæ provinciæ promovenda) summo Pontifici faciendas: in eodem concilio, deliberatione provida statuimus, quod nos prædictus Remensis archiepiscopus, & unusquisque episcopus ipsius suffraganeorum, vigesimam redituum nostrorum omnium anni præsentis solvere teneamur infra instans Pascha, pro iisdem negotiis prosequendis. Et quia paterna dilectio, & devotio filialis illam insolubilem unionem inter se mutuo vindicant, quod pater & filius, quidquid in hujus vel illius animo geritur, præcordialiter sentiunt & affectant: nec aliter quam ad semetipsum, opportunis temporibus recurrit alter ad alterum; cum hoc caritas innuat, & debitum exigat honestatis: in eodem concilio similiter duximus ordinandum, quod omnes abbates, priores, decani, capitula, parochialium ecclesiarum rectores non exempti, Remensis provinciæ, centesimam reditum & proventuum suorum anni prædicti, infra prædictum terminum solvere teneantur, & apud illos deponere, quos in hac parte duxerimus ordinandos. Et nihilominus quilibet episcopus in sua diœcesi exigendi, colligendi, & recipiendi dictam centesimam a suis subditis, necnon compellendi eosdem ad id auctoritate concilii, ad solvendum videlicet prælibatam centesimam, habeat potestatem. Illi vero qui centesimam alias impositam in toto vel in parte hactenus non solverunt, ad solvendum eamdem, vel quod residuum fuerit, infra instans festum Purificationis Virginis gloriosæ, auctoritate prædicti concilii compellantur. Et nihilominus memorati episcopi eos, postquam plane satisfecerint, poterunt absolvere, qui pro defectu solutionis dictæ centesimæ, excommunicationis sententiam incurrerunt.

[b] Comic. quæ-cumque.

[c] Forte, obviat.

[d] Forsit. præsumptionis.

[e] Forsit. vocandi.

In quorum testimonium & munimen, sigilla no-

ANNO CHRISTI 1287.

stra una cum sigillis prædictorum Sueſſionensis & Cameracensis episcoporum, duximus præsentibus apponenda.

Nos autem Sueſſionensis & Cameracensis episcopi prædicti, præmissis omnibus, prout superius continentur, benignum assensum favorabiliter impertimus, & ea in nostris diœcesibus, auctore Domino, A & quantum vires nostræ poterunt sustinere, promittimus nos facturos. Ad quorum evidentiam pleniorem, præsentes litteras, una cum sigillis reverendissimorum patrum supradictorum, sigillis nostris fecimus sigillari.

Datum & actum, anno Domini MCCLXXXVII. in die festo beati Remigii, in capite Octobris.

ANNO CHRISTI 1287.

1287. *Vide Chronicon Hirsaugiense, ad an. 1113, & Ekkehardum in Chronic. ad eund. ann.*

CONCILIUM HERBIPOLENSE,

sub præsidio Joannis Legati sedis Apostolicæ, in præsentia Rudolphi Imperatoris, multorumque principum, celebratum anno Domini MCCLXXXVII.

B

TITULI CAPITULORUM.

I. *De honesta vita.*
II. *De vitandis tabernis ac ludis.*
III. *De colloquio cum monialibus, vel de inordinato jocu.*
IV. *De hastiludio clericorum.*
V. *De clericis concubinariis, vel manifestis cohabitatoribus.*
VI. *De his qui beneficia per intrusionem accipiunt.*
VII. *De bina celebratione Missarum.*
VIII. *De portatione corporis Christi.*
IX. *De alienatione rerum ecclesiasticarum.*
X. *De habentibus duas vicarias.*
XI. *De ætate clericorum promovendorum.*
XII. *De præsentatione promoti.*
XIII. *De observatione interdicti.*
XIV. *De beneficiorum susceptione de manu laïcorum.*
XV. *De benedictionibus & sepulturis quæ fiunt per pallium.*
XVI. *De cura capellarum.*
XVII. *De vicariis in ecclesiis parochialibus monasteriorum.*
XVIII. *De habitu & conversatione monachorum.*
XIX. *De vita & habitu monialium.*
XX. *De occupatoribus & invasoribus rerum ecclesiasticarum.*
XXI. *De laïcis recipientibus beneficia ecclesiastica.*
XXII. *De advocatis ecclesiarum.*
XXIII. *De usurariis.*
XXIV. *De lesionibus ecclesiasticarum personarum.*
XXV. *De laïcibus Nunciorum sedis Apostolicæ.*
XXVI. *De usurpantibus sibi bona ecclesiarum vacantium.*
XXVII. *De visitatione per episcopos facienda, & de Confirmatione.*
XXVIII. *De propugnaculis quæ fiunt in ecclesiis.*
XXIX. *De debitis maritorum defunctorum.*
XXX. *De spoliatoribus stratarum.*
XXXI. *De emptione seu venditione bonorum feudalium ecclesiæ.*
XXXII. *De his qui capiunt bona ecclesiæ vel capituli, propter debita singularis personæ.*
XXXIII. *De his qui invadunt bona ecclesiarum propter inimicitias advocatorum.*
XXXIV. *De apostatis reprobatis.*
XXXV. *De laicis qui fabricæ ecclesiæ administrant.*
XXXVI. *De his qui prohibent ne quis coram ecclesiastico judice conqueratur.*
XXXVII. *De falsariis.*
XXXVIII. *De observatione interdicti.*
XXXIX. *De conservatoribus monasteriorum.*
XL. *De exigentibus nova passagia.*
XLI. *De observatione constitutorum.*
XLII. *De his quibus erat indultum, quod excommunicari, & interdici non deberent.*

CONSTITUTIONES Joannis Tusculani episcopi, Apostolicæ sedis Legati.

PRÆFATIO.

Joannes divina miseratione Tusculanus episcopus, Apostolicæ sedis Legatus, venerabilibus in Christo patribus universis, archiepiscopis, episcopis, & dilectis sibi in Christo clericis, abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, præpositis, archipresbyteris, & aliis ecclesiarum prælatis, capitulis, conventibus, & collegiis, Cisterciensibus, Præmonstratensibus, Cluniacensibus, sancti Benedicti, sancti Augustini, Carthusiensibus, Grandimontensibus, & aliorum ordinum, necnon prioribus Hospitalis sancti Joannis Hierosolymitanarum domorum, Militiæ templi beatæ Mariæ Teutonicorum, ceterisque personis ecclesiasticis regularibus & sæcularibus, exemptis, & non exemptis, & per partes Alamaniæ, Bohemiæ, Daciæ & Sueciæ regna, necnon Moraviæ, a Marchiani, Poloniæ, Pomeraniæ, Prussiæ, Cassubiæ, & Livoniæ ac Russiæ ducatus constitutis; in perpetuum.

C

a *Vide notulam vel ignotam*

D Deus deorum Dominus rite ac æquo moderamine cuncta præordinans, ab æterno ingentes legis voluit esse conditores, ut se homines esse cognoscerent, & proprium sub legis limitibus arbitrium limitarent: in ceteriſque propulsatis, in silentiis roboraretur, justitia vigeret, æquitas & candor magis enitescerent honestatis. Hæc tria, quasi conformia, & status prosperitatem afferentia possessoris, promptis affectanda sunt desideriis, summis exsequenda vigiliis, & solicitis studiis acquirenda. Hæc apta sunt & necessaria protinus singulis, maxime personis sublimibus, dignitate præcellentibus, ac in sacris officiis constitutis. Hæc sicut affectu nobis anxio appetimus, sic & ea subditis nostris libentissime propinamus; ut per æquitatis, justitiæ, honestatis suæ tramites incedentes, adsit eis felicis status tranquillitas, & plena jucunditas libertatis. Ut igitur de commisso nobis per sacrosanctam matrem Romanam ecclesiam in partibus nostris plenæ legationis officio, & continuis nostris laboribus, quos libenter perferimus, & subditis nostris quietem pacis, & status commoda propinemus, fructusque percipiant optatos; pro salubri statu cleri, partium, regnorum, & ducatuum prædictorum, in sacro Herbipolensi concilio, assidentibus nobis venerabilibus patribus, Moguntinensi, Coloniensi, Saltzburgensi, & Viennensi, archiepiscopis, & nonnullis eorum suffraganeis; & de ipsorum, ac abbatum, & præ-

Ex edictis Severini Binii.

Locus corruptus.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

latorum præsentium[a] quasdam constitutiones edidimus per eos in posterum inviolabiliter observandas, quæ a jure fluidentur, æquitati deserviunt, & continent honestatem : mandantes auctoritate qua fungimur, ut in qualiber, etiam cathedrali, conventuali, seu etiam collegiata, sub nostro sigillo penitus habeantur annuatim, prout in constitutione nostra contra usuratios actus inferius annotata expresse legitur, publicandæ. Vos itaque has constitutiones devote suscipite, & eas tamquam amatores justitiæ inviolabiliter observate.

[a] Del fan. mille.

CAPITULA.

I. *De honesta vita.*

IN nomine Domini, Amen. Ut Christi militia laudibus deputata divinis, vita, gestu, moribus, & habitu, a militia secernatur humana : cunctos archiepiscopos, episcopos, clericos, abbates, ceterosque inferiores ecclesiarum prælatos, & personas in dignitate sacri sacerdotii constituras, quarum cura nobis committitur, auctoritate hortamur in Domino, & paterna suadela monemus, ut pie, caste, munde, ac in splendore [b] vitæ vivere studeant, gravitate qua convenit, tam in habitu, quam in moribus incedentes ; & ut dignitate præcellunt, sic & vitæ præfulgeant honestate : præsenti constitutione statuimus in posterum valitura, ut archiepiscopi, episcopi, abbates in domibus eorum, clausa, & non nimia longitudine vel brevitate, munda habeant indumenta.

[b] Ms. Magnificentiæ vitæ. Forte : fine ligurato, minuto.

II. *De vitandis tabernis ac ludis.*

Usus tabernarum, præterquam in itinere constituris, & ludos taxillorum omnibus clericis & personis ecclesiasticis, præsertim in prælaturis, & sacris ordinibus constituris, omnino prohibemus : & qui contra fecerint, in publico vel alibi, laïcis præsentibus, arbitrio Ordinarii puniantur.

III. *De colloquio cum monialibus, vel de inordinato joco.*

Abusum quoque ac suspicionem contagii a personis ecclesiasticis, maxime in dignitatibus & sacris ordinibus constituris, paterna diligentia præcidere diligentes : personis hujusmodi frequentationem clausurorum seu monasteriorum monialium, ac inhonestam collocutionem & ludum noxium cum ipsis monialibus in cameris, vel publice, in hac edictali constitutione de cetero prohibemus : & qui contra fecerit, pœna [c] communionis puniatur per Ordinarium.

[c] Forte, excommunicationis.

IV. *De hastiludio clericorum.*

Hastiludia & torneamenta clerici qui sunt in dignitatibus, personatibus, seu in sacris ordinibus constituti, hoc edicto perpetuo sibi noverint interdicta : ita quod nulla persona ecclesiastica in dignitate seu personatu, & in sacris ordinibus constituta, cum armis, vel sine armis ipsa exerceat. Et si contra fecerit, anathematis vinculum eo ipso incurrat : absolutionem [d] eum eorum episcopo metropolitano ac aliis episcopis reservamus.

[d] Forte, ea-rum eorum.

V. *De clericis concubinariis, vel manifestis cohabitatoribus.*

Concubinarios clericos, qui retinendo publice concubinas, & famam negligunt, & reverentiam maculant clericalem ; more pii patris, non personas, sed personarum vitium detestantes, eorum saluti præsentis constitutionis tenore sic duximus providendum. Et quod si publice retinere præsumpserint, vel novas focarias acquirere earum loco ; sine ipso facto beneficiis privati : quæ illi, ad quos collatio pertinet, conferre aliis personis idoneis teneantur.

ANNO CHRISTI 1287.

VI. *De his qui beneficia per intrusionem arripiunt.*

Damnandæ ambitionis improbitas sic aliquorum animos occupat, quod in illam eos temeritatem impellit, ut quod prohibente jure nequeunt, præsumant per intrusionem atripere, ac præsumpta violenter retinere. Volentes igitur competens huic morbo remedium adhibere ; hoc edicto perpetuo consultissime prohibemus, quod nullus clericus ecclesiam vel præbendam aliquam, vel beneficium ecclesiasticum, aut proventus ipsorum, quæ ad eum de jure non pertinent, in alterius præjudicium recipere, ac retinere præsumat. Qui contra fecerit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat : nec possit sibi de absolutionis beneficio providere, nisi illi, cui super ecclesia seu beneficio & fructibus eorum hujusmodi injuriam fecit, satisfaciat competenter. Et nihilominus si per mensem in occupatione, intrusione, seu violentia hujusmodi, animo stetcrit indurato ; beneficiis, si qua habet in ecclesiis, ipso facto sit privatus ; & sit ex tunc inhabilis ad dignitatem aliquam seu ecclesiam obtinendam. Et, si laïcus fuerit, sententiam excommunicationis incurrat.

VII. *De bina celebratione Missarum.*

Ad nostrum pervenit auditum, quod nonnulli presbyteri, ignari quanti erroris exsitat illicite tractare divina ; quæ sicut gloriam digne sumpta, sic & indigne præsumpta pœnam promittunt æternam ; in eadem ecclesia, nulla necessitate urgente, sed ad solum quæstum, Missam celebrant bis in die. Quod detestantes omnino, sub attestatione tremendi judicii, in quo ab eis, si contra fecerint, requiratur, hac edictali constitutione singulis presbyteris inhibemus ; ut nisi unam Missam, aut duas in casibus a jure concessis, in die cantare aut legere cum sactificii celebratione præsumant, & si secus fecerint, Ordinarii arbitrio acriter puniantur.

VIII. *De portatione Corporis Christi.*

Sanctissimum Corpus Christi, cujus dignæ veneration fragilitas humana non sufficit, cum ad infirmos, vel ad mulieres vicinas partui, extra corpus ecclesiæ deportatur, veneratione solita mandamus venerari : videlicet, ut clericus indutus superpellicio cum stola circa collum portet ; nisi loci distantia, & temporis qualitas secus expoſcat ; clericus vero præcedens cum campanella & lumine, tintinnando ; & obviantes, donec sacerdos transeat, genuflectant, & dicant devote ter ad minus orationem Dominicam cum salutatione beatæ Virginis glorioſæ. Nos enim tam sacerdoti quam clerico deportantibus, & singulis vere pœnitentibus & confessis, genuflectentibus, dummodo, ut dictum est genuflectant, & orationem Dominicam cum salutatione beatæ Virginis dicant, decem dies pro vitæ qualitate de injuncta sibi pœnitentia, auctoritate qua fungimur, relaxamus. Presbyter vero qui aliter, tum occulte ipsum portare præsumpserit, Ordinarii arbitrio puniatur.

IX. *De alienationibus rerum ecclesiasticarum.*

Licet alienationes rerum ecclesiasticarum, maxime possessionum, librorum & vasorum, quæ divi-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

nis cultibus sunt deputata, sacri prohibeant canones: quia tamen, ut nostris insonuit auribus, nonnulli prælati, tam sæculares, quam religiosi, sicut abbates & abbatissæ, & priores monasteriorum quæ sunt per priores solita gubernari, & alii ecclesiarum rectores, novo alienationis quæsito colore, bona ecclesiarum, quarum gubernatores exsistunt, fingentes se pro utilitatibus ecclesiarum suarum maximis debitis obligatos, consanguineis eorum, seu personis extrancis bona alienant hujusmodi ad vitam, vel obligant possidenda; & per hoc, ipsis qui obligantur deficientibus, successores eorum, aut propter potentiam detinentium, aut ecclesiarum inopiam, non audent ea redimere, vel non possunt; & sic pastorum nequitia ecclesiæ propriis bonis defraudantur: nos indemnitati ecclesiarum providere volentes, ac alienationes hujusmodi edicto perpetuo prohibentes; omnino alienantes in fraudem, sine superiorum assensu, & aliter quam in casibus a jure permissis, bona ecclesiarum quarum curam gerunt, pœna canonis puniantur.

X. *De habentibus duas vicarias.*

Presbyteris duas communicaturas recipere prohibemus omnino; cum impossibile sit quod sufficienter [a] possit ecclesiis servire duabus: & qui contra fecerit, prima vicaria ipso facto; & de secunda, quamdiu primam retinuerit, proventibus sit privatus: quos in utilitatem ipsius ecclesiæ decernimus per Ordinarium convertendos.

[a] Forte, unius.

XI. *De ætate clericorum promovendorum.*

Præsenti perpetuo prohibemus edicto, ne de cetero archiepiscopi, episcopi, abbates & abbatissæ, seu alii ecclesiarum prælati, ad quos parochialium ecclesiarum collatio seu præsentatio pertinet, parochiales ecclesias personis, qui vicesimum quintum annum non attingunt, conferant; vel eas ad hujusmodi ecclesias repræsentent, vel repræsentatum talem admittant, vel instituant in eisdem. Si contra factum fuerit, premantur pœna illius canonis, *Licet canon.* [b] *lib. 6.*

[b] Est canon tyrannidis Lugdun. Admonere autem Bonifacium debuerat, hanc voculam, lib. 6. additam suisse postea. Nam anno 1287. eundem ex statuti Decretalium liber.

XII. *De præsentatione promoti.*

Ecclesiarum quoque patronos, seu illos qui noscuntur in ecclesiis aliquibus jus patronatus habere, præsenti sanctione monemus: ut vacantibus ecclesiis de jure & de facto, in quibus jus patronatus obtinent, personam idoneam, & ætatis legitimæ, diœcesanis, seu illis, ad quos institutio in ipsis ecclesiis pertinet, infra tempus statutum a jure studeant præsentare. Et si per mensem ultra dictum tempus ecclesias ipsas detinere præsumpserint, ipso facto excommunicationi subjaceant: & ea vice præsentatione hujusmodi sint privati. Ac si superior non ecclesiam sic vacantem infra tempus a canone sibi præfixum conferat: a collatione beneficiorum sit per annum ipso facto privatus. Et si laïci fuerint, & Ordinarium providere volentem ipsi ecclesiæ impediverint: ipso facto sint sententia excommunicationis innodati.

XIII. *De observatione interdicti.*

Clericos tam sæculares, quam religiosos etiam, cujuscumque sint ordinis, qui constituti erunt in civitate, villa, seu castro, vel in aliquo loco qui subjaceat interdicto; in obsequiis mortuorum seu processionibus non debere cantare, aut publice celebrare, aut campanas ad horas pulsare, presentia constitutionis oraculo volumus declarari, nisi haberent ex privilegio vel indulto. [a]

[a] Facultatem, forte. In manuscripto tamen hæc vox desid.

XIV. *De beneficiorum susceptione de manu laïcorum.*

Nullus de cetero clericus, vel ecclesiastica persona ecclesiam seu ecclesiasticum beneficium de manu laïci, vel alterius ad quem collatio non pertinet, recipiat, seu laïcali favore vel potentia sibi existimet retinenda: & qui contra fecerit, nisi in manu diœcesani, vel ejus ad quem ecclesiæ vel beneficii collatio vel institutio pertinet, libere resignaverit; anathematis vinculo innodetur: nec absolvi valeat, nisi ecclesiæ sic obtentæ de fructibus per eum perceptis plenarie satisfiat.

XV. *De benedictionibus & sepulturis quæ fiunt per pactum.*

Obscenam illorum abominationem præsentis constitutionis oraculo detestantes, qui vendere dicuntur benedictiones nubentium, & sepulturas mortuorum; talia de cetero fieri prohibemus omnino: & qui contra fecerit, cum Giezi in die tremendi judicii recipiat portionem. Nec per hoc intendimus, quod laudabiles consuetudines locorum, seu ecclesiarum habentium cœmeteria, infringi debeant: & [b] quando possint rectores earumdem ecclesiarum, hujusmodi recipere licite, si nubentes post benedictionem, & consanguinei vel alii pro defunctis, post sepulturam aliquid offerre voluerint devotionis intuitu, & etiam pietatis.

[b] Forte, quod non possint.

XVI. *De cura capellarum.*

Rectores, qui matrices habent ecclesias, a quibus dependent capellæ, circa ipsas in tali volumus cura versari, ut in ipsa capella quæ subjacet curæ suæ, si facultates suppetant, vicarium idoneum statuant, qui resideat continue in ecclesia, & deserviat in divinis, & parochianis spiritualia præbeat alimenta. Quod si fuerint in hoc remissi, vel se reddiderint negligentes, per Ordinarios puniantur.

XVII. *De vicariis in ecclesiis parochialibus monasteriorum.*

Curent etiam & priores, cujuscumque sint ordinis, parochialibus ecclesiis quas obtinent, pleno jure per vicarios idoneos continue facere in divinis obsequiis deservire, & parochianis ecclesiarum ipsarum spiritualia solicite ministrare. Alioquin abbas seu prior qui parochialem ecclesiam hujusmodi sine rectore per mensem dimiserit a die novitiæ computando, & in ea non curaverit vicarium aut ministrum idoneum ordinare; præsentis constitutionis tenore sit extunc ab officio ipso facto suspensus: tamdiu in suspensione hujusmodi permansurus, quamdiu ecclesia ipsa sine vicario seu ministratore manebit: & provisio sive ordinatio ecclesiæ Ordinarii arbitrio reservetur.

XVIII. *De habitu & conversatione monachorum.*

Volumus etiam, quod abbates, priores monasteriorum quæ per priores sunt solita gubernari, vestes non habeant quæ in forma vel colore appareant sæculares; ac monachos eorum intra claustra eorum retineant, nec permittant eos sine manifesta seu justa ac rationabili causa, frequenter in sæculo cum sæcularibus conversari: sed secundum statuta regulæ in qua professi sunt, studeant Domino deservire: & si contra fecerint, per mensem per superiorem ab officio suspendantur.

XIX. *De*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1187.

XIX. *De vita & habitu monialium.*

Hanc circa monialium curam abbatissas & priorissas monasteria monialium gubernantes, volumus adhibere cautelam; ut postquam monialis quindecimum annum ætatis exegerit, & post duodecimum aut quindecimum ætatis suæ annum probationem in monasterio fecerit, ultra annum professionis velum cogatur recipere, ac sibi capillos juxta scapulas amputare; quæ per subtractionem præbendarum abbatissæ studiose arceantur. Item, sine manifesta vel rationabili causa, exitus claustri eisdem monialibus per eam quæ regit monasterium prohibeatur omnino. Ceterum, ne prætextu inopiæ ipsis detur moniali-bus occasio malignandi; abbatissa, juxta facultatem & quantitatem reditnum monasterii, eis in victu honeste provideat & amictu, prout regula patitur earumdem. Super quo si dubietas emerserit, per Ordinarium loci declaretur; & ipse Ordinarius abbatissas contra facientes per administrationis privationem coërceat, vel alias, quo melius eas posse videbitur coërceri.

a Hic aliquid mutilum in ms. plusq.

XX. *De occupatoribus & invasoribus rerum ecclesiasticarum.*

Dignum arbitrantes, & consentaneum æquitati, ut quos jugo legis forsitan premimus, ab oppressorum illicitis autibus defendamus; & consultissima constitutione in posterum valitura sanciamus, quod nulla sæcularis vel ecclesiastica persona, quantacumque nobilitate aut præeminentia status præfulgeat, (Christianissimo domino Romanorum Rege semper augusto, ejusdemque divina consorte, eorumque filiis dumtaxat exceptis,) ecclesias & ecclesiastica bona, & jurisdictiones, & vassallos eorum, violenter & auctoritate propria publice usurpare, aut occupando invadere, vel scienter usurpare; aut occupatoribus, invasoribus, & scienter usurpantibus ecclesias & bona prædicta, præstare præsumant quomodolibet, per se vel per alium aut alios, consilium, auxilium, vel favorem: vel quod si aliquis contra hujusmodi nostræ constitutionis tenorem facere vel venire præsumpserit; & requisitus, infra mensem, ecclesiæ læsæ, aut prælato ipsius damnum non emendaverit; ipso facto anathematis vinculo sit innodatus, & terræ ipsius ecclesiastico subjaceant interdicto: ac clerus terræ offensoris hujusmodi, sola denunciatione prælati seu cleri ecclesiæ læsæ, servet inviolabiliter interdictum. Quod si celebrare præsumpserint, quamdiu offensor hujusmodi non emendaverit quod deliquit, ipso facto a divinis officiis se noverint esse suspensos. Simili modo illos qui possessiones ecclesiasticas titulo pignoris detinent obligatas, a quibus jam receperint ultra sortem; si non restituant prælatis ecclesiarum quarum sunt, infra dictum tempus, volumus hac pœna mulctari.

XXI. *De laïcis recipientibus beneficia ecclesiastica.*

Laïcos, quantacumque status dignitate fulgentes, ecclesiastica recipere beneficia, aut occupata tenere, quæ debentur militantibus in divinis, de cetero prohibentes; eos, nisi infra mensem a tempore occupationis, in antea occupata beneficia ipsa dimiserint, ipso facto excommunicationis vinculo volumus esse innodatos.

XXII. *De advocatis ecclesiarum.*

Nonnulli, qui ecclesiarum se asserunt advocatos, sicut tenentur, non solum ecclesias ipsas ab oppressionibus non defendunt, sed ecclesiarum ipsarum bona violenter diripiunt, ac personas ipsorum multipliciter inquietant. Et si advocatus quatuor plures ve habeat filios, quod est tamen intolerabile, omnes se reputant in direptionem bonorum ecclesiæ advocatos: sic quod per hoc ecclesiæ, unde sperant auxilium, frequenter sentiunt detrimentum. Quibus volentes salubre remedium adhibere, hac edictali constitutione sancimus, cunctos ecclesiarum advocatos infra nostræ legationis terminos constitutos, cujuscumque sint præeminentiæ status, eisdem juribus esse contentos, quæ ipsis seu eorum antecessoribus fuerint concessa semper, quos advocationi hujusmodi præfecerint: & ecclesias, quarum advocati exsistunt, defensare studeant & manurenere pro posse; & solum ille, in quem omnes concordant, aut major pars eorum, habeatur eorum de cetero advocatus. Alioqui si negligentes in defendendo & manutenendo personas & jura ipsarum ecclesiarum fuerint vel remissi; hujusmodi advocationis officio eos privatos esse volumus ipso facto: & si quid ultra debitum ab ipsis ecclesiis auferre, & contra hujus nostræ constitutionis tenorem venire præsumpserint, nisi infra mensem ecclesiis ipsis restituerint quod auferunt, vel emendaverint quod delinquunt, excommunicatos esse decernimus: & ad requisitionem personarum ecclesiæ injuriam passæ, excommunicatos mandamus denunciari omni mense.

ANNO CHRISTI 1187.

XXIII. *De usuariis.*

Usurarios actus divina & humana lege satis novimus exprobratos: & contra exercentes usuras novissima constitutio Lugdunensis concilii pœnas statuit exquisitas, quibus addendum aliquid non videmus. Sed quia novo quæsito fenerandi colore, nonnulli sub titulo venditionis exercent usuras, emendo pignus pro quantitate, quæ mutuo petitur, & vendendo eodem redempcionis tempore pro quantitate adaucta numero usurarum; huic fraudi sic prævidimus obviandum: quod constitutio sanctæ recordationis Gregorii Papæ X. contra usurarios edita in concilio [a] Lugdunensi, in singulis cathedralibus & collegiatis ecclesiis, una cum præsentibus constitutionibus nostris publicetur, statim lecto evangelio, semel in anno, in Quadragesima publice coram populo: & tunc feneratores hujusmodi, & alios qui contra tenorem hujusmodi concilii Lugdunensis exercent usuras, & retinentes eos in domibus propriis, excommunicati nominatim publice nuncientur. Quod si ecclesiarum prælati in hujusmodi publicatione, quam per seipsos & alios facere debent, negligentes fuerint vel remissi, & in dicto tempore publicatio ipsa non fiat; eos æterni mittimus judicis ultioni. Et si usurarius diem claudit extremum, qui occulte usuras exercuit, & trium aut duorum testium fide dignorum testimonio constiterit exercuisse usuras: nisi pro eo satisfactum fuerit de receptis usuris; nullus ipsum recipiat ad ecclesiasticam sepulturam. Alioqui si contra factum fuerit, præter pœnam latam in Lugdunensi concilio contra tales, volumus ut locus seu ecclesia, in cujus cœmeterio de voluntate prælati seu capituli sepulta fuerint corpora talium, ipso facto ecclesiastico subjaceant interdicto, quamdiu eadem corpora per eos non fuerint exhumata.

[a] *Anno 1215. can. 16.*

XXIV. *De lesionibus ecclesiasticarum personarum.*

Eos, qui timore Dei postposito, clericos seu ecclesiasticas personas occidunt, vulnerant, mutilant,

ANNO CHRISTI 1287.

proſcribunt, capiunt, & captas retinere præſumunt, A etſi ſententiam quam incurrunt, latam a canone non verentur, adjectione hujuſmodi pœnæ volumus coërcere: videlicet, quod prælati, vel rectores eccleſiarum, in quibus captivantes & detinentes ipſi degunt, & captivati clerici capiuntur, & captivi tenentur; ipſos captivantes, & captivos detinentes, excommunicatos denuncient publice ſingulis diebus Dominicis & feſtivis; niſi, poſtquam requiſiti fuerint, eos infra octo dies dimiſerint, & in locis ubi capti clerici & perſonæ eccleſiaſticæ tenentur, tamdiu ſcientes ceſſent a divinis, quamdiu in locis ipſis fuerint ſic captivi. Quod ſi contra fecerint, tamquam eorumdem maleficorum participes, excommunicatos eſſe volumus ipſo facto: ſalvis aliis quæ B contra tales ſunt in conciliis provincialibus conſtituta.

ANNO CHRISTI 1287.

XXV. *De læſoribus Nunciorum ſedis Apoſtolicæ.*

Si quis in tanti proruperit furoris audaciam, quod nuncios Legatorum Apoſtolicæ ſedis de latere miſſorum ab ipſa, ſeu archiepiſcoporum aut epiſcoporum, aut delegatorum capere vel verberare, ac eos ſpoliare, ſeu litteras auferre, aut dilaniare, aut alias eos in juriſdictione eis commiſſa per ſe vel per alios aut alium, publice vel occulte, vel quomodolibet impedire præſumpſerit; ipſo facto ſit excommunicationis ſententia innodatus. Eamdem pœnam nihilominus contrahere volumus, qui venientes ad curiam eorumdem, & abinde redeuntes eos in perſonis offenderint, vel eos bonis eorum, quæ ſecum habuerint, occulte vel publice ſpoliarint.

XXVI. *De uſurpantibus ſibi bona eccleſiarum vacantium.*

Nonnulli afflictis eccleſiis, quæ vacationis laborant incommodo, non verentes afflictionem addere; bona earumdem eccleſiarum diripere ac occupare nituntur. Ex quo grave ipſis eccleſiis in rebus earum provenit detrimentum. Nos ſuper hoc vacantibus eccleſiis providere volentes; eos qui vacantium eccleſiarum, & decedentium clericorum bona immobilia ſeu mobilia de cetero uſurpabunt, aut uſibus propriis deputabunt, excommunicatos eſſe volumus ipſo facto.

XXVII. *De viſitatione per epiſcopos facienda, & de Confirmatione.*

Curent archiepiſcopi & epiſcopi commiſſas eis provincias omni ſolicitudine ab inſidiis inimici humani generis, & qui circuit quærens quem devoret, per ſe vel per alios cuſtodire. Et quia ob defectum viſitationis multos mares & mulieres quaſi ſexagenarios invenimus, nondum unctione chriſmaris confirmatos: præſentis conſtitutionis tenore ſancimus, ut ſinguli archiepiſcopi & epiſcopi civitates & dioceſes ſuas per ſe, vel per alium aut alios, anno quolibet, vel ad minus de biennio in biennium viſitare ſtudeant, confirmando confirmandos, & corrigendo quæ ſunt corrigenda.

XXVIII. *De propugnaculis quæ fiunt in eccleſiis.*

Nonnullos, qui guerras habent vel inimicitias cum aliquibus eccleſiis ſibi vicinis, campanilia ſive domos ipſarum occupare audivimus, ac armatis & ædificiis ad pugnandum incaſtellare, præter prælatorum aſſenſum, & in ultiones contra votum. Et propter hoc inimici eorum incaſtellationes & munitiones hujuſmodi occupare volentes, eccleſias plerumque occupant & comburunt. Quod omnino prohibere volentes, præſentis conſtitutionis tenore, omnes qui de cetero eccleſias ſeu domos & campanilia eccleſiarum occupare, incaſtellare, aut munire perſonis armatis, vel quibuſlibet ædificiis præſumpſerint; ſub pœna excommunicationis, quam in eos per ſuperiores ferri volumus, hoc edicto perpetuo monemus, ne contra aſſenſum prælatorum audeant eccleſias munitionibus & incaſtellationibus hujuſmodi moleſtare: & heredes eorum, ſi in hujuſmodi paternæ violentiæ participes fuerint, eadem cum parentibus volumus pœna mulctari.

XXIX. *De debitis maritorum defunctorum.*

Nonnulli, ſicut audivimus, pro maritorum ſeu filiorum debitis uxores ſeu matres excommunicant, B ordinaria fulti juriſdictione. Quod juri & æquitati contrarium reputantes, id fieri de cetero prohibemus: niſi mater & uxor ſuccedant in bonis mariti, ſeu filii, defunctorum.

XXX. *De ſpoliatoribus ſtratarum.*

Spoliatores ſtratarum, & raptores alios, qui tranſeuntes per vias aut ſtratas publicas, viduas, pupillos, & perſonas alias, eorum bona vi ſpoliant; eorum violentias, quæ perturbationem deſiderandæ pacis inducunt, volentes de cetero coërceri: præter pœnas quas eis ſacratiſſimæ leges imponunt, tali volumus, noſtro feriente correctionis gladio, pœna mulctari; ut tam ipſi, quam receptantes eos ſcienter, & dantes eis auxilium vel favorem, ipſo facto C nodo anathematis ſint innodati.

XXXI. *De emptione ſeu venditione bonorum feudalium eccleſiæ.*

Ementes bona feudalia quæ ad eccleſias ſeu perſonas eccleſiaſticas eccleſiarum nomine de jure directi dominii pertinent, ac vendentes; cum ea ſine conſenſu eccleſiarum & perſonarum hujuſmodi alienari nequeant, eccleſiarum indemnitatibus providendo, tali volumus pœna mulctari: ut ementes & alienantes laïci vel clerici, ſive ſint religioſi vel clerici ſæculares, qui ſine conſenſu eorum qui ſuper hoc requirendi ſunt, hujuſmodi feudalia bona emerint vel alienaverint; ipſo facto excommunicationi ſubjaceant, & bona ipſa eccleſiis, ad quas directum D dominium pertinet, applicentur.

XXXII. *De his qui capiunt bona eccleſiæ vel capituli, propter debita ſingularis perſonæ.*

Prohibemus inſuper, ut nullus propter debitum, vel fidejuſſoriatus obligationem ſingularis perſonæ alicujus, vel eccleſiæ, bona eccleſiaſtica capiat quæ ad eccleſiam vel capitulum ipſius eccleſiæ communiter pertinent. Et qui contra fecerint, niſi moniti, infra quindenam a die notificationis numerandam, reſtituerint eccleſiæ vel capitulo ad quos pertinent, excommunicationi ſubjacere volumus ipſo facto.

XXXIII. *De his qui invadunt bona eccleſiarum propter inimicitias advocatorum.* E

Nullus de cetero, qui cum advocatis eccleſiarum guerras habebit vel inimicitias, bona eccleſiarum, quibus advocati defenſores exiſtunt, prætextu guerræ, quam habet cum eis, ſubripiat; aut eccleſias ipſas vel villas earum, & loca incendio vel hoſtilitate devaſtet, aut homines earum ſpoliet bonis eorum. Et qui contra fecerint, ipſo facto excommunicationem incurrant, nec abſolvi valeant, niſi quod deliquerunt emendent.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1187.

XXXIV. *De apostolis reprobatis.*

Leccatores, seu reprobatos apostolos, in eorum reprobata regula remanere vetantes omnino: volumus, quod nullus clericus, nulla sæcularis persona, intuitu religionis eorum, ac insolito habitu, eos de cetero recipiat, aut eis alimenta ministret. Et qui contra fecerit, arbitrio sui Ordinarii puniatur. Quod & in vagis scholaribus tractandis observari volumus: & quod clericali privilegio coram sæculari judice nequeant se tueri.

XXXV. *De laïcis qui fabricæ ecclesiæ administrant.*

[a] Forte, qui bona fabricæ.

Laïcos in nonnullis partibus, prætextu fabricæ ecclesiæ reparandæ, per laïcos, sine consensu prælatorum seu capitulorum ecclesiarum hujusmodi, ad recipiendum oblationes seu proventus alias concessos fabricæ, deputatos, præsentis constitutionis tenore, hujusmodi officio ex nunc esse volumus privatos: & alios laïcos vel clericos, [b] sive prælati seu capituli ecclesiarum reparandarum assensu, prohibemus in posterum ordinari: cum ex privilegio vel ex longinqua consuetudine approbata, vituperosum exsistat, ut laïci, prælatis & capitulis ecclesiarum inviris, bona ecclesiæ administrent. Ideoque qui contra fecerint, ac per Ordinarium loci moniti, infra mensem ab hoc officio non cessabunt, eos excommunicatos esse volumus ipso facto.

[b] Corrige, sine.

XXXVI. *De his qui prohibent, ne quis coram ecclesiastico judice conqueratur.*

Personas omnes, quacumque dignitate & status præeminentia præfulgentes, universitates civitatum & locorum, ac consules eorumdem; qui, ut nullus conqueratur coram ecclesiastico judice prohibent ac statuta condunt contra clerum seu clericos & ecclesiasticam libertatem; [c] hæc edicto perpetuo tali pœna volumus puniri; videlicet, quod personæ talia de cetero committentes modo quolibet, excommunicationis; & universitates interdicti subeant sententias ipso facto.

[c] Corrige, hoc.

XXXVII. *De falsariis.*

Falsarios litterarum seu bullæ summorum Pontificum, monerarum, aut litterarum, vel sigilli eorum, excommunicantes in scriptis: eos qui scienter receptaverint, aut eis præstiterint, quominus capiantur, auxilium, consilium, vel favorem publicum vel occultum, præsentis constitutionis tenore ipso facto excommunicationis esse volumus vinculo innodatos.

XXXVIII. *De observatione interdicti.*

Quoties ex justa causa episcopus locum aliquem ecclesiastico supposuit interdicto, id observent, & observari faciant alii episcopi convicini: ut inter se compatientes, mutua caritate ad invicem, in tuitionibus ecclesiarum, earumque jurium, alter alteri alternis subsidiis suffragetur.

XXXIX. *De conservatoribus ecclesiarum.*

Conservatores, qui personis religiosis & monasteriis maxime dari consueverunt, exemptis per summum Pontificem aut Legatos ejus missos a latere, sub certa forma, cum additione illa: [d] videlicet, attentius provisurus, ut eis & de his, quæ causæ cognitionem exigunt, & quæ indulta hujusmodi non adtingunt, se nullatenus intromittant. Ipse enim summus Pontifex, si secus præsumptum fuerit, tam

[d] Forte, videlicet (attentius provisurus ut eis &c.) de his.

litteras super hoc datas, quam processus earum auctoritate habitos, omnino carere juribus, & nullius firmitatis esse docuerint, [a] a tenore litterarum hujusmodi deviantes personas, quas illi, quibus conservatores [b] hujus conceduntur, convenire volunt, ad suam citant præsentiam, quantacumque distantia sint longinqui. Quia eosdem conservatores non posse etiam citatos ad eorum venire præsentiam [c] non teneri, processusque eorum contra citatos tales faciendos, nullius esse momenti, præsentis constitutionis serie declaramus.

ANNO CHRISTI 1187.

[a] Hic aliquid mendosum in mss. subesse.

[b] Corrige, hujusmodi, nam in mss. illius ætatis, sæpe hujus pro hujusmodi scribitur.

[c] Etiam hic aliquod mendum subesse in mss.

XL. *De exigentibus nova passagia.*

Cum imponentes & exigentes nova passagia, vel antiqua seu concessa augmentantes, singulis annis summus Pontifex in Cœna Domini anathematis vinculo denuncier subjacere: statuimus, ut Ordinarii locorum, per se vel suos vicarios, singulis annis in Cœna Domini, solemniter coram populo eosdem, sive sint archiepiscopi, sive episcopi, seu abbates aut alii inferiores prælati, aut laïci seu sæculares personæ, quocumque nomine censeantur, pulsatis campanis, & candelis accensis, excommunicatos denuncient, usque ad integram restitutionem, tamquam excommunicatos ab omnibus evitandos.

XLI. *De observatione constitutorum.*

Has nostras constitutiones in hoc sacro concilio promulgatas, in singulis cathedralibus ecclesiis in nostræ legationis termino constituris, sub sigillo nostro haberi volumus & publicari, prout superius legitur, omni anno: & ut his nostris constitutionibus adhibeatur in perpetuum plena fides, eas appensione nostri sigilli fecimus communiri.

Actum Herbipoli, anno Domini MCCLXXXVII. mense Martii, feria tertia post *Lætare Jerusalem*, pontificatus domini Honorii Papæ IV. anno secundo.

XLII. *De his quibus erat indultum quod excommunicari & interdici non deberent.*

Hactenus, sicut & hodie fieri dicitur, nonnulli tam clerici quam sæculares, quibus erat & exstitit indultum ex indulgentia summorum Pontificum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari; & quod terræ ipsorum non possint subjici ecclesiastico interdicto: hujus privilegio abutentes, multam nocendi & aburendi assumebant, & tamquam eis sit licitum, assumunt audaciam & materiam deliquendi. Sanctæ recordationis Alexander Papa IV. & Clemens Papa IV. volentes super hoc salubriter providere: quia per hoc ordinatorum jurisdictio elidebatur, [d] & condemnabantur a talibus omnia hujusmodi apostolica indulta, quibuscumque personis concessa, in quantum per ea ordinariorum jurisdictio impeditur, restringitur, vel arctatur, totaliter revocarunt: ita quod iidem ordinarii in personis & terris (ipsis regibus & reginis, quantum ad regna sua tantum, & regnis ipsis; nec non & regum ipsorum filiis & fratribus, ac eorum uxoribus, & eorum filiorum, fratrum & uxorum terris exceptis) jurisdictionem suam, talibus indultis nequaquam obstantibus, valeant, prout ad eos pertinet, exercere. Nos itaque præsentis constitutionis oraculo revocationem hujusmodi, prout in eorumdem Pontificum litteris, quas in Herbipolensi concilio publice legi fecimus, plenius continetur, volumus inviolabiliter observari: & declaramus, eorumdem privilegiorum auctoritate ordinariorum jurisdictionem minime impediri.

[d] Forte, & contemnebatur a talibus: omnia hujusmodi, &c.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1287.

CONCILIUM MEDIOLANENSE,

in causa disciplinæ ecclesiasticæ habitum, anno Domini MCCLXXXVII.

CONSTITUTIONES *synodales hoc concilio promulgatas summatim recenset Bzovius in annalibus his verbis* : Mediolani porro eodem anno, auctoritate summi Pontificis, Otto archiepiscopus, indicta convocataque synodo provinciali in ecclesia sanctæ Teclæ, præsentibus quamplurimis episcopis, abbatibus, & reliquis ex clero, ad duodecimum diem Septembris multa saluberrima constituit.

I. In primis, constitutiones summorum Pontificum, & Friderici olim Imperatoris, contra hæreticos latas, inviolabiliter observari, & ex earum præscripto contra fidei catholicæ prævaricatores procedi, mandavit.

II. Abbates, monachos, & reliquos omnes religiosos, ut ex formula sancti Benedicti & sancti Augustini viverent, admonuit.

III. Ne moniales, quovis prætextu, septa monasteriorum, in quibus reclusæ, egrederentur, edixit.

IV. Aucupium & venationem universo clero, A lata excommunicationis sententia, interdixit.

V. Alienandi bona, quæcumque, sive mobilia sive immobilia, ecclesiastici juris fuerint, potestatem omnibus abstulit, neve quis aut vendere, aut oppignerare, aut titulo donationis ea alicui concedere auderet, sub anathematis & nullitatis censura prohibuit.

VI. In detentores ecclesiasticorum bonorum gravissimas pœnas promulgavit.

VII. Falsi crimine obnoxios, a communione sacramentorum atque fidelium segregavit.

VIII. Legatorum piorum fraudatores cœtu Christianorum indignos esse judicavit.

IX. Potestatem ædificandi ecclesias, aut oratoria, penes solos episcopos esse jussit.

B X. Rerum sacrarum ex testamento vel codicillis relictam administrationem, penes solos parochos esse voluit : aliaque pro ecclesiastica disciplina ex more prisco, sive revocanda, sive observanda, in eodem concilio sanctissime ordinavit.

ANNO CHRISTI 1288.

CONCILIUM INSULANUM,

a præsulibus Arelatensis provinciæ celebratum anno Domini MCCLXXXVIII.

Ex codice Mſ. Eminentiſſimi Cardinalis Chiſii.

Concilium per dominum Rostagnum divina providentia Arelatensem archiepiscopum II. apud Insulam celebratum.

TITULI CANONUM.

I. *Ut excommunicatus propter illatum damnum vel injuriam, non absolvatur, donec satisfecerit.*
II. *Ut nullus sine causa beneficio spolietur a prælato.*
III. *Ut circa regulares nihil innovetur.*
IV. *Ut pecunia legata ad arbitrium exsecutorum dividatur in causas pias.*
V. *Ut presbyteri doceant populum, quomodo parvuli in necessitate baptizandi sint.*
VI. *Ut in ecclesiis semper resideant presbyteri, aut saltem vicarii perpetui.*
VII. *De celebranda octava sanctæ Trinitatis, & festo sancti Trophimi.*
VIII. *Ut parochiales presbyteri diligentissimi sint circa legata pia.*
IX. *Adversus invasores bonorum ecclesiasticorum.*
X. *De injuriis & damno dato.*
XI. *De iis qui clericum ceperint.*
XII. *Ut serventur jura edita de Judæis.*
XIII. *Ne bonna fiant adversus ecclesiæ libertatem.*
XIV. *De iis qui tradunt toxica, in mortem, vel abortum.*
XV. *Ut bladum non transferatur, donec sit decimatum.*
XVI. *Ut ecclesiæ, & persona earum, bannum solvere non cogantur.*
XVII. *Ut prætextu baptismi non deatur nisi sola alba.*
XVIII. *Ut statuta priorum conciliorum observentur.*

C PRÆFATIO.

IN nomine Domini nostri Jesu Christi, ad omnia consilia & actus nostros progredimur, in quo vivimus, movemur, & sumus. Scriptum est enim : *Omnia quæcumque facitis in verbo aut in opere, omnia in nomine Domini nostri Jesu Christi facite, gratias Deo agentes.* Testatur enim pagina veritatis, quod in exordio creationis humanæ, lex obedientiæ transgressionis vitium invenit : cum primarii parentes, sui conditoris prohibitione postposita, pomum, quod universalis & singularis Dominus speciali subjecerat interdicto, in totius posteritatis periculum attentarunt : sicque de corrupta radice corrupti ra- Dmusculi processerunt. [a]Idem autem fit proclivis cursus ad voluptatem, & natura vitiorum est invitatrix. Quamobrem convenit sanctorum patrum constitutionibus, generalium conciliorum & provincialium canonibus, ac singulorum episcoporum statutis synodaticis, sic perversorum coarctari molimina : ut appetitus noxii debitæ non excedant limites honestatis ; sed inde Christiana professio liberius magis ac magis salutaribus proficiat incrementis. Sane cum plurima statuta in provincialibus conciliis per prædecessores nostros sint edita, quædam ex eis propter aliquorum incertitudinem non absque animarum periculo evagentur, nonnulla propter varium recursum temporis mutatione seu reformatione nunc indigeant : cum dicat Augustini auctoritas ad Bonifacium : *Omnia debent suis temporibus convenire.* Nos Rostagnus miseratione divina sanctæ Arelatensis ecclesiæ archiepiscopus, unanimi fratrum nostrorum consilio & voluntate concordi, videlicet domini [b]G. Dei gratia episcopi Vasionensis, domini [c]S. Dei gratia Auraicensis episcopi, do-

Colos. 3.

a Vers. 1ale annum.

b Cirmill. c Sur. ſi in Gall. Chriſt. Fratres Sanctos Mariæ.

ANNO CHRISTI 1288.

mini [a]Rindi Carpentoratenſis epiſcopi, D. [b]B. Cavallicenſis epiſcopi, ac M. Roſtagni ſacriſtæ Tolonenſis procuratoris domini Joannis epiſcopi, & G. præpoſiti & capituli Tolonenſis, & magiſtri S. Falconis Tricaſtrini canonici procuratoris domini epiſcopi [c]B. Dei gratia Tricaſtrini, & præpoſiti & capituli ejuſdem eccleſiæ, ex juſtis cauſis abſentium; & G. de Areis & Raolo & Joanne Figuerie procuratoribus eccleſiarum cathedralium, & prioribus conventualibus Maſſilienſibus & Avenionenſibus, necnon præpoſitis noſtræ Arelatenſis provinciæ, præſentibus, & aliis pluribus viris diſcretis, in provinciali concilio apud villam Inſulæ Vanaiſſini Cavallicenſis diœceſis conſtituti: attendentes quod injuriatur memoriæ frequenter oblivio: virorum prudentium cautela providit adverſus oblivionem remedium de ſcripturæ certæ ſuffragio, ne aliqui de cetero prætextu ignorantiæ ſe valeant excuſare: ſtatuta prædeceſſorum noſtrorum infra ſcripta, cum quibuſdam aliis per nos editis, colligi & corrigi fecimus, ac ipſa præſente clero & populo publicari; & ſub certo anno tali volumine ſeu libello, quem ſigillo noſtro & prædictorum fratrum noſtrorum, ad æternam rei memoriam voluimus roborari: ut deinceps in Arelatenſi provincia, in judicio vel extra, nulla exinde poſſit hæſitatio exoriri.

Auctoritate igitur præſentis concilii præcipimus & ordinamus, quod prædictum volumen, ſeu libellus, & noſtris ſuffraganeis; & omnibus abbatibus, præpoſitis & prioribus conventualibus Arelatenſis provinciæ, infra inſtans feſtum Natalis Domini integraliter habeatur. Verum quoniam multorum ſtatuta ſalubria, non ſunt, ſicut decuit, hactenus obſervata, propter quod in contemptum & oblivionem quaſi totaliter devenerunt: ideo neceſſarium fore duximus, prædictorum conciliorum Arelatenſium quædam magis utilia renovare ſtatuta, quæ inferius continentur.

[a] Non eſt in Gallia Cisalpina, niſi ſit Carpentoracten. [b] Berardi. [c] Benedicti.

CANONES.

I. *Ut excommunicatus propter illarum damnum vel injuriam, non abſolvatur, donec ſatisfecerit.*

IN primis igitur præſentis approbatione concilii renovamus, & de novo ſtatuimus decimum capitulum primi [a]concilii provincialis, per dominum Joannem quondam Arelatenſem archiepiſcopum celebrati, quod incipit: Item ſtatuimus, quod ſi quis propter damnum datum, vel injuriam irrogatam, excommunicationis vinculo fuerit innodatus, non ante abſolutionis beneficium mereatur obtinere ipſe qui damnum dedit, vel injuriam irrogavit, quam pro poſſe ſuo ſatisfaciat competenter. Quod ſi abſque ſatisfactione debita fuerit abſolutus, abſolvens juxta ſuperioris arbitrium puniatur.

[a] Anno 1274. Vide ſupra, pag. 138. C.

II. *Ut nullus ſine cauſa beneficio ſpolietur a prælato.*

Item innovamus & de novo ſtatuimus vigeſimum quartum capitulum concilii prædicti D. Joannis quod incipit: Item ſtatuimus quod nullus eccleſiaſtico beneficio jam adepto, ſine cauſæ cognitione a prælato ſuo aliquatenus ſpolietur. Quod ſi ſpoliatus intra menſem non fuerit reſtitutus, extunc cum de ſpoliatione conſtiterit, ſuperior ex officio ſuo ſpoliatum reſtituere non poſtponat. Vide ſupra, pag. 140. E.

III. *Ut circa regulares nihil innovetur.*

Circa regulares vero nihil novi duximus innovandum.

IV. *Ut pecunia legata, ad arbitrium exſecutorum dividatur in cauſa pias.*

Ad hæc aliud Arelatenſe concilium renovantes, per dominum B. Maleferrati celebrandum, quondam Arelatenſem epiſcopum, innovamus & de novo ſtatuimus ſecundum capitulum ejuſdem concilii, quod incipit: Cum autem teſtator legat certam pecuniæ quantitatem, vel res alias, pro foreſtis ſuis diſtribuendis arbitrio gadiatorum ſeu exſecutorum teſtamenti ſui; nec exiſtant certæ perſonæ, quibus, ſeu inter quas, pecunia ſeu res ſic legata diſtribuantur: ſtatuimus, quod pecunia ſeu res prædictæ, per ipſos exſecutores, de conſilio tamen & aſſenſu prælatorum, ne fraus aliqua per ipſos gadiatores valeat procurari, in pias cauſas dividantur. Et niſi teſtator tempus præfixerit ad hujuſmodi perſolvenda, dicti exſecutores per diœceſanos locorum ea infra annum ſolvere per cenſuras eccleſiaſticas compellantur. Vide ſupra, pag. 141. B.

V. *Ut preſbyteri doceant populum, quomodo parvuli in neceſſitate baptizandi ſunt.*

Item innovamus & de novo ſtatuimus ſecundum capitulum provincialis concilii per dominum Florentinum celebrati, cum Arelatenſem archiepiſcopum, quod incipit: Circa ſacramentorum diſpenſationem, quoniam per quorumdam diſpenſatorum negligentiam multiplices ſubcreverunt abuſus: ſtatuimus, ut preſbyteri parochiales, in præcipuis feſtivitatibus, in plena eccleſia & publica populi allocutione & ſermone, doceant parochianos ſuos qualiter & quibus verbis debeant uti, cum parvulos in caſu neceſſitatis baptizant. Vide ſupra, pag. 141. B.

VI. *Ut in eccleſiis ſemper reſideant preſbyteri, aut ſaltem vicarii perpetui.*

Item innovamus quintum capitulum ejuſdem concilii, quod incipit: Quia major pars eccleſiarum parochialium hujus provinciæ, ad monachorum vel conventuum regularium pertinet prioratus; de quorum collegiis aliqui conſueverant in ipſis eccleſiis continue reſidere, in ſpiritualibus & temporalibus præſidentes; & de ipſis, prælatis ſuis rationem congruam opportune reddentes: nunc autem reſidentia ſua ad hæc ſola coarctatur tempora, quibus ſpiritualibus [a]ſpolia colliguntur, alicubi nullo prorſus ſacerdote relicto, alicubi vero ſolo mercenario: ita quod plurimæ eccleſiæ, aut rectores & miniſtros non habent, aut per [b]..... reguntur mercenarios. Statuimus, ut in talibus eccleſiis deinceps, aut de ipſis collegiis, ad quorum patronatum pertinent, aliquæ bonæ, ſufficientes, & honeſtæ perſonæ reſideant, quæ curam animarum loci recipiant a prælatis; aut ſi tales ſunt patroni, qui curam habere non debeant, aut non velint, tantum accipiatur & ſequeſtretur de bonis & doribus eccleſiæ, quantum vicario perpetuo ſufficienti & honeſto, & in ſacris promoto, ibidem reſidenti, & per patronum præſentato, & per prælatum inſtituto, ad victum honeſtum ſufficiat & veſtitum, & alia quæ ad officium vicarii pertinere noſcuntur: & hujuſmodi vicarius curam animarum loci recipiat a prælato. Quod ſi vacante tali eccleſia per mortem aut [c]ſucceſſionem vicarii, non fuerit, intra tempus ſtatutum a jure, alter vicarius ſufficiens prælato loci per patronum præſentatus: ex tunc per ipſum prælatum vicarius competens conſtituatur ibidem; nec ultra mercenariis, niſi forte bonis & expertis, & hoc ad tempus, & ex cauſa, Dominicarum ovium

[a] Forte, qui bus tempore talia ſpolia. [b] Forte, preſbyteros. [c] Forte, ecclaſiæ.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1288.

» regimina committantur : quia mercenariis gregem A
» committi Dominicum, evangelica veritas ſummi
» paſtoris ore promulgata graviter deteſtatur.

VII. *De celebranda octava ſanctæ Trinitatis, & feſto ſancti Trophimi.*

Vide ſupra, pag. 125. B.

» Item ſextum capitulum ejuſdem innovamus,
» quod incipit. Statuimus etiam ut in octava Pente-
» coſtes celebretur ſolemniter officium ſanctæ Tri-
» nitatis: & a veſperis ſabbati Dominica agatur ſo-
» lemnitas, & per totam ſequentem hebdomadam
» tres lectiones & tria reſponſoria ſingulis diebus,
» niſi feſtum nonum lectionum exſtiterit, de ſanctæ
» Trinitatis hiſtoria per ordinem decantentur, uſque
» ad veſperas ſequentis ſabbati, & tunc incipiatur
» hiſtoria. Feſtum autem beati Trophimi per totam
» provinciam ſolemniter celebretur, ſicut de apoſto-
» lis.

VIII. *Ut parochiales preſbyteri diligentiſſimi ſint circa legata pia.*

Vide ſupra, pag. 719. B.

» Item approbante præſenti concilio innovamus
» & ſtatuimus, innovando nonum capitulum provin-
» cialis concilii per reverendum patrem bonæ memo-
» riæ dominum B. de ſancto Martino Arelatenſem
» archiepiſcopum celebrati, quod incipit: Verum
» quia parochiales preſbyteri circa ſolutiones eorum
» quæ ad pias cauſas a decentibus relinquuntur, ne-
» gligentes exſiſtunt, præcipue ex quo in his, quæ ipſis
» proveniunt, eiſdem fuerit ſatisfactum: ſtatuimus,
» ut omnia legata ad pias cauſas ab ipſis teſtatoribus C
» derelicta, omnes parochiales ſacerdotes in ſcriptis
» penes ſe retinere procurent; ut ſciant quid, a quo,
» & quibus [a] licitos eſſe præcipimus & intentos: ſta-
» tuentes, ut poſt obitum teſtatoris, infra quindecim
» dies, heres ab ipſo parochiali preſbytero requiſi-
» tus, ipſius teſtamenti ſeu voluntatis ultimæ eidem
» ſacerdoti dare conſcriptum ſeu tranſlatum, quoad
» pias cauſas, & piis uſibus deputata, expenſis lega-
» tariorum teneatur: ad quod ab eodem preſbyte-
» ro per cenſuras eccleſiaſticas compelli valeat ipſe
» heres. Inſuper ſtatuentes, ut legantur publice tunc,
» proxima die Dominica vel feſtiva, legata ſupradi-
» cta: ut quid cui legatum fuerit vel relictum, mi-
» nime ignoretur. Adjicientes, ut ſacerdos qui hoc D
» legerit, pro perſona quæ legatum ſeu relictum hu-
» juſmodi fecerit, Dominum deprecetur; & ad ro-
» gandum pro ipſa perſona ſubditos ſuos ſive paro-
» chianos moneat, & inducat ut ſaltem orationem
» Dominicam dicant.

[a] *Aliquid hic deeſt cujus ultima ſyllaba ſo. Cetera enim legendum, ſolicitos eſſe præcipimus & intentos.*

IX. *Adverſus invaſores bonorum eccleſiaſticorum.*

Vide ſupra, pag. 772. A.

Item innovamus & de novo ſtatuimus, appro-
bante ſacro præſenti concilio, primum capitulum
& omnia contenta in eo, ſecundi provincialis con-
cilii Avinione celebrati per reverendum patrem
[b] B. divina providentia tunc Arelatenſem archie-
piſcopum, nunc epiſcopum Portuenſem, quod in-
cipit: In primis igitur, quoniam aliqui ſuis finibus E
non contenti, paſſim aliena diripiunt, & eccleſia-
ſticas libertates effringere non verentur: approbante
præſenti concilio ſtatuimus, quod quælibet perſo-
na, ſæcularis aut eccleſiaſtica, nobilis aut alia, cu-
juſcumque præeminentiæ, dignitatis, officii, con-
ditionis, aut ſtatus fuerit, quæ vel eccleſiaſticas ca-
pellas, ſeu earum cœmeteria, hoſpitalia, recluſo-
ria, domos, poſſeſſiones, loca, villas, caſtra, cen-
ſus, [c] taſcas, [d] trezema, [e] laudimia, [f] vintena, feu-
da, [g] leſdas, pedagia, ſeu alia quæque utilia, ſeu
etiam earum homines aut familias, animalia, ſive
bona quælibet, mobilia ſeu immobilia, ſive domos
religioſas, aut hoſpitalia, ſive recluſoria, quomo-
dolibet invadere, capere, occupare, detinere, pigno-
rare, ſeu gadiare; necnon & qui contra eccleſias vel
capellas, aut clericos ſive perſonas eccleſiaſticas, ſeu
earum homines, loca, villas, caſtra, ſeu manſiones,
aut contra libertates eccleſiaſticas, vel domos reli-
gioſas, aut hoſpitalia ſive recluſoria, quomodoli-
bet edere vel facere quævis ſtatuta, ſive banna, vel
præconizationes, aut novitates quaſcumque; ſive
quibuſlibet ex prædictis directe vel indirecte vio-
lentias aut moleſtias irrogare; ſeu eis ſuper bonis
quibuſlibet eccleſiaſticis ſeu patrimonialibus, quæ-
ſtas, aut talias, angarias ſive parangarias, aut ne-
ceſſitates quaſlibet aliqualiter imponere vel inferre;
ſive domos eccleſiarum, aut clericorum, ſeu perſo-
narum eccleſiaſticarum, occaſione quacumque, ſer-
rare ſeu claudere, vel ferrare ſeu placare; ſive ea-
rum banna quæcumque bannire; ſeu etiam vias no-
vas aliquas ubilibet adinvenire, vel facere, per quas
eccleſiæ ſeu earum villæ, caſtra, vel loca, in peda-
giis ſive leſdis aut quibuſlibet juribus aliis, poſſint
in aliquo diminui, vel etiam pejorari; ſive cami-
nos aut vias, ſeu ſtratas publicas aut privatas, intra
limites ſive territoria vel diſtrictus locorum, villa-
rum, ſeu caſtrorum eccleſiaſticæ ditionis, auferre,
vel ſibi quomodolibet appropriare, attribuere, ſeu
etiam applicare; vel terminos eorum arare præſum-
pſerit, ſeu attentaverit, per ſuam potentiam, aut
violentiam, ſive ſuperbiam: [a] intra tres dies ſuper [a] *Deſ. alii.*
his a die captionis ſeu invaſionis, attentationis ſive
præſumptionis hujus, & eorum fautores, per emen-
dam aut revocationem debitam, ſeu alias ut res exi-
git, plene ſatisfecerit, excommunicationi ſubjaceat
ipſo facto: quam ex tunc in attentatores & præſump-
tores hujuſmodi, fautoreſque eorum, conſiliarios,
& coadjutores quoſliber, ferimus in his ſcriptis. Et
nihilominus ſi perſona hujuſmodi perſtiterit in ex-
communicatione ipſa per tres dies: ex tunc loca
quæliber ubi fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceant inter-
dicto. Quam ſiquidem excommunicationis ſeu in-
terdicti ſententiam, cum de præmiſſis, ſeu eorum
aliquibus, cuilibet ordinario vel ejus officiali ſum-
marie conſtiterit, aut de plano: volumus, & ſta-
tuendo mandamus, exſecutioni debitæ per ipſum
quemlibet ordinarium, ſeu officialem ipſius, certifi-
catum de plano, mandari per univerſas eccleſias
Arelatenſis civitatis, diœceſis & provinciæ, ſicut
viderit commodius expedire: ſuper quo, tam in ge-
nere, quam etiam quaſcumque perſonas ſingulari-
ter [b] nominandas plenam habeant facultatem. Et in- [b] *Corrig. nominandi.*
ſuper etiam ad augmentandam hujuſmodi ſenten-
tiam, prout ei videbitur expedire; inſuper manda-
mus & præcipimus firmiter & diſtricte, quod ſuper
omnibus circa præmiſſa per quoſlibet aboleri ha-
ctenus attentantes, fiant poſt inſtans feſtum Pente-
coſtes, per tres dies Dominicos continuos, moni-
tiones in eccleſiis, videlicet generales: ut quicum-
que ſuper præmiſſis, aut eorum aliquibus, aboleri
contra eccleſias, & perſonas eccleſiaſticas ſeu ea-
rum juriſdictionem & jura, prout ſuperius ſunt
expreſſa, quicquid hactenus attentaverit, illud &
illa quælibet, intra feſtum inſtans Aſſumptionis
beatæ Mariæ, toraliter revocent & emendent, ſive
de ipſis ſatisfaciant competenter. Quod niſi fece-
rint, nos eodem approbante concilio, in quoſlibet
attentatores hujuſmodi, ſeu etiam præſumptores,
ex nunc ut ex tunc, excommunicationis ſententiam
ſimiliter ferimus in his ſcriptis, & in eorum quoſli-
bet coadjutores, conſiliarios, & fautores. Quam

[b] Bernardum.
[c] taxas.
[d] decimum tertium quodque ex iis quæ vendentur.
[e] quinquageſimam partem pretii vel vendæ debitam domino principali.
[f] vigeſimam quodque.
[g] aliud ſervitii genus.

ANNO CHRISTI 1288.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1188.

» excommunicationis ſententiam, cum conſtiterit or-
» dinario cuilibet, ſeu ejus officiali, de plano vel
» ſummarie, per officium vel alias aliter, de præmiſ-
» ſis: volumus & mandamus per univerſas eccleſias
» civitatum & diœceſum publicari, ſingulis diebus
» Dominicis & feſtivis, prout per quemlibet ordina-
» rium, ſeu officialem ipſius, fiet requiſitio ſuper eis.

X. *De injuriis & damno dato.*

Vide ſupra, pag. 775. C.

Item innovamus, ſacro præſenti concilio appro-
bante, & ſtatuimus innovando ſecundum caput e-
juſdem concilii, & omnia contenta in eo, quod in-
» cipit: Inſuper, ſacro approbante concilio, ſtatui-
» mus, quod ſi contingat, vel homines, vel res quaſli-
» bet, animalia quævis eccleſiarum, ſive perſonarum
» eccleſiaſticarum, ſive hominum, aut locorum ſuo-
» rum quorumlibet, abduci per aliquos aut aliquas in
» prædictam ſive pignorationem aut repreſaliam: ab-
» ductores hujuſmodi, & eorum fautores & auctori-
» zatores excommunicationi ſubjaceant ipſo facto;
» qui tamdiu per capellanos eccleſiarum civitatis &
» diœceſis, ubi prædicta commiſſa fuerint, auctorita-
» te præſentis concilii, denuncientur excommunica-
» ti, cum campanis pariter & candelis, ſingulis Do-
» minicis diebus & feſtivis, quouſque de damnis &
» injuriis irrogatis fuerit eas paſſis plenarie ſatisfa-
» ctum. Et nihilominus civitates, caſtra, loca, & vil-
» læ, in quibus prædicta hujuſmodi recepta fuerint
» ſeu admiſſa, eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto; ſi
» requiſiti, qui fuerint inibi requirendi, a ſe nolue-
» rint abjicere prædicta eadem. Et ad hæc eadem ex-
» ſequenda, diœceſani ſinguli & officiales eorum ſe
» promptos exhibeant ſine contradictione quacum-
» que, ut idem faciant fieri per capellanos ſuos, cum
» per illum, in cujus civitate vel diœceſi res ſic dete-
» ſtabilis exſtiterit, fuerint requiſiti. Et nihilominus
» ſuper iis etiam obſervetur atrente novella conſtitu-
» tio Gregoriana. [a]

[a] Concil. Lugdun. II. cap. 10.

XI. *De iis qui clericum ceperint.*

Vide ſupra, pag. 774 C.

Item quartum capitulum ejuſdem concilii inno-
vamus; & præſenti concilio approbante præcipi-
mus obſervari omnia in eo contenta, quod incipit:
» Ad hæc etiam approbante præſenti concilio, ſtatui-
» mus, quod ſi officiales, vel locorum domini quili-
» bet ſæculares, ſeu eorum curſores aut bannerii cepe-
» rint clericum aliquem; & requiſiti per diœceſanum
» vel officialem ſuum, quod clericum illum captum
» cum omnibus rebus ſuis reſtituant ſibi confeſtim:
» ſi per unum diem deſtiterint illum reſtituere, quam-
» quam ipſo facto ſint excommunicati, ex tunc offi-
» ciales illi ſeu domini, & quilibet detinentes atque
» curſores ſeu bannerii ſupradicti, denuncientur ex-
» communicati nominatim & expreſſe, diebus ſingu-
» lis, cum campanis pariter & candelis. Et ſi denun-
« ciati per tres dies clericum illum non reddiderint:
» ex nunc locus aut civitas, ſive caſtrum, aut villa, ubi
» captus ille clericus detentus fuerit, eccleſiaſtico ſub-
» jaceat interdicto. Nec teneatur aliquis fidem face-
» re dictis officialibus, ſive dominis aut detentoribus,
» ſive quibuſlibet aliis, quod captus ſit clericus: cum
» ſufficiat, ut illum conſtet clericum, in eo quod diœ-
» ceſanus vel officialis ſeu locum tenens ipſius, aſſe-
» rat per litteras vel nuncium, clericum illum eſſe;
» nec ſuper his fides aliqua ſit laïcis facienda. Hoc au-
» tem de tali clerico intelligimus, qui erat in poſſeſſio-
» ne clericatus, tempore captionis.

XII. *Ut ſerventur jura edita de Judæis.*

Item ſextum caput ejuſdem concilii innovamus,
A & præſenti concilio approbante, præcipimus obſer-
vari omnia in eo contenta, quod incipit: Inſuper
etiam ſtatuimus, ut jura edita de Judæis ſerventur:
videlicet in pectoribus appendentia veſtimentis ex-
terioribus diſſimilia ſigna portent; talia ſiquidem,
per quæ faciliter & diſtincte valeant a Chriſtianis
agnoſci pariter & diſcerni. Sed neque teneant Chri-
ſtianos nutritios aut nutrices: carnes autem per eos
occiſas nullus vendat fidelibus Chriſtianis. Ipſi quo-
que Judæi dies excolant manifeſte. In Quadrageſi-
ma carnes publice non manducent. Obviantes au-
tem cruci ſive Chriſti corpori, vel penitus ſe reclu-
dant, aut cito recedant, vel reverentiam exhibeant,
ut Chriſtiani. Alioquin Judæi quilibet contra fa-
B cientes, per ſubſtractionem communionis fidelium;
& Chriſtiani per excommunicationis ſententiam,
per Ordinarios vel officiales, ſeu loca tenentes eo-
rum, ſolicite compellantur.

XIII. *Ne banna fiant adverſus eccleſiæ libertatem.*

Concil. Bitur. ann. 1178. cap. 12. ad verbum. Vide ſupra, pag. 746 D. 775. C. D. E.

Item ſeptimum caput ejuſdem concilii innova-
mus, & ſtatuimus innovando, quod incipit: Cum
in jure canonico caveatur, quod qui de cetero ſer-
vari fecerit ſtatuta & conſuetudines introductas con-
tra eccleſiæ libertatem, ſtatutarii & ſcriptores ſtatu-
torum ipſorum, necnon poteſtates, conſules, recto-
res, conſiliarii locorum ubi ſtatuta hujuſmodi &
C conſuetudines de cetero edita fuerint vel ſervata,
necnon & illi qui ſecundum ea judicare præſumpſe-
rint, vel in formam publicam ſcribere judicata, ex-
communicationis ſententiæ debeant ſubjacere: non-
nulli propriæ ſalutis obliti, & ſuæ verecundiæ non
parcentes, juris ſententiam verborum amplexu non
ſine fraude circumvenire nituntur: non ſtatuta, ut
aſſerunt, banna tamen faciunt proclamari: præce-
pta & prohibitiones inducunt, quæ non eſt dubium
in libertatis eccleſiaſticæ præjudicium redundare.
Nos itaque fraudibus malignorum, quas circa hoc
adhibitas fuiſſe cognovimus, obviare volentes; ap-
probante præſenti concilio ſtatuimus: ut qui contra
eccleſiæ cujuſlibet libertatem, banna, prohibitio-
nes, ſive præcepta ſcienter fecerint, aut fieri pro-
curaverint, ſeu facientibus conſilium vel opem du-
D xerint adhibendam, ipſa, poſtquam per locorum
Ordinarios vel officiales eorum ſuper hoc fuerint
requiſiti, abſque cujuſlibet difficultatis obſtaculo,
indilate revocent, ſeu faciant revocari, ad ſimilia
numquam de cetero proceſſuri: alioquin cenſura ſi-
mili ſint adſtricti. Qui vero contra eccleſiaſticas
conſuetudines antiquas, rationabiles, approbatas,
& hactenus pacifice obſervatas, ſtatuta, banna, pro-
hibitiones aut præcepta ſcienter fecerint, aut fieri
procuraverint, ſive jam facta ſervaverint, aut ſer-
vari fecerint, ſeu facientibus vel ſervantibus in hu-
juſmodi conſilium vel opem præſtiterint: per diœ-
ceſanos locorum aut officiales, præſentis auctorita-
te concilii moneantur, ut infra octo dies a tempo-
E re monitionis hujuſmodi numerandos, ſtatuta [a], ban-
na, prohibitiones & præcepta hujuſmodi debeant
revocare, ad ſimilia nunquam ulterius proceſſuri:
alioquin excommunicationis ſententia, quam in his
ſcriptis ex nunc ferimus, ſint ligati.

[a] *al* ſtatuta deleant, banna, prohibitiones, & præcepta revocent, ad conſimilia.

XIV. *De iis qui tradunt toxica in mortem vel abortum.*

Item ſtatuimus, quod quicumque toxicare, aut
opem ad hoc vel conſilium dare, vel in mortem al-
terius toxicum dictare ſeu vendere, ſeu quocumque
modo tradere, aut aliter miniſtrare præſumpſerit,

Anno Christi 1288.

vel quicumque tales sciverit, & celaverit Ordinario suo, neque diœcesano suo infra mensem revelaverit, vel archiepiscopo suo, si diœcesanum non habuerit, non tamquam confessori, sed tamquam judici ..... tas mortiferas, seu aliud mortiferum in mortem vel abortum cujusquam dederit, eo ipso majorem excommunicationem incurrat: & si per tres menses in eadem excommunicationis sententia animo steterit indurato, cum & participatione sacramentorum & communione fidelium sit privatus ipse; & ejus liberi usque ad quartam generationem in Dei ecclesia non valeant ecclesiasticum beneficium obtinere, nec valeant assumi ad aliquas sæculares vel ecclesiasticas dignitates. Et si clericus beneficiatus fuerit, illo sit privatus beneficio ipso facto, & ab omni ordine quem susceperat degraderur, tradendus postea curiæ sæculari. Si vero beneficiatus non fuerit, similiter degradetur, & tradatur sæculari curiæ puniendus. Qui vero ex tali vel simili suspicione probabitur infamatus, & ex visibilibus præsumptionibus & perspicuis judiciis apud bonos & graves notatus: ad honorem, vel dignitatem ecclesiasticam vel sæcularem nullatenus admittatur: & nihilominus ad detentionem personæ, prout sceleris immanitas suadebit, ad eliciendam veritatis certitudinem, sicut officiali dicti domini visum fuerit, procedatur. Hoc autem statutum extendi volumus, tam ad præterita, quam præsentia & futura. Nolumus tamen quod aliquis pœnam excommunicationis pro prædictis incurrat prædictam, nisi post unum mensem a tempore publicationis hujus statuti per nostram provinciam faciendæ.

XV. *Ut bladum non transferatur, donec sit decimatum.*

Item statuimus, quod aliquis bladum de decimaria alicujus ecclesiæ intra aliam decimariam transferre non audeat, quousque fuerit decimatum. Si quis vero contrarium fecerit; rectam decimam, scilicet decimam partem, integraliter ecclesiæ, de cujus decimaria bladum extraxerit, intra octo dies solvere teneatur. Quod si non fecerit, se noverit auctoritate præsentis concilii excommunicationis sententia innodatum.

XVI. *Ut ecclesia & persona earum, bannum solvere non cogantur.*

Item statuimus, quod nullus dominus temporalis audeat compellere ecclesias vel personas earum, servientes seu nuncios solvere bannum seu banna pro animabus suis quibuscumque, vel personis prædictis: & si contrarium fecerit, pignorando, capiendo vel detinendo, vel homines, vel animalia, vel bona, per se id faciendo, vel factum per alios, ex quo sciverit, sustinendo; ipso facto sit excommunicationis sententia innodatus: a qua minime absolvatur, donec damnum passis satisfecerit competenter. Talam vero seu emendam ad arbitrium diœcesani præcipimus integraliter emendari.

XVII. *Ut prætextu baptismi non detur nisi sola alba.*

Quia sæpe didicimus, quod plures infantes sine baptismo ab hoc sæculo transmigrarunt, ex eo quod cum magna difficultate inveniri poterant qui eos possent baptizare, propter sumptus & expensas consuetas & consuetos, per patrinos, temporibus retroactis; & ita terrore dictorum sumptuum multa pericula evenerunt: statuimus, approbante concilio, ad periculum animarum evitandum, quod aliquis vel aliqua de cetero infanti, vel matri, vel alicui personæ, tempore dicti baptismi vel alio tempore, illo prætextu dare aliquid, nisi solam albam, non audeat attentare.

XVIII. *Ut statuta priorum conciliorum observentur.*

Item volumus, & approbante sacro præsenti concilio præcipimus statuendo, quod omnia statuta olim per venerabiles patres Arelatenses archiepiscopos prædecessores nostros, & per nos in conciliis provincialibus edita, in suo robore permaneant, sicut prius.

1289.

SYNODUS CICESTRENSIS.

Ex editione Anglicana, Tomo II.

Constitutiones synodales D. Gilberti episcopi Cicestrensis, lectæ & publicatæ in majori ecclesia Cicestrensi, in festo sanctæ Fidis virginis, in concilio synodali ibidem celebrato, præside dicto domino Gilberto Cicestrensi episcopo, anno Domini MCCLXXXIX.

Tituli Capitulorum.

I. *De vita & honestate rectorum ecclesiarum.*
II. *De continentia eorumdem.*
III. *De iis qui corrumpunt filias spirituales.*
IV. *De rectoribus qui corrumpunt suas parochianas.*
V. *Ut præcepta ad ceteros presbyteros extendantur.*
VI. *De concubinis presbyterorum & clericorum.*
VII. *De iis qui in excommunicatione pertinaciter perseverant.*
VIII. *Ne fornicariis, aut de incontinentia diffamatis, parochiæ regenda committantur.*
IX. *De vestimentis presbyterorum.*
X. *Qualis presbyteri eligendi a rectoribus ecclesiarum.*
XI. *De denunciatoribus.*
XII. *De mittendis ad Pœnitentiarium.*
XIII. *De taxandis stipendiis presbyterorum.*
XIV. *De presbyteris præficiendis.*
XV. *De divinis officiis rite celebrandis.*
XVI. *De visitatione infirmorum.*
XVII. *De pœnitentiis.*
XVIII. *Quomodo deferenda ad infirmos eucharistia.*
XIX. *De sepulturis.*
XX. *Ut nemo, nisi privilegio Papa munitus, audiat confessionem aliens parochiani.*
XXI. *De sacris liberaliter conferendis.*
XXII. *Ut liberaliter detur in Pascha corpus Christi.*
XXIII. *De legato facto concubine clerici.*
XXIV. *De matrimonio & clandestinis desponsalibus.*
XXV. *De matrimoniis clandestinis.*
XXVI. *Ut archidiaconi, & alii jurisdictionem habentes, suis finibus sint contenti.*
XXVII. *De visitatione episcopi.*
XXVIII. *De processionibus.*
XXIX. *De ornamentis ecclesiæ.*
XXX. *Quid faciendum de pannis christmalibus.*
XXXI. *De*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1189.

XXXI. *De firmis.*
XXXII. *De decimis.*
XXXIII. *De vicariis.*
XXXIV. *De pensionibus.*
XXXV. *De juramento fidelitatis.*
XXXVI. *De pensionibus.*
XXXVII. *De examinationibus.*
XXXVIII. *De exceptionibus causarum matrimonialium.*
XXXIX. *De iis qui mentiuntur habitum Fratrum, & prædicant turpis lucri gratia.*
XL. *Qui sint excommunicati.*
XLI. *De sententia excommunicationis.*

CAPITULA.

I. *De vita & honestate rectorum ecclesiarum.*

REctores ecclesiarum, & alii quibus incumbit regimen animarum, plebes sibi commissas, exemplo bonæ conversationis, verbo exhortationis, in fide recta, & bonis moribus diligenter instruant & informent. Ut autem liberius & efficacius officium impleant exhortationis; universi curam animarum habentes, ecclesiasticis officiis, & aliis bonis studiis se exerceant, orationibus & lectionibus jugiter intendant; sint pudici, virtutum operatione præclari, humilitate prædicti, pacifici, evangelizantes pacem, annunciantes bona; dissensiones, rixas, & scandala resecantes; ab illicitis spectaculis se abstineant, & præcipue a duellis, & torneamentis, ludis, & aliis ubi sanguinis effusio poterit formidari; tabernas & inhonesta convivia non frequentent; externarum fugiant consortia feminarum, & omnium ex quarum cohabitatione sinistra suspicio poterit exoriri.

II. *De incontinentia eorumdem.*

Si quis autem de incontinentiæ vitio graviter diffamarus, non potuerit canonice se purgare; habebitur pro convicto. De convictis vero vel in jure confessis, [a] beneficiorum vel stipendiorum fructus subtrahantur, donec inde nostram gratiam consequantur. Ceteri in sacris sedibus constituti, juxta modum culpæ, canonice puniantur.

[a] *al.* fructus beneficiorum & stipendia.

III. *De iis qui corrumpunt filias spirituales.*

Graviori autem sunt animadversione plectendi, qui proprias filias spirituales quas baptizaverint, vel semel ad confessionem admiserint [b].

[b] *Desp.* corrumpunt, aut aliquas fimle.

IV. *De rectoribus qui corrumpunt suas parochianas.*

Et rectores, qui proprias parochianas corrumpere non verentur: qui secundum rigorem canonum, ab omni officio deponendi, peregrinando debent quindecim annis pœnitere; & postmodum ad monasterium divertere, ac ibidem toto vitæ suæ tempore commorari.

V. *Ut predicta ad ceteros presbyteros extendantur.*

Hæc autem quæ supra diximus de pœna presbyterorum, qui parochias regunt, ad alios extendi volumus, qui non regunt parochias: cum omnes pari voto continentiæ sint adstricti, & omnes deceat par honestas.

VI. *De concubinis presbyterorum.*

Concubinæ vero presbyterorum, vel aliorum clericorum qui in sacris ordinibus fuerint constituti, de quibus constiterit; per excommunicationis sententiam ad agendam pœnitentiam compellantur: a quibus absolutionem nobis, præterquam in mortis articulo, reservata.

ANNO CHRISTI 1189.

VII. *De iis qui in excommunicatione pertinaciter perseverant.*

Si [a] quis autem, excommunicatione contempta, animo obstinato in peccato pertinaciter [b] perseveret; [c] coërceatur brachio sæculari: & in vita careat communione fidelium, & in morte ecclesiastica sepultura talibus denegetur.

[a] *al.* quæ.
[b] *al.* perseveret
[c] *al.* coërcianur.

VIII. *Ne fornicariis, aut de incontinentia diffamatis, parochia regenda committantur.*

Caveant insuper rectores ecclesiarum, ne [d] publice fornicariis sacerdotibus, aut de vitio incontinentiæ convictis seu diffamatis, parochias regendas committant seu [e] retineant: quod si facere præsumpserint; sexaginta solidorum pœna, convertendorum in fabricam ecclesiæ Cicestrensis, noverint se mulctandos.

[d] *al.* publicis.
[e] *al.* retineant noviter diffamatos.

IX. *De vestimentis presbyterorum.*

Sicut vita presbyterorum a vita vulgari debet esse sejuncta; ita decet ut habitu & incessu a cæteris [f] distinguantur. Propter quod inhibemus, ne capis manicatis, vel aliis indumentis levitatis & lasciviæ notam prætendentibus, utantur publice, contra constitutionem sancti concilii ultimo apud Lambeth celebrati. Alioquin hujusmodi indumenta fabricæ ecclesiarum ubi degunt, vel quibus deserviunt, archidiaconi ministerio, cognitione summatia applicentur.

[f] *al.* distinguantur.

X. *Quales presbyteri eligendi a rectoribus ecclesiarum.*

Eligant itaque ecclesiarum rectores presbyteros notæ ordinationis, & conversationis honestæ, potentes opere & sermone; qui exemplo vitæ, & verbo doctrinæ parare Domino valeant plebem perfectam; qui circa correctionem parochianorum vigilent incessanter, & excessus subditorum diligenter investigent, & corrigant quæ fuerint pœnitentialiter & familiariter corrigenda. Excessus autem qui in publicam prodeunt notitiam sive famam, archidiaconis seu decanis, sive officiariis nostris, sine mora denuncient rectores seu vicarii corrigendos: ad quod juramenti vinculo, antequam ad curam parochiarum accesserint, quasi voto fortissimo adstringantur.

XI. *De denunciationibus.*

Ad hæc, præcipimus, ut rectores, vel eorum presbyteri singulis interfint capitulis: & excessus denuncient subditorum, & denunciationes, vocationes, & executiones nostras, seu officiariorum nostrorum, ac alia mandata recipiant, quæ occurrerint variis temporibus injungenda.

XII. *De mittendis ad Pœnitentiarium.*

Nullus autem ad Pœnitentiarios nostros pro aliquo delicto mittatur, de quo in interim confessus fuerit vel convictus. Enormia vero delicta nobis, vel Pœnitentiario nostro ad hoc specialiter deputato, præterquam in articulo mortis, reservamus. Litteras autem archidiaconi, decani, vel officiariorum ad Pœnitentiarium, gratis concedi volumus & præcipimus pœnitenti. Et ut liqueat qualis fuerit pœnitentia, & pro quo crimine specialiter injuncta; pœnitens litteras Pœnitentiarii referat ad mittentem. In singulis autem decanatibus per capitulum

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1229.

duo eligantur presbyteri, qui moribus & scientia A prædicti, confessiones audiant sacerdotum.

XIII. *De taxandis stipendiis presbyterorum.*

[a] al. pro levitate.

Ne [a] per levitatem stipendiorum, viliores honestioribus, vel imperiti peritioribus præferantur; stipendia presbyterorum unius anni taxanda duximus quinque marcas, in locis quibus ecclesiarum sunt tenues sive modicæ facultates. In ditioribus autem ecclesiis, juxta ipsarum facultates, presbyteris volumus & statuimus uberius provideri.

XIV. *De presbyteris præficiendis.*

[b] al. ordinatione.

Rectores ecclesiarum presbyteros suis ecclesiis non præficiant, donec ipsos archidiaconis, vel ipsorum officiariis repræsentent: de quorum [b] ordine, vita, & scientia, examinatione habita diligenti, illi qui inventi fuerint idonei, adjuncto tempore, & stipendiorum quantitate, in rotulum publicum capituli redigantur: minus autem idonei, de quorum vita & ordinatione non constiterit, penitus repellantur. Ordinati vero a non suis episcopis, vel alias irregularitate canonica notati, ad nos mittantur pro gratia, si digni fuerint, obtinenda: si sit casus in quo ex nostro officio possimus de jure misericorditer dispensare.

XV. *De divinis officiis vite celebrandis.*

Presbyteri sint seduli ad divina officia, horis competentibus & statutis in suis ecclesiis celebranda: ne C desidia vel negligentia argui sive puniri debeant a prælatis. [c] Quæ autem tractant vel legunt, distincte proferant & aperte, non transiliendo, neque transcurrendo, vel syncopando; sed cum debita reverentia, ut ad devotionem excitent mentes seu animos auditorum.

[c] al. Quæ autem legunt, vel cantant.

XVI. *De visitatione infirmorum.*

Infirmos singulis diebus Dominicis vel festivis videant & visitent diligenter. Caveant autem presbyteri, ne ad visitandum infirmos se exhibeant difficiles, quacumque hora fuerint requisiti. Quod si præsumpserint, canonicam non effugient ultionem: nec, sicut a quibusdam hactenus est præsumptum, D mittant cum eucharistia diaconos ad infirmos, dum ipsi vel potationibus, vel aliis voluptatibus carnis vacant: sed personaliter infirmos adeant, & confessiones audiant solerter: crimina & circumstantias criminum investigent, & innotescant infirmis, quæ foret pœnitentia: ac injungant, quod pœnitentiam recipiant, cum saluti fuerint restituti: cum pœnitentia non sit infirmis, secundum canones, injungenda.

XVII. *De pœnitentiis.*

Pro furtis & rapinis, seu damnis aliis irrogatis, Missarum solemnia non injungant, rerum restitutione prætermissa: sicut solet fieri a quibusdam, qui E salutem animarum non quærunt, sed compendium temporale: sed ante omnia rem restitui, & damna resarciri præcipiant defraudatis.

XVIII. *Quomodo deferenda ad infirmos eucharistia.*

Cum autem in urbibus & villis ubi sitæ sunt ecclesiæ, accedunt cum eucharistia ad visitandum infirmos, pro reverentia corporis Christi, superpelliciis sint induti, cum cruce, lucerna accensa, & campana, clerico vel alio humiliter præeunte.

XIX. *De sepulturis.*

ANNO CHRISTI 1229.

Ad hæc firmiter inhibemus, ne communio corporis Christi cuiquam, vel morienti ecclesiastica sepultura, prætexta cujuslibet delicti occulti, deneretur.

XX. *Ut nemo, nisi privilegio Papæ munitus, confessionem audiat alieni parochiani.*

Nullus presbyterorum alienum parochianum ad confessionem vel communionem corporis Christi præsumat admittere, sine licentia proprii sacerdotis, nisi privilegio audiendi confessiones a summo Pontifice sit munitus. Cum autem a sacerdote licentia petitur alteri confitendi, sacerdos personam designet cui debeat confiteri: ne quispiam tali velamine, nemini confitendo, pœnitentiæ diffugiat sacramentum.

XXI. *De sacris liberaliter conferendis.*

Ne autem presbyteri quæstum saluti præferant animarum, tractatum de decimis seu aliis temporalibus in confessionibus non permittant: sed diligenter exponentes confitenti, qualiter debeat confiteri, & quis sit pœnitentiæ fructus, expletis omnibus, tantum demum petant, quæ de decimis [a] vel aliis ecclesiasticis debebantur.

[a] al. vel alia ecclesiæ laborum.

XXII. *Ut liberaliter detur in Pascha Corpus Christi.*

Similiter in sacrosancto die Paschæ, sine ulla exactione decimæ, vel debiti seu obligationis, [b] liberatur Corpus Christi: ne una manu porrigendo eucharistiam, altera recipiendo pecuniam, nostræ redemptionis mysterium fiat venale. Quod si compertum sit fieri; præcipimus hujusmodi flagitiosum commercium severitate canonica graviter vindicari.

[b] al. liberaliter conferatur corpus.

XXIII. *De legato facto concubinæ clerici.*

Licet legitima testamenta clericorum decedentium velimus firmiter observari: nolumus tamen, quod concubinis suis in testamento suo quidquam relinquant, seu iis donent in extremis, mortifere laborantes. Quod si de cetero factum fuerit, totum illud in pios usus nostro arbitrio convertatur.

XXIV. *De matrimonio, & clandestinis desponsalibus.*

Ad hæc firmiter inhibemus, ne quis alienum parochianum ad matrimonium contrahendum recipiat, nisi tamen ibi ubi vir ejus conversatus fuerit: quin ubi femina degit, diligens scrutinium permittatur; & litteras referat sui prælati, quidquid per scrutinium apparet continentes.

XXV. *De matrimoniis clandestinis.*

Fidei donationes domesticas, etiam de matrimonio contrahendo, fieri prohibemus, nisi coram testibus fide dignis, & sub præsentia sacerdotis. Ac laïci, qui talibus interfuerint clandestinis contractibus, propter pernicioſum exemplum, pœna publica puniantur.

XXVI. *Ut archidiaconi & alii jurisdictionem habentes, suis finibus sint contenti.*

Volentes autem ut unicuique quod suum est, conserveur legitime; statuimus, ut archidiaconi, & alii qui alicui jurisdictioni præesse videntur, taliter suis finibus sint contenti, ne quid in præjudicium episcopalis dignitatis nostræ, aut possessionis seu con-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1289.

ANNO CHRISTI 1289.

fuerudinis Ciceſtrenſis eccleſiæ diu obtentæ & approbatæ, temere audeant attentare. A

XXVII. *De viſitatione epiſcopi.*

Volumus etiam & ſtatuimus, quod ſingulis eccleſiis civitatis Ciceſtriæ & diœceſeos ad noſtram viſitationem ſpectantibus, poſt ſuſceptionem noſtrarum litterarum de viſitatione celebranda, omnes cauſæ integræ tum repertæ, necnon exceſſus non correcti, noſtræ diſcuſſioni & correctioni principaliter reſerventur.

XXVIII. *De proceſſionibus.*

Quia vero, exigentibus culpis noſtris, fructus B humanis neceſſitatibus cæleſti miſeratione proviſos frequenter abſorbet repentina calamitas tempeſtatum: orationum ſuffragiis eſt Chriſti miſericordia & precibus piis invocanda. Ideoque ſinguli preſbyteri, cum aëris intemperiem viderint imminentem, non exſpectato noſtro vel archidiaconorum noſtrorum mandato, protinus ad proceſſiones & humiles orationes devotionem excitent ſubditorum: ne dum juſſionis noſtræ auctoritas exſpectatur, ultra quam expediat deprecatio fidelium, moroſa negligentia, prorogetur.

XXIX. *De ornamentis eccleſiæ.*

Quia domum Dei decet ornari honore congruo, C
Pſal. 92. dicente Pſalmiſta, *Domine, dilexi decorem domus tuæ*: præcipimus, in vaſis, veſtimentis, libris, & aliis ad divinum miniſterium deputatis, eccleſiis honorifice provideri. Item eccleſiaſticum fontem baptiſmalem, & chriſma ſub clavibus curioſa diligentia & ſolicitudine cuſtodiri. Si quis vero ea incaute
[a] *al. reliquerit.* [a] relaxaverit non ſignata, tribus menſibus ab officio ſuſpendatur.

XXX. *Quid faciendum de pannis chriſmalibus.*

Panni etiam chriſmales in uſus ſæculares ſeu profanos minime convertantur; ſed ad manutergia ſeu ſuperpellicia, ſeu pannos ceteros conſuendos ſeu reficiendos, [b] diſpolitione diſcreti ſectoris cum omni D
[b] *al. diſpoſitione ſacerdotis.* reverentia catholica exponantur.

XXXI. *De firmis.*

Eccleſias viris religioſis ad firmam dari firmiter inhibemus, & illis præcipue qui in eiſdem obtinent jus patronatus: item multo fortius de laïcis quibuſcumque. Quod ſi contra præſumptum fuerit, fructus beneficiorum ſequeſtrentur: & tam dantes,
[c] *Sum. ser.* quam accipientes epiſcopi [c] & ſui officiarii decreto canonico puniantur.

XXXII. *De decimis.*

Decimas autem nullus vendere præſumat ante tempus, quo inde ex beneficio conſuetudinis teſtandi habeat facultatem: ſed nec laïcus ullo tempore, donec fuerint a novem partibus ſeparatæ. Indulgemus vero clericis in ſuis eccleſiis reſidentibus, aut in noſtro ſervitio admorantibus, aut etiam de noſtra licentia, cauſa ſtudiorum abſentibus; ut de fructibus terrarum eccleſiarum ſuarum, quas propriis ſumptibus excolunt atque ſerunt, quacumque parte anni deceſſerint, teſtandi habeant facultatem.

XXXIII. *De vicariis.*

Religioſi ad vicarias eccleſiarum quas habent in proprios uſus, vicarios nobis idoneos præſentent: alioquin taxatione vicariorum [d] præhabita, de illis
[d] *al. prohibita.* curabimus ordinare.

XXXIV. *De penſionibus.*

[a] Neu conniventia noſtra conſenſum inducat, & taciturnitas pariat culpæ reatum; nos ſynodali definitione firmiter injungimus & monemus, ut eccleſiæ, decimæ, penſiones, [b] & alia quæcumque jura, quæ per vitioſum ſunt uſurpata ingreſſum, ſine mora ſalubriter reſignentur: cum vitia poſſeſſionum a prædeceſſoribus ad poſteros, juxta juris exigentiam, cum ſuo vitio tranſmittantur. Et ne ſupradicta percipiantur vel exigantur, ſub obteſtatione divini judicii firmiter inhibemus: cum ad paria judicentur, alienum invadere, & illicite detinere.

[a] *al.* ne autem conniventia.

[b] *al.* & alia eccleſiaſtica.

XXXV. *De juramento fidelitatis.*

Illum autem abuſum reprobamus penitus, quo religioſi a clericis ad beneficia præſentati, ante inſtitutionem obtentam, fidelitatis exigunt juramentum. Qui autem tale ſacramentum præſtiterunt, beneficiis ipſis noverint ſe privandos. Nec exactores relinquimus impunitos, cum ſimoniacam contineant pravitatem.

XXXVI. *De penſionibus.*

Penſiones autem debitas terminis ſtatutis ſolvi præcipimus, ſub pœna duplici eccleſiæ Ciceſtrenſis fabricæ perſolvenda. Simili pœna petelli volumus qui ſynodalia, antequam a ſynodo receſſerint, non perſolvunt. C

XXXVII. *De examinationibus.*

Quia cauſæ plerumque matrimoniales & aliæ per indiſcretos examinatores periclitantur & diutius protrahuntur: volumus quod in ſingulis decanatibus ſex vel quatuor fide digni eligantur & diſcreti, qui teſtes producendos fideliter examinent, & dicta ſingulorum integre & fideliter redigant in ſcripturam: non ſicut fieri conſuevit, ſcribendo quod cum aliis concordet, vel per omnia idem dicat; cum talis ſit obſcuritas reprobanda. Ad hoc ſe obligent vinculo ſacramenti, ſalario eis ob hoc moderatione D archidiaconi & capituli conſtituto.

XXXVIII. *De exceptionibus conſurum. matrimonialium.*

Qui autem in cauſa matrimoniali falſas exceptiones vel opponunt, vel opponi procurant; vel qui in cauſa matrimoniali, ubi de exheredatione agitur filii, ſcienter prohibent teſtimonium, ut id fieri procurent, vel teſtes ſubornant: excommunicationis ſententiæ ſe noverint ſubjacere.

XXXIX. *De iis qui mentiuntur habitum Fratrum, & prædicant turpis lucri gratia.*

Quia, ut a fide dignis audivimus, quidam non E veri Fratres, nec veraciter de ordine quidem Apoſtolorum exiſtentes; mutatis vicibus, ipſorum Fratrum, ſcilicet Apoſtolorum habitum & tonſuram ſimilitudinarie portantes, in pleriſque eccleſiis & aliis locis noſtræ diœceſis, prædicationis, & audiendi confeſſiones officium præſumptuoſe exercuerunt; & aliquoties eorum prædicationem ad quæſtum pecuniarum, & aliud lucrum turpe, floride colore ſubventionis, ad calicem, vel librum, vel aliud ornamentum eccleſiaſticum, quo eos egere aſſerunt, converterunt, & a ſimplicibus per medium illum extorſerunt: Volentes ergo noſtros ſubditos a talibus fraudibus præmuniri; ipſis injungimus, ne tales falſos Fratres vel alios titulum profeſſionis a ſede Apoſtolica non habentes, in ſuis eccleſiis, vel alibi in ſuis

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1289.

parochiis prædicare, vel conciones audire permittant. Et si quid lucri fortasse pro hujusmodi prædicatione sibi adquisiverunt, illud ad fabricam & opus ecclesiæ, ubi id acceptum fuerit, statim deputare non postponant.

XL. *Qui sint excommunicati.*

Excommunicamus autem, qui pacem Regis & regni perturbare, aut libertates ecclesiæ seu jura, præcipue hujus sacrosanctæ Cicestrensis ecclesiæ, infringere, ac possessiones ecclesiasticas invadere, aut ad bona ecclesiastica manus impias extendere præsumpserint, in præjudicium ecclesiasticæ libertatis. Item illos qui in beneficia ecclesiastica se intrudunt; & eos qui per laïcalem potentiam seu aliam violentiam, absque consensu seu conniventia prælati loci, ea detinent occupata: illos qui sequestrationem scienter de cetero violant, consimili sententia involventes. Eadem sententia etiam omnes illos innodamus qui mandata regia pro coërcendis excommunicatis a quibuslibet impetrata, gratia [a] vel odio alicujus personæ, seu alia causa exsequi malitiose [b] differunt vel evitant. Omnes etiam incendiarios, ecclesiarum fractores, [c] venefícos & veneficas, vacantes imprecationibus, magos, & hæc fieri procurantes, & qui immunitatem ecclesiæ violaverint, denunciamus excommunicationis sententiam incurrere ipso facto.

[a] al. vel odio, seu lucri causa exsequi. [b] al. differunt vel omittunt. [c] al. venefícos & magicis incantationibus utentes, & hæc fieri procurantes.

XLI. *De sententia excommunicationis.*

Prohibemus etiam, ne excommunicationis sententia in genere pro damnis vel injuriis proferatur in genere, quoties dignosci poterit, quis adversus quem habeat actionem: nisi evidens utilitas id exposcat. Excommunicamus etiam omnes illos, qui odii vel lucri causa aliis crimina falsa imponunt: pro quibus mors, vel exsilium, aut membrorum mutilatio, vel exheredatio, seu bonorum exspoliatio sequi debeat, si judicialiter convincantur. Istasque generales sententias in singulis parochialibus ecclesiis per earum sacerdotes, sub pœna suspensionis a divinis, præcipimus quater in anno lingua materna publicari parochianis, distincte & aperte; videlicet Dominica in Adventu Domini, Dominica in medio Quadragesimæ, Dominica proxima ante festum Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, & Dominica proxima ante festum sancti Michaëlis. Qui vero ad defamationem alterius quid proponit, quod mores fugillet, nisi hoc probare valuerit, canonice puniatur: & ita injuriam passo, pro modo culpæ, satisfacere compellatur. Hæc autem salubria statuta [a] in singulis decanatibus, proximis capitulis, post singulas synodos recitentur; & per illos qui capitulis præerunt, in singulis articulis exponantur, & ad eorum observantiam per censuram ecclesiasticam singuli districtius compellantur. Hæc autem, & a singulis libertatem prætendentibus districtius observari, & in suis capitulis publicari. [b]

[a] al. in singulis decanatibus, proximis capitulis generalibus quater in anno recitentur. [b] *Desunt hæc*: præcipimus.

1289.

CONCILIUM VILNNENSE.

EX *Gallia Christiana discimus, a Guillelmo de Valentia, Viennensi archiepiscopo, habitum esse provinciale concilium, die festo sancti Luca, anno Domini* MCCLXXXIX. *cui interfuerunt Joannes Valentinensis & Diensis, Hugo Vivariensis, G. Gratianopolitanus, & Aymo Maurianensis, episcopi.*

1290.

CONCILIUM NUGAROLIENSE,

ab Auscitanæ provinciæ episcopis celebratum, præside Amanco de Armaniaco, hujus nominis secundo, anno Domini MCCXC.

Ex cod. Mss. Illustriss. archiepiscopi Remorum, Maurícii Tellerii.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut comes Fuxi restituat episcopo Lascuriensi civitatem Lascuriensem, & alia.*
II. *Excommunicatio in.....*
III. *De abusoribus litterarum.*
IV. *Excommunicatio sortilegorum.*
V. *De sententia excommunicationis, & de leprosis.*
VI. *Diversa pœna, quicumque episcopum invaserit.*
VII. *Idem in abbatibus & clericis.*
VIII. *De sententia excommunicationis cum interdicto.*
IX. *Quod requisiti cessent a divinis.*
X. *Excommunicatio contra infringentes libertatem ecclesiæ.*
XI. *Interpretatio cujusdam statuti.*
XII. *Excommunicatio contra occupantes bona vel res ecclesiarum.*

PRÆFATIO.

NOtum sit omnibus, quod anno Domini MCCXC. die sabbati, post festum Assumptionis beatæ Mariæ virginis, venerabilis [d] A. Dei gratia archiepiscopus Auscitanus, assistentibus apud Nugarolium in concilio provinciali venerabilibus fratribus nostris, Coseranensi, Olorensi, Tarbiensi, Lascuriensi, Adurensi, & [e] sanctæ Quiteriæ, episcopis, & vicariis ecclesiæ Convenarum, sede vacante, & procuratoribus aliorum suffraganeorum nostrorum ecclesiæ Auscitanæ: necnon cum procuratoribus omnium capitulorum, ecclesiarum cathedralium, collegiatarum ipsius provinciæ, & abbatibus Pessani, & [d] Reulæ Silvestrensis: & pluribus prioribus, præceptoribus, archipresbyteris, & aliis ecclesiarum prælatis diœcesis & provinciæ prædictarum, fuit concorditer ordinatum:

[d] Amanieus. [e] Vasatensi. [d] Forte Gerundensis.

CANONES.

I. *Ut comes Fuxi restituat episcopo Lascuriensi civitatem Lascuriensem, & alia.*

QUod super violentia & spoliatione facta prædicto episcopo & ecclesiæ Lascuriensi, moneatur nobilis vir & comes Fuxi & uxor ejus, & eorum [e] cùi in Bearnio, per Tarbiensem & Olorensem episcopos, quod infra quindecim dies post monitionem ipsorum, restituant dicto episcopo

[e] Forte ubi-cumque.

Digitized b

ANNO CHRISTI 1190.

Lascurensi civitatem Lascurensem, & castra, ac loca, & alia bona, in monitione super hoc confecta, contenta : alioquin excommunicationis sententia sint ligati. Et quod ad perpetuam rei memoriam inter statuta provincialia scribatur, ut si in futurum per aliquos principes [a] contempentur similia, contra ipsos modo simili procedatur.

[a] *Corrige*, attententur.

II. *Excommunicatio in* .....

Sententia excommunicationis delata dudum in [b] rectores manifestos provinciæ Auscitanæ, sit ratificata & confirmata.

[b] *Hunc, raptores, vel res ecclesiæ, recum utique quæ prædicta sunt vel rectores manifestos nominabimus.*

III. *De abusoribus litterarum.*

Quia per [c] usum litterarum multi vexantur & affliguntur laboribus & expensis : in prædicto concilio exstitit constitutum, quod tam clerici, cujuscumque conditionis aut status exsistant, qui litteris apostolicis abuuntur, vel litteris legatorum [d] sedis Apostolicæ, videlicet utendo falsis litteris scienter ; vel qui litteras nomine suo vel nomine ecclesiæ suæ impetratas tradunt aliis pro adversariis fatigandis, & qui eas ad sic utendum recipiunt : & qui litteris vocatis, *ea quæ de bonis*, utuntur contra aliquos, contra quos de jure, secundum formam ipsarum, dictæ litteræ non procedunt vel possunt extendi : vel aliis litteris apostolicis generalibus : sententiam excommunicationis incurrant : & judices, qui scienter aliquos sic faciunt per suas litteras fatigari.

[c] *Corrige*, abusum.

IV. *Excommunicatio sortilegorum.*

Quoniam sortilegia idololatriæ comparatur, per quam animæ damnabiliter decipiuntur : omnes sortilegi fuerunt in dicto concilio excommunicationis sententia innodati.

V. *De sententia excommunicationis, & de leprosis.*

Fuit in dicto concilio institutum, quod clericus aut religiosus, cujuscumque conditionis aut status exsistat, qui clericum aut religiosum super actu particulari, vel super crimine, in judicium vocari seu citari fecerit coram judice sæculari, excommunicationis sententiæ subjaceat ipso facto ; & vocato seu sic citato de expensis & interesse satisfacere teneatur. [d] Item quod leprosi super actionibus personalibus non conveniantur coram judicibus sæcularibus : & si conventi fuerint, non teneantur respondere coram ipsis : & ad interesse teneantur eisdem, qui eos sic procuraverint conveniri : & nihilominus judices sæculares compellantur per censuram ecclesiasticam, ne ipsos super talibus actionibus respondere compellant. Item quod leprosi eundo ad villas, & per villas, & ad castra, signum portent consuetum in veste superiori, & non intrent nundinas vel mercata : alioquin quinque solidis currentis monetæ mulctentur, Ordinario applicandis.

Conc. Turonense. ann. 1163. c. 24.

[d] *Hic desinit textus Turonensis.*

VI. *Diversa pœna quicumque episcopum invaserit.*

Quia quod contra prælatos agitur, facile in subditos derivatur : dignum est, ut perpetrata contra ipsos emendatione debita corrigantur, ne concussis columnis ecclesiæ, ædificium diruatur. Ideirco statuimus, quod quicumque episcopum hostiliter malitiose cum armis fuerit insecutus, invaserit, percusserit, vel ceperit, vel socius fuerit facientis, aut fieri mandaverit, aut factum ratum habuerit, aut consilium dederit vel favorem, aut postea receptaverit aut defensaverit scienter : ejusdem excommunicationis sententiam incurrat ipso facto : a qua neA quear, nisi in articulo mortis, nisi a nobis vel a summo Pontifice, liberari. Et si in mortis articulo quis absolutus fuerit, corpus sepultura Christiana [a], donec de præmissis satisfecerint competenter. Nec ad tonsuram admittantur : [b] in domibus regularibus, alicujus prælationis [c] sequantur honorem. Si secus factum fuerit, sit irritum ipso facto : & omnibus feudis, locationibus, arrendationibus ecclesiarum, & beneficiis quæ ab ecclesia & monasteriis [d] obtineant in provincia, ipso jure perpetuo sit privatus ; quæ ad ipsas ecclesias ipso facto libera revertantur. Et quod si quis prædictorum, filium vel filios habeat, beneficiarum, vel beneficiatos, quovis beneficio sit eo ipso privatus, spe promotionis eo ipso omnino sublata. Dentur cuncta eorum ædificia in ruinam, & nullo tempore reparentur. Et sit infamis perpetuo : & tam insecuror, quam alii supradicti, tanti mali participes, quamdiu in sua malitia perdurabunt, singulis diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis & candelis extinctis, per omnes illius loci ecclesias, in quo tantum facinus fuerit attentatum, & diœcesum vicinarum, excommunicati publice nuncientur. Et loca ubi perpetrata prædicta fuerint, & ubi prædicta delinquentes hujusmodi recepti fuerint, usque ad congruam satisfactionem ecclesiastico subjaceant interdicto. In aliis quibuscumque locis, quamdiu ibi fuerint, cessetur omnino a divinis, præter in casibus a jure permissis, & aliis pœnis super hoc vel concilia jure statutum nihilominus in suo robore duraturo.

ANNO CHRISTI 1190.

[a] *Dessi*, privetur.

[b] *Dessi*, nec.

[c] *Forte*, consequantur.

[d] *Corrige*, obtinebant ..... sint privati.

Mendosus locus, sed tamen intelligitur facilis.

VII. *Idem in abbatibus & clericis.*

Idem sit in abbatibus, prioribus, archidiaconis, canonicis ecclesiarum cathedralium, rectoribus : exceptis tribus pœnis, scilicet quod filii talium non perdent habita beneficia ; & quod sua ædificia non dentur in ruinam ; & quod non admittantur ad sacros ordines, tonsuram, vel beneficia ecclesiastica, nec ad honorem prælationis in domibus regularibus.

VIII. *De sententia excommunicationis cum interdicto.*

Statuimus, quod si quis, vel si quæ, violenter occupaverit bona vel res ecclesiasticarum personarum, vel retinuerit occupata, vel mandaverit, vel suo nomine factum, ratum habuerit, vel consilium vel auxilium ad hoc dederit : ipso facto sit excommunicationis vinculo innodatus : & loca ubi fit violentia, vel ad quæ reducuntur, usque ad satisfactionem condignam sint ecclesiastico interdicto supposita. Si castra, villa, vel locus ecclesiæ, vel monasterii, vel ecclesiasticarum personarum, occupentur : quamdiu stabit injuria, sit ipse locus suppositus ecclesiastico interdicto : & omnia loca terræ taliter occupantium, vel mandantium, vel ratum habentium ; nisi requisiti infra octo dies emendaverint, usque ad condignam satisfactionem, ipso facto, ecclesiastico subjaceant interdicto.

IX. *Quod requisiti cessent a divinis.*

Addimus quod rectores ecclesiarum, dum fuerint requisiti [e] personas ecclesiasticas vel clericos damnum passos de præmissis, cessent a divinis, & servent contenta superius ex [f] tempore, nullo alio mandato a superiore suo expectato.

[e] *Corrige*, pro personas.

[f] *Scriptum erat*, expre.

X. *Excommunicatio contra infringentes libertatem ecclesiæ.*

Ad evitandum animarum periculum, & eccle-

Conc. Turon. an. 1566. c. 10.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1190.

siarum indemnitatibus Auſcitanæ provinciæ providendum, omnes & ſingulos utriuſque ſexus, cujuſcumque dignitatis, conditionis, aut ſtatus exiſtant; qui contra eccleſiæ libertatem, immunitatem, [a] juxta juriſdictionem & privilegia ejuſdem, ſive conſiſtant de ſpiritualibus, & temporalibus, modis quibuſcumque acquiſita: vel contra laudabiles conſuetudines erga ipſas eccleſias pia devotione fidelium introductas venire nituntur, ipſa uſurpando: aut ipſis eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis onera, præſertim gravia, imponere: aut contra præmiſſa, vel aliquod eorumdem, ſtatutum, ordinationem, colligationem, conſpirationem, confœderationem, pacta, promiſſiones inter ſe, clam vel palam, directe vel indirecte, [b] jure vel facere: ſuper [c] conciliis expenſas, vel ſumptuum contributionem, vel alias quoquo modo adinvicem factis vel faciendis, perpetuo vel ad tempus: necnon omnes & ſingulos, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtant, qui prælatos, eccleſias, monaſteria, capitula, collegia, vel conventus, ſeu alias perſonas eccleſiaſticas, ad ſubmiſſiones ſibi faciendas bonorum immobilium, ſeu jurium ipſarum eccleſiarum, hactenus compulerunt, quocumque quæſito colore ſeu modo, vel alias quomodolibet: niſi infra duos menſes a tempore hujuſmodi inchoandos, de prædictis ſatisfecerint eccleſiis competenter, ipſa bona in priſtinum diviſerint, vel de cetero perſonas eccleſiaſticas ad hujuſmodi ſubmiſſiones, ut præmittitur, faciendas compulerint: & quoſcumque dantes in prædictis vel aliquo prædictorum, conſilium, auxilium vel favorem, ſingulas perſonas, excommunicationis; collegia & univerſitates, interdicti ſententiis ipſo facto decernimus ſubjacere. Prælati vero, religioſi, clerici, & perſonæ eccleſiaſticæ, qui vel quæ præſentem conſtitutionem, & alia jura ſuper hoc edita non ſervaverint, pœnas ſuper hoc inflictas ipſo facto noverint incurriſſe. Præſentem autem conſtitutionem per ſuffraganeos noſtros in ſuis ſynodis ſemel, & per rectores eccleſiarum in ſuis eccleſiis quolibet anno, ſub pœna ingreſſus ecclesiæ, quam, non parendo, ipſo facto incurrant, præcipimus publicari.

ANNO CHRISTI 1190.

[a] Forte jura.

[b] Corrige, aliter.

[c] Corrige, ſuper communibus expenſis, vel communium contributione.

XI. *Interpretatio cujuſdam ſtatuti.*

Sacro approbante concilio [a] ſtatutum noſtrum olim editum in concilio Nogarolenſi quod incipit: Statuimus quod ſi quis vel ſi quæ violenter occuparint bona, res eccleſiæ, vel eccleſiarum parochialium, vel retinuerint occupata, &c. declaramus, omnes & ſingulos utriuſque ſexus, qui poſt dictum ſtatutum, bona, jura, vel res eccleſiarum, quæ eiſdem competunt vel debentur, de conſuetudine vel de jure, quoad proprietatem vel poſſeſſionem, aut quoad utrumque, qui retinuerint, requiſiti occuparint ea, ſuberaxerint prædicta, vel aliquod prædictorum, ipſis eccleſiis vel perſonis eccleſiaſticis: ipſo facto in pœnas dicti ſtatuti incidiſſe. Mandantes dictas pœnas in dictis perſonis & locis, uſque ad congruam ſatisfactionem, inviolabiliter obſervari.

[a] Dresſ. confirmatorem, vel aliquo ſimile. et Alterius confirmationis ipſius rei edita ipſo hoc capite modernum non ſubſequens, apparet: ſed ſic eſt in cod. ms.

XII. *Excommunicatio contra occupantes bona vel res eccleſiarum.*

Statuimus quod quicumque utriuſque ſexus, bona, res, vel jura eccleſiarum, quæ eiſdem de jure vel conſuetudine competunt vel debentur, quoad poſſeſſionem vel proprietatem, conjunctim vel diviſim, occupaverint, vel retinuerint requiſiti, vel in præmiſſis dederint conſilium vel favorem, eo ipſo excommunicationis ſententiam incurrant. Si autem domini locorum, vel eorum locum tenentes, conſules, jurati, prædicta faciunt, ubi prædicta facta fuerint, vel aliquod de prædictis: niſi fecerint dari, reſtitui, vel emendari, requiſiti; ipſo facto ſint ſuppoſiti eccleſiaſtico interdicto.

1190.

CONCILIUM PARISIENSE.

Ex chronico ſancti Dionyſii, edito a R. P. Luca Dacherio Benedictino.

MCCXC. Hoc anno miſſi fuerunt a curia Romana duo legati in Franciam, quorum nomina, domnus Girardus, & domnus Benedictus, qui convocatis omnibus prælatis ejuſdem regni, tenuerunt concilium in eccleſia beatæ Genovefæ Pariſius. *Hactenus chronicon.*

1191.

CONCILIUM SALTZBURGENSE,

de Hoſpitalariorum, Templariorum & Teutonicorum ordinibus conjungendis, celebratum anno Domini MCCXCI. tempore Nicolai Papæ IV.

QUA occaſione hac ſynodus indicta, quidque in ea geſtum fuerit, Eberhardus hujus temporis ſcriptor in ſuis annalibus, apud Henricum Canſiſi primum tomum editarum Antiquitatum exſtantibus, ita deſcribit: Anno milleſimo ducenteſimo nonageſimo primo, civitas Akaron, quam ſolum habebant Chriſtiani in terra ſancta, obſeſſa eſt per Soldanem Babylonenſem, & per quadraginta dies & noctes ſine intermiſſione impugnata, capta eſt: & ibidem multa Chriſtianorum millia & capta ſunt & occiſa: aliqui autem per navigium fugerunt. Et quia multorum erat opinio, quod ſi fratres domorum ibidem, ſcilicet Hoſpitalarii, Templarii, & Teutonici, & reliquus populus omnino concordaſſet, civitas capta non fuiſſet: mandavit Papa Nicolaus omnibus patriarchis, archiepiſcopis, epiſcopis, & aliis prælatis, ut concilia provincialia celebrarent, & deliberarent qua ope vel conſilio eidem terræ poſſit ſubveniri. Et per concilium habitum Saltzburgæ, reſcriptum fuit domino Papæ & conſultum, ut prædicti tres ordines coniungerentur ad unum ordinem, melioribus eorum obſervantiis in unum redactis: & quod ad ſuccurſum ejuſdem terræ ſanctæ, rex Romanorum cum principibus vocaretur. Qui nuncii antequam veniſſent ad curiam, Papa mortuus eſt: & ſic hoc negotium remanſit infectum. *Hæc Eberhardus.*

Quæ ſequuntur ſtatuta Chunradi Saltzburgenſis archiepiſcopi, accepi Binius a P. Jacobo Greſſero, Societatis JESU, *manuſcripta, & in tomi tertii appendice collocavit. Cumque concilii locum aut tempus deſignatum non haberent, huic attribuenda Concilio duxit.*

Hæ ſunt conſtitutiones domini Chunradi, venerabilis archiepiſcopi eccleſiæ Saltzburgenſis.

I. *De contractibus matrimonialibus.*

CONtractibus matrimoniorum, qui nonnumquam contra eorumdem honeſtatem, ac juris prohibitionem, in grave animarum periculum clandeſtine celebrantur, ſalubriter occurrere cupientes:

Digitized by

ANNO CHRISTI 1192.

prioribus ſtatutis ſuper hoc editis adjicimus, & de A
conſilio ſacræ ſynodi ſtatuentes, irrefragabiliter or-
dinamus: ut quandocumque ſponſalia ſeu matrimo-
nia contrahuntur, non minus quam ſex perſonæ bo-
neſtæ, ac fide dignæ, de vicinia & ſaltem parochia
amborum, vel alterius contrahentium, aut loci in
quo contractus agitur, inter quas ad minus tres vi-
rilis ſexus habeantur. Et in ipſo contractu debent
pro teſtibus adhiberi, quæ non ſunt de contrahen-
tium familia, vel eiſdem in una domo cohabitan-
tes, ſeu domus, in qua fit contractus hujuſmodi,
inquilinæ. Quod ſi ſecus fuerit attentatum, contra-
hentes, operam dantes, ſive ſcienter præſentiam ex-
hibentes, & ſponte in ſuis domibus hæc fieri patien-
tes, ſententiam excommunicationis, quam & in his
ſcripeis in eos ferimus, incidant ipſo facto; in quos
[a] alias. etiam [a]alias, pro juſto noſtri motus arbitrio, animad-
verti pœna, quæ plus timeatur, volumus & debe-
mus: quam ſententiam abſolutionis nobis duximus
reſervandam. Volumus etiam, ut poſt contracta
quocumque modo ſponſalia, vel matrimonia, ipſi
contrahentes, vel aliqui de ipſorum mandato ſpe-
ciali, contractum hujuſmodi infra menſem, a die
ejuſdem numerandum, plebano vel plebanis ipſo-
rum contrahentium; ſeu, ſi copia ipſorum haberi
non poterit, vicariis eorumdem, duabus vel tribus C
perſonis idoneis præſentibus, debeant publicare.
Contra venientes, ſententia excommunicationis,
quam in his ſcriptis pronunciamus, involvi volu-
mus, ipſo facto: alias, pro exceſſus gravitate, per
nos acrius puniendos: eorumdem abſolutione no-
bis libere reſervata.

LI. *De clericis officialibus.*

JUris veſtigiis inhærentes, in hac ſacra ſynodo
denunciamus publice, & ſub pœna clericalis pri-
vilegii prohibemus, ne clerici religioſi vel ſæcula-
res, cujuſcumque ordinis, vel prælaturæ, procu-
rationes ſæculares, ſub quibuſcumque principibus, D
vel aliis laïcis aſſumant, ſeu ante aſſumptas retine-
re præſumant: ne ſub nomine pignoris, vel quo-
cumque colore quæſito, ſint actores, procuratores,
conductores, juſtitiarii, vicecomites, præpoſiti, ad-
miniſtratores, officiales, quocumque vocentur no-
mine, in civilibus, vel miniſtri: quia nemo mili-
6. Tim. 2. 4. tans Deo ſe debet negotiis ſæcularibus implicare. Si
qui vero juris & noſtræ prohibitionis tranſgreſſo-
res, hæc vel aliquid horum de novo aſſumpſerint,
ſeu ante aſſumpta non depoſuerint ſtatim, per om-
nia, & in totum: ipſo jure ſententiam excommu-
nicationis incurrant: abſolutione nobis, ſi digne
pœnituerint & ſatisfecerint, reſervata. In qua ex-
communicatione ſi per menſem animo perſtiterint
indurato, ipſos ex tunc a beneficiis, dignitatibus,
perſonatibus, & adminiſtrationibus eccleſiaſticis
quibuſcumque, ac omni privilegio clericali, exu-
tos & privatos eſſe volumus ipſo facto, nec ad ea vel
ſimilia in poſterum aliquatenus admittendos: puni-
tionem illorum, qui ante hanc noſtram ordinatio-
nem (quam extra Saliſburgenſem, Chiemenſem,
Boumbergenſem, Gaizenſem archidiaconatus ex-
tendi ad præſens volumus) hujuſmodi prohibita B
illicite gerere præſumpſerint, noſtræ diſtrictionis
judicio reſervantes.

ANNO CHRISTI 1192.

LII. *De ſecta vagorum ſcholarium.*

LIcet contra quoſdam ſub vagorum ſcholarium
nomine diſcurrentes, ſcurriles, maledicos, bla-
ſphemos, adulationibus importune vacantes, qui
ſe clericos in vituperium clericalis ordinis profiten-
tur, nonnulla pio zelo pro ſalubri eorum correctio-
ne emanaverint inſtituta: ex his tamen nullus fru-
ctus aut modicus jam provenit. Publice nudi ince-
dunt, in furnis jacent, tabernas, ludos, & meretri-
ces frequentant, peccatis ſuis victum ſibi emunt,
invetterati ſectam ſuam non deſerunt: ſic ut de eo-
rum correctione nullus remaneat locus ſpei. Ideo-
que prioribus ſtatutis pro ſalute animarum ſuarum,
quam quærimus, ſalvis: adjicimus & denuncia-
mus in hac ſacra ſynodo, ſub pœna privilegii cle-
ricalis publice prohibentes, ne quis ſectam vago-
rum ſcholarium reprobatam aſſumat, ſeu in ea per-
maneat, vel eam exercere præſumat. Alioquin eos,
qui hujuſmodi ſectam ante hanc noſtram conſtitu-
tionem temere aſſumptam, infra menſem, a tem-
pore promulgationis ejuſdem conſtitutionis nume-
randum, penitus non dimiſerit; & illos, qui nunc
aſſumere præſumpſerint; ipſo facto ſtatim omni
privilegio clericali exui præcipimus & nudari:
volentes, ut quandocumque a monaſteriis, eccleſiis,
vel clericis, cujuſcumque rei importuni aut violen-
ti fuerint exactores, ipſis eoſdem liceat noſtra au-
ctoritate capere, invocato ad hoc, ſi opus fuerit,
brachio ſæculari. Et eos captos nobis vel archidia-
conis noſtris aſſignari volumus, noſtro carceri, ut
nobis videbitur, includendos: ut ſic reatus, omne
excludat privilegium in his, quos vilitas vitæ eo
nec frui patitur, nec gaudere.

CONCILIUM LONDINENSE, 1192.

de ejectione Judæorum, habitum anno Chriſti MCCXCI. tempore Nicolai Papæ IV.

DE *rebus in hac ſynodo geſtis ita Brevium*: Bernhardo epi-
ſcopo Groſſetano, ſedis Apoſtolicæ Legato, in Anglia
nondum præſente, Londini ad Weſtmonaſterium celebratum
eſt concilium. In hoc in primis agitatum eſt de ejectione Ju-
dæorum, quorum erat per omnem Angliam ingens multitu-
do: quo ſic oves ab hœdis ſegregarentur. Itaque publico juſ-
ſum eſt edicto, ut infra paucos dies omnes abirent cum bonis.
Illi juſſis concilii parentes, alii alio diſceſſerunt. Ita profuga
gens de Anglia in perpetuum exivit, miſera ſemper alicubi
terrarum peregrina, uſque eo dum denique deleatur. Eodem E
in concilio Eduardus expoſuit ſe cupere ire auxilio Chriſtianis
in Aſiam: & quia res ad religionem pertinebat, voluit ut ſa-
cerdotes pecuniam ſuppeditarent. Poſtremo placuit regi, ſimi-
liter atque principibus, illud injurium jure iterato ſtatuere, ne
cui hominum liceret dare prædia collegiis monachorum:
neve liceret monachis, aut aliis ſacerdotibus, emere poſſeſſio-
nes. Supervenit tandem legatus, & una cum Joanne Beccano
archiepiſcopo Cantuarienſi ſibi adjuncto, regem iniquitatis
atque impietatis redarguit: legemque abrogare, & eccleſiis,
eccleſiaſticiſque rebus ac perſonis, libertatem reſtituere coëgit.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1291.

CONCILIUM MEDIOLANENSE,

pro auxilio terræ ſanctæ ferendo congregatum, anno Domini MCCXCI. tempore Nicolai Papæ IV.

ANNO CHRISTI 1291.

ACTA *hujus concilii ex Bernardo Corio Bzovius in annalibus deſcribit ſummatim his verbis* : Ad diem vigeſimum ſeptimum menſis Novembris hujus anni ; Otto archiepiſcopus Mediolani in eccleſia ſanctæ Teclæ, ſynodo provinciali epiſcoporum & univerſi cleri congregata, multa ad eccleſiaſticam diſciplinam revocandam conſtituit ; ac fratre Stephanardo ordinis Prædicatorum verba ad omnes faciente, plurimos Chriſti fidelium ad auxilia terræ ſanctæ a Saracenis A oppreſſæ, auctoritate ſummi Pontificis cruce ſignavit. Dedit inſuper iſtud ſalubre ſummo Pontifici conſilium ; ut milites Hieroſolymitani, una cum Templariis & Teutonicis in unum ordinem congregarentur, iiſdem inſtitutis viverent, & unitis armis contra barbaros dimicarent ; præfecto copiis Crucеſignatorum Rege Galliarum. *Bernardus Corius hiſtoria Mediolanenſis parte 2.*

1291.

CONCILIUM ASCHAFFENBURGENSE PROVINCIALE,

ſub præſidio Gerardi Moguntini archiepiſcopi celebratum, anno Domini MCCXCII.

De hoc concilio ita Trithemius in chronico Hirſaugienſi : B Anno præſcripto Gerardus archiepiſcopus Moguntinus ſynodum provincialem ſuffraganeis & prælatis ſuis in Aſchaffenburg celebrandam indixit ; ubi convenerunt epiſcopi Eiſtetenſis, Spirenſis, Auguſtenſis, Herbipolenſis, Bambergenſis, Hildeshеimenſis & Wormatienſis, cum aliis multis abbatibus, præpoſitis, decanis, atque preſbyteris, qui multa & varia in negotiis eccleſiaſticis utilia ſtatuerunt.

1291.

SYNODUS CICESTRENSIS.

Ex Tomo I. Collectionis Conciliorum Britannicorum.

Statuta & adjectiones domini Gilberti, Dei gratia Ciceſtrenſis epiſcopi, publicata in majori eccleſia Ciceſtrenſi, in ſynodo ibidem celebrata, in die ſancti Calliſti Papæ, anno Domini MCCXCII.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ne animalia ponantur in cœmeteriis ad paſcendum.*
II. *Quod in oblationibus devotio populi non reſtringatur.*
III. *Excommunicati ſunt ipſo facto detentores decimarum.*
IV. *Quod parochiani ſilentes audiant Miſſam.*
V. *Quod ſepultura non fiant in eccleſiis & cancellis.*
VI. *Ne trunci erigantur in eccleſiis ſine epiſcopi licentia.*
VII. *Ut hæ conſtitutiones quater in anno publicentur.*

CAPITULA.

I. *Ne animalia ponantur in cœmeteriis ad paſcendum.*

LIcet humana fragilitas quemlibet ad affectandum & aſſequendum bona temporalia diverſis E [a] malis alliciat : ad hoc tamen homini a Deo datur diſcretio, ut eum auditus hujus, maxime per ea quæ honeſtatem decent, a rationis tramite per devium non abducat. Cum ergo eccleſiarum ſanctuaria, quæ populariter cœmeteria nominantur, ſicut frequenter noſtris auribus inculcatur, nec tantum per laïcorum, verum etiam, quod deteſtabilius eſt, per rectorum, vicariorum, & ſacerdotum parochialium cupiditatem nefariam porcis, equis, bobus, ovibus, & aliis animalibus, ſub prætextu herbagii inibi creſcentis, Dei & eccleſiæ, rejecta reverentia, conculcentur ; & ſanctorum forte corpora, quorum aliqua in iiſdem cœmeteriis fas eſt credere ſepeliri, exC ſecrabili effoſſione fœdentur : quod præſertim defunctorum parentibus & amicis merito cedere poterit in horrorem : Nos igitur tantæ temeritatis, & deteſtandæ cupiditatis audaciæ frenum moderaminis volentes imponere ; ſub divinæ & noſtræ maledictionis interminatione [b] duximus ſtatuendum : ne quis litteratus vel laïcus talia deinceps attentare præſumat : hoc tantum adjecto moderamine, quod rectoribus, vicariis, & ſacerdotibus parochialibus, quibus non eſt aliunde paſtura ſufficiens, tempore quo agnos ſuos colligunt decimales ; & ab illo tempore, tantummodo per quindenam, liceat eoſdem Dagnos immittere nutriendos. Quod ſi forte ſecus contigerit fieri, ex contemptu, vel per negligentiam, aut malitiam eorum quibus parochiali conſuetudine claudendi cœmeterium, diviſim vel conjunctim onus incumbit ; ipſos, qualitercumque ſtatus conditione præfulgeant, domino Rege, & ejus liberis dumtaxat exceptis, a tempore notificationis præſentis ſtatuti, excommunicationis ſententiæ tamdiu volumus ſubjacere, quouſque terminos vel limites clauſuræ cœmeterii, qui ipſos contigerint, refecerint competenter.

[b] al. præcipimus ſtatuendo.

[a] Forte, modis.

II. *Quod in oblationibus devotio populi non reſtringatur.*

Habet hoc proprium antiqui hoſtis invidia, ut ipſo ſuadente, frequenter ea quæ ad animarum remedium pertinent & ſalubriter ordinantur, per malorum machinationes in noxam miſerrime permutentur. Quod & his temporibus, (utinam futuris ſæculis reſervatis) in hac noſtra diœceſi, proh dolor ! vulgariter aſſeritur inveniri : dum quidam maledictionis filii in nubentium ſolemniis, in mulierum purificationibus, & aliis, in quibus ipſe Deus in miniſtrorum ſuorum perſonis oblationum ſolebat

Digitized by

ANNO CHRISTI 1191.

bat libamine: præclare honorari, ad unius oblationem denarii devotionem populi restringere sunt moliti; residuum oblationis fidelium suis, pro libito, vel alienis usibus applicantes. Diversorum igitur his damnabilibus consiliis, salubre repugnaculum opponere cupientes; & in ipsos qui non resipiscunt, laqueum injicere, quem miseris misere tetenderunt: nil novum statuentes, sed antiquorum canonum sancita in medium deducentes, [b] universos & singulos instigatores, per quorum nefanda consilia, ecclesiis, vel ipsarum rectoribus, vicariis aut ministris ipsius quidquam subtraheretur honoris vel commodi consueti; synodi declaratione præsentis pronunciamus, vinculo excommunicationis, ex concilio Oxoniensi damnatos & involutos: reservata nobis absolutione eorum, præterquam in mortis articulo, quousque ministerio in contrarium laborante, ecclesiis devotio popularis fuerit efficaciter restituta.

[a] ad populum benevolentia.

[b] al. universos hujusmodi aliquos.

III. *Excommunicati sunt ipso facto detentores decimarum.*

Item decimas a quibuscumque debitas persolvi præcipimus integraliter, sub pœna excommunicationis, quam in non plene solventes ferimus: [c] in his scilicet declarantes cum decretali, non debere fieri ante decimarum liberationem, saltem in prædialibus decimis, aliqualem deductionem culturæ, vel collationis, vel doni alicujus conferendi messoribus, clericis, bedellis, vel aliis communibus ministris quibuscumque, aut per alia animalia, aliove modo, consilio, auxilio, favore, aut conniventia: dictas debitas decimas consumendas, dissipandas, vel minuendas esse a quoquam, clam vel palam, sub pœna eadem prohibemus. Qui autem secus egerint, partem cum Caïn, cujus sequaces sunt, habebunt: & ut raptores ac sacrilegi, ab ecclesia & fidelium communione merito abjiciendi, atque a Deo & hac sacra synodo maledicti.

[c] al. in his scriptis.

IV. *Quod parochiani silentes audiant Missam.*

Parochianos, diebus Dominicis saltem, & aliis solemnitatibus festivis, præcipimus moneri diligenter, quod in ecclesia solemniter & devote morentur, saltem dum Missa cantatur, orationibus & aliis devotionibus jugiter insistendo, non discurrendo tumultuose, ut alicubi hactenus fieri consuevit, per cœmeteria & alia loca ecclesiis contigua, ex causa non necessaria, & multoties inhonesta.

V. *Quod sepulture non fiant in ecclesiis & cancellis.*

ANNO CHRISTI 1191.

In ecclesiis vel earum cancellis non fiant sepulturæ indistincte, ad cujuslibet voluntariam electionem, corporum defunctorum: villarum dominis & patronis ecclesiarum, & illorum uxoribus, rectoribus etiam & vicariis exceptis: per quos vel per quas accreverit honor illis ecclesiis notabiliter & perpetuo duraturus.

VI. *Ne trunci erigantur in ecclesiis sine episcopi licentia.*

Ne subjectorum vicariorum, seu sacerdotum parochialium simplicitate vel conniventia, quæ hactenus alicubi in nostra diœcesi fieri comperimus, truncі concavi de cetero in ecclesiis parochialibus vel capellis erigantur, per quod subtrahatur a divina reverentia sive cultu devotio popularis: dum ex vero vel ficto parochianorum odio, eisdem truncis malitiose vel damnabiliter imponunt, quod Deo ministrantibus in altari devote consuevit offerri: hac sacra synodali constitutione sancimus, ne qui parochiam, rectores, vel vicarii, vel sacerdos parochialis ecclesiæ curam gerens, truncos hujusmodi, vel aliud pecuniæ receptaculum cum clausura, sine nostra vel officialis nostri licentia ..... erigant, aut consilium præstent erigentibus, aut juvamen; sed erectos amoveant ab ecclesiis in quibus fuerint, intra octo dies a tempore notificationis vel publicationis præsentis edicti. Quod si ex contemptu, negligentia, seu quavis arte vel malitia factum non fuerit vel omissum: ex tempore ipsam ecclesiam, in qua truncus hujusmodi fuerit, vel quid aliud, ut diximus, loco ejus, sub interdicto manere volumus, quousque funditus evellatur & amovcatur ab ea.

Hæc constitutio deest in quibusdam exemplaribus.

VII. *Ut hæ constitutiones quater in anno publicentur.*

Istas generales sententias in singulis parochialibus ecclesiis per earum sacerdotes, sub pœna suspensionis a divinis, præcipimus quater in anno lingua materna publicari parochianis distincte & aperte: videlicet Dominica tertia in Adventu Domini, Dominica in medio Quadragesimæ, Dominica proxima ante festum Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, & Dominica proxima ante festum sancti Michaëlis Archangeli.

CONCILIUM SALMURIENSE, 1194.

Jam editum in Metropoli Turonensi, & postea collatum cum Mss. Collegii Parisiensis Societatis JESU.

Concilium apud Salmurum celebratum die Dominica post festum sancti Michaëlis in Monte Gargano, anno Domini MCCXCIV.

TITULI CANONUM.

I. *Contra vestium superfluitatem.*
II. *De absolutione ab excommunicatione in morte.*
III. *Contra redimentes peccata per pecunias.*
IV. *De confessionibus audiendis contrahentium.*
V. *De decimis.*

PREFATIO.

AD honorem Dei, & ecclesiarum utilitatem provinciæ Turonensis, cui auctore Domino præsidemus, necnon pro corrigendis excessibus subditorum, & moribus reformandis: vocatis venerabilibus fratribus suffraganeis nostris, capitulis, abbatibus, & aliis qui fuerant evocandi, concilium provinciale apud Salmurum, Andegavensis diœcesis, die Dominica post festum beati Michaëlis in monte Gargano, cum diebus Lunæ & Martis sequentibus, duximus celebrandum: in quo, de prædictorum fratrum nostrorum consilio & assensu, ordinavimus capitula quæ sequuntur.

CANONES.

I. *Contra vestium superfluitatem.*

SIcut in Carthaginensi concilio legitur, & habetur, clericus professionem suam habitu & incessu

Carthag. IV. c. 41.

ANNO CHRISTI 1294.

su probet: & ideo nec vestibus, nec calceamentis decorem quærat. Miramur sane quosdam monachos, abbates, priores, & alios etiam religiosos, qui secundum suorum instituta majorum, capas clausas, & de panno nigro deferre tenentur, transfigurato habitu honcias & clochas; nec de pannis nigris, sed coloratis, frigidis & pretiosis, deferre præsumunt, non absque gravi scandalo, & regularis disciplinæ & divinæ majestatis offensa. Quapropter talia de cetero fieri prohibemus: contrarium vero facientes gravi animadversione per locorum ordinarios mulctari præcipimus & puniri.

II. *De absolutione ab excommunicatione in morte.*

Cum excommunicatis in mortis periculo constitutis absolutionis beneficium, secundum formam canonum, non debeat denegari: quia tamen circa eorum ablolutionem, propter sacerdotum simplicitatem & imperitiam, frequenter errari contingit: ut saluti morientium, & utilitati superstitum salubriter consulatur, formam juri consonam circa talium observationem præcipimus observari: scilicet, ut si pro judicato, vel manifesta offensa, petens absolvi, excommunicatus fuerit; si de illis potest satisfacere in præsenti, non aliter relaxetur sententia, nisi prius de judicato vel offensa fuerit satisfactum. Si vero non possit satisfacere in præsenti, recepta cautione idonea, pignorum scilicet, vel fidejussorum, de satisfaciendo de judicato vel offensa, sententia relaxetur. Si vero offensa dubia fuerit, recepta cautione idonea de satisfaciendo, si eam apparuerit esse manifestam: pro simplici vero contumacia, recepta cautione juratoria de parendo juri, sententia relaxetur. Ubi tamen cautionem idoneam exigi supra præcipimus: juratoriam, si alia præstari non possit, in hoc casu sufficere declaramus. Qui vero forma præscripta non observata, excommunicatum pro judicato vel offensa absolverit: ei pro quo lata erat sententia, de tuo satisfacere, auctoritate præsentis concilii, teneatur.

III. *Contra redimentes peccata per pecunias.*

Ex cupiditate, quæ omnium malorum radix est, procedit quod plerique archidiaconi, decani, & archipresbyteri provinciæ Turonensis, ecclesiastica jurisdictione utentes, & quod est verius, abutentes; pro corrigendis excessibus, & criminibus puniendis, videlicet adulterio, fornicatione, incestu, & aliis excessibus, in quibus maxime iidem archidiaconi & alii inferiores dispensare non possunt, a clericis & laïcis pœnam pecuniariam contra canonum prohibitionem exigunt & extorquent. Quæ de cetero fieri prohibemus, statuentes, ut ad jussum diœcesani sic exacta restituere teneantur: salvo tamen eis, si quid circa correctionem talium excessuum eisdem competat de consuetudine approbata.

ANNO CHRISTI 1294.

IV. *De confessionibus audiendis contrahentium.*

Prohibemus etiam ne archidiaconi, decani, & archipresbyteri jurisdictionem ecclesiasticam exercentes, clericos cursores, & quasi exploratores, ad audiendas confessiones contrahentium, per archidiaconatus, decanatus, archipresbyterarus suos, de cetero teneant: nec ad relationem eorum, litteras sigillent, ac si in eorum præsentia factæ fuissent: decernentes, si aliter factum fuerit, tales processus & litteras nullius esse momenti.

V. *De decimis.*

Grave gerimus & molestum, quod plerique barones & alii nobiles, & ignobiles etiam, necnon baillivi, seneschalli, & alii sæcularem justitiam exercentes, ad decimas quas in signum universalis dominii universorum Dominus sibi retinuit, easdem deputans Levitis & ministeris in templo suo deservientibus, jure hereditario possidendas ad manus suas fasinant; & impedimenta varia, non sine divinæ majestatis offensa, & in personarum ecclesiasticarum grave præjudicium, apponere non verentur. Quapropter auctoritate præsentis concilii monemus omnes & singulos temporalem jurisdictionem exercentes, ut personas ecclesiasticas super decimis, de quibus ut de suis in possessione pacifica nomine beneficiorum suorum per annum exstiterint, de cetero aliquatenus sine auctoritate judicis ecclesiastici non molestent; nec impedimentum apponant, occupando, fasiendo, manum apponendo, vel alias inhibendo subditis suis ne recipiant ad firmam, vel alias impediendo quo minus decimas tales & earum fructus percipiant, donent, vel tradant ad firmam, vel vendant, secundum quod eisdem personis ecclesiasticis videbitur expedire. Qui vero post mensem a tempore publicationis præsentis concilii contrarium fecerint, ipso facto excommunicationis sententiam se noverint incursuros.

Datum apud Salmurum, die Martis post festum beati Michaëlis in Monte Gargano, anno Domini MCCXCIV.

BONIFACII PAPÆ VIII. EPISTOLÆ QUÆDAM.

I. AD ROBERTUM ARCHIEPISCOPUM CANTUARIENSEM.

Ut præsentet regi litteras quas sibi mittit pro Scotis.

Bonifacius episcopus servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo Cantuariensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

FRequens & inculcata fide dignorum assertio, ac famæ divulgantis eloquium, nostro patefecerunt auditui, excessus, molestias, turbationem, damna, injurias & jacturas, per carissimum in Christo filium nostrum Eadwardum regem Angliæ illustrem, & officiales, ac gentem ipsius, contra regnum Scotiæ ac prælatos, & clericos, & personas ecclesiasticas, religiosas & sæculares, necnon ecclesias, monasteria, & alia religiosa loca, & habitatores & incolas dicti regni, & bona eorum etiam, attentata. Nosque nolentes, sicut nec debemus, talia sub dissimulatione transire, regem ipsum per litteras nostras, quas tibi mittimus per te præsentandas eidem, seriolas, hortamur, ut episcopos, clericos, & personas ecclesiasticas dicti regni, quos adhuc tenere dicitur captivatos, restitui faciat pristinæ libertati; & officiales revocet, quos in eodem regno asseritur posuisse, atque ad præsentiam nostram suos mittat procuratores & nuncios, cum omnibus juri-

Digitized

bus & munimentis ſuis, ſi crediderit in præfato regno, vel aliqua ejus parte, jus aliquod ſe habere. Nihilominus lites, quæſtiones, & controverſias quaſlibet, inter ipſum regem & prælibatum regnum Scotiæ, ac prælatos, clericos, & perſonas ſæculares ejuſdem regni ſubortas, & quæ poſſunt in poſterum ex quibuſcumque cauſis præteritis exoriri, totumque negotium ad deciſionem & determinationem ſedis Apoſtolicæ, per dictas noſtras reducimus litteras, & etiam reſervamus: ac decernimus irritum & inane, ſi ſecus ſcienter vel ignoranter a quoquam in hac parte contigerit attentari. Quocirca fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta in virtute obedientiæ, & ſub pœna ſuſpenſionis ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium, diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus præfatas litteras noſtras eidem regi, ſublato dilationis obſtaculo, repræſentes: ac ipſum ad ea quæ ſibi ſcribimus, ut in exhortationibus acquieſcat, efficaciter animes & inducas. Diem quoque, quo ſibi prædictas præſentaveris litteras, & quidquid feceris, quidve ipſe reſponderit & fecerit in hac parte, nobis per tuas litteras patentes, harum ſeriem continentes, fideliter & ſeriosius intimare procures.

Datum Anagniæ, IV. Kal. Julii, Pontificatus noſtri anno quinto.

II. AD EADUARDUM ANGLIÆ REGEM.

Quod regnum Scotiæ pertineat ad eccleſiam Romanam.

Bonifacius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, cariſſimo in Chriſto filio Eadwardo regi Angliæ illuſtri, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

SCimus, fili, & longo jam temporis ſpatio magiſtra rerum experientia docuit, qualiter erga Romanam matrem eccleſiam, quæ te gerit in viſceribus caritatis, regiæ devotionis affectus exuberat, reverentiæ zelus viget, quodque promptus ſedis ejus verbis obtemperas, & beneplacitis acquieſcis. Quamobrem firmam ſpem gerimus, plenamque fiduciam obtinemus, quod regalis ſublimitas verba noſtra benigne recipiat, diligenter intelligat, efficaciter proſequatur. Sane ad celſitudinem regiam potuit pervenille, & in tuæ libro memoriæ nequaquam ambigimus contineri, qualiter ab antiquis temporibus regnum Scotiæ pleno jure pertinuit, & adhuc pertinere dignoſcitur ad eccleſiam ſupradictam; quodque illud, ſicut accepimus, progenitoribus tuis regni Angliæ regibus, ſive tibi feudale non exſtitit nec exſtitit. Qualiter etiam claræ memoriæ Henricus rex Angliæ, pater tuus, tempore diſcordiæ ſive belli inter ipſum & quemdam Simonem de Monteforti, ſuoſque fautores & complices ſuſcitatæ, a recolendæ memoriæ Alexandro ejuſdem Scotiæ rege, ac ipſius Henrici genero, auxilium ſibi petiit exhiberi. Et ne hujuſmodi auxilium jure cujuſlibet ſubjectionis aut debiti peritum ſeu præſtitum notaretur: præfatus Henricus eidem regi Scotiæ ſuas patentes duxit litteras concedendas, per eas firmiter recognoſcens prædictum auxilium recepiſſe, vel ſe recepturum, dumtaxat de gratia ſpeciali. Præterea cum ſucceſſu temporis, præfati regis Scotiæ, tui ſororii, tunc viventis, in tuæ coronationis ſolemniis habere præſentiam affectares: ſibi per tuas patentes tenere litteras curaſti, quod in ipſis ſolemniis ejus habere præſentiam non ex debito, ſed tantum de gratia intendebas. Et cum etiam rex ipſe pro A Tindaliæ ac de Poynerre terris, in regno Angliæ poſitis, ſe ad tuam præſentiam perſonaliter contuliſſet, tibi fidelitatem ſolitam impenſurus: idem in præfatione fidelitatis hujuſmodi, multis tunc præſentibus, vivæ vocis oraculo publice declaravit, quod pro terris eiſdem, ſitis tantum in Anglia, non ut rex Scotiæ, neque pro Scotiæ regno, fidelitatem exhibeat eamdem: quin immo palam exſtitit proteſtatus, quod pro regno ipſo tibi fidelitatem præſtare ſeu facere aliquatenus non debebat, utpote tibi penitus non ſubjecto. Tuque ſic oblatam fidelitatem hujuſmodi admiſiſti. Et tua quoque non creditur excidiſſe memoria, qualiter eodem rege Scotiæ de medio quondam ſublato, Margareta puella, neB pce tua, tunc minoris ætatis, herede ſibi relicta, non ad te velut ad dominum pervenit cuſtodia regni memorati: ſed certi ejuſdem regni proceres ad ejus cuſtodiam exſtiterunt electi. Quodque poſtmodum diſpenſatione ab Apoſtolica ſede obtenta, ſuper matrimonio contrahendo inter dilectum filium nobilem virum Edwardum natum tuum, & Margaretam prædictam, dum viveret, ſi ad id procerum dicti regni accederet vel haberetur aſſenſus: tu eiſdem proceribus per tua ſcripta caviſſe dignoſceris, priuſquam vellent hujuſmodi matrimonio conſentire, quod regnum ipſum penitus liberum, nulliC que ſubjectum, ſeu quovis modo ſubmiſſum, in perpetuum remaneret; quodque in priſtinum ſeu talem ipſius ſtatum reſtitueretur omnino, ſi ex hujuſmodi matrimonio contrahendo liberos non exſtare contigeret; ac nomen & honorem ut prius pariter retineret, tam in ſuis ſibi ſervandis legibus, & præficiendis officialibus dicti regni, quam parliamentis tenendis, tractandis cauſis in ipſo, & nullis ejus incolis extra illud ad judicium evocandis. Et quod in tuis parentibus litteris inde confectis hæc plenius & ſeriosius contineri noſcuntur. Præfata inſuper Margareta de præſenti luce ſubtracta, & tandem ſuper ſucceſſione dicti regni Scotiæ ſuborta diſſenſionis materia inter partes, ipſius regni proceres, metuenD tes ſibi dictoque regno poſſe occaſione hujuſmodi præjudicium generari, non aliter ad tuam præſentiam extra ipſius accedere limites voluerunt, niſi per te patenti ſcripto caveretur eiſdem, quod id non fiebat ex debito, ſed ex gratia ſpeciali: quodque nullum exinde ipſius regni libertatibus poſſet diſpendium imminere. Et licet (ut dicitur) ſuper ſtatu ejuſdem regni Scotiæ, ac ejus prius habita libertate, regno ipſo tunc carente præſidio defenſoris, per ipſius regni proceres, tunc velut acephalos, & duos vel aurigæ ſuffragium non habentes, ſive per illum, cui præfati regni regimen, licet indebite, diceris commiſiſſe, contra morem ſolitum aliqua fuerint hactenus innovata: ea tamen, utpote per vim & metum quæ cadere poterant in conſtantem elicita, nequaquam debent de jure ſubſiſtere, aut in ejuſdem regni præjudicium redundare. Ceterum nobis nullatenus venit in dubium; quin potius certi ſumus, quod cum Apoſtolicæ ſedis præcellens auctoritas per ſuas litteras in Angliæ & Scotiæ regnis ſimul alicui legationis committit officium exſequendum, vel pro quavis cauſa, quam rationabilem reputat, decimæ ſolutionem indicit, hujuſmodi Apoſtolicæ litteræ ad præfatum Scotiæ regnum ſe aliquatenus non extendunt; ſpeciali prædictæ ſedis privilegio Scotis indulto penitus obſiſtente, prout tempore felicis recordationis Hadriani Papæ prædeceſſoris noſtri, tunc ſancti Hadriani diaconi cardinalis, & per ipſius ſedis litteras ſimul in regnis ipſis legati, cum quo familiariter tunc eramus, contigit eviden-

ter. Nam legatus ipſe ad præfatum regnum Scotiæ A aliquatenus admiſſus non exſtitit, donec per litteras ſpeciales apoſtolicas ſibi legationis fuit commiſſum officium in eodem. Præterea noſcere poteſt regia celſitudo, qualiter regnum ipſum per beati Andreæ Apoſtoli venerandas reliquias, non ſine ſuperni numinis grandi dono, acquiſitum & converſum exſtitit ad fidei catholicæ unitatem: qualiter etiam antiquis temporibus Eboracenſis archiepiſcopus, qui tunc erat, mota per eum ſuper jure metropolitico adverſus prælatos Scotiæ quæſtione, in qua dictum antiquitus fuiſſe commemorat, *Memento quod ſumus tui*, ut cetera quæ inde ſequuntur ſilentio relinquamus, pro ſe ſententiam obtinere nequivit: quamvis alia plura & varia, quæ in hac parte rationabiliter proponenda ſe offerunt, ex quibus ad hæc tibi ſcribenda movemur, prætereat calamus, ne inde forſitan ſenſibus regiis tædium generetur. Hæc profecto, fili cariſſime, infra clauſtra pectoris ſolicite conſiderare te convenit, & attendere diligenter, ex quibus nulli in dubium veniat, regnum Scotiæ prælibatum ad præfatam Romanam eccleſiam pertinere, quod tibi nec licet, nec licuit, in ipſius eccleſiæ ac multorum præjudicium, per violentiam ſubjugare, tuæque ſubjicere ditioni. Cum autem, ſicut habet fide digna & noſtris jam pluries auribus inculcata relatio, famæque præcurrentis affatibus divulgatur; tu præmiſſa, ut debueras, non attendens, neque debita conſideratione diſcutiens, & ad C occupandum & ſubjugandum ditioni regiæ regnum ipſum, tunc regis auxilio deſtitutum, vehementer aſpirans, & tandem ad id exſerens potentiæ tuæ vires, venerabilibus fratribus noſtris Roberto Glaſcuenſi, & Marco Sodorenſi epiſcopis, & nonnullis clericis, & aliis perſonis eccleſiaſticis dicti regni, ut dicitur, captis, & carceralibus vinculis traditis; quorum aliquos, ſicut aſſeritur, ſqualor carceris violentus extinxit: ac etiam occupatis caſtris, & (prout fertur) monaſteriis, aliiſque religioſis locis quamplurimis dirutis, ſeu deſtructis, ac damnis gravibus ejuſdem regni habitatoribus irrogatis; in ejuſdem regni partibus officiales regios poſuiſti, qui prælatos, ceteros clericos, & eccleſiaſticas ac etiam D ſæculares dicti regni perſonas, multimodis perturbare moleſtiis & afflictionibus variis, & diverſis impetere non verentur; in divinæ majeſtatis offenſam, ſedis memoratæ contemptum, regiæ ſalutis & famæ diſpendium, juris injuriam, & grave ſcandalum fidelium plurimorum. Regalem itaque magnificentiam rogamus & hortamur attente, ac obſecramus in eo qui eſt omnium vera ſalus, quatenus ſolerter attendens, quod ex debito paſtoralis officii noſtris humeris incumbentis, ad conſervanda & gubernanda ſolicite bona juraque omnia eccleſiæ ſupra dictæ tenemur, quodque homini pluſquam Deo deferre non poſſumus nec debemus; prædictos epiſcopos, clericos, & perſonas eccleſiaſticas, quos adhuc carcer regius tenet incluſos, pro divinæ & Apoſtolicæ ſedis ac noſtra reverentia (ſublato difficultatis & dilationis objectu) benigne reſtitui facias priſtinæ libertati, dictoſque officiales de regno Scotiæ revoces memorato. Sic te in his, prout ſperamus & cupimus, promptis & efficacibus ſtudiis habiturum, ut apud cæleſtem regem, pro minimis grandia rependentem, non immerito reddaris acceptior, gratior habearis; & præter laudis humanæ præconium tibi proinde proventurum, Apoſtolicæ ſedis favorem & gratiam poſſis uberius promereri. Si vero in eodem regno Scotiæ, vel aliqua ejus parte, jus aliquod habere te aſſeris: volumus quod tuos procuratores & nuncios ad hoc ſpecialiter conſtitutos, cum omnibus juribus & munimentis tuis, bujuſmodi negotium contingentibus, infra ſex menſes a receptione præſentium numerandos, ad noſtram præſentiam mittere non omittas: cum parati ſimus tibi tamquam dilecto filio plene ſuper præmiſſis exhibere juſtitiæ complementum, & jura, ſi qua habes, inviolabiliter obſervare. Nos enim nihilominus ex tunc lites, quæſtiones, & controverſias quaſlibet, inter te denique & regnum Scotiæ, ac prælatos, clericos & perſonas ſæculares ejuſdem, ſuborras, & quæ poſſunt in poſterum ex quibuſdam cauſis prædictis exoriri, eorumque negotium præ- B dicta contingens, aut aliquid eorumdem, ad cognitionem & determinationem ſedis ejuſdem, prætentium tenore reducimus, & etiam reſervamus: decernentes irritum & inane, ſi ſecus ſcienter vel ignoranter a quoquam in hac parte contigerit attentari.

Datum Anagniæ v. Kal. Julii, Pontificatus noſtri anno quinto.

EPISTOLA
ROBERTI ARCHIEPISCOPI CANTUARIENSIS,
AD BONIFACIUM PAPAM VIII.

Certificatio archiepiſcopi domino Papæ miſſa ſuper negotiis Scotiæ.

Sanctiſſimo in Chriſto patri, & domino ſuo reverendo, ſi placet, domino Bonifacio divina providentia ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ ſummo Pontifici, ſuus filius devotus Robertus, permiſſione divina Cantuarienſis eccleſiæ miniſter humilis, pedum oſcula beatorum, cum prompeitudine juxta poſſe parendi mandatis Papalibus ac præceptis.

MAndatum ſanctæ & reverendæ paternitatis veſtræ ſub bulla plumbea nuper recepi, tenorem continens infra ſcriptum: Bonifacius epiſcopus, *&c.* Frequens & inculcata fide dignorum, *&c.* *De verbo ad verbum recitando totam bullam proxime præcedentem.* Cujus delator quaſdam alias litteras apoſtolicas nobili principi domino Eadwardo Dei gratia regi Angliæ illuſtri directas, & per me ex injuncto paternitatis veſtræ præſentandas, incontinenti exhibuit, quaſi ſub eodem contextu. Quo quidem mandato veſtro, una cum litteris ſupra ſcriptis reverenter admiſſo, ac ſtatim coram me recitato, præparavi ſarcinunculas, veſturas, & ſumptus, ex tunc de die in diem; & familiam ordinavi ad veniendum pro expoſitione & expeditione eorum, quæ mihi per vos mandabantur ad ipſum, dominum regem, qui tunc agebat in remotioribus partibus regni ſui, verſus Scotiam, diſtantibus a loco ubi mandatum veſtrum receperam per viginti vel circiter moderatas dietas. Et antequam venirem continuatis dietis cum omni feſtinatione ad civitatem Carleolum, quæ eſt in marchia Scotiæ, ingreſſus fuit idem rex cum exercitu ſuo patrem regni Scotiæ, quæ vocatur Galvedia. Cumque diligenter explorando recepiſſem a viris fide dignis, ſæcularibus & religioſis, ipſius patriæ notitiam habentibus, quod ad regm, uſque ad Kriandbright in arctiſſimus locis Galvediæ progreſſum, mihi tutus non patebat acceſſus: tamen propter Scotos ſine capitis regimine exiſtentes, & alios latrunculos prædas & ſanguinem Anglorum ſitientes, qui cum duce exercitus eorumdem occupaverant media loca inter Carleo-

lum & ipſum dominum regem, diſtantem ab eadem civitate fere per quadraginta milliaria, cum propter victus & hoſpitii defectum, qui in itinere medio, vaſtata tota patria, reperiri, vel per eam aſportari nequibant: ego per obedientiæ neceſſitatem ex parte una, & per tanta pericula in tam longinquis partibus de mea diœceſi & provincia, quæ ex altera nimium nos urgebant, arctatus, minime non invento inter ſæculares vel religioſos quoquam, qui adventus mei cauſam ipſis Scotis verbo tenus, vel per litteras meas, propter mortis periculum, auderet deferre, & mihi ſecurum conductum petere ab eiſdem: aliud remedium, prout potui, exquirens, direxi duos ex familiaribus meis ad dominum regem prædictum, cum litteris meis, navigio per quoſdam periculoſos tranſitus maris; ſignificans ſibi per eaſdem adventum meum & ejus cauſam: & petens quod propter reverentiam ſedis Apoſtolicæ, cujus eram nuncius, ſibi ſignificaret, ubi, qualiter, & quando ad eum tute accedere poſſem, propter viarum diſcrimina, quæ ſibi per eaſdem meas litteras nunciavi. Cujus reſponſo ab eiſdem nunciis, non minima pericula in mari & itinere eundo & redeundo evaſis, per litteras regias mihi delato, quibus continebatur quod ipſe dominus rex nihil ſecuri pro me ſcivit ad vitanda dicta pericula, quam quod cum domina regina uxore ſua, pro qua miſerat, venirem ad partes Gerewikes, ad locum ubi diſpoſuit eidem dominæ obviare, deficiente navigio, quo una cum equis, & familiaribus meis neceſſariis vehi poſſem per mare. Quod dum nuncii mei tranſierunt tam periculoſe verſus regem, ventis etiam quaſi continue validis & contrariis exiſtentibus, morabar in confiniis Scotiæ, quærendo de loco in locum victus ſufficientiam potius quam abundantiam; circa ſex ſeptimanas ſecurioris progreſſus ad regem opportunitatem non tam diſpendioſe, quam anxie exſpectando. Denique cum audirem diligentius explorando, quod idem dominus rex cum exercitu ſuo in redeundo verſus caſtrum de Caerlandrok, quod prius cepetat, in Scotia fixiſſet tentoria, juxta novam abbatiam Duzquer in Galvedia, malens periculo me meos ac mea exponere, quam in tam longinquis partibus, quodammodo vacuis, extra meam diœceſim & provinciam diutius ſic languere; latitans in quibuſdam locis ſecretis juxta mare quod dividit Angliam & Galvediam, captata temporis opportunitate, in refluxu maris, ductus ab his quos non oportebat viæ tranſitus ignoraſſe, tranſivi per quatuor meatus aquarum maritimos cum equis & phaletis, nomine magis (ratione profunditatis aquarum,) quam litoris & vivorum ſabulorum introïtu & exitu periculoſos; & quaſi inopinate veni die Veneris proximo poſt feſtum ſancti Bartholomæi apoſtoli ultimo jam tranſacto ad dictum dominum regem, in medio exercitu ſuo tunc in prandio exiſtentem: & quia non potuit, ut dicebat, eo die vacare, mandavit mihi illo die in ſeroper duos de majoribus comitibus, qui tunc aſſiſtebant ei, quod in craſtino, videlicet ſabbato ſequente, audiret me benigne. Adveniente igitur ipſo die ſabbati, coram devotiſſimo juvene domino Eadwardo filio dicti regis, comitibus, baronibus, & aliis militibus ſui exercitus, in magna multitudine confluentibus, ac dicto domino regi aſſiſtentibus, recitato mandato veſtro prædicto mihi tranſmiſſo, litteras ſanctæ paternitatis veſtræ præfato domino regi directas, auctoritate ejuſdem mandati præſentavi eidem: quas ipſe dominus rex reverenter recipiens, eas publice legi coram omnibus, & in Gallica lingua fecerat patenter exponi. Quibus auditis patienter a ſingulis; animavi ipſum, & induxi modis quibus potui & ſcivi, quod veſtris exhortationibus, quoad ea quæ in dictis litteris exponebantur, pareret in omnibus reverenter. Poſtmodum me ſecedente ab eo cum clericis meis ad mandatum ſuum, dum deliberaret ſuper hoc cum dictis proceribus, ac demum revocato, reſpondit mihi coram eiſdem per interpoſitam perſonam, ſub hac forma:

Reſponſio archiepiſcopo Cantuarienſi ad litteras Apoſtolicas.

DOmine archiepiſcope, feciſtis ex parte ſuperioris & reverendi patris domini Papæ quamdam monitionem, contingentem ſtatum & jus regni Scotiæ. Verum quia conſuetudo eſt regni Angliæ, quod in negotiis contingentibus ſtatum ejuſdem regni, requiratur conſilium omnium quos res tangit, ac inſtans negotium regni Scotiæ tangit ſtatum & jus regni Angliæ, pluresque ſunt prælati, comites, barones, & alii regni Angliæ proceres abſentes, qui non ſunt, nec fuerunt in iſto exercitu, quos dictum contingit negotium, quibus etiam inconſultis reſponderi non poterit dicto ſummo Patri noſtro, aut vobis finaliter: in hac parte intendit dominus noſter rex ſuper contentis in litteris dicti Patris, quam citius poterit commode, eoſdem abſentes, & nunc præſentes, ſimul conſulere, & cum eiſdem deliberatius tractare, ac per nuncios proprios eidem ſummo Pontifici ſuper his de communi eorum conſilio reſpondere.

Quod quidem reſponſum idem dominus rex ſic in ſua præſentia nomine ſuo factum ratificavit, ac etiam expreſſe approbavit. Dum igitur cum tali reſponſo, coram tanta multitudine magnatum & aliorum fide-dignorum, mihi facto, licentiatus divertiſſem ab eo, & verſus propria reverti ſſem; audivi, quod idem dominus rex, ſtatim infra quatriduum poſt receſſum meum, rediit cum exercitu ſuo ad partes Angliæ: & ſingulis quaſi de exercitu ſuo ad propria cum equis & armis remeantibus; idem dominus rex, exercitu ſic diſperſo, paucis eum comitantibus, & ſecum retentis, perendinare diſpoſuit, ut dicebatur communiter, apud quamdam abbatiam, quæ vocatur Holmcoltran, in confiniis Scotiæ ſupra mare. Et ſic mandatum veſtrum cum omni qua potui diligentia ſum reverenter in omnibus exſecutus. Valeat ſemper & creſcat in Domino, ad ſuæ eccleſiæ regimen, Apoſtolica celſitudo veſtra.

Datum apud Otrefort, octavo Idus Octobris, anno Domini MCCC.

EPISTOLA EADWARDI REGIS ANGLIÆ AD BONIFACIUM PAPAM VIII.

Reſpondet Bonifacio ſuper Scotiæ negotiis.

Sanctiſſimo in Chriſto Patri domino Bonifacio, divina, &c. Eadwardus, &c. infra ſcripta, non in forma, nec in figura judicii, ſed omnia extra judicium, pro ſervanda ſanctæ paternitatis veſtræ conſtantia vobis tranſmittimus exhibenda.

ALtiſſimus inſpector cordium veſtræ ſcrinio memoriæ indelebili ſtilo novit inſcribi, quod anteceſſores & progenitores noſtri reges Angliæ, jure ſuperioris & directi dominii, ab antiquiſſimis retro temporibus, regno Scotiæ, & omnibus ipſius regibus, & temporibus adnexis præfuerunt, & ab eiſ-

dam pro regno Scotiæ, & ejuſdem proceribus, a quibus habere volebant, legalia homagia receperunt, & fidelitatis debita juramenta receperunt. Nos juris & dominii poſſeſſionem continuantes hujuſmodi; pro tempore noſtro eadem juramenta recepimus, tam a rege Scotiæ, quam ipſius regni proceribus. Quin immo tanti juris & dominii prærogativa ſuper regnum Scotiæ & ejuſdem reges gaudebant, quod regnum ipſum fidelibus ſuis conferebant. Reges etiam ex juſtis cauſis amovebant, & conſtituerunt ſub-ſe loco ipſorum alios regnaturos. Quæ procul dubio ab antiquo notoria fuiſſe, & eſſe creduntur apud omnes; licet aliud forſan paternis veſtris auribus, per pacis æmulos & rebellionis filios, falſa inſinuatione ſuggeſtum fuerit: a quorum machinoſis & imaginariis figmentis, ut veſtræ ſanctitatis oculus avertatur, ſuppliciter quæſumus, & paternam clementiam & excellentiam devotis affectibus exoramus. Ut brevitatis cauſa, geſtis antiquorum temporum ſalvis, quiddam exempli cauſa tangamus: ſub temporibus itaque Heli & Samuëlis prophetarum, vir quidam ſtrenuus & inſignis, Brutus nomine, de genere Trojanorum, poſt excidium urbis Trojanæ, cum multis nobilibus Trojanorum applicuit in quamdam inſulam, tunc Albion vocatam, a gigantibus inhabitatam: quibus ſua & ſuorum ſeductis potentia, & occiſis, eam nomine ſuo Britanniam, ſocioſque ſuos Britannos appellavit, & ædificavit civitatem, quam Trinovantum nuncupavit, quæ modo Londinum nuncupatur. Et poſtea regnum ſuum tribus filiis ſuis dimiſit; ſcilicet Locrino primogenito illam Britanniæ partem, quæ nunc Anglia dicitur; & Albanacto filio ſecundo nato illam partem, quæ tunc Albanea a nomine Albanacti, nunc vero Scotia nuncupatur; & Cambro filio juniori partem illam nomine ſuo tunc Cambriam vocatam, quæ nunc Wallia vocitatur: reſervata Locrino regia dignitate. Itaque biennio poſt mortem Bruti applicuit in Albania quidam rex Hunorum, nomine Humber, & Albanactum fratrem Locrini occidit. Quo audito, Locrinus rex Britonum perſecutus eſt eum. Qui fugiens ſubmerſus eſt in flumine, quod nomine ſuo Humbrus vocatur: & ſic Albania revertitur ad illum Locrinum. Item Dunwallio rex Britonum, Scararum regem Scotiæ ſibi rebellem occidit, & terram ejus in ditionem recepit. Item duo filii Dunwallonis, ſcilicet Belinus & Brennius, inter ſe regnum patris diviſerunt: ita quod Belinus ſenior diadema inſulæ cum Britannia, Wallia, & Cornubia poſſederit; Brennius vero ſub eo regnaturus, Scotiam acciperet. Petebat enim Trojana conſuetudo, quod dignitas hereditatis primogenito perveniret. Item Arthurus rex Britonum famoſiſſimus Scotiam ſibi rebellem ſubjecit, & pæne totam gentem delevit. Et poſtea quemdam nomine Anſelmum regem Scotiæ præfecit. Et cum poſtea idem rex Arthurus apud civitatem Legionum feſtum faceret celeberrimum; interfuerunt ibi omnes reges ſibi ſubjecti: inter quos Anſelmus rex Scotiæ, ſervitium pro regno Scotiæ exhibens debitum; gladium regis Arthuri detulit ante ipſum. Et ſucceſſive omnes reges Scotiæ omnibus regibus Britonum fuerunt ſubjecti: ſuccedentibus autem regibus Angliæ in prædicta inſula, & ipſius monarchiam & dominium obtinentibus ſubſequenter.

1195.

STATUTA
ET ORDINATIONES ROBERTI DE WINCHELSE,
CANTUARIENSIS ARCHIEPISCOPI,
pro meliori curiæ ſuæ Cantuarienſis regimine.

Edidit collector Anglicanus tomo 2. ex Mſ. Bibliotheca Cotton.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Forma juramenti judicum.*
II. *Forma juramenti examinatorum & clericorum.*
III. *Forma juramenti advocatorum & procuratorum.*
IV. *De præſentia officialis, & quod ſe diutius non abſentet.*
V. *De præſentia officialis in conſiſtorio.*
VI. *Quantum debet recipi pro ſigillo, & a clericis pro ſcriptura.*
VII. *De ſalario examinatoris.*
VIII. *De numero advocatorum & procuratorum, ac etiam de ſtatu & conditionibus eorumdem.*
IX. *De locis & ſedibus.*
X. *De pœna eorum qui falſum committunt, vel teſtes aut inſtrumenta ſubtrahunt, aut corrumpunt, vel occultant, ſeu procuratoria revocari procurant.*
XI. *Ne quis alium in officio ſuo ſupplantet.*
XII. *De puniendo advocatos & procuratores garrulos.*
XIII. *Quod advocati aut procuratores ſe a conſiſtorio non abſentent. Et quod regiſtrum ſuo ordine primum expediatur.*
XIV. *Quod procuratores ſine advocatis cauſas non aſſumant: & quod tam advocati, quam procuratores, & ceteri miniſtri in cauſis pauperum officium ſuum gratis impendant.*
XV. *De pœna advocatorum & procuratorum procurantium dilationes frivolas.*
XVI. *Ne miniſtri conſiſtorii tabernas exerceant.*
XVII. *De ſuſpectis aſſeſſoribus, & advocatis clandeſtine procuratis.*
XVIII. *Quot advocatos aut procuratores una pars habere valeat; & de dando advocatum aut procuratorem parti non habenti, & præcipue in cauſis tangentibus miniſtros curiæ.*
XIX. *Ut originalia inſtrumenta partibus retradantur.*
XX. *Quod non reſcribatur in correctionibus a denegatione articuli vel libelli.*
XXI. *Quando, & qualiter debeat; vel quando non debeat de ſubditorum negligentia ad querelas referri.*
XXII. *Ut in correctionibus non appelletur regulariter ad tuitionem, niſi a diffinitiva.*
XXIII. *De impetrantibus bis tuitoria vel directe ſuper eodem gravamine.*
XXIV. *Ut juggerens contra partem, eam citari procuret.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1195.

XXV. *Ne ad gravamina generalia tuitorie de facili rescribatur.*

XXVI. *Qualiter examinatores se habere debeant in positionibus audiendis, & testibus examinandis.*

XXVII. *De protocollo a clerico registri primitus faciendo.*

XXVIII. *De modo procedendi in contemptibus, tam contra suffraganeos, quam ceteros.*

XXIX. *De mittendo ad personas egregias vel alias, & de tempore hoc petendi.*

XXX. *De tempore proponendi justificationes, & modo prabendi easdem.*

XXXI. *Ne advocatus vel procurator in causis, testificet in eisdem.*

XXXII. *De tempore contestandi, & justificandi contestationem.*

XXXIII. *De querelis super excommunicatione injusta.*

XXXIV. *De appellationibus tuitoriis a gravamine partis, & modo probandi easdem.*

XXXV. *De tuitoriis contra episcopos & eorum officiales suggestis, & justificationibus super eis proponendis, & modo probandi easdem.*

XXXVI. *De absolutione ad cautelam.*

XXXVII. *Quando sit pro processu mittendum, & quando non.*

XXXVIII. *De continuando processum processui, vel noviter inchoando.*

XXXIX. *Si pars utraque ab eodem appellet, qua pars alteri preferatur?*

XL. *Ut dimissus, iterato super eodem vel alio gravamine prius illato, suggerens repellatur.*

XLI. *De eo qui appellationem directam, in qua sibi datur tuitio, non prosequitur infra tempus.*

XLII. *De eodem.*

XLIII. *Qualiter sit in appellationibus a decano vel alio commissario ad officialem interpositis procedendum.*

XLIV. *De Missis in ecclesia de Arcubus, in principio, & in fine terminorum, in ministrorum curia supradicta presentia solemniter celebrandis; & ut iidem ministri interfint exsequiis & Missa pro defunctis ipsius curia ministris, tempore sepulture.*

XLV. *Ne judices, aut ceteri curia supradicti ministri dona vel xenia contra juris prohibitionem recipiant, aut que scandalum generent quoquo modo.*

XLVI. *De consuetudinibus observandis una cum statutis predictis; & de pena non observantium ista statuta.*

XLVII. *Terminatio & finalis conclusio statutorum.*

PRÆFATIO.

Robertus permissione divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, ad æternam rei memoriam.

A D viam noſtri regiminis planius ordinandam, opportunum eſſe conſpicimus, ab his quæ nobis incumbunt primitus inchoare: ut trabe deſidiæ vel torporis ab oculis noſtris ejecta, exceſſuum & negligentiarum feſtucas ejiciamus uberius ab oculis ſubditorum; & delictorum materia, quam a ceteris conamur excutere, a miniſterialibus, & locis noſtræ ſolicitudinis primitus evellatur. In cujus viæ excogitato progreſſu, curiæ noſtræ Cantuarienſi, ad quam pro habenda juſtitia [a] ſpecie fiduciali recurritur; maculas & defectus, tam in perſonis, quam in rebus, cauſarum ſeu negotiorum proceſſibus & corruptelis habitis circa ea, exſtirpare proponimus: ut pura & incontaminata juſtitia, ac æquitatis congrua manſuetudo exinde ſcaturiens per cetera loca provinciæ, abundantibus rivulis diffundatur. Cum igitur ipſius curiæ fama celebris infamiæ nota reſpergi poterit, & fulgor ejus irradians obfuſcari, niſi debitus rigor juſtitiæ inibi conſervetur; ſumptuoſa cupiditas, & in adeundo gravida difficultas, ac etiam dilationes ſuperfluæ congruis mediis amputentur, quæ mercalem reddunt juſtitiam, & lites faciunt immortales. Nos ad ea cautius experienda, quæ continentur inferius, deliberato concilio, duximus ſtatuenda: quibus etiam univerſa ſerioſius enucleata perſtringimus, quæ prædeceſſores noſtri, [a] tam celebris curiæ, pro reformatione temporum labentium curriculis ſucceſſivis, frequentibus ſtudiis, variiſque laboribus ſalubriter ordinarunt: ut ad ipſam curiam in ſuis neceſſitatibus confluentes, exploſis ac ſemotis ambagibus & obſtaculis prælibatis, juxta naturam & qualitatem negotiorum & cauſarum, celerem juſtitiam cum fiducia valeant reportare.

[a] *Forte*, pro reformatione tam celebris curiæ, temporum &c.

CAPITULA.

I. *Forma juramenti judicum.*

PERſonis itaque primitus inchoantes; ſtatuimus: ut tam officialis dictæ curiæ, quam decanus de Arcubus, ſuus commiſſarius generalis, in initio adminiſtrationis ſuſceptæ, corporale præſtent ad ſancta evangelia juramentum, quod in officiis ipſis pro ſuis viribus, diligenter & fideliter ſe habebunt; ac favoris, odii, & cupidinis cujuſcumque tramitibus depulſis penitus & omiſſis, juſtitiam facient plenam & puram in ſingulis, quatenus humana fragilitas patitur, juxta poſſe. Jura vero & laudabiles conſuetudines & ordinationes ſcriptas, una cum ſtatutis ejuſdem curiæ novis & antiquis, quatenus antiqua novis non obviant, quatenus ad eos pertinent, obſervabunt, & ab aliis miniſtris ejuſdem curiæ quibuſcumque diligenter & fideliter facient obſervari. Simile quoque juramentum commiſſariis ipſius officialis, in ſui & dicti decani abſentia conſtitutis, ſimiliter ſubeatur.

II. *Forma juramenti examinatorum & clericorum*

Examinatores quoque ipſius conſiſtorii de Arcubus, quos duos duntaxat, ut conſuetum eſt, fore cenſemus, & clerici ad regiſtrum & faciendas copias, ac etiam ad ſcribendum reſponſiones partium & dicta teſtium, deputati; juramento ſimili, quatenus ad eos pertinet, ſe adſtringant: de faciendo & exſequendo videlicet diligenter & fideliter, ſine favore cujuſcumque, vel odio aut materia cujuſquam inordinatæ cupidinis, quod eorum incumbit officio, & de conſuetudinibus ac ſtatutis, ut præmittitur, obſervandis: ac etiam de facienda [b] ..... in iis eſt, eadem obſervari: quodque non erunt in adeundo difficiles, nec in ſumptibus indebite oneroſi. Verba judicis. In officio tuo, pro viribus tuis, diligenter & fideliter te habebis, ac curiæ Cantuarienſis ordinationes ſcriptas, una cum ſtatutis ejuſdem curiæ, novis & antiquis, quatenus antiqua novis non obviant, obſervabis.

[b] *Forte*, quatenus in ea eis.

III. *Forma juramenti advocatorum & procuratorum.*

Advocati etiam & procuratores prædicti conſiſtorii generales, jurent ſimiliter formam ſcripeam ibidem: hoc addito, ſi non contineatur in ea, quod conſuetudines & ſtatuta prædicta, quatenus ad eos pertinent, obſervabunt; & quod factum in judicio non proponent, niſi quod verum & juſtum, prout

[a] *al.* ſpeciali fiducia.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1195.

informabuntur a partibus, esse credunt. Quodque in informationibus recipiendis a partibus, veritatem facti ab eisdem cum omni qua poterunt cautela elicient; & pericula eis inde per viam judicii assumentes: sed cum eis causas seu negotia injusta esse constiterit, prout tenentur de jure, totaliter derelinquent.

IV. *De præsentia officialis, & quod se diutius non absentet.*

Insuper statuendo decernimus, ut officialis Cantuariensis, cujus damnosa sæpius reputatur absentia, longe a civitate London; se absque causa rationabili vel legitima diutius non divertens, in rescribendo se facilem & benignum, ac etiam sine morosa *prostractatione petentium expeditum exhibeat; & ad justas petitiones receptas cito & sine difficultate rescribat, & citius ubi in mora periculum viderit imminere: videlicet in testamentariis, matrimonialibus, alimentorum & beneficiorum causis & negotiis; ubi de violenta intrusione, seu spoliatione, aut declaratione vacationis ecclesiæ, seu de providendo ecclesiæ vacanti, suggeritur: in quibus mora trahit periculum corporum, & etiam animarum.

*Forte, protractione.

V. *De præsentia officialis in consistorio.*

Item quod officialis in singulis sessionibus per aliquot dies, quando opportunum esse conspexerit, suam si possit præsentiam exhibeat personalem, & appellationes a decano de Arcubus suo commissario, vel alio commissario suo, in ipsius & decani supradicti absentia, a gravamine interjectas, de plano processus examinans, statim terminet & decidat. Si vero a diffinitivis ipsorum sententiis fuerit appellatum, tunc appellationum hujusmodi merita, consueta indagine dirimantur.

VI. *Quantum debet recipi pro sigillo, & a clericis pro scriptura.*

Item quod pro suggestionibus, aut executionibus, seu aliis quibuscumque litteris sigillandis, pro quibus pecunia recipi consuevit, amplius quam sex denarii pro sigillo quolibet non solvantur: & pro scriptura earum secundum quantitatem ejusdem recipiatur pecunia, officialis vel decani arbitrio, si necesse fuerit, moderanda. Sed in originalium attestationum scriptura, decem pollices in longitudine lineæ continente, pro duodecim lineis unus denarius; in attestationum autem hujusmodi vel processuum copiis, pro viginti quatuor lineis ejusdem longitudinis unus denarius tantum recipiatur. Quæ omnia in apta & legibili littera, cum congruo interlineari spatio conscribantur: de qua copia statim fiat collatio per juratos examinatores vel clericos consistorii antedicti.

VII. *De salario examinatoris.*

Item examinator, pro examinatione cujuslibet testis tantum recipiat, & non amplius, quantum recipitur pro scriptura attestationum originalium testis primi. Ad cujus examinatoris salarium, si pars adversa contra quam producitur, interrogatoria sua tradiderit, pro interrogatoriis ejusdem contribuat, quantum examinator, in virtute sui sacramenti in assumptione sui officii præstiti, vel judex in ejus defectum, duxerit moderandum. Si vero examinator pro ampliori lucro captando, impertinenti verborum confusione, attestationes conscripserit vel conscribi fecerit primi testis: cum de hoc convictus fuerit, ab officio suo perpetuo deponatur; majori acrimonia, si res exegerit, puniendus, ad arbitrium prædicti consistorii præsidentis.

ANNO CHRISTI 1195.

VIII. *De numero advocatorum & procuratorum, ac etiam de statu & conditionibus eorumdem.*

Statuimus insuper, ut sexdecim advocati & decem procuratores dumtaxat, in consistorio ipso jurati existant, eidem consistorio totaliter intendentes: qui nec alia consistoria postulando, seu procuratoris officium exercendo, sine præsidentis ejusdem consistorii licentia speciali, eis ex causa dumtaxat legitima concedenda, frequentent; illis videlicet horis, quibus causæ & negotia solent in eodem consistorio ventilari. Nec alicujus servitio tamquam familiares specialiter adstringantur: nec etiam sacerdotes, advocati vel procuratores de numero prædictorum, ut supra jurati, in consistorio prænotato existant: nec presbyteri, si in eodem consistorio quandoque postulare voluerint vel etiam procurare, nisi pro seipsis, aut in causis ecclesiarum suarum; vel pro suis dominis, quorum sunt familiares & domestici; aut pro miserabilibus personis, & hoc gratis sine salario & dono quocumque; in prædicto consistorio publice postulent, vel officium procuratorum assumant. Nec quisquam in doctorum advocatorum numero, nisi qui jura civilia & canonica per quinquennium, vel quadriennum ad minus, in scholis alicujus universitatis vel municipii publice prius audierit, & per unum annum ad minus in eodem consistorio steterit, admittatur.

IX. *De locis & sedibus.*

Antiquiores etiam advocati in sedibus ex opposito judicis collocentur: ceteris ab utroque latere, prout sunt priores vel posteriores in tempore, propius & remotius collocatis. Quod & in procuratoribus volumus observari.

X. *De pœna eorum qui falsum committunt, vel testes aut instrumenta subtrahunt aut corrumpunt vel occultant, seu procuratoria revocari procurant.*

Decernimus etiam statuendo, quod si quis examinator, clericus, advocatus, vel procurator consistorii prædicti, falsum in officio suo committat, vel probationes partis alicujus malitiose subtrahat, aut impediat seu impedire procuret; vel falsis instrumentis & præcipue procuratoriis tempore limitatis, post tempus hujusmodi, vel aliter revocatis tacite vel expresse, scienter utatur: aut vera instrumenta supprimat vel corrumpat, seu testes subornet, vel subornari & corrumpi procuret: aut falsas causas seu negotia, de consuetudine scienter assumat: vel falsum factum scienter proponat vel proponi faciat: aut prohibitiones regias in casibus in quibus locum non habent, impetrari, seu exhiberi procuret; seu hujusmodi prohibitionum impetrationi aut usui consentiat tacite vel expresse: aut præsidenti dictæ curiæ mandata quæcumque porrigi, eis præjudicativa, seu impeditiva processuum eorumdem, falso & malitiose (quos non ambigitur in majoris excommunicationis sententiam, latam contra violatores seu turbatores jurium & libertatum ecclesiæ, incidisse:) si de his vel eorum aliquo convictus extiterit, a consistorio perpetuo suspendatur: de quibus omnibus officialis vel decanus de Arcubus vigilanter inquirat, quoties fuerit opportunum. Si vero de præmissis convinci non potuerint, sed

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1195.

sed de his aut eorum aliquo fuerint publice diffamati, vel certa ratione suspecti: donec legitime se purgaverint, ab officio suspendantur. Ad quam purgationem præstandam, si purgandi protervia, vel magnitudo delicti, aut diffamationis seu suspicionis hujusmodi id exigat, idem purgandus ad audientiam archiepiscopi Cantuariensis qui erit pro tempore, per præsidentem dicti consistorii, si expediens esse viderit, remittatur. Hoc idem de procuratoribus, illicite attachiamenta per laïcalem potentiam fieri de judice vel de parte procurantibus, aut de procuratione hujusmodi diffamatis & suspectis, præcipimus observari. Occultantes insuper procuratoria, quibus sunt usi; & procurantes per malitiam ipsa procuratoria revocari, si id causæ dispendium, aut adversario præjudicium afferat, statim graviter puniantur: & incorrigibiles, perpetuo suspendantur. De his etiam violenta præsumptione suspecti, legitime & incontinenti se purgent: aut, ut præmittitur, suspendantur.

XI. *Ne quis alium in officio suo supplantet.*

Prohibemus etiam, ne quis alium in officio aliquo supradicti consistorii insidiose supplantet: & si de hoc convictus extiterit, ab officio, quousque hoc emendabitur, suspendatur.

XII. *De puniendo advocatos & procuratores garrulos.*

Item Judex advocatos & procuratores garruloſos & tumultuoſos, ac etiam conviciantes coërceat: unoque electo negotio ceteri sileant, quousque inchoatum expediatur negotium ea vice; ac etiam curialiter & modeste se habeant, & proponenda proponant. Et qui contra fecerit, arbitrio judicis puniatur: & si super hoc incorrigibilis maneat, a consistorio perpetuo suspendatur.

XIII. *Quod advocati aut procuratores se a consistoriis non absentent. Et quod registrum suo ordine primitus expediatur.*

Item, quia advocatorum & procuratorum absentia, negotiorum celerem expeditionem impedire, & ordinem debitum perturbare registri frequentius consuevit: caveant advocati & procuratores consistorii, ne dum causas in eo tractandas habuerint, sine licentia judicis se absentent; quin socium habeant, per quem causa possit opportune, & sine morosa dilatione tractari: & quod tempestive veniant omni die, usque ad solutum judicium; eo die sine licentia judicis nullatenus recedentes, pœna eis statim imponenda si contra fecerint: & si incorrigibiles super hoc fuerint, suspendantur. Registrum etiam, ne ejus ordo turberur, expediatur primitus suo die, si fieri poterit: alioquin die sequenti, ordine ipsius registri modis omnibus observato: nisi forte instans productio testium, quæ sine dispendio differri non poterit, hujusmodi ordinem ex æquitate quandoque postulet interverti.

XIV. *Quod procuratores sine advocatis causas non assumant: & quod tam advocati, quam procuratores, & ceteri ministri, in causis pauperum, officium suum gratis impendant.*

Item procuratores sine advocatis causas vel negotia non assumant, nec etiam prosequantur: sed sui officii finibus sint contenti. Causas etiam pauperum judex certis advocatis & procuratoribus gratis suscipiendas assignet: & tam examinatores, quam clerici jurati de consistorio, eisdem pauperibus officium suum gratis impendant. Quas causas judex præ ceteris citius, si fieri poterit, expedire conetur, nihil pro examinatione processuum, aut sententiarum litteris executoriis a personis hujusmodi exigendo.

ANNO CHRISTI 1195.

XV. *De pœna advocatorum & procuratorum, procurantium dilationes frivolas.*

Item advocatus vel procurator, qui per notorie falsas, seu frustratorias appellationes, a gravamine, vel a diffinitivis sententiis interjectas, processus decani de Arcubus, vel etiam officialis curiæ nostræ, aut commissarii ipsorum cujuscumque, executionesve suarum sententiarum, malitiose retardaverit, aut retardari procuraverit impudenter: cum de hoc convictus fuerit, locum suum amittat, & ab officio postulandi seu procurandi, per præsidentem curiæ suspendatur perpetuo, vel ad tempus; prout qualitas negotii & delinquentis excessus hoc exigit & requirit.

XVI. *Ne ministri consistorii tabernas exerceant.*

Ad hæc cum, sicut profecto didicimus, in caupona seu taberna, ubi vinum intemperantiæ ministratur, machinationes variæ ad subversionem justiriæ, præsertim inter nonnullos procuratores consistorii nostri prædicti, & partes de sua justitia diffidentes consueverint intervenire: volentes morbo hujusmodi, qui jam invaluit temperantiæ fracto freno, remedio occurrere salutari; statuimus, ne de cetero advocatus vel procurator dicti consistorii ministri, cujuscumque gradus existant, publice vel occulte, præsertim frequenter & de consuetudine, tabernarius esse præsumat, aut tabernas ingrediatur, nisi necessitas ipsum ad hoc urgeat: quod non creditur posse frequenter & de facili evenire. Quod si secus factum fuerit, & super hoc legitime convictus exstiterit, ad arbitrium officialis nostri vel decani de Arcubus acriter puniatur: & si pertinacia sua hoc exegerit, a consistorio totaliter suspendatur. Istud etiam statutum, ad concubinarios, & adulteros, errones nocturnos, & publica frequentantes spectacula, necnon ceteros notorie criminosos, extendi volumus in futurum: ut illi quos facinora hujusmodi coinquinant & æquant, pœna similiter percellantur.

Vide supra & alib.

XVII. *De suspectis assessoribus, & advocatis clandestine procuratis.*

Quia excrescentes industriæ machinosæ, justiciam puram & debitam frequenter impediunt & pervertunt; & in eo præcipue, quod assessores & advocati, qui palam pro parte non postulant, ad quorum, tanquam non suspectorum, consilium in interlocutoriis, & sententiis in consistorio prænotato ferendis, de consuetudine curiæ supradictæ, a judice seu præsidente recurritur bona fide, per partem alterutram clandestine, & ad id quandoque conducti, a principio forte indifferentes se simulant, & finaliter judicem ad injustitiam faciendam solicitant & inducunt: firmiter inhibemus, & inhibendo statuimus, ne id de cetero committatur, seu etiam procuretur, sub pœna excommunicationis majoris, quam contravenientes se noverint incursuros: eo salvo, quod partes, viros sapientes, providos, & fideles, non tamen advocatos curiæ vel ministros, procurare valeant; ut gratis, & sine aliquo ea ratione dato primitus vel promisso, quandoque assideant judicii sanum consilium, justum & fidele daturi, cum a judice fuerint requisiti. Advocati ve-

ANNO CHRISTI 1195.

ro ceterique ministri curiæ, qui alterutrius partis A consilio aut parti alteri adversantes qualitercumque prius exstiterint, vel exsistunt; seu etiam parti alicui justa ratione suspecti, se in interlocutoriis vel sententiis ipsis non ingerant, sed recedant sub pœna superius adnotata: quod etiam in virtute sui sacramenti præstiti, ab eisdem præcipimus observari. Si secus fecerint, & de hoc convicti exstiterint, tanquam perjuri, ut præmittitur, & excommunicati, graviter puniantur: & si ad id assueti exstiterint, a consistorio perpetuo suspendantur.

XVIII. *Quot advocatos aut procuratores una pars habere valeat, & de dando advocatum aut procuratorem parti non habenti, & præcipue in causis tangentibus ministros curiæ.*

Sæpe contingit in consistorio supradicto, quod pars una potentior, vel in malitia excogitanda sagacior, tot advocatos aut procuratores assumit, quod pars altera propter advocatorum vel procuratorum defectum remanet indefensa, seu opportuno præsidio destituta. Frequenter etiam evenire didicimus, quod si causa vel negotium in dicto consistorio agitatum, aliquem advocatum, procuratorem, vel ministrum curiæ memoratæ contingat, pars altera advocatum vel procuratorem pro se habere non poterit quoquo modo. Volentes igitur super his congruum adhibere remedium, statuimus, & in posterum observari præcipimus; ut pars una sex advocatis ad plus, duobusque procuratoribus, de dicto numero sit contenta, aliumque vel alio nullo modo soliciet aut solicitari procuret, ut parti suæ se applicent, aut ab adversa parte se suberahant quoquo modo; sub pœna amissionis causæ, aut mulctæ sibi, si contrarium fecerit, per judicem indicendæ. In secundo vero casu præcipimus, ut judex advocatos & procuratores parti non habenti, statim, si hoc petatur, assignet; suum hujusmodi postulationis seu procurationis officium, pro justo, & si necesse fuerit, per judicem statuendo salario, fideliter impensuros. Ad hoc advocati & procuratores hujusmodi, nisi evidentem & sufficientem causam suæ recusationis statim ostenderint, per judicem efficaciter compellantur.

XIX. *Ut originalia instrumenta partibus retradantur.*

Originalia siquidem instrumenta causarum seu negotiorum, videlicet bullæ, commissiones, procuratoria, ferraria, & similia, quæ sunt a substantiali parte processus, in consistorio supradicto examinata, factis exinde copiis his, quibus sunt de jure vel consuetudine faciendæ; & transscripeis etiam eorumdem penes clericum consistorii retenti, si id videatur expediens; parti prius hujusmodi instrumenta exhibenti, illico sine difficultate reddantur, in suo processu, prout jus exigit, collocanda.

XX. *Quod non rescribatur in correctionibus a denegatione articuli vel libelli.*

Item in correctionibus ex vero officio faciendis, ubi dumtaxat sunt reo exponenda, seu edenda capitula, non a denegatione libelli vel articuli, sed a denegatione editionis seu expositionis capitulorum, ut præmittitur, tantummodo scribantur. Hoc tamen statutum ad beneficia non extendimus, circa quæ secundum qualitatem facti est aliquando procedendum.

XXI. *Quando & qualiter debeat, vel quando non debeat, de subditorum negligentia ad querelas rescribi.*

In dicta etiam curia, ut dicitur, corruptela noviter inolevit; videlicet, quod in causis & negotiis coram episcopis suisve officialibus agitatis, quæ judiciarium ordinem, & longum quandoque processum, de sui natura requirunt, suggesto dictæ curiæ per partem alteram, quod judex ipse causam eandem negligenter & plus debito detinet in suspenso, mandatur eidem judici per officialem curiæ nostræ supradictæ, quod infra unum vel duos menses ad plus, terminet causam ipsam: alioquin ad certum diem citet partem adversam, ut in causa eadem, in curia prænotata procedat. Quo casu, ex solo cursu temporis hujusmodi, infra quod causa terminari aliquando non potest, judex negligens reputatur, & pro hoc causa dicitur ad dictam curiam devoluta, non obstante si diligentia judicis allegetur ibidem per judicem vel per partem. Volentes igitur in causis præcipue inchoatis jurisdictionem unicuique observare, ne ad impossibile, ut prænotatur, arctatus, suam jurisdictionem amittat: statuimus, ut quando de negligentia inferioris judicis querelatur in causis vel negotiis coram eo primitus inchoatis, per officialem Cantuariensem in forma debita rescribatur. Quo casu judex querelatus, aut etiam pars adversa, suas justificationes habeat, quoad excusandum negligentiam antedictam; & tunc super hoc fiat ulterius quod est justum.

XXII. *Ut in correctionibus non appelletur regulariter ad tuitionem, nisi a diffinitiva.*

Statuimus quoque futuris temporibus observandum, quod si qualitercumque in correctionum negotiis, ubi de beneficii privatione, vel vacationis ipsius declaratione, ratione alicujus criminis vel defectus non agitur, ex officio procedatur ad curiam Cantuariensem, pro tuitione nullatenus appelletur, nisi a decisione finali, seu diffinitiva sententia, pars duxerit appellandum: & si de facto appellatum fuerit, per officialem Cantuariensem ad appellationem hujusmodi minime rescribatur. Idem volumus & statuimus observandum, quando de privatione beneficii, vel ipsius vacationis declaratione, aut de illis, quæ testamenta vel provisionem vacanti ecclesiæ faciendam, seu alimenta præstanda, vel intrusionem in beneficiis ecclesiasticis factam, seu violentam rerum ecclesiasticarum spoliationem aut invasionem, vel jurium & libertatum ecclesiæ læsionem respiciunt, ex officio agitur per ordinarium quemcumque vel alium, a quo potest directe ad curiam Cantuariensem appellari. Cum autem in præmissis casibus, vel eorum aliquo, licite, & secundum normam præsentis statuti, pro tuitione fuerit appellatum: liceat parti appellatæ, propter periculum evidens animarum, factum contrarium & excluforium proponere & probare, quamvis factum tetigerit principale.

XXIII. *De impetrantibus bis tuitorie vel directe super eodem gravamine.*

Diligenti etiam studio in eadem curia providere præcipimus, ut bis pro eodem gravamine numero tuitorie, vel bis directe, vel forsan semel directe, & semel ad eamdem curiam tuitorie appellantes, ab ultima repellantur omnino. Et pro variatione hujusmodi, in expensis & interesse partis adversæ si quod damnum pendente inhibitione incurrerit, sta-

ANNO CHRISTI 1195.

tim declarandis, summarie condemnetur: & nihilominus pro juris offensa canonice illico puniatur.

XXIV. *Ut sufficerens contra partem, eam citari procures.*

Item quando ad instantiam partis proceditur, & sic alius quam ipse cui scribitur est citandus: impetrantes probent in curia supradicta, una cum traditione litteræ citatoriæ, suam diligentiam in procurando partem adversam citari. Alioquin is cui scribitur, de contempeu nullatenus puniatur.

XXV. *Ne ad gravamina generalia tuitorie de facili rescribatur.*

Ad gravamina quoque generalia, videlicet a denegatione copiæ, vel consignationis instrumentorum, vel actorum judicialium, nisi expressa fiat instrumentorum, aut auctorum hujusmodi specificatio, nullatenus tuitorie, & præcipue ubi directe ad curiam Cantuariensem appellari poterat, rescribatur.

XXVI. *Qualiter examinatores se habere debeant in positionibus audiendis, & testibus examinandis.*

Examinatores quoque dicti consistorii diligenter observent, ut ad positiones & interrogationes, claras & sufficientes responsiones a partibus, in advocatorum & procuratorum, ubi partes principales respondent, absentia faciendas, si possint, eliciant: ad quas positiones & interrogationes non in scriptis, sed partes ipsæ respondeant viva voce. Et in examinationibus testium singula, quæ ad veritatem, quoad partem utramque eliciendam juvare poterunt, de circumstantiis quibuscumque, & de scientiæ causa in singulis vigilanter interrogent, & exquirant; ac de interrogatoriis pertinentibus, quantum est possibile, solum quærant. Et testes eo ordine quo producuntur, pro suis viribus in examinando expediant sine mora: nec aliquos clericos, ad scribendum responsiones partium, aut testium despositiones, recipiat clericus consistorii præmemorati; nisi quos æstimet suo periculo, ad id idoneos & fideles; qui dicta testium fideliter scribant, eaque aut publicationem ipsorum, nec verbo, nec facto, vel nutu aut signo revelent aut deregant, seu in notitiam alicujus devenire faciantur permittant. De quibus omnibus præstent, ut supra statuimus, ante omnia juramentum.

XXVII. *De protocollo a clerico registri primitus faciendo.*

Faciat etiam clericus registri, in quo acta judicialia rescribuntur diebus singulis, in schedula primitus, prout factum concepit, protocollum. Et si sit in eo aliqua extra communem cursum dubietas, in registro non inferat, quousque judex hoc corrigat & reformet: hoc etiam partibus, si voluerit, ostendatur.

XXVIII. *De modo procedendi in contemptibus, tam contra suffraganeos, quam ceteros.*

Item statuimus, ut in contemptibus dictæ curiæ puniendis, judex statim ex officio, una citatione vel monitione præmissa, juratis de veritate dicenda partibus, per interrogationes & responsiones ad eas, si possit, eliciat veritatem, aut statim probationes admittat. Et si quis advocatorum aut procuratorum, contra aliquid istorum, se sine causa justa & evidenti opposuerit; ab officio, quousque super hoc emendatus fuerit, suspendatur. Circa vero dicti consisto-

ANNO CHRISTI 1195.

A rii contemptores; cum multiplex sit contemptus, videlicet in non parendo mandatis, in impediendo quo minus ad mandatorium tempore competenti perveniatur, in vituperiis factis partibus vel nunciis mandatoris, & in faciendo directe contra mandata: statuimus, ut probatione, ut moris est, summarie habita de contempeu; & contemptore personaliter, si sit inferior episcopo, statim super hoc, ad judicium evocato, ac de veritate dicenda per eumdem præstito juramento, factisque sibi interrogationibus, & responsionibus subsequenter ad eas, si per confessionem suam, aut probationes coram eo illico ministrandas, convictus extiterit, aut etiam in purgatione legitime sibi indicta defecerit; parti per hoc læsæ, ad suum interesse & damna, ac etiam ad sumptus promotionis ipsius officii taxandas seu taxanda, B per partem eamdem juranda, protinus condemnet. Et nihilominus pro delusione juris & judicis, seu curiæ antedictæ mulcterur; eaque statim per sequestrationem bonorum ecclesiasticorum, si ea contemptor habeat, seu si necesse fuerit, per interdicti, suspensionis, & excommunicationis sententias, executioni mandentur: aut si contemptor ad præmissa solvendo non fuerit, pœna sibi canonica, juxta qualitatem excessus, per judicem imponatur. De episcopo vero pro contempeu cirando; volumus, ut per procuratorem ad id sufficientem, in curia prænotata compareat: & juramento a procuratore eodem in animam domini sui ut supra præstito, habitisque, ut præmittitur, per eumdem ad interrogata responC sionibus convictus, ut prætangitur, damna, interesse, & sumptus parti persolvat, ut supra. De offensis vero juris & judicis seu curiæ antedictæ, quoad ea punienda, post pronunciationem in dicto consistorio super hoc factam, ob episcopalis reverentiam dignitatis, archiepiscopo Cantuariensi, qui pro tempore fuerit, ipsa pœnæ seu mulctæ impositio seu taxatio reserveur. Et dictæ curiæ præsidens, contemptores quoscumque prædictos jurare faciat, sub certa pœna, quod dictam curiam scienter de cetero non offendant. Si vero de contempeu evocatus super hoc innocens deregatur: pars hujusmodi fatigationem procurans, ad arbitrium præsidentis, si manifestum invenerit, in talem promovente calumniam D puniatur. Præcipientes, & in virtute obedientiæ injungentes omnibus & singulis, tam episcopis, quam ceteris nostræ diœcesanæ vel metropolitanæ jurisdictioni subjectis; ut ad dictam curiam appellare volentes, vel mandata curiæ adhibere, ad eos accedere sine impedimento permittant, ipsosque audiant patienter, & mandata ipsius curiæ eis directa, accessu libero concesso portantibus, devote suscipiant, & eis reverenter pareant, ut tenentur. Nullumque impedimentum aut obstaculum interponi, seu fieri, quantum in eis est, patiantur, quin præmissa fiant libere sine mora: & hoc etiam efficaciter familiaribus suis, quos gubernare, instruere, & castigare tenentur, injungant. Et si scienter contra factum fuerit, cum de hoc sufficienter constiterit: ipsi quibus mandata diriguntur hujusmodi, eo ipso contemptores dictæ curiæ reputentur.

XXIX. *De mittendo ad personas egregias vel alias, & de tempore hoc petendi.*

Statuimus quoque, ut si ad personas egregias, aut testes senes vel valetudinarios, pro recipiendo testimonio sit mittendum, illud in prima vel secunda productione, ante tertiam productionem omnino fieri postulerur. Quod si usque ad tertiam productionem malitiose, quod eo ipso præsumitur, omis-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1195.

sum fuerit; volens ulterius ad producendum ipsos admitti nullatenus audiatur: nisi fidem fecerit corporali præstito juramento, quod de novo pervenit ad ejus notitiam, testium hujusmodi testimonium in causa sua seu negotio utile esse vel necessarium, aut eos senes aut valetudinarios exstitisse: (tu neque per te, neque per alium testificata subtraxisti, vel fuisti percontatus, nec per dolum, nec artem aliquam, quarram productionem exposcis; sed quia testes quos desideras de novo producere, prius habere nequivisti:) solemnitate juris, quæ in quarta productione requiritur, in suis casibus nihilominus observata.

XXX. *De tempore proponendi justificationes, & modo probendi easdem.*

Statuimus insuper, ut si quando justificationem directe contrariam intentioni, vel replicationem directe contrariam exceptioni, aut duplicationem replicationi, seu deinceps, proponi contigerit: hoc statim fiat quoad justificationem, post litis contestationem, & post exceptiones vel replicationes, & deinceps, quarum probationes de jure concurrere debent, propositas; aut saltem intra triduum a tempore propositionis & admissionis canonicæ earumdem, ut sic probationes concurrere valeant super eis.

XXXI. *Ne advocatus vel procurator in casibus testificet in eisdem.*

Ad hæc procurator, qui in publici causa seu negotio occupavit, & advocatus qui publica postulavit, & de hoc statim constare poterit, in tuitoriis negotiis testes nullatenus admittantur. Et si procurator in tuitorio constitutus aliqualiter occupaverit, postea non substituet, ut in eodem testimonium prohibeat, sicut aliquando fieri consuevit.

XXXII. *De tempore contestandi, & justificandi contestationem.*

Statuimus insuper, & inviolabiliter volumus futuris temporibus observari in omnibus causis & negotiis in quibus litis contestatio requiritur, quæ ad curiam Cantuariensem quomodolibet devolvuntur, & in consistorio prædicto de Arcubus ventilantur, quod die data ad præcise & peremptorie contestandum, eadem die plene contestetur. Et si litem [a] suum adjiciendo videlicet aut etiam declarando, seu quidquam aliud proponendo, quod juxta contestationem adjici aut declinari, de jure vel dicti consistorii consuetudine poterit vel proponi: illud in continenti post contestationem faciat ipso die: alioquin volens postea dictæ diei soluto judicio justificare, ut præmittitur, nullatenus audiatur. Sed salva sit sibi materia, quantum sapit exceptiones peremptorias, per viam peremptoriarum in ingressu litis suo tempore proponenda: & statim, juxta qualitatem & naturam causæ seu negotii, de calumnia seu de veritate dicenda juretur hinc inde: nec detur dilatio ad jurandum, nisi evidens causa hoc suadeat; quod judicis seu præsidentis soli committimus arbitrio, sicut hactenus passim fere, & sine delectu causarum & negotiorum, novimus in præfato consistorio minus provide observatum.

[a] *Forte, litem suum.*

XXXIII. *De querelis super excommunicatione injusta.*

Querelis etiam de injusta excommunicatione suggestis, in quibus per superiorem absolutio petitur, ad absolutionem impendendam non aliter procedatur, nisi excommunicatoris negligentia super hoc, quantum jura exigunt, deregatur: & tunc suas excusationes ante absolutionem per dictam curiam impendendam habeat querelatus, dum tamen excusationes suas in continenti probare legitime sit paratus.

ANNO CHRISTI 1195.

XXXIV. *De appellationibus tuitoriis, a gravamine partis, & modo probandi easdem.*

In appellationibus quoque tuitoriis, a gravamine partis, prout est consuetum, suggestis, quando de possessione, [a] vel quasi rerum spiritualium agitur, vel spiritualibus annexorum, in quibus nimium est periculosa possessio vitiosa, ne taliter appellantes vitiosum ingressum per summarias probationes continuent vel procurent: statuimus, ut testes appellantis, tam de possessione de qua suggerit, quam de ipsius qualitate, videlicet utrum justa fuerit vel injusta; necnon de causa scientiæ & aliis circumstantiis, sufficienter & sigillatim in singulis requirantur; & pars appellata pro possessione sua, vel contra possessionem appellantis, in facto contrario seu exclusorio legitimas defensiones volens proponere, audiatur ad tuitionis beneficium excludendum, quamvis sic propositum factum tetigerit principale. Et qui potior in possessione legitima, videlicet non clandestina, precaria, vel violenta, per probationes idoneas inventus exstiterit, obtineat per decretum: provisо modis omnibus, ut per viam revocationis gravaminum, aut aliis excogitatis industriis, vitiosus non continuetur nec constituatur possessor, nec canonice possidens expellatur: & taliter suggerens si succumbat, ad omne interesse partis adversæ, ea ratione illico condemnetur. Et nihilominus sic intrusus, seu sibi violentam possessionem usurpans, pœnas de intrusis, seu de hujusmodi violenta possessione statutas, sibi per competentem judicem instigendas [b].

[a] *Forte, rerum spiritualium, vel quas spectantium.*

[b] *Dupl. ag vatis.*

XXXV. *De tuitoriis contra episcopos & eorum officiales suggestis, & justificationibus super eis proponendis, & modo probandi easdem.*

In appellationibus etiam tuitoriis quibuscumque ab episcopis vel eorum officialibus, a quibus ad curiam Cantuariensem directe poterat appellari, saluberiter duximus statuendum: ut justificationes eorumdem episcoporum, suorumve officialium, etiamsi factum principale contingant, ad tuitionis dumtaxat effectum impediendum, ut superius tangitur, admittantur: & nec in tuitionem articulis, nec in contrariis aut exclusoriis factis, seu justificationibus quibuscumque, admittantur testes notorie excommunicati, infames vel perjuri: dum tamen impedimenta hujusmodi die productionis partis appellantis in ipso negotio proponantur, & eadem die, vel in crastino, indubitatis probationibus deregantur. Testes etiam in ipsis tuitoriis, a quacumque parte producti, de causa scientiæ sigillata, in singulis, & de circumstantiis magis idoneis, diligentius requirantur, quam hactenus exstitit observatum: & hoc præsertim, ubi agitur de restitutione rerum corporalium, vel incorporalium facienda, & in eventu revocationis gravaminum, probata dumtaxat specialiter, non generaliter revocentur: ita quod revocationis exsecutio tuitionis limites non excedat; qui limites sunt, ut in statum debitum reducatur appellans, & tueatur in eo per tempus debitum, ne in rebus capiatur interim aut persona.

XXXVI. *De absolutione ad cautelam.*

Item absolutio ad cautelam, vel ante omnia

ANNO CHRISTI 1195.

quæ in eadem curia ad ſolam ſuggeſtionem impenditur, non niſi ſummaria probatione præhabita, quæ de jure requiritur, impendatur.

XXXVII. *Quando ſit pro proceſſu mittendum, & quando non.*

Item in cauſis ad dictam curiam per appellationem, conſenſum partium, vel alio modo legitime devolutis, pronunciato pro juriſdictione curiæ antedictæ, ſi pars utraque totum proceſſum ſuper hoc prius habitum ſigillo judicis, a quo fuit appellabatur, in promptu habeat ſigillatum, pro proceſſu eodem ad judicem mittere non oportet: de quo an ita ſit, partes eædem, ſi neceſſe fuerit, in virtute juramenti præſtiti requirantur, & veritatem agnoſcere teneantur. Sed collatione proceſſus hujuſmodi hinc inde habita, negotium ipſum ſeu cauſa ipſa, quam citius fieri poterit, in ſtatu debito reſumatur: alioquin ſi propter defectum proceſſus hujuſmodi, ad primum judicem ſit mittendum; eodem proceſſu tranſmiſſo, ſi pars alterutra proceſſum eumdem, ut ſupra ſigillatum exhibeat, ſtatim fiat exinde collatio: & facta copia ejus, quod defuit de proceſſu eodem, cauſa ſeu negotium reſumatur ut ſupra. Si a grauamine fuerit appellatum, aut etiam principaliter querelatum, vel ſi a diffinitiva ſententia ſic appellatum exſtiterit: tunc facta collatione hujuſmodi, tempus idoneum ad proponendum iniquitates proceſſus & ſententiæ, parti appellanti, ut moris eſt, aſſignetur; prætermiſſis penitus dilationum ambagibus, quæ circa proceſſus ſic tranſmiſſos dari ſolebant in conſiſtorio prænotato: nec pars aliqua, niſi in forma prædicta proceſſus ſic tranſmiſſi copiam redimere compellatur.

XXXVIII. *De continuando proceſſum proceſſui, vel noviter inchoando.*

In cauſis etiam & negotiis quibuſcumque ad curiam Cantuarienſem per conſenſum partium, vel alio modo legitimo devolutis, & præcipue in favorabilibus antedictis, liceat parti originaliter actori, (ad arbitrium tamen judicis præſidentis,) primum continuare ſeu juſtificare proceſſum; vel cauſam ſeu negotium ipſum in curia Cantuarienſi, ſine partis adverſæ, quoad priſtinam fatigationem, diſpendio, noviter inchoare; ſubductis proceſſibus prius habitis in eadem.

XXXIX. *Si pars utraque ab eodem appellet, qua pars alteri præferatur?*

Item ſi quando in eadem cauſa a facto judicis per utramque partem pro tuitione fuerit appellatum, & per appellationem hujuſmodi, ac de conſenſu partium, principale negotium ad curiam Cantuarienſem, ſicut conſuevit fieri, fuerit devolutum: juxta formam ſuggeſtionis, illius introducatur cauſa, qui in curia Cantuarienſi ſuper appellatione hujuſmodi primitus impetravit.

XL. *Ut dimiſſus, iterato ſuper eodem vel alio gravamine prius illato ſuggerens, repellatur.*

Præterea, ſi quando partem appellatam in tuitoriis negotiis, ab examinatione curiæ Cantuarienſis dimitti contigerit; quia pars appellans quod intenderat non probavit, aut quia non proſequebatur ut debuit appellationem tuitoriam quam ſuggeſſit; ſuper eiſdem gravaminibus vel aliis eidem tunc aut prius illatis per taliter ſuggerentem, ut ſuper illis noviter impetret tacitis & omiſſis, ceſſante legitimo impedimento, de novo ſuggerens nullatenus audiatur: niſi prius refuſis expenſis, quas pars appellata prætextu primæ appellationis fruſtratoriæ, ſummaria probatione docuerit per ſe feciſſe. Idem vero volumus in omnibus obſervari, ſi a diffinitiva ſententia tuitorie fuerit appellatum.

ANNO CHRISTI 1189.

XLI. *De eo qui appellationem directam, in qua ſibi datur tuitio, non proſequitur infra tempus.*

Item ſi pars appellans, cui tuitionis beneficium eſt conceſſum, infra tempora fatalia directam appellationem ſuam, ceſſante legitimo impedimento, prout de jure tenetur, non fuerit proſecuta: in eadem cauſa iterum pro tuitione appellans auctoritate curiæ Cantuarienſis minime tueatur, niſi a diffinitiva ſententia duxerit appellandum.

XLII. *De eodem.*

Item ſi pars appellans, cui tuitionis beneficium eſt conceſſum, ut prius ſuam appellationem directam non fuerit proſecuta; judex appellatus poſt anni lapſum, in cauſa principali procedat intrepide, ac ſi numquam fuiſſet in cauſa ſeu negotio hujuſmodi appellatum, non exſpectata a curia Cantuarienſi ulterius licentia procedendi: niſi ex cauſa infra annum appellationis proſequendæ, auctoritate dictæ curiæ, tuitionis beneficium fuerit prorogatum, & de hoc judici appellato legitimis conſtiterit documentis; & niſi forte infra annum, hujuſmodi auctoritate ſedis Apoſtolicæ fuerit inhibitum per judices, in cauſa appellationis directæ a dicta ſede in forma debita impetratos.

XLIII. *Qualiter ſit in appellationibus a decano vel alio commiſſario ad officialem interpoſitis procedendum.*

Appellationis quoque a diffinitiva ſententia, per decanum de Arcubus lata, officiali curiæ Cantuarienſis ſuggeſtis, per officialem ſicut in ceteris ſimilibus reſcribatur. Sed dato in cauſa ipſa libello, procedatur in eo de plano, omnibus declarationibus, quatenus eſt poſſibile, amputatis, uſque ad finalem deciſionem ejuſdem, præcipue cum proceſſus cauſarum ipſarum, in ipſa curia ſit paratus. Et qui inventus fuerit fruſtratorie taliter appellaſſe, gravius quam ceteri ab aliis appellantes, propter cluſionem ipſius curiæ, puniatur.

XLIV. *De Miſſis in eccleſia de Arcubus in principio & in fine terminorum in miniſtrorum curia ſupradicta præſentia ſolemniter celebrandis. Et ut iidem miniſtri interſint exſequiis, & Miſſæ pro defunctis ipſius curiæ miniſtris tempore ſepulturæ.*

Ut autem in eccleſiaſticæ notionis exordiis, divinæ clementiæ poſtulato præſidio, piiſque poſtmodum actibus ſubſequentibus, proceſſus ſalubrior habeatur, præmiſſis adjiciendo ſtatuimus: ut in cujuſlibet termini primæ ſeſſionis initio, Miſſa de Spiritu ſancto in eccleſia beatæ Mariæ de Arcubus Londonienſis ſolemniter celebretur; cui miniſtri ſinguli curiæ memoratæ in civitate prædicta, vel ejus ſuburbio tunc præſentes interſint, niſi legitime fuerint impediti: quodque defuncto in eadem civitate, vel ejus ſuburbio, quocumque curiæ ſupradictæ miniſtro, videlicet judice, advocato, aut examinatore, vel procuratore, vel clerico de ſuperius numeratis, ipſique curiæ per juramentum, ut prænotatur, adſtrictis, in primis exſequiis pro defuncto eonem ſolemniter faciendis, & in Miſſa ſolemni die ſepulturæ ejuſdem, omnes ſupradicti miniſtri ut præſentes (ceſſante, ut præmittitur, impedimento)

ANNO CHRISTI 1295.

interſint. Ac etiam in fine ultimæ ſeſſionis cujuſlibet termini, Miſſa pro defunctis curiæ ſupradictæ in miniſtrorum ipſius præſentia, prout ſuperius tangitur, cum commode fieri poterit, ſolemniter decentetur.

XLV. *Ne judices aut ceteri curia ſupradicti miniſtri, dona vel xenia contra juris prohibitionem recipiant, aut qua ſcandalum generent quoquo modo.*

Licet quoque remedia ad noſtræ curiæ Cantuarienſis regimen opportunum, ut ſupra, proviſa, magna parte ſufficere videantur: judicum tamen, ac ceterorum ipſius curiæ miniſtrorum inordinata cupiditas, ſi ſubeſſet, debitam exhibitionem juſtitiæ ſub quæſitis coloribus, prout eſt viſum hactenus, ſæpius impediret. Ut igitur in excogitatis ad præmiſſa remediis, cautius ac ſufficientius finaliter concludamus: ſtatuendo decernimus, & inviolabiliter obſervari præcipimus in futurum, ut judices ſeu miniſtri quicumque curiæ ſupradictæ, a donariis quibuſque ſeu xeniis ad munerum qualitatem, juſta præſumptione trahendis, ſive a partibus in eadem curia litigantibus, ſeu promoventibus litigare, vel pro eiſdem partibus, aut earum nomine ab aliis offerendis, ſub debito juramento miniſtrorum eorumdem, ſe prorſus abſtineant: exceptis dumtaxat donariis vel xeniis, quæ nunc juris prohibitionem offendant, nec ſcandalum generent quoquo modo.

XLVI. *De conſuetudinibus obſervandis una cum ſtatutis prædictis: & de pœna non obſervantium ipſa ſtatuta.*

Laudabiles vero conſuetudines curiæ ſupradictæ, quæ præmiſſis ſtatutis non obviant, inviolabiliter obſerventur. Nam eas cum juribus & ſtatutis ejuſdem, tam a conſtitutionibus prædeceſſorum noſtrorum elicitis, quam ex cauſis legitimis noviter adinventis, ad regimen dicti conſiſtorii, futuris temporibus ſufficere credimus. Salvis tamen additionibus, correctionibus, & interpretationibus, ac declarationibus dubiorum, ſi qua in præmiſſis emerſerint, per nos aut ſucceſſores noſtros in poſterum quoties opus fuerit faciendis. Quæ omnia & ſingula, ut in ſuis articulis inconcuſſe ſerventur, ſingulis judicibus, examinatoribus, advocatis, procuratoribus, & clericis curiæ ſupradictæ, tam exiſtentibus in præſenti, quam etiam loco ipſorum & eorum cujuſlibet ſubrogandis, quatenus ad eos diviſim vel communiter pertinent, in virtute præſtiti vel præſtandi ab eiſdem, ut præmittitur, juramenti, ſub quo dictas conſuetudines & ſtatuta includimus, firmiter & inviolabiliter obſerventur. Et ne ignorantia ſtatutorum ipſorum a miniſtris eiſdem in poſterum prætendatur: præcipimus ac eis injungimus, ut iidem miniſtri omnes & ſinguli, qui tempore publicationis præſentium, de conſiſtorio memorato conſiſtunt, infra menſem poſt publicationem eorumdem, ceteri vero loco miniſtrorum ipſorum futuris temporibus ſubrogandi, infra quindenam poſt ſuum ſuſceptum officium, ſtatutorum præſentium copiam ſibi fieri faciant ſeu procurent; & ea tam ſedulo, quam ſtudioſe reſpiciant, ac ſæpius repetendo revolvant, ut ſufficienter in eis, excluſis ambiguis, ſint inſtructi. Quotiens autem decurſis temporum prædictorum curriculis, a miniſtris eiſdem vel eorum aliquo, ſtatuta prædicta, ſeu eorum aliquod, ſcienter amitti aut violari contigerit: niſi intra octo dierum ſpatium, poſtmodum ad terminum competentem, correxerint contemptores ac violatores eoſdem, cum convicti fuerint, tamquam perjuros perpetua comitetur infamia; cinguloq; militiæ ſuorum officiorum privati, ſpem conſimilis promotionis amittant; ſuiſque beneficiis eccleſiaſticis, ſi qua habuerint, tamquam perjuri priventur per judicem competentem.

XLVII. *Terminatio & finalis concluſio ſtatutorum.*

Fulgeat igitur & clareſcat latius ex præmiſſis, tam celebris curiæ merito commendanda juſtitia: & judices noſtræ juriſdictioni metropolitanæ ſubjecti, ſuam juriſdictionem in nullo contaminatam, aut uſurpatam agnoſcant: & tam ipſi quam ceteri prædicti, juris remedia, a dicta curia, quatenus ad eam pertinent, hauriant affluenter; dum ab eadem, ejuſque miniſtris, cupidinis inordinatæ rubigine, & cujuſcumque difficultatis indebitæ, ſeu favoris aut odii, meruenda malitia, eliminatis penitus & depulſis, ac ſufficientibus & expeditis remediis, quoad ſingula in curia prænotata tractanda, proviſis, nihil offenſivum in ea reperient; ſed potius viam ingredi poterunt ordinatam ad juſtitiam opportunam & celerem conſequendam. Has vero conſtitutiones futuris temporibus, ſemel ad minus in anno, in conſiſtorio ſupradicto, videlicet in primæ vel ſecundæ ſeſſionis initio anni ejuſdem, palam præcipimus recitari.

Has vero conſtitutiones in eccleſia beatæ Mariæ de Arcubus, Londini, v. Idus Novembris, anno MCCXCV. conſecrationis noſtræ ſecundo, coram clero & populo, ſolemniter fecimus publicari, ut extunc in forma quæ præmittitur, robur firmitatis obtineant.

1297.

CONCILIUM LONDINENSE,

XXVI. Martii, anno Domini MCCXCVII. præſidente Roberto archiepiſcopo Cantuarienſi, cum ſuffraganeis celebratum.

Ex Matthæo Weſtmonaſterienſi.

ANno gratiæ MCCXCVII. congregatis archiepiſcopis ſuffraganeis ſuis, apud ſanctum Paulum, Londini, XXVI. die Martii, iterum pro ſtatu eccleſiæ conſulturis: inſurgentes protinus duo cauſidici, & duo de ordine Prædicatorum fratres, regalem & temporalem favorem aucupantes, conati ſunt argumentis probare, clerum ipſi regi, in tempore belli, nonobſtante prohibitione apoſtolica, de ſuis facultatibus poſſe licite ſubvenire. Inſuper, prohibito ſub pœna incarcerationis, ne quis contra ipſum regem, & eos qui jampridem ſuam protectionem quæſierant, excommunicationis ſententiam promulgaret: provocatione facta pro ſe ad Romanam curiam, & pro ipſis. Receſſerunt igitur omnes, oneratis ſuis conſcientiis per archiepiſcopum, ſic dicentem: Salvet ſuam animam unuſquiſque.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1197.

Sententia excommunicationis per Robertum Cantuariensem archiepiscopum ex synodali decreto lata contra occupatores bonorum ecclesiasticorum, & infringentes articulos chartarum; scilicet magnæ Chartæ, & chartæ de foresta: nec non contra detentores, & incarcerantes clericos.

Ex veteri codice Mſ. Bibliothecæ Cotton.

ROBERTUS permiſſione divina Londonienſis epiſcopus, dilectis in Chriſto filiis decano & capitulo eccleſiæ noſtræ ſancti Pauli Londonienſis, ſalutem, gratiam & benedictionem. Literas reverendi patris domini Roberti Dei gratia Cantuarienſis archiepiſcopi, totius Angliæ Primatis recipimus, formam, quæ ſequitur, continentes. Robertus permiſſione divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ Primas, venerabili fratri domino Roberto Dei gratia epiſcopo Londonienſi, ſalutem & fraternam in Domino caritatem. Frequenter exigit repentina neceſſitas, & congrua futurorum cautela, ut & præordinata pro periculis evitandis remedia, ſed forſan negligenter omiſſa, vivacius iterentur; & nova ſuperaddatur in hujuſmodi exſecutione nedela: in iis præcipue quæ ſanctorum patrum jamdudum ſanxit auctoritas, & quæ non poſſunt a nobis epiſcopis, qui eorum ſtatuta ſervare tenemur, abſque periculo noſtræ profeſſionis omitti. Nuper ſiquidem in quadam convocatione prælatorum & cleri Londonienſium celebrata poſt feſtum ſancti Hilarii, anno Domini MCCXCVI. per nos & coëpiſcopos noſtros communi exſtitit ordinatione condictum, & eis per nos in virtute obedientiæ ad quorumdam eorum excitationem injunctum, ut in cathedralibus eccleſiis & ceteris locis inſignibus per epiſcopos ipſos, in aliis vero eccleſiis ſingularum diœceſium per alios viros idoneos, ad diœceſanorum mandatum denunciarentur publice & in genere majoris excommunicationis ſententia innodati, omnes qui eccleſiaſtica bona, ſine grata permiſſione dominorum eorumdem vel ballivorum ſuorum, diriperent, vel a domibus aut aliis locis eccleſiarum per violentiam amoverent. Sed ut ex poſt facto dicimus, & graviter exinde dolemus, exſecutiones hujuſmodi, non abſque multorum periculo, & eorum præcipue, qui ad id ex obedientiæ debito tenebantur, ab aliquibus coepiſcopis noſtris in toto, ab aliis autem in parte hactenus ſunt omiſſæ; per quod quamplures malevoli quandoque ſumpſerunt, & impoſterum forſitan ſument, majorem audaciam taliter delinquendi.

In ultima etiam innovatione magnarum chartarum de libertatibus, & foreſtæ, antiquitus conceſſarum, per principem nuper facta, dominus rex innovans ordinavit & ſtatuit: quod eædem chartæ ad cathedrales eccleſias, per totum regnum Angliæ mitterentur, & remanerent ibidem, quodque legerentur coram populo bis in anno; & epiſcopi regni Angliæ ferrent majoris excommunicationis ſententias in omnes illos, qui contra dictas chartas venirent, facto, auxilio, vel conſilio, aut in quocumque puncto infringerent chartas ipſas; quodque eidem epiſcopi eaſdem ſententias publicarent, vel facerent publicari in ſuis cathedralibus eccleſiis bis in anno; & quod epiſcopi ſuper facienda publicatione hujuſmodi negligentes, per Cantuarienſem, & Eboracenſem archiepiſcopos, qui pro tempore fuerint, reprehenderentur; & ad denunciationes hujuſmodi faciendas per eoſdem archiepiſcopos arcerentur.

ANNO CHRISTI 1197.

Nos etiamm & noſtri coëpiſcopi tunc præſentes, ac nobis in pontificalibus adſiſtentes apud Weſtmonaſterium, etiam de conſenſu conſilii domini Regis, tunc in partibus tranſmarinis agentis, dictam excommunicationis ſententiam ſolemniter tulimus, & publicavimus in vulgari. Ut igitur tam ſalubriter ordinata, & pro tam grandi communi utilitate proviſa, per diſſimulationem non tranſeant ſine fructu; jam in ultima congregatione prælatorum & cleri, poſt feſtum Nativitatis ſancti Joannis Baptiſtæ, apud novum templum Londinenſe, per nos, noſtroſque coëpiſcopos & prælatos, ac clerum noſtræ Cantuarienſis provinciæ, proviſum exſtitit & condictum, ut dictæ excommunicationum ſententiæ contra violatores chartarum, bis in anno, ut ſupra, videlicet in feſtis Omnium Sanctorum, & Dominicæ in Ramis Palmarum, in cathedralibus eccleſiis per epiſcopos, ſi fieri poſſit, alioquin eorum auctoritate per alios, ſolemniter publicentur.

Quia inſuper dominus Rex in innovatione prædicta prælatis & toti communitati regni promiſerat, quod pro nullo negotio quidquam nomine ipſius domini Regis de bonis alicujus caperetur, ſine totius communi aſſenſu regni: & ſi contingat (quod abſit) aliquos malefactores de domibus, grangiis, aut aliis locis eccleſiaſticis, bona eccleſiaſticarum perſonarum auferre, abducere, vel aliqualiter aſportare, ſine grata permiſſione dominorum bonorum hujuſmodi, vel ballivorum ſuorum; (quod, ut præmittitur, de voluntate domini regis nullo modo procedere præſumatur:) difficile erit & ſæpe damnoſum perſonis ſic ſpoliatis, aut læſis, ad ſuos epiſcopos ſemper habere recurſum: tam nobis noſtriſque coëpiſcopis & prælatis & clero prædictis videbatur expediens, & per eos in eadem congregatione conſenſum exſtitit & condictum; ut ſingulis inferioribus prælatis, rectoribus, etiam vicariis parochialium eccleſiarum, detur per ſuos diœceſanos expreſſa poteſtas denunciandi publice, & ſolemniter, malefactores hujuſmodi, qui per facti evidentiam notorie & manifeſte maleficium hujuſmodi perpetrare præſument, una cum eorum complicibus dicta excommunicationis ſententia innodatos. Quocirca fraternitati veſtræ in virtute obedientiæ, firmiter injungendo mandamus, quatenus dictam ſententiam contra occupatores bonorum eccleſiaſticorum, prout in prima dictarum congregationum, ut ſupra ordinatum exſtiterat, in ſingulis eccleſiis veſtræ diœceſis, juxta ordinationem eamdem: memoratam vero ſententiam contra infringentes articulos dictarum chartarum, per nos & noſtros coëpiſcopos, ut ſupra conſenſu regio interveniente prolatam ſecundum formam, in præfata ultima congregatione proviſam, dictis diebus & locis, ſcilicet, bis in anno, in feſtivitatibus ſuprascriptis, faciatis in forma, quæ ſuperius tangitur, publicari; & in Anglico ſeriatim in omnibus, ac patenter exponi, pulſatis campanis, & candelis accenſis: ut propter ſolemnitatem hujuſmodi (quam laïci magis quam effectum hujuſmodi ſententiarum attendunt) amplius timeatur. Detur etiam per vos, ſicut in dicta ordinatione ultima concorditer exſtitit ordinatum, inferioribus prælatis, & rectoribus ac vicariis, ac etiam capellanis parochialibus, plena expreſſa poteſtas denunciandi publice, & nominatim, cum dicta ſolemnitate, malefactores prædictos; ſcilicet, occupatores & invaſores bonorum eccleſiaſticorum,

ANNO CHRISTI 1297.

si qui in hujusmodi prælatorum locis, aut rectorum seu vicariorum parochiis, in futurum bona hujusmodi invaserint, occupaverint, aut amoverint, seu sic invadi, occupari, aut amoveri fecerint, in notoria evidentia ipsius maleficii, majoris excommunicationis sententia innodatos. Proviso tamen, quod non nisi in facto notorio & evidenti, ac etiam sub testimonio sufficienti, per eosdem rectores, vicarios, & presbyteros taliter procedatur: ut insuper, cumulatis ad supradictam cautelis, amplius arceatur ac reprimatur perversorum iniquitas, in hujusmodi malefactorum nominatim, ut prætangitur, denunciatorum præsentia, cesserur ubique a celebratione Missarum; & sic excommunicati per singulos dies Dominicos & festivos denuncientur solemniter; subtracta etiam eis, per inhibitionem super hoc faciendam, communione fidelium; quousque sic ablata restituant, & exinde idonea satisfactione præmissa, ab eadem sententia congrue fuerint absoluti. Et cum de hujusmodi maleficio perpetrato vobis per aliquem subditorum vestrorum denunciatum extiterit, vel ad vos exinde publica fama pervenerit, plenam cum celeritate justitiam fieri faciatis, malefactores hujusmodi ac etiam fautores & complices eorumdem, necnon scienter communicantes eisdem, postquam id competenter inhibitum fuerit, per canonicas coërciones diligenter & acriter puniendo.

Similem etiam excommunicationis sententiam in omnes illos, qui manus in clericos temere violentas injecerint, faciatis in solemnitate eadem publicari. Si vero in tantum aliquorum se extendit iniquitas, prout forsan evenire posse timetur, quod prælati, seu ecclesiarum rectores aut vicarii, sive presbyteri, vel alii ecclesiastici viri quicumque, occasione præmissorum, vel alicujus eorum, per laïcalem potentiam capiantur, seu detineantur in carcere aut in custodia quoquomodo: vobis injungimus in virtute obedientiæ, prout etiam in dicta ultima & congregatione per prælatos & clerum ordinatum exstiterat, ut loca, in quibus sic capti detinebuntur, & quatuor ecclesias proximo vicinas, quatenus sub districtu vestro exstiterint, interdicto ecclesiastico protinus supponatis; & sic interdicta remaneant, quamdiu taliter capti detinentur ibidem. Et nihilominus captores ac detentores hujusmodi, & auctoritatem super hoc præbentes eisdem, singulis diebus Dominicis & festivis post scelus hujusmodi perpetratum, in omnibus ecclesiis vestræ diœcesis inter Missarum solemnia coram clero & populo, pulsatis campanis, & candelis accensis, ut magis timeatur solemnitas, denuncientur solemniter majoris excommunicationis sententia innodati. Et ut hoc ad notitia singulorum perveniat, in Anglico exponatur: donec sic excommunicati, congrua satisfactione præmissa, in forma ecclesiæ, ab eadem sententiam per competentem judicem fuerint absoluti.

Quia insuper processiones solemnes, & orationum suffragia, quæ pro statu terræ sanctæ, & pace, ac etiam tranquillitate & prosperitate ecclesiæ, regis & regni, dudum salubriter ordinavimus ac mandavimus per diœceses singulas facienda, negligenter in multis, & non absque multorum periculo hactenus, ut audivimus, sunt omissa; de quibus, si fierent, fructus maximus merito speraretur: ac etiam dominus rex nuper in ultima congregatione prædicta per nuncios suos rogaverit, ut pro eo & suis in expeditione præsenti, quam contra hostes ipsius & regni nuper assumpsit, orationes & suffragia hujusmodi; necnon Scotos, & eorum complices, qui ecclesias regni Angliæ & loca ecclesiastica violenter invadere, comburere, ac bonis ecclesiasticis ausu sacrilego spoliare, pacemque regni & ecclesiæ patenter infringere ac perturbare præsumpserant & præsumunt, ut dicitur, excommunicatos publice per nostram denunciari provinciam faceremus: vobis, ut supra, mandamus & injungimus, quatenus dictas processiones, & orationum suffragia, tam pro statu terræ sanctæ, & pace regni & ecclesiæ Anglicanæ, quam etiam pro domino rege & sibi adhærentibus in sua expeditione præsenti specialiter, necnon denunciationes excommunicationum prædictas, per totam vestram diœcesim singulis diebus & locis, quibus id expedire videritis, solemniter per vos quatenus ad vos attinet, & ulterius per alios, fieri faciatis: hæc omnia tam vigilanter & solicite prosequentes, ut ex hoc status ecclesiæ reformetur in melius, & vestrorum augeatur cumulus meritorum. Vos etiam temporibus opportunis per totam vestram diœcesim faciatis inquiri, an præmissa per vestros subditos, quatenus ad vos pertinet, fuerint, ut superius tangitur, observata. Et nos super his tam de facto vestro, quam subditorum vestrorum certificeris idonee, saltem semel in anno, per vestras litteras patentes harum seriem continentes. Datæ apud Odeford. VI. Idus Julii, anno Domini MCCXCVII. consecrationis nostræ IV.

Sententias igitur contra invasores & occupatores bonorum ecclesiasticorum, necnon contra infringentes articulos dictarum chartarum, tam in genere, quam in specie, secundum formam quæ supra traditur, diebus ad hoc statutis, cum solemnitate præmissa, in præbendis & ecclesiis vestræ jurisdictioni subjectis, ac etiam contra injicientes manus violentas in clericum, lingua omnibus intelligibili faciatis tam per vos, quam per vestros subditos publicari. Hæc autem & alia, quæ in hoc exprimitur mandato, vobis & ceteris plenam & liberam potestatem committimus exsequendi. In nostra vero ecclesia sancti Pauli, nos ipsi, comite sanitate, ac impedimento cessante, exsequemur præmissa, diebus, ut supra fit mentio, præstitutis. Processiones insuper, & orationum suffragia, ut in præsenti continetur mandato, in ecclesia nostra prædicta cum devotione, more solito, fieri faciatis. Sententiam etiam excommunicationis, quam Scoti & eorum complices, ob causas in hoc mandato expressas, quas in promulgatione hujusmodi sententiæ volumus patefieri, incurrisse noscuntur, quantocius fieri poterit, in locis in quibus expedire videritis, faciatis solemniter publicari. Nos postea super præmissis omnibus opportuno tempore certificantes, per literas vestras patentes harum seriem continentes.

Datum apud Orseth, VIII. Kalend. Augusti, anno Domini supradicto.

CONCI-

Anno Christi 1198.

SYNODUS SANTONENSIS.

Anno Christi 1198.

Ex codice Constitutionum fundatarum ecclesiæ Santonensis.

Constitutiones domini Guidonis episcopi A Santonensis, promulgatæ in synodo hiemali, anno Domini MCCXCVIII.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De vita & honestate curatorum sacerdotum.*
II. *De iis qui ecclesias dant ad firmam.*
III. *Ut ecclesiarum rectores in iis resideant.*
IV. *Ut religiosi deferant habitum suum.*
V. *De iis qui in alienis parochiis decimas novalium percipiunt.*
VI. *De excommunicatis ratione testamentorum.*
VII. *De invasoribus bonorum & jurium ecclesiasticorum.*

CAPITULA.

I. *De vita & honestate curatorum sacerdotum.*

CUrati sacerdotes, soculares consutitios, & manicas, sub pœna excommunicationis ulterius portare non præsumant. Constitutiones prædecessorum nostrorum, & provinciales, etiam sub pœnis ibi insertis, præcipimus observari.

II. *De iis qui ecclesias dant ad firmam.*

Item denunciamus excommunicatos illos omnes, qui sine nostra licentia ecclesias suas dederunt ad firmam.

III. *Ut ecclesiarum rectores in iis resideant.*

Item monemus omnes ecclesiarum rectores, ut in ecclesiis suis personaliter resideant. Quod nisi fecerint, pœnam constitutionis super hoc editæ eos incurrere volumus ipso facto: illis duntaxat exceptis, qui a nobis licentiam obtinerunt gratia studiorum. Quos etiam, si lascivam vitam ducant in studiis, revocamus: & etiam illos, qui subrepta a nobis licentia ob causam ignominiosam recessisse dicuntur, super criminibus diffamati.

IV. *Ut religiosi deferant habitum suum.*

Monemus omnes religiosos, ut tam in domibus, quam extra, deferant habitum suum. Qui contrarium fecerint, nisi ex causa legitima valeant excusari, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant.

V. *De iis qui in alienis parochiis decimas novalium percipiunt.*

Item monemus omnes illos, qui in alienis parochiis decimas novalium, sine consensu nostro & rectorum ecclesiarum, in quarum parochis ipsa constituunt novalia, percipiunt; ut amodo non perci- B piant: & si contrarium fecerint, noverint se excommunicationis vinculo innodatos.

VI. *De excommunicatis ratione testamentorum.*

Denunciamus item excommunicatos omnes illos, qui apud nos ratione testamentorum excommunicati fuerint: & denunciari mandamus, nisi infra viginti dies de absolutione doceant coram nobis.

VII. *De invasoribus bonorum & jurium ecclesiasticorum.*

Statuimus, quod quicumque bona clericorum, ecclesiarum, seu ecclesiasticarum personarum, injuste invaserint, ceperint, occupaverint, rapuerint, detinuerint; invadi, occupari, capi, percipi, rapi, detineri, mandaverint, procuraverint; vel nomine suo invasum, occuparum, captum, raptum, detentum, ratum habuerint; & quicumque jurisdictionem ecclesiasticam, jura, consuetudines laudabiles ecclesiarum, hactenus observata, impediverint, turbaverint, vel oppresserint scienter: ipso facto excommunicationis sententiam incurrant. Et hæc diebus Dominicis, & aliis solemnitatibus, in ecclesiis, & aliis locis ecclesiasticis, mandamus nunciari.

CONCILIUM ROTOMAGENSE.

1199.

Editum a Ludovico Basil in Summa: postea autem cum mss. collatum.

Ord Deaur sunt mss.

Constitutiones factæ in ecclesia a beatæ Mariæ de Prato, juxta Rotomagum, per reverendos patres ac dominos archiepiscopum Rotomagensem & ejus suffraganeos, anno Domini MCCXCIX. die jovis post octavas Pentecostes.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De vita & honestate clericorum beneficiatorum.*
II. *Ut placita diebus festis non teneantur.*
III. *Ut clerici in factis personalibus justitiæ seculari se non subjiciant.*
IV. *Ne judices seculares coram se respondere compellant clericos, vel laicos, occasione factorum a clericis commissorum.*
V. *De iis qui jurisdictionem ecclesiasticam impediunt.*
VI. *De absolvendi potestate, qua religiosis conceditur ab episcopis.*
VII. *Ut his statutis ab omnibus pareatur.*

CAPITULA.

I. *De vita & honestate clericorum beneficiatorum.*

QUoniam, sicut ipsa facti evidentia quotidiana docente cognovimus, sacerdotes quidam curati, atque alii beneficiati clerici, cucusati, soccularibus consutis laqueis calceati, ensibus accincti seu gladiis, quorum usus eis interdicitur, super vestem ad modum militum, impudenter accedunt in locis publicis; vestimenta nimia brevitate notanda, minusque congruentem tonsuram publice deferentes; focarias seu concubinas, aut alias mulieres quarum conversatio cum eisdem clericis est suspecta, in suis habent domibus, atque nonnumquam in alienis

ANNO CHRISTI 1299.

ANNO CHRISTI 1299.

confovent & frequentant; ac nonnulli juſtitiæ ſæcularis officium, audiendo cauſas, examinando proceſſus ut judices, in curia ſæculari exercent: & quidam feneratitiis aliiſque contractibus illicitis contra [a] ſe immiſcent; viram ſuam alias in luxuriis, ebrietatibus, comeſſationibus deducentes, ſupplicium quærunt ſibi perpetuum, ſeminantes in carne, corruptionem meſſuri; perenniter miniſterium ſuum vituperant, proximos ſcandalizant; atque ſubjectos, & alios populos, quibus bene vivendi lumen & ſpeculum ſine ruga debent per opera ſancta prætendere, in ſeipſis apoſtatare faciunt & errare in invio: ac ex ſuis reprobis actibus & exemplis illos in puteum interius ſecum trahunt. Quin obliti penitus Dei ſui, atque homines ſine lege, officii ſui immemores, qui ſunt in ſanctificatione electi, præcepta ſpernunt canonica atque divina, [b] prædicatores effecti, proh pudor! ſuæ legis. Nos tantis obviare periculis, & quos timor divinus a malo non revocat, etiam naturalis ratio non redarguit, & mundana verecundia non refrenat, ſuis dicentes in cordibus, ſicut factis exterioribus prædicant, Ubi eſt Deus? pœnarum frenis temporalium quas formidant, perſtringere cupientes: ſtatuimus, antiquorum patrum ſalubria ſtatuta recenſentes, ut ſi clericus beneficiatus quilibet, poſt generalem admonitionem de abſtinendo penitus a præmiſſis & quolibet eorumdem, & de vivendo pie, decenter, atque juſte, ſecundum canonicas ſanctiones, aliquem de prædictis exceſſibus præſumpſerit attentare: amiſſionis pœna omnium fructuum beneficii ſui, ſeu beneficiorum, ſi plura forſitan obtineat, per annum unum abſque miſericordia percellatur. Contra ipſum ad privationem beneficii ipſius ſeu beneficiorum, ſi per annum pertinax in eadem malitia perſeveret, nihilo minus procedatur.

[a] Forte, contra canones.

[b] Forte, prævaricatores.

II. *Ut placita diebus feſtis non teneantur.*

Statuimus ut baillivi, præpoſiti, majores, atque alii judices ſæculares, quocumque nomine cenſeantur, aſſiſias atque placita diebus Dominicis atque feſtis Virginis gloriоſæ, ſanctorum Joannis Baptiſtæ, Michaëlis archangeli, ſanctorumque apoſtolorum & evangeliſtarum, ac aliis qui cum clero & populo in eccleſiis celebrantur, in quibus, ſolum divinis eſt laudibus, non terrenis negotiis, inſiſtendum, tenere atque exercere deſiſtant, penituſque quieſcant, generaliter moneantur. Qui ſi parere contempſerint, temere forſan contrarium attentando, incurrant excommunicationis ſententiam ipſo facto.

III. *Ut clerici in factis perſonalibus juſtitiæ ſæculari ſe non ſubjiciant.*

Pœna feriri ſimili ipſo facto auctoritate prædicti concilii ſtatuentes, clericos, qui ſuper factis perſonalibus, atque ſpecialiter de clamore de haro, ubi de facto perſonæ quæritur, ſe ſupponunt juſtitiæ ſæculari, ſeu ipſi juſtitiæ, ſub prætextu factorum hujuſmodi exhibent emendas, poſt monitionem de contrario generalem.

IV. *Ne judices ſæculares coram ſe reſpondere compellant clericos vel laïcos, occaſione factorum a clericis commiſſorum.*

Porro quorumdam judicum ſæcularium inconſulta conamina, quibus matris ſuæ, videlicet eccleſiæ, libertates, atque jura multifaria moliuntur infringere, memorati auctoritate concilii reprimere cupientes: ſtatuimus inhibendo, ne quoſcumque clericorum eorum, aliaſve perſonas, occaſione factorum a clericis commiſſorum, ſuper delictis atque factis perſonalibus quibuſcumque commiſſis, atque ſpecialiter in clamore de haro, nec de crimine uſurario a clerico perpetrato, coram ſe vivente eodem clerico vel defuncto, reſpondere compellant, ſeu cognitionem factorum hujuſmodi in ſe ſumant. Quod ſi generaliter contra fecerint, auctoritate prædicta, excommunicationi ſubjaceant ipſo facto.

V. *De iis qui juriſdictionem eccleſiaſticam impediunt.*

Adhuc noſtrum pulſat animum, ut adverſus varia juſtitiæ ſæcularis officia tenentium inſenſatam malitiam occurramus: qui quod ſibi ſacræ ſcripturæ præconium comminatur, ignorant: qui pro temporalibus moleſtiis, quas, cum præſunt, pauperibus ingerunt, atque qui armis belliciis non utuntur, per quos miniſtri eccleſiæ deſignantur, æterno incendio cremabuntur: quodque ſi pax augeatur & diſciplina eccleſiæ per infideles principes eorumque miniſtros quoſlibet, aut ſolvatur, ille tamen exiget ab eis rationem, qui ſuam illorum tradidit eccleſiam poteſtati: contra matrem eccleſiam manum ſuam erectis cornibus aggravantes, ipſius juriſdictionem & libertatem ſuis fallaciis uſurpare niruntur; ac judices eccleſiaſticos in caſibus, in quibus de jure vel antiqua & approbata conſuetudine ad eoldem cauſarum cognitio noſcitur pertinere, quo minus de ipſis cognoſcere valeant, impediunt atque perturbant: eiſdem cedulas inhibitorias dirigentes, quæ brevia nuncupantur, in caſibus, in quibus de ſui natura brevia nulla cadunt: propeer quæ novellæ conſtitutionis domini Bonifacii Papæ VIII. auctoritate in excommunicationis ſententiam incidunt ipſo facto. Deliberatione habita ſuper hoc diligenti, ſtatuimus ordinantes, ut nulla hæc brevia per eccleſiaſticos judices admittantur, nec eis in aliquo pareant. Quod ſi in hoc ſumpta occaſione, baillivi, præpoſiti, vicecomites, aliive judices ſæculares, in perſonarum vel bonorum captionem procedant, directe vel indirecte partem ad deſiſtendum vel judicem compellendo: monitione legitima præcedente, excommunicationi ſubjaceant ipſo facto, a qua per prælatos, non niſi parti & judici congrue ſatisfacto, ac ſibi pœna ſuper tanto exceſſu indicta legitima, quæ timorem ceteris incutiat attentandi ſimilia, quomodolibet abſolvantur: nolentes, ut per officialem aut pœnitentiarios prælatorum, niſi eis ex ſpeciali commiſſione liceat, hujuſmodi ſententiæ relaxentur. Sententiamque excommunicationis latam ab uno judice eccleſiaſtico, præmiſſorum occaſione ac ſimilium, alii in ſuarum juriſdictionum diſtrictibus exſequantur.

VI. *De abſolvendi poteſtate, quæ religioſis conceditur ab epiſcopis.*

Ceterum animarum ſaluti conſulere, ac earum periculo obviare volentes, ſtatuimus quod prælati, fratribus Prædicatoribus, aut Minoribus, aliiſve religioſis quibuſlibet, poteſtatem abſolvendi ſubditos a peccatis ſuis de cetero non committant in caſibus, qui jure vel conſuetudine reſervantur eiſdem, niſi certis perſonis & notis dumtaxat, quarum prælati induſtriam duxerint eligendam in certis caſibus, qui in conceſſione vel commiſſione eis facta ſpecialiter inſerantur: quodque ipſa commiſ-

Digitized b

ANNO CHRISTI 1299.

sio ad casus, in quibus tenetur catholicus quilibet confiteri semel in anno peccata sua proprio sacerdoti, nullatenus extendatur, nisi ipsius sacerdotis habita super hoc voluntate.

Lexoviensis synodi hic fit mentio, quam tamen sermonem extemplar carpsum est synodalibus actis Lexoviensis ecclesiæ.

VII. *Ut his statutis ab omnibus pareatur.*

Vobis itaque universis Christi fidelibus in civitate & diœcesi Lexovienſi [a] constitutis, atque vestrum cuilibet, in virtute sanctæ obedientiæ firmiter injungimus atque mandamus, quatenus supradicta salubria & ordinationes, secundum tenorem præmissum, quantum in vobis consistit, fideliter observetis, & eis humiliter pareatis. Statuta sunt hæc & unanimiter ordinata die, loco, & concilio memoratis, anno Domini MCCXCIX.

ANNO CHRISTI 1299.

CONCILIUM BITERRENSE,

1299.

IV. Kalend. Septembris, anno Domini MCCXCIX. celebratum.

Hujus concilii nihil supereſt, præter editam a Baluzio viro clarissimo synodum, quam hic repræsentamus.

Litteræ episcoporum ac prælatorum qui concilio Biterrensi interfuerunt, ad Philippum IV. Francorum Regem, pro archiepiscopo Narbonensi, adversus Vicecomitem ejusdem urbis.

EXcellentissimo principi domino suo, domino Philippo Dei gratia regi Francorum illustri, miseratione divina [a]B. Biterrensis, [b]B. Nemausensis [c]G. Magalonensis, [d]R. Elnensis, [e]B. Apamiensis, [f]R. Agathensis, & [g]I. Lodovensis, episcopi; A. Grassensis, R. sancti Poncii Thomeriarum, G. sancti Guillelmi de Deserto, G. Jucellensis, & ceteri abbates, aliique prælati; & episcoporum ac prælatorum absentium & capitulorum provinciæ Narbonensis procuratores, in provinciali concilio congregati Biterris; sui humiles & devoti, cum salute prospera vitam longam.

[a] Benengarius. [b] Bertrandus. Gaucelinus. [c] Raymundus. Bernardus. [d] Raymundus Iberius.

Cum capite languescente membra dolore non immerito compellantur: matri nostræ ecclesiæ Narbonensi cogimur condolere, & in ejusdem infirmitatibus infirmari. Sane cum Vicecomites Narbonenses longissimis temporibus tenuerint ab archiepiscopo Narbonensi, quidquid in burgo & in media parte civitatis Narbonensis & eorum pertinentiis obtinebant; & pater Vicecomitis qui nunc est, ipso præsente, atque sciente, homagium fecerit & fideliratem archiepiscopo tunc præsenti, prædecessoresque sui prædecessoribus archiepiscopi memorati continue & successive, fere etiam centum annis; sicut notorium fore dinoscitur apud omnes regiones istius, exstantibus de iis sufficientibus documentis, & quod plus est, prædecessorum vestrorum privilegiis; & Vicecomes qui nunc est, non bono ductus spiritu, feudum dictum, ut audivimus vestræ regiæ recognoverit majestati, temere veniens contra fideliratem & juramenta prædecessorum suorum; ad quorum observationem potest & debet per ecclesiam coarctari, & contra confessionem propriam in vestra curia registratam; ac iis etiam non contentus, benignitatem regiam seducendo, de facto procuraverit vestras litteras regias sibi dari, per quas peccandi detur sibi immunitas, & sine pœna deadvocandi facultas feudum supradictum, quod tolerabile non exsistit; per quas etiam, in vestri præjudicium, dissolvere est conatus conventiones dudum contractas inter prædecessores vestros & archiepiscopi memorati, super commissione dicti feudi inter reges Franciæ & Narbonensem ecclesiam certis portionibus [h] dividenda; & per consequens a fidelitate quam vobis præstitit, subtrahere ecclesiam Narbonensem: nos omnes & singuli, qui patimur in passione, & anxiamur in doloribus, & damnificamur in damnis dictæ ecclesiæ matris nostræ, ad vos sicut ad nostrum pium & justum principem recurrentes, solemnes nuncios nostros venerabilem in Christo patrem B. Dei gratia episcopum Biterrensem, & religiosos viros B. abbatem sancti Papuli, & I. canonicum ac vestiarium Magalonensem, ad vestræ celsitudinis præsentiam mittimus pro præmissis: suppliciter implorantes, ut eisdem, vel illi ex ipsis qui præsens fuerit coram vobis, audientiam benignam fidemque indubitatam præbere dignemini; eosdem, si placet, immo verius nos in personis eorum, ad exauditionis gratiam admittentes.

Moveant vos, rex clementissime, ad præmissa, fidelitas, quam dicta mater nostra, & omnes ecclesiæ provincia Narbonensis, semper ad domum regiam habuerunt; labores & sumptus, quos sustinuerunt pro ea; & fructus uberes, qui ex dictis laboribus percipiuntur quotidie, ac percipientur in ævum Domino concedente. Ut qualiter aliqui regionum nostrarum ad dictam domum regiam, & ad totius ecclesias provinciæ Narbonensis, se habuerint temporibus retroactis, taceamus ad præsens, cum hæc credamus regiam magnificentiam non latere.

Adaugeat, ut oramus quotidie, Dominus Jesus Christus vobis, consorti vestræ, & liberis, salutem & vitam: & prosperum faciat statum regni. Datum Biterris in dicto concilio, IV. Kal. Novembris, anno Domini MCCXCIX.

Hic annotat Baluzius, antiquam controversiam fuisse, an Narbonensibus archiepiscopis subjecti Vicecomites essent: expostulatum fuisse de Amalrici Vicecomitis injuria, non tantum apud Regem a synodo, sed etiam ab archiepiscopo ipso apud Pontificem Bonifacium VIII. ut apparet ex Pontificis ad Philippum Regem litteris apud Odoricum Raynaldum exstantibus: ex quibus etiam intelligimus, Vicecomitem a Pontifice Romam vocatum fuisse. Addit ex Raynaldo eodem, compositam esse controversiam a Benedicto XI. qui Bonifacio successit, & Vicecomitem archiepiscopo, archiepiscopum Regi clientelam jurasse. Docet in hac quoque synodo, factum esse decretum de celebrando sancti Ludovici Regis Francorum festo; idque probat ex constitutionibus synodalibus Joannis episcopi Carcassonensis, editis hoc ipso anno MCCXCIX. die Jovis ante festum beati Andreæ: quarum hoc capitulum profert: *Item præcipimus observari statuta sive consilia de nove edita in concilio Biterrensi, & specialiter illud in quo continetur de festo duplici beati Ludovici, die statuto in singulis ecclesiis celebrando.* Hæc summatim ex prolixioribus viri eruditissimi notis excerpsimus.

Adnotatio P. Gabrielis Cossartii Societatis Jesu.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1300.

CONCILIUM MELEDUNENSE,

pro reformanda eccleſiaſtica diſciplina celebratum a Stephano Senonenſi archiepiſcopo & ſuffraganeis, XII. Kal. Februarii, anno Domini MCCC.

Primum prodiit ex apographo R. P. Jacobi Sirmondi, Societatis JESU.

Adhuc numerabatur in Gallia annus 1299. cum initium anni a Paſchate duceretur.

IN nomine Domini, Amen. Nos Stephanus miſeratione divina Senonenſis archiepiſcopus, una cum ſuffraganeis noſtræ Senonenſis provinciæ, in provinciali concilio apud Meledunum celebrato, anno Domini MCCXCIX. die Jovis ante feſtum beati Vincentii, continuata de die in diem a die Lunæ præcedenti, congregatis, una cum aliis perſonis eccleſiaſticis dictæ provinciæ, ad ordinandum, ſtatuendum, & reformandum ea quæ fuerint ordinanda & reformanda: eodem approbante concilio ordinamus & præcipimus, quod quædam conſtitutiones domini Bonifacii VIII. Papæ, in præſenti concilio, ac noſtris & ſuffraganeorum noſtrorum ſynodis publicentur, & cuilibet preſbytero parochiali copia libercur, & quilibet eorum habere & commendare debite memoriæ de cetero teneatur.

Primo ſequitur conſtitutio in titulo de Reſcriptis. Statutum quod circa judices a ſede Apoſtolica deputandos &c.

Sancimus igitur, ut nullis, niſi dignitate præditis, aut perſonarum obtinentibus, ſeu eccleſiarum cathedralium canonicis, cauſæ, auctoritate litterarum ſedis Apoſtolicæ, vel legatorum ejuſdem, de cetero committantur; nec audiantur alibi quam in civitatibus vel locis inſignibus, ubi poſſit commode copia peritorum haberi. Cum vero ejuſdem civitatis ſeu diœceſis fuerint actor & reus: extra ipſas cauſa non committatur, nec conveniatur aliquis eorumdem: niſi ab epiſcopo contra aliquem de ſua diœceſi, vel ab aliquo contra eum, aut ejus capitulum, ſeu contra univerſitatem civitatis, villæ, vel caſtri, fuerit actio dirigenda: vel niſi actor eamdem civitatem, ſeu diœceſim intrare non audens, aut ſui adverſarii merito potentiam perhorreſcens, eum infra ipſas nequeat convenire ſecure. In his quippe caſibus, extra dictas civitatem & diœceſim poſſit contra prædictos cauſa committi. Nullus tamen eorum ultra unam dietam a fine ſuæ diœceſis valeat conveniri. Sed & in duobus ultimis caſibus, niſi impetrans de dicta perhorreſcentia (quam in litteris apoſtolicis exprimere teneatur) primo fidem judici faciat, ſaltem per proprium juramentum; judex ipſe nullatenus in cauſa procedat: ſed partes a ſua juriſdictione dimittens, impetrantem eumdem in expenſis legitimis alteri parti condemnet. Cum autem actor & reus civitatis & diœceſis fuerint diverſarum: ſi actor in civitate vel diœceſi rei judicem habere recuſet, ipſum non in ſua, ſcilicet actoris, ſed in alia civitate vel diœceſi libere impetrare valeat, reumque trahere ad eamdem: dummodo locus ad quem eum traxerit, ultra unam dietam, ſicut in alio caſu præmittitur, minime ſit remotus. In nullo quoque caſuum prædictorum judex, extra civitatem vel diœceſim in quibus deputatus fuerit, citet partes; nec de cauſa ſibi commiſſa cognoſcat; niſi ad hoc expreſſus acceſſerit partium earumdem aſſenſus: nec alibi quam infra illas civitatem ſeu diœceſim, & perſonis dumtaxat ſuperius deſignatis, committat quomodolibet vices ſuas. Quidquid autem contra præmiſſa, vel aliquid eorum, contigerit attentari, ſit ipſo jure irritum & inane.

Secundo contra illos qui litteras citatorias vel excommunicatorias delegatorum ſedis Apoſtolicæ deferunt, nec bullam preſbyteris oſtendere volunt. In [a] antiqua compilatione, in titulo de officio & poteſtate judicis delegati: Cum in jure peritus &c.

[a] *ſilicet Gregoriana.*

Præterea quæſiviſti, cum tibi ab aliquo ſub hac forma mandatur: Auctoritate qua fungor, injungo ut talem denuncies excommunicationis ſententiæ ſubjacere: ac tibi ſuper mandato apoſtolico hæſitanti, ab aliquo non ſit facta fides: an mandatum hujuſmodi exſequi tenearis. Super quo, hujuſmodi tibi damus reſponſum: quod niſi de mandato ſedis Apoſtolicæ certus exſtiteris, exſequi non cogeris quod mandatur.

Tertio contra illos, qui juriſdictionem ad forum eccleſiæ de jure vel conſuetudine pertinentem impediunt vel perturbant, in titulo de immunitatibus eccleſiaſticis.

Quoniam, ut intelleximus, quorumdam juſtitiariorum, baillivorum, judicumve ſæcularium & temporalium dominorum, in quibuſdam partibus præſumptuoſa temeritas ſic excrevit, ut in terris eorum ſeu diſtrictibus litteras apoſtolicas impetrantes, vel ad judices ordinarios eccleſiaſticos recurrentes, ſuper cauſis, negotiis, ſeu quæſtionibus, quæ de jure vel antiqua conſuetudine ad forum eccleſiæ pertinent, obtinere non poſſint in eis per eoſdem ordinarios judices vel apoſtolicas litteras juſtitiæ complementum; quin potius ſuper illis recurrere ad judicium ſæculare, vel a lite, cauſa, ſeu quæſtione deſiſtere compellantur: nos juſtitiam noſtram & eccleſiæ ſponſæ noſtræ nolentes negligere, qui alios in ſua juſtitia confovemus; ſtatuimus ne quis impetratores litterarum noſtrarum, vel alios ad forum eccleſiæ recurrentes, ſuper cauſis, quæ ad idem forum de jure vel antiqua conſuetudine pertinere noſcuntur; per ſe vel per alium, ad deſiſtendum, vel in foro ſæculari de quæſtionibus hujuſmodi litigandum, per ipſorum judicum eccleſiaſticorum, vel impetrantium, vel litigantium ſeu volentium litigare, aut propinquorum ipſorum ſeu rerum illorum aut eccleſiarum ſuarum etiam captionem, modiſve aliis quibuſcumque, compellat, ſeu compelli faciat vel procuret: nec per ſe alioſve impediat, quo minus coram judicibus eccleſiaſticis, delegatis ſeu ordinariis, querelantes de cauſis, quæ, ut præmiſſum eſt, ad cognitionem pertinent eorumdem, poſſint libere juſtitiam obtinere: nec ad præmiſſa facienda det conſilium, auxilium, vel favorem. Si quis vero contra præſumpſerit, excommunicationi ſe ipſo facto noverit ſubjacere: a qua, niſi tam judici cujus cognitio fuerit impedita vel juriſdictio uſurpata, quam parti quæ turbata in proſecutione fuerit ſui juris, de injuriis, damnis, expenſis, & intereſſe, prius per eumdem fuerit integre ſatisfactum, nullatenus abſolvatur.

Quarto contra illos, qui ut ſuſpecti de hæreſi, vocati ut de fide [b] reſpondeant, aut coram ordinariis ſuis non comparent, ſed ſe excommunicari permittunt, & in excommunicatione hujuſmodi ſtant per annum. In titulo de hæreticis libro ſexto.

[b] *Dupl. errare inquiſitoribus.*

Digitized b

ANNO CHRISTI 1300.

Cum contumacia, in causa præsertim fidei, suspicioni præsumptionem adjiciat vehementem, si suspectus de hæresi vocatus a vobis ut de fide respondeat, excommunicationis vinculo, pro eo quod parere subterfugit, aut contumaciter se absentat, per vos fuerit innodatus, quam per annum animo sustinuerit pertinaci; ex tunc velut hæreticus condemnetur.

Quinto contra regulares & sæculares admittentes publice excommunicatos & interdictos ad ecclesiastica sacramenta, & ad ecclesiasticam sepulturam. In titulo de privilegiis libro septimo.

Episcoporum & aliorum prælatorum querelis frequentibus & querulosis clamoribus excitati, præsenti decreto duximus statuendum: ne aliqui sæculares aut regulares, quantumcumque exemptionis seu libertatis sedis Apostolicæ ptivilegiis communiti, cujuscumque ordinis, religionis, status, vel conditionis exsistant, scienter celebrent vel faciant celebrari divina in civitatibus, castris, villis, nisi quatenus eis a jure conceditur, seu locis aliis interdictis ab ordinariis sive delegatis judicibus, aut a jure; sive excommunicatos publice, vel interdictos, ad divina officia seu ecclesiastica sacramenta, sive ad ecclesiasticam sepulturam admittant. Qui vero contra præsumpserit, præter alias pœnas a jure statutas, ingressum ecclesiæ sibi noverit interdictum: donec de transgressione hujusmodi, ad arbitrium ejus, cujus sententiam contempserit, satisfecerit competenter.

Sexto. Constitutio facta in concilio Bituricensi a domino Simone Apostolicæ sedis legato. In titulo de pœnis.

Cum juris utilitas tot & tantis excogitata vigiliis, sufficienter nequeat prosperari, si processus ministrorum justitiæ contingat iniquorum machinationibus impediri: ut illorum audaciam, quos amor divinus a malo non revocat, saltem rigor ecclesiasticæ coërcat disciplinæ; sacri provisione concilii duximus statuendum: quod si quis, cujuscumque dignitatis aut conditionis exsistat, nuncios aut exsecutores ecclesiasticorum judicum, aut alias litteras eorundem actave judiciaria deferentes, hac occasione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, mutilare, aut quod gravius est censendum, interficere; litteras vel acta prædicta personis memoratis auferre, seu ea rumpere, cancellare, aut alias destruere quoquomodo; vel sic ablata celare præsumpserit, aut ut ista fiant procuraverit, vel facientibus consilium vel opem duxerit adhibendam; excommunicationis sententiæ, quam ex nunc proferimus, subjaceat ipso facto: a qua, nisi prius tam judici, cujus auctoritatem contempserit, quam passo injuriam, & ceteris quorum interest, prout excessus postulabit atrocitas, satisfecerit competenter, nullatenus absolvatur.

ANNO CHRISTI 1300.

CONCILIUM MERTONENSE.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

Editum ex mſ. Bibliotheca Cottoniſi, tomo 2. Anglicanæ collectionis.

CONSTITUTIONES PROVINCIALES domini Roberti de Wynchelſe, Cantuarienſis archiepiſcopi, apud Merton editæ.

I. *De decimis & nutrimentis animalium.*

QUoniam propter diverſas conſuetudines in petendo decimas, per diverſas eccleſias, inter rectores eccleſiarum & parochianos ſuos, rixæ, contentiones, & ſcandala, & odia permaxima oriuntur: volumus, quod in cunctis eccleſiis per archiepiſcopatum noſtrum conſtitutis, uniformis ſit petitio decimarum, & proventuum eccleſiarum.

In primis volumus, quod decimæ, de fructibus, ſeu de frugibus, non deductis expenſis, integræ, & ſine aliqua diminutione perſolvantur; & de fructibus arborum, & ſeminibus omnibus, & herbis hortorum: niſi parochiani pro talibus decimis competentem fecerint redemptionem. Volumus etiam, quod decimæ de fenis, ubicumque creſcant, ſive in magnis pratis, ſive in parvis, ſive..... aliter in communibus viis exigantur.

De nutrimentis animalium, ſcilicet de agnis, ſtatuimus, quod pro ſex agnis, & infra, ſex oboli dentur pro decima: ſi ſeptem ſint agni in numero, ſeptimus agnus detur rectori pro decima; ita tamen, quod rector eccleſiæ, qui ſeptimum agnum recipit, tres obolos in redemptionem ſolvat parochiano, a quo decimam illam receperit. Qui octavum recipit, det denarium; qui vero nonum, det obolum: vel exſpectet rector uſque ad alium annum, donec plenarie poſſit alium recipere, ſi maluerit: & qui ita exſpectabit, ſecundum meliorem, vel tertium ad minus, de agnis ſecundi anni ſemper exiget, & hoc pro exſpectatione primi anni. Et ſimiliter, qui ſeptimum ſic dedit ad decimam, non det pejorem, ſed meliorem. Et ita intelligendum eſt de decima lanæ. Si oves alibi in hieme, alibi in æſtate nutritæ fuerint, decima eſt dividenda. Similiter, ſi quis in medio tempore emerit, vel vendiderit oves, & certum ſit a qua parochia oves illæ venerunt: dividenda eſt decima, ſicut de re, quæ ſequitur duo domicilia. Si autem incertum fuerit; habeat illa eccleſia, infra cujus limites, tempore tonſionis, oves iveniuntur.

De lacte autem volumus, quod decima ſolvatur, dum durat: videlicet, de caseo tempore ſuo, & de lacte in autumno, & hieme: niſi parochiani competentem pro talibus decimis voluerint facere redemptionem, & hoc ad commodum eccleſiæ. De proventibus autem molendinorum, volumus quod decimæ exigantur & ſolvantur: [a] ad valorem proventuum plenam faciant redemptionem. De paſturis autem, & paſcuis, tam communibus, quam non communibus, ſtatuimus, quod decimæ fideliter perſolvantur: & hoc per numerum animalium & dierum, ſi expedit eccleſiæ. De piſcationibus etiam, & apibus, ſicut & de omnibus aliis bonis juſte quæſitis, quæ renovantur per annum: ſtatuimus, quod decimæ ſolvantur debito modo.

[a] Dreſſ. alii.

Statuimus etiam, quod decimæ ſolvantur de artificibus, pandoxatricibus, & de lucro negotiationis per mercatores, & quoſcumque alios: & ſimiliter de carpentariis, fabris, mercatoribus, furoribus, ſive ſint pelliparii, & omnibus ſtipendiariis & operariis: videlicet dent decimas de ſtipendiis: niſi ipſi ſtipendiarii aliquid certum velint dare ad opus, vel ad lumen eccleſiæ: & hoc ſi hujuſmodi placuerit rectori. In penſione autem principalis legati, alias mortuarii, volumus, quod conſuetudo provinciæ cum poſſeſſione eccleſiæ obſervetur: ita

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

quod rector ecclesiæ in petitione sua, sive vicarius, vel capellanus, Dominum habeat præ oculis. Sed quoniam multi inveniuntur sponte decimas dare nolentes: statuimus, quod parochiani moneantur primo, secundo, & tertio, ut decimas Deo & ecclesiæ fideliter solvant: & si se non emendaverint, primo ab ecclesia suspendantur, scilicet ab ingressu ecclesiæ; & sic demum, ad solutionem decimarum, per censuram ecclesiasticam, si necesse fuerit, compellantur. Si tamen suspensionis relaxationem vel absolutionem petierint, ad Ordinarium loci mittantur absolvendi, vel debito modo puniendi. Rectores vero ecclesiarum, seu vicarii, vel capellani, qui prædictas decimas annuas dicto modo, propter formidinem hominum, seu favorem, Dei timore postposito, officium suum non fecerint, decimas, ut prædictum est, non petendo: pœna suspensionis innodentur, donec dimidiam marcam argenti archidiacono loci persolverint.

II. *De decimis, & nutrimentis animalium.*

Quoniam, ut audivimus, super decimis & nutrimentis animalium, inter ecclesiarum rectores, propter amotiones pecorum ad diversas parochiarum pasturas, diversis anni temporibus, contentiones multimodæ oriuntur: nos viam pacis præparare volentes, statuendo diffinimus, & diffinendo statuimus; quod ad ecclesias, in quarum parochia oves, a tempore tonsionis, usque ad festum sancti Martini, continue pascuntur & cubant, decima lanæ, & casei, & lactis, ejusdem temporibus, licet postmodum amoti fuerint a parochia illa, & alibi tondeantur, integre persolvatur. Et, ne fraus fiat in casu præmisso: præcipimus, quod antequam oves amoveantur a pasturis, vel etiam distrahantur, ecclesiarum rectoribus sufficienter de solvenda decima caveatur. Quod si infra prædictum ad diversarum parochiarum pascua & pasturas transferantur: quæliber ecclesia, pro rata temporis portione decimam percipiet earumdem, minori xxx. dierum spatio, in rata temporis portione, minime computando. Si vero, per totum tempus prædictum cubant in una parochia, continue depascantur in alia: rector, in cujus parochia cubant, licet ibidem caseus fiat, decimam casei vel lactis dumtaxat percipiet, cum aliam non modicam melioracionem sentiet, & percipiet utilitatem. Quod si post festum sancti Martini, ducantur ad pascua aliena, & usque ad tonsionem, in una vel in diversis parochiis, sive in propriis pascuis dominorum suorum, sive alterius cujuscumque pascantur habitatione: ad numerum ovium pascua æstimentur; ut secundum æstimationem pascuorum, ab eorum dominis exigatur decima casei & lactis.

De vaccis & capris decima proveniens, ubi cubant & pascuntur, ibidem solvatur: alioquin, si cubant in una parochia, & pascantur in alia, decima inter rectores dividatur omnino. Agni vero, vituli, & pulli, & alii fetus decimales, habita ratione ad diversa, ubi gignuntur, oriuntur, & nutriuntur, & ad moram quam traxerint in eisdem, particulariter decimentur. Item præcipimus, quod si quis, post festum sancti Martini, oves occiderit, vel si oves quovis casu moriantur fortuito, decimam inde legitimam parochiali ecclesiæ solvere non postponant. Et si oves extraneæ in alicujus parochia tondeantur, decima lanæ ibidem tradetur rectori ecclesiæ, pro se fideliter conservanda: nisi sufficienter doceri possit, quod pro decima sit alibi satisfactum, ut solutionem ibidem faciendam modo legitimo valeat impedire.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

III. *De mortuariis.*

Quia inter rectores ecclesiarum & parochianos suos lites cupimus extinguere, quæ frequenter oriuntur: statuimus, quod decedens tria ad minus habens, vel plura, cujuscumque generis in bonis suis animalia, optimo, cui de jure fuerit debitum, reservato, ecclesiæ suæ, a qua recepit sacramenta dum viveret, sine dolo, & fraude, & contradictione qualibet, pro decimarum, tam temporalium, quam personalium, nec non oblationis, suberactionis compensatione, ad deliberationem animæ suæ, melius post optimum ecclesiæ reservatur.

IV. *Quæ debent parochiani invenire, & quæ rector.*

Ut sciant parochiani defectus ecclesiarum ipsos contingentes, præsentium tenore, innotescimus universis parochianis, per totam nostram Cantuariensem provinciam constitutis, compelli, res & ornamenta omnia infrascripta invenire: scilicet missale, calicem, vestimentum principale, casulam, albam, amictum, stolam, manipulum, zonam, cum duabus tuellis benedictis, & omnibus suis appendiciis. Item crucem processionalem, & aliam crucem pro mortuis, turibulum cum navi & ture, lucernam cum tintinnabulo, velum quadragesimale, vexilla, campanas manuales pro mortuis, feretrum, vas ad aquam benedictam, tabulas pacis, candelabrum ad cereum Paschalem, campanile cum campanis & chordis, fontem cum seruris, reparationem navis ecclesiæ interius & exterius, tam de jure, quam de consuetudine, tam in imaginibus, & præcipue in imagine principali in cancello, quam in altaribus & fenestris vitreis. Item, clausuram cœmeterii, tam de jure, quam de consuetudine. Volumus etiam in posterum ad eosdem parochianos prædicta singula pertinere. Item, compellendi sunt parochiani ad inveniendum ista subscripta: videlicet legendam, antiphonare, graduale, psalterium, troparium, ordinale, manuale, capam pro choro, cum omnibus suis appendiciis, frontale ad magnum altare, tria superpellicia, unum rochetum, pyxidem pro Corpore Christi honestam, reparationem librorum & vestimentorum, quandocumque contigerit eadem reparatione indigere. Cetera autem, tam in reparatione cancelli interius & exterius, quam hic non expressis, juxta constitutiones & ordinationes approbatas, rectoribus, vel vicariis, incumbit reparare. *Quare istam constitutionem in meliori forma posterius in constitutiones Wynchesdhed.*

CONSTITUTIO

domini Roberti de Wynchelse, & W. archiepiscopi Cantuariensis. Quid parochiani invenire debent, & quid rectores.

Ex eadem Anglicana collectione.

UT parochiani ecclesiarum singulorum archidiaconatuum Cantuariensis provinciæ, sint de cetero certiores de defectibus ipsos contingentibus; ac inter rectores & ipsos ambiguitas pro temporibus successivis.... : volumus de cetero & præcipimus, quod parochiani teneantur invenire omnia inferius annotata: videlicet legendam, antir

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

phonare, gradnale, psalterium, troparium, ordinale, missale, manuale, calicem, vestimentum principale, cum casula, dalmatica, tunica, & cum capa de choro, cum omnibus suis appendiciis; frontale ad magnum altare, cum tribus tuellis, tria superpellicia, unum rocherum, crucem processionalem, crucem pro mortuis, turibulum, lucernam, tintinnabulum ad deferendum coram Corpore Christi in visitatione infirmorum, pyxidem pro Corpore Christi, honestum velum Quadragesimale, vexilla pro Rogationibus, campanas cum chordis, feretrum pro defunctis, vas pro aqua benedicta, osculatorium, candelabrum pro cereo Paschali, fontem cum serura, imagines in ecclesia, imaginem principalem in cancello, clausuram cœmeterii, reparationem navis ecclesiæ, interius & exterius, tam in imaginibus quam in fenestris; reparationem librorum & vestimentorum, quandocumque contigerit eadem reparationibus indigere. Ceteia autem omnia, tam in reparatione cancelli, quam in aliis, hic, secundum diversas ordinationes & consuetudines approbatas, a locorum rectoribus & vicariis debent in omnibus reparari, sumptibus eorum.

DE ORNAMENTIS ECCLESIÆ,

quæ pertinent rectoribus, & quæ parochianis, in provincia Cantuariensi.

Ex eadem Anglicana collectione.

DEcretum venerabilis magistri Roberti de Wynchelse, miseratione divina Cantuariensis archiepiscopi, suam provinciam visitando, super variis defectibus inter rectores, vicarios, & eorum parochianos sæpius, de diversis rebus ad ecclesiam pertinentibus, & eorum ornamentis, sic datum est, ut patet inferius, ad doctrinam præsentium, & memoriam futurorum.

Cum plerumque altercatio fuerit inter rectores ecclesiarum, in provincia Cantuariensi constitutos, & eorum parochianos, super variis ornamentis, rebusque ecclesiasticis; quæ, quanta, & quomodo ad rectores pertineant, infrascripta; quæ autem ad eorum parochianos: quæ sequuntur teneas pro doctrina. Ut autem parochiani in singulis subsequentibus certiores fiant, intelligant singuli, & observent universi, quod calix, missale, principale vestimentum ecclesiæ; videlicet casula, alba, amicta, stola, manipulum, cum duabus towellis altaris, crux processionalis, & alia crux minor pro mortuis, turibulum, lucerna, cum tintinnabulis; velum quadragesimale, vexillum, campanæ manuales, feretrum pro mortuis, vas ad aquam benedictam, osculare, candelabrum ad cereum Paschale, magnæ campanæ, campanile, & chordæ ad easdem, fons sacer, cum serura, & apparatu ad eumdem, reparatio ecclesiæ interius & exterius, tam altaris quam in imaginibus, fenestris vitreis; pyxis ad hostiam conservandam, chrismatorium, clausura cœmeterii circumquaque: ad parochianos pertinent supradicta. Cetera omnia autem, tam in reparationibus cancelli interius & exterius, quam in libris & ceteris ornamentis ejusdem, secundnum diversas ordinationes & constitutiones approbatas, habeant a locorum rectoribus seu vicariis reparari.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

ALIA CONSTITUTIO

Roberti de Winchelse archiepiscopi Cantuariensis, pro bono regimine curiæ suæ Cantuariensis: scilicet super duobus statutis, quæ inter se contraria videbantur.

Ex eadem Anglicana collectione.

RObertus permissione divina Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas, dilectis filiis, officiali curiæ Cantuariensis, & decano ecclesiæ beatæ Mariæ de Arcubus Londoniensis ejusdem officialis commissario generali, salutem, gratiam, & benedictionem. Vestra nos olim duxit discretio consulendos, an statutum quod in eadem curia invenimur edidisse, quo caverur, ut si quando justificationem directe contrariam intentioni, vel replicationem directe contrariam exceptioni, aut duplicationem replicationi, seu deinceps proponi contigerit, statim hoc fiat quoad justificationem.... & post excepriones vel replicationes, & deinceps, quarum probationes de jure concurrere debent, propositas; aut saltem intra triduum a tempore propositionis & admissionis canonicæ earumdem, ut sic probationes canonicæ concurrere valeant; super eis in causis & negotiis extra eamdem curiam inchoatis, in quibus usque ad litis contestationem & ulterius est processum, sibi locum valeat vendicare; consultationi vestræ, prout alias fecimus, respondemus: quod cum propter cursum probationum hinc & inde; ut sic dilationum materia amputetur, statutum ediderimus suprad ctum: & in litibus ac negotiis extra eamdem curiam inchoatis, in quibus usque ad litis contestationem & ultra, citra tamen publicationem testium est proc ssum, si in ipsis idem statutum minime servaretur, possent eædem lites & negotia contra nostram intentionem nimium protelari; propter similitudinem & identitatem expressam, præfatum statutum nostrum de universis litibus & negotiis, ad eamdem curiam devolutis, in quibus citra publicationem testium in principali negocio est processum, post resumptionem negotii principalis intelligendum fore & servandum; cum idem judicium de similibus sit habendum; auctoritate metropolitica declaramus, responsiones nostras ad quascumque consultationes super antea vobis factas totaliter revocantes: mandantes, declarationem & interpretationem eamdem, & quidquid secundum eam c[illegible] in eadem curia in quibusl bet negotiis hactenus attentarum, futuris temporibus firmiter observari, & sub isto tenore vel alio ad perpetuam rei memoriam inter statura ejusdem curiæ registrari. Datæ apud Wrotam, XVI. Kalendas Julii, anno Domini MCCC. & consecrationis nostræ decimo quinto.

Digitized by Goo

Anno Christi circiter 1300.

Ex collectione Stephani Alexandri seu Decretorum provincialium &c. Ecclesiæ Colonienſis, edita anno 1714.

SYNODUS COLONIENSIS,

a Wichboldo archiepiſcopo celebrata, circa annum Domini MCCC.

Anno Christi circiter 1300.

Tituli Capitulorum.

I. *De ætate & qualitate præficiendorum eccleſiis parochialibus.*
II. *De nominibus paſtorum non reſidentium, & non ordinatorum, tradendis per decanos.*
III. *De apoſtatis, diſcurſoribus, & vagis clericis.*
IV. *De illis qui plura beneficia acceptant, & habent in una eademque eccleſia.*
V. *De teſtamentis clericorum.*
VI. *De teſtamentis laicorum, & quorum debeant admoneri per ſacerdotes.*
VII. *De legatis fabricæ eccleſiæ Colonienſis, & de pœna relantium legata.*
VIII. *Quod quilibet poteſt in lecto infirmitatis condere teſtamentum, & legare proprietatem, retento uſufructu, non obſtante quocunque ſtatuto.*
IX. *Pœna contra contrarium ſtatuentes.*
X. *De inventario faciendo per manufideles, & quando liceat apprehendere bona, inventario non confecto.*
XI. *De bonis clericorum decedentium, & de hujuſmodi bonis ſe intromittentibus.*
XII. *De manifeſtis uſurariis.*
XIII. *Ne quæſtus fiat in eccleſia vel via publica per concionatores quæſtuarios.*
XIV. *Ne aliquis deſtineat legata fabricæ majoris eccleſiæ Colonienſis.*
XV. *Ut unuſquiſque promoveat fabricam majoris eccleſiæ Colonienſis.*
XVI. *De laicis proviſoribus ſtructurarum eccleſiaſticarum.*
XVII. *Ne campanarii ſint illiterati.*
XVIII. *Contra falſarios monetarum, & eorum receptores.*
XIX. *Ne aliquis exſequatur mandata indebite, ſeu de ſcriptis.*
XX. *Contra ſuſpendentes tedas vel litteras comminatorias ad portas ſeu fores.*
XXI. *Contra detentores carocenſus.*
XXII. *Quibus horum ſtatutorum copia neceſſario habenda.*

Statuta D. Wichboldi archiepiſcopi Colonienſis.

Wichboldus Dei gratia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopus, ſacri imperii per Italiam archicancellarius; univerſis prælatis, capitulis, conventibus, collegiis, eccleſiarum rectoribus, totique univerſitati cleri & populi ſuæ civitatis & diœceſis Colonienſis; ſalutem, & infra ſcriptorum memoriam perpetuam obſervandam.

I. *De ætate & qualitate præficiendorum eccleſiis parochialibus.*

Licet ſacris canonibus ſit inſtitutum, ne aliquis ad regimen parochialis eccleſiæ aſſumatur, niſi qui jam vigeſimum quintum annum ætatis attigerit, & ſcientia & moribus commendatus exiſtat: plures tamen hujus ſalubris ſtatuti invenimus tranſgreſſores. Volentes igitur periculis animarum proſpicere; inhibemus univerſis archidiaconis, ac aliis qui A de conſuetudine inveſtire habere dinoſcuntur, ne deinceps aliquem puerum vel aliquem alium, qui viceſimum quintum ætatis annum non attigerit, ſibi præſentatum de hujuſmodi parochialibus eccleſiis inveſtiant vel admittant. Contrarium facientes, non ſolum ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendimus in his ſcriptis, verum etiam ipſam inveſtituram decernimus non tenere.

II. *De nominibus paſtorum non reſidentium, & non ordinatorum, tradendis per decanos.*

Item cum ſecundum jus, quilibet qui ad curam animarum regendarum aſſumitur, ut gregis ſibi creditI diligentius gerere curam poſſit, in parochiali eccleſia cujus rector exſtiterit, reſidere perſonaliter, & ad eam promoveri teneatur; alioqui, etiam nulla monitione præmiſſa, ipſa eccleſia ſit privatus: vobis decanis Chriſtianitatum committimus & mandamus; quatenus nomina illorum qui in veſtris decanatibus hujuſmodi eccleſias, ut pote minores annis, occupant; & nomina paſtorum non reſidentium perſonaliter, in his ſcriptis nobis intra menſem poſt præſentem diem tradatis, ut hujuſmodi negligentiam & defectum de prælatorum noſtrorum conſilio reformemus. Alioqui in vos extunc ſententiam excommunicationis ferimus in his ſcriptis, & id ipſum in qualibet ſynodo volumus obC ſervari in forma ſupradicta.

III. *De apoſtatis, diſcurſoribus, & vagis clericis.*

Quia vero, ut intelleximus, aliqui clerici, utpote apoſtatæ, diſcurſores, & vagi, de aliis provinciis & diœceſibus ad diœceſim noſtram Colonienſem venientes, regimen animarum & officiationem eccleſiarum ſibi aſſumunt, qui ab aliis diœceſibus tamquam irregulares & indigni, pro eorum culpis & exceſſibus ſunt remoti: ſtatuimus, ut nullus deinceps preſbyter alienus ad regimen & ad curam animarum, loco coadjutoris vel vicarii aut ſocii, per paſtores eccleſiarum, vel capellarum, aut altarium D rectores, aſſumatur abſque litteris teſtimonialibus proprii epiſcopi, profitentis talem rite ſecundum claves eccleſiæ ordinarum eſſe, & exſecutionem ſui officii habere: ita quod per decanos Chriſtianitatum, in quorum decanatibus aſſumi deſiderant, examinati tunc demum admittantur tales, cum in his inventi fuerint idonei, ut dictum eſt. Paſtores vero & capellani, ac altarium rectores noſtræ diœceſis, qui his ſpretis, aliquem clericum ignotum, dicentem ſe preſbyterum, aſſumpſerint, excommunicationis ſententiam, niſi intra ſex dies a ſe talem amoverint, ſe extunc hoc ipſo facto noverint incurſuros, & alias pro modo culpæ, canonice puniendos.

IV. *De illis qui plura beneficia acceptant & habent in una eademque eccleſia.*

Cum item ſanctiſſimus pater dominus Bonifacius octavus ſummus Pontifex, inter cetera ſtatuerit, ne aliquis deinceps, niſi unicum perſonatum, dignitatem, præpoſituram, adminiſtrationem, vel officia perpetua, quocumque nomine cenſeatur, cum præE benda inſimul, abſque diſpenſatione ſedis Apoſtolicæ

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

licæ in eadem ecclesia obtinere, vel jam obtenta tenere valeat: & si a quocumque secus præsumptum fuerit, illud irritum sit omnino: nos quia nonnulli in observatione hujusmodi statuti se exhibent negligentes, in ipsorum negligentiam supplere cupientes, mandamus vobis universis, ad quos talium ordinatio seu collatio spectare dinoscitur, ne deinceps talia faciant & attententent, sed ea personis intra tempus legitimum habilibus conferant. Alioqui nos eadem conferemus.

V. *De testamentis clericorum.*

Præcipimus ut sacerdotes denuncient suis subditis, quod omnes quibus a jure inhibitum non est, liberam testamenti condendi habeant facultatem. Et clerici bona, maxime immobilia, & quæ per ecclesiam sunt adepti, sive per modum testamenti, sive alias, non transferant ad filios vel nepotes, aut ad alios suos consanguineos; sed relinquant ea ecclesiæ, a qua sunt profecta. Sed intuitu eleemosynæ, pauperibus, religiosis & piis locis, & illis qui ipsis servierunt, sive consanguinei sint, sive alii, aliqua juxta servitii meritum de mobilibus dare possunt. De aliis vero bonis, quæ ex hereditate, artificio, vel doctrina, vel alias non ex bonis ecclesiasticis ad clericos pervenerint, clerici possunt disponere pro suo arbitrio. Excommunicamus & excommunicatos denunciamus omnes clericos, qui bona mobilia ecclesiarum, filiis suis, neporibus, vel consanguineis, seu aliis conferunt, vel in ipsos transferunt, & ab ecclesia alienant sua propria voluntate, & sine consensu nostro.

VI. *De testamentis laicorum, & quorum debeant admoneri per sacerdotes.*

Præcipimus & monemus, ut laïci in præsentia sui sacerdotis testamenta sua faciant, nisi improvisa necessitas emerserit. Item omnibus sacerdotibus præcipimus, quod hortentur omnes clericos & laïcos testamenta sua facere, & quod non differant usque ad angustiam mortis; sed ea faciant, dum adhuc compotes sunt suæ mentis & corporis. Et in testamentis faciendis consulant sacerdotes suis subditis, quod declarent sua debita & forefacta: & quod ex primo restitui faciant seu præcipiant de bonis suis: & quod postmodum legent aliqua fabricæ ecclesiæ totius civitatis & diœcesis Coloniensis, & suæ parochiali ecclesiæ: & etiam religiosis & piis locis, & pauperibus aliis, secundum arbitrium testantis.

VII. *De legatis fabricæ ecclesiæ Coloniensis, & de pœna celantium legata.*

Si quis vero fabricæ ecclesiæ sancti Petri, & parochiali ecclesiæ suæ aliquid legaverit in suo testamento, eidem viginti dies de injuncta sibi pœnitentia relaxamus. Et fiant testamenta parochianorum publice & coram discretis personis. Et cum aliqua ecclesiæ sancti Petri legantur, hoc presbyter significet Coloniæ procuratori fabricæ, & nomina eorum qui prædictæ fabricæ legata fuerint, intra mensem. Suspendimus autem & suspensos denunciamus omnes presbyteros, qui celant legata fabricæ prædictæ, nisi ea procuratori ejus denuncient intra duos menses a tempore scientiæ: excommunicamus etiam omnes laïcos qui celaverint prædicta legata.

VIII. *Quod quilibet potest in lecto infirmitatis condere testamentum, & legare proprietatem, retento usufructu, non obstante quocunque statuto.*

Quoniam autem in aliquibus locis nostræ diœce-

A sis quædam consuetudo inolevit, quæ dicenda potius est corruptela, cum sit contraria rationi, & contra jura canonica & civilia; videlicet quod judices & scabini & consiliarii quorumdam oppidorum, dicunt, statuunt, vel judicant & faciunt observari, & per consuetudines tenent, quod nullum testamentum, donatio, vel legatum teneat super immobilibus, quod vel quæ a decumbentibus in lecto, in pios usus, vel alias personas, fuerit factum vel facta; nec etiam quod vel quæ fiunt ab aliquo per applicationem proprietatis in pia loca vel alias personas, retento a donatore seu a testatore usufructu, nisi ab eodem ususfructus cum proprietate transferatur & deferatur: nos huic manifesto errori obviare volentes, consuetudines prædictas seu statutum, reprobatas, seu reprobatum, penitus reprobamus: statuentes etiam, quod quilibet tam sanus, quam infirmus, qui liberam habet a jure testamenti factionem, & compos mentis exstiterit, libere possit condere testamentum, & donare & legare, tam proprietates, quam usumfructum; vel proprietates, retento sibi usufructu; & etiam utrumque, tam proprietates, quam usumfructum: & secundum ejus voluntatem & dispositionem procedant universa præmissa, cum ultima voluntas libera esse debeat, & liberum, quod non redeat, arbitrium.

IX. *Pœna contra contrarium statuentes.*

Præcipientes districtius, quod si in aliqua parochia aliquando judices, scabini, vel consiliarii, secundum dictas consuetudines seu statutum, reprobatas, seu reprobatum, judicaverint & fecerint observari, denuncientur officiali nostro: & ipse officialis contra prædictos tam scabinos quam consiliarios & partem ad hoc instantem nominatim procedat.

X. *De inventario faciendo per manus fideles: & quando liceat appendere bona, inventario non confecto.*

D Verum quia exsecutores seu manufideles testamentorum nonnunquam in exsecutionibus testamentorum perperam procedentes, bona ad exsecutiones testamenti pertinentia clam surripiunt & celant; & postmodum cum rationem exsecutionis suæ facere debent, negant se habere bona quanta receperunt, furtum & rapinam committentes, & ultimam voluntatem defuncti minime exsequentes: nos malitiis talium obviare volentes, statuimus & ordinamus; quod nullus exsecutorum seu manufidelium bona testatoris ad exsecutionem suam pertinentia invadat vel recipiat, vel de eisdem aliquatenus se intromittat, nisi facto prius inventario, id est, quadam scriptura, in qua continebuntur quæ & qualia bona te-

E stator post se reliquerit, ad exsecutionem prædictam pertinentia: quæ ipse exsecutor seu manufidelis recipiet & levabit; & debita, forefacta, & legata ipsius testatoris restituens, adimplebit. Et illud inventarium fiet per probos viros & idoneos, videlicet per presbyterum, & duos scabinos loci, vel synodales non suspectos, & sigillabit sub sigillo presbyteri vel alicujus authenticæ personæ; unde exsecutores petant a testatore, si poterit fieri, quod ipsos de bonis suis, & de debitis suis certificet. Nam in hoc stabitur assertioni testatoris. Et nos excommunicamus, & excommunicatos denunciamus omnes exsecutores seu manufideles qui bona decedentium, quorum sunt exsecutores, prius non facto modo prædicto inventario, invadunt & recipiunt, & levant. Et nihilominus ipsi exsecutores & manufide-

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

les, si bona prædicta, non facto inventario, levaverint, dum a creditoribus seu a legatariis defuncti, ratione dictæ exsecutionis conveniuntur, in solidum tenebuntur & condemnabuntur: exceptis rebus quæ servari non possunt; quas res, si necessitas exegerit, exsecutores alienare poterunt, non facto inventario, in præsentia sacerdotis loci, vel duorum vel trium scabinorum, vel fide dignorum: & pecuniam de dicta receptione ipsi exsecutores deponant in certo loco, nec ea utantur, nisi dicto inventario facto. Alioqui dictas excommunicationis sententias incurrant. Et si defunctus aliquod debitum sub pœna ad usuras, seu ad alia pericula, vel ad alia damna debeat: poterunt exsecutores seu manufideles de bonis defuncti solvere debitum, pœnam, usuras, & alia pericula & damno extinguendo, non facto etiam inventario, si ipsum inventarium commode fieri non potest. Et si debitum, pœna, usura, seu aliis impendimentis instantibus, *sunt augmentanda, vel etiam exsequiæ dicti defuncti fuerint faciendæ: hoc tamen fiat in præsentia presbyteri, duorum vel trium scabinorum, synodalium, vel aliorum proborum: alioqui dicta excommunicationis sententia ligentur. Si vero presbyter loci fuerit exsecutor, tunc faciat fieri inventarium ipsum in præsentia decani loci, vel alterius authenticæ personæ, duorum vel trium scabinorum, synodalium, & aliorum proborum. Præcipimus etiam sacerdotibus loci & ipsis exsecutoribus seu manufidelibus, quod copiam inventarii prædicti referant nobis intra duos menses, si intra diœcesim nostram fuerimus: alias nostro officiali, a tempore quo factum fuerit. Et præcipimus hoc per nostrum officialem registrari: nec aliquid recipiatur pro sigillo. Cum autem testator decesserit, ipsi exsecutores seu manufideles, pro facto inventario, bona ad exsecutionem pertinentia apprehendant: & exsequantur ultimam voluntatem dicti defuncti: faciendo proclamari in loco, in quo morabatur defunctus, & pluries esse & conversari consuevit; ut & omnes creditores ipsius defuncti, & a quibus aliqua extorserat, compareant certa die sua debita ostensuri: & tunc ipsi exsecutores seu manufideles, primo creditoribus a quibus quid injuste extorserat, satisfaciant: & de residuo satisfaciant legatariis, cuilibet pro rata bonorum defuncti: & officialis noster per censuram ecclesiasticam compellat exsecutores & heredes defuncti, ad implendam & exsequendam ultimam defuncti voluntatem.

* Forte, sic augmentandum.

XI. *De bonis clericorum decedentium, & de hujusmodi bonis se intromittentibus.*

Sed quia nonnulli terrarum domini, judices, & alii officiarii laïci, bona clericorum nostræ diœcesis decedentium ex testamento, vel ab intestato, auctoritate propria & violenter rapiunt, occupant, & arrestant, in præjudicium ecclesiasticæ libertatis, quominus decedentium ultima voluntas pro salute animarum eorumdem decedentium valeat adimpleri: nos tam præsumptuosos excessus corrigere volentes, monemus omnes nobiles, judices terræ, advocatos, terrarum dominos, & laïcos quoscumque, ne deinceps talia attentare præsumant. Contrarium facientes, (quos ipso facto ex tunc in his scriptis excommunicamus,) excommunicatos in ecclesiis vestris, & præcipue in parochiis in quibus talia perpetrantur, & in quibus tales morantur, vos universi rectores ecclesiarum publice nuncietis. Quam excommunicationis sententiam, si per quindenam post hujusmodi delictum perpetratum, animo sustinuerint A indurato; districtum sive terram, si dominus terræ est, alioqui locum ubi talia perpetrata noscuntur, ubi forefactores tales manserint, ecclesiastico supponimus interdicto.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

XII. *De manifestis usurariis.*

Excommunicamus, & excommunicatos denunciamus omnes usurarios manifestos; & singulis diebus Dominicis & festivis a quolibet sacerdote denuncientur excommunicati. Nullus sacerdos oblationes manifestorum usurariorum recipiat, nec ad communionem eos admittat: nisi satisfaciant de usuris, secundum consuetudinem felicis recordationis domini Gregorii Papæ X. quæ incipit: *Quamquam usurarii &c.* Nullus testamentis manifesti usurarii B interfit, nec ad pœnitentiam & communionem eos admittat: nisi de usuris satisfecerint, secundum formam constitutionis dicti domini Papæ. Et testamenta manifestorum usurariorum, qui secundum formam dictæ constitutionis non satisfecerint de usuris, nulla sint ipso jure. Dum autem manifesti usurarii, secundum formam dictæ consuetudinis satisfecerint, ad sacramenta ecclesiastica * admittantur. Manifestos autem usurarios dicimus, de quibus per sententiam vel per confessionem factam in jure, aut evidentiam quæ aliqua tergiversatione non potest celari, constiterit evidenter. Et illos etiam qui super usuris diffamati, intra tempus statuendum ab eo qui super hoc habet potestatem, se non purgaverint, reputamus pro manifestis usurariis puniendos. Præcipimus etiam singulis sacerdotibus parochialibus, quod moneant in parochiis suis frequenter in generali & in speciali, de quibus constiterit, usurarios C & infamatos publice de usuris, ac contractus illicitos præmptionum exercentes, ut ab usuris & talibus contractibus desistant intra septem dies a tempore dictæ monitionis. Alioqui ipsi ex tunc dicti usurarii & præmptores, excommunicentur in speciali, de quibus constiterit; & de quibus non constiterit, in generali: & diffamati, si se non expurgaverint, pro convictis habeantur. Et si taliter moniti & excommunicati, desistere noluerint, nominatim excommunicentur, & nomina eorumdem no- D stro officiali referantur, salvo jure nostro & archidiaconi in præmissis. Præcipimus etiam constitutiones dicti domini Papæ, contra usurarios alienigenas editas, firmiter observari. Sacerdotes non permittant quæstionarios Goliardos, vel quoscumque alios ignotos, intra parochiam suam in ecclesia, vel in via, vel in platea, vel in quibuscumque locis parochiæ suæ prædicare, vel ostiatim deferre indulgentias pro quæstu faciendo. Sed tales & omnes qui eis assistunt, presbyter loci excommunicet; & ad removendum ipsos invocet auxilium brachii sæcularis, si necesse fuerit.

In Clem. Lapidem. tit. 17.

* Def. non

XIII. *Ne quæstus fiat in ecclesia, vel via publica, per concionatores quæstuarios.*

Sacerdotes non permittant prædicatores quæstionarios celebrare super arcas, vel pulsare campanulas manuales per vicos, neque in ecclesia: & ipsi presbyteri singulis diebus Dominicis & festivis moneant parochianos suos, & etiam sub pœna excommunicationis inhibeant eisdem, ne tales audiant, propter pericula hæresum & errorum, quos sæpius seminant. Et si quis tales viderit, denunciet presbytero: & presbyter faciat eos teneri per justitiam sæcularem, & nobis remitti. Præcipimus etiam, quod ecclesiæ interdictæ a nobis, nostro capitulo, archidiacono loci vel officiali, seu quocumque judice or-

E

Digitized b

dinario nullatenus aperiantur, nec quacumque au-
ANNO CHRISTI CIRCITER 1300. ctoritate, pro quocumque quæstu faciendo, nisi de speciali mandato nostro.

XIV. *Ne aliquis detineat legata fabricæ majoris ecclesiæ Colonienſis.*

Monemus item omnes sacerdotes & alios quoscumque nostræ diœcesis, qui eleemosynas fidelium, ad opus fabricæ ecclesiæ majoris Colonienſis collatas detinent, quod intra mensem satisfaciant de eisdem procuratori seu procuratoribus dictæ fabricæ. Alioqui ipsos suspendimus: & si per octo dies dictam suspensionem sustinuerint, ipsos excommunicamus: & etiam omnes illos qui dictas eleemosynas surripuerunt, celaverunt, & distraxerunt, surripiunt, celant, & distrahunt, in fraudem dictæ fabricæ Colonienſis.

XV. *Ut unusquisque promoveat fabricam majoris ecclesiæ Colonienſis.*

Item præcipimus & injungimus universis presbyteris Colonienſis diœcesis, sub pœna suspensionis & excommunicationis; quatenus dictum negotium fabricæ apud suos subditos promoveant diligenter & fideliter in ecclesiis, testamentis, & confessionibus. Et si pro hujusmodi negotiis suspensi vel excommunicati fuerint, non absolvantur, nisi per nos seu nostrum officialem.

XVI. *De laïcis provisoribus structurarum ecclesiasticarum.*

Item statuimus, quod laïci provisores parochialium ecclesiarum, qui pro conservatione structurarum, luminarium, & comparatione ornamentorum instituuntur, certis ad hoc vel non certis redditibus deputatis, nihil ordinent vel disponant absque consilio plebanorum: & quod bis in anno, videlicet in crastino beatæ Margaretæ, & beati Petri ad cathedram, administratione ejus commissa plebanis suis teneantur reddere rationem: ut si quid inordinate egerint, per ipsos plebanos pro utilitate ecclesiarum suarum, prout secundum Deum & suas conscientias expedire viderint, corrigant & reforment.

XVII. *Ne campanarii sint illiterati.*

Prohibemus item, ne deinceps campanarii in villis & ecclesiis parochialibus ibidem assumantur, nisi litterati, qui in defectu respondentis ad altare, cum camisiis lineis assistant, in Missis deservientes presbytero, ne ministrator careat socio sibi respondente.

XVIII. *Contra falsarios monetarum, & eorum receptores.*

Quia nonnulli in diversis partibus nostræ diœcesis falsas seu adulterinas moneatas cudunt, & cudi faciunt; propter quod respublica læditur, & damna plurima subjectis nostris & tori provinciæ inferunt: unde in hac nostra synodo statuimus, & sub pœna excommunicationis præcipimus, ut ubicumque tales falsarii reperti fuerint, tam ipsi falsarii, quam receptores eorumdem, cujuscumque sint status, vel gradus, aut dignitatis, per plebanos locorum moneantur, ut a talibus prorsus desistant, & indilate. Ipsique qui in suis districtibus eosdem falsarios recipiunt, & a tuentur, eos falsarios removeant, nullatenus reversuros: alioqui ipsi falsarii & eorumdem receptores, quos post triduum ab hujusmodi monitione numerandum, in his scriptis excommunicamus, excommunicati publice nuncien-

a *al.* tenent.

A tur: & cessari in locis, ubi talia committuntur, quamdiu falsarii ibi steterint, præcipimus a divinis.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

XIX. *Ne aliquis exsequatur mandata indebite: seu de rescriptis.*

Quamvis rescripta stricti juris sint, nec ad alias personas, quam quæ eisdem continentur expresse, aliquatenus extendantur: nonnulli tamen hujusmodi rescriptis in casibus a jure non concessis, abutuntur, & sua mandata dirigunt, & sententias de facto fulminant contra aliquos, ad quos eorumdem jurisdictio nullatenus se extendit. Volentes igitur talibus nefandis ausibus obviare, statuimus, & sub
B pœna excommunicationis latæ sententiæ in his scriptis firmiter prohibemus; ne aliquis deinceps subditorum nostrorum, cujuscumque status seu conditionis, aliqua mandata alicujus judicis delegati contra personas in authentico non expressas, recipiat aut executioni demandet, etiamsi narretur in mandato casus a jure concessus; nisi super hoc prius a nobis, vel officiali nostro, habita & obtenta licentia speciali: cum talia mandata contra alias personas plerumque ex malitia & odii fomite procedere videantur. Illum autem, quod hujusmodi mandata contra alias personas emiserit in casu a jure
C non concesso, aut per nos non admisso, vel per officialem nostrum non approbato, propter hoc excommunicationis sententiæ, quam in his scripeis ferimus, decernimus subjacere.

XX. *Contra suspendentes tedas vel litteras comminatorias ad portas seu fores.*

Quia vero nonnulli, ut intelleximus, tedas & litteras annexas ante portas & januas aliquorum religiosorum, & granges eorum, suspendere non formidant, in quibus incendia, homicidia & alia damna & malificia se illaturos eis, ante quorum ædificia dictas litteras & tedas suspendunt, inferre publice comminantur, nisi intra certum terminum eisdem malefactoribus aliqua pecuniæ summa pro ipsorum arbitrio persolvatur: nos talibus maleficiis, quantum possumus, obviare volentes; præcipimus universis ecclesiarum rectoribus, quod singulis diebus
D Dominicis & festivis hujusmodi malefactores & dictarum litterarum scriptores, fautoresque opem & operam dictis malefactoribus præstantes, & omnes qui præmissa sciverint, vel conscii fuerint, (nisi nobis vel Pœnitentiario nostro revelent intra octo dies, postquam talia intellexerint,) quos in his scriptis excommunicamus, excommunicatos publice denuncient, & præcipiant ab omnibus arctius evitari, & revelari eosdem.

XXI. *Contra detentores cerocensus.*

Item præcipimus, ut universi ecclesiarum rectores moneant omnes cerocensuales ecclesiarum &
E ecclesiasticarum personarum, quocumque nomine censeantur, qui cerocensum debitum subtrahunt & non solvunt, & qui dictum cerocensum hactenus non solverunt: quod de subtractis satisfaciant intra mensem; & deinceps debitis temporibus & statutis persolvant dictum cerocensum, ut tenentur. Alioqui dictos subtrahentes & non solventes, quos excommunicamus in his scriptis, excommunicatos publice nuncient singulis diebus Dominicis & festivis.

XXII. *Quibus horum statutorum copia necessario habenda.*

Præcipimus etiam omnibus decanis Christianita-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

tum, & plebanis locorum, ut prædictorum omnium A copiam a sigillifero curiæ noſtræ Colonienſis intra quindenam recipiant, & ſibi fieri procurent ſub correctione debita: alioqui contrarium facientes, quos ex nunc, prout ex tunc, excommunicamus in his ſcriptis, excommunicationis ſententiæ volumus ſubjacere. Item decani Chriſtianitatum nomina plebanorum ſui decanatus ad præſens abſentium, nobis vel officiali noſtro dent in ſcriptis, ſub pœna prædicta.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

1300.

SYNODUS BAIOCENSIS,

circa annum Domini MCCC. celebrata.

Ex codice Vitterino a R. P. Jacobo Sirmondo, Societatis JESU, *deſcripta.*

TITULI CAPITULORUM.

I. *Quomodo perſona eccleſiaſtica ante ſynodum debeant ſibi providere.*
II. *Quod omnes curam animarum habentes veniant ad ſynodum.*
III. *Ut jejuni intrent ſynodum.*
IV. *De baptiſmo, & ejus forma: & qualiter debeat fieri.*
V. *De confirmatione.*
VI. *De ſacramento altaris & ejus circumſtantiis, ſcilicet vini & hoſtiæ electione, & quid agendum ſit ſi aliquid omiſſum fuerit.*
VII. *Quod nec panis nec vinum remaneant ſuper altare.*
VIII. *Ne elevent hoſtiam donec dixerint:* Hoc eſt corpus meum.
IX. *De ſanguine Chriſti cadente ſuper corporale, vel pallam, vel aliud indumentum, quid agendum ſit.*
X. *Ut duabus mulieribus tantum tradatur marmor ſive liber deoſculandus.*
XI. *De muſca vel aliqua alia re cadente in calicem, quid faciendum ſit.*
XII. *Ut die octavo renovetur euchariſtia, & aqua benedicta.*
XIII. *Ne celebrent donec horas canonicas & Primam dixerint.*
XIV. *Ut calix poſt Miſſam a ſacerdote vel a diacono panno mundiſſimo involvatur.*
XV. *Ne aliquis bis eodem die celebret.*
XVI. *Ne detur euchariſtia pueris infra ſeptem annos.*
XVII. *De clericis in miniſterio altaris.*
XVIII. *Quot prefationes debent dicere ſacerdotes.*
XIX. *Ut divinum officium diſtincte celebrent & devote.*
XX. *Ne celebrent ſuper tabulam mortam vel fractam, donec conſolidetur & conſecretur; nec ſuper lapidem portabilem ſine capſa: & de ampullis.*
XXI. *De piſcinis & manutergiis.*
XXII. *Ut ſacerdos ſive diaconus corporalia ſæpe abluat.*
XXIII. *Ut chriſma & euchariſtia ſub clavibus & fideli cuſtodia conſerventur.*
XXIV. *Ne in eccleſiis ſupellectilia ſacerdotis vel clerici alterius conſerventur, niſi in caſibus conceſſis.*
XXV. *Ut quilibet ſacerdos librum habeat, manuale.*
XXVI. *De libris & ornamentis eccleſiæ neceſſariis habendis.*
XXVII. *Ut reditus eccleſiæ & preſbyterii in Miſſalibus ſcribantur, & ex eis nihil alienetur.*
XXVIII. *Ne fiant picturæ inhoneſtæ in ſacro loco, vel in domibus clericorum.*
XXIX. *Ut firmentur eccleſiæ poſt divinum officium celebratum.*
XXX. *Ne ædificent in cœmeteriis.*
XXXI. *Ne choreæ in eccleſiis vel cœmeteriis fiant.*
B XXXII. *De vita & honeſtate clericorum, & ne commercia vel officia ſæcularia exerceant.*
XXXIII. *Ut clauſa deſuper habeant indumenta, & ut capis clauſis utantur communiter univerſi.*
XXXIV. *Ne aliquis clericus dicat, ſcribat, aut proferat litteras pro vindicta ſanguinis.*
XXXV. *Ne beneficiati ſint advocati pro pretio: & ne loco laicorum curiam teneant: & ne ſint chirurgici.*
XXXVI. *Quibus temporibus vel diebus non liceat jurare ſuper ſacroſancta evangelia.*
XXXVII. *Item de vita & honeſtate clericorum, & ne habeant concubinas.*
XXXVIII. *Ne filii ſacerdotum ipſis miniſtrent in eccleſia circa altare, & ne in eorum domibus commorentur.*
C XXXIX. *Ne laici publice teneant concubinas.*
XL. *Ne antiqua reliquiæ extra capſam exponantur venales.*
XLI. *Ut nullus recipiatur ad prædicandum ſine litteris epiſcopi.*
XLII. *Item ut nullus recipiatur ad quærendas elemoſynas ſine litteris epiſcopi.*
XLIII. *Ut nullus faciat patronis juramentum, antequam ſit receptus ab epiſcopo.*
XLIV. *De reſignantibus, ne fiant niſi in manu epiſcopi.*
XLV. *Ne ornamenta eccleſiæ pignori obligentur.*
XLVI. *Ut laici filios ſuos inſtrui faciant.*
XLVII. *Ne eccleſia patrono ſervagium faciat.*
D XLVIII. *De firmatione eccleſiarum.*
XLIX. *Item de eadem.*
L. *Item ut non recipiant eccleſiam ad firmam, niſi habeant perpetuum vicarium.*
LI. *De liberatione perſonarum & rerum eccleſiaſticarum.*
LII. *Ut condonati ſignum portent apertum.*
LIII. *Ut nullus de manu laicali decimam recipiat.*
LIV. *Ne quis intret poſſeſſionem decimæ ſibi collatæ a laico.*
LV. *Ut nullus portet magnum cultellum cum cuſpide.*
LVI. *Ne laici faciant teſtamenta in abſentia ſacerdotis.*
LVII. *De morte inteſtatorum, ut ſtatim nuncietur epiſcopo, officiali, vel decano.*
LVIII. *Ut immobilia de bonis eccleſiæ acquiſita, illis eccleſiis legantur.*
LIX. *De citationibus & excommunicationibus faciendis.*
LX. *De officio decanorum.*
LXI. *Qualiter abſolvendi ſunt excommunicati.*
LXII. *Qui ſint ex facto excommunicati.*
LXIII. *Quod excommunicentur ſortilegia facientes.*
LXIV. *Quod excommunicati a domino Papa, a quolibet ſacerdote in neceſſitate poſſunt abſolvi.*
LXV. *Ut de omnibus in extremis abſolvatur.*
LXVI. *De obſervantia jejuniorum.*

Digitized by

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

LXVII. *De solemnitatibus faciendis.*
LXVIII. *In quo gradu possunt matrimonia copulari.*
LXIX. *Quomodo fiant sponsalia.*
LXX. *De termino nuptiarum, ad inquirendum de consanguinitate & affinitate.*
LXXI. *De prohibitione clandestini conjugii, & de pœna eorumdem.*
LXXII. *Ut in nuptiis sortilegi excommunicentur.*
LXXIII. *Ne aliter conjugum transeat ad religionem, nisi per episcopum.*
LXXIV. *Ut moneatur populus inungi quotiens necesse fuerit.*
LXXV. *Ut medici primo faciant advocari medicos animarum.*
LXXVI. *Ut singuli sacerdotes habeant calices, in quibus communicent infirmi.*
LXXVII. *Quomodo exhibendum sit corpus Christi infirmis debilitatis.*
LXXVIII. *Ne infirmis pœnitentia injungatur, sed quando convaluerint.*
LXXIX. *Ut ecclesiastica sacramenta libere exhibeantur.*
LXXX. *Quod sacerdotes eligant sibi locum eminentem ad audiendam confessionem.*
LXXXI. *De loco & modo confessoris confessiones audientis.*
LXXXII. *Ne inquirant nomina personarum, sed tantum circumstantias.*
LXXXIII. *Ne sacerdotes injungant Missas consistentibus.*
LXXXIV. *De investigatione peccatorum, & qua pœnitentia injungenda.*
LXXXV. *Ut omnes a crapula & ebrietate se abstineant.*
LXXXVI. *Ut præcipiant tabernariis, ne in locis circumjacentibus congregentur.*
LXXXVII. *Qui mittendi sint ad Papam, & qui ad episcopum.*
LXXXVIII. *Ne prior ultra summam centum solidorum mutuo recipiat.*
LXXXIX. *De computatione obedientiarum.*
XC. *Ne abbas mutuo accipiat pecuniam ultra summam sibi taxatam.*
XCI. *Ut statuta serventur, & ut nullus religiosus fide jubeat ultra summam decem librarum.*
XCII. *De statutis monialium.*
XCIII. *De restauratione prioratuum, & ne qui censum vel pensionem exigant.*
XCIV. *Ne fiant excommunicationes generales.*
XCV. *Ne decanus cognoscat causas matrimoniales.*
XCVI. *Ne persona ecclesiastica de rebus ecclesiasticis litigent coram judice seculari.*
XCVII. *Ne emenda propter concordiam sumantur.*
XCVIII. *Ne decanatus tradatur ad firmam.*
XCIX. *Ut curati studeant in theologia.*
C. *Ne causæ ecclesiæ tractentur in modum curiæ secularis.*
CI. *Ut mortuo vicario vicaria personatui accrescat.*
CII. *Ut persona domos ædificent in solo ecclesiæ.*
CIII. *De rebus episcopalibus non celandis vel retinendis.*
CIV. *De officio advocatorum.*
CV. *Ne clerici vel monachi sint negotiatores.*
CVI. *Ne permittantur causa seculares in loco sancto tractari.*
CVII. *Ut de vacatione ecclesiarum certificetur episcopus.*
CVIII. *Ut sacerdotes episcopo vel pœnitentiali suo semel in anno confiteantur.*
CIX. *Ut ad ordines successive accedant.*
CX. *Ut die ante ordines veniant.*
CXI. *Ne ab alio quam a proprio episcopo se faciant clerici ordinari.*
CXII. *De sententia domini Gallensis.*
CXIII. *Item de eadem.*

CAPITULA.

I. *Quomodo persona ecclesiastica ante synodum & in synodo debeant sibi providere.*

DIe Dominica vel sabbato præcedente synodum, sacerdotes qui capellanos non habent in suis parochiis, diligenter inquirant in ecclesia publice; si qui sint infirmi in parochia: & antequam iter arripiant, eos visitent etiam non requisiti, & faciant quicquid necesse fuerit ad salutem animarum. Nihilo minus procurantes provisionem eorum, quam solent facere, per capellanos in aliis ecclesiis remanentes. *Vide supra, pag. 587. D.*

II. *Quod omnes curam animarum habentes veniant ad synodum.*

Præcipitur ut omnes veniant ad synodum, maxime curam animarum habentes: & si inevitabili necessitate detenti fuerint, mittant capellanum suum, aut clericum loco sui. Et in eundo & redeundo honeste ambulent, & honesta quærant hospitia, & in eis circumspecte se habeant, ne status clericorum vertatur populo in opprobrium & contemptum. Et qui ex causa remanserit, cum decano, & decanus episcopo studeant nunciare. *Vide supra, pag. 587. C.*

III. *Ut jejuni intrent synodum.*

Præcipitur sacerdotibus, ut jejuni & induti superpelliciis & stolis mane intrent synodum: ceteri autem, personatus seu vicarias ecclesiarum habentes, superpelliciis tantum. Abbates autem cappis sericis sint induti. Omnes autem a tempore pulsationis synodi, omni occasione postposita, majorem ecclesiam intrare festinent. *Vide supra, pag. 587. C D.*

IV. *De baptismo & ejus forma, & qualiter debeat fieri.*

Baptismus cum summo honore & reverentia, & cum summa cautela celebretur, maxime in distinctione & prolatione verborum, in quibus tota virtus sacramenti consistit, scilicet: *Ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.* Et in Romano doceant laïcos sacerdotes sub hac forma debere frequenter pueros, etiam patrem & matrem pueri, in summa necessitate baptizare; & dicant laïcis, quod nomen puero non imponant. Forma autem verborum prædicta ab eo qui baptizat integre, nude, ordinate, continue, sine interpositione aliqua proferatur. Interrogetur autem laïcus qui sic puerum baptizavit, diligenter a sacerdote, quid dixerit, & quid fecerit. Et si invenerit eum discreto modo & debito baptizasse, allato puero ante fores ecclesiæ, suppleatur quod deest: scilicet pabulum salis, aurium linitio cum saliva: exorcismi tamen non dicantur, & super fontes, sine immersione tantum, omnia fiant quæ solent fieri. Si vero dubium fuerit, in qua forma verborum puer baptizatus fuerit, tunc sacerdos omnia faciat, & immergens dicat: *Si tu non es baptizatus, ego baptizo te, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen.* Ad elevandum puerum de sacro fonte, tres tantum recipiantur. *Vide supra, pag. 591. E. & 592. A.*

V. *De confirmatione.*

Sacerdotes scientes adventum episcopi ad prædi-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

candum in aliquo certo loco, moneant populum diligenter, prout melius poterit, circa duas leucas vel tres, ut omnes qui commode poterunt, conveniant coram episcopo ad audiendum sermonem, maxime qui consilio episcopi indigent: & ipsi cum populo veniant cruce præcedente. Adulti autem qui debent confiteri, & qui confirmandi fuerint, prius confiteantur, si tempus habent confitendi, & deferant secum bendellos latos, mundos, & satis longos. Jejuni etiam, si fieri potest, hoc recipiant sacramentum, & ea die non celebrent sacerdotes, nisi celebrent summa mane.

VI. *De sacramento altaris & ejus circumstantiis, scilicet vini & hostiæ electione: & quid agendum sit si aliquid omissum fuerit.*

Vide supra, pag. 191. C. & D.

Sacerdos ministrans diligenter attendat, quod hostia sit integra, non mucida, non perforata, & quod sit frangibilis, & integrum habeat circulum. Et quod vinum non sit acetosum: & aquam non omittat. Si autem aquam omiserit, cum [a] averterit se, apponat aquam, si fieri potest sine scandalo. Si vero per negligentiam evenerit, quod perlecto canone & peracta consecratione, nec vinum, nec aqua reperiantur in calice: statim debet infundi utrumque, & hostia sic consecrata seorsum reverenter observetur. Hostia autem nova, sicut fieri solet, ante calicem apponatur, & reincipiatur canon Missæ, scilicet, *Te igitur*. Post communionem vero, prior hostia ab ipso sacerdote sumatur.

[a] al. advertetic.

VII. *Quod nec panis nec vinum remaneant super altare.*

Vide supra, pag. 191. D.

Caveant sacerdotes, ne panis vel vinum remaneat supra altare infra Missam, præter illa quæ ab ipsis sunt consecranda. Si quid autem forte remanserit, ab ipso sacerdote, vel ab alio mundam habente conscientiam, cum reverentia sumatur. Unde non est tutum, hostiam erigere super pallam, quia posset ibi aliqua fractio remanere.

VIII. *Ne elevent hostiam, donec dixerint,* Hoc est corpus meum.

Vide supra, pag. 191. E.

Præcipitur sacerdotibus, ut quando inceperint in canone Missæ, *Qui pridie*, tenentes hostiam, non elevent statim eam, sed ante pectus suum detineant, donec dixerint, *Hoc est corpus meum*: & tunc elevent eam decenter, ita quod possit videri ab adstantibus. Et post totalem corporis & sanguinis Dominici sumptionem, aliquantum ab spuendo abstineant: & si abstinere non possunt, saltem in loco mundo hoc faciant, qui conculcari non possit.

IX. *De sanguine Christi cadente super corporale, vel pallam, vel aliud indumentum, quid agendum sit.*

Vide supra, pag. 191. E. & 192.

Si quid de sanguine Christi ceciderit super corporale, sugenda est pars intincta: & ipsum corporale aliquo panno mundissimo involutum pro reliquiis est servandum. Si vero super pallam vel super aliquod aliud sacrum indumentum ceciderit, pars intincta prius sugatur, & postea scindatur: consuta panno mundo servetur pro reliquiis: ita tamen, quod super pannum scedula consuatur continens: *Linteamen super quod stilla cecidit sacramenti.* Si autem super aliud commune vestimentum ceciderit, pars intincta prius sugatur, & postea scindatur & comburatur, & cinis in sacrario reponatur. Si autem super lapidem, lignum, terram ceciderit, lingendus, tergendus, radendus est locus ille, & pulvis in sacrario reponendus. Si autem de corpore Christi super pallam vel quodlibet aliud ornamentum ceciderit, abluatur; & ablutio a sacerdote sumatur, vel ab alio mundæ conscientiæ. Si vero super lapidem, lignum, terram ceciderit: locus radatur, & pulvis in sacrario reponatur. Sacerdos seu minister, cujus negligentia istud acciderit, ad episcopum debet mitti.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

X. *Ut duabus mulieribus tantum tradatur marmor sive liber deosculandus.*

Inhibemus firmiter & districte, ne pace recepta a presbytero in altari, pluribus quam duabus mulieribus marmor tradatur deosculandum.

XI. *De musca vel aliqua alia re cadente in calicem, quid faciendum sit.*

Vide supra, pag. 191. E. & 192.

Si musca vel aranea, vel aliquid tale, in sacramentum ceciderit, quod vix sine vomitu, aliquando non sine periculo corporis, sumi potest: sanguis sumatur, & superfuso vino ipsum quod ceciderit abluatur, & ablutio a sacerdote sumatur, vel ab alio mundæ conscientiæ: & postea in sacrario comburatur. Quod si fides ipsa quempiam hoc quod ceciderit sumere fecerit, Deo gratias.

XII. *Ut die octavo removetur eucharistia, & aqua benedicta.*

Vide supra, pag. 193. C. in f.

Sacerdotes die octavo semper renovent sacramenta, & eucharistiam, & aquam benedictam: ne sui vetustate aliquam indevotionem movere valeant, aut horrorem.

XIII. *Ne celebrent, donec horas canonicas & Primam dixerint.*

Vide supra, pag. 193. C. in f.

Nullus antequam matutinas canonicas & Primam dixerit, Missam celebrare aliqua necessitate præsumat.

XIV. *Ut calix post Missam a sacerdote vel a diacono panno mundissimo involvatur.*

Calix post Missam panno mundissimo involvatur, nec ministri eo calicem intus tergant, sed alio ad hoc specialiter deputato. Qui dum non satis decens fuerit, vel vetustate attritus, in sacrario comburatur.

XV. *Ne aliquis bis eodem die celebret.*

Vide supra, pag. 192. B.

Nullus audeat bis in uno die Missam celebrare, nisi in Natali Domini; aut cum duplici introitu, nisi in magna necessitate, scilicet corpore defuncti præsente, vel in die solemni, vel Quadragesimali, vel etiam in die Paschæ. Celebraturus quoque secundam Missam, vinum superfusionis non sumat, sed ministro habenti bonam conscientiam conferat.

XVI. *Ne detur eucharistia pueris infra septem annos.*

Vide supra, pag. 193. D. in f.

Inhibemus presbyteris, ne hostias sacras dent pueris ullo modo infra septennium constitutis.

XVII. *De clericis in ministerio altaris.*

Nullus uxoratus permittatur deservire altari, vel epistolam legere: nec alius, nisi in superpellicio, vel cappa clausa.

XVIII. *Quot præfationes debent dicere sacerdotes.*

Vide supra, pag. 193. D. in f.

Invenimus novem sequentes præfationes in sacro catalogo tantummodo recipiendas. Unam in Pas-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

cha, quæ sic incipit, *Te quidem.* Aliam in Ascensione, scilicet, *Qui post resurrectionem.* Tertiam in Pentecoste, *Qui ascendens.* Quartam in festis beatæ Mariæ, scilicet, *Et te in veneratione.* Quintam in festis sanctæ Crucis, *Qui salutem humani generis.* Sextam de Apostolis, scilicet, *Te Domine suppliciter exorare.* Septimam in Natali, *Quia per incarnati Verbi.* Octavam in Epiphania, scilicet, *Quia cum Unigenitus.* Nonam in Quadragesima, scilicet, *Qui corporali jejunio.*

XIX. *Ut divinum officium distincte celebrent & devote.*

Districte præcipitur, ut sacerdotes divinum officium nocturnum pariter & diurnum distincte & aperte, quantum Deus dederit, celebrent & devote.

XX. *Ne celebrent super tabulam motam vel fractam, donec consolidetur & consecretur, nec super lapidem portabilem sine capsa: & de ampullis.*

Præcipitur quod in altari, in quo tabula mota fuerit, vel enormiter fracta, sacerdos non celebret, donec altare consolidetur, & iterum consecretur. Nec super lapidem portabilem sine capsa celebretur. Ampullæ vini & aquæ in ministerio altaris sint mundæ, integræ, vitreæ, stannæ sive argenteæ. Ad ablutionem manuum vas grandius deputetur.

XXI. *De piscinis & manutergiis.*

Provideant sacerdotes, quod habeant piscinas juxta altaria decentes & mundas, ablutionibus manuum liberum cursum exhibentes: nec sine cooperatorio relinquantur. Fontes etiam honeste obturent, & eos tegi honeste faciant, & sub seris, clavibus adhibitis, custoditi. Juxta etiam altare ad minus tria manutergia habeantur; unum ad primam ablutionem, secundum post Evangelium, tertium post sacramenti susceptionem. Aliud sit pendens circa Missale ad tergendum os & nares, si opus fuerit, sacerdotis.

XXII. *Ut sacerdos sive diaconus corporalia sæpe abluat.*

Sacerdos seu diaconus sæpe abluat corporalia, indutus superpelicio, in vase mundo ad hoc specialiter deputato: & omnes ablutiones, si fieri potest, in piscina reponantur, vel saltem prima: ceteræ autem in baptisterio. Linteamina altaris, & cetera indumenta sacerdotalia, non nisi a sacerdote vel diacono, vel aliqua matrona honesta vel virgine, sine appositione aliorum pannorum, quando opus fuerit, convenienter abluantur, ita ut munda & nitida conserventur. Quia, sicut continetur in concilio, nimis absurdum videtur in sacris sordes negligere, quæ dedecent etiam in profanis.

XXIII. *Ut chrisma & eucharistia sub clavibus, & fideli custodia conserventur.*

Vide Supra, pag. 591. D.

Statuitur, ut per omnes ecclesias chrisma & eucharistia, sub fideli custodia, clavibus adhibitis, conserventur: ut non possit ad illa temeraria manus extendi. Si vero is ad quem spectat custodia, ea incaute reliquerit: tribus mensibus ab officio suspendatur: & si per ejus incuriam aliquid nefandum inde evenerit, gravius puniatur.

XXIV. *Ne in ecclesiis supellectilia sacerdotis vel clerici alterius conserventur, nisi in casibus concessis.*

In concilio firmiter inhibetur, ne supellectilia sacerdotis propria, sive aliena, in ecclesiis admittantur, nisi propter hostiles incursus, aut incendia repentina, seu alias necessitates, propter quas ad eas oporteat habere refugium. Ita tamen, ut necessitate cessante, in loca pristina reportentur.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

XXV. *Ut quilibet sacerdos librum habeat, manuale.*

Vide supra, pag. 605. B.

Librum qui dicitur manuale, habeant singuli presbyteri parochiales, ubi ordo servitii contineatur, scilicet baptismi, catechismi, extremæ unctionis, & hujusmodi: & alios libros, in quibus possit competenter divinum, tam nocturnum, quam diurnum officium celebrari.

XXVI. *De libris & ornamentis ecclesiis necessariis habendis.*

Sacerdotes servientes ecclesiis, procurent ut sibi sint libri necessarii, & alia ornamenta. Ita quod ad hæc emenda parochialis presbyter ac persona, & alii qui ibi sibi forte aliquos percipiunt reditus vel decimas, pro modulo portionum suarum, si opus fuerit, solvere compellantur.

XXVII. *Ut redditus ecclesiæ & presbyterii in Missalibus scribantur, & ex eis nihil alienetur.*

Præcipitur sacerdotibus, ut omnes reditus ecclesiæ vel presbyterii scribantur in Missalibus suis: & de rebus ecclesiæ vel presbyterii nihil alienetur, nisi per episcopum.

XXVIII. *Ne fiant picturæ inhonestæ in sacro loco, vel in domibus clericorum.*

Imagines vetustate deformatæ, & linteamina sacra vetustate attrita sacris usibus inutilia, in loco mundo comburantur, & pulvis juxta parietem ecclesiæ recondatur: quia possent intuentes ducere in horrorem. Etiam picturæ in monasteriis depictæ, sive aliis sacris locis, aut in domibus clericorum insculptæ, quæ possunt ad lasciviam incitare, sine mora penitus deleantur. Sed & ne talia de cetero præsumantur, firmiter inhibemus.

XXIX. *Ut firmentur ecclesiæ post divinum officium celebratum.*

Præcipitur sacerdotibus, ut divino officio celebrato, & populo regresso ad propria, ecclesias firmare studeant diligenter.

XXX. *Ne ædificent in cœmeteriis.*

Nullus de novo ædificare in cœmeterio permittatur: nec domum aliquam, si diruta fuerit, durante per annum ruina, ibi reædificet, nisi de episcopi licentia speciali. Nec fimus vel immunditiæ in cœmeteriis adunentur.

XXXI. *Ne chorea in ecclesiis vel cœmeteriis fiant.*

Prohibeant sacerdotes sub pœna excommunicationis choreas in ecclesiis vel cœmeteriis duci. Moneant etiam & ne alibi fiant, quia ut dicit Augustinus: *Melius est festivis diebus terram fodere vel arare, quam choreas ducere.* Quam grave sit peccatum choreas & ballationes in sacro loco ducere, perpendi potest ex pœnitentia secundum rigorem canonum talibus injungenda. Si quis ballationes ante ecclesias sanctorum fecerit, emendatione pollicita, tribus annis pœniteat.

XXXII. *De vita & honestate clericorum, & ne commercia vel officia sæcularia exerceant.*

Clerici officia vel commercia sæcularia non exer-

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

ceant, maxime inhoneſta. Mimis & hiſtrionibus & joculatoribus non intendant, & tabernas prorſus evitent, niſi forte cauſa neceſſitatis in itinere conſtituti. Ad aleas & taxillos non ludant, nec hujuſmodi ludis interſint. Coronam & tonſuram habeant congruentem, & ſe in eccleſiaſticis officiis & aliis bonis ſtudiis exerceant diligenter.

XXXIII. *Ut clauſa deſuper habeant indumenta, & ut capis clauſis utantur communiter univerſi.*

Clerici beneficiati, & in ſacris ordinibus conſtituti, clauſa deſuper deferant indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda. Si quis autem poſt ſtatutum hujuſmodi, ejuſdem tranſgreſſor exſtiterit, per ſuperiorem ſuum puniatur; & veſtis aperta portata in publico, pauperibus erogetur. Præcipimus etiam, ut univerſi preſbyteri capis clauſis communiter utantur: alioquin graviſſime puniantur, & eis agentibus ſuper hoc exceptio propoſita admittatur. Pannis rubeis vel viridibus, necnon manicis, aut ſotularibus conſutitiis aut roſtratis, ſellis, frenis, pectoralibus, & calcaribus deauratis non utantur. In ſacerdotio vel in perſonatibus conſtituti, capas manicatas non gerant: nec corrigias auri vel argenti ornatum habentes: nec annulos, niſi quibus competit ex officio dignitatis. Nec ad partes longinquas aliqua ratione ſecedant, etiam cauſa peregrinationis, vel ſtudendi, niſi de noſtra licentia ſpeciali.

XXXIV. *Ne aliquis clericus dicat, ſcribat, aut proferat litteras pro vindicta ſanguinis.*

Nullus clericus ſententiam ſanguinis dictet aut proferat, aut vindictam ſanguinis exerceat, aut ubi exerceatur interſit. Nec quiſquam clericus litteras dictet aut ſcribat pro vindicta ſanguinis deſtinandas.

XXXV. *Ne beneficiati ſint advocati pro pretio: & ne loco laïcorum curiam teneant: & ne ſint chirurgici.*

Clerici ſeu beneficiati, ſeu in ſacris ordinibus conſtituti, non ſint advocati pro pretio ſeu in fraude pretii in curia laïcali; nec laïcorum curiam teneant, niſi de conſenſu epiſcopi, nec ballivis eorum licitis præficiantur: nec ullam partem chirurgiæ ſubdiaconus, diaconus, ſacerdos exerceant, quæ aduſtionem inducit vel inciſionem: nec quiſquam purgationi aquæ ferventis vel frigidæ, ſeu ferri candentis, ritum cujuſlibet benedictionis aut conſecrationis impendat.

XXXVI. *Quibus temporibus vel diebus non liceat jurare ſuper ſacroſancta evangelia.*

Decrevit ſancta ſynodus, ut a Septuageſima uſque ad octavas Paſchæ, & ab Adventu uſque ad octavas Epiphaniæ, nec non & in jejuniis quatuor temporum, vigiliis & Litaniis majoribus, & in diebus Dominicis & in Rogationum, niſi de concordia & pacificatione, nullus ſuper ſancta evangelia jurare præſumat. Et in his diebus non debent ſacerdotes laïcis reliquias exhibere.

XXXVII. *Item de vita & honeſtate clericorum, & ne habeant concubinas.*

Vide ſupra, pag. 604. B.

Continenter & caſte vivere ſtudeant univerſi, præſertim in ſacris ordinibus conſtituti, ab omni vitio libidinis præcaventes: maxime ab illo, propter quod venit ira Dei in filios diffidentiæ: ut in conſpectu Dei puro corde, & mundo [a] corde valeant

[a] *Lege*, corpore, *ut ſupra, pag. 604.*

A miniſtrare. Quocirca diſtrictius inhibemus, ut nullus in ſacris ordinibus conſtitutus, aliqua occaſione teneat in domo ſua vel alibi mulierem, vel perſonam aliquam, de qua mala ſuſpicio poſſit oriri, unde populus ſcandalizetur. Qui autem poſt ſententiam domini Gallonis inde latam, & admonitionem legitimam, focarias, vel mulieres alias cum ſcandalo tenuerit, ſciat ſe ſententia excommunicationis ligatum. Et qui in excommunicatione illa præſumpſerit celebrare divina, irregularis effectus, non ſine diſpenſatione poteſt amodo celebrare.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

XXXVIII. *Ne filii ſacerdotum ipſis miniſtrent in eccleſia circa altare, & ne in eorum domibus commorentur.*

Prohibetur ſacerdotibus, ne proles eorum, quam in ſacro ordine genuerint, propter ſcandalum, eis in eccleſiaſticis officiis aſſiſtat vel miniſtret, vel ne in eorum domibus commorentur. Et ne in domibus ſuis habeant aleas vel decios prohibemus.

XXXIX. *Ne laïci publice teneant concubinas.*

Prohibeant ſacerdotes, ne laïci publice teneant concubinas: & qui poſt admonitionem tertiam tenuerit, tam ipſe quam ipſa ab ingreſſu eccleſiæ arceantur: & ſi perſeveraverint, gravius ſunt puniendi.

XL. *Ne antiqua reliquiæ extra capſam exponantur venales.*

Item in concilio eſt ſtatutum, quod antiquæ reliquiæ amodo extra capſam nullatenus oſtendantur, nec venales exponantur. Inventas autem de novo nemo publice venerari præſumat, niſi prius auctoritate Romani Pontificis fuerint approbatæ.

Vide ſupra, pag. 629. in fin.

XLI. *Ut nullus recipiatur ad prædicandum ſine litteris epiſcopi.*

Nullus recipiatur ad prædicandum, niſi fuerit ad hoc ab epiſcopo deſtinatus. Quæſtores quoque eleemoſynarum tantum ea dicant populo, quæ in litteris domini Papæ vel epiſcopi continentur. Qui ſi alia propoſuerint, ſtatim a ſacerdotibus eis ſilentium imponatur. Sacerdos tamen loci populum ſibi commiſſum diligenter inducat ad erogandas eleemoſynas, pietatis intuitu, non animo extorquendi.

XLII. *Item ut nullus recipiatur ad quærendas eleemoſynas ſine litteris epiſcopi.*

Nullus recipiatur ad quærendas eleemoſynas in eccleſia ſine litteris epiſcopi, vel ejus certo mandato: niſi fuerit parochianus eccleſiæ, vel de vicinia notus.

XLIII. *Ut nullus faciat patronis juramentum, antequam ſit receptus ab epiſcopo.*

Nullus clericus patronis faciat juramentum, antequam epiſcopo ſit præſentatus & receptus. Epiſcopus autem receptum faciat jurare, quod ad patronos accedet, ut debitum faciat juramentum.

XLIV. *De reſignationibus, ne fiant niſi in manu epiſcopi.*

Sed ne reſignationes fiant in manus abbatum vel quorumlibet patronorum, ſed in manus epiſcopi tantum, diſtrictius inhibetur. Omnia beneficia collata, ſede vacante Bajocenſi, & poſt promotionem noſtram, ſi nobis non fuerint præſentata, in manu noſtra capimus, & per manus decanorum volumus & præcipimus detineri.

XLV. *Ne*

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

XLV. *Ne ornamenta ecclesiæ pignori obligentur.*

Statuitur quod ornamenta ecclesiæ non obligentur, nisi de consensu episcopi [a].

a *Additum ab anno, & consilio parochi.*

XLVI. *Ut laïci filios suos instrui faciant.*

Sacerdotes frequenter moneant parochianos suos, ut filios suos clericos faciant diligenter instrui, & attentius scholas frequentare: quia illitterati non sunt ad ecclesiastica beneficia admittendi.

XLVII. *Ne ecclesia patrono servagium faciat.*

Prohibetur districte, ne aliqua ecclesia [b] servagium domino terræ, vel aliquid tale conferre præsumat, donec habeat sui episcopi super hoc consilium, ut ejus auctoritate fiat quod fuerit faciendum.

b *Ecclesia.*

XLVIII. *De firmatione ecclesiarum.*

Nullus ad firmam tradat ecclesiam suam aliquo modo alicui: sed nec ullus recipere præsumat sine nostra licentia vel mandato, districtius inhibemus.

XLIX. *Item de eadem.*

Nullus ad firmam recipiat vel tradat alicui ecclesiam suam ad deserviendam pro se, nisi licentia episcopi speciali. Et nullus habere præsumat capellanum ad deserviendum secum in ecclesia sua, qui non fuerit de ordinatione ecclesiæ Bajocensis, nisi de licentia episcopi speciali.

L. *Item ut non recipiant ecclesiam ad firmam, nisi habeant perpetuam vicariam.*

Nullus sacerdos curam animarum habens, ecclesiam ad firmam recipiat, nisi in ecclesia sua perpetuum vicarium habeat. Et tunc illam non recipiat sine licentia nostra speciali. Ceteris autem curam animarum habentibus hoc firmiter prohibemus.

LI. *De liberatione personarum & rerum ecclesiasticarum.*

Præcipitur sacerdotibus, ut cum homo vel res ecclesiæ detinetur, moneant detentorem ut reddat vel recredat: & sacerdos vel decanus cautionem recipiat, non detentor; & coram episcopo vel officiali partibus assignet terminum competentem. Si autem reddere, vel recredere noluerit, & de detentione constiterit, competenti monitione præmissa, excommunicetur detentor: locum autem in quo res ecclesiæ detinentur, interdicto supponant, si locus est de dominio detentoris.

LII. *Ut condonati signum portent apertum.*

Statuitur quod condonati cujuslibet domus religiosæ aliquod signum in eminenti loco portent ad arbitrium episcopi, & religioni congruentia indumenta: ut per hæc distinguantur ab aliis, & sicut religiosi ab ecclesia defendantur: & ad hoc faciendum per suos presbyteros compellantur.

LIII. *Ut nullus de manu laïcali decimam recipiat.*

Nullus laïcus, vel clericus, vel religiosa persona, recipiat decimam de manu laïcali, nisi per episcopum.

LIV *Ne quis intret possessionem decimæ sibi collatæ a laïco.*

Nullus clericus vel religiosus intret possessionem decimæ sibi collatæ a laïco, vel ecclesiæ, occasione juris patronatus sibi a laïco collati, vel aliter acquisiti.

LV. *Ut nullus portet magnum cultellum cum cuspide.*

Districte præcipitur, ne sacerdotes magnum cultellum portent cum cuspide; nec clerici, sacerdotes, vel alii in sacris ordinibus constituti, nisi justi causa timoris.

LVI. *Ne laïci faciant testamenta in absentia sacerdotis.*

Sacerdos frequenter prohibeant laïcis, ne testamenta sua faciant sine præsentia sacerdotis, nisi in necessitate.

LVII. *De morte intestatorum, ut statim nuncietur episcopo, officiali, vel decano.*

Volumus & præcipimus, quod si aliquis sacerdos aliquem mori novit intestatum, quod hoc statim quam cito poterit, nobis, vel officiali nostro, vel saltem decano loci, nunciare procuret: & hoc sub pœna suspensionis dignum duximus omnibus intimandum.

LVIII. *Ut immobilia de bonis ecclesiæ acquisita, illis ecclesiis legentur.*

Præcipitur sacerdotibus ut immobilia de bonis ecclesiæ acquisita, tantummodo suis legent ecclesiis: de jure enim aliud facere non possunt: de mobilibus autem sacerdotes rationabile possunt facere testamentum. Domus autem utensilia successoribus suis relinquantur, saltem quod eis sufficiat competenter.

LIX. *De citationibus & excommunicationibus faciendis.*

Super citationibus factis a curia nostra, & excommunicationibus ferendis vel absolutionibus faciendis, non credatur sine litteris episcopi. Quin presbyteri sententias audacter denuncient, latas districte servent, nec amore parcentes alicui, nec timore. Nullus, quacumque ex causa excommunicatus, etiamsi cum adversario composuerit, pro absoluto habeatur: nisi per litteras excommunicatoris vel superioris.

LX. *De officio decanorum.*

Cum aliquid mandabitur decanis, si alias commode certificare curiam non poterunt, apponant sigilla sua litteris curiæ, in signum quod mandatum curiæ executioni demandarunt.

LXI. *Qualiter absolvendi sunt excommunicati.*

Quando aliquis est excommunicatus, absolvendus est solenniter cum psalmo pœnitentiali, scilicet Miserere mei Deus, & cum oratione devota: & cum gravitate est absolutio impendenda. Et tunc super hæc pars adversa certificetur.

LXII. *Qui sint ex facto excommunicati.*

Sciendum etiam, quod excommunicati sunt ipso facto qui in clericos, vel quoscumque religiosos, injiciunt manus violentas, & incendiarii cœmeteriorum ecclesiarum; & qui litteras domini Papæ falsat, vel ad hoc aliquod adminiculum præstat, vel etiam falsatas penes se ultra quindecim dies servat, vel etiam falsis utitur etiam ignoranter, si crassa fit ejus ignorantia & supina.

LXIII. *Quod excommunicentur sortilegia facientes.*

Excommunicamus sortilegia de sacramentis ecclesiæ facientes: & qui malitiose procuraverunt

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

abortivum, ex quo ſententiam excommunicationis propter hoc latam audierint: & qui ad conjungendum vel disjungendum falſa matrimonia, vel ad excredendum aliquem, ſcienter deponent teſtimonium falſitatis. Et tales ſunt per epiſcopum, vel ejus pœnitentiarium abſolvendi. Has autem ſententias in ſuis eccleſiis frequenter denuncient ſacerdotes.

LXIV. *Quod excommunicati a domino Papa, a quolibet ſacerdote in neceſſitate poſſunt abſolvi.*

Vide ſupra pag. 411. B.

Sciendum quod excommunicatus a domino Papa, a quolibet ſacerdote abſolvi poteſt in articulo mortis: ſatisfactione præmiſſa, ſi pro offenſa vel pro ſoluto prius judicato, ſi pro re judicata excommunicatione fuerit innodatus: (ſi tamen de hoc habuit facultatem:) recepto prius juramento, quod quam cito habuerit opportunitatem, excommunicatoris ſui adibit præſentiam, mandato ipſius pariturus. Si autem infirmus vel offenſam emendare non poterit, vel ſolvere judicatum: inducendus eſt heres ut hoc faciat: non tamen eſt per pœnitentiarium compellendus.

LXV. *Ut de omnibus in extremis abſolvatur.*

Pium videtur & rutum, ut quilibet ſacerdos infirmum in extremis laborantem abſolvat de omnibus, de quibus abſolvere eum poteſt.

LXVI. *De obſervantia jejuniorum.*

Sacerdotes præcipiant omnibus ætatem habentibus, inſtituta jejunia obſervare; ut jejunium Quadrageſimale, quatuor temporum, vigiliis Natalis Domini, & Aſſumptionis beatæ Mariæ, beati Joannis Baptiſtæ, apoſtolorum Petri & Pauli, beati Matthæi, Simonis & Judæ, beati Andreæ, beati Laurentii martyris, omnium Sanctorum. Jejunium in majori Litania, ſcilicet in feſto beati Marci evangeliſtæ, in diebus Rogationum. Si qua de vigiliis prætaxatis die Dominica evenerit, indicendum eſt jejunium ſabbato præcedente.

LXVII. *De ſolemnitatibus faciendis.*

Pronunciandum eſt laïcis, ut ſciant feriandam per annum omnem Dominicam. Feriandi autem per annum iſti ſunt dies, Natale Domini, [a] ſancti Joannis evangeliſtæ, Innocentium, ſancti Silveſtri, octavæ Domini, Epiphania, Nativitas ſanctæ Mariæ, Annunciatio, Purificatio, & Aſſumptio ipſius, & Concepcio, dies Paraſceve cum omni reverentia & honore, ſanctum Paſcha cum duobus diebus ſequentibus ad minus, Aſcenſio Domini, Inventio ſanctæ Crucis, ſancti dies Pentecoſtes, ſancti Joannis Baptiſtæ Nativitas & Decollatio, duodecim Apoſtolorum, & maxime Petri & Pauli, Andreæ, Jacobi, Philippi & Jacobi, Thomæ, Bartholomæi, Matthæi, Simonis, & Judæ, qui ſua prædicatione mundum illuminaverunt, ſancti Laurentii, ſancti Michaëlis archangeli, Dedicatio cujuſlibet oratorii, & omnium Sanctorum, & ſancti Martini, & ſanctæ Mariæ Magdalenæ. Et illæ feſtivitates, quas ſinguli preſbyteri in ſuis parochiis ab antiquo collaudaverunt cum populo, quæ vicinis commorantibus indicendæ ſunt, non generaliter omnibus. Reliquas autem feſtivitates per annum cogendi non ſunt ad feriandum, ſed monendi, ut morem antiquorum obſervent.

[a] Dedic. Eccleſ. Sancti Stephani.

LXVIII. *In quo gradu poſſint matrimonia copulari.*

Sciendum eſt, quod in quinto gradu conſanguinitatis & affinitatis, & ſupra, poſſunt modo licite matrimonia copulari.

LXIX. *Quemodo fiant ſponſalia.*

Prohibemus ſub pœna excommunicationis, & magnæ emendæ, ne aliquæ perſonæ conſentiant matrimonialiter per verba de præſenti, donec ſint ante fores eccleſiæ, quando nuptialis benedictio debet celebrari: poſſunt tamen fidem dare inter ſe de matrimonio contrahendo, ſi ſancta eccleſia id poterit ſuſtinere. Et hoc tamen non fiat ſine præſentia ſacerdotis, vel alicujus clerici ad hoc ſpecialiter ab ipſo miſſi.

LXX. *De termino nuptiarum, ad inquirendum de conſanguinitate & affinitate.*

Volumus autem, quod terminus nuptiarum prætaxatus tantum contineat temporis intervallum, quod intra ſe habeat tres dies Dominicos, vel feſtivos & ſolemnes a ſe invicem diſtantes, in quibus quaſi tribus edictis perquirant ſacerdotes, & populo ſub pœna excommunicationis de legitimitate ſponſi & ſponſæ, qui debent conjungi, utrum ſit inter eos conſanguinitas vel affinitas, vel aliud impedimentum matrimonii. Quod ſi fuerit propoſitum, ad epiſcopum vel officialem quæſtio referatur.

LXXI. *De prohibitione clandeſtini conjugii, & de pœna eorumdem.*

Clandeſtina conjugia penitus inhibemus, prohibentes etiam, ne aliquis ſacerdos talibus intereſſe præſumat: ſtatuentes, ut cum matrimonia contrahenda fuerint in eccleſiis, preſbyteri publice proponant, competenti termino præfinito, ut infra illum, qui voluerit, legitimum impedimentum apponat. Et etiam tunc ipſi preſbyteri nihilominus inveſtigent, utrum aliquod impedimentum obſiſtat. Cum autem probabilis apparuerit conjectura contra copulam contrahendam, contractus impediatur expreſſe, donec quid fieri debeat ſuper eo, manifeſtis conſtiterit documentis. Si quis vero hujuſmodi clandeſtina conjugia inire præſumpſerit in gradu prohibito, etiam ignoranter; ſoboles de tali conjunctione ſuſcepta, illegitima cenſeatur, de parentum ignorantia nullum habitura ſubſidium. Cum autem aliter contrahendo non expertes ſcientiæ, vel ſaltem affectatores videantur, pari modo proles illegitima cenſeatur. Si vero ambo parentes legitimum impedimentum ſcientes, præter omne interdictum, in conſpectu eccleſiæ etiam contrahere præſumpſerint: ſane parochialis ſacerdos, qui tales conjunctiones prohibere contempſerit, aut quilibet alius etiam regularis, qui eis præſumpſerit intereſſe; per triennium ab officio ſuſpendatur; gravius puniendus, ſi culpæ qualitas poſtulaverit. Sed & huic, qui taliter copulari præſumpſerit, etiam in gradu conceſſo, [a] cum digna pœnitentia conjungatur. Si quis ad impediendam legitimam copulam malitioſum impedimentum objecerit, eccleſiaſticam non effugiet ultionem.

[a] *Forsan emendandum* pœnitentia injungatur.

LXXII. *Ut in nuptiis ſortilegi excommunicentur.*

Semper prohibeantur, ſub pœna excommunicationis in nuptiis ſortilegia fieri. Si autem in computatione graduum aliqua dubitatio emerſerit; in hoc definitio epiſcopi requiratur. Nec aliquis ſacerdos in caſu dubio audeat perficere matrimonium, epiſcopo inconſulto: ſed ad epiſcopum referat quæcumque emerſerint ſuper matrimoniis quæſtiones.

Digitized by C

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

LXXIII. *Ne alter conjugum transeat ad religionem, nisi per episcopum.*

Prohibeant sacerdotes sub excommunicatione publice in ecclesia, ne alter conjugum ad religionem transeat aut recipiatur, nisi per episcopum.

LXXIV. *Ut moneatur inungi populus quoties necesse fuerit.*

Vide supra, pag. 601. B.

Ad sacramentum extremæ unctionis moneant sæpe sacerdotes populum, non tantum divites, sed etiam pauperes, & omnes, maxime a quatuordecim annis & supra. Et omnibus communiter, cum fuerit necesse, exhibeant se paratos, sanctum oleum ad eos cum magna reverentia & honore deferentes. Doceant sæpe sacerdotes populum, hoc sacramentum licite posse iterari, & sæpe recipi in qualibet magna infirmitate, unde mortis est metus, & post receptum reverti licite ad opus conjugale.

LXXV. *Ut medici primo faciant advocari medicos animarum.*

Lateran. IV. c. 22.

Statutum est in concilio, & districte injunctum medicis corporum, ut cum eos ad infirmos vocari contigerit, ipsos ante omnia moneant & inducant, ut medicos advocent animarum: ut postquam infirmo fuerit de spirituali salute provisum, ad corporalis medecinæ remedium salubrius procedatur. Cæterum autem cum anima multo sit pretiosior corpore, sub interminatione anathematis prohibetur, ne quis medicorum pro corporali salute, aliquid ægro suadeat, quod in periculum animæ illius convertatur.

LXXVI. *Ut singuli sacerdotes habeant calices in quibus communicent infirmi.*

Vide supra, pag. 513. E. & pag. 514. B.

Singuli sacerdotes singulos habeant calices, in quibus communicent infirmi, qui decori sint & mundi, ut in eis infirmorum devotio excitetur. Nec permittantur diaconi deferre infirmis sanctum Corpus Dei, nisi in necessitate, cum sacerdos fuerit absens, vel infirmus: sed semper cum magna reverentia & maturitate idem deferat in pyxide idonea bene clausa, propter casum: & in eundo ad infirmum & redeundo, si tanta fuerit via, psalmos pœnitentiales dicat, & litaniam. Frequenter moneantur laïci, & etiam pueri, ut si viderint deferri sanctum Corpus Christi, statim flectant genua sua Domino & creatori suo, & junctis manibus, quousque transierit, orent.

LXXVII. *Quomodo exhibendum sit Corpus Christi infirmis debilitatis.*

Vide supra, pag. 193. E. & 194. A.

Si quid de Corpore Christi in ore infirmi remanserit, vel inde exierit, quod ab eo recipi non possit aliquam formam habens: ab ipso sacerdote convenienter debet sumi; vel comminutum in calice cum modico vini, alicui habenti bonam conscientiam dari. Si autem infirmus adeo fuerit arctatus, quod sub magna forma Corpus Domini recipere non possit, sub minima ei detur in calice comminutum, & cum modico vini in ore infirmi instilletur: & maxime si sine scandalo aliter fieri non possit, ne infirmus abire sine viatico videatur.

LXXVIII. *Ne infirmis pœnitentia injungatur, sed quando convaluerit.*

Vide supra, pag. 593. D. 7.

Ab infirmis & in mortis periculo constitutis pura est inquirenda peccatorum confessio, non pœnitentia injungenda. Eis tamen est intimandum, ut A conterantur & doleant de peccatis suis universis & singulis, non tantum timore pœnæ quam peccando meruerunt, sed quia Deum patrem & redemptorem suum offendere præsumpserint: acerbitates ægritudinis quasi flagella pii patris, quamdiu placuerit, cum gaudio sustinentes. Si autem convaluerint, statim ad sacerdotem accedere debent, & tunc is pœnitentia competens injungatur.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

LXXIX. *Ut ecclesiastica sacramenta libere exhibeantur.*

In concilio prohibetur, ne quis sacerdos pro benedictionibus nubentium, exsequiis mortuorum, & aliis sacramentis, pecuniam extorquere præsumat, aut plegios exigat, aut propter hoc fictitia impedimenta opponat. Debent tamen a parochianis quibus impensa sunt sacramenta piæ consuetudines observari, & libere sacramenta ecclesiastica conferri. Et sunt per episcopum compescendi, qui laudabilem consuetudinem malitiose nituntur immutare. Et ideo inhibetur, ne sacerdos aliis in casibus, hujusmodi audeat jus sibi dicere, sed apud superiorem querelam deponat.

Lateran. III. cap. 17.

Confer simile decretum Clementis V. supra, pag. 601. E.

LXXX. *De confessione semel in anno facienda.*

Doceatur maxime ante Quadragesimam omnis utriusque sexus fidelis, quod postquam ad annos discretionis venerit, omnia sua fideliter confiteatur peccata, saltem semel in anno, proprio sacerdoti, & injunctam sibi pœnitentiam pro viribus suis studeat adimplere. Diligenter autem & attente moneantur non minus universi, ut quoties crediderint se incidisse in mortale, toties confiteantur sine mora. Si quis autem alieno sacerdoti justa deca usa voluerit sua confiteri peccata; licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter illum non possit soluere vel ligare. Sacerdos autem sit cautus & discretus, ut more periti medici superfundat vinum & oleum vulneribus sauciati: diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati. Caveat autem sacerdos omnino, ne verbo, aut signo, aut aliquo modo quovis, prodat aliquatenus peccatorem: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione caute requirat. Quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum revelare præsumpserit, non solum a sacerdotali officio deponendum decrevimus, verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

Vide supra, pag. 191. D.

LXXXI. *De loco & modo confessoris confessiones audientis.*

Vide supra, pag. 191. B. & seq.

Ad audiendam confessionem, eminentem locum sibi eligant sacerdotes, ut communiter possint videri: & in locis abditis extra ecclesiam nullus recipiat confessionem, nisi in necessitate. In confessione habeat sacerdos vultum humilem & oculos in E terram, nec indiscrete vel frequentius faciem respiciat confitentis, maxime mulieris; & patienter audiat quæ dixerit, in spiritu lenitatis; & ei pro posse suo pluribus modis persuadeat ut confiteatur integre, nude, vere: aliter dicat ei non valere.

LXXXII. *Ne inquirant nomina personarum, sed tantum circumstantias.*

Vide supra, pag. 193. C. 7.

In confessione sibi caveant sacerdotes, ne inquirant nomina personarum, cum quibus peccaverunt confitentes; sed circumstantias tantum quæ possunt aggravare peccatum.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

LXXXIII. *Ne ſacerdotes injungant Miſſas confitentibus.*

Conſulimus & monemus, ne ſacerdos injungat Miſſas confitentibus: ſed ut cupiditatis vitium fugiat in hac parte, fructum qui ex tali injunctione ſolet ſacerdotibus convenire, cenſeant pauperibus erogari. Et ſi forte aliquando injunxerint, non recipiant ipſi denarios: ſed pœnitentibus injungant, ut ſacerdotibus diſtribuant quibus viderint expedire.

LXXXIV. *De inveſtigatione peccatorum, & quæ ſit licentia injungenda.*

Vide ſupra, pag. 195. D. Quia per experientiam certam didicimus, pro fornicatione vel etiam peccatis majoribus, fere nullam, vel minimam pœnitentiam pœnitentibus injungi a ſacerdotibus ignorantibus, ſeu negligentibus canonica inſtituta: præcipimus, quod ſacerdotes ſtudeant inquirere diligenter & peccata uſitata, & uſitatas circumſtantias peccatorum, maxime gulæ, luxuriæ, & cupiditatis, quibus genus humanum corrumpitur & fœdatur. Vitium autem gulæ in exceſſu circa potum & cibum oſtenditur, quod maxime fit in quinque. Inquiratur igitur pœnitens, *Vide ſupra, pag. 196. E.* utrum aliquando exceſſum fecerit, quæriendo cibos nimis ſumptuoſos, & nimium delicatos: ſicut dives in evangelio, qui epulabatur quotidie ſplendide, & Judæi qui carnes in deſerto cupierunt. Item utrum peccaverit in nimia ciborum etiam vilium ſumptione, ſicut Sodomitæ, quorum peccatum fuit abundantia panis. Item utrum peccaverit ſumendo cibum cum nimia aviditate, ſicut Eſau; vel cum nimio apparatu, ſicut filii Heli; ſive ante horam, ut Jonathas. Quod qui fecerit, moneatur a talibus abſtinere: & curare contraria contrariis ſtudeat diligenter. Hi ſiquidem ſunt ſatellites Nabuzardan, qui interpretatur princeps coquorum: qui Hieruſalem, id eſt, fidelem animam, funditus deſtruxerunt.

LXXXV. *Ut omnes a crapula & ebrietate ſe abſtineant.*

A crapula & ebrietate omnes, clerici maxime, diligenter abſtineant, & vinum ſibi temperent & ſe vino: nec ad bibendum quempiam incitent, nec quiſquam ſe obliget ad potus æquales: cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incentivum. Si quis autem ſuper his ſe culpabilem exhibuerit, niſi commonitus a ſuperiore ſatisfecerit competenter, a beneficio vel officio ſuſpendatur.

LXXXVI. *Ut præcipiant tabernariis, ne in locis circumjacentibus congregentur.*

Et hoc idem præcipiant populo ſacerdotes, firmiter injungentes dominis tabernarum, vel cuſtodientibus tabernas, ne in domibus ſuis, vel in locis circumadjacentibus, cum parochianis ſuis cauſa potationis ſuſtineant conventiculae congregari: oſtendentes eis, quod talis potatio innumerabilium eſt occaſio peccatorum. Si autem tertio admoniti, huic ſalubri ſtatuto acquieſcere noluerint; tam ipſe, quam familia ejus, ab ingreſſu eccleſiæ arceantur.

LXXXVII. *Qui mittendi ſint ad Papam, & qui ad epiſcopum.*

Inceſtum faciens, corrumpens, aut homicida,
Sacrilegus, patrum percuſſor, cum ſodomita,
Clerum percutiens, Romam petit. Excipiuntur
Neſcius, erudiens, leviterque jocans, minor ætas,
Janitor officii prætextu forte repellens,
Adjunctus cum perſonis feriens coëuntes.
Femineus ſexus, clauſtralis, & ægra ſenectus,
Pontificem quæras: Papam, ſi miſeris ignem,
Si percuſſiſti clerum, ſi Simoniaca fuiſti,
Si male de bulla Papæ tractaveris ulla.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

LXXXVIII. *Ne Prior ultra ſummam centum ſolidorum mutuo recipiat.*

Statuimus & præcipimus, ut Prior non conventualis, ultra ſummam centum ſolidorum Turonenſium, ab aliquo, ſine licentia abbatis ſui vel noſtra, ſi remotus fuerit abbas, mutuo pecuniam non accipiat. Quod ſi forte fecerit, abjiciatur a prioratu: nec prioratum denuo valeat adipiſci, quouſque per nos, vel per provinciale concilium fuerit reſtitutus: niſi forte prioratus ita abundet in redditibus, quod priori ultra dictam ſummam pecuniæ accipere mutuo ſit neceſſe. Et ex tunc ultra ſummam centum ſolidorum Turonenſium accipere non præſumat. Eidem pœnæ ſubjaceat Prior, qui quantulamcumque ſummam pecuniæ mutuo acceperit a Judæo. Abbas autem qui ſine licentia noſtra a Judæo pecuniam mutuo acceperit, ſuſpendatur.

LXXXIX. *De computatione obedientiariorum.*

Statuimus, ut abbates, priores, & alii obedientiarii de ſingulis proventibus & redditibus & expenſis, ſingulis annis diligenter computent in capitulo ter vel quater in anno ad minus; ut ſtatus, tam abbatiarum, quam prioratuum, a clauſtralibus cognoſcatur. Et computus redigatur in ſcriptis: ita quod conventus penes ſe retineat unum, & abbas unum, & ballivus domus tertium.

XC. *Ne abbas mutuo accipiat pecuniam ultra ſummam ſibi taxatam.*

Nullus abbas mutuo accipiat pecuniam, ſine capituli ſui, vel majoris & ſanioris partis licentia, ultra ſummam a nobis taxatam, & expreſſam in ordinatione, quam tradidimus cuilibet monaſterio in noſtra diœceſi conſtituto.

XCI. *Ut ſtatuta ſerventur, & ut nullus religioſus fidejubeat ultra ſummam decem librarum.*

Præter hæc diſtricte præcipimus, quod omnia ſtatuta quæ in ordinatione ſummi Pontificis de ſtatu regularium edita continentur, diligentius obſerventur. Qui vero contra hoc feciſſe, tempore viſitationis epiſcopi, invenietur; ſciat ſe graviſſime puniendum. Item ſtatuimus, quod nullus abbas, Prior, vel monachus fidejubeat ultra ſummam decem librarum Turonenſium, ſine mea licentia ſpeciali.

XCII. *De ſtatutis monialium.*

Propter ſcandala quæ ex monialium converſatione proveniunt; ſtatuimus de monialibus nigris, ne aliquod depoſitum recipiant in domibus ſuis, maxime arcas clericorum, vel etiam laïcorum, vel cauſa cuſtodiæ apud ſe minime deponi præſumant. Pueri & puellæ, qui ibidem ſolent nutriri & inſtrui, penitus expellantur. Et omnes ſimul comedant in refectorio, & in dormitorio ſolitarie dormiant, & omnes ſimul comedant. Cameræ autem monialium omnes deſtruantur, niſi aliqua per inſpectionem noſtram neceſſaria retineatur, ad infirmariam faciendam, vel alia de cauſa, quæ nobis juſta & neceſſaria videatur. Item moniales nullatenus exire permittantur, vel extra pernoctare: niſi forte ex cauſa ma-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

gna, & raro. Et abbatissis injungimus, ne aliter permittant egredi moniales. Et si aliquando abbatissa ex justa causa aliter permitrat; eidem injungat quod sine mora revertatur: & det ei sociam, non ad voluntatem suam, sed quam viderit expedire. Item ostia suspecta & superflua obstruantur. Circa hæc autem diligentiam adhibeant & curam per se & per ministros suos; & vitas & conversiones ipsarum taliter restringant, quod per earum diligentiam scandala quæ de eis juste proveniunt, sopiantur.

XCIII. *De restauratione prioratuum, & ne qui censum vel pensionem exigant.*

Statuimus, ut in locis sive prioratibus, ubi congregatio conventualis solet esse, si facultates ipsius ecclesiæ suppetant, conventus restauretur ibidem. Et monemus abbates & priores conventuales, quod tot servitores in abbatiis & prioribus sibi subditis instituant, (si ad hoc facultates locorum sufficiant) quot ibi solent deservire. Statuimus & ne qui pensionem vel censum exigant, nisi quam exigere solent & recipere ab antiquo: nisi forte alicui ex justa causa permittatur. Nemo privatas vel adulterinas pensiones de ecclesiis vel ecclesiasticis beneficiis solvere deinceps vel recipere præsumat. Quod qui fecerit, omni ecclesiastico beneficio privatus, excommunicationi subjacebit.

XCIV. *Ne fiant excommunicationes generales.*

Statuimus, ut omnes nobis subjecti, tam Ordinarii, quam ab Ordinario delegati, temperent se & refrenent a generalibus excommunicationibus: ne in generali participantes excommunicent, nisi communicaverint in crimine delinquendo.

XCV. *Ne decanus cognoscat causas matrimoniales.*

Prohibemus districte, ne decanus sive monachus, vel quicumque alius cognoscat de causis matrimonialibus: donec super hoc privilegium sedis Apostolicæ, vel auctoritatem se habere probaverit, quod ab antiquo sic fuerit consuetum. Sed cum in eorum auditorio talis quæstio devenerit; eam nobis, vel officiali nostro, sine moræ dispendio studeant nunciare, ad nostrum examen partes in competenti termino remittentes.

XCVI. *Ne personæ ecclesiasticæ de rebus ecclesiasticis litigent coram judice seculari.*

Inhibemus ne monachi, vel aliæ personæ ecclesiasticæ de causis quæ tantum in foro ecclesiastico tractari consueverunt & deberent, deponant querimoniam coram judice sæculari: nisi a nobis habuerint super hoc licentiam specialem.

XCVII. *Ne emendæ propter concordiam finiantur.*

Firmiter præcipimus, si partes litigantes coram nobis seu archidiaconis vel decanis ruralibus sine licentia eorum componant, neutra pars prætextu alicujus consuetudinis emendam propter hoc judici solvere teneatur.

XCVIII. *Ne decanatus tradatur in firmam.*

Statuimus, ut decanatus ab archidiacono non vendatur, seu ad firmam tradatur, sed gratis concedatur: nec hoc licebit fieri, licet gratis detur, sine nostra licentia speciali: ita tamen quod de emendis jurati superioribus respondebunt.

XCIX. *Ut curati studeant in theologia.*

Præcipimus ut curati clerici qui habent vicarias perpetuas in suis ecclesiis, si sint docibiles, studeant principaliter in theologia, nisi justa & rationabili causa cum eis aliter duxerimus dispensandum: & nisi sint in sacris ordinibus constituti, ad sacros ordines promoveantur; & in suis ecclesiis deserviant in ordine sacerdotali, si de eorum & vicariorum extiterit voluntate, vel alibi in eodem ordine de nostra licentia Domino studeant deservire.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

C. *Ne causæ ecclesiæ tractentur in modum curiæ secularis.*

Item præcipientes inhibemus, ne causæ ecclesiasticæ coram decanis ruralibus, vel quocumque judice, tractentur per modum curiæ sæcularis.

CI. *Ut mortuo vicario, vicaria personatui accrescat.*

Statuimus, quod vicario perpetuo cedente, vicaria accrescat personatui: & ex tunc persona illius ecclesiæ non per vicarium, sed per seipsum ibi deserviat in ordine, quem ipsius ecclesiæ cura requirit.

CII. *Ut personæ domos ædificent in solo ecclesiæ.*

Præcipimus, quod personæ ecclesiarum parochialium, qui habent redditus abundantes, domos in solo ecclesiæ studeant ædificare competentes. Vicarii vero perpetui, quibus ad hoc omnino non suppetunt facultates, pro posse suo ad hoc laborent, ut a personis suis juventur, secundum portionem quam in eisdem percipiunt annuatim.

CIII. *De rebus episcopalibus non celandis vel retinendis.*

Prohibemus sub pœna excommunicationis, ne quis de jure episcopali ecclesiæ Bajocensis aliquid retinere vel celare præsumat: & quicumque de jure episcopali aliquid imminuerit, vel retinuerit, vel celaverit scienter, si infra octo dies a tempore scientiæ, hoc quod detinet nobis non restituerit, vel de eo non satisfecerit, vel nobis non revelaverit episcopale imminutum sive retentum; ex tunc ab officio noverit se suspensum.

CIV. *De officio advocatorum.*

Item statuimus, quod unusquisque advocatus juret se fideliter officium suum facturum, & quod injustas causas sive desperatas non sustinebit, nec instrumenta partis adversæ subtrahet, vel subtrahi faciet; nec exceptionibus falsis, seu per malitiam excogitatis, quod sciat, utetur; nec procurabit quod falli testes, vel subornari, seu falsa instrumenta, in sua causa producantur. Et quod clientuli sui causam, nisi in quantum credet quod faciat ad utilitatem clientuli sui, non prorogabit: & quod de his quæ in curia facta fuerint, de quibus a judice fuerit inquisitus, veritatem non celabit secundum credulitatem suam: & quod si non crediderit se * sufficienter defensioni causæ suæ, cum peritioribus consilium habebit; & libellum & acta in causis susceptis fideliter pro posse suo conficiet manu propria; vel ea, si scribere nescierit, vel noluerit, scribi faciet.

* *Forte*, sufficientem.

CV. *Ne clerici vel monachi sint negotiatores.*

Item statuimus, ne monachi vel clerici aliqui aliquam negotiationem exerceant causa lucri, vel irreverenter se immisceant contractibus laïcorum: monachos autem ecclesias vel beneficia ad firmam tenere omnibus modis prohibemus.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

CVI. *Ne permittantur cauſæ ſeculares in loco ſancto tractari.*

Item firmiter prohibemus, ne rectores eccleſiarum permittant judices in eccleſia vel cœmeterio cauſas illas tractare, quæ pœnam ſanguinis, vel alias corporalem inducunt: & ne ſubmonitiones vel banna laïcalia ſuſtineant fieri in eiſdem.

CVII. *Ut de vacatione eccleſiarum certificetur epiſcopus.*

Item præcipimus omnibus decanis & preſbyteris nobis ſubditis, quod cum eccleſia aliqua ex ipſorum vicinia fuerit viduata rectore; vacationem, & ad quem jus pertinet patronatus, & numerum parochianorum, atque valorem eccleſiæ, quam cito hoc ſciverint, nobis ſignificare procurent, vel ſaltem propinquiori decano: & decanus hoc nobis ſtudeat nunciare.

CVIII. *Ut ſacerdotes epiſcopo vel Pœnitentiali ſuo ſemel in anno confiteantur.*

Diſtricte præcipimus, quod quilibet ſacerdos, maxime curam animarum habens, capellanus, ſeu vicarius perpetuus temporalis, nobis vel Pœnitentiariis noſtris, ſaltem ſemel in anno, ſua fideliter confiteatur peccata: cum ab alieno ſacerdote, qui curam animarum non habet, abſolvi non poſſint; & [a] abſolutio facta alii quam ſuo prælato, nullius noſcatur eſſe momenti. In neceſſitate tamen aliis litteratis ſacerdotibus poterunt confiteri: ſed propter hoc non omittant, quin ad nos vel Pœnitentiarios noſtros veniant, ſaltem ſemel in anno.

[a] Forsitan, confeſſio.

CIX. *Ut ad ordines ſucceſſive accedant.*

Præcipimus omnibus clericis habentibus eccleſias, perſonatus, vicarias, ut ad ſingula tempora ordinum ſe ordinandos offerant, & in eccleſiis ſuis reſideant, niſi [illegible] licentia [illegible] ab eccleſia per menſem abeſſe præſumant, & in ea non reſederint ut tenetur; ſciat ſe auctoritate Lateranenſis concilii eccleſia ſua privatum, & auctoritate noſtra prædictum mandatum exſecutioni mandandum.

CX. *Ut die ante ordines veneant.*

Volumus inſuper, quod die Veneris ordines præcedente, ad nos, vel ad mandatum noſtrum accedant, ut examinari valeant & ſcribi nomina eorum; & antequam ordines recipiant, nobis vel pœnitentiario noſtro confiteantur: quia ſæpe contingit, quod pro ſimplicitate confeſſoris plures irregulariter ordinati ſunt.

CXI. *Ne ab alio quam a proprio epiſcopo ſe faciant clerici ordinari.*

Prohibemus ne aliquis clericus diœceſis noſtræ ab alio ſe faciat ordinari, niſi licentiam a nobis ſuper hoc obtinuerit ſpecialem: nec taliter ordinati in ordine ſic ſuſcepto miniſtrare præſumat, ſine noſtra licentia vel ſententia ſpeciali.

ANNO CHRISTI CIRCITER 1300.

CXII. *De ſententia domini Galonis.*

In nomine Domini: Nos Galo miſſatione divina ſanctæ Mariæ in Porticu diaconus cardinalis, apoſtolicæ ſedis legatus, excommunicamus omnes ſacerdotes & clericos quoſcumque, qui poſt legitimam commonitionem focarias vel mulieres alias, de quibus mala ſuſpicio poſſit ſuboriri, in domibus ſuis, vel alibi, unde populus ſcandalizetur, duxerint retinendas: niſi ſint clerici, qui in minoribus ordinibus contraxiſſe probentur: qui tamen cum uxoribus non debent eccleſiaſtica beneficia retinere. Moneantur autem ne matres aut ſorores, aliaſve perſonas conjunctas ſecum habeant: cum quibus etſi nihil ſævi criminis naturale fœdus exiſtimari permittat, frequenter tamen ſuggerente diabolo noſcitur ſæpe facinus perpetratum fuiſſe.

CXIII. *Item de eadem.*

Prohibemus etiam ſub eadem excommunicatione, ne ſacerdotes vel clerici, occaſione alicujus conſuetudinis, pro baptiſmo, ſepultura, benedictione, aliiſve ſacramentis eccleſiaſticis, aliquid exigere vel extorquere præſumant: ſed ea fideliter, & ſine difficultate ſtudeant canonice miniſtrare. Moneantur tamen laïci diligenter, ne hoc quod pro reverentia ſacramentorum devotio introduxit, velint ex avaritia aliquatenus revocare. Item ne ſacerdotes de cetero utantur capis manicatis, & ne in ſactis ordinibus conſtituti manicas vel ſotulares roſtratos, veſteſque rubei coloris habeant, conſimili diſtrictione prohibemus. Decanis quoque & archidiaconis, ne veſtes rubei coloris vel viridis habere præſumant: & ſpecialiter archidiaconis & præpoſitis, qui habent curam animarum, ne capas foraras habant manicatas; monachis etiam, ut capis ſumptuoſis & niſi nigris de cetero non utantur, ſub ca[illegible] [illegible] [illegible] [

Anno Christi 1300.

CONCILIUM AUSCITANUM,

Anno Christi 1300.

anno Domini MCCC. celebratum.

Primum prodiit ex codice MS. illustrissimi archiepiscopi Remensis Mauricii Tilleriі:

Incipiunt constitutiones provinciales Auscitanæ provinciæ, editæ sub anno MCCC.

Tituli Capitulorum.

I. *De libertate electionum.*
II. *Contra illos qui occupant bona defunctorum.*
III. *De bonis vacantium ecclesiarum.*
IV. *De intrusis in beneficia curata.*
V. *De intrusis in alia beneficia.*
VI. *Ut nullus patronus a præsentato per ipsum aliquid extorqueat.*
VII. *Ut præsentato congrua portio assignetur.*
VIII. *De iis qui impediunt possessionem pacificam curati beneficii.*
IX. *Quod septennium ad studia semel in vita concedatur eidem personæ in uno vel pluribus beneficiis instituta.*
X. *Ut nullus parochialem recipiat ecclesiam, non intendens ordinari.*
XI. *Quod unus non occupet nisi unum officium.*
XII. *De temporibus ordinandi.*
XIII. *De ætate requisita in curato.*

Capitula.

I. *De libertate electionum.*

PUblicamus & præcipimus observari, ut quicumque electionem, postulationem, provisionem canonicam, beneficiorum, dignitatum, administrationum ecclesiasticarum, impediverint patenter, vel clam; ut cuncti qui per se vel per alios gravare præsumpserint electores in personis beneficiariis, vel aliis bonis suis ecclesiasticis, monasteria ceteraque loca pia, consanguineos, vel bona prædictorum; pro eo quod rogati, seu alias inducti, eum pro quo rogabantur, seu inducebantur, eligere seu præsentare noluerint: sint ipso facto excommunicationis vinculo innodati. Et ultra hoc, clerici vel regulares, privati omnibus ecclesiasticis beneficiis, dignitatibus, administrationibus, seu prioratibus, quæ obtinent; & indigni ac inhabiles ad quævis beneficia, administrationes, vel honores ecclesiasticos ulterius assequendos. Si laïci fuerint, præter dictam excommunicationis sententiam, ipsorum familiæ interdicto ecclesiastico sint subjectæ: nullaque eorum posteritas, usque ad quartam inclusive progeniem, quodcumque beneficium ecclesiasticum valeat obtinere. Quæ sententiæ relaxari non possunt, præterquam in articulo mortis, nisi auctoritate sedis apostolicæ speciali. Insuper laïcorum prædictorum posteritas usque ad quartum gradum, ad beneficia ecclesiastica quælibet assequenda in ecclesiis civitatis diœcesis, in quibus talia perpetrarunt, sit inhabilis & indigna.

II. *Contra illos qui occupant bona defunctorum.*

Quæcumque capitula, conventus, collegia, & singulares personæ, ecclesiarum cathedralium, regularium, & collegiatarum vacantium, bona ipsarum occupaverint in earum dispendium & jacturam: eo ipso sint & tamdiu maneant ab officio & beneficiis quibuscumque suspensi, donec plene restituerint, id quod de bonis acceperint supradictis.

III. *De bonis vacantium ecclesiarum.*

Episcopi, abbates, vel alii quicumque regulares, sæculares prælati, seu personæ ecclesiasticæ, qui vel quæ bona dignitatum, prioratuum, vel ecclesiarum quarumcumque vacantium, sibi subjectarum, seu ad collationem, præsentationem, ordinationem, vel custodiam particularem, quæ morientibus earum rectoribus vel ministris, in ipsis inventa, seu vacationis tempore obvenientia, quæ inutilitatem earumdem expendi, vel futuris debent successoribus reservari, occupare, in suos usus convertere quoquo modo præsumpserint: ipsi episcopi ab ingressu ecclesiæ, ceteri vero ab officio & beneficio eo ipso tamdiu sint suspensi, donec restitutionem fecerint de prædictis: nisi ex causa rationabili hoc competere dignoscatur: quo casu de illis bonis intelligitur, quæ deductis debitis ac aliis oneribus ipsarum ecclesiarum, & pro servitoribus, usque ad novos reditus supportandis, ex ipsis reperta fuerint superesse.

IV. *De intrusis in beneficia curata.*

Si quis beneficium, cui cura imminet animarum, vi occupaverit, seu se scienter intruserit in eodem: ipso jure privatus existat beneficio, quod cura simili primitus obtinebat.

Conc. Vienn. can. 1561. c. 17.

V. *De intrusis in alia beneficia.*

Item si quis auctoritate propria violenter dignitates*, personatus, aut quæcumque alia beneficia ecclesiastica, occupare præsumpserit: eo ipso privatus existat jure, si quod sibi competebat primitus in iisdem.

Aliena pari ejusdem concilii Viennensis.

VI. *Ut nullus patronus a præsentato per ipsum aliquid extorqueat.*

Quia horribile nimis est, ut ad nostrum pervenit auditum, quod in quibusdam ecclesiis nostræ provinciæ, (in quibus complures laïci in jure patronatus per ecclesiam tolerantur) dum vacatur, venalitas vendicat sibi locum; nolentes patroni hujusmodi, ad vacantes ecclesias quempiam præsentare, nisi ab illo quem præsentare voluerint, vel amicis ipsius, prævio ex pacto extorqueant aliquam pecuniæ quantitatem, vel emolumentum aliquod consequantur: nos volentes simoniacam pestem & vitium hujusmodi a nostra existirpare provincia, & ut tenemur animarum providere saluti: statuimus, ut nullus patronus aliquem præsentet ad regimen animarum aliquo dato promisso, remisso, vel retento; vel instituens, eumdem sic præsentatum scienter admittat; & nisi fuerit sufficiens, & scientia, & moribus, & ætate & de legitimo matrimonio procreatus; vel secum super his fuerit legitime dispensarum. Alioquin præsentans, cujuscumque gradus seu conditionis existat, ipso facto illa vice sit jure præsentandi privatus; & nihilo minus, si laïcus fuerit, excommunicationis vinculo irretitus. Clerici vero & religiosi patroni, præter hoc quod illa vice sint potestate præsentandi privati, sibi nove-

Digitized by

ANNO CHRISTI 1300.

rint ingressum ecclesiæ interdictum. A quibus sententiis absolvi & liberari nequeant, præterquam in mortis articulo, nisi de nostra licentia speciali, vel Suffraganeorum nostrorum. Præsentati vero sic, scientes & consentientes, sint inhabiles ipso facto ad quodlibet beneficium ecclesiasticum obtinendum: nisi cum eisdem per superiorem suum fuerit misericorditer dispensatum. Si vero ignoranter præsentati constiterint, confestim tamen sciverint, beneficio obtento renuncient: cum aliter nequeant agere pœnitentiam salutarem. Instituens autem institutionem, super præmissis inquirat solicite veritatem. Quod si invenerit, prædictas sententias, ut dictum est, contra delinquentes faciat publicari: & ecclesiam illa vice de persona idonea non differat ordinare. Alioquin si super præmissis repertus fuerit culpabilis vel remissus, in conferendis beneficiis suspendetur ad tempus superioris arbitrio statuendum.

VII. *Ut præsentato congrua portio assignetur.*

a *Decr.* ad. Item quod nullum præsentarum [a] regimen animarum per clericos, religiosos, exemptos vel non exemptos, aut laïcos, admittant: nisi tantum coram eis eidem presentato de proventibus ipsius ecclesiæ fuerit assignarum, unde jura episcopalia possit solvere, & congruam sustentationem habere, ac alia incumbentia onera supportare: consuetudine contraria non obstante.

VIII. *De iis qui impediunt possessionem pacificam curati beneficii.*

Concil. Vienn. an. 1289. c. 16. ubi alia leguntur. Statuimus quod quicumque procurat impedimentum subesse possessione pacifica beneficii obtinendi curati, sive collati, vel impedimentum appositum repellere, definit negligenter: ultra pœnas a jure scriptas, excommunicationis sententia sit ligatus.

IX. *Quod septennium ad studia semel in vita concedatur eidem persona in uno vel pluribus beneficiis instituta.*

b Forte, studendo. Locus mendosus. Statuimus quod septennium [b] vivendo solum intelligatur ab omnibus eidem posse concedi uni personæ in uno vel pluribus beneficiis per mutationem vel alias transmitti, nisi aliter per sedem Apostolicam ordinetur. Quod quidem septennium intelligi volumus in hoc canone, de quo habetur mentio in constitutione domini Bonifacii Papæ, cap. *Cum ex eo*, de electione, in libro sexto.

X. *Quod nullus parochialem recipiat ecclesiam, non intendens ordinari.*

Observari præcipimus, quod nullus parochialem recipiat ecclesiam, non intendens ad sacerdotium promoveri: ut [a] & fructus ex ea percipiat per annum, quia in voluntate mutata promotus existit, ad restitutionem eorumdem tenebitur. Et nihilominus conferens, qui ipsum non credebat ad sacerdotium promovendum, præter divinam quam inde incurrit offensam, remaneat ad servandam indemnem ecclesiam obligatus.

ANNO CHRISTI 1300.

a Forte, quod si fructus ex ea percipiat per annum, quia voluntate mutata promotus existit.

XI. *Quod unus non occupet nisi unum officium.*

Cum singula officia singulis sint committenda personis, & unum officium vix valeat aliquis adimplere: observari præcipimus, ut nullus cujuscumque ecclesiæ canonicus, regularis vel sæcularis, duos personatus, vel duas dignitates, vel præposituras, seu administrationes, aut duo beneficia, aut unum alterum [b] cum reliquo insimul & præbendam in eadem obtineat, vel jam obtentum retinere præsumat, consuetudine aliqua, etiam juramento vallata, contraria non obstante, cum dicenda sit potius corruptela. Si aliqui monachi, vel religiosi alii, pluribus prioratibus, vel beneficiis ecclesiasticis curam animarum habentibus (etiamsi cura eadem non per ipsos, sed per presbyteros ad eorum præsentationem per episcopos instituros [c]) præcise præsumat, absque dispensatione sedis Apostolicæ speciali: nisi forte unus ex eis ab alio dependeat, vel ad invicem sint adnexi. Si secus factum est, sit irritum ipso jure: & transgressores, sint eo ipso ineligibiles, & tamquam ambitiosi ab utroque penitus repellantur.

b Locus mendosus.

c Decr. ad. mandatum.

XII. *De temporibus ordinandi.*

Observari præcipimus, ut nullus episcopus, vel vel quivis alius, infanti vel conjugato, nisi religionem intrantibus, seu illitterato, aut homini diœcesis alienæ, tonsuram conferat clericalem, nec ad sacros ordines promoveat, absque eorumdem superioris licentia speciali. Superiorem hoc casu intelligimus episcopum, de cujus diœcesi est oriundus tonsurandus hujusmodi, vel etiam promovendus; vel habet, licet alibi natus fuerit, domicilium; seu ibi cujus diœcesis beneficium ecclesiasticum obtinet. Transgressores hujusmodi punientur, prout sacris canonibus definitur.

XIII. *De ætate requisita in curato.*

Observari præcipimus, ut nullus episcopus minori viginti quinque annis beneficium ecclesiasticum cum cura animarum conferat, nec ad obtinendum ipsum cum eodem dispenset de facto: nec etiam dispenset: quod qui vigesimum annum [d], dignitatem vel prioratus, quibus animarum cura imminet, valeat obtinere. Si secus factum fuerit, sit irritum ipso jure.

d Decr. annum habeat.

1301.

CONCILIUM COMPENDIENSE.

Ex Mss. codice sanctæ Genovefæ Parisiensis.

Statuta concilii Remensis provinciæ, anno Domini MCCCI. facta, die Mercurii ante festum beati Clementis.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Si clericus detineatur per laicalem justitiam.*
II. *Si clericus capiatur per laicalem justitiam, & extrahatur.*
III. *Ne pro excessibus clericorum laïcalis justitia aliquid levet.*
IV. *De conspiratoribus, quod si aliquis conveniatur in foro ecclesiastico defendent eum.*
V. *De dominis temporalibus inhibentibus, ne quis de subditis alium trahat in foro ecclesiastico.*
VI. *De abbatibus.*
VII. *De excommunicatis per biennium.*

CAPITULA.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1301.

CAPITULA.

I. *Si clericus detineatur per laïcalem justitiam.*

IN primis igitur statuimus & decernimus auctoritate concilii, quod si in aliqua civitate, vel in aliquo loco nostræ Remensis provinciæ, contingat quandoque clericum detineri per laïcalem justitiam; postquam dictus clericus fuerit ab episcopo loci illius, vel ab officiali, vel decano rurali, seu ex parte alicujus eorum, legitime requisitus, cessetur a divinis in loco captionis & detentionis, quousque fuerit competenter restitutus.

II. *Si clericus capiatur per laïcalem justitiam, & extrahatur.*

Item si clericus per justitiam sæcularem laïcalem capiatur in aliqua diœcesi, & extrahatur ab ea, & ad aliam deducatur: cessetur similiter a divinis in loco ubi fuit captus, & in locis ipsius capientis per quem fuit deductus, quousque ad dictam diœcesim fuerit readductus & sufficienter restitutus.

III. *Ne pro excessibus clericorum laïcalis justitia aliquid levet.*

Item cum per justitiam laïcalem non debeant puniri excessus clericorum, nec ab eis levari emenda de eisdem; cum hæc ad solos judices ecclesiasticos, non sæculares, pertinere dinoscantur: monemus auctoritate prædicta omnes & singulos nostræ provinciæ, ne pro prædictis, seu occasione eorumdem, levent aliquid, recipiant, vel exigant quoquo modo. Alioquin contra facientes excommunicationis sententia auctoritate prædicta innodamus.

IV. *De conspiratoribus, quod si aliquis conveniatur in foro ecclesiastico defendent eum.*

Item cum nonnulli scabini, rectores, gubernatores, judicatores, communitatis, locorum, seu territorium nostræ Remensis provinciæ, prout intelleximus, conspirationem seu conjurationem fecerint, aut facere nitantur, quod si aliquis de sua communitate, vel de suis subditis, seu de suo territorio, conveniatur in foro ecclesiastico, aut contra eum procedatur in casu, in quo potest de jure seu de consuetudine ibidem conveniri, quod eum ad sumptus communes defendent, propter quod dictam jurisdictionem ecclesiasticam non est dubium impediri: monemus illos omnes & singulos nostræ jam dictæ provinciæ, quod si talia fecerint, ea revocent infra mensem; & quod de cetero a talibus se abstineant, nec talia committant, & talibus non utantur: alioquin excommunicationi subjaceant ipso facto.

A V. *De dominis temporalibus, inhibentibus ne quis de suis subditis alium trahat in foro ecclesiastico.*

ANNO CHRISTI 1301.

Item cum nonnulli temporales domini suis inhibeant subditis, ne quis eorum alium trahat in foro ecclesiastico, in causis alias a jure seu consuetudine permissis, quinimmo quia sic trahentes procedunt frequenter * ad contemptionem trahentis & bonorum ejusdem amicorum trahentis, & bonorum ipsorum: nos ne talia fiant prohibentes, contrafacientes excommunicationis vinculo innodamus, & denunciamus a canonibus excommunicatos.

* *Hic deest aliquid videtur.*

B VI. *De abbatibus, qui conspirant quod se communibus expensis defendent contra episcopos.*

Item cum nonnulli abbates hujus provinciæ inter se ordinaverint, & conspirationem fecerint, quod si contingat aliquem episcopum contra abbatem alicujus villæ procedere sibi subditum, pro suis excessibus vel aliter puniendum, quod ad defensionem ejusdem contribuent, & ad sumptus communes eum defendent: quod non est dubium fore in præjudicium jurisdictionis episcopi, & contra juramentum suæ professionis, per quam suo episcopo est astrictus, & contra ecclesiasticam libertatem: monemus tales: quod hoc revocent infra mensem, & a talibus se abstineant: alioquin excommunicationi subjaceant ipso facto.

C VII. *De excommunicatis per biennium.*

Item quod si excommunicati publice sententia excommunicationis, per biennium & amplius animo pertinaci indurato, vocentur ad proximum concilium, tamquam suspecti de hæresi: & in eodem concilio contra tales, ut justum fuerit, procedatur.

Quæ omnia fecimus in scriptura redigi, & in D ipso concilio solemniter promulgari: præcipientes districtius, & mandantes auctoritate prædicti concilii, universis & singulis provinciæ Remensis, quatenus quæ taliter pro defensione libertatis ecclesiasticæ, & ipsarum ecclesiarum statu pacifico, duximus ordinanda, servent & teneant illibata.

Liber Mſ. ex quo descripti sunt hi canones, Remensis provinciæ concilium appellat, non designato concilii loco: quem docemur a Meyero, lib. x. annal. Flandr. ad hunc annum. *Actenſe*, inquit, *Novembri, die Mercurii ante feriam dicti Clementis, vacante adhuc sede Metropolitana, tenebat apud Compendium synodum provincialem per archiepiscopum Remorum. Hic excommunicati sunt abbates, quicumque conspiraverunt in suos episcopos. Fulminati item magistratus laici, qui non patiebantur ut laici in foro ecclesiastico convenirentur. Decretum quoque, ut ubicumque a judice temporali capiatur clericus, a divinis cessetur officiis.* Quæ omnia huic concilio convenire, manifestum est.

Admodum P. Gabrielis Caſſarini, Societatis Jeſu.

CONVENTUS PARISIENSIS,

1302.

in æde beatæ Mariæ, die Martis, x. Aprilis, anno Domini MCCCII. super dissidiis inter Bonifacium VIII. & Philippum Francorum Regem exortis.

EX *litteris episcoporum ac totius Cleri Gallia ad Bonifacium papam ſcriptis, quæ in regio tabulario, ſervantur diſcimus, Philippi regis juſſu, prælatos regni, barones, abbates, cæteroſque honore aliquo eccleſiaſtico inſignes; necnon eccleſiarum utriuſque accommodos, ſyndicos, ac procuratores, Lutetiæ in æde beatæ Mariæ, die Martis, x. Aprilis convenisſe. Hic multis conqueſtum eſſe regem de pontifice, qui regem in temporalibus ſibi ſubjectum vellet, de regni prælatis omnibus, magiſtris in theologia, & proſeſſoribus utriuſque juris, Romam evocavit, multiſque aliis, quæ a ſe minime tolerari poſſent, utpote regni ſui libertati contraria, proteſtabatur. Quæ cum eſſent a rege propoſita: barones, ſimul cum ſyndicis, & procuratoribus regis laudaverunt conſilium.*

Itaque a nobis, *inquiunt epiſcoporum litteræ*, ſubſequenter reſponſione petita, licet longiores deliberationis inducias poſtulantes, ipſum dominum regem, & majores ex baronibus memoratis; quod non ea intentione ad eumdem dominum regem

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1302.

apoſtolicæ litteræ proceſſiſſent, ut veſtræ voluntatis exſiſteret in regni prædicti libertatem impingere, vel quidquam honori regio contrarium in hac parte quomodolibet innovare, multa lenitate verborum, perſuaſionibus ſtudioſis, & multiplicatis excuſationum præſidiis niſi fuimus informare; ac ipſum ad ſervandum vinculum unionis, quod inter ſanctam Romanam eccleſiam, & prædeceſſores ſuos & ipſum, uſque ad hæc tempora viguiſſe dignoſcitur, multiplici inductione. Ulteriori tamen dilatione negata, ac prædicto patenter & publice univerſis, quod ſi quis contrariæ voluntatis appareret, ex tunc pro inimico regis & regni, notorie habebatur: conſultius attendentes & conſpicientes apertius, quod niſi dominus rex, & barones prædicti, ex noſtra forent reſponſione contenti, præter alia pericula & graviora ſcandala, quorum non eſſet numerus, neque finis, tam Romanæ quam Gallicanæ eccleſiæ devotio, & obedientia omnimoda laïcorum, & totius populi, ex tunc irreparabiliter tollebatur: non ſine multæ perplexitatis anguſtia, ſic duximus reſpondendum: Quod ipſi domino noſtro regi in conſervatione perſonæ ſuæ, ſuorumque, & honorum, ac libertatis, & jurium dicti regni, prout quidam noſtrum, qui ducatus, comitatus, baronias, feoda, & alia membra nobilia dicti regni teneamus ex forma juramenti, & ceteri, qui omni debito ſibi ſumus fidelitatis adſtricti, adeſſemus eidem debitis conſiliis, & auxiliis oportunis: eidem domino noſtro regi humiliter ſupplicantes, ut cum apoſtolicæ ſanctitati ad obedientiam teneamur, ad beatitudinis veſtræ pedes, juxta præmiſſæ vocationis veſtræ tenorem, permitteret nos transferre. Ex parte cujus, & baronum, eſt ſecuta reſponſio: quod nos nullo modo abire permitterent: regnum ſic periculoſe, ſic deformiter, ſic irreparabiliter vacuari, quin potius exhauriri totaliter, nullatenus ſuſtinerent. Conſiderantes igitur tam vehementem commotionem, & turbationem tam periculoſam, & gravem, immo graviſſimam, regis, baronum, & aliorum laïcorum regni prædicti; & jam cognoſcentes apertius, quod antiqui hoſtis pacis æmuli, zizaniæque A fautoris, qui a ſuæ ruinæ principio conatur, ut eccleſiæ unitatem pacis turbatione reſcindat, caritatem vulneret, ſanctorum dulcedinem operum invidiæ veneno fellis inficiat, humanumque genus evertat modis omnibus, & perturbet, faciente nequitia, amabilis fœderis unitatis, & amicitiæ ſingularis, quæ inter ſæpe dictam Romanam eccleſiam, ac præfatum dominum noſtrum regem, ac prædeceſſores ejus, & regnum, ad laudem Altiſſimi, fidei Chriſtianæ, exaltationis monimenta felicia, hactenus viguerunt; diſſolutioni & ſeparationi lugubri & flebili, proh dolor! porta patet: & inſurgunt undique frementia ſcandala, excreſcunt anguſtiæ: eccleſiis, eccleſiaſticiſque perſonis, expoſitionis, ac rerum & bonorum direptionis, B pericula intentantur: cum jam abhorreant laïci, & prorſus effugiant conſortia clericorum, eos a ſuis omnino conſiliis & allocutionibus abdicando, ac ſi contra eos proditoriæ factionis conſcii, vel participes exſtitiſſent: & ad contemnendam eccleſiaſticam cenſuram, & proceſſus, ſi quavis auctoritate forſan fierent contra eos, jam ſe parant & muniunt, in grave periculum animarum, & alia varia & diverſa pericula, quæ nec lingua referre ſufficeret, nec poſſet ſcripeura differere. Hinc in promptu ad ſanctitatis veſtræ providentiam circumſpectam in hoc ſummæ neceſſitatis articulo duximus recurrendum; flebilibus vocibus, & lacrymoſis ſingultibus, paternam clementiam implorantes, vel ſupplicantes C humiliter, quod ſalubre remedium in præmiſſis, per quod firma longi decurſu temporis inter eccleſiam, regem, & regnum, fructuoſæ unionis & mutuæ dilectionis integritas, in antiquæ caritatis dulcedine conſervetur; ſtatus eccleſiæ Gallicanæ in pulchritudine pacis & quietis optatæ remaneat; proſpiciatur nobis, noſtriſque ſtatibus, revocando veſtræ vocationis edictum; ac prædictis periculis & ſcandalis obvietur, Apoſtolicæ providentiæ ſtudio, ac paternæ officio pietatis, dignemini providere. Conſervet Altiſſimus B. V. Eccleſiæ ſuæ ſanctæ per tempora longiora. Datum Pariſiis, die Martis prædicta.

ANNO CHRISTI 1302.

CONCILIUM ROMANUM,

habitum anno MCCCII. tempore Bonifacii Papæ VIII.

OCCASIONEM, *cauſam & alia habiti concilii Conradus Veterius in vita Henrici ſeptimi Imperatoris his verbis deſcribit*: Anno a Chriſto Salvatore genito milleſimo trecenteſimo ſecundo, Francorum Rex Philippus, cognomento Pulcer, grave adverſum Pontificem maximum Bonifacium VIII. conceperat odium; tum Gibellinæ factionis ſtudioſiorem exiſtimans, tum quod fidem temere prævaricatum contenderet. Promiſiſſe enim ſibi paucis ante annis, cum alia quædam, tum de ſumma Romani imperii poteſtate ab Germanis ad Gallos traducenda, atque adeo Carolum fratrem diſerte fuiſſe in conventis nominatum, cui id decus primum aſſignaretur. Hæc videlicet pollicita nunc ceciliſſe ad nihilum, Alberto Auſtrino Teutonico principe palam nuper decretis ejus comprobato.

Eas Rex cauſas gravius ſecum conſiderans, rationem irarum exſequendarum perquirit. Neque difficilis mox via Bonifacii irritandi inventa. Columna gens Romæ opibus & clientelis inſignis, Octavo inter comitiorum arcana, ſuffragii jure ne eligeretur, obſtiterat. Itaque eis quoque Bonifacius per ſpeciem expilati theſauri eccleſiæ, effecerat ut ædes & ſuburbana familiæ publice dirnerentur; & qui eorum cardinales jam eſſent, venerando collegio excederent. Interea Stephanus ex ea gente profugus, in Gallia agens, idoneus Philippo viſus eſt, per quem initia malorum fierent. Cœptus comiter humaneque haberi, liberaliuſque quam fortuna exſulantium eſt. Ad hoc Philippus, ne quid impotentiæ præter- D mitteret, ſacerdotales Galliarum titulos, a Pontificibus antea pro decretis, proque more ſanctæ matris eccleſiæ compoſitis, ipſe ordinare citra conſenſum Præſulis Romani ſtatuit.

Quæ ubi ſummus Antiſtes intelligit, graviſſime tulit injuriam: peſſimi exempli, id quod erat, exiſtimans, ſi vel anteceſſorum recte conſtituta temere reſcinderentur, vel auctoritatem Pontificiam laicus princeps profanaſſet. *Et paulo poſt haec de interdicta ſynodo ſubjungens ait*: Itaque quo partes ſuæ juſtiores vulgo noſcerentur, lege potius agere, quam armis inſtituit. Prælatos Gallicos majores conventu Romam univerſos jubet, ad publicam ſynodum celebrandam. Hi, ne regno decederent, Philippi prohibitione intercludunter. Quibus rebus ad Bonifacium VIII. delatis; increpatur Rex primum per literas; deinde cum caſtigationem contumaciæ parvipenderet, ſacrorum participatione arcetur. Neque eo minus, prælatis regni ipſe Lutetiam accerſitis, cauſam quoque ſuam approbare nititur. *Hæc de Philippi Regis excommunicatione Veterius.*

Hæc Binius e lutulento fonte ſibi a Veterio propinata, imprudenter hauſit. Nam factis interdictum non eſſe Philippo Regi in hoc concilio, docet auctor vitæ Bonifacii, Romæ in Vallicellana bibliotheca exſtans. Cujus hæc verba deſcribit Raynaldus. *Anno Domini* MCCCII. *tertio Kal. Novembris. Roma Bonifacius Papa celebravit concilium. . . . . contra Philippum Regem Franciæ: excommunicationibuſque multis gravibus contra Regem, nulla plenius apparuit ſubſecuta.* Idem habet di-

Adnotatio P. Gabrielis Coſſarti, Sorbonæ Doctoris.

Digitiz

ANNO CHRISTI 1302.

ferte Bernardus Guidonis in chronico, his verbis: *Anno Domini* MCCCII. *tertio Kalendas Novembris, Bonifacius Papa VIII pontificatus sui anno septimo, Romæ concilium celebravit, convocatis prælatis totius regni Franciæ, omnibusque doctoribus ejusdem regni, tam in theologia, quam in utroque jure, canonico & civili, contra Regem Franciæ Philippum. In quo concilio verba quidam fecerunt, & transierunt: sed nihil aliud memorabile gestum apparuit in effectu.* Immo & id constat ex ipsius Bonifacii literis, datis anno sequenti, Idibus Aprilis, ad Joannem sancti Marcellini cardinalem: quibus literis contendit Philippum Regem, qui regni sui episcopos Romam ire vetuerat, involutum esse sententiis in eos generaliter latis, qui liberum ad Pontificem aditum impediebant. Quod argumento est, nihil in Regem nominatim decretum prius fuisse.

ANNO CHRISTI 1302.

CONCILIUM APUD [a] PENNAM FIDELEM,

[a] Pennafel.

a Toletanæ provinciæ præsulibus celebratum, anno Domini MCCCII.

Ex codice Mſ. Bibliothecæ Vallicellanæ, & altero Mendozaneo, ad cujus fidem hoc concilium edidit Cardinalis de Aguirre.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Quod quilibet clericus reciter horas canonicas.*
II. *Quod nullus clericus teneat concubinam publice.*
III. *Quod migrantibus .....*
IV. *Quod nullus sacerdos suo parochianos tradat Corpus Christi, donec .....*
V. *Quod qui revelat sigillum Confessionis .....*
VI. *Quod quilibet episcopus provinciæ Toletanæ publicet ..... clericis.*
VII. *Quod decima solvantur de omnibus.*
VIII. *Quod sacerdotes, vel per se, vel per idoneos ministros, faciant hostias de farina triticea.*
IX. *De usuris.*
X. *De Baptismo.*
XI. *De festo sancti Ildefonsi colendo.*
XII. *De* Salve Regina *cantanda.*
XIII. *De immunitate ecclesiarum.*
XIV. *De captione ecclesiarum.*
XV. *De non emendis possessionibus ecclesiasticis per certas personas.*

Concilium domini [a] Ægidii, apud Pennam Fidelem.

[a] Corrige, Comdalvus: ex mſſ. codicibus Ægidius legitur.

PRÆFATIO.

CUm teſtante Iſidoro, paſtorale officium, ſubditorum curam gerens, eorum mores, velut ſpeculator, proſpicere debeat, atque vitam: proinde nos [b] Ægidius miſeratione divina Toletanæ ſedis archiepiſcopus, Hiſpaniarum primas, ac regni Caſtellæ cancellarius, Alvarus Palentinus, Bernardus Segobienſis, Simon Seguntinus, Joannes Oxomenſis, Paſchaſius Conchenſis, epiſcopi, licet immeriti ad ejuſmodi aſſumpti officium, una cum noſtrorum capitulorum procuratoribus, apud Pennam Fidelem congregati, pro ſubditorum commodo, animarumque ſalute, morum reformatione, & eccleſiarum noſtrarum, inde de communi conſenſu ſalubriter duximus ſtatuendum.

[b] Corrige, Comdalvi.

In primis, quia miniſtri Chriſti fulgent in eccleſia ſancta Dei velut ſtellæ in firmamento, & in vita debent [c] laïci ſpeculari.

[c] Forte, laïcis præcenre.

CANONES.

I. *Quod quilibet clericus recitet horas canonicas.*

STatuimus & ordinamus, ut quilibet clericus in ſacris ordinibus conſtitutus, vel alias beneficium eccleſiaſticum, cum cura vel ſine cura, obtinens, legitimo impedimento ceſſante, quotidie horas canonicas recitet, ut tenetur. Si quis autem in eis negligens inventus fuerit, & monitus a ſuo prælato canonice, ſe non correxerit, per [d] ſuberactionem fructuum beneficii, ad tempus, prout culpæ qualitas exegerit, arceatur. Quod ſi beneficio caruerit, in ſacris ordinibus conſtitutus, per ſuſpenſionis ſententiam puniatur.

[d] al. mſſ. ſubtractionem.

II. *Quod nullus clericus teneat concubinam publice.*

Item quia quorum vita deſpicitur, reſtat ut eorum prædicatio contemnatur: non ſolum verbo, ſed exemplo tenentur miniſtri Chriſti ſuos ſubditos informare, qui dixit: *Exemplum dedi vobis, ut quemadmodum ego facio, & vos faciatis:* ſtatuimus & ordinamus, ne ſubditorum animas pernicioſo perdamus exemplo, ut nullus clericus teneat publice concubinam in domo propria, vel etiam aliena. Si quis autem ſuæ ſalutis immemor, hujus noſtræ conſtitutionis tranſgreſſor exſtiterit; & monitus a ſuo ſuperiore canonice, ſe non correxerit: ad tempus, per ſubtractionem fructuum ſui beneficii arceatur. Quod ſi indurato animo in crimine perſeveraverit: beneficio perpetuo ſpolietur. Ceterum ſi in ſacris conſtitutus, beneficiatus non fuerit, & in hoc crimine reus exſtiterit, & monitus a ſuo ſuperiore canonice, ſe non correxerit; ab officiis ſuſpendatur. Quam ſententiam ſi indurato animo ſuſtinuerit; acrius, juxta ſui ſuperioris arbitrium, puniatur.

Joan. 13.

III. *Quod migrantibus .....*

Item quia Dominus noſter Jeſus Chriſtus corpus ſuum diſcipulis tradidit manducandum, cum dixit: *Accipite, & manducate ex hoc omnes: hoc eſt enim Corpus meum:* cujus exemplum ſecuta mater eccleſia pie ſtatuit, & provide ordinavit, ut vere pœnitentibus & confeſſis, Corpus Domini humiliter poſtulantibus, potiſſime ad patriam ab hoc ſæculo migrantibus, tamquam viaticum præbeatur; & nonnulli, quibus animarum cura eſt commiſſa, in ſuæ animæ periculum, in officio ſibi commiſſo adeo negligentes exſiſtunt, quod morientes, propter eorum culpam & negligentiam, ſine pœnitentia & euchariſtia recedunt (quod dolentes referimus) ab hac vita: ſtatuimus & mandamus, ut quicumque reus in hoc inventus fuerit, ſuo beneficio perpetuo privetur.

Matth. 26.

IV. *Quod nullus ſacerdos ſuo parochianos tradat Corpus Chriſti, donec .....*

Item quia ſcriptum eſt ſecundum Apoſtolum, *Probet ſe unuſquiſque, & ſic de pane illo edat:* ex quo manifeſte docemur, quod nullus Corpus Domini debet ſuſcipere, niſi fuerit per cordis contritionem, oris confeſſionem, & operis ſatisfactionem, probatus; alias autem ſuſcipiens judicium ſibi manducat: & nonnulli verentes ruborem ſacerdotis, potius quam Dei timorem, ſua occultant ſcelera & peccata propriis ſacerdotibus, dicentes cum non ..... apud Fratres vel alios ſe confeſſos, & ſic Corpus Domini indigne ſuſcipiunt, fallentes ſemetipſos, cum ſacerdotes decipiunt, qui in die judicii de eis tenentur reddere rationem: ſtatuimus, & mandamus, ne aliqui ſacerdotes Corpus Domini ſuis parochianis præbeant, immo in eorum ruborem & verecundiam expreſſe denegent, donec de

1. Cor. 11.

ANNO CHRISTI 1302.

corum confessione sibi fuerit .... ut quos Dei timor a malo non revocat, eos rubor coërceat disciplinæ.

V. *Quod qui revelat sigillum confessionis .....*

Jac. 5. Item quia juxta verbum Jacobi, qui ait, *Confitemini alterutrum peccata vestra*, quilibet Christianus tenetur confiteri proprio sacerdoti, quæ confessio lapsis post baptismum tamquam secunda tabula conceditur in subsidium animarum; & nonnulli sacerdotes suæ salutis immemores, & suscepti officii ignari, peccata ..... non ut hominibus, sed ut locum Dei tenentibus, confessa; quæ juxta verbum Augustini dicentis, Nihil in hoc mundo minus scio, quam id, quod in confessione scio; tamquam scita, cum vere juxta Domini verbum debeant dici non scita, propalant, & revelant: ne excessus tanti criminis transeat impunitus, statuimus & [a] mandamus; quod si qui tam nefandi criminis rei inventi fuerint, tamquam deportati, & in metallum damnati, perpetuo carceri mancipentur, pane & aqua pro vitæ sustentatione solummodo reservatis.

[a] al. ordinamus.

VI. *Quod quilibet episcopus provincia Toletana publicet ..... clericis.*

Item cum sanctissimus Papa dominus Bonifacius VIII. cupiens laïcorum coërcere audaciam, & nocendi facultatem refrenare, constitutionem ediderit, [b] quam contra laïcos clericis oppido infestos tradidit antiquitas: per quam ecclesiasticis personis, & eorum bonis salubriter providetur, & parum esset jura condere, nisi essent personæ, quæ ea studiosius exsequantur: statuimus & mandamus, ut quilibet episcopus Toletanæ provinciæ, teneatur in sua diœcesi eamdem constitutionem facere divulgare: ne quis crassam & supinam ignorantiam prætendere valeat, in animæ suæ periculum & jacturam.

[b] Corrige, quæ incipit: Clericis laïcos oppido infestos tradidit antiquitas; per quam, &c.

VII. *Quod decimæ solvantur de omnibus.*

Psal. 23. Item quia *Domini est terra, & plenitudo ejus*, in cujus dominii recognitionem, decimam partem, tamquam portionem Dominicam, omnium, tam frugum, quam fructuum ex terra, cultura hominum, vel sine cultura nascentium, creator hominum sibi dari instituit, nec nocnon de omnibus aliis licite acquisitis; & nonnulli timorem Dei præ oculis non habentes, sed sui [c] dominii recognitionem subtrahentes, hanc decimam minime dare ministris Christi satagunt, in grave sui dispendium, & periculum animarum: proinde qui in partem solitudinis vocati sumus, saluti animarum providere volentes, statuimus & ordinamus, ut omnes parochiani, de suis prædiis & prædiorum cultis, ac arborum fructibus, ortis; & de aliis natura vel cultura humana ex terra nascentibus; necnon & de animalibus, insuper & de omnibus utilitatibus, utpote caseo, lana, cera, melle, & aliis inde provenientibus, & de omnibus aliis licite acquisitis, decimam, tanquam portionem [d] Dominicam, ministris Christi sine qualibet diminutione persolvant. Si qui vero Dei timore postposito, a ministris ecclesiæ canonice moniti, Dominicam decimam integre dare renuerint: excommunicationis vinculo innodentur: & nisi satisfecerint, ecclesiastica sepultura careant, etsi excommunicati non fuerint nominatim.

[c] al. Domini.

[d] al. Domini. cam.

VIII. *Quod sacerdotes, vel per se, vel per idoneos ministros, faciant hostias de farina triticea.*

Joan. 6. Item quia Dominus noster Jesus Christus, *qui est panis vivus, qui de cælo descendit*, grano frumenti se comparavit, cum dixit: *Nisi granum frumenti* Joan. 12. *cadens in terram, mortuum fuerit, ipsum solum manet*: ideo tradunt sanctorum patrum decreta, quod panis, qui consecrandus est, non fiat nisi ex [a] farina alias & ex granis frumenti, id est, tritici, elicita, & ex aqua pura & limpida aspersa. Verum quia propter simplicitatem hominum, & juris ignorantiam, conficiendo massam ex qua fit Deus panis, posset periculum imminere: statuimus & ordinamus, ut sacerdotes per se, si commode possint, vel saltem per alios idoneos ministros ecclesiæ, ipsis tamen præsentibus, massam ex farina triticea tantum, & aqua pura [b] ..... fermenti, vel alicujus alterius rei appositione, conficiant, & inde hostiam faciant, quæ debeat in Corpus Domini consecrari.

[a] Forte, farina alba.

[b] Deest fermenti alba.

IX. *De usuris.*

Item quia ad compescendum usurarum voraginem, quæ animas devorat, & facultates exhaurit, Lateranense & Lugdunense concilia, salubria statuunt; tam contra manifestos usurarios, quam contra domos eis locantes, cujuscumque dignitatis conditionis, aut status exsistant, pœnas debitas infligendo: ne nos, qui executores dictorum conciliorum sumus in Toletana provincia, favente Domino, deputati, possimus de negligentia reprehendi: statuimus & ordinamus, ut quilibet episcopus in sua diœcesi, [c] per suas publice pecuniam, [d] atque eis domos ad domos exercendum, locantes puniat, prout dicta concilia statuunt, atque damnant.

Concil. II. cap. 15. Lugdun. II.

[c] Forte, personas.

[d] Forte, atque domos ad eas.

X. *De Baptismo.*

Item quia nonnulli, tam Judæi, quam Agareni, cœcitatem sui erroris attendentes, ad fidem converti desiderant [e] orthodoxam scilicet, mundus eos ..... bona timentes quæ habent perdere universa: ne propter hoc hostis antiquus animas perdere cupiens, bonum propositum revocet, quod Dei spiritus inspiravit: statuimus & mandamus, ut quicumque Judæus, vel Agarenus, baptizari voluerit; propter baptismi sacramentum, bona, quæ ante habuit, ut jura præcipiunt, non amittat.

[e] Forte, orthodoxam. Sed quærendi non revocat, bona &c.

XI. *De festo sancti Ildephonsi colendo.*

Item quia mater Verbi & salvatoris nostri, Domini Jesu Christi, gloriosa ac semper virgo Maria, capellanum ac suæ virginitatis specialem præconem, beatum Ildephonsum, patriarchalis Toletanæ ecclesiæ præsulem ac rectorem, post sui assumptionem descendens de cælo empyreo, corporaliter visitavit, ac donis & muneribus [f] specialibus decoravit, in signum specialis dilectionis & amoris; & quos mater Dei diligit, & honorat, nos tenemur diligere ac etiam honorare: statuimus & ordinamus, ut per totam Toletanam provinciam, ejus festivitas, tamquam præcipue, seu duplici officio solemniter celebretur.

[f] al. spiritualibus, unde recte.

XII. *De* Salve Regina *cantanda.*

Item cum humana fragilitas propter sui corruptionem vivere nequeat absque culpa; & testante Hieronymo, res contra naturam pene sit, ut sine peccato aliquis vivat; & lapsi per peccatum, solum, post Dominum, recursum habeant ad vitæ dulcedinem sanctam Virginem gloriosam; quam tenemur omnes requirere tamquam matrem misericordiæ, cum hymnis & canticis gloriosis: ideo inde fuit laudis præconium duximus taliter ordinandum, ut singulis diebus post completorium cantetur *Salve Regina* in qualibet ecclesia, alta voce, cum versu, *Ora pro nobis*, & orationibus, *Concede nos famulos*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1302.

tuus; item, *Ecclesia tua*: & pro summo Pontifice oratio, *Deus omnium fidelium*: & pro Rege nostro oratio, *Quæsumus omnipotens Deus.*

XIII. *De immunitate ecclesiarum.*

Item, cum ea, quæ divini juris, sæculari non subjaceant potestati, & nonnulli potentes, nescimus quo ducti spiritu, vel odii fomite, vel cupiditatis radice, ecclesias infringere, & earum libertates & privilegia imminuere moliuntur, eis exactiones indebitas & onera gravia imponendo: proinde nos qui ex officii nostri debito, tamquam murum pro domo Israël opponere nos debemus; hujusmodi excessibus, quantum cum Deo possumus, resistere cupientes, statuimus & ordinamus, ut si Regina fuerit quæ hoc facere acceptaverit, vel prandia indebite exegerit, vel filii regum; episcopus in cujus diœcesi attentari, vel etiam perpetrari contigerit, eis penitus denunciet, ut satisfaciant de commisso; & si requisiti satisfacere noluerint infra mensem, juxta modum & qualitatem culpæ, vel damni dati, cujus æstimatio diœcesani arbitrio relinquatur, prout viderit expedire, terra eorum, si quam in sua diœcesi habuerint, ecclesiastico subjaceat interdicto. Quod interdictum ponere ceteri episcopi in terris, quas in suis diœcesibus habuerint, postquam eis denunciatum fuerit, teneantur.

Verum quia domini Henrici, filii illustrissimi domini [a] Ferdinandi quondam regis Castellæ & Legionis (qui ab ecclesia Toletana [b]Ponadicilam, & ab ecclesia Segoviensi, Riacamaldeas, indebite detinet occupatas; necnon & episcopo Seguntensi quædam mobilia, postquam fuit de eo provisum Seguntensi ecclesiæ, usurpavit) excessus est notorius: statuimus & ordinamus, ut nominatim requiratur, quod prædicta loca restituat, Seguntino episcopo satisfaciat de ablatis. Idem penitus statuentes de infantissa Portugalliæ, super restitutione pœnarum de Viana, Conchensi ecclesiæ facienda. Ceterum si alii potentes a prænominatis, in præmissis deliquerint: secundum canonicas sanctiones, terræ eorum, quas habent in eorum diœcesi, supponantur ecclesiastico interdicto. Et præter hoc, si moniti, usque ad mensem non satisfecerint, ab eisdem excommunicationis vinculo innodentur; temperantes, si sibi videbitur expedire. Quam excommunicationem archiepiscopo, & ceteris suffraganeis denuncient, ut & ipsi a suis subditis eos tamquam excommunicatos faciant evitari. Quod si in diœcesibus, in quibus deliquerint, terras non habuerint, [c] si in aliis diœcesibus provinciæ Toletanæ: illi episcopi ubi deliquerint, eos excommunicent: sed alii episcopi ubi terras habuerint, teneantur, postquam ad eos pervenerint, & eos excommunicatos facere in suis diœcesibus denunciari, & terras eorum supponere interdicto. Verum si in diœcesi archiepiscopi aliquod commissum fuerit de prædictis: teneatur idem facere, quod episcopis est superius ordinatum. Simile penitus statuentes, si delinquentes, tale delictum commiserint, propter quod incurrant excommunicationis sententiam ipso facto.

Quod si religiosæ militares personæ fuerint, qui talia perpetraverint: contra tales duximus taliter procedendum; ut si fuerit Magister alicujus ordinis, vel magnus Commendator, vel Prior Hospitalis sancti Joannis; ab episcopo in cujus diœcesi deliquerit, per se, vel per alium moneatur, ut satisfaciat secundum quod jura præcipiunt de commisso. Quod si hoc facere [d] renuerit, ille episcopus in cujus diœcesi delictum commiserit, ejus terras subjiciat ecclesiastico interdicto: quod si terras in ejus diœcesi non habuerit, fiat, ut præcedenti paragrapho est notatum. Sed si inferiores a prænominatis fuerint, ut simplices Commendatores; & deliquerint in loco vel in re non exemptis: per episcopum, in cujus diœcesi talia perpetraverint, si moniti non satisfecerint, & excommunicentur, & nihilominus eorum commendæ supponantur ecclesiastico interdicto: & si in sua perfidia perseveraverint, denuncientur suo majori: & si ipse non correxerit, & satisfacere noluerit, vel corrigi & satisfieri non fecerit, a die requisitionis infra mensem; omnes ecclesiæ & villæ sui dominii similiter ecclesiastico subjiciantur interdicto, in quacumque fuerit diœcesi Toletanæ provinciæ, eo modo, quo superius est expressum. Si vero simplex frater sine commenda aliqua, deliquerit in loco, & re (ut præmissum est) non exemptis, & monitus non satisfecerit: per diœcesanum excommunicetur, ubi delictum fuerit perpetratum. Et si indurato animo in rebellione perseveraverit, suo commendatori denuncietur. Quod si nec ille Commendator correxerit, & [a] emendare non fecerit; procedatur, ut superius est notatum.

[a] al. emendari.

Item si similes, vel quævis alia persona, in aliquo deliquerit; episcopus in cujus diœcesi deliquerit, cum excommunicet, & excommunicatum denunciet domino archiepiscopo, ut eum faciat ab omnibus suffraganeis evitari: & nihilo minus si terram in aliqua parte provinciæ habuerit, episcopus in cujus diœcesi fuerit, eam subjiciat ecclesiastico interdicto. Hæc constitutio, quantum ad hujusmodi personas, juxta arbitrium episcopi ad [b] præterita extendatur.

[b] al. prædicta.

Item si communitas aliqua vel concilium deliquerit; episcopus diœcesis locum subjiciat interdicto. Et nihillo minus officiales aliquos de majoribus nominatim excommunicent; excommunicatos archiepiscopo denuncient, ut superius.

Item si Alcales, vel Majorini, vel alii rectores civitatum, vel aliorum locorum, deliquerint: per diœcesanum excommunicentur, & excommunicari denuncientur domino archiepiscopo, ut superius. Et si universitas vel concilium loci ubi hoc acciderit in hoc inventa fuerit culpabilis: locus supponatur ecclesiastico interdicto.

XIV. *De captione ecclesiarum.*

Item cum rex pacificus Christus, qui pacem venit docere in mundum, ecclesiam suam in petra fidei solidatam, pacis vinculo firmarit; & in ea episcopos vel prælatos, & alias personas, quas instituit, & suam pacem dedit, atque reliquit; quorum anima secundum Ambrosium, sunt fletus & lacrymæ, & pro Dei populo noscuntur solum orationi & jejunio deputati; & nonnulli de sua potentia confisi, instigante diabolo, in Dei opprobrium, & contemptum, jam dictos prælatos & Christi ministros non solum injuriis afficere ..... est tanquam * jus mortis, diffidare in personis propriis non verentur: [c] nos attendentes quam ignominiosum eis exsistat, si bene adverterent, arma contra tales assumere, quibus armis uti, Veritate eis in persona ..... prohibente, cum dixit: *Converte gladium tuum in locum suum*; & alibi: *Mihi vindictam, & ego retribuam.* Ideo nos tranquillitatem & pacem in ecclesia Dei servare volentes, ne concussis columnis ædificium corruere censeatur; statuimus, & mandamus, quod si aliquis, cujuscumque dignitatis, conditionis, vel status exsi-

[a] Soliert Ferdinandi III.
[b] al. Podiadicilam.
[c] Conjg. sel.
[d] al. noluerit.
* Locus mendosus.
[c] al. non.
Matth. 26. Rom. 12.

ANNO CHRISTI 1303.

ſtat, diffidaverit, vel diffidatum tenet vel tenuerit, epiſcopum præſentem, vel canonicum eccleſiæ cathedralis, aut ſocium; & admonitus diffidationem non revocaverit; excommunicetur, & denuncietur domino archiepiſcopo, ut ſupra. Et nihilo minus terra ejus, ubicumque eam haberit in provincia Tolerana, per diœceſanum loci ſubjiciatur eccleſiaſtico interdicto.

Item quia nonnulli eccleſiarum vaſſalli, terras ex munificentia regum vel principum largitate eccleſiis acquiſitas, vel quovis alio juſto titulo obtentas & poſſeſſas, calliditate propria, vel alterius fallacia decepti, in potentes & duros adverſarios, vendicionis alteriuſve alienationis titulo, transferre nituntur; unde eccleſiæ in rebus & juribus damnificantur, & earum miniſtri rixas incurrunt & odia graviora: ideo nos ..... eccleſiarum providere, & miniſtrorum quietudinem fovere, prout cum Deo poſſumus, cupientes.

XV. *De non emendis poſſeſſionibus eccleſiaſticis per certas perſonas.*

Statuimus & mandamus, quod ſi aliqui milites, vel alii privilegiati, domos, vel poſſeſſiones emerint, in dominio eccleſiæ, & eas monici infra duos menſes dimittere noluerint, vel vendere perſonis non privilegiatis minime curaverint; per diœceſanum, in cujus diœceſi ſunt, excommunicentur; & nihilominus, ſi terras habuerint, ſubjiciantur eccleſiaſtico interdicto. De qua ſententia debet facere fidem archiepiſcopo, ut ipſe contra eum procedat eo modo, quo ſuperius eſt notatum. Statuentes nihilominus, ut hæc conſtitutio ad præterita extendatur.

Ego Petrus..... de Caſtla, notarius curiæ domini archiepiſcopi Toletani, præſens interfui, quando ſupradicti reverendi patres & domini, videlicet archiepiſcopus Toletanus, & ceteri epiſcopi, & procuratores ſuarum eccleſiarum, & alii canonici cathedralium eccleſiarum fuerunt congregati apud Pennam Fidelem; & ipſi omnes ſuprafcriptas conſtitutiones, quas ibidem compoſuerant, & ordinaverant, fecerunt in mei præſentia legi; mandantes inſuper mihi, ut eas manu propria ſcriberem, & in publicam formam redigerem, atque earum tranſſumpta ſupradictis dominis, vel procuratoribus ſuarum eccleſiarum, qui in prædicta congregatione cum eis interfuerant, exhiberem, cum ab eis fuero requiſitus.

ANNO CHRISTI 1302.

Actum eſt apud Pennam Fidelem, tertio Idus Maii, anno Domini MCCCII. præſentibus ſupradictis dominis. Et ego ad madatum eorum hoc tranſſumptum ex prædictis conſtitutionibus propria manu ſcripſi, & in earum fine appoſui hoc meum aſſuetum ſignum.

Ordinatio epiſcoporum in concilio Toletano diſponitur iſto modo.

Ex parte dextera.	*Ex parte ſiniſtra.*
Epiſcopus Palentinus.	Epiſcopus Segovienſis.
Epiſcopus Oxomenſis.	Epiſcopus Seguntinus.
Epiſcopus Cordubenſis.	Epiſcopus Conchenſis.

Concilium hoc Ægidio archiepiſcopo tribuitur in eo quo ſumus uſi Mſ. cum tamen certo conſtet eſſe Gundiſalvi III. qui prius Conchenſis epiſcopus fuerat. Id autem conſtat ex anno quo eſt habitum: tunc enim non Ægidium, ſed Gundiſalvum, Toletanæ eccleſiæ præfuiſſe, ex rerum Hiſpanicarum ſcriptoribus, & antiſtitum illius eccleſiæ catalogis, diſcimus. Conſtat id quoque ex cap. 2. concilii Complutenſis, anni M. CCC. XXVI. in quo Joannes Toletanus archiepiſcopus, ait a Gundiſalvo prædeceſſore ſuo concilium apud Peñam Fidelem eſſe celebratum, ejuſque citat conſtitutionem quæ incipit: *Item cum ea quæ divini juris*: quam conſtitutionem in hoc noſtro concilio legimus, cap. 13. Satis igitur mirari non poſſum hiſtoricorum aliquot incogitantiam, qui concilium hoc ab Ægidio Albornotio celebratum dicerunt: qui ſedere cœpit, anno M. CCC. XXXVII. totis nimirum XXXV. annis poſt concilii hujus noſtri tempus; annis vero XI. poſtquam ejus eſt facta mentio in concilio Complutenſi. Errorem hunc puto Hiſpanis librariis tribuendum, qui cum reperiſſent ſcriptum *G. archiepiſcopi*, prima tantum expreſſa nominis littera, (quod in actis hujuſmodi fieri ſolitum eſſe norunt;) eruditi putarunt deſignari Ægidium, qui Hiſpanico vocabulo *Gil* vocatur: præſertim cum celebritas illius nominis faceret, ut de hoc potius Toletano archiepiſcopo cogitarent, quam de aliis, quorum fortaſſe ne nomina quidem ſcirbant. Ut ut eſt, multos in errorem prava eorum ſcriptura impulit: at non Marianum noſtrum, qui libro hiſtoriæ ſuæ XV. cap. V. diſerte ait Gundiſalvum huic concilio præfuiſſe.

Adnotata P. Gabriele Caſſ. Soc. Jeſu.

1303.

CONCILIUM NUGAROLIENSE,

ab Auſcitanæ provinciæ epiſcopis, præſide Amaneo archiepiſcopo celebratum, IV. Non. Decembr. anno Domini MCCCIII.

Ex Severtii Summa omnium excommunicationum edidit Ludovicus Bail, in Summa ſua Conciliorum.

TITULI CANONUM.

I. *Ut clerici peregrini non recipiantur ſine litteris ſui epiſcopi.*
II. *Ut qui eos ad efficienda ſacramenta recipiunt, ſint excommunicati.*
III. *Ut prælatorum & inquiſitorum officium nemo turbet.*
IV. *Ut nuncii ab epiſcopis miſſi, a nemine prohibeantur fungi officio ſuo.*
V. *Ut domini & judices temporales de cauſis eccleſiaſticis ſe non intromittant.*
VI. *Ut fugientibus ad eccleſiarum tutelam, injuria non fiat.*
VII. *De perjuris.*
VIII. *Ut laici non ſepeliantur intra eccleſias.*
IX. *De iis qui extra parochiam ſuam eligunt ſepulturam.*
X. *De retentoribus decimarum.*
XI. *Ut archidiaconus viſitans nihil muneris recipiat, nec quiſquam ſuorum.*
XII. *De eccleſia nondum conſecrata, ſi polluatur.*
XIII. *Ut cauſæ ſeculares, maxime ſanguinis, in eccleſiis non tractentur.*
XIV. *De concubinariis, uſurariis, adulteris.*
XV. *De iis qui retinent inſtrumentum ſoluti debiti.*
XVI. *De rapinis & detentionibus rerum & perſonarum eccleſiaſticarum.*
XVII. *De iis qui tolliant reclusos leproſos.*
XVIII. *Ut perſonæ eccleſiaſticæ & earum bona non pignorentur.*
XIX. *Ut bona eccleſiaſtica in ædibus ſacris depoſita non occupentur.*

Confirmatio prædictorum.

CANONES.

I. *Ut clerici peregrini non recipiantur ſine litteris ſui epiſcopi.*

STatuimus, quod nullus in eccleſia ſua recipiat clericum peregrinum ad ad officiandum, ſine litteris commendatoriis Ordinarii ſui, & licentia ſui epiſcopi. Alioqui clericus peregrinus ſententiam excommunicationis incurrat.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1303.

II. *Ut qui eos ad efficienda sacramenta recipiunt, sint excommunicati.*

Irrefragabili constitutione sancimus, quod rectores ecclesiarum, & subcapellani eorum, recipientes peregrinos ignotos presbyteros, absque suorum diœcesanorum litteris recommendatoriis, ad efficiendum ecclesiastica sacramenta, ipso facto sint excommunicationis sententia innodati.

III. *Ut prælatorum & inquisitorum officium nemo turbet.*

Ut prælatorum judicum, inquisitorum, & visitatorum officium eo fructuosius, quo liberius valeat exerceri; præsenti statuto universis & singulis, tam religiosis, quam clericis ac laïcis, duximus inhibendum; ne ipsos impedire vel turbare præsumant, quominus in ipsis locis religiosis, regularibus, vel aliis eisdem subjectis, liberum officii sui debitum exsequantur. Alioqui, si laïci fuerint, excommunicationis; si religiosi & clerici, interdicti ipso facto incurrant sententias.

IV. *Ut nuncii ab episcopis missi, a nemine prohibeantur fungi officio suo.*

Si quis nuncios nostros, suffraganeorum nostrorum, seu judicum nostrorum, suorumque, missos per nos vel eos, pro convocandis conciliis, synodis, citationibus vel executionibus faciendis, per se, vel per alium vel alios, clam vel palam impediverit, litteras eisdem abstulerit, fregerit, deleverit vel occultaverit, percusserit, vel in præmissis, vel ad aliquod præmissorum dederit consilium, auxilium vel favorem; eo ipso sit excommunicationis vinculo irretitus.

V. *Ut domini & judices temporales de causis ecclesiasticis se non intromittant.*

De excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententiis; scilicet an juste latæ fuerint, vel injuste, vel de aliis causis specialibus, vel ecclesiasticis, seu alias ad forum ecclesiasticæ, de jure, vel de antiqua consuetudine spectantibus, se nullatenus intromittant domini vel judices temporales: nec judices ecclesiasticos, nec super ipsis recurrentes ad ipsos, in hujusmodi quomodolibet impediant, vel prædictis dent consilium, auxilium, vel favorem. Aliter prædictæ excommunicationis sententia sint ligati: quæ, nisi satisfactio facta prius fuerit, minime relaxetur.

VI. *Ut fugientibus ad ecclesiarum tutelam, injuria non fiat.*

Quicumque fugientes ad ecclesiarum tutelam ibidem vulneraverit, mutilaverit, interfecerit, victualia subtraxerit; vel ne habere, aut dare eis valeant impediverit per se, vel per alium, seu alios; aut custodes, ne exinde exire possint, quoquomodo posuerit, incenderit, inde extraxerit violenter, aut aliquid prædictorum fieri præceperit vel procuraverit, seu consilium vel opem adhibuerit; excommunicationis sententiæ subjicitur ipso facto, præterquam in casibus a canonibus permissis.

VII. *De perjuris.*

Statuimus, ut quicumque in transgressione juramenti manifeste fuerint deprehensi, ad mandatum nostrorum, suffraganeorum, vel officialium nostrorum, in ecclesia eorumdem publice denuncientur perjur. Qui si admoniti, satisfacere noluerint: extunc excommunicentur candelis extinctis, & denuncientur intestabiles ac infames: nec ad testimonium vel actus legitimos admittantur: nec in foro pœnitentiæ, præterquam in mortis articulo, solvi valeant, &c. Et hoc frequenter in ecclesiis cathedralibus & parochialibus præcipimus publicari. Officiarii autem, qui in observatione prædicti statuti, negligenter scientes exstiterint, ipso facto ingressum ecclesiæ usque ad mensem sibi noverint interdictum.

ANNO CHRISTI 1303.

VIII. *Ut laïci non sepeliantur intra ecclesias.*

Corpora laïcorum non sepeliantur intra ecclesias sine licentia prælati & rectoris, quamvis ab antiquo haberent sepulturas: alioqui eosdem (sepelientes) excommunicationis sententiæ volumus subjacere.

IX. *De iis qui extra parochiam suam eligunt sepulturam.*

Quicumque extra suam parochialem ecclesiam in qua decessit, elegerit sepulturam, matrici ecclesiæ solemniter præsentetur, & eidem reddatur de funeralibus debitum, prout de jure, vel in parochia fieri consuetum est: & contrarium facientes ipso facto subjaceant ecclesiastico interdicto.

X. *De detentoribus decimarum.*

Tam detentores decimarum ante ipsarum restitutionem, quam eorum filii, uxores, & familiæ, sepultura careant Christiana: nec ipsi, nec eorum filii usque ad quartam generationem inclusive ad tonsuram clericalem, ceteros ordines, vel ecclesiastica beneficia aliqua admittantur: sed eorum beneficia aliis habere conferantur. Si nostri ordinarii prædictis hæc contulerint, ab illorum collatione eo ipso se noverint suspensos: & loca ubi sepulti fuerint, per annum ecclesiastico subjaceant interdicto.

XI. *Ut archidiaconus visitans nihil muneris recipiat, nec quisquam suorum.*

Archidiaconus visitare volens, in principio suæ visitationis omnes quos secum ducere voluerit, sic informet, quod nec ipse, nec quisquam suorum aliquid muneris, qualitercumque offeratur, recipiat. Alioqui percipientes, usque ad restitutionem dupli illius quod receperint, ecclesiæ vel rectori a quo receperint, faciendam teneantur; & excommunicationis sententiæ ipso facto se noverint subjacere. Archidiaconus autem contra præsentem constitutionem in aliquo veniens, tamdiu ab officio ipso se noverit suspensum, quousque de duplo hujus, si receperit, & ultra, per ipsum fuerit plenarie satisfactum: nulla eis in hoc remissione, libertate, seugratia valitura.

XII. *De ecclesia nondum consecrata, si polluatur.*

Ecclesia nondum consecrata, attamen divino cultui dedicata, si polluatur seminis aut sanguinis effusione hominis violenta, vel sepultura excommunicatorum, interdictorum, hæreticorum, schismaticorum, paganorum seu Judæorum, nec ossa discerni & exhumari possint: per episcopum tantum aspersione aquæ benedicatur. Si vero inferior ipso ecclesiam aut cœmeterium hujusmodi, vel etiam consecratam, reconciliare præsumpserit, eo ipso ecclesiastico supponatur interdicto.

XIII. *Ut causæ seculares, maxime sanguinis, in ecclesiis non tractentur.*

Judices seculares, cujuscumque conditionis, si suas causas, maxime de sanguinis effusione & cor-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1304.

ipso concilio habita pleniore, de totius concilii providentia unanimi & concordi, juxta negotiorum ingruentiam & temporis qualitatem, super eisdem injuriis pro defensione libertatis ecclesiasticæ adhibere curavimus opportuna remedia, quæ sequuntur.

CAPITULA.

I. *Ut excommunicati, & qui clandestina matrimonia fecerint, procuraverint, iis interfuerint, ad divina non admittantur, nec eorum corpora ad ecclesiasticam sepulturam.*

IN primis igitur statuimus, & decernimus auctoritate concilii ejusdem, quod cum in canonibus tam antiquis, quam noviter editis, sit statutum, ne quævis sæculares, religiosæ, exemptæ & non exemptæ personæ, excommunicatos & interdictos nominatim & publice, ad divina; neve corpora defunctorum talium, ad ecclesiasticam sepulturam admittant: alioquin talibus ab ipsis canonibus est ingressus ecclesiæ interdictus: ut tam salubria statuta publicentur frequenter. Adjicientes præsentis auctoritate concilii, quod omnes & singuli, cujuscunque status, dignitatis, professionis, aut conditionis existant, qui talibus divinis celebrandis & sepulturis faciendis interesse præsumpserint; & qui opem in his, auxilium præstiterint, & favorem, post mensem a tempore publicationis præsentium in singulis diœcesibus Remensis provinciæ faciendæ, excommunicationi subjaceant ipso facto. Simili sententia percellentes omnes & singulos, qui matrimonia clandestina fecerint, seu contraxerint, aut procuraverint fieri, seu ipsis præsumpserint interesse.

II. *Ut tallia & collecta non imponantur clericis, sub pretextu quod sint mercatores.*

Item, quia nonnulli servientes temporalium dominorum, & justitiæ laïcalis, asserentes pro suo debito, clericos tam non uxoratos quam uxoratos (qui tamen cum unica & virgine contraxerunt) esse publicos mercatores, tallias & collectas imponunt eisdem, & extorquent ab eis invitis, quamquam clericaliter vivant, nullis se mercimoniis implicantes: ac moniti auctoritate ordinariorum locorum ut desistant, recusant parere: quamquam offeratur eisdem, ut facta fide coram ipsis ordinariis, quod dicti clerici sunt tales manifesti mercatores, tallias & collectas hujusmodi permittantur levare: ipsi tamen judicis & partis officio fungentes, cognitionem super hoc sibi vindicant & assumunt. Et quia de his, ut asserunt, sibi constat: bona dictorum clericorum mobilia capiunt, vendunt, & distrahunt, in magnum præjudicium & gravamen ipsorum. Pro modo etiam omnium facultatum ipsorum clericorum, licet in minimo solum eos asserant mercatores, tallias & collectas imponunt, & extorquent ab eis. Nos attendentes, præmissa fieri contra libertatem & consuetudines ecclesiasticas notorias & antiquas, talia amodo fieri prohibemus: alioquin post mensem a tempore publicationis prædictæ, omnes illos & singulos qui talia amodo facere, procurare, mandare, aut facta suo nomine rata habere, auxilium, consilium, opem, vel favorem, clam vel palam præstare præsumpserint, auctoritate supradicti concilii, monitione tamen competenti præmissa, excommunicamus in his scriptis.

III. *Ut qui excommunicationis sententiam sustinuerunt per biennium, nisi in extremis satisfecerint, careant ecclesiastica sepultura.*

Item quia non caret nota hæreticæ pravitatis, in contemptum potestatis & clavium sanctæ matris ecclesiæ, excommunicationis sententiam, quamvis catholicam, in se latam sustinere, præsertim biennium & amplius: volentes huic cancri vulneroso, ne suæ contagione corrumpat alios, & pernicioso seducat exemplo, ignitum, quod superest, injicere ferrum: statuimus auctoritate præsentis concilii, ut tales, qui taliter excommunicationem in se latam sustinuerint, ecclesiastica careant sepultura, nisi saltem in extremis pœnituerint, & ad condignam venerint satisfactionem & emendam.

IV. *Quod excommunicatis, qui vocati ad synodum, non comparuerunt, indicatur purgatio canonica, tanquam de hæresi suspectis.*

Item cum excommunicati per biennium & amplius, ad præsens consilium sint vocati, peremptorie & personaliter responsuri super tanto excessu, qui notam seu speciem hæresis non evadit: quia non venerunt nec comparuerunt per idoneos responsales: ipsos omnes & singulos reputamus contumaces: purgationem eis omnibus & singulis, quos suspectos habemus de hæresi, indicentes canonicam: ad quam præstandam secundum juris formam, ipsos & singulos ipsorum coram singulis suis diœcesanis, termino super hoc competenti præfigiendo eisdem ab ordinariis supradictis, decernimus deduci.

V. *Quod ecclesiastici contenti sint jusculo & duobus ferculis, nisi superveniant magnates.*

Item diligenti deliberatione præhabita, honestatoque considerata, & ut a superfluitatibus abstineatur: statuimus, ut omnes & singulæ personæ ecclesiasticæ Remensis provinciæ, in singulis conviviis sint contentæ potagio & duobus ferculis, sine fraude: nisi magnitudo personarum supervenientium aliud requirat. Et tunc cum prædictis poterunt uti aliquo intermedio ferculo: ita quod si in conviviis hujusmodi reges, duces, comites, barones, aut alios excellentes contigerit interesse, præsenti statuto minime sint adstrictæ. Si quis vero contra præmissa, vel aliquid de præmissis, attentare præsumpserit: pœna punietur condigna.

Quæ omnia redigi fecimus in scripturam, & in ipso concilio solemniter promulgari: præcipientes districtius, & mandantes auctoritate prædicti concilii, universis & singulis provinciæ Remensis; quatenus quæ taliter pro defensione jurisdictionis ecclesiasticæ, & ipsarum ecclesiarum statu pacifico, duximus ordinanda, prout superius continetur, servent & teneant illibata. In quorum testimonium & munimen, sigillum nostrum, una cum sigillis dictorum præsentium suffraganeorum, præsentibus duximus apponendum. Et nos prædicti præsentes suffraganei, sigilla nostra una cum sigillo prædicti reverendi patris, in præmissorum testimonium duximus apponenda. Datum anno & die Veneris supradictis.

ANNO CHRISTI 1305.

DECRETUM
ELECTIONIS CLEMENTIS V. ROMANI PONTIFICIS.

Ex Mſ. R. P. Jacobi Sirmondi, Societatis JESU, *collato cum apographo authentici diplomatis, quod ſervatur in tabulario ſancti Andreæ Burdegalenſis metropoleos, cum ſigillis appenſis, & ſingulorum monogrammatis, communicato a Petro Louveto Bellovacenſi. Ediderat Raynaldus, ſed mutilum.*

In nomine Domini, amen.

Sanctiſſimo patri & domino, domino Bertrando Archiepiſcopo Burdegalenſi, divina providentia in ſummum pontificem electo, Joannes Tuſculanus, Theodoricus Civitatis Papalis, Leonardus Albanenſis, Petrus Sabinenſis, fratres Joannes Portuenſis, Nicolaus Oſtienſis & Veletrenſis, epiſcopi, Joannes ſanctorum Petri & Marcellini, fratres Robertus ſanctæ Potentianæ, Gentilis ſancti Martini in Montibus, Gualterus, ſanctæ Romanæ eccleſiæ preſbyteri, Matthæus ſanctæ Mariæ in porticu, Neapolio ſancti Adriani, Landulphus ſancti Angeli, Guillelmus ſancti Nicolai in carcere Tulliano, Franciſcus ſanctæ Luciæ in Silice, Jacobus ſancti Georgii ad Velum aureum, Franciſcus ſanctæ Mariæ in Coſmedin, Richardus ſancti Euſtachii, & Lucas ſanctæ Mariæ in Via lata, diaconi cardinales, pedum oſcula beatorum.

RECordatus Dominus miſericordiæ ſuæ, & plebem ſuam non deſpexit in finem: quia dum prolixæ vacationis Romanæ, & per conſequens quodammodo univerſalis eccleſiæ, reſpexiſſet incommoda, & longa illius ex variis cauſis ſuſpiria cognoviſſet: in tempore accepto exaudivit eam, & in die ſalutis miſertus eſt ejus. Sanavit quidem quia commota erat, contritiones ipſius: & vidua, per electionem canonicam generoſo ſponſo oblata, ſponſa ſpecioſa facta eſt. Et ſicut crapulatus a vino, ac a ſummo dormiens, excitata ſurrexit: & ubi deſperabat magis, ut Lucifer eſt exorta. Unde ſerenus dies illuxit nobis Spiritus ſancti illuſtratus ardore: populis, qui orbati, pæne gradiebantur in tenebris, tanquam quoddam ſidus apparuit; quod fulgore proprio, velut ſtella matutina, coruſcans, cunctos fideles irradiat ſuæ lumine claritatis.

Dudum ſiquidem eadem Romana eccleſia per mortem ſanctæ memoriæ domini Benedicti Papæ XI. paſtoris ſolatio deſtituta: nos Theodoricus civitatis Papalis, Leonardus Albanenſis, Petrus Sabinenſis, Joannes Portuenſis, Nicolaus Oſtienſis & Veletrenſis, epiſcopi; Joannes ſanctorum Petri & Marcellini, Fratres Robertus ſanctæ Potentianæ, Gentilis ſancti Martini in montibus, titulorum preſbyteri; Neapolio ſancti Adriani, Landulphus ſancti Angeli, Guillelmus ſancti Nicolai in carcere Tulliano, Franciſcus ſanctæ Luciæ in Silice, Jacobus ſancti Georgii ad velum aureum, Franciſcus Caietanus ſanctæ Mariæ in Coſmedin, & Lucas ſanctæ Mariæ in Via lata diaconi cardinales; una cum venerabilibus patribus, Joanne Tuſculano epiſcopo, Matthæo ſanctæ Mariæ in Porticu, & Richardo ſancti Euſtachii, diaconis cardinalibus, apud Peruſium fumus, pro ſubſtituendo ſummo Pontifice, conclave palatii, in quo idem dominus Benedictus mortis ſuæ tempore morabatur, ingreſſi: & tandem dictis Tuſculano epiſcopo, Matthæo & Richardo diaconis cardinalibus, necnon fratre Gualtero ſanctæ Romanæ eccleſiæ preſbytero cardinale, A qui abſens, poſtmodum ſupervenit, & prædictum intravit conclave: & ex manifeſtis infirmitatum cauſis, ut apparebat, idem conclave egreſſis, & tunc extra illud morantibus ceteris ex nobis, votorum noſtrorum ſcrutatoribus electis per viam ſcrutinii ad electionem de nobis: hac die Sabbati in vigilia Pentecoſtes proceſſimus in hunc modum.

Quia primo per deputatos inquiſitores ſcrutatorum ipſorum, deinde per ipſos ſcrutatores, ſingulorum noſtrorum voris inquiſitis ſecreto, & mox in communi etiam publicatis; compertum exiſtit, quod in univerſo eramus [a] quindecim cardinales in conclavi manentes, & qui depoſueramus in ſcrutinio vota noſtra: quodque nos Albanenſis, Sabinenſis, Portuenſis epiſcopi, Joannes, frater Robertus, preſbyteri, Neapolio, Landulfus, Guillelmus, Franciſcus Caietanus, diaconi cardinales prædicti; vos in eodem ſcrutinio in ſummum Pontificem nominaveramus & elegeramus. Quo comperto, nos Theodoricus civitatis Papalis epiſcopus, frater Gentilis preſbyter, Franciſcus, Jacobus, & Lucas, diaconi cardinales præfati, acceſſimus juxta morem, ac ſubſequenter de voluntate & ſpeciali mandato noſtro, venerabilis frater Franciſcus Caietanus prædictus ſuo nomine, & omnium noſtrorum, forma ſubſcripta vos [b] elegit nihilominus in Romanum Pontificem & paſtorem.

In nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Ad honorem Dei, & beatæ Mariæ ſemper virginis matris ejus. Ego Franciſcus ſanctæ Mariæ in Coſmedin diaconus cardinalis; venerabilem patrem dominum Bertrandum archiepiſcopum Burdegalenſem nomine meo, & omnium qui eum in ſummum Pontificem elegerunt & nominaverunt, conſenſerunt, ac acceſſerunt, eligo in ſummum Pontificem & paſtorem.

Quam electionem, cantico divinæ laudis præcantato, fecimus juxta morem clero & populo ſolemniter publicati. Placeat igitur patri, electioni hujuſmodi veſtrum dignemini præbere aſſenſum. In prædictorum autem teſtimonium & irrefragabilem fidem, eam præſentis decreti ſcripturam redigi fecimus, & noſtris, necnon & dictorum Joannis epiſcopi Tuſculani, fratris Galteri ſanctæ Romanæ eccleſiæ preſbyteri, Matthæi ſanctæ Mariæ in Porticu, & Richardi ſancti Euſtachii, diaconorum cardinalium, ſigillis & ſubſcriptionibus communiri. Actum & datum Peruſii, anno Domini MCCCV. Indictione tertia, Nonis Junii.

Ego Joannes Tuſculanus epiſcopus electioni factæ de venerabili patre domino Bertrando Burdegalenſi archiepiſcopo, in ſummum Pontificem electo, conſentio, & eam approbo, gratam habeo & acceptam; ipſumque, licet abſentem, in ſummum Pontificem recipio & recepi, necnon meum ſigillum huic decreto apponi feci & ſubſcripſi.

Additur apud Raynaldum: Et ſic ſcribant ſe omnes qui interfuerunt.

Ego Theodoricus civitatis Papalis epiſcopus, poſt publicatum ſcrutinium [c] acceſſi, & electionem communem fieri volui de venerabili patre domi-

[a] *Apud Raynald. ſunt electores tres; ſed locus mendoſus.*

[b] *Apud Raynald.* elegit & nominavit in

[c] *Apud Raynald.* acceſſi & electionem ſi-

Digitized by

ANNO CHRISTI 1305.

no Bertrando archiepiscopo Burdegalensi in summum Pontificem; & factæ electioni de eodem archiepiscopo consentio & consensi; ipsumque, licet absentem, in summum Pontificem recipio & recepi; necnon sigillum huic decreto apponi feci & subscripsi. *Additur apud Raynaldum:* Et sic omnes qui accesserunt.

Ego Leonardus Albanensis episcopus, venerabilem patrem dominum Bertrandum archiepiscopum Burdegalensem, in scrutinio nominavi & elegi in summum Pontificem; & electioni de eo in summum Pontificem factæ consentio & consensi: & ipsum dominum Bertrandum electum recipio, licet absentem, & recepi; huicque decreto meum sigillum apponi feci & subscripsi. *Additur apud Raynaldum:* Et sic omnes qui dederunt voces suas in scrutinio, se subscribant.

Ego Joannes Portuensis episcopus, venerabilem patrem, &c. *ut supra.*

Ego frater Nicolaus Ostiensis & Veletrensis episcopus, venerabilem patrem, &c.

Ego Joannes tituli sanctorum Marcellini & Petri presbyter cardinalis, venerabilem patrem, &c.

Ego frater Robertus tituli sanctæ Pudentianæ presbyter cardinalis, venerabilem patrem, &c.

Ego frater Gentilis tituli sancti Martini in Montibus presbyter cardinalis, post publicatum scrutinium, &c. *ut supra.*

Ego frater Gualterus sacræ Romanæ ecclesiæ presbyter cardinalis, electioni factæ de venerabili patre domino Bertrando, &c. *ut supra.*

Ego Neapolio sancti Adriani diaconus cardinalis, venerabilem patrem, &c. *ut supra.*

Ego Landulfus sancti Angeli diaconus cardinalis, venerabilem patrem, &c.

Ego Guillelmus sancti Nicolai in carcere Tulliano diaconus cardinalis, venerabilem patrem, &c.

Ego Franciscus sanctæ Luciæ in Silice diaconus cardinalis, post publicatum scrutinium, &c. *ut supra.*

Ego Jacobus sancti Georgii ad Velum aureum diaconus cardinalis, post publicatum scrutinium, &c. *ut supra.*

Ego Franciscus sanctæ Mariæ in Cosmedin diaconus cardinalis, post publicatum scrutinium, &c. *ut supra.*

Ego Richardus sancti Eustachii diaconus cardinalis, electioni factæ, &c.

Ego Lucas sanctæ Mariæ in Via lata cardinalis, post publicatum scrutinium accessi, &c. *ut supra.*

Eorumdem cardinalium epistola ad Bertrandum eumdem, electum in Romanum Pontificem.

Sanctissimo patri ac domino, domino Bertrando archiepiscopo Burdegalensi, divina providentia in summum Pontificem electo; miseratione divina episcopi, presbyteri, diaconi sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinales, pedum oscula beatorum.

RECordatus est Dominus, &c. *ut in superiori eorum epistola.* Dudum siquidem eadem Romana ecclesia, per mortem sanctæ memoriæ domini Benedicti Papæ XI. pastoris solario destituta, de vobis, (sicut per electionem seu decretum, quod sanctissimæ paternitati vestræ una cum præsentibus literis, per provisos & discretos viros, fratrem Guidonem abbatem monasterii Belliloci, Cluniacensis ordinis, Virdunensis diœcesis, Apostolicæ sedis; magistrum Petrum [a] de Montechiello sacristam ecclesiæ Narbonensis, nostris communibus; ac Andream de Eugubio canonicum [b] Carthalensem, ejusdem sedis in Romana curia obsequiis insistentes, nostros ad id speciales transmittimus nuncios, liquere poterit,) est nunc in summum Pontificem electio celebrata. Pie igitur pater, vos supplices exoramus, ut ad locum prædictæ Sedis, & ad partes terrarum ipsius, exemplo felicis recordationis Clementis Papæ IV. & sanctæ memoriæ Gregorii X. Romanorum Pontificum, præsentia vestra, sicut noster æternus medicus, qui præsens jacentem mundum erexit, & curavit infirmum, ecclesiæ laboribus consulatis. Fluctuat itaque Petri navicula, sagena rumpitur piscatoris, pacis serenitas in nubilum versa est, ac ecclesiæ Romanæ terras, & nonnullas adjacentes provincias vastat bellorum calamitas, & in eis sagittæ zizaniam seminantis ardentibus effectæ complentur; ex quibus propriarum rerum, & quod gravius est, animarum pericula subsequuntur. Soldanus insuper Babylonicus hostis insultat, & post clades miserabiliter Christi fidelibus illarum partium infl ctas, & urbium Christianarum excidia deteriora minatur, & residuum quod ibi Christiani possident, ut singularis ferus exterminare satagit, & hiatu terribili nititur devorare. Succurrite, pie pater, & sauciatorum vulnera præsentialiter purgate, vino & oleo confovere. Non est dubium quippe, quod in sede Petri residebitis fortior, lucebitis clarior, & in terra ejus vivetis quietior: & remotis regibus, principibus, atque populis admirabilior eritis, & ipsorum devotionem & obedientiam plenius acquiretis. In sua namque domo est [c] unusquisque potentior, & in ecclesia propria quiescit quis dulcius. Ensis juxta capulum minus, ejusque pars quæ magis distat a capulo plus incidit, & vita frequenter spernuntur sæpius, ac facilius edita vel quæsita vilescunt. Venite ergo, & quod nostris in hac parte votis assentiat vestra benignitas, quam bene, diuque valere cupimus, iterum supplicamus. Datum Perusii, anno Domini MCCCV. Indictione tertia, [d] V. Idus Junii.

[a] *Raynald.* de Mutello.
[b] *Raynald.* Cucalunensem.
[c] *Raynald.* unusquisque plusquam potentior.
[d] *Raynald.* VI. Id. Jun.

In Mss. nostro exemplari, R. P. Jacobi Sirmondi manu descripto, sequitur hoc Clementis V. diploma.

Clemens episcopus, &c. Ad perpetuam rei memoriam.

MEruit carissimi filii nostri Philippi Regis Francorum illustris, sinceræ devotionis, ad nos & ecclesiam Romanam integritas, & progenitorum suorum præclara merita meruerunt; meruit insuper fida regnicolarum pietas ac devotionis sinceritas, ut tam regnum quam regem favore benevolo prosequamur. Hinc est quod nos dicto regi & regno, per definitionem seu declarationem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri quæ incipit, *Unam sanctam*, nullum volumus vel intendimus præjudicium generari. Nec quod per illam, rex, regnum, regnicolæ præfibari, amplius ecclesiæ sint subjecti, quam antea existebant. Sed omnia intelligantur in eodem esse statu, quo erant ante diffinitionem præfatam, tam quantum ad ecclesiam, quam etiam quo ad regem & regnum superius nominatos. Datum Lugduni, Kalendis Februarii, pontificatus nostri anno primo.

ANNO CHRISTI 1307.

CONCILIUM RAVENNENSE,

anno Domini MCCCVII.

ANNO CHRISTI 1307.

HUJUS *Concilii meminit Rubeus lib. 6. hiſtor. Ravennatis: at nomine ipso tenus, frustra ulla rerum in eo actarum decretarumve mentione.* Raynaldus, *inquit*, archiepiſcopus in die virtutibus ac religione proficiens, puriſſimum cultum divini numinis, legibus perſancte editis, propagandum apud ſuum populum diligenter curavit. Quapropter provinciale concilium anno ab ortu Chriſti MCCCVII. Ravennæ celebravit. *Hoc tantum Rubeus.*

1308.

CONCILIUM AUSCITANUM.

Ex Mſ. codice illuſtriſſimi archiepiſcopi Rotomagenſis, Mauricii Caroli Tellerii.

Conſtitutiones & ſtatuta in provinciali concilio Auſcis celebrato, edita per reverendum in Chriſto patrem Amaneum Dei gratia archiepiſcopum Auſcitanum, die VI. Kalend. Decembris, anno Domini MCCCVIII.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut eccleſiaſtici beneficiorum & officiorum ſuorum jura viriliter defendant.*
II. *De celebratione Miſſarum.*
III. *De uſuris.*
IV. *De monachis & regularibus.*
V. *De penſionibus religioſorum.*
VI. *Renovatio & approbatio conſtitutionum.*

CAPITULA.

I. *Ut eccleſiaſtici beneficiorum & officiorum ſuorum jura viriliter defendant.*

STatuimus quod quæcumque perſonæ juriſdictioni noſtræ ſubditæ, cujuſque conditionis, dignitatis, vel eminentiæ exiſtant in provincia Auſcitana, jura & deveria, quæcumque jure, uſibus vel conditionibus ipſarum, eccleſiis, beneficiis, abbatiis, perſonatibus, prioratibus, vel officiis debita, viriliter omnibus remediis quibus ſe juſte juvare poterunt acquirendo, retineant & acquirant: adeo quod non poſſint de negligentia per ſuperiores redargui vel puniri. Si dictæ perſonæ in prædictis negligentes fuerint vel remiſſæ; earum ſuperiores poſſint earumdem ſupplere defectum, exigere, acquirere eccleſiis, & petere antedicta.

II. *De celebratione Miſſarum.*

Volentes divinum officium amplius pro viribus ampliare, ſtatuimus, quod quilibet reſidens titulatus in eccleſia cathedrali vel collegiata, regulari, vel ſæculari, habeat hebdomadam ſibi aſſignatam officiorum eccleſiæ in ordine, in quo fuerit conſtitutus: ſi preſbyter, dicere Miſſam; diaconus, evangelium; & ſic de aliis: & prædicta habeant exſecutioni demandari per deputatum vel deputandum per eorum ſuperiores, qui præſunt eccleſiis ſupradictis. Et ſi qui prædicti inferiores non obediunt prælatis ſuis, vel illis qui per eos fuerint deputati: per ſubtractionem præbendæ unius ſeptimanæ, ut ſuo prælato videbitur, puniatur: vel nihilominus plus vel minus legitime puniendus, prout protervitas, ſeu inobedientia demeruerit delinquentium. Super prædictis vero conſcientiis Ordinarii .... quos diſpenſare valeant, ſi ipſis videbitur, faciendum.

III. *De uſuris.*

Ut animarum periculis ſalubrius obvietur, providemus ſtatuendum, ut decretalis, *Ujurarum voraginem*, poſita in titulo de uſuris libro ſexto, provinciali concilio habeatur: & ſemper rectores parochialium eccleſiarum, plebibus indicant, ne quis per ignorantiam valeat ſe tueri. Verum quia juxta canonicas ſanctiones ille uſurarius eſt cenſendus, qui ex pacto pro mutuo recipit aliquid ultra ſortem: item cenſetur eodem modo juxta ſtatuta & privilegia, ſuper hoc & multis aliis articulis eccleſiæ utilitatem concernentibus, ſigillata in cera viridi in theſauro archiepiſcopi Auſcitanæ eccleſiæ.

IV. *De monachis & regularibus.*

Edicto perpetuo inhibemus, ut abbates regulares, bona eis & ſuis monachis conventualibus communia nullatenus dividant: irritum decernentes, ſi contra hæc fuerit aliquid effectualiter attentatum. Pari prohibitione utiliter ſtatuentes, ne abbates regulares monachis ſimplicibus aliquas penſiones aſſignent ſtantes in pecuniis, bladis, vel rebus aliis quibuſcumque. Quod ſi contra fecerint abbates ſuperius nominati, penſionem aliqualiter aſſignando; penſiones prædictas infra annum repetant. Quod ſi prædictas penſiones infra annum prælati cum effectu non duxerint repetendas: ex tunc epiſcoporum quilibet, dictorum ſiquidem prælatorum, penſiones prædictas poſſit & valeat menſæ propriæ applicare; decernentes penſionis aſſignationem vel penſionum factam in contrarium, nullius exiſtere firmitatis. Statuendo nihilominus, omnes monachos provinciæ Auſcitanæ debere comedere in uno refectorio, & in uno dormitorio pariter dormire, juxta beati Benedicti regulam & canonica inſtituta. Renovantes ſcienter pariter & expreſſe conſtitutionem ſuper his alias editam a noſtris prædeceſſoribus: ne quis ſuper his per non uſum ſe valeat aliqualiter excuſare: injungentes abbatibus, ut prædicta ſic obſervent & faciant obſervari, quod non poſſint a nobis vel a ſuis ordinariis de culpa vel negligentia reprehendi. Præſentem vero conſtitutionem non tantum ad futura extendi volumus, ſed etiam ad præterita & præſentia mandamus.

V. *De penſionibus religioſorum.*

Cum nonnulli mendicantes, tranſeuntes ad ordinem non mendicantium, ad ambitiones, ad honorum beneficia, vel penſiones, eo libentius operent ſic tranſire, quo facilius poſſint prædictorum aliquid obtinere: nolentes in ea vocatione in qua vocati ſunt juxta dictum apoſtoli permanere: hinc eſt quod nos ſpeciali conſtitutione duximus ſtatuen-

dum, quod prædictis quondam mendicantibus in ordine non mendicantium perſiſtentibus, penſiones aliquæ in pecuniis, bladis, vel rebus aliis quibuſcumque, a prælatis ipſorum nullatenus aſſignentur. Quod ſi factum fuerit in contrarium, nullum decernimus eſſe ipſo facto. Quod ſi contra fecerint prælati ſuperius nominati, penſionem eis aliqualiter aſſignando: [a] penſiones prædictas infra annum prælati prædicti cum effectu duxerint repetendas, ex tunc epiſcopi quilibet, dictorum ſiquidem prælatorum, penſiones prædictas poſſint & valeant menſæ ſuæ propriæ applicare. Præſentem vero conſtitutionem nedum ad futura extendi volumus, ſed A etiam ad præterita & præſentia mandamus.

ANNO CHRISTI 1308.

[a] Deſ. mſſ.

VI. *Renovatio & approbatio conſtitutionum.*

Cum multa ſit diligentia per noſtros prædeceſſores proviſum caſibus, qui ſolent in noſtris civitate & diœceſi ac provincia Auſcitana evenire, per conſtitutiones legitimas provinciales quæ ab aliquibus minus debite obſervantur: hinc eſt quod nos omnes conſtitutiones provinciales, alias per prædeceſſores noſtros & etiam per nos editas, renovamus, approbamus, eaſque de fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu ex certa ſcientia confirmamus, ac ipſas inviolabiliter præcipimus obſervari.

ANNO CHRISTI 1308.

1309.

CONCILIUM LONDINENSE,

celebratum in eccleſia ſancti Pauli, die Lunæ proxima poſt feſtum ſancti Edmundi regis & martyris, anno Domini MCCCIX. per Robertum de Wynchelſe, Cantuarienſem archiepiſcopum, cum ſuffraganeis, & aliis.

Ex Tomo II. Collectionis Conciliorum Britanniorum.

Ex vet. mſſ. in regiſtro prior. Sanct. archiepiſcopi Cantuar.

CElebrata primitus Miſſa de ſancto Spiritu, per Norwycenſem archiepiſcopum, & ceteris epiſcopis pontificalibus indutis, poſt finitam Miſſam archiepiſcopus propoſuit verbum Dei in Latino, in quo reprehendit epiſcopos male per preces electos, vel ambitionem: necnon & eos, qui non ſtant pro jure eccleſiæ. Finito autem ſermone, dedit indulgentiam quadraginta dierum, omnibus qui eidem ſermoni interfuerant, confeſſis & contritis: & deinde expoſuit in genere occaſionem convocationis concilii, quæ in certificatorio Londonienſi epiſcopi continetur. Et quia multum dies tranſivit, nihil plus actum fuit illo die. In craſtino autem comparuerunt omnes epiſcopi, non induti pontificalibus, ſed capis ſuis clauſis; necnon & ceteræ perſonæ eccleſiaſticæ prædictæ in eodem loco. Et primo legebantur bullæ apoſtolicæ, propter quas fuit convocatum concilium: necnon & littera certificatoria Londonienſis, prout inferius deſcribitur. Bullæ autem ideo ante certificatorium legebantur, quia propter illarum primam, habuit archiepiſcopus auctoritatem vocandi exemptos populum non habentes. Et eſt ſciendum, quod Norwycenſis, qui celebravit Miſſam, dedit ſolemnem benedictionem in Miſſa, propter reverentiam corporis Chriſti, quod ante ſe habuit in altari; & orationes conſuetas eamdem benedictionem præcedentes. Bulla convocationis ad concilium generale, hic proximo deſcribitur.

Bulla ſuper convocatione ad Concilium generale.

Clemens epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiſcopo Cantuarienſi, & epiſcopis, ac dilectis filiis, electis abbatibus, prioribus, decanis, præpoſitis, archipreſbyteris, archidiaconis, & aliis eccleſiarum prælatis, exemptis & non exemptis, ac eorum capitulis & conventibus, per Cantuarienſem provinciam conſtitutis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

Eadem, paulo immutata, eſt initio Concilii Pariſien. inſcripta Philippo Francorum regi; infra, anno 1311.

REgnans in cælis triumphans eccleſia, cujus paſtor eſt Pater æternus, cui ſanctorum miniſtrant agmina, & laudis gloriam angelorum chori decantant: in terris, ad ſui ſimilitudinem & repræſentationem, conſtituit eccleſiam militantem, unigenito Filio Dei vivi, Domino Jeſu Chriſto, ineffabili commercio copulatam: in qua idem unigenitus C Dei Filius a Patre progrediens, per illuſtrationem Paracleti procedentis pariter ab utroque, ſtatuit fidei fundamentum. Sane Romana eccleſia, mater alma fidelium, caput eſt, diſponente Domino, eccleſiarum aliarum omnium, & magiſtra: a qua, veluti a primitivo fonte, ad ſingulas alias ejuſdem fidei rivuli derivantur: ad cujus regimen, voluit Chriſti clementia Romanum pontificem vice ſui deputare miniſtrum: ut inſtructionem ac doctrinam ipſius eloquio veritatis evangelicæ traditam, cuncti renati fonte baptiſmaris teneant & conſervent: & qui ſub hac doctrina curſum vitæ recte peregerint, ſalvi fiant; qui vero ab ea deviaverint, condemnentur.

Ipſa nempe Romana mater eccleſia, juxta exigentiam poſſibilitatis ipſius, ad cunctas orbis pro- D vincias, in quibus divini nominis cultus viget, fideique catholicæ obſervantia rutilat, intuitum ſedulæ conſiderationis extendens, ac ſubjiciens ab olim ſuæ conſiderationis examini, diuturnæ calamitatis anguſtias illius ſpecialis hereditatis Dominicæ, videlicet Terræ ſanctæ, ab infidelibus miſerabiliter conculcatæ: in qua idem Patris æterni Filius, noſtræ carnis indumento contectus, ſalutem humani generis, pietate ineffabili exſtitit operatus; quamque ſua ipſe voluit corporali inſignire præſentia, & proprii aſperſione ſanguinis conſecrare: multa ſolitudine ſtuduit eidem terræ, retroactis temporibus, quibus potuit remediis, ut eriperetur ab ipſis impiis, ſubvenire. Et quia inter cæteros, quos profeſſio Chriſtianæ religionis includit, milites & fratres domus militiæ Templi Jeroſolymitani, E ſicut eſt toti orbi notorium, tanquam ſpeciales ejuſdem fidei pugiles, & jam dictæ terræ præcipui defenſores, ipſius terræ negotium principaliter gerere videbantur: ipſos & eorum ordinem præfata eccleſia ſpecialis favoris plenitudine proſequens, eos adverſus Chriſti hoſtes crucis armavit ſignaculo, multis exaltavit honoribus, ditavit facultatibus, ac diverſis libertatibus & privilegiis communivit.

Hi nimirum cum crederentur in Domini ſervitio, ſub regulari habitu fideliter militare; ſibi quaſi cunctorum fidelium manus cum multiplici erogatione bonorum ſentiebant multiplicari, multiſque modis propterea adjutrices. Sed proh dolor! nova & calamitoſa vos de malignitatis fratrum ipſorum enormitate progrediens, noſtrum implevit,

ANNO CHRISTI 1309.

immo verius perturbavit, auditum. Hæc enim vox nuncia lamentationis & gemitus, audientibus horrorem ingerit, commovet animos, mentes turbat, & cunctis fidei Christianæ cultoribus, novæ & ineffabilis amaritudinis calicem subministrat: & dum facti seriem, ejus necessitate poscente, depromimus, noster attenuatur præ angustia spiritus, & valetudinis fatigata contractibus, membra singula præ nimio dolore tabescunt.

Dudum siquidem, circa nostræ promotionis ad apicem summi pontifices initium, etiam antequam Lugduni, ubi recepimus nostræ coronationis insignia, veniremus; & post, tam ibi quam alibi, secreta quorumdam nobis insinuatio intimavit: quod magister, præceptores, & alii fratres ordinis dictæ militiæ Templi, & etiam ipse ordo, qui ad defensionem patrimonii ipsius Domini nostri Jesu Christi fuerant in transmarinis partibus deputati, contra ipsum Dominum in scelus apostasiæ nefandum, detestabile idololatriæ vitium, exsecrabile facinus Sodomorum, & hæreses varias erant lapsi. Sed quia non erat verisimile, nec credibile videbatur, quod viri tam religiosi, qui præcipue pro Christi nomine suum sæpe sanguinem effundere, ac personas suas mortis periculis frequenter exponere credebantur; quique multa & magna, tam in divinis officiis, quam in jejuniis, & aliis observantiis, devotionis signa frequentius prætendebant, suæ sic essent salutis immemores, quod talia perpetrarent: hujusmodi insinuationi, ac delationi ipsorum, ejusdem Domini nostri exemplis, & canonicæ scripturæ doctrinis edocti, aurem noluimus inclinare. Deinde vero, carissimus in Christo filius noster Philippus rex Francorum illustris, cui eadem fuerant facinora nunciata, non [a] typo avaritiæ, cum de bonis Templariorum nihil sibi vendicare, vel appropriare intendat; immo ea nobis & ecclesiæ, per deputandos super hoc a nobis administranda, gubernanda, conservanda, & custodienda, liberaliter ac devote in regno suo dimisit, manum suam exinde totaliter amovendo: sed fidei orthodoxæ fervore, sucrum progenitorum vestigia clara sequens, accensus, de præmissis, quantum licite potuit, se informans, ad instruendum & informandum nos super his, multas & magnas nobis informationes, per suos nuncios & litteras destinavit.

[a] Typho.

Infamia vero contra Templarios ipsos increbrescente validius super sceleribus antedictis; & quia etiam quidam miles ejusdem ordinis, magnæ nobilitatis, & qui non levis opinionis in dicto ordine habebatur, coram nobis secreto juratus deposuit, quod in receptione fratrum dicti ordinis, hæc consuetudo, vel verius corruptela servatur; quod ad recipientis, vel ab eo deputati suggestionem, qui recipitur, Christum Jesum negat, & super crucem sibi ostensam spuit, in vituperium Crucifixi; & quædam alia faciunt recipiens & receptus, quæ licita non sint, nec humanæ conveniunt honestati, prout ipse tunc confessus exstitit coram nobis: urgente nos ad id officii nostri debito, vitare nequivimus, quin tot & tantis clamoribus accomodaremus auditum. Sed cum demum fama publica deferente, ac clamosa insinuatione dicti regis, necnon & ducum, comitum, & baronum, ac aliorum nobilium, clerici quoque & populi dicti regni Francorum, ad nostram propter hoc, tam per se quam per procuratores, & syndicos, præsentiam venientium, quod dolenter referimus, ad nostram audientiam pervenisset: quod magister, præceptores, & alii fratres dicti ordinis, & ipse ordo, præfatis & pluribus aliis erant criminibus irretiti, & præmissa per multas confessiones, attestationes, & depositiones præfati magistri, & plurium præceptorum, & fratrum ordinis prælibati, coram multis prælatis, & hæreticæ pravitatis inquisitore, in regno Franciæ factas, habitas, & receptas, & in publicam scripturam redactas, nobis quoque ac fratribus nostris ostensas, probari quodammodo viderentur: ac nihilominus fama & clamores prædicti in tantum invaluissent, & etiam ascendissent, tam contra ipsum ordinem, quam contra singulares personas ejusdem, quod sine gravi scandalo præteriri non poterat, nec absque imminenti periculo tolerari: nos illius cujus vices, licet immeriti, in terris gerimus, vestigiis inhærentes, ad inquirendum de prædictis ratione prima duximus procedendum: multosque de præceptoribus, presbyteris, militibus, & aliis fratribus dicti ordinis, reputationis non modicæ, in nostra præsentia constitutos, præstito ab eis juramento, quod super præmissis meram & plenam nobis dicerent veritatem, super prædictis interrogavimus, & usque ad numerum septuaginta duorum examinavimus, multis ex fratribus nostris nobis assistentibus diligenter: eorumque confessiones per publicas manus in authenticam scripturam redactas, illico in nostra, & dictorum fratrum nostrorum præsentia, ac deinde interposito aliquorum dierum spatio, in consistorio legi fecimus coram ipsis, & alias in suo vulgari cuilibet eorum exponi. Qui perseverantes in illis, eas expresse & sponte, prout recitatæ fuerant approbarunt.

Post quæ, cum magistro & præceptoribus præfati ordinis, intendentes super præmissis inquirere: per nos ipsos, ipsum magistrum, & Franciæ, terræ ultramarinæ, Normanniæ, Aquitaniæ, ac Pictaviæ præceptores majores, nobis Pictaviæ exsistentibus mandavimus præsentari. Sed quoniam quidam ex eis sic infirmabantur tunc temporis, quod equitare non poterant, nec ad nostram præsentiam quoquomodo adduci: nos cum eis scire volentes de præmissis omnibus veritatem, & an vera essent quæ continebantur in eorum confessionibus, & depositionibus, quas coram inquisitore pravitatis hæreticæ in regno Franciæ, præsentibus quibusdam notariis publicis, & multis aliis bonis viris, dicebantur fecisse, nobis, & fratribus nostris, per ipsum inquisitorem sub manibus publicis exhibitis & ostensis; dilectis filiis nostris, Berengario, titulo sanctorum Nerei & Achillei; & Stephano, titulo sancti Cyriaci in thermis, presbyteris; ac Landulpho sancti Angeli diacono, cardinalibus: (de quorum prudentia, experientia, & fidelitate, indubitatam fiduciam obtinemus:) commisimus & mandavimus, ut ipsi, cum præfatis magistro & præceptoribus inquirerent, tam contra ipsos, & alias singulares personas dicti ordinis singulariter, quam contra ipsum ordinem, super præmissis, cum diligentia veritatem; & quidquid super iis invenirent, nobis referre, ac eorum confessiones, & depositiones, per manum publicam in scripeis redactas, nostro apostolatui deferre, ac præsentare curarent: eisdem magistro & præceptoribus absolutionis beneficium, a sententia excommunicationis, quam pro præmissis, si vera essent, incurrerant, si absolutionem humiliter & devote peterent ut debebant, juxta formam ecclesiæ impensuri.

Qui cardinales ad episcopos, magistrum, & præceptores, personaliter accedentes, eis sui adventus causam exposuerunt. Et quoniam tam personæ, quam res ipsorum, & aliorum Templariorum in di-

ANNO CHRISTI 1309.

cto regno Franciæ consistentium, in manibus nostris erant: quod libere absque meru cujusquam plene ac pure super præmissis, omnibus ipsis cardinalibus dicerent veritatem, eis auctoritate apostolica injunxerunt. Qui magister & præceptores Franciæ, terræ ultramarinæ, Normanniæ, Aquitaniæ, ac Pictaviæ, coram ipsis tribus cardinalibus, præsentibus quatuor tabellionibus publicis, & multis aliis bonis viris, ad sancti Dei evangelia, ab eis corporaliter tacta, præstito juramento, quod super præmissis omnibus meram & plenam dicerent veritatem, coram ipsis singulariter, libere ac sponte, absque coactione qualibet & terrore, deposuerunt, & confessi fuerunt inter cetera Christi abnegationem, & spuitionem super crucem, cum in ordine Templi recepti fuerunt. Et quidam ex eis se sub eadem forma, scilicet cum abnegatione Christi, & spuitione super crucem, fratres milites recepisse. Sunt etiam quidam ex eis quædam alia horribilia & inhonesta confessi: quæ, ut eorum ad præsens parcamus verecundiæ, subticemus.

Dixerunt præterea, & confessi fuerunt, esse vera quæ in eorum confessionibus & depositionibus continentur, quas dudum fecerunt coram inquisitore hæreticæ pravitatis. Quæ confessione & depositiones dictorum magistri & præceptorum, in scripturam publicam, per quatuor tabelliones publicos redactæ, in ipsorum magistri & præceptorum, & quorumdam bonorum aliorum virorum præsentia; ac deinde interposito aliquorum dierum spatio, coram ipsis eisdem lectæ fuerunt, de mandato & in præsentia cardinalium dictorum, in suo vulgari expositæ cuilibet eorumdem. Qui perseverantes in illis, eas expresse & sponte, prout recitatæ fuerant, approbarunt. Et post confessiones & depositiones hujusmodi, ab ipsis cardinalibus ab excommunicationibus quam pro præmissis incurrerant, absolutionem flexis genibus, manibusque copulosis humiliter & devote, ac cum lacrymarum effusione non modica, petierunt.

Ipsi vero cardinales, quia ecclesia non claudit gremium redeunti, ab eisdem magistro & præceptoribus hæresi abjurata expresse, ipsis secundum formam ecclesiæ auctoritate nostra absolutionis beneficium impenderunt; ac deinde ad nostram præsentiam redeuntes, confessiones & depositiones prælibatorum magistri & præceptorum, in scripturam publicam, per manus publicas, ut est dictum, redactas: nobis præsentaverunt; & quæ cum dictis magistro & præceptoribus fecerant, retulerunt. Ex quibus confessionibus & depositionibus, ac relatione, invenimus sæpe fatos magistrum & fratres, in præmissis, & circa præmissa, licet quosdam ex eis in pluribus, & alios in paucioribus, graviter deliquisse. Attendentes autem quod scelera tam horrenda transire incorrecta, absque Dei omnipotentis, & omnium catholicorum injuria, non poterant nec debebant: decrevimus de fratrum nostrorum consilio, per ordinarios locorum, ac per alios fideles & sapientes viros, ad hoc deputandos a nobis, contra singulares personas ipsius ordinis, necnon & contra dictum ordinem, per certas discretas personas, quas ad hoc duximus deputandas, super præmissis moribus & excessibus inquirendum.

His nempe, quæ magis flere cogimur quam narrare, cor nostrum passione nimia cruciatur: & cum tanta provide nobis immineat gemendi materia, fletum non possumus declinare. Quisnam catholicus hæc audiens, nimis non doleat & prorumpat in luctum? Quis fidelis, hujusmodi sinistrum eventum intelligens, amara non emittat suspiria, verbaque lamentationis, & mœstitudinis non erumpet? cum tota Christianitas hujusmodi doloris sit particeps, & hic casus fideles percutiat universos. Ex iis etiam, dum ministerio debitæ considerationis nostræ mentis præsentatur obtutibus, ignis in meditationibus exardescit, & ad tanta discrimina relevanda suspirat affectus, zelus accenditur, & spiritus angitur. Ad quod cum nos sufficere commode non posse sciamus, levamus oculos nostros ad montem, montem quidem Dei, montem uberem, montem pinguem; unde opportunum provenire nobis auxilium, & humiliter petimus, & devote speramus. Et quia salubre in iis adhiberi remedium interest generaliter omnium: nos cum eisdem fratribus nostris aliisque viris prudentibus, exacto & frequenti tractatu præhabito, prout tanta necessitas exigebat, de ipsorum fratrum consilio, universale concilium, sicut imitatione digna sanctorum patrum consuetudo laudabilis longævæ observationis exemplo nos instruit, a proximis Kalendis Octobris, ad duos annos immediate sequentes, decrevimus congregandum: ut in eo, tam circa dictum ordinem & personas singulares, & bona ejusdem, & alia quæ statum tangunt fidei catholicæ; quam circa recuperationem & subsidium terræ sanctæ, ac reparationem, ordinationem, & stabilitatem ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum ac libertatum earum, illa, Deo auspice, communi consilio inveniatur provisio, & ejusdem approbatione concilii roboretur: per cujus salutiferam executionem, virtus Altissimi, eliminatis erroribus, roborata fide, ad tramitem veritatis reductis errantibus, redintegrata ejusdem fidei unitate, exstirpatis vitiis, virtutibus quoque plantatis, correctis excessibus, moribus reformatis, repressis oppressionibus, libertate solida stabilitate munita, recuperatis deperditis, & ejusdem terræ statu prospero reparato, occupata restituat, vastata restauret, & restaurata conservet: nobis quoque viam aperiat, idem ipse qui novit; & facultatem tribuat, ipse qui potest: ut sic in præmissis, juxta incensum animi nostri desiderium, sibi ministrare possimus salubriter; quod is verus ejusdem universalis sponsus ecclesiæ, ipsam dilectam suam purgatam maculis, munitam virtutum monilibus ac ornatam, unam semper habeat & formosam, ad sui nominis laudem & gloriam, ad animarum profectum, robur fidei, pacem & exaltationem populi Christiani.

Quia vero prosecutio tanti propositi tempore indiget, ut deductum maturius, facilius auctore Domino effectum debitum sortiatur: prædictum tempus ad idem duximus deputandum. Quocirca universati vestræ, per apostolica scripta præcipiendo mandamus, quatenus vos fratres ... archiepiscope & ... London ... Wynton ... Sarefburi ... Wygorn. ac ... Lincoln. episcopi, reliquis vestrorum episcoporum in vestra provincia remanentibus, ad ea quæ pontificale officium exigunt, tam in vestris, quam illorum dictæ provinciæ qui ad hujusmodi concilium universale accesserint, civitatibus & diœcesibus exercenda, omni negligentia relegata, cunctis, prout talis & tanti negotii qualitas exigit, dispositis & paratis, sic medio tempore accingatis ad iter; quod in hujusmodi decreto termino, quem vobis & aliis peremptorie assignamus, in Viennensi civitate nostra, vos archiepiscope & episcopi superius nominati, personaliter; vos vero alii remanentes, episcopi, clerici, abbates, priores, decani, præpositi, archipresbyteri, archidiaconi & prælati, capi-

ANNO CHRISTI 1309.

tula & conventus, per eosdem archiepiscopum & episcopos, ad prædictum concilium accessuros, quilibet ad omnia quæ in eodem concilio statuentur, fient, & ordinabuntur, & fuerint opportuna, concedatis plenarie potestatem, de qua sufficienter conster per publica documenta, nostro vos conspectui præsenteris. Quod si forsan ipsis archiepiscopis & episcopis accessuris, hujusmodi nolueritis concedere potestatem; eo tamen venire, vel alios procurare idoneos, cum potestate simili ad idem concilium teneamini destinare. Non obstantibus quibuslibet privilegiis seu indulgentiis, quibuscumque personis, ordini, dignitati seu collegio, sub quacumque verborum forma vel expressione, a præfata sede concessis, per quæ possit effectus hujusmodi mandati nostri quomodolibet impediri, aut eidem in aliquo derogari.

Interim quoque per vos & alios viros prudentes, Deum timentes, & habentes præ oculis omnia quæ correctionis & reformationis limam exposcunt, inquirentes subtiliter & consulentes fideliter, eam ad ipsius concilii notitiam deferatis. Et nos nihilominus variis modis & viis solers studium & efficacem operam dare proponimus; ut omnia talia in examen hujusmodi deducta, concilii correctionem & directionem recipiant opportunam. Nullus inobedientiæ notam & canonicæ ultionis acrimoniam vitare desiderans, fallacium executionum velamento se muniat; vel ex impedimentis itinerum, quæ Domino prava in directa & in vias planas aspera sua omnipotentia convertente cessabunt, frivolæ allegationis munimenta confingat, ut a tam sancti operis prosecutione se subd[a] ....., sed occurrant singuli voluntarii ad id quod & divinæ congruit voluntati & saluti animarum, ac utilitatem respicit singulorum. Datæ Pictavis, 11. Idus Augusti, Pontificatus nostri anno tertio.

[a] Forte, subducat.

Clemens episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiscopo Cantuariensi, & suis suffraganeis, salutem & apostolicam benedictionem.

FAciens misericordiam cum servo suo Dei Filius Dominus Jesus Christus, ad hoc nos voluit in specula eminenti apostolatus assumi; ut gerentes, licet immeriti, vices ejus in terris, in cunctis nostris actibus & processibus, ipsius vestigia, quantum patitur humana fragilitas, imitemur. Sane dudum circa nostræ promotionis ad apicem summi Pontificatus initium, etiam antequam Lugduni, ubi recepimus nostræ coronationis insignia, venerimus; & post etiam, tam ibi quam alibi, secreta quorumdam nobis insinuatio intimavit: quod magister, præceptores, & alii fratres ordinis militiæ Templi Ierosolymitani, & etiam ipse ordo, qui ad defensionem patrimonii ejusdem Domini nostri Jesu Christi fuerant in transmarinis partibus deputati, contra ipsum Dominum in scelus apostasiæ nefandum, detestabile idololatriæ vitium, exsecrabile facinus Sodomorum, & hæreses varias, erant lapsi. Quia vero non erat verisimile, nec credibile videbatur, quod viri tam religiosi, qui præcipue pro Christi nomine suum sæpe sanguinem effundere, ac personas suas mortis periculis frequenter exponere credebantur; quique multa & magna, tam in divinis officiis quam in jejuniis & aliis observantiis, devotionis signa frequentius prætendebant, sua sic essent salutis immemores, quod talia perpetrarent: hujusmodi insinuationi & delationi ipsorum, ejusdem Domini nostri exemplis, & canonicæ scripturæ doctrinis edocti, animum noluimus inclinare.

ANNO CHRISTI 1309.

Deinde vero carissimus in Christo filius noster, Philippus rex Francorum illustris, cui eadem fuerant facinora intimata; non typo avaritiæ, cum de bonis Templariorum nihil sibi vindicare, vel appropriare intendat, immo ea per deputandos a nobis generaliter, & per prælatos regni Franciæ specialiter in suis diœcesibus administranda, in regno suo dimisit, manum suam exinde totaliter amovendo; sed fidei orthodoxæ fervore, suorum progenitorum vestigia clara sequens, accensus, de præmissis quantum licite potuit se informans, ad instruendum & informandum nos super iis, multas & magnas nobis informationes per suos nuncios & litteras destinavit. Infamia vero contra Templarios ipsos increbrescente validius, super sceleribus antedictis; & quia etiam quidam miles ejusdem ordinis, magnæ nobilitatis, & qui non levis opinionis in dicto ordine habebatur, coram nobis secreto juratus, deposuit, quod in receptione fratrum præfati ordinis, hæc consuetudo vel potius corruptela servatur; quod ad recipientis, vel ab eo deputati suggestionem qui reperitur, Jesum Christum negat, & super crucem sibi ostensam spuit, in vituperium crucifixi; & quædam alia faciunt, recipiens & receptus, quæ licita non sunt, nec humanæ conveniunt honestati, prout ipse tunc confessus exstitit coram nobis: vitare nequivimus, urgente nos ad id officii nostri debito, quin tot & tantis clamoribus accommodaremus auditum. Sed cum demum fama publica deferente, ac clamosa insinuatione dicti regis, necnon & ducum, comitum, & baronum, ac aliorum nobilium, cleri quoque & populi dicti regni Franciæ, ad nostram propter hoc, tam per se, quam per procuratores & syndicos, præsentiam venientium, quod dolenter referimus, ad nostram audientiam perveniisset; quod magister, præceptores, & alli fratres dicti ordinis, & ipse ordo, præfatis & pluribus aliis erant criminibus irretiti, & præmissa per multas confessiones, attestationes, & depositiones præfati magistri, & plurium præceptorum & fratrum ordinis prælibati, coram multis prælatis, & hæreticæ pravitatis inquisitore in regno Franciæ factas, habitas, & receptas, & in publicam scripturam redactas, nobisque ac fratribus nostris ostensas, probari quodammodo viderentur; ac nihilo minus fama & clamores prædicti in tantum invaluissent & etiam ascendissent, tam contra ipsum ordinem, quam contra personas singulares ejusdem, quod sine gravi scandalo præteriri non poterat, nec absque imminenti periculo tolerari: nos illius, cujus vices licet immeriti in terris gerimus, vestigiis inhærentes, ad inquirendum de prædictis ratione prima duximus procedendum: multosque de præceptoribus, presbyteris, militibus, & aliis fratribus dicti ordinis, reputationis non modicæ, in nostra præsentia constitutos, præstito ab eis juramento, quod super præmissis meram & plenam nobis dicerent veritatem, super prædictis interrogavimus & examinavimus usque ad numerum septuaginta duorum, multis ex fratribus nostris nobis assistentibus diligenter: eorumque confessiones per publicas manus in authenticam scripturam redactas, illico in nostra, & dictorum fratrum nostrorum præsentia, ac deinde interposito aliquorum dierum spatio, in consistorio legi fecimus coram ipsis, & illas in suo vulgari cuilibet eorum exponi: qui perseverantes in illis, eas expresse & sponte, prout recitatæ fuerant, approbarunt.

Post

ANNO CHRISTI 1309.

Post quæ coram magistro & præceptoribus præcipuis prætati ordinis, intendentes super præmissis inquirere per nos ipsos, ipsum magistrum, & Franciæ, terræ ultramarinæ, Normanniæ, Aquitaniæ, ac Pictaviæ, præceptores majores, nobis Pictavis existentibus mandavimus præsentari. Sed quoniam quidam ex eis sic infirmabantur tunc temporis, quod equitare non poterant, nec ad nostram præsentiam quoquomodo adduci: nos cum eis scire volentes de præmissis omnibus veritatem, & si vera essent quæ continebantur in eorum confessionibus & depositionibus, quas coram inquisitore pravitatis hæreticæ in regno Franciæ, præsentibus quibusdam notariis publicis, & multis aliis bonis viris, dicebantur fecisse; nobis & fratribus nostris per ipsum inquisitorem sub manibus publicis exhibitis & ostensis, dilectis filiis nostris Berengario, titulo sanctorum Nerei & Achillei, & Stephano, titulo sancti Cyriaci in Thermis, presbyteris, ac Landulpho sancti Angeli diacono, cardinalibus; de quorum providentia, experientia, & fidelitate, indubitatam fiduciam obtinemus; commisimus & mandavimus, ut ipsi cum præfatis magistro & præceptoribus inquirerent, tam contra ipsos & alias singulares personas dicti ordinis generaliter, quam contra ipsum ordinem, super præmissis, cum diligentia veritatem: & quicquid super his invenirent, nobis referre; ac eorum confessiones & depositiones, per manum publicam in scriptis redactas, nostro apostolatui deferre ac præsentare curarent: eisdem magistro & præceptoribus absolutionis beneficium, a sententia excommunicationis, quam pro præmissis, si vera essent, incurrerant, si absolutionem humiliter & devote peterent ut debebant, juxta formam ecclesiæ impensuri. Qui cardinales ad ipsos magistrum & præceptores personaliter accedentes, eis sui adventus causam exposuerunt.

Et quoniam personæ ipsorum & aliorum Templariorum in regno Franciæ consistentium, nobis traditæ fuerant: quod libere absque metu cujusquam, plene & pure super præmissis omnibus, ipsis cardinalibus dicerent veritatem, eis auctoritate apostolica injunxerunt. Qui magister & præceptores Franciæ, terræ ultramarinæ, Normanniæ, Aquitaniæ, ac Pictaviæ, coram ipsis tribus cardinalibus, præsentibus quatuor tabellionibus publicis, & multis bonis aliis viris, ad sancta Dei evangelia ab eis corporaliter tacta præstito juramento, quod super præmissis omnibus meram & plenam dicerent veritatem, coram ipsis singulariter, libere ac sponte, absque coactione qualibet & terrore, deposuerunt, & confessi fuerunt, inter cetera, Christi abnegationem, & spuitionem super crucem, cum in ordine Templi recepti fuerunt; & quidam ex eis se sub eadem forma, scilicet cum abnegatione Christi, & spuitione super crucem, fratres milites recepisse. Sunt etiam quidam ex eis, quædam alia horribilia & inhonesta confessi: quæ, ut eorum ad præsens parcamus verecundiæ, subticemus. Dixerunt præterea & confessi fuerunt, esse vera quæ in eorum confessionibus & depositionibus continentur, quas dudum fecerant coram inquisitore hæreticæ pravitatis. Quæ confessiones & depositiones dictorum magistri & præceptorum, in scripturam publicam per quatuor tabelliones publicos redactæ, in ipsorum magistri & præceptorum, & quorumdam aliorum bonorum virorum præsentia; ac deinde interposito aliquorum dierum spatio, coram ipsis eisdem lectæ fuerunt de mandato & in præsentia cardinalium prædictorum, & in suo vulgari expositæ

A cuilibet eorumdem. Qui perseverantes in illis, eas expresse ac sponte, prout recitatæ fuerant, approbarunt. Et post confessiones & depositiones hujusmodi, ab ipsis cardinalibus, ab excommunicatione, quam pro præmissis incurrerant, absolutionem flexis genibus, manibusque copulosis, humiliter & devote, ac cum lacrymarum effusione non modica, petierunt.

Ipsi vero cardinales, quia ecclesia non claudit gremium redeunti, ab eisdem magistro & præceptoribus hæresi abjurata expresse, ipsis secundum formam ecclesiæ, auctoritate nostra absolutionis beneficium impenderunt: ac deinde ad nostram præsentiam redeuntes, confessiones & depositiones prælibatorum magistri & præceptorum, in scripturam B publicam per manus publicas, ut dictum est, redactas, nobis præsentaverunt; & quæ cum dictis magistro & præceptoribus fecerant, retulerunt. Ex quibus confessionibus, & depositionibus, ac relatione, invenimus, sæpe fatos magistrum, & fratres, in præmissis, & circa præmissa, licet quosdam ex eis in pluribus, & alios in paucioribus, graviter deliquisse. Verum quia universis mundi partibus, per quas idem ordo diffunditur, ac fratres degunt ipsius, super his non possumus inquirere per nos ipsos: fraternitati vestræ de fratrum nostrorum consilio, per apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel quilibet vestrum, videlicet in suis civitate C & diœcesi, una cum venerabilibus fratribus nostris patriarcha Jerosolymitano, ac archiepiscopo Eboracensi, Lincolniensi, Cicestriensi, & Aurelianensi episcopis; & dilectis filiis de Loryngiaco Parisiensis diœcesis, & sancti Germani de Pratis juxta Parisios, monasteriorum abbatibus; ac magistris Richardo de Vauro canonico Narbonensi, capellano nostro, nostrique palatii auditore causarum, & Guidone de Vichio, rectore ecclesiæ de Hoshe Londoniensis diœcesis, vel octo, septem, sex, quinque, quatuor, tribus, duobus, aut uno ex ipsis, quos vobis in hac parte propter negotii magnitudinem duximus adjungendos, vocatis per publicum citationis edictum, per vos & ipsos adjunctos, vel eorum aliquos, seu aliquem, in locis de quibus vobis & eis videbitur faciendum, qui fuerint evocandi, contra singulares personas, & fratres dicti ordinis, in civitatibus & diœcesibus vestris degentes, etiamsi aliunde venerint, vel illuc adducti forsan exstiterint, super articulis, quos vobis sub bulla nostra inclusos transmittimus, & super aliis de quibus prudentiæ vestræ videbitur expedire, veritatem cum diligentia inquiratis.

Volumus insuper quod inquisitione, seu inquisitionibus hujusmodi factis, per provinciale concilium, contra ipsas singulares personas, & fratres qui in eadem provincia fuerint, seu pro eis super E his, de quibus contra eos inquisitum exstiterit, absolutoria seu condemnatoria sententia, juxta juris exigentiam proferatur: inquisitore nihilominus, seu inquisitoribus ejusdem pravitatis hæreticæ, in ipsa provincia per sedem apostolicam deputatis, tam ad dictas inquisitiones, quam ad hujusmodi prolationem sententiæ admissis, si ad eas vobiscum voluerint interesse. Proviso, quod de inquirendo, vel sententiando contra Magistrum, & Præcepeorem dicti ordinis in regno Angliæ constitutum, contra quos per certas personas inquiri mandavimus, vos intromittere nullatenus præsumatis. Datæ Pictavis secundo Idus Augusti, pontificatus nostri anno tertio.

ANNO CHRISTI 1309.

Certificatorium Londonensis episcopi super citatione Concilii.

REverendo in Christo patri domino Roberto Dei gratia Cantuariensi archiepiscopo, totius Angliæ primati; Radulphus permissione divina Londoniensis episcopus, salutem, cum omni obedientia, reverentia, & honore. Litteras vestras recepimus, tenorem qui sequitur continentes:

» Robertus permissione divina Cantuariensis archi-
» episcopus, totius Angliæ primas, venerabili fratri
» Roberto Dei gratia Londoniensi episcopo salutem,
» & fraternam in Domino caritatem. Injunctum no-
» bis, vobis, & aliis nostræ Cantuariensis provinciæ
» suffraganeis, necnon & ceteris prælatis ecclesiarum,
» tam exemptis, quam non exemptis nostræ provin-
» ciæ, universis, mandarum Apostolicum, ut circa
» ea, quæ in ecclesia Anglicana correctionis & re-
» formationis limam exposcunt, juxta Apostolicarum,
» quarum vobis copiam alias transmisimus, seriem
» litterarum, subtiliter inquiramus, & fideliter con-
» scribamus, ad generalis concilii notitiam deferen-
» da, nos compellit provinciale concilium convoca-
» re: ut in eo, de eisdem articulis, & aliis quibus-
» dam arduis negotiis, ecclesiam Anglicanam tan-
» gentibus, ad invicem pertractemus, tractemus & or-
» dinemus, quod ad honorem Dei & ipsius ecclesiæ
» cedat, & saluti congruat animarum. In quo sen-
» tentiæ absolutoriæ vel condemnatoriæ, contra sin-
» gulares personas ordinis militiæ Templi, in nostra
» provincia existentes, juxta formam mandati apo-
» stolici, danre Domino proferentur. Fraternitati igi-
» tur vestræ committimus, & firmiter injungendo
» mandamus, quatenus venerabiles fratres nostros,
» episcopos, electos, confirmatos, abbates, priores
» electivos plenum conventum habentes, abbates su-
» pra se non habentes, decanos, præpositos, archi-
» presbyteros, & capitula, ac collegia universa, nec-
» non & clerum cujuslibet diœcesis nostræ Cantua-
» riensis provinciæ, tam exemptos, quam non exem-
» tos, citetis seu citari faciatis peremptorie; quod
» iidem venerabiles fratres, episcopi, electi, abbates,
» priores, decani, præpositi, archipresbyteri, archi-
» diaconi, personaliter, prædicta quoque capitula,
» collegia per unum, clerus quoque cujuslibet diœ-
» cesis per duos procuratores idoneos, compareant
» coram nobis, die Lunæ proximo post festum sancti
» Edmundi regis, in ecclesia sancti Pauli Londonien-
» sis, super præmissis omnibus tractaturi: suum quo-
» que ad ea quæ, inspirante Domino, providebun-
» tur ibidem, pro seipsis & aliis a quibus mittuntur,
» plenum adhibituri consensum: ulterius quoque fa-
» cturi & recepturi, cum continuatione & proroga-
» tione dierum, usque ad finem nostri ejusdem con-
» cilii, quod fuerit faciendum. Vos enim præmuni-
» mus, & ceteros citandos per vos præmuniri man-
» damus, quod absentes in numero supradicto, nisi
» propter evidentes causas & rationabiles, de quibus
» fidem faciant, fuerint impediti, tamquam inobe-
» dientes & contumaces, juxta juris exigentiam pu-
» niemus. Vos etiam peremptorie citamus ad hoc
» idem, clerumque vestræ diœcesis per vos citari man-
» damus in forma superius annotata. Quid autem in
» præmissis feceritis, nos dictis die & loco certificare
» curetis per vestras litteras patentes harum seriem
» continentes: & ceteris nostris suffraganeis antedictis
» injungatis, ut nos ipsis die & loco certificent per
» suas patentes litteras, qualiter hoc præsens nostrum
» mandarum fuerint exsecuti. Datæ apud Wengham,
» VI. Non. Octobris, anno Domini MCCCIX. con-
» secrationis nostræ XVI.

Volentes igitur huic mandato parere reverenter, venerabiles fratres vestros episcopos, & tunc electos confirmatos vestræ Cantuariensis provinciæ, peremptorie citavimus, ac per ipsos . . . . abbates, priores electivos plenum capitulum habentes, abbates supra se non habentes, decanos, præpositos, archipresbyteros, archidiaconos, & capitula ac collegia universa, necnon & clerum singulorum diœcesum dictæ vestræ Cantuariensis provinciæ, tam exemptos quam non exemptos, peremptorie citari fecimus seu mandavimus; quod iidem episcopi, electi, abbates, priores, decani, præpositi, archipresbyteri, & archidiaconi personaliter, prædicta quoque capitula, collegia per unum, clerus quoque cujuslibet diœcesis per duos procuratores idoneos, coram vobis compareant die Lunæ proximo post festum sancti Edmundi regis, in ecclesia sancti Pauli Londoniensis, super iis quæ in præscriptis litteris vestris continentur tractaturi; suumque ad ea, quæ inspirante Domino providebuntur ibidem, pro seipsis & aliis a quibus mittentur, plenum consensum abhibituri; ulterius quoque facturi & recepturi cum continuarione & prorogarione dierum, usque ad finem vestri concilii, quod fuerit faciendum. Prædictos insuper omnes & singulos præmuniri fecimus, quod absentes in termino supradicto, nisi de evidenti impedimento & rationabili, in ea parte sufficienter fecerint fidem, tamquam inobedientes & contumaces juxta juris exigentiam puniatis. Nos vero ad diem supradictum, auxiliante Domino, comparebimus, clerum quoque nostræ diœcesis, ad hoc idem citari fecimus, juxta formam in litteris vestris superius annotatam. Injunximus etiam ceteris suffraganeis vestris antedictis, ut vos similiter ipsis die & loco certificent per suas patentes litteras, qualiter dictum mandatum vestrum fuerint exsecuti. In cujus rei testimonium has litteras patentes reverendæ paternitati vestræ transmittimus, sigillo nostro signatas. Datæ apud Stebbenherh, nono Kalend. Decembris, anno Domini MCCCIX.

ANNO CHRISTI 1309.

Digitized by Google

Anno Christi 1309.

CONCILIUM POSONIENSE, IN HUNGARIA,

Anno Christi 1309.

a Gentili Cardinale ſedis Apoſtolicæ legato, tempore Clementis Papæ V. anno Domini MCCCIX. celebratum; a Clemente VI. anno Domini MCCCXLVI. confirmatum.

Edidit Odericus Reynaldus, tomo XVI. Annal. Eccleſ. ad annum 1346. num. 72.

Tituli Capitum.

I. *De non offendendis prælatis.*
II. *Ut nulla eccleſiaſtica perſona præbeat auxilium, conſilium, vel favorem, alicui laico contra eccleſias, eccleſiaſticaſque perſonas.*
III. *Ne quis recipiat eccleſiaſticum beneficium de manu laici.*
IV. *De non occupandis, & occupatis reſtituendis bonis eccleſiaſticis.*
V. *De pœna publicorum concubinariorum.*
VI. *De prohibita depradatione.*
VII. *De his qui contumaciter ſuſtinent excommunicationem.*
VIII. *Ne aliqua fidelis alicui infideli matrimonialiter copuletur.*
IX. *De obſervantia mandatorum Apoſtolicæ ſedis, & Legatorum ipſius.*

Præfatio.

In nomine Domini, amen.

ANno ejuſdem MCCCIX. Indictione ſeptima, pontificatus domini Clementis Papæ V. anno quarto. Incipiunt conſtitutiones editæ per reverendum patrem dominum Gentilem, Dei gratia tituli ſancti Martini in Montibus preſbyterum cardinalem in regno Hungariæ, Poloniæ, ac partibus illis conterminis, Apoſtolicæ ſedis Legatum. Et primo proœmium ſuper ſtatu regni.

Frater Gentilis miſeratione divina tituli ſancti Martini in Montibus preſbyter cardinalis, Apoſtolicæ ſedis Legatus, ad futuram rei memoriam.

VArietati morborum diverſa medici medicamenta propinant, & ipſorum morborum qualitatibus, ſecundum artis peritiam, efficacibus remediis exquiſitis, aliquibus gravioribus ferrum adhibent, quibuſdam ignem adjiciunt; aliis vero qui levi poſſunt fomento ſanitatem recipere, facilia medicamentorum antidota ſubminiſtrant. Sic & Dominus noſter Jeſus Chriſtus, ſub figura Samaritani, medici formam aſſumens, vulneribus infudit vinum & oleum fauciati. Nos itaque ad regnum Hungariæ, ab eo qui pacifici regis & ſummi medici locum tenet in terris, cum pleno legationis officio, licet immeriti, deſtinati: attendentes, regnum ipſum infirmitatibus variis & gravibus laborare; ac præterea informati exemplo Domini Jeſu, medicorum præcipui; diverſitati infirmitatum hujuſmodi, etſi non omnibus, magis tamen letalibus, cupientes diverſas & congruas adhibere medelas: infraſcriptas conſtitutiones, de prælatorum dicti regni, ac per nos concilii congregati conſilio & aſſenſu, auctoritate qua fungimur, duximus promulgandas.

A

Caput primum.

I. *De non offendendis prælatis.*

CUm Apoſtolicam ſedem, in qua Chriſtus catholicæ fidei poſuit fundamentum, Chriſtianorum matrem eſſe voluerit & magiſtram: non eſt dubium, quin Chriſtus ipſe graviter offendatur, ſi matrem filius, & magiſtram diſcipulus dehonorat. Quia igitur ipſi Apoſtolicæ ſedi non eſt poſſibile, cunctos filios & devotos, materno affectu, & ſuo B magiſterio præſentialiter confovere: debitum apoſtolicæ ſervituris explere nititur, modo per epiſcopos, immo per archiepiſcopos, nonnumquam & per legatos a latere ſuo miſſos; quos, quia ejus privilegio gaudent, cujus legatione funguntur, a cunctis Chriſti fidelibus tamquam Apoſtolicam ſedem, immo Chriſtum, qui in eis ſe recipi prædicat & audiri, honorari convenit & foveri. Verumtamen fuerunt & ſunt nonnulli, quos termini noſtræ legationis includunt, ſicut fide digna relatione percepimus; qui licet glorientur nomine Chriſtiano, ad ipſum tamen C Chriſtum & Apoſtolicam ſedem debitam reverentiam non habentes, epiſcopos, archiepiſcopos, & legatos hujuſmodi, doctores catholicæ fidei & magiſtros, ipſius Chriſti vero vicarios & legatos, hoſtiliter inſequi, auſu ſacrilego capere, & percutere, quandoque nequiter carceri mancipare, nonnumquam inhumaniter perimere, non verentur. In quo quantum Chriſti fidei devotio minoratur, evidenter intelligit qui prudenter attendit. Proinde nos qui ex injuncto nobis legationis officio ſedem Apoſtolicam, licet immeriti, repræſentamus: cupientes omnes & ſingulos noſtræ legationi commiſſos de tam D nefandis exceſſibus coërcere, præſenti decreto ſtatuimus, ut nullus de cetero in Dei offenſam, Apoſtolicæ ſedis contemptum, & catholicæ fidei læſionem, præſumat tantum facinus attentare. Si quis autem propriæ inimicus ſalutis, reverentia religionis rejecta, divinis & humanis legibus incivili damnatione calcatis, præmiſſum ſcelus exercere præſumpſerit, per ſe vel per alium, publice vel occulte: eum excommunicatum & a totius Chriſtianitatis conſortio ſeparatum publice nunciantes, qua fungimur auctoritate, privamus omnibus privilegiis, indulgentiis, feudis, gratiis, & beneficiis quibuſcumque, ei ab eccleſia quacumque conceſſis: E omnibus ad quos pertinet eorum ordinatio, ſeu diſpoſitio, diſponendi poteſtatem liberam concedentes: terram ſuam nihilominus, & quamlibet aliam quæ ſibi adhærere præſumpſerit, interdicto eccleſiaſtico ſupponentes. Et ne minus vindictæ quam exceſſus memoria prorogetur, decrevimus ut filii talium, in clericorum collegium nullatenus admittantur; nec in domibus regularibus, alicujus prælationis aſſequantur honorem: quod contra factum fuerit, irritum decernentes; niſi cum eis per ſedem Apoſtolicam, vel legatum de latere, fuerit diſpen-

Digitized by

ANNO CHRISTI 1309.

sarum. Et quia dignum est, ut is, qui tot præsumit offendere, pœna multiplici castigetur: omnes eorum vassallos, castellanos, comites, jobagiones, & officiales alios, quovis nomine censeantur, a fidelitate, homagio, & qualibet alia præstatione, qua eis tenebantur adstricti, qua fungimur auctoritate, absolvimus: donec ad gremium sanctæ matris ecclesiæ humiliter redeuntes, absolutionis beneficium meruerint obtinere. Quod si eis in prædicta excommunicatione manentibus adhærere forte præsumpserint: illos eadem cum ipsis pœna statuimus excommunicationis involvi.

Ceterum ut dictorum sacrilegorum pœna, sit aliorum cautela: inhibemus venerabilibus in Christo archiepiscopis, & episcopis, & aliis ecclesiarum prælatis, eorumque vicem gerentibus, & ecclesiasticis personis, sæcularibus & religiosis, necnon ecclesiarum capitulis & conventibus, exemptis & non exemptis, Cisterciensis, Præmonstratensis, sancti Benedicti, Minorum, Prædicatorum, sancti Augustini, & aliorum ordinum, necnon magistris, præceptoribus, & fratribus militiæ Templi, sancti Joannis Hierosolymitani Hospitalis, & beatæ Mariæ Teutonicorum, sub nostra legatione manentibus, non obstantibus aliquibus privilegiis, indulgentiis, & litteris, eis vel eorum aliquibus, aut ipsorum ordinibus, a præfata sede concessis; ne ipsi, vel aliorum aliquis, vel aliqui, corpora illorum, qui sine digna & debita satisfactione decesserint, tumulare, aut tumulationi eorum quoquo modo interesse, præsumant. Si quis autem prædictorum, contra præmissam inhibitionem nostram venire tentaverit; excommunicationis vinculo se noverit innodatum, majori pœna pro tanta inobedientia puniendum; & loca nihilominus, in quibus talium corpora sepulta fuerint, ecclesiastico supposita interdicto. Publicata Posonii, IV. Idus Novembris.

II. *Ut nulla ecclesiastica persona præbeat auxilium, consilium, vel favorem, alicui laico contra ecclesias ecclesiasticasque personas.*

Illi procul dubio sunt majori pœna plectendi, qui nituntur offendere, quod totis suis viribus defendere tenebantur. Cum igitur personæ ecclesiasticæ singulariter teneantur tueri ecclesiam, a qua suam tuitionem recipiunt: præsenti decreto statuimus, ut nulla ecclesiastica persona, exempta vel non exempta, cujuscumque præeminentiæ, status, aut dignitatis existat, etiamsi pontificali fulgeat dignitate, præbeat alicui laïco cujuscumque dignitatis aut conditionis existat, contra ecclesias ecclesiasticasve personas, consilium, auxilium, vel favorem, publice vel occulte. Si quis autem, ecclesiastico honore postposito, contra tam salubre statutum venire præsumpserit: ipso facto sententiam excommunicationis incurrat. Et nihilominus si inferior episcopo fuerit, episcopus suus contra eum ad privationem ecclesiastici commodi & honoris procedere; si vero episcopus metropolitanus, sui suffraganei excessum hujusmodi teneantur, quam cito commode poterunt, sedi apostolicæ nunciare. Publicata Posonii, IV. Idus Novembris.

III. *Ne quis recipiat ecclesiasticum beneficium de manu laici.*

Præsentis constitutionis auctoritate, sacro approbante concilio inhibemus, ne quis archiepiscopatum, episcopatum, dignitatem aliquam inferiorem, personatum, parochialem ecclesiam, cum cura vel sine cura beneficium aliquod ecclesiasticum, seu alicujus prædictorum administrationem vel detentionem, de manu laïcali recipere, vel jam recepta tenere, sub quovis colore præsumat. Si quis autem contra fecerit, vel sic receptum beneficium, eo ipso, & nisi locum, quem sub crimine tantæ inobedientiæ tantæque ambitionis taliter jam recepit, vel in futurum recipiet, resipiscendo deseruerit liberaliter, infra duorum mensium spatium a publicatione constitutionis præsentis quoad jam recepta; a receptionis vero tempore, quoad ea quæ deinceps continget sic recipi, numerandum: ad quodlibet aliud inhabilis ipso facto reddatur: ita ut ad dignitatem vel beneficium ecclesiasticum nullo unquam tempore, absque dispensatione apostolicæ sedis vel nostra, eligi valeat vel assumi. Insuper, ut quantum excesserit, pœna docente recognoscat: si quam dignitatem, personatum, vel beneficium aliquod cum cura vel sine cura, sic recipiens vel detinens, &, ut præmittitur, non dimittens, canonice forsan obtineat; ea vel eo sit præsentis constitutionis vigore ipso facto privatus. Indignum enim fore censemus, ut ecclesiastico beneficio gaudeant, qui eam tam refandis ausibus despectui habuerunt. Injungimus quoque, ac in virtute sanctæ obedientiæ, necnon sub excommunicationis pœna, præcipiendo mandamus omnibus & singulis, tam clericis, quam laïcis, rusticis, jobagionibus, vassallis, castellanis, comitibus, & officialibus aliis, quocumque modo subjectionis adstrictis dignitati, personatui, vel beneficio taliter occupatis, quod occupatori vel detentori prædictis in nullo pareant vel intendant. Qui vero temere contra fecerit, si universitas fuerit, interdicti; si autem singularis persona, excommunicationis sententiæ se noverit subjacere. Publicata Posonii, IV. Idus Novembris.

IV. *De non occupandis, & occupatis restituendis bonis ecclesiasticis.*

Cum multa providentia fuerit olim a felicis recordationis Benedicto Papa XI. apostolicæ sedis legato, dum in his partibus fungeretur legationis officio, constitutum; quod nullus invadere, occupare, illicite detinere præsumeret decimas, tributa, castra, villas, munitiones, possessiones, & bona ad ecclesias & pia ac religiosa loca, & ecclesias ac personas ecclesiasticas spectantia ac pertinentia quoquo modo; sententia excommunicationis prolata in hujusmodi invasores, occupatores, illicitos detentores. Sed quia propter præsumptiones, & quorumdam cupiditates, nullus fructus hactenus aut rarus ex pradicta constitutione provenit: nos tantis animarum periculis præcavere volentes, ne tam salubre statutum videatur in desuetudinem abiisse, & ab hujusmodi præsumptoribus ejus ignorantia prætendatur, prædictum statutum duximus innovandum. Et ipsum in suo robore permanere, ac inviolabiliter observari volentes, adjicimus; ut quicumque propter invasionem, occupationem, & illicitam detentionem dictarum rerum, excommunicatione auctoritate prædicti statuti ligatus, infra trium mensium spatium, invasa, spoliata, occupata, & detenta hujusmodi non restituerit spoliatis, omnes eorum vassalli, jobagiones, castellani, comites, & officiales alii, quocumque nomine censeantur, homagio & qualibet præstatione, qua eis juramento, pacto, consuetudine, vel qualibet alia firmitate vallata, tenebantur adstricti, sint absoluti & liberi, præsentis auctoritate decreti; donec ad cor

Digitized by Google

Anno Christi 1309.

humiliter redeuntes, satisfactionem debitam impenderint de præmissis. Quod si perseverantibus in hujusmodi contumacia & contemptu adhæserint: qui eos in peccatis fovere satagunt, excommunicationis vinculo sint ligati; & terra quæ eis medio tempore obediens fuerit, ecclesiastico supposita interdicto: quod interdictum omnes & singuli archiepiscopi & episcopi, & alii ecclesiarum prælati, capellæ & conventus, tam regulares quam sæculares, exempti & non exempti, Cisterciensium, Præmonstratensium, sancti Benedicti, ac Prædicatorum, & Minorum, Eremitarum sancti Augustini, aliorumque approbatorum ordinum, necnon magister, & præceptores, milites Templi & Hospitalis sancti Joannis Jerosolymitani, ac beatæ Mariæ Teutonicorum, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna, servare inviolabiliter teneantur. Et nihilominus si sine debita satisfactione decesserint, prædictorum omnium corpora perpetuo ecclesiastica careant sepultura. Non enim debet illi ecclesiæ beneficium subvenire, qui dum viveret, ecclesiam hostiliter impugnavit. Publicata Posonii, IV. Idus Novembris.

V. *De pœna publicorum concubinariorum.*

Almæ matris ecclesiæ, quæ plerumque rationabiliter ordinat & consulte, quæ suadente subjectorum utilitate, postmodum consultius ac rationabilius revocat, aliquando suberahit, addit quandoque pariter & commutat in melius, imitantes exempla: constitutionem [a] bonæ memoriæ Philippi quondam Firmani episcopi in regno Hungariæ, ac partibus aliis nostræ jurisdictioni subjectis Apostolicæ sedis Legati, contra publicos concubinarios editam, a felicis recordationis Benedicto Papa XI. tunc in regno & partibus supradictis Legato sedis Apostolicæ confirmatam, quibusdam additis & subtractis, juxta infrascriptam modificationem, in posterum observari præcipimus. Ad ipsius quidem temperandum rigorem, animarum zelus, quas ex illius contemptu quali continuo peccatorum sordibus fœdari conspicimus, nos inducit, spes recuperationis hortatur. Confidimus enim, quod spirituali pœna, excommunicationis videlicet, quæ quavis fine comparatione periculosior, minus tamen peccatis exigentibus formidatur, in temporalem mutata vindictam, subditorum mutabuntur & mores. Decreto igitur præsenti statuimus, ut quicumque clericus contra ipsius constitutionis vigorem deinceps deliquerit; excommunicationis pœna in ea contenta, propter causas prædictas, cessante, quartæ partis reddituum beneficiorum suorum, præsentis constitutionis auctoritate, damnationi subjicear. Quia vero nihil prodest jura condere, nisi foret qui ea executioni mandaret: omnibus episcopis, eorumque superioribus, necnon singulis ecclesiarum prælatis, de jure vel antiqua consuetudine jurisdictionem habentibus, in virtute sanctæ obedientiæ, ac sub excommunicationis pœna; quam, si ad hujusmodi constitutionis observantiam negligentes fuerint vel remissi, ipso facto incurrant; districte præcipimus, quatenus a subditis suis, qui contra ipsam constitutionem excesserint, pœnam præfatam integraliter exigant: ipsius quidem parte dimidia in exigentis, reliqua vero parte in pauperum usus, seu ecclesiæ exigenti commissæ commodum convertenda. Prædicta autem condemnatio tamdiu cum exactione debita repetatur: quousque mores suos & vitam, quoad præmissa, curaverint emendare. Ad quod etiam corporalis pœna, si superior suus expedire crediderit, A indicatur. Publicata Posonii, IV. Id. Novembus.

[a] Conc. Bud. an. 1279. c. 17.

VI. *De prohibita depredatione.*

Anno Christi 1309.

Cum Christus vera pax de summis cælorum descenderit, ut quam mundus dare non potest, suis fidelibus pacem daret: profecto non est membrum Christi, nec ejus ecclesiæ, qui pacem suam non recipit, vel qui, ne alii recipiant, suis perversis actibus causam præstat. Cum itaque in regno Hungariæ, olim in pulcritudine pacis æmulus, & discordiæ seminator, diu procuraverit operatæ pacis exsilium, immittendo guerrarum discrimina, & deprædationes seu disturbationes per perversos homines membra B sua inhumaniter exercendo; propter quæ pax & concordia extra dicti regni terminos diu, quod dolenter referimus, exsulavit: nos qui præfati regni & incolarum ejus specialem curam suscepimus, ipsorum pacifico statui providere desiderabiliter affectantes; statuimus, sacro approbante concilio, ut omnes & singuli, cujuscumque dignitatis, conditionis, aut status extiterint, qui in regno Hungariæ præfato deprædationes seu disrobationes publicas, per quas pax & tranquillitas dicti regni ut plurimum impeditur, per se vel per alium publice exercere; vel qui aliter ipsius regni statum pacificum impedire præsumpserit; nisi per episcopum proprium monitus, quod ipse episcopus in virtute obedientiæ teneatur, C infra octo dies vitam suam melius consulte correxerit; exsi clericus fuerit exemptus vel non exemptus, beneficiis privatus, ipso facto excommunicatione, qua Deus iratus percutit, sit ligatus. Publicata Posonii, IV. Id. Novembris.

VII. *De his qui contumaciter sustinent excommunicationem.*

Cum peccata tanto gravius deprimant atque laborfosius exstirpentur, quanto invaluerint consuetudine longiori: præsenti constitutione, sacro approbante concilio, duximus statuendum: quod si quis clericus vel laïcus, cujuscumque status aut condi- D tionis exsistat, aliquam de constitutionibus nostris transgrediens, quas contra recusantes dictum Carolum pro Rege naturali Hungariæ recipere & habere, vel alium advocantes vel nominantes, seu recusationi, advocationi, vel nominationi hujusmodi consentientes seu faventes, ac etiam contra occupatores regalium generalium, vel ecclesiasticorum bonorum, contra eos quoque qui in regnum prædictum, archiepiscopos, episcopos, vel l gatos manus injecerint violentas; necnon contra occupatores & detentores sacræ coronæ, eorumque fautores, edidimus; majoris excommunicationis sententiam in præfatis constitutionibus, seu aliqua earum contentam, quod absit, incurrerit, quam citius commode E poterit, cum debita instantia, illius absolutionem efficaciter obtinere procuret. Qui vero concepta malitia, sive damnosa negligentia, excommunicatione hujusmodi per annum sustinuerit animo indurato; contra eum, per prælatum ad quem de jure pertinere dignoscitur, seu per Inquisitores hæreticæ pravitatis, bonis pro facto jure confiscatis ipsius, tamquam contra hæreticum procedatur. Publicata Posonii, IV. Id. Novembris.

VIII. *Ne aliqua fidelis alicui infideli matrimonialiter jungatur.*

Ut fides Catholica, quæ scissuram erroris cujuslibet aspernatur, nullius schismatis, vel fermento pravitatis hæreticæ maculetur: de consilio & assensu præsentis concilii, perpetuo prohibemus edicto,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1309.

ut nullus noſtræ legationi ſubjectus, qui vult reputari & haberi Catholicus, præſumat de cetero, hæretico, Patareno, Gazano, ſchiſmatico, vel alteri fidei Chriſtianæ contrario, maxime Ruthenis, Bulgaris, Raſciis, Lituanis, in errore manentibus; (qui, ſicut fide dignorum teſtimonia præſtantur, in diminutionem Catholicæ fidei, opprobrium Jeſu Chriſti, & ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ, quæ eſt veræ fidei fundamentum, non ſolum ſacri baptiſmatis reiterant ſacramentum; verum alia Catholicæ eccleſiæ ſalutifera ſacramenta damnabiliter contemnentes, habent deſpectui; fidei veritatem, in qua fidelibus ſalus datur, abnegant, & eis diverſis modis & variis injuriam irrogare conantur;) filiam, neptem, conſanguineam ſuam connubio tradere, vel eas eis modo aliquo copulare: cum hoc ſit in prædictæ fidei Chriſtianæ detrimentum non modicum & jacturam. Nam ſicut didicimus ab experto, viri ab unitate fidei Catholicæ ſeparari, uxores ſuas, quantumvis Catholicas, inſtigante diabolo, ad infidelitatis errorem trahunt potius quam trahantur. Qui vero contra inhibitionem præſentem, filiam, neptem, vel conſanguineam ſuam prædictis peſtiferis hominibus; qui, quantum in eis eſt, Catholicam fidem, ſine qua nullus omnino ſalvatur, nituntur confundere, dederit, aut danti conſenſerit, vel ex propoſito & ſcienter hujuſmodi ſceleſtis nuptiis adhæſerit; mulier etiam data vel tradita, quæ eiſdem conſenſerit; cum per hoc in Chriſtiana religione ſciſſuram & maculam ponere ſatagat, ac per hoc hæreticæ pravitati favere: eo ipſo excommunicationis mucrone percuſſum ſe noverit, & eccleſiaſtica ſepultura privatum. Volumus autem, & in virtute obedientiæ diſtricte præcipimus archiepiſcopo, vel epiſcopo, in cujus diœceſi contemptor hujuſmodi moram trahit, quod cum excommunicatum denunciet, & ab omnibus evitandum: & ſi infra menſem corde contrito & humiliato non redierit ad eccleſiæ unitatem, de tanta injuria irrogata nomini Chriſtiano, & fidei orthodoxæ, condignam ſatisfactionem & debitam impenſurus; ex tunc contra eum, tamquam contra fautores hæreticorum, & inimicos fidei Chriſtianæ, procedatur juxta ſanctiones canonicas & civiles. Publicata Poſonii, IV. Idus Novembris.

IX. *De obſervantia mandatorum ſedis Apoſtolicæ, & Legatorum ipſius.*

Cum Apoſtolica ſedes ad obedientiam omnibus ſingulari privilegio proponatur: dolemus quod quidam, quos termini noſtræ legationis includunt, bonum obedientiæ pervertentes, ipſius Apoſtolicæ ſedis, vel etiam Legatorum ejus, qui in decreta ſibi provincia ſecundum in obedientia & reverentia locum tenent, ipſius obedientiæ debito reverenter ſubtracto, mandatis, ſive in recipiendis canonicis, ſive in cuſtodiendis ſententiis, ſive in quibuſvis præceptionibus obſervandis, aliorum damnabiliter voluntatem præponunt: & non attendentes, quod *quaſi peccatum ariolandi eſt repugnare, & quaſi ſcelus idololatriæ nolle acquieſcere*, pœnæ inobedientiæ debitæ ſe ſupponunt. Quod in terra Poloniæ, (maxime per nonnullos epiſcopos & capitula, quæ præſertim pro aliquibus recipiendis canonicis, niſi de ſuorum ſuperiorum voluntate procedat, ab eadem Sede vel Legato ipſius directis litteris obedire contemnunt,) factum eſſe frequentius, noſtris auribus eſt relatum. Proinde noſtro commiſſos regimini, in bono perfectæ obedientiæ, ſine qua infidelis quiſque convincitur, etiamſi fidelis eſſe videatur, obſervari ferventi deſiderio affectantes: monemus omnes & ſingulos, archiepiſcopum, epiſcopos, electos, abbates, priores, eccleſiarum quoque capitula prædictæ terræ Poloniæ, ut non obſtante ſuorum ſuperiorum voluntate contraria, dictæ Sedis, Legatorumque ipſius mandata ſic reverenter recipiant, & obedienter adimpleant, quod meritum obedientiæ non amittant: ſcituri, quod ſi mandata hujuſmodi per inobedientiæ vitium non duxerint adimplendum, eos taliter puniemus, quod pœna docente cognoſcent, quam grave ſit eorum juſſionibus contraire. Publicata, ut ſupra.

Datum Poſonii, IV. Idus Novembris, pontificatus domini Clementis Papæ V. anno quarto.

Ejuſdem concilii confirmatio per Clementem VI. anno Domini MCCCXLVI.

PEtitio pro parte venerabilis fratris noſtri Apetziconis, epiſcopi Lubucenſis, nobis exhibita, continebat, quod dudum bonæ memoriæ Gentilis, tituli ſancti Martini in Montibus preſbyter cardinalis, in regno Hungariæ, ac provincia Poloniæ, infra quam eccleſia Lubucenſis exiſtit, ac quibuſcumque aliis terris eidem regno adjacentibus, auctoritate ſedis Apoſtolicæ, plenæ legationis fungens officio, in concilio videlicet per eum apud Poſonium Strigonienſis diœceſis, conſtitutum in dicto regno Hungariæ, celebrato; nonnullas conſtitutiones pro libertate ac utilitate eccleſiarum, ac earum prælatorum, & aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, infra fines legationis ſuæ conſidentium, edidit utiles & ſalubres inhibitiones, prohibitiones, decreti interpoſitiones; ac communicationis, ſuſpenſionis, & interdicti ſententias, & nonnullas pœnas alias continentes, prout in litteris præfati cardinalis inde confectis, ipſius ſigillo munitis: (quarum quidem conſtitutionum certa capitula de verbo ad verbum præſentibus inſeri fecimus,) continetur. Quare pro parte dicti epiſcopi nobis exſtitit humiliter ſupplicatum, ut capitula prædicta, & omnia in eis contenta, cum præfatæ litteræ timeantur vetuſtate conſumi, fulcire Apoſtolico munimine dignaremur.

Nos igitur eccleſias, & earum prælatos, ac perſonas eccleſiaſticas prædictas in ſuis libertatibus ac utilitatibus, quantum cum Deo poſſumus, confovere volentes, ipſius epiſcopi ſupplicationibus inclinati, capitula prædicta rata & grata habentes, illa auctoritate Apoſtolica ex certa ſcientia confirmamus. Tenores autem dictorum capitulorum tales ſunt:

In nomine Domini, amen. Anno ejuſdem MCCCIX. &c. *ut ſupra, pag.* 1295. C.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam noſtræ confirmationis infringere: &c. Datum Avinione, IV. Non. Septembris, pontificatus noſtri anno quinto.

1. Reg. 15.

Anno Christi 1310.

CONCILIUM SALTZBURGENSE I.

Anno Christi 1310.

causa decimarum sedi Apostolicæ solvendarum, habitum anno Domini MCCCX. tempore Clementis Papæ V.

Ex edit. Regia.

ANno Domini MCCCX. convocato provinciali concilio Saltzburgi, & proposita ibidem petitione domini Clementis Papæ quinti, concordaverunt omnes in hoc, quod summa decimæ duorum annorum, si qua fuerit, vel esse potuerit persolvenda, solvi debeat summo Pontifici in terminis infrascriptis: ita dumtaxat, quod primus terminus solutionis faciendæ de primo anno, qui incipiet in isto proximo festo sancti Georgii, sit in proximo futuro festo beati Martini: & secundus terminus solutionis faciendæ ejusdem anni, sit in proximo subsequenti festo sancti Georgii: & primus terminus secundi anni, sit in alio subsequenti festo sancti Martini: secundus vero terminus & ultimus, sit post hoc in subsequenti festo sancti Georgii: & quod decimam dabit de omnibus possessionibus, bonis, & redditibus, & beneficiis ecclesiasticis. Hæc de eis quæ beneficiorum intuitu possident, expensis necessariis deductis. Necessarias vero expensas esse dixerunt, quas stando, colendo, colligendo & conservando impendant, sine quibus res subsistere non potest. Et quod ecclesiæ, quarum redditus pro majori vel pro media parte in obligationibus, legatis & testatis consistunt, de iisdem obligationibus legatiæ seu testati decimam solvere teneantur. Item capitula, collegia, seu conventus, in communi de suis redditibus decimabunt. Item si quis ex uno beneficio sex marcarum argenti * propriæ redditus dumtaxat, eos non decimabunt: ultra vero si habuerit, decimas inde solvet. Aut si plura beneficia habuit, quæ conjuncta prædictarum marcarum excedant numerum, de ambobus insimul decimabunt. Hospitalis vero & domus leprosorum, cum annexis sibi ecclesiis, super quibus fundata sunt, decimas non præstabunt. De infirmariis, vestiariis, sacristiis, & hospitalibus religiosorum non decimabitur; nisi in ultra provisiones necessarias de illis officiis exhibendas, esset excessus redditruum illorum officiorum: tunc de illo residuo fiet decimatio communi decimæ apponenda. Pastores vero & vicarii insimul, vel quilibet pro parte sua, decimabunt: ita tamen, quod plene de omnibus redditibus ecclesiæ decima persolvatur. Ordinarii personas providas deputabunt, qui eamdem decimam colligent & servabunt. Et si nuncius domini Apostolici eisdem unum aut plures voluerit adjungere, suæ relinquatur optioni. Præterea sub juramento solventium decima persolvatur. Item ordinarii subjectos ad solutionem decimæ istius per censuram ecclesiasticam p ssunt coarctare. Item decima fiat de bonis ecclesiarum, hac taxatione præmissa, ut tempus æstimationis solvendæ decimæ bladi & vini, sit inter festum sancti Michaëlis & sancti Martini. De caseis autem solvatur decima, sicut prælati consueverunt denaria suis rusticis loco caseorum recipere, in festo sancti Georgii secundum jus & terræ consuetudinem.

* Lege mercedis.

CONCILIUM SALTZBURGENSE II.

1310.

quo statuta quædam pœnalia declarantur, anno Domini MCCCX. celebratum tempore Clementis Papæ V.

Declarationes statutorum in Concilio provinciali domini Conradi archiepiscopi Saltzburgensis, anno MCCCX.

PRÆFATIO.

Ex edit. Regia.

NOs Conradus Dei gratia sanctæ Saltzburgensis ecclesiæ archiepiscopus, apostolicæ sedis legatus, Wernhardus Paraviensis, Joannes Brixinensis, Henricus Gurcensis, Albertus Chimensis, Fridericus Secoviensis, Wernhardus Laventinensis, ecclesiarum episcopi, in hoc sacrosancto provinciali concilio Saltzburgensi congregato *, de consilio & consensu procuratorum venerabilium Frisingensis & Ratisponensis episcoporum, plenum adhoc mandatum habentium, ac assensu prælatorum Saltzburgensis provinciæ in hoc concilio aggregatorum, nec non procuratorum assensu, hujus sacri approbatione concilii, quædam statuta pœnalia priorum provincialium conciliorum ex certis & legitimis causis, ut animarum periculum caveatur, taliter duximus moderanda.

* Forte, congregati.

CAPITULA.

I. *De clericis tabernariis.*

b Conc. Saltzburg. an. 1274. c. 11.

PRimo statuum de clericis tabernariis, quod incipit, *Clericus non viator*, cum hoc moderamine declaramus, quod causæ rationabiles & honestæ intelligi debeant istæ: quod si clericus non viator in sacris constitutus, aut religiosus, tabernam intraverit ad honorandum quempiam amicum, dominum, aut quamcumque honorabilem personam, vel si impræmeditate iteret, oblitus constitutionis, seu ex quacumque necessaria vel utili causa, non voluptuosa; ibique biberit vel comederit, pœna statuti præhabiti non ligetur. Hæc tamen moderatio ad lusores non extendatur.

II. *De rationibus a prælato faciendis & audiendis.*

Item statutum de rationibus faciendis, quod incipit, * *Item ne*, taliter mitigamus, quod revocata pœna suspensionis ab ingressu ecclesiæ, prælatus qui collegio aut tribus per collegium deputatis saltem semel in anno non fecerit rationem, & a clausiri officialibus præsentibus aut vicinis claustris, bis, & a remote distantibus semel in anno non audierit rationes, ab administratione temporalium sit suspensus: quam suspensionem si per tres menses post annum rationibus deputatum sustinuerit animo indurato, extunc arbitrio ordinarii puniatur.

a Conc. Saltzburg. an. 1281. c. 2.

III. *De clericis joculatoribus.*

Item juxta constitutionem domini Bonifacii,

ANNO CHRISTI 1310.

quæ eſt talis: *Clerici qui clericali ordini non modicum detrahentes, ſe joculatores ſeu galiardos faciunt, aut buffones, ſi per annum artem illam ignominioſam exercuerint, ipſo jure: ſi autem tempore breviori, & tertio admoniti, non reſipuerint, careant omni privilegio clericali*: monemus, hujus approbatione concilii, omnes & ſingulos tales, ut talem habitum & vitam non aſſumant, & aſſumptam deponant intra tres menſes; quorum unum pro primo, alterum pro ſecundo, & tertium pro tertio termino peremptorio aſſigna: ſi pœnam prædictam, quam ipſo facto incidunt, voluerint evitare.

IV. *De capitulis celebrandis a monachis ſancti Benedicti, & ſancti Auguſtini.*

Item monemus abbates ordinis ſancti Benedicti, & præpoſitos & prælatos ſancti Auguſtini totius noſtræ provinciæ, ut provincialia capitula ſua, uſque ad feſtum Purificationis proxime futurum celebrent, juxta formam a ſacris canonibus eis datam; & deinde de triennio in triennium, juxta formam ſacrorum canonum jam prædictam.

Clementis V. conſtitutio, qua Bonifacii VIII. conſtitutionem, Clericis laïcos, &c. *mitigat.*

Clemens, &c. Paſtoralis cura ſolicitudinis nobis divinitus ſuper cunctas Chriſtiani populi natio-

ANNO CHRISTI 1310.

nes injuncta, nos vigilare, remediis, ſubjectorum eorumdem periculis obviare, ac ſcandala removere compellit. Sane quoniam ex conſtitutione felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri, quæ incipit: *Clericis laïcos:* & ex declaratione ſeu declarationibus ex illa poſtmodum ſubſecutis, nonnulla ſcandala, pericula magna, & incommoda gravia ſunt ſecuta, & ampliora ſequi, niſi celeri remedio ſuccuratur, præſumitur verisimiliter in futurum: nos de conſilio fratrum noſtrorum, conſtitutionem & declarationem, ſeu declarationes prædictas, & quidquid ex eis ſecutum eſt, vel ob eas, penitus revocamus, & eas haberi volumus pro infectis: volentes & firmiter ſtatuentes illud contra quoſcumque laïcos exigentes ſeu extorquentes ab eccleſiis, eccleſiaſticiſque perſonis, tallias ſeu collectas, aut exactiones quaſcumque, & contra dantes ad id faciendum auxilium, conſilium vel favorem; necnon circa præſtandas ſubventiones laïcis ab eccleſiarum prælatis, & aliis viris eccleſiaſticis, inviolabiliter obſervari, quod ſuper his a prædeceſſoribus noſtris in Lateranenſi & generali concilio, quæ nos ſub obſtentatione divini judicii præcipimus obſervari diſtricte, ſalubriter eſt proviſum.

Data [a] Lud. Kalendis Februarii, pontificatus noſtri anno ſecundo. [a] Lugd.

1310. *Ex Statutis ſynodorum Eccleſiæ Colonienſis, editis anno 1356.*

CONCILIUM COLONIENSE,

ab Henrico archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCX.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De revocatione ſtatutorum, contra libertatem eccleſiaſticam factorum.*
II. *De occiſoribus, mutilatoribus, & captivatoribus clericorum.*
III. *Ne quis laïcus exactiones eccleſiis imponat, ratione advocatiæ, quam ſuper bonis eccleſiaſticis habet.*
IV. *De invaſoribus, occupatoribus, & detentoribus rerum & bonorum eccleſiaſticorum.*
V. *De occupantibus bona eccleſiarum, & eccleſiaſticarum perſonarum, & legata fabricæ eccleſiæ Colonienſis.*
VI. *De vita & honeſtate clericorum.*
VII. *De vicariis, quoad verſus & lectiones in Matutinis.*
VIII. *De ætate preſbyterorum ordinandorum.*
IX. *De concubinariis clericis.*
X. *Quod clericis publica emenda & pœnitentia non ſit imponenda.*
XI. *Quod nonniſi ordinati ad ſacros ordines, legant epiſtolas vel evangelia.*
XII. *Quod nullus eccleſiam curatam teneat, niſi ab epiſcopo vel archidiacono inſtituatur.*
XIII. *Quod proviſi de beneficiis, auctoritate Apoſtolica, ſe faciant juxta formam proviſionis ordinari.*
XIV. *Quod fructus canonicorum ſuſpenſorum decedentium cedant eccleſiæ, & non ſucceſſoribus ſuſpenſorum.*
XV. *Quod clericus non leget concubinis ſuis vel ſpuriis annum gratiæ ſuæ.*
XVI. *De campanariis, quod ſint litterati, & in albis miniſtrent.*
XVII. *Quod decani & plebani locorum examinent ornamenta eccleſiæ.*
XVIII. *Quod fructus canonicorum ſuſpenſorum cedant capitulis, non ſingularibus de capitulo perſonis.*
XIX. *Quod eccleſia vel cœmeterium non conſecrentur, niſi de dotatione loci diœceſano conſtiterit.*
XX. *Quod parochiani non niſi a ſuo plebano communionem recipiant.*
XXI. *Quod non fiant imprecationes, nec cantetur,* Media vita, *contra aliquas perſonas.*
XXII. *De matrimoniis clandeſtinis.*
XXIII. *Quod annus Domini de cætero in Nativitate Domini obſervetur & innovetur.*
XXIV. *De tabellionibus.*
XXV. *De ſacramentis.*
XXVI. *Quod plebanis non denegetur chriſma vel ſacrum oleum.*
XXVII. *De ſtatu religioſorum.*
XXVIII. *De monachis & monialibus.*
XXIX. *Quibus ſtatuta iſta provincialia habeantur & obſervatu neceſſaria.*

Statuta Concilii provincialis domini Henrici, ſanctæ Coloniensis eccleſiæ archiepiſcopi, ſacri Imperii per Italiam archicancellarii, edita per eum anno Domini MCCCX.

PRÆFATIO.

AD honorem ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ac gloriosæ virginis Mariæ, atque ſancti Petri, ac omnium ſanctorum. Nos Henricus, Dei gratia archiepiſcopus Coloniensis, cupientes in hoc concilio noſtro provinciali, de mandato ſpeciali ſanctiſſimi in Chriſto patris ac domini noſtri Clementis, ſacroſanctæ Romanæ eccleſiæ ſummi Pontificis, indicto, de capituli

ANNO CHRISTI 1310.

pituli ac prælatorum noſtrorum conſilio & aſſenſu, per infra ſcripta ſtatuta noſtra omnibus paterna ſollicitudine providere: ut quies eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis procuretur, & pacis perturbatores a ſuis delictis pœnæ formidine arceantur; infra ſcriptas conſtitutiones obſervandas perpetuo, in præſentiarum duximus promulgandas.

I. *De revocatione ſtatutorum contra libertatem eccleſiaſticam factorum.*

IN primis cum ad decus & decorem eccleſiæ nihil magis expediat, quam ut expurgatis erroribus, & ſtatutis iniquis ſublatis, ipſa plena quiete vigeat & ſecura gaudeat libertate: præcepta ſacrorum canonum imitantes, omnia ſtatuta, pacta, & ordinationes, contra libertatem eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum edita ſeu editas, damnamus, reprobamus, & caſſamus, & irrita ſeu irritas nunciamus: mandantes univerſis noſtræ diœceſis & provinciæ ſubditis, ut ea a locis ſuis intra menſem a notificatione præſentium faciant penitus aboleri: & locorum plebani moneant ſubditos diebus Dominicis & feſtivis, nominatim quos in his culpabiles

a Forte, alias. ſciverint, [a] alios in genere, quatenus hujuſmodi de facto ſtatuta, de facto revocent: alias eos ad id per excommunicationis ſententiam volumus coarctari. Verum quia intelleximus, quod in nonnullis locis laïci (qui non contenti de propria ipſorum impietate & malevolentia, etiam alios Chriſti fideles a ſua devotione & bonis operibus retrahere moliuntur) ſtatuerunt & ſtatuunt ſub certa conſpiratione & confœderatione, ne quis de cetero eccleſiis, eccleſiaſticis ſeu religionis perſonis, bona, prædia, diſtrictus, jura & dominia aliqua, vendat, leget aut donet, vel quovis titulo in eos transferat; vel in nuptiis aut exſequiis mortuorum, aut alias, ſacerdotibus parochialium eccleſiarum & aliarum offerant, niſi ſub certo numero perſonarum & certo tempore Miſſæ; ſeu inter ſe taxant quid quilibet offerre debeat, contrarium facientibus pœnas pecuniarias infligendo: & quia hæc obviant directe eccleſiaſticæ libertati: conſpirationes, colligationes, & ordinationes hujuſmodi, ſeu fœdera, & facta, & deinceps, ſi contigerit, facienda, decernimus non tenere, nec aliquem fore vel eſſe debere ad eorumdem obſervantiam obligatum.

Item ſtatuta & conſuetudines a laïcis, cujuſcumque ſtatus aut conditionis exiſtant, introducta ſeu introductas, ſuper eo quod dicti laïci, antiquarum decimarum occaſione, quas in aliquibus parochiis, vel largitione principum, aut donatione aliorum, ſeu alia de cauſa percipiunt, decimas novalium in terris propriis, quibuſlibet parochiis obvenientes occupant, attrahunt, vel ſibi vindicant, revocamus & caſſamus: ſtatuentes & præcipientes, ut præfati laïci & quicumque alii, ab occupatione, detentione, vel uſurpatione earumdem decimarum novalium, poſtquam ad agrum regium pervenerint, ſeu perveniunt, penitus deſiſtant; & de ablatis ſatisfaciant, tam nobis, quam eccleſiis, eccleſiaſticiſque perſonis, quibus ipſæ decimæ novalium de jure competere dinoſcuntur: eaſdem decimas nobis, & eccleſiis ad quas pertinent, de cetero poſſidendas pacifice relinquentes.

II. *De occiſoribus, mutilatoribus, & captivatoribus clericorum.*

Item ſtatutum [a] venerabilis quondam Engilberti Colonienſis archiepiſcopi prædeceſſoris noſtri, contra injectores manuum in clericos, eccleſiaſticaſve

a Forte, Engelberti.

perſonas, olim per ipſum editum, cum pœnæ majoris adjectione contra captivatores clericorum, obſervari volentes: ſtatuimus, ut cum ſacrilegi, qui ſuadente diabolo, Dei timore poſtpoſito, manus injiciunt in clericum, vel alias perſonas eccleſiaſticas & religioſas, temere violentas; & ex hoc incidunt excommunicationis ſententiam canonis jam prolati: quod occiſores, mutilatores, & percuſſores atrociter clericorum & eccleſiaſticarum perſonarum, & clericos capientes & in captivitate detinentes, ſeu per captivitatem, aliquam pecuniam ab eis extorquentes, ſeu talium receptatores & defenſores, propter hoc auctoritate canonis latæ ſententiæ excommunicati, cum omnibus operam & conſilium ad præmiſſa adhibentibus, per omnes eccleſias diœceſis, in qua hujuſmodi perpetrantur, per decanos eccleſiarum, rectores & preſbyteros, quamprimum ipſis hoc per famam publicam, vel rei evidentiam, vel per fidem duarum fide dignarum perſonarum ipſis faciendam, aut per mandatum ſeu ſententiam judicis conſtiterit, campanis pulſatis & candelis accenſis, nominatim, quorum nomina ſciri poterunt, alias in genere, excommunicati publice nuncientur, & arctius evitandi; donec ſatisfecerint de commiſſis, & debitæ abſolutionis beneficium meruerint obtinere. Præterea in aggravationem pœnæ hujuſmodi malefactorum, ſtatuimus, ut omnis locus ad quem tales excommunicati venerint, vel ipſos clericos deduxerint, quamdiu ipſi captivatores & captivi ibidem fuerint, & poſt tres dies poſt eorum inde receſſum, necnon locus in quo talis violentia facta fuerit, quem quidem locum, ſeu eccleſiam, aut eccleſias, in his ſcriptis eccleſiaſtico ſupponimus interdicto, & interdicti teneantur. Et ſi hujuſmodi ſacrilegi, ſeu malefactores, principes, nobiles, ſeu barones fuerint, & terram, juriſdictiones, diſtrictum, munitiones, ſeu caſtra habuerint; & intra tres menſes a tempore perpetrati delicti, etiam captivatis dimiſſis, non ſatisfecerint de delicto; extunc tota terra & diſtrictus eorum, quos poſt lapſum dictorum trium menſium ſimili modo interdicimus, eccleſiaſtico, ipſo facto, ſit ſuppoſita interdicto. Si autem alii fuerint quam nobiles & terrarum domini: tunc ipſi domini terræ, in quorum diſtrictibus manent & domicilium habent ſacrilegi ante dicti, vel ubi tam enorme ſcelus commiſſum exſtiterit, intra quindecim dies poſtquam de delicto hujuſmodi conſtiterit per famam publicam, vel evidentiam facti, vel per denunciationem decani, ſeu preſbyteri, (quam ab ipſo decano, ſeu preſbytero loci, fieri præcipimus ſub pœna excommunicationis, quam cito per famam, querimoniam alicujus, rei evidentiam, aut alio modo ipſis conſtiterit) præfatos ſacrilegos tales habeant per detentionem perſonarum ſuarum & privationem bonorum ſuorum, ut deliberato captivo, Deo, eccleſiæ, & læſo emendam præſtent de commiſſis. Si vero dicti domini terrarum, præfatos ſacrilegos habere nequiverint, nec bona ſub eis habuerint, ſed alias commanere in eorum diſtrictibus conſueverint: procedant per proſcriptionem contra eos, de terra ſua ipſos expellendo, & per juſtitiam ſeu judices ſuos fieri mandent & procurent. Alioqui ſtatuimus, quod extunc ipſi domini terræ & eorum judices, & alii per quos regitur juriſdictio ſæcularis, excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto: & ſi per quindenam, dictam excommunicationem animo ſuſtinuerint indurato, extunc tota terra eorum eccleſiaſtico ſit ſuppoſita interdicto. Præterea ne per mutationem locorum, præfati ſacrilegi hujuſmodi

Digitized by Google

Anno Christi 1310.

possint malitiam palliare: volumus quod si ipsi sacrilegi, de una diœcesi ad aliam in nostra provincia se transferant, vel captivos prædictos deduxerint; quod ad requisitionem diœcesani, in cujus diœcesi hæc perpetrata sunt, vel ejus officialis, seu amicorum captivatorum seu captivati, facta ordinario loci, seu diœcesano alterius, ad quem se sic transtulerint, fide per mandatum seu juramentum de præmissis, statuta eadem in omni forma, qua supra dicitur, inibi observentur. Si vero domini terrarum, vel alii nobiles, & jurisdictiones temporales habentes, fuerint malefactores ante dicti: capellani eorum, si quos habent, quamprimum scierint dominos suos clericum captivasse, detinere in munitionibus aut dominiis suis, vel capi mandasse, vel aliquid aliud de præmissis fecisse, amodo coram ipsis non celebrent divina: sed ut de delicto commisso intra quindecim dies satisfaciant, ipsos admoneant diligenter. Alioqui ex tunc ab eis, & mansionibus eorum recedant, nec eis communicent. Contrarium facientes, quos in his scriptis ex tunc excommunicamus, excommunicatos volumus nunciari. Et si contra hæc divinis se immiscuerint, notam irregularitatis incidendo, & in ea permanserint per annum unum animo indurato: ipsos extunc beneficiis ecclesiasticis (quæ in diœcesibus in quibus manent, obtinent) ipso facto decernimus privatos esse, & eosdem ipsis beneficiis privamus per præsentes: injungentes beneficiorum patronis, quod ex tunc aliis personis idoneis beneficia hujusmodi conferant, quibus iidem sunt privati. Alioqui termino juris elapso, potestas conferendi dicta beneficia ad superiorem devolvatur. Si vero dicti irregulares, beneficia non habent in diœcesibus, in quibus manent, ipsos ab eisdem diœcesibus perpetuo eliminamus & amovemus: ipsos etiam, tametsi per importunitatem suam absolutionem obtinerent, de cetero ad aliqua officia, vel beneficia ecclesiastica, nullatenus admissuri.

Præterea si captivans clericum vel religiosum, vel detinens, ac sacrilegus hujusmodi pœnis vilipensis, congrua satisfactione neglecta, per annum unum in excommunicatione hujusmodi perdurare animo præsumpserit obstinato: statuimus, ut nulli de filialibus, filiis, fratribus & sororibus, & eorum filiis & filiabus, usque ad tertium gradum inclusive linea descendente; vel illi etiam, qui ad captivitatem hujusmodi, opem vel operam impenderint, vel captivum clericum in suis vinculis detinuerint; ad ordines seu beneficia, aut etiam prælaturas, in nostra diœcesi, seu alia in qua hæc fecerint, admittantur: cum ex delicto parentum, ipso facto inhabiles reddantur ad hujusmodi consequenda. Statuentes & mandantes examinatoribus clericorum, capitulis, conventibus, patronis, & archidiaconis ac prælatis, ut nullum ex talibus ad ordines admittant; capitulum vero & conventus, nullum ex eis ad præbendas eligant; patroni nullum ex ipsis præsentent; archidiaconi & prælati tales non investiant nullo modo. Alioqui capitula & conventus, patroni & archidiaconi ac prælati, ipso facto jus suum amittant, & ea vice ad proximum superiorem devolvatur. Et nihilominus talium personarum receptio, investitura, & admissio, sit irrita ipso facto, nec ipsis jus quæratur in beneficiis sic adeptis. Feuda etiam, si qua prædicti sacrilegi ab ecclesiis vel ecclesiasticis personis tenuerint, post lapsum anni, per quem excommunicationem sustinuerint, ad ecclesias & personas ecclesiasticas libere reverantur: ita ut, si ipsi sacrilegi ultra se de hujusmodi feudis ingesserint, contra eos tamquam contra invasores ecclesiæ, procedatur.

Anno Christi 1310.

Verum cum futuris periculis sit maturis remediis obviandum, ne post vulneratam causam ad remedium difficilius in bonis recurratur: de clericis clericos capientibus, aut capi mandantibus, aut adversus ecclesiam se hostibus ecclesiæ associantibus, ecclesiasque invadentibus, ut contra sacrilegos hujusmodi, perfectius quo poterit, procedatur: statuimus, ut si qui clerici & prælati beneficiati, cujuscumque dignitatis, status, aut conditionis existant, bono opere spirituali rejecto, in tam præsumptuosam & detestabilem profunditatem malorum dilabuntur, quod clericos religiosasve personas capiunt, vulnerant & detinent captivatos; aut contra ecclesias suas cathedrales, aut alias, quarum prælati, canonici, vel rectores existunt, cum hostibus ipsarum ecclesiarum se conforderant; vel in acie hostium contra suos diœcesanos & ecclesias armati comparent; archiepiscopos & episcopos, & ecclesias suas, & collegia, seu capitula vel bona earumdem rapiunt, vel capi faciunt, aut mandant, detinent vel detineri mandant, seu arrestari procurant, per abusum & judicium potentiæ secularis; dum hæc vel eorum aliquod, per evidentiam facti vel sceleris perpetrati, aut per confessionem propriam coram duobus testibus fide dignis factam, aut judicis sententiam, vel alio modo legitimo liquent, quos, salva pœna canonis, ex tunc, ut ex nunc, absque alterius mandati exspectatione, excommunicationis sententiam, quam in his scriptis propter hoc tamquam delictum notorium in eos ferimus, incurrere volumus ipso facto. In qua quidem sententia si per annum unum perseveraverint animo indurato, cum tanto gravius clerici, cujuscumque status, dignitatis aut conditionis exsistant, hujusmodi committentes, sint puniendi, quanto hæc sunt in ipsis magis detestanda & tamquam *ingrati. Cum autem ecclesias proprias invaserint, dignitates, personatus & beneficia sua amittere debeant, seu ea demeruerint, ex tunc post lapsum anni, absque judicis sententia, dignitatibus, beneficiis, personatibus, & omnibus quæ in diœcesi, in qua præmi[illegible] vel eorum aliquod commiserint, habent & obtinent, virtute & auctoritate præsentis concilii nostri, ipso facto sint privati: quos etiam ex causis præmissis privamus eisdem, absque spe restitutionis ad ipsa, propter atrocitatem criminis in hoc casu: mandantes, ut de ipsis dignitatibus, personatibus & beneficiis, per illos ad quos hoc spectat, ex tunc ordinetur, & conferantur personis aliis intra tempus juris: alioqui eorum collatio ad superiorem devolvatur. Et si ante dicti clerici sic privati, non obstante quod forsan de facto dignitates & beneficia habent, adhuc detinent, & patroni de ipsis negligunt ordinare, post hæc se ingesserint dignitatibus, personatibus, & beneficiis eisdem; fructus suos non faciant, nec actus eorum capitulares cuiquam suffragium præstent vel afferant nocumentum. Clericos vero hujusmodi committentes non beneficiatos, ex nunc ut ex nunc excludi volumus & inhabiles existere ad dignitates, personatus, officia & beneficia quælibet, in diœcesi, in qua talia perpetraverint.

* Forte legatis.

III. *Ne quis laicus exactiones ecclesiis imponat ratione advocatiæ, quam super bonis ecclesiasticis habet.*

Monemus item omnes nobiles terrarum domi-

ANNO CHRISTI 1310.

nos, scabinos, consules, judices sæculares, & universitates, ac alios laïcos, cujuscumque status existant; ne de cetero occasione advocatiarum, quas quidam ex eis super bona ecclesiastica habent, vel quocumque alio nomine vel colore ad hoc quæsito, tallias, collectas, exactiones, petitiones, assisias, contributiones, servitia indebita, & ultra quam jus advocatiæ, juxta scabinorum sententiam, ubi advocari sunt, permittit, ipsis ecclesiis ecclesiasticisve personis, hominibus, mancipiis, & bonis earumdem imponant, vel imponere, exigere, aut recipere præsumant; vel quo minus bona ecclesiastica colantur, & ipsæ ecclesiæ eisdem pacifice fruantur, per arrestationem vel prohibitionem aut alias prohibeant, ne bona ecclesiarum colant, vel homines suos dum in expeditionibus suis vadunt vel alio modo procedunt, in grangiis & curtibus earumdem ecclesiarum & monasteriorum ponant: alias contra ipsos volumus procedi per sententiam excommunicationis, quousque satisfaciant de commissis.

IV. *De invasoribus & occupatoribus & detentoribus rerum & bonorum ecclesiasticorum.*

Supra, anno 1305. cap. 4. pag. 514. C.

Item statutum prædecessoris nostri Engilberti quondam Colonien. archiepiscopi, quod sic incipit: Atque ad reprimendum importunam præsumptionem raptorum, prædonum, & invasorum bonorum & rerum ecclesiarum, &c. innovantes ex nunc de verbo ad verbum, prout in eodem continetur, volumus & præcipimus firmiter observari. Similiter & statutum eiusdem nostri prædecessoris Engilberti, de effractoribus & incendiariis ecclesiarum, quod sic incipit: Contra incendiarios autem & effractores ecclesiarum & monasteriorum, cum ipso facto sint excommunicati, &c. prout in eodem statuto continetur, innovantes, volumus & præcipimus observari.

Ibidem, cap. 6. pag. 515. E.

V. *De occupantibus bona ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum, & legata fabricæ ecclesiæ Colonien.*

Cum nonnulli tam clerici quam laïci utriusque sexus homines, bona mobilia vel immobilia, ad ecclesias, monasteria, vel alia pia loca, necnon ad dignitates, personatus & beneficia pertinentia, vel ad fabricam Colonien., & aliarum ecclesiarum legata, seu bona illicite acquisita, ipsi fabricæ cedentia, tacite vel expresse occupent & detineant minus juste, in fraudem ecclesiarum & monasteriorum, ac aliorum prædictorum: nos eorum in hac parte fraudibus obviare volentes, statuimus & præcipimus, ut quicumque, cujuscumque status aut conditionis existant, in præsenti, vel pro tempore, hujusmodi bona & legata, ac illicite acquisita, ecclesiis, prælatis & clericis scientibus vel ignorantibus, sub se habuerint; intra mensem a præsentis statuti publicatione, ea, quæ ad præsens apud eos sunt, & se habere sciunt, vel quocumque tempore, dum innotuerit ipsis se bona consimilia tenere vel occupare, similiter intra mensem, eisdem fabricæ nostræ Colonien. & ecclesiis, monasteriis, prælatis, ecclesiarum rectoribus, aut aliis locis piis restituant atque reddant: alias ad id ex tunc per excommunicationis sententiam compellantur.

VI. *De vita & honestate clericorum.*

Supra, pag. 149. C. m.

Statutum item bonæ memoriæ Sifridi quondam Colonien. archiepiscopi prædecessoris nostri, inter alia statuta sua, de vita & honestate clericorum editum, quod sic incipit: Ex concilio generali statuimus & præcipimus, ut universi clerici continenter & caste vivant, &c. innovantes, præcipimus firmiter observari.

ANNO CHRISTI 1310.

VII. *De vicariis, quoad versus & lectiones in matutinis.*

Intelleximus etiam, quod quamquam in quibusdam ecclesiis vicarii aliqui adstricti sint suas septimanas servare, celebrando Missas in principali seu summo altari, & ceteras horas quascumque, lectiones tamen in matutinis legere, vel versus cantare in aisdem ecclesiis de consuetudine prohibentur. Propter quæ, occasione canonicorum absentium contingit interdum, in eisdem ecclesiis negligentias fieri, Matutinas cum cantu penitus prætermitti. Attendentes igitur absurdum esse, quod majora & solemniora, ut est dictum, ipsis vicariis permittantur, utpote Missarum celebratio in summo altari, & minima denegentur: ad tollendam negligentiam hujusmodi, præcipimus decanis, ut ipsi vicariis eisdem deinceps injungant versus cantare, & lectiones legere, prout viderint expedire: eos qui ipsis in hoc non paruerint, sicut in ceteris, corrigendo: salva correctione contra canonicos, qui in præmissis fuerint negligentes.

VIII. *De ætate presbyterorum ordinandorum.*

Statuimus item, ut nullus clericus sæcularis ad sacerdotii gradum, nisi vigesimum quintum annum ætatis suæ attigerit, aliasque ad hoc idoneus exstiterit, ordinetur: ut levitate juvenili, quæ prona est ad delictum, transcursa, sacerdotes in agendis discretionem habeant suo statui congruentem.

IX. *De concubinariis clericis.*

Quamquam item plures canones & statuta edita sint super continentia clericali: quia tamen natura prona est labilis ad incontinentiam, idcirco ut quilibet clericus saltem pœnæ gravioris formidine strictius se contineat: statuimus, ut nullus clericus, & nullus omnino presbyter, concubinam vel in domo sua, vel extra, publice teneat aut habeat, cui necessaria administret. Alioqui a divinis noverit se suspensum: & talibus suspensis celebrantibus, nullus divina audiat, nec pro capellanis nec sociis eos teneat: contrarium facientes, ut desistant, per excommunicationis sententiam arceantur: salvis pœnis per bonæ memoriæ Conradum archiepiscopum Colonien. prædecessorem nostrum, contra concubinarios & concubinas hujusmodi institutis. Qui vero relaxatis voluntatum [a] habenis, in lacum miseriæ & in lutum fæcis se immergunt, [b] ut salutis æternæ coronam & honestatis normam, & sacrarum virginum pudicitiam violare præsumpserint; cujuscumque regulæ vel habitus monialium tales exstiterint; propter tam flagitiosum crimen, si carnis commercium temerarium fuerit subsecutum, excommunicationis sententia, quam in his scriptis ferimus, se noverint innodatos. Sanctimoniales vero, quæ hujusmodi crimen flagitiosum perpetraverint, nullarenus deinceps ad officium aliquod in monasterio admittantur: sed in signum iniquitatis suæ (salvis pœnis contra tales sanctimoniales editis, prout hæ in concilio venerabilis patris domini Conradi Portuen., sanctæ Rufinæ episcopi, olim apostolicæ sedis per Alemanniam legati, sunt promulgatæ) taliter a suis superioribus corrigantur, quod earum correctio aliis terrorem incutiat ea amplius non committendi.

Supra, pag. 118. A. E. C.

[a] Forte, voluptatum.

[b] Forte, & ducta.

Supra, pag. 140. D. E.

ANNO CHRISTI 1310.

X. *Quod clericis publica emenda & pœnitentia non ſit imponenda.*

Item cum clericis publica actio pœnitentiæ ſit prohibita: ſtatuimus ut in nulla eccleſiarum noſtræ civitatis, diœceſis, & provinciæ, aliqua emenda ſeu pœnitentia publica ipſis imponatur, cum ex talibus infames reddantur, ſicut in aliquibus eccleſiis intelleximus obſervatum: videlicet quod canonici & clerici alii ante cruces in proceſſionibus & in choro, diebus quibus ceteri in albis procedunt, in nigris cappis circumeunt & incedunt in publico & in facie laïcorum: quod de cetero in virtute ſanctæ obedientiæ fieri prohibemus. Sed ſuperiores eorum juxta qualitatem delicti pœnitentias ipſis clericis imponant ſuo ordini congruentes. Si ſecus actum fuerit, decernimus ipſos clericos ad hujuſmodi emendas publicas non teneri.

XI. *Quod nonniſi ordinati ad ſacros ordines, legant epiſtolas vel evangelia.*

Statuimus item, ut non niſi ordinati legitime ad ſacros ordines, epiſtolas vel evangelia legant, induti veſtimentis ſacris, cum id obviet canonicis inſtitutis. Contrarium facientes a ſuis decanis puniantur.

XII. *Quod nullus eccleſiam curatam teneat, niſi ab epiſcopo vel archidiacono inſtituatur.*

Item ſtatuimus, quod nullus eccleſiam curatam de cetero teneat, vel regendam ſuſcipiat, aut ſuſceptam tenere præſumat, niſi a nobis, vel archidiacono, & eorum vices gerentibus (quibus hoc de jure vel conſuetudine competere dinoſcitur) de eadem fuerit legitime inſtitutus: cum alias non habeat claves ligandi vel ſolvendi. Contrarium faciens, niſi dictam eccleſiam dimittat, monitione viginti dierum præmiſſa, ex nunc excommunicationis ſententiam, quam in ipſum in his ſcriptis ferimus, incidat ipſo facto; nec plebs ei obediat vel intendat.

XIII. *Quod proviſi de beneficiis auctoritate apoſtolica, ſe faciant juxta formam proviſionis ordinari.*

Statuimus etiam, ut quibus in noſtra civitate eſt de beneficiis auctoritate apoſtolica proviſum, ſic quod ad ea, prout onus beneficiorum eorumdem requirit, promoveri teneantur, ſe faciant juxta formam proviſionis eorumdem ad dicta beneficia promoveri: alioqui ea vacare decernimus, & eorumdem collationem devolvi ad ſuperiorem, ut per ipſum intra tempus juris de perſonis aliis ordinetur. Et ſi contra hæc clerici hujuſmodi fructus eorumdem beneficiorum perceperint: illos ſuos non faciant, nec ipſis miniſtrentur. Quod in virtute ſanctæ obedientiæ duximus injungendum.

XIV. *Quod fructus canonicorum ſuſpenſorum decedentium, cedant eccleſiæ, & non ſucceſſoribus ſuſpenſorum.*

Statuimus & hoc, ut ſi qui canonici ſuſpenſi deceſſerint, quod propter hoc, eccleſiæ, annis gratiæ, & eorum fructibus poſt obitum cujuſlibet ex conſuetudine currentibus, non fraudentur: ſed ipſis eccleſiis, & non ſucceſſoribus ſuſpenſorum, cedant pro redditibus perpetuis comparandis ad communem utilitatem eccleſiarum: ne eccleſiæ ipſæ ex alieno delicto jacturam ſentiant in hoc caſu.

XV. *Quod clericus non leget concubinis ſuis vel ſpuriis annum gratiæ ſuæ.*

Nullus item annis gratiæ abutens, fructus annorum ſuorum ſpuriis vel concubinis ſuis leget aut donet. Contrarium faciens eccleſiaſtica careat ſepultura: & legatum hujuſmodi non teneat in hoc caſu, ſed cedat eccleſiæ a qua proceſſit. Item vicarii eccleſiarum collegiatarum, vel aliarum eccleſiarum, ad ordinem quem onus beneficiorum ſuorum requirit, a tempore ſuſceptarum beneficiorum promoveantur, & perſonaliter reſideant in eiſdem: alias eiſdem vicariis ſeu beneficiis, ſi non promoventur, nec perſonaliter eas deſervierint ipſo facto, poſt lapſum anni, juris impedimento ceſſante, ſint privati: & collatores earumdem vicariarum ſeu capellaniarum de ipſis perſonis aliis, id facientibus, ſtudeant providere. Idem de vicariis jam exſiſtentibus volumus obſervari: ne votum Chriſti fidelium, qui hujuſmodi vicarias pro remedio animæ ſuæ, vel pro cultu divino ampliando, inſtituerunt & dotaverunt eaſdem, per talium non promotorum & non deſervientium negligentiam defraudetur.

XVI. *De campanariis, quod ſint litterati, & in albis miniſtrent.*

Preſbyteri item ſub albis camiſias habeant, & campanarii (quos litteratos ſemper aſſumi volumus, ut ſaltem in reſponſionibus communibus preſbytero valeant reſpondere) ſimiliter tempore divinorum camiſiis mundis & albis ſint induti; nec quotidianis veſtimentis ſuis in ſuo officio adminiſtrent indecenter: alias per locorum decanos & plebanos ad ſui officii exercitium nullatenus admittantur: quod ipſis decanis & plebanis in virtute ſanctæ obedientiæ duximus injungendum.

XVII. *Quod decani & plebani locorum, examinent ornamenta eccleſiæ.*

Decani item & plebani examinent libros & ornamenta neceſſaria ad divinum cultum in eccleſiis ſibi ſubjectis: & ubi neceſſe fuerit, per conſervatores dictæ eccleſiæ, & parochianos, intra menſem poſt admonitionem eorumdem, ſuppleri faciant: in rebelles excommunicationis ſententiam promulgando.

XVIII. *Quod fructus canonicorum ſuſpenſorum cedant capitulis, non ſingularibus de capitulo perſonis.*

Statuimus item, ut fructus canonicorum ſuſpenſorum, durante ſuſpenſione eorumdem, cedant capitulis ad communes uſus eccleſiarum ſuarum, prout in eccleſia noſtra Colonienſi obſervatur; cui expedit in hoc caſu ceteras noſtræ diœceſis & provinciæ eccleſias conformari: ne ipſi canonici ſic ſuſpenſi, eoſdem fructus per aliquas alias perſonas ſingulares vindicantes ſibi ex aliqua conſuetudine, immo potius corruptela, ipſos competere, recuperent: & per conſequens ad frequentationem chori per ſuſpenſiones hujuſmodi nequeant coarctari: ſi tamen conſter, ipſas perſonas ſingulares, per dictorum fructuum reſtitutionem, dare canonicis ſuſpenſis occaſionem ſuſpenſiones hujuſmodi non curandi.

XIX. *Quod eccleſia vel cœmeterium non conſecretur, niſi de dotatione loci diœceſanus conſtiterit.*

Inhibemus item, ne aliqua eccleſia vel cœmeterium, niſi dotatæ, de qua donatione ante omnia

Digitized by Google

nobis, seu loci diœcesano, fidem fieri volumus, A plicium clericorum, qualiter in administratione eorumdem sacramentorum se habere debeant, volumus & præcipimus observari.

ANNO CHRISTI 1310.

XX. *Quod parochiani non nisi a suo plebano communionem recipiant.*

Statuimus item, ut nullus parochianus ab alio quam a suo vero plebano, communionem recipiat; nisi de hoc privilegiis authenticis sit munitus. Contrarium facientes a perceptione corporis Christi abstineant, quousque ipsi plebano satisfecerint de contempcu.

XXI. *Quod non fiant imprecationes, nec canterur Media vita contra aliquas personas.*

Prohibemus item, ne aliqua ecclesiarum nobis subjectarum, imprecationes fiant; nec decanterur *Media vita* contra aliquas personas, nisi de nostra licentia speciali: cum nostra interfit discurere, quando sint talia facienda.

Extat hæc Antiphona apud Henr. Cassiodorum 3. Antiq. Lect. pag. 190. Vide Glossarium Du-Cangii, verbo Media vita.

XXII. *De matrimoniis clandestinis.*

Prohibemus item, ne quis matrimoniis clandestinis interfit; & quod proclamationes fiant ubique de matrimoniis contrahendis: & si qui contrarium fecerint, & excommunicationis sententias incideriut, absolutiones talium, nobis seu nostro officiali specialiter reservamus.

XXIII. *Quod annus Domini de cetero in Nativitate Domini observetur & innovetur.* C

Statuimus etiam, ut ex nunc de cetero annus Domini observetur, & in Nativitate Christi innovetur a quolibet anno, prout sacrosancta Romana ecclesia id observat, quæ est omnium ecclesiarum caput & magistra: ut errores & difficultates, qui propter diversitatem incepcionis anni nativitatis ejusdem, multoties evenerunt, de cetero evitentur.

XXIV. *De tabellionibus.*

Statuimus item, ut tabelliones seu notarii publici, quoties alicui appellationi, protestationi, aut provocationi, aliive actui in publico faciendo interfuerint, provideant sibi ut officiali nostro seu judici, aut aliis coram quibus appellant, dent sub eodem contextu copiam appellationis sub expensis appellantis: quas appellantibus seu provocantibus & protestantibus aliqua fieri volumus; ut judex, an deferat appellationi, necne, deliberare valeat: ne ipsis judicibus, qui limitatum terminum super hoc a jure habent, currat tempus.

Item cum officium tabellionarus sit publicum, præcipimus ut quilibet tabellio, instrumenti confecti per ipsum, intra sex dies, postquam ex parte illius cujus interest, fuerit requisitus, sub expensis partis hoc requirentis, quas per taxationem curiæ nostræ, & diœcesani cujuslibet taxari volumus, copiam sub sigillo suo det & assignet.

In quibus duobus articulis si tabelliones negligentes fuerint; & de hoc constiterit per rei evidentiam, aut alio modo; ac ipsi appellantes seu protestantes hujusmodi facere contempserint: ex tunc excommunicationis sententiam incidant, cujus relaxationem nobis specialiter reservamus.

XXV. *De sacramentis.*

Item statutum piæ memoriæ Sifridi Coloniensis archiepiscopi prædecessoris nostri de septem sacramentis, inter alia statuta sua editum, quod incipit: Statuimus ut baptismus honorabiliter celebretur, &c. in omni sua forma pro instructione simplicium clericorum, qualiter in administratione eorumdem sacramentorum se habere debeant, volumus & præcipimus observari.

Supra, pag. 514. E.

XXVI. *Quod plebanis non denegetur chrisma vel oleum sacrum.*

Statuimus etiam, ut nullis plebanis chrisma vel oleum sacrum, ab his qui hæc administrare solent, occasione cujusvis petitionis cathedratici seu synodarici non soluti, denegetur vel subtrahatur: cum necessarium sit in vigilia Paschæ, & aliis temporibus, pro renovatione fontis baptismatis, hæc in ecclesiis haberi. Sed ad solutionem prædictorum, B dicti plebani, si necesse fuerit, viis aliis compellantur: ne parochianis ex alieno delicto, sacramenta prædicta, quæ gratis dari debent, indebite subtrahantur.

XXVII. *De statu religiosorum.*

Item statuimus ut religiosi ordinis beati Benedicti abbatis, in crastino Exaltationis sanctæ Crucis, omni anno celebrent concilia sua in civitatibus cathedralibus, & in monasteriis sui ordinis, si qua sunt in eisdem: alias in vicino in aliqua ecclesia dictæ civitatis, quam ad hoc viderint sibi aptam. Ad quod concilium abbates singulorum monasteriorum, quilibet eorum cum duobus monachis, veniant, & habeant inter se duos superiores abbates ordinis sui dictæ diœcesis, qui procurent ibidem legi regulam beati Benedicti, & provinciale concilium bonæ memoriæ domini Conradi Coloniensis archiepiscopi prædecessoris nostri, super statu, & regulari disciplina dicti ordinis, per ipsum olim observatum: quod quidem concilium, sic incipit: In nomine Domini, Amen. Conradus Dei gratia sanctæ Colonienſis ecclesiæ archiepiscopus. Saluti, & bono statui omnium, cujuscumque professionis seu ordinis, sed nostrorum domesticorum maxime, debitores existentes in Domino; sicut in nostra visitatione negotium informationis & correctionis de clericis per statuta canonica expedivimus competenter: ita de monachis sagentes, id ipsum suo D modo quo competens fuerit, expediemus.

In primis statuimus, quod omnium monasteriorum nigri habitus monachi ordinis sancti Benedicti, divinum officium in cantando & legendo, secundum quod regula ejusdem sancti Benedicti præcipit, exsequantur. Et sic finit: Datum & pronunciatum Coloniæ quarto, Idus Martii, anno Domini MCCLX. Quæ etiam statuta sunt ab aliis prædecessoribus nostris de observantia regulæ, ibidem legantur: & si qua pro monasteriorum dicti ordinis statu, & correctione fratrum rebellium, ac divini cultus ordinatione, ordinanda sunt, ordinentur: & quæ ibidem definita secundum eorum regulam fuerint, observentur. Si qui vero monachi rebelles fuerint, nec per abbates corrigi possint, illos nobis vel loci diœcesano volumus præsentari.

XXVIII. *Item de monachis & monialibus.*

Si qui etiam monachi vel sanctimoniales, beatorum Benedicti & Augustini ordinum, præter superioris licentiam, bona mobilia apud se, vel apud alios, in deposito, negotiationis aut alia de causa, habuerint: illa suo superiori & conventui resignent; & eisdem ad cautelam quolibet anno intra quindenam ante festum Paschæ instrument, specificent, revelent, & demonstrent; & ad manus ejusdem superioris abbatis in præsentia conventus resignent penitus atque tradant monachi & moniales ejusdem.

ANNO CHRISTI 1310.

Contrarium facientes, ſeu qui bona hujuſmodi dolo deſierint poſſidere, excommunicentur, & puniantur ſecundum inde ſtatuta. Et quicumque alii utriuſque ſexus homines prædicta bona ſub quovis nomine ſub ſe habuerint: tales, niſi eadem bona intra menſem ſimili modo ad manus ſuperioris ejuſdem monachi vel monialis reportent & reſignent, excommunicationis volumus ſententiam incurrere eo facto.

Item præcipimus & ſtatuimus, ut monachi & moniales in civitatibus atque villis, abſque religionis habitu non diſcurrant: nec ullus monachus ſeu monialis, in pluribus monaſteriis, quorum in uno dignitates, perſonatus, ſeu officia & prębendam obtineant: ſed recepta ſecunda dignitate, perſonatu, officio cum prębenda, collator primæ dignitatis, perſonatus, officii & prębendæ prioris, eam ſeu eas alii conferant intra tempus juris: nec monachis vel monialibus prędictis, tempore abſentiæ ſuæ, fructus cedant ſuarum prębendarum: quia ſic viderentur aliquid proprii poſſidere. Sed monachis ad ſtudendum aptis, de ſuorum ſuperiorum providentia poterit de neceſſitatibus provideri.

Item ſtatuendo prohibemus, ne in aliquo monaſterio monachorum vel monialium, cujuſcumque conditionis vel regulæ exiſtant, in receptione vel admiſſione monachi ſeu ſanctimonialis ad ipſum ordinem, pecunia exigatur; vel pro receptione talis perſonæ ad religionem, pacta, conditiones, aut conventiones de pecunia, vel alia re temporali, ipſi religioſi faciant, quovis nomine vel colore ad hoc quæſito: quod ipſis omnibus & ſingulis in virtute ſanctæ obedientiæ duximus injungendum. Sed id quod ex poſt facto parentes & amici perſonæ receptæ, pro eleemoſyna & devotionis cauſa, abſque pacto, libere contulerint, recipere valeant: dum tamen id fiat pure & ſimpliciter, ſine fraude.

Ceterum ſtatuimus, ut moniales ipſæ ſub perpetua in ſuis monaſteriis clauſura maneant, ac nulli, niſi de illius ad quem pertinuerit, ſpeciali licentia, ingreſſus vel acceſſus pateat ad eaſdem: ut ſic a publicis & mundanis conſpectibus ſeparatæ, Domino liberius ſervire valeant; ac laſciviendi opportunitate ſublata, ipſi Domino Jeſu Chriſto, cui integritatem ſuam ſpontanea voluntate devoverunt, A corda & opera ſua in omni ſanctimonia cuſtodiant; juxta conſtitutionem domini Bonifacii Papæ VIII. quæ incipit: *Periculoſo & deteſtabili quarumdam monialium ſtatui*, &c. Quam in præmiſſis & aliis in eadem conſtitutione contentis, volumus & præcipimus firmiter obſervari. Nulla etiam mulier ſolemne votum continentiæ emittat, quæ non elegerit ſub clauſura certa vel approbata alicujus ordinis remanere: ne propter levitatem ſexus, ſi in ſæculo remanſerit ſicut prius, continentiæ votum diſſolvens, gravius delinquat in hoc caſu: niſi ad talem ætatem pervenerit, quod de incontinentiæ vitio amodo contra ipſam ſuſpicio non habeatur.

Quia vero per præſentia ſtatuta noſtra provincialia communi utilitati eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum, pro conſervationis libertatis earumdem ac repreſſione ipſas infeſtantium, ut ſperamus, auctore Domino ſalubriter providetur: præcipimus & mandamus in virtute ſanctæ obedientiæ, ut ſtatuta noſtra ab omnibus eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis nobis ſubditis, & in hoc concilio noſtro congregatis, inviolabiliter, fraude & dolo ſeclusis, firmiterque obſerventur. Alias poſt tres menſes a publicatione præſenti ſtatutorum eorumdem, volumus venientes contra ipſa ex tunc pœnas incurrere contentas in eiſdem.

Et ne quemquam ipſa ſtatuta lateant, vel latere poſſint, ſtatuimus ut collegia, capitula, conventus, monaſteria, decani, eccleſiarum rectores, & ceteri quorum intereſt, intra dictos tres menſes a publicatione ſtatutorum ipſorum, copiam recipiant & ſibi procurent eorumdem: alioqui ipſos qui in hoc culpabiles exſtiterint, ex tunc ſuſpendi volumus ab officio divinorum.

Actum & pronunciatum & datum in palatio noſtro Colonienſi, præſentibus venerabilibus patribus Guidone Trajectenſis, Engilberto Oſnaburgenſis, Godefrido Mindenſis eccleſiarum epiſcopis; necnon nunciis ſolemnibus venerabilis Theobaldi Leodienſis epiſcopi, & capituli Monaſterienſis, ſede ipſa vacante; ac prælatis & clero noſtræ civitatis & diœceſis Colonienſis in dicto concilio ſolemniter congregatis, in craſtino Dominicæ *Invocavit*, necnon feria tertia & quarta ſequentibus concilio ipſo durante, anno Domini MCCCX.

1310.

CONCILIA RAVENNENSIA DUO,

in cauſa Templariorum a Raynaldo archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebrata.

HIERONYMUS *Rubeus lib. VI. hiſtoria Ravennatis, ad annum* MCCCX. Per idem tempus, *inquit*, concilium provinciale habitum Ravennæ eſt, in quo de negotio Templariorum actum eſt diligentiſſime: & quæ faciebant ad morum conformationem, & Catholicam fidem decreta.

Ceterum, quoniam reſtabant adhuc nonnulla, neque fuerant abſoluta omnia, Raynaldus in proximas Kalendis Junias aliud concilium Bononiam indixit, quo omnes convenirent, Templarii præſertim fratres provinciæ Ravennatis, ut audirent ſententiam, quam de ipſis concilium ferret. Mox prudentibus etiam conſulentibus viris, cum concilii diem ad XVII. Kalendas Julias rejecit; locoque item mutato, Ravennæ in Urſiano templo habendum decrevit. Leguntur adhuc Raynaldi de hac re litteræ, Argentæ X. Kalend. Junii ſcriptæ: quarum hæc inſcriptio eſt: Raynaldus permiſſione divina, & Apoſtolicæ ſedis gratia, ſanctæ Ravennatis eccleſiæ archiepiſcopus, inquiſitor contra ſingulares perſonas, & ordinem Militiæ Templi Hieroſolymitani, in Lombardiæ, Tuſciæ, Marchiæ Tarviſinæ, & Hiſtriæ terris & partibus, a ſede Apoſtolica deputatus; venerabilibus in Chriſto patribus & dominis, Dei gratia epiſcopis ..... ſanctæ Ravennatis eccleſiæ ſuffraganeis, electis, abbatibus, prioribus, diaconis, archipresbyteris, archidiaconis, capitulis cathedralium, & aliarum eccleſiarum conventualium, & collegiatarum, Ravennati eccleſiæ ſubditis, ſalutem & ſinceram in Domino caritatem. Monet autem, mandatque, ut quos in eorum diœceſi Templarios haberent, diligenti eos adhibita cuſtodia, adducerent. Petrus Cymaclienſis epiſcopus, quod ægrotaret, Armaninum Ghiſlerium Bononienſem, e Dominicana familia Fratrem, ſuum eccleſiæque ſuæ procuratorem VII. Idus Junii fecit, qui concilio intereſſet. Pari ſtudio poſtridie ejus diei a Papiniano epiſcopo Parmenſi, Anſelmo ſancti Joannis Parmenſis abbate, Bernardino Avimundo, Bonifacio Arena, canonicis Parmenſibus; Jacobo abbate cœnobii Brixilli, Parmenſis diœceſis, & Hermanno præpoſito Parmenſi; procuratores creantur Andreas Pelizonius ſancti Nicolai Parmenſis rector, epiſcopi vicarius, & Gerardus e Cornazano, præpoſitus ſancti Domnini, diœceſis Parmenſis: adjectis litteris, quibus ſe apud Patres concilii, quamobrem non veniſſet, accurate excuſabat, & ut excuſationem acciperent, ob ea quæ illius procuratores relaturi eſſent impedimenta, rogabat. Quoniam vero Severus abbas cœnobii divæ Mariæ extra portam Faventiæ, ſacratorum virorum Faventinorum immunium procurator, una cum Fratre Matthæo epiſcopo, & Tuzoſo præpoſito Faventino, intereſſe ob

ANNO CHRISTI 1310.

mortuum non poterat: pridie Idus Junii Franciscum ejusdem coenobii monachum, sibi a cubiculo, procuratorem substituit.

In concilio autem ii fuere; Ugo Placentinus, Ubertus Feretranus, Fridericus Ariminensis, Ubertus Bononiensis, Henricus Regiensis, Matthaeus Cervicnsis, Petrus Foropompiliensis, episcopi; Ugulinus cucullatus, designatus Faventinus; Nicolaus & Joannes, cucullati Dominicani; Vincentius Franciscanus: qui tres in provincia Ravennate quaesitores in haereticos erant; Boamontrus archipresbyter Mutinensis, pro sacratis viris Mutinensibus; Gerardus Cornazanus sancti Dominici praepositus, pro episcopo, sacratisque viris Parmensibus; Gentilis, Ferrariensis episcopi vicarius; Prevostinus Mutinensis, episcopi Forocornelliani item vicarius; Joannes abbas Gavellanus, pariter episcopi Adriani vicarius; Armannus cucullatus Dominicanus, episcopi Cymaclensis procurator; Goercius divi Damiani canonicus, episcopi Sallinatis procurator.

Omnibus igitur, suo quisque loco, in archiepiscoparus praetorio XV. Kalend. Julii confidentibus; introducti sunt Raymundus Fontana, Jacobus item Fontana; Maurus, Jacobus, Albertus, Guillelmus ab Pigazano, & Petrus Cazia, Templarii ordinis equites: qui jurati, cum nihil essent objectis criminibus, testibusque adversis debilitati, atque abjecti, ad omnia breviter, constanterque, seorsum singuli responderunt.

Erant autem haec fere quaestionis a Pontifice praescripta capita. Cum in ordinem cooptabantur, in ipsis sacrorum suorum initiis, Christumne, aut Deum, aut Virginem Deiparam, aut divos abjurassent, vel ut abjurarent monitti fuissent, aliosve ipsi ad abjurandum incitassent. An Christum vel Jesum, crucive suffixum, verum Deum esse, vel passum pro humano redimendo genere negassent. An fuisse pseudoprophetam, & pro suis ipsis effectum criminibus affirmassent. An ordinis magistrum, qui nobis erat sacris initiatus, credentes per Poenitentiae sacramentum eluere animae sordes & peccatur posse: an ipse id faceret. An quae occulta habebantur in eorum legibus, ea orthodoxae Romanae ecclesiae vituperationi esse, criminaque ac errorem fovere putarent. An ipso ordinis ingressu edocerentur, posse inter se luxuriose commisceri; idque esse faciendum, neque ullum ob id perpetrari flagitium. An haec tirones etiam docerent. An ordinis sui amplitudini studere, vel contra quam tas esset, jurassent; ad idque jurament

ANNO CHRISTI 1310.

CONCILIUM MOGUNTINUM,

ANNO CHRISTI 1310.

quo ſub præſidio Petri Moguntini archiepiſcopi, juſſu Pontificis, tractata eſt cauſa Templariorum, anno Domini MCCCX. tempore Clementis Papæ V.

QUA *occaſione, quaque de cauſa hæc ſynodus Moguntia congregata, & quid in ea geſtum fuerit, ex manuſcripto quodam codice Nicolaus Serarius, lib. v. in hiſtoria Petri archiepiſcopi; refert his verbis:* Anno MCCCX. ante Viennenſe concilium, *(in quo Clementinas edidit Clemens V.)* concilium habuit ſecunda, tertia, & quarta feriis poſt Dominicam *Jubilate*, idem dominus Petrus provinciale: in quo ſtatutorum provincialium ex antiquioribus ſynodis compendium collegit, cujus vix paucula ſuperſunt: & Romani Pontificis juſſu tractata eſt Templariorum cauſa.

Comparuit autem in ſynodo, quemadmodum refert manuſcriptus liber, Hugo comes Silveſtris & Rheni, qui morabatur in Grumbach propè Meyſenheim, cum viginti fratribus, ſub habitu ordinis, probe armatis. Hi omnes, non quidem vocati, ſed ultro & ſubito in conſeſſum patrum irrumpunt, omnibus attonitis. Archiepiſcopus viros conſiderans, ac violentiam timens, placide jubet Commendator ut ſedeat; & ſi quid habeat in medium adferendum, ut depromat. Qui clara & libera voce exorſus, ſe ſuoſque confratres inquit intelleziſſe, hanc ſynodum ſui ordinis delendi gratia potiſſimum congregatam, ex commiſſione Romani Pontificis. Enormia enim quædam ſcelera, & pluſquam ethnica flagitia illis objecta, A quæ in privato deſignarent, quod ipſis ſane eſſet graviſſimum & intolerabile: maxime quod non ordinarie auditi, nec convicti condemnarentur. Quare coram iſta patrum congregatione ſe appellare & provocare ad futurum Pontificem, ejuſque univerſum clerum: publice quoque proteſtari, eos qui propter talia flagitia alibi igni traditi eſſent & combuſti, conſtanter pernegaſſe, ſed quidquam eorum deſignaſſe, atque in ea confeſſione tormenta & mortem perpeſſos. Immo Dei optimi maximi ſingulari judicio & miraculo, eorum innocentiam comprobatam, quod albæ chlamydes, ac rubricatæ cruces igni non potuerunt abſumi. Archiepiſcopus, his auditis, ne tumultus ſuboriretur, proteſtationem eorum admiſit, ſeque cum Romano Pontifice acturum reſpondit, ut quieti eſſe poſſint: atque ita ad propria ſunt dimiſſi. Poſtea vero Petrus aliam commiſſionem obtinuit; juxta quam procedens, prædictos cenſuit abſolvendos. Actum anno MCCCXI. Kalendis Julii, ut Nauclerus ex quodam Jacobo Moguntino tradit. Habuiſſe autem archiepiſcopum Moguntiæ concilium provincia- B le anno MCCCXIII. refertur in manuſcripto: ſed quia idem prioris mentionem non fecit, viderur unum & idem. *Alas Serarius.*

1310. *Vienna in Delphinatu Galliæ provincia.*

CONCILIUM VIENNENSE GENERALE,

a Clemente Papa V. celebratum.

EPISTOLÆ CLEMENTIS PAPÆ V.

Cariſſimo in Chriſto filio Philippo Regi Francorum illuſtri.

REgnans in cælis triumphans eccleſia, cujus paſtor eſt Pater æternus, cui ſanctorum miniſtrant agmina, & laudis gloriam angelorum chori decantant; in terris ad ſui ſimilitudinem & repræſentationem conſtituit eccleſiam militantem, Unigenito Filio Dei vivi Domino Jeſu Chriſto ineffabili commercio copulatam, in qua idem Unigenitus Dei Filius, a Patre progrediens, per illuſtrationem Paracleti procedentis pariter ab utroque, ſtatuit fidei fundamentum. Sane Romana eccleſia, mater alma fidelium, caput eſt, diſponente Domino, eccleſiarum aliarum omnium & magiſtra: a qua, veluti a primitivo fonte, ad ſingulas alias ejuſdem fidei rivuli derivantur; ad cujus regimen voluit Chriſti clementia Romanum Pontificem vice ſui deputare miniſtrum; ut inſtructionem & doctrinam ipſius eloquio veritatis evanglicæ traditam cuncti renati fonte baptiſmatis teneant & conſervent: ut qui ſub hac doctrina curſum vitæ recte peregerint, ſalvi fiant; qui vero ab ea deviaverint, condemnentur. Ipſa nempe Romana mater eccleſia juxta exigentiam poſſibilitatis ipſius, ad cunctas orbis provincias, in quibus divini nominis cultus viget, E fideique catholicæ obſervantia rutilat, intuitum ſedulæ conſiderationis extendens, ac ſubjiciens ab olim ſuæ conſiderationis examini diuturnæ calamitis anguſtias illius ſpecialis hereditatis Dominicæ, videlicet terræ ſanctæ ab infidelibus miſerabiliter conculcatæ; in qua idem Patris æterni Filius noſtræ carnis indumento contectus, ſalutem humani generis pietate ineffabili exſtitit operatus, quamque ſua ipſe voluit corporali inſignire præſentia, & propriI C aſperſione ſanguinis conſecrare; multa ſolicitudine ſtuduit eidem terræ retroactis temporibus, quibus potuit remediis, ut eriperet ab ipſis impiis, ſubvenire.

Et quia inter ceteros quos profeſſio Chriſtianæ religionis includit, milites & fratres domus Militiæ templi Hieroſolymitani, ſicut eſt toti orbi notorium, tamquam ſpecialis ejuſdem fidei pugiles, & jam dictæ terræ præcipui defenſores, ipſius terræ negotium principaliter gerere videbantur: ipſos, & eorum ordinem, præfata eccleſia ſpecialis favoris plenitudine proſequens, eos adverſus Chriſti hoſtes crucis armavit ſignaculo, multis exaltavit honoribus, ditavit facultatibus, ac diverſis libertatibus & D privilegiis communivit. Ii nimirum cum crederentur in Domini ſervitio ſub regulari habitu fideliter militare, ſibi quaſi cunctorum manus fidelium, cum multiplici erogatione bonorum, ſentiebant multifarie multiſque modis propterea adjutrices. Sed, proh dolor! nova & calamitoſa vox de malignitatis fratrum ipſorum enormitate progrediens, noſtrum replevit, immo verius perturbavit auditum. Hæc enim vox nuncia lamentationis & gemitus, audientibus horrorem ingerit, commovet animos, mentes turbat, & cunctis fidei Chriſtianæ cultoribus novæ & ineffabilis amaritudinis calicem ſubminiſtrat: & dum facti ſeriem, ejus neceſſitate poſcente, depromimus, noſter attenuatur præ anguſtia ſpiritus: & valetudinis fatigata confractibus, membra ſingula præ nimio dolore tabeſcunt.

Dudum ſiquidem circa noſtræ promotionis ad apicem ſummi pontificatus initium, etiam antequam Lugdunum, ubi recepimus noſtræ coronationis inſignia, veniremus; & poſt, tam ibi quam alibi,

Digitized by Google

Anno Christi 1311.

bi, secreta quorumdam nobis insinuatio intimavit, quod magister, præceptores, & alii fratres dictæ militiæ Templi, & etiam ipse ordo, qui ad defensionem patrimonii ipsius Domini nostri Jesu Christi fuerant in transmarinis partibus deputati, contra ipsum Dominum in scelus apostasiæ nefandum, detestabile idololatriæ vitium, exsecrabile facinus Sodomorum, & hæreses varias erant lapsi. Sed quia non erat verisimile, nec credibile videbatur, quod viri tam religiosi, qui præcipue pro Christi nomine suum ixpe sanguinem effundere, ac personas suas mortis periculis frequenter exponere credebantur; quique multa & magna tam in divinis officiis, quam in jejuniis, & aliis observantiis, devotionis signa frequentius prætendebant, suæ sic essent salutis immemores, quod talia perpetrarent: hujusmodi insinuationi ac delationi ipsorum, ejusdem Domini nostri exemplis & canonicæ scripturæ doctrinis edocti, aurem noluimus inclinare. Deinde vero tu, cui eadem fuerant facinora nunciata, non typo avaritiæ, cum de bonis Templariorum nihil tibi vindicare vel appropriare intendas; immo ea nobis & ecclesiæ per deputandos super hoc a nobis administranda, gubernanda, conservanda & custodienda liberaliter & devote in regno tuo dimisisti, manum tuam exinde totaliter amovendo; sed fidei orthodoxæ fervore, tuorum progenitorum vestigia clara sequens, accensus, de præmissis, quantum licite potuisti, te informans, ad instruendum & informandum nos super iis, multas & magnas nobis informationes per tuos nuncios & litteras destinasti. Infamia vero contra Templarios ipsos increbrescente validius, super sceleribus ante dictis; & quia etiam quidam miles ejusdem ordinis magnæ nobilitatis, & qui non levis opinionis in dicto ordine habebatur, coram nobis secreto juratus deposuit, quod in receptione fratrum præfati ordinis, hæc consuetudo, vel verius corruptela, servatur; quod ad recipientis vel ab eo deputati suggestionem, qui recipitur, Christum Jesum negat, & super crucem sibi ostensam spuit in vituperium Crucifixi; & quædam alia faciunt recipiens & receptus, quæ non sunt licita, nec humanæ conveniunt honestati, prout ipse tunc confessus exstitit coram nobis: urgente nos ad id officii nostri debito, vitare nequivimus, quin tot & tantis clamoribus accommodaremus auditum.

Sed cum demum fama publica deferente, ac clamosa insinuatione tui, necnon & ducum, comitum, & baronum, ac aliorum nobilium, cleri quoque ac populi dicti regni tui, ad nostram propter hoc tam per se, quam per procuratores & syndicos, præsentiam venientium, quod dolenter referimus, ad nostram audientiam perveniisset; quod Magister, præceptores, & alii fratres dicti ordinis, & ipse ordo, præfatis & pluribus aliis erant criminibus irretiti; & præmissa, per multas confessiones, attestationes, & depositiones præfati magistri, & plurium præceptorum, & fratrum ordinis prælibari, coram multis prælatis, & hæreticæ pravitatis Inquisitore in regno Franciæ factas, habitas & receptas, & in publicam scripturam redactas, nobisque, & fratribus nostris ostensas, probari quodammodo viderentur; ac nihilominus fama & clamores prædicti in tantum invaluissent, & etiam ascendissent, tam contra ipsum ordinem, quam contra personas singulares ejusdem, quod sine gravi scandalo præteriri non poterat, nec absque eminenti periculo tolerari: Nos illius, cujus vices, licet immeriti, in terris gerimus, vestigiis inhærentes, ad inquirendum de prædictis ratione prævia duximus procedendum: multosque A de præceptoribus, presbyteris, militibus, & aliis fratribus dicti ordinis reputationis non modicæ, in nostra præsentia constituros, præstito ab eis juramento, quod super præmissis meram & plenam nobis dicerent veritatem, super prædictis interrogavimus, & examinavimus usque ad numerum septuaginta duorum, multis ex fratribus nostris nobis assistentibus diligenter: eorumque confessiones per publicas manus in authenticam scripturam redactas, illico in nostra & dictorum fratrum nostrorum præsentia, ac deinde interposito aliquorum dierum spatio in consistorio legi fecimus coram ipsis, & illas in suo vulgari cuilibet eorum exponi. Qui perseverantes in illis, eas expresse & sponte, prout recitatæ B fuerant, approbarunt.

Post quæ cum magistro & præcipuis præceptoribus præfati ordinis intendentes super præmissis inquirere per nosipsos; ipsum Magistrum, & Franciæ, Terræ ultramarinæ, Normanniæ, Aquitaniæ, ac Pictaviæ præceptores majores, nobis tunc Pictavis existentibus mandavimus præsentari. Sed quoniam quidam ex eis sic infirmabantur tunc temporis, quod equitare non poterant, nec ad nostram præsentiam quoquo modo adduci; nos cum eis scire volentes de præmissis omnibus veritatem, & an vera essent quæ continebantur in eorum confessionibus & depositionibus, quas coram inquisitore pravitatis hæreticæ in regno tuo præfato, præsentibus C quibusdam notariis publicis, & multis aliis bonis viris, dicebantur fecisse, nobis & fratribus nostris per ipsum inquisitorem sub manibus publicis exhibitis, & ostensis: dilectis filiis nostris Berengario tituli sanctorum Nerei & Achillei, & Stephano tituli sancti Cyriaci in Thermis, presbyteris, ac Landulfo sancti Angeli diacono, cardinalibus; de quorum prudentia, experientia, & fidelitate indubitatam fiduciam obtinemus; commisimus & mandavimus, ut ipsi cum præfatis Magistro & præceptoribus inquirerent, tam contra ipsos & alias singulares personas dicti ordinis generaliter, quam contra ipsum ordinem, super præmissis cum diligentia ve- D ritatem; & quidquid super his invenirent, nobis referre, ac eorum confessiones & depositiones per manum publicam in scriptis redactas nostro apostolatui deferre ac præsentare curarent; eisdem Magistro & præceptoribus absolutionis beneficium a sententia excommunicationis, quam pro præmissis, si vera essent, incurrerant, si absolutionem humiliter ac devote peterent, ut deberent, juxta formam ecclesiæ impensuri. Qui cardinales ad ipsos Magistrum & præceptores personaliter accedentes, eis sui adventus causam exposuerunt. Et quoniam tam personæ, quam res ipsorum, & aliorum Templariorum in dicto regno tuo consistentium, in manibus nostris erant: quod libere absque meru cujusquam E plene ac pure super præmissis omnibus ipsis cardinalibus dicerent veritatem, eis auctoritate apostolica injunxerunt.

Qui Magister & præceptores Franciæ, Terræ ultramarinæ, Normanniæ, Aquitaniæ, ac Pictaviæ, coram ipsis tribus cardinalibus præsentibus, quatuor tabellionibus publicis, & multis aliis bonis viris, ad sancta Dei evangelia ab eis corporaliter tacta præstito juramento, quod super præmissis omnibus meram & plenam dicerent veritatem, coram ipsis singulariter libere ac sponte absque coactione qualibet & timore deposuerunt, & confessi fuerunt inter cetera Christi abnegationem & spuitionem super crucem, cum in ordine Templi recepti fuerunt; & quidam ex eis, se sub eadem forma,

Anno Christi 1311.

Anno Christi 1310.

scilicet cum abnegatione Christi & spuitione super A crucem, fratres multos recepisse. Sunt etiam quidam ex eis quædam alia horribilia & inhonesta confessi, quæ, ut eorum ad præsens parcamus verecundiæ, subticemus. Dixerunt præterea, & confessi fuerunt, esse vera quæ in eorum confessionibus & depositionibus continentur, quas dudum fecerant coram Inquisitore hæreticæ pravitatis: quæ confessiones & depositiones dictorum magistri & præceptorum, in scripturarum publicam per quatuor publicos tabelliones redactæ, in ipsorum Magistri & præceptorum, & quorumdam aliorum bonorum virorum præsentia, ac deinde interposito aliquorum dierum spatio coram ipsis, eisdem lectæ fuerunt de mandato & in præsentia cardinalium prædictorum, & in suo vulgari expositæ cuilibet eorumdem. Qui perseverantes in illis, eas expresse ac sponte, prout recitatæ fuerant, approbarunt. Et post confessiones & depositiones hujusmodi, ab ipsis cardinalibus, ab excommunicatione, quam pro præmissis incurrerant, absolutionem flexis genibus, manibusque complicatis, humiliter & devote, ac cum lacrymarum effusione non modica, petierunt: ipsi vero cardinales, quia ecclesia non claudit gremium redeunti, ab eisdem Magistro & præceptoribus hæresi abjurata, expresse ipsis secundum formam ecclesiæ auctoritate nostra absolutionis beneficium impenderunt: ac deinde ad nostram præsentiam redeuntes, confessiones & depositiones prælibatorum Magistri, & præceptorum in scripturam publicam per manus publicas, ut est dictum, redactas nobis præsentaverunt; & quæ cum dictis magistro & præceptoribus fecerant, retulerunt: ex quibus confessionibus, & depositionibus, ac relatione, invenimus sæpe fatos Magistrum & fratres, in præmissis & circa præmissa, licet quosdam ex eis in pluribus & alios in paucioribus, graviter deliquisse.

Attendentes autem, quod scelera tam horrenda transire incorrecta absque Dei omnipotentis & omnium catholicorum injuria non poterant nec debebant; decrevimus de fratrum nostrorum consilio per ordinarios locorum, ac per alios fideles & sapientes viros ad hoc deputandos a nobis, contra singulares personas ipsius ordinis, necnon contra dictum ordinem, per certas directas personas, quas ad hoc duximus deputandas, super præmissis criminibus & excessibus inquirendum. Iis nempe, quæ magis flere cogimur quam narrare, cor nostrum passione nimia cruciatur: & cum tanta proinde nobis immineat gemendi materia, fletum non possumus declinare. Quisnam catholicus hæc audiens, nimis non doleat, & prorumpat in luctum? Quis fidelis hujusmodi siniſtrum eventum intelligens, amara non emittat suspiria, verbaque lamentationis & mœstitudinis non eructet, cum tota Christianitas hujusmodi doloris sit particeps, & hic casus fideles percutiat universos? Ex his etiam, dum ministerio debitæ considerationis nostræ mentis præsentantur obtutibus, ignis in nostris meditationibus exardescit; & ad tanta discrimina revelanda suspirat affectus, zelus accenditur, & spiritus anxiatur. Ad quod cum nos sufficere commode non posse sciamus, levamus oculos nostros ad montem, montem quidem Dei, montem uberem, montem pinguem, unde opportunum nobis provenire auxilium, & humiliter petimus, & devote speramus.

Et quia salubre in his adhiberi remedium interest generaliter omnium, nos cum eisdem fratribus nostris, aliisque viris prudentibus, exacto ac frequenti præhabito, prout tantæ necessitatis instantia exigebat, de ipsorum fratrum consilio universale concilium, sicut imitatione digna sanctorum patrum consuetudo laudabilis, longævæ observationis exemplo nos instruit, a proximis Kalendis Octobris ad duos annos immediate sequentes, decrevimus congregandum: ut in eo, tam circa dictum ordinem, & personas singulares, & bona ejusdem, & alia quæ statum tangunt fidei catholicæ, quam circa recuperationem & subsidium terræ sanctæ, ac reparationem, ordinationem, & stabilitatem ecclesiarum, & ecclesiasticarum personarum, & libertatum eorum, illa, Deo auspice, communi consilio inveniatur provisio, & ejusdem approbatione concilii roboretur, per cujus salutiferam executionem virtus Altissimi, eliminatis erroribus, roborata fide, ad tramitem veritatis, reductis errantibus, redintegrata ejusdem fidei unitate, exstirpatis vitiis, virtutibusque plantatis, correctis excessibus, moribus reformatis, repressis oppressionibus, libertate solida stabilitate munita, recuperatis deperditis, & ejusdem terræ statu prospero reparato, occupata restituat, vastata restauret, & restaurata conservet; nobisque viam aperiat idem ipse qui novit, & facultatem tribuat ipse qui potest: ut sic in præmissis juxta intensum animi nostri desiderium sibi ministrare possimus salubriter: quod idem verus ejusdem universalis sponsus ecclesiæ ipsam dilectam suam purgatam C maculis, munitam virtute, ac monilibus ornatam, unam semper habeat & formosam, ad sui nominis laudem & gloriam, ad animarum profectum, robur fidei, pacem & exaltationem populi Christiani.

Quia vero prosecutio tanti propositi, tempore indiget, ut deductum maturius, facilius auctore Domino effectum debitum sortiatur: prædictum tempus ad id duximus deputandum. Unde venerabilibus fratribus nostris archiepiscopis, episcopis, ac dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, decanis, præpositis, archidiaconis, archipresbyteris, & aliis ecclesiarum prælatis, exemptis & non exemptis, eorumque capitulis, & conventibus, per alias nostras litteras præcipiendo mandamus, ut iidem archiepiscopi, necnon & ceteri episcopi per ipsorum archiepiscoporum provincias constituti, in eisdem litteris nominati, reliquis ipsorum episcoporum in dictis provinciis remanentibus ad ea quæ pontificale officium exigunt, tam in suis, quam illarum dictarum provinciarum, qui ad hujusmodi concilium universale accesserint, civitatibus & diœcesibus exercenda, omni negligentia relegata, cunctis, prout talis & tanti negotii qualitas exigit, dispositis & paratis, sic medio tempore se accingant ad iter, quod in hujusmodi decreto termino, quem eis & aliis peremptorie assignamus, in Viennensi civitate iidem archiepiscopi & episcopi taliter nominati E personaliter; alii vero remanentes episcopi, electi, abbates, priores, decani, præpositi, archidiaconi, presbyteri, & prælati, capitula, & conventus, per eosdem archiepiscopos & episcopos ad prædictum concilium accessuros, (quibus, ad omnia quæ in eodem concilio statuentur, fient, & ordinabuntur, & fuerint opportuna, concedant plenariam potestatem, de qua sufficienter constet per publica documenta,) nostro se conspectui repræsentent. Quod si forsan ipsis archiepiscopis & episcopis accessuris hujusmodi noluerint concedere potestatem, eo casu venire, vel alios procuratores idoneos cum potestate simili ad idem teneantur concilium destinare. Non obstantibus quibuslibet privilegiis, seu indulgentiis, quibuscumque personis, ordini, dignitati,

Digitized by Google

Anno Christi 1311.

tractatu seu collegio, sub quacumque verborum forma, vel expressione a prædicta sede concessis: per quæ possit effectus hujusmodi mandati nostri quomodolibet impediri, aut eidem in aliquo derogari.

Mandavimus insuper, ut iidem archiepiscopi & prælati, per se vel alios viros prudentes, Deum timentes, & habentes præ oculis omnia, quæ correctionis & reformationis limam exposcunt, inquirentes subtiliter, & conscribentes fideliter, eadem ad ipsius concilii notitiam deferant. Et nos nihilominus variis modis & viis solers studium & efficacem operam dare proponimus, ut omnia talia in examen hujusmodi deducta concilii, correctionem & directionem recipiant opportunam. Hoc etiam in eisdem nostris litteris adjecto, ut nullus inobedientiæ notam, & canonicæ ultionis acrimoniam vitare desiderans, fallacium excusationum velamento se muniat; vel ex impedimentis itinerum, quæ, Domino prava in directa, & in vias planas aspera, sua omnipotentia convertente, cessabunt, ut frivolæ allegationis munimenta confingat, ut a tam sancti prosecutione operis se subducat: sed occurrant singuli voluntarii ad id quod & divinæ congruit voluntati, & salutem animarum, ac utilitatem respicit singulorum.

Ceterum, quia multipliciter expedit, ut tam celebre concilium tua & aliorum catholicorum principum decoretur præsentia, ut salubri consilio & auxilio fulciatur: serenitatem regiam rogamus, & hortamur attentius, in remissionem tibi peccaminum suadentes, quod præscriptis loco & termino, in eodem concilio, captata interim ad hoc opportunitate, studeas personaliter interesse: meditatione provida prudenter attendens, quod in hoc non solum labor, quem ad tam sancti & utilis negotii promotionem assumes, tibi cedet ad meritum, verum etiam aliorum qui ad veniendum ad iidem concilium, efficacius tuo inducentur exemplo. Et nihilominus vota tua nobis poteris familiarius aperire, quæ in omni benevolentia libenter, ad exaudicionis gratiam, quantum cum Deo ac ecclesiæ honore poterimus, admittemus.

Anno Christi 1312. Clementis sexto, a coronatione sua de 14. Novembr. anno quinto.

Datum Pictavis, secundo Idus Augusti, pontificatus nostri anno tertio.

In eodem modo, ut supra proximo, per totum scribitur Eduardo regi Angliæ illustri.

In eodem modo Carolo regi Siciliæ illustri.

In eodem modo Carolo regi Hungariæ illustri.

In eodem modo Jacobo regi Aragonum illustri.

In eodem modo Ferdinando regi Castellæ & Legionis illustri.

In eodem modo Jacobo regi Majoricarum illustri.

In eodem modo Ludovico regi Navarræ illustri.

In eodem modo Dionysio regi Portugalliæ illustri.

In eodem modo regi Bohemiæ illustri.

In eodem modo Henrico regi Cypri illustri.

In eodem modo regi Daciæ illustri.

In eodem modo regi Norwegiæ illustri.

In eodem modo Friderico regi Trinacriæ illustri.

In eodem modo regi Sweciæ illustri.

In eodem modo carissimo in Christo filio Henrico regi Romanorum illustri: Regnans, *&c. ut in forma, usque*, A proximis Kalendis Octobris usque ad unum annum immediate sequentem decrevimus congregandum, *&c. usque*, Datum Avenioni, quinto Kalendas Augusti, anno quarto.

Anno Christi 1312.

In eodem modo, venerabilibus fratribus archiepiscopo Turonensi, & episcopis ac dilectis filiis electis, abbatibus, prioribus, decanis, præpositis, archipresbyteris, archidiaconis, & aliis ecclesiarum prælatis, exemptis, & non exemptis, & eorum capitulis & conventibus per Turonensem provinciam constitutis, salutem, &c. Regnans in cælis, *&c. ut in forma proxime superiori, mutatis mutandis, usque* ad id duximus deputandum. Quocirca universitati vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus vos fratres, archiepiscope, Redonensis & Andegavensis & Nannetensis episcopi, reliquis vestrum episcoporum in vestra provincia remanentibus, ad ea quæ pontificale officium exigunt, tam in vestris, quam illorum dictæ provinciæ, qui ad hujusmodi concilium universale accesserint, civitatibus & diœcesibus, exercenda, omni negligentia relegata, cunctis, prout talis & tanti negotii qualitas exigit, dispositis & paratis, sic vos medio tempore accingatis ad iter; quod in hujusmodi decreto termino, quem vobis & aliis peremptorie assignamus, in Viennensi civitate, nostro vos, archiepiscope & episcopi superius nominati personaliter; vos vero alii remanentes episcopi, electi, abbates, priores, decani, præpositi, archidiaconi, & prælati, capitula, & conventus per eosdem archiepiscopum & episcopos ad prædictum concilium accessuros, quibus ad ea quæ in eodem concilio statuentur, fient, & ordinabuntur, & fuerint opportuna, concedatis plenariam potestatem, de qua sufficienter constet per publica documenta, conspectui præsentetis. Quod si forsan ipsis archiepiscopo & episcopis accesseris hujusmodi noluerit concedere potestatem, eo casu venire, vel alios procuratores idoneos cum potestate simili ad idem concilium teneamini destinare: non obstantibus quibuslibet privilegiis seu indulgentiis, quibuscumque personis, ordini, dignitati, seu collegio, sub quacumque verborum forma vel expressione a prædicta sede concessis, per quæ possit effectus hujusmodi mandati nostri quomodolibet impediri, aut eidem in aliquo derogari. Interim quoque per vos, & alios viros prudentes, Deum timentes, & habentes præ oculis omnia quæ correctionis & reformationis limam exposcunt, inquirentes salubriter, & conscribentes fideliter, eadem ad ipsius concilii notitiam deferatis. Et nos nihilominus variis modis & viis solers studium & efficacem operam dare proponimus, ut omnia talia in examen hujusmodi deducta concilii, correctionem & directionem recipiant opportunam. Nullus, inobedientiæ notam & canonicæ ultionis acrimoniam vitare desiderans, fallacium excusationum velamento se muniat, vel ex impedimentis itinerum, quæ, Domino prava in directa, & in vias planas aspera, sua omnipotentia convertente, cessabunt, frivolæ allegationis munimenta confingat, ut a tam sancti prosecutione operis se subducat: sed occurrant singuli voluntarii ad id quod & divinæ congruit voluntati, & salutem animarum, & utilitatem respicit singulorum.

Datum Pictavis, secundo Idus Augusti, anno tertio.

Anno Christi 1312.

In eodem modo venerabilibus fratribus archiepiscopo Bituricensi ac episcopis, & dilectis filiis electis, abbatibus, *&c. ut supra proxime, usque ad*, Per Bituricensem provinciam constitutis. Regnans in cælis, *&c. ut supra, usque ad*. Mandamus, quatenus vos fratres, archiepiscope, ac Mimatensis, Lemovicensis ac Aniciensis episcopi, reliquis vestrum episcoporum in vestra provincia, *&c.* Datum ut supra, *& sic scribitur singulis archiepiscopis superius nominatis, in sua provincia.*

ANNO CHRISTI 1312.

In eodem modo archiepiſcopo Rotomagenſi ac epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, ac Bajocenſis & Conſtantienſis epiſcopi, reliquis veſtrum, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Auxitano & epiſcopis, &c. *uſque ad* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, Vaſatenſis, Aquenſis & Convenarum epiſcopi, reliquis, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Narbonenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, ac Toloſane, Magalonenſis & Biterrenſis epiſcopi, reliquis, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Lugdunenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, ac Lingonenſis & Eduenſis epiſcopi, reliquis, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Remenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, ac Sueſſionenſis, Catalaunenſis & Belvacenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Senonenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, ac Aurelianenſis, Anciſiodorenſis & Pariſienſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Burdigalenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, ac Aginnenſis, Pictavenſis & Santonenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Upſalenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Stravinenſis & Augurienſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Moguntino & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, ac Pragenſis, Moravienſis, Conſtantienſis & Argentinenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Panormitano & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, & Mazarenſis & Agrigentine epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Eboracenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, ac Carleonenſis epiſcope, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Nidroſienſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, Aſloenſis & Bergenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Piſano & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, & [a] Meſſan. epiſcope, &c.

[a] Corrige, Maſſanenſis.

In eodem modo archiepiſcopo Tarantaſienſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, & Sedunenſis epiſcope, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Ragufino & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, & [b] Dribumen. ac Boſnenſis epiſcopi, &c.

[b] Forte, Tribunienſis.

In eodem modo archiepiſcopo Gneſnenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, & Caminenſis ac [c] Lubicenſis epiſcopi, &c.

[c] Forte, Luſatienſis.

In eodem modo archiepiſcopo Strigonienſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, ac Quinqueeccleſienſis & Agrienſis epiſcopi, &c.

Ineodem modo archiepiſcopo Antibarenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, Polacenſis & Suacinenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Hiſpalenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Carthaginenſis epiſcope, &c.

ANNO CHRISTI 1312.

In eodem modo archiepiſcopo Barenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, & Melphitenſis epiſcope, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Tolerano & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, & Paleſtine, & Burgenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Biſuntino & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, ac Baſilienſis epiſcope, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Ravennatenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres, archiepiſcope, & Parmenſis, Faventine & Mutinenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Neapolitano & epiſcopis, &c. mandamus, vos fratres, archiepiſcope, ac Averſane epiſcope, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Tarraconenſis & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Valentine, Cæſarauguſtane & Gerundenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Jadrenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, Signenſis & Veglenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Januenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Robienſis, & Aprumacenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Saltzburgenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Patavienſis, Ratiſponenſis & Bambergenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Coloſſenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Zagabrienſis & Ultraſilvan. epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Arelatenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Maſſilienſis, & Avenionenſis & Tricaſtrine epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Bremenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Lubicenſis & Barduicenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Capuano & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Venafrane epiſcope, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Mediolanenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Bergamenſis, Brixienſis, Cremonenſis & Placentine epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Ebredunenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Nicienſis & Granenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Lundenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Ottonienſis & Roſtrildenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Magdeburgenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Brandeburgenſis & Havelbergenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Dublinenſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Fernenſis epiſcope, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Colonienſi & epiſcopis, &c. mandamus, quantenus vos fratres archiepiſcope, & Leodienſis & Trajectenſis epiſcopi, &c.

In eodem modo archiepiſcopo Corinthienſi & epiſcopis, &c. mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Argonenſis epiſcope, &c.

ANNO CHRISTI 1311.

In eodem modo archiepiſcopo Caſſellenſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Leomenſis, Inſulane & Cluacenſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Turritanenſi ac epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Boſan. epiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Tuamenſi & epiſcopis, *&c. uſque ad*, Mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Elfinenſis & Achadenſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Arborenſi, & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac ſanctæ Juſtæ & Civitatenſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Spalatenſi, & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Tragurienſis & Arbenſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Patracenſi, & epicopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Motonenſis & Coronenſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Cantuarienſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Londinenſis, Vintonienſis, Sariſberienſis, Vigornenſis & Lincolnienſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Armachano & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Connenſis & Dunenſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Compoſtellano & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Salamantinenſis, Ulixbonenſis & Legionenſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Aquenſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Forojulienſis & Siſtaricenſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Treverenſi & epiſcopis; *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Metenſis epiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Bracarenſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Portugallenſis, Conimbricenſis & Tudenſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Calaritano & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Dolienſis epiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Viennenſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Gebennenſis & Vivarienſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Athenienſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Nigropontenſis & Reonnenſis epiſcopi, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Beneventano & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Avellinenſis epiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Nicoſienſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, & Paphenſis epiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Meſſanenſi, & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres archiepiſcope, ac Pactenſis epiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Coſano & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, vobis epiſcopis in veſtra provincia remanentibus, ad ea quæ pontificale officium, *&c. ut ſupra uſque*. In Viennenſi civitate noſtro te, archiepiſcope, perſonaliter, vos vero alii remanentes, *&c. mutatis mutandis uſque in finem.*

ANNO CHRISTI 1311.

In eodem modo archiepiſcopo Tranenſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c. ut ſupra.*

In eodem modo archiepiſcopo Sipontino & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Rigenſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Tarentino & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Hydruntino & epiſcopis, *&c.* mandamus quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Montiſregalis & epiſcopis *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Salernitano & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Conſencino & epiſcopis, *&c.* mandamus quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Brundufino & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Thebano & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Surrentino & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Raſſanenſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Regienſi & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo Amalfitano & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo archiepiſcopo ſanctæ Severinæ & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eonem modo archiepiſcopo Acheruntino & epiſcopis, *&c.* mandamus, quatenus te frater archiepiſcope, *&c.*

In eodem modo patriarchæ Conſtantinopolitano & epiſcopis, ac dilectis filiis electis, *&c. ut ſupra, uſque*, per Conſtantinopolitanam & Cretenſem provinciam conſtitutis, mandamus, quatenus vos fratres patriarcha, cum duobus ſuffraganeis patriarchatus tui Conſtantinopolitani, quos ad hoc duxeris eligendos, & epiſcope Arianenſis ſuffraganee eccleſiæ Cretenſis, quæ Conſtantinopolitanæ eccleſiæ per ſedem Apoſtolicam, *uſque* ad ipſius ſedis beneplacitum eſt unita, reliquis veſtrum, *&c. ut ſupra.* Datum, *ut ſupra.*

In eodem modo patriarchæ Aquileïenſi & epiſcopis, *&c.* per Aquileïenſem provinciam conſtituris, mandamus, quatenus vos fratres patriarcha, Cumane, Vincentine, Paduane, Polane, & Tarviſine epiſcopi, reliquis, *&c.*

In eodem modo patriarchæ Gradenſi & epiſcopis, *&c.* per Gradenſem provinciam, *&c.* mandamus, quatenus vos fratres patriarcha, & Caſtellane epiſcope, *&c.*

ANNO CHRISTI 1311.

In eodem modo patriarchæ Hieroſolymitano, & epiſcopis, &c. per Hieroſolymitanam provinciam, &c. mandamus, quatenus te frater patriarcha, cum duobus ex ſuffraganeis tuis, quos ad hoc duxeris eligendos, reliquis, &c.

In eodem modo venerabilibus fratribus Fundano & Sorano, ac aliis epiſcopis, & dilectis filiis electis, &c. *ut ſupra*, per Campaniam & Marittimam conſtitutis; mandamus, quatenus vos fratres Fundane, & Soranenſis epiſcopi, reliquis veſtrum in Campaniæ & Maritimæ partibus remanentibus, &c. *ut ſupra in forma.*

In eodem modo Sutrino & Balneoregienſi & aliis epiſcopis, & dilectis filiis, &c. per patrimonium beati Petri in Tuſcia conſtitutis; mandamus, quatenus vos fratres Sutrine & Balneoregienſis epiſcopi, reliquis veſtrum epiſcoporum in patrimonio beati Petri remanentibus, &c.

In eodem modo Perufino & Spoletano, ac univerſis aliis epiſcopis & dilectis filiis, &c. per ducatum Spoletanum conſtitutis, &c. mandamus, quatenus vos fratres Perufine & Spoletane epiſcopi, reliquis veſtrum epiſcoporum in ducatu Spoletano remanentibus, &c.

In eodem modo Æſino, Fanenſi, & Camerinenſi, ac aliis epiſcopis & dilectis filiis, &c. per Anconitanam Marchiam conſtitutis; mandamus, quatenus vos fratres Æſine, Fanenſis, & Camerinenſis epiſcopi, reliquis veſtrum in Anconitana Marchia remanentibus, &c.

In eodem modo Florentino & Piſtorienſi, ac aliis epiſcopis, & dilectis filiis, &c. per Tuſciam conſtitutis, &c mandamus, quatenus vos fratres Florentine & Piſtorienſis epiſcopi, reliquis veſtrum in Tuſcia remanentibus, &c.

In eodem modo ſancti Andreæ, Candidæcaſæ, & Glaſcuenſi, ac aliis univerſis epiſcopis, & dilectis filiis, &c. per regnum Scotiæ conſtitutis, &c mandamus, quatenus vos fratres ſancti Andreæ, Candidæcaſæ, & Glaſcuenſis epiſcopi, reliquis veſtrum in dicto regno Scotiæ remanentibus, &c.

In eodem modo Theatino, Valvenſi, & Aquilenſi, & aliis epiſcopis, & dilectis filiis, &c. per partes Aprutii conſtitutis, &c. mandamus, quatenus vos fratres Theatine, Valvenſis, & Aquilenſis epiſcopi, reliquis veſtrum epiſcoporum in partibus Aprutii remanentibus, &c.

In eodem modo dilectis filiis Caſinenſi & ſancti Vincentii de Vulturno, ac ceteris abbatibus, prioribus, decanis, præpoſitis, archidiaconis, archipreſbyteris, & aliis monaſteriorum & eccleſiarum prælatis, exemptis, & non exemptis, & eorum conventibus & capitulis per ipſorum Caſinenſis & ſancti Vincentii monaſteriorum terras conſtitutis, &c. *uſque*, Quocirca univerſitati veſtræ, per Apoſtolica ſcripta præcipiendo, mandamus, quatenus vos Caſinenſis & ſancti Laurentii de Vulturno monaſteriorum abbates, omni negligentia, &c. *uſque*, in Viennenſi civitate, noſtro vos abbates ſuperius nominati perſonaliter, vos vero alii remanentes abbates, priores, decani, &c. Quod ſi forte ipſis abbatibus acceſſuris, &c. *mutatis mutandis, ut ſupra.*

In eodem modo venerabili fratri Iſnano archiepiſcopo Thebano vicario noſtro in Urbe, & dilectis filiis abbatibus, prioribus, &c. *uſque*, Ipſam urbem & ejus diſtrictum conſtitutis; mandamus, quatenus vos vicarie, & ſancti Pauli ac Laurentii extra muros urbis monaſteriorum abbates, omni negligentia relegata, &c. *ut ſupra, uſque*, vicarie & abbates ſuperius nominati perſonaliter, vos vero alii remanentes abbates, &c. *ut ſupra per totum.*

Datum, *ut ſupra; & eadem data in omnibus ſuperioribus de concilio.*

Datum Pictavis, ſecundo Idus Auguſti, anno tertio.

ANNO CHRISTI 1311. *Anno Chriſti 1311.*

Venerabilibus fratribus archiepiſcopo Nicoſienſi, & ejus ſuffraganeis.

ALma mater eccleſia nonnulla plerumque rationabiliter ordinat, quæ poſtmodum, prout ſecundum varietatem temporum, & qualitatem etiam emergentium, agendorum conſiderata ſuadet utilitas, in melius conſulta deliberatione commutat. Sane licet eccleſiarum prælatos ad univerſale concilium, quod dudum a proximis tunc Kalendis Octobris, ad duos annos immediate ſequentes, apud civitatem Viennenſem, de fratrum noſtrorum conſilio, decrevimus congregandum, per noſtras ſub certa forma litteras duxerimus evocandos: quia tamen negotium inquiſitionum, quas per diverſas mundi partes contra ordinem militiæ Templi, ejuſque ſingulares perſonas, fieri mandavimus, complerum non eſt; & quod in brevi compleri valeat non ſperamus: nec videmus ipſum negotium, & nonnulla alia quæ in eodem ſunt tractanda concilio, poſſe uſque ad præfatum ſtatutum terminum taliter præparari, quod ad ipſius examen concilii decenter valeant introduci: eumdem terminum uſque ad Kalendas Octobris, prædictum primum terminum jamdudum per eaſdem noſtras litteras aſſignatum immediate ſequentes, ex præmiſſis & aliis certis juſtis & legitimis cauſis, quas præſentibus inſeri non oportet, de fratrum eorumdem conſilio duximus prorogandum. Hæc itaque vobis tenore præſentium intimantes; univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcripta præcipiendo mandamus, quatenus juxta modum & formam in prædictis noſtris directis vobis litteris declaratos, in hujuſmodi prorogato termino & loco prædicto, quem vobis peremptorium aſſignamus, omni, quam inevitabilis neceſſitas non inducat, excuſatione poſtpoſita, noſtro vos conſpectui præſentetis.

Datum Avenione, ſecundo Nonas Aprilis, anno quinto. *Anno Chriſti 1312.*

In eodem modo, ut ſupra proximo per totum, venerabilibus fratribus archiepiſcopo Lugdunenſi & ejus ſuffraganeis. Datum, *ut ſupra.*

In eodem modo archiepiſcopo Magdeburgenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Capuano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Panormitano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Corinthienſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Mediolanenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Strigonienſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Coloſſenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Turritano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Lundenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Arborenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Upſalenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Spalatenſi & ejus ſuffraganeis.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1311.

In eodem modo archiepiſcopo Colonienſi & ejus A
ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Armacano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Cantuarienſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Tuamenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Caſſellenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Dublinenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Eboracenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Turonenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Remenſi & ejus B
ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Senonenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Moguntino & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Bremenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Saltzburgenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Tarantaſienſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Raguſino & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Burdigalenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Hiſpalenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Biſuntino & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Tarraconenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Ravennatenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Toletano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Narbonenſi & ejus D
ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Barenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Rotomagenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Antibarenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Piſano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Jadrenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Januenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Bituricenſi & ejus E
ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Neapolitano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Gneſnenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Auxitano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Patracenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Sipontino & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Conſentino & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Roſſanenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Amalfitano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Treverenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Regienſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Montiſregalis & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Thebano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Calaritano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Salernitano & ejus B
ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Viennenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Hydruntino & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Tranenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Brundulino & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Meſſanenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Conſano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Ebredunenſi & C
ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Surrentino & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Tarentino & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Bracarenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Aquenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Athenienſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Beneventano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Compoſtellano & D
ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Rigenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Arelatenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo Acherontino & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo archiepiſcopo ſanctæ Severinæ & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo patriarchæ Conſtantinopolitano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo patriarchæ Gradenſi & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo patriarchæ Aquileienſi & ejus E
ſuffraganeis.

In eodem modo patriarchæ Hieroſolymitano & ejus ſuffraganeis.

In eodem modo Sutrino & Balneoregienſi epiſcopis, *per totum, ut ſupra.*

In eodem modo Eſinenſi, Fanenſi, & Camerinenſi epiſcopis.

In eodem modo Theatinenſi, Valvenſi, & Aquilenſi epiſcopis.

In eodem modo Florentino, & Piſtorienſi epiſcopis.

In eodem modo Fundano, & Sorano epiſcopis.

In eodem modo venerabili fratri epiſcopo Peru-

ANNO CHRISTI 1311.

fino, & dilecto filio Petro electo Spoletano.

ANNO CHRISTI 1311. In eodem modo dilectis filiis Caſinenſi, & ſancti Laurentii de Vulturno monaſteriorum abbatibus.

In eodem modo Iſnardo archiepiſcopo Thebano vicario noſtro in Urbe, *uſque* Hæc itaque tibi tenore præſentium intimantes, fraternitati tuæ, *&c. uſque*, noſtro te conſpectui repræſentes. Datum, *ut ſupra.*

In eodem modo archiepiſcopo ſancti Andreæ & aliis epiſcopis in regno Scotiæ conſtitutis.

In eodem modo cariſſimo in Chriſto filio Philippo Regi Franciæ illuſtri. Alma mater, *&c. ut ſupra, uſque*, Sane licet eccleſiarum prælatos, & celſitudinem tuam ad univerſale concilium, *&c. uſque ad*, ſub certa forma litteras prælatis ipſis, & tibi ſuper ipſius concilii convocatione directas, duximus evocandos: quia tamen, *&c. uſque ad*, Hæc itaque ad tuam & univerſorum notitiam deducentes; ſerenitatem regiam rogamus & hortamur attente, *uſque*, In remiſſionem tibi peccaminum ſuadentes, quatenus præſcripto termino, ſic per nos, ut dicitur, prærogato, ſtudeas in eodem concilio, juxta priorum directarum tibi per nos ſuper hoc litterarum tenorem, in prælibato loco perſonaliter intereſſe.

Datum, *ut ſupra in prima forma.*

In eodem modo Edwardo regi Angliæ.

In eodem modo Roberto regi Siciliæ.

In eodem modo Jacobo regi Arragonum.

In eodem modo Fernando regi Caſtellæ & Legionis.

In eodem modo Jacobo regi Majoricarum.

In eodem modo Ludovico regi Navarræ.

In eodem modo Dionyſio regi Portugalliæ.

In eodem modo regi Bohemiæ.

In eodem modo Henrico regi Cypri.

In eodem modo regi Daciæ.

In eodem modo regi Norvegiæ.

In eodem modo Friderico regi Trinacriæ.

In eodem modo regi Sueciæ.

In eodem modo Henrico regi Romanorum.

In eodem modo regi Hungariæ.

Ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum.

ALma mater eccleſia, *&c. ut ſupra in illa ad prælatos, uſque*, ſub certa forma litteras prælatis ipſis ſuper ipſius concilii convocatione directas duximus evocandos: quia tamen negotium inquiſitionum, *&c. ut ibidem, uſque*, Hæc itaque ad univerſorum notitiam deducentes; volumus, & prædictis prælatis, harum auctoritate præcipiendo mandamus, quatenus juxta modum & formam in prædictis noſtris prioribus & directis litteris declaratos, in hujuſmodi prorogato termino & loco prædicto, quam eis peremptorium aſſignamus, omni, quam inevitabilis neceſſitas non inducat, excuſatione poſtpoſita, noſtro ſe conſpectui repræſentent. Ut autem hujuſmodi noſtra prorogatio ad communem omnium notitiam facilius deducatur, licet per alias noſtras litteras prælatis ipſis per nos dudum evocatis, hæc ſpecialiter intimemus: has chartas, ſive membranas, prorogationem continentes eamdem, in eccleſiæ majoris Avenionenſis appendi vel affigi oſtiis, ſeu ſuperliminaribus faciemus: quæ prorogationem ipſam ſuo quaſi ſonoro præconio, & patulo judicio publicabunt. Ita quod ii, quos prorogatio ipſa contingit, nullam poſtea poſſint excuſationem prætendere, quod ad eos talis prorogatio A non pervenerit, vel quod ignorarint eamdem: cum non ſit verſimile remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur.

Datum Avenione, ſecundo Nonas Aprilis, anno v. *Anno Chriſti, 1311.*

Dilecto filio abbati monaſterii Ciſtercienſis, Cabilonenſis diœceſis.

REgnans in cælis triumphans eccleſia, cujus paſtor eſt Pater æternus, cui ſanctorum miniſtrant agmina, & laudis gloriam angelorum chori decantant in terris, ad ſui ſimilitudinem & repræ- B ſentationem conſtituit eccleſiam militantem, unigenito Filio Dei vivi Domino Jeſu Chriſto ineffabili commercio copulatam; in qua idem unigenitus Dei Filius a patre progrediens, per illuſtrationem Paracleti procedentis pariter ab utroque, ſtatuit fidei fundamentum.

Sancta Romana eccleſia, mater alma fidelium, caput eſt, diſponente Domino, eccleſiarum aliarum omnium & magiſtra: a qua, veluti a primitivo fonte, ad ſingulas eccleſias ejuſdem fidei rivuli derivantur: ad cujus regimen voluit Chriſti clementia Romanum Pontificem vice ſui deputare miniſtrum; ut inſtructionem ac doctrinam ipſius, eloquio veritatis evangelicæ traditam cuncti renati fonte baptiſ- C matis teneant & conſervent; & qui ſub hac doctrina curſum vitæ recte peregerint, ſalvi fiant, qui vero ab ea deviaverint, condemnentur. Ipſa nempe Romana mater eccleſia, juxta exigentiam poſſibilitatis ipſius, ad cunctas orbis provincias, in quibus divini nominis cultus viget, fideique catholicæ obſervantia rutilat, intuitum ſedulæ conſiderationis extendens, & ſubjiciens ab olim ſuæ conſiderationis examini diuturnæ calamitatis anguſtias, illius ſpecialis hereditatis Dominicæ, videlicet terræ ſanctæ ab infidelibus miſerabiliter conculcatæ; in qua idem Patris æterni Filius, noſtræ carnis indumento contectus, ſalutem humani generis, pietate in- D effabili exſtitit operatus; quamque ſua ipſe voluit corporali inſignire præſentia, & propria aſperſione ſanguinis conſecrare, multa ſolicitudine ſtuduit eidem terræ retroactis temporibus, quibus potuit remediis, ut eriperetur ab ipſis impiis, ſubvenire. Et quia inter ceteros, quos profeſſio Chriſtianæ religionis includit, milites & fratres domus militiæ Templi Hieroſalymitani, ſicut eſt toti orbi notorium, tamquam ſpeciales ejuſdem fidei pugiles, & jam dictæ terræ præcipui defenſores, ipſius terræ negotium principaliter gerere videbantur: ipſos & eorum ordinem præfata eccleſia ſpecialis favoris plenitudine proſequens, eos adverſus Chriſti hoſtes E crucis armavit ſignaculo, multis exaltavit honoribus, ditavit facultatibus, ac diverſis libertatibus & privilegiis communivit. Hi nimirum, cum crederentur in Domini ſervitio ſub regulari habitu fideliter militare, ſibi quaſi cunctorum manus fidelium, cum multiplici erogatione bonorum, ſentiebant multifarie multiſque modis propterea adjutrices. Sed proh dolor! nova & calamitoſa vox de malignitatis fratrum ipſorum enormitate progrediens, noſtrum replevit, immo verius perturbavit auditum. Hæc enim vox nuncia lamentationis & gemitus, audientibus horrorem ingerit, commovet animas, mentes turbat, & cunctis fidei Chriſtianæ cultoribus novum ineffabilis amaritudinis calicem ſubminiſtrat: & dum facti ſeriem, ejus neceſſitate poſcente, depromimus, noſter attenuatur præ anguſtia ſpiritus, & valetudinis fatigata confractibus membra

ſingu-

ANNO CHRISTI 1310.

singula, præ nimio dolore tabescunt. Dudum siquidem circa nostræ promotionis ad apicem summi Pontificatus initium, etiam antequam Lugdunum, ubi recepimus nostræ coronationis insignia, veniremus, & post, tam ibi quam alibi, secreta quorumdam nobis insinuatio intimavit; quod Magister, præceptores, & alii fratres ordinis dictæ militiæ Templi, & etiam ipse ordo, qui ad defensionem patrimonii ipsius Domini nostri Jesu Christi fuerant in transmarinis partibus deputati, contra ipsum Dominum in scelus apostasiæ nefandum, detestabile idololatriæ vitium, exsecrabile facinus Sodomorum, & hæreses varias erant lapsi. Sed quia non erat verisimile, nec credibile videbatur, quod viri tam religiosi, qui præcipue pro Christi nomine suum sæpe B sanguinem effundere, ac personas suas mortis periculis frequenter exponere credebantur, quique multa & magna tam in divinis officiis, quam in jejuniis & aliis observantiis, devotionis signa frequentius prætendebant, suæ sic essent salutis immemores, quod talia perpetrarent: hujusmodi insinuationi, ac delationi ipsorum, ejusdem Domini nostri exemplis, & canonicæ scripturæ doctrinis edocti, aurem noluimus inclinare. Deinde vero carissimus in Christo filius noster Philippus rex Francorum illustris, cui eadem fuerant facinora nunciata, (non typo avaritiæ, cum de bonis Templariorum nihil sibi vindicare aut appropriare intendat; immo ea nobis, & C ecclesiæ, per deputandos super hoc a nobis administranda, gubernanda, conservanda, & custodienda, liberaliter & devote in regno suo dimisit, manum suam exinde totaliter amovendo:) sed fidei orthodoxæ fervore, suorum progenitorum vestigia clara sequens, accensus, de præmissis quantum licite potuit se informans, ad instruendum & informandum nos super his, multas & magnas nobis informationes per suos nuncios & litteras destinavit. Infamia vero contra Templarios ipsos increbrescente validius, super sceleribus ante dictis, & quia etiam quidam miles ejusdem ordinis, magnæ nobilitatis, & qui non levis opinionis in dicto ordine habebatur, coram nobis secreto juratus deposuit, D quod in receptione fratrum prætati ordinis, hæc consuetudo, vel verius corruptela servatur, quod ad recipientis vel ab eo deputati suggestionem, qui recipitur, Christum: *& reliqua, ut in priori epistola scripta anno tertio, usque ad verba illa*, Prædictum tempus ad id duximus deputandum. Et demum illud ex certis, justis & legitimis causis, quas præsentibus inseri non oportet, usque ad alias Kal. Octobris proxime futuras de prædictorum fratrum consilio duximus prorogandum. Quocirca discretioni tuæ per apostolica scripta mandamus, quatenus omni negligentia relegata, cunctis, prout tali & tanti negotii qualitas exigit, dispositis & paratis, sic medio tempore te accingas ad iter, quod in hujusmodi prorogato termino, quem tibi & aliis E peremptorie assignamus, in Viennensi civitate nostro te conspectui repræsentes; non obstantibus quibuslibet privilegiis, seu indulgentiis, quibuscumque personis, ordini, dignitati, seu collegio, sub quacumque verborum forma vel expressione a prædicta sede concessis, per quæ possit effectus hujusmodi mandati nostri quomodolibet impediri, aut eidem in aliquo derogari. Interim quoque per te, & alios viros prudentes Deum timentes, & habentes præ oculis omnia quæ correctionis & reformationis limam exposcunt, inquirens subtiliter, & conscribens fideliter, ea ad ipsius concilii notitiam deferas. Et nos nihilominus variis modis & viis solers A studium & efficacem operam dare proponimus, ut omnia talia in examen hujusmodi deducta concilii, correctionem & directionem recipiant opportunam. Et si inobedientiæ notam, & canonicæ ultionis acrimoniam vitare desideras, nequaquam fallacium excusationum velamento te munias, vel ex impedimentis itinerum, quæ, Domino prava in directa, & in vias planas aspera, sua omnipotentia convertente, cessabunt, frivolæ allegationis munimenta confingas, ut a tam sancti prosecutione operis te subducas: sed voluntarius occurras ad id quod & divinæ congruit voluntati, & salutem animarum ac utilitatem respicit singulorum.

ANNO CHRISTI 1310.

Datum Avenione, x. Kal. Decembris, anno VI.

Anno Christi 1310.

In eumdem modum scribitur dilecto filio abbati monasterii Vallis umbrosæ, Fesulanæ diœcesis. Regnans in cælis, *&c. ut supra per totum*, usque, Datum, ut supra.

In eumdem modum abbati monasterii sancti Antonii Viennensis, ordinis sancti Augustini.

In eumdem modum Priori generali ordinis fratrum eremitarum sancti Augustini.

In eumdem modum abbati monasterii Cluniacensis, Matisconensis diœcesis.

In eumdem modum Magistro ordinis fratrum Prædicatorum.

In eumdem modum Ministro generali ordinis Minorum.

In eumdem modum Magistro domus militiæ sancti Jacobi.

In eumdem modum Priori monasterii Cartusiensis, Maurianensis diœcesis.

In eumdem modum abbati monasterii de Clusa, ordinis beati Benedicti, Taurinensis diœcesis.

In eumdem modum abbati monasterii Farfensis, ordinis sancti Benedicti.

In eumdem modum abbati monasterii sancti Dionysii prope Parisios, ordinis sancti Benedicti.

In eumdem modum Priori eremi Camaldulensis, Aretinæ diœcesis.

In eumdem modum abbati monasterii Casædei ordinis sancti Benedicti, Claromontensis diœcesis.

In eumdem modum abbati monasterii sanctæ Justinæ Paduanæ, ordinis sancti Benedicti.

In eumdem modum Priori Grandimontensis monasterii per Priorem soliti gubernari, Lemovicensis diœcesis.

In eumdem modum abbati monasterii Præmonstratensis, Laudunensis diœcesis.

In eumdem modum abbati monasterii sancti Laurentii Aversani, ordinis sancti Benedicti.

In eumdem modum abbati monasterii Cavensis, ordinis sancti Benedicti, Salernitanæ diœcesis.

In eumdem modum abbati Majoris monasterii Turonensis, ordinis sancti Benedicti.

In eumdem modum Præceptori domus Calatravensis ordinis, Toletanæ diœcesis.

In eumdem modum Priori generali ordinis fratrum beatæ Mariæ de monte Carmeli.

In eumdem modum Magistro ordinis Humiliatorum.

SENTENTIA
de extinctione Templariorum a Clemente Papa V. lata in concilio Viennensi.

Ad perpetuam rei memoriam.

AD providam Christi vicarii præsidentis in specula apostolicæ dignitatis circumspectionem pertinet vices pensare temporum emergentium, ne-

Digitized by Goog

Anno Christi 1310.

gotiorum causas discutere, ac personarum attendere qualitates: ut ad singula debitum dirigens necessariæ considerationis intuitum, & opportune manum operationis apponens, de agro Domini sic vitiorum tribulos eruat, ut virtutes amplificet; sic prævaricantium spinas tollat, ut evellendo plus plantet quam destruat; & in loca vacua per eradicationem nocentium tribulorum, devota Deo plantamina transferendo, potiorem præbeat de provisa & utili eorum locorum unione & translatione lætitiam, quam vera justitia, quæ compassionem habet, doloris intulerit detrimentum, personarum & locorum hujusmodi per ruinam. Sic enim sufferendo quod officit, & subrogando quod proficit, virtutum profectus amplificat, & sublata de medio meliori subrogatione restaurat. Dudum siquidem ordinem domus militiæ Templi Hierosolymitani, propter Magistrum, & fratres, ceteraque personas dicti ordinis in quibuslibet mundi partibus consistentes, variis & diversis non tam nefandis, quam infandis, proh dolor! errorum & scelerum obscenitatibus, pravitatibus, maculis, & labe respersos; quæ propter tristem & spurcidam eorum memoriam præsentibus subticemus; ejusque ordinis statum, habitum, atque nomen, non sine cordis amaritudine & dolore, sacro approbante concilio, non per modum diffinitivæ sententiæ, cum eam super hoc secundum inquisitiones, & processus super his habitos, non possemus ferre de jure; sed per viam provisionis, seu ordinationis apostolicæ, irrefragabili & perpetuo valitura sustulimus sanctione, ipsum prohibitioni perpetuæ supponentes: districtius inhibendo, ne quis dictum ordinem de cetero intrare, vel ejus habitum suscipere vel portare, aut pro Templario se gerere præsumeret: quod si quis contra faceret, excommunicationis incurreret sententiam ipso facto: universa etiam bona ordinis prælibati Apostolicæ sedis ordinationi & dispositioni auctoritate Apostolica duximus reservanda. Inhibentes districtius, ne quis, cujuscumque conditionis vel status existeret, se de personis vel bonis hujusmodi aliquatenus intromitteret; vel circa ea, in præjudicium ordinis seu dispositionis apostolicæ per sedem eamdem, ut præmittitur, facienda, aliquid faceret, innovaret, vel etiam attentaret: decernentes ex tunc irritum & inane, si secus a quoquam scienter vel ignoranter contigerit attentari. Ac postmodum, ne dicta bona, quæ dudum ad subsidium terræ sanctæ, & impugnationem inimicorum fidei Christianæ, a Christi cultoribus, data, legata, concessa, & acquisita fuerunt, debita gubernatione carentia, tamquam vacantia deperirent, vel converterentur in usus alios, quam in illos ad quos fuerant pia devotione fidelium deputata, vel propter tarditatem ordinationis & dispositionis hujusmodi, eorum destructio vel dilapidatio sequeretur: cum fratribus nostris sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalibus, necnon patriarchis, archiepiscopis, episcopis & prælatis, ac etiam cum nonnullis excellentibus & illustribus personis, cum reliquorum quoque absentium prælatorum, & etiam capitulorum, & conventuum, ecclesiarum & monasteriorum procuratoribus in dicto concilio constitutis, habuimus ardua, morosa, & diversa consilia, & tractatus: ut per hujusmodi consiliorum & tractatuum deliberationem præhabitam diligentem, dictorum bonorum ordinatio & dispositio, ad honorem Dei, augmentum fidei, exaltationem ecclesiæ, dictæ terræ subsidium, salutem quoque fidelium & quietem, salubris & utilis perveniret. Postque utique longa, A præmeditata, provisa & matura consilia, suadentibus plurimis justis causis, nostra & dictorum fratrum, necnon patriarcharum, archiepiscoporum, episcoporum, & aliorum prælatorum ac excellentium & illustrium personarum prædictorum in dicto concilio tunc præsentium deliberationes & consilia in hoc finaliter resederunt, ut prædicta bona ordini hospitalis sancti Joannis Hierosolymitani, & ipsi hospitali, ac dilectis filiis Magistro, & Fratribus hospitalis ejusdem, nomine hospitalis & ordinis eorumdem, qui tamquam athletæ Domini pro defensione fidei se periculis mortis jugiter exponentes, onerosa nimis & periculosa dispendia continue perferunt in partibus transmarinis, in perpetuum unirentur. Nos igitur inter cetera mundi loca, in B quibus vigere dignoscitur observantia regularis, dictum ordinem hospitalis, & ipsum hospitale, sinceræ caritatis plenitudine prosequentes; ac attendentes, quod sicut evidentia facti in eo divinis obsequiis ferventer insistitur, pietatis & misericordiæ opera vigilantibus studiis exercentur, fratres hospitalis ipsius, mundanis spretis illecebris, devotum impendentes Altissimo famulatum, ac pro recuperatione terræ prædictæ, tamquam intrepidi Christi pugiles, ferventibus studiis & desideriis intendentes, quælibet ducunt humana pericula in contemptum: considerantes quoque quod ex hoc tanto eorumdem Magistri & fratrum, dictorum ordinis & hospitalis, crescet strenuitas, animorum fervor C augebitur, & ipsorum roborabitur fortitudo, ad propulsandas nostri Redemptoris injurias, & hostes ejusdem fidei conterendos; quanto ipsorum potentia in opulentioribus facultatibus augmentata, onera, quæ prosecutionis tanti negotii necessitas exigit, levius & facilius poterunt supportare: & propterea non indigne vigiles redditi, studiisque solicitis excitati, ut ad sui status augmentum opem & operam impendamus, eodem sacro approbante concilio, ipsam domum militiæ Templi, ceteraque domos, ecclesias, capellas, oratoria, civitates, castra, villas, terras, grangias, & loca, possessiones, jurisdictiones, redditus, atque jura, omniaque alia bona immobilia & mobilia, vel se moventia, cum D omnibus membris, & juribus & pertinentiis suis, ultra & citra mare, ac in universis & quibuslibet mundi partibus consistentia, quæ ipse ordo, & dicti Magister & fratres ipsius ordinis militiæ Templi, tempore quo ipse Magister, & nonnulli ex eisdem fratribus militiæ Templi, in regno Franciæ communiter capti fuerunt, videlicet anno Domini MCCCVIII. mense Octobri, per se, vel quoscumque alios habebant, tenebant, & possidebant; vel ad eosdem domum & ordinem militiæ Templi, & dictos Magistrum, & fratres ipsius ordinis militiæ Templi, quomodolibet pertinebant; necnon nomina, actiones & jura, quæ prædicto tempore captionis ipsorum, eisdem domui, ordini, vel personis E ipsius ordinis militiæ Templi, quocumque modo competebant, vel competere poterant, contra quoscumque, cujuscumque dignitatis, status vel conditionis existerent, cum omnibus privilegiis, indulgentiis, immunitatibus & libertatibus, quibus præfati magister & fratres dictorum domus & ordinis militiæ Templi, & ipsa domus & ordo, per sedem Apostolicam, vel per catholicos imperatores, reges & principes, & fideles alios, vel quocumque alio modo, erant legitime communiti; eidem ordini hospitalis sancti Joannis Hierosolymitani, & ipsi hospitali donamus, concedimus, unimus, incorporamus, applicamus, & annectimus in perpetuum,

Anno Christi 1310.

Digitized by Google

Anno Christi 1312.

de apoſtolicæ plenitudine poteſtatis; excepris bonis quondam dicti ordinis ipſius militiæ Templi, conſiſtentibus in regnis & terris cariſſimorum in Chriſto filiorum noſtrorum Caſtellæ, Aragoniæ, Portugalliæ, & Majoricarum regum illuſtrium, extra regnum Franciæ: quæ a donatione, conceſſione, unione, applicatione, incorporatione, & annexione prædictis, ſpecialiter excipienda duximus, & eriam excludenda; ea nihilominus diſpoſitioni & ordinationi ſedis Apoſtolicæ reſervantes: inhibitionem dudum per alios proceſſus noſtros factam, ne quis videlicet, cujuſcumque conditionis vel ſtatus exſiſteret, ſe de perſonis & bonis hujuſmodi aliquatenus intromitteret; vel circa ea, in præjudicium ordinationis ſeu diſpoſitionis ſedis ejuſdem faciendæ de illis; necnon decreti noſtri interpoſitionem, quoad perſonas & bona in dictis regnis & terris eorumdem regum proxime expreſſorum conſiſtentia, omnino manere volentes in pleno robore firmitatis, quouſque de perſonis & rebus prædictis in eiſdem regnis & terris conſiſtentibus, per diſpoſitionem ſedis ejuſdem fuerit aliter ordinatum. Occupatores quoque dictorum bonorum, aut illicitos detentores, cujuſcumque ſtatus, conditionis, excellentiæ vel dignitatis exſtiterint, etiamſi pontificali, imperiali, vel regali præfulgeant dignitate, niſi infra unius menſis ſpatium, poſtquam ſuper hoc per dictos magiſtrum & fratres ipſius hoſpitalis, vel ipſorum quemlibet, aut procuratorem ſeu procuratores eorum, fuerint requiſiti, dicta bona dimiſerint, illaque plene ac libere reſtituerint ordini ipſius hoſpitalis, & eidem hoſpitali, aut magiſtro ſeu prioribus, vel præceptoribus, aut fratribus hoſpitalis ejuſdem in quibuſcumque partibus & provinciis conſtitutis, eorumque ſingulis, vel procuratori ſeu procuratoribus eorumdem ejuſdem ordinis ipſius hoſpitalis nomine; etiamſi dicti priores, præceptores & fratres ipſius hoſpitalis, & procuratores ipſorum, & eorum quilibet, a dicto magiſtro ipſius hoſpitalis mandatum ſuper hoc ſpecialiter non haberent; dummodo procuratores prædicti a dictis prioribus & præceptoribus, vel eorum ſingulis in provinciis & partibus, in quibus hujuſmodi priores & præceptores exſtiterint deputati, mandatum ſuper hoc habuerint vel oſtenderint ſpeciale. Qui omnes & ſinguli, videlicet priores & præceptores, & fratres, dicto magiſtro; procuratores vero prædicti eiſdem prioribus & præceptoribus, eorumque ſingulis, a quibus ſuper his fuerint deputati, plenum ſuper omnibus geſtis, actis, receptis & procuratis per eos quomodolibet in hac parte, computum & rationem ponere & reddere teneantur: necnon omnes qui ſcienter occupatoribus & detentoribus prælibatis in occupatione vel detentione hujuſmodi dederint conſilium, auxilium vel favorem, publice vel occulte, excommunicationis; capitula veto, collegia ſeu conventus eccleſiarum, & monaſteriorum, necnon univerſitates civitatum, caſtrorum, villarum, & aliorum locorum; & ipſas civitates, caſtra, villas & loca, quæ in his culpabilia exſtiterint; ac etiam civitates, caſtra & loca, in quibus detentores & occupatores hujuſmodi dominium obtinuerint temporale; ſi hujuſmodi domini temporales in dimittendo bona prædicta, & reſtituendo illa magiſtro & fratribus ordinis & hoſpitalis ejuſdem nomine hoſpitalis ipſius obſtaculum adhibebunt, & infra dictum menſem ab hujuſmodi præmiſſis non deſtiterint, poſtquam ſuper hoc, ut præmittitur, fuerint requiſiti; ipſo facto interdicti ſententiis decernimus ſubjacere: a quibus abſolvi non poſſint, donec ſuper his plenam & debitam ſatisfactionem curaverint exhibere. Et nihilominus occupatores & detentores hujuſmodi, vel præſtantes eiſdem, ut, præmittitur, auxilium, conſilium vel favorem; ſive ſingulares perſonæ, ſive capitula, collegia, ſeu conventus eccleſiarum & monaſteriorum, ac univerſitates civitatum, caſtrorum, terrarum, vel aliorum locorum exſiterint: præter pœnas præſcriptas, omnibus, quæ a Romana, vel aliis eccleſiis quibuſcumque tenent in feudum, ipſo facto decernimus fore privatos ſive privata. Ita quod ad eccleſias, ad quas ſpectant, illa libere ſine contradictione aliqua revertantur; earumque eccleſiarum prælati, ſive rectores de ipſis pro ſua voluntate diſponant, ſicut utilitati eccleſiarum ipſarum viderint expedire. Nulli ergo, &c. noſtrorum donationis, conceſſionis, unionis, incorporationis, applicationis, annexionis, reſervationis, inhibitionis, voluntatis & conſtitutionis infringere, &c. Si quis, &c.

Anno Christi 1312.

Darum Viennæ, ſexto Nonas Maii, pontificatus noſtri anno ſeptimo.

Dilectis filiis archidiacono & cantori Nicoſienſis, & theſaurario Paphenſis eccleſiarum.

AD providam Chriſti vicarii, &c. *ut ſupra proxime, uſque*, Eorum memoriam noſtris literis ſubjicimus, ejuſdemque ordinis ſtatum, &c. *uſque*, Et ipſi hoſpitali donavimus, conceſſimus, univimus, incorporavimus, applicavimus, & annexuimus in perpetuum de apoſtolicæ, &c. *uſque*, eccleſiarum ipſarum viderint expedire.

Quocirca diſcretioni veſtræ per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos, vel duo, aut unus veſtrum, per vos, vel per alium, ſeu alios, præfatos magiſtrum ſeu priores vel præceptores, aut fratres hoſpitalis ejuſdem, vel ipſorum quemlibet, aut procuratorem, ſeu procuratores eorum, nomine hoſpitalis ipſius, in corporalem poſſeſſionem dictorum domus militiæ Templi, ceterarumque domorum, eccleſiarum, capellarum, oratoriorum, civitatum, caſtrorum, villarum, terrarum, grangiarum & locorum, poſſeſſionum, juriſdictionum, reddituum atque jurium, omniumque aliorum bonorum, mobilium & immobilium, vel ſe moventium, cum omnibus membris, juribus & pertinentiis ſuis, ultra & citra mare, ac in univerſis & quibuſlibet mundi partibus conſiſtentium; quæ ipſe ordo, & dicti magiſter & fratres ipſius ordinis militiæ Templi, prædicto tempore hujuſmodi captionis eorum, per ſe vel quoſcumque alios habebant, tenebant & poſſidebant, vel ad eoſdem domum & ordinem militiæ Templi, & dictos magiſtrum & fratres ipſius ordinis militiæ Templi quomodolibet pertinebant; inducatis auctoritate noſtra, & defendatis inductos, amotis prædictis occupatoribus & detentoribus, ac adminiſtratoribus & conſervatoribus, in bonis ipſis auctoritate apoſtolica & quavis alia deputatis, & quibuſlibet aliis ab eiſdem; eiſque faciatis de illorum fructibus, redditibus, proventibus, juribus, & obventionibus univerſis, integre reſponderi. Occupatores ſeu detentores, adminiſtratores, conſervatores, & alios prædictos, niſi infra dictum terminum, ut præmittitur, bona & reddirus prædicta dimiſerint, illaque libere & plene reſtituerint ordini ipſius hoſpitalis, & eidem hoſpitali, aut magiſtro ſeu prioribus vel præceptoribus, aut fratribus hoſpitalis ejuſdem, in partibus & provinciis ubi bona hujuſmodi fuerint, conſtitutis, eorumque ſingulis, vel pro-

ANNO CHRISTI 1311.

curatori seu procuratoribus eorumdem ipsius hospitalis nomine, ut supra est præmissum, ac præstantes occupatoribus seu detentoribus ac administratoribus & conservatoribus hujusmodi, auxilium, consilium, vel favorem, singulares personæ, excommunicationis; si vero capitula, collegia, seu conventus, seu universitates exstiterint, & ipsas civitates, castra, villas, & loca quæ in his culpabilia fuerint, ac etiam civitates, castra & loca, in quibus detentores & occupatores hujusmodi dominium obtinuerint temporale, si hujusmodi domini temporales in dimittendo bona prædicta, & restituendo illa magistro & fratribus hospitalis ejusdem, ipsius hospitalis nomine, obstaculum adhibebunt, & infra dictum mensem ab hujusmodi præmissis non duxerint, ut prædicitur, desistendum, tamdiu interdicti per nos latis sententiis subjacere: & nihilominus omnibus bonis, quæ a Romana, vel aliis ecclesiis quibuscumque tenent in feudum, fore privatos, seu privata, per omnia loca in quibus expedire videritis, denuncietis, & faciatis ab aliis nunciari; dictosque excommunicatos arctius evitari, donec super his congrue satisfecerint, & absolutionis meruerint beneficium obtinere: non obstante, si aliquibus a prædicta sit sede indultum, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo, &c. Contra etiam alios, si qui fuerint, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo. Volumus autem, & apostolica auctoritate decernimus, quod a data præsentium sit vobis, & cuilibet vestrum, in prædictis omnibus & singulis, potestas & jurisdictio attributa, ut ex nunc in eis, & eorum quolibet, ita libere procedere valeatis, ac si eadem jurisdictio per citationem vel modum alium perpetuata legitimum exstitisset, & quasi re non integra perpetuata præfata jurisdictio censeatur; quodque unusquisque vestrum, articulum per collegarum suorum aliquem inchoatum, felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri contraria constitutione cessante, prosequi libere valeat, etiam eodem collega vivente, nec impedimento aliquo præpedito, quoties & quando fuerit opportunum.

Datum, *ut supra.*

In eodem modo, *ut supra* proxime per totum, dilecto filio abbati monasterii de Roomo Claromontensis diœcesis, & Engolismensis ac Pictavensis ecclesiarum decanis.

In eodem modo dilectis filiis Rotomagensis & Suessionensis decanis, ac archidiacono ejusdem Suessionensis, ecclesiarum.

In eodem modo dilectis filiis sancti Saturnini Tolosani & de sancto Paulo monasteriorum abbatibus, ac priori de Vauro Tolosanæ diœcesis.

In eodem modo venerabili fratri archiepiscopo Viennensi, & dilecto filio archidiacono Vivariensi, ac sacristæ sæcularis ecclesiæ beati Bernardi de Romanis, Viennensis diœcesis.

In eodem modo venerabili fratri episcopo Æduensi, & dilectis filiis decano Æduensis ac cantori Cabilonensis, ecclesiarum.

In eodem modo episcopo Convenarum, & dilectis filiis abbati monasterii de Regula Bolbestriæ Lascurrensis diœcesis, ac archidiacono Auxitano.

In eodem modo Aquensi & Lectorensi episcopis, ac dilecto filio abbati monasterii sancti Fremerii, Vasarensis diœcesis.

In eodem modo archiepiscopo Bituricensi, & Lemovicensi ac Claromontensi episcopis.

In eodem modo Tullensi ac Lingonensi episcopis, ac dilecto filio thesaurario ecclesiæ Virdunensis.

In eodem modo episcopo Agathensi, & dilectis filiis archidiacono de Veyrona Magalonensis, ac præceptori Biterrensis, ecclesiarum.

In eodem modo episcopo Tricastino, ac dilectis filiis præposito Aventionensis, ac Bertrando Miloni canonico Carpentoratensis, ecclesiarum.

In eodem modo archiepiscopo Burdigalensi, & dilectis filiis abbati monasterii Sarlatensis, Petracoricensis, ac cantori ecclesiæ Aginnensis.

In eodem modo præposito Vapicensi, & Valentinæ ac Vivariensis archidiaconis ecclesiarum.

In eodem modo decano Andegavensis, & majoris ac sancti Martini Turonensis ecclesiarum cantoribus.

In eodem modo Gratianopolitano & Gebennensi episcopis, ac dilecto filio decano ecclesiæ Tarentasiensis.

In eodem modo episcopo Aniciensi, & dilectis filiis monasterii de Dua, & sæcularis ecclesiæ sancti Evodii Aniciensis diœcesis, abbatibus.

In eodem modo episcopo Nivernensi, ac dilectis filiis abbati monasterii sancti Germani de Pratis juxta Parisios, & decano ecclesiæ Carnotensis.

In eodem modo episcopo Massiliensi, ac dilectis filiis decano Vapincensis, ac Augerio de Pontesorgie canonico Aquensis, ecclesiarum.

In eodem modo archiepiscopo Lugdunensi, & episcopo Matisconensi, ac dilecto filio decano ecclesiæ Lugdunensis.

In eodem modo Vapincensis & Diensis decanis, ac archidiacono Ebredunensis, ecclesiarum.

In eodem modo archiepiscopo Cantuariensi, & episcopo ac dilecto filio archidiacono Londoniensi.

In eodem modo archiepiscopo Casselensi, & dilectis filiis Armachanæ & Dublinensis archidiaconis, ecclesiarum.

In eodem modo archiepiscopo Eboracensi, & dilectis filiis priori Dunelmensis, ac decano Eboracensis ecclesiarum.

In eodem modo Lincolniensi & Wigorniensi episcopis, ac dilecto filio decano ecclesiæ Lichefeldensis.

In eodem modo patriarchæ Constantinopolitano, & archiepiscopo Patracensi, ac episcopo Olenensi.

In eodem modo episcopo Pampilonensi, & dilectis filiis priori Roscidævallis, ac decano ecclesiæ de Tudella, Pampilonensis diœcesis.

In eodem modo patriarchæ Antiocheno, & archiepiscopo Mediolanensi, & episcopo Novariensi.

In eodem modo archiepiscopo Bisuntino, dilectis filiis decano & archidiacono ecclesiæ Bisuntinæ.

In eodem modo præposito Vivariensis, ac ejusdem & Valentinæ archidiaconis, ecclesiarum.

In eodem modo Consentino & Consano archiepiscopis, ac episcopo [a] Marturanensi.

In eodem modo Anagnino, Marsicano, & Orcano episcopis.

In eodem modo magistris Neapolioni, de filiis Ursi de Majorica, Legionensi notario, & Hugoni Geraldi Augensis, Rotomagensis ecclesiarum archidiaconis, capellanis nostris, ac Oddoni de Serminето canonico Santonensi, cameræ nostræ clerico.

In eodem modo archiepiscopo Sipontino, & Thermulano ac Civitatensi episcopis.

In eodem modo Neapolitano & Capuano archiepiscopis, ac episcopo Calvensi.

In eodem modo Metensi ac Tullensi episcopis, ac dilecto filio decano ecclesiæ Treverensis.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1312.

In eodem modo epiſcopo Tudertino, ac dilectis filiis abbati monaſterii ſancti Petri Peruſini, ac præpoſito eccleſiæ ſanctæ Muſtiolæ Cluſinæ.

In eodem modo archiepiſcopo Montis regalis, & Syracuſano, ac Mazarenſi epiſcopis.

In eodem modo abbati monaſterii ſancti Pauli de Urbe, ac magiſtro Pandulpho de Sabello præpoſito de Chableis, in eccleſia ſancti Martini Turonenſis notario noſtro, ac Bertuldo de filiis Urſi, canonico baſilicæ principis Apoſtolorum de Urbe.

In eodem modo Paravienſi & Ratiſponenſi epiſcopis, ac delecto filio decano eccleſiæ Saltzburgenſis.

In eodem modo archiepiſcopo Januenſi & epiſcopo Aſtenſi, ac dilecto filio abbati monaſterii ſancti Syri Januenſis.

In eodem modo Armachano & Dublinenſi ac Tuanenſi archiepiſcopis.

In eodem modo archiepiſcopo Bremenſi, & Lubicenſi ac Raskeburgenſi epiſcopis.

In eodem modo Strigonienſi & Coloſſenſi archiepiſcopis, ac epiſcopo Quinqueeccleſienſi.

In eodem modo patriarchæ Aquileïenſi, & epiſcopo Tridentino, ac dilecto filio theſaurario eccleſiæ Aquileïenſis.

In eodem modo archiepiſcopo Meſſanenſi & Cephaludenſi ac Pactenſi epiſcopis.

In eodem modo Argentinenſi & Halberſtatenſi ac Herbipolenſi epiſcopis.

In eodem modo archiepiſcopo Magdeburgenſi ac Brandeburgenſi & Manſerburgenſi epiſcopis.

In eodem modo archiepiſcopo Tranenſi, & Melfienſi ac Monopolitano epiſcopis.

In eodem modo Urbevetano & Balneoregienſi epiſcopis, ac dilecto filio archipreſbytero eccleſiæ Viterbienſis.

In eodem modo Barenſi & Brunduſino archiepiſcopis, ac Cannenſi epiſcopo.

In eodem modo Firmano & Fanenſi ac Camerinenſi epiſcopis.

In eodem modo archiepiſcopo Piſano & epiſcopo Florentino ac dilecto filio archipreſbytero plebis de Caſtello, Lunenſis diœceſis.

In eodem modo Parmenſi & Mutinenſi epiſcopis, ac dilecto filio archipreſbytero eccleſiæ de Carpo, Mutinenſis diœceſis.

In eodem modo archiepiſcopo Reginenſi, & Militenſi, ac Neocaſtrenſi epiſcopis.

In eodem modo Theatino, & Valvenſi, ac Pennenſi, ac Adrienſi epiſcopis.

In eodem modo epiſcopo Mimatenſi, ac dilectis filiis abbatibus monaſterii Vabrenſis, Ruthenenſis diœceſis, ac magiſtro Arnaldo de Villanova canonico Cadurcenſi.

In eodem modo archiepiſcopo Moguntino, & Pragenſi ac Moravienſi epiſcopis.

In eodem modo archiepiſcopo Amalfitano, & epiſcopo ſanctæ Agathæ, ac dilecto filio archidiacono Salernitano.

In eodem modo epiſcopo Morinenſi, & dilectis filiis decano de Perona Noviodunenſis diœceſis, ac theſaurario Remenſis eccleſiarum.

In eodem modo archidiacono & cantori Nicoſienſis ac theſaurario Paphenſis eccleſiarum.

In eodem modo archiepiſcopo Gneznenſi, & Gaminenſi ac Poſnanienſi epiſcopis.

In eodem modo epiſcopo Engoliſmenſi, & dilectis filis Santonenſis & Pictavenſis eccleſiarum decanis.

In eodem modo Bononienſi & Faventino epiſcopis, ac dilecto filio abbati monaſterii de Nonantula, Mutinenſis diœceſis.

ANNO CHRISTI 1312.

In eodem modo ſancti Andreæ & Abredonenſi ac Brichinenſi epiſcopis.

In eodem modo epiſcopo Famaguſtano, & dilectis filiis Berengario de Alverina Biterrenſis, ac Jacobo Novelli Barcinonenſis canonicis eccleſiarum.

In eodem modo epiſcopo Veronenſi, ac dilecto filio abbati monaſterii ſancti Zenonis, ac Joanni della Fontana canonico eccleſiæ Veronenſis.

In eodem modo archiepiſcopo Lundenſi, & Roſtrildenſi & Ravelienſi epiſcopis.

In eodem modo Jadrenſi & Spalatenſi archiepiſcopis, ac epiſcopo Signenſi.

In eodem modo archiepiſcopo Nidroſienſi, ac Bergenſi & Aſloenſi epiſcopis.

In eodem modo archiepiſcopo Upſalienſi, & Scarenſi ac Lincopenſi epiſcopis.

In eodem modo archiepiſcopo Colonienſi, & Leodienſi & Trajectenſi epiſcopis.

In eodem modo venerabili fratri archiepiſcopo Aquenſi, & dilectis filiis decano Vapincenſis ac Bertrando Milonis canonico Carpentoracenſis eccleſiarum.

Venerabili fratri Amanevo archiepiſcopo Auxitano.

PErſonam tuam, claris tuis exigentibus meritis, paterna benevolentia proſequentes; & attendentes quod propter adventum tuum ad generale concilium, per nos nuper Viennæ, auctore Domino celebratum, ad quod per noſtras litteras fueras evocatus, & moram contractam ibidem, multorum ſubjiſti laborum & ſumptuum gravitatem; & propterea volentes perſonam eamdem, nedum in ſe ipſa, ſed etiam in obſequentibus ſibi perſonis, favoribus proſequi gratioſis: tuis ſupplicationibus inclinati, auctoritate tibi præſentium indulgemus, ut tres capellani, vel clerici tui, in comitiva tua, ſeu tuis obſequiis inſiſtentes, fructus, redditus, & proventus omnium beneficiorum ſuorum eccleſiaſticorum, etiamſi perſonatus, dignitates ſeu officia exiſtant, & eis cura immineat animarum, cum ea integritate, ut eque ad triennium libere percipere valeant, quotidianis diſtributionibus dumtaxat exceptis, ſicut illas perciperent, ſi in eccleſiis, in quibus beneficia obtinent, reſiderent, & interim ad reſidendum in eis minime tencantur, neque ad quoquam inviti valeant coarctari. Non obſtantibus ſi dicti clerici, vel eorum aliquis, non fecerint in eiſdem eccleſiis primam perſonalem reſidentiam conſuetam, quam facere teneantur eodem elapſo triennio, vel prius a tuis obſequiis recedentes; aut quibuſcumque ſtatutis & conſuetudinis dictarum eccleſiarum contrariis, juramento, confirmatione ſedis apoſtolicæ, ſeu quacumque firmitate alia roboratis, etiamſi de illis ſervandis, & non impediendis litteris apoſtolicis contra ea, & ipſis litteris uon utendo, etiam ab alio impetratis per ſe, vel procuratorem ſuum præſtiterint, vel eos interim præſtare contigerit juramentum forſitan; ſeu ſi locorum ordinariis ab eadem ſit ſede conceſſum, vel medio tempore concedi contigerit, quod rectores & perſonas eccleſiarum ſuarum, civitatum & diœceſum compellere valeant per ſubtractionem ſuorum proventuum, vel alias, ad reſidendum perſonaliter in eiſdem; ſeu ſi capitulis earumdem eccleſiarum ab eadem ſit ſede indultum, vel contigerit indulgeri, quod canonicis & perſonis earumdem eccleſiarum fructus, redditus, & proventos præbendarum, perſonatuum, dignitatum, officiorum, & beneficiorum, quæ in eis obtinent,

Anno Christi 1312.

ministrare in absentia minime teneantur, & ad id compelli non possint per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum, de indulto hujusmodi mentionem; & quibuslibet privilegiis, indulgentiis, & litteris dictæ sedis generalibus, vel specialibus, quorumcumque tenorum existant; per quæ præsentibus non expressis, vel totaliter non insertis, effectus hujusmodi gratiæ impediri valeat quomodolibet, vel differri; & de quibus quorumque totis tenoribus, habenda sit in nostris litteris mentio specialis; proviso quod hujusmodi dignitates, personatus, officia & beneficia debitis interim obsequis non fraudentur, & animarum cura in eis, quibus illa imminet, nullatenus negligatur. Nulli, &c. nostræ concessionis, &c. Datum in prioratu Grzuil prope Mal. Vas. diœcesis, nono Kalendas Julii, anno septimo.

In eadem modo abbati monasterii sancti Arnandi Petracorien sis diœcesis, ac præposito sancti Justini, ac archidiacono Suipodii in ecclesia Auxitana, &c. Personam, &c. *ut in proxima superiori, verbis competenter mutatis, usque*, negligatur.

Anno Christi &c.

Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta mandamus, quatenus vos, vel duo aut unus vestrum, per vos vel alium seu alios, hujusmodi fructus, redditus & proventus faciatis eisdem capellanis & clericis, in eadem comitiva vel dictis obsequiis insistentibus, vel ipsorum procuratoribus, pro eisdem juxta hujusmodi concessionis nostræ tenorem, per idem triennium integre ministrari: non obstantibus omnibus supradictis; seu si dictis Ordinariis & capitulis, vel quibusvis aliis communiter vel divisim a sede sit indultum prædicta, quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint per litteras Apostolicas, non facientes plenam & expressam de indulto hujusmodi mentionem; contradictores auctoritate. Datum, *ut supra*.

Ægidio archiepiscopo Rotomagensi. Personam tuam, &c.

Eliæ episcopo Æduensi.
Artberto episcopo Claromontensi.
Guillelmo episcopo Mimatensi.
Roberto episcopo Constantiensi.
Arnaldo episcopo Pictavensi camerario nostro.
Roberto archiepiscopo Remensi.
Guillelmo episcopo Andegavensi.
Joanni episcopo Carnotensi.
Petro archiepiscopo Lugdunensi.
Petro episcopo Carcassonensi.
Guillelmo episcopo Lingonensi.
Raymundo episcopo Agathensi.
Petro episcopo Antisiodorensi.
Bernardo archiepiscopo Narbonensi.
Arnaldo archiepiscopo Burdigalensi.
Guillelmo episcopo Vasatensi.
Archiepiscopo Bituricensi.
Bosoni episcopo Convenarum.
Danieli episcopo Nannetensi.
Joanni episcopo Magalonensi.

Venerabili fratri Amaneo archiepiscopo Auxitano.

PErsonam tuam, ob tuorum excellentiam meritorum, gerentes in visceribus caritatis; & attendentes, quod propter adventum tuum ad generale concilium, per nos nuper Viennæ, auctore Domino celebratum, ad quod per nostras litteras fueras evocatus, & moram contractam ibidem, multorum subisti laborum & sumptuum gravitatem, ac pericula & incommoda, super quibus paterno tibi affectu compatimur, pertulisti: & propterea volentes tibi Apostolicæ benignitatis dexteram aperire, tuis supplicationibus inclinati, concedendi auctoritate nostra tabellionatus officium duabus personis, quas ad illud, post diligentem examinationem, idoneas esse reperieris; recepto prius ab eis juramento, juxta formam præsentibus annotatam, plenam tibi auctoritate præsentium concedimus facultatem.

Anno Christi 1312.

Forma autem juramenti, quod ipsarum personarum quælibet præstabit, talis est: *Ego juro, quod ab hac hora in antea, fidelis ero beato Petro, & sanctæ ecclesiæ Romanæ, ac domino Clementi Papæ V. & successoribus ejus canonice intrantibus. Non ero in consilio vel auxilio, consensu vel facto, ut vitam perdant, aut membrum, aut capiantur mala captione. Consilium quod mihi per se, aut per litteras, vel nuncium manifestabunt, ad eorum damnum scienter nemini pandam. Si vero ad meam notitiam devenire aliquid contigerit, quod in periculum Romani pontificis aut ecclesiæ Romanæ vergeret, seu grave damnum, illud pro posse impediam: & si hoc impedire non possem, procurabo id bona fide ad notitiam domini Papæ perferri. Papatum Romanum, & regalia beati Petri, ac jura ipsius ecclesiæ specialiter, si quæ eadem ecclesia in civitate vel terra, de qua sum oriundus, habet, adjutor eis ero ad defendendum, & retinendum, seu recuperandum contra omnes homines. Tabellionatus officium fideliter exercebo; contractus, in quibus exigitur consensus partium, fideliter faciam, nil addendo vel minuendo sine voluntate partium, quod substantiam contractus immutet. Si vero in conficiendo aliquod instrumentum unius solius partis sit requirendo voluntas, hoc ipsum faciam: ut videlicet nil addam vel minuam, quod immutet facti substantiam, contra voluntatem ipsius. Instrumentum non conficiam de aliquo contractu, in quo sciam intervenire, vel intercedere vim vel fraudem. Contractus in protocollum redigam; & postquam in protocollum redigero, malitiose non differam, contra voluntatem illorum, vel illius, quorum est contractus, super eo conficere publicum instrumentum, salvo meo justo & consueto salario. Sic Deus me adjuvet, & hæc sancta Dei evangelia.*

Datum, *ut supra*.

In eodem modo Ægidio archiepiscopo Rotomagensi.
In eodem modo Danieli episcopo Nannetensi.
In eodem modo Joanni episcopo Magalonensi.
In eodem modo Eliæ episcopo Æduensi.
In eodem modo Artberto episcopo Claromontensi.
In eodem modo Guillelmo episcopo Mimatensi.
In eodem modo Roberto episcopo Constantiensi.
In eodem modo Roberto archiepiscopo Remensi.
In eodem modo Raymundo episcopo Agathensi.
In eodem modo Petro episcopo Carcassonensi.
In eodem modo Petro archiepiscopo Lugdunensi.
In eodem modo Guillelmo episcopo Lingonensi.
In eodem modo Ægidio archiepiscopo Bituricensi.
In eodem modo Bernardo archiepiscopo Narbonensi.
In eodem modo Arnaldo archiepiscopo Burdigalensi.
In eodem modo Petro episcopo Antisiodorensi.
In eodem modo Garsiæ episcopo Aquensi.
In eodem modo Bosoni episcopo Convenarum.
In eodem modo Guillelmo episcopo Andegavensi.

Digitized

ANNO CHRISTI 1312.

Venerabili fratri Amanevo archiepiſcopo Auxitano.

BEnigno ſunt illa tibi concedenda favore, per quæ, ſicut pie deſideras, conſcientiæ pacem & ſalutem animæ, Deo propitio, conſequaris. Tuis itaque devotis ſupplicationibus inclinati; & conſiderantes attentius, quod propter adventum tuum ad generale concilium, per nos nuper, auctore Domino, Viennæ celebratum; ad quod per noſtras litteras fueras evocatus; & moram contractam ibidem, multorum ſubiiſti laborum & ſumptuum gravitatem; ac pericula & incommoda, ſuper quibus paterno tibi affectu compatimur, pertuliſti: fraternitati tuæ, ut aliquem idoneum ſacerdotem ſæcularem, vel religioſum, in confeſſorem tuum eligere valeas, qui hac vice a quibuſcumque ſententiis generalibus vel ſpecialibus, canonis vel hominis, ſi quas abſque læſione juris alterius, non tamen ex contemptu, ſed alias forſitan incurriſti, vel in poſterum incurrere te continget, auctoritate noſtra te abſolvere valeat; ac tecum ſuper irregularitate, ſi quam hujuſmodi ligatus ſententiis, tuum officium exſequendo, abſque tamen contemptu dictarum ſententiarum, contraxiſti forſitan, vel in poſterum te contrahere continget; eadem auctoritate, quoties opus fuerit, diſpenſare, injuncta tibi propter hoc pœnitentia ſalutari; auctoritate præſentium indulgemus: præſentibus poſt feſtum Nativitatis Domini minime valituris. Nulli, *&c.* noſtræ conceſſionis, *&c.*

Datum, *ut ſupra.*

In eodem modo Ægidio archiepiſcopo Rotomagenſi.

In eodem modo Danieli epiſcopo Nannetenſi.

In eodem modo Joanni epiſcopo Magalonenſi.

In eodem modo Eliæ epiſcopo Æduenſi.

In eodem modo Artberto epiſcopo Claromontenſi.

In eodem modo Guillelmo epiſcopo Mimatenſi.

In eodem modo Roberto epiſcopo Conſtantienſi.

In eodem modo Arnaldo epiſcopo Pictavenſi.

In eodem modo Galhardo epiſcopo Toloſano.

In eodem modo Joanni epiſcopo Carnotenſi.

In eodem modo Roberto archiepiſcopo Remenſi.

In eodem modo Guillelmo epiſcopo Lingonenſi.

In eodem modo Raymundo epiſcopo Agathenſi.

In eodem modo Petro archiepiſcopo Lugdunenſi.

In eodem modo Petro epiſcopo Carcaſſonenſi.

In eodem modo Bernardo archiepiſcopo Narbonenſi.

In eodem modo Arnaldo archiepiſcopo Burdigalenſi.

In eodem modo Guillelmo epiſcopo Vaſatenſi.

In eodem modo Petro epiſcopo Antiſiodorenſi.

Venerabili fratri Amanevo archiepiſcopo Auxitano.

DUm clara merita tuæ devotionis attendimus, quodque propter adventum tuum ad generale concilium, per nos nuper Viennæ, auctore Domino, celebratum, ad quod per noſtras litteras fueras evocatus; & moram contractam ibidem; multorum ſubiiſti laborum & ſumptuum gravitatem: illa tibi gratioſe concedimus, per quæ tuæ quieris commoda procurentur. Tuis itaque ſupplicationibus inclinati, fraternitati tuæ, præſentium auctoritate concedimus, ut eccleſias & cœmeteria tuarum civitatis & diœceſis, per effuſionem ſanguinis, vel ſeminis violata, per aliquem, vel aliquos preſbyteros ad hoc idoneos, in dignitate vel perſonatu conſtitutos, reconciliari facere valeas, aqua prius per te, ut moris eſſe dignoſcitur, benedicta. Per hoc autem conſtitutioni, quæ id per epiſcopos tantum fieri præcipit, nullum volumus in poſterum præjudicium generari: præſentibus poſt triennium minime valituris.

ANNO CHRISTI 1312.

Datum, *ut ſupra.*

In eodem modo Joanni epiſcopo Magalonenſi.

In eodem modo Galhardo epiſcopo Toloſano.

In eodem modo Eliæ epiſcopo Æduenſi.

In eodem modo Artberto epiſcopo Claromontenſi.

In eodem modo Guillelmo epiſcopo Mimatenſi.

In eodem modo Roberto epiſcopo Conſtantienſi.

In eodem modo Arnaldo epiſcopo Pictavenſi camerario noſtro.

In eodem modo Roberto archiepiſcopo Remenſi.

In eodem modo Guillelmo epiſcopo Andegavenſi.

In eodem modo Joanni epiſcopo Carnotenſi.

In eodem modo Petro archiepiſcopo Lugdunenſi.

In eodem modo Petro epiſcopo Carcaſſonenſi.

In eodem modo Guillelmo epiſcopo Lingonenſi.

In eodem modo Raymundo epiſcopo Agathenſi.

In eodem modo Petro epiſcopo Antiſiodorenſi.

In eodem modo Bernardo archiepiſcopo Narbonenſi.

In eodem modo Arnaldo archiepiſcopo Burdigalenſi.

In eodem modo Boſoni epiſcopo Convenarum.

In eodem modo Danieli epiſcopo Nannetenſi.

Cauſam & occaſionem indictæ ſynodi inter alios ſcriptores nemo verius, & extra omnem affectum nemo melius expreſſit, quam Conradus Vecerius ſcriptor hujus temporis in vita Henrici VII. Imperatoris; qui dum expoſuiſſet qua ratione Clemens, cura & ſtudio Philippi regis in perniciem Romanum affectantis per cardinales Galli, pontifex factus fuiſſet, deque coronando in imperatorem Romanum fratre ejus Carole, & abſolvendo a ſententia excommunicationis Philippo, ſponſionem dediſſet, iſta ſubjungit: Nota quadam Severini Binii.

Gotho, *ita nominabatur Clemens*, ut primum quæ ab rege acta de ſe fuerant, Italis quoque probari cognovit, ſenatum ſtatim cardinalium univerſum, regeſque tranſalpinos aliquot convenire Lugdunum jubet, ad peragenda inaugurandi ſolemnia. Id edictum, tametſi prælatis Auſoniæ non perinde arrideret, pontificiam aulam trans Alpes conceſſuram gementibus: coiere tamen in civitatem deſignatam non infrequentes. Ibi declaratus ex more maximus eccleſiæ Chriſtianorum epiſcopus, quintoque Clementis appellationem ſortitus, mox Philippum cenſuris, (namque id primum poſtulatorum caput exſtiterat,) quibus innexum a Bonifacio diximus, exſolvit; reliqua promiſſorum tempeſtive ſe effecturum affirmans. Sed nec ea Philippus poſthabenda ratus, Pictavos in conventum accerſito Clemente, de ceteris deſiderii ſui partibus referri juſſit in medium. Summa petitio erat, de abolenda in perpetuum memoria Bonifacii. Neque prætextu earum flagitatio impudens, articulis quadragenta ingenio cauſidicorum excogitatis, quibus Octavi mores, præter alia facinora, de hæretica impietate fugillabantur. Hic vero hærere, æſtuareque Clemens, quidnam conſilii in re tam inexplicabili caperet. Namque inde occurrebat ſacramenti interventu firmata promiſſio; hinc innocentia Bonifacii: qui ut neque forſan inſons prorſus criminum haberetur, ita non ullum exſtare de objecto admiſſo indicium: quin exemplis, decretis, conſtitutionibuſque declaratum abunde reliquiſſe, quanto ſtudio, quantaque fide gubernacula culminis Apoſtolici procuraſſet.

Solicito inter has curas Clemente V. opportune Nicolaus cardinalis Prænſis intervenit: cui, quod arbiter omnium arcanorum haberetur, audantur ordine omnia. Is, ut erat ingenio ad ſumta etiam quæque moderanda deterrimo; primum confirmato Pontificis animo, ſcire ſe quid potiſſimum illi conſilio profuturum ſperaret affirmat: regias in primis ſpes alii diſſimulanter, augeriique placere; tum docere cupidum principem, quo magis rata fiant quæ ad Bonifacii cineres ac;

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1312.

tinent, videri futurum conſultius, ſi tanta res non niſi publici concilii ſenatuſconſulto firmetur. Quam ſententiam ubi Gallus approbaverit, ſedem conventui Viennam inter Allobroges deligat, aliamve civitatem quampiam & liberam, & ad excedendum regnis finibus opportunam. Placuit Clementi V. cardinalis ſuggeſtio. Itaque de voluntate Philippi, Viennam maximo Chriſtianorum conventu edicto, octavoque Bonifacio Papa de oppoſita impietate ex ſententia Patrum abſoluto; ipſe ibi paucos commoratus dies, Avenionem in Roberti regis provinciam ſe contulit.

Eadem Antoninus 3. parte hiſtoriarum, titulo 22. cap. 3. his verbis deſcribit:

Anno Domini MCCCXI. Kalendis Novembris, cœpit celebrari concilium generale Viennæ in Burgundia, prout fuerat ante publicatum: in quo præſentes fuerunt pluſquam trecenti epiſcopi, ultra alios prælatos de diverſis partibus orbis. Et cum Clemens, ut ſatisfaceret promiſſioni factæ regi Franciæ in ſua promotione, ſcilicet de delenda memoria Bonifacii ex eccleſia, cum prælatis concilii tractaret: quia rex illum hæreticum fuiſſe probare intendebat: conclusum nullo modo aſſentire voluit; ſed contrarium declaravit, ſcilicet ipſum fuiſſe Catholicum, & indubitatum Pontificem. Verum quia ipſe fecerat proceſſus contra regem Franciæ, ad quietandum ipſum non valentem obtinere quod cupiebat injuſtum, declaravit & firmavit decreto concilium, quod quacumque de cauſa rex offendiſſet Bonifacium Papam ſeu eccleſiam, nullo unquam tempore poſſet ipſi regi, vel ejus filiis & heredibus aliquid damni inferri vel pœnæ.

Joannes Marius Belga de ſchiſmat. & concil. libro primo, capite vigeſimo, eadem habet his verbis:

Anno ſexto poſt coronationem, videlicet anno MCCCXI. in menſe Novembri, Clemens magnum & generale totius eccleſiæ concilium Viennæ in Delphinatu celebravit; cui plures quam trecenti eccleſiaſtici patres ex variis Chriſtiani orbis partibus interfuere. Magna vero ex parte concilium hoc celebratum eſt ad deſiderium Philippi Pulcri: qui omnibus modis conabatur, ut Clemens Papa omnia acta ac decreta Bonifacii VIII. ex memoria hominum aboleret, eumque tamquam hæreticum condemnaret: id quod Clemens quidem regi ſe facturum promiſerat, ſed per concilium approbatum non eſt: ſed ſolummodo publicatum ac declaratum, proceſſus quos Bonifacius contra regem fulminaſſet, fuiſſe injuſtos ac nullos.

Priuſquam Templarii damnarentur, præmiſſa eſt inquiſitio ſuper hæreſi, ſodomia, ad uſque nefandis ſceleribus, quæ ipſis per famam communem ac conſtantem imponebantur: eaque commiſſa fuit omnibus orbis Chriſtiani epiſcopis. Ejus vero quæ Colonienſi archiepiſcopo, ejuſque ſuffraganeis demandata invenitur, copiam ex originali quod in archivo metropolitanæ Colonenſis aſſervatur, deſcriptam hic exhibeo:

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus archiepiſcopo Colonienſi, ejuſque ſuffraganeis, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

FAciens miſericordiam cum ſervo ſuo Dei Filius Dominus Jeſus Chriſtus, ad hoc nos voluit in ſpecula eminenti apoſtolatus aſſumi, ut gerentes, licet immeriti, vices ejus in terris, in cunctis noſtris actibus & proceſſibus ipſius veſtigia, quantum patitur humana fragilitas, imitemur. Sane dudum circa noſtræ promotionis ad apicem ſummi pontificatus initium, etiam antequam Lugdunum, ubi recepimus noſtræ coronationis inſignia, veniremus; & poſt tam, *&c. ut ſupra in epiſtola ad Philippum regem Francorum, mutatis mutandis, uſque ad id*, graviter deliquiſſe. *Sequitur:* Verum quia in univerſis mundi partibus, per quas idem ordo diffunditur, ac fratres degunt ipſius, ſuper his non poſſumus inquirere per nos ipſos: fraternitati veſtræ de fratrum noſtrorum conſilio per apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus vos & quilibet veſtrum, videlicet in ſuis civitate & diœceſi, una cum venerabilibus fratribus noſtris Moguntinenſi, Treverenſi, & Magdeburgenſi archiepiſcopis, ac Baſileenſi & Conſtantienſi epiſcopis, & dilectis filiis abbate monaſterii de [a] Crudalio, & priore de Longo ponte Cluniacenſis ordinis, Vivarienſis & Pariſienſis diœceſis, Paulo de Cadaroſſa præpoſito Cavallicenſi, decano ſancti Servatii Trajectenſis, magiſtro Bernardo Raymundi archidiacono Majoricenſi, Joanne dicto preſbytero Longo Tullenſi capellano noſtro, & magiſtro Laurentio de Fuſciberte baſilicæ ſanctæ Mariæ Majoris de Urbe, canonicis eccleſiarum; vel undecim, decem, novem, octo, ſeptem, ſex, quinque, quatuor, tribus, duobus, aut uno ex ipſis, quos vobis in hac parte propter negotii magnitudinem duximus adjungendos; vocatis per publicum citationis edictum, per vos & ipſos adjunctos, vel eorum aliquos ſive aliquem, in locis de quibus vobis & iis videbitur faciendum, qui fuerint evocandi, contra ſingulares perſonas & fratres dicti ordinis in civitatibus & diœceſibus veſtris degentes, etiamſi aliunde venerint, vel illuc adducti forſan exſtiterint; ſuper articulis quos vobis ſub bulla noſtra incluſos tranſmittimus; & ſuper aliis, de quibus prudentiæ veſtræ videbitur expedire, veritatem cum diligentia inquiratis. Volumus inſuper, quod inquiſitionibus hujuſmodi factis per provinciale concilium contra ipſos, ſingulares perſonas, & fratres qui in eadem provincia fuerint, ſeu pro eis ſuper his de quibus contra eos inquiſitum exſtiterit, abſolutoria ſeu condemnatoria ſententia juxta juris exigentiam proferatur. Inquiſitore nihilominus ſeu inquiſitoribus ejuſdem pravitatis hæreticæ in ipſa provincia per ſedem apoſtolicam deputatis, tam ad dictas inquiſitiones, quam ad hujuſmodi prolationem ſententiæ admiſſis. Proviſo quod de inquirendo vel ſententiando contra præfatum ordinem, & contra magnum Præceptorem dicti ordinis in regno Alemanniæ conſtitutum, contra quos per certas perſonas inquiri mandavimus, vos intromittere nullatenus præſumatis. Noſtræ etiam intentionis exſiſtit, & volumus, quod te, frater archiepiſcope, in hujuſmodi inquiſitionis per tuos ſuffraganeos, ut præmittitur, faciendæ negotio, cum ſingulis eiſdem ſuffraganeis, quibus ad hoc te ſimiliter duximus adjungendum, una cum prædictis aliis adjunctis, vel undecim, decem, novem, octo, ſeptem, ſex, quinque, quatuor, tribus, duobus, aut uno ex ipſis, ſive etiam per teipſum, procedas, ſi ponueris, juxta formam ſuper hoc adjunctis traditam memoratis.

Datum Pictavis, ſecundo Idus Auguſti, pontificatus noſtri anno tertio. *Anno Chriſti 1312.*

Commiſſionis vero, qua adjunctis data formam procedendi præſcribunt litteræ, ſic ſe habent:

Clemens epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Moguntinenſi, Treverenſi, & Magdeburgenſi archiepiſcopis, ac Baſileenſi, Conſtantienſi epiſcopis, ac dilectis filiis abbati monaſterii de Crudario, & priori de Longo ponte, Cluniacenſis ordinis, Vivarienſis & Pariſienſis diœceſis, Paulo de Cadaroſſa præpoſito Cavallicenſi, decano ſancti Servatii Trajectenſis, magiſtro Bernardo Raimundi archidiacono Majoricenſi, Joanni dicto Longo preſbytero de Alemannia capellano noſtro Romaricenſi, & magiſtro Laurentio de Fuſciberte baſilicæ ſanctæ Mariæ Majoris de Urbe, canonicis eccleſiarum, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

FAciens miſericordiam cum ſervo ſuo Dei Filius, *&c. ut precedente bulla ad archiepiſcopum Colonienſem data, uſque ad alia verba*, Non poſſumus inquirere per nos ipſos. *Sequitur:* Diſcretioni veſtræ,

[a] Crudalio.

ANNO CHRISTI 1312.

strix, de quorum circumspectione specialem fiduciam gerimus, de fratrum nostrorum consilio per apostolica scripta mandamus, quatenus ad Colonien-
sem civitatem & diœcesim ac provinciam personaliter accendentes, una cum venerabilibus fratribus nostris archiepiscopo Colonien si, ejusque suffraganeis, quibus vos propter hujusmodi negotii magnitudinem in hac parte duximus adjungendos, cum quolibet eorum, videlicet in suis civitate & diœcesi vocatis, *&c. usque ad illa verba:*

Testes autem si qui a vobis requisiti vel admoniti vel citati, ut super dictis articulis ferant veritatis testimonium, coram vobis se prece vel pretio, gratia vel amore, odio vel timore, a ferendo testimonio subtraxerint; nec non fautores, receptatores & defensores prædictorum fratrum, qui a vobis citati vel vocati, ut præmittitur, coram vobis non comparuerint; eos insuper qui prædictam vestram inquisitionem directe, publice vel occulte, vel per se vel alium, seu alios vel alias, quocumque modo præsumpserint impedire, per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescatis; invitato ad hoc, si opus fuerit, auxilio brachii sæcularis. Quod si non omnes his exsequendis potueritis interesse, undecim, decem, novem, octo, septem, sex, quinque, quatuor, vel tres, aut duo, seu unus vestrum, ea nihilominus exsequantur. Nostræ etiam intentionis exsistit, *&c. ut supra, mutatis pauculis.*

Capti per Inquisitores ex hac commissione militibus fere omnibus; accidit quod bona eorumdem mobilia diversorum prædis expanderentur, possessiones ac reditus occuparentur, ac jura eorumdem occulte subtraherentur. Ne itaque detrimentum sentirent loca pia, quibus eorum bona applicanda erant, idem Pontifex ad omnes Christi fideles hoc modo rescripsit:

Clemens episcopus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

AD omnium fere notitiam credimus pervenisse nefanda scelera, & crimina abhorrenda, hæresim notorie sapientia, quibus ordo & personæ Templariorum non levibus argumentis, sed manifestis indiciis & violentis præsumptionibus, diffamati noscuntur: super abnegatione videlicet Domini Salvatoris nostri Jesu Christi; & super nefanda, temeraria, & præsumptuosa & hæretica conspuitione super ejusdem imaginem Crucifixi: necnon & super pluribus articulis, quos quia fore credimus manifestos, exprimi non oportet: sicque excrebrescente infamia, & imminentibus scandalis plurimis, minime contemnendis, quæ non leviter totam scandalizabant ecclesiam, urgente conscientia, per totum orbem terrarum jamdudum ipsos capi mandavimus: & tandem cœpimus super his contra eos inquirere per nos ipsos, nonnullis ex fratribus nostris adscitis ad inquisitionem prædictam nobiscum solicite peragendum. Et tandem præsentatis nobis personis eisdem, non parvo sed grandi numero, non levis sed magnæ auctoritatis viris olim in ordine supradicto, sacerdotibus, præceptoribus, militibus, & servientibus; per eorum confessiones & depositiones spontaneas libere factas coram nobis & fratribus ipsis, in secreto prius, & postmodum coram nobis, totoque collegio fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, patuit manifeste, quoad personas ipsas confitentes, dicta crimina & scelera esse vera: iidemque confitentes omnes & singuli, suum humiliter recognoscentes errorem, nostram & apostolicæ sedis non justitiam, sed misericordiam & veniam imploraruut: quibus cum omni humilitate & reverentia & propriі eorum recognitione erroris omnino persistentibus, pro absolutione ab excommunicationis sententia, quam ex hujusmodi hæresis reatibus & scelcribus incurrerant, ipsis misericorditer impendenda; nos, qui licet indigni vicarii simus illius cujus miserationes super omnia opera ejus exsistant; & quia Romana mater ecclesia non claudit, prout nec claudere debet, gremium redeunti; sed potius errantem ovem ad ovile Dominicum super humeros proprios reportare; facta a supradictis confitentibus cum magna humilitate, & reverentia debita, abjuratione hujusmodi hæreseos secundum canonicas sanctiones, eisdem fecimus juxta formam ecclesiæ munus absolutionis impendi; injungendi eis propterea salutarem pœnitentiam, nobis & dictæ sedi, seu quibus id committendum duxerimus, potestate specialiter reservata.

Ex prædictis itaque confessionibus, & nonnullis aliis causis legitimis, non immerito excitati, visis etiam diversis processibus contra singulares personas dicti ordinis super ipsis sceleribus & criminibus factis per locorum ordinarios & inquisitorem generalem hæreticæ pravitatis in regno Franciæ, in quibus multorum aliorum confessiones & depositiones contineri videbantur aperte; ex quibus violenta suspicio contra ordinem ipsum & personas ejusdem habebatur: super criminibus antedictis contra omnes singulares personas dicti ordinis, necnon & ipsum ordinem, cum omni diligentia & solicitudine per alias nostras litteras mandavimus & mandamus inquiri, ut per hujusmodi inquisitiones de supradictis criminibus & infamiis, contra ordinem & personas præfatos, vel pro ipsis, veritas elucesceat.

Verum quia occasione hujusmodi subsecutorum processuum, & captionum personarum ordinis prælibati, bona ipsius mobilia, quæ vel pro ipso ordine, si reperiatur innocens, vel alias pro subsidio terræ sanctæ & contra perfidos Saracenos inimicos fidei Christianæ; ad quæ bona prædicta per fideles ipsa largientes deputata fuerant, & nos ipsi eadem bona una cum aliis bonis immobilibus eorumdem ad ea decrevimus deputanda; nequirer a nonnullis subtracta, penes aliquos malitiose, indebite, & injuste absconsa & celata feruntur, in grave ipsorum animarum periculum, ecclesiæ prædictæ contemptum, & dictæ terræ præjudicium, dispendium & jacturam: Nos volentes debitum in hac parte remedium adhibere, universis & singulis sub virtute obedientiæ ac excommunicationis pœna, quam excommunicationem contra facientes post unius mensis spatium a notitia præsentium immediate sequentis, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, status, vel conditionis exsistant, ecclesiastici vel mundani, etiamsi pontificali præfulgeant dignitate, incurre re volumus ipso facto: auctoritate apostolica districte præcipiendo mandamus, quatenus habentes, tenentes & possidentes, ut prædicitur, per se vel alium seu alios, aliquas pecuniarum summas, vel alia mobilia bona quæcumque, vel se moventia, personarum vel ordinis prædictorum, sive causa depositi, vel alia quacumque causa, occasione vel titulo; si qui etiam personis vel ordini antedictis in quacumque summa vel quantitate pecuniæ obnoxii, vel alias quomodolibet fuerint obligati, ex quacumque causa vel titulo, vel ab eis aliquid receperint, vel ipsorum nomine per quemcumque, aut pro ipsis: libere, integraliter & sine diminutione restituant, reddant & solvant, sub instrumentis publicis, locorum ordinariis sive superintendentibus administrationi bonorum dicti ordinis per sedem ipsam deputatis vel etiam deputandis; non obstantibus quibuscumque

Digitized by Google

Anno Christi 1311.

promiſſionibus ſuper his ab ipſis præſtitis, pœnis, juramentis, cautionibus, obligationibus, ſeu fidejuſſionibus forſitan roboratis.

Si qui autem, etiam nihil habentes de bonis prædictis, nihilque debentes eiſdem, ac in nullo ipſis quomodolibet obligati, ſciverint aliquem aliquid habere, tenere vel poſſidere de ipſis bonis, ut ſuperius eſt expreſſum, aut aliquem debitorem dictorum ordinis & perſonarum, vel eis quomodolibet obligatum; ſive aliquem aliquid ab eis, vel pro ipſis, vel eorum nomine, vel alicujus eorum recepiſſe; infra idem tempus ordinariis vel ſuperintendentibus prælibatis, ſub inſtrumentis ſimilibus aperte revelent: alioquin ſupradictam ſententiam ipſos incurrere volumus ipſo facto: quam, ſi ipſi & alii ſuperius nominati per ſex menſes ſuſtinuerint animo indurato, ordinariis ipſis & quibuſlibet aliis abſolutionem eorum penitus interdicimus, ipſam nobis & ſucceſſoribus noſtris, præterquam in mortis articulo tantummodo, reſervantes.

Et ut præmiſſorum ignorantiam nemo prætendere valeat, hujuſmodi proceſſum noſtrum mandamus & volumus per illos, quibus in aliis noſtris literis id committimus, in locis contentis in eis ſolemniter publicari.

Anno Chriſti 1311. Datum Pictavis ſecundo Idus Auguſti, pontificatus noſtri anno tertio.

De Templariis hac ſynodo ſublatis & exſtirpatis Trithemius in chronico Hirſaugienſi ita habet:

C Anno Dominicæ Nativitatis MCCCXII. Clemens Papa V. concilium Viennenſe celebrandum indixit, quod biennio duravit: in quo liber Clementinarum publicatus fuit, & multa ad eccleſiæ utilitatem ſtatuta. Ibi ordo Templariorum, qui annis ferme 184. fleterat, ab ipſo Clemente Papa condemnatus fuit, & uno die per univerſum orbem delerus, ad inſtantiam Philippi regis Francorum, cujus promotione ipſe Papa electus fuerat. Fuerunt autem Templarii valde divites: quorum poſſeſſiones ut rex ſibi acquireret, crimen eis hæreſeos falſum impoſuit, ut multi voluerunt, & extingui omnino paravit.

Antoninus prædicto loco recenſens quid contra Templarios in hac ſynodo geſtum fuerit, poſt ea quæ ſupra commemoravi, hæc ſubjungit:

Item ſtatutum fuit quod omnia bona & poſſeſſiones, quæ fuerant manſionis Templi, aſſignarentur manſioni Hoſpitalis Hieroſolymitani. Et quia jam fuerant occupata a diverſis dominis laicis, oportuit quod illi de Hoſpitali magnum theſaurum exponerent in dando regi & aliis qui occuparverant dicta bona. Unde depauperata eſt manſio Hoſpitalis, quæ ſe exiſtimabat inde opulentam fieri.

Joannes Marinus eadem commemoratus ait:

In hoc quoque concilio decretum eſt, ut bona, reddituſ ac poſſeſſiones Templariorum, qui propter hæreſim aliaque facinora nefanda deſtructi ac combuſti fuerant, equitibus Hieroſolymitanis, qui nunc Rhodii dicuntur, attribuerentur. *Hæc ille.*

Quales Templarii initio fuerint, qualeſve eſſe cœperint, Guillelmus Tyrius in hiſtoria belli ſacri breviter his verbis indicat:

Templariorum (*quibus de mandato domini Honorii Papæ, & Stephani Hieroſolymitani patriarchæ, regula & habitus aſſignabatur*) profeſſio hæc fuit, ut vias & itineta, maxime ad ſalutem peregrinorum, contra latrunculorum incurſiones in terra ſancta conſervarent: qui, quoniam juxta Domini Templum manſionem haberent, fratres militiæ Templi dicebantur. Cum autem patriarchæ Hieroſolymitano, a quo prima beneficia ſuſceperant, obedientiam denegarent; & eccleſiis Dei decimas & primitias ſuberaherem, earum indebite turbando poſſeſſiones: facti ſunt omnibus moleſti. *Hæc Tyrius. Urſpergenſis in chronico, poſt annum* MCCXXVII. Fridericus II. apud Accon in terra ſancta, ut aiunt, multa ſuſtinuit ex perfida prodizione Templariorum. *Platina in vita Clementis V.* Relatum eſt, *inquit*, Templarios a noſtris ad Saracenos defeciſſe. Hanc ob rem eorum bona partim Rhodiis militibus, partim novis religionibus ſunt attributa.

Crimine hæreſeos non falſo, ut ait Trithemius, ſed vero fuiſſe notatos teſtatur Thomas Walſingham in hiſtoria Anglicana ſcriptor antiquiſſimus his verbis:

Anno Chriſti 1311.

Hoc anno, Kalendis Octobris, ſub Papa Clemente V. celebratum fuit concilium apud Viennam, in quo Templariorum ordo damnatus eſt. Et ante illud concilium per univerſam orbem generaliter fuit divulgatum, quod omnes & ſingulæ religioſi exempti ad jus tranſirent commune: unde ſolus ordo Ciſtercienſis Papam adiit ante dicti concilii celebrationem pro exemptione ſua priſtina pacifice obtinenda: quod & obtinuit donis datis. In iſto concilio petita fuit & conceſſa decima ſexennalis in ſubſidium terræ ſanctæ, & annus ſucceſſivus ſolura. Philippus rex Franciæ cogitavit unum de filiis ſuis regem Hierololymitanum facere, & impetrare ſibi omnes redditus & proventus Templariorum. Et hac occaſione prius multos Templarios in regno ſuo, & præcipue Magiſtrum magnum ordinis, & alios multos procuravit comburi, & totum ordinem procuravit & fecit in concilio prædicto damnari. Sed tamen propoſitum ſuum de eorum redditibus non eſt conſecutus; B quia Papa Hoſpitalarius hæc aſſignavit, non ſine magnæ pecuniæ interventu. Depoſitum nempe fuit contra Templarios, & compertum, quod quando recepetunt quemquam ad ordinem, amotis omnibus, exceptis fratribus ejuſdem ordinis, adduxerunt illum ad locum privatum, & totaliter denudaverunt: & tunc unus accederet ad eumdem, & eum oſcularetur in poſteriori parte, deinde induceretur & cingeretur corrigia de tambuco. Et poſt crux portaretur: & ibi diceretur ſibi, quod crucifixus non eſt Chriſtus, ſed quidam falſus propheta deputatus per Judæos ad mortem propter delicta ſua. Et fecerunt eum ter ſpuere ſuper illam, & poſtea projecerunt crucem ad terram, & eam pedibus conculcari fecerunt. Deinde oſtenderunt ſibi caput cujuſdam idoli, quod quotidie adorabant. Et præter hæc depoſitum eſt contra eos, quod vitio ſordebantur Sodomitico, ſtatuentes quod nullus uratur mulieribus, ſed quilibet alterutro, cum voluerit. Unde poſtea cum factum fuiſſet concilium provinciale in Anglia Londonius contra Templarios ſuper his articulis; quod quidem concilium duravit a menſe Maii uſque ad menſem Junii, in quo Templarii capti & accuſati fatebantur famam, ſed non factum, niſi unus vel duo ribaldi in omni ſtatu: omnes tamen fatebantur ſimiliter, non poſſe de ſibi impoſitis ſe purgare, & ideo adjudicati fuerunt per concilium perpetuæ pœnitentiæ. Ita quod ſingulis monaſteriis poſſeſſionatis detruderentur pro perpetua pœnitentia peragenda: qui poſtea in hujuſmodi monaſteriis bene per omnia ſe gerebant. Cum in concilio Viennenſi tractaretur, an propter vocationem ſingularum perſonarum ordinis Templariorum, vel propter acta contra eos, poſſet totus ordo damnari propter ſingularium delinquentium vocationes, cum conſtaret propter ſingularium delinquentium vocationes, cum conſtaret quod dictus ordo non fuerat vocatus: deſinatum fuit per dictum concilium, quod non de jure. Ideo Papa Clemens in bulla ſua condemnatoria ordinis, adjecit hanc clauſulam: Quamquam de jure non poſſimus, tamen ad plenitudinem poteſtatis dictum D ordinem reprobamus.

Petrus Joannis, inquit Sanderus, auctore Guidone Carmelita, *Joachim abbatis diſcipulus erat: hic negabat animam rationalem, quæ rationalis eſt, formam eſſe humani corporis; gratiam & virtutes in baptiſmo infundi, Chriſtumque adhuc vix catem lancea vulneratum: & quod evangeliſta jam aliter narret, pertinaciter narratum videri aſſerebat.*

Fraticelli & Dulciniſta (ſic dicti a Dulcinio quodam, cujus concubinam nomine Margaretam ab ipſo impregnatam, de Spiritu ſancto conceptiſſe nefarie & impudenter mulgebant) primiſenos concubitus in locis occultis exercebant; viſionem ſanctarum animarum uſque ad noviſſimum diem differri, aliaque plura impia dogmata Fraticellas ſectantes docebant. Ad quas hæreſes evertendas, patres concilii de ſubſtantia animæ rationalis, de parvulorum baptiſmo, de vulnere Chriſto defuncto per lancæam inflicto, definiverunt ea quæ Clement. I. de ſummæ fide & Trinitate E *habentur.*

De Beguardis & Beguardinis, eorumque erroribus in hac ſynodo condemnatis, Antoninus prædicto cap. 3. §. 2. ita ait:

In eodem concilio fuerunt damnati octo errores Beguinarum & Beguardorum, qui inſurrexerunt in Alemannia, ut habetur de hæretic. *Ad noſtrum*, in Clem. Quorum primus eſt, quod homo in vita præſenti tantum & talem perfectionis gradum poteſt acquirere, quod redderur penitus impeccabilis, & amplius in gratia proficere non valebit. Nam, ut dicunt, ſi quis ſemper poſſet proficere, poſſet aliquis Chriſto perfectior venire.

Secundus eſt, quod jejunare hominem non oportet vel orare, poſtquam gradum perfectionis hujus fuerit aſſecutus: quia tunc ſenſualitas ita eſt perfecte ſpiritui & rationi ſubjecta, quod homo poteſt libere concedere corpori quidquid placet.

Tertius eſt, quod illi, qui ſunt in illo gradu perfectionis &

ANNO CHRISTI 1312.

spiritu libertatis, non sunt humanæ subjecti obedientiæ, nec ad aliqua præcepta ecclesiæ obligantur: quia, ut asserunt, ubi spiritus Domini, ibi libertas.

Quartus, quod homo ita potest finalem beatitudinem secundum omnem gradum perfectionis in præsenti assequi, sicut eam in vita beata obtinebit.

Quintus, quod quælibet intellectualis natura in seipsa naturaliter est beata: quodque anima non indiget lumine gloriæ ipsam elevante ad Deum videndum, & eo beate fruendum.

Sextus est, hominem in virtutum actibus se exercere, est hominis imperfecti, quia anima perfecti licentiat a se virtutes.

Septimus, quod mulieris osculum (cum ad hoc non inclinet natura) est mortale peccatum: actus autem carnalis (cum ad hoc inclinet natura) non est peccatum: maxime cum tentatus exercens.

Octavus est, in elevatione corporis Christi, non debet talis exsurgere, aut ei reverentiam exhibere. Asserunt enim quod esset imperfectionis eisdem, si a puritate & altitudine suæ contemplationis tantum descenderent, quod circa sacramentum eucharistiæ, aut circa passionem humanitatis Christi, aliqua cogitarent. Qui omnes errores reprobati sunt in dicto concilio. Et mandatur diœcesanis & inquisitoribus, ut puniant tales. Gloss. ibi. Joann. Andr. sufficienter ostendit qualiter ista sunt erronea, & contra doctrinam sanctorum. *Hæc Antoninus.*

Platina in vita Clementis V. Marius prædicto loco verbis infra recensendis, & Krantzius Saxon. libro nono, capite tertio: Annus erat, *inquit*, undecimus post mille trecentos, cum Clemens V. pontifex Romanus concilium apud Viennam Narbonensis Galliæ urbem celebravit: in quo ad alterius anni medietatem protracto, Templariorum omnino nomen extinxit: deque subveniendo Hierosolymæ multa in eo verba jactata sunt, quæ in irritum cecidere, &c. *Hæc Krantzius.*

Constitutionum in hoc concilio editarum alia morem, alia fidem concernentes, exstant in corpore juris canonici, & Clementinæ inscribuntur. Ad fidem pertinent quæ apud Antoninum cap. 3. §. 2. describuntur his verbis:

In Clement. prima de fide catholica sic dicitur: Fidei catholicæ fundamento firmiter inhærentes, aperte cum sancta ecclesia confitemur unigenitum Deum Filium in iis omnibus quibus Deus Pater existit, unus cum Patre æternaliter subsistentem, partes nostræ naturæ simul unitas (ex quibus ipse in se verus Deus existens, verus homo factus) humanum videlicet corpus passibile, & animam intellectivam seu rationalem, ipsum corpus vere & per se essentialiter informantem, assumpsisse ex tempore in virginali thalamo ad unitatem suæ hypostasis & personæ. Et quod in hac assumpta natura ipsum Dei Verbum pro omnium operanda salute non solum affigi cruci & in ea mori voluit, sed etiam spiritu emisso perforari lancea sustinuit latus suum; ut inde profluentibus undis aquæ & sanguinis formaretur unica & immaculata ac virgo sancta mater ecclesia conjux Christi, sicut de latere primi hominis soporati Eva sibi in conjugium est formata: ut sic certæ figuræ primi & veteris Adæ, qui secundum Apostolum est & forma futuri, in nostro novissimo Adam, hoc est, Christo, veritas responderet. Hæc est, inquam, veritas, illius prægrandis aquilæ vallata testimonio, quam propheta vidit Ezechiel animalibus ceteris evangelicis tranvolantem, Joannis videlicet apostoli & evangelistæ. *Et infra*:

Confirmationes hic totas affert S. Antoninus, non omnes. Nos vero eas hic ex Clementinarum corpore proferre voluimus, aut veteres, non potuimus: quia ubi mutatæ sunt cum aliis, quæ non sunt Viennensis concilii, hi ex præfationem essent.

Porro doctrinam omnem seu positionem temere asserentem, aut vertentem in dubium, quod substantia animæ rationalis aut intellectivæ, vere ac per se humani corporis non sit forma; velut erroneam ac veritati Catholicæ fidei inimicam, sacro approbante concilio reprobamus: definientes, ut si quisquam deinceps asserere, defendere, seu tenere pertinaciter præsumpserit, quod anima rationalis seu intellectiva non sit forma corporis humani per se & essentialiter, tanquam hæreticus sit censendus.

Baptisma unicum, baptizatos omnes in Christo regenerans, sicut unus Deus ac fides unica, ab omnibus fideliter confitendum est. Quod celebratum in aqua in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, credimus esse, tam adultis, quam parvulis, communiter perfectum remedium ad salutem. Verum quantum ad effectum, cum theologi varias opiniones habeant; videlicet dicentibus quibusdam, parvulis culpam remitti, sed gratiam non conferri; aliis e contra asserentibus, quod & culpa eisdem in baptismo remittitur, & virtutes ac informans gratia infunduntur quoad habitum, etsi non eo illo tempore, quoad usum: nos attendentes generalem efficaciam mortis Christi, quæ per baptisma applicatur pariter omnibus baptizatis; opinionem secundam, quæ dicit, tam parvulis, quam adultis, conferri in baptismo gratiam informantem & virtutes, tanquam probabiliorem, & dictis sanctorum, ac doctorum modernorum theologis magis consonam & concordem, sacro approbante concilio, duximus eligendam.

ANNO CHRISTI 1312.

Item in titulo de usuris, *Ex gravi*, in Clement. dicitur, quod si quis in hunc errorem inciderit, ut pertinaciter affirmare præsumat, usuras non esse peccatum: decernimus eum velut hæreticum puniendum: & Ordinarii & Inquisitores hæreticorum possint contra tales, ut contra hæreticos procedere.

In quo etiam capite statuitur, quod communitates, aut quicumque officiales, qui statuta scribere, vel dictare; aut quod solvantur usuræ, vel quod solutæ non restituantur, plene ac libere scienter judicare præsumpserint; sententiam excommunicationis incurrunt: & similiter eamdem sententiam incursuri, si statuta hujusmodi hactenus edita, de libris communitatum, quantum est in potestate eorum, non deleverint, vel si etiam ipsa statuta vel consuetudines observate præsumpserint. Item quod feneratores possint compelli ad ostendendum libros suarum rationum.

Ad morem pertinent, quæ apud eumdem initio capitis tertii ita summatim recensita sunt his verbis: In eodem concilio fuerunt factæ multæ constitutiones generales; præcipue concernentes statum religiosorum, & monachorum præcipue nigrorum: de statu monachorum, *Ne in agro*: Mendicantium, quoad prædicationes, audientiam confessionum, & sepulturas, ubi datur forma servanda ab eis. Extra de sepul. *Dudum*. in Clement.

Originaliter illa constitutio fuerat edita a Bonifacio VIII. quæ incipiebat: *Super cathedram, &c.* & erat extravagans: sed per Benedictum XI. successorem immediatum fuit revocata; per Clementem autem V. in concilio reposita in suo vigore, & in corpore juris inserta, scilicet in Clementinis. Hæ quidem Clementinæ editæ fuerunt in ipso concilio.

In titulo de excessibus privilegiatorum fertur sententia excommunicationis contra eos religiosos, qui administrant sacramenta Eucharistiæ vel Extremæ Unctionis alicui sine licentia sui sacerdotis parochialis; vel episcopi sui, vel solemnizant matrimonia sine dicta licentia, vel absolvunt a sententiis juris communis vel particularis, scilicet provincialis vel synodalis, promulgati; vel absolvunt a culpa & pœna, cujus excommunicationis absolutio Papæ reservatur.

In titulo de verborum significatione exponitur regula beati Francisci, & declarantur multa dubia ejus.

In titulo de relig. dom. *Quia contingit* constituuntur quædam pertinentia ad gubernationem hospitalium.

In titulo pro immunitate ecclesiæ derogatur pro parte constitutioni Bonifacii VIII. qui statuerat eodem titulo, cap. *Clericis*, scilicet, quod non solum exigentes pedagia, & gabellas, & taleas a clericis & personis ecclesiasticis, pro rebus suis vel ecclesiarum suarum, essent excommunicati; sed etiam solventes talia: unde sequebantur rixæ inter exigentes & exactos; quia nolebant exacti solvere, ne inciderent in canonem. Unde quantum ad istam partem, scilicet quoad solventes, ablata fuit censura illa.

Plures invenies in corpore juris Canonici. Post hæc idem Antoninus quasdam res in hac synodo gestas subjungens ait: In ipso concilio fuit sanctorum catalogo adscriptus sanctus Ludovicus filius secundi Caroli regis Apuliæ, & frater regis Roberti. Qui Ludovicus cum esset primogenitus Caroli, propter quod ad eum regnum Apuliæ spectabat, mundum contemnens, habitum ordinis Minorum assumpsit ex humilitate & devotione: postea archiepiscopus Tolosanus factus, religiosam & sanctam conversationem usque ad finem servans, requievit in Domino, miraculis clarus. *Hæc Antoninus.*

In hac synodo etiam gesta fuerunt quæ Joannes Marius prædicto loco recenset, his verbis: Dominicani etiam Fratres, qui inter sese dissenserant, hic in gratiam mutuam reducti fuere. Canones quoque complures, decreta atque statuta reformationem ecclesiæ concernentia publicata fuere; & liber Clementinarum a Clemente compositus, in hoc concilio est editus; & Cælestinus V. sub nomine Petri Confessoris, in sanctos relatus. Ad hæc diu, multumque de recuperatione terræ sanctæ consecutum est: sed res effectu caruit. *Hæc Marius.*

Concilium istud Trithemio biennio, Krantzio sesquiennio duravit. Utriusque verba supra recusata invenies.

Auctor anonymus qui Mſ. exstat in Vaticana bibliotheca, tum alia de hoc concilio docet, tum primam ejus sessionem inchoatam esse die 14. Octobris. Ejus hæc verba refert Raynaldus: In nomine Domini, amen. Anno Domini MCCCXII. congregato concilio generali Viennæ per sanctissimum dominum Clementem Papam V. mense Octobri; in prima sessione sua, quæ fuit decima sexta die ipsius mensis, primo proposito verbo Domini, assumpto themate: *In concilio justorum & congregatione, magna opera Domini.* In omni verbo ejus exposuit dictus Papa tres causas, propter quas ipse duxerat concilium congregandum. Prima fuit pro negotio Templariorum & oc-

Adnotatio P. Gabrielis Cossarii, Sorcetatis Jesu.

Psalm. 110.

ANNO CHRISTI 1311.

dine eorum, qui super variis hæresibus & nefandis erroribus fuerunt graviter & multipliciter infamati, & multi processus & inquisitiones contra eos facti. Secunda propter succursum & subsidium terræ sanctæ. Tertia pro reformatione morum, & reformatione status ecclesiastici.

De prima sessionis die constitit Bernardus Guidonis, tum in Romanorum Pontificum, tum in Conciliorum chronico; deque secunda & tertia sessione hæc habet in chronico Pontificum: Anno Domini MCCCXI. in Kalendis Octobris fuit per Clementem Papam V. apud Viennam super Rhodanum generale prælatorum concilium convocatum; fuitque prima sessio concilii inchoata XVII. Kalend. Novembris, sabbato ante festum beati Lucæ. *Et paulo post*: Sequenti vero mense Martii, feria IV. in hebdomada sancta, XI. Kalend. Aprilis summus Pontifex, multis prælatis cum cardinalibus in privato consistorio convocatis, ordinem Templariorum cassavit & penitus annullavit. In sequenti vero mense Aprilis, die tertia introitus ejusdem mensis, anno Incarnationis Dominicæ jam mutato MCCCXII. fuit secunda sessio concilii celebrata, in qua prædicta cassatio ordinis Templariorum exstitit per summum Pontificem, concilio mediante, publice promulgata; præsente rege Philippo, cui negotium erat cordi, ac domino Carolo fratre suo, & tribus ejusdem regis filiis. In sequenti vero mense Maii, pridie Nonas ejusdem mensis, in festo sancti Joannis ante portam Latinam, quod fuit in sabbato infra octavas Assumptionis Domini, tertia & ultima fuit generalis concilii sessio celebrata: fuitque concilium, quod septem fere mensibus protractum fuerat, terminatum anno Domini prætaxato MCCCXII.

ANNO CHRISTI 1311.

Quod vero ait Bernardus, in verbis a me descriptis, anno Incarnationis Dominicæ jam mutato, *male Raynaldus edidit*, jam notato, *sive mendoso libro est usus, sive caligantem perperam emendavit. Scilicet annus, qui tum in Gallia a Paschæ die ordiebat initium, jam mutatus erat, & labi cœperat novus a XXVII. Martii, in quem Paschæ incidebat.*

1311. *Ex editione Severini Binii & priore editione Regia.*

CONCILIUM RAVENNATE II.

pro disciplina & moribus ecclesiæ reformandis, celebratum anno Domini MCCCXI. tempore Clementis Papæ V.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De orationibus fundendis ad Deum pro celeri ordinatione vacantium ecclesiarum, & aliis divinis officiis.*
II. *De exsequiis episcoporum decedentium.*
III. *De anniversariis episcoporum.*
IV. *De anniversariis patronorum & benefactorum ecclesiarum.*
V. *De reliquiis sanctorum, & earundem veneratione.*
VI. *De sacramentis ecclesiasticis.*
VII. *De custodia Eucharistiæ, chrismatis, & olei sancti.*
VIII. *De utensilibus, paramentis, & libris, & ceteris ornamentis ecclesiasticis.*
IX. *De informatione ministrorum, & celebratione Missarum.*
X. *De annunciatione festorum, & celebratione ipsorum, & observatione jejuniorum.*
XI. *De sacramento Baptismi, & forma conferenda.*
XII. *De munditia ecclesiarum, & ne fiant in eis mercimonia, vel publica parlamenta.*
XIII. *De prædicatoribus verbi Dei.*
XIV. *De statu regularium, & ipsorum reformatione.*
XV. *De pœnitentiis.*
XVI. *De beneficiis, & prebendis ecclesiasticis, & idoneitate & sufficientia ministrorum.*
XVII. *De monachis, ut omnes ejusdem ordinis in divinis officiis sint conformes.*
XVIII. *Quod singuli comprovinciales episcopi semel in anno synodum facere teneantur.*
XIX. *De clandestina desponsatione, & matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ.*
XX. *De intrusis & electis per potestatem Laicorum.*
XXI. *De contumacibus & rebellibus subditis contra debitam obedientiam prælatorum.*
XXII. *De apostatis.*
XXIII. *De Judæis.*
XXIV. *De excessibus prælatorum.*
XXV. *De rectoribus hospitalium.*
XXVI. *De injuriis & damno dato.*
XXVII. *De excessibus Laicorum blasphemantium Deum, vel sanctos.*
XXVIII. *De pœna illorum qui excommunicationem contemnunt.*
XXIX. *De pœna adulterorum.*
XXX. *De eleemosynarum largitione.*
XXXI. *De testamentis.*
XXXII. *De salariis & solutionibus scripturarum.*

PRÆFATIO.

In nomine Domini, amen.

Constitutiones editæ in concilio provinciali, celebrato in ecclesia Ravennate, & convocato per venerabilem patrem dominum Raynaldum, permissione divina sanctæ Ravennatis ecclesiæ archiepiscopum.

AD honorem omnipotentis Dei, & gloriosæ virginis Mariæ, beatorum apostolorum Petri & Pauli, beati Apollinaris martyris, patroni sanctæ Ravennatis ecclesiæ, beatorum martyrum Vitalis & Urficini, & ceterorum, quorum reliquias & patrocinia complectimur in ipsa metropoli ecclesia, & ad restaurationem ecclesiarum, & reformationem morum ecclesiasticarum & sæcularium personarum, & pro salute animarum; in hoc sancto provinciali concilio, cui auctore Deo præsidemus, una cum venerabilibus patribus Dei gratia dominis V. Bononiensi, H. Regiensi, M. Cerviensi, & P. Foropopiliensi episcopis, & fratre Hugolino electo Faventino, sanctæ Ravennatis ecclesiæ suffraganeis & procuratoribus, videlicet dominorum P. Parmensis, R. Forliviensis, J. Cæsenatensis, fratrum P. Comaclensis, J. Adriensis, & Ven. Saxenatis, episcoporum suffraganeorum absentium: quasdam constitutiones conciliorum, synodorum, canonum, & decretalium epistolarum, & aliorum jurium antiquorum & antiquatorum, per oblivionem & negligentiam inobservatorum, rememoratorias & executorias rediviva repetitione edendas prævidimus, quas in subditis recensemus, publicamus, publicari mandamus: volentes & mandantes, quod sacri canones, & sedis Apostolicæ decretales, & Legatorum ejus constitutiones, & decreta sanctorum patrum, quantum possibile fuerit, ab omnibus subditis debeant efficaciter observari, & infra scripæ constitutiones.

Digitize

ANNO CHRISTI 1311.

CAPITULA.

De orationibus fundendis ad Deum pro celeri ordinatione vacantium ecclesiarum, & aliis divinis officiis. Rubrica I.

QUia inter cetera quæ pericula & discrimina afferunt & inducunt, est diuturna vacatio ecclesiarum cathedralium; cui volentes succurrere, quod statutum est fieri pro celeri ordinatione sanctæ Romanæ ecclesiæ, cum vacaverit, per constitutionem Gregorianam, *Ubi periculum, &c.* statuimus, mandamus, & observari præcipimus pro celeri ordinatione Ravennatis ecclesiæ, vel alterius ecclesiæ cathedralis de provincia, cum vacaverit: ita quod pro ordinatione ipsius Ravennatis ecclesiæ fiant orationes & processiones ad Dominum, & alia bona spiritualia a clero & populo universo per totam Ravennatem provinciam, donec ipsa electio fuerit celebrata, & in qualibet civitate & ecclesia cathedrali ejusdem provinciæ vacante, a suis clero & populo, pro celeri ordinatione ejusdem ecclesiæ cathedralis. Et idem fiat in ecclesiis conventualibus vacantibus pro celeri & concordi electione ipsorum ab iis, qui sunt de conventibus & capitulis ipsarum. Et ut hæc celerius adimpleantur, archidiaconus, præpositus, & chorus ecclesiæ Ravennatis, statim cum ecclesia ipsa vacaverit, procurent omnibus & singulis suffraganeis vacationem ipsam notificare: & capitula ecclesiarum cathedralium idem observent & faciant in suis civitatibus & diœcesibus, cum suas ecclesias pastore contigerit vacare.

De exsequiis episcoporum decedentium. Rubrica II.

1. Tim. 5. QUia, secundum Apostolum, qui bene præsunt presbyteri, duplici honore habendi sunt digni, in vita scilicet & in morte: statuimus & firmamus, quod quando contigerit aliquem comprovincialium episcoporum, præsentium vel futurorum de hac luce, Deo vocante, migrare; induatur pontificalibus, & cum eisdem, solemnibus exsequiis præcedentibus, cum solemni Missa pro defuncto sepeliatur; & quam citius fieri poterit, ceteris comprovincialibus episcopis ipsius obitus intimetur per capitulum ipsius ecclesiæ cathedralis, ut orent pro episcopo defuncto. Et quilibet coëpiscoporum dici faciat triginta continuas Missas a die notificationis obitus ipsius usque ad trigesimum diem; & refici qualibet die tres pauperes. Et in qualibet ecclesia cathedrali & conventuali, una Missa pro ipsius animæ expiatione celebretur solemniter.

De anniversariis episcoporum. Rubrica III.

Quia inter cetera remedia, quæ proficiunt ad expiationem animarum fidelium defunctorum, sunt orationes & eleemosynæ: & illis maxime in his teneamur obnoxii, a quibus nos recognoscimus verbi & operis beneficia recepisse; in quorum numero prædecessores nostri merito possint adscribi: statuimus, & perpetua stabilitate firmamus, quod de cetero semel in anno, vigilia festi sanctæ Praxedis, quod est vigesimo Julii, in tota provincia Ravennate, per singulos coëpiscopos & capitula ecclesiarum cathedralium, fiat solemne anniversarium pro defunctis coëpiscopis totius provinciæ, ad quod clerus & populus convocetur. Et die prædicta quilibet episcopus comprovincialium prædictorum, duodecim pauperes ad minus refici faciat, pro animarum expiatione celeri prædictorum. Si autem A ipsa dies caderet in Dominica: fiat præcedenti die, vel subsequenti feriata die, quam commodius poterit.

ANNO CHRISTI 1311.

De anniversariis patronorum & benefactorum ecclesiarum. Rubrica IV.

Adjicimus insuper, quod de cetero, semel in anno, scilicet quarta die Junii, vel in proxima subsequenti feria si festum incideret die illa, fiat solemne anniversarium per coëpiscopos in tota provincia pro expiatione animarum fidelium defunctorum, patronorum & ecclesiarum benefactorum: ad quod, sicut dictum est de anniversario episcoporum, clerus & populus convocetur; & ipsa die pauperes reficiantur: ut etiam per hoc fideles ad beneficentiam provocentur & animentur.

De reliquiis sanctorum, & earumdem veneratione. Rubrica V.

Statuimus quod in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, conventualibus, & ceteris, extra altaria reliquiæ habeantur, de ipsarum veritate & certitudine, quorum sanctorum sint, per singulos comprovinciales episcopos, in singulis eorum civitatibus & diœcesibus, cum diligentia exquiratur; quatenus de ipsis habita certitudine, devote venerentur, & publicentur populis, & venerari mandentur. De quibus vero nulla certitudo possit haberi, in altaribus, vel alibi, sicut visum fuerit, recondantur, nec de cetero populis exponantur: & qui contra fecerit, ad arbitrium diœcesani episcopi puniatur.

De sacramentis ecclesiasticis. Rubrica VI.

Cum sacramenta ecclesiastica debeant cum debita reverentia & veneratione, & gratis tractari, suscipi & conferri: statuimus, quod omnia sacramenta ecclesiastica, quantum possibile fuerit, a jejuniis ministrentur, cum ornamentis necessariis, seu paramentis, & gratis; illud rememorantes attentius: *Quod gratis accepistis, gratis date.* Qui contra fecerit, præter divinam offensam, quam ex hoc contrahit & incurrit, & pœnas a canonibus constituras, in subsequenti provinciali concilio acrius puniatur. Matth. 10.

De custodia eucharistiæ, chrismatis, & olei sancti. Rubrica VII.

Statuimus, quod eucharistia, viaticum, sive Corpus Christi, chrisma, oleum sanctum, & oleum infirmorum, sic devote, cute & secrete custodiantur, & reponantur in ecclesiis vel sacristiis, in locis ad hoc deputatis, & aptis: quod ad ea non possit manus nefaria accedere, seu sacrilega, & maxime mulierum: & quod eucharistia, seu viaticum, quod pro infirmis reservatur, frequentius innoverur. Et qui in prædictis negligens fuerit vel remissus, præter indignationem Dei, quam ex contemptu sacramentorum ejusdem & suæ salutis contrahit & incurrit, ab ordinario suo arctius puniatur.

De utensilibus, paramentis, & libris, & ceteris ornamentis ecclesiasticis. Rubrica VIII.

Cum non solum ministri ecclesiastici mundi esse debeant; sed utensilia pro divino cultu munda, & munde teneri & tractari, prænonente prophera: *Mundamini qui ferris vasa Domini:* statuimus quod corporalia, pallæ, tobaleæ, & cetera sacerdotum & altrarium ornamenta, munda sint, & cum omni munditia conserventur: & calices habeantur argentei, si commode fieri poterit, & ecclesiarum suppetant facultates: & sufficientes libri pro divinis offi- Isai. 52.

ANNO CHRISTI 1314.

ciis, & paramenta: ſuper quibus volumus & mandamus diligentem & ſolertem per diœceſanos curam & ſolicitudinem adhiberi, & terminum congruum non habentibus ſtatuere ad habendum prædicta: & ubi in prædictis habendis eccleſiarum non ſufficiant facultates, moneantur laïci, & maxime parochiani, & ſolicite inducantur, ut componant & contribuant ſaltem pro dimidia in prædictis.

Cum inter cetera utenſilia pro divino miniſterio ſit campana utilis & neceſſaria, ad cujus ſonum maxime fideles excitantur ad divinum cultum, & dæmones propelluntur: ſtatuimus quod de cetero campanæ quæ fient de novo, benedicantur ea ſolemnitate quæ in pontificali inſcribitur, in eccleſiis cathedralibus, civitatibus ſingulis, & collegiatis, & plebibus, & conventualibus ſingulis diœceſium.

De informatione miniſtrorum & celebratione Miſſarum. Rubrica IX.

Statuimus quod quilibet epiſcopus in ſua diœceſi informare debeat ſacerdotes & miniſtros, novos maxime, vel a ſcientibus expertis faciat informari, in ſuis officiis & miniſteriis, & eccleſiaſticis ſacramentis, & ipſorum collatione ſeu diſpenſatione; ſcilicet in catechizando, baptizando, conficiendo Corpus & Sanguinem Jeſu Chriſti, & quæ ſunt conſectionis verba, ſeu conſecrationis; & confitentes ſeu pœnitentes abſolvendo, & formam & modum abſolutionis, & divinis aliis.

Cum juxta canonicas ſanctiones unicuique ſacerdoti, quantumcumque digno, unam Miſſam tantum in die ſufficiat celebrare, & valde felix ſit qui digne celebrat unam: diſtrictius prohibemus, ne quis de cetero niſi unam tantum in die celebret Miſſam, niſi in caſibus a jure permiſſis: & quod nullus alienigena audeat prædicare, vel celebrare, vel in ſacro ordine miniſtrare, niſi fuerit prius præſentatus ordinario, & eidem de ipſius ordinatione facta fuerit plena fides.

Monemus omnes inſuper & ſingulos ſacerdotes, parochiales maxime, quod quando omnibus diebus Dominicis celebrare debuerint, alba cocta ſive ſtola induti, aquam exorcizent, ſeu benedicant cum ſale: & aqua altare eccleſiarum, & populum, antequam celebrent, aſpergant, cum antiphona, *Aſperges me Domine*, vel alia quæ pro tempore occurret; & pſalmo vel verſu, *Miſerere mei Deus ſecundum magnam miſericordiam tuam.* *Pſalm. 50.*

Monemus inſuper omnes & ſingulos parochianos, cujuſcumque parochialis eccleſiæ, quod ſaltem in diebus Dominicis audiant Miſſam integram in ſua parochiali eccleſia, a qua prius non recedant, quam benedictionem poſt Miſſam receperint: & quicumque contra fecerit, tertio admonitus, excommunicationis ſententia percellatur.

De annunciatione feſtorum, & celebratione ipſorum, & obſervatione jejuniorum. Rubrica X.

Statuimus inſuper, quod feſta ſanctorum patronorum eccleſiarum cathedralium provinciæ Ravennatis ſemper die in qua occurrunt denuncient celebrantes officia, & ſtudeant celebrare: & clero & populo civitatis & diœceſis ejuſdem præcipiant celebrari in tota provincia Ravennate: & quod de feſto beati Apollinaris, & de omnibus ſanctis præſulibus Ravennatibus per columbam electis, fiant feſta per totam provinciam Ravennatem ſuis diebus. Et ut in hoc errare non poſſint, ipſa feſta in ſuis Kalendariis inſcribi faciant, & apponant: &, ut præmittitur, denuncientur.

Monemus omnes & ſingulos ſacerdotes, parochiales maxime, ut omnibus diebus Dominicis, quando debuerint Miſſas celebrare populis, lecto evangelio, & offertorio, vel cantato, feſta celebranda & ferianda juxta conſuetudinem, & ipſorum vigilias jejunandas, ſi qua ſcilicet habuerint, & certa jejunia, ſi occurrerint, debeant nunciare, vel indicere ipſas debere feſtari, jejunari præcipere. Et ut in prædictis errare non poſſint, ſtudeant feſta omnia, vigilias, & jejunia in ſcriptis habere, infra duos menſes a publicatione præſentium; in ſuis Kalendariis, ſive martyrologiis conſcribere, ſeu conſcribi facere: & qui in prædictis negligentes fuerint vel remiſſi, per ſuos epiſcopos acrius puniantur.

De ſacramento baptiſmi, & forma conferenda. Rubrica XI.

Cum ſacramentum baptiſmi omnium ſacramentorum ſit principium & fundamentum, & ideo propter ſummam neceſſitatem forma ejuſdem, a Chriſto inſtitutore tradita, a nullo fidelium maxime debeant ignorari: ipſam formam, quæ infra ſcriptis verbis complectitur, recenſemus: Petre, vel Maria, ego baptizo te in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, ſub trina aſperſione, vel immerſione, nihil interpoſito, vel detracto. Quam ſiquidem formam, ſacros canones imitantes, mandamus & præcipimus de cetero ab omnibus baptizantibus irrefragabiliter obſervari: & ne de ipſius ignorantia quis valeat excuſari, ter in anno, ſcilicet in die Epiphaniæ Domini, vel ejus octava, in die Reſurrectionis, & in die Pentecoſtes, per epiſcopos, per ſe vel alios in eccleſiis cathedralibus, per archipreſbyteros in baptiſmalibus, & per rectores in parochialibus, in Miſſarum ſolemniis vel prædicationibus, publice & diſtricte præcipimus divulgari.

De munditia eccleſiarum, & ne fiant in eis mercimonia, vel publica parlamenta. Rubrica XII.

Cum domum Dei deceat ſanctitudo, dicente Domino: *Domus mea domus orationis vocabitur*: & valde indignum ſit, & devotioni cultus contrarium, quod in eccleſiis fiant mercata, tractatus & mercimonia laïcorum; & ponantur in eis vaſa, & alia non depurata ad exſecutionem & obſequium divinorum: ſtatuimus, & arctius prohibemus, ne de cetero in eccleſiis fiant mercata, ſive teneantur vaſa vel mercimonia laïcorum, nec [a] judicialia tractentur temporalia; nec fiant in eis coadunationes, viciniæ, vel tractatus, ſeu publica parlamenta: niſi forte ex neceſſitate, tempore guerrarum, hæc fieri contigerit. Et qui contra fecerit, diœceſani arbitrio puniatur. *Matt. 21.* [a] *Forte judicia.*

De prædicatoribus verbi Dei. Rubrica XIII.

Cum prædicandi officium privilegiatum exiſtat, ad cujus exſecutionem exigitur induſtria perſonarum pollentium ætate, gravitate morum, vitæ ſanctitate, ſcientia & ſermone; & indifferenter alicubi admittantur, & recipiantur tales, ex quorum receptione ſcandalum & animarum periculum dicitur proveniſſe: ſtatuimus & diſtrictius prohibemus, quod ad prædicationis miniſterium, qui trigeſimum ad minus non attingit annum: cujuſcumque religionis exiſtat, de cetero in aliqua eccleſia nullatenus admittatur: nec etiam quæſtuarii recipiantur ad id officium.

Digitiz

ANNO CHRISTI 1311.

De statu regularium, & ipsorum reformatione. Rubrica XIV.

Statuimus, & perpetua stabilitate firmamus, quod de cetero, quolibet anno, tempore magis apto & loco, fiat capitulum provinciale abbatum & priorum ordinis sancti Benedicti, non exemptorum, juxta institutiones canonicas. Et si ex causa legitima non posset dictum capitulum provinciale fieri: saltem singuli abbates, & priores, cujuscumque diœcesis, pro reformatione conveniant certo tempore, loco, & die, sicut melius viderint expedire. Et hoc de prioribus, & præpositis canonicorum regularium, mandamus in omnibus & per omnia observari.

De pœnitentiis. Rubrica XV.

Monemus omnes & singulos sacerdotes, parochiales maxime, quatenus decretalem ex. de pœnitentiis, *Omnibus utriusque sexus*, in suis parochialibus ecclesiis, intra Missarum solemnia suis parochianis studeant publicare, & exponere in vulgari, in Adventu Domini, & in Quadragesima, ne aliquis de ipsius ignorantia se valeat excusare. Et qui negligens fuerit in præmissis, per suum episcopum arctius puniatur; dicendo quod peccant mortaliter non confitendo, & corpus Christi saltem in anno semel non suscipiendo: nisi de consilio sacerdotis abstinuerint a communicatione, sacramento, & receptione corporis Jesu Christi.

Monemus omnes insuper medicos, quod quando vocati fuerint ad infirmos, non ulterius redire habeant, nec curare eosdem, nisi prius eis constiterit, quod ipsi infirmi prædicti medicum advocaverint animarum, & eis fuerit de animarum salute provisum. Et si quis medicorum, hujus monitionis contemptor exstiterit & transgressor: tamdiu ab ingressu ecclesiæ arceatur, donec de transgressione hujusmodi ad arbitrium ordinarii satisfecerit competenter.

De beneficiis, & prebendis ecclesiasticis, & idoneitate & sufficientia ministrorum. Rubrica XVI.

Cum indignum sit, quod beneficia ecclesiastica pro divinorum officiorum obsequiis deputata, conferantur illiteratis, ignotis, insufficientibus, & indignis: statuimus; & districtius prohibemus, ne parochialis ecclesia de cetero conferatur, seu detur, nisi tali, qui competenter sciat legere & cantare divinum officium. Nec canonicatus conferatur alicui in ecclesia cathedrali, qui sciat legere & cantare, & competenter construere, & decimum quintum annum attigerit. Nec canonicatus, vel præbenda, & clericatus, in ecclesia collegiata, ubi tres vel plures fuerint in congregatione, nisi sciat competenter legere & cantare, & duodecimum compleverit annum. Nec aliud rurale & simplex beneficium alicui prorsus illiterato, sed qui sciat aliqualiter legere. Et si contra factum fuerit, sit irritum ipso jure.

De monachis, ut omnes ejusdem ordinis in divinis officiis sint conformes. Rubrica XVII.

Monemus omnes abbates, priores, conventus, monachos ordinis sancti Benedicti, quatenus in responsoriis, & aliis divinis officiis, se debeant de cetero conformare: cum honori ecclesiæ sit valde contrarium, & ut plurimum scandalosum, quod professi ejusdem religionis & ordinis sint dissoni vel ignari, maxime in divinis officiis, juxta canonica instituta.

Quod singuli comprovinciales episcopi semel in anno synodum facere tentantur. Rubrica XVIII.

ANNO CHRISTI 1311.

Quum decreverint sancti Patres, synodos per singulas civitates fieri, pro reformatione status ecclesiasticarum & sæcularium personarum, quod est permaxime necessarium, ut pastores gregis Dominici, de ipsius gregis pascuis exellant, & ædificent, & plantent in eis: hoc considerantes saluberrimum, & juri non dissonum, quod in qualibet civitate, vel diœcesi, ubi diœcesanus commodius & utilius viderit expedire, semel convocet synodum, & faciat annuatim, hoc præsenti concilio provinciali fieri declaramus: & cathedraticum solvatur.

De clandestina dispensatione, & matrimonio contracto contra interdictum ecclesiæ. Rubrica XIX.

Monemus omnes & singulos, qui de cetero voluerint matrimonium contrahere, quod ante contractum matrimonii, sive ante sponsalia, per duas Dominicas successive faciant in ecclesiis civitatis, vel loci, ubi sponsalia fuerint celebranda, & in ecclesiis parochiarum, ad quas debuerint sponsæ traduci, proponi banna, sive edicta, per sacerdotes parochiales eorumdem; quod infra octo dies proxime subsequentes, si sit aliquis, qui sciat aliquod impedimentum legitimum inter eos, qui adinvicem contrahere voluerint, illum opponat. Et ipsi presbyteri nihilominus investigent, utrum aliquod impedimentum subsistat, juxta formam concilii generalis: & ipsi parochiales presbyteri ad requisitionem prædictorum hoc facere teneantur. Quod si omissum fuerit ex negligentia, vel malitia prædictorum contrahentium, ultra pœnas in prædicto concilio declaratas, non recipiantur ad benedictionem solemnem sponsaliorum per dictos presbyteros, seu quoscumque alios: & usque ad satisfactionem condignam a traductione & carnali commercio seu consortio sint suspensi. Et pœna simili puniantur, qui contra interdictum ecclesiæ nuptias duxerint celebrandas. Et ut tempora interdicta ad celebrandum nuptias non possint aliquando ex ignorantia excusare: monemus omnes sacerdotes, parochiales maxime, quatenus dicta tempora, Dominica ante Adventum, & Dominica ante Septuagesimam, & Dominica ante octavam Ascensionis Domini, studeant publice in Missarum solemniis nunciare, quod nullus celebret nuptias temporibus ab ecclesia interdictis, scilicet a prima Dominica de Adventu, usque post Epiphaniam: & a Dominica de Septuagesima, usque ad octavam Paschæ: & a tribus diebus ante Ascensionem, usque ad octavam Pentecostes.

De intrusis & electis per potestatem laicorum. Rubrica XX.

Cum, secundum Apostolum, nemo sibi debeat honorem assumere, nisi tamquam Aaron a Deo fuerit vocatus; hoc minus considerant & attendunt, suæ salutis obliti, qui se intrudunt ad dignitates ecclesiasticas, vel beneficia, & eligi & intrudi procurant per potentiam laicalem. Volentes igitur talibus & similibus remediis quibus possumus obviare: statuimus, & districtius prohibemus, ne quis talia de cetero præsumat attentare; vel attentari sustineat, vel procuret. Et si quis contra fecerit, non solum non confirmetur, nec instituatur, sed omni spe promotionis in tota Ravennati provincia per diœcesanum similiter exuatur: & nihilominus ipso facto sit excommunicatus, & omni privilegio ecclesiasticæ protectionis ac defensionis exutus sit; a qua sin-

Hebr. 5. 4.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1311.

tentia non poſſit abſolvi, niſi per provinciale concilium; ſatisfactione plenaria prius præſtita, de patratis exceſſibus & commiſſis, & damnis illatis; & etiam ſit inhabilis ad eccleſiaſticum beneficium obtinendum.

De contumacibus & rebellibus ſubditis contra debitam inobedientiam prælatorum. Rubrica XXI.

1. Reg. 15. 22. Cum, juxta prophæticum oraculum, *melior ſit obedientia, quam victima*; & inobedientium culpa cognoſcatur ex pœna inflicta talibus ex novo & veteri teſtamento: hoc minus conſiderant honeſtatis eccleſiaſticæ & famæ prodigi, qui prælatis ſuis in ſuperbiam elati, Behemoth in ſua malitia & ſuperbia imitantes, contra prælatos ſuos ſe erigunt, & contumaciter & pertinaciter eiſdem obedire recuſant; &, quod eſt durius, ipſis detrahunt, & hoſtiliter eos impugnant. Statuimus ergo & arctius prohibemus, ne quis clericus ſæcularis, vel religioſus, de cetero contra prælatum ſuum ſe debeat ſuperbe erigere; ſed in iis quæ Dei ſunt, maxime debeat humiliter obedire: & qui contra fecerit, & tertio monitus non deſtiterit, cum Dathan & Abiron, quos propter inobedientiam terra vivos abſorbuit, partem conſequantur & ſortem: & nihilominus, durante contumacia, poſtquam publice denunciatus fuerit, ab omnibus, & in omnibus evitetur; & ab officio & beneficio, donec reſipuerit, & plenarie ſatisfecerit, & ad mandata prælatorum ſuorum redierit, ſit ſuſpenſus.

De apoſtatis. Rubrica XXII.

a Corrige, vocatus eſſe. Cum ſecundum canonicas ſanctiones, unuſquiſque in vocatione qua [a] vocatus ſe dignoſcitur, debeat permanere, hoc minus conſiderant Sarrabaïtæ & apoſtatæ, ordinum mendicantium maxime, qui plerumque in ſuarum animarum periculum, religionum, & obſervantiarum, & fidelium ſcandalum, de ipſis religionibus exeunt, & ad officia & beneficia eccleſiaſtica ſe ingerunt impudenter. Volentes igitur talium ſaluti ſuccurrere, & ſalutari remedio providere: ſtatuimus, & diſtricte prohibemus, ut nulli apoſtatæ, & maxime mendicantium ordinum, de cetero admittantur, vel recipiantur, vel eligantur in eccleſiis ſæcularibus, vel regularibus, ſeu ad divinum officium: non obſtante, ſeu eis alicujus excuſationis patrocinium afferente, quod ab obſervantia ſuorum ordinum fuerint abſoluti; vel datum eis licentiam quamcumque a prælatis eorum habuerint, ad religiones alias, vel obſervantias tranſeundi, vel beneficium curatum accepeandi, ſive obtinendi. Et qui contra fecerint, ipſo jure ab officio & beneficio ſint ſuſpenſi; a qua ſuſpenſione non poſſint abſolvi, niſi in concilio provinciali prius ſatisfactione præſtita, cum effectu, ad metropolitani arbitrium. Et talium receptio, ſive ipſius facta promiſſio ſit irrita ipſo jure: & ab ipſis beneficiis, dignitatibus, perſonatibus, rectoriis, miniſteriis eccleſiaſticis, & congregationibus, dicti apoſtatæ prorſus abjiciantur & repellantur, & de prædictis aliis perſonis provideatur idoneis. Nec prædicti apoſtatæ, dum in apoſtaſia permanſerint, aliquo privilegio eccleſiaſticæ immunitatis vel defenſionis gaudeant, ſed eo ſint exuti omnino: nec per eccleſiam, vel viros eccleſiaſticos in aliquo defendantur, ſed ſicut membra putrida, a corpore eccleſiaſticæ unitatis rejiciantur omnino: ut talibus præſumptionibus tollatur temeritas de ſuis religionibus ſeu ordinibus exeundi, & exeuntibus detur materia ad profeſſas regulares obſervantias redeundi. Idem intelligatur de aliis religioſis monachis & canonicis ordinis ſancti Auguſtini.

ANNO CHRISTI 1311.

De Judæis. Rubrica XXIII.

Etſi Judæi de miſericordia, & ad teſtimonium incredulitatis eorum, debeant ab eccleſia & fidelibus in ſuis ritibus tolerari: quia tamen ex ipſorum converſatione permixta multa mala ſcandala proveniſſe noſcuntur; ſtatuimus, & perpetua ſtabilitate firmamus, quod Judæi portent in pannis ſuperioribus certum ſignum, ſcilicet rotam panni croceï coloris; & mulieres eorum in capite: ut ſic a Chriſtianis poſſint diſcerni. Nec recipiantur alicubi ultra menſem ad habitandum, niſi in locis in quibus habuerint ſynagogas.

De exceſſibus prælatorum. Rubrica XXIV.

Cum nemo debeat falcem in alterius meſſem mittere, nec alicujus paſtoris gregem ſeu ſubditos concitare: ſtatuimus, & perpetua ſtabilitate firmamus, quod nullus epiſcopus in alterius diœceſi aliquam juriſdictionem exerceat, vel uratur pontificalibus, niſi de licentia ordinarii loci. Item ſtatuimus, quod nullus clericus ſæcularis vel regularis admittatur ad ordines per aliquem epiſcopum de provincia Ravennat, ſine licentia vel literis diœceſani epiſcopi, unde fuerit oriundus; vel domicilium, ſeu beneficia obtineat in eodem: niſi ſit de ordinibus mendicantium, vel aliorum privilegiatorum, de quibus conſtet.

Cum unuſquiſque paſtor cultum pecoris ſui diligenter attendere debeat, & ipſum pro meritis, paſcuis arcere Dominicis, & ad ipſa introducere: valde indignum eſt, juri eccleſiæ & honeſtati contrarium: quod admittantur & recipiantur ad epiſcopalia exercenda ignoti & vagabundi epiſcopi, & maxime lingua & ritu diſſoni: ex quorum ordinatione, ſicut experientia docuit, proveniunt duo mala; quia promoventur incogniti, inhabiles & indigni, & etiam de ipſorum rita ordinatione dubitatur. Unde ſtatuimus, & perpetua ſtabilitate firmamus, quod nullus epiſcopus vagabundus, vel ignotus, ad exercenda pontificalia admittatur, niſi prius metropolitano conſtiterit de ipſius canonicis ordinatione, conſecratione, & titulo: & tunc etiam prædicta pontificalia exercere non poſſint, niſi de voluntate vel licentia diœceſani epiſcopi, in cujus civitate vel diœceſi voluerit talia exercere. Et ſi quis talis epiſcopum ſe prætendens, facere contra præſumpſerit, a pontificalibus & officio ſit ipſo jure ſuſpenſus, per hanc noſtram conſtitutionem. Et epiſcopus diœceſanus, in cujus diœceſi, & injuria, talia exercuerit, ſive præſumpſerit, epiſcopum a prædictis poſſit facere denunciari ſuſpenſum. Et omnes comprovinciales epiſcopi teneantur eum facere denunciari ſimiliter ad petitionem & requiſitionem diœceſani prædicti, & ipſum penitus evitare. Et quoſcumque ordinabit in ordinatione ſic præſumpta, nullus coëpiſcoporum recipiat eos in ordinibus ſic ſuſceptis; nec eiſdem eccleſias, præbendas, vel beneficia eccleſiaſtica conferat; ſed exſecutione ſic ſuſceptorum ordinum careant; donec per eum qui de jure poterit, cum eis fuerit diſpenſatum.

De rectoribus hoſpitalium. Rubrica XXV.

Item cum hoſpitalium bona conſumantur, devaſtentur & occupentur, etiam per laïcos, & ſæpe ſine aliquo titulo uſurpata detineantur; & eorum reditus in pauperes non convertantur, ad quod deputata

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1311

tara sunt: statuimus, quod hospitalia alicui non concedantur, nec aliqui instituantur in eis, nec ea qui habent valeant detinere, nisi sint religiosi, & sine uxore; & tales, quod profiteantur perpetuo ibidem pauperibus deservire: & tonsuram & hospitalitatem teneant, & residentiam faciant in eisdem. Et qui contra fecerit, reddatur inhabilis ad ordines suscipiendos, & beneficia quæcumque ecclesiastica obtinenda, & ea amittat. Et qui hodie detinent, nisi infra tres menses post publicationem præsentis constitutionis resederint, & habitum receperint ordinatum, vel ordinandum; ex nunc auctoritate præsentis concilii & constitutionis privamus eosdem: & ipso jure intelligantur esse privati a beneficio prædictorum.

De injuriis & damno dato. Rubrica XXVI.

Rex omnipotens, cujus imperio subjacent universa, decrevit, & docuit, episcopali præditos dignitate, & ceteros eidem in ecclesiasticis ordinibus militantes, ab omnibus honorari, & injuriose per neminem unquam lædi: dum asserit per Propheram: *Nolite tangere christos meos; & in prophetis meis nolite malignari.* Et alibi ipse idem: *Qui vos audit, me audit: & qui vos spernit, me spernit: & qui vos recipit, me recipit.* Episcopi enim apostolorum typum tenent, & presbyteri septuaginta duorum discipulorum locum, in ecclesia militante. Quod quidem plerique minime attendentes, non solum ad improperia, sed ad vinculationes, truciationes contra illos insurgunt, & ad vulnera inferenda, non sine magna contumelia Creatoris. Et propter transgressores hujusmodi, volentes pœnas præfixas a canonibus augmentare; ut pœnarum multiplicium timore, ad talia prorumpere perrimescant: præsenti concilio approbante statuimus & sancimus, quod quælibet persona, cujuscumque dignitatis, vel status extiterit; quæ intra nostram Ravennatem provinciam in aliquem archipræsulem sive episcopum, per se vel per alium seu alios, usque ad sanguinis effusionem, vel alias cum gladio vel fuste, manus injecerit temere violentas; aut ceperit, seu capi fecerit, vel captum detineri jusserit, sive expresse consenserit; non solum incurrat excommunicationis laqueum ipso jure; sed in obitu, ad aliorum metum careat ecclesiastica sepultura: & ejus familiares, sive familia qui habitaverint cum eodem, quousque plene satisfecerint, non recipiantur in pœnam illius ad divina, & ecclesiastico subjaceant interdicto. Et ipsum transgressorem, ejusque filios & nepotes decernimus inhabiles ad ecclesiasticum honorem & beneficium ecclesiasticum obtinendum: ex nunc privantes eosdem omni jure patronatus, feudis, privilegiis, beneficiis ecclesiasticis, & honore. Electiones, provisiones, & collationes factas in tales, irritas decernentes: electores, præsentatores & provisores alicujus ex prædictis, eligendi, providendi, & conferendi potestate ex nunc illa vice privamus: Universitatem sive communitatem, infra cujus jurisdictionem aliquid ex iis contigerit perperrari, quæ expresse consenserit, ut prædictorum excessuum aliquis committatur; vel quæ non punierit legitime præmissorum aliquod perpetrantes; infra mensem, postquam ejus majoribus seu rectori, vel majori parti ejusdem innotuerit, seu alias fuerit manifestum, aut etiam nunciatum, exstante possibilitate, ex nunc ecclesiastico, & ejus terram & locum supponimus interdicto: rectores, officiales, & consiliarios ejusdem, excommunicationis vinculo innodamus. Illum autem qui prælatum inferiorem, videlicet abbatem, vel clericum alium in dignitate vel personatu, in aliqua cathedrali ecclesia constitutum, clericaliter viventem, & se enormitatibus, & sæcularibus, & negotiationibus publice minime immiscentem, ubi non permittitur sibi a jure, per se vel per alium interfecerit, vel mutilaverit; seu alias inhabilem vel deformem reddiderit ad Missarum solemnia, vel divina officia celebranda; vel carceratum detinuerit; per diœcesanum, vel ejus vicarium, super relaxatione ipsius requisitus, si beneficiatus extiterit, ex nunc omni beneficio privamus perpetuo, & ipsum inhabilem reddimus ad aliud obtinendum: si vero laïcus fuerit, privamus in obitu ecclesiastica sepultura: & ipsum, ejusque filios & nepotes non posse ad ecclesiasticum beneficium eligi vel assumi: & electores & provisores alicujus talium personarum ex nunc suspendimus a divinis; electiones, provisiones, & postulationes factas de talibus, irritas decernentes. Illos autem qui clericum inferiorem alium in quavis dignitate vel sacro ordine constitutum, clericaliter tamen viventem, & se enormitatibus publice non immiscentem, occiderint, mutaverint, vel reddiderint inhabilem vel deformem ad divinum officium celebrandum; si clerici fuerint, omnibus beneficiis ecclesiasticis privamus perpetuo, & inhabiles reddimus ad alia beneficia ecclesiastica obtinenda: si fuerint laïci, eos & eorum filios, inhabiles ad ecclesiasticum honorem & beneficium judicamus, & in obitu privamus ecclesiastica sepultura.

Plerumque contingit, quod tyrannica rabie, seu populi sævitia, vel partialitate vigente antistes proprius a sede sua repellitur, & in civitate seu diœcesi propria residere prohibitus, cogitur exsulare; quandoque vero bonis & rebus propriis dignitatis spoliatus, mendicare compellitur, in opprobrium non solum pontificalis dignitatis, sed totius clericalis ordinis. Quocirca compatientes hujusmodi sic ejectis, & etiam spoliatis; & ejectionibus, & spoliationibus, & sceleribus occurrere, in quantum possumus, cupientes: statuimus & firmamus, nostro concilio provinciali approbante, quod si aliqua civitas, universitas, sive communitas, consenserit expresse, vel ipsius major pars, sive rector aut dominus temporalis ejusdem, vel mandaverit, antistitem proprium a propria sede vel civitate repelli; aut eumdem in illa residere formidantem, propter minas vel timorem, aut potentiam alicujus domini temporalis, vel aliquorum tunc gubernantium terram ipsam, exsulare permiserit extra illam; & infra duos menses eumdem non revocaverit, & sibi plene providerit, quod in civitate ipsa, vel saltem in diœcesi, in loco idoneo & securo valeat residere, & libere jurisdictione & officio suo fungi, postquam ei notum fuerit hoc, aut etiam intimatum fuerit, vel ipsi antistiti non fecerit de ipsius dignitatis juribus & reddituibus responderi: ex nunc universitatem eamdem, ejusque terram & locum, ecclesiastico subjacere decernimus interdicto. Consiliarios vero, credendarios, & præsidentes ipsi civitati, & potentes, quorum facto vel consilio seu studio prædicta fuerint attentata, vel alias procurata, ipsorumque filios & nepotes, ex nunc inhabiles decernimus ad beneficia ecclesiastica obtinenda. Ipsum quoque præsulem exsulantem decernimus honorifice debere recipi, adjuvari, in qualibet civitate & diœcesi provinciæ Ravennatis ad residendum (nisi justa evidens causa notoria subsit) ubi voluerit residere, exsulatione hujusmodi perdurante: ipsum quoque jurisdictione sua inter subditos suos, & ipsius bonis ac ju-

ANNO CHRISTI 1311.

Isa. 105. Luc. 10.

a al. faciem.

ANNO CHRISTI 1311.

tribus inibi libere posse uti. Civitatem vero & terram, eumdem ad habitandum in ipsa vel diœcesi recipere contemnentem, & ejus universitatem, ex nunc ecclesiastico interdicto decernimus subjacere, quam cito idem episcopus publice dixerit ex hoc sibi & ecclesiæ Dei injuriam irrogari: nisi locus ille ex aliqua causa rationabili & manifesta ab ejus receptione valeat excusari. Illos vero, qui conspirationem, seu ligam vel confœderationem, aut tractatum fecerint, vel fieri procuraverint, ut proprius antistes, sive alius prælatus inferior, non permittatur, seu non possit in sede propria vel diœcesi residere, aut libere officio suo uti; sive quod illi vel ejus officialibus de suis bonis & redditibus non respondeatur; vel contra statum ejus pacifici subversionem, aut honoris debiti & soliti diminutionem; ex nunc excommunicationis vinculo innodamus; & beneficiis ecclesiasticis, si clerici fuerint, privamus perpetuo, aliis libere conferendis. Si vero exstiterint laïci, excommunicationis laqueum ipso facto incurrant: & ipsos ipsorumque filios & nepotes inhabiles judicamus ad ecclesiastica beneficia obtinenda: & promotores talium personarum ad illa, suspendimus a divinis, ac privamus potestate eligendi & providendi etiam illa vice: nec non omni feudo ecclesiastico, jure patronatus, & honore, privamus perpetuo. Prædictas quoque pœnas illos etiam incurrere decernimus ipso facto, qui inhibuerint, vel mandaverint, seu expresse consenserint, vel tacite, ubi ad eos violentias pertinuerit prohibere, quod ipsi pontifici vel prælato alicui (nisi hoc sibi concedatur legitime, ab homine, vel a jure) de suis bonis, vel redditibus non respondeatur per eos, ad quos pertinet respondere: vel impedierint ne aliquis antistes, per se vel per alium, jurisdictionem suam possit libere exercere, aut procurare plenarie jura sua. His tamen pœnis episcopos, eorumque officiales, & delegatos judices sedis apostolicæ, vel ejus auctoritate, decernimus minime comprehendi, circa hæc jurisdictione sua fungentes. Personas vero, quæ aliquem pontificem, vel prælatum, vel aliquam aliam ecclesiasticam personam, aliquo castro, villa, vel vico, seu ejus jurisdictione, vel possessione ejusdem, aut aliquo prædio, seu domo, spoliaverint temeritate propria, ex nunc vinculo excommunicationis innodamus: ipsasque & earum filios & nepotes reddimus inhabiles ad ecclesiastica beneficia obtinenda: & electores ac provisores talium personarum suspendimus a divinis. In præmissis enim & ea contingentibus, decernimus posse procedi ad ipsorum cognitionem & executionem de plano, & absque strepitu judicii & figura.

Si quisque catholicus jubetur patienti necessitatem aperire viscera caritatis, quamquam alienigenæ, vel [illegible]to, quanto fortius coëpiscopi super coëpiscopum manifeste indigentem, ceterique inferiores prælati & clerici, super eum tenentur ad subventionem ejus dexteram aperire, & erga illum coantistites caritatem fraternam, & inferiores, caritativam devotionem gerere? Idcirco ad ipsius caritatis fraternæ & devotionis caritativæ vinculum conservandum, & cleri opprobrium propellendum, salubriter providemus, & statuimus, nostro provinciali concilio approbante: quod si contigerit aliquem præsulem provinciæ Ravennatis tyrannica pestis, vel sævitia populi, absque ipsius culpa evidenti & notoria, extra sedem propriam vel civitatem & diœcesim exsulare; & illi de redditibus & juribus suæ dignitatis & ecclesiæ minime responderi; vel non de majori parte redditum eorumdem, omnes coëpiscopi, cum suo clero, teneantur ad subventionem illi faciendam, modo videlicet infrascripto, de communi collecta personarum ecclesiasticarum, suffraganeorum, & clericorum provinciæ prælibatæ: videlicet, quod metropolitanus, vel duo ex coëpiscopis, quos exsulans ad hoc assumpserit, in unum sine difficultate conveniant: & ipse coram eis, notariis præsentibus, & testibus fide dignis, juret ad sancta Dei evangelia coram se exposita, sed non tacta, quod ei suberahitur major pars illorum reddituum quos percipere consuevit, sive quod de illis non permittitur responderi; sacramento suo valorem æstimans suberactorum. Quibus in scriptis redactis, per ipsos duos coëpiscopos, auctoritate præsentis concilii, singulis annis, quibus ille sic exsulaverit, & manserit spoliatus, pro subventione ipsius exsulantis, auctoritate præsentis concilii, collectam communem imponat, pro rata, tam sibi ipsis, quam ceteris suffraganeis, archipræsuli, illorumque clericis, & ecclesiis, & clero ipsius exsulanti, usque ad dimidiam partem valoris reddituum prædictorum, dividentes eamdem secundum solutionem solitam procurationum cardinalium legatorum: & exigentes infra duos menses, postquam per illum sæpe fuerint requisiti, cum justis & moderatis expensis: & exactam sine difficultate consignent pontifici exsulanti. Quoslibet vero pontifices in his difficiles pœna debita puniemus: alios vero inferiores prælatos & clericos excommunicationis vinculo innodamus, qui in solutione portionis supradictarum collectarum eis vel clericis suis impositæ, aut etiam imponendæ, negligentes fuerint vel rebelles, aut alias se difficiles exhibuerint in præmissis: quos per totam nostram provinciam, usque ad integram satisfactionem, in virtute districtæ obedientiæ, excommunicatos assidue per ecclesias publice, ex causa prædicta, præcipimus nunciari. Capitula etiam, & conventus, quæ in iis difficultatem vel malitiam adhibuerint, ecclesiastico supponimus interdicto. Sustinentes vero excommunicationem eamdem, ultra sex menses postquam excommunicati fuerint propter hoc publice nunciari, beneficiis ecclesiasticis censemus posse privari.

Statuimus insuper, & firmamus, quod aliqui clerici, vel laïci nostræ provinciæ, ad civitatem, seu terram, non debeant personaliter accedere in favorem interdictorum, , quamdiu supposita fuerint interdicto, & sustinuerint interdictum, propter sui pontificis exsulationem, vel bonorum ejus omnium, seu majoris partis spoliationem, vel usurpationem: & quod aliquem, seu aliquos de civitate sic interdicta, non recipiant in domos proprias, sive loca, nisi forte pro commodo proprio eos recipiant. Delinquentes vero in aliquo præmissorum, postquam per diœcesanum proprium, vel ejus auctoritate, facta fuerit publicatio, & generalis admonitio super iis, ad participationem divinorum, vel ad ingressum ecclesiæ nullatenus admittantur: & sæpissime sic interdicti, postquam moniti fuerint, per ecclesias publice nuncientur. Et ad instantiam ipsius exsulantis quilibet antistes personas illas, de quibus exsulanti videbitur, admoneat nominatim, quod illi civitati interdictæ, vel alicui ex ejus civibus non præstent consilium, auxilium, vel favorem, vel participent cum eisdem. Quod si contra fecerint, ex tunc innodamus eos excommunicationis vinculo in his scriptis, & tamquam excommunicatos ex causa prædicta præcipimus per ecclesias publice nunciari, exsulante hujusmodi requirente. Huic etiam adjicimus: quod si propter partialitatis rabiem, sive

ANNO CHRISTI 1311.

ANNO CHRISTI 1311.

pestem tyrannicam, prælatum inferiorem alicujus ecclesiæ, vel canonicum ecclesiæ cathedralis, seu alterius collegiatæ sæcularis, exsulare contigerit, sua culpa manifesta & notoria hoc minime faciente, aut auctoritate judicis competentis; quod capitulum & conventus ejusdem sæcularis, fructus & redditus dignitatis ipsius, vel præbendæ, exigere teneatur, & ipsi prælato aut canonico sic exsulanti duas partes eorumdem reddituum, quos ex ipsa licite percipere consuevit, si redditus ipsos capitulum ipsum perceperit, vel major pars ejus, vel percipere poterit, sine difficultate assignent & exhibeant exsulanti, singulis annuis, quibus ipsum sic contigerit exsulare. Capitula vero & conventus, quæ in iis, justo & manifesto impedimento cessante, difficultatem vel malitiam adhibuerint, ecclesiastico supponimus interdicto: nihilominus ipsos conveniri & teneri decernimus ad solutionem hujusmodi faciendam. Regularibus vero prælatis, provideatur de illis, juxta diœcesani proprii justionem hujusmodi. In præmissis namque, & ipsorum cognitione, & exactione, & eorum occasione, procedi posse sancimus sine strepitu & ordine judicii & figura.

Effrenata cupiditas suis terminis non contenta, adeo quorumdam oculos excœcavit, quod non solum ad bona profana rapienda & occupata, sed etiam ecclesiastica, manus extendere non formidant, quæ sunt ministrorum ecclesiarum & pauperum Christi usibus deputata.

Quapropter volentes ejus appetitus noxios refrenare, præsenti approbante concilio, statuimus tam provide quam consulte; quod qui de cetero ecclesiarum aliquam, vel aliquem pium locum, invaserit, vel occupaverit, seu occupatum detinuerit; vel aliquod prædium rusticum vel urbanum, seu quævis bona ecclesiastica, sive jura perpetua ad aliquem locum venerabilem pertinentia, vel ecclesiam aliquam seu pium locum spoliaverit, vel spoliarum detinuerit, aliquibus bonis immobilibus, sive juribus perpetuis, aut jurisdictione, districtu, vel honore alicujus castri, terræ, vel loci, seu communitatis, vel possessionis, decimas colligendi, levandi pedagia, seu eligendi, vel ecclesiæ providendi, aut census annuos percipiendi; excommunicationis sententiam ipso facto incurrat. Et si admonitus non destiterit, & integre non satisfecerit sine difficultate: ex nunc tam ipsum, quam ejus filios, & descendentes, usque ad quartam generationem, omnibus feudis, honoribus & beneficiis ecclesiasticis, privamus perpetuo, & inhabiles reddimus ad beneficium ecclesiasticum obtinendum: statuentes electiones, provisiones, collationes, præsentationes, & quasvis postulationes, quas attentare contigerit, ad ecclesiasticum beneficium, de aliquo præmissorum, irritas & inanes; & eligentes, postulantes, & providentes, seu conferentes, potestate eligendi, providendi, conferendi, & postulandi, decernimus illa vice fore privatos, ad superiorem proximum devolvendum. Clericos vero qui alienum beneficium, seu dignitatem, vel ecclesiam occupaverint, vel detinuerint absque auctoritate judicis competentis; seu quemquam spoliaverint ejus beneficio, vel præbenda, superioris legitimi judicis non intervenientе licentia, vel mandato; vel possessionem majoris partis bonorum ejusdem: ex nunc excommunicationis vinculo innodamus, & omnibus beneficiis, quæ intra nostram provinciam obtinuerint, privamus perpetuo, aliis libere conferendis: & si admoniti non destiterint, inhabiles judicamus ad aliqua beneficia ecclesiastica obtinenda, & gaudendum immunitate ecclesiastica, vel privilegio clericali. Universitatem autem, interdicti; & majores de ipsa universitate, excommunicationis sententias incurrere volumus ipso facto; si requisita ipsa universitas, vel ipsius rector, sive rectores, vel jurati, postquam eis de ipsa violentia, occupatione, seu spoliatione vel usurpatione, manifestum exstiterit; non compulerint sine difficultate, aut compellere neglexerint hujusmodi occupatorem, invasorem, spoliatorem vel usurpatorem, ad rem occupatam, invasam, vel spoliatam & usurpatam, sive ut jurisdictio, sive quidquam jus aliud, libere dimittendam ipsi ecclesiæ, per eam pacifice possidendam. Si vero universitas ipsa, aut communitas, sive majores de ipsa universitate, vel ejus rector, aut dominus temporalis, hujusmodi occupationem seu invasionem, usurpationem vel spoliationem fecerint de aliquo præmissorum: consiliarios & majores ejusdem, ac rectorem seu rectores, in iis scriptis excommunicationis vinculo innodamus; & ipsam universitatem, & singulos de ipsa universitate, ecclesiastico supponimus interdicto: mandantes ipsas sententias per totam nostram provinciam sæpissime publicari, & illos excommunicatos & interdictos publice nunciari. Et si prædictas sententias excommunicationis & interdicti, ipsa universitas, consiliarii, & majores ejusdem, ultra sex menses sustinuerint, post denunciationem publice factam; ex nunc ipsos consiliarios, & majores, & eos per quos terra ipsa regetur, ipsorumque filios & nepotes, inhabiles reddimus ad honores ecclesiasticos, & beneficia obtinenda: ipsosque feudis ecclesiasticis privamus perpetuo: & in obitu prohibemus aliquem clericum & presbyterum sepulturæ talium interesse, nisi primo integre satisfecerit ecclesiæ taliter spoliatæ vel læsæ, de damnis, interesse, & injuriis, & de omni quod perceperint, occupationis, vel spoliationis aut usurpationis hujusmodi ratione. Et ad præmissorum cognitionem & executionem statuimus posse procedi, sine figura & ordine judicii, per quemlibet judicem competentem. Quæ omnia similiter obtinere volumus, & statuimus, contra illas personas, quæ ab uno anno citra invaserunt & occupaverunt ecclesiastica jura provinciæ Ravennatis, & hodie detinent invasa & occupata.

ANNO CHRISTI 1311.

De excessibus Laicorum blasphemantium Deum, vel sanctos. Rubrica XXVII.

Cum præcipiat Apostolus, *Benedicentes nolite maledicere*: minus hoc considerant & attendunt, qui in Deum, beatam Virginem, & sanctos ejus, in blasphemiam ora impudica exolvunt. Statuimus igitur ad prædictorum impudentiam compescendam, quod quicumque hoc præsumpserit de cetero, ultra pœnam & pœnitentiam quæ talibus est per canones imponenda, a liminibus ecclesiæ arceatur per mensem: & si pluries correctus se non emendaverit, in morte denegetur sibi ecclesiastica sepultura, ut juxta propheticum oraculum, cum benedicentibus Deum consortium non habeat in eadem. 1. Pet. 3.

De pœna illorum, qui excommunicationem contemnunt. Rubrica XXVIII.

Cum proprii pastoris sive judicis sententia sit timenda: hoc minus considerant & attendunt qui excommunicationis sententiam maxime contemnentes, in sua obstinata & pertinaci contumacia indurescunt, nec curant satisfactione præstita in commissis absolutionis beneficium imperrare. Volentes

Digitized by Google

Anno Christi 1311.

talium cancerato morbo succurrere medicamine salutari, statuimus, & perpetua stabilitate firmamus, quod quicumque de cetero excommunicationis, vel suspensionis, vel interdicti sententiam animo sustinuerit per annum indurato, etsi in morte beneficium absolutionis satisfactione præstita meruerit, nihilominus tamen in pœnam contumaciæ ecclesiastica careat sepultura; salva illorum pœna qui pro hæresi vel ipsius suspicione arctius percelluntur, juxta canonicas sanctiones. Etiam propter hoc in pœnam centum solidorum denariorum monetæ ipsius civitatis, cujus larem fovent, incurrant ipso facto.

De pœna adulterorum. Rubrica XXIX.

Cum de matrimonio loquens dicat Apostolus, *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhærebit uxori suæ:* hoc minus recogitant & attendunt, qui propria temeritate, repulsis uxoribus, vel, quod est scelestius, ipsis retentis, superinducunt adulteras, & cum eisdem habitant impudice, in Domini instituroris matrimonii offensam, animarum suarum periculum & fidelium scandalum, & maxime vicinorum. Ad quorum impudicam contumaciam radicitus exstirpandam, statuimus, & perpetua stabilitate firmamus; quod nisi tales moniti seorsum per proprium sacerdotem, resipuerint cum effectu, repulsis prorsus adulteris, ad denunciationem sacerdotis, vel parochialis prædicti; diœcesanus teneatur ex officio procedere contra eos per censuram ecclesiasticam, usque ad excommunicationis sententiam: quam si sustinuerint per mensem animo indurato, adulteris non repulsis, etsi in morte de prædictis satisfecerint cum effectu, nihilominus tamen in ipsorum contemptum & pœnam ecclesiastica careant sepultura. Per hoc tamen non intelligatur eis permissum, quod tenere possint focarias, etiam solutas: illud rememorantes quod scriptum est: *Fornicatores & adulteros judicabit Dominus:* sed contra tales ad arbitrium ordinarii procedatur.

De eleemosynarum largitione. Rubrica XXX.

Cum, juxta Prophetam, *Beatus qui intelligit super egenum & pauperem:* & Dominus dicat in evangelio, *Date eleemosynam, & omnia munda erunt;* & bona ecclesiarum sint pauperum: statuimus quod de cetero, & prout sæpius & melius poterit, fiant juxta possibilitatem, eleemosynæ generales per episcopos & capitula cathedralium ecclesiarum: & abbates seu conventus monasteriorum habentium sufficientes redditus ad ea. Et quilibet etiam episcopus, secundum suum beneplacitum & possibilitatem, quotidie in prandium reficiat aliquos pauperes. Et ut pauperibus verecundis valeat provideri, in quolibet quarterio vel sexterio cujuslibet civitatis, & aliis insignibus locis nostræ provinciæ, quolibet anno eligantur quatuor vel sex, ficut videbitur episcopis esse sufficiens, catholici & devoti & honorabiles viri, qui quæstam requirant pro eleemosyna hujusmodi pauperibus facienda; & dividant, prout discretioni eorum videbitur expedire. Et quicumque laboraverit vel dederit eleemosynam secundum sui possibilitatem, pro hoc ei indulgentia quadraginta dierum conceditur per hoc concilium illa die; si vere fuerit pœnitens & confessus.

Cum Dominus, tamquam pretiosius, in ultimis discipulis suis dixerit: *Pacem meam do vobis, pacem relinquo vobis:* & ex guerris amissio & perditio animarum & corporum, & consumptio bonorum, ac odia, scandala & crimina innumerabilia oriantur: statuimusquod, quotiescumque inter aliquas civitates provinciæ Ravennatis verisimile videatur discordiam oriri, duo de provincia episcopi cum ordinario conveniant, quos ordinarius duxerit requirendos, in loco & ubi rutius & commodius ad tractandum convenire possint, de compositione, si commode fieri possit. Et si eis per octo dies ad plus laborantibus, non videretur quod possent proficere; significetur coëpiscopis per provinciam, quod donec discordia hujusmodi durabit, dicatur collecta pro pace: & quicumque pro eis laboraret & oraret, si foret vere pœnitens & confessus, quadraginta dies de injunctis sibi pœnitentiis relaxentur præsentis concilii auctoritate.

De testamentis. XXXI.

Quoniam deficientium voluntates pro legibus sunt observandæ; & executores testamentorum ultimas deficientium voluntates exsequi negligunt, in grave animarum ipsarum periculum: statuimus quod notarii, qui testamentum, seu quamlibet ultimam voluntatem vel schedulam ad piam causam scripserint, eam infra mensem episcopo ordinatio, vel ejus vicario præsentent, & assignent, & tradant; alioquin sententiam excommunicationis incurrant: ita quod de cetero fides instrumentis per eum confectis non adhibeatur. Et executores post legitimum tempus, hoc est, annum, nisi fuerint executi, ulterius se non possint intromittere; sed episcopi ordinarii ea exsequantur: & nihilominus tales de cetero sint inhabiles ad executiones alias suscipiendas; ut in eo quod deliquerunt, puniantur.

De salariis & solutionibus scripturarum. Rubrica XXXII.

Item cum indebitæ exactiones a notariis & sigilliferis dominorum episcoporum taxentur & moderentur in omnibus, præsertim in ordinationibus: ut ultra duos venetos non possint accipere pro scriptura, charta, schedula, cera & sigillo, nec aliis quam in ipsis habent facere; nec gravent ultra in aliis actis, videlicet citationibus & edictis, monitionibus, & aliis scripturis; sed cum taxatione & moderatione dominorum episcoporum restringantur & taxentur. Et si querela super hoc remedium præbuerit, ipse notarius officialis suspendatur in dicta curia episcopali, usque ad aliud concilium provinciale, ab officio suo.

Lectæ & publicatæ fuerunt suprascriptæ constitutiones, statuta & ordinamenta in choro majoris ecclesiæ Ravennatis, & ordinatæ & firmatæ in concilio provinciali memorato; præsentibus Dei gratia dominis Huberto Bononiensi, H. R. M. Cerviensi, & P. Foropopiliensi, & fratre venerabili electo Faventino: & præsentibus procuratoribus, videlicet dominorum P. Parmensis, R. Forliviensis, L. Cæsenatensis, fratrum P. Comaclensis, J. Adriensis, & V. Saxenatensis, episcoporum suffraganeorum, absentium, &c. R. archidiacono, & Joanne Andreæ præposito, Nicolao presbytero cardinale, & Guidone Boninsegna, Thomatio Cambio, & Benedicto cantoribus ecclesiæ Ravennatis: præsentibus pluribus abbatibus, & aliis testibus ad hæc convocatis, anno Domini MCCCXI. indictione nona, die Lunæ vigesimo primo mensis Junii.

Lectæ, & publicatæ, & pronunciatæ fuerunt suprascriptæ constitutiones, statuta & ordinamenta, in episcopali palatio Mutinensi per venerabilem patrem Bonadamum, Dei gratia episcopum Mutinen-

ANNO CHRISTI 1311.

sem, in plena synodo cleri civitatis Mutinensis, in præsentia venerandorum & reverendorum virorum dominorum, Jacobi abbatis monasterii sancti Petri, Bonincontri archipresbyteri ecclesiæ Mutinensis, Barnabei & Jacobi canonicorum dictæ Mutinensis ecclesiæ, Jacobi prioris sanctæ Trinitatis, Simonis prioris de Gena, fratris Benedicti prioris sanctæ Catharinæ, Lanfranci archidiaconi de Salicero, Jacobi presbyteri ecclesiæ sancti Barnabei, presbyteri Joannis ecclesiæ sanctæ Agathæ, presbyteri Ritii ecclesiæ sancti Michaëlis, presbyteri Joannis ecclesiæ sancti Marci, presbyteri Bartholomæi ecclesiæ A sancti Georgii, & ceterorum capellanorum civitatis Mutinæ, & Burgorum, & aliorum prælatorum, presbyterorum, & clericorum ecclesiarum civitatis & diœcesis Mutinæ: & præsentibus testibus vocatis & rogatis domino presbytero Rodulpho beneficiato in ecclesia Mutinensi, Petro de Florano & Geminiano mansionariis ecclesiæ Mutinensis prædictæ, Gerardino de Boschettis, Guillelmo de Polixina, Lanfranco de Petrazanis, & aliis, in millesimo trecentesimo undecimo, indictione nona, die Veneris, decimo intrante mense Septembris.

ANNO CHRISTI 1311.

CONCILIUM PARISIENSE, 1314.

a Philippo Senonensi archiepiscopo cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXIV. sede Apostolica vacante.

Ex Bibliotheca Vaticana edidit Ludovicus Bail, in Summa sua Conciliorum.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Quod detentores clericorum excommunicandi sunt.*
II. *Quod citationes generales non fiant.*
III. *De citatione participantium cum excommunicatis.*

PRÆFATIO.

PHilippus miseratione divina archiepiscopus Senonensis, in provinciali concilio, anno Domini MCCCXIV. die Martis ante translationem beati Nicolai, cum continuatione dierum sequentium, Parisius celebrato; ad perpetuam rei memoriam.

CAPITULA.

I. *Quod detentores clericorum excommunicandi sunt.*

UT eo potentius ecclesiasticæ libertatis vigor invalcat, & grex Dominicus pastorali cura ab oppressione & incursibus solicitius præserveturs quo plurimorum spectantium fuerit solicitudinis studio communitus, & temerariæ rapacitatis abusus multiplicibus fuerit acclamationibus vehementius confutatus: sacro nos ad hoc solicitante concilio, duximus statuendum, ut curati ecclesiarum parochialium nostræ provinciæ, detentores clericorum, intra parochiarum suarum limites constitutos, licite monere & requirere teneantur, ut præfatos clericos detentos ab eis, Ordinariis suis restituant indilate. Quod si ab eis requisiti non adimpleverint absque mora, detentionem hujusmodi confitentes; vel cum alias detentio ipsa adeo notoria & manifesta exsistat, quod non possit aliqua tergiversatione celari, detentores ipsos excommunicatos a canone in suis ecclesiis studeant nunciare, ut eos ab omnibus faciant arctius evitari: donec a locorum Ordinariis, satisfactione eisdem & passis injuriam de tantis excessibus competenter [a], vel ab aliis competentibus judicibus, absolutionis beneficium meruerint obtinere: statutis synodalibus alias super hoc editis, prout locorum B Ordinariis videbitur, nihilominus in suo robore duraturis.

[a] Deſ. facta.

II. *Quod citationes generales non fiant.*

Item sacro duximus approbante concilio statuendum, quod in nostra provincia omnibus ecclesiasticis judicibus generales citationes, quæ sub ea forma consueverunt concedi, *Citetis omnes illos quos later præsentium, &c.* intelliguntur penitus interdictæ, & ab eisdem in posterum nullatenus concedantur: & quod si forsan obtentæ fuerint quoquo modo, nullius penitus sint effectus, & eis non pareatur impune.

III. *De citatione participantium cum excommunicatis.*

Statuimus insuper, quod nullus super participatione cum excommunicatis citetur, nisi primo monitus fuerit nominatim: nec scribat notarius citationem, nisi primo monitionem viderit, tam sigillo judicis, quam executoris sigillatam. Ac impetrans citatorium juraie teneatur, se credere quod citati cum excommunicatis participaverint in casibus a jure non permissis, & scienter, antequam citatorium obtineat supradictum: quodque in ipsa citationis littera talis inseratur clausula, scilicet præfatum impetratorem antedictum subiisse hujusmodi juramentum: D ac in ipsa citatione quinque tantummodo contineantur nomina personarum. Si vero postquam personæ sic citatæ super participatione prædicta, per earum juramentum, prout moris est, se debite purgaverint: eo ipso auctores, ad quorum instantiam tales citationes impetrantur, personis sic citatis super hoc instanter & supplicantibus, nisi præfati auctores contrarium legitime probare voluerint, in expensis ob hoc factis legitime condemnentur. Et si qui modo superius annotato citationes impetrantes super ipsa participatione, fraudulosi reperti fuerint de exorquenda pecunia taliter a citatis; tamquam fures perjuri per Officialem acerrime puniantur.

Anno Christi 1314.

CONCILIUM RAVENNATE III.

Anno Christi 1314.

de disciplina ecclesiastica, celebratum anno Domini MCCCXIV.

Tituli Capitulorum.

I. *Quod constituti in sacris tantum, habeant vocem in capitulo.*
II. *De ætate & qualitate ordinandorum.*
III. *De non consecrandis in episcopos peregrinis & ignotis; & quod aliquis suffraganeus non vadat extra provinciam pro consecratione facienda.*
IV. *De peregrinis & ignotis episcopis non admittendis.*
V. *De delegatis, vel legatis, ut faciant fidem sua legationis.*
VI. *De majoritate & obedientia, ac honorificentia prælatorum, & pœna non obedientium superioribus suis.*
VII. *De instrumentis conficiendis, & non retinendis per advocatos, notarios, seu procuratores.*
VIII. *De præscriptionibus: & quod nullus prætextu alicujus temporis, possit se defendere quin visitetur.*
IX. *De appellationibus, & pœna non prosequentium appellationem ab excommunicatione interpositam.*
X. *De vita & honestate clericorum, ac ornatu eorum.*
XI. *Quod nullus accedat ad monasteria monialium: & quod moniales non exeant claustrum.*
XII. *De beneficiis ordines sacros requirentibus, & de pœna eorum qui negligunt ad ipsos ordines promoveri: & de præbendis in ecclesiis cathedralibus absque ordinibus sacris non retinendis.*
XIII. *De celebratione Missarum, & pœna non celebrantium.*
XIV. *De baptismo & ejus forma.*
XV. *De veneratione sanctorum in confessione habenda.*
XVI. *De observantia jejuniorum facienda tempore convocandorum.*
XVII. *De raptoribus & invasoribus bonorum ecclesiasticorum mobilium.*
XVIII. *De obtinentibus ecclesiastica beneficia spectantia ad mensam prælatorum.*
XIX. *De sententiis interdicti pro pecuniariis causis minime proferendis.*
XX. *De indulgentiis revocatis.*

Constitutiones domini Raynaldi editæ in concilio celebrato Argentæ.

Prefatio.

In Christi nomine, amen.

QUia inundatio & abundantia peccatorum facit homines in tenebris ambulare & permanere; ita quod superioribus debita non exhibetur reverentia, nec inferioribus solicita & caritativa impenditur cura: ex quibus inordinationes & confusiones, nedum in clero, immo & in populo, innumeræ pullularunt: ob quæ apparent, ex occulto Dei judicio, naufragia & tempestates: idcirco nos Raynaldus permissione divina, & Apostolicæ sedis gratia, sanctæ Ravennatis ecclesiæ archiepiscopus, ad honorem omnipotentis Dei, beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, beati Apollinaris patroni, sanctorum martyrum Vitalis & Urficini, ac aliorum martyrum & confessorum; quorum meritis & precibus, nedum ipsa ecclesia Ravennas, immo omnes cathedrales ecclesiæ, ac aliæ venerabiles de provincia, sunt fundatæ & dotatæ, ad reformationem devotionum, honestorum morum, personarum ecclesiasticarum, religiosorum, sæcularium & laïcorum, & salutem omnium animarum, defensionem, & recuperationem rerum ecclesiarum; huc sacro concilio, in ecclesia beati Nicolai castri Argentæ, ecclesiæ & diœcesis Ravennatis, convocato & congregato, sub anno Domini MCCCXIV. indictione duodecima, decimo die mensis Octobris; præsentibus venerabilibus fratribus dominis Dei gratia fratre M. Imolensi, fratre P. Comaclensi, P. Foropopiliensi, fratre V. Faventino, Jaque Cæsenatensi, episcopis; & procuratoribus venerabilium patrum Bononiensis, Adriensis & Reginensis episcoporum, ac capituli Mutinensis, cum ecclesia approbatione ipsius concilii, cui Deo permittente præsidemus, infrascriptas constitutiones duximus sa vacet ad præsens: Christi nomine invocato, de edendas, promulgandas, ac publicandas. Et ne contra eas aliquid possit fieri, vel ignorantia aliqua prætendi; eas post tres menses proxime subsequentes, mandamus & statuimus ab omnibus subditis provinciæ Ravennatis inviolabiliter observari.

Capitula.

Quod constituti in sacris tantum, habeant vocem in capitulo. Rubrica I.

CUm ordines sacri, sancto afflante Spiritu, sint ad augmentum gratiæ suscipientium illos maxime constituti: & ob hoc conferendi sint præcipue viris sententia & vitæ sanctitate prædictis, a criminibus & infamia alienis, quia apostolis, & discipulis suis, quorum vicem hi tenent, Dominus secretiora revelavit clarius: statuimus quod solummodo constituti in sacris ordinibus, & non alii, ad capitula vocentur, & vocem habeant in capitulo. Et hæc intelligimus de sæcularium clericorum capitulis, non de conventibus religiosorum.

De ætate & qualitate ordinandorum. Rubrica II.

Quoniam Dominus ordinem Levitarum, quorum locum obtinent clerici, voluit & mandavit esse discretum a populo, ut coram eo starent semper, & audirent sapientiam ejus; & species cæli est gloria stellarum, & in antiquis est prudentia; cum nemo eligat tirones, quos non constat esse prudentes: statuimus, seu statutum esse declaramus, quod nullus ad sacerdotium ordinetur, nisi vigesimum quintum; ad diaconatum, nisi sextum decimum annum ætatis attigerit. Nec ad ordinandum aliquem alterius diœcesis, ad quoscumque ordines vel officia, sufficiant litteræ simpliciter præsentatoriæ, seu dimissoriæ, nisi fuerint & testimoniales super vita & litteratura ejusdem; & per duos dies saltem ante diem ordinationis fuerit ordinatori præsentatus: nec in hoc alterius litteræ valeant, quam ordinarii episcopi, vel vicarii ejus, cum longe in remotis agat idem episcopus: & hoc, nisi sint de ordinibus Mendicantium, vel aliorum exemptorum privilegiatorum de quorum privilegiis constet. Et si quis aliter fuerit

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1314.

ordinatus, non possit ministrare in ordinibus sic susceptis, donec cum eo per sedem apostolicam, vel provinciale concilium, fuerit misericorditer dispensatum.

De non consecrandis in episcopos peregrinis & ignotis: & quod aliquis suffraganeus non vadat extra provinciam pro consecratione facienda. Rubrica III.

Ad hoc, quia Dominus, respectu gregis, episcopos nominavit pastores, & eos qui ad hoc vocantur, oportet esse irreprehensibiles, & testimonium habere bonum ab iis qui foris etiam sunt: statuimus, prohibemus, & inviolabiliter observari præcipimus; ne aliqui, præsertim peregrini & ignoti, in provincia nostra ordinentur seu consecrentur in episcopos; nec etiam aliqui alii noti in provincia, nisi de licentia archiepiscopi, & requisitis comprovincialibus, episcopis, prout canones volunt, & fieri est consuetum, in suffraganeis consecrandis: nec etiam aliquis vel aliqui de episcopis suffraganeis, sine licentia archiepiscopi, exeat provinciam Ravennatem pro aliquo consecrando, salva sedis apostolicæ auctoritate & mandato. Quod si quis contra fecerit, pœnam sacrorum canonum incurrat ipso facto: & nihilominus auctoritate præsentis concilii prohibemus, ne ad ordinationem seu consecrationem alicujus se immisceat, nec per confratres admittatur: ut sic, in eo in quo deliquit puniatur: nisi per nos fuerit cum eodem, ■ quantum possumus, dispensatum. Et nihilominus sic consecratus, a pontificalibus sit in provincia Ravennate suspensus totaliter, donec per sedem apostolicam cum eo fuerit dispensatum.

De peregrinis & ignotis episcopis non admittendis. Rubrica IV.

Item exhortamur pro unitate fidei, & honore sanctæ Romanæ ecclesiæ, & affectuose rogamus, ac attentius requirimus omnes & singulos exemptos, intra Ravennatem provinciam constitutos; ut nullos episcopos peregrinos vel ignotos, & populum subditum citra mare non habentes, invitent seu admittant ad ordinationes tenendas, seu alia pontificalia exercenda in ipsorum ecclesiis, monasteriis, vel locis. Quod si contra fecerint, volumus eos privilegiis, beneficiis & favoribus præsentis concilii, & omnium aliorum conciliorum Ravennatis provinciæ, ipso facto esse privatos.

De delegatis, vel legatis, ut faciant fidem sua legationis. Rubrica V.

Cum ex processionibus aliquorum, qui se asseruerunt a sede apostolica legatos, vel delegatos; vel alios nuncios, quocumque nomine censeantur, in provincia Ravennate, & maxime in Romaniola, plurima scandala hactenus sint exorta: statuimus auctoritate præsentis concilii, quod nullus de cetero, qui se dicat legatum, delegatum, vel apostolicæ sedis nuncium, in provincia Ravennate, & maxime in Romaniola, vel aliqua civitate ejusdem, sterur processibus; nisi prius fecerit indubitatam & plenam de jurisdictione fidem, quam asserit se habere, coram nobis, vel coram ordinario, in cujus civitate vel diœcesi dictam jurisdictionem voluerit exercere. Et quod quilibet ordinarius possit, nomine & vice hujus concilii, dictæ delegationis copiam requirere, petere, & recipere: quam si talis facere recusaverit, seu neglexerit, in nullo ei pareatur, nec sterur ejus processibus, nec eidem obediatur; immo reputetur jurisdictionem aliquam non habere. Hoc tamen non intelligimus ad legatos ex latere ullo modo, vel ad delegatos ad certas & speciales causas, vel ad provisores seu executores beneficiorum datos, extendi: cum tunc parti facere fidem sufficiat.

ANNO CHRISTI 1314.

De majoritate & obedientia, ac honorificentia prælatorum, & pœna non obedientium superioribus suis. Rubrica VI.

Cum episcopalis dignitas præ ceteris sit sublimior, & aliæ nullam comparationem recipiant ad eamdem; & hoc in sæculo nil excellentius sacerdotibus, & nil sublimius episcopis valeat reperiri; cum in eis & per eos Christus per omnia habeat repræsentari: idcirco pro divina devotione & reverentia, ac honorificentia dignitatis & ordinis episcopalis, & populi devotione augenda, sacro approbante concilio mandamus & statuimus; quod quotiescumque episcopi per civitates suas & diœceses transierint, rectores, seu clerici ecclesiarum, qui sciverint eos per suas parochias transire, campanas pulsent seu pulsari faciant; ita quod populus audire possit, & exire, & genua flectere ad benedictionem suscipiendam. Quod si quis facere omiserit, ipso facto incidat in pœnam quinque solidorum Ravennatum, distribuendorum in pauperes infra tres dies. Quam pœnam si solvere neglexerit, postquam fuerit semel monitus, pro qualibet duplicetur, in pietatem similem convertenda. Et multo hoc amplius extendatur ad monasteria, & alia loca religiosa. Eadem præsidentia & approbatione mandamus & statuimus, quod quotiescumque episcopi accedent ad ecclesias locorum, ubi sunt capitula, vel conventus, certioratis illis de suo adventu, campanis pulsatis, cum coctis, & pluvialibus, si habuerint, aqua benedicta, & incenso, & cruce, psallendo seu cantando, processionaliter & devote eis obviam reverenter occurrant, usque ad portam ecclesiæ, vel usque ad limen cœmeterii: & ipsi domini episcopi *super se prostratos ante altare, dicta cum cantu per sacerdotem oratione, surgentes osculati fuerint altare, impendant benedictionem solemnem.

* Hor. ast., super eum qui se pontificalibus.

Item statuimus, eodem approbante concilio, quod omnes episcopi suffraganei in tota provincia, cum eos suam diœcesim exire contigerit, possint & debeant impendere publicam benedictionem, celebrare in pontificalibus, prædicare, & indulgentias sic celebrando concedere: & hoc intendimus, ubi episcopi hujusmodi non contraherent ibi moram, scilicet longiorem decem dierum, sed quasi transeuntes essent ibi; ut eis in tali transitu & adventu honor deferatur, si ordinarius non sit præsens: *alias ideo si ultra decem dies moram contraherent, vel diœcesano præsente in civitate vel loco, tunc præmissa eis facere prohibemus, nisi ad invitationem ipsius ordinarii; ne ejus honori videatur in aliquo derogari.

* Corrige, alias, id est.

Quia sublimiores majori honore digni sunt, & major reverentia, & promptior obedientia debetur; & majoribus suffragiis indigent, quia vigilare habent, tanquam pro animarum omnium subditorum salute rationem reddituri: & quanto caput nobilius, tanto nobiliora membra et habent correspondere: ideo hortamur, & persuademus in Domino, ut quotiescumque legatum ex latere sedis apostolicæ, vel archiepiscopum sanctæ Ravennatis ecclesiæ, solenniter celebrare, vel celebrari facere per episcopum in pontificalibus contigerit, in aliqua civitate provinciæ Ravennatis; omnes episcopi, ab-

ANNO CHRISTI 1314.

bates & priores provinciæ Ravennatis, qui fuerint in eo loco præsentes, & hoc sciverint, seu certiorati fuerint, venire & convenire debeant ad ecclesiam, ubi Missa hujusmodi debeat celebrari; & in Missa parati coctis, amictis, pluvialibus, mitris, & baculis pastoralibus, quibus hæc competunt, Missæ interesse debeant, & perseverare usque ad finem: ut per hoc Deus & adstantes hujusmodi honorentur, & populi devotio augeatur.

Cum Apostolus dicat: *Servi, estote subditi dominis vestris*: ut per hæc ad humilitatem, & obedientiam informaremur: statuimus, quod quicumque monitus a prælato, seu prælatis superioribus suis, in iis quæ spectant ad correctionem, contumaciter renuerit obedire: ne ex hoc damnetur cum Dathan & Abiron, quos propter inobedientiam, cum familiis terra vivos absorbuit, sit ipso facto suspensus. Quam quidem suspensionem si sustinuerit per mensem animo indurato, sententiam excommunicationis incurrat: a qua non possit absolvi, nisi satisfactione præstita suo superiori quem contempsit, vel ejus successori.

De instrumentis conficiendis, & non retinendis per advocatos, notarios, seu procuratores. Rubrica VII.

Volentes ecclesiarum indemnitatibus, industria qua possumus, occurrere, & malignantium subterfugiis obviare: statuimus, quod quisque notarius, clericus, vel laïcus, rogatus est vel fuerit in futurum, conficere instrumentum publicum, vel scripturam quamcumque, per aliquam personam ecclesiasticam, super aliquo contractu, concessione, dispositione, seu super alio quocumque negotio vel facto: teneatur dictum instrumentum vel scripturam, saltem infra decem dies postquam fuerit requisitus ab eo qui rogaverit, procuratore vel successore ejus, in publicam formam redigere; & recepto salario convento, vel alias competenti, aut ei oblato, & secundum jura deposito, illud instrumentum vel scripturam tradere illi vel illis qui confici rogaverant, & duplicatum, si de consuetudine vel de jure possit vel debeat duplicari. Quod si non fecerit, ut præmittitur, & post adhuc exspectatus per alios decem dies non compleverit & satisfecerit de damnis quæ propter hoc incurrisset ecclesia, sententiam excommunicationis incurrat ipso facto: a qua sententia non possit absolvi, nisi dicto instrumento, ut supra reddito, & alias satisfactione præstita de damno prædicto. De quo damno, & ipsius quantitate, credatur, & stetur juramento prælati vel rectoris ecclesiæ, vel alterius personæ ecclesiasticæ, ad quam pertineat: a judice tamen super hoc taxatione præmissa.

Insuper statuimus, quod durante dicta excommunicatione, nulla persona ecclesiastica debeat dictum notarium rogare, vel assumere ad aliquam scripturam seu publicum instrumentum conficiendum, super aliquo contractu, negotio, dispositione, vel causa ecclesiasticis. Quod si contra quis scienter fecerit, ipsum volumus ipso facto incurrere pœnam decem librarum Ravennatum pro quolibet instrumento vel scriptura, quod vel quam postea fecerit, mandaverit, vel rogaverit: quam pœnam converti præcipimus in eleemosynas pauperum, diœcesano disponente. Statuimus etiam, quod quicumque advocatus, procurator, seu officialis deputatus ad acta scribenda, vel alia quæcumque persona, aliquod privilegium vel instrumentum, vel scripturam publicam alicujus ecclesiæ vel ecclesiasticæ personæ receperit, seu alias ad eum pervenerit, infra tres dies postquam fuerit requisitus ab eo a quo accepit dictum privilegium, instrumentum vel scripturam, restituere teneatur & debeat, nec possit ea retinere prætextu alicujus debiti. Quod si requisitus, infra dictum tempus restituere distulerit: statuimus, quod pœnam seu pœnas supra statutas contra notarios conficientes seu conficere debentes instrumenta, incurrat ipso facto: & ab his non possit absolvi, nisi instrumenta restituerit cum emendatione damnorum; super quibus credatur eodem modo repetentis hujusmodi instrumenta sacramento. Nihilominus sancientes, quod nulla persona ecclesiastica a dicto tempore in antea, usque ad quinque annos, possit vel debeat dictos advocatum, procuratorem, officialem, vel aliquam talem personam, quocumque nomine nominatam, in suum advocatum, procuratorem, œconomum, syndicum vel officialem eligere, recipere, vel tenere. Quod si fecerit, ipso facto volumus eam incidere pœnam decem librarum Ravennatum: quam pœnam converti præcipimus in eleemosynas pauperum, diœcesano disponente.

De præscriptionibus, & quod nullus prætextu alicujus temporis, possit se defendere quin visitetur. Rubrica VIII.

Item statuimus, & auctoritate ejusdem concilii, prohibemus, quod nulli religiosi, vel sæculares prædictæ provinciæ Ravennatis, prætextu seu occasione lapsus temporis, desuetudinis vel præscriptionis, suis Ordinariis & prælatis visitantibus, seu visitare volentibus, repugnare vel contradicere audeant vel præsumant: alioquin præter pœnas a jure statutas in personas contradicentium, & eisdem faventium, excommunicationis, in ecclesias vero, interdicti sententias, auctoritate præsentis concilii proferimus.

De appellationibus, & pœna non prosequentium appellationem ab excommunicatione interpositam. Rubrica IX.

Si quis excommunicatus, appellationem interpositam ab excommunicatione hujusmodi prosequi neglexerit, & postea divinis, ut prius, se immiscuerit: omnibus beneficiis, quæ intra provinciam obtineat, eo ipso auctoritate præsentis concilii sit privatus.

De vita & honestate clericorum, ac ornatu eorum. Rubrica X.

Quoniam sacerdotium ex indisciplinatione populi apparet non sanum; & propter lascivias & dissolutiones clericorum & religiosorum, detrahitur divino honori ac ordini clericali, populique fiunt ex hoc minus devoti, in tantum ut etiam jura ecclesiarum retinere, & aliquando temerarie invadere non vereantur; cum incessus, habitus & vestimenta clericorum & religiosorum, in gravitate, forma, ac colore distincta sæpius non videantur ab habitu laïcorum, quemadmodum esse deberent: proinde statuimus & mandamus pro honestate ordinis clericalis, quod nullus religiosus vel clericus portet arma, nec vestimenta alterius coloris quam jure permissi: quæ desuper clausa sint, atque talaria. Coronam etiam condecentem portent, per quam designetur regalis esse generis, & sperare se assequi debere partem hereditatis divinæ; quæ scilicet sit rotunda: & ita tonsi sint inferius, quod aures pateant: ita quod si in sacris fuerit, aut beneficiatus in ecclesia cathedrali vel collegiata venerabili, secundum condecentiam sui status, portet latiorem; alii vero

medio-

ANNO CHRISTI 1314.

mediocrem vel minorem suis statibus condecentem. Capita cooperiant pileo, vel bireto, vel armutia oblonga ad aures. Laïcorum convivia non frequentent: in domibus ecclesiarum studeant habitare. Prælati, sacerdotes, & alii in dignitatibus & personatibus constituti, ac canonici cathedralium ecclesiarum in sacris constituti, sacerdotes & rectores ecclesiarum, civitatum & suburbiorum, per civitates incedentes, decentem habitum portent, videlicet cappas vel chlamydes. Sacerdotes vero extra civitates & suburbia, & alii in sacris constituti, saltem tabardos talares portent. In ecclesia vero utantur cappis nigris, vel saltem coctis albis. Loca turpia nullo modo ingrediantur, nec tabernas: nisi forte in necessitate in itinere constituti, pro cibo vel potu, vel pro hospitio, compellantur intrare. Tabernas, vel merces illicitas, aut personas suspectas, in ecclesiis vel domibus ecclesiarum, quæ sint intra claustrum, vel ad usum clericorum & ministrorum deputatæ, nullo modo permittant teneri vel commorari. Quod si quis contra aliquod præmissorum fecerit, pœnam decem solidorum Ravennatum incurrat ipso facto: quam si non solverit infra mensem postquam semel monitus fuerit, & ipse excommunicatus existat. Si vero fuerit religiosus, per mensem jejunet bis in hebdomada in pane & aqua, comedendo publice coram fratribus, quando alii fratres reficiuntur: ad quam quidem pœnam condemnamus ex nunc contra facientes. Quam pœnam si non inchoaverit infra mensem, postquam semel monitus fuerit, ut supra, & inchoatam compleat, ut debet; ex nunc ipso facto excommunicatus existat: & nihilominus contra facientes privari sint ipso jure privilegiis & favoribus hujus concilii, & omnium aliorum provincialium conciliorum: cum non sit miles reputandus, qui stigmata non habet; & frustra legis imploret auxilium qui committit in legem.

Quod nullus accedat ad monasteria monialium, & quod moniales non exeant claustrum. Rubrica X I.

Cum expediat Christi ancillas, quæ se claustralibus ergastulis seu monasteriis dedicarunt, a conversatione hominum esse remotas: statuimus, præcipimus & mandamus, quatenus ad ipsa ergastula seu monasteria nullus vir accedat, sine petita licentia & obtenta sui episcopi. Si quis autem contra fecerit, pœnam viginti solidorum incurrat ipso facto; etiamsi non intret intra claustrum monialibus tantummodo deputatum: quam pœnam si non solverit infra mensem postquam ad monasterium accessum habuerit, excommunicatus ipso facto existat. Si vero fuerit religiosus, per mensem jejunet in pane & aqua bis in hebdomada, publice comedendo coram fratribus, hora refectionis communis. Quod si pœnitentiam prædictam non inchoaverit infra mensem, postquam ad monasterium monialium accessum habuerit, vel inchoatam, ut præmissum est, non compleat; eo ipso excommunicatus existat; & nihilominus ad dictum jejunium teneatur; si autem intra claustrum seu locum monialibus deputatum intraverit, sit ipso facto excommunicatus. Monialis vero, quæ exierit claustrum, seu locum ei specialiter deputatum, sine licentia habita & obtenta sui episcopi, licet clausuram sui monasterii non exierit, per mensem carceri deputetur, in quo de commisso pœnitentiam agat. Si autem clausuram ipsam exierit monasterii, pœnæ prædictæ subjaceat; & tamdiu plus in carcere remaneat, A quamdiu stetit extra monasterium: & nihilominus in hoc casu, perpetuo sit ultima semper in choro, nullamque cum aliis habeat in capitulo vocem.

ANNO CHRISTI 1314.

De beneficiis ordines sacros requirentibus; & de pœna eorum qui negligunt ad ipsos ordines promoveri: & de præbendis in ecclesiis cathedralibus absque ordinibus sacris non retinendis. Rubrica X I I.

Cum sæpe in non matura ætate constituti, per cupiditatem & avaritiam parentum suorum, dignitates, officia, beneficia, vel præbendas, ad quæ minus sunt idonei, nonnunquam de facto adipiscantur: statuimus, quod si quis infra ætatem sexdecim annorum constitutus, ex dispensatione sedis apostolicæ fuerit beneficium adeptus, quod requirat sacerdotalem, vel sacrum ordinem, aut etiam præbendam in ecclesia cathedrali provinciæ Ravennatis; nisi (cum attigerit sextum decimum annum ætatis) se fecerit ad subdiaconatum promoveri infra annum, & alias postea promoveatur secundum ætatem, prout requirit onus ipsis beneficii, ex nunc ipso beneficio seu præbenda hujusmodi sit privatus. Adulti vero, secundum jura & onera beneficiorum hujusmodi, postquam fuerint hujusmodi beneficia, aut in ecclesiis cathedralibus præbendas adepti, sub pœna & privatione consimili, quam citius commode poterunt, vel saltem infra annum, ad ordines ipsos studeant promoveri: alioquin eos, ut supra, beneficiis hujusmodi privamus & præbendis.

De celebratione Missarum, & pœna non celebrantium. Rubrica X I I I.

Cum nonnulli religiosi & seculares clerici imprudenter ad sacerdotium se faciant promoveri, post promotionem hujusmodi Missas celebrare, ac alias sacerdotale officium exercere non curantes: nec animadvertentes, quod quemadmodum quotidie pro populi peccato, ita & pro suo debet offerre sacerdos; & quod hic sit panis, quem Deus quotidie peti & ministrari mandavit; nec considerantes, quod in oblatione sacræ hostiæ non tantum id quod cum fide & devotione petitur, immo beneficia conceduntur ampliora: sicut in oblatione Abel, Abrahæ & Zachariæ patet: sacerdotale sic ministerium vilipendere videntur, non absque plurium scandalo, & in detrimentum animarum suarum: ideo præsentis concilii auctoritate & approbatione statuimus, quod si aliquis jam promotus sit ad sacerdotium, aut in futurum quemquam promoveri contigerit, a die publicatæ hujus constitutionis, infra tres menses celebrare debeat primam Missam: & deinde, prout poterit, Missarum solemnia frequentare, vel saltem semel in anno; alioquin beneficiis omnibus quæ obtinet in provincia Ravennati, sit eo ipso privatus, si secularis est; religiosus vero ex tunc sit ineligibilis active & passive, & ultimus in choro & in refectorio habeatur.

Quoniam omnis sapientia a Domino Deo est petenda, & in bonis & benedictione justorum exaltatur ecclesia: statuimus quod quibuslibet diebus Mercurii vel Jovis dicatur specialis collecta in Missa pro studentibus; ut vasa ipsorum recipiant manna, hoc est, sapientiam sanctam. Collecta autem sit: *Deus qui per cuncta*, vel sit de Spiritu sancto, cum sua secreta, & postcommunione. Ad hæc, eodem approbante concilio, monemus, mandamus ac statuimus, quod durante vacatione præsenti Romanæ sanctæ ecclesiæ, in singulis ecclesiis cathedralibus, qualibet die, & in aliis ecclesiis collegiatis vel conventualibus, saltem semel in septi-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1314.

mana, ad hoc ut Deus providet ecclesiæ suæ sanctæ de pastore secundum cor suum, una Missa celebretur seu dicatur in honorem beatæ Virginis, de Spiritu sancto, vel de Trinitate.

De baptismo, & ejus forma. Rubrica XIV.

Quia damnabile est, iis præsertim ad quos spectat ex officii debito baptizare, formam sacramenti baptismatis ignorare, atque aliis periculosum: propterea, ut ipsius baptismi substantialia verba nota sint, ipsa in præsenti concilio duximus exprimenda. Et sunt ista, prout a Salvatore traduntur: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti.* Et ne quis ea possit deinceps ignorare, mandamus quod quilibet rector, seu sacerdos, suum populum debeat & teneatur ter saltem in anno instruere in prædictis: videlicet in octava Epiphaniæ Domini, in sabbato sancto Paschæ, & in sabbato Pentecostes.

De veneratione sanctorum in confessione habenda. Rubrica XV.

Quoniam devotio & pulcritudo demonstratur in uniformitate ecclesiæ, quæ sub specie unius columbæ describitur; & in confessionibus quæ fiunt publice in introitu Missæ, & alias, variis perfunctorie & diversimode confitemur: statuimus, & de cetero observari præcipimus, per totam provinciam Ravennatem confessiones hujusmodi fieri sub hac forma: *Confiteor Deo omnipotenti, beatæ Mariæ virgini, beato Michaëli archangelo, beato Joanni Baptistæ, sanctis Apostolis Petro & Paulo, & omnibus sanctis.*

De observantia jejuniorum facienda tempore convocandorum. Rubrica XVI.

Cum certo certius sit, quod Deus propter orationum instantiam, jejuniorum observantiam, & eleemosynarum largitionem, maxime sua beneficia elargitur: etsi quolibet tempore sit pietatis operibus indulgendum, ferventius tamen hæc fieri debent tempore conciliorum: quo scilicet tempore nos oportet quælibet Dei beneficia, gratiam & misericordiam, & in agendis directionem, instantius atque devotius implorare. Ut igitur ad impetrandum & obtinendum prædicta melius dispositi inveniantur fideles: statuimus, quod quotiescumque provinciale concilium convocari contigerit, omnes & singuli ad prædictum concilium convocati, per tres dies ante ipsius inceptionem, seu primam sessionem, plus tunc solito orationibus & eleemosynis insistentes, omnibus diebus debeant jejunare. Cæteros vero clericos & laïcos de provincia nostra, ad prædictas orationes, eleemosynas, & jejunia, sicut possumus, exhortamur in Domino Jesu Christo. Nihilominus venerabiles patres suffraganei per se alios hortentur ad prædicta pietatis opera, hortarique faciant suos subditos, & induci.

De raptoribus & invasoribus bonorum ecclesiasticorum mobilium. Rubrica XVII.

Ad reprimendum malitiam, ambitionem & avaritiam perversorum, & maxime communitatum seu universitatum, & earumdem officialium, ac potentum aliorum, qui ecclesias, prælatos, & ecclesiasticas personas, frequenter gravare præsumunt: auctoritate præsentis concilii monemus, & sub pœna excommunicationis præcipimus, ac districtius prohibemus, quod nulla universitas, nullus capitaneus, rector, vicarius, seu officialis, quocumque nomine censeatur, aut consiliarius, seu alia quæcumque persona, cujuscumque status, gradus, & conditionis existat, de cetero audeat vel præsumat bona mobilia, vel se moventia, reddditus vel proventus ecclesiarum, prælatorum, invadere, occupare, rapere, prædari vel tollere quoquo modo, prætextu, vel quæsito colore, per se, alium, seu alios. Et qui contra fecerit, nisi infra decem dies emendaverit cum effectu, ab omnibus sacramentis ecclesiasticis sit ipso facto exclusus, usque ad satisfactionem debitam & condignam. Et si dictam exclusionis pœnam animo indurato per mensem duxerit in contemptum sustinere, non satisfaciendo plenarie de subtractis & acceptis: si communitas vel universitas fuerit, eo ipso ecclesiastico civitas, castrum vel villa ipsorum, subjaceat interdicto; si singularis sit persona, sententiam excommunicationis incurrat; a qua nullatenus possit absolvi, nisi prædictas ecclesias, prælatos & ecclesiasticas personas, quas in prædictis gravaverit, indemnes reddiderit cum effectu; & alias satisfecerit de temeritate & contemptu, ad arbitrium ordinarii loci, seu officialis ejusdem. Et si prædictas sententias & pœnas iterum per mensem animo sustinuerit indurato: ipsum & ipsos statuimus & decernimus incurrere pœnas impositas, & promulgatas in alio concilio provinciali proxime per nos celebrato Ravennæ, contra invasores bonorum immobilium ecclesiarum. Quas siquidem sententias & pœnas, ad requisitionem ordinarii loci, vel ejusdem officialis, teneantur comprovinciales denunciare, seu denunciari facere, & servari per civitates & diœceses eisdem commissas, sicut prædicto ordinario requirenti, vel officiali ipsius videbitur expedire.

De obtinentibus ecclesiastica beneficia spectantia ad mensam prælatorum. Rubrica XVIII.

Sacro approbante concilio, hac irrefragabili constitutione sancimus, quod nullus religiosus vel sæcularis clericus, prætextu litterarum veritate tacita obtentarum a sede Apostolica vel legato ipsius, aut quovis alio titulo non canonico, vel quæsito colore, dignitates, personatus, officia, vel beneficia quæcumque ecclesiastica provinciæ Ravennatis, ad mensam alicujus episcopi, monasterii, capituli, vel ecclesiæ pertinentia, hactenus occupata, seu in facta possessa, vel invasa, detinere audeat, vel præsumat, aut de cetero occupare, colore hujusmodi, in periculum animarum, & præjudicium alicujus. Alioquin si sic dictas dignitates, personatus, officia, vel beneficia, seu ecclesias taliter occupatas, detinere monitus contenderit, & eas vel ea non dimiserit, & libere relaxaverit cum effectu, cum fructibus inde perceptis, eisdem prælatis, ecclesiis, vel episcopatibus, monasteriis, vel capitulis ad quos spectant: ex nunc auctoritate præsentis concilii, in occupatores & detentores eosdem excommunicationis sententiam proferimus; dictis nihilominus beneficiis ecclesiasticis sententialiter, in quantum de facto tenent, privantes eosdem.

De sententiis interdicti pro pecuniariis causis minime proferendis. Rubrica XIX.

Quoniam ex sententiis interdicti non est dubium multa oriri scandala, ex quibus non solum sæpe puniuntur insontes, immo excrescit indevotio populi, pullulant hæreses, ac ecclesiis & ecclesiasticis personis, sine culpa earum, debita suberahuntur obsequia: propterea non debent sine urgenti necessitate proferri: & ideo statuimus, & districtius pro-

ANNO CHRISTI 1314.

hibemus, ne pro cauſis mere pecuniariis hujuſmodi ſententiæ interdicti de cetero proferantur, & ſi prolatæ fuerint, eas decernimus non temere; & hoc niſi univerſitas deliquiſſet, aut per tres menſes ſuſtinuiſſet contumaciam, inobedientiam, vel rebellionem ſuorum rectorum, vel officialium quorumcumque, qui ob contemptum vel delictum ipſorum forent excommunicati.

De indulgentiis revocatis. Rubrica XX.

Quia propter potentium importunitatem, nos & alii provinciales epiſcopi nonnullis perſonis religioſis conceſſimus, ut indulgentias, quando prædicarent, vel alias, poſſent annunciare: & aliquando nonnulli talium ex privilegiis quæ aſſerunt, ordinibus, vel locis ſuis, ſeu perſonis propriis a ſede Apoſtolica, vel a prælatis conceſſa, annuncient indulgentias ampliores quam ſit ordinariis ipſis a jure ſcripto permiſſum; a per hoc apud populos ponteficalis auctoritas & poteſtas minui quodammodo & vileſcere videatur: ideo auctoritate præſentis concilii tales conceſſiones de indulgentiis annunciandis factas a nobis, & a comprovincialibus ceteris, revocamus omnino, ac eiſdem uti de cetero ſic revocatis, aut de cetero ſic concedi penitus prohibemus.

ANNO CHRISTI 1314.

Hujus concilii decretis interceſſum eſſe ab epiſcopo & clero Bononienſi narrat Hieronymus Rubeus, hiſt. Ravenn. lib. VI. his verbis: Cum edicta ab omnibus Ravennati eccleſiæ ſubjunctis, poſt menſes tres, ſervanda eſſet edicturus Rainaldus: aſſurrexere, Ubertus canonicus ſanctæ Mariæ in Portu, Ravennatis diœceſis, pontificii juris conſultus, Bononienſis epiſcopi vicarius, ejus nomine epiſcopi, & ſacratorum virorum Bononienſium, Buonacurſius abbas ſancti Proculi Bononienſis, ordinis ſancti Benedicti, nomine cœnobii ſui, ſacratorumque virorum civitatis diœceſiſque Bononienſis, qui immunes non ſunt; & prior ſancti Bartholomæi Portæ Ravennatis Bononiæ ejuſdem ordinis, ſacratorum virorum Bononienſium immunium nomine: palamque teſtari ſunt, cum ad eam diem ſatis conformati fuiſſent epiſcoporum & aliorum provinciæ Ravennatis mores, legeſque editæ, & quæ promulgandæ tum eſſent, jura honoreſque epiſcopo & ſacratis viris Bononienſibus derogarent, ſe nequaquam aſſentiri illis, neque parere velle.

Inter epiſcopos qui recenſentur in præfatione, deeſt nomen Matthæi Cervienſis epiſcopi, quem hunc interfuiſſe concilio intelligimus ex hiſtor. Ravenn. lib. VI.

Adnotatio P. Gabrielis Caſſanii, Societatis Jeſu.

CONCILIUM SALMURIENSE,

a Gaufrido Turonenſi archiepiſcopo & ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXV. 1315.

Edidit Joannes Mabillon in Metropoli Turonenſi: nos cum duobus Mſſ. contulimus.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ne feuda vel alia poſſeſſiones eccleſiæ, ſæcularibus advouentur.*
II. *De perturbatoribus juriſdictionis eccleſiaſticæ.*
III. *Ut archidiaconi nihil accipiant ab examinatis per eoſdem.*
IV. *Ut interdictum ante excommunicationem poni poſſit.*

PRÆFATIO.

IN nomine Dei, Amen. Nos Gaufridus permiſſione divina archiepiſcopus Turonenſis, noſtrum provinciale concilium, vocatis evocandis, & præſentibus qui voluerunt & potuerunt intereſſe, celebrantes, de ſuffraganeorum noſtrorum & abbatum præſentium conſilio & aſſenſu, ordinavimus & ſtatuimus capitula quæ ſequuntur.

CAPITULA.

I. *Ne feuda vel alia poſſeſſiones eccleſiæ ſæcularibus advouentur.*

DUdum felicis recordationis Gregorius Papa X. volens indemnitatibus eccleſiarum providere contra prælatos, & perſonas eccleſiaſticas ſibi commiſſas, & jura eorumdem laïcis ſubmittentes, bona & jura ipſarum eccleſiarum alienantes, niſi in forma & caſibus a jure permiſſis, feuda & poſſeſſiones ipſarum eccleſiarum a laïcis tamquam a ſuperioribus de novo ſe tenere advoüantes, ſeu ipſos laïcos patronos ſeu advocatos eccleſiarum & bonorum earumdem ad tempus non modicum ſtatuentes; & contra laïcos qui prælatos, capitula, & alias perſonas eccleſiaſticas, ad ſubmiſſiones hujuſmodi faciendas compellerent; in concilio Lugdunenſi conſtitutionem edidit, quæ vaſſallos eccleſiæ, & alios qui poſſeſſiones & jura alia tenent ab eccleſia, a perſonis laïcis tamquam a ſuperioribus ea quæ ab eccleſia tenent advoüantes

Concil. Lugdun. c. 12.

se tenere, comprehendere non videtur: per quas advoüationes multæ eccleſiæ & monaſteria diœceſis & provinciæ Turonenſis, quamplures graves laſiones & jacturas, a non modico tempore citra noſcuntur incurriſſe. Nos volentes malitiis taliter detrahentium juri & honori eccleſiarum obviare, & eiſdem eccleſiis ſuper his de opportuno remedio providere: in omnes illos qui de cetero feuda, res, poſſeſſiones, juriſdictiones ſeu alia jura quæcumque, quas ab eccleſiis mediate vel immediate tenent; a perſonis ſæcularibus, ſeu ab aliis quibuſcumque, paterquam ab eccleſia a qua tenent, ſcienter advoüaverint ſe tenere; & in omnes illos qui ad males advoüationes faciendas ſcienter conſilium dederint clam vel palam, & in illos qui taliter advoüationes ad hoc induxerint quoquo modo: auctoritate præſentis concilii in his ſcripeis excommunicationis ſententiam promulgamus. Illos etiam qui a quadraginta annis citra, feoda, res, poſſeſſiones, juriſdictiones, & alia jura quæcumque, quas ipſi ab eccleſia mediate vel immediate tenebant, a perſonis ſæcularibus ſeu ab aliis quam ab eccleſia a qua tenebant, advoüaverint ſe tenere, & heredes ipſorum qui tales advoüationes a dicto tempore fecerunt, monemus auctoritate præſentis concilii, & moneri præcipimus per omnes cathedrales & parochiales ſeu curatas eccleſias diœceſis & provinciæ Turonenſis trina monitione, publice & in generali; ut ipſi infra trium menſium ſpatium, a tempore dictarum monitionum in dictis eccleſiis faciendarum numerandorum, prædictas advoüationes ſic damnaliter factas revocent, & revocari faciant cum effectu; & dictas eccleſias reſtituant, vel ſaltem reddant indemnes. Alioquin ipſos auctoritate præſentis concilii excommunicationis ſententiæ volumus ſubjacere.

II. *De perturbatoribus juriſdictionis eccleſiaſticæ.*

Præterea cum olim recolendæ memoriæ Simon

Digitized by

ANNO CHRISTI 1315. Concil. Bituric. ann. 1276. cap. 4.

legatus in Francia, in ſuo generali concilio tunc temporis Bituris celebrato, ad conſervationem ſeu tuitionem juriſdictionis eccleſiaſticæ provida deliberatione duxerit ſtatuendum: quod ſi quis, cujuſcumque dignitatis aut conditionis exiſtat, nuncios aut exſecutores eccleſiaſticorum judicum, aut alios litteras eorumdem actave judiciaria deferentes, hac occaſione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, aut quod cenſendum eſt gravius, interficere, litteras vel acta judiciaria prædicta perſonis memoratis auferre, ſeu ea rumpere, cancellare, aut alias deſtruere quoquo modo, vel ſic ablata celare præſumpſerint, aut ut ita fiant procuraverint, vel facientibus conſilium vel opem duxerint adhibendam, auctoritate dicti concilii excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto.

Cap. Quoniam de immun. eccl. in ſexto.

Poſtmodum etiam dominus Bonifacius Papa VIII. in taliter impedientes juriſdictionem eccleſiaſticam, excommunicationis ſententiam per ſuam generalem conſtitutionem in jure redactam & inſertam promulgavit. At nonnulli domini temporales, eorum baillivi, ſeneſchalli, & alii juriſdictionis temporalis officia exercentes, eccleſiaſticæ juriſdictionis invidi, prædictam juriſdictionem eccleſiaſticam modis ſupradictis, & aliis variis coloribus exquiſitis impedire, & prædictas excommunicationis ſententias incurrere non verentur, in ſuarum periculum animarum. Contra quos ad denunciationem procedere, propter ſcandala & pericula quæ exinde poſſent accidere, judices eccleſiaſtici hæſitant, & quandoque totaliter ſuperſedent; ipſos delinquentes, in dictis excommunicationum ſententiis damnabiliter relinquentes. Nos qui malitiis ipſorum occurrere, & ſalutem ſuarum animarum procurare, ex debito noſtri officii volumus, ut tenemur; terras ipſorum dominorum, qui juriſdictionem eccleſiaſticam modis prædictis impediverint, vel per quorum baillivos, ſeneſchallos, ſervientes, ſeu alios allocatos quoſcumque, modis prædictis, vel aliquo eorumdem, impedita fuerit: poſtquam dictus dominus temporalis, in cujus terra dictum delictum fuerit perpetratum, ſi præſens; vel ejus baillivus ſeu ſeneſchallus, ſi abſens fuerit idem dominus, per judicem cujus juriſdictio fuerit taliter impedita, requiſitus fuerit quod emendet; ſi infra octo dies a tempore dictæ requiſitionis, capta per eoſdem non reſtituerint priſtinæ libertati; & læſis, ac eccleſiæ cujus juriſdictionem contempſerant, non ſatisfecerint cum effectu; ex tunc eccleſiaſtico auctoritate præſentis concilii ſupponimus interdicto.

ANNO CHRISTI 1315.

III. *Ut archidiaconi nihil accipiant ab examinatis per eoſdem.*

Præterea cum ad officium archidiaconorum ſpectet examinatio clericorum ad ſacros ordines & beneficia, præcipue ad curatas eccleſias, promovendorum; ipſoſque examinatos, ſi idonei fuerint, per ſuas litteras epiſcopis præſentare: ac quorumdam inſinuatione didicerimus, quod nonnulli archidiaconi, & eorum vicarii, qui adeo cupiditatis & avaritiæ ſpiritu ſunt accenſi, quid liceat, vel quid deceat non advertunt, ſummas immoderatas pecuniæ a clericis ad beneficia promovendis, antequam eis velint litteras approbatorias concedere, ſeu eos inventos idoneos dictis epiſcopis præſentare, damnabiliter exigunt & extorquent. Unde nos avaritiam talium refrenare cupientes: ſtatuimus, quod omnes illi ad quos ſpectat dicta examinatio & præſentatio clericorum, ſive ratione ſui officii, ſive ratione commiſſionis ſibi factæ, qui de cetero ab his promovendis aliquid receperint, ſeu exegerint hac occaſione, ſi ſacerdotes fuerint, ſuſpenſionis; ſi vero non fuerint ſacerdotes, excommunicationis ſententias incurrant ipſo facto: a qua nullatenus abſolventur, quouſque recepta per eos ſive exacta reſtituerint cum effectu.

IV. *Ut interdictum ante excommunicationem poni poſſit.*

Item, cum olim in concilio Caſtri Gonterii anno Incarnationis Dominicæ milleſimo ducenteſimo octuageſimo primo celebrato ſtatutum fuiſſe dicatur, quod non credimus eſſe factum, quod interdictum nullatenus ponatur in terra alicujus, niſi prius animadverſum fuerit in perſonam domini vel baillivi: dictum ſtatutum, ſi quod fuit, tollimus, & penitus amovemus. Suffraganeis autem noſtris in ſuis diœceſibus abſolvendi ab excommunicationum ſententiis latis in præſenti concilio, & interdicta ſuſpendendi, concedimus poteſtatem. Et omnia concilia prædeceſſorum noſtrorum, auctoritate præſentis concilii confirmamus.

Actum apud Salmurum, die Veneris poſt feſtum beati Michaëlis in monte Gargano, anno Domini MCCCXV.

1315.

CONCILIUM NUGAROLIENSE,

ab Auſcitanæ provinciæ præſulibus, anno Domini MCCCXV. celebratum.

Ex Mſ. codice illuſtriſſimi archiepiſcopi Remenſis, Mauricii Caroli Tellerii.

TITULI CAPITULORUM.

1. *Contra dominos temporales, occupantes eccleſias vacantes.*
2. *Ne clerici a judicibus ſecularis compellantur ſuper tallis.*
3. *Ne ultimo deputandis ſupplicio panitentia denegetur.*
4. *De familiaribus epiſcoporum.*
5. *De prohibentibus ſervari interdicta & excommunicationes.*

PRÆFATIO.

IN nomine Domini, amen. Notum ſit cunctis, quod anno Domini MCCCXV. reverendus in Chriſto pater [a] A. divina miſeratione archiepiſcopus Auſcitanus, exiſtens apud Nugarolium in Armaniaco ſuæ diœceſis, divina inſpirante gratia concilium ſuum provinciale, una cum venerabilibus in Chriſto patribus [b] E. A. Aquenſi, [c] T. Vaſatenſi, [d] A. Laſcurrenſi, [e] G. Lectorenſi, [f] G. Olorenſi epiſcopis, [g] B. de Villa, electo & confirmato Baionenſi; domino Petro de Media Carreria, vicario generali domini Aduренſis epiſcopi, in remotis agentis; domino Arthuro de Laudoraze canonico & vica-

[a] Corrige G. ſeilicet Guillelmus de Flavacuria.
[b] Corrige G. A. ſeilicet Garſia Amelio
[c] Thrabulo
[d] Arnaldo
[e] Geilelmo
[f] Guillelmo
[g] Bernardo

ANNO CHRISTI 1315.

rio generali Tarbiensis ecclesiæ, procuratore episcopi Conserancnsis; & Augerio de Malo Vicino, canonico & procuratore ac vicario ecclesiæ Convenarum, sede vacante; necnon cum procuratoribus capitulorum ecclesiarum cathedralium & collegiatarum ipsius diœcesis & provinciæ Auscitanæ; G. monasterii de Pessino, Augerio de Simocra, Mancipio Cellæ Medulphi, B. de Florano, R. de Boillanis, Petro Sordiensi, Petro monasterii Canotæ, Aquensis abbate ..... G. abbate Lucriensi, Oloren. B. [a]Reulæ Silvestrensis, Lascurrensis, P. .... Baionensis, B. sancti Severi de Rostan. monasterii de Tasque, & A. monasterii [b] Reulæ, Tarbiensis diœcesis, abbatibus; necnon cum procuratoribus aliorum abbatum, priorum, præceptorum, archipresbyterorum, & aliarum ecclesiarum prælatorum, diœcesis & provinciæ memoratorum, celebrare incipit. In quo quidem concilio constitutiones provinciales, habita deliberatione & tractatu qui inter ipsos, quæ sequuntur, ad Dei laudem editæ fuerunt.

[a] Regulæ.

[b] Regulæ.

CAPITULA.

I. *Contra dominos temporales occupantes ecclesias vacantes.*

Conc. Paris. ann. 1212. cap. 11.

HOc statuto consulto prohibemus, ne domini temporales, aut quicumque alii sæculares, vacantes ecclesias occupent, saiziant, occupari faciant vel saiziri. Quod si contrarium præsumpserint attentare, excommunicationis sententiam incurrant ipso facto: & illa vice eorum filii, & quicumque alii ad eorum instantiam, ad obtinendas dictas ecclesias sint inhabiles penitus & indigni: & si de facto, quod absit, conferantur eisdem, collatio ejusmodi sit nullius momenti.

II. *Ne clerici a sæcularibus judicibus compellantur super talliis.*

Adjicimus statuendo, quod constitutioni nostræ provinciali, qua cavetur ne domini temporales, bajuli, judices, consules, aut alii jurisdictionem temporalem exercentes, compellant clericos aut alias ecclesiasticas personas ad contribuendum, talliis, seu collectis, eisdem vel rebus ipsorum imponendis: quod tales præsumentes talia facere, eorum filii, fratres, & nepotes illorum, qui consilium, auxilium, opem, operam, vel favorem in prædictis dederint seu impenderint, cujuscumque gradus parentelæ pervenerint, usque ad quartam generationem, obtinere non possunt beneficia ecclesiastica, nec ad aliquos majores vel minores sacros ordines promoveri: quod si fecerint, sint ipso facto privati & suspensi. Et si tales injuriantes, vel consilium, opem, operam vel favorem dantes vel præstantes in talibus, eorum uxores, filii, filiæ ipsorum mori contigerit: licet in mortis articulo absoluti fuerint, tamdiu careant sepultura ecclesiastica; necnon loca, [c] injuria, exactio seu compulsio fient, (convicti seu perpetrati contigerit,) sint ipso facto suppositi ecclesiastico interdicto tamdiu, donec de transgressione & injuria illatis, ecclesiæ & damnum passis fuerit integre satisfactum.

[c] *Deest*, in quibus.

III. *Ne ultimo deputandis supplicio pœnitentia denegetur.*

Cum secundum statuta canonica, ultimo deputandis supplicio negari, si petant, non debeat Pœnitentiæ sacramentum: abusum damabilem in quibusdam partibus contra hoc introductum abolere omnino volentes, justitiarios omnes, & dominos temporales, ut ab hujusmodi desistant abusu, hortamur in Domino & obsecramus per misericordiam Jesu Christi: locorum nihilominus Ordinariis injungentes, ut eos ad hoc, cum primum commode poterunt, diligenter monere, & si necesse fuerit, ecclesiastica censura compellere non omittant.

Clement. Cum seculum. de pœnit. & remiss.

IV. *De familiaribus episcoporum.*

Duximus utiliter ordinandum, ut si quis commiserit injuriam contra familiares & domesticos episcoporum, negotia ipsorum episcoporum facientes, vel honestatem, vel incedentes in locis ubi erunt: ipsi delinquentes excommunicati sint; & locus ubi factum fuerit delictum, sit suppositus ecclesiastico interdicto: donec condigna satisfactio præcesserit, impendenda episcopo, cui in persona sui familiaris fuerit injuria irrogata.

In MS. præcederent aliqua verba si vellet facere quæ non sunt ad Secretum, quæ hinc censorum edidit; ubi & præmon. quæ ejus relatione emendanda.

V. *De prohibitionibus servari interdicta & excommunicationes.*

Sacro approbante concilio duximus statuendum, quod decretalis, *Gravis*, de sentent. excommunic. in constitutionibus Clementis, & provinciali concilio, habeatur; & dicta decretalis per suffraganeos suis rectoribus publicetur, & per dictos rectores nostros, sæpe sæpius in ecclesiis, dum agunur solemnia, publicetur.

Confirmatio prædictorum.

Et nos Guillelmus, permissione divina archiepiscopus Auscitanus, constitutiones prædecessorum, & aliorum conciliorum provincialium præcedentium provinciæ Auscitanæ, laudamus, approbamus, easque ex certa scientia confirmamus & renovamus: ne quis per hon usum vel credat ipsas, vel ipsarum aliquas, non tenere: præsentibus reverendis in Christo patribus dominis, Dei gratia Tarbiensi, Lectorensi, Olorensi, & Baionensi episcopis, personaliter; ac procuratoribus dominorum episcoporum legitime absentium, Convenensis, Vasatensis, Lascurrensis, Aquensis, Adurensis.

Pugnat conclusio cum præfatione, in recensendis episcopis, per se, vel per procuratores præsentibus.

Adnotatio P. Gabrielis Corsarii, Societatis Jesu.

ANNO CHRISTI 1315.

CONCILIUM SILVANECTENSE,

in causa Petri de Latiliaco, Catalaunensis episcopi, annis MCCCXV. & MCCCXVI.

ANNO CHRISTI 1315.

Nangiaci chronici continuator, ad annum MCCCXVI. Petrus de Latiliaco Catalaunensis episcopus, de morte regis Francix Philippi, ac sui prædecessoris, quæ per eum dicebatur fuisse procurata, suspectus, de mandato regis, sub nomine Remensis archiepiscopi, in custodia detinetur. *Et infra:* Mense Octobri, facto concilio Silvanectensi, præsidente archiepiscopo Remensi, ejusque suffraganeis, & aliis quibusdam prælatis: propositisque duobus supradictis capitibus contra Catalaunensem episcopum; petiit idem episcopus, ut ante omnia, ipse qui tam in persona, quam in bonis spoliatus erat, restitueretur: quod & obtinuit, ut jus erat. Quo confesso, voluit ut super hoc prælati inquirerent. Et sic super hoc prorogatur concilium, & Parisius assignatur.

Hæc in Senonensi concilio gesta narrant Spondanus in annal. eccles. & Sammarthani fratres in Gallia Christiana, iisdemque laudant Nangii continuatorem: apud quem unica concilii Silvanectensis est mentio.

Litteras, quibus Ludovicus X. Francorum rex, cognomine Hutinus, episcopos ad hoc concilium convocavit, jam a D. Luca Dacherio, eruditissimo ac religiosissimo Benedictini ordinis presbytero, tomo IV. Spicilegii editas, hic repræsentamus.

Ludovici X. Francorum & Navarræ Regis ad Gazonem episcopum Laudunensem epistola.

Jubetur Silvanectensi concilio interesse.

Eadem exemplo sive dubio data ad ceteros Remensis provinciæ episcopos.

Ludovicus, Dei gratia Franciæ & Navarræ Rex, dilecto & fideli nostro Gazoni episcopo Laudunensi; salutem & dilectionem.

CUm, sicut accepimus, dilectus & fidelis noster archiepiscopus Remensis, pro examinatione quorumdam criminum, super quibus apud eum Petrus episcopus Catalaunensis his diebus delatus exstitit; certo indigeat episcoporum numero, secundum canonicas sanctiones; ac hujusmodi negotium personam nostram plurimum tangere dignoscatur: vos attente requirimus & rogamus, vobis etiam sub debito fidelitatis, qua nobis tenemini, tenore præsentium injungentes, quatenus Silvanecti, sexta die instantis mensis Augusti, dicto Catalaunensi episcopo per eumdem archiepiscopum, ad respondendum articulis super dictis criminibus assignata, juxta requisitionem ipsius archiepiscopi, personaliter interfuitis: ita quod propter vestri defectum, quod absit, nequitiæ prædicti examinatio negotii retardari. Datum Parisiis, decima die Julii, anno Domini MCCCXV.

Adnotatio P. Gabrielis Cossart, Societatis Jesu.

Prorogatum de Petri episcopi causa concilium; an Parisiis, ubi assignatum fuerat, ut Nangii continuator loquitur, sessionem aliquam habuerit, prorsus mihi incertum est: neque ullum, ex quo judicium facere liceat, vestigium video. Certo continuatum fuisse Silvanectis anno consequente, discimus ex Guillelmi archiepiscopi Remensis epistola, qua rogat archiepiscopos & episcopos quosdam aliarum provinciarum, ut ad illud conveniant. Plures autem invitat, ut adsint saltem duodecim: quem numerum agendis episcopalibus causis canones præscribunt, cum de re metropolitanus auctoritate sua in provincia cognoscit.

Roberti de Curtenaco Remensis archiepiscopi epistola ad multos Galliarum episcopos.

Rogat, ut Silvanectensi concilio intersint.

Reverendis in Christo patribus dominis Rotomagensi, Senonensi, Bituricensi, archiepiscopis; Parisiensi, Aurelianensi, Carnotensi, Eduensi, Lingonensi, Meldensi, Autissiodorensi, Nivernensi, Claromontensi, Mimatensi, Lemovicensi, Bethlemitano, Baiocensi, Lexoviensi, Constantiensi, Ebroïcensi, Maclovensi, Cenomanensi, Andegavensi, Pictavensi, & Santonensi, episcopis; Robertus permissione divina Remensis archiepiscopus, salutem & sinceram in Domino caritatem.

CUm nostrum provinciale concilium, a nobis & quibusdam suffraganeis nostris, ac nonnullis aliarum provinciarum episcopis, pro causa venerabilis Petri Catalaunensis episcopi, suffraganeorum, & aliorum episcoporum consensu unanimi, ex certis & evidentibus causis tunc imminentibus, usque ad nuper præteritam decimam quintam diem præsentis mensis Maii prorogassemus; & quia ipse die decima quinta, & aliis duabus sequentibus diebus episcoporum numerum, qui juxta canonicas sanctiones necessario requiritur in hac causa, non potuimus habere completum propter aliquorum vestrum, & suffraganeorum nostrorum ad hoc convocatorum absentiam & canonicum impedimentum: virtute prædictæ prorogationis, iterato dictam quintam decimam diem mensis Maii ad diem Lunæ post instans festum beatæ Mariæ Magdalenæ apud Silvanectum, eo jure quo potuimus, continuavimus & assignavimus; ac dicto episcopo Catalaunensi, & hujusmodi negotio assistenti, præsentibus coram vobis, eamdem diem & dictum locum assignavimus, eosdem ad hoc personaliter citantes ad procedendum in hujusmodi negotio secundum anteacta & agenda, ut jus erit; prout in processu super hoc confecto hæc & alia plenius continentur: paternitates vestras, ne hujusmodi causa deferra remaneat, vel forsitan indiscussa, in juris subsidium requirimus & rogamus; quatenus dictis die & loco, cum diebus sequentibus ad hoc necessariis, quamdiu dicto negotio fuerit insistendum, in eodem concilio nobiscum & cum suffraganeis nostris, quos ob hanc causam citari decrevimus ac etiam convocari, personaliter intersse curetis; ad resumendam dictam causam & processum ejus secundum retroacta & agenda, & ad procedendum ulterius, justitia mediante. In signum perceptionis harum litterarum nostrarum, sigilla vestra præsentibus apponatis. Datum sub sigillo nostro, anno Domini MCCCXVI. die Lunæ ante Ascensionem Domini.

Adnotatio ex mss. Luca Dacherii.

Pendent e tabulis sigilla archiepiscoporum Rotomagensis, Senonensis; episcoporum Carnotensis, Eduensis, Lingonensis, Meldensis, Autissiodorensis, Nivernensis, Claromontensis, Mimatensis, Lemovicensis, Bethlemitani, Baiocensis, Constantiensis, Ebroïcensis, Briocensis, Maclevensis, Cenomanensis. Perierunt tantummodo sigilla duorum episcoporum.

Addit Dacherius Ægidii Rotomagensis archiepiscopi ad regem litteras; quibus rogat, ut abesse sibi ab hoc concilio certas ob causas liceat.

*Quis autem exitus concilii fuerit, discimus tum ex Francicarum rerum scriptoribus, qui Petrum insontem impositi criminis repertum, & absolutum memo-

Digitized by

ANNO CHRISTI 1316.

rant: tum ex Silvanectensi concilio anni proxime sequentis, cui Petrus Catalaunensis per procuratorem interfuit. Ex quo constat restitutum fuisse in pontificiam sedem, a qua ita pulsum eum a Rege narrat Gaguinus, ut instituus ei fuerit successor Stephanus Careli Valesii cubicularius.

ANNO CHRISTI 1316.

ARTICULI
A PRÆLATIS ANGLIÆ OBLATI EDUARDO II. REGI,
una cum regis ad eosdem responsionibus.

Ex Tomo II. Conciliorum Britanniæ.

Casus, in quibus judex ecclesiasticus potest cognoscere, regia prohibitione nonobstante, concessi per chartam regiam.

Edwardus Dei gratia rex Angliæ, &c. Omnibus, ad quos præsentes litteræ pervenerint, salutem.

SCiatis, quod cum dudum temporibus progenitorum nostrorum, quondam regum Angliæ, in diversis parlamentis nostris per prælatos & clerum regni nostri, plures articuli continentes gravamina aliqua ecclesiæ Anglicanæ, & ipsis prælatis & clero illata, ut in eisdem asserebatur, porrecti fuissent; & cum instantia supplicatum, ut inde apponeretur remedium opportunum: nuper in parlamento nostro apud Lincolniam, anno regni nostri nono, articulos subscriptos, & quasdam responsiones ad aliquos eorum prius factas, coram consilio nostro recitari, ac quasdam responsiones corrigi, & ceteris articulis subscriptis per nos & dictum nostrum consilium, fecimus responderi. Quorum quidem articulorum & responsionum tenores subsequuntur, in hunc modum.

I. In primis laïci impetrant prohibitiones in genere, super decimis, & oblationibus, obtentionibus, mortuariis, redemptionibus pœnitentiarum, violenta manuum injectione in clericum, vel in conversum; & in causis diffamationis, in quibus agitur ad pœnam canonicam imponendam.

Rex ad istum articulum respondet: quod in decimis, oblationibus, obventionibus, mortuariis, quando sub istis nominibus proponuntur, prohibitioni regiæ non est locus; etiamsi propter detentionem istorum diutinam, ad æstimationem pecuniariam veniatur earumdem. Sed si clericus, vel religiosus decimas suas in horreo suo congregatas, vel alibi existentes, vendiderit alicui pro pecunia, si petatur pecunia coram judice ecclesiastico, locum habet prohibitio: quia per venditionem res spirituales fiunt temporales, & transeunt decimæ in caralla.

II. Item, si sit contentio de jure decimarum, originem habens ex jure patronatus, & earumdem decimarum quantitas ascendat ad quartam partem bonorum ecclesiæ: locum habeat regia prohibitio, si hæc causa corem judice ecclesiastico ventiletur.

III. Item, si prælatus imponat pœnam pecuniariam alicui pro peccato, & repetat illam: regia prohibitio habet locum. Verumtamen si prælati imponant pœnitentias corporales, & illi sic puniri velint hujusmodi pœnitentias per pecuniam sponte redimere: non habet locum regia prohibitio, si coram prælatis pecunia ab eis exigatur.

IV. Insuper, si aliquis manus violentas injecerit in clericum: pro violata pace debet emenda fieri coram rege; pro excommunicatione vero coram prælato, ut imponatur pœnitentia corporalis: quam si reus velit sponte per pecuniam redimere, dandam prælato vel læso, potest repeti coram prælato, nec in talibus regia prohibitio habet locum. In diffamationibus vero corrigant prælati supradicto modo, regia prohibitione non obstante.

V. Item, si aliquis in fundo suo molendinum erexerit de novo, & postea a rectore loci exigatur decima de eodem: exhibetur regia prohibitio sub hac forma. Quia de molendino tali hactenus non fuerunt decimæ solutæ, prohibemus &c. & sententia excommunicationis, si quam hac occasione promulgaveritis, revocetur.

Responsio. In tali casu numquam exivit prohibitio de voluntate principis, qui & decernit talem perpetuo non exire.

VI. Item, si aliqua causa, vel negotium, cujus cognitio spectat ad forum ecclesiasticum, & coram ecclesiastico judice fuerit sententialiter terminata, & transierit in rem judicatam, nec per appellationem fuerit suspensa, & postmodum coram judice sæculari super eadem re, inter easdem personas, quæstio moveatur, & probetur per testes, vel instrumenta: talis exceptio in foro sæculari non admittitur.

Responsio. Quando eadem causa diversis temporibus, coram judicibus ecclesiasticis & sæcularibus ventilatur, ut supra patet de violenta manuum injectione in clericum: dicunt, quod non obstante ecclesiastico judicio, curia regis tractat ipsum negotium, ut sibi expedire videtur, ecclesiastico judicio non obstante.

VII. Item, littera regia Ordinariis dirigitur aliquando, qui aliquos suos subditos excommunicationis vinculo innodarunt, quod eos absolvant, infra certum diem: alioquin, quod compareant responsuri, quare eos excommunicarunt.

Responsio. Rex decrevit, quod talis littera numquam exire in posterum permittatur; nisi in casu, in quo possit inveniri, regiam libertatem per excommunicationem lædi.

VIII. Item, barones de Scaccario domini regis, vindicantes sibi ex privilegio, quod non debent extra locum illum conquerenti respondere, extendunt illud privilegium ad clericos commorantes ibidem, vocatos ad ordines, seu ad residentiam; & diœcesanis inhibent, ne aliquo modo, aliquave ex causa, dum sunt in Saccario, & in servitio domini regis, ipsos trahant ad judicium quoquo modo.

Responsio. Placet domino regi, quod clerici suis obsequiis intendentes, si delinquant, per ordinarium, ut ceteri, corrigantur. Sed tempore, quo occupantur circa Scaccarium, ad residentiam in suis faciendam ecclesiis non tenentur.

His additur sic de novo, per consilium domini regis. Rex & antecessores sui, a tempore cujus contrarii memoria non existit, usi sunt; quod clerici, suis immorantes obsequiis, dum obsequiis illis intenderent, ad residentiam in suis beneficiis faciendam

Anno Christi 1314.

dam minime compellantur: nec debet dici tendere in præjudicium eccleſiaſticæ libertatis, quod pro re- ge & republica neceſſarium invenitur.

IX. Item, miniſtri domini regis, & vicecomites, & alii, ingrediuntur feodum eccleſiæ ad diſtrictiones faciendas; & aliquando capiunt animalia rectorum in via regia, quando non habent niſi terram, ad eccleſiam pertinentem.

Reſponſio. Placet domino regi, ne diſtrictiones de cetero fiant hujuſmodi, nec in via regia, nec in fundis, quibus olim eccleſiæ ſunt dotatæ. Vult tamen, diſtrictiones fieri in poſſeſſionibus, de novo a perſonis eccleſiaſticis adquiſitis.

X. Item, quandoque aliqui confugientes ad eccleſiam, abjurant terram, ſecundum regni conſuetudinem: & perſequuntur eos laïci, vel inimici eorum, & a publica ſtrata per eoſdem abſtrahuntur & ſuſpenduntur, vel ſtatim decapitantur: & dum ſunt in eccleſia, cuſtodiuntur per armatos infra cœmeterium, & quandoque infra eccleſiam, ita arcte, quod non poſſunt exire locum ſacrum, cauſa ſuperflui ponderis deponendi; nec permittitur eis neceſſaria victui miniſtrari.

Reſponſio. Qui terram abjuraverint, dum ſunt in ſtrata publica, ſunt in pace regis, nec debent ab aliquo moleſtari: & dum ſunt in eccleſia, cuſtodes eorum non debent morari infra cœmeterium, niſi neceſſitas, vel evaſionis periculum, hoc requirat: nec arcentur confugi, dum ſunt in eccleſia, quin poſſint habere vitæ neceſſaria, & exire libere pro obſceno pondere deponendo. Placet etiam domino regi, ut latrones, & appellatores, quandocumque voluerint, poſſint ſacerdotibus ſua facinora confiteri: ſed caveant confeſſores, ne erronee hujuſmodi appellatores informent.

XI. Item, petitur, quod dominus rex & regni magnates, non onerent domos religioſas, vel eccleſiaſticas perſonas, pro corrodiis, penſionibus, vel perendinationibus faciendis in domibus religioſis, & aliis locis eccleſiaſticis, carectis & equis ſibi mittendis, cum per hoc prædictæ domus depauperentur, cultuſque divinus in hac parte diminuatur: & propter hujuſmodi onera compellantur ſæpiſſime preſbyteri, & alii miniſtri eccleſiaſtici, divinis officiis deputati, recedere a locis ſupradictis.

Reſponſio. Placet domino regi, quod ſuper contentis in petitione, de cetero indebite non onerentur: & ſi per magnates & alios contra fiat, habeant inde remedium; juxta formam ſtatutorum, tempore domini Edwardi regis patris noſtri, nunc editorum. Et fiat conſimile remedium de corrodiis & penſionibus, per coërtionem exactis, de quibus non fit mentio in ſtatutis.

XII. Item, ſi aliqui de tenura domini regis, vocati coram ordinario, extra parochiam ubi degunt, propter ſuam contumaciam manifeſtam, excommunicentur; ac poſt XL. dies pro eorum captione ſcribatur: prætendunt ſe privilegiatos, quod extra villam ſeu parochiam ſuam non debent vocari: & ſic denegatur breve regium pro captione eorumdem.

Reſponſio. Numquam fuit negatum breve regium, nec negabitur in futurum.

XIII. Item, petitur, quod perſonæ eccleſiaſticæ, quas dominus rex ad beneficia præſentat eccleſiaſtica, ſi epiſcopus eos non admittat, utputa, propter defectum ſcientiæ, vel aliam cauſam rationabilem, non ſubeant examinationem laïcarum perſonarum, in caſibus antedictis, prout his temporibus attentatur de facto, contra canonicas ſanctiones: ſed adeant judicem eccleſiaſticum, ad quem de jure pertinet, pro remedio, prout juſtum fuerit, conſequendo.

Anno Christi 1314.

Reſponſio. De idoneitate perſonæ præſentatæ ad beneficium eccleſiaſticum, pertinet examinatio ad judicem eccleſiaſticum. Et ita eſt hactenus uſitatum, & fiat in futurum.

XIV. Item, ſi vacet aliqua dignitas, ubi electio eſt facienda: petitur, quod electores libere poſſint eligere, abſque incuſſione timoris a quacumque poteſtate ſæculari: & quod ceſſent preces & oppreſſiones in hac parte.

Reſponſio. Fiant libere, juxta formam ſtatutorum, & ordinationum.

XV. Item, licet clericus coram ſæculari judice judicari non debeat, nec aliquid contra ipſum fieri, per quod ad periculum mortis, vel mutilationem membri valeat perveniri: ſæculares tamen judices, clericos ad eccleſiam confugientes, & reatus ſuos forte confitentes, faciunt abjurare regnum, & eorum abjurationes admittunt ex illa cauſa, quamquam illorum judices ſuper iis non exiſtant. Sicque datur laïcis indirecte poteſtas hujuſmodi clericos trucidandi, ſi ipſos, poſt hujuſmodi abjurationem, in regno contigerit inveniri. Super quo, prælati & clerus petunt tale remedium adhiberi, ut immunitas eccleſiæ, & eccleſiaſticarum perſonarum, conſervetur illæſa.

Reſponſio. Clericus pro felonia fugiens ad eccleſiam, pro immunitate eccleſiaſtica obtinenda, aſſerens ſe eſſe clericum, regnum non compellitur abjurare: ſed legi regni ſe reddens, eccleſiaſtica gaudebit libertate, juxta laudabilem conſuetudinem regni hactenus uſitatam.

XVI. Item, quamquam confeſſio eorum illo, qui non eſt judex confitentis, non teneat, nec ſufficiat ad faciendum proceſſum, vel ſententiam proferendam: quidam tamen ſæculares judices, clericos, qui de foro ſuo in hac parte non exiſtunt, reatus proprios & enormes, ut puta furta, roboreas, & homicidia, coram eis confitentes, admittunt ad accuſationem aliorum, quam ipſi communiter vocant Appellum; ipſoſque ſic confitentes accuſantes, ſeu appellum facientes non liberant prælatis eorum poſt præmiſſa, quamquam ſuper iis fuerint ſufficienter requiſiti; licet coram eis, per confeſſionem propriam, judicari vel condemnari nequeant, abſque violatione eccleſiaſticæ libertatis.

Reſponſio. Appellatori in forma debita, tamquam clerico per ordinarium petito, libertatis eccleſiaſticæ beneficium non negatur.

Nos deſiderantes ſtatui eccleſiæ Anglicanæ, & tranquillitati, & quieti prælatorum & cleri prædictorum, quatenus de jure poterimus, providere: ad honorem Dei & emendationem ſtatus dictæ eccleſiæ, & prælatorum, & cleri, prædictorum; omnes & ſingulas reſponſiones prædictas, ac omnia & ſingula in eiſdem reſponſionibus contenta, ratificantes & approbantes, ea pro nobis & heredibus noſtris concedimus, & præcipimus in perpetuum inviolabiliter obſervari. Volentes & concedentes pro nobis & heredibus noſtris, quod prædicti prælati & clerus, eorumque ſucceſſores in perpetuum, in præmiſſis juriſdictionem eccleſiaſticam exercerent, juxta tenorem reſponſionum prædictarum, abſque occaſione, inquietatione, vel impedimento noſtri, vel heredum noſtrorum, ſeu miniſtrorum noſtrorum quorumcumque.

In cujus rei teſtimonium, has litteras noſtras fieri fecimus patentes. Teſte me ipſo apud Eboracum, XXIV. die menſis Novembris, anno regni noſtri X.

Littera

ANNO CHRISTI 1316.

Littera, super eamdem chartam domini regis, Justiciariis, & aliis ministris directa pro prohibitione.

Rex Justiciariis salutem.

CIrcumspecte agatis de negotio tangente dominum Norwycensem, & ejus clerum, non puniendo eos, si placitum tenuerint de iis, quæ mere sunt spiritualia; videlicet de correctionibus, quas faciunt prælati pro mortali peccato; videlicet pro fornicatione, adulterio, & hujusmodi, pro quibus aliquando infligitur pœna corporalis, aliquando pecuniaria: maxime, si convictus fuerit liber homo.

Item si prælatus puniatur pro cœmeterio non clauso, ecclesia discooperta, vel decenter non ornata, B in quibus casibus alia pœna non potest infligi, quam pecuniaria. Item, si rector petat a parochianis suis A oblationes, decimas debitas & consuetas; vel rector agat contra rectorem de decimis majoribus, dummodo non petatur quarta pars alicujus ecclesiæ. Item, si rector petat mortuarium, ubi mortuarium dari consuevit. Item, si prælatus, advocatus ecclesiæ, petat a rectore pensionem sibi debitam.

ANNO CHRISTI 1316.

Omnes hujusmodi petitiones faciendæ sunt in foro ecclesiastico.

Item de violenta manuum injectione in clericum, & in causa diffamationis, concessum fuit alias, quod placitum inde teneatur in curia Christianitatis, dummodo non petatur pecunia, sed agatur de correctione peccati.

In omnibus prædictis judex ecclesiasticus cognoscere debet, non obstante regia prohibitione, licet porrigatur, quod non faciat, nisi prius habeat regiam consultationem, &c.

1317.

CONCILIUM SILVANECTENSE,

a Remensis provinciæ antistitibus, anno Domini MCCCXVII. celebratum.

Ex codice Mss. synodalium ecclesiæ Remensis, qui est in Bibliotheca Collegii Parisiensis Societatis Jesu.

Rubrum.

UNiversis præsentes litteras inspecturis R. miseratione divina Remensis archiepiscopus, Joannes Belvacensis, Guido Tornacensis, Petrus Silvanectensis, Ingeranus Morinensis, personaliter; necnon Gerardus Suessionensis, Radulphus Laudunensis, Petrus Catalaunensis, Fulco Novionensis, Robertus Ambianensis, Petrus Cameracensis, & Bernardus Atrebatensis, absentes, per vicarios & procuratores ad hoc idonee constitutos, episcopi, & suffraganei Remensis provinciæ, comparentes; concilium provinciale apud Silvanectum nostræ Remensis provinciæ facientes, convocatisque ad dictum concilium, & comparentibus, decanis & capellanis ecclesiarum cathedralium per procuratores idoneos; ac abbatibus, prioribus, & præpositis conventualibus, quorumcumque ordinum; ac etiam decanis, præpositis & capellanis aliarum ecclesiarum D collegiatarum insignium, pro reformatione morum in clero, & gravaminibus eidem multipliciter illatis, reparandis, salutem in Domino.

Ex experientia facti & multiplici querimonia dictorum subditorum nostrorum didicimus, quod nonnulli domini temporales, & servientes eorumdem, ac alii pacis turbatores, personis ecclesiasticis æmuli, pœnas juris canonici novi & antiqui incurrere non verentes, coloribus & occasionibus diversis & frivolis exquisitis, ecclesiis, monasteriis, hospitalibus, & aliis piis locis, clericis & personis ecclesiasticis, plures injurias & gravamina inferendo, bona eorum quæ possident, & in quorum pos- E sessione sunt, vel quæ tenent, temere rapiunt, occupant & invadunt.

Nos volentes huic morbo pestifero de salubri remedio providere, prout ex debito tenemur officii, hoc sacro provinciali concilio approbante statuimus: ut si quempiam bona ecclesiarum, monasteriorum, locorum religiosorum, hospitalium, & aliorum locorum piorum, clericorum, & personarum ecclesiasticarum, invadere, rapere vel occupare contigerit, & hoc judici ordinario loci, vel decano rurali, seu curato parochiali manifestum fuerit per evidentiam facti; vel de hoc eisdem, vel alteri eorumdem constiterit per juramentum partis, si fuerit fide digna, cum adminiculo unius testis, vel famæ publicæ, vel alias de hoc eisdem constiterit competenter; si quidem persona invadens, rapiens, vel occupans, quæ per se vel per alium ipso C mandante, præmissa perpetraverit, vel perpetrata nomine ipsius rata habuerit, dominium vel jurisdictionem temporalem habeat loci invasionis, occupationis, vel rapinæ: donec spoliatis restitutis vel eisdem satisfactum fuerit competenter; ibidem, & in loco domicilii ejusdem raptoris, vel invasoris seu occupatoris, (dum tamen dominus temporalis sit dicti loci, seu jurisdictionem habeat ipsius:) cesseturpenitus a divinis; nec non in loco quo res invasa vel occupata detinebitur; & in locis, in quibus invadens, vel occupans exstiterit; licet ibi dominum vel jurisdictionem temporalem non habeat. Sed tunc solum in casu, quamdiu ibidem res raptæ, vel occupatæ, seu raptor vel occupator, ibidem erunt & detinebuntur, & non ultra, cesseturfimiliter a divinis. Si vero persona invadens, rapiens, vel occupans, privata persona fuerit, vel jurisdictionem propriam non habeat: licet eam exerceat nomine alieno loci, in quo res invasa vel occupata exstiterit: tunc in loco, in quo persona invadens, rapiens, vel occupans, exstiterit, & in loco in quo res invasa, rapta vel occupata detinebitur, solum quamdiu curat[a] ibi prædones, vel res prædatæ, seu occupatæ, & non ultra, cesseturfimiliter a divinis: necnon in loco domicilii ipsius: dum tamen dicti loci dominium vel jurisdictionem habeat temporalem: donec, ut prædictum est, spoliato, res quibus spoliatus fuerit, integre fuerint restituræ, vel ipsi de eisdem satisfactum. Salva omnibus casibus prædictis moderatione constitutionis, *Alma mater*[b].

[a] *Corrige*, curant ibi.

[b] *De sententia excommun. in sexto.*

Porro ne delictum raptoris seu invasoris in propria persona remaneat impunitum: volumus, ut si infra octo dies a tempore cessationis indictæ contra ipsum, res per ipsum invasas vel occupatas non restituerit, cui tenetur, vel de eisdem non satisfecerit competenter; ex tunc sententiam excommunicationis incurrat ipso facto. Ad cujus sententiæ publicationem, contra ipsum procedatur, altero mandato nullatenus exspectato: a qua non absolvatur, nisi prius satisfacto ecclesiæ parochiali dicti loci de suo interesse competenter. Et ne aliqui, obtentu hujus

Anno Christi 1317.

constitutionis, calumnioſe occupationem ſeu invaſionem prætendat: ſtatuimus, ut ſi aliqui reperti fuerint ceſſationem a divinis contra aliquem indebite indici procuraſſe, per ordinarium locorum ad expenſas legitimas, nec non ad intereſſe, parti ſine moræ diſpendio condemnentur, & alias graviter canonice puniantur.

Ad hoc etiam ſtatuendo adjicimus, & præcipiendo mandamus: ut omnes & ſinguli rectores parochialium eccleſiarum provinciæ noſtræ, ſingulis diebus Dominicis & feſtivitatibus ſolemnibus, palam & publice, & intelligibiliter denuncient in eccleſiis ſuis hora Miſſæ excommunicatos auctoritate apoſtolica & noſtri præſentis concilii, omnes impedientes juriſdictionem eccleſiaſticam, eccleſiæ de jure vel conſuetudine competentem, directe vel indirecte, tacite vel expreſſe, aut alias quoquo modo. Ipſos enim impedientes, ut dictum eſt, eamdem juriſdictionem, auctoritate concilii præſentis ſententiam excommunicationis, & anathematis incurrere volumus ipſo facto. Hanc autem ſententiam excommunicationis præcipimus in virtute ſanctæ obedientiæ omnibus rectoribus eccleſiarum provinciæ noſtræ, modo & forma prædictis indeficienter publicandam. In cujus rei teſtimonium præſentibus litteris ſigilla noſtra duximus apponenda.

Datum anno Domini MCCCXVII. die viceſima ſeptima menſis Martii.

Anno Christi 1317.

JOANNIS PAPÆ XXII. EPISTOLÆ.

I. *De beatitudine ſanctorum.*

Joannes epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

NE ſuper his quæ de animabus ſeparatis a corpore, & purgatis, an citra reſumptionem corporum, divinam eſſentiam viſione illa videlicet, quam vocat Apoſtolus facialem, videant, tàm per nos, quam per nonnullos alios in præſentia noſtra, recitando & allegando ſacram ſcripturam, ac originalia & dicta ſanctorum, vel alias ratiocinando, ſæpius dicta ſunt, aliter, quam per nos dicta & intellecta fuerant, intelligantur, ac dicantur, & auribus fidelium valeant inculcari: ecce quod noſtram intentionem, quam circa ſtatum animarum ſeparatarum habemus & habuimus, ſerie præſentium declaramus. Fatemur ſiquidem & credimus quod animæ purgatæ ſeparatæ a corporibus, ſint in cælo, cælorum regno, & paradiſo cum Chriſto in conſortio angelorum congregatæ, & videant Deum facie ad faciem & divinam eſſentiam clare, in quantum conditio & ſtatus patitur animæ ſeparatæ. Si vero alia vel aliter circa materiam hujuſmodi per nos dicta & prædicata vel ſcripta fuerunt: quoquo modo illa diximus, prædicavimus, vel ſcripſimus contra præmiſſa vel alia, quæ fidem concernant catholicam, ſacramque ſcripturam, aut bonos mores, illa abnegamus, & determinationem eccleſiæ & ſacræ ſcripturæ approbamus. Alias autem dicta vel ſcripta illa habemus, & habere volumus, pro non dictis & ſcriptis, eaque revocamus expreſſe. Ac prædicta omnia, & quæcumque dicta & prædicata fuerunt, vel ſcripta per nos, de quacumque materia, ubicumque, & in quocumque loco, & in quocumque ſtatu, quem habuimus & habemus, vel habuerimus: omnia ſubmittimus determinationi eccleſiæ, ac ſucceſſorum noſtrorum. Nulli ergo omnino liceat hominum hanc paginam noſtræ declarationis & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire.

Anno Christi 1314.

Datum Avinione, tertio Nonas Decembris, pontificatus noſtri anno XIX. *Hæc ſiquidem revocatione facta, ſtatim die & hora ſupradictis exſpiravit.*

II. AD UNIVERSOS FIDELES.

De bello Saracenis inferendo.

Joannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, univerſis Chriſti fidelibus, præſertim neophytis & catechumenis, ac omnibus Chriſtianitati adhærentibus, ad quos patentes litteræ, bulla ſedis Apoſtolicæ præmunitæ pervenerint, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

FIlii quos genuit Jeſus Chriſtus, non per ſanguinem hircorum aut vitulorum, ſed per ſuum proprium ſanguinem, cum a damnationis crimine, mortalium verſa vice, in ſua cruce unda ſacroſancti ſui ſanguinis nos redemit. Noveritis nos abſque hæſitatione aliqua infideli, quod nos a ſapientiſſimo & Chriſtianiſſimo barone dilecto filio noſtro Philippo Comite d'Anjou, filio ſecundum carnem victorioſiſſimi viri domini Caroli de Valois, habuimus & recepimus, & coram nobis & confratribus noſtris cardinalibus in pleno conſiſtorio de verbo ad verbum legere fecimus, quaſdam litteras legitimas & integras, in quibus continentur quæ ſequuntur, in hunc modum:

Sanctiſſimo ac beatiſſimo in Chriſto patri ac domino, domino Joanni ſacræ Romanæ eccleſiæ ſummo Pontifici, omnibuſque Chriſti alumnis, Philippus Comes d'Anjou.

SAnctiſſimo, inquam, patri noſtro prædicto, cum inclinato ſanctorum pedum oſculo ſupplicem per omnia famulatum, & dictis alumnis Chriſti eidem ſubjectis non fictam, ſed remiſſivam in Domino caritatem. Innoteſcant omnes in Chriſto fideles apud Deum, quod anno Domini MCCCXXI. die Veneris poſt nativitatem beati Joannis Baptiſtæ, facta fuit horribilis eclypſis Solis in comitatu d'Anjou & de Touraine, ita quod fere per quatuor horarum ſpatium illius diei, Sol eſſet inflammatus & rubeus tamquam ſanguis; & in nocte illius diei Luna foret deturpata & obſcurata veluti ſaccus: ita quod crederent habitatores terræ, eſſe in noviſſimo fine mundi. Nec non & in ipſa die audita fuerunt incogitabilia tonitrua, & ineffabiles coruſcationes viſæ: hic quod nonnulli viderunt quamplurimos ignium globos de cælo ſupra terram & ſupra domos cadentes: ita quod tecta palea cooperta in quibuſdam locis ſunt combuſta: & fuit viſus quidam draco terribilis in aëre, cujus flatu & anhelitu fœtido gentes non modicæ ſunt extinctæ. Inſuper terræmotus in quibuſdam locis fuit, & alias, quod tota terra tremeret, ita quod tremore ipſius quamplurima hoſpitia ſuper mare Angliæ ſituata corruerunt. Interea in craſtino illius diei, in comitatu memorato, noſtræ

Digitized by Google

gentes cœperunt Judæos propter imprecationes, quas contra Christianitatem perpetrarunt, invadere: & inscrutantes diligenter domos ipsorum Judæorum, in domo cujusdam Judæi, cujus nomen Bananias, in secretiori domus suæ loco, in quodam forti scrinio, quo thesaurum & secreta sua reponebat, inventa fuit quædam pellis [a] muronina, intus & foris Hebraïce conscripta, cujus patentis litteræ sigillum tale erat. Laqueus sigilli erat de serico puro coccineo, sigillum annexum de auro probatissimo, in pondere novemdecim Florentiæ florenorum. In ipso sigillo summatim & brevius procedendo, imago Christi crucifixi elevata subtili opere erat sculpta: & quidam Judæus, sive Sarracenus horribilis, incurvatus, per summitatem cujusdam scalæ brachio crucis appodiatæ, cum duabus manibus femoralibus retractis super genua, secretiora suarum natium (quod sordidum est dicere) ante dulcis Christi faciem collocando. Cujus litteræ tenorem gentes nostræ minime curassent, nisi repente & ex casu illud sigillum longum & latum percepissent. Scripturam vero hujus litteræ nobis expossuerunt duo Judæi baptizati. Præsertim & idem Judæus Bananias, cum sex aliis Judæis in litteratura Judaïca satis peritis: non tamen voluntarie, sed vi & metu. Cum tamen fuerunt graviter segregati, positi in quæstionibus & tormentis; & pro constanti dicti Judæi in hujus litteræ expositione satis sufficienter unum & idem dicebant, vel quasi similia loquebantur: quæ omnia transtulerunt tres periti Christiani clerici in theologica veritate, de lingua Hebraïca in Latinum, prout diligentius potuerunt: quæ verba fuerunt talia, & tot & tanta. Glorioſissimo ac præpotentissimo circuli hujus mundi domino, domino Amicedich regi triginta & unius regnorum, videlicet de Jerico, de Jerinocht, de Ay, de [b] Irlem, de Lebna, de Lachie, de Gazer, de Hebron, de terra Gessen, de Basan, de tota terra montana, de Cadesbarne, de universa Hethæorum, Amorrhæorum, Jebusæorum, [c] Feresæorum, & Cucorum, usque ad radicem Arnon intra [d] Maffe, & ceteris regnis ad nostram ædificationem recitandis modicam, tam Soldanis & Admirandis; præcipue Zabin Soldano de Azor, & Jodab Admirando de Abdon, & Semeren, exercituum militiæ vestræ principi; omnibusque auricularibus, coadjutoribus, accessoribus & subregibus vestris, Banaias Hebræus cum toto populo Israëlitico, inclinatissimam subjectionem perennem, cum promptissima obedientia debitaque devotione. Præpotentissime mi rex, cum prænominatis vestris magnatibus, satrapis, & baronibus. Cum jam dum a plasmatione mundi anno sex millenario ducenario nonagenario quaternario, & deinceps pluries, vestra excellentissima regia majestas per mediatorem vestrum subregem de Granata, & ipsius sapientes in populo Hebraïco supradicto, benigniter dignata est, cum nobis facto fœdere perpetuo intimare, quod sancti patres nostri, videlicet Enoch qui translatus fuit, & Elias, qui vidente & testante discipulo suo Elisæo in paradisum in curru igneo fuit subvectus, publice apparuerunt vestris gentibus in monte Thabor, ipsis doctrinam legis nostræ allegando & docendo: necnon in quodam concavo convallium montis Sinaï inventa est arca nostra testamenti: quam arcam cum ingenti devotionis tripudio & jubilatione, cum inæstimabili equitum & peditum gentis vestræ, in quadam vestra principali civitate, quæ vocatur Ay, fecistis honorifice deportari: & in ipsa dicta arca, ipsam reverenter aperiendo, invenistis manna, quod

[a] id est, vervecina.

[b] Forte, per corruptionem pro Jerusalem.

[c] Forte, Pherezæorum.

[d] Forte, Maffe.

A nobis Deus in deserto dedit, sanum, mirabiliter odoriferans, ac etiam incorruptum, cum virgis Moysi & Aaron; & tabulas legis nostræ lapideas digito Dei sculptas: quæ omnia supradicta, & miraculosiora & mirabiliora, in dicta terra vestra ob devotionem gentium perpetrarunt; asserentes firma fide quod non est alius Deus præter magnum Deum nostrum, [a] quia locutus est nobis in monte Sinaï ore ad os, sicut solet amicus amicabiliter loqui ad amicum: & affectuosissime desideratis circumcidi; & ad legem nostram, quam ipse Deus, non alius, dedit nobis, redire bono animo & convertı; & quod redderetis nobis terram supradictam fluentem mel ac lac, quam Deus repromisit: si videlicet aliquo cautelosо ingenio gentem ChristiaB nam, quæ credunt filio cujusdam mulieris simplicis & pauperis de lege nostra, quæ vestram hereditatem & patrum vestrorum usurpando minus juste: si, inquam, eamdem sub jugo æternæ servitutis vestræ domaremus: & præsertim ponetis nos in possessione libera & pacifica de civitate magna Jerusalem, & de Jericho, & de Ay, in qua requiescit sanctissima arca, si possemus vos inthronizare superthronum regni & præclaræ civitatis Christicolarum Parisius, & quod ad omnia ista percipienda in omnibus juvaretis nos. Interea sicut valetis agnoscere, per prædictum nobilem vestrum subregem de Granata, super hoc adhibuimus unam callidam & subtilem cautelam: quia posuimus venena in potaC tiones ex corruptis, & pulveres de malis & amaris herbis, & de sanguinibus reptilium venenosorum in suis aquis, puteis & cisternis, fontibus & quibuslibet fluviis: ut ipsi Christiani suo tempore unusquisque secundum complexionis suæ qualitatem vapore corrupto prædictorum venenatorum morte internali extinguantur: & maxime propter copiosam pecuniam nostram per quosdam pauperes legis ipsorum, qui vocantur leprosi, fecimus fieri istud idem. Sed prædicti pauperes miserrimi leprosi in his se simplices habuerunt, quia & nobis detraxerunt & accusaverunt; & ab aliis Christianis decepti, totum factum confessi sunt. Ita tamen, quod D (in quo nobis est exaltatio) ipsi Christiani suos contratres Christianos leprosos depopulaverunt & destruxerunt penitus, & eidem leprosi Christiani suos confratres Christianos impocotaverunt: (quod est bonum signum; cum omne regnum in se divisum debeat desolari:) & etiam propter accusationem prædictorum leprosorum fuimus turpiter capti, & crudeliter incarcerati: quod martyrium patienter pro Deo sustinuimus, & ab ipsis Christianis quotidie sustinemus, ut nobis in centuplum Deus retribuat in futurum. Et procul dubio credimus depopulati fuisse, nisi grandis noster thesaurus corda eorum in avaritia obdurasset: unde aurum & argentum nostrum & vestrum nos redemit, prout valetis E scire ista omnia per prædictum subregem vestrum de Granata. Transmittatis nobis argentum & aurum, quia speramus facere majora, dum aliquod spatium transierit, si impocotationes istæ non bene fecerint cursum suum. Si autem fecerint quod optamus, tunc vobis bene notum faciemus. Ita quod Deo adjuvante poteritis transfretare mare ad portum Granatæ; & super residuum Christianorum extendere magnificum vestrum gladium in manu potenti vestra dextera & brachio levato. Et postea sedebitis apud Parisius super thronum: & nos similiter libere possidebimus terram patrum nostrorum nobis a Deo repromissam, & inde erimus unanimes sub lege una & sub Deo uno viventes. Et non

[a] Forte, qui.

» erit amplius in ſæculo ullus dolor, nec ulla oppreſ- A
» ſio in æternum. Unde dicit noſter ſapiens Salomon:
» *Qui adhæret uni Deo, una voluntas eſt cum eo.* Et
Pſalm. 132. » beatus David: *Ecce quam bonum & quam jucun-*
» *dum, habitare fratres in unum.* Sed de ipſis Chri-
» ſtianis prophetavit noſter ſanctus propheta Oſee,
Oſee 10. » dicens: *Diviſum eſt cor eorum, & ideo interibunt.* Ex-
» cellentiſſimæ regiæ majeſtati veſtræ tranſmittimus
» hoc patens chirographum per Sadoch ſummum ſa-
» cerdotem Hebræorum, & magnum Leonem ſaris
» peritum in ſcientia legis noſtræ, qui vobis exponent
» melius univerſa.

Nos igitur Joannes prædictus, ſervus ſervorum Dei, quoniam quidem intelleximus, quod devotiſ- B ſimus & Chriſtianiſſimus dilectus filius noſter memoratus Philippus Comes d'Anjou præparat ſe ad arripiendum iter ſuum contra illam gentem crudelem Sarracenam, propter Chriſtianitatis exaltationem, & ad vindicandum Chriſti mortem: eumdem vero in quacumque die iter ſuum acceperit, cum ſua comitiva, ac ipſum poſt ſequentes, auctoritate Dei omnipotentis & Virginis ejus matris, ac beatorum Apoſtolorum Petri & Pauli, ex nunc a pœna abſolvimus, &c a culpa, &c.

III. Ad Capitulum Eccl. Pragenſis.

De proceſſu Papæ contra Ludovicum Regem Romanorum.

Joannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, dilectis filiis, capitulo eccleſiæ Pragenſis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Conferenda cum ſimili epiſtola ejuſdem Joannis Papæ ad archiepiſcopum Ravennatem, apud Raynaldum, anno 1324.

NUper contra dilectum filium, magnificum virum, Ludovicum ducem Bavariæ, ſuper eo quod electione ſua in regem Romanum, promovendum in Imperatorem, per quoſdam qui vocem in electione hujuſmodi habere dicuntur in diſcordia celebrata, per ſedem Apoſtolicam (ad quam electionis hujuſmodi & perſonæ electæ examinatio, approbatio, admiſſio, ac etiam reprobatio & repulſio, noſcitur pertinere) non admiſſa, nec etiam approbata, adminiſtrationi regimmis Romani regni ſeu imperii ſe irreverenter ac indebite per ſe & alios ingerebat: de fratrum noſtrorum conſilio, & apoſtolicæ plenitudine poteſtatis, præſente multitudine copioſa fidelium, videlicet VIII. Idus Octobris, proceſſum fecimus continentiæ infra ſcriptæ:

Joannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

ATtendentes, quod dum errori non reſiſtit is ad
» quem reſiſtere pertinet, præſumitur conſentire; quod-
» que plerumque juſtitiæ opprimitur veritas, ſi defen-
» ſionis opportunæ illi beneficium ſubtrahatur: pro-
» fecto nec errori damnabili conſentire per reſiſtentiæ
» negligentiam volumus; neque pati, ob defectum op-
» timæ defenſionis præſidii, juſtitiam opprimi ſpon-
» ſæ Chriſti. Dudum ſiquidem per obitum claræ me-
» moriæ Henrici Romanorum Imperatoris, imperio
» Romano vacante, principes eccleſiaſtici & ſæcula-
» res, ad quos, (tranſlato ab olim per ſedem Apoſto-
» licam prædicto imperio de Græcis, in perſona ma-
» gnifici Caroli in Germanos,) facuri Romani regis,
» in Imperatorem poſtmodum promovendi, electio
» pertinebat; votis eorum in diverſa diviſis, duos,
» (ſicut dicitur,) in diſcordia elegerunt: quibuſdam
» eorum in dilectum filium magnificum virum Lu-
» dovicum Bavariæ, quibuſdam vero in dilectum fi-
» lium Fridericum Auſtriæ, duces, nominando & eli-
» gendo ipſos in Romanorum reges, dirigentibus diſ-
» corditer vota ſua. Verum præfatus Ludovicus a no-
» bis, ad quem ſuæ electionis hujuſmodi, ſicut præ-
» mittitur in diſcordia celebratæ, ac perſonæ ipſius
» examinatio, approbatio, & admiſſio, repulſio quo-
» que & reprobatio noſcitur pertinere, electione præ-
» dicta nequaquam admiſſa, nec ejus approbata per-
» ſona, ſicut notoria fama notoriat, & publica facti
» evidentia manifeſtat; non quærens, ut deberet, per
» oſtium ad hujuſmodi regni ſeu imperii conſcendere
» dignitatis faſtigium; ſed potius aliunde, (neſcimus
» quo ductus, vel verius, ſeductus conſilio,) præfati
» Romani regni nomen ſibi & titulum regium uſur-
» pavit: quamvis priuſquam alterutrius eorum per ſe- B
» dem Apoſtolicam fuiſſet approbata & reprobata
» perſona, neutri electorum ipſorum aſſumere licue-
» rit nomen & titulum prælibatum: cum nec interim
» Romani reges exiſtant, ſed in reges electi: nec ſint
» habendi pro regibus, nec reges etiam nominandi.
» Idem etiam Ludovicus, eodem præſumpto titulo
» non contentus; adminiſtrationi jurium regni & im-
» perii prædictorum, in gravem Dei offenſam, & con-
» temptum ac manifeſtam injuriam Romanæ eccleſiæ
» matris ſuæ, ad quam ejuſdem vacantis imperii regi-
» men, (ſicut & in præſentiarum vacat,) pertinere di-
» noſcitur; necnon & plurimorum ſcandalum, & rei
» turbationem & læſionem publicæ, ac animæ ſuæ
» detrimentum proſilire, ſeque illi immiſcere irreve- C
» renter ac indebite præſumpſit hactenus & præſumit;
» exigendo & recipiendo ſub præfato regio titulo fi-
» delitatis in Alemanniæ, & nonnullis Italiæ parti-
» bus, tam a perſonis eccleſiaſticis, quam ſæcularibus,
» vaſſallis imperii, per ſe & alios, juramenta; ac de di-
» gnitatibus, honoribus, & officiis, ad ejuſdem Ro-
» mani regni ſeu imperii diſpoſitionem ſpectantibus,
» pro ſuo libito diſponendo; ſicut proximis his diebus
» præteritis de Marchionatu Magdeburgenſi, quem
» primogenito ſuo de facto publice contulit, ordina-
» vit; necnon alia plurima exercendo, quæ ad ejuſ-
» dem Romani regni & imperii regimen non eſt du- D
» bium pertinere. Ejuſdem inſuper eccleſiæ Roma-
» næ, ſicut Galeatio de Vicecomitibus, & ejus fratri-
» bus, quamvis ſint de crimine hæreſis a ſuis compe-
» rentibus judicibus, exigente juſtitia, per definitivam
» ſententiam condemnati; & nonnullis aliis eccleſiæ
» præfatæ rebellibus, ſe exhibere fautorem & defen-
» ſorem, contra dictam eccleſiam proſequentem ad-
» verſus eoſdem rebelles jura imperii, & negotium fi-
» dei, in gravem divinæ majeſtatis injuriam, contem-
» ptum ejuſdem eccleſiæ, & animæ ſuæ perniciem,
» non eſt veritus, nec veretur. Nos itaque tam teme-
» rariis auſibus, ne mos tam perniciosus invaleſcat, in
» poſterum obviare, ac (prout ad apoſtolatus noſtri
» ſpectat officium,) juſtitiam ſponſæ Chriſti in hac
» parte defendere, dictumque Ludovicum a tam peri-
» culoſo erroris devio ad veritatis callem reducere cu-
» pientes; ac conſiderantes, quod ad ejus præſentiam,
» ad proponendum coram eo præſentialiter, per quæ
» poſſet & deberet retrahi a prædictis, nequaquam tu-
» tus patet acceſſus; quodque in præmiſſis formida-
» tur, quod mora periculum, & diſſimulatio damnum forent procul dubio allaturæ: ad providendum
» ſuper præmiſſis exceſſibus, & obviandum eiſdem;
» ſubſcriptum modum, de fratrum noſtrorum conſi-
» lio, ac ex certa ſcientia, & de Apoſtolicæ poteſtatis
» plenitudine eligentes: præfatum Ludovicum, præ-
» ſente fidelium multitudine copioſa, præſentium te-
» nore monemus, eidem ſub virtute ſanctæ obedien-
» tiæ, ac excommunicationis pœna, (quam ipſum,
» niſi cum effectu hujuſmodi monitioni noſtræ paruc-

» rit, incurrere volumus ipso facto:) auctoritate Apo-
» stolica nihilominus injungentes, ut intra trium men-
» sium spatium, a datis præsentium computandum,
» quod ei de eorumdem fratrum consilio, pro peremp-
» torio termino assignamus, ab administratione, fau-
» toria, & defensione prædictis prorsus abstineat ac
» desistat, administrationem ipsam per se, alium seu
» alios, non resumpturus ulterius; nisi tunc demum
» cum electionem suam hujusmodi, quæ de ipso di-
» citur celebrata, ac personam ejusdem per sedem Apo-
» stolicam approbari contigerit & admitti: quodque
» gesta per eum, post præsumptum ab eo titulum me-
» moratum, ceteraque præmissa, quatenus præcesse-
» runt de facto, cum de jure non teneant, velut ab
» ipso cujus faciendi non competebat, nec competit,
» attentata, curet intra prædictum terminum, quan-
» tum patietur possibilitas, realiter revocare. Aperte
» per præsentium seriem intimantes eidem, quod si
» in præmissis, per eum infra præfatum terminum ex-
» sequendis, negligens fuerit vel remissus; nos contra
» ipsum ad publicationem pœnarum, in quas propter
» præmissos excessus notorios incidere noscitur, vel
» incidet in futurum, & alias, quantum suadebit ju-
» stitia, ejus non obstante absentia, procedemus. Uni-
» versis igitur patriarchis, archiepiscopis, episcopis,
» & aliis personis ecclesiasticis quibuscumque, sub
» pœna suspensionis ab officio & beneficio, quam eos
» incurrere volumus ipso facto, nisi infra prædictum
» terminum, infrascriptæ inhibitioni nostræ efficaci-
» ter studuerint obedire; & tam ipsis, quam omnibus
» & singulis civitatibus, communitatibus, & univer-
» sitatibus, necnon personis sæcularibus quibuscum-
» que, cujuscumque conditionis aut status existant,
» etiamsi regali, aut alia quacumque dignitate præ-
» fulgeant; in virtute sanctæ obedientiæ ac sub pœ-
» na excommunicationis in personas, & interdicti in
» terras eorum, necnon privationis privilegiorum quo-
» rumcumque, Apostolicorum, & Imperialium ac
» feudorum quæ ab ecclesia vel imperio obtinent, di-
» stricte inhibemus, ne prædicto Ludovico in præ-
» missis, vel aliis regni seu imperii tangentibus regi-
» men, tamquam regi, seu in regem Romanorum e-
» lecto, nisi & quousque dictam electionem, ac per-
» sonam ipsius per sedem Apostolicam approbari con-
» tigerit & admitti; in aliquo pareant vel intendant;
» neve eidem in quibuscumque ad regnum præliba-
» rum spectantibus præbeant auxilium, consilium,
» vel favorem. Non obstantibus, si ipsi vel eorum ali-
» qui ad hoc se dicto Ludovico ut regi, seu in regem
» Romanorum electo, adstrinxerint per fidelitatis vel
» alterius cujuslibet generis juramenta: quæ quidem
» cum præstita fuerint ei, cui minime præstari debue-
» rant, nec servari sine æternæ salutis valeant detri-
» mento, præstantes eadem non adstringunt: Quæ ni-
» hilominus ad cautelam, auctoritate Apostolica re-
» laxamus, illaque cassa & irrita nunciantes, decer-
» nimus penitus non tenere, nec fore aliquatenus ob-
» servanda: seu si præfato Ludovico, vel quibuscum-
» que aliis, conjunctim vel divisim, per litteras sedis
» ejusdem foret, sub quacumque verborum forma vel
» expressione concessum, vel concederetur in posterum,
» quod excommunicari & suspendi, vel eorum terræ
» seu loca interdici non possint: quas contra præsen-
» tem processum nostrum in nullo eis volumus suffra-
» gari, sed ipsas quoad hoc viribus volumus omnino
» carere. Ex prædictis autem nos nequaquam inten-
» dimus nec volumus obligari, quin ad publicatio-
» nem prædictarum pœnarum & alias, contra dictum
» Ludovicum possimus, pendente hujusmodi dilatio-
» ne, procedere, prout justum fuerit, & nobis visum
A fuerit expedire. Ut autem hujusmodi processus no-
» ster ad ipsius Ludovici, & aliorum quorum interest,
» communem notitiam deducatur; chartas sive mem-
» branas processum continentes eumdem, in ecclesia
» Avinionensi appendi vel affigi ostiis, seu superlimi-
» naribus ejusdem ecclesiæ faciemus; quæ processum
» ipsum suo quasi sonoro præconio & parulo indicio
» publicabunt; ut idem Ludovicus, & alii quos pro-
» cessus ipse contingit, nullam possint excusationem
» prætendere, quod ad eos non pervenerit, vel quod
» ignoraverint eumdem: cum non sit verisimile, quoad
» ipsos remanere incognitum vel occultatum, quod
» tam patenter omnibus publicatur. Volumus autem,
» & Apostolica auctoritate decernimus, quod hujus-
B » modi processus eumdem Ludovicum, seu alios præ-
» dictos apprehendat & arctet, ac si eisdem persona-
» liter publicatus & insinuatus solemniter existitisset:
» constitutione quacumque per prædecessores nostros
» Romanos Pontifices in contrarium edita non ob-
» stante. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc pa-
» ginam nostræ monitionis, mandati, inhibitionis,
» relaxationis & constitutionis infringere, vel ei ausu
» temerario contraire. Si quis autem hoc attentare
» præsumpserit; indignationem omnipotentis Dei, &
» beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit
» incursurum. Datæ Avinione, in palatio episcopa-
» li, VIII. Idus Octobris, pontificatus nostri anno
» octavo. *Anno Christi 1342.*

C Quocirca discretioni vestræ per Apostolica scripta, in virtute obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quatenus præmissa in prædicto processu contenta, quantum ad vos pertinet, per vos & clerum civitatis & diœcesis Pragensis firmiter observetis & faciatis inviolabiliter observari; ac nihilominus prædictum processum in dictis civitate & diœcesi, ad id clero & populo loci cujuslibet, ubi hujusmodi publicatio fiet, convocatis specialiter & etiam congregatis, faciatis solemniter publicari: de publicatione hujusmodi facientes fieri publica instrumenta; illa nobis, quantocius fieri commode poterit, transmissuri, ac significaturi nobis diem receptionis præsentium, & quæcumque super his duxeritis facienda. Datum Avinione, VII. Idus Octobris, pontificatus nostri anno octavo. *Anno Christi 1342.*

D

III. AD UNIVERSUM CLERUM.

De audienda confessione.

Joannes episcopus, servus servorum Dei; venerabilibus fratribus patriarchis, archiepiscopis, episcopis, ac dilectis filiis clericis, ad quos præsentes pervenerint, salutem & Apostolicam benedictionem.

E VAs electionis, doctor eximius & egregius prædicator, cujus prædicatio mundum docuit universum, præsumpcuosam illorum audaciam refrenare solicitus, qui prudentiæ propriæ innitentes, in errores varios prolabuntur; non plus sapere quam oportet, sed sobrietatem sapere salubri doctrina suggessit, ut juxta Sapientis eloquium: *Quisque suæ prudentiæ ponat modum.* Sane dudum cum dilectum filium Magistrum Joannem de Polliaco, sanctæ theologiæ doctorem, certis ex causis, de fratrum nostrorum consilio, ad nostram provinciam vocassemus; fide digna relatio ad nostrum perduxit auditum, quod ipse in quibusdam articulis tangentibus pœnitentiæ sacramentum, non sobrie, sed perperam sapiebat, infrascriptos articulos periculosos conti-

nentes errores docens publice in ſuis prædicationi-
» bus & in ſcholis. Primo ſiquidem adſtruens, quod
» confeſſi Fratribus habentibus licentiam generalem
» audiendi confeſſiones, tenentur eadem peccata quæ
» confeſſi fuerant, iterum confiteri proprio ſacerdoti.
» Secundo, quod ſtante ſtatuto, *Omnis utriuſque ſe-*
» *xus*, edito in concilio generali, Romanus Pontifex
» non poſſit facere, quod parochiani non teneantur
» confiteri omnia peccata ſua ſemel in anno proprio
» ſacerdoti, quem dicit eſſe parochialem curatum: im-
» mo nec Deus poſſet hoc facere; quia, ut dicebat, im-
» plicat contradictionem. Tertio, quod Papa non po-
» teſt dare poteſtatem generalem audiendi confeſſio-
» nes, immo nec Deus: quin confeſſus habenti gene-
» ralem licentiam, teneatur eadem iterum confiteri ſuo
» proprio ſacerdoti; quem dicit eſſe, ut præmittitur,
» parochialem curatum. Nos igitur ſcire volentes, ſi
ſuggeſta nobis veritatem haberent; articulorum præ-
miſſorum copiam eidem Magiſtro Joanni fecimus
aſſignari, & ad defenſionem ſui audientiam plenam
præbuimus, tam in noſtra, & dictorum fratrum no-
ſtrorum præſentia in conſiſtorio, quam alias coram
aliquibus ex ipſis fratribus per nos ad hoc deputa-
tis. Verum licet præfatus Magiſter dictos articulos
& contenta in ipſis defendere niteretur: aſſerebat
tamen, ſe paratum credere & tenere in præmiſſis &
aliis, ea quæ credenda & tenenda eſſe ſedes Apoſto-
lica definiret. Nos ergo attendentes, quod prædi-
ctorum articulorum aſſertio, prædicatio, & doctri-
na redundare poterant in multarum perniciem ani-
marum; ipſos per plures Magiſtros in theologia exa-
minari fecimus diligenter: nosetiam cum dictis fra-
tribus noſtris collationem ſolemnem habuimus ſuper
ipſis. Per quas quidem collationem & examinatio-
nem ſuper hoc præhabitas; comperimus prædictos
articulos doctrinam non ſanam, ſed periculoſam
multum, ac veritati contrariam continere. Quos
etiam articulos omnes & ſingulos idem Magiſter
Joannes, veris ſibi rationibus opinioni ſuæ dudum
habitæ contrariis demonſtratis; in conſiſtorio revo-
cavit, aſſerens ſe credere eos non veros, ſed eorum
contrarium verum eſſe: cum diceret ſe neſcire ra-
tionibus, ſed factis in contrarium reſpondere. Ideo-
que ne per aſſertionem, prædicationem & doctri-
nam hujuſmodi, in errorem, quod abſit, animæ ſim-
plicium prolabantur; omnes prædictos articulos, &
quemlibet eorumdem, tamquam falſos & erroneos,
& a doctrina ſana devios, auctoritate Apoſtolica,
damnamus & reprobamus, de fratrum conſilio præ-
dictorum; doctrinam ipſis contrariam veram eſſe &
Catholicam aſſerentes: cum illi qui prædictis Fra-
tribus confitentur, non magis teneantur eadem pec-
cata iterum confiteri, quam ſi alias illa confeſſi fuiſ-
ſent eorum proprio ſacerdoti, juxta dictum conci-
lium generale. Optantes autem veritatis vias notas
eſſe fidelibus, & cunctis erroribus præcludere adi-
tum, ne ſubintrent; felicis recordationis Alexandri
IV. & Clementis IV. Romanorum Pontificum
prædeceſſorum noſtrorum veſtigia imitando; uni-
verſis & ſingulis diſtrictius inhibemus: ne quiſquam
dictos articulos, per nos, ut præmittitur, damnatos
& etiam reprobatos, vel contenta in eis vel aliquo
ipſorum, utpote a Catholicis mentibus reſpuenda,
tenere audeat ſeu defenſare quomodolibet vel doce-
re. Quocirca univerſitati veſtræ per Apoſtolica ſcri-
pta diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus uni-
verſi & ſinguli veſtrum, in civitatibus & diœceſi-
bus veſtris, convocato clero communiter, præmiſſa
omnia & ſingula per vos ſeu alios ſolemniter publi-
cetis. Nos etiam eidem Magiſtro Joanni mandavi-
mus, quod ipſe in ſcholis & in ſermone Pariſius, præ-
dictos articulos & contenta in eis, tamquam veritati contraria, propriæ vocis oraculo, & aſſeveratione conſtanti publice debeat revocare: quod ſe facturum dictus Magiſter Joannes efficaciter repromiſit. Datum Avinione, VIII. Kalendas Auguſti, pontificatus noſtri anno quinto. *Anno Chriſti 1317.*

V. AD EPISCOPUM OLOMUCENSEM.

De decimis in regno Bohemiæ & comitatu Lucemburgenſi per triennium Joanni regi perſolvendis.

Joannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri epiſcopo Olomucenſi, & dilectis filiis, Brunovienſi, & ſanctæ Mariæ, Lucemburgenſis, Pragenſis, & Trevirenſis diœceſium, monaſteriorum abbatibus, ſalutem & apoſtolicam benedictionem.

NUper cariſſimus in Chriſto filius noſter, Joannes rex Bohemiæ illuſtris, per ſpeciales nuncios ſuos ad noſtram præſentiam deſtinatos, in noſtra & fratrum noſtrorum præſentia fecit exponi, quod ipſe zelo fidei Chriſtianæ ſuccenſus, ad imponenda oportuna præſidia ſanctæ matris eccleſiæ, quam Dominus noſter Jeſus Chriſtus proprio ſanguine conſecravit, ſeque exponendum obſequiis ejuſdem eccleſiæ & apoſtolicæ ſedis toto aſpirat affectu; per prædictos nuncios humili ſupplicatione depoſcens, ut ipſum in tam pio & laudabili propoſito confoventes, in ſubſidium negotiorum hujuſmodi, propter quæ perſonam & bona ſua quilibet eſt paratus exponere, decimam eccleſiaſticorum proventuum, & reddituum regni Bohemici, & comitatus ſui Lucemburgenſis, ſibi ad certum tempus, pro præmiſſorum ſupportandis oneribus, concedere dignaremur. Nos ego attendentes eximiæ devotionis affectum, quem idem rex ad ejuſdem Redemptoris noſtri & ſanctæ ſedis obſequia ardenti promptitudine devotionis oſtendit; deſideriis gratis inducimur, ut eum tamquam inclytum ſedis apoſtolicæ filium, caritatis internæ brachiis amplexantes ejus in hac parte votis, quantum cum Deo poſſumus, annuamus. Volentes itaque dicto regi ſuper præmiſſo ſuo laudabilique propoſito favoribus aſſiſtere opportunis, de dictorum fratrum conſilio, decimam omnium eccleſiaſticorum reddituum & proventuum, locorum quorumlibet eccleſiaſticorum, exemptorum & non exemptorum, regni & comitatus prædictorum, ab omnibus archiepiſcopis, epiſcopis, ceteriſque perſonis eccleſiaſticis quibuſcumque, quantacumque præfulgeant dignitate, ſeu cujuſcumque ſint præeminentiæ, conditionis, ſeu ſtatus, & religionis vel ordinis; quibus & eorum alicui nulla privilegia vel indulgentias ſub quacumque verborum forma vel expreſſione conceſſa volumus ſuffragari: (præterquam a dilectis filiis, Magiſtro & fratribus Hoſpitalis ſancti Joannis Hieroſolymitani, qui contra hoſtes fidei Chriſtianorum exponunt jugiter ſe & ſua; quos propter hoc ab ejuſdem præſtatione decimæ exemptos & liberos fore decrevimus & immunes:) eidem regi conceſſimus in ſuum ſubſidium uſque ad triennium exigendam, & etiam colligendam, & eidem regi aſſignandam. Cum itaque vos, de quorum maturitate, fidelitate, & circumſpectionis induſtria, fiduciam gerimus in Domino ſpecialem, ad exactionem hujuſmodi decimæ pro dicto triennio faciendam, juxta infra ſcriptum modum per ipſius[a] ſedis providentiam ordinatum, du-

[a] Forte, regis.

ximus eligendos: discretioni vestræ per apostolica scripta mandamus, quatenus onus hujusmodi vobis impositum suscipientes, & exsequentes humiliter ac devote, vos vel duo, aut unus vestrum per vos, vel alium seu alios, quos ad hoc duxerimus deputandos, de omnibus fructibus, redditibus, & proventibus ecclesiasticis dictarum personarum ecclesiasticarum, sæcularium, regularium, exemptarum & non exemptarum, in dictis regno & comitatu consistentium; videlicet ecclesiarum, monasteriorum, & beneficiorum quæ habent & obtinent in regno & comitatu prædictis, secundum modum & morem ac consuetudinem in exactione & collectione hujusmodi hactenus observatos, quolibet anno dicti triennii in subscriptis terminis leveris, & etiam exigaris decimam supradictam. Siquidem solutionis medietatis decimæ semianni terminum primum fore statuimus, festum Nativitatis Dominicæ primo venturum; secundum vero terminum, festum Pentecostes, dictum Nativitatis Dominicæ proxime secuturum: in aliis duobus annis sequentibus, circa solutionem hujusmodi decimæ prædictis terminis observandis. Ad solutionem vero ejusdem decimæ, quoscunque exemptos & non exemptos, ipsius decimæ debitores in dictis regno & comitatu consistentes, per censuram ecclesiasticam, ac etiam per sequestrationem fructuum, reddituum, & proventuum ecclesiasticorum suorum, consistentium in eisdem regno & comitatu, ut præmittitur, si expedire videritis, appellatione postposita, compellendo. a Itaque quod ad fructus, redditus & proventus alios eorumdem extra regnum comitatumque prædicta consistentes, hujusmodi compulsionis officium nullatenus extendatis: nec ad exactionem hujusmodi faciendam in aliquo casu per vos, vel alium seu alios, invocetis auxilium brachii sæcularis: nisi prædictorum non solventium contumacia exigente, aliud circa hoc per Sedem eamdem fuerit ordinatum. Et ne de moneta, in qua prædictæ decimæ solutio fiet & fieri debet, valeat hæsitari; & ut vitentur gravamina, quæ propter hoc viris ecclesiasticis interdum consueverunt inferri: volumus quod per vos & singulos vestrum, & alios subcollectores vestros, ipsa decima ad monetam currentem communiter levetur, ac etiam exigatur, juxta constitutionem super hæc editam in concilio Viennensi: ita quod prætextu alicujus concambii, debitores & solutores dictæ decimæ non graventur. Illam tamen eamdemque monetam, quam recipietis, vel recipi facietis, dicto regi, seu certo nuncio teneamini assignare. Hujusmodi decimam exigetis, & exigi facietis secundum taxationem hactenus factam in civitatibus, diœcesibus, atque locis regni, & comitatibus prædictorum. Ubi nulla hujusmodi certa taxatio fuerit, secundum consuetudinem in exactione & collectione dictæ decimæ faciatis; absque aliquo onere expensarum eorum, a quibus hujusmodi eorum defectu expensas fieri oporteret: ad quarum restitutionem eos teneri volumus & adstringi. Quodque circa hanc constitutionem ejusdem Viennensis concilii observantes, & calices, libros, & alia ornamenta ecclesiarum, divinis officiis deputata, ex causa pignoris vel distractionis capere, recipere, distrahere, seu quomodolibet occupare, per vos vel alios minime præsumetis. Non obstantibus quibuscunque privilegiis, indulgentiis, vel gratiis, eisdem personis ecclesiasticis, vel earum alicui, aut dignitatibus seu ordinibus earumdem, & specialiter Cisterciensis, Præmonstratensis, Cluniacensis, Cartusiensis, Grandimontensis, vel eorum universitatibus aut personis singularibus, sub quacunque verborum forma vel expressione ab eadem sede concessis: etiam si contineatur in eis, quod de ipsorum totis tenoribus seruatim ac de verbo ad verbum plenam & expressam seu explicitam, quamcunque in nostris litteris fieri oporteat, mentionem; & qualibet alia ipsius sedis indulgentia generali vel speciali, cujuscunque tenoris, formæ, vel expressionis existat: per quam de verbo ad verbum præsentibus non inserram, aut nominatim & singulariter non expressam, effectus earum non impediri valeat quomodolibet, vel differri. Volumus insuper, quod vos & quilibet vestrum, omnium reddituum & proventuum ecclesiasticorum vestrorum decimam a vobismetipsos fideliter & integre exigatis: ita quod nullus vestrum circa hoc sibi indulgeat, sed secum in hac parte procedat, ac si tali officio in extraneo fungeretur: sic quod unusquisque vestrum in scriptis redigi faciat, quidquid prædicta decima de proventibus suis ecclesiasticis exegerit a seipso. Exactionem vero hujusmodi juxta taxationem decimæ, sicut eam consueviistis hactenus solvere de dictis vestris proventibus, facietis: alioquin in exactione hujusmodi servabitis consuetudinem hactenus in similibus solitam observari: ac nihilominus in personas illorum ex vobis, vel vicariorum vestrorum, & aliorum quorumcunque, qui de mandato nostro ad collectionem exactionemque hujusmodi fuerint deputati, quique defecerint in solutione dictæ decimæ in terminis supradictis; vel in collectione & exactione hujusmodi, fraudem forsitan vel malitiam adhibuerint; excommunicationis sententiam auctoritate præsentium promulgamus: a qua post satisfactionem debitam, per aliquem ex vicinioribus episcopis, excommunicationis sententia non ligatum, gratiam & communionem apostolicæ sedis habentem, facta fide de satisfactione hujusmodi, possint absolutionis beneficium obtinere. Datum Avinione, Kalendis Junii, pontificatus nostri anno nono. *Anno Christi 1317.*

a Pour, ita quod.

VI. AD EPISCOPUM PRAGENSEM.

De processu Joannis Papæ contra Ludovicum regem Romanorum.

Joannes episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri episcopo Pragensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

AD obviandum damnandis Ludovici olim Bavariæ ducis, excommunicati hæretici & schismatici, ausibus, & fidelium partium Alemanniæ periculis imminentibus occurrendum, pridem certum processum de fratrum nostrorum consilio, præsente multitudine copiosa fidelium, habuimus: cujus tenor sequitur in hæc verba:

Bulla Joannis Papæ XX. contra Ludovicum Imperatorem.

Joannes episcopus servus servorum Dei, ad certitudinem præsentium, & memoriam futurorum.

DUdum perversis & damnandis Ludovici olim Bavariæ ducis, & discorditer in regem Romanorum, sicut dicebatur, electi, conatibus, quem adeo ambitio cæca succenderat, quod ejus electione per sanctam Romanam ecclesiam (ad quam cujuscunque in regem Romanorum electi, & electionis de ipso factæ, approbatio & admissio, vel reprobatio vel repulsio pertinere dinoscitur) non admissa, nec ejus approbata persona, nomen & titulum regium usurpare præsumpsit temere, seque immiscere administrationi regni & imperii, ac hæreticis & rebellibus favorem,

auxilium, & conſilium, contra ſanctam eccleſiam impertiri, volentes remediis ſalubribus obviare: eumdem Ludovicum per noſtrum edictum publicum, ad ipſum tutus nequaquam pateret acceſſus; ſub virtute obedientiæ, ac excommunicationis pœna, de fratrum noſtrorum conſilio monuimus, ut a præmiſſis intra certum ſibi tunc præfixum terminum omnino deſiſteret; adminiſtrationem eamdem, quouſque per eccleſiam ipſam approbatus & admiſſus exiſteret; nullatenus reſumpturus, ſed revocaturus penitus, prout eſſet ſibi poſſibile, cum effectu, quæcumque de facto fuerant per ipſum in contrarium attentata: univerſis prælatis, & aliis quibuſcumque perſonis eccleſiaſticis & ſæcularibus, necnon communitatibus & univerſitatibus, ſub magnis pœnis ſpiritualibus, & temporalibus, diſtrictius nihilominus injungendo, ut eidem Ludovico nullatenus circa præmiſſa parerent vel intenderent quoquo modo; nec eidem præſtarent auxilium, conſilium ſuper his, vel favorem: non obſtantibus fidelitatibus, aut aliis quibuſvis juramentis eidem præſtitis, aut obligationibus, colligationibus, confœderationibus, ſocietatibus, & pactionibus, ſub quacumque forma vel expreſſione verborum cum ipſo initis; etiamſi eſſent juramentis vel adjectione pœnarum vallatæ: quæ omnia nulla, caſſa & irrita eſſe de fratrum eorumdem conſilio declaravimus; quatenus de facto proceſſerant, nulla, caſſa, & irrita duximus declaranda. Et quia prædictus Ludovicus, hujuſmodi & aliis diverſis monitionibus, mandatis, & præceptis noſtris parere contempſit, damnabiliter deteriora (tamquam datus in ſenſum reprobum) jugiter committendo, primo excommunicationis ſententia innodatus exſtitit, ac ſubſequenter culpis ipſius excreſcentibus, contumaciis ejus adauctis, jure privatus, ſi quod ſibi ex electione prædicta fuerat ad regnum vel imperium quomodolibet acquiſitum. Deinde vero eo exceſſus exceſſibus cumulante, ducatu Bavariæ, ac omnibus privilegiis, tam apoſtolicis, quam imperialibus, ac bonis & feudis omnibus, quæ ab eadem Romana vel quibuſvis aliis eccleſiis, aut imperio obtinebat, per diverſos proceſſus noſtros diverſis temporibus habitos, de fratrum eorumdem conſilio, juſto judicio nudatus exſtitit & privatus. Et demum, quia Pharaonis imitatus duritiam, & contemnens omnem ſanctæ matris eccleſiæ diſciplinam, nulla correctionis oſtendit indicia, ſed potius hæreticis & hæreticalibus intendens dogmatibus; ac hæreticos quos in ſuum admiſit conſortium, eorumque hæreſes & errores defendendo, ſe oſtendit hæreticum manifeſte: debitis ſervatis ſolemnitatibus, primo fautor hereticorum declaratus, & ſubſequenter de crimine hæreſis fuit ſententialiter & publice per nos de ipſorum fratrum conſilio condemnatus. Poſtmodum vero idem Ludovicus præmiſſis exceſſibus & criminibus deteſtabilibus non contentus, ſed tamquam obſtinatus in malum, & velut demerſus in deſperationis laqueum, continue conatus ſuos dirigens ad pejora, imperialis ſolium dignitatis de facto, non ſine magna inſania & temeritate damnabili, uſurpare præſumpſit; ſe ad illud per illos quibus non competebat, faciens, ac ſi jus ſibi competeret, coronari: & ad offendendum eccleſiam ſanctam Dei, ejuſque fideles & devotos, in Italiæ partibus, (in quibus auſu nefando, contra prohibitionem remanſit eccleſiæ) nihilominus ſe attingens, nonnullas civitates & loca partium prædictarum, quæ ſibi non adhæſerant, devaſtavit horribiliter & immaniter: ac nonnulla ex ipſis ad tantam inopiæ & paupertatis egeſtatem deduxit, quod etiam per tractum longiſſimi temporis adſicere non potuerunt ut reſurgant. Jura inſuper & bona imperii dilacerando continue, devotos & fideles eccleſiæ perſequendo crudeliter, & quantum in eo fuit, de illis partibus effugando; & demum nequitiæ ſuæ virus concepeum evomens, ad ſubvertendum prorſus fidem catholicam, & ſcindendum Dominicam inconſutilem tunicam, in divinæ majeſtatis opprobrium, totiuſque cœtus fidelium ſcandalum, periculum & contemptum, exſecrandis factionibus velut membrum ſatanæ ſe diſponens; aſſociatis ſibi quibuſdam ſuis nequam complicibus, Petrum de Corvaria, virum utique ſcandaloſum & perfidum; (qui olim dimiſſa uxore ſua legitima, cui pluribus annis tam in lectulo, quam in menſa cohabitaverat, fratrum Minorum aſſumens, præter uxoris ejuſdem conſenſum, habitum, & pro fratre Minore ſe gerens; quique Miniſtro ſuo provinciali Romano inobediens, per ipſum fuit pronunciatus in excommunicationis incidiſſe ſententiam, mancipandus carceri:) in antipapam Aſſumpſit; procurans quod idem Petrus ſic deluſorie & damnabiliter in Antipapam aſſumptus, pſeudocardinales & notarios, ac officiales alios juxta morem quem ſervat Romana curia, conſtitueret; aliaque nonnulla præſumeret cunctis catholicis deteſtanda. Synagogam autem hujuſmodi, diebus congregatam aliquibus, virtutum Dominus miſericorditer ſubito diſſipavit. Nos qui omnia per eoſdem Ludovicum & Petrum attentata circa præmiſſa, vel præmiſſorum occaſionem, vel eorumdem aliqua, de fratrum eorumdem conſilio, nulla, caſſa, & irrita merito duximus declaranda: præfatum Ludovicum tam ex prædictis, quam aliis diverſis capitulis, multis reſperſum hæreſibus, tamquam hæreticum & ſchiſmaticum manifeſtum, de hæreſi & ſchiſmate, de fratrum ipſorum conſilio nihilominus condemnantes: adverſus eum pœnas infligendo varias, & etiam declarando ipſum incurriſſe inflictas, & comminata; ſicut in diverſis proceſſibus noſtris ſupradictis, de prædictorum fratrum conſilio ſolemniter habitis, plenius continetur. Sane quod fide digna multorum relatio ad noſtrum noviter deduxit auditum, quod idem Ludovicus, nondum in eo igne avaritiæ & ambitionis extincto, ſed potius flatu diabolico inflammatus, ad civitatem contulit Tridentinam; ubi ſuis complicibus convocatis, ſatagit ordinare, quod ſicut in partibus Italiæ ſupradictis jura uſurpavit imperii, fideles turbavit, eorumque devoravit ſubſtantias, & conſumpſit; ſic & in Alemanniæ partibus damnandum ſuum in hac parte deſiderium valeat adimplere, ac varios officiales vel miniſtros ad eaſdem partes Alemanniæ diſpoſuit propter hoc deſtinare: nos tantis malis & periculis, juſtis obviare remediis cupientes, præfatum Ludovicum per hoc edictum noſtrum publicum, cum ad eum pro faciendis ſibi monitionibus & inhibitionibus hujuſmodi non ſit tutus acceſſus, moraque pericula varia comminetur, præſente hac multitudine copioſa fidelium monemus, & eidem ſub excommunicationis pœna, necnon ſub pœnis aliis tam ſpiritualibus, quam temporalibus in eumdem inflictis hactenus, quas pro repetitis haberi volumus; quibuſcumque ipſum ſubjacere decrevimus, ſi contrarium fecerit, ipſo facto; inhibemus & mandamus expreſſe, ne ultrius de adminiſtratione regni Romani vel imperii ſe quomodolibet intromittat, nec ſe regem vel Imperatorem nominet, nec ab aliis faciat, quantum in eo fuerit, nominari; nec ſub nomine hujuſmodi vel alio quocumque, pro dictorum

rum

» rum regni & imperii negotiis, ad Alemanniæ vel
» aliquas partes alias, aliquem vel aliquos deſtinare
» præſumat; nec vicariatus, vel alia quæcumque offi-
» cia, quibuſvis nominibus nuncupentur, concedat,
» ſeu committat alicui vel aliquibus; nec etiam in il-
» lis partibus vel aliis jura vel bona regni vel imperii
» quomodolibet occupet vel pertractet, fideleſque
» non turbet eccleſiæ & imperii, aut moleſtet. Uni-
» verſis nihilominus & ſingulis prælatis & perſonis
» eccleſiaſticis, ſæcularibus & regularibus, cujuſcum-
» que præeminentiæ, dignitatis, ordinis, ſtatus vel
» conditionis exiſtant, etiamſi patriarchali, pontifi-
» cali, aut majori ſeu inferiori præfulgeant dignitate;
» necnon regibus, ducibus, principibus, marchioni-
» bus, comitibus, baronibus, nobilibus, poteſtaribus,
» capitaneis, rectoribus, & aliis dominis temporali-
» bus, aliiſque perſonis ſingularibus quibuſcumque;
» ac communitatibus, univerſitatibus, civitatibus, ca-
» ſtris, opidis, villis, & locis; ſub excommunicatio-
» nis in perſonas ſingulares, & interdicti in terras,
» civitates, caſtra, oppida, & loca ipſorum, ac uni-
» verſitates, communitates & collegia; necnon pri-
» varionis dignitatum, perſonarum, officiorum & be-
» neficiorum eccleſiaſticorum dictorum prælatorum
» & perſonarum eccleſiaſticarum; ac tam illorum,
» quam aliquorum quorumcumque privilegiorum
» apoſtolicorum & imperialium, feudorum, bono-
» rum, honorum, officiorum, quæ a Romana vel ec-
» cleſiis aliis, ſeu imperio obtinet; ac libertatum &
» immunitatum quarumlibet pœnis; inhibemus di-
» ſtrictius, & mandamus, ne vicariatus, vel quod-
» cumque aliud officium, vel adminiſtrationem hu-
» juſmodi, quocumque nomine nuncupetur, recí-
» piant ab eodem, vel alio, ſeu aliis, ejus auctorita-
» te vel nomine, vel mandato. Et ſi forſan officium
» vel adminiſtrationem hujuſmodi receperunt, ſta-
» tim illud vel illam, poſtquam præſens proceſſus
» ad eorum notitiam pervenerit, vel per eos ſtetcrit,
» quo minus pervenire potuerit, dimittere non poſt-
» ponant, illud vel illam nullatenus ulterius reſum-
» pturi: neve præfato Ludovico aut complicibus,
» fautoribus, vicariis, miniſtris vel officialibus ejuſ-
» dem, quomodocumque nuncupentur, pareant in
» aliquo, vel intendant; nec eos, vel aliquem ipſo-
» rum recipiant vel admittant; aut de juribus & pro-
» ventibus quibuſcumque ad regnum Romanum vel
» imperium ſpectantibus reſpondere, vel alias eis im-
» pendere auxilium, conſilium, vel favorem, directe,
» vel indirecte, publice vel occulte, præſumant. Alio-
» quin perſonas ſingulares quaſcumque, eccleſiaſticas
» & ſæculares, cujuſcumque ſint præeminentiæ, con-
» ditionis & ſtatus, eccleſiaſtici vel mundani, excom-
» municationis; terras vero, civitates, caſtra, oppi-
» da, & loca, necnon univerſitates, communitates &
» collegia, quæ contra inhibitionem & mandatum no-
» ſtrum hujuſmodi aliquid facere vel attentare te-
» mere præſumpſerint, interdicti ſententias, quas ex-
» nunc proferimus; necnon perſonas eccleſiaſticas,
» (præter patriarchas, archiepiſcopos & epiſcopos)
» privationis omnium dignitatum, perſonatuum, &
» aliorum beneficiorum ſuorum eccleſiaſticorum, cum
» cura vel ſine cura, & inhabilitationis pœnam ad
» ea & ſimilia in poſterum obtinenda, incurrere volu-
» mus ipſo facto: ad privationem dignitatum & præ-
» laturarum dictorum patriarcharum, archiepiſcopo-
» rum & epiſcoporum, ac inhibitionem ad ea & ſi-
» milia obtinenda, necnon (nec) privilegiorum quo-
» rumcumque Apoſtolicorum & Imperialium, ac feu-
» dorum, bonorum, libertatum, quæ ipſi & quicum-
» que alii clerici vel laïci, a Romana, vel quibuſvis

A aliis eccleſiis, ſeu imperio, quomodolibet obtinent, ac libertatum & immunitatum, tam contra ipſas, quam alias quaſcumque perſonas eccleſiaſticas & ſæculares, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtant, & alias ſpirituales & temporales pœnas & ſententias, de quibus nobis videbitur, inſligendas ſeu inflictas, declarandas juxta delictum, contumaciam & exceſſum cujuſlibet, ſi quando & quoties opportunum cognoverimus, communiter vel diviſim, abſque monitione & citatione alia nos proceſſuros apertius prædicantes. Non obſtantibus fidelitatis, & quibuſvis aliis juramentis, per quæ ipſi, vel eorum aliqui, dicto Ludovico ſeſe quomodolibet adſtrinxiſſent; ac confederationibus, ſocietatibus, & ligis cum eodem, ſeu alio vel aliis, nomine ſuo, vel mandato per quaſcumque perſonas ſingulares, eccleſiaſticas vel ſæculares, aut communitates ſeu univerſitates, collegia, contractis ſeu initis ſub quacumque forma ſeu expreſſione verborum; etiamſi pœnarum adjectionibus, aut juramentorum præſtationibus, vel quacumque alia firmitate vallatæ fuiſſent; utpote in Dei contumeliam, contra bonum pacis, ac in derogationem honoris & ſtatus ſanctæ matris eccleſiæ, & in præjudicium reipublicæ, animarumque periculum, cum hæretico excommunicato præſumptas temere: quæ omnia per proceſſus noſtros alias nulla, caſſa, & irrita declaravimus, & adhuc etiam declaramus; & quatenus de facto proceſſerunt, caſſavimus, annullavimus, & irritavimus; & nunc ex ſuperabundanti caſſamus, annullamus & irritamus, etiamſi poſt dictos proceſſus aliqua talia fuerint attentata: juramenta diſſolventes hujuſmodi, & pœnas omnes & ſingulas, ſuper prædictis vel ea tangentibus adjectas quomodolibet, relaxantes de plenitudine poteſtatis. Volumus autem, & auctoritate apoſtolica nihilominus decernentes, quod proceſſus noſter hujuſmodi, præfatum Ludovicum, & alios quos tangere dinoſcitur, apprehendat & arcter, ac ſi eiſdem perſonaliter & ſingulariter publicatus & intimatus ſolemniter exſtitiſſet: conſtitutione quacumque contraria per prædeceſſores noſtros Romanos pontifices edita, non obſtante. Ut autem proceſſus noſter hujuſmodi, & omnia in eodem contenta, ad ejuſdem Ludovici, & aliorum quorum intereſt, communem notitiam deducantur: chartas ſive membranas, proceſſum continentes eumdem, in eodem, Avinione appendi vel affigi oſtiis ſeu ſuperliminaribus faciemus; quæ proceſſum ipſum ſuo quaſi ſonoro præconio & patulo judicio publicabunt; ut idem Ludovicus, & alii quos proceſſus ipſe contingit, nullam poſſint excuſationem prætendere, quod ad eos non pervenerit, vel quod ignorarint eumdem: cum non ſit verisimile, remanere quoad ipſos incognitum vel occultum, quod tam patenter omnibus publicatur. Datum Avinione, quinto Kalendas Februarii, pontificatus noſtri anno XIV. Volentes itaque dictum proceſſum & contenta in eo (ut plenius innoteſcant partium earumdem fidelibus; ac ipſi, ne per eumdem Ludovicum, ſuoſque ſequaces, complices, & miniſtros, inficiantur, decipiantur, aut opprimantur, ſeu pœnis & ſententiis per proceſſum ipſum inflictis & comminatis involvantur, ſibi providere valeant cautius, & ne prætendere ſuper his valeant ignorantiam) in eiſdem partibus ſolemniter publicari: fraternitati tuæ per apoſtolica ſcripta in virtute obedientiæ diſtrictius injungendo mandamus, quatenus per te vel alium, ſeu alios religioſos & ſæculares, de quibus tibi videbitur, proceſſum eumdem, & omnia, & ſingula quæ continentur in

co, in locis & eccleſiis earum civitatibus & diœceſeos, de quibus expedire videris, eis expoſitis in vulgari, nihilominus ut clarius intelligantur, publicare ſolemniter; ipſumque Ludovicum excommunicatum, hæreticum & ſchiſmaticum, ſingulis diebus feſtivis & Dominicis publice ſtudeas nunciare: nos de publicatione hujuſmodi, per inſtrumenta publica, principium & finem præſentium continentia, redditurus quantocius poteris nihilominus certiores. Datum Avinione, tertio Kalendas Februarii, pontificatus noſtri anno XIV.

Anno Chriſti 1321.

VIII. Ad archiepis. Bituricensem, & alios Galliæ epiſcopos.

Super negotio epiſcopi Catalaunenſis.

Joannes epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiſcopo Bituricenſi, & Laudunenſi, Ambianenſi, & Mimatenſi epiſcopis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

Nunc primum edita, ex apographo C. Ludovici fa ubi a facto Carolo, Ord. Carmelit. quod oſt in Bibliotheca C. Regis Parisienſis, Societatis Jesu.

PErducto pridem ad noſtrum auditum, quod per venerabilem fratrem archiepiſcopum Remenſem ac provinciale concilium ad hoc ſpecialiter congregatos, ſuper nonnullis articulis enormia & deteſtabilia ſcelera & facinora continentibus, edocenda contra venerabilem fratrem noſtrum Catalaunenſem epiſcopum, ejuſdem archiepiſcopi ſuffraganeum, dudum exhibitis, ipſius epiſcopi detenta perſona, proceſſus exſtiterat inchoatus. Nos quia idem archiepiſcopus, ſuis & eccleſiæ ſibi commiſſæ agendis implicitus, & nihilominus aliis, ut ponebatur, perſonalibus excuſationibus præpeditus, dicti proceſſus perfectioni nequiebat intendere: vobis, fratres Ambianenſis & Mimatenſis epiſcopi, necnon venerabilibus fratribus noſtris Cameracenſi & Attrebatenſi epiſcopis, per alias noſtras certi tenoris litteras duximus committendum; ut vos vel tres ex vobis, dicto proceſſu in eo ſtatu reſumpto, in quo illum archiepiſcopus & concilium præfati dimiſerant, ſuppleretis quidquid foret & videretis ſupplendum; in illo inquiſituri contra dictum epiſcopum, ſuper ſceleribus & facinoribus antedictis, & aliis, de quibus advertus eum publica laboraret infamia, prout juſtum eſſet ex officio, ſummarie & de plano, ſine ſtrepitu judicii & figura; ac quidquid per inquiſitionem prædictam vos inde repetire contingeret, vel alias rotum proceſſum, & inquiſitionis negotium ſufficienter inſtructum, ad ſedem Apoſtolicam remiſſuri. Verum quoniam, ſicut audivimus, propter abſentiam & occupationes alias prædictorum Cameracenſis & Attrebatenſis epiſcoporum collegarum veſtrorum; vos Ambianenſis & Mimatenſis epiſcopi, non potuiſtis ad præmiſſa procedere: nos attendentes, civili non eſſe conſonum rationi, ut idem Catalaunenſis epiſcopus per detentionem perſonalem diutius affligatur; cum id innocentibus miſerum, & noxiis cenſeatur non ſatis eſſe ſeverum: & proinde negotium volentes hujuſmodi per vos archiepiſcopum & epiſcopos, aut duos ex vobis, nulla ſuper hoc ad Sedem prædictam facienda remiſſione, juſtitia mediante, decidi; ut vel epiſcopum ipſum juxta exigentiam commiſſorum plectatis pœna canonica, ſi erit inde culpabilis; aut debite abſolvatis eumdem, & plenarie libereris, ſi a culpa reperiatur immunis: Fraternitati veſtræ, de qua plenam in Domino fiduciam obtinemus, per Apoſtolica ſcripta committimus, & mandamus, quatenus vos vel duo ex vobis, dicto proceſſu in eo ſtatu reſumpto, in quo illum archiepiſcopus & concilium antefati dimiſerant, ſupplicatis quidquid ſupplendum videritis in eodem. Et nihilominus ſuper ſceleribus prædictis & facinoribus, ac aliis de quibus adverſus epiſcopum ipſum publica laboravit infamia, ſummarie & de plano, ſine ſtrepitu & figura judicii, ex officio, prout juſtum fuerit, inquirentes diligentius veritatem; ad abſolutionem debitam, ac plenam liberationem illius, aut condemnationem aut punitionem canonicam, juxta inquiſitionis merita, cum maturitate debita, juſte & debite, auctoritate Apoſtolica, procedatis. Teſtes autem, ſi ſe odio, gratia, vel timore ſubtraxerint; per cenſuram eccleſiaſticam, appellatione ceſſante, cogatis veritati teſtimonium perhibere. Et quia, lite pendente, non debet bonis epiſcopalibus idem epiſcopus omnino carere; volumus & mandamus, ut vos, vel duo ex vobis eidem epiſcopo interim faciatis, pro ſuis neceſſitatibus, de bonis provideri prædictis; aliquam ſeu aliquas fideles deputaturi perſonas, quæ bona ipſa recipiant, & de illis ſibi proviſionem faciant competentem, reſiduum pro illo vel ſucceſſore ſuo integre ac fideliter ſervaturi. Ne autem negotium ipſum, quod expediri cum celeritate debita cupimus, diutius impediri vel differri contingat; volumus atque decernimus, ut quæcumque per duos ex vobis inceptа fuerint in præmiſſis omnibus & ſingulis, alii duo reſumere ac proſequi valeant & finire; & quandocumque, ac quotieſcumque duos vel unum ex vobis impediri contiget, reliqui duo vel unus in illorum vel illius locum ſint & cenſeantur, auctoritate præſentium ſurrogata, & in cepris, & non inceptis, ut præmittitur, prævia ratione, procedant. Datum Avinione, XII. Kalend. Aprilis, pontificatus noſtri anno ſecundo.

Anno Chriſti 1321.

Multas hic addere Joannis epiſtolas liceret, quæ ab Odor. Raynaldo & aliis aſſeruntur: nos ſi ſuperſedendum huic curæ duximus jam inde ab Innocent. III. Verum Regeſtum ipſius partitionem, cum in manibus noſtris ſit, hic edendam, nec ſine fructu & eruditorum approbatione, duximus.

Adnotatio P. Gabrielis Celeſtini, Societatis Jesu.

DIVISIO REGISTRI JOANNIS XX. in quinque partes.

Rubricæ primæ partis cum principio cujuſque proceſſus.

I. UNiverſis Chriſti fidelibus. Canonizatio beati Ludovici confeſſoris, olim epiſcopi Tolosani. *Sol oriens mundo*, &c.

II. Venerabilibus fratribus patriarchis, &c. Canonizatio beati Thomæ confeſſoris, olim epiſcopi Herfordenſis. *Unigenitus Filius*, &c.

Rubricæ ſecundæ partis cum principio cujuſque proceſſus.

I. Ad perpetuam rei memoriam. Conſtitutio rataționis litterarum apoſtolicarum. *Cum ad ſacroſancta*, &c.

II. Ad perpetuam rei memoriam. Diviſio epiſcopatus Toloſani. *Salvator noſter*, &c.

III. Ad perpetuam rei memoriam. Proceſſus contra eos qui impugnarent diviſionem epiſcopatus Toloſani. *Nuper ex certis cauſis*, &c.

IV. Ad perpetuam rei memoriam. Revocantur bona alienata de menſa quondam epiſcopatus Toloſani. *Romana mater eccleſia*, &c.

V. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio archiepiſcopatus Toloſani. *Cum illius, cujus*, &c.

VI. Ad perpetuam rei memoriam. Cassantur privilegia seu staruta quæcumque, quæ in posterum derogarent divisioni Tolosanæ diœcesis. *Cum ex nove*, &c.

VII. Ad perpetuam rei memoriam. Erectio in cathedrales, Vaurensis & Mirapicensis ecclesiarum. *Salvator noster*, &c.

VIII. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio diœcesis Mirapicensis. *Cum illius, cujus*, &c.

IX. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio diœcesis Vaurensis. *Cum illius, cujus*, &c.

X. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio capituli ecclesiæ Vaurensis. *Sedes apostolica*, &c.

XI. Ad perpetuam rei memoriam. Assignatio facta de bonis episcopatus quondam Tolosani, ecclesiæ Appamiarum. *Dudum ad ecclesiam*, &c.

XII. Ad perpetuam rei memoriam. Erectio monasterii de Montealbano. *Nuper ex certis*, &c.

XIII. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio episcopatus Montisalbani. *Cum illius, cujus*, &c.

XIV. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio episcopatus Rivensis. *Cum illius, cujus*, &c.

XV. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio episcopi & diœcesis Lumberiensis. *Cum illius*, &c.

XVI. Ad perpetuam rei memoriam. Revocatio erectionis ecclesiæ Limosiensis, & erectio villarum Electensis, & sancti Pontii Thomeriarum, in civitates, & ecclesiarum earum cathedrales. *Alma mater ecclesia*, &c.

XVII. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio episcopatus & diœcesis sancti Pontii Thomeriarum. *Cum illius*, &c.

XVIII. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio episcopatus & diœcesis Electensis. *Cum illius, cujus*, &c.

XIX. Ad perpetuam rei memoriam. Erectio ecclesiæ sancti Pauli de Fenolhodesio, & collegiatam. *Inter cetera*, &c.

XX. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio collegiatæ ecclesiæ sancti Stephani de Tesconc. *Inter cetera*, &c.

XXI. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinario collegiatæ ecclesiæ Castrinovi de Arrio. *Inter cetera*, &c.

XXII. Ad perpetuam rei memoriam.. Ordinatio collegiatæ ecclesiæ de Insula Jordani. *Inter cetera*, &c.

XXIII. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio collegiatæ ecclesiæ de sancto Felice. *Inter cetera*, &c.

XXIV. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio capituli ecclesiæ Mirapicensis. *Sedes Apostolica*, &c.

XXV. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio capituli ecclesiæ Lumberiensis. *Sedes Apostolica*, &c.

XXVI. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio capituli ecclesiæ Rivensis. *Sedes Apostolica*, &c.

XXVII. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio collegiatæ ecclesiæ sancti Vincentii Montis Regalis. *Sedes Apostolica*, &c.

XXVIII. Ad perpetuam rei memoriam. Divisio episcoparus Albiensis in duas diœceses, & erectio villæ Castrensis in civitatem. *Salvator noster*, &c.

XXIX. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio episcoparus Castrensis. *Dudum*, &c.

XXX. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio ecclesiæ de Burlatio. *Inter cetera*, &c.

XXXI. Ad perpetuam rei memoriam. Assignatio & deputatio reddituum ecclesiæ Castrensis in cathedralem erectæ. *Cum illius, cujus*, &c.

XXXII. Ad perpetuam rei memoriam. Divisio episcopatus Ruthenensis, & erectio civitatis Vabrensis, & ipsius villæ in civitatem. *Salvator noster*, &c.

XXXIII. Ad perpetuam rei memoriam. Assignatio reddituum, & limitatio episcopatuum Ruthenensis & Vabrensis. *Dudum considerantes*, &c.

XXXIV. Ad perpetuam rei memoriam. Divisio episcoparus Claromontensis in duas diœceses. *Salvator noster*, &c.

XXXV. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio facta de episcopatu sancti Flori ab episcopatu Claromontensi. *Dudum*, &c.

XXXVI. Ad perpetuam rei memoriam. Assignatio facta de ecclesiis & juribus episcopatus Claromontensis episcopatui sancti Flori. *Dudum c nsiderantes*, &c.

XXXVII. Ad perpetuam rei memoriam. Divisio episcoparus Agennensis, & erectio villæ Condomiensis in civitatem. *Salvator noster*, &c.

XXXVIII. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio episcoparus Condomiensis ab episcoparu Agennensi. *Dudum considerantes*, &c.

XXXIX. Ad perpetuam rei memoriam. Divisio episcoparus Petragoricensis.

XL. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio episcopatus Sarlatensis. *Dudum considerantes*, &c.

XLI. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio capituli ecclesiæ collegiatæ ex Capdioto, diœcesis Sarlatensis. *Inter cetera*, &c.

XLII. Ad perpetuam rei memoriam. Divisio episcopatus Lemovicensis, & erectio civitatis Tutelensis. *Salvator noster*, &c.

XLIII. Ad perpetuam rei memoriam. Limitatio episcoparuum Lemovicensis & Tutelensis. *Dudum considerantes*, &c.

XLIV. Ad perpetuam rei memoriam. Divisio episcoparus Pictavensis, & erectio civitatum Malleacensis & Lucionensis; ac limitatio diœcesum ipsarum. *Salvator noster*, &c.

XLV. Ad perpetuam rei memoriam. Erectio ecclesiæ Cæsaraugustanæ in metropolitanam. *Romanus Pontifex*, &c.

XLVI. Ad perpetuam rei memoriam. Erectio civitatis ..... in metropolitanam, & provisio de fratre Francisco de Perusio, & ordinatio sex suffraganeorum. *Redemptor noster*, &c.

XLVII. Ad perpetuam rei memoriam. Declaratio, quod propter erectiones episcoparuum novorum, impetrantibus justitiam aut gratiam, nullum præjudicium generetur. *Sedes Apostolica*, &c.

XLVIII. Ad perpetuam rei memoriam. Constitutio suscepti regiminis. *Suscepti*, &c.

XLIX. Ad perpetuam rei memoriam. Constitutio *exsecrabilis* super pluralitate beneficiorum. *Exsecrabilis*, &c.

L. Ad perpetuam rei memoriam. Compositio facta inter regem Arragonensem, & hospitale sancti Joannis Hierosolymitani, super quibusdam terris regni sui; & ordinatio monasterii de Montesia, Valentinæ diœcesis, ordinis Calatravensis. *Ad fructus uberes*, &c.

LI. Ad perpetuam rei memoriam. Compositio inter Regem Arragoniæ, & hospitale sancti Joannis Hierosolymitani super facto Magistri ordi-

nis de Calatrava; & ordinatio monaſterii de Monteſia. *Pia matris eccleſia cura*, &c.

LII. Ad perpetuam rei memoriam. Declaratio regulæ ordinis Fratrum Minorum. *Quorundam exigit*, &c.

LIII. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio monaſterii, & totius ordinis Grandimontenſis. *Exigente debito*, &c.

LIV. Ad perpetuam rei memoriam. Ædificatio capellæ novæ in caſtro Bitaride, Avinionenſis diœceſis. *Exultantes*, &c.

LV. Ad perpetuam rei memoriam. Proviſio dotis dictæ capellæ. *Exultantes*, &c.

Rubricæ tertiæ partis, cum principio cujuſque proceſſus.

I. Ad perpetuam rei memoriam. Treugæ inter Regem Robertum, & Comitem Sabaudiæ, & quoſdam alios. *Etſi ad pacis*, &c.

II. Committitur judicibus, quod notificent dictas treugas. *Etſi ad pacis*, &c.

III. Ad perpetuam rei memoriam. Treugæ inter Regem Angliæ, & Robertum de Brus, pro Rege Scotiæ ſe gerentem. *Vocatis*, &c.

IV. Ad futuram rei memoriam. Indictio treugarum inter Regem Franciæ & Comitem Flandriæ. *Conſiderantes attentius*, &c.

V. Mandatur exſecutoribus, quod notificent ſeu publicent dictas treugas. *Conſiderantes*, &c.

VI. Ad futuram rei memoriam. Alia indictio treugarum inter Regem Franciæ & Comitem Flandriæ. *Conſiderantes*, &c.

VII. Mandatur exſecutoribus, quod notificent ſeu publicent dictas treugas. *Conſiderantes*, &c.

VIII. Ad futuram rei memoriam. Indictio treugarum inter Comitem Armaniaci & Comitiſſam Fuxenſem. *Illius, cujus in pace*, &c.

IX. Mandatur exſecutoribus, quod notificent ſeu publicent ipſas treugas. *Illius*, &c.

X. Ad futuram rei memoriam. Prorogatio treugarum inter Comitem Armaniaci, & Comitiſſam Fuxenſem. *Ad noſtrum pridem*, &c.

XI. Exſecutoribus mandatur, quod notificent ſeu publicent dictam prorogationem treugarum.

XII. Ad futuram rei memoriam. Indictio treugarum inter Guichardum dominum de Belloloco, & Henricum dominum de Antigueſo, & quoſdam alios. *Etſi ad omnes*, &c.

XIII. Mandatur exſecutoribus, quod notificent ſeu publicent dictas treugas. *Etſi*, &c.

XIV. Ad futuram rei memoriam. Indictio treugarum inter Robertum Siciliæ, & Fredericum Trinacriæ reges. *Dudum inter cariſſimos*, &c.

XV. Ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum. Inhibitio, quod Fredericus Rex Trinacriæ, vel quicumque alii, non invadant regnum Siciliæ, nec terram citra Farum & inſulas ſibi adjacentes. *Regis pacifici*, &c.

XVI. Ad futuram rei memoriam. Indictio treugarum inter nobiles viros Amalricum Narbonenſem, & Geſpertum de Caſtronovo Vicecomites, & quoſdam alios. *Nuper ad noſtri*, &c.

XVII. Ad futuram rei memoriam. Indictio treugarum inter nobilem virum Amadeum Comitem Sabaudiæ, & Gerardum ejus primogenitum ex una parte; & Guidonem Delphinum Viennenſem, ac Comitem Gebennenſem ex altera. *Etſi ad omnium corda*, &c.

XVIII. Ad futuram rei memoriam. Limitatio temporis ipſarum treugarum. *Dudum ad noſtri apoſtolatus*, &c.

XIX. Ad futuram rei memoriam. Indictio treugarum, & temporis earum limitatio inter Benedictum Caïetani & Anagniæ Comitem Palatinum, & Stephanum de Columna. *Quamvis ex poteſtate*, &c.

XX. Mandatur, quod notificent treugas dictis Comiti & Stephano indictas. *Quamvis*, &c.

XXI. Ad futuram rei memoriam. Confirmatio treugarum indictarum per Legatum inter cives Vercellenſes. *Licet ea quæ de mandato noſtro*, &c.

XXII. Ad futuram rei memoriam. Promulgatio ſententiæ excommunicationis latæ in frangentes treugas indictas per Legatum inter Regem Siciliæ, & intrinſecos civitatis Aſtenſis, ex parte una; & Marchionem Saluzianum ac Comitem Sabaudiæ, ac extrinſecos civitatis ejuſdem, ex altera. *Dudum treugas*, &c.

XXIII. Mandatur Legato, quod notificet treugas renovatas, & indictas vicario Regis Siciliæ, in partibus Pedemontis, ac intrinſecis & extrinſecis, & nobilibus ſupradictis. *Dudum treugas*, &c.

Rubricæ quartæ partis, cum principio cujuſque proceſſus.

I. Ad futuram rei memoriam. Monentur illi qui ſpoliaverunt theſaurum eccleſiæ Romanæ in civitate Lucana, quod infra certum tempus reſtituant. *Infideles & ſpoliati*, &c.

II. Ad futuram rei memoriam. Proceſſus contra occupantes bona quondam domini Gentilis cardinalis in civitate Lucana. *Infideles & ſpoliati*, &c.

III. Ad perpetuam rei memoriam. Proceſſus contra illos qui ſpoliaverunt curiales & cives in civitate Carpentoratenſi. *Clamores validos*, &c.

IV. Ad perpetuam rei memoriam. Denunciatio, quod inobedientes ſpoliatores curialium civitatis Carpentoracenſis, citra mare, excommunicationis ſententiam incurrerunt. *Dudum ſicut evidentia*, &c.

V. Ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum. Proceſſus contra illos qui aſportaverunt theſaurum domini Clementis de Montilio. *Cum venerabiles fratres & coëpiſcopos*, &c.

VI. Ad certitudinem præſentium, & memoriam futurorum. Citatio Vicecomitis Leumaniæ, & Altivillaris. *Ex injuncto nobis*, &c.

VII. Univerſis ad quos litteræ præſentes pervenerint. Prorogatio citationis ejuſdem Vicecomitis. *Pridem dilectum*, &c.

VIII. Cariſſimo in Chriſto filio Roberto Regi Siciliæ, &c. Confirmatur ſibi commiſſio vicariatus imperii in partibus Italiæ. *Regalis celſitudinis*, &c.

IX. Ad futuram rei memoriam. Monitio, quod vacante Imperio, nullus Vicarii Imperii nomen aſſumat. *Si fratrum & coëpiſcoporum*, &c.

X. Ad futuram rei memoriam. Conſtitutio, quod nemo aſſumat dominium in patrimonio beati Petri, in præjudicium eccleſiæ Romanæ. *Eccleſiæ Romanæ*, &c.

XI. Ad futuram rei memoriam. Conſtitutio, quod nemo aſſumat dominium in ducatu Spoletano. *Eccleſiæ Romanæ*, &c.

XII. Ad perpetuam rei memoriam. Conſtitutio, quod nullus aſſumat dominium in Marchia An-

conitana, Miſſa Trabaria, & terra ſanctæ Agathæ, ac civitate Urbini. *Eccleſia Romana*, &c.

XIII. Ad perpetuam rei memoriam. Proceſſus factus contra turbantes regimen civitatis Ferrariæ, & facientes contra Officiales eccleſiæ Romanæ. *Dierum*, &c.

XIV. Ad perpetuam rei memoriam. Conſtitutio contra omnes turbantes regimen eccleſiæ Romanæ, in Marchia Anconitana, & offendentes Officiales ipſius. *Dierum*, &c.

XV. Monitio, quod Chiricus quidam de Marchia Anconitana, eccleſiæ Romanæ rebelles, tam perſonæ ſingulares, quam etiam communitates, redeant ad mandata eccleſiæ. *Ex novis inſolentiis*, &c.

XVI. Proceſſus contra Burdonum & Galiotium Ancelmitii de Smurillo, Firmanæ diœceſis, & quoſdam alios. *Auctæ niniorum*, &c.

XVII. Proceſſus contra poteſtatem, capitaneum, conſilium, & commune Auximanum, ac Lipacium, & Andream quondam Gonzolini, eccleſiæ Romanæ rebelles. *Sicut mentis noſtræ*, &c.

XVIII. Proceſſus contra Fridericum, Guidonem, & Sperantiam Comites de Montefeltro, & conſilium & commune Urbini, eccleſiæ Romanæ rebelles. *Si velletis*, &c.

XIX. Proceſſus contra poteſtatem, capitaneum, conſilium, & commune, ac univerſitatem & populum Racanatenſem. *Abſorbuit intellectum*, &c.

XX. Ad futuram rei memoriam. Proceſſus contra Matthæum de Vicecomitibus de Mediolano, Canem de la Scala, & Raynaldum Dan. Paſſarinum de Mantua, nomen Vicarii aſſumentes. *Olim in noſtram*, &c.

XXI. Monitio, quod Matthæus Vicecomes reſtituat Nunciis ſedis Apoſtolicæ, Philipponum Comitem de Languſco, Joannem de la Torre, & quoſdam alios, quos detinet captivos. *Inter univerſas*, &c.

XXII. Ad futuram rei memoriam. Declaratio, quod Conſtantius de Ulmo, civis Pergamenus, & alii ſe ſubducentes ab obedientia Matthæi de Vicecomite, non includantur in ſententiis latis in ipſum Matthæum & ſibi adhærentes. *Dum olim evidentia*, &c.

XXIII. Ad perpetuam rei memoriam. Monitio contra turbantes regimen civitatis Beneventanæ, & facientes contra Officiales eccleſiæ Romanæ. *Vos*, &c.

XXIV. Dilectis filiis, univerſitati & populo, & communitati Ferrarienſi, eccleſiæ Romanæ ſubjectis. Proceditur contra eos. *Si velletis*, &c.

XXV. Ad perpetuam rei memoriam. Conſtitutio, quod nullus extrahat vel introducat in civitatem Ferrarienſem victualia, mercationes, vel alia bona, niſi ſub ſigno ad hoc per Officialem domini Papæ in dicta civitate deputato. *Ad noſtri apoſtolatus*, &c.

XXVI. Ad futuram rei memoriam. Proceſſus alius editus contra Ferrarienſes. *Dudum ad noſtri*, &c.

XXVII. Mandatur exſecutoribus, quod publicent dictum proceſſum. *Dudum*, &c.

XXVIII. Ad futuram rei memoriam. Proceſſus citationis quorumdam epiſcoporum regni Scotiæ. *Hoc mundi*, &c.

XXIX. Ad futuram rei memoriam. Proceſſus citationis Roberti de Brus, regnum Scotiæ gubernantis. *Magnitudo domus*, &c.

XXX. Declaratio, quod commune, & cives Ferrarienſes, Arnaldus, Oppizo, Bertoldus, & Nicolaus, qui ſe dicunt Marchiones Eſtenſes, & nonnulli alii, & eis adhærentes, incurrerint pœnas & ſententias in diverſis aliis proceſſibus contentas; & comminatio gravioris proceſſus. *Manſuetudinem*, &c.

XXXI. Mandatur Rectori Marchiæ Anconitanæ, quod ſi Chiricus Guillelmi prior prioratus ſancti Benedicti.....diœceſ. & .... Raynaldi, & communitates & univerſitates Serræ, ſancti Quirici, & Roſoce, infra tempus contentum in proceſſibus contra eos factis, non redierint ad mandata eccleſiæ, quod eos denuncier pœnas & ſententias in dictis contentas proceſſibus incurriſſe. *A tua memoria*, &c.

XXXII. Mandatur eidem Rectori, quod ſi Burdonus, & Galiotus Ancelmitii, infra tempus contentum in proceſſibus contra eos factis, non redierint ad mandata eccleſiæ, quod eos denun ut pœnas & ſententias in dictis contentas proceſſibus incurriſſe. *Inter graves*, &c.

XXXIII. Proceſſus citationis & monitionis contra Blanchellum de Sigrano, poteſtatem, ac Bolonium de Caſſaro, & Upizinum de Serragramma, ac defenſores, conſilium & commune Fanenſe, eccleſiæ Romanæ rebelles. *Per graves injurias*, &c.

XXXIV. Mandatur rectori Marchiæ, quod accedat perſonaliter, ſi poſſit commode, ad civitatem Fanenſem, vel per alium ſeu alios deputandos, & quod præſentent dictis Blanchello, poteſtari, ac Bolonio, Upizino, ac defenſoribus, conſilio & communi Fanenſi, proceſſus habitos contra ipſos. *Propter graves & enormes*, &c.

XXXV. Proceſſus citationis & monitionis contra poteſtatem, conſilium & commune, ac..... eccleſiæ Romanæ rebelles. *Effrenata flagitiorum veſtrorum temeritas*, &c.

XXXVI. Mandatur rectori Marchiæ, quod ſi tempus contentum in proceſſibus habitis contra poteſtatem, capitaneum, conſilium, & commune..... Auximan. eccleſiæ Romanæ rebelles, ſit elapſum, quod omnes & ſingulos publice nuncier, excommunicationis; civitates, communitates, & univerſitates, caſtra, & loca eorum ſubjecta dominio interdicti, & alias pœnas & ſententias incurriſſe. *Dudum poteſtates, capitaneos*, &c.

XXXVII. Proceſſus citationis & monitionis contra Guillelmum Bort, & hominem quondam Raynaldi de Eſio, & eorum complices, eccleſiæ Romanæ rebelles. *Sicut mentis noſtræ*, &c.

XXXVIII. Mandatur eidem, quod accedat ad civitatem Eſinam, ad præſentandum Guillelmo Bort, & homini quondam Raynaldi de Eſio, proceſſus habitos contra ipſos. *Propter graves & enormes*, &c.

XXXIX. Ut provideant eis de ſecuro conductu. *Propter graves*, &c. ut ſupra proxime.

XL. Proceſſus citationis, & monitionis contra Hugolinum Hugolini de Buſtarcio, laïcum Eſinum, eccleſiæ Romæ rebellem. *Tuorum flagitiorum temeritas*, &c.

XLI. Ut provideant Hugolino Hugolini de ſecuro conductu. *Propter graves & enormes exceſſus*, &c.

XLII. Mandatur rectori Marchiæ, quod accedat perſonaliter, ſi poſſit commode, ad civitatem Eſinam, vel ad alium locum, ubi Hugolinus Hugolini de Buſtarcio domicilium habet; & præſentet ſibi proceſſus contra ipſum habitos, vel ſa-

ciat præſentatari. *Propter graves*, &c.

XLIII. Mandatur eidem, quod ſi tempus terminorum contentorum in proceſſibus habitis contra civitates Raccanatenſem & Auximanam, ſit elapſum, quod publicet eas interdicti; etiam poteſtates, conſilia, capitaneos, & communia, excommunicationis ſententias incurriſſe. *Dum olim circa præfationem*, &c.

XLIV. Mandatur eidem, quod ſi tempus contentum in proceſſibus habitis contra Fredericum, Guidonem, & Sperantiam, quondam comites de Monteferetro fratres, conſilium & commune Urbinatenſe, eccleſiæ Romanæ rebelles, ſit elapſum, quod publicet eos omnes & ſingulos excommunicationis, & terras ac loca eorum interdicti ſententias incurriſſe. *Dudum Fredericus*, &c.

XLV. Mandatur eidem, quod in caſtro Cinguli publicet, per ſe vel alium, proceſſus habitos contra poteſtatem, conſilium & commune, ac Appiglatiam quondam Claudii, & alios ut infra, eccleſiæ Romanæ rebelles. *Propter graves & enormes per poteſtatem*, &c.

XLVI. Requiruntur quod provideant poteſtati, conſilio & communi, ac Appiglatiæ quondam Claudii, & aliis ut infra, de ſecuro conductu. *Propter graves & enormes*, &c.

XLVII. Mandatur epiſcopo Bononienſi, quod publicet per ſe vel publicare faciat privationem Raccanetenſium ab honore epiſcopalis dignitatis, & erectionem caſtri Maceratæ in eccleſiam cathedralem. *Propter nefandas & enormes*, &c.

XLVIII. Ad perpetuam rei memoriam. Erectio caſtri Maceratæ & eccleſiæ ſeu plebis ſancti Juliani in eccleſiam cathedralem. *Sicut ex debito rationis*, &c.

XLIX. Mandatur epiſcopo Bononienſi, quod nunciet publice in civitate & diœceſi Bononienſi Fredericum, Guidonem, & Sperantiam fratres, excommunicationis ſententiam incurriſſe. *De venenoſa radice*, &c.

L. Mandatur eidem, quod publice nunciet, ſeu nunciare faciat nominatim in eccleſiis & locis civitatis & diœceſis Bononienſis, pœnas & ſententias contentas in proceſſibus habitis contra Raccanatenſes, & Auximanos. *Dum olim*, &c.

LI. Mandatur epiſcopo Bononienſi, & Rectori Romandiolæ, quod publicet commune & cives civitatis Ferrar. Raynaldum & Opizonem fratres, poteſtatem, capitaneum, & rectorem, ſententias & pœnas contentas in proceſſibus habitis contra eos incurriſſe. *Manſuetudinem & conſanguinitatem*, &c.

LII. Mandatur eidem epiſcopo, quod nunciet publice in civitate & diœceſi Bononienſi nominatim & expreſſe excommunicatos, inhabiles & indignos, poteſtatem, capitaneum, conſilium, & commune, ac Lippatium & Andream quondam Gonzolini milites Auximanos, & eis adhærentes, & terras, & loca interdicta. *Dudum*, &c.

LIII. Proceſſus citationis & monitionis contra Blanchellum de Sigrano, poteſtatem ac Bolonguinum de Caſſaro, & Upizinum de Serragramma, eccleſiæ Romanæ rebelles. *Per graves injurias & offenſas*, &c.

LIV. Mandatur, quod provideatur de ſecuro conductu Blanchello, &c. ut ſupra proxime. *Nuper contra Blanchellum*, &c.

LV. Mandatur rectori Marchiæ, quod præſentet proceſſus Blanchello de Sigrano, poteſtati, Bolonguino & Upizino, ac defenſoribus, conſilio & communi civitatis Ferrarienſis. *Propter gravem*, &c.

LVI. Ad perpetuam rei memoriam. Inhibitio ne aliqui civitatem Anconitanam, terras, caſtra, & loca ejus, invadere præſumant; & ſententia excommunicationis contra tales. *Nimis in multorum diſpendium*, &c.

LVII. Mandatur rectori Marchiæ, quod in terris & locis provinciæ Anconitanæ, publicet & publicare faciat proceſſus habitos contra præſumentes invadere civitatem Anconitanam. *Nuper ad audientiam Apoſtolatus noſtri*, &c.

LVIII. Ad futuram rei memoriam. Proceſſus contra præſumentes invadere Romandiolæ, Marchiæ Anconitanæ, ducatus Spoleti, patrimonii beati Petri in Tuſcia, Campaniæ & Maritimæ, ac Maſſæ Trabariæ provincias, Venuſinum & Urbinatenſem olim comitatus, ac Urbinatenſem & *Revent. civitates, & alias terras, civitates, caſtra, villa, & loca ad Romanam eccleſiam ſpectantia. *Inter cetera quorum nos cura*, &c. * Forte, lund reat.

LIX. Mandatur, quod nuncient in majoribus & aliis eccleſiis urbis, Fridericum, Guidonem, & Sperantiam, & alias perſonas, & communitates, pœnas & ſententias contentas in proceſſibus habitis contra eos incurriſſe. *Dudum adverſus Fridericum*, &c.

LX. Mandatur quod publice nuncient in majori eccleſia, & aliis eccleſiis civitatis & diœceſis Piſanæ, Fridericum, Guidonem, & Sperantiam, & dictas alias perſonas, & communitates, pœnas & ſententias contentas in proceſſibus habitis contra eos incurriſſe. *Dudum adverſus Fridericum*, &c.

LXI. Mandatur quod procedant ad publicationem & aggravationem pœnarum & ſententiarum inflictarum contra poteſtatem, gubernatores, defenſores, conſilium & commune Aretin. eccleſiæ Romanæ rebelles. *Dudum adverſus Fridericum*, &c.

LXII. Ut inquirant diligenter contra omnes & ſingulos de provincia Tuſciæ, ſi quos invenerint adhærentes Raccanatenſibus, & Auximanenſibus. *Dudum adverſus Fridericum, Guidonem*, &c.

LXIII. Mandatur quod publice nuncient, omnes & ſingulos complices, ſequaces, valitiones, & adjutores, Friderici, Guidonis & Sperantiæ & aliorum, &c. pœnas & ſententias contentas in proceſſibus habitis contra Fridericum, &c. incurriſſe. *Dudum adverſus Fridericum*, &c.

LXIV. Mandatur rectori Romandiolæ, quod compellat per cenſuras eccleſiaſticas, Fridericum & alios, &c. ad ſatisfaciendum communi & populo Ariminenſi, de damnis, injuriis, & exceſſibus per ipſos eis illatis. *De radice prodiens venenoſa*, &c.

LXV. Mandatur eidem rectori, quod puniat pœnis debitis Fridericum, Lippacium, & Auximanum, Petrum Sathon de Sarlat. & communitates, eccleſiæ Romanæ rebelles. *De radice prodiens venenoſa*, &c.

LXVI. Mandatur rectori Marchiæ Anconitanæ, ut nunciet, ſeu nunciare faciat, publice complices, adjutores, valitiones, & ſequaces Friderici, Guidonis, & Sperantiæ, olim comitum de Monteferetro, & Lippacii, ac Andreæ & Auximan. ac Urbinaten. Raccanaten. & Auxan. pœnas & ſententias contentas in proceſſibus habitis contra eos incurriſſe. *Cum omnes*, &c.

LXVII. Ut recedant a ſequela & adhærentia rebellium eccleſiæ Romanæ, & quod de cetero

nullum dent eis auxilium. *De vobis multa*, &c.

LXVIII. Quod inquirant diligenter, si invenerint aliquos fautores, defensores, vel receptatores, rebellium ecclesiæ Romanæ, & quod procedant contra tales. *Cum Lipparius*, &c.

LXIX. Mandatur Marchiæ Anconitanæ rectori, quod nunciet vel nunciare faciat, in ecclesiis & locis decretæ sibi provinciæ, omnes & singulos infra scriptorum rebellium adjutores, valitores, & fautores, pœnas, & sententias contentas in processibus habitis contra dictos rebelles, incurrisse. *Cum omnes & singuli*, &c.

LXX. Mandatur eidem, quod citet personaliter episcopum Fanensem, si sibi per informationem constiterit ipsum episcopum celebrasse, post sententias & pœnas in processibus habitis contra commune Fanese promulgatas. *Cum nos propter nefande rebellionis*, &c.

LXXI. Mandatur eidem, quod inquirat diligenter super conjuratione & conspiratione factis ut supra, per communitates & populos Firmanensem & Camerinensem. *Si ex more*, &c.

LXXII. Conceditur eidem potestas recipiendi a rebellibus & eorum valitionibus, juramenta & cautiones de obediendo mandatis ecclesiæ, cum ad obedientiam redierint. *Dudum propter nefande rebellionis*, &c.

LXXIII. Mandatur eidem, quod publicet vel publicare faciat indulgentiam concessam expugnantibus potestatem, capitaneum, consilium, & commune, universitatem & populum Raccanatensem, necnon & Jacob, Gerardum, Aroletum, Bulgarisorum, Deriolum, Leonem, Zanolum, Pertinallum, cives Raccanatenses. *Exsurgat Deus*, &c.

LXXIV. Mandatur, quod publicent in ecclesiis & locis urbis, & circumpositæ regionis, indulgentiam concessam expugnantibus Raccanatenses. *Exsurgat Deus*, &c.

LXXV. Mandatur, ut construi faciant eorum sumptibus & expensis, infra cathedrales, collegiatas, & parochiales ecclesias, suarum civitatis & diœcesis, truncos sive arcas ad reponendum pecuniarum subsidium, quod offertur per fideles contra impugnantes fideles ecclesiæ. *Sponsi cælestis*, &c.

LXXVI. Processus indulgentiarum concessarum expugnantibus Lippatium, & alios Auximanos. *Exsurgat Deus*, &c.

LXXVII. Processus indulgentiarum concessarum impugnantibus Fridericum de Monteferetro hæreticum, & idololatram. *Exsurgat Deus*, &c.

LXXVIII. Processus contra potestatem, consilium, officiales & commune Spoletanum. *Prodierunt*, &c.

LXXIX. Processus contra potestatem, consilium, & commune Attilinatense, ac Mutium sacrilegum. *Datum*, &c.

LXXX. Ad certitudinem præsentium. Processus contra Matthæum Vicecomitem, & prælatos Mediolan. *Paterna solicitudinis*, &c.

LXXXI. Mandatur legato, quod legi faciat & exponi processus habitos contra Matthæum Vicecomitem, & prælatos de Mediolano. *Super nonnullis*, &c.

LXXXII. Ad certitudinem præsentium. Citatio Matthæi Vicecomitis de Mediolano. *Dudum fama*, &c.

LXXXIII. Mandatur legato, quod processum habitum contra Matthæum Vicecomitem de Mediolano, ex abundanti legi & publicari faciat & exponi. *Nuper nobilem virum*, &c.

LXXXIV. Ad certitudinem præsentium. Citatio Matthæi Vicecomitis de Mediolano, ut infra certum tempus sub certis pœnis sibi impositis apostolico conspectui se præsenter. *Non sine*, &c.

LXXXV. Forma citationis dicti Matthæi Vicecomitis. *Super nostris impedimentis*, &c.

LXXXVI. Mandatur legato, quod mittat Matthæo Vicecomiti litteras apostolicas de securo conductu. *Ne nobilis vir*, &c.

LXXXVII. Forma citationis Astulfi abbatis monasterii sancti Ambrosii, Matthæi Cimeliarchæ, & aliorum infrascriptorum. *Ad reprimendum*, &c.

LXXXVIII. Mandatur episcopis, Bononiensi & Reginensi, quod nuncient in ecclesiis & locis suarum civitatum & diœcesis, potestatem & capitaneum Parmensis civit. & Canem de Scala, & eorum consiliarios, excommunicationis sententiam incurrisse. *Olim in nostram & fratrum nostrorum notitiam*, &c.

LXXXIX. Ad futuram rei memoriam. Processus excommunicationis, & suspensionis, hæresis, habitus contra Matthæum Vicecomitem, pro eo, quod citatus secundo tanquam suspectus de hæresi, comparere contumaciter recusavit. *Olim Matthæum de Vicecomitibus*, &c.

XC. Ad futuram rei memoriam. Processus tam citationis, quam contumaciæ, habiti contra dictum Matthæum super impedimento per eum dato venientibus ad curiam. *Dudum frequentibus*, &c.

XCI. Ad futuram rei memoriam. Processus sententiæ excommunicationis habitus contra dictum Matthæum, pro eo quod citatus super taliis & exactibus ecclesiarum, comparere contumaciter recusavit. *Dudum querelis gravibus*, &c.

XCII. Ad futuram rei memoriam. Processus contra prælatos Mediolanenses adhærentes eidem Matthæo, pro eo habiti, quod citati super ipsa fautoria, comparere contumaciter recusarunt. *Dudum in consistorio publico*, &c.

XCIII. Mandatur archiepiscopo Mediolanensi, & inquisitoribus hæreticæ pravitatis, quod procedant, tam contra Matthæum de Vicecomitibus, & ejus filios, ipsorumque fautores, quam contra Scotum de sancto Geminiano, & Franciscum de Garbinate. *Profanus hostis*, &c.

XCIV. Mandatur Legato, quod publice nunciet dictum Matthæum & ejus filios, omnes & singulos, expressis eorum nominibus, in civitatibus, locis, & castris suæ legationis, diebus Dominicis & festivis, pulsatis campanis & candelis accensis, excommunicationis sententiam incurrisse: & quod nihilominus procedat contra eos, tam apostolica, quam imperiali auctoritate. *Profanus hostis*, &c.

XCV. Mandatur eidem, quod publicet in ecclesiis & locis suæ legationis concessionem indulgentiarum impugnantibus prædictos Matthæum, ejusdemque filios. *Profanus hostis*, &c.

XCVI. Mandatur Patriarchæ Aquilegiensi, & ejus suffraganeis, quod supersedeant a publicatione indulgentiarum concessarum impugnantibus Fredericum olim comitem de Monteferetro, Lippacium & Andream, & alios infra scriptos. *Profanus hostis*, &c.

XCVII. Mandatur archiepiscopo Salzeburgensi, & ejus suffraganeis, quod faciant truncos seu arcas in singulis ecclesiis cathedralibus, colle-

Digitized by Google

giatis, seu parochialibus, suarum civitatum & A diœcesum, ad reponendum pecuniarum subsidium offerendum impugnantibus. *Profanus hostis*, &c.

XCVIII. Mandatur eisdem, quod diligenter procedant in præmissis juxta prædictarum continentiam litterarum. *Profanus hostis*, &c.

XCIX. Mandatur Legato, quod faciat constitui arcas seu truncos in singulis tam cathedralibus quam collegiatis & parochialibus ecclesiis suæ legationis & aliorum locorum, in quibus dictam indulgentiam duxerit publicandam. *Profanus hostis & impius*, &c.

C. Ad futuram rei memoriam. Ordinatio negotii Vicecomitis Leomaniæ. *Terram sanctam*, &c. B

CI. Datur eidem licentia, quod recedat de curia. *Dudum ex certis*, &c.

CII. Absolvitur dictus Vicecomes a quadam summa florenorum, quam legavit fel. record. Clemens Papa V. *Inter curas multiplices*, &c.

Rubricæ quintæ partis cum principio cujusque processus.

I. Ad perpetuam rei memoriam. Privatio Hugonis Geraldi, olim exsecrati episcopi Caturcensis. *Divinis exemplis*, &c.

II. Ad perpetuam rei memoriam. Cassatio fratrum, qui Fratricelli, Birochi, seu Bechini nun- C cupantur. *Sanctam Romanam*, &c.

III. Ad perpetuam rei memoriam. Privatio fratris Isnardi, olim patriarchæ Antiocheni, & administratoris ecclesiæ Papiensis. *Imperscrutabilis*, &c.

IV. Mandatur universis archiepiscopis, episcopis, & electis, ut capiant seu capi faciant Henricum de Sena, de ordine Minorum, & alios, qui cum eo confugerunt ad insulam Siciliæ. *Gloriosam ecclesiam*, &c.

V. Ad perpetuam rei memoriam. Ordinatio, quod omnia publica instrumenta, quæ deinceps conficientur in civitate Beneventana, seu ejus tritu, vel districtu, bulla plumbea bullentur. *Affectus benevolentiæ specialis*, &c.

VI. Ad certitudinem præsentium. Inhibitio, ne aliquis de provinciis Campaniæ & Maritimæ insurgat contra alium. *Ad hoc dignoscitur*, &c.

VII. Mandatur rectori dictarum provinciarum, quod dictam inhibitionem publicet, in ecclesiis, civitatibus, terris, castris, & locis ipsarum. *Ad hoc dignoscitur*, &c.

VIII. Ad certitudinem præsentium. Inhibitio, ne aliquis præsumat facere confederationes, seu B ligas aliquas, contra provincias Campaniæ & Maritimæ, & earum annullatio. *Licet de cunctis provinciis*, &c.

IX. Mandatur rectori dictarum provinciarum, quod publicet prædictas inhibitionem & annullationem in ecclesiis & locis ipsarum provinciarum. *Licet de cunctis provinciis*, &c.

X. Ad perpetuam rei memoriam. Inhibitio, ne populus, seu commune civitatis Viterbiensis, eligat aliquem de seipsis vel aliunde ad regimen civitatis ejusdem absque licentia sedis apostolicæ. *Dierum*, &c.

XI. Ad perpetuam rei memoriam. Constitutio, ne aliquis præsumat, nec sententias aliquas promulgare, contra officiales aut nuncios sedis Apostolicæ. *Matthæus de Potinan*, &c.

XII. Absolvitur G. de Balacto archidiaconus Forojulienſis, apostolicæ sedis nuncius, a sententia excommunicationis lata in eum per inquisitorem hæreticæ pravitatis. *Ex tua insinuatione*, &c.

XIII Mandatur quod nuncient in locis quibus viderint expedire, ipsum archidiaconum, a prædicta sententia absolutum. *Ex insinuationis assertione*, &c.

ANNO CHRISTI 1317.

CONCILIUM RAVENNATE IV.

celebratum Bononiæ, anno Domini MCCCXVII.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Quod episcopus ponat œconomum ad custodiam rerum vacantium ecclesiarum.*

II. *Quod nullus præsumat in spiritualibus ministrare, nisi prius ab episcopo loci sibi fuerit animarum cura commissa.*

III. *Quod quilibet se faciat promoveri infra annum ad ordinem, quem requiris beneficium sumit.*

IV. *De vita & honestate clericorum, & ornatu earum.*

V. *Quod nullus de cetero recipiatur in canonicum cathedralis ecclesiæ, vel in monachum, seu fratrem alicujus monasterii, seu regularis ecclesiæ, sine licentia speciali sui ordinarii.*

VI. *Quod nullus recipiatur in aliquo monasterio, seu regulari loco, per potentiam laicorum.*

VII. *De denunciatione facienda metropolitano de beneficiis vacantibus, ad eum devolutis.*

VIII. *Quod certus canonicorum numerus statuatur in ecclesiis cathedralibus & collegiatis, ubi non est ab antiquo statutus.*

IX. *De clericis non residentibus.*

X. *De quotidianis distributionibus.*

XI. *De emptibus & collectis imponendis.*

D XII. *De celebratione Missarum.*

XIII. *Quod nullus archipresbyter, præpositus, vel prælatus inferior episcopo, possit in ecclesiis sibi subjectis inquisitiones formare, accusationes admittere, vel ad privationem procedere contra clericos earumdem ecclesiarum.*

XIV. *De Judæis.*

XV. *De cautione recipienda ab usurariis, & de pœnis recipientium usurarios ad ecclesiastica sacramenta, seu sepulturam.*

XVI. *De pœna procurantium male ablata incerta legari sub alio nomine, seu modo.*

XVII. *Quod clerici & religiosi a venationibus se abstineant.* E

XVIII. *De pœna judicum sæcularium, qui clericos reperros cum armis, vel in aliis maleficiis deprehensos, detentos retinent, vel ad suum judicem opprobriose remittunt.*

XIX. *Quod nullus pro eodem delicto debeat duplici pœna puniri.*

XX. *De indulgentiis seu remissionibus.*

XXI. *De exsequiis episcoporum nunciandis per capitula ecclesiarum cathedralium archiepiscopo & suffraganeis, ut devote ab omnibus celebrentur.*

XXII. *De beneficiis & indulgentiis concessis in concilio,*

ANNO CHRISTI 1317.

cilio, & de poteſtate diſpenſandi & interpretandi conſtitutiones concilii.
XXIII. *De monialibus.*
XXIV. *De ſalariis notariorum, & ſigilliferorum.*

PRÆFATIO.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti. Amen.

QUanta ſint veneratione digna ſacrorum conciliorum ſtatuta, maxime Nicæni, Conſtantinopolitani, Epheſini & Chalcedonenſis; quæ, ſicut quatuor evangelia, ſuſcipere & venerari tenemur; ac ſanctorum patrum aliorum concilia & ſtatuta, qui Spiritu ſancto illuminati fuerunt, nemo eſt qui ignoret. Cum igitur ab ipſis ſanctis patribus, in ipſis ſacris conciliis, inter cetera fuerit prærordinatum & ſalubriter conſtitutum, provincialia concilia fieri debere; ut ea quæ correctione & reformatione egent, nullatenus negligantur: ita quod nec præceptis evangelicis contrarium, nec decretis ſanctorum patrum obſervaretur adverſum: idcirco nos Raynaldus permiſſione divina, & Apoſtolicæ ſedis gratia, ſanctæ Ravennatis eccleſiæ archiepiſcopus; conſiderantes, quod quamplures, maxime viri eccleſiaſtici, tum ex temporum tempeſtate, tum ex morum corruptione & levitate, tum ex elatione, & vanitate, tum ex tenaci & avida cupiditate, tum ex craſſa ignorantia & negligentia, tum ex ſuperbia & irreverenti inobedientia, viam coheredum Chriſti circa gravitatem & honeſtatem, habitum & inceſſum eccleſiaſticæ religioni condecentes; & quam fideles & Catholici habere debent, exorbitabant: pro his, quantum Deus annuerit, reformandis, ad ſalutem animarum, quam vehementius zelamus, pro divina reverentia, Catholicæ fidei unitate & honore, provinciale concilium circa hæc reformanda duximus convocandum & congregandum apud Bononiam. In quo primo conſtitutiones editas & promulgatas per bonæ memoriæ fratrem Latinum, tunc Apoſtolicæ ſedis Legatum in his partibus, & alias per fratrem Bonifacium prædeceſſorem noſtrum, Forlivii, & nos Ravennæ & Argentæ in provincialibus conciliis legi fecimus: ac deinde, ipſo ſacro approbante concilio, conſtitutiones infra ſcriptas duximus ſtatuendas.

CAPITULA.

Quod epiſcopus ponat œconomum ad cuſtodiam rerum vacantium eccleſiarum. Rubrica I.

CUm eccleſiarum vacantium proventuum & reddituum, ac bonorum ipſorum diſpoſitio ad eorum Ordinarios de jure pertineat: proinde duximus ſtatuendum, quod vacanti eccleſiæ ſtatim per ipſius epiſcopum œconomus debeat deputari diligens & diſcretus, qui reddit⁹ & proventus ac bona ipſius colligat & conſerver, ad ejuſdem eccleſiæ & ſucceſſoris defuncti rectoris ipſius utilitatem & ſtatum. Prohibentes diſtricte canonicis, clericis, ſeu patrono eccleſiæ ſic vacantis, quod de redditibus, & proventibus, ac bonis ipſius eccleſiæ ſe intromittere, vel diſponere nullo modo præſumant; nec œconomum, ut prædiximus, ibidem per ipſum deputandum impediant vel moleſtent, quo minus ſibi injunctum officium libere exſequatur: [a] nec aliter alicui eorum competat de conſuetudine approbata, vel privilegio ſpeciali. Quod ſi ſecus iidem canonici, vel clerici, ſeu patroni agere præſumpſerint: eoſdem canonicos, & clericos, ac patronos, præſentis auctoritate concilii, privamus illa vice jure eligendi, ſeu præſentandi: decernentes electionem, ſeu præſentationem, ſecus & aliter attentatam, ipſo jure nullius eſſe momenti.

[a] Forte, nullus.

Quod nullus præſumat in ſpiritualibus miniſtrare, niſi prius ab epiſcopo loci ſibi fuerit animarum cura commiſſa. Rubrica II.

Cum de jure nullus ſacerdos alteri ſubditum, ſine ſui ſuperioris commiſſione ſeu licentia, ſolvere valeat, vel ligare: nos quamdam conſuetudinem, ſeu potius abuſionem, animarum plenam periculis; (quod videlicet ſacerdotes aliqui per nonnullos prælatos ſæculares ſeu regulares, quibus in certis eccleſiis parochialibus rectorum inſtitutio de conſuetudine comperit, in eiſdem eccleſiis inſtituti, ſine ſui epiſcopi auctoritate, commiſſione, vel licentia parochialis eccleſiarum ipſarum, qui ipſius epiſcopi ſubditi eſſe noſcuntur, præſumunt ſolvere & ligare, in ſuarum præjudicium animarum:) cupientes penitus exſtirpare; hoc ſacro approbante concilio, ſub privationis & excommunicationis pœnis, inhibemus ſacerdotibus memoratis, quod nullo modo præſumant in eccleſiis, in quibus modo prædicto, & per prædictos fuerint inſtituti, in ſpiritualibus miniſtrare; niſi prius ab epiſcopo loci, prout jura volunt, ei cura commiſſa fuerit animarum, de quibus idem epiſcopus teneatur Chriſto reddere rationem, tamquam de ovibus ſibi commiſſis.

Quod quilibet ſe faciat promoveri infra annum ad ordinem, quem requirit beneficium ſuum. Rubrica III.

Solicite penſantes, quantum officii paſtoralis debitum prælatos adſtringat curis ſolicitis & continuis intendere, & per remedia ſalubria providere; in iis præcipue, per quæ ſaluti animarum conſulitur & providetur: & quod parum eſt jura condere, niſi ſit qui ea mandet exſecutioni. Volentes igitur Pictavienſe concilium innovare, & debitæ exſecutioni demandare, ſtatuimus & ordinamus, hoc ſacro approbante concilio, & nihilominus in virtute ſanctæ obedientiæ monemus, & peremptorie; quod abbates, decani, archipreſbyteri, præpoſiti, ſeu quocumque alio nomine cenſeatur, ad ordinem ſacerdotalem ſe faciant promoveri; archidiaconi vero, ad ordinem diaconatus; inferiores autem beneficiati in eccleſiis noſtri provinciæ Ravennenſis inſtituti, ad ordines ſacros, ſecundum quod [a] unus cujuſcumque beneficii requirit, infra annum ſe faciant promoveri. Si qui vero prædictorum animo indurato promotionem ſuam diſtulerint, & hanc noſtram monitionem, ſtatutum, & ordinationem adimplere neglexerint; auctoritate præſentis concilii, ipſo jure ſint privati omnibus beneficiis ſacros ordines requirentibus, pro quibus promoveri tenebantur, quæ obtinent in noſtra provincia; niſi cum eis, vel aliquo eorum prædictorum fuerit diſpenſatum, vel in futurum diſpenſetur; vel niſi juſto impedimento detenti fuerint, quo minus promoveri potuerint: & tunc impedimento ceſſante, procurrent, quam cito poterunt, ſe ad ordines, ut præmittitur, facere promoveri. Ut autem hoc ſalubre provinciale ſtatutum, levius & plenius debitum ſortiatur effectum; & prætextu ignorantiæ, quantumcumque craſſæ, non poſſint inobedientes, deſides, & negligentes, aliqualem prætendere excuſationem: adjicientes, ſtatuimus & ordinamus, quod quilibet epiſcopus ſanctæ Ravennatis eccleſiæ ſuffraganeus, teneatur infra ſex menſes ſynodum cele-

[a] Forte, nullus.

ANNO CHRISTI 1317.

brare, in qua quidem hoc ſalubre ſtatutum legi faciat. Et denuo omnes, ut ſupra præmittitur, ſuæ civitatis & diœceſis moneat & inducat, cum prædicta pœna, ad ordines ſacros recipiendos. Item quod in dicta ſynodo declarent, omnes rectores præſentes & futuros parochialium eccleſiarum quæ curam animarum habent, nec ſunt collegiatæ, non promotos ad ordinem ſacerdotalem, infra annum a jure ſtatutum in concilio Lugdunenſi, ipſo jure fore privatos, niſi cum eis fuerit diſpenſatum, vel in futurum diſpenſetur: etſi de novo electi fuerint ad eaſdem eccleſias: cum hæc ſint contra conſtitutionem bonæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. Quos rectores & nos privamus, ſeu privatos declaramus, auctoritate præſentis concilii. Si qui vero in futurum dignitates vel beneficia ſimilia adepti fuerint, teneantur ſe promoveri facere infra annum ad ſacros ordines, ſecundum quod requirit onus ſuæ dignitatis vel beneficii: alioquin ſint privati ipſo jure, auctoritate præſentis concilii, beneficiis omnibus, pro quibus promoveri tenentur, quæ in noſtra obtinent provincia, niſi & cum talibus diſpenſetur per ſuperiorem ſuum.

De vita & honeſtate clericorum, & armatis eorum. Rubrica IV.

Quoniam ſacerdotium ex indiſciplinatione populi apparet non ſanum; & propter laſcivas diſſolutiones clericorum & religioſorum derrahitur divino honori & ordini clericali; populique minus ex hoc fiunt devoti: in tantum, ut etiam jura eccleſiarum retinere, & alii quandoque temeratie invadere non verecantur; cum inceſſus, habitus, & veſtimenta clericorum & religioſorum, in gravitate, forma, ac colore, diſtincta ſæpius non videantur ab habitu laïcorum, quemadmodum eſſe deberent: proinde ſtatuimus & mandamus, ſacro approbante concilio, pro honeſtate ordinis clericalis, quod nullus religioſus, vel clericus portet arma, nec veſtimentum alterius coloris, quam a jure permiſſi: quæ deſuper clauſa ſint atque talaria. Coronam etiam condecentem portent, per quam deſignetur regalis eſſe generis, & ſperare ſe debere aſſequi partem hereditatis divinæ: quæ ſcilicet ſit rotunda: & ita tonſi ſint inferius, quod aures pateant: ita quod ſi in ſacris fuerint, aut beneficiati in eccleſia cathedrali vel collegiata venerabili, ſecundum conditionem ſui ſtatus portent latiorem: alii vero mediocrem vel minorem, ſuis ſtatibus condecentem. Capita cooperiant pileo, vel bireto, vel armutia oblonga ad aures. Laïcorum convivia non frequentent. In domibus eccleſiarum ſtudeant habitare. Prælati, ſacerdotes, & alii in dignitatibus vel perſonatibus conſtituti, ac canonici cathedralium eccleſiarum in ſacris ordinibus conſtituti, ſacerdotes & rectores eccleſiarum civitatum & ſuburbiorum, per civitatem incedentes, decentem habitum portent, videlicet cappas, chlamydes, vel tabardos. Sacerdotes vero extra civitatem & ſuburbia, & alii in ſacris ordinibus conſtituti, ſaltem tabardos talares, ſeu condecentes portent. In eccleſiis vero utantur cappis, vel cottis albis. Loca turpia nullo modo ingrediantur: nec tabernas, niſi forte in neceſſitate in itinere conſtituti, pro cibo vel potu, vel hoſpitio, compellantur intrare. Tabernas, mercs illicitas, aut perſonas ſuſpectas, in eccleſiis, vel domibus eccleſiarum quæ ſint intra clauſtrum vel uſum clericorum vel miniſtrorum deputatæ, ſeu in domibus contiguis ipſi eccleſiæ, nullo modo permittant teneri vel commorari. Si quis autem inventus fuerit arma portare cujuſcumque generis, pœnam incurrat quadraginta ſolidorum Ravennatum. Si vero habitum vel conſuram incongruentem portaverit, quadraginta ſolidorum pœnam incurrat. Si autem ingreſſus fuerit tabernas, niſi ſit in itinere conſtiturus; vel merces illicitas contraxerit emendo vel vendendo, per ſe vel alium, præſertim ſi vinum vendiderit, vel vendi fecerit; vel paſſus fuerit, quod in dictis domibus quoquo modo vendantur, videlicet in domibus eccleſiarum, in quibus miniſtri eccleſiæ conſueverunt habitare, vel aliter ipſis eccleſiis conriguis, pœnam decem librarum incurrat. Et eamdem pœnam incurrant tenentes mulieres ſuſpectas in domibus prædictis, vel teneri facientes. Idem & ſi teneri, vel habitare patiantur. Si quis vero ſine cappa, vel ſaltem cotta alba, interfuerit divinis officiis, pœnam quinque ſolidorum ſe noverit incurriſſe: & eamdem pœnam incurrant non portantes chlamydem vel tabardum, incedendo per civitatem: niſi evidens paupertas rationabiliter aliquem vel aliquos excuſaret. Et ſimilem pœnam incurrant convivia laïcorum frequentantes, & alii qui capitibus diſcoopertis incedunt, vel incedent. Quas pœnas declaramus clericos ſæculares tantum incurrere; & eas teneantur prælati eorum exigere, in uſus pauperum convertendas: nec ipſis ullo modo remittere [a]poſſit, cum hoc ſtatuatur in favorem eccleſiaſticæ honeſtatis. Si vero fuerit religioſus, qui in prædictis, vel in aliquo prædictorum delinquat, jejunet bis in hebdomada in pane & aqua, publice cum fratribus comedendo, & ſedendo in terra. Quam pœnitentiam ſi non inchoaverit infra menſem, & inchoatam non perfecerit, eum ex nunc capituli voce privamus, & ultimum in choro volumus eum eſſe. Et hanc pœnam patiatur, quouſque dictam pœnitentiam inchoaverit, & inchoatam perfeciſſe noſcatur. Et nihilominus contra facientes privati ſint ipſo jure privilegiis & favoribus concilii hujuſmodi, & omnium aliorum conciliorum provincialium: quia fruſtra legis implorat auxilium, qui committit in legem. Omnes autem alias conſtitutiones noſtras & prædeceſſorum noſtrorum provinciales, poſitas ſub titulo, *De vita & honeſtate clericorum*, caſſamus & irritamus, & eas nullius momenti eſſe volumus, & præſentem ſolummodo conſtitutionem remanere in ſui roboris firmitate.

[a] Fort. poſſint.

Quod nullus de cetero recipiatur in canonicum cathedralis eccleſiæ, vel in monachum, ſeu fratrem alicujus monaſterii, ſeu regularis eccleſiæ, ſine licentia ſpeciali ſui ordinarii. Rubrica V.

Quoniam experientia docente, quæ rerum eſt efficax magiſtra, manifeſte cognovimus, ut plurimum perſonas inſufficientes, illitteratas, & alias indignas, ad eccleſiaſtica beneficia obtinenda, inſtitutas in eccleſiis & monaſteriis noſtræ provinciæ Ravennatis: ad hæc neceſſitate quadam urgente illos, ad quos ſpectat electio ſeu receptio canonicorum & monachorum in dictis eccleſiis & monaſteriis, hoc ſæpius inducente nimia laïcorum importunitate, interdum affinitate aliqua ſeu conſanguinitate, vel alias ſingulari & inordinata dilectione; quæ ſæpius homines inducunt, ut omiſſo rationis judicio, carnalitatis ſequantur affectum, & dignis prætermiſſis, indignos ad honores eccleſiaſticos aſſumant; ex quibus plurima damna proveniunt eccleſiis, & divinus cultus minuitur, quem ſummopere deſideramus augeri. Cupientes igitur huic peſtifero morbo quantum poſſumus obviare, & de ſalubri remedio

ANNO CHRISTI 1317.

ecclesiis & monasteriis providere: præsenti approbante concilio, statuimus & ordinamus, quod de cetero nullus instituatur vel recipiatur in fratrem & canonicum alicujus cathedralis ecclesiæ vel collegiatæ, vel monachum alicujus monasterii, vel canonicum regularem, sine licentia speciali ordinarii loci ac metropolitani, si videatur opportunum ordinario loci: super quo conscientiam ipsius oneramus. Decernentes ex nunc, prout ex tunc, irritum & inane, quidquid contra factum fuerit, seu attentatum. Hoc autem statutum durare volumus usque ad triennium, seu sequens concilium: infra quod æstimationes bonorum & reddituum fient: ita quod pro eorum facultatibus competens numerus ministrantium poterit taxari & statui, prout jura requirunt.

Quod nullus recipiatur in aliquo monasterio, seu regulari loco, per potentiam laicorum. Rubrica VI.

Plerumque contingit, quod propter minas & potentiam laïcorum, nonnulli religiosi prælati nostræ provinciæ coguntur indebite nonnullos in suorum locorum fratres recipere, vel conversos: ex quo prælatis ipsis & eorum locis gravamina multa provenire noscuntur. Cupientes igitur laïcorum in hac parte temeritates excludere, prædictorum prælatorum ac ipsorum locorum indemnitatibus providere: hoc sacro approbante concilio, providè duximus statuendum seu declarandum, quod modo prædicto recepti in fratres seu conversos quorumcumque locorum, ad eligendum tam active, quam passive fiant inhabiles: nec ad tractatus quoslibet admittantur, nec eisdem in vestimentis per locorum prælatos modo aliquo debeat provideri. Quod & in receptis in monialium monasteriis modo prædicto volumus habere vigorem.

De denunciatione facienda metropolitano de beneficiis vacantibus, ad eum devolutis. Rubrica VII.

Quoniam ex diutina vacatione damna plurima in spiritualibus & temporalibus ecclesiis solent provenire, sicut jura testantur, & rerum experientia manifestat: volentes itaque juxta debitum officii nostri ecclesiis in provincia Ravenn. constitutis, contra dispendiosas vacationes, de salubri remedio providere: hortamur in Domino omnes fratres coëpiscopos nostros, præsentes & absentes, ac alios inferiores prælatos & clericos cujuscumque status & gradus vel conditionis existant, quatenus pro Dei honore & salute animarum suarum & populi, salubriter & celeriter vacantibus ecclesiis de personis idoneis providere procurent: ne lupus rapax gregem Dominicum invadat, & bona dilapidentur. Nihilominus, sacro approbante concilio, statuentes, quod si quando contingat propter desidiam seu negligentiam, ad nos collationem dignitatis alicujus vel beneficii seu præbendæ cum cura devolvi; teneantur prælatus & capitulum & clerici ecclesiæ, in qua dignitas, beneficium vel præbenda hujusmodi tanto tempore vacaverit, quod ad nos sit collatio devoluta; infra mensem a tempore scientiæ devolutionis hujus, hoc nobis intimare, seu vicario nostro, nobis in remotis agentibus; ne, quod absit, ecclesiæ diu maneant desolatæ, & nos nostro defraudemur desiderio. Illud idem statuimus circa fratres coëpiscopos omnes provinciæ Ravennatis suffraganeos, quando de ipsis ad capitula collatio devolveretur. Quod & de patronis auctoritate eadem volumus & statuimus intelligi debere. Negligentes & remissi A hoc salubre statutum adimplere, & sequenti concilio arguantur, & pœna debita castigentur.

ANNO CHRISTI 1317.

Quod certus canonicorum numerus statuatur in ecclesiis cathedralibus & collegiatis, ubi non est ab antiquo statutus. Rubrica VIII.

Etsi deceat, & satis consonet rationi & juri, quibuscumque clericis collegiatarum ecclesiarum certum & determinatum numerum habere clericorum; tanto magis canonicis cathedralium ecclesiarum hoc competit, quanto tamquam caput aliorum in seipsis debent ostendere, qualiter inferiores in domo Dei conversari debeant. Non plures in quibuscumque ecclesiis debent institui, quam ex bonis ipsarum vere possint. Hoc maxime in cathedralibus servari debet, ne propter inordinatam constitutionem cogantur ipsorum canonici, in opprobrium totius cleri, miserabiliter mendicare. Volentes ergo inordinatis receptionibus factis & fiendis in provincia nostra, quantum possumus, providere; hoc sacro approbante concilio, statuimus & ordinamus, quod ubicumque in cathedralibus vel collegiatis ecclesiis determinatus est numerus canonicorum vel clericorum, statuto vel consuetudine, ille servetur, nec augeatur quocumque quæsito colore, nisi justa de causa & de licentia ordinariorum suorum. Ubi autem numerus certus determinatus non est, præcipimus statui & firmari, juxta facultatem ecclesiarum, & hoc infra sex menses a publicatione constitutionis præsentis numerandos. Sed quia non est reprehensibile judicandum, sed laudandum, si secundum varietates temporum varientur etiam humana statuta; & sæpius sit inveniri, quod ecclesiæ antiquo numero canonicorum statuto gravantur: idcirco statuimus, quod si aliquæ ecclesiæ collegiatæ vel cathedrales inveniantur antiquo statuto numero in præsenti rationabiliter prægravari; volumus, quod canonici ipsarum ecclesiarum, de licentia suorum ordinariorum, seu ipsi ordinarii, ubi ad eos solos spectat, reducant seu statuant talem numerum juxta facultatem ipsarum ecclesiarum: ita quod cedentibus vel decedentibus canonicis, nullus de novo, loco cedentis vel decedentis instituatur, quousque pervenerit ad numerum sic ab antiquo statutum, vel de novo statuendum. Et quia nonnulli tam episcopi quam alii provinciæ nostræ, præteriti & præsentes, ut fide dignorum relatione audivimus, ecclesias cathedrales vel collegiatas, quarum institutio vel ordinario ad eos spectabat, vel ad se spectare prætendebant, de consuetudine vel privilegio, aggravant & aggravarunt indebitè & inordinato numero clericorum; & tali, quod nullo modo ecclesiæ prædictæ sic institutis & ordinatis in necessariis providere potuerunt, nec possunt: quod cedit in vituperium, nedum eorum, sed totius cleri: & cum tales clerici non possint ecclesiis deservire, & cogantur quodammodo mendicare: idcirco volentes tali morbo debitam adhibere medelam, statuimus & ordinamus; quod nec episcopi, nec alii, possint vel debeant in ecclesiis cathedralibus, collegiatis, vel aliis, in quibus constitutio vel ordinatio ad ipsos noscitur pertinere, aliquem vel aliquos ultra numerum præsentem de novo instituere sine licentia sui superioris: & si contra fieret, sit irritum ipso jure. Volumus etiam, & eis præcipimus in virtute sanctæ obedientiæ, quod numerum sic ordinatum in prædictis ecclesiis sic institutum redigere debeant ad debitum congruentem numerum. Et quia qui altari servit, de altari vivere debet; & qui ad onus eligitur, a mercede repelli non debet: statui-

Anno Christi 1317.

mus & ordinamus, quod prædicti ordinatores, A deficientibus propriis redditibus ecclesiarum, in quibus indebitam ordinationem fecerint, in futurum teneantur sic institutis per ipsos, residentibus in ecclesiis in quibus instituti sunt, ipsis ecclesiis in divinis & aliis deservientibus, necessaria procurare, & tam in victu, quam in vestitu & aliis necessariis, juxta earum exigentiam facultatum.

De clericis non residentibus. Rubrica IX.

Quorumdam clericorum desidiam & periculosam negligentiam radicitus exstirpare volentes, qui in eorum ecclesiis residere negligunt, in grave præjudicium animarum ipsorum, & scandalum plurimorum; propter quod ecclesiæ sæpius divinis defraudantur officiis, cultusque divinus minuitur, quem summo cordis desiderio augeri desideramus: hoc sacro approbante concilio, citamus & requirimus, & monemus omnes clericos nostræ provinciæ, cujuscumque ordinis, dignitatis, & status & conditionis exsistant, quatenus infra sex menses, a die præsentis citationis, monitionis & requisitionis numerandos; quorum duos pro primo, duos pro secundo, reliquos duos pro tertio peremptorio eis assignamus; redire debeant ad continuam residentiam faciendam in eorum ecclesiis: eodem sacro approbante concilio statuentes & ordinantes, quod si quis, vel si qui clerici absentes hanc nostram monitionem contempserint, vel in futurum se absentaverint ab eorum ecclesiis, ultra quindecim dies, sine speciali petita licentia & obtenta ab ordinario loci vel ejus vicario, ipso ordinario extra civitatem agente; ipso jure sint privati beneficiis omnibus quæ in nostra provincia obtinent, nisi per superiorem super iis fuerit cum eisdem misericorditer dispensatum.

De quotidianis distributionibus. Rubrica X.

Quia parum est jura condere, nisi executioni debitæ demandentur; & per bonæ memoriæ fratrem Bonifacium prædecessorem nostrum, in concilio per ipsum Forlivii celebrato, inter cetera statutum exstiterit, quod ubi statutæ non essent in cathedralibus vel collegiatis ecclesiis quotidianæ distributiones, in synodis proxime faciendis per singulos suffraganeos Ravennatis ecclesiæ *proinde statuerentur, ut per hoc ipsis ecclesiis singulis horis in divinis melius serviretur; & attendentes patres coëpiscopos nostros in executione constitutionis prædictæ ut plurimum hucusque negligentes fuisse: Volentes igitur dictam constitutionem tamquam rationabilem executioni debitæ demandare, hoc sacro approbante concilio statuimus & ordinamus, quod quilibet suffraganeorum nostrorum sub pœna inobedientiæ teneatur sic providere, quod in cathedralibus vel collegiatis ecclesiis, dictæ quotidianæ distributiones fiant, & mensa communis deputetur: vel ubi dictæ distributiones seu mensa commode ordinari non possent, sic per eosdem ordinarios provideatur, quod decenter & devote in divinis officiis ecclesiis ipsis deserviatur: ut sic cultus divinus non minuatur, sed potius, ut cupimus, augeatur. Si quis autem suffraganeorum prædicta non observaverit, pœnam statutam contra transgressiones canonum poterit formidare, & nihilominus in sequenti concilio durius increpetur.

* Forte, provide.

De censibus & collectis imponendis. Rubrica XI.

Cum in imponendis & exigendis collectis talis modus & divisio debeat observari, ut nulla ecclesia seu ecclesiastica persona se indebite prægravari ex iis rationabiliter conqueri possit; ac sæpe contingat dominos suffraganeos ecclesiæ Ravennatis debere Ravennatem ecclesiam visitare pro festivitatibus sanctorum martyrum Apollinaris, Vitalis; vel aliis ex causis in provincia emergentibus, a nobis evocari; quos non oportet, pro factis provinciæ, propriis stipendiis militare: volentes hoc adhibere remedium opportunum; statuimus & ordinamus, hoc sacro approbante concilio, quod quilibet episcopus nostræ provinciæ, in civitate & diœcesi sua, & de consensu cleri ad hoc specialiter congregati, personas sufficientes & idoneas deputet & ordinet infra tres menses a publicatione præsentis constitutionis, quo omnes reddit⁹ & proventus ecclesiarum omnium, monasteriorum, & aliorum locorum religiosorum, cujuscumque status vel conditionis exsistant, discutiant & examinent diligenter; & describant seu describi faciant per publicum notarium, justam æstimationem & debitam unicuique ecclesiæ imponentes: & hoc in monasteriis, prioratibus, ecclesiis, seu locis ecclesiasticis aliis, ubi a decem annis citra non est facta æstimatio antedicta. De qua quidem taxatione & æstimatione teneatur quilibet episcopus, ad expensas cleri sui, per scripturam publicam archiepiscopali curiæ facere fidem infra tres menses, ex quo dicta æstimatio facta fuit. Secundum quam æstimationem & taxationem statuimus & ordinamus, omnia onera nostræ Ravennati (ecclesiæ) provinciæ imminentia ad præsens, vel in futurum, debere dividi & partiri inter prælatos & clerum Ravennatis provinciæ. Idem modus etiam & divisio per ipsos observetur in dividendis & distribuendis oneribus specialiter impositis clero suæ civitatis & diœcesis. Circa venerandos quoque patres & coëpiscopos nostros ducimus statuendum, volentes parcere gravaminibus subditorum: quod si quando eos laborare contingat pro factis provinciæ Ravennatis, quindecim equitaturis seu evectionibus ad plus sint contenti, & minus; ut minores non doleant, & juste conqueri possint, se indebite prægravari; & ipsorum procurationibus duodecim solidos Bononienses pro quolibet equo; pro palafreno vero domini unum florenum auri pro qualibet legali dieta, seu die quo laboraverit, taxamus. Si vero pro præfatis contingeret abbates & prælatos aliquos, seu canonicos cathedralis ecclesiæ, aut clericos laborare: abbatibus & prælatis, quatuor equos; canonicis ecclesiæ cathedralis, tres; clerico vero, unum taxamus. Et pro uno quoque equo decem solidos Bononienses habere debeant a clero, & non ultra: & in hoc sint taciti & contenti. Clericus vero sive laïcus, qui sine equo mitteretur à clero, seu iret occasione cleri; sex solidos Bononienses pro qualibet competenti eis dicta taxamus.

De celebratione Missarum. Rubrica XII.

Etsi, prophetæ testante, doceamur psallere Deo, & singulis horis psallere sapienter: multo fortius hoc debemus attendere, quando Missa præsertim solemniter celebratur, ubi angelicæ hierarchiæ invocantur, & in tali tanto mysterio, ut sancti testantur, adsistunt; debemus voce, spiritu & mente psallere, humiliter & devote. Cum igitur Missa in aliqua ecclesia nostræ provinciæ in nota celebratur; debent omnes, maxime sacerdotes & clerici, in ecclesia ipsa, quantum possunt, adsistere celebranti; ac omnis clamor, strepitus, & tumultus, in eadem ecclesia conquiescere. Quidam vero non debito mo-

Psal. 46.

ANNO CHRISTI 1317.

do conſiderantes prædictam Miſſam, quæ in nota cantatur, irreverenter prætereunt ſe ſacris induere, Miſſas uno concurſu cum ſacerdote celebrare volentes; ex quo populorum concurſus ac pedum ſtrepitus per eccleſiam fit cum quodam ſonoroſo clamore: & ſic Miſſa quæ celebratur in nota, per indirectum quodammodo impeditur, ſeu minus devote attenditur. Volentes igitur huic indiſcreto actui neceſſariam adhibere medelam; ſacro approbante concilio, monemus omnes ſacerdotes, tam ſæculares, quam regulares noſtræ provinciæ, atque ſtatuimus; quatenus cum Miſſa celebratur in nota in aliqua eccleſia, nullus alius ſacerdos Miſſam celebret in eadem, donec Miſſa præfata fuerit plene completa. Qui autem contra fecerit, ſui Ordinarii arbitrio puniatur, ac durius increpetur: pœnas etiam contra inobedientes latas merito poterit formidare.

Quod nullus archipreſbyter, præpoſitus, vel prælatus inferior epiſcopo, poſſit in eccleſiis ſibi ſubjectis inquiſitiones formare, accuſationes admittere, vel ad privationem procedere contra clericos earundem eccleſiarum. Rubrica XIII.

Quia nonnulli abbates, priores, præpoſiti, archipreſbyteri, & alii eccleſiarum inferiores prælatis, prout eſt huic ſacro concilio intimatum, contra rectores & clericos eccleſiarum ſubjectarum prælatis eiſdem, ordinario jure, inquiſitiones formant, accuſationes admittunt, ac ad privationem, & pœnas alias procedere non verentur; & per hoc, tam juri communi, quam pontificali dignitati plurimum detrahunt; ſtatuimus, præſentis auctoritate concilii, quod nullus abbas, prior, præpoſitus, archipreſbyter, ſeu alius prælatus inferior epiſcopo, contra rectores ſeu clericos eccleſiarum ſubjectarum eiſdem, inquiſitionem formare, accuſationem admittere, vel ad privationem procedere quoquo modo præſumant. Decernentes irritum & inane quidquid contra hoc ſtatutum per talem fuerit attentatum: niſi de ſpeciali privilegio, vel conſuetudine legitime præſcripta, eis hoc competere dignoſcatur. Ordo namque eccleſiaſticus confuſioni pateret, ſi pontificalis juriſdictio non ſervaretur.

De Judæis. Rubrica XIV.

Quamquam Judæi per eccleſiam tolerentur, non tamen debent in fidelium detrimentum ſeu grave diſpendium tolerari: quod ſæpius Chriſtianis accidit, pro gratia contumeliam, & pro familiaritate contemptum reddendo. Ideoque olim provinciale concilium Ravennæ celebratum, conſiderans ex ipſorum cum Chriſtianis permixta converſatione, multa ſcandala proveniſſe; ſtatuit, ac perpetua ſtabilitate firmavit, quod ipſi rotam panni crocei coloris in veſtibus ſuperioribus, ac mulieres ipſorum conſimilem rotam in capite deberent portare, ut ſic a Chriſtianis poſſent diſcerni: & quod ad habitandum alicubi ultra menſem recipi non deberent, niſi in locis in quibus obtinent ſynagogas. Sed quia nonnulli neſcientes a veritis abſtinere, ſtatutum ſalubre præfati concilii vilipendunt, ignorantia affectata; pœna docente poterunt cognoſcere, quam ſit grave conſtitutiones eccleſiaſticas præterire. Ideoque ſacro approbante concilio, volentes huic morbo ſalubriter providere; monemus omnes, tam clericos, quam laïcos noſtræ provinciæ, atque ſtatuimus; quatenus nullus de cetero locet domos ipſis Judæis, nec locatas dimittat, aut vendat, ſeu quocumque colore concedat, vel inhabitare permittat ultra duos menſes a publicatione præſentis conſtitutionis. Qui vero contra fecerit, ipſo facto excommunicationis incurrat ſententiam: a qua abſolvi non poſſit, niſi plene ſatisfecerit in prædictis.

ANNO CHRISTI 1317.

De cautione recipienda ab uſurariis, & de pœnis recipientium uſurarios ad eccleſiaſtica ſacramenta, ſeu ſepulturam. Rubrica XV.

Uſurarum voraginem utriuſque teſtamenti pagina reprobatam, in noſtra provincia reprimere cupientes; denunciamus ſeu declaramus, hoc ſacro approbante concilio, omnes uſurarios manifeſtos, donec de uſuris, prout patiuntur facultates eorum, plenarie ſatisfecerint, vel de ſatisfaciendo pro ſuarum viribus facultatum, idoneam præſtent cautionem, fore communione altaris, & eccleſiaſtica ſepultura privatos; eorumque oblationes recipi non debere, nec ipſos abſolvi poſſe; teſtamenta quoque ipſorum non valere, ſed eſſe irrita ipſo jure. Omnes etiam qui hujuſmodi uſurariis communionem altaris ac corpus Chriſti tradiderint, aut eos ad eccleſiaſticam admiſerint ſepulturam, donec ad arbitrium Ordinarii loci ſatisfecerint, ab officii ſui exſecutione decernimus ſeu declaramus eſſe ſuſpenſos. Adjicientes, ut pœnæ hujuſmodi ſubjaceant omnes, qui tales uſurarios abſolverint, aut ad communionem altaris admiſerint, ſive teſtamentis aut ſepulturæ interfuerint eorumdem. Tabelliones quoque de mutuis & contractibus uſurariis, vel in fraudem uſurarum initis, inſtrumenta conficientes, vel recipientes ſcienter, quibus uſurarii, pœnis ſubjaceant ipſo facto. Ceterum in recipienda ab uſurariis pœnitentibus, de uſuris reſtituendis, cautione prædicta, hanc haberi volumus & obſervari cautelam: ut ante omnia per confeſſionem uſurarii, vel per librum vel libros rationum ejus, aut per teſtes ſive inſtrumentum, vel aliquo alio modo, fiat certa & manifeſta, ſi poterit, receptarum quantitas uſurarum; non earum tantum, quæ ab incertis, verum etiam quæ ſunt a certis univerſitatibus & perſonis extortæ. Si vero id non ſit poſſibile, arbitretur & moderetur quantitatem hujuſmodi is, qui ex vigore præſentis conſtitutionis recepturus fuerit cautionem hujuſmodi, ſecundum rectam conſcientiam, ex fama ſeu vicinorum teſtimoniis, aut ex conjecturis aliis veriſimilibus informandam. Ubi vero per poſtas libri uſurarii non apparuerit; per petentem ſibi uſuras reſtitui de uſuris ſolutis, ſi petens habuerit inſtrumenta originalia, vel exemplaria ſumpta de originalibus communis civitatis vel loci illius, in quo contractum fuerit debitum mutui recepti ab uſurario, aut alterius obligationis cum illo contractæ, vel cum alio pro eodem, & inſtrumentum ſolutionis, ſeu liberationis, vel confeſſionis, ſolutio uſurarum præſumatur & judicetur; & ipſo mutuo vel obligatione, a die contracti debiti ſeu obligationis, uſque ad diem inſtrumenti confecti ſolutionis: & ab illo extorſiſſe uſuras, tot denarios pro libra ſingulis menſibus, quot declarare voluerit diœceſanus epiſcopus, aut ejus vicarius, vel Pœnitentiarius, ſi ipſe uſurarius in dicta cautione non declaravit & dixit, quod denarios accipiebat pro libra menſibus ſingulis. Quando autem ſolutionis inſtrumentum, aut ſcriptura non apparuerit; tunc judicetur, uſuras per ſex menſes uſurarium extorſiſſe ab illo, ex illo mutuo ſeu obligatione, ſecundum rationem & taxationem prædictam, pro menſe quolibet: dummodo appareat per poſtas libri, vel alio modo legitimo mutuum vel obligationem fuiſſe contractam. Quo facto, promittat ſolemniter, & juret uſurarius ei

ANNO CHRISTI 1317.

qui, ut [a] permittitur, hanc receperit cautionem curiæ Ordinarii loci, ubi usurarius fuerit, omnium quorum interest, vel intererit nomine; quod ipse, si poterit, per seipsum, vel alium seu alios, & in præsentia vicarii Ordinarii prædicti, vel ejus Pœnitentiarii, vel alterius de curiæ licentia, sine difficultate qualibet, de usuris a se receptis, & a patre suo, ceteris que personis, quorum hereditas ad ipsum pervenerit, & de aliis male ablatis, & illicite acquisitis per usurariam pravitatem, usque in quantitatem æstimatam, & etiam majorem, si de majore constiterit, satisfaciet eis a quibus eas ipse vel illi receperunt; aut eorum heredibus, si potuerint reperiri: & residuum, de quo cui restitui debeat non constabit, Ordinario, vel vicario, seu Pœnitentiario ipsius Ordinarii libere assignabit, pauperibus erogandum, juxta Ordinarii arbitrium, sine strepitu judicii, & figura. Et quod nihil dicet, vel allegabit, vel faciet per se, sive per alium, propter quod ipsius curiæ processus, sententiæ, vel præcepta impediantur, aut quomodolibet retardentur circa ipsarum usurarum, & illicite acquisitorum modo prædicto restitutionem: speciali pacto se, & suos heredes, & bona obligans ad prædicta; & renuncians expresse, specialiter, & generaliter omnibus exceptionibus, juribus, & defensionibus, secundum libitum & expressionem recipientis hujusmodi cautionem. Sed pro his attendendis, & restitutione, & assignatione, ut præmittitur, faciendis, obliget omnia bona sua, illa se constituens precario nomine dictæ curiæ possidere: omnimodam licentiam concedens, & liberam potestatem ipsi curiæ, & recipienti cautionem prædictam, pro ea, apprehendendi, distrahendi, & alienandi de ipsius bonis libere ac impune, auctoritate propria, & contradictione non obstante cujusquam, quidquid & quantum, & ubi voluerit ipsa curia, usque ad integram restitutionem & satisfactionem prædictorum. Et eorum occasione renunciet etiam ulturis, & sibi promissas remittat; ac juramenta sibi pro eis solvendis, vel non recipiendis, seu repetendis, præstita, relaxet, reddat, aut saltem reddere promittat: & juret, quod libros & quaternos rationum suarum, & instrumenta usuraria quæ habebit, vel habere poterit, absque dolo vel fraude, diminutione, sive subtractione, Ordinario, vel ejus vicario, seu certo nuncio, dabit & consignabit per se vel alios, pro eodem. Assignet etiam pecuniam quam habet, vel faciat depositum, si poterit, ad arbitrium Ordinarii, seu vicarii, vel Pœnitentiarii ipsius: quod quidem in cautione ipsa venire censemus. Damnet etiam heredes suos futuros, sub pœna hereditatis amittendæ, ad eadem facienda: ipsi heredes, si præsentes fuerint, eadem se facturos sub pœna & sub religione promittant & jurent. Det præterea, si poterit, pignora, vel saltem fidejussores idoneos, qui ad prædicta eodem modo, & sub eisdem pœnis & tenoribus obligent principaliter se & sua, constituentes se principales debitores in prædictis, renunciantes epistolæ divi Hadriani, beneficio novarum constitutionum, & fidejussoribus, & omni alii defensioni & juri; ad arbitrium recipientis cautionem eamdem, ex pacto speciali, præstantes simile juramentum. Hæc autem præcipimus fieri coram sacerdote parochiali, & testibus fide dignis, ac notario publico, de Ordinarii, vel vicarii, aut Pœnitentiarii ipsius mandato, qui recipiat prædictas promissionem & obligationem, renunciationem & cautionem, & cetera supradicta; de his conficiens instrumentum. Denique cautionem ipsam per singulas Ordinariorum diœceses, ubi Ordinarius vel ejus vicarius præsens non adesset, recipiat rector parochialis ecclesiæ, in qua usurarius habitabat; vel notarius publicus in sacerdotis defectum, qui infra mensem teneatur hoc denunciare loci Ordinario vel ejus vicario. In civitate vero nullus omnino absque Ordinarii, vel vicarii, seu Pœnitentiarii ipsius licentia speciali, nisi forte parochialis sacerdos, ubi non poterit requiri ad hæc cura Ordinarii, superveniente subito casu mortis, de illa recipienda se intromittere præsumat; alioquin pœnam decem librarum Ravennatum incurrat, absque satisfactione debita minime relaxandam. Illos namque, quoad prædicta, declaramus usurarios manifestos, de quibus per parochiam quam inhabitaverint, vel ubi morarentur, fama fuerit extorsisse usuras; vel ipsorum confessione, aut per idonea argumenta, seu alio modo legitimo apparebit. Constitutionem quoque præsentem omnes parochialium ecclesiarum rectores, etiamsi collegiatæ fuerint, habeant, legant & intelligant: usurariorum pœnas prædictas frequentius in suis ecclesiis publicantes, & suas cautius evitantes, si divinam & nostram effugere cupiunt ultionem.

[a] Forte, præmittitur.

ANNO CHRISTI 1317.

De pœna procurantium male ablata incerta legari sub alio nomine, seu modo. Rubrica XVI.

Quorumdam fraudibus legis prævaricatorum occurrere intendentes; qui dum male ablata habent, de quibus ignoratur cui sit restituio facienda, quæ essent per locorum episcopos aut ipsorum auctoritate inter pauperes provide dispensanda; legant vel legata procurant, male ablatorum prætextu, de illis non facta mentione, aliquam pecuniæ quantitatem, per executores seu alios, excluso fraudulenter ordinario episcopo, dispensandam; hoc sacro approbante concilio statuimus, quod de cetero quælibet persona quæ restituere, seu restitui voluerit aliqua male ablata incerta, sive de quibus, cui facienda sit restitutio, ignoretur, in suo testamento, codicillo, vel ultima voluntate expresse dicat & clare, *Relinquo istud vel illud, seu tantum, de male ablatis incertis, seu restitutione ipsorum*: nec dicat, *relinquo pro remedio animæ meæ, seu parentum meorum*: neque aliquid aliud inseratur, propter quod quæ sunt ipsius male ablata incerta, non plenarie cognoscatur, sub pœna decem librarum Ravennatum, quas in usus pauperum convertendas decernimus. Rectoribus, capellanis ecclesiarum mandantes sub excommunicationis pœna, quod aliquorum ultimis voluntatibus non intersint, seu ordinationibus eorumdem, quos sciverint vel crediderint contra mentem attentare constitutionis hujusmodi, vel in fraudem: & quod exponant infirmis & ipsorum heredibus, ut nisi nominatim & expresse legaverint male ablata incerta restituenda, non habebunt ecclesiasticam sepulturam. Quoslibet vero clericos, religiosos, vel sæculares, qui circa hoc fraudem aliquam procuraverint observari, ab ingressu ecclesiæ, & participatione sacramentorum suspendimus in his scriptis.

Quod clerici & religiosi a venationibus se abstineant. Rubrica XVII.

Licet ex dictis sanctorum & ex scriptis conciliorum, omnibus servis Dei venationes cum canibus & avibus sint interdictæ: nonnulli tamen religiosi, sicut fide dignorum relatione accepimus, hoc minus pensantes, honestatis laxatis habenis, monachali modestia prorsus abjecta, monasterii claustrum

ANNO CHRISTI 1317.

abhorrentes; sine quo monachus vita carere describitur, sicut pisces vita carent sine aqua; more laïcorum ipsis intendunt, in gravem religionis offensam, opprobrium & scandalum plurimorum. Volentes igitur prædictorum statui periculoso & detestabili salubriter occurrere; hoc sacro approbante concilio, districtius inhibemus religiosis omnibus, cujuscumque status, conditionis, religionis, vel ordinationis existant, ne de cetero venari, seu ad venandum exire præsumant. Siquidem abbates, priores vel præpositi, seu alias administrationes habentes fuerint, per annum ipso facto sint suspensi ab omni administratione, donec ad mandatum Ordinarii plene satisfecerint. Inferiores vero sint ineligibiles, & ultimi semper in choro habeantur: donec ad mandatum abbatis, prioris, vel præpositi, sufficienter pœnitentiam egerint de commissis.

De pœna judicium secularium, qui clericos repertos cum armis, vel in aliis maleficiis deprehensos, detentos retinent, vel ad suum judicem opprobriose remittunt. Rubrica XVIII.

Sæculares potestates, seu rectores vel judices, quorumcumque locorum provinciæ Ravennatis, qui clericos, per ipsos, seu ipsorum familias, cum armis vel alias excessisse, & maxime in habitu clericali repertos, detentos retinent, & ad diœcesanum episcopum remittere denegant, requisiti; seu qui clericos ipsos, si eosdem remitti per eos forte contigerit, in scandalum & opprobrium ordinis clericalis, tubis præcedentibus & cubantibus, armis apud ipsos inventis, ad eorum collum appensis, & cum multitudine armatorum, seu alias inhoneste, ad eumdem transmittunt episcopum: declaramus, præsentis auctoritate concilii, excommunicationis vinculo innodatos; & eorum sententias & processus per ipsos seu auctoritate ipsorum latos & factos, ex tunc fore censemus invalidos; donec satisfactione præstita, a prædicta excommunicationis sententia per sedem Apostolicam dumtaxat absolutionis beneficium meruerint obtinere.

Quod nullus pro eodem delicto debeat duplici pœna puniri. Rubrica XIX.

Cum nullus pro eodem delicto debeat duplici pœna puniri; statuimus & ordinamus, hoc sacro approbante concilio, quod si qua alia pœna statuta esset in constitutionibus synodalibus nostris, vel suffraganeorum nostrorum, quam in nostris constitutionibus provincialibus, vel prædecessorum nostrorum, statutum circa idem factum reperiatur, quod altera ipsarum sit contentus loci ordinarius: & una electa & imposita per ipsum, seu ejus vicarium, alteram infligere, seu inflictam exigere, non possit.

De indulgentiis seu remissionibus. Rubrica XX.

Cum inferior superioris legem habeat observare, nec eam possit infringere, seu etiam abolere: & in jure contineatur, quod episcopi plures, vel unus, non possint concedere indulgentiam ultra numerum quadraginta dierum, excepto in sola ecclesiarum consecratione: quod de uno anno statutum fuit in concilio Forlivii celebrato per bonæ memoriæ fratrem Bonifacium prædecessorem nostrum, circa prælatos eleemosynarios, sub rubrica de pauperibus alendis, limitamus & reducimus ad numerum quadraginta dierum, hoc sacro approbante concilio. Ad hoc diligenter considerantes, quod qui aliis præsunt, lenitatem cum severitate miscere debent, & cum subditis misericorditer agere: ita tamen quod honestas & disciplina clericalis non destituatur, aliam nostram constitutionem provincialem editam & promulgatam per nos in concilio Argentæ celebrato, positam sub titulo, de ætate & qualitate ordinandorum, duximus moderandam: eodem sacro approbante concilio statuentes, quod non obstante constitutione prædicta, nos & quilibet episcopus cum suis subditis dispensare possimus, qui contra tenorem & formam dictæ constitutionis ad ordines sunt promoti, vel in futurum promoverentur. Hortamur tamen pro reverentia Dei dictos dominos episcopos, quod constitutionem ipsam sic salubriter statutam observent, & mandent a subditis observari; ne per propr. vel alias, personas indignas & minus sufficientes ad ordines promoveri contingat: quod solum mens dictæ constitutionis requirit.

ANNO CHRISTI 1317. *Anno Christi 1316. cap. 2.*

De exsequiis episcoporum nunciandis per capitula ecclesiarum cathedralium archiepiscopo & suffraganeis, ut devote ab omnibus celebrentur. Rubrica XXI.

Item cum negligentia seu contumacia indevotorum, pœna condecenti debeat puniri; & in concilio Ravennæ per nos celebrato inter alia fuerit statutum, quod capitula ecclesiarum cathedralium quam citius commode possent, obitum suorum episcoporum singulis comprovincialibus episcopis deberent nunciare: & si super hoc fuerint negligentes vel remissi, hoc sacro approbante concilio statuimus, quod capitula ipsa infra decem dies postquam sciverint suum episcopum defunctum fore, archiepiscopo & singulis suffraganeis teneantur nunciare: alioquin pœnam decem librarum Ravennatum ipso facto incurrant, distribuendarum in usus pios, metropolitani arbitrio.

De beneficiis & indulgentiis concessis in concilio, & de potestate dispensandi & interpretandi constitutiones concilii. Rubrica XXII.

Desiderabiliter affectantes in iis per quæ saluti consulitur animarum, humanæ fragilitati, quæ facile declinat ad malum, via salutifera providere; auctoritate Dei omnipotentis & beatorum apostolorum Petri & Pauli, ac approbatione hujus sacri concilii, absolvimus, seu absolvendos decernimus omnes & singulos subditos nostros & suffraganeorum nostrorum, & ecclesiæ Ravennatis, qui pœnas aliquas seu pœnam, contentas vel contentam in sacris constitutionibus nostris, seu prædecessorum nostrorum, provincialibus seu synodalibus nostris, vel suffraganeorum nostrorum, vel qui notam inobedientiæ incurrissent, mandatis nostris seu ordinarii, vel vicarii nostri, seu ordinarii ejusdem, non parendo, si contriti confiteantur infra unius mensis spatium a notitia præsentis; & ad mandata ordinarii, læso secundum formam ecclesiæ satisfaciant, seu ejus vicarii, eo in remotis agente, vel vicarii capituli ubi ecclesia vacat: super hoc nobis reservantes auctoritatem plenariam absolvendi & dispensandi, etiamsi in constitutione specialiter reservatur absolutio & dispensatio concilio provinciali: eamdem auctoritatem concedentes, & specialiter committentes, præsentis auctoritate concilii, locorum ordinariis, seu eorum vicariis, ipsis in remotis agentibus, & vicariis capituli ubi ecclesia vacat. Hortamur etiam & in Domino obsecramus venerabiles patres & coëpiscopos nostros præsentes & absentes, ut pro divina placate & reverentia hu-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1317.

jus ſacri concilii, relaxari faciant quos epiſcopi vel A aliī de eorum mandato ſeu auctoritate detinent carceratos: dummodo ſcandalum inde non oriatur: ac orationes frequentent ſeu frequentari mandent in Miſſis pro pace & contra perſecutores eccleſiæ, videlicet orationem, *Eccleſia tua*, ubi non dicitur oratio, *A cunctis*. Relaxamus quoque eadem auctoritate omnibus & ſingulis vere pœnitentibus & confeſſis, qui ad hoc ſacrum concilium acceſſerunt, vel pro eo laboraverunt, de injunctis pœnitentiis quadraginta dies, pro ſingulis diebus quibus laboraverunt vel laborabunt, uſque ad feſtum Omnium ſanctorum incluſive. Reſervamus inſuper nobis, hoc ſacro approbante concilio, arbitrium puniendi & abſolvendi, quos de jure poſſumus, contemptores & tranſgreſſores ſacrorum canonum, cujuſcumque ordinis, præeminentiæ, dignitatis vel ſtatus exiſtant. Ad hæc, eodem ſacro approbante concilio nobis ſpecialiter reſervamus auctoritate & poteſtatem declarandi, interpretandi, temperandi, ſeu minuendi dictas provinciales conſtitutiones, ſeu pœnas in eis contentas, & ſuper dictis pœnis miſericorditer diſpenſandi cum omnibus & ſingulis ſubditis noſtris, & ſuffraganeorum noſtrorum, prout qualitas negotiorum & conditio perſonarum requireret.

Lectæ & publicatæ fuerunt prædictæ conſtitutiones per reverendiſſimum patrem, dominum Raynaldum permiſſione divina ſanctæ Ravennatis eccleſiæ archiepiſcopum, in eccleſia cathedrali Bononiæ, C aſſidentibus venerabilibus patribus & dominis, dominis Huberto Bononienſi, fratre Petro Comaclenſi, Petro Foropopilienſi, Joanne Cæſenate, Guidone Reginenſi pro ſe & eccleſia ſua, & pro fratre Simone Parmenſi epiſcopo, qui poſt ſecundam ſeſſionem, ex rationabili cauſa ſe abſentans, in omnibus & per omnia commiſit vices ſuas eidem, & conſenſit omnibus quæ terminantur in ipſo concilio: Rimbaldo Imolenſi, Guidone Cervienſi, epiſcopis, ac procuratoribus fratris Huguizonis Saſſenatis, fratris Hugolini Faventini, Salionis Adrienſis, epiſcoporum abſentium: Mutinenſi propter infirmitatem ſe canonice excuſante, ſeu ordinandis & ſtatuendis pro ſe & ſuo clero reverenter conſentiente: procuratoribus archidiaconi & capituli Forlivienſis, cum eccleſia ipſa ad præſens paſtore vacet; & capitulorum cathedralium eccleſiarum provinciæ Ravennatis. Præſentibus etiam religioſis & venerabilibus viris, abbatibus, prioribus, præpoſitis, archipreſbyteris, & aliis quamplutibus ad concilium ipſum convocatis: Huguizone præpoſito, Catia preſbytero, Geratdino ſubdiacono cardinale, Boninſegna preſbytero, & Albertino ſubdiacono, cantoribus ſanctæ Ravennatis eccleſiæ: Guidone ſanctorum Fabiani & Sebaſtiani, Petro ſancti Petri in curte, Joanne ſanctæ Euphemiæ, eccleſiarum rectoribus, conventus clericorum Ravennæ: fratre Andrea priore ſanctæ Pelagiæ de Cremona, vicario ipſius domini archiepiſcopi; Conrado archipreſbytero Paduano, & quamplutibus aliis: ſub annis Domini MCCCXVII. Indictione XV. die XXVII. Octobris.

De monialibus. Rubrica XXIII.

Hæc capitula dicuntur poſtremo poſt concilium condita fuiſſe a Raynaldo, poteſtate ſibi a concilio facta declarandi eſſe conſtitutiones.

Nos Raynaldus permiſſione divina, & Apoſtolicæ ſedis gratia, ſanctæ Ravennatis eccleſiæ archiepiſcopus, dudum volentes exſecutioni debitæ demandare conſtitutionem piæ memoriæ Bonifacii Papæ VIII. quam edidit & promulgavit ſuper clauſura monialium; & in qua expreſſe ſtatuit, omnes & ſingulas moniales, cujuſcumque religionis, ſtatuimus vel conditionis exiſterent, ſub perpetua clauſura debere manere, nullique perſonæ ad eas ingreſſum patere: inobedientiæ notam ac maledictionem æternam effugere cupientes, eaſdem moniales, ubi ad nos ſpectat, mandavimus & fecimus includi: ac quaſdam conſtitutiones addidimus ſynodales & provinciales; in quibus, omnibus indiſtincte, tam clericis quam laïcis, prohibuimus ingreſſum monaſteriorum, & ad eaſdem acceſſum, ſine noſtra ſeu vicarii noſtri, vel alias ordinarii loci ſeu ejus vicarii, nobis ſeu ordinario loci in remotis agentibus, licentia ſpeciali, pœnas pecuniarias, & ſententias excommunicationis certo modo in contra facientes promulgantes. Verum quia a pluribus perſonis fide dignis, maturis & honeſtate prædictis, ſæpius audivimus, quod dictæ noſtræ conſtitutiones, quas pro ſalubri remedio animarum intentionis noſtræ erat edidiſſe, ad ruinam & periculum animarum multorum tendere viderentur: cupientes, quantum nobis ex alto conceſſum eſt, ſemper auctore Deo, de ſalubri remedio animarum ſaluti conſulere: ſuper hæc etiam ſolicitati ſæpius & requiſiti, conſtitutiones ipſas, auctoritate nobis conceſſa in concilio Bononiæ per nos celebrato, declarandi, interpretandi, minuendi, moderandi & mitigandi conſtitutiones provinciales noſtras & prædeceſſorum noſtrorum, & pœnas in eis inſertas; moderamus & declaramus, ac declarando ac mitigando, ſtatuimus, quod nullus de cetero pœnas in dictis conſtitutionibus contentas incurrat pro ingreſſu monaſterii; dummodo locum monialibus pro clauſura deputatum per locorum ordinarios non ingrediantur, in quo caſu firmæ & illibatæ dictæ conſtitutiones permaneant. Concedimus etiam, quod quælibet perſona, quæ non ſit notabiliter ſuſpecta, poſſit loqui monialibus memoratis, ſine metu pœnæ, ad cratem ſeu feneſtram ferream, de licentia abbatiſſæ, ſeu prioriſſæ, vel ejus locum tenentis: præſentibus tamen ſemper duabus ex monialibus ab abbatiſſa vel prioriſſa, vel earum vicem tenente, ut præmittitur, ſpecialiter deputatis; quæ ſemper videre poſſint & audire ſororem, ſeu monialem, ad feneſtram vocatam.

D *De ſalariis notariorum, & ſigilliferorum.* Rubrica XXIV.

Cum ad præſidentis officium pertineat, exactiones illicitas prohibere, & operantibus de præmio ſeu mercede condigna juxta qualitates laborum facere provideri: & in concilio dudum per nos Ravennæ celebrato contineatur, ut ſalaria notariorum & ſigilliferorum dominorum epiſcoporum taxarentur & moderarentur: & quamplures querelæ ad nos devenerint ſuper indebitis extorſionibus & oneribus exactis ab eiſdem: ſuper hocque in ſacro concilio per nos nuper Bononiæ celebrato, collatio inter nos & ſuffraganeos noſtros, qui in dicto concilio interfuerunt, habita fuerit: & cum dictum fuerit debere ſuper hoc provideri de remedio opportuno: ſed quia multitudine negotiorum in dicto concilio terminandorum occupari, non potuimus plene tunc temporis circa hoc intendere ſicut deſiderabamus: per præſentem paginam duximus ordinandum, & horrandum dominos epiſcopos, ſuffraganeos eccleſiæ Ravennatis, quatenus quilibet eorum in ſua curia limitare, taxare, & moderari debeat, ad omne ſcandalum tollendum, quantum notarii ſeu ſcriptores eorum vel officialium ipſorum percipere debeant pro quolibet inſtrumento ſeu ſcriptura

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1317.

ptura publica vel privata, & quantum ſigillifer pro ſigillo: noſque ex poteſtate nobis in dicto concilio tradita declarandi conſtitutiones provinciales noſtras, & prædeceſſorum noſtrorum, & omni modo, quo melius poſſumus, volentes quantum in nobis eſt, dictam conſtitutionem obſervare, & exſecutioni debitæ demandare, ordinamus & taxamus, quod in ſolutione facienda notariis pro ſcripturis, & ſigilliferris pro ſigillo, modus infraſcriptus debeat obſervari.

In primis recipere poſſit notarius de litteris citatoriis ſimplicibus, ſeu brevibus cum regiſtratione, duodecim denarios Ravennates vel Bononienſes: & ſigillifer pro ſigillo, ſex denarios. De litteris citatoriis, cum narratione prolixa, duos ſolidos: & pro ſigillo, ſex denarios. De citatione per nuncios, ſine litteris, videlicet pro commiſſione & relatione, decem denarios. Si vero citarentur duo aut plures, recipere poſſet duos denarios pro quolibet, ultra dictos duodecim denarios. De comparatione ſeu præſentatione, quatuor denarios. De conſignatione termini, ſeu prorogatione, duos denarios pro parte. De licentia, parte abſente, quatuor denarios. De accuſatione contumaciæ, cum proteſtatione expenſarum, ſex denarios. De proteſtatione ſine ſcriptis, ſex denarios. De proteſtatione in ſcriptis, ſi fuerit prolixa, ſolvatur ad modum folii regiſtri, ſicut infra continetur, in ſimplici copia. De oblatione libelli, tres denarios. De exceptionibus in ſcriptis, tres denarios pro qualibet, vel aliter ad modum regiſtri. De replicationibus recipiat idem. De litis conteſtatione & juramento, a qualibet parte, duodecim denarios. De regiſtratione libelli recipiat ab actore tantum, quantum pro regiſtro, in ſimplici copia, ut ſupra. De peritionibus, pro unaquaque recipiat a ponente tres denarios, & a reſpondente unum denarium. De articulis recipiat ab exhibente, ad modum regiſtri, ut ſupra. De copia articulorum, recipiat tantumdem. De teſtibus, pro examinatione & ſcriptura, de quibus folio continente ad minus viginti quinque lineas pro pagina, & duodecim dictiones pro linea, quæ eſt forma regiſtri, duos ſolidos. De copia in publica forma, tantumdem. De ſimplici copia, ſedecim denarios. De regiſtratione inſtrumentorum, & aliorum productorum, recipiat ad modum folii regiſtri. De ſimplici copia, ut ſupra continetur, ſedecim denarios. Si inſtrumenta & alia producta regiſtrari non contingat ex cauſa, tunc de ſcriptura, ſeu annotatione, ſicut ſunt producta, pro quolibet inſtrumento, quatuor denarios. De concluſione in cauſa a qualibet parte, ſedecim denarios. De exhibitione ſuſpectorum & confidentium, & aſſumptione ſapientium ad conſulendum, a qualibet parte ſex denarios. De articulo quæſtionis, ſuper quo debeat conſuli, ſi formabitur, pro parte qualibet duodecim denarios, & pro ſigillo decem denarios. De ſententia definitiva lata ex cauſa pecuniaria, vel mere civili, quæ æſtimationem recipiat, recipiat pro prima libra duos ſolidos; & pro ſingulis libris, uſque ad decem libras, duodecim denarios pro libra; & ab inde ſupra, uſque ad quinquaginta libras, ultra dictam taxationem, tres denarios pro libra. Ultra vero dictas quantitates, uſque ad centum, duos denarios pro libris, & ab inde ſupra unum denarium pro libra qualibet, ultra omnes prædictas taxationes: & pro ſigillo pendente, ſi fuerit pendens, ſex ſolidos ad plus; ſi non fuerit pendens, duos ſolidos Bononienſes. De interlocutoria, duos ſolidos, vel plus, vel minus, arbitrio judicantis: pro ſigillo pendente, duos ſolidos; & pro non pendente, duodecim denarios. Item ſi appelletur ab ea, tantumdem recipiat: ſi detur in forma publica, & eidem de ſigillo, ut in proximo. De appellatione viva voce a diffinitiva ſententia, ſex denarios. De appellatione in ſcriptis oblata, recipiat ad modum regiſtri in ſimplici copia: & ſi fiat in publica, recipiat tantum, quantum habuerit de ſententia. De ſigillo ſolvatur ut pro ſententia definitiva. Pro ſententia ſuper jure decimarum, vel patronatus, ſi ſuper eo conſilium habeatur, recipiat notarius quartam partem ejus, quod [a] conſultori. Si autem ſuper cauſa matrimoniali etiam requiratur conſilium, vel ſuper præmiſſis, vel conſimilibus, conſilium non haberetur, judex arbitretur, penſatis ſtatu, conditionibus & facultatibus perſonarum, & qualitate cauſarum, prout æquum & juſtum videbitur, religioni & panperibus compartiendo.

[a] Forte, conſulatui.

De ſolutionibus quæ occurrunt circa collationes beneficiorum in primis, ſi ponatur edictum de rectoria capellæ ruralis vel urbanæ, pro ſcriptura, commiſſione & relatione, tres ſolidos; pro ſigillo, duodecim denarios. Pro inſtrumento, confirmatione, collatione, ſeu inveſtitura ejuſdem, triginta ſolidos; conſiderata tamen qualitate ipſius beneficii: & pro ſigillo, duos ſolidos. Si edictum ponatur pro archipreſbyteratu, vel alia dignitate ſeu perſonatu ſæculari, quatuor ſolidos: pro ſigillo duodecim denarios. Pro inſtrumento confirmationis ejuſdem, tres libras: pro ſigillo ſex ſolidos. Si ponatur edictum de prioratu ſeu de abbatia, quinque ſolidos; pro ſigillo duos ſolidos. Pro inſtrumento confirmationis ejuſdem, octo libras: pro ſigillo decem ſolidos. Si de epiſcopatu ponatur edictum, decem ſolidos: & pro ſigillo tres ſolidos. Pro inſtrumento confirmationis ejuſdem, viginti quinque libras: pro ſigillo viginti ſolidos. Si autem collationes, confirmationes, vel inveſtituras hujuſmodi, ſeu cauſæ eorum alteri committere contingat, ad petitionem partis, vel partium: tunc ſolvatur notario de commiſſione tertia pars ejus quod taxatum eſt: ut nihilominus taxatio prædicta ſolvatur notario pro confirmatione. Si autem ſponte, ſeu ex arbitrio committentis fiat commiſſio: tunc tertia pars, quæ dabitur notario pro commiſſione, computetur in ſalario ſupra taxato notario ſcribenti dictam commiſſionem: & detur pro ſigillo id quod ſupra taxatum eſt. Si autem ſolam audientiam & comminationem cauſæ committi contingat, ſolvatur pro commiſſione duplum ejus quod datum fuerit pro edicto. Si autem certum, vel certos articulos committi contingat, ſolvetur quod taxatum eſt pro edicto, & tantumdem pro ſigillo. De commiſſione appellationis decem ſolidos: pro ſigillo pendente, duos ſolidos, vel duodecim denarios. De litteris quæſtorum viginti ſolidos: pro ſigillo pendente tres ſolidos, alias duos ſolidos. De diſpenſationibus beneficiorum, ætatis vel ordinum, quindecim ſolidos: pro ſigillo pendente quatuor ſolidos, alias duodecim denarios. De licentia abſentandi, ſeu non reſidendi, decem ſolidos: pro ſigillo duodecim denarios. Pro littera præſentatoria & teſtificatoria ad ordines octo ſolidos: pro ſigillo, ſex denarios. De litteris ſeu inſtrumentis ordinum tres ſolidos: pro ſigillo, duodecim denarios. Et ſi aliquis caſus contingeret, qui non videretur in præmiſſis expreſſus, fiat taxatio ejus & reductio, ſeu reſtrictio ad arbitrium boni viri ſecundum formam regiſtri, ut præmittitur, vel alias, prout æquitati & [a] moderatori dominorum epiſcoporum, vel eorumdem vicariis

[a] Forte, moderationi.

Digitized by Google

Anno Christi 1317.

videbitur convenire, omnium semper æquitate libranda. Et quicumque hoc directe & fideliter observaverit, tamquam fidelis servus Domini, meretur præmium vitæ æternæ: cogitans quod quidquid recipiet cum taxatione, moderatione & restrictione prædictis, juste recipiet, & licite poterit retinere, & sine aliquo conscientiæ remorsu. Contra vero facientes noverint se plecti debere, etiam pœna in constitutionibus comprehensa. Et ut hæc omnibus nota fiant, in albo stilo describantur, seu clarius in membrana, in loco ubi jus redditur, affigantur, in singulis prætoriis, ubi jus redditur in curiis episcoporum.

Et ego Raynaldus permissione divina & Apostolicæ sedis gratia archiepiscopus, subscripsi.

LEctæ & publicatæ fuerunt suprædictæ constitutiones & statuta dicti domini archiepiscopi Ravennatis, in clero civitatis Mutinensis, convocato in episcopali palatio Mutinæ per discretum & sapientem virum dominum Floriamontem, generalem vicarium venerabilis patris domini Boniconsi episcopi Mutinensis, de præcepto & mandato dicti domini episcopi, de verbo ad verbum, in MCCCXVIII. a nativitate, Indictione prima, die Jovis XXIX. Decembris, in præsentia domini Jacobi Saraceni, domini Barnabei de Boschetris, domini Bei de Luca, canonicorum ecclesiæ Mutinensis; domini Joannis præpositi de Limiole, domini Matthæi archipresbyteri de Campogagliano, domini Lanfranchi de Saliceto, priorum fratrum Humiliatorum: presbyteri Petri de Malclavelis, presbyteri Joannis de Buralibus beneficiati, presbyteri Petri Boni beneficiati, presbyteri Martini beneficiati, domini Alexandri de porta, presbyteri Joannis capellani domini episcopi prædicti, presbyteri Biachini capellani ecclesiæ Mutinensis: domini Adam, domini Pauli, monachorum sancti Petri Mutinensis: Ottonelli mansionarii dictæ ecclesiæ Mutinensis: & præsentibus testibus Guidone de Querieto notario, Rainerio de Salsbegnano nuncio curiæ episcopalis, Nicolao Beroardo, & aliis pluribus.

Et ego Franciscus de Aspett. notarius curiæ episcopalis Mutinensis, publicationi prædictæ interfui rogatus, & subscripsi.

Anno Christi 1317.

1319.

CONCILIUM TOLOSANUM,

Mense Junii, anno Domini MCCCXIX.

Ejus acta nulla apparent: mentio tum alibi, tum in Gallia Christiana facta reperitur. Et præfuit Joannes Raymundi, de Convenis, primus Tolosanus archiepiscopus: qui deinde anno MCCCXXVII. die 18 Decembris, factus est cardinalis episcopus Portuensis & sanctæ Rufinæ.

Ejus concilii loco hic exhibemus ex apographo P. Jacobi Sirmondi, Decretum Inquisitoris in partibus Tolosanis, eodem anno datum adversus libros Talmudicos Judæorum.

In nomine Domini, Amen.

ANno ejusdem Domini MCCCXIX. IV. Kalendas Decembris; ad requisitionem & mandatum, ac judicium & ordinationem religiosi viri fratris Bernardi Guidonis, Inquisitoris hæreticæ pravitatis in regno Franciæ, & specialiter in partibus Tolosanis, per sedem Apostolicam deputati; fuerunt libri Judæorum, qui appellantur Talmudz, quotquot apud Judæos potuerant reperiri, combusti, & tracti prius per publicas carrerias Tolosæ in duabus quadrigis, cum servientibus & ministris curiæ regalis, cum voce præconia proclamante: *Propter errores & blasphemias contra Dominum Jesum Christum, & ejus sanctissimam genitricem virginem Mariam, & nominis Christiani.* Qui errores & quæ blasphemiæ in eisdem libris inveniebantur contineri, per juratos, & examinatores peritos in Hebraïca lingua; habito prius consilio maturo per eumdem dominum Inquisitorem, peritis in utroque jure & religiosis, & aliis multis discretis viris, in aula veteri domini Regis Tolosæ. Prædicti autem libri prius diu antea fuerant cum multa sollicitudine & diligentia per manum Regalium, ad mandatum præfecti domini Inquisitoris, habiti a Judæis, & postmodum diligenter examinati.

1320.

CONCILIUM SENONENSE,

Olim cum statutis Trecensibus editum Tracis, anno 1320.

Statuta provincialis concilii per reverendum in Christo patrem ac dominum, D. [a] G. Dei gratia Senonensem archiepiscopum, anno Domini MCCCXX. die Jovis post Pentecosten celebrari.

[a] Guillelmum de Melodano.

TITULI LOCORUM.

I. *Ut diœcesani hortentur ad jejunandum in vigilia festi corporis Christi.*
II. *Ut interdicantur loca, in quibus clericus a judice laïco detinebitur.*
III. *Ut religiosi & religiosæ post annum & diem profiteantur.*
IV. *De vita & honestate clericorum.*

LOCUS PRIMUS.

Ut diœcesani hortentur ad jejunandum in vigilia festi corporis Christi.

STatuimus, ac etiam ordinamus, ut quilibet diœcesanus in sua diœcesi, plebem a Deo sibi commissam, tam per se quam per alios, loco & tempore congruis, salutaribus monitis inducat, ut quarta feria præcedente feriam quintam post octavas Pentecostes, qua summi & magnifici corporis & sanguinis Domini nostri Jesu Christi sacramenti memoria celebratur, ad honorem tam pretiosissimi sacramenti, ac ipsarum plebium salutem animarum, se ab esu carnium abstineant, & jejunent: omnibusque jejunantibus, vereque pœnitentibus & confessis, in remissionem suorum peccaminum, quadraginta dies de injuncta sibi pœnitentia duximus concedendos: totidemque eisdem a quolibet diœcesano in

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1310.

diœcesi sua, auctoritate præsentis concilii concedantur. Circa vero processionem solemnem, quæ dicta quinta feria fit a clero & populo in delatione dicti sacramenti his diebus, cum quodammodo divina inspiratione introducta videatur, nihil quoad præsens injungimus, devotioni cleri & populi relinquentes.

ANNO CHRISTI 1310.

LOCUS SECUNDUS.

Ut interdicantur loca, in quibus clericus a judice laico detinebitur.

Statuimus, ac etiam ordinamus, ut si contingat aliquem clericum in villis seu castris diœcesis & provinciæ Senonensis, per judicem capi sæcularem; B qui sufficienter requisitus de reddendo dictum clericum suo judici ecclesiastico, non reddiderit seu restituerit, in sua malitia perseverans: in dictis villis seu castris cessabitur, quamdiu detinebitur dictus clericus, a divinis: nedum in ecclesia, infra cujus confines dictus clericus detineri dignoscetur; sed etiam in aliis ecclesiis, si in dictis villis & castris plures ecclesias contigerit esse sitas. Quod ad religiosa monasteria in dictis villis & castris constructa, & alias ecclesias eisdem contiguas extendi volumus: ne, si in quibusdam cessatur, in aliis vero non, cessationis sententia seu interdicti valeat vilipendi. Et prædictas cessationes, auctoritate præsentis concilii, ab omnibus, tam exemptis, quam non exemptis, cum de jure ad hoc teneantur, volumus observari.

LOCUS TERTIUS.

Ut religiosi & religiosæ post annum & diem professantur.

Statuimus, ac etiam ordinamus, ut religiosi & A religiosæ, in habitu religionis per annum & diem in suis monasteriis commorantes, dictis die & anno elapsis, per superiores suos, dum tamen in ætate discretionis fuerint constituti, cogantur profiteri expresse, vel saltem ita publice, quod dicta professio celari non valeat.

ANNO CHRISTI 1310.

LOCUS QUARTUS.

De vita & honestate clericorum.

Statuimus insuper, ac etiam ordinamus, ut clerici beneficiati, tam cathedralium, quam collegiatarum ecclesiarum, sive sint canonici, vicarii, seu simplices choriales; caligis rubeis, viridibus, scaratis, B croceis seu albis, ita publice non utantur; sed caligis nigris, seu aliis honestis tantummodo sint contenti. Quod si a delatione dictarum caligarum, canonice moniti, non destiterint; ipso facto medietate distributionum, quæ adsistentibus certis horis distribuantur, auctoritate præsentis concilii, eos privamus. Quod quidem statutum extendetur ad presbyteros parochiales, & alios presbyteros [a]ordinariis arbitriis puniendos. Et illud idem in clericis crines nutrientibus, barbamque prolixam, seu tonsuram inhonestam, ac a parte exteriori almuciam de C cendeto vel volveto deferentibus, uniformiter inter clericos prædictos volumus observari.

[a] Forte, ordinationum.

CONCLUSIO CONCILII.

Quarum auctoritate litterarum, vobis & vestrum cuilibet districte præcipiendo mandamus, quatenus statuta prædicta in vestris ecclesiis, & alibi, ubi expedient videritis, publicetis & exsequamini diligenter; ac faciatis a parochianis vestris, juxta ipsorum tenorem, inviolabiliter observari.

CONCILIUM LONDINENSE, 1321

a Waltero archiepiscopo cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXXI.

Præceptum regis Edwardi II. ne quidquam statuatur in concilio, in præjudicium dicti regis, vel regni.

[a] Walteri.

REx venerabilibus in Christo patribus, [a]W. eadem gratia archiepiscopo Cantuariensi, totius Angliæ Primati, ac ceteris episcopis & prælatis Cantuariensis provinciæ, ad concilium provinciale apud Londinum in proximo conventuris. Mandamus vobis, in fide & dilectione, quibus nobis tenemini, firmiter inhibentes; ne in dicto concilio quidquam in nostri, aut status coronæ nostræ, vel regni nostri præjudicium statuatis, faciatis, seu quomodolibet ordinetis. Teste rege apud Pountfreyt super Thamesiam, 30. die Novembris. Per ipsum regem. E

Constitutiones Walteri Reynaud, archiepiscopi Cantuariensis.

TITULI CAPITUM.

I. *Quantum pro insinuationibus testamentorum ac computi administrationis, in bonis defunctorum, acquietantiarum litteris & labore, recipi debeat per quemcumque.*

II. *De visitatione & procuratione archidiaconorum, ac aliorum Ordinariorum.*

III. *De inductionibus in beneficiis ecclesiasticis faciendis.*

IV. *Ne instituti in beneficiis ecclesiasticis, vel promoti ad sacros ordines, pro suis habendis litteris pregraventur.*

V. *De bigamis.*

VI. *Ne in privatis oratoriis Missarum solemnia celebrentur.*

VII. *De capitulis archidiaconorum.*

VIII. *Pro apparitorum regulatione.*

Multa hujus concilii capita eadem fere sunt, atque Conc. Londin. anni 1342.

CAPUT PRIMUM.

Quantum pro insinuationibus testamentorum, ac computi administrationis, in bonis defunctorum, acquietantiarum litteris, & labore, recipi debeat per quemcumque. Cap. 1. Lond. an 1342.

ADeo quorumdam animos, nostris temporibus sæva cupiditas occupavit; quod quæstum reputantes pietatem, non curant quibus studiis suæ cupiditatis sitim reficiant, dum venale exhibent nefando commercio, gratis impendere quod deberent. Sane licet bonæ memoriæ [a]S. archiepiscopus Cantuariensis, prædecessor noster, provincialis concilii deliberatione statuit, quod pro insinuatione testa-

[a] Simon.

ANNO CHRISTI 1324.

menti cujuſvis defuncti, cujus bonorum inventarium centum ſolidos ſummam non excedit, nihil penitus exigatur: quia tamen circa teſtamentorum inſinuationes defunctorum, quorum inventaria bonorum dictam ſummam excedunt, ſeu circa id quod pro acquietantiis calculorum vel compotorum, adminiſtrationes bonorum concernentium hujuſmodi teſtamenta, quid determinate debeat recipi minime providetur: locorum Ordinarii, tam pro inſinuationibus, quam acquietantiarum litteris, in hac parte ſic immoderate ac exceſſive pecuniam exigunt, quod defunctorum exhauſtis & conſumptis facultatibus, per extortiones illicitas in præmiſſis, decedentium voluntates ultimæ, etiam in iis quæ relinquuntur in uſus pauperum, vel alias pias cauſas, de reſiduo nequeunt adimpleri: quorum occaſione laïci contra dictos Ordinarios, veluti conſumentes & uſurpantes quæ tueri tenentur, exaſperantur non modicum; necnon ad fraudes & ſuperſtitioſas inventiones quotidie provocantur. Unde igitur, ut tantæ uſurpationis contumelia depellatur; ſtatuimus, quod pro probatione vel approbatione, ſeu inſinuatione teſtamentorum quorumcumque, nihil per epiſcopos ſeu Ordinarios alios recipiatur omnino. Per clericos tamen ſcribentes inſinuationes hujuſmodi, ſex denarios recipi permittimus pro labore.

Quod ſi aliquod inventarium bonorum cujuſcumque defuncti, in compoto triginta ſolidorum ſummam reperiatur excedere, quod ad centum ſolidos minime extendatur: pro compoto & agendis omnibus circa ipſum, acquietantiarumque litteris, ſeu aliis quibuſcumque, epiſcopi aut Ordinarii, aut deputati ab eis ad audiendos compotus, vel miniſtri alii hujuſmodi compotis intendentes, ultra duodecim denarios recipere non præſumant.

Si vero centum ſolidorum ſummam aut ultra, minus tamen viginti librarum, hujuſmodi contineant inventaria; trium ſolidorum perceptione penitus ſint contenti. Sed ſi viginti aut ultra, circa tamen quadraginta librarum ſummam habeant, ultra quinque ſolidos pro labore, litteris, & ſupradictis aliis non admittant. Quod ſi ſexaginta librarum, vel ultra, minus tamen centum librarum ſummam attingant hujuſmodi inventaria; decem ſolidos pro præmiſſis recipiant, & non ultra. Si vero hujuſmodi inventaria centum librarum & amplius, minus tamen quam centum & quinquaginta librarum ſummam contineant; ultra viginti ſolidos pro prædictis recipere non præſumant. Sed ſi centum & quinquaginta librarum ſummam, vel amplius; pro ſingulis quinquaginta libris, quas ultra ſummam centum librarum contineri contigerit in eiſdem, Ordinarii pro prædictis, ſingulos decem ſolidos, cum prædictis viginti ſolidis, recipere valeant, & non ultra. Clericos tamen pro ſingulis acquietantiarum litteris, quas in hac parte ſcribunt, ultra præmiſſa, ſex denarios recipere permittimus pro labore. Si vero quidquam in aliquo caſuum præmiſſorum, ultra ſummam prætaxatam, quavis cautela, in pecunia numerata ſeu rebus aliis contingat recipere; fabricæ eccleſiæ cathedralis loci infra menſem reddere teneatur. Alioquin ex tunc epiſcopi duplum ipſum, ultra prædictum tempus reſtituere differentes, ſibi eſſe ingreſſum eccleſiæ interdictum; inferiores vero ab officio & beneficio noverint ſe ſuſpenſos, quouſque de hujuſmodi duplo dictis eccleſiis cathedralibus plenam ſatisfactionem impendant. In ipſa quidem probatione vel approbatione, ſeu inſinuatione teſtamentorum quorumcumque, vel poſtea, ante adminiſtrationis compotorum redditiones factas fideliter, litteræ acquietantiarum nullatenus concedantur, ſub pœna ſuſpenſionis ab ingreſſu eccleſiæ per ſex menſes: quam contrafacientes incurrere volumus ipſo facto.

ANNO CHRISTI 1324.

II. *De viſitatione & procuratione archidiaconorum ac aliorum Ordinariorum.*

Quamvis lex naturæ fructum laboris retribuat operanti: ſic tamen æquitatem amplectitur, ut non laborantem, potiſſime circa ea quibus vacare tenetur ex debito, non manducare præcipiat negligentem. Sane nonnulli archidiaconi, & alii ſuperiores & inferiores Ordinarii noſtræ provinciæ, lucris temporalibus inhiantes, & quæ Dei ſunt projicientes a tergo, in ſuarum viſitationum progreſſibus, venationibus & aliis vacantes inſolentiis; ad loca viſitanda multoties tales mittunt, quorum exhortatione ſeu informatione clerus & populus non inſtruitur: ac eccleſiis, quas die viſitationis non ingrediuntur nec inſpiciunt, & a quibuſdam per ſe vel alios nullatenus viſitatis, necnon & a pluribus quas per alios perfunctorie viſitari faciunt uno die; quarum quælibet ad procurationem unius die conſuetam, pro ipſis archidiaconis & ſuis ordinatis famulis competenter ſufficeret, a ſingulis eccleſiis, rectoribus, ſeu vicariis eorumdem, procurationes ſolidas in pecunia, contra ſanctiones canonicas, exigere non formidant. Excogitata etiam ſuperſtitioſa quadam fraude, ſæpius viſitaturi eccleſias, dies viſitationum hujuſmodi faciendarum præveniunt, in noctibus ipſos dies præcedentibus, in domibus rectorum ſeu vicariorum, ad eorum ſumptus, cum exceſſivis & onerosis familiis & venaticis morantur; ac in craſtino, impenſa viſitatione procurationem plenam & ſolidam extorquent in pecunia pro dieta, tamquam in victualibus minime procurati; quamquam cum talibus dicto die prandeant viſitatis. Nos præmiſſis, tam pro ſubditorum quiete, quam excedentium ſalute, cupientes occurrere: diſtrictius inhibemus præſentis auctoritate concilii, ne quis procurationem, ratione viſitationis ſolvendam, aliquam recipere præſumat ab eccleſia, niſi viſitationis officium eidem diligentius impenderit, ſcrutatis perſonaliter & inſpectis per ipſum cum effectu quæ fuerint indaganda. Ibid. c. 7.

Si quis vero plures eccleſias viſitare voluerit uno die: procuratione unica in victualibus, vel pecunia, (ad quam omnes & ſingulas, ſic unico die viſitatas, proportionaliter faciat contribuere, prout tradunt canones,) ſit contentus. Et ſi nocte præcedente ſuam viſitationem, in quavis eccleſia faciendam, ad ſumptus rectoris ſeu vicarii viſitandi, ſeu die viſitationis, in prandio ſteterit cum eiſdem, veram æſtimationem ſumptuum hujuſmodi in procurationem, ſi eam in pecunia viſitans licite duxerit exigendam, computare, ſeu allocare, vel pro ea, in toto vel in parte, ſtudeat compenſare: ita quod non ultra ſumptus hujuſmodi ſolidam procurationem in pecunia, nec amplius quam deductis eiſdem ſumptibus de procuratione in pecunia exſolvenda ſupererit, præſumat recipere vel exigere quovis modo. Si quis autem aliter fecerit: donec indebite percepta reſtituerit, ab ingreſſu eccleſiæ noverit ſe ſuſpenſum.

Verum quia plures archidiaconi & alii ordinarii, honoris prærogativa vel nobilitate generis decorati, in ſuis viſitationibus incedentes, familiarium & vecturarum ſtatutum in canonibus numerum ſic excedunt, quod procurantes eos in victualibus, exceſſive & indebite onerantur, ultra æſti-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1321.

marionem procurationis, quæ in pecunia solet solvi: nos visitatis hujusmodi, an in pecunia quantitatis solitæ, vel in victualibus, visitantes eosdem voluerint procurare, optionem liberam reservamus. Si visitata insuper ecclesia capellas habuerit dependentes ab ea: statuimus, quod pro ecclesiæ suarumque capellarum hujusmodi visitatione, procuratione unica, & quæ pro una ecclesia præstari solet in diœcesi cujus est ecclesia, visitantes archidiaconi, & alii ordinarii, sint contenti: sub pœna suspensionis ab officio & beneficio, quam ipso facto incurrant; donec duplum illius, quod ultra hujusmodi procurationem unicam receperint, fabricæ suæ solverint ecclesiæ cathedralis.

III. *De inductionibus in beneficiis ecclesiasticis faciendis.*

Ibid. c. 3. Item ipsi archidiaconi & eorum officiales, aliique ministri ecclesiastici nostræ provinciæ, post collationem beneficiorum ecclesiasticorum, vel institutionem factam in ipsis, promotos in beneficiis hujusmodi, ad superiorum mandata inducere, ac inductionem certificatoriis litteris facere vel condere, differunt & recusant, nisi eis de immoderata summa pecuniæ satisfiat. Sacro statuimus approbante concilio, quod is, qui sic promotum tenetur inducere, pro labore, ac sui & suorum sumptibus universis, circa inductionem hujusmodi faciendam, quomodolibet impendendam, necnon pro certificatoriis inductionum litteris, perceptione dimidiæ marcæ penitus sit contentus. In illis tamen locis, quibus inducendi minus solvere consueverant inducentibus pro præmissis, gravius solito, constitutione præsenti, non intendimus onerare. Si quid vero ultra hæc inductores, occasione præmissorum, recipere, seu ut recipiant quicquam amplius, inductionem faciendam per ipsos, vel inductionum certificatorias litteras facere, & inductis tradere, exquisitis coloribus differre, aut ratione constitutionis præsentis, in locis quibus inducti minus dimidia marca pro iis præstare consueverant, solito plus exigere illos contingat indebite: culpabiles in hac parte pœnam suspensionis ab officio & ingressu ecclesiæ tamdiu incurrere volumus ipso facto, donec contra hæc recepta solventibus restituant, & læso sua culpa satisfaciant debite de præmissis.

IV. *Ne instituti in beneficiis ecclesiasticis, vel promoti ad sacros ordines, pro suis habendis litteris prægraventur.*

Ibid. c. 2. Nova insatiabilis ambitio adinvenit, ut clericis institutis in ecclesiasticis beneficiis, seu ipsis collatis eisdem, vel ad ordines sacros promotis, pro litterarum super iis habendarum scriptura, labore, ac sigillis, fiant multoties exactiones immensæ, id reprobante canone & dicente: quod sicut non decet episcopum manus impositionem vendere, ita nec ministrum, vel notarium, calamum venumdare. Archidiaconorum etiam, & suorum officialium, necnon aliorum clerici, certificatorias litteras inquisitionum, super vacationibus beneficiorum factarum, renuunt tradere præsentatis: nisi summam nimis excessivam pecuniæ habeant pro scriptura. Nos tantum abusum abolere volentes, præsentis deliberatione concilii, duximus ordinandum; quod pro scriptura singularum litterarum, inquisitionum, institutionum, vel collationum & commissionum, ad inducendum in beneficiis hujusmodi, vel certificatoriorum ipsarum, ultra singulos duodecim denarios sterlingorum; pro litteris vero singulis sacrorum ordinum vel dimissarum, ultra singulos sex denarios, dicti clerici, per se vel per alios, non recipiant quovis modo. Ceterum quia ordinarii suis tenentur ministris stipendia constituere, quibus debeant merito contentari: pro sigillatione litterarum hujusmodi, nihil omnino exigi volumus vel persolvi; ne cujusvis specie velaminis, solutio pro sigillo litterarum hujusmodi in prædæ quæstum damnabilem convertatur. Et ne temeritas, provisa remedia violans, præterea impunita; si contra præmissa quicquam recipiatur ab aliquo, duplum sic recepti reddi præcipimus solventibus, infra mensem. Alioquin ex tunc clerici beneficiati, sic receptorum inique, duplum reddere differentes, ab officio & beneficio tamdiu se noverint suspensos. Clerici vero non beneficiati, ingressum ecclesiæ sibi noverint interdictum, quousque de duplo hujusmodi satisfactionem impendant solventibus competentem.

ANNO CHRISTI 1321.

V. *De bigamia.*

Frequens habet multorum querimonia, quod captis & incarceratis pro sceleribus, judices sæculares & alii, contra clericos ad forum ecclesiæ petentes remitti, objiciunt bigamiam; super qua cognitionem usurpantes, indebite habentes eam, jurata laïcorum assertione aliquoties pro probata, clericos laqueo suspendere non formidant: quamvis bigamiæ, quæ ex matrimonii dependet juribus, cognitio & discussio, ad forum ecclesiæ debeant pertinere: cum de matrimonio & iis quæ sumunt ab ipso efficaciam, ut in causa dotis & bastardiæ cura sæcularis utitur, sæcularis [a] pietas nequeat judicare. Viduam insuper aut duas feminas in uxores ducens solemniter, ex iis frequenter non contrahit bigamiam: & quidam revera bigami, apud ipsos pro talibus non habentur: sicque fallens laïcos oculorum judicium, ipsos cogit æstimare bigamos, qui numquam contraxerant bigamiam. Interdum etiam clerici, licet in sceleris facto deprehensi non fuerint vel convicti, tamquam facinorosi, vel suspecti de crimine, sine injuria personali, capiuntur per potentiam laïcalem, & in carcere detinentur vincti: nec suis redduntur ordinariis, ipsos requirentibus, secundum canones libere judicandi. Ex quibus ecclesiæ libertas confunditur, dum clerici a laïcis judicantur, & ipsi super hujusmodi abusione judicant, quæ ab eis penitus ignorantur. Unde statuimus, quod si capti & incarcerati, se clericos asserentes, propter bigamiæ objectum; seu si clerici alii incarcerati noti fuerint, & in possessione clericatus reperti; detentores eorum ad ordinariorum requisitionem illis eos reddere recusantes, per locorum ordinarios excommunicati publice nuncientur. Civitates, & castra, villæ, seu loca nostræ provinciæ, in quibus clerici prætextu bigamiæ adjudicati neci fuerint, & in quibus detenti fuerint clerici, post requestam ordinariam minime liberati, necnon terræ ipsos detinentium, ecclesiasticum sustineant interdictum, donec hujusmodi ordinariis reddantur, & processu in præmissis competenter fuerit satisfactum. Imponentes insuper clericis falsa crimina, & malitiose confingentes commenta vel fraudes, propter quæ clerici capiuntur & detinentur injuste, similiter excommunicati, sicut sunt, publice nuncientur.

[a] *Corrige, potestas.*

VI. *Ne in privatis oratoriis Missarum solemnia celebrentur.*

Cap. 1. Concil. Lond. anno 1341.

Quam sit inhonestum & divinæ reverentiæ con-

ANNO CHRISTI 1311.

trarium, in privatis oratoriis seu capellis, pro divinorum celebratione non deputatis [a] antiquitus vero dotatis, aut in domibus minime consecratis, Missarum celebrare mysteria: sanctiones canonicæ, sæculariumque traditiones principum, debitæ considerationis judicio prospexerunt. Quas sacerdotes regulares & sæculares nequiter contemnentes, nulla necessitate cogente, divina celebrantes in eis, varia crimina pariunt animabus; dum ecclesiarum parochiani, a suis ex hoc se retrahentes parochialibus ecclesiis, ac sic informationibus salutaribus, quæ in eis solent fieri, frequenter carentes, nonnullis prohibitis, & communioni quorumdam illicitæ, temere se ingerunt; & contra doctrinam, qua præcipitur, iniquam conditionem alteri per alterum non afferri, plurimis ex hoc malis emergentibus, parochialium ecclesiarum detrahitur honori & commodo consueto. Nos de fratrum nostrorum & totius concilii assensu decrevimus, quemcumque in oratoriis, capellis, aut domibus hujusmodi, seu in loco minime [b] delibato, Missarum solemnia, diœcesani non obtenta licentia, contra canonum prohibitionem, de cetero celebrantem, suspensionem a divinorum celebratione, per mensem incurrere ipso facto: nisi forte locus, in quo divina taliter absque licentia diœcesani celebrantur, aut ipsius loci dominus, sedis Apostolicæ auctoritate, seu speciali privilegio, super hoc fore prætenduntur [c] inimici. Quo casu, in locis illis hujusmodi celebrantes, auctoritates vel privilegia, & eorum tenores, locorum ipsorum diœcesanis infra duos menses a publicatione præsentis statuti, exhibere efficaciter teneantur. Alioquin ex tunc divina celebrantes in eis, indictam suspensionis pœnam ipso facto incurrant. Sacerdotes tamen, quos in oratoriis vel capellis regum, seu reginarum Angliæ, aut liberorum suorum, erectis, vel etiam erigendis, Missas celebrare contigerit, pœna prædicta nolumus coartari. Ceterum quia diœcesani in concedendis super iis licentiis, exhibentes se nimis faciles, ex sua lenitate, cum ecclesiarum parochialium injuria, jacturam inferunt animabus: omnes & singulos nostros suffraganeos exhortamur, ut ad celebrandum divina in locis hujusmodi, non nisi personis indigentibus, & ex causis magnis & probatis, licentiam de cetero non concedant.

[a] Forte, antiquitusve dotatis.

[b] Forte, delibato.

[c] Corrige, inimici.

Ibid. cap. 7.

VII. *De capitulis archidiaconorum.*

Excussis subditorum oneribus, in eorum quiete superiores quiescunt suaviter, & foventur in pace. Sane considerantes, quod officiales archidiaconorum, sua capitula de tribus in tres septimanas annis singulis celebrantes, per varia loca decanatuum nostræ provinciæ, illuc frequenter, quo vitæ necessaria difficulter obtineant, declinantes, ad ea rectores & vicarios ecclesiarum in quibus hujusmodi celebrant capitula, sumptibus onerant excessive, scandali & calumniæ materiam suscitari: eo gravius facientes, quod si diebus illis per rectores & vicarios hujusmodi splendide non procurentur ad votum, ipsos vexant laboribus, quæsitisque coloribus, & causis confictis, infestant graviter & molestant. Unde præsentis statuimus deliberatione concilii, quod hujusmodi singula capitula, in loco cujuslibet decanatus dictæ provinciæ magis insigni, & in quo communiter victualia valeant reperiri venalia, de cetero celebrentur. Quodque officiales & ceteri ordinariorum ministri, sumptibus dominorum, tam in hujusmodi celebratione capitulorum, quam in aliis actibus, quos pro suis exercent dominis, quibus ad hoc ecclesiastici deputantur redditus, peragant exercenda. Citationes autem & præfixiones ad capitula hujusmodi, locis aliis quam magis insignibus decanatuum celebranda, & processus, quos in eis fieri contigerit in posterum, ipso jure decernimus fore nullos: ac officiales prædictos, pro suorum negotiis dominorum expediendis, sumptus a dictis subditis exigentes indebite, seu ipsos occasione non præstationis hujusmodi sumptuum infestantes, eos pro ipso facto ab officio suspensos volumus remanere.

ANNO CHRISTI 1311.

Ibid. cap. 9.

VIII. *Pro apparitorum regulatione.*

Apparitorum turba pestifera, subditis comulant gravamina excessiva, dum archidiaconi locorum in archidiaconatuum suorum singulis decanatibus apparitores ponunt equites; qui in decanatibus hujusmodi, sub se habentes alios pedites, cum garcionibus ad malum deditis naturaliter incedentes, ad sumptus rectorum & vicariorum hujusmodi, ad quos nimis frequenter declinant, cum ipsis diutine commorantur. Quibus etiam non contenti apparitores prædicti, pecuniarum collectas in quatuor anni capitulis generalibus faciunt inter eos; agnos nihilominus, & lanam, suis temporibus colligendo: & non conferentes eis in collectis hujusmodi, per fas & nefas infestare procurant & malitiose vexare. Unde sacri approbatione concilii statuimus, quod singuli nostri suffraganei unum apparitorem equitem, & alium dumtaxat habeant peditem, per diœcesim eorumdem: locorum vero archidiaconi nostræ provinciæ, pro suorum archidiaconatuum singulis decanatibus, unum habeant apparitorem & peditem incedentem; qui cum rectoribus, aut ecclesiarum vicariis, ultra unam noctem & diem unicam in anno, ipsorum sumptibus non morentur, nisi per ipsos invitati fuerint ad moram specialiter ampliorem; nec in capitulis generalibus collectas in pecunia, seu aliter, de lanis vel agnis, faciant aliquales: gratis tamen eis data, cum gratiarum recipere valeant actione. Quod si plures apparitores contra hæc fuerint deputati, vel eorum aliqui præmissa temere præsumpserint violare: ipsos ab officio apparitorum perpetuo suspendimus ipso facto.

1322.

[a] CONCILIUM APUD [a] VALLEM OLETI,

PALENTINÆ DIOECESIS,

auctoritate Guillermi Sabinensis episcopi, & sedis Apostolicæ Legati, celebratum in Hispania, anno Domini MCCCXXII.

[a] Valladolid.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De constitutionibus.*
II. *De officio ordinarii.*
III. *De foro competenti.*
IV. *De feriis.*
V. *De testibus.*
VI. *De vita & honestate clericorum.*

ANNO CHRISTI 1322.

VII. *De cohabitatione clericorum & mulierum.*
VIII. *De clericis non reſidentibus.*
IX. *De prebendis.*
X. *De parochiis.*
XI. *De decimis.*
XII. *De ſtatu monachorum.*
XIII. *De religioſis domibus.*
XIV. *De jure patronatus.*
XV. *De baptiſmo.*
XVI. *De obſervatione jejuniorum.*
XVII. *De immunitate eccleſiarum.*
XVIII. *De conſanguinitate & affinitate.*
XIX. *De ſimonia.*
XX. *De magiſtris.*
XXI. *De Judeis & Sarracenis.*
XXII. *De adulteris.*
XXIII. *De raptoribus.*
XXIV. *De ſortilegiis.*
XXV. *De purgatione canonica.*
XXVI. *De purgatione vulgari.*
XXVII. *De penitentiis.*

In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, amen.

Iſtæ ſunt conſtitutiones per nos fratres Guillermum Dei permiſſione epiſcopum Sabinenſem, Apoſtolicæ ſedis Legatum, factæ ac editæ in concilio celebrato per nos apud Vallem Oleti, Palentinæ diœceſis, prælatis omnibus noſtræ legationis ad celebrandum dictum concilium convocatis, anno a Nativitate Domini MCCCXXII. quarto Nonas Auguſti, qua die præfatum concilium exſtitit terminatum.

PRÆFATIO.

INjunctum nobis legationis expoſcit officium, ut attentis ſtudiis & cura pervigili, ad reformandos in clero & populo legationis prædictæ mores & actus devios, prout ex alto præmittitur, intendamus: & in his præcipue apponamus remedium, in quibus majus periculum conſpicimus imminere. Hæc eſt quippe Dei Patris ordinatio, hæc lex exſtitit eccleſiæ almæ matris, ut qui obſequiis eccleſiaſticis mancipati exſtiſtunt, foleri cura & providentia præſulis ſincere & pure in domo Domini converſentur: & ut cordis oculus nube erroris obductus, illuſtrationis lumine ſit ſerenus. Ad iſta igitur, ad quæ ferventius aſpirat noſtra intentio, convertentes aciem noſtræ mentis; univerſorum noſtræ legationis prælatorum apud Vallem Oleti Palentinæ diœceſis ad præmiſſa agenda concilium duximus convocandum: cum quibus habita diſcuſſione ſolerti & deliberatione matura, ſuper his quæ correctione & reformatione indigebant, ſacro approbante concilio conſtitutiones infraſcriptas edidimus, easque in majori eccleſia loci prædicti, die ſecunda Auguſti, anni præſentis MCCCXXII. pontificatus ſummi patris domini, domini Joannis Papæ XXII. anno ſexto, in præſentia dicti concilii, & clericorum aliorum adſtante multitudine, fecimus publicari. Sed quamquam ſingulorum auribus juxta canonicas ſanctiones non eſſet, poſt publicationem hujuſmodi, conſtitutiones prædictas neceſſarium inculcare: tamen ne aliquis ab ipſarum obſervantia poſſit ſe per ignorantiam aliquatenus excuſare, prædictis noſtræ legationis prælatis injungimus, in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandantes eiſdem, quod ipſas conſtitutiones omnes & ſingulas in ſuis cathedralibus eccleſiis, infra octo dierum ſpatium poſtquam illuc delatæ fuerint, clero non exempto, qui de ordinaria; exempto vero, nec non religioſis exemptis, tam militaribus, quam non militaribus, auctoritate noſtra, & populo convocatis, & deinde in primis eorum ſynodis ſolemniter & integraliter faciant publicari. In aliis vero ſummarie legi procurent, ut crebra hujuſmodi lectio harum conſtitutionum præſentibus præſerver,[a] & poſteris notitiam largitur. Mandamus etiam, quod prælati prædicti ad harum conſtitutionum obſervantiam dent, quantum in ipſis fuerit, operam diligentem. Volumus inſuper, quod conſtitutiones prædictæ, ad obſervantiam ſui ligent omnes noſtræ legationis, & ſingulos, poſt duos menſes a publicatione prædicta facienda in prædictis eccleſiis cathedralibus numerandos.

[a] *al. mſ. adde* memoriam, *vide.*

CAPITULA.

I. *De conſtitutionibus.*

ALma mater eccleſia ab unigenito Dei Filio patitus inſtituta, & a ſanctis patribus ſuccedentibus temporum curriculis ordinata, conſtituit, ut metropolitani cum ſuffraganeis ſuis annis ſingulis provincialia celebrare concilia non omittant: in quibus ſuper obſervantia canonum, relevatione eccleſiarum, corrigendis exceſſibus, & moribus reformandis, diligens cum eis habeant conſilium & tractatum; & faciant ac ſtatuant quæ circa hæc viderint expedire. Et quia nonnulli prælatorum per plures annos hoc negligenter facere omiſerunt: ex quo plura pervenerunt eccleſiarum diſpendia, & etiam pericula animarum: monemus archiepiſcopos omnes & ſingulos, ut ſtatutum generalis concilii ſuper hoc editum diligenter obſervent: ſacro approbante concilio ſtatuentes, ut ſi archiepiſcoqi ſaltem in biennio ſemel, loco & tempore opportunis, per ſe vel per alios, quatenus de jure conceditur, ipſis legitime impeditis, celebrare provincialia concilia omiſerint, eo ipſo tamdiu ab ingreſſu eccleſiæ ſint ſuſpenſi, donec negligentiam ſuam purgaverint provincialia concilia celebrando. Epiſcopi etiam ſynodos in ſuis diœceſibus ſuper prædictis, prout jura volunt, celebrent annuatim. Quod ſi forte hoc negligenter omiſerint, eo ipſo ab ingreſſu eccleſiæ ſint ſuſpenſi, donec negligentiam ſuam purgaverint ſynodalia concilia celebrando.

Quia vero contingit, venientes ad dicta concilia & ſynodos, & redeuntes, aliquoties impediri, & in perſonis & rebus indebite moleſtari: ſtatuimus, ut quicumque venientes ad dicta concilia & ſynodos, vel in eis morando, aut etiam redeundo ab ipſis, ceperint, aut in perſonis vel rebus, eis damna notabilia intulerint, in ſententiam excommunicationis incidant ipſo facto.

Inter cetera quæ officio Prælatorum incumbunt, hoc præcipue deſideratur & requiritur, ut in ſubditis vitæ ſanctitas & morum honeſtas præceptis & prohibitionibus obſervetur. Volentes igitur, ut hæc per prælatorum diligentiam impleantur, univerſos eccleſiarum prælatos, archiepiſcopos & epiſcopos, monemus & hortamur in Domino Jeſu Chriſto, ut ipſi in ſuis conciliis provincialibus & epiſcopalibus ſynodis ſtatuant & ordinent ea quæ ad clericorum vitam, reformationem morum, conſervationis & habitus honeſtatem, viderint expedire, injungentes his qui ſub eis juriſdictionem obtinent, ut de obſervantia ſtatutorum & canonum in ſuis viſitationibus inquiſitionem faciant diligentem: quam inqui-

ANNO CHRISTI 1312.

fitionem referre ſuis prælatis in proximis ſynodis teneantur.

II. *De officio ordinarii.*

Quia notitia catholicæ fidei cuilibet orthodoxo eſt neceſſaria ad ſalutem, & ejus ignorantia periculoſa quam plurimum & nociva: ſtatuimus ut quilibet rector parochialis eccleſiæ in ſcriptis habeat in Latina & vulgari lingua articulos fidei, præcepta decalogi, ſacramenta eccleſiæ, ſpecies virtutum & virtutum: & quater in anno ipſa publicet populo: in feſtis videlicet Nativitatis Domini, Reſurrectionis, Pentecoſtes, & in Aſſumptione Virginis glorioſæ, & in diebus Dominicis Quadrageſimæ. Quod ſi rectores in hoc negligentes fuerint, per prælatum ſuum acriter puniantur.

III. *De foro competenti.*

Eccleſiaſtica juriſdictio a ſæculari diſtincta dignoſcitur: & una per alteram impediri non debet, ſed potius adjuvari. Quia vero nonnulli ſæculares judices, ſtatuta canonum circa hoc edita contemnentes; clericos & alias perſonas eccleſiaſticas ſuper rebus ſuis & cauſis preſbyteralibus, injurioſe compellunt coram ſe in judicio litigare: ſtatuimus, & univerſis prælatis in virtute ſanctæ obedientiæ præcipiendo mandamus, ut ſtatutum felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. quod incipit: *Quoniam, ut intelleximus*, &c. in ſuis conciliis & epiſcopalibus ſynodis, & in eccleſiis etiam ſuarum diœceſium, ubi expedire viderint, faciant publicari, prædictoſque judices excommunicatos publice nunciari.

IV. *De feriis.*

Quamvis divinæ legis præcepto ſancitum ſit, diebus Dominicis & feſtivis, ab omni opere ſervili abſtinere: nonnulli tamen hujuſmodi tranſgredientes præceptum, & ruſticalia opera, & artificia manualia diebus prædictis exercere præſumunt. Ne igitur ex tranſgreſſione hujuſmodi fidelis populus indignationem Dei omnipotentis incurrat; ſtatuimus, ut nullus in diebus Dominicis & feſtivis agros colere audeat, aut artificia manualia exercere præſumat, niſi urgente neceſſitate, vel evidenti pietatis cauſa; & tunc de ſpeciali licentia ſacerdotis. Tranſgreſſores autem præſentis conſtitutionis, per excommunicationis ſententiam a ſuis Ordinariis puniantur.

V. *De teſtibus.*

Cauſarum & litium diſpendioſa protractio, quæ plerumque per falſorum teſtium dicta, & advocatorum maliciam procuratur, quatenus fieri poterit, juris eſt auxilio reſtringenda. Ideoque ſtatuimus, ut falſi teſtes, advocati, mediatores, & aliter eos inducentes ad falſa teſtimonia perhibenda, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant; a qua, niſi poſtquam eis ſatisfecerint, quibus damna per depoſitiones & inductiones hujuſmodi illata ſint, nullatenus abſolvantur. Præſentem vero conſtitutionem prælati faciant in ſuis eccleſiis cathedralibus & parochialibus, diebus ſolemnibus, & in ſynodis publicari.

VI. *De vita & honeſtate clericorum.*

Quamvis honeſtas morum, & habitus decentia omnibus clericis per ſacros ordines ſint indictæ: in prælatis tamen, archiepiſcopis videlicet & epiſcopis, eo deſiderantur amplius, quo ex ſuſceptæ dignitatis debito in ſeipſis debent oſtendere, qualiter alios fideles deceat in domo Domini converſari. Volentes igitur, ut prælati prædicti, in converſatione, habitu, & veſtitu, aliis exemplum præbeant honeſtatis: ſtatuimus, ut epiſcopi, & ſuperiores prælati [a] ſuccas lineas in publico, & cum eos equitare contigerit, nullatenus tabardos, ſed cappas [b] & capellos ſuæ dignitati deferant congruentes; cappis aut veſtibus fericis non utantur. Miſſas in ſolemnitatibus majoribus in ſuis eccleſiis, juxta ſanctorum patrum ſtatuta, & nunquam ſecrete in capellis ſuis celebrent, niſi cauſa legitima & neceſſaria fuerint impediti. Altaria viatica ſecum portari faciant, in quibus ſingulis diebus coram ſe honeſte & devote Miſſam faciant celebrari. Horas canonicas cum ſuis clericis attente recitent, & in eccleſiis ſuis cathedralibus divina officia ſolemniter celebrent, niſi legitime fuerint impediti.

ANNO CHRISTI 1312.

a. al. ſuccas.

b. al. vel addit tunicas.

Cum non ſolum a malo, ſed etiam a mali ſpecie, & præcipue quæ ſcandali occaſionem miniſtrant, fit ſecundum Apoſtolum abſtinendum: ſtatuimus, ſacro approbante concilio, ut nullus clericus ſæcularis vel religioſus, in quacumque dignitate vel officio conſtitutus, exemptus, vel non exemptus, etiamſi pontificali præfulgeat dignitate; ſponſalibus, baptiſmo, aut nuptiis filiorum ſuorum aut filiarum, aut neporum recte deſcendentium, ſive legitimi, ſive illegitimi fuerint, audeat intereſſe: alioquin, ſi clericus beneficiatus fuerit, ipſo facto medietate fructuum beneficii vel beneficiorum ſuorum, illo anno quo talibus ſponſalibus, baptiſmo, aut nuptiis interfuerit, ſit privatus; prædicta medietate fructuum in uſum fabricæ eccleſiæ convertenda. Si vero clericus non beneficiatus fuerit, uſque ad annum eo ipſo ſit inhabilis ad beneficium obtinendum. Qui vero de bonis eccleſiaſticis, filiis, aut neporibus ſupradictis, dotem aut donationem propter nuptias aſſignaverit: aſſignatio ipſo jure non valeat: & nihilominus aſſignans, ipſo facto in pœnam ſubtractionis beneficii incidat ſupradictam. Idem in religioſis militaribus exemptis & non exemptis penitus obſervetur. Prælati vero prædicti, qui præmiſſa vel aliquod præmiſſorum commiſerint, per ſex menſes a collatione beneficiorum ſuſpenſi ſint: & beneficia quæ medio tempore vacaverint, per eum ad quem collatio de jure vel conſuetudine devolvitur, conferantur.

VII. *De cohabitatione clericorum & mulierum.*

Quia clericorum nonnulli famæ ſuæ prodigi & ſalutis, in concubinatu publico vitam ducunt enormiter diſſolutam: nos talium vitam corigere, eorumque abolere infamiam cupientes, monemus omnes & ſingulos clericos, etiamſi ſint in dignitatibus, perſonatibus, aut officiis conſtituti; ut ipſorum nullus concubinam publice in domo propria vel aliena audeat detinere: ſacro approbante concilio ſtatuentes, quod quicumque clerici poſt duos menſes a publicatione conſtitutionis, & monitione hujuſmodi, in ſuis eccleſiis, per archiepiſcopos & epiſcopos vel eorum vicarios in ſynodis faciendis, concubinam ſeu concubinas modo prædicto detinuerint; vel dimiſſam ſeu dimiſſas, aut aliam ſeu alias admiſerint; ſi beneficiati exiſtant, tertia parte fructuum beneficiorum omnium quæ pro illo obtinuerint tempore, ipſo facto penitus ſint privati. Si vero per alios duos menſes, duos immediate prædictos ſequentes, in eodem crimine continuaverint vitam fœdam, alia tertia parte fructuum noverint ſe privatos. Quod ſi forſan Dei timore contempto, per alios duos menſes quatuor prædictos immediate ſequentes in peccato

ANNO CHRISTI 1522.

cato perstiterint memorato, reliqua tertia parte fructuum ipsos privamus: omnino sub pœna excommunicationis præcipientes eisdem, quod ad aliquam partem dictorum fructuum, postquam ipsa vel ipsis, ut prædicitur, privati fuerint, manus temerarias aliquatenus non extendant. Et si forsan contrarium attentarint; sub interminatione extremi judicii, prælatis eorum, tam diœcesanis quam aliis, districte præcipimus, quod ad restituendum totum quod de prædictis tertiis fructuum, seu ipsarum aliqua, postquam modo præfato privati exsisterent, occupaverint, seu detinuerint vel consumpserint, per censuram ecclesiasticam ipsos compellere non omittant. Antedictæ vero partes fructuum, & ipsarum quælibet, in cathedralibus & collegiatis ecclesiis, quod ad bona quæ de communi mensa fuerint, ad communem mensam capituli; alia vero, redemptioni captivorum communiter applicentur. In parochialibus vero medietatem fabricæ ecclesiæ ipsius, aliam vero redemptioni captivorum detentorum ab infidelibus applicamus: volentes & mandantes, quod per manus prælatorum suorum, quibus, quod prædictas partes fructuum recipiant & exigant, committimus & præcipimus, quidquid ex dictis fructibus provenerit, in prædictis usibus fideliter expendatur. Quod si forte nec adhuc ad cor redierint, sed præsens nostrum contemnentes mandatum, se offenderint tam exsecrandæ turpitudinis amatores: suis prælatis prædictis, & ipsorum cuilibet, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub animarum suarum periculo, districte præcipimus & mandamus, quod infra quatuor menses a supra dictis sex mensibus numerandos, transgressores prædictos, qui concubinas præfatas non omnino dimiserint, easdem non admissuri ulterius, nec aliam aliquam, seu aliquas amplius recepturi, omnino beneficiis suis privent: ipsosque in limo peccatorum tam fixos, donec se correxerint, & postea per quinque menses inhabiles esse denuncient ad superiores ordines, & ad quæcumque beneficia ecclesiastica obtinenda. Volumus etiam, quod si quis de prædictis, postquam beneficio seu beneficiis privatus fuerit modo prædicto, manus rapaces extenderit ad dictorum beneficiorum fructus, seu ad aliquam eorum partem, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto, a qua non possit absolvi, nisi de sic occupatis restitutione integra, & beneficiorum quibus privati essent, ut prædicitur, dimissione plenaria, prius factis. Verum quia peccata inulta non vult dimitti Dominus ultionum: statuimus, dicto approbante concilio, quod clerici non beneficiati, tam sacerdotes quam diaconi vel subdiaconi, aut inferiores clerici non promoti, qui non erubescunt concubinas publice detinere, si sacerdos fuerit, capellaniam perpetuam aut temporalem tenere vel habere non possit, & usque ad unum annum postquam se a prædicto peccato plene correxerit, ad obtinendum ecclesiasticum beneficium sit inhabilis & indignus. Diaconi & subdiaconi, ac inferiores clerici, usque ad annum post correctionem jam dictam, sint ad superiores ordines inhabiles, & ad quæcumque ecclesiastica beneficia obtinenda. Si vero adhuc incorrigibiles perstiterint, procedatur per alia juris remedia contra ipsos. Et quia majori culpæ justo Dei judicio major debetur & pœna: statuimus quod quicumque in tam profundum peccatorum devenerit, quod publice concubinam seu concubinas detineat infideles, si beneficiati fuerint, post duos menses memoratos a die publicationis prædictæ in ecclesiis, ut prædicitur, faciendæ, ipso facto privati sint beneficiis obtentis, cujuscumque

A conditionis beneficia ipsa exsistant, & ipso facto reddantur inhabiles ad quæcumque beneficia obtinenda. Si vero beneficiati non fuerint, adsuscipiendos sacros ordines, & ad obtinenda beneficia, penitus sint inhabiles & indigni: ac tam beneficiati quam non beneficiati, qui ea sic detinere præsumpserint, per suos prælatos per biennium ad minus in carcere detrudantur: quibus etiam per diœcesanos, seu alios dictorum clericorum prælatos, pœnæ graves aliæ, prout eorum discretioni videbitur, imponantur. Si tamen hi clerici ad cor redeuntes vere pœnituerint de peccato, & vitam honestam continuaverint: concedimus quod ipsorum diœcesani cum B eis post quinquennium numerandum a sua correctione dumtaxat, possint, quoad ordines & simplicia beneficia obtinenda, misericorditer dispensare. Volumus insuper & mandamus, quatenus prælati omnes & singuli in suis diœcesibus, per viros probos & timentes Deum, diligentem inquisitionem, quoties expedire viderint, facere non omittant: qui, quot, quales, & ubi fuerint, præmissa crimina tam contagiosa & detestabilia committentes: atque ad pœnas suprapositas in ipsos exsequenda insurgant viriliter, ut domus Dei strenui zelatores: concubinæ vero publicæ clericorum, careant ecclesiastica sepultura.

Sicut jure divino & humano justum dignoscitur, C quod juxta mensuram delicti culpabiles puniantur: ita pium & sanctum est, quod rigori detrahatur justitiæ, ut occurratur insurgentibus periculis animarum. Hoc sane felicis recordationis Alexander Papa IV. pii more patris considerans suspensionis & excommunicationis pœnas, quas recolendæ memoriæ dominus Joannes episcopus Sabinensis, Apostolicæ sedis Legatus, contra clericos concubinarios publicos, ac concubinas eorum, per suum statutum vel constitutiones tulerat; voluit & commisit prælatis aliquibus, quod pœnas prædictas, maxime propter irregularitatum, quæ ex hoc sæpius sequebantur, periculum, in pœnas alias rationabiles permutarent. D Quia igitur per aliam constitutionem nostram, sacro approbante concilio, per condignam inflictionem pœnarum contra delinquentes hujusmodi providimus: congruenter, dicto approbante concilio, statuimus, quod antedicti Legati constitutiones prædictæ, quod ad suspensionis & excommunicationis pœnas non ligent de cetero, nec habeant quoad istud alicujus roboris firmitatem. Prælatis etiam omnibus nostræ legationis, quod absolvere possint a prædictis suspensionis & excommunicationis sententiis omnes & singulos suæ jurisdictioni subjectos, qui propter præmissa incurrerunt, easdem præsentis virtute statuti plenam concedimus potestatem.

Non solum hi qui peccant, sed qui ad peccan- E dum inducunt, pœna debita plectendi sunt, divinæ legis judicio pariter & humanæ. Quia vero nonnulli laïcorum clericos compellunt, in sacris præcipue ordinibus constitutos, ut aliquas mulieres concubinas recipiant, & cum eis in contubernio publice vivant, contra decorem ordinis clericalis, & sacrorum canonum instituta: nos iniquitatem hujusmodi detestantes, excommunicationis sententiæ ipso facto decernimus subjacere quemliber, cujuscumque status aut conditionis exsistat; necnon universitatem seu communitatem quamliber sententiæ interdicti, quæ personam quamvis ecclesiasticam duxerit compellendam ad recipiendum in concubinam mulierem quamcumque. Sententias vero prædictas in synodis episcopalibus, & frequenter in ecclesiis parochialibus, volumus & præcipimus publicari.

igitized by Google

Anno Christi 1322.

VIII. *De clericis non reſidentibus.*

Canonici & eccleſiarum ſocii ſuis epiſcopis perſonaliter aſſiſtentes, non debent abſentes ab eccleſia reputari: ideoque jure proviſum eſt, ne eis, dum in ſervitio epiſcoporum fuerint, beneficiorum ſacrorum redditus ſubtrahantur. Propterea ſtatuimus, ut nullus a præbendarum ſuarum perceptione eos audeat impedire. Capitula vero quæ hoc adimplere renuerint, ad obſervantiam juris illius per ſuos prælatos diſtrictius compellantur.

IX. *De præbendis.*

Cum ſecundum ſtatuta canonum una eccleſia unius debeat eſſe rectoris, nec beneficia eccleſiarum debeant dividi in plures partes, niſi adeo ipſarum eccleſiarum facultates abundent, quod de eis ſufficienter poſſit pluribus ſervitoribus provideri: volentes, diviſiones beneficiorum, quæ plerumque ſine rationabili cauſa fiunt, juris auxilio refrenare: ſtatuimus, ut in qualibet eccleſia, uni cura ipſius eccleſiæ principaliter per eum, ad quem de jure pertinet, committatur: cui per providentiam prælati taliter provideatur, quod redditibus eccleſiæ poſſit honeſte vivere, & onera curæ & alia incumbentia ſupportare. In eccleſiis autem, in quibus beneficia indebite ſunt diviſa, cum pluribus clericis ipſarum eccleſiarum nec ſufficiant facultates, quando portiones hujuſmodi vacare contigerit, uniantur & aſſignentur Curato; donec, ut præmiſſum eſt, proviſionem habeat competentem.

Cum in perſonis eccleſiaſticis ad ſacros ordines & beneficia curam animarum habentia promovendis [a] id honeſtas major requirat, & amplius deſideretur peritia litterarum: ſtatuimus, ut nullus deinceps clericus ad ſacros ordines promoveatur, niſi ſaltem litteraliter ſciat loqui. Quod ſi forte ſecus actum fuerit, prælatus a collatione ſacrorum ordinum, quos tali contulit; & promotus ab exſecutione ſuſcepti ordinis, per annum noverint ſe ſuſpenſos: niſi ex cauſa rationabili & multum neceſſaria, quatenus de jure conceditur, prælatus ſuper hoc viderit diſpenſandum.

In eccleſiis tot ſecundum canones inſtituendi ſunt clerici, quot poſſint de earum redditibus commode ſuſtentari. Ideoque ſtatuimus, ut epiſcopi, eorumque ſuperiores, diligenter attendant, ut tot clericos in eccleſiis ordinent, quot ſuſtentari poſſint de proventibus earumdem: ne clerici ſua numeroſitate vileſcant, & propter facultatum inſufficientiam mendicare cogantur, in opprobrium ordinis clericalis. Et ut hoc efficacius obſervetur, volumus & mandamus, ut prælati infra annum, aut ſaltem infra biennium, cum conſilio diſcretorum ordinent & provideant, ipſamque proviſionem in ſcriptis redactam apud ſe conſervent, quot clerici ad titulum cujuſlibet eccleſiæ juxta ipſarum reddituum poterunt ordinari. Prælatus vero quicumque, qui prædicta obſervare neglexerit, plures quam ut præmittitur, ad ordines promovendo, vel promoveri per alium faciendo: per annum a collatione illius ordinis, quem contra hoc noſtrum prohibitionis ſtatutum contulit, in archidiaconatu illo vel abbatia, unde clerici taliter ordinati fuerint, eo ipſo noverit ſe ſuſpenſum.

Religioſos decet ab omni calliditate & fraude ſeipſos retrahere, & omnimodam puritatem in ſuis actibus obſervare. Quia tamen nonnulli religioſi, non ſolum clerici, ſed etiam laïci militares, ut quorumdam aſſertione percepimus, habitum ſui ordinis ſæcularibus clericis fraudulenter conferunt: & clericis per epiſcopos inſtitutis in eccleſiis locorum, ubi dicti religioſi temporale dominium obtinent, vel partem aliquam recipiunt decimarum, extinde violenter expulſis, clericos illos quibus hujuſmodi habitum contulerunt, propria temeritate inſtituunt, & miniſtrare faciunt in eiſdem; quidam etiam eorumdem religioſorum clericos ſæculares per epiſcopos in eccleſiis parochialibus ad ipſos epiſcopos pertinentibus inſtituros habitum ſui ordinis induunt, & ibidem eos miniſtrare faciunt; ut ſic in locis ipſis eccleſias, earumque redditus, ſuis uſibus valeant applicare: nos has fraudes & violentias deteſtantes, ſtatuimus ut quicumque religioſi fraudes aut violentias attentare præſumpſerint, in ſententiam excommunicationis incidant ipſo facto: a qua nullatenus abſolvantur, donec prælatis & eccleſiis, quos per prædictos exceſſus læſerant, ſatisfecerint competenter.

Anno Christi 1322.

Clandeſtinæ & [a] occultæ beneficiorum collationes, quas nonnulli prælatorum, & aliorum ad quos beneficiorum [b] ſuorum ſpectat collatio, faciunt magnam in ipſis beneficiis varietatem, & [c] ſic in ſiniſtram ſuſpicionem inducunt: dum beneficia ipſa quorum collationes probari non poſſunt, per eoſdem prælatos plerumque aliis conferuntur: & ob hoc ſuper ipſis beneficiis inter eos, quibus taliter collata fuerant, quæſtiones & litigia oriuntur. Ut igitur circa hoc fraudis & varietatis materia amputetur, ſtatuimus, ut cum eccleſiaſticorum beneficiorum collatio fieri debeat, fiat in capitulo, ſi conſuetudo id obtinet, vel coram notario publico, aut teſtibus fide dignis, vel cum patenti ipſius prælati littera, vel alterius, ſeu aliorum quorumcumque ad quos beneficiorum ſpectat vel ſpectare debet dicta collatio: præſentibus teſtibus in littera ipſa collationis inſertis, per quæ probari poſſit collatio, & de ea nullatenus dubitari: alias volumus quod collatio ipſa nullius obtineat roboris firmitatem, ſeu nullius penitus ſit momenti.

[a] al. lectum.

[b] al. ipſorum.

[c] Reſcindatur hæc diction, ſic in.

X. *De parochiis.*

Parochiarum diviſio a ſanctis patribus inſtituta, certitudinem parochianorum & decimarum debitam ſolutionem induxit. Cum vero libertas mutandi parochiam per abuſum, qui in quibuſdam partibus inolevit, parochianis indifferenter conceditur: parochianis ipſis ſubtrahendi decimas præſtatur occaſio, & eccleſiis injuria in decimarum, primitiarum, oblationum, & aliorum jurium ſubtractione damnabili irrogatur. Sed quia in pleriſque locis noſtræ legationis, talis, ut accepimus, inolevit abuſus; quod ſi parochianus unius eccleſiæ die Reſurrectionis, ſeu alio ſolemni, in alia parochia ſacram communionem accipiat, vel quia alterius eccleſiæ parochianum velle ſe eſſe aſſerat, ex tunc, quoad decimas reales & perſonales & alia jura parochialia, parochianus illius in qua communicaverit, vel parochianum ſe velle eſſe dixerit, cenſeatur: volentes abuſus prædictos juris remediis exſtirpare, ſtatuimus ut in civitatibus, caſtris, municipiis, in quibus parochiæ limitatæ non ſunt, per epiſcopos vel alios prudentes viros, quibus hoc epiſcopi commiſerint, infra annum a die publicationis conſtitutionis hujuſmodi, per certos terminos limitentur. Poſtquam vero ſic parochiæ fuerint limitatæ, nec parochianis de una parochia modis præmiſſis ad aliam ſe mutare, nec alteri parochiali rectori ipſos ſic recipere liceat: alioquin & ſic ſe transferens, & recipiens, ſententiam excommunicationis incurrant; & nihilominus prima eccleſia decimis & aliis obventionibus ſibi

[a] *Hunc locum reſte ſi: emendavit ex mſ. codice Cardinalis de Aguirre: idoneitas major requiratur.*

ANNO CHRISTI 1322.

debitis non privetur. Si vero inter diviſas diœceſes fuerit limitatio hujuſmodi facienda, quilibet prælatorum aliquas certas perſonas aſſignet, per quas parochiæ quæ confuſæ eſſe non debent, rationabiliter limitentur. Quod ſi perſonæ iſtæ convenire non poterint, tertius prælatus vicinior ad limitationem faciendam communiter invocetur, per quem una cum prædictis termini parochiarum & fines diœceſium limitentur.

XI. *De decimis.*

Ut fraudes, quas diverſis modis religioſi in dandis decimis animalium & novalium adhibent, a prælatis & eccleſiarum rectoribus cautius evitentur: ſtatuimus, ut poſtquam religioſi per diœceſanos requiſiti fuerint ſuper fraudibus hujuſmodi nullatenus adhibendis, religioſi ipſi qui hujuſmodi fraudes commiſerint, in ſynodis epiſcopalibus, & in majoribus locis ipſarum diœceſium excommunicati publice nuncientur; & nihilominus prælati conſtitutionem ſuper hoc editam cum diligentia exſequantur.

XII. *De ſtatu monachorum.*

Monaſteriorum damna quæ per alienationes ab ipſorum abbatibus & conventibus, prioribus, & aliis adminiſtratoribus quibuſcumque, indebite fiunt, refrenare volentes: ſtatuimus ut prælati in ſynodis ſuis pœnas in conſtitutione felicis recordationis domini Clementis Papæ V. contentas denunciare, & eas in ſubditis ſuis exſequi non omittant. In exemptis vero, ſi alienationes hujuſmodi fecerint, hoc ſuperiori ipſorum locorum ordinarii denuncient, ut per eos revocentur alienationes hujuſmodi, & puniantur talia facientes.

Regularis obſervantia a ſanctis patribus inſtituta commode obſervari non poteſt, niſi circa ejuſdem cuſtodiam inter profeſſores ordinum congregatos ad iſtud frequens diſcuſſio & tractatus diligens habeatur. Quia vero per negligentiam abbatum & priorum, ſignanter ordinis ſancti Auguſtini, qui canonici regulares vocantur, ac ſancti Benedicti, videlicet monachorum nigrorum, pro ut accepimus, præfatæ conſtitutionis obſervantia totaliter eſt omiſſa: in virtute ſanctæ obedientiæ præcipimus & mandamus: ut juxta Lateranenſis concilii proviſionem circa hoc factam, religioſi prædicti, exempti & non exempti, infra legationis noſtræ terminos conſtituti, de triennio in triennium loco & tempore opportunis concilia celebrent, & faciant omnia quæ in ſtatuto præfati concilii continentur. Qui autem implere præmiſſa neglexerint, præter pœnas graves infligendas eiſdem, maledictionem omnipotentis Dei, velut tam ſalubris tranſgreſſores præcepti, ſe noverint incurſuros.

[a] Sperionibus monaſteriorum & aliorum religioſorum locorum, quæ plerumque per milites & potentes contra ſtatuta canonica hoſtiliter devaſtantur, remediis opportunis occurrere cupientes, inhibemus, ne quævis eccleſiaſticæ vel ſæculares perſonæ, monaſteria ſeu grangias, vel quælibet alia ipſorum loca gravent, aut opprimendo devaſtent; bona ipſorum ſive victualia diripiendo, aut ad exactiones eis in pecunia perſolvendas per pignorationes rerum ſuarum, aut etiam vaſſallorum, ſeu aliis modis illiciris, indebite compellendo: alioquin per prælatos ad requiſitionem religioſorum ipſorum per ſententiam excommunicationis in perſonas, ac interdicti in loca & vaſſallos eorum, ab inſolentiis hujuſmodi compeſcantur. Prælati vero per religioſos hujuſmodi requiſiti, circa ſententias proferendas & etiam publicandas ſe reddant in omnibus promptos, ſolicitos, & attentos.

ANNO CHRISTI 1322.

Ut monaſteria in quibus mulieres religionis ordinem profitentur, cautela debita & ſufficienti diligentia valeant cuſtodiri: ſtatuimus ut prælati, in quorum diœceſibus monaſteria ipſa conſiſtunt, vel prælati ſui ordinis, qui juriſdictionem in eis exercent, de privilegio vel de jure, certos viros antiquos, probatos & honeſtos, omni ſuſpicione carentes, & maxime ſui ordinis, ſi haberi potuerint, deputent, qui circa ipſarum cuſtodiam invigilent diligenter; curam adhibentes ſolicitam, ne quivis ſæculares vel religioſi ſuſpecti ad eas intrent, vel ipſæ exeant ad eoſdem. Si vero ex aliqua rationabili cauſa aliquæ bonæ & non ſuſpectæ perſonæ ad eas intrare debuerint, vel ipſæ exire ad eas: hoc fiat de voluntate expreſſa illius, qui, ut præmiſſum eſt, ad cuſtodiam earum fuerit deputatus, de licentia illius qui monaſterio illi præeſt. Eis etiam cum dictis perſonis confabulari non liceat, niſi ſub teſtimonio duarum vel trium ſororum, loco convenienti & hora congrua: nec in confabulatione abſque cauſa neceſſaria contrahant magnam moram. Contrarium vero facientes in ſententiam excommunicationis incidant ipſo facto.

XIII. *De religioſis domibus.*

Hoſpitalitatem quam ex pietatis officio de jure a clericis, & maxime eccleſiarum rectoribus, impertiri convenit tranſeuntibus, ſervari volentes: ſtatuimus, ut parochialium eccleſiarum rectores & curati, ſecundum facultatem bonorum ſuorum, religioſos, pauperes, & peregrinos tranſeuntes, caritative recipiant [a] & pertractent in locis, niſi ubi ad hoc ſic domus aliqua ſpecialiter deputata. Rectores & curati prædicti diligenter invigilent, ut domus hujuſmodi ſic convenienter paratæ ſint, quod hoſpitalitas ipſa, ad quam deputatæ fuerint, in eis debite obſervetur, & ad hoc rectores ipſi per ordinarios compellantur.

[a] *In mſ. &* pertractent. In locis eidem ubi ad hoc ſunt domus aliquæ ſpecialiter deputatæ, rectores, &c.

XIV. *De jure patronatus.*

Ambitionis improbæ & cupiditatis perverſæ ſtudium, per quod ad beneficia nondum vacantia via damnabiliter aperitur, reſecare & præcludere affectantes, ſtatuimus, ut nulli eccleſiarum patroni ad eccleſias, in quibus jus patronatus obtinent, antequam vacent, cuiquam præſentationes concedant: quas ſi forte conceſſerint, eo ipſo irritæ ſint penitus & inanes. Clerici vero qui hujuſmodi litteras præſentationis impetrant, vel pro quibus, ipſis ſcientibus vel conſentientibus, ab alio impetrantur, ad eccleſias ipſas obtinendas in ipſa vacatione reddantur inhabiles ipſo facto.

Nonnulli eccleſiarum patroni pueros infantes, & alios, in eccleſiis in quibus jus patronatus obtinent, & in aliis, violenter intrudunt contra canonum inſtituta, eccleſiarum ipſarum reditus ſæpius uſurpantes. Cum igitur intruſiones & detentiones prædictæ ſacris ſint canonibus inimicæ, ſtatuimus, ut nullus deinceps exceſſus tam damnabiles attentare præſumat: alioquin contrarium facientes ipſo facto ſententiam excomunicationis incurrant, & quousque eccleſiæ & prælato ſatisfecerint, nullatenus abſolvantur. Prælati vero in ſuis eccleſiis denunciari excommunicatos nominatim faciant talia committentes. Si autem prælati, in denunciatione hujuſmodi, poſt duos menſes poſtquam ad eorum notitiam pervenerit, negligentes fuerint; aut tales in-

[a] *mſ.* opprimendo.

ANNO CHRISTI 1312.

truſos in eiſdem eccleſiis inſtituerint; a collatione beneficiorum per ſex menſes noverint ſe ſuſpenſos: intruſi & minores quidem, ſi poſtquam ad ætatem diſcretionis pervenerint; majores autem, ex quo dictæ intruſioni conſenſerint, tale beneficium ſcienter detinere præſumpſerint, eo ipſo per biennium reddantur inhabiles ad eccleſiaſticum beneficium obtinendum.

Cum ad eccleſias, in quibus diverſi tale jus obtinent patronatus, plures clerici ab eiſdem patronis in diſcordia præſentantur, ſæpe contingit, quod aliqui ex clericis præſentatis ceſſiones ſibi fieri procurant ab aliis ad eamdem eccleſiam taliter præſentatis, credentes ex hujuſmodi ceſſionibus jus ſibi accreſcere ad ipſam eccleſiam obtinendam. Nos itaque ceſſiones hujuſmodi fieri prohibentes, decernimus ex eis nihil juris accreſcere ipſis clericis procurantibus ſibi fieri hujuſmodi ceſſionnes: & nihilominus ea vacatione & vice ipſo facto reddantur inhabiles ad id beneficium obtinendum.

Filiis ac nepotibus eorum qui in eccleſiis jus obtinent patronatus, de jure non licet rectores eccleſiarum ipſarum indebitis prandiis & exactionibus aggravare. Quia vero quamplures patronorum, ut relatione certa didicimus, [a] [dictos rectores] plura & immoderata prandia ab ipſis rectoribus extorquent: nos talium exceſſus reprimere volentes, ſtatuimus ut patroni eccleſiarum exactiones hujuſmodi deinceps facere non præſumant. Ubi autem dicti patroni prandium ſe habere aſſerunt de conſuetudine, quæ non poſſit ſine ſcandalo removeri: ſtatuimus, ut eo caſu deſcendentes ab uno patrono, vel pluribus, ſeu omnibus, ſi ad hoc omnes ſimul convenire voluerint, cum moderata familia, cum quanta unus pater eorum recipere conſuevit, unum prandium a rectore eccleſiæ recipiant, juxta facultates eccleſiæ moderatum: alioquin prandium ipſum, per epiſcopum in certa quantitate pecuniæ æſtimetur: quæ pecunia inter patronos omnes prædictos per epiſcopum vel alium de ejus mandato dividatur. Si quis vero patronorum contra ſtatutum hujuſmodi venire præſumpſerit, tamdiu jure præſentandi careat, donec rectori ipſi, aut ſucceſſori ejuſdem, ſatisfecerit competenter [b]: apud alios remanente, qui in obſervantia ſtatuti hujuſmodi minime deliquerunt.

[a] *Cod. de Aguirre ex mſ. recte emendat, dictos rectores gravant, plura & immoderata prandia ab ipſis rectoribus extorquendo.*

[b] *Addit ex mſ. jure præſentandi apud alios, &c.*

XV. *De baptiſmo.*

Sacri confectio chriſmatis ſolis epiſcopis eorumque ſuperioribus eſt conceſſa, & ab eis eſt annis ſingulis celebranda: a quibus etiam omnes eccleſiarum rectores in ſuis diœceſibus conſtituti novum chriſma, juxta præcepta canonum, debent recipere, & concremato veteri, novo uti. Quia vero in obſervantia dictorum canonum plerique ſe exhibent negligentes, ſtatuimus ut clerici, religioſi, & alii, exempti & non exempti, annis ſingulis chriſma novum a ſuo diœceſano epiſcopo, vel ab eo qui ex officio ſuo tenetur illud diſtribuere, poſtulent & requirant: alioquin utentes veteri chriſmate in baptiſmo, ipſo facto per ſex menſes a perceptione beneficii; negligentes vero in petendo, per tres menſes, ab officio ſint ſuſpenſi: exemptorum privilegiis quæ circa hoc obtinent, [c] ſuper ſalvis.

[c] *mſ. femper.*

XVI. *De obſervatione jejuniorum.*

Ut Quadrageſimæ & quatuor temporum jejunia a ſanctis patribus inſtituta, quæ multorum effrenata infringit guloſitas, diligentius obſerventur: ſtatuimus, ut nullus fidelis in ætate legitima conſtitutus, carnes in Quadrageſima vel in quatuor temporibus comedere audeat ullo modo: alioquin tranſgreſſores prohibitionis hujuſmodi, in ſententiam excommunicationis incidant ipſo facto. Hæc vero ſententia in ſynodis epiſcopalibus, & in parochialibus eccleſiis, ſingulis diebus Dominicis & feſtivis a Septuageſima uſque ad Paſcha ſolemniter publicetur: vendentes etiam carnes publice in ſupradictis temporibus, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant. Circa infirmos vero, quos urgens cogit neceſſitas, ſervetur quod ſuper hoc canones decreverunt.

ANNO CHRISTI 1314.

XVII. *De immunitate eccleſiarum.*

Reverentia ſpecialis, quam cuncti fideles eccleſiæ Dei exhibere tenentur, merito nos inducit, ut eos qui per illicitos actus divina officia quæ in eccleſiis celebrantur, perturbare præſumunt, adjectione pœnæ debitæ compeſcamus. Ideoque univerſis eccleſiarum prælatis præcipiendo mandamus, ut conſtitutionem felicis recordationis Gregorii Papæ V. quæ incipit: *Decet domum Domini*, &c. contra ſæculares judices, qui cauſas in eccleſiis audiunt, in eccleſiis ſuarum diœceſum faciant publicari: & judices ipſos nihilominus moneant & inducant, ut ab hujuſmodi divinorum officiorum perturbatione deſiſtant: alioquin contra eos procedere per cenſuram eccleſiaſticam non omittant. Sententias inſuper per eoſdem prolatas, denuncient, virtute dictæ conſtitutionis, nullius obtinere roboris firmitatem.

Cum negotiationis, nundinæ, & fori cujuſcumque tumultus, a jure in eccleſiis fieri ſint penitus interdicti; eo quod per hoc divina poſſunt impediri officia, & evidens præbeatur occaſio ad mala enormia in eccleſiis committenda: ſtatuimus, ut quicumque talia, vel aliquid prædictorum in eis exercere præſumpſerint, ipſo facto excommunicationis ſententia ſint ligati.

Macellum vero in cœmeteriis ſub eadem pœna fieri prohibemus. Sacriſtæ autem ſive [a] theſaurii cathedralium & collegiatarum, ac rectores parochialium eccleſiarum, diligenter attendant, ut negotiationes quæ earum dehoneſtant decorem, in eis fieri non permittant. Qui circa hoc negligentes exſtiterint, per ſuos Ordinarios puniantur.

[a] *mſ. theſaurii.*

Nonnulli temporalem juriſdictionem indebite exercentes, & alii immunitatem eccleſiaſticam, [b] confugientium hujuſmodi, ut habet fide digna relatio, intra ipſam eccleſiam conſtringunt compedibus & catenis; quoſdam vero ſic arcte cuſtodiunt, ut eis victualia non poſſint aliqualiter miniſtrari; alios etiam dormire vel quieſcere non permittunt: & quandoque eos vulnerant, mutilant, comburunt, & occidunt, & aliis modis affligunt, contra eccleſiaſticam libertatem. Volentes igitur horum auſus temerarios juris remedio refrenare; ſtatuimus, ne aliquis ſeu aliqui præfatis modis vel aliquo ipſorum infringere eccleſiaſticam audeant libertatem: alioquin officiales, epiſcopi & alii, atque eis præſtantes in his ſcienter conſilium, auxilium, & favorem, in ſententiam excommunicationis incidant ipſo facto. Si vero communitas hæc fecerit, vel fieri præceperit; eo ipſo eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto, pœnis, & aliis in jure ſtatutis in ſuo robore duraturis.

[b] *mſ. quam eccleſia confugientium ad ipſam eccleſiam venerat ſi aliquis, &c. Et mox. Quidam etiam confugientium.*

Domus Dei, quæ ad ejus laudem ſpecialiter deputantur, per nonnullos nobiles & potentes, prælatorum licentia incaſtellantur, vallantur, & forta-

ANNO CHRISTI 1322.

litiis, contra ſanctorum patrum ſtatuta, muniuntur, & in ſervitutem indebite redigantur. Ideoque ſtatuimus, ut nullus prædictorum temeritate propria quaſcumque eccleſias aut cœmeteria inaſtillare ſeu vallare audeat, niſi ex magna & inevitabili cauſa: alioquin ſi perſonæ ſingulares exiſtiterint, in excommunicationis, terræque eorum interdicti ſententias incidant ipſo facto. Si vero communitas hoc definierit, vel fieri præceperit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto. Sententiæ vero prædictæ in ſynodis per epiſcopos ſolemniter publicentur.

Quia cæleſtis illa Jeruſalem mater noſtra libera eſt libertate quam contulit ei Chriſtus; juſtum & dignum dignoſcitur, quod quæ ipſius ſunt, libertate gaudeant univerſa. Sed, proh dolor! draco ille antiquus ſerpens, inimicus naturalis Chriſti ſponſæ, a timore Dei corda mundanorum hominum ſic avertit, & contra libertatem eccleſiaſticam ſic permovit; quod perſonas ipſius lædere, ac capere decimas, & alia bona ejus capere, & vaſtare illius loca; & interdum, proh pudor! eccleſias ipſas ac monaſteria invadere, deſtruere, ac cremare, ac jura eccleſiæ violare diverſimode auſu ſacrilego non verentur. Nos igitur præmiſſa tam gravia, tam horrenda, tamquam ſacris canonibus inimica, de medio tollere cupientes, ſacro approbante concilio, duximus ſtatuendum: quod quicumque, cujuſcumque ſtatus, religionis, aut conditionis exiſtant, prædicta vel aliquod prædictorum commiſerint, ſeu committentibus præbuerint ſcienter conſilium, auxilium, vel favorem; præter alias pœnas a jure poſitas contra tales, viventes quidem ab ingreſſu arceantur eccleſiæ; morientes vero, quoad uſque plene ſatisfactum fuerit damna paſſis, careant eccleſiaſtica ſepultura. Volumus inſuper, quod niſi facta ſatisfactione prædicta, nullus poſſit ipſos abſolvere ab his pœnis. Verum quia plerumque humanus pudor a peccando cohibet, quos ab hoc non retrahit timor Dei: ſtatuimus, quod in civitatibus ſeu locis aliis quibuſcumque, in quibus principales malefactores prædicti fuerint, ſeu perſonæ prædictæ eccleſiaſticæ, aut antedicta bona ex certa ſcientia recepta & detenta exſtiterint, quamdiu dicti malefactores, aut bona eccleſiæ præmiſſa, in ipſis fuerint, ceſſetur inibi totaliter a divinis. Mandamus nihilominus prælatis omnibus, quod ipſi in ſuis eccleſiis cathedralibus & parochialibus ſuarum diœceſum præſentem conſtitutionem frequenter faciant publicari.

XVIII. *De conſanguinitate & affinitate.*

Clement. Eos qui, de conſang. & affin.

Cum generalis concilii Viennenſis ſtatutum, eos qui in gradu prohibito nuptias contrahunt, excommunicationis decernat ſententiæ ſubjacere; & prælati circa ejus publicationem fuerint hactenus negligentes: ſtatuimus, & in virtute ſanctæ obedientiæ præcipiendo mandamus, ut ipſi eccleſiarum prælati in cathedralibus & parochialibus eccleſiis, quatuor anni feſtis præcipuis, & in diebus Dominicis [a] Quadrageſimæ, dictam generalis concilii conſtitutionem faciant publicari.

[a] *mſ.* tertiæ Quadrageſimæ.

XIX. *De ſimonia.*

Deteſtandam prælatorum avaritiam, ac aliorum qui juriſdictionem eccleſiaſticam in eccleſiis obtinent, quæ labem ſimoniæ continet, exſtirpare volentes; ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut nullus archiepiſcopus, vel epiſcopus, abbas, archidiaconus, archipreſbyter, aut quivis alius, ad quem ſpectat clericorum præſentatio, officiales eorum ſeu portarii, pro ordinibus collatis ſeu conferendis, vel quocumque acta vel licentia ipſos ordines præcedente, quidquam recipere audeat: alioquin ſi laïcus fuerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat; ſi vero clericus, qui nondum eccleſiaſticum beneficium obtinet, uſque ad biennium eo ipſo reddatur inhabilis ad eccleſiaſticum beneficium obtinendum; ſi autem beneficiatus exſtiterit, ut decanus, archidiaconus, abbas ſæcularis, archipreſbyter, vel quivis alius juriſdictionem habens, ipſo facto a perceptione beneficii ſit ſuſpenſus, donec duplum ejus quod receperit, reſtituat; cujus medietas clerico, a quo recepta fuit pecunia, alia vero medietas fabricæ cathedralis eccleſiæ applicetur. Prælatus vero, ſi de ejus conſcientia vel mandato quidquam receptum fuerit, eo ipſo a collatione ordinum ſit ſuſpenſus, quouſque duplum ejus quod receptum eſt reſtituat, vel reſtitui faciat, dicto modo inter clericum & fabricam eccleſiæ dividendum.

Ordinati vero, ſi poſt receptos ordines, pro ſcripturæ labore, charta & cera, aliquid offerre voluerint, hoc accipi minime prohibetur: ita tamen, quod hæc gratuita oblatio ſummam quinque morabetinorum uſualis monetæ aliquatenus non excedat: a pauperibus autem aut nihil, aut minus recipiat pro prædictis. Archiepiſcopi autem vel epiſcopi, ſeu vicarii eorumdem ipſis in remotis agentibus, vel ſede vacante vicarii per capitulum deputati, nihil omnino recipiant pro præſentatione ad ordines, vel præſentationis litteris, alteri epiſcopo faciendis: alioquin eo ipſo in [a] incidant ſupradictas.

[a] *mſ.* in pœnas incidant ſupradictas.

Quorumdam clericorum & laïcorum abuſum, qui clericos de novo promotos non permittunt in ſuis ordinibus miniſtrare, priuſquam eis adhibeant per unum aut plures dies prandia & convivia ſumptuoſa, vel certam præparent quantitatem pecuniæ, exſtirpare volentes; ſtatuimus, ut cum clerici qui ad titulum alicujus eccleſiæ, ad ſubdiaconatus, diaconatus, aut preſbyteratus ordines ſunt promoti, noviter celebrare voluerint, alii clerici illius eccleſiæ eos libere admittant, & eis ad celebrandum miniſtrent eccleſiæ paramenta, celebrationi ipſorum caritative & amicabiliter aſſiſtentes; eiſdem etiam ſecundum quod ordo ipſorum exegerit, portionem integraliter conferant & aſſignent. Quod ſi contra hoc noſtræ conſtitutionis edictum clerici quidquam malitioſe commiſerint, exegerint, aut perceperint: quarta parte fructuum & proventuum beneficii quod in dicta eccleſia obtinent, ſint privati; exigenda per eum cui diœceſanus commiſerit, & fabricæ illius eccleſiæ applicanda. Laïci vero, ſi clericis noviter promotis contra hoc quidquam moleſtiæ aut contradictionis objecerint, in excommunicationis ſententiam incidant ipſo facto, conſuetudine quavis contraria non obſtante.

Ut ſimoniaca labes, quæ vacantibus eccleſiis a patronis & clericis damnabili cupiditate & ambitione frequenter committitur, pœnarum formidine refrenetur: ſtatuimus, ut nullus patronus, pro præſentatione ad eccleſiam [b] in qua jus obtinet patronatus, pecuniam aut quodcumque munus recipiat, ſive donum; nec clericus audeat per ſe aut per alium pro præſentatione præmiſſa munera promittere vel donare: alioquin & præſentans illa vice jure præſentandi ſit ipſo facto privatus, & præſentato clerico nihil juris ex præſentatione hujuſmodi acquiratur; nec etiam ab aliis patronis ea vice ad eccleſiam illam valeat præſentari. Ut autem circa hoc omnis ſiniſtra ſuſpicio conquieſcat, præcipimus,

[b] *mſ.* in quam.

ANNO CHRISTI 1322.

quod prælatus, ad quem inſtiturio pertinet, a præſentato clerico antequam in beneficio ipſum inſtituat, corporale recipiat juramentum, quod pecuniam vel aliud munus quodcumque patrono aut alii pro eodem pro præſentatione hujuſmodi nec promiſit, nec dedit, per ſe vel per alium quoquo modo.

Gratia non gratis datur & recipitur, gratia non eſt. Nonnulli vero prælatorum, ut accepimus, cum beneficia conferunt [a] occaſione collationis factæ, fructus eorumdem beneficiorum, aut aliquam ipſorum partem, ſeu ſummam aliquam pecuniæ, exigere ac retinere præſumunt. Cum igitur corruptelam hujuſmodi ſacri canones deteſtentur: jubemus, ne epiſcopi, vel quivis alius ad quem beneficii collatio pertinet, ratione collationis hujuſmodi beneficii aut [b] chantriæ, ſeu alio quocumque quæſito colore, aliquid præſumant per ſe vel per alium exigere, [c] ſeu etiam retinere: nec notarius ſeu ſcriptor quidquam niſi moderatum exigat pro collationis littera & ſigillo; ſed ille libere fructus ipſos percipiat, cui beneficium eſt collatum. Quod ſi aliquis ad quem collatio beneficii ſpectat, contra præmiſſa fecerit, eo ipſo a collatione beneficiorum per ſex menſes noverit ſe ſuſpenſum: & beneficia ad collationem ſuam ſpectantia, quæ medio tempore vacaverint, per eum ad quem collatio ipſorum de jure vel de conſuetudine devolvitur, conferantur.

[a] *mſ.* ratione.

[b] *mſ.* cancellariæ.

[c] *mſ. addit.* recipere.

XX. *De magiſtris.*

Ignorantia, quæ mater cunctorum errorum eſſe dignoſcitur, in clericis qui ad animarum curam & docendi officium aſſumendi ſunt, eſt diligentius evitanda. Ideoque ab eis ſtudioſe vigilandum eſt, ut per ſolicitudinem ſtudii eam a ſe abjiciant, quaſi peſtem. Volentes igitur ut clerici ad eccleſiaſticos ordines promovendi, utilius in ſcientia valeant informari; optantes etiam, ut conſtitutio Lateranenſis concilii effectum debitum ſortiatur: ſtatuimus, ut in qualibet civitate & in aliis locis inſignibus, duobus vel tribus in unaquaque diœceſi, ubi & prout prælatis, conſiderata diœceſis qualitate & latitudine, videbitur expedire, ponantur magiſtri in grammatica, qui ſcholares in dicta ſcientia inſtruant & informent. In civitatibus vero ſolemnibus magiſtri in logicalibus deputentur: & eis ſalaria de circumadjacentibus eccleſiis ipſis prælatis ſubjectis aſſignentur, ſecundum ordinationem & providentiam eorumdem. In locis quoque majoribus, ubi opulenta monaſteria ſunt conſtituta, vel collegiatæ eccleſiæ ſæculares conſtiunt, magiſtri in grammatica ſtatuantur: quibus per abbates & conventus de eccleſiarum redditibus eis pleno jure ſubjectarum, in quibuſcumque exiſtant diœceſibus, provideatur de ſalario competenti.

Ut autem clerici ad proficiendum in ſcientia facilius inducantur: ſtatuimus, quod volentes ſtudio litterarum inſiſtere, pro tempore quo inſiſtent, iidem fructus beneficiorum ſuorum uſque ad triennium percipiant, aut etiam majori tempore, ſi hoc prælatis & ſuis capitulis expediens videatur. Negligentes vero in ſcientia proficere, ſi ad hoc apti fuerint, per ſubſtractionem beneficiorum ſuorum ab ordinariis compellantur. Et ut hoc ſalubre ſtatutum efficacius valeat obſervari, volumus & mandamus, quod quilibet prælatus aliquem de eccleſia ſua ſpecialiter deputet, qui de magiſtris & eorum ſalariis curam habeat, ac eis provideri faciat, prout ſuperius eſt expreſſum. Qui ſi negligens fuerit, per epiſcopum pro negligentia puniatur. Nos vero prælatis in virtute obedientiæ diſtricte præcipimus, ut in proximis ſynodis in ſuis diœceſibus celebrandis hanc noſtræ conſtitutionis ordinationem diligentius exſequantur. Per hoc autem circa dignitates, quibus onus annexum eſt providendi de ſallario magiſtri in grammatica, nihil intendimus immutare.

ANNO CHRISTI 1344.

Cathedrales eccleſiæ perſonis litteratis, providis & diſcretis indigent, per quos verbum Dei recte prædicari valeat, & cauſarum ambiguitates & ſtrepitus commodius expediri. Volentes igitur, ut beneficiati in ipſis eccleſiis opportunitatem habeant proficiendi in ſcientia, & poſſint bonis moribus informari: ſtatuimus, ut in qualibet cathedrali & collegiata eccleſia aliqui etiam ex beneficiatis apti & docibiles, judicio epiſcopi vel prælati ſui & capituli, ſaltem unus ex decem de reſidentibus, aſſumantur, qui ad ſtudia generalia theologiæ, juris canonici, ac liberalium artium accedere compellantur, & ibidem utiliter perſeverare tempore debito, donec ad ſtatum ſcientiæ competentem perveniant, [a] & medecinæ quoad illos quibus ipſas audire a jure non eſt prohibitum, idem volumus obſervari. Sic autem electis & approbatis, tempore quo epiſcopo & capitulo expedire videbitur, fructus beneficiorum, diſtributionibus quotidianis dumtaxat exceptis, integraliter aſſignentur, conſuetudinis vel conſtitutionis ſtatuti illius eccleſiæ obſtaculo non obſtante. Prælatis vero ſub interminatione divini judicii præcipimus & mandamus, ut præſentem conſtitutionem in proximis ſynodis diligenter exſequi non omittant.

[a] *Addunt mſſ.* quæ vere ad Eccleſiæ pertinet, & de quorum ſcientia Eccleſia poſſit perfectos deberum facere ſcientia vero ſanctorum, & multiplicata, &c.

XXI. *De Judæis & Sarracenis.*

Eccleſia Dei, in qua celebrantur divina officia & ſacramentum euchariſtiæ conſecratur, purgari debet, ne [b] communicatione infidelium cum fidelibus profanetur. Volentes igitur abuſum evellere, qui in quibuſdam partibus inolevit, quo infideles fidelibus ſe immiſcent, cum divina officia in eccleſia celebrantur; ex quo ſcandalum frequenter oritur, & fidelium devotio impeditur: præſenti prohibemus edicto, ne quivis infideles in eccleſiis intereſſe præſumant, dum divina celebrantur officia. Quod ſi forte ex aliqua neceſſitate vel rationabili cauſa, in eccleſia, dum celebrantur divina, & Miſſa ſpecialiter, eos intereſſe contigerit, poſtquam præfationem Miſſæ ſacerdos inceperit, ab eccleſia per ſacriſtam in ſecretori loco, vel alio apto, juxta eccleſiam recludantur: defendentes vero ipſos, ut prædicitur, & impedientes de ab eccleſia expellantur, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant.

[b] *mſ.* cum eis communicatione.

Novit hoſtis [c] Dei calliditas ſub ovina pelle lupum inducere, ac ſub mellis ſimilitudine fel inferre, contra quod a Chriſtum colentibus, ne fallantur, eſt cautela diligens adhibenda. Quia igitur in nocturnis vigiliis, quas in eccleſiis fieri aliquorum ſimplicium devotio introduxit, nefanda ſæpe ac enormia ſub hac boni ſpecie committuntur: ipſas fieri de cetero firmiter prohibemus. Infideles vero quoſcumque ad vigilias iſtas adducere ſeu tenere, aut procurare quod tumultum ibi faciant ſuis vocibus, vel quibuſlibet inſtrumentis, exſecrabile reputantes: ſtatuimus, quod quicumque circa infideles dumtaxat contra præmiſſa fecerit, ſeu aliquod præmiſſorum, vivens quidem ab ingreſſu arceatur eccleſiæ, ac moriens eccleſiaſtica careat ſepultura.

[c] *mſ. addit.* fi.

Sicut fidelis populus ab infideli eſt [d] profeſſione diviſus, ſic eum decet converſatione & moribus ab infidelium ritibus ſegregari. Ne igitur Chriſtianæ fidei profeſſores, Judæorum & Sarracenorum ſuperſtitionibus polluantur, & ſimplicium animi ad eorum perfidiam inclinentur: ſub excommunicationis

[d] *mſ. addit.* fidei.

ANNO CHRISTI 1322.

pœna, quam ipſo facto incurrant, firmiter inhibemus, ne Chriſtiani Judæorum aut Sarracenorum nupriis vel ſepulturis interſint, * nec eorum ritus in his ſignanter aliqualiter imitentur.

* mſ. ut eorum ritibus in his ſignanter aliqualiter imitentur.

Abſurdam & irrationabilem corruptelam, quæ in Chriſtianæ fidei vergit opprobrium & jacturam, qua contra ſanctiones canonicas, Judæi & Sarraceni Chriſtianis in publicis præficiuntur officiis, ſub quorum prætextu Chriſtianis plurimum ſunt infeſti, exſtirpare volentes: univerſis eccleſiarum prælatis ſub interminatione divini judicii præcipimus & mandamus, ut ſanctorum patrum ſtatuta ſuper hoc edita, per excommunicationis ſententiam & aliarum pœnarum appoſitionem faciant inviolabiliter obſervari.

Ad dilatationem fidei Chriſtianæ, & converſationem fidelium debita ſollicitudine intendentes, ſtatuimus, ut converſis Judæorum & Sarracenorum, qui plerumque poſt ſuſceptionem baptiſmi mendicare propter rerum inopiam compelluntur, & ob hoc nonnulli eorum a receptione fidei retrahuntur; in hoſpitalibus & piis locis provideatur in neceſſariis, ſecundum facultatem & ſufficientiam reddituum eorumdem: cujus ordinationem in locis non exemptis diſcretioni & arbitrio diœceſanorum ducimus committendam. Alii tamen qui apti fuerint ad proficiendum in artificiis aliquibus, per rectores hoſpitalium prædictorum ponantur & deputentur ad ſcientias, vel ipſa artificia addiſcenda: quibus providetur in neceſſariis, quouſque in tantum in eis profecerint, quod de ſcientia vel de artificio commode valeant ſuſtentari. Illis vero non teneantur dicta hoſpitalia providere, qui ante converſionem aliqua artificia ſciverint, de quibus vivere valeant competenter: fiat tamen talibus in principio de hoſpitalium bonis aliqua moderata ſubventio, ad habendum inſtrumenta neceſſaria pro ſuo artificio exercendo.

De bonis autem talium converſorum fiat quod circa hoc canones decreverunt. Ut vero prædicta hoſpitalia ad ſuſtentationem ipſorum ſufficere valeant, & etiam aliorum, prælati indulgentias concedant eis qui talibus converſis beneficerint: deputantes aliquos probos viros, qui eleemoſynas hujuſmodi colligant, & eis pro ſuis neceſſitatibus adminiſtrent. Univerſos etiam eccleſiarum prælatos monemus & hortamur in Domino Jeſu Chriſto, ut converſis hujuſmodi, qui ad clericatum apti fuerint, & clericatum ipſum recipere voluerint, de beneficiis eccleſiaſticis ſuæ conditioni & merito competentibus ſtudeant providere.

Prædicationis officium, quod exerceri non debet niſi ab idoneis & litteratis perſonis, & eis dumtaxat, quibus per prælatos ſeu de jure aut privilegio ſpecialiter eſt commiſſum, Judæis & Sarracenis converſis penitus interdicimus, niſi eis qui examinati & approbati fuerint per prælatos, & tales inventi, quod ſine errore & ſcandalo fidei infideles convincere poſſint & ſciant per ſcripturas, & maxime ex codicibus eorumdem. Prælatis etiam interdicimus, ne ipſis converſis litteras concedant ſuper licentia prædicandi dictis infidelibus: niſi probati & examinati fuerint, ut ſuperius eſt expreſſum.

Adverſus Judæorum & Sarracenorum induratam malitiam, (qui ſub velamine medicinæ, chirurgiæ, & apothecariæ, callide inſidiantur & nocent populo Chriſtiano, dum eis medicamenta propinant, ex quibus nonnumquam pericula mortis incurrunt:) ſanctorum patrum canones ſalubriter providerunt, prohibentes, ne Chriſtiani eos in infirmitatibus ſuis vocent, ut ab eis recipiant medicinam. Quia vero prædicti canones propter prælatorum negligentiam non ſervantur, in virtute ſanctæ obedientiæ præcipiendo mandamus, ut prælati ipſi præcepta canonum tam circa prædicta, quam circa eorumdem evitanda cibaria, per cenſuram eccleſiaſticam faciant inviolabiliter obſervari.

ANNO CHRISTI 1324.

Damnandæ cupiditatis iniquitas, qua mercatores Chriſtiani victualia deferunt Sarracenis, notabile damnum * afferunt Chriſtianis; dum ex hoc & Saracenorum relevatur inopia, & terra Chriſtianorum victualibus ſibi neceſſariis vacuatur. Cum igitur præmiſſa fieri tempore guerræ ſint a jure prohibita; prælatis omnibus, & ſingulis præcipimus & mandamus, ut committentes præmiſſa, excommunicatos in ſuis eccleſiis faciant publicari. Sententia autem hujuſmodi in cathedralibus & parochialibus eccleſiis, & ſpecialiter partibus Sarracenorum vicinis, ſaltem quater in anno ſolemniter publicetur.

* mſ. affirmat.

XXII. *De adulteriis.*

Lex continentiæ, & tori conjugalis fidelitas, quandoque per concubinarium abuſum, quandoque per ſecundas nuptias, quas plerique de facto, cum de jure non poſſint, contrahunt contra legis divinæ præcepta, indebite violatur. Ideoque ſtatuimus, ut quicumque conjugatus concubinam publice detinere præſumpſerit, vel conjugatus, aut non conjugatus, concubinam infidelem præſumpſerit detinere, tam ipſi, quam ipſæ, eo ipſo ſententiam excommunicationis incurrant. Prælati vero ſententiam hujuſmodi in eccleſiis faciant ſæpius publicari.

XXIII. *De raptoribus.*

Exſecrabilem quorumdam Chriſtianorum abuſum, quo nonnulli Chriſtianos rapiunt vel furantur, & eos Sarracenis vendunt, aut aliter quomodocumque trahunt, abhorrentes: ſtatuimus, ut nullus Chriſtianus prædicta vel aliquid prædictorum exercere audeat: alioquin in ſententiam excommunicationis incidat ipſo facto; & quod poſtquam a dicta ſententia abſolutus fuerit, niſi prius ſatisfecerit, careat eccleſiaſtica ſepultura. Prælatis ſub interminatione divini judicii præcipimus & mandamus, ut filios eorum, videlicet qui prædictis modis ſubtractos, Sarracenis tradunt, cum effectu uſque ad tertiam generationem, ad ſacros ordines & eccleſiaſtica beneficia non admittant. Sententia vero hujuſmodi in cathedralibus eccleſiis, maxime partibus Sarracenorum vicinis, ſaltem quater in anno ſolemniter publicetur.

Ex frequentibus prælatorum querelis percipimus, quod nonnullæ religioſæ perſonæ, exemptæ, & non exemptæ, eccleſias, decimas, & alia eccleſiarum & prælatorum bona mobilia & immobilia, cum notabili læſione violenter uſurpant, & injuſte detinent occupata. Ut igitur tales injuriatores pœna puniantur canonica, & eccleſiæ ab injuriis ac moleſtiis releventur; præcipimus, ut prælati conſtitutionem felicis recordationis domini Clementis Papæ V. quæ incipit: *Religioſi*, &c. contra tales in eccleſiis ſuis publicari faciant diebus Dominicis & feſtivis; & incidentes in ejuſdem conſtitutionis pœnas, excommunicatos & ſuſpenſos nominatim faciant publice nunciari.

XXIV. *De ſortilegiis.*

Cum ſortilegorum, maleficorum, incantatorum, ſuperſtitioſa pernicies ſit reprobata a jure canonico & civili, & in his a pluribus excedatur: præſenti

ANNO CHRISTI 1312.

constitutione firmiter inhibemus, ne aliqui ad hujusmodi sortilegos, maleficos, incantatores, divinatores, accedere, aut ab eis super suis vel aliorum actibus consilium petere præsumant: alioquin, tam ipsi, quam ab eis consilia requirentes, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Inhibemus insuper sub excommunicationis pœna, ne aliquis attendat auguriis, aut in agendis secundum augurium consilia dirigantur. Prælati vero & prædicatores verbi Dei, in suis sermonibus auguria dissuadeant omnibus Christianis.

XXV. *De purgatione canonica.*

Cum per sanctorum patrum statuta præcipiatur, ut [a] ecclesiæ in suis actibus materiæ mature procedatur: statuimus, ut purgatio canonica in causis sacrilegiorum vel aliis quibuscumque nullatenus indicatur, nisi tali casu, pro quo de jure sit purgatio indicenda.

[a] usf. ecclesia in suis actibus materiæ mature procedat.

XXVI. *De purgatione vulgari.*

Vulgaris purgationis ab usum per canones interdictum, quo suspecti de criminibus, ad se purgandum, ferrum candens, aut aquam ferventem accipiunt, detestantes: statuimus, ut mandantes talem purgationem fieri, tenentes, exhibentes, custodientes, accipientes ad hoc ferrum vel aquam hujusmodi, cum his Deus tentari videatur, & innocentes in hujusmodi purgationibus sine demerito puniantur, in sententiam excommunicationis incidant ipso facto: & nihilominus sæpius excommunicati publice nuncientur.

XXVII. *De pœnitentiis.*

Pœnitentiæ sacramentum, quod omni fideli, postquam ad annos discretionis pervenerit, est necessarium ad saltem, a nullo est aliqualiter negligendum. Idcoque universis ecclesiarum rectoribus sub pœna excommunicationis districte præcipiendo mandamus, ut constitutionem generalis concilii, quæ incipit: *Omnis utriusque sexus:* maxime quoad pœnas non confitentium, aut non communicantium; quæ sunt, ut viventes ab ingressu ecclesiæ arceantur, & morientes careant ecclesiastica sepultura; singulis Dominicis diebus, a Septuagesima saltem usque ad Pascha, in suis ecclesiis publicent, & in aliis locis, ubi hoc viderint expedire.

ANNO CHRISTI 1312.

Et ego Roman. quondam magistri Oddonis de Laude publicus Apostolica & Imperiali auctoritate notarius, prædictas constitutiones, prout in ipsarum originali correcto vidi & legi, de mandato, auctoritate, & commissione reverendi in Christo patris & domini, domini Guillermi episcopi Sabinensis, Apostolicæ sedis legati supradicti, in præsentia discretorum virorum, domini Raimundi Flori canonici Compostellani capellani, & Stephani de Lilio archipresbyteri de Gomera Oxomensis [a] diœcesis, clerici ipsius domini legati, testium ad hoc vocatorum & rogatorum, die secunda mensis Septembris anni & pontificatus prædictorum, mihi & Bertrando notario publico infrascripto factis, cum eodem Bertrando fideliter auscultavi. Et quia ipsas cum prædicto originali concordare inveni, ut testimonium præmissorum me subscripsi, signumque meum hic & in fine cujuslibet folii præsentium constitutionem usque ad medietatem apposui consuetum. Et in uberiorem certitudinem præmissorum, dictus dominus legatus duxit sigillum suum præsentibus foliis in filo colligatis appendi.

[a] Mss. legunt, Oxomensis.

Et ego Bertrandus Vanchi de Chanensi castro, clericus Trevirensis diœcesis, publicus apostolica & imperiali auctoritate notarius, prædictas constitutiones, prout in ipsarum originali correcto vidi & legi, de mandato, auctoritate, &c.

1312.

CONCILIUM COLONIENSE,

ab Henrico Coloniensi archiepiscopo & suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXXII. pridie Kal. Novembris.

In quo Engilberti Coloniensis archiepiscopi synodalia statuta, facta sunt provincialia.

Henricus Dei gratia sanctæ Coloniensis ecclesiæ archiepiscopus, sacri Imperii per Italiam archicancellarius, sacro præsente provinciali concilio, ad perpetuam rei memoriam.

REipublicæ curam gerentes, illud affectanter in corde gerimus, ut nostris subjectis pacem, quietem, & tranquillum statum præparemus, ac nunc novorum editione, nunc antiquorum extensione decretorum, libertatem ac immunitatem ecclesiasticam conservemus; ac insurgentium contra ipsam conatus & appetitus noxios, etiam pœnarum adjectionibus, refrenemus. Sane jamdudum felicis recordationis dominus Engilbertus Coloniensis archiepiscopus prædecessor noster, speculator providus, & subditorum suorum defensor inclytus, ad manutenendam & defendendam libertatem & immunitatem ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum, ac eorum qui in sortem Domini sunt vocati, complura (ultra provisiones tam juris canonici quam civilis) statuta synodalia, non tam salubria & utilia, quam necessaria, promulgavit; eaque pœnarum adjectionibus, sicut erat expediens, vallavit provide & consulte: quæ de consilio & consensu nostri capituli Coloniensis, ac venerabilium patrum dominorum, Godefridi Osnaburgensis, & Godefridi Mindensis, ac procuratorum venerabilium dominorum, Adolphi Leodiensis, & [b] Ludovici Monasteriensis ecclesiarum episcoporum nostrorum suffraganeorum, procuratorum ecclesiæ Trajectensis, ipsa Trajectensi sede vacante, in præsenti nostro concilio provinciali congregatorum, salvis prædictorum suffraganeorum nostrorum statutis synodalibus, si quæ habent, eis & eorum ecclesiis, monasteriis, & piis locis ecclesiasticisque personis plenius providentibus; quibus per præsentes præjudicare non intendimus, sed ea in suo robore volumus permanere: auctoritate præsentium duximus approbanda, innovanda, & auctorizanda, ac ad totam nostram provinciam, ut uniformitas in ea inducatur, in omnibus suis modo & forma & tenoribus extendenda: ipsaque ad totam nostram provinciam extendimus per præsentes: decernentes ea, ut provincialia statuta & decreta, amodo debere firmiter teneri & observari. Quorum quidem statutorum tenor, de verbo ad verbum dinoscitur esse talis:

[b] Ludolphi

In

ANNO CHRISTI 1314.

In nomine Domini, amen.

Engilbertus Dei gratia, &c. *supra pag.* 562.

Item contra eos qui manus in clericos vel personas ecclesiasticas injiciunt temere violentas.

Statuimus, ut sacrilegi, qui suadente diabolo, Dei timore postposito, manus injiciunt in clericum, &c. *ut supra pag.* 562. E 7. *& sequentibus.*

Hæc omnia & singula statuta, auctoritate præsentis concilii provincialis, in omnibus suis, modo, & forma, & clausulis, & tenoribus, ac pœnarum adjectionibus, ad totam nostram provinciam extendimus, & statuta provincialia facimus: decernentes ea, ut statuta provincialia, debere teneri & observari: sic quod in qualiber civitate & diœcesi provinciæ nostræ ea teneantur & observentur, sicut sub verbis nostræ civitatis & diœcesis, tamquam synodalia, sunt concepta ac promulgata, & hactenus observata: salvis tamen aliis statutis synodalibus ecclesiæ nostræ Colonienſis, a nobis, sive a prædecessoribus nostris editis: ac etiam statutis suffraganeorum nostrorum, si quæ habent: quibus, si reperiantur in aliquo præsentibus statutis contraria, vel diversa ab eisdem, in quantum & in eo in quo melius & plenius provident ecclesiis, monasteriis, & piis locis, ecclesiasticisque personis & earum rebus, & non istis: si vero melius & plenius præsentibus statutis, eisdem providetur; istis, & non illis decernimus fore standum. Et hoc, num melius & plenius per ista statuta, an per illa provideatur; judicio sive arbitrio executorum ipsorum statutorum duximus relinquendum. Præterea executionem præsentium statutorum, ac absolutionem, suspensionem, & relaxationem sententiarum in eisdem latarum, seu eorum auctoritate ferendarum, ad nos & ad nostrum officialem Colonienſem, in nostra civitate & diœcesi, & ad quemliber nostrorum suffraganeorum, & ad eorum officiales, sive ad ipsos, ad quos de jure, vel de consuetudine, quoad synodalia eorum statuta, pertinet, in singulis suis civitatibus & diœcesibus volumus pertinere. Verum ut omnis ambiguitas & perplexitas, & difficultas, quoad observantiam præsentium statutorum, in futurum evitentur: de consensu expresso & auctoritate præsentis provincialis concilii retinemus & reservamus nobis potestatem, facultatem, & auctoritatem præsentia provincialia statuta, quoad nostram civitatem & diœcesim, & etiam quoad singulas civitates & diœceses nostrorum suffraganeorum, si ab aliquo episcoporum nostrorum suffraganeorum, & eorum capitulo, requisiti super eo fuerimus, de consilio priorum & capituli ecclesiæ nostræ Colonienſis, in synodo tamen nostra diœcesana, corrigendi, emendandi, interpretandi, tollendi, & in melius commutandi, si hoc nobis ex causis necessariis & legitimis videbitur expedire, provinciali concilio ad id minime convocato. Quia vero per ipsa præsentia statuta provincialia, communi utilitati ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum ac ipsarum bonorum, ut speramus, auctore Domino, salubriter providetur: præcipimus & mandamus in virtute sanctæ obedientiæ, ut ea ab omnibus ecclesiis & ecclesiasticis personis nostræ provinciæ inviolabiliter & firmiter, fraude & dolo exclusis, observentur juxta modum & formam supradictos. In quorum omnium & singulorum testimonium, ea per Hermannum dictum Ratze, publicum Imperiali auctoritate notarium, conscribi, & in hanc publicam formam redigi, ejusque signo consueto signari vocatus & rogatus.

Agnari mandavimus, ac nostro & capituli nostri Colonienſis sigillis appensis muniri.

Acta sunt hæc in concilio nostro provinciali Coloniæ celebrato, sub anno a Nativitate Domini MCCCXXII. ultima die mensis Octobris, in palatio nostro Colonienſi, præsentibus capitulo nostræ ecclesiæ Colonienſis, ac venerabilibus in Christo patribus & dominis, Godefrido Osnaburgensis, & Godefrido Mindensis ecclesiarum, Dei gratia episcopis, nostris suffraganeis, pro se & suis ecclesiis; ac venerabili in Christo patre & domino Hermanno Hennensis ecclesiæ episcopo; & Lenoldo de Northoff canonico Leodiensi, venerabilis in Christo patris ac domini D. Adolphi Leodiensis; & dilectis in Christo Magistro Rudegero de Aldendorpe doctore decretorum; & Friderico de Bicken, canonicis Monasteriensibus, venerabilis in Christo patris & domini Ludovici Monasteriensis, Dei gratia episcoporum, nostrorum suffraganeorum, procuratoribus; ac dilectis in Christo Magistro Reynèro doctore in Theologia, ac Gerardo de Vorne, canonicis Trajectentibus, nomine capituli Trajectensis ecclesiæ, ipsa ecclesia Trajectensi episcopi solatio viduata, in præmissis omnibus & singulis, consequentibus & suum consensum expresse adhibentibus. Præsentibus etiam sancti Pantaleonis & sancti Martini Colonienſis, ac sancti Cornelii Iadensis, Gladebachensis, Tuitiensis, Bruvilerensis, & Sibergensis monasteriorum abbatibus, ordinis sancti Benedicti; Bonnensis, sancti Severini & sancti Andreæ ecclesiarum Colonienſium præpositis; item Bonnensis, sancti Gereonis Colonienſis; Sanctensis, sancti Andreæ, sancti Severini, sancti Cuniberti, sanctorum Apostolorum, sanctæ Mariæ ad gradus decanis, ecclesiarum civitatis & diœcesis Colonienſis; officiali nostro Colonienſi, & Efficensis & Carpensis, (Colonienſis diœcesis,) ecclesiarum præpositis, ac aliis prælatis, canonicis, ecclesiarum rectoribus, & clericis nostrarum civitatis & diœcesis ac provinciæ in multitudine copiosa.

Et ego Hermanus dictus Ratze, de Colonia, publicus imperiali auctoritate notarius antedictus, præmissis omnibus & singulis, dum agerentur, una cum personis prænominatis præsens interfui: ea omnia & singula, prout superius, in præsentibus rotulis per me conscriptis & signatis, de mandato reverendi in Christo patris & domini, domini Henrici Colonienſis ecclesiæ archiepiscopi prædicti continentur, conscripsi, & in hanc publicam formam redegi, meoque signo consueto signavi vocatus & rogatus.

Et nos Godefridus Dei gratia Osnaburgensis ecclesiæ episcopus, quia omnibus contentis & expressis in præsenti instrumento, cui nostra præsens littera transfigitur, præsentes in concilio provinciali interfuimus; eisque tamquam utilibus & necessariis, ecclesiis, ecclesiasticisque personis, & earum rebus, consensum, præhabita matura deliberatione, adhibuimus pro nobis & ecclesia nostra prædicta: idcirco sigillum nostrum, in signum præstiti consensus & auctoritatis a nobis & a toto concilio, præsentibus duximus apponendum. Actum & datum die & loco, de quibus in ipso instrumento fit mentio.

Et nos Godefridus Dei gratia Mindensis ecclesiæ episcopus, quia omnibus contentis & expressis in præsenti instrumento, cui nostra præsens littera transfigitur, præsentes in concilio provinciali interfuimus, eisque tamquam utilibus & necessariis, ecclesiis, ecclesiasticisque personis & earum rebus, consensum nostrum, præhabita matura deliberatione, adhibuimus pro nobis & ecclesia nostra prædicta;

Anno Christi 1322.

idcirco ſigillum noſtrum, in ſignum præſtiti conſenſus & auctoritatis a nobis & a toto concilio, præſentibus duximus apponendum. Actum & datum die & loco, de quibus in ipſo inſtrumento, anno Domini MCCCXXII.

Univerſis præſentes litteras viſuris & audituris; Adolphus Dei gratia Leodienſis epiſcopus, ſalutem, & cognoſcere veritatem. Noveritis, quod quia venerabilis in Chriſto pater & dominus D. Hermannus Hennenſis epiſcopus, vices noſtras gerens in pontificalibus, & Lenoldus de Northoff canonicus Leodienſis, procuratores noſtri, ipſi concilio provinciali reverendi in Chriſto patris & domini, domini Henrici Dei gratia ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopi, Coloniæ celebrato, de quo in inſtrumento publico, cui præſens noſtra transfigitur litera, ſic mentio, nomine noſtro & eccleſiæ noſtræ interfuerunt; ac omnibus & ſingulis contentis & expreſſis in eodem inſtrumento, & præſertim prorogationi ſtatutorum ſynodalium bonæ memoriæ domini Engilberti, ſanctæ Colonienſis eccleſiæ archiepiſcopi, ad totam provinciam Colonienſem, aliiſque in dicto inſtrumento contentis, tamquam utilibus & neceſſariis, eccleſiis, eccleſiaſticiſque perſonis & earum rebus, pro nobis & noſtro eccleſia nomine procuratorio conſenſerunt. Ideoque nos ea quæ per ipſos in hoc negotio acta ſunt, ratificantes & approbantes, ſigillum noſtrum, in ſignum adhibiti conſenſus, & auctoritatis a nobis ſimiliter & approbationis, præſentibus duximus apponendum. Datum anno Domini MCCCXXII. in craſtino beati Martini epiſcopi.

Anno Christi 1322.

1323.

CONCILIUM PARISIENSE,

celebratum a Guillelmo de Melodino Senonenſi archiepiſcopo, & ſuffraganeis, pro juriſdictione eccleſiaſtica & diſciplina, anno Domini MCCCXXII.

Ex codice mſ. Pithœano edidit Ludovicus Bail, in Summa ſua Conciliorum: cum mſ. deinde collatum eſt.

I. *Ut jejunetur in vigilia feſti Corporis Chriſti.*

NOs Guillelmus archiepiſcopus Senonenſis, anno Domini MCCCXXIII. die ſabbati poſt feſtum beati Matthiæ apoſtoli continuata de die in diem, a die Lunæ præcedenti, in noſtro provinciali concilio, una cum ſuffraganeis noſtris, ceteriſque perſonis eccleſiaſticis noſtræ Senonenſis provinciæ celebrato, Pariſiis congregari: eodem approbante concilio, ſtatuimus & ordinavimus, ut [a] quarta feria, dictam quintam feriam præcedente feſtum pretioſiſſimi ſacramenti, omnes ſubditi noſtri & ſuffraganeorum noſtrorum, ab eſu carnium abſtineant & jejunent. Quibus jejunantibus ſic, vereque pœnitentibus & confeſſis, in remiſſionem ſuorum peccaminum quadraginta dies de indulgentiis duximus concedendum.

[a] Forte, quarta feria, quia tamen feriam præcedentem, in qua celebratur feſtum Pretioſiſſimi.

Circa vero ſolemnem proceſſionem quæ dicta quinta feria fit a clero & populo in delatione prædicti ſacramenti iis diebus introducta, videlicet quoad præſens, nihil immutamus: devotioni cleri & populi relinquentes.

II. *Ut interdicantur loca, in quibus clericus a judice laico detinebitur.*

Statuimus, & etiam ordinamus, ut ſi contingat, aliquem clerum in villis ſeu caſtris diœceſis & provinciæ Senonenſis per judicem rapi ſæcularem, qui ſufficienter requiſitus de reddendo eumdem clericum ſuo judici eccleſiaſtico, non reddiderit ſeu reſtituerit, in ſua malitia perſeverans: in dictis villis ſeu caſtris ceſſetur, quamdiu tenebitur idem clericus, a divinis; nedum in illa eccleſia intra cujus fines dictus clericus detineri dignoſcitur: ſed etiam in aliis eccleſiis in dictis villis & caſtris exiſtentibus, ſi in dictis villis & caſtris plures eccleſias contigerit eſſe ſitas. Quod ad religioſorum monaſteria in dictis villis & caſtris conſtituta, & ad alias eccleſias eiſdem contiguas, extendi volumus: ne, ſi in quibuſdam a divinis ceſſaretur, & non in aliis, ceſſationis ſententia ſeu juriſdictio valeat vilipendi. Et prædictas ceſſationes, auctoritate prædicti concilii, ab omnibus, tam exemptis, quam non exemptis, cum de jure ad hoc etiam teneantur, volumus obſervari.

III. *Ut religioſi poſt annum & diem profiteantur.*

Præterea quia multi religioſi & religioſæ per annum & diem in habitu religioſo, in ſuis monaſteriis commorantes; (per quam quidem moram tacite ſunt profeſſi, & ſuis monaſteriis alligati:) in animarum ſuarum periculum, & ſcandalum plurimorum, ſuis dimiſſis habitibus, redire ad ſæculum non verentur de facto, poſtmodum ad monaſteria convolantes, præmiſſa falſo ſibi licere facere aſſerentes: eodem approbante concilio ſtatuimus, ac etiam ordinavimus; ut prædicti religioſi ac etiam religioſæ dictis anno & die elapſis, per ſuperiores ſuos, dummodo in ætatis diſcretione fuerint conſtituti, profiteri expreſſe, vel ſaltem ita publice, quod dicta profeſſio celari non valeat, compellantur: cum non ſit dubium, ſic exeuntes, ac etiam contrahentes, ſententiam excommunicationis incurrere ipſo facto.

IV. *De vita & honeſtate clericorum.*

Præterea cum ſit certum, clericos qui caligas rubeas ac ſcatatas & alias inhoneſtas publice deferunt, non modicum detrahere clericalis ordinis dignitati, indignos etiam prærogativa profeſſorum illius ordinis ſe reddentes: inhoneſtati talium occurrere cupientes, eodem approbante concilio ſtatuimus ac etiam ordinavimus; ut clerici beneficiati, tam cathedralium, quam collegiatarum eccleſiarum, ſive ſint canonici & capellani, vicarii, ſeu ſimplices choriales, caligis rubeis, viridibus, ſcaratis, croceis, ſeu albis publice non utantur; ſed caligis nigris, ſeu aliis honeſtis tantummodo ſint contenti. Quod ſi a delatione dictarum caligarum canonici moniti non deſtiterint; ipſo facto immediate diſtributionibus, quæ exiſtentibus certis horis diſtribuuntur, auctoritate præſentis concilii eos privamus. Quod quidem ſtatutum ad preſbyteros extendi volumus, Ordinariorum arbitrio puniendos. Et iſtud idem in prædictis clericis comam nutrientibus, barbamque prolixam, ſeu tonſuram inhoneſtam, ac a parte exteriori almurias de cendeto ſeu de velveto deferentibus, ut uniformiras inter prædictos clericos conſervetur, volumus obſervari.

Hinc eſt quod paternitati veſtræ, auctoritate noſtra metropolitani, mandamus, quatenus prædicta

ANNO CHRISTI 1323.

ſtatuta in veſtris ſynodis & alibi, prout vobis expedire videbitur, publicetis ſeu publicari faciatis, & a veſtris ſubditis, juxta tenorem ipſorum, inviolabiliter obſervari.

In quorum teſtimonium præſentes litteras ſigillo noſtro duximus ſigillandas. Datum, ut ſupra.

} Aliud Senonenſe concilium ſupra edidimus ad annum MCCCXX. in quo eadem quæ hoc anno, & iiſdem fere verbis ſtatuta ſunt. Unum autem idemque concilium non eſſe, ex eo conſtat, quod quamquam in vocibus multa ſint eadem, ſunt tamen alia diverſa; deinde, quod non tantum alius annus adſcribatur, ſed & dies alia.

ANNO CHRISTI 1323.

Concilium Toletanum anni MCCCXXIII. *nuper edidit Cardinalis de Aguirre, ſed diœceſanum duntaxat: cujus generis omnia poſt annum* MCCC. *minime edi oportere in hac tolletanæ eruditi cenſuerunt.*

CONCILIUM TOLETANUM,

auctoritate Joannis archiepiſcopi & primatis Toletani, celebratum anno Domini MCCCXXIV. 1324.

In nomine Domini, Amen.

Iſtæ ſunt conſtitutiones per reverendum patrem & dominum, dominum Joannem miſeratione divina Toletanum archiepiſcopum, primatem Hiſpaniarum, ac regni Caſtellæ cancellarium, factæ ac editæ in concilio per eum apud Toletum celebrato, anno Domini M. CCC. XXIV. vigeſimo primo die menſis Novembris; qua die dictum concilium exſtitit terminatum.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut epiſcopi vocati ad concilium veniant.*
II. *De veſtibus clericorum.*
III. *Ut clerici fructibus capellaniarum non abutantur.*
IV. *Ut nullus curatum beneficium adminiſtret, niſi ante legitime per epiſcopum diœceſanum inſtructus fuerit.*
V. *Ut clerici bona eccleſiæ filiis ſuis non conferant.*
VI. *Ut preſbyteri pro Miſſis celebrandis pecuniam non exigant.*
VII. *Ut preſbyteri nonniſi unam Miſſam in die celebrare præſumant.*
VIII. *Illos qui Sarracenis ſubſidia impendunt, excommunicatos eſſe.*

PRÆFATIO.

AD fructus uberes, quos in Dei eccleſia epiſcoporum concilia hactenus produxerunt, conditores canonum conſiderationis aciem [a] intendentes, provide conſtituerunt, eadem concilia pro puniendis exceſſibus, & reformandis moribus, per metropolitanum cum ſuis ſuffraganeis annis ſingulis celebranda. Quod & reverendus pater dominus frater Guillermus Sabinenſis epiſcopus, in his partibus Apoſtolicæ ſedis legatus, quolibet anno, vel ad minus biennio, ſub certa forma fieri præcepit: ut quos ad declinandum a malo, & faciendum bonum, virtutum præmia non inducunt, quadam ad hæc facienda neceſſitate per epiſcoporum diligentem ſolicitudinem & [b] ſuppoſitam vigilantiam compellantur. Nos igitur, qui deſideranter [c] in vos gerimus ipſos canones & præceptum ejuſdem domini legati pro viribus obſervare, convocavimus provinciale concilium in noſtra eccleſia Toletana: & intendentes potius ad obſervationem conſtitutionum, quam ad multiplicationem earum; ſacro approbante concilio præcipimus, conſtitutiones per dictum dominum legatum editas in concilio per eum apud [d] Vallem Oleti celebrato, cum infra ſcriptis per nos in præſenti concilio [e] edictis, obſervari.

[a] *al.* conveniunt.
[b] *mſ. Cardinalis de Aguirre, circumſpectum.*
[c] *mſ.* in vobis.
[d] *Anno Chriſti* 1310.
[e] *mſ.* edictis.

CAPITULA.

I. *Ut epiſcopi vocati ad concilium conveniant.*

EPiſcoporum negligentiæ, qui vocati ad concilium venire negligunt, ex quo eccleſiaſtica contemnitur auctoritas, exceſſus remanent impuniti, & correctio morum ceſſat; [a] ipſas impunitates auferre volentes, cum nos ſimus ſub certa pœna ad celebrandum concilium obligati, quod celebrate non poſſumus decenter vel utiliter ſine ipſis: præſenti conſtitutione jubemus, ut epiſcopi vocati ad concilium perſonaliter veniant, niſi fuerint impedimento legitimo, de quo nobis fidem facere teneantur, præpediti: ſcituri, quod niſi fecerint, pœnas contra eos ſtatutas a jure, publicari & ſervari faciemus: ad alias nihilominus, ſicut expedire viderimus, proceſſuri. Et ut plenior informatio habeatur, epiſcopi in caſu in quo ſint legitime impediti, & cathedralium eccleſiarum capitula, mittant ad dictum concilium procuratores idoneos de ſtatu propriarum eccleſiarum & diœceſum informatos.

[a] *mſ.* ſperamus impunitatis.

II. *De veſtibus clericorum.*

Antiquos canones, qui in clericis ſuperflua & inhoneſta prohibent, ad memoriam reducentes: ſtatuimus, quod nullus clericus ſupertunicale vel tabardum poſt menſem a tempore publicationis præſentis conſtitutionis deferat ita longum, quod ſi ad pedes contingat, nullatenus tamen per terram trahatur: cum hæc non honeſtas, ſed ſuperfluitas & indecentia cenſeatur. Clericus vero qui contra fecerit, ſupertunicale ipſum ſeu tabardum ipſo facto amittat, per proprium [b], ſeu ejus vicarium, ſeu officialem, pauperibus erogandum. Caveant & clerici, ne mantellos ſeu chlamydes [c] nimia longitudine [d] vocandos, nec cum chordis, & nimis longis; nec tunicarum manicas [e] nobiliter nimis breves, ita quod brachia nuda appareant: ſi pœnam conſimilem voluerint evitare. Quilibet etiam clericus barbam faciat ſibi radi quolibet ſaltem menſe, nec crines deferat [f] nobiliter infa aures. Ceterum quia in partibus iſtis morbus deteſtandæ inhoneſtatis irrepſit, quod mulieres, quæ [g] ſoldaderas vulgariter nuncupantur, intrant publice domos prælatorum & magnatum ad comedendum; & alias loquentes prava & inhoneſta colloquia, plerumque corrumpentia bonos mores, facientes ſpectaculum de ſeipſis: præcipimus omnibus, & maxime prælatis, ſub obteſtatione divini judicii diſtrictius injungentes, ne hujuſmodi mulieres permittant intrare vel eſſe in domibus eorumdem, nec aliquid dent eiſdem.

[b] *Addunt mſ.* epiſcopum.
[c] *Addunt mſ.* deferant.
[d] *corrigit* notandos.
[e] *corrigit* notabiliter.
[f] *corrigit* notabiliter.
[g] *mſ.* ſoleras.

III. *Ut clerici fructibus capellaniarum non abutantur.*

Quorumdam clericorum abuſum, qui fructus capellaniarum perpetuarum, ſeu beneficiorum, quæ ex

Anno Christi 1324

devotione fidelium in eorum inſtituuntur eccleſiis, auctoritate propria ſibi appropriant, inter ſe dividunt, ſub prætextu, quod ipſi volunt dictis capellaniis ſeu beneficiis deſervire: vel alias, cum de ambitionis radice procedat, & per ipſum cultus divinus minuatur, quem deſideramus augere; & ab inſtitutione capellaniarum ſeu beneficiorum plurimi retrahantur: penitus reprobamus & prohibemus, expreſſe præcipiendo, quod hujuſmodi capellaniæ, ſeu beneficia inſtituta, & de cetero inſtituenda, habeant juxta ordinationem[a] ſtatuentium proprios ſervitores. Qui vero ſine licentia diœceſani epiſcopi contra fecerint, a beneficiis quæ habent in eccleſiis in quibus hæc commiſerint, donec plene reſtituerint quidquid contra præſentem prohibitionem perceperint, ſint ſuſpenſi.

[a] *mſ. inſtituentium.*

IV. *Ut nullus curatum beneficium adminiſtret, niſi ante legitime per epiſcopum diœceſanum inſtructus fuerit.*

Inte[b]repiſcopales ſolicitudines illa debet eſſe præcipua, quæ verſatur circa curam ſeu regimen animarum, quæ in epiſcoporum poteſtate conſiſtunt. Propterea ne aſtutia ſatanæ eos decipiat, propter rectorum ignorantiam vel defectum, & ſanguis ſubditorum de eorum manibus requiratur: ſtatuimus ſacro concilio approbante, quod nullus in curato beneficio adminiſtret, donec in eo per diœceſanum epiſcopum inſtitutione autorizabili fuerit inſtitutus, ſeu ſibi cura commiſſa fuerit animarum: alioquin jure quod habebat in prædicto beneficio, non obſtante contraria conſuetudine, ſit privatus, privilegiis & gratiis ſedis Apoſtolicæ ſemper ſalvis.

[b] *mſ. corporales. minus recte.*

V. *Ut clerici bona eccleſiæ filiis ſuis non conferant.*

Ut ſubſtantia eccleſiarum quæ ſolet per clericorum ſobolem depetire, ad uſus debitos conſervetur: ſtatuimus quod nullus clericorum bona intuitu eccleſiæ acquiſita, filiis vel filiabus ſuis det, vel conferat inter vivos, vel in teſtamento contra canonum inſtituta dimittat; præcipientes omnibus epiſcopis in virtute ſanctæ obedientiæ, quod jura ſuper hoc edita diligenter obſervent.

VI. *Ut preſbyteri pro Miſſis celebrandis pecuniam non exigant.*

Multa mentis amaritudine concitamur, graviſque doloris aculeus perfodit mentem noſtram, intelligentes, quod aliqui preſbyteri deteſtanda & abominabili ambitione cœcati, pro Miſſis per eos celebrandis pecuniam exigunt; & ſuper hoc, ac ſi vellent vendere rem profanam, impudenter mercantur: quandoque etiam publice cum his qui eas faciunt celebrari, æſtimantes, ut ex eorum facto perniciofo[c] vendunt gratiam Dei quæ in ſacramento Miſſæ confertur, vel verius ipſum Deum qui nobis ſub ſpecie dicti ſacramenti ſe exhibet, pecunia poſſe vendi. Verum cum dictum ſacramentum ſuper omnia pretioſum, ſit liberaliter, ſicut cetera ſacramenta, celebrandum: diſtrictius prohibemus, ne aliquis preſbyter pro Miſſis celebrandis pecuniam exigat, vel rem aliam temporalem; ſed [a]grate accipiat, ſi aliquid per facientem Miſſas celebrari oblatum ſibi caritative fuerit, abſque pacto & conventione quacumque. Qui vero contrarium fecerit, a celebratione Miſſæ per annum noverit ſe ſuſpenſum, & alias pro tam gravi exceſſu ad arbitrium proprii epiſcopi puniendum.

[a] *mſ. gratis.*

[c] *Ex mſ. legi videatur.*

VII. *Ut preſbyteri non niſi unam Miſſam in die celebrare præſumant.*

Nullus inſuper abſque cauſa neceſſitatis, excepto die Nativitatis Domini, præſumat niſi unam Miſſam celebrare in die: quia valde felix eſt, qui celebrat digne unam. Præcipimus etiam in virtute ſanctæ obedientiæ omnibus preſbyteris, quod Miſſam celebrent ut frequentius poterunt, & ad minus quater in anno: niſi ex cauſa rationabili, quam propriis epiſcopis notificare habeant, eos ceſſare contingat. Et ne [b] præter criminis conſcientiam a celebratione Miſſarum habeant abſtinere: concedimus eis licentiam in hoc caſu, ſi non poſſint commode copiam ſui curati habere, quod poſſint alii preſbytero confiteri, qui ipſos tam a minore excommunicatione, quam aliis omnibus quæ ſibi confitebuntur, poſſit abſolvere; exceptis dumtaxat caſibus ſedi Apoſtolicæ & epiſcopo reſervatis. Alii vero clerici, ut oſtendant ſe ad plus teneri quam laïci, ad minus communicent ter in in anno: niſi de conſilio proprii confeſſoris duxerint abſtinendum.

[b] *Corrige per.*

VIII. *Illos qui Sarracenis ſubſidia impendunt, excommunicatos eſſe.*

Quamvis contra illos qui cum Sarracenis mercimonium habuerint, vel eis aliqua rerum ſubſidia ſeu conſilia, per ſe vel alios, quocumque ingenio, quamdiu inter nos & ipſos guerra duraverit, impendenda duxerint, ſint a canone excommunicationis ſententia promulgata: quidam tamen Chriſtiani, perverſe verba dicti canonis intelligentes, & quærentes in eis folia & non fructus, non verentur tempore dictæ guerræ ipſis Sarracenis ad terram eorumdem Chriſtianorum venientibus vel mittentibus, victualia vendere, & alia rerum ſubſidia impendere; credentes ex quo non vadunt, nec mittunt ad dictos Sarracenos, a ſententia ipſius canonis excuſari. Nos vero perverſum intellectum[c] & [a]crudelitatem eorum penitus reprobantes, declaramus & volumus ipſos qui prædicta faciunt vel committunt, incurrere ſententiam canonis ſupradicti: quem canonem ſimul cum hac noſtra conſtitutione, ſpecialiter in cathedralibus & parochialibus eccleſiis, eiſdem Sarracenis vicinis, frequenter præcipimus publicari.

[a] *mſ. crudelitatem.*

ANNO CHRISTI 1326.

CONCILIUM AVENIONENSE,

ANNO CHRISTI 1326.

a trium provinciarum præſulibus celebratum in monaſterio ſancti Ruſi, XVIII. Junii, anno Domini MCCCXXVI.

Ex editione Petri Gaſſendi poſt Notitiam eccleſiæ Dinienſis : collata cum Mſ. codice illuſtriſſimi archiepiſcopi Remenſis, Caroli Mauricii Tellerii.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ut Miſſa beatæ Mariæ ſemel in hebdomada ſolemniter celebretur.*

II. *De indulgentia aſſeſcientibus corpus Chriſti conceſſa.*

III. *De indulgentia conceſſa devote intercedentibus apud Deum pro domino Papa, & ejus regimine proſperando.*

IV. *De indulgentiis conceſſis fidelibus, qui audito nomine Jeſu devotius ſe inclinant.*

V. *De claudendis fontibus baptiſterii.*

VI. *De ſententia excommunicationis ab ordinario lata, exigente excommunicati inobedientia, per prælatos aliis publicanda.*

VII. *Qualiter contra illos qui excommunicationis ſententiam contemnentes, exemplo perniciosa peragunt, procedatur.*

VIII. *Ne eccleſiaſtica perſona titulum juriſdictionis, quam pacifice poſſederunt, ſæcularibus oſtendere teneantur.*

IX. *Ut perſona eccleſiaſtica per nullum judicem temporalem in criminalibus & perſonalibus diſtringatur.*

X. *Ut clericus contra clericum ad judicem ſæcularem vel alium laicum, pro facienda juſtitia vel inferenda violentia, non recurrat.*

XI. *Proviſio contra illos qui bona & jura eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum ſubtrahunt, diminuunt, diſſipant, & invadunt.*

XII. *Proviſio contra illos qui bona & jura eccleſiaſtica invaſerunt, vel quomodolibet occuparunt.*

XIII. *Ne quis in loco ſuo retineat bona eccleſiarum alibi indebite ablata.*

XIV. *Ut ſæcularis poteſtas clericum captum cito judici ſuo reſtituat, nihilum exigens ab eodem.*

XV. *Prærogatio juriſdictionis, in invaſores & occupatores eccleſiaſticorum bonorum & jurium exercenda.*

XVI. *Ut excommunicati ad nullum officium publicum admittantur.*

XVII. *Ut nullus miniſtret toxicum vel alia venenoſa.*

XVIII. *De pœnis, toxicum vel herbas mortiferas in mortem alterius miniſtrantibus, inferendis.*

XIX. *Qualiter contra exemptos & privilegiatos in diverſis abutentes ſuis privilegiis procedatur.*

XX. *Ut preſbyteri teſtamentis parochianorum intereſſint, & per epiſcopum diſtribuantur reſtitutiones incertæ.*

XXI. *Quod epiſcopi in diſtributionibus legatorum vocentur, prout ad eos pertinet de conſuetudine vel de jure.*

XXII. *Ut nullus confeſſorum ſine diœceſani licentia quemquam præſumat abſolvere in caſibus infraſcriptis.*

XXIII. *Ut nullus occaſione ceſſionis ſibi factæ coram ordinario judice quemquam audeat convenire.*

XXIV. *Ut nullus bona eccleſiarum vacantium occupet, niſi ſibi per privilegium vel conſuetudinem hoc liceat.*

XXV. *Ut nulla perſona eccleſiaſtica cum poteſtatibus ſæcularibus poſſe habens, det conſilium vel juvamen contra eccleſiaſticas libertates.*

XXVI. *Ut nullus in ſacris conſtitutus, vel curam animarum habens, in judiciis ſæcularium gerat officium publicum vel privatum.*

XXVII. *De modo probandi electionem ſepulturæ illorum, qui apud religioſos eam elegiſſe dicuntur.*

XXVIII. *Ut ſine novi cenſus impoſitione vel veteris augmentatione beneficia conferantur.*

XXIX. *Ut monachi in eccleſiis ſuis infra certum tempus perpetuos vicarios ordinariis repræſentent.*

XXX. *Ut nullus beneficium conferat, in quo jus tantum obtinet patronatus.*

XXXI. *Ut præſentatus patrono non juret ſine diœceſani licentia, nec ab alio ſe inſtitui patiatur, nec beneficium obtentum dimittat.*

XXXII. *Ut eccleſia & eccleſiaſtica perſona a tallliis & exactionibus ſæcularium per ordinarios defendantur.*

XXXIII. *Ne quæſtæ vel alia exactiones per ſæculares hoſpitalibus imponantur.*

XXXIV. *Ne laici, prætextu alicujus ſtatuti, prohibeant clericos extrahere blada de terris ipſorum.*

XXXV. *Ut domini temporales non impediant quo minus eccleſiarum rectoribus decima perſolvantur.*

XXXVI. *Ne ſtatuta & ordinationes fiant ſuper decimis, funeralibus, oblationibus, & aliis, contra laudabiles conſuetudines & eccleſiæ libertates.*

XXXVII. *De ſocietatibus, colligationibus, & conjurationibus, quas confratrias appellant, radicitus exſtirpandis.*

XXXVIII. *Ut clerici eccleſias præter diœceſani licentiam non teneant, nec ibi armatos tenere præſumant.*

XXXIX. *De clericis arma portantibus, & qualiter puniantur.*

XL. *Ut prælati remiſſiones faciant delinquentium, ad invicem requiſiti.*

XLI. *De excommunicatis compellendis redire ad gremium eccleſiæ per judicem ſæcularem & appoſitionem pœnæ.*

XLII. *Ne prohibeantur prælati juriſdictionem ſuam libere exercere.*

XLIII. *Ne prohibeantur directe vel indirecte clerici coram ſuo judice litigare.*

XLIV. *Ut in domibus prælatorum, vel in ipſorum officialium præſentia, injuria nulli fiat.*

XLV. *De bannis ſolvendis a clericis, & per quos & qualiter exigantur.*

XLVI. *Qualiter prælati poſſint benedicere in diœceſi aliena.*

XLVII. *Ut ſententia ab uno lata, ab alio denuncietur & obſervetur.*

XLVIII. *De contrahentibus matrimonia clandeſtina in diœceſi aliena.*

XLIX. *De abuſoribus litterarum domini Papæ, & legatorum ejuſdem : & qualiter puniantur.*

L. *Ut beneficia, ſine diœceſani licentia, non componant.*

LI. *Ne beneficiati res eccleſiaſticas, abſque diœceſani licentia, præterquam in certis caſibus alienent.*

Anno Christi 1326.

LII. *In quo ſtatu beneficia debeant dimitti & per ſucceſſorem teneri.*
LIII. *De inventario bonorum eccleſiaſticorum infra certa tempora faciendo.*
LIV. *De teſtamentis per beneficiatos ſecundum conſuetudinem laudabilem faciendis.*
LV. *De ſtatutis, bannis, & proclamationibus contra conſuetudines editis, prohibendis.*
LVI. *De contributione expenſarum neceſſaria inter omnes beneficiatos diœceſis facienda.*
LVII. *Ut Judæi utriuſque ſexus ſigna deferant per quæ ab aliis diſcernantur.*
LVIII. *Tunc ſententia interdicti ſervetur, cum ab ordinario datum fuerit in mandatis.*
LIX. *Ut abſolutio & diſpenſatio caſuum hujus concilii, ab ordinario dari poſſit.*

PREFATIO.

IN nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti: videlicet anno a nativitate Domini MCCCXXVI. die decima octava menſis Junii, Indictione nona, pontificatus ſanctiſſimi patris & domini noſtri Joannis divina providentia Papæ vigeſimi ſecundi anno decimo. Noverint univerſi, quia reverendi in Chriſto patres Dei gratia, dominus Gaſbertus Arelatenſis, Jacobus Aquenſis, & Bertrandus Ebrodunenſis, archiepiſcopi; de infraſcriptorum epiſcoporum ſuffraganeorum præſentium, & vicariorum, & procuratorum ſuffraganeorum, capitulorum, abbatum, ſuarum diœceſium, provinciarum, abſentium conſilio & aſſenſu: videlicet dictus dominus Gaſbertus Arelatenſis archiepiſcopus, cum venerabilibus in Chriſto patribus eadem gratia, dominis, Raymundo Vaſionenſi, Dragonero Tricaſtrino, Orbone Carpentoractenſi, Goffrido Cavallicenſi, Ademario Maſſilienſi, & Petro Tolonenſi, epiſcopis, ipſius ſuffraganeis; ac venerabilibus & diſcretis viris, dominis, Geraldo de Campomilio, epiſcoparus Avinionenſis in ſpiritualibus & temporalibus, ut dicitur, ac religioſo viro Petro Geraldi priore Valriaci Vaſionenſis diœceſis, domini Hugonis Araſicenſis epiſcopi abſentis, vicariis generalibus; & cum Arelatenſis, Avinionenſis, Tricaſtrini, Vaſionenſis, Carpentoractenſis, Cavallicenſis, Maſſilienſis, Tolonenſis, Araſicenſis, capitulorum, procuratoribus ſufficienter comparentibus: & dictus dominus Jacobus Aquenſis archiepiſcopus, cum Raymundo Siſtaricenſi, Bartholomæo Forojulienſi, Guillelmo Vapincenſi, Raymundo Apteuſi, epiſcopis, ipſius ſuffraganeis præſentibus; & cum venerabili domino Raymundo Joannis, præpoſito Regenſi, pro ſe, & procuratorio nomine venerabilis patris domini Roſſalini Regenſis epiſcopi abſentis; etiam cum Aquenſis, Siſtaricenſis, Forojulienſis, Vapincenſis, Aptenſis, & Regenſis, capitulorum, procuratoribus ſufficienter comparentibus: & dictus dominus Bertrandus Ebredunenſis archiepiſcopus, cum venerabili in Chriſto patre D. fratre Fulcone Vencienſi epiſcopo, præſente, & cum venerabilium in Chriſto patrum, dominorum, Gauſridi Graſſenſis, Reſtagni Nicienſis, Guillelmi Dignenſis, Bertrandi Senecenſis, [a] A. Glandatenſis, epiſcoporum, ipſius ſuffraganeorum abſentium, procuratoribus ſufficienter compatentibus; necnon & cum Ebredunenſis, Vaſionenſis, Vencienſis, Dignenſis, Senecenſis, Glandatenſis, capitulorum, ac Boſcaudonenſis, & ſancti Pontii de Nicia monaſteriorum abbatum, procuratoribus ſufficienter comparentibus: in loco ſeu monaſterio de ſancto Roſo prope Avinionem, diœceſis Avinionenſis, Arelatenſis provinciæ ſupra dictæ, provinciale concilium celebrantes, prærogata primo juriſdictione de locis ad locum per prædictos dominum Aquenſem, Ebredunenſem, & eorum ſuffraganeos, conſentiente dicto domino Arelatenſi epiſcopo, & epiſcopatus Avinionenſis in ſpiritualibus & temporalibus generali vicario, & conſentientibus procuratoribus ſupradictis: ad honorem Dei, & glorioſæ Virginis matris ſuæ, & omnium civium ſupernorum, & morum reformationem, delictorum & exceſſuum correctionem, ac ſuarum animarum & ſubditorum ſuorum utilitatem, & ad ſtatum eccleſiaſticum ſalubrius obſervandum, ſtatuta infra ſcripta dicto ſacro approbante concilio concorditer ediderunt: quorum tenor ſequitur ſub his verbis.

[a] Anſelmi.

CAPITULA.

I. *Ut Miſſa beatæ Mariæ ſemel in hebdomada ſolemniter celebretur.*

IN primis igitur ſtatuimus & communiter ordinamus; quod Miſſa de beata Maria additis collectis, *Eccleſia tua*, &c, *Deus a quo ſancta*, &c. in die Sabbati, ſi feſtum IX. lectionum non impediat, alioquin in alia vacante feria ipſius hebdomadæ, pro pace & tranquillitate, & bono ſtatu eccleſiæ conſervando, ac inimicis ejus ad cor & ad pœnitentiam convertendis, ſolemniter in ſingulis eccleſiis celebretur. Et ut ad veniendum fideles fervencius inducantur, ſingulis ad dictam Miſſam venientibus, vere pœnitentibus & confeſſis, decem dies de injunctis ſibi pœnitentiis miſericorditer relaxamus.

Hoc conſilium in multis ecclesiis publicatum fuit Cavellicæ, anno 1326. in quibus annis ſequentibus ſimilia habita ſunt ad ſequentia.

II. *De indulgentia aſſociantibus corpus Chriſti, cum ad infirmos portatur, conceſſa.*

Si propter Chriſtum reverentia impendi præcipitur, dignum eſt ſacrum corpus ejus coli veneratione præcipua, quod utique pro nobis in illius paſſionis memoriam conſecratur. Statuimus igitur & jubemus, quatenus ſinguli rectores, priores & vicarii noſtrarum eccleſiarum, provinciarum, civitatum & diœceſum, parochianos ſuos ſalutaribus monitis inducere ſtudeant, ut ſanctiſſimum corpus Dominicum, dum preſbyter ipſum portat in viaticum miniſtrandum ægroto, reverenter aſſocient, ac luminarium adhibitione decenter honorent: illis qui aſſociabunt de die vel de nocte, ſine luminaribus, decem dies; qui vero cum luminaribus, vel etiam luminaria mittent per alium, de die, viginti dies; de nocte, triginta dierum indulgentiam ex conceſſione noſtra, dum tamen vere pœnitentes & confeſſi fuerint, habituris.

III. *De indulgentia conceſſa devote intercedentibus apud Deum pro domino Papa, & ejus regimine proſperando.*

Item cum ſecundum ſacræ ſcripturæ teſtimonium *multum valeat deprecatio juſti aſſidua*, eo quod *oculi Domini ſuper juſtos, & aures ejus in preces eorum*, ut Pſalmiſta teſtatur: pia deliberatione præſentis concilii duximus concedendum; quod quicunque Chriſtianus fidelis, vere pœnitens & confeſſus, noſtrarum provinciarum, civitatum & diœceſum, devotas orationes effundere, & pia vota emittere curaverit, præſertim in Miſſarum ſolemniis, ante divinæ majeſtatis conſpectum, a quo bona cuncta procedunt, ut per ſuam ineffabilem miſericordiam ſanctiſſimum patrem & dominum noſtrum Papam regere, & in ſuæ pacis gratia conſervare ac cuſtodire, fidemque catholicam toto orbe terrarum multiplicare dignetur; videlicet quilibet noſtrum archiepi-

Jac. 5.
Pſal. 33.

ANNO CHRISTI 1326.

scoporum per totam suam provinciam, & quilibet nostrum episcoporum per totam suam civitatem & diœcesim, [a]de injunctis sibi pœnitentiis misericorditer relaxamus.

[a] Dejs. decemdier. vel viginti.

IV. *De indulgentiis concessis fidelibus, qui audito nomine Jesu devotius se inclinant.*

Cum felicis recordationis dominus Gregorius Papa X. per sacrum constitutionis oraculum invitaverit quoslibet Christiani nominis characterе insignitos, ut nomen illud quod est super omne nomen, a quo non est sub cælo datum aliud hominibus nomen, videlicet JESU Christi, exhibitione reverentiæ spiritualis attollerent; & præcipue dum aguntur sacra mysteria, illico, quandocumque recolitur, veneratione dignum devota capitis inclinatione monstrarent: nos de nostrorum subditorum salute soliciti, volumus, ut singuli rectores ecclesiarum & vicarii, nostrarum diœcesium, ad hoc ipsum faciendum plebes sibi subjectas moneant efficaciter & inducant. Ut illud libentius faciant, quo uberioris retributionis præmium exinde senserint proventurum: nos singulis, in illius glorioli nominis JESU memoriam se inclinantibus reverenter, utique vere pœnitentibus & confessis, decem dierum concedimus indulgentiam, qui, ut præfertur, id fecerint, valituram.

V. *De claudendis fontibus baptisterii.*

Sacri fontes, in quibus originalis aboletur culpæ contagium, probapeismale aquæ visibile sacramentum, coli debent digno venerationis honore: ut nec indevotis contrectationibus pateant, nec extrinseeus advenientium inquinamento sordescant. Statuimus igitur, ut singuli parochialium ecclesiarum rectores, nostrarum civitatum & diœcesium, in quibus sint fundati fontes hujusmodi, eos infra instans festum Nativitatis Dominicæ, sic claudi cum clavibus faciant, & apetari, quod nullus sordibus ad illos ingressus imminеat; potiorque reverentia illius, quod ibi traditur, sacramenti, succedat: quinque solidorum pœna quibuslibet feriendis, qui hoc agere contempserint, in opus ecclesiæ, vel pios usus alios, ad nostrum arbitrium cedendorum.

VI. *De sententia excommunicationis ab ordinario lata, exigente excommunicati inobedientia, per prælatos alios publicanda.*

Item statuimus, quod ex quo per propriam civitatem & diœcesim lata per prælatum aliquem excommunicationis, suspensionis, & interdicti sententia, competenti tempore fuerit divulgata; & ibidem, exigente rebellium & inobedientium duritia, per decem dies exstiterit solemniter & publice aggravata; ex tunc requisito proprio metropolitano, & approbatam publicante seu publicari faciente dictam sententiam; licitum sit eidem prælato hujus auctoritate concilii cæteros episcopos & prælatos requirere, ut ipsius sententias, quarum tenorem & clausam declaret in scriptis, in suis districtibus servent & faciant observari, publicent & faciant diebus ad hoc congruentibus publicari.

VII. *Qualiter contra illos, qui excommunicationis sententiam contemnentes, exemplo perniciosa peragunt, procedatur.*

[b] *Forsitan*, abominabilis. *Concil. Vienn. cit. part. extrav.*

Cæterum [b] abominabitur, proh dolor! (sicut ad nostrum, tam de longinquo, quam a vicino pervenit auditum) in quibusdam partibus inolere cœpit abusio. Nam aliqui filii Belial, qui nec Deum timent, nec homines reverentur, iniquitatem bibunt ut aquam: qui dum sententias vilipendunt, dum medicinam quæ fuerat ad salutem rejiciunt, mortis incurrunt periculum; & ad interitum, suæ perversitatis exemplo, nonnumquam inducunt alios & seducunt. Isti quidem in Dei opprobrium, in contemptum promulgatoris, & sententiæ promulgatæ neglectum, non minus viliter quam damnabiliter procedere, immo verius exsecrabiliter excedere, non formidant: utpote dum adulterinum presbyteri vel prælati confingentes officium, & interdictum sibi usurpantes ministerium, excommunicationem, immo verius exsecrationem, versa sed perversa vice in excommunicatores seu denunciatores suos, simulare præsumunt; accensos palearum fasciculos, aut candelas de sepo, seu carbones aut titiones ardentes in patellis, conchis, aut sartaginibus, vel in similibus, vituperabiliter extinguendo. Cum igitur talia, & his similia in Dei vergant opprobrium, & in ecclesiasticæ disciplinæ redundent contemptum; statuimus, & sub pœna excommunicationis districtius inhibemus, ne quis clericus vel laïcus, cujuscumque ordinis, dignitatis, conditionis, vel status exsitat, rem tantæ pernicieі de cetero, per se vel alium, attentare præsumat. Qui vero hujusmodi salubertimi statuti transgressor exstiterit, & infra triduum emendam exinde competentem non exhibuerit: ex tunc se sciat ipso facto excommunicationis vinculo innodatum. Locus autem, ubi hæc vel similia, domino loci sciente, seu mandante, vel ratum habente, vel postquam requisitus fuerit, vel ejus locum tenens, infra decem dies corrigere negligente, præsumpta fuerint, ecclesiastico tamdiu sit & remaneat suppositus interdicto: donec ad mandatum ecclesiæ, quam delinquens offenderit, & prælato quem irreverenter despexerit, sufficiens & idonea satisfactio & realis emenda præstita fuerit, per eumdem: quam, cum in talibus non sit relaxanda [a] vindicta offensis, prælatus minime remittere valeat ullo casu. Eisdem pœnis subjacere volumus illos & illas, qui vel quæ talia fieri mandaverint, vel alias opem vel operam aut consilium præbuerint, si rem tam detestabilem prodire contigerit detestabiliter in effectum: addito, quod eorum posteri usque ad secundam generationem, in clericorum collegium nullatenus admittantur: nisi prius per metropolitanum, cum uno suffraganeo, cum ipso fuerit super hoc misericorditer dispensatum. Si vero clericus beneficiatus, vel in dignitate seu personatu vel officio constitutus, taliter excesserit: ultra pœnam laïco inflictam, beneficio, si quod in provinciis nostris obtinet, sit ipso facto præsentis concilii auctoritate privatus: non beneficiatus autem, ad obtinendum officium sit ex tunc inhabilis & indignus.

[a] *al.* vindicta offensus prælatus.

VIII. *Ne ecclesiastica persona titulum jurisdictionis, quam pacifice possederunt, secularibus ostendere teneantur.*

Item, quod seculares domini, cujuscumque conditionis exsistant, vel baillivi, seu officiales eorum, qui prælatos vel alios ecclesiarum rectores cogunt ostendere, quare merum vel mixtum imperium, aut justitias altas, medias, vel minores tenent, licet tenuerint pacifice multis annis; & si coram eis hoc non probent, usurpare, accipere, & sibi applicare sine alia causæ cognitione motu proprio non verentur: si a talibus excessibus desistere moniti neglexerint, & ad usurpandum sine alia causa rationabili processerint; tam ipsi, quam illi qui eis in hac parte

Digitized by Google

Anno Christi 1326.

obedierint, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto.

IX. *Ut persona ecclesiastica per nullum judicem temporalem in criminalibus & personalibus distringatur.*

Item, ut nullus dominus temporalis, vel judex, seu delegatus ejusdem, cujuscumque dignitatis, conditionis, vel status existat, clericum, vel personam ecclesiasticam aut religiosam, coram se, super criminalibus vel personalibus citet, seu citari faciat, vel quoquomodo distringat: quod si fecerit, & in hoc perstiterit, & intra dies octo non se correxerit, & quod iniquitate præsumpsit non relaxaverit, ex tunc sententiam excommunicationis incurrat.

X. *Ut clericus contra clericum ad judicem secularem, vel alium laicum, pro facienda justitia, vel inferenda violentia, non recurrat.*

Item, prohibemus statuendo, & statuimus prohibendo, ut nulla persona ecclesiastica, de clerico, vel ecclesiastica persona qualicumque, conquerens super spiritualibus, vel ecclesiasticis, aut criminalibus, vel personalibus quibuscumque, recurrat ad curiam, vel principem, aut dominum alium sæcularem, vel laïcum alium quemcumque, super justitia facienda, vel violentia clerico, in persona vel rebus ad eum pertinentibus, inferenda; nec cum ipso, vel ipsis, super eisdem, sine conscientia prælati, vel officialis sui, pactum aliquod inire præsumat, nec factum observet aliquando. Querelam exponens, vel denunciationem faciens, & in eis persistens, vel paciscens, & pactum observans; a jure suo, eo ipso cadat, nulla alia super hoc exspectata sententia: & donec super hoc ad arbitrium prælati satisfecerit, omni beneficio ecclesiastico quod obtinet noverit se suspensum, & ab obtinendo indignum.

XI. *Provisio contra illos, qui bona & jura ecclesiarum & ecclesiasticarum personarum subtrahunt, diminuunt, dissipant, & invadunt.*

Quoniam aliqui suis finibus non contenti, passim aliena diripiunt, & ecclesiasticas libertates infringere non verentur: approbante præsenti concilio statuimus, quod quælibet persona, sæcularis aut ecclesiastica, nobilis aut alia, cujuscumque præeminentiæ, dignitatis, officii, conditionis, aut status fuerit, quæ ecclesias, aut capellas, aut earum cœmeteria, hospitalia, recluſoria, domos, possessiones, loca, villas, castra, census, *tascas, trezena, laudimia, vintena, feuda, lesda, pedagia, molendina, piscarias, pasquerias, sive reclausas, jurisdictiones, seu alia quæque jura, seu etiam earum homines, aut familias, animalia, seu bona quælibet, immobilia aut mobilia (quæ quidem mobilia valorem decem solidorum monetæ currentis excedant) sive domos religiosas, aut hospitalia seu recluſoria, vel leprosarias, quomodolibet invadere, capere, occupare, detinere, pignorare, seu gladiare per se, vel per alium, inquietare quomodolibet seu turbare; necnon & qui contra ecclesias, sive capellas aut clericos, sive personas ecclesiasticas, sive earum homines, loca, villas, castra, seu mansiones, aut contra libertates ecclesiasticas, vel domos religiosas, aut hospitalia, sive recluſoria, vel leprosarias, quomodolibet edere vel facere quævis statuta & banna, vel præconizationes, aut novitates quascumque: sive quibuslibet ex prædictis directe vel indirecte violentias, aut molestias irrogare; seu eis super bonis quibuslibet ecclesiasticis seu patrimonialibus quæstas aut alias angarias sive parangarias, aut necessitates quaslibet aliqualiter imponere vel inferre; sive domos ecclesiarum aut clericorum, seu personarum ecclesiasticarum, occasione quacumque serrare sive claudere quoquo modo; seu eorum bona quæcumque bannire, seu etiam vias novas aliquas ubilibet adinvenire vel facere, per quas ecclesiæ, seu earum villæ, castra, vel loca, in pedagiis sive lesdis, aut quibuslibet juribus aliis, possint in aliquo diminui, vel etiam pejorari; sive itinera, aut vias vel strattas publicas, aut privatas, infra limites sive territoria, vel districtus locorum, villarum, sive castrorum ecclesiasticæ jurisdictionis, auferre; vel sibi quomodolibet appropriare, attribuere, seu etiam applicare; vel terminos eorum arctare præsumpserit seu attentaverit, per suam potentiam aut violentiam sive maliciam: nisi infra sex dies super iis, a die captionis seu invasionis, attentationis, turbationis, seu inquietationis sive præsumptionis hujusmodi, per emendam seu per revocationem debitam, seu alias, ut res exegerit, plene satisfecerit; excommunicationis sententiæ subjaceat ipso facto. Quam siquidem excommunicationis sententiam, cum de præmissis, seu eorum aliquibus, cuilibet ordinario vel ejus officiali summarie constiterit, aut de plano, ex mero officio, & sine strepitu judicii, & figura volumus, & statuendo mandamus, executioni debitæ, per ipsum quemlibet ordinarium seu officialem ipsius certificarum de plano, mandari per universas ecclesias nostrarum civitatum & diœcesum, sicut viderit commodius expedire. Super quo tam in genere, quam etiam contra quascumque personas singulariter denominandas, plenam habeat facultatem, & insuper etiam ad aggravandam hujusmodi sententiam, prout ei videbitur expedire. Et si dominus vel rector civitatis, castri, villæ, vel loci alicujus, aut officialis ejus, in prædictis, vel aliquo prædictorum culpabilis fuerit, & per sex dies in excommunicatione perstiterit: civitas, castrum, villa, vel locus hujusmodi, ecclesiastico subjaceant interdicto. Si vero universitas delinquerit in prædictis, illi qui universitatem vel singulas personas ad id induxerint, commoverint, vel defenderint, & singuli qui in aliquo præmissorum culpabiles fuerint, post sex dies ipso facto excommunicationem incurrant: universitas vero ipsa, nisi infra decem dies emendam fecerit competentem, ecclesiastico subjaceat interdicto. Si vero prædicta injuria per alium quemlibet illata fuerit; & dominus, vel rector, aut officialis, infra jurisdictionem prædicta injuria fuerit irrogata, requisitus per ordinarium, seu vicarium vel officialem ejusdem, aut vicegerentem, aut locum tenentem, aut etiam delegatum, infra decem dies satisfactionem vel emendam non fecerit competentem; excommunicationem se noverit incurrisse: quam si per decem dies sustinuerit, terra cui præfuerit, ecclesiastico subjaceat interdicto.

Anno Christi 1326.

Media pars hujus capituli ad verbum descripta est ex concilio Avenionensi 1279. cap. 1. Conc. Insulanum, ann. 1288. cap. 9.

* tasce.

XII. *Provisio contra illos, qui bona & jura ecclesiastica invaserunt, vel quomodolibet occuparunt.*

Item statuimus & etiam ordinamus, quod quæcumque persona, cujuscumque gradus, dignitatis, status, vel conditionis existat, quæ bona quæcumque sive jura ad ecclesias vel ecclesiasticas personas quomodolibet pertinentia, detinet occupata; vel quæ in præjudicium ecclesiarum seu personarum ecclesiasticarum & jurium earumdem, aliquas fecerint indebitas novitates, plene restituat, & cum effectu revocet, nisi satisfactionem faciat infra mensem, postquam fuerit requisita: quod nisi fecerit, excommunica-

ANNO CHRISTI 1326.

municationis ſententiæ ſe noverit ſubjacere. Et ſi univerſitas vel dominus, ſeu rector, aut officialis, fuerit in præmiſſis culpabilis: eccleſiaſtico univerſitas ipſa, & locus hujuſmodi, ubi prædicta ſeu aliquid prædictorum commiſſa fuerint (quæ ſub ejus dominio fuerit, alioquin locus ſitus, ubi habuerit ſuum domicilium principale) ſubjaceat interdicto. Univerſitatem autem ſufficienter requiſitam, quoad præſens propoſitum, reputamus: cum dominus vel officialis qui ibi præfuerit, nominatim expreſſa injuria, [a] ut quam revocari faciat, fuerit requiſitus; vel cum per tres Dominicos publice, dum celebrabuntur divina myſteria per ſacerdotem parochialem, vel ejus locum tenentem, de mandatis ordinarii vel officialis ejuſdem ſignificatum fuerit, quod de injuria, novitate, & damnis, nominatim exprimendis ſatisfaciat competenter.

[a] *Forte*, ut quæ primum eam revocari.

XIII. *Ne quis in loco ſuo retineat bona eccleſiarum alibi indebite ablata.*

Item, quod loca, ad quæ bona eccleſiarum vel eccleſiaſticarum perſonarum, per violentiam manifeſtam ſeu notoriam injuriam ſine cauſa probabili ablata, ſeu arreſtata devenerint; tamdiu, poſt decem dies, ex quo ſignificatum fuerit locorum domino vel rectori, interdicta permaneant, quamdiu bona hujuſmodi ibi fuerint detenta, & competens non exhibeatur emenda.

XIV. *Ut ſecularis poteſtas clericum captum cito judici ſuo reſtituat, nihilum exigens ab eodem.*

Item, quia privilegium meretur amittere, qui permiſſa ſibi abutitur poteſtate: attendentes quod nonnulli domini temporales, vicarii, clavarii, & alii ſæcularium curiarum officiales, obtentu ſeu occaſione aliquarum licentiarum, ex cauſa eis ad certum tempus, vel ſimpliciter, vel ad certas perſonas, ab archiepiſcopis & epiſcopis conceſſarum, hac occaſione, prout comperimus, manus temerarias ad capiendum clericos paſſim & indifferenter, aliaſque perſonas eccleſiaſticas, [b] incurialiter, & eo modo quo poſſint turpius ad majorem confuſionem eccleſiæ ac cleri, extendere non verentur; quinimmo ipſos ſuis mancipant carceribus, ac ibidem nonnunquam eos faciunt radi totaliter, ut palliare poſſint exceſſus ſuos, & illos confingere clericos non fuiſſe, vel non eſſe in poſſeſſione clericatus, ſeu quaſi; in ſuarum animarum periculum, & enervationem eccleſiaſticæ libertatis: prohibemus, ne a quoquam talia vel ſimilia de cetero attententur: revocantes ex nunc licentias ſub quacumque forma verborum, ſuper hujuſmodi captionibus vel detentionibus, generaliter vel ſpecialiter, per litteras, vel oraculo vivæ vocis, vel alias quomodolibet faciendis, conceſſas. Alioquin contrarium facientes, cujuſcumque ſtatus, conditionis, vel dignitatis exiſtant, ſive ſint laïci, ſive eccleſiaſticæ perſonæ, regulares, vel etiam ſæculares, hanc noſtram excommunicationis ſententiam, quam in his ſcriptis præſentibus ferimus, incurrere volumus ipſo facto: niſi forte in eo dumtaxat caſu, cum ſcilicet eos adhuc flagrante crimine capi contigerit, antequam ad alios extraneos actus divertant, recta via eos ad curiam eccleſiaſticam duxerint, & eos reſtituerint ſine fraude. Si vero de nocte talem ceperint, debeant ultro in craſtinum, ſine retentione bonorum ſuorum, & læſione perſonarum, ſine requiſitione alia reddere eos curiæ ſupradictæ: nec eis liceat aliquid a captis hujuſmodi, dono vel gratia, ſub colore aliquo extorquere, vel recipere gratis data. Quod ſi in caſtris vel villis captiones hujuſmodi fie-

[b] *Forte*, incivaliter.

ANNO CHRISTI 1326.

A ri contingat, adducant ipſos ad eccleſiaſticam curiam, vel tranſmittant quamcitius ſub fida cuſtodia, in expenſis curiæ ipſius moderatis. Quod ſi ſecus egerint, vel in fraudem aliquam ſuper hoc aliquid attentaverint: eadem ſententia involvantur. Et ſi clericum detentum de loco ad locum muraverint; omnia loca illa tamdiu remaneant interdicta, donec clericum captum, cum armis, & aliis rebus ſuis diœceſano reſtituerint, & de injuria irrogata ad arbitrium diœceſani ſatisfecerint, & ipſa ſententia per ipſum fuerit relaxata.

XV. *Prorogatio juriſdictionis in invaſores & occupatores eccleſiaſticorum bonorum & injuriam exercenda.*

Item, cuilibet ordinario, infra cujus juriſdictionem fuerit injuria vel violentia eccleſiis eccleſiaſticiſque perſonis, aut in rebus vel eorum juribus irrogata; ſeu eorum poſſeſſio, vel quaſi, turbata, vel indebite occupata: contra ipſos injuriantes vel perturbantes, ſeu in præmiſſis, vel eorum aliquo, quomodolibet delinquentes; ac inde præſtantes auxilium, conſilium, vel favorem; cujuſcumque dignitatis vel ſtatus exiſtant, procedendi ſimpliciter, ſummarie, & de plano ac ſine ſtrepitu judicii, & figura citandi, informationes recipiendi, inquiſitiones faciendi, definiendi, declarandi, & omnem juriſdictionem eccleſiaſticam exercendi, ubilibet infra veſtras provincias, civitates, & diœceſes, plenam & expreſſam, auctoritate præſentis concilii nos omnes archiepiſcopi, epiſcopi, & procuratores epiſcoporum abſentium, habentes ad hoc mandatum ſufficiens, concedimus facultatem. Nec objici valeat contra tales proceſſus, quod extra territorium jus dixerit ſic procedens: quia, quoad præmiſſa & quælibet præmiſſorum, juriſdictionem noſtram, & noſtrorum, viciſſim inter nos prorogavimus, vices noſtras nobis ad invicem, ac dictarum provinciarum, civitatum, ac diœceſium, ſingulisque officialibus & locum tenentibus, præſentibus & futuris, in ſolidum committentes: univerſis noſtris ſubditis injungentes, ut in præmiſſis ordinario ac ejus officiali, ſeu locum tenenti, ſic procedenti pareant & intendant. Quod niſi fecerint, poſſit procedens per cenſuram eccleſiaſticam animadvertere in eoſdem. Et nihilominus ſi nos archiepiſcopi & epiſcopi, per ſic procedentem requiſiti, prætermiſerimus ſuas in hac parte requiſitiones aliquatenus exaudire; aut id ſuper quo requiſiti fuerimus, non curaverimus perducere ad effectum: ſic non exaudiens, nec ad effectum perducens, eo ipſo per unum menſem auctoritate præſentis concilii, a pontificalibus ſit ſuſpenſus: præſenti ſtatuto poſt decennium minime valituro: ita tamen quod per hoc ſic procedenti in aliena civitate vel diœceſi, nullum jus aut juriſdictio in poſterum ex longinquitate temporis, vel alias, poſt decennium acquiratur.

XVI. *Ut excommunicati ad nullum officium publicum admittantur.*

Item ſtatuimus, quod excommunicati, in judices, conſules, rectores, bailivos, poteſtates, aſſeſſores, vel notarios, vel ad alia quævis publica officia, nullatenus aſſumantur, nec etiam admittantur: & ſi de facto admiſſi fuerint, ſententia per eos vel eorum auctoritate in judicio vel extra habita, & monimenta coram eis, vel per eos facta, nulla, & nulli ſint ipſo jure. Et nihilominus quicumque, cujuſcumque dignitatis, ſtatus, aut conditionis exiſtant, ſi tales excommunicatos ad aliquod officiorum prædictorum ſcienter aſſumpſerint, vel aſſumptos per

ANNO CHRISTI 1326.

alios approbaverint, vel confirmaverint, excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto. Et ſi requiſiti per ordinarium, vel alium ejus nomine hujuſmodi excommunicatos infra decem dies a tempore requiſitionis, a prædictis officiis ſic aſſumptos, non amoverint cum effectu: loca illa, in quibus ad aliquod prædictorum officiorum aſſumpti fuerint, ſic & tamdiu remaneant eccleſiaſtico ſuppoſita interdicto, donec ſic excommunicati, a ſuſceptis officiis realiter, & ſine fraude, & ſine aliqua reſtitutionis ſpe, quamdiu in excommunicatione præſtiterint, ſint amoti: univerſitas ac civitas caſtri vel villæ, quæ excommunicatos, & in eccleſia publice denunciatos, ad aliquid prædictorum officiorum aſſumpſerit vel elegerit, ubi eis alias hoc liceret, eccleſiaſtico etiam ſit ſuppoſita interdicto.

XVII. *Ut nullus miniſtret toxicum, vel alia venenoſa.*

Item ſtatuimus, & ſub pœna excommunicationis diſtrictius inhibemus, ne quis apothecariorum, vel quis alius, cujuſcumque conditionis vel ſexus exiſtat, toxicum vendat nec donet, nec alio modo miniſtret alicui, vel alia venenoſa; niſi prius ſignificet curiæ ordinarii: ut ſciri poſſit ſuis temporibus, ſi caſus toxicationis contingeret, quis fuerit emptor ille vel alius qualiſcumque: quodque apothecarius quilibet ad hoc obſervandum, juramento coram ſuo ſuperiore corporaliter præſtito pro ſe & ſua familia, ſpecialiter aſtringatur. Aliter autem dantes & vendentes, & ad homicidium perpetrandum recipientes quomodolibet, vel ementes, & ad hoc conſilium vel conſenſum tacite vel expreſſe præſtantes, excommunicationis vinculo ſubjaceant, ad ſedem Apoſtolicam pro abſolutionis beneficio remittendi, & alias, ſicut fuerit juſtum, puniendi.

XVIII. *De pœnis, toxicum vel herbas mortiferas in mortem alterius miniſtrantibus, inferendis.*

Conc. Vienn. anno 1311. cap. 25.

Item quod quicumque alium toxicare, aut opem ad hoc vel conſilium dare, vel in necem alterius toxicum dictare, ſeu vendere, vel aliter miniſtrare præſumpſerit, vel herbas mortiferas in mortem vel abortivum cujuſquam dederit, eo ipſo excommunicationem incurrat, a qua non niſi per ſedem Apoſtolicam abſolvatur. Et ſi clericus beneficiatus ſit, illo ſit privatus beneficio ipſo facto, & ab ordine quem ſuſceperat degradetur, tradendus curiæ ſæculari. Sed & tali vel ſimili ſuſpicione probabili infamatus, & ex veriſimilibus præſumptionibus, & perſpicuis indiciis, apud bonos & graves notatus, ad honorem vel dignitatem eccleſiaſticam nullatenus admittatur. Et nihilominus ad detentionem perſonæ honeſtam, prout requiret perſonæ ſtatus, & ſceleris immanitas ſuadebit, ad inveniendam veritatis certitudinem, ſicut ſuperioris diſcretioni viſum fuerit, procedatur.

XIX. *Qualiter contra exemptos & privilegiatos in diverſis abutentes ſuis privilegiis procedatur.*

Conc. Vienn. anno 1311. cap. 16.

Item dolentes reſcimus, quod nonnulli religioſi, Hoſpitalarii, Ciſtercienſes, & alii tam exempti, quam privilegiati, de privilegiorum ſibi forte aut ordini ſuo indultorum prærogativa temere confidentes, excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententias, ab ordinariis vel officialibus ipſorum rationabiliter promulgatas, obſervare non curant: quinimmo in contemptum clavium, excommunicatos, ſuſpenſos, & interdictos hujuſmodi, ad divina recipiunt; aut interdum in donatos, aut confratres, contra mentem concilii Lateranenſis, admittunt; receptatorum in hac parte genus peſſimum imitantes, ſine quibus, delinquentes in his & ſimilibus diu forſitan non lacerent. Sed nec his contenti, domos conventuales alterius ordinis quam ſui, eiſdem ordinariis lege diœceſani ſubjectas, & a ſui fundatione juriſdictioni prælatorum, ſalva regula ſeu ordinis ſui diſciplina, ſuppoſitas, tam prænominati, quam ceteri religioſi, etiam non exempti nec privilegiati, vindicant ſibi; & prælatis, quaſi furtim, ſuccedente poſtmodum violentia, ſubtrahere moliuntur: ſicque de ſuis indulgentiis ſeu privilegiis confidentes, alios fidentius in jure ſuo moleſtant: ita quod auctoritate, immo temeritate propria, nunc in veſtimentis ovium venientes, nunc ſæculari fulti potentia, violentiam per ſe, vel per alium inferentes, poſſeſſiones, & quaſi, domorum hujuſmodi, ac rerum & jurium ad eos ſpectantium, occupare, & cum armis aliquoties invadere non verentur, & occupata tenere contendunt, in prælatorum præjudicium, plurimorum ſcandalum, & enormem nihilominus illius ordinis cujus erant ab initio, & cui ab antiquo ſubeſſe conſueverant, læſionem. Cum igitur tales, & tam enormiter excedentes, & notorie delinquentes, receptatoribus non impares ac improbis raptatoribus nequiores, perinde ac alios, jura cenſeant puniendos: nos, quatenus in ipſos animadvertere poſſumus, & a jure nobis permittitur, & maxime ſi de privilegiis ſuis non velint copiam facere, requiſiti; volentes, ubi eos indulta ſibi privilegia non defendunt, correctionis & reformationis officium exercere, & ambientium effrenatam cupidinem reprimere cupientes: ſtatuimus & concorditer ordinamus, ut tales & ſimiles, in præmiſſis & ſimilibus tam enormiter excedentes, & tam notorie delinquentes, niſi deſtiterint, & ſaniori ducti conſilio, congruenter infra dies octo ex quo fuerint requiſiti, revocare ſeu emendare diſtulerint; una cum illis qui ſe ad eos ſic ligati reduxerint, & eis qui tranſlationem hujuſmodi [a] acceptaverint; & exinde monaſteria, domos, vel vel conventuales res, & jura hujuſmodi occupare ſeu invadere cum armis vel ſine armis præſumpſerint; necnon & omnes qui eis ad hoc opem vel operam præſtiterint, aut, ut ſic occupata detineant, conſilium vel juvamen præbuerint, excommunicationi ſubjaceant ipſo facto. Sed & cum ipſi prælatis non deferant, ſed potius vilipendant eoſdem: prælati etiam contra, quamdiu ſic ſtetererint, & auſu temerario eis vel officialibus eorum in præmiſſis reſtiterint, in privilegiis vel aliis juribus ſuis tueri eos vel defendere minime teneantur. Dignum eſt enim, ut qua menſura menſi fuerint, eadem remetiatur & eis: ut ignorantes ignorari, & contemptores ſentiant ſe contemni. Qua enim fronte, prælatorum invocabunt auxilium, qui committere non formidant in ipſos? Statuimus inſuper, præcipimus, & concorditer ordinamus, ut ſingulares perſonæ, [b] tam ſuimet quam ipſius conventus, mixtim tranſlationem [c] taliter fieri procurantes, ab illius domus ſeu conventus conſortio penitus & in perpetuum excludantur, vitam ſuam alibi ſub arcta pœnitentia, ſui ſuperioris arbitrio, finituræ. Circa tranſlationem autem ſingularium perſonarum, ad rectiorem forte regulam tranſire cupientium, nihil per hoc intendimus extra formam a jure traditam immutare.

[a] *al.* nunc veruntamen.

[b] *al.* cum ſuimet.

[c] *al.* taliter.

ANNO CHRISTI 1326.

XX. *Ut presbyteri testamentis parochianorum interſint, & per epiſcopum diſtribuantur reſtitutiones incertæ.*

Item, ne relictæ in testamentis vel aliis ultimis voluntatibus emendæ, vel ad pias causas eleemosynæ, vel restitutiones certæ, vel incertæ forsitan, occultentur: statuimus, ut vel presbyter parochialis intereſſe rogetur ordinationi testantis, ſi tamen haberi poterit; aut quod notarius infra octo dies a die obitus numerandos, prælato vel officiali aut presbytero parochiali, copiam illius articuli, ubi quævis eleemosyna piis eſt uſibus deputata, vel emenda, ſeu reſtitutio facienda; ſub pœna excommunicationis quam ipſo facto, ſi negatet, incurrat, facere fideliter teneatur; & ille, vel illi, ſic cum heredibus & exſecutoribus teſtatoris ordinare feſtinent, quod emendæ non occultentur; & eleemoſynæ ſic relictæ, vel reſtitutiones hujuſmodi, non pereant, ad tempus magnum, vel modicum, aut forte perpetuo faciendæ. Adjicientes inſuper, quod incertæ reſtitutiones, nulli per aliquem exſecutorem teſtamenti, vel alium, præter diœceſani licentiam, præbeantur: nec [a] aliquis diſtribuere [b] præſumat alibi, quam ubi prælatus duxerit ordinandum, etſi a teſtatore contrarium dictum eſſet. Ad hoc adjicimus, quod presbyteri in ſynodos venientes, prælato ſuo vel officiali ejus, in ſcriptis, teſtatorum & exſecutorum nomina, & quantitatem hujuſmodi, præſentare in virtute obedientiæ teneantur.

[a] al. aliquid.
[b] al. præſumant.

XXI. *Quod epiſcopi in diſtributionibus legatorum vocentur, prout ad eos pertinet de conſuetudine vel de jure.*

Cum in eo in quo alicujus intereſſe rationabiliter tangitur, ejus vocatio debita requiratur: volumus & jubemus, quod in diſtributionibus legatorum, quorum diviſioni ſeu exſecutioni habeant intereſſe epiſcopi de conſuetudine vel de jure, vocari debeant epiſcopi ſeu loca tenentes ipſorum: quibus equidem non vocatis, nulla præſumatur fieri diſtributio de legatis; & ſi facta fuerit, heredi ſeu ſucceſſori, vel illi a [c] quo relictum eſt, nulla ex tali diſtributione liberatio acquiratur.

[c] al. cui.

XXII. *Ut nullus confeſſor, ſine diœceſani licentia quemcumque præſumat abſolvere in caſibus infra ſcriptis.*

Item ut nullus, cujuſcumque ordinis vel religionis ſeu conditionis exiſtat, confitentes in cujuſquam civitate vel diœceſi, præter ſpecialem vel generalem licentiam ipſius diœceſani, de facto abſolvere quemquam vel ligare præſumat, in caſibus eidem diœceſano a jure, conſuetudine, vel ſtatuto provinciali vel ſynodali, ſpecialiter reſervatis. Caſus vero ſunt hi: In excommunicato a canone, in incendiario nondum etiam publicato, in blaſphemo famoſo, in votis relaxandis vel commutandis; in his quæ conſueta ſunt in diœceſi epiſcopo reſervari, utpote in oppreſſione puerorum, in homicidiis, in ſacrilegiis ultra decem ſolidos, in violatoribus eccleſiaſticæ libertatis & immunitatis, in inceſtu cum conſanguineis & affinibus, in aſcendentibus & deſcendentibus in infinitum, & in collateralibus uſque ad ſecundum gradum inclusive; in carnali cognitione ſanctimonialis, aut defloratione virginis violenta: in illis qui in eccleſia luxuriam commiſerint per carnalem copulam conſummatam: in reſtitutionibus incertis ultra viginti ſolidos in una perſona: in clandeſtine contrahentibus, in eo qui A conſuetus eſt multo tempore pravitatem uſurariam exercere, in falſo teſte, in falſario litterarum vel inſtrumentorum, vel ſuberahente aliena inſtrumenta ſeu delente: in falſario monetæ, in impediente legatum ſedis Apoſtolicæ, in proditore domini vel patris, in hæreſis ſectatore, in ſupponente partum vel necante, vel abortivum ſibi vel alii procurante; in muliere, quæ ab alio quam a marito proprio concepit infantem, quem maritus ſuus exiſtimat eſſe ſuum, propter quem legitimi defraudantur hereditate paterna; in [a] toxicatione vel aliud mortiferum procurante, vel miniſtrante, vel opem aut conſilium adhibente; in coëunte cum Judæa vel Sarracena, vel bruto, vel e contra; in ſortilegis ad quos communiter recurritur pro ſortilegiis faciendis; in B his qui corpore Chriſti, oleo ſancto, vel chriſmate abutuntur; in depopulatoribus agrorum, vinearum, vel arborum; in excommunicatis qui ſcienter ingerunt ſe divinis, & commoniti nolunt eccleſia exire, divinum officium perturbantes; in illis qui ſcienter excommunicatorum corpora recipiunt ad eccleſiaſticam ſepulturam, vel conſepeliunt ibi contra parochialis preſbyteri voluntatem; in illis qui ſcienter celebrant in eccleſia interdicta, quibus non eſt a jure vel privilegio conceſſum, cum ex hoc reconciliandа ſit eccleſia ſupradicta.

[a] Corrige, toxicationem.

XXIII. *Ut nullus occaſione ceſſionis ſibi factæ coram extraordinario judice quemquam audeat convenire.*

C Item, quod nullus clericus vel perſona eccleſiaſtica, ex cauſa, vel occaſione, vel ratione donationis, vel ceſſionis ſibi factæ, vel de cetero faciendæ, aut emptionis, permutationis, vel in ſolutum dationis; quæ emptio, permutatio, vel in ſolutum datio, in fraudem fierent, quemquam coram extraordinario judice audeat convenire: ſi ſecus egerit, excommunicationis incurrat ſententiam ipſo facto.

XXIV. *Ut nullus bona eccleſiarum vacantium occupet, niſi ſibi per privilegium, vel conſuetudinem hoc liceret.*

D Item, quod nullus omnino prælatus, abbas, prior, vel patronus clericus vel laïcus, cujuſcumque ordinis, ſtatus, vel dignitatis, ordinis, vel religionis exiſtat, bona eccleſiarum vacantium, metropolitanæ, vel ſuffraganeæ, prioratus, abbatiæ, vel alterius cujuſcumque monaſterii vel eccleſiæ, per promotionem, aut mortem, vel reſignationem, vel mutationem, vel abſolutionem, aut alio quocumque modo vacantium, capere vel per ſe, vel per alium, aut occupare vel uſurpare præſumat, niſi ſibi per privilegium vel conſuetudinem hoc liceret. Quod ſi fecerit, tam ipſe, quam gratis obedientes ei aliqualiter in hac parte, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto.

XXV. *Ut nulla perſona eccleſiaſtica cum poteſtatibus ſecularibus poſſe habens, det conſilium vel juvamen contra eccleſiaſticas libertates.*

Item, quod quælibet eccleſiaſticæ perſonæ, ſecularium forte principum curias & conſilia frequentantes, majores, vel minores, vel mediæ, cujuſcumque dignitatis, ordinis, conditionis, vel ſtatus exiſtant, ſi ſcienter contra Deum & juſtitiam & eccleſiaſticam libertatem, in præjudicium alicujus eccleſiæ vel prælati ſeu rectoris eccleſiaſtici, conſilium, vel favorem aut juvamen eccleſiaſticæ libertati contrarium dederint, darive procuraverint, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto: a qua

ANNO CHRISTI 1326.

non niſi emendato damno, ſeu alio diſpendio, circa A ſedem Apoſtolicam abſolvantur.

XXVI. *Ut nullus in ſacris conſtitutus vel curam animarum habens, in judiciis ſecularium geras officium publicum vel privatum.*

Item, quod nullus clericus habens curam animarum, vel in ſacris ordinibus conſtitutus, poſſit eſſe de cetero in judiciis ſive cauſis in curia ſæculari procurator, ſyndicus, vel actor, vel judex, aut baillivus, in exercenda juriſdictione domini temporalis pro aliquo laïco. Quod ſi monitus, infra menſem non deſtiterit; ex tunc talis, ſi beneficiatus fuerit, beneficiis hujuſmodi auctoritate præſentis concilii B ſuſpendatur; non beneficiatus vero, a liminibus eccleſiæ arceatur.

XXVII. *De modo probandi electionem ſepulturæ illorum, qui apud religioſos eam elegiſſe dicuntur.*

Item ſtatuimus, ne quis illorum funera defunctorum, quos Fratres Prædicatores & Minores apud ſe ſepulturam elegiſſe probaverint, deferri ad domos & eccleſias eorum impediat: ſalvo tamen jure portandi funus ad parochialem eccleſiam, ex conſuetudine laudabili hactenus obſervata: nec circa prædicta injuriam fratribus ipſis, aut funeri, ſolitam omittendo campanarum pulſationem, vel aliter, inferre præſumat. Super hac autem probatione, volumus, ſummarie & de plano, ſine ſumptibus & ſcriptura quacumque, per exhibitionem ordinationis teſtantis, aut productionem teſtium, coram parochialis eccleſiæ rectore procedere, ſi tamen potuerit & voluerit intereſſe. Quo abſente utique, vel nolente, coram officiali vel ejus locum tenente, ſi funus in civitate fuerit, hoc probari ſufficiet; vel coram perſonis publicis & honeſtis, ſi hoc extra fortaſſe contingat. Aliter equidem ubi erunt funera, ea de domibus extrahi prohibemus: incurſuris excommunicationis ſententiam ipſo facto quibuſcumque contra tenorem hujuſmodi conſtitutionis extrahentibus de domibus funera, aut facientibus, procurantibus, ſeu permittentibus extrahi, & præſumentibus, in hoc, auxilium, favorem, aut conſilium impertiri. Quod autem circa Fratres prædictos, quoad probationem & extractionis funeris inhibitionem, ſtatuimus: ad alios religioſos, apud quos ſepultura electa fuerit, extendi jubemus.

XXVIII. *Ut ſine novi cenſus impoſitione, vel veteris augmentatione, beneficia conferantur.*

Item, quod prioratus beneficii, ſeu alterius eccleſiaſtici, facta cum novi cenſus impoſitione vel penſionis antiquæ augmentatione collatio, non valeat ipſo jure; & per proximum ſuperiorem, illa vice, perſonæ idoneæ ſine dicti oneris vitio conferatur, ac ſi ad eum propter negligentiam fuiſſet alias collatio dicti beneficii devoluta. E

XXIX. *Ut monachi in eccleſiis ſuis infra certum tempus perpetuos vicarios ordinariis repræſentent.*

Item ſtatuimus, quod in ſingulis eccleſiis per monachos ſolitis gubernari, infra ſex menſes priores earum ſuis diœceſanis ad curam animarum perpetuos preſbyteros repræſentent. Quod niſi fecerint, ex tunc hac vice epiſcopi inſtituant perpetuos preſbyteros in cura prædicta, & ipſos priores compellant ad providendum eiſdem preſbyteris, prout idem inſtituens duxerit ordinandum.

XXX. *Ut nullus beneficium conferat, in quo jus tantum obtinet patronatus.*

ANNO CHRISTI 1326.

Item ſtatuimus, quod nullus in aliquo beneficio eccleſiaſtico ſolum jus obtinens patronatus, cum ipſum vacare contigerit, ad ipſum conferendum procedat. Quod ſi ſecus egerit, in illa vacatione jus præcedat. Quod ſi ſecus egerit, in illa vacatione jus præſtandi ipſo facto amittat: & ſuperior ad quem inſtitutio pertinet, plenam ejus diſpoſitionem habeat illa vice.

XXXI. *Ut præſentatus patrono non juret ſine diœceſani licentia, nec ab alio ſe inſtitui patiatur, nec beneficium obtentum dimittat.*

Item ſub pœna excommunicationis præcipimus, ne quis a patrono clerico vel laïco præſentatus, aut præſentandus, præſtet aliquod juramentum in manibus patroni, vel alterius cujuſcumque, ſine ſpeciali ipſius ordinarii licentia & conceſſu: de quo in inſtitutione vel poſt, poſſint præſtare juramentum patronis, ratione temporalium, prout eis competit de jure vel conſuetudine. Quodque præſentatus vel præſentandus hujuſmodi, ab alio quam ab ordinario, cui de jure competit, in eccleſia parochiali ſe inſtitui nullatenus patiatur: nec ex quo per ordinarium inſtitutus fuerit vel admiſſus, beneficium dimittat hujuſmodi, non petita ipſius ordinarii licentia, vel conceſſu; vel niſi alia ſufficiens cauſa ſubſit, legitima, probabilis, & honeſta. C

XXXII. *Ut eccleſia & eccleſiaſtica perſona a talliis & exactionibus ſecularium per ordinarios defendantur.*

Item, quod cleri, & hoſpitalia, & eccleſiæ, a talliis & exactionibus, quas domini temporales faciunt, etiam ratione poſſeſſionum temporalium, necnon & in patrimonialibus, ſecundum leges & canones defendantur per ordinarios, nimis hactenus ſuper hoc negligentes: ne paulatim totum uſurpent temporales domini, in præjudicium & enervationem eccleſiaſticæ libertatis.

XXXIII. *Ne quæſta, vel alia exactiones, per ſeculares hoſpitalibus imponantur.* D

Item, quod dicti ſæculares, cujuſcumque gradus, dignitatis, ſeu conditionis exiſtant, hoſpitalia uſibus pauperum deputata, occaſione cavalgarum, talliarum, quæſtarum, vel aliarum illicitarum exactionum, quocumque nomine appellentur, nec onerare, nec moleſtare præſumant. Alioquin ſi requiſiti, deſiſtere & emendam præſtare noluerint, vel ſi de cetero contra fecerint, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant.

XXXIV. *Ne laïci pretextu alienjus ſtatuti prohibeant clericos extrahere bladа de terris ipſorum.*

Item cum ſtatuta ſæcularium eccleſias aut eccleſiaſticas perſonas non adſtringant: ſtatuimus, ut ſæculares, cujuſcumque dignitatis, conditionis, aut ſtatus fuerint, qui prætextu ſtatuti ne bladum extrahatur de terra vel caſtro, vel villa; vel quo certo pretio vendatur, invitos clericos vel eccleſiaſticas perſonas adſtringere, (maxime cum ipſi non habeant aliunde forſitan unde vivant:) aut ſuper angariis vel parangariis, aut aliis quibuſcumque, cum nec in eis, nec eorum bonis, aliquam habeant poteſtatem, coarctare præſumpſerint, excommunicationi ſubjaceant ipſo facto: & locus, ubi hoc per dominum loci, vel univerſitatem ejus, aut eorum conniventia vel commiſſu, attentatum fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdi-

Conc. Vaſcon. ann. 1441. 1. 5.

Anno Christi 1326.

&to: nisi moniti, infra mensem emendaverint, & de perpetratis satisfactionem exhibere studuerint competentem.

XXXV. *Ut domini temporales non impediant vel prohibeant, quo minus ecclesiarum rectoribus decima persolvantur.*

Concil. Vien. an. 1311. c. xiv.

Item quod domini temporales, bailivi, seu officiales ipsorum, clericos & ecclesiarum rectores non impediant, quo minus decimæ ipsis, prout ad eos pertinent, per parochianos suos reddantur fideliter & solvantur: nec eisdem parochianis inhibeant, quod non solvant. Alioquin si contra fecerint, excommunicationis sententiam eo ipso incurrant.

XXXVI. *Ne statuta & ordinationes fiant super decimis, funeralibus, oblationibus, & aliis, contra laudabiles consuetudines & ecclesiæ libertates.*

Ibid. c. xxj.

Item quod laïci, cujuscumque gradus, dignitatis, vel conditionis existant, vel universitas, statuentes vel ordinantes in se, vel inter se, vel præconizari facientes, vel subditis suis mandantes, quod non præstent decimas ecclesiis, vel non offerant; vel in ultimis voluntatibus quidquam relinquant eis, vel rectoribus earumdem; vel quod laudabiles consuetudines ecclesiæ in spiritualibus vel aliis infringant, vel alias non observent, vel aliud æquipollens, directe vel indirecte, tacite vel expresse, vel alio quomodolibet injungentes; ipso facto excommunicationem incurrant: a qua, antequam emenda competens præstita fuerit, minime absolvantur; universitas autem ecclesiastico subjaceat interdicto.

XXXVII. *De societatibus, colligationibus & conjurationibus quas confratrias appellant, radicitus exstirpandis.*

Item quia in quibusdam nostrarum provinciarum partibus nobiles plerumque, & interdum alii, colligationes, societates, conjurationes faciunt, tam canonibus quam humanis legibus interdictas, semel in anno sub confratriæ nomine se in loco aliquo congregantes, ubi conventiculas, & colligationes faciunt, & pacta juramento vallata ineunt, quod se adversus quoscumque, præterquam dominos suos, ad invicem adjuvent, & in omni casu unus alteri det auxilium, consilium, & favorem; & interdum se omnes veste consimili cum signis aliquibus exquisitis vel characteribus, induentes, unum majorem inter se eligunt, cui jurant in omnibus obedire: ex quibus justitia offenditur, mortes & deprædationes sequuntur, pax & securitas exsulant, innocentes & inopes opprimuntur, & ecclesiæ & ecclesiasticæ personæ, quibus tales oppido sunt infesti, in personis, rebus, juribus & jurisdictionibus, injurias diversas & damna plurima patiuntur. Nos volentes his ausibus pestiferis & conatibus perniciosis extemplo occurrere, & de remedio possibili providere, & a peccato subditos nostros, prout pastorali incumbit officio, cohibere: auctoritate præsentis concilii, omnes conventiculas, colligationes, societates, & conjurationes, quas fraternitates vel confratrias appellant, ab olim factas per clericos vel laïcos, cujuscumque gradus, status, dignitatis, vel conditionis existant; necnon & pacta, conventiones, ordinationes, inter eos habitas & habita, irritamus, dissolvimus, & cassamus; & cassos & irritos, & cassa & irrita nunciamus: decernentes, omnia juramenta super observandis prædictis præstita, aut illicita aut temeraria; & nullum teneri volumus ad observantiam eorum: a quibus juramentis eos absolvimus ad cautelam; ut tamen pro incauto seu temerario sacramento a suis confessoribus pœnitentiam recipiant salutarem. Auctoritate prædicta prohibentes eisdem, sub excommunicationis pœna, (quam venientes in contrarium, postquam præsens statutum in ecclesiis quarum parochiani existunt, fuerit per duos dies Dominicos publicatum, incurrere volumus ipso facto:) quod occasione prædictarum colligationum, societatum, conventionum, & juramentorum, ab inde in antea simul non conveniant, hujusmodi confratrias non faciant, alter alteri non obediat, nec præstet adjutorium nec favorem, nec vestes signa rei jam damnatæ præbentes deferant, nec se confratres, priores, abbates prædictæ societatis appellent. Quin immo infra decem dies a tempore dictæ [a] publicationis, unusquisque alios, quantum est in eo, a prædictis juramentis absolvat; & se nolle esse de prædicta societate ulterius publice protestetur. Prohibemus etiam, quod amodo tales conjurationes, conspirationes, conventiones, etiam sub nomine confratriæ, non fiant: alioquin & de facto attentatas cassamus & irritamus, & facientes & attentantes excommunicationis sententiæ volumus subjacere: a qua, nisi per concilium provinciale, præterquam in mortis articulo, nullatenus absolvantur. Per hoc autem, confratrias olim in honorem Dei, & beatæ Mariæ, & aliorum sanctorum, pro subsidiis pauperum introductas, in quibus conjurationes & juramenta non intervenunt hujusmodi, non intendimus reprobare.

[a] al. publicationis petant a cui sit sua, ut, quantum est in eo.

XXXVIII. *Ut clerici ecclesias, prater diœcesani licentiam, non teneant, nec ibi armatos tenere præsumant.*

Item prohibemus sub pœna excommunicationis, quam ipso facto contrafacientes incurrant, ne regulares aut etiam clerici sæculares, ad muniendas contra ordinarios ecclesias, vel earum jura indebite occupanda, præter diœcesani cui dictæ subsunt ecclesiæ, vel locum ejus tenentis, licentiam vel mandatum, arma portare, vel armatos adducere, vel tenere, vel receptare de propria diœcesi vel aliena præsumant.

XXXIX. *De clericis arma portantibus, & qualiter puniantur.*

Item statuimus, ut nullus clericus arma portare præsumat absque illius, cui competit, licentia speciali. Qui vero contra fecerit, præter id quod armorum amissione mulctatur, de nocte si portaverit, decem librarum; si de die, centum solidorum pœna monetæ currentis, irremissibiliter feriatur.

XL. *Ut prælati remissiones faciant delinquentium ad invicem requisiti.*

Item statuimus, quod singuli episcopi, & eorum officiales, vicarii, locum tenentes & vicem gerentes ipsorum, in delictis remissionem faciant cum fuerint requisiti. Et si is qui deliquisse dicitur, de diœcesi non fuerit ejus, a quo remissio postulatur fieri, sufficiant solæ litteræ requirentis: si vero de ejus diœcesi fuerit, semiplena probatio sufficiat in hac parte.

XLI. *De excommunicatis compellendis redire ad gremium ecclesiæ per judicem secularem & appositionem pœnæ.*

Item cum nonnulli claves sanctæ matris ecclesiæ contemnentes, & excommunicationis sententiam, non sine animarum suarum periculo, frequenter diu

Anno Christi 1326.

sustineant animo indurato: statuimus, ut quicumque hujusmodi sententiam, per nos vel per nostras curias promulgatam, vel per duos menses postquam noverit in se prolatam, eam duxerit pertinaci spiritu sustinendam; non curans modo debito absolutionis beneficium petere ab eisdem, vel ab ea curia per quam fuerit excommunicationis vinculo innodatus: requiratur per eamdem curiam dominus temporalis, aut ipsius bajulus, vel judex loci ubi talis excommunicatus noscitur commorari; & moneatur attente, ut infra competentem terminum ab ipsa curia præfigendum, suum subditum sic excommunicatum compellat omnino satisfacere super eo, pro quo in eum excommunicationis sententia fuerit promulgata, & absolutionis beneficium postulare. Si vero dominus, bailivus, sive judex, hæc non curaverit efficaciter adimplere: in ipsum per eamdem curiam excommunicationis sententia proferatur. Et deinde si adhuc dictum suum subditum cogere contempserit: locus ille, donec compulerit ipsum, interdicto ecclesiastico supponatur. Ceterum ut iidem excommunicati, qui divino non inclinantur amore, ut ad gremium ecclesiæ revertantur, temporali metu pœnæ ad id propensius inclinentur: statuimus, ut laïci quinque solidos, clerici vero decem, & presbyteri quindecim solidos Viennensium bonorum, pro quolibet mense quo in excommunicatione permanserint, antequam absolutionis beneficium impendatur, eidem solvere teneantur; (nisi propter paupertatem, vel aliam causam rationabilem, memorata curia misericorditer agere voluerit cum eisdem:) in usus pios ad diœcesani arbitrium convertendos.

A

XLII. *Ne prohibeantur prælati jurisdictionem suam libere exercere.*

Ibid. c. 19.

Item cum jure cautum exsistat, archiepiscopos & episcopos in totis suis diœcesibus jurisdictionem ordinariam obtinere, & in quolibet loco suarum diœcesum non exempto, per se vel alium posse pro tribunali sedere, causas audire spectantes ad forum ecclesiasticum; & personas ecclesiasticas, cum earum excessus exegerint, capere & carceribus mancipare, aliaque omnia ad sua spectantia officia libere exercere: & nonnulli domini temporales, judices, & rectores, ac officiales, eorum, Deum & ecclesiasticam libertatem sacrorumque statuta canonum offendere in suarum animarum grande periculum non verentes, personas ecclesiasticas, quas in diversis locis nostrarum civitatum, & diœcesum, ac provinciarum, suis excessibus & delictis exigentibus, capi & carceri mancipari contigerit, interdum de carceribus extrahunt violenter; impediendo quo minus de illis & earum delictis & excessibus per judices ecclesiasticos, ad quos pertinet, exhiberi libere valeat justitiæ complementum: Nos talium obviari damnandis ausibus, jusque servari super his in eisdem civitate, diœcesi, ac provinciis cupientes, hoc præsente concilio approbante statuimus: quod omnes & singuli temporales domini, judices, rectores, vel officiales eorum, qui talia de cetero in eisdem civitatibus, vel diœcesibus, aut provinciis, præsumpserint attentare, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant: eorumque * terræ ac loca, nisi infra decem dies postquam fuerint super hoc requisiti, destiterint, ex tunc ecclesiastico subjaceant interdicto: donec spoliatis carceribus plenarie, & libere restitutis, ei, cujus jurisdictionem sic læserint, emendam præstiterint condecentem.

* al. curiæ.

B

XLIII. *Ne prohibeantur directe vel indirecte clerici coram suo judice litigare.*

Anno Christi 1326.

Item cum nonnulli temporale dominium obtinentes, seu sæcularis justitiæ potestatis gerentes officium, jurisdictionem sanctæ matris ecclesiæ subvertere, vel minuere exquisitis astutiis moliantur: nos eorum malitias ultione canonica reprimere cupientes, approbante præsente concilio, statuimus, inhibentes; ne quis in foro ecclesiastico litigantes, seu litigare volentes super causis mere ecclesiasticis, sive quæ ad forum ecclesiæ, de antiqua & approbata consuetudine, & hactenus pacifice observata, pertinere noscuntur, ad desistendum compellat, per ipsorum, vel parentum ac consanguineorum, seu rerum eorum, vel personarum captionem, aut aliis quibuscumque modis. Si vero contra præsumpserint, excommunicationis sententiæ, præsentis auctoritate concilii, se noverint subjacere. [Licet regularis observantiæ professores, & alios quos sedes Apostolica exemptionis & libertatis munitos declaravit titulo, & insignivit privilegiis; attollere condignis favoribus intendimus, ipsorumque privilegia, quatenus ad nos attinet, conservare penitus illibata: sic tamen eos suis manere contentos juribus affectamus.]

C

XLIV. *Ut in domibus prælatorum, vel in ipsorum officialium præsentia, injuria nulli fiat.*

Item, cum illos, quos Dei timor a malo non revocat, saltem coërcere debeat severitas disciplinæ; præsenti concilio duximus statuendum, quod si persona, cujuscumque conditionis, status, seu ordinis exsistat, infra domos archiepiscopales, vel episcopales nostrarum civitatum vel diœcesum, ac provinciarum, & alibi ubicumque nos vel suffraganei, seu nostri vel eorum officiales, eos audient; aliquem facto graviter vituperaverit, seu injuriam irrogaverit; incurrat excommunicationis sententiam ipso facto, & alias puniatur.

XLV. *De bannis solvendis a clericis, & per quos, & qualiter exigantur.*

D

Item statuimus, sub pœna excommunicationis, quod nullus dominus temporalis audeat compellere ecclesias vel ecclesiasticas personas, vel earum familias, seu nuncios, solvere bannum seu banna pro animalibus suis quibuscumque, vel personis prædictis. Et ne personæ ecclesiasticæ, vel earum familiæ, propter hoc habeant materiam delinquendi: statuimus, ut banna quæ a laïcis committuntur pro fructibus alienis, vel eorum animalibus, in vineis, pratis, aut possessionibus, vel defensis, inventis, eadem ab ipsis clericis, & personis ecclesiasticis, ipsorumque familiis, & animalibus earumdem, applicanda curiæ singulorum diœcesanorum de cetero committantur. Volentes & præcipientes, ut a presbyteris singularum ecclesiarum nostrarum diœcesum curam habentibus, banna ipsa, quotiescumque in locis ipsorum committi contigerit, auctoritate diœcesani exigantur fideliter & leventur, eidem curiæ per eosdem postmodum in singulis synodis ex integro assignanda. Si qui vero sic banna commissa solvere recusaverint, per ipsos presbyteros requisiti; ex tunc ad duplicata solvenda banna eadem teneantur: & ad ea sic duplicata per eamdem curiam teneantur. Presbyteri vero prædicti dictæ curiæ, banna hujusmodi solvere recusantes, manifestare procurent: alioquin si super hoc fuerint reperti negligentes, juxta ipsum curiæ arbitrium exinde punientur. In civitatibus vero vel

E

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1326.

castris, alicui nostrum, seu nostrorum diœcesanorum temporali jurisdictioni subjectis, per nostros mandatarios, seu ipsorum diœcesanorum, prædicta banna exigi volumus & levari; & cuilibet diœcesanorum nostrorum, prout ad nos, vel quemlibet eorumdem pertinuerint, restitui per eosdem. Ceterum super denunciatione prædictorum bannorum, cum ab aliquo vel aliquibus committuntur; custodibus sive gardiis juratis fidem decernimus adhibendam. Porro per solutionem dictorum bannorum, ab emendandis talliis sive damnis, prout justum fuerit, nullum volumus excusari.

XLVI. *Qualiter prælati possint benedicere in diœcesi aliena.*

Item statuimus, quod quilibet archiepiscoporum prædictorum, & singuli episcopi provinciarum nostrarum, dum equitabunt per dictas provincias, possint, etiam in alia diœcesi, dictarum provinciarum populum benedicere; ut ex hoc, populi devotio augeatur, & etiam in diœcesi Arelatensi, Aquensi, Ebredunensi, tamen [a] prædictis civitatibus dumtaxat: exceptis semper civitatibus, & locis aliis, in quibus alter ex nobis dictis archiepiscopis vel diœcesanis, præsens esset.

[a] Corrige, excepta. Nimirum ex diœcesi archiepiscopi, excepta civitate metropolitana.

XLVII. *Ut sententiam ab uno latam alius servare teneatur.*

Conc. Pan. an. 1451. c. 11. pr.

Item sententiam excommunicationis vel interdicti latam ab uno, alii denunciari & observari faciant, cum a proferente super hoc fuerint requisiti: addentes, quod prædictæ sententiæ excommunicationis & interdicti, non nisi ex justis causis, & cum maturitate, solemnitate debita proferantur.

XLVIII. *De contrahentibus matrimonia clandestina in diœcesi aliena.*

Conc. Pan. an. 1451. c. 12.

Item statuimus, quod quæcumque persona pro matrimonio clandestine celebrando diœcesim suam exiverit, & ibi ipsum matrimonium contraxerit sine licentia proprii sacerdotis: ipso facto excommunicationis sententiam incurrat, & ut excommunicatus vitetur & publicetur: donec ad arbitrium diœcesani, ecclesiæ parochiali satisfecerit, in cujus injuriam hoc præsumpserat; & absolutionis beneficium meruerit obtinere.

XLIX. *De abusoribus litterarum domini Papæ & legatorum ejusdem, & qualiter puniantur.*

Item quia sunt nonnulli clerici, qui litteris domini Papæ vel legatorum ejus nequiter abuuntur: idcirco auctoritate præsentis concilii excommunicamus omnes illos, qui litteras obtentas, aliis ejusdem nominis ad abutendum tradunt; & eos, qui eas recipiunt tali modo. Item qui ad loca æquivoca aliquem citari faciunt, ut fraudulenter & malitiose vexent & decipiant sic citatum laboribus & expensis. Item omnes illos, qui per litteras domini Papæ & legatorum ejus, personas non comprehensas in rescriptis, per excogitatam malitiam, litem ubi non est simulantes, citari faciunt & procurant ad testimonium prohibendum veritatis. Item omnes illos, qui litteras Apostolicas vel legatorum ejusdem sedis ad futuras trahunt controversias, quæ nondum fuerant, tempore impetrationis, exortæ. Item omnes illos, qui per litteram quasi de bonis pro suo prioratu vel pro sua ecclesia impetratam, ad instantiam aliquorum aliquos citari faciunt, cum quibus ratione prioratus seu ecclesiæ, quorum nomine est littera impetrata, non habent aliquid quæstionis de littera post iter arreptum. De omnibus prædicto modo abutentibus idem per omnia statuentes: necnon de omnibus illis, qui per quascumque litteras Apostolicas aliquos citari faciunt, contra quos non habent aliquid quæstionis, vel contra constitutionem felicis recordationis domini Bonifacii Papæ VIII. adversarios ad remota loca notorie faciunt evocari. Si quis vero super rebus ad dotem spectantibus litteram Apostolicam impetraverit, & illius auctoritate aliquem vel aliquos, cum quibus ratione doris non habet aliquid quæstionis, fecerit fatigari: auctoritate præsentis concilii, eadem excommunicationis sententia qua superius, nominatim noverit se ligatum. De illis vero, qui falso se crucesignatos asserunt, cum non sint; & sic tamquam crucesignati litteras Apostolicas impetrant, per quas aliquos fatigant laboribus & expensis; item de illis, qui privilegium crucesignatorum impetrant sibi illa forma, *postquam iter arripuerit transmarinum*, & ante iter arreptum per illud privilegium aliquos faciunt fatigari: talium abusorum absolutio, postquam parti læsæ satisfecerint, plene suo ordinario reservatur: aliis pœnis a jure statutis eis nihilominus per suos ordinarios, [a] vel illius quem indebite vexaverint, si ibi reperti fuerint, infligendis. Hæc autem contra abusores litterarum domini Papæ, & legatorum ipsius, auctoritate præsentis concilii duximus statuenda: ejusdem sedis Apostolicæ & legatorum auctoritate in omnibus semper salva.

[a] Forte, vel ordinarium illius quem.

L. *Ut beneficiati sine diœcesani licentia non componant.*

Item sub interminatione anathematis prohibemus, ne aliquis prædictarum, Arelatensis, Aquensis, & Ebredunensis, provinciarum, super decimis vel aliis juribus, debitis ecclesiis parochialibus, cum aliquibus religiosis componere audeat, sine auctoritate diœcesani; vel jus uni ecclesiæ debitum alteri audeat assignari.

LI. *Ne beneficiati res ecclesiasticas absque diœcesani licentia, præterquam in certis casibus, alienent.*

Item statuimus prohibentes, ne aliquis, cujuscumque dignitatis vel status existat, ecclesiasticas possessiones, aut quæcumque alia jura immobilia alienet, quocumque titulo, in quascumque personas, cujuscumque status vel religionis, ordinis aut dignitatis existat, sine sui diœcesani consilio & assensu. Qui vero contrarium fecerit, proventus sui beneficii unius anni ipso facto amittat, in propriam utilitatem ipsius beneficii ad diœcesani arbitrium convertendos. Excipimus autem a prohibitione prædicta, quando possessiones [b] erunt minus utiles: quo casu pro utilitate beneficii, in emphyteusim perpetuam dari possint. Sed pro accepto seu pro introitu nihil ultra recipere audeat, quam valeat census, vel canon, vel pars fructuum unius anni, quæ vel qui, ratione dominii, retinetur: salvis etiam consuetudinibus rationabilibus hactenus observatis, quas non intendimus immutare.

[b] al. erunt hujusmodi census, ut pro utilitate.

LII. *In quo statu beneficia debeant dimitti, & per successorem teneri.*

Item statuimus, quod si contingat aliquem ecclesiam suam quomodolibet dimittere sine morte; juxta æstimationem legitimam, & ejusdem ecclesiæ facultates, relinquat ibidem in bonis mobilibus, quod primo personæ necessariæ ecclesiæ, & domui ejus-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1326.

dem, inde possint vivere usque ad novos fructus, & A commode sustentari, & omnia onera interim ecclesiæ incumbentia supportare: quodque successor quilibet omnia ornamenta ecclesiastica, & universam domus supellectilem in pannis, & aliis, in illo statu conservet, & meliori, si poterit, eo reddere teneatur in eo in quo recipiet ecclesiam supradictam.

LIII. *De inventario bonorum ecclesiasticorum infra certa tempora faciendo.*

Item statuimus, quod priores ecclesiarum & hospitalium pauperum, & omnes alii ecclesiastica beneficia obtinentes, faciant inventarium cum publico instrumento, vel in chartulario, quod penes ecclesiam debebit remanere, de omnibus immobilibus & mobilibus bonis, (scilicet instrumentis, privilegiis, vasis æneis, & ferreis, atque vinariis,) in principio sui regiminis, infra sex menses. Et qui prædicta non fecerit, in decima fructuum dicti beneficii puniatur, operi, vel ornamentis, aut utilitati propriæ ecclesiæ per Ordinarium applicanda.

LIV. *De testamentis per beneficiatos secundum consuetudinem laudabilem faciendis.*

Item, statuta olim per prædecessores nostros edita super testamentis, vel aliis ultimis voluntatibus, C per prælatos vel beneficiatos alios faciendis, ac consuetudines rationabiles hactenus in singulis provinciis observatas; auctoritate præsentis concilii, approbamus, & in suo robore volumus permanere.

LV. *De statutis, bannis, præconizationibus, contra consuetudinem editis, prohibendis.*

Item statuimus, quod quicumque contra ecclesiasticas consuetudines antiquas [a] rationabiles, approbatas, & hactenus pacifice observatas, statuta, banna, prohibitiones, vel præconizationes, aut præcepta scienter fecerint, aut fieri procuraverint, aut D servari, seu facientibus vel servantibus, in hoc, consilium, vel opem, directe vel indirecte præstiterint; per diœcesanos locorum, aut officiales, vel procuratores eorum, præsentis auctoritate concilii moneantur, ut infra unum mensem, a tempore monitionis hujusmodi numerandum, statuta, banna, prohibitiones, præconizationes, & præcepta hujusmodi, cum effectu debeant revocare, ad consimilia nunquam ulterius processuri: alioquin excommunicationis sententia, quam in his scriptis ex nunc in ipsos ferimus, sint ligati.

[a] *al.* rationabiliter approbatas.

LVI. *De contributione expensarum necessaria inter omnes beneficiatos diœcesis faciendæ.*

Item statuimus, quod si archiepiscopus, vel episcopus, vel aliquis rector alicujus ecclesiæ, civitatis, vel diœcesis, ac provinciarum, expensas necessarias fecerit in legatis, & nunciis sedis Apostolicæ, expensæ illæ solvantur de communi distributione ecclesiarum, civitatum, & diœcesum, infra quas dictæ expensæ fuerint factæ: & istæ expensæ semel in anno, in una synodo colligantur.

LVII. *Ut Judæi utriusque sexus signa deferant, per qua ab aliis discernantur.*

ANNO CHRISTI 1326.

Item decernimus, quod Judæi masculi, a quatuordecim annis & supra, deferant extra domos in superiori veste, in pectore signum rotæ, cujus rotunditas in quantitate sit trium vel quatuor digitorum, nisi sint in [a] magisterio constituti; mulieres autem Judææ, a duodecim annis & supra, [b] cornalia deferant extra domum. Si vero Judæi, quocumque prætextu contra fecerint, Christianorum eis participatio denegetur. Hac eadem pœna Judæos decernimus compellendos ad satisfaciendum ecclesiæ, pro B decimis & oblationibus, de domibus & possessionibus, quas noscuntur in ipsarum parochiis possidere.

[a] *al.* visgia. [b] *al.* corna.

LVIII. *Tunc sententia interdicti ferveat, cum ab Ordinario datum fuerit in mandatis.*

In singulis autem casibus supradictis, in quibus lata est sententia interdicti, tunc demum servari eam volumus & mandamus, cum ab ordinario vel ejus officiali, seu locum tenente, seu delegato, datum fuerit in mandatis.

LIX. *Ut absolutio & dispensatio casuum hujus concilii, ab Ordinario dari possit.*

Item adjicimus, quod in casibus ubi dispensatio vel absolutio non reperiretur in ordinatione præsentis concilii sedi Apostolicæ specialiter vel aliter reservata, episcopi, pro suæ discretionis arbitrio, juxta negotii qualitatem, & personarum conditionem, provideant & dispensent: aut pro reconciliationis, & absolutionis, seu dispensationis remedio, remittant culpabiles ad suum, vel aliquem alium de prædictis, metropolitanum, de quo sibi magis expedire videbitur; & sicut illius saluti de cujus agetur excessu, pensaris tam negotii quam personæ circumD stantiis, magis crediderint opportunum.

Acta fuerunt hæc in claustro monasterii de sancto Rufo, prædictis anno, die, mense, Indictione & pontificatu prædictis: præsentibus, reverendis in Christo patribus, dominis archiepiscopis & episcopis supradictis; ac venerabilibus & discretis viris, dominis, Bernardo de monte Valrano, archidiacono transLigerim in ecclesia Turonensi, Guillelmo de Concontre canonico Aquensi, Gauselino de Condensaco, sancti Sepulchri de Clausano, Arelatensis diœcesis; & Bernardo de Ancima presbytero, ac Petro Vasconis notario infra scripto, & pluribus aliis ad E præmissa vocatis testibus & rogatis.

Et ego Petrus de Rocano clericus Lemovicensis diœcesis, publicus Apostolica auctoritate notarius, supradictorum statutorum, cum in supra dicto provinciali concilio [c] credebantur, ordinabantur, & legebantur, una cum supra nominatis archiepiscopis, episcopis, vicariis, procuratoribus, & testibus, præsens fui: & ad requisitionem dictorum archiepiscoporum, ea in hanc publicam redegi formam; signumque meum hic apposui, & super in quatuor conglutinationibus supra factis.

[c] *al.* redebantur

CONCI-

ANNO CHRISTI 1326

CONCILIUM MARCIACENSE,

ANNO CHRISTI 1326.

a Guillelmo de Flavacourt, Auſcitano archiepiſcopo, cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXXVI.

Ex codice Mſſ. Bibliothecæ illuſtriſſimi archiepiſcopi Remenſis Caroli Mauricii Tallerii.

a Marciac, ad amnem Rozez, in Auſitana diœceſi, in Aquitania tertia, ſeu Novempopulana.

Hæ ſunt conſtitutiones provinciales concilii generalis Auſcitani, celebrati apud Marciacum Auſcitanæ diœceſis, ſub anno Domini MCCCXXVI. die Lunæ VIII. Decembris.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De ætate & qualitate ordinandorum.*
II. *Ut clerici peregrini non recipiantur ſine litteris ſui epiſcopi.*
III. *Ut qui peregrinos ſine litteris ad efficienda ſacramenta recipiunt, ſint excommunicati.*
IV. *De officio archidiaconi.*
V. *De officio Legati.*
VI. *De officio Ordinarii.*
VII. *Ut nuncii ab epiſcopis miſſi, a nemine prohibeantur fungi officio.*
VIII. *De immunitate eccleſiæ & clericorum.*
IX. *Ne domini temporales coram ſe clericos in judicio evocent.*
X. *Ut de cauſis eccleſiaſticis ſe non intromittant.*
XI. *De confugientibus ad eccleſiam.*
XII. *Qualiter obſervatio juramenti pertinet ad judicem eccleſiaſticum.*
XIII. *De obſervatione ſtatutorum.*
XIV. *De privilegio mulierum.*
XV. *De perjuriis.*
XVI. *De exceptionibus.*
XVII. *De appellationibus.*
XVIII. *De vita & honeſtate clericorum, &c.*
XIX. *De horis dicendis.*
XX. *De nocte non ire.*
XXI. *De ſepulturis.*
XXII. *De non ſepeliendis in eccleſia.*
XXIII. *De modeſtia in exſequiis exhibenda.*
XXIV. *Ut jus eccleſiæ parochialis ſervetur.*
XXV. *Ne corpus membratim in diverſis locis ſepeliatur.*
XXVI. *Iterum, ut jus eccleſiæ parochialis ſervetur.*
XXVII. *Ut pax inter prælatos & curatos ſervetur.*
XXVIII. *De decimis.*
XXIX. *Quod decimæ præferantur angariis.*
XXX. *Ne impediantur decimæ.*
XXXI. *Item de decimis.*
XXXII. *De detentoribus decimarum.*
XXXIII. *Item de decimis.*
XXXIV. *De pauperibus rectoribus.*
XXXV. *Ut pauperum eccleſiarum jura defendantur communibus expenſis.*
XXXVI. *Ut præſentati a religioſis ad eccleſias, & ab epiſcopis inſtituti, amoveri poſtea non poſſint.*
XXXVII. *Quod non fiat nova fundatio ſine licentia.*
XXXVIII. *De cenſibus & procurationibus.*
XXXIX. *De viſitatione archidiaconi.*
XL. *De conſecratione eccleſiæ.*
XLI. *De reliquiis, & veneratione ſanctorum.*
XLII. *De ſancta Martha.*
XLIII. *De eccleſiis ædificandis.*
XLIV. *Qualiter chriſma & oleum debeant cuſtodiri.*
XLV. *Indulgentia viſitantibus eccleſias.*
XLVI. *Quod in eccleſiis non tenantur parlamenta.*
XLVII. *De excommunicatis.*
XLVIII. *De ſententia excommunicationis.*
XLIX. *De ſtatutis contra eccleſiæ libertatem.*
L. *Ut publicetur conſtitutio Gregorii X.*
LI. *De iis qui retinent inſtrumentum ſolutæ debiti.*
LII. *De interdictis.*
LIII. *De iis qui tallant clericos, religioſos, leproſos, reclusos.*
LIV. *Quod non pignorentur bona eccleſiæ.*
LV. *Ut locus non interdicatur pro pecuniario debito.*
LVI. *Ut prædicta ſtatuta publicentur.*

CAPITULA.

I. *De ætate & qualitate ordinandorum.*

OBſervari præcipimus, quod nullus [a] epiſcopus curatum officium exerceat, niſi præmiſſa ſummarie cauſa cognitionis vitæ & morum; & idem obſervari præcipimus in beneficiis non curatis.

a Lege clad. cis.

II. *Ut clerici peregrini non recipiantur ſine litteris ſui epiſcopi*

Statuimus, quod Ordinarii clericos, aut religioſos quoſcumque, de alienis diœceſibus ſe ad ſuas diœceſes transferentes, ad divina officia non admittant, ſine ſuorum litteris prælatorum. Quia dicti peregrini de diverſis partibus confluunt ad provinciam Auſcitanam; & plures, ut creditur, non ordinari ſecundum canonicas ſanctiones, & plures excommunicati, apoſtatæ, & criminoſi, ſuos epiſcopos metu ſuorum criminum fugientes, qui ſe aſſerunt mendaciter ſacerdotes, in contemptum Dei, & animarum; nullus in eccleſia ſua recipiat clericum peregrinum ad officiandum, ſine litteris commendatoriis Ordinarii ſui, & licentia ſui epiſcopi: alioquin clericus peregrinus ſententiam excommunicationis incurrat.

III. *Ut qui eos ſine litteris ad efficienda ſacramenta recipiunt, ſint excommunicati.*

Irrevocabili conſtitutione ſancimus, quod rectores eccleſiarum, & ſubcapellani eorum, recipientes peregrinos preſbyteros ignotos, abſque ſuorum diœceſanorum litteris recommendatoriis, ad efficiendum eccleſiaſtica ſacramenta, ipſo facto ſint excommunicationis ſententia innodati.

IV. *De officio archidiaconi.*

Statuimus, ut nullus archidiaconus de cauſis matrimoniorum vel ſponſaliorum cognoſcere, vel cenſura eccleſiaſtica uti valeat, ſine mandato ſui epiſcopi ſpeciali: & ſi aliter præſumptum fuerit, viribus careat ipſo facto: nec de præſcripta legitima conſuetudine aliud ſibi competat in hoc caſu.

V. *De officio legati.*

Ut fraus circa judices & conſervatores ſedis Apoſtolicæ, vel legati ejuſdem proceſſus ac litteras, in noſtra provincia facilius evitentur; & ne vocandi advocati coram eis, indebite fatigentur laboribus & expenſis: præcipiendo mandamus, ſtatuta domini

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1316.

Concil. Bituric. ann. 1276. c. 2. & 3.

noſtri Benedicti felicis recordationis, quondam ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ ſummi Pontificis, quorum unum; *Statutum*, ac aliud, *A conſtitutione*; nec non & domini Simonis quondam legati regni Franciæ, quorum unum, *Cum juris remedia*; & aliud, *Cœca cordis ambitio*, incipiunt, frequenter in ſynodis publicari; & ſi contra prædicta ſtatuta vel aliqua eorumdem a quocumque præſumptum exſtiterit, nullum ordinarium.....

VI. *De officio Ordinarii.*

Ut prælatorum, judicum, inquiſitorum, & viſitatorum officium eo fructuoſius, quo liberius, valeat exerceri: præſenti ſtatuto univerſis & ſingulis, tam religioſis, quam clericis ac laïcis, duximus inhibendum, ne ipſos impedire vel turbare præſumant, quo minus in privatis locis, religioſis, vel aliis eiſdem ſubjectis, liberum officii ſui debitum exſequantur. Alioquin ſi laïci fuerint, excommunicationis; ſi religioſi & clerici, interdicti ipſo facto incurrant ſententias. Prælati vero, ſi in præmiſſis tranſgreſſores exſtiterint, per noſtros judices animadverſione debita puniantur.

VII. *Ut nuncii ab epiſcopis miſſi, a nemine prohibeantur fungi officio ſuo.*

Item, ſi quis nuncios noſtros, ſuffraganeorum noſtrorum ſeu judicum noſtrorum ſuorumque, miſſos per nos vel eos pro convocandis conciliis, ſynodis, citationibus, vel exſecutionibus faciendis per ſe, vel per alium, vel alios, clam vel palam impedierit, arreſtaverit, literas eiſdem abſtulerit, fregerit, deleverit, vel occultaverit, percuſſerit; vel in præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, dederit conſilium, auxilium, vel favorem: eo ipſo ſit excommunicationis vinculo irretitus. Et locum ubi talia perpetrata exſtiterint, uſque ad condignam ſatisfactionem ſupponimus eccleſiaſtico interdicto. Et nihilominus conſtitutionem per dominum Simonem legatum quondam ediram ſuper hoc, publicari mandamus, & eam penitus obſervari: abſolutionis beneficium ab excommunicationis ſententia, vel quamcumque revocationem ipſius, aut ſuſpenſionem etiam interdicti, per vim vel per metum extortam, præſentis conſtitutionis auctoritate omnino viribus vacuamus. Ne autem ſine vindicta, violentiæ creſcat audacia: eos qui abſolutionis [a] ſententiæ revocationis hujuſmodi vel metu extorſerint, excommunicationis ſententiæ decernimus ſubjacere.

Conc. Bituric. ann. 1276. c. id.

[a] *Corrige ex ſup.* qui abſolutionis, aut ſententiæ revocationis beneficium vi vel metu extorſerint.

VIII. *De immunitate eccleſiæ vel clericorum.*

Quicumque judices abſolutionis, vel relaxationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiarum beneficium impertiri vi vel metu compulerit: per locorum ordinarium excommunicatus publice nuncietur, & dictum abſolutionis vel relaxationis beneficium denuncietur aliquatenus non tenere: & ſic abſolutionem vel relaxationem hujuſmodi obtinentes, excommunicati vel interdicti publice, ſicut prius.

IX. *Ne domini temporales, clericos coram ſe in judicio evocent.*

Prohibemus ne domini vel judices temporales, perſonas eccleſiaſticas ſuper actionibus perſonalibus coram ſe in judicio evocent: nec vocati, ad allegandum coram eiſdem privilegium, venire teneantur. Et ſi ipſas coram ſe litigare prædictas perſonas compulerint quoquo modo, per ſe vel per alios, eo ipſo excommunicationis incurrant ſententiam: quæ nullatenus relaxetur, niſi læſis hujuſmodi de damnis & expenſis per ipſos fuerit integre ſatisfactum: eorum proceſſibus & ſententiis hujuſmodi.....

ANNO CHRISTI 1316.

X. *Ut de cauſis eccleſiaſticis ſe non intromittant.*

Item quod de excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiis, ſcilicet an juſte latæ fuerint vel injuſte, vel de aliis cauſis [a] ſpiritualibus, vel eccleſiaſticis, ſeu alias ad forum eccleſiæ de jure vel antiqua conſuetudine ſpectantibus, ſe nullatenus intromittant: nec judices eccleſiaſticos, nec ſuper ipſis recurrentes ad ipſos, in hujuſmodi quomodolibet impediant vel perturbent: nec ſuper prædictis dent conſilium, auxilium, vel favorem. Aliter prædictæ excommunicationis ſententia ſint ligati: quæ, niſi ſatisfactio facta prius fuerit, minime relaxetur.

[a] Mendoſe legebat index uſ. ſpecialibus.

XI. *De confugientibus ad eccleſiam.*

Item publicari & obſervari præcipimus ſtatutum dicti domini Simonis; quo cavetur, quod quicumque fugientes ad eccleſiarum tutelam ibidem vulneraverit, mutilaverit, interfecerit, victualia ſubtraxerit; vel ne habere aut dare eis valeant impediverit, per ſe vel alium, ſeu alios; aut cuſtodes, ne exinde exire poſſent quoquo modo poſuerit; incenderit, inde extorſerit violenter, præterquam in caſibus a canonibus permiſſis; extractos vulnerare, ſeu mutilare, aut ultimum inferre ſupplicium præſumpſerit; & quicumque prædicta aut aliqua prædictorum fieri præceperit aut procuraverit, ſeu conſilium vel opem adhibuerit hujuſmodi ſceleribus perpetrandis: taliter delinquentes excommunicationis ſententiæ ſubjaceant ipſo facto. Item quicumque talibus mutilatoribus & interfectoribus, & quicumque hujuſmodi mutilationes, & homicidia fieri præceperit, vel procuraverit; & quicumque facientibus talia conſilium vel opem impertiverit: beneficia & feuda, ſi qua ab eccleſiis taliter violatis obtinent, ipſo facto amittant; & ad eccleſiam, a qua id obtinent, remittantur. Filii autem eorumdem non poterunt de prædictis aliquid obtinere; & ad beneficia eccleſiaſtica ex tunc aſſiquenda eo ipſo efficiantur inhabiles & indigni. Ut ..... quondam domini Simonis. Nos autem ad prædicti ſtatuti pleniorem obſervationem quoad quædam adjicimus: quod quicumque de cetero culpabiles quoquo modo inventi fuerint in præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, quouſque plene ſatisfecerint eccleſiis violatis, & illis quorum intereſt, Chriſtiana careant ſepultura: etiamſi in articulo mortis ab excommunicationis ſententia ſuper prædictis a quoquam forſan fuerint abſoluti.

Concil. Bitur. ann. 1276. c. 4. Concil. Tolet. an. 396. c. 10.

XII. *Qualiter obſervatio juramenti pertinet ad judicem eccleſiaſticum.*

Si qui laïci principaliter, vel fidejuſſorio nomine, ſuper contractibus, vel alias juramento præſtito, vel fidei interpoſitione, ſe obligaverint; poterunt ſuper hujuſmodi ſub eccleſiaſtico judice conveniri: ad cujus forum ratione juramenti vel interpoſitionis fidei, cauſæ hujuſmodi cognitio noſcitur pertinere. Provida deliberatione adjicimus ſtatuendo, quod ſi aliqui perſonas ad immunitatem eccleſiaſticam [b] de eadem immunitate violenter abſtraxerint, ſi ſic extrahentes contingat ad dictam immunitatem confugere, ſive recurſum habere, non gaudeant immunitate prædicta, nec etiam defendat eoſdem: quia manifeſti juris eſt, quod non detur eis ab eccleſia ſubveniri, per quos conſtat in eccleſia ſcandalum generari. Ut eccleſiæ noſtræ provinciæ perſonæque eccleſiaſticæ in plenitudine [c] ſtatuendo præ-

Conc. Pan. an. 1011. c. 6. 44.

[b] Deeſt ſent. penitentiæ.

[c] Forſ. ſtatuendo quod.

ANNO CHRISTI 1326.

cipimus observari statutum domini,[a] in quo inter alia continetur, ut omnes qui nova pedagia constituunt, & qui antiqua ad clericos, & res ipsorum extenderint, eo ipso sint excommunicationis sententia ligati.

[a] *De pl. Guidonis. Hoc statutum est cap. 10. Conc. Bitur. ann. 1276.*

XIII. *De observatione statutorum.*

Cum contingat interdum, quod nonnulli prælati, canonici, seu clerici ..... officialis ministri, seu alii quicumque laïci, in novitate suæ creationis, vel alias, jurant se consuetudines & statuta, scripta, vel non scripta, ecclesiasticorum seu laïcorum aliquorum inviolabiliter observare: cum juramentum non sit ad iniquitatis vinculum inflictum; præcipimus publicari frequenter in synodis, hujusmodi juramenta, ad impossibilia, illicita, seu libertati ecclesiasticæ obviantia, aliquatenus non extendi; nec jurantes hujusmodi, qualitercumque, vel sub quacumque forma verborum, nisi ad licita, possibilia, & libertati ecclesiasticæ non obviantia; non autem ad alia, per præstationem hujusmodi juramenti obligari.

XIV. *De privilegio mulierum.*

Cum statutum sit, quod mulieres alienationibus dotium, & donationibus propter nuptias consentientes non contravenire, proprio juramento firmantes, teneantur juramenta hujusmodi non vi vel dolo præstita observare: si judices sæculares easdem præfatas alienationes audiverint, cum eis constiterit de hujusmodi juramento, post duos menses a publicatione hujusmodi, in excommunicationis sententias incidant ipso facto.

XV. *De perjuriis.*

Statuimus, ut quicumque in transgressione juramenti manifeste fuerint deprehensi, ad mandatum nostrum, suffraganeorum, officialium nostrorum vel eorum judicio, vel sedis Apostolicæ competenter, prout ad quemlibet talium jurisdictio noscitur pertinere, in ecclesia eorumdem publice denuncientur perjuri. Quod si admoniti, satisfacere noluerint: ex tunc excommunicentur candelis extinctis, & pulsatis campanis, singulis diebus Dominicis & festivis; & denuncientur intestabiles & infames, nec ad testimonium vel ad actus legitimos admittantur: nec in foro pœnitentiæ, præterquam in mortis articulo, absolvi valeant: nisi a nobis vel suffraganeis nostris, prout eis subsunt, vel ab illo seu ab illis, qui a nobis vel ipsis super hujusmodi mandatum [b]fuerint speciale: & nomina talium ne lateant, per rectores in ecclesiis scribantur: & hoc statutum frequenter in ecclesiis cathedralibus & parochialibus præcipimus publicari. Officiales autem, qui in observatione prædicti statuti negligentes fuerint, ipso facto ingressu ecclesiæ usque ad mensem se noverint interdictos.

[b] *Forte, habuerint.*

XVI. *De exceptionibus.*

Si sæculares judices exceptionem de re per ecclesiam judicata, nisi ad eos pertineat cognitio de consuetudine vel de jure, coram ipsis propositam recusent admittere: eo ipso eosdem tamdiu interdicto ecclesiastico volumus subjacere, quousque dictas exceptiones duxerint admittendas.

XVII. *De appellationibus.*

Cum honor superioribus, obedientia & reverentia debeantur; & ordo confundatur ecclesiasticus si sua unicuique jurisdictio non servetur: statuimus ut A suffraganei ecclesiæ Auscitanæ, eorumdem officiales, & vicarii ipsis suffraganeis agentibus in remotis, appellantes, vel alias recurrentes ad nos, vel nostram curiam, si ad nos jurisdictio pertinet de consuetudine vel de jure, non impediant quomodolibet, vel perturbent, nec judicent, statuant, præcipiant aliquid, nec fatigent eorum subditos aliquatenus per se, alium, vel alios, quo minus nostra, vel nostræ curiæ, seu commissariorum nostrorum mandata, in præmissis libere exsequantur. Item quod causas, quarum examinatio vel decisio ad eosdem de jure vel de consuetudine pertinet, cognoscendas vel definiendas alicui non committant in fraudem: & ad eosdem suffraganeos vicarios prior appellatio deferatur: nec super præmissis vel præmissorum aliquo dent auxilium, consilium, vel favorem. Suffraganei in prædictorum aliquo delinquentes, ingressu ecclesiæ per mensem; ceteri vero, ecclesiastico interdicto eo ipso usque ad condignam satisfactionem se noverint subjacere.

XVIII. *De vita & honestate clericorum, &c.*

Circa vitam & honestatem sacerdotum, religiosorum, clericorum, & laïcorum, statuta per nos seu prædecessores nostros, aliis conciliis provincialibus edita, præcipimus firmiter observari: & quod suffraganei in suis diœcesibus statuant, informent, corrigant, & emendent, prout saluti prædictorum viderint expedire. Præcipimus statuendo, quod rectores ecclesiarum, Missas in suis ecclesiis celebrantes, saltem unum clericum superpelliceo indutum, qui sibi ministret in obsequio divinorum, necessario habere teneantur.

XIX. *De horis dicendis.*

Statuimus, quod omnes clerici in sacris ordinibus constituti, & beneficium ecclesiasticum, maxime cum cura, obtinentes; & omnes religiosi clerici, ad omnes septem horas canonicas omni die dicendas vigilent diligenter: nam ad eas dicendas sunt ex debito obligati, nisi eos infirmitatis gravitas excusaret: & quam frequentius ad eas dicendas ad ecclesias conveniant horis & temporibus consuetis. Tempore vero interdicti Missæ celebrentur, & alia dicantur divina singulis diebus in ecclesiis & monasteriis, sicut prius, nisi pollutæ fuerint seminis vel sanguinis effusione: submissa tamen voce, januis clausis, excommunicatis & interdictis exclusis, campanis etiam non pulsatis. In festivitatibus vero Natalis Domini, Paschæ, Pentecostes, & Assumptionis Virginis gloriosæ, campanæ pulsentur, & januis apertis alta voce divina officia solemniter celebrentur, interdictis admissis, & excommunicatis exclusis.

Præcipientes nihilominus firmiter observari, quod canonici, religiosi, clerici cathedralium ecclesiarum & collegiatarum, qui in ecclesiis prædictis ad divina dicenda officia non conveniunt, etiam interdicti tempore, distributiones quotidianas, in quibuscumque rebus consistant, præterquam illud quod datur loco præbendæ ordinariæ in anniversaria defunctorum, non recipiant, consuetudine contraria non obstante: sed inter illos qui ipsis divinis officiis interfuerint communiter, dumtaxat dividantur. Et si absentes, qui in ipsis divinis officiis non interfuerint, aliquid de præmissis per se vel per alium perceperint: perceptores dominium non acquirunt, & ad restitutionem eorumdem sunt adstricti: & nihilominus ad eam faciendam per censuram

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1326.

ecclesiasticam compellantur, nisi eos causa legitima excusaret.

XX. *De nocte non ire.*

Ut laïcorum scandalum evitetur, & clerici ab illicitis arceantur: statuimus, ut in locis, in quibus post sonitum campanæ seu buccinæ, de nocte laïci ire sine lumine prohibentur, clerici sine lumine non incedant. Si contra fecerint: pœnæ, quæ propter hoc in locis quibuslibet imponitur, eos præcipimus auctoritate statuti hujus subjacere, vel plus, vel minus, prout ordinariis eorum videbitur faciendum, per capellanos vel officiales ordinariorum locorum, eorumdem ordinariorum nomine, ab ipsis clericis exigendæ. Quod si requisiti solvere noluerint, duplicatum solvere compellantur: & idem de ..... fructum præcipimus observari.

XXI. *De sepulturis.*

Observari præcipimus, ne religiosi vel sæculares clerici, cujuscumque status aut conditionis existant, inducant aliquos ad vovendum, jurandum fide interposita, seu alias promittendum, ut apud eorum ecclesias exigant sepulturas, vel jam electas ulterius non immutent. Si secus egerint, electio nulla sit: & apud illas ecclesias sepeliri debebunt, apud quas de jure sepeliendi fuissent, si alia sepultura non electa forsitan decessissent: & ipsi, si contra fecerint, & eorum ecclesiæ & cœmeteria pœnis super hoc edictis subjacebunt. Si vero super sepultura alicujus defuncti in dubium revocetur: ad ordinarium vel officialem illius, sub cujus jurisdictione degebat tempore mortis ejus, proximus recurratur: qui summarie, & absque figura & strepitu judicii, de dubio cognoscens hujusmodi, antequam corpus defuncti tradatur ecclesiasticæ sepulturæ, si possit absque dedecore & scandalo reservari, breviter prædictam definiat quæstionem; & quod inde definierit, appellatione cessante exsecutioni debitæ demandetur. Si vero casu cognitionis, vel propter officialis absentiam, dicti dubii decisionem differri contingat, & cadaver hujusmodi absque scandalo inhumatum nequeat reservari: si in parochia sua hujusmodi objerit, in eadem; si vero in alia, in ipsa absque ipsarum partium præjudicio tumuletur, quousque dictum dubium fuerit terminatum. Si qui autem præmissis contradictores extiterint aut rebelles, recipiendo ipsum corpus, alibi deportando, sepeliendo, dando consilium, auxilium, vel favorem; [a] eo ipso ecclesiastico subjaceant interdicto: a qua nullatenus liberentur, quousque ad cognitionem Ordinarii satisfactionem fecerint competenter.

Concil. Vasion. can. 16. vel 17.

[a] Addit loca ex Conc. Vasionsi.

XXII. *De non sepeliendis in ecclesia.*

Item, ne corpora laïcorum sepeliantur infra ecclesias, sine licentia prælati & rectoris, quamvis ab antiquo haberent sepulturas, vel aliquod de prædictis; eosdem excommunicationis sententiæ ipso facto volumus subjacere.

XXIII. *De modestia in exsequiis exhibenda.*

Mendis impurissimus est hoc capitulum.

Firmiter duximus statuendum, propter multos clamores, qui ad nos sæpe & sæpius proveniunt, quod in exsequiis in ecclesia mortuis impendendis, impedimenta complura proveniunt per amicos, cognatos, alioſve domesticos; in ecclesia funere exsistentes, cantilenas, lamentationes, ululatus, & altos clamores, vociferando, emittendo, & faciendo sonitus cum ....., & aliis instrumentis, vel quidquid divinum officium alias impediendo: idcirco ut non sint in ecclesia lamentatrices, lugentes magnis & altis clamoribus, vel quidquid aliud non faciendo, propter hoc quod divinum officium perturbetur: & si contrarium acceptetur, cessetur a divinis in dictis obsequiis, quamdiu duraverit impedimentum prædictum: & nihilominus prædicta impedientes per Ordinarios alias legitime puniantur.

ANNO CHRISTI 1326.

XXIV. *Ut jus ecclesia parochialis servetur.*

Conc. Vasionsi. can. 16.

Ut honor debitus ecclesiæ matri per ejusdem parochianos subditos observetur, in qua consueverunt cœlesti pabulo refici, dum vivebant; & juxta Apostolum, sint consolationum socii, qui fuere passionum: statuimus, ut quicumque extra suam parochialem ecclesiam elegerit sepulturam, ejus corpus ante ipsius sepulturam, si in sua parochia excesserit, vel ad ipsam deportari contigerit, matri ecclesiæ solemniter præsentetur; & eidem reddatur de funeralibus debitum, prout de jure, ut in parochia decenter est fieri consuetum. Contrarium facientes ipso facto subjaceant interdicto, & transgressorum [a] nomine, per rectores locorum Ordinariis intimentur; vel interdicti sententiam a subditis observari faciant, & prout justum fuerit aggravent.

[a] Leg. nomina.

XXV. *Ne corpus membratim in diversis locis sepeliatur.*

Firmiter præcipimus observari, ut nullus fidelis, cujuscumque status, conditionis, nobilitatis, & dignitatis, ubicumque debitum naturæ persolvens, ejus corpus membratim in dictis locis eligat sepeliri: ne aliquod corpus defuncti, impio pietatis affectu ..... exenteretur, aut aliud membratim, vel frustatim, alias in frusta inhumaniter concidatur, ipsum subsequenter aliquibus [b] in mensura exponant ignibus decoquendo, ut randem excussis a carne ossibus, ea sejuncta a carne alibi tumulentur; immo, si commode fieri poterit, corpus defuncti absque divisione deferatur ad locum, in quo vivens elegerit sepeliri; aut in civitate, castro, ubi decesserit, tradatur ad templum ecclesiasticæ sepulturæ: ita quod demum, & toto tempore ossa ibidem remaneant: aut ad locum ubi vivens sepulturam elegit, deportetur, & tumuletur ibidem. Contrarium facientes ipso facto se noverint excommunicationis vinculo innodatos: a qua non poterunt, præterquam in mortis articulo, nisi per sedem Apostolicam liberari: & nihilominus corpus, quod sic fuerit inhumaniter pertractatum, ecclesiastica careat sepultura.

[b] Leg. membratim dissecta.

XXVI. *Ut jus ecclesia parochialis servetur.*

Ut honor debitus [c] parochialibus observetur, & animarum periculis obvietur: salubriter duximus statuendum, quod parochiani diebus Dominicis & festivis ad parochiales ecclesias veniant, Missas integras audituri. Et si per duos Dominicos integros continuos, Missas in dictis ecclesiis non audiverint; ex tunc habeant parochiales presbyteri comminari .....in ecclesiis nominatim postea excommunicatos.

[c] Addit. ecclesiis.

XXVII. *Ut pax inter prælatos & curatos servetur.*

Volentes inter prælatos & rectores ecclesiarum, quæstionis & scandali materiam amputare: ut inter eosdem pacis tranquillitas vigeat, & fervor exæstuet caritatis; præcipimus firmiter observari constitutionem editam per dominum Bonifacium Papam VIII. quæ incipit, *Super custodiam prædecessoralis.*

Anno Christi 1526.

XXVIII. *De decimis.*

Porro cum nonnulli decimas detineant in plerisque locis provinciæ Auſcitanenſis, non abſque.... provinciæ, gravique ſuarum periculo animarum: ſtatuendo præcipimus, ut per locorum epiſcopos ipſas decimas abjurare, reſignare, dimittere, & eccleſiis reſtituere, juris remediis quibuſcumque poterunt, abſque diffugio compellantur: ſuper quibus ipſorum ordinariorum conſcientias intendimus onerare. Mandantes nihilominus, quod tam detentores ipſarum decimarum, ante ipſarum reſtitutionem plenariam, ſi deceſſerint (cum eoſdem detentores in mortali non ſit dubium deceſſiſſe) quam eorum filii, uxores, & familiæ, ſepultura careant Chriſtiana: nec ipſi, nec eorum filii uſque ad quartam generationem inclusive, ad tonſuram clericorum, ſacros ordines, vel eccleſiaſtica beneficia aliquando admittantur. Si qua aliter eis collata exſtiterint beneficia: eorum collatio nullam habeat roboris firmitatem, & eorum beneficia aliis libere conferantur. Si vero ordinarii prædictis tonſuram, ſacrum ordinem, beneficium eccleſiaſticum quodcumque, aliter contulerint: ab aliorum eo ipſo per annum noverint ſe collatione ſuſpendi: & loca ubi ſepulti fuerint, per annum eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Quam conſtitutionem in ſynodis frequenter præcipimus publicari, ut nemo ſuper iſtis ſe valeat per ignorantiam excuſare. Item omnes laïci indiſtincte ad præſtationem decimarum de novalibus.. ..... & poſſeſſionibus ſuis, per excommunicationis in perſonas, & interdicti in terram ſententias, per ordinarios compellantur: & ſi requiſiti, ſine ſolutione vel ſatisfactione prædictarum decimarum deceſſerint, Chriſtiana careant ſepultura.

XXIX. *Quod decima præferatur angariis.*

Cum decimæ & primitiæ ordinatione divina eccleſiis debeantur: ſtatuendo præcipimus, ut poſſeſſiones, in garba, vinearum, in vindemia, virgultorum, pratorum, & aliarum poſſeſſionum cultores, ſtatim ex eis collectis fructibus, & [a] fructuum animalium quorumcumque, ex quo maturo non indiguerint nutrimento, novem partibus ſibi retentis, decimam partem immediate ſubſequentem integre, do prædictis nullis inde primitus deductis [b] tribus, ſenſibus ex primis agreſtiis, ſeu ſervitiis aliis, necnon de aliis omnibus bonis licite acquiſitis, [c] eccleſiis, quibus debentur, cenſura eccleſiaſtica per locorum ordinarios compellantur: contraria conſuetudine qualibet non obſtante, quam tollimus. Idem de primitiis prædictorum, in quantum eſt de jure vel conſuetudine debitum, præcipimus obſervari. Si vero aliquod prædictorum fructuum vel feruum ad dominos, emptores, ſervitores, mercenarios, vel quoſcumque alios, non decimatum ſeu non primitiatum tranſiverit: eccleſia, ſeu rector, ſolutionem decimarum & primitiarum, a quocumque maluerit, eandem poterit vindicare. Uno tamen ſolvente, alter remaneat liberatus.

[a] *Forte, fœtuum.*

[b] *Forte, tributis, cenſibus, expenſis, agreſtiis*

[c] *Deeſt, ſalvum.*

XXX. *Ne impediantur decimæ.*

Præcipimus publicari, quod nulli religioſi vel alii, in ſermonibus ſuis, confeſſionibus, vel alibi, de cetero talia præſumant proponere, quæ audientium animos a decimarum vel aliarum rerum, eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, ſeu aliis piis locis debitarum ſolutione [c] trahant, vel corrumpant: immo verbo & opere informent eoſdem, ut ad ſolutionem

[c] *Lege, retrahant.*

A prædictorum prompte voluntatis animo ſint attenti.

Anno Christi 1526.

XXXI. *Item de decimis.*

Cum decimæ, quæ jure divino & canonico eccleſiis parochialibus & eccleſiaſticis perſonis debentur, a quibuſdam laïcis detineantur & percipiantur, in dictarum eccleſiarum, & eccleſiaſticarum perſonarum, maximum præjudicium; ex prava conſuetudine, quæ dicenda eſt potius corruptella: ſtatuimus quod detentores prædicti, & eorum uxores, & filiifamilias, in morte careant eccleſiaſtica ſepultura: & quod eorum filiisfamilias, vel filiis filiorumfamilias, beneficia eccleſiaſtica, tonſuræ, vel alii ordines minime conferantur: ut prædictis pœnis adſtricti, decimas dimittant facilius perſonis & eccleſiis, ad quas ſpectant.

XXXII. *De detentoribus decimarum.*

Cum alias ſtatutum per nos fuerit, & per prædeceſſores noſtros, in provincialibus conciliis hactenus celebratis, quod detentores decimarum eccleſiaſticarum, ante ipſarum reſtitutionem plenariam, ſi deceſſerint, cum eoſdem in mortali non ſit dubium deceſſiſſe, tam ipſi detentores, quam eorum filii & [a] familiæ, careant eccleſiaſtica ſepultura: ſtatuendo adjicimus, ut uxores & familiæ pœna conſimili arceantur.

[a] *Forte, filiæ.*

XXXIII. *Item de decimis.*

Statuendo decernimus & denunciamus, omnes laïcos utriuſque ſexus cujuſcumque dignitatis, ſtatus, ſeu conditionis exiſtant, qui vel quæ decimas eccleſiarum detinent occupatas in noſtra provincia Auſcitana, excommunicentur, & eorum ſententias aggravando, uxores eorum, filios, filias, familias [b] interdictas. Item laïci non ſolvant decimas laïcis.

[b] *Locus mendoſus.*

XXXIV. *De pauperibus rectoribus.*

Provideri præcipimus per locorum Ordinarios, quod ſi rectores eccleſiarum ſibi ſubjectarum, de redditibus ſuarum eccleſiarum nequeunt commode ſuſtentari, nec alia incumbentia onera ſupportare; tantum de decimis ſuarum parochiarum eiſdem rectoribus, per quoſcumque percipientes eaſdem, tam exemptis, quam non exemptis, faciant aſſignari, quod exinde poſſint commode ſuſtentari, & epiſcopalia jura ſolvere, & alia incumbentia onera ſupportare. Item, quod religioſi exempti, de terris & poſſeſſionibus acquiſitis hactenus, & amodo acquirendis, decimas integre ſolvant illis eccleſiis, quibus poſſeſſiones eædem & terræ fuerant primitus decimales. Super his enim eſt ipſis Ordinariis, niſi de rebus exemptis agatur, juriſdictio attributa.

Conc. Wan. an. 1404 c. 15.

XXXV. *Ut pauperes eccleſiæ jus ſuum proſequantur communibus expenſis.*

Quoniam frequenter, propter paupertatem eccleſiarum & perſonarum eccleſiaſticarum, multa inſurgunt incommoda eccleſiis, & perſonis eccleſiaſticis, ſive in agendo, ſive in defendendo non valentibus proſequi jura ſua; ſacro approbante concilio ſtatuimus, quod ad arbitrium diœceſani, vel officialis ſui, de communi contributione expenſarum & ſumptuum totius diœceſis, in qua caſus ſeu neceſſitas hujuſmodi evenerit, in proſecutione juris ſui eccleſiaſtici provideant eiſdem, & officiales ſint favorabiles in juſtitia exhibenda.

Ibid. c. 10.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1526.

XXXVI. *Ut præsentati a religiosis ad ecclesias, & ab episcopis instituti, postea amoveri non possint.*

Universis episcopis observari præcipimus, quod presbyteri seu rectores, per religiosos in eorum ecclesiis, in quibus jus obtinent patronatus, præsentati, & per episcopos instituti; ab eis, nisi per episcopos, & ex causa rationabili, non valeant amoveri: quia ex quo instituti in eis sunt, censentur perpetui, consuetudine vel statuto quolibet contrario non obstante. Religiosi vero & monachi, quibus, ne a quoquam interdici, suspendi, vel excommunicari valeant, a sede Apostolica est indultum; si ad aliqua loca pia, vel prioratus Ordinarius subjectos destinati fuerint per superiores, ut ibi regant ipsos, ut proprii ipsorum locorum ministri, [a] sed ipsi monachi resideant in eisdem: quamdiu morentur in illis, ratione eorumdem locorum seu prioratuum, non solum in prædictis, sed etiam in aliis possint, si deliquerint, a suis Ordinariis puniri, prout justitia suadet.

Ibid. c. 33.

a Leg. Vide Pont.

XXXVII. *Quod non fiat nova fundatio sine licentia.*

Observari præcipimus, ut Ordinarii in suis diœcesibus religiosos exemptos non permittant construere oratoria seu capellas in locis non exemptis, sine ipsorum Ordinariorum licentia speciali; nec ipsis constructis, ipsi exempti celebrent divina tempore interdicti in locis exemptis, nisi prout eis a jure vel speciali privilegio est concessum. Si contra fecerint, compescantur: & si conservatores ipsorum exemptorum propter hoc in Ordinarios aliquas sententias tulerint: tanquam a jure revocatæ nullatenus observentur.

Conc. Vienn. an. 1311. c. 31.

XXXVIII. *De censibus & procurationibus.*

Ex querelis quamplurium rectorum ecclesiarum intelleximus, quod archidiaconi in suis archidiaconatibus, prout ad eos pertinet, visitationis beneficium impendentes, ex multitudine onerosa quam secum tunc ducunt, & plusquam expediat vel decear, gravent nimium in expensis. Nos volentes super hoc utiliter providere rectoribus parochialium ecclesiarum, quæ in suis proventibus in nostra provincia ut plurimum sunt tenues, sacro approbante concilio, duximus statuendum: ut nullus archidiaconus, dum visitat archidiaconatum suum, ultra quinque equituras, (in quibus ..... intelligimus cum quinque garçonibus peditibus, non cum canibus vel avibus venatoriis,) secum ducat: & pro illis tantum procurationem in victualibus, non sumptuosam, vel in pecunia a nolente dare: quam pecuniam pro una procuratione integra triginta solidos Turonenses ..... taxamus, una die recipiat, visitata ecclesia ad hoc sufficienti: nullis per archidiaconum, si magis quam in pecunia, ut præmittitur, procurationem in victualibus recipere voluerit, ad prandium invitatis. Si autem una ecclesia ad dictam procurationem præstandam, absque gravam ne non sufficiat; aliqua vel aliquæ de aliis circumvicinis ecclesiis, visitatis tamen primitus, [b] attribuantur, prout suppetierint facultates. Si autem unus rector plures teneat ecclesias, sibi pro uno beneficio assignatas, & si omnes simul vel divisim visitaverit, nisi ad unam pro illis procurationibus, rector earum minime teneatur. Sit etiam cautus archidiaconus visitare volens, ut in principio suæ visitationis, quos secum tunc ducere voluerit, sic informet; quod nec ipse, nec quisquam suorum, aliquod munus, quodcumque sit, & quaA litercumque offeratur, recipiat; [a] nullo per eos, vel aliquos eorumdem, in prædictis acquisito, fraude, vel aliquo prædictorum. Si autem præsumptum fuerit; percipientes, usque ad restitutionem dupli illius quod receperint, ecclesiæ vel rectori a quo receperint, faciendam, excommunicationis sententiæ ipso facto se noverint subjacere. Archidiaconus autem contra præsentem constitutionem [b] tamdiu ab officio eo ipso noverit se suspensum, quousque de duplo hujusmodi, si receperit ultra præfixatum modum visitandi, aggravando ecclesias vel rectores earum, ipsis per ipsum fuerit plenarie satisfactum, nulla eis in hoc dantium remissione, libertate, seu gratia valitura. Et si a personis & locis non visitatis, B pecuniarium donum, spe futuræ visitationis vel convivationis, quocumque quæsito colore seu figmento, per se, alium vel alios receperint; eo ipso pœnis subjaceant supradictis. Si autem ultra prædictum numerum duxerint vel petierint; juste poterit denegari. Nam quod de prædicto numero diximus, debet intelligi secundum tolerantiam in iis locis, in quibus ampliores sunt redditus & ecclesiæ facultates. In pauperibus autem tantam volumus tenere mensuram, ut & accessu majoris minores non le doleant gravari: nec sub tali indulgentia, illi qui paucioribus equis hactenus uti solebant, ducendi plures credant sibi indultam de cetero potestatem.

ANNO CHRISTI 1526.

a Forte, nulla juste per eos.

b Deest, facienda.

C

XXXIX. *De visitatione archidiaconi.*

Ad excusationem vero nostram apud Deum & homines, omnibus archidiaconis nostris in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipimus: quatenus circa præmissorum observationem mandatorum, diligentiam adhibeant & operam efficacem; ne propter eorum incuriam vel negligentiam grex Dominicus exponatur ulterius luporum dæmonum faucibus laniandus. Illud autem quod de ..... & oblationibus consuetis & progressionibus, antiquitas laudabiliter statuit, [c] nobilitas autem pro majori parte neglexit: in remissionem injungimus peD catorum, ut in antiquum statum diligenter studeant reformare. Alioquin quod fraude & negligentia eorum fuerit deperditum, in districto examine ab eisdem a supremo judice requiretur. Item quod omnes rectores habentes beneficium curatum, infra annum, a tempore ipsis commissi regiminis numerando, se faciant ad presbyteratum ordinem promoveri: alioquin, justo impedimento cessante, eodem beneficio noverint esse privatos.

c Corrige vicia.

XL. *De consecratione ecclesiæ.*

Licet ecclesia nondum consecrata, ex quo est divino cultui dedicata, & ibidem sunt divina officia celebrata, cum consecrata eodem gaudeat privilegio immunitatis: libertatem statuimus, ut si ipsam pollui contigerit feminis vel sanguinis effusione hominis violenta; vel in ipsa, vel in ejus cœmeteriis, excommunicatorum, interdictorum, hæreticorum, schismaticorum, paganorum, vel Judæorum corpora sepeliri: corporibus velocius hujusmodi, si ab aliis discerni poterunt, exhumatis, & extra ecclesiam & cœmeteria procul ejectis, debent ecclesia & cœmeterium reconciliari protinus, per episcopum tantum, & non alium, aspersione aquæ solemniter benedictæ. Si vero de facto inferior episcopo ecclesiam & cœmeterium hujusmodi, vel etiam consecratam, reconciliare præsumpserit: eo ipso, ecclesiastico supponitur interdicto.

E

b Lege, attribuant. vel contribuam.

ANNO CHRISTI 1326.

XLI. *De reliquiis & veneratione Sanctorum.*

Ad divini honorem nominis & gloriam, exaltationem fidei catholicæ ..... fidelium & salutem, statuendo, sacro probante concilio, observari præcipimus: ut de cetero, annis singulis, perpetuo in ecclesiis quibuscumque provinciæ nostræ, festa beatorum Apostolorum Domini nostri Jesu Christi Salvatoris omnium, qui viventes in carne suo pretioso sanguine sanctam Dei ecclesiam plantarunt; quatuor Evangelistarum, quorum fidei studio effugatis tenebris, veritas transfuisit; & quatuor doctorum confessorum ipsius sanctæ matris ecclesiæ, Gregorii, Augustini, Ambrosii, antistitum, Hieronymi presbyteri ..... quorum doctrinis & verborum facundia, [a] tota fabrica ejusdem ecclesiæ, illud quibusdam rutilantibus, sub officio duplici solemniter celebrentur.

[a] *Forte hic integer mendose.*

Conc. Wint. an. 1261. c. 11.

Ut reliquiæ Sanctorum majori reverentia in posterum habeantur, & ne simplicitas Christiana variis figmentis ac falsis documentis decipiatur, sicut occasione quæstus in plerisque locis fieri consuevit: observari præcipimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capsas vel vasa nullatenus ostendantur, nec exponantur venales: inventas autem de novo nemo venerari præsumat, nisi a Romana ecclesia fuerint approbatæ: nec quæstor aliquis permittatur portare reliquias, crucem, vel catenas, nec publice in ecclesiis prædicare, ultra suarum continentiam litterarum, propter falsa quæ quandoque interserunt: nisi de eorum ordinariorum licentia speciali. Et si contra præsumptum exstiterit ab ipsis, debite puniantur.

XLII. *De festo Marthæ.*

Cum Dominus noster Jesus Christus, æternus Dei Filius, speciali prærogativa amoris beatam Martham sororem beatæ Magdalenæ honorandam decreverit, ad ejus hospitium declinando, quæ circa ejusdem Domini redemptoris nostri ministerium solicitam curam gessit; per quam & vita designatur activa, quæ [b] contemplatione sua & tamquam fructuosior & utilior antefertur: dignum est, ut eamdem ejusdem Domini nostri Jesu Christi hospitem in Dei ecclesia dignis laudimus attollamus. Ideoque de consensu concilii præcipiendo statuimus, ut quarto Kalendas Augusti, sub officio novem lectionum festum ejus celebretur, quolibet anno, in omnibus & singulis ecclesiis provinciæ Auscitanæ: mandantes, ut omnes episcopi, in omnibus ecclesiis, prout eis subsunt, festum hujusmodi in Kalendariis earumdem, ut prædicitur, more aliorum Sanctorum, dicta die faciant annotari.

[b] *Forte, quæ contemplationi sororis suæ.*

XLIII. *De ecclesiis ædificandis.*

Conc. Wint. an. 1261. c. 9.

Cum præsens & visibilis ecclesia militans, triumphanti cælesti civitati Jerusalem non immerito comparetur, & locum ubi sanctissimum Corpus Domini Jesu Christi conficitur & conservatur; & nostræ reconciliationis ad Dominum instrumenta, videlicet sacramenta ecclesiastica, ministrantur, pro offensis & culpis populi revertentis ad supplicandum divinæ majestati specialiter deputatum; in quo etiam delictorum venia confidentius impetratur; inter cetera firmo fundamento ac humanis expolitis ædificiis communiri deceat; ut Deo gratus exsistat, inspicientibus & ingredientibus sit devotus & placidus, & considerantes illiciat, & reficiat, & formet: sacro approbante concilio statuimus, ut episcopi, abbates, & prælati, rectores ecclesiarum, & A religiosi quicumque, in suis admonitionibus, prædicationibus, confessionibus, & ubicumque, quantum commode potuerint, clericos, plebes, & populos, inducant attentius & informent; quod cum ecclesiæ ordinariis subjectæ, constructione, reparatione, emendatione & ornamentis ecclesiasticis indiguerint; ad prædicta facienda & habenda, de bonis sibi a Deo collatis contribuant, & eleemosynas conferant competentes. Ordinarii autem locorum provideant, quod ecclesiæ rurales quæ eis subsunt, taliter reparentur, quod in eisdem, saltem semel in anno, scilicet in die invocationis ipsarum, decenter Missæ valeant celebrari: rectores parochianos & subditos ecclesiarum earumdem, ad præmissa omnia, si necesse fuerit, compellendo: constituendo nihilominus rectores, & aliquos illarum ecclesiarum parochialium collectores, operarios, executores, qui ad præmissa complenda sint fideles, soliciti, & attenti. Ut autem devotius & facilius omnes & singuli ad præmissa inclinentur: omnibus vere pœnitentibus & confessis, tam qui prædictas pias eleemosynas & caritativa subsidia erogaverint, quam religiosis & aliis qui ad hæc facienda induxerint, quadraginta dies de injunctis eisdem pœnitentiis, de omnipotentis Dei confisi clementia, misericorditer relaxamus. Suffraganei vero in suis diœcesibus concedant indulgentias in prædictis, ut Deus ministraverit, & fructum exinde noverint provenire.

ANNO CHRISTI 1326.

XLIV. *Qualiter chrisma & oleum debeant custodiri.*

Omnes ministros ecclesiarumque rectores provinciæ Auscitanæ exhortamur in Domino, eis nihilominus in virtute sanctæ obedientiæ injungendo, ut in cunctis ecclesiis sibi commissis, chrisma & eucharistiam sub clavibus fideliter conservent: ne inde possint [a] horribilia exerceri. Ne ipsas ponant super fictilibus vasis, arcis propriis, aut etiam alienis: ad habendum calices argenteos studeant: & vasa, & ministerii vestimenta, pallas altaris, necnon & ipsa corporalia tam nitida & munda teneant, ne alicui sint horrori: ut potius Dei basilicæ, quam domus laïcæ videantur. Nimis enim videtur absurdum, in sacris sordes negligere, quæ dedecent in profanis. Si autem propter ingruentem necessitatem, aliqua vasa vel supellectilia in ecclesiis conservanda poni contigerit: necessitate cessante ab ecclesiis expellantur. Transgressores prædictorum, ordinariorum arbitrio puniantur.

[a] *sortilegia. Wint.*

Conc. Wint. an. 1261. c. 13.

XLV. *Indulgentia visitantibus ecclesias.*

Ad divini cultus augmentum, ad devotionem populi excitandam, ad temporalis pœnæ pro delictis debitæ remissionem facilius consequendam, de Dei omnipotentis confisi clementia, sacro approbante concilio, omnibus visitantibus ecclesias cathedrales nostræ provinciæ, singulis annis, in vigiliis, & in die solemnitatis invocationis cujuslibet earumdem, vere pœnitentibus & contritis, quadraginta dies, & in singulis diebus octavarum solemnitatum ipsarum, viginti de injunctis eis pœnitentiis misericorditer indulgemus. Et statuendo præcipimus, quod quilibet suffraganeorum nostrorum, de voluntate nostra & coëpiscoporum suorum, prædictis indulgeant illud idem. Item præcipimus, quod in singulis ecclesiis cathedralibus, regularibus, collegiatis, & parochialibus nostræ provinciæ, dum Missarum solemnia celebrabuntur, ibidem, immediate prius [b] orationem Dominicam pro pace

[b] *Lege, per orationem.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1314.

&bono ſtatu eccleſiæ, regum, principum & comitum, populi & terræ, juxta varietatem temporum, ad Dominum fiat oratio ſpecialis. A

XLVI. *Quod in eccleſiis non tenantur parlamenta.*

Cum eccleſia Domini, domus orationis eſſe debeat, non alterius negotiationis; ut cum pace & quiete intentis præcordiis devotæ orationes & ſacra ſolemnia in ea valeant celebrari; & nimis abſurdum ſit & crudele, quod ibi exerceatur judicium ſanguinis, ubi eſt tutela refugii conſtituta: præſenti prohibemus edicto, ne de cetero judices ſæculares, cujuſcumque conditionis ſint aut ſtatus, cauſas ſuas, maxime ubi de ſanguinis effuſione & corporali pœna agitur, in eccleſiis vel cœmeteriis audeant B agitare, ſtatuta, parlamenta facere, niſi pietate ſuadeantur: conſuetudine contraria non obſtante. Contrarium facientes, poſt publicationem præſentis edicti, quam eis in ſynodis per ordinarium, prout ei ſubſunt, [a] fieri, excommunicationis ſententiæ ipſo facto volumus [b] exercere. Proceſſus eorum nihilominus, & prolatæ ſententiæ, in dictis locis omni careant roboris firmitate.

[a] *Deſſ. volumus.*

[b] *Corrige, ſubjacere.*

XLVII. *De excommunicatis.*

Concil. Pisan. an. 1268. c. 23.

Quicumque dominium temporale obtinentes, interdixerint ſubditis ſuis, ne prælatis, aut clericis, ſeu perſonis eccleſiaſticis, quodcumque vendant, aut emant aliquid ab eiſdem, neque ipſis bladum C molant, coquant eis panem, aut alia obſequia exhibeant: cum talia præſumantur in derogationem eccleſiaſticæ libertatis, denuncientur & publicentur ipſo facto excommunicationis vinculo innodati. Si autem communitas, ſeu univerſitas quorumcumque locorum, contra prædictas perſonas quoquo modo in prædictis deliquerint: tamdiu eo ipſo ſubjaceant interdicto, quouſque eis per eos fuerit plenarie ſatisfactum. Item conſtitutionem dominorum Alexandri IV. *Quia nonnulli*, & Bonifacio VIII. *Clerici laicos fere*, Romanorum pontificum, præcipimus obſervari.

XLVIII. *De ſententia excommunicationis.*

Excommunicamus, & mandamus denunciari excommunicatos publice, omnes concubinarios, uſurarios, adulteros manifeſtos. Item nullus profeſſus religioſus, tacite vel expreſſe habitum ſuæ religionis dimittat temere ubilibet: nec accedat ad quævis litterarum ſtudia, niſi de ſui ſuperioris perita canonice licentia & obtenta. Contrarium facientes, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto. D

XLIX. *De ſtatutis contra eccleſiæ libertatem.*

[c] *Addc. ſervati ſecerint, ex concilio Bituric. anno 1276, c. 11.*

Quicumque ſtatuta edita, & conſuetudines introductas contra eccleſiaſticam [c] libertatem, ſtatutarii & ſcriptores ſtatutorum ipſorum; necnon domini temporales, conſules, rectores, & conſiliarii locorum, ubi hujuſmodi ſtatuta de cetero edita fuerint vel ſervata; & illi qui ſecundum ea facere præſumpſerint vel judicare, vel in formam pubblicam ſcribere judicata vel facta, vel contra dictam eccleſiæ libertatem, fraudem directe vel interdicte, conſilium vel opem duxerint adhibendum: niſi infra menſem, a tempore publicationis hujuſmodi numerando, prædicta cum ſatisfactione debita duxerint revocanda, in excommunicationis ſententiam ſe noverint incidiſſe ipſo facto.

L. *Ut publicetur conſtitutio Gregorii X.*

ANNO CHRISTI 1314.

Conſtitutionem domini Gregorii decimi, quæ incipit, *Pro eo*, in ſynodis ſuffraganeorum publicari præcipimus, & ab ipſis ſubditis inviolabiliter obſervari.

LI. *De iis qui retinent inſtrumentum ſoluti debiti.*

Excommunicamus, & excommunicatos publice denunciari præcipimus creditores, qui inſtrumentum ſoluti debiti detinent: niſi infra quindecim dies, ſi commode fieri poterit, reſtituerint requiſiti ipſum inſtrumentum debitori, vel alii legitimo pro eodem; vel ſaltem ipſum cancellaverint, vel fregerint, [a] inſtrumentum fecerint de ſolutio, infra terminum antedictum. Et hanc conſtitutionem frequenter in parochialibus eccleſiis provinciæ Auſcitanæ præcipimus publicari.

[a] *Deſſ. nil.*

LII. *De interdictis.*

Supponimus eccleſiaſtico interdicto omnem locum provinciæ Auſcitanæ, ubi manifeſta rapina eccleſiarum, religioſorum, clericorum, vel perſonarum eccleſiaſticarum reponitur, quamdiu dicta rapina ibi fuerit; vel clericus, aut perſona eccleſiaſtica, contra voluntatem ſui prælati, inibi capta a quocumque detinetur. Et ſi de loco in locum mutata fuerit: primus locus, & alia unde & ubi mutatur, uſque ad dignam ſatisfactionem, eo ipſo, eccleſiaſtico remaneant interdicto. Et ſi in prædictis quiſpiam [b] conceſſerit ſcienter, ipſo facto pœna conſimili ſit ligatus.

[b] *Forte confenſerit.*

LIII. *De iis qui talliant clericos, religioſos, recluſos leproſos.*

Excommunicamus, & excommunicatos denunciari publice præcipimus comites, barones, conſules, bajulos, & alios quoſcumque, qui clericos, religioſos, recluſos leproſos, ratione perſonarum, vel patrimonii ipſorum, auſi fuerint talliare, vel aliquid pro tallia exigere ab eiſdem: niſi ſic exacta, infra quindecim dies plene reſtituerint, requiſiti.

LIV. *Quod non pignorentur bona eccleſiæ.*

Perſonæ eccleſiaſticæ vel earum bona pro aliis non marchientur, vel pignorentur. Contrarium facientes, niſi de præmiſſis ſatisfecerint infra menſem, ipſo facto ſint excommunicationis vinculo innodati. Univerſitates locorum ſubjaceant eccleſiaſtico interdicto, conſuetudine contraria non obſtante.

LV. *Ut locus non interdicatur pro pecuniario debito.*

Præcipimus, quod nullus locus pro pecuniario debito ſupponatur eccleſiaſtico interdicto, ſine ſedis Apoſtolicæ ſpeciali licentia: ſecus præſumptum, ipſo jure eſt irritum & inane. Denunciari præcipimus publice excommunicatos univerſos & ſingulos, qui apud ædes ſacras depoſita eccleſiarum vel eccleſiaſticarum perſonarum arreſtaverint, ſaiſinaverint, vel occupaverint; & qui arreſtari, ſaiſiri, vel occupari mandaverint; & qui talia occupata, ſaiſita, ſeu arreſtata, receperint; & qui in prædictis ſcienter dederint, publice vel occulte, conſilium, auxilium, vel favorem. E

LVI. *Ut prædicta ſtatuta publicentur.*

Præcipimus autem omnibus ſuffraganeis noſtris, ut prædicta ſtatuta habeant, & ea in ſynodis ſuis, ſingulis

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1326. *Adnotatio P. Galvitis Coſſorii, Societatis* JESU.

ſingulis annis publicent, & faciant a ſubditis inviolabiliter obſervari.

Anni MCCCXXVI. qui huic adſcribitur concilio, certiſſimus eſt character conſtitutus in die ipſo, quo habitum notatur, nempe VIII. Decembris, incidente in feriam ſecundam. Quare aliunde intruſum oportet eſſe capitulum in Mſ. noſtro ad omnium calcem ſubjectum, quo promulgatæ dicuntur hæ conſtitutiones apud Nugarolium anno MCCCIII. Itaque hic a nobis omiſſum eſt, eoque libentius, quod ſupertius editum eſt ad calcem Nugarolenſis illius concilii. Quod quidem concilium, quin eo loci ac temporis agitatum ſit, dubitare monumentum iſtud non ſinit. Sed illius ſtatutorum, quæ deſcripſimus ex Severtii Summa, cur ſuſpecta ſit fides, ſuo A loco diximus. Hæc certe ſtatuta non eſſe unius omnia concilii, argumentum habemus maximum in 27. & 32. quæ idem iiſdemque verbis edicunt. Quid vero ſi priora capitula pertineant ad annum MCCCXXVI. qui in titulo diſerte exprimitur; poſteriora, ad MCCCIII. qui ad calcem notatur? Nam in eo quo uſi ſumus codice, præpoſtere collocantur Auſcitana illa concilia, & poſteriora prioribus anteponuntur. Immo perturbata eſſe ibidem multa, ſatis intelligimus ex concilio Nugarolenſi anni MCCXC. cujus capitulum 21. continet interpretationem ſtatuti olim in Nugarolenſi concilio editi, quod tamen eſt ſextum ejuſdem concilii capitulum. Hoc ad illud concilium admoneramus, ſed obſervatio noſtra prætermiſſa eſt operarum negligencia, vel potius noſtra, qui minus iis credere debuimus.

ANNO CHRISTI 1326.

CONCILIUM SILVANECTENSE,

a Guillermo de Tria archiepiſcopo Remenſi, & ejuſdem provinciæ coëpiſcopis, anno Domini MCCCXXVI. celebratum.

1326.

Ex ſynodalibus Remenſis eccleſiæ Mſſ. quæ ſunt in Bibliotheca Collegii Pariſienſis Societatis JESU.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Ordo celebrandi concilii.*
II. *Ne beneficiati alienas in ſe ſuſcipiant obligationes.*
III. *De perſolvendis.*
IV. *Ut excommunicati ab agendo & teſtificando in utroque foro repellantur.*
V. *Ut immunitas eccleſiaſtica ſervetur.*
VI. *Ne clandeſtina matrimonia contrahantur.*
VII. *Ut eccleſiaſticorum judiciorum exſecutio non impediatur.*

PRÆFATIO.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis, Guillermus miſeratione divina Remenſis archiepiſcopus, Gerardus Sueſſionenſis, Albertus Laudunenſis, Joannes Beluacenſis, Petrus Catalaunenſis, Fulcandus Novionenſis, Petrus Silvanectenſis, epiſcopi, perſonaliter, una cum aliorum ſuffraganeorum Remenſis provinciæ abſentium & cathedralium eccleſiarum procuratoribus, in concilio provinciali apud Silvanectum congregatis, aliis omnibus qui potuerunt & debuerunt concitati, ad hoc evocatis, in Domino ſalutem. C

CAPITULA.

I. *Ordo celebrandi concilii.* D

IN hoc ſacro provinciali concilio ordinem procedendi cupientes ſtatuere Deo gratum, ut ſuavis & dulcior reddatur paſtoralis ſolicitudinis labor in fructu: ordinamus pro futuris temporibus, ut ingreſſu ſacri provincialis concilii Miſſa de Spiritu ſancto per nos archiepiſcopum, & ſucceſſores noſtros archiepiſcopos Remenſes, vel quibus committemus, in pontificalibus celebrabitur ſolemniter: ſuffraganeis ſecundum ſuum ordinem in cappis & baculis paſtoralibus, una cum abbatibus præſentibus ſecundum ſui decentiam ſtatus ornatis: qua completa præponetur verbum Dei, & indulgentia concederur, & ſtatim decantabitur *Veni creator Spiritus*: ita quod totam ſpem noſtram ad ſolam referentes ſummæ providentiam Trinitatis, procedamus confidenter ad tractatum & expeditionem in concilio agendorum, horis & diebus ſequentibus opportunis. Quibus peractis fiet diffinitio per archiepiſcopum ſeu ejus commiſſarium: & ſtatuta, ſi quæ ſunt ibidem facta pronunciabuntur ſuffraganeis, cum mitris & baculis paſtoralibus, ac præſentibus aliis in concilio congregatis. Et data benedictione recedere poterunt ad hujuſmodi concilium congregati.

II. *Ne beneficiati alienas in ſe ſuſcipiant obligationes.*

Hic igitur obſervato ordine ſtatuto uſque ad tractatum agendorum, deliberatione præhabita diligenter ſuper gravibus querimoniis totius Remenſis provinciæ noſtrorum ſubditorum: inter cetera, auctoritate hujus concilii ſtatuimus, & ſub pœna privationis ſuorum beneficiorum inhibemus, ut beneficia eccleſiaſtica obtinentes, alienas in ſe ſuſcipiant obligationes: ſalvis pœnis aliis contra tales in jure conſtitutis.

III. *De decimis perſolvendis.*

Cumque in pluribus dictæ provinciæ partibus minus plene ſolvantur: auctoritate dicti concilii moneantur debitores decimarum; ſub pœna excommunicationis, ut de ſuis debite ſatisfaciant decimis: ac nomina non ſolventium, vel ſuper ſatisfactione minus plena ſuſpectorum, per illos quibus decimæ hujuſmodi ſubtrahuntur, ad tunc proximum futurum provinciale concilium referantur, ipſius concilii debitam ultionem ac remedium ſuper hoc audituri.

IV. *Ut excommunicati, ab agendo & teſtificando in utroque foro repellantur.*

Præterea, ut ab agendo, patrocinando, & teſtificando, excommunicati majori excommunicatione a jure vel ab homine, etiam in ſæculari foro repellantur: diſtricte præcipimus & mandamus judicibus eccleſiaſticis ordinariis, jura ſuper hoc conſtituta obſervare.

V. *Ut immunitas eccleſiaſtica ſervetur.*

Inſuper ut immunitatem eccleſiaſticam conſequi poſſint ad eccleſiam cauſa immunitatis fugientes, prout jura volunt: ne iiſdem in alimentis, & aliis ſibi neceſſariis miniſtrandis, quiſquam obviare præſumat, denegans quo minus eis neceſſaria miniſtrentur a volentibus eis miniſtrare, & laïci extrahentes ipſos ſine auctoritate diœceſani, ac immunitatem eccleſiaſticam, quoad fugientes ad eam, & alias impedientes, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant auctoritate illius concilii in eos promulgatam. E

VI. *Ne clandeſtina matrimonia contrahantur.*

Cetetum ut matrimonia clandeſtina contrahen-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1325.

tes coërceantur, in eos ſententiam excommunicationis proferimus: quam ipſo facto incurrant totaliter contrahentes, conſtitutione edita contra illos qui clandeſtinas conjunctiones prohibere contempſerint, & qui eis præſumpſerint intereſſe præcedente ſuo marte.

VII. *Ut eccleſiaſticorum judiciorum exſecutio non impediatur.*

Poſtremo ut litterarum & mandatorum curiarum eccleſiaſticarum portitores & exſecutores defendantur adverſus temerarios & nefandos laïcorum abuſus, qui eos capiunt, & incarcerant, litteras & proceſſus hujuſmodi lacerant, ac eccleſiaſticam nequiter præſumunt impedire juriſdictionem: ſententias excommunicationis, tam a jure, quam auctoritate conſtitutionis recolendæ memoriæ domini Simonis, olim in regno Franciæ Apoſtolicæ ſedis legati, in [a] concilio ſuæ legationis promulgatas quas incurrant: diſtricte [b]hujus concilii provincialis, volumus & mandamus & præcipimus per totam provinciam Remenſem publicari; & ubicumque tales apparuerint præſumptores eas incurrentes, nominatim excommunicatos nunciari, & a Chriſti fidelibus arctius evitari.

In quorum omnium & ſingulorum teſtimonium & munimen, litteris præſentibus noſtra ſigilla ſunt [c] expenſa. Datum apud Silvanectum, anno Domini MCCCXXVI. die Veneris poſt Dominicam, qua cantatur, *Miſericordia Domini.*

ANNO CHRISTI 1326.

[a] Conc. Remic. an. 1225. c. 16. [b] Conſt. ejus. [c] Præpenſa.

1326.

CONCILIUM COMPLUTENSE.

Ex Bibliotheca Vallicellana.

In nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti, amen.

Conſtitutiones per reverendum patrem & dominum, D. Joannem divina miſeratione Toletanum archiepiſcopum, primatem Hiſpaniarum, ac regni Caſtellæ cancellarium, factæ in concilio per eum apud Alcalam de Henares celebrato, anno Domini MCCCXXVI. vigeſimo quinto menſis Junii: qua die concilium exſtitit finitum.

PRÆFATIO.

CUm ex officii noſtri debito curis ſolicitemur continuis, & aſſidua meditatione pulſemur, & juxta creditæ nobis diſpenſationis officium, ſubditorum commodis, in quorum proſperitate proſperamur, quantum nobis ex alto conceſſum, ſolicitudinis ſtudio intendamus: idcirco nos Joannes miſeratione divina archiepiſcopus Toletanus, primas Hiſpaniarum, ac regni Caſtellæ cancellarius, attendentes inore [a] prædeceſſorum noſtrorum, qui multa ſtatuta ſalubria in Dei eccleſia ſtatuerunt, cupientes eorum inhærere veſtigiis: in concilio quod apud locum de Alcala noſtræ diœceſis celebravimus, præſentibus venerabilibus fratribus noſtris, Petro Segovienſi, & Joanne Oxomenſi, & Fernando Conchenſi, [b]epiſcopis; & procuratoribus Palentini, Seguntini, & Cordubenſis, epiſcoporum: pro reformatione & relevatione eccleſiaſticæ libertatis, conſtitutiones edidimus ſubſequentes, quas per ſuffraganeos noſtros irrefragabiliter volumus obſervari.

[a] Forte, mutuum.

[b] In mſ. quo uſus eſt Card. de Aguirre, additur hic a Genienſi.

CAPITULA.

I. *De ſuffraganeo, qui ab alio quam a metropolitano conſecratus eſt.*

QUamvis a ſacris ſit canonibus inſtitutum, ut epiſcopi ſuis metropolitanis reverentiam promittere teneantur: quia tamen ipſa experientia rerum magiſtra nos edocente, probavimus nonnullos ſuffraganeorum, nobis & noſtræ Toletanæ eccleſiæ, in eiſdem promittendis negligentes hactenus exſtitiſſe: idcirco concilio approbante, præſenti conſtitutione duximus ſtatuendum, ut epiſcopus, per alium quam per nos, ſine noſtra licentia conſecratus, ex quo ſuam fuerit ingreſſus diœceſim, uſque ad annum, legitimo impedimento ceſſante, ad nos accedere perſonaliter teneatur, ad promittendum nobis & noſtræ eccleſiæ reverentiam & obedientiam, ut tenetur: niſi de noſtra ſpeciali licentia dictus terminus ſibi per nos exſtiterit prorogatus. Alias contrarium faciens, tamdiu ab ingreſſu eccleſiæ ſit ſuſpenſus, donec ad nos venerit, & obedientiam præſtiterit a canonibus diffinitam.

II. *De immunitate eccleſiarum.*

Quamvis dudum bonæ memoriæ D. Gundiſalvus prædeceſſor noſter in concilio apud Pennam fidelem per eumdem provide congregato, aliqua ſtatuerit in conſtitutione, quæ incipit: *Item cum ea quæ divini juris:* quæ non ſolum ad utilitatem omnium eccleſiarum noſtrarum [d]diœceſum & provinciæ cedere dignoſcuntur, ſed ad tuitionem eccleſiaſticæ libertatis: quam conſtitutionem in omnibus volumus inviolabiliter obſervari. Sed quia novis morbis nova convenit antidota præparari, approbante concilio decrevimus ſtatuendum; ut quotieſcumque aliquis excommunicatus fuerit ab homine vel a jure, pro eo quod [e] ..... eccleſiaſticarum perſonarum rapuerit, deprædaverit, ſeu invaſerit, vel alias eiſdem perſonis quantumlibet atroces injurias [f] corporales; poſtquam per epiſcopum, in cujus diœceſi eſt commiſſum delictum, in dicta diœceſi excommunicatus fuerit, & publice nunciatus: ſi ſuper ejuſdem denunciatione per eumdem epiſcopum fuerimus requiſiti, & prætextu requiſitionis prædictæ, exceptis ſinjunxerimus, quatenus in ſuis diœceſibus excommunicatum præfatum faciant publice nunciari juxta noſtri tenoris mandatum: ſuffraganei noſtri in ſuis cathedralibus eccleſiis, ac aliis ſuarum diœceſum, teneantur talem facere publicari. Et ſi ſic publice nunciatum ad locum aliquem declinare contingat: quamdiu ibi moram traxerit, ſi hoc nobis viſum fuerint expedire, de mandato noſtro ceſſetur inibi a divinis. Eadem ſtatuentes, ſi propter commiſſum in diœceſi noſtra delictum, per nos dicti ſuffraganei fuerit requiſiti; vel bona, quæ in aliis diœceſibus ſuffraganeorum noſtrorum ſunt menſæ noſtræ vel dominio deputata, fuerint, ut prædicitur, invaſa, vel etiam occupata. Super quibus bonis noſtris invaſis ſeu occupatis, in alicujus ſuffraganei noſtri diœceſi conſiſtentibus, idem ſuffraganeus requiſitus, ſicuti propriis, vel ſuæ eccleſiæ invaſis, procedere teneatur, & denunciare, ut ſuperius eſt expreſſum. Idem quoque nos procedere & facere teneamur ſuper invaſionibus, & occupationibus bonorum, quæ

[d] Innſ. Conc. de Aguirr. diœceſis.

[e] Forte, poſſeſſiones vel bona.

[f] Innſ. injurie.

[g] Hic deeſt aliquid in mſ. quo uſus eſt Aguirre.

suffraganei nostri habere in nostra diœcesi dignoscuntur. Et si forte dicti suffraganei mandatum nostrum super præmissis infra mensem neglexerint A adimplere: ex tunc ab ingressu ecclesiæ tamdiu noverint se suspensos, donec dictum mandatum adimpleverint cum effectu.

CONCILIUM ROFFIACENSE,

ANNO CHRISTI 1327.

ab Arnaldo Burdegalensi archiepiscopo cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXXVII. die Mercurii post festum beati Hilarii hiemalis.

Ex Mss. duobus Collegii Parisiensis Societatis JESU.

CAPITULA.

I. *Contra judices seculares clericos capientes & detinentes.*

QUoniam in quibusdam constitutionibus nostris provincialibus continetur, quod nisi judices, vel quicumque alii seculares, capientes clericos vel alias ecclesiasticas personas, requisiti vel moniti sic * captos deliberent vel restituant, cesserur penitus a divinis: & quoniam comperimus, & quoridie experimur, quamplures dictorum judicum, vel aliorum sæcularium, propter suam inhumanitatem commode non posse requiri, vel etiam moneri; & quod ecclesiis, & personis ecclesiasticis, ac rebus & consanguineis eorumdem sic monentium vel requirentium, non verentur inferre injurias & contumelias infinitas: idcirco deliberatione præhabita diligenti, in nostro provinciali concilio, anno Domini [b] M. CCC. XXVI. apud Roffiacum, Pictavensis diœcesis, celebrato, duximus statuendum: quod de cetero quicumque religiosi vel seculares, vel eorum loca tenentes, ad quos cura vel regimen, vel administratio ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, vel beneficiorum quorumcumque ecclesiasticorum, dignoscitur pertinere, vel pro tempore pertinebit, quam cito noverint clericum vel clericos, vel alias personas ecclesiasticas, in locis, castris, & villis in quibus B regunt vel administrant, tam per judicem, quam per quemcumque alium sæcularem detineri, absque aliqua requisitione vel monitione, dictis detentoribus, vel aliis facienda, tenorem & formam nostrarum dictarum constitutionum teneant viriliter & observent, cessantes; & cessare facientes ipso facto penitus a divinis, quamdiu detinebuntur ibidem. In ceteris autem volumus nostras prædictas constitutiones in suo robore perdurare. Quod si prædicti regentes vel administrantes, aut eorum loca tenentes, ignorantiam crassam prætenderint vel supinam, a divinis, ut præmittitur, non cessando; ipso facto excommunicationis sententiæ ipsos volumus subjacere.

* *al.* captos restituant vel restituant.

II. *Ut clerici postulare possint in foro seculari pro ecclesiis.*

C Item in eodem concilio duximus statuendum, in favorem ecclesiarum, non obstantibus aliquibus constitutionibus nostris provincialibus, seu synodalibus suffraganeorum nostrorum super hoc editis: quod quicumque clericus, vel sacerdos, aut alia persona ecclesiastica postulare possit in foro sæculari pro ecclesiis quibuscumque, ecclesiasticisque personis, & rebus eorum, absque excommunicationis vel interdicti sententia, seu alia propter hoc incurrenda: dum tamen inde non sequatur aliquod donum, pretium, vel promissum, etsi a volentibus offerretur: alias nostris constitutionibus prædictis super hoc editis, in suo robore duraturis.

[b] *Natalem in Gallia abjolutum erat anno 1313. cum tunc a Paschate anni duxerunt initium.*

D Acta sunt apud Roffiacum, Pictavensis diœcesis, anno & diebus quibus supra, in concilio provinciali, per reverendum patrem D. Arnaldum Dei gratia Burdigalensem archiepiscopum celebrato.

CONCILIUM TOLOSANUM,

1327.

celebratum anno Domini MCCCXXVI. die VIII. Junii.

Ex chronico ms. Guillelmi Bardini, sub anno MCCCXXVII.

DIe Mercurii XXII. Aprilis MCCCXXVII. dominus d'Escalquetio, unus de consulibus civitatis Tolosæ, voluit vivus tumulari; & sibi viventi, tamquam mortuo, exequias fieri in ecclesia Fratrum Prædicatorum: quod factum fuit cum magna & funebri pompa, omnibus viris capitularibus præsentibus, & ipso d'Escalquetio posito in feretro, & decumbente, more defunctorum adornato, manibus junctis, & quadragena interstitiis ardentibus illuminato. Missa alta de mortuis celebrata, & omnibus cærimoniis, quæ in hujusmodi funeribus adhiberi solent, peractis; feretrum cum corpore fuit adportatum, tamquam sepulturæ demandandum, & prope majus altare depositum: & sic fuit terminus hujus officii funeralis; & inde cum collegis suis domum repetit; & E ibi prandio funebri donati sunt.

Dum hæc gerebantur, absens erat dominus archiepiscopus; qui revertens, & de præmissis plene informatus, convocavit synodum suorum suffraganeorum, & omnium abbatum suæ provinciæ; qui convenerunt Tolosam, in palatio archiepiscopali, die octava mensis Junii, ubi per tres dies sequentes, quæstione solemniter agitata; an justum & rationi consentaneum esset, exequias & funera vivi, tamquam mortui, celebrare: definitum fuit plane, anticipationem funebrem nullo jure niti, nec ecclesiastico, nec sæculari; ab ecclesia tamquam superstitiosam teneri; injungendo omnibus ecclesiasticis, tam regularibus, quam sæcularibus, ne in posterum talia præsumant, sub pœna excommunicationis.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1337.

CONCILIUM AVENIONENSE,

contra Nicolaum V. antipapam, ejuſque errorem, celebratum.

ANNO CHRISTI 1339.

NIcolaus V. Petrus Corbarienſis antea nominatus, ordinis Minorum, contra Joannem XXII. quem Ludovicus IV. acerrime oderat, ſtudio & opera ejuſdem Ludovici antipapa creatus fuerat. Qui cum præter ſchiſma eccleſiæ illatum, publice doceret Jeſum, ejuſque diſcipulos adeo pauperes ſemper fuiſſe, ut nihil unquam, neque in commune, neque privatim habuiſſent; indictum eſt hoc concilium, quo antipapam jure meritoque condemnavit, errorem-que ejuſdem, ſacræ Scripturæ contrarium, refutavit. *Tempore vicesſimi primi ſchiſmatis*, inquit Marius capite primo, lib. de ſchiſmatibus & concil. *per Joannem XXII. Avenione concilium eſt inſtitutum contra Petrum Corbarienſem, ordinis Minorum, antipapam creatum a Ludovico Bavaro. In vero alio concilio in Italia indicto, Joannem XXII. hæreticum declaraverat, defendens Jeſum, ejuſque diſcipulos, adeo pauperes fuiſſe, ut nihil, neque in commune, neque privatim habuiſſent. Id quod in prædicto concilio Avenionenſi etiam refutatum eſt.* Hæc ex Joanne Mario.

1328.

CONCILIUM LONDINENSE,

a Simone Mephamo Cantuarienſi archiepiſcopo, cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXXVIII.

Ex vet. impſ. editione tomo II. Conciliorum Britannicorum.

ANno Domini MCCCXXVIII. archiepiſcopus Cantuarienſis tenuit concilium provincale Londiniis: in quo ordinavit, quod in die Paraſceves, & in Commemoratione Animarum, ab omni ſervili opere ceſſaretur: ubi ipſe & omnes epiſcopi præſentes excommunicarunt, & excommunicatos eſſe denunciarunt, omnes illos & ſingulos, qui Walterum de Stapelton, Oxonienſem epiſcopum, occiderunt, ſeu in eum manus violentas injecerunt.

Item, idem archiepiſcopus, de conſenſu concilii ſtatuit, quod feſtum Conceptionis beatæ Mariæ deinceps ſolemniter celebretur.

Conſtitutiones venerabilis patris domini Simonis Mepham, Cantuarienſis archiepiſcopi, editæ in concilio provinciali, apud ſanctum Paulum Londinenſem, menſe Februarii, anno Domini MCCCXXVIII.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De obſervatione feſtivitatis diei Paraſceves.*

II. *De feſtivitate beatæ Mariæ Conceptionis celebranda.*

III. *De immunitate bonorum ad eccleſias ſeu perſonas eccleſiaſticas pertinentium.*

IV. *De teſtamentis nativorum non impediendis.*

V. *De probationibus teſtamentorum.*

VI. *Ut ante ſententiam diffinitivam, non obſtante ſtatuto Oxonienſi, poſſit appellari.*

VII. *De impedimentis oblationes conſuetas fieri, & decimas colligere, & aſportare, abſque alicujus doni exactione.*

VIII. *De matrimonio non ſolemnizando, abſque bannorum editione.*

IX. *De defectibus domorum ad beneficia eccleſiaſtica ſpectantium reparandis.*

PRÆFATIO.

ZElari oportet pro Domino Deo ſuo eccleſiarum prælatos, qui non de ſola ſua ſunt perditione damnandi; verum etiam de ſuis manibus requiret Dominus, ſicut ipſe ait, ſanguinem ſubditorum: adverſus eos præcipue, quos nominis Chriſtiani titulis inſignivit, & tamen profeſſioni ſuæ damnatis operibus non ſinunt adverſari: ut quidquid legi divinæ corruptis eorum moribus contraire cognoverint, gladio ſpiritus, quod verbum Dei, & doctrina ſaluris [a] interminant, & eccleſiaſtico ſæculo diſciplinæ, velut providi cultores, exſtirpent, virtutes inſerant, moreſque reforment: ut appetitus noxii honeſtatis debitæ limites non excedant, ſed Chriſtiana profeſſio libentius magis ac magis ſalutaribus ſemper proficiat incrementis. [a] Forte exterminant.

Hujus rei gratia, nos Simon permiſſione divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, in nomine ſanctæ Trinitatis & individuæ, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti; neceſſarium fore duximus ſtatuendum, auctoritate præſentis concilii, de fratrum ſuffraganeorum conſenſu, ad reformationem ſtatus eccleſiaſtici in noſtra Cantuarienſi provincia, ſtatutis conciliorum prius editis, ad ipſorum obſervationem pœnas adjicere; & quædam nova ſtatuere, quibus jura delinquentium, & ſalutis ubique profectus ducatur.

CAPITULA.

I. *De obſervatione feſtivitatis diei Paraſceves.*

ANimarum ſaluti proſpicere cupientes, initium ordinum * de fontibus Salvatoris, ut dies illa ſancta Paraſceves, qua Salvator noſter, Dominus noſter Jeſus Chriſtus, pro ſalute hominum pretioſam animam ſuam, poſt multa flagella poſuit in cruce, ſecundum ritum eccleſiæ [b] in lectione cum ſilentio, in oratione cum jejunio, in compunctione cum lacrymis; auctoritate præſentis concilii, diſtrictius inhibemus, ne de cetero quiſpiam ſervilibus ipſa die intendat operibus, vel quævis alia exerceat, quæ a pietatis cultu fuerint aliena. Per hoc tamen legem pauperibus non imponimus, niſi [c] divitibus prohibemus; quin ad agriculturam pauperum promovendam ſuffragia conſueta, caritatis intuitu, ſubminiſtrent.

* Hic aliquid deeſt.

[b] Dubium celebretur an aliquid ſequatur.

[c] Corrige an diviſibus.

II. *De feſtivitate beatæ Mariæ Conceptionis celebranda.*

Ad hoc, quod inter omnes ſanctos memoria beatiſſimæ Virginis & Matris Domini eo frequentius agitur atque feſtivius, quo majorem apud Deum, qui ejus concepcionem prædeſtinatam, ad Unigeniti ſui temporalem originem, & omnium ſalutem ordinavit, creditur inveniſſe: ut per hoc ſaluris noſtræ, quamvis remota, primordia, in quibus devote cucurrit mentibus ſpiritualium materia gaudiorum, devotionem in omnibus [d] vigeant & ſalutem; & ve-

[d] Corrige an vigeat.

ANNO CHRISTI 1328.

nerabilis Anſelmi prædeceſſoris noſtri, qui poſt alia quædam ipſius antiquiora ſolemnia, Conceptionis ſolemne ſuperaddere dignum duxit, veſtigiis inhærentes: ſtatuimus, & firmiter præcipiendo mandamus, quatenus feſtum Conceptionis prædictæ, in cunctis eccleſiis noſtræ Cantuarienſis provinciæ, feſtive & ſolemniter de cetero celebretur.

III. *De immunitate bonorum ad eccleſias ſeu perſonas eccleſiaſticas pertinentium.*

Item omnes, qui de domibus, manerits, grangiis, ac locis aliis ad archiepiſcopos, epiſcopos, vel alias perſonas eccleſiaſticas, & ad ipſas eccleſias pertinentibus, quidquam, præter voluntatem dominorum, aut permiſſionem, vel eorum, qui ſunt hujuſmodi cuſtodiis deputati, abſtrahere, conſumere, vel contractare præſumpſerint, abſtrahi, conſumi, vel contractari fecerint; vel hujuſmodi abſtractionem, conſumptionema, ut contractationem, ſuo nomine, vel a familiaribus ſuis factam, ratam habuerint; ſacri approbatione hujus concilii provincialis, pronunciamus & declaramus eccleſiaſticæ libertatis & immunitatis exiſtere violatores, [a] in concilio Oxonienſi latam incurrere, ipſo facto. Et ne hujuſmodi eccleſiaſticæ immunitatis violatores, occaſione difficultatis citationis, evitent, ſicut hactenus fieri conſuevit, ne procedi valeat contra ipſos: de fratrum noſtrorum, & totius concilii, conſilio & aſſenſu, decernimus, quemcumque violatorem hujuſmodi, ſi perſonaliter inveniri & tute adiri valeat, perſonaliter evocandum. Si vero inveniri, vel non tute adiri valeat, tunc in domicilio ſuo, ſi quod habeat, quo tute citari poſſit; ſi vero in domicilio, quod haber, tute citari nequeant, tunc in eccleſia cathedrali ipſius domicilii; & ſi nullum habeat, vel non conſtet eum habere domicilium, tunc in eccleſia cathedrali ejuſdem loci; &, ſi tute fieri poterit, citationem decernimus fore publice faciendam. Hujuſmodi quoque citationem, in domicilio, vel in eccleſia, publice, ut præmittitur, factam, volumus, non ſolum in caſibus prædictis, ſed etiam in omni caſu conſtitutionis domini Ottoboni, quodam Apoſtolicæ ſedis legati in Anglia, quæ incipit, *Ad tutelam*, ſic artare citatum, ac ſi eſſet per citationem perſonaliter comprehenſus: ejuſdemque citationis virtute, poſſe contra eum procedi ad omnem effectum, ad quem poſſet, ſi citatus perſonaliter exſtitiſſet. Præfatos etiam quoſcumque eccleſiaſticæ libertatis vel immunitatis violatores, decernimus in loco delicti, etiamſi ibidem non [b] inveniant, poſſe tam ex officio judicis, quam ad partis inſtantiam, conveniri. Utrum autem hujuſmodi violatores eccleſiaſticæ libertatis vel immunitatis, inveniri ac tute adiri valeant, domiciliumne habeant, vel non, [c] volunt in dubio ſtare certificatorio illius, cui mandatur citatio facienda. Et ut in præmiſſis caſibus, & in aliis, injuriam paſſi, juſtitiam debitam facilius conſequantur: diſtricte, hoc ſacro approbante concilio provinciali, præcipimus, quod omnes judices ordinarii noſtri Cantuarienſis provinciæ, ſe invicem, ſine qualibet difficultate, juvent in citationibus & exſecutionibus faciendis, ac quibuſcumque mandatis licitis exſequendis.

[a] *Dicas excommunicationis ſententiam.*

[b] *Corrige, inveniantur.*

[c] *Corrige, volumus.*

IV. *De teſtamentis nativorum non impediendis.*

Item, omnes illi, qui aſcripticiorum, vel aliorum ſervilis conditionis teſtamenta, vel ultimas voluntates, quovis modo impedierint, contra conſuetudinem eccleſiæ Anglicanæ hactenus approbatam, per excommunicationis ſententiam compeſcantur.

ANNO CHRISTI 1328.

V. *De probationibus teſtamentorum.*

Item, quod locorum ordinarii, inſinuationem teſtamentorum, & commiſſionem adminiſtrationis bonorum defunctorum, per cautelas exquiſitas, contra hujuſmodi exſecutores teſtamentorum, ut ab eis eo citius pecuniam extorqueant, [a] ſeu, ut dicitur, reddiderunt hactenus oneroſos; ſtatuimus, quod, pro inſinuatione teſtamentorum pauperis, cujus inventarium bonorum centum ſolidos ſterlingorum non exceſſerit, nihil penitus exigatur.

[a] *Corrige, ſicut dicitur.*

VI. *Ut ante ſententiam diffinitivam, non obſtante ſtatuto Oxonienſi, poſſit appellari.*

Item, quia in concilio Oxonienſi quoddam dicitur ſtatutum emanaſſe, quo, inter cetera, prohiberur, quod a nullo gravamine judiciali, ante diffinitivam ſententiam, frivole appelletur: quod omnes advocati, & procuratores ejuſdem conſiſtorii, ad obſervationem hujuſmodi ſtatuti, adſtringi debeant vinculo juramenti; pœnis etiam aliis ipſo ſtatuto contentis, ſi contra id venerint, affligendis: nos hujuſmodi ſtaturum, quod, etſi colore verborum ſuperficialiter pallietur, ad auferendum tamen expreſſis appellationis remedium, realiter exſtitit introductum; & quicquid ex eo, vel ob id fuerit ſubſecutum, penitus reprobamus, & omnes, qui ad obſervationem ſtatuti præſtiterint juramentum, abſolvimus ab eodem.

VII. *De impedientibus oblationes conſuetas fieri, & decimas colligere, & aſportare, abſque alicujus doni exactione.*

Item, quia quidam maledictionis filii, in nubentium ſolemniis, mulierum purificationibus, mortuorum exſequiis, & aliis, quibus ipſe Deus, in miniſtrorum ſuorum perſonis, ſolebat oblationum libamine populariter honorari, ad unius denarii, & alterius modicæ quantitatis oblationem, populi devotionem reſtringere ſunt moliti; reſiduum oblationis fidelium, pro ſuis libitis, vel alienis uſibus, multoties applicantes: alii vero non attendentes, quod noſter omnipotens, cujus eſt terra & plenitudo ejus, & univerſi qui habitant in ea, decimas, in ſignum univerſalis dominii, ſibi reddi præcipit, & pro ſuo cultu eaſdem clericis aſſignavit; aliquando malitioſe impediunt, impeditive faciunt vel procurant, viros eccleſiaſticos, ad quos ſpectat perceptio decimarum, eorumve ſervitores, quo minus liberum ingreſſum, vel egreſſum, in prædia, & a prædiis, de quibus hujuſmodi decimæ proveniunt, habere poſſint, pro ipſis decimis colligendis, cuſtodiendis, vel quo voluerint, abducendis; alii etiam, niſi prius chirothecæ, vel caligæ, ſeu quidquid aliud, eis dentur, vel promittantur, decimas hujuſmodi aſportant & conſumunt, aſportari conſumive faciunt, ſeu aliquod damnum inferunt, inferrive faciunt in eiſdem. Alii inſuper, viros eccleſiaſticos, ea occaſione, quod in foro eccleſiaſtico proſequuntur, vel antea fuerint proſecuti, malitioſe attachiant, vel indicant attachiari, indictari, judicati, aut eis alia gravamina inferri faciunt, vel procurant. Nos igitur, perverſorum damnabilibus conſiliis ſalubre remedium apponere cupientes, nihil novum ſtatuentes, ſed antiquorum canonum ſtatuta in medium deducentes, univerſos & ſingulos hujuſmodi inſtigatores, & impeditores, & alios ſupradictos, per quorum nefandas machinationes, eccle-

ANNO CHRISTI 1328.

fiæ, vel ipſarum rectoribus, vel vicariis, aut ministris quidquam damni infertur, aut ſubtrahitur honoris & commodi conſueti, præſentis declaratione concilii, pronunciamus univerſos & ſingulos, in præmiſſis vel eorum aliquo in poſterum delinquentes, vinculo excommunicationis involvi; reſervato loci diœceſano abſolutione eorum, præterquam in mortis articulo: quouſque ipſorum miniſterio in contrarium laborante, eccleſiis fuerit popularis devotio efficaciter reſtituta, ac viris eccleſiaſticis ſic læſis, de hujuſmodi exceſſibus plenarie ſatisfactum.

VIII. *De matrimonio non ſolemnizando, abſque bannorum editione.*

Item, quia ex contractibus matrimonialibus, abſque bannorum editione præhabita initis, nonnulla pericula proveniunt, & manifeſtum eſt in dies provenire: omnibus & ſingulis ſuffraganeis noſtris præcipimus ſtatuendo, quod decretalem inhibitionem, qua prohibetur, ne qui matrimonium contrahant, bannis non præmiſſis, in ſingulis eccleſiis parochialibus, ſive diœceſibus pluribus, diebus ſolemnibus, cum major populi affuerit multitudo, exponi faciant in vulgari, ipſamque facant firmiter obſervari: quibuſvis ſacerdotibus etiam parochialibus, A qui contractibus matrimonialibus, ante ſolemnem editionem bannorum initis, præſumpſerint intereſſe, pœnam ſuſpenſionis ab officio per triennium infligendo; & hujuſmodi contrahentes, etiamſi nullum ſubſit impedimentum, pœna debita percellendo. Quivis etiam ſacerdos, ſive ſæcularis, ſive regularis exſtiterit, qui ſolemnizationi matrimonii, extra eccleſiam parochialem, abſque epiſcopi loci diœceſani ſpeciali licentia, celebrari præſumpſerit, aut intereſſe, per annum integrum ab officio ſit ſuſpenſus.

ANNO CHRISTI 1328.

IX. *De defectibus domorum, ab beneficia eccleſiaſtica ſpectantium, reparandis.*

B Item ſtatuimus, quod mala inquiſitio, ſuper defectibus domorum, vel aliorum ad beneficium eccleſiaſticum ſpectantium, de cetero facienda, [a] valeat in alterius præjudicium, niſi fiat per viros fide dignos, in forma juris juratos, ipſo ad hoc primitus evocato: integram vero æſtimationem defectuum in domibus, & aliis ad beneficium ſpectantibus, repertorum, ſive per inquiſitionem, vel per viam compoſitionis facta exſtiterit, loci diœceſanus, in reparationem ipſorum defectuum, converti faciat, infra competentem terminum, ipſius arbitrio moderandum.

[a] Forte, non valeat.

1329.

CONCILIUM COMPENDIENSE,

a Guillermo de Tria, Remenſi archiepiſcopo, cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXXIX. contra impedientes juriſdictionem & libertatem eccleſiaſticam.

Ex ſynodalibus eccleſiæ Remenſis mſſ. quæ ſunt in Bibliotheca Collegii Pariſienſis Societatis JESU.

CAPITULA.

I. *Ut conſtitutiones de immunitatibus & juribus eccleſiarum habeantur, & ſerventur.*
II. *Adverſus uſurarios.*
III. *Ne clerici ſe vel bona ſua poteſtati ſæculari ſubmittant.*
IV. *Ne religioſus beneficii ſui bona alieni ad vitam alienet, accepta pecunia.*
V. *De citationibus extra provinciam non exſequendis.*
VI. *Ne generales citationes fiant.*
VII. *De perturbantibus ordinariam eccleſiaſticam juriſdictionem.*

PRÆFATIO.

UNiverſis præſentes litteras inſpecturis, Guillermus miſeratione divina Remenſis archiepiſcopus, Albertus Laudunenſis, Simon Catalaunenſis, Fulcandus Noviomenſis, [a] Petrus Atrebatenſis, Ingeranus Morinenſis, epiſcopi, perſonaliter, una cum aliorum ſuffraganeorum Remenſis provinciæ abſentium, & cathedralium eccleſiarum procuratoribus, in concilio provinciali apud Compendium congregatis, aliis omnibus qui potuerunt & debuerunt concitari, ad hoc evocatis, in Domino ſalutem.

[a] Milon, Petrus & Ingeranus, *decreverunt in editione Labbeana.*

CAPITULA.

I. *Ut conſtitutiones de immunitatibus & juribus eccleſiarum habeantur & ſerventur.*

IN hoc ſacro provinciali concilio, deliberatione præhabita diligenti ſuper preſſuris, gravaminibus, oppreſſionibus, juris tranſgreſſionibus, & offenſis, ad noſtram deductis notitiam, & eidem concilio reſeratis, ſuper quibus per ſacros canones, ſummorum pontificum, ac logatorum ſedis Apoſtolicæ, & provincialium conciliorum Remenſis provinciæ ſtatuta, in multis idonee eſt proviſum; ac parum, & illuſorium videretur, jura, & conciliorum provincialium ſtatuta, & alias conſtituciones concedere, niſi ſortirentur effectum & exſecutioni demandarentur: quocirca auctoritate hujus concilii præcipimus, hortamur, & injungimus judicibus ordinariis eccleſiaſticis Remenſis provinciæ, conſtitutiones pro libertatibus & immunitatibus eccleſiarum, ac pro bonis juribus, & juriſdictionibus ſuis tuendis, ac defendendis, ad ſubveniendum eccleſiis & eccleſiaſticis perſonis, & occurrendum violentiis, oppreſſionibus, & injuriis ſubditorum, prout commode poterunt, habere ſtudeant & procurent infra proximum feſtum Nativitatis. Nihilominus, ut ſinguli ordinarii prædicti in diſtrictibus ſuis, ſecundum exigentiam & frequentiam exceſſuum & delictorum a jure, conſtitutionibus, & ſtatutis prædictis, curent & faciant, excommunicationis, ſuſpenſionis, interdicti, ceſſationis a divinis ſententias, & eccleſiaſticas cenſuras generaliter adverſus tranſgreſſores, diligenter publicari, & obſervari; & incidentes in ſententias a canonibus & conſtitutionibus prædictis promulgatas, cum de hoc ſibi conſtiterit, nominatim declarent ſententias hujuſmodi incurriſſe: & quouſque ſuæ abſolutionis beneficium obtinuerint, publice denuncientur ſic ligati, & mandentur arctius evitari.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1329.

II. *Adverſus uſurarios.*

Item ordinamus, & auctoritate hujus concilii mandamus & diſtrictius injungimus omnibus ordinariis, judicibus eccleſiaſticis, ſubditis noſtris prædictis, ad quorum dignoſcitur ſpectare officium: ut conſtitutiones contra uſurarios, & de uſuris & contractibus illicitis diffamatos & ſuſpectos, editas, ſolerter & diligenter obſervent, & effectui mancipent, & etiam exſequantur.

III. *Ne clerici ſe vel bona ſua ſæculari poteſtati ſubmittant.*

Præterea ſtatuimus, & ſub pœna ſuſpenſionis inhibemus, ne aliqua perſona eccleſiaſtica, per obligationem & connexionem quamcumque, juriſdictioni, vel coërtioni, ſeu compulſioni alicujus domini vel judicis ſæcularis, ſe vel bona ſua ſubmittat: & ſpecialiter ne ad donum quintæ vel alterius partis debiti, ſicut multi facere conſueverunt, ſe obliget. Contrarium vero facientes ſuſpenſionis ſententiæ, ſive ſui judicis arbitrio, ſubjacebunt.

IV. *Ne religioſus beneficii ſui bona alicui ad vitam alienet, accepta pecunia.*

Ceterum ordinamus, ne quis religioſus, monaſterio, prioratui, eccleſiæ, ſeu adminiſtrationi, cujus [a] præſidens, jura, redditus, aut poſſeſſiones ejuſdem, alicui, ad vitam ejuſdem ſeu aliquod non modicum tempus, pecunia exinde recepta, quovis modo concedat, ſine aſſenſu & decreto diœceſani loci. Alioquin, una cum ſuſpenſione ab officio, quam eo ipſo latam a canone incurrit, cadat adminiſtratione: & contractus nullus & irritus habeatur: nec adminiſtrationi a qua cecidit, ſe immiſcere præſumat, diœceſano inconſulto. Per hoc non intendentes ſacris canonibus in aliquo derogare.

[a] *Addendum, ut.*

V. *De citationibus extra provinciam non exſequendis.*

Deinde ordinamus, quod nullus citationes ſeu alia mandata ad trahendum aliquem ſeu aliquos de Remenſi provincia extra eamdem provinciam, & ultra fines regni Franciæ, niſi ordinariorum locorum primitus ſuper hoc requiſito conſilio, exſequatur: ut per hoc abuſionibus, & periculis corporum, & bonorum deprædationibus, quæ frequenter propter hoc contigerunt, & contingere poſſent, in futurum, prout erit poſſibile, occurratur.

ANNO CHRISTI 1329.

VI. *Ne generales citationes fiant.*

Nihilominus ordinarius, ad obviandum malitiis hominum circa abuſum generalium citationum ſub tali forma: *citetis omnes illos & illas, quos vobis lator præſentium nominabit*, vel alia ſimilia: citationes hujuſmodi nullatenus exſecutioni demandentur, locorum ordinariis inconſultis.

VII. *De perturbantibus ordinariam juriſdictionem eccleſiaſticam.*

Mandamus & ordinamus inſuper, ut omnes & ſinguli parochialium eccleſiarum Remenſis provinciæ ſacerdotes, ſingulis diebus ſolemnibus, Dominicis & feſtivis, palam & publice, intelligibiliter in vulgari ad communem intelligentiam denuncient in eccleſiis ſuis, in generali hora Miſſæ, canonum & conciliorum provincialium auctoritate excommunicatos ipſo facto omnes & ſingulos, uſurpantes, impedientes, & perturbantes ordinariam juriſdictionem eccleſiaſticam, nobis archiepiſcopo & ſuffraganeis de jure vel de conſuetudine in Remenſi provincia competentem; & ſpecialiter uſurpantes, impedientes, & perturbantes metropolicam juriſdictionem, curiam [a] Remenſem, & libertatem exercitiumque cujuſlibet juriſdictionis eccleſiaſticæ prædictæ, directe vel indirecte, tacite vel expreſſe, aut alio quoquo modo. Quam excommunicationis ſententiam auctoritate conciliorum hujuſmodi incurrunt ipſo facto taliter delinquentes: & eos volumus & mandamus, cum de hoc conſtiterit, declarari & denunciari nominatim excommunicatos, & tamquam excommunicatos arctius evitari.

[a] *Corrige, Curia Remenſis.*

In quorum omnium, & ſingulorum teſtimonium & munimen, præſentibus litteris noſtra ſigilla ſunt appenſa. Datum apud Compendium, anno Domini MCCCXXIX. die Veneris poſt Exaltationem ſanctæ Crucis, continuata de die in diem a feria ſecunda poſt feſtum Nativitatis beatæ Mariæ virginis præcedente.

CONVENTUS PARISIENSIS

1329.

Prælatorum & baronum regni Franciæ, carom Philippo Valeſio Rege habitus, anno MCCCXXIX. exeunte.

De temporali eccleſiaſticorum juriſdictione.

Extat in Biblioth. Patr. Concilii compoſ. & emendavit P. Philipp. Labbeus.

ANno Domini MCCCXXIX. die prima menſis Septembris, dominus Philippus de gratia Dei Francorum rex Chriſtianiſſimus, filius quondam claræ memoriæ domini Caroli comitis Valeſii, mandavit prælatos & barones regni Franciæ ad diem octavarum feſti beati Andreæ proximo ſubſequentis convenire, per litteras ſuas infra ceram incluſas. Quarum quidem litterarum, prælatis videlicet directarum, tenor ſequitur, & eſt talis:

[b] *Eadem exempla datæ litteræ adhibuit prælatus.*

» Philippus Dei gratia Francorum rex, dilecto & » fideli noſtro epiſcopo Eduenſi [b], ſalutem. Quanto » magis ſcientia divina, divinarumque ſcripturarum » notitia, ac ceterarum virtutum magiſtra rerum expe» rientia, vigent in vobis: tanto plenius noſtis, quan» tum & qualiter omnes & ſinguli clerici & laïci re» gni, tamquam membra ſimul in uno corpore viven» tia, ſibi ad invicem tenentur compati, mutuumque » præſtare conſilium & auxilium, ſpiritualiter & tem» poraliter, ad defenſionem & cuſtodiam unitatis & » pacis optatæ cunctis mortalibus, & veræ unionis, & » contraria, ſuis quique contenti juribus, pro viribus » propulſanda. Cum igitur ad noſtram ductum fuerit » notitiam, quod vos, genteſque, & officiales veſtri, aſ» ſeritis, per baillivos & alios officiarios noſtros, & per » barones aliquos regni noſtri, vobis ac ſubditis ve» ſtris; dictique baillivi & officiales noſtri, ac barones » prædicti aſſerunt etiam per vos & officiales veſtros, » ac per curiarum veſtrarum ſatellites & curſores, no» bis & ipſis, noſtriſque & eorum ſubditis quamplura » fuiſſe retroactis temporibus illata, & in præſenti » adhuc inferri hinc inde gravamina, inſolitaſque & » indebitas novitates; propter quas illius veræ unitatis

Digitized by

ANNO CHRISTI 1329.

» connexio, quæ inter vos & ipsos vigere debet, ut est
» dictum, suæ quodammodo indissolubilitatis integri-
» tatem amisit. Quod si nobis, qui subditorum no-
» strorum, tam clericorum quam laïcorum, concor-
» diam & unitatem diligimus, displicet, non est mi-
» rum. Et idcirco volentes super his de salubri reme-
» dio, quantum cum Dei adjutorio possumus, provi-
» dere, requirimus vos, nihilominus tenore præsen-
» tium mandantes, quatenus ad diem octavarum festi
» sancti Andreæ proxime venturum, Parisius personа-
» liter interfitis, advisi super gravaminibus & novita-
» tibus, quæ & quas per prædictos asseritis vobis fuisse
» illata & illatas. Nos autem prædictis baillivis & of-
» ficialibus nostris, atque baronibus, damus per nostras
» alias litteras in mandatis, ut dicta die Parisius simi-
» liter interfint personaliter, advisi super gravamini-
» bus & novitatibus, quas sibi, & subditis suis, per
» vos & officiales vestros asserunt fuisse illatas: ut su-
» per omnibus & singulis hinc inde illatis gravami-
» nibus, per nos & consilium nostrum, de tam salu-
» bri possit remedio provideri, quod inter vos & ipsos
» amoris vinculum incorruptibile, & sinceræ caritatis
» affectio indissolubilis, futuris temporibus debeant
» observari. Datum Parisiis, prima die Septembris,
» anno prædicto, die Veneris.

Die vero superius in dictis litteris contenta, prælati Parisius convenerunt die Veneris, XV. mensis Decembris, in palatio regali: & comparuerunt coram rege ibidem prælati ad invicem: videlicet dominі, Bituricensis, Auxitanus, Turonensis, Rotomagensis, Senonensis, archiepiscopi; Belvacensis, Catalaunensis, Laudunensis, Parisiensis, Noviomensis, Carnotensis, Constantiensis, Andegavensis, Pisis, Octavensis, Meldensis, [a] Cameracensis, sancti Flori, Briocensis, Cabilonensis, & Eduensis, episcopi. Qua die, ipso rege sedente, & consiliariis suis, necnon aliquibus baronibus ibidem assistentibus, & facta dignitati regiæ reverentia per prælatos, nobilis & discretus vir dominus Petrus de Cugneriis, miles & consiliarius dicti domini regis, in præsentia omnium & in publico locutus est pro rege; facto themate suo: *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo.* Et prosecutus est juxta illud thema, materiam suam, concludendo ad duo. Primo, quod regi debebatur reverentia & subjectio: secundo, quod debebat esse spiritualium & temporalium divisio, ut spiritualia ad prælatos, & temporalia ad regem & barones pertinerent: & hoc probavit per multas rationes facti & juris. Et finaliter conclusit, quod prælati essent contenti spiritualibus, & in eis defenderet eos rex.

[a] *al.* Conveпarum.

Matth. 22.

Sequuntur articuli, in quibus usurpatam ab ecclesiasticis jurisdictionem temporalem aiebat.

His auditis dixerunt prælati, quod super his volebant deliberare: & fuit assignata dies Veneris sequens: qua die respondit pro prælatis dictus dominus electus Senonensis, & proposuit infra scripta apud Vicennas, ubi rex tenuit dictam diem, dicens sic: Quia dominus Petrus de Cugneriis pridie proponens contra ecclesiam Gallicanam, cepit themа suum quod scribitur Matth. 22. *Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ sunt Dei, Deo, &c. Et paulo post*: Ut ergo respondeam præmissis, secundum concordantiam vocalem & realem: accipio quod dictum est 1. Petri 2. protestatione præmissa, quod quidquid dicturus sum, volo dicere non ad finem subeundi quodcumque judicium, sed solum ad domini regis & ei assistentium conscientiam informandam. *Tum prolixam orationem instituit, qua primum de reverentia regibus debita, eorumque potestate summa differit; deinde probat contra Petrum de Cugneriis, posse personа ecclesiastica convenire jurisdictionem temporalem simul cum ecclesiastica.*

ANNO CHRISTI 1329.

Altera autem die Veneris immediate subsequente, videlicet die vigesima nona Decembris; in palatio regali Parisius convenerunt prælati: & rege ibidem more solito sedente, assistentibus sibi consiliariis suis & baronibus, reverendus pater dominus Petrus Bertrandi, divina providentia Eduensis Episcopus, locutus est in publico coram rege, facto pro themate suo, *Ne indigneris, Domine, si loquar.*

Gen. 18.

Quod thema applicuit ad hoc quod propter regis magnificentiam, consilii sui prudentiam, & loquentis insufficientiam (cum magnum negotium esset) loqui formidabat. Sed de regia benignitate confisus, audaciam assumebat: & quia fuerat sibi a dominis prælatis injunctum. Deinde fecit themа suum tale: *Domine refugium factus es nobis.*

Psal. 89.

Et persecutus est themа, regis magnificentiam commendando: deinde vocationem suam ad regnum Franciæ, quasi mirabilem declarando: tertio, quo modo debet esse pugil ecclesiæ, ostendendo. Et ista probavit satis breviter, per auctoritates & rationes multas. Postmodum respondit ad ea quæ proposita fuerunt per dictum dominum Petrum de Cugneriis, in modum infra scriptum, ad informandum conscientiam domini regis, & ad præstandum consilium super prædictis dumtaxat, & non ad finem ordinando judicii, seu responsionis faciendæ; per quam sententia, ordinatio, vel statutum, aut quivis alius processus sequi possent, vel jus aliud personæ cuicumque acquiri. *Tum multis refellit sexaginta sex argumenta Petri de Cugneriis.*

Quibus rationibus sic factis per dictum episcopum, fuit petitum ex persona domini regis, quod præfatæ responsiones, prout dictæ fuerant & propositæ, verbo tenus in scriptis redigerentur & traderentur. Super quibus petitis, prælati ad invicem diligenter habuerunt deliberationem: & tandem deliberaverunt inter se tradere, loco responsionum prædictarum, domino regi cedulam infra scripeam in Gallico: licet sit in Latino translata, cujus tenor sequitur in hæc verba:

Supplicant regiæ majestati prælati præsentes (tamen se aliquo judicio minime submittendo) quod ei » placeat jura, libertates, privilegia canonica, consuetudines, & saisinas, quæ & quas ecclesiæ Gallicanæ » habent, & habuerunt temporibus retroactis, eis de- » fendere & servare, specialiter super cognitione ac- » tionum personalium, realium, & mixtarum, nec- » non & introductarum, maxime inter laïcos. Item » super cognitione clericorum, quando per laïcos, » quia fit eis petitio, aut quando clerici super violentia » in bonis illorum illata per laïcos conqueruntur. Item » super cognitione contractuum initorum coram judi- » ce sæculari. Item quod non impediantur, quin eorum » notarii, contractus recipere valeant, quacumque par- » te suarum diœcesum. Item quod non impediantur » super inventariis faciendis de bonis defunctorum, » quorum de jure vel consuetudine, vel compositione, » executores exsistunt. Item quod non impediantur » super cognitione hypothecarum, quam habent de ju- » re vel consuetudine. Item quod non impediantur su- » per cognitione viduarum & pupillorum, & super » bonis intestatorum, quantum ad eos pertinet de con- » suetudine vel de jure. Item quod non impediantur » in quacumque parte diœcesis suæ, quin possint habe- » re suos officiales, & suos clericos capere, & ab ipsis » clericis, necnon a laïcis, emendas pecuniarias exige- » re, debitas de consuetudine vel de jure. Item quod

non

ANNO CHRISTI 1329.

» non impediantur ſuper cognitione rerum futurarum
» a perſonis eccleſiaſticis. Item quod tam ſuper cap-
» tione, quam ſuper cognitione clericorum non con-
» jugatorum, & conjugatorum, eorum jura & con-
» ſuetudines obſerventur & confirmentur eiſdem: quia
» vobis manifeſte oſtenderunt, quod hæc debent fieri
» de jure divino & humano. Item ſignificant regiæ
» majeſtati, quod ſuper abuſibus, quos aliqui conque-
» rentes imponunt officialibus & gentibus ſuis, dicen-
» do quod ipſi aburuntur, eis imponendo crimina, ut
» redimant, & emendas ac expenſas ab innocentibus
» exigendo, proferendoque ſententias excommunica-
» tionis, una ſola citatione non peremptoria præce-
» dente: ac ſuper eo quod propoſitum fuerat contra
» ipſos prælatos, quod ipſi conferebant tonſuras indi-
» gnis; & dicti eorum officiales imponunt malitioſe
» laïcis pro extorſione pecuniarum inde eis exigenda-
» rum, quod ipſi ſunt circa fidem ſuſpecti; quodque
» clericos ſuper maleficiis accuſatos, & eis redditos
» per judicem ſæcularem, dimittunt impunitos. Item
» quod labores & expenſas multis irrationabiliter con-
» tulerunt, pretextu participationum cum excommu-
» nicatis. Item quod laïcis malitioſe uſuras imponunt,
» ut redimant ſe, & conjuratis tam viris quam mulie-
» ribus, quod adulteria commiſerunt. Item ſuper abu-
» ſibus quos facere dicuntur procuratores eorum, &
» ſuper abuſibus quos religioſi faciunt in multis civi-
» tatibus. Item ſuper injuriis & gravaminibus, quæ
» alicui, ut dicitur, faciunt ratione privilegiorum eis
» indultorum. Item ſuper eo quod dicitur, quod liti-
» gantes in curia eccleſiaſtica contra officium non re-
» periunt advocatos: necnon ſuper omnibus aliis in
» quibus eorum officiales invenirentur negligentes a-
» buſi fuiſſe vel convicti, tam in prædictis quam aliis;
» quæ ſi ſcirent, non permitterent ullo modo ipſi, &
» ſunt parati corrigere & facere corrigi & emendari,
» & pro futuris temporibus, tam per ſtatuta ſynodalia
» & provincialia, quam per alia, quæ poterunt, bona
» remedia ſalubriter providere. Super aliis vero arti-
» culis ſupplicant dicti prælati, quatenus jura eccleſiæ,
» ſive de jure, aut per privilegium, ſeu compoſitionem
» vel conſuetudinem acquiſita, placeat domino regi
» ſervare & defendere, ac etiam confirmare; ubi au-
» tem in his capitulis eſſent aliqua contra jus, privile-
» gium, conſuetudinem, vel compoſitionem, ipſi præ-
» lati nollent ea aliqualiter ſuſtinere. Supplicant iidem
» domino regi, ut pro Dei honore, in ſtatu, in quo
» ſui boni prædeceſſores tenuerunt eccleſiam, ipſe eam
» teneat & defendat, nec ei faciat aliquam novitatem,
» & placeat ei proclamationes & inhibitiones factas
» (ſcilicet quod nullus laïcus trahat alium laïcum co-
» ram judice eccleſiaſtico) revocare, quia hoc eſſet
» omnia eccleſiarum jura tollere. Et licet in aliquibus
» locis pro toleranda eorum malitia, in talibus pro-
» clamationibus ſeu inhibitionibus verba quæ ſequun-
» tur opponant: videlicet quod laïcus non trahat a-
» lium laïcum coram eccleſia ſuper caſibus pertinenti-
» bus ad judices ſæculares (hoc eſt, propter jura eccle-
» ſiæ uſurpanda) quia multa pervenirent ad forum
» laïcorum, quæ nihilominus pertinent ad eccleſia-
» ſticum, ſi jus & conſuetudo tollerentur, per quæ in
» electione laïci eſt quod poſſit alios laïcos in foro ec-
» cleſiæ convenire. Item quia tales proclamationes ſeu
» inhibitiones factæ, licet etiam eſſent bene genera-
» les, dant occaſionem omnimodo juriſdictionem ec-
» cleſiaſticam perturbandi. Unde reges Franciæ quon-
» dam ſemper prohibuerunt tales proclamationes ſeu
» inhibitiones fieri & factas penitus faciebant revoca-
» ri, & ad nihilum reduci.

A Poſt hæc, die Veneris ſequenti apud Vicenas ve-
nerunt prælati coram domino rege ad audiendam
rationem ſuam: ubi dominus Petrus dictus de Cu-
gneriis propoſuit pro domino rege, ſic dicendo:
Pax vobis: ego ſum: nolite timere: & proſecutus eſt, *Luc. 24.*
qualiter prælati non eſſent turbati, de aliquibus quæ
eſſent dicta: quia intentio domini regis erat ſervare
jura eccleſiæ & prælatorum, quæ habebant tam de
jure, quam de conſuetudine bona & rationabili. Et
interſeruit inter primam concluſionem & ultimam;
& probare voluit, quod cauſarum civilium cognitio
non poterat ad eccleſiam pertinere: quia tempora-
B lia debent pertinere ad temporales, & ſpiritualia ad
ſpirituales. *Subjiciuntur ejus rationes.*

Quæ reſponſio audita cum non videretur ſuffi-
cere prælatis: ſtatim dictus epiſcopus Eduenſis reſ-
pondit pro prælatis, in modum qui inſequitur. Pri-
mo commendans, &c. *Et infra:* Quare concluſit
dictus epiſcopus, quod placeret domino regi, ma-
gis claram & magis conſolativam dare reſponſio-
nem prælatis: ne ab ipſius præſentia recederent con-
triſtati; & ne daretur laïcis materia, jura eorum &
conſuetudines eccleſiæ impugnare; quia de ipſius
domini regis bona conſcientia nullatenus dubita-
bant. Et tunc fuit reſponſum ex parte domini regis:
quod non erat intentionis ſuæ, conſuetudines ec-
C cleſiæ, de quibus ſibi conſtaret, impugnare.

Poſtmodum die Dominica ſequenti, iterato vene-
runt prælati ad dominum regem apud Vicenas: &
propoſuit dominus Senonenſis ultimam ſupplica-
tionem factam per prælatos, & ultimam reſponſio-
nem factam pro parte domini regis. Ad quod cum
dominus Bituricenſis ſignificaſſet prælatis, domi-
num regem dixiſſe, ut non timerent prælati, quia
nihil ſuo tempore perderent, & quod defenderet
eos in ſuis juribus & conſuetudinibus, quia nolebat
tempore ſuo exemplum dare aliis eccleſiam impu-
gnandi: quæ verba aſſeruit ibidem ſe dixiſſe: de his
verbis idem dominus Senonenſis nomine prælato-
rum regratiatus eſt domino regi. Secundo dixit idem
dominus Senonenſis, quod quædam præconizatio-
D nes factæ erant in præjudicium juriſdictionis eccle-
ſiaſticæ: quas ſupplicabant revocari. Tunc domi-
nus rex reſpondit ore proprio, quod non erant factæ
de ſuo mandato: nec aliquid ſciebat: nec eas ratas
habebat. Tertio dixit, quod de aliquibus abuſibus,
de quibus temporales erant conqueſti, taliter ordi-
naverant prælati, quod dominus rex & ceteri, me-
rito deberent contentari. Quarto ſupplicavit regi,
quod vellet eos conſolari de benigna ſua reſponſio-
ne clariori. Tunc reſpondit dictus dominus Petrus
pro domino rege, quod placebat regi, ſi prælati
emendarent ea quæ eſſent emendanda, & corrigen-
da, exſpectare uſque ad feſtum Nativitatis Domi-
ni proxime venturum: infra quem terminum nihil
innovaret. Et ſi infra dictum terminum prælati non
E emendaſſent emendanda, vel correxiſſent corrigen-
da: dominus rex apponeret tale remedium, quod
eſſet gratum Deo & populo. Et ſic prælati recepe-
runt licentiam a domino rege, & receſſerunt.

Regem ſecundum eccleſiaſticos omnino judicaſſe, eaque de re ſcripſiſſe ad Joannem Papam, teſtantur Pontificis ad ipſum litteræ, datæ III. Non. Junii hujus anni: quibus in litteris ab Odorico Raynaldo ad hunc annum deſcriptis, ſic Pontifex: *Litteras regias, ferventem magnæ devotionis & fidei, quibus erga Deum & eccleſiam præfulgere regalis ſerenitas noſcitur, recenſentes delectabiliter, & reſponſionem perverſis detractoribus, laudare ſinceritatem regiam circa præmiſſa molientibus factam, ſicut catholicum & orthodoxum decebat principem, deſcribentes, reſpuimus lata manu.* *Adnotatio P. Gabrielis Coſſarti, Societatis Jeſu.*

Digitized by Google

Anno Christi 1319.

CONCILIUM MARCIACENSE.

Anno Christi 1319.

Ex MS. codice illuſtriſſ. archiepiſcopi Remenſis Caroli Mauricii Tellerii.

Hæ ſunt conſtitutiones provinciales editæ in Concilio generali Auſcitano, apud Marciacum, diœceſis Auſcitanæ, per reverendum in Chriſto patrem ac dominum, D. Guillelmum divina miſeratione archiepiſcopum, ſub anno Domini MCCCXXIX. die ſancti Nicolai hiemalis celebrato.

NOs *G. permiſſione divina archiepiſcopus Auſcitanus, & nos G. Lectorenſis, G. Tarbienſis, A. Olorenſis, P. Bajonenſis, & G. Aduренſis, epiſcopi; præſentibus viris venerabilibus ac diſcretis, domino Raymundo Clerici vicario & officiali domini G. epiſcopi Convenenſis, ac procuratore ejuſdem; domino Arnaldo Falcaudi, vicario generali & procuratore domini epiſcopi Agenenſis; domino Bernardo electo monaſterii [b] Reulæ, procuratore domini epiſcopi Laſcurrenſis; domino Viviano de Rupeforti; Joanne de Villanova, procuratore domini epiſcopi Coſeranenſis; domino Hugone de Pardelano, præpoſito ſancti Juſtini; Guillelmo Gapani, & Bernaldo Sarhi canonico & procuratore capituli Auſcitani; magiſtro Willelmo ..... de Laillato, procuratore capituli Lectorenſis, & Guillelmo Anelii de Maladicina procuratore capituli Convenenſis; magiſtro Petro Arquori, procuratore capituli Tarbenſis; magiſtro Bernardo de Sarano, procuratore capituli Laſcurrenſis; dominis Bernardo archipreſbytero Delborea & Ceritio de Fas ..... procuratore capituli Bajonenſis; Henrico de Cadilone, procuratore capituli Aquenſis; domino Viviano de Rupeforti, procuratore capituli Coſeranenſis ..... clerico procuratore capituli Vaſatenſis; dominis abbatibus de Simorra, de Peſſano, de ſancto Sabino, de Taſca, electo monaſterii [c] Reulæ de Luco, Auxitanæ, Tarbenſis, Olorenſis, & Laſcurrenſis diœceſium; necnon & procuratoribus nonnullorum aliorum prælatorum, abbatum, præpoſitorum, decanorum, capitulorum, collegiatarum eccleſiarum, & archidiaconorum, in prædicta provincia conſtitutorum, ad præſens concilium vocatorum & mandatorum, ac nobiſcum intereſſentibus & vocatis perſonaliter, apud Marciacum Auſcitanenſis diœceſis concilium celebrantes provinciale.*

Attendentes, & deliberata maturitate penſantes, tam horrendum tamque deteſtabile atque damnabile ſcelus, olim evidenter commiſſum palam & publice, ſuadente diabolo, truculenta penſata rabie infideli, in magnam divinæ majeſtatis offenſam, ac univerſalis eccleſiæ ſcandalum & gravamen, & regiæ majeſtatis (ſub cujus pace & gardia ſpeciali atque protectione, omnes univerſaliter archiepiſcopi & epiſcopi hujus regni Franciæ noſcuntur exiſtere & defendi) per Tercellum de Brulato, Bernardum de Caneto, Remundum G. de Arivanta, Joannem & Arnaldum ejus fratres, Spurium de Medo, Petrum Spurium de Sanguineda dictum d'Arbocave, Arnaldum Guillelmum de Serignaco, Spurium de Ju, Manentonum & Joannem de Capitevilla fratres, invaſores, occiſores, culpabiles homicidii enormiter perpetrati, in perſonam bonæ memoriæ domini Aneſancii, quondam epiſcopi Adurenſis, commiſſi: quem murtro nefandiſſimo, de die, ac penſatis inſidiis, prope locum de Nogoralio Auſcitanæ diœceſis, invaſerunt, occiderunt, culpabileſque fuerunt, nullaque debita de cauſa atroci atque ſævo crimine vindictam fuiſſe ſecutam: nec etiam prædictos ſicarios ad emendam eccleſiæ rediiſſe, licet ad duos annos, & amplius exſpectatos. Attendenteſque inſuper, ſuperius nominatos per ſuæ divulgationem malitiæ ſeipſos vantaſſe, & publice detexiſſe ſe fore culpabiles homicidii memorati, perpetrati in perſonam domini epiſcopi ſupradicti: de tanta malitia nequiter gloriando. Quæ omnia & ſingula nobis & noſtro concilio fore notoria, necnon & toti provinciæ Auſcitaniæ, quæ nulla poſſunt tergiverſatione celari.

Idcirco poteſtatione præmiſſa, & ante omnia in his ſcriptis, quod prædicenda, ordinanda, & requirenda, non intendimus ad pœnam mutilationis, vel ſanguinis cujuſcumque, ſed duntaxat ad finem canonicum, & maxime conſtitutionis noſtræ provinciæ Auſcitanæ [a] quæ incipit: Quia quod contra prælatos, &c. Nos omnes & ſinguli prædicti, ac præſentibus omnibus & ſingulis ſupradictis, in præſenti concilio præſidentes, dictos Tercellum de Beulato, Bernardum de Caneto, Remundum G. de Arivanta, Joannem & Arnaldum ejuſdem Remundi fratres, ſpurium de Sanguinenda, alias dictum d'Arbocave, Arnaldum Guillelmum de Serignaco, ſpurium de Ju, Manentonum & Joannem de Capitevilla fratres, eſſe & fuiſſe invaſores, occiſores, culpabiles notorie & evidenter mortis epiſcopi ſupradicti. Declaramus, & declarando in his ſcriptis definimus, omnes ſupradictos & ſingulos incidiſſe in pœnas conſtitutionis provincialis, quæ incipit: Quia quod contra prælatos.

Item, quia archiepiſcopo & epiſcopis prædictis, & concilio præſenti, Theobaldum & Manaldum de Barbaſano fratres, Guillelmum de Moncadie, Arnaldum dominum de Morlana, Thealdum de Tuſaguето, prænominatos malefactores, poſt commiſſum per eoſdem dictum crimen, receptaſſe, & quod de die in diem receptare non ceſſant: decernimus & declaramus, prædictos receptatores incidiſſe in conſtitutionem ſuperius nominatam, & pœnas ejuſdem.

Verum quia ad ulteriorem exſecutionem dictæ noſtræ declarationis conſtitutionis provincialis, atque pœnarum contentarum in ea, quæ exſecutionem criminalem & realem requirunt, procedere non poſſumus nec valemus; hinc eſt, quod nos archiepiſcopus, epiſcopi, & [b] præſidentes in ipſo concilio, in perſonam egregii viri comitis Armaniaci abſentis, requirimus palam publice in his ſcripeis, vos nobilem virum dominum G. de Bauceria, militem ſeneſcallum dicti comitis Armaniaci, ac ipſius comitis repræſentantem perſonam; necnon & vos dominum Remundum de Montiliis, judicem ordinarium dicti comitis Armaniaci, tamquam immediatos ſuperiores temporales dictorum malefactorum, videlicet Tercelli de Beulato, Bernardi de Caneto, Raymundi G. de Arivanta, Joannis & Arnaldi ejus fratrum, ſpurii de Medo, ſpurii de Sanguineda alias dicti d'Arbocave, Arnaldi G. de Serignaco, ſpurii de Ju,

* Guillelmus.

[b] Regulæ.

[a] Cap. Reprehensibilem. de sent. excom. c. 5.

[b] Corrigatur ſtatus.

[c] Regulæ.

ANNO CHRISTI 1329.

Manantoni & joannis de Capitevilla fratrum; præsentes coram nobis in nostro provinciali concilio, ac vice & nomine dicti comitis: quatenus nostram prædictam & nostri concilii declarationem, & contenta in nostra dicta constitutione, quam vobis de verbo ad verbum transscriptam de nostris constitutionibus exhibemus, sub præsenti nostra requisitione inserta, realiter & cum effectu, sine dilatione, prout tenemini, exsequamini diligenter justitia mediante. Quod si forsan hoc facere denegaveritis aut dissuleritis indebite: protestamur, quod nos singuli prædicti [a] & concilium præsentes, deputamus vos negligentes esse de justitia facienda: & de præmissis nos posse persequi justitiam contra vos & comitem supradictum coram Romana curia, & coram domino nostro rege Franciæ, sicut & in quantum de jure poterimus, & ad nos noverimus pertinere. Requirentes vos notarios infrascriptos, ut de præmissis omnibus & singulis, retinearis & conficiatis unum vel plura ejusdem tenoris publicum seu publica instrumenta.

[a] Forte, in concilio præsentes.

ANNO CHRISTI 1329.

Acta fuerunt hæc in ecclesia beatæ Mariæ de Marciaco, prædictæ diœcesis Auscitanæ, die undecima mensis Decembris, anno Domini [a] MCCCXXX. præsentibus venerabilibus & discretis viris, dominis, Godefrido Durandi priore Castrofaraceni, Bernardo Juliano canonico Tolosano, decretorum doctoribus; Remundo Fabri, Andrea Pistore, & Petro Clerici, legum professoribus, ac pluribus aliis, ad præmissa vocatis specialiter ac rogatis.

[a] Forte, MCCCXLIX.

CONCILIUM LAMETHENSE.

1330.

Ex Codice Mſ. Bibliothecæ Cottonianæ edidit collector Anglicanus Tomo II.

Constitutiones provinciales domini Simonis Mepham, Cantuariensis archiepiscopi, editæ apud Lamhith, circa annum Domini MCCCXXX.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De ornamentis altaris, & clericis circa administrantibus.*

II. *Qualiter sacerdos se habebit in audiendo confessiones.*

III. *Sacerdos non debet celebrare in mortali peccato, nec detegere peccata alicujus.*

IV. *De conservatione olei, & chrismatis etiam reverentia.*

V. *De matrimonio celebrando, & edictione bannorum.*

VI. *De sacramento Ordinis, & examinatione in eo facienda.*

VII. *Ne res ecclesiæ impignorentur, sive vendantur a laicis, non pro necessitate.*

VIII. *Ne de bonis ecclesiasticis, domus in laica feodo ædificentur: nec ecclesiastica beneficia laicis tradantur ad firmam.*

IX. *Ne inclusi vel inclusæ aliquo modo constituantur, sine licentia episcopi diœcesani.*

X. *De sententia excommunicationis generali, quater in anno publicanda.*

CAPITULA.

I. *De ornamentis altaris, & clericis circa administrantibus.*

LInteamina, corporalia, pallæ, tuellæ, manutergia, & alia altaris ornamenta integra . . . . . sint, & munda, & sæpe abluantur per personas a canonibus deputatas, ad reverentiam Salvatoris nostri, & totius cælestis curiæ; quem huic sacramento conficiendo, & confecto, non dubium est interesse. Item, verba canonis, præsertim in iis quæ ad substantiam sacramenti pertinent, plene, integre, & cum summa animi devotione proferantur. Non tamen ita sit motus in præmissis, quod fastidium ingeneret auditoribus, & officium suum privet devotionis pinguedine; quia [b] injuste monentes perdunt suavitatem unguenti; id est, [c] pinguedinis, aut rationis. Nullus sacerdos parochialis præsumat Missam celebrare, antequam matutinale persolverit officium; id est, Primam, ac Tertiam de die. Item, nullus clericus permittatur ministrare in officio altaris, nisi indutus sit superpellicio, tempore, quo Missarum solemnia peragantur: & accedentur duæ candelæ, vel ad minus una.

[b] Cordis motus nocet motientes, ex Eccl. 10. 1. [c] Imo pinguedinis devotionis.

II. *Qualiter sacerdos se habebit in audiendo confessiones.*

Sacerdos, in pœnitentia injungenda, circumstantias criminis [b], qualitatem personæ, & genus delicti, tempus, & locum, causam, & moram in peccato factam, devotionem animi pœnitentis. Et his consideratis, & diligenter pensatis ac discrete, majorem vel minorem pœnitenti injungat pœnitentiam. Item sacerdos, ad audiendum confessiones, communem eligat sibi locum, ubi communiter ab omnibus videri poterit in ecclesia: & in locis absconditis, non recipiat sacerdos alicujus, & maxime mulieris, confessionem: nisi pro maxima necessitate, aut infirmitate pœnitentis. Item nullus sacerdos, alterius parochianum recipiat ad pœnitentiam, nisi de licentia sui presbyteri, vel episcopi. Item sacerdos talem injungat pœnitentiam uxori, ut viro suo non reddatur suspecta de aliquo crimine occulto & enormi. Idem de viro est observandum. Item, in furto, rapina, fraude, simonia, & maxime detentione decimarum, seu abstractione alicujus juris ecclesiastici, diligenter sibi caveant sacerdotes, ne aliquibus injungant pœnitentias, nisi cum satisfactione, & restitutione facienda injuriam passis: cum non remittatur peccatum, nisi restituatur ablatum. Item, in majoribus criminibus, & atrociioribus, & dubiis, sacerdos consulat episcopum, vel ipsum qui vices ejus gerit, aut providos & discretos; quorum consilio certificatus sciat, quos, & qualiter ligare possit & absolvere. Et ne, quod absit, pœnitens in desperationem cadat, moneat ipsum diligenter, ut bonum, quidquid interim possit, faciat, ut Deus cor suum illustret ad pœnitentiam. Et hoc idem faciat de eo, qui peccatum confitetur, etiam cum ab eo non vult abstinere: quo casu munus absolutionis non poterit ei impendi, cum venia non legitur concessa, nisi se corrigenti. Item caveant sacerdotes, ne peccata inquirant, aut nomina personarum, cum quibus peccaverant, non inquirant, sed circumstantias tantum, & qualitatem peccati: cum scriptum sit, *Deus vitam meam, &* Psal. 11. non alterius, *nunciavi tibi.*

[b] Dicit, confitenti.

III. *Sacerdos non debet celebrare in mortali peccato, nec detegere peccata alicujus.*

Prohibemus, quod nullus sacerdos lapsus in mor-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1330.

tale peccatum, ad altare præſumat accedere celebraturus, antequam confiteatur. Quidam enim erant, credentes, quod mortalia delentur per confeſſionem generalem. Item, nullus ſacerdos ira, odio, vel metu, etiam mortis, audeat in aliquo detegere alicujus confeſſionem, ſigno, vel verbo, ſpecialiter, nec generaliter. Et ſi ſuper hoc convictus fuerit, ſine ſpe reconciliationis, non immerito debet degradari: cum ſæpe contingat, quod rectores eccleſiarum, ac etiam nonnulli ſacerdotes, & in ſacris ordinibus conſiſtentes, eo quod nonnulli, ut eis videtur, quoad forum pœnitentiale ſunt ſubjecti, vel omnino non confitentur, vel ad quoſdam accedunt, qui nullam ipſos abſolvendi vel ligandi habeant poteſtatem.

Per archidiaconatus ſingulorum, ſtatuimus, quod duo preſbyteri idonei præficiantur in ſingulis decanatibus, competentis litteraturæ, & probatæ opinionis, ad confeſſiones talium audiendas, & pœnitentias eiſdem injungendas, quibus per nos, vel vicem noſtram gerentes, auctoritatem volumus impartiri: firmiter inhibentes, ne religioſi, monachi, vel canonici, anachoretæ, eremitæ, ſubditum alicujus audeant ad pœnitentiam admittere.

IV. *De conſervatione olei, & chriſmatis etiam reverentia.*

Cum magna reverentia deferatur oleum infirmorum ad infirmos, & ipſos inungant ſacerdotes cum magna devotione; & orationum celebritate, quæ ad hæc ſunt ordinatæ. Item, ad ſacramentum extremæ unctionis moneant ſæpe populum Domini ſacerdotes: ſcilicet omnes a quatuordecim annis, & ultra, ſive ſupra, & ad omnes communiter ſe paratos exhibeant, cum neceſſe fuerit. Item, tam ſanctum oleum, quam chriſma, ſub fideli cuſtodia, clave exhibita, conſervetur; ut non poſſit ad illa temeraria manus [a] oſtendi, ad horribilia [b] ſequenda.

[a] *Corrige*, extendi.
[b] *Forte*, conſequenda.

V. *De matrimonio celebrando, & editione bannorum.*

Matrimonium ſimiliter, ſicut & alia ſacramenta, cum honore & reverentia, de die, in facie eccleſiæ, non cum riſu, ac contemptu, celebretur. In matrimonio contrahendo, ſemper in tribus Dominicis, vel feſtivis diebus, & a ſe diſtantibus, tribus edictis, perquirat ſacerdos a populo, ſub pœna excommunicationis, de legitimatione ſponſi, & ſponſæ. Si quis autem ſacerdos hujuſmodi edictum non obſervaverit, pœnam nuper in concilio ..... ſuper hoc ſtatutam non evadet. Item, prohibeant laïcis ſacerdotes in eccleſia frequenter, ſub pœna excommunicationis, ne dent mutuo fidem matrimonio contrahendo, niſi in loco celebri, & coram preſbyteris, & populis ad hoc convocatis.

VI. *De ſacramento Ordinis, & examinatione in eo facienda.*

Cum quanta reverentia, & cordis contritione, & animi devotione, ad ſacramentum Ordinis ſit accedendum, ex eo patet, quod niſi a ſummo ſacerdote, id eſt epiſcopo, confertur, & niſi paſſim: & hoc certis temporibus, & jejunio, non ſolummodo ab ordinandis, ſed ab univerſa plebe. Hinc eſt, quod ſanctorum canonum ſtatuta ſervantes, prohibemus, ut nullus ad ordines accedat, vel admittatur, niſi fuerit canonice examinatus. Item, minores clerici ad inferiores gradus non admittantur, niſi idoneos habeant præſentatores, & per teſtimonium eorum admittantur. Nullus ſimoniacus, homicida, excommunicatus, uſuratius, ſacrilegus, incendiarius, vel falſarius, vel aliud habens canonicum impedimentum, ad quoſcumque ordines præſumat accedere. Item, ordinati in Hibernia, Vallia, vel Scotia, maxime facti [a] litteris ſui diœceſani & noſtris commendatoriis, ſeu dimiſſoriis: non admittantur ad Ordinis ſic ſuſcepti exſecutionem in epiſcopatu noſtro, niſi magna neceſſitas, ut cum eis diſpenſetur a nobis, aliud inducat: nec etiam tunc admittantur, niſi prius legitime conſtiterit de ipſorum ordinatione, vitæ munditia, pariter & litteratura. Item prohibemus, ut nullus abbas vel prior, monachos ſuos, vel canonicos, ab alienis epiſcopis faciat ordinari: niſi cum litteris ſui epiſcopi diœceſani, vel gerentis vices ſuas, aſſenſum ſuum exprimentibus.

ANNO CHRISTI 1330.

[a] *Lege*, ſine litteris.

VII. *Ne res eccleſiæ impignorentur, ſive vendantur a laïcis, non pro neceſſitate.*

Vaſa & veſtimenta ſacra, cum libris eccleſiæ, nullus laïcus Judæis aut Chriſtianis impignorare, vel vendere præſumat: ſed nec poſſeſſiones eccleſiaſticas, vel redditus locare, vel infeodare, ſive alio modo alienare præſumat, niſi urgens neceſſitas, vel evidens utilitas id expoſcat, & prius diœceſani epiſcopi ad id conſenſus accedat. Si quis autem contra hoc facere præſumpſerit, id quod fecerit, ſuis ſumptibus revocet. Is etiam, qui ſic eccleſiaſtica beneficia receperit, & detinere præſumpſerit, excommunicationis ſententia feriatur, & antequam ea reſtituerit, nullatenus abſolvatur.

VIII. *Ne de bonis eccleſiaſticis, domus in laïco feodo, ædificentur; nec eccleſiaſtica beneficia laïcis tradantur ad firmam.*

Quamplures non ſolum filiis & nepotibus ſuis, verum etiam concubinis, per patrimonium Jeſu Chriſti, domos in laïco feodo ædificare præſumunt: ad quos, eccleſiaſticos proventus deportantes, dum proximis conſanguineis bona eccleſiaſtica congregant, iram Dei & damnationem perpetuam thesaurizant. Ne igitur iſtud de cetero fiat, diſtrictius inhibemus: ſtatuentes, ut is, vel illi, qui taliter, abſque licentia & aſſenſu ſui diœceſani, fecerit, per annum ad minus, a perceptione fructuum beneficii ſui ſuſpendatur: niſi ad commonitionem epiſcopi, vel archidiaconi ſui, quod fecerit citius emendaverit. Item, nullus clericus aliquod beneficium eccleſiaſticum alicui laïco tradat ad firmam, nec etiam fructus decimarum, ante ſeparationem earumdem, eis vendere præſumat. Si quis clericus, etiam in caſu licito, beneficium ſuum alicui committere voluerit: ſtatuimus, ut illud tali committat, qui velit & poſſit domos & ædificia eccleſiæ ſuſtinere, & alia onera ipſius parochiæ epiſcopalia vel archidiaconalia ſupportare. Qui autem alterius beneficium ſic acceperit, archidiacono loci præſententur, & capitulo: & tamquam generalis procurator, quoad illud beneficium, pro tempore quo inter eos convenerit, ibidem inſtituatur omnino.

IX. *Ne incluſi, vel incluſæ, aliquo modo conſtituantur, ſine licentia epiſcopi diœceſani.*

Ad hæc, diſtrictius inhibemus, ne incluſi, vel incluſæ, conſtituantur alicubi, ſine noſtra licentia ſpeciali, penſatis ſociis, moribus, & qualitate perſonæ, & unde debeat ſuſtentari. In domibus eorum, perſonæ ſæculares nullatenus hoſpitentur, ſine cauſa honeſta, & manifeſta.

ANNO CHRISTI 1330.

X. *De sententiâ excommunicationis generali, quater in anno publicanda.*

Præcipimus, ut singulis annis, ter vel quater, in genere solemniter excommunicentur sortiarii, perjuri super sacrosancta, incendiarii, usurarii, fures atrociores, raptores, falsarii, malitiosè impedientes executionem rationabilium testamentorum, & detentores decimarum: nec absolvantur, nec eis pœnitentia ab aliquo inferiori injungatur, nisi ab episcopo, vel ejus vices gerente, præterquam in mortis articulo: & tunc injungatur eisdem, quod si convaluerint, episcopum adeant, ab eo, vel auctoritate sua, condignam pœnitentiam suscepturi.

ANNO CHRISTI 1330.

CONCILIUM MAGHFELDENSE,

1332.

Ex codice Mſ. edidit collector Anglicanus tomo 2.

Constitutio venerabilis patris domini Simonis Mepham, declarans omnia festa, quæ per annum a cunctis Christi fidelibus dedicari debent, & ab omni opere sæculari reverenter observari; edita apud Maghfeld, XVI. Kalend. Augusti, anno Domini MCCCXXXII.

SImon permissione divina Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas, & Apostolicæ sedis legatus; venerabili fratri nostro Roberto, Dei gratia Sarum episcopo; salutem, & fraternam in Domino caritatem. Ex scripturis sacris didicimus, vitia sæpe ingerere & virtutes, esse mentiri: dum videlicet sub figmento sanctitatis ad exsecranda proceditur, & sub specie cultus divini ad abominabilem Deo victimam properatur. Ab exordio nempe conditionis humanæ, die dumtaxat septimo hebdomadæ, statuit omnium Conditor ab operibus abstinendum: sed succedente tempore gratiæ, militans adjecit ecclesia dies plurimos ab omnibus Catholicis feriandos. Et [a] quilibet postmodum usus hominum, tolerante ecclesia, propter operandi necessitatem, nonnullos a feriandi ritu subtraxit, & quosdam in diversis Catholicorum partibus festivis superaddit localiter ad observandos, qui quasi a primordiis, ob venerationem sanctorum, in festivandi consuetudinem introducti fuerunt: inconstantia tamen humana, ut plerumque in deteriora labente, quod in electorum Dei receptum erat honorem, conversum est in blasphemiam & abominationem: dum videlicet conventicula negotiationis, & alia exercitia illicita, diebus hujusmodi potissime ingeruntur: quod vero ad devotionis parabatur compendium, in dissolutionis exigitur cumulum, dum in ipsis festivitatibus taberna potius quam ecclesia, comessatione & ebrietates uberius abundant, quam lacrymæ & orationes; lasciviis insistitur & contumeliis, magis quam otio contemplationis: & quod prætermittendum non est, mercenarii sunt, quorum operibus res publicæ regi non poterit sub colore licito sic ab operibus mechanicis; diebus etiam quos festivos constituunt, a sanctorum vigiliis abstinent, licet non minus per hebdomadam capientes. Propterea de salario, per quod rei publicæ graviter retardatur, quin potius impeditur; nec propter Dei honorem, sicut deceret, sabbatizant: sed etiam, juxta præmissa, Dominum ipsum & sanctam ecclesiam in diebus hujusmodi, [b] abominationes suas pessimas scandalizant; tamquam solemnitates ipsæ ad profanationis & perversitatis exercitium gratis fuerant institutæ: quæ quanto magis protenduntur in uno, tanto abundantius cultores abusionum hujusmodi in suis excessibus insolescunt.

[a] *Lege*, quilibet.

Telum lege mendosum.

[b] *Lege*, per abominationes.

Ut igitur tam superstitiosis adinventionibus, & etiam fraudulentis mercenariorum hujusmodi conjecturis occurratur, & eorum attenuetur occasio: memoriæ sanctorum feriandæ, juxta primam ecclesiæ institutionem, in debita habeantur veneratione; reservata facultate viris ecclesiasticis, aliisque majoribus, ac sibiipsis sufficientibus, quorumcumque festorum, prout eis [a] placuerint, ad Dei honorem, in suis ecclesiis & capellis solemniter venerandi: de fratrum nostrorum consilio, dies festos præsentibus inserere duximus; quibus, videlicet ab universis popularium operibus, etiam reipublicæ utilibus, per nostram Cantuariensem provinciam, fuerit regulariter abstinendum.

[a] Pro, placuerit.

In primis sacrum diem Dominicum, ab hora diei sabbati vespertina inchoando, non antea prævenendo, ne Judaïcæ professionis participes videantur. Quod etiam in festis, quæ suas habent vigilias observetur. Item festa, Nativitatis Domini; sanctorum Stephani, Joannis, Innocentium, Thomæ martyris; Circumcisionis, Epiphaniæ Domini, Purificationis beatæ Mariæ, sancti Matthæi apostoli, Annunciationis beatæ Mariæ, Paschæ cum tribus diebus sequentibus, sancti Marci evangelistæ, apostolorum Philippi & Jacobi, Inventionis sanctæ Crucis, Ascensionis Domini, Pentecostes cum tribus diebus sequentibus, Joannis Baptistæ, apostolorum Petri & Pauli, Translationis sancti Thomæ, sanctæ Mariæ Magdalenæ, sancti Jacobi apostoli, Assumptionis beatæ Mariæ, sancti Laurentii, sancti Bartholomæi, Nativitatis sanctæ Mariæ, Exaltationis sanctæ Crucis, Matthæi apostoli, sancti Michaelis, sancti Lucæ evangelistæ, apostolorum Simonis & Judæ, Omnium Sanctorum, sancti Andreæ apostoli, sancti Nicolai, Conceptionis beatæ Mariæ, sancti Thomæ apostoli; solemnes dedicationes ecclesiarum parochialium, & sanctorum, in quorum honore ecclesiæ parochiales dedicantur; alia festa, quæ in singulis dictæ provinciæ diœcesibus, per locorum Ordinarios, ex certa scientia peculiariter indicuntur.

Vobis igitur mandamus, quatenus præmissa omnia & singula ad subditorum nostrorum notitiam deducentes, eos moneatis, & efficaciter inducatis, ut festa superius connumerata, prout suis acciderint temporibus, summo opere observentur, & debito venerentur honore: & ad parochiales eorum ecclesias reverenter diebus ipsis accedant, Missarum, & aliorum divinorum officiorum complementum exspectent, pro ipsorum, ceterorumque fidelium, vivorum & defunctorum salute; & Deum devote, & sinceris mentibus oraturi: sic festorum ipsorum decurrendo solemnia, ut ipsi & alii Catholici, pro quibus oraverint, sanctos, quorum festa celebraverint, intercessores mereantur habere assiduos apud Deum. Intimetis etiam subditis vestris hujusmodi, quod reliquis sanctorum festivitatibus, impune poterunt ad opera procedere consueta. Si vero aliqui operarii conductitii occurrerint, qui festis peculiaribus, non, ut præfertur, [b] inductis, a consuetis ope-

[b] *Forte*, indictis.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1331.

ribus ceſſare præſumpſerint, ut ſic, ſecundum præmiſſa, eos defraudent, quorum miniſterio ſe adſtrinxerint; ipſos a ſuperſtitionibus hujuſmodi canonice compeſcatis, & faciatis per alios compeſci per eccleſiaſticas cenſuras: & quid feceritis in præmiſſis, nos citra feſtivitatem beatæ Mariæ Virginis, proximo nunc futuram, certificetis per veſtras litteras patentes, harum ſeriem continentes.

Datum apud Maghfeld, XVI. Kal. Auguſti, anno Domini MCCCXXXII. & noſtræ conſecrationis anno decimo tertio.

Alia ejuſdem ſtatuta duo.

I. *Preſbyteri ſtipendiarii non recipient oblationes, neque denarios pro requiſitione triennali, ſive legitima; & jurent rectoribus, vel vicariis, in quorum celebrant eccleſiis: debent etiam intereſſe cancellis, Miſſis, & horis canonicis, induti ſuperpelliciis propriis.*

PResbyteri, necnon alii ſacerdotes ſtipendiarii, propriis ſumptibus, vel per annos ſuſtentati, divina celebrantes, in archiepiſcopatu noſtro non recipiant oblationes, portiones, denarios pro requiſitis, tricennalia, vel aliquam partem certam quotam; præſertim oblationes pro corporibus mortuorum præſentibus, non obtenta licentia a rectoribus, vel vicariis eccleſiarum, in quibus celebraverunt, nullo modo; nec aſportent, in præjudicium rectorum vel vicariorum eccleſiarum prædictarum, vel eorum vicem gerentium, ne ſententiam majoris excommunicationis, in hac parte latam incurrant, [a] immiſcendo, ut prius, in divinis. Prædicti vero preſbyteri, die Dominica vel feſtiva, poſt admiſſionem ſuam, jurabunt coram rectoribus, vel vicariis, ſeu eorum vicem gerentibus, ſi nulli vicarii fuerint ibidem, alioquin coram ipſis vicariis parochianis, vel locorum, inter Miſſarum ſolemnia, aperte coram ipſis, ſacroſanctis evangeliis inſpectis & tactis: quod eccleſiis parochialibus, & capellis, in quibus divina celebrantur, eorumque rectoribus, vel vicariis, ſeu eorum loca tenentibus, vel quorum intereſt, nullum omnino inferent præjudicium circa oblationes, portiones, obventiones, denarios pro requiſitis, tricennalia, & jura, quocumque nomine cenſeantur: immo, quatenus de jure eſt, eoſdem obſervabunt indemnes in præmiſſis, & ſingulis præmiſſorum.

Jurent etiam ſpecialiter dicti ſacerdotes, quod odia, ſcandala, rixas, aut contentiones, inter rectorem & parochianos, nullo modo ſuſtineant, aut aliquo modo foveant; ſed, quatenus in eis eſt, concordiam nutriant & ſervent inter eoſdem. Et in dicto archiepiſcopatu noſtro non celebrent divina, ſed eis interdicatur expreſſe, donec prædicta præſtiterint juramenta, vel ſaltem non ſtet per ipſos, quo minus præſtent. Et ſi celebrent in loco ſic interdicto, irregularitatem incurrant, præter alias pœnas, quas canones inducunt contrarium facientibus. Et ſi fuerint commoniti coram epiſcopo, vel archidiacono, ſeu officiali ejus, ſe infirmaſſe prædictum juramentum; vel ſi fuerint diffamati, & ſe purgare nequeunt: amovebuntur omnino, & tamquam perjuri, interdicatur eis prædicta celebratio in dicto archiepiſcopatu noſtro, donec fuerit ſuper hoc canonice diſpenſatum. Item, non audiant confeſſiones parochianorum, vel eccleſiaſticarum capellarum, in quibus divina miniſtraverint, niſi caſibus a jure permiſſis: nec oblationes hujuſmodi eccleſiæ ſibi appropriabunt: & ſi ſic, crimen ſacrilegii incurrant, niſi de licentia præſidentium petita & obtenta. Item, debent intereſſe cancello, matutinis, veſperis, & aliis divinis officiis, debitis horis, induti ſuperpelliciis, quæ ſub propriis expenſis providebunt; & non in navi eccleſiæ, cœmeteriis, nec in campis erunt. Sed ſi fuerint requiſiti, etiam commoniti ſuper his per præſidentes, non reddant ſe elatos, nec erigant verticem contra præſidentem, nec propter hoc excitabunt aliquos, qui foveant & protegant; & quod ad intereſſendum prædictis horis, & magnis Miſſis, debet eis injungi in virtute obedientiæ, quod ſint præſentes, canentes, legentes, & pſalmodizantes. Dicti vero preſbyteri, dictis diebus Dominicis & feſtivis, vel ſi corpus adeſt præſens, ſuas Miſſas, poſt lectum evangelium majoris Miſſæ, incipiant, ut compleant, & non prius, niſi de licentia rectoris vel vicarii ſpecialiter obtenta. Item, preſbyteri non detrahant rectoribus vel vicariis eccleſiarum, vel capellarum, ubi celebraverunt; ſed humiliter præbebunt & facient debitam reverentiam. Item, non exercebunt tabernas, nec ſpectacula, nec cellas meretricum, nec ludos noxios prohibitos. Dicti vero rectores, vel vicarii, vel eorum loca tenentes, debent benigne recipere juramentum prædictum, & habebunt copiam in eccleſiis de prædictis.

[a] Forte, ſe immiſcendo.

II. *Ut decimæ fideliter dentur Deo & eccleſiæ, de omnibus bonis, quæ innovantur per annum, ſicut inferius in ſpecie declaratur.*

SAncta eccleſia conſtituit & ordinavit, quod prælati & ordinarii eccleſiarum, hæreticos, & in fide dubios, ut ad fidem eccleſiæ revocentur, & revocatos compellant in ea, qua vocati ſunt, fide permanere. Intelleximus, quod nonnulli parochiani noſtri, hæreſi, errore, & diffidentia jam [a] pervertant, articulos fidei catholicæ relinquentes, & libertatibus eccleſiaſticis obviantes, eccleſias, auſu temerario, ſuo jure penitus ſpoliando; decimas eccleſiæ ſuæ de jure debitas, & alia jura retinendo eccleſiaſtica. Ex qui alios, cum poterit, ab errore non revocat, ſeipſum errare demonſtrat. Cum igitur eccleſia & eccleſiarum rectores, tales filios non cogunt, ut reddant, illos ac ſeipſos perdunt. Nos igitur volentes & cupientes ſtatuta noſtrorum ſuperiorum, ut tenemur, ſervare, & mandatis eccleſiæ obedire, obviando maleficiis; & medelam eccleſiaſticam tribuere: Cum igitur, ſacro eloquio jubente, de omnibus, quæ innovantur per annum, & nullo tempore excludi, fideliter decimæ ſint, cum omnibus integritatibus, abſque diminutione ſolvendæ: licet unicuique capellano parochiali, parochianos ſuos, per cenſuram eccleſiaſticam, ad ſolutionem decimarum compellere. Unde, propter tales quotidianos defectus, & hominum malitias, omnibus & ſingulis mandamus, in virtute ſanctæ obedientiæ, firmiter injungendo, quatenus diligenter moneatis, & efficaciter inducatis, ac quilibet veſtrum induci faciat in parochia ſua, quod dicti parochiani omnes & ſinguli per ſe integre, & ſine diminutione, decimas inferius annotatas ſuis eccleſiis perſolvant: ſcilicet, decimam lactis, a proximo tempore ſuæ monitionis, tam in menſe Auguſti, quam in aliis menſibus.

[a] Forte, pervertunt.

Et dicit conſtitutio domini Roberti Winchelſe, Cantuarienſi archiepiſcopi, capitulo, *Quoniam propter diverſas*: in quadam particula, quæ ſic incipit: De lacte autem volumus quod decima ſolvatur; videlicet de caſeo, tempore ſuo, & de lacte, in autumno & hieme; niſi parochiani competentem pro

Vide ſupra ad annum 1310. in Concilio Londinenſi, cap. 1. pag. 1160. & c.

ANNO CHRISTI 1332.

talibus decimis voluerint facere redemptionem, & hoc ad commodum ecclesiæ, &c. Etiam persolvant decimam vivariorum, piscariorum, fluviorum, stagnorum, pecorum, columbarum, fructuum, & bestiarum, de proventibus boscarum, pannagii, silvarum, warenarum, aucupationum, hortorum, curtilagiorum, lanæ, lini, vini, & grani; turbariorum, in locis ubi fodiuntur & fabricantur; cuniculorum, cygnorum, pavonum, aucarum & anatum, ovorum, chevicium, ...giorum, apum, mellis, & ceræ, molendinorum, falconum, artificiorum, A & negociationum; necnon pullorum equinorum, agnorum, vitulorum, secundum verum valorem, & omnium provenientium rerum aliarum, de cetero satisfaciant competenter ecclesiis, quibus de jure tenentur: nullis expensis, ratione præstationis decimarum, deductis, decimis retinendis, seu deducendis, nisi tantum præstatione artificiorum, & negotiationum. Quod si monitionibus nostris parere contempserint, per sententias suspensionis, excommunicationis, & interdicti, ad præstationem dictarum decimarum compellatis.

ANNO CHRISTI 1332.

BENEDICTI PAPÆ [a] XI. EPISTOLÆ.

[a] Qui vulgo Bracticlus XII.

I. *Definit, animas sufficienter purgatas, clara* B *Dei visione frui.*

Benedictus servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

Ex Regesto, in Annalibus, ad an. 1336. num. 9. asservatur hæc bulla cum sigillo plumbeo pendente ex funiculis, Romæ apud Card. Colonn.

Matth. 16.

BEnedictus Deus in donis suis, & sanctus in omnibus operibus suis, qui sacrosanctam Romanam, Catholicam & Apostolicam ecclesiam (quam ut vineam plantavit dextera sua, quamque ut præcipuam in ecclesiarum omnium caput erexit, & victricem, dicente Domino ad Petrum, *Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam,*) sua miseratione non deserit, sed per beatos Apostolos suos, præcipue Petrum & Paulum, singulares ejusdem ecclesiæ defensores, pia benignitate & continua pietate custodit; quatenus eisdem rectoribus gubernata, in se stabilis maneat, fundata super firmam petram, omnesque Christianæ fidei cultores illi obediant, illi pareant, illi intendant, sub illius magisterio degant, sub ejus disciplina & correctione consistant.

Et paulo post: Sane dudum tempore felicis recordationis Joannis vigesimi secundi prædecessoris nostri, inter nonnullos etiam theologicæ facultatis magistros, super visione animarum justorum hominum post mortem suam, in quibus nihil erat purgabile, cum de hoc sæculo decesserunt; vel si fuerat, jam purgatum fuerat ex toto; an divinam essentiam videant ante corporum suorum resumptionem ac judicium generale, & super nonnullis aliis orta materia quæstionis: ipsorum aliqui negativam, aliqui affirmativam, alii vero secundum suas imaginationes, de visione divinæ essentiæ ab animabus hujusmodi, diversa & diversimode ostendere nitebantur, prout ex dictis & scripeis eorum noscitur apparere: super rejectis vero suis concertationibus, quas hic causa brevitatis omittimus, quia ita ex nostris etiam determinationibus inter se decidebant. Cumque idem prædecessor noster, ad quem prædictorum determinatio pertinebat, ad decisionem concertationum hujusmodi se pararet, in suo consistorio publico, tam fratribus suis sanctæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus, de quorum numero tunc eramus, quam prælatis & magistris in theologia, qui multi aderant tunc præsentes, injungendo districtius & mandando, ut super materia de visione prædicta, quando requirerentur ab eo, deliberate unusquisque diceret quod sentiret: tamen morte præventus, sicut Domino placuit, perficere nequivit. Defuncto itaque prædecessore præfato, nos divina dignatione ad apicem summi Apostolatus assumpti, diligentius attendentes, quanta ex præmissis eorum concertationibus non solutis, animarum imminent pericula, quanta exinde possint scandala suboriri; ut ipsorum varietas pereat, & veritatis soliditas innotescat, habita prius super prædictis solicita examinatione & diligenti deliberatione cum fratribus nostris dictæ Romanæ ecclesiæ Cardinalibus, de ipsorum fratrum consilio, hac in perpetuum valitura constitutione, auctoritate Apostolica definimus: quod secundum communem Dei ordinationem, animæ sanctorum omnium, qui de hoc mundo ante Domini nostri Jesu Christi passionem decesserunt, necnon sanctorum apostolorum, martyrum, confessorum, virginum, aut aliorum fidelium defunctorum, post sacramentum baptismi ab eis susceptum, in quibus nihil purgabile fuit quando decesserunt, nec erit quando decedent etiam in futurum, vel si tunc erit C aliquid purgabile in eisdem, tamen post mortem suam purgabunt; atque animæ puerorum eodem Christi baptismate renatorum, & baptizandorum, cum fuerint baptizari, ante usum liberi arbitrii decedentium, mox post mortem suam & purgationem præfatam in illis qui purgatione hujusmodi indigebant, etiam ante resumptionem suorum corporum & judicium generale, post ascensionem Domini nostri Jesu Christi in cælum, fuerunt, sunt, & erunt in cælorum regno, & paradiso cælesti, cum Christo, sanctorum angelorum consortio aggregatæ, ac post Christi Jesu passionem & mortem viderunt & vident & videbunt divinam essentiam D mediate, se bene & clare & aperte illis ostendentem; quodque sic videntes, eadem divina essentia perfruuntur: necnon quod tali visione & fruitione, eorum animæ qui jam decesserant, sunt vere beatæ, & habeant vitam æternam & requiem; *&c.*

II. *Constitutio de moderandis procurationibus visitantium.*

Extat tomo II. collectionis Anglicanæ: sed ex Mss. nostro est hic emendatior.

Benedictus episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

E VAs electionis Paulus apostolus, egregius prædicator, se & eos qui secum erant, propriis manibus exhibebat, ut pseudo..... & subdolis operariis, sub prædicationis specie lucra sectantibus, locum præcluderet; & aliis, quos ipse pascebat pabulo verbi Dei, non exsisteret onerosus. Sane licet circa modestiam in exigendis procurationibus observandam, a prædecessoribus nostris Romanis pontificibus salubria manaverint instituta: quia tamen, sicut experientia docet, nonnulli prælatorum sic se reddiderunt & reddunt in dictarum procurationum exactionibus onerosos, ut oppressi subditi, hujusmodi nequeant onera supportare, & victum longi tempo-

Digitized by

tis brevi hora conſumat: nos attendentes, quod parentes debent theſaurizare filiis, non faſtuoſis deliciis eorum ſubſtantiam abſorbere; ac cupientes pro diverſitate conditionum viſitantium prælatorum, & provinciarum, ac eccleſiaſticarum etiam facultatum, certum modum ſufficientem viſitantibus, & ſupportabilem viſitatis, in præmiſſis fore de cetero obſervandum: de fratrum noſtrorum conſilio, præſentis conſtitutionis edicto, ſtatuimus, quod cum in Franciæ, Navarræ, ac Majoricarum regnis ac terris, provinciis, & partibus adjacentibus, & vicinis eiſdem, necnon in Delphinatu, ac Burgundiæ, Sabaudiæ, Provinciæ, & Forcalcarii comitatibus, archiepiſcopi & epiſcopi, aliique prælati & perſonæ eccleſiaſticæ, quibus id de jure competit vel conſuetudine, ſuos ſubditos perſonaliter viſitabunt; iidem archiepiſcopi a ſuis vel ſuffraganeorum ſuorum cathedralibus eccleſiis pro procuratione unius diei, ſive in victualibus, ſive a volentibus in pecunia, ultra CCC. a monaſteriis vero, ac aliis eccleſiis, vel prioratibus ſæcularibus vel regularibus, habentibus collegium vel conventum XII. vel plurium perſonarum, ultra CCI. ab habentibus vero pauciorum perſonarum collegium vel conventum, & quibuſvis aliis eccleſiis & prioratibus, & locis, ultra CC. epiſcopi etiam ab eccleſiis cathedralibus, ultra CC. a monaſteriis vero, & eccleſiis aliis, prioratibus ſæcularibus vel regularibus, habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra CLX. ab habentibus vero collegium duodecim pauciorum, & quibuſlibet aliis eccleſiis, prioratibus, & locis, ultra CXL. abbates quoque a monaſteriis, vel prioratibus, habentibus collegium XII. vel plurimum perſonarum, ultra centum; ab aliis vero habentibus minus collegium, ac eccleſiis, prioratibus, & locis quibuſcumque, ultra LXXX. archidiaconi quoque, ultra XXXV. archipreſbyteri vero ultra VIII. Turonenſium argenti valorem recipere non præſumant. Si vero prætati archiepiſcopi, epiſcopi, & prælati, ac perſonæ eccleſiaſticæ, ex privilegio Apoſtolico, per alios viſitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: iidem archiepiſcopi a ſuis & aliis eccleſiis cathedralibus, ac prioratibus ſæcularibus & regularibus habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra CXX. a monaſteriis vero, & eccleſiis aliis, ac prioratibus ſæcularibus & regularibus habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra C. ab habentibus vero minus collegium, & quibuſlibet aliis eccleſiis, prioratibus, & locis, ultra LXXX. epiſcopi etiam ab eiſdem eccleſiis, monaſteriis, procuratibus, atque locis, ultra LXXX. abbates ultra LX. archidiaconi ultra XXX. Turonenſium argenti valorem non recipiant quovis modo.

In Alemanniæ quoque, Angliæ, Ungariæ, Boëmiæ, Poloniæ, Norwegiæ, Daciæ, Scotiæ, & Sueciæ regnis ac terris, provinciis & partibus eiſdem adjacentibus, archiepiſcopi, epiſcopi, aliique prælati, & perſonæ eccleſiaſticæ, cum ut præmittitur perſonaliter viſitabunt; iidem archiepiſcopi, etiamſi primates exiſtant, a ſuis vel ſuffraganeorum ſuorum eccleſiis cathedralibus, & perſonis eorum, pro procuratione unius diei, ſive in victualibus, ſive a volentibus in pecunia, ultra CCCXX. a monaſteriis vero, & eccleſiis aliis, & prioratibus ſæcularibus vel regularibus, habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra CCLX. ab aliis vero monaſteriis, eccleſiis, ſeu prioratibus, minus collegium habentibus, aliiſque eccleſiis, prioratibus eccleſiis, ultra CCXX. a monaſteriis vero aliiſque eccleſiis, & prioratibus ſæcularibus vel regularibus, habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra CLXXX. ab habentibus vero minus collegium, & quibuſlibet eccleſiis aliis, prioratibus, & locis, ultra CL. abbates inſuper a monaſteriis, prioratibus, ſeu eccleſiis habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra LXXX. ab habentibus vero minus collegium, aliiſque eccleſiis, prioratibus & locis, ultra LX. abbates etiam a monaſteriis vel prioratibus habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra L. ab habentibus vero minus collegium, & quibuſlibet aliis eccleſiis, prioratibus, & locis, ultra LX. archidiaconi vero ultra XXV. archipreſbyteri autem ultra V. Turonenſium argenti valorem recipere non præſumant. Si vero proxime nominati archiepiſcopi, epiſcopi, & prælati, ac aliæ perſonæ eccleſiaſticæ, ex privilegio Apoſtolico, alios viſitare, & procurationes recipere poſſint in pecunia numerata; iidem archiepiſcopi ab eiſdem, ſuis, vel ſuffraganeorum ſuorum eccleſiis, ultra LXXX. a monaſteriis vero & eccleſiis aliis, ac prioratibus ſæcularibus vel regularibus, habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra LX. ab habentibus vero minus collegium, ac quibuſlibet aliis eccleſiis, prioratibus, ſive locis, ultra L. epiſcopi etiam ab eiſdem eccleſiis, monaſteriis, prioratibus, eccleſiis, ſive locis, ultra XXX. archidiaconi vero ultra XX. Turonenſium argenti valorem recipere non attentent.

In Apuliæ vero, Calabriæ, Terræ laboris, Siciliæ, Longobardiæ, Tuſciæ, Sardiniæ, Corſicæ, ac ceteris aliis Italiæ partibus; necnon Sclavoniæ, Achaiæ, Cypri, ac ceteris regnis, inſulis, & aliis provinciis, & partibus omnibus ultramontanis, etiam tranſmarinis, patriarchæ, archiepiſcopi, & epiſcopi, ac prælati, aliæque perſonæ eccleſiaſticæ conſiſtentes; cum, ut præmittitur, perſonaliter viſitabunt, iidem patriarchæ & archiepiſcopi a ſuis vel ſuffraganeorum ſuorum eccleſiis cathedralibus, pro procuratione unius diei, ſive in victualibus, ſive a volentibus in pecunia numerata, ultra LX. a monaſteriis vero, & eccleſiis aliis, ac prioratibus ſæcularibus vel regularibus, habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra L. ab habentibus vero minus collegium, & quibuſlibet aliis eccleſiis, prioratibus, atque locis, ultra XL. epiſcopi etiam a cathedralibus eccleſiis, ultra L. a monaſteriis vero, aliiſque eccleſiis ac prioratibus, ſæcularibus vel regularibus, habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra XL. ab habentibus vero minus collegium, & eccleſiis aliis, ſeu prioratibus, vel locis quibuſlibet, ultra XXX. abbates vero a ſuis monaſteriis, vel prioratibus, ſimile collegium vel majus habentibus, ultra XX. ab habentibus vero minus collegium, & quibuſlibet aliis eccleſiis, prioratibus, atque locis, ultra XVI. archidiaconi ultra X. Turonenſium argenti valorem non audeant recipere quovis modo. Si vero præfati patriarchæ, archiepiſcopi, epiſcopi, & prælati, & perſonæ eccleſiaſticæ, proxime nominati, ex privilegio Apoſtolico, per alios viſitare, & procurationes recipere valeant in pecunia numerata: dicti patriarchæ, ſeu archiepiſcopi, ab eiſdem ſuis & ſuffraganeorum ſuorum eccleſiis cathedralibus, ultra XL. a monaſteriis quoque, & eccleſiis aliis, ac prioratibus ſæcularibus vel regularibus, habentibus collegium XII. vel plurium perſonarum, ultra XXX. ab habentibus vero minus collegium & aliis eccleſiis, prioratibus, ſive locis & ſubditis quibuſcumque, ultra XXVIII. epiſcopi quoque a ſuis cathedralibus, & quibuſlibet monaſteriis, & eccleſiis, prioratibus, atque locis, ultra XX. abbates etiam ultra X. necnon archidiaconi,

coni ultra v. Turonenſium argenti valorem recipere non præſumant.

Iſtæque expenſæ ſeu ſumptus univerſi, ſeu taxatio pecuniaria unius procurationis, totius videlicet diei in pecunia, vel victualibus, & neceſſariis aliis, prædictam ſummam vel valorem aliquatenus non excedant: nec ultra dictas ſummas, vel taxationes, ſeu valores earum, prætextu cujuſvis conſuetudinis, vel aliter, ipſis prælatis vel familiis eorumdem, quidquam exigere liceat vel recipere, etiam a volente. Illud quoque, quod archidiaconis ſuperius duximus ordinandum, locum habere volumus in decanis, præpoſitis, aliiſque perſonis eccleſiaſticis ſuperius non expreſſis; quibus viſitationis officium & procurationis receptio, ex privilegio Apoſtolicæ ſedis, vel de jure, ſeu de conſuetudine, competere dignoſcitur: decanis ruralibus dumtaxat exceptis, qui in aliquibus regionibus archipreſbyteri nominantur; in receptione hujuſmodi procurationis, id quod ſtatutum eſt de aliis archipreſbyteris, volumus obſervari.

Noſtræ tamen intentionis exſiſtit, quod ſi ex conventione, vel conſuetudine, eccleſiæ tam cathedrales, quam collegiatæ, & aliæ quælibet ſæculares vel regulares, ac etiam monaſteria, prioratus conventuales, loca alia quævis eccleſiaſtica, eorumque capitula, collegia, ſeu conventus, rectores etiam, & perſonæ, prælatis quibuſvis viſitantibus, ut præfertur, minus debeant vel conſueverint ſolvere, quam per nos ſuperius eſt ſtatutum, ad ſolvendum ultra conventionem hujuſmodi nullatenus adſtringantur; ſed ſuper his circa eos conventio & conſuetudo hujuſmodi obſerventur. Hujuſmodi etiam moderationes & taxationes, ad prælatos quoſlibet, qui prætextu cujuſvis conſuetudinis, in monaſteriis, vel locis aliis eccleſiaſticis, gratis recipiuntur, ad pabulum caritatis, extendimus, & etiam prorogamus; proviſo nihilominus, quod in locis quibuſlibet, ſecundum quod major vel minor eorum copia fuerit in eiſdem, necnon juxta majorem vel minorem perſonarum & evictionum numerum hujuſmodi viſitantium, expenſarum majorum vel minorum debita moderatio teneatur: ita tamen, quod majores expenſæ non excedant ſummam ſuperius limitatam.

Inſuper prædictis omnibus patriarchis, primatibus, archiepiſcopis, epiſcopis, & aliis ſuperius nominatis, viſitantibus, ne ultra conventionem vel conſuetudinem hujuſmodi, circa perſonas & loca ubi fuerint, nec ultra moderationes & taxationes prædictas, quidquam præſumant recipere, diſtrictius inhibemus. Volentes etiam conſtitutionem præſentem, pœnæ adjectione, juvari: ſtatuimus, quod ſi dicti viſitantes, per ſe, vel, ſi ex privilegio eis competat, per alios viſitationis officium exercuerint, & procurationes receperint, ut præfertur, ipſi vel familiares eorum, ultra moderationes & taxationes prædictas, aliquid ſcienter exegerint ſeu receperint, etiam a volentibus; duplum ejus, quod iidem prælati, vel eis ſcientibus, aut ratum habentibus eorum familia, taliter exegerint ſeu receperint, infra duos menſes poſt receptionem ſeu ſcientiam hujuſmodi, eccleſiis, monaſteriis, & locis aliis, a quibus illa receperint, reſtituere teneantur. Si vero dictis prælatis per alios viſitantibus, ii qui pro eis viſitationis officium exercebunt, per ſe vel alios, ultra moderationes vel taxationes prædictas, quidquam exegerint ſeu receperint, etiam a volente: duplum ejus, quod ultra receperint, eccleſiis, monaſteriis, vel locis aliis, a quibus id receptum fuerit, infra præfatum terminum reddere teneantur. Alioquin ex tunc dicti prælati, quod ultra moderationes & taxationes prædictas, ſeu conventionem vel conſuetudinem hujuſmodi, receperint in pecunia numerata, duplum ipſum eiſdem eccleſiis, monaſteriis, ſive locis, ultra dictum tempus reddere differentes, ingreſſum eccleſiæ ſibi noverint interdictum. Ii vero pro prædictis prælatis viſitationem hujuſmodi, ut præmittitur, exercentes, ab officio & beneficio noverint ſe ſuſpenſos: quouſque gravatis eccleſiis, & monaſteriis, ſive locis, de hujuſmodi duplo plenariam ſatisfactionem impendant.

Adjicientes conſtitutioni præſenti, quod ſi quis de familia prælati perſonaliter viſitantis, aliquid ultra moderationes & taxationes præfatas, per ſe vel alios, prælato ignorante, nec ratum habente, receperit ab eccleſiis, monaſteriis, & locis aliis viſitatis; duplum ejus quod ultra receperit de ſuo proprio, infra duos menſes poſt receptionem hujuſmodi, eccleſiis, monaſteriis, & locis aliis, a quibus illa receperit, reddere teneatur. Alioquin ex tunc taliter recipiens, ſi clericus fuerit, tamdiu ab officio & beneficio ſit eo ipſo ſuſpenſus. Si vero laïcus, tamdiu ingreſſum eccleſiæ ſibi noverit interdictum, & a communione euchariſtiæ ipſo facto ſentiat ſe ſuſpenſum; donec de duplo, hujuſmodi gravatis eccleſiis, monaſteriis, ſive locis, ſatisfecerit cum effectu; nulla eiſdem, ultra moderationes & taxationes prædictas recipientibus, in his donantium remiſſione, liberalitate, ſeu gratia, valitura.

Ceterum moderationes & taxationes hujuſmodi, in illis locis volumus obſervari, in quibus id fieri poterit ſecundum eccleſiæ, monaſterii, vel loci alicujus facultates. In aliis autem, tantam præcipimus modeſtiam adhiberi: quod per hoc, quæ ad exonerationem locorum eccleſiaſticorum ſtatuenda providimus, non valeant ſe gravari: nec per hoc dicti prælati, exigendi amplius quam ipſi ſubditi pati poſſunt, indultam ſibi exiſtiment poteſtatem.

Præmiſſis quoque adjiciendo ſtatutum, quod ſi dicti prælati, vel aliquis eorumdem, ex Apoſtolica indulgentia, vel conſuetudine, ſeu de jure petant ſibi ab eccleſiis, monaſteriis, ſive locis aliis eccleſiaſticis, eorumque capitulis, collegiis, vel conventibus, rectoribus, ſeu perſonis, moderatum ſeu caritativum ſubſidium exhiberi: non poſſint a ſingulis eccleſiis, monaſteriis, ſive locis, pro ſubſidio hujuſmodi, ultra petere vel recipere, etiam a volentibus, niſi quantum aſcenderent ſingulæ procurationes in pecunia per nos ſuperius moderatæ, quas iidem prælati reciperent, quando ex privilegio per alium viſitarent.

Porro Turonenſes prædictos, tales fore intelligimus, quod duodecim ipſorum valeant unum Florenum boni & puri auri legalis, ponderis & conii Florentini.

Per conſtitutionem autem hujuſmodi, nolumus, quod dicti prælati, vel alii, quibus viſitationis officium, & procurationum receptio, ex privilegio ſedis apoſtolicæ, vel aliter de conſuetudine, vel de jure, competere minime dignoſcuntur, jus viſitandi, vel procurationes percipiendi, ſibi valeant vindicare: nec per conſtitutionem eamdem, aliis conſtitutionibus, ſuper præmiſſis, per prædeceſſores noſtros dudum editis, quoad alia contenta, in eis aliquatenus derogetur.

Inſuper abbates Ciſtercienſis ordinis, ſua monaſteria viſitantes, ſub præſenti conſtitutione noſtra nolumus comprehendi: cum ſuper eis per aliam ordinationem noſtram duxerimus ſpecialiter providendum.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ conſtitutionis, intentionis, inhibitionis,

adjectionis, & præcepi, ac voluntatis, infringere, vel etiam ausu temerario contravenire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit: indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Avinioni, XV. Kalendas Januarii, Pontificatus nostri, anno secundo.

Anno Christi 1316.

III. *Constitutiones super reformatione canonicorum regularium ordinis sancti Augustini, Avinione editæ, Id. Maii, anno Domini* MCCCXXXIX.

Abrogatas fuisse a Clemente VI. Benedicti hujus XII. successore, has Constitutiones simul omnibus, in Bulla authentica, quæ Casinensibus offertur. Citari tamen dicuntur a Bonifacio IX. anno 1401. & a Martino V. Vide Ferreolum, libro 1. pag. 415.

Benedictus episcopus, servus servorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

AD decorem ecclesiæ sponsæ Dei, & sanctarum religionum fundatarum in ea; quæ licet diversis distinctæ sunt gradibus, in unius tamen veræ fidei propositum coeuntes, eamdem ecclesiam venustant variis flotibus meritorum. Pro injunctæ nobis Apostolicæ servitutis officio, summis vigiliis & indefessis studiis intendentes ad ea, quæ pro divini nominis laude, personarum religionum ipsarum mentium puritatem, honestatem morum, regularis observantiæ disciplinam, & sacrarum peritiam scripturarum respiciunt: labores nostros libenter impendimus, & opportunæ solicitudinis diligentiam adhibemus. Ideoque inter religiones alias in agro ejusdem plantatas ecclesiæ, ad religionem canonicorum regularium, ordinis sancti Augustini, ab eodem glorioso doctore in primitiva ecclesia sacris institutionibus stabilitatem, gerentes præcipuæ caritatis affectum; ac nolentes, quæ in eadem religione reformanda cognovimus, absque reformationis remedio præterire: omnia quæ in religione prædicta, tam in prima institutione ipsius, quam a sacris canonibus sunt salubriter instituta, omnino immota, in sua firmitate manere censentes, nonnulla quæ experientia deesse probavit, & supplenda dictæ religionis utilitas . . . . . necessitas persuadet, statuenda providimus in ea, perpetuis futuris temporibus observanda.

De creatione canonicorum.

I. Statuimus igitur, ut quando in ecclesia cathedrali, monasterio, seu loco alio religionis ejusdem, canonicorum creatio fuerit facienda, nullus recipiatur vel induatur in canonicum, nisi persona idonea, vel de cujus idoneitate spes verisimilis habeatur; & talis, qui inibi in divinis, vel aliis, Deo possit & velit debite impendere obsequia opportuna: & quod hujusmodi creatio & habitus traditio fiant publice [a] infra ecclesiam, monasterium, seu locum alium conventualem religionis ejusdem, nisi causa rationabilis eas alibi fieri suaderet: nullisque promissionibus seu obligationibus cum juramento, vel sine, cuiquam faciendis: quod si secus actum fuerit, eo ipso irritum habeatur: quodque hujusmodi creatio seu habitus traditio, non nisi personæ seu personis religionis ejusdem, quæ tunc etiam in ecclesia, monasterio, seu loco prædictis fieri debeant, aliquatenus committatur. Ii vero qui creati fuerint in canonicos, infra probationis tempus, in loco, in quo saltem septem canonici resideant, necesse habeant residere: eisque idoneus & fidelis deputetur instructor, qui eos instruere valeat in divinis officiis, & observantia regulari. Ceterum, si canonicorum creatio fuerit facienda, eaque pertineat ad prælatum: una cum capitulo, vel conventu, fieri debeat eorumdem. Si capitulum, seu conventus, vel eorum major pars, pure ad eam procedere, vel creationi faciendæ sine causa rationabili renuerint consentire: prælatus, ex quo sibi evidenter expediens vel necessarium apparebit, hujusmodi canonicorum creationem fieri debere, vel [1] prælatum, vel capitulum, seu conventum, aut illum seu illos, ad quem seu quos pertinuerit, concorditer deliberatum & definitum fuerit fore creationem hujusmodi faciendam: tunc prælatus moneat capitulum seu conventum, & in virtute obedientiæ eis injungat, ut pure, ac secundum Dominum, infra unius mensis spatium, ad dictam creationem cum eo in primo casu procedant, vel in secundo, creationi faciendæ suum præstent consensum. Quod si prælati, capitulum, seu conventus, monitioni vel injunctioni hujusmodi parere neglexerint, vel recusaverint: creatio ipsa, ea vice libere pertineat ad prælatum, dummodo per eum nil in præmissis factum fuerit fraudulenter. In casu autem devolutionis hujusmodi, prælatus faciendi eamdem creationem, cum consilio seniorum eorumdem capituli, vel conventus, de personis idoneis liberam habeat facultatem: ita tamen, quod tunc per dictum prælatum, tot & non plures creentur, quot, attentis facultatibus, ac statu antiquo & debito locorum, rationabiliter creandi, seu creati fuissent, si prælatus & capitulum, seu conventus, in creatione hujusmodi concorditer convenissent. Rursus eorum arbitrium, qui ad privata suorum commoda recurvantes affectum, creationi faciendæ canonicorum hujusmodi nolunt aliter consentire, nisi concedatur eisdem, quod unus vel plures, quos maluerint seu nominaverint, in canonicos creentur, penitus detestantes: hoc deinceps omnino fieri prohibemus. Decernentes, concessiones hujusmodi si quæ eis factæ fuerint, fore nullas: quodque nulli ex receptione seu creatione ex ea vel ob eam secuta, jus aliquid in loco, in quo, seu ad quem factæ fuerint, aliquatenus acquiratur. Insuper præmissis adjicimus, quod capitulum, vel conventus religionis ejusdem, in novitate sui prælati nequeant eidem prælato, vel alteri occasione ipsius facere gratiam, super receptionem vel creationem canonicorum plurium, quam duorum: nec ad hujusmodi pro duobus gratiam faciendam, nisi de libera eorum voluntate processerit, intendimus obligare.

[a] *Lege*, intra.

[1] *Lege*, per prælatum.

De professione canonicorum.

II. Præsenti quoque statuimus sanctione, quod singuli canonici religionis ejusdem, professionem expressam faciant, non clandestine, sed patenter: &, si commode fieri poterit, in ecclesia, & cum Missa. Quod si forte prælatus, ad quem spectabit professionem ipsam recipere, tempore probationis elapso, per canonicum profiteri volentem, congruo loco & tempore humiliter requisitus, professionem eamdem recipere sine rationabili causa renuerit, vel ultra debitum forte distulerit: dictus canonicus ex tunc in sua ecclesia, vel monasterio, ac membris ipsius, ad omnia idoneus censeatur, [a] si foret expresse professus [b] teneatur, cum ad hoc opportunitas se obtulerit, expresse nihilominus profiteri: alioquin, ex tunc ad præmissa, donec expresse professus fuerit, minus idoneus habeatur: ac nihilominus possit per proprium prælatum ad profitendum expresse compelli. Prælatus quoque, qui professionem ab eo recipere renuerit, aut distulerit, ut præfertur, ad ipsius professionem admittendam expresse, per suum immediatum superiorem religionis ejusdem, seu cum ad quem pertinuerit, compellatur.

[a] Forte, ac si foret expresse.
[b] Forte, si teneatur.

De prohibita prælatis.

III. Prohibemus insuper, ne in ecclesia cathedrali, seu monasterio, vel loco alio religionis ejusdem, quivis clericus sæcularis, vel laïcus recipiatur ad præbendam seu etiam portionem, nisi eisdem ecclesiæ, seu monasterio, vel loco, dederit primitus se & sua: nec hujusmodi præbenda seu portio, ad vitam, vel

ad tempus vendatur, detur, seu alias concedatur eidem. Quicquid autem contra prohibitionem hujusmodi attentatum fuerit, omnino decernimus irritum & inane: ac nihilominus recipientes, vendentes, dantes, & concedentes hujusmodi, ultra pœnas a jure statutas, superiorum suorum arbitrio puniantur. Per præmissa vero non intendimus circa officia vel ministeria, aut alia obsequia opportuna, inibi consueta per sæculares clericos vel laïcos exerceri, aliquid immutari.

De priore claustrali.

IV. Ut autem dicta religio salubriter in omnibus dirigatur, in ecclesia, seu monasterio, locove alio collegiato, seu conventuali religionis ejusdem, superiorem dictæ religionis non habente; ac etiam in quolibet collegiato, seu conventuali loco, duodecim vel majorem numerum canonicorum habente, etiamsi superiorem in ipsa religione habeat; necnon in loco alio etiam minorem duodenario numerum habente, in quo prior claustralis esse consueverit: constituatur hujusmodi prior claustralis. Dicti quoque prioris constitutio fiat per illum, seu illos, ad quem, vel ad quos pertinuerit, cum consilio aliquorum seniorum illius loci, in quo constituetur: attentius providendo, quod persona quæ zelum religionis ordinatum habeat, quæve existat idonea ad exercendum prioris claustralis officium, in loco, in quo constituta fuerit, assumatur. Dictus vero prior, cum eum abesse, vel sic impediri contigerit, cum incumbens sibi officium per se nequeat exercere, teneatur aliquem ex canonicis dicti loci, ad hoc idoneum, deputare; qui, hujusmodi absentia vel impedimento durante, vices ipsius gerat; nisi alicui ex privilegio, seu statuto, vel consuetudine, ratione dignitatis, personatus, vel alterius beneficii, præmissis casibus gerere vices hujusmodi competere nosceretur; vel nisi dicti prioris superior aliquem ad hoc pro ipso priore duxerit deputandum. In loco autem, in quo, secundum præmissa, prior claustralis fuerit statuendus; præsidens tali loco, cum ipsum impediri, vel abesse contigerit, ut de priore claustrali præmittitur, teneatur aliquem in loco sui, quoad officium prioris claustralis pertinet, [a] ad eaque deputare. Per hoc autem, quod volumus constitutionem dicti prioris, de consilio seniorum fieri; non intendimus, circa [b] amotionem ipsius, de pristina observantia, aliquid immutare.

[a] *Hæ voces, ad eaque, videntur redundare, nec sunt apud Pennottum.*

[b] *Permittas lector, admonitionem*

De capitulis quotannis.

V. Pro regulari disciplina attentius observanda, in ecclesia cathedrali, seu monasterio, [a] loco vel alio conventuali religionis ejusdem, diebus singulis; in aliis vero locis, in quibus quatuor, aut plures canonici fuerint deputati, saltem semel in septimana, ac etiam sæpius in eisdem, si in ipsis sæpius, ac in quibusvis locis aliis non conventualibus, toties & quando in eis fieri consuetum, regulare capitulum teneatur: in quo, antequam ad tractanda alia procedatur, canonicorum excessus, transgressiones, & negligentiæ corrigantur: ac de disciplina & reformatione regulari tractetur salubriter & agatur; nullo ibidem proterve aut clamose, seu irreverenter se habere, quomodolibet præsumente.

[a] *Corrige, loquere.*

De capitulis consulendis.

VI. In singulis quoque ecclesiis cathedralibus, monasteriis, atque locis collegiatis seu conventualibus religionis præfatæ principalibus, non ab aliis dependentibus, etiamsi in eis alias non fuerit consuetum, & in singulis aliis locis religionis ejusdem, habentibus membra sibi subjecta, si inibi solitum est capitulum celebrari, annis singulis capitulum celebretur, die videlicet ad hoc statuto, vel per ipsum capitulum annis singulis statuendo: in loco scilicet principali, & non alibi: nisi evidens necessitas suaderet hujusmodi capitulum alibi celebrandum. Prælatus autem loci principalis, in loco in quo celebrabitur ipsum capitulum, eidem capitulo studeat omnino personaliter interesse, cui etiam præesse debebit. Quod si eum tunc ab eodem capitulo abesse contigerit, teneatur alicui idoneo, loci & religionis ejusdem, committere vices suas, qui intersit, & præsit capitulo memorato: nisi ex privilegio, statuto, vel consuetudine, alteri hoc competere nosceretur.

Ad hujusmodi autem capitulum [a] affectus, præpositi, priores, & administratores eidem loco principali immediate subjecti; necnon, ubi fuerit consuetum, etiam canonici administrationem non habentes, extra ecclesias, monasteria, & loca prædicta morantes, personaliter convenire, impedimento cessante legitimo; aut impedimento hujusmodi subsistente, abbates, præpositi, priores, & administratores præfati, procuratorem idoneum sufficienter instructum, cum mandato legitimo, causam, seu causas impedimenti hujusmodi, & expresse potestatem jurandi in animas ipsorum constituentium causas hujusmodi fore veras, & reddendi rationem infrascriptam, & alia faciendi, quæ facere possent, si essent præsentes, potestatem continente, ad ipsum capitulum dirigere teneantur. Is vero, qui tunc præerit dicto capitulo, cum quatuor senioribus, per ipsum capitulum aut majorem partem ipsius eligendis, an causæ hujusmodi sufficientes fuerint arbitrati, vel eis non venientibus, aut nullum talem procuratorem mittentibus, vel causas minus sufficientes prætendentibus, de pœna condigna ob hoc talibus infligenda, habeat æstimare: quam ipse solus præsens, infligendi, & alias contra ipsos absentes, si opus fuerit, auctoritate Apostolica, prout justitia & regularia instituta suaserint, procedendi habeat facultatem.

[a] *Lege, abbates, ut recte Pennottus habet.*

Convenientes autem ad dictum capitulum, vitam ducant communem, & faciant proportionaliter simul omnes expensas: nisi forte ex consuetudine, vel statuto, aut alia ordinatione rationabili, incumbat alii, seu aliis, onus expensarum hujusmodi faciendi. Quos tamen, si ex hoc quod singulis annis fieri volumus capitulum memoratum, vel ex aliis supra vel infra statutis, ampliores expensas fieri contigerit, nolumus in expensis plus solito onerari: sed tunc hujusmodi ampliores expensæ fiant per omnes simul proportionaliter, ut præfertur. Quod si forsan aliquis ex locis prædictis, in quibus, ut præfertur, debet dictum capitulum celebrari, membra habeat adeo sibi remota, quod administratores principales dictorum membrorum nequeant annis singulis ad ipsum capitulum, absque notabili dispendio, convenire: tunc dictum capitulum teneatur ordinare, quando dicti administratores ad capitulum hujusmodi debeant convenire.

In hujusmodi autem capitulo, tractetur præcipue de reformatione morum, & observantia regulari: ac corrigantur, & reformentur in eo, quæ super spiritualibus & temporalibus religionis ejusdem, corrigenda fuerint, & etiam reformanda. Ipsoque capitulo perdurante, abbates, priores, præpositi, & archidiaconi, ceterique administrationem in religione prædicta habentes, quovis nomine censeantur, de suis administrationibus eidem capitulo teneantur offerre, & in scriptis tradere rationem: declarando videlicet, si administrationes ipsæ aliquibus, & quantis, & ex quibus causis, quibusve personis, & quibusliber obligationibus, & an sub usuris sint debitis obligatæ; & an ipsa debita possint de rebus existentibus mobilibus persolvi, alias

que onera ſibi ſuiſque adminiſtrationibus incumbentia ſupportari, ſine debitorum augmento: & generaliter, an adminiſtrationes ipſæ in caſu deſolationis, & qua re, vel in ſtatu proſperitatis exiſtant. Hujuſmodi autem orationum ſcripturæ, continentes adminiſtrationum ipſarum tam onera, quam augmenta, in loco principali, cujus tenetur capitulum, ſub fida cuſtodia fideliter conſerventur; eorum, a quibus reddita fuerit, propriis ſubſcriptionibus communitæ.

Volumus autem, quod in caſu, ubi abbatibus, prioribus, præpoſitis, archidiaconis, & aliis adminiſtrationem habentibus, minime videtur expediens, ſed periculoſum eſſet, revelare in dicto capitulo commoda ſeu augmenta, quæ de adminiſtratione hujuſmodi ſupereſſent: quatuor eligendis de dicto capitulo, duobus per ipſum abbatem, ſeu priorem, vel præpoſitum, ſeu archidiaconum, vel quemvis alium adminiſtrationem habentem, & duobus aliis per capitulum, vel majorem partem ipſius (qui quatuor, hujuſmodi officium in virtute obedientiæ recipere teneantur) revelare prædicta quæ ſuperſunt, in quibuſcumque rebus conſiſtant, fideliter teneantur: eiſdem quatuor ſic electis juramentum in præſentia dicti capituli præſtituris, quod non revelabunt prædicta, niſi cedentibus vel decedentibus iis, qui reddiderint rationem, vel alia cauſa rationabili exigente; & tunc etiam, de licentia ſuperioris ſui, vel illius qui dictam reddidit rationem.

De capitulis provincialibus.

VII. Conſtitutionem inſuper concilii generalis, de communi capitulo abbatum, atque priorum abbates proprios non habentium, in ſingulis regnis ſive provinciis faciendo, volentes exacta diligentia obſervari: ſtatuimus, quod in religione prædicta, in ſingulis provinciis per nos deſignatis inferius & diſtinctis, fiat in loco, qui ad hoc fuerit depuratus, de quadrienno in quadriennium, ſalvo jure diœceſani, commune ſeu provinciale capitulum abbatum, præpoſitorum, priorum, ceterorumque prælatorum abbates ſeu alios prælatos ſuperiores ejuſdem religionis non habentium; necnon præpoſitorum, priorum, vel aliorum majorum in eccleſiis cathedralibus poſt antiſtites exiſtentium, ac poſt ipſos antiſtites regulam curam canonicorum habentium, quocumque nomine nuncupentur; ſive prænominati, exempti, ſive non exempti exiſtant: ad quod univerſi conveniant impedimentum canonicum non habentes, dictam conſtitutionem juxta præfatum provinciale concilium, & alia in ea, tam provide, quam ſalubriter inſtitura, & in religione præfata, irrefragabiliter obſervantes. Qui vero ad præfatum capitulum perſonaliter venire nequiverint, legitime impediti, ad allegandam cauſam impedimenti hujuſmodi, *etiam probandam; necnon ad recipiendum ordinationes, ſeu ſtatuta, atque mandata in dicto capitulo facienda, ac ſi idem taliter impeditus, perſonaliter præſens eſſet; canonicum ſuum eccleſiæ ejuſdem, monaſterii, ſive loci, ſi commodo fieri poſſit; alioquin aliam perſonam idoneam, cum ſufficienti mandato, cauſam impedimenti hujuſmodi continente, & etiam poteſtatem in animam conſtituentis eumdem jurandi, cauſam hujuſmodi eſſe veram, ad dictum capitulum mittere teneatur. Perſonæ vero, quæ præfuerint hujuſmodi provincialibus capitulis celebrandis, quarum poteſtatem de uno provinciali ad aliud provinciale capitulum volumus perdurare, arbitrentur, & diſcernant, an excuſationum cauſæ dictorum non venientium ad capitulum, veræ & ſufficientes, vel inſufficientes exiſtant: a quarum arbitrio, ſeu decreto, ſuper hoc nulli appellare liceat, vel etiam reclamare.

* Præmittur, & probandam.

Non venientes autem ad dictum capitulum, legitimo impedimento ceſſante, aut cum ſubeſt impedimentum, procuratorem ad illud, cum ſufficienti mandato, ut præmittitur, non mittentes: teneantur expenſas, quas fuerant in veniendo ad dictum capitulum, morando, & redeundo facturi, juxta præſidentium dicto capitulo, ſeu partis eorum, arbitrium æſtimandas, in termino per ipſos præſidentes ſtatuendo, de bonis ſuæ adminiſtrationis perſolvere, in utilitatem ipſius provincialis capituli convertendas; ſuper quibus nulli in totum, vel in partem gratia fieri valeat, *vel remiſſio indulgeri poſſit. Etiam prædicti eorumdem, ad earum ſolutionem, per cenſuram eccleſiaſticam, auctoritate Apoſtolica coërcere, ſuoſque proceſſus & ſententias publicare, ſeu facere publicari in locis dictæ religionis, provinciæ tamen ejuſdem. Et nihilominus alias contra non venientes præfatos; maxime ſi, ut correctionem evitent, ſive ut neſciatur ſtatus eccleſiæ vel monaſterii eorumdem, vel alias malitioſe ſe ſubtrahant, prout dictis præſidentibus, ſeu majori parti eorum viſum fuerit, procedatur.

* Legendum *Petrocen.* vel remiſſio indulgeri. Poſſit etiam dicti præſidentes, eorum ad eorum ſalutem, &c.

Circa præſidentes vero, ac viſitatores in eiſdem capitulis depurandos, & alia quæcumque in eis exſequenda, illa ſerventur, quæ in ejuſdem generalis concilii, & felicis recordationis Honorii Papæ III. prædeceſſoris noſtri, conſtitutionibus expreſſius continentur, prout ſtatui & religioni congruit eorumdem: ſervatis tamen ſtatutis, ordinationibus, & adjectionibus noſtris, ſupra & etiam infra ſcriptis.

Ad hæc decernimus, abbates, priores, & majores præfatos, capitula, conventus, cunctoſque canonicos eccleſiarum, ac monaſteriorum ejuſdem religionis, etiamſi in ipſis eccleſiis vel monaſteriis, ſive extra ea, ubicumque prioratus, officia, vel adminiſtrationes habuerint, ſeu moram traxerint, tam exemptos, quam non exemptos, dictorum capitulorum provincialium diſtrictionibus, correctionibus, & ordinationibus ſubjici, & ipſis adſtringi; eoſque ad obſervationem illarum fore per præſidentes, ſeu alios ad quos pertinuerit, compellendos. Decernimus etiam, quoſcumque dictarum eccleſiarum & monaſteriorum, vel aliorum locorum religionis ejuſdem canonicos, beneficia obtinentes ad contribuendum in expenſis moderatis & rationabilibus, per capitulum annuale religionis ejuſdem immediate ſequens taxandis, ſecundum eorum exigentiam facultatum; quas dicti convenientes facient, ad ipſa capitula eundo, morando, & redeundo: (impoſita tamen dictis convenientibus, ſecundum ſuarum exigentiam facultatum, de dictis expenſis congrua portione:) fore per eoſdem convenientes, auctoritate Apoſtolica, per remedia opportuna, ſublato appellationis obſtaculo, compellendos. Ordinariis locorum, exemptis & non exemptis, diſtrictius injungentes; quod nullum prædictis impedimentum apponant, vel apponi permittant: ſed legitime requiſiti, ea faciant exſecutioni mandari, & inviolabiliter obſervari. Quod ſi forte tempore quo imminebit provinciale concilium celebrandum, contigerit eccleſias cathedrales religionis ejuſdem carere majoribus prælatis; vel monaſteria ſeu loca religionis ejuſdem ſuis vacare ſeu carere paſtoribus; qui, ſi adeſſent, adſtricti forent ad conveniendum in provinciali capitulo memorato: capitula eccleſiarum, ſeu conventus monaſteriorum, aliorumque locorum conventualium prædictorum, teneantur perſonam ſufficientem de gremio eorumdem, ſi commode fie-

ri possit, alioquin aliunde, transmittere ad hujusmodi capitulum celebrandum: ad faciendum & adimplendum omnia, juxta arbitrium præsidentium, quæ facere possent & tenerentur prælati, seu majores præfati, si venirent ad dictum capitulum, & in eo personaliter interessent.

Quod autem præmittitur de provinciali capitulo, de quadriennio in quadriennium celebrando, ad cujuslibet hæsitationis scrupulum amputandum, ad sanum referri volumus intellectum: ut scilicet cum uno anno provinciale capitulum fuerit celebratum; duobus futuris annis proximis ab illo valeat abstineri, eo in alio anno immediate sequenti omnimode celebrando. Hujusmodi vero commune seu provinciale capitulum, apud unum de monasteriis religionis ejusdem ad hoc aptum, si in eadem exsistat provincia, debeat celebrari: alioquin celebretur in loco alio congruo & securo: de quo, ac die primi capituli hujusmodi celebrandi, & aliis ad hoc facientibus, opportune providebunt illi, qui super hoc per sedem Apostolicam deputati fuerint prima vice. Et ut super eodem capitulo, & per illud ex tunc in posterum rationabilis ordinatio habeatur, in dicto capitulo primitus celebrando, & in aliis etiam per successiones temporum similiter celebrandis, præsidentes eisdem, seu major pars eorum, provideant, & ordinare procurent per quem in sequenti capitulo sermo fieri, Missaque debeat celebrari. Eligant quoque tam locum, in quo alia vice proxima hujusmodi capitulum fuerit celebrandum, quam eos qui præsidentes esse debeant in eodem.

Provideatur etiam, qui abbates, quive præpositi, seu alii ex eis qui ad ipsum capitulum venire tenentur; quæ, & quot, & quoties ecclesias cathedrales, monasteria, & loca alia religionis ejusdem debeant, usque ad aliud proximum sequens provinciale capitulum visitare. Ceterum prohibemus, ne venientes ad provincialia, seu annualia capitula secum ducant, vel duci faciant, seu permittant evectiones, seu familiares numero superfluos, seu quomodolibet excessivos; aut tales, de quibus præsumi valeat, quod alicui ad ipsa capitula venienti, aut in eis moranti, vel de illis redeunti, aut ecclesiis, monasteriis, prioratibus, vel aliis eorum inferant, per se vel alios, in personis vel rebus, injuriam, vel offensam; vel qui in aliquo de dictis capitulis, aut in ecclesia, vel monasterio, seu loco, quibus illa contigerit celebrari, scandalum suscitare, vel turbationem facere, seu discordiam vel contentionem movere, verisimiliter præsumatur: sed numero evectionum & familiarum, statui cujuslibet eorum congruo, sint contenti. Si quis autem eorum scienter, & ex proposito, duxerit, vel tenuerit aliquem vel aliquos, ad inferendum injuriam vel offensam hujusmodi, ut turbetur, vel impediatur imminens capitulum; vel aliquem seu aliquos ad hoc convocaverit, & ob hoc turbatio vel impedimentum secuta fuerit vel secutum; necnon quicumque alius de personis religionis ejusdem consentiens in præmissis exstiterit, præstando auxilium, vel favorem, scienter, & ex proposito, ut præmissum est; excommunicationis incurrat sententiam ipso facto. Eamdem quoque excommunicationis sententiam, quicumque religionis præfatæ, per se vel alium impedierit malitiose, scienter & ex proposito, quominus dicta capitula, provinciale videlicet, & annuale, & eorum quodlibet valeat celebrari; aut propterea præsumpserit eunres ad illa, vel aliquos eorumdem, vel in eis morantes, seu de ipsis redeuntes, capere, seu capi facere, seu captos detinere, aut impedire, vel eis, aut eorum familiaribus, in personis vel rebus inferre damna, injurias, vel offensas; necnon quicumque ipsius religionis, qui, ad hoc ne fiat, aut impediatur visitatio, malitiose, & ex proposito, prædicta, vel eorum aliquid, per se vel alium commiserit [a] in prædictis, abbatum, priorum, vel aliorum proprios subjectos visitantium; vel in personas visitatorum, qui in provincialibus capitulis, aut per abbates, seu prælatos alios fuerint deputati, vel familiarium eorumdem, aut in bonis eorumdem: dum tamen propter hoc visitatio hujusmodi fuerit impedita; ipso facto excommunicationis sententiam incurrant. Præsidentes autem provincialibus, & annualibus capitulis prælibatis, & eorum quilibet, postquam simpliciter & de plano eis constiterit, aliquem ex prædictis præfatam excommunicationis sententiam incurrisse: ipsum excommunicatum, per omnia ejusdem religionis loca vicina, de quibus eis videbitur, tamdiu solemniter publicent & faciant ab aliis, auctoritate Apostolica, publicari; eos ad hoc per censuram ecclesiasticam, appellatione postposita, compellendo: donec excommunicatus hujusmodi condignam super hoc satisfactionem impenderit, & absolutionis beneficium meruerit obtinere. Possint autem ab hujusmodi excommunicationis sententia, congrua satisfactione præmissa, absolvi per præsidentes dictis provincialibus capitulis, & quemlibet eorumdem, quorum offensa [b] conservet eorum provinciale capitulum, aut per visitatores deputatos ab eo. Illi vero, quorum offensa respiciet annale capitulum, per prælatos qui hujusmodi annali, seu annalibus capitulis præfuerint, aut per ipsos prælatos visitantes, seu per visitatores deputatos ab eis, congrua satisfactione præmissa, absolvi valeant: nisi forsan offensa adeo gravis exhiberet, quod super ea sedes Apostolica foret merito consulenda.

Ut autem professores religionis ejusdem quietius & liberius valeant Domino famulari: districte præcipimus, tam diœcesanis, quam personis, qui provincialibus capitulis præsidebunt, ut advocatos, patronos, magnates, rectores, vicedominos, consules, milites, & quoscumque alios, per censuram ecclesiasticam, appellatione remota, compescant: ne cathedrales ecclesias, monasteria, & loca alia religionis ejusdem præsumant offendere in personis, aut rebus eorum; eosque, si forte eisdem offensas intulerint, ad satisfaciendum eis compellere non omittant.

Ut autem de provinciis, in quibus dicta capitula provincialia fuerint celebranda, distincta limitatio habeatur, nec de ipsis in posterum hæsitetur: quamlibet provinciam, quoad hujusmodi provincialia tenenda, & celebranda capitula, prout sequitur, limitamus. In primis, urbs Romana, cum episcopatibus nobis immediate subjectis, in nostra speciali provincia constitutis, cum toto regno Siciliæ, pro una provincia computentur; prouinciæ Thebarum, Cretensis, Athenienſis, Patracensis, Corinthia, & Neopactensis, cum toto patriarchatu Constantinopolitano, pro una; regnum Cypri, pro una; regnum Corsicæ, & Sardiniæ, pro una; provinciæ Pisanensis, Januensis, Mediolanensis, & Ravennas, cum episcopatibus Placent. Ferrar. & Arimin. pro una; Aquilegensis, ac Gradensis, cum provinciis Jadrensi, Spalatensi, & Raguſ. & Antibar. pro una; Strigoniensis, Colossensis, & [c] Guenienſis, cum episcopatu Canuensi, pro una; Rigonenſ. pro una; Salzeburgensis, Magdeburgensis, & Bremensis, pro una; Colonienſis, Moguntienſis, & Trevirensis, cum episcopatu [d] Lambargensi, pro una; Ebredunensis, Viennensis, & Aquensis, & .... pro una; Lugdunensis, Tarantasiensis, & [e] Bisinicense, pro una;

[a] Forte, in per-sonas.

[b] Forte, conservet.

[c] Permutatur legis. Guesnensis cum episcopatu Caminensi, pro una: Rigiensis, &c.

[d] Lege, Bambergensi.

[e] Forte, Bisuntinensis.

Remensis & Senonensis, pro una; Rotomagensis, & Turonensis, pro una; Burdegalensis, & Bituricensis, cum episcopatu Aniciensi, pro una; Narbonensis, Tolosan. & Auxitan. pro una; Tarraconensis, & Cæsaraugustanensis, cum episcopatu Majoricarum, pro una; Toletana, Hispalensis, compostellana ac Bracarensis, pro una; Cantuariensis & Eboracensis, pro una; tota Hibernia, pro una; totum regnum Scotiæ, pro una; regna Daciæ, Norvegiæ, & Sweciæ, pro una provincia computentur. Si qui vero episcoparus, vel monasteria, aut loca alia, dictæ religionis exsistant, quæ in aliqua dictarum provinciarum minime includantur: quoad dicta capitula provincialia, intelliguntur esse de illa provincia, cui viciniora exsistere dignoscuntur.

De visitatoribus.

VIII. Visitatores siquidem, qui secundum constitutionem dicti generalis concilii fuerint in provincialibus capitulis deputati, sint soliciti circa hujusmodi visitationis officium exsequendum; & quantum statui & religioni eorum convenit, observare studeant, quod in dictis constitutionibus præfatorum concilii, & Honorii, super [a] statuta. Quod si omiserint illa exsequi diligenter, a præsidentibus provincialibus capitulis, cum eis hujusmodi negligentia nota fuerit, graviter arguantur; & per eos, prout qualitas culpæ ipsorum exegerit, puniantur. Ut autem dictorum visitatorum officium cum sinceritate procedat, districtius inhibemus, ne quis visitatoris sibi deputati, eodem anno, valeat [b] visitator. Dicti autem visitatores, & familiares eorum, in ea ecclesia cathedrali, seu monasterio, vel alio loco ipsius religionis, ad quæ visitationis causa duxerint declarandum [c], ultra duos dies nequaquam remaneant: nisi evidens necessitas foret, vel magna utilitas ecclesiæ, vel monasterii, sive loci hujusmodi, ampliorem moram visitatorum, vel familiarium exigeret eorumdem: quo casu possint ulterius remanere: ita tamen, quod id faciant de consilio seniorum dictæ ecclesiæ, seu monasterii, sive loci. Dicti quoque visitatores, vel familiares eorum, ecclesiæ, monasterio, sive loco, cui officium visitationis impendunt, onerosi nequaquam exsistant: nec sumptuosas epulas quærant: sed cum gratiarum actione recipiant, quod honeste & competenter eis fuerit ministratum.

[a] Forte, supet his statutum est.

[b] Dessi sunt, alic.

[c] Corrige, declinandum.

Caveant insuper, ne quisquam ipsorum, aut familiares eorum, per se, vel per interpositam personam, aliquam pecuniam, hujusmodi, vel alia occasione quacumque, nisi pro expensis dumtaxat, ex tunc, secundum infrascriptum modum, exigant, aut etiam a nolente recipiant: neque aliquod munus, quodcumque sit, vel qualitercumque offeratur, præsumant recipere a quocumque; ut non quæ sua sunt videatur quærere, sed quæ Christi. Quod si fuerit contra præsumptum, duplum ejus, quod receperint, ecclesiæ, monasterio, sive loco, a qua, vel quo id receptum fuerit, infra mensem reddere teneantur. Alioquin, duplum ipsum eis ultra dictum tempus restituere differentes, tamdiu sint ab officio beneficioque suspensi, quousque gravatis ecclesiis, monasteriis, sive locis, de hujusmodi duplo plenariam satisfactionem impendant: nulla eis in hoc dantium liberalitate, remissione, vel gratia valitura. Et nihilominus iidem visitatores, si opus fuerit, per præsidentes dictis capitulis provincialibus, & eorum quemlibet, ad restitutionem præfati dupli, auctoritate Apostolica, per censuram ecclesiasticam, & alia opportuna remedia compellantur.

Concedimus tamen, ut præsidentes dictis capitulis, vel pars major eorum, ordinare possint, prout & quando eis visum fuerit expedire, quod dicti visitatores expensas recipiant in pecunia: & eo casu, quo hoc duxerint ordinandum, dictas expensas, omni odio & favore remotis, moderari habeant, & taxare. Proviso tamen, quod summa in constitutione, quam super moderatione procurationum edidimus, quæ incipit, *Vas electionis*, nullatenus excedatur. Isti etiam præsidentes discrete provideant, ut cum inter loca visitata & visitanda magna fuerit distantia, quantum quilibet eorumdem locorum, visitatus scilicet & etiam visitandus, solvere habeant visitatori, pro suis sumptibus moderatis. Si tamen monasteria visitanda in facultatibus sint collapsa; tunc de expensis, quas dicti visitatores facturi erunt, occasione visitationis locorum hujusmodi collapsorum, provideatur eisdem, de communi contributione, in provinciali capitulo facienda. Ut autem via scandalis præcludatur, inhibemus visitatoribus memoratis, ne illos, seu eorum nomina, qui eis aliqua secreta in visitationibus revelaverint, præsumant aliis revelare: sed tunc demum dicti visitatores procedant super dictis revelatis, sic, & prout secundum [a] canonica decreta instituta fuerit procedendum. Quod si dicti visitatores contra inhibitionem hujusmodi [b] revelantes, seu eorum nomina detexerint; prout facti qualitas exiget, per præsidentes, vel eorum quemlibet puniantur.

Extra supra proxime, pag. 1510. E.

[a] Forsan, concilia & regulata instituta

[b] Corrige, revelarium.

De solvendis.

IX. Cum in provinciali & annuali capitulis, & aliis negotiis, expensæ necessariæ requirentur: ut onus divisum in partes levius supportetur, statuimus, quod in eisdem capitulis, cujusquam contradictione vel absentia non obstante, pro communibus libertatibus defendendis, necnon necessitatibus, utilitatibus, & aliis plerumque occurrentibus necessariarum oneribus expensarum, auctoritate Apostolica, imponantur collectæ, subventiones, seu contributiones: videlicet in capitulo provinciali pro tangentibus ipsum capitulum, secundum arbitrium ipsius provincialis capituli, vel majoris partis ejusdem. In annali vero capitulo, pro tangentibus ipsum annale capitulum, vel locum principalem ubi debet ipsum capitulum celebrari, secundum arbitrium prælati, præsidentis ipsi annali capitulo, & diffinitorum, ubi diffinitores fuerint; & ubi non fuerint, secundum arbitrium ipsius capituli, seu majoris partis ejusdem. Volumus tamen, quod libertates, necessitates, seu utilitates, & alia, pro quibus hujusmodi collectæ, subventiones, seu contributiones fuerint imponendæ, in eisdem capitulis provincialibus & annalibus, clare & explicite exponantur: & aliter, quam ut præmittitur, imponi non possint. Et si secus actum fuerit, impositio & processus, ac sententiæ, occasione hujusmodi impositionis, facti & latæ, omni careant roboris firmitate: ac nihilominus restituatur eisdem, quidquid occasione hujusmodi, ab ipsis exactum fuerit & receptum. De dictis autem subventionibus, & contributionibus, seu collectis, possit membris necessitatem patientibus subveniri: prout expositis prius dictis necessitatibus annali capitulo prædicti, quorum arbitrio subventiones, contributiones, seu collectæ hujusmodi imponi habuerint, in ipso annali capitulo fuerint arbitrati: proviso tamen, quod administratores dictorum membrorum necessitatem patientium, expendere habeant, pro dictis necessitatibus, quantum membra ipsa poterunt sustinere.

Ut autem in conservatione collectarum, subventionum, seu contributionum huiusmodi, adhibeatur cautela diligens, & etiam opportuna: præcipimus, ut illæ, quæ impositæ fuerint in capitulo provinciali, per tres bonos & fideles de illis, qui ad ip-

[a] Permittat, capitulum provinciale venire.

sum [a]capitulum pervenire tenentur, in aliqua eccle- A sium, ad quem hoc pertinuerit, deputetur inſtruſia, monaſterio, ſeu alio loco convenienti & ſecuro; ctor; & ad hoc, ſi neceſſe fuerit, compellatur. Cui quæ vero impoſitæ fuerint in annali, per tres fideles ſiquidem inſtructori canonico, ultra victum & vecanonicos loci, in quo imponentur (quorum unum ſtitum, pro libris emendis, & aliis neceſſitaribus ponat ille qui præfuerit ipſo capitulo annali; alium ſuis, juxta diſpoſitionem ſuperioris ſui, decem livero, priores & adminiſtratores, & tertium, capihræ parvorum Turonenſium aſſignentur. Prælati tulum eccleſiæ, ſeu conventus monaſterii, ſeu loci vero, ſeu alii ad quos ſpectaverit, canonicos inſtruenhujuſmodi [b]annale capitulum fieri debet) in una dos dociles, tam de capite, quam de membris, cum arca ferrata, tribus diverſificatis ſeris & clavibus fi- conſilio ſeniorum eligere, & de ipſorum certo nudeliter cuſtodiantur; & in uſus dumtaxat, pro quibus mero, ac de locis & temporibus, quibus lectionipoſitæ fuerint, convertantur. Pro iis autem col- bus, quibuſve divinis officiis, ſeu obſequiis aliis oplectis, & ſubventionibus, ſeu contributionibus fi- portunis intendant, ordinare pure & provide tenendeliter conſervandis, &, ut præmittitur, expenden- tur. Si tamen dicti canonici inſtruendi, teneri, & dis, dicti tres, qui ad hoc fuerint in provinciali capi- B inſtrui commode in loco principali nequiverint, & tulo deputati, præſtent in præſidentium ipſius capi- propter hoc fuerit hactenus conſuetum, ipſos intuli; & alii præfati tres canonici, in prælati, præ- ſtruendos in aliquo de membris illius loci teneri, atſidentis, & capituli, ſeu conventus loci principalis, que inſtrui: non intendimus circa hoc, dummodo cujus annale capitulum celebrabitur, præſentia, cor- ibidem vigeat obſervantia regularis, aliquid immuporaliter juramentum: nec imponi valeat alia con- tare. Poſſint autem præfatus magiſter, ſeu inſtrutributio, quamdiu aliquid de prima contributione, ctor, [a]etiam inſtruendi, cum conſilio ſeniorum, [a] Lege cum Permittat, & inſtituendi. quod ſufficiat, contigerit ſupereſſe. prout expediens viſum fuerit eis ad quos pertinue-

Habeant autem dicti præſidentes, & eorum qui- rit, removeri; & per eos, loco eorum qui remoti libet, quoad hujuſmodi provincialia capitula: ſimi- fuerint, alii ſubrogari.

liter quoque prælati, ſeu alii qui præerunt dictis an- Præcipimus inſuper cunctis viſitatoribus, in pronualibus capitulis, quoad ipſa capitula annalia, au- vincialibus capitulis deputatis, quod ea, quæ ſunt ctoritate Apoſtolica ſupradicta, exigendi, colligen- de magiſtro, ſeu inſtructore, & perſonis inſtruendi, & levandi collectas, ſubventiones, & contribu- dis, & aliis, circa hæc ſuperius ordinata, faciant tiones prædictas; & contradictores & rebelles quoſ- C auctoritate Apoſtolica, per cenſuram eccleſiaſticam, liber, eadem auctoritate, per cenſuram eccleſiaſti- & alia opportuna remedia, appellatione remota, cam, vel alia juris & ipſius religionis remedia, re- firmiter obſervari. Et nihilominus ea, quæ ſuper moto cujuſlibet appellationis remedio, compellen- prædictis fecerint & invenerint, præſidentibus cadi, & publicandi, & exſequendi libere proceſſus pitulo provinciali referant: qui etiam, auctoritate ſuos, ac ſententias ſuper præmiſſis habitos, & pro- Apoſtolica, ſi eis vel majori parti ipſorum viſum latas, in eccleſiis cathedralibus, monaſteriis, aliiſ- fuerit, contra negligentes vel rebelles in præmiſſis ve locis religionis ejuſdem, quando, & quoties vi- procedant, ſicut viderint expedire.

ſum fuerit expedire; necnon & abſolvendi, congrua XI. Quia vero expedire dinoſcitur, ut iidem ca- *De mittendis ad ſtudia.*

tamen ſatisfactione præmiſſa, a dictis ſententiis, & nonici, poſtquam in ſcientiis primitivis fuerint eru- relaxandi ac tollendi omnes proceſſus & ſententias diti, ad ſacræ theologiæ vel canonum tranſeant fa- eorumdem; & cum eis, qui dictis ligati ſententiis, cultates: ſtatuimus, ut eccleſia cathedralis, mona- per ſimpliciratem, & juris ignorantiam, non tamen ſterium, prioratus, locuſve alius religionis ejuſdem, in contemptum clavium, celebrando divina, vel ſe cum membris ſuis inferius declarandis, de quolibet ingerendo eiſdem, irregularitatem incurrerint, ſu- vicenario numero canonicorum, unum canonicum per irregularitate hujuſmodi diſpenſandi, liberam D aptum pro hujuſmodi ſcientiis acquirendis, ad gepoteſtatem. neralia ſeu ſolemnia ſtudia mittere, & cuilibet mit-

De ſtudentibus in eccleſiis & monaſteriis.

X. Quoniam per exercitium lectionis ſtuden- tendorum ipſorum teneantur, de infraſcripta annua tes litterarum ſcientiis imbuuntur: nos cupientes, penſione, providere. Hujuſmodi autem vicenarium ut viri religionis ejuſdem, in primitivis, & deinde numerum ſic volumus computari: ut videlicet illi

[b] Lege, divini. in [b]divinis, & canonici juris ſcientiis inſtruantur: dumtaxat canonici numerum ipſum efficiant in hoc ſtatuimus, quod in qualibet eccleſia cathedrali, mo- caſu, qui fuerint in eccleſia, monaſterio, vel loco naſterio, locove alio conventuali ſeu collegiato di- alio ei ſubjecto habente octo vel plures canonicos, ctæ religionis, cui ad hoc ſupperent facultates, ha- præter priorem ſeu adminiſtratorem loci ſubjecti, beatur magiſter, qui canonicos doceat infra ſepta lo- [b] & ipſorum canonicis ipſius eccleſiæ ſeu monaſte- [b] Lege, & ipſorum, videlicet canonicorum ſubjectorum, canonicis ipſius eccleſiæ, &c. corum, in ſcientiis primitivis; videlicet in gramma- rii, & loci alterius principalis, in computatione, ac tica, logica, & philoſophia: proviſo attentius, ut miſſione hujuſmodi conjungantur. Quod ſi forſan, ſæculares inſtruendi, cum ipſis canonicis docendis, ultra dictum numerum vicenarium, aliqui ſupereſin eiſdem monaſteriis ſive locis nullatenus admit- ſent, qui tamen vicenarium alium non complerent: tantur. In eccleſiis tamen cathedralibus religionis non propter hoc arctentur [c]aliquid mittere ad ſtudia [c] Lege, aliquem. ejuſdem, juxta ſuper hoc edita obſerventur. Provi- E prælibata. Ubi autem hujuſmodi eccleſia, monaſte- deatur autem quotidie præfato magiſtro, ſi alius rium, ſive locus, [d]admittendi plures ad prædicta ſtu- [d] Lege, ad mittendum. quam canonicus ejuſdem loci fuerit, ſufficienter in dia, quam præmittitur, adſtringeretur, de conſuetupane & vino, & pitancia, per illos qui talia tenentur dine, vel ordinatione alia, ſeu ſtatuto; non intendiin eadem eccleſia, monaſterio ſive loco, canonicis mus conſuetudini, ordinationi, ſeu ſtatuto hujuſmominiſtrare. Eidem quoque magiſtro, pro veſtimen- di, per præmiſſa aliquatenus derogare. Si vero in hutis, ac calceamentis, ac ſalario ſuis, congrua penſio juſmodi eccleſia, monaſterio, vel loco alio princiaſſignetur annua, ſummam viginti librarum Turo- pali, vicenarius canonicorum numerus [e]exiſtat: [e] Lege cum Permittat, non exiſtat. [d] Lege, de infra ſcripta. nenſium parvorum nequaquam excedens. Quæ [d] in- numerus tamen major ſenario ibidem ſit; teneantur fraſcripta communi contributione ſolvatur, donec viſitatores per provinciale capitulum deputati, cum pro ea certi perpetui redditus fuerint aſſignati. in ea, vel eo, viſitationis officium exercebunt, in-

Si vero in locis prædictis fuerit canonicus ad hu- quirere de facultatibus, & oneribus hujuſmodi ecjuſmodi inſtructionem idoneus; ipſe per ſuperiorem cleſiæ, monaſterii, ſive loci: & ſi hujuſmodi one-

zed by Google

ribus [a] ſupportaris invenerint facultates ſufficere, pro uno, vel pluribus canonicis ad dicta ſtudia deſtinandis, relationem de hoc faciant in provinciali concilio ſubſequenti: in quo præſidentes, cum conſilio & aſſenſu minoris partis capituli, ordinent auctoritate Apoſtolica, juxta hujuſmodi ſupperentiam facultatum, de uno, vel pluribus canonicis ad eadem ſtudia deſtinandis. Eligantur autem ipſi canonici mittendi, prout ad ſcientias theologiæ, vel juris canonici, ſeu magis ad unam quam alteram, aptiores poterunt inveniri: ſic tamen, quod ſi tot apti recipiantur pro ipſius theologiæ ſtudio, ad minus medietas mittendorum pro ipſo theologiæ ſtudio deſtinetur: & qui electus fuerit ad unam de iis ſcientiis, ad aliam proprio arbitrio nequeat ſe transferre: quod ſi fecerit, de ſtudio revocetur.

[a] Forte, ſupportandis.

Ut autem ad electionem canonicorum, ad prædicta ſtudia mittendorum, ſincere & cum celeritate congrua procedatur, capitulum eccleſiæ cathedralis religionis prædictæ, ſeptem; abbas vero, prior, & quivis alius prælatus monaſterii, ſeu prioratus, & loci conventualis religionis ejuſdem, habentis vicenarium, aut majorem numerum canonicorum, quinque; habentis vero numerum minorem, tres canonicos ſeniores (qui dictam electionem facere habeant, infra quinque dies, poſt feſtum beatæ Mariæ Magdalenæ, quod primitus a publicatione hujuſmodi noſtræ conſtitutionis, in eorum capitulis annalibus facta, occurrerit, & deinde, ſingulis annis, in perpetuum, quoties electio de canonicis, ut præmittitur, mittendis exſtiterit facienda;) infra idem tempus eligere teneantur. Seniores autem ipſi, antequam ad hujuſmodi electionem procedant, juramentum præſtent (ad quod præſtandum per ſuperiores ſuos, ſi opus fuerit, eos volumus coarctari) quod timore, amore, odio, pretio, ſeu favore rejectis, illos ex canonicis in ſcientiis primitivis, & regularibus obſervantiis informatis, ac vita & moribus commendandis, eligant ad ſtudia ſupradicta, quos magis dociles & aptiores eſſe crediderint, [b] alterutram ex theologiæ & juris canonici ſcientiis, ad quas fuerint deſtinandi. Cum vero dicti ſeniores præſtiterint hujuſmodi juramentum, teneantur [c] tres dies cum conſilio [c] inſtructorum, ſi canonicus exſtiterit, juramento ſimili adſtringendi, eligere coram eccleſiæ cathedralis capitulo, vel abbate, ſeu priore, vel alio prælato, [d] mittendos præfatis eligere. Electione autem hujuſmodi facta, per ſeniores eoſdem, vel majorem partem numeri eorumdem, cum conſilio, ut præmittitur, inſtructoris: is, ad quem pertinuerit, licentiam eundi ad ſtudia ſupradicta, infra ſex dies poſt habitam de dicta electione notitiam, eis concedere ſit adſtrictus. Iidem electi mittendi ad Pariſienſe ſtudium, illuc in Exaltationis ſanctæ Crucis; alii vero ad alia ſtudia deſtinandi, illuc in ſancti Lucæ feſtis, vel citra, adeſſe procurent. Quod ſi forſan dictum capitulum, infra prædictos quinque dies, præfatos ſeptem ſeniores non elegerit; aut ſi ipſis ſeptem ab eodem capitulo, vel dictis quinque, ſeu tribus ſenioribus, a præfato abbate, ſeu priore, vel alio prælato, ut præfertur, electis, iidem ſeniores, vel eorum major pars, in caſu quolibet prædictorum, infra dictos tres dies, hujuſmodi canonicos mittendos non duxerint eligendos: ex tunc in eccleſia cathedrali, ad illum qui præeſt in regularibus diſciplinis, poſt antiſtitem; in monaſterio vero ſeu prioratu, locove alio, ad abbatem, ſeu priorem, vel alium prælatum quemcumque, eo ipſo hujuſmodi electio devolvatur. Ille vero, ad quem ipſa electio fuerit devoluta, electionem dictorum mittendorum, infra triduum poſt notitiam devolutionis hujuſmodi, cum conſilio quatuor canonicorum diſcretorum ſuæ eccleſiæ, ſeu monaſterii, aut prioratus, vel loci hujuſmodi, quos ad hoc elegerit, & ſimili adſtrinxerit juramento, facere teneatur. Qui vero in præmiſſis repertus fuerit deliquiſſe, prout delicti qualitas exegerit, puniatur: nihilominus, iis, quæ circa hæc negligenter omiſſa, vel doloſe commiſſa fuerint, ſupplendis quantocius, & etiam reformandis.

[b] Corrige, ad alterutram.

[c] Corrige, infra tres dies cum conſilio inſtructoris.

[d] Corrige, mittendos præfatos eligere.

XII. Quoniam inſiſtentes litterarum ſtudiis, diverſa ſubire oportet onera expenſarum, prædictis canonicis, qui mittentur ad ſtudia generalia, magiſtris & [a] bacallariis legentibus, ac ſcholaribus ſtudentibus, in ſubſequentibus quantitatibus, pro expenſis hujuſmodi, fore decrevimus penſiones, annis ſingulis miniſtrandas: videlicet in theologia [b] ſexaginta, bacallario quadraginta, ac ſcholari ſimiliter quadraginta; in jure vero canonico, doctori quadraginta, bacallario ac ſcholari vero, cuilibet eorum, videlicet triginta quinque libras Turonenſium parvorum, vel eorum valorem in alia moneta, tam pro victualibus, veſtimentis, ac calciamentis, quam pro libris & quibuſcumque neceſſitatibus aliis eorumdem. Si vero in aliqua eccleſia, monaſterio, ſive loco, eſt taxatum ſive ordinatum, quid, & quantum aſſignari debeat canonico, in ſtudio exiſtenti: illud detur & aſſignetur loco penſionis prædictæ, etiamſi eamdem excedat, ei qui, ut præmiſſum eſt, ad ſtudium tranſmitteretur. Ubi vero hujuſmodi taxatio vel ordinatio non eſt facta: volumus, quod ii qui tenentur canonicis reſidentibus in ſuis eccleſiis, monaſteriis, ſive locis, de victualibus & veſtiariis providere, [c] proviſionem integraliter facere teneantur iis, qui mittentur ad hujuſmodi ſtudia, etiamſi taxationem dictarum penſionum excedat, loco penſionum hujuſmodi, integraliter facere teneantur. Quod ſi hujuſmodi taxatio, ordinatio, ſive proviſio, ad ſummam dictarum non aſcenderet penſionum: de infraſcripta communi contributione, id quod ei defuerit, ſuppleatur. Et ſi forte taxatio, ordinatio, ſive proviſio præfatæ, non in pecunia, ſed in aliis rebus, ipſis canonicis conſueverint aſſignari: ne ſuper [d] exterminatione earum poſſit alter catio ſuboriri, in primo annali capitulo eccleſiæ, monaſterii, ſive loci eorum, qui mittentur ad ſtudia, tres probi viri per ipſum capitulum, vel majorem partem ipſius deputentur, qui in pecunia valorem proviſionis ejuſdem computando, ea quæ computanda fuerant, de bono & æquo, & compenſando unum annum cum alio, debeant æſtimare. Quæ quidem penſiones, proviſiones, ſeu alia, quæ loco earum fuerint aſſignanda per eos, qui ad eorum ſolutionem tenebuntur, feſto Aſſumptionis beatæ Mariæ, anno quolibet, collectoribus ad eorum [e] deputatis integraliter perſolvantur: & per eos, illis videlicet qui ad ſtudium Pariſienſe, in feſto Exaltationis ſanctæ Crucis, vel circa illud; eis vero, qui ad alia ſtudia generalia vel ſolemnia fuerint deputati, in feſto beati Lucæ, vel circa, ſingulis annis, infallibiliter tranſmittantur.

De profectibus ſtudentium.

[a] al. Bacchalariis.

[b] Addit, magiſtro, ut habet Parmen.

[c] Lege ut Parmen. proviſionem hujuſmodi iis, qui mittentur, &c.

[d] Forte, fratrum alterius.

[e] Addit ex Parmen. collectoribus.

Si quis vero abbas, præpoſitus, prior, vel adminiſtrator, vel quicumque alius, qui ad prædicta ſolvenda tenebuntur, illud, quod ipſorum [f] quilibet, pro rata contingente, in termino ad hoc ſtatuto, ſolvere dictis collectoribus non curarent: teneantur ex tunc ultra quantitatem, ad quam erunt, ut præmittitur, obligati, quintam partem ejuſdem quantitatis, nomine pœnæ, ſolvere dictis collectoribus, infra menſem. Quod ſi non fecerint, ſi eis eo ipſo

[f] Forte, quilibet.

Digitized by Google

ipso tamdiu ecclesiæ interdictus ingressus, donec tam principalem quantitatem, quam hujusmodi quintam partem, duxerint persolvendas. Et si ex tunc, per quatuor menses, pertinaciter hujusmodi sustinuerint interdictum: sint ipso facto tamdiu a divinis suspensi, donec utrumque duxerint persolvendum, nulla sibi a remissione præmissorum quomodolibet profutura. Quantitas autem hujusmodi, pœnæ nomine, ut præmittitur, exsolvenda, in acquisitionem librorum utilium, & profectus alios dictorum studentium, juxta superioris eorum arbitrium, convertantur. Quod si priores, præpositi, vel alii administratores quicumque, qui non præsunt collegio, nec habent per electionem assumi, abbatibus tamen, seu prælatis aliis ejusdem religionis subjecti, hujusmodi summas solvere contempserint; & prænominatas pœnas, per alios quatuor menses immediate sequentes, sustinuerint animis induratis: excommunicationis incurrant sententiam eo ipso: a qua, satisfactione præmissa possint absolvi, tam per diœcesanos locorum, quam per præsidentes deputatos in capitulis provincialibus ejusdem provinciæ, cujus erunt, vel alterum eorumdem. Quod si hujusmodi sententiam, per annum, animis pertinacibus sustinuerint: eo ipso quibuscumque obtentis beneficiis sint privati, per illos, ad quorum collationem vel aliam dispositionem pertinuerint, libere personis aliis conferendis.

a *Promitur, remissione.*

Nullus autem, cujuscumque fuerit præeminentiæ, conditionis, dignitatis, aut status, sive collector pensionum hujusmodi, seu reddituum assignandorum, pro ipsis, aliquid sibi, vel alteri, seu usui cuicumque de præfatis pensionibus, vel fructibus, redditibus, seu proventibus, qui assignabuntur pro pensionibus ipsis, quomodolibet applicare, vel alienare præsumat, in diminutionem pensionum, seu præjudicium studentium prædictorum. Si quis autem collector, vel quivis alius, adversus hæc aliquid applicaverit, vel alienaverit; necnon collector, qui dictas pensiones in supradictis terminis eisdem studentibus mittere non curaverit: prout culpæ qualitas exegerit, per illos, ad quos pertinuerit, puniatur: & nihilominus, si solvendo fuerit, de damnis & interesse satisfacere compellatur.

Per quas pensiones illa solvantur.

Ut autem onus pensionum hujusmodi levius supporteretur, contributiones, quæ pro pensionibus studentium, & institutorum prædictorum, fuerint faciendæ, solvantur per capitulum ecclesiæ cathedralis, & per abbatem, priorem, & præpositum, seu conventum, & quemvis alium administratorem monasterii, prioratus, locive alterius, religionis ejusdem; necnon per beneficiatos quorumlibet beneficiorum canonicalium, ad ecclesiam, monasterium, vel locum alium pertinentium, vel dependentium ab eodem, juxta divisionem inter eos omnes, secundum taxationem vel æstimationem decimæ in taxatis; in non taxatis vero beneficiis, secundum taxationem proportionaliter & rationabiliter, juxta valorem ipsorum, in primo cujusliber ecclesiæ cathedralis, monasterii, seu prioratus, vel alterius loci ipsius religionis, annali capitulo faciendam, per illum, qui eidem capitulo præerit, & per ipsum capitulum, seu majorem partem ipsius. Quam si forte, in hujusmodi annali capitulo, facere neglexerint, vel noluerint: tunc præsidentes provinciali capitulo illius provinciæ, & quilibet ipsorum præsidentium, ac visitatores per dictum provinciale capitulum deputati, & eorum quilibet, ipsos auctoritate Apostolica, per censuram ecclesiasticam, & alia opportuna remedia, ad illam faciendam, appellatione cessante, compellere teneantur; donec ea, quæ per communem contributionem in supplementum hujusmodi, dari debent studentibus, & instructoribus præfatis, in certis & perpetuis redditibus, de novo pro iis acquisitis, fuerint assignata. Si qui vero ex prædictis beneficiatis proventus habeant adeo tenues & exiles, quod secundum communem æstimationem, non sufficiant, supportatis ejus necessariis oneribus, ad ratam contributionis hujusmodi, ad eandem contributionem minime teneantur.

Ad hæc, prohibemus, ne ulli canonico quodcumque beneficium, quantumcumque modicum, vel alias pensionem habenti, nisi illo vel illa omnino dimisso, vel dimissa, aliqua de dictis pensionibus studentium assignetur: quod si secus actum fuerit, nullius penitus sit momenti. Si vero ipsi canonico hujusmodi pensionem studentium obtinenti, beneficium aliquod, quantumcumque modicum, conferatur: volumus, quod, adepta pacifica possessione ipsius, cesset dicta pensio ipso facto, eaque privatus existat, studenti alteri assignanda; ut non desit studens de numero instituto. Nec per litteras a sede Apostolica, vel legatis ipsius, super provisione canonicorum, aut quorumlibet aliorum, obtentas, de pensione aliqua studentium prædictorum cuiquam valeat provideri, nec possit alicui alteri, nisi fuerit de studentibus supradictis, ipsa pensio per aliquem assignari: alias nulla fiat assignatio hujusmodi ipso jure: & tam assignans, quem recipiens, ad restitutionem omnium, quæ inde recepta fuerint, teneantur; quæ in libris, vel aliis necessitatibus dictorum studentium convertantur. Alienationem quoque librorum, qui dictis studentibus fuerint deputati, seu distractionem, vel etiam obligationem ipsorum, per eos fieri districtius prohibemus: nisi studens hujusmodi utiliores libros emat, & etiam id faciat, licentia sui immediati superioris obtenta: volentes, quod libri prædicti, defunctis eisdem studentibus, ad ecclesias, monasteria, & loca alia, ad quæ pertinuerunt, libere revertantur.

Dissolutio librorum inter eorum.

Volumus etiam, quod si in ecclesia, monasterio, & loco alio religionis ejusdem, libri multiplicati fuerint, libris necessariis in ecclesiis, monasteriis, & locis aliis remanentibus, ceterorum librorum, per antistitem, abbatem, seu aliquem ad quem pertinuerit, de consilio sui capituli, seu conventus, vel majoris partis ipsorum: fiat conveniens distributio inter studentes eosdem, fiatque prius de personis studentium, quibus dicti libri tradentur, & librorum nominibus prædictorum, memorialis scriptura, quæ in ecclesia, monasterio, seu loco hujusmodi conservetur. Proviso tamen, quod pulcriores & utiliores, in eisdem ecclesia, monasterio, sive loco alio, debeant remanere. Si quis vero de studentibus ipsis, per se vel alium, librum seu libros hujusmodi, qui sic pervenerint ad eumdem, contra hæc distraxerit aut obligaverit: eo ipso, sit inhabilis, per biennium, ad quodcumque beneficium obtinendum; & nihilominus, de studio revocetur, & loco sui alius subrogetur; & etiam per suum superiorem, prout facti qualitas exegerit, puniatur. Possit tamen dictus superior super inhabilitate hujusmodi dispensare, si sibi visum fuerit expedire. Ubi autem erit aliquis de ipsis studentibus, qui sit vitæ laudabilis, & alias idoneus, & discretus, & ad bacchalariatum & magisterium dispositus, vel propinquus, vel de cujus fructu scientiæ adquirendæ possit verisimilis spes haberi: Prior dictorum studentium, qui erit pro tempore, cum consilio aliquorum studentium eorumdem proborum, scribat præsidentibus antedictis, ut proprio prælato ipsius mandent, & ordinent cum eo-

dem, quod talem de ſtudio non revocet; ſed eum in ſcientia proficere, & ad ſtatum bacchalariatus, & honorem magiſterii pervenire, lecturamque continuare permittat; ipſumque, & alios ſimiles, quos in ſcientia laudabiliter proficere noverit, dignis attollat honoribus, & promotionibus offerat opportunis.

De regimine canonicorum ſtudentium.

Provideant quoque præſidentes, & alii prælati convenientes in ipſo capitulo provinciali, quod canonici ad dicta ſtudia tranſmittendi, prout convenientius & commodius fieri poterit, inſimul commorentur, quatuor vel quinque ad minus; & quatuor vel quinque hujuſmodi, duobus ſervitoribus ſint contenti. Præcavere nempe volentes, & etiam providere, ut dictis ſcholaribus, in dictis ſtudiis pro tempore morantibus, regularis non deſit ſalubre gubernaculum diſciplinæ: ordinamus, quod in capitulis provinciarum, in quibus erunt hujuſmodi ſtudia, præſidentes, unum de iis qui debent ad provinciale capitulum venire, vicinum loco ubi ſtudium erit, (quem, quoties eis placuerit, ponere valeant, & mutare,) deputent & aſſignent: qui ex dictis ſtudentibus unum inibi priorem ſtudentium conſtituat, per annum ſolummodo duraturum: quem tamen priorem, tam ipſe, quam etiam præſidentes, & quilibet eorumdem, mutare valeant, infra annum, & quoties eis videbitur expedire. Conſtituatur autem ipſe prior talis, qui ſit potens in opere & ſermone; ut canonicos ſtudentes, penſionarios, & alias etiam beneficiatos, in bono inſtituat, & a malo ſtudeat revocare: ipſoſque, quoties ſibi videbitur expedire, convocet ad aliquem locum competentem, eisque quoad regularem præſideat diſciplinam; & poteſtatem habeat illos corrigendi, puniendi, & abſolvendi, & cum eis diſpenſandi, quamdiu in ipſis ſtudiis moram traxerint, ab omnibus a quibus, & ſuper quibus, & prout poſſet ſuperior poſt antiſtitem, vel abbas, ſeu alius prælatus eorum proprius in eccleſia, monaſterio, vel alio loco, unde clauſtrales exiſtunt; ipſoſque informandi, & inſtruendi, & tenendi ſub regularibus diſciplinis; & illos etiam coërcendi, ne vagentur, vel actibus ſeu operibus vacent illicitis; ſed ſtudeant, & proficiant, ſicut decet,[a] juventque laudabiliter & honeſte.

[a] *Lege ex Pontano, vivantque.*

Provideat inſuper idem Prior ſtudentium, quod dicti canonici penſionarii ſtudentes, expenſas faciant moderatas, non ſuperfluas, nec aliquatenus exceſſivas; eoſque cogat ad reddendum de receptis & expenſis, in fine menſis cujuſlibet, vel prout alias ſibi videbitur, rationem illi, vel illis providis & diſcretis, quos idem Prior ad id duxerit deputandas. Et quando ipſorum ſtudentium conditio, ſeu demerita ſuaſerint, eos a ſtudio revocandos: Idem prior teneantur id, conſulte tamen & caute, antiſtiti, abbati, vel alii prælato eorum proprio, per ſuas litteras intimare. Idemque antiſtes, abbas, ſeu prælatus proprius, eos revocare debeat, & in locis eorum canonicos toridem ſubrogare, per modum ſupraſcripeum: appellatione, contradictione, vel reclamatione rejectis. Concedimus quoque prædicto priori, canonicos ſtudentes penſionarios, & alios etiam beneficiatos, quamdiu in ipſis ſtudiis fuerint, ab excommunicationum, ſuſpenſionum, & interdictorum ſententiis, per ſtatuta provincialia, ſeu cujuſvis eccleſiæ, monaſterii, ſive loci dictæ religionis, vel diœceſanum, contra ſtudentes, in locis ubi erunt ſtudia, generaliter promulgatis, congrua ſatisfactione præmiſſa, juxta formam eccleſiæ auctoritate Apoſtolica, abſolvendi; & cum eis, ſuper irregularitate, quam ſic ligati, celebrando divina, ſeu alias ſe ingerendo, per ſimplicitatem, & juris ignorantiam, non tamen in contemptum clavium, incurrerint, diſpenſandi, auctoritate prædicta, liberam poteſtatem.

Præſidentium munus, quoad eorum ſtudentes.

Per hoc vero, dictos canonicos ſtudentes, a poteſtate antiſtitis, vel aliorum ordinariorum ſuorum, vel alterius prælati ſui, nolumus aliquatenus eximere, vel etiam liberare. Quilibet autem dictorum canonicorum religionis ejuſdem, hujuſmodi ſtudiis inſiſtens, penſionarius, & alius etiam beneficiatus, præfato eorum priori de quinque ſolidis Turonenſium parvorum, vel eorum valore in alia moneta, providere, annis ſingulis, teneatur: ad quorum ſolutionem, idem Prior poſſit eoſdem, per cenſuram eccleſiaſticam, & alia ipſius religionis remedia, auctoritate Apoſtolica, remoto appellationis obſtaculo, coërcere. Idem tamen Prior ſumptus nunciorum ſubeat, quos, pro præmiſſis, duxerit tranſmittendos. Dicti quoque præſidentes, in ſingulis eorum provincialibus capitulis, deputent aliquem de illis, qui debent ad dictum provinciale capitulum convenire, idoneum ac vicinum ſtudio, in quo ſtudentes hujuſmodi morabuntur: & tam hujuſmodi deputatus, quam etiam viſitatores in provinciali capitulo ordinati, diligenter & fideliter ſe informent, an ea, quæ per nos de ſtudentibus, & eorum penſionibus, & aliis, circa hæc ſtatuta & ordinata exſiſtunt, fuerint effectui mancipata: & ſi qua invenerint non completa; eorum plenam relationem, & etiam informationem, qualiter compleri poſſint, faciant in proximo provinciali capitulo eorumdem, in quo ordinari debeat, quod efficaciter compleantur.

Habeant inſuper præſidentes præfati, & quilibet eorumdem, faciendi compleri, & inviolabiliter obſervari, auctoritate Apoſtolica, omnia & ſingula ſupradicta; necnon contradictores, & rebelles, per cenſuram eccleſiaſticam, & per alia juris, ſeu ipſius ordinis remedia, ſublato appellationis obſtaculo, compellendi; & proceſſus & ſententias eorum in locis religionis ejuſdem ſolemniter publicandi; & illos [a]illorum incurrerint, congrua ſatisfactione præmiſſa, juxta formam eccleſiæ, abſolvendi; & cum illis, ex eis qui hujuſmodi ligati ſententiis, per ſimplicitatem & juris ignorantiam, non tamen in contemptum clavium, divina celebrarint officia, vel ingeſſerint ſe eiſdem, ſuper irregularitate per eos exinde contracta, auctoritate prædicta diſpenſandi, liberam facultatem.

[a] *Lege ex Pontano, qui ſe immiſcuerint ipſorum.*

Rurſus ſtatuimus, & etiam ordinamus, quod nullus religionis ejuſdem, ad recipiendum magiſtratus ſeu doctoratus honorem, de cetero aſſumatur, niſi præſtito per eum primitus juramento, in præſentia dicti prioris ſtudentium, ac ſex proborum & diſcretorum ex ſtudentibus antedictis, quod in aſſumptione ipſius honoris, vel ante, ſeu poſt, ejus occaſione, circa cibos, veſtes, vel alia non impendat, per ſe vel alium, undecumque habuerit, vel fuerit ſibi datum, nec quantum in eo fuerit, a quibuſvis aliis expendi permittat, ultra valorem duorum millium Turonenſium argenti. Illi, qui etiam ad bacchalariatum fuerint aſſumendi, juramentum ſimiliter præſtare teneantur in præſentia prioris ſtudentium, & quatuor proborum & diſcretorum de ſtudentibus memoratis; quod hujuſmodi ſui bacchallariatus prætextu, ipſa die qua bacchallarii erunt, vel ante, ſeu poſt, nullum feſtum ſeu convivium facient per ſe, vel alios, aut, quantum in eis fuerit, fieri permittent a quibuſcumque aliis, etiam eorum conſanguineis, vel amicis.

Quæ præſentes ad gradus ſumendos debeant.

Ad hæc, ſtatuimus & etiam ordinamus, quod qui-

libet ipſius religionis, qui in dicto Pariſienſi, vel in aliquo alio generali ſtudio, per ſex annos in theologia ſtuduerint, [a]in illis primitivis ſcientiis prius ſufficienter inſtructi, & alias ſufficientes ad hoc & idonei fuerint, poſſint in ipſo Pariſienſi ſtudio, curſus Bibliæ facere conſuetos. Qui vero, per octo annos in theologia ſtuduerint, librum ſententiarum legere valeant, ſi ad hoc ſufficientes fuerint, in Pariſienſi ſtudio prælibato. Et quod in eodem Pariſienſi, & alio quocumque ſtudio, in quo ad magiſterium in theologia licentia dari poterit, ſeu conſueverit, cum digni reperti ad hoc exſtiterint, ad magiſterium ac doctoratum in theologia libere admittantur. Illi vero religionis ejuſdem, qui in ipſo Pariſienſi, vel quovis alio ſtudio generali, audiverint jura canonica, per ſex annos, de quibus, per tres annos ad minus, decretum audiverint, dummodo ſufficientes, & idonei fuerint, poſſint ad bacchallariatum, & lecturam juris canonici, ſive decretorum, in eodem Pariſienſi & quolibet alio ſtudio, in cappa [b]ſive religioni congruenti aſſumi. Qui vero, per quinque annos in Pariſienſi, vel alio generali ſtudio, jura canonica, ut bacchalarii, legerint; & de hoc primo fidem fecerint, per eorum proprium juramentum, ſe credere eos verum juraſſe; poſſint, ſi voluerint, in cappa ſimiliter eorum religioni congruenti, ad magiſterium in decretis, vel ad lecturam decretorum, in eodem Pariſienſi & quolibet alio ſtudio generali, dilatione, & difficultate malitioſa, & impedimento quibuſcumque ſublatis, ſicut ibidem conſueverunt aſſumi ceteri clerici ſæculares, aſſumi; & per cancellarium eccleſiæ Pariſienſis, in Pariſienſi vel in alio quolibet ſtudio generali, per illum ad quem pertinuerit, ad hujuſmodi magiſterium, ſeu doctoratus honorem, promoveantur libere, & etiam admittantur. Non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum locorum, atque ſtudiorum, contrariis juramentis, confirmationibus apoſtolicis, ac quibuſvis firmitatibus aliis roboratis; & illis præſertim, quibus in eodem Pariſienſi ſtudio caveri dicitur, quod nullus poſſit legere curſum Bibliæ, niſi ſtuduerit inibi VII. annis; nec permittatur ſententias legere, niſi ibidem ſtuduerit decem annis; quodque nullus canonicus, vel religioſus alius legat ibidem jura canonica, vel ad bacchalariatus ſtatum, aut magiſterii honorem, in jure canonico permittatur aſſumi; ſeu quod nullus ſine rubea cappa decretum legat, ſeu legere permittatur ibidem; aut quod nullus ibi legere valeat jura canonica, vel ad bacchalariatum aſſumi, ſeu ut bacchalarius legere decretales, aut ad magiſterium aſcendere in decretis, ſive doctor fieri decretorum, aut ad lecturam in decretis aſſumi, ſeu ipſam continuare; niſi ibidem, vel in aliquo ſtudio generali, audiverit jura canonica per quinque, vel alibi jura civilia per tres annos, aut alibi jura civilia per quinque, & ibi vel in alio generali ſtudio jura canonica per tres annos; prout ſic, vel aliter, in ſtatutis ipſius Pariſienſis ſtudii dicitur contineri, vel de conſuetudine obſervari; & aliis conſuetudinibus, vel ſtatutis Pariſienſis ſtudii, vel quibuſcumque, ſub quacumque forma vel expreſſione verborum, in contrarium editis vel edendis; necnon quibuſlibet privilegiis, vel indulgentiis generalibus, aut ſpecialibus, aut litteris apoſtolicis contrariis, ordinibus, eccleſiis, monaſteriis, locis, & ſtudiis quibuſcumque, ſive univerſitatibus magiſtrorum, vel ſcholarium eorumdem, ſeu perſonis eccleſiaſticis, ſæcularibus & regularibus, exemptis & non exemptis, cujuſcumque ſint præeminentiæ, dignitatis, conditionis, aut ſtatus, ſub quavis forma vel expreſſione verborum conceſſis: per quæ præſentibus non expreſſa, vel totaliter non inſerta, effectus hujuſmodi ſtatutorum, & ordinationum, & ſingulorum contentorum in eiſdem præſentibus impediri valeat quomodoliber, vel differri; & de quibus, quorumque totis tenoribus, plenam & expreſſam, ac de verbo ad verbum, oporteat in illis vel aliis noſtris litteris fieri mentionem: quibus non intendimus, quoad alia, in aliquo derogari.

De mittendis ad beneficia.

XIII. Ut cultus augeatur divinus, & [a]religionis vacandi materia præcludatur: ſtatuimus, quod canonici religionis ejuſdem, extra eccleſias, monaſteria, ſive loca alia principalia, obtinentes prioratus, ſeu quævis alia beneficia, quibus ad hoc ſupperent facultates, in ipſis beneficiis reſidere, & ſocium, vel ſocios ſui ordinis ſecum habere, juxta ipſarum facultatum ſupperentiam teneantur: ſtatutis & conſuetudinibus contrariis non obſtantibus quibuſcumque: quos ſocium vel ſocios hujuſmodi, prælatus, ſeu is ad quem hoc pertinuerit, prout locis congruere noverit & perſonis, & cum conſilio & aſſenſu ſui capituli ſeu conventus, vocatis iis, qui dicta beneficia obtinebunt, hujuſmodi ſupperentiam arbitrando, aſſignet eiſdem. Quod ſi hujuſmodi priores, ſeu adminiſtratores, quibus fuerint canonici in ſocios aſſignati, ceſſante cauſa rationabili, [b]relinquendo arbitrium aſſignantis, recuſent admittere ſibi aſſignatos, vel eis ſufficienter & decenter in neceſſariis providere: cogantur ad hæc per cenſuram eccleſiaſticam, & alia juris remedia opportuna; & nihilominus de hujuſmodi inobedientia puniantur.

Qui autem in eccleſiis cathedralibus, ſeu monaſteriis, dignitates, perſonatus, officia, ſeu adminiſtrationes alias habuerint, & in eiſdem eccleſiis, ſeu monaſteriis, conſueverint reſidere: cogantur officium incumbens eis, tam in divinis, quam in aliis, debite exercere; familiam quoque exceſſivam, præſertim infra clauſtra, non teneant; aut talem, per quam veriſimiliter præſumatur, in eccleſiis, ſeu monaſteriis ſcandalum generari. Et quia, ſecundum præmiſſa, nonnulli de canonicis regularibus, qui in eccleſiis, ſeu monaſteriis conſueverant reſidere, habebunt extra in ſuis prioratibus, ſeu beneficiis aliis, reſidentiam facere: in capitulo annali cujuſlibet eccleſiæ, & monaſterii, per prælatum & capitulum, vel majorem partem ipſius, ſcito & cognito diligenter, quot mittentur extra, pro reſidentia in dictis prioratibus & beneficiis facienda; proinde ordinetur, quot loco eorum, qui extra mittentur, in ipſis eccleſiis ſeu monaſteriis fuerint ſubrogandi. Obtinentes autem beneficia ſimplicia, quibus cura non imminet animarum, quorum ad tenendum ſocium non ſufficiunt facultates: ſi propinqua ſint eccleſiis, vel monaſteriis, a quibus illa dependent, in dictis eccleſiis, vel monaſteriis, victualia canonicis miniſtrare [c]tenentur, dummodo ad hoc redditus beneficii hujuſmodi obtinentis ſufficere dinoſcantur. Quod ſi hujuſmodi beneficia longe diſtant ab eccleſiis, ſeu monaſteriis, quibus ſubſunt; ac prioratibus vel adminiſtrationibus, ubi canonici reſidere conſueverint, ſint propinqua: modo præmiſſo, & cum ſatisfactione ſimili expenſarum, obtinentes hujuſmodi beneficia, ſeu adminiſtratores eorum, ad reſidendum in dictis prioratibus ſeu adminiſtrationibus deputentur, niſi per fundatores hujuſmodi beneficiorum aliter fuerit ordinatum: cui ordinationi per hoc non intendimus derogare. Super diſtantia vero, ſeu propinquitate beneficiorum hujuſ-

[a] *Corrige*, religioſi vagandi, *ex Pamelio.*

[b] *Corrige*, ſuæ religioni, *ex Pamelio.*

[b] *Pamelius*, relinquendo arbitrio.

[c] *Pamelius*, teneantur: *forte*, emendandum.

modi, ſtetur arbitrio annalis capituli, ejuſque in hoc deliberatio obſervetur. Quod ſi dicta beneficia ſimplicia, tam ab eccleſiis vel monaſteriis, quam ab eorum prioratibus, ſeu adminiſtrationibus, ſint remota, per dictum annale capitulum ordinetur, ubi tales debeant reſidere: proviſo tamen, quod divinus cultus exerceatur debite in beneficiis memoratis.

Canonici quid circa officia celebranda ſervare debeant.

Canonici autem in hujuſmodi prioratibus, ſeu adminiſtrationibus commorantes, in eccleſia, horis congruis, cum dictis prioribus, ſeu adminiſtratoribus, ſimul interſint, canonicas horas dicant, in Miſſis celebrandis ſuas hebdomadas ordinate teneant: & in locis ubi tres fuerint, vel plures, una per eos Miſſa ad minus cum nota, die qualibet celebretur, & horæ etiam canonicæ cum nota dicantur.

Dicti quoque canonici, ſocii priorum & adminiſtratorum prædictorum, in una domo communi regulariter jaceant, camerulis, & cellulis eis penitus interdictis: in una etiam domo veſcantur. Prior inſuper, & adminiſtrator, & canonici (niſi infirmitas, vel alia evidens ratio interdum aliud ſuaſerit faciendum) in veſtitu etiam & tonſura, a communi eccleſiæ, monaſterii, ſive loci [a] fuerint, cui inſtitutione, vel debita obſervantia non recedant, ac ſuo priori vel adminiſtratori, juxta ordinationem prælati ſui, vel ſuperioris, obediant humiliter & devote. Et ſi aliquando dictos canonicos in prioratibus ſeu adminiſtrationibus mori, aut fugitivos fieri forſan continget: priores, ſeu adminiſtratores prædicti, diem mortis, aut fugæ, ſeu receſſus ipſorum, prælatis eorum ſuperioribus, ut in eccleſiis, ſeu monaſteriis eorum principalibus, pro defunctis conſueta fiant ſuffragia, ſeu fugitivus revocare, vel in prioratibus ſeu adminiſtrationibus alios loco eorum ſubrogare valeant, quam cito commode poterunt, intimare per ſuas litteras teneantur. Quod ſi priores, ſeu adminiſtratores prædicti, diem obitus, aut fugæ, ſive receſſus hujuſmodi, prælatis ſui ſuperioribus ſignificare diſtulerint: tertiam partem illorum, quæ canonicus expendiſſet, ſi non fuiſſet mortuus, vel in fuga, pro pitantia capituli, vel conventus eccleſiæ, monaſterii, vel loci principalis, ſolvere teneantur.

Inſuper, canonici prædicti, non ſoli, ſed honeſte aſſociati, & cum habitu decenti incedant; nec in villis, in quibus prioratus ſeu adminiſtrationes hujuſmodi fuerint, comedere, vel bibere, aut ingredi domos præſumant, niſi cum honeſtis perſonis, & tunc de ſui prioris, ſeu adminiſtratoris licentia ſpeciali: qui vero contrarium fecerint, regulari ſubjaceant diſciplinæ. Ut hæc efficacius obſerventur, antiſtites, abbates, & ceteri eorumdem canonicorum ſuperiores, necnon alii qui ad viſitandum per eos fuerint deputati, cum prioratus & adminiſtrationes hujuſmodi viſitabunt, circa illa obſervanda, & non obſervata etiam corrigenda, curam habeant diligentem.

[a] *Forte*, cujus fuerint, inſtitutione *Pro*mittat, cui ſubjiciantur, inſtituantur, &c.

De abſtinentibus bonis ſibi a ſede Apoſtolica.

XIV. Præcipimus, quod canonici religionis præfatæ, qualicumque in ipſa religione auctoritate ſedis Apoſtolicæ, vel legatorum ipſius, beneficia obtinentes, obediant ſuperioribus ſuis religionis ejuſdem, ipſorumque ſubſint correctionibus, ordinationibus, punitionibus, & ſtatutis; & beneficiis hujuſmodi, ex cauſis rationabilibus privari, & ab illis amoveri poſſint, quemadmodum poſſent, ſi foret per ſuperiores ſuos de ipſis beneficiis eis proviſum.

De infirmis.

XV. Cum expediat infirmis de domo ſeu loco congruo provideri: ſtatuimus, quod in eccleſiis, monaſteriis, & locis aliis conventualibus religionis ejuſdem, in quibus certa domus, ſeu locus, deputata vel deputatus non fuerit pro infirmis, ii ad quos id pertinuerit, quibus ad hoc ſupperent facultates, domum, ſeu locum ejuſmodi, ſufficientes, juxta ſtatum & facultates locorum, quantocius commode fieri poterit, deputare ſeu conſtruere teneantur: eiſdem infirmis ſufficienter [a] delectis, victualibus, ſervitoribus, medicis, & rebus medicinalibus, & aliis quibuſlibet neceſſariis, providendo. Ad quæ peragenda & complenda, per ſuperiores ſuos immediatos, & per præſidentes, ac viſitatores, & eorum quemlibet, auctoritate Apoſtolica, per cenſuram eccleſiaſticam, & alia opportuna remedia compellantur. Ubi autem adminiſtratores eorum, qui ad præmiſſa tenentur, ſufficientes ad ea peragenda non habuerint facultates: in capitulo annali, per ipſum capitulum, vel majorem partem ipſius, auctoritate Apoſtolica ordinetur, quod adminiſtrationes hujuſmodi, ſufficientes ad hoc reddantur per aſſignationes penſionum, prout infra in alio caſu, ſub rubrica de victualibus, & aliis miniſtrandis, noſcitur eſſe proviſum.

[a] *Corrige*, delectis, ex Pontificio.

Quod nemini quid ecclesiæ suum conferat donare.

XVI. Cum ſit conſonum rationi, ut obtinentes beneficia, ipſorum onera debeant ſupportare: ſtatuimus, quod in monaſteriis, prioratibus, & aliis beneficiis quibuſcumque religionis ejuſdem, perſonis quibuſlibet extra præfatam religionem, cujuſcumque ſint dignitatis, gradus vel præeminentiæ, etiamſi fuerint ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinales, collatis vel commendatis, ſeu de cetero conferendis vel commendandis, tot canonici teneantur, quot in eis reperentur, ſi per canonicos regulares monaſteria, prioratus, & beneficia hujuſmodi regerentur: & quod nihilominus canonico in eiſdem monaſteriis, prioratibus, & beneficiis committatur, id quod ſupra vel circa alios canonicos inibi reſidentes haberet exercere adminiſtrator canonicus, ſi præeſſet eiſdem, quantum ad ea quæ pertinent ad regulam, ſeu diſciplinam, vel obſervantiam regularem. Et quod quilibet prædictorum, hujuſmodi monaſteria, prioratus, & beneficia quomodolibet obtinentes, ad procurationes, & alia quælibet onera, ipſis monaſteriis, prioratibus, & beneficiis incumbentia, ſupportanda, perſolvenda, & reddenda integre ſint adſtricti; quodque ad hæc, & alia ſupradicta, auctoritate Apoſtolica, per cenſuram eccleſiaſticam, & alias, compelli valeant per capitulorum provincialium præſidentes, & quemlibet eorumdem, prout per ſuperiores ſuos poſſent & deberent compelli canonici regulares, ſi præeſſent monaſteriis, prioratibus, & beneficiis memoratis; niſi fuerint ſanctæ Romanæ eccleſiæ Cardinales, quos nolumus talium compulſionibus ſubjacere.

De perſonis ſæcularibus & earum habitu in monaſteriis, vel non, & in eccleſiis vel non admittendis.

XVII. Prohibemus, ne canonici regulares, in eccleſiis cathedralibus, monaſteriis, ſeu locis aliis collegiatis ſeu conventualibus religionis ejuſdem, teneant, aut nutriant equos, ſeu alias evectiones: novæ familiares ſeu ſervitores habeant ſæculares, niſi ratione dignitatum, officiorum, vel adminiſtrationum ſuarum, quæ geſſerint, id eis permiſſum fore noſcatur. In infirmitorio tamen, & coquina monaſterii, ſeu prioratus, & aliis officiis, atque ſervitiis aliis communibus, poſſint tenere ſæculares ſervitores honeſtos & prout in eccleſiis, ſeu monaſteriis, & aliis locis prædictis fuerit hactenus rationabiliter obſervatum; non in exceſſivo, ſed moderato numero, juxta arbitrium prælati immediati. Servitores autem ſæculares hujuſmodi, quanto minus fieri poterit, cum canonicis converſentur, nec cum eis in communi comedant, nec bi-

[b] *Corrige*, nave.

bant, etiamsi presbyteri fuerint, vel clerici sæculares: nisi forte tales fuerint presbyteri, vel alii in sacris ordinibus constituti, qui essent inibi perpetui, & cum canonicis etiam in refectorio comedere assueti: & tunc a canonicis sedeant segregati, cum habitu consueto, & etiam honesto, se eisdem canonicis in silentio, & observantiis aliis honestis, quamdiu cum eis fuerint, conformantes: quibus provideatur, juxta morem inibi rationabiliter observatum. Etsi presbyteri, seu sæculares clerici perpetui prædicti, infra ecclesiarum seu monasteriorum septa, deliquerint seu excesserint in levibus: per ademptionem [a] participantiæ, seu portionis quam fuissent alias percepturi, per immediatum prælatum regularem loci, unde sumunt prædicta, vel per illum qui inibi præest, regularibus disciplinis possint corrigi & puniri.

[a] *Leges ex Pennorum, partis pinacia.*

Lauta convivia vitentur.

Caveant igitur abbates, præpositi, priores, & ceteri quicumque ipsius religionis, ne lautis conviviis & comessationibus occupentur, nec in iis sumptus immoderatos faciant, vel alias etiam excessivos: a familiarium quoque servitorum, aut sequacium nec non [b] raubarum se vestium multitudine indecenti, & excessiva, ubique diligenter studeant abstinere, & honeste ac laudabiliter conversari.

[b] *Pennarum, a rerum seu vestium.*

Religiosi officiati teneantur.

Dicti quoque abbates, necnon præpositi, priores, ceterique administratores, & professores alii religionis ejusdem, extra loca sua proficiscentes, associati incedant, prout ipsorum congruit honestati: & ubi canonicorum numerus sufficiens affuerit, & ad hæc etiam supperent facultates, abbates, & alii prælati, saltem religionis suæ duos socios secum ducant. Præsidentes autem capitulis provincialibus, ac visitatores per ipsa capitula deputati, necnon prælati alii religionis ejusdem, quoad suos subditos, attente provideant, quod præmissa diligentius observentur, transgressores arguendo, & prout expediens fuerit, puniendo.

De statu & qualitate ad ordines & beneficia promovendorum.

XVIII. Præsentium auctoritate statuimus, quod canonici beneficia simplicia obtinentes, & alii non beneficiati religionis ejusdem, ad mandatum prælati sui, infra terminum per eum præfigendum eisdem, se faciant ad ordines quoslibet promoveri; nisi eos causa rationabilis, quam ipsi prælato infra dictum terminum exponere habeant, excusaret. Quod si non fecerint, beneficiati eo ipso ab obtentis beneficiis sint suspensi; non beneficiati vero, ad beneficia obtinenda sint & remaneant inhabiles, donec promoti fuerint ad ordines supradictos. Quodque prioratus curam animarum habentes, & alia beneficia curata, quorum prioratuum & beneficiorum cura per perpetuos vicarios exercetur, committi nequeant vel conferri, nisi eis, qui vicesimum annum [a] suæ ætatis: qui autem hujusmodi prioratus, seu beneficia habuerint, infra annum computandum a tempore collationis, seu commissionis sibi factæ de eis, & possessionis adeptæ, vel infra vicesimum quintum ætatis suæ annum, si ante annum ipsum, prioratus, seu beneficia hujusmodi eis collata fuerint, seu commissa, se faciant ad sacerdotium promoveri. Prioratus quoque conventuales, dignitates, personatus, officia, seu administrationes, videlicet sacristia, thesauraria, eleemosynaria, operaria, cameraria, & similia, quæ in ecclesiis, monasteriis, & aliis locis conventualibus seu collegiatis dictæ religionis, officia, seu administrationes, & beneficia fuerint; etiamsi eisdem officiis, seu administrationibus, animarum cura nullatenus sit annexa; alicui, nisi vicesimum quintum annum attigerit, conferri nequeant, aut committi. Et qui prioratus, dignitates, personatus, officia, seu administrationes hujusmodi obtinuerint, infra annum a tempore collationis, seu commissionis eis factæ de ipsis, & adeptæ possessionis eorum, se faciant ad sacerdotium promoveri: vel saltem ad ordinem, quem dignitates, personatus, officia, vel administrationes obtenta requirent, de jure, consuetudine, seu statuto: nec contra hoc a quoquam valeat dispensari. Nos insuper commissiones, seu collationes factas contra præmissa, decrevimus fore irritas & inanes. Ii quoque, qui juxta præmissa, cessante causa, rationabili, ad ordines promoti non fuerint, sint prioratibus, dignitatibus, personatibus, officiis, administrationibus & beneficiis prædictis, eo ipso privati, quæ ipsis iterum ea vice nullatenus conferantur. Nostræ vero intentionis extitit, quod præsens constitutio, [a] quantum ..... de recipiendis ordinibus per priores & alios beneficiatos præmisimus, illos etiam, post duos menses a tempore publicationis præsentium constitutionum, in eorum annali capitulo facere constringat, qui etiam in præsenti talia beneficia obtinent, vel dictæ publicationis tempore obtinebunt, dummodo ætatis legitimæ sint effecti: alias, cum ad ætatem legitimam pervenerint, ad recipiendum, secundum præmissa, dictos ordines sint adstricti: nisi foret aliud canonicum, quod eos ab hujusmodi susceptione ordinum excusaret.

[a] *Leges ex Pennorum quantum ad ea quæ de, &c.*

De forma & honestate habitus & vestimentorum.

XIX. Dignum fore censentes, ut canonici religionis præfatæ, non solum morum & vitæ, sed etiam habitus & vestimentorum refulgeant honestate; districtius inhibemus, ne dicti canonici, extra sepes ecclesiarum, monasteriorum, seu locorum suorum proficiscentes, portent alias vestes super habitum, quam cappas, seu mantellos honestos, vel [b] redontellos, seu clochias talares, vel circa, juxta usum & consuetudinem laudabilem ecclesiarum, monasteriorum, & locorum suorum: usum; seu verius abusum manticarum seu tabardorum, necnon redondellorum, vel clochiarum notabilem habentium brevitatem, eisdem canonicis penitus prohibentes. Præcipimus quoque, quod in ecclesiis, monasteriis, & aliis locis religionis præfatæ, in quibus canonici capas a parte anteriori apertas, de panno laneo consuevere deferre, (quæ in quibusdam locis capæ de choro vulgariter nuncupantur,) ipsas honestas, non nimis longitudine vel brevitate notandas, portare debeant, locis & temporibus consueris. Deferant etiam capas hujusmodi, a festo Omnium Sanctorum, usque ad festum Paschæ, infra septa quarumcumque cathedralium ecclesiarum religionis ejusdem, ac monasteriorum, & aliorum locorum, mediatos superiores ipsius religionis non habentium: in quibus monasteriis sive locis fuerit duodenarius canonicorum numerus: licet hactenus ipsas ibidem non consueverint deportare. Sane infra ecclesias, claustrum, capitulum, refectorium, ac dormitorium, non capuciis, sed almuciis honestis utantur. Capucia vero, si ea per ipsos extra loca prædicta deferri contigerit, sint honesta: & illa, quæ cum capis & mantellis, clochiis seu rodondellis portaverint, unius cum eis & ejusdem coloris exsistant: nisi ex privilegio, aut institutione laudabili, capucia certi coloris aut formæ essent assueti portare. Almuciæ autem, si de panno fuerint; illius, cujus capæ esse debent, coloris exsistant. Per hoc autem non licear portare capucia, vel redondellos, seu clochias, eis quibus alias portare licitum non exsistit.

[b] *Infra vocat redontellos, & rodondellas. Nempe rotundos. Potest & clochias: forte quas vestes illo ævo pone rotundas, latioresque fuas, ad clochas sive cloccas, hoc est, campanas formas.*

Prohibemus etiam, ne dicti canonici de cetero ferant forraturas de ventribus variorum aut squirolorum, etiam cum dorsis permixtis. [c] Præcipimus

[c] *Præcipimus addo, sed fine.*

& civilibus simplicibus, vel albis, vel nigris, aut griseis.

eciam, quod canonici dictæ religionis, infra eccle- A
sias & clauſtra locorum cathedralium, aliorumque
conventualium ſeu collegiatorum ipſius religionis,
& alibi conventualiter incedentes, portent ſuper-
pellicia magna & ampla, juxta cujuſlibet eccleſiæ
conſuetudinem rationabilem, quæ in longitudine
manicarum ultra manum, quatuor digitis tranſver-
ſalibus, vel circa, in ſua longitudine protendantur.
Extra eccleſias vero, clauſtra, & loca prædicta, &
ubique, ſub capis, rodondellis, ſeu clochiis, vel man-
tellis, in locis debitis, uti poſſint ſuperpelliciis, quo-
rum manicæ uſque ad cubitum in latitudine, vel
circa, & eorum longitudo uſque ad mediam tibiam,
vel circa protendantur. Per hoc autem nolumus de-
rogare conſuetudini quorumdam locorum, quæ ab B
antiquo, vel ab inſtitutione, habet uſum ſuperpelli-
ciorum, ad formam roquetorum ſeu camiſiarum Ro-
manarum: proviſo tamen, quod minoris longitudi-
nis ſuperpellicia non exiſtant, & adeo manicas lon-
gas habeant, quod ex iis brachia uſque ad pugnum
valeant cooperiri: per formas autem hujuſmodi ſu-
perpelliciorum *& habituum non intendimus prohi-
bere, nec circa eas aliquid innovare.

* *Adde ex Prouts, alias formas longiores & honeſtas ſuperpellicionum.*

Statuimus inſuper, quod canonici dictæ religio-
nis, veſtibus albi, bruni, nigri, ſeu quaſi nigri co-
loris dumtaxat utantur: quodque illi qui altero tan-
tum de dictis coloribus uti conſueverunt, ſeu tenen-
tur, non poſſint ad alium portandum ſeu aſſumen-
dum aliquatenus ſe transferre, niſi ad album dum-
taxat. Veſtis quoque ſuperior habitui proxima, ſit
rotunda per circuitum, & non fiſſa, nec longitudi-
ne nimia, aut brevitate notanda. Ab eiſdem quoque
canonicis in eorum veſtibus *b lignatæ manicæ non
portentur, nec in apparenti conſutitiæ, vel quomo-
dolibet boconatæ. In cathedralibus autem eccleſiis
antiſtites, ſeu præpoſiti, priores, ſeu alii non habentes
ſuperiores religionis ejuſdem, ſic alias formam ho-
neſtam veſtium, & calceamentorum ordinent & diſ-
ponant, quod ſit omnibus canonicis ejuſdem eccle-
ſiæ ſeu monaſterii, tam intrinſecus, quam extrin-
ſecus, uniformis; ipſamque, tam abbates, quam præ-
poſiti, priores, & adminiſtratores, ac ceteri qui-
cumque canonici & alii, per proprios eorum antiſti-
tes, vel abbates, ſeu prælatos alios: abbates vero, &
ceteri prælati ſuperiores proprios ejuſdem religionis
non habentes, per præſidentes provincialibus capi-
tulis, ſeu per quemlibet eorum, ac per viſitatores in
ipſis capitulis deputandos, tenere, & ſervare cogan-
tur. Qui vero veſtem, vel habitum, contra ordina-
tionem præſentis conſtitutionis, deferre præſumpſe-
rit; per dictos ſuperiores, vel præſidentes, ſive per
viſitatores ſeu eorum quemliber, ſic debite puniatur,
quod ceteri a ſimilibus arceantur; & nihilominus ab
eo auferatur veſtis prohibita, pauperibus eroganda.
Et ſi infra ſpatium quindecim dierum, a tempore mo-
nitionis ſeu præcepti ſibi facti computandum, ve-
ſtem vel habitum hujuſmodi non dimiſerit cum ef-
fectu, vel oblationi prædictæ reſtiterit; ſi beneficia-
tus fuerit, per quatuor menſium ſpatium ab admi-
niſtratione temporalium ſit ſuſpenſus; non benefi-
ciatus vero, dicto tempore ſit inhabilis ad eccleſiaſ-
ticum quodcumque beneficium obtinendum. Qui
autem exhibens ſe *in publico habitu, ſub ſupertuni-
cali, vel cocardia, vel guarnacia, vel alias temere oc-
cultaverit ſimo, intus emendare noluerit, juxta præ-
miſſam perſonarum diſtinctionem, dictas ſuſpenſio-
nis & inhabilitatis pœnas per idem tempus incurrat.
Injungimus inſuper præſidentibus, viſitatoribus, &
prælatis aliis religionis prædictæ, ut contra tranſgreſ-
ſores eorum, quæ circa honeſtatem veſtium & habi-

* *Lege ex Prouts*, lignatæ, id eſt lineæ, remete occultaverit; ſi magnus emendare noluerit, &c.

tus ſuperius ſunt ſtatuta, prout ad eos, & eorum quem- A
libet pertinuerit, monitionem prædictam, cum tranſ-
greſſio ejus nota fuerit, facere non omittant. Et ni-
hilominus præſidentes, & viſitatores prædicti mone-
re teneantur abbates, præpoſitos, & alios ad quos id
pertinuerit religionis prædictæ, ut præmiſſa quæ,
ut prædictum eſt, circa honeſtatem veſtium & habi-
tus ſunt ſtatuta, ſervent, & faciant a ſuis ſubditis
diligentius obſervari.

XX. Ut in religione prædicta vitetur diſſolu- *De penis licitis a monialibus evitandis vel ſuis ad monaſterium pergendi & exeundi.*
tio, & obedientia teneatur: diſtrictius inhibemus,
ne quivis canonicus dictæ religionis de eccleſia, mo-
naſterio, vel loco ſuo conventuali exeat, niſi primi-
tus obtenta licentia ab illo, qui eam valeat imperti- B
ri, quavis conſuetudine contraria non obſtante; quod-
que cauſam exitus veraciter, & abſque fictione expo-
nat ei, a quo erit licentia obtinenda. Qui vero hu-
juſmodi licentiam conceſſerit canonicis clauſtrali-
bus, nullam adminiſtrationem vel beneficium obti-
nentibus; terminum redeundi, quanto convenien-
tius poterit, breviorem aſſignet eiſdem. Sane admi-
niſtratoribus & beneficiatis, qui habent reſidere in
clauſtro, poſſit dari licentia ſine præfixione termini,
ſi hoc concedenti viſum fuerit expedire. Si quis au-
tem exiverit eccleſiam, monaſterium, ſeu locum a-
lium conventualem, ſine licentia; vel in termino aſ-
ſignato, juſta cauſa ceſſante, non redierit: pœna,
quæ in tali caſu per ſtatuta vel conſuetudines ejuſ-
dem monaſterii ſeu alterius infligenda fuerit, infli- C
gatur eiſdem. Et ſi ſuper hoc, ſtatutum vel conſue-
tudo aliqua non exiſtat; pœna quæ ſequitur, infli-
gatur: videlicet, quod illi, qui infra novem dies poſt
exitum terminum prædictum redierint, ultimi ſtent
ſub choro; ac ſecunda, & quarta, & ſexta feriis ejuſ-
dem ſeptimanæ in pane & aqua jejunent. Illis vero
qui infra hujuſmodi novem dies non redierint, pœ-
na quæ ſequitur imponatur: videlicet, quod a por-
ta regulari, parlatorio, ſeu alio loco decenti per clau-
ſtrum, cum magiſtro novitiorum, vel alio ad hoc de-
putato, ad capitulum veniat, camiſiam, femoralia,
& caligas tantum habens, ſuperpellicium in bra-
chiis, ac ferulam ſeu virgam in manibus ſuis ferens, D
cum quibus in dicto capitulo, venia prius recepta,
& recognita culpa ſua, coram omnibus verberetur:
& nihilominus alia pœnitentia ſive pœna, pro qua-
litate demeriti, imponatur eidem, ſecundum arbi-
trium imponentis. Quod ſi ſine ſcandalo hujuſmo-
di pœna imponi non poſſet; in pœnam aliam, ſe-
cundum ſui prælati arbitrium, de proborum & ſe-
niorum conſilio conventus, commutetur, quam in-
dicti conventus præſentia facere teneatur: proviſo
attentius, quod menſuram peccati correctionis in-
flictio non excedat. Simili quoque vel alia condi-
gna pœna puniantur canonici in prioratibus, ſeu ad-
miniſtrationibus aliis *exterius aſſignati, qui ſine li- * *Promiſſa, contrario.*
centia priorum, ſeu adminiſtratorum eorumdem, de E
ipſis prioratibus ſeu adminiſtrationibus recedentes,
fuerint evagati, vel in termino non redierint aſſi-
gnato. Si autem de dictis prioratibus ſeu admini-
ſtrationibus, ad clauſtrum ſeu ad prælatum ſuum, a
ſuis prioribus ſeu adminiſtratoribus licentia non pe-
tita, vel petita & non obtenta, venerint: eidem
prælato ſeu ſuperiori ſuo cauſam ſui adventus ſtatim
exponant: qui prælatus ſeu ſuperior, an cauſa hu-
juſmodi rationabilis & vera fuerit, arbitretur; &
ſi cauſam minus rationabilem, ſeu falſam eſſe repe-
rerit; vel ſi hujuſmodi venientes nullam cauſam ei
expoſuerint, aut licentiam non petierint: per præ-
latum, aut ſuperiorem eorum, prout eis viſum fue-
rit expedire, puniantur. Nullus quoque canonicus

pernoctaturus extra ecclesiam, monasterium, vel alium locum suum, abire sine breviario permittatur: in quo pensum servitutis suæ, dicendo hors canonicas, possit solvere Creatori.

De prohibita alienatione.

XXI. Perpetuo prohibemus edicto, ne civitas, castrum, villa, vel feodum notabile, aut jurisdictio alicujus ipsorum, vel grangia, seu latum territorium, sive magnus possessionum sive terrarum numerus, vendi, vel etiam principaliter, specialiter, & expresse obligari, seu monasterium, vel prioratus, aut ecclesia religionis præfatæ alio transferri valeant per quoscumque, etiam in casu alias a jure concesso, absque licentia sedis Apostolicæ speciali: omnem venditionem, obligationem, & translationem de præmissis contra hæc factam, irritam decernendo. Ac nihilominus quilibet capitulis provincialibus præsidentium, ac visitatorum, alienationes hujusmodi, & facientes easdem, ac consentientes eisdem; sedi Apostolicæ, si exempti fuerint: alioquin Ordinariis, seu diœcesano ipsorum intimare per censuram authenticam, vel litteras eorum sigillis munitas, quam cito commode poterunt, teneantur.

De fictis & dolosis contractibus.

XXII. Multis fraudibus atque dolis, quæ per nonnullos religionis ejusdem, in damnum & præjudicium ecclesiarum, monasteriorum, prioratuum, & aliorum locorum, prout experientia docuit, committuntur, opportunis obviare remediis, quantum cum Deo possumus, salubriter cupientes: hoc consultissimo prohibemus edicto, ne abbates, præpositi, ac priores, vel quivis administratores, & alii præpositi, seu conversi religionis ejusdem, prætextu administrationum, vel negotiorum quæ gerunt, fraudulentos vel dolosos, aut simulatos vel fictos contractus inire; vel mutua, simulata, vel ficta suscipere, sive proprio, sive fidejussorio, vel quovis alio nomine alieno: neve etiam confiteri in instrumentis publicis, vel authenticis, aliisve scripturis, se a patre, fratre, nepote, vel consanguineo, seu quolibet alio conjuncto, affine, vel familiari servitore, amico, seu mercatore recepisse mutuo, vel alias, pecuniam, panes, bladum, vinum, equos, sive animalia alia, vel res seu alia bona, eaque in utilitatem locorum quibus præsident, vel administrationum quas gerunt, fuisse conversa: (cum tamen nec pro se, seu locis eorum, neque pro administrationibus suis ipsa receperint,) quoquo modo præsumant. Similiter etiam prohibemus, ne fingant, seu ponant, vel scribant, se fore principales debitores, neve ut tales se obligent, ubi revera non principales, seu fidejussores exsistunt; neve in talibus contractibus, ut præfertur, simulate conceptis, se ac alios suo nomine, [a] loca, quod jura, possessiones, redditus, proventus, bona, & jura locorum ipsorum obligent vel submittant; neque in fraudem seu dolose confiteantur, vel alios, præsertim debitores eorum, faciant confiteri, seu etiam obligari, vel super iis instrumenta, vel authenticas seu alias scripturas in fraudem confici; continentia, quod jura, redditus, possessiones, animalia, blada, pecuniam, seu alia bona ad ipsos, vel monasteria, seu quævis alia loca ipsius religionis pertinentia, seu debita fuerint, sunt, vel esse debent patris, matris, seu fratris eorum, vel aliarum personarum prædictarum, & ad ipsas personas pertinere, vel debita ejus fore; vel alios quoscumque contractus similes fraudulenter & dolose confingi faciant, fierive procurent; per quos ecclesiæ, monasteria, & alia loca religionis ipsius quibus præsunt, ac jura, redditus, possessiones, seu alia bona ipsorum damnificari, gravari, obligari, vel alias impediri, seu deperire valeant quovis modo. Nos autem, omnes prænominatos, in grave & enorme præjudicium administrationum suarum, talia committentes, vel fieri facientes, aut eis consentientes, præter alias pœnas juris, nisi infra duorum mensium spatium, a tempore contractus seu commissi hujusmodi numerandum, ea, quantum eis possibile fuerit, tolli fecerint & cessare; & ecclesias, monasteria, prioratus, administrationes, loca prædicta, seu reddi fecerint indemnia, seu a talibus dispendiis liberaverint, excommunicationis sententiæ eo ipso decrevimus subjacere. Quod si forte præmissa effectualiter non potuerint revocare: teneantur infra alios duos menses, illos duos immediate sequentes, ea suis superioribus revelare. Quod si non fecerint, sententiam excommunicationis incurrant: & alias pro dictis excessibus debite puniantur taliter, quod ceteris cedat in exemplum. Possint autem præsidentes, ac visitatores in provincialibus capitulis deputati, & eorum quilibet, abbates, & alios quoscumque prælatos, ac administratores non habentes superiores religionis ejusdem, qui hujusmodi sententiam excommunicationis incurrent, satisfactione præmissa absolvere, & cum eis super irregularitate, si per simplicitatem & juris ignorantiam, non tamen in contemptum clavium, divina celebraverint, vel se ingesserint eisdem, inde contracta misericorditer dispensare: ceteros vero consimiliter absolvere, & cum eis in similibus casibus dispensare valeant immediati superiores eorum.

De mutuis.

XXIII. Monasteriorum, & locorum religionis ejusdem dispendiis, quæ ex mutuorum contractu plerumque proveniunt precario, consultius intendentes: statuimus, quod abbas, præpositus, prior, seu quivis alius administrator dictæ religionis, cum per ipsum fuerit mutuum suscipiendum, ultra summam communi providentia, per annale capitulum, seu majorem partem ipsius, taxandam, infrascriptam solemnitatem observet: videlicet ut quilibet de prædictis superiorem ejusdem religionis non habens, qui habebit recipere mutuum supradictum, tractatum ad minus duorum dierum, non continuatorum, sed interpolatorum, cum capitulo seu conventu suo diligentem habeat & maturum: & nihilominus, de contensu sui capituli, vel conventus, mutuum hujusmodi recipiatur ab eo. In monasterio vero, prioratu, & administratione conventuali, vel non conventuali, superiorem immediatum in eadem religione habente: in conventuali videlicet, cum conventu ipsius; in non conventuali, cum conventu superioris ecclesiæ, monasterii sive loci, tractatus hujusmodi habeatur. Et nihilominus in utroque licentia seu auctoritas interveniat dicti superioris, quocumque nomine censeatur: eo plene certificato, in quantum commode fieri poterit, de omnibus, quæ intervenire debent in tractatu præfato. In quo quidem agatur, & clare liqueat, ob quam causam, cujusve summæ, & si fieri potest, a quibus creditoribus, & sub quibus conditionibus, & obligationibus, quibusve terminis, solvendum suscipiatur mutuum sæpe dictum. De iis nihilominus authentica conficienda scriptura: in qua ea omnia, ac nomina illorum qui interfuerint in tractatu, ac etiam consentientium, recipientium, & auctorizantium, exprimantur; & ipsorum auctorizantium sigilla, scripturæ hujusmodi apponantur.

Prohibemus insuper, ne, prætextu alicujus procuratorii generalis (etiamsi contineatur in eo, quod procurator mutuum possit recipere, aut obligare ecclesiam, monasterium, vel alium locum) mutuum recipi valeat, ecclesia, monasterium, seu locus alius obligari: nisi prius prædicta omnia fuerint observa-

[a] *Permittat, locaque ipsa, possessiones, &c.*

itized by Google

ta. Volumus autem, quod pecunia, quæ taliter, ut præmittitur, mutuo recipientur, non remaneat in ſolius antiſtitis, ſeu abbatis, vel prioris, vel adminiſtratoris hujuſmodi contractum ineuntis principaliter poteſtate; ſed ſi commode fieri poterit, tradatur tribus, ſeu pluribus, aut paucioribus viris, prout expediens videbitur, providis & diſcretis; qui dictum mutuum ad alias utilitates ſeu neceſſitates convertant, ob quas noſcitur fuiſſe contractum: qui ſuper hoc fideliter exſequendo, juramenti vinculo aſtringantur: diſtrictius inhibentes; ne eorum, quæ debentur eccleſiis, monaſteriis, ſeu locis aliis religionis ejuſdem, remiſſio fraudulosa, & notabiliter damnosa, a quoquam valeat attentari. Permittimus tamen, quod ſi antiſtes, vel abbas, vel alii quicumque adminiſtratores religionis ejuſdem, a locis quibus præfuerint; aut loca ipſa, a locis aliis dictæ religionis quibus ſubſunt, ſint multum remota; & caſus aliquis evidenter utilis ſeu neceſſarius occurrat, cui ſuccurri non valeat, niſi ultra dictam ſummam communi providentia taxatam mutuum contrahatur: licitum ſit eiſdem abſque ſolemnitate hujuſmodi, & pœnis infraſcriptis, ut tali caſu valeat provideri, tantam, abſque fraude qualibet, ſummam recipere mutuo, quanta neceſſaria fuerit pro caſu præfato, ſive ut ſibi provideant pro eodem. Recipientes autem mutuum in caſu hujuſmodi, ſi ſuperiores ejuſdem religionis non habuerint, conventibus propriis; ſi vero ſuperiores tales habuerint, eiſdem ſuperioribus (& nihilominus ſuis conventibus, ſi conventum habeant) infra octo dies, poſtquam eorum præſentiam habere commode poterunt, id exponere, & de iis quæ in ipſo tractatu intervenerint, eos certiores reddere teneantur; & conficiatur inde ſcriptura, ſi ipſis ſuperioribus vel conventibus viſum fuerit expedire. Prælatus autem, ſeu quivis adminiſtrator, qui ſemel receperit, ſive particulariter, ſive ſimul, ſummam prædictam, communi providentia, ut præmittitur, prætaxatam: quodcumque mutuum recipiat ultra eam, niſi eſſet modicum, quod tamen quartam partem ejuſdem ſummæ non excedat; teneatur, ſub infraſcriptis pœnis, ſolemnitatem ſupraſcriptam plenarie obſervare. Quod ſi abbas, præpoſitus, prior, vel adminiſtrator alius dictæ religionis, quocumque nomine cenſeatur, contra præmiſſa faciens, mutuum ultra prædictam ſummam communi providentia taxatam, abſque dicta ſolemnitate recipiendo, locum ſibi commiſſum, aut jura, redditus, ſeu poſſeſſiones ipſius expreſſe obligaverit; vel litteras, vel inſtrumenta conceſſionis, vel recognitionis, ſuper hoc conceſſerit, ſeu alias ſubmiſerit: niſi infra ſex menſes immediate ſequentes, obligationes & ſubmiſſiones hujuſmodi ceſſare fecerit, ſit ei ex tunc, donec ea compleverit, eccleſiæ interdictus ingreſſus. Et inſuper præpoſiti, priores, & alii adminiſtratores, ſuperiorem ejuſdem religionis, non tamen conventum habentes, ſi præfatum interdictum, per alios ſex menſes præfatos ſex immediate ſequentes, pertinaciter ſuſtinuerint: ſint ex tunc a ſuis adminiſtrationibus ſuſpenſi, donec obligationes prædictæ tollantur, & eorum adminiſtrationes reddita fuerint indemnes. Suſpenſione autem hujuſmodi durante, ſuperiores immediati taliter ſuſpenſorum, adminiſtrationes eorum recipiant; eaſque per ſe vel alios fideliter gerere, & indemnes, pro poſſe, reddere ſtudeant: ac nihilominus, ſuſpenſos eoſdem aliter punire, prout culpæ qualitas exegerit, non omittant. Si quis autem taliter ſuſpenſorum, ſuperioribus ipſis in prædictis de facto contradicere præſumpſerit, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto: quam ſi ſuſtinuerit pertinaci animo per ſex menſes, a dignitate, officio, adminiſtratione, ſeu beneficio, per eum obtenta vel obtento, privetur.

De locis religionis ad firmam, vel annuum.

XXIV. Quoniam ex minus provida locatione locorum religionis ejuſdem, ſeu conceſſione ipſorum ad firmam, ſeu proventuum locorum ipſorum, plurima pertulit hactenus dicta religio detrimenta: ſalubri prohibemus edicto, ne abbates, priores, præpoſiti, aut ceteri adminiſtratores religionis ipſius, ſine cauſa neceſſaria vel utili, loca ſuæ adminiſtrationi commiſſa, vel proventus ipſorum locorum, ad firmam tradere ſeu locare præſumant. Quod ſi ex cauſa hujuſmodi id facere voluerint, & capitulum ſeu conventum habuerint, non tamen ſuperiorem religionis ejuſdem: debeant cum eodem capitulo ſeu conventu præmittere tractatum, de cauſa hujuſmodi & de quantitate pretii; & ſub quibus obligationibus; & de perſona illius, cui firma ſeu obligatio hujuſmodi fuerit facienda; ipſamque facere cum conſilio ipſius capituli, ſeu conventus, vel majoris partis ejuſdem. Si vero capitulum, ſeu conventum proprium, & nihilominus ſuperiorem ejuſdem religionis habuerint; non ſolum cum ipſo capitulo ſeu conventu, ſed etiam cum eodem ſuperiore, dictum tractatum præhibeant; & cum conſilio capituli, ſeu conventus ipſorum, vel majoris partis ejuſdem, ac de dicti ſuperioris licentia, & non aliter, ad eas procedant. Si autem priores, vel præpoſiti, aut alii adminiſtratores exſtiterint, non habentes conventum, ſed antiſtitem, abbatem, vel ſuperiorem religionis ejuſdem: tractatum prædictum cum eodem ſuperiore præmittant, & cum ipſius licentia, & non aliter, faciant firmam, ſeu locationem præfatam. Per hoc autem non intendimus prohibere, quo minus redditus, & proventus adminiſtrationum ſuarum locare, ſeu vendere valeant, abſque ſolemnitate præmiſſa, ad tempus modicum, juxta morem in regione, in qua erunt, ſolitum obſervari: ſtatutis eccleſiarum, monaſteriorum, vel aliorum locorum religionis ejuſdem, ſi qua ſuper hoc fuerint, rationabilibus obſervatis. Si tamen ex hujuſmodi locatione, ſeu venditione proventuum, ad tempus modicum, ut præmittitur, faciendis, contingeret infra annum recipi pecuniam, vel aliud quod pretium, proventuum rei locatæ unius anni excedens; tunc ſolemnitates præmiſſas volumus obſervari.

Simili modo etiam prohibemus, ne aliquo caſu firmæ, ſive locationes, ſeu venditiones hujuſmodi, fiant per eoſdem perſonis ſuſpectis; neve quibuſvis firmariis, ſeu conductoribus, ſive emptoribus, liber originalis cenſuum, aut inſtrumenta, ſeu munimenta originalia, ſuper juribus eccleſiarum vel adminiſtrationum confecta, tradantur; neve juriſdictiones per ſe, aut cum univerſitate, ſeu civitates, vel villæ, vel inſignia loca, ſeu caſtra, vel forталitia locentur, ſeu ad firmam tradantur, ſive ſub locatione, vel firma includantur: reddit⁹ tamen, ſeu proventus civitatum, villarum, locorum, caſtrorum, & forталitiorum hujuſmodi, prout præmittitur, vendi valeant ſeu locari. Ubi autem, occaſione firmarum, aut locationum, ſeu venditionum hujuſmodi, contingeret perſonas vel bona eccleſiaſtica ipſius religionis obligari, vel ſubmitti: obligationes & ſubmiſſiones hujuſmodi fieri volumus eccleſiaſticæ juriſdictioni & coërtioni dumtaxat, & per eccleſiaſticam juriſdictionem & coërtionem exſecutioni mandari. Firmas autem, ſive locationes, ſeu venditiones prædictas, locorumque traditiones, contra præmiſſa factas, inſtrumenta quoque, & alia quælibet documenta ſuper eis confecta, viribus ca-

rere

rere decrevimus, & nullius exſiſtere firmitatis. Et nihilominus, abbates, priores, præpoſiti, & ceteri adminiſtratores, ſuperiorem religionis ejuſdem non habentes, qui contra fecerint: per præſidentes capitulis, vel per viſitatores deputandos in eis, corrigantur. Ceteri vero per antiſtites, ſeu alios immediatos ſuperiores eorum, ſi eis viſum fuerit, in quinta parte prætii locationis ſeu firmæ, fabricæ ſeu ornamentis eccleſiæ, monaſterii, ſeu loci, cui immediate ſuberunt, applicanda, & alias debite puniantur.

De viſitatis & viſitatoribus.

XXV. Ut eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum locorum religionis ejuſdem, bona & jura ſalubriter conſerventur: ſtatuimus, quod præſidentes eccleſiis cathedralibus, monaſteriis, prioratibus, & adminiſtrationibus aliis quibuſcumque dictæ religionis, quamprimum commode poterunt, conficiant, ſeu confici faciant regiſtra, in quibus poſſeſſiones, cenſus, jura, & cetera bona immobilia, quæcumque & qualiacumque fuerint, ad eorum adminiſtrationes ſpectantia, ſigillatim & ſpecifice deſcribantur. Fiant etiam per eoſdem regiſtra de ornamentis eccleſiaſticis, vaſis, lectis, animalibus, & aliis rebus mobilibus, & ſe moventibus, pro agricultura, & alia inſtructione locorum neceſſariis vel utilibus: & hujuſmodi regiſtra, in locis ſubjectis aliis locis ſuperioribus religionis ejuſdem, duplicentur: quorum unum in loco ſuperiori, reliquum in ſubjecto ſerventur. Viſitatores quoque in provincialibus capitulis deputati, cum viſitabunt loca ſuæ viſitationi commiſſa; prælati, & etiam alii ſuperiores, cum fuerit opportunum; diligenter inquirant, an res & bona prædicta neceſſaria pro inſtructione locorum, teneantur in locis eiſdem: & provideant, quod perpetuo teneantur in eis; & defectus, ſi quos in iis repererint, faciant emendari, & ſecundum quod culpa exegerit, puniant delinquentes.

Inſuper, præſidentes prædicti, cum poſſeſſiones adminiſtrationum ſuarum fuerint aſſecuti, inventoria de bonis mobilibus, & ſe moventibus, repertis in adminiſtrationibus ipſis, conficiant: ii vero, qui habent ſuperiores religionis ejuſdem, hujuſmodi inventoria faciant duplicata: quorum unum in loco ſubjecto, & ſuperiori reliquum aſſignetur: ut per ea, in quo ſtatu adminiſtrationes ipſas receperint valeat apparere. Fiant autem hujuſmodi inventoria & regiſtra per tabellionem, vel ſaltem in aliarum publicarum præſentia perſonarum. Adjicimus etiam, quod præſidentes eccleſiis cathedralibus, monaſteriis, & locis aliis dictæ religionis, qui bona mobilia prioratuum, adminiſtrationum, & beneficiorum quorumlibet religionis ejuſdem ſibi ſubjectorum, vacantium in eiſdem, tempore hujuſmodi inventa, ſeu illa durante obvenientia, ex privilegio, vel conſuetudine, ſeu alia cauſa rationabili, ad ſe aſſerunt pertinere; vaſa, veſtimenta, ſeu alia ornamenta divino cultui deputata; animalia etiam tam pro agricultura, quam pro aliis ipſorum locorum neceſſitatibus, teneri inibi conſueta; vaſa vinaria, & coquinæ; lectos etiam, & alia ſupellectilia neceſſaria, ſeu vaſa, niſi forte aurea vel argentea fuerint, nullatenus occupare, vel exinde aſportare, aut ſibi appropriare præſumant. In apprehendendis quoque bonis aliis, conſtitutionem felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. prædeceſſoris noſtri, ſuper hoc editam, quæ incipit, *Præſenti*, diligenter obſervent. Qui vero ſecus fecerint, juxta qualitatem delinquentium perſonarum, pœnas incurrant, quæ per conſtitutionem eandem ejus tranſgreſſoribus infliguntur.

De eſſe-mobil. bus.

De ſi-mobilibus emptis &

XXVI. Cum ſit rationi conſonum, illos non

A debere onera recuſare, qui rerum commoda complectuntur: ſtatuimus, quod antiſtites, abbates, præpoſiti, archidiaconi, priores, & adminiſtratores ceteri religionis præfatæ, qui cenſus, redditus, penſiones, ſeu quicumque ſimilia debent, vel debebunt in poſterum, pro alimentis quotidianis, vel pro veſtiariis, cathedralibus eccleſiis, monaſteriis, præpoſituris, prioratibus, officiis, adminiſtrationibus, ſeu locis aliis religionis ejuſdem, ſive in blado, vino, carnibus, oleo, piſcibus, ſeu rebus aliis quibuſcumque conſiſtant, illa eis in terminis conſuetis, vel præfixis, ſeu in antea præfigendis, integre ſolvere non omittant. Quod ſi præpoſiti, priores, B archidiaconi, ac ceteri adminiſtratores ejuſdem religionis, ea in ipſis terminis, vel ſaltem poſt *infra* menſem, non ſolverint requiſiti: quantum aſcendit quarta pars illius debiti, ultra ipſum debitum nomine pœnæ ſolvere teneantur. Et ſi ultra alium menſem immediate ſequentem, non ſolverint, tam pœnam, quam etiam ipſum debitum principale: eo ipſo ſint, donec de prædictis fuerit integraliter ſatisfactum, a temporalium adminiſtratione ſuſpenſi. Et prælatus, durante ſuſpenſione prædicta, miniſtret per alium temporalia beneficii illius, qui ſuſpenſionem incurrerit ſupradictam, & ſatisfaciat de prædictis. Antiſtites vero, ſi poſt lapſum terminum requiſiti, infra duorum menſium ſpatium a die requiſitionis C hujuſmodi computandum, ſatisfacere contempſerint; pœnam tertiæ partis debiti incurrant irremiſſibiliter eo ipſo. Abbates autem, & alii prælati religionis ejuſdem, ſi poſt requiſitionem conſimilem, infra menſem ſatisfacere contempſerint, incurrant pœnam conſimilem ipſo facto. Et ſi abbates, & alii prælati hujuſmodi, per alium menſem ſequentem, ſolvere non curaverint: a ſtallo chori, & loco capituli deputatis eiſdem, ſint ipſo facto & tamdiu maneant ſuſpenſi, donec integraliter de debito & pœna ſatisfecerint memoratis; nulla remiſſione profutura. In prædictis tamen caſibus, de principali debito ſatisfacto, antiſtites, abbates, & alii prælati prædicti, libere; inferiores vero, de ſuorum licentia prælatorum, remittere valeant pœnas præfatas, D ab aliis, quam a præfatis antiſtitibus, abbatibus, & prælatis, ſibi debitas pro prædictis.

redditibus pro alimentis conſtitutis.

Inſtitutionibus regularibus inhærentes, ſtatuimus, ut canonici in eccleſiis cathedralibus, monaſteriis, ſive locis aliis, collegiatis ſeu conventualibus dictæ religionis, conſtituti, conſuetudine, ſeu uſu, *a*..... abuſu contrario obſtante, in refectorio comedant in communi; niſi in caſibus, in quibus & prout eiſdem licitum eſt ſeu permiſſum extra refectorium comedere, ſecundum regularia & canonica inſtituta: proviſo, quod illi, quibus incumbit onus providendi de victu, canonicis eiſdem provideant, & decenter; non in pecunia, ſed in victualibus, prout cuilibet opus erit; de qua ſufficien- E tia & decentia victualium tractetur, & ſi expedierit, ordinetur in capitulo annali: decernentes, quod ſi redditus, vel penſiones, alicui ex canonicis ſingulariter hactenus, pro victualibus, fuerint aſſignati, nullatenus dimittantur eidem. Nos enim aſſignationes hujuſmodi revocamus, & pro revocatis haberi volumus, & eas deinceps fieri prohibemus. Illi quoque, quibus incumbit onus, de veſtiariis, calciamentis, & aliis corporis indumentis neceſſariis, dictis canonicis providendi, eiſdem provideant ſufficienter & decenter, a tempore congruo, juxta ſupperentiam facultatum, & conditionem, ſeu qualitatem regionis: & illud quod dandum erit ſingulis canonicis, pro veſtiario, & aliis prædictis, ordinetur

a Lege ex Pontificio, quia immo abuſu contrario non obſtante.

& taxetur, ſi opus fuerit, in annali capitulo memorato. Ad hoc ſubjungimus, quod illi, qui prædicta miniſtrare tenentur, ad ea, omni excuſatione ceſſante, ut præmittitur, miniſtranda, per ſuperiores ſuos; aut in defectum eorum, per viſitatores, vel præſidentes, in capitulo provinciali deputatos, & eorum quemlibet, compellantur: nec audiantur, ſi dicant privilegium, ſtatutum, ordinationem, vel conſuetudinem, contraria ſe habere; aut pro ſuis perſonis, eorumque ſtatu, juxta perſonarum & officiorum decentiam, ſuſtentandis, ſe aſſerant indigere. Nulla quoque ſuper hæc appellatio, nullave ſuppoſitio eis proſit: ſed ſi tertio moniti, per aliqua dictum competentia intervalla, monentis arbitrio relinquenda, præmiſſis efficaciter parere contempſerint, removeantur a ſuis adminiſtrationibus, vel officiis; ipſaque aliis perſonis idoneis prædicta compleре volentibus, committantur. Abbates vero, præpoſiti, priores, [a]ac ceteri non ſuperiores religionis ejuſdem, vel habentes, ſi præſint collegiis, ſeu conventibus, qui de prædictis providere tenentur: non habentes ſiquidem ſuperiores, a præſidentibus, ac viſitatoribus, & eorum quolibet; ceteri vero, tam ab eiſdem, quam & a dictis ſuis ſuperioribus, per cenſuram eccleſiaſticam, aliis remediis ad hoc congruentibus, ad id omnino cogantur: eiſdem ſuperioribus, niſi ſuos ſubditos; necnon dictis præſidentibus, ac viſitatoribus, niſi abbates, priores, præpoſitos, & alios ſupradictos, efficaciter ad præmiſſa compulerint, graviter arguendis, & taliter corrigendis, quod cedat ceteris in exemplum. Ceterum, ſi redditus & proventus dignitatum, officiorum, ſeu adminiſtrationum, quibus onus prædictum incumbit, aut dicta victualia, veſtiaria, ſeu alia pro victu ſeu veſtitu neceſſaria, canonicis miniſtranda non ſufficerint: poſſit prælatus in ſuo annali capitulo, cum conſilio & aſſenſu ejuſdem capituli, vel majoris partis ipſius, auctoritate Apoſtolica, prioratibus, adminiſtrationibus, & aliis beneficiis per canonicos dictæ religionis ſolitis gubernari; quibus, eorum ſupportatis oneribus, ad hoc ſufficerint facultates (vocatis tamen ad hoc prioribus, vel adminiſtratoribus, & aliis beneficiatis, qui eiſdem præfuerint) penſiones perpetuas imponere, pro ſufficienti ſupplemento defectus victualium, & veſtimentorum, & aliorum neceſſariorum, pro habitu corporis dumtaxat. Quas quidem penſiones extunc, tam illi qui eiſdem prioratibus, adminiſtrationibus, & beneficiis aliis, tempore hujuſmodi impoſitionis, præfuerint, quam ſucceſſores eorum, ſolvere teneantur.

[a] *Lege ex Primario ac ceteri, etiam ſedis Apoſtolicæ notam non habentes ſuperiores, &c.*

De abſtinentia carnium.

XXVII. Ut ſalutis auctori purius ſerviatur, ſtatuimus, quod univerſi canonici religionis præfatæ, ab eſu carnium diebus ſabbati, & per totum Adventum Domini, ſtudeant abſtinere: non obſtantibus ſtatutis, vel conſuetudinibus contrariis quibuſcumque. Super abſtinentia vero hujuſmodi ab eſu carnium in quarta feria, & Septuageſima, prælati, ſive alii ad quos ſpectaverit, conſuetudines & ſtatuta antiqua, & nova, honeſta & rationabilia, ſuorum locorum ſervent, & faciant obſervari. Illis tamen, qui ad majorem abſtinentiam ſunt adſtricti, per hæc eſum carnium non intendimus indulgere.

De cellis fratrum carnes tenendi in dormitorio.

[b] *Corrigendum videtur ex Romano.*

XXVIII. Ruſus præcipimus, quod canonici religionis ejuſdem, reſidentes in clauſtris, omnes ſimul, vel ſi [b]ſimilitudo eorum non ſinit, ſaltem quanto plures ex ipſis commode poterunt, in una domo dormiant & quieſcant, juxta regularia & canonica inſtituta, non habentes ſeparatas cameras, ſive cellas: exceptis illis, qui propter ſenectutem, vel invaletudines corporales, aut propter adminiſtrationes, ſeu officia quæ geſſerint, vel ex aliis cauſis, juxta diſpoſitionem ſui ſuperioris, rationabiliter excuſantur. Statuimus etiam, quod in dormitoriis cellas non habentibus, cellæ de cetero nullæ fiant. Permittimus tamen, quod in eis, ubi ſunt cellæ jam factæ, remaneant: ſed a parte anteriori debeant aperiri: ita quod a tranſeuntibus, ii qui intra fuerint, conſpici valeant, & videri; & quod per prælatos locorum, intra ſex menſes a tempore quo præſentes conſtitutiones fuerint [a]multiplicatæ, vel ipſis negligentibus, ſeu non valentibus, per viſitatores in provincialibus capitulis deputatos, in prima viſitatione quam impenderint, omnes tales cellæ ab anteriori parte valeant aperiri. Et ſi ſuper hoc fuerint aliqui reſiſtentes, vel impedimentum præſtantes, ſeu præſtari procurantes, vel dantes auxilium, conſilium, vel favorem, publice vel occulte, vel hujuſmodi cellas de novo facere præſumentes: excommunicationis incurrant ſententiam, ipſo facto: quos etiam ipſi prælati, & viſitatores præfati, per alia juris & ipſius religionis remedia, valeant ſuper his, auctoritate Apoſtolica, coërcere. Ab hujuſmodi autem excommunicatione, ſi ipſam incurrerint, poſſint abſolvi per viſitatores præfatos, vel per prælatos immediatos eorum, & cum eis, ſuper irregularitate, ſi quam forſan contraxerint per ſimplicitatem, & juris ignorantiam, non tamen in contemptum clavium, celebrando, vel ſe ingerendo eiſdem, per eoſdem valeat diſpenſari.

[a] *Corrigo, vel blitteræ, ex Romano.*

Deputatio capitulorum provincialium.

XXIX. Religionis ejuſdem conſulere commodis, & præcavere diſpendiis cupientes: ſtatuimus, ut ſi quis eccleſiæ cathedrali, monaſterio, prioratui, præpoſituræ, ſeu adminiſtrationi cuivis dictæ religionis præſidens, aut ſimplex canonicus, ſeu converſus religionis ejuſdem, privilegia, litteras, vel inſtrumenta conceſſa ſeu confecta ſuper libertatibus, poſſeſſionibus, rebus aut juribus eorumdem, aut vaſa aurea, ſeu argentea, divino cultui dedicata, necnon reliquias, ornamenta eccleſiaſtica, libros, aut res alias notabiles vel pretioſas ipſorum, extra eccleſiam, monaſterium, prioratum ſeu adminiſtrationes hujuſmodi, in damnum ipſorum, apud ſuos conſanguineos, vel propinquos, ſeu quoſcumque alios, fraudulenter tranſportare, ſeu tenere præſumpſerit, niſi ea, infra duorum menſium ſpatium, prout poſſibile ei fuerit, ad loca ipſa reduxerit, vel eadem loca, ſeu adminiſtrationes, infra idem ſpatium, indemnia reddiderit: extunc præſidens ipſe, tamdiu donec prædicta, ut præfertur, emendaverit, ab adminiſtratione temporalium ſit ſuſpenſus; ſimplex vero canonicus, vel converſus, ad beneficia ſeu officia quælibet religionis ipſius obtinenda, ſit eo ipſo tamdiu inhabilis, quousque per immediatum ſuperiorem ipſius, ſatisfactione præmiſſa, cum eo fuerit miſericorditer diſpenſatum. Et ſi præſidentis ejuſdem, qui tamen antiſtes non fuerit, culpa exſtiterit manifeſta: per præſidentes in provinciali capitulo, ſeu viſitatores per idem capitulum deputatos, pœnæ graviori ſubdatur.

De abſtinentia carnium.

XXX. Hortamur præpoſitos, priores & adminiſtratores, ſinguloſque canonicos dictæ religionis conſtitutos, in eccleſiis, monaſteriis, & aliis eorum locis conventualibus reſidentes, ut ſi non frequentius, ſaltem bis in ſeptimana; reſidentes autem in prioratibus, vel aliis locis non conventualibus, ſaltem ſemel in hebdomada; in ſcholis vero, vel alibi commorantes, infra quindecim dies ſaltem ſemel, ſalva honeſtate, & debita devotione, Miſſas ſtudeat

celebrare: alii vero canonici, non sacerdotes, ubilibet constituti, in qualibet quindena saltem semel confiteantur, & quolibet mense, reverenter eucharistiæ suscipiant sacramentum, nisi forte de proprii confessoris consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus, ab ejus perceptione, eorum aliquis duxerit abstinendum. Per hoc autem statutis, consuetudinibus, ordinationibus, seu observantiis ecclesiarum, monasteriorum, seu locorum prædictorum, per quæ frequentius, pro certis diebus, confiteri, communicare, vel celebrare habeant, vel sæpius celebrando, locorum onera supportare, in aliquo non intendimus derogare. Adjicientes, quod abbates, præpositi, seu priores, & ceteri locis conventualibus præsidentes, die qualibet, rationabili causa cessante, Missam celebrent, vel audiant: & nihilominus, in solemnibus festis, in suis monasteriis, sive locis, Missas solemnes studeant celebrare. Horramur, quod in ecclesiis, monasteriis, sive locis aliis conventualibus, cum modestia, humiliter, & devote, horis nocturnis & diurnis, ad divina officia universi & singuli, canonici studeant convenire; ipsaque non transcurrendo, aut syncopando, sed tractim & distincte psallant & celebrent, ac devote. Sane in ecclesiis cathedralibus, monasteriis, & locis aliis conventualibus regionis ejusdem, Missa major per canonicum celebretur: & si inibi magnus & ad hoc sufficiens fuerit canonicorum numerus, in officiis diaconatus aut subdiaconatus, ministrent hujusmodi celebranti. Et qui hebdomadarius fuerit Missæ majoris, cessante impedimento legitimo, horas canonicas incipiat, & collectas & orationes dicat. Transgressores vero præmissorum, debitæ subjaceant disciplinæ.

De reliquiis, & cybodio ornamentorum, & prohibet. idorum.

XXXI. Denique, soliciti sint antistites & abbates, præpositi, priores, sacristæ, & administratores alii religionis præfatæ, quocumque nomine censeantur, quibus hæc incumbant, ecclesias, oratoria, altaria, reliquias, vasa, corporalia vestimenta, & alia ornamenta ecclesiastica, munda & nitida conservare, & facere ab aliis conservari. [a] De . . . . . mariis quoque missalibus, aliis libris, & vestimentis, & ornamentis quibuslibet necessariis, juxta facultates, & exigentiam locorum suorum, ecclesiis & locis eisdem omnino provideant, seu faciant provideri. Quod si præmissa, pro posse, adimplere neglexerunt, ad ea complenda competentibus remediis compellantur: & si opus fuerit, pars proventuum beneficiorum eorum, qui superiores habent in ipsa religione, pro præmissis necessaria, per superiores recipiatur eosdem, & in prædictorum provisionem per aliquem idoneum convertatur.

[a] *Lege ex Pramitra. De breviariis quoque, missalibus, &c.*

De criminalibus causis earumdem, ubi agantur.

XXXII. In favorem religionis præfatæ, prohibemus, ne antistites & alii ecclesiastici judices, trahant professores religionis ejusdem, in causis criminalibus, ad eorum consistorium, seu judiciale tribunal, ubi causæ communiter audiuntur, sed alibi audiant dictas causas: nisi forte criminis manifesti enormitas aliud suaserit faciendum.

De venationibus, & aucupationibus.

XXXIII. Porro a venationibus & aucupationibus canonici dictæ religionis abstineant; nec eis interesse, aut canes ad opus venandi, vel aves venaticas, per se vel alios tenere præsumant: nec a familiaribus secum morantibus teneri permittant: nisi saltus, vivaria, vel garenas, propria; vel jus venandi in alienis haberent: quo casu hoc eis permittitur: dum tamen infra monasterium, seu domos quas inhabitant, aut eorum clausuras, venaticos canes non teneant, nec venationi præsentiam exhibeant personalem. Si qui vero eorum venationi, A aut aucupationi, clamose, vel alias cum canibus vel avibus, ex proposito, interfuerint: si quidem abbas fuerit, vel prior, seu præpositus, aut alius administrator quicumque, non habens superiorem ejusdem religionis, per annum se noverit a beneficiorum collatione suspensum: quo casu jus collationis hujusmodi, eo modo quo sibi competebat, ad priorem claustralem, cum consilio & assensu conventus, vel majoris partis ipsius, durante suspensione hujusmodi, devolvatur. Si vero alius fuerit, ab administratione, si quam obtiner, sit per annum suspensus: quod si nullam administrationem habeat, eo ipso, per annum reddatur inhabilis ad administrationem, seu aliud ecclesiasticum beneficium obtinendum. Dicti quoque canonici infra septa suarum ecclesiarum, seu monasteriorum, arma nullatenus teneant, sine suorum licentia prælatorum: retinentes vero absque dicta licentia, per superiorem suum taliter puniantur, quod ipsorum pœna cedat aliis in exemplum. Super inhabilitate tamen & suspensione prædictis, præsidentes, & eorum quilibet, cum prælatis, & prælati cum eorum subditis, possint, si eis expediens visum fuerit, dispensare, injuncta transgressoribus pœnitentia salutari.

XXXIV. Quia nonnulli canonici dictæ religionis, contra prælatos vel superiores frequenter multa proponunt; non ut omnia per eos proposita probent, quod nec forte possent, sed ut infament de omnibus; & probatis forsan illorum aliquibus, finem consequantur optatum; districtius inhibemus, ne quivis canonicus religionis ejusdem, contra suum prælatum, vel superiorem, super crimine vel criminibus, deinceps quomodolibet admittatur; nisi prius se obligaverit ad pœnam congruam, si in probatione propositorum, vel alicujus eorum, defecerit, per eum irremissibiliter subeundam.

De delatoribus.

XXXV. Si aliqua ecclesia cathedralis, monasterium, seu alius locus religionis ejusdem, in religione, vel regulari observantia adeo sint collapsa, quod per antistitem, abbatem, vel alium prælatum, seu administratorem, vel canonicos proprios, verisimiliter nequeant reparari: statuimus, quod per præsidentes provinciali capitulo, & quemlibet eorumdem, ad requisitionem seu relationem visitatorum, prout eidem capitulo super hoc consulendo videbitur expedire, vel sine consultatione hujusmodi, si ex dilatione consulendi dictum capitulum imminueret, auctoritate Apostolica, de alia ecclesia, monasterio, seu loco, in qua, vel quo, ejusdem religionis noscatur observantia reflorere, canonici assumantur idonei, & ad dictam ecclesiam, monasterium, sive locum, collapsum seu collapsum, mittantur, ibidem, quamdiu expediens fuerit, moraturi; per quos ecclesia, monasterium, seu locus hujusmodi reparetur. Illi vero canonici, ob quorum culpam, ejusdem ecclesiæ, monasterii, sive loci hujusmodi, lapsus seu deformatio noscitur contigisse, in ecclesia, seu monasterio, vel loco, de quo vel qua assumpti fuerint ii, qui ad ecclesiam, monasterium, seu locum, collapsam, vel collapsum, ut præmittitur, transmittentur, vel loco alio, in quo eadem religio vigeat, per præsidentes eosdem, & eorum quemlibet, prout expediens fuerit, auctoritate Apostolica, collocentur, ubi eorum mores valeant reformari: districtius inhibentes, ne monasteria, seu loca alia collegiata, seu conventualia, religionis ejusdem, ecclesiis, monasteriis, sive locis, religiosorum quorumcumque alterius habitus, uniantur, vel etiam submittantur, sine licentia sedis Apostolicæ speciali: si secus actum fuerit, decernentes irritum & inane.

De collapsis ecclesiis & monasteriis in religione.

[a] *Lege, præsel. vel in imminuerit, ex Pramitra.*

De canonicis & conversis, proprietariis, & negotiatoribus.

XXXVI. Licet contra religiosos proprietarios sit provisum per canonicas sanctiones: tamen specialius providere volentes contra illos canonicos & conversos dictæ religionis, qui suæ salutis obliti, contra regulares & canonicas institutiones, pecuniam congregant, jura, possessiones, reddit us, seu census annuos, & alia bona emunt, seu emi faciunt, aliquando proprio, & sæpe nomine alieno, multis super his figmentis adhibitis, aliis tradunt animalia nutrienda, & cum augmento vel lucro sibi aut alteri reddenda, eorum nomine seu pro ipsis; & alios multos contractus diversimode tanquam negotiatores exercent: necnon appetentes & sectantes lucra turpia, peculium occultant, & illicite detinent, in suarum periculum animarum: decernimus omnia præmissa, quæ tamen restitutioni non subjaceant aliorum, nedum post obitum, sed etiam in vita ipsorum canonicorum & conversorum, fore administrationi, ad quam pertinuerint, applicanda, quacumque consuetudine contraria non obstante; quodque nulli canonico, vel converso, talia faciendi licentia a quoquam valeat indulgeri; & quod præfati canonici & conversi prædicta committentes, seu quicumque religionis ejusdem, supradicta retineant, sibi ipsis appropriantes, vel applicationi hujusmodi resistentes, vel impedimentum publice aut occulte ecclesiæ præstantes, seu præstari procurantes, vel dictum peculium habentes, & non revelantes prælatis propriis: si per eosdem prælatos specialiter & nominatim moniti, infra mensem post monitionem hujusmodi immediate sequentem, a prædictis non desiterint, vel peculium non revelaverint, & restituerint, si restituendi habuerint facultatem, sint eo ipso inhabiles ad prioratus, officia, administrationes, & beneficia quælibet in religione hujusmodi obtinenda. Concedimus tamen, quod cum talibus canonicis, seu conversis, antistites, abbates, præpositi, & alii prælati eorum immediati, possint super inhabilitate hujusmodi dispensare, quando eis videbitur expedire: dummodo a prædictis desiterint, & peculium & alia supradicta revelaverint, & restituerint, ut præfertur. Teneantur insuper prælati & superiores præfati, in suis annalibus capitulis monere generaliter annuatim omnes proprietarios, ut ab omnibus supradictis desistant excessibus; & peculium, si quod habent, revelent, & restituere non postponant.

De conspiratoribus.

XXXVII. Cum ex conspirationis & conjurationis crimine, si forte transeat impunitum, multa mala & scandala possint exoriri: statuimus, quod conspiratores, & conjuratores, si qui religiosi ejusdem de crimine hujusmodi legitime convicti fuerint, vel confessi, præter alias pœnas talibus a jure vel alio quovis modo inflictas, eo ipso beneficiis & administrationibus quibuslibet, quæ obtinuerint, sint privati; si vero beneficiati non fuerint, eo ipso reddantur inhabiles ad quævis beneficia, seu administrationes ecclesiasticas quomodolibet obtinenda. Contra conspiratores autem, & conjuratores occultos, quorum notitia non habetur, per superiorem, aut visitatores, etiam pœnæ aliæ, prout expedire videbitur, generaliter statuantur. Si vero aliquis de prædictis ad cor reductus, illi, vel illis, qui tanguntur ex eis, ipsas patefecerit tali tempore, quod possint hujusmodi factionibus obviare: dignus absolutione & venia habeatur.

De fugitivis & ejectis.

XXXVIII. Ne canonici religionis præfatæ, vagandi occasionem habentes, salutis propriæ detrimentum incurrant: statuimus, ut præsidentes provincialibus capitulis, necnon abbates, præpositi, priores, & alii ad quos id pertinuerit, fugitivos, & ejectos de ordine suo requirant solicite annuatim: qui, si in ecclesiis seu monasteriis recipi poterunt secundum ordinem regularem, recipiant in eis, salva ordinis disciplina. Quod si disciplinati, incorrigibiles apparuerint: auctoritate nostra provideant præsidentes, & alii prædicti, ut apud easdem ecclesias, seu monasteria, in locis competentibus, a communi fratrum consortio segregati, ponantur ad agendam pœnitentiam: ibique victus necessaria ministrentur eisdem: nec pateat aliis fratribus, aut quipiam alteri, accessus ad eos, nisi prius a superiore petita super hoc licentia, & obtenta. Si vero hujusmodi fugitivos & ejectos, inobedientes invenerint, eos excommunicent: & tamdiu faciant ab ecclesiarum prælatis excommunicatos publice nunciari, donec ad mandatum ipsorum humiliter revertantur.

Corrige, emendamus, ex Extravag.

Insuper statuimus, quod prælati, & alii ad quos pertinuerit in ipsa religione correctiones facere regulares, quoties & quando adeo pro gravioribus culpis habebunt pœnitentias injungere, faciant cum aliquorum proborum consilio, & tractatu præhabito cum eisdem. Per præmissa vero jurisdictioni ordinariorum non intendimus derogare. Ut autem statuta hujusmodi, quæ religionis ejusdem salutem sapiunt, & profectum, ad cunctorum professorum ejusdem ordinis notitiam reducantur, ac inviolabiliter & fideliter observentur ab eis: apostolica auctoritate, præsentium tenore, præcipimus, quod statuta prædicta in primis provincialibus capitulis eorumdem, a principio usque ad finem, publice legantur, & solemniter publicentur: eorum singulæ copiæ singulis ecclesiis, monasteriis, atque locis religionis ejusdem, habentibus capitula, collegia, seu conventus, per præsidentes dictis capitulis, eorum sigillata sigillis tradantur, & etiam assignentur; expensis tamen capitulorum, seu conventuum, quibus hujusmodi datæ fuerint copiæ, conscribenda. Quodque in singulis ecclesiis, monasteriis, atque locis dicti ordinis, statuta præfata bis in anno legantur; statutis aliis & consuetudinis dicti ordinis, & privilegiis quibuscumque, si qua forsan hujusmodi statutis per nos editis obviarent, omni, quoad hæc, deinceps robore carentibus. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostrorum statutorum, ordinationum, voluntatum, inhibitionum, concessionum, & mandatorum infringere, vel ei casu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit: indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus, se noverit incursurum. Datum Avinioni, Id. Maii, pontificatus nostri anno quinto.

Anno Christi 1335.

CONCILIUM ROTOMAGENSE,

a Petro archiepiſcopo cum ſuffraganeis habitum in monaſterio a beatæ Mariæ de Prato, prope Rotomagum, anno Domini MCCCXXXV. menſe Septembri.

Anno Christi 1335.

a Noſtre Dame de Bonne-Nouvelle.

Ex Mſ. V. Cl. Emerici Bigotii.

Tituli Capitulorum.

I. *De divinis officiis religioſe celebrandis.*
II. *De vita & honeſtate clericorum.*
III. *De vita & honeſtate monachorum.*
IV. *Ut capellani in beneficiis deſervire compellantur.*
V. *Ut patroni ad beneficia non præſentent pro pecunia.*
VI. *Ut non impediantur eccleſiaſtici decimas colligere.*
VII. *Ut prælati negligentes non ſint in promovendo paſſagio ultramarino.*
VIII. *De inſtauratione fabricæ, librorum, & ornamentorum.*
IX. *De parochiis inſtitutis per alios, quam diœceſanos.*
X. *Ut caſus in quibus incurritur excommunicatio, prima Dominica menſis in eccleſiis publicentur.*
XI. *Ut publice exponantur caſus ſedi Apoſtolicæ, & diœceſanis, reſervati.*
XII. *Ut rectores eccleſiarum ſint favorabiles ordinibus Mendicantium.*
XIII. *Ut hæc & alia provincialia ſtatuta publicentur.*

Præfatio.

Ornabii mſ. Beccenſis Abbatiæ.

Ascendens ad Patrem Paſtor æternus, Dei Filius, gregem proprii ſanguinis effuſione comparatum, per ſanctos apoſtolos, quorum in locum ſuccedunt & vice funguntur pontifices, voluit, & decrevit protectione continua cuſtodiri: ut Chriſtianus populus iiſdem rectoribus gubernetur, & obſervetur a noxiis, & ad ſalutaria dirigatur. Et quamvis ſancti patres multa ſtatuerint ſalubria, quæ pro reformatione morum in populo, & in clero, ſuis in temporibus videbantur poſſe ſufficere: dierum tamen creſcente malitia, nulla viris ſanctis ad humanæ naturæ a fragilitatem, & ejus machinationem inopinabilis, ſufficit ad elucidandam ambiguitatem, vel attingit. Hac itaque conſideratione, nos Petrus miſeratione divina Rotomagenſis archiepiſcopus, ac eadem gratia Joannes Abrincenſis, & G. Sagienſis, perſonaliter; necnon G. Bajocenſis, Guido Lexovienſis, Gaufridus Ebroicenſis, & Guillelmus Conſtantienſis, epiſcopi, per procuratores b idoneos conſtitutos, in provinciali concilio, in prioratu beatæ Mariæ de Prato, juxta Rotomagum, convocati, & c inſuper congregari: vocatis etiam ad dictum concilium, tam eccleſiarum cathedralium capitulis, quam abbatibus, conventualibuſque prioribus, ordinum quorumcumque, necnon ſæcularium aliquorum collegiatorum provinciæ Rotomagenſis capitulis, per ſe, & per procuratores idoneos, præſentibus in concilio memorato: ipſo toto approbante concilio, pro reformandis moribus, præſertim in clero, & pro relevandis, in quantum eſt nobis poſſibile, ab oppreſſionibus eccleſiis: ſalva tamen in omnibus ſedis Apoſtolicæ auctoritate, infra ſcripta duximus ſtatuenda.

a mſ. Bec. varietate & ejus machinationes inopinabiles.

b Idoneos, mſ. Bec.

c mſ. Bec. inſimul.

Capitula.

I. *De divinis officiis religioſe celebrandis.*

Primo, quia plerumque cathedralium eccleſiarum, collegiatarum, ſæcularium, & regularium eccleſiarum perſonæ, (quæ in puritate conſcientiæ, & animi devotione ſacrificium laudis Altiſſimo, cujus, utpote peculiaris populus, ſunt mancipati obſequiis, jugiter offerre deberent,) ſacra Miſſarum ſolemnia, aliaſque horas canonicas, tranſcurrendo, & ſyncopando, variaque & otioſa, interdum inhoneſta intermiſcendo colloquia, & multipliciter alias indevote pſallere non verentur; tarde quoque ad eccleſias conveniunt & ad chorum, & inde abſque cauſa rationabili, ſed currendo potius poſt ſuas voluntates illicitas, non expletis divinis officiis, diſcedendo: ideo ſtatuit præſens concilium, quod conſtitutio ſuper his edita in generali concilio Vienneſi, quæ ſic incipit: *Gravi nimirum*, &c. [item, *Concilium præcipit*,] inviolabiliter obſerveturr, & ſingula contenta in ea frequenter in ſynodis, capitulis, Kalendis ſeu convocationibus doceantur; & inſuper in cathedralium & collegiatarum, tam ſæcularium, quam regularium eccleſiarum capitulis recitentur, & intelligibiliter exponantur; & tranſgreſſores ipſius per Ordinarium, & alios ſuperiores ſic rigide, mediante juſtitia, puniantur: quod, etſi non amore virtutis, ſaltem pœnæ formidine, inducantur ad impendendum cordis & labiorum ſuorum Altiſſimo gratum fructum.

Clemen. de celebratione Miſſarum.

II. *De vita & honeſtate clericorum.*

Rurſus, quia perſonæ eccleſiaſticæ, præſertim curam animarum habentes, (quæ ſicut aliis præſunt, ſic præ illis exemplari vita præfulgere deberent operibus virtutis,) in multis hujus provinciæ partibus, quod dolentes referimus, in ſtatu, geſtu, & habitu, ſic diſſolute & inhoneſte incedunt, quod non ſolum in clericali, ſed potius in ſæculari videntur malitia mancipari plerique: quod procul dubio majeſtatem divinam non mediocriter offendunt, qui ſic vitam inhoneſtam ducunt, & ultra modum diſſolutam; quo immaculata Dei ſancta mater eccleſia contemptibilis redditur, qui tales illo pernicioſo exemplo multos pertrahunt ad ruinam: ideo ſtatuit præſens concilium, quod conſtitutio ſuper his, in provinciali concilio, in eodem prioratu de Prato, necnon & omnes aliæ conſtitutiones in dicto provinciali concilio editæ, quæ incipiunt: *Non debent irreprehenſibiliter judicari*, &c. quas omnes & ſingulas præſens concilium approbavit, & etiam innovavit; & quæ in ſynodis, capitulis, convocationibus decanatuum frequenter recitentur, & intelligibiliter exponantur; & tranſgreſſores ipſarum per locorum diœceſanos, & alios ſuperiores ſic rigide, mediante juſtitia, puniantur, quod cedat ceteris in exemplum: & ſi ſe reddant incorrigibiles in præmiſſis, quod a corpore cleri, tamquam membra inutilia, abſcindantur, prout ordo poſcit rationis, loco eorum viris idoneis, & Deum timentibus ſubrogatis.

Digitized by

Anno Christi 1335.

III. *De vita & honestate monachorum.*

Clem. de statu monachorum.

Quia etiam in præsenti concilio relatum est, quod in plerisque hujusmodi provinciæ partibus constitutio generalis concilii Viennensis, quæ incipit, *Ne in agro Dominico*, contemnitur; monachi etiam dissolute & inhoneste per patriam pervagantur, publice arma portantes, cum habitu [a] nimirum breviato, nodato, stricto, & aliis quamplurimum indecenter ornato: ideo statuit præsens concilium, quod dicta constitutio generalis concili, & omnia contenta in ea, cum diligentia observentur; & transgressores omnes, per illos ad quos pertinebit, rigide puniantur; & abbas ac priores, in his quæ ad eorum pertinebunt officium, illos quos repererint incorrigibiles in præmissis, diœcesanis, aut eorum vicariis habeant denotare: ut per eorum providentiam malo occurratur.

[a] Forte, nimium.

IV. *Ut capellani in beneficiis deservire compellantur.*

Præsenti quoque concilio reprobatum est, quod [b] si qui instituantur in capellaniis perpetuis fundatis per testatores & alios Christi fideles, plerumque in illis non deserviunt, nec faciunt deservire; atque percepris, & frequenter in malis usibus consumptis fructibus & proventibus, eorumdem libros & ornamenta distrahunt, & consumunt illos, & eorum domos pro derelictis dimittunt: ex quibus inter cetera, illa sequuntur inconvenientia, quod & eorum fundatores suo frustrantur desiderio, & alii Christi fideles a fundatione consimiliter retrahuntur. Et ideo statuit præsens concilium, quod locorum Ordinarii, & alii ad quos pertinebit, ad corrigendum hæc & similia diligenter intendant, & ad impendendum debitum obsequium, per subministrationem beneficiorum hujusmodi, & aliis juris remediis, ipsos compellere non postponant.

[b] al. si qui instituantur.

V. *Ut patroni ad beneficia non presentent pro pecunia.*

Ceterum, quia plerumque ecclesiarum patroni ad ecclesias & ad alia bona ecclesiastica præsentant pro pecunia, & pro alio illicito commodo vel emolumento, odibile Deo crimen simoniæ committendo: ideo præsens concilium constitutionem synodalem, in quibusdam partibus provinciæ præsentis super his editam, ad totam provinciam extendendo; statuit, quod hoc de cetero prohibeatur fieri: & qui de cetero contrarium fecerit, tam dans, quam permittens, aut recipiens, sub quovis colore quæsito, post monitionem etiam generalem, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto: a qua non poterunt absolvi, præterquam in mortis articulo, nisi per diœcesanos, seu illos quibus specialiter id duxerint committendum; & insuper plenaria restitutione facta de eo omni, quod occasione eorum fuerit ante receptum, quod per manus diœcesanorum in pios usus decrevit præsens concilium convertendum.

VI. *Ut non impediantur ecclesiastici decimas colligere.*

Ex frequentibus quoque personarum ecclesiasticarum querelis significatum est præsenti concilio, quod plerique qui nomen Domini in vanum recipere non verentur, viris sæpe ecclesiasticis multas inferunt molestias, ipsos contra sacrorum canonum præcepta impediendo, ac minis & coloribus quæsitis multipliciter perturbando, quominus decimas, quas percipere consuevimus, possint per se, vel per A alios colligere, & ubi voluerint cum quadrigis, seu animalibus, aut aliis deportare. Ideo præsens concilium talia de cetero fieri prohibuit: statuendo, ut talia facientes, & fieri facientes, nisi requisiti desistant, & omne impedimentum sine difficultate amoveant, post monitionem etiam generalem, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto: a qua non absolvantur, nisi prout superius de aliis est expressum. Et idem etiam statuit de decimis novalium, quæ ad ipsos pertinent, seu in posterum pertinebunt.

Anno Christi 1335.

VII. *Ut prælati negligentes non sint in promovendo passagio ultramarino.*

B Item, quod ecclesiarum prælati, capitula, & ecclesiarum rectores in promotione instantis sancti ultramarini passagii, quod dominus rex Francorum assumpsit, se reddant plerique modo negligentes, non celebrando Missas pro prosecutione sancti ejusdem passagii, per sedem Apostolicam septimanis singulis ad celebrandum deputatas; neque populum ad orandum & subveniendum, prout per Apostolicas litteras injunctum est, exhortando: ideo præcipit [a] distincte idem concilium, quod in præmissis diligenter de cetero curam adhibeant, si Dei, & ipsius ledis Apostolicæ effugere voluerint ultionem, exponendo [b] pœnas, & indulgentias concessas ipsi sancto C passagio; & super hoc sæpius prædicando, per se, vel per alios, & ad subveniendum salutaribus monitis exhortando. Legata quoque donata, & alia emolumenta, quæ ex ordinatione Apostolica debent dicto sancto passagio applicari, solicite, fideliter, & curiose exigere non postponant, alia omnia dictum passagium [c] continentia, juxta litterarum Apostolicarum super his directarum continentiam & tenorem.

[a] inf. Item distincte.

[b] inf. Item pœnas.

[c] Forte, contingentia.

VIII. *De instauratione fabricæ, librorum, & ornamentorum.*

Constitutionem super reparatione cancellorum, & librorum ecclesiasticorum, alias in provinciali synodo editam, (quæ incipit: *Statuimus, quod abbates, & priores, & alia persona ecclesiastica, quæ percipiunt majores decimas in ecclesiis parochialibus, compellantur ad restaurandum fabricam, libros, & ornamenta, pro rata pro qua percipiuntur in eisdem, juxta tamen consuetudinem & usum hactenus observatum,*) declarando: statuit præsens concilium, quod quoties alicujus cancelli imminebit reparatio facienda, si sit pecunia vel thesaurus penes thesaurarios ecclesiæ, vel quoscumque alios, ante omnia in reparationem hujusmodi expendantur. Si autem non sit thesaurus, & super hoc sit aliqua consuetudo introducta, seruetur: dummodo debite & legitime introducta sit. Si non sit pecunia vel thesaurus, vel consuetudo legitime introducta: iis qui recipiunt grossas decimas, pro partibus quibus recipiunt, ad reparationem hujusmodi reneantur. Et quia causæ hujusmodi celeritatem desiderant, procedatur summarie, & de plano, ac sine strepitu, & judicii figura. Nihilominus statuentes, quod quando cito de cetero imminebit reparatio facienda, ad manus diœcesanorum ponantur, arrestentur, & teneantur; & quicumque de cetero, post hujusmodi arrestum, scienter dictas decimas capere, seu de loco ad locum transferre præsumpserint, seu capi & arrestari mandaverint, aut procuraverint; nisi infra quindecim dierum spatium bona hujusmodi fuerint restituta, vel satisfactio pro eis impensa, post monitionem generalem, excommunicationis sententiam incurrent ipso facto: a qua non poterunt absolvi, nisi prout

Supra, pag. 1601. b. lin.

ANNO CHRISTI 1335.

de aliis expressum est superius, restitutioneque prius facta de ablatis.

IX. *De parochis* [a] *institutis per alios, quam per diœcesanos.*

Porro, quia aliqui plerumque in parochialibus ecclesiis instituuntur per alios, quam per diœcesanos, [a] sine auctoritate ipsorum: statuit idem concilium, quod quoties aliquem sic de cetero continget instituì; idem instituus, infra quadraginta dies a tempore corporaliter adeptæ possessionis, coram diœcesano seu ejus vicario comparere personaliter [b], fidem facturus debitam de titulo, si quem habet in beneficio sic adepto, ac præstiturus diœcesano de & super obedientia, fidelitate, & residentia, & aliis consuetis, debitum & solitum juramentum: & ad hoc per locorum decanos, statim elapsis dictis quadraginta diebus, per captionem & detentionem fructuum & proventuum ecclesiæ, compellatur.

[a] *Mss. Bern. seu subtractum.*

[b] *Mss. Bern. addit, teneatur.*

X. *Ut casus in quibus incurritur excommunicatio, prima Dominica mensis in ecclesiis publicentur.*

Quia vero in multis articulis, variisque de causis, excommunicationis sententiæ, tam sacrorum canonum, quam provincialium & synodalium constitutionum auctoritate prolatæ sunt, quas plerumque laïci & ignari incurrunt, ob hoc quia constitutiones hujusmodi minime publicantur, non sine multis periculis animarum: statuit præsens concilium, quod quilibet diœcesanus in sua synodo casus, de quibus ipsis videbitur, per quos quis generalium, provincialium, seu synodalium constitutionum auctoritate potest excommunicationis sententiam incurrere, quovis modo diligenter exponat, & inter [c] consuetudines synodales inseri faciat & conscribi: & provincialibus presbyteris injungat, ut recepta earumdem copia, hanc diligenter & intelligibiliter lingua materna exponant in suis ecclesiis prima Dominica cujuslibet mensis; ne populus subditus, in causam crassæ ignorantiæ & supinæ, in suarum animarum periculum, prolabatur.

[c] *Mss. Bern. constitutionum.*

XI. *Ut publice exponantur casus sedi Apostolicæ, & diœcesanis, reservati.*

Quia etiam plerique religiosi, excommunicatos a canone, præterquam in casibus a jure permissis, aliqui etiam sæculares, sicut fide digna tenet assertio, a peccatis quæ sibi in foro Pœnitentiæ aperiuntur, A frequenter absolvunt, etiam in casibus sedi Apostolicæ & diœcesanis specialiter reservatis, in hoc graviter delinquendo, & confitentes hujusmodi decipiendo; qui se, cum tamen non sint, reputant a dictis omnibus absolutos; necnon religiosi aliqui excommunicatos a canone, (præterquam in casibus a jure permissis, vel per privilegia eisdem concessa,) vel a sententiis quæ per statuta provincialia aut synodalia promulgantur, aut a pœna & culpa absolvunt, excommunicationis, auctoritate constitutionis generalis concilii Viennensis, incurrendo sententiam ipso facto; seque & populum decipiendo Catholicum, non sine gravibus periculis animarum. Ideo statuit præsens concilium, quod singuli diœcesani in suis synodis; & decani in suis capitulis, seu kalendis, exponant casus dictæ sedi Apostolicæ & diœcesanis specialiter reservatos; populum instruendo, quod de præmissis absolvi non possunt, nisi per diœcesanos, aut eorum pœnitentiarios, vel illos quibus hoc specialiter dicti diœcesani duxerint concedendum. Et si qui religiosi vel sæculares asserant, sibi potestatem in dictis casibus per diœcesanum fuisse concessam: de ipsa, antequam ea utantur in aliC qua parochia, teneantur curato illius parochiæ, per litteras potestatem hujusmodi continentes, facere promptam fidem: quas litteras præcipimus gratis eis exhiberi.

ANNO CHRISTI 1335.

XII. *Ut rectores ecclesiarum sint favorabiles ordinibus Mendicantium.*

Eosdem tamen parochialium ecclesiarum rectores, aliasque personas ecclesiasticas provinciæ memoratæ in Domino exhortamur, ut Fratres Prædicatores, Minores, & aliorum Mendicantium ordinum, cum ad eorum loca & monasteria accesserint, D ipsis se exhibeant favorabiles & benignos.

XIII. *Ut hæc, & alia provincialia statuta publicentur.*

Præcipit quoque, quod omnes diœcesani copiam hujusmodi constitutionum, & aliorum provincialium conciliorum recipiant, & in suis synodis frequenter publiciare procurent, & ea in suis civitatibus & diœcesibus faciant firmiter observari.

Actum in provinciali concilio, loco prædicto, die Lunæ post Nativitatem beatæ Mariæ Virginis, cum continuatione dierum aliorum, anno Domini MCCCXXXV.

CONCILIUM BITURICENSE,

ANNO CHRISTI 1336.

a Fulcrando archiepiscopo, cum suffraganeis celebratum, VI. Kalend. Novembris, anno Domini MCCCXXXVI.

TITULI STATUTORUM.

I. *Ut religiosi servent decretales quæ ipsos spectant.*
II. *De clericis conjugatis dimittentibus habitum & tonsuram.*
III. *Ut sacerdotes bis aut ter in mense celebrent.*
IV. *Ut religiosi, & alii ecclesiastici abstineant a mercimoniis.*
V. *Ut servetur cap.* Statutum, in 6. de rescriptis.
VI. *Ut moniales non comedant aut bibant extra monasteria.*
VII. *Ut clerici & religiosi in curiis secularibus non advocent ecclesiasticos.*
VIII. *De religiosis extra religionem morantibus.*
IX. *De litteris* derogamus, *aut* in juris subsidium.
X. *Ne religiosi & clerici teneant focarias.*
XI. *Ne ecclesiastici ecclesiasticos ad judicium evocent seculare.*
XII. *Contra violantes ecclesiasticam jurisdictionem & libertatem.*
XIII. *A quibus absolvi possint turbatores libertatis & jurisdictionis ecclesiasticæ.*
XIV. *Ut hæc statuta publicentur, & sacerdotes curati eorum copiam habeant.*

PRÆFATIO.

NOs Fulcrandus Dei gratia Bituricensis archiepiscopus, una cum venerabilibus fratribus &c

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1336.

suffraganeis nostris R. Lemovicensi, B. Caturcensi, A. A. Turelensi, gratia ejusdem episcopis, Bituricense concilium provinciale tenentes, & prædecessorum nostrorum Bituricensium archiepiscoporum vestigia prosequentes; constitutiones & statuta per ipsos prædecessores nostros, retroactis temporibus in suis provincialibus conciliis edita, & salubriter ordinata, ne quis prætextu tardæ publicationis eorum, forte crederet ea in [a] consuetudinem abiisse, & ne qui prætextu ignorantiæ observantiæ ipsorum se valeat excusare; una cum dictis nostris suffraganeis, de voluntate totius concilii pariter & assensu, innovamus, approbamus, & ea perpetuis futuris temporibus irrefragabiliter observari volumus & mandamus: quædam alia statuta, ad utilitatem, pacem, & tranquillitatem totius provinciæ, de novo salubriter ordinamus.

[a] Vulg. de consuetudinem.

STATUTA.

I. *Ut religiosi servent decretales quæ ipsos spectant.*

IN primis statuimus, præcipimus, & ordinamus, quod religiosi, cujuscumque status fuerint, capitulum *Ne in agro*, & alias decretales editas super regularibus institutis, & constitutiones, inviolabiliter, custodiant & observent: vel contra eos procedemus taliter, quod ceteris cedet in exemplum. Circa quorum statutum & reformationem aliter procederemus: sed quia intelleximus per nonnullos dignos fide, quod sufficienter per sanctissimum patrem & dominum nostrum, dominum Papam Benedictum XII. ordinatum est, supersedimus quantum est de præsenti.

Clem. de statu monachorum.

II. *De clericis conjugatis, dimittentibus habitum & tonsuram.*

Ceterum ordinamus de clericis conjugatis, dimittentibus in fraudem habitum & tonsuram, quod taliter puniantur per suos ordinarios, quod in posterum talia non committant.

III. *Ut sacerdotes bis aut ter in mense celebrent.*

Porro sacerdotes curam habentes animarum, bis aut semel ad minus Missas celebrent in mense quolibet, ubicumque fuerint: sin autem, superiorum arbitrio graviter puniantur: nisi per causam necessariam excusentur.

IV. *Ut religiosi & alii ecclesiastici abstineant a mercimoniis.*

Rursus religiosi, sacerdotes, & alii in sacris ordinibus constituti, præsertim sufficienter beneficiati, a mercimoniis, & mercaturis, & aliis sæcularibus negotiis, abstineant, sub pœna excommunicationis.

V. *Ut servetur cap.* Statutum, in 6. de rescriptis.

Insuper prohibemus, ne conventus, collegia, vel quæcumque personæ singulares, litteris Apostolicis abutantur: potissime ne adversarios suos in ecclesiam trahant quoquo modo, quocumque colore, contra tenorem illius constitutionis, *Statutum*, libro Sexto, titulo de rescriptis. Si qui vero contra fecerint in partes, si sint collegia vel conventus, suspensionis; in singulares vero personas, judices & consiliarios, si scienter & malitiose fecerint, excommunicationis sententiam proferimus in his scriptis: pœnis in dicto capitulo contentis, in suo robore valituris.

VI. *Ut moniales non comedant aut bibant extra monasteria.*

ANNO CHRISTI 1336.

Præterea ordinamus, quod moniales non comedant nec bibant extra septa monasteriorum seu prioratuum suorum, sive sint civitates, villæ, burgi, suburbia: nisi necessitas immineat, aut de licentia superioris: alias contra ipsas, & earum majores seu superiores, durissime procedemus.

VII. *Ut clerici & religiosi in curiis secularibus non advocent ecclesiasticos.*

Sane quod promoti in sacris, & alii beneficiati, & religiosi, in curiis sæcularibus non advocent publice vel occulte contra ecclesiam aliquam, aut personam ecclesiasticam, nisi pro ecclesia aut alia persona ecclesiastica, seu aliis casibus a jure permissis: si vero contra fecerint, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto.

VIII. *De religiosis extra religionem morantibus.*

Item declaramus, prælatos, religiosos & religiosas recipientes actu expresse, quod post receptionem morentur, usque ad certum tempus extra religionem sumptibus amicorum, fore simoniacos, & tamquam simoniacos puniendos.

IX. *De litteris* derogamus, *aut* in juris subsidium.

Siquidem præcipimus, quod unus officialis alterius litteras *derogamus*, aut *in juris subsidium*, tam in civilibus, quam in criminalibus casibus, recipiat & exsequatur. Quod si scienter aut malitiose denegaverit, ingressum ecclesiæ per mensem sibi noverit interdictum. Per abusionem vero vel falsitatem litteras, *derogamus*, aut *in juris subsidium*, per se aut per alium impetrantes, si usi fuerint hujus concilii auctoritate, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto.

X. *Ne religiosi & clerici teneant focarias.*

Item excommunicamus omnes sacerdotes, religiosos & clericos quoscumque, qui focarias vel alias mulieres, de quibus mala suspicio possit oriri, in domibus propriis vel alibi, unde populus & ecclesia scandalizentur, duxerit retinendas.

XI. *Ne ecclesiastici ecclesiasticos ad judicium evocent seculare.*

Præsertim juribus statutis antiquis inhærere volentes, prohibemus ne persona ecclesiastica aliam personam ecclesiasticam clericaliter viventem, pro aliquo crimine ad judicium evocet sæculare, vel evocari procuret clam vel palam. Quod si secus fecerit; in capitula, vel conventus, suspensionis; & in singulares personas super hoc culpabiles, excommunicationis sententiam ferimus in his scriptis.

XII. *Contra violantes ecclesiasticam jurisdictionem & libertatem.*

Ceterum quia nonnulli temporale dominium obtinentes, vel sæcularis judiciariæ potestatis gerentes officium, jurisdictionem, libertatem, immunitatem sanctæ matris ecclesiæ subvertere niruntur, vel lædere fraudulenter, & astutiis variis exquisitis violare, maxime in casibus qui sequuntur; videlicet, quod in suis territoriis aliquoties palam & publice, aliquoties seorsum ad partem, proclamaverunt & inhibuerunt, in judicio & extra, seu proclamari & inhiberi fecerunt & faciunt quotidie, vel

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1336

vel [a] aliquis subjectorum suorum alter alterum ad forum vetitum ecclesiasticum reputantes trahere quoquo modo præsument seu præsumant, seu quod ad illud judicium præter suum, alter alterum non præsumant, & super quibus ipsi possint cognoscere, sic indirecte nitentes impedire volentes recurrere ad forum ecclesiasticum desuper casibus & causis, super quibus ad forum ecclesiasticum spectat cognitio, tam de consuetudine & privilegio, quam de jure; & a causis inchoatis & inceptis in curia ecclesiastica, litigantes, ad desistendum compulerunt pluries & compellunt; ac etiam proclamati & inhiberi fecerunt & faciunt modo simili, ne ipsi subditi, aliquive ipsorum, super recipiendis contractibus ab eis de cetero inhibendis, ad juratos seu notarios curiæ ecclesiasticæ recurrerent, nec recursum haberent; & quod ipsi jurati seu notarii, contractus ipsos ex tunc recipere nullatenus essent ausi, cum gravium temporalium adjectione pœnarum in contrarium facientes; & insuper creditores, ad quorum instantiam debitores excommunicati sunt auctoritate dictæ curiæ ecclesiasticæ, nunc per preces armatas, nunc aliter & aliter, directe & aliquatenus indirecte, compellunt ad consentiendum absolutionibus debitorum; & litteras excommunicatorias seu originales, aut alias sibi ab invitis creditoribus faciunt exhiberi, & exhibitas quandoque lacerant, & faciunt lacerari, aliquando ipsas per se aut alium retinent contra voluntatem hujusmodi creditorum; aliquando acta, maxime citationes, ponunt carceribus, & eas ibidem custodiunt, donec dies assignata in eisdem, sit elapsa; asserentes quod personas portantes non capiunt, sed litteras; & quod detestabilius est, portitores ipsos interdum capiunt, verberant, & compellunt comedere litteras & sigilla; ut quamplures ex ipsis creditoribus hac de causa, videlicet, quod sibi fecerunt debitores suos sub sigillo dictæ curiæ ecclesiæ obligari ad emendam, traxerint, & nituntur trahere omni die. Et quod deterius est censendum, sacerdotes, clericos, & personas ecclesiasticas, quampluries, [a] quæ ipsorum uxores, parentes & amicos, fraudulenter retroactis temporibus ceperunt, arrestaverunt, incarceraverunt, capique, arrestari, & incarcerari fecerunt, mandaverunt, & procuraverunt, ac bona etiam eorumdem. Item impediunt & impedire conantur, ne in ipsorum districtu extra loca sacra judicia ecclesiastica exerceantur: quod est contra jura expresse: cum in quolibet loco suæ diœcesis non exempto valeant exerceri. Rursus conantur impedire in curia ecclesiastica, ut citationes fieri non valeant viva voce. Præterea nolunt, quod sigillum curiæ ecclesiasticæ, quamvis sit authenticum, plenam fidem faciat coram ipsis. Necnon cum ceperunt & incarceraverunt personas ecclesiasticas, licet moneantur, nolunt restituere: sed quandoque de loco in locum extra diœcesim transferunt, ut personas afficiant & affligant. Quandoque ab ipsis pecuniam exigunt: & sic abire permittuntur. Et quod pejus est, fovent ipsos postmodum, & sustinent ne puniri possint de suis delictis per suum judicem, maxime committentes in curia ecclesiastica falsitatem. Ceterum si personæ ecclesiasticæ, vel quarum punitio & correctio ad judicem ecclesiasticum noscitur pertinere pro suis [b] favoribus, a suis judicibus capiantur, ad forum seculare provocant, aut appellant, cogunt seculares judices ecclesiasticos quod sibi restituantur occasione appellationis frivolæ & interjectæ; & nihilominus compellunt judices ecclesiasticos ad satisfaciendum sibi de custodia, carcerario, castellagio, seu geolagio, & expensis superfluis factis occasione personarum prædictarum: tursusque quando restituunt, ipsos vituperose remittunt, bonaque mobilia cum eisdem capta retinent, & restituere contradicunt: ac nonnunquam clericos per ipsos captos cum habitu clericali, & tonsura, in carceribus suis tradi faciunt & indui vestibus radiatis; compellentes eosdem & fraudulenter inducentes, ad cognoscendum se non esse clericos, & ad negandum de facto privilegium clericale. Item personas ecclesiasticas per bonorum suorum captionem, & quandoque arrestum corporum & carcerem, si sub eorum sigillis per arresta corporum vel alias fuerint obligatæ, suis creditoribus satisfacere compellunt. Et si in casu aliquo tales personas per arresta corporum obligatas ad ecclesiasticos remittunt judices, nisi judex ipsas in carcere vel arresto detineat, judicem ipsum, per captionem temporalis principalis debitoris recusantis interdum, & etiam personas ecclesiasticas compellunt ad contribuendum tallis. Et nihilominus ipsarum ecclesiasticarum personarum domorum ostia aperta ad parietem seu murum in fraudem sigillant; aut filum ex transverso ostii ipsarum, cum sigillo in utroque fili capite, apponunt, ne domos valeant intrare: ut sic fatigati, respondeant coram ipsis judicibus sæcularibus, in actionibus personalibus, & aliis in quibus ad ipsos sæculares judices non spectat cognitio, [a] respondere recusant, ipsas de facto ponunt in contumaciam & defectum: & deinde compellunt easdem præmissis modis & aliis ad solvendum emendas occasione prædicti defectus. Et insuper cum prædicti judices sæculares requiruntur per ecclesiam imminente necessitate, auxilium suum denegant. Sunt etiam nonnulli laïci & clerici, qui impediunt & perturbant, quandoque per se, quandoque per alium, seu alias personas & viles & ignotas, collationem & ordinationem domorum Dei & sancti Lazari, in quibus de jure & consuetudine aut privilegio nullum jus pertinet eisdem. Admittunt siquidem judices sæculares coram se judicialiter excommunicatos, ad agendum, testificandum & patrocinandum, licet ut tales repellant legitime requirantur: ac exercent jurisdictionem in ecclesiis, seu in earum porticu: & forum seu mercatum tenent in eisdem. Item pilorium seu postellum in cœmeteriis & locis sacris affigunt & apponunt. Clericos quidem, & super criminibus per judicem ecclesiasticum absolutos vel punitos, interdum coram se, super & de eisdem criminibus respondere faciunt & compellunt. Et ipsos clericos & personas ecclesiasticas, coram ipsis securitatem & assecuramentum præstare compellunt. Quin & incarceratos clericos in carceribus sui ecclesiastici judicis sayfiunt, & manum suam apponunt, & processum suum canonice finire non sinunt. Insuper & personas ecclesiasticas in criminalibus & personalibus actionibus coram se respondere compellunt, & quod gravius est, punire, bannire, & relegare præsumunt. Cumque indicitur cessatio per judicem ecclesiasticum in aliquo loco, ideo quia persona ecclesiastica per judicem sæcularem detinetur: ponitur temporalitas ecclesiæ ad manum sæcularem, & sic posita detinetur cum sayfina viva, quousque dicta cessatio sit amota. Item personas ecclesiasticas, seu earum bona mobilia, per judices ecclesiasticos capi, cum casus exigit, in suis territoriis seu jurisdictionibus non permittunt: nec ibidem arma portari per servientes ecclesiasticorum judicum, cum illuc accedunt pro jurisdictione ecclesiastica exercenda. Præterea judicem ecclesiasticum impediunt in cognitione novalium & vacantium decimarum. Denique non solum

ANNO CHRISTI 1336

[a] Forte, ne aliquis.

Mendosa hæc quoque.

ANNO CHRISTI 1336.

Locus mendosus.

[a] Forte Quod si respondere recusant.

[a] Forte, atque.

[b] Forte, factionibus.

Anno Christi 1336.

modis prædictis, sed etiam pluribus aliis, ubi fuerunt, nituntur quotidie jurisdictionem, libertatem, & immunitatem ecclesiasticam turbare & impedire, & etiam impediunt & perturbant: adeo quod judices ecclesiastici jurisdictione sibi notorie competenti, tam de antiqua & pacifice observata consuetudine, quam de jure, uti non possunt, sicut prius. Quapropter jurisdictionem & libertatem ecclesiasticam nolentes negligere, sed in sui juris plenitudine quantum cum Deo possumus conservare: statuentes, talia vel similia de cetero fieri prohibemus. Si qui vero, quod absit, contrarium fecerint, aut in futurum facient, in præmissis aut aliquo præmissorum, per se aut alium, palam vel occulte, directe vel indirecte, mandaverint, consilium, auxilium, præbuerint vel favorem: licet in multis præmissorum casibus excommunicationis sententia a canonibus late damnabiliter sint ligati: omnes tamen tales & singulos, auctoritate hujus sacri concilii, excommunicamus in his scriptis; eorumque familiam, seu conductum, ecclesiastico supponimus interdicto. Quibus omnibus ecclesiastica sepultura denegatur. Quos omnes & singulos postquam de præmissis constiterit, aut altero eorumdem nominatim & expresse, sin autem, tacitis nominibus, in generali & vulgari, per curatos totius provinciæ, omnibus diebus Dominicis in Missa excommunicatos denunciari sub pœna excommuniconis præcipimus alta voce.

Anno Christi 1336.

XIII. *A quibus absolvi possint turbatores libertatis & jurisdictionis ecclesiastica.*

Et quamvis a prædictis omnibus & singulis sententiis volumus quemlibet suffraganeum posse suum subditum, per se vel per alium, absolvere: turbatores tamen libertatis & jurisdictionis ecclesiasticæ præfatos & similes, per se dumtaxat possit absolvere, aut per ejus officialem vel commissarium super hoc specialem: ita tamen & non alias, si tam judici, cujus cognitio fuerit impedita vel jurisdictio usurpata, quam parti læsæ in sui juris prosecutione turbatæ, de injuriis, damnis, expensis, & interesse, prius integraliter fuerit satisfactum: nulla sibi per absolvendum libertate, remissione, seu gratia, quantum ad jus partis, valitura. Verum ne supradicti jurisdictionis ecclesiasticæ turbatores, in suis malitiis inveniant defensores: prohibemus, ne quis clericus, vel persona ecclesiastica, dictis turbatoribus super turbatione hujusmodi ad judicium ecclesiasticum evocatis, quos culpabiles crediderint verisimiliter, patrocinium præstare præsumant, vel consilium seu favorem. Quod si fecerint, in ipsos excommunicationis sententiam ferimus in his scriptis.

XIV. *Ut hæc statuta publicentur, & sacerdotes curati eorum copiam habeant.*

Item volumus & ordinamus, quod omnia & singula statuta præmissa, quemlibet suffraganeorum nostrorum in suis diœcesibus faciant in prima vel secunda synodo publicari: ne ex tunc prætextu ignorantiæ aliquis se valeat excusare. Item volumus, quod in synodis prædictis præcipiatur sacerdotibus curatis, quod eorum quilibet penes se tam in vulgari, quam in Latino, præsertim de statuto edito contra jurisdictionis & libertatis ecclesiasticæ turbatores, copiam habeant, ut sibi injuncta fidelius exsequantur. Hæc siquidem quæ superius præmittuntur, inviolabiliter volumus observari: statutis antiquis in suo robore nihilominus duraturis.

Ad præmissorum autem omnium fidem & majoris roboris firmitatem habendam, his statutis & ordinationibus per totum concilium factis: nos dictus archiepiscopus Bituricensis, in provinciali concilio prædicto constituti, sigillum nostrum una cum sigillis dictorum nostrorum suffraganeorum apponi fecimus & appendi. Nos vero præfati R. Lemovicensis, B. Caturcensis, A. Tutelensis, episcopi, sigilla nostra, una cum sigillo reverendi patris domini Fulcrandi Dei gratia Bituricensis archiepiscopi, concilio prædicto præsidentis, præsentibus duximus apponendum.

Actum & datum in provinciali Bituricensis concilio, die Jovis ante festum beati Lucæ evangelistæ, continuata a die Lunæ præcedenti, prima die concilii supradicti. Anno Domini MCCCXXXVI. Indictione V. Pontificatus sanctissimi patris & domini nostri, prædicti domini Benedicti, divina providentia Papæ XII. anno secundo. Sit nomen Domini nostri Jesu Christi benedictum, Amen.

Anno Christi 1336.

CONCILIUM APUD CASTRUM GONTERII,

a Petro Turonensi archiepiscopo & suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXXXVI.

Ex Mss. Collegii Parisiensis Societatis JESU.

Tituli Capitulorum.

I. *Ut injuria non fiat litigantibus in foro ecclesiastico, & propinquis eorum.*
II. *De usurpantibus jurisdictionem spiritualem.*
III. *De pedagiis non exigendis a clericis.*
IV. *De cessione, & de vexatione per privilegiatos.*
V. *De injicientibus manus in superiores.*
VI. *De invadentibus & detinentibus bona ecclesiastica.*
VII. *De immunitate ecclesiæ.*
VIII. *De impedientibus oblationes ecclesiæ.*
IX. *De statutis hujus concilii publicandis populo certis diebus.*
X. *De certis diebus quibus Missam celebrare non licet in domibus sive capellis.*
XI. *De publicandis priorum conciliorum certis quibusdam statutis.*
XII. *Ut episcopus in sua diœcesi absolvat a casibus hujus concilii.*

Præfatio.

AD decus & decorem totius ecclesiæ provinciæ Turonensis, cujus lactis dulcedine alimur, sanctitate decoramur; naturaliter cogimur, & totis cordis visceribus compellimur, injurias repellere, & jura ipsius, prout nobis possibile est, conservare intacta: nos Petrus permissione divina archiepiscopus Turonensis, nostrorum prædecessorum vestigiis inhærentes, nonnulla, quæ pro honestate & utilitate ecclesiæ a sanctis retro patribus sunt statuta, summarie recitantes, Dei Christi nomine primitus in-

ANNO CHRISTI 1336.

vocato, vocatis ſuffraganeis noſtris, abbatibus, & capitulis, & aliis qui fuerant evocandi, & præſentibus qui voluerunt & potuerunt intereſſe, noſtrum provinciale concilium apud Caſtrum Gonterii, Andegavenſis diœceſis, duximus celebrandum. In quo de conſilio & conſenſu dictorum ſuffraganeorum noſtrorum, abbatum, & aliorum vocatorum, & deliberatione totius præſentis ſacroſancti concilii, capitula quæ ſequuntur, duximus ſtatuenda, promulganda, ſeu etiam innovanda.

ANNO CHRISTI 1336.

CAPITULA.

I. *Ut injuriæ non fiat litigantibus in foro eccleſiaſtico & propinquis eorum.*

EXigit perverſorum improbitas, ut qui pœnarum timore impoſitarum, libertates, & juriſdictiones eccleſiaſticas uſurpare, impedire, diminuere, ſeu turbare non verentur, pœnarum aliarum adjectione terreantur. Cum igitur in concilio Salmurenſi, quod incipit, *In nomine Domini, Amen. Nos Gaufridus.* §. *Præterea.* contra impedientes juriſdictionem eccleſiaſticam declaratæ ſalubriter, & ſtatutæ fuerint certæ pœnæ: nos declarando decernimus, & decernendo declaramus, quod banna in .... & quaſcumque damnificationes, ipſis litigantibus, vel litigare volentibus in curia eccleſiaſtica, vel propinquis eorum, clam vel palam, directe vel indirecte, & alias quomodolibet inferendas; & generaliter omnes alios modos, quibus juriſdictionem eccleſiaſticam contigerit impediri, ſub fine in verbis variis coloribus [a]quæ ſunt, in dicto concilio intelligimus comprehendi. Quæ verba ita debere accipi & declarari promulgamus. Cujus concilii pœnas, ad infringentes & violantes conſuetudines antiquas & libertates eccleſiarum & perſonarum provinciæ Turonenſis, duximus extendendas.

Anno 1314. cap. 1.

[a] Corrige, quæ ſino.

II. *De uſurpantibus juriſdictionem ſpiritualem.*

Item cum pridem recolendæ memoriæ dominus Simon, quondam legatus in Francia, in ſuo concilio Bituris celebrato provide duxerit ſtatuendum, quod ſi quis temporalem juriſdictionem exercens, de excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententiis, videlicet an juſte vel injuſte latæ eſſent, aut aliis mere eccleſiaſticis ſeu ſpiritualibus cauſis, deciſionem ſeu cognitionem præſumeret uſurpare, per diœceſanos locorum, auctoritate dicti concilii, deſiſtere moneretur: & niſi competenter monitus deſiſteret, ad hoc eum per cenſuram eccleſiaſticam compellerent ordinarii memorati. Nos ſtatutum hujuſmodi, quod male fuit hactenus obſervatum, volentes juris exſecutione ſupplere: omnes & ſingulos, qui juriſdictionem temporalem exercent, & in poſterum exercebunt, præſentis concilii auctoritate monemus; ut quidquid uſurpare præſumpſerint hactenus de prædictis, id ſtudeant effectualiter revocare, & a talibus abſtineant in futurum. Omnes autem illos ex eiſdem, qui poſt menſem, a publicatione præſentis concilii numerandum, prædictorum cognitionem, & deciſionem præſumpſerint uſurpare, auctoritate præſentis concilii excommunicationis ſententiam incurrere ſtatuimus ipſo facto.

Anno 1314. cap. 7.

III. *De pedagiis non exigendis a clericis.*

Porro cum juris ſit proviſione ſtatutum, quod pro rebus eccleſiaſticarum perſonarum pedagia nullatenus exigantur; & in provinciali concilio Nannetis pridem celebrato provide fuerit prohibitum, ne pro rebus clericorum aut quarumcumque eccleſiaſticarum perſonarum, quas non mercimonii cauſa per terram duci faciunt, vel per aquam, quiſquam pedagia exigat, vel conſuetumas aut exactiones alias, quocumque nomine cenſeantur; ſtatutumque fuerit in eodem, quod ſi aliquis, a locorum ordinariis in generali canonica monitione præmiſſa, ut a prædictis deſiſtat, contra hoc attentare præſumeret, excommunicationis ſententiam incurreret ipſo facto: contra quod concilium multas fraudes cognovimus hactenus eſſe commiſſas. Nos volentes prohibitionem & ſtatutum dicti concilii perpetuis temporibus obſervari: dictum concilium, prohibitiones, & ſtatuta hujuſmodi, auctoritate præſentis concilii innovamus: clericos quoque, & perſonas eccleſiaſticas, qui vina, blada, & alias res de ſuis rebus patrimonialibus hereditariis, ſeu beneſitiis, collecta, habita, & percepta, cauſa vendendi, ut pecuniam inde habitam in ſuos uſus convertant, per terram duci faciunt vel per aquam, intelligimus, & debere intelligi declaramus, hoc non facere mercimonii cauſa: taleque commercium eſſe clericis & perſonis eccleſiaſticis licitum, & liberum a pedagiorum, conſuetumarum, & exactione quacumque. Ut omnis fraus in prædictis, quatenus fieri poterit, evitetur: præhabita ſtatuta, pœnas & ſententias præfati concilii, illos qui a vectoribus & ductoribus rerum prædictarum, quas dicti clerici & perſonæ eccleſiaſticæ taliter duci faciunt per terram, vel per aquam, pro ipſis rebus & ductione, vel vectatione earumdem, exigunt pedagia vel conſuetumas, præſentis auctoritate concilii comprehendere declaramus: non obſtante conſuetudine & uſu contrariis, ſi quis fuit; qui dicendus eſt potius abuſus, & etiam corruptela.

IV. *De ceſſione, & de vexatione per privilegiatos.*

Item prohibemus diſtricte, ne (ſicut alias noſtram provinciam viſitantes comperimus pluries eſſe factum) aliquis aliquos adverſarios ſuos, maxime illum ſeu illos, qui circa ipſum vel ſuos familiares, conſanguineos, vel affines, in foro eccleſiaſtico ſuas juſtitias proſequuntur, per aliquem ſeu aliquos privilegiatos, qui contra eos nihil habeant quæſtionis, malitioſe ſeu vexationis cauſa virtute privilegiorum privilegiatorum prædictorum, maxime ad remota, ſeu diverſa loca deinceps citari, aut vexari faciat indebite quovis modo, vel [a]procuretur; & ne talibus privilegiis contra perſonas hujuſmodi, fraudulentas ſeu hactas vexationis cauſa deinceps faciat ceſſiones. In omnes autem & ſingulos, qui poſt menſem a tempore publicationis præſentis concilii, prædicta, aut eorum aliqua, malitioſe & fraudulenter decetero præſumpſerint attentare, auctoritate præſentis concilii excommunicationis ſententiam promulgamus.

[a] Forte, procuret.

V. *De injicientibus manus in ſuperiores.*

Item cum in provinciali [a]concilio Redonis celebraro ſtatutum exſtiterit, quod ſi aliquis in hoc genus ſacrilegii inciderit, quod in epiſcopum, abbatem, vel abbatiſſam, manus injecerit, vel in domos ipſorum ignem immiſerit; ſi clericus fuerit, omni beneficio eccleſiaſtico, tam obtento, quam obtinendo, ipſo facto ſine ſpe reſtitutionis ſit privatus; ſi vero laïcus prædicta attentaverit, vel aliquid de prædictis; ejus liberi uſque in gradum tertium, a ſuſceptione primæ tonſuræ, & omnium ordinum, ac quolibet beneficio eccleſiaſtico, habeantur per totam provinciam Turonenſem penitus alieni. Cu-

[a] *Anno 1273. cap. 2.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1336.

jusmodi concilium a nonnullis in hac parte male fuit sæpius intellectum. Nos ad omnem ambiguitatem tollendam, quantum ad pœnas prædictas incurrendas, in casu in quo clericus sæcularis, vel alius episcopi subditus in episcopum, religiosus in abbatem, monialis in abbatissam, proprios, vel domos eorumdem attentaverint, prædicta non aliter intelligimus, & debere intelligi declaramus.

VI. *De invadentibus & detinentibus bona ecclesiastica.*

[a] Anno 1261. cap. 1.

Sane cum dudum in [a] concilio Castri Gonterii fuerit provida deliberatione statutum, quod barones, & milites, & baillivi, potestates, personæve aliæ sæculares, si post monitiones & inhibitiones legitimas, generaliter per locorum ordinarios, vel de eorum mandato eis factas, ecclesias, dômos, prioratusve, aut possessiones, vel res alias ecclesiasticas, indebite occuparent, seu invaderent, aut in religiosis domibus ponerent comestores, ipso facto essent excommunicationis sententiæ vinculo innodati: & in alio provinciali concilio postmodum [b] Redonis celebrato, statutum hujusmodi fuerit innovatum: adjecto, ut loca ad quæ bona taliter occupata deferrentur, & in quibus detinerentur, supponeret diœcesanus episcopus, prout & quando viderit expedire, ecclesiastico interdicto: declarato etiam in concilio memorato, bona ecclesiastica intelligenda in hoc casu, non solum bona propria clericorum, verum etiam deposita, commodata, & ab iis conducta, & precario concessa; & quorum eædem personæ habent possessionem vel detentionem quamcumque, & quæ in ipsorum servitio caperentur; necnon si personarum ecclesiasticarum occasione, & in ipsorum præjudicium vel contemptum, homines eorum, & bona ipsorum hominum qui sub jurisdictione temporali consisterent ecclesiæ, caperentur, vel invaderentur, hac appellatione voluit dictum concilium contineri: & quia facientes & consentientes par pœna constringit, receptatores & defensores, invasores, raptores, & malefactores hujusmodi, de quibus superius fit mentio, eisdem pœnis quibus & maleficos ipsos, eo ipso quod eosdem reciperent vel defenderent, voluit & præcepit dictum concilium subjacere: nos statuta conciliorum hujusmodi, sacri præsentis approbatione concilii innovamus. Et quoniam rerum & negotiorum experientia nos instruxit, quod personæ sæculares superius declaratæ, hujusmodi abusibus non contentæ, ad captiones & incarcerationes clericorum & ecclesiasticarum personarum, quod pejus est, damnabiliter manus laxant: statuimus & etiam ordinamus, quod si qua potestas sæcularis, cujuscumque præeminentiæ, conditionis aut status existat, per se vel per submissam personam bona hujusmodi receperit, vel occupaverit, captave & occupata detinuerit, personasve ecclesiasticas incarcerare & imprisionare præsumpserit, vel incarceratas seu imprisionatas detinere: dominus temporalis, sub cujus districtu & dominio temporali delicta & excessus hujusmodi commissi fuerint, & etiam perpetrati, & locorum ad quæ hujusmodi personas ecclesiasticas & bona transferri continget, si præsens fuerit in diœcesi ubi delictum hujusmodi fuerit perpetratum, tute & commode possit adiri; vel si absens fuerit, baillivus ejus, seu senescallus, aut locum tenens ipsorum, vel alterius eorumdem; vel si commode & tute nequeant inveniri, publice & in generali, in ecclesia cathedrali, ex parte ordinarii loci sub quo delicta hujusmodi fuerint perpetrata, super præmissis restiturio requiratur: & nisi infra octo dies, a tempore requisitionis hujusmodi numerandos, personas ecclesiasticas sic captas & detentas restituant ordinariis eorumdem, bonaque superioris declarata, sic capta & occupata & invasa, plene reddant & restituant, & super hoc emendationem faciant ecclesiæ & læsis competenter: civitatem, castellaniam, castrum, villam, in quibus delicta hujusmodi fuerint perpetrata & commissa, & ad quas personæ ecclesiasticæ vel bona hujusmodi translata fuerint (quamdiu detinebuntur ibidem, & donec personas ecclesiasticas & bona sic capta & detenta restituant, & super hoc emendam faciant competenter) ex tunc ecclesiastico supponimus interdicto, pœnis, tam in conciliis supra dictis, quam aliis juribus, appositis contra tales, in suo robore duraturis.

ANNO CHRISTI 1336.

[b] Anno 1273. cap. 1.

VII. *De immunitate ecclesiæ.*

Quia vero scandalosum est, & quamplurimum contrarium rationi, ut in Dei ecclesia, ad quam pro securitate homines consueverunt recurrere, & in qua devotæ sunt orationes faciendæ, alicui injuria inferatur, aut a suis malevolis diffidetur, tumultus vel impetus excitetur: omnes & singulos in Dei ecclesia seu cœmeterio exsistentes injuriose percutientes, aut animo malevolo diffidentes, tumultumve seu impetum ex quibus oriatur scandalum, aut divinum officium perturbetur, facientes, & in ipsis, vel eorum aliquo facientes, ejusdem auctoritate concilii, sententia excommunicationis percellimus.

Leon. antea pag.

VIII. *De impedientibus oblationes ecclesiæ.*

Ceterum quia ex plurimorum questione didicimus, quod nonnulli contra rectores ecclesiarum rancore concepto, quibusdam cogitatis machinationibus & conspirationibus, pro juribus ecclesiæ minuendis, quandoque clam, nonnumquam palam & publice, parochianis ecclesiarum, & aliis ad ecclesias causa peregrinationis & devotionis accedentibus, inhibent, ne oblationes debitas & consuetas reddant; & quandoque, ut alibi eas faciant, quam ubi consueverunt & tenentur offerre, seu ex devotione ordinaverunt, per minas & alias machinationes inducunt: nos talibus machinationibus illicitis & prohibitionibus, ut tenemur, obviare volentes: præsentis auctoritate concilii, inhibentes malitiose ne oblationes debitæ, vel alias ex devotione fidelium faciendæ, ubi ab antiquo fieri consueverunt, vel alias ex devotione fidelium fuerint ordinatæ, offerantur; & fraudulenter inducentes, ut alibi & ad alia opera fiant, quam hactenus consueverunt fieri, &, ut prædicitur, ex devotione fidelium fuerat ordinarum: eorumque complices & consortes, & ad hoc solicitantes clam vel palam eosdem; sententiam excommunicationis incurrere volumus ipso facto.

IX. *De statutis hujus concilii publicandis populo certis diebus.*

Præterea ne quis super pœnis in præsenti concilio statutis, prætextu ignorantiæ se valeat excusare: statuimus & etiam ordinamus, quod rectores ecclesiarum quarumcumque provinciæ Tutonensis, statuta in præsenti concilio ordinata, perpetuo, anno quolibet, prima die Dominica in Adventu Domini, Dominica post festum Epiphaniæ Domini, prima die Dominica in Quadragesima, Dominica in Passione Domini, Dominica post festum Assumptio-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1336.

nis beatæ Mariæ virginis, per ſe, vel per alios, in ſuis eccleſiis publicent populo congregato, & lingua materna ſufficienter exponant, dum ibi divina contigerit celebrari: pœna, ſi defecerint in præmiſſis, contra eos arbitria ordinariorum imponenda.

X. *De certis diebus, quibus Miſſam celebrare non licet in domibus ſive capellis.*

Item auctoritate præſentis concilii ſtatuimus, & etiam ordinamus, quod quotieſcumque per aliquem epiſcopum, alicui nobili, aut alii perſonæ ſæculari, celebrandi divina officia in domibus ſuis ſeu capellis, licentiam contigerit impartiri, quod illi ſex dies, ſcilicet prima dies Dominica in Adventu Domini, Dominica poſt feſtum Epiphaniæ, prima dies Dominica in Quadrageſima, Dominica in Paſſione, Dominica poſt Pentecoſten, Dominica poſt feſtum Aſſumptionis beatæ Mariæ virginis, ab iſtâ generali conceſſione ſint excepti: in quibus ſex diebus per nullum poterit in dictis domibus ſeu capellis celebrari, niſi per rectorem parochialis eccleſiæ, vel ejus capellanum, vel alium de mandato rectoris ejuſdem: qui in ipſorum nobilium vel aliorum præſentia, prædicta capitula tenebuntur publicare, dum divina dictis diebus inibi celebrabunt: ne velamento alicujus ignorantiæ ſuper hoc ſe valeant excuſare: & conceſſæ ad præſens indulgentiæ, quantum ad hos ſex dies, reſtringantur.

XI. *De publicandis priorum conciliorum certis quibuſdam ſtatutis.*

Item ordinamus, & diſtricte præcipimus, quod A ſinguli epiſcopi provinciæ Turonenſis, ea de conciliis provincialibus, & a prædeceſſoribus noſtris hactenus editis, quæ pro ſubditorum ſecuritate viderint publicanda, maxime pœnalia; & ſpecialiter capitulum, *Item præcipimus poteſtates*, &c. dudum editum in concilio [a]Turonenſi, in [b]capitulo, *Ad honorem*, in ſingulis eccleſiis parochialibus ſuarum civitatum & diœceſum, & alibi, ubi & quando viderint opportunum, faciant ſine moræ diſpendio publicari, & lingua materna exponi: ne laïci, & alii ſimplices homines, pœnas in ipſis contentas periculoſe incurrant: & ne ab hoc ſe valeant prætextu ignorantiæ excuſare.

ANNO CHRISTI 1336.

a *Anno 1252. cap. 10.*
b *Corrige incipiente.*

XII. *Ut epiſcopus in ſua diœceſi abſolvat a caſibus hujus concilii.*

In omnibus caſibus, in quibus excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententias duximus in præſenti concilio promulgandas, cuilibet epiſcopo in ſuis civitate & diœceſi, abſolvendi hujuſmodi excommunicatos & ſuſpenſos, & interdicti hujuſmodi relaxandi, in forma eccleſiæ, auctoritate præſentis concilii concedimus poteſtatem.

In quorum omnium teſtimonium, ſigillum noſtrum, una cum ſigillis ſuffraganeorum noſtrorum C ad hoc præſentium & conſentientium, præſentibus duximus apponendum. Datum & actum ut ſupra, die Mercurii ante feſtum beati Clementis, anno Domini MCCCXXXVI.

CONCILIUM AVENIONENSE,

a trium provinciarum epiſcopis, in monaſterio ſancti Ruf, anno Domini MCCCXXXVII. celebratum.

1337.

Primum prodiit ex codice Mſ. Bibliothecæ Illuſtriſſ. archiepiſcopi Remenſis, Caroli Maurilii Tellerii.

TITULI CAPITULORUM.

D

I. *De Miſſa beatæ Mariæ ſemel in hebdomada celebranda.*
II. *De indulgentia aſſeciantibus Corpus Chriſti, cum ad infirmos portatur, conceſſa.*
III. *De claudendis fontibus baptiſmalibus.*
IV. *De ſacramento Euchariſtiæ in tempore Paſchali a parochialibus ſolum preſbyteris miniſtrando.*
V. *Ut beneficiati, & in ſacris ordinibus conſtituti, in diebus Sabbati a carnibus habeant abſtinere.*
VI. *Qualiter prælati poſſint benedicere in diœceſi aliena.*
VII. *De ſententia excommunicationis ab ordinario lata, exigente excommunicati inobedientia, per prælatos alios publicanda.*
VIII. *Ut cenſura eccleſiaſtica ſic urgente contumacia exerceatur, quod nullus ultra juris terminos abutatur.*
IX. *Qualiter contra illos, qui excommunicationis ſententiam contemnentes, exemplo perniciosa peragunt, procedatur.*
X. *Ne eccleſiaſtica perſona titulum juriſdictionis, quam pacifice poſſederunt, ſæculari oſtendere teneantur.*
XI. *Ut perſona eccleſiaſtica per nullum judicem temporalem in criminalibus vel perſonalibus diſtringatur.*
XII. *Ut clericus contra clericum, ad judicem ſæcularem vel alium laïcum, pro facienda juſtitia vel inferenda violentia, non recurrat.*
XIII. *Proviſio contra illos, qui bona & jura eccleſiaſticarum perſonarum ſubtrahunt, diminuunt, diſſipant, & invadunt.*
XIV. *Proviſio contra illos, qui bona & jura eccleſiaſtica invaſerunt, vel quomodolibet occuparunt.*
XV. *Ut hi qui res ab eccleſias qualitercumque ſtetenus, in alienatione earum, teneantur de jure eccleſiarum expreſſam facere mentionem.*
XVI. *Ne quis in loco ſuo retineant bona eccleſiarum alibi indebite ablatarum.*
XVII. *Ut ſæcularis poteſtas clericum per ipſum captum, cito judici ſuo reſtituat, nihil exigens ab eodem.*
E XVIII. *Ut deferentibus litteras pro juriſdictione eccleſiaſtica exercenda nulla injuria vel violentia inferatur.*
XIX. *Prorogatio juriſdictionis in invaſores & occupatores eccleſiaſticarum honorum & jurium exercenda.*
XX. *Ut excommunicati, ad nullum publicum officium admittantur.*
XXI. *Ut nullus ſine ſuperioris licentia alicui quomodolibet miniſtret toxicum vel alia venenoſa.*
XXII. *De panis, toxicum vel herbas mortiferas in mortem alicujus miniſtrantibus, inferendis.*
XXIII. *Qualiter contra exemptos & privilegiatos, in diverſis abutentes ſuis privilegiis, procedatur.*

Digitized by

ANNO CHRISTI 1337.

XXIV. *Ut teſtamentis parochianorum interſint presbyteri, & per epiſcopum diſtribuantur reſtitutiones incerte.*

XXV. *Quod epiſcopi in diſtributionibus legatorum vocentur, prout ad eos pertinet vel de conſuetudine vel de jure.*

XXVI. *Ut nullus confeſſorum, ſine diœceſani licentia, quemquam præſumat abſolvere in caſibus infra ſcriptis.*

XXVII. *De inſtrumentis debitorum ſolato debito reſtituendis, & ſi apud debitores remaneant, cancellandis.*

XXVIII. *Ut inſtrumenta debitorum, vel manuſcripta, poſt certum tempus, nullam in foro eccleſiaſtico ad probationem habeant roboris firmitatem.*

XXIX. *Ut nullus bona eccleſiarum vacantium occupet, niſi ſi per conſuetudinem vel privilegium hoc licuerit.*

XXX. *Ut nulla perſona eccleſiaſtica cum poteſtatibus ſecularibus poſſe habens, det conſilium vel juvamen, contra eccleſiaſticas libertates.*

XXXI. *Ut nullus in ſacris ordinibus conſtitutus, & curam animarum habens, in judiciis ſecularium curiarum gerat officium publicum vel privatum.*

XXXII. *De modo probandi electionem ſepulturæ illorum, qui apud religioſos elegiſſe dicuntur.*

XXXIII. *Ut ſine novi cenſus impoſitione vel veteris augmentatione beneficia conferantur.*

XXXIV. *Ut monachi in eccleſiis ſuis infra certum tempus perpetuos vicarios repræſentent.*

XXXV. *Ut nullus beneficium conferat, in quo jus tantum obtinet patronatus.*

XXXVI. *Ut præſentatus patrono non juret, ſine diœceſani licentia, nec ab alio inſtitui ſe patiatur, nec beneficium obtentum dimittat.*

XXXVII. *Ut eccleſiæ & eccleſiaſtice perſone a talliis & exactionibus ſecularium per ordinarios defendantur.*

XXXVIII. *Ut clerici, macellariorum & tabernariorum officia perſonaliter exercentes, moneantur ut a predictis deſiſtant officiis, ſi gaudere voluerint privilegio clericali.*

XXXIX. *Ne quæſta vel alie exactiones per ſaculares hoſpitalibus imponantur.*

XL. *Item de eodem.*

XLI. *Ut domini temporales non impediant vel prohibeant, quominus eccleſiarum rectoribus decima perſolvantur.*

XLII. *Ne ſtatuta & ordinationes fiant ſuper decimis, funeralibus, oblationibus, & aliis, contra laudabiles conſuetudines & eccleſiæ libertates.*

XLIII. *De ſocietatibus, colligationibus, & conjurationibus, quas confratrias appellant, radicitus extirpandis.*

XLIV. *Ne clerici, prater diœceſani licentiam, eccleſias teneant, nec ibi armatos tenere præſumant.*

XLV. *De clericis arma portantibus, & qualiter puniantur.*

XLVI. *De honeſtate clericorum circa barbam non nutriendam, & coronam debitam deferendam.*

XLVII. *De honeſtate canonicorum ſecularium, & dignitates habentium, in veſtibus deferendis.*

XLVIII. *Ut hi qui voces in capitulis non habent, cum habentibus ſe non ingerant; nec ad diſtributiones, que dantur capitulantibus, admittantur.*

XLIX. *Ut canonici, præſertim dignitates habentes, per duos menſes in eccleſiis ſuis reſidentiam annis ſingulis facere perſonaliter teneantur.*

L. *Ut canonici, pretextu ſeu colore cujuſvis officii vel ſervitii, diſtributiones non recipiant, quas non eſſent recepturi.*

LI. *Ut hi qui dignitates ſeu perſonatus habent, ſeu habituri ſunt, intra certum tempus, ad ſacros ordines, prout dignitates ſeu perſonatus ejuſmodi exigunt, ſe faciant promoveri.*

LII. *Ut prælati remiſſionem delinquentium ad invicem faciant requiſiti.*

LIII. *De excommunicatis compellendis redire ad gremium eccleſiæ per judicem ſecularem & appoſitionem pœnæ.*

LIV. *Ne prohibeantur prælati juriſdictionem ſuam exercere.*

LV. *Ne prohibeantur directe vel indirecte clerici coram ſuo judice litigare.*

LVI. *Ut infra domos prælatorum, & in eorum officialium præſentia, injuria nulli fiat.*

LVII. *De bannis ſolvendis a clericis, & per quos & qualiter exigantur.*

LVIII. *De contrahentibus matrimonia clandeſtina in diœceſi aliena.*

LIX. *De abuſoribus litterarum domini Papæ, & legatorum, & qualiter puniantur.*

LX. *Ut beneficia ſine diœceſani licentia non compenſant.*

LXI. *Ne beneficiati res eccleſiaſticas abſque diœceſani licentia, præterquam in certis caſibus, alienent.*

LXII. *In quo ſtatu debeant dimitti beneficia, & per ſucceſſorem teneri.*

LXIII. *De inventario bonorum eccleſiaſticorum infra certa tempora faciendo.*

LXIV. *De teſtamentis per beneficiatos ſecundum conſuetudines laudabiles faciendis.*

LXV. *De ſtatutis, bannis, & prædicationibus contra conſuetudines eccleſiæ editis, prohibendis.*

LXVI. *De contributione expenſarum neceſſariarum, inter omnes beneficiatos diœceſis faciendis.*

LXVII. *Ut Judæi utriuſque ſexus, ſigna deferant, per qua ab aliis diſcernantur.*

LXVIII. *Tunc ſententia interdicti ſervetur, cum ab ordinario datum fuerit in mandatis.*

LXIX. *De Judæis pro medicina exhibenda non requirendis, nec, ſi ſe ingeſſerint, admittendis.*

LXX. *Cum abſolutio vel diſpenſatio in caſibus preſentis concilii, ſuperiori non reſervatur, per ordinarium, vel per alium ad quem ordinarius remittit, expediri poterit, vel debebit.*

PRÆFATIO.

In nomine Domini, amen.

ANtiqui patres, ſanctitatis gratia prædicti, & tam exemplo quam opere, beatitudinis munere affluentes, curam paſtoralis ſolicitudinis ſalubriter exercentes, ſua ſæpius concilia celebrarunt: in quibus per juſtitiæ regulam, ſuis conſuluerunt temporibus opportuno regimine eccleſiaſticæ diſciplinæ, morum geſtus induxerunt laudabiles, & ſubditorum errantium periculis feliciter obviarunt. Ideoque nos permiſſione divina [a] Galbertus Arelatenſis, Bertrandus Ebredunenſis, & Armandus Aquenſis, archiepiſcopi, prædictorum patrum antiquorum veſtigiis inhærentes, ac ſubditorum noſtrorum ſaluti, quantum nobis ex alto permittitur, proſpicere cupientes: de infra ſcriptorum epiſcoporum ſuffraganeorum, & capitulorum noſtrarum provinciarum abſentium, conſilio & aſſenſu: videlicet nos Galbertus Arelatenſis archiepiſcopus, cum venerabilibus in Chriſto patribus, dominis eadem gratia, Petro Auraſicenſi, Hugone Tricaſtinenſi, Jacobo

[a] Alias Galberus vocatur.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1337.

Tolonensi, Hugone Carpentoracensi, Philippo Cavallicensi, Joanne Massiliensi, Joanne Avinionensi, & Rocherio Vasionensi; & cum Arelatensis, Auraicensis, Tricastrinensis, Tolonensis, Carpentoracensis, Cavallicensis, Massiliensis, Avinionensis, & Vasionensis capitulorum procuratoribus sufficienter comparentibus; & nos Bertrandus Ebredunensis archiepiscopus, cum Bertrando Senesiensi, Elziario Diniensi, Jacobo Glandatensi, Arnaldo Venciensi, & Guillelmo Niciensi; & cum discreto viro magistro Joanne Durandi, clerico intitulato in ecclesia ..... Grassensis absentis; & cum Senesiensis, Glandatensis, Grassensis, Venciensis, & Niciensis, capitulorum procuratoribus sufficienter comparentibus; & nos Armandus Aquensis archiepiscopus, cum Bartholomæo Forojulensi, Gaufridio Regensi, Rostanno Sistaricensi, & Guillelmo Aptensi, episcopis nostris suffraganeis; ac cum religioso viro fratre Lantelmo Desparrone, priore prioratus de Alamon, Vapincensis diœcesis, procuratore venerabilis patris domini Dragoneti, episcopi Vapincensis absentis; ac cum Regensi, Sistaricensi, Aptensi, & Vapincensis, capitulorum procuratoribus sufficienter comparentibus: in loco seu monasterio sancti Rufi, ordinis sancti Augustini, Avinionensis diœcesis, Arelatensis supradictæ provinciæ, provinciale concilium celebrantes, prorogata primo jurisdictione de locis ad locum, per nos Ebredunensem & Aquensem archiepiscopos, nostrosque suffraganeos præsentes, nobis Galberto Arelatensi archiepiscopo, & Joanne Avinionensi episcopo, & procuratoribus supradictis hac vice consentientibus: ad honorem omnipotentis Dei, & præcelsæ gloriosæ Virginis Matris suæ, totiusque cælestis curiæ beatorum, ac morum reformationem, delictorum & excessuum correctionem, ac animarum nostrarum, & subditorum nostrorum utilitatem, & statum ecclesiasticum salubrius conservandum: hoc sacro approbante concilio, ad infrascripta statuta edenda, seu aliqua eorum innovanda & declaranda processimus ut inferius continetur. Protestati tamen fuimus ante omnia, quod per infra scripta statuta, seu aliqua eorumdem, statutis provincialibus, seu synodalibus, seu ecclesiarum cathedralium vel collegiatarum, olim rationabiliter editis in nostris, provinciis, derogare non intendimus: nisi si & in quantum dictis nostris statutis infra scriptis reperirentur per contrarietatem vel alias obviare.

A B C D

CAPITULA.

I. *De Missa beata Maria semel in hebdomada celebranda.*

In primis statuimus, &c. *ut in concil. Avenion. ann. 1326. cap. 1. supra, pag. 494. B.*

Multi & hinc nonnulli desumpti in constit. Pauli II. ann. 1468.

II. *De indulgentia afficientibus Corpus Christi, cum ad infirmos portatur, concessa.* E

Si propter Christum reverentia sanctis ejus impendi, &c. *Ibid. cap. 2.*

III. *De claudendis fontibus baptismalibus.*

Sacri fontes, &c. *Ibid. cap. 3.*

IV. *De sacramento Eucharistiæ in tempore Paschali a parochialibus solum presbyteris ministrando.*

Item desiderantes, illud præceptum generalis concilii, pro animarum salute & catholicæ fidei ..... quod omnis utriusque sexus, postquam ad annos discretionis pervenerit, reverenter recipiat ad minus in Paschate Eucharistiæ sacramentum, sic a Christi fidelibus solicitudini nostræ commissis efficaciter observari, quod nulli, quæsitis coloribus, & simulatis devotionibus, vel alias, dum ab aliis quam a propriis sacerdotibus recipere velle se asserunt corpus Christi, fraudem quærentes facere canoni, fraudent potius semetipsos: præsentis deliberatione concilii statuimus inhibendo, quod curati nostrarum civitatum, diœcesum, & provinciarum, nulli parochiano suo, cujuscumque conditionis vel sexus exsistat, in festo Paschæ, nec in octo diebus immediate præcedentibus, & octo subsequentibus, concedant licentiam recipiendi, nisi ex causa infirmitatis, nec etiam alicui conferendi seu ministrandi, sacramentum Eucharistiæ extra ecclesias suas parochiales, vel alias ecclesias, ubi per ipsos curatos ministrari exstitit consuetum. Si qui autem curati hujusmodi statuti fuerint transgressores: auctoritate præsentis concilii, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto. Prælati autem sic præsens statutum diligenter observent, ut alicui, nisi ex causa rationabili, recipiendi sacramentum prædictum illo tempore, alibi, quam in parochiali ecclesia, licentiam non concedant.

V. *Ut beneficiati & in sacris ordinibus constituti, in diebus sabbati a carnibus habeant abstinere.*

Item cum deceat viros ecclesiasticos, præsertim beneficia ecclesiastica obtinentes, in modo vivendi sic inter homines exemplariter conservari, ut laïci eorum informentur exemplo, non autem ex clericorum abusu corruptis moribus deformentur: statuimus, quod clerici beneficiati, aut in sacris ordinibus constituti, ab inde in antea semper in diebus sabbati, pro honore beatæ Mariæ, carnibus abstineant: nisi ex causa necessitatis; de qua comedentis conscientiæ relinquatur; vel nisi festum Natalis Domini in die sabbati contigerit evenire. Alioquin contrarium facientes, pro quolibet die sabbati quo carnes comedere attentaverint, per unum mensem ipso facto ab ingressu ecclesiæ sint suspensi.

VI. *Qualiter prælati possint benedicere in diœcesi alinea.*

Item statuimus quod quilibet, &c. *ut in concil. Avenion. ann. 1326. cap. 46.*

VII. *De sententia excommunicationis ab ordinario lata, exigente excommunicati inobedientia, per prælatos publicanda.*

Item statuimus, quod ex quo per propriam civitatem, &c. *Ibid. cap. 6.*

VIII. *Ut censura ecclesiastica sic, urgente contumacia, exerceatur, quod nullus ultra juris terminos abutatur.*

Item cum censura ecclesiastica sit eo moderamine a viris ecclesiasticis exercenda, quod officium debitum operando, non cogatur ad noxam & scandalum tendere, quæ ad medelam & remedium est inducta; & excommunicationis lata sententia, contra contumaces, & in excommunicationis sententia dormientes, possit expressis a jure provisionibus aggravari, quod ad peregrinas adinventiones & multipliciter pernicioſas recurrere, sit tam inutile, quam damnosum: statuimus quod ab inde in antea nullus ecclesiasticam jurisdictionem exercens, contra excommunicatos ab ipsis, quantocumque tempore excommunicationis sententiam animo sustiANNO CHRISTI 1337.

Digitized b

ANNO CHRISTI 1337.

nuerint indurato, procedat ad faciendum projici lapides in domum excommunicationis ſententia innodati; vel faciendum venire capellanum indurum veſte ſacerdotali, ad domum excommunicati prædicti; vel portandum libitinam ſeu feretrum, vel alia ſimilia, quæ a jure non reperiuntur expreſſa; ſed aliis proviſis a jure remediis utantur ad pœnam contumacium aggravandam. Exercentes autem juriſdictionem eccleſiaſticam hujuſmodi, qui contrarium fecerint, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto: nec ſubditi noſtri curati, vel alii, eiſdem teneantur in prædictis aliqualiter.

IX. *Qualiter contra illos, qui excommunicationis ſententiam contemnentes, exemplo perniciosa peragunt, procedatur.*

Ceterum abominabitur, proh dolor, &c. *ut in conc. Aven. ann. 1326. cap. 7.*

X. *Ne eccleſiaſtica perſonæ, titulum juriſdictionis, quam paciſice poſſederunt, ſeculari oſtendere teneantur.*

Item quod ſæculares domini, &c. *Ibid. cap. 8.*

XI. *Ut perſona eccleſiaſtica per nullum judicem temporalem in criminalibus vel perſonalibus diſtringatur.*

Item quod nullus dominus, &c. *Ibid cap. 9.*

XII. *Ut clericus contra clericum, ad judicum ſeculare vel alium laicum, pro faciendo juſtitia vel inferenda violentia, non recurrat.*

Item prohibemus ſtatuendo, &c. *Ibid. cap. 10.*

XIII. *Proviſio contra illos qui bona & jura eccleſiarum & eccleſiaſticarum perſonarum ſubtrahunt, diminuunt, diſſipant, & invadunt.*

Quoniam alicui, &c. *Ibid. cap. 11.*

XIV. *Proviſio contra illos qui bona & jura eccleſiaſtica invaſerunt, vel quomodolibet occuparunt.*

Item ſtatuimus & etiam ordinamus, &c. *Ibid. cap. 12.*

XV. *Ut hi qui res ab eccleſiis qualitercumque tenent, in alienatione earum teneantur de jure eccleſiarum expreſſam facere mentionem.*

Item cum quidam ſuæ ſalutis immemores, tenentes ab eccleſiis caſtra, villas, domos, terras, nemora, prata, ſeu quaſvis alias poſſeſſiones, in emphyteoſim, vel ſub certo feudo, dominio, ſeignoria, cenſu, ſervitio, penſione, vel præſtatione quacumque, plerumque illas vel illa vendunt, permutant, vel donant, ſeu alias ignorante domino diſtrahunt, nulla de emphyteoſi, feudo, dominio, ſeignoria, cenſu, ſervitio, penſione, vel præſtatione, quodve ab eccleſia teneatur, habita mentione; quin immo interdum ipſis ſeu ipſos, tamquam ab omni cenſu, ſervitio & penſione, ſeu quovis alio jure eccleſiis debito liberas, alienant: nos tam ſaluti talia volentium attentare, quam indemnitati eccleſiarum providere volentes, ſtatuimus, quod quicumque tenens ab eccleſiis noſtris, vel nobis ſubjectis, caſtra, villas, domos, poſſeſſiones, vel alienas res immobiles, ſeu loca vel jura; cum ad venditionem, donationem, permutationem, ſeu quamvis aliam alienationem eorum vel earum, duxerit procedendum; de feudo, emphyteoſi, & ſi canon vel penſio propria non ſolvatur, ſervitio, cenſu, dominio vel ſeignoria, penſione, ſeu quavis alia præſtatione, eiſdem eccleſiis debitis (etſi in alienatione de jure vel de conſuetudine non ſit illius a quo tenetur requirenda ſcientia vel conſenſus) expreſſam debeat facere mentionem. Alias ſi aliquod prædictorum, eccleſiis prædictis debitorum, in contractu ſeu alienatione hujuſmodi negaverit, vel ſcienter omiſerit; excommunicationis incurrat ſententiam ipſo facto. Eamdem pœnam incurrat notarius, qui ſcienter, ſine expreſſione hujuſmodi jurium, de contractu fecerit inſtrumentum.

ANNO CHRISTI 1337.

XVI. *Ne quis in loco ſuo retineat bona eccleſiarum alibi indebite ablata.*

Item quod loca, &c. *ut in concil. Avenion. ann. 1326. cap. 13.*

XVII. *Ut ſecularis poteſtas clericorum per ipſum captum, cito judici ſuo reſtituat, nihil exigens ab eodem.*

Item quod privilegium, &c. *Ibid. cap. 14.*

XVIII. *Ut deferentibus litteras pro juriſdictione eccleſiaſtica exercenda, nulla injuria vel violentia conferatur.*

Cum juſtitiæ jus ſuum cuilibet tribuenti, & ipſius miniſtris ac reipublicæ, plurimum detrahatur, ſi proceſſus ipſorum miniſtrorum juſtitiæ, iniquorum contingat machinationibus impediri: nos volentes talium, juſtitiæ cultum impedientium, auſus temerarios timore diſciplinæ eccleſiaſticæ cohibere, proviſione præſentis concilii duximus ſtatuendum: quod ſi quis, cujuſcumque ſtatus & conditionis exiſtat, nuncios aut exſecutores noſtros, & ſuffraganeorum noſtrorum, officialium & vicariorum, ſeu eorum loca tenentium, vel vices gerentium, aut litteras & alias ſcripturas judiciales noſtras, vel ſuffraganeorum, vicariorum, & officialium prædictorum deferentes, hac occaſione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, vulnerare, interficere, vel mutilare; ſeu litteras & ſcripturas prædictas auferre, ſeu eas rumpere, cancellare, vel alias deſtruere quoquo modo, vel ablata celare, vel deferentes compellere ad frangendum, vel, ut eorum verbis utamur, ad manducandum hujuſmodi litteras vel ſcripturas, aut quod prædicta ſeu aliqua prædictorum fiant procuraverit, aut facientibus dederit conſilium vel favorem: excommunicationis ſententiæ, quam ex nunc ferimus, ſubjaceat ipſo facto: a qua, niſi prius judici cujus auctoritatem contempſerit, & paſſo injuriam, & ceteris quorum intereſſe, prout exceſſus exigit atrocitas, ſatisfecerit, nullatenus abſolvatur.

Conc. Pisan. apud. c. 104.

XIX. *Prorogatio juriſdictionis, in invaſores & occupatores eccleſiaſticorum bonorum & jurium exercenda.*

Item cum quanto quis paſſus injuriam in majori ſtatu exiſtit, tanto atrociter injuria judicetur; & idcirco ſit cautius & uberius providendum: ſtatuimus, ut ſi cui noſtrum archiepiſcoporum, vel epiſcoporum, vel eccleſiarum noſtrarum, vel noſtrorum familiarium, in perſonis vel rebus fuerit injuria vel violentia irrogata; vel poſſeſſio, ſeu quaſi, turbata ſit: poſſit quilibet ex nobis archiepiſcopis, & epiſcopis, noſtris officialibus, & vicariis, & vices gerentibus, & loca tenentibus eorumdem, procedere de jure, conſuetudine, vel ſtatuto, contra injuriatores & turbatores hujuſmodi, ſi in propria diœceſi facta eſſent: ſic etiam poſſit, ſi extra propriam diœ-

Anno Christi 1337.

diœcesim & provinciam, dum tamen infra nostras provincias sine commissa, simpliciter & de plano, sine strepitu & figura judicii; necnon citare, informationes recipere, inquirere, definire, declarare, & omnem jurisdictionem & censuram ecclesiasticam exercere, ad satisfactionem sufficientem & debitam obtinendam. Per hoc autem non intendimus, quod ordinario præjudicium generetur; quin etiam ex officio possit procedere ad pœnam debitam imponendam, ac etiam ad faciendum satisfieri injuriam passis, si ab eis fuerit requisitus. Et ut prædicta omnia & singula, roboris obtineant firmitatem: nos omnes archiepiscopi, episcopi, & procuratores episcoporum absentium: *Reliqua in concil. Avenion. ann. 1326. cap. 15. in medio.*

XX. *Ut excommunicati ad nullum publicum officium admittantur.*

Item statuimus, quod excommunicati, *&c. Ibid. c. 16.*

XXI. *Ut nullus sine superioris licentia alicui quomodolibet ministret toxicum, vel alia venenosa.*

Item statuimus, & sub pœna excommunicationis, *&c. Ibid. c. 17.*

XXII. *De pœnis, toxicum vel herbas mortiferas in mortem alicujus ministrantibus, inferendis.*

Item, quod quicumque alium toxicare, *&c. Ibid. c. 18.*

XXIII. *Qualiter contra exemptos & privilegiatos in diversis abutentes suis privilegiis, procedatur.*

Item, dolentes referimus, *Ibid. c. 19.*

XXIV. *Ut testamentis parochianorum interfint presbyteri, & per episcopum distribuantur restitutiones incertæ.*

Item, ne relictæ in testamentis, *&c. Ibid. c. 20.*

XXV. *Quod episcopi in distributionibus legatorum vocentur, prout ad eos pertinet de consuetudine, vel de jure.*

Cum in eo, in quo alicujus interesse, *&c. Ibid. c. 21.*

XXVI. *Ut nullus confessorum, sine diœcesani licentia, quemquam præsumat absolvere in casibus infrascriptis.*

Item, ut nullus, cujuscumque religionis, *&c. Ibid. c. 22.*

XXVII. *De instrumentis debitorum soluto debito restituendis; & si apud debitores remaneant, cancellandis.*

Item, cum nulla juris patiatur ratio, quod bis idem debitum exigatur: nos volentes materiam bis exigendi idem debitum, & vexationis indebitæ, quantum possumus, amputare; statuimus, quod nullus creditorum, Christianus, aut Judæus, postquam fuerit ei de integro debito satisfactum, possit contra voluntatem debitoris, instrumentum, vel manuscriptum soluti jam debiti retinere; nisi forsitan creditor, ad aliqualem cautelam, vellet instrumentum prædictum, vel manuscriptum in præsentia solventis cancellare, & ruptum penes se conservare. Quod si instrumentum vel manuscriptum, ut præmittitur, cancellatum & ruptum penes se conservare voluerit: [a] a quoquam si petatur, fidem facere teneatur de soluto. Creditor autem, postquam per debitorem soluto debito requisitus, restituere, vel rumpere, & cancellare non curaverit instrumentum vel manuscriptum prædicta: eo ipso, auctoritate præsentis concilii, excommunicationis incurrat sententiam ipso facto: si vero Judæus fuerit, a participatione fidelium sit exclusus.

Anno Christi 1337.

[a] Forte, per apochiam, si petatur.

XXVIII. *Ut instrumenta debitorum, vel manuscripta, post certum tempus, nullam in foro ecclesiastico, ad probationem habeant roboris firmitatem.*

Item, fraudibus creditorum, qui sibi debitum bis in totum, vel in parte, exigere plerumque nituntur, occurrere cupientes; ac negligentes jus suum persequi, ad persecutionis diligentiam invitantes: statuimus, quod in curiis nostris, & suffraganeorum nostrorum, nullum instrumentum publicum super mutuo seu depositio, seu venditione & emptione rerum mobilium confectum; post decem annos a tempore contractus & confectionis instrumenti, si dies solutionis vel solutionum non sit appositus ibi, alias a tempore solutionis ultimæ computandos, nullam fidem faciat, nec ad probationem debiti aliquid suffragetur. Et hoc [b] sive instrumentum hujusmodi, ad faciendum probationem contra clericos, sive etiam contra laïcos, ratione juramenti, vel alias de consuetudine, vel de jure, in curia spirituali conventos, quomodolibet inducatur, nisi intra prædictum decem annorum spatium, hujusmodi præscriptio..... sub testimonio instrumenti publici..... fuisset quodammodo interrupta. Mandamentum autem vulgariter appellatur post tres annos computandos, ut supra in prædictis curiis spiritualibus nullam fidem faciat, nec aliam habeat roboris firmitatem.

[b] Deest forte manuscriptum.

XXIX. *Ut nullus bona ecclesiarum vacantium occupet, nisi per consuetudinem vel privilegium hoc liceret.*

Item, quod nullus omnino prælatus, abbas, *&c. ut in concil. Avenion. anno 1326. c. 24.*

XXX. *Ut nulla persona ecclesiastica cum potestatibus secularibus posse habens, det consilium vel juvamen contra ecclesiasticas libertates.*

Item, quod quælibet ecclesiasticæ personæ, *&c. Ibid. c. 25.*

XXXI. *Ut nullus in sacris ordinibus constitutus, vel curam animarum habens, in judiciis secularium curiarum gerat officium publicum, vel privatum.*

Item, quod nullus clericus, *&c. Ibid. c. 26.*

XXXII. *De modo probandi electionem sepulturæ illorum, qui apud religiosas elegisse dicuntur.*

Item statuimus, ne quis illorum funera, *&c. Ibid. c. 27.*

XXXIII. *Ut sine novi census impositione, vel veteris augmentatione, beneficia conferantur.*

Item, quod prioratus, *&c. Ibid. c. 28.*

XXXIV. *Ut monachi in ecclesiis suis infra certum tempus perpetuos vicarios repræsentent.*

Item statuimus, quod in singulis ecclesiis, *&c. Ibid. c. 29.*

XXXV. *Ut nullus beneficium conferat, in quo jus tantum obtinet patronatus.*

Item statuimus, quod nullus, *&c. Ibid. c. 30.*

ANNO CHRISTI 1337.

XXXVI. *Ut præſentatus patrono, non juret ſine diœceſani licentia, nec ab alio inſtitui ſe patiatur, nec beneficium obtentum dimittat.*

Item, ſub pœna excommunicationis, *&c. Ibid. c. 31.*

XXXVII. *Ut eccleſia & eccleſiaſtice perſone a talliis & exactionibus ſecularium per Ordinarios defendantur.*

Item, quod clerici & hoſpitalia, *&c. Ibid. c. 32.*

XXXVIII. *Ut clerici, macellariorum & tabernariorum officia perſonaliter exercentes, moneantur ut a predictis deſiſtant officiis, ſi gaudere voluerint privilegio clericali.*

Item, cupientes clericos, [a] ſortes electos, ſic profeſſionis viam quam elegerunt modeſte ſervare, quod reſpicientes retro, negotiationes non exerceant eccleſiaſtico ſtatui minime congruentes; ac attendentes, quod dignum exiſtit, ut qui ſimilem cum ſæcularibus vitam ſuſcipiunt, ſimilem ſentiant in legibus diſciplinam: auctoritate præſentis concilii ordinamus, quod nos archiepiſcopi & epiſcopi, per nos vel officiales noſtros, infra menſem, ſub obteſtatione divini nominis, omnibus curatis noſtrarum civitatum & diœceſuum diſtricte mandemus; quod ipſi omnes clericos, ſolutos, & conjugatos, carnificum ſeu macellariorum, aut tabernariorum officium publice perſonaliter exercentes, ſub pœna excommunicationis, infra menſem a tempore mandati noſtri hujuſmodi certificari in ſcriptis ſpecifice debeant nobis ſeu noſtris intimare. Qua intimatione & informatione receptis, nos ſine moræ diſpendio, per nos aut officiales noſtros prædictos, ad monitionem nominatim faciendam, & alia contenta in conſtitutione [b] Viennenſis concilii ſuper hoc edita, exacta diligentia procedamus.

[a] *Forte*, in patrem ſortis funiculum electos, ut Coloſſ. 1. 12. ſequit Labbeus.

[b] *Clement. Diœceſanis, de vita & honeſtate clericorum.*

XXXIX. *Ne queſte vel alia exactiones per ſeculares hoſpitalibus imponantur.*

Item, quod domini ſæculares, vel quicumque, alicujuſcumque, *&c. ut in concil. Avenion. c. 33.*

XL. *Item de eodem.*

Item, cum ſtatuta ſæcularium, eccleſias aut perſonas eccleſiaſticas non adſtringant: ſtatuimus, ut ſæculares, cujuſcumque dignitatis, conditionis, aut ſtatus fuerint, qui prætextu ſtatuti, ne bladum extrahatur de terra, caſtro, villa, vel quod certo pretio vendatur, invitos clericos, vel eccleſiaſticas perſonas adſtringere, (maxime cum ipſi non habeant aliunde forſitan unde vivant,) aut ſuper angariis, vel parangariis, aut aliis quibuſcumque, cum nec in eis, nec in eorum bonis aliquam habeant poteſtatem, coarctare præſumpſerint; excommunicationi ſubjaceant ipſo facto: & locus ubi hoc per dominum loci, vel univerſitatem ejus, aut eorum conniventia vel permiſſu attentatum fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto: niſi moniti, infra menſem emendaverint, & de perpetratis ſatisfactionem exhibere ſtuduerint competentem.

XLI. *Ut domini temporales non impediant vel prohibeant, quominus eccleſiarum rectoribus decime perſolvantur.*

Item, quod domini temporales, *&c. ut in concilio Avenion. ann. 1337. c. 3.*

XLII. *Ne ſtatuta & ordinationes fiant ſuper decimis, funeralibus, obligationibus, & aliis, contra laudabiles conſuetudines & eccleſia libertates.*

ANNO CHRISTI 1337.

Item quod laïci, *&c. Ibid. cap. 36.*

XLIII. *De ſocietatibus, colligationibus, & conjurationibus, quas confratrias appellant, radicitus exſtirpandis.*

Item quia in quibuſdam noſtrarum, *&c. Ibid. cap. 37.*

XLIV. *Ne clerici, præter diœceſani licentiam, eccleſias muniant, nec ibi armatos tenere præſumant.*

Item prohibemus ſub pœna, *&c. Ibid. cap. 38.*

XLV. *De clericis arma portantibus, & qualiter puniantur.*

Item ſtatuimus, *&c. Ibid. cap. 39.*

XLVI. *De honeſtate clericorum circa barbam non nutriendam, & coronam debitam deferendam.*

Inſolentias clericorum, quæ tam ex inordinato habitu, quam ex geſtu deformi, diſſolutiones ridiculas non ſolum gignunt in clero, ſed apud ipſos laïcos indevotionem pariunt & exempla ſcandaloſa producunt, compeſcere cupientes: ſtatuimus, quod omnes clerici, cujuſcumque ſtatus aut conditionis exiſtant, coronam rotundam deferant, non nimia parvitate notandam, infra octo dies [a] ex quo illam receperint; a barbis nutriendis, poſtquam ad tempus raſuræ congruens pervenerint, ſtudeant abſtinere. Exinde vero tam barbam, cum ad tempus raſuræ congruens pervenerint, ut præfertur, (quam tonſuram, ſingulis menſibus, niſi ex juſta cauſa id facere ſtuduerint, qua ceſſante ad hoc illos arctari volumus) radi facere teneantur. Quod ſi præmiſſa non fecerint, beneficia in noſtris provinciis ſeu diœceſibus obtinentes, pœnam centeſimæ partis fructuum beneficiorum hujuſmodi, quoties defecerint in præmiſſis (valore tamen ipſorum fructuum juxta taxationem decimæ, quoad hæc attinet, æſtimato) ipſo facto incurrant. Quam centeſimam ſi occupaverint, vel ſibi appropriaverint: tamdiu ſint ab omnium fructuum prædictorum beneficiorum perceptione ipſo jure ſuſpenſi, donec integram ejuſdem centeſimæ partis ſemel vel pluries [b] commiſſæ reſtitutionem ordinariis ſuis fecerint. Clerici vero ſoluti, beneficia non habentes, in clericali ſtatu viventes, quoties contra præmiſſa fecerint, in pœnam duodecim denariorum monetæ currentis incidant ipſo facto, in uſus pios ordinariorum arbitrio convertendam.

[a] *Forte*, ex quo tonſuram tempore [illegible] *Labbeus.*

[b] *Forte* omiſit.

XLVII. *De honeſtate canonicorum ſæcularium & dignitates habentium in veſtibus deferendis.*

Item ſtatuimus, quod in noſtris provinciis ſeu diœceſibus, omnes canonici cathedralium & collegiatarum eccleſiarum, necnon rectores, & perpetui vicarii, & capellani curati parochialium eccleſiarum, præſentes & poſteri; inde canonici in dignitatibus ſeu perſonatibus conſtituti in eccleſiis & civitatibus, alii vero canonici in eccleſiis; ac rectores, perpetui vicarii, & capellani curati, in ſuis eccleſiis & parochiis, veſtes ſuperiores clauſas non nimia brevitate notandas, cum manicis decenter longis pariter & rotundis, ac capitiis ſeu capſanis vul-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1337.

gariter appellatis, notabiliter non apertis aut magnis: videlicet omnes prælati, canonici, tam dignitates seu personatus habentes, quam etiam non habentes, post medium; & aliæ suprascriptæ personæ, post unum annum a tempore publicationis statuti hujusmodi numerandum, adstringantur portare præcise. Quod si præmissa facere neglexerint, vestibus, quas contra præsens statutum portaverint, sint ipso facto privati: quas si etiam requisiti non tradiderint ordinariis per ipsos in pia opera convertendas, illi qui distributiones percipiunt, eas, quamdiu dictas vestes tradere distulerint, perdant etiam ipso facto. Quarum quidem distributionum medietas, capitulo; & alia medietas, ordinarii arbitrio, præfatis operibus applicetur. Aliæ vero personæ prædictæ, quæ distributiones non recipiunt, ipso jure vestes B amittant, in usus quoscumque permissos per ordinarios convertendas.

XLVIII. *Ut ii qui voces in capitulis non habent, cum habentibus se non ingerant, nec ad distributiones quæ dantur capitulantibus, admittantur.*

Item cum nullus cathedralis vel collegiatæ ecclesiæ canonicus, nisi sit subdiaconus, nec etiam habens dignitatem, personatum, vel officium certum requirens ordinem, nisi in illo sit ordine constitutus, vocem de jure in capitulo habeat, etiamsi ab aliis libere concedatur: statuimus, inhibentes ne prædicti vocem in capitulo non habentes, cum vocem habentibus, quando ipsum tenent capitulum, C nullatenus se ingerant, nec per alios admittantur, etiam ex causa videndi, audiendi, vel sciendi, quæ per tenentes capitulum dicentur, tractabuntur, ordinabuntur, vel etiam statuentur; nec de distributionibus seu emolumentis, quas tenentes capitulum pro interessendo capitulo recipiunt de consuetudine vel statuto, quidquam recipiant prædicti vocem in capitulo non habentes. Quod si contra præmissa fecerint, vel aliquid, seu aliqua præmissorum: sint per mensem a perceptione fructuum beneficiorum suorum quæ in illa obtinent ecclesia, & distributionum, ipso facto suspensi. Qui si de his quidquam perceperint, durante suspensione prædicta: D duplum capitulo infra sex dies reddere teneantur. Quod si non fecerint, duret dicta suspensio donec duplum solverint supradictum: quacumque donatione, concessione, remissione, vel gratia, contra hæc nullatenus valitura.

XLIX. *Ut canonici, præsertim dignitates habentes, per duos menses in ecclesiis suis residentiam annis singulis facere personaliter teneantur.*

Item, quod omnes canonici & maxime dignitates, personatus, vel officia in cathedralibus vel collegiatis ecclesiis obtinentes, præsentes & futuri, teneantur singulis annis per duos menses in dictis ecclesiis residentiam facere personalem: quocumque E statuto, vel consuetudine contraria non obstante: quam nisi fecerint, ex tunc omnium fructuum & obventuum suorum beneficiorum totius anni, quæ in ecclesia obtinent, quartam partem secundum taxationem decimæ ipso jure amittant. Cujus quartæ medietas capitulo, alia vero medietas fabricæ vel aliæ necessitati ecclesiæ, ad arbitrium episcopi & capituli, applicetur. Quæ pœna nullatenus remitti valeat, etiamsi prælatus & capitulum super hoc convenirent: nec super residentia non facienda in duobus mensibus supradictis valeat idem prælatus, nisi ex causa studii, dispensare. Præmissa autem pœna, longa infirmitate præpeditis, aut exsi-

A stentibus in obsequiis domini nostri Papæ, vel prælati proprii ..... negotia sine fictione aut fraude, aut in his qui dispensationem obtinuerant absentandi ex causa studii, non vindicet sibi locum. Per præmissa vero, circa illos qui de consuetudine vel statuto ecclesiarum, ad continuam vel majorem residentiam, per se vel alium, sunt adstricti, non intendimus aliquid immutare.

L. *Ut canonici, pretextu cujusvis officii vel servitii, distributiones non recipiant, quas non essent recepturi.*

Item cum laborantibus in vinea Domini diurnus denarius debeatur, & negligentibus seminare in benedictionibus, messis etiam temporalis debeat denegari: auctoritate præsentis concilii constituimus, & etiam ordinamus, ut nullus canonicus cathedralis seu collegiatæ ecclesiæ, seu alii clerici perpetui beneficiati in eisdem ecclesiis, cujuscumque dignitatis, status, aut conditionis existant, etiam pretextu alicujus assumpti initi officii, vel etiam servitii colorati, distributiones quotidianas, quæ solis canonicis horis interessentibus dari debent, recipiat: nisi in eisdem horis personaliter interfit, aut occasione dicti officii, & pro negotiis capituli utilibus, omni fraude cessante, fuerit personaliter occuparus: quacumque remissione, donatione, vel gratia, contra hæc nullatenus valitura.

LI. *Ut hi qui dignitates seu personatus habent, sint habituri sunt, intra certum tempus ad sacros ordines, prout dignitates seu personatus ejusmodi exigunt, se faciant promoveri.*

Item quia decet illos [& ipsis incumbit] qui ad servitium altaris & ecclesiæ Domini dedicati fore specialiter dignoscuntur, si sua digne & salubriter velint adimplere ministeria, ad sacros ordines promoveri, ne lucra amplecti avide, & humeros ab oneribus, præsertim honorabilibus, subducere censeantur: nos attendentes, quod nonnulli canonici cathedralium & collegiatarum ecclesiarum nostrarum provinciarum, civitatum, & diœcesum, in dignitatibus seu personatibus constituti, in propriæ salutis dispendium non curaverunt hactenus, quod cum displicentia referimus, neque curant, immo potius in effectu recusant ad sacros, quos requirunt dignitates vel personatus quos obtinent, promoveri: quasi sperantes verisimiliter, sed damnabiliter, quod, cum de Christi patrimonio fuerint sublimati, a clericali statu, sicut a [a] multis esse comperitur, illusis ecclesiis retrocedent; ex quibus minutus est cultus divinus, & minui amplius abusu excrescente timetur, nisi super hoc provisionis accommodæ remedium apponatur: & idcirco volentes, prout nostro incumbit officio, hujusmodi abusum illusivum & illusionem abusivam, a nostris subditis abolere; & insuper cultum divinum non minui, sed augeri nostris temporibus affectantes: præsentis concilii auctoritate statuimus concorditer, & etiam ordinamus, utilitate & necessitate nostrarum ecclesiarum id summopere poscentibus, ut omnes & singuli canonici, in cathedralibus seu collegiatis ecclesiis nostrarum provinciarum dignitates seu personatus obtinentes, vel qui in posterum obtinebunt, intra unum annum a die publicati statuti præsentis dignitates seu personatus præsentialiter obtinentes; qui autem obtinebunt in posterum, a die acceptæ possessionis pacificæ dignitatum seu personatuum hujusmodi in antea continue numerandum; ad sacros ordines, prout dignitates seu personatus

[a] *Forte, fortasse.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1337.

hujuſmodi exigunt, ſe faciant promoveri. Alioquin ſi infra idem tempus non ſe fecerint, ut præmittitur, promoveri; a percepcione fructuum & obventionum dignitatis ſeu perſonatus hujuſmodi, donec ad dictos ordines ſint promoti, eo ipſo noverint ſe ſuſpenſos. Et ſi durante ſuſpenſione hujuſmodi ſe ingerere præſumpſerint: prædictis dignitatibus ſeu perſonatibus ſint ipſo facto privati. Volumus autem quod fructus & proventus dignitatum ſeu perſonatuum, qui durante ſuſpenſione prædicta de his dignitatibus ſeu perſonatibus recipientur, in utilitatem dignitatum ſeu perſonatuum prædictorum, per ordinarium & ejus capitulum integre convertantur.

LII. *Ut prælati remiſſionem delinquentium ad invicem faciant requiſiti.*

Item ſtatuimus quod archiepiſcopi, *&c. ut in concilio Avenion. ann. 1326. c. 40.*

LIII. *De excommunicatis compellendis redire ad gremium eccleſiæ per judicem ſecularem & appoſitionem pœnæ.*

Item cum nonnulli claves, *&c. Ibid. c. 41.*

LIV. *Ne prohibeantur prælati juriſdictionem ſuam exercere.*

Item cum jure cautum exiſtat, *&c. Ibid. c. 42.*

LV. *Ne prohibeantur directe vel indirecte clerici coram ſuo judice litigare.*

Item cum nonnulli temporale dominum, *&c. Ibid. c. 43.*

LVI. *Ut intra domos prælatorum, & in eorum officialium præſentia, injuria nulli fiat.*

Item cum illos quos Dei, *&c. Ibid. c. 44.*

LVII. *De bannis ſolvendis a clericis, & per quos & qualiter exigantur.*

Item ſtatuimus, quod ſub pœna excommunicationis, *&c. Ibid. c. 45.*

LVIII. *De contrahentibus matrimonia clandeſtina in diœceſi aliena.*

Item ſtatuimus quod quæcumque perſonæ, *&c. Ibid. c. 48.*

LIX. *De abuſoribus litterarum domini Papæ & legatorum, & qualiter puniantur.*

Item quia ſunt nonnulli laïci & clerici, *&c. Ibid. c. 49.*

LX. *Ut beneficiati ſine diœceſani licentia non componant.*

Item ſub interminatione anathematis, *&c. Ibid. c. 50.*

LXI. *Ne beneficiati res eccleſiaſticas abſque diœceſani licentia, præterquam in certis caſibus, alienent.*

Item ſtatuimus prohibentes, ne aliquis, *&c. Ibid. c. 51.*

LXII. *In quo ſtatu debeant dimitti beneficia & per ſucceſſorem teneri.*

Item ſtatuimus, quod ſi contingat aliquem, *&c. Ibid. c. 52.*

LXIII. *De inventario bonorum eccleſiaſticorum infra certa tempora faciendo.*

ANNO CHRISTI 1337.

Item ſtatuimus, quod priores eccleſiaſticum, *&c. Ibid. c. 53.*

LXIV. *De teſtamentis per beneficiatos ſecundum conſuetudines laudabiles faciendis.*

Item ſtatuta olim, *&c. Ibid. c. 54.*

LXV. *De ſtatutis, bannis, & præconizationibus contra conſuetudinem eccleſiæ editis prohibendis.*

Item ſtatuimus quod quicumque contra, *&c. Ibid. c. 55.*

LXVI. *De contributione expenſarum neceſſariarum, inter omnes beneficiatos diœceſis facienda.*

Item ſtatuimus, quod archiepiſcopus vel epiſcopus, *&c. Ibid. c. 56.*

LXVII. *Ut Judæi utriuſque ſexus ſigna deferant, per quæ ab aliis diſcernantur.*

Item decernimus, quod Judæi maſculi, *&c. Ibid. c. 57.*

LXVIII. *Tunc ſententia interdicti ſervetur, cum ab ordinario datum fuerit in mandatis.*

In ſingulis autem caſibus ſupradictis, in quibus lata eſt ſententia interdicti, tunc demum ſervari eam volumus & mandamus, cum ab ordinario, vel ejus officiali, ſeu locum tenenti, ſeu delegato, datum fuerit in mandatis. Mandans autem diligenter attendat, quod tunc demum dictam ſententiam mandet ſervari, quando illius loci dominus..... Si vero plures fuerint pro indiviſo obtinentes, quorum aliquis recuſat, alius vero eſt obedire paratus: tunc demum ſuperior, vel ſuperiores proximi, ſi plures fuerint, officiales ejus ſeu eorum officiales, requirantur & moneantur, ut infra unum menſem, a die monitionis in antea numerandum, emendam fieri faciat, & ſatisfactionem debitam ſuper eis, ſuper quibus dicta ſententia eſt prolata. Quod ſi non fecerit, ex tunc per dictum ordinarium, officialem, vel locum tenentem, ſeu delegatum ejuſdem, dictam interdicti ſententiam mandet & faciat per cenſuram eccleſiaſticam firmiter obſervari.

LXIX. *De Judæis pro medicina exhibenda non requirendis, nec, ſi ſe ingreſſerint, admittendis.*

Item, quia inter Chriſtianos, non ſine Catholicæ fidei opprobrio, adeo invaluit perniciosus abuſus, ut ii qui Judæorum, utpote noſtræ inimicorum fidei, fœtidos actus & opera ſpernere & abhorrere deberent, ad ipſos Judæos, qui ſe phyſicos vel chirurgos aſſerunt, pro medicamentis, immo verius documentis, indifferenter recurrant: propter quod eorumdem Judæorum ſervilis ſtatus ultra metas erigitur, inflatur, & ſuperbit cœcitas; & ipſi fidem catholicam parvi pendunt, & exinde familiaritates & converſationes multiplices, multorum utique incentiva malorum, inter ipſos Chriſtianos & Judæos prodeuntes, pluribus nefandis ſceleribus, quæ reperiuntur perpetrata, cauſas creduntur veriſimiliter præbuiſſe; & darent in poſterum aliis ſceleribus iis forſitan pejoribus occaſionem ſive cauſam, niſi ſalubris proviſio talibus obviaret. Idcirco nos, quibus eſt cura diligens per omnia ſuperni numinis religionem tueri, ſubditoſque noſtros a noxiis, quantum

Concil. Fund. 1401. c. 14.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1337.

cum Deo poſſumus, præſervare: ſtatuimus, & etiam ordinamus, ut amodo nullus Chriſtianus noſtrarum provinciarum, civitatum, & diœceſum, cujuſvis ſexus, ſtatus, conditionis aut dignitatis exiſtat, in infirmitate ſua, vel alias, Judæum quemquam phyſicum vel chirurgicum, [a] medicamen ſive curam recipiendam ab eodem adeat, requirat, vel requiri faciat: nec etiam ipſius Judæi ad eum ſponte vel alias venientis, aut mittentis, percipere audeat per ſe vel alium, quovis exquiſito colore, medicinam, conſilium, alias quam facturus fuerat, ſive curam, niſi facienti immineret periculum, & Chriſtiani medici, phyſici, vel chirurgici, haberi commode in præfato periculo copia non valeret: interdicentes pari modo Judæis utriuſque ſexus, ut in curandis infirmitatibus Chriſtianorum nullatenus ſe audeant immiſcere. Qui autem hujus ſtatuti exſtiterit violator: ſi Judæus fuerit, eidem communio fidelium ſubtrahatur; Chriſtianus vero, ſuperioris ſui arbitrio puniatur.

[a] *Deeſt, ad.*

LXX. *Cum abſolutio vel diſpenſatio in caſibus præſentis concilii ſuperiori non reſervatur, per ordinarium, vel per alium ad quem ordinarius remittet, expediri poterit vel debebit.*

Item adjicimus, quod in caſibus ubi diſpenſatio vel abſolutio non reperiretur in ordinatione præſentis concilii alii reſervata, epiſcopi, pro ſuæ diſcretionis arbitrio, juxta qualitatem negotii & perſonarum conditionem, provideant & diſpenſent; aut pro reconciliationis & abſolutionis ſeu diſpenſationis remedio, remittant culpabiles ad ſuum vel aliquem alium de prædictis metropolitanis, de quo ſibi magis expedire videbitur; & ſicut illius ſaluti, de cujus agetur exceſſu, penſatis tam negotii, quam perſonæ circumſtantiis, magis crediderit opportunum.

In quorum omnium fidem & teſtimonium nos A Galbertus Arelatenſis, Bertrandus Ebredunenſis, Armandus Aquenſis, archiepiſcopi ſupradicti, præſens inſtrumentum publicum publicari mandavimus per notarium infraſcriptum, & ſigillorum noſtrorum appenſione muniri, ad majoris roboris firmitatem & certitudinem pleniorem. Et nos ſiquidem Bertrandus Seneſienſis, Elziatius Dinienſis, Jacobus Glandatenſis, Arnaldus Vencienſis, & Guillelmus Nicienſis, epiſcopi ſupradicti, prius prædictorum procuratorum interveniente conſenſu, omnia & ſingula in dictis ſtatutis contenta, grata habentes & rata, ideo præſenti inſtrumento prædicta ſtatuta continenti, ad majus prædictorum teſtimonium, ſigilla noſtra fecimus appendi. Actum & datum in B prædicto monaſterio ſancti Ruſi, anno Domini MCCCXXXVII. Indictione quinta, die tertia menſis Septembris, pontificatus ſanctiſſimi patris & domini noſtri domini Benedicti divina providentia Papæ duodecimi anno tertio: præſentibus venerabilibus viris, dominis, Vaſconia juris civilis profeſſore, Albienſis; Petro Gervaſii, Vivarienſis, eccleſiarum canonicis; Durando Mercatoris, rectore de Monteclarano, Caturcenſis; Amalrico Saonis clerico, Uticenſis, diœceſum, & Ramondo Aſtorgii juriſperito cive Monteſalbaneo, & pluribus aliis teſtibus.

Ego vero Guillelmus de Rega clericus Agennenſis, publicus Apoſtolicus & imperiali auctoritate notarius, prædictorum ſtatutorum editioni, ordinationi, & recitationi, una cum ſupra nominatis dominis archiepiſcopis, epiſcopis, procuratoribus, & teſtibus præſens fui: eaque ad requiſitionem dictorum dominorum archiepiſcoporum publicavi, & in hanc publicam formam redegi, ſignumque meum ante ſubſcriptionem meam in quinque conglutinationibus ſuperius factis conſuetum appoſui, in teſtimonium veritatis.

ANNO CHRISTI 1339.

CONCILIUM TOLETANUM, 1339.

auctoritate Ægidii Toletani archiepiſcopi, ad reformandos mores eccleſiæ celebratum, anno Domini MCCCXXXIX.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De non alienanda eccleſia dominio.*

II. *Ut nullus, niſi litteratus, ad clericatum promoveatur.*

III. *Ut ex qualibet cathedrali vel collegiata eccleſia ſaltem unus ex decem clericis aſſumatur, qui ad ſtudia theologiæ & juris canonici accedere compellatur.*

IV. *De procuratoribus epiſcoporum ad concilium mittendis.*

V. *Ut rectores eccleſiarum nomina ſuorum parochianorum annuatim in ſcriptis redigant.*

PRÆFATIO.

Ægidius miſeratione divina archiepiſcopus Toletanus, Hiſpaniarum primas, & regni Caſtellæ cancellarius, venerabilibus in Chriſto fratribus Dei gratia epiſcopis, ſuffraganeis noſtris, & aliis civitatis & diœceſis ac provinciæ Toletanæ prælatis, ac eorum capitulis, ſalutem in Chriſto ſalutis auctore.

OFficii noſtri debitum expoſcit, ut ſolicitudinis ſtudium, & indefeſſas operationes, prout poſ- D ſibilitati noſtræ permittitur, adhibeamus, ac cautela noſtra cuſtodiat, ne in his quæ venerabilium ſunt eccleſiarum, aliquid invaſtabile invaleſcat, quod quietem impediat earumdem: utque ſint in eccleſia Dei viri litterati, qui jura ipſius tueantur, & in eorum nitore Altiſſimus delectetur; ad cujus laudem & gloriam, & felicem ſtatum ac relevationem eccleſiarum, quæ ad præmiſſa pertinent, ſalubriter ordinentur. Igitur ad editarum conſtitutionum obſervationem potius, quam ad earum multiplicationem, ſummopere intendentes, præſentibus venerabilibus in Chriſto fratribus noſtris Petro Segobienſi, fratre Alphonſo Seguntinenſi & Joanne Giennenſi, epiſcopis ſuffraganeis noſtris, & Palentinenſis, Oxomenſis, Cordubenſis, & Conchenſis, epiſcoporum, & cathedralium eccleſiarum provinciæ Toletanæ procuratoribus, in concilio congregatis, has edidimus conſtitutiones, quas jubemus in ſynodis in noſtra provincia proxime celebrandis publicari & inviolabiliter obſervari.

CAPITULA.

I. *De non alienando eccleſiæ dominio.*

DIſpendia eccleſiarum, tamquam noſtris maleſta viſceribus, inferunt nobis doloris acerbi

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1339.

puncturas: nec illa diſſimulare poſſumus, cum ea conſpicimus, & ſentimus. Proinde quia experientia docente vaſſallos eccleſiarum novimus enormibus collidi jacturis, & eccleſias ipſas in ſuis juribus defraudari, cum in ipſarum eccleſiarum locis per eos qui non ſunt eccleſiæ vaſſalli, poſſeſſiones acquiri contingat: veſtigiis prædeceſſorum noſtrorum archiepiſcoporum Toletanorum inhærentes, ſacro approbante concilio, ſtatuimus: ne quivis, cujuſcumque ſtatus aut conditionis exiſtat, poſſeſſiones in locis, in quibus eccleſia dominium obtinet temporale, conſiſtentes, eis qui ejuſdem eccleſiæ vaſſalli tunc non ſint, vendere, aut quovis alio titulo in eos transferre præſumat: alioquin tam vendentes, aut alias transferentes, quam ementes, & alias ipſas poſſeſſiones recipientes, excommunicationis ſententiæ ipſo facto volumus ſubjacere; & venditiones, & emptiones, & alienationes ipſas caſſamus, & caſſas & irritas nunciamus, ac decernimus, nullius prorſus exiſtere firmitatis: & nihilominus poſſeſſiones ſic alienatæ ipſo facto loci domino applicentur. Per hanc tamen conſtitutionem non intendimus prohibere, quin perſonæ, canonici, & alii cathedralium & collegiatarum eccleſiarum, quarum dominium eſt temporale, beneficiati ac clerici, in locis ipſis eccleſiæ commorantes, poſſint poſſeſſiones ipſas emere, & quovis alio titulo acquirere, eaſque eccleſiis cathedralibus, collegiatis & parochialibus ſuæ diœceſis, aut vaſſallis eccleſiæ tantum, in vita vendere, & in morte donare, relinquere, ſeu legare. Abſolutio excommunicationis hujuſmodi conſtitutionis, poſt ſatisfactionem condignam hujus conſtitutionis, cuilibet epiſcopo in ſua diœceſi ſit commiſſa.

II. *Ut nullus, niſi litteratus, ad clericatum promoveatur.*

Quia in conſtitutione recolendæ memoriæ domini fratris Guillelmi quondam epiſcopi Sabinenſis, in Caſtellæ & Legionenſibus partibus Apoſtolicæ ſedis legati, quæ incipit, *Cum in perſonis*, continetur quod in perſonis eccleſiaſticis ad ſacros ordines & beneficia curam animarum habentia promovendis, idoneitas major requiritur, & amplior deſideratur peritia litterarum; ſitque ibi ſalubriter ſtatutum, quod nullus clericus ad ſacros ordines promoveatur, niſi ſaltem litteraliter ſciat loqui: pari ratione ſacro approbante concilio ſtatuimus, quod quamdiu inveniatur clericus qui litterate ſciat loqui, vel promotus ad ſacerdotium, qui poſſit & velit in beneficio, cui cura imminet animarum, inſtitui; epiſcopis dipenſandi, ut is promoveatur ad ſacros ordines & ad beneficium cum cura, qui litteraliter neſcit loqui, & illud eidem conferendi facultas, præterquam circa beneficia s in eccleſiis cathedralibus & collegiatis, ſit penitus interdicta. Quod ſi ſecus factum fuerit, ſit irritum & inane. Inſuper volumus, & diſtricte præcipiendo mandamus, quod quilibet epiſcopus, quoties ſcumque ordines habeat celebrare, [a] tunc omnia promovendis coram ſe vocatis, conſtitutionem dicti domini, quæ incipit, *Deteſtandam prælatorum avaritiam*, in latino & vulgari faciat publicari.

[a] Forte, ante omnia.

III. *Ut ex qualibet cathedrali vel collegiata eccleſia ſaltem unus ex decem clericis aſſumatur, qui ad ſtudia theologiæ & juris canonici accedere compellatur.*

In alia etiam conſtitutione ejuſdem legati, quæ incipit; [a] *Cathedrales eccleſiæ*, ſtatutum eſt, ut in qualibet cathedrali vel collegiata eccleſia aliqui clerici ex [b] beneficiis apti & docibiles, judicio epiſcopi vel prælati & capituli, ſaltem unus ex decem de reſidentibus aſſumatur, qui ad ſtudia generalia, theologiæ, & juris canonici, ac liberalium artium accedere compellatur. Quia nonnulli in executione hujuſmodi conſtitutionis ſunt remiſſi; volentes eorum negligentiam juris exſecutione ſuppleri, ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut ſi infra ſex menſium ſpatium, juxta conſtitutionem ipſam ad ſtudia litterarum mittere diſtulerint, ex tunc ea vice poteſtas eligendi & mittendi, ad nos & ſucceſſores noſtros totaliter devolvatur, conſuetudinis vel ſtatuti illius eccleſiæ obſtaculo non obſtante.

ANNO CHRISTI 1339.

[a] *Supra, pag. 1413. A. 6.*

[b] *Forte, beneficiatis.*

IV. *De procuratoribus epiſcoporum ad concilium mittendis.*

Cum vero in conſtitutione domini Joannis quondam archiepiſcopi Toletani prædeceſſoris noſtri, quæ incipit, *Epiſcoporum negligentia*, contineatur, quod epiſcopi in caſu, in quo fuerint legitime impediti, & cathedralium eccleſiarum capitula, mittant ad concilium procuratores idoneos, de ſtatu propriarum eccleſiarum & diœceſium informatos: ſtatuimus, quod epiſcopi taliter impediti, procuratores alios ab illis qui per eorum capitula fuerint conſtituti, mittere teneantur. Quod ſi ſecus actum fuerit, contra eos perinde procedatur, ac ſi neminem tranſmiſiſſent.

Supra, pag. 1411. B.

V. *Ut rectores eccleſiarum nomina ſuorum parochianorum annuatim in ſcriptis rediganr.*

Cum nonnulli rectores eccleſiarum, & eorum vicarii, in obſervando conſtitutionem generaris concilii, quæ incipit, *Omnis utriuſque ſexus*, inveniantur hactenus negligentes plurimum & remiſſi; ideoque univerſis & ſingulis eccleſiarum rectoribus, eorum vicariis, ſub pœna excommunicationis præcipiendo mandamus, quatenus dictam conſtitutionem diligenter obſervent: & nihilominus quilibet eorum in ſua parochia nomina ſuorum parochianorum, qui ad annos diſcretionis pervenerint, annuatim in ſcripeis redigant: & illos qui ſibi vel alteri poteſtatem habenti, de quo conſtet ei, confeſſi fuerint, conſignet, eoſque ad recipiendum euchariſtiam excitet. Quod ſi eam non receperint, niſi de conſilio proprii ſacerdotis abſtineant, necnon & reliqui non confeſſi; poſt lapſum anni, ab eccleſia, donec confeſſi fuerint, expellantur, & ſi ſic deceſſerint, eccleſiaſtica careant ſepultura.

Datum in eccleſia Toletana, XIV. Kalendas Junii, anno Domini MCCCXXXIX. Indictione ſeptima, pontificatus ſancti patris domini noſtri, domini Benedicti divina providentia Papæ XII. anno V. quo dictum concilium exſtitit terminatum, ſub ſigilli noſtri appenſione, præſentibus Blaſio Eximini archidiacono de Talavera, & Gonſalvo Roderici theſaurario, & Joanne Martini canonico eccleſiæ Toletanæ, teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Et ego Martinus Nuncai portionarius in eccleſia Toletana, publicus in civitate & diœceſi Toletana archiepiſcopali auctoritate notarius, dictarum conſtitutionum publicationi & aliis omnibus & ſingulis ſupradictis, una cum dictis teſtibus, rogatus præſens fui, eaſque de mandato prædicti concili publicavi, meoque ſigillo ſignavi.

ANNO CHRISTI 1341.

CONCILIABULUM CONSTANTINOPOLITANUM,

in quo Palamica hæreſis confirmata, anno Domini MCCCXLI.

Adnotatio P. Philippi Labbei Societatis Jesu.

INter Gregorii Palamæ, monachi primum ac deinde Theſſalonicenſis epiſcopi, errores, quibus hodieque infecta eſt Græca omnis eccleſia, hi fuerunt duo: Alter, quod diſtinctam eſſe naturam divinam diceret ab ejus ἐνεργείᾳ, hoc eſt, actu, quo nomine Dei proprietates ſive attributa intelligebat, ut ex Demetrio Cydonio conſtat, & manifeſte Petavius noſter oſtendit Theologic. dogm. lib. I. c. XIII. Alter, lumen illud aſpectabile, quo in Thabore monte circumfuſus eſt Chriſtus, minime creatum fuiſſe, ſed æternum ac divinum, ipſumque quo Deus induitur. Gregorium cum opugnarent Barlaamus monachus, ejuſque adjutor Acindynus, ſedandæ controverſiæ coacta eſt Conſtantinopoli ſynodus in templo ſanctæ Sophiæ, in qua, præſente Andronico imperatore qui Gregorio Palamæ favebat, Barlaami & Acindyni catholica doctrina, & duobus illis Palamicæ hæreſeos capitibus contraria, damnata eſt. Quam pſeudoſynodum, tres aliæ conſecutæ ſunt, eidem hæreſi ſuffragantes, quas ibidem Petavius explicat. Sed quia inſtituti noſtri non eſt, illa Græculorum conciliabula, quæ poſt eorum a Romana eccleſia diſceſſionem, infinita coacta ſunt, perſequi; & ne hoc quidem attigiſſem, niſi maximi eſſet ſupra cetera nominis: aliis uberius enarrandis ſuperſedeo. Hujus epitomen refero ex Nili ſchiſmatici Synopſi conciliorum.

Ex τῆς Νείλου συνόψεως.

Ἡ ἁγία καὶ οἰκουμενικὴ αὕτη συνόδος ἐκάθη, γέγονε δὲ ἐπὶ τῆς βασιλείας τῷ μακαρίτου καὶ ἀοιδίμου βασιλέως κυροῦ Ἀνδρονίκου τοῦ Παλαιολόγου, καὶ Ἰωάννου τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ, κατὰ Βαρλαὰμ, καὶ Ἀκινδύνου. ἐδογμάτισαν γὰρ οὗτοι, τοῦ μὲν ἀνδρὸς ἄμφω εἶναι δοκεῖ τὴν θείαν φύσιν οὐσίαν, καὶ ἐνέργειαν· ἀλλὰ ταυτὸν εἶναι καὶ ἀδιάφορον· τοῦ δὲ ἑτέρου μὴν ἄλλην εἶναι λέγουσι τὴν μὲν οὐσίαν ἄκτιστον, τὰς δὲ αὐτῆς οὐσιώδεις ἐνεργείας καὶ φυσικὰς συγχωροῦσιν ἑτέρας εἶναι, πλὴν οὐκ ἀκτίστους, ἀλλὰ κτιστὰς καὶ ἐν τῷ ὄρει τῷ Θαβωρίῳ φαντασίαν εἶναι τὸ ἐν τῷ ὄρει φῶς φάσμα αὐτοῦ καὶ κτίσμα, γινόμενον καὶ ἀπογινόμενον· ἀλλὰ οὔτε θείας φύσεως φυσικὴν αἴγλην, καὶ θεότητα, καὶ φῶς, ἀπρόσιτον καὶ ἀεὶ καὶ ἀτελεύτητον καπὶ πᾶσιν εἶναι οὔτε οὕτω λαμπρὸν σαφῶς ἢ ἁγία συνόδος αὕτη, ἐλέγξασα τοὺς αἱρετιστὰς καὶ ψευδόμενος καπὶ πᾶν εἶδος λόγου, καὶ ἀσεβοῦντας μᾶλλον τῶν ἄλλων αἱρετικῶν· παρῆσαν δὲ τῇ συνόδῳ ταύτῃ Ἰσίδωρος Κωνσταντινουπόλεως, Λάζαρος Ἱεροσολύμων, Ἀλεξανδρείας καὶ Ἀντιοχείας διὰ πανσπερμῶν· Γρηγόριος ὁ Παλαμᾶς, Φιλόθεος ὁ Κόκκινος, καὶ ἕτεροι μοναχοὶ πολλοὶ ἀκμάσαντες ἐν λογάδες, οἱ ἐν ἁγίοις ἀνεθεμάτισαν.

Ex Nili Synopſi.

SAncta & œcumenica ſynodus nona, imperante beatæ memoriæ, & celebri Imperatore D. Andronico Palæologo, & Joanne ejus filio, adverſus Barlaamum & Acindynum habita eſt. Docebant enim iſti, modo nullam eſſe diſtinctionem inter divinæ naturæ ſubſtantiam & ejus actum, ſed unum idemque eſſe; modo, diſtinctionem aliquam eſſe dicebant: verum ita, ut ſubſtantiam increatam; ſubſtantiales vero atque naturales ejus actus, concederent diverſos eſſe, non tamen increatos, ſed creatos. Præterea divinum illud lumen, quod in Thaborio monte reſulſit, omnino phantaſma, & creaturam fuiſſe, orientem ac intercidentem dicebant; at neque divinæ naturæ naturalem ſplendorem, & divinitatem, & lumen, quod eſt & vocatur inacceſſum. Adverſus hos igitur ita docentes, congregata eſt hæc ſancta ſynodus, quæ convicit eos inſaniæ, omnigenique mendacii, atque impietatis, qua ceteros hæreticos ſuperarent. Interfuerunt huic ſynodo Iſidorus Conſtantinopolitanus, Lazarus Hieroſolymitanus, tum Alexandrinus ac Antiochenus per Legatos, Gregorius Palamas, Philotheus Coccinus, & alii monachi multi virtute inſignes ac ſelecti: qui etiam hos anathemate percuſſerunt.

Παραλαβόμεν, ὅτι [a] θεὸν ἐνεργοῦσαν δηλοῖ, [b] θεότητα δὲ ἐνέργειαν, οὐδὲν δὲ ἕνα τρόπον [c] ἐνεργεῖα.

[a] *Corrige*, θεὸν.
[b] *Corrige*, θεότης.
[c] *Corrige*, ἐνέργειαν.

Παραλαβόμεν, ὅτι τὸ μηδεμίαν δύναμιν ἢ ἐνέργειαν ἔχον, οὔτε τὸ ὅτιον οὐδὲ ὅτι ἐστὶ θεὸς ἢ ἀφαίρεσις· τὸ δὲ ἔχον, ἑτέρον ὅτι πάντως οὐ ἔχει.

Traditione accepimus, Dei nomine, ſignificari operantem; divinitatis, operationem: nullo vero nomine, trium actum ſignificari.

Traditione accepimus, id quod nullam virtutem aut operationem habet, nec aliquid eſſe, neque poni, tollive poſſe. Quod autem habet, omnino ab eo quod habet, eſſe diverſum.

CONCILIUM ANGLICANUM, PROVINCIÆ CANTUARIENSIS,

ANNO CHRISTI 1341.

contra procurantes ſibi beneficia, antequam vacent, anno Domini circiter MCCCXLI. celebratum.

Edidit collector Anglicanus, nulla temporis appoſita nota: niſi quod Johanni Stetfordio Cantuarienſi archiepiſcopo tribuit: illudque proxime collocat poſt ejuſdem diversiana ſtatuta anni MCCCXLI.

ESurientis avaritiæ cultus ſic cupide ſitim conatur reficere voluntatis; ut tramite rationis abjecto, clerici quidam eccleſiaſtica beneficia, patronatus archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, & aliarum, tam eccleſiaſticarum, quam ſecularium perſonarum, de poſſeſſoribus ſuis plena, inhumani-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1341.

ter ambientes; [a] ea quæ temporibus longe retroactis, figmentis variis prætendentes vacasse, dum temporalium cathedralium, vel conventualium ecclesiarum, ratione vacationis earum, vel terrarum aliarum custodia fuerat penes regem: se ad ipsa præsentari, vel sibi per eum conferri procurant; licet post prætensas vacationes hujusmodi, a diversis tantis temporibus possessa fuerint, quod vix aut nulla sit alicujus memoria causæ vacationis deductæ: [b] quæ etiam aliquoties minus vera, & quæ nunquam subsint, allegantur. Quarum occasione præsentationum seu collationum, si per locorum Ordinarios præsentati vel collatarii non admittantur hujusmodi, sicut non possunt, possessoribus canonice non amotis: ipsi ex tunc episcopos in foro sæculari implacitant, vel implacitari procurant: vacationum causas, non juris & facti, sed juris tantum, in dicto foro sæculari discuti facientes; quo beneficiorum hujusmodi possessores non fiunt, nec admittuntur partes ad litem taliter agitatam; nec Ordinariorum hujusmodi de & super institutione, vel collatione, ac inductione factis in beneficiis hujusmodi, fides adhibetur in curia sæculari. Unde accidit, [c] episcopis & aliis, quos [d] litem hujusmodi non afficit nec [e] auget periculum, lites ipsas nullo modo vel segniter defendentibus, pro præsentante & præsentatis, collatore seu collatariis, in foro sæculari jus evincitur patronatus: timoreque vano executionis talis judicii, cum a curia sæculari episcopis scribitur, quod præsentatos, seu collatarios admittant hujusmodi; quandoque per se, quandoque per alios juris ignaros, quibus aliquoties vices suas committunt, taliter præsentatos vel hujusmodi collatarios admittunt, & in locum viventis possessoris per sententiam ecclesiasticam non amoti, de facto instituunt, & in beneficiorum revera non vacantium possessionem inducunt, quin verius intrudunt, & vitiosos constituunt detentores, in animarum deceptionem multiplicem, & possessorum justorum læsionem enormem.

Nos igitur adversus excessus hujusmodi, præsentis provisione concilii cupientes occurrere: statuimus, quod quicumque clerici ad dignitates, personatus, vel officia, seu præbendas, aut alia beneficia ecclesiastica quæcumque, plena & occupata, de facto se præsentari, seu ea sibi conferri, de cetero in nostra provincia procurantes, si directe vel indirecte, contra episcopos seu alios, in curia sæculari effectualiter prosequantur; nisi prius de causis vacationum prætensarum, ad ordinariorum mandata inquiri, & possessores per judices ecclesiasticos competentes canonice faciant amoveri; majoris excommunicationis sententiam incurrant ipso facto: & tamquam sic excommunicati, prout sunt, ad beneficia talia nullatenus admittantur, sed inhabiles ad ea hoc ipso perpetuo censeantur.

ANNO CHRISTI 1341.

Si vero quisquam contra hæc in occupato per alium beneficio instituatur, vel admittatur de facto; institutio seu admissio hujusmodi eo ipso nullius penitus sit momenti. Et si episcopus fuerit sic instituens vel admittens, a collatione beneficiorum per duos menses; inferior vero episcopo, ab officio & beneficio, donec refarciatur priori possessori omne damnum, quod occasione institutionis vel admissionis, & inductionis hujusmodi noscitur incurrisse, præsentis auctoritate concilii noverint se suspensos. Et institutus taliter vel admissus, si se, vel alium suo nomine, in beneficio per aliquem occupato contra hæc patiatur induci, ipso facto censeatur intrusor, & pœnas intrusionis in constitutione Othoboni contentas, necnon alias a canonibus & sanctis inflictas patribus, eo ipso incurrat.

Per præmissa autem vel infrascripta, dignitati regiæ vel coronæ, in iis quæ ad eas pertinent, non intendimus derogare; sed ambitionem insatiabilem clericorum supradicta illicite procurantium & prosequentium, ut præmittitur, cohibere; nec Ordinariorum potestati, qua beneficia ad episcoporum collationem spectantia quovis modo occupata, de facto, illicite, non de jure, conferre poterunt, volumus derogare, nec eorum collationes beneficiorum admittentes hujusmodi coarctare. Ceterum, ne in foro regis evincenti jus patronatus adversus alium, sua victoria sit inutilis, si scribatur Ordinario, quod admittat præsentatum, ab illo qui jus patronatus evicit, ad beneficium hujusmodi, si de jure vacaverit, & de facto non obstat jus canonicum, admittatur libere hujusmodi præsentatus. Sed si beneficium prædictum non vacaverit, illud domino Regi vel justiciariis suis intimet Ordinarius; excusando se, quod quia beneficium tale non vacat ad præsens, nequit mandatum regium adimplere præsentatus; quia per evincentem in foro sæculari contra Ordinarium ultra prosequens, spreta forma prosecutionis in foro ecclesiæ, ut præmittitur, facienda, supradictas excommunicationis, inhabilitatis, & alias pœnas juris & constitutionum editis in hac parte, ipso facto incurrat. Jus vero patronatus evincenti licebit præsentare, si voluerit, ad beneficium hujusmodi, possessorem, ut suum jus in posterum habeat declaratum.

[a] Corrige, eaquæ.

[b] Forte, quamquam.

[c] Dele, quod.

[d] Corrige, litem.

[e] Corrige, nec augit.

CLEMENTIS PAPÆ VI.
AD OMNES ARCHIEPISCOPOS, EORUMQUE SUFFRAGANEOS EPISTOLA.

De Flagellantium hæreticorum condemnatione.

Clemens episcopus, servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Moguntinensi, ejusque suffraganeis; salutem & Apostolicam benedictionem.

INter solicitudines innumeras & immensas, quibus ultra vires ex Apostolicæ servitutis debito perurgemur, illud cordi nostro potissime insider, & ad hoc attentius studia nostra convertimus & conatus; ut apud omnes Christi nominis professores orthodoxa fides fulgeat; & sic Catholicæ & Apostolicæ ecclesiæ norma, sine quocumque fictionis, simulationis, seu velaminis pallio, pure & laudabiliter observetur, quod a vinea Domini Sabaoth, cujus cura nobis licet immerito est commissa, vepres & urticæ, tam periculose, quam damnabiliter succrescentes, evellantur radicitus; & vulpeculæ quæ ipsam demoliri niuntur, per Apostolicæ sedis providentiam abigantur.

Digitized by Google

abigantur. Sane moleſta nobis, licet fide digna, magnorum relatio, & multorum aſſertio, noſtrum & fratrum noſtrorum non mediocriter turbavit auditum: quod in partibus regni Alemanniæ & ejus convicinis, quædam, ſub prætextu devotionis [a] agendæ pœnitentiæ, vana religio & ſuperſtitioſa adinventio, procurante ſarore malorum inſurrexit: per quam multitudo ſimplicium hominum, qui ſe Flagellatores appellant (decepta verbis fictis & mendacibus malignorum, aſſerentium Salvatorem noſtrum in Hieroſolymis patriarchæ Hieroſolymitano apparuiſſe, cum tamen a longis temporibus nullus ibidem præſentialiter fuerit patriarcha; & ſibi aliqua dixiſſe, quæ colorem non habentia nec ſaporem, in quibuſdam ſanctæ ſcripturæ obviare noſcuntur:) in illam cordis veſaniam & in magnæ damnationis præcipitium eſt deducta; & de die in diem ſuggeſtione hoſtis antiqui, ſe, ut Dominicum gregem devoret, transferentis in angelum lucis, nimium ſucreſcendo deduci, cortina trahente cortinam: periculoſius formidatur, quod per ſocietates & conventicula, licet caudas invicem habeant colligatas, [b] dividentes, diverſas circumeunt patrias; ceterorum vitam & ſtatum contemnendo ſe juſtificant, & claves eccleſiæ vilipendunt; ac in contemptum diſciplinæ eccleſiaſticæ, crucem Domini ante ſe, & habitum certum nigrum, videlicet ante & retro, ipſius vivificæ crucis [c] impreſſum habent ſignaculo, ſine ſuperioris licentia deferentes, ſub nomine pœnitentiæ vitam gerunt inſolitam; congregationes, conventicula, & coadunationes, quæ a jure ſunt prohibitæ, faciunt; & ad alios actus proſiliunt a vita & moribus communibus & obſervantia fidelium alienos, ordinationes & ſtatuta quibus utuntur, immo verius aburuntur, propria temeritate fecerunt [d] errores ſuſpicione & vacua & judicio carentia rationis. Sed ex eo tamquam Deo & hominibus amplius odioſo turbamur acerbius, & durius anxiamur, quod quidam religioſi, præſertim de ordine Mendicantium, qui alios ab invio revocare debuerunt, & ad viam reducere veritatis, ab utero matris eccleſiæ velut maledictionis filii nequiter aberrantes, linguas ſuas, ut alios pertrahant in errorem, acuunt: quibus corda debilia vulnerant infirmorum: & ignorantes Dei juſtitiam, & ſuæ prudentiæ innitentes [e], dum legem Dei voluntate ſubjecti, alios, in perſuaſibilibus humanæ ſapientiæ verbis prædicando, & dogmatizando contra eccleſiaſticam libertatem & fidei catholicæ puritatem, ab ipſa fidei veritate ſubducere moliuntur; & ut efficacius efficiant, & conceptum virus latenter effundant, blandis prius ſermonibus auditores, quaſi bonum vinum ponendo, ſatagunt irretire; ut cum inebriati fuerint, illud quod eſt deterius ingerentes, cum ipſis in perditionis laqueum incidant, & in profundum malorum [f] demergantur. Nos igitur pernicioſo & periculoſo principio, per quod ultra divinæ majeſtatis offenſam, magnum reipublicæ pararur periculum, & apud fideles ſcandalum generatur, ne deteriores pariter proceſſus & ſucceſſus ſubſequantur, obviare volentes: & conſiderantes quod (cum plerique ex ipſis ſeu adhærentibus eiſdem, ſub colore pietatis ad iniquitatis opera laxantes, crudeliter manus ſuas in Judæos, quos pietas Chriſtiana recipit & ſuſtinet, injicientes, eos aliqualiter non permittentes; & frequenter Chriſtianorum ſanguinem effundere, & opportunitate captata, bona clericorum arripere & ſuis uſibus applicare, ac ſuperiorem juriſdictionem uſurpare, & ad multa alia illicita prorumpere minime vereantur:) timendum eſt, quod tam præſumptuoſa temeritas & temeraria præſumptio, niſi eis per ſalubre antidotum occurratur, parituræ ſunt non levem perniciem, & aliquotum moribus letali [a] conjugio ſerpens apud plurimos, ſero recipiat medicinam: attendentes inſuper quod error cui non reſiſtitur, quodammodo approbari videtur: & quod ex officio nobis injuncto compellimur, ut, quos per iter devium errando currere, & plures in præcipitium ſecum trahere perſpicimus, ac in diſperſione multarum gentium ambulare, revocemus a devio; & ut in viam veritatis & juſtitiæ greſſus ſuos dirigant, providere per opportuna remedia ſtudeamus: fraternitati veſtræ per apoſtolica ſcripta committimus, & diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ſinguli veſtrum in ſingulis civitatibus veſtris & diœceſibus, per vos vel alium ſeu alios, adinventiones (quas una cum ſocietatibus, conventiculis & congregationibus ac ſtatutis & ordinationibus, a ſupradictis, qui ſe, ut præmittitur, Flagellatores appellant, temerarie attentatis, de eorumdem fratrum noſtrorum conſilio perpetuæ prohibitioni ſubjicimus, & tamquam illicita reprobamus;) auctoritate noſtra reprobas & illicitas publice nuncietis: ac omnes tam clericos, quam laïcos, ſæculares & regulares, de prædicta ſuperſtitioſa ſecta ſeu ſocietate, quocumque appellentur nomine, exiſtentes, vel eam ſectantes, auctoritate prædicta monere & inducere ſtudeatis, ut ab hujuſmodi obſervantia, ſecta, & vana religione deſiſtere & reſilire procurent: quodque nullus deinceps prædictam ſectam, ſeu conventiculum præſumat intrare, ac ritus & ſtatuta ſocietatum hujuſmodi obſervare: contrarium facientes per cenſuram eccleſiaſticam compeſcendo: necnon & eos in quos temporalem juriſdictionem haberis, [b] & pœnas temporales, de quibus expedire videtis, appellatione poſtpoſita compellatis. Sane ut religioſi & alii errorum magiſtri, qui de dogmatizando ſimplices decipiunt, & cœci ducatum cœcis præbentes, ipſos in foveam ſecum trahunt, etſi non divino amore, ſaltem humana confuſione a tam iniquo propoſito revocentur: omnes & ſingulos, cujuſcumque ſint ordinis, religionis, dignitatis, præeminentiæ ſive ſtatus, quos in prædictis nobis conſtiterit deliquiſſe, capi, non obſtante quocumque privilegio vel indulto, quod in hoc eis ſuffragari nolumus, faciatis: & tam diu captos detineatis, donec aliud a nobis receperitis in mandatis: invocato ad hoc, ſi opus fuerit, auxilio brachii ſæcularis. Per prædicta tamen nequaquam intendimus prohibere, quin Chriſti fideles impoſitam ſibi canonice pœnitentiam, vel eam non impoſitam, dummodo recta intentione & pura devotione ad illam peragendam procedant, in ſuis hoſpitiis vel alibi, abſque ſuperſtitionibus, congregationibus, ſocietatibus, & conventiculis ſupradictis, poſſint facere; & ſe in bonis operibus exercendo, virtutum Domino, prout inſpiraverit, in humilitatis ſpiritu deſervire. Ceterum quia patentes litteræ nequeunt ſingulis veſtrum propter viarum diſcrimina commode portari: volumus quod per te, frater archiepiſcope, earum tranſcriptum publica manu ſcriptum & tuo communitum ſigillo, vobis ſuffraganeis [c] tranſmittatis, cui adhiberi volumus plenam fidem.

Datum Avenione, XIII. Kalendas Novembris, pontificatus noſtri anno octavo.

[a] *Addit. &*

[b] *Addit. &*

[c] *Lege ex Odorico Raynaldo, appenſum habentem ſignaculum.*

[d] *Lege ex eodem Raynaldo, errores ſuſpicione non vacua.*

[e] *Corrige ex eodem Raynaldo, dum legi Dei nolunt eſſe ſubjecti.*

[f] *Lege ex eodem Raynaldo, patiter demergantur. Nos igitur tam pernicioſo, &c.*

[a] *Corrige, contagio.*

[b] *Corrige, per pœnas: ut mox, videlicet.*

[c] *Corrige, tranſmittatis.*

Anno Chriſti 1346.

Digitized by Google

Anno Christi 1345

CONCILIUM LONDINENSE.

Anno Christi 1342.

Ex Mſ. primum editum, tomo II. collectionis Anglicanæ.

Conſtitutiones venerabilis patris domini Joannis Stretfort, Cantuarienſis archiepiſcopi, editæ Londini, in concilio provinciali, die x. menſis Octobris, anno Domini MCCCXLII.

Tituli Statutorum.

I. *Ne in privatis oratoriis, Miſſarum ſolemnia, ſine licentia epiſcopi, de cetero celebrentur.*

II. *Ne inſtituti in beneficiis, vel ad ſacros ordines promoti, indebite pro ſuis litteris pragraventur.*

III. *Archidiaconi, ad mandatum epiſcoporum, tenentur inducere inſtitutos, ſumptibus moderatis.*

IV. *De eleemoſynis faciendis eccleſiarum appropriatarum parochianis.*

V. *De reparatione eccleſiarum, & clauſurarum cœmeteriorum, & qui facere debent.*

VI. *Quantum pro inſinuatione teſtamentorum quorumcumque, & calculi, ſeu computi adminiſtrationis in bonis, acquietanciis litteris pro labore recipi debeat, per quemcumque judicem eccleſiaſticum.*

VII. *De viſitatione, & procuratione archidiaconorum, & aliorum ordinariorum.*

VIII. *De conſiſtoriis epiſcoporum, & capitulis archidiaconorum, & aliorum ordinariorum, in certis locis celebrandis.*

IX. *De apparitoribus.*

X. *Ne pro peccato notorio, in recidivo continuato, ſecunda vice recipiatur pecunia; & de pœna recipientis.*

XI. *Ne aliquis fatigetur, ad purgandum ſe de peccato ſibi objecto, extra decanatum in quo moratur.*

XII. *De iis, qui beneficia eccleſiaſtica poſſeſſa per alios obtinere nituntur, poſſeſſoribus canonice non amotis.*

Capitula.

I. *Ne in privatis oratoriis, Miſſarum ſolemnia, ſine licentia epiſcopi, de cetero celebrentur.*

QUam ſit inhoneſtum, & reverentiæ divinæ contrarium, in privatis oratoriis, vel capellis, aut domibus minime conſecratis, ſacrarum Miſſarum celebrare myſteria, non tantum veteris teſtamenti pagina, & ſanctiones canonicæ, verum etiam traditiones principum ſæcularium, conſiderationis judicio proſpexerunt. Quas ſacerdotes ſæculares nequiter contemnentes, nulla neceſſitate cogente, divina celebrantes in eis, varia diſcrimina pariunt animabus: dum eccleſiarum parochiani a ſuis ex hoc ſe retrahentes parochialibus eccleſiis, ac ſic informationibus ſæcularibus, quæ in eis ſolent fieri, frequenter carentes, nonnullis preſbyteris, & communioni quorumdam, illicite & temerarie ſe ingerunt; ac contra doctrinam, qua præcipitur, iniquam conditionem alteri per alterum non afferri, plurimis ex hoc malis emergentibus, parochialium eccleſiarum detrahitur honori, & commodo conſueto. Nos de fratrum noſtrorum concilii aſſenſu & conſilio, decernimus quemquam in oratorio, vel capellis, aut domibus hujuſmodi, ſeu in loco minime dedicato [ſeu delibato] Miſſarum ſolemnia, A diœceſani non obtenta licentia, contra canonum prohibitionem, de cetero celebrantem, ſuſpenſionem a divinorum celebratione per menſem incurrere ipſo facto. Licentiam autem ab epiſcopis noſtræ provinciæ, Miſſas in locis hujuſmodi non conſecratis, celebrandi conceſſam, & in poſterum concedendam perſonis aliis, quam magnatibus, ſeu nobilibus, moram facientibus in locis ab eccleſiis parochialibus notabiliter diſtantibus, aut notorie debilibus, vel infirmis, irritam decernimus & inanem. Per hoc tamen, eccleſiarum prælatis, & rectoribus, & eccleſiarum canonicis cathedralium, vel religioſis, non intendimus derogare; quo minus B ipſi, in oratoriis ſuis, ab antiquo conſtructis, Miſſas poſſint licite celebrare, ſeu facere celebrari, ſicut fieri conſuevit. Sacerdotes inſuper, quos in oratoriis, ſeu capellis regum, ſeu reginarum Angliæ, aut liberorum ſuorum, erectis, vel erigendis, Miſſas celebrare contigerit, pœna prædicta nolumus coarctari.

II. *Ne inſtituti in beneficiis, vel ad ſacros ordines promoti, indebite pro ſuis litteris pragraventur.*

Nova & inſatiabilis cupiditas adinvenit, ut pro litteris, in teſtimonium clericorum ad beneficia eccleſiaſtica admiſſorum, & ordinatorum litteris, pro C ſcripturarum labore, ac ſigillis, fiant multoties exactiones immenſæ, id reprobante canone, dicente: quod, ſicut non decet epiſcopum manus impoſitionem vendere; ita nec miniſtrum, nec notarium, miniſterium eorumdem, nec calamum venumdare. Archidiaconorum, & ſuorum officialium, necnon aliorum talium certificatariorum, litteras inquiſitionum, ſuper beneficiis vacantibus, tradere factas renuunt præſentatis, niſi prius nimis exceſſivam ſummam pecuniæ habeant pro ſcriptura. Nos hunc abuſum abolere volentes, præſentis deliberatione D concilii duximus ordinandum, quod pro ſcriptura litterarum inquiſitionum, inſtitutionum, & collationum, vel commiſſionum ad inducendum, vel certificatoriæ ipſarum in beneficiis, ultra XII. denarios: & pro litteris vero cujuſlibet ſacri ordinis, VI. denarios, dicti clerici, per ſe, vel alios, ultro non recipiant quovis modo. Cererique ordinarii, ſuis tenentur miniſtris ſtipendia conſtituere, quibus debent merito contentari, pro ſigillatione litterarum. [a] Hoc aut mareſcallis, pro introitu, ſeu janitoribus, oſtiariis, vel barbitonſoribus epiſcoporum, a clericis minoribus vel majoribus ordinibus decoratis, nil omnino exigi volumus, vel perſolvi: ne E cujuſvis ſpeciei velamine, ſolutio, pro ſigillis litterarum, vel introitu ſupradictis, in quæſtum damnabilem convertatur. Et ne temeritas, proviſa remedia violans, prætereat impunita, [b]ſed contra præmiſſa, quidquam recipiatur ab aliquo, duplum ſic recepti reddi præcipimus, infra menſem; alioquin, extunc clerici beneficiati, recepcorum per ipſos iniquorum duplum reſtituere differentes, ab officio & beneficio noverint ſe ſuſpenſos. Clerici vero non beneficiati, & laïci, ingreſſum eccleſiæ ſibi noverint interdici, quouſque de duplo ſatisfactionem impenderint ſolventibus competentem.

[a] Hinc liquet decis.

[b] Vide ſtatut.

ANNO CHRISTI 1342.

III. *Archidiaconi, ad mandatum epiſcoporum, tenentur inducere inſtitutos, ſumptibus moderatis.*

Item archidiaconi, & eorum officiales, aliique miniſtri eccleſiaſtici noſtræ provinciæ, poſt collationem beneficiorum eccleſiaſticorum, vel inſtitutionum factam, in ipſis promotis in illis beneficiis, ad ſuperioris mandata, inducere, ac inductionis certificatorias litteras facere, vel concedere differunt, niſi prius eis de immoderata ſumma pecuniæ ſatisfaciant. Sacro approbante concilio ſtatuimus, quod ii ſic promoti, ad mandatum ſuperioris, teneantur inducere, pro inductione hujuſmodi facienda, ſumptibus moderatis; videlicet ſi archidiaconus inducat, quadraginta denariorum; ac ſuus officialis inducens, undecim ſolidorum perceptione, pro ſingulis ſuis, & ſuorum expenſis, pro diæta, penitus ſit contentus. Ipſi tamen inducendo, ut præmittitur, optione ſervata ante ..... pecuniæ quantitate, ſeu in aliis neceſſariis ipſum inductorem, & ſuos voluerit procurare. Si quid vero ultra hoc ab inductoribus, occaſione præmiſſorum, recipiatur, vel recipiant, quidquam amplius propter inductionem faciendam per ipſos, vel inductionum certificatorias litteras facere, & inductis tradere, acquiſitis coloribus, deferre illos contingat indebite, culpabiles in hac parte, ſuſpenſionem ab officio & ingreſſu eccleſiæ tamdiu eos volumus incurrere ipſo facto, donec hæc [a] contra recepta ſolventibus reſtituant, & læſo ſua culpa ſatisfaciant in præmiſſis.

[a] *Forte*, contra jus receptis, aut *aliquod ſimile.*

IV. *De eleemoſynis faciendis eccleſiarum appropriatarum parochianis.*

Ne de decimis, & eccleſiarum rebus ceteris diſpenſandi, viris eccleſiaſticis, permiſit ſibi [b] facultas, hujuſmodi rerum compendio, pauperes ne defraudentur. Sed religioſi noſtræ provinciæ [c] approbatas obtinentes ſibi eccleſias, fructus, & reddit:us, & proventus earum ſic ſuis cupide nituntur uſibus applicare, quod diſpenſandi ..... parochianis ſic appropriatarum eccleſiarum regeneratis filiis, [d] quatenus indigentibus, quibus, tamquam ſuis domeſticis naturalibus, inſtructus exemplo, quam extraneis, plus tenentur, in nullo exhibent, nec in eos exercere curant quævis opera caritatis. Unde ſic nimis agentes avari, decimarum & eccleſiaſticorum jurium debitores, nedum indevotos efficiunt; ſed eorum perverſos invaſores, & conſumptores, turbatoreſque nefandos occaſionaliter conſtituunt, in ſuarum propriarum, & ipſorum, grave periculum animarum, & ſcandalum plurimorum. Unde facti hujuſmodi approbatione concili, ſtatuimus, quod religioſi prædicti, beneficia appropriata obtinentes eccleſiaſtica, ſecundum beneficiorum hujuſmodi facultates, annis ſingulis, pauperibus parochianis, circa eleemoſynæ quantitatem [e] ipſorum locorum moderandam arbitrio, per ipſos epiſcopos diſtribuere compellantur, ſub pœna ſequeſtrationis, & ſubtractionis fructuum proventuum beneficiorum hujuſmodi, donec in præmiſſis paruerint competenter.

[b] *Forte*, permiſſi ſic facultas.

[c] *Forte*, appropriatas.

[d] *Forte*, quamvis *Locus corruptus.*

[e] *Adde* ordinariorum.

V. *De reparatione eccleſiarum, & clauſurarum cœmeteriorum, & qui facere debent.*

Licet parochiani eccleſiarum parochialium ſuarum, tam naves & tectum eccleſiarum, intus & exterius, quam campanile, altaria, & imagines, feneſtras quoque vitreas in dictis navibus exiſtentes, & cœmeteriorum clauſuras, de laudabili conſuetudine in noſtra provincia diutius obtenta, facere, [f] ac quoties A fuerit, reparare ſuis ſumptibus teneantur: tamen religioſi, & alii, poſſeſſiones, aut prædia, ſeu redditus, infra fines & limites eccleſiarum hujus noſtræ provinciæ Cantuarienſis, obtinentes, potiſſime degentes extra parochiam eccleſiarum, fabricæ earumdem, aut cœmeteriorum clauſuris, & ceteris incumbentibus oneribus a parochianis ſupportandis, de conſuetudine, & de jure, cum iis contribuere (quamvis ut plurimum onera hujuſmodi, ſecundum prædiorum ac poſſeſſionum quantitatem in parochiis exiſtentium, limitentur, & taxentur;) recuſant injuſte. Sed religioſi in locis variis noſtræ provinciæ, poſſeſſiones & prædia diverſa in parochiis hujuſmodi eccleſiarum, per acquiſitiones novas, necnon & alii extra parochiam degentes, occupant, & obtinent his diebus: adeo ut earum reliqui parochiani, in ipſarum eccleſiarum degentes parochiis, onera, circa refectionem ſeu reparationem præmiſſorum, eiſdem incumbentia, per ſe nequeant ſupportare; unde domorum Dei publicus deformatur aſpectus, & eorum ex his dehoneſtatis ſequuntur alia incommoda manifeſta. Nos igitur, præſentis approbatione concilii, duximus ſtatuendum, quod tam religioſi, quam alii, poſſeſſiones, aut prædia, ſeu redditus, quæ de gleba reficiendarum eccleſiarum, ſeu dote non exiſtunt, in quibuſcumque parochiis noſtræ provinciæ obtinentes, ſeu in poſterum habituri, in ipſis degentes vel alibi, ad quævis onera parochianis prædictis in iis incumbentia, de conſuetudine, vel de jure, quæ, conſideratis poſſeſſionum & reddituum quantitatibus, [g] invenit, vel imponentur eiſdem cum ceteris parochianis eccleſiarum hujuſmodi, quoties opus fuerit ..... ad quod, cum neceſſe fuerit, cenſuris eccleſiaſticis, per locorum ordinarios, compellantur.

[f] *Forte*, quamvis *Locus corruptus.*

[g] *Forte*, conveniet imponetur.

VI. *Quantum pro inſinuatione teſtamentorum quorumcumque, & calculi, ſeu compoti adminiſtrationis in bonis, acquietanciis litterit, pro labore recipi debeat, per quemcumque judicem eccleſiaſticum.*

Adeo quorumdam animos, temporibus noſtris, ſæva cupiditas occupavit, quod quæſtum reputantes pietatem, non curant quibus ſtudiis cupiditatis ſitim reficiant, dum venale aliquid exhibent nefando commercio, gratis impendere quod deberent. Sane, licet bonæ memoriæ Simon, archiepiſcopus Cantuarienſis, prædeceſſor noſter, provincialis concilii deliberatione ſtatuerit, quod pro inſinuatione teſtamenti cujuſvis defuncti, cujus bonorum inventarium centum ſolidorum ſummam non excedit, nihil penitus exigatur: quia tamen circa teſtamentorum inſinuationes defunctorum, quorum inventarium bonorum dictam ſummam excedit, ſeu circa id quod pro acquietanciis calculorum, vel compotorum adminiſtrationis bonorum concernentium hujuſmodi teſtamentum, quid determinate debeat recipi, minime providetur; locorum ordinarii, tam pro inſinuationibus, quam acquietanciarum litteris, in hac parte, ſic immoderate & exceſſive pecuniam exigunt, quod defunctorum exhauſtis & conſumptis facultatibus, per extortiones illicitas in præmiſſis, decedentium voluntates ultimæ, etiam in iis quæ relinquuntur in uſus pauperum, vel alias pias cauſas, de reſiduo nequeant adimpleri: quorum occaſione, laïci contra dictos ordinarios veluti conſumentes, vel uſurpantes, quæ tueri tenentur, exaſperantur non modicum; necnon ad fraudes, & ſuperſtitioſas inventiones periculoſe quodidie provocantur. Ut igitur tantæ uſurpationis contumelia depellatur, ſtatuimus, quod pro probatione, vel approbatione, ſeu inſinuatione teſtamentorum quorumcumque, nihil per epiſcopos, ſeu ordi-

Anno Christi 1342.

narios alios recipiatur omnino. Per clericos tamen scribentes insinuationes hujusmodi, sex denarios dumtaxat recipi permittimus pro labore. Quod si aliquod inventarium bonorum cujuscumque defuncti in compoto triginta solidorum summam reperiatur excedere, quod ad centum solidos minime extendatur: pro compoto, & agendis omnibus circa ipsum, acquietantiarumque litteris, seu alius quibuscumque, episcopi, aut ordinarii, seu deputati ab eis ad audiendum compotum, vel ministri alii compotum hujusmodi intendentes, ultra duodecim denarios recipere non præsumant. Si vero centum solidorum summam, aut ultra, minus tamen viginti librarum, hujusmodi contineat inventarium: perceptione trium solidorum penitus sint contenti. Sed si viginti aut ultra, citra tamen sexaginta librarum summam habeat: ultra quinque solidos pro laboribus, litteris, & scripturis, & aliis, non admittant. Quod si sexaginta librarum vel ultra, minus tamen centum libris, summam attingat hujusmodi inventarium, decem solidos pro præmissis recipiant, & non ultra. Si vero hujusmodi inventarium centum librarum, vel amplius, minus tamen centum sexaginta librarum summam contineat: ultra viginti solidos pro prædictis recipere non præsumant. Sed si centum sexaginta librarum summam, vel ampliorem contineat, pro singulis quinquaginta libris, quas ultra centum libras, contineri contigerit in eisdem, ordinarii, pro prædictis singulis, decem solidos, cum prædictis viginti solidis recipere valeant, & non ultra. Clericos tamen, pro singulis acquietanciarum litteris, quas in hac parte scribunt, ultra præmissa, sex denarios recipere permittimus pro labore. Si vero quemquam, in aliquo casuum prædictorum, ultra summam prætaxatam, quavis cautela, in pecunia numerata, seu rebus aliis contingat recipere: duplum, quod ultra recipit, fabricæ ecclesiæ cathedralis loci, infra mensem, reddere teneatur: alioquin, ex tunc episcopi duplum ipsum, ultra prædictum tempus restituere differentes, esse ecclesiæ ingressum sibi interdictum, inferiores utique a beneficio & officio noverint se suspensos: quousque, de duplo hujusmodi, prædictis ecclesiis cathedralibus, plenariam satisfactionem impendant, in ipsa probatione, seu insinuatione testamentorum quocumque, vel ante administrationis & computorum redditiones fideliter, acquietanciarum litteræ testamentorum executoribus nullatenus concedantur, sub pœna suspensionis ab ingressu ecclesiæ per sex menses; quam contrafacientes incurrere volumus, ipso facto.

Latæ sententiæ.

VII. *De visitatione, & procuratione archidiaconorum, & aliorum ordinariorum.*

Quamvis lex naturæ fructum laboris tribuat operanti, sic tamen æqu..... ut non laboranten potissime circa ea quibus vacare tenetur, ex debito non mandate præcipiat negligentem. Sane nonnulli archidiaconi, & alii superiores, & inferiores ordinarii nostræ provinciæ, lucris temporalibus inhiantes, & quæ Dei sunt projicientes a tergo, suarum visitationum progressibus, venationi, & aliis vacantes insolentiis, ad loca visitanda multoties tales mittunt, quorum exhortatione, seu informatione, clerus & populus non instruitur; ab ecclesiis, quas die visitationis non ingrediuntur, nec incipiunt, & a quibusdam, per se, vel alios, nullatenus visitatis, necnon & a pluribus, quas perfunctorie visitare faciunt: immo quarum quælibet, ad procurationem unius diei consuetam, pro ipsis archidiaconis, & suis ordinatis famulis competenter sufficeret, a singulis ecclesiis, A rectoribus, seu vicariis earumdem, procurationes solidas, & pecuniam, contra sanctiones, exigere non formidant; excogitata & superstitiosa quadam fraude, sæpius visitaturi, dies visitationum hujusmodi faciendarum prævenientes, in noctibus ipsis dies præcedentibus, rectorum, seu vicariorum ad eorum sumptus, cum excessivis & onerosis famulis, & vecturis, morantur; ac in crastino, visitatione impensa, procurationem plenam, & solidam extorquent in pecunia, pro diæta, tamquam in victualibus minime procurati; etiam licet cum talibus dicto die prandeat visitans. Nos, in præmissis, tam subditorum quieti, quam excedentium saluti, cupientes occurrere, districtius inhibemus, præsentis auctoritate concilii, B ne quis procurationem, ratione visitationis solvendam, ab aliqua præsumat recipere ecclesia, nisi visitationis officium eidem diligens impenderit; scrutatis personaliter & inspectis per ipsum cum effectu, quæ fuerint indaganda.

Si quis vero plures visitare voluerit ecclesias uno die, procuratione unica, & victualibus, vel pecunia, ad quam omnes & singulas, sic die unico visitatas, proportionaliter faciat contribuere, prout tradunt canones, sit contentus; & si nocte præcedente suam visitationem, in quavis ecclesia faciendam, ad sumptus rectoris, seu vicarii visitandi, seu die visitationis, in prandio steterit cum eisdem, veram æstimationem hujusmodi sumptuum in procurationem, si C eam in pecunia visitans licite duxerit exigendam, computare seu allocare, vel pro eo in toto studeat compensare: ita quod non ultra sumptus hujusmodi, solidam procurationem in pecunia, nec amplius, quam deductis eisdem sumptibus, de procuratione in pecunia exsolvenda superetit, præsumat recipere, vel exigere quovis modo. Si quis autem aliter fecerit, donec indebite percepta restituerit, ab ingressu ecclesiæ noverit se suspensum. Verum quia plures archidiaconi, & alii ordinarii, honoris prærogativa, vel nobilitate generis decorati, in suis visitationibus incidentes, familiarium & vecturarum statutum in canonibus numerum excedunt: sic quod procurantes eosdem in victualibus, excessive & indebite onerantur, ultra æstimationem procurationis, quæ in pecu- D nia solet solvi: nos visitatis hujusmodi, an in pecunia quantitatis solitæ, vel in victualibus, visitantes eosdem voluerint procurare, optionem reservamus. Si visitatas insuper capellas habuerit dependentes ab ea, statuimus, quod pro ecclesiæ, capellarumque suarum hujusmodi visitatione, procuratione, ut pro una ecclesia præstari solet in diœcesi, cujus est ecclesia, visitantes archidiaconi, & alii ordinarii sint contenti, sub pœna suspensionis ab officio & beneficio; quam ipso facto incurrant, donec duplum illius, quod ultra procurationem hujusmodi unicam receperunt, suæ ecclesiæ solverint cathedrali. Item, visitantes archidiaconi, & alii ordinarii, tam in ecclesiis, quam ornamentis earum, & cœmeteriorum E clausuris, mansorum domibus, reparantes defectus ipsos, sub pecuniariis pœnis, præcipiunt reparari, & a non parentibus censuris extorquent pœnas hujusmodi, quibus dicti defectus poterunt debite emendari, inde suas bursas, cum jactura pauperum iis diebus oppressorum, insolite nequiter impregnantes. Cum igitur, ne propter tales exactiones pœnales, adversus archidiaconos, & alios ordinarios, & eorum ministros; detur legalis occasio malignandi; nec ecclesiasticos viros deceat quæstibus inhonestis, & pœnalibus anhelari, vel ditari: statuimus, quod pœnæ hujusmodi concives arctæ fuerint, in reparationem convertantur hujusmodi defectuum repertorum, sub

Leur modo fac.

ANNO CHRISTI 1342.

pœna ſuſpenſionis ab officio; quam contra præmiſſa ſibi ipſis pœnas hujuſmodi applicantes, donec ſic recepta ad reparationem dictorum defectuum cum effectu aſſignent, incurrere decrevimus ipſo facto.

VIII. *De conſiſtoriis epiſcoporum, & capitulis archidiaconorum, & aliorum ordinariorum, in certis locis celebrandis.*

Excuſſis ſubditorum oneribus, in eorum quiete ſuperiores quieſcunt [a] ſua intus, & foventur in pace. Sane conſiderantes ex eo, quod quidam epiſcoporum, archidiaconorum, & aliorum ordinariorum officiales, ſua conſiſtoria, ſeſſiones, & capitula, de tribus in tres, vel de quatuor in quatuor ſeptimanas, annis ſingulis celebrantes, per varia loca ſuarum juriſdictionum, & decanatuum noſtræ provinciæ, illuc frequenter, quo vitæ neceſſaria venalia difficultate obtineant, declinantes; rectores & vicarios eccleſiarum, in locis, quibus hujuſmodi ſua celebrant conſiſtoria, ſeſſiones, ſeu capitula, vel vicinis, ſimilibus ſumptibus onerant exceſſive, ac ſcandali, & calumniæ materiam ſuſcitant gravaminis.

Quod ſi rectores & vicarios eccleſiarum hujuſmodi diebus illis, ſplendide non procurentur ad votum, ipſos laboribus vexantes, quæſitis coloribus, & cauſis confictis, infeſtant graviter & moleſtant. Propter quæ, & alias juſtas cauſas, præſentis ſtatuimus deliberatione concilii, quod hujuſmodi conſiſtoria ſingula, ſeſſiones, & capitula, in locis juriſdictionum & decanatuum prædictorum ..... inſignibus, vel ſaltem, in quibus victualia communiter valeant inveniri venalia, de cetero celebrentur: quodque officiales, & ceteri ordinariorum miniſtri, ſuorum ſumptibus dominorum, tam in hujuſmodi celebratione conſiſtoriorum, ſeſſionum, & capitulorum, quam in aliis actibus, quos pro ſuis exercent dominis, faciant quæ incumbunt. Citationes autem ad conſiſtoria, ſeſſiones, aut capitula hujuſmodi, in locis aliis, quam ſuperius expreſſis, celebranda, & proceſſus, quos in eis contigerit in poſterum fieri, ipſo jure decrevimus fore nullos: ac officiales prædictos, pro ſuorum dominorum expediendis negotiis, ſumptus exigentes, ſeu ipſos, occaſione non præſtati ſumptus hujuſmodi, infeſtantes, eo ipſo ab officio & ingreſſu eccleſiæ ſuſpenſos volumus remanere.

Item, quia epiſcopi, archidiaconi, & eorum officiales & alii Ordinarii, eorumque commiſſarii citationes primarias pro correctionibus delinquentium, fieri per rectores, vicarios, ſeu parochiales ſacerdotes demandant; ipſis frequenter imponitur, quod ſuper iis, quibus ſic citatio, confeſſiones citatorum occultas, in foro eccleſiæ eis perverſe revelant: quapropter in ipſos ſcandalizatur turpiter, & illis ex tunc parochiani peccatum renuunt profiteri: ſtatuimus, quod hujuſmodi citationes primariæ, dictorum Ordinariorum auctoritate, fiendæ per rectores aut alios prædictos, de cetero non mandentur: ſed fiant per officiales, decanos, apparitores, & miniſtros alios eorumdem. Si vero citationes hujuſmodi primariæ rectoribus, aut vicariis, vel preſbyteris demandentur, ipſis ſuper iis parere minime teneantur: ſed citationes ipſæ primariæ factæ per eos, ac exinde ſubſecutæ cenſuræ, vel proceſſus, ſint ipſo jure irritæ & inanes.

IX. *De apparitoribus.*

Cum apparitorum onerosa multitudine, qui nihil habent honeſti, ſubditis exceſſiva gravamina cumulentur, dum archidiaconi locorum, in archidiaconatuum ſuorum ſingulis decanatibus, apparitores equites, qui in decanatibus hujuſmodi ſub ſe habentes alios apparitores pedites cum garcionibus, ad malum naturaliter deditis, incedentes, ad ſumptus rectorum, & vicariorum hujuſmodi, ad quos nimis frequenter declinant, cum ipſis diutine morantur; quibus etiam non contenti apparitores prædicti, pecuniarum collectas, in quatuor anni capitulis generalibus, faciunt inter eos; agnos, lanam, & garbas ſuis temporibus colligendo, & non conferentes eiſdem, per fas vel nefas, infeſtari procurant, & malitioſe vexari. Unde præſentis approbatione concilii ſtatuimus, quod ſinguli noſtri ſuffraganei unum apparitorem equitem habeant dumtaxat, pro diœceſibus eorumdem. Locorum vero archidiaconi noſtræ provinciæ, pro ſuorum archidiaconatuum ſingulis decanatibus, unum apparitorem, non equitem, ſed peditem habeant tantummodo incedentem: qui cum rectoribus, aut eccleſiarum vicariis, ultra noctem & diem unicam, ſingulis quarteriis in anno, ſumptibus non morentur, niſi per eoſdem invitati fuerint ad morandum ſpecialiter; nec in capitulis generalibus collectas in pecunia, ſeu alias de lanis, agnis, vel rebus aliis faciant aliquales: gratis cum eis data fuerint, cum gratiarum recipere valeant actione. Quod ſi plures contra hoc fuerint deputati, vel eorum aliqui præmiſſa temere violaverint; deputantes eoſdem, tamdiu ipſo facto ab officio & beneficio ſint ſuſpenſi, donec hujuſmodi amoverint deputatos: quos etiam ab apparitorum officio perpetuo ſuſpendimus ipſo facto.

X. *Ne pro peccato notorio, in recidivo continuato, ſecunda vice recipiatur pecunia; & de pœna recipientis.*

Quoniam reus culpam non timeſcit aliquam, cujus pœnam minimis exiſtimat redimendam, nec pro hujuſmodi ..... noxius ſuberahitur appetitus: noſtræque provinciæ archidiaconi, & eorum officiales, ac eorum ſuperiores quidam alii, cum eorum peccant ſubditi, tam clerici, quam laïci, adulterando, fornicando, ſeu alias notorie excedendo recidivationes, & incorrigibiliter; corporalem & manifeſtam, in aliorum terrorem, pœnam debitam ſubeundam, pro pecunia indifferenter remittunt, adeo quod delinquentes hujuſmodi dicuntur a multis, ac ſuorum criminum conductores; pecuniamque recipientes & imburſantes hujuſmodi, eam in uſus pauperum, vel pias cauſas alias, non convertunt. Unde tam inter populares, quam inter judices eccleſiaſticos, ſuſcitatur grave ſcandalum, & malum provocatur exemplum. Statuimus idcirco, quod pro delicto notorio in recidivo continuato diutius, ſecunda vice non recipiatur pecunia quovis modo, ſub pœna reſtitutionis dupli pecuniæ contra hoc receptæ, infra menſem poſt receptionem ejuſdem, fabricæ cathedralis eccleſiæ applicandæ; & ſuſpenſionis ab officio, quam taliter recipientes pecuniam, ejus duplum infra menſem non reſtituentes, incurrere volumus ipſo facto. In commutationibus pœnitentiarum corporalium pro pecunia, quam abſque magna & urgente cauſa fieri prohibemus, locorum Ordinarii taliter moderentur, quod delinquentibus pœnitentias corporales graves, & pœnitentias imponunt adeo exceſſivas, ut cauſative, & per obliquum cogantur ſuas redimere pœnitentias pecuniaria gravi ſumma. Sed commutationes hujuſmodi, cum faciendæ in poſterum videantur, ſic fiant modeſte, quod rapax non judicetur accipiens, & dans ipſe nimium non grauetur, ſub pœnis prædictis ſuperius annotatis.

[a] Forte, ſuavi-ter.

ANNO CHRISTI 1342.

XI. *Ne aliquis fatigetur, ad purgandum se de peccato sibi objecto, extra decanatum in quo moratur.*

Item, licet quis purgari debet, ubi noscitur diffamatus; cum nostræ provinciæ episcoporum, archidiaconorum, & aliorum Ordinariorum, & ministri officiales, quadam, ut apparet, excogitata malitia, tam clericis, quam laïcis se purgaturos offerentibus de impositis, extra locum jurisdictionum suarum, in quibus eos [a]deliquisse, seu jurisdictionis loca remotiora & ruralia, ubi non reperiuntur victualia, & vitæ necessaria venalia, difficultate ad se purgandum, cum compurgatorum excessivo numero statuunt, seu præfigunt, & sicut propter fatigationem expensarum, ac producendorum compurgatorum, ad tam remota loca difficultatem, redemptionem pecuniariam cogant facere innocentes: adeo quod aliqui eorum magis eligunt crimen, quod nunquam commiserant, confiteri, & pœnitentiam, quam non meruerint, subire, quam se & compurgatores suos tot laboribus & sumptibus fatigare. Propterea statuimus, quod de cetero diffamati de criminibus seu excessibus, & de eis se purgare volentes, de uno decanatu in alium, seu ad alia loca, quæ insignia superius ordinata nullatenus protrahantur. Indicenda vero purgatione diffamatis hujusmodi, episcopi, archidiaconi, & ceteri ordinarii, aut eorum officiales, ultra sex manus pro fornicatione, seu simili crimine; pro graviore siquidem, ut pro adulterio, vel majori, ultra duodecim manus compurgatorum numerum non imponant, sub pœna suspensionis ab officio, quam contrafacientes incurrere volumus ipso facto. Illum insuper archidiaconorum, & suorum officialium, aliorumque Ordinariorum detestantes abusum, quo a sacerdotibus in suis jurisdictionibus celebraturis divina, priusquam id faciant, certam & excessivam quantitate pecuniæ exigunt liberalitatem, quæ sacerdotes hujusmodi clericos sua nomina inferentes in matriculis, de uno denario solebat respicere, [b]& exactionem censualem sex denariorum, vel circiter, illicite convertentes. Statuimus, quod de cetero a dictis sacerdotibus, ultra denarium unicum, pro quo nostrorum nomina registrentur, in primis admissionibus eorum, ad celebranda divina, dicti archidiaconi, ceterique ordinarii, quibus super eorum ministri recipere non audeant quovis modo, sub pœna suspensionis a celebratione divinorum, & ingressus ecclesiæ, quam contrafacientes incurrant, quousque duplum perceptorum hujusmodi fabricæ ecclesiæ cathedralis locorum persolvant.

[a] Forte, constat deliquisse.

[b] Lege, in exactionem.

XII. *De iis, qui beneficia ecclesiastica possessa per alios, obtinere nituntur, possessoribus non canonice amotis.*

Hoc capitulum primo descriptum est in eadem pagina verso ad annum 1341. Ex quo emendationes multæ petes possunt: nam hoc est inquinatissimum.

Esurientis avaritiæ cultus sic cupide sitim conatur reficere voluptatis; ut abjecto rationis tramite, clerici quidam fas & nefas improbe permiscentes, ecclesiastica beneficia patronatus archiepiscoporum, episcoporum, abbatum, & aliarum, tam ecclesiasticarum, quam sæcularium personarum, de possessoribus suis plena, inhumaniter ambientes; eaque temporibus longe retroactis, figmentis variis prætendentes vacasse, dum cathedralium, vel conventualium ecclesiarum, ratione vacationis earum, vel terrarum aliarum custodia fuerat penes regem: se ad ipsa præsentari, vel sibi per ipsum conferri procurant; licet post prætensas vacationes hujusmodi, a diversis tantis temporibus possessa fuerint, quod A vix aut nulla sit alicujus memoria causæ vacationis deductæ: quæ etiam, quamquam falsissimam, & quæ nunquam fuffuit, allegatur, præsentationem, seu collationem, si per locorum Ordinarios, vel collatarii non admittantur, hujusmodi breve regium, *Quare non admisit*, nuncuparum, impetrant contra episcopos, & eos implacitant: vacationem, non formam juris & facti, sed jurisdictionem tamen, quarum convictionem sæcularis potestatis abusus usurpat indebite, in foro conantes distincte sæculari beneficiorum hujusmodi possessores non facientes, nec admittentes partes litem taliter agitatam; nec Ordinariorum litteris, institutione, vel collatione, ac inductione factis, in beneficiis hujusB modi, fides adhibetur in curia sæculari. Unde accidit, quod episcopis & aliis, quos litium hujusmodi non afficit nec auget periculum, lites ipsas nullo modo vel segniter defendentibus, per præsentantes & præsentatos, collatore seu collatariis, in foro sæculari jus evincitur patronatus: timorque vano executionis inducto, cum a curia sæculari scribitur episcopis, quod præsentantes, ac collatarios admittant hujusmodi; quandoque per se, quandoque per alios juris ignaros, quibus aliquoties vices suas committunt, taliter præsentatos vel collatarios admittunt, & in locum viventis possessoris per sententiam non amoti, de facto instituunt; & in beneficiorum revera non vacantium possessionibus inducunt, quin C verius intrudunt, & vitiosos constituunt detentores, in animarum deceptionem multiplicem, & possessorum justorum lætionem enormem. Nos adversus tantæ temeritatis excessus, præsentis concilii provisione antidota cupientes occurrere: statuimus, quod quicumque clerici ad dignitates, personatus, officia, vel præbendas, aut alia beneficia ecclesiastica quæcumque, plena & occupata, de facto se præsentari, seu ea sibi conferri, per quoscumque de cetero procurantes, directe vel indirecte, virtute brevium, *Quare non admisit*, vel *Quare impedit*, &c. aut simulium, tacite inductis brevibus, beneficiorum possessoribus, & eis vacat rite non amotis, qua episcopos seu alios, in sæculari curia prosequantur; nisi de causis vacationum prætensarum, ad ordinariorum mandata inD quiri faciant, & possessores per judices ecclesiasticos competentes faciant canonice primitus amoveri; majoris excommunicationis sententiam incurrant ipso facto: & tamquam sic excommunicati, ad beneficia talia nullatenus admittantur, sed inhabiles ad ea perpetuo censeantur. Si vero contra hæc quisquam in occupato beneficio instituatur, vel admittatur de facto; institutio seu admissio hujusmodi omni juris effectu careat. Et quicumque sit instituens vel admittens, jure proprio vel delegato, taliter præsentatum vel collatarium, in obtento per alium beneficio, ipsius possessoris sufficienti auctoritate in foro ecclesiæ sententialiter primitus non amoto, a E beneficio & officio tamdiu noverit se suspensum, donec beneficii possessori priori refarciatur, ut convenit, omne damnum. Et institutus taliter vel admissus, si se in occupato per alium beneficio contra hoc patiatur induci, censeatur intrusor, & pœnas intrusionis in constitutione Othoboni, quæ incipit: *Amoris proprii*, contentas, necnon alias a canonibus & sanctis patribus inflictas, ipso facto incurrat. Per præmissa tamen non intendimus Ordinariorum potestati, qua beneficia ad ipsorum collationem spectantia, quovis modo de facto occupata, non de jure conferri poterunt, derogare; nec eorum collationes beneficiorum admittentes hujusmodi coarctare. Ceterum, ne in foro regio evincenti jus patro-

ANNO CHRISTI 1342.

ANNO CHRISTI 1342.

nanus adversus alium, sua victoria sit inutilis, si scribatur Ordinario, quod admittat præsentatum, ab illo qui jus patronatus evicit, ad beneficium hujusmodi, si de jure vacaverit, & de facto non obsistat jus canonicum, admittatur libere hujusmodi præsentatus. Si beneficium prædictum non vacaverit, illud domino Regi, & justiciariis intimet Ordinarius; excusando se, quod quia tale beneficium non A vacat ad præsens, nequit mandatum regium adimplere; præsentatusque per evincentem in foro sæculari contra Ordinarium prosequens, ultra in foro ecclesiæ, ut præmittitur, facienda, supradictas sententias, & alias pœnas ipso facto incurrat. Jus vero patronatus evincenti licebit præsentare, si voluerit, ad beneficium hujusmodi, possessorem, ut suum jus in posterum habeat declaratum.

ANNO CHRISTI 1342.

CONCILIUM LONDINENSE,

anno Domini MCCCXLII. celebratum.

Ex Tomo II. collectionis Conciliorum Britannicorum.

Constitutiones venerabilis patris, Joannis de Stretford, Cantuariensis archiepiscopi, editæ anno Domini MCCCXLII. die Mercurii proximo post festum sancti Edwardi regis & martyris, in ecclesia sancti Pauli Londinensis, in præsentia comprovincialium episcoporum; videlicet dominorum Radulphi Londinensis, Rogeri Coventrensis & Litchfeldensis, Johannis Exoniensis, Roberti Sarisburiensis, Roberti Cicestrensis, Thomæ Herefordensis, Radulphi Bathoniensis, Simonis Eliensis, Thomæ Lincolniensis, Vulstani Wigornensis, David Bangorensis, & procuratorum ceterorum episcoporum absentium, sufficienter comparentium tunc ibidem.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De pace ecclesiæ & regni Angliæ observanda, & de denunciatione facienda.*

II. *De habitu & honestate clericorum in tonsura & vestibus.*

III. *De dimissionibus beneficiorum ecclesiasticorum ad firmam.*

IV. *De decimis & oblationibus, & impedientium pœnis.*

V. *De silva cædua decimanda.*

VI. *Contra oblationes auferentes.*

VII. *De decimis intestatorum solvendis, &c.*

VIII. *De testamentis, & bonis testatorum, sive intestatorum.*

IX. *De languidis in extremis sua bona in fraudem alienantibus, & procurantibus.*

X. *Ne in vigiliis mortuorum fiant inhonesta.*

XI. *De celebrantibus clandestina matrimonia in ecclesiis, oratoriis, vel capellis.*

XII. *De licèis impedientibus executionem juris ecclesiastici fieri.*

XIII. *De excommunicatis incarceratis, sine prælato ecclesiæ, nullo modo liberandis.*

XIV. *De herbis & arboribus in cœmeteriis crescentibus.*

XV. *De violatione sequestri.*

XVI. *De impetrantibus, & dolose prosequentibus breve regium, contra adversarios, in alienis comitatibus.*

XVII. *De duplicatione constitutionum faciendâ.*

PRÆFATIO.

SPonsam Christi sacrosanctam ecclesiam, privilegio libertatis cælitus decoratam, quorumdam B ambitiones illicite infestaverunt. Unde sanctæ Romanæ ecclesiæ summi Pontificis, ac principes sæculares, & specialiter reges Angliæ catholici & illustres, intra memoriam revolventes, quot plagis Ægyptii fuere percussi, eo quod populum Dei, filios Israël, typum gerentes ministrorum altaris, servituti indebitæ subjicere præsumpserunt: quodque impressiones & gravamina, quibus in Anglia libertas ecclesiastica depressa exstitit & calcata, oppressionum auctoribus [a] non præsumant, sed ipsis inde non modicum suæ prodiit salutis periculum, & notorium detrimentum: ecclesiam Anglicanam quam plurimis libertatum, privilegiorum, & immunitatum prærogativis munire salubriter curaverunt: quia, cum ab adolescentia flexibili ad malum humana sensualitas adeo morum subversionem in clero & populo suscitavit, quod non sufficiunt provisa remedia, ut cohibeant noxios appetitus, & jura ecclesiæ Dei sanctæ, ac libertates ipsius conservent illæsa. Nos Joannes, permissione divina, Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas, & sedis Apostolicæ legatus, invocata Spiritus sancti gratia, utile fore prævidimus, auctoritate concilii præsentis, de fratrum suffraganeorum nostrorum coëpiscoporum nostræ Cantuariensis provinciæ consilio & assensu, circa remedia perversis opponenda conatibus, ad vitia exstirpanda, ac deformata in ecclesia, clero, & populo, reformanda, utiliter ordinare in ipsa nostra Cantuariensi provincia, futuris temporibus observanda.

[a] *Forte*, non, *præsumunt.*

CAPITULA.

I. *De pace ecclesiæ & regni Angliæ observanda, & de denunciatione faciendâ.*

SUperius Dei munere reformatus, rex Anglorum Edwardus, pacem Anglicanæ ecclesiæ ac regni cupiens firmiter observari, nos, & ceteros coëpiscopos dicti regni olim litteris suis rogavit, ut communes malefactores, & pacis ecclesiæ sanctæ atque suæ turbatores, & violatores, felones, necnon feloniarum manutentores, conspiratores, falsos juratores in assisis & juratis, coram justiciariis regis, deferentes scienter, falsarum querelarum assumptores, manutentores, & fautores earum, per quos turbationem, & pacis violationem, libertatis ac jurium ecclesiæ, atque regni, in ipso regno non ambigitur procurari, in singulis diœcesibus, ecclesiastica compescerentur censura: proprios desiderans, pro suis gravibus in his excessibus, majoris excommunicationis sententia innodari, seu excommunicatos publice nunciari. Unde nos, piæ mentis dicti regis imitatione laudabili excitati, audaciam perfidorum hujusmodi compescere cupientes, omnes malefactores prædictos, taliter in posterum,

Digitized by Google

Anno Christi 1342.

in noſtra Cantuarienſi provincia delinquentes ſcienter, præſentis auctoritate concilii, majoris excommunicationis ſententiam volumus & pronunciamus incurrere ipſo facto: quorum abſolutionem locorum ordinariis, ſeu, ſedibus eccleſiarum cathedralium vacantibus, iis qui juriſdictionem epiſcopalem exercebunt ibidem, præterquam in mortis articulo, reſervamus. Ceterum, ut hujuſmodi delinquentium facinora eo amplius evitentur, quo ipſi delinquentes excommunicati ſolemnius fuerint denunciati: hoc provinciali concilio approbante præcipimus, quod omnes & ſinguli malefactores prædicti, in ſingulis cathedralibus, collegiatis, & parochialibus eccleſiis noſtræ provinciæ antedictæ, prima Dominica Quadrageſimæ, ac in feſto Corporis Chriſti, & aliis diebus feſtivis & ſolemnibus, annuatim, excommunicati publice nuncientur in genere, cum intimatione reſervationis prædictæ.

II. *De habitu, & honeſtate clericorum, in tonſura, & veſtibus.*

Exterior habitus, mores, & conditiones intrinſecas perſonarum frequenter oſtendit. Et licet clericorum geſtus exemplum eſſe debet & informatio laïcorum: tamen clericorum abuſus, qui plus ſolito invaluit his diebus, in tonſuris, veſtibus, & ornamentis equorum, ac aliis, abominabile ſcandalum modo populo generavit, dum eccleſiaſticas dignitates, perſonatus, præbendas honorabiles, & beneficia curata obtinentes, in ſacris etiam ordinibus conſtituti, [a] coronamque regni cælſtis & perfectionis eſſe indicium diſtrare, contemnunt, & omnium extenſorum quaſi ad ſcapulas utentes diſcrimine, velut effeminati, militari potius, quam clericali habitu induti, ſuperiori ſcilicet brevi, ſtricto notabiliter, cum exceſſive latis vel longis manicis, cubitos non tangentibus, ſed pendulis, furrata, vel ſendalo revolutis, & ut vulgariter dicitur, reverſatis, ac capucii cum tipettis, miræ longitudinis, barbiſque prolixis incedere; & ſuis digitis annulos indifferenter portare publice, ac zonis ſtipatis pretioſis miræ magnitudinis ſupercingi, burſis, cum imaginibus variis ſculptis, annellatis, & deauratis, & ad ipſas patenter cum cultellis, ad modum gladiorum pendentibus: caligis etiam rubeis, etiam ſcaccatis, viridibus ſotularibus, etiam roſtratis, & inciſis multimode, ac cropriis ad ſellas, cornibus ad colla pendentibus, epitogiis, ac [b] clocis furratis, uti patenter ad oram, contra ſanctiones canonicas temere non verentur: adeo quod a laïcis vix aut nulla paret diſtinctio clericorum; unde profeſſionis & ordinis ſuorum prærogativa ſuis reddunt demeritis ſe indignos.

Nos igitur hujuſmodi erroribus, quibus utplurimum clericorum geſtus, tam in magiſtrorum, & ſcholarium univerſitatibus, noſtræ provinciæ dehoneſtis, contra ex nunc obviare volentes: hoc ſacro approbante concilio, ſtatuimus & præcipimus, quod quicumque eccleſiaſtica obtinentes beneficia noſtræ provinciæ, in ordinibus ſacris potiſſime conſtituti, veſtes & tonſuram clericales defecant, ſuo ſtatui competentes. Si qui autem clerici noſtræ provinciæ publice incedentes in ea veſte ſuperiori, brevi, vel ſtricta notabiliter, aut ea cum longis, vel laris exceſſive manicis, cubitos circumquaque non tangentibus, ſed pendulis, crinibus intonſis, barbiſve prolixis, aut annulis ſuis utantur digitis publice: alii quoque, quibus dignitatis ratione & honoris, hoc congruit, ſed in præmiſſis, vel aliquibus præmiſſorum ſuperius expreſſis, exceſſerint; niſi infra ſex menſium ſpatium a tempore commiſſi exceſſus hujuſmodi, moniti ſe correxerint, & effectualiter dictos dimittant exceſſus; eccleſiaſtica habentes beneficia, poſt prædictorum lapſum ſex menſium, ipſo facto ab officio ſuſpenſionem incurrant: in qua ſi per tres menſes ſequentes ſteterint, ſuis ex tunc beneficiis, nulla requiſita monitione alia, ſint ipſo jure ſuſpenſi: nec ex tunc per ſuos diœceſanos, quibus eorum abſolutionem, præſentis auctoritate concilii, reſervatis, prius ab hujuſmodi abſolvantur, quam quintam partem unius anni ſuorum beneficiorum eccleſiaſticorum perſolvant, per diœceſanos eorum, in quorum diœceſibus hujuſmodi beneficia obtinent, pauperibus in locis beneficiorum ipſorum degentibus, infra tres menſes poſtea, fideliter erogandam: & ſi ſuſpenſionibus durantibus hujuſmodi, divinis, ſeu adminiſtrationi dictorum beneficiorum ſe ingreſſerint, & immiſcuerint, ſicut prius, ex tunc dictis beneficiis ſint eo ipſo privati. Non beneficiati vero clerici, publice & communiter pro clericis ſe gerentes, ſi in iis exceſſerint, niſi moniti, infra ſex menſium ſpatium, ſe correxerint cum effectu, eo ipſo ſint inhabiles per quatuor menſes, ad beneficium eccleſiaſticum obtinendum: & præter hoc, in univerſitatibus prædictis, ſtudio litterarum vacantes, & pro clericis ſe gerentes, ſi ſe a præmiſſis effectualiter non abſtineant, ad quoſcumque gradus eccleſiaſticos & honores, in ipſis univerſitatibus, ipſo facto reddantur inhabiles; donec ſuis moribus atque geſtu maturitatem exhibeant honeſtis ſcholaribus competentem: ſalvis pœnis aliis [a] editis quæ hujuſmodi delinquentes. Præſenti tamen conſtitutione nolumus prohibere, quin clerici apertis & patentibus ſuper tunicis, aliter menſibus nuncupatis, cum manicis, competentibus locis, & temporibus opportunis; ac etiam nominantes pro eo dumtaxat tempore, in quo per patriam iter faciunt, breves & ſtrictas veſtes ſibi aſſumere, & illis uti valeant, prout eis videbitur expedire. Verum cum fronte libera ceteros arguere nequeant epiſcopi, ſi ſeipſos & domeſticos propiores non corrigant in hac parte: ſtatuimus, quod epiſcopi noſtræ provinciæ, honeſtatem, & tonſuram, in veſtibus & ſupradictis ceteris obſervent, & a ſuis clericis commenſalibus faciant obſervari. Ad hæc, quia parum valeret jura condere, niſi eſſent, qui ea exſecutioni debitæ demandarent: dicti præcipimus auctoritate concilii, ut locorum ordinarii, quibus de ſubditorum exceſſibus ſpectat inquirere, in locis ſuæ juriſdictioni ſubjectis, per ſe vel per alios, ſuper his annuatim inquirant, & contra reos in hac parte conſtitutionem præſentem obſervent, & diligenti cautela faciant obſervari.

[a] *Corrige*, coronam, quæ regni cœleſtis & perfectionis eſt indicium, deferre contemnunt, & crinium extenſorum, &c.

[b] *Vide ſupra, pag. 1518.*

[a] *Corrige* etiam contra hujuſmodi.

III. *De dimiſſionibus beneficiorum eccleſiaſticorum ad firmam.*

Licet bonæ memoriæ Othobonus, & Otho, quondam ſedis Apoſtolicæ in Anglia legati, ſuis prohibere conſtitutionibus curaviſſent, ne eccleſiæ laïcis, vel clericis, ultra quinquennium, tradantur ad firmam: quidam tamen, excogitato fraudis machinamento, noviter contra eos, ac etiam conſtitutiones illas ſuas, eccleſias laïcis, & quandoque mulieribus, aut clericis, non obtenta diœceſanorum licentia, dimittunt ad firmam. Et ut figmentis fucata veritas obumbretur [b] in miniſtris ſuper traditione hujuſmodi eccleſiarum laïcis ad firmam, confectis, nomen clerici cum nomine laïci contrahentis inſeri faciunt, licet clericus nominaliter adjectus contrahens non exiſtat: præfati vero laïci, prætextu firmarum hujuſmodi, in eccleſiarum ſic admiſſarum manſis & domibus,

[b] *Corrige* in firmarum.

ANNO CHRISTI 1343.

domibus, cum uxoribus, pueris, & familia ſua morantur, tabernas in eis publicas facientes, & inhoneſta alia exercentes; unde ſcandala pullulant, & ſubtrahitur parochianorum devotio, ac eccleſiis hujuſmodi circa ſua jura plurimum derogatur. Quapropter, hoc provinciali concilio approbante, conſtitutionibus adjiciendo prædictis, ſtatuimus, quod quotieſcumque beneficium eccleſiaſticum noſtræ provinciæ, clerico & laïco ad firmam ex nunc dimiſſum fuerit, vel [a] in miniſtris ſuper firmarum hujuſmodi dimiſſione confectis, nomen laïci, cum clerici nomine, amodo inſerantur, ut clericus fingatur fore firmarius, cum non ſit; ſeu laïci, fructus, & proventus, & reddit us dimiſſorum beneficiorum ad firmam, nomine ſuo colligant, & eos directe in uſus ſuos convertant; hujuſmodi contractus non tenent, nec ex eis aliquid alteri obligetur: ſed ſic ex tunc hujuſmodi beneficia tradentes, & recipientes ad firmam, tertiæ partis proventuum beneficii ſic dimiſſi, vel æſtimationis ipſius, ſi ambo ſint ſolvendo, pœna plecti volumus, [b] apponere nomine clerici non obſtante. Et quia religioſi, & alii eccleſiaſtica beneficia noſtræ provinciæ in proprios uſus teoentes, ſe conſtitutionibus prædictis aſſerunt ligari: præſentis concilii approbatione ſtatuimus, quod ſi ipſi beneficia hujuſmodi, vel ſuas, quas virtute approbationum hujuſmodi in eis decimarum & proventuum percipiunt, portiones, ad firmam tradiderint clericis, non obtenta diœceſanorum licentia; vel laïcis quovis modo, ſeu aliter qualitercumque, præſentis aut dictarum conſtitutionum tenorem exceſſerint: pœna prædicta de cetero percellantur.

[a] *Corrige, Inſtrumentis.*

[b] *Corrige, apponio nomine.*

IV. *De decimis & oblationibus, & impedientium pœnis.*

Erroris damnabilis devio excœcati, ſuarum animarum excidia non deviant; dum frugum ſuarum decimam ſolventes, pro labore, metentibus, ea minime computata, non abſque errore calculi, pro decima undecimam ſolvunt garbam: contendentes, ſe mercenariis de frugibus non decimatis, poſſe pro autumnali labore potiſſime, ſolvere autem decimationem, mercedem novi teſtamenti & veteris imperium, contemnentes. Quorumdam etiam laïcorum ſuperſtitioſa malitia noviter adinvenit, quod cum garbas aliquas decimales, non tamen ſignatas, pro decimis in ſuis terris dimittunt, in ſervientes virorum eccleſiaſticorum garbas aut res alias pro decimis ſic dimiſſas, nomine decimæ abducentes, & aſportantes, ut in ſceleratos exclamant; eoſque arreſtari, vel attachiari faciunt, ſicut fures; ac ipſos, & eorum dominos, propter aſportationem, & abductionem decimarum hujuſmodi infeſtant, & multipliciter inquietant. Ipſorum etiam alii, pro eo quod garbarum & feni ſeu rerum aliarum decimæ per ſolum ducuntur eorum, viros eccleſiaſticos, & eorum miniſtros in foro ſæculari implacitant, & [d] gravibus fatibus, laboribus, & expenſis. Alii præterea vias & itinera in prædia, & a prædiis, per quæ decimas aſportent, ſeu ipſæ conſueverunt abduci, difficilia, & per longos circuitus remota exhibent, & per ea tantum decimas ducentes ſinunt tranſire, ſeu duci vehicula difficulter, contra eccleſiaſticam libertatem. Quidam inſuper garbas expoſitas, & ſignatas pro decima, non permittunt a ſuis terris abduci, quamdiu quicquam in illis de bladis remanet eorumdem: ſed ipſas ſcienter tolerant a ſuis & aliorum animalibus conteri & conſumi: ac circa decimarum præſtationem, collationem, & abductionem earum, impedimenta multimoda inferunt, & inferri faciunt, & procurant, in li-

[c] *Hic deeſt aliquid deeſt.*

[d] *Forte, gravibus fatibus.*

A bertatum & jurium eccleſiaſticorum violationem, & præjudicium manifeſtum, ſuarumque grave diſpendium animarum. Nos igitur perverſorum hujuſmodi conatibus, & auſibus damnabilibus, ſalutari remedio cupientes ocurrere, omnes & ſingulos, ex nunc in præmiſſis, vel eorum aliquo, in noſtra provincia excedentes, ac illicita ſupradicta, vel illorum aliquid, fieri mandantes, ſeu etiam procurantes; nomineve ſuo facta, rata, & accepta habentes, quorum nefandis machinationibus, juri, ſeu juribus, & conſuetudini approbatæ, ac libertati eccleſiaſticæ quidquam ſubtrahitur, ſeu aliquid injuriæ, damni, vel moleſtiæ infertur contra eccleſiaſticam libertatem, [a] concilii, pronunciamus vinculo majoris excommunicationis involvi: eorumque abſolutionem diœceſanis locorum, præterquam in mortis articulo, ſpecialiter reſervamus.

ANNO CHRISTI 1343.

[a] *Lege, auctoritate; præſentis concilii.*

V. *De ſilva cædua decimanda.*

Quanquam exſolventibus bene decimas Deus frugum omnium abundantiam, & poſſeſſionum promiſerit libertatem: tamen dolentes referimus, quod nonnulli noſtræ provinciæ, qui teſtamenti veteris atque novi decimam, de ſuis ſilvis cæduis, & lignis arborum cæduarum exciſis in eis, circa quæ minus, quam circa fructus agrorum, impendunt laboris; decimas Deo & eccleſiis, quibus debentur notorie, propter hoc, quod ipſas in præterium non dederunt, ſolvere contradicunt: quia æſtimant idcirco licere, quia lege moris de longa invaluiſſe conſuetudine arbitrantur: in dubium etiam revocantes, quæ ſilva cædua ſit dicenda. Nos igitur advertentes, quod ſi ſua portione ſit eccleſia defraudata diutine, crimen propterea non minuitur, ſed augetur; ac fames, & penuriæ, omniumque rerum egeſtas opprimunt hujuſmodi decimas non ſolventes: hujuſmodi declaramus proviſione concilii, ſilvam cæduam illam fore, quod cujuſcumque exiſtens generis arborum [b] in hoc habet, & quæ etiam ſuccifa rurſus ex ſtirpibus aut radicibus renaſcatur: ac ex ea decimam, utpote realem, & prædialem, vel parochialibus, vel matricibus eccleſiis perſolvendam; necnon ſilvarum poſſeſſores hujuſmodi ad præſtationem decimarum, cum cenſura eccleſiaſtica, fore canonice compellendos.

[b] *Hic deeſt aliquid.*

VI. *Contra oblationes auferentes.*

Immoderatæ temeritatis præſumptio, dum non ſolum alienum concupiſcit indebite, ſed manum extendit impudenter ad vetita, judicii rationem ſubvertit, & divinam vindictam vehementius provocat: quo auſu ſacrilego, a laïcis irreverenter eccleſiaſticis deputata uſibus contrectantur. In multis autem partibus noſtræ provinciæ, conſuetudo, [c] quam verius jam excrevit peſſima corruptela, dum oblationes factæ in eccleſiis, capellis, aut in cujuſvis earum particularibus cœmeteriis, ad altaria, cruces, imagines, ſeu reliquias [d] exeuntes in eis, per laïcos occupantur illicite, ac in uſus varios ſuo arbitrio convertuntur: quamvis prohibitione veteris legis, panes oblatos filiis Iſraël, niſi Aaron & filiis ſuis, comedere non liceret; & longe amplius in eccleſia, quæ ſub Spiritus ſancti gratia, non ſub legis umbra coruſcat lucidius, divinove intuitu in locis prædictis oblata laïci non contingent. Unde, præſentis deliberatione concilii, quoſcumque laïcos, oblationes in eccleſiis, capellis, aut cujuſvis earum porticu, vel cœmeteriis, ſeu quocumque alio loco, divino intuitu factas, vel faciendas in noſtra provincia, occupantes, auferentes, ſeu diſponentes quovis modo de ipſis, prætextu, etiam [e] cum ſuis operis, conſuetudinis, aliove colore, niſi de

[c] *Hic deeſt aliquid.*

[d] *Corrige, exiſtentes.*

[e] *Lacuna notanda.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1343.

consensu ecclesiasticarum personarum, ad quas oblationum hujusmodi perceptio pertinet, & ex causa sufficienti, & licentia per episcopum loci primitus approbanda, eo ipso majoris excommunicationis sententiæ decrevimus subjacere.

VII. *De debitis intestatorum solvendis, & de testamentis non impediendis.*

Vide supra ad ann. 1340. pag. 549. C.

Statutum bonæ memoriæ Bonifacii, quondam Cantuariensis archiepiscopi, prædecessoris nostri, circa bona testatorum & adscriptitiorum, aliorumque servilis conditionis hominum ultimas voluntates, quod incipit, *Ceterum contingit interdum*, &c. a multis in dubium revocatum, noviter recensentes, quibusdam ad id additis, & aliis ab eo subtractis, [a] seu verbis infrascriptis, decrevimus sic in posterum firmiter observandum.

[a] *Forte, sub.*

Ceterum contingit interdum, quod clericis, aut laïcis divino judicio decedentibus intestatis, domini feodorum non permittunt debita defunctorum solvi de bonis mobilibus eorumdem; nec in usus uxorum suarum, liberorum suorum, & parentum, vel alias, pro dispositione ordinariorum, bona prædicta, proca portione, quæ secundum consuetudinem patriæ defunctos contingit, permittunt distribui pro eisdem. Alii siquidem adscriptitiorum, & aliorum servilis conditionis hominum, necnon solutarum, & conjugatarum mulierum, ac suarum propriarum uxorum, vel etiam aliorum [b], impediunt, vel impedire procurant factionem liberi testamenti, & ipsius executiones, & dictorum testantium voluntatem ultimam, tam contra jura, quam consuetudines ecclesiæ Anglicanæ hactenus approbatas, in divinæ majestatis offensam, & læsionem juris ecclesiastici evidentem. Unde nos præsentis deliberatione concilii, omnes & singulos in his, vel eorum aliquo, de cetero delinquentes, majoris excommunicationis sententia fore decrevimus innodatos. Testamentis etiam coram ordinariis locorum, ad quos pertinet probare, approbatis, hujusmodi testamentorum probatio, & approbatio, nisi positione laïcalis feodi, si id in testamento aliquo legari contingat, nullatenus a laïcis requiratur; vel impediant clerici vel laïci, aut cujusvis conditionis homines, seu impediri procurent, quominus testamenta, voluntates ultimæ defunctorum procedant, & consequantur effectum in his, quæ legari possunt de consuetudine, vel de jure. Si vero contra hoc scienter venire præsumpserint in futurum, sciant se, præsentis auctoritate concilii, majori excommunicationis sententia esse involutos: ac contra eos, & alios in præmissis nequiter excedentes, tamquam contra violatores, & perturbatores ecclesiasticarum libertatum, gladium spiritualem decernimus extendendum.

[b] *Forte addendum, nominibus.*

Inhibemus etiam, ne cuiquam executori testamenti cujuscunque administrare permittatur de bonis alicujus testatoris, nisi prius fiat de dictis bonis fidele inventarium; sumptibus funeris, & circa confectionem inventarii hujusmodi [c] apponendum, dumtaxat exceptis. Inventarium vero hujusmodi locorum ordinariis tradi volumus, infra tempus eorum arbitrio moderandum. Et postquam coram ordinariis, juxta morem, probatum fuerit testamentum; non committatur aliquibus in bonis hujusmodi executio, seu administratio a talibus, qui debitum administrationis suæ, possint, & si oporteat sufficienter cavent, ac fideliter promittant, reddere rationem, cum super hoc per locorum ordinarios fuerint congrue requisiti.

[c] *Forte inter dejus.*

Item statuimus præsentis auctoritate concilii, ne aliqui religiosi, cujuscunque professionis existant, sint executores testamentorum, nisi hoc de ordinariorum voluntate & licentia concedatur: & hoc quod de probatione contingente defunctum, in parochiali ecclesia jus percipiat consuetum.

ANNO CHRISTI 1343.

Statuimus præterea, quod nullus executor aliquid sibi applicet, vel appropriet de bonis defuncti, cujus testamentum exsequitur, titulo emptionis, vel aliter, nisi quod fuerit sibi donatum a testatore inter vivos, vel in suo testamento vel ultima voluntate relictum, aut pro ipsius executoris labore, ordinarii arbitrio, fuit ordinatum, vel si quod fuerit debitum a defuncto, aut pro moderatis suæ administrationis expensis; sub pœna suspensionis ab ingressu ecclesiæ, quam contrafacientes incurrere volumus ipso facto: cujus absolutionem non obtineant, donec applicata, vel appropriata sibi sic indebite, restituerint; & ecclesiæ cathedralis fabricæ, cujus defunctus erat subditus, duplum sic appropriatorum vel applicatorum sibi ipsis, solverint de propriis suis bonis. Omnia vero & singula supradicta mandamus, per singulas ecclesias Cantuariensis provinciæ, bina vice annuatim solemniter publicari.

VIII. *De testamentis, & bonis testatorum, sive intestatorum.*

Ira ecclesiasticorum quorumdam judicum nostræ Cantuariensis provinciæ interiores oculos, damnatæ ambitionis improbitas excæcavit, quod executores testamentorum clericorum beneficiatorum, & aliorum cujuscunque conditionis hominum decedentium, de bonis ad hujusmodi testamenta spectantibus, juxta testantium arbitrium, prout legalis & canonica sanxit auctoritas, disponere non permittunt: sed sic testantium, & ab intestato decedentium, bona mobilia in suis jurisdictionibus habentium tempore suæ mortis, quæ post solutionem debitorum, [a] pias causas de jure converti debent, usurpant indebite; ubi ipsis, & creditoribus exclusis, ea quandoque distribuunt, sicut volunt. Quæ plurimum intuentes, dum ægritudinibus fatigantur, in ecclesiarum fraudem, vel damnum suorum creditorum, liberorum, & suarum uxorum, qui & quæ, tam de jure, quam consuetudine, certam quotam dictorum bonorum habere deberent, sua mobilia, dum adhuc vivunt, multoties alienant. Sic creditores, & alii supradicti, debitis sibi carent, non absque gravibus periculis animarum. Propter quæ statuimus, quod episcopi, & alii inferiores ecclesiastici judices nostræ provinciæ, de bonis clericorum beneficiatorum, quos testari posse constat, de consuetudine regni Angliæ, seu aliorum testantium quorumcumque, præterquam in casibus expresse permissis, quovis quæsito colore, nullatenus intromittant: sed executores testamentorum ipsorum permittant libere de eisdem disponere: necnon ab intestato decedentium: solutis debitis eorumdem, bona quæ supererunt, in pias causas, personis decedentium consanguineis, servitoribus, & propinquis, seu alias pro defunctorum animarum salute, distribuant, & convertant, nihil inde sibi retento: nisi forsan aliquod rationabile, pro ipsorum ordinariorum labore, fuerit retinendum: sub pœna suspensionis ab ingressu ecclesiæ, contra ecclesiasticos judices facientes contrarium, [a] incurrere volumus ipso facto, donec de præmissis satisfecerint competenter.

[a] *Dupl. quæ cor.*

IX. *De languidis in extremis sua bona in fraudem alienantibus, & procurantibus.*

Cordis dolore concutimur, intuentes, quod in no-

ANNO CHRISTI 1342.

ANNO CHRISTI 1342.

stra provincia, malitia hominum excrescente, pessima corrupcla, dum ecclesiarum prælati, & beneficiati clerici, aliique nonnulli laïci, mortis vicinæ conjecturam verisimilem obtinentes, universa bona sua seu quotam eorum notabilem, donare inter vivos, seu aliter alienare possint: adeo quod ne dum ecclesiæ, ad quarum, seu cancellorum, librorum, vel ornamentorum earum reparationem, dum vivebant, [a] fuerant, suis excluduntur remediis: sed rex, & creditores alii, quibus sic alienantes efficaciter tenebantur, suis juribus; uxoresque & liberi conjugatorum, suis portionibus, de jure vel de consuetudine ipsis debitis, irrecuperabiliter fraudantur. Nonnulli assistentes languentibus in extremis, hujusmodi alienationes, [b] sive consuluerunt, & temere procurarunt; ipsosque languentes consiliis & persuasionibus perversis a voluntate testandi nequiter averterunt: ex quibus impediri testamenti liberam factionem, & ecclesias, ac ceteros supradictos suo jure non ambigitur malitiose privari. Unde, præsentis deliberatione concilii, omnes & singulos in nostra provincia donantes, seu alienantes taliter bona sua malitiose, seu fraudulenter; ac hujusmodi malitiæ sive fraudis conscios, recipientes sic alienata in eos, & ad hoc dantes consilium, auxilium, vel favorem, majoris excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto. Donantes insuper, & sua bona in ipsa provincia taliter alienantes, propter sui gravitatem excessus, non obstante quacumque absolutione impensa a prædicta sententia, ecclesiastica careant sepultura. Ceterum, ne probatione fraudis vel malitiæ in hac parte, difficultas, provisionem præsentem reddat inutilem: quoties aliqui bona sua omnia, inter vivos, quovis titulo alienant, seu in quantitate tam notabili, quod appareat de residuo ecclesiis vel creditoribus aliis de suis debitis, uxoribus, & liberis de portionibus supradictis, non posse satisfieri, sicut decet: alienatio hujusmodi per malitiam sive fraudem eo ipso fieri censeatur, malitiæ sive fraudis probatione minime requisita.

[a] *Lege*, obligari fuerant, *vel simile aliquid.*

[b] *Forte*, sive donationes.

X. *Ne in vigiliis mortuorum fiant inhonesta.*

Quia sæpe, quod credebat conjectura prodesse, experimento inutile reperitur: idcirco quod credit observantia generalis opinione probabili, utile reputans, & postea tendit ad noxam, rationabilem [c] imitationem admittit. Sane servare fidelium devotio consuevit, ut obeuntibus hominibus, vel mulieribus, ante corporum sepulturam nocturnæ agerentur vigiliæ, in privatis quandoque domibus, pro defunctis, ut illuc, convenientes & vigilantes fideles, devotis precibus Deo fusis, intercederent pro eisdem. Inimici tamen satellitis insidiis, quod salubriter custodivit antiquitas, superstitioso errore, adeo in scurrilitatem nequiter est conversum, ut in vigiliis mortuorum hujusmodi, neglectis ordinationibus, illuc conventiculæ ineantur illicitæ atque fœdæ: unde adulteria, fornicationes, & furta sequuntur, & alia perpetrantur casualiter multa mala. Quia siquidem morbus iste, quasi communis invaluit, eidem adhibendam medelam statuimus: quod in nostra provincia, peractis a viris ecclesiasticis mortuorum memoriis, inhibent [d] in privatis domibus, in quibus mortuorum corpora usque ad sepulturam requiescunt, frequenter de cetero non recipientur [e] ad consuetos populares, nocturnas vigilias peragendum defunctorum (propinquis amicis, & iis qui psalteria forsan dicere pro defunctis voluerint, dumtaxat exceptis) sub pœna excommunicationis majoris: quam, coram præmissam vigiliam facientes hujusmodi, & A receptores taliter vigilantium, non immerito poterunt formidare.

[c] *Corrige*, irritationem, *vel* mutationem.

[d] *Forte*, inhibeam ne.

[e] *Forte*, consueti populares, ad nocturnas vigilias peragendum.

XI. *De celebrantibus clandestina matrimonia in ecclesiis, oratoriis, vel capellis.*

Humana concupiscentia, semper ad malum prona, quod est prohibitum, frequenter id ardentius appetit, quam quod licet. Unde personæ variæ, quæ propter consanguinitatem, vel affinitatem, seu alia impedimenta legitima, matrimonialiter ad invicem de jure nequeunt copulari, multoties desiderant id de facto: ut sub matrimonii consueti velamine, possint [a] carius operam pernicioſam & illicitam liberius B adimplere. Qui sua scientes impedimenta nota fore in parochiis, in quibus degunt, quia parochiales presbyteros, propter hujusmodi impedimenta notoria, seu famam impedimenti vehementem, ad solemnizationem matrimonii inter tales, paratos non inveniunt: ad loca remota, & præcipue civitates, & municipia populosa, in quibus præmissorum non habetur notitia, transferunt se ad tempus: & illuc quandoque, bannis non editis publice, nec horis, nec temporibus opportunis, aliquoties in ecclesiis, aliquoties in capellis, seu oratoriis, matrimonia inter ipsos de facto solemnizari procurant: & ibidem morantes, vel ad proprias partes postea redeuntes, & ad invicem cohabitantes, ut conjuges; quia locorum ordinarii, & populares alii, pro C timore vexationum & sumptuum, ipsos super illicita copula nolunt vel non audent impetere, seu eorum denunciando crimina propalare, illicite remanent copulari, in suarum interitum animarum. Nos igitur hoc tam frequens vitium exstirpare volentes, præsentis concilii auctoritate statuimus, quod ex nunc matrimonia contrahentes, & inter se solemnizari facientes, hujusmodi impedimenta scientes, aut suspicionem habentes verisimilem eorundem; sacerdotesque, solemnizationes matrimoniorum prohibitorum hujusmodi, seu etiam laïcorum, inter tamen alios, quam suos parochianos, in posterum facientes; diœcesanorum & curatorum contrahentium super hoc licentia non petita; clan- D destinorum etiam matrimoniorum in ecclesiis, oratoriis, vel capellis, solemnizationi interessentes, conscii præmissorum, majoris excommunicationis sententiam incurrant ipso facto; & quod quater, annis singulis, in genere excommunicati publice nuncientur, pœnisque aliis contra celebrantes matrimonia bannis non editis, vel alias clandestine statutis, a jure nihilominus arceantur. ‖ Sive quia [b] constitutio bonæ memoriæ Simonis, quondam Cantuariensis archiepiscopi, prædecessoris nostri proximi, quæ incipit, *Item quia ex contractibus, &c.* juxta suorum verborum corticem, opinione multorum, in sui fine videtur dubia, seu obscura: ipsam constitutionem, reddere pro futuro cupientes E indubiam esse, sic intelligendam fore, hoc approbante concilio, declaramus: quod quivis sacerdos sæcularis, qui solemnizationi matrimonii, extra parochialem ecclesiam, vel capellam habentem jura parochialia sibi competentia ab antiquo, interesse præsumpserit, pœnam in ea latam subeat ipso facto.

[a] *Corrige* carnis.

[b] *Forte*, Sane. *Concil. Lond. anno 1321. c. 8.*

XII. *De laïcis impedientibus exsecutionem juris ecclesiastici fieri.*

Accidit novitate perversa, quod cum ecclesiarum prælati, de morum disciplina, peccatis, & excessibus subditorum nituntur inquirere, magnates, & potestates aliæ sæculares, officia impedire mo-

Anno Christi 1341

Anno Christi 1341.

lientes eorum, inhibent laïcis ipſorum tenentibus, A aut nativis, ne ad ordinariorum citationes, pro ſuorum criminum vel exceſſuum correctionibus canonice ſubeundis; quorum correctio & punitio ad ipſos ordinarios noſcitur pertinere, de conſuetudine, vel de jure; aut pro teſtamentorum approbationibus, inſinuationibus, aut calculis de bonis defunctorum adminiſtraris per eos, ſeu compotis, & aliis teſtamentariis juribus, extra locum ſui dominii, veniant, aut compareant coram eis. Et ne in locis ſui dominii per prælatos exerceantur, præmiſſi impediunt, & procurant nequiter impediri; ſibique ſuper his juriſdictionem eccleſiaſticam exercentes, & ſuis ſubditis, pro eorum culpis & exceſſibus, pœnitentias corporales ſeu pecuniarias imponentes, ac ipſos facere cogentes eaſdem, ſicut ordinariis ipſis licet; aut pro pœnitentiis corporalibus, juxta modum exceſſuum ſuis impoſitis, redemptiones pecuniarias, prout juſte poterunt, admittentes, de & ſuper extorſionibus exceſſivis indictantur; ſicque indictatos attachiant, & incarcerant, aut ſuper his in foro ſæculari eos ſibi reſpondere compellunt: quibus mulctas pecuniarias, ea occaſione, in dicto foro ſæculari imponi procurant & faciunt indebite, pro libito voluntatis frequenter; & multi cum turmis & ſtrepitu ad judicia concurrunt eccleſiaſtica; ac judices litigantesque, ſeu habentes ibidem alia expedire, graviter ſic exterrent, quod eccleſiaſtica confunditur juriſdictio, & opprobrioſe C officium prælatorum ſuſpenditur, & nequiter impeditur; ac in culpam facile homines corruentes, dum pœna non reprimit tranſgreſſores, impunitatem ſibi pœnalem nutriunt, & antiqui hoſtis inſidiis levem aditum præparant, & frequentem.

Alii ſiquidem multos, pro eo quod cauſas, & negotia in foro eccleſiaſtico de jure vel conſuetudine pertractanda, ibidem contra adverſarios ſuos [a] manent; necnon advocatos poſtulantes pro eis, & procurantes; alios quoque miniſtros eccleſiaſticos & judices cognoſcentes, ſuper his indictari, & attachiari, carcerique mancipari, & alias in foro ſæculari multipliciter fatigari faciunt, & procurant; ſuiſque tenentibus & aliis ad forum eccleſiaſticum, D ſeu pro cauſis, ſeu pro negotiis in ipſo de conſuetudine & de jure tractandis, recurrentibus, ſi non deſiſtant, & in foro ſæculari ſuper iis litigent, imponunt ſæpiſſime graves mulctas; ipſoſque affligunt, & vexant injuſte, multimodis laboribus & expenſis. Alii vero epiſcopos, & alios vero quoſcumque ordinariam habentes juriſdictionem ſuam in civitatibus, vel locis aliis eis ſubjectis, debite exercere volentes, vi, & ſuper iis, quæ ſpectant notorie ad eoſdem, ſeu pro exſecutione juriſdictionis eccleſiaſticæ, mandata ſua licita & canonica deſtinantes, exſecutioneſque eorum debite exſercendo, impediunt, vel impediri procurant injuſte: ac nuncios mandata hujuſmodi deferentes, & facere debite juſtas exſecutiones volentes, capere, verberare, & male pertractare injurioſe præſumunt. Quidam etiam domini temporales, & eorum baillivi, bona decedentium ab inteſtato in ſuis diſtrictibus ad ipſos dominos prætendentes fore, quamvis erronee, devoluta; ne per ordinarios bona hujuſmodi, pro ſolutione debitorum ſic decedentium, ac in alios pios uſus, pro animarum ipſarum ſalute, convertantur utiliter, conſenſu regio, & magnatum regni Angliæ, tamquam pro jure eccleſiaſticaque libertate ab olim exſtitit ordinatum, impediunt; in derogationem eccleſiaſticæ libertatis, juriſque, & juriſdictionis eccleſiaſticorum impedimentum, & læſionem enormem. Nos igitur, præſentis deliberatione concilii, omnes & ſingulos, in præmiſſis vel eorum aliquibus delinquentes, ſeu præmiſſa, vel eorum aliqua facientibus conſenſum ad ea dantes, conſilium, auxilium, vel favorem; aut ea, vel eorum aliqua in ſuis facta negotiis, nominibus eorumdem, rata, vel accepta habentes; hoc ſacro approbante concilio, pronunciamus majoris excommunicationis ſententia innodari: quorum abſolutionem diœceſanis locorum ſpecialiter reſervamus, & delinquentes hujuſmodi quater, annis ſingulis, in cunctis eccleſiis parochialibus noſtræ provinciæ Cantuarienſis, excommunicatos in genere præcipimus publice nunciari.

B XIII. *De excommunicatis incarceratis, ſine prælato eccleſiæ nullo modo liberandis.*

Sæculi principes poteſtatem recipientes a Deo, quod eccleſiæ ſacerdotes ſuperborum cervicibus imponere nequeunt, ſolent ab ipſis terrore diſciplinæ, ſuæ poteſtatis gladio extorquere. Unde veneranda tradit antiquitas, quod ſi excommunicati, humilitatis gratiam, & reconciliationis affectum, animo indurato arroganter abjiciunt, invocata regia poteſtas in auxilium, tenetur ex debito rigore ſeveritatis, rebelles hujuſmodi compeſcere cuſtodia carceral. [a] Si contingit interdum, quod excommunicatis, etiam pro manifeſtis offenſis, ad ſignationem prælatorum, prout conſueto regni Angliæ obtinet, capiatis, & carceri mancipatis, per breve regium demandatur epiſcopis, quod ſi capti, de ſtando & parendo juri cautionem accipiant, exhibeant ipſos, & quibus detinentur carceribus, faciant liberari. Alioquin, ſi epiſcopi hoc non fecerint, ſicut ante debitam ſatisfactionem, nec poſſint, [b] de jure tenentur: vicecomitibus aliud breve dirigitur, quod cautione hujuſmodi ab incarceratis accepta, ipſos liberent indilate. Suggeſto inſuper regiæ curiæ, licet minus veraciter, pro tali excommunicato incarcerato, quod ipſe paratus eſt mandatis eccleſiæ obedire: mandatur vicecomitibus, ut incarceratum hujuſmodi excommunicatum, vel partium, ad quarum inſtantiam excommunicantur, non habita mentione, a carcere liberent & dimittant: ac quandoque, ut prius, ſuggeſto quod incarcerati excommunicationis hujuſmodi, fides aliqua adhibeatur; ſed ſic excommunicati, in ſupradictis caſibus, ad mandata & præcepta hujuſmodi, [c] indebite liberentur. Propter quæ eccleſiaſticorum judicum confunditur officium; dum laïci clave potectatis & ſcientia penitus deſtituti, quos ſic tenet obſequendi neceſſitas, quod de his, quæ ad juriſdictionem eccleſiaſticam pertinent, ipſis cognoſcendi, vel imperandi prohibetur auctoritas, falcem in E meſſem nituntur mittere alienam: excommunicatorumque ſic liberatorum indebite communione nefanda, tam vicecomites, & baillivi liberantes eoſdem, quam ceteri populares, variique fideles communicantes cum liberatis excommunicatis hujuſmodi, peſtifere maculantur, & animarum gravia inde pericula cumulantur. Contra quæ providere zelantes, ſtatuimus, quod excommunicati capti in noſtra provincia, ſic exeuntes a carcere, contra conſuetudines & libertates eccleſiæ Angliæ, ad eorum majorem confuſionem & ruborem, ſolemniter in locis inſignibus, pulſatis campanis, candelis accenſis, excommunicati publice nuncientur: ac ipſis commercium, ad eorum commodum, & fidelium

[a] Corrige, ſed contrarium.

[b] Vide diplom. decim.

[c] Forte, indebite, ut patet.

[a] Corrige, moveri.

ANNO CHRISTI 1343.

communio inhibeatur omnino: communicantesque cum eisdem illicite, censura ecclesiastica tamen deleta, acriter puniantur.

XIV. *De herbis & arboribus in cœmeteriis crescentibus.*

Quia diutius sæcularibus legibus prohibetur, ne de rebus ecclesiarum disponendi laïcis sit facultas, usurpationis illius contumelia longe noscitur depellenda. Quia quidam nostræ provinciæ ecclesiarum parochiani, suæ potestatis ignorantes terminos limitatos, seu arroganter potius non servantes; arbores ac herbas, in ecclesiarum & capellarum nostræ provinciæ cœmeteriis crescentes, suæ voluntatis arbitrio prosternentes, ac evellentes, seu metentes, præter & contra voluntatem rectorum, & vicariorum ecclesiarum & capellarum hujusmodi, seu custodum deputatorum per ipsos; eas suis, aut ecclesiarum, vel aliorum usibus, ausu sacrilego applicare noscuntur; unde animarum pericula, contentiones, & scandala, graviter inter ecclesiarum prælatos, & parochianos eorum quasi quotidie suscitantur: præsentis auctoritate concilii declaramus, temerarios hujusmodi contemptores, majorum excommunicationum sententiis latis tam in constitutione Othoboni, Apostolicæ sedis in Angliam legati, quam in concilio Oxonienſi, contra violatores ecclesiasticæ libertatis, exsistere involutos; quos, post usurpationem in his de cetero factam illicite, excommunicatos fore præcipimus rite & canonice, publice nunciari per rectores, aut vicarios, qui ecclesias suas offensas senserint ex præmissis; ac usurpatores prædictos, in eorum confusionem & ruborem, a communione fidelium decernimus repellendos, donec de præmissis effectualem emendam offerant, & fecerint competenter.

XV. *De violatione sequestri.*

Frequens perversorum audacia, erigens rebellionis cervicem, episcoporum, vel vicariorum suorum generalium principalium sequestra, ex causis justis & veris, in bonis ecclesiasticis, vel aliis in casibus a jure permissis, interposita legitime, calcata reverentia, injuste violare præsumunt: adeo quod eorum præcepta canonica illicite contemnuntur. Ut igitur taliter delinquentes a suis excessibus arceantur: præsentis statuimus deliberatione concilii, quod in dicta provincia nostra, violatores hujusmodi sequestrorum, post & contra publicationem eorum palam factam, in locis, quibus bona sic sequestrata consistunt, majoris excommunicationis sententiam incurrant, ipso facto. Si tamen sequestrum fuerit appellatum, & sequestratio hujusmodi legitime prosecuta: ea pendente, possessores bonorum sequestratorum, & alii, libere & impune utantur eisdem.

ANNO CHRISTI 1343.

XVI. *De impetrantibus, & dolose prosequentibus breve regium, contra adversarios, in alienis comitatibus.*

Dierum invalescens malitia, qua mundus in deteriora jugiter labitur, hominum mentes in apertam facit malitiam prosilire. Unde nostræ provinciæ nonnulli, aliis malignari conantes, brevia regia de compoto, seu transgressione, & alia, contra illos quibus nocere desiderant, ad extraneos comitatus, in quibus sui numquam adversarii fuerint, contraxerint, vel deliquerint ibidem, bonave administrarint inibi cujuscumque, fraudulenter & malitiose impetrare præsumunt: & adeo contra eos ignorantes clam prosequuntur, ut illis, quoniam [b] utlagantur, vel forisbanniuntur a regno. Unde cum processus & sententiæ, contra ignorantes taliter indefensos habiti, a jure merito reprobentur, nec sit malitiis hominum indulgendum: statuimus, quod quicumque clerici, vel laïci, in nostra provincia, talia subreptitie, fraudulenter, & malitiose de cetero, ut præmittitur, impetrantes, & prosequentes, facientes, procurantes, seu ad ea impendentes scienter consilium, auxilium, vel favorem, aut ea rata habentes nomine suo acta, sententiam majoris excommunicationis incurrant ipso facto.

[a] *Hic aliquid deest.*
[b] *Hoc est proscribuntur. Vox Saxonica.*

XVII. *De publicatione constitutionum faciendâ.*

Hujus autem concilii constitutiones, & provisa remedia, præcipimus in nostra Cantuariensi provincia, futuris temporibus, inviolabiliter servari: mandantes coëpiscopis & suffraganeis universis, ut ipsas constitutiones per se, & alios, ut jus exigit, publicent & faciant publicari, ac in publicam notitiam deduci; ad utilitatem communem, laudem & gloriam nominis Jesu Christi, qui exstirpet vitia, & plantet virtutes; Ecclesiæ, atque regni Angliæ gubernacula dirigat, pacem tribuat, & concordiam foveat, Amen.

1344.

CONCILIUM NOVIOMENSE,

a Joanne Remensi archiepiscopo & suffraganeis, anno Domini MCCCXLIV. XXVI. Julii celebratum.

Ex codice Mſ. synodalium eccleſiæ Remenſis, qui eſt in Bibliotheca Collegii Pariſienſis Societatis JESU.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De impedientibus jurisdictionem ecclesiasticam.*
II. *De citationibus ecclesiasticis.*
III. *Ut personæ ecclesiasticæ diffidationes non faciant.*
IV. *Ut divinum officium in omnibus ecclesiis fiat secundum usum cathedralis.*
V. *De impedientibus, ne clerici vendant, vel emant, vel eorum terræ colantur.*
VI. *De captis clericis sine pecunia restituendis.*
VII. *Ne ab histrionibus idololatria fiant.*
VIII. *Ut clerici impositas a laicis judicibus pœnas non peragant.*
IX. *De decimis persolvendis.*
X. *Ut capitula præbeant prælatis instrumenta, & vicissim.*
XI. *De honestate clericorum.*
XII. *Ne miracula publicentur Ordinario inconsulto.*
XIII. *Ut clericis captis vestes & tonsura clericales non auferantur.*
XIV. *Ut laici se clericos non fingant.*
XV. *De excommunicatis frandem facientibus, ut absolvantur.*
XVI. *De excessibus promotorum curiarum ecclesiasticarum.*
XVII. *De moderandis impensis, quæ a procuratoribus fiunt.*

Anno Christi 1344.

PRÆFATIO.

UNiversis præsentes litteras inspecturis; Joannes permissione divina Remensis archiepiscopus, P. Suessionensis, H. Laudunensis, J. Ambianensis, J. Tornacensis, R. Morinensis, R. Silvanectensis, eadem permissione episcopi, Remensis provinciæ suffraganei, personaliter; una cum aliorum suffraganeorum Remensis provinciæ absentium, & cathedralium ecclesiarum procuratoribus, in concilio provinciali apud Noviomum, prò reformandis moribus in clero, & gravaminibus eidem illatis multipliciter reparandis, celebrato; aliis omnibus qui potuerunt & debuerunt concitari, ad hoc evocatis; salutem in Domino.

CAPITULA.

I. *De impedientibus jurisdictionem ecclesiasticam.*

CUm ad nostrum jam pluries auditum pervenerit, ex querimoniali relatione plurimorum, quod nonnulli, tam domini temporales, quam eorum judices & ministri sæculares, pluresque alii pacis turbatores, non solum contra jura, sed & sedis Apostolicæ Legatorum, conciliorumque provincialium ordinationes & statuta; necnon contra prohibitiones & inhibitiones prædictorum jurium ac ordinationum & statutorum, damnabiliter in suarum periculum animarum, Dei timore postposito, multipliciter delinquentes; pœnas in eisdem juribus, ordinationibus, & statutis appositas sæpius incurrere, easdemque animo indurato diutius sustinere non verentes, quamplures pressuras, injurias, oppressiones, gravamina, transgressiones, & offensas, vitis ecclesiasticis, non solum in eorum bonis, sed etiam in personis propriis; necnon turbationes & impedimenta multiplicia, & diversa, contra libertatem & jurisdictionem ecclesiasticam, inferre seu inferri facere per suos satellites & ministros non formidant: videlicet facientes per eorum villas & castra publice proclamari, ne aliquis de ipsorum subditis aut burgensibus sub certis pœnis se obliget coram judicibus ecclesiasticis, seu deputatis ab eis, vel per litteras suarum curiarum, aut citari faciat alterum coram ipsis; necnon inhibendo, aut etiam inhiberi faciendo curatis in eorum terris seu dominio temporali constitutis; ac etiam notariis & tabellionibus, & commissariis aliis dictarum curiarum, sub pœnis gravibus, tam corporis, quam bonorum, ne litteras dictarum curiarum recipiant, sigillent, seu aliter quomodolibet exsequantur: quodque prædicti tabelliones & notarii, seu alii commissarii in terra seu dominio aut districtu prædictorum dominorum temporalium, seu judicum sæcularium, suas non faciant auditiones, informationes, vel inquæstas, & ne suum officium exerceant in locis supradictis: ac plures de dictis tabellionibus, & notariis, ac commissariis suas auditiones, informationes, vel inquæstas ibidem, prout licet, facientes, propter hoc incarcerando, ac in carcere mancipando; gravesque injurias, & minas tales eisdem inferendo, quod eos justo meru ductos recedere oportuit sæpius, & oportet, prædictis suis auditionibus, informationibus, & inquæstis non receptis, vel saltem imperfectis: ac etiam plures de dictis curatis, tabellionibus, notariis, ac commissariis, ac litterarum dictarum curiarum portitoribus, interdum carceri mancipando, mutilando, graviter verberando, viliterque tractando, & quod est horribilius, aliquos morti tradendo, bona ipsorum saisiendo, capiendo, dissipando, devastando, seu capientium vel eorum dominorum usibus applicando, occasione præmissorum: nonnullosque dictorum curatorum, tabellionum, notariorum, ac commissariorum, & portitorum litterarum, ad emendas ratione præmissorum eisdem faciendas compellendo: plures litteras & registra dictarum curiarum a curatis & earum portitoribus violenter extorquendo, dilacerando, ac etiam in locis publicis, & coram pluribus assistentibus comburendo: nonnullosque presbyteros, clericos, & viros ecclesiasticos, pro delictis & excessibus per eos eisdem impositis, coram se trahendo, & carceri mancipando; & eosdem in præmissis casibus, ac etiam in contractibus, & aliis factis & actionibus personaliter respondere compellendo; & eosdem clericos ad emendas pecuniarum condemnando; seu etiam eisdem peregrinationes, seu alias pœnas injungendo, vel eosdem de facto banniendo: necnon eos coram se purgari faciendo, bonaque mobilia dictorum clericorum de domibus eorumdem, vel in quibus moram trahunt, ejiciendo, ac etiam eosdem aliquando de dictis domibus expellendo; necnon prædictos clericos pro excessibus vel delictis eisdem impositis, pro quibus fuerunt a suis judicibus puniti canonice, seu etiam absoluti, pro libito temeritæ voluntatis capiendo, incarcerando, & de facto compellendo ad emendas supradictas; dictosque clericos extra legem ponendo more suo, qui dicendus potius est abusus: ut sic prætextu suæ pravæ consuetudinis, quæ magis dicenda est corruptela, talibus sic extra legem positis injuriantes, vel ipsos occidentes, seu etiam mutilantes, nullatenus vel modicum puniantur; ac easdem emendas ab ipsis violenter, tam per captionem, & detentionem corporum & bonorum suorum, quam per alias vias obliquas & varias extorquendo; plurelque personas debita sua petentes, seu jus suum alias in prædictis curiis ecclesiasticis debite persequentes, & interdum contra suos adversarios sententiam excommunicationis rationabiliter impetrantes, per captionem corporum & bonorum eorumdem compellendo, ut desistant a suis processibus antedictis; & quod est nequius, ut prædictos suos adversarios, ad eorum instantiam excommunicatos, ut præfertur, absolvi faciant & procurent, suis videlicet dictorum actorum propriis sumptibus & expensis.

Quæ præmissa omnia & singula, non solum in ecclesiæ injuriam, sed & totius libertatis ac jurisdictionis ecclesiasticæ detrimentum, scandalum, opprobrium, injuriam, vituperium, atque damnum cedere dignoscuntur. Licet igitur in præmissis casibus, vel saltem eorum aliquibus, non solum per jura, sed etiam constitutiones & statuta Legatorum sedis Apostolicæ, conciliorumque provincialium, a nostris prædecessoribus super his seu eorum aliquibus editorum, de remediis aliquibus aliqualiter sit provisum: quia tamen crescente malitia, crescere debet & pœna; dignumque fore reputatur, ut quos Dei timor a malo non revocat, saltem eos coërceat severitas ecclesiasticæ disciplinæ: (nam tanto graviora sunt peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam;) hinc est quod nos indemnitatibus ecclesiarum succurrere, malignantiumque perversitates, temerariosque eorum abusus & nefandos, sub loris justitiæ, prout possumus, refrenare, ac supradictis pressuris, injuriis, oppressionibus, gravaminibus, transgressionibus, & offensis, de salubribus remediis, prout ex debito tenemur officii, providere cupientes: deliberatione super hoc in sacro concilio præsenti habita pleniori, de totius

Anno Christi 1344.

ANNO CHRISTI 1344.

ipſius prædicti concilii providentia unanimi & concordi ſtatuimus, decernimus, & etiam ordinamus; ut quandocumque præmiſſa gravamina, vel aliquod eorum, per aliquem dominum temporalem, ſeu judicem ſæcularem, aut eorum ſervientes vel miniſtros, ſeu ab ipſis dominis aut judicibus deputatis, perpetrari contigerit ſeu committi; & hoc judici ordinario loci, vel decano rurali, ſeu curato parochiali, manifeſtum fuerit per evidentiam facti; ſeu de hoc eiſdem, vel alteri eorumdem, per juramentum partis, ſi fuerit fide digna, cum unius teſtis adminiculo, vel famæ publicæ, vel alias conſtiterit competenter: quod tunc juxta formam & tenorem conſtitutionis concilii provincialis, tempore bonæ memoriæ Roberti quondam Remenſis archiepiſcopi, apud Silvanectum anno Domini MCCCXVII. contra bonorum clericorum eccleſiaſticorum occupatores celebrati, ceſſetur a divinis: & nihilominus niſi prædicta gravamina ſeu gravamen, ſic commiſſa vel commiſſum, infra octo dies dicti rei ſive reus revocaverint & annullaverint, ſeu revocaverit & annullaverit cum effectu; ac etiam emendam condignam fecerint vel fecerit, realiter & de facto; ipſos vel illum, qui illa vel illud perpetraverint ſeu perpetraverit, & in eiſdem dantes ſibi conſilium, auxilium, vel favorem, auctoritate præſentis concilii decernimus & volumus incurrere ſententiam excommunicationis ipſo facto: ad cujus ſententiæ excommunicationis publicationem, juxta dictam conſtitutionem concilii Silvanectenſis, procedatur, altero mandato nullatenus exſpectato. Ceterum quia tanta debita remanere non debent impunita; volumus ac etiam ordinamus, dictos reos perſonaliter fore citandos ad certam diem & horam competentem; quam ordinarius loci, juxta perſonarum qualitatem & locorum diſtantiam, duxerit arbitrandam; pro tantis & talibus exceſſibus, correctionem debitam ſecundum eorum demerita recepturos, & quod juſtum fuerit reſponſuros.

II. *De citationibus eccleſiaſticis.*

Verum, quia propter auſteritatem, & inordinatam potentiam aliquorum de dominis temporalibus, & judicibus ſæcularibus antedictis, nuncii dictarum curiarum jam ex factis præteritis perterriti, dubitantes veriſimiliter de futuris, terras ſeu diſtrictus eorumdem, pro perſonis aliquibus, & præſertim pro dictis dominis aut judicibus, ſeu eorum ſervientibus vel miniſtris citandis, intrare non ſunt auſi, propter metum proprii corporis ſeu membrorum: nos volentes contra talem morbum peſtiferum, prout eſt nobis poſſibile, de ſalubri remedio providere: ſtatuimus, ac etiam auctoritate dicti concilii ordinamus, prædictas citationes ad perſonas dictorum reorum, ſi commode valeant apprehendi, alioquin ad eorum domicilia, ſeu publice in eccleſia parochiali dicti loci, dum tamen ſecure, & abſque periculo poſſit ibidem acceſſus haberi, fore faciendas. Alioquin, videlicet ubi nuncii dictarum curiarum ture vel ſecure ad dictos reos, ſeu eorum domicilia ſive loca, ſeu ad eccleſias antedictas non poſſent accedere vel auderent: auctoritate qua ſupra decernimus, ſtatuentes, dictas citationes, & omnes proceſſus inde ſecuturos, cum debito temporis intervallo publice fieri in conſiſtorio ſeu curia Ordinarii dicti loci. Et publice in eccleſiis parochialibus civitatis, vel in eccleſiis cathedralibus fiant citationes ſupradictæ, vel ad valvas eccleſiarum cathedralium, ſeu alio loco eminenti & patenti ſchedulæ ſeu litteræ citationis publice affigantur: ut ſic veriſimiliter poſſint dictæ citationes & proceſſus ad citatorum notitiam pervenire. Volentes eas, & proceſſus inde ſecuturos in hoc caſu tantam efficaciam obtinere, ſicut ſi perſonæ propriæ dictorum reorum forent perſonaliter apprehenſæ. Statuentes ulterius, ut ſi dicti rei prædicta gravamina non revocaverint cum effectu; ſed per quindecim dies, a tempore ceſſationis prædictæ ſic indictæ contra tales, dictum ceſſum ſuſtinuerint, abſque hoc quod prædicta gravamina ſic illata, ut præfertur, fuerint per ipſum inferentem totaliter revocata; ac etiam damnorum reſtitutio, & emenda propter hoc condigna realiter facta judici & eccleſiæ, ac etiam parti læſæ; quod dictus proceſſus, auctoritate prædicti concilii, taliter aggravetur, quod in loco ſive locis, in quibus ſic ceſſabitur, corpora quorumcumque defunctorum non tradantur; nec etiam corpora talium delinquentium, (etiamſi fuerint abſoluti in prædictis locis vel aliis Remenſis provinciæ, niſi de licentia & aſſenſu diœceſani loci, ubi dicta gravamina perpetrata exſtiterint,) eccleſiaſticæ ſepulturæ. Corpora vero clericorum, qui cauſam ſeu occaſionem in præmiſſis non dederint, ſine pulſatione campanarum, & aliis ſolemnitatibus, cum ſilentio tumulentur. Nec etiam in prædictis locis, in quibus ceſſus obſervabitur, ſolemnizentur matrimonia, nec mulieres ad purificationem poſt partum admittantur. Quod ſi domini temporales, in quorum dominio, terra, ſeu diſtrictu dicta gravamina, vel eorum alterum, illata exſtiterint vel illatum; ad reparationem dicti gravaminis per eos, ſeu judices, ſive ſervientes, aut miniſtros ſic illati, ut præfertur, damnorum reſtitutionem & emendam comperentem propter hoc realiter faciendam infra quindecim dies a tempore ceſſationis taliter, ut dicitur, aggravatæ, non fecerint; ſed prædictam ceſſationem per dictos quindecim dies ſuſtinuerint animo indurato: ſtatuimus, & hoc ſacro approbante concilio, concorditer ordinamus, quod eorum terra, quam in diœceſi, in qua dictum gravamen exſtiterit perpetratum, obtinebunt, eccleſiaſtico ſupponatur interdicto; donec eos ad prædicti gravaminis reparationem, ac realem damnorum reſtitutionem, emendamque condignam judici ordinario dicti loci, eccleſiæ, & parti læſæ legitime conſtiterit perveniſſe. Salva tamen in omnibus conſtitutione: *Alma mater*, &c. Prædictis ſic delinquentibus alias pœnas, tam a jure, quam a ſedis Apoſtolicæ Legatis, & conciliorum provincialium conſtitutionibus, contra tales appoſitas, ac etiam promulgatas, nihilominus incurſuris. Et eos qui prædictas excommunicationis ſententias incurrerint, faciant Ordinarii per ſuas civitates & diœceſes excommunicatos publice nunciari.

III. *Ut perſonæ eccleſiaſticæ diffidationes non faciant.*

Inſuper ordinamus, quod perſonæ eccleſiaſticæ diffidationes non faciant, prava conſuetudine, quam quidam allegant, non obſtante. Quod ſi contrarium fecerint, ipſos incurrere decernimus ſententiam excommunicationis ipſo facto. Diffidantes ſupradictas perſonas eccleſiaſticas, ac etiam factas diffidationes perſequentes, etiamſi laïci fuerint, eamdem ſententiam volumus incurrere ipſo facto.

IV. *Ut divinum officium in omnibus eccleſiis fiat ſecundum uſum cathedralis.*

Item, hoc ſacro approbante concilio volumus & ordinamus, quod per ſingulas eccleſias cujuſlibet civitatis vel diœceſis, tam collegiatis, quam aliis, or-

Digitized by

ANNO CHRISTI 1344.

dinarius seu usus divini officii in modo officiandi, A qui in ecclesiis cathedralibus observari consuevit & teneri, inviolabiliter observetur.

ANNO CHRISTI 1344.

V. *De impedientibus ne clerici vendant vel emant, vel eorum terra colantur.*

Item, quod aliqui domini temporales, multoties occasione quæsita, inhibent suis justitialibus, & defendunt, ne quidquam vendant clericis & ecclesiasticis personis, nec aliquid emant ab ipsis, & ne aliqui terras eorum colant, seu alias eis communicent, propter quæ de jure sententias excommunicationis incurrunt ipso facto; præcipimus ipsos excommu- B nicatos publice nunciari.

VI. *De captis clericis sine pecunia restituendis.*

Item judices sæculares, qui pro detentione clericorum, ab ipsorum Ordinariis pro prædictorum restitutione canonice fuerint requisiti; si dictos clericos, recepta pecunia, vel alias malitiose, abire permiserint, dictis Ordinariis restitutione non facta, excommunicationi subjaceant ipso facto.

VII. *Ne ab histrionibus idololatria fiant.*

Item sicut audivimus in multis civitatibus & villis nostræ Remensis provinciæ, joculatores, sive C histriones, de novo candelas cereas, tamquam res sacras deferunt, & nituntur processionaliter deportare; populum dictas candelas, tamquam res sacras, adorantem, ad idololatriam inducendo. Quod de cetero fieri prohibemus: injungentes districte locorum ordinariis, quatenus dictos histriones, & eorum fautores, taliter puniant & compellant, ut desistant ab idololatriis supradictis & eisdem similibus, quod cedat ceteris in exemplum.

VIII. *Ut clerici impositas a laïcis judicibus pœnas non peragant.*

Item volumus & ordinamus, quod clerici injunctas peregrinationes sive pœnitentias alias a judicibus laïcis sponte peragentes, seu qui pecuniarum emendas pro excessibus eisdem impositas sponte persolverint, gravissime puniantur.

IX. *De decimis persolvendis.*

Item Mendicantes, curati, & alii proponentes verbum Dei, populum moneant, exhortentur: informent, & inducant ad decimas persolvendas, intimantes eisdem, quod nisi dictas decimas fideliter persolverint, interdicetur eis ingressus ecclesiæ, & carebunt ecclesiastica sepultura. Et licet dicti Mendicantes, in suis sermonibus de jure hoc facere teneantur: volumus tamen quod quotiescumque prædicare contigerit, hoc faciant sine fraude: alias non habeant potestatem absolvendi a peccatis in casibus episcopis reservatis, & maxime non habeant pote- E stratem absolvendi dictas decimas retinentes: sed eamdem potestatem singulis diœcesanis specialiter reservamus.

X. *Ut capitula præbant prælatis instrumenta & viciſſim.*

Insuper cum facultas probationum non debeat angustari: decernentes, ordinamus quod capitula compositiones, inter prælatos & ipsos, ac etiam privilegia, seu alia instrumenta, cum necessitas exegerit, ipsis prælatis, vel pro causis eorumdem, exhibeant sine fraude. Et e contra prælati capitulis faciant pari forma.

XI. *De honestate clericorum.*

Item auctoritate præsentis concilii statuimus, injungentes omnibus decanis, capitulis, & aliis judicibus ecclesiasticis, in virtute sanctæ obedientiæ, quatenus canonicos & clericos sibi subditos, moneant, ut incedant cum tonsura & habitu congruo & decenti, eosdem per subtractionem distributionum, & alias, ad hoc canonice compellentes.

XII. *Ne miracula prædicentur ordinario inconsulto.*

Item inhibemus omnibus presbyteris, & aliis personis ecclesiasticis ne miracula quæ de novo dicunt evenire, in suis locis vel ecclesiis solemnizent in publico, ordinario suo super hoc inconsulto.

XIII. *Ut clericis captis vestes & tonsura clericales non auferantur.*

Item quia nonnulli domini temporales & judices eorumdem, necnon servientes, & ministri, cum clericos quandoque de facto pro aliquibus excessibus sibi impositis capiunt & detinent, vestes aut tonsuras clericales auferunt, aut utrumque, crines eorum radendo, aut radi faciendo, vestibus radiatis dictos clericos induendo: ipsos omnes & singulos, cum eorum fautoribus, auxilium, consilium, vel favorem præstantibus in præmissis, volumus sententiam excommunicationis incurrere ipso facto.

XIV. *Ut laïci se clericos non fingant.*

Item laïci se fingentes clericos fraudulenter, & tonsuram clericalem sua propria auctoritate assumentes, excommunicationis sententiam cum suis participantibus incurrant ipso facto.

XV. *De excommunicatis fraudem facientibus ut absolvantur.*

Item cum, sicut intelleximus, quidam domini temporales, eorum judices, & laïcalem justitiam exercentes, constitutioni Silvanectensi fraudem faci- D entes, cum quandoque clericos seu eorum bona mobilia detinent, pro sua temeraria voluntate ante octavam diem illos reddunt seu abire permittunt, dicta bona dissaisiunt sive reddunt; ut sic ecclesiarum curati, absque ordinarii mandato, organa divinæ laudis præsumant, & excommunicationis sententiam dicantur evitavisse, quam post octo dies incurrerent ipso facto: resumptis divinæ laudis organis, iterum dictos clericos capiunt, seu eorum bona saisiunt, capiunt & arrestant pro causis eisdem, pro quibus ipsos & ipsa primo tenuerant: quod in cluſionem dictæ constitutionis faciunt atque fraudem. Statuentes igitur decernimus, quod qui perpetraverint tales fraudes, incurrant excommunicationis sententiam ipso facto.

XVI. *De excessibus Promotorum curiarum ecclesiasticarum.*

Ceterum quia quamplurimorum de prædictis dominis temporalibus, & judicibus sæcularibus, gravem querimoniam recepimus, continentem quod nonnulli dictarum curiarum ecclesiasticarum promotores, ac etiam procuratores, ad excessus eorum homines, subditos, & burgenses, varia & diversa crimina, & excessus coloribus fictis exquisitos, eisdem imponentes, non solum in corporibus propriis, & gravi scandalo eorumdem, damnificant & fatigant; sed etiam gravissimis sumptibus & expensis: nobis supplicantes, ut vellemus super his providere de

ANNO CHRISTI 1344.

de remedio opportuno. Nos vero attendentes, juri non fore conſonum, quod inde naſcantur injuriæ, unde jura debent provenire: ſtatuimus decernentes, quod de cetero nullus promotorum aut procuratorum, ad exceſſus aliquem ex officio citari faciat, vel procedat contra eum ſuper aliquo crimine, vel exceſſu, & præſertim tali ratione, cujus fama ipſius citati poſſet in poſterum denigrari, ſive ſcandalum contra eum ſuboriri; niſi verisimiliter videatur eiſdem, quod juſtam cauſam habeant contra tales procedendi: ſuper quo tamen eorum conſcientias oneramus. Et de hoc, cum ad dictum officium aſſumentur, per juramentum adſtringentur: nec tunc etiam ultra primam citationem procedatur per eoſdem, officiali dicti loci inconſulto.

XVII. *De moderandis impenſis quæ a procuratoribus fiunt.*

Item cum procuratorum avaritiæ cœcitas & vorago, pro nonnullis injuſtis, vilibus, & minimis cauſis, per immoderatam multiplicationem ſumptuum & expenſarum, multoties facultates exhauriant ſimplicium & miſerabilium perſonarum, ſumptus & expenſas lupina crudelitate, diverſis fallaciis cumulantes: nos dictorum procuratorum calliditatibus, prout nobis eſt poſſibile, obviare cupientes; injungimus ordinariis judicibus, quatenus ipſi provideant diligenter præcavendo, ne dicti procuratores curiarum, ac etiam litterarum portitores, ſumptus & expenſas immoderatas faciant, prout dictum eſt; ſed ipſi ordinarii taliter provideant more patrum, quod ipſorum ſubditi malitioſis cupiditatibus talium indebite non graventur. Injungentes etiam auctoritate præſentis concilii, ac dictricte præcipientes omnibus officialibus, & aliis juriſdictionem eccleſiaſticam exercentibus, necnon decanis ruralibus & curatis prædictæ Remenſis provinciæ, quatenus noſtram præſentem conſtitutionem diligenter, prout ad eorum quemlibet pertinuerit, exſequantur, & obſervent; & eam per eccleſias & loca ſuarum juriſdictionum publicari faciant, & a dictis ſubditis ſuis inviolabiliter exſequi, ac etiam obſervari.

In quorum omnium & ſingulorum teſtimonium & munimen, litteris præſentibus ſigilla noſtra ſunt appenſa. Datum apud Novionum, anno Domini MCCCXLIV. vigeſima ſexta die menſis Julii, videlicet feria ſecunda poſt feſtum beatæ Mariæ Magdalenæ, continuata de die in diem a feria ſexta præcedenti.

MANDATUM OFFICIALIS REMENSIS.

Ex apographo P. Jacobi Sirmondi, Societatis Jesu.

OFficialis Remenſis, omnibus decanis chriſtianitatis, in civitate & diœceſi Remenſi conſtitutis, ad quos præſens mandatum pervenerit, in Domino ſalutem. Litteras concilii Provincialis apud Noviomum noviſſime celebrati recepimus, & vidimus diligenter: quarum tenorem ſub ſigillo curiæ Remenſis annexum cum præſentibus vobis tranſmittimus: tenore præſentium præcipiendo mandantes vobis, & veſtrum cuilibet, quatenus dictas litteras & contenta in eiſdem in veſtris decanatibus, ſeu per veſtros decanatus publicetis; & per veſtros preſbyteros decanatuum publicari faciatis contenta in prædictis litteris, juxta earum continentiam obſervantes, & per preſbyteros vobis ſubditos obſervari facientes. Præcipimus inſuper, quod quilibet dictorum curatorum in ſuis ſynodalibus tenorem faciat inſcribi prædictum, ut melius hæc ſciant & valeant obſervare. Datum anno Domini MCCCXLV. A ſabbato poſt feſtum Nativitatis beatæ Mariæ virginis.

ANNO CHRISTI 1344.

ORDINATIO DOMINI JOANNIS Archiepiſcopi Remenſis.

De obſervatione ſupradicti concilii.

NOs Joannes miſeratione divina Remenſis archiepiſcopus, omnibus decanis Chriſtianitatum noſtrarum & diœceſis Remenſis, anno Domini MCCCLXII. feria quarta poſt brandones, in capella noſtri palatii, coram nobis perſonaliter comparentibus, & coram ſingulis injunximus, & tenore præſentium injungimus, ut ipſi & eorum quilibet, ſub pœna excommunicationis, & decem librarum latis, nobis applicandarum, & in pios uſus convertendarum, antequam a civitate Remenſi recedant, habeant penes ſe, & recipiant tantumdem, ſeu copiam conſtitutionis præſentis apud Noviomum, tempore bonæ memoriæ domini Joannis de Vienna, quondam Remenſis archiepiſcopi factæ; & quod infra feſtum Pentecoſtes proxime venturum, omnibus & ſingulis curatis ſuorum decanatuum tradant de dicta conſtitutione copiam, ſeu tantumdem, ſumptibus eorumdem curatorum moderatis, ſi copiam hujuſmodi ab ipſis decanis habere petierint & voluerint. Ipſos curatos monentes auctoritate noſtra, & ſub pœnis ſupradictis, ut infra dictum feſtum penes ſe recipiant & habeant copiam, ſeu tantumdem conſtitutionis prædictæ: & quod omnes articulos in eadem contentos, ad defenſionem, tuitionem, & obſervationem eorumdem juriſdictionis & libertatis eccleſiaſticæ facientes ſingulis diebus, inter Miſſarum ſolemnia, clero & populo ibidem congregato, alta voce & intelligibili legant, & exponant in Romano.

Ex eodem apographo.

Item, cum ipſi decani in ſuis Kalendis & aliis, cum ipſi curatos ſuos viſitare curaverint, prædictos curatos ſuos examinent diligenter, quomodo prædictam conſtitutionem & alia præcepta ſynodalia intelligunt, & exponere ſciunt in Romano; ac ignorantes vel ignaros, tam curatos, quam capellanos in curis deſervientes, quos modo prædicto examinari volumus, audiant & inſtruant, prout melius ſciunt & poterunt, ad hujuſmodi conſtitutiones, & ſtatuta intelligenda, & in Romano exponant; injungendo eiſdem, quod ipſas conſtitutiones & ſtatuta ſynodalia legant & exponant diligenter in Romano, prout ſcriptum eſt, ac etiam prout ſtatutis ſynodalibus ſuper hoc confectis latius continetur, ſub pœnis ſtatutis in eiſdem.

Item, quod dicti decani infra quindecim dies poſt reverſum eorum ad partes ſuas, ſub pœnis ſupradictis, omnes curatos ſuos coram ſe convocent; ac eis ſub dictis pœnis præcipiant & injungant, auctoritate prædicta, ut infra alios quindecim dies ſubſequentes, omnia nomina parochianorum ſuorum excommunicatorum, cujus auctoritate, qua occaſione, ad cujus inſtantiam, & a quo tempore ſunt excommunicati, in ſcriptis redigant; & hujuſmodi ſcripturam dictis decanis ſuis ſigillis ſuis ſigillatam tradere non omittant. Quodque dicti decani ſcripturam hujuſmodi intra alios octo dies conſequentes regiſtro noſtræ curiæ Remenſis mittere vel adferre procurent; & ſic faciant de ſuis parochianis excommunicatis decani ſupradicti.

Item, inhibemus eiſdem decanis, ſub dictis pœnis, ac volumus, quod ſimili modo ſuis curatis inhibeant, auctoritate prædicta, ne quæſtores quoſ-

ANNO CHRISTI 1344.

cumque in ſuis eccleſiis parochialibus recipiant ad quæſtam faciendam, nec breviculos quos quæſtores hujuſmodi mittunt; nec eiſdem obediant, niti videant hujuſmodi breviculos ſigillo curiæ Remenſis ſigillatos, & litteras dicto ſigillo ſigillatas, ac alias Apoſtolicas, præterea quarum poſſint ad quæſtam hujuſmodi faciendam recipi & admitti. Nec permittant eoſdem quæſtores prædicare ultra ea quæ in eorum litteris ſupradictis viderint contineri. Quin immo, ſi quæſtores hujuſmodi ſibi breviculos vel litteras hujuſmodi, alias quam Apoſtolicas dicto ſigillo curiæ Remenſis minime ſigillatas exhibuerint; eaſdem retineant, & ad curiam noſtram Remenſem mittere non poſtponant; dictis quæſtoribus tantumdem, ſeu copiam de eiſdem faciendo, ſi petunt, ſuis tamen ſumptibus & expenſis moderatis; ut ſuper hoc per nos ac officiales noſtros valeat ordinari quod fuerit rationis. Ab omnibus antedictis curatis & capellanis prædictis, dictis decanis & eorum cuilibet, in præmiſſis pareri & obediri volumus, ordinamus, & jubemus.

ANNO CHRISTI 1344.

1346.

CONCILIUM PARISIENSE,

præſide Guillelmo Senonenſi archiepiſcopo, Pariſiis celebratum, anno Domini MCCCXLVI.

Ex Tomo V. Spicilegii Dacheriani.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De immunitate clericorum ſeu eccleſiaſticarum perſonarum.*
II. *De habitu clericorum.*
III. *Quid circa excommunicatos agendum.*
IV. *Contra hæreticos.*
V. *Legata eccleſiæ non aliis uſibus applicanda.*
VI. *Excuſationes abſentium a ſynodo.*
VII. *Littera citatoria.*
VIII. *Uniones beneficiorum.*
IX. *Xenodochia, leproſaria, & eleemoſynaria.*
X. *Reſtauranda beneficiorum eccleſiæ.*
XI. *Reditus prioratuum & aliorum beneficiorum, non ſibi reſervent prælati.*
XII. *De matrimonio, uſura, & decimis.*
XIII. *Indulgentiæ in recitatione Salutationis Angelicæ.*

PRÆFATIO.

IN nomine Domini, Amen. Univerſis præſentes litteras inſpecturis, Guillelmus miſeratione divina archiepiſcopus Senonenſis, ſalutem in eo qui eſt omnium vera ſalus. Paſtoralis cura ſolicitudinis nos invigilare, & intendere, ac vacare ſubjectorum noſtrorum commodis & remediis, ac tranquillitati, quieti, proſperitati, & paci; eorumdemque ſubditorum periculis & incommodis obviare, animarum ipſorum ſaluti providere, ſcandalaque removere, & deformatorum reformationi proſpicere ſolicitat & compellit. Hoc eſt quod profecto deſideranter exquirimus, & ad id mentis noſtræ ſedulo deſtinamus affectum. Eapropter repertis per nos alias, tam viſitando noſtras diœceſim & provinciam, quam aliter, multis caſibus & negotiis, toras diœceſim & provinciam noſtras ac ſtatum ipſarum tangentibus ſeu concernentibus; auditis etiam & intellectis tunc & alias, necnon in concilio, de quo infra fit mentio, pluribus oppreſſionibus, malitus, gravaminibus, & injuriis, quæ quotidie nobis ac noſtris ſubditis inferuntur; in quibus & aliis exceſſibus juſtitia lædituf, prorogatur iniquitas, & univerſi cleri decoloratur honeſtas, tam per uſus litterarum falſarum, & abuſus etiam litterarum, quam per vocationes, ſeu citationes, captiones & detentiones clericorum, & perſonarum eccleſiaſticarum, ac ſuorum bonorum mobilium, necnon ſæcularium illicitas & indebitas exactiones ſeu extorſiones, & totius juriſdictionis eccleſiaſticæ perturbationes, ac immunitatis ſeu libertatis eccleſiaſticæ infractiones ſeu violationes; & per inhoneſtos geſtus, habitus, & mores pravos, ac regimina mala ipſorum clericorum, & ipſarum perſonarum eccleſiaſticarum, ac etiam religioſarum, & circa divinorum celebrationes, ac per alios multos modos. Quibus licet alias ſalubriter ſit in parte proviſum, tam per ſacras canonicas, quam provinciales, etiam & publicatas in provincialibus conciliis ſanctiones: quia tamen nulla ſanctio, quantumcumque perpenſo digeſta conſilio, ad humanæ naturæ varietatem & machinationes ejus inopinabiles ſufficit; & præſertim quod veſtræ adeo, aliquid certum clarumque ſtatuitur, quin ex cauſis emergentibus quibus jura & ſtatuta jam facta mederi non poſſunt, in dubium revocetur; quia etiam ab adoleſcentia viri proclivis ad malum ſenſualitas humana declinat, per quod morum ſubverſio in clero & populo frequenter obrepit: neceſſaria eſt ſuperioris auctoritas, ut per cultoris providi farculum exſtirpet vitia, virtutes inſerat, exceſſus corrigat, ſcandalis ſeu periculis & incommodis obviet, ſubditis provideat, moreſque reformet.

[a] Hic deficit deſc.

Hinc eſt quod nos Guillelmus prædictus, cupientes adhibere ſuper his, prout ad nos pertinet, remedium opportunum, anno Domini MCCCXLVI. die Mercurii poſt Dominicam, qua cantatur *Lætare Jeruſalem*, videlicet quarta decima die menſis Martii, continuata de die in diem, a die Veneris præcedenti in noſtro ſacro provinciali concilio (una cum venerabilibus fratribus ſuffraganeis noſtris, B. Pariſienſi, P. Autiſſiodorenſi, I. Meldenſi, I. Trecenſi, & B. Nivernenſi, epiſcopis, ac vicariis, & procuratoribus venerabilium fratrum ſuffraganeorum noſtrorum Carnotenſis & Aurelianenſis, epiſcoporum; ceteriſque perſonis eccleſiaſticis noſtrarum diœceſis & provinciæ, quæ potuerunt commode intereſſe) ad ordinandum, ſtatuendum, & reformandum ea quæ eſſent ordinanda, ſtatuenda, & reformanda, celebrato Pariſiis, congregati: eodem approbante concilio ſtatuimus & ordinamus, ſacras conſtitutiones canonicas, & etiam provinciales circa præmiſſa editas, & alias in concilio provinciali publicatas; eſſe inviolabiliter obſervandas, ſub pœnas in eiſdem contentis. Et inſuper quod contrarium facientes, ſeu eas non ſervantes, per ſuos ſuperiores ordinarios, judices eccleſiaſticos, pœna arbitraria puniantur.

Verum quia ex dictis provincialibus conſtitutionibus, & aliis jamdudum in provincialibus conciliis publicatis, nullus aut rarus fructus ſeu profectus provenit; quia forte ad multorum notitiam non venerunt, ſeu propter hominum labilem memoriam

ANNO CHRISTI 1346.

vel propter conciliorum raritatem, seu etiam pauci-
tatem, aut propter temporis longinquitatem seu diu-
turnitatem: omnes constitutiones prædictas pro-
vinciales, & ceteras in aliis provincialibus conciliis
publicatas, eodem approbante concilio innovamus:
& volumus eas quæ etiam per vitium scriptorum
erant malæ scriptæ, & reliquas quæ sequuntur, in
hoc legi concilio & etiam publicari. Statuentes,
quod in conciliis provincialibus, quæ fient de cete-
ro, legantur, ac etiam publicentur: quodque nostri
omnes suffraganei, abbates, priores conventuales,
& etiam procuratores capitulorum, ipsas omnes reci-
piant, & habeant citius quam poterunt; ac in suis
synodis, curiis, conventibus & capitulis, legi & pu-
blicari faciant & procurent. Cetenum, quia quæ ge- B
neraliter omnino dicuntur, nisi aliqua specialiter ex-
primantur, neglecta videntur; quasdam de dictis
provincialibus constitutionibus, quarum aliquæ fue-
runt facta per bonæ memoriæ dominum prædeces-
sorem & patruum nostrum dominum Guillelmum,
quibusdam verbis additis & detractis, his duximus
specialiter sub hac forma exprimendas, & etiam in-
serendas.

CAPITULA.

I. *De immunitate clericorum seu ecclesiasticarum personarum.*

CLericis, & personis ecclesiasticis, laïcos infestos C
oppido tradit antiquitas: quod & præsentium
experimenta temporum manifeste declarant, dum
suis finibus non contenti nituntur in veritum, ad il-
licita frena relaxant; nec prudenter attendunt, quod
sit eis in clericos & personas ecclesiasticas interdicta
potestas. Nihilominus ipsos & ipsas de die in diem
capit, seu capi facit justitia sæcularis, & captos
seu captas in prisionem seu carcerem detrudit, seu
detrudi; detinet, seu detineri; & quod gravius est,
torquet, seu torqueri; ultimo supplicio tradit, seu
etiam tradi facit, in præjudicium jurisdictionis ec-
clesiasticæ & libertatis ejusdem. Nos igitur talibus
iniquis actibus obviare volentes; sacro approbante
concilio statuimus ac etiam ordinamus, ut si con- D
tingat clericum seu personam ecclesiasticam in villis,
seu castris, aut locis diœcesis & provinciæ Senonen-
sis, capi per judicem sæcularem, seu detineri, vel
ultimo tradi supplicio, judex requisitus, seu moni-
tus de reddendo eumdem clericum, seu illam per-
sonam . . . . . ipsius, suo judici ecclesiastico
non reddiderit, seu restituerit, vel reddere aut resti-
tuere noluerit, seu recusaverit, aut plus debito di-
stulerit, in sua malitia perseverans: cessetur a divi-
nis, celebratioque divinorum, ac divinæ laudis, or-
gana . . . . . dictis villis, seu locis, quamdiu
detinebitur, nedum in illa ecclesia infra cujus fines
detinetur, sed etiam in aliis ecclesiis in dictis villis,
castris, seu locis, si plures ecclesiæ sint ibidem, nec-
non in parochia in qua hujusmodi clericum, seu
personam . . . . . aut transferri contigerit, &
etiam in parochia seu parochiis, in qua seu quibus,
capiens seu detinens, aut ultimo supplicio tradens,
capi, detineri, aut ultimo supplicio tradi faciens,
vel procurans, morabitur, seu habebit domicilium,
aut . . . . . aliis quibuscumque, quamdiu in
ecclesia præsens erit, quousque hujusmodi clerici
seu personæ ecclesiasticæ fuerit facta restitutio de-
bita, sufficiens, integra, & perfecta. Quod & ad
religiosorum ecclesias & monasteria in dictis villis,
castris, seu locis consistentes seu consistentia, & ad
alias ecclesias eisdem contiguas extendi volumus:

ANNO CHRISTI 1346.

A ne, si in quibusdam & non aliis cessaretur, cessa-
tionis & suspensionis hujusmodi interdictio valeat
vilipendi. Et prædictas cessationes & suspensiones
auctoritate præsentis concilii, ab omnibus, tam
exemptis quam non exemptis, cum de jure ad hoc
etiam teneantur, volumus observari. Et nihilomi-
nus præcipimus & mandamus, ut curati, tales ca-
pientes, detinentes, transferentes, seu ultimo sup-
plicio tradentes, capi, detineri, transferri seu tra-
di ultimo supplicio facientes, seu etiam procuran-
tes, excommunicatos a canone denuncient publi-
ce singulis diebus Dominicis & festivis in ecclesiis
eorumdem.

II. *De habitu clericorum.*

B Præterea cum sit certum, eos qui abjectis vesti-
bus proprio convenientibus ordini, alias assumere
& in publico portare, rationabili causa cessante,
præsumunt, se indignos reddere prærogativa illius
ordinis professorum: statutum provinciale per di- Anno 1310.
ctum dominum Guillelmum factum, prohibens cle- c. 4.
ricis beneficiatis & presbyteris uti publice caligis
rubeis, viridibus, scaratis, ... & comam nu-
trire, barbamve prolixam seu tonsuram inhone-
stam, aut a parte exteriori almutias de cendeto seu
de velveto deferre, imponens pœnam privationis
medietatis distributionum, quantum ad beneficia-
tos, post monitionem canonicam . . . . . fisten-
tibus, & aliis arbitrariam, eodem approbante con-
cilio extendimus ad clericos beneficiatos, & reli-
giosos; in ecclesiis seu locis suorum beneficiorum,
vel monasteriorum, & ad presbyteros urentes, pa-
lam per vias incedendo, vestibus fronsatis, nimium
fissis . . . . . capuciis, aut capellis super ca-
pita, vel taffis; & corrigiis inhonestis, seu annu-
li sin manibus aut sotularibus ad boucleras argen-
teas, sive longis manicis vel cornetis. Item, ut
uniformitas in almuciis beneficiatorum, de quibus
supra, ... provisione concilii duximus sta-
tuendum, quod canonici cathedralium & collegia-
tarum ecclesiarum utantur almuciis nigris, forratis
minutis variis, & alii beneficiati in dictis ecclesiis,
etiam nigris, non tamen forratis minutis variis,
sed a . . . . . privationis medietatis distributio-
num, quantum ad canonicos, & quoad alios, pœ-
nam arbitrariam, lapso festo beatæ Mariæ Magda-
lenæ proximo, imponentes.

III. *Quid circa excommunicatos agendum.*

Item cum per dictum dominum Guillelmum in
provinciali concilio statutum fuerit, quod si ex-
communicatus, & aggravatus auctoritate ordina-
ria, per annum sic steterit, & monitus ut infra tres
menses continuos post dictum annum faciat se ab-
solvi, hoc non fecerit, ex tunc contra ipsum, ut
suspectum de hæresi, procedatur. Et in quadam con-
E stitutione canonica, publicata in quodam concilio
& alias, caveatur quod si suspectus de hæresi, vo-
catus ut de fide respondeat, excommunicationem
in eum latam, pro eo quod parere subterfugit aut
contumaciter se absentat, per annum sustinuerit,
velut hæreticus condemnetur.

IV. *Contra hæreticos.*

Et insuper quod ordinarii possint capere seu capi
facere hæreticos, seu de hæresi suspectos: & etiam
judices sæculares seu domini temporales ex parte
ordinariorum super hoc requisiti, eos capere seu
capi facere teneantur secundum legitimas & canoni-
cas sanctiones. Eodem approbante concilio statui-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1346.

mus, quod ſi dicti judices, ſeu domini, ex parte ordinariorum ſuper hoc requiſiti, eoſdem hæreticos ſeu de hæreſi ſuſpectos, infra tempus ab ordinariis præfigendum, capere ſeu capi facere cum potuerint, & captos reddere, diſtulerint, ſeu recuſaverint aut neglexerint, excommunicati ſint auctoritate ſacri provincialis concilii: abſolutione, præmiſſa ſatisfactione, ordinariis reſervata.

V. *Legata eccleſiæ non aliis uſibus applicanda.*

Item cum ea quæ ad certum uſum deſtinata ſunt, ad illum debeant non ad alium converti; & in ſtatutis provincialibus contineatur, quod ea quæ legantur vel debentur ad emendos redditus, illi ad quos pertinet recipiant a debitoribus, & deponant in utilitatem eccleſiarum convertenda, nec in uſus ſacerdotum proprios revertantur: nos eodem approbante concilio ſtatutum hujuſmodi declaramus ſic, quod hujuſmodi debita vel legata in quadam arca in eccleſia deponantur, cujus arcæ unam clavem habeant decanus Chriſtianitatis, archipreſbyter, vel ſacerdos, & aliam matriculatii ſeu proviſores; quodque citius quam poterit fieri, in redditibus, vel alias ſecundum diœceſanorum arbitrium, convertantur.

VI. *Excuſationes abſentium a ſynodo.*

Item cum in ſtatutis provincialibus caveatur ſpecialiter & expreſſe, quod illi qui ad provinciale concilium venire tenentur, ſi propter impedimentum canonicum remaneant, ſe excuſent, per idoneum nuncium litteratorie deſtinatum, qui poſſit facere fidem per juramentum de impedimento canonico, ſuper quo etiam debet habere mandatum; quodque litteræ aliquorum in concilio nullatenus admittantur, niſi ſcribant cum obedientia debita: nos ſtatutum hujuſmodi innovando, ipſum taliter declaramus, quod in procuratoria ſic ſcribatur: *Reverendo in Chriſto patri ac domino, domino, &c. recommendationem & obedientiam debitam, cum omni reverentia & honore.*

VII. *Littera citatoria.*

Item cum per litteras citatorias de, *Regamus*, multi quandoque vexentur indebite & injuſte: nos ſacro approbante concilio ſtatuimus, quod litteræ hujuſmodi non tranſeant, niſi contineatur in eis, quod pars impetrans, vel procurator ſuus, fidem per juramentum, vel alias, fecerit de contractu: & ſignetum officialis, ſeu ejus locum tenentis, cum ſigillo curiæ, in eis ſit appenſum.

VIII. *Uniones beneficiorum.*

Item eodem approbante concilio præcipimus, & etiam ordinamus, quod prioratus, & eccleſiæ parochiales, in quibus non ſunt ſufficientes redditus, uniantur juxta canonicas ſanctiones: quodque per diœceſanos, præſentatis per quaſcumque perſonas eccleſiaſticas præſentandi ad aliquas eccleſias jus habentes, de proventibus eccleſiarum hujuſmodi portiones debitæ aſſignentur, prout & ſecundum quod in ſacris conſtitutionibus canonicis ſuper hæc editis continetur.

IX. *Xenodochia, leproſaria, & elemoſynaria.*

Et inſuper, quod antiquæ conſtitutiones & novæ canonicæ, tam in antiquis decretalibus, quam in Clementinis, in titulo de religioſis domibus ſituatæ, mentionem de xenodochiis, leproſariis, & elee-

A moſynariis facientes, inviolabiliter ac integre obſerventur.

ANNO CHRISTI 1346.

X. *Reſtauranda beneficiorum eccleſia.*

Item ſacro approbante concilio inhibemus abbatibus, prioribus, curatis, & beneficiatis aliis, ne permittant monaſteria ſua, vel eccleſias, ſeu domos, ruere, aut hereditagia inculta remanere: & ſi non poſſint in totum reficere vel colere, ſtatuimus, & etiam ordinamus, quod ſaltem quolibet anno ponant in refectiones & culturas hujuſmodi aliquam quotam partem, diœceſani arbitrio limitandam: quæ per deputandos a diœceſano in refectiones & culturas hujuſmodi convertatur; niſi ad reparationes vel refectiones prædictas alias tencantur.

B

XI. *Reditus prioratuum & aliorum beneficiorum non ſibi reſervent prælati.*

Prohibentes etiam prælatis regularibus ne prioratus, eccleſias, adminiſtrationes, aut beneficia ad eorum diſpoſitionem ſpectantia, quæ non ſunt de menſa ſua, ſed ſpeciales priores, adminiſtratores, ſeu rectores conſueverunt habere, applicent menſis ſuis, vel penſiones veteres augeant, aut novas eis imponant: ipſiſque præcipimus, quod facta in contrarium ad ſtatum priſtinum reducantur; & niſi moniti per diœceſanos hoc fecerint, per eos arbitrarie puniantur; & nihilominus attentata ſecus, in ſtatu debito reponantur.

C

XII. *De matrimonio, uſuris, & decimis.*

Item eodem approbante concilio præcipimus, & etiam ordinamus, quod conſtitutio Clementina in titulo de judiciis poſita, qua cavetur, quod in cauſis matrimonialibus, uſurarum, & decimarum, ac quibuſdam cauſis aliis ibi expreſſis, & eas quoquomodo tangentibus, ſummarie, ſimpliciter, & de plano, ac ſine ſtrepitu & figura judicii, procedatur, uniformiter ab omnibus obſervetur: præſertim quando curati, vel viri eccleſiaſtici, habent ſuper hæc litigare: quodque ad rectam & integram præſtationem decimarum ſine deductione aliqua talibus faciendam, illi qui tenentur ad eas, monitione præmiſſa, per cenſuram eccleſiaſticam compellantur. Et ut libentius hoc faciant, conſtitutionem primam ſitam in titulo de decimis libro ſexto, hîc duximus publicandam & etiam inſerendam; quæ fratribus Prædicatoribus & Minoribus dirigatur per hunc modum: Diſcretioni veſtræ mandamus, diſtrictius inhibentes, ne talia, quæ audientes a decimarum vel aliarum rerum eccleſiis debitarum ſolutione retrahant, vel alias animos corrumpant audientium, in ſermonibus veſtris, vel alibi de cetero proponere præſumatis: quin immo verbo & opere informetis eoſdem, ut ad ſolutionem prædictorum propriæ voluntatis animo ſint intenti.

D

E

XIII. *Indulgentia in recitatione Salutationis Angelicæ.*

Item auctoritate dicti concilii præcipimus, quod obſervetur inviolabiliter ordinatio facta per ſanctæ memoriæ Joannem Papam vicеſimum ſecundum, de dicendo ter *Ave Maria*, tempore ſeu hora ignitegii; in qua ordinatione conceditur certa indulgentia dicentibus ter *Ave Maria*, dictis tempore & hora. Et cum hoc ipſo ſacro approbante concilio, omnibus tunc orantibus pro ſtatu proſpero eccleſiæ & regni, ac pro pace, domini Regis & Reginæ, liberiſque ipſorum, ac dicentibus tunc *Pater noſter* & *Ave Maria*, concedimus indulgentias quæ ſequun-

tur: videlicet singulis diebus auctoritate nostra, triginta dies; & cujuslibet suffraganei, viginti dies in provincia Senonensi.

In quorum omnium & singulorum præmissorum testimonium, sigillum nostrum, una cum dictorum suffraganeorum nostrorum præsentium sigillis, hujusmodi litteris duximus apponendum. Datum & actum in domo episcopali Parisiensi, anno & die prædictis..... G. Parisiensis. P. Autissiodorensis. I. Meldensis. I. Trecensis. B. Nivernensis.

ANNO CHRISTI 1347.

CONCILIUM [a] TOLETANUM,

auctoritate Ægidii archiepiscopi Toletani celebratum, anno Domini MCCCXLVII.

ANNO CHRISTI 1347.

[a] Complutense appellat Cardinalis de Aguirre.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De vita & honestate clericorum.*
II. *De immunitate ecclesiarum.*
III. *De pœnitentiis & remissionibus.*
IV. *De simonia.*

CAPITULA.

I. *De vita & honestate clericorum.*

Ægidius miseratione divina archiepiscopus Toletanus, Hispaniarum primas & regni Castellæ cancellarius, ad perpetuam rei memoriam.

AD reformandam in prælatis honestatem, ne adversus eos qui uni Domino famulantur, ex aliqua dissimilitudine præbeatur occasio obloquendi: attendentes quod recolendæ memoriæ dominus frater Guillermus episcopus Sabinensis, in his partibus tunc Apostolicæ sedis legatus, in constitutione quæ incipit, [a] *Quamvis honestas morum*, inter cetera provide statuit, quod episcopi & superiores prælati, cum eos equitare contigerit, capellos suæ dignitati deferant congruentes: nos cupientes suffraganeos nostros similitudine decenti & debita, ut in ecclesia unum ovile & etiam unus pastor valeat apparere, in qua flores honoris & honestatis fructus in ubertate succrescant; sacro approbante concilio statuimus, [b] cum nos episcopi suffraganei nostri cum capellos detulerimus rotundos & in superiori parte laneos, nullatenus sericos, cum nigra & non alterius coloris fodratura portemus. Qui vero secus facere præsumpserit, tamquam inobediens & inhoneste incedens, mille morabetinorum usualis monetæ summam eo ipso solvere teneatur: quorum tertia pars fabricæ ecclesiæ suæ, alia pars denunciatori; reliqua vero pars redemptioni captivorum irremissibiliter applicetur.

[a] *In Concilio Palentino, anno 1322. can. 6. supra, pag. 1465. E. 9.*

[b] *Forte, ut hoc.*

II. *De immunitate ecclesiarum.*

Ceterum quorumdam habet fida relatio, quod nonnullæ ecclesiasticæ personæ, ad observandam cessationem divinorum officiorum, juxta constitutionem præfati domini legati, quæ incipit, *Quia cælestis*, nimis promptæ, si aliquis excessus contra ipsam constitutionem perpetratus dicatur, cessant & cessare faciunt illico a divinis: nos salubri meditatione considerantes, quod hujusmodi cessationis tempore divina organa suspenduntur, & ecclesiastica sacramenta non ut solent ministrantur, fidelium deperit devotio, & multiplicantur pericula animarum: eodem approbante concilio statuimus, quod si quis personas ecclesiasticas lædere, aut capere, aut aliqua alia in prædicta constitutione contenta attentare præsumpserit, ad cessationem & alias pœnas in dicta constitutione contentas, nisi prius citato malefactore, si inveniri & rite citari possit, alias in cathedrali vel parochiali ecclesia malefactoris, ecclesiastica citatrice publicata; ejus defensionibus, si quas legitimas habuerit auditis; si idem malefactor diffiteatur se in dictam constitutionem incidisse, aut comparere noluerit, & summaria cognitione præmissa culpabilis fuerit inventus, nullatenus procedatur, nisi adeo sit excessus notorius, quod nulla possit cergiversatione celari.

[a] *Ibidem, can. 17. supra, pag. 1475. A. 14.*

Rursus in provinciali institutione per bonæ memoriæ dominum Eximinum archiepiscopum Toletanum prædecessorem nostrum, quæ incipit, *Divinis exemplis*, inter alia cautum esse novimus, quod raptores, invasores, vastatores, & deprædatores bonorum ecclesiarum, vel clericorum, aut vassallorum ecclesiæ, qui bona prædicta ex proposito nocendi cum armis occupaverint vel rapuerint, seu invaserint violenter, aut ceperint vassallos ecclesiæ, excommunicationem incurrant. Quia vero statutum ipsum propter malitiam temporis tunc instantis rationabiliter editum, nonnullis nimis rigorosum videtur: nos hujusmodi rigorem, quoad præmissos casus, mansuetudine temperantes, eodem approbante concilio statuimus, quod si præmissa vel aliquid præmissorum quisquam commiserit, requisitus per judicem ecclesiasticum, si inveniri & requiri possit; alias requisitione & cathedrali vel parochiali ecclesia ipsius malefactoris publicata, infra quindecim dies a tempore prædictæ requisitionis inantea numerandos, captum a captione liberare, & de illatis damnis emendam competentem facere contempserit; eo casu & non aliter excommunicationis sententiæ se noverit subjacere, ut sic ejus insolentia reprimatur: aliis in dicta constitutione contentis, in suo robore duraturis.

III. *De pœnitentiis & remissionibus.*

Sane de quæstoribus eleemosynarum, quorum quidam mentiendo, alios seducunt, & eleemosynas fallaci ingenio extorquent, statuimus hoc edicto, quod episcopi suffraganei nostri, vel sede vacante vicarii per capitulum deputati, nullum quæstorem de extra episcopatum suum, nisi litteras Apostolicas aut nostras exhibuerit, quomodolibet admittant: mandantes quod cum quæstores pro fabrica suarum cathedralium ecclesiarum, vel pro aliis piis operibus suorum episcopatuum, receperint, constitutionem felicis recordationis domini Clementis Papæ V. quæ incipit, *Abusionibus*, in concilio Viennensi contra quæstores hujusmodi editam, in omnibus faciant inviolabiliter observari. Contrarium vero facientes duorum millium morabetinorum usualis monetæ pœnam incurrant: quorum tertiam partem fabricæ ecclesiæ cathedralis, aliam denunciatori, reliquam vero partem redemptioni captivorum applicamus.

IV. *De simonia.*

Verum quia plerumque in exactione emolumenti sigilli nonnulli metas rationis excedunt, & tam pro li-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1347.

centia quoad ſtudia litterarum, ſeu qua animarum A cura ad tempus committitur, quam pro littera dimiſſoria, qua cuique ſe ad alias partes transferendi licentia conceditur, quanticates indebitæ extorquentur: nos eorum inſatiabilem voraginem compeſcere cupientes, ſtatuimus eodem concilio approbante, ut pro qualibet prædictarum litterarum poſſint ſex[a] marabetini & duo denarii pro cancellaria, & unus marabetinus pro regeſto, & non amplius recipi ullo modo. Qui vero contrarium fecerit, mille marabetinorum pœnam incurrat, dividendam & ampliandam, ut ſuperius eſt præmiſſum.

[a] al. marapetini.

Datum apud Alcalam Toletanæ diœceſis, die vigeſima quarta menſis Aprilis, qua die dictum concilium exſtitit terminatum, ſub anno Domini MCCCXLVII. ſub ſigilli noſtri impreſſione in teſtimonium præmiſſorum, præſentibus venerabilibus in Chriſto fratribus noſtris Blaſio Dei gratia Palentinenſi, & Garſia Conchenſi, & Joanne Giennenſi, epiſcopis ſuffraganeis noſtris, & capituli Toletani & aliorum ſuffraganeorum noſtrorum & capitulorum ipſorum procuratoribus, qui præmiſſis omnibus & ſingulis ſuum præſtiterunt conſilium pariter & aſſenſum.

ANNO CHRISTI 1347.

1350.

CONCILIUM PATAVINUM,

a Guidone Cardinale Apoſtolicæ ſedis Legato celebratum, anno Domini MCCCL.

Adnotatio P. Gabrielis Caſſaro, Societatis Jeſu.

Quid hoc concilio decretum ſit, quidve actum, ignoramus. B Hoc tantum, indicante Odorico Raynaldo, diſcimus ex Cerniſerum hiſtoria, Guidonem titulo ſanctæ Caciliæ preſbyterum cardinalem, menſe Majo Paduam reverſum, cum prælatis ſuæ legationis celebraſſe concilium generale. Docet Raynaldus idem ex Clementis Papæ litteris manuſcriptis, ſuſpectum hoc concilium fuiſſe Joanni Mediolanenſi archiepiſcopo, quaſi Guido munire viam in Italiam Carolo Romanorum regi pareret, a quo timebat ne pater ſuus principatu Mediolanenſi, quem invaſerat, pelleretur. Nam profitebatur Carolus iter a ſe in Italiam ſuſcipi, ut imperii jura recuperaret. Docet ex iiſdem litteris cum de profectione ſua nihil ſedi Apoſtolicæ ſignificaſſet Carolus, ſuſpectam Clementi pontifici fuiſſe, veritumque ab eo ne quidquam Guido in concilio ſuo, niſi quod ad res ſacras ſpectaret, decerneret.

1351.

CONCILIUM BITERRENSE,

habitum anno Domini MCCCLI.

Ex editione Labbeana.

Litteræ Petri archiepiſcopi Narbonenſis ad Hugonem electum epiſcopum Biterrenſem, ſuffraganeum ſuum; quibus eum invitat ad concilium, quod in urbe Biterrenſi celebraturus erat VII. die menſis Novembris anni MCCCLI.

Petrus Dei & Apoſtolica ſedis gratia ſanctæ Narbonenſis eccleſiæ archiepiſcopus, venerabili fratri Hugoni eadem gratia electo epiſcopo Biterrenſi, ſuffraganeo noſtro, vel ejus vicario generali in ejus abſentia, ſalutem & ſinceram in Domino caritatem.

INter aſſiduas curas & ſolicitudines, quæ miniſterio noſtro incumbunt, de ſalubri ſtatu eccleſiarum noſtrarum civitatis & diœceſis ac provinciæ, necnon & gregis nobis commiſſi, ſolicite nos cogitare convenit, ut in ipſis vigeat tranquillæ beatitudo quietis; paciſque, ſalutis, ac libertatis gratia nutriantur: & quæ in eiſdem non abſque diſpendio miniſtrorum, & cultus detrimento divini, ſervari novimus, per appoſitionem congrui moderaminis in melius reformemus. Et tandem officii noſtri debitum in actibus dirigendis, veritatem imitantes, lucem amantes, libenter evitare nodoſæ difficultatis involucrum anhelamus: & illam ſemper in noſtris ordinationibus ſervari cautelam intendimus, ut de ipſis proveniat commodum, adeo quod aliis non imminear detrimentum. Cum igitur pro quibuſdam arduis negotiis, civitatem & diœceſim ac provinciam noſtras, necnon & libertatem eccleſiaſticam tangentibus, ſuper quibus ad debitam proviſionem & reformationem, una vobiſcum & aliis ſuffraganeis noſtris intendimus, concedente Altiſſimo, interponere ſolicitudinis noſtræ partes: præſertim cum tangatur communiter ſtatus eccleſiarum civitatis & diœceſis ac provinciæ prædictarum: provinciale concilium ordinavimus C convocandum, videlicet die VII. Novembris, Biterris in veſtra eccleſia cathedrali. Eapropter vos tenore præſentium monemus, ac etiam exhortamur, ut una nobiſcum die & loco prædictis, in dicto provinciali concilio Deo præſide celebrando, ad quod concilium præfatos diem & locum, cum diebus ſequentibus quos ad hoc continuare vel prorogare contigerit, vobis & aliis peremptorie aſſignamus, perſonaliter comparere curetis, voſque ad id præſentium tenore citamus. Mandantes vobis inſuper, quatenus interim citetis & peremptorie, auctoritate noſtra, & tempore congruo, omnes & ſingulos abbates, præpoſitos, decanos, & priores eccleſiarum collegiatarum, & alias perſonas eccleſiaſticas regulares D & ſæculares non exemptas, quæ debent & conſueverunt in dictis conciliis intereſſe de uſu, conſuetudine, vel de jure; exemptos vero, ſi qui ſunt, exhortantes, ut perſonaliter; conventus vero & capitula & collegia veſtræ civitatis & diœceſis, per procuratores idoneos ad hoc ſpecialiter conſtituros cum ſufficienti mandato, in ipſo provinciali concilio compareant dicta die; inibi continue moraturi, donec ea quæ in dicto concilio tractanda fuerint ad honorem Dei, proviſionem eccleſiarum, profectum animarum, & utilitatem ſubditorum provinciæ antedictæ, per dicti concilii providentiam finem debitum ſortiantur. Ne vero dicti ſubditi veſtri, quos præſens E tangit vel tangere poteſt negotium, ignorantiæ cauſam poſſint prætendere: de præmiſſis præſentes litteras in veſtra ſynodo, quam interim tenebitis, eiſdem publicare & denunciare curetis. Ut autem ſuperfluitatum & pomparum inanium jactantiam precludamus, vobis tenore præſentium inhibemus, ſub virtute ſanctæ obedientiæ injungentes, ne ultra decem equitaturas, & duos ſaumerios ſive ſerulos, pro vobis & veſtra familia adducatis, cum ad dictum provinciale concilium venietis: abbatibus veſtræ diœceſis ex parte noſtra nihilominus injungentes, quod ultra quinque equitaturas ad longius, & unum ſaume-

ANNO CHRISTI 1351.

rium seu genulum, secum adducere non præsumant; si vos & abbates prædicti reprehensionis nostræ aculeos de inobedientia volueritis evitare. Reddite litteras portitori earum sigillo vestro impendente sigillatas, in signum receptionis earumdem. Datum in castro nostro de Montillis nostræ diœcesis, die antepenultima mensis Septembris, anno Domini MCCCLI.

Ejusdem archiepiscopi epistola ad Arnaldum episcopum Magalonensem, pro eadem causa.

PEtrus Dei & Apostolicæ sedis gratia sanctæ Narbonensis ecclesiæ archiepiscopus; venerabili fratri Arnaldo, eadem gratia episcopo Magalonensi, &c. *Omnia, ut in superiore, nisi quod pro* Biterris in vestra ecclesia cathedrali, *quod habetur in epistola ad electum Biterrensem, in ista legitur*, Biterris in ecclesia cathedrali. Datum, *ut supra.*

Alia ejusdem archiepiscopi epistola ad præpositum & capitulum Magalonense, pro eadem causa.

Petrus, &c. prudentibus viris Præposito & Capitulo Magalonensi, salutem in salutis auctore.

PErspicacius attendentes, quod correctioni & reformationi ecclesiasticæ disciplinæ dare remedium, præsentis vitæ habet subsidium, & æternæ remunerationis cernitur præmium exspectare; & quod hujus vitæ novitas negligit quæ ab antiquis patribus fuerant hactenus provide & consulte constituta, nisi frequentius memoriæ reducantur; nosque qui, licet indigni, ad pastoralis officium, providente Altissimo, fuimus assumpti, sanctorum patrum vestigia debeamus, quantum nobis est possibile, imitari; contra quorum quippe saluberrime instituta agimus, si quod ipsi divino statuerunt consilio, non servamus intactum: ideirco juxta sanctorum ordinationes, pro correctione & emendatione ministrorum, ac reformatione status ecclesiarum nostrarum civitatis, diœcesis, & provinciæ Narbonensis, provinciale concilium Biterris in ecclesia cathedrali, die proxima mensis Novembris proxime ventura, ordinavimus convocandum. Quamobrem considerantes, quod illud quod quæritur a pluribus, facilius invenitur; & quod ubi multa consilia, magna salus, testimonio Sapientis dicentis, illius firmius judicium, quod plurimorum sententia comprobatur: ideo vos in Domino exhortamur, quatenus vos, Præposite, personaliter, & capitulum per procuratorem idoneum & sufficienter instructum ad hoc specialiter deputatum, dictis die & loco, cum aliis diebus sequentibus, qui ad hoc fuerint opportuni, in dicto concilio comparere & interesse curetis: circa ea quæ tractaturi & ordinaturi sumus una vobiscum super statu ecclesiarum dictarum nostrarum civitatis, diœcesis, & provinciæ, partes vestri ministerii impensuri: & hoc cum paucis equitaturis, & moderatis expensis, si nostræ reprehensionis aculeos de inobedientia voluerit evitare. Reddite litteras portitori earum, sigillis vestris impendentibus sigillatas, in signum receptionis earumdem. Datum, *ut supra.*

Epistolæ ejusdem archiepiscopi ad reliquos suffraganeos, & capitula provinciæ Narbonensis.

PEtrus, &c. venerabili fratri Gisberto, eadem gratia episcopo Carcassonensi, &c. *ut in superioribus epistolis.* Datum, *ut supra.*

Petrus, &c. venerabili fratri Joanni, eadem gratia Nemausensi episcopo, &c. *ut in epistola ad episcopum Magalonensem.* Datum, *ut supra.*

Petrus Dei & Apostolicæ sedis gratia sanctæ Narbonensis ecclesiæ archiepiscopus, venerabili fratri G. eadem gratia episcopo Electensi, &c. *ut in superiore.*

Petrus, &c. prudentibus & providis viris Priori & capitulo Electensi, &c. *ut in epistola ad capitulum Magalonense.*

Petrus, &c. prudentibus viris Priori & capitulo sancti Pontii Tomeriarum, &c. *ut in superiore.*

Petrus, &c. venerabili fratri Stephano, eadem gratia episcopo Elnensi, &c. *ut in epistola ad episcopum Magalonensem.* Datum, *ut supra.*

Petrus, &c. prudentibus viris archidiacono & capitulo Elnensi, &c. *ut in epistola ad capitulum Magalonense.*

Petrus, venerabili fratri Heliæ, eadem gratia episcopo Uticensi, &c. *ut in epistola ad episcpum Magalonensem.*

Petrus, &c. prudentibus viris præposito & capitulo Uticensi, &c. *ut ad capitulum Magalonense.* Datum, *ut supra.*

Petrus, &c. prudentibus viris archidiacono & capitulo Lodovensi, &c. *ut in superiore.* Datum, *ut supra.*

Petrus, &c. dicto nobis in Christo archipresbytero Narbonensii, vel ejus locum tenenti, salutem in salutis auctore, &c. *ut in epistola ad electum Biterrensem usque ad verbum* tangentibus: super quibus ad debitam provisionem & reformationem una cum suffraganeis, abbatibus, præpositis, decanis, capitulis, prioribus, & aliis personis ecclesiasticis dictarum civitatis & diœcesis ac provinciæ [a]nostris, intendamus concedente Altissimo, &c. *ut in epistola ad electum Biterrensem, usque ad verbum* Biterris in ecclesia cathedrali. Eapropter vobis præcipimus & mandamus, districtius injungentes, quatenus citetis & peremptorie auctoritate nostra & tempore congruo omnes & singulos abbates, præpositos, decanos, & priores ecclesiarum collegiatarum & conventuum, & alias personas ecclesiasticas regulares & seculares non exemptas, quæ debent & consueverunt in dictis conciliis interesse de usu, consuetudine, vel de jure; exemptos vero, si qui sint, exhortantes ut personaliter, conventus vero & capitula & collegia vestri archipresbyteratus per procuratores idoneos ad hoc specialiter constitutos cum sufficienti mandato, &c. *ut in epistola ad electum Biterrensem, usque ad verbum* profectum animarum & utilitatem subditorum civitatis, diœcesis & provinciæ antedictarum, per dictum concilium provinciale finem debitum sortiantur. Ut autem superfluitatum & pomparum inanium jactantiam præcludamus, vobis tenore præsentium præcipimus & mandamus; quatenus abbates dicti archipresbyteratus vestri ex parte nostra inhibeatis, ne ultra quinque equitaturas ad longius, & unum saumerium, pro se & familia sua secum adducere præsumant, si reprehensionis nostros aculeos de inobedientia voluerint evitare. Certificantes nos per vestras litteras apertas de citatione & responsione prædictorum citatorum: præsentes litteras nihilominus restituentes portitori earum, sigillo vestro impendente sigillatas, in signum receptionis earumdem. Datum, *ut supra.*

Petrus, &c. dilecto nobis in Christo archipresbytero Bedesii inferioris, vel ejus locum tenenti, salutem in salutis auctore. Inter assiduas curas, &c.

ANNO CHRISTI 1351.

[a] *Corrige*, nostrarum.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1351.

ut in epistola ad archipresbyterum Narbonesii. Datum, *ut supra.*

Litteræ Petri archiepiscopi Narbonensis, ceterorumque episcoporum concilii Biterrensis, de suborta quæstione super prioritate sedendi inter episcopum Carcassonensem & ceteros Narbonensis sedis suffraganeos.

NOverint universi præsentes litteras inspecturi, quod cum nos Petrus Dei & Apostolicæ sedis gratia sanctæ Narbonensis ecclesiæ archiepiscopus, celebremus Biterris nostrum provinciale concilium, anno Domini MCCCLI. die VII. Novembris, cum diebus sequentibus opportunis, suborta quæstione inter venerabilem fratrem nostrum dominum Girbertum episcopum Carcassonensem ex una parte, & alios venerabiles fratres nostros coëpiscopos præsentes in dicto concilio existentes, super prioritate sedendi, ex altera; dicente dicto episcopo Carcassonensi se debere sedere a parte sinistra primo & immediate post sedem nostram, posito quod alii essent antiquiores episcopi promotionis, prioritate attenta; aliis dicentibus in dicta prioritate sedis dictum Carcassonensem episcopum nullam sedis habere, sed secundum prioritatem promotionis dictum episcopum sedere debere, prout aliis competit & de jure communi existit: tandem pro bono pacis & concordiæ duximus ordinandum, quod dictus Carcassonensis episcopus sedat in parte prædicta post venerabilem fratrem nostrum Magalonensem episcopum, qui antiquior est in promotione præfato Carcassonensi episcopo. Hoc salvo & retento, quod per hoc, nullum præjudicium dicto Carcassonensi episcopo generetur, si probare vel docere legitime poterit infra annum per testes, vel instrumenta, vel privilegia, vel quævis alia legitima documenta, se debere habere prærogativam prædictam. Qui dictus Carcassonensis episcopus protestatus fuit ibidem, quod sedendo in dicta sede post dictum dominum Magalonensem episcopum, quod juri suo in possessione vel quasi, seu proprietate, præjudiciare non intendit quantum ad prærogativam sedendi prædictam, si appareat in futurum, ipsum dictam prærogativam nomine suo & ecclesiæ Carcassonensis habere debere. Quibus salvitatibus & retentionibus per nos factis, & protestationibus per dictum episcopum dictis, præfati venerabiles fratres nostri, scilicet Magalonensis, Agathensis, Uticensis, Nemausensis, episcopi, dum tamen infra annum legitime de universis appareat, consenserunt. Et in testimonium præmissorum, nos dictus archiepiscopus & præfati suffraganei nostri superius memorati, sigilla nostra præsentibus litteris duximus apponenda. Datum Biterris, anno quo supra, & die IX. Novembris.

* *Hic deest tertium, prærogativam, aut simile.*

TITULI CANONUM CONCILII BITERRENSIS.

1351.

I. *Ut nomen Jesu capitis inclinatione honoretur inter divina officia.*
II. *Ut Christi corpus, cum defertur agrotis, reverenter associetur.*
III. *Ut pro Papa, Rege, & prælatis oretur.*
IV. *Ut claudantur fontes baptismales.*
V. *De invadentibus bona ecclesiarum.*
VI. *Ut in tempore Paschali Eucharistia a sollicitis ministretur.*
VII. *Ut beneficiati, aut in sacris ordinibus constituti, sabbato a carnibus abstineant.*
VIII. *De iis qui se presbyteros & prælatos fingentes, excommunicatores suos excommunicant.*

ANNO CHRISTI 1351.

PRÆFATIO.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris & Filii & Spiritus sancti, Amen. Infrascriptæ constitutiones fuerunt factæ & editæ per reverendissimum patrem in Christo dominum, Petrum Dei & Apostolicæ sedis gratia sanctæ ecclesiæ Narbonensis archiepiscopum, Biterris, suo sacro provinciali concilio approbante.

Pastoralis curæ nostris humeris & animis inhærentis solicitudo nos assidue excitat & ammonet, ut juxta nobis creditæ dispensationis officium, subditorum commodis vigilanti & indefesso animo intendamus. Amplectimur siquidem plerumque meditationis studium & laborem, ut evulsis & dissipatis vitiis, ædificatis & plantatis virtutibus, excessibus emendatis, & moribus reformatis, eorumdem animas, quantum divina gratia permittit, lucrum Domino faciamus. Ideoque nos Petrus miseratione divina sanctæ Narbonensis ecclesiæ archiepiscopus, & P. Agathensis, Arnaldus Magalonensis, Helias Uticensis, Girbertus Carcassonensis, & Joannes Nemausensis, episcopi, apud Biterrim provinciale concilium cum procuratoribus aliorum venerabilium episcorum provinciæ absentium, & capitulorum tam nostrorum quam ipsorum, abbatibus, prioribus, & aliis personis ecclesiasticis pluribus dictæ provinciæ, vocatis, invitatis ad idem concilium, & citatis, celebrantes, constitutiones infrascriptas pro subditorum operata salute animarum, & profectu & quiete ecclesiasticæ libertatis, de ejusdem totius concilii consilio unanimi & consensu, ad honorem, laudem, & gloriam divini nominis duximus promulgandas: quas & contenta in eis, per omnes nostros subditos teneri volumus irrefragabiliter & servari: protestantes quod per ipsas constitutiones, vel ipsarum aliquam, statutis provincialibus vel synodalibus, seu ecclesiarum cathedralium vel collegiatarum, rationabiliter editis, in nostra provincia derogare non intendimus, nisi in quantum dictis nostris statutis infrascriptis reperirentur per contrarietatem vel alias obviare; nec privilegiis nobis indultis in aliquo derogare. Volentes nihilominus, quod eadem statuta non ligent aliquem vel astringant, donec in proximis synodis episcopalibus fuerint publicata. Adjicientes, quod in casibus ubi absolutio vel relaxatio non reperirent in ordinatione præsentis concilii reservata, singuli episcopi subditis pro suæ discretionis arbitrio, per se vel alios, possint a sententiis in istis nostris constitutionibus latis absolutionis vel relaxationis beneficium impertiri.

CANONES.

I. *Ut nomen Jesu capitis inclinatione honoretur inter divina officia.*

IN primis, cum felicis recordationis dominus Gregorius Papa X. per sacrum constitutionis oraculum invitaverit, quoslibet Christiani nominis charactere insignitos, ut nomen illud quod est super omne nomen, videlicet Domini Jesu, exhibitione reverentiæ specialis attollerent, & præcipue dum aguntur sacra mysteria, illico, quandocumque recolitur, veneratione dignum devota capitis inclinatione monstrarent: nos de nostrorum salute solliciti subditorum, volumus ut singuli rectores & vicarii

ANNO CHRISTI 1351.

carii ecclesiarum nostræ provinciæ, ad hoc ipsum faciendum plebes sibi subjectas moneant efficaciter & inducant. Et ut illi id libentius faciant, quo uberioris retributionis præmium exinde sibi senserint proventurum: nos singulis in illius glorioſi nominis memoriam se inclinantibus reverenter, dum divina dicentur officia, vere tamen pœnitentibus & confessis, decem dierum concedimus indulgentiam, perpetuis temporibus, quoties, ut præfertur, id fecerint, valituram.

II. *Ut Christi Corpus, cum defertur ægrotis, reverenter associetur.*

Ibid. c. 2. Si propter Christum reverentiam sanctis ejus impendere jubemur, dignum est sacrum Corpus ejus coli veneratione præcipua, quod utique pro nobis in illius passionis memoriam consecratur. Statuimus igitur, quatenus singuli rectores & vicarii ecclesiarum nostræ provinciæ, parochianos suos salutaribris monitis inducere studeant, ut sanctissimum Corpus dominicum, dum presbyter ipsum portat in viaticum ministrandum ægroto, reverenter associent, ac luminarium adhibitione decenter honorent; illis qui associant de die vel nocte sine luminaribus, decem; qui autem cum luminariis, vel luminaria mittent per alium, de die, viginti; de nocte triginta dierum indulgentiam ex concessione nostra, dum tamen confessi fuerint, habituris.

III. *Ut pro Papa, Rege, & prælatis oretur.*

Ibid. c. 3. Item cum secundum sacræ scripturæ testimonium *multum valeat deprecatio justi assidua*, eo quod *oculi* *Jacob. 5.* *Domini super justos, & aures ejus ad preces eorum*, *Psal. 33.* ut psalmista testatur: pia deliberatione præsentis concilii duximus concedendum, quod quicumque subditus noster, vere tamen pœnitens & confessus, devotas orationes infundere seu pia vota emittere curaverit in Missarum solemniis, ante divinæ majestatis conspectum, a quo bona cuncta procedunt, ut per suam ineffabilem clementiam, dominum Papam aut regem, ceteroſve prælatos nostræ provinciæ, in suæ pacis gratia conservare & custodire, fidemque catholicam toto orbe terrarum multiplicare dignetur, undecim dies de injunctis sibi pœnitentiis relaxamus, quoties id duxerit faciendum.

IV. *Ut claudantur fontes baptismales.*

Ibid. c. 1. Sacri fontes, in quibus originale abolerur culpæ contagium per baptismalis aquæ visibile sacramentum, coli debent digno venerationis honore: ut nec indecentibus contrectationibus pateant, nec extrinsecus advenientium inquinamento sordescant. Statuimus igitur, ut parochialium ecclesiarum rectores & vicarii prædictæ provinciæ, in quibus sunt fundati fontes hujusmodi, eos sic cum clavibus claudi faciant & aptari, & clausos teneant & aptatos, quod nullis sordibus ad illos immineat accessus, potiorque reverentia illius quod ibi traditur sacramenti succrescat.

V. *De invadentibus bona ecclesiarum.*

Item conciliorum provincialium, per prædecessores nostros Narbonenses archiepiscopos eorumque suffraganeos olim [a] sanctorum, vestigiis inhærentes, & certa in aliquibus eorumdem statuta pro qualitate & conditione temporum, prout nobis melius visum est expediens, temperantes & etiam moderantes: hoc sacro approbante concilio statuimus & etiam ordinamus, quod quicumque, cujuscumque conditionis aut status existat, qui scienter

[a] Corrige, sacrorum.

A & temere quascumque res, bona, possessiones, & jura mobilia seu immobilia aut se moventia, quæ tamen mobilia se moventia valorem viginti solidorum monetæ currentis communi æstimatione excedant; ecclesiarum sæcularium seu regularium, aut quorumcumque religioſorum seu piorum locorum, seu personarum ecclesiasticarum, invadere, occupare, rapere; aut personas ecclesiasticas, seu eorum domos quas inhabitant, invadere, ferrare, seu violenter expugnare, vel aperire præsumpserint; nisi infra sex dies a tempore invasionis, occupationis, rapinæ, clausuræ, fracturæ, expugnationis, & aperturæ hujusmodi, satisfactionem & emendam plena-
B riam fecerit de præmissis; si persona singularis fuerit, tam ipsa persona, quam quæcumque alia in præmissis dans auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis; si vero universitas, ex tunc interdicti sententias, auctoritate præsentis concilii ipso facto incurrat. Quod si prædicti infra dictos sex dies satisfactionem de præmissis non fecerint competentem: ex tunc nos ordinarii prædicti, vicarii, seu officiales nostri, & nostrum quilibet in sua civitate & diœcesi, ubi prædicta attentata fuerint, postquam ei constiterit de præmissis, ubi ea notoria non fuerint, super quo quilibet nostrum ordinariorum, vicariorum, & officialium, cognitor & executor legitimus censeatur, potestatemque habeat cognos-
C cendi etiam & de plano, absque strepitu judicii & figura, ubi ex more officio procedatur: si vero notoria exstiterint, procedendo in eis sicut est de jure in notoriis procedendum; denunciet seu faciat excommunicatos publice nunciari & etiam interdictos. Et nihilominus ad requestam diœcesanorum, vicariorum, vel officialium suorum, in quorum diœcesibus prædicta commissa fuerint, ceteri ordinarii & officiales dictæ provinciæ Narbonensis, præfatos excommunicatos & interdictos aggravaros, si aggravati fuerint, in locis suarum civitatum & diœcesium, de quibus requisiti fuerint, faciant publice nunciari.

[a] Hic deesse aliquid videtur.

VI. *Ut in tempore Paschali, eucharistia a solis curatis ministretur.*

Concil. Avenion. anno 1337. c. 1. Item desiderantes illud præceptum generale concilii, pro animarum salute & catholicæ fidei testimonio salubriter institutum, quod omnis utriusque sexus, postquam ad annos discretionis pervenerit, reverenter recipiat ad minus in Pascha Eucharistiæ sacramentum, sic a Christi fidelibus solicitudini nostræ commissis efficaciter observari, quod nulli quæsitis coloribus & simulatis devotionibus, vel alias, dum ab aliis quam a propriis sacerdotibus recipere velle se asserunt Corpus Christi, fraudem quærentes facere canoni, fraudent potius semetipsos: præsentis deliberatione concilii statuimus inhibendo, quod
E curati civitatum & diœcesum nostræ provinciæ nulli parochiano suo, cujuscumque conditionis vel sexus exsistat, in festo Paschæ, nec in octo diebus immediate præcedentibus, nec octo subsequentibus, concedant licentiam recipiendi, nec etiam alicui conferendi seu ministrandi sacramentum eucharistiæ, nisi ex causa infirmitatis, extra ecclesias suas parochiales, vel alias ecclesias, ubi per ipsos curatos ministrari exstiterit consuetum. Si qui autem curati, hujusmodi statuti fuerint transgressores: auctoritate præsentis concilii excommunicationis incurrant sententiam ipso facto. Prælati autem sic præsens statutum diligenter observent, ut alicui, nisi ex causa rationabili, recipiendi sacramentum præ-

dictum illo tempore alibi quam in parochiali ecclesia, licentiam non concedant.

ANNO CHRISTI 1351.

VII. *Ut beneficati aut in sacris ordinibus constituti, sabbato a carnibus abstineant.*

Item cum deceat viros ecclesiasticos, præsertim beneficia ecclesiastica obtinentes, in modo vivendi sic inter homines exemplariter conversari, ut laïci eorum informentur exemplo, non autem ex clericorum abusu corruptis moribus deformentur: exhortamur in Domino omnes clericos beneficiatos, aut in sacris ordinibus constituros, quod ab inde in antea semper in diebus sabbati a carnibus abstineant, nisi ex causa necessitatis, vel nisi festum Nativitatis Domini in die sabbati contigerit evenire.

VIII. *De iis qui se presbyteros & prælatos fingentes, excommunicatores suos excommunicant.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 7.

Cererum abominabilis, proh dolor, sicut ad nostrum tam de longinquo quam e vicino pervenit auditum, in quibusdam partibus inolere cœpit abusio. Nam aliqui filii Belial, qui nec Deum timent, nec homines reverentur, iniquitatem bibunt ut aquam: qui dum sententias vilipendunt; dum medicinam, quæ fuerat ad salutem, rejiciunt; mortis incurrunt periculum, & ad interitum suæ perversitatis exemplo nonnunquam inducunt alios & seducunt. Isti siquidem in Dei opprobrium, in contemptum promulgatoris, & sententiæ promulgatæ neglectum, non minus viliter quam damnabiliter procedere, immo verius exsecrabiliter excedere non reformidant: utpote dum adulterini presbyteri vel prælati confingentes officium, ac interdictum sibi usurpantes ministerium, excommunicationem, immo verius exsecrationem, versa seu perversa vice in excommunicatores seu denunciatores suos simulare præsumant, accensos palearum fasciculos, aut candelas de cepo, aut titiones ardentes in patellis, conchis, aut sartaginibus, vel similibus vimperabiliter extinguendo. Cum igitur talia & iis similia in Dei vergant opprobrium, & ecclesiasticæ disciplinæ redundent contemptum: statuimus & sub pœna excommunicationis districtius inhibemus, ne quis clericus vel laïcus, cujuscumque ordinis, dignitatis, conditionis, vel status existat, rem tantæ perniciei de cetero, per se vel alium, aut pro se vel alio, attentare præsumat. Qui vero hujusmodi salubberrimi statuti transgressor exstiterit, & infra triduum emendam exinde competentem non exhibuerit: ex tunc se sciat, præsentis concilii auctoritate, ipso facto excommunicationis vinculo innodatum. Locus autem ubi hæc vel similia, domino loci sciente, vel mandante, vel ratum habente, vel postquam requisitus fuerit, vel ejus locum tenens, ultra decem dies corrigere negligente, præsumpta fuerint; ecclesiastico tamdiu hic remaneat suppositus interdicto, donec ad mandatum ecclesiæ, quam delinquens offendit, & prælato, quem irreverenter despexit, sufficiens & idonea satisfactio & realis emenda prætita fuerit per eumdem: quam, cum in talibus non sit relaxanda vindicta, offensus prælatus minime remittere valeat ullo casu. Eisdem pœnis subjacere volumus illos & illas, qui vel quæ talia fieri mandaverint, vel alias opem, vel operam aut consilium præbuerint, si rem tam damnabilem prodire contigerit detestabiliter in effectum: addito, quod eorum posteri, usque ad secundam generationem, in clericorum collegium nullatenus admittantur, nisi prius per metropolitanum.....

Deerant reliqua in codice mss. Suppleri autem possunt ex concilio Avenion. ex quo sumptus est hic canon.

1351. a Sive Lambethense.

CONCILIUM a LAMBETHENSE,

a Simone Cantuariensi archiepiscopo, cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCLI.

Ex tomo II. collectionis Anglicanæ.

DECRETUM SYNODALE.

De clericis incarceratis, ad asperam pœnam ponendis.

Simon permissione divina Cantuariensis archiepiscopus, totius Angliæ primas, & Apostolicæ sedis Legatus; venerabili fratri nostro domino Radulpho, Dei gratia Londinensi episcopo, salutem & fraternam in Domino caritatem.

NUper in parliamento regio Londini habito, nobis instantibus, pro debita reformatione quarumdam injuriarum, Deo & sanctæ ecclesiæ illatarum, quas conniventibus oculis nequivimus pertransire; pro & ex eo videlicet, quod judices sæculares, nitentes plus solito in messem divinam mittere falcem suam; clericos passim, etiamsi sacerdotes fuerint, & insuper regulares, in possessione clericatus & sacerdotii notorie constitutos, & pro talibus, tam per ipsos, quam alios publice & communiter reputatos, de & super variis criminibus, flagitiis, seu sceleribus coram ipsis irretitos, seu etiam inditatos, judiciariæ potestatis suæ fines notorie excedentes, & in christus Domini, sibi in causis criminalibus hujusmodi nullo jure subjectos, potestatem indebitam usurpantes, ipsos clericos & sacerdotes, contra sacros canones, & ecclesiasticas libertates, morti turpissimæ & insolitæ condemnare, addicere, & effectualiter tradere non verentur, in Dei, & sanctæ ecclesiæ irreverentiam, contemptum, & scandalum manifestum, animarumque suarum periculum nimis grave; tam per ipsum regem, & proceres regni sui, quam communitates alias unitas, ibidem objectum fuerat. Et quia sub responsivis coloribus graviter replicatum, quod clerici, prætextu sui privilegii, audaciam capiunt fortiorem scelera perpetrandi: cumque ipsi in sceleribus hujusmodi capti, vel saltem veraciter inditati, & de hoc secundum morem regni convicti coram judice sæculari, per prælatos, ordinariosve eorum competentes, seu eorum commissarios debite requisiti, Deo, sanctæ ecclesiæ, & eis sic petentibus, fuerint cum reverentia liberati, ita segniter, quin potius favorabiliter custodiæ & tenere committuntur; & in hujusmodi custodia sic in cibis & potibus lautius procurantur, quod carcer pro eorum flagitiis eis non cedit ad pœnam, sed magis ad solatium & refocillantiam suorum corporum delicatam. Et propterea cum quies sine labore, tantis adjutoribus suffulta, perpere vitia subministrat, plures multoties per tantam..... ingrassati, &

ANNO CHRISTI 1351.

in ſuis nequiſſimis cogitationibus dilatati, ab hujuſmodi cuſtodia, quaſi eis fuiſſet inimica, ingratiſſime fugiunt & recedunt: nonnulli etiam flagitioſi notorii & famoſi, de quibus nulla ſupperit veritas excuſandi, ad purgationes ſuas procuratas & ſuſpectas adeo faciliter admittuntur, quod cuilibet ſic liberato, ut plurimum ſpes firma tribuitur, uno modo vel alio ad vitam priſtinam redeundi. Unde ſæpe contingit, quod nedum faciliter ſic pravati, efficiuntur plus ſolito nequiores; ſed etiam aliis clericis innocentibus, propter facilitates & incurias, & negligentias hujuſmodi nimias, incentivum tribuitur delinquendi: ex quo pax regni graviſſime violatur. Unde nos præmiſſa, & circumſtantias alias in hac parte ſolicite ponderantes, timentes inſuper, ne abuſus potestatis eccleſiaſticæ, præſertim qui in regni perturbationem univerſaliter redundat, in præjudicium & damnum cedere valeat privilegii clericalis: *Conſilio & conſenſu fratrum noſtrorum*, in dicto parliamento præſentium, & procuratorum abſentium, de cuſtodia clericorum hujuſmodi taliter duximus ordinandum: quod tam fratres noſtri, quam alii locorum Ordinarii, eccleſiaſtici judices noſtræ provinciæ Cantuarienſis, ad quos de conſuetudine pertinet hujuſmodi receptio & cuſtodia clericorum, clericos ſic eis, ut præmittitur, ad carceralem cuſtodiam ob præmiſſa, juxta libertates eccleſiaſticas liberatos, & de cetero liberandos, cum bona, ſtricta, & celeri diligentia, ſecundum qualitatem perſonarum, & ſcelerum gravitatem, ſtudeant facere cuſtodiri: ut ſic pœnaliter cuſtoditi, in ſcandalum eccleſiæ, ad vitam priſtinam non redeant. Et ſi qui clerici taliter liberati, malefactores notorii fuerint & famoſi, confeſſive, ſeu ſuper feloniis, criminibus, ſceleribus, & flagitiis hujuſmodi, adeo publice fuerint diffamati, quod ſua per eos commiſſa ſcelera inficiari nequeant; ſeu quod eorum a carcere liberatio, eccleſiæ, ipſiuſque libertati, tranquillitative regni, ſit evidenter ſcandalum allatura: tunc in quarta & ſexta feriis, & in ſabbatis, de pane doloris, & aqua anguſtiæ ſemel in die; ceteriſque diebus, pane & debili ceruſia; die vero Dominica, propter honorem ipſius diei & excellentiam, de pane, ceruſia, & legumine eiſdem tantummodo miniſtretur. Quibus, ex eleemoſynarum, vel conjunctorum ſeu amicorum quorumcumque largitione, ſeu quovis alio quæſito colore, vel ratione quacumque, nihil amplius tribuatur, nec ipſis aliqua purgatio quomodolibet concedatur.

ANNO CHRISTI 1351.

Si vero aliqui carcerati clerici hujuſmodi innocentes fuerint, vel de maleficiis ſeu flagitiis ſibi impoſitis, aut aliis non ſuſpecti, notorii, ſeu confeſſi; vel ut præmittitur publice diffamati: talem volumus adhiberi cautelam, ut antequam ad eorum purgationem judicialiter procedatur; præmittatur ſolers inquiſitio per ipſorum Ordinarios eccleſiaſticos in ea parte competentes judices, de ipſorum vita, fama, geſtu, & converſatione, in loco criminis de quo indictati, ſeu pro quo incarcerati fuerint, & originis eorumdem, ſuis notis, & amicis de inquiſitione hujuſmodi minime præmunitis. Et ſi locus criminis vel originis clericorum incarceratorum hujuſmodi in diœceſi Ordinarii eccleſiaſtici judicis, cui fuerint liberati, non fuerit; de vita, fama, geſtu, & converſatione dictorum clericorum, ad ſignificationem Ordinarii judicis præmiſſi, in cujus carcere detenti fuerint; judex eccleſiaſticus Ordinarius loci, criminis prætenſi, & originis inquirere in ea parte, & certificare ſibi mittentem & ſignificantem, ut præfertur, ſuis litteris teneatur. Vobis igitur mandamus, firmiter injungentes, quatenus præmiſſa omnia & ſingula, quatenus ad vos attinet, obſerveris: & ut ſinguli coëpiſcopi & ſuffraganei noſtri ea obſervent, veſtris litteris harum ſeriem continentibus, vice & auctoritate noſtra efficaciter injungatis: mandantes, quatenus ipſi confratres circa feſtum Nativitatis ſancti Joannis Baptiſtæ nos certificent, quid in præmiſſis duxerint faciendum; vos etiam citra feſtum prædictum nos reddatis certiores quid feceritis, & facere duxeritis in hac parte. Datæ apud Lambeth, XII. Kalend. Mart. anno Domini MCCCLI. & conſecrationis noſtræ tertio.

INNOCENTII PAPÆ VI. EPISTOLA

AD CANTUARIENSEM & EBORACENSEM ARCHIEPISCOPOS.

De celebrando feſto ſancti Auguſtini in Anglia.

Ex tomo II. collectionis Anglicanæ.

Innocentius epiſcopus, ſervus ſervorum Dei; venerabilibus fratribus Cartuarienſi & Eboracenſi archiepiſcopis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

DEcet amicos Chriſti fideles illos in terris ſummæ devotionis ſtudio venerari, quos omnipotens Dominus perpetuæ corona gloriæ in cælo magnificat; & ibi præcipue ipſorum laudes attollere, ubi per glorioſum laborum ſuorum fructum, majora coruſcant inſignia meritorum. Hoc itaque attenta conſideratione penſantes; decens & congruum reputamus, ut glorioſus Confeſſor beatus Auguſtinus, qui olim miſſus per ſedem Apoſtolicam ad gentes Anglorum, nondum tunc baptiſmatis unda renatas, eas de infidelitatis tenebris ad lucem Catholicæ fidei per prædicationis miniſterium evocavit, primuſque in Anglia erexit eccleſiam, ſpecialiter in illis partibus honoretur. Ex hoc namque ibidem populorum creſcet devotio; ac ille qui glorificatur in ſanctorum concilio, benignius preces reſpiciet devotorum. Ut igitur ipſius Confeſſoris feſtivitas in dictis partibus, quæ, ſicut accepimus, vix aut minus in regno Angliæ celebriter colitur, ſolemnius & devotius veneretur: fraternitati veſtræ, de qua ſpecialem in Domino fiduciam gerimus, per Apoſtolica ſcripta committimus & mandamus, quatenus feſtivitatem Confeſſoris ejuſdem in omnibus eccleſiis dicti regni, exemptis & non exemptis, faciatis auctoritate noſtra, perpetuis futuris temporibus, ſub duplici officio ſolemniter celebrari; & nihilominus in dicta feſtivitate ceſſari a mechanicis & aliis operi-

zed by Google

ribus interdictis in festis duplicibus, de more, consuetudine, seu observantia ecclesiarum partium earumdem.

Anno Christi 1351. Datæ Avinioni, VII. Idus Februarii, pontificatus nostri anno tertio.

Ejusdem ad prælatos Angliæ.

De celebrando festo sancti Eduardi Regis.

Innocentius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus ..... archiepiscopis & episcopis, & dilectis filiis abbatibus, prioribus, archidiaconis, decanis, & aliis ecclesiarum prælatis, tam exemptis, quam non exemptis, per regnum Angliæ constitutis, salutem & Apostolicam benedictionem.

Mirabilis Deus in sanctis suis apparet quotidie, ac ultra quam dici valeat glorioſus, cum in eis mira prodigia, & signa magna in universis mundi partibus operatur; ipsosque, utpote suæ divinitatis participes, faciat coruscare miraculis, & divinis laudibus insigniri: quibus, cum intercessores grati, animum judicis placare, & inclinare soleant; tanto potius honor & reverentia est ab universis & singulis exhibenda, quanto ipsi, tamquam propinquiores & magis ac magis accepti, possunt pro nobis jugiter intercedere apud Deum. Cum igitur sanctus Eduardus Rex, glorioſissimus Christi Confessor, præ multitudine miraculorum, quæ suis meritis divina potentia operatur, haberi debeat ab omnibus Christi fidelibus in magna reverentia & honore: nos ipsum habere patronum & pugilem cupientes, ejus festum, quod singulis annis cum devotione ac solemnitate celebrare proponimus, Kalendario ecclesiæ Romanæ fecimus annotari. Quia vero in partibus Angliæ debet eo celebrari solemnius, quo tota illa terra ejus præsentia illustratur: universitatem vestram rogamus, monemus, & hortamur attente, ac per Apostolica vobis scripta firmiter præcipiendo mandamus, quatenus idem festum annuatim, cum venerit, ob reverentiam ejusdem sancti, celebretis solemniter & devote, ac faciatis a vestris subditis celebrari. Datæ Lugduni, VII. Idus Januarii, pontificatus nostri anno sexto. Anno Christi 1352.

SYNODICUM NICOSIENSE.

Incipiunt constitutiones ecclesiæ Nicosiensis.

I. *Ut synodus bis in anno celebretur.*

Ex editione Labbeana. QUoniam sacris est canonibus institutum, ut bis in anno episcopi synodum, seu episcopale concilium celebrent, in quo honestati morum & correctioni excessuum præcipue intendatur: quia sicut scriptum est, sive plectendo, sive ignoscendo, hoc solum bene agitur ut vita hominum corrigatur: præcipimus omnibus presbyteris, diaconibus & subdiaconibus Latinis, in Nicosiensi civitate vel diœcesi commorantibus, ut quolibet anno, sine alia citatione, in sexta feria post octavam Epiphaniæ, & in feria quarta post octavas Pentecostes, veniant ad synodum: quod concedente Domino in Nicosiensi ecclesia celebrabitur diebus prædictis. Si quis autem venire contempserit, vel impeditus legitime, & se per litteras aut certum nuncium non excusaverit, acriter punietur.

II. *Ut honeste veniant ad synodum.*

Venientes vero, in incessu, habitu, & conversatione, honeste se habeant: suspecta hospitia & consortia evitantes, si canonicam voluerint effugere ultionem.

III. *De ordine servando in synodo.*

Die vero synodi, mane ad majorem ecclesiam conveniant, ita quod nullus desit pulsatione finita. Si quis vero tunc defuerit, punietur. Intrent autem omnes in honesto habitu, videlicet in hieme in superpellicio vel capa clausa aut chorali; in æstate vero, in superpellicio tantum. Sedeant etiam in locis, suis ordinibus & personis decentibus, in quiete & silentio auscultantes ea, quæ ibidem dicentur aut statuentur, nullum strepitum in loco benedictionis facientes, quia hoc non possumus æquanimiter tolerare. Nec audeat aliquis exire synodum ante finem; nisi hoc fecerit corporis necessitate pulsatus.

IV. *De moribus & vita clericorum.*

Et quia clericorum moribus corrigendis & reformandis præcipue intendere nos oportet, ut pote qui debent esse speculum seu vivendi regula laicorum: sacris canonibus concordantes præcipimus, ut continenter cuncti vivant, & maxime in sacris ordinibus constituti; ab omni libidine præcaventes, & præcipue ab illo nefando vitio, pro quo ira Dei in filios diffidentiæ venit: quatenus in conspectu Dei omnipotentis puro corde ac mundo corpore valeant ministrare. Alioquin, prout in eadem constitutione sequitur, punientur. Dignum est enim, ut quos divinus timor a malo non revocat, temporalis saltem pœna cohibeat. Lateran. IV. cap. 14.

V. *Ut clerici abstineant a crapula.*

A crapula & ebrietate omnes clerici diligenter abstineant: unde vinum sibi temperent & se vino; nec ad bibendum quispiam incitetur, cum ebrietas & mentis inducat exilium, & libidinis provocet incendium. Si quis vero super his se culpabilem exhibuerit, ut in hac [a] constitutione legitur, punietur. [a] Lateran. IV. cap. 15.

VI. *Ut non cohabitent cum mulieribus.*

Sed nec cum mulieribus aliquibus commorentur, aut eisdem cohabitent: quia non solum suspecta est ejusmodi cohabitatio, verum & periculosa. Non enim, ut ait beatus Hieronymus, tutum est vicino serpente dormire: nam etsi non mordeat, solicitat tamen. Si quis autem contra fecerit, aut incontinenter vixerit, vel de hoc diffamatus fuerit, sive conversari vel confabulari repertus cum ea, de qua antea per superiorem monitus exstiterat & correctus: pœnis scriptis in canonibus subjacebit, vel aliis in legatorum constitutionibus declaratis, prout secundum delicti quantitatem & qualitatem, locorum & temporum congruentiam, superiori visum fuerit expedire.

VII. *Ut non eant ad monialem sine licentia.*

Monasteria etiam sanctimonialium si quisquam

clericus sine manifesta & rationabili causa, & de nostra licentia speciali, adire præsumpserit; pœnæ canonis subjacebit, & alii superioris arbitrio infligendæ.

VIII. *De vita & honestate clericorum.*

Latran. IV. cap. 16. Item clerici commercia vel officia sæcularia non exerceant, maxime inhonesta, mimis, joculatoribus, & histrionibus intendentes: & tabernas prorsus evitent, nisi causa necessitatis in itinere constituti. Ad aleas & taxillos non ludant, nec hujusmodi ludis intersint. Coronam & tonsuram habeant congruentem, & se in ecclesiasticis officiis & aliis bonis studiis exerceant diligenter. Clausa deferant desuper indumenta, nimia brevitate vel longitudine non notanda, pannis rubeis vel viridibus, necnon manicis aut tocularibus consutitiis vel rostratis, frenis, sellis, pectoralibus & calcaribus deauratis, vel aliam superfluitatem gerentibus, non utantur. Capas manicatas ad divinum officium intra ecclesiam non gerant, sicut nec alibi, qui sunt in sacerdotio vel personatibus constituti, nisi justa causa timoris exegerit habitum transformari. Fibulas omnino non ferant, nec corrigias, auri vel argenti ornatum habentes; sicut nec annulos; nisi quibus competit ex officio dignitatis.

IX. *De iis qui ministrare possunt divinis.*

Sacerdotum præterea filii patribus in divinis officiis non ministrent: nec cum eisdem curam animarum habentibus, vel nostræ ecclesiæ assistis existentibus, commorentur. Insuper omnibus sacerdotibus prohibemus districte, ne vel laïcos vel mulieres ad ministerium altaris admittant: sed clericum habeant in tonsura & habitu condecenti.

X. *Ut fervetur canon*, Omnis utriusque sexus.

Latran. IV. cap. 21. Quia vero sententia a non suo judice lata non tenet, prohibemus districte, ne quis sacerdos non curatus, aut nostram non obtinens licentiam, in civitate Nicosiensi, aut diœcesi, confessiones audiat, solvat, aut liget, nisi necessitatis inevitabilis articulus hoc exposcat. Ex hoc enim decipi contingit fideles, præsumptiones crescere atque scandala, & clavium provenire contemptum. Itaque omnis utriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis pervenerit, omnia sua solus peccata saltem semel in anno fideliter confiteatur proprio sacerdoti: & injunctam sibi pœnitentiam pro viribus studeat adimplere; suscipiens reverenter, ad minus in Pascha, Eucharistiæ sacramentum: nisi forte de proprii sacerdotis consilio, ob aliquam rationabilem causam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit abstinendum: alioquin & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura. Unde hoc salutare statutum frequenter in ecclesiis publicetur, ne quisquam ex ignorantiæ cœcitate velamen excusationis assumat. Si quis autem alieno sacerdoti justa de causa voluerit sua confiteri peccata: licentiam prius postulet & obtineat a proprio sacerdote, cum aliter ipse illum non possit solvere vel ligare. Sacerdos autem sit discretus & cautus, ut more periti medici superinfundat vinum & oleum vulneribus sauciati, diligenter inquirens & peccatoris circumstantias & peccati: quibus prudenter intelligat, quale ei debeat præbere consilium, & cujusmodi remedium adhibere, diversis experimentis utendo ad sanandum ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo, aut signo, aut alio quovis modo, prodat aliquatenus peccatorem: sed si prudentiori consilio indiguerit, illud absque ulla expressione personæ caute requirat. Quamobrem qui peccatum in pœnitentiali judicio sibi detectum præsumpserit revelare, non solum a sacerdotali officio deponendum decrevimus: verum etiam ad agendam perpetuam pœnitentiam in arctum monasterium detrudendum.

XI. *De iis, quibus clerici confiteri debent.*

Volumus etiam, ut omnes clerici tam civitatis quam diœcesis Nicosiensis, exceptis personis, canonicis, & aliis clericis majoris ecclesiæ, confessori uni vel pluribus quos ad hoc deputabimus, sua confiteantur peccata: & ut cura diligens adhibeatur, circa illos qui saltem semel in anno sua neglexerint confiteri peccata, & ut circa illos ferveat pœna constitutionis prædictæ.

XII. *Ut infirmi prius provideant animæ, quam corpori.*

Cum corporalis infirmitas sæpe proveniat ex peccato, dicente Domino, languido quem sanaverat: *Vade, & amplius noli peccare, ne deterius aliquid tibi contingat*: moneantur subditi, ut statim in principio infirmitatis, cum infirmus compos est mentis, advocetur medicus animarum; & facta confessione de peccatis integre, recipiatur salus mentis & corporis Eucharistiæ sacramentum. Vocatus autem sacerdos ad infirmum, sine mora vadat ad eum: quia si propter ejus moram aut defectum, aliquid sinistrum contingat, gravissime punietur. Moneantur etiam laïci, ut tempestive, de die videlicet, & antequam multum graverur infirmus, sacerdotem requirant, ne eorum culpa infirmus sine confessione aut viatici perceptione decedat: quia qui in hoc culpabilis fuerit, gravissime peccat, & acrius punietur.

Latran. IV. cap. 11. *Joan. 5.*

XIII. *Ut pro corporali salute nihil suadeatur ægrotis in periculum animæ.*

Cum autem anima sit multo pretiosior corpore: sub interminatione anathematis prohibetur, ne quis pro corporali salute aliquid ægro suadeat, quod in periculum animæ convertatur. Unde qui Christianus videri & esse voluerit, sortilegos fugiat & divinos, ne esse de schola diaboli comprobetur.

Latran. IV. cap. 22.

XIV. *Ut nemo utatur medico infideli.*

Prohibemus etiam districte, ne quis Christianus sanus aut infirmus medicum advocet infidelem, Judæum videlicet aut Saracenum: sed nec ab eo, vel de ejus consilio, medicinam aliquam recipiat, quia hoc pia consideratione in sacris canonibus prohibetur. Nam ex hoc contingit nostram fidem haberi despectui: cum ipsi Judæi vel Saraceni, hujusmodi Christianorum uti ministerio dedignentur, & reputent propter hoc offendere suam legem.

XV. *Ut hæretici omnes denuncientur excommunicati.*

Denuncientur etiam frequenter excommunicati ipso jure omnes hæretici, quocumque nomine censeantur: & quod hæretici sunt omnes illi, qui de sacramentis ecclesiasticis aliter credunt aut prædicant, quam Romana ecclesia prædicat & observat; & qui Romanam ecclesiam non credunt esse omnium ecclesiarum caput atque magistram; ac dominum Papam successorem esse beati Petri, & in terris vicarium Jesu Christi. Insuper & hi Christiani, qui vendunt ferrum vel lignamina Saracenis, vel qui in Sarace-

Digitized by Google

norum piraticis navibus aut aliis vasis regimen aut curam gubernationis exercent, vel quocumque officio utuntur in eis.

XVI. *De contrahentibus clandestina matrimonia.*

Illi etiam denuncientur frequenter, qui clandestina matrimonia contrahunt, vel eis interfunt, vel consilium aut auxilium ad hæc præbent, defraudant decimas, assumptam religionem propria auctoritate dimittunt: ut caveant ne propter hoc, vinculum excommunicationis incurrant. Sacerdotem præterea qui clandestinum matrimonium celebraverit, Missam cantaverit, aut benedictionem, immo verius maledictionem fecerit, decernimus perpetuo carceri mancipandum: quem capiendi & ad nos ducendi, sine verberibus aut corporis læsione, cuilibet Christiano auctoritatem concedimus. Denuncietur & publice, & frequenter, quod laïci qui in hujusmodi matrimoniis contrahendis, vel contra interdictum ecclesiæ, culpabiles inventi de cetero fuerint, quod ex quo Dei timor aut pœnæ pecuniariæ ipsos a malis hujusmodi non compescit, pœnis gravioribus punientur.

XVII. *De pueris a laïcis in necessitate baptizandis, & quod Confirmationis & Extremæ unctionis sacramentum recipiant.*

Doceantur propterea laïci, ut cum necessitas occurrerit, vir vel mulier, qui præsens fuerit, præponat nomen puero & dicat: *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, amen.* Et post hæc verba, si supervixerit puer, ad presbyterum deferatur, qui supplebit alia, sicut decet. Item moneantur laïci, ut sacramentum Confirmationis recipiant; & cum infirmi fuerint, extremam recipiant unctionem.

XVIII. *Ante Matutinas & Primam dicta vel audita sacerdos non celebret: sed nec nisi unam in die Missam dicat.*

Item districte præcipimus, ne quis sacerdos Missam celebret, nisi prius audiat aut dicat matutinale servitium atque Primam, excepto die Nativitatis Dominicæ: & nisi causa necessitatis suadeat, sufficiet sacerdoti semel in die unam Missam solummodo celebrare.

XIX. *De reverentia in elevatione hostiæ, & cum ad infirmum defertur.*

Item sacerdos quilibet frequenter doceat plebem suam, ut cum in celebratione Missarum elevatur hostia salutaris, se reverenter inclinent.

Idem facient, cum eam portat presbyter ad infirmum: quam in decenti habitu, suppositio mundo lintheamine, ferat manifeste ac honorifice ante pectus cum omni reverentia & timore: & ipse sacerdos dicat aut cantet aliquos psalmos, ita quod audiatur; & clericus respondeat semper lumine præcedente, cum sit candor lucis æternæ: ut ex hoc apud omnes fides & devotio augeatur. Hujus autem mandati puniri debent graviter transgressores. Item quod omnis qui fidelis & catholicus vult reputari, ante quorum domus eucharistia portatur, accendant candelas ante domos ipsorum, donec sacerdos transitum fecerit. Item monemus & inducimus ob salutem animarum suarum, & nihilominus in honore fidei Christianæ præcipiendo mandamus, quod omnes Græci & prælati seu sacerdotes aliarum nationum, quæ Christianæ religionis nomen colunt, moneant & inducant eorum plebem & populum, cum in ecclesiis Latinorum eleA varur in altari hostia Eucharistiæ, reverentiam exhibere inclinando se, & capita eorum discoperiendo: & quod idem faciant, quando per sacerdotem ad infirmos portatur, & quando legunt evangelium.

XX. *Contra tibicines & cantatrices pro mortuis.*

Ceterum quia morbus quidam pestifer & infidelitati vicinus valuit in his partibus, ut videlicet in exsequiis mortuorum, in domibus, ecclesiis & cœmeteriis, tibicines quæ lugubre canunt, quas cantatrices vocant, advocentur; quæ non solum turbant divina, verum etiam provocant seu excitant alias verbis vanis ac cantibus, & paganorum ac Judæorum ritui consonis, ad plorandum, verberandum, & lacerandum se ipsas: hoc ne fiat de cetero districtissime & B sub excommunicationis vinculo prohibemus: inhibentes omnibus tam presbyteris quam aliis clericis, ne hujusmodi funeris sepulturæ interfint, nec officium celebrent, aut cruorem deferri faciant, postquam intellexerint, in domo ubi funus fuerat, vel in ecclesia, cantatrices hujusmodi exstitisse: quas, si de cetero contra hanc nostram prohibitionem fecerint, faciemus capi, verberari, & poni in scala, & demum in carcerem detrudi; donec pœna docente discant quantum deliquerunt, & de cetero ab hujusmodi abstinere. Mulieribus etiam aliis omnibus atque viris prohibemus, ne eas advocent, aut eis dent aliquid propter hoc, & ne mulieres in cœmeteriis aut domibus ad plorandum conveniant: quia hic mos est infidelium, C & paulatim ad infidelitatem adducit: dum contra Apostolum tristantur sicut ceteri, qui de resurrectione spem non habent: cum in morte fideles deberent consolationem suscipere & gaudere cum Domino nostro Jesu Christo.

XXI. *Ut constitutiones legati serventur.*

Et ne acta agere videamur, ordinationes seu constitutiones venerabilis patris nostri Odonis Dei gratia Tusculani episcopi, Apostolicæ sedis legati, quas idem in nostra ecclesia edidit, in quibus continentur multa, quæ ad ecclesiæ honestatem ac morum, & salutem pertinent animarum, præcipimus inviolabiliD ter observari.

XXII. *Ut omnes habeant has constitutiones scriptas, & ante præstitam obedientiam nullus celebret.*

Ut autem transgressores presbyteri nullam excusationem habere valeant, circa prædicta & sequentia ignorantiam prætendentes; præcipimus omnibus presbyteris qui in nostra civitate vel diœcesi ubicumque cantant vel cantaverint; ut has constitutiones infra mensem in scriptis habeant, & ut sibi eas semel quolibet mense legant. Sed nec aliquis presbyter in civitate aut diœcesi audeat celebrare, qui nobis aut prædecessoribus nostris non præstiterit obedientiam prout decet.

E XXIII. *De pœna eorum qui se eodem tempore ad duo servitia obligant.*

Sacerdotum insuper avaritiam refrenantes, inhibemus, ne quis presbyter qui recipit pro uno anniversario stipendia, vel pro alio servitio assidue exsequendo, interim ad simile vel aliud se obliget in parte temporis vel in toto: quod si fecerit, & id quod male accepit restituet, & ad eleemosynam solvet tantundem.

XXIV. *De sacerdotibus qui cantant militibus aut dominabus.*

Sacerdotibus etiam qui militibus cantant aut do-

minabus, præcipimus ut dies quibus jejunia Christianis ab ecclesia indicantur, eis annunciene, & ipsi jejunent, & non jejunantes acrius reprehendant: & quod in prima septimana Quadragesimæ de solvenda decima integre inducere debeant & monere sub pœna excommunicationis.

XXV. *De pœna eorum qui in exsequiis aliquid recipiunt, & finem non exspectant.*

Corrige, exsequiis. Eos vero presbyteros aut clericos qui in * obsequiis vel officiis pro defunctis cereos vel candelas recipiunt, præcipimus finem servitii exspectare: alioquin & quod acceperint restituent, & tantumdem: & volumus inviolabiliter observari, quod nullus clericus audeat vel præsumat rapere candelas de manibus dantium in funere, seu ejus occasione, sub pœna nostro arbitrio inferenda.

XXVI. *De pœna clericorum de nocte euntium.*

Quia vero qui male agit, odit lucem: omnibus clericis inhibemus districte, ne vadant de nocte, maxime post tertiam pulsationem: quod si inventi fuerint, licentiam damus custodibus civitatis, ut eos capiant salva manu, & detineant usque mane, nobis quanto citius præsentandos. Et quia mulieres nihilominus adhuc in domibus vel cœmeteriis ad carmen lugubre conveniunt, in contemptum Dei, & suarum periculum animarum: omnibus sacerdotibus districte præcipimus, ne præsente aliqua muliere, quam contra prædictam prohibitionem feciſſe scierit, aut pro certo intellexerit, Missam audeat celebrare: caventes attente, ne circa hoc prætendant crassam ignorantiam vel supinam, si districtam voluerint effugere ultionem.

XXVII. *Statutum legati Odonis.*

Venerabili patri H. Dei gratia archiepiscopo Nicosiensi: Odo miseratione divina Tusculanus episcopus, Apostolicæ sedis legatus, salutem & sinceram in Domino caritatem. Vobis auctoritate qua fungimus districte præcipiendo mandamus, quatenus in majori ecclesia Nicosiensi, & in omnibus aliis ecclesiis in regno Cypri constitutis, statutum quod nuper in Joppe edidimus, publicari solemniter faciatis: cujus statuti tenor talis est:

Venerabilibus in Christo patribus, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, abbatibus, prioribus, tam exemptis quam non exemptis, ecclesiarum rectoribus & capellanis tam exemptorum quam non exemptorum, in nostra legatione constitutis, Odo miseratione divina Tusculanus episcopus, Apostolicæ sedis legatus; salutem in Domino sempiternam. Cum salus animarum omni lucro temporali & quæstui merito debeat anteponi: quidam tamen, sicut nobis innotuit, suæ avaritiæ consulere cupientes, impediunt vel impediri procurant quominus Saraceni, seu alii infideles, quos in captivitate detinent, vel qui eorum potestati seu dominio sunt subjecti, instruantur in fide, & regenerentur baptismatis sacramento: licet dicti Saraceni & alii, nondum adepti baptismatis sacramentum, fidem catholicam confitentes, instantes petant ablui lavacro salutari: quod sacramentum nulli fidem confitenti, & idem sacramentum postulanti, convenit denegari. Hinc est quod nos inhumanitati seu impietati eorum salubrem cupientes adhibere medelam, auctoritate qua fungimur districtius inhibemus, & irrefragabili constitutione sancimus, ne quis in nostra legatione constitutus, de cetero impediat vel impediri procuret, quominus Saraceni fclavi, seu quicumque alii, nondum renati baptismatis sacramento, qui fidem catholicam confitentes, sacramentum baptismi sponte petierint, baptizentur: salvo in omnibus & per omnia debito servitutis, quod eorum dominis alias competit in eisdem. Quia per hoc non intendimus illis qui baptismum susceperint, libertatem aliquam indulgere. Quod si forte aliqui contra inhibitionem & statutum nostrum ausu temerario præsumpserint sclavum Saracenum, seu quemcumque alium, nondum baptizatum, per se vel per alium a sacramento hujusmodi prohibere, postquam baptizandorum voluntas super hoc fuerit patefacta: censemus eos ipso facto excommunicationis vinculo innodatos. Et ne in posterum aliquis prætextu ignorantiæ ab observatione hujusmodi statuti nostri se valeat excusare, & ut infideles ad fidem catholicam liberius & facilius attrahantur: volumus & mandamus vobis in virtute obedientiæ firmiter injungentes, ut bis singulis annis, videlicet in Ramis palmarum, & in Epiphania Domini, vos & successores vestri hoc statutum nostrum in ecclesiis vestris publicetis, vel publicari solemniter faciatis. Tenorem nihilominus statuti ejusdem in libris ecclesiarum vestrarum conscribi ad perpetuam rei memoriam facientes. Datum in Joppe, anno Domini MCCLII. Nonas Januarii.

Nihilominus tamen volumus & præcipimus, ut in Ramis Palmarum, & in Epiphania Domini, vos & successores vestri, sicut in antedicto statuto plenius continetur, statutum ipsum in ecclesia vestra, & in aliis locis vobis subjectis, publicari solemniter faciatis: tenorem nihilominus statuti ejusdem in libris ipsarum ecclesiarum conscribi, ad perpetuam rei memoriam facientes. Datum in Joppe, anno Domini MCCLII. quarto Nonas Martii.

Item, anno Domini MCCLIII. decimo quarto Kalend. Junii, in synodo ab eodem domino Hugone Nicosiensi archiepiscopo in Nicosiensi ecclesia publicatæ fuerunt infrascriptæ duæ constitutiones, & postea populo sequendæ.

XXVIII. *Statuta duo Hugonis archiepiscopi.*

I. Ne laïcorum insolentia invalescat, quæ jam in tantam prorupit audaciam, ut pluries intrantes Nicosiensem ecclesiam, dum celebrantur divina, vel fit aliqua executio officii pastoralis, publice conclamantes, prælato, sacerdotibus, & aliis clericis, ecclesiæque ministris, ipsique loco & divino cultui non modicas injurias importarint: statuimus, ut quicumque laïcus aut clericus de cetero prædictam Nicosiensem ecclesiam, aut aliam quamcumque nostræ civitatis sive diœcesis, in quibus cum pace & quiete vota competit reddere, ac celebrari divina, intrans, aliquid injuriæ importaverit prælato, sacerdotibus, aliisque ipsarum ecclesiarum clericis ac ministris, seu ipsis locis aut divino cultui; vel conclamationibus, seditionibus aut tumultu, fuerit usus ibidem; ipso facto vinculum excommunicationis incurrat. Nos enim ipsum, quicumque fuerit ille, cum omnibus sibi adsistentibus, vel ad hoc dantibus auxilium, consilium, vel favorem, auctoritate Dei omnipotentis, excommunicamus; & excommunicatum, usque ad satisfactionem condignam, præcipimus publice nunciari: pœnas, quas secundum jura civilia tales incurrunt, suis judicibus relinquentes.

II. Non sine admiratione referimus, quod aliqui religiosi, & utinam non omnes, civitatis Nicosiensis, falcem in alienam messem mittentes, parochianos Nicosiensis ecclesiæ, quæ unica est in civi-

tate parochialis ecclesia Latinorum, passim reciA piunt ad divina. Quos etsi non reprimit regula naturalis; videlicet, ut quod sibi fieri nolunt, non faciant aliis: saltem jura canonica ab hujusmodi eos revocare deberent, quæ prohibent alienos parochianos ad divina recipi diebus Dominicis & festivis; & ne in religiosorum cœnobiis Missæ publicæ, id est, publice celebrentur; nec in servorum Dei secessibus, & eorum receptaculis ulla popularis conventus occasio præbeatur: quia eorum non expedit animabus. Nos autem volentes eorum providere saluti & etiam honestari, & ne Nicosiensis ecclesia, diebus saltem Dominicis & festivis debito honore privetur, aut sicut tugurium in cucumerario relinquatur, nc hoc de cetero fiat districtius inhibemus.

XXIX. *Contra usuarios.*

Sacrorum canonum conditores summo studio usque hodie vigilarunt exstirpare ab agro Dominico zizaniam usurariæ pravitatis, claris & apertis constitutionibus usurariorum perfidiæ ac fraudibus obviantes. Sed quia hominum vitiata natura, prona est ad malum, & semper ad sua scelera pallianda formas novas properat invenire: jam eo res devenit, ut publice usurarii fiant contractus sub palliatione simulatæ venditionis: dum is qui mutuo indiget pecunia, fit emptor pannorum, ceræ, serici, cujuscumque alterius rei, pro pretio longe majori quam res tunc valeat, quamin continenti, quia pecunia numerata indiget, vel venditori vel alii vendere compellitur pretio quod tunc valeat longe minori: sicque dum is qui indiget fit emptor ac venditor, in utroque decipitur contractu; ut ad eum præter usuras, quæ ultra statutum terminum, sub ficto pœnæ nomine currunt, vix perveniat pretii dimidium emptæ rei, aut rei venditæ simulate. Crevit etiam in tantum fraus hujusmodi, ut alioquin nulla res vendatur aut ematur: sed tantum verbalis fiat contractus, nominatis mercibus, quæ nec videntur, nec etiam habentur aut traduntur. Compellitur etiam quandoque is qui pecunia indiget, confiteri se recepisse mutuo centum, solvenda usque ad talem diem sub pœna: cum revera non nisi octoginta receperit. Et alioquin coram persona publica fit totius summæ nominatæ traditio: cum tamen ex pecunia debitor illi correcipiens partem restituat ex condicto. Et ut dicamus breviter, semper hic agitur ut solummodo tempus vendatur. Nos vero, prout ad nos pertinebat, volentes morbo tam pestifero obviare, qui quorumdam faciente malitia serpere cœpit ut cancer in Cypro, & præsertim in civitate Nicosiensi: jam dudum publice contractus hujusmodi fieri [a] nihilominus; & sub pœna excommunicationis omnibus notariis, & aliis scriptoribus, ne eos scriberent, atque militibus & aliis omnibus ne in contractibus prædictis, quos ut vulgariter loquamur, barrattas appellant, fidejussores se constituerent aut debitores pro aliis. Similiter & mediatoribus, quos censales appellant, ne tractarent aut promoverent conventiones contractuum prædictorum. Ceterum curantes Babylonem, non est curata: fiunt etenim & vigent fraudes hujusmodi, sicut prius: propter quod compellimur contra pestem hanc manu insurgere graviori. Quare inhibemus districte, ne de cetero tales vel similes in civitate & diœcesi Nicosiensi fiant contractus: eos qui contra fecerint, sive principales, sive mediatores aut scriptores, seu fidejussores aut debitores, excommunicationis vinculo innodantes: nihilominus contractus prædictos, ipso jure nullos esse pronunciantes, ut nec agi nec excipi valeat ex eisdem; nec judex ecclesiasticus, etiam si se B contrahentes ecclesiæ jurisdictioni subjiciant, aut jurent, ex eisdem audiat conquerentes aut excipientes, aut judex etiam sæcularis.

Edita est & recitata publice hæc constitutio, in ecclesia sanctæ Sophiæ, populo post sermonem, a reverendo patre domino Hugone Dei gratia Nicosiensi archiepiscopo, anno Domini MCCLVII. pridie Kalendas Octobris.

[a] Forte, venimus.

XXX. *Contra avaritiam clericorum.*

Ad reprimendam avaritiam ministrorum ecclesiæ, tam scriptura divina, quam sacrorum canonum instituta, arctius vigilarunt. *Scientes quod a minore usque ad majorem omnes avaritiæ studebant; a propheta usque ad sacerdotem, cuncti faciebant dolum, curantes contritionem populi cum ignominia, & dicentes: Pax, pax, cum tamen non esset pax.* Sed heu! ex medicina invaluit morbus, ut recte dicatur: *Lex subintravit, ut abundaret delictum.* In tantum enim in nostris ecclesiis invaluit illa pestis, ut rectissime de iis dicatur: *Omne caput languidum, & omne cor mœrens: a planta pedis usque ad verticem, non est in eo sanitas: vulnus, & livor, & plaga tumens, non est circumligata, nec curata medicamine, neque fota oleo. Curavimus* enim *Babylonem, & non est curata:* quin potius ipsius plaga facta est desperata. Ecce enim, quod de nostris subditis cum cordis amaritudine referimus, jam adeo devenere effrontes, ut etiam in C loco & de loco sacro, cum pro mortuis exsequiæ celebrantur, oblationes de manu laïcorum ipsas ad altare deferentium, in conspectu populi, rapaces lupi non recipiant, sed rapiant impudenter, non verentes crimen sacrilegii incurrere sic aperte. Cumque ad domum alicujus defuncti cum cruce processio debeat proficisci: tot illuc, non propter Deum, aut devotionem aliquam, sed propter candelas, cruces undique deferuntur, quod laïci non sufficiunt deferentium extinguere furim, nec possunt eorum molestias tolerare ingerentium se tam ardenter, ut eos quasi opprimant & seipsos; ut etiam, quod est horribile auditu, præter eorum clamores validos, cruces ipsæ ad invicem collidantur. D

Quidam etiam presbyteri, & alii clerici, dum defuncto commissarii seu executores fuerint cum sociis, aut soli: quæ committuntur eisdem, infideliter distribuunt, negligenter aut nullo modo requirunt: quodque pessimum est, aliquando retinent sibi ipsis. Nos autem etsi prædictorum incurabiles æstimemus excessus: nihilominus tamen, si forte possimus proficere pœnæ metu, volumus experiri: statuentes, ut quicumque presbyter, vel clericus, in nostra diœcesi, in ecclesia, aut cœmeterio, circa res oblationi deputatas violentiam aliquam commiserit, præter crimen sacrilegii quod ipsum ex hoc incurrere declaramus, tribus mensibus ab officio & beneficio, ipso facto, suspensionis pœnam incurrat; & quod sic abstulit, in duplum restituere teneatur. Cum autem E processio perita fuerit, ut ad domum eat defuncti: omnibus laïcis districte inhibemus, ne pro aliquibus crucibus, ut ita loquamur, alicui tradant aliquid, nisi duobus presbyteris assistis ecclesiæ nostræ, quibus volumus ea quæ consueta sunt dari: ita tamen, quod nominatim exprimant quot crucibus, & pro quibus etiam dant. Inhibemus etiam, aliquid pro aliqua cruce dari, cum qua non venerint clericus & sacerdos: qui nihilominus funus prosequatur cum sua cruce, usque ad locum ubi fuerit tumulandum. Expletis vero exsequiis, duo prædicti assistii reddant fideliter ea quæ acceperunt tradenda: ita quod de hoc, nullum scandalum oriatur. Ad

hæc

hæc inhibemus quibuscumque commissariis, seu executoribus presbyteris, aut clericis nostræ diœcesis, ne corpore tradito sepulturæ, de commissaria seu executione, sine nostra scientia vel successorum nostrorum, se in aliquo intromittant. Hæc autem non ex eo dicimus, quod inde velimus aliquid, nisi solum obviare maliciis, & ut fidelius ac celerius pareatur voluntatibus defunctorum.

Lata & recitata in scripeis in palatio archiepiscopali, a reverendo patre domino Hugone Dei gratia Nicosiensi archiepiscopo: præsentibus dominis, Guillelmo archidiacono, & Roberto cantore Nicosiensi, & universo clero civitatis ejusdem, anno Domini MCCLIII. die nono intrante Januario.

[a] Forte, addi-tio.

[a] Editio concilii generalis ad dictam constitutionem, celebrati per reverendum patrem dominum patrem Heliam, Dei gratia archiepiscopum Nicosiensem: Quod si quis contrarium fecerit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat: ad hoc ut commissariorum maliciis obvietur, & celerius impleantur decedentium voluntates.

XXXI. *De Assisiorum officiis.*

Statuimus ut assisius, qui de aliquo sibi adscripto defectum fecerit, in tribus denariis pro vice qualibet puniatur. Assisius vero ante adscriptus, qui in duabus novem lectionum, Matutinis, majori Missæ, vel Vesperis defuerit, pœna simili puniatur. Item Assisius non adscriptus, si in diebus profestis, Matutinis, majori Missæ, vel Vesperis defuerit, in duobus denariis puniatur. Similiter pro singulis aliis horis minoribus, præter quam pro una, in duobus denariis puniatur. Cujus pœnæ medietatem percipiat, qui defectus scripserit, & aliam habeat qui supplebit defectum. Item lecta epistola majoris Missæ, nullus interet chorum. Item nullus de choro iter prope ecclesiam, vel intret eam, dum cantatur in choro, in suo habitu sæculari. Item illi qui solummodo intrant chorum, cum aliquid ibidem dandum fuerit, tunc non recipiantur ibidem. Item Assisius qui defectum fecerit, die facti defectus, vel saltem in crastinum, proponat & ostendat excusationem, si quam habet legitimam: alioquin nullatenus ulterius audiatur.

XXXII. *Constitutio de horis officii divini.*

In nomine Domini, amen. Anno Domini MCCLV. die decima intrantis mensis Januarii. Cum nos Hugo miseratione divina Nicosiensis archiepiscopus nostram ecclesiam visitantes, invenerimus ipsam & ipsius personas in pluribus reformatione ac correctione indigere: volentes super hoc providere, prout pertinet ad officium nostrum; in primis quia invenimus quod clerici ecclesiæ, officium beatæ Virginis & servitium Defunctorum quasi omnino negligunt; cum prædicta fiunt non intrantes chorum, vel si ibi fuerint, exeuntes: præcipimus eis districte in virtute obedientiæ, ut hoc de cetero corrigant & emendent, ad prædicta servitia veniendo, & in choro, quousque finita fuerint, permanendo. Si quis autem hujus præcepti nostri transgressor fuerit, pro certo teneat, quod si ad nos pervenerit, non pertransibit impune. Et hoc idem præcipimus de hora Prima, ad quam pauciſſimi veniunt aut consueverunt venire. Horam autem Completorii inter canonicas reputantes: volumus & mandamus, ut quicumque de cetero eidem horæ defuerit, scribatur in defectum, & contra eum exigatur pœna, prout de horis aliis est statutum. Quia vero invenimus, quod aliqui, dum sunt in choro, rixantur, clamant, & strepitum faciunt, & ad invicem colloquuntur, in contemptum Dei, & cultus divini turbationem: hujusmodi de cetero fieri prohibemus, prædicentes ei quem invenerimus transgressorem, quod pœna docebit, quam gravis sit excelsius turbatio divinorum.

Constitutio instruens Græcos & alios, per diversa capitula, ut infra.

Ecce isti de longe venient: & ecce illi ab aquilone & mari: & isti de terra australi. Leva in circuitu oculos tuos, & vide: omnes isti congregati sunt, venerunt tibi. Vivo ego, dicit Dominus: quia omnibus his velut ornamento vestieris: & circumdabis eos tamquam sponsa. In Isaïa 49. verba sunt Dei Patris ad Filium, vel ad ecclesiam, de diversis mundi partibus, linguis, & ritibus, in unitate fidei congregandam; ne se videlicet oblivioni reputet traditam, consolantis eamdem: unde ibidem aliquantulum supra dixit Sion, id est, ecclesia: *Dereliquit me Dominus, & Dominus oblitus est mei.* Sic respondet ei Dominus: *Numquid potest oblivisci mulier infantem suum, ut non miseretur filio uteri sui? et si illa oblita fuerit, ego tamen non oblivisear tui. Ecce in manibus meis descripsi te*, dicit Jesus ad ecclesiam, cum fuerint crucci affixæ. Non possum ergo tui oblivisci, sicut nec id quod in manibus habetur: quia videtur frequenter. Unde subditur: *Muri tui*, id est, Apostoli & alii prælati qui te muniunt, *coram me sunt.* Sed timendum valde quod sequitur, *Venerunt structores tui, destruentes te*, seu mali prælati qui te construere debebant: quia ad construendum te sunt positi, & te destruunt, & dissipant pravæ vitæ exemplo, & *doctrinis variis ac peregrinis*, ut ait Apostolus ad Hebr. 13. videlicet fideles ab unitate ecclesiæ separantes, docentes eos traditiones hominum, & non Dei; & contra legem Dei suos perversos ritus, & justitias etiam statuentes. Dominus ergo non obliviscitur suæ ecclesiæ: sed eam destruunt, & quasi derelinquere faciunt, & in oblivionem venire, qui eam ædificare tenentur. Alloquitur autem Dominus suam ecclesiam de diversis mundi partibus, linguis, & ritibus, & *ex omni natione quæ sub cælo est*, ut in Actibus Apostolorum legitur, congregandam: dicens ei: *Ecce isti de longe venient*; ipsam monens ad fidei unitatem: & ut *multitudinis credentium*, quamquam diversarum nationum, *sit cor unum & una anima*, ut in Actibus Apostolorum habetur: *& non sit distinctio Judæi & Græci*, ut legitur ad Romanos 10. nec una natio dicat: *Ego sum Pauli; alia, ego Apollo; alia, ego sum Christi*: ut sic dividatur Christus, ut legitur ad Corinthios 1. & inter fideles schismata fiant, & efficiantur aliqui pejores militibus crucifixoribus Christi, qui Domini tunicam inconsutilem scindere noluerunt. Non igitur insultet in ecclesia Dei Græcus Latino, vel e contra: sed pari voto, tamquam veri adoratores, glorificent Patrem communem omnium qui in cœlis est, qui *vult omnes homines salvos fieri, & ad agnitionem sui venire*, ut legitur ad Timotheum. Et qui audit, dicat, Veni, cuilibet indistincte: ne cum Pharisæo pereat ceteros aspernante, & se non esse sicut ceteri homines existimante. *Assistit itaque regina*, id est, sancta ecclesia, erecta per spem, non curva per timorem, & prompta ad serviendum, *a dextris Dei*, seu in potioribus bonis æternis, jam in spe, licet non adhuc in re. Assistit autem non nuda, sed *in vestitu*, id est, in connexu & ornatu virtutum; *deaurato* per sapientiam, quæ est æternorum contemplatio, & prægustatio: *Deaurato*: per aurum enim intelligitur illa sapientia, qua sapiunt nobis æterna. Vel assistit in vestitu deaurato,

Esse hoc provisum de consilium, cujus hæc præfatio est, ad quod sequentia dicenda pertinent, cuique præfuisse Raphaelem Nicosiensem archiepiscopum, patet ex sequentibus.

Isa. 49.

Ibid.

Ibid.

Hebr. 13.

Act. 2.

Isa. 2.

Act. 4.

Rom. 10.

1. Cor. 1.

1. Tim. 2.

Psal. 44.

Digitized by Google

id est, in operibus caritatis. Opera enim vestimenta A
dicuntur in Apocalypsi: *Beatus qui vigilat, & custodit vestimenta sua, ne nudus ambulet.* Per aurum vero intelligitur caritas, quæ optima est inter virtutes, sicut aurum inter metalla. Hæc autem regina, id est, ecclesia, est *circumdata varietate* multiplici, videlicet linguarum. Idem loquebantur variis linguis Apostoli. Item varietate diversarum consuetudinum, quæ non sunt contra fidem, aut contra bonos mores. Nil enim, ut sacri canones attestantur, officit in ecclesia Dei consuetudo diversa in ejusdem fidei unitate. Virtutum etiam varietate hæc regina ornatur: quia, ut ait Apostolus, *Stella differt a stella in claritate.* Item varietate personarum diversarum facierum, sive diversorum officiorum. Unde Apostolus: *Quosdam dedit apostolos, quosdam prophetas, alios vero evangelistas, alios autem pastores atque doctores.* Quæ omnia ad laudem hujus reginæ, sive ecclesiæ, non est dubium pertinere. Quibus omnibus varietatibus velut ornamento vestitur; easque, ut dictum est, sibi quasi sponsa circumdat.

Apoc. 16.

1. Cor. 12.

Ephes. 4.

Hæc & multa alia considerantes nos Raphaël miseratione divina Nicosiensis archiepiscopus, quia circa nationem Græcorum & Syrorum regni Cypri, quorum curam licet immeriti tenemur gerere ex suscepti officio dignitatis, tum ignorantia, tum simplicitate, & quod est deterius, eorum qui eos instruere tenebantur faciente malitia, multa quæ divisionem sapiunt ab ecclesiæ unitate, & quæ nutriunt pericula animarum plurima, inoleviſſe invenimus: ne sanguis eorum de nostris manibus requiratur, si videntes venire contra gregem, [a] nostrum gladium, non insonuerimus buccina, cum simus in specula constituti: [b] convocatis, &c. cogitavimus prout possumus contra morbos hujusmodi remedium adhibere. Scribentes aliqua breviter circa hæc: & ea tam Græcis episcopis, quam [c] efforos, & aliis regni prædicti Græcis clericis, in Græca littera scripta tradentes: quorum tenorem inferius duximus annotandum.

[a] Pepp, bostinum gladium.
[b] Convocatis nimirum ad frequentiam populi.
[c] Al. forsitan, ἔξαρχοι id est, exarchos, &c.

I. *Quatuor episcopi Græci sunt in Cypro relicti, & quod sit eorum officium.*

In primis volumus & mandamus episcopis Græcis, ut diligenter considerent, quod sit eorum officium: & causam quare, cum Latini episcopi sint per Romanam ecclesiam in Cypri insula ordinati, ipsi in eadem insula sint tolerati: ut & ea ad quæ tenentur, securius & diligentius exsequantur; & illa quæ ad ipsos non pertinent, non usurpent. Quæ duo habentur in concilio generali, cujus verba sunt hæc:

Lateran. IV. cap. 9.

» Quia in plerisque partibus, intra eamdem civitatem
» atque diœcesim permixti sunt populi diversarum
» linguarum, habentes sub una fide varios ritus &
» mores: districte præcipimus, ut pontifices hujus-
» modi, civitati sive diœcesi provideant viros ido-
» neos, qui secundum diversitatem rituum & linguarum, divina officia illis celebrent, & ecclesiastica
» sacramenta ministrent: instruendo eos verbo pariter
» & exemplo. Prohibemus autem omnino, ne una
» eademque civitas sive diœcesis, diversos pontifices
» habeat, tamquam unum corpus diversa capita, quasi
» monstrum: sed si propter præscriptas causas urgens
» necessitas postulaverit, pontifex loci catholicum
» præsulem nationibus illis conformem provida deli-
» beratione constituat sibi vicarium in prædictis, qui
» ei per omnia sit obediens & subjectus. Unde si quis
» aliter se ingesserit, excommunicationis se noverit
» mucrone percussum: &, si nec sic resipuerit, ab um-
» ni ministerio ecclesiastico deponendum; adhibito, si
» necesse fuerit, brachio sæculari ad tantam insolentiam repellendam. Circa hoc, salvum moderamen
» sedis Apostolicæ post secutum. Ex prædicta constitutione liquido patet, quod sit episcoporum Græcorum officium, sub illis quorum sunt obsequio deputati: divina officia celebrare, & ministrare ecclesiastica sacramenta; eosque instruere verbo pariter, & exemplo: & quæ sit causa quare sint instituti, scilicet urgens necessitas in prædictis. Patet etiam, a quibus sint instituendi, quia videlicet a pontifice loci illius [a] qui taliter se ingesserit ad prædicta. Monemus igitur ac requirimus Græcos episcopos, & eos sub interminatione divini judicii attestamur, ut B eos quorum sunt obsequio deputati, secundum sibi a Deo traditam scientiam, ut dictum est, verbo pariter & exemplo[b]; sic vivendo, ut Christi fideles viventes eorum bona opera, glorificent, juxta verbum Christi, qui in cœlis est Deum Patrem; & ut eorum comparatione [c] ceteri Græci dicantur, sicut beatus Petrus Jesu Christi vicarius attestatur. Et ut eisdem frequenter Dei verbum proponant, ostendendo ipsis, a quibus abstinere debeant, & qualia agere; quæ sint mortalia peccata, & quam sit mortali peccati pœna crudelis, quantaque bona per mortale peccatum perdantur. Doceant etiam eos super observatione mandatorum sive decem præceptorum decalogi: quæ videlicet sint illa, & quod sine illis C non sit salus. Ait enim Christus in evangelio de eisdem, cuidam: *Hoc fac & vives.* Item, *si vis ad vitam ingredi, serva mandata.* De fornicatione autem, quam solutus cum soluta committit, quin sit mortale peccatum, non est aliquatenus ambigendum: cum tam fornicarios, quam adulteros, a regno Dei Apostolus asserat alienos: sicut dominus Papa determinavit.

Matth. 19.

[a] Hic aliquid deest.
[b] Dress, adjuvent.
[c] Forte, cæteri Græci dicantur, sicut beatus Petrus Jesu Christi vicarius attestatur.

II. *Quod furtum sit damnabile, & quod restitutio fieri debeat.*

Furtum quoque esse damnabile eis ostendant: Scriptum quippe est, *Non furaberis*; non enim remittitur peccatum, nisi restituatur ablatum, si tamen reddi potest. In quo Græci quasi communiter dicuntur peccare: & in quo etiam errore eorum consessores eos dicuntur fovere, pro furto nullam vel modicam pœnitentiam imponentes, nec furibus restitutionem aliquam injungentes.

D

III. *Quod sunt septem Sacramenta.*

Instruant insuper eos super ecclesiasticis sacramentis, ostendentes eis quæ sint: videlicet, Baptismus, Confirmatio in fronte cum chrismate per episcopum, Eucharistia, Pœnitentia, Ordo, Extrema unctio per sacerdotem de oleo sancto, & Matrimonium. Denuncient etiam eis, quod qui aliter de his septem Sacramentis sentit, quam Romana ecclesia E docet & servat, est hæreticus judicandus, prout constitutio domini Papæ dicit.

IV. *De Baptismo.*

Instruant itaque sacerdotes, vel alios dum in necessitate baptizant, servare in baptismo verborum formam, a Jesu Christo & sanctis patribus institutam: & ut sciant, quod in baptismo sit remissio omnium peccatorum: & ut omnino caveant, ne pueri sine baptismo decedant. Qui enim in hoc negligentes fuerint aut remissi, gravissime delinquunt, & sunt acerrima pœnitentia corrigendi. Præcipimus etiam eis, ut sacerdotes instruant, quod in unctionibus quæ circa baptismum fuerint, morem Roma-

næ eccleſiæ teneant & obſervent: videlicet, ut antequam puer baptizetur, inungat eum ſacerdos oleo ſancto cum pollice, crucem faciens inter ſcapulas & in pectore.

V. *De Confirmatione.*

Poſtea vero puer repræſentatur epiſcopo vel archiepiſcopo, ab eodem confirmandus in fronte chriſmate cruce facta, quia de his unctionibus fecimus rationem. Volumus & præcipimus, quod quilibet epiſcopus Græcus, quolibet anno in die cœnæ Domini, in civitate in qua eſt Latinus Epiſcopus, chriſma conficiat balſamo & oleo olivarum: ſimiliter faciat oleum ſanctum per ſe, & oleum infirmorum per ſe de oleo tantummodo olivarum: quæ omnia per totum annum diligenter conſervent in locis mundiſſimis atque mundis, taliter ut ad ea contrectanda manus temeraria extendere ſe non poſſit. Quibus inter preſbyteros diſtributis utantur, tam in baptiſmo, quam in Confirmatione, & extrema etiam unctione. De quibus ſi anno finito aliquid ſuperfuerit, eadem die cœnæ qua nova conficiuntur, vetera comburantur, ipſorum pulveribus in ſacrarium reconditis & projectis. Ad quæ facienda ſi in libris ſuis formas non habent ſcriptas, ſecundum quas præmiſſa fieri ſtatuuntur: volumus, ut eas de pontificalibus noſtris accipiant, & habeant penes ipſos. Aliam autem, vel alio modo unctionem nolumus fieri de cetero circa puerum baptizandum, vel etiam baptizatum. Indecens enim eſt, totum puerum inungi, tam per preſbyterum, quam per laïcos: & ſuperſtitioſum ac oneroſum, & quod nulli innititur rationi. Et hoc etiam nuper dominus Papa inter alia præcepit eiſdem, quod ſi non habeant circa hujuſmodi doctrinam, ſive Romanæ eccleſiæ obſervantias, eas a nobis non differant poſtulare.

VI. *De Euchariſtia.*

Admoneant etiam ipſos circa Euchariſtiæ ſacramentum, quod ſive in fermento ſive azymo pane conficiant, dummodo per ſacerdotem fiat ſecundum eccleſiæ formam, non refert: cum dominus Papa dicat: Dummodo credant, quod utroque modo eſt verum Corpus Chriſti, quod de beata Virgine traxit, ſine quo non eſt ſalus, & per quod ſalvati & liberati ſumus: & quod qui manducat digne, ut ipſe Chriſtus ait, habet vitam æternam: ideoque a Chriſti fidelibus haberi debet in omni reverentia & honore. Quapropter diſtricte præcipiant, tam clericis, quam laïcis, ut cum ad infirmos Euchariſtia portatur, præſentes flectant genua, & eidem reverenter inclinent, dicentes hæc verba, quæ eos doceri volumus: Ave ſalus mundi, caro munda, caro ſancta, caro immaculata, verus Deus, verus homo.

Hæc ſanctula ſine dubio pertinent ad caput præcedens.

Epiſcopis autem injungimus, ut ipſi tantum hoc ſacramentum Confirmationis conferant, prout etiam dominus Papa determinavit.

Domini Papæ etiam circa Euchariſtiam determinationem eis præcipimus obſervare, qui ait: Sed Euchariſtiam in die cœnæ Domini conſecratam, uſque ad annum, prætextu infirmorum, ut de illa videlicet ipſos communicent, non reſervent. Licet tamen eis, pro infirmis ipſis Corpus Chriſti conficere; ac per viginti quinque dies, & non longioris temporis ſpacio, conſervare, ne per diutinam ipſius reſervationem, alteratis forſitan ſpeciebus, reddatur minus habile ad ſumendum, licet ejus veritas & efficacia ſemper eadem omnino remaneat: nec ulla unquam diuturnitate, ſeu mobilitate temporis, evaneſcat. Et ut qualibet die, maxime in Quadrageſima, quilibet parochialis ſacerdos Miſſam cantet integram, ſecundum morem ſancti Baſilii, & ſancti Joannis [a]Oſaurei, niſi fuerit legitime impeditus. In diebus vero, in quibus opera fiunt ſervilia, mane cantent preſbyteri Miſſas ſuas: nullus tamen ſacerdos Miſſam cantare præſumat, niſi prius cantaverit aut dixerit Matutinas. Examinentur etiam preſbyteri circa divinum officium diligenter: quia, ut intelleximus a fide dignis preſbyteris, Græci communiter parum aut nihil ſciunt de horis canonicis, & maxime matutinis: & quod periculoſius eſt, neſciunt etiam, ut dicitur, Miſſas ſuas. Volumus etiam & præcipimus, ut quilibet ſacerdos, qui poteſt, calicem habeat aureum vel argenteum, vel ſaltem ſtanneum, ad conficiendum Corpus Chriſti, honorabilem & decentem: calicibus ligneis aut terreis penitus derelictis. Corporalia vero linea decentia & munda, ac pallas altaris habeant, & alia ſacerdotalia indumenta: tela etiam linea alba & munda tergant calicem interius & exterius, ſimiliter & involvant. Mulieres vero ad altaris ſervitium non admittant.

[a] *Hoc eſt*, Chryſoſtomi.

VII. *De Pœnitentia.*

Quia vero circa pœnitentiæ ſacramentum nationem Græcorum & Syrorum in pluribus inordinate invenimus ſe habere; videlicet, quod aliqui numquam, aut rariſſime, confitentur; item nec proprio ſacerdoti; item & quod aliqui [b]obedientes Romanæ & Nicoſienſi eccleſiæ evitantes, inobedientes & de hæreſi notatos ſibi eligunt confeſſores, quos non eſt dubium cum eiſdem infectos eſſe hereticæ pravitate; & quia contingit interdum, quod ſacerdotes infirmis vel non confeſſis, vel confeſſis ſimilibus, vel dubitantes an ſint confeſſi, præbent Euchariſtiæ ſacramentum: circa hoc volentes apponere remedium ſalutare, ſtatuimus, ut quolibet anno, circa initium Quadrageſimæ, in qualibet parochia legatur & exponatur populo conſtitutio concilii generalis; cujus tenor talis eſt:

[b] *Lege* obediunt.

« Omnis utriuſque ſexus fidelis, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, omnia ſua ſolus peccata « ſaltem ſemel in anno fideliter confiteatur proprio ſa- « cerdoti, & injunctam ſibi pœnitentiam propriis viribus ſtudeat adimplere, ſuſcipiens reverenter ad mi- « nus in Paſcha Euchariſtiæ ſacramentum: niſi forte « de proprii ſacerdotis conſilio, ob aliquam rationabilem cauſam, ad tempus ab ejus perceptione duxerit « abſtinendum. Alioquin & vivens ab ingreſſu eccleſiæ arceatur, & moriens Chriſtiana careat ſepultura. « Unde hoc ſalutare ſtatutum frequenter in eccleſiis « publicetur, ne quiſquam ex ignorantiæ cœcitate velamen excuſationis aſſumat. Si quis autem alieno ſacerdoti voluerit juſta de cauſa ſua confiteri peccata, « licentiam prius poſtulet, & obtineat a proprio ſacerdote, cum aliter ipſe illum non poſſit abſolvere vel « ligare. Sacerdos autem ſit diſcretus & cautus, ut « more periti medici, ſuperinfundat vinum & oleum « vulneribus ſauciati: diligenter inquirens, & peccatoris circumſtantias, & peccati: quibus prudenter « intelligat, quale debeat ei præbere conſilium, & cujuſmodi remedium adhibere, diverſis experimentis « utendo ad ſalvandum ægrotum. Caveat autem omnino, ne verbo aut ſigno, aut alio quovis modo, aliquatenus prodat peccatorem: ſed ſi prudentiori conſilio indiguerit, illud abſque ulla expreſſione perſonæ caute requirat: quoniam qui peccatum in pœnitentiali judicio ſibi detectum præſumpſerit revelare, « non ſolum a ſacerdotali officio deponendum decerni « mus; verum etiam ad agendam pœnitentiam perpe-

[a] *Conſtit. Imp. Lib. 2. Tit. 4.*

Digitized by Google

tuam in arctum monasterium detrudendum. A

Quam constitutionem tam ab episcopis, quam a presbyteris, ecforos, magistris, capellanis, & laïcis, Græcis & Syriis, sub pœna excommunicationis præcipimus inviolabiliter observari. Adjicientes, quod nullus sacerdos alicui infirmo det Eucharistiam, & alia ecclesiastica sacramenta, nisi ei constiterit, quod confessus fuerit alicui sacerdoti, qui ad hoc potestatem habuerit. Qui autem contra fecerit, nostro arbitrio acrius punietur. Inhibentes sub eadem pœna omnibus monachis & presbyteris Græcis ac Syriis, ne aliquo modo confessiones audiant, & tam clericis quam laïcis, ne aliquibus confiteantur, nisi iis qui a nobis in nostra civitate & diœcesi ad audiendas confessiones fuerint deputati. Si quis vero contra hoc fecerit, vel semel in anno, ad hoc deputato, ut dictum est, sacerdoti confessus non fuerit: & vivens ab ingressu ecclesiæ arceatur, & moriens Christiana careat sepultura.

VIII. *Quod animarum medicus, antequam corporalis, advocetur.*

Ibid. c. 11. Et cum corporalis infirmitas sæpe proveniat ex peccato, dicente Domino languido quem sanaverat: *Vade & amplius noli peccare, ne deterius tibi contingat*: moneantur fideles, ut statim in principio infirmitatis, donec infirmus compos est mentis, advocent medicum animarum, videlicet confessorem, & facta confessione integre de peccatis, recipiat infirmus Eucharistiæ sacramentum: ac demum, si opus fuerit, advocetur medicus corporalis: & si necesse fuerit, iplum infirmum ungat oleo quod dicitur infirmorum, omni alia unctione penitus interdicta. Jacob. 5. C

IX. *Quod sacerdos ad infirmum vocatus cito vadat: & laïci ipsum advocent tempestive.*

Vocatus autem sacerdos ad infirmum, sine mora vadat ad eum: quia si propter ejus moram aut defectum aliquid sinistrum contingat, gravissime punietur. Moneantur etiam laïci, ut tempestive, de die videlicet, & antequam multum graventur infirmus, sacerdotem requirant: ne eorum culpa infirmus sine confessione aut viatici perceptione decedat: quia qui in hoc culpabilis fuerit, gravissime peccat, & acrius punietur. Adjicimus tamen, quod si medicus prius ad infirmum vocatus fuerit, inducere debeat & tenearur infirmum, quod ante omnia advocet proprium sacerdotem, cui sua confiteatur peccata, sub excommunicationis pœna. D

X. *Nil ad medicinam sumendum, quod in periculum vertat animarum: nec eundum ad sortilegos, vel divinos, nec ad medicum infidelem.*

Ibid. Cum autem anima sit multo pretiosior corpore; sub interminatione anathematis prohibetur, ne quis pro corporali salute aliquid infirmo suadeat, quod in periculum animæ convertatur. Unde qui Christianus videri & esse voluerit, sortilegos fugiat & divinos, ne esse de schola diaboli comprobetur. Prohibemus etiam districte, ne quis Christianus, sanus aut infirmus, medicum advocet infidelem, Judæum scilicet aut Saracenum; sed nec ab eo, vel de ejus consilio, medicinam aliquam recipiat: quia hoc pia consideratione in sacris canonibus prohibetur. Nam ex hoc contingit, nostram fidem haberi despectui: cum ipsi Judæi vel Saraceni in hujusmodi Christianorum uti ministerio dedignentur, & reputent propter hoc offendere suam legem. E

XI. *Quomodo se habeat sacerdos in confessionibus.*

Confessores etiam diligenter ac benigne audiant peccatores, infundentes, ut dictum est, vinum & oleum vulneribus sauciati: hinc perterrentes, hinc per spem & veniæ fiduciam erigentes: quam graviter deliquerint, quantamque pœnam incurrerint, quantaque bona perdiderint, quantumque Deum offenderint, ipsis discretione debita ostendentes; & investigantes caute, ut dictum est, de circumstantiis aggravantibus culpas, loco videlicet & tempore, frequentia, studio, & personis: & ne aliquo modo, ut supra dictum est, confessionem revelent, omni diligentia præcaventes: alioquin pœnam prædictam B poterunt non immerito formidare.

XII. *De Pœnitentia injungenda.*

Qui etiam satisfactiones injungant peccatoribus secundum qualitatem delictorum & quantitatem, prout decuerit: & non inunctio quædam solummodo injungatur, ad instar imperiti medici, qui uno collyrio, omnium oculos vult curare: prout etiam dominus Papa determinavit. Confessores autem, pro simonia, furto, & usuris, pro damnabili & mortali peccato teneantur injungere pœnitentias: qui tales peccatores absolvant nisi restitutionem promittant, si habeant, vel cum habuerint, unde reddant. Pro simplici vero fornicatione, tamquam pro mortali & damnabili, peccatoribus injungant pœnitentiam salutarem. Et ut tollatur quidam abusus, qui invaluit hactenus in populo antedicto, quod videlicet conjugato sacerdoti vel [b] Latinus confitentur: volumus eis ad memoriam revocare, vel potius ad eorum notitiam deveniri, qualiter nuper dominus Papa circa hoc duxerit statuendum: ait enim: Sacerdotes quoque conjugati, & alii quibus parochiarum cura, vel ecclesiarum parochialium regimen, per episcopos suos committitur, licite ac libere possint parochianorum suorum confessiones audire, ipsisque pœnitentiam injungere pro peccatis. C

[a] Forte, non tamen.

[b] Mendose hæc.

XIII. *De sacramento Ordinis.*

Ad hæc volumus, & districte præcipimus episcopis Græcis prædictis, ut ordines conferant prout dominus Papa eis mandavit, cujus verba sunt hæc: Ad hoc volumus & expresse præcipimus, quod episcopi Græci septem ordines, secundum morem ecclesiæ Romanæ de cetero conferant: cum huc usque tres de minoribus circa ordinandos neglexisse, vel prætermisisse, dicantur. Septem vero ordines sunt ii: ostiarius, lector, exorcista, acolytus, subdiaconus, diaconus, & presbyter: quos sequitur ordo episcopalis. Item in ordinatione presbyteri, & episcopi consecratione, utantur oleo & chrismate secundum formam in nostris libris episcopalibus ordinatam. Quod si formam non habent, quam servat Romana ecclesia: volumus ut eamdem a nobis postulent, obtineant, & observent obtentam. Item sciendum quod in compositione inita sic habetur: Si aliquis sine licentia Latini episcopi & domini temporalis, a Græco episcopo in regno Cypri se fecerit ordinari: Græcus episcopus, qui taliter eum promovit in regno, ab officio conferendi ordines a Latino episcopo suspendatur: & taliter ordinatus, ad confuetum domini sui servitium reducatur. Item præcipimus eisdem episcopis, ut sacerdotibus injungant, quatenus juxta verbum Apostoli Jacobi, & domini Papæ mandatum, infirmis extremam conferant unctionem. D

XIV. *De Matrimonio.*

Doceantur præterea tam clerici, quam laïci, ut circa matrimonia contrahenda credant & observent ea, quæ dominus Papa super his ordinavit, cujus verba sunt hæc: Quia vero secundum Apostolum, mulier mortuo viro ab ipsius est lege solura, & nubendi cui vult in Domino liberam habet facultatem: secundas & tertias, ac ulteriores etiam nuptias, Græci non reprehendant aliquatenus, nec condemnent; sed potius illas approbent inter personas, quæ alias licite ad invicem matrimonio jungi possunt. Secundo tamen nubentes, presbyteri nullatenus benedicant. Et quoniam apud eos consueverunt contrahi matrimonia inter personas contingentes se, juxta eorum computationem, octavo gradu, qui secundum computationem & distinctionem graduum quam nos facimus, apud nos quartus habetur: ne id præsumatur deinceps, firmiter prohibemus: districte præcipientes, ut cum in ulterioribus gradibus licite matrimonia contrahantur, in prædicto quarto consanguinitatis vel affinitatis gradu copulari ulterius non præsumant: statutum in hoc generalis concilii observantes. Illos tamen, qui jam in gradu hujusmodi contraxerint, dispensative permittimus in sic contracto matrimonio remanere. Dum vero inter hominum prædictarum nationum matrimonia fuerint contrahenda, banna sive bannos fieri volumus in ecclesiis, secundum quod ecclesia Romana præcipit & observat ecclesia Latinorum: cum eadem sit ratio prohibitionis, ne aliter matrimonia contrahantur apud Latinos & Græcos. Qui vero clandestina matrimonia contrahunt, aut consilium vel auxilium ad hoc præbent, secundum consuetudinem ecclesiarum regni Cypri excommunicationis se noverint vinculo innodatos; similiter & sacerdos qui clandestinum matrimonium celebrat, missam cantat aut benedictionem, immo verius maledictionem fecerit, vinculum excommunicationis incurrit, præter gravissimam aliam pœnam, qua nihilominus punietur.

XV. *Qui sint ipso jure excommunicati, & quod tales frequenter denuncientur.*

Denuncientur etiam frequenter excommunicati ipso jure omnes hæretici, quocumque nomine censeantur: & quod hæretici sunt omnes, qui de sacramentis ecclesiæ aliter credunt aut prædicant, quam ecclesia Romana prædicat & observat; & qui Romanam ecclesiam non credunt esse omnium ecclesiarum caput, atque magistram; ac dominum Papam successorem esse beati Petri, & in terris vicarium Jesu Christi. Item hi Christiani qui vendunt ferrum, aut lignamina, vel alias res prohibitas, Saracenis; vel qui in Saracenorum piraticis navibus, aut aliis vasis, regimen aut curam gubernationis exercent, vel quocumque officio utuntur in eis. Item denunciamus excommunicatos omnes presbyteros & diaconos Græcos, qui non fecerunt, nec facere volunt obedientiam ecclesiæ Romanæ & ecclesiæ Nicosiensi. Item denunciamus excommunicatos omnes usurarios manifestos: item omnes sortiarios & sortiarias, divinos & incantatores. Item omnes [a] caoëtos & caoëtas. Item omnes qui publice in domibus suis manutenent & sustinent ludum hazardi. Item omnes illos, qui aliquo modo domos suas concedunt publicis meretricibus ad commorandum in eisdem, vel postquam intellexerint eas tales, ipsas in suis domibus esse permittunt. Item denunciamus excommunicatos omnes piratas, seu cursarios: qui scilicet in mari, vel fluminibus, vel etiam in terra, mercatores & alios Christianos spoliant bonis suis. Item receptatores seu defensores eorumdem: & qui eis in suis maleficiis præbent consilium, auxilium, vel favorem. Item omnes apostatas nostræ diœcesis, masculos aut feminas, qui scilicet dimisso vel abjecto habitu religionis, sæculariter viventes, ad sæculum sine licentia ecclesiæ redierint. Item omnes qui sponsalia vel matrimonium clandestine contrahunt, vel etiam contraxerunt, vel qui his præsumpserint interesse.

[a] *Intentatrices & incantatrices, vulgo, choüettes. Vide Du-Cangium in Gloss. Latino, verbo* Cavanna.

XVI. *De disciplina abbatum & monachorum.*

Volumus etiam & præcipimus, quod tam abbates Græci, quam monachi, regulam sancti Basilii, quam observare promiserunt, teneant inviolabiliter & observent; maxime circa obedientiam, continentiam renunciationem etiam propriorum. Dormiant etiam insimul in una domo, & simul comedant in refectorio, & non exeant septa monasterii, sine sui abbatis licentia vel prioris. Monachi vero vagabundi ad sua monasteria revocentur: nec se intromittant de cetero de balliis seu negotiis laïcorum: nec vadant venatum, nec canes vel aves habeant ad venandum: nec teneant in suis domibus mulieres, servilia opera non exerceant, nisi de præcepto sui abbatis vel prioris, si necessitas vel utilitas hoc concedat. Presbyteri vero de balliis, scriptoriis, seu negotiis aliis laïcorum, se nullatenus intromittant. Volumus siquidem, ut monachi in abbatiis recipiantur libere, monachorum pactione vel conventione aliqua non adjecta.

XVII. *Ut sacramenta & similia sine pactionibus conferantur.*

Volumus etiam & præcipimus, quod ordines, beneficia, sepulturæ, officia, atque alia sacramenta ecclesiastica omnino libere conferantur, nullis pactionibus vel conventibus interjectis.

XVIII. *Iterum qui sint excommunicati.*

Item, denunciamus excommunicatos omnes, qui non restituunt vel restitui faciunt integre & plenarie decimas ecclesiæ Nicosiensi de omnibus possessionibus, animalibus, apaleibus, & redditibus suis: & qui inde semina, expensas vel angarias ante earum restitutionem deducunt, vel qui in ipsis solvendis fraudem aliquam committunt. Item, denunciamus excommunicatos, auctoritate domini Papæ, omnes qui in clericos, vel religiosas personas manus injiciunt, aut incarcerari procurant, sine licentia prælati sui. Et ne aliqui per ignorantiam se excusent, quoddam statutum domini Legati præsenti capitulo duximus inserendum; quod inviolabiliter præcipimus observari. Cujus tenor talis est:

Venerabili patri Hugoni, Dei gratia archiepiscopo Nicosiensi, Odo miseratione divina Tusculanus episcopus, Apostolicæ sedis Legatus, salutem, *&c. ut supra, pag. 1703. usque ad hæc verba*, conscribi ad perpetuam rei memoriam facientes. Datum in Joppe, anno Domini MCCLII. Nonas Januarii.

Sed & ne laïcorum insolentia invalescat, quæ jam in tantam prorupit audaciam, ut pluries intrantes Nicosiensem ecclesiam, dum celebrantur divina, vel fit aliqua exsecutio officii pastoralis, publice conclamantes, prælato, sacerdotibus, & aliis clericis, ecclesiæque ministris, ipsique loco, & divino cultui non modicas injurias importarint: statuimus, ut quicumque laïcus aut clericus de cetero prædictam Nicosiensem ecclesiam, *&c ut supra, pag. 1704. usque ad hæc verba*, suis judicibus relinquentes,

Capitulum vero quoddam a nobis & fratribus & coepiſcopis noſtris editum in provinciali concilio, ſimiliter duximus inſerendum, ad exſtirpandam hæreticam pravitatem, cujus tenor talis eſt:

» Et quia a pluribus annis quamplures preſbyteri » Græci & monachi in inſula Cypri fuerunt ſuſpicio» ne notabiles de hæretica pravitate; & pluries admo» niti, ut omnes hæreſes abjurarent; & maxime illam » quæ damnat confectum in azymis Euchariſtiæ ſa» cramentum, ac redirent ad obedientiam Romanæ » eccleſiæ: quoniam hoc facere contempſerunt, lati» tantes per loca diverſa ac fugientes, ac nonnullos » veneno peſtifero corrumpentes, fuerunt per prædeceſſores noſtros publice annis ſingulis excommuni» cationis vinculo innodati; in qua non tantum per » annum, ſed per plurimos annos perſtiterunt facie » indurata. Nos etiam eoſdem pluries admonuimus, » ut redirent: quod ſimiliter facere contempſerunt. » Ne igitur circa peſtem hujuſmodi negligentes inve» niamur aut remiſſi: jam dictos auctoritate concilii » hæreticos judicamus.

XIX. *De commerciis & negotiationibus prohibitis clericis.*

Item, prohibemus, ſicut in ſacris canonibus continetur, ne quiſquam clericus, vel laïcus, ſine manifeſta & rationabili cauſa, monaſteria ſanctimonialium adire præſumat: clericus vero aut laïcus qui contra fecerit, pœnæ debitæ ſubjacebit. Item prohibemus clericis, & præcipue preſbyteris & diaconibus, ne commercia vel officia ſæcularia exerceant, maxime inhoneſta; & ne ſint caſalium aut reddituum apaltatores, balivi, aut procuratores militum: quia hoc eſt contra eorum ordinum honeſtatem: & ex hoc contingit eos capi per milites, in foveas mitti, & alias tractari turpiter, contra eccleſiaſticam libertatem: ipſoſque milites propterea incidere in canonem latæ ſententiæ, noſque etiam oportere contra eos procedere: unde tam contra nos, quam contra eccleſiam moventur, licet injuſte.

XX. *De Miſſa & divinis officiis.*

Item, prohibemus, ut excepto die Nativitatis Dominicæ, & niſi neceſſitas ſuadeat, non niſi unam Miſſam ſacerdos cantet in die.

Præcipimus etiam, prout dominus Papa ſtatuit, ut ſacerdotes dicant horas canonicas more ſuo: ſed Miſſam celebrare, priuſquam officium matutinale compleverint, non præſumant. Nam promovendi ad ſacerdotium, & preſbyteri qui præficiendi fuerint eccleſiarum regimini, debent examinari antea diligenter: ſed præcipue de horis canonicis, & Miſſarum officiis, ſecundum diſtinctionem temporum exſequendis, ſine ſufficienter inſtructi: quia ad hoc non ſunt, niſi digni & idonei, admittendi. Ceterum unuſquiſque ſacerdos in aureo, vel argenteo ſolum, aut ſaltem ſtanneo calice ſacrificet: habens corporale de lino candidum & nitidum, & altare mundis veſtimentis opertum, vel decentibus paramentis. Mulieres autem ſervire ad altare non audeant, ſed ab illius miniſterio repellantur omnino.

XXI. *De chriſmate.*

In chriſmatis vero confectione, ſtatutum domini Papæ diſtricte præcipimus obſervari; cujus tenor talis eſt:

» Singuli quoque epiſcopi in ſuis eccleſiis, in die » cœnæ Domini, poſſunt ſecundum formam eccleſiæ » chriſma conficere ex balſamo quidem & oleo olivarum. Nam Spiritus ſancti donum in chriſmatis unctione confertur: & columba utique, quæ ipſum deſignat Spiritum, olivæ ramum ad arcam legitur retuliſſe. Intelligant vero hanc eſſe formam inter alia, ut ſingulis annis novum chriſma conficiant: ad quod ſi doctrinam non habent, a nobis poſtulent prout debent.

XXII. *De Purgatorio & aliis quæ ſequuntur.*

Item præcipimus, clerum & populum Græcorum & Syrorum, inſtrui prout dominus Papa determinavit, ſic dicens: Denique cum Veritas in Evangelio aſſerat, quod ſi quis in Spiritum ſanctum blaſphemiam dixerit, neque in hoc ſæculo, neque in futuro dimittetur ei; per quod datur intelligi quaſdam culpas in præſenti, quaſdam vero in futuro poſſe ſæculo relaxari; & Apoſtolus dicat, quod *uniuſcujuſque opus quale ſit, ignis probabit: & cujus opus arſerit, detrimentum patietur: ipſe autem ſalvus erit, ſic tamquam per ignem*; & ipſi Græci vere ac indubitanter credere & affirmare dicantur, animas illorum qui ſuſcepta pœnitentia, ea non peracta; vel qui ſine mortali peccato, cum venialibus tantum & minutis, decedunt, purgari poſt mortem, & poſſe ſuffragiis eccleſiaſticis adjuvari. Nos, quia locum purgationis hujus dicunt non fuiſſe ſibi ab eorum doctoribus certo & proprio nomine indicatum: illum quidem juxta traditiones & auctoritates ſanctorum patrum, purgatorium nominantes; volumus, quod de cetero apud ipſos iſto nomine appelletur. Illo enim transitorio igne peccata utique, non tantum criminalia, ſeu capitalia, quæ prius per pœnitentiam non fuere remiſſa; ſed parva & minuta purgantur, quæ poſt mortem etiam gravant, ſi in vita non fuerint relaxata.

Si quis autem abſque pœnitentia in peccato mortali decedit: hic procul dubio æternæ gehennæ ardoribus perpetuo cruciatur.

Animæ vero parvulorum, poſt baptiſmi lavacrum, & adultorum etiam in caritate decedentium, qui nec peccato, nec ad ſatisfactionem aliquam pro ipſo tenentur, ad patriam protinus tranſvolant ſempiternam.

XXIII. *De Simoniacis.*

Omni præterea diſtrictione qua poſſumus præcipimus, tam epiſcopis, quam aliis ſacerdotibus Græcis, ſepulcrum & ſepulcra[a] terra: omniaque denique eccleſiaſtica ſacramenta omnino libere conferant, ceſſantibus conventionibus, & omnibus quæ in fraudem poſſent fieri circa hæc. Qui enim contrarium perpetrat, non eſt dubium ipſum ſimoniam committere, & eſſe cum Simone mago æterna pœna damnatum.

[a] Leg. mandra ſua.

XXIV. *Ut prædicta publicentur.*

Prædicta omnia per epiſcopos volumus in ſuis locis, tam clericis, quam laïcis, ſaltem quater in anno exponi, congregatis ipſis in loco aliquo ad hoc apto. Hoc idem præcipimus, [a] effores in ſuis locis, item magiſtris, capellanis Græcis, qui ſunt in civitatibus vel alibi conſtituti.

[a] Forte, ephoros.

XXV. *Caſus epiſcopo reſervati.*

Volumus & ſtatuimus, quod ſicut hactenus obſervatum eſt, majora ad archiepiſcopum & ad epiſcopos in ſuis diœceſibus reſerventur: ut ſunt, homicidia, ſacrilegia, peccata contra naturam, inceſtus, ut eſt cum conſanguineis, vel monialibus commiſceri, ſtupra virginum, injectiones manuum in parentes, ſuffocationes parvulorum, perjuria, incen-

dia, restitutio ablatorum & illegitime acquisitorum, in solem nes pœnitentias imponenda. Item excommunicatos absolvendos. Item mutationes vororum peregrinationis vel abstinentiæ. Item perjurium solemniter factum in omni curia.

Est pars Clementin. Dudum, de sepulturis.

XXVI. *Bonifacius Papa.*

Si vero iidem prælati præfatis fratribus ad confessiones, ut præmisimus, audiendas electis, hujusmodi exhibere licentiam recusaverint: nos ex nunc ipsis, ut confessiones sibi confiteri volentium libere liceatque audire valeant, eisque pœnitentias imponere salutares, atque eisdem absolutionis beneficium impertiri, gratiose concedimus de Apostolicæ plenitudine potestatis. Per hujusmodi autem concessionem nequaquam intendimus personis seu fratribus ipsis, ad id taliter deputatis, potestatem in hoc impendere ampliorem, quam in eo curatis, seu parochialibus sacerdotibus est a jure concessa: nisi forsan eis ecclesiarum prælati uberiorem in hac parte gratiam specialiter ducerent faciendam. Hujusmodi quoque statuto & ordinationi nostris adjicimus; ut fratres dictorum ordinum, in ecclesiis & locis suis ubilibet constitutis, liberam, ut sequitur, habeant sepulturam; videlicet, quod omnes ad eam recipere valeant, qui sepeliri elegerint in locis, & in ecclesiis memoratis. Verum ne parochiales ecclesiæ, ac ipsarum curati sive rectores, qui ministrare habent ecclesiastica sacramenta, quibus noscitur de jure competere prædicare, seu proponere verbum Dei, & confessiones audire; fidelium debitis & necessariis beneficiis defraudentur; cum operariis mercedis exhibitio debeatur; auctoritate statuimus, & ordinamus eadem, ut Fratres ordinum prædictorum de obventionibus omnibus, tam funeralibus, quam quibuscumque, & quomodocumque relictis, distincte vel indistincte, ad quoscumque certos vel determinatos usus, de quibus etiam quarta seu canonica portio dari, sive exigi non consuevit, vel non debet de jure; necnon de datis, vel qualitercumque donatis in morte, seu mortis articulo, aut infirmitate donantis vel dantis, de qua decesserit, quomodocumque, directe, vel indirecte, fratribus ipsis vel aliis pro iisdem quartam partem, quam auctoritate Apostolica taxamus, & etiam limitamus, parochialibus sacerdotibus, & ecclesiarum rectoribus seu curatis, largiri integre teneantur: facturi, & curaturi, quod nec alii, nec aliis, a quibus quarta hujusmodi minime deberetur, ad ipsorum fratrum utilitatem vel commodum, hujusmodi fiant relicta, aut in eos taliter data vel donata procedant; seu quod in morte vel ab infirmis hujusmodi, dandum vel donandum fratribus ipsis exsisteret, in eorumdem dantium vel donantium sanitate, sibi dari* vel non donari procurent. In quibus per ipsos vitandis, eorum intendimus conscientias onerare: ut si, quod absit, per fratres ipsos dolo vel fraude quidquam in hac parte agi forsasse contigerit, præter id quod eos propterea dictis sacerdotibus, rectoribus, & curatis teneri volumus, etiam districta ratio in extremo judicii requiratur examine ab eisdem. Ultra portionem autem hujusmodi nil valeant parochiales sacerdotes, rectores, curati, & prælati exigere supradicti: neque illis amplius dicti fratres impendere sint adstricti, neque ad id a quoquam possint aliquatenus coërceri.

* Forte, vel condonari.

XXVII. *Hoc congruit sacerdotibus ecclesiæ, episcopis & presbyteris, qui grave pondus pœnitentiæ imponunt, ipsi vero minime agunt de peccatis suis.*

Talis ergo pœnitentia imponenda est peccatori, quam possit ferre. Accipe exemplum. Si posueris super humeros innocentis onus quod non possit bajulare; necesse est, ut aut onus rejiciat, aut sub onere confringatur. Similiter, si peccatori grave pondus pœnitentiæ imposueris; necesse est, aut ne pœnitentiam faciat in desperationem cadens, aut ipsi oneri succumbat. Melius est namque, ut de misericordia arguatur sacerdos in die judicii, quam exhibuit erga pœnitentes, quam de nimia crudelitate.

CONSTITUTIO

Qua declarantur & denunciantur excommunicati, recitata anno MCCLI. *in magno cœmeterio ecclesiæ Nicosiensis.*

AUctoritate domini Papæ denunciamus excommunicatos omnes hæreticos utriusque sexus, quocumque nomine censeantur. Item fautores, receptatores, & defensores eorum. Item omnes qui de ecclesiasticis sacramentis aliter sentire aut docere non metuunt, quam sacrosancta Romana ecclesia prædicat & observat. Item omnes qui de cetero servari fecerint statuta & consuetudines introductas contra ecclesiasticam libertatem. Item scriptores dictorum statutorum & statutarios: necnon rectores & consiliarios locorum, ubi de cetero statuta & consuetudines hujusmodi editæ fuerint vel servatæ: & illos qui secundum illas præsumpserint judicare, vel in publicam formam scribere judicata. Item præcipimus districte, & sub pœna excommunicationis universis Græcis, qui sacramenta confirmationis & matrimonii juxta morem ecclesiæ Romanæ, & ecclesiæ Nicosiensis, receperunt, & etiam iis qui ex prædictis sunt procreati; ut de cetero, semel saltem in hebdomada, die scilicet Dominica, in majori ecclesia Latinorum Nicosiensi ad audiendum divinum officium conveniant: & ibidem confiteantur Latino presbytero, saltem semel in anno, sua peccata: & ab eadem ecclesia juxta morem Latinorum omnia ecclesiastica recipiant sacramenta: eadem de cetero, nisi forte in necessitate, juxta mores & ritus Græcorum nullatenus recepturi. Quod si aliqui, quod Deus avertat, contra fecerint, sententiam excommunicationis, & pœnam etiam aliam, non immerito poterunt formidare. Item denunciamus excommunicatos universos, qui Romanam ecclesiam dicunt & asserunt non esse caput omnium ecclesiarum, & eidem tamquam capiti obedire recusant. Item omnes qui deferunt arma, ferrum, lignamina, vel alias res prohibitas, Saracenis, vel regimen exercent in eorum navibus vel galeis. Item omnes presbyteros & diaconos Græcos, qui non fuerunt, nec facere volunt obedientiam ecclesiæ Romanæ, & ecclesiæ Nicosiensi. Item omnes usurarios manifestos. Item omnes sortiarios & sortiarias, divinos & incantatores. Item omnes caoëtos & caoëtas. Item omnes qui publice in domibus suis manutenent & sustinent ludum hazardi. Item omnes illos qui aliquo modo domos suas concedunt publicis meretricibus ad commorandum in eisdem: vel postquam intellexerint eas tales, ipsas in suis domibus esse permittunt. Item denunciamus excommunicatos omnes piratas seu cursarios: qui scilicet in mari, vel fluminibus, vel etiam in terra, mercatores & alios Christianos spoliant bonis suis. Item receptatores, seu defensores eorumdem, & qui eis in

suis maleficiis præbent consilium, auxilium vel favorem. Item omnes apostatas nostræ diœcesis, masculos aut feminas, qui scilicet dimisso vel abjecto habitu religionis, sæculariter viventes, ad sæculum sine licentia ecclesiæ redierunt. Item omnes qui sponsalia vel matrimonium clandestine contrahunt, vel etiam contraxerunt: vel qui his præsumpserint interesse. Item denunciamus excommunicatos omnes, qui non restituunt vel restitui faciunt integre & plenarie decimas ecclesiæ Nicosienſi de omnibus possessionibus, animalibus, apaltibus, & redditibus suis: & qui inde semina, expensas, vel angarias, ante earum restitutionem deducunt: vel qui in ipsis solvendis fraudem aliquam committunt. Recitata sunt prædicta populo, in magno cœmeterio Nicosiensis ecclesiæ, in die Palmarum, tempore domini Hugonis Nicosiensis electi, consecrati, anno Domini MCCLI. nono Id. Aprilis: & eodem modo anno sequenti.

CONSTITUTIO HELIÆ Archiepiscopi.

De canonicis supernumerariis.

In nomine Domini, amen.

NOs frater Helias, Dei & Apostolicæ sedis gratia archiepiscopus Nicosiensis: Vigilantes attente circa honores & utilitates nostræ Nicosiensis ecclesiæ: considerantes quod propter jamdudum canonicos in eadem nostra ecclesia exspectantes, ipsam nostram ecclesiam intolerabilia oportuit supportare: volentes itaque prædictis, & indemnitati ipsius nostræ ecclesiæ providere: de voluntate, beneplacito, consilio, & assensu venerabilium virorum dominorum Leodegarii de Nabinalis decani, Baliani Guercii, Antonii Maubre, & Bernardi Colte, canonicorum, & capituli nostræ Nicosiensis ecclesiæ, ibidem præsentium, & ad hoc specialiter convocatorum, cum plures tunc non essent in eadem nostra ecclesia canonici residentes, nec in loco, ubi citari vel vocari deberent: præsenti nostra constitutione sancimus, statuimus, & ordinamus; quod de cetero nullus canonicus, quantumcumque sit in sacris ordinibus constitutus, sub exspectatione præbendæ vocem in capitulo & stallum in choro sibi debeat vindicare: nec amucias deferre de vario; seu profectus duplicibus aliquid de secreta nostra, vel aliunde, vel exenia aliqua recipere, nec in aliquo se tamquam canonicus intromittere, donec præbendam fuerit pacifice assecutus. Et prædictam nostram constitutionem mandamus, & volumus debere de cetero inviolabiliter observari: non obstantibus quibuscumque consuetudinibus ipsius ecclesiæ, retroactis temporibus observatis.

ORDINATIONES

seu institutiones domini Odonis Tusculani episcopi, Apostolicæ sedis Legati in regno Cypri, anno MCCXLVIII.

Odo miseratione divina Tusculanus episcopus, Apostolicæ sedis Legatus, universis præsentes literas inspecturis, salutem in Domino.

COnsiderationes quod dispensatio nobis credita est: unde væ nobis, si tacuerimus, vel si non sparserimus, ad Nicosiensem ecclesiam personaliter accedentes, ibidem visitationis officium impensuri. Quia juxta canonicas sanctiones, visitationis officium exercentes, prædicationi & exhortationi, correctioni & reformationi debent intendere: post prædicationis & exhortationis a nobis verbum propositum, prout Dominus ministravit, tam venerabilem patrem E. archiepiscopum in verbo sacerdotis, quam personas & alios canonicos & clericos ejusdem ecclesiæ admiximus juramento; quod super his quæ correctionis vel reformationis bono in capite, aut in membris ac statu ipsius ecclesiæ, indigent, nobis quam scirent dicerent veritatem.

I. Itaque quia circa statutum ecclesiæ quædam per inquisitionem factam invenimus reformanda, & quædam etiam corrigenda; in primis quoniam quod salubriter a sanctis patribus exstitit diffinitum; ut videlicet synodus seu episcopale concilium bis in anno certis temporibus ad correctionem excessuum, & morum informationem, necnon & provinciale concilium annis singulis celebretur; in quo de his quæ pertinent ad totius provinciæ bonum statum communiter ordinetur: majoresque insuper audiantur querelæ, in tota Cypri ecclesia; non sine culpa maxima invenimus omnino neglectum: districte præcipimus, ut tam episcopalis synodus, quam provinciale concilium, in ecclesia regni Cypri de cetero annis singulis habeantur: in quibus ea diligenter & devote tractentur, quæ in sacris ordinibus continentur, & ad pacem & salutem pertinent animarum. Caveant autem tam archiepiscopus, quam episcopi regni Cypri, ne nostrum præceptum negligant in hac parte: quia si in hoc eorum aliquem amplius culpabilem inveneri-mus, poterunt non immerito formidare, ne ab eis exigamus culpam tam præteritam quam præsentem.

II. Et licet fuerit in Lateranensi concilio salubriter ordinatum, ut in singulis cathedralibus ecclesiis, de grammatica; & in metropolitanis similiter, & nuper, de theologia, habeantur magistri, qui alios instruant ignorantiam effugere in scriptis, quæ est mater cunctorum errorum, & imbuere alios scientiæ margarita; & hoc tamen statuto tam utili nullus aut modicus in regno Cypri fructus provenerit hactenus: cum, sicut dolentes referimus, illud ibidem vix aut nus quam exstiterit observatum: propter quod præter tantæ transgressionis culpam, qua graviter offenderunt oculos majestatis divinæ, timendum valde est hoc negligentibus, quod procul dubio ad eis ratio districtissime exigetur pro animabus, tam illorum, quam suorum subditorum; cum essent cœci & cœcorum duces cum his quos duxerint lapsi sunt in foveam infernalem; quam illorum etiam quos duxerint. Quos etiam tanto minus constat excusabiles esse in hac parte, quanto a locis in quibus super prædictis habetur studium, remotiores exsistunt, cum vel paupertate coacti, vel locorum distantia, aut difficultate viarum territi, vel maris periculo, illuc ubi studetur, pauci, vel nulli, de his partibus ire audeant sive possint. Volentes igitur morbo tam gravi ac periculoso celeri remedio subvenire, ne & nos etiam hoc negligentes cum negligentibus condemnemur: districte & sub interminatione divini judicii præcipimus archiepiscopo Nicosiensi, quatenus omni mora, excusatione, aut difficultate postpositis, magistros de theologia & grammatica in civitate Nicosiensi de cetero esse faciat & docere, quibus provideatur juxta statuta concilii antedicti. Et nihilominus, si opus fuerit, ut omnis impedimenti tanti boni tollatur materia, amplioribus beneficiis inducantur; quos gratis docere volumus, ne aliquo exactionis timore scholares se subtrahant a discendo: & hæc eadem præcipimus suffraganeis ecclesiæ Nicosiensis circa magistros grammaticæ facultatis.

III.

III. Ad hæc, tam archiepiscopo quam episcopis, aut vicariis eorumdem, districtissime prohibemus, ne ad excommunicandum sint faciles, aut ex levi causa excommunicationis sententias fulminent in subjectos: quia ex hoc subrepit contemptus clavium, & multa pericula provenerunt animarum.

IV. Ceterum quia totum quidquid agimus ad hoc debet tendere, ut animarum providearur saluti: præcipimus tam archiepiscopo, quam episcopis, ut in suis ecclesiis magistros capellanos, qui curam teneantur agere animarum, non sicut hactenus omnino illiteratos, instituant; sed potius tales qui alicujus saltem litteraturæ existant: ut artium artis, curæ videlicet animarum, aliquam peritiam habeant, & tanquam dociles ad studium excitentur: quos perpetuo B volumus in suis remanere officiis, nisi justa causa quocumque ipsos exigat amoveri. Quibus etiam volumus in Nicosiensi ecclesia quadraginta, & in aliis viginti quinque Byzantios albos, ultra id quod nunc de more percipiunt, ut honestius ac libentius serviant, exhiberi: & etiam ut propter victus tenuitatem non compellantur extendere ad illicita manus suas.

V. In aliis etiam parochiis, tam civitatum quam diœcesum, idonei & perpetui instituantur presbyteri: quibus, ne in opprobrium cleri mendicare cogantur, & se propter inopiam a suis parochiis absentare: præcipimus, ut cuilibet consueti redditus, sine diminutione aliqua aut difficultate, debitis temporibus persolvantur: & ut quælibet parochia, ornamenta decentia, & libros, & calicem argenteum habeat, jubemus districte. Et quia intelleximus a pluribus fide dignis, quod paucæ sunt parochiæ Latinorum in diœcesi Nicosiensi, propter quod nonnunquam plura proveniunt pericula animarum: volumus & præcipimus Nicosiensi archiepiscopo, ut ad præsens unam de novo statuat parochiam in casali suo de Fandis, vel ibi prope, ubi magis cognoverit expedire.

VI. Ut autem tam personæ, quam canonici, affisii, & alii clerici, propter moram aut difficultatem solutionis eorum quæ percipere debent, occasionem nullam habeant se a divinis, seu ecclesiæ officio subD trahendi: districte præcipimus, ut ea quæ consueverunt percipere, ipsis integre suis temporibus & sine difficultate qualibet persolvantur: quia non est minima pœna, non solum frequenter, sed vel etiam quotiescumque, respicere ad manus alienas.

VII. Quia vero ex eo quod cedentibus vel decedentibus ecclesiarum prælatis, vix invenitur aliquis qui possessiones, redditus, aut jura noverit ecclesiarum, nonnumquam contingit ecclesiis circa sua jura multa pericula provenire: ut contra morbum hujusmodi salubriter providearur ecclesiis, ordinamus atque præcipimus tam archiepiscopo, quam episcopis, & aliis prælatis ecclesiarum regni Cypri, quatenus infra duos menses, omnes possessiones, redditus, atque jura ecclesiarum suarum investigent diligenter, & fideliter atque distincte conscribant: tradantque suis capitulis unam scripturam suo sigillo munitam, in suis archivis diligentius conservandam; aliamque ejusdem tenoris ipsi conservent similiter sigillatam.

VIII. Adjicimus etiam antedictis, ut tam archiepiscopi, quam episcopi, solicitius & libentius, quam hucusque fecerint, divinis atque spiritualibus rebus intendant, & his quæ ad salutem pertinent animarum: spiritualia temporalibus præponentes, & non e converso, ordine perturbato. Quia si hoc fecerint quod jubemus; juxta Veritatis verbum hæc A omnia adjicientur, dum primo tam sibi quam suis subditis quæsierint regnum Dei.

IX. Ad hoc, quia aliquando, sicut dicitur, decanus fuit in Nicosiensi ecclesia, licet hoc in dubium revocetur; & præcipue quia invenimus quod dicta ecclesia maxime indiget hujusmodi personatu: statuimus, ut in Nicosiensi ecclesia de cetero sit dignitas decanatus: percipiatque decanus, quantum duo canonici: & habeat curam animarum, personarum, canonicorum, & clericorum ecclesiæ memoratæ. Jurisdictionem tamen aliquam contentiosam non habebit. Sitque major persona post archiepiscopum, tam in capitulo, quam in choro: vigileque circa bonum & honestum statum, tam spiritualium, quam temporalium omnium, ecclesiæ supradictæ. Volentes, ut idem decanus in Nicosiensi ecclesia ad residentiam continuam teneatur: & ut super hoc in sui receptione præstet corporaliter juramentum. Si vero qui electus fuerit in decanum, sacerdos non fuerit: in institutione sua jurabit, quod infra annum in sacerdotem se faciat promoveri. Cum vero decanus receptus fuerit, archiepiscopo Nicosiensi homagium facere teneatur. Decani vero electio ad capitulum pertineat, ita quod de ipsius gremio ecclesiæ fiat: confirmatio vero & institutio ad episcopum pertinebit.

X. Verum quia invenimus, quod antiquitus, quando longe minus abundabat in redditibus eaC dem ecclesia, sexdecim fuere in ea canonici; licet postea paulatim per negligentiam hujusmodi numerus multum extiterit diminutus, quanquam multum excreverint, sicut comperimus, redditus ecclesiæ memoratæ: statuimus, ut in eadem ecclesia de cetero duodecim canonicorum numerus habeatur; qui si non resideant, nihil percipiant de eadem, nisi de licentia archiepiscopi, cum consensu capituli, fuerint absentes causa studiorum, aut captivi ab hostibus teneantur vel pro negotiis ecclesiæ, aut capituli, si cum archiepiscopo causam habeant, absentes fuerint; & tunc solus consensus capituli exigatur. Poterit autem archiepiscopus unum aut pluD res secum habere de suis canonicis, & similiter episcopi, juxta canonicas sanctiones. Insuper ordinamus, ut post mortem canonici ejusdem ecclesiæ, alius canonicus substituatur eidem, & residens, integre percipiat omnia, sicut suus perceperat prædecessor.

XI. Ad hoc ut pensum suum omnes jugiter in ecclesia, ubi beneficium percipitur, Deo reddant, nisi causa probabili excusentur: statuimus, ut canonicus qui de aliquo sibi adscripto defectum fecerit, in sex denariis pro vice qualibet puniatur. Assisius vero, qui secundum tabulam in defectu fuerit, vel horis defuerit, districtius corrigatur.

XII. Et quia Nicosiensis ecclesiæ ordinarium, prout intelleximus, in multis deficit, propter quod E in eadem ecclesia frequenter contingit servitium fieri perturbate: præcipimus, ut ad [a] alicujus magnæ & secularis ecclesiæ regni Hierosolymitani, dictum ordinarium reformetur; & ut in diebus festis in matutinis lectiones legantur in medio choro, non in pulpito, de quo ab his qui sunt in choro parum auditur aut nihil.

[a] *Deest forte*; exemplum.

XIII. Cumque etiam invenerimus, aliquando fuisse ab ecclesia Cypri in provinciali concilio statutum, ut canonici Nicosienses in sua ecclesia, per se vel per vicarios, faciant septimanas, & hoc fuisse neglectum: nos justum reputantes & sanctum, ut qui sentit commodum, expers minime sit laborís; hoc idem in eadem ecclesia præcipimus de cetero

Digitized by Google

inviolabiliter observari. Sed volumus, ut per vicarium non canonicum tunc servire possit canonicus, cum secundum consuetudinem Nicosiensis ecclesiæ, vel aliarum ecclesiarum regni Hierosolymitani, persona canonica alicui servitio specialiter deputetur.

XIV. Volumus etiam, ut persona duos clericos non assisios, & canonicus unum, in domo secum teneant: qui & eos associent, & ex quibus numerus servientium in ecclesia augmentetur.

XV. Inhibemus præterea, ne aliquis chorum ingrediatur post primum *Gloria Patri* primi psalmi: & ne ingressus, ante finem illius horæ, sine causa rationabili exeat: vel in choro loquatur, nisi de his quæ pertinent ad officium quod tunc fiet: sed nec discalceatus aut sine caligis quisquam in choro compareat, sive in habitu inconsueto, vel etiam inhonesto. Quod si quis, circa hoc quod de choro, vel ejus honestate statuimus, deliquerit: per cantorem, si fuerit in minoribus ordinibus; vel per Decanum, si fuerit in majoribus ordinibus, corrigatur: salvis tamen aliis juribus & honoribus cantori Nicosiensi, secundum consuetudinem in eadem ecclesia hactenus observatam.

XVI. Quia vero, præsertim secundum hæc mala tempora, maximam decet circa sigilli custodiam diligentiam adhibere: volumus, ut sigillum capituli sub duabus custodiatur clavibus, quæ aliquibus discretis de capitulo per ipsum capitulum committantur: quas sine difficultate, cum voluerit capitulum, repetere poterit aliis de capitulo committendas.

XVII. Insuper comperimus, quod tamen ægre ferimus, non sine præsumptione damnabili & scandalo laïcorum, in Nicosiensi ecclesia jam pro consuetudine observatum, quæ dicenda est potius corruptela; ut cum processio pro mortuo peritur, ante omnia certa pecunia vel fidejussores, aut pignora exigantur; similiter pro campanarum pulsatione, & festis pro mortuo facienda; & etiam tam in sponsalibus, quam in matrimoniis contrahendis, & dum pueri baptizantur, clericus unum byzantium vel plutes, de cereo quem ad honorem portant laïci violenter aufert, sicut nobis exstitit intimatum. Quæ omnia & singula, sive similia, tamquam perniciosa districtissime prohibemus: volentes, ut omnino nihil pro hujusmodi aut similibus exigatur. Sed præcipimus, ut omnia exhibeantur liberaliter atque gratis. Quod si contingat, laïcos circa hujusmodi laudabiles consuetudines non servare; ad illud compelli poterunt, juxta statutum habitum super hoc, ut fuerit rationis.

XVIII. Quanquam autem lumen luminum, quod *illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum*, luce materiali non egeat: pia tamen fuit statutum devotione, ut dum nostri redemptoris corpus ad infirmatum deportari contingit, ipsum ob sui reverentiam lumen materiale præcedat: nec tamen ad hoc tam modicum, in ecclesia Nicosiensi est aliquis certus redditus deputatus. Unde, quod non sine rubore referimus, contingit ut pro hujusmodi habenda candela, pro ecclesia mendicetur. Nolentes itaque in hac parte Jesu Christi ignominiam sustinere: præcipimus, ut antequam cera, quæ provenit ecclesiæ, dividatur, tantum ad hunc usum accipiatur de ea; ut ei qui dat omnia detur aliquid, quod commode sufficiat, usque ad partitionem sequentem.

Joan. 1.

XIX. Invenimus etiam, quod canonici Nicosiensis ecclesiæ in sui receptione jurabant, secreta capituli, & jura ecclesiæ conservare. Sed quia jamdudum id neglectum exstitit: præcipimus, ut qui non juraverunt jam recepti, & qui recipiendi deinceps fuerint, præstent hujusmodi juramentum. Non tamen intelligimus, ut in expensis propriis canonicus jura ecclesiæ suæ prosequi teneatur, vel solus: sed ut majori & saniori parti capituli, cum oportet, in his consentiat bona fide.

XX. Cum autem, sicut accepimus, novi panni serici, qui in lectis mortuorum apud Nicosiensem ecclesiam sive in ejus cœmeterio tepeliendorum ponebantur, cedebant ad ipsius ornatum ecclesiæ; & hoc fuisse a paucis temporibus immutatum: volumus, ut de cetero, prædicto usui sine diminutione aliqua deputentur.

XXI. Licet autem sancti Dei sint a tota ecclesia honorandi, super quos post Christum sua jecit fundamenta: specialiter tamen ibidem eorum est habenda memoria veneranda, ubi vitam finiere temporalem, adipiscentes æternam. Cum igitur [a] non multos apud Cyprum sanctos legamus ad dominum migrasse, videlicet Barnabam, Epiphaniam, Hilarionem, Nicanorem, [b] Titicum, Iasonem, & Spiridionem, Aymonem & Alexandrum, Potamium & Nemesium; & pro tribus illorum tantum in Nicosiensi Ecclesia, intellexerimus novem fieri lectiones: nolentes, ut aliis honor debitus subtrahatur, præcipimus, ut per omnes ecclesias Latinorum in Cypro, in die festo cujuslibet prædictorum fiant novem lectiones de martyribus sive confessoribus, prout decet.

[a] Forte, nonnullos.

[b] Leg. Tychicum, ex Martyrologio Rom. ix. Kal. apud Act. Ap. Paulum in Cypro, fuisse Tychici, discipuli beati Pauli Apostoli.

XXII. Et ut quantum possumus provideamus, ne quid desit cum sacerdotes oportet offerre hostiam salutarem, quando maxime offerentem cor decet habere pacatum: volumus ut cum capellanum, quem venerabilis ecclesiæ Nicosiensis archiepiscopus instituit, ut tam pro se quam pro suis prædecessoribus celebret, & Assisium qui tempore vicis suæ in ecclesia Nicosiensi celebrat pro defunctis, oportebit cantare; utrique ad serviendum sibi in Missa, aliquis de subdiaconis, vel acolytis, per septimanas vicissim per tabulam sive matriculam deputetur.

XXIII. Ne autem prædicta per ignorantiam aut oblivionem aliquatenus negligantur: volumus, ut tam archiepiscopus, quam capitulum, sub nostro sigillo ea recipiant duplicata: quorum unam scripturam archiepiscopi, qui pro tempore fuerint, custodiant; altera vero penes capitulum conservetur. Et nihilominus in aliquo magno ipsius ecclesiæ libro, in fine vel in principio transscribantur: ut eorum copia & notitia ab omnibus de ecclesia facile habeatur.

Actum anno Domini MCCXLVIII. mense Martio.

CONSTITUTIO ODONIS LEGATI,

Contra Simoniacos.

Lata in concilio provinciali Syriæ, anno MCCLIV.

Venerabili in Christo patri H. Dei gratia archiepiscopo Nicosiensi, vel ejus vicariis: Odo miseratione divina Tusculanus episcopus, Apostolicæ sedis Legatus, salutem & sinceram in Domino caritatem.

NOverit paternitas vestra, nos zelantes animarum providere saluti, volentesque tollere scandalum laïcorum, & quasdam consuetudines abusivas, quæ per partes cismarinas invaluerunt, & per quas decoloratur honestas ecclesiæ; de consilio &

consensu prælatorum Syriæ nuper edidisse quædam statuta, quorum tenor talis est:

Legitur quod primus gradus innocentiæ, est odisse nefanda: nec prodest alicui non puniri proprio, qui puniendus est alieno peccato. Hinc est quod propheta petens mundari ab occultis propriis, precatus est ut ei parcatur ab alienis peccatis: quæ habenti potestatem corrigendi, fiunt propria, si ea corrigere negligat vel omittat. Nos igitur præcavere volentes, ne nobis aliena crimina imputentur, cum nobis, licet indignis & insufficientibus, ex injuncto officio incumbat evellere & destruere, dispergere & dissipare vitia, & ædificare & plantare virtutes; quædam quæ non plantavit Pater cœlestis, intendimus evellere ex agro, cujus custodia nobis a Domino est commissa.

Frequens necnon & assidua nos querela circumstrepit, & in tantum clamor ascendit contra clericos cismarinos, quod ipsum dissimulare ulterius sine scandalo non valemus, nec sine periculo tolerare. In multis siquidem casibus deformatur & decoloratur honestas ecclesiæ cismarinæ: derogaturque statutis sanctorum patrum, per quasdam abusiones, & perversas consuetudines, quæ debent dici potius corruptelæ. In nonnullis enim ecclesiis cismarinis delinquunt clerici contra ecclesiastica sacramenta, exponendo ea venalia: quod fieri non potest sine vitio simoniacæ pestis; quæ sicut sua magnitudine alios morbos vincit, ita sine dilatione, mox ut ejus signa claruerint, debet de Dei ecclesia eliminari radicitus & propelli. Dicitur enim, quod cum quis elegerit sepulturam in cœmeterio sancti Nicolai Accoensis, vel alibi in cœmeteriis in cismarinis partibus constitutis: canonici seu clerici processionaliter prosequi nolunt corpus defuncti: nisi pro processione certum stipendium habeant, quod postmodum inter se dividant: societatis humanæ vinculum contemnentes & fidei, quæ quadam fraternitate nos unit, & mutua servitia nos admonet gratis ad invicem impartiri. Item cum propinqui defuncti faciunt fieri aliquod monumentum lapideum in cœmeterio subeus terram, coguntur solvere unam litram olei, quæ continet quatuor quarteronos, vel aliud pretium, clericis ecclesiæ quam spectat illud cœmeterium, nec aliter sine precio possunt super hoc licentiam obtinere. Item cum in cœmeteriis monumentum, sive ædificium fit per aliquem, qui quandoque alicubi ad hoc est specialiter constitutus, vel alium; ipse certum pretium recipit pro labore, de quo duas partes recipit pro labore, & tertiam recipit ecclesia cujus est cœmeterium: & quandoque aliam portionem. In quibus duobus articulis proximis, terram sanctam ministri ecclesiæ, in qua talia fiunt, videntur vendere: immemores ejus, quod dum Abraham ab Ephron sepulcrum ad humandum corpus suæ conjugis precio postularet, Ephron primo pretium accipere renuit, ne commodum ex cadavere videretur consecutus. Si ergo tantæ considerationis vir paganus fuit, quanto magis nos sacerdotes & clerici, qui fideles sumus, hoc facere non debemus? Item quidam, ut dicitur, pro puero baptizando, cum portatur ad fontes, certum pretium exigunt: & pro alba, sive veste candida, quæ sacra vestis est, si indigenti vel non habenti pro puero baptizando accommodetur, certum similiter pretium exigunt, licet postmodum restituatur eisdem. Item & cereum, qui propter honorem baptizati ac parentum ad domum eorum cum puero accensus deportatur, exigeo, nec aliter deportare permittunt, nisi prius cau-

A tione recepta, quod restituatur eisdem, licet neutrum istorum inter oblationes necessarias numeretur. Item pro sponsalibus contrahendis exiguntur a prælatis quibusdam tres solidi, sive [a] raboinus unus, vel aliud pretium: nec volunt aliter suam præsentiam exhibere. Item & cum matrimonium volunt contrahentes in facie ecclesiæ solemnizare, quadraginta tres denarii, vel aliud pretium primitus exorquetur ab eis: nec aliter volunt prælati quidam ad ea suum officium aut ministerium exhibere, vel facere solemnitates, vel concedere ut fiant. Item & pro officio circa celebrationem nupciarum impendendo, quoddam ferculum & duas phialas vini, vel aliquod simile pretium a nubentibus exigunt & extorquent. In quibus prædictis multum offendunt B canones, & ecclesiasticæ derogant honestati: cum secundum beatum Gregorium, dignum sit, ut sicut ordines, prælaturas, & beneficia ecclesiastica gratis accipiunt; ita ea quæ ad eorum spectant officium, gratis distribuere petentibus teneantur.

Item asseruntur quidam sacerdotes, & alii in sacris ordinibus constituti, sub colore servitii, tenere secum in domibus propriis quasdam mulierculas, cum quibus inhoneste, ut dicitur, aliqui conversantur; vel per ipsarum ministerium, aliarum subintroductio aliquibus procuratur. Item & aliud vitium irrepsit apud quosdam, quod quando aliqui contrahere volunt per verba de futuro sponsalia, pœna pecuniaria de matrimonio contrahendo apponitur: & C quandoque certum tempus præfigitur, infra quod contrahi matrimonium debeat; & plerumque fit sine temporis præfinitione. Et cum certum tempus apponitur, si non contrahant infra illud, quamvis postmodum velint contrahere, pœna propterea præfixa petitur a prælatis ecclesiæ; compelluntque partes ad solvendum sibi ipsam, in utilitates proprias convertendam. Item, si post contracta sponsalia de futuro, pœna apposita de matrimonio contrahendo, contrahentes se ad invicem velint absolvere: petitur a prælatis pœna apposita, & ab utraque parte in solidum extorquetur. Et si unam dissentire contingat, altera consentiente; petitur pœna a dissentiente, & D compellitur ad solvendum. Et plerumque etiam ab illo qui contrahere consentit, licet alter dissentiat, pœna solita, vel pro parte exigitur: quod satis crudele & avarum est, ut innocens puniatur. Et in his casibus nituntur infringere sacras constitutiones, quæ matrimonia debere esse libera decreverunt: cum nihil sit in quo magis consensus liber & pacificus debeatur; nec locum habeat consensus, ubi metus vel coactio intervenit; quæ quodammodo partibus ingeritur, cum hujusmodi exactio intercedit; & ubi consensus cujusquam requiritur, oportet quod omnis coactionis materia repellatur. Si enim timore cogente dicat contrahens, sibi placere quod displicet: sæpe sequitur exitus, qui de invitis solet nuptiis E provenire. Et in hoc casu responsum est de quadam, quæ contrahere recusabat, quæ monenda est potius quam cogenda: cum coactiones difficiles soleant exitus frequenter habere. Quare patet, quod pœnæ exactio circa matrimonia, odiosa & inhonesta est, & in avaritiæ radice fundata, & ideo reprobanda: cum ea quæ ecclesiastica provisio ordinavit ad pacem & concordiam, & pro periculis evitandis, clerici trahant ad noxam. Et abominabile est & absurdum, ut quod in aliis condemnat ecclesia, sibi ad compendium trahat. Et videntur tales qui hujusmodi pœnas exigunt, ex fidei ruptione ac perjuriis gratulari, propter emolumentum quod consequuntur ex eis; vel malos exitus nupciarum apperere, ad quas compel-

[a] *Monetæ genus in regno Hierosolymitano & Cypro, inquit Du-Cangius in Glossario.*

lunt per coactiones hujuſmodi renitentes, & etiam plerumque[a] volentes, quod eſt iniquum. Inſuper quod aliis prohibemus ut malum & illicitum, indecens eſt, ut illud licere nobis clericis exiſtimemus: & in eo quod ab aliis exigere tenemur, nobis parcere non debemus.

[a] Forte petiur, melius.

Item & a quibuſdam inolevit quoddam abominabile & horribile; videlicet, quod celebratis ſolemnitatibus nuptiarum, ſtatim quidam clericus eccleſiæ, in qua ſolemnizatum eſt matrimonium, portans aquam benedictam, cum pervenerit ad portam domus in qua debent ſe recipere nubentes, tenens quandoque candelas accenſas in manibus, ponit eas ſub conjugatorum pedibus, & accipit pro hujuſmodi tam improbando officio duodecim denarios, vel aliud pretium: quod ſortilegii vitio carere non dubitatur, quod improbatum eſt, & canonibus inimicum: cum ſecundum canonicas ſanctiones, arioli, aruſpices, incantatores, ſortilegi, atque ceteri ſectatores hujuſmodi abuſionum, quæ a Zabulo inventæ dicuntur, eliminandi ſint ab eccleſia, quæ ſicne macula & ruga eſt.

Nos igitur attendentes, quod hoc ſolum quod irreprehenſibile eſt ſancta detendit eccleſia; item quod accito ſequitur lepra mercedem; & pecunia male acquiſita corpus animumque commaculat, & quod inexpiabilis eſt venditi culpa myſterii: conſiderantes etiam, quod licet frequenter prohibitum ſit a ſanctis patribus, ne pro ſepulturis & exſequiis moruorum, & benedictionibus nubentium, chriſmatis oleique perceptione, baptizandis, conſignandiſque fidelibus, ſeu quibuſcumque aliis ſacramentis eccleſiaſticis, pretium aliquod exigatur; nondum tamen ceſſatur, nec proficiunt ſtatuta ſanctorum apud quoſdam, putantes hoc ſibi licere, quia ex longa conſuetudine exſtitit hoc obtentum; nec attendentes, quod tanto ſunt graviora peccata, quanto diutius infelicem animam detinent alligatam: cum ſcire debuerint, quod gratia, ſi non gratis darur vel accipiatur, non eſt gratia. Idcirco nos eorumdem ſanctorum patrum ſequentes veſtigia, auctoritate domini Papæ qua fungimur, ſtatuimus, decernimus, & irrefragabiliter ſancimus, & in virtute obedientiæ præcipimus, ut de cetero pro ſepulturis, proceſſionibus morruorum, & exſequiis ac monumentis eorum, benedictionibus nubentium, chriſmatis oleique perceptione, baptizandis conſignandiſque fidelibus, alba, cereo, ſeu aliis quibuſcumque ſacramentis eccleſiæ, nihil penitus per perſonas eccleſiaſticas, pacto aut conventione præcedentibus, exigatur; ſed gratis accepta dona Chriſti, gratuita diſpenſatione donentur: & conſuetudines prædictas, quæ potius corruptelæ ſunt, reprobamus. Si tamen ex poſtfacto gratuitum aliquid offeratur, vel ex devotione fidelium; ſponte oblatum recipi non vetamus. Volumus tamen & præcipimus, ut albæ ſolicite requirantur, (ne per malitiam hominum, & aſtutias diaboli, in uſus illicitos convertantur,) & in uſus eccleſiaſticos applicentur. Et id quod de quinque candelis fit, in perpetuum reprobamus.

Circa exactionem vero pœnarum pecuniariarum, quæ vulgariter appellantur *reperailles*, vel aliorum, quocumque nomine cenſeantur, quæ in matrimoniis & ſponſaliis apponuntur, quia uſitatum eſt malum, & a majoribus inolitum, majoriſque quæſtus, & ob hoc difficilius evelli timetur: ſtatuimus, & ſancimus, ut ſi quis de noſtra legatione, poſtquam præſens ſtatutum ad notitiam ipſius pervenerit, contraire præſumpſerit, vel fraudem aliquam circa hoc adhibuerit; ex eo tempore ſe noverit ipſo facto ab officii exſecutione ſuſpenſum. Sed ne crimina remaneant impunita; volumus, ut parti reſilienti, pro perjurio vel fide rupta, per prælatum loci pœnitentia competens imponatur. Interdicimus etiam, ne quis infra terminos noſtræ legationis conſtitutus, pro ſponſalibus faciendis, vel ſolemnizandi matrimonium licentia concedenda, exigat raboinum, ſeu aliquod aliud pretium. Inhibemus etiam, ne pro celebratione matrimonii quadraginta tres denarii, vel aliquod aliud pretium exigatur. Quod ſi quis auſu temerario contra aliquam duarum iſtarum inhibitionum aliquid exhibere præſumpſerit, ipſo facto ab ingreſſu eccleſiæ, uſque ad viginti dies continuos noverit ſe ſuſpenſum.

Verumtamen ut animarum periculis occurramus, venerabilibus patribus patriarchis, archiepiſcopis & epiſcopis infra terminos noſtræ legationis conſtitutis, vel eorum vicariis, ſi præſentes non fuerint, concedimus poteſtatem abſolvendi a ſententiis antedictis eos, qui in ſuis civitatibus & diœceſibus incurrerint ſententias antedictas. Ita tamen, quod antequam eis abſolutionis beneficium impendatur, præſtito juramento caveant, quod de cetero talia non attentent; & pretium exactum reſtituant iis, a quibus exegerint, ſi eos potuerint invenire: ſi vero inveniri non potuerint, pretium exactum reſtituant diœceſano epiſcopo, per proviſionem ejus in uſus pauperum applicandum. Si vero aliqui ex iis, qui propter exactiones prædictas inciderint in aliquam ſententiam prædictam, reſtituere non poſſint quod ſic exactum eſt; talis eis pœnitentia injungatur, propter cujus terrorem, tam ipſe, quam alii a ſimilibus arceantur.

Item diſtricte inhibemus, ſub pœna amiſſionis beneficiorum ſuorum eccleſiaſticorum, ne preſbyteri, & alii in ſacris ordinibus conſtituti, mulierem aliquam, cohabitandi vel ſerviendi cauſa, ſecum in domo teneant, niſi de illis perſonis ſint quæ a canonibus permittuntur: ubi enim eſt virorum & mulierum cohabitatio, ſtimuli carnis non deſunt. Si qui vero contra hanc inhibitionem noſtram fecerint, ſi moniti a ſuperiori ſuo ſuper hoc, deſiſtere noluerint; ipſo facto ſuis beneficiis ſint privati, ſi qua habent: & illi ad quos ſpectat beneficiorum illorum collatio, ex tunc liberam habeant poteſtatem illa beneficia perſonis idoneis conferendi. Si vero beneficia eccleſiaſtica non habuerint, per ſuos ſuperiores pœna ſuſpenſionis vel excommunicationis ab hujuſmodi flagitio arceantur.

Statuimus etiam, ut ſinguli patriarchæ, archiepiſcopi, & epiſcopi, ad minus ſemel in anno, in diœceſibus ſuis ſynodum celebrent; & in illa ſynodo ſtatutum hujuſmodi faciant publice recitari, & in libris matricis eccleſiæ conſcribi ad perpetuam memoriam faciant.

Hujuſmodi autem ſtatutorum copiam vobis mittimus: mandantes, veſtramque exhortantes in Domino caritatem, ut ea publicari ſolemniter faciatis in majori eccleſia Nicoſienſi, convocato clero civitatis ejuſdem; & ita fieri faciatis per epiſcopos, vel eorum vicarios, in civitatibus veſtræ juriſdictioni ſubjectis, necnon & per alia loca regni Cypri, quibus videbitis expedire: & circa eorum obſervantiam abhibeatis, & adhiberi faciatis curam & diligentiam efficacem.

Actum in [a] Accon, anno Domini MCCLIV. VIII. Idus Auguſti.

[a] Hor. ch. Ptolemaidis.

CONCILIUM NIMOCIENSE, anno Domini MCCXCVIII.

Incipiunt conſtitutiones ſacri provincialis concilii celebrati apud Nimocium, per reverendos patres dominos, Gerardum archiepiſcopum Nicoſienſem, Nicolaum Paphenſem, Berardum Nimocienſem, epiſcopos: epiſcopo Famaguſtano tunc in remotis agente. Anno MCCXCVIII.

Gerardus, Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia archiepiſcopus Nicoſienſis; dilectis in Chriſto univerſis eccleſiarum miniſtris per Cypri provinciam conſtitutis, ſalutem & paternæ caritatis affectum.

QUia labilis eſt humana memoria; ideirco ut quæ ad ædificationem pertinent & doctrinam, fortius & firmius obſerventur, ſi fuerint ſcripturæ officio animis impreſſa, (quia quæ ſolo capiuntur auditu, poteſt ex facili ſolicitudo ſuperveniens exſufflare:) nos præcepta provincialia, ut melius ſciantur, ſanius intelligantur, & ſine calumnia firmius & efficacius obſerventur, per hanc noſtram ſcripturam volumus plenius declarare.

I. *De Baptiſmo.*

In virtute Domini noſtri Jeſu Chriſti diſtricte præcipimus ſacerdotibus, & clericis univerſis, quatenus cum honore & reverentia, & devotione debita ſingula eccleſiaſtica ſacramenta, utpote Baptiſmum, Pœnitentiam, Euchariſtiam, &c. populo exhibeant: & ut reverenter a ſubditis & devote ſuſcipiantur, ab iis ſæpius in eccleſiis inſtruantur: dictos ſubditos admonentes, ut ſingulis diebus Dominicis in parochiali eccleſia conveniant, præcepta eccleſiaſtica audituri.

In baptiſmo vero adhibeatur diſcretio & cautela, & maxime in forma verborum, quæ talis eſt: *P. ego te baptizo, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, amen.* Et licet a ſolis ſacerdotibus infantes debeant baptizari: tamen cum mortis vel infirmitatis maxima neceſſitas ingruerit, alii clerici & laïci, niſi adſint preſbyteri; & etiam pater vel mater, ſi aliæ perſonæ defuerint, parvulis exhibeant ſacramenta, ter mergentes in aqua, & non in alio liquore, dicentes prædictam formam. Et ſi laïcus neſciat Latinum, ſententiam prædictorum verborum in ſuo vulgari dicat: *P. io te baptizo, en nom dou Pere, & dou Fis, & dou ſaint Eſperit, amen*; vel in alio idiomate ſuo. Cum vero contigerit, puerum ab alio, quam a ſacerdote baptizari, deferatur preſbytero ad chriſmandum: qui primitus diligenter inquirat, antequam ipſum chriſmate liniat, * quod dictum vel factum fuerit. Et ſi præmiſſam formam invenerit obſervatam, ipſum chriſmet: alioquin ſub prædicta forma ipſum baptizet. Si vero probabiliter dubitetur de aliquo, an fuerit baptizatus; baptizetur dicendo: *Ego non rebaptizo te, puer; ſed ſi non es baptizatus, ego baptizo te, &c.* ut prius.

* Forte, quid.

II. *De fontibus ſacratis.*

In eccleſiis, in quibus de conſuetudine baptizatur, fontes fiant lapidei & honeſti; & ad ſortilegia vitanda, claves fontium penes ſacerdotes ſint. Pro eadem cauſa chriſma & oleum ſimiliter ſub clavibus obſerventur. Ad levandum de fonte infantem, tres patrini tantum utriuſque ſexus admittantur; videlicet duo viri, & una mulier, cum maſculus baptizatur: & e contra duæ mulieres & unus vir, cum femina baptizatur: qui doceant puerum, aut docere faciant tempore ſuo *Pater noſter*, & *Credo in Deum*. Et hoc omnibus patrinis poſt baptiſmum a ſacerdotibus injungatur. Item propter vitanda pericula præcipimus, ne baptiſmus periculoſe differatur. Et frequenter a ſacerdotibus populo hoc prædicetur. Et ne parvuli a parentibus vel nutricibus in lectis aliquatenus, ſed diligenter in cunabulis, collocentur. Et quia quædam nefandæ mulieres conſueverunt proprios filios projicere: communiter inſtruantur, ut ſi quandoque iſtud, quod abſit, contigerit, in ſignum baptiſmi non ſuſcepti juxta projectos ſal apponatur, vel in collo ligetur. Item ſtatuimus, ut ſacerdotes patrinos & matrinas inſtruant, quod ipſi vel filii ſui, vel filiæ, non poterunt cum perſona levata, matrimonialiter copulari: & hoc filius ſuis & filialibus ſæpiſſime proteſtentur.

III. *De Confirmatione.*

Volumus, quod preſbyteri ſæpe moneant populum ſuum, ut ſi adulti fuerint confirmandi, prius confiteantur peccata ſua, & poſtmodum confirmentur. Pueri vero qui intelligere poſſunt, ad Confirmationem veniant. Si vero de aliquo, an confirmatus ſit, dubitetur, & nulla poſſit haberi ſuper hoc certitudo, confirmetur, ſicut ſuperius dictum eſt de baptiſmo: & dicant laïcis ſæpius ſacerdotes, quod iſtud non negligant ſacramentum, cum in ſuſceptione ipſius gratia roboretur.

IV. *De Confeſſionibus.*

In confeſſionibus magnam adhibeant diligentiam ſacerdotes, & confeſſiones audiant in eccleſia, ut ab omnibus valeant intueri: & ubi non erit eccleſia, utpura in caſali, non in camera vel gardaroba; ſed in capella, ſi fuerit, vel in palatio, ſeu in alio loco non ſuſpecto, niſi neceſſitas aliud ſuaderet: uſitata peccata diligenter inquirendo, & eorum circumſtantias: puta, locum, dignitatem, ſcientiam, ordinem, votum, & ætatem. Si enim in loco ſacro perpetratum fuerit peccatum, vel ſi aliquis dignitatem habens, ut prælatus; vel ſcientiam, ut clericus; vel ordinem, ut ſubdiaconus, diaconus & ſacerdos; vel votum, ut religioſus; vel ætatem, ut ſenex, cum ſit venus in ſene ridiculoſa; peccatum perpetraverit: tunc eſt major & gravior pœnitentia injungenda. Et ſic de aliis circumſtantiis, quæ peccatum aggravant, decernimus faciendum. De gravioribus vero peccatis & inuſitatis, & qualiter viri contractant cum uxoribus ſuis, nullatenus quærant. Et ſi peccatum carnale fuerit, puta, luxuria, guloſitas, & his ſimilia: jejuniis, diſciplinis, & peregrinationibus pœnitens caſtigetur. Si autem ſpirituale fuerit, ut ſuperbia, ira, acedia, invidia, avaritia, odium, & his ſimilia: tunc pœnitenti orationes devotæ, eleemoſynæ, obedientia, & alia quæ ad humiliatem faciunt, injungantur. Ita tamen, quod injungens arbitretur provide nihilominus & diſcrete, juxta qualitatem delinquentis, & quantitatem delicti: ut tam pro peccatis carnis, quæ videntur eſſe minora, quam pro ſpiritualibus quæ majora ſunt, major pœnitentia injungatur. Nequaquam autem confitentes, & præcipue mulieres, intueantur faciem confeſſoris, nec confeſſor faciem confitentis: & ut omnia peccata integra confiteantur, in ſpiritu lenitatis hortentur, non dimidiando, vel alteri confeſſori partem alteram reſervando. Admoneant etiam, ne erubeſcant ſoli homini confiteri, quod reſte Deo committere præſumpſerunt: pro quibus coram ipſo,

& ſanctis omnibus, & dæmonibus, & malis hominibus, damnabuntur, ſi aliquid voluerint occultare. Volumus & ſtatuimus, ſicut hactenus obſervatum eſt, quod majora peccata ad archiepiſcopum, & epiſcopos in ſuis diœceſibus reſerventur: ut ſunt, homicidia, ſacrilegia, peccata contra naturam, inceſtus, ut eſt cum conſanguineis vel monialibus commiſceri, ſtupra virginum, injectiones manuum in parentes, ſuffocationes parvulorum, perjuria, incendia, reſtitutio ablatorum & illegitime acquiſitorum, falſarii epiſcopalis ſigilli ſeu ejus curiæ, defloratores virginum, ſtupratores viduarum, raptores mulierum, votorum fractores, venefici: qui in mortem conjugis eſt machinatus, luxuriam in eccleſia committens, coïens cum Judæa vel Saracena, coïens cum ea quam bapeizavit, vel cujus confeſſionem audivit, celebrans in altari non conſecrato, vel ſine ſacris indumentis, celebrans non jejunus. Abſolutiones excommunicationum, quæ excommunicationes ſolent in Ramis palmarum per totam provinciam recitari, quaſque multi ignorare ſe dicebant, ſingulis diebus Dominicis Nicoſiæ mandavimus publicari: & ſunt hæ. Nos denunciamus excommunicatos omnes hæreticos, quocumque nomine cenſeantur: & receptatores, ſeu defenſores eorum. Item omnes illos, qui faciunt ſtatutum contra libertatem eccleſiæ, vel jam factum faciunt obſervari. Item omnes illos qui deferunt arma, victualia, & quaſcumque alias merces, Saracenis. Item uſurarios manifeſtos. Item ſortilegos & divinos coavetos & coavetas, & cantatrices in funeribus defunctorum, ſive in eccleſia, ſive in cœmeteriis, ſeu alibi. Item illos qui publice tenent ludum taxillorum in domibus ſuis. Item omnes curſarios & piratas, & receptatores eorum, ſive in terra, ſive in mari. Item illos omnes qui non permittunt ſclavos, ſive ſclavas, ſine ſuo præjudicio baptizari volentes. Item omnes illos qui clandeſtine contrahunt, ſeu contrahi faciunt matrimonia, vel ſponſalia, vel fieri procurant. Item omnes illos qui non ſolvunt, ſeu ſolvi faciunt integre & plene eccleſiis, quibus tenentur, decimas, de omnibus poſſeſſionibus, animalibus, appactis, ceteriſque redditibus: & qui inde tollunt ſemen, expenſas ſeu angarias, ante decimam perſolutam, vel qui ſolvunt de viliori, vel aliquam fraudem adhibent in ſolvendo. Et qui ſemel in anno non veniunt, vel mittunt, ad reddendam legitimam ſuper dicta decima rationem. Item omnes illos qui ſemel in anno non veniunt ad confitendum peccata ſua omnia proprio ſacerdoti: & qui ſaltem ſemel in anno non recipiunt Euchariſtiæ ſacramentum, niſi de conſilio ſuperioris duxerint abſtinendum. Item omnes illos qui violentiam inferunt eccleſiis, & eorum conſiliarios, & conſentientes iiſdem. Item omnes illos, qui dimiſſis propriis uxoribus ſuis tenent focarias ſeu concubinas manifeſte. Et vice verſa uxores, quæ dimiſſis propriis viris, adhærent ſuis adamatoribus aut ribaldis. Item omnes illos qui invadunt res, ſeu poſſeſſiones, in quarum poſſeſſione fuit eccleſia, ſeu qui invaſoribus favent. Item omnes illos qui naufragantes impediunt, & eorum bona diripiunt. Item omnes apoſtatas noſtræ diœceſis, maſculos & feminas, qui ſcilicet dimiſſo & abjecto habitu religionis, ſæculariter viventes, ad ſæculum ſine licentia eccleſiæ redierunt.

Vide ſupra, 1713. E.

V. *De confeſſoribus, & pœnitentiis injungendis.*

Interroget etiam confitentem, ſi de peccatis præteritis pœniteat, & utrum habeat propoſitum non peccandi de cetero mortaliter: ſine quo non eſt ei pœnitentia injungenda, nec abſolutio facienda, cum nec facta proficiat in his caſibus: ſed conſilium dandum, ſcilicet ut faciat quidquid boni poterit interim, ut Deus illuſtret ad pœnitentiam cor illius. Secundum quanticatem culpæ & poſſibilitatem confitentis, pœnitentiæ quantitas debet eſſe: ne facilitas veniæ, delinquendi provocet incentivum, vel in deſperationem mittat auſteritas confeſſorum. In rapina, furto, uſura, fraudulentis emptionibus & venditionibus, & aliis doloſis contractibus, & in iis quæ in ludo per fraudem, vel ab illis qui detentores non domini ſunt, infideliter acquiruntur, confeſſor diligens inſiſtat, ut reſtitutionem damni faciendam præcipiat confitenti: quoniam non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum, ſi facultas adſit. Si vero per inopiam ad tempus excuſetur, indicenda eſt reſtitutio, ſi quando ad fortunam venerit pinguiorem. Injuriam paſſo, ſi appareat, vel ejus legitimo heredi, eſt ſemper reſtitutio facienda: aliquin juxta arbitrium ſuperiorum, quod reſtituitur, eſt in piis uſibus convertendum. Ad confeſſiones faciendas ſæpius ſubditos moneant & inducant, nec perquirant cum quibus perſonis peccatum commiſſum fuerit nominatim: dicantque eis ſæpius capellani, quod licet ſæpe confiteri ſit eis ſaluberrimum, ad minus tamen in anno ſemel eſt neceſſarium & præceptum.

VI. *De ſacramento altaris: & primo de linteaminibus.*

Quoniam ſpecialis reverentia circa ſacramentum altaris eſt adhibenda: volumus, ut in quolibet altari in quo celebrantur divina, ſint ad minus tria linteamina, munda & benedicta, quæ laventur quater in anno: ſcilicet, in Natali, in Paſcha, in Aſſumptione beatæ Mariæ virginis, & in feſto omnium Sanctorum.

De corporalibus.

Corporalia vero mundiſſima ſint & honeſta, & ſemel in menſe, & a preſbyteris vel diaconibus, quoties neceſſe fuerit, abluantur: & aqua in piſcinam jactetur. Sed ſi fuerint infuſa vel intincta ſanguine Domini noſtri Jeſu Chriſti, ex tunc cum eis minime celebretur, ſed in ſacrario cum reliquiis reponantur: nec ille cui contigerit, prius accedat ad altare, donec per nos vel vicarium noſtrum, ſive ab ordinario ſuo, pœnitentiam receperit competentem.

De calicibus.

Calices mundi ſint & integri & argentei, & terſoria quibus preſbyteri poſt communionem manus tergunt, ſint candida & honeſta: & ſemel in menſe quolibet abluantur: vel ſæpius, ſi opus fuerit.

De ampullis.

Ampullæ ad opus vini & aquæ, ſint mundæ & integræ, & continue cooperiæ, propter muſcas & aranеas, & alia pericula evitanda.

De pyxidibus.

Pyxides autem in quibus ad opus ſacramenti hoſtiæ ſervantur, mundæ ſint, & clauſæ teneantur: ne a ligni vermibus ſint corroſæ.

De indumentis ſacerdotum.

Indumenta vero ſacerdotum, vel aliorum miniſtrorum, abluantur ſæpius, & decenter parentur: & ſi inhoneſta fuerint, aut nimis vetera, in eis nulla-

tenus miniſtretur. Et clericis ſerviens ad altare, ſuperpellicium ſemper habeat candidum & honeſtum: & tonſuram habeat decentem, & coronam.

De Sacerdotibus.

Caveant ſacerdotes, ne ſtolam, manipulum, vel amictum dimittant, ſed omnibus ornamentis induti, reverenter ad altare accedant, dictis prius Matutinis canonicis atque Prima. Cum vero omnia quæ dicuntur in Miſſa cum devotione & intentione debita ſint dicenda: tum maxime tota diligentia eſt adhibenda, cum venitur ad verba, quorum virtute conficitur ſacramentum: *Hoc eſt enim Corpus meum. Hic eſt enim Calix ſanguinis*[a]. Præcipimus præterea ſacerdotibus univerſis, quod quando voluerint celebrare, ponant hoſtiam mundam & integram in patena, & vinum, & aquam in calice: & tergant calicem tali modo, quod aqua vel vino in extremitatibus ipſius remanentibus, corporalia non valeant maculari. Et ſi contigerit, quod abſit, quod in confectione ſacramenti vinum & aqua deeſſent in calice, ob negligentiam miniſtrantis, ſtatim apponantur: & appoſitis, ut omnis dubitatio & opinio diſputantium amputetur, ſacerdos caute reincipiat: *Te igitur, clementiſſime Pater*: non inclinando ſe ad altare ut prius, nec elevando manus, ſed verba canonis continue proferendo ſecrete, & ſigna ſuper ſacrificium, ut celatius poterit, propter ſcandalum populi, faciendo: nec elevet hoſtiam ad populum, ſi tamen prius ab ipſo fuerat elevata: & ſic perveniat ad illum locum: *Simili modo poſteaquam cœnatum eſt*: ut ſic appareat totum dictum, & totum pariter conſummatum: non accedendo amplius ad altare, donec per nos, vel vicarium noſtrum, vel ſuum ordinarium, ſibi pœnitentia ſit injuncta, pro tanta negligentia: cum ſit certum, eum in hoc caſu graviter deliquiſſe. Item ſi caſu contigerit, quod aranea vel muſca, vel aliquid reptile, caderet in ſanguinis ſacramentum: tunc ſacerdos in calice de ſtanno, vel alio metallo mundo, omnia illa ſic clauſa, & bene cooperta, in loco reliquiarum recondi faciat diligenter. Unde præcipimus, quod ad opus hujuſmodi, ſi neceſſe eſſet, & ad renendas reliquias, & chriſma, & alia quæ ibi debent reponi, ſacraria ſive armaria in eccleſiarum parietibus habeantur. Et quia indigne ſumentes Euchariſtiam, judicium ſibi manducant & bibunt: caveant ſacerdotes, ne peccatoribus notoriis euchariſtiam adminiſtrent, [b]ſeu illis de quibus conſtiterit quod peccata reliquerint confitentes. Et notandum, quod iſtud ſacramentum Corporis Chriſti nullo caſu contingente adminiſtrari debet, niſi a ſolo ſacerdote.

[a] *Addit*, mel.

[b] *Forte*, ſed illis.

VII. *De Extremæ unctione.*

Volumus quod preſbyteri ſubditos ſuos utriuſque ſexus a quatuordecim annis & ultra, ad ſacramentum extremæ unctionis recipiendum frequenter moneant & injurent: & cum periculum mortis, ſeu gravis infirmitas evenerit, cum honore & debita reverentia infirmos inungant oleo infirmorum, ſolemnitatem debitam adhibentes. Et licet iſtud ſacramentum valeat iterari; non tamen in eadem infirmitate reiteretur.

VIII. *De oleo ſacro.*

De oleo vero ſacro, ſicut de chriſmate, volumus ne in vaſis vitreis teneantur, propter periculum fractionis. Vaſa vero in quibus tenebuntur, ſint munda: & cuilibet vaſi proprius titulus inſcribatur. Volumus etiam, quod per ſacriſtam, ſeu per theſaurarium, vel alium qui habeat cuſtodire in eccleſia cathedrali, non miniſtrentur prædicta, præterquam ſubditis noſtris omni ſuſpicione carentibus, & quorum intereſt habere prædicta.

IX. *De clandeſtinis matrimoniis.*

Quoniam clandeſtina matrimonia conſueverunt mala plurima generare: volumus & mandamus, quod matrimonium ſemper in facie eccleſiæ, inter perſonas legitimas, & hora debita celebretur: extunc excommunicantes omnes qui matrimonia clandeſtina de cetero contrahere præſumpſerint, & qui talibus matrimoniis conſilium, vel auxilium dederint: & illorum abſolutionem loci diœceſano epiſcopo reſervamus. Inſuper clericos atque ſacerdotes, qui talibus matrimoniis clandeſtinis opem vel operam dederint, ab officio & beneficio duximus ſuſpendendos, uſque ad tempus a canone præfinitum. Clandeſtina autem matrimonia intelligimus, quæ fiunt ſine licentia priorum, ſeu curatorum ſponſi & ſponſæ, ſive in eadem diœceſi, ſive habeant habitationes ſuas in diverſis. Cum autem de matrimonio inter aliquos fuerit prolocutum, ſeu contracta fuerint ſponſalia; volumus, quod in paroch.ali eccleſia ſponſi & ſponſæ, tribus diebus Dominicis, publice & ſolemniter prædici debeant, dum ſacra Miſſarum ſolemnia celebrantur, quod tales perſonæ debent matrimonialiter copulari: & ſi quis ſciat impedimentum quare contrahere non poſſint, ſurgat & dicat in publico, & ad judicium veniat, fidem faciens de impedimento: ſin autem, de cetero nullatenus audietur.

X. *De ordinibus.*

Statuimus, quod preſbyteri qui non ſunt oriundi de Cypro, non admittantur in civitatibus vel diœceſibus iſtius provinciæ ad celebrandum divina, ut ſacerdotes. Novimus enim & pro certo didicimus, quoſdam in ſacris ordinibus conſtitutos, culpis propriis exigentibus, a prælatis ſuis excommunicationis vel ſuſpenſionis vinculo innodatos, cum litteris ſuæ ordinationis ad peregrinas ubi ſunt incogniti nationes migraſſe, & ibidem auſu temerario in ſuſceptis ordinibus miniſtraſſe. Et nonnullos alios qui mentientes ſe promotos, cum non ſint, cum falſis litteris nonnumquam ab indiſcretis eccleſiæ prælatis admiſſos fuiſſe, & ibidem de facto miniſtraſſe eccleſiaſtica ſacramenta: quod quam grave & ridiculoſum ſit, nullus ſanæ mentis ignorat. Unde volumus quod nullus talium admittatur omnino, niſi ſui ordinatoris, vel ſucceſſoris illius oſtendat litteras omni ſuſpicione carentes, ſuſcepti ordinis mentionem expreſſam, & cauſam peregrinationis idoneam continentes: vel alias de bona vita & fama, & converſatione antiqua, & quod in terra de qua venit ſacerdotio fungebatur in habitu ſæculari, faciat plenam fidem. Alioquin tam recipiens, quam receptus, puniatur ad arbitrium concilii ſubſequentis.

XI. *Quod clerici non ſint officiales laicorum.*

Prohibemus, ne ſacerdotes vel clerici, cujuſcumque linguæ vel nationis exiſtant, juſtitiarii vel officiales aut baillivi laicorum exiſtant, aut eorum officia exerceant, ſeu negotia gerant; per quæ, ſeu propter quæ, ad ratiocinia obligentur: ne occaſione talis adminiſtrationis, eorum perſonæ impetantur vel impediantur, ſeu eorum bona capiantur. Quod ſi fecerint ab hac noſtra prohibitione poſt quatuor menſes, ab officio ſuſpendimus, & volumus manere ſuſ-

pensos & inhabiles ad habendum beneficium eccle- A siasticum, quousque per subsequens concilium, si meruerint, fuerit cum eis misericorditer dispensatum. Quod si quis de cetero hoc attentare præsumpserit, ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

XII. *De iis qui clericos capiunt.*

Statuimus, quod quicumque canonicum, seu assisium, alicujus ecclesiæ cathedralis de provincia ista, ceperit injuriosa captione, seu captum tenuerit, seu mutilaverit, vel capi seu mutilari mandaverit; usque in quartam generationem inclusive nullus de posteritate ejus recipiatur ad dignitatem vel canoniam, seu ad aliquid aliud ecclesiasticum beneficium; & qui tali scienter beneficium contulerit, conferendi potestate sit privatus, & collatio ad concilium devolvatur: nec cum istis possit, vel debeat, nisi per sedem apostolicam dispensari: cujus potestatem cum debita reverentia volumus in omnibus esse salvam.

XIII. *De prædone vel præda.*

Statimus & sacri approbatione concilii diffinimus, quod loca, in quibus possessiones, domus, aut res unam marcham argenti valentes, ecclesiæ aut personarum ecclesiasticarum, captæ, raptæ, invasæ, vel occupatæ detinebuntur, nisi monitione præmissa reddantur vel recredantur, pro jure faciendo vel capiendo coram superiore suo, ecclesiastico subjaceant interdicto. Et si forte alibi transferatur prædo vel præda, ut aliquando comperimus esse factum, loco illo in quem facta est translatio subjacerent denuo interdicto, donec ibi fuerint vel prædo vel præda, primum interdictum nihilominus in suo robore perseveret: & facta satisfactione læso de damnis, & ecclesiæ de interesse, evanescat interdictum sine alia solemnitate.

XIV. *De officio judicis.*

Quoniam non quidquid officio judicis committitur, juris necessitati subjicitur; sed habet judex discretus considerare quid deceat, liceat, vel expediat, ut sic nec desit justitiæ, nec offendat justitiam; & aliquando petitur ab episcopo, seu ejus vicario, vel officiali, ut puta, in absolutionibus & administrationibus sacramentorum, & dispensationibus, & ceteris consimilibus, quod ipse ex officio suo faciat, quod æstimat ipse de jure fieri non debere, & sana conscientia, sine offensa Dei & juris injuria credit se non posse, vel debere facere quod petitur ab eodem; evenit aliquando, quod capiuntur domestici, familiares, & servientes eorum, aut consanguinei, aut propinqui: & sic non sine offensa Dei, & bonorum virorum ignominia, puniuntur indebite, qui culpabiles non exsistunt. Ne igitur talia vel similia de cetero attententur, sacro approbante concilio, prædicta & prædictorum singula prohibemus: in contrarium facientes, mandantes, & procurantes, excommunicationis sententiam proferendo.

XV. *Ut sacerdos debeat Missam celebrare.*

Quoniam, secundum canonicas sanctiones, non alibi quam in locis Deo dicatis, Missa debet aliquatenus celebrari, nisi summa necessitas hoc exposcat: sacri approbatione concilii, sub pœna suspensionis, quam in contra facientes ferimus in his scriptis, prohibemus, quod ubi habetur ecclesia, nullus alibi Missam audeat celebrare, nisi a sede Apostolica aut ab episcopo loci habuerit licentiam specialem.

XVI. *De decimis ecclesiæ persolvendis.*

Contumacia non plene solventium decimas, vel non computantium de iisdem, exigit vel requirit, ut sola prædecessorum nostrorum excommunicationis sententia per eos lata in non plene solventes decimas, seu etiam semel in anno ad plenum computantes, contenti non simus: sed ipsam quam multi vilipendere non formidant, nostris constitutionibus renovando, juvare cogimur pœnæ adjectione vallatam. Volentes itaque prædictam prædecessorum nostrorum sententiam in suo robore permanere, ac ab omnibus & singulis in nostra provincia constitutis inconcusse & inviolabiliter observari: quoniam funiculus triplex difficile rumpitur, sacri approbatione concilii B excommunicamus omnes & singulos, qui ecclesiis nostris debitas decimas absque deductione expensarum non solvunt, ut tenentur, de omnibus possessionibus, terris, animalibus, appaleis, & de aliis redditibus; seu qui de decimis per se vel per suos non reddunt infra tempus consuetum legitimam rationem: id est, a crastino Epiphaniæ Domini, usque per totum Februarium: districte præcipientes, ut quicumque in nostram prædictam sententiam inciderit, debitas decimas integre non solvendo, vel non reddendo debitam rationem, sicut superius est expressum; ex tunc auctoritate concilii nominatim denuncietur excommunicatus, ab omnibusque tamquam membrum putridum evitetur. Domos etiam, & materia eorum, C sive in civitatibus sive in casalibus in quibus habitabunt, usque ad satisfactionem plenariam, seu velle diœcesani, cui decima debetur, ecclesiastico supponimus interdicto.

XVII. *De iis qui eligunt sepulturam extra ecclesiam.*

Si de parochianis nostris aliquis apud aliam ecclesiam elegerit sepeliri; morte nunciata ipsius, duæ tantum campanæ pulsentur, & non plures, quia processio non vadit, sed sacerdos cum clerico, cruce, thuribulo, & aqua benedicta, ad deferendum funus ad ecclesiam: ubi officio mortuorum expleto, modo debito & honesto sacerdos societ corpus cum clerico, D ut superius expressum est, ad locum in quo sepeliri elegit. Nullusque canonicus, seu assisius, vel clericus, de choro, pro sociando corpore, seu pro faciendo honore amicis, egrediatur ecclesiam vel dimittat: quia pro certo didicimus, quod aliquando contentio orta est inter clericos, & aliquos religiosos, qui quandoque tollunt corpora in quibus jus non habent, & præter hæc ecclesiis nolunt restituere canonicam portionem.

Hæc autem universa & singula, sicut superius sunt expressa, ac sacri concilii provincialis ad hoc specialiter congregati approbatione statuta seu diffinita, vel etiam ordinata, ab omnibus integre, inconcusse, E & inviolabiliter volumus & præcipimus observari. Salva in omnibus & per omnia debita reverentia sedis Apostolicæ. Mandantes sub pœna excommunicationis, quod nullus addere, detrahere, seu diminuere audeat vel præsumat: nisi quæ per subsequens provinciale concilium visa fuerint salubria, & etiam opportuna.

Actum, lectum, & publicatum per nos prædictum Gerardum Nicosiensem archiepiscopum, apud Nimocium in ecclesia majori: præsentibus prædictis fratribus & coëpiscopis nostris, & ceteris bonis viris ad dictum concilium evocatis: ac etiam multis aliis probis viris. Anno Domini MCCXCVIII. die XXIII. mensis Septembris. In quorum omnium fu-

pradicto-

prædictorum teſtimonium & munimen, ſigillum noſtrum præſenti ſcripturæ duximus apponendum.

CONSTITUTIONES

domini Petri, miſeratione divina Ruthenenſis epiſcopi, Apoſtolicæ ſedis Legati, anno Domini MCCCXIII. in Nicoſienſi ſynodo publicatæ.

I. PEtrus miſeratione divina Ruthenenſis epiſcopus, Apoſtolicæ ſedis legatus in partibus ciſmarinis, ordinamus, ad evitandum otium, viris ſpiritualibus quam maxime inimicum, quod omnes clerici regni Cypri ſe occupent in aliquo utili opere, quod clericalem deceat honeſtatem: ut habeant, maxime pauperes, unde poſſint commode vivere: necnon & divites cum ceteris occaſionem validam, quæcumque animæ contraria evitandi. *Nam qui operatur terram ſuam fideliter, ſaturabitur panibus*, ut ait Sapiens: *& qui ſectatur otium, replebitur egeſtate.* Quicumque vero his contrarians, otioſitati vacaverit: de malis omnibus, & non immerito, eſt ſuſpectus & accuſatus, ad probationem facilem tamquam culpabilis puniendus.

II. Item quod omnes clerici ſemper deferant habitum clericalem: niſi talis neceſſitas immineat, quod ad tempus juſte poſſint apud Deum & homines excuſari. Et qui contrarium attentare præſumpſerit, timeat verbum Domini crudeliter increpantis omnes illos, qui veſtem induunt peregrinam. Si quis vero repertus fuerit culpabilis in prædictis: toties, quoties per prælatum, cui ſubjectus fuerit, inventus fuerit deliquiſſe, in viginti byzantiis dandis pauperibus condemnetur, vel alia pœna, ſi ei vilum fuerit, pro culpæ debito graviori.

III. Item quod quilibet epiſcopus conſcribi faciat perfecte omnes clericos ſuæ diœceſis ad tardius ab iſta ſynodo infra menſem: ut melius cognoſcat oves ſuas proprias nominatim, & clare merita ſive demerita prædictorum. Et ut facilius poſſit eos corrigere, dicat eis in ſynodo ſua, quod ipſe ſcit bene vitam & mores diu eſt ſingulorum, qui reformatione magna indigent, ut eſt notum. Et quamvis *perverſi difficile corrigantur, & ſtultorum ſit numerus infinitus*: ita tamen firmiſſime, quod exceſſus eorum publicos non poſſet ultra æquanimiter ſuſtinere. Unde præcaveant de cetero ulteriorem vitii ſcandalizantis Dominum & populum manum ſuam. Quicumque autem vult gaudere privilegio clericali, poſt terminum prædictum provideat ſibi, quod reperiri valeat in hoc ſcripto, ſeu in quaterno eccleſiæ Nicoſienſis.

IV. Item quod nullo modo clerici mercationes aliquas exerceant indecentes officio clericali, nec teneant baillivias, nec pertractent odioſa negotia quorumlibet laïcorum, & ſpecialiter quæ poſſent lites ſive ſcandala in patria generare. Nam ſecundum Apoſtolum: *Nemo* fidelis *Deo militans, implicat* ſe ponens & *ſecularibus negotiis, ut ei placeat cui ſe probavit.* Qui vero fecerit contrarium, ut dyſcolus a clericali tramite, ſecundum ſcita canonum puniatur, & privetur lucro tali pecuniæ acquiſitæ per proprium epiſcopum, & per eumdem mendicantibus erogetur. De aliis vero, quæ non ſunt minus gravia, prout culpa exegerit, in perſona, & in officio, ſi quod habet, ac in rebus, per illum ad quem pertinet graviſſime diſtringatur.

V. Item quod laïcis quibuſlibet non tradantur baillivæ, nec alia officia prælatorum, nec etiam quorumlibet clericorum. Nam ex hoc multa ſcandala, damna maga & vituperia, eccleſiæ & prælatis ac clerici in iſtis partibus ſunt exorta: & ni caveant, forte majora iis quæ dicta ſunt adhuc proceſſu temporis orientur. Quicumque autem id quod dictum eſt evitare noluerit, officium ſuum & miniſterium vituperans contra ſententiam Apoſtoli: accuſatus, a ſuo ſuperiore graviſſime puniatur: & de damnis eccleſiæ datis per laïcos officiales prædictos nullam adverſus eoſdem habeat actionem.

VI. Item quod omnes clerici addiſcant expedite legere qui neſciunt, & cantare, necnon grammaticæ facultatem: ut ſciant & intelligant ſaltem ad litteram groſſo modo illa quæ dicunt in eccleſia & audiunt, ad differentiam laïcorum: ne ſacerdos fiat ut populus, ſculptæ imaginis idiota. Nam ſæpe quærit Dominus, nec invenit in iſtis partibus, ut deceret, *Ubi litteratus? ubi eſt verba legis ponderans?* Iſai. 33. per prophetam.

VII. Item quod omnes clerici præcaveant, dum cantatur, vel legitur officium intra eccleſiam, vel extra in proceſſionibus, quod non ſint actibus vel geſtibus diſſoluti: ſed maturi, devoti, ſimplices, & quieti, ac divinis intenti laudibus, ad Dei gloriam & honorem, necnon ædificationem omnium fidelium qui aſſiſtunt. Quia *inter veſtibulum & altare* Joël. 2. *plorabant ſacerdotes miniſtri Domini, & dicebant: Parce Domine, parce populo tuo*, cum volebant placare Deum de offenſis ſuis, & populi anxiati. Qui autem fecerit contrarium, intendens vanis diſſolutionibus: ſtatim in publico per illum qui proceſſioni præerit, ſive choro, de aliorum ordine ut dyſcolus expellatur: & numquam, niſi per archiepiſcopum, vel vicarium ipſius, ad gradum priſtinum reducatur.

VIII. Item quod nullus clericus eccleſiaſticis vacans officiis, deferre audeat torros crines: cum ſecundum Petrum apoſtolum talis cultus ſit habitus mulierum; nec coronam lineam, ut miles laïcus, ſeu [a] vaylerus, ſed juxta morem curiæ debitum clericis, a prædictis abſtineat, cum ſint manifeſte contra decentiam clericalem. Quicumque vero fecerit contrarium, non recedens a tali habitu muliebri, & ornatu ſolis laïcis debito: eccleſiam & ejus beneficium, ſi quod in ea percipit, ſibi pro pœna noverit interdictum; & repertus portare coſiam, ſolvat pro pœna undecim ſolidas, & perdat coſiam.

[a] *Hæc eſt ars mirer. Vide Gloſſarium Du Cangii, verbo Valeti.*

IX. Item quod nullus clericus ad ſacros ordines venire audeat, ſub interminatione divini anathematis, & maledictionis æternæ, qui non ſit fama publica de legitimo matrimonio procreatus: vel cum quo ſaltem non fuerit expreſſe in defectu natalium, per dominum ſummum Pontificem, vel alium habentem ſuper hoc poteſtatem, ſervato juris ordine, diſpenſatum: bonæ utique famæ, honeſtæ ac laudabilis vitæ, ſufficiens, vel ad minus competentis literaturæ, ac ætatis congruæ ſecundum gradum ordinis quem requirit: qui etiam titulum habeat in re certa, & litteram in hoc illius domini vel dominæ firmam & ſtabilem, qui, vel quæ ſibi titulum aſſignavit. Multi enim victum promittunt pariter & veſtitum de novo accedentibus ad ordines: & poſtea cum ordinati repetunt, reddere contradicunt; & oportet eos in vituperium Dei & ordinis quem acceperunt, ſub eorum confidentia, viliſſime, ut eſt notorium, mendicare.

X. Item quod nullus clericus, maxime infra ſacros ordines conſtitutus, ſuſpectam mulierem teneat, vel habeat in domo ſua propria, de qua poſſit apud Deum vel homines, ſicut incontinens diffamari. Quicumque vero fecerit contrarium, excom-

municationis ſententia ſit ligatus, necnon privatus beneficio, & ſuſpenſus ab exſecutione ordinum, quousque ſatisfactione prævia, per illud ad quem pertinet reſtitui mereatur. Hoc enim exſecrabile flagitium Apoſtolus in omnibus, & maxime in clericis, cum multis aliis deteſtatur. *Fornicatio*, inquit, *& omnis immunditia, vel avaritia, nec nominetur in vobis, ſicut decet ſanctos: aut turpitudo, aut ſtultiloquium, aut ſcurrilitas quæ ad rem non pertinet, ſed magis actio gratiarum.* Unde ſi mulier ſuſpecta, fuerit in domo clerici cujuſlibet deprehenſa, ſclava vel ancilla: ipſam pronunciamus ex nunc liberam: & veniat quando ſibi placuerit, gratis manumiſſionis ſuæ a nobis litteram receptura. Et eſt ſuſpecta mulier, cum qua dudum talis concubuit, vel quia juvenis, vel quia diſſoluta geſtibus, vel quia etiam de malis procurationibus fœdis & turpibus palam & publice diffamata.

Epheſ. 5.

XI. Item quod nullus clericus, ſine neceſſitate maxima, vel in itinere conſtitutus, bibat vel comedat in taberna, nec eamdem vel alia loca intret quomodo ſuſpecta. Quicumque autem fecerit contrarium, pro qualibet vice tribus diebus in pane & aqua debeat jejunare, & non intret eccleſiam, nec aliquid recipiat in eadem, quousque pœnitentiam compleverit ſupradictam. Et ultra hoc, accuſatus legitime de re tali, ſolvat pro vice qualibet centum & undecim ſolidos dandos pauperibus per officialem archiepiſcopi, vel ejus vicarium, in cujus civitate vel diœceſi facit moram.

XII. Item quod nullus clericus, tamquam ſuæ ſalutis immemor, furto rei notabilis ſe exponat. Quicumque autem fecerit contrarium, damnum paſſo reſtituat duas partes, licet quinque ſecundum legem Moyſis reſtituere tenatur.

XIII. Item quod nullus clericus, arma quælibet de nocte portare audeat nec de die, niſi talis caſus emergeret, quod hoc licite poſſet facere ſine culpa. Quicumque autem fecerit contrarium, privetur armis omnibus per prælatum ad quem hoc pertinet; & ultra hoc, prout de jure fuerit, puniatur. Arma quidem noſtræ militiæ non ſunt carnalia, dicit Apoſtolus, ſed potius ſpiritualia: quibus debemus nos defendere ab hoſtibus eccleſiæ, ac fidei, & totum populum Chriſtianum.

2. Cor. 10. 4.

XIV. Item quod nullus clericus ad otiandum diu ſedeat in plateis, in quibus facile judicantur innoxii qui tranſeunt, per ſedentes; ſed potius in occulto deſpiciat, & judicet ſemetipſum: nam judicabitur a Domino, quia judicavit ignotans alios. Nec ludat publice vel occulte, nec luſores reſpiciat ſive aſſocier, recipiat, vel det eis, aut etiam malefactoribus quibuſlibet, conſilium, auxilium vel favorem. Nam *cum ſancto ſanctus eris, & cum perverſis* neceſſario *perverteris. Quæ eſt participatio juſtitiæ cum iniquitate?* ait Apoſtolus: quaſi dicat, nulla penitus debet eſſe.

Pſal. 17.
2. Cor. 6.

XV. Item ad evitandum tumultum & deordinationem chori, detur pecunia canonicis & aliis pacifice tali hora in diebus ſolemnibus, quod Miſſam celebrans non turbetur, nec alii circumſtantes: ut ſit cultus juſtitiæ ſilentium, & diſcurſus indebitus per chorum & eccleſiam tunc temporis compeſcatur.

XVI. Item qualibet die Dominica, & feſto ſolemni, ſemper in majori eccleſia fiat ſermo, prout decanus provide ordinabit. Nam *vivus eſt ſermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti, pertingens uſque ad diviſionem animæ ac ſpiritus, compagum quoque & medullarum, & diſcretor cogitationum ac intentionum cordis*, ait Apoſtolus: *nec revertetur ad me vacuus* prædictus ſermo, dicit Dominus, *ſed faciet & proſperabitur in omnibus ad quæcumque* ſalubria *illum miſi.*

Hebr. 4.
Iſa. 55.

XVII. Item obſecramus in Domino, licet auctoritatem habeamus ſuper hoc imperandi, quod in altari majoris eccleſiæ Nicoſienſis, ſoli canonici eccleſiæ adminiſtrent, tam in Miſſis quam in epiſtolis & evangeliis: & quod alternis vicibus per ordinem fiant hebdomadarii & cantores in diebus ſolemnibus propter ſedis authenticum principatum. Honor tamen & reverentia fiat epiſcopis, & aliis ſuperioribus, quando eis placuerit in prædicta eccleſia celebrare.

XVIII. Item quod nullus preſbyter ſine confeſſione prævia temere audeat celebrare: dum tamen poſſit commode habere copiam ſacerdotis, & neceſſitatis articulus [a] non emergat ut ſine confeſſione faciem Dei præoccuper, ne iraſcatur Dominus contra eum, & ſubito ultionem recipiat de peccatis.

[a] *Forte*, non emergat: ut non liceat confeſſum.

XIX. Item quod ſacerdotes, quando celebrant, cum ſumma reverentia, & in ſilentio, ac devote ſe habeant in altari: & poſt ablutionem manuum, nihil omnino teneant in capite propter frigus vel aliud; nam facerent magnam irreverentiam, atque intolerabilem ſacramento. Et quicumque contrarium attentare præſumpſerit, loquendo ſcilicet impertinentia, ſeu clamoſe, vel tenendo quidquam in capite tamquam irreverens, indevotus, atque inſipiens: a quolibet officio Miſſæ privatus ſit per tres menſes, & ultra; etiam quousque per judicium prælati ſui proprii, ad ſtatum celebrandi congruum & debitum reducatur. Et idem ordinamus penitus de ignorantibus preſbyteris, qui defectus multos in Miſſa faciunt, dum celebrant coram Deo & populo, & facere nullatenus erubeſcunt.

XX. Item quod divinum officium in choro melius reciteur, de die pariter & de nocte, ad Dei gloriam & honorem, necnon ædificationem populi, & debitum miniſtrorum eccleſiæ fidelius perſolvendum. Nam ſi de die pauci nunc ad chorum veniunt, de nocte multo veniunt pauciores: & cum pro labore ſuo recipiant bona ſtipendia & pinguia, debent ea fideliter & ſine fraude qualibet promereri.

XXI. Item quod quilibet ſacerdos ſpecialiter de propria licentia ſui epiſcopi, diſcretum habeat ſuum confeſſorem: cui & non alii ſemper, quando commode poterit, confiteatur integre, humiliter, & devote. Neceſſe eſt enim, ait Gregorius, ut manus mundas habeat, qui aliorum tergere ſordes curat. Nolumus tamen, nec approbamus, quod confeſſus, vice verſa ſuum eodem tempore audire debeat confeſſorem.

XXII. Item quod omnes clerici de alienis partibus venientes, certificent epiſcopum, in cujus elitgunt diœceſi reſidere, de ſuſceptis ordinibus, per litteras vel per teſtes: & aliter eos non ordiner, ſi requirant: nec permittat eos ſacramenta eccleſiaſtica miniſtrare.

XXIII. Item quod informentur provide ſacerdotes in ſynodis, cum diligentia & efficacia ſalutari, quod claves ſibi traditas per ſacerdotium ad aliqua illicita non extendant, excommunicatos videlicet abſolvendo, & alios culpabiles, in caſibus epiſcopis reſervatis. Nam ſic eos deciperent, & ſeipſos, qui nullam ſuper hoc habent poteſtatem.

XXIV. Item quod infra præſentem annum, canonici eccleſiæ Nicoſienſis totum officium eccleſiæ perfecte corrigant, ut ſit perpetuo uniforme: vel aſſumant ex tunc in poſterum officium Romanæ eccleſiæ, antiquitus cum magna diligentia ordinatum. Et

ad hoc per obedientiam ſacram dicti canonici teneantur : nec aliquid recipiant de ſuis juribus in prædicta eccleſia, ultra præfatum terminum, quouſque ordinaverint de divino officio eccleſiæ, ut dictum eſt.

XXV. Item quod ſine neceſſitatis articulo nullus preſbyter confeſſionem audiat cujuſdam ſubditi, ſive parochiani, magiſtri, capellani, ſine ſua licentia, & informatione utili & ſalubri, qualiter eum moneat plenſſime confiteri & ſatisfacere integraliter, ut tenetur. Et etiam ſi eſt excommunicatus, quod primo faciat ſe abſolvi : nam aliter nihil prodeſt ſibi confeſſio ad ſalutem, nec abſolutio poteſt dari.

XXVI. Item quod ſine magna cauſa & notabili, ut eſt mortis articulus, vel etiam gravis infirmitas, & evidens periculum, nulli carnes comedendi licentia in Quadrageſima, & aliis abſtinendi temporibus, concedatur : quia non poteſt fieri, ſervato juris ordine, nec ſtatus eccleſiæ ſanctæ, quem tranſgredi graviſſimum peccatum eſt. Et ſi abſque licentia miniſtrorum eccleſiæ, forſitan aliqui carnes comederint, præter modos qui dicti ſunt ; puniantur eccleſiaſtica diſciplina : nec abſolvantur leviter, nec etiam per quoſlibet, ſed ſolum per archiepiſcopum, vel ejus ſuffraganeos, qui more infidelium ipſos puniant, ſi publice deliquerunt : vel domino ſummo Pontifici, ſi viſum ei fuerit, tales mittant.

XXVII. Item quod omnes clerici vitent exceſſum in veſtibus, cibis, equis, ſellis, & aliis quibuſcumque. Non enim Chriſti pauperis collatum ſibi patrimonium debent in exceſſu expendere, ſed in ſuis neceſſitatibus moderatis : ut eorum modeſtia cunctis hominibus fiat nota, & ſpecialiter in epulis : nam ſuperfluitas in talibus notorium eſt peccatum. *Vtere quaſi homo frugi*, ait Sapiens, *iis quæ tibi apponuntur : ut non, cum manducas multum, odio habearis.* Eccli 31.

XXVIII. Item quod dominus archiepiſcopus, ac ejus omnes ſuffraganei epiſcopi, hæreſes & errores contra fidem catholicam, bonos mores, & doctrinam ſanam & ſalutiferam Chriſti & eccleſiæ Romanæ, modis & viis quibus poterunt, de regno Cypri & provincia ſatagant exſtirpare : quia procreante diabolo, multo major eſt ibi hodie infidelium, ut intelleximus a pluribus fide dignis, quam ſit fidelium. Et hoc eſſe non poteſt ſine magna negligentia prælatorum : [b] quia non carent ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui ſic manifeſto facinori patenter deſinunt obviare.

a Deeſt numerus.

b 2. XXII. Qui poteſt obviare.

XXIX. Item quod omnia ſacramenta eccleſiæ ſanitate vigente corporis recipiantur in eccleſia, & publice, non occulte : nec aliquis extra eccleſiam illa ſine neceſſitate maxima, ut eſt mortis articulus, adminiſtret. Quicumque vero fecerit contrarium, pœna canonica graviſſime puniatur.

XXX. Item quod diſcrete provideant epiſcopi & prælati, ut quilibet eccleſiæ ſuæ in ſcripto manu publica redditus omnes faciat adnotari : & in tribus aut quatuor locis fideliter & integre conſervari ad majorem memoriam futurorum.

XXXI. Item quod eccleſiæ ornamenta ſint multa, numeroſa, & varia, ſicut decet : ac plures etiam ſervitores, libri boni & utiles, ac calices argenti & aurei, campanæ multæ inſuper, prout facultates eccleſiæ commode poterunt ſuſtinere : ita quod laus divina valeat honorabiliter in qualibet eccleſia epiſcopali fieri, ſicut decet.

XXXII. Item quod ſolemnes fiant eccleſiæ per prælatos, ubi factæ non ſunt, ſecundum loci exigentiam cujuſlibet, de opere bono & ſolido, tamen nullatenus cimoſo : & alia ſimiliter ædificia, utilia & neceſſaria pro habitationibus prælatorum : & in locis ſuis epiſcopi reſideant continue, ut tenentur, quando A alibi facere pro arduis negotiis eccleſiæ non habebunt.

XXXIII. Item quod quilibet epiſcopus & prælatus, ſicut pater, ſubjectos ſuos, & maxime clericos, ut filios cariſſimos, erudiat & nutriat in moribus & diſciplinis, ſpecialiter legis Dei atque cæleſtium mandatorum : & ſuper eos vigilet diligenter, ne devient per errorem a recto tramite veritatis ac fidei, quæ viam aperit fidelibus ad ſalutem.

XXXIV. Item quod nullus clericus, in publico vel occulto, prælato ſuo audeat iniquo animo detrahere, vel falſo eum apud aliquem diffamare. Nam hoc eſſet magnum periculum & peccatum, præter damnum eccleſiæ, quod non poſſet de facili reparari; B nec non & animæ diffamantis occiſio, & pacis perturbatio morum. *Vir enim peccator turbabit amicos, ut ait Sapiens, & in medio pacem habentium immittet inimicitias.* Quare *ſuſurro & bilinguis, a Deo eſt maledictus, multos enim turbat pacem habentes.* Eccli 28. Quicumque vero taliter inventus fuerit falſo prælatum ſuum, vel epiſcopum diffamaſſe, cauſa ſuſcitandi litem atque diſcordiam inter ipſum & populum, vel dominum temporalem, aut clerum ſuum, ſeu capitulum : ab omnibus beneficiis & officiis ſit ſuſpenſus, quouſque ſatisfecerit de offenſa eccleſiæ, ac prælato, prout de jure fuerit faciendum.

XXXV. Item quod feſtum de Corpore Domini, ſecundum ordinationem felicis recordationis Urbani C Papæ, fiat ſolemniter in tota provincia Nicoſienſi, feria quinta poſt octavam Pentecoſtes, cum octava.

XXXVI. Item quod Corpus Domini extra eccleſiam, quando neceſſe fuerit, cum magna reverentia deferatur ; & infirmis cum devotione, ut decens eſt, miniſtretur. Quicumque autem in itinere ſibi occurrerint, dum portatur, adorent eum flexis genibus, humiliter, nudato capite, ac junctis manibus, reverenter. Et omnibus qui per quadraginta paſſus cum aſſociaverint, vel veſtes pedibus portantis eum ſtraverint in via, vel lumina ſibi accenderint, quadraginta dies de indulgentia elargitur. Et ſi equitantes portanti Corpus Domini occurrerint, debent ſtatim deſcendere, ac regi regum Domino devotam reverentiam cordis & corporis humiliter exhibere. D

XXXVII. Item quod omnes clerici, tam juvenes quam alti, qui chorum intrare voluerint, capite nigris in hieme, dum dicetur officium, ſicut canonici, de cetero induantur.

XXXVIII. Item quod omnes clerici, ut conſuetum eſt, diebus Dominicis ſingulis ad proceſſionem omnino veniant : & nullus audeat remanere, de illis ſpecialiter qui ſunt ad hoc per ſtatutum eccleſiæ obligati. Et quicumque remanſerit ſine licentia ſpeciali, & cauſa valde neceſſaria, nihil ex tunc recipiat in eadem : quouſque fuerit per mandatum archiepiſcopi, vel vicarii ejuſdem, voce vel littera reſtitutus.

XXXIX. Item quod nullo tempore utantur E clerici ſervitio eccleſiæ deputati, maxime in choro, vel locis aliis ſacris, ineptis novitatibus, nec cantu aliquo diſſoluto, contra uſum laudabilem eccleſiæ Nicoſienſis.

XL. Item quod omnes clerici contra noſtram ſententiam focarias retinentes, excommunicentur nominatim & publice : ac conferantur aliis eorum beneficia : nec audeant in ſuſceptis ordinibus miniſtrare.

XLI. Item quod omnes clerici ſervitio eccleſiæ deputati, has omnes conſtitutiones habeant, & alias per legatum cardinalem, & Nicoſienſes archiepiſcopos, dudum factas : quas omni menſe legant ſemel ad minus, tam provide, quam diſtincte : ut melius

sciant quid habent facere circa ecclesiam, & non possint de ignorantia excusari.

XLII. Item quod baculatii nostri, & etiam ecclesiæ, omnes illos qui contra dictas constitutiones facient, vel aliquam prædictarum, ex nunc aperte potestatem habeant citandi eos personaliter coram nobis, ut pro demeritis in corpore vel in pecunia puniantur.

Lectæ & recitatæ fuerunt constitutiones seu ordinationes prædictæ in majori ecclesia Nicosiensi, anno Domini MCCCXIII. Indictione XI. die XV. mensis Junii, in qua fuit synodus celebrata.

CONSTITUTIONES

Joannis archiepiscopi Nicosiensis, anno MCCCXX.

In nomine Domini, amen.

Infra scriptæ sunt constitutiones & ordinationes factæ per reverendum in Christo patrem & dominum, dominum fratrem Joannem archiepiscopum Nicosiensem, super emendatione & correctione ac reformatione majoris ecclesiæ Nicosiensis, ipsius capituli ac clericorum Nicosiensium.

PROOEMIUM.

QUia pastoralis curæ solicitudo esse debet, & ad hoc illam Deus præordinavit, ut evellat, dissipet, plantet, & ædificet: & nos frater Joannes archiepiscopus prædictus, ex debito nobis incumbentis officii, nostram matricem ecclesiam Nicosiensem visitaverimus, secundum modum & formam ecclesiasticarum traditionum, & invenerimus nonnulla emendatione ac eradicatione digna, nonnulla egere reformatione, & aliqua ibi necessario fore ædificanda seu plantanda: quantum cum Deo possumus, volentes ea emendare, corrigere, ædificare, seu plantare.

I. *Ut assisii, & alii beneficiati quotidie per se officium celebrent in ecclesia.*

Ordinamus, statuimus, & mandamus, quod omnes assisii, & alii beneficiati in dicta ecclesia, continue debeant horis consuetis ad dictam ecclesiam accedere, ad officium celebrandum per se tantum, & non per hebdomadas, & ad serviendum in ordine suo. Contra facientes autem pœna dupli ejus quæ ante consuevit solvi, debeant de facto mulctari, nisi infirmitate excusarentur.

II. *De punctatore deficientium.*

Item ordinamus & mandamus, quod omnes canonici percipientes præbendam, debeant interesse divino officio diebus singulis, nisi justa de causa excusarentur: de qua eorum conscientias oneramus. Et tunc clericos suos, quos tenent & debent tenere, mittere teneantur. Alias autem si contra fecerint, pœna denariorum sex puniantur, & punctentur sicut ceteri, & pro eorum clericis ipsorum domini teneantur.

III. *De habitu intra ecclesiam portando.*

Item præcipimus & mandamus, quod canonici omnes, & assisii, & alii beneficiati dictæ ecclesiæ, nullo modo debeant intrare ecclesiam, nisi habitu honesto induti: videlicet in hieme canonici capis, & assisii & alii beneficiati capis; in æstate, superpellicio sive cotta, & canonici cum almutiis. Et in hoc nullam excusationem seu exceptionem prætendant, pœna duorum byzantiorum, canonici; & unius byzantii, assisii.

IV. *De habitu extra ecclesiam.*

Item præcipimus, ut tam canonici, quam alii clerici beneficiati, sive majoris ecclesiæ, sive nostræ diœcesis, in habitu corporis & statu mentis, Deo & hominibus studeant placere: ut nec in superstitiosis vestibus, aut tonsura, inventium, quorum forma & exemplum esse debent, offendant aspectum: scilicet ut nullus extra domum suam portet guarnachiam deante scissam, seu apertam per terram; nec maspillos de argento seu auro, nisi de panno tantum aut esse; nec capillos habeant descendentes ultra extremitatem ultimam auris. Et qui post octo dies a die præsentis monitionis inventus fuerit in tali habitu prohibito, pœna duorum solidorum pro vice qualibet puniatur.

V. *De anniversariis pro defunctis solemniter celebrandis.*

Item statuimus & ordinamus, quod anniversaria quæ pro defunctis celebrantur, debeant solemniter celebrari, ad hoc ut viventes inducantur exemplo pro defunctis oblationes offerre: cum *salubris sit cogitatio, pro defunctis exorare.* Deficientes autem & contra facientes, per illum qui regit chorum, debent ad hoc moneri. Quod si se non correxerit, seu emendaverit: parte sibi de anniversario contingenti privatus sit ipso facto, & aliud tantumdem perdat. 2. Mach. 12.

VI. *De Missa pro defunctis.*

Item quod, sicut scriptum est, omnes morimur; & alibi, quia pro obeuntibus Deus placandus est sacerdotum oblationibus, aut carorum eleemosynis: ideo statuimus & ordinamus, quod continue in dicta ecclesia majori post Missam de beata Maria virgine, dicatur Missa pro defunctis in altari beati Martini, per illos per quos consuevit fieri.

VII. *Quid exeuntes de choro, punctentur.*

Item quia multi sunt de assisiis, & aliis beneficiatis, qui seipsos decipiunt, & aliis detrahendi de eis præbent exemplum, exeuntes chorum, quasi volentes Missam celebrare, & non celebrant: volentes huic morbo, salubri remedio providere, volumus quoad ille qui punctat defectus in ecclesia, punctet omnes exeuntes de choro; & ille qui est in sacristia, punctet omnes celebrantes Missam: ita quod si punctatus in choro non reperiatur punctatus in sacristia pœna dupli sicut de aliis defectibus puniantur.

VIII. *Ut in choro cessent profana colloquia.*

Et quod scriptum est: *Decet domum Domini sanctitudo*; &, *Domus mea, domus orationis vocabitur*: Psal. 92. Luc. 19. sicque in ea debet esse quieta conversatio, Deo gratos, inspicientibus placida, quæ considerantes non sotalum instruat, sed reficiat. Idcirco volumus & mandamus, quod cessent in choro vana, & multo fortius fœda & profana colloquia, & confabulationesquælibet, sive inter se clericos, sive ipsi clerici cum aliis. Qui autem contra fecerit, secreto accusatori stabimus: & pœna duodecim denariorum vice qualibet punietur.

IX. *Ut inducantur confitentes in morte, relinquere aliquid pro fabrica eccleſiæ.*

Quia eccleſiam fraudare, ſacrilegii inſtar obtinet, & lucrum unius, alii in damnum verti non debet: monemus omnes & ſingulos confeſſores, deputatos & deputandos per magiſtrum capellanum, & ipſum magiſtrum capellanum, quod dedecentes inducant ad relinquendum eccleſiæ noſtræ de bonis ſuis ad opus eccleſiæ; & quod in hoc fraudem non committant, in faciendo ſibi relinqui ſeu tacite dari. Ad quam fraudem expellendam & evitandam, volumus & mandamus, de omni eo quod tali confeſſori relictum, ſeu aliter datum fuerit, medietatem eſſe debere dictæ eccleſiæ Nicoſienſi, & dictæ eccleſiæ ad reſtitutionem teneri, niſi tantumdem dictæ eccleſiæ fuerit per dictum teſtatorem relictum. Quod ſi quis repertus fuerit fraudem committere, occultando tacite datum: in duplo ejus quod acceperit, puniatur.

X. *Ut pro confeſſione, baptiſmo, extrema unctione, nihil petatur.*

Item ſtatuimus, ad hoc ut pauperes non retrahantur a confeſſione ſuorum peccatorum ob verecundiam, quia non habent aliquid poſſe dari, quod ſacerdotes deputati ad confeſſiones audiendas, nil ab ipſis pœnitentibus, & confiteri volentibus, in feſtivitatibus anni principalibus percipiant, etiamſi ſponte offeratur. Quod ſi ſecus factum fuerit, eidem a quo percepit, quadruplum, tamquam male ablatum, reſtituere teneatur. Idem in baptiſmo, niſi offeratur in altari a dictis confitentibus, & nomine baptizatorum. In extrema unctione nil petatur: ſed ſi ſponte offeratur, licite poſſit percipere.

XI. *Ut qui venerunt ad exſequias, ſteut uſque ad finem ſepulturæ.*

Et quia non viderur veniſſe, niſi qui uſque ad finem ſteterit: idcirco monemus & hortamur, quod omnes clerici qui venerint ad obſequias alicujus defuncti, uſquequo corpus traditum fuerit ſepulturæ, ſtare debeant; & quod ille qui habuerit ſolvere clericis pro ipſa proceſſione, ſolvere debeat in fine ſepulturæ; & non reperto uſque ad finem ſepulturam nil dare debeat, pœna dupli ejus quod ſolverit ſibi imminenti.

XII. *De iis qui fraudant ſuffragia defunctorum.*

Cum gravius ſit illos fraudare qui eorum ſuffragio indigent: idcirco cum defuncti ſuffragia vivorum exſpectent, monemus ac etiam mandamus, quod nullus aſſiſius recipere debeat pecuniam pro Miſſis defunctorum, niſi pro quot crediderit vere ſe poſſe Miſſam celebrare. Contra facientes autem divinum exſpectent judicium, & nihilominus noſtro arbitrio puniantur.

XIII. *Ut clerici exſiſtentes in choro reſpondeant Miſſam celebranti.*

* Forte, ut cum clerici.

Item ſtatuimus, volumus, & mandamus, *ut clerici omnes in choro exſiſtentes ſurſum corda ad Deum dicantur habere, tam canonici quam clerici alii exſiſtentes in choro, reſpondere debeant ſacerdoti celebranti Miſſam, dum celebrat, & ei qui cantat primo in choro, ſeu locum cantoris tenet. Contra facientes autem punctentur, ſicut de aliis defectibus: & pœna quatuor denariorum pro vice qualibet puniantur.

XIV. *Ut omnes canonici, clericos ſuos teneant.*

Item ordinamus & mandamus, quod canonici omnes, tam perſonales, quam alii, ſuos clericos tenere debeant, ſicut fuit alias conſtitutum: dummodo tales teneant, qui alias in dicta eccleſia non ſint beneficiati, nec intitulari, ſeu aliquid certum penſum de eccleſia, ſeu pro ipſa percipiant. Contra facientes autem in tantum de ſuo beneficio puniantur, in quantum clerici quos tenere deberent, poſſent commode ſuſtentari.

XV. *Ut punctator legaliter officium exerceat.*

Item monemus illum qui habet ſeu habebit in futurum punctare, legaliter ſuum officium exercere, ſi Dei & noſtram indignationem vitare voluerit.

XVI. *De luſoribus ad azardum.*

Item monemus omnes & ſingulos clericos, cujuſcumque conditionis & ſtatus, fugere tabernas, loca inhoneſta, & ludum azardi. Contra facientes autem noſtro arbitrio puniantur.

XVII. *Ut clerici abſtineant a mercimoniis.*

Item quia Dominus vendentes, & ementes de templo ejecit, & *nemo militans Deo implicat ſe negotiis* 2. Tim. 2. *ſecularibus* idcirco monemus omnes & ſingulos clericos, abſtinere a mercimoniis, & a negotiationibus ſeu lucris illicitis: niſi quæ pro vita tantum ipſorum ſufficerint. Contra facientes autem pœna canonica puniantur.

XVIII. *Ut ſervientes eccleſiæ, adſint horæ congruæ.*

Item ordinamus, quod tam ſacerdotes, quam diaconi & ſubdiaconi, & alii clerici, qui per hebdomadas ſervire debent, intereſſe debeant ad celebrandum & ſerviendum in ſua hebdomada in hora congrua. Quod ſi repertus non fuerit, alius pro eo ſervire debeat in ordine abſentis: & habeat & habere debeat a tali abſente ſex denarios: niſi juſta cauſa fuerit impeditus, quam ante horam Miſſæ decano debeat notificare.

XIX. *Ut ſacerdos in ſerviendo diaconis præponatur.*

Item quod quoties Miſſa celebratur in eccleſia, & aliqui defecerint, qui deberent ſacerdoti in altari diaconi ſeu ſubdiaconi loco ſervire; ita quod aliquis ſacerdos haberet tunc ſubſtitui; quod non celebret ſacerdos in officio ſubdiaconatus, niſi fuerit ſacerdos qui deberet ſervire loco diaconi: aliter ſacerdos ſemper in ſerviendo diaconibus præponatur. Qui contra fecerit, renuendo celebrare poſt ſacerdotem, puniatur in ſex denariis: niſi aliquis ex ſubdiaconibus, ſeu aliis diaconibus, fuerit in eccleſia ſupradicta.

Lectæ & publicatæ & pronunciatæ fuerunt prædictæ conſtitutiones in majori eccleſia Nicoſienſi, præſentibus, audientibus, & intelligentibus, canonicis, aſſiſiis, & clericis eccleſiæ prædictæ, ad prædictas conſtitutiones audiendas de mandato ſupradicti domini archiepiſcopi vocatis, & in ipſa eccleſia ſpecialiter congregatis. Quas quidem conſtitutiones dictus dominus archiepiſcopus mandavit inviolabiliter obſervari, & exinde confici præſens publicum inſtrumentum, in præſentia venerabilis viri domini Guillelmi de Antio canonici plebis ſanctæ Mariæ civitatis ejuſdem, dicti domini archiepiſcopi officialis; religioſorum virorum fratrum Benedicti de

Digitized by Google

Burgo ſancti ſepulcri, & Jacobi de Urbeveteri ordinis fratrum Prædicatorum, ſociorum domini archiepiſcopi ſupradicti; ac ſapientum virorum dominorum Jacobi de Ancona juris utriuſque periti, & Michaëlis de Antio medicinæ artis profeſſoris, teſtium & ſociorum aſſiſtentium domino archiepiſcopo ſupradicto, anno Domini a Nativitate ejuſdem MCCCXX. Indictione III. tempore domini Joannis Papæ XXII. die ſeptima menſis Aprilis.

Et ergo Theodinellus magiſtri Bernardi de Aquaſparta, imperiali auctoritate judex ordinarius, atque notarius, & prædicti reverendi in Chriſto patris & domini, domini fratris Joannis archiepiſcopi Nicoſienſis familiaris, & ſcriba publicus, prædictas conſtitutiones, de mandato dicti domini archiepiſcopi, legi & publicavi, & in hanc publicam formam redigens, meo ſolito ſigno ſignavi.

CONSTITUTIONES

Joannis archiepiſcopi Nicoſienſis, editæ anno MCCCXXI. & conſequentibus.

I. *De ingreſſu in monaſteria monialium.*

NOs frater Joannes permiſſione divina archiepiſcopus Nicoſienſis, monemus & hortamur in Domino omnes & ſingulas perſonas, tam clericos quam laïcos, cujuſcumque conditionis exiſtant, ne infra clauſtra, ſeu ſepta monaſteriorum monialium de Nicoſia intrare debeant, ſine noſtra licentia ſpeciali: excepti dominabus reginis, & earum comitiva, ac etiam ſororibus domini regis, quibus propter ſpecialem prærogativam eis deferimus in hac parte; & exceptis confeſſoribus ipſarum per nos deputatis, quibus intrare liceat tempore neceſſitatis. Alias, tam intrantes, quam etiam introducentes eoſdem, pœnam excommunicationis incurrere volumus ipſo facto. Datum Nicoſiæ in noſtra majori eccleſia Nicoſienſi, die XVII. Junii, indictione IV. anni MCCCXXI.

II. *De non celebranda Miſſa Nuptiali ſine licentia.*

Item ſtatuimus & ordinamus, quod nullus ſacerdos debeat, vel præſumat Miſſam nuptialem celebrare, ſine noſtra licentia ſpeciali, aut magiſtri capellani eccleſiæ Nicoſienſis, cui conſtiterit ipſum matrimonium, ut eſt moris, eſſe legitime proclamatum. Qui vero contra fecerit, noſtro arbitrio puniatur.

III. *Ut aſſiſius qui celebrat pro mortuis, non ſe obliget ad aliud officium.*

Item inhibemus, quod nullus ex aſſiſiis noſtræ eccleſiæ ſupradictæ, qui Miſſam aſſidue debet pro mortuis celebrare, ad aliquod ſervitium ſeu officium celebrandum ſe obliget, nec faciat quoquo modo. Qui autem contra fecerit, acriter noſtro arbitrio puniatur.

IV. *Ut altari ſerviat, qui vivit de altari.*

Cum ad hoc ſint eccleſiaſtica beneficia deputata, ut idonee in divinis officiis eccleſiæ ſerviatur, & ad ipſum miniſterium talis quæri perſona debeat, quæ per ſeipſam illud valeat exercere: quare unuſquiſque in ea vocatione manere debet in qua exſtitit evocatus; ac jure debet altari ſervire, qui de altario victum quærit.

V. *Ut aſſiſius per ſeipſum ſerviat in divinis.*

Sane nobis fratri Joanni archiepiſcopo Nicoſienſi innotuit, quod noſtra Nicoſienſis eccleſia quibuſdam ex ſervitoribus & aſſiſiis ejus abſentibus, & quibuſdam præſentibus, diverſis negotiis ſe implicantibus, aliis per eos minus dignis ſubſtituris, circa divinum cultum plurimum deſtituitur: [a] & quod ipſorum officium ac nomen requirunt, ſcilicet continuam adſiſtentiam, vix ſaltem per menſem adimplent. Nos volentes ſtatui noſtræ eccleſiæ providere circa eccleſiaſticum miniſterium, quod ſemper diſpoſuimus augmentare, & ipſorum aſſiſiorum ſaluti conſulere: ſtatuimus & ordinamus hac conſtitutione inviolabiliter valitura, quod omnes & ſinguli aſſiſii noſtræ eccleſiæ, in eo ordine cujus beneficium obtinent ſeu præbendam, ſerviant in divinis per ſeipſos, & non per alium ſubſtitutum, non obſtante, ſi alium titulum ſub exſpectatione habeant in eccleſia memorata: niſi infirmitate, aut juſtæ abſentiæ cauſa, a nobis etiam obtenta licentia, valeat excuſari. Contra facientes autem volumus pœnis canonicis ſubjacere.

[a] Forte, & quod qui ipſorum.

In nomine Domini, amen. Anno Domini a Nativitate ejuſdem MCCCXXIII. Indictione VI. tempore domini Joannis Papæ XXII. die ultima Auguſti, prædicta proxima conſtitutio edita contra aſſiſios eccleſiæ Nicoſienſis, ad eorum doctrinam publicata fuit & lecta in auditorio, ubi jus redditur apud archiepiſcoparum juxta capellam, præſentibus omnibus aſſiſiis eccleſiæ prælibatæ, & dominis Guezi, & Roberto Turcheti, canonicis eccleſiæ antedictæ; præſentibus etiam Andrea Gallioti, Joanne Gualterii, Fectono Tabarani, magiſtro Petro Anſelmi, & Conſtantio baculario, cum pluribus aliis teſtibus vocatis ad prædicta.

VI. *Contra falſos teſtes.*

Quia tempus eſt, ut judicium a domo Dei incipiat, teſtante ſcriptura: ut quos Dei timor a malo non revocat, ſaltem eccleſiaſticæ cohibeat ſeveritas diſciplinæ: licet nos frater Joannes archiepiſcopus Nicoſienſis, tempore quo fuimus in Cypro, relatione quamplurium audiverimus, morbum peſtiferum falſorum teſtium pullulaſſe, & etiam adhuc vigere: conſiderantes aliqua a noſtris prædeceſſoribus contra prædicta fuiſſe ſtatuta, non de facili credere poteramus aliquos tam inſanos, quam etiam hebetes mente, qui ſe tanto crimine irretirent, ut Deum contemnerent, judicem fallerent, ac offenderent innocentem: quæ omnia perpetrant, cum falſum teſtimonium proferunt, ac proferri procurant. Sed quia nos ipſi experimento didicimus, multos prædicta poſtponere in deluſum, in animarum ſuarum periculum, & damnum non minimum aliorum: cogimur ferro abſcindere vulnera putrefacta.

1. Pet. 4.

Idcirco nos frater Joannes prædictus, monemus & hortamur in Domino, pro prima, ſecunda, & tertia monitione, omnes & ſingulos, tam clericos quam laïcos, maſculos & feminas, cujuſcumque conditionis & ſtatus exiſtant, & nihilominus ſub pœna excommunicationis mandantes, qui in noſtra curia tulerunt teſtimonium falſum, ſeu ferri tractaverunt, ſeu procuraverunt, unde ſententia fuerit ſubſequuta, quod ipſi, quantum in ipſis eſt, revocent dictum ſuum, ut ex ſententia tam damnabili, pernicioſa exſecutio ſequi non poſſit, ſeu nobis ſecreto manifeſtent. Multo magis, ſi adhuc ſententia lata non fuerit, dictum ſuum revocent, vel nobis pandant: & hoc infra novem dies, quorum tres pro

primo, tres ſecundo, & tres pro tertio termino peremptorio aſſignamus. Contemptores autem hujuſmodi noſtræ monitionis, ex nunc prout ex tunc, in his ſcriptis excommunicationis vinculo innodamus: mandantes, omnes & ſingulos prædicta committentes, ſeu aliquid de præmiſſis, ipſo excommunicationis vinculo innodari, quorum abſolutionem nobis ſolummodo reſervamus: non intendentes, per commiſſionem aliquorum caſuum per nos factam prædictos includi, niſi ſpecialiter in commiſſione denominaremus eoſdem.

VII. *Ut religioſi non habeant advocatos & procuratores perpetuos, nec dent eis perpetuas aſſiſias.*

Item ſtatuimus & ordinamus, quod nullum monaſterium, prior, abbas, vel conventus, vel quicumque alius adminiſtrationem habens, ipſius civitatis, ſeu diœceſis Nicoſienſis, poſſit advocatum, procuratorem, ſeu patronum, vel defenſorem, clericum vel laïcum, ad eorum ſervitium perpetuo deputare, pro patrocinio, procuratione & defenſione eis in poſterum præſtandis; nec eorum alteri poſſint perpetuam aſſiſiam ſeu penſionem annualem conſtituere in futurum; ſed liceat eis advocatum, procuratorem, ſeu defenſionem quærere in cauſis de novo emergentibus, quibus convenienter poſſint, conſiderato labore, providere de eorum ſalario & mercede: revocantes, caſſantes, & annullantes omni modo, jure, & forma, quibus melius poſſumus, omnes perpetuas aſſiſias, ſeu penſiones, hactenus per quoſcumque abbates, conventus, priores, ſeu quoſcumque alios adminiſtratores monaſteriorum ipſorum, quibuſcumque advocatis, procuratoribus & defenſoribus conceſſas, ordinatas, & factas. Mandantes ex nunc tenore præſentium, abbatibus, prioribus, conventibus, & quibuſcumque aliis adminiſtrationem ipſorum monaſteriorum habentibus, quod hinc ad quindecim dies ex nunc in antea computandos, dictas aſſiſias, ſeu penſiones perpetuas, ſtudeant effectualiter ad jus ipſorum monaſteriorum revocare; nec dent, nec dare debeant eaſdem, ſub pœna excommunicationis, & ſub pœna quinquaginta byzantiorum de Cypro, & alia pœna noſtro arbitrio infligenda.

VIII. *Ut religioſi & clerici non contrahant ultra certam ſummam.*

Item ſtatuimus & ordinamus, quod nullum monaſterium, abbas, prior, vel conventus, vel quicumque alius clericus, Latinus vel Græcus, civitatis vel diœceſis Nicoſienſis, ſuo nomine proprio, ſeu nomine ſuæ eccleſiæ, mutuum contrahere, emptionem ſeu venditionem, affectationem, ſeu quemcumque alium contractum excedentem ſummam centum byzantiorum alborum de Cypro; & alius quivis clericus cujuſcumque alterius eccleſiæ, ultra quantitatem viginti quinque byzantiorum, ſine noſtra ſeu ſuperioris ſui ſpeciali licentia & mandato, debeat. Et ſi contraxerit, ipſa obligatio ſeu contractus eccleſiam ſeu monaſterium non valeat obligare: ita quod ipſa eccleſia ſeu monaſterium, ad dictum debitum reddendum nullatenus obligetur, nec etiam compellatur. Et quicumque contra fecit, punietur pœna noſtro arbitrio inferenda.

Prædictæ conſtitutiones lectæ, & promulgatæ fuerunt per dominum archiepiſcopum ſupradictum in ſacriſtia ſeu theſauro ſuæ eccleſiæ Nicoſienſis: præſentibus venerabilibus viris dominis Nicolao de Camilio, Henrico de Biblio archidiacono, Philippo Alamanno, Elia Anſelmi, Laurentio de Berico, A & Baliano Guezi, canonicis & capitulo eccleſiæ ſupradictæ, cum plures canonici in capitulo tunc non eſſent, expreſſe conſentientibus in prædictis. Anno Domini a Nativitate ejuſdem MCCCXXIV. Indictione ſeptima, tempore domini Joannis Papæ XXII. die vigeſima ſecunda menſis Januarii.

IX. *Ut eccleſiæ Nicoſienſis jura & honores a nemine uſurpentur, & uſurpata reſtituantur.*

Nos frater Joannes, permiſſione divina archiepiſcopus Nicoſienſis, monemus pro prima, ſecunda, & tertia monitione, de conſilio & conſenſu capituli & canonicorum noſtræ eccleſiæ Nicoſienſis, omB nes & ſingulos, tam mares, quam feminas, cujuſcumque ſtatus, ordinis, & conditionis exiſtant; & nihilominus eis, & cuilibet eorum, ſub pœna excommunicationis diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus jura, honores, & bona eccleſiæ Nicoſienſis prædictæ deinceps non uſurpent, nec uſurpare audeant ſcienter: immo jura, honores, & bona jam dictæ eccleſiæ dudum uſurpata, occupata ſeu ſubtracta taliter uſurpantes, occupantes, ſeu etiam ſubtrahentes, infra ſex dies a die datarum præſentium computandos; quorum duos pro primo, duos pro ſecundo, & duos pro tertio & peremptorio termino eis, & cuilibet eorum, tenore præſentium aſſignamus, ipſa jura, honores, & bona reſtituant ipſi C eccleſiæ, & reſtituere teneantur cum effectu. Alioquin in uſurpantes in poſterum ſcienter jura, honores, & bona prædicta, & jam uſurpata, occupata, ſeu ſubtracta infra dictum terminum non reſtituentes, ſeu emendantes, ſententiam excommunicationis contra ipſos & ipſorum ſingulos, de conſilio & conſenſu canonicorum & capituli eccleſiæ ſupradictæ, proferimus in his ſcriptis: quam ipſos & ipſorum ſingulos incurrere volumus ipſo facto. Ad denunciationem & aggravationem ipſius ſententiæ nihilominus procedemus, ipſorum inobedientia exigente. Datum Nicoſiæ, die penultima menſis Martii, Indictione octava, anno Domini MCCCXXV. tempore domini Joannis Papæ XXII.

DX. *De eligentibus ſepulturam extra ſuam eccleſiam.*

Si de parochianis noſtris aliquis apud aliam eccleſiam elegerit ſepulturam; morte nunciata ipſius, duæ tantum campanæ pulſentur, *&c. ut ſupra, cap. ult. concilii Nicoſienſis, anno* MCCXCVIII. *pag.* 1738. C. 8.

CONSTITUTIO
Heliæ archiepiſcopi Nicoſienſis.

Prædeceſſorum ſuorum conſtitutiones innovat.

CUm laudandæ diffinitionis intentio paſtoris ſit ſemper ſtudiis adjuvanda: cura eſt ſolicitudinis adhibenda, ut ea quæ pro cultu divino, quiete E eccleſiaſticæ converſationis, ſunt diſpoſita & ordinata, nec diſſimulatio negligere, nec quædam valeat præſumptio perturbare. Quia nos frater Helias, Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia Nicoſienſis archiepiſcopus, multas ſcimus conſtitutiones & leges, tam a legatis ſedis Apoſtolicæ: quam a noſtris prædeceſſoribus, emanaſſe ad decus cultus divini, & honeſtatem ordinis clericalis, quas, noſtram eccleſiam viſitantes invenimus, ut plurimum datas in neglectum; & ſic potius membranas occupaſſe, quam in aliquo fructum ſaluriferum attuliſſe: idcirco omnes conſtitutiones Legatorum ſedis Apoſtolicæ, editas ad cultum divini nominis & honeſtatem ordinis clericalis, tamquam validas, fir-

Digitized by Google

mas præsentialiter denunciamus : ac constitutiones prædecessorum nostrorum, in quantum non sint primæ posterioribus contrariæ vel adversæ, approbamus & ratificamus, ac etiam innovamus : mandantes, ipsas pro diffinitione nostræ visitationis debere inviolabiliter observari.

CONCILIUM NICOSIENSE,

ab Helia archiepiscopo cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXL.

PRÆFATIO.

In nomine Domini Jesu Christi, amen.

CONgregato & convocato provinciali concilio regni Cypri in aula archiepiscopatus Nicosiensis per reverendum in Christo patrem & dominum, dominum fratrem Heliam, Dei & Apostolicæ sedis gratia archiepiscopum Nicosiensem, metropolitanum regni prædicti, una cum suffraganeis suis, reverendis in Christo patribus, dominis, Odone Paphensi, Lambertino Nimociensi, & fratre Marco Famagustano, & Anteradensi, episcopis : & præsentibus & eidem consilio interessentibus venerabilibus in Christo patribus, dominis, fratre Leondio de Solia, Nicosiensis ; fratre Matthæo de Larsino, Paphensis ; fratre Clemente de Lescara, Nimociensis ; & fratre Michaële de Carpasio, Famagustanæ, diœcesum Græcorum episcopis ; & fratre Georgio, Maronitarum ; & fratre Gregorio, Armenorum, præsulibus & episcopis ; & aliarum nationum, videlicet, Nestorinorum & Jacobitarum rectoribus, & aliorum clericorum Latinorum & Græcorum, & dictarum nationum multitudine copiosa : præfatus dominus archiepiscopus, præmissis Romano more orationibus consuetis, Spiritus sancti gratia primitus invocata, proposito verbo Dei, clare, distincte, & explicite declaravit, aperuit, & exposuit fidem catholicam, quam de articulis & ecclesiasticis sacramentis, ac aliis quæ possent forte ex ignorantia in errorem aliquos declinare, sacrosancta Romana ecclesia tenet, docet, & prædicat, dictis nationum prælatis eorumque subditis audientibus, & intelligentibus, liquido, singulariter & distincte per infra scriptos fideles viros interpretes auctoritatis, & linguarum quarum erant interpretes, plenam & veram habentes notitiam, quidquid per eumdem dominum archiepiscopum verbo extitit declaratum : & scripto de unanimi consilio Latinorum pontificum publice ibi lecto, ad nationis cujuslibet intellectum, mediantibus interpretibus infrascriptis. Cujus scripti series, de verbo ad verbum, nil addito vel minuto, tenor talis est.

CONFESSIO FIDEI.

« QUoniam in regno Cypri, in singulis civitatibus & diœcesibus, permixti sunt populi diversarum linguarum, habentes sub una fide, sicut experimento didicimus, varios ritus & mores, qui a suis episcopis & præsulibus, juxta diversitates rituum & linguarum, verbo instituendi sunt pariter & exemplo : ut in salubri doctrina prædicti præsules, expulsa omni errorum caligine, possit in lumine veræ lucis, quæ catholicos professores illuminat, ambulare ; & suos subditos, seu populos commissos eisdem, clarius informare : decrevimus fidei professionem explicite declarare, quam sacrosancta Romana ecclesia firmiter tenet, docet, & prædicat : ut ipso veræ lucis lumine mediante queant veritatis semitam imitari, & varios errores expellere.

Quicumque autem cupit salvus fieri & catholicus reputari, firmiter credere debet & simpliciter confiteri, quod unus solus, verus est Deus, æternus, immensus, & incommutabilis, incomprehensibilis, omnipotens, ineffabilis, Pater, & Filius, & Spiritus sanctus ; tres quidem personæ, sed una essentia, substantia, seu natura simplex omnino. Pater a nullo, Filius a Patre solo, & Spiritus sanctus ab utroque : non tamquam ex duobus principiis, sed tamquam ex uno principio ; non duabus spirationibus, sed uniea spiratione procedens. Hoc professa est hactenus, prædicavit, & docuit ; hoc firmiter tenet & prædicat sacrosancta Romana ecclesia, mater omnium fidelium & magistra. Hoc habet orthodoxorum patrum atque doctorum, Latinorum pariter & Græcorum, incommutabilis & vera sententia.

Tenet insuper, docet & prædicat eadem sancta mater ecclesia, sanctam Trinitatem, Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum : totamque in Trinitate deitatem, coëssentialem & consubstantialem, coæternam, coomnipotentem, unius potestatis, voluntatis, & majestatis, creatorem omnium creaturarum, a quo omnia, per quem omnia, & in quo omnia, quæ sunt sub cælo & in terra, visibilia & invisibilia, corporalia & spiritualia.

Singulam quamque in sancta Trinitate personam, unum verum Deum & perfectum extitisse, ipsumque Dei unigenitum, Verbum Dei, æternaliter natum de Patre, consubstantialem, coomnipotentem & coæqualem per omnia Patri in divinitate, a tota Trinitate communiter incarnatum, ex Maria semper virgine Spiritus sancti cooperatione conceptum cum anima rationali, duas habentem nativitates, unam ex Patre æternam, alteram temporalem ex matre ; Deum verum & hominem verum, proprium in utraque natura atque perfectum ; non adoptivum, neque phantasmaticum, sed unum & unicum Filium Dei, in duabus & ex duabus, divina scilicet & humana, naturis, sed in unius personæ singularitate ; impassibilem & immortalem divinitate, sed in humanitate, pro nobis & pro salute nostra passum vera carnis passione, mortuum, & sepultum : & descendisse ad inferos, ac tertia die resurrexisse a mortuis vera carnis resurrectione ; die quadragesima post resurrectionem, cum carne qua resurrexit, & anima, ascendisse in cælum & sedere ad dexteram Dei Patris : & inde venturum judicare vivos & mortus, & redditurum unicuique secundum opera sua, sive bona fuerint, sive mala, tam reprobis quam electis, qui omnes cum suis propriis resurgent corporibus quæ nunc gestant ; reprobi vero cum diabolo, pœnam perpetuam recepturi, & electi cum Christo gloriam sempiternam.

Credere etiam debet & tenere firmiter unusquisque catholicus, unam esse fidelium universalem ecclesiam, extra quam nullus omnino salvatur, in qua unum datur baptisma, & vera omnium remissio peccatorum.

Firmiter etiam credere, & simpliciter confiteri debet quicumque fidelis, novi & veteris testamenti, legis, ac prophetarum, & apostolorum, unum esse auctorem Deum. Et hæc est vera fides catholica, quam super dictis articulis tenet & prædicat sacrosancta Romana ecclesia, mater omnium fidelium & magistra.

Sed propter diversos errores, a quibusdam ex ignorantia, & ab aliis ex malitia adinventos, dicit, tenet, docet, & prædicat, quod secundum communem

» nem Dei orationem, animæ ſanctorum hominum, » qui de hoc ſæculo ante Domini noſtri Jeſu Chriſti » paſſionem deceſſerunt; necnon ſanctorum apoſto- » lorum, martyrum & confeſſorum, virginum, & » aliorum fidelium defunctorum, poſt ſacrum ab eis » Chriſti baptiſma ſuſceptum, in quibus nil purgabi- » le fuit quando deceſſerunt, nec erit quando dece- » dent, etiam in futurum; vel ſi tunc fuit aut erit » purgabile aliquid in eiſdem, cum poſt mortem ſuam » fuerint purgatæ; aut quod animæ puerorum eodem » Chriſti baptiſmate renatorum & baptizandorum, » cum fuerint baptizati, ante uſum liberi arbitrii de- » cedentium, mox poſt mortem ſuam & purgatio- » nem præfatam; in illis qui purgatione hujuſmodi » indigebant, etiam ante reſurrectionem ſuorum cor- » porum & judicium generale, poſt aſcenſionem ſal- » vatoris noſtri Domini Jeſu Chriſti in cælum, fue- » runt, ſunt, & erunt, in cælo cælorum, regno & » paradiſo cæleſti, cum Chriſto ſanctorum angelo- » rum conſortio congregatæ; ac poſt Domini Jeſu » Chriſti paſſionem & mortem, viderunt, vident, » & videbunt divinam eſſentiam, viſione intuitiva, » ac etiam faciali, nulla mediante creatura in ratio- » ne objecti, niſi ſe habente ſecundum divinam eſ- » ſentiam mediante ſe * videre clare & aperte eis oſten- » dere; & quod ſic videntes eadem eſſentia perfruan- » tur; necnon quod ex tali viſione, & fruitione, » eorum animæ qui jam deceſſerunt, ſunt vere bea- » tæ, & habent vitam & requiem æternam; & erunt » illorum, qui poſtea decedent, cum eamdem vide- » bunt divinam eſſentiam, ipſaque perfruentur, ante » judicium generale. Et quod poſtquam inchoata » fuit, vel erit, talis intuitiva & facialis viſio & frui- » tio in eiſdem: eadem viſio & fruitio, ſine aliqua » intercifione, ſeu evacuatione prædictæ viſionis & » fruitionis, continuata fuit, & continuabitur uſque » ad finale judicium, & ex tunc uſque in ſempiter- » num.

» Diffinivit inſuper eadem ſancta mater eccleſia, » quod ſecundum communem Dei ordinationem, ani- » mæ decedentium in actuali peccato mortali, mox » poſt mortem ſuam ad inferna deſcendunt, pœnis in- » fernalibus, tamen diſparibus, puniendæ; & quod » nihilominus in die judicii omnes homines, ante tri- » bunal Chriſti cum ſuis corporibus comparebunt, » reddituri de factis propriis rationem.

» Tenet etiam & docet eadem Romana eccleſia, » ſeptem ſore ſacramenta eccleſiaſtica. Unum, ſcilicet » Baptiſma, de quo ſupra dictum eſt, quod ad invo- » cationem individuæ Trinitatis, videlicet Patris, & » Filii, & Spiritus ſancti, conſecratur in aqua: quod » tam parvulis, quam adultis, in forma eccleſiæ, a » quocumque rite collatum, proficit ad ſalutem: poſt » cujus ſuſceptionem Baptiſmi, ſi quiſquam prolapſus » fuerit in peccatum, poteſt ſemper per veram pœ- » nitentiam reparari, & ſuorum conſequi veniam » peccatorum. Aliud eſt ſacramentum Confirmatio- » nis, quod cum ab apoſtolorum tempore ſolis fue- » rit Pontificibus reſervatum, in fronte chriſmando » renatos, ſoli debent epiſcopi per manus impoſi- » tionem conferre. Cujus forma hæc eſt: *Signo te* » *ſigno crucis, & confirmo te chriſmate ſalutis, in no-* » *mine Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, amen.* » Quod ſi ſimplices ſacerdotes conferre præſumant, » nihil agunt: cum ex eorum collatione umbra quæ- » dam oſtendatur in opere, veritas autem non ſubeat » in effectum. Aliud eſt Pœnitentia. Aliud eſt Eu- » chariſtiæ ſacramentum, quod ex azymo conficit » eadem Romana eccleſia: tenens & docens, quod in » azymis verum conficitur, & poteſt confici corpus

* *Hic aliquid mendum ſubeſt.*

A Chriſti; cujus corpus & ſanguis in ſacramento al- « taris, ſub ſpeciebus panis & vini veraciter conti- « netur, tranſſubſtantiatis pane in corpus, & vino « in ſanguinem, poteſtate divina. Quod utique ſa- « cramentum nemo poteſt conficere, niſi ſacerdos ri- « te fuerit ordinatus, ſecundum claves eccleſiæ, quas « ipſe conceſſit Apoſtolis, & eorum ſucceſſoribus, « Jeſus Chriſtus. Aliud eſt Ordinis ſacramentum. « Aliud eſt Extrema Unctio, quæ ſecundum doctri- « nam beati Jacobi, infirmantibus exhibetur. Aliud « eſt Matrimonium: de quo tenet ſancta mater eccle- « ſia, quod nec unus vir ſimul plures uxores habere « permittitur, nec unquam licuit, niſi cui fuit divina « revelatione conceſſum; nec una mulier ſimul habe- « re plures viros. Soluta vero lege matrimonii per « mortem alterius conjugum, ſecundas, & tertias, & « deinceps nuptias ſucceſſive licitas eſſe dicit, ſi impe- « dimentum canonicum ex cauſa legitima non obſi- « ſtat.

« Tenere debet inſuper, fateri, & publice confi- « teri, quicumque vult reputari Catholicus, quod ipſa « ſacroſancta Romana eccleſia eſt mater omnium fi- « delium & magiſtra, & ſuper univerſam Catholicam « eccleſiam plenum principatum obtinet & primatum, « quem memorata eccleſia ab ipſo Domino in beato « Petro apoſtolorum principe ſeu vertice, cujus Ro- « manus Pontifex eſt ſucceſſor, cum plenitudine po- « teſtatis recepiſſe, humiliter & veraciter recognoſcit. « Cujus Romani Pontificis, ſi quæ ſubortæ fuerint « quæſtiones & cauſæ majores, ſuo debent judicio diſ- « hiniri: ad quem poteſt quicumque gravatus in nego- « tiis ad forum eccleſiaſticum pertinentibus appellare, « & in omnibus cauſis ad examen eccleſiaſticum ſpe- « ctantibus ad ipſius poteſt recurri judicium; & ei- « dem omnes eccleſiæ ſunt ſubjectæ, ipſarumque præ- « lati obedientiam & reverentiam ſibi debent, qui in « partem ſolicitudinis ſunt vocati.

« Præſcriptam igitur puriſſimam, certiſſimam, ſo- « lidiſſimam Romanæ eccleſiæ, & orthodoxæ fidei « veritatem, evangelicæ doctrinæ conſonam, a ſanctis « patribus traditam, & Romanis Pontificibus in ſuis « ſtatutis, ſynodis, diffinitionibus, determinationibus, « & conſtitutionibus roboratam, ab univerſis & ſin- « gulis regni Cypri, cujuſcumque nationis exiſtant, « firmiter teneri, & ſimpliciter, abſque varietatis in- « conſtantia, & ſine ſcrupulo cujuſlibet dubietatis « agnoſci, præſentis conſtitutionis ſerie, auctoritate « præſentis concilii promulgatæ, præcipimus & man- « damus: ſi omnipotentis Dei, & ſacroſanctæ Roma- « næ eccleſiæ, necnon ſanctiſſimi domini noſtri, do- « mini Benedicti Papæ XII. cupiunt effugere ultio- « nem. Per hoc non intendimus inhibere Græcis epi- « ſcopis, & eorum ſubditis, quin ritus ſuos fidei Ca- « tholicæ non adverſos ſequantur, juxta compoſitio- « nem a felicis recordationis domino Alexandro Ro- « mano Pontifice in regno Cypri inter Latinos & « Græcos editam, & diutius obſervatam.

« Memorati Græcorum, Maronitarum, & Arme- « norum epiſcopi, & præmiſſarum aliarum nationum « majores, pro ſe & ſubditis ſuis, intellectis omnibus « & ſingulis ſupradictis, & ſuper ſingulis articulis fi- « dei, & eccleſiaſticis ſacramentis, ac aliis in dicta ſe- « rie comprehenſis, ſinguli ſingulariter, & univerſa- « liter univerſi, juxta relationem infraſcriptorum in- « terpretum, clare, aperte, diſtincte, & ſingulariter, « & explicite recognoverunt; humiliter, & devote, « & ſpontanea voluntate, omni timore ſemoto, & « quacumque coactione ceſſante, humili profeſſione « confeſſi ſunt, & devota confeſſione profeſſi, illa om- « nia & ſingula in dicti ſcripti ſerie comprehenſa ve-

ra esse; & quod illa omnia & singula firmiter credebant, prout superius explicite declarantur. Adjiciens rationes, quod ita erat ab omnibus Catholicis absque dubietate credendum; & quod sacrosancta Romana ecclesia erat mater omnium fidelium & magistra, super omnes ecclesias plenum principatum obtinens & primatum; & quod sanctissimus in Christo pater dominus Benedictus divina providentia Papa XII. successor beati Petri, & in terris vicarius Jesu Christi, erat cunctorum fidelium pater & pastor, & dominus, cui singuli prælati ecclesiarum omnium debent reverentiam humilem; ipsique reverentiam eidem & obedientiam promittebant. Petentes humiliter, quod eis liceret in suis ritibus fidei non contrariis permanere; ac deprecantes dictum dominum archiepiscopum, ut devotionem eorum intimare domino summo Pontifici dignaretur.

Acta sunt hæc Nicosiæ, in aula archiepiscopatus majori, præsentibus venerabilibus viris dominis Leodegario de Nabinalis decano, Baliano Guezii, Antonio Marbre, & Bernardo Coste, canonicis & capitulo ecclesiæ Nicosiensis; Marino de Luca cantore, & Joanne Benedicti, canonicis Paphensis ecclesiæ; Jacobo Paschalis thesaurario & canonico Nimocensi, linguarum Latinæ & Græcæ notitiam habentibus; Gofredo Spangiota archidiacono & canonico Famagustano, Justino de Justinis, milite & consiliario regio; fratre Francisco de Nimocio Priore provinciali Fratrum Prædicatorum in provincia terræ sanctæ; fratre Raymundo de Moragis, ordinis Fratrum Minorum in dicta provincia Ministro; Jacobo de sancto Prospero canonico Nimocensi, & dicti domini archiepiscopi officiali, inter Latinos & Græcos; & Joanne Mahe presbytero Tarsensi canonico, inter Latinos & Maronitas, Jacobitas & Nestorinos; & presbytero Petro de Escalona, inter eosdem Latinos & Armenios, interpretibus: fratre Iterio de Nabinalis, ordinis Fratrum Minorum, ac domino de Parma, testibus ad hæc vocatis & rogatis, & quampluribus aliarum ecclesiarum canonicis, & notabilibus viris; ac clericorum Latinorum, & aliarum nationum multitudine copiosa.

Post hæc & instanti, in præsentia totius concilii lectæ, firmatæ, & publicatæ fuerunt aliæ constitutiones infra scriptæ.

STATUTA CONCILII.

I. *De decimis integre solvendis.*

ITem, approbatione ejusdem concilii confirmamus, innovamus, & ratificamus, ac etiam approbamus, constitutionem editam contra decimas non solventes in provinciali concilio apud Nimocium celebrato, quæ incipit: *Consuescia non plene*, &c. Adjicientes eidem, sicut in constitutione bonæ memoriæ domini Hugonis Nicosiensis archiepiscopi continetur expresse, quod eamdem excommunicationis sententiam ipso facto incurrant omnes & singuli, qui ecclesiis Nicosiensi, Paphensi, Nimocensi, & Famagustanæ integras decimas non solverint, ut teneantur, de omnibus redditibus suis, possessionibus, terris, animalibus, appaltis, ac aliis quibuscumque, sine deductione seminis, taliæ, angariarum, vel aliarum quarumlibet expensarum; cum integre, sine deductione aliqua, decima sit solvenda. Quam sententiam incurrere debeant ipso facto omnes & singuli, qui annis singulis plene & perfecte non computaverint, & integre non solverint, ut superius est expressum, per totum Februarium cujusli-

Supra, pag. 1738. A.

bet anni. A qua sententia nullus possit absolvere, sine speciali licentia nostra, & aliorum prælatorum præmissarum ecclesiarum, vel eorum quibus nos in diœcesi nostra, & ipsi in singulis suis diœcesibus, specialiter duxerimus concedendum. Et quod illorum corpora, qui usque ad extremum vitæ exitum excommunicationem sustinuerint, occasione præmissa, animo indurato, licet eos in ipso mortis articulo absolvi contingat, usque ad satisfactionem integram, extra cœmeterium ecclesiasticum valeant detineri; cum vix unquam ecclesia valeat percipere quod est suum.

Cui constitutioni dictus dominus Odo Paphensis episcopus non consensit: immo, in quantum suam posset ecclesiam tangere, totaliter contradixit; maxime ubi incipit, *& quod illorum corpora, &c.* & ab inde infra.

II. *Contra matrimonia clandestina.*

Item statuimus & mandamus, auctoritate ejusdem concilii, quod matrimonium semper in facie ecclesiæ inter personas legitimas, hora debita celebretur; excommunicantes ex nunc omnes & singulos, qui matrimonia clandestina de cetero inter se præsumpserint celebrare; & omnes & singulos qui talibus matrimoniis interfuerint, seu consilium dederint, auxilium, vel favorem: quorum absolutionem loci diœcesano episcopo reservamus, imposita prius dictis excommunicatis pœnitentia salutari, & aliis quæ de jure fuerint injungenda. Sacerdos autem vel clericus, qui matrimonio clandestino opem vel operam dederit, ab officio & beneficio sit suspensus, usque ad tempus a canone distinitum. Clandestina autrem matrimonia intelligimus, quæ fient de cetero sine licentia nostra, vel diœcesanorum in eorum diœcesibus; vel illorum quos nos & ipsi singulariter duxerimus deputandos. Et in matrimoniis contrahendis proclamationes fieri debeant tribus diebus Dominicis successive, ut est fieri consuetum: quod tempus proclamationis ab aliquo nequeat coartari: salvo quod hoc locum non habeat in regalibus & descendentibus ab eisdem. Et si contrahentes essent diversarum diœcesum, matrimonium intelligatur esse clandestinum, nisi tribus diebus Dominicis, ut præmittitur, fuerit publice more solito proclamatum in majori ecclesia, vel in capellis parochialibus illius cujuslibet civitatis vel diœcesis, in qua vel quibus quilibet ex contrahentibus consueverat habitare, seu illo tempore habitabat. Pœnis aliis contra sacerdotes & clericos hujusmodi matrimonia clandestina celebrantes, per constitutiones prædecessorum nostrorum promulgatas, nihilominus in suo robore duraturis; videlicet pœna perpetui carceris, juxta constitutionem bonæ memoriæ domini Hugonis prædecessoris nostri, quam auctoritate præsentis concilii innovamus, ac etiam approbamus.

III. *De synodo bis in anno celebranda.*

Item, statuimus & mandamus, quod singulis annis quilibet Latinus episcopus bis synodum debeat celebrare; videlicet quarta feria post octavas Pentecostes, & sexta feria post octavas Epiphaniæ: in qua personaliter debeat interesse; canonico impedimento cessante, vel per vicarium suum, legitime impeditus; instruendo clerum verbo pariter & exemplo, & faciendo legi constitutiones præsentis concilii, & alias in Nimocensi concilio editas, quas mandent a suis subditis observari.

IV. *Ut aliquo ſigno admoneantur fideles, perfectum eſſe corpus Chriſti.*

Item ſtatuimus & ordinamus, ac etiam mandamus omnibus epiſcopis Græcis, & aliis præſulibus quarumlibet nationum, & ſacerdotibus earumdem, quod debeant ordinare quoddam ſignum, quod poſſit omnibus audientibus divinum officium notum eſſe, illa hora qua perfecerint corpus Chriſti, quando celebrant in altari: ita quod illo tempore corpori Chriſti exhibeatur reverentia, tam debita, quam devota.

V. *Ut conſtitutiones antehac editæ habeant auctoritatem.*

Item, auctoritate præſentis concilii, omnes conſtitutiones, tam a prædeceſſoribus noſtris editas, quam in provinciali concilio apud Nimocium promulgatas, necnon per nos factas, innovamus, ratificamus, approbamus, ac etiam confirmamus, in quantum ſibi ad invicem minime contradicant: quas in dictis ſynodis, annis ſingulis celebrandis, publice legi mandamus, & ab omnibus obſervari, ſub pœnis in eiſdem conſtitutionibus comprehenſis.

VI. *Ut non ſint in eccleſiis cathedralibus canonici exſpectantes.*

Item, cum propter canonicos in eccleſiis cathedralibus regni Cypri exſpectantes, ipſas eccleſias intolerabilia oportuit ſupportare; volentes prædictis occurrere, & indemnitatibus noſtræ, & aliarum eccleſiarum dicti regni cathedralium providere: auctoritate præſentis concilii ſtatuimus & ordinamus, quod de cetero nullus canonicus, quantumcumque ſit in ſacris ordinibus conſtitutus, ſub exſpectatione præbendæ vocem in capitulo, & ſtallum in choro ſibi debeat vendicare, nec amucias deferre de vario; ſeu pro feſtis duplicibus aliquid de ſecretis ipſarum eccleſiarum, vel aliunde, ſeu exenia aliqua recipere, nec in aliquo ſe tamquam canonicus intromittere, donec prædictam fuerit pacifice conſecutus. Et prædictam noſtram conſtitutionem mandamus, & volumus, auctoritate præmiſſa, in quibuſcumque eccleſiis cathedralibus dicti regni debere inviolabiliter obſervari, non obſtantibus quibuſcumque conſuetudinibus ipſarum eccleſiarum, retroactis temporibus obſervatis: ſalva ſemper in omnibus ſanctæ ſedis Apoſtolicæ auctoritate.

Cui conſtitutioni dictus dominus Odo Paphenſis epiſcopus non conſenſit; immo totaliter contradicit, nec vult ipſam locum habere in ſua Paphenſi eccleſia.

VII. *Ut clerici de exſecutione teſtamenti ſe non intromittant.*

Item conſtitutioni ſynodali editæ Nicoſiæ per reverendum in Chriſto patrem, dominum Hugonem bonæ memoriæ archiepiſcopum Nicoſienſem, prædeceſſorem noſtrum, in ea parte in qua cavetur, videlicet in fine ipſius conſtitutionis, quod preſbyteri aut clerici diœceſis Nicoſienſis, corpore tradito ſepulturæ, de commiſſaria ſeu exſecutione teſtamenti, ſine licentia prælatorum, ſeu vicariorum Nicoſienſis eccleſiæ, ſeu in aliquo intromittant, quæ incipit: *Ad reprimendam avaritiam miniſtrorum eccleſiæ:* adjicimus auctoritate præſentis concilii, quod ſi quis contrarium fecerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat. Et ad hoc inducimur, ut fidei commiſſariorum & exſecutorum malitiis obvietur, & celerius impleantur decedentium voluntates: quorum exſecutorum officium non intendimus impedire.

Supra, pag. 1706. A to.

VIII. *Ut clerici non ſint officiales laïcorum.*

Item conſtitutioni bonæ memoriæ domini Gerardi archiepiſcopi Nicoſienſis prædeceſſoris noſtri, editæ in provinciali concilio regni Cypri apud Nimocium celebrato, in qua continetur quod clerici non ſint officiales laïcorum, & incipit: *Prohibemus me ſacerdotes aut clerici cujuſcumque linguæ, vel nationis exiſtant:* adjicimus, quod ſi quis de cetero hoc attentare præſumpſerit, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.

Supra, pag. 1756. E. 6.

Lectæ & recitatæ fuerunt dictæ conſtitutiones & ordinationes per reverendum in Chriſto patrem & dominum, dominum fratrem Heliam, Dei & Apoſtolicæ ſedis gratia archiepiſcopum Nicoſienſem ſupradictum, aſſiſtentibus ſibi reverendis in Chriſto patribus dominis, Odone Paphenſi, Lambertino Nimocienſi, & fratre Marco Famaguſtano & Anteradenſi, epiſcopis ejus ſuffraganeis ſupradictis, in præſentia totius concilii ſupradicti convocatis, in aula archiepiſcopatus Nicoſienſis.

Et ſcriptum per me Marcum notarium infraſcriptum, ſub anno a nativitate Domini MCCCXL. Indictione VIII. die Lunæ, XVII. menſis Januarii, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri, domini Benedicti Papæ XII. anno VI.

Ego Marcus ſcilicet Rolandini de Parma, imperiali auctoritate notarius, & nunc notarius & ſcriba publicus dicti domini archiepiſcopi, prolationi & recitationi dictarum conſtitutionum, & omnibus & ſingulis ſupradictis, cum agerentur, in præſentia totius concilii ſupradicti interfui, & de ipſius domini archiepiſcopi mandato & auctoritate, ſcripſi & publicavi, meoque ſigno ſoliro roboravi.

CONSTITUTIONES Philippi archiepiſcopi Nicoſienſis, anno Domini MCCCL. editæ.

In Chriſti nomine, amen.

NOs Philippus permiſſione divina, & ſanctæ ſedis Apoſtolicæ gratia, Nicoſienſis archiepiſcopus, conſiderantes quod perverſorum audacia exigit, ut præſentes noſtras conſtitutiones ordinemus & faciamus, ad omne ſcandalum inter Francos & Græcos evitandum; de voluntate & aſſenſu venerabilium virorum, dominorum, Salvi de Cypro decani, Alexandri de Alexandria cantoris, Balduini de Clavaro, Adæ de Gentraco, & Jacobi Gazantis, canonicorum & capituli noſtræ Nicoſienſis eccleſiæ, adhoc in camera majori noſtri palatii more ſolito ſpecialiter vocatorum, & rogatorum, cum plures non eſſent tunc præſentes, nec in loco unde ad hoc vocati, vel citari deberent, de jure vel conſuetudine eccleſiæ noſtræ Nicoſienſis præfatæ.

I. *De France contrahente cum Græca.*

Statuimus & ordinamus, & in noſtris conſtitutionibus ſcribi mandamus, quod de cetero nullus Francus audeat contrahere cum Græca, vel Græcus cum Franca, niſi tribus edictis propoſitis more ſolito in eccleſiis Francorum, ſecundum formam per prædeceſſores noſtros editam, cum ad invicem contrahunt Franci. Et quod teneatur mulier Græca, quæ contrahet, ſeu contrahere velit cum Franco, primo recipere ſacramentum Confirmationis, more Francorum: & e converſo ſi ſit Græcus, qui velit cum mu-

liere Franca contrahere, primo antequam ad contrahendum admittatur, confirmetur; & banna etiam proponantur juxta mores, ut ſupra: ita quod liberi ex eis procreati ſeu nati, pro Francis habeantur & teneantur, & more Francorum vivere debeant, ſuper omnibus ſacramentis recipiendis & perficiendis, & aliis quibuſcumque negotiis per ipſos agendis & ſciendis.

II. *Ut nec Græcus Franco, nec Francus Græco miniſtrent ſacramenta.*

Item ſtatuimus & ordinamus, quod de cetero nullus preſbyter Græcus, cujuſcumque ſtatus & conditionis exiſtat, audeat ſacramenta eccleſiaſtica, vel eorum aliquod miniſtrare alicui Franco, niſi in caſu neceſſitatis evidentis; & e converſo, quod nullus etiam Francus eodem modo ſacramenta eccleſiaſtica, vel aliquod eorum, miniſtrare audeat alicui Græco; niſi, ut præmiſſum eſt, neceſſitate cogente evidenti. Et quia præmiſſa conſueverunt & ſolent inter Francos & Græcos plura ſcandala generare: viam quibuſcumque ſcandalis & malitiis volentes præcludere, cum non ſimus ſola præmiſſorum exceſſuum prohibitione contenti, una cum præmiſſis canonicis & capitulo noſtro deliberavimus pœnam imponere: ut quos Dei timor a malo non retrahit, ſaltem coërtionis pœna reſtringat: videlicet, ut ſacerdotes & clerici omnes, qui auſi fuerint contra noſtras prohibitiones, præmiſſas matrimonia ſolemnizare, vel ſacramenta miniſtrare, puniantur pœnis ſtatutis, & declaratis in conſtitutionibus matrimonia clandeſtina prohibentibus; & laïci excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto. Quam etiam (canonica monitione præmiſſa, videlicet ſex dierum, quorum duos pro primo, duos pro ſecundo, & reliquos duos pro tertio & peremptorio termino, eiſdem aſſignamus) ſedentes pro tribunali in camera majori noſtri palatii, in præſentia dicti capituli ad hoc ſpecialiter vocati, & conſentientis, contra quoſcumque qui dictis conſtitutionibus & mandatis noſtris non obedierint, proferimus in his ſcriptis. A qua noſtra ſententia nolumus quod aliqui tranſgreſſores dictarum noſtrarum conſtitutionum poſſint abſolvi: niſi impoſita ſibi pœna, ad arbitrium noſtrum imponenda. Non intendentes per hoc, viam prælatis* includere, quin poſſint quoſcumque Græcos confirmare, volentes ſe ad ritum Francorum transferre.

*Forte, interclodere.

III. *De clericis manus injicientibus in clericos.*

Item ſtatuimus & ordinamus, quod de cetero non abſolvantur preſbyteri rixantes, qui manus injecerint unus in alium, quantumcumque ſit offenſa levis: niſi ſolverint byzantios decem pro labore & ſatisfactione injuriæ, Nicoſienſi eccleſiæ. Et idem de diactione injuriæ, Nicoſienſi eccleſiæ. Et idem de diaconibus. Subdiaconi autem, & alii in minoribus ordinibus conſtituti, priuſquam abſolvantur, ſolvere teneantur byzantios quinque eodem modo, pro labore & ſatisfactione injuriæ, Nicoſienſi eccleſiæ.

IV. *Ut in inſtrumentis manumiſſionum fiat mentio de ſigillo curiæ eccleſiaſtica.*

Item ſtatuimus & ordinamus, quod de cetero notarii non audeant publicare inſtrumenta manumiſſionum, niſi in ipſis inſtrumentis fiat mentio de ſigillo curiæ eccleſiæ: & ſi facta fuerint inſtrumenta, quod eiſdem non adhibeatur fides, & puniri poſſint notarii ad arbitrium noſtrum, aut vicarii vel officialis noſtri.

Lectæ, publicatæ, & recitatæ fuerunt prædictæ conſtitutiones & ordinationes, coram clero & populo, in cœmeterio ſancti Michaëlis de Nicoſia congregatis die Dominica Palmarum, ſexta decima menſis Martii, anno Domini MCCCLIII. Indictione VI.

EJUSDEM CONSTITUTIO, edita anno MCCCLIV.

Ut quilibet in ſuo ordine ſerviat.

ITem ſtatuimus & ordinamus, ut nullus in eccleſia noſtra Nicoſienſi exiſtens in ordine ſacerdotali de cetero promoveatur ad aſſiſias ſubdiaconales & diaconales. Item ut nullus habens ſeu obtinens in eadem eccleſia noſtra Nicoſienſi aſſiſiam acolytalem, ſubdiaconalem, vel diaconalem, ſe faciat, quamdiu eamdem aſſiſiam obtinebit, ad ſacerdotales ordines promoveri: ſub pœna privationis ejuſdem aſſiſiæ quam ibi obtinet. Conveniens enim eſt, ut quilibet in gradu ſuo famuletur Deo, & ſerviat in eadem eccleſia, prout eſt ſeu fuit ab initio inſtitutum; nec ſuper hoc poſſit per aliquem diſpenſari, niſi ſolum per nos, vel per alios archiepiſcopos, qui pro tempore fuerint in eadem eccleſia conſtituti.

Lecta, publicata, & recitata fuit dicta conſtitutio & ordinatio coram canonicis, & capitulo dictæ noſtræ Nicoſienſis eccleſiæ, in Theſauraria ipſius noſtræ Nicoſienſis eccleſiæ, MCCCLIV. Indictione VII.

Singulare hoc habent & proprium ſuperiores conſtitutiones, ut multa doceant alioquin ignota de diſciplina qua Græcorum eccleſias Latini regebant. Plurimum autem locis accipient ex Alexandri IV. conſtitutione, quæ exſtat ſupernus, pag. 448.

CONCILIUM TOLETANUM,

auctoritate Blaſii archiepiſcopi celebratum, anno Domini MCCCLV. tempore Innocentii Papæ VI.

TITULI CAPITULORUM.

I. *Quod tranſgreſſiones conſtitutionum provincialium, non ad culpam, ſed ad pœnam tantum obligent tranſgreſſores.*
II. *De conſtitutionibus Joannis Legati Apoſtolicæ Sedis.*

PRÆFATIO.

PAteat univerſis, quod nos Blaſius miſeratione divina archiepiſcopus Toletanus, Hiſpaniarum primas ac regni Caſtellæ cancellarius, in concilio pernos apud Toletum die prima menſis Octobris, anno Domini MCCCXLV. celebrato, qua prædictum concilium exſtitit terminatum, procuratoribus & vicariis epiſcoporum ſuffraganeorum noſtrorum, ac capitulorum eccleſiarum cathedralium noſtræ provinciæ, qui voluerunt & potuerunt commode intereſſe, congregatis; pro animarum noſtrorum ſubditorum ſalute, ſacro approbante concilio, conſtitutiones edimus ſubſequentes.

ANNO CHRISTI 1355.

CAPITULA.

I. *Quod tranſgreſſiones conſtitutionum provincialium non ad culpam, ſed ad pœnam tantum, obligent tranſgreſſores.*

NE onerentur culpæ pondere ex tranſgreſſione conſtitutionum provincialium Chriſti fideles, [a] quibus divina pietas jugo ſuavi, & oneri levioti ſupponere miſericorditer eſt dignata: ſacro approbante concilio ordinamus, quod conſtitutiones provinciales prædeceſſorum noſtrorum, & quæ in futurum condentur, niſi aliter in condendis expreſſe fuerit ordinatum, non ad culpam, ſed ad pœnam tantum, earumdem obligent tranſgreſſores.

[a] *Corrige* quos.

II. *De conſtitutionibus Joannis Legati ſedis Apoſtolicæ.*

Quia in proœmio conſtitutionum provincialium editarum per bonæ memoriæ dominum Joannem prædeceſſorem noſtrum, continentur hæc verba: *Præcipimus conſtitutiones per dominum Legatum editas in concilio per eumdem apud Vallem Oleti celebrato, cum infraſcriptis per nos in præſenti concilio editis obſervari*: aliquibus grave periculum videatur, quod tranſgreſſores conſtitutionum domini cardinalis Legati prædicti, quæ præceptum non continent, eos ad culpam obligent ex vi præcepti, quod in dicto proœmio continetur; & quia ex eo quod aliqui aſſerunt, quod eædem conſtitutiones domini Legati non ligent, pro eo quod non fuerunt publicatæ integraliter, modo & forma in proœmio earumdem traditis & contentis: nos ſacro approbante concilio ſtatuimus & declaramus, quatenus vigore præcepti hujuſmodi, ad obſervantiam dictarum conſtitutionum præcepta domini cardinalis Legati nos & ſubditos noſtros non obligent: niſi in eo caſu, modis & forma, quibus nos, & eos dicti domini Legati conſtitutiones ſtatuerunt obligari.

Summa, pag. 1487 l. 12.

In cujus rei teſtimonium, præſentes litteras per infraſcripeum notarium publicum in formam publicam redigi, ac noſtri ſigilli appenſione mandavimus communiri. Datum loco, die, menſe, & anno prædictis, præſentibus venerabilibus & diſcretis viris, Hugone de la Manhama legum Doctore de Majorico, ac Didaco Gonſalvi de Talavera, archidiaconis; ac Joanne Alphonſo de Villa regali, canonico eccleſiæ Toletanæ, teſtibus ad præmiſſa vocatis.

Et ego Alphonſus Fernandi publicus, auctoritate archiepiſcopali, in civitate & diœceſi & provincia Toletana notarius, prædictarum conſtitutionum editioni, publicationi, ratificationi, ac omnibus & ſingulis ſupradictis, una cum prænominatis teſtibus, præſens interfui, & in præſentibus litteris meum ſolitum ſignum appoſui rogatus, in teſtimonium veritatis.

ANNO CHRISTI 1355.

CONCILIUM MAGFELDENSE,

1362.

a Simone Cantuarienſi archiepiſcopo & ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCLXII.

Ex Tomo II. collectionis Anglicanæ.

Mandatum de feſtis celebrandis.

Simon, &c. venerabili fratri noſtro domino Simoni, Dei gratia epiſcopo Londinenſi, ſalutem & fraternam in Domino caritatem.

EX ſcripturis ſacris didicimus, vitia ſæpe ſe ingerere, & virtutes eſſe mentiri; dum videlicet ſub ſigmento ſanctitatis ad exſecranda proceditur; & ſub ſpecie cultus divini ad abominabilem Deo victimam properatur. Ab exordio nempe conditionis humanæ, die domaxat ſeptimo hebdomadæ, ſtatuit omnium conditor ab operibus abſtinendum: ſed ſuccedente tempore gratiæ, militans adjecit eccleſia dies plurimos, ab omnibus Catholicis feriandos: ex quibus poſtmodum uſus hominum, tolerante eccleſia, propter operandi, ut creditur, neceſſitatem, nonnullos a feriandi ritu ſubtraxit, & quoſdam in diverſis Catholicorum partibus feſtivos ſuperaddidit localiter obſervandos. Qui quamvis a primordiis ob venerationem ſanctorum, in feſtivandi conſuetudinem introducti fuerant: inconſtantia tamen humana ut plerumque in deteriora labente, quod in electorum Dei receptum erat honorem, converſum eſt in blaſphemiam & abominationem; dum videlicet conventicula, negotiationes, & alia exercitia illicita, diebus hujuſmodi poriſſime ingeruntur: quod vero ad devotionis parabatur compendium, in diſſolutionis erigitur cumulum; dum in ipſis feſtivitatibus colitur taberna potius quam eccleſia; commeſſationes abundant, & ebrietates uberius quam lacrymæ & orationes; laſciviis inſiſtitur, & contumeliis magis quam otio contemplationis: & quod prætermittendum non eſt, mercenarii, ſine quorum operibus reſpublica regi non poterit, ſub colore licito, ſic ab operibus mechanicis, diebus etiam quos ſibi feſtivos conſtituunt, & ſanctorum vigiliis abſtinent, licet non minus per hebdomadam capientes propterea de ſalario: quo utilitas reipublicæ graviter retardatur, quin potius impeditur: nec propter Dei honorem, ſicut deceret, ſabbarizant; ſed etiam, juxta præmiſſa, Deum ipſum & ſanctam eccleſiam, in diebus hujuſmodi, per abominationes ſuas peſſimas ſcandalizant: tamquam ſolemnitates ipſæ ad profanationis & perverſitatis exercitium graris fuerint inſtitutæ, quæ quanto magis protenduntur in numero, tanto abundantius cultores abuſionum hujuſmodi, in ſuis exceſſibus inſoleſcunt. Ut igitur tam ſuperſtitioſis adinventionibus, ac etiam fraudulentis mercenariorum hujuſmodi commentis occurratur, & eorum attenuetur occaſio; & memoriæ ſanctorum feriandæ, juxta primam eccleſiæ inſtitutionem, in debita habeantur veneratione: reſervata facultate viris eccleſiaſticis, aliiſque majoribus, ac ſibi ipſis ſufficientibus, quorumcumque feſtorum, prout eis placuerit, ad Dei honorem in eccleſiis ſuis vel capellis, ſolemniter venerandi, de fratrum noſtrorum conſilio, dies feſtos præſentibus inſerere duximus: quibus videlicet ab univerſis popularium operibus, etiam reipublicæ utilibus, per noſtram Cantuarienſem provinciam fuerit regulariter abſtinendum.

In primis ſacrum diem Dominicum ab hora diei ſabbati veſpertina inchoandum, non ante horam ipſam præveniendum, ne Judaïcæ profeſſionis participes videamur: quod in feſtis quæ ſuas habent vigi-

Digitized by Google

Anno Christi 1762.

lias observetur. Item festa, Natalis Domini; sanctorum, Stephani, Joannis, Innocentium, Thomæ martyris; Circumcisionis, Epiphaniæ Domini, Purificationis beatæ Mariæ, sancti Matthiæ Apostoli, Annunciationis sanctæ Mariæ, sanctæ Paraseeves, Paschæ cum tribus diebus sequentibus: sancti Marci Evangelistæ, Apostolorum Philippi & Jacobi, Inventionis sanctæ Crucis, Ascensionis Domini, Pentecostes cum tribus diebus sequentibus, Corporis Christi, Nativitatis sancti Joannis Baptistæ, Apostolorum Petri & Pauli, Translationis sancti Thomæ, sanctæ Mariæ Magdalenæ, sancti Jacobi, Assumptionis sanctæ Mariæ, sancti Bartholomæi, sancti Laurentii, Nativitatis sanctæ Mariæ, Exaltationis sanctæ Crucis, sancti Matthæi Apostoli, sancti Michaëlis, sancti Lucæ Evangelistæ, Apostolorum Simonis & Judæ, Omnium Sanctorum, sancti Andreæ Apostoli, sancti Nicolai, Conceptionis beatæ Mariæ, sancti Thomæ Apostoli, Dedicationum ecclesiarum parochialium, & sanctorum in quorum honore ecclesiæ parochiales dedicantur: aliaque festa quæ in singulis dictæ provinciæ diœcesibus, per locorum ordinarios ex certa scientia peculiariter indicuntur.

Vobis igitur mandamus, quatenus præmissa omnia & singula, ad singulorum confratrum & suffraganeorum nostrorum notitiam deducentes, eorum cuilibet injungatis, quod moneant & efficaciter inducant clerum & populum sibi subjectum, ut festa superius enumerata, prout suis acciderint temporibus, summopere observent, & debito venerentur honore, & ad parochiales eorum ecclesias diebus ipsis reverenter accedant, Missarum & aliorum divinorum officiorum complementum exspectent, pro ipsorum ceterorumque fidelium vivorum & defunctorum salute, Dominum devote & sinceris mentibus oranti: sic festorum ipsorum decorando solemnia, ut ipsi, & alii catholici pro quibus oraverint, sanctos quorum festa celebraverint, intercessores mereantur habere assiduos apud Deum: & quod dicti confratres nostri subditis suis hujusmodi intiment, quod reliquis sanctorum festivitatibus impune poterunt ad opera procedere consueta. Si vero aliqui operarii conductitii occurrerint, qui festis peculiaribus, & non ut præfertur indictis, a consuetis operibus cessare præsumpserint, ut sic secundum præmissa eos defraudent, quorum ministerio se adstrinxerint: ipsos a superstitionibus hujusmodi canonice compescant, & faciant per alios compesci ecclesiasticam per censuram: demandantes insuper prædictis confratribus nostris, quod eorum singuli nos clare & distincte certificent, quid fecerint in præmissis citra festum Nativitatis sanctæ Mariæ virginis proximo nunc futurum, per suas litteras patentes harum seriem continentes. Vos etiam, quatenus vestras civitates & diœceses concernit, præmissa omnia & singula studeatis efficaciter adimplere, & nos modo consimili reddere certiores. Datæ apud Maghefeld, XVII. Kalend. Augusti, anno Domini MCCCLXII. & nostræ consecrationis decimo tertio.

Anno Christi 1762.

CONCILIUM LAMHETHENSE,

a Simone Cantuariensi archiepiscopo cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCLXII.

De salariis a presbyteris annuatim percipiendis.

Ex tomo II. collectionis Anglicanæ.

Simon permissione divina Cantuariensis archiepiscopus, & Apostolicæ sedis Legatus, venerabili fratri nostro domino Simoni Dei gratia Londonensi episcopo salutem.

Effrenata generis humani cupiditas, cujus conatus, nisi justitia sua virtute reprimeret, ita ex sibi innata malitia excresceret, quod caritas extra mundi terminos exsularet. Sane communis ad nos querela perduxit, & magistra rerum experientia manifestat, quod moderni temporis sacerdores adeo jam cupiditatis & acediæ vitia infecerunt, quod stipendiis rationabilibus non contenti, pro labore salaria vindicant & recipiunt excessiva; salutariumque laborum spretis exercitiis, adeo delicatis student voluptatibus, quod ecclesiis vel capellis parochialibus & curis animarum deservire seu intendere, tanquam parochiales presbyteri, etiam oblatis sibi congruis salariis, recusant penitus & contemnunt; annalia pro vivis vel mortuis peculari quodam otio celebrantes: sicque parochiales ecclesiæ & capellæ quamplures nostræ provinciæ, inofficiatæ remanent; capellanis parochialibus, immo curatis propriis, non absque gravi animarum periculo destitutis; sacerdotesque prædicti sic delicati & cupidi salariis excessivis hujusmodi farcinati evomunt, indomiti deliraut & deficiunt, & post ventris ingluviem & varias carnis illecebras, D spumant in libidinem, & tandem in malorum voraginem funditus demerguntur, in virorum ecclesiasticorum detestabile scandalum, & exemplum perniciosissimum laïcorum. Huic igitur morbo pestifero, mederi salubriter & celeriter cupientes, de fratrum nostrorum consilio & assensu statuimus & ordinamus, quod capellani quicumque non beneficiati, præsertim idonei curis animarum, & ecclesiis seu capellis parochialibus, moderatis sibi constitutis salariis inferius pleniùs describendis, postpositis privatis seu peculiaribus obsequiis quorumcumque, ante omnia officiari & intendere teneantur, cum per loci diœcesanum seu ordinarium judicem in hac parte competentem fuerint requisiti; sub pœna sententiæ suspensionis ab officio: quam, si sic requisiti, ut præmittitur, infra viginti dierum spatium, cessante impedimento legitimo non *pervenerint cum effectu, eo ipso in noverint incursuros. E

* Forte, pervenerint.

Statuimus etiam & ordinamus, quod capellani annalia celebrantes, & ceteri curam animarum non intendentes, quinque marcis; ecclesiis vero seu capellis parochialibus & curæ eisdem imminenti officiantes, sex marcis, pro suis stipendiis annuis debeant contentari: nisi locorum diœcesani, propter amplioris parochiæ solicitudinem, vel aliam causam legitimam, aliter pro suo arbitrio duxerint ordinandum. Si quis vero sacerdotum hujusmodi nostræ provin-

ANNO CHRISTI 1362.

cix, ampliorem ſummam, quam ut præfertur, quovis exquiſito colore, pro anno integro, ſeu tota temporis ejuſdem, receperit; niſi infra menſem, fabricæ eccleſiæ infra quam divina celebraverit, ſummam ipſam excedentem reſtituerit, ſententiam ſuſpenſionis ab officio ſuo incurrat ipſo facto. Et ſolvens, ſi perſona eccleſiaſtica fuerit, puniatur in duplum ſic exceſſive ſoluti, in pios uſus, juxta arbitrium loci diœceſani, convertendum.

Et ut amplius ſacerdotibus evagandi materia ſubtrahatur, ipſorumque mores & vita certius cognoſcantur: volumus & ordinamus, ne quis ſacerdos de una diœceſi ad aliam ſe transferens, ad divina admittatur ibidem, niſi de diœceſano loci ad quem ſe transtulerit, litteras commendatitias oſtendat epiſcopi, in cujus diœceſi antea proximo morabatur.

Abſolutionem vero ipſorum, qui præfatas ſuſpenſionis ſententias incurrerint, nobis, & confratribus noſtris locorum diœceſanis, ſpecialiter reſervamus: quas demum, poſt publicationem debitam præmiſſorum, juxta canonum exigentiam, ligare, propter juris ignaros & ſimplices, tenore præſentium declaramus. Fraternitati igitur veſtræ committimus & mandamus, firmiter injungentes, quatenus præmiſſa omnia & ſingula in diœceſi veſtra celeriter publicetis, & exſecutioni debitæ demandetis, ipſaque ceteris ſuffraganeis & confratribus noſtris in ſuis diœceſibus publicanda & exſequen.... debite demandanda quam citius tranſmittatis: & quid feceritis in hac parte, nos citra feſtum Purificationis beatæ Mariæ Virginis proximo nunc futurum, certificare curetis per litteras veſtras patentes harum ſeriem continentes.

ANNO CHRISTI 1362.

Datæ apud Lambeth. v. Idus Novembris, anno Domini MCCCLXII. & noſtræ conſecrationis XIII.

URBANI PAPÆ V.

CONSTITUTIO,

contra pluralitatem beneficiorum.

Ex tomo II. collectionis Anglicanæ.

Urbanus epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

CONſueta ſolicitudo Apoſtolicæ ſedis, animarum ſalutem & cunctorum profectus in ſuis actibus ſemper quærens, illa ſtuder ordinare celeriter, quæ ad eorumdem ſalutem & profectus noverit redundare. Dudum ſiquidem ad audientiam noſtram fama publica referente, producto quod quorumdam virorum eccleſiaſticorum, tam ſæcularium quam regularium, partium diverſarum, cœca ambitio ſic excreverat, quod nonnulli eorum, quamquam etiam minus digni, plura, prioratus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, eccleſias, canonicatus, & præbendas, præſtimonia, & alia beneficia eccleſiaſtica, cum cura vel ſine cura, quamquam cum diſpenſatione ubi exigebatur, & quamquam etiam ſine illa, retinere prætumebat in numero dereſtabiliter exceſſivo. Ex quo hujuſmodi beneficiatis nequeuntibus in diverſis beneficiis reſidere, diminutio divini cultus, hoſpitalitatis defectus, eccleſiæ libertatis & jurium perditio, ac rerum lapſus, prædiorum deſtructio, ædificiorum & ipſarum eccleſiarum ruina, viti-
a *Dreſſ. numero, vel aliquid ſimile.* orum a pullulante animarum pericula, & nonnullorum populorum carentium propriorum rectorum regimine murmur & ſcandalum veniebant. Nos tantorum multiplicitati malorum, quæ abſque gravi remorſu conſcientiæ noſtræ non poterimus ulterius tolerare, opportunis remediis, prout ad noſtrum ſpectabat officium, occurrere cupientes: nonnullis archiepiſcopis, & eorum ſuffraganeis, partium diverſarum, per Apoſtolica ſcripta mandavimus, ut infra certum terminum comperentem, per nos eis præfixum, per ſe vel ſuos vicarios in ſpiritualibus generaliter, in ſuis eccleſiis cathedralibus generali ſynodo congregatis, univerſos & ſingulos clericos, & perſonas eccleſiaſticas, tam ſæculares quam regulares, partium prædictarum, eis ſubjectos prioratus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, officia, eccleſias, canonicatus, præbendas, præſtimonia, & alia quæcumque beneficia, cum cura vel ſine cura, & officia pro..... eccleſiaſtica, & alia ſuarum & aliarum curarum eccleſiaſticarum, quocumque nomine nuncuparentur, obtinentes, vel auctoritate Apoſtolica exſpectantes; necnon habentes capellanias commenſales, ſeu alia officia Romanæ curiæ, cum beneficio vel beneficiis, aut officiis eccleſiaſticis, ſeu curiarum eccleſiarum perpetuis, cujuſcumque ſtatus, ordinis, ſeu conditionis exſtiterint, peremptorie monere curarent, eis diſtricte b mandamus, infra unum menſem a monitione computandum, hujuſmodi eorum prioratuum, dignitatum, perſonatuum, adminiſtrationum, eccleſiarum, canonicatuum, præbendarum, præſtimoniorum, & beneficiorum ac officiorum nomina; necnon qualitates & taxationes, ſi ad decimam forent taxata, ſeu quantum pro eis ſolvi pro decima conſuevit; alioquin eorum veros & communes ſine fraude valores: exſpectationes quoque & capellanias, & officia perpetua ſupradicta, una cum beneficiis eiſdem, ipſis & eorum ordinariis, vel eorum vicariis, prout eis fuberant, allegare deberent effectualiter, c non parerent, hujuſmodi eorum prioratibus, dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, eccleſiis, canonicatibus, præbendis, præſtimoniis, beneficiis, & exſpectationibus; gratiis, capellaniis, & officiis perpetuis, extunc ipſo facto perpetuo eſſent privati; ipſorum prioratuum, dignitatuum, perſonatuum, adminiſtrationum, eccleſiarum, canonicatuum, præbendarum, præſtimoniorum, beneficiorum, & officiorum diſpoſitione nobis ſpecialiter reſervata. Ad hoc autem illos qui haberent unicum beneficium ſine dicta cura, vel alio officio perpetuo, aut e contra, ſeu exſpectationem unicam, ac profeſſos militarium ordinum, volumus non teneri. Mandamus etiam, quod ipſi ſinguli ſuffraganei, elapſo dicto menſe, hujuſmodi prioratus dignitatus, perſonatus, adminiſtrationes, eccleſias, canonicatus, præbendas, præſtimonia, & alia beneficia, officia, & exſpectationes, ab

b *Corrige, mandamet, ut.*

c *Forte, quod ſi non parerent.*

Digitized by Google

Anno Christi 1365.

obtinentibus ea in ſcriptis exhibita, ut præfertur, in regiſtro ordinate redacta, ſub eorum ſigillis clauſis, ſuis metropolitanis, infra unius menſis ſpatium aſſignarent; & quod quilibet eorum metropolitanus, tam hujuſmodi beneficia & officia per ſubditos ſibi clericos, ſeu in ſuis civitatibus & diœceſibus commorantes, in ſcriptis exhibita ſimiliter in regiſtro redacta, quam regiſtra dictorum ſuffraganeorum, infra certos menſes, quos eorum cuilibet duximus aſſignandos, ex tunc proximo ſubſecutos, nobis deſtinare curarent; alioquin omnes & ſingulos eorum qui deficerent in præmiſſis, ceſſante legitimo impedimento, excommunicationis & ſuſpentionis ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium ſententiis decrevimus ſubjacere, prout in diverſis litteris noſtris ſuper his confectis plenius continetur.

Cum autem ad aures noſtras multorum fide dignorum relatione pervenerit, quod in regno Angliæ nonnulli clerici, plures dignitates, præbendas, & beneficia alia & officia eccleſiaſtica, in numero exceſſivo, & ſacris canonibus invito obtinere præſumunt; ex quo ſupradicta & alia mala plura, graviaque ſcandala proveniſſe hactenus & aſſidue provenire noſcuntur, & alia majora ventura veriſimiliter formidantur: nos nequeuntes talia, abſque læſione noſtræ conſcientiæ, oculis conniventibus pertranſire; & proprie volentes, ut tenemur, in hac parte de opportuno remedio providere; univerſos & ſingulos clericos, & eccleſiaſticas perſonas, tam ſæculares quam regulares, dicti regni Angliæ, prioratus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, canonicatus, præbendas, præſtimonia, & alia quæcumque beneficia, cum cura vel ſine cura, & officia eccleſiaſtica perpetua, & aliarum curarum eccleſiaſticarum, quocumque nomine nuncupentur, obtinentes, aut auctoritate Apoſtolica exſpectantes, cujuſcumque ſtatus, ordinis, ſeu conditionis exiſtant, per hoc publicæ monitionis edictum, cujuſmodi monendi modum ex certis & rationabilibus cauſis elegimus, præſentium tenore monemus; his diſtricte mandantes, quatenus infra ſex menſes a data præſentium computandos, hujuſmodi eorum prioratuum, dignitatum, perſonatuum, adminiſtrationum, eccleſiarum, canonicatuum, præbendarum, præſtimoniorum, ac beneficiorum & officiorum nomina; necnon qualitates & taxationes, ſi ad decimam ſint taxata, ſeu pro eis ſolvi pro decima conſuevit; alioquin eorum veros & communes fine fraude valores; exſpectationes quoque, necnon & officia eccleſiaſticarum curarum perpetua ſupradicta, una cum beneficiis eiſdem, ordinariis locorum, in quibus moram trahunt, in ſcriptis clare, particulariter, & diſtincte exhibere procurent. Alioquin omnes & ſinguli qui præfatis noſtris monitioni & mandato, rationabili cauſa ceſſante, quam infra dictum terminum coram nobis vel ordinariis eiſdem allegare per ſe vel alios teneantur, non pareant cum effectu: hujuſmodi eorum prioratibus, dignitatibus, perſonatibus, adminiſtrationibus, eccleſiis, canonicatibus, præbendis, beneficiis, & officiis, & exſpectationum pretiis, quæ ultra duo ipſorum [a] compaſſibilia, tum quæ coram ipſorum duorum beneficiorum ordinario ſeu ordinariis infra dictum menſem duxerint eligenda, præſumpſerint retinere, elapſis dictis ſex menſibus, perpetuo ſint privati; ipſorum prioratuum, dignitatum, perſonatuum, adminiſtrationum, canonicatuum, præbendarum, eccleſiarum, præſtimoniorum, beneficiorum, & officiorum diſpoſitione, nobis reſervata. Quod ſi tales hujuſmodi prioratus, dignitates, adminiſtrationes, perſonatus, eccleſiæ, canonicatus, præbendæ, præſtimonia, beneficia, & officia, quibus ut præmittitur erunt privati, ultra dictum terminum per menſem retinere præſumunt: ex tunc ipſo facto aliis duobus beneficiis [a] compaſſibilibus, quæ per eos, ut præmittitur, permittimus retineri, noverint privatos, ipſorum collatione & diſpoſitione nobis ſimiliter reſervata: ac nihilominus ſententiam excommunicationis incurrant: a qua, niſi per Romanum pontificem, præterquam in mortis articulo, non poſſint abſolutionis beneficia obtinere: & nihilominus perpetuo ſint inhabiles ad ea, & quælibet alia beneficia eccleſiaſtica, obtinenda.

Ad hoc autem illos qui haberent unicum beneficium ſine alio officio perpetuo, aut [a] contra, ſeu exſpectationem unicam, & profeſſos militarium ordinum, volumus non teneri. Mandantes inſuper, quod ſinguli epiſcopi dicti regni, elapſis dictis ſex menſibus, hujuſmodi prioratus, dignitates, perſonatus, adminiſtrationes, eccleſias, officia, canonicatus, præbendas, & præſtimonia, & alia beneficia eccleſiaſtica, ac capellanias, officia, & exſpectationes ab obtinentibus ea ipſis in ſcriptis exhibita, ut præfertur, in regiſtro ordinata, ſub eorum ſigillis clauſis, ſuis metropolitanis infra unius menſis ſpatium ſtudeant aſſignare: & quilibet eorum metropolitanus, tam hujuſmodi beneficia & officia per ſubjectos ſibi clericos, vel in civitatibus vel diœceſibus commorantes, ſimiliter in regiſtro redacta, quam dictorum epiſcoporum, infra quatuor menſes dictum menſem immediate ſequentes, nobis deſtinare procurent. Alioquin omnes & ſingulos epiſcopos & archiepiſcopos, ſeu metropolitanos, qui defecerint in præmiſſis, ceſſante legitimo impedimento, excommunicationis, & ſuſpenſionis ab adminiſtratione ſpiritualium & temporalium ſententiis decernimus ſubjacere. Ceterum volumus, & auctoritate Apoſtolica decernimus, quod monitionis mandata hujuſmodi, perinde valeant & robur obtineant firmitatis: ac eoldem clericos & eccleſiaſticas perſonas, necnon archiepiſcopos & epiſcopos omnino [b] arcent, ac ſi iis inſinuata & intimata præſentialiter exſtitiſſent, conſtitutione quacumque contraria non obſtante.

Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ monitionis, mandati, privata reſervationis inhabilitatis, conſtitutionis & voluntatis, infringere, vel ei temerarie contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit; indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum, ſe noverit incurſurum.

Datæ Avenioni, v. Nonas Maii, pontificatus noſtri anno quarto.

Anno Christi 1365.

[a] Forte compoſſibilia.

[b] Forte, arcent.

CONCI-

ANNO CHRISTI 1365.

CONCILIA VARIA,

pro reformandis moribus, & præsertim tollenda pluralitate beneficiorum, anno Domini MCCCLXV. celebrata.

ANNO CHRISTI 1365.

Jussos esse ab Urbano V. archiepiscopos & eorum suffraganeos partium diversarum, Concilia celebrare adversus clericos multis præditos beneficiis, testatur Urbanus ipse, in ea quam modo legisti constitutione: docent & ejusdem ad Tolosanum & Narbonensem archiepiscopos litteræ, eodem argumento datæ, ut testatur Odericus Raynaldus.

CONCILIUM ANDEGAVENSE,

1365.

a Simone Turonensi archiepiscopo cum suffraganeis celebratum, anno Domini MCCCLV.

Ex Metropoli Turonensi, & Mss. viri clarissimi Ægidii Menagii.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De rescriptis.*
II. *De actore & reo.*
III. *Quid est dieta.*
IV. *De citationibus virtute litterarum Apostolicarum.*
V. *De apostolicis impetrantibus beneficia.*
VI. *De iisdem.*
VII. *De suppleuda negligentia prælatorum.*
VIII. *Beneficia non conferantur, nisi ætatem legitimam habentibus.*
IX. *De temporibus ordinandorum.*
X. *De officio archidiaconi.*
XI. *Quid pro lectis defunctorum rectorum.*
XII. *De vita & honestate clericorum.*
XIII. *De eadem re.*
XIV. *De Missa & officio defunctorum.*
XV. *De officio beatæ Mariæ.*
XVI. *De cibis ecclesiasticorum.*
XVII. *De clericis non residentibus.*
XVIII. *De distributionibus.*
XIX. *De statu monachorum.*
XX. *De canonicis regularibus.*
XXI. *De religiosis domibus.*
XXII. *De observatione jejuniorum.*
XXIII. *De censibus.*
XXIV. *De immunitate ecclesiarum.*
XXV. *De injustis exactionibus.*
XXVI. *De injuriis quæ fiunt ecclesiasticis.*
XXVII. *De iisdem.*
XXVIII. *De exactionibus.*
XXIX. *De immunitatibus ecclesiæ.*
XXX. *De adulteriis.*
XXXI. *De sententia excommunicationis.*
XXXII. *De publicatione præsentis concilii.*
XXXIII. *Quando liceat in domibus seu capellis celebrare.*
XXXIV. *De potestate absolvendi.*

PRÆFATIO.

AD honorem Dei Patris omnipotentis, decus & decorem civitatis, diœcesis, ac provinciæ Turonensis: cui, Deo auctore, sedis Apostolicæ gratia, & divina favente clementia, præsidemus: Nos Simon permissione divina archiepiscopus Turonensis, vocatis & coadunatis venerabilibus fratribus nostris, Gaufrido Dolensis, Michaële Cœnomanensis, Radulpho Redonensis, Guillelmo Andegavensis, Guillelmo Macloviensis, Guillelmo Leonensis, & Eveno Trecorensis, ecclesiarum episcopis & suffraganeis nostris; sede Nannetensi vacante, venerabilibus fratribus Briocensi, Venetensi, & Corisopitensi, episcopis absentibus, & legitime excusatis per legitimos procuratores litteratorie destinatos; necnon abbatibus & prælatis qui ad hoc vocari consueverunt. Ad perpetuam rei memoriam, pro reformatione morum, defensione, & tranquillo statu ecclesiarum nostro regimini commissarum, deliberatione provida præhabita, & ipsius approbatione concilii, ordinanda duximus & etiam statuenda ea, quæ per ordinem subsequuntur. Quæ quidem juxta approbationem hujusmodi, decrevimus obtinere perpetuam roboris firmitatem. Acta in ecclesia Andegavensi, die Jovis duodecima mensis Martii, anno Domini MCCCLXV.

CAPITULA.

I. *De rescriptis.*

Licet sedes Apostolica in gratiis & justitia se exhibeat liberalem: tamen nonnulli ejus litteris nequiter abutuntur, reum trahendo & conveniendo ad diversos judices super diversis actionibus personalibus; vel conveniunt eos, cum quibus nullam habent materiam quæstionis, vel contra concilium ultra duas dietas, per conservatorias vel rescripta alia, in quibus eis conceditur, quod reum usque ad duas dietas trahere valeant, & non ultra. Quod licet sit prohibitum per canonicas sanctiones, pœnas transgressoribus infligentes: quia tamen facti experientia nos docet, prohibitionibus non obstantibus, quod nonnulli nostræ provinciæ Turonensis rescriptis præmissis Apostolicis abutuntur: ideoque sacro approbante concilio, edicto perpetuo prohibemus, ne quis per quodcumque rescriptum Apostolicum, coram diversis judicibus, super eisdem vel diversis actionibus personalibus, eodem tempore, vel illum contra quem non habet actionem, vel per quamcumque conservatoriam, privilegium, vel rescriptum, in quo conceditur, quod usque ad duas dietas reum trahere valeat, ultra duas dietas non trahat; nec rescripta Apostolica ad futuras controversias trahat, quæ non erant exortæ tempore rescripti impetrati. Quod si contrarium fecerit in casibus præmissis, vel aliquo præmissorum; excommunicationis sententiam incurrat ipso facto.

II. *De actore & reo.*

Dudum Bonifacius Papa salubriter statuit, quando actor & reus ejusdem civitatis & diœcesis fuerint, quod per litteras Apostolicas, infra ipsas reus conveniatur, & non extra, nisi certis casibus in di-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1365.

ANNO CHRISTI 1365.

cta conſtitutione expreſſaris: ita quod tunc reus a fine diœceſis ultra unam dietam non trahatur. Et quia nonnulli noſtræ provinciæ prædicta conſtitutione aburuntur, reum trahendo ad loca remota ultra unam dietam, contra tenorem conſtitutionis ſupradictæ, & eum fatigant laboribus & expenſis: volentes prædictis abuſionibus obviare, edicto perpetuo prohibemus, ne quæcumque perſona eccleſiaſtica, ſæcularis, regularis, vel alia, quacumque præfulgeat dignitate, quando actor & reus ejuſdem fuerint civitatis, vel diœceſis, reum extra ipſas audeat trahere; niſi in caſibus in dicta conſtitutione comprehenſis, vel alias ſibi competat ex beneficio litterarum, ex tunc uſque ad unam dietam a fine diœceſis, & non ultra; & etiam in aliis caſibus in dicta conſtitutione comprehenſis, in quibus permittitur, quod reum trahere valeat extra ipſas; [a] itaque reus etiam ad loca non inſignia non trahatur. Contrarium vero facientes in caſibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, incurrant excommunicationis ſententiam ipſo facto.

[a] Forte, ita quod.

III. *Quid eſt dieta.*

Sane quia nonnulli in noſtra provincia dietas diverſimode in caſibus præmiſſis nituntur computare: aliqui decem, aliqui duodecim, plus vel minus leucas accipiunt pro dieta. Nos vero de communi conſilio & aſſenſu totius concilii, duodecim leucas taxamus pro dieta vulgari, vel etiam uſuali, in diœceſi Turonenſi & Andegavenſi: in Britannia vero & Cenomania, decem leucas taxamus pro dieta. Itaque reus a fine diœceſis Turonenſis & Andegavenſis, ultra duodecim; & in Britannia & Cenomania, ultra decem leucas, per litteras Apoſtolicas non trahatur: vel ubi competeret ex beneficio litterarum, quod ultra traheretur, qualiter dicta dieta in diœceſibus prædictis decem vel duodecim, ut præfertur, leucas non excedat. Qui vero contrarium fecerit, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto.

IV. *De citationibus virtute litterarum Apoſtolicarum.*

Item prohibemus, quod nullus preſbyter, clericus, tabellio, notarius, vel quæcumque perſona alia eccleſiaſtica, vel ſæcularis noſtræ provinciæ, citet vel audeat citare, auctoritate aliquarum litterarum Apoſtolicarum, ſive ſint reſcripta, conſervatoria, vel privilegia, niſi viſo originali, vel tenore ipſius publicato auctoritate diœceſani, & de mandato ipſius, per aliquam perſonam publicam, & ſub ſigillo Ordinarii. Qui contrarium fecerit, pœnam decem librarum incurrat ipſo facto, piis operibus per Ordinarium convertendam.

V. *De apoſtolicis impetrantibus beneficia.*

Sane, quia nonnulli apoſtolici impetrantes beneficia vacatura, cum clauſula, quod infra menſem valeant acceptare, virtute litterarum Apoſtolicarum, plura beneficia acceptant, & hujuſmodi acceptationes occultant fraudulenter, in præjudicium & ſcandalum plurimorum, ex quibus plura inconvenientia in noſtra provincia reperimus eveniſſe; maxime cum aliqui, quibus dicta beneficia acceptata, per Ordinarium collata fuerant, dictas acceptationes ignorantes, ratione beneficii ſibi collati, promoti ad ſacerdotium, per dictos impetrantes poſt annum a tempore vacationis ſunt excluſi; & ipſos oportet mendicare, in opprobrium ordinis clericalis: volentes dictis fraudibus & malitiis obviare, approbante ſacro concilio, ſtatuimus, quod hujuſmodi impetrantes, acceptationem hujuſmodi infra tres menſes a tempore acceptationis, legitimo impedimento ceſſante, in loco beneficii acceptati, teneantur publicare: alioquin dicta acceptatione, & jure ſibi acquiſito per hujuſmodi acceptationem ſint privati.

VI. *De iiſdem.*

Item cum beneficia eccleſiaſtica ultra ſex menſes vacare non debeant, & nonnulli apoſtolici impetrantes, occulte & clandeſtine faciunt ſibi de beneficiis provideri, collationes ſibi factas occultantes, differentes dictorum beneficiorum poſſeſſionem recipere, ut ſibi de pinguioribus faciant provideri, non ſine dictorum beneficiatorum præjudicio & ſcandalo aliorum: Ideoque ſacro approbante concilio, ſtatuimus quod impetrantes apoſtolici, poſtquam de beneficiis vacantibus per ſuos exſecutores ſibi fecerint provideri, ſive fuerint dignitates, perſonatus, prioratus, officia, adminiſtrationes, & beneficia alia, quocumque nomine cenſeantur, infra ſex menſes a tempore proviſionis ſibi factæ, per ſe vel per alium, poſſeſſionem realem dictorum beneficiorum apprehendere teneantur. Quod ſi infra dictum terminum, legitimo impedimento ceſſante, poſſeſſionem dictorum beneficiorum, dignitatum, perſonatuum, prioratuum, officiorum, adminiſtrationum, & aliorum beneficiorum quorumcumque, non apprehenderint: omni jure ſibi quæſito per dictas collationes ſint privati.

VII. *De ſupplenda negligentia prælatorum.*

Item ſtatuimus, quod prælati, tam ſæculares quam regulares, & alii, qui dignitates, perſonatus, prioratus, officia, adminiſtrationes, & alia beneficia, de jure vel conſuetudine in noſtra provincia habent conferre, perſonis idoneis illa conferant, quorum collatio non ſit clandeſtina nec occulta: immo ipſam collationem infra ſex menſes a tempore vacationis publicent, & illi quibus collationes fient, ſive proviſiones, de dignitatibus, perſonatibus, prioratibus, officiis, adminiſtrationibus, & aliis beneficiis, tam ſæcularibus, quam regularibus, infra ſex menſes a tempore collationis beneficii, poſſeſſionem ipſius, per ſe vel per alium, legitimo impedimento ceſſante, apprehendere teneantur: alioquin collatio pro nulla habeatur. Et ille cui facta fuerit proviſio, lapſo termino, omni jure ſibi quæſito per collationem vel proviſionem ſibi factam, ſit privatus: & collatio ad proximum ſuperiorem ſit eo ipſo devoluta.

VIII. *Beneficia non conferantur niſi ætatem legitimam habentibus.*

Item conſtitutione irrefragabili prohibemus, ne beneficia eccleſiaſtica, ſive ſint dignitates, perſonatus, officia, capellaniæ, præbendæ, vel alia, quocumque nomine cenſeantur, quæ de fundatione, conſuetudine, vel ſtatuto, ſacros ordines requirant, perſonis, quæ non erunt ætatis legitimæ ad recipiendos illos ordines quos beneficia requirunt, nullatenus conferantur. Quod ſi contrarium factum fuerit, collatio ſit nulla ipſo facto, & collatores poteſtate conferendi ea vice ſint privati: niſi ex cauſa evidenti per Ordinarium fuerit diſpenſatum.

IX. *De temporibus ordinandorum.*

Præſenti decreto ſtatuimus, quod omnes prin-

ANNO CHRISTI 1365.

cipales perſonæ, prælati, & capita eccleſiarum collegiatarum, & omnes qui in eccleſiis cathedralibus, collegiatis, regularibus, noſtræ provinciæ Turonenſis, obtinent dignitates, perſonatus, officia; ſive ſunt decani, præpoſiti, archidiaconi, archipreſbyteri, capicerii, & alii, quocumque nomine cenſeantur; & alii qui alia beneficia obtinent, ratione quorum, de jure vel conſuetudine tenentur promoveri in noſtra provincia infra annum, a tempore proviſionis ſibi factæ & poſſeſſionis adeptæ pacificæ, impedimento legitimo ceſſante, ſaltem ad ſubdiaconatus ordinem ſe faciant promoveri: alioquin dignitatibus, perſonatibus, officiis, & beneficiis, lapſo anno, abſque monitione aliqua ſint privati.

X. *De officio archidiaconi.*

Ceterum cum provida deliberatione in concilio Andegavenſi alias fuerit ordinatum, ne archidiaconi, vel archipreſbyteri, qui de jure vel conſuetudine perſonas eccleſiaſticas præſentatas ad curas parochialium eccleſiarum habent examinare, & poſt examinationem nobis vel ſuffraganeis noſtris, vel aliis quibus de conſuetudine, vel alio jure pertinet curas committere vel conferre, nil exigant pro litteris, vel ſigillo. Quod vero hujuſmodi ſtatutum minime ſervabatur, immo prædicti ratione ſigilli vel litteræ, immoderate pecunias extorquebant: ideoque ſacro approbante concilio prohibemus, ne quis, vel aliqui, a perſonis eccleſiaſticis per ipſos examinandis, vel præſentandis illis qui habent curas committere vel conferre, pro ſigillo vel littera aliquid recipiant. Contrarium vero facientes, eo ipſo pœna in dicto concilio percellantur.

XI. *Quid pro lectis defunctorum rectorum.*

Item edicto perpetuo prohibemus, ne archidiaconi, preſbyteri, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ, qui de conſuetudine lectos rectorum parochialium eccleſiarum decedentium, infra certos limites noſtræ provinciæ Turonenſis, ſibi vindicant; pro lecto, ultra quinquaginta ſolidos recipiant: dum tamen parochialis eccleſia, quam curatus defunctus obtinebat, quinquaginta libras, ſecundum taxationem decimæ, non excedat, vel lectum recipiat ſecundum taxam ſuperius moderatam. Quod ſi ultra quinquaginta libras parochialis eccleſia excedat pro decima; centum ſolidos pro lecto poterit recipere, & non ultra: ſibi conditione reſervata, quod pecuniam poſſit cipere juxta taxam ſuperius moderatam, vel lectum ad valorem, ut ſuperius eſt expreſſum. Qui vero contrarium fecerit, recipiendo ultra ſummam & modum quæ in præſenti conſtitutione continentur; eo ipſo perdat lectum, vel illud quod ratione lecti poterat evenire.

XII. *De vita & honeſtate clericorum.*

Item cum in concilio Turonenſi ſalubriter fuerit ordinatum, ne preſbyteri prodeant in publicum ſine cappis, vel mantellis clauſis, & quod etiam portent clauſa ſupertunicalia & honeſta: nos ſalubrius providere volentes, auctoritate præſentis concilii prohibemus, ne aliqua perſona eccleſiaſtica noſtræ provinciæ, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtat, decanus, archidiaconus, archipreſbyter, canonicus metropolitanæ eccleſiæ, cathedralis, vel collegiatæ, & alii beneficiati, veſtes breves, vel botonatas ante pectus, in publico deferant; nec capucia cum longa cornета, ſed brevi & honeſta, & botonibus in capuciis non utantur. Qui vero contrarium fecerit in caſibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum: ſi canonicus metropolitanæ eccleſiæ, cathedralis, vel collegiatæ, a voce capituli & diſtributionibus quotidianis per menſem eo ipſo ſit ſuſpenſus: ita quod ſuſpenſione durante, vox ſua in capitulo pro nulla habeatur; & diſtributiones ad illum uſum aſſignentur, cui de conſuetudine diſtributiones abſentium committuntur. Quod ſi alias beneficiatus fuerit, a fructibus beneficiorum per menſem ſit ſuſpenſus.

ANNO CHRISTI 1365.

XIII. *De eadem re.*

Item firmiter prohibemus, ne clerici in noſtra provincia utantur brevibus veſtibus, vel ſotularibus de polena, nec capucia botonata in publico deferant; ſed veſtes longas, ad minus uſque ad genu propendentes. Qui vero contrarium fecerit, videlicet portando breves veſtes, vel ſotulares de polena, vel etiam capucia botonata, in caſibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, pœnam decem librarum incurrat eo ipſo, (vel etiam ſi deferat manuellam, ſeu chlamydem, ſixum depeczatum per circuitum) per Ordinarium piis uſibus convertendarum.

XIV. *De Miſſa & officio defunctorum.*

Item prohibemus in virtute ſanctæ obedientiæ, ne quis preſbyter noſtræ provinciæ audeat Miſſam celebrare pro mortuis, niſi primo dixerit officium mortuorum: & omnes curati parochialium eccleſiarum ſingulis diebus ferialibus teneantur dicere officium mortuorum, potiſſime trium lectionum.

XV. *De officio beatæ Mariæ.*

Item approbante concilio ſtatuimus, quod in ſingulis eccleſiis metropolitanis, cathedralibus, regularibus, collegiatis, matutinæ, & aliæ horæ de beata Maria, ſingulis diebus ſolemniter decantentur: niſi alias officium eſſet de beata Maria, vel aliis majoribus feſtis anni, vel in Adventu Domini: & ad hoc omnes volumus adſtringi ſub præcepto.

XVI. *De cibis eccleſiaſticorum.*

Cum ſobrie vivere debeant univerſi, & maxime perſonæ eccleſiaſticæ, quas in ſe oportet oſtendere quomodo alii debeant converſari; non in ebrietatibus vel conviviis epulando, ſed moderate & honeſte, ne longi temporis brevis hora victum conſumat: Ideoque in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub obteſtatione divini judicii, approbante concilio firmiter prohibemus, ne quævis perſona eccleſiaſtica, ſæcularis vel regularis, in noſtra provincia, etiamſi pontificali, vel quavis alia præfulgeat dignitate, ultra duo fercula ad plus, etiam in conviviis ſolemnibus, vel feſtivitatibus præcipuis, parare faciat: ſed prædictis duobus ferculis non ſuperfluis ſit contentus: niſi forte propter adventum principum, vel aliarum perſonarum, propter quarum adventum poſſet eccleſia aliquod commodum reportare, vel damna & incommoda evitare; & tunc ipſorum conſcientiæ relinquatur.

XVII. *De clericis non reſidentibus.*

Ceterum cum perſonæ eccleſiaſticæ in ſuis beneficiis teneantur perſonaliter reſidere, & maxime ſi curam habeant animarum: irrefragabili ſtatuto ordinamus, ut omnes curati parochialium eccleſiarum noſtræ provinciæ Turonenſis, in ſuis parochialibus eccleſiis reſidentiam faciant perſonalem; niſi ſuper hoc ex cauſa per ſuperiorem fuerit diſpenſatum, vel alias legitime fuerint impediti. Quod ſi reſidentiam non fecerint, ut tenentur, & ultra men-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1365.

Item ſe a ſuis beneficiis abſentaverint ſine cauſa: a A perceptione fructuum ſuarum ecclesiarum ſint ſuſpensi, fructibus ipſis in ecclesiarum utilitatem convertendis. Quod ſi per ſex menſes ſine cauſa legitima, ut præmittitur, ſe abſentaverint: lapſis ſex menſibus, ipſis ecclesiis perpetuo ſint privati, & illi ad quos pertinebit dictarum ecclesiarum collatio, de ipſis eccleſiis habeant providere.

XVIII. *De diſtributionibus.*

Item, licet diſtributiones quotidianæ & anniverſaria in eccleſiis metropolitanis, cathedralibus, & collegiatis, pro intereſſentibus perſonaliter horis ipſis & anniverſariis, ſint laudabiliter ordinatæ; ita B quod qui non laborat, non manducet; & nonnulli eccleſiarum prædictarum noſtræ provinciæ canonici, & alii qui de conſuetudine dictas diſtributiones & anniverſaria in ipſis eccleſiis recipiunt, tarde veniunt, & cito poſtquam chorum intraverint, recedunt ſine cauſa: ideoque ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut prædicti canonici, & alii qui prædictas diſtributiones & anniverſaria in prædictis eccleſiis recipiunt, in principio horarum intrent chorum ipſis horis anniverſariis, & ad Miſſam interſint, videlicet a primo pſalmo uſque ad finem illius horæ & anniverſarii; necnon in introïtu Miſſæ, a prima collecta, uſque ad finem totius ipſius Miſſæ, C continue remanſuri. Quod ſi in præmiſſis defecerint ſine cauſa rationabili, diſtributiones ſive anniverſaria illius horæ eo ipſo perdant, & illi vel illis applicentur, quibus applicarentur, ſi iidem recedentes ipſis horis vel anniverſariis nullatenus interfuiſſent. Quod ſi prædictas diſtributiones vel anniverſaria, contra noſtram conſtitutionem voluerint exigere; per menſem a diſtributionibus vel anniverſariis ſint ſuſpenſi. Quod ſi in prædicto menſe, ſuſpenſione durante, aliquid pro diſtributionibus vel anniverſariis receperint: ingreſſum eccleſiæ, uſque quo reſtituerint omnia quæ contra præſentem conſtitutionem perceperint, ſibi noverint interdictum.

XIX. *De ſtatu monachorum.*

D

Item, cum per decentiam habitus exterioſeci, morum oſtendere oporteat honeſtatem: & licet ſecundum canonicas ſanctiones fuerit ſalubriter ordinatum, quod monachi ordinis ſancti Benedicti pro habitu cappas clauſas, cucullas vel floccum honeſtum, longum & amplum deferant, & veſtes ſuperiores proximo habitui largas, longas, & clauſas per circuitum deferant; & quod bottis vel ſotularibus corrigiaris, aleis & honeſtis utantur: tamen nonnulli monachi dicti ordinis in noſtra provincia, in ſe quaſi nihil de regulari obſervantia oſtendentes, chlamydes ſive rotundellos, veſtes fixas decurtatas, cum botonibus, in publico deferre non verentur, in religioſorum opprobrium, & ſcandalum plurimorum. Ideoque approbante concilio, prohibemus, ne quis religioſus dicti ordinis, abbas, prior, vel quicumque alius, cujuſcumque ſtatus, vel conditionis exiſtat, chlamydes ſeu rotundellos, veſtes proximo habitui fixas, vel quomodolibet botonatas, in publico deferre præſumat. Qui vero contrarium fecerit in aliquo caſu præmiſſorum; ſuſpenſionis ſententiam incurrat ipſo facto: quam ſi ſuſtinuerit per annum; prælatura, prioratu, beneficio vel adminiſtratione quam habuit, ſit privatus. Quod ſi beneficium non habeat, per annum ſit inhabilis ad quodcumque beneficium eccleſiaſticum obtinendum.

XX. *De canonicis regularibus.*

ANNO CHRISTI 1365.

Abuſionibus quorumdam canonicorum regularium noſtræ provinciæ Turonenſis, (qui ſecundum regulam beati Auguſtini debentes laudabiliter vivere, & honeſte converſari, quod eis liceat non adverterunt, a regulari obſervantia deviantes; qui nec, prout decet ſecundum regulam, ſuperpellicium aut cappam, nec alium honeſtum habitum deferunt, ſecundum ſuorum monaſteriorum conſuetudinem approbatam; immo veſtes fixas, botonatas, & chlamydem fixam ſuper humerum in publico deferre non verentur,) obviare volentes; approbante concilio ſtatuimus, quod monachi dicti ordinis in noſtra provincia, profeſſores, prælati, priores, & alii, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtant, habitum deferant ſuæ religioni congruentem; videlicet ſuperpellicium in eccleſia, & locis aliis, quibus ſolitum eſt fieri ab antiquo; aut cappam clauſam, vel alium honeſtum habitum, ſecundum ſuam regulam, & conſuetudinem ſuorum monaſteriorum approbatam; necnon veſtes ſuperiores longas, clauſas, & honeſtas portent in publico: nec chlamydes fixas ſuper humerum, ſed clauſas, largas, longas, & honeſtas, nec cloccas[a] ſericatas, ſive conſuras de ſerico alterius coloris quam fuerit cloca, vel mantellus, ſeu cappa. Qui vero contrarium fecerit in caſibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum; per annum a beneficio ſuſpendatur: & ſi beneficium non habuerit, per idem tempus ſit inhabilis ab beneficium eccleſiaſticum obtinendum.

[a] Vide ſupra, col. C.

XXI. *De religioſis domibus.*

Irrefragabili ſtatuto prohibemus, ne illi qui de conſuetudine, de jure, vel fundatione, in noſtra provincia eleemoſynarias, leproſarias, xenodochia, vel domos Dei habent committere, quocumque colore ſibi quæſito, pecuniam, vel quidquam aliud, ratione commiſſionis, figilli, vel literæ recipiant. Quod ſi contrarium fecerint, & contra noſtram præſentem conſtitutionem aliquid receperint: excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto.

XXII. *De obſervatione jejuniorum.*

Sane cum diebus jejunialibus, & maxime in Quadrageſima, non ſolum a carnibus, ſed etiam ab illis quæ a carnibus ſementariam trahunt originem, ſit penitus abſtinendum; & nonnulli noſtræ provinciæ, tam perſonæ eccleſiaſticæ, quam etiam ſæculares, in nonnullis locis lacte & butyro utantur indiſtincte, licet piſcium, olei, & aliorum neceſſariorum poſſint copiam invenire: ideo approbante concilio prohibemus, ne aliqua perſona eccleſiaſtica vel ſæcularis butyrum vel lac comedat in Quadrageſima; vel quomodolibet in pane, vel leguminibus utantur, in caſibus a jure non permiſſis, niſi ſuper hoc privilegium habuerint. Qui vero contrarium fecerit, notam reatus inobedientiæ incurrat, & tamquam tranſgreſſor præcepti, & concilii provincialis puniatur: abſolutionem tranſgreſſorum tantummodo ſuperioribus reſervantes.

XXIII. *De cenſibus.*

Cum juris ſit proviſione ſtaturum, quod pro rebus propriis eccleſiaſticarum perſonarum, quas non cauſa negotiandi deferunt, ſeu deferri faciunt, pedagia vel quidagia, nullatenus exigantur; & in contrarium facientes eſt excommunicationis ſententia promulgata; & bonæ memoriæ Gaufridus prædeceſſor noſter in concilio apud Caſtrum Gonterii

Vid. ſupra, in Concil. ſub Petro Turon. ... ann. 1236. cap. 3. leg. edit. A. B. C.

ANNO CHRISTI 1565.

celebrato, salubriter prohibuit ne a clericis, vel a personis ecclesiasticis, pro rebus propriis vel etiam ecclesiarum, quas non mercimonii causa, per terram vel aquam, aut per mare ducerent, vel duci facerent, quisquam suo vel nomine alieno pedagia, quidagia, consuetudines, aut exactiones quascumque & quocumque nomine censerentur, exigeret, vel de novo imponeret, contrarium facientes excommunicationis sententia innodando: & res proprias clericorum, vel ecclesiasticarum personarum declaravit, vina, blada, & alia de suis rebus hereditariis, & quas in terra sua vel ecclesiæ recolligunt, & quæ de redditibus propriis recipiunt; & quæ collecta, recepta & habita, causa vendendi, ut pecuniam inde habeant, in usus proprios convertant, per terram, vel aquam ducunt, vel duci faciunt; intellexit, & debere intelligi declaravit hoc non fieri causa mercimonii, taleque negotium esse personis ecclesiasticis licitum & honestum, & liberum a pedagiis, consuetudinibus, & exactionibus aliis quibuscumque. Nos vero approbante dicto concilio, dictas prohibitiones, declarationes, statuta, & pœnas in præmissis comprehensas, volumus in suo robore permanere: ita quod qui a personis ecclesiasticis, pro præmissis rebus, quas ducunt, vel duci faciunt, per terram vel aquam, per se vel alium, a ductoribus, vel ab illis qui vehunt, vel transferunt, receperit pedagia, exactiones, vel consuetudines, excommunicationis sententiam incurrat ipso facto; & locus in quo pedagia, quidagia, consuetudines & exactiones recipiuntur, eo ipso sit suppositus ecclesiastico interdicto. Et quia nonnulli in præjudicium ecclesiasticæ libertatis & prædicti concilii, novas fraudes inveniunt per obliquum, volentes personas ecclesiasticas submittere servituti; non a prædictis personis, sed ab illis qui prædicta, nomine clericorum & ecclesiasticarum personarum, deferunt, vehunt, & transferunt, per se vel alium, pedagia, consuetudines & exactiones de novo exigunt; nec non præmissas personas ecclesiasticas, vel illos qui nomine ipsorum præmissa portant vel transferunt, compellunt ut ad ipsos veniant, & quod sibi significent quod sunt res clericorum & personarum ecclesiasticarum, quæ ducuntur per aquam vel terram, sibi de facto confiscant, & appropriant pro libito voluntatis: quam confiscationem declaramus esse contra concilium, & in præjudicium ecclesiasticæ libertatis: & talia facientes declaramus incidere in sententia, & pœnis in prædicto concilio & modo superius declaratis: prædictum concilium dicti Gaufridi innovamus; & quod omnia hic comprehensa in nostra constitutione fidem faciant, ac si totum originale & tenor ipsius esset hic omnino de verbo ad verbum comprehensum.

XXIV. *De immunitate ecclesiarum.*

Sacro approbante concilio excommunicamus invasores, raptores, deprædatores, occupatores, suo nomine, vel etiam alieno, personarum ecclesiasticarum & rerum suarum, vel ecclesiæ seu locorum religiosorum, & quoscumque alios qui bona prædicta indebite occupata detinuerint, aut in religiosorum domibus, vel locis ecclesiasticis posuerint comestores: & loca ubi bona taliter occupata, delata, recepta, vel detenta scienter fuerint, supposita ecclesiastico interdicto: declarantes, bona ecclesiastica esse intelligenda in hoc casu, prout in concilio apud Castrum Gonterii per bonæ memoriæ Petrum prædecessorem nostrum ultimo celebrato, non solum bona clericorum, verum etiam bona commo-

Vide supra, pag. 1617. B.

data, & ab eis conducta precario & concessa, & quorum ecclesiasticæ personæ vel clerici habent possessionem, aut detentionem qualemcumque; necnon si personarum ecclesiasticarum occasione, in ipsorum præjudicium vel contemptum, eorum homines, familiares, vel consanguinei, vel ipsorum bona, vel qui sub temporali sua jurisdictione consisterent, indebite caperentur, vel invaderentur, hac appellatione volumus comprehendi. Et quia facientes & consentientes par pœna constringit: receptatores & defensores invasorum, raptorum, maleficiorum hujusmodi, de quibus superius fit mentio, & qui ad præmissa dederint auxilium & favorem, publice vel occulte, eisdem pœnis, quibus & ipsos maleficos, eo ipso quo ipsos, vel res de quibus superius fit mentio, scienter receptaverint vel defenderint, eadem excommunicationis sententia volumus innodari; & ubicumque fuerint raptores, occupatores, invasores, defensores, & receptatores præmissi, cessetur penitus a divinis, donec absolutionis beneficium meruerint obtinere. Et postquam publice excommunicati nunciati fuerint, nullatenus absolvantur, nisi de præmissis satisfecerint, & ecclesiæ emendam fecerint competentem: nec tradantur post mortem ecclesiasticæ sepulturæ, nisi ipsi vel ipsorum heredes satisfecerint de præmissis, ut superius est expressum. Prædictum autem concilium dicti domini Petri, de quo superius fit mentio, innovamus, & volumus in suo robore permanere: & quod omnia hic comprehensa fidem faciant, ac si totum originale & tenor ipsius esset hic omnino de verbo ad verbum comprehensum.

ANNO CHRISTI 1565.

XXV. *De injustis exactionibus.*

Verum nonulli principes, & alii domini temporales, a viris ecclesiasticis, prælatis, tam sæcularibus, quam regularibus, & aliis, qui nec feuda tenent ab eis, neque ut superiores recognoscunt, nova & insolita niruntur exigere & exigunt juramenta, dictosque prælatos & alias personas ecclesiasticas, per minas & terrores, personarum captionem, bonorum & rerum spoliationem, compellunt ad præstanda juramenta. Ideoque sacro approbante concilio prohibemus, ne quis princeps, dux, baro, senescallus, baillivus, aut alius dominus temporalis, per se vel per alium, a prædictis personis ecclesiasticis nova exigat juramenta, nec ad ea præstanda compellat per minas, terrores, captionem corporum, occupationem rerum & jurisdictionis, spoliationem parentum & bonorum, injurias hominum ecclesiæ vel bonorum ipsorum, mortem vel incarcerationem familiarium vel consanguineorum suorum: contrarium vero facientes, auctoritate præsentis concilii excommunicationis sententia innodamus, & terram eorum supponimus ecclesiastico interdicto: a qua nullatenus absolvantur, nec interdictum relaxetur, nisi primo de injuriis, damnis & offensis, tam personis quam ecclesiis satisfecerint competenter.

XXVI. *De injuriis quæ fiunt ecclesiasticis.*

Dolentes referimus, quod nonnulli nobiles, & domini temporales, quandoque personæ ecclesiasticæ, & etiam sæculares, per se vel alios, & etiam per viles & abjectas personas, in nostra provincia diffidant, & diffidari faciunt, publice vel occulte, prælatos, vel alias personas ecclesiasticas; & ob hoc quandoque prælatos, & alias personas ecclesiasticas crudeliter insequuntur, terram ecclesiasticam currunt, bona rapiunt, loca, maneria, castella occupant, & detinent occupata; homines ecclesiæ ac-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1365.

piunt, trucidant, occidunt & ſpoliant bonis ſuis: ita quod opportet quandoque prælatos & viros eccleſiaſticos le redimere, & etiam bona ſua. Ideoque ſacro approbante concilio, edicto perpetuo prohibemus, ne aliqua perſona eccleſiaſtica, vel ſæcularis, etiamſi dux, princeps, comes, baro, capitaneus, ſeneſcallus, baillivus, vel alia perſona ſæcularis, nomine ſuo vel alieno, archiepiſcopum, epiſcopum, abbatem, abbatiſſam, officialem archiepiſcopi, epiſcopi, canonicum metropolitanæ cathedraliſve eccleſiæ, per ſe, vel per alium diffidat, diffidarive faciat. Qui vero archiepiſcopum, abbatem, vel abbatiſſam, officiales archiepiſcopi, epiſcopi, canonicum metropolitanæ vel cathedralis eccleſiæ, per ſe vel per alium diffidaverit ſeu diffidari mandaverit, publice, vel occulte, vel factum ab aliis nomine ſuo, ratum habuerit, auctoritate præſentis concilii excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto. Quod ſi diffidium factum per præmiſſas perſonas, vel alias, proceſſum fuerit, vel ipſorum nomine, vel rarum habentibus, vel hac occaſione per conſanguineos, amicos, familiares ipſorum, contra perſonam archiepiſcopi, epiſcoporum; vel per alias perſonas quas in caſtris vel locis ſuis ſcienter receptaverint, aliqualem injuriam fecerint; ſeu bona ipſorum capiendo, caſtra, villas, domos, & loca occupando, terram ipſorum, vel eccleſiæ, domos & loca incendendo, homines eccleſiæ damnificando, mutilando, interficiendo, capiendo, vel ipſos bonis ſpoliando, familiares, conſanguineos prædictarum perſonarum eccleſiaſticarum in injuriam ipſarum capiendo, incarcerando, injuriando, bonis ſuis ſpoliando in caſibus præmiſſis, & quolibet præmiſſorum: præter ſententiam excommunicationis, quam auctoritate præſentis concilii propter præmiſſa incurrerint, terra, quam in noſtra provincia obtinent, auctoritate præſentis concilii, ſit ſuppoſita eccleſiaſtico interdicto: ſtatuentes eadem approbatione, quod ſi terra diffidantium, quæ propter præmiſſa fuerit interdicta, ultra unam diœceſim protendatur, quilibet ſuffraganeus noſtræ provinciæ ad mandatum noſtrum, ſive diœceſani in cujus diœceſi delictum fuerit perpetratum, prædictum interdictum reſervare teneatur, & a ſuis ſubditis facere obſervari: & qui propter præmiſſa ſententiam incurrerit, vel ejus terra fuerit ſuppoſita eccleſiaſtico interdicto, a ſententia nullatenus abſolvatur, nec interdictum relaxetur, niſi prius de damnis, injuriis & offenſis, perſonis & eccleſiæ ſatisfecerint competenter. Quod ſi perſona eccleſiaſtica fuerit, quæ archiepiſcopum, epiſcopum diffidaverit per modum ſuperius expreſſatum, & poſt diffidium proceſſerit in caſibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum: ſi prælatus ſit regularis, vel ſæcularis, ſeu alia perſona eccleſiaſtica: quæ dignitatem, perſonatum, officium, beneficium, canonicatum, præbendam, adminiſtrationem, in noſtra provincia obtineat; prælatura, dignitate, prioratu, beneficio, officio, canonicatu, præbenda, prioratu, adminiſtratione, præſentis auctoritate concilii, ſit privatus, & inhabilis perpetuo ad alia beneficia obtinenda. Quod ſi beneficium non habuerit, ſit etiam inhabilis perpetuo in noſtra provincia ad beneficium eccleſiaſticum obtinendum: [a] itaque qui tali inhabili propter præmiſſa contulerit ſcienter beneficium, ſit excommunicatus ipſo facto. Si vero regularis fuerit, qui abbatem, vel abbatiſſam propriam diffidaverit per modum ſuperius expreſſatum: beneficio, officio, prioratu, adminiſtratione, ſi quam habuerit, ſit privatus: quod ſi beneficium non habuerit, ſit inhabilis ad beneficium eccleſiaſticum. Si vero aliam perſonam diffidaverit eccleſiaſticam, per ſe vel alium, ut ſuperius eſt expreſſum; & ſi poſt diffidium proceſſerit in aliquibus præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, ſententiam excommunicationis incurrat ipſo facto. Et ulterius procedatur contra eum ſecundum tenorem ſtatutorum, & ſecundum quantitatem & qualitatem delicti, prout ſuperiori videbitur faciendum.

[a] Forte, ita quod.

XXVII. *De iiſdem.*

Verum quia nonnulli domini temporales, baillivi, præpoſiti, ſeneſchalli, capitanei, ſervientes & allocati, & alii, ad illicita manus laxant; perſonas eccleſiaſticas, tam ſæculares quam regulares, capiendo quamplurimum ſine cauſa, incarceratas ſeu impriſionatas detinent, & quandoque ipſas reſtituere contradicunt. Ideoque ſacro approbante concilio, prohibemus, ne quis dominus temporalis, baillivus, præpoſitus, ſeneſcallus, capitaneus, ſerviens & allocatus, vel quicumque alius, clericum vel aliam perſonam eccleſiaſticam, regularem vel ſæcularem, capiat ſine cauſa, nec tunc retineat; ſed reſtituat ſuo judici, (cum informationibus, & bonis quæ cum ipſo reperta fuerint,) ad quem ſpectat cognitio puniendi. Si quis vero clericum vel perſonas eccleſiaſticas incarceratas, vel impriſionatas detinuerit, & requiſitus non reſtituerit, una cum bonis & informationibus legitimis; ſive ſit dux, princeps, comes, baro, nobilis, ſive dominus temporalis, baillivus, ſeneſcallus, præpoſitus, ſerviens & allocatus, capitaneus, vel quæcumque alia perſona eccleſiaſtica, regularis vel ſæcularis, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto: & ex tunc in parochia in qua detinebitur dictus clericus, vel perſona eccleſiaſtica, vel etiam transferetur, quamdiu ibi detinebitur, ceſſetur penitus a divinis abſque ulla monitione vel præcepto; poſtquam curato conſtiterit, vel illi qui habet gubernare parochiam, quod clericus incarceratus, fuerit requiſitus, & poſt requiſitionem legitimam infra unam diem naturalem non fuerit reſtiturus. Quod ſi ille qui clericum vel perſonam eccleſiaſticam detinebit, ſive ejus baillivus, ſeneſcallus, præpoſitus, non poſſit tute aditi, vel alias nequeat inveniri: moneatur in eccleſia cathedrali publice, quod clericum vel perſonam eccleſiaſticam reſtituat cum bonis ſuis & informationibus, ut ſuperius eſt expreſſum; infra certum tempus ſuperioris arbitrio, in cujus civitate vel diœceſi clericus detentus, fuerit incarceratus, moderandum: quæ monitio arctet monitum, ac ſi alias eſſet legitime monitus, & perſonaliter apprehenſus. Quod ſi infra prædictum tempus, perſona eccleſiaſtica, vel clericus captus vel incarceratus reſtitutus non fuerit, ipſo termino; auctoritate præſentis concilii, pœnis ſubjaceat ſupradictis; & ceſſetur in locis quibus detinebitur vel transferetur, a divinis, ut ſuperius eſt expreſſum. [a] Contra præſentem conſtitutionem noſtram, ceſſatione durante, immiſcuerit ſe divinis, in caſibus a jure non permiſſis, ſi collegium fuerit ſæcularium vel regularium perſonarum, ſingulares perſonæ ipſius, vel aliæ perſonæ ſingulares, rectores eccleſiarum, & quæcumque aliæ, etiamſi fuerint regulares, excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto. Aliis ſtatutis prædeceſſorum noſtrorum contra tales promulgatis, in ſuo robore duraturis.

[a] Deſ. lic. Quod ſi.

XXVIII. *De exactionibus.*

Auctoritate præſentis concilii prohibemus, ne [a].

Anno Christi 1365.

liqua persona ecclesiastica vel sæcularis, impositionis seu exactionis tributa, subsidia, vel aliquas novas impositiones a personis ecclesiasticis, terris, vel hominibus ecclesiæ de novo exigat. Qui vero contrarium fecerit, etiamsi dux, princeps, baro, vel alia quæcumque persona, quacumque præfulgeat dignitate, qui præmissa de novo imposuerit personis ecclesiasticis, vel hominibus ecclesiæ, sine consensu illorum ad quos spectat, vel præmissa exegerit per [illegible] vel per alium, etiamsi naulum sit de novo impositum nomine suo, vel alieno, excommunicationis sententiam incurrat ipso facto. Et locus illius domini vel principis, in quo impositum fuerit, auctoritate præsentis concilii, eo ipso sit suppositus ecclesiastico interdicto: & postquam notorium fuerit, quod impositiones de novo fuerint impositæ, exactiones, tributa, subsidia, vel aliæ servitutes in terris, vel hominibus ecclesiæ; ex tunc omnino in loco illius qui imposuerit, vel levaverit, serveur interdictum, nullo alio mandato exspectato. Novas exactiones, servitutes, naulum intelligimus in hoc casu, quorum impositio sive exactio memoriam hominum non excedit.

XXIX. *De immunitatibus ecclesiæ.*

Cum jure canonico caveatur, quod qui de cetero servare fecerint statuta, edicta, & consuetudines introductas contra ecclesiæ libertatem, statutarii, & scriptores statutorum ipsorum, necnon potestates, consules, rectores, & consiliarii locorum, ubi hujusmodi statuta & consuetudines de cetero edita fuerint vel servata; necnon illi, qui secundum illa judicare præsumpserint, vel in formam publicam redigere judicata, excommunicationis sententiæ debeant subjacere: nonnulli propriæ salutis obliti, & suæ verecundiæ non parcentes, juris sententiam verborum amplexu, non sine fraude, circumvenire nituntur; non statuta, ut asserunt, banna tamen faciunt proclamari, præcepta & prohibitiones inducunt: quod non est dubium in libertatis ecclesiæ præjudicium redundare. Nos itaque fraudibus malignorum, quas circa hoc adhibitas fuisse cognovimus, obviare volentes; statuimus, ut quicumque suo nomine, vel etiam alieno, cujuscumque gradus, vel conditionis existant, contra ipsius ecclesiæ libertatem, banna, prohibitiones, sive præcepta fecerint, aut fieri procuraverint, sive facientibus consilium dederint, vel favorem, excommunicationis sententia sint ligati. Qui vero contra ecclesiasticas antiquas consuetudines rationabiles, approbatas, & hactenus pacifice observatas, statuta, banna, prohibitiones aut præcepta scienter fecerint, aut procuraverint, sive jam facta servaverint, aut servari fecerint, seu facientibus aut servantibus, in hoc consilium vel opem præstiterint: excommunicationis sententia, quam ex tunc in ipsos proferimus, sint ligati.

XXX. *De adulteriis.*

Perpetuo statuto prohibemus, ne aliquis, cujuscumque status vel conditionis existat, sive persona ecclesiastica, sæcularisve fuerit, in nostra provincia de cetero notorie teneat concubinam. Contrarium vero facientes, necnon adulteros notorios, excommunicationis sententia innodamus.

Anno Christi 1365.

XXXI. *De sententia excommunicationis.*

Prohibemus, ne quis in nostra provincia sententiam excommunicationis latam per quemcumque judicem ordinarium sive, delegatum, ad ejus instantiam, occultam teneat; sed ipsam infra mensem a tempore quo lata fuerit, faciat publicari. Quod si infra prædictum tempus non fecerit publicari, pœnam viginti solidorum incurrat, in piis operibus convertendorum.

XXXII. *De publicatione præsentis concilii.*

Præterea ne quis super pœnis in præsenti concilio statutis, prætextu ignorantiæ se valeat excusare; statuimus, & etiam ordinamus, quod rectores ecclesiarum quarumlibet provinciæ Turonensis, statuta in præsenti concilio ordinata, perpetuo, anno quolibet, prima die Dominica in Adventu Domini, die Dominica in Quadragesima, die Dominica in Passione, die Dominica post Pentecosten Domini, die Dominica post festum Assumptionis beatæ Mariæ Virginis, per se vel per alios, in suis ecclesiis publicent populo congregato, & lingua materna sufficienter exponant, dum ibidem divina contigerit officia celebrari: pœna unius marchæ argenti a quolibet qui defecerit in præmissis per ordinarium exigenda, & in pios usus convertenda.

XXXIII. *Quando liceat in domibus seu capellis celebrare.*

Item auctoritate præsentis concilii statuimus, & etiam ordinamus, quod quotiescumque per aliquem episcopum alicui nobili, vel alii personæ sæculari, celebrandi divina officia in domibus suis vel capellis licentiam contigerit impartiri, quod illæ sex dies, scilicet prima dies Dominica in Adventu Domini, Dominica post Epiphaniam, prima Dominica in Quadragesima, Dominica in Passione Domini, Dominica post Pentecosten Domini, Dominica post festum Assumptionis beatæ Mariæ virginis, ab ista concessione generali sint exceptæ: in quibus sex diebus, per nullum poterit in dictis domibus, seu capellis celebrari, nisi per rectorem parochialis ecclesiæ, vel ejus capellanum, vel alium de mandato ejusdem rectoris: qui in ipsorum nobilium, & aliorum prædictorum præsentia, præmissa capitula tenebuntur publicare, dum divina dictis diebus inibi celebrabunt, ne velamento alicujus ignorantiæ super hoc se valeant excusare. Et concessa ad præsens indulgentia quantum ad hos sex dies restringatur.

XXXIV. *De potestate absolvendi.*

In omnibus autem casibus in quibus excommunicationum, suspensionum, vel interdictorum sententias duximus in præsenti concilio promulgandas, cuilibet episcopo in suis civitate & diœcesi absolvendi hujusmodi excommunicationem & suspensionem & interdictum hujusmodi relaxandi in forma ecclesiæ, auctoritate præsentis concilii concedimus potestatem.

Digitized by Google

Anno Christi 1367.

CONCILIUM EBORACENSE

Anno Christi 1367.

a Joanne archiepiſcopo, cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCLXVII.

Ex tomo II. Conciliorum Britannia.

Tituli Capitum.

I. *De negotiationibus, placitis ſæcularibus, & ludis, in eccleſia non faciendis.*
II. *De vitandis in eccleſia exceſſibus, tum in vigiliis ſanctorum, tum in defunctorum exſequiis.*
III. *De ſtipendiis preſbyterorum.*
IV. *De nutricibus parvulos ſuffocantibus.*
V. *De perſolvendis decimis.*
VI. *De alienationibus & donationibus non faciendis in fraudem eccleſiæ, regis, & creditorum.*
VII. *De habitu eccleſiaſticorum.*
VIII. *De cauſis matrimonialibus.*
IX. *De matrimoniis clandeſtinis.*
X. *Ut præmiſſa conſtitutiones promulgentur & obſerventur.*

Prefatio.

Joannes permiſſione divina Eboracenſis archiepiſcopus, Angliæ primas, &c.

Officii noſtri debitum exſequimur, dum ea quæ decus eccleſiæ provehunt, & ſalutem reſpiciunt animarum, necnon exceſſus & abuſus ſubditorum reſtringunt & reprimunt, ſalubriter ordinamus.

Caput primum.

De negotiationibus, placitis ſæcularibus, & ludis in eccleſia non faciendis.

Volentes itaque quibuſdam erroribus & abuſibus, quos in eccleſia invaleſcere cernimus, pro viribus obviare: in primis exemplo Chriſti, qui ſanctam eccleſiam, domum ſuam peculiarem, non negotiationis, ſed orationis domum voluit nominari; nolens negotiationes, in quibus quilibet nititur proximum ſuum decipere, ibidem exerceri; ementes & vendentes ejecit de templo, ne domum ſuam facerent domum fraudis, & ſpeluncam latronum: firmiter inhibemus, ne quis in eccleſiis, aut earum portiticis, ſeu cœmeteriis, vel aliis locis ſacris, diebus Dominicis & feſtivis, forum rerum venalium teneat, vel mercatum, nec ullam in eis negotiationem exercere præſumat; nec etiam placita ſæcularia teneantur in eiſdem: nec in ipſis fiant luctationes vel ludi, qui cauſam vel occaſionem patrare poterunt peccati, diſſenſionis, odii, ſive pugnæ; ſed quilibet Catholicus illuc reverenter accedat ad orandum, & peccatorum veniam humiliter implorandam.

II. *De vitandis in eccleſia exceſſibus, tum in vigiliis ſanctorum, tum in defunctorum exſequiis.*

Et quia ſæpe contingit, quod quidam in ſanctorum vigiliis conveniunt in eccleſiis, qui divinis ibidem vacare deberent obſequiis, vel in exſequiis defunctorum oraturi; converſi in ſenſum reprobum, ludis noxiis, & vanitatibus, & quandoque pejoribus intendunt, Deum & ſanctos, quos ſe venerari ſimulant, graviter offendentes, & in defunctorum exſequiis de domo luctus & orationis, domum riſus faciunt & exceſſus, in animarum ſuarum periculum perquam grave: diſtrictius inhibemus, ne aliqui venientes ad hujuſmodi vigilias, & exſequias, præſertim in eccleſiis, hujuſmodi ludos aut turpitudines, vel alia in errorem vel peccatum ducentia, faciant vel exerceant quovis modo; ſed ſtudeat quilibet ſic veniens humiliter & devote facere, propter quod hujuſmodi vigiliæ & exſequiæ fuerunt ordinatæ. Omnibus & ſingulis rectoribus, vicariis, & aliis quibuſcumque beneficia eccleſiaſtica obtinentibus firmiter injungentes, quatenus inſolentias & exceſſus hujuſmodi in ſuis eccleſiis, cœmeteriis, & locis condedicatis, per ſuſpenſionis & excommunicationis ſententias, fieri & exerceri canonice inhibeant & compeſcant, ſub pœna viginti ſolidorum: quos ab ipſis rectoribus, vicariis, & beneficiatis, quoties & quando circa exſecutionem hujuſmodi conſtitutionis, in præmiſſis, vel aliquo præmiſſorum, ipſos contigerit negligentiam commiſiſſe, fabricæ eccleſiæ noſtræ cathedralis volumus applicari; ac perpetratoribus dictorum exceſſuum ingreſſus eccleſiæ, cujus honeſtatem polluere nitebantur, ſit eo ipſo penitus interdictus; & ipſis ad audiendum divina officia, & ſacramenta eccleſiaſtica percipiendum aditus non pateat in eadem, quouſque ſatisfecerint de commiſſis.

III. *De ſtipendiis preſbyterorum.*

Item, quia in caſibus, quibus per jura prius edita ſufficienter providetur, promulgatione novarum conſtitutionum, ſeu jurium non eſt opus: nos ſtatuta ſynodalia temporibus prædeceſſorum noſtrorum promulgata recenſentes, invenimus in eiſdem, per conſtitutionem quæ incipit: *Item ſtipendia preſbyterorum unius anni* [illegible] *quinque marcarum; in ditioribus tamen eccleſiis, juxta ipſorum facultates, ſibi volumus uberius provideri*; & per conſtitutiones bonæ memoriæ Willielmi de la Zouche, immediate prædeceſſoris noſtri, de preſbyterorum ſtipendiorum ſalariis, de capellanis ad ſerviendum curæ animarum, de aliis miniſtris aſſumendis, bene & rationabiliter provideri: ipſas ordinationes ſeu conſtitutiones ex abundanti innovamus, diſtricte præcipientes, quod ſecundum vim, formam, & effectum earumdem inviolabiliter obſerventur; & ut conſtitutiones ſynodales veras habeant in futurum, quarum tenores tales ſunt:

I. Willielmus, permiſſione divina, &c. Paſtoralis officii tunc debitum credimus exercere, dum ſubditorum noſtrorum utilitati, vigilanti ſtudio proſpicimus, pariter & quieti. Sane conſiderantes nuper, & diligentius attendentes, difficultates & exceſſus, quos capellani ſtipendarii, ſuper convictione & perceptione ſtipendiorum ſuorum annualium, propter defectum & caritatem capellanorum hujuſmodi, & exiſtentium his diebus, & impediverunt hactenus & fecerunt, ac impediunt & faciunt in præſenti; volentesque & diligentius affectantes, difficultates & exceſſus hujuſmodi refrenare, ac etiam moderare, quantum cum Deo poterimus in hoc caſu; ut ſic uticati ſubditorum noſtrorum, capellanos hujuſmodi ſtipendiarios conducere volentium, valeat provideri; ac exceſſus & difficultates hujuſmodi, quatenus nobis poſſibile fuerit, exſtirpentur: de juriſperitorum conſilio nobis aſſiſtentium, ac deliberatione præhabita

Anno Christi 1367.

» bita plenioti, ordinandum duximus, & etiam ſta-
» tuendum; quod omnes & ſinguli capellani, tam re-
» troactis temporibus ordinati, quam etiam in poſte-
» rum ordinandi, infraſcriptis ſtipendiis, ſub pœna an-
» notata inferius, ſint contenti. Videlicet, quod quili-
» bet capellanus, etiamſi parochialis eſſe debeat, ultra
» ſummam ſex marcarum, in pecunia numerata, vel
» valore ejuſdem ſummæ in aliis rebus, pro ſtipen-
» dio ſuo annuali, a quoquam non percipiat quovis
» modo. Quæ quidem ſtipendia, conſideratis conſi-
» derandis, præſertim caritate capellanorum ſic du-
» rante, ſufficientia exſiſtere dinoſcuntur. Inhiben-
» tes univerſis & ſingulis capellanis hujuſmodi,
» ordinatis & ordinandis, ne quiſquam eorum, ſub
» pœna ſuſpenſionis a celebratione divinorum, per B
» unum annum, ultra ſummam ſex marcarum præta-
» xatam, pro ſuo annuali ſtipendio, percipere præſu-
» mat aliqualiter in pecunia, vel valore. Si fecerit,
» dictam ſuſpenſionem, ipſum ſic percipientem incur-
» rere decrevimus ipſo facto.

» 2. Univerſis inſuper rectoribus, & ſingulis ec-
» cleſiarum prælatis, vicariis, & aliis quibuſcumque
» perſonis eccleſiæ, capellas, cantarias, oratoria, ho-
» ſpitalia, ſeu beneficia eccleſiaſtica quæcumque, in-
» fra noſtram diœceſem obtinentibus, in virtute ſan-
» ctæ obedientiæ, & ſub pœna quadraginta ſolidorum,
» eleemoſynæ noſtræ applicandorum, ſimiliter inhi-
» bemus; ne in eccleſiis, capellis, cantariis, hoſpi-
» talibus, ſeu aliis beneficiis ſuis hujuſmodi, quem-C
» quam capellanum ſtipendiarium divina celebrare
» permittant, niſi nomine ſtipendii ſui annualis de
» ſumma ſex marcarum hujuſmodi contentaret. Qui-
» bus omnibus & ſingulis, in virtute ſanctæ obedien-
» tiæ, & ſub pœna conſimili, inhibemus; ne quem-
» quam capellanum hujuſmodi ſtipendiarium, de ce-
» tero ad celebrandum Miſſas, anniverſarias, ſeu pe-
» culiares in eccleſiis, capellis, cantariis, oratoriis,
» hoſpitalibus, aut locis eccleſiaſticis quibuſcumque
» dictæ noſtræ diœceſis aliqualiter admittant, ſeu ce-
» lebrare permittant; priuſquam eccleſiis parochiali-
» bus locorum hujuſmodi, de capellanis parochiali-
» bus, pro ſtipendiis prætaxatis, primitus ſit provi-
» ſum. Et, ne ordinationes, inhibitiones, & ſtatuta D
» noſtra hujuſmodi, per non uſum, ſed abuſum, effe-
» ctu careant & vigore: volumus & ordinamus, in
» his ſcriptis, quod in ſingulis ſynodis Paſchæ, & ſan-
» cti Michaëlis, in eccleſia noſtra Eboracenſi celebran-
» dis, ac aliis temporibus opportunis, annis ſingulis,
» inquiſitio fiat & habeatur diligens & exacta; ad ef-
» fectum, ut præmiſſa non obſervantes, pœnis infra-
» ſcriptis, & aliis, prout expedire videbitur, canoni-
» ce puniantur. Per præſentes tamen ordinationes &
» ſtatuta noſtra, quæ propter inſtantem caritatem ca-
» pellanorum emittimus, & facimus publicari, con-
» ſtitutioni ſynodali, ſuper perceptione ſtipendiorum
» capellanorum conductitiorum, pridem editæ & pro-
» mulgatæ, non intendimus, nec volumus derogare. E

IV. *De nutricibus parvulos ſuffocantibus.*

Item, cum ex eo, quod mulieres, & nutrices parvulorum, quos enutriunt, in lectis ſuis incaute juxta ſe collocant, provenit frequens & dolenda nimis oppreſſio ſeu ſuffocatio hujuſmodi parvulorum; & ſic inde procedit mortis occaſio, unde vitæ conſumptio ſperabatur: inhibemus, ne patres, vel matres, nutrices, aut alii quicumque cuſtodiam parvulorum habentes, ipſos ſecum in lectis ponant, vel cubiculis ſuis, ſed ſeorſum in cunabulis, vel aliis locis ſecuris, ubi timor ſuffocationis hujuſmodi non ſupererit, illos collocent, vel faciant collocari; ſeu A lac ipſis parvulis miniſtrando ſomnum ſuper ipſorum cunabula arripiant quoquo modo.

Anno Christi 1367.

V. *De perſolvendis decimis.*

Item, licet Deus & Dominus, cujus eſt terra & plenitudo ejus, gratioſa diſpenſatione univerſa diſponens, plebi ſuæ terram colendam conceſſerit & regendam, reſervando decimas frugum, & operum ſuorum..... ſacerdotibus & Levitis ad miniſtrandum in eccleſiis, in ſortem Domini prælectis; virtute cujus divinæ reſervationis, rectores eccleſiarum & perſonæ eccleſiaſticæ, decimas garbarum, & rerum aliarum, infra commiſſas ſibi parochias exſiſtentium, libere percipiunt; & eas per eadem loca, de quibus & per quæ Domini prædiales novem partes hujuſmodi garbarum cariant, libere & licite cariarunt, & per alios cariari fecerunt, & in poſſeſſione, vel quaſi, libertatis hujuſmodi fuerunt dicti rectores & perſonæ eccleſiaſticæ per tempus, cujus contrarii memoria non exiſtit, pacifice, continue & quiete. Quidam tamen ſanctæ matris eccleſiæ filii degeneres, & ingrati, factam eis cæleſtem gratiam de novem partibus minus debite ponderantes, per exquiſitas malitias & impedimenta nituntur perſonas eccleſiaſticas, Chriſti miniſtros, in libera perceptione decimæ partis diverſimode impedire. Quidam enim ipſas decimas libere percipere, & eas per vias & itineta, per quæ cariari conſueverant, [a] abduci, & per longos circuitus & nocivos, eos malitioſe cariari compellunt: quidam etiam garbas expoſitas, & ſignatas pro decima, non permittunt a ſuis terris cariari, quamdiu in illis quidquam de bladis remanet eorumdem; ac ipſas decimas a ſuis & aliorum beſtiis ſcienter & fraudulose conteri tolerant & conſumi; ac ipſos rectores ad ordinandum de hujuſmodi decimis non permittunt, in divinæ majeſtatis offenſam, violationem notoriam eccleſiaſticæ libertatis, ac dictorum rectorum & perſonarum eccleſiaſticarum damnum non modicum & gravamen, ac aliorum pernicioſum exemplum. Cupientes igitur, prout ex officii noſtri debito adſtringimur, contra malitias & injurias hujuſmodi, in Dei & eccleſiæ ſuæ contemptum nequiter irrogatas, ſalubriter providere: præſenti oraculo firmiter inhibemus, ne quis, cujuſcumque fuerit conditionis, ſtatus, aut gradus, eccleſiarum rectores, ſeu alias perſonas eccleſiaſticas, eorumve ſervientes & miniſtros, quo minus decimas garbarum, feni, & aliarum rerum quarumcumque, ſibi & eccleſiis ſuis pertinentes, ubicumque & quandocumque obvenientes, abſque conſumptione animalium, & alia quacumque diminutione earumdem voluntaria & damnoſa, integraliter & libere poſſint percipere, apprehendere, & per omnia loca, per quæ novem partes cariantur, & conſueverant cariari, & vehiculis commodius cariari, abducere, & de illis, pro ſuæ voluntatis arbitrio, diſponere impediant vel perturbent, nec impedire vel perturbare faciant, vel procurent; ſub pœna excommunicationis majoris, contra omnes & ſingulos contravenientes, quam ipſos incurrere volumus ipſo facto.

[a] *Dicit*, prohibent.

VI. *De alienationibus & donationibus non faciendis in præjudicium eccleſiæ, regis, & creditorum.*

Item, corruptela peſſima, per quorumdam verſutias & calliditates adinventa, in noſtris diœceſibus & provincia..... quod quidam viri eccleſiaſtici prælati, & alii quos ordo clericalis includit, & nonnulli laïci, dum mortis periculum approximare recogitant, univerſa bona ſua, ſeu quotam eorum,

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1367.

tam immensam inter vivos donare seu aliquo modo alienare præsumunt; quod nedum ecclesia, sed rex, & alii creditores, quibus hujusmodi alienantes, dum vixerint, fuerunt & variis causis adstricti, & efficaciter obligati, suis actionibus & persecutionibus sunt exclusi: uxores & liberi de portione bonorum, de consuetudine seu jure eis debitorum, irremediabiliter defraudantur. Nonnulli etiam talibus ægrotantibus in extremis assistentes, hujusmodi alienationes fieri malitiose suadent, & temere inducunt, eosque a libera voluntate testandi, versuta sapientia, nequiter & callide avertunt. Ex quibus solita & legitima testamenti factio transitur plurimum in abusum

a Forte, prosecutionibus.

ecclesiarum, juribus [a] & persecutionibus aliorum prædictorum indebite seu malitiose derogatur. Unde provida deliberatione provincialis concilii, in domo capitulari ecclesiæ nostræ Eboracensis celebrati, prohibitum extitit sub præcepto, ne hujusmodi alienationes seu donationes, quocumque colore vel ingenio, fierent in futurum. Et quia, ut docet experientia, generalis prohibitio legis, malitiæ dediros a mali ..... exsecutione non revocat, nisi specialis pœnæ formidine propensius compescantur: nos præsentis auctoritate synodi, omnes & singulos hujusmodi donationibus seu alienationibus consilium præbentes, auxilium, vel favorem, in nostra diœcesi, ingressum ecclesiæ interdicimus ipso facto. Donantes insuper, & sua bona in nostra diœcesi prædicta taliter alienantes, propter sui gravitatem excessus, ecclesiastica careant sepultura. Fraudis seu malitiæ in hoc casu eo facto probatur interveniisse conventum, quoties aliqui omnia bona sua, quocumque titulo, ut præmittitur, alienant inter vivos; vel tam immensa quantitate, quod ecclesiis, regi, creditoribus, uxori & liberis, satisfieri non poterit de residuo, sicut juris ratio exigeret, & consuetudo, si hujusmodi alienatio facta taliter non fuisset.

VII. *De habitu ecclesiasticorum.*

Item cum omnis jactantia lasciviæ corporalis a sacro ordine fieri debeat aliena: penitus a sacris canonibus & sanctis patribus provide prohibetur, sub pœnis gravibus & censuris, ne viri ecclesiastici, in sacris ordinibus constituti, potissime sacerdotes, quorum gestus laïcis, quibus esse debent exemplum & forma vivendi, facile trahitur in exemplum, vestes deferant non nimia brevitate ridiculosas, vel notandas; nec in calciamentis quærant gloriam, vel decorem: sed in statu mentis, & habitu corporis, Deo & hominibus studeant complacere: ut per decentiam habitus extrinseci morum honestas intrinseca valeat ostendi: dum tamen nihil in eis pateat, quod oculos vel aspectum intuentium offendat. Nam, secundum scripturas, incompositio corporis qualitatem indicat mentis: & ex habitu forte indecenti, is qui gestat, vilis apparet, ac corda videntium pro facilitate judicii scandalizat. Nonnulli tamen, ut famæ & facti existentia manifestat, & clerici in sacris ordinibus & sacerdotio constituti, propriæ dignitatis immemores, & officii ac ordinis clericalis honorem temere prosequentes, contra sacras constitutiones & pœnas in eisdem ordinatas, vestes publice deferre præsumpserunt deformiter decurtatas, medium tibiarum suarum seu genua nullatenus attingentes: ac contra decentiam & clericalis seu sacerdotalis ordinis honestatem, ad jactantiam, & suorum corporum ostentationem, & motum dissolutionem, absque rationabili causa & honesta, sic deferre, & eis uti publice & communiter in dies non desistunt, in animarum suarum periculum, ordinis clericalis & ecclesiæ Dei grave scandalum, aliorumque Christi fidelium exemplum pernicio sum. Volens igitur hoc sacrum provinciale concilium, insolentiis hujusmodi & animarum periculis obviare: pœnas quascumque sive censuras in hujusmodi constitutionibus, canonibus, & statutis, quomodolibet ordinatas, contra hujusmodi delinquentes decrevit & statuit quomodolibet exsequendas.

ANNO CHRISTI 1367.

VIII. *De causis matrimonialibus.*

Item, quia nonnulli archidiaconi, decani, abbates, & alii viri ecclesiastici, jurisdictionem ecclesiasticam & cognitionem causarum matrimonialium se habere prætendentes, causas matrimoniales quæ inter ceteras causas per discretos judices diligentius tractari deberent & maturius terminari, personis simplicibus & imperitis examinandas & diffiniendas, modernis temporibus indistincte, contra canonicas sanctiones & sanctorum patrum instituta, committere non verentur; hujusmodique personas insufficientes, & quandocumque laïcos, in officiales, commissarios, seu custodes, cum potestate de hujusmodi causis matrimonialibus cognoscendi, præficere præsumunt, in animarum suarum grave periculum, & reipublicæ præjudicium, pernicio sius deputare; ipsique officiales seu custodes, ut præmittitur, deputati, personis aliis insufficientibus & imperitis, interveniente nonnumquam notabili pecuniæ quantitate, ad cognoscendum inter certas personas de causis matrimonialibus hujusmodi, & easdem terminandum, committerunt indebite vices suas: ut sic, tam officiales, quam custodes prædictos, per se & suos insufficientes commissarios, ut præfertur, in & de causis matrimonialibus, & divortii, nedum cognoscere, sed etiam sententias injustis, & multipliciter indiscretas, quas diffinitivas sententias asserunt ..... præsumunt & periculosius promulgare: ex quibus nedum gravia scandala, sed etiam plurima in dies provenire pericula animarum comperimus. Nos Joannes archiepiscopus, de consilio suffraganeorum nostrorum, & cleri nostri, in concilio nostro provinciali congregatorum, volentes hujusmodi scandalis viam præcludere, & in quantum cum Deo possumus, periculis obviare; sanctorum patrum vestigiis & sacris canonibus inhærentes, universis & singulis archidiaconis, decanis, abbatibus, præpositis, & aliis viris ecclesiasticis quibuscumque, nostrarum civitatis, diœcesis, & provinciæ Eboracensis, jurisdictionem ecclesiasticam obtinentibus, & eorum officialibus, spiritualitatum hujusmodi custodibus deputatis, seu deputandis, interdicimus, & firmiter inhibemus; ne videlicet, ipsi archidiaconi, decani, abbates, præpositi, seu alii supradicti, aliquos in officiales, seu custodes hujusmodi, cum potestate de causis matrimonialibus, vel divortii, quoad fœdus, cognoscendi, præficere vel deputare, seu eis vices suas in hac parte committere præsumant; vel ipsi officiales, seu custodes, ad cognoscendum in vel de causis hujusmodi, aliquibus vel alicui, aliis seu alii, quam viris idoneis, providis & fide dignis, habentibus juris peritiam, vel saltem competens exercitium, de causis hujusmodi judicandis, committant, seu aliquis eorum committat quomodolibet vices suas; seu per seipsos alibi, quam in capitulis per eosdem celebrandis hujusmodi causas diffinitivas decidant: sed publice in eisdem capitulis pronuncient, quod duxerint statuendum: vel sub pœna, quoad ipsos archidiaconos, decanos, abba-

Anno Christi 1367.

tes, præpositos, & alios viros ecclesiasticos, quocumque nomine censeantur, jurisdictionem seu potestatem sibi vendicantes, hujusmodi officiales sive custodes deputandos, suspensionis ab officio; & quoad hujusmodi officiales, vices suas in præmissis aliis insufficientibus committentes, & quoad hujusmodi commissarios insufficientes, & eas scienter admittentes, & de causis hujusmodi cognoscentes, majoris excommunicationis sententiam. Quas quidem pœnas præsenti constitutione, ut præmittitur, promulgatas, omnes & singulos qui præsenti constitutioni vel statuto, scienter, ignorantia affectata & crassa seu supina, contraire præsumpserint, & eam cum effectu non observaverint, prout superius distinguitur & plenius declaratur, incurrere volumus ipso facto.

IX. *De matrimoniis clandestinis.*

Item quamvis matrimonia clandestina, ex quibus animarum & corporum pericula solent sæpissime provenire, sacri canones, utpote sic contrahentibus & reipublicæ damnosa, prohibeant, & ea fieri sub pœnis gravibus interdicant: nonnulli tamen illicita pluries matrimonia occulte contrahere callide machinantes, ut non arguantur eorum opera mala, lucem fugiunt, tenebras affectantes, absque editione bannorum rite & licite præmissa, matrimonia per capellanos, Dei timorem & legum prohibitionem temere contemnentes, solemnizare facere, non absque gravi ecclesiæ scandalo, & periculis animarum, procurant damnabiliter & præsumunt: pœnitentias contra hujusmodi matrimonia contrahentes, celebrantes, & interessentes, latas & promulgatas, minime formidantes. Nos igitur, archiepiscopus prælibatus, de consensu suffraganeorum nostrorum, & cleri nostri prædictorum, hujusmodi capellanorum ac personarum sic contrahentium, & aliorum solemnizationem hujusmodi indebite procurantium, temeritatem & audaciam, pœnarum aggregatione reprimere cupientes: prohibemus, sub pœna excommunicationis majoris, superius annotatis, quam omnes nostrarum civitatis, diœcesis, & provinciæ prædictarum, qui huic nostræ constitutioni contraire præsumpserint, incurrere volumus ipso facto, ne quis presbyter secularis vel regularis, cujuscumque conditionis extiterit, matrimonium clandestine celebrare, vel eidem interesse præsumat; sed, quotiescumque matrimonium solemnizandum fuerit inter aliquas personas, in ecclesiis, seu capellis parochianorum ipsorum contrahentium, fiat editio bannorum, & publice proponatur edictum per tres dies solemnes, competenti termino præfinito, ut infra illum terminum, qui voluerit & valuerit, impedimentum opponat; & presbyter nihilominus investiget, utrum aliquod impedimentum obsistat, aut quisquam appareat reclamans in hac parte, seu quomodolibet contradicens. Quod si apparuerit contra copulam contrahendam contradictio, vel probabilis conjectura; contractus nullatenus celebretur, sed interdicatur expresse; donec quid fieri debeat super eo, per judicem in hac parte competentem legitime fuerit declaratum, vel alias de [a] superiore ordinare licentia, cum contrahere volentibus, quoad temporum interstitia & bannorum editionem, fuerit dispensatum. Quorum omnium absolutionem, quos in pœnas hujusmodi, vel earum aliquam incidere contigerit, præterquam in mortis articulo, quoad impedimentum hujusmodi, nobis in nostris civitate, diœcesi, & personis earumdem, & nostris, suf-

[a] Forte, superiore Ordinario.

A fraganeis in suis civitatibus, & diœcesibus, vel superioribus nostris, specialiter reservamus. Sententias vero, seu pronunciationes, in causis quibuscumque matrimonialibus, vel divortii, contra præsentis constitutionis tenorem quomodolibet promulgatas, decernimus irritas & inanes: easque omnino suis viribus vacuamus; ut nulla sententia, ab hujusmodi personis prolata, nomen habeat sententiæ vel effectum. Salvis semper constitutionibus bonæ memoriæ Othonis, Apostolicæ sedis dudum in Anglia Legati, de hujusmodi causarum cognitione provide promulgatis, & aliis quibuscumque constitutionibus, canonibus & statutis, super præmissis editis, quibus non intendimus in aliquo derogare, sed ea volumus & cupimus observare.

X. *Ut præmissa constitutiones promulgentur & observentur.*

Et ne ordinationes, constitutiones, & inhibitiones nostræ super omnibus præmissis, per non usum, sed abusum, effectu, quod absit, careant: volumus, ordinamus, & omnibus subditis nostris, sub pœna prædicta mandamus in his scriptis, quod in singulis capitulis, in singulis decanatibus celebrandis, in civitatibus, & aliis locis, & temporibus opportunis, præmissa omnia & singula legantur, & solemniter publicentur per decanos; & quod annis singulis, super præmissis inquisitio fiat & habeatur diligens & exacta; ad effectum, ut præmissa non observantes, pœnis suprascriptis, & aliis, prout videbitur expedire, canonice puniantur. Et, ne rectores, vicarii, & alii subditi nostri de clero & populo, præmissorum ignorantiam prætendere valeant in futurum: injungimus omnibus & singulis rectoribus & vicariis, in virtute obedientiæ, & sub pœnis prædictis, quod ipsi, & eorum singuli, veras copias de omnibus præmissis, infra duos menses a tempore primæ publicationis earumdem eis factæ, habeant & recipiant, & ea omnia & singula in omnibus & singulis articulis observent, ac parochiis & subditis suis, singulis diebus Dominicis, publice intiment & exponant, [a] sicut pœnam ultionis canonicæ voluerint evitare.

[a] Forte, si pœnam.

In quorum omnium testimonium, sigillum nostrum fecimus his apponi. Datum apud Thorp juxta Eboracum, quoad consignationem, penultimo die mensis Septembris, anno Domini [b] MCCCXLVII. & consecrationis nostræ XV.

[b] Corrige, MCCCLXVII.

Provinciale hoc esse concilium, constat ex cap. 7. 8. 9. Esse autem celebratum anno Christi MCCCLXVII. ex eo habemus, quod adscriptus sit annus XV. consecrationis Joannis archiepiscopi, qui sedere cœpit anno MCCCLII. Itaque levi mutatione litterarum pro LXVII. in Anglicana editione scriptum erat XLVII.

Adnotatio P. Gabrielis Cossartii, Societatis Jesu.

Ad finem concilii additur modificatio capitis x. in hunc modum.

Statutum modificatum in concilio provinciali.

SCiendum est, quod istud statutum postea in uno alio concilio provinciali fuit modificatum, & restrictum; ut non incurratur excommunicatio, nisi in certis casibus: videlicet quod contrahentes, scientes legitimum impedimentum, etiamsi in bannorum editione nihil objiciatur, sunt excommunicati. Item contrahentes, absque editione bannorum matrimonium solemnizari facientes sunt, excommunicati, ac etiam presbyter solemnizans. Item, ubi contrahentes faciunt solemnizari matrimonium, ubi objectum est impedimentum in editione bannorum, ipso impedimento prius non discusso, sint excommunicati. Item, compellentes capellanum per me-

Digitized by Google

tum solemnizare matrimonium clandestinum. Item A capellanus, non edens banna per tres dies solemnes, & matrimonium solemnizans, vel postea apparet impedimentum. Item, contrahentes contra interdictum ecclesiæ. In istis casibus sunt excommunicati ipso facto, & non in aliis.

Anno Christi 1368.

CONCILIUM VAURENSE,

Anno Christi 1368.

a trium provinciarum episcopis celebratum, anno Domini MCCCLXVIII.

Ex Mſ. codice illustriſſ. Franc. Boſquet Monſpelienſis epiſcopi. Previa tamen epiſtola ſunt ac viri clariſſ. Stephani Baluzii editione inter concilia Galliæ Narbonenſis.

Urbani Papæ V. litteræ ad Petrum Narbonensem archiepiscopum, de celebrando provinciæ suæ concilio.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei, venerabili fratri archiepiscopo Narbonensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

SAcrorum canonum testatur auctoritas, quod olim sancti patres, tam Romani Pontifices, quam alii ecclesiarum prælati, curam solertem super gregem Dominicum exercentes, de celebrandis conciliis, in quibus de exstirpandis vitiis, & plantandis virtutibus, tam in clero, quam populo, ac de conservanda libertate ecclesiastica, de statu quoque ecclesiarum & piorum locorum dirigendo, salubriter agebatur, fuerunt plurimum studiosi: ex iisque status ecclesiasticus in spiritualibus & temporalibus multum crevit. Sed, proh dolor! succrescente paulatim prælatorum desidia, omissaque continuatione conciliorum hujusmodi, pullulant vitia, crescit indevotio populi, præfata libertas minuitur, cultus divinus negligitur, irrogantur a laïcis clero gravamina, & in temporalibus bonis ad divinum deputatis obsequium, sentitur non modicum detrimentum. Optantes igitur, quod tantis malis in tua provincia per salubrem tuam ac tuorum fratrum providentiam occurratur; fraternitatem tuam Apostolicæ solicitudinis studio excitamus, ac requirimus & hortamur attente, per Apostolica tibi scripta mandantes, quatenus concilium tuæ provinciæ, in quo de iis quæ pro laude Dei, ac utilitate ecclesiarum & piorum locorum, necnon cleri & populi, fuerint utilia & opportuna, provida examinatione tractetur & provideatur, quam cito commode poteris, studeas convocare; nobis de convocatione hujusmodi, cum eam feceris, & demum de gestis in eodem concilio relaturus; ac tu & suffraganei tui favorem Apostolicum, in iis in quibus illum reputabis utilem, fiducialiter postuletis. Datum Avinioni, VII. Kalend. Decembris, pontificatus nostri anno tertio.

Anno Christi 1364.

Ejusdem epistola ad Petrum archiepiscopum Narbonensem, & Gaffredum Tolosanensem: qua eis permittit, ut concilium suarum provinciarum simul celebrent.

Urbanus episcopus, servus servorum Dei; venerabilibus fratribus, Narbonensi & Tolosanensi archiepiscopis, salutem & Apostolicam benedictionem.

EX parte vestra fuit nobis expositum, quod in convocatione concilii provincialis suffraganeorum vestrorum, super quo celebrando cuilibet vestrum nuper direxerimus scripta nostra; intenditis, quam cito commode poteritis, nostris jussionibus obedire: sed ex certis causis, nobis pro parte vestra expositis, cupitis cum nostro beneplacito dictum concilium invicem celebrare. Nos igitur votis vestris hujusmodi benignum præbentes assensum, quod dictum concilium in loco de quo vestræ circumspectioni videbitur, insimul celebrare possitis, & ad ipsum locum vestros suffraganeos, non obstante quod eorum aliqui extra suam convocentur provinciam, convocare, tenore præsentium consentimus, & vobis tribuimus facultatem. Datum Avinioni, v. Idus Martii, pontificatus nostri anno tertio.

Anno Christi 1365.

Petri archiepiscopi Narbonensis epistola ad Gaucelinum episcopum Magalonensem, qua eum evocat ad concilium Vaurense.

Petrus miseratione divina sanctæ primæ sedis Narbonensis archiepiscopus & primas; venerabili fratri Gaucelino eadem gratia episcopo Magalonensi suffraganeo nostro, vel ejus vicariis generalibus in ipsius absentia; salutem & sinceram in Domino caritatem.

INter assiduas curas & solicitudines quæ ministerio nostro incumbunt, de salubri statu ecclesiarum & monasteriorum nostrarum civitatis, diœcesis, ac provinciæ, necnon & gregis nobis commissi, solicite cogitare nos convenit, ut in ipsis vigeat tranquillæ beatitudo quietis, pacisque, salutis, & libertatis gratia nutriatur; & quæ in eisdem, non absque dispendio ministrorum, & cultus detrimento divini, servare novimus, per appositionem congrui moderaminis in melius reformemus: & tandem [a] officii nostri debitum in actibus dirigendis, veritatem imitantes, lucem amantes, libenter evitare nodosæ ambiguitatis [b] volucrum anhelamus: illamque semper in nostris ordinationibus servare cautelam intendimus, ut de ipsis proveniat commodum, adeo quod aliis non imminеat detrimentum. Cum igitur pro quibusdam arduis negotiis civitatem, diœcesim, & provinciam nostras, necnon & libertatem ecclesiasticam tangentibus, super quibus ad debitam provisionem & reformationem una vobiscum & aliis suffraganeis nostris intendimus, concedente Altissimo, interponere solicitudinis nostræ partes; præsertim cum tangatur communiter status ecclesiarum & monasteriorum, aliorumque piorum locorum nostrarum civitatis, diœcesis, & provinciæ prædictarum: provinciale concilium ordinavimus & determinavimus convocandum, videlicet die decima septima mensis Maii proxime futuri, in qua erit vigilia Pentecostes, apud civitatem Vaurensem, in ecclesia cathedrali. In quo etiam intererunt, & una nobiscum provinciale concilium hujusmodi celebrabunt reverendissimi in Christo patres domini Arnaldus Auxitanus, & Gaffredus Tolosanus, archiepiscopi, seu eorum

[a] Forte, justa officia.

[b] Forte, inextricatum.

Google

ANNO CHRISTI 1368.

vicarii generales, ad hæc ſpeciale mandatum habentes, cum omnibus ipſorum dominorum archiepiſcoporum, & cujuſlibet ipſorum ſuffraganeis, eorumque capitulis, abbatibus, collegiis, prioribus, decanis, archidiaconis, atque præpoſitis, & clero univerſo ſuarum civitatum, diœceſum, provinciarum, etiamſi ſint exempti; cum de negotiis atque dubiis fidem Catholicam tangentibus habeamus pertractare. Ac etiam quia hoc provinciale concilium nos, & ipſi domini archiepiſcopi, in loco & eccleſia Vaurenti prædictis celebrabimus de communi concordia & conſcientia, beneplacito, ac etiam expreſſa voluntate atque mandato ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri, domini Urbani, divina providentia ſacroſanctæ Romanæ ac univerſalis eccleſiæ ſummi Pontificis hodie præſidentis, ac etiam licentia B ſuper hoc ab eo, quoad convocationem exemptorum, noſtrum trium archiepiſcoporum, noſtrorumque ſuffraganeorum, & ceterorum dictarum provinciarum congregationem ſive unionem; & vos, alioſque ſuffraganeos, noſtroſque alios ſubditos dictæ provinciæ, extra eamdem convocandi; nobis, aliiſque dominis archiepiſcopis ſupradictis, tam vivæ vocis oraculo, quam litteratorie cum bulla, iſta vice ſpecialiter attributa. Eapropter vos tenore præſentium monemus, ac etiam exhortamur, ut una nobiſcum die ac loco prædictis, in dicto provinciali concilio, Deo præſide, celebrando; ad quod concilium præfatos diem & locum, cum diebus ſequentibus, quos ad hoc continuare vel prorogare contigerit, vobis & aliis præciſe & peremptorie aſſignamus, perſonaliter comparere curetis, voſque ad id præſentium tenore citamus. Mandantes vobis inſuper, quatenus interim citetis & peremptorie, tam auctoritate Apoſtolica, quam noſtra, tempore congruo omnes & ſingulos abbates, priores, decanos, archidiaconos, atque præpoſitos eccleſiarum collegiatarum, & monaſteriorum regularium, & etiam ſæcularium, & alias perſonas eccleſiaſticas, regulares & ſæculares, exemptas, & non exemptas, cujuſcumque ſtatus, ordinis, & conditionis exiſtant, etiam Cluniacenſis, Ciſtercienſis, Præmonſtratenſis, Carthuſienſis, Grandimontenſis, ſanctorum Benedicti & Auguſtini, aliorumque ordinum hic non D expreſſatorum, quos habere volumus pro expreſſis, ut perſonaliter; conventus vero, capitula, collegia veſtrarum civitatum & diœceſum, per procuratores idoneos, ad hoc legitime & ſpecialiter conſtitutos, cum ſufficienti, & ſpeciali mandato; in ipſo provinciali concilio compareant dicta die, inibi continue moraturi, donec ea quæ in dicto concilio tractanda fuerint ad honorem Dei, proviſionem eccleſiarum & monaſteriorum, profectum animarum, & utilitatem ſubditorum provinciæ antedictæ, per dicti concilii providentiam, finem debitum ſortiantur. Ne vero dicti abbates, priores, decani, archidiaconi, & præpoſiti, etiam exempti, ut ſupra, & alii veſtri ſubditi, quos præſens tangit, ſeu tangere poteſt negotium; qui debent & conſueverunt in dictis conciliis intereſſe de uſu, conſuetudine, vel de jure, ignorantiam valeant quovis modo prætendere de præmiſſis: præſentes noſtras litteras, ſeu earum tranſſumptum in forma publica conſcriptum, in veſtra eccleſia, & alibi, ubi expediens vobis videbitur, interim ſæpius & frequenter publicare & denunciare curetis. Ut autem ſuperfluitatum & pomparum inanium jactantiam præcludamus: vobis tenore præſentium inhibemus, ſub virtute ſanctæ obedientiæ injungentes, ne ultra decem equiaturas, & duos ſaumerios ſive gerulos, pro vobis & veſtra familia adducatis, cum ad dictum provinciale concilium venietis; abbatibus veſtræ diœceſis, etiam exemptis, injungentes ex parte ſedis Apoſtolicæ, atque noſtra, quod ultra quinque equitaturas, ad plus, & unum ſaumerium ſeu gerulum, ſecum adducere non præſumant; ceteri vero qui venire voluerint, cum paucis & moderatis expenſis veniant: ſi vos, abbates prædicti, & etiam alii, reprehenſionis noſtræ aculeos de inobedientia volueritis evitare. Reddentes præſentes litteras portitori, ſigillo veſtro impendenti ſigillatas, in ſignum receptionis earum. De omnibus vero & ſingulis præſentationibus, publicationibus, atque citationibus, quas fieri facietis, volumus quod faciatis recipi, & ex cauſa, unum, vel plura publica inſtrumenta. Datum in caſtro de Claromonte noſtræ diœceſis, die decima octava menſis Aprilis, anno Domini MCCCLXVIII. Ita facimus. P. Narbonenſis.

ANNO CHRISTI 1368.

Ejuſdem epiſtolæ ad ceteros epiſcopos provinciæ Narbonenſis, quibus eos evocat ad concilium. Cum reſponſionibus quorumdam.

PEtrus, &c. venerabili fratri J. eadem gratia epiſcopo Carcaſſonenſi, &c. *ut in ſuperiore.* Datum, *ut ſupra.*

Reverendiſſimo in Chriſto patri & domino, domino P. miſeratione divina primæ ſanctæ ſedis Narbonenſis archiepiſcopo & primati, domino ſuo præcariſſimo. C

Reverendiſſime pater & domine præcariſſime. Humili recommendatione præmiſſa, noverit veſtra paternitas reverenda, me die datæ præſentium veſtras litteras cum reverentia recepiſſe, promptum & paratum me offerentem facere & complere quæ in ipſis veſtris litteris continentur. Paternitatem eamdem, quæ mihi præcipiat quæ grata, conſervet Altiſſimus in longævum. Scriptum Carcaſſonæ, die ſexta Maii. Per veſtrum J. epiſcopum Carcaſſonenſem.

Petrus, &c. venerabili fratri J. Nemauſenſi eadem gratia epiſcopo, &c. *ut in ſuperioribus.* Datum, *ut ſupra.* D

Petrus, &c. venerabili fratri P. eadem gratia epiſcopo Elnenſi, &c. *ut in ſuperioribus.* Datum, *ut ſupra.*

Petrus, &c. venerabili fratri J. eadem gratia epiſcopo ſancti Pontii Thomeriarum, &c. *ut in ſuperioribus.* Datum, *ut ſupra.*

Petrus, &c. venerabili fratri A. eadem gratia Lodovenſi epiſcopo, &c. *ut in ſuperioribus.* Datum, *ut ſupra.*

Reverendiſſimo patri in Chriſto ac domino, domino Petro, divina providentia primæ ſedis Narbonenſis archiepiſcopo & primati.

Reverendiſſime pater ac domine, per latorem præ- E ſentium, duas veſtras litteras, unam videlicet clauſam, & aliam apertam, ſigillo veſtro magno impendenti ſigillatam, cum qua decet reverentia recepimus; quas, Deo duce, exſecutioni demandabimus, ut tenemur. Et inſuper, juxta votum veſtrum, idem V. lator unum florenum habuit pro labore. Statum veſtrum in agendis Altiſſimus dirigat & conſervet. Scriptum Ludovæ, die nona menſis Maii. Totus veſter Ay. ſuffraganeus epiſcopus Lodovenſis.

Petrus, &c. venerabili fratri Uticenſi epiſcopo ſuffraganeo noſtro, &c. *ut in ſuperioribus.* Datum, *ut ſupra.*

Digitized by G

ANNO CHRISTI 1365

cis, quam emphyteotecariis, duo fiant publica instrumenta.

XLII. *Ne apud creditores instrumenta remaneant, postquam eis fuerit satisfactum, pœna contra eos imminente.*

XLIII. *Vassalli ecclesiæ, vel emphyteota, in alium transferendo res vassallaticas, in contractu exprimant qualiter ab ecclesia teneant. Quod si omittant dicere, pœna excommunicationis puniantur.*

XLIV. *Super juramento præstito a laico, ut ipse & ejus heredes coram judice ecclesiastico pro ejus observatione valeant conveniri.*

XLV. *Quomodo juramentum præstitum moniti servare per judicem ecclesiasticum teneantur: & qualiter contra eos processum exsistat.*

XLVI. *De capis portandis per canonicos ecclesiarum cathedralium & collegiatarum in divinis officiis.*

XLVII. *Quomodo se habeant in vestibus portandis in ecclesia dignitatem habentes.*

XLVIII. *De familiaribus & scutiferis episcoporum, in vestibus portandis, quales portare teneantur.*

XLIX. *Ne persona ecclesiastica temporalem jurisdictionem habentes malefactores recipiant.*

L. *Qualiter canonici in eorum ecclesiis residentes, juxta eorum gradum officiare teneantur: & si non faciant, qualiter puniantur.*

LI. *Plena provisio, in quo statu debet succedens in beneficio ecclesiam retinere.*

LII. *De distributionibus percipiendis quotidianis, interessentibus in divinis.*

LIII. *Quomodo & per quem bona ecclesiastica vacantia custodiantur, prælato decedente.*

LIV. *Pœna imposita contra occupatores bonorum ecclesiæ, sede vacante.*

LV. *Quomodo clerici & laici puniantur, qui sede vacante bona ecclesiæ saisiri faciunt, aut præsumunt.*

LVI. *Per quos, administratores ecclesiæ vacantis eligantur, & qualiter in administratione se habeant, plene providetur.*

LVII. *Baillivia & scribania ad prælatos spectantes, ad voluntatem, non ad vitam, conferantur.*

LVIII. *Bona ecclesiæ quæcumque ad sigillum cujuscumque domini temporalis minime obligentur.*

LIX. *Ne quis bona clericorum in eadem sacram deposita sub banno ponere præsumat.*

LX. *Quomodo & qualiter ordinarii in exsequendo ultimam voluntatem habere se debeant, & quem processum in eisdem habeant exercere.*

LXI. *Prælati in vita vel in morte, ecclesiæ, cui præfuerint, certam capellam, ad summam designatam hic, relinquant.*

LXII. *Curati in suorum parochianorum voluntatibus ultimis, si commode vocari possint, assistant. Et qualiter notarii in manifestando dictas ultimas voluntates habere se debeant. Et per quem legata incerta & quomodo distribuenda exsistant.*

LXIII. *Super sepultura inter duas ecclesias orta dissensione, qualem processum habeat exercere ordinarius.*

LXIV. *De corporibus defunctorum, eorum ecclesiis præsentandis, si consuetudo habeatur.*

LXV. *Quam portionem curati ecclesiarum habere debeant in deposito funere, quousque alibi in electa sepultura tumuletur.*

LXVI. *Mandatur ut decretalis* Super cathedram *penitus observetur.*

LXVII. *Ne religiosi aut alii prædicent, quo minus a solutione decimarum aliquis retrahatur.*

LXVIII. *Cuicumque liberum exsistit domos aut hortea locare pro decimis recondendis, & eas arrendare libere, & pro arrendatoribus fidejubere, prohibitione dominorum temporalium non obstante: gravi pœna contra eos imminente.*

ANNO CHRISTI 1364.

LXIX. *De quibus rebus vera decima exsolvatur, consuetudine quavis non obstante.*

LXX. *Ut nullus res decimandas abinde extrahat, quousque decimantes fuerint convocati ad effectum.*

LXXI. *Qualiter infidelis ad baptismum admittantur.*

LXXII. *Quomodo regulares apostatantes puniantur, & etiam dantes eisdem consilium aut juvamen.*

LXXIII. *Quomodo exempti, in prioratibus non exemptis delinquentes, per ordinarios puniantur.*

LXXIV. *Religiosi mendicantes ad aliam religionem non mendicantem assumpti, prohibetur prælatus pensiones eis assignare; pœna prælato eidem imminente.*

LXXV. *Si curati ecclesiarum sustentari de redditibus suarum ecclesiarum non valeant, percipientes decimas per ordinarios compellantur, ut abunde sustententur.*

LXXVI. *Laici qui jus patronatus in ecclesiis parochialibus habere se asserentes, eas penes occupatas, dimittere easdem teneantur, & per ordinarios ad hoc compellantur.*

LXXVII. *Ut nullus per secularis alicujus potentiam ad beneficium ecclesiasticum admittatur.*

LXXVIII. *Ad divina celebranda præsentatus, non admittatur, nisi ordinarii licentia petita & obtenta.*

LXXIX. *De contributione expensarum inter beneficiatos fienda pro legatione ordinariorum, aut pro litigio subsecuto.*

LXXX. *Pro juribus ecclesiarum pauperum defendendis, per clerum ejus diœcesis contributio fiat.*

LXXXI. *Licitum sit presbytero celebrare volenti, cuicumque presbytero confiteri, si proprii confessoris præsentia non assistat.*

LXXXII. *Ne sacerdos celebrare præsumat cum sua filia illegitime procreata.*

LXXXIII. *Clericus, cum superpellicio indutus, sacerdoti celebranti deserviat in obsequio divinorum.*

LXXXIV. *Parochiani utriusque sexus, Dominicis diebus & festivis integras debeant audire Missas.*

LXXXV. *Qualiter eucharistia & chrisma diligenter custodiantur, & qualiter renoventur: & de pœnis contra non facientes.*

LXXXVI. *Quomodo fontes baptismales custodiantur, & claudantur; & ad quem clausura fienda eorumdem pertinere dinoscatur.*

LXXXVII. *De indulgentiis concessis corpus Christi associantibus, cum infirmis asportatur.*

LXXXVIII. *Qualiter nova reliquia venerentur: & antiqua extra vasa minime ostendantur.*

LXXXIX. *In diebus jejunii vel abstinentiæ, carnes non comedantur: pœna contra facientes imminente.*

XC. *Diebus sabbatinis ab esu carnium abstineant clerici, nisi in necessitatibus, aut in die a jure exceptato.*

XCI. *Omnes utriusque sexus parochiani ecclesiarum moneri debeant ut ecclesias ædificent, aut reparent; & qualiter in ecclesiis ruralibus, diebus Dominicis, ibidem celebretur; & qui eleemosynas dederint, indulgentiam consequantur.*

XCII. *Exempti oratoria non erigant sine licentia ordinariorum petita & obtenta.*

XCIII. *De pœna eorum qui ab immunitate ecclesiarum, vel a domibus episcoporum, ad easdem confugientes abstrahunt, mutilant, aut vulnerant, aut impediunt quo minus libere exire possint.*

XCIV. *Qualiter clericus, clericum in judicio secundari convocans, puniatur.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1368.

XCV. *Qualiter temporales domini puniantur, qui ſubditos eorum prohibent, ne victualia aut neceſſaria clericis miniſtrentur.*

XCVI. *Contra libertatem eccleſiaſticam quovis modo acquiſitam facientes, & perſonis eccleſiaſticis & eorum bonis onera imponentes, ſubmiſſionemque facere coacte procurantes, pœna hic ſtatuta puniantur.*

XCVII. *Perſona eccleſiaſtica blada & vina ſua portare ubi volunt poſſint, ſtatuto laicorum non obſtante; pœna ſtatuentibus imminente.*

XCVIII. *Ne perſonis eccleſiaſticis per temporales juſtitia denegetur: aliàs, cenſura eccleſiaſtica puniantur.*

XCIX. *Bona perſonarum eccleſiaſticarum, quæ ab ipſis tenentur, ad collectas per laicos imponendas per eos minime quovis modo compellantur.*

C. *Hoſpitalibus, pro eorum bonis pauperibus deputatis, quod aliqua indictio ſeu queſta minime imponatur.*

CI. *Dominis temporalibus pœna infligitur, prohibentibus ne decima exſolvantur.*

CII. *Ut officiales dominorum epiſcoporum, & eorum locatenentes, ab omni injuria præſerventur.*

CIII. *Non valet ſtatutum laicorum ne decima exſolvantur, aut in eccleſia non offeratur, aut in ultima voluntate aliquid relinquatur.*

CIV. *Qui nuncios curiarum eccleſiaſticarum impediunt, quo minus libere mandata curiæ exſequantur, graviſſime puniantur.*

CV. *Bona quæcumque ad perſonas eccleſiaſticas & ad loca pia pertinentia depredari, occupari, invadi, rapi, impediri, detineri, pignorari, plagiari, inquietari, perturbari, per dominos temporales non debent: & facta ſtatuta contra libertates eccleſiæ & earum aliquas obſervantias, nullius efficaciæ conſiſtere debent; nec quamvis indictionem dictis bonis imponere debent. Et modus procedendi rigoroſus contra tales hic expreſſe repetitur.*

CVI. *Prohibemur temporales domini manum apponere in bonis eccleſiaſticis ſeu perſonarum eccleſiaſticarum quibuſcumque, nec ea arreſtare & bannire poſſe: & ad jura eccleſiarum & locorum ejuſdem ſit extenſio. Hæc continet conſtitutio.*

CVII. *Si pro injuria illata prælatis eccleſiarum, & perſonis eccleſiaſticis, contingat fieri collecta indicta pro ejuſdem injuria perſecutione; modum contribuendi, & per quos fiat exactio, indicit præſens conſtitutio.*

CVIII. *Contra diffidantes perſonas eccleſiaſticas, & earum bona, & guerram hoſtiliter eiſdem facientes; ad non faciendum hac conſtitutione arcentur.*

CIX. *Gaudere volentes conſtitutionibus præſentis concilii, eos ipſis ſubeſſe volumus & jubemus.*

CX. *Clandeſtina matrimonia extra diœceſim contrahentes ſine licentia rectoris, excommunicentur, & alias extraordinarie puniantur.*

CXI. *Perſona de eccleſiis cathedralibus vel collegiatis ad ſtudium mitti debent theologiæ vel juris canonici: & ipſis negligentibus, ad ſuperiores ſic mittendi ſit tranſlata poteſtas.*

CXII. *Quod Judæi ſigna portare debent, ut a Chriſtianis dinoſcantur.*

CXIII. *Chriſtiana liberos Judæorum nutrire non debet, nec alias cum ipſis habitare.*

CXIV. *Ad Judæos Chriſtiani non recurrant pro medicina quæcumque eorum capienda, niſi maxima neceſſitas immineret.*

CXV. *Chriſtiani prohibentur adeſſe in matrimoniis & ſepulturis Judæorum.*

CXVI. *Clerici & laïci prohibentur herbas & alia venenoſa dare in mortem alicujus, aut ut abortivus pariatur.*

CXVII. *De adulteris & concubinariis.*

CXVIII. *Incendiarii & raptores publici ſint excommunicati, & carent ecclesiaſtica ſepultura.*

CXIX. *Non revelantes inſtrumenta publica vel alia documenta ad eccleſias pertinentia, tententur pœna hic contenta.*

CXX. *Qui uſuras ſolvere aut repetere prohibent, excommunicati publice nuncientur.*

CXXI. *Qualiter contra exemptos & privilegiatos ſuis privilegiis abutentes procedatur.*

CXXII. *Quomodo procedatur contra capientes epiſcopum aut prælatum, aut eorum occiſores, & dantes in præmiſſis conſilium vel juvamen.*

CXXIII. *Convenientibus ad Aciſſam beatæ Mariæ in diebus ſabbatinis, indulgentia eſt conceſſa.*

CXXIV. *Omnibus Chriſtianis provinciarum antedictarum & diœceſium, orantibus pro domino noſtro Papa, eſt indulgentia conceſſa.*

CXXV. *Quod quæſtores quicumque ſine literis ordinariorum minime recipiantur nec ad publicandum admittantur.*

CXXVI. *Ut ordinarii in caſibus reſervatis deputent idoneos confeſſores.*

CXXVII. *Indulgentia conceditur dicentibus quinquies* Pater noſter, *& ſepties* Ave Maria, *cum campana trahitur pro præmiſſis.*

CXXVIII. *Qui in contemptum eccleſiæ excommunicationis ſententias & interdicti vilipendunt, uſurpando ſibi ſacerdotale officium, ſententias fingentes per eos ferri poſſe in Dei vilipendium, & cenſura eccleſiaſtica opprobrium, pœna hic contenta affligantur.*

CXXIX. *Lata ſententia excommunicationis vel interdicti, requiſitus ordinarius ab alio eas faciat inviolabiliter obſervari.*

CXXX. *In ceſſatione divinorum, capitulum* Alma mater *obſervetur.*

CXXXI. *A dominis temporalibus, excommunicati, ad unitatem eccleſiæ, per ordinarios requiſiti, redire compellantur. Domini temporales requiſiti, negligentes, vinculo excommunicationis adſtringantur: & excommunicati, tempore quo divina celebrantur, ab eccleſia exire teneantur.*

CXXXII. *Excommunicati ad manus oſculum non admittantur, nec in potu pariter, nec in cibo.*

CXXXIII. *Confirmatio conſtitutionum a prædeceſſoribus archiepiſcoporum editarum.*

PRÆFATIO.

nomine Domini noſtri Jeſu Chriſti. Amen.

AD futuram rei memoriam. In cohærentibus ſibi propinquitate locali archiepiſcopatibus ſeu provinciis, ſolemnium communio ſtatutorum decenter inducitur, opportune quoque ac utiliter cuſtoditur. Honeſtati namque congruum eſſe dinoſcitur, ut ſicut provinciæ ipſæ ſunt eorumdem quodammodo confinium mutua confrontatione participes, ſic earum incolæ in legitimis obſervandis ſint conformes. Inſuper ſi effectus utilitatis inſpicitur, ex ipſo paris diſciplinæ conſortio, dum multis una regiminis proponitur forma ſeu ratio, quædam inter eos ſimiliter vivendi ſubſequitur habitudo; hinc que procedunt facilius gubernacula præſulum, & facilius proficit conditio ſubditorum. Eapropter nos Petrus Narbonenſis, & Gaffredus Tolotanus permiſſione divina archiepiſcopi, & Philippus eadem

ANNO CHRISTI 1368.

dem permissione abbas Soricinii, vicarius generalis reverendissimi in Christo patris domini Arnaldi Dei gratia archiepiscopi Auxitani, ad infrascripta specialem ac plenariam habens a præfato domino archiepiscopo Auxitano potestatem: illius summi pastoris atque rectoris instructi exemplo, qui, prout ex oraculo prophetici sermonis colligitur, *habitare facit unius moris in domo*, subditorum saluti prospicere, ac exstirpatis vitiis virtutes inferere, sanare languida, sana servare, quantum divina clementia nobis præstante conceditur, juxta pastoralis commissi nobis officii debitum, cupientes: de infrascriptorum reverendorum fratrum coëpiscoporum & suffraganeorum nostrorum præsentium, ac procuratorum suffraganeorum nostrarum provinciarum abſentium infrascriptorum, consilio & assensu; videlicet nos P. Narbonensis archiepiscopus prædictus, una cum reverendis in Christo patribus dominis H. Biterrensi, J. Carcassonensi, A. Electensi, & generalibus vicariis & procuratoribus dominorum, S. Agathensis, G. Magalonensis, A. Lodovensis, I. sancti Pontii Thomeriarum, I. Nemausensis, B. Uticensis, & P. Elnensis, eadem gratia episcoporum suffraganeorumque nostrorum, ad hoc idoneis & personaliter constitutis: nosque Gaffredus Tolosanus archiepiscopus prædictus, una cum reverendis in Christo patribus, dominis, R. Vaurensi, G. Appamiarum, & G. Lumbariensi, Dei gratia episcopis, & generalibus vicariis & procuratoribus dominorum A. patriarchæ & administratoris ecclesiæ Montisalbanensis, P. Rivensis, P. sancti Papuli, & P. Mirapicensis, gratia etiam prædicta episcoporum, suffraganeorumque nostrorum, ad infrascripta legitime constitutis: nosque etiam Philippus abbas Soricinii, vicarius generalis reverendissimi in Christo patris domini Arnaldi Auxitani archiepiscopi prædicti, una cum reverendis in Christo patribus, dominis, B. Convenarum, B. Tarviensi, G. Vasatensi, P. Olorensi, & Oddo Lascurrensi, divina gratia episcopis, & generalibus vicariis & procuratoribus dominorum I. Aquensis, P. Lectorensis, P. Coseranensis, E. Baionensis, & I. Adurensis, gratia prædicta episcoporum, suffraganeorumque ecclesiæ Auxitanæ, ad infrascripta legitime constitutis & sufficienter comparentibus: in ecclesia cathedrali Vaurensi provinciæ Tolosanæ, tam auctoritate & de mandato sanctæ sedis Apostolicæ, quam nostra ordinaria, provinciale concilium celebrantes, prorogata primo jurisdictione de loco ad locum per nos P. Narbonensem & G. Tolosanum archiepiscopos ac Philippum abbatem Soricinii generalem vicarium domini A. archiepiscopi Auxitani supradictos, nostrosque suffraganeos, præsentibus vicariis & procuratoribus supradictis hac vice consentientibus, ad honorem & laudem summæ & unicæ Trinitatis, ac præcelsæ & glorioſissimæ beatæ Mariæ Virginis matris Dei, totiusque collegii supernorum, morum reformationem, coërtionem quoque ac correctionem excessuum ac etiam delictorum, & nostrarum & subditorum nostrorum animarum profectum, & statum ecclesiasticum salubriter conservandum, illius invocato præsidio qui est mentium illustrator, sacro approbante concilio ad infrascripta edenda, seu eorum aliqua innovanda, reformanda, & declaranda, prout inferius continetur, duximus procedendum. Ante omnia verumtamen protestati, quod per hujusmodi subsequentia nostra statuta, alias rationabiliter edita in nostris provinciis supradictis abrogare nequaquam intendimus, nec ipsis etiam derogare: nisi quatenus infrascriptis nostris statutis reperirentur contraria vel adversa, seu per contrarietatem vel aliter obviare.

ANNO CHRISTI 1368.

Psal. 67.

CAPUT PRIMUM.

De fide catholica: & ut laici de articulis fidei, & aliis ad capessendam æternam salutem necessariis, cum diligentia informentur.

QUoniam, sicut apostolica tradit auctoritas, *sine fide impossibile est placere Deo*: idcirco sine fide omnis hominis labor est vacuus. Fides namque, ut Augustinus ait in libro de fide ad Petrum, est bonorum omnium fundamentum: fides est humanæ salutis initium; sine hac nemo potest ad filiorum Dei numerum pertinere: sine ipsa nec in hoc sæculo quisquam gratiam justificationis consequitur, nec in futuro vitam possidebit æternam. Unde summopere iis quibus committitur Dominici gregis custodia vigilandum est, & maxima solicitudine providendum, quatenus fides integra, sine ullo perfidiæ vitio, ab omnibus custodiatur solicite. Et est nobis etiam per consequens laborandum, ne in nostris provinciis possit se abusus aliquis subrepere hæreticæ fallitatis. Ignorantia quippe legis divinæ, & imperitia credendorum, qua turpiter propter nonnullorum ecclesiasticorum incuriam laïci simplices involvuntur, & sacerdotes ministros verbi, quibus incumbit alios de fide instruere, reprobationi justissimi Dei reddit obnoxios, juxta illud Prophetæ testimonium: *Quia tu scientiam repulisti, ideo ego repellam te, ne sacerdotio fungaris mihi*: & ipsos subditos ad bonum facit ignavos & tepidos; & interdum tamquam incautos præcipitat in diversa pericula & errores. Sic sic Dominus ipse conqueritur alibi in scriptura dicens: *Periit populus meus, quia non habuit scientiam.* Ut igitur tam pernicioſæ ignorantiæ & in rectoribus & in subditis occurramus, & per nos ac per fratres nostros suffraganeos parati valeat deinceps Domino plebs perfecta; atque in nostrarum provinciarum civicaribus & diœcesibus doctrina vigeat salutaris: in primis hujus præsentis concilii auctoritate statuimus, & nihilominus sub pœna excommunicationis præcipimus; quatenus universi & singuli rectores ecclesiarum, in aliqua provinciarum nostrarum consistentium, diebus Dominicis & festivis in suam parochiam ex more ad divina conveniant, ipsos parochianos suos & subditos, sicut opportunum fuerit, & secundum gratiam ac sufficientiam unicuique a Domino datam, de ipsius fidei nostræ principiis sive articulis, de decem præceptis divinæ legis, de septem peccatis mortalibus, & si qua sunt alia quorum sit cognitio necessaria ad salutem, non simul quidem de omnibus, sed alternatim & seorsum, prout tempus & locus & capacitas auditorum exigent, diligenter instruant & informent. Id ipsum circa ægrotos seu decumbentes servari volumus: ut si videlicet per inquisitionem sacerdotum, quam fieri volumus semper antequam eis sacra communio ministretur, ignorantes in præmissis fuerint deprehensi, ibidem familiariter & peculiariter, præcipue de articulis fidei, & de septem peccatis mortalibus, de quibus eos distincte confiteri necesse est, instruantur: ne forte, si cum ignorantia vincibili eorum quæ scire tenebatur, migret aliquis seu obeat, talem comprehendat Apostoli illa sententia: *Ignorans ignorabitur*: id est, reprobabitur: cum pro tenebris ignorantiæ interioribus, quas propter negligentiam passus est in hoc mundo, in futuro examine in exteriores abyssi tenebras detrudetur. Si quis

Hebr. 11.

Osee 4.

Isa. 5.

1. Cor. 14.

Digitized by Go

ANNO CHRISTI 1368.

aurem curatus ſeu rector hoc ſalubre ſtatutum noſtrum prætererierit, ſeu implere & exſecutare neglexerit, aut alias quocumque modo, temerario auſu eidem reſtiterit: cum de hoc legitime conſtiterit, ultra indignationem Dei, quam profecto pro tali contemptu incurrerit, volumus & jubemus ut per locorum ordinarios pœnis aliis, ſicut plus aut minus meruerit, contemptor hujuſmodi percellatur. Sed & nos ipſi, cum ad aliquam eccleſiam nobis ſubjectam, gratia viſitandi, nos, ut eſt ſolitum, venire contigerit: informationem & inquiſitionem diligentem de præmiſſis facere intendimus; & id ipſum pari voto fieri volumus per noſtros ſuffraganeos, cum eos conſimiliter eccleſias ſibi ſubditas contigerit viſitare. Ut autem, ſicut habemus in votis ſeu deſiderio, hæc noſtra ſanctio & conſtitutio perpetuo ritu & competentius obſervari valeat & impleri, & ne videamur noſtris ſubditis imponere grave jugum: decrevimus, ſtilo pleno, breviterque, atque dilucide tradere doctrinam quamdam & ſummam illorum in quibus volumus, ut prædiximus, plebes nobis ſubditas informari: ut ipſis rectoribus & curatis dicendorum tradatur per nos forma & regula: & etiam ut non ſit neceſſe pro implendo hoc noſtro ſtatuto librorum numeroſitatem evolvere: cui brevitas per nos hic ex dictis doctorum & ſanctorum collecta, offert quod quæritur hinc labore. Comprehendimus ergo intentionem noſtram ſub certis limitibus: & ſanctorum patrum veſtigiis inhærentes, pronunciamus unicuique fideli, poſtquam ad annos diſcretionis pervenerit, fore neceſſarium ad ſalutem, neſſe ſcilicet & inquirere quid ſit fibi credendum, quid diligendum, quid exſpectandum. Tria enim quædam ſunt, ut tradit Auguſtinus, quibus Deus recte colitur, & per quæ ad Deum, velut quibuſdam mentis paſſibus, pervenitur: videlicet fides, ſpes, caritas. Per fidem dirigimur in credendo, per caritatem regulamur in amando, per ſpem in laboribus conſolamur. Primum itaque doctrinam tradimus de credendis, quæ ſunt articuli fidei, & ipſa ſacramenta legis novæ. Nam in his duobus, ſacramentis videlicet & articulis, tota Chriſtianæ religionis & eccleſiæ univerſalis ſtructura fundatur. Deinde loquemur de virtutibus, & vitiis eis oppoſitis; de donis & beatitudinibus, quæ prioribus correſpondent. Demum in explicatione præceptorum Decalogi, per quæ explicatur caritas, finiemus. De iis omnibus ergo, propter rectores minus eruditos, aliqua in medium proferamus: & primum de fide, ſecundum cujus menſuram præcipit Apoſtolus unicuique ſapere. Fides igitur virtus quædam eſt, qua creduntur quæ non videntur. Nam cum Paulus dicat: *Fides eſt ſubſtantia ſperandarum rerum, argumentum non apparentium*: hoc veraciter dicitur credi, quod non valet videri. Unde Auguſtinus: *Credamus*, inquit, *ut cognoſcamus: non cognoſcimus, ut credamus.* Quid eſt enim fides, niſi credere quod non vides? Neque tamen iſtud de omnibus intelligendum eſt, quæ non videntur: ſed de iis tantum quæ credere, ad religionem pertinet Chriſtianam; ſive quæ credenda Scriptura ſacra proponit, & eccleſia catholica docet. Verum quia latitudinem ſacræ Scripturæ ſimplicibus, & in aliis ſtudiis & negotiis occupatis, ſcire non erat poſſibile: ad quam tamen intelligendam, ſecundum plus & minus, pro differentia officiorum & ſtatuum, ſuperiores in eccleſia obligantur: idcirco, ut fides eorum quæ ab omnibus explicite, vel ſaltem pro magna parte, credi & cognoſci oportet, haberetur in promptu; ipſi primi eccleſiæ fundatores apoſtoli, ipſa credenda, quæ in diverſis locis ſacræ Scripturæ ſunt tradita & ſparſa, collegerunt breviter in unum locum. Et iſta collectio, Apoſtolorum Symbolum appellatur. Et diſtinxerunt in ipſo quatuordecim articulos fidei: quorum ſeptem ſunt pertinentes ad divinitatem, alii ſeptem ad Chriſti humanitatem. Septem igitur ſunt de Deo ſecundum ſe; & ſeptem alii de Deo, ratione humanitatis aſſumptæ. Qui omnes in iſtis quatuor verſibus continentur:

Unum credo Deum, Patrem, Filium, quoque Flamen,
Qui creat & recreat homines, quos ſalvificabit.
Conceptus, natus, paſſus, deſcendit ad ima,
Surgit, & aſcendit, veniet diſcernere cuncta.

Primus ergo articulus de pertinentibus ad divinitatem, eſt de unitate divinæ eſſentiæ. Non enim ſunt plures dii, ſed unus eſt ſolum Deus. Et ideo dicimus: *Credo in unum Deum.* Et hunc ipſum articulum inſinuabat clara voce veteris legis exordium, ubi dicit: *Audi Iſraël, Dominus Deus tuus unus eſt.* Deut. 6. Tres ſequentes articuli ſunt de divinis perſonis. Nam Chriſtiana religio cum unitate divinæ eſſentiæ tres perſonas fatetur. Eſt ergo articulus ſecundus de perſona Patris: *Patrem omnipotentem.* Tertius eſt de perſona Filii: *Et in Jeſum Chriſtum Filium ejus.* Quartus de perſona Spiritus ſancti: *Credo in Spiritum ſanctum.* Tres ſequentes ſunt de effectibus ipſius Dei. Eſt ergo quintus articulus de creatione omnium rerum: *Creatorem cæli & terræ.* Sextus eſt de effectu gratiæ, ſive dono. Propter quod dicitur: *Credo ſanctam eccleſiam catholicam, communionem ſanctorum, remiſſionem peccatorum.* Septimus eſt de effectu gloriæ: *Carnis reſurrectionem, vitam æternam.* Articuli autem pertinentes ad naturam a Filio Dei aſſumptam, ſunt etiam ſeptem. Primus pertinet ad conceptionem ipſius Chriſti: *Conceptus eſt de Spiritu ſancto.* Secundus ad nativitatem: *Natus ex Maria virgine.* Tertius ad Paſſionem: *Paſſus ſub Pontio Pilato, crucifixus, mortuus, & ſepultus.* Quartus ad deſcenſum ad inferos: *Deſcendit ad inferos.* Quintus ad reſurrectionem: *Tertia die reſurrexit.* Sextus ad aſcenſionem: *Aſcendit ad cælos, ſedet ad dexteram Dei Patris.* Septimus eſt de adventu ad judicium: *Inde venturus eſt judicare vivos & mortuos.* Alii qui tamen computant ſecundum numerum Apoſtolorum duodecim, qui iſtos fidei articulos diſtinxerunt: ſed prima diſtinctio melior eſt, quæ accipitur ſecundum numerum credendorum. Porro, quia in iſto ſymbolo Apoſtolorum ſunt quædam breviter valde expoſita: ideo ad ejus explanationem ſymbolum Nicænum, quod diffuſius de articulis prædictis exſequitur, additum eſt. Et rurſus quia in iſto ſymbolo Nicæno adhuc quædam implicite continentur, quæ propter inſurgentes hæreſes oportuit amplius explicari: additum eſt ſymbolum Athanaſii; quod incipit: *Quicumque vult eſſe, &c.* Proinde ſymbolum Apoſtolorum ſilenter & ſecrete dicitur quotidie in Completorio, & in Prima: quia fuit editum tempore quo nondum erat fides catholica propalata. Alia autem duo publice in diebus Dominicis & feſtivis, quando major ad eccleſiam congregatur populus, decantantur: quia fuere edita tempore fidei propalatæ. Symbolum quidem Nicænum poſt evangelium cantatur in Miſſa, quaſi evangelicæ fidei expoſitio. Symbolum Athanaſii de mane ſolum cantatur in Prima: quia fuit editum tempore quo maxime fuerunt depulſa & detecta nox atra & tenebræ hæreſum & errorum. Licet autem ante adventum Chriſti in Virginem, ſufficeret laïcis

Rob. 11.

ANNO CHRISTI 1368.

simplicibus de articulo Trinitatis & Incarnationis habere fidem implicitam in fide majorum: & pro illo tempore sufficeret explicitam fidem habere quia Deus est, & quod credentibus in se remunerator est, quod semper etiam secundum Apostolum oportet credere omnem accedentem ad Dominum: isto tamen tempore gratiæ revelatæ, tam majores quam minores tenentur credere explicite Trinitatis articulum, & Incarnationis mysterium, & aliorum articulorum de quibus dictum est; præcipue eorum de quibus in ecclesia communiter solemnizatur, & qui publice proponuntur; sicut sunt articulus Passionis, Resurrectionis, & hujusmodi. Et hoc intelligimus quantum ad ipsorum articulorum substantiam, secundum quam homo ipsos articulos distincte cognoscit: non quantum ad ea difficilia quæ continentur in articulis, & vim veritatis ipsorum, per quam possunt ab hæreticorum impugnatione defendi. Nam quantum ad talia, sufficit simplicibus de omnibus articulis habere fidem implicitam, id est, in talibus credere quod credit ecclesia. Et ita accipienda videntur verba quorumdam magistrorum loquentium de materia ista. Majores autem istam explicationem totaliter in via ista scire non possunt. Tenetur tamen unusquisque tantum scire, quantum pertinet ad officium suum.

Post articulorum doctrinam, consequens est de sacramentis novæ legis tractare. Est autem sacramentum, invisibilis gratiæ visibilis forma: ita ut ejus imaginem gerat, & causa existat. Fuerunt autem sacramenta aliqua necessaria semper humano generi, postquam incurrit peccati morbum: non quia sine sacramentis Deus hominem sanare non posset, sed quia per illa magis congrue fit hominis reparatio. Quod sic patet. Humanum enim genus, ex quo primus homo peccavit, circa sensibilia corruptum fuit; quantum ad cognitionem, quia circa ista sensibilia humana mens implicita in Dei cognitionem surgere non valebat; item quantum ad affectionem, quia eis, quasi summis bonis, Deo postposito, inhærebat; quantum ad actiones, quia eis inordinatissime utebatur. Necessarium ergo fuit ad peccatorum curationem, ut homo ex sensibilibus in spiritualia cognoscenda proficeret, contra primum; & ut [a] effectum, quem circa illa habebat, in Deum referret, contra secundum; & eis ordinate & secundum divinam institutionem uteretur, contra tertium. Proinde necessaria erat sacramentorum institutio: & propter eruditionem, dum homo in ipsis per id quod foris visibili specie cernitur, ad invisibilem virtutem agnoscendam, quæ intus est, eruditur, quantum ad primum: & propter humiliratem, dum homo in sacramentis, rebus sensibilibus, quæ natura infra ipsum sunt, ex præcepto creatoris, subjicitur, quantum ad secundum: & propter exercitationem, dum in sacramentis homo circa signa sensibilia in Dei honorem occuparur, quantum ad tertium. Igitur, ex quo fuit morbus peccati, sacramentorum fuit necessaria medicina. Omittendo autem ad præsens sacramenta antiqua atque legalia, quæ cessaverunt adveniente Christo, sicut umbra adveniente Sole recedit: de solis sacramentis legis novæ loquamur, quæ sunt septem: Baptismus, Confirmatio, Eucharistia, Pœnitentia, Unctio extrema, Ordo, Conjugium. Baptismus esse dicitur sacramentum fidei; Extrema Unctio, spei; Eucharistia, caritatis; Ordo, prudentiæ; Pœnitentia, justitiæ; Matrimonium, temperantiæ; Confirmatio, fortitudinis. Baptismus est directe contra culpam originalem, Pœnitentia contra culpam actualem mortalem, Extrema Unctio contra culpam venialem, Ordo contra ignorantiam, Matrimonium contra concupiscentiam, Eucharistia contra malitiam, Confirmatio contra infirmitatem. Nil ergo aliud est sacramentum, quam illud in quo, sub tegumento rerum visibilium, divina virtus salutem nostram secretius operatur. Porro sacramenta instituere, quæ ex sui institutione & sanctificatione contineant invisibilem gratiam, competit soli Christo: qui solus potestatem excellentiæ sibi retinuit, potestatem ministerii Apostolis & ceteris succedentibus dedit. Quæ igitur instituta sunt ab Apostolis & successoribus eorumdem, ut benedictio aquæ & panis, consecrationes virginum & altarium, & cetera hujusmodi: non sacramenta proprie, sed sacramentalia dici debent. Omnia ergo sacramenta novæ legis Christus per semetipsum immediate instituit. Aliqua tamen, præcipue Confirmationem & Extremam Unctionem, per Apostolos promulgavit: sicut de Confirmatione patet in Actibus Apostolorum decimo nono capitulo, & de Extrema Unctione, Jacobi quinto. In iis sacramentis quædam fiunt ad decorem & solemniratem sacramenti, quædam vero pertinent ad sacramenti substantiam. De substantia cujuslibet sacramenti sunt, forma verborum præscripta, certa materia, & minister. Verbi gratia, materia baptismi est aqua elementalis: forma, *Ego baptizo te in nomine Patris, &c.* Minister est sacerdos aut alius in necessitate baptizans. Horum sacramentorum, Matrimonium & Ordo sunt voluntatis. Alia sunt necessitatis, ut suscipiantur aliquando, vel in re, vel in voto. Præcipue autem Baptismus est necessarius omnibus, & parvulis & adultis, ex quo fuit a Domino institutus, & alia contra peccatum originale remedia cessarunt. Est enim baptismus contra vulnus originale: sine quo, secundum sanctos, in filiis hominum nemo unquam conceptus est, præter Christum. Pœnitentia vero iis est necessaria, qui per aliquod mortale peccatum vestem innocentiæ, quam in baptismo acceperant, amiserunt: & ob hoc secunda post naufragium tabula appellatur. Si etiam aliquis, cum opportunum & congruum est, vel propter ordinationem ecclesiæ, vel propter periculum mortis, omitteret Eucharistiam, Confirmationem, aut Extremam Unctionem suscipere; nec defectus ministri, aut alius necessitatis articulus, sed contemptus religionis solum, ista sacramenta excluderet: non dubium, quin talis contemptus induceret gravem culpam. Necessarium ergo, ut diximus, est cuilibet adulto, ista sacramenta aliquando in vita sua suscipere, vel in re, vel in voto. Horum etiam sacramentorum aliqua sunt, quæ in eodem homine iterari non debent; scilicet Baptismus, Confirmatio, Ordo: alia possunt iterari. Prohibemus autem districte, ut nullus cum remorsu peccati mortalis sacramentum quodcumque præsumat suscipere, aut etiam ministrare. Veremur enim, ne propter hunc abusum, quo polluri & indigni ad sacra passim istis temporibus noviſſimis plures accedunt, clades multas Deus judex justus in nationes Christianorum immittat. Proinde dicit Deus ad antiquos legis illius Mosaïcæ sacerdotes: *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum.* Et rursus: *Sacerdotes qui accedunt ad Deum, sanctificentur, ne percutiat eos.* Levit. xi. Exod. xix.

Postquam de articulis fidei & sacramentis disseruimus: de virtutibus theologicis & moralibus est loquendum. Virtutes theologicas Paulus Apostolus tres enumerat. Sunt autem, spes, fides, caritas. Virtutes morales, quæ cardinales dicuntur, sunt quatuor: de quibus philosophi gentium multa sub-

[a] Ego, affectum.

Anno Christi 1368.

Anno Christi 1368.

tilia & utilia satis dixerunt. Sunt autem, justitia, fortitudo, prudentia, temperantia. Justitia, secundum Augustinum, est in subveniendo miseris: prudentia consistit in præcavendis insidiis, fortitudo in perferendis molestiis, temperantia in coërcendis delectationibus pravis. Cuilibet harum virtutum, sequendo eruditos quosdam, etiam fidei nostræ hominum, partes has assignavimus. Species quidem justitiæ, sive partes, sunt istæ: religio, pietas, gratia, vindicatio, observantia, veritas. Vel, si magis libet sic dici, partes justitiæ sunt, obedientia respectu superioris, disciplina respectu inferioris, æquitas respectu præmii, fides & veritas respectu omnium. Partes fortitudinis istæ sunt: magnificentia, fiducia, patientia, perseverantia. Prudentia distribuitur in memoriam præteritorum, & intelligentiam præsentium, & providentiam futurorum. Porro partes temperantiæ sunt, castitas, & sobrietas. Castitas refrenat delectationes quæ sunt secundum tactum. Qua virtute nihil in ecclesiasticis viris præclarius fulget. Ipsa enim sola cum fiducia Deo potest animas præsentare. Sobrietas restringit delectationes quæ sunt secundum gustum. Quia igitur actus harum virtutum, quas diximus, sive ipsarum opera, huic mortali vitæ sunt necessaria, utpote quia per ipsas in præsenti bene & recte vivitur, & in futuro æternæ vitæ bravium possidetur: ideo etiam, per rectores & alios verbi divini ministros, volumus in ecclesiis nostrarum provinciarum de iis laïcos commoneri, & ad hæc opera virtuosa congruis inductionibus invitari. Sicut autem dictæ virtutes perficiunt hominem, ut in humanis humano modo, id est rationali, se habeat; ne sequendo scilicet abrupta vitiorum, a dignitate humanæ naturæ decidens, bestialiter vivat: ita dona Spiritus sancti ad bene operandum perficiunt hominem supra homines, id est, modo quodam divino, & supra humanum gradum. Hæc dona, juxta sacras Scripturas, consimiliter septem esse asserimus, quasi septem sanctificationes fidelium mentium: quæ Isaïas Propheta, ostendens ea fuisse in Christo, enumerat in hunc modum:

Egredietur virga de radice Jesse, & flos de radice ejus ascendet, & requiescet super eum spiritus Domini, spiritus sapientiæ & intellectus, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus sapientiæ & pietatis, & replebit eum spiritus timoris Domini. Quamquam enim unus sit Spiritus Domini, qui est cum Patre & Filio unus consubstantialiter Deus, quasi aliquod eorum flamen: multi tamen sunt spiritualium donorum meatus, quibus Spiritus ipse sanctus omnem superemineus creaturam, mentis nostræ arcana vegetat & infundit. Quocirca alma mater ecclesia, horum donorum semper fecunda spirituali pinguedine, in hymno quem in ejusdem Spiritus sancti honorem concrepat, inter cetera, hæc septem dona in ipsum refert, cum dicit: *Tu septiformis munere, dextræ Dei, &c.* Dicimus autem & credimus, hæc septem dona communiter a tota profluere Trinitate. Indivisa quippe sunt opera Trinitatis ad extra. Verum consuetudo est sacri eloquii, interdum appropriare uni personæ, quod proprie & verissime dicitur de utraque: sicut Patri attribuitur potentia, Filio sapientia, bonitas Spiritui sancto. Et tamen una & indivisibilis est potentia, & sapientia, & bonitas in iis tribus; sicut una deitas, una essentia, & natura. Quemadmodum autem, sicut superius assignavimus, septem sacramentis correspondent septem virtutes, tres theologicæ, & quatuor cardinales; & rursus septem dona, septem virtutibus: ita septem donis correspondent septem petitiones orationis Dominicæ: quarum tres primæ sunt, quibus æterna poscimus; quatuor ultimæ sunt, quibus ea petuntur, quæ tantum sunt in hac vita. Et ita in illis continentur omnia bona hominis necessaria. Iis etiam septem petitionibus septem illæ beatitudines, de quibus loquitur Salvator in Evangelio, adaptantur: ubi pauperes spiritu, mites, esurientes & sitientes justitiam, misericordes, & mundicordes, pacificos, & lugentes, beatos esse adstruit & affirmat. Demum quoniam, sicut dicit Scriptura, bonorum laborum glorioſus est fructus; nec sunt labores aliqui digniores, quam qui in donorum spiritualium agro latissimo exercentur: ea propter istis septem donis illi fructus honestissimi congruunt, quos distinguit ad Galatas scribens Apostolus in iis verbis: *Fructus autem spiritus est, caritas, gaudium, pax, patientia, longanimitas, benignitas, bonitas, mansuetudo, fides, modestia, castitas.* Verum quia eidem dono habenti plures actus, plures fructus respondent: ideo non sunt tot dona, quot fructus.

Isai. 11. Gal. 5.

Ceterum, quoniam ex dono unico pietatis proficisci videntur illa pietatis officia, quibus defectibus proximi subvenimus, & opera misericordiæ appellantur: congruum judicamus, ad eruditionem simpliciorum, de iis etiam non præterire. Adsignantur autem in sacro canone septem corporales hujusmodi eleemosynæ, & septem spirituales. Per illas quidem, proximorum defectibus corporalibus; per alias, defectibus spiritualibus subvenitur. Septem corporales eleemosynæ sunt isto versu contentæ:

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, condo.

Visito, scilicet infirmum. Poto, scilicet sitientem. Cibo, scilicet esurientem. Redimo, scilicet incarceratum. Tego, scilicet nudum. Colligo, id est, recolligo sive recipio hospitem. Condo, id est, sepelio mortuum. Et licet Dominus in evangelio, ubi misericordiæ opera commemorat, quibus homo a damnatione & auditione mala in die judicii liberatur, & regnum ecclesiæ meretur, non computet mortui sepulturam: tamen in aliis scripturæ locis, talis eleemosyna commendatur. At vero eleemosynæ spirituales continentur hoc versu:

Consule, castiga, solare, remitte, fer, ora.

Consule, id est, doce ignorantem, & dirige dubitantem. Unde in hoc duplex spiritualis eleemosyna intelligitur, doctrina, & consilium. Castiga delinquentem. Solare, id est, consolare tristem. Remitte delinquentibus in te. Fer, id est, porta infirmitates & gravamina aliorum. Ora pro omnibus.

Adhuc septem dona Spiritus sancti non solum in nobis omnia illa septenaria virtutum, beatitudinum: petitionum, pi orum operum exigunt, vel efficiunt; quin etiam septem spiritibus immundis, id est, septem vitiis capitalibus adversantur. Verbi gratia: Quippe contra superbiam timor est, qui ad humilitatem inclinat. Contra invidiam, quæ nescit proximo compati, donum militat pietatis. Contra avaritiam aciem instruit donum scientiæ: cujus est bene converſari cum hominibus, unicuique quod suum est reddendo, quod avaritiæ opponitur. Contra acediam fortitudo decertat. Contra iram, quæ agit præcipitanter omnia, est donum consilii. Contra gulam, quæ intellectum hebetat, donum est intellectus. Contra luxuriam, donum est sapientiæ, nam gustato spiritu, desipit omnis caro. Ex quibus liquet septem esse peccata mortalia principalia: quæ sunt, superbia, avaritia, luxuria, invidia, gula, ira, acedia. Comites, sive filiæ superbiæ sunt, sævitia, inobedientia, impatientia, imprudentia, sæcularis pompa, inanis gloria, jactantia, hypocrisis, novitatum

ANNO CHRISTI 1368.

præsumptio. Comites avaritiæ, quæ radix omnium malorum est, sunt, rapacitas, tenacitas, contemptus fidei, proditio, fallacia, fraus, perjurium, inquietudo, & contra misericordiam cordis obduratio. Luxuriæ comites sunt, ventris inglavies, vestis & lecti mollities, somni resolutio, coitus delectatio, cæcitas mentis, inconsideratio, inconstantia, præcipitatio, amor sui, odium Dei, affectus præsentis sæculi, desperatio futuri. De ira procedunt, audacia, faciei mutatio, imprudentia, injustitia, lites, contumeliæ, blasphemiæ, terror, clamor, & indignatio. De gula procedunt, inepta lætitia, scurrilitas, immunditia, multiloquium, hebetudo sensuum. De invidia veniunt, dolor de bono alterius, gaudium de malo, sive afflictio in prosperis proximi, exsultatio in adversis. Acedia, quæ est quoddam tædium boni, habet comites, ignaviam scilicet & torporem de omni mortali peccato. Quod tenetur memoria, necessarium est corde confiteri: & ore, nisi articulus necessitatis confessorem excluderet, confiteri. Neque enim confessor debet esse promptus ad facile judicandum de aliquo quod sit mortale peccatum, nisi sit in dictis scripturæ vel sanctorum expressum.

Superest modo de præceptis divinæ legis eloqui. Licet enim totam legem impleat caritas ipsa, qua Deum propter seipsum diligimus, & proximum propter Deum: tamen hæc dilectio per decem præcepta Decalogi explicatur: quæ ita distribuuntur, ut prima tria pertineant ad Deum; scilicet ad cognitionem ejus & reverentiam, & dicuntur præcepta primæ tabulæ. Reliqua septem dicuntur præcepta secundæ tabulæ, & pertinent ad proximum. Præceptum primum itaque est: *Non habebis deos alienos*; quo omnis infidelitas, omnis hæresis, omnis superstitio prohibetur. Secundum est: *Non assumes nomen Dei tui in vanum*; quod est dicere, secundum litteram: Non jurabis pro nihilo nomen Dei. Tertium vero est: *Memento ut diem sabbati sanctifices*; ubi præcipitur diei Dominicæ & festivitatum in ecclesia solemnium observantia. Quartum est: *Honora patrem tuum & matrem tuam.* Porro parentes sic honorandi sunt, ut eis reverentia merita exhibeatur, & necessaria ministrentur. Quintum est: *Non occides*; ubi secundum litteram, actus homicidii prohibetur; secundum spiritum vero, omnis injusta percussio, & voluntas etiam occidendi. Sextum est: *Non mœchaberis*, id est, ne cuilibet misceatis, excepto fœdere matrimonii: a parte enim, ut Augustinus ait, totum intelligitur. Nomine igitur mœchiæ, omnis illicitus concubitus, illorumque membrorum illegitimus usus prohibitus debet intelligi. Septimum præceptum est: *Non furtum facies*; ubi furti nomine intelligi voluit omnem illicitam usurpationem rei alienæ; sicut sunt furtum, usura, rapina, sacrilegium, & cetera hujusmodi. Octavum est: *Non loqueris contra proximum tuum falsum testimonium*; ubi crimen perjurioli mendacii & perjurii prohibetur. Nonum præceptum est: *Non desiderabis uxorem proximi tui.* Decimum est: *Non concupisces domum proximi tui, non servum, non ancillam, &c.* Neque putet aliquis præceptum de non concupiscendis rebus proximi, unum esse cum eo quo dicitur, *Non furaberis*: & præceptum de non concupiscenda uxore, unum esse cum eo quo dicitur, *Non mœchaberis*; nam in illis duobus præceptis, non furandi, & non mœchandi ipsa opera notata sunt, & prohibita: in his vero extremis, concupiscentia tantum. Hæc decem præcepta in his versibus concluduntur:

Unum cole Deum, nec jures vana per ipsum.
Sabbata sanctifices, & venerare parentes.
Non sis occisor, fur, mœchus, testis iniquus.
Vicinique rorum, resque caveto suas.

ANNO CHRISTI 1368.

Summa igitur hujus doctrinæ, quam in hac constitutione nostra, pro simplicium eruditione, sacro dictante concilio, inseri fecimus, & voluimus, & quam frequenter relegere jubemus, & habere etiam penes se omnes nostrarum provinciarum presbyteros & rectores, hæc est: *Diximus enim, quod articuli fidei pertinentes ad deitatem, sunt septem. Articuli pertinentes ad Christi humanitatem sunt septem. Virtutes theologicæ, cum cardinalibus, totidem. Sacramenta ecclesiæ totidem. Dona Spiritus sancti totidem. Petitiones in Dominica oratione contenta sunt totidem. Beatitudines totidem. Vitia capitalia totidem. Præcepta legis sunt decem. In articulis fidei est, ut fideles ad petendum dona Altissimi dirigantur, & illuminentur. In precibus sive petitionibus est, ut dona hæc impetrentur. In vitando peccata, & implendo præcepta, est ut beatitudines consequantur.* Hæc sunt igitur, in quibus volumus diligenter nostrarum provinciarum populos informari, præcipue in articulis fidei, peccatis mortalibus, & præceptis. Hæc omnia & singula cum omni veneratione a laïcis suscipienda præcipimus, quibus non est permissum de quibuscumque ad fidem Catholicam spectantibus disceptare. Sicut autem volumus, rectores nostrarum provinciarum atque diœcesum huic doctrinæ & prædicationi insistere; ita ipsos, & cunctorum ordinum clericos, scholares, vel religiosos, per viscera misericordiæ Domini nostri Jesu Christi, & quo possumus affectu paterno monemus; ut his maxime temporibus, quibus crebrescentibus cladibus guerrarum & pestilentiarum, & ceterarum adversitatum, vicinum futuri judicii diem timere possumus & debemus, non tam verbo, quam vita & operibus satagant prædicare; exemplo illo commoniti, quo legimus, quoniam cœpit Dominus primo facere, post docere. Nam illos rectores ac ecclesiasticos viros, quorum mala vita doctrinæ bonæ non consonat, sugillat ac reprobat Dominus in Evangelio. De iis etiam beatus Gregorius ita scripsit: *Sunt nonnulli, qui solerti cura divina præcepta perscrutantur: sed quæ intelligendo penetrant, vivendo conculcant. Quia docent quod prius non opere, sed meditatione didicerant; & quod verbis docent, moribus impugnant. Sicque fit, ut cum pastor per abrupta graditur, in præcipitium grex sequatur.* Greg. Pastor. cap. 2.

II. *De pœna vocatorum ad concilium provinciale, non comparentium.*

Verum, quia quod omnes tangit, debet ab omnibus approbari: præsentis concilii sanctione statuimus, ut episcopi omnes Narbonensis, Auxitanensis, Tolosanensis provinciarum, de cetero ad sui metropolitani concilium veniant, prout decet, nisi causa necessaria & urgentissima excusentur. Et quicumque episcopus, ab archiepiscopo suo vocatus, hujusmodi constitutionis transgressor fuerit, ipso facto pœnam juris incurrat.

III. *De episcopis, qualiter procuratorem mittere debeant, si juste fuerint impediti.*

Cum, testante Sapientis sententia: *Salus sit, ubi multa consilia*: copiam sani consilii nequaquam coarctari expedit, sed extendi. Idcirco sub virtute sanctæ obedientiæ episcopis prædictis injungimus, ut cum ipsi episcopi venire ad ipsa concilia personaliter fuerint legitime impediti, quominus ad ea veni- Prov. xi.

Digitized by

Anno Christi 1368.

re non poſſint, procuratores conſtituant viros diſcretos, alios ab illis qui per eorum capitula; & capitula, verſa vice, alios ab illis qui per epiſcopos fuerint conſtituti.

IV. *De janitoribus concilii, ubi debeant permanere.*

Item ſtatuimus, quod quandocumque provinciale concilium vel ſynodum, infra aliquam dictarum provinciarum celebrari contigerit; janitores, aut quivis alius officialis, quorum præſentia in concilio vel ſynodo memoratis nequaquam neceſſaria ſeu opportuna exiſtit, extra januam maneant.

V. *Qualiter ſupplicans concilio, concilium exire debeat, quouſque vocetur.*

Item, quod ſi contigerit aliquem prælatum, ſeu canonicum cujuſvis metropolitanæ, cathedralis, aut collegialis eccleſiarum de dictis provinciis, ſeu alium quemcumque, circa negotium aliquod ipſius eccleſiæ nobis ſupplicare, idem ſupplicans, ſupplicatione ſua propoſita, recedere ac exire de concilio teneatur, dum concilium deliberabit atque diſcurret ſuper, admittenda vel non admittenda petitione hujuſmodi ſupplicantis.

VI. *De ſynodis ſingulis annis celebrandis.*

Ad memoriam reducentes ſtatuta patrum, in quibus præcipitur, ut ſemel in anno per epiſcopos ſynodalia concilia celebrentur: ſacro approbante concilio ſtatuimus, ac in virtute ſanctæ obedientiæ ſuffraganeis noſtris præcipimus, ut ſingulis annis per ſe vel per idoneos viros, ſi ex cauſa neceſſaria fuerint impediti, dicta ſynodalia concilia habeant celebrare.

VII. *Qualiter abbates ſubditi, vocati ad ſynodum, venire teneantur.*

Cum non paſſim quilibet ſint admittendi vel deputandi ad ardua, ſed induſtria in talibus ſit diligentius exquirenda: præſentis auctoritate concilii duximus ſtatuendum, ut archiepiſcopi & epiſcopi, abbates eis ſubjectos ad ſynodos ſuas per cenſuram eccleſiaſticam venire compellant. Vel ſi forſan legitimo impedimento detenti fuerint, quominus perſonaliter ad illa accedere non poſſint: procuratores deſtinent ad talia expertos, idoneos, & diſcretos, & de eorum ordinibus ſibi ſufficientes exiſtant.

VIII. *Ut rectores curam animarum habentes ad ſynodum venire teneantur.*

Statuimus inſuper, quod omnes clerici curam animarum habentes, ad ſynodum veniant cathedralis eccleſiæ, in cujus civitate vel diœceſi commorantur; occaſione minus legitima, vel conſuetudine aliqua non obſtante. Alioquin per ſuos Ordinarios, ad eorum arbitrium, pœna debita caſtigentur.

IX. *De conſtitutionibus in concilio provinciali aliis editis, in ſynodis recitandis.*

Item, quod annuatim in ſingulis eccleſiarum cathedralium dictarum provinciarum noſtratum, in ſynodo, omnes conſtitutiones hujus concilii, & aliorum in dictis provinciis hactenus celebratorum, quæ quidem conſtitutiones nequaquam fuerint per hoc concilium revocatæ, & quibus per concilium ipſum derogatum non ſit, publice recitentur, ne quis per ignorantiam excuſare ſe valeat ab obſervantia earumdem.

X. *De conſervatoribus & delegatis, abutentibus literis domini noſtri Papæ.*

Anno Christi 1367. Conc. Avenion. anno 1326. cap. 4.

Statuimus, ut judices, conſervatores, delegati & ſubdelegati, qui ſcienter ad loca notorie diſtantia, vel non inſignia, partes citare præſumunt, quique auctoritate litterarum Apoſtolicarum, contra aliquem, citando, vel alias, procedunt ad inſtantiam alicujus; niſi ſibi conſtiterit illum, ad cujus inſtantiam procedunt, eum revera, vel ipſius procuratorem eſſe, qui in litteris Apoſtolicis hujuſmodi continetur; ſententiam excommunicationis incurrant ipſo facto. Si quis vero ſuper rebus dotalibus litteras Apoſtolicas impetraverit, & illarum auctoritate aliquem vel aliquos, cum quibus ratione doris non habet aliquid quæſtionis, fecerit fatigari: auctoritate præſentis concilii, eadem excommunicationis ſententia, qua ſuperius [a] nominata, noverit ſe ligatum. Illi vero qui falſo ſe cruce ſignatos aſſerunt, cum non ſint, & ſic tamquam cruce ſignati litteras Apoſtolicas impetrant, per quas alios fatigant laboribus & expenſis, eadem excommunicationis ſententia ſint ligati.

[a] Lege, nominati.

XI. *De abutentibus litteris Apoſtolicis in diverſis caſibus.*

Ibidem.

Quia per abuſum litterarum Apoſtolicarum multi vexantur & affliguntur laboribus & expenſis: in prædicto concilio ſtatuimus, quod tam clerici, quam laïci, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtant, qui litteris Apoſtolicis abutuntur, vel litteris Legatorum ſedis Apoſtolicæ: videlicet utendo falſis litteris ſcienter, vel qui litteras nomine ſuo vel eccleſiæ ſuæ impetratas aliis ejuſdem nominis traduntur pro adverſariis fatigandis; & qui eas ad ſic utendum recipiunt; & qui litteris in forma, *ea qua de bonis*, uruntur contra quos de jure, ſecundum formam ipſarum, dictæ litteræ non procedunt, vel non poſſunt extendi, aut item non habent; & item de litteris, *poſt iter arreptum*, vel aliis litteris Apoſtolicis, ſeu reſcriptis quibuſcumque; ſententiam excommunicationis incurrant: & etiam judices qui ſcienter aliquos ſic faciant per ſuas litteras fatigare. Et hanc eamdem excommunicationis ſententiam incurrere volumus illos, qui ad loca æquivoca aliquem citari faciunt, ut malitioſe & fraudulenter vexent & decipiant ſic citatum laboribus & expenſis; & illos, qui litteras Apoſtolicas, vel delegatorum ſedis ejuſdem, contra jura, ſcienter & doloſe, ad futuras trahunt controverſias, quæ nondum fuerunt tempore impetrationis exortæ.

XII. *De bannis editis & præconizationibus factis contra libertates & conſuetudines eccleſiæ.*

Concil. Avenion. anno 1326. cap. 13. & anno 1337. cap. 6.

Statuimus, quod quicumque contra eccleſiaſticas conſuetudines, libertates, ſeu obſervantias antiquas, ſtatuta, banna, prohibitiones, vel præconizationes, aut præcepta ſcienter fecerint, aut fieri procuraverint aut ſervari, ſeu facientibus vel ſervantibus in hoc conſilium vel opem directe vel indirecte præſtiterint; per diœceſanos locorum, aut officiales, vel procuratores eorum, præſentis auctoritate concilii moneantur, ut infra quindecim dies, a tempore monitionis hujuſmodi numerandos, ſtatuta, banna, prohibitiones, præconizationes, & præcepta hujuſmodi cum effectu debeant revocare, ad conſimilia numquam ulterius proceſſuri. Alioquin excommunicationis ſententia, quam ex nunc in ipſos ferimus, ſint ligati.

ANNO CHRISTI 1368.

Concil. Avenion. anno 1326. cap. 14. & anno 1337. cap. 19.

XIII. *Ne prælati vel aliæ perſonæ eccleſiaſtica bona eccleſiarum vacantium, niſi privilegio vel conſuetudine, aut de jure, præſumant occupare.*

Hac inſuper provida conſtitutione perpetuo valitura ſtatuimus, quod nullus omnino prælatus, abbas, prior, vel patronus, clericus, vel laïcus, cujuſcumque conditionis, vel ſtatus, vel dignitatis, ordinis, vel religionis exiſtat, bona eccleſiarum vacantium, metropolitanæ vel ſuffraganeæ, abbatiæ, prioratuum, vel alterius cujuſcumque monaſterii, vel eccleſiæ, ſeu beneficii, officii, vel adminiſtrationis eccleſiaſticæ, vel per proviſionem, aut mortem, vel reſignationem, aut mutationem, vel abſolutionem, aut alias quoquomodo vacantium, capere per ſe vel per alium, aut occupare vel uſurpare præſumat, niſi ſibi de jure vel privilegio aut conſuetudine hoc liceret. Quod ſi fecerit, ipſe excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto.

XIV. *De non contrahendis colligationibus, vulgariter ſocietates nuncupatis, & de pœnis eorumdem.*

Concil. Avenion. anno 1326. cap. 17. & anno 1337. cap. 45.

Item, quia ex pravo abuſu in quibuſdam provinciarum noſtrarum partibus inolevit, quod nobiles plerumque, & interdum alii, colligationes, ſocietates, & conjurationes faciunt tam canonicis quam humanis legibus interdictas, ſemel in anno, ſub confratriæ nomine, ſe in loco aliquo congregantes, ubi congregationes, conventiculas, & colligationes faciunt, & pacta juramento vallata ineunt, quod ſe adverſus quoſcumque, præterquam dominos ſuos, ad invicem adjuvent, & interdum ſe omnes veſte conſimili, cum aliquibus ſignis exquiſitis vel characteribus, induentes, unum majorem inter ſe eligunt, cui jurant in omnibus obedire: ex quibus juſtitia offenditur, mortes & [a] damnationes ſequuntur, pax & ſecuritas exſulantur, innocentes & inopes opprimuntur, & eccleſiæ ac eccleſiaſticæ perſonæ, quibus tales oppido ſunt infeſti, in perſonis, rebus, juribus, & juriſdictionibus injurias diverſas & damna plurima patiuntur: nos volentes iis auſibus peſtiferis & conatibus perniciosis [b] exemplo occurrere, & de remedio poſſibili providere, & a peccato ſubditos noſtros, prout ex paſtorali incumbit officio, cohibere; auctoritate præſentis concilii omnes conventiculas, colligationes, ſocietates, & conjurationes, quas confraternitates vel confratrias appellant, ab olim factas per clericos vel laïcos, cujuſcumque gradus, ſtatus, dignitatis, vel conditionis exiſtant, necnon prædictas conventiones, ordinationes, & pacta inter eos inita & habita, irritamus, diſſolvimus, & caſſamus, & caſſas & caſſa, irritas & irrita, nuntiamus. Decernentes omnia juramenta ſuper obſervandis prædictis præſtita, aut illicita aut temeraria: nullum teneri volumus ad obſervantiam eorumdem: a quibus juramentis eos etiam relaxamus, ut tamen pro incauto ſacramento a ſuis confeſſoribus pœnitentiam ſuſcipiant ſalutarem: auctoritate prædicta prohibentes eiſdem, ſub excommunicationis pœna, quam venientes in contrarium, poſtquam præſens ſtatutum in eccleſiis, quarum ſunt parochiani, fuerit per duos dies Dominicos publicatum, incurrere volumus ipſo facto: quod occaſione prædictarum colligationum, ſocietatum, conventionum, & juramentorum abinde inantea ſimul non conveniant, hujuſmodi confraternitates non faciant, alter alteri non obediat, nec præſtet adjutorium nec favorem; nec veſtes, ſigna rei jam damnatæ præbentes, deferant; nec ſe confratres; abbates, priores prædictæ ſocietatis appellent; quinimmo, infra decem dies a tempore dictæ publicationis, unuſquiſque alios, quantum eſt in eo, a prædictis juramentis relaxet, & ſe nolle de prædicta ſocietate ulterius exiſtere publice proteſtetur. Prohibemus etiam, quod amodo tales conjurationes, conſpirationes, conventicula, etiam ſub nomine confratriæ, non fiant. Alioquin & de facto attentatas caſſamus & irritamus; & facientes & attentantes, excommunicationi, a qua niſi per ſuum ordinarium, præterquam in mortis articulo, nullatenus abſolvantur, volumus ſubjacere. Per hoc autem confraternitates olim in honorem Dei & beatæ Mariæ, & aliorum ſanctorum, & pro ſubſidiis pauperum introductas, in quibus conjurationes & juramenta non intervenerunt hujuſmodi, non intendimus reprobare.

[a] al. depræ-dationes.

[b] al. exemplo.

XV. *De impeditoribus electionum & poſtulationum, & qualiter puniantur.*

Irrefragabili conſtitutione ſancimus, ut quicumque electionem, poſtulationem, præſentationem, ſeu quamvis aliam proviſionem canonicam de beneficio, vel dignitate, adminiſtratione eccleſiarum, injuſte impediunt, patenter vel clam, & cuncti qui per ſe vel alios gravare præſumpſerint electores, poſtulatores, proviſores, præſentatores, in perſonis & beneficiis vel aliis bonis ſuis eccleſiaſticis, monaſteria, aliaque loca pia, conſanguineos, vel bona prædictorum; pro eo quod rogati, ſeu alias inducti eum pro quo rogabantur, ſeu inducebantur eligere, ſeu præſentare, vel poſtulare, aut ei prouidere noluerint; ſint excommunicationis vinculo ipſo facto innodati. Et ultra hoc, ſi clerici vel regulares fuerint, ſint ipſo facto per annum fructibus beneficiorum quæ obtinent privati. Et ſi laïci fuerint, prædictam excommunicationis ſententiam incurrant: a qua non poſſint, præterquam in mortis articulo, niſi ab eorum Ordinario, ſatisfactione præhabita, abſolvi.

Conc. Auſcit. ann. 1300. c. 1.

XVI. *Ne ſuper pacifica poſſeſſione beneficii eccleſiaſtici impedimentum infratur.*

Statuimus, quod quicumque malitioſe ſeu fraudulenter procurat impedimenta fieri ſuper pacifica poſſeſſione obtinenda beneficii ſibi collati, vel impedimentum appoſitum repellere deſinit negligenter, ultra pœnas a jure ſcriptas, excommunicationis ſententia ſit ligatus.

Conc. Auſcit. ann. 1300. c. 2.

XVII. *Ne quis dignitates aut alia beneficia præſumat occupare.*

Hujus ſacri concilii edicto ſtatuimus, quod ſi quis beneficium, cui cura imminet animarum, propria auctoritate vi occupaverit, ſeu ſe ſcienter intruſerit in eodem ipſo jure privatus exiſtat beneficio, quod cum cura ſimili primitus obtinebat. Item, ſi quis voluntate propria violenter dignitates, perſonatus, aut quæcumque alia beneficia eccleſiaſtica occupare præſumpſerit: eo ipſo privatus exiſtat jure, ſi quod ſibi competebat primitus in eiſdem.

Conc. Auſcit. ann. 1300. c. 4. & 5.

XVIII. *Ut beneficiorum incompatibilium pluralitas debeat evitari.*

Cum ſingula officia ſingulis ſint committenda perſonis, & unum officium vix digne valeat aliquis adimplere: obſervari præcipimus, ut nullus cujuſcumque eccleſiæ canonicus, regularis vel ſæcularis, duos perſonatus, aut duas dignitates, vel præpoſituras, ſeu adminiſtrationes, aut duo officia, aut eorum

Conc. Auſcit. ann. 1300. c. 11.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1368.

altérum cum reliquo insimul & præbenda, in eadem ecclesia obtineat, vel jam obtenta retinere præsumat: consuetudine aliqua, etiam juramento vallata, non obstante: cum dicenda sit potius corruptela. Nec aliqui monachi, vel religiosi alii, pluribus prioratibus vel ecclesiis curam animarum habentibus, etiamsi cura eadem non per ipsos, sed per presbyteros ad eorum præsentationem per episcopos institutos, præesse præsumant, absque dispensatione sedis Apostolicæ speciali: nisi forte unus ex eis vel ab alio dependeat, vel ad invicem sint annexi. Et si secus factum fuerit, irritum sit: & transgressores eo ipso sint ineligibiles, & tamquam ambitiosi, ab utroque penitus repellantur.

XIX. *Quod negligentia inferioris in acquirendis & retinendis beneficiorum suorum juribus per Ordinarium suppleatur.*

Item statuimus, quod quæcumque ecclesiasticæ personæ jurisdictioni nostræ subjectæ, cujuscumque conditionis, dignitatis, vel præeminentiæ existant, in quacumque nostrarum provinciarum, jura & devaria quæcumque, usibus & consuetudinibus ipsarum ecclesiasticis beneficiis, abbatiis, prioratibus, personatibus, dignitatibus, & officiis debita, viriliter omnibus remediis, quibus se juste juvare acquirendo ac retinendo poterunt, & retineant, & requirant: adeo quod non possint de negligentia per superiores redargui vel puniri. Et si dictæ personæ in jamdictis negligentes fuerint vel remissæ, earum superiores possint earumdem supplere defectum, ac exigere, acquirere ecclesiis, & petere antedicta.

XX. *Ne ignorans grammaticam præsentetur, aut ad ordines dignetur promoveri.*

Quoniam illi sunt ad honores ecclesiasticos promovendi, qui moribus, ætate, & scientia pollere noscuntur: statuimus, prohibentes, ne ad sacros promoveantur ordines, nisi personæ quæ grammaticam sciant, seu Latinis verbis loqui valeant competenter. Illi vero ad quos, ratione dignitatum vel personatuum quos obtinent, competit examinare clericos, & ad ordines præsentare, propensius caveant, si hujusmodi cupiunt honore gaudere, ne defectum super hoc patientes scienter ad ordines audeant præsentare. Potestatem autem dispensandi super iis ex causa, & quatenus a jure permittitur, per hoc non intendimus episcopis interdictum.

XXI. *Qualiter leprosi a sanis separentur, & qualiter ex signis eorum cognoscantur.*

Licet compassivæ miserationis * effectu diligendi sint, fraternæque caritatis brachiis sint complectendi Christicolæ, quos divino judicio corporalis lepræ morbus exulcerat: tamen quia morbus ipse contagiosus existit, & serpit in sanorum corpora per contactum; nos volentes eorum communionis periculo præcavere, statuimus ut leprosi hujusmodi a sanis Christicolis maneant sequestrati, nec communes intrent ecclesias; neque forum, aut macellum, vel tabernas, sive alia loca sanis communia; nec pannos portent virgatos seu coloratos, nec pilos, aut comas, nec sepeliantur cum sanis; signaque in vestibus deferant, per quæ a sanis patenti differentia cognoscantur per diœcesanos ordinanda, quodque per ordinarios compellantur ad observantiam præmissorum.

* Lege, affectu.

XXII. *Ne sine litteris suorum superiorum, alienigenæ presbyteri ad divina admittantur.*

Conc. Matiscon. anno 1581. c. 2.

Statuimus etiam, quod ordinarii clericos aut religiosos quoscumque, de alienis & remotis diœcesibus se ad suas diœceses transferentes, ad divina officia publice non admittant, sine suorum litteris prælatorum.

ANNO CHRISTI 1365.

XXIII. *De non erigendis altaribus in præjudicium diœcesanorum, & eorum pœna.*

Item statuimus, quod si aliquis clericus, religiosus, vel laïcus, in aliqua provinciarum nostrarum, absque licentia diœcesani sui, altare de novo ædificare, vel aliquam jurisdictionem de novo sibi usurpare præsumpserit, in ordinariorum vel ordinarii locorum seu loci præjudicium vel gravamen: ipse clericus, religiosus, vel laïcus, auctoritate nostra, & præsentis concilii, ex tunc, quasi ex nunc, sit excommunicationis sententia innodatus.

XXIV. *Ut falsi & ficti, qui se asserunt Apostoles, evitentur.*

Conc. Matiscon. anno 1286. c. 4.

Cum quidam, qui se dicunt apostolos, & religiosos se fingunt, exstiterint suis exigentibus demeritis per sedem Apostolicam excommunicationis vinculo innodati, & postmodum per orbem vagabundi in multis malis fuerint deprehensi, sintque periculosi homines circa fidem: volumus, & etiam ordinamus, quod ubicumque inventi fuerint, capiantur; & diœcesanis, in quorum diœcesibus capientur, remittantur examinandi, corrigendi, & etiam puniendi.

XXV. *Sine licentia ordinarii de causis matrimonialibus archidiaconi non cognoscant.*

Statuimus insuper, quod nullus archidiaconus de causis matrimoniorum vel sponsaliorum cognoscere, vel circa ea censura ecclesiastica uti valeat, sine mandato sui archiepiscopi vel episcopi speciali. Et si quid præsumptum secus fuerit, viribus careat ipso facto: nisi de præscripta legitima consuetudine aut privilegio aliud sit obtentum.

XXVI. *Ut gratis causa apud Ordinarios examinentur, consuetudine tamen super hoc observata.*

Statuimus, & ordinamus, atque præcipimus, quod quilibet nostrum archiepiscoporum, episcoporum, atque officiales nostri, & clerici quicumque dictarum provinciarum nostrarum ordinariam jurisdictionem habentes, gratis causas examinent, sententias sponte proferant, nullam inde pecuniam recipientes: salvo eo quod pro justitia, ratione dominationis, debetur. Notarius autem salarium pro labore percipiat temperatum.

XXVII. *Ubi, & penes quos, causæ matrimoniales debeant agitari.*

Ut animarum periculum evitetur, statuimus ut nullus nostrum archiepiscoporum, & in virtute sanctæ obedientiæ universis episcopis nostrarum provinciarum præcipiendo mandamus, ne causas matrimoniales ad eorum forum spectantes sub generali vel speciali commissione audiri vel decidi permittant, nisi per illos qui statuta canonum non ignorent, & peritiam habeant judicandi, in civitatibus vel locis insignibus, ubi haberi potest copia peritorum. Alias, processus sit irritus & inanis. Per hoc tamen receptionem testium extra loca prædicta, ubi oportuerit, non intendimus prohibere.

XXVIII. *Ne suffraganei impediant, quo minus ad metropolitanum libere appelletur.*

Cum honor debitus superioribus ex obedientia & reve-

ANNO CHRISTI 1368.

reverentia debeatur, & omnis ordo confundatur ecclesiasticus, si sua unicuique jurisdictio non servetur: statuimus, ut suffraganei ecclesiarum nostrarum, eorumque officiales, & vicarii, ipsis suffraganeis agentibus in remotis, appellantes vel recurrentes ad nos seu nostras curias, quarum jurisdictio ad nos pertinet de consuetudine vel de jure, non impediant quomodolibet, vel perturbent; nec judicent, statuant, percipiant aliquid; nec fatigent eorum subditos aliquatenus, per se vel per alios, quo minus nostra vel curiarum nostrarum seu commissariorum nostrorum mandata in præmissis libere exsequantur.

XXIX. *Ut domini temporales ordinarium non impediant, ut ubi voluerit cognoscat: & de pœnis eorumdem.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 41. & anno 1337. c. 14.

Cum in jure caveatur exsistat, archiepiscopos & episcopos in totis suis diœcesibus jurisdictionem ordinariam obtinere, & in quolibet loco suarum diœcesum non exempto, per se vel alium, posse pro tribunali sedere, causas audire spectantes ad forum ecclesiasticum; & personas ecclesiasticas, cum earum excessus exegerint, capere, & carceribus mancipare; aliaque omnia & singula ad sua spectantia officia libere exercere; nonnulli domini temporales, judices seu officiales eorumdem, libertatem ecclesiasticam, sacrorumque statuta canonum offendere, in animarum suarum grande periculum, non verentur; personas ecclesiasticas, quas in diversis locis nostrarum civitatum vel diœcesum ac provinciarum, suis excessibus & delictis exigentibus, per suos ordinarios capi & carceri mancipari contigerit, interdum de carceribus extrahunt violenter; impediendo quominus de eorum delictis ac excessibus per judices ecclesiasticos, ad quos pertinet, exhiberi libere valeat justitiæ complementum: nos obviare damnandis ausibus, jusque servare super iis in eisdem civitatibus & diœcesibus ac provinciis cupientes, hoc præsenti approbante concilio statuimus, quod omnes & singuli temporales domini, judices, vel officiales eorum, qui talia de cetero in eisdem provinciis & civitatibus vel diœcesibus præsumpserint attentare, ipso facto excommunicationis sententiam incurrant: eorumque terræ & loca infra decem dies postquam super hoc fuerint requisiti, ex tunc ecclesiastico subjaceant interdicto; donec reis, spoliatis carceribus plenarie & libere restitutis, & ordinario, cujus jurisdictionis sunt, emendam præstiterint condecentem.

XXX. *De impeditoribus nunciorum exsequentium data curiæ ordinariorum: & qualiter puniantur.*

Conc. Mariac. anno 1326. c. 7.

Si quis nuncios seu exsecutores nostros, seu suffraganeorum, seu officialium nostrorum, eorumque missos per nos vel eos, pro convocandis conciliis, synodis, citationibus, vel exsecutionibus, de causis ad forum ecclesiasticum spectantibus, faciendis quibuscumque, indebite per se vel alium vel alios, clam vel palam impediverit, arrestaverit, literas eisdem abstulerit, fregerit, deleverit, vel occultaverit, percusserit, vel in præmissis vel aliquo præmissorum dederit consilium, auxilium, vel favorem: eo ipso sit excommunicationis vinculo irretitus. Et si dictam excommunicationis sententiam, per sex dies ex tunc immediate sequentes, animo indurato sustinuerit absque satisfactione competenti, locus cum parochiis, in quo dicti excessus seu alter eorumdem commissi fuerint, eo ipso, ecclesiastico subjaceat interdicto: quod interdictum rector observet, mandato superioris non exspectato.

ANNO CHRISTI 1368.

XXXI. *Qualiter ad requisitionem ordinariorum, excommunicati debeant in aliis diœcesibus publicari.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 4. & anno 1337. c. 7.

Item statuimus, quod ex quo per propriam civitatem & diœcesim, lata per prælatum aliquem excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententia, fuerit publicata; & ibidem exigente rebellione ac inobedientium duritia, per decem dies exstiterit solemniter & publice aggravata; licitum sit eidem prælato, hujusmodi auctoritate concilii, ceteros episcopos & prælatos requirere, ut dictas sententias, quarum tenores & causas declaret in scriptis, in suis districtibus servent & faciant observari, publicent & faciant diebus ad hoc congruentibus publicari. Et prælatus super hoc requisitus obtemperare teneatur.

XXXII. *Ut nullus in sacris, aut beneficiatus, in curia seculari ad officia publica nec privata admittatur: & de pœnis eorumdem.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 16. & anno 1337. c. 11.

Ut nullus clericus habens curam animarum, vel in sacris ordinibus constitutus, possit esse de cetero in judiciis sive causis in curia sæculari advocatus, procurator, syndicus, vel actor, pro aliquo laïco, nisi in casibus in jure expressis, vel judex etiam, vel bailivus, in exercenda jurisdictione domini temporalis. Quod si monitus, infra mensem non destiterit, ex tunc, talis si beneficiatus fuerit, beneficiis suis, auctoritate præsentis concilii, quamdiu perstiterit in præmissis, suspendatur: non beneficiatus vero, a liminibus ecclesiæ arceatur, quamdiu perstiterit in præmissis.

XXXIII. *Qualiter persona ecclesiastica, dans consilium contra libertatem ecclesiasticam, puniatur.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 25. & anno 1337. c. 30.

Item, quod quælibet personæ ecclesiasticæ, regulares vel beneficiatæ, vel in sacris ordinibus constitutæ, sæcularium forte principum curias & consilia frequentantes, majores vel minores vel mediæ, cujuscumque dignitatis, ordinis, conditionis, vel status exsistant, si scienter contra ecclesiasticam libertatem, in præjudicium alicujus ecclesiæ, vel prælati, aut rectoris ecclesiæ, consilium vel favorem aut juvamen ecclesiasticæ libertati contrarium dederint, darive procuraverint, publice vel occulte, excommunicationis incurrant sententiam ipso facto. Si vero dictam sententiam per annum sustinuerint animo indurato, sint eorum beneficiis ipso facto privati: & si beneficia non obtinent, ab officio sint ad triennium suspensi.

XXXIV. *Ne beneficiatus pro laïco contra ecclesiam advocatus exsistat.*

Cum ecclesia una sit, unum Deum prædicet atque colat, & omnia quæ ipsa ecclesia habet, sit unum patrimonium crucifixi; quilibetque clericus beneficiatus, qui de ipso patrimonio vivit, ipsam non impugnare, immo defendere teneatur: idcirco præsenti constitutione statuimus perpetuo valitura, quod nullus beneficiatus, in aliqua causa, quam clericus aliquis contra aliquem laïcum ratione sui beneficii habeat, agendo vel defendendo in judicio ecclesiastico, vel etiam sæculari, laïco contra clericum, nisi in casibus in quibus permissum est clerico coram sæculari judice postulare, impendat patrocinium in judicio vel extra, publice vel occulte, advocati seu

Anno Christi 1968.

procuratoris officium exercendo. Facientes contrarium, fructibus beneficiorum suorum per annum sint privati: medietate applicanda ordinario, & alia fabricæ dictæ ecclesiæ per ordinarium exigenda.

XXXV. *Quomodo qui per vim aut metum sè absolvi faciunt, alia censura arceantur.*

Quicumque judices ecclesiasticos ordinarios, delegatos, vel subdelegatos, absolutionis vel relaxationis cujuslibet excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententiarum beneficium impendere vi vel metu compulerint, per locorum ordinarios excommunicati publice nuncientur: & dictum absolutionis vel relaxationis beneficium, denuncietur publice aliquatenus non tenere. Et sic absolutiones vel relaxationes obtinentes, excommunicati vel interdicti denuncientur publice, sicut prius. Eadem excommunicationis sententia ligari volumus quoscumque, qui consimili modo bajulos temporalitatis ecclesiæ, seu consules, vel quoscumque alios temporales officiales, quoquo modo vexant, ut citius absolutionis beneficium consequantur.

XXXVI. *Ne judices temporales, clericos in actionibus personalibus ipsis respondere compellant; nec de censura, an justa vel injusta sit lata, cognoscant; & de pœnis eorumdem.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 9.

Item, quod nullus dominus temporalis, judex, seu delegatus ejusdem, cujuscumque conditionis, status, aut dignitatis exsistat, clericum aut personam ecclesiasticam aliquo modo coram se super criminalibus vel personalibus citet vel citari faciat, seu quo quo modo distringat: exceptis causis feudalibus, in casibus a jure concessis. Quod si fecerit, & in hoc perstiterit, & infra octo dies se non correxerit; & quod incaute præsumpserit, non relaxaverit: ex tunc excommunicationis sententiam incurrat. Similem pœnam excommunicationis, partes, ad quarum instantiam trahuntur, incurrant, ad judicium sæculare advocantes. Item, quod de excommunicationis, suspensionis, vel interdicti sententiis, scilicet an juste latæ fuerint vel injuste, vel de aliis causis spiritualibus vel ecclesiasticis, seu ad forum ecclesiasticum de jure vel antiqua consuetudine & observantia spectantibus, se nullatenus intromittant; nec judices ecclesiasticos vel personas super iis incurrentes ad illos in hujusmodi quomodolibet impediant vel perturbent, nec super prædictis dent auxilium, consilium, vel favorem. Alias prædicta excommunicationis sententia sint ligati: & locus ubi contra statutum hujusmodi per supradictos judices, bajulos, consules, officiales, & quemvis alium temporalem, aliquid factum fuerit, ecclesiastico subjaceat interdicto. A qua quidem sententia, irretiti eadem, nullatenus absolvantur; nec interdictum relaxetur hujusmodi, nisi satisfactio prius facta fuerit, vel impensa. Et locus, ubi contra constitutionem præsentem aliquid fuerit per temporales officiales ordinatum, eo ipso, ecclesiastico sit suppositus interdicto, donec omnia cum effectu fuerint revocata.

XXXVII. *Ne ad publica officia excommunicati publice admittantur.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 16. & anno 1327. c. 10.

Hujusmodi insuper concilii sacra & perpetuo valitura constitutione sancimus, quod nulli publice excommunicati, in judices, consules, rectores, bailivos, potestates, assessores, vel notarios, aut ad quævis officia publica, assumantur quomodoliber, nec etiam admittantur. Et si de facto admissi fuerint, sententiæ per tales, vel eorum aliquem, & quicumque processus per eos vel eorum auctoritate in judicio vel extra habiti, & munimenta coram ipsis vel per ipsos facta, sint nulla & nulli, ac irrita & irriti eo ipso. Et quicumque, cujuscumque dignitatis, conditionis, aut status exsistant, si tales excommunicatos ad aliquod hujusmodi officiorum scienter assumpserit, vel assumptos per alios approbaverint vel confirmerint: similem incurrant excommunicationis sententiam ipso facto.

Anno Christi 1968.

XXXVIII. *Qualiter capti clerici per temporales, curia ecclesiastica remitti honeste debeant, & sine ulla innovatione facta in personis captorum. Contra facientes pœna hic contenta puniantur.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 14. & anno 1327. c. 11.

Quia malitiis hominum est occurrendum, nos attendentes quod nonnulli domini temporales, senescalli, vicarii, & alii sæcularium curiarum officiales, prout comperimus, manus temerarias ad capiendum clericos passim & indifferenter aliasque personas ecclesiasticas incurialiter, & eo modo quo possunt turpius, ad majorem confusionem ecclesiæ, extendere non verentur; quin immo ipsos suis carceribus mancipant, & ibidem nonnumquam eos radi faciunt totaliter vel tonderi; & mutare habitum cogunt, seu etiam permittunt, confingentes tales clericos non fuisse, vel non esse in possessione clericatus, seu quasi; in suarum periculum animarum, & enervationem ecclesiasticæ libertatis: prohibemus ne a quocumque talia vel similia de cetero attententur; & talia attentantes, seu facientes, cujuscumque status, gradus, conditionis, vel dignitatis exsistant, sive sint laïci, sive ecclesiasticæ personæ, sæculares vel etiam regulares, excommunicationis sententiam incurrere volumus ipso facto. Si vero flagrante crimine capi eos contigerit: ipsos, quam citius poterunt, ad curiam ecclesiasticam ducant, & eos restituant sine fraude. Si tamen de nocte tales ceperint, debeant in crastinum, sine retentione rerum suarum, vel læsione personarum, sine requisitione alia reddere eos curiæ supradictæ; nec eis liceat aliquid a captis hujusmodi dono vel gratia sub colore aliquo exquere, vel recipere gratis data. Et si in civitate, castris, vel villis, captionem hujusmodi fieri contingat: adducant ipsos, quam citius poterunt, ad ecclesiasticam curiam, vel transmittant sub fida custodia, & expensis ipsius curiæ moderatis. Quod si secus egerint, vel in fraudem aliquid super hoc attentaverint: eadem sententia involvantur. Et si clericum detentum de loco ad locum mutaverint: omnia loca illa tamdiu sint & remaneant interdicta, donec clericum captum cum rebus suis diœcesano restituerint, & de injuria irrogata ad arbitrium diœcesani fecerint competenter.

XXXIX. *Prorogatio jurisdictionis in invasores & occupatores ecclesiasticorum bonorum, & sententiam exercendo.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 9.

Cum quanto quis passus injuriam in majori statu exsistit, atrocior injuria judicetur, & ideo sit cautius & uberius providendum: igitur si cui nostrum archiepiscoporum & episcoporum vel ecclesiarum nostrarum, seu nostrorum familiariorum clericorum, in personis vel rebus fuerit injuria vel violentia irrogata; sicut posset quilibet ex nobis archiepiscopis & episcopis in nostris officiariis & vicariis, ac vicem gerentibus & locatenentibus, procedere de jure, consuetudine, vel statuto, contra injuriatores, violatores, & turbatores hujusmodi, si in propria diœcesi facta essent: sic etiam possint, si extra proprium diœcesim & provinciam, dum tamen in-

Anno Christi 1368.

fra noſtras provincias ſint commiſſa, ſimpliciter, & de plano, & ſine ſtrepitu & figura judicii, citare, informationes recipere, inquirere, diffinire, declarare, & omnem juriſdictionem & cenſuram eccleſiaſticam exercere, ad ſatisfactionem ſufficientem & debitam obtinendam. Per hæc autem non intendimus, quod ordinario præjudicium generetur, quin etiam ex officio poſſit procedere ad pœnam debitam imponendam, ac etiam ad faciendum ſatisfieri injuriam paſſis, ſi ab eis fuerit requiſitus. Et ut prædicta omnia roboris obtineant firmitatem: nos omnes archiepiſcopi & epiſcopi, & procuratores epiſcoporum abſentium, ſuper iis plenam & expreſſam concedimus facultatem. Nec objici valeat contra tales proceſſus, quod extra territorium jus dixerit ſic procedens: quia, quoad præmiſſa & quælibet præmiſſorum, juriſdictionem noſtram & noſtrum cujuſlibet, viciſſim inter nos omnes in noſtrorum ſingulos prorogamus; vices noſtras nobis ad invicem, & dictarum provinciarum, civitatum, & diœceſum ſingulis cujuſcumque noſtrum officialibus & locatenentibus, præſentibus & futuris, in ſolidum committentes: univerſiſque noſtris ſubditis injungentes, ut in præmiſſis ſic procedenti pareant & intendant. Quod niſi fecerint, poſſit procedens per cenſuram eccleſiaſticam animadvertere in eoſdem. Et nihilominus, ſi nos archiepiſcopi aut epiſcopi ſic procedentes, requiſiti, prætermiſerimus ſuas in hac parte juſtas requiſitiones aliquatenus exaudire; aut id ſuper quo requiſiti fuerimus, non curaverimus infra quindecim dies perducere ad effectum: requiſitus, eo ipſo per unum menſem auctoritate præſentis concilii a pontificalibus ſit ſuſpenſus: ſtatuto hujuſmodi per decennium, & poſt per aliud ſequens decennium, niſi interim revocatum fuerit, valituro. Ita tamen, quod per hoc, ſic procedenti in aliena civitate vel diœceſi, nullum jus aut juriſdictio in poſterum ex longinquitate temporis, vel poſt ſtatutum proximum terminum, acquiratur.

XL. *Super cauſis mere ſpiritualibus, aut de jure vel conſuetudine ad forum eccleſiæ pertinentibus, judex eccleſiaſticus cognoſcat, ſecularis judex arceri poſſit.*

Concil. Avenn. anno 1337. c. 27.

Cum nonnulli temporale dominium obtinentes, ſeu ſæcularis juſtitiæ poteſtatis gerentes officium, juriſdictionem ſanctæ matris eccleſiæ ſubvertere vel minuere exquiſitis aſtutiis moliantur: nos eorum malitias ultione canonica reprimere cupientes, approbante præſente concilio ſtatuimus; inhibendo, ne qui in foro eccleſiaſtico litigantes, ſeu litigare volentes ſuper cauſis mere eccleſiaſticis, ſive quæ ad forum eccleſiæ de antiqua & approbata conſuetudine & hactenus obſervata pertinere noſcuntur, ad deſiſtendum compellant; ſeu alias quoquo modo procurent per ipſorum, vel parentum, conſanguineorum, ſeu rerum eorum, vel perſonarum hujuſmodi captionem, modiſve aliis quibuſcumque. Si vero contra facere præſumpſerint, excommunicationis ſententiæ, auctoritate præſentis concilii ſe noverint ſubjacere.

XLI. *Quod de omnibus contractibus, tam vaſſallaticis, quam emphyteotecariis, duo fiant publica inſtrumenta.*

Statuimus inſuper & perpetuo ordinamus, quod de omnibus contractibus, tam vaſſallaticis, quam emphyteotecariis, rerum eccleſiaſticarum, infra noſtras provincias deinceps duo fiant neceſſario publica inſtrumenta per alphabetum diviſa: quorum unum

penes ſe habeat dominus eccleſiaſticus, & alterum vaſſallus ſeu emphyteota.

Anno Christi 1368.

XLII. *Ne apud creditores inſtrumenta remaneant, poſtquam eis fuerit ſatisfactum, pœna contra eos imminente.*

Cum nulla juris patiatur ratio, quod bis idem debitum exigatur: nos volentes materiam exigendi bis idem debitum, & vexationes indebitas, quantum poſſumus, amputare: ſtatuimus, quod nullus creditor, Chriſtianus vel Judæus, poſtquam ſibi fuerit integre de debito ſatisfactum, poſſit nec debeat inſtrumentum vel mandamentum ſoluti jam debiti retinere: niſi forſitan creditor ad aliquam cautelam vellet inſtrumentum prædictum vel mandamentum in præſentia ſolventi cancellatum & ruptum penes ſe conſervare: ac etiam apocham, ſi petatur, teneatur facere de ſoluto. Creditor autem ſi poſtquam per debitorem ſoluto debito fuerit requiſitus, reſtituere vel rumpere & cancellare non curaverit inſtrumentum vel mandamentum prædicta: ſi Chriſtianus fuerit, eo ipſo, auctoritate præſentis concilii, excommunicationis ſententiam incurrere volumus creditores Chriſtianos, qui in animarum ſuarum detrimentum bis idem debitum in totum vel in partem exigere niruntur. Si vero Judæi fuerint, a participatione fidelium ſint excluſi.

Concil. Avenn. anno 1337. c. 27.

XLIII. *Vaſſalli eccleſiæ, vel emphyteota, in alium transferendo res vaſſallaticas, in contractu exprimant qualiter ab eccleſia teneant. Quod ſi omittant dicere, pœna excommunicationis puniantur.*

Quia quidam ſuæ ſalutis immemores, tenentes ab eccleſiis caſtra, villas, domos, terras, nemora, vel prata, ſeu quaſvis poſſeſſiones, in emphyteoſim, vel ſub cerro feudo, dominio, ſenhoria, cenſu, ſervitio, penſione, vel præſtatione quacumque, plerumque illas, & illa vendunt, permutant, vel donant, ſeu alias ignorante domino diſtrahunt, nulla de emphyteoſi, feudo, dominio, ſenhoria, cenſu, ſervitio, penſione, vel præſtatione, quod ab eccleſia teneatur, habita mentione: quin immo interdum ipſas ſeu ipſa tanquam ab omni cenſu, ſervitio, & penſione, vel minori parte, ſeu quovis alio jure eccleſiis debito, liberas, alienant: Nos tam ſaluti talia volentium attentare, quam indemnitati eccleſiarum providere volentes, ſtatuimus, quod quicumque tenens ab eccleſiis noſtris, vel aliis perſonis eccleſiaſticis nobis ſubjectis, caſtra, villas, domos, poſſeſſiones, vel alias res immobiles, ſeu loca, vel jura, cum ad venditionem, donationem, permutationem, ſeu quamvis aliam alienationem eorum vel earum duxerit procedendum, de feudo, emphyteoſi (etiamſi canon vel penſio propterea non ſolvant) cenſu, ſervitio, dominio, vel ſenhoria, penſione, ſeu quavis alia præſtatione eiſdem eccleſiis debitis, etiamſi in alienatione de jure vel conſuetudine non ſit illiusa quo tenentur requirenda ſcientia vel conſenſus, plenam & expreſſam debeant facere mentionem. Alias, ſi aliquid prædictorum in toto, vel in parte eccleſiis debitorum in contractu vel alienatione hujuſmodi celaverint, vel ſcienter omiſerint, excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto. Eamdemque pœnam incurrat notarius, qui ſine expreſſione hujuſmodi juris, de contractu, ſcienter vel fraudulenter fecerit inſtrumentum.

Ibid. c. 28.

Digitized by

ANNO CHRISTI 1368.

XLIV. *Super juramento præſtito a læico, ut ipſe & ejus hæredes coram judice eccleſiaſtico pro ejus obſervatione valeant conveniri.*

Conc. Marian. cum Lyſ. c. 10.

Si qui laïci, principaliter vel fidejuſſorio nomine, ſuper contractibus, vel alias, juramento corporaliter præſtito, vel fide interpoſita, ſe obligaverint: ut poſſint ſuper hujuſmodi contractibus coram eccleſiaſtico judice conveniri, ad cujus forum, ratione juramenti, vel interpoſitionis fidei, cauſæ & cauſarum hujuſmodi cognitio noſcatur ſine dubio pertinere. Et idem ſtatuimus de heredibus & ab eis causam habentibus & habituris, ſuper hac obſervantia. In contrarium facientes, vel venientes, vel quoad hoc juriſdictionem eccleſiaſticam perturbantes, vel forum eccleſiæ vel litigantium ſuper hoc impedientes, pœnæ excommunicationis volumus, auctoritate præſentis concilii, ſubjacere.

XLV. *Quando juramentum præſtitum teneiti ſervare per judicem eccleſiaſticum teneantur: & qualiter contra eos procedendum exiſtat.*

Ibid. c. 11.

Statuimus inſuper, ut quicumque tranſgreſſores juramenti manifeſte fuerint deprehenſi, ad mandatum noſtrum ſeu ſuffraganeorum, aut officialium noſtrorum, vel eorum a alterum, aut judicum ſedis Apoſtolicæ competentium, prout ad quemlibet talium juriſdictio noſcitur pertinere, in eccleſiis eorum publice denuncientur perjuri. Qui ſi admoniti, ſatisfacere noluerint, ex tunc excommunicentur, candelis extinctis, & pulſatis campanis, ſingulis diebus dominicis & feſtivis, & denuncientur infames, nec ad teſtimonium aut ad actus legitimos admittantur: neque in foro pœnitentiæ, præterquam in mortis articulo, abſolvi valeant, niſi a nobis vel ſuffraganeis noſtris, prout eis ſubſunt, vel ab illo ſeu illis qui a nobis ſeu ipſis ſuper hoc mandatum habuerint ſpeciale. Et nomina talium per rectores in eccleſiis conſcribantur. Et hoc ſtatutum frequenter in eccleſiis cathedralibus & parochialibus præcipimus publicari.

a Corrige, alterius.

XLVI. *De capis portandis per canonicos eccleſiarum cathedralium & collegiatarum in divinis officiis.*

Statuimus quod abbates, priores, præpoſiti, decani, & archidiaconi, & alii quicumque in dignitatibus conſtituti, ac canonici cathedralium vel collegiatarum eccleſiarum, ſæcularium vel regularium, infra eccleſias ſuas & clauſtra, ad divina officia & proceſſiones, a feſto omnium ſanctorum uſque ad ſabbatum Paſchæ, deferant capas nigras: exceptis diebus, quibus capis ſericis ſolent uti. Alioquin in choro ſuperiori vel majori non ſedeant, nec in proceſſionibus inter capatos incedant, ſed eos præcedere teneantur.

XLVII. *Quomodo ſe habeant in veſtibus portandis in eccleſia dignitatem habentes.*

Statuimus & ſtatuendo præcipimus, ut omnes & ſinguli, dignitates & perſonatus obtinentes noſtrarum provinciarum, veſtes ſuperiores clauſas deferant & honeſtas: niſi eos contingeret equitare, vel alias juſta cauſa ſubeſſet, per quam, qualitatem prædictam deberent rationabiliter immutare. Nec capucia deferant botonata, nec beccas longas: & ſtrictas manicas ſupertunicales tales deferant, quod non poſſint de inhoneſtate notari.

XLVIII. *De familiaribus & ſcutiferis epiſcoporum, in veſtibus portandis, qualis portare teneantur.*

ANNO CHRISTI 1368.

Inſuper ſtatuimus, & ſtatuendo præcipimus, ut omnes & ſinguli epiſcopi, & prælati, & aliæ perſonæ eccleſiaſticæ beneficiatæ noſtrarum provinciarum, quantum in eis fuerit, faciant, ut nullus familiaris ipſorum, ſotulares deferat cum polanis, nec veſtes nimia brevitate notandas, ſed in tali & tam convenienti longitudine, quamdiu erunt in eorum ſervitio, quod de honeſtate potius commendari valeant, quam de inhoneſtate reprehendi.

XLIX. *Ne perſona eccleſiaſtica temporalem juriſdictionem habentes, malefactores recipient.*

a Pœn. et ſententiæ... impedint.

Cum ſummum bonum ſit in terris juſtitiam colere, cujus cultus a extra ſuſtentationem malefactorum & bannitorum multipliciter impenditur: ſtatuimus ſacro concilio approbante, quod nulla perſona eccleſiaſtica ſuſtineat malefactores vel bannitos in locis ſuis, in quibus juſtitiam obtinet temporalem. Si vero contra fecerit, arbitrio ſui ordinarii puniatur.

L. *Qualiter canonici in eorum eccleſiis reſidentes, juxta eorum gradum officiare teneantur: & ſi non faciant, qualiter puniantur.*

Volentes officium divini cultus pro viribus ampliare: ſtatuimus, quod quilibet reſidens intitulatus in eccleſia cathedrali vel collegiata, ſæculari vel regulari, habeat in hebdommada ſibi aſſignata officiare eccleſiam in ordine in quo fuerit conſtitutus: ſcilicet preſbyter Miſſam dicere, diaconus evangelium, & ſic de aliis. Et prædicta habeant exſecutioni mandari per deputandum vel deputarum per eorum ſuperiores, qui eccleſiis præſunt ſupradictis. Et ſi in iis dicti inferiores non obedierint prælatis ſuis, vel illis qui per eos fuerint deputati; per ſubtractionem præbendæ unius ſeptimanæ, vel ut prælato ſuo videbitur, puniatur: alias nihilominus plus vel minus legitime puniendus, prout pravitas vel inobedientia meruerit delinquentis. Super prædictis vero, conſcientiæ ordinariorum aut eorum ſuperiorum committitur, quod diſpenſare valeant, ſi ipſis ordinariis videbitur faciendum.

LI. *Plena proviſio, in quo ſtatu debet ſuccedens in beneficio eccleſiam retinere.*

Concil. Avenion. 1337. c. 12. & cum 1337. c. 14.

Statuimus, quod ſi contingat quemquam eccleſiam aliquam ſuam quomodolibet dimittere ſine morte, juxta æſtimationem legitimam & ejuſdem eccleſiæ facultates, reliquant ibidem in bonis mobilibus tantum, quod perſonæ neceſſariæ ipſi eccleſiæ & domui ejuſdem, inde poſſint vivere uſque ad novos fructus, & commode ſuſtentari, & onera eidem eccleſiæ interim incumbentia ſupportare; & animalia aratoria, & ornamenta eccleſiæ, & ſupellectiles conſuetas: quodque ſucceſſor quilibet omnia ornamenta eccleſiaſtica, & univerſam domus ſupellectilem in pannis & aliis, in illo ſtatu conſervet, & meliori, ſi poterit, ac reddere teneatur, in quo recipiet eccleſiam ſupradictam.

LII. *De diſtributionibus percipiendis quotidianis, intereſſentibus in divinis.*

Concil. Avenion. 1337. c. 14.

Cum laborantibus in vinea Domini diurnus debeatur denarius, & negligentibus ſeminare in benedictionibus meſſis temporalis juſte debeat denegari: auctoritate præſentis concilii ſtatuimus, & etiam ordinamus, ut nullus canonicus cathedralis ſeu colle-

ANNO CHRISTI 1368.

giatæ ecclesiæ, seu alii clerici perpetui beneficiati in eisdem ecclesiis, cujuscumque dignitatis aut conditionis exsistant, etiam prætextu alicujus assumpti officii, vel etiam servitii colorati, distributiones quotidianas, quæ solis horis canonicis interessentibus dari debent, recipiat; nisi in eisdem horis personaliter interfit, aut occasione dicti officii & pro negotiis capituli utilibus, omni fraude cessante, fuerit personaliter occupatus; seu infirmitate detentus; quacumque donatione, remissione, vel gratia contra hæc nullatenus valitura.

LIII. *Quomodo & per quem bona ecclesiastica vacantia custodiantur, prælato decedente.*

Cum non sine gravi peccato, quod suum non est possit aliquis retinere, [a] antiquum canonem: hoc hujusmodi placiti ad memoriam reducentes, sacro approbante concilio statuimus; quod post mortem archiepiscopi, aut episcopi, vel alterius prælati provinciarum nostrarum, vel alicujus earumdem, bona ejus ecclesiastica ad manus aliquorum fide dignorum perveniant, secundum quod in ecclesia defuncti de consuetudine est observatum. Vel si consuetudo cessat, duo eligantur fide digni, si præerat defunctus collegio vel conventui; aut ab episcopo diœcesano, vel ejus locumtenente, si defunctus collegio vel conventui non præerat, qui bona recipiant suprædicta; & infra decem dies, tales administratores, seu procuratores, adhibito tabellione publico, & testibus ad hoc specialiter convocatis, conficiant de omnibus rebus defuncti mobilibus, & immobilibus, & se moventibus, inventarium. Et si per negligentiam hoc fuerit omissum, prædicti procuratores ad duplum teneantur. Si vero prædicti administratores, vel aliquis alius, de bonis prædictis aliquid invaserit, vel rapuerit, vel tenuerit fraudulenter; & legitime admonitus, bona sic retenta sine diminutione non restituerit: præsentis auctoritate concilii se noverit excommunicationis sententia innodatum. Admonemus autem archiepiscopos, episcopos, & alios prælatos provinciarum nostrarum, ut in eorum vita, si commode fieri poterit, de rebus prædictis confici faciant inventarium, & illud cum diligentia observari.

[a] Forte, juxta antiquum canonem.

LIV. *Pœna imposita contra occupatores bonorum ecclesiæ, sede vacante.*

Conc. Aquisg. ann. 1260. c. 2.

Statuimus, ut quæcumque capitula, conventus [a] collegia, & singulares personæ ecclesiarum cathedralium, collegiatarum, sæcularium & regularium, vacantia bona ipsarum indebite occupaverint, in eorum dispendium & jacturam, eo ipso excommunicationis sententiam incurrant, si singulares personæ exstiterint. Si autem universitas, tunc ad duplum rerum sublatarum teneatur.

LV. *Quomodo clerici & laici puniantur, qui sede vacante bona ecclesiæ saisiri faciunt, aut præsumunt.*

Conc. Nugarol. ann. 1317. c. 1.

Hoc consulto prohibemus statuto, ne patroni aut quicumque alii sæculares, ecclesias vacantes occupent, saisiant, seu saisire aut occupare faciant. Quod si contrarium præsumpserint attentare, excommunicationis sententiam ipso facto incurrant: & illa vice eorum filii, & quicumque alii, ad eorum instantias ad obtinendum dictas ecclesias sint inhabiles penitus & indigni. Et si de facto, quod absit, conferantur eisdem: collatio hujusmodi sic præsumpta, nullius sit penitus momenti, nisi ex antiqua consuetudine & laudabiliter approbata hoc comperat eisdem.

ANNO CHRISTI 1368.

LVI. *Per quos, administratores ecclesiæ vacantis eligantur, & qualiter in administratione se habeant, plene providetur.*

Ut ii quibus administratio bonorum archiepiscopalis vel episcopalis dignitatis comperit, sede vacante, ex consuetudine vel statuto, vel qui ad hoc per capitulum eliguntur, sciant se solam administrationem & custodiam dictorum bonorum habere: statuimus, ultra remedia jam provisa, quod ille qui administrationem hujusmodi exercebit, ad palatium seu hospitium episcopale, nisi de expresso consensu capituli, se non conferat ad morandum: nec de chartulario, seu archivo, vel alio loco ubi tenentur privilegia, instrumenta, seu regestra, libros, seu alias scripturas abstrahat, nisi ipsis pro dicta administratione indiguerit: & tunc de consensu capituli, & præsentibus duobus vel tribus canonicis per ipsum capitulum deputatis, vel aliquo de principalioribus officialibus vel capellanis dicti defuncti, una cum duobus vel tribus rectoribus vel vicariis, curatis, vel aliis probis sacerdotibus civitatis vel diœcesis ejusdem: & statim cum ipsis non indiguerit, ea in loco unde abstracta fuerint restituat vel reponat: nec pro ejus expensis aliquid de dictis bonis recipiat vel expendat, nisi ipsum pro negotiis ipsius dignitatis oporteat de consensu capituli & extra suum domicilium proficisci. In quo casu dumtaxat, quamdiu circa expeditionem dictorum negotiorum exiterit, possit moderatas expensas recipere & habere. Et teneatur futuro ipsius ecclesiæ prælato de tota dicta administratione, quam citius poterit commode, fidelem reddere rationem. Et quidquid apud ipsum, ratione reddita, repertum fuerit superesse; necnon privilegia, instrumenta, regestra, libros, & scripturas alias, quæ, seu quas, de chartulario seu archivo vel alio loco abstraxerit, nisi jam restituerit, ut est dictum, integre & realiter restituat infra mensem. Illi vero qui hactenus privilegia, instrumenta, regestra, libros, & scripturas alias, seu quas de dictis cartulario, archivo, vel alio loco abstraxerint, vel penes se retinuerint scienter, aut tunc habuerint, infra duos menses dicto prælato restituant. Alioquin, nisi restitutionem hujusmodi fecerint de prædictis, excommunicationis sententiæ se noverint subjacere: statutis & consuetudinibus contrariis non obstantibus quibuscumque. Sane quia frequenter archiepiscopi & episcopi, ex privilegio sedis Apostolicæ restantur etiam de bonis intuitu ecclesiæ acquisitis, vel alias, quantum eis a jure permittitur, de bonis suis ordinant vel disponunt: caveat dictus administrator, & etiam capitulum diligenter, quod executionem testamenti, vel ordinationem, seu dispositionem factam canonice, non impediant vel perturbent; nec aliquid scienter malitiose vel dolose occupent vel faciant occupari de bonis prælati defuncti, sed ea libere permittant executoribus testamenti prælati defuncti. Alias, si qua de bonis ipsius prælati defuncti, ut prædicitur, præsumant occupare, vel hactenus præsumpserint; & infra mensem ex quo fuerint requisiti, plenarie non restituerint executoribus supradictis: ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Et quoniam ut plurimum successor prælati defuncti, qui condidit testamentum, petit de bonis defuncti provisionem usque ad novos fructus; ex quo semper sequuntur litigia, & dicta bona in litigiorum anfractibus expenduntur: nos volentes hoc evitare, decernimus, quod si successor archiepiscopi

Anno Christi 1368.

vel epiſcopi aut cujuſlibet prælati collegiatæ eccleſiæ, vel rectoris, vel vicarii perpetui eccleſiæ parochialis, fructibus poſt mortem prædeceſſoris ſui collectis & poſtea colligendis contentus eſſe noluerit; ſed proviſionem de bonis ſui prædeceſſoris petierit: computentur fideliter omnes fructus, redditus, & proventus dictæ dignitatis, vel parochialis eccleſiæ, totius anni, quo vacavit: qui annus incipiat in feſto beati Joannis Baptiſtæ: & dividantur inter defunctum & ſucceſſorem, pro rata temporis illius anni, quo quilibet præfuit dictæ dignitati vel eccleſiæ, & ipſius onera ſupportavit. Hoc autem extendi nolumus ad alia beneficia, cum eadem obtinentes non habeant tot onera ſupportare: ſed ſervetur in eis quod eſt de jure ſtatutum, vel conſuetudine approbatum. Hujuſmodi vero proviſionem ad rectores vel vicarios perpetuos eccleſiarum parochialium extendi non intendimus, in civitatibus, diœceſibus, vel provinciis, ubi aliud de ſtatuto vel rationabili conſuetudine eſt obtentum.

LVII. *Baillivia & ſcribania ad prælatos ſpectantes, ad voluntatem, non ad vitam, conferantur.*

Statuimus, quod nullus noſtrum archiepiſcoporum vel epiſcoporum, nec prælatus, ſeu capitulum alicujus eccleſiæ cathedralis vel collegiatæ, de aliqua provinciarum noſtrarum, vel aliqua ſingularis perſona de ipſo capitulo, baillivias, ſcribanias, ſeu alia officia, ad nos ſeu dignitates vel beneficia noſtra ſpectantia, poſſit de cetero alicui perſonæ concedere ad ejus vitam, ſed ad beneplacitum dumtaxat concedentis ſeu concedentium eorumdem.

LVIII. *Bona eccleſia quæcumque ad ſigillum cujuſcumque domini temporalis minime obligentur.*

Volentes eccleſiarum indemnitatibus providere: ſtatuimus, quod aliquis prælatus vel clericus beneficiatus, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtat, bona dignitatis vel etiam beneficii ſui obligare ſub ſigillo regis vel alicujus domini temporalis non præſumat. Et ſi contra faceret, eo ipſo excommunicationis ſententiæ ipſum decernimus ſubjacere.

LIX. *Ne quis bona clericorum in eadem ſacram depoſita ſub banno ponere præſumat.*

Denunciari præcipimus publice excommunicatos, univerſos & ſingulos dominos temporales, judices, & alios quoſcumque, qui apud ædes ſacras depoſita bona eccleſiarum vel eccleſiaſticarum perſonarum, attentaverint, ſaiſiverint, vel occupaverint; & qui arreſtari, ſaiſiri, vel occupari mandaverint; & qui talia occupata, ſaiſita ſeu arreſtata receperint; & qui in prædictis ſcienter dederint publice vel occulte conſilium, auxilium, vel favorem, excommunicatos ex nunc ut ex tunc haberi volumus ipſo facto.

LX. *Quomodo & qualiter ordinarii in exſequenda ultima voluntate habere ſe debeant, & quem proceſſum in eiſdem habeant exercere.*

Periculoſæ negligentiæ perverſæque heredum malitiæ, defunctorum & eorumdem ultimarum voluntatem exſecutorum, occurrere cupientes; & ut piæ voluntates defunctorum effectum debitum ſortiantur: nos, ſacro approbante concilio ſtatuimus, ut tam nos archiepiſcopi & ſucceſſores noſtri, quam venerabiles fratres noſtri epiſcopi provinciarum noſtrarum, & cujuſlibet eorumdem, & eorum ſucceſſores, viſitationis officium exercendo, & alias quandocumque nobis vel eis videbitur expedire, poſſimus ſuper exſecutionibus teſtamentorum, circa relicta ad pias cauſas inquirere & procedere ex mero & puro officio, abſque libelli oblatione & litis conteſtatione, & abſque ſtrepitu & figura judicii, ſimpliciter & de plano: ipſaque negotia veritate cognita decidentes, voluntates ultimas defunctorum exſecutioni debitæ demandare: cum nil *cautum homini debeatur, quam ut extremæ voluntatis liber ſit ſtilus, & liberum, quod poſtea non redit, arbitrium: eademque forma poſſit ſervari ſuper uſurarum reſtitutionibus faciendis. Et licet hæc fuiſſent jam a jure præmiſſa: volumus, quod præſens ſtatutum non tantum futura negotia, ſed & præterita, & adhuc pendentia complectatur.

Anno Christi 1368.

* Cordeg. tom. 1. quæſt.

LXI. *Prælatis in vita vel in morte, eccleſiæ, cui præfuerint, certam capellam, ad ſummam deſignatam hic, relinquant.*

Cum ob honorem Dei & cultus divini, eccleſiæ, maxime cathedrales, pulcris pollere debeant ornamentis: idcirco ſacto approbante concilio ſtatuimus, quod quilibet noſtrum archiepiſcoporum & epiſcoporum provinciarum noſtrarum, in vita ſua unam capellam integram de pulcris pannis & nobilibus, eccleſiæ cui præfuit, vel centum florenos auri pro eadem emenda relinquere teneantur. Et ad hoc ſint ejus bona, quæcumque habuerit, dicto tempore, obligata.

LXII. *Curati in ſuorum parochianorum voluntatibus ultimis, ſi commode vocari poſſint, aſſiſtant. Et qualiter notarii in manifeſtando dictas ultimas voluntates habere ſe debeant. Et per quem legata incerta & quomodo diſtribuenda exiſtant.*

Ne relicta in teſtamentis vel aliis ultimis voluntatibus, cauſa emendæ, vel ad pias cauſas eleemoſynæ, vel reſtitutionis certæ, aut incertæ, forſitan occultentur: ſtatuimus, ut preſbyter parochialis intereſſe rogetur ordinationi teſtamenti, ſi haberi poterit: & quod notarius, qui receperit teſtamentum aut aliam ultimam voluntatem, infra octo dies a die obitus numerandos, prælato, vel officiali, aut preſbytero parochiali, copiam illius articuli, ubi quævis eleemoſyna piis eſt uſibus deputata, vel emenda ſeu reſtitutio facienda, ſub pœna excommunicationis, quam ipſo facto, ſi requiſitus reddere negaverit, incurrat, facere fideliter teneatur. Si vero teſtamentum per ſuum preſbyterum receptum fuerit; quod preſbyter, omnium legatorum piorum in dicto teſtamento factorum copiam clauſulæ vel clauſæ ſuo ordinario, ſeu ejus officiali, infra præfatum octo dierum terminum, ſub excommunicationis pœna, mittere teneatur. Et ille vel illi cum heredibus vel exſecutoribus teſtatoris ordinare feſtinent, quod emendæ non occultentur; & eleemoſynæ ſic relictæ, vel reſtitutiones hujuſmodi, non pereant ad tempus magnum, vel modicum, aut forte perpetuo. Adjicientes inſuper, quod incertæ reſtitutiones nulli per aliquem, præter diœceſani licentiam, præbeantur; nec diſtribui præſumantur alibi, quam ubi prælatus duxerit ordinandum, etiamſi contrarium a teſtatore dictum eſſet: niſi teſtator, exſecutoris vel exſecutorum ſuorum arbitrio faciendam reſtitutionem & diſtributionem hujuſmodi ordinaſſet. Quo caſu, exſecutores a tempore mortis, ubi tempus reſtitutionis vel diſtributionis non eſſet teſtamento inſertum, alias ab illo expreſſo tempore computandum, infra ſex menſes debeant fideliter defuncti exſequi voluntatem. Quod ſi non fecerint: ex tunc diœceſani reſtitutiones & diſtributiones incertas faciant, intentionem defuncti, quantum poterunt,

Concil. Avenion. 1326. cap. 22. & cons. 1337. cap. 16.

ANNO CHRISTI 1368.

imitantes. Exſecutores autem prædicti, ut magis habeant materiam fideliter exſequendi; de diſtributionibus & de reſtitutionibus prædictis, diœceſano reddere teneantur rationem. Ad hæc autem adjicimus & mandamus, quod preſbyteri in ſynodis venientes, prælato ſuo vel officiali ejus, in ſcripeis teſtatorum & exſecutorum nomina, & quantitatem hujuſmodi præſentare[a]. Cum in eo, in quo alicujus intereſſe rationabiliter tangitur, ejus vocatio debita requiratur: volumus inſuper & inhibemus, quod in diſtributionibus legatorum, quorum diviſioni ſeu exſecutioni habent intereſſe epiſcopi de conſuetudine vel de jure, vocari debeant epiſcopi, ſeu locatenentes ipſorum: quibus equidem non vocatis, nulla præſumatur fieri diſtributio de legatis. Et ſi facta fuerit, heredi vel ſucceſſori, vel illi cui relictum eſt, nulla ex tali diſtributione libertas acquiratur.

[a] *Adde ex Conc. Arelat. in virtute obedientiæ teneantur. Atque sic definit canon 20 Avenion. Cetera quæ hic sequuntur, efficiunt canonem 21. Aven.*

LXIII. *Super ſepultura inter duas eccleſias orta diſſenſione, qualem proceſſum habeat exercere Ordinarius.*

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 11.

Si ſuper electione ſepulturæ alicujus defuncti dubium inter duas eccleſias, vel alias, inter partes oriatur: ad Ordinarium, vel officialem illius, ſub cujus juriſdictione defunctus degebat tempore mortis ejus, protinus recurratur; qui ſummarie, & abſque figura & ſtrepitu judicii, de dubio cognoſcat hujuſmodi; & antequam corpus defuncti tradatur eccleſiaſticæ ſepulturæ, ſi poſſit abſque [b] onere & ſcandalo reſervari, breviter diffiniat quæſtionem prædictam: & quod deinde diffinierit, non obſtante appellatione, exſecutioni debitæ demandetur. Si vero cauſæ cognitionem, vel propter officialis abſentiam, deciſionem dicti dubii differri contingat, & cadaver hujuſmodi abſque ſcandalo inhumatum nequeat reſervari: ſi in parochia ſua hujuſmodi obierit, in eadem; ſi vero in alia, in ipſa, abſque ipſarum partium præjudicio, ſub commenda tumuletur, quouſque dictum dubium fuerit terminatum. Si qui autem in præmiſſis contradictores exſtiterint aut rebelles, recipiendo ipſum corpus, alibi deportando ſepeliendum, dando auxilium, conſilium, vel favorem; loca eo ipſo eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto: a quo nullatenus liberentur, quouſque ad cognitionem Ordinarii, de præmiſſis ſatisfactionem fecerint competentem. Necnon præcipimus ſub excommunicationis pœna, quam contrarium facientes incurrere volumus ipſo facto; ut nullus, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtat, dictum funus, antequam cognitum fuerit apud quam eccleſiam tumulari debeat, dictum corpus ſic injurioſe receptum ſequatur, ſeu concomitare præſumat. Eamdemque ſententiam incurrere volumus quemcumque aſportantem per ſe, vel per alium, pannum ſeu pannos aureos vel ſericos, vel torrtia, ad locum funeris ſic recepti, ut præfertur. Adjicientes inſuper, quod ſi illi qui ante cognitionem prædictam corpus receperint, aſportaverint, ſeu aſportari fecerint, per ſe vel per alium, ſive dantes ſuper hoc auxilium, conſilium, vel favorem: ſi fuerint religioſi Mendicantes, eo ipſo ab auditione confeſſionum in omnibus noſtris provinciis ac diœceſibus propriis, & publica propoſitione verbi Dei perpetuo ſint excluſi.

[b] *al. dedecore.*

LXIV. *De corporibus defunctorum, eorum eccleſiis præſentandis, ſi conſuetudo habeatur.*

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 14.

Ut honor debitus matrici eccleſiæ per ejuſdem parochianos & ſubditos obſervetur, in qua conſue-

ANNO CHRISTI 1368.

verunt cæleſti pabulo refici, dum vivebant; & juxta Apoſtolum ſint conſolationis ſocii, qui fuerunt paſſionum: ſtatuimus, quod quicumque extra parochialem ſuam eccleſiam elegerit ſepulturam, ejus corpus, ante ipſius ſepulturam, ſi in ſua parochia, vel extra deceſſerit, vel illud ad ipſam deportari contigerit, matrici eccleſiæ ſolemniter præſentetur, ſi hoc de conſuetudine vel de uſu habeatur; & eidem reddatur de funeralibus debitum, prout de jure vel in parochia decedentis eſt fieri conſuetum. Contrarium vero facientium loca ipſo facto eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto; & tranſgreſſorum nomina per rectores locorum Ordinariis intimentur, ut interdicti ſententiam obſervari faciant, & prout juſtum fuerit, aggravari.

LXV. *Quam portionem curati eccleſiarum habere debeant in depoſito funere, quouſque alibi in electa ſepultura tumuletur.*

Deſiderabiliter affectantes, ut parochiales eccleſiæ, quæ maternos imitantur affectus, piis in Domino ſuorum defunctorum parochialibus juribus non fraudentur: declarando ſtatuimus, quod per illos apud quorum eccleſias vel cœmeteria defunctos ipſos extra loca obitus transferendos deponi continget, de funeralibus & legatis eiſdem parochialibus reſpondeatur eccleſiis, ac ſi in ipſis, in quibus corpus eſt depoſitum, ſepulturam perpetuam elegiſſent.

LXVI. *Mandatur ut decretalis* Super cathedram *penitus obſervetur.*

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 17.

Volentes inter prælatos & rectores eccleſiarum quæſtionis & ſcandali materiam amputare; ut inter eoſdem pacis tranquillitas vigeat, & fervor caritatis exiſtat: præcipimus obſervari conſtitutionem editam per bonæ memoriæ dominum Bonifacium Papam VIII. quæ incipit, *Super* [a] *cathedram præeminentia paſtoralis*, innovatam per felicis recordationis dominum Clementem Papam V. in concilio Viennenſi. Si qui vero religioſi contra dictam conſtitutionem malitioſe venerint, & eidem in omnibus & per omnia non obtemperaverint; eo ipſo ab auditione confeſſionum in omnibus noſtris provinciis ac diœceſibus propriis, & publica propoſitione verbi Dei perpetuo ſint excluſi: donec, ſatisfactione præhabita, ab altero noſtrum archiepiſcoporum, in cujus civitate vel diœceſi tranſgreſſores dictæ conſtitutionis moram traxerint, vel a ſuffraganeis in quorum civitate vel diœceſi tranſgreſſiones prædictas fecerint, de conſilio tamen ſui metropolitani vel diœceſani, relaxationem ſuper præmiſſis meruerint obtinere.

[a] *al. caſtadium.*

LXVII. *Ne religioſi aut alii prædicent, quo minus a ſolutione decimarum aliquis retrahatur.*

Conc. Marciac. ann. 1326. c. 10.

Præcipimus etiam publicari, quod nulli religioſi, vel alii, in ſermonibus ſuis, confeſſionibus, aut aliis actibus, de cetero talia præſumant proponere, quæ audientium animos a decimarum, vel aliarum rerum, eccleſiis, monaſteriis, hoſpitalibus, ſeu aliis piis locis debitarum ſolutione retrahant, vel circa id corrumpant: immo verbo & opere informent eoſdem, ut ad ſolutionem prædictorum promptæ voluntatis animo ſint attenti. Si autem contrarium fecerint; ab auditione confeſſionum, & publica propoſitione verbi Dei in noſtris provinciis perpetuo ſint excluſi.

Digitized by Go

ANNO CHRISTI 1363.

LXVIII. *Cuicunque liberum exſiſtit domos aut horrea locare pro decimis recondendis, & eas arrendare libere, & pro arrendatoribus fidejubere, prohibitione dominorum temporalium non obſtante: gravi pœna contra eos imminente.*

Cum in nonnullis partibus provinciarum noſtrarum, locorum domini temporales eccleſiaſticis utilitatibus invidentes, non permittant quod perſonæ eccleſiaſticæ, quæ inibi decimas percipiunt, emant, ſeu alio titulo acquirant, & habeant domos ſeu horrea, vel cellaria, in quibus decimales redditus congregentur, aut conſerventur; prohibeant etiam ſubditis ſuis, & diverſis modis eos trahant, ne dictis perſonis eccleſiaſticis, aut ementibus ab eis domos, horrea, aut vaſa ad hoc locent, commodent, vel concedant: quod quidem facere moliuntur, ut perſonæ prædictæ dictos redditus eiſdem dominis ſeu aliis vendere pro minimo compellantur; & arrendare ſuis hominibus & ſubjectis & aliis, ſub magnis multis & minis, fructus eccleſiaſticos, & redditus, & decimas non permittunt; & ne aliquis pro arrendatore fidejuſſor exſiſtat: nos indemnitati eccleſiarum providere volentes, & abuſum hujuſmodi in divinæ legis offenſam præſumptum penitus de ipſis provinciis exſtirpare; ſacro approbante concilio, locorum & provinciarum noſtrarum Ordinariis præcipiendo mandamus, quatenus, ſi locorum domini & rectores, poſtquam pro parte perſonarum eccleſiaſticarum inde legitime requiſiti fuerint, deliquerint in præmiſſis, vel aliquo prædictorum, ſententiam excommunicationis, quam obſequia hujuſmodi ſubtrahentes incurrere præter juris ſententiam volumus, contra ipſos dominos, & quoſcumque talia facientes ſtudeant publicare; ac eorum exigente contumacia, per cenſuram eccleſiaſticam aggravare. Et ſi infra octo dies non revocaverint cum effectu, cum damnis inde ſecutis: locus ubi inhibitiones factæ fuerint, ſubjaceat eccleſiaſtico interdicto ipſo facto; a quo minime relaxetur, niſi præcedente ſatisfactione condigna.

LXIX. *De quibus rebus vera decima exſolvatur, conſuetudine quavis non obſtante.*

Cum decimæ & primitiæ ex ordinatione divina eccleſiis debeantur: ſtatuendo præcipimus, ut poſſeſſores terrarum, vinearum, virgultorum, pratorum, aliarumque poſſeſſionum cultarum, ſtatim ex eis collectis fructibus, & fetuum animalium quorumcumque, ex quo materno non indigent nutrimento, novem ſibi partibus retentis, decimam partem immediate ſubſequentem integre de prædictis, nullis inde primitus deductis tributis, cenſibus, expenſis, arreragiis, ſeu ſervitiis aliis, necnon de omnibus aliis bonis, eccleſiis quibus debentur, eccleſiaſtica cenſura per locorum Ordinarios compellantur; contraria conſuetudine qualiber, quam tollimus, non obſtante: niſi de conſuetudine majorem partem eccleſia recipiat, cui per præſentem conſtitutionem non intendimus derogare. Idem de primitiis prædictorum de jure vel conſuetudine debitis præcipimus obſervari. Si vero aliquid prædictorum fructuum vel fetuum ad dominos, emptores, ſervitores, mercenarios, vel quoſcumque alios, non decimatorum ſeu non primitiatorum tranſierit: eccleſia, ſeu rector ſolutionem decimarum & primitiarum, a quo maluerit eorumdem, poterit vindicare. Uno tamen ſolvente, alter remaneat liberatus.

ANNO CHRISTI 1363.

LXX. *Ut nullus res decimandas abinde extrahat, quouſque decimantes fuerint convocati ad effectum.*

Ex plurimorum, ad quos decimarum perceptio pertinere dignoſcitur, & frequenti querela ſuſcepimus, quod nonnulli prædiorum poſſeſſores, non vocatis nec certificatis iis qui ad colligendas decimas per eos ad quos ſpectant, exſtiterunt ordinati, per ſe fructus dividunt, & pro libito partiuntur; ex quibus inſequi poſſunt fraudes & perditio fructuum. Quibus pro poſſe obviare volentes, ſacro præſenti approbante concilio ſtatuimus, ut nullus, cujuſcumque ſtatus ſeu conditionis exſiſtat, qui ad præſtationem teneatur decimarum, fructus quæ ſunt recolligi conſueta, dividere aut partiri præſumat, ſeu alias a prædio extrahere in quo creverint dicta blada, vel alibi aſportare, niſi certificatis primitus præſentialiter levatoribus decimarum. Et ad hoc per excommunicationis ſententiam per locorum Ordinarios arceantur; contrario uſu ſeu conſuetudine, aut obſervantia aliqua non obſtantibus.

LXXI. *Qualiter infideles ad baptiſmum admittantur.*

Inſuper ſtatuimus, ut cum infideles ad eccleſiam cauſa percipiendi baptiſmatis venerint, diebus aliquibus per rectorem eccleſiæ conſerventur, ut cognoſcant utrum in tenebris ambulent, vel in luce. Et ſi perſeveraverint in propoſito baptizandi, eiſdem baptiſma ulterius non negetur.

LXXII. *Quomodo regulares apoſtatantes puniantur, & etiam dantes eiſdem conſilium aut juvamen.*

Statuimus, quod monachi, vel canonici regulares profeſſi, qui relicto habitu, ad ſæculum redierint, & voto rationabili ſunt adſtricti, niſi infra menſem ad clauſtrum redierint, & vorum ſuum curaverint adimplere, ſuis beneficiis ſint privati; ac apoſtatæ, tamquam excommunicati, ab omnibus evitentur, & excommunicati denuncientur diebus Dominicis & feſtivis: & moneantur & excommunicentur converſantes cum eiſdem, ac dantes eis conſilium, auxilium, vel favorem.

LXXIII. *Quomodo exempti, in prioratibus non exemptis delinquentes, per ordinarios puniantur.*

Religioſi vero & monachi; quibus ne a quoquam interdici, ſuſpendi, vel excommunicari valeant, a ſede Apoſtolica eſt indultum, ſi ad aliqua loca pia, vel etiam prioratus Ordinariis ſubjectos, deſtinati fuerint per ſuperiores ſuos, ut regant ipſos; vel ut proprii ipſorum locorum miniſtri ſeu monachi reſideant in eiſdem; quamdiu morantur in illis, ratione eorumdem locorum ſeu prioratuum, non ſolum in prædictis, ſed in aliis poſſint, ſi deliquerint, a ſuis Ordinariis puniri, prout juſtitia ſuadebit. *Conc. Matiſc. ann. 1286. c. 16.*

LXXIV. *Religioſi Mendicantes ad aliam religionem non Mendicantem aſſumpti, prohibetur prælatus penſiones eis aſſignare; pœna prælato eidem imminente.*

Cum nonnulli Mendicantes, ad ordinem non Mendicantium tranſeuntes, ob ambitiones, ad honores, beneficia, vel penſiones libenter appetant ſe transferri, ut facilius poſſint prædictorum aliquod obtinere; nolentes in ea vocatione, in qua vocati ſunt, juxta dictum Apoſtoli, permanere: proinde nos ſpeciali conſtitutione duximus ſtatuendum, quod præ- *Conc. Aquiſg. ann. 1267. c. 5.*

ANNO CHRISTI 1368.

prædictis quondam Mendicantibus in ordine non Mendicantium persistentibus pensiones aliquæ in pecuniis, bladis, vel rebus aliis quibuscumque, a prælatis ipsorum nullatenus assignentur. Quod si factum in contrarium fuerit, nullum esse decernimus ipso facto. Contrafacientes vero prælati, pensionem aliquam assignando, pensiones prædictas infra annum repetant. Quod si dictas pensiones infra annum cum effectu non duxerint repetendas: ex tunc episcopi quilibet dictorum prælatorum pensiones prædictas possint & valeant mensæ suæ propriæ applicare. Præsentem vero constitutionem nedum ad futura extendi volumus, sed ad præterita & præsentia mandamus.

LXXV. *Si curati ecclesiarum sustentari de redditibus suarum ecclesiarum non valent, percipientes decimas per ordinarios compellantur, ut abunde sustententur.*

Conc. Matiscon. anno 1594.

Provideri præcipimus per locorum ordinarios, quod ubi rectores & vicarii de redditibus suarum ecclesiarum nequeunt commode sustentari, nec alia incumbentia onera supportare; tantum de decimis suarum parochiarum eisdem rectoribus per quoscumque percipientes easdem, tam exemptos quam non exempeos, faciant assignari, quod exinde commode possint sustentari, & episcopalia jura solvere, & alia incumbentia eis onera supportare: ita quod religiosi, exempti & non exempti, de terris & possessionibus per eos acquisitis hactenus, & amodo acquirendis, decimas integre solvant illis ecclesiis, quibus possessiones eædem & terræ fuerunt primitus decimales. Super iis enim est ipsis ordinariis, nisi de rebus exemptis agatur, jurisdictio attributa.

LXXVI. *Laïci qui jus patronatus in ecclesiis parochialibus habere se asserentes, eas tenent occupatas, dimittere easdem teneantur, & per ordinarios ad hoc compellantur.*

Quia in aliquibus locis provinciarum nostrarum, seu alicujus seu aliquarum ex eis, laïci parochiales ecclesias, occasione juris patronatus, quod in eis debere se asserunt, vel alias, detinent occupatas: præsentis auctoritate concilii monemus hujusmodi laïcos, ut infra duos menses dictas ecclesias omnino dimittant, per locorum ordinarios seu alios ad quos pertinet, libere disponendas. Alioquin tam illi qui dictas ecclesias detinent, quam qui postea detinere præsumpserint, noverint se excommunicationis sententiæ subjacere: non obstante contraria consuetudine aliqua, quæ dicenda est potius corruptela. Per hoc tamen nolumus habentibus jus patronatus, quoad illud, in aliquo derogare.

LXXVII. *Ut nullus per secularis alicujus potentiam ad beneficium ecclesiasticum admittatur.*

Item statuimus, quod clerici sæculares vel regulares, qui per potentiam vel impressionem cujuscumque sæcularis personæ se per patronos ad ecclesiastica beneficia procuraverint præsentari; aut ipsa sibi conferri, provideri, vel eligi ad eadem, aut ad hoc litteras, nuncium, vel mandatum impetraverint, aut fecerint impetrari; seu tali præsentationi, collationi, provisioni, vel electioni consenserint, aut eas seu earum aliquam habuerint, excommunicationis sententiam eo ipso se noverint incurrisse.

LXXVIII. *Ad divina celebranda præsentatus, non admittatur, nisi ordinarii licentia petita & obtenta.*

Statuimus insuper, quod nullus clericus præsenta-

A tus vel institutus in parochiali ecclesia de aliqua dictarum provinciarum a clerico vel laïco, in eadem administrare præsumat, donec a diœcesano episcopo curam in eadem ecclesia receperit animarum: quacumque contraria consuetudine non obstante, quæ potius dicitur corruptela. Quicumque autem contrarium fecerit, ipso facto, jure quod habet vel habere credit in ipsa ecclesia, sit privatus ea vice: potestate data diœcesano removendi institutum, seu etiam præsentatum. Nihilominus statuentes quod institutus & confirmatus per episcopum, nullo casu valeat ab alio quam ab episcopo removeri.

B LXXIX. *De contributione expensarum inter beneficiatos fienda pro legatione ordinariorum, aut pro litigio subsecuto.*

Item statuimus, quod si archiepiscopus, vel episcopus, vel aliquis rector alicujus ecclesiæ, civitatis, vel diœcesis alicujus provinciæ, expensas necessarias fecerit in legationibus & nunciis sedis Apostolicæ: expensæ illæ solventur de communi distributione ecclesiarum civitatis & diœcesis, infra quas dictæ expensæ fuerunt factæ. Et istæ expensæ solventur semel in anno. Et in una vel duabus synodis colligantur: nisi per sedem Apostolicam, quæ ecclesiæ solvere debeant, fuerit ordinatum.

C LXXX. *Pro juribus ecclesiarum pauperum defendendis, per clerum ejus diœcesis contributio fiat.*

Quoniam frequenter, propter paupertates ecclesiarum & personarum ecclesiasticarum, multa insurgunt incommoda ecclesiis & personis ecclesiasticis, sive in agendo, sive defendendo, non valentibus prosequi jura sua: sacro approbante concilio statuimus, quod ad arbitrium diœcesani vel officialis sui, de communi contributione expensarum & sumptuum totius diœcesis, in quo casus sive necessitas hujusmodi evenerit, in prosecutionibus juris sui ecclesiastici provideatur eisdem, & officiales sint eis favorabiles in justitia exhibenda.

Conc. Matiscon. anno 1594. c. 3.

D LXXXI. *Licitum sit presbytero celebrare volenti, cuicumque presbytero confiteri, si proprii confessoris præsentia non assistat.*

Ut Missæ cum puritate conscientiæ celebrentur, & ne propter defectum confessoris eas omitti contingat: indulgemus, quod quilibet presbyter, volens Missam celebrare, licite possit cuilibet presbytero idoneo sua confiteri peccata, & absolutionis beneficium recipere ab eodem.

LXXXII. *Ne sacerdos celebrare præsumat cum suo filio illegitime procreato.*

E Item statuimus & etiam ordinamus, quod presbyter cum proprio filio spurio Missam non audeat celebrare; nec ipse vel alius calices, vestimenta, vel paramenta, aliqua quæ divino cultui sunt deputata, Judæo vendere, vel pignorare, vel aptanda seu reficienda tradere, quacumque ex causa præsumat.

LXXXIII. *Clericus, cum superpellicio indutus, sacerdoti celebranti deserviat in obsequio divinorum.*

Statuimus præcipiendo quod rectores ecclesiarum Missas in suis ecclesiis celebrantes, saltem unum clericum superpellicio indutum, qui sibi ministret in obsequio divinorum, necessario habere teneantur.

Digitized by

ANNO CHRISTI 1368.

LXXXIV. *Parochiani utriuſque ſexus, Dominicis diebus & feſtivis integras debent audire Miſſas.*

Cons. Marten. ann. 1316. c. 16.

Ut honor debitus parochialibus eccleſiis obſervetur, & animarum periculis obvietur, ſalubriter duximus ſtatuendum : quod parochiani diebus Dominicis & feſtivis ad ſuam parochialem eccleſiam veniant, Miſſas integras audituri. Et ſi per duos Dominicos dies continuos Miſſas in dictis eccleſiis, legitima cauſa ceſſante, non audiverint : ex tunc habeant parochiales preſbyteri commonere[a] non venientes, ſe revelaturos in eccleſiis nominatos, poſtea excommunicandos.

[a] al. communari.

LXXXV. *Qualiter euchariſtia & chriſma diligenter cuſtodiantur, & qualiter renoventur : & de pœnis contra non facientes.*

Ibid. cap. 44.

Omnes miniſtros eccleſiarumque rectores provinciarum noſtrarum exhortamur in Domino, eis nihilominus in virtute ſanctæ obedientiæ injungendo, ut in cunctis eccleſiis ſibi commiſſis euchariſtia & chriſma ſub clavibus fideliter conſerventur, ne inde poſſint ſortilegia exerceri ; & quod ipſa non exponant ſupellectilibus, vaſis, archis propriis, aut aliorum ; & ad habendum calices argenteos ſtudeant, & vaſa miniſterii, veſtimenta, pallas altaris ; necnon & ipſa corporalia tam nitida & munda teneant, ne alicui ſint horrori, & ut potius Dei baſilicæ quam domus laïcæ videantur. Minus enim videtur abſurdum in ſacris ſordes negligere, quæ non decent & in profanis. Si autem propter ingruentem neceſſitatem aliqua vaſa vel ſupellectilia in eccleſiis conſervanda poni contigerit, neceſſitate ceſſante ab eccleſiis ea expellantur. Tranſgreſſores prædictorum, ordinariorum arbitrio puniantur. Item huic conſtitutioni adjiciendo ſtatuimus, quod præfati preſbyteri & rectores circa renovationem Euchariſtiæ taliter ſe exhibeant diligentes, quod de quindecim in quindecim diebus, habeant dictam Euchariſtiam ad longius renovare, ne ex negligentia hujuſmodi mandati noſtri ſcandala ſequi poſſint. Inobedientes vero per ſuos ordinarios pœna condigna volumus caſtigari.

LXXXVI. *Quomodo fontes baptiſmales cuſtodiantur, & claudantur ; & ad quem clauſura ſienda eorumdem pertinere dinoſcatur.*

Cum non deceat ſacramentalia illa, per quæ ſpiritualium munditiarum conſequimur puritatem, materialium ſordium contagionibus inquinari : ſtatuimus, ut ſinguli parochialium eccleſiarum rectores, in quibus fontes hujuſmodi ſunt fundati, eos ſic claudi clavibus faciant, & clauſos teneri, quod nullus ad illos ſordibus patere poſſit acceſſus, ne temeraria manus ad immundam contrectationem extendere ſe valeat commode. Et ut per hujuſmodi ſtatuti obſervantiam, illius quod inibi percipitur creſcat reverentia ſacramenti : viginti quinque ſolidorum Turonenſium pœna ſeu mulcta puniri volumus quoſlibet hoc agere contemnentes, & quod hujuſmodi pecunia in opus eccleſiæ, vel in alios pios uſus ad diœceſani loci arbitrium convertantur. Intentionis tamen noſtræ non exiſtit, quod dictus rector cooperturam ſeu clauſuram dictorum fontium ſuis ſumptibus facere teneatur, niſi conſuetudo in contrarium hoc haberet. Quam quidem conſuetudinem volumus obſervari.

LXXXVII. *De indulgentiis conceſſis corpus Chriſti affacientibus, cum infirmo aſportatur.*

Concil. Avenn. 1326. & ann. 1337. cap. 2.

Si propter Chriſtum ſanctis ejus reverentia impendi præcipitur : quanto magis colendum eſt veneratione præcipua ſacratiſſimum Corpus ejus, qui ſanctos ſanctificat, ac caput eſt ſanctorum omnium & corona. Hoc utique corpus, quod ipſe ſolus pro noſtra reconciliatione in ara crucis hoſtiam obtulit Deo Patri, quotidie in eccleſiaſticis aris, pro vivis & mortuis in illius paſſionis memoriam immolatur. Statuimus igitur & inhibemus, quatenus omnes & ſinguli priores, rectores, atque vicarii eccleſiarum, noſtrarum provinciarum, civitatum, & diœceſum, parochianos ſuos, præſertim in Miſſarum ſolemniis, inducere ſtudeant, ut hujuſmodi ſanctiſſimo Corpori, cum per preſbyterum defertur infirmo in viaticum miniſtrandum, reverenter aſſurgant, illudque devote ſequantur, ac cum luminarium adhibitione honorent. Et ut ad hoc alliciantur vehementius ſpiritualium ſtipendiis præmiorum : omnibus qui Corpus ipſium ſtipendiis præmiorum ; omnibus qui Corpus ipſum ſequentur ſine lumine, diurno tempore, vel nocturno, decem dies ; omnibus vero, cum luminaribus dictum ſacratiſſimum Corpus ſequentibus, vel luminaria mittentibus de die, viginti ; de nocte vero, triginta dierum indulgentiam de injunctis eis pœnitentiis, dummodo vere pœnitentes & confeſſi infra quindecim dies exiſtant, miſericorditer relaxamus.

ANNO CHRISTI 1368.

LXXXVIII. *Qualiter nova reliquiæ veneretur : & antiqua extra vaſa minime oſtendantur.*

Cons. Marten. ann. 1316. c. 16.

Ut ſanctorum reliquiæ in majori habeantur honore, ac ne Chriſtianorum ſimplicitas variis decipiatur figmentis, ſicut occaſione quæſtus in pleriſque locis fieri conſuevit : obſervari præcipimus, ut antiquæ reliquiæ amodo extra capſas vel vaſa nullatenus oſtendantur, nec exponantur venales. Inventas autem de novo nemo venerari præſumat, niſi a Romana eccleſia fuerint approbatæ. Nec quæſtori alicui permittatur portare reliquias, crucem, vel capſas, nec publice in eccleſia prædicare ultra ſuarum continentiam litterarum, propter falſa quæ quandoque interſerunt, niſi de ordinariorum licentia ſpeciali. Et ſi contra præſumptum exſtiterit ab ipſis, debite puniantur.

LXXXIX. *In diebus jejunii vel abſtinentiæ, carnes non comedantur : pœna contra facientes imminente.*

Guloſitatis exceſſum debito moderamine reprimere cupientes : ſacro approbante concilio prohibemus diſtrictius, ſub pœna excommunicationis & maledictionis æternæ ; ne aliquis, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtat, in diebus jejuniorum per eccleſiam indictorum, & præcipue in Quadrageſima, carnes comedat, niſi neceſſitate cogente. Confeſſores autem religioſi, ſi exempti non ſint, vel ſæculares, ſi præterquam in caſu neceſſitatis alicui licentiam dederint veſcendi carnibus diebus prædictis, ſententiam eandem incurrant, graviori coërcione per ſuos ordinarios, ſi eis videbitur, caſtigandi.

XC. *Diebus ſabbatinis ab eſu carnium abſtineant clerici, niſi in neceſſitatibus, aut in die a jure excepto.*

Concil. Avenn. 1337. c. 1.

Cum, ſacra Scriptura teſtante, plura recipientes a Domino, verſa vice ad plura reddenda ex gratitudinis debito teneantur ; cumque deceat eccleſiaſticos viros, præſertim ſacris inſigniros ordinibus, aut beneficia eccleſiaſtica obtinentes, in domo Domini, in cujus ſortem adſcripti ſunt, in modo vivendi laïcos excellere ; ut laïci eorum exemplo proficiant, non

ANNO CHRISTI 1363.

autem ex ipsorum corruptis moribus deformentur: statuimus, quod clerici beneficiati, aut in sacris ordinibus constituti, ex nunc singulis diebus sabbati, ob reverentiam beatæ Mariæ virginis gloriosæ, a carnium esu abstineant, nisi ex causa necessitatis, super qua comedentium conscientiæ relinquatur; vel nisi ea die festum Natalis occurrat. Statuti verò hujusmodi transgressores, pro quolibet die sabbati quo fecerint contra illud, per unum mensem ipso facto ab ingressu ecclesiæ sint suspensi.

XCI. *Omnes utriusque sexus parochiani ecclesiarum moneri debent, ut ecclesias ædificent, aut reparent; & qualiter in ecclesiis ruralibus, diebus Dominicis, ibidem celebretur; & qui eleemosynas dederint, indulgentiam consequantur hic expressas.*

Conc. Matiscon. anno 1286. c. 13.

Cum præsens & visibilis ecclesia militans, triumphanti cælesti civitati Jerusalem non immerito comparetur; & locum ubi sacratissimum Corpus Domini nostri Jesu Christi conficitur & servatur, & nostræ reconciliationis ad Dominum instrumenta, videlicet sacramenta ecclesiastica, ministrantur; pro offensis & culpis populi recurrentis ad supplicandum divinæ majestati specialiter deputatum; in quo & delictorum venia confidentius impetratur, inter cetera, firmo fundamento ac [a] expletis ædificiis communiri deceat; ut Deo gratus existat, inspicientibus & ingredientibus sit devotus & placidus, & con- [b] fidentius alliciat, reficiat, & informet: sacro approbante concilio statuimus, ut episcopi, abbates, prælati, rectores ecclesiarum, & religiosi quicumque provinciarum nostrarum, in suis admonitionibus, prædicationibus, confessionibus, & alias ubicumque, quantumcumque commode poterunt, clericos, plebes, & populos inducant attentius, & informent; quod cum ecclesiæ ordinariis subjectæ, constructione, reparatione, emendatione, & ornamentis ecclesiasticis indiguerint, ad prædicta facienda & habenda, de bonis sibi a Deo collatis contribuant, & eleemosynas conferant competentes. Ordinarii autem locorum provideant, quod ecclesiæ rurales quæ eis subsunt, taliter reparentur, quod in eisdem in diebus festivitatum sanctorum vel sanctarum, quorum vel quarum sunt vocabulo insignitæ, & etiam aliis diebus Dominicis & festivis, prout est fieri consuetum, decenter valeant Missæ celebrari; rectores, parochianos, & subditos eorumdem, ad præmissa omnia, si necesse fuerit, compellendo; constituentes nihilominus dicti rectores aliquos parochianos, illarum collectarum operarios & executores, qui ad præmissa complenda sint fideles, soliciti, & attenti. Ut autem omnes & singuli ad præmissa promptius & facilius inclinentur, omnibus vere pœnitentibus & confessis, tam qui prædictas pias eleemosynas & caritativa subsidia erogaverint, quam religiosis & aliis, qui alios ad hæc facienda induxerint, viginti dies de injunctis eisdem pœnitentiis, de omnipotentis Dei confisi clementia, misericorditer relaxamus. Suffraganei vero provinciarum nostrarum in suis diœcesibus concedant etiam alios viginti dies, vel plus, vel minus, prout eis videbitur faciendum.

[a] *al.* expellis.

[b] *al.* confidentius.

XCII. *Exempti oratoria non erigant sine licentia Ordinariorum petita & obtenta.*

Ibid. c. 27.

Observari præcipimus, ut ordinarii in suis diœcesibus, religiosis exemptis non permittant construere oratoria seu capellas in locis non exemptis, sine ipsorum ordinariorum licentia speciali: nec in ipsis constructis dicti exempti celebrent vel faciant celebrari divina: neque tempore interdicti in locis etiam exemptis, nisi prout eis a jure vel speciali privilegio est concessum: ac si contra fecerint, per episcopos compescantur. Et si conservatores ipsorum exemptorum propter hoc in Ordinarios aliquas sententias tulerint: tamquam a jure revocatæ, nullatenus observentur.

ANNO CHRISTI 1363.

XCIII. *De pœna eorum qui ab immunitate ecclesiarum, vel a domibus episcoporum, ad easdem profugientes abstrahunt, mutilant, aut vulnerant, aut impediunt quo minus libere exire possint.*

Ibid. c. 6.

Insuper statuimus, quod quicumque eum seu eos qui confugerint ad ecclesiarum, vel archiepiscopalium seu episcopalium domorum tutelam, ibidem vulneraverint, mutilaverint, interfecerint, & victualia eis subtraxerint, vel ne habere aut dari eis valeant impediverint per se, vel alium, seu alios; aut custodes, ne exinde exire possint, quoquo modo posuerint; incenderint, seu inde eos extraxerint violenter: præterquam in casibus a canonibus permissis, per ordinarios antea declaratis: & extractos vulnerare, seu mutilare, aut eis ultimum inferre supplicium præsumpserint: aut quicumque prædicta aut aliquid prædictorum fieri præceperit, aut procuraverit, seu consilium vel opem adhibendo hujusmodi sceleribus perpetrandis, deliquerit; excommunicationis sententiæ subjaceat ipso facto. Adjicimus insuper statuendo, quod quicumque de cetero culpabiles quoquomodo inventi fuerint in præmissis, vel aliquo præmissorum, quousque plene satisfecerint ecclesiis violatis, & illis quorum interest, Christiana careant sepultura; etiamsi in articulo mortis ab excommunicationis sententia super prædictis a quoquam fuerint absoluti. Et loca, ubi talia perpetrata fuerint, subjaceant ecclesiastico interdicto, donec competens præstita fuerit emenda.

XCIV. *Qualiter clericus, clericum in judicio seculari convocans, puniatur.*

Concil. Nagarol. anno 1320. c. 5.

Insuper statuimus, quod quicumque clericus vel religiosus, cujuscumque ordinis, conditionis, aut status existat, qui clericum vel religiosum super actione personali, vel super crimine, in judicium evocari vel citari fecerit coram judice sæculari, scienter, vel malitiose, sententiæ excommunicationis subjaceat ipso facto: & vocato sic citato, ei de interesse satisfacere teneatur.

XCV. *Qualiter temporales domini puniantur, qui subditos eorum prohibent, ne victualia aut necessaria clericis ministrentur.*

Statuimus insuper, quod quicumque temporale dominium obtinentes, interdixerint subditis suis, ne prælatis, aut clericis, aut personis ecclesiasticis, quidquam vendant, aut ab eis vel gentibus suis emant aliquid, neque ipsis bladum molant, coquant panem, aut alia obsequia exhibeant; cum talia fieri præsumantur in derogationem ecclesiasticæ libertatis, denuncientur & publicentur ipso facto excommunicationis vinculo innodati. Si autem communitas vel universitas quorumcumque locorum, contra prædictas personas quoquo modo in prædictis deliquerint; tamdiu eo ipso subjaceant ecclesiastico interdicto, quousque per eos fuerit plenarie satisfactum. Circa hoc autem, constitutionem felicis memoriæ domini Alexandri Papæ IV. [a] præcipimus observari.

[a] cap. *Quia nonnulli.* De immun. eccl. in 6.

ANNO CHRISTI 1368.

XCVI. *Contra libertatem eccleſiaſticam quovis modo acquiſitam facientes, & perſonis eccleſiaſticis & eorum bonis onera imponentes, ſubmiſſionemque facere coactæ procurantes, pœna hic ſtatuta puniantur.*

Conc. Nugarol. alium cap. 20.

Ad evitandum periculum animarum, & eccleſiarum indemnitatibus provinciarum noſtrarum & cujuſlibet earumdem providendum: omnes & ſingulos utriuſque ſexus, cujuſcumque dignitatis, conditionis, aut ſtatus exiſtant, qui contra eccleſiæ libertates, immunitates, jura, juriſdictionem, & privilegia ejuſdem, ſive conſiſtant in ſpiritualibus, ſive in temporalibus, modis quibuſcumque acquiſita, vel contra laudabiles conſuetudines erga ipſas eccleſias pia devotione fidelium introductas venire nituntur; ipſa, vel eorum aliquid, per ſe vel alium, uſurpando, occupando, infringendo, aut ipſis eccleſiis & perſonis eccleſiaſticis onera præſertim gravia imponendo, aut contra præmiſſa vel aliquod eorumdem, ſtatutum, ordinationes, pacta, promiſſiones inter ſe, clam vel palam, directe vel indirecte, vel faciendo ſuper conſiliis, auxiliis, expenſis, ſumptuum contributione, vel alias quoquo modo ad invicem factis vel faciendis, perpetuo vel ad tempus; necnon & omnes & ſingulos, cujuſcumque dignitatis, conditionis, aut ſtatus exiſtant, qui prælatos, eccleſias, monaſteria, capitula, collegia, vel conventus, ſeu alias perſonas eccleſiaſticas, ad ſubmiſſiones ſibi faciendas bonorum mobilium ſeu jurium ipſarum eccleſiarum, hactenus compulerint, quocumque quæſito colore ſeu modo, ſeu alias quomodolibet: niſi infra duos menſes a tempore publicationis conſtitutionis hujuſmodi numerandos, prædicta revocaverint cum effectu, & de prædictis ſatisfecerint eccleſiis competenter: & ipſa jura in priſtina reduxerint libertate, vel de cetero perſonas eccleſiaſticas ad hujuſmodi ſubmiſſiones, ut præmittitur, faciendas coëgerint; & quoſcumque dantes in prædictis, vel aliquo prædictorum, conſilium, auxilium, vel favorem: ſingulares videlicet perſonas, excommunicationis; collegia vero & univerſitates, interdicti ſententiis, ipſo facto decernimus ſubjacere. Prælati vero, religioſi, clerici, & perſonæ eccleſiaſticæ, qui vel quæ præſentem conſtitutionem, & alia jura ſuper hoc edita, non ſervaverint, pœnas ſupra inflictas a juribus ipſo facto noverint incurriſſe. Præſentem autem conſtitutionem, per diœceſanos in ſuis ſynodis ſemel, & per rectores eccleſiarum in ſuis eccleſiis quolibet anno præcipimus publicari.

XCVII. *Perſona eccleſiaſtica bladа & bona ſua portare ubi volunt poſſint, ſtatuto laicorum non obſtante; pœna ſtatuentibus imminente.*

Concil. Avenionens. cap. 14.

Item cum ſtatuta ſæcularium eccleſias aut perſonas eccleſiaſticas non adſtringant: ſtatuimus ut ſæculares, cujuſcumque dignitatis, conditionis, aut ſtatus exiſtant, qui prætextu ſtatuti contra juris formam vel alias quovis modo editi, ne bladum, vinum, & quæcumque alia bona ex fructibus, redditibus, ſeu obventionibus eccleſiaſticorum provenientia, extrahantur de terra, caſtro, villa, vel quod certo pretio vendantur; clericos vel eccleſiaſticas perſonas adſtringere, aut ſuper angariis, aut parangariis, aut aliis quibuſcumque (cum nec in eis, nec in eorum bonis aliquam habeant poteſtatem) coarctare ſeu impedire quoquo modo, directe vel indirecte, præſumpſerint, excommunicationi ſubjaceant ipſo facto: & locus ubi hoc per dominum loci, vel univerſitatem ejus, aut eorum conniventia vel permiſſu, attentatum fuerit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto: niſi moniti, infra menſem emendaverint, & de perpetratis ſatisfactionem exhibere ſtuduerint competentem.

ANNO CHRISTI 1368.

XCVIII. *Ne perſonis eccleſiaſticis per temporalem juſtitia denegetur: alias, cenſura eccleſiaſtica puniantur.*

Statuimus, ut nulli temporale dominium vel juriſdictionem aliquam obtinentes, vel etiam exercentes, voce, præconio, vel aliter, prohibeant ne clericis vel perſonis eccleſiaſticis redditus vel alia eis debita minime exſolvantur, aut juſtitiam eiſdem clericis & perſonis de ſuis debitoribus ſeu malefactoribus facere denegent, vel mandent denegari, vel eoſdem clericos ſeu perſonas eccleſiaſticas banniant, ſeu banniri mandent. Contrarium vero facientes excommunicationis ſententiam incurrere volumus ipſo facto, poſtquam conſtiterit de præmiſſis. Eamdem ſententiam incurrere volumus dantes in præmiſſis conſilium, auxilium, vel favorem: præcipientes, tales per locorum ordinarios, quouſque de injuria & damno ſatisfecerint competenter, excommunicatos publice nunciari.

XCIX. *Bona perſonarum eccleſiaſticarum, quæ ab ipſis tenentur, ad collectas per laicos imponendas per eos minime quovis modo compellantur.*

Ad æternam rei memoriam. Quoniam frequenter contingit, quod nonnulli judices ſæculares, conſules, juriſdictionem exercentes, poteſtates, bajuli, ac domini temporales, cognoſcere [a]quod eccleſiæ, clerici, ac perſonæ eccleſiaſticæ, pro terris, domibus, & poſſeſſionibus quas tenent, in talliis & collectis ac exactionibus laicorum ſolvere & contribuere teneantur, indebite & injuſte, & contra canonicas ſanctiones; ipſaſque eccleſias, clericos, aut perſonas eccleſiaſticas talliare, ac pro hujuſmodi talliis, collectis, ac exactionibus compellere, & contra eaſdem eccleſias, clericos, aut perſonas eccleſiaſticas, exſecutionem & compulſionem facere temere, violenter, & injuſte, & contra libertatem eccleſiaſticam moliuntur, de facto ſæpiſſime, tam bona mobilia quam immobilia eccleſiarum & perſonarum eccleſiaſticarum occupando, vendendo, diſtrahendo, & alias multipliciter occaſione præmiſſorum moleſtando: idcirco præmiſſa omnia & ſingula fuiſſe & eſſe temeraria, violenta, injuſta, & iniqua, & contra libertatem eccleſiaſticam attentata, decernimus, & declaramus: ſtatuentes & ordinantes, quod talia attentantes, & in iis dantes auxilium, conſilium, opem, operam, & juvamen, vel favorem, palam & publice, vel occulte, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant. Civitates vero, villas, caſtra, & alia quæcumque loca, in quibus præmiſſa facta fuerint ſeu commiſſa, ſeu aliquid prædictorum attentatum, eccleſiaſtico ſupponimus interdicto, donec de offenſa Deo & ſuæ eccleſiæ & parti læſæ integraliter & ſine fraude fuerit ſatisfactum.

[a] *Hic aliquid deeſt.*

C. *Hoſpitalibus, pro eorum bonis pauperibus deputatis, quod aliqua indictio ſeu queſta minime imponatur.*

Item, quod domini ſæculares, vel quicumque alii, cujuſcumque gradus, dignitatis, ſeu conditionis exiſtant, hoſpitalia uſibus deputata pauperum, occaſione cavalgatarum, talliarum, quæſtarum, nec aliarum illicitarum exactionum, quocumque nomine appel-

ANNO CHRISTI 1368.

lentur, nec onerare nec moleſtare præſumant. Alioquin, ſi deſiſtere & emendam præſtare noluerint, vel ſi de cetero contra fecerint, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant.

CI. *Dominis temporalibus pœna infligitur, prohibentibus ne decimæ exſolvantur.*

Concil. Avenn. anno 1326. c. 31. & anno 1337. c. 41.

Item, quod domini temporales, baillivi, ſeu officiales, & locorum conſules, & alii hoc procurantes, clericos, & eccleſiarum rectores non impediant, quominus decimæ ipſis, prout ad eos pertinet, per parochianos ſuos reddantur fideliter & ſolvantur: nec eiſdem parochianis inhibeant, quod non ſolvant. Alioquin ſi contra fecerint, excommunicationis ſententiam eo ipſo incurrant: a qua minime B abſolvantur, niſi prius ſatisfacto parti læſæ de damno & intereſſe.

CII. *Ut officiales dominorum epiſcoporum, & eorum locatenentes, ab omni injuria præſerventur.*

Concil. Avenn. anno 1326. c. 44. & anno 1337. c. 36.

Ut illos, quos Dei timor a malo non revocat, ſaltem coërceat ſeveritas diſciplinæ: præſenti concilio duximus ſtatuendum, quod ſi perſona, cujuſcumque conditionis, ſtatus ſeu ordinis exiſtat, infra domos archiepiſcopales vel epiſcopales noſtrarum civitatum, diœceſum, ac provinciarum, vel alibi ubicumque per nos, vel ſuffraganeos noſtros, aut eorum officiales, & loca eorum tenentes, ſeu noſtrum, vel eorum aliquem, aut aliquos, cauſæ judicialiter audientur, aliquem facto graviter vituperaverit, ſeu ei injuriam irrogaverit, incurrat excommunicationis ſententiam ipſo facto, & alias puniatur, prout æquitas ſuadebit.

CIII. *Non valet ſtatutum Laïcorum ne decimæ exſolvantur, aut in eccleſia non offeratur, aut in ultima voluntate aliquid relinquatur.*

Concil. Avenn. anno 1326. c. 36. & anno 1337. c. 42.

Hac perpetua conſtitutione ſtatuimus, quod laïci, cujuſcumque gradus, conditionis, vel dignitatis exiſtant, vel univerſitas, ſtatuentes vel ordinantes in ſe, vel inter ſe, vel præconizare facientes, vel ſubditis ſuis mandantes, quod non præſtent decimas eccleſiis, vel non offerant; vel in ultimis ſuis voluntatibus quidquam non relinquant eis, vel rectoribus earumdem; vel quod laudabiles conſuetudines eccleſiæ in ſpiritualibus infringant; aut aliud æquipollens, directe vel indirecte, tacite, vel expreſſe, quomodolibet injungentes; ipſo facto excommunicationis ſententiam incurrant: a qua, antequam emenda competens præſtita fuerit, minime abſolvantur. Univerſitas autem eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto.

CIV. *Qui nuncios curiarum eccleſiaſticarum impediunt, quo minus libere mandata curiæ exſequantur, gravissime puniantur.*

Concil. Avenn. anno 1337. c. 28.

Cum juſtitiæ jus ſuum cuilibet tribuenti, & miniſtris ipſius, ac rei publicæ plurimum detrahatur, ſi proceſſus ipſorum miniſtrorum, iniquorum contingat machinationibus impediri: nos volentes talium, juſtitiæ cultum impedire nitentium, auſus temerarios timore diſciplinæ eccleſiaſticæ cohibere, proviſione præſentis concilii duximus ſtatuendum; quod ſi quis, cujuſcumque conditionis aut ſtatus exiſtat, delegatos, ſubdelegatos, commiſſarios, nuncios, aut exſecutores noſtros, aut ſuffraganeorum noſtrorum, officialium, vicariorum, ſeu eorum loca tenentium, ſeu vicem gerentium, aut litteras & alias ſcripturas judiciales noſtras, vel ſuffraganeorum, vicariorum, & officialium prædictorum de- E

ANNO CHRISTI 1368.

A ferentes, ſeu hac occaſione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, vulnerare, interficere, aut mutilare; vel litteras vel ſcripturas prædictas auferre, ſeu eas rumpere, cancellare, ſeu alias deſtruere quoquo modo, vel ablatas celare, ſeu deferentes compellere ad frangendum; vel, ut eorum verbis utamur, ad manducandum hujuſmodi litteras vel ſcripturas; aut qui prædicta ſeu aliquod prædictorum fieri procuraverint, aut facientibus dederint auxilium, conſilium, vel favorem, excommunicationis ſententiæ ſubjaceant ipſo facto: a qua, niſi prius judici curiæ, cujus auctoritatem contempſerint, & paſſo injuriam, & ceteris quorum intereſt, prout exceſſus exiget atrocitas, ſatisfecerint, nullatenus abſolvantur. Et loca, ubi talia commiſſa fuerint ſeu perpetrata, eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto, quouſque de injuria, & de damnis datis integre fuerit eccleſiæ, & parti læſæ ſatisfactum.

CV. *Bona quæcumque ad perſonas eccleſiaſticas & ad loca pia pertinentia depredari, occupari, invadi, rapi, impediri, detineri, pignorari, plagiari, inquietari, perturbari, per dominos temporales non debent; & facta ſtatuta contra libertates eccleſiæ & earum aliquas obſervantias, nullius efficacia exiſtere debent; nec quamvis inditionem dictis bonis imponere debent. Et modus procedendi rigoroſus contra tales hic expreſſe reperitur.*

Quoniam inſolens & effrenis præſumptio multos a rectitudinis calle abducit in in devium; ac a juſtitiæ limite ſic avertit, quod elati de ſua certa præſumptione potentiæ, ſibi putant fore licitum quidlibet; inſipientique animo, Dei timore ex oculis relegato, in ſortem ipſius electos eccleſiaſticos viros irreverenter quandoque, potius immaniter, perſequuntur: eſt igitur perſecutoribus hujuſmodi, & eorum fautoribus juſtæ proviſionis obice reſiſtendum; ne appetitus noxius, nulla juſtitiæ correctione repreſſus, proſpiciens temporaliter tantum ſibi, adverſus alios valeat impunitæ rapacitatis licentia libere debacchari; præcipue cum multis graſſantibus opportunum exemplum exiſtat, ne plurimorum opera & ope ſuffulta malitia periculoſius invaleſcat. Hac igitur conſultiſſima ſacri concilii ordinatione ſtatuimus, quod quæcumque ſæcularis, eccleſiaſticave perſona, nobilis ſeu ignobilis, utriuſque ſexus, cujuſcumque vero præeminentiæ, dignitatis, ordinis, officii, conditionis aut ſtatus exiſtat, quæ in quavis civitate ſeu diœceſi alicujus noſtrarum provinciarum, auſu temerario, cum armis, vel ſine armis, per ſe vel alium, invadere, rapere, ſeu deprædare, capere, occupare, impedire, detinere, pignorare ſeu gagiare, vel inquietare vel perturbare eccleſias, aut capellas, ſeu earum cœmeteria, vel hoſpitalia, recluſoria, & leproſarias, religioſaſve ſeu pias domos, aut loca, poſſeſſiones, juriſdictiones, vel alia jura quæcumque, ad archiepiſcopos, epiſcopos, abbates, priores, clericos, vel eccleſiaſticas perſonas, ſæculares vel regulares, aut eorum aliquos, communiter vel diviſim pertinentia; ſeu villas, caſtra, cenſus, treſena, laudimia, acapita, retrocapita, portionaria, leudas, pedagia, molendina, piſcarias, paxerias ſive reclauſas; aut archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, priorum, decanorum, præpoſitorum, archidiaconorum & aliorum inferiorum prælatorum, collegiorum, capitulorum, rectorum, & priorum, clericorum, vel eccleſiaſticarum perſonarum prædictarum animalia, ſeu bona quæcumque, immobilia, aut mobilia; quorum quidem bonorum mobilium valor ſexaginta ſo-

Anno Christi 1362.

lidorum monetæ currentis ſummam excedat, ſeu contra libertates generales vel ſpeciales eccleſiaſticas, aut eorum privilegia, vel conſuetudines legitimе probatas, aut obſervantias, quomodolibet edere, vel facere quævis ſtatuta, ſeu banna, vel præcoonizationes, aut novitates, ſeu impedimenta quæcumque præſtare; aut contributiones, ſeu expenſas, ſolutiones per laïcos communiter vel particulariter faciendas, ad relevandum univerſitates; ſeu eos qui modis prædictis vel infraſcriptis libertates eccleſiaſticas prædictas infringere non verentur; ſive quibuſlibet ex dictis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, prioribus, decanis, præpoſitis, archidiaconis, & aliis inferioribus prælatis, capitulis, conventibus, rectoribus, prioribus, clericis, vel eccleſiaſticis perſonis, ſæcularibus vel regularibus, directe vel indirecte, violentias aut moleſtias irrogare; ſeu eis, vel alicui earumdem, ſuper bonis eccleſiarum & perſonarum, quæſtas, aut tallias, impoſitiones, angarias ſive parangarias, novitates, aut onera quælibet aliqualiter imponere; ſive domos eccleſiarum, ſeu clericorum, aut perſonarum eccleſiaſticarum, occaſione quacumque claudere, ſigillare, crucem eis affigere, ſive ipſas firmare; aut eorum bona quæcumque bannire, ſeu vias novas aliquas ubilibet advenire, vel facere, per quas eccleſiæ, vel earum bona in pedagiis antiquis, ſive leudis, aut aliis quibuſlibet juribus, poſſint in aliquo pejorari ſeu minui; aut itinera, vias, ſeu ſtratas publicas vel privatas, infra limites territorii vel diſtrictus locorum, villarum, ſive caſtrorum eccleſiaſticæ juriſdictionis auferre, uſurpare, vel ſibi quomodolibet appropriare, attribuere, ſeu applicare, ſeu eorum terminos arctare præſumpſerit, ſeu attentaverit per ſuam potentiam; ſeu per violentiam, aut malitiam, ſive prædicta, vel aliquod prædictorum mandaverit, ſeu in ipſis vel ipſorum aliquo dederit auxilium, conſilium, vel favorem, publice vel occulte; quæ omnia, & eorum quodlibet attentari ſeu fieri mandaverit, vel ratum habuerit; diſtrictius prohibemus, niſi infra ſex dies a die tranſgreſſionis hujuſmodi prohibitionis noſtræ, ſuper quo in hac parte quocumque præmiſſorum modorum perpetrato ſeu commiſſo exceſſu re ipſa, vel per conſilii, auxilii, ac favoris impediverit præſtationem, ſuper iis emendam aut revocationem debitam, vel alias, prout exegerit rei qualitas, læſis ſatisfecerit competenter; excommunicationis ſententiæ ſubjaceat ipſo facto. Cujus quidem excommunicationis ſententiam volumus ac ſtatuimus per loci Ordinarium, vel per ejus officialem ſeu vicarium, aut ejuſdem officialis ſeu vicarii loca tenentes, cum ei ſeu eis, de præmiſſis exceſſibus, vel eorum aliquo, ſummarie & de plano fuerit facta fides; ex mero ipſius officio, & ſine ſtrepitu & figura judicii, declarari, & *irretitas eaſdem facere per diverſas eccleſias dictarum provinciarum, in quibus ei ſeu eis expedientius videbitur, tam generaliter quam etiam nominatim, excommunicatos publice nunciari; & ſententiam ipſam, prout perſonarum ligatarum eadem contumacia ſeu protervia exegerit, aggravari. Super quibus eiſdem Ordinariis, ac officialibus, vicariis, ac locum tenentibus, auctoritate præſentis concilii, plenam concedimus & attribuimus facultatem. Et ſi forſan comes, vicecomes, ſeneſcallus, baro, judex, capitaneus, caſtellanus, vicarius, bajulus, conſules, ac quicumque utriuſque ſexus, cujuſcumque ſtatus, dignitatis, præeminentiæ ſeu conditionis exiſtant, aut eorum locum tenentes, officiales ſeu ſervientes, in præmiſſis, vel eorum aliquo culpabiles fuerint, & animo indurato per quindecim dies in excommunicatione perſtiterint: civitas, caſtrum, villa vel locus, ubi fuerint, eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Statuentes inſuper, quod quamdiu principales perſonæ, videlicet hujuſmodi malefactores, raptores, depræda tores, in aliqua civitate, vel caſtro, vel alio particulari loco, ſive in parochiæ alicujus limitibus fuerint, ſi in civitate, caſtro, aut loco, ſeu parochia de prædictis hujuſmodi maleficiis, rapinis, ſeu deprædationibus, ſit publica vox vel fama, fine requiſitione qualibet, ceſſetur penitus a divinis. Quod ſi ſuper præmiſſis publica vox & fama ibidem minime habeatur; tunc ad requiſitionem Ordinarii loci, vel ejus officialis, hujuſmodi ceſſatio fiat. Si vero univerſitas deliquerit in prædictis, vel aliquo præmiſſorum; illi qui ad id univerſitatem eamdem vel ſingulares perſonas ipſius induxerint, inveſtigaverint, commoverint, ſeu eis vel eorum cuiquam in præmiſſis vel præmiſſorum aliquo *; ſingulares perſonæ, quæ in aliquo culpabiles fuerint, niſi infra quindecim dies emendam fecerint ſeu præſtiterint competentem, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrant. Univerſitas etiam ipſa, niſi damnum, caſu quo de ipſo ſatisfactum non fuerit, infra quindecim dies emendaverit, eccleſiaſtico ſubjaceat interdicto. Item quod dicti raptores & deprædatores nullo modo a ſuis ordinariis abſolvantur, niſi ſatisfactione præmiſſa. Et ſi in mortis articulo fuerint abſoluti, eorum corpora minime tradantur eccleſiaſticæ ſepulturæ: donec per eorum heredes, ſeu alias eorum nomine, fuerit integre damnum paſſis ſatisfactum. Item excommunicamus omnes illos qui hujuſmodi malefactores excommunicatos, poſtquam in eorum parochialibus eccleſiis per tres dies Dominicos excommunicati fuerint denunciati, receperint ad habitandum in dicta parochia, ſeu receptos ſuſtinuerint, vel cum eis communicaverint, aut habitationem eis præbuerint, vel eos ſcienter receptaverint, vel fecerint quo minus tales per illos ad quos pertinet, abſque ſuperioris mandato minime excommunicati nuncientur: & delinquentium Dabſolutio cuilibet epiſcopo in ſua dioeceſi auctoritate ſacri concilii ſit commiſſa. Volumuſque quod omnes illi, qui de cetero tales raptores vel ſpoliatores eccleſiaſticæ tradiderint ſepulturæ, & qui ad hoc dederint auxilium, conſilium, & favorem, ſint ipſo facto excommunicati, donec de condigna ſatisfactione fuerit ſatisfactum. Si vero religioſi fuerint Mendicantes, in omnibus noſtris provinciis nullus noſtrorum ſubditorum pro confeſſione ad eos accedat, nec aliquis ad prædicationem verbi divini ipſos admittat, nec veniat: contrarium facientes ſententia excommunicationis innodando. Similis excommunicationis ſententia innodamus, qui prædam clericorum, eccleſiaſticarumve perſonarum, & religioſorum, ac omnium prædictorum, ſcienter & voluntarie receperint in eorum caſtris ſive locis, vel ſcienter ab eiſdem emerint: & quod caſtra illa vel loca, in quibus fuerit dicta præda detenta, quamdiu ibi fuerit, vel ſi fuerit alienata vel conſumpta, & etiam ſuburbia & continentia ædificia, ſubjaceant eccleſiaſtico interdicto, quouſque de damno dato fuerit plenarie ſatisfactum, quo ſatisfacto ceſſet dictum interdictum. Volumus autem quod officiales foranei, & alii quicumque commiſſarii ad hoc ſpecialiter deputati, proceſſus contra tales facere poſſint; & quod nos archiepiſcopi & ſuffraganei noſtri, ac noſtri vel eorum vicarii generales, vel ſpeciales officiales, cum ad partis requiſitionem procedetur, prædictum interdictum ſeu ceſſationem

Anno Christi 1363.

* Deeſt, opem dederint, aut quid ſimile.

* Forte, irretitas. Sed videtur aliquid hic deeſſe.

ANNO CHRISTI 1368.

indicere valeamus. Si vero ex noſtro procedamus officio : tunc noſtro relinquatur arbitrio, an in totum, vel in partem, ſervemus eamdem. Item volumus quod facta reſtitutione rapinæ, vel alias ſatisfacto, & ſine fraude, dictum interdictum ſive ceſſatio relaxetur. Et ut nos, & ſuffraganei noſtri, circa obſervantiam iſtius conſtitutionis nos exhibeamus favorabiles & benignos : prohibemus vicariis & officialibus noſtris, & ſuffraganeorum noſtrorum, ne pro cauſæ cognitione ſeu proceſſu faciendo contra malefactores hujuſmodi, aliquam pecuniam prætextu ſalarii vel laboris exigant, ſeu recipiant ; nec eo pretextu quia ſalarium non habent ſeu recipiunt, differant ſcienter procedere, cum fuerit procedendum : alioquin ſuſpenſi ſint ab officio & divinis. Poſtquam autem contra aliquem vel aliquos ipſas conſtitutiones duxerint publicandas, eoſque ut excommunicatos fecerint evitari : contra eos, exigente contumacia, requiſiti procedant, quilibet contra ſuos ſubditos, ex ſuo puro & mero officio per cenſuram eccleſiaſticam aggravando : nec tales malefactores ſeu eorum receptatores abſolvant : donec de damnis & injuriis propterea irrogaris ſatisfactum fuerit competenter. Imponantque abſolutis, ſub virtute præſtiti juramenti, talem pœnitentiam pro commiſſis, quod pœna docente cognoſcant, quantum exceſſerint in commiſſis. Quam pœnitentiam ſi forſan peragere contempſerint, in præſentem ſententiam reincidere decernimus, & reincidiſſe pronunciari decernimus & jubemus. Qui vero eos aliqualiter abſolverint, niſi ut præmiſſum eſt; ad intereſſe illorum qui taliter damnificati fuerint, teneantur. Statuimus inſuper, quod quandocumque aliquis noſtrum archiepiſcoporum, epiſcoporumque ſuffraganeorum noſtrorum, ſeu noſtri vel eorum vicarii, aut officiales, ſeu vicem gerentes eorumdem, per alterum ex prædictis requiſitus fuerit, ut denuncier illum ſeu illos, excommunicatum vel excommunicatos, contra quem ſeu contra quos ipſe facit dictam conſtitutionem ſervare : quod dictam conſtitutionem ſine alia inquiſitione obſervet & faciat obſervari : & ſtatim mandet illum vel illos excommunicatum vel excommunicatos publice nunciari ; ut infra octo dies, die qua talis requiſitio facta fuerit minime computata, & alias quam cito commode fieri poterit, conſiderata locorum diſtantia, obſervet & mandet obſervari per alios, omni appellatione & exceptione ceſſantibus. Quod ſi præmiſſa, ut prædicitur, contempſerint adimplere, divinam ſentiant ultionem. Cumque perſonæ merito rebus debeant præponi, & majori privilegio gaudere : idcirco hoc ſacro approbante concilio ſtatuimus, quod præter & ultra pœnas in capitulo, *Si quis ſuadente diabolo*, contentas, in locis ad quæ occiſores, mutilatores clericorum & perſonarum eccleſiaſticarum, & capientes eoſdem, pervenerint, ceſſetur penitus a divinis, donec ad arbitrium ſui ordinarii ſatisfecerint de commiſſis. Loca etiam in quibus clerici ſeu perſonæ eccleſiaſticæ captæ detinebuntur ibidem, ceſſent penitus a divinis. Præterea quoque quia ſcientes & conſentientes pari debeant pœna damnari : omnes receptatores eorum, dantesque in præmiſſis conſilium, auxilium, vel favorem; qui occidunt, vel mutilant, aut capiunt clericos vel perſonas eccleſiaſticas, excommunicationis ſententia innodamus. Si vero prædictorum criminum & exceſſuum parratores, excommunicationis ſententias per ſex menſes ſuſtinuerint animis induratis, quod abſit : ſtatuendo ordinamus, quod a quibuſcumque feudis vaſſallaticis vel aliis, quæ tunc tenebunt ab eccleſiis noſtrarum provinciarum & diœceſum, ipſo facto ſint privati; & eccleſiis a quibus dicta feuda tunc tenebant, libere reverantur.

ANNO CHRISTI 1368.

CVI. *Prohibentur temporales domini manum apponere in bonis eccleſiaſticis ſeu perſonarum eccleſiaſticarum quibuſcumque, nec ea arreſtare & bannire poſſe : & ad jura eccleſiarum & locorum, ejuſdem ſit extenſio. Hæc continet conſtitutio.*

Quoniam aliqui, ſuis finibus non contenti, falcem in menſem imponunt alienam; & non attendentes quod in perſonas eccleſiaſticas laïcis nulla eſt attributa poteſtas; penes quos non impetrandi manet auctoritas, ſed potius neceſſitas obſequendi; jura & bona prælatorum, perſonarum atque locorum eccleſiaſticorum, incorporalia & corporalia, immobilia, mobilia, & ſe moventia temere arreſtare, bannire, vel manui laïcali ſubmittere, illaque capere indebite non verentur : nos volentes præſumptionibus hujuſmodi atque nequitiæ, congruæ proviſionis antidotum adhibere ; præſentis concilii ſanctione ſtatuimus, quod quicumque utriuſque ſexus, cujuſcumque ſtatus, conditionis, præeminentiæ, aut dignitatis exſiſtant, qui per ſe vel alium, directe vel indirecte, de cetero proceſſerint ſeu procedi fecerint ad hujuſmodi arreſtationem, bannitionem, ſubmiſſionem, vel captionem quorumcumque jurium, locorum, ac bonorum, prælatorum ac eccleſiaſticarum perſonarum prædictarum, aut eorum vel ejus ad quos vel ad quem hujuſmodi jura ſive bona pertinent ſeu pertinet, legitimas rationes ſive defenſiones juxta juris formam audire vel audiras admittere recuſaverint, excommunicationis ſententiam ipſo facto incurrant : a qua non poſſint abſolvi præterquam in mortis articulo, niſi de damno & injuria læſis vel læſo ſatisfactum fuerit competenter. Et ſi ſatisfactione hujuſmodi non præmiſſa, in mortis articulo abſoluti fuerint, corpora eorumdem eccleſiaſticæ ſepulturæ non tradantur : donec per ipſorum heredes, vel per alium eorum nomine, læſis aut læſo fuerit ſatisfactum. Quod ſi hujuſmodi ſententiam per ſeptem dies induratis animis duxerint tolerandam, perſonæ eccleſiaſticæ conſiſtentes in aliqua ex provinciis antedictis, iſta loca, in quibus dicti excommunicati pro tempore degerint, ſeu fuerint, abſque alio ſuperioris mandato a divinis tamdiu ceſſent, donec dicti excommunicati, ut præmittitur, per ſe vel alios de commiſſis hujuſmodi ſatisfecerint competenter. Similesque ac pares pœnas incurrere volumus omnes hujuſmodi concilii tranſgreſſores ſeu violatores; aut alterum eorumdem, ad præmiſſa vel præmiſſorum aliquod ſcienter præſtantes auxilium, conſilium, vel favorem.

CVII. *Si pro injuria illata prælatis eccleſiarum, & perſonis eccleſiaſticis, contingat fieri collecta indicti pro ejuſdem injuriæ perſecutione : modum contribuendi, & per quos fiat exactio, indicit præſens conſtitutio.*

Quoniam inſtructione apoſtolica caritatis fundamento ſuffulta ſalubriter edocemur, piæ participationis juvamine onera proximorum una cum illis tamquam communia ſupportare : hoc ſacro concilio approbante ſtatuimus, quod ſi qua perſona de quavis provinciarum noſtrarum, utriuſque ſexus, cujuſcumque ſtatus, aut dignitatis exſtiterit, aliquibus vel alteri ex nobis archiepiſcopis, vel ex noſtris ſuffraganeis, aut ex noſtris ſeu eorumdem ſuffraganeorum officialibus, ac domeſticis, familiaribus, no-

ANNO CHRISTI 1368.

ſtræ juriſdictioni ſubditis, vel cuiquam inferiori A prælato ſæculari vel regulari, ſeu cuicumque eccleſiaſticæ perſonæ, in aliqua dictarum noſtrarum provinciarum dignitatem, perſonatum, adminiſtrationem, officium, vel perpetuum beneficium, ſeu locum eccleſiaſticum obtinenti, per ſe aut alium, directe vel indirecte, publice vel occulte, actionem, injuriam, & enorme ſeu grave damnum violenter intulerit, aut quævis jura ſeu bona incorporalia & corporalia, immobilia ſeu mobilia, vel ſe moventia, ad aliquem eorumdem ſpectantia, ab ipſorum jurium, ſeu bonorum occupatore ſeu occuparoribus, raptore vel raptoribus, & vel eis in vitium damnabiliter ſuccedendo, ſcienter reperire, & de injuriis ſeu damnis hujuſmodi læſis ſeu læſo competentem emendam impendere; aut reſtitutionem vel ſatisfactionem ſeu recompenſationem idoneam facere recuſaverit, ſuper hoc legitime requiſitus; & propterea ipſos læſos ſeu læſum perſequendo, hujuſmodi damna ſeu injurias oporteat pro ſuo intereſſe judicialiter experiri: omnes prælati & eccleſiaſticæ perſonæ de civitate & diœceſi illorum vel illius, quem vel quos propterea oporteat hujuſmodi ſubire litigium, in expenſas litis, poſt dimidium annum, a die qua lis ipſa inchoata fuerit numerandum; vel ab ipſius litis exordio faciendas, ſi forſitan dictorum læſorum vel læſi notabilis impotentia forſitan id requirat, contribuere teneantur: donec hujuſmodi litigium legitima concordia ſopitum fuerit vel diffinitum, ſive calculo terminatum, & hujuſmodi concordia ſeu ſententia debitum exſtiterit ſortita effectum. [a] Tales autem pecuniarum ſummæ in hujuſmodi ſubſidium convertendæ, ac ejus partium [b] ſingulares imponendarum ſingulis debentibus contribuere ad eamdem, ſi proſecutor litigii archiepiſcopus fuerit, ipſum cum uno ex ſuffraganeis ſuis; ſi vero epiſcopus, archiepiſcopum ſuum; in ceteris vero caſibus, ſcilicet quando nec archiepiſcopus nec epiſcopus litem principaliter ſeu intereſſe proprium proſequuntur, loci ordinarios præſentis proviſione concilii taxatores & impoſitores eſſe volumus & etiam ordinamus: eorum quemlibet in Domino exhortantes propenſius, & ſub interminatione D divini judicii diſtrictius obſecrantes; quatenus omni privato affectu poſtpoſito, juxta exigentiam ſumptuum litis, & eccleſiaſticarum [c] ſupperentium facultatum, præfatæ ſummæ, ad quarum contributionem omni modo impotentes volumus aliquatenus teneri, taxatione provida & congrua moderentur. Inſuper omnes & ſingulos, de quorum contributione prædictum eſt, tam exemptos quam non exemptos, ad ſolvendum partem eis de ſubſidio contingentem collectoribus, quos per præfatos taxatores & impoſitores ſecundum ordinationem ſuperius annotatam in ſuis civitatibus & diœceſibus deputatos volumus, compellendos: non exemptos videlicet, per cenſuram eccleſiaſticam; exemptos vero, auctoritate dicti concili; decernendo, ſi ad id contribuere animo contradixerint pertinaci, fore indignos ſimili E perceptione ſubſidii; ac ſtatuendo illud eis ex tunc penitus denegandum in ſimilibus caſibus, quantumcumque illo ardue indigerent; niſi forſitan interim a pertinacia reſiliendo, hujuſmodi realiter perſolverint, ſeu contribuerint partem eos de dicto ſubſidio contingentem. Necnon ſinguli dictorum taxatorum & impoſitorum non exempti prædicti, ab excommunicationis ſententia, ſi quam propter hujuſmodi ſolutionis defectum forſan incurrerint, poſſint ab ipſis ordinariis, ſi ſatisfecerint, abſolvi.

[a] *Corrige*, talis.

[b] *Forte*, ſingulariter, *vel* ſingulatim.

[c] *Forte*, ſupperentium.

CVIII. *Contra diffidantes perſonas eccleſiaſticas, & earum bona, & guerram hoſtiliter eiſdem facientes; ad non faciendum hæc conſtitutiones arcentur.* ANNO CHRISTI 1368.

Ad reprimendam audaciam perverſorum, clericos & perſonas eccleſiaſticas diffidantium, ſeu procurantium diffidari, [a] eorum occaſione, homines, vel loca eorum: ſacro approbante concilio ſtatuimus & etiam ordinamus, quod omnes & ſinguli, clericos ſeu perſonas eccleſiaſticas diffidantes, ſeu diffidari procurantes; aut eorum occaſione contra homines, vel loca ipſorum, vel prædictos clericos, ſeu perſonas eccleſiaſticas, præcedente vel non præcedente diffidamento quocumque, guerram facient; ſeu eoſdem clericos, aut perſonas eccleſiaſticas, vel homines, ſive dicta bona ipſorum, per modum guerræ ſeu hoſtilitatis, aut alias cum turba, ſeu hominibus coadunatis, ex propoſito damnificaverint; necnon & ſingulis qui eis circa prædicta dederint auxilium, conſilium, vel favorem; excommunicationis incurrant ſententiam ipſo facto, & eorum terræ eccleſiaſtico ſubjaceant interdicto. Volentes & etiam ſtatuentes, quod hujuſmodi ſtatutum & ordinatio locum habeat etiam contra eos, qui prædictos guerrificantes ſeu malefactores in locis ſuis receptaverint, ſive defenſaverint, publice vel occulte. C

[a] *Lege*, eas eorum.

CIX. *Gaudere volentes conſtitutionibus præſentis concilii, eos ipſis ſubeſſe volumus & jubemus.*

Item, quia non eſt ferendus, qui lucrum amplectitur, onus autem ſubire recuſat: ſacro approbante concilio ſtatuimus, omnes perſonas nobis ſubditas, exemptas & non exemptas, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtant, qui ex præfatis conſtitutionibus commodum recipiunt ſeu recipere poſſunt, ſubjacere & eſſe ſubjectas ipſis conſtitutionibus, ſi deliquerint in iis quæ in his conſtitutionibus continentur, & contra tales perſonas juxta tenorem conſtitutionum eſſe rigide procedendum.

CX. *Clandeſtina matrimonia extra diœceſim contrahentes ſine licentia rectoris, excommunicentur, & alias extraordinarie puniantur.*

Statuimus, quod quæcumque perſona, quæ pro matrimonio clandeſtino celebrando diœceſim ſuam exiverit, & ibi ipſum matrimonium contraxerit ſine licentia proprii ſacerdotis, ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat, & ut excommunicatus eviteur & publicetur: donec ad arbitrium diœceſani, eccleſiæ parochiali ſatisfecerit, in cujus injuriam hoc præſumpſerit, & abſolutionis beneficium meruerit obtinere.

Conc. Avenion. anno 1326. cap. 18. & anno 1337. cap. 16.

CXI. *Perſona de eccleſiis cathedralibus vel collegiatis ad ſtudium mitti debent theologiæ vel juris canonici: & ipſis negligentibus, ad ſuperiores ſic mittendi ſit tranſlata poteſtas.*

Quia viris litteratis eccleſia in ſuis actibus noſcitur indigere: provide duximus ſtatuendum, quod de qualibet metropolitanarum & cathedralium eccleſiarum, provinciarum noſtrarum, per epiſcopum & capitulum duæ perſonæ docibiles, ſeu doctrinæ capaces, ad theologiæ vel juris canonici ſtudium tranſmittantur. Et cum per tempus ſufficiens ad mittentium arbitrium ſtuduerint in altera de facultatibus antedictis, ad propriam revertantur eccleſiam: & duæ aliæ ad hujuſmodi ſtudium deſtinentur; non obſtante ipſarum vel alicujus earumdem contraria conſuetudine vel ſtatuto. Quod ſi mittere perſonas præ-

ANNO CHRISTI 1368.

prædictas ceſſaverint per ſex menſes; ex tunc, ea vice, poteſtas eligendi & mittendi eaſdem, in ipſarum immediate ſuperiores præſules devolvatur. Et idem in aliis conventualibus locis vel collegiatis eccleſiis de aliqua dictarum provinciarum, ubi ſaltem ſunt decem perſonæ, (in religioſis vero, ſerventur eorum apoſtolicæ conſuetudines, tamquam collegium videlicet habentes prælatum) præcipimus obſervari. Quod autem quantum ad capitula & collegia hic dicitur, intelligi volumus ſalvis ſtatutis eccleſiarum, in quibus hæc perſonarum miſſio ad immediatum antiſtitem noſcitur pertinere. Perſonæ vero præfatæ in dicto ſtudio exiſtentes, nihil amittant, niſi ſint illa quæ intereſſentibus divinis officiis dari conſueverunt. Idoneis vero de facili licentiam dare teneantur. Alioquin ſuperior eorumdem, licentiam dare eis teneatur.

CXII. *Quod Judæi ſigna portare debent, ut a Chriſtianis diноſcantur.*

Præterea ut Judæi, quos a profeſſoribus fidei Chriſtianæ, internæ perfidiæ ſecernit impietas, etiam a Chriſticolis in exterioris habitus differant qualitate: ſtatuimus & decernimus, quod Judæi maſculi a quatuordecim annis & ſupra, deferant extra domos ſuas in ſuperiori veſte, in pectore, ſignum rotæ, cujus rotunditas in quantitate ſit trium vel quatuor digitorum. Mulieres autem Judææ a duodecim annis, & ſupra, cornalia deferant.

CXIII. *Chriſtiana liberos Judæorum nutrire non debet, nec alias cum ipſis habitare.*

Indecens penitus ac honeſtati abſonum reputantes, ut perſonæ Catholicæ fidei titulo inſignitæ Judæis ſerviant, quos propria culpa ſubjecit perpetuæ ſervituti: ſtatuimus, ſacroſancto concilio approbante, quod nulla mulier Chriſtiana de aliqua provinciarum prædictarum audeat habitare cum Judæis, aut filios vel filias eorum nutrire vel lactare. Et quæcumque contra hujuſmodi inhibitionem noſtram, poſtquam monitæ fuerint ſuper hoc, præſumpſerint facere; decernimus eas ex tunc excommunicationis ſententiæ ſubjacere: ita videlicet, quod cum hoc diœceſano, aut rectori loci illius, ubi mulieres ſuper hoc culpabiles inventæ fuerint, exſtiterit nunciarum; per jam dictum diœceſanum, aut rectorem eccleſiæ parochialis earum, ipſæ mulieres excommunicatæ nuncientur; & tamquam excommunicatæ, ab omnibus evitentur. Et ne ipſæ mulieres de facili in excommunicationis laqueum incidere valeant ipſo facto; volumus & mandamus, quod præſens ſtatutum per diœceſanos & rectores eccleſiarum ſeu eccleſiaſticorum locorum, in quibus Judæi morantur, ſemel annis ſingulis publicetur.

CXIV. *Ad Judæos Chriſtiani non recurrant pro medicina quacumque eorum capienda, niſi maxima neceſſitas inmineret.*

Concil. Avenion. 1337. c. c. 69.

Item, quia inter Chriſtianos, non ſine fidei Catholicæ opprobrio, adeo invaluit perniciosus abuſus, ut ii qui Judæorum fœtidos actus & opera abhorrere deberent, ad ipſos Judæos, qui ſe phyſicos vel chirurgicos aſſerunt, pro medicamentis, immo verius nocumentis, indifferenter recurrant: idcirco præſentis conſtitutione concilii ſtatuimus & etiam ordinamus, ut nullus de cetero Chriſtianus noſtrarum provinciarum, civitatum & diœceſum, cujuſcumque ſexus, ſtatus, & conditionis, ac dignitatis exiſtat, in infirmitate ſua vel alias, Judæorum quemquam phyſicum vel chirurgicum pro aliquibus infirmitatibus, cujuſcumque conditionis aut qualitatis ſint, medicinam ſeu medicamen ſuæ curæ recipere ab eo audeat, requirat, vel requiri faciat, ſeu alias quovis modo recipiat: niſi patienti immineret periculum, & Chriſtiani periti medici, phyſici, vel chirurgici haberi commode in prædicto periculo copia non valeret. Interdicentes Judæis utriuſque ſexus, ut in curandis infirmitatibus Chriſtianorum nullatenus ſe audeant immiſcere. Quod ſi fecerint, Chriſtianorum eis communio ſubtrahatur; & Chriſtiani ad eos in præmiſſis recurrentes, arbitrio ſui Ordinarii puniantur.

ANNO CHRISTI 1368.

CXV. *Chriſtiani prohibentur adeſſe in matrimoniis & ſepulturis Judæorum.*

Quoniam abuſus quidam abominabilis nomini Chriſtiano in locis aliquibus, ut audivimus, inolevit: videlicet, quod Chriſtiani aliqui in Judæorum circumciſionibus aut ſepulturis intereſſe præſumunt, cauſa honorandi eoſdem; & ex cauſis præmiſſis, in eorum conviviis cum eis comedere non verentur; ac in dictis circumciſionibus compaternitatis vinculum, quod nefas eſt dicere, contrahere cum eiſdem: nos volentes abuſum hujuſmodi, ſi quis in noſtris, quod abſit, forſan exiſtat provinciis, vel earum aliqua, exſtirpare; prædicta, & quodlibet prædictorum fieri de cetero prohibemus. Si qui vero contra hanc prohibitionem fecerint, temporalis metu pœnæ, arbitrio ſui Ordinarii puniantur.

CXVI. *Clerici & laïci prohibentur herbas & alia venenoſa dare in mortem alicujus, aut ut abortivus pariatur.*

Concil. Avenion. 1337. c. 69.

Ut quicumque alium toxicare, vel opem ad hoc vel conſilium dare, vel in necem alterius toxicum dictare, ſeu vendere, aut alias miniſtrare præſumpſerit, vel herbas mortiferas in mortem vel abortivum cujuſquam dederit, eo ipſo excommunicationem incurrat. Et ſi clericus beneficiatus fuerit, ſit ille privatus beneficio ipſo facto, & ab ordine quem ſuſceperat degradetur. Et niſi purgatus de præmiſſis ſit, a tali vel ſimili ſuſpicione probabiliter infamatus, & ex veriſimilibus præſumptionibus & perſpicuis indiciis apud bonos & graves notatus; ad honorem & dignitatem eccleſiaſticam nullatenus admittatur. Et nihilominus ad detentionem perſonæ honeſtam, prout requiret perſonæ ſtatus, & ſceleris immanitas ſuadebit, ad inveniendam veritatis certitudinem, ſicut ſuperioris diſcretioni viſum fuerit, procedatur.

CXVII. *De adulteris & concubinariis.*

Excommunicamus etiam omnes concubinarios publicos & manifeſtos.

CXVIII. *Incendiarii & raptores publici ſint excommunicati, & careant eccleſiaſtica ſepultura.*

Statuimus, quod incendiarii & raptores publici excommunicati ſint, & tamquam excommunicati vitentur, & eccleſiaſtica ſepultura careant; niſi per ſe vel per heredes ſatisfactionem fecerint vel emendam.

CXIX. *Non revelantes inſtrumenta publica vel alia documenta ad eccleſias pertinentia, tenentur pœna hic contenta.*

Quoniam pontificalem decet ſolertiam, rerum eccleſiaſticarum ita curam gerere, & ſubditorum com-

ANNO CHRISTI 1368.

modа veſtigare, ut eccleſiaſtica libertas incorrupta perſiſtat, & ſingulorum ſtatus jugiter ſervetur illæſus; idcirco nos callidis quorumdam machinationibus obviare volentes, ſtatuimus; quod quicumque privilegia, inſtrumenta, & alia eccleſiaſtica munimenta, ad eccleſiam & perſonam eccleſiaſticam ſeu quemlibet alium pertinentia retinuerint, niſi infra quindecim dies a tempore ſcientiæ hoc revelaverint illi vel illis ad quos prædicta inſtrumenta, privilegia, vel munimenta noverint pertinere, ſi indebite & ſcienter retinuerint, cujuſcumque ſtatus vel conditionis exiſtant, excommunicationis ſententiam incurrant ipſo facto: a qua non poſſint abſolvi, niſi prædicta inſtrumenta, privilegia, ac munimenta reſtituerint, & de damnis & intereſſe ſatisfecerint parti læſæ de præmiſſis. Præſens autem ſtatutum a rectoribus ſeu vicariis noſtrarum provinciarum præcipimus quater in anno diebus Dominicis, dum Miſſæ ſolemnes celebrabuntur, publicari.

A

B

a *Sententia ſubjecti canonis expoſita hac aut ſimilia verba:* Qui ſolvere jubent, aut repetere prohibent.

CXX. *Qui uſuras ſolvere* [a] *aut repetere prohibent, excommunicati publice nuncientur.*

Cum utroque jure contractus uſurarii reprobati exiſtant, præſenti concilio, ob animarum ſalutem, ſtatuimus, ut quicumque officialis, ſive judex, ad ſolvendum uſuras, vel quod non repetantur ſolutæ, ſcienter judicare ſeu ordinare præſumpſerit, excommunicationis incurrat ſententiam ipſo facto. Injungentes inſuper in virtute ſanctæ obedientiæ omnibus & ſingulis ordinariis provinciarum noſtrarum, ut ſi conſtiterit aliquos officiales vel judices infra eorum juriſdictionem contra prædicta feciſſe, quæ in præſenti concilio ſunt ſalubriter ſtatuta, eoſdem ut excommunicatos faciant publice nunciari, ut ſic prædicti judicandi officio excludantur, & ad reconciliationis gratiam facilius inducantur.

C

CXXI. *Qualiter contra exemptos & privilegiatos ſuis privilegiis abutentes procedatur.*

Conſt. Avenion. anno 1326. cap. 19. & anno 1337. cap. 13.

Dolentes referimus quod nonnulli religioſi, Hoſpitalarii, & Ciſtercienſes, & alii, tam privilegiati quam exempti, de privilegiorum ſibi forte aut ordini ſuo indultorum prærogativa temere confidentes, excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententias ab ordinariis vel officialibus ipſorum rationabiliter promulgatas obſervare non curant; quin immo in contemptum clavium excommunicatos, ſuſpenſos, & interdictos hujuſmodi, ad divina recipiunt, aut interdum in donatos vel confratres contra mentem Lateranenſis concili admittunt: receptatorum in hac parte genus peſſimum imitantes, ſine quibus delinquentes in iis & ſimilibus diu forſitan non laterent. Sed nec iis contenti, domos conventuales alterius ordinis quam ſui, eiſdem ordinariis lege dioeceſana ſubjectas, & a ſui fundatione juriſdictioni prælatorum, ſalva regula ſui ordinis ſeu diſciplina, ſuppoſitas, tam prænominati quam ceteri religioſi, etiam non exempti, nec privilegiati, vindicare ſibi, & prælatis quaſi furtim, ſuccedente poſtmodum violentia, ſubtrahere moliuntur; ſicque de ſuis indulgentiis ſeu privilegiis confidentes, alios fidentius in jure ſuo moleſtant: ita quod auctoritate, immo temeritate propria, nunc in veſtimentis ovium venientes, nunc ſæculari fulti potentia, violenter per ſe vel alium poſſeſſiones vel quaſi domorum hujuſmodi, aut rerum & jurium ad eos ſpectantium, & cum armis aliquotiens invadere & occupare ac tenere contendunt; in prælatorum præjudicium, ſcandalum, & gravamen illius ordinis, cujus dicta bona maxime ab initio erant, & cui ab antiquo ſubeſſe conſueverunt, & ejuſdem læſionem. Cum igitur tales & tam enormiter excedentes, & notorie delinquentes, receptatoribus non impares, immo improbis raptoribus nequiores, perinde ut alios, jura cenſeant puniendos: nos, quantum animadvertere [a] ipſos poſſumus, & a jure nobis permittitur, & maxime ſi de privilegiis ſuis non vellent copiam facere requiſiti, volentes, ubi eos indulta ſibi privilegia non defendunt, correctionis & reformationis officium exercere, & effrenatam ambientium cupiditatem reprimere cupientes: ſtatuimus & concorditer ordinamus, ut tales & ſimiles in præmiſſis tam enormiter delinquentes, & tam notorie excedentes, niſi deſtiterint, & ſaniori ducti conſilio congruenter infra octo dies ex quo fuerint requiſiti, revocare ſeu emendare diſtulerint, una cum illis qui ſe ad eos ſic ligatos conjunxerint, & eis qui tranſlationem hujuſmodi attentaverint; & exinde monaſteria, domoſve conventuales, res, & jura hujuſmodi, occupare ſeu invadere cum armis vel ſine armis præſumpſerint; necnon & omnes qui eis ad hoc opem vel operam præſtiterint, aut ut ſic occupata ſcienter detineant, conſilium vel juvamen præbuerint, non ſolum excommunicationi ſubjaceant ipſo facto: ſed etiam cum ipſi prælatis non deferant, ſed potius vilipendant eoſdem, prælati e contra, quamdiu ſic fecerint, & auſu temerario eis vel officialibus eorum in præmiſſis reſtiterint, in privilegiis vel aliis juribus ſuis tueri eos vel defendere minime teneantur. Dignum eſt enim ut qua menſura menſi fuerint, in eadem remetiatur eiſdem: ut ignorantes ignorari, & contemnentes ſentiant ſe contemni. Qua enim fronte prælatorum implorabunt auxilium, qui committere non formidant in ipſos? Statuimus inſuper & præcipimus & communiter ordinamus, ut ſingulares perſonæ, tam ſuimet quam ipſius conventus, dictam tranſlationem taliter fieri procurantes, ab illius domus ſeu conventus conſortio penitus & in perpetuum excludantur, vitam ſuam alibi ſub arcta pœnitentia ſui ſuperioris arbitrio finituri. Circa tranſlationem autem ſingularum perſonarum, ad arctiorem forte regulam tranſire cupientium, nihil per hoc intendimus extra formam a jure traditam immutare.

ANNO CHRISTI 1368.

a *Forte*, in ipſos.

D

CXXII. *Quomodo procedatur contra ſapientes epiſcopum aut prælatum, aut eorum occiſores, & dantes in præmiſſis conſilium vel juvamen.*

Quoniam exempla præterita timere nos admonent in futurum: hujuſmodi ſacri concilii auctoritate ſtatuimus, ut quicumque inſtigante diabolo, per ſe vel per alium interfecerit, vel vulneraverit, vel ceperit, aut percuſſerit aliquem archiepiſcopum aut epiſcopum; omnibus feudis aut rebus & beneficiis, quæ ab eccleſiis quibuſcumque alicujus provinciarum noſtrarum, tempore ſceleris obtinebit, ipſo facto ſit perpetuo privatus, & ea pleno jure eccleſiis, a quibus prædicta obtinuit, applicentur: nec deſcendentes ab eodem malefactore, uſque ad quartam generationem, ad gradum aliquem eccleſiaſticum promoveantur, nec aliquod beneficium eccleſiaſticum feudale, vel aliud quodlibet, in aliqua provinciarum noſtrarum aſſequantur. Et ne minus vindictæ quam exceſſus memoria tanti facinoris prorogetur: adjicientes ſtatuimus, quod quicumque prælatus de aliqua provinciarum noſtrarum prædictarum, aliquem de prædictis deſcendentibus ad aliquem ordinem, promovere, vel aliquod beneficium eccleſiaſticum ſeu quodlibet aliud eidem conferre ſcienter præſumpſerit; a collatione illius or-

E

ANNO CHRISTI 1368.

dinis, quem ſcienter contulerit, per biennium ſit ſuſpenſus. Quicumque autem de prædictis malefactoribus, vel filiis ſuis, ordinem ſeu beneficium a quoquam archiepiſcopo vel epiſcopo ſcienter vel ignoranter receperit, exſecutionem non habeat ordinis ſic ſuſcepti; & collatio ejuſdem beneficii ſit irrita ipſo jure, & ea vice per proximum ſuperiorem de illo beneficio ordinetur. Si vero aliquem de prælatis inferioribus, vel principalem vicarium, ſeu officialem ſupradictorum archiepiſcoporum vel epiſcoporum, auſu temerario quiſquam interficere, mutilare, vel capere præſumpſerit: tam ipſi, quam eorum filii, incurrant pœnam expreſſam ſuperius ipſo facto; proviſo quod eis feudis & poſſeſſionibus tantummodo ſint privati, quæ ab eccleſiis, quarum perſonas ſic læſerint, modo quolibet obtinebunt. Salvo eo quod alias ſuper hoc in canonibus continetur. Et prælatus, qui tales malefactores, vel filios eorum, ad aliquem ordinem promovere, vel cuiquam talium beneficium eccleſiaſticum conferre præſumpſerit, a collatione illius ordinis, quem ſcienter contulerit, per annum noverit ſe ſuſpenſum: & collatio hujuſmodi ſit irrita ipſo jure, & ea vice de beneficio ipſo per ſuperiorem proximum ordinetur. Quicumque autem de prædictis malefactoribus vel filius ſuis a quoquam epiſcopo ſcienter vel ignoranter ordinem receperit, exſecutionem non habeat ordinis ſic ſuſcepti, nec beneficii collatio valeat, ut eſt dictum: ſalvis tamen omnibus pœnis canonicis, quibus per hanc conſtitutionem non intendimus in aliquo derogare. Hanc autem conſtitutionem & ſtatuta ſalubriter, per diœceſanos quoſlibet provinciarum noſtrarum ſingulis annis in ſuis ſynodis & diœceſibus præcipimus publicari: & nihilominus ut ii qui prædictas pœnas incurrerint, in ſynodis nuncientur nominatim.

CXXIII. *Convenientibus ad Miſſam beatæ Mariæ in diebus ſabbatinis, indulgentia eſt conceſſa.*

Inſuper attendentes quod eccleſia militans frequentibus adverſitatum inſultibus quatitur, & circumflantibus ſæculi turbinibus agitatur: & quod propterea ad ſuſtentationem ipſius eccleſiæ ſuperna præſidia ſunt ſimpliciter imploranda, præſertim mitiſſimæ cælorum reginæ, quæ a pacifico rege, quem genuit & peperit illibata, compos eſt omnia impetrare: ſtatuimus, & communiter ordinamus, quod Miſſa ipſius beatiſſimæ Virginis, additis collectis *Eccleſiæ tuæ Deus, & Deus a quo ſancta deſideria*, in die ſabbati, ſi feſtum novem lectionum non impediat, alioquin in alia vacante feria ſequentis hebdomadæ vel ejuſdem, pro proſpero, pacifico, & tranquillo ſtatu eccleſiæ ipſius, & inimicis ad cor pœnitens revocandis, in ſingulis provinciarum noſtrarum eccleſiis ſolemniter celebretur. Et ut ad convenicndum ad Miſſam hujuſmodi Chriſti fideles, ſpiritualium munerum allicientibus donativis, ferventius animentur; omnibus vere pœnitentibus & confeſſis accedentibus ad eamdem, decem dies de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer relaxamus.

CXXIV. *Omnibus Chriſtianis provinciarum antedictarum & diœceſium, orantibus pro domino noſtro Papa, eſt indulgentia conceſſa.*

Item, quoniam univerſali paſtori totum gregem Dominicum ſolertiæ ſuæ commiſſum dirigendi, fovendi, ac eum a lupinis morſibus præſervandi, curis & vigiliis plenum imminet ſtudium: eſt ei per ſubdi-

Concil. Aven. anno 1368. c. 3.

tos apud majeſtatem divinam, quæ piis fidelium votis benignas aures accommodat, propenſis orationum ſuffragiis aſſiſtendum. Nos igitur provida & pia deliberatione præambula: præſentis auctoritate concilii duximus ſtatuendum, quod quicumque Chriſti fideles de aliqua noſtrarum provinciarum, civitatum, & diœceſium, vere pœnitentes & confeſſi, devotas orationes effundere curaverint ante conſpectum Altiſſimi, a quo bona cuncta procedunt; ut per ſuam ineffabilem miſericordiam ſanctiſſimum patrem & dominum noſtrum Papam, qui eſt vel erit pro tempore, regere ac in ſuæ pacis gratia conſervare ac cuſtodire, fidemque catholicam toto terrarum orbe multiplicare dignetur; quilibet, videlicet noſtrum archiepiſcoporum per totam ſuam provinciam, & quilibet ſuffraganeorum noſtrorum per totam ſuam civitatem & diœceſim: quadraginta dies de injunctis eis pœnitentiis miſericorditer relaxamus.

CXXV. *Quod quæſtores quicumque ſine litteris ordinariorum minime recipiantur, nec ad prædicandum admittantur.*

De quæſtoribus autem eccleſiarum, hoſpitalium, vel pontium, alias duximus ſtatuendum, quod ſine noſtris vel epiſcoporum litteris non recipiantur: & tunc ad prædicationem non admittantur, ſed ad expoſitionem ipſorum tantum, quæ in noſtris vel epiſcoporum litteris continentur. Et ſi prædicare præſumpſerint, capiantur, ſi de juriſdictione eccleſiæ exiſtant.

CXXVI. *Ut ordinarii in caſibus reſervatis deputent idoneos confeſſores.*

Cum natura humana propter ſui fragilitatem prona ſit ad gravia committenda, quorum remiſſio eſt ſolis epiſcopis reſervata; & ipſi epiſcopi ſuper præmiſſis quotidie adiri non poſſint: ſtatuimus, quod quilibet epiſcopus provinciarum noſtrarum, in caſibus ſibi reſervatis tot confeſſores diſcretos inſtituat, quot ſecundum ſtatum ſuarum civitatis & diœceſis neceſſarios noverit, quibus ſuper ipſis committat plenariam poteſtatem.

CXXVII. *Indulgentia conceditur dicentibus quinquies* Pater noſter, *& ſeptiès* Ave Maria, *cum campana trahitur pro præmiſſis.*

Cum per devotam orationem, non dumtaxat placabilis ſit ira Dei; quin immo, ſacra teſtante ſcriptura, ejus ſententiam ſæpius noverimus immutaſſe: idcirco ſacro approbante concilio ſtatuimus & ordinamus, ſub pœna excommunicationis; quod ſingulis & continuis diebus, rectores & curati provinciarum noſtrarum, quilibet per ſe vel alium, circa Solis ortum, pulſent ſeu pulſari faciant unam campanam per modum & formam quibus trahitur de ſero, quando pulſatur pro *Ave Maria*. Et tunc omnibus & ſingulis qui pro pace & ſtatu proſpero eccleſiæ conſervandis & augmentandis, devote, ob reverentiam & honorem illorum quinque vulnerum per Salvatorem noſtrum in ara crucis pro redemptione generis humani receptorum, quinquies genibus flexis orationem Dominicam dixerint, & ad honorem ſeptem gaudiorum quæ de Filio ſuo beata Virgo habuit, ſepties angelica ſalutatione, ſcilicet *Ave Maria*, eam devote ſalutaverint, de injunctis pœnitentiis triginta dies miſericorditer relaxamus.

ANNO CHRISTI 1368.

CXXVIII. *Qui in contemptum ecclesiæ excommunicationis sententias & interdicti vilipendunt, usurpando sibi sacerdotale officium, sententias fingentes per eos ferri posse in Dei vilipendium, & censura ecclesiastica opprobrium, pœna hic contenta affligantur.*

Concil. Avenion. 1319. c. 17.

Ad audientiam nostram pervenit, quod abominabilis in quibusdam partibus invalescere cœpit abusio, videlicet quod quidam nequitiæ filii, maledictionis alumni, non timentes Deum, nec hominem reverentes, cum censuram ecclesiasticam vilipendunt; cumque ad hominum salutem inventam, tanquam venenum, refugiunt medicinam: ad interitus festinando perniciem, suis nefandis exemplis in perversitatis ruinam alios damnabiliter seducendo, cum Belial eorum patre, superbiæ sedem sibi ab aquilone constituunt, suosque superiores contemnunt, contra eos rebellionis calcaneum erigentes: tales, cum, ut fertur, adulterinum prælati vel presbyteri confingentes officium, interdictumque sibi ministerium temere usurpantes; dum exigente justitia, per suos superiores excommunicationis subduntur sententiis, vel de suorum superiorum mandatis hujusmodi sententiarum innodati vinculis nunciantur, in superiorum promulgantium & per eos promulgatarum sententiarum contemptum, se parem vel similem in superiores ipsos habere potestatem, contra ipsosque seu denunciatores sententiarum * ipsarum, quantum in ipsis nequitiæ filiis est, excommunicationis sententias, versa immo perversa vice, fulminare præsumunt, accensos palearum fasciculos, vel candelas de ligno, seu carbones, aut tisones ardentes in patellis, conchis, sartaginibus, vel similibus vasis virulis exsistat, tam pernicioso facto pariter & exemplo, per se, vel alium, seu alios, de cetero attentare præsumat. Qui vero hujusmodi statuti transgressor existerit, & infra triduum emendam exinde non exhibuerit competentem: ex tunc se noverit ipso facto excommunicationis vinculo innodatum. Locus vero ubi hæc vel similia, ipsius loci domino sciente, vel mandante, vel ratum habente, seu, postquam requisitus fuerit ipse seu locum tenens ejusdem, infra sex dies corrigere negligente, præsumpta fuerint; ecclesiastico tamdiu sit & remaneat suppositus interdicto, donec ad mandatum ecclesiæ, quam delinquens offenderit, & prælati, quem irreverenter, despexerit, sufficiens & idonea satisfactio ac realis emenda præstita fuerit per eumdem: quam, cum in talibus non sit relaxanda vindicta, offensus prælatus minime remittere valeat ullo casu. Quinimmo eisdem pœnis illos vel illas volumus subjacere, qui vel quæ talia mandaverint fieri, vel alias opem vel operam aut consilium præbuerint: si tamen rem adeo detestabilem perducere contigerit in effectum. Addito, quod eorum posteri, usque ad secundam generationem, in clericorum collegium nullatenus admittantur, nisi prius, per metropolitanum cum uno suffraganeo, cum ipsis super hoc fuerit misericorditer dispensatum. Si vero clericus beneficiatus, in dignitate, personatu, seu officio constitutus, taliter excesserit: ultra pœnam quæ laïco infligeretur, præterea beneficio ecclesiastico, si quod in provinciis nostris obtinet, vel aliqua earumdem, sit ipso facto præsentis concilii auctoritate privatus. Non beneficiatus autem, ab obtinendum beneficium sit ex tunc inhabilis & indignus.

* Forte, ipsorum.

ANNO CHRISTI 1368.

CXXIX. *Lata sententia excommunicationis vel interdicti, requisitus ordinarius ab alio eas faciat inviolabiliter observari.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 47.

Sententiam excommunicationis vel interdicti latam ab uno, alii denunciari & observari faciant, cum a proferente super hoc fuerint requisiti. Addentes, quod hujusmodi sententiæ excommunicationis & interdicti nonnisi ex justis causis, & cum magna solemnitate, proferantur.

CXXX. *In cessatione divinorum, capitulum* Alma mater *observetur.*

Cum in quibusdam constitutionibus sacri præsentis concilii, & alias, in provinciis nostris sit cautum, quod in certis casibus debeat cessari penitus a divinis; ejusdem approbatione concilii declaramus, prædictam cessationem debere fieri, prout tempore generalis interdicti per constitutionem felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. quæ incipit *Alma Mater*, & per alias constitutiones canonicas, est statutum.

CXXXI. *A dominis temporalibus, excommunicati, ad unitatem ecclesiæ, per ordinarios requisiti, redire compellantur: & domini temporales requisiti, negligentes, vinculo excommunicationis adstringantur: & excommunicati, tempore quo divina celebrantur, ab ecclesia exire teneantur.*

Concil. Avenion. anno 1326. c. 48.

Cum utraque jurisdictio, videlicet spiritualis, & etiam temporalis, a principio manaverit ab eodem: evidenti necessitate urgente statuimus, quod domini temporales, judices & eorum bajuli, & locatenentes, ad requisitionem archiepiscoporum, episcoporum, vel officialium eorumdem, excommunicatos ad petendum absolutionis beneficium, & ad finem sanctæ matris ecclesiæ revertendum, per bonorum suorum captionem, venditionem, distractionem, & per alia juris remedia, citra pœnam sanguinis compellant; & nisi infra octo dies, a dictæ requisitionis tempore computandos requisitionem hujusmodi prævenerint cum effectu, nec se legitime excusaverint, iidem requisiti excommunicationis incurrant sententiam ipso facto. Item, quod excommunicati, præsertim postquam denunciati in ecclesiis publice fuerint, non jungant se divinis officiis, nec intrent ecclesias, quamdiu divina hujusmodi officia celebrantur ibidem. Et illi qui dictos excommunicatos in ecclesiis viderint, dum dicta divina ibidem celebrantur officia, hoc ipsarum ecclesiarum denunciare rectoribus teneantur, vel locatenentibus eorumdem. Et si excommunicati prædicti, de ipsis ecclesiis exire contempserint requisiti, ordinariorum arbitrio puniantur, præter alias pœnas a jure introductas. Et si in mortis articulo absoluti fuerint, nihilominus tamen ecclesiastica careant sepultura, donec, de hujusmodi contemptibus ordinariorum arbitrio pro eis satisfactum fuerit competenter. Rectores vero ecclesiarum ipsarum, de talibus transgressoribus & eorum nominibus, infra mensem, ordinarium suum per suas certificare litteras teneantur.

CXXXII. *Excommunicati ad manus osculum non admittantur, nec in potu pariter, nec in cibo.*

Ibid. cap. 4.

Quia jus ecclesiasticæ disciplinæ contemnitur, eo quod excommunicati arctius non vitantur, & quod agitur a prælatis, facile trahitur a subditis in exem-

ANNO CHRISTI 1368.

plum: dicti concilii approbatione ſtatuimus, quod prælati excommunicatos publice ad manus oſculum non admittant, & quod ab ipſis prælatis vitentur, comedendo, bibendo, tam in dando eiſdem excommunicatis, quam in recipiendo ab ipſis: niſi prædicti excommunicati, ad dandum eiſdem prælatis, ratione procurationis vel cenſus, vel alias legitime ad hoc teneantur: & a dictis prælatis & aliis evitentur ſecundum mandata judicum, & ſecundum canonicas ſanctiones: ut excommunicati, rubore confuſi, ad gremium ſanctæ matris eccleſiæ libentius revertantur.

CXXXIII. *Confirmatio conſtitutionum a prædeceſſoribus archiepiſcoporum editarum.*

Cum multa ſit diligentia per noſtros prædeceſſores proviſum caſibus, qui ſolent in noſtris civitatibus, provinciis, & diœceſibus evenire, per conſtitutiones legitimas provinciales, quæ ab aliquibus minus debite obſervantur: hinc eſt quod nos, omnes conſtitutiones provinciales, alias per prædeceſſores noſtros & per nos editas, renovamus, approbamus, eaſqae de fratrum noſtrorum conſilio & aſſenſu, ex certa ſcientia confirmamus, ac ipſas præcipimus inviolabiliter obſervari: nec per illa præcedentia ſtatuta in præſenti concilio facta, aliis ſtatutis & obſervantiis provincialibus ſeu ſynodalibus intendimus in aliquo derogare, niſi in quantum prædictis eſſent contraria vel adverſa.

In quorum omnium fidem & teſtimonium præmiſſorum, nos Petrus Narbonenſis, & Gaffredus Toloſanus, divina providentia archiepiſcopi; & Philippus abbas Soricinii, vicariuſque generalis domini Arnaldi archiepiſcopi Auxitani ſupradicti; prædictas conſtitutiones ad inſtar publici inſtrumenti publicari mandavimus per Bernardum de Fabrica, alias de Cornutio, & Joannem Nigri, notarios publicos, & ſcribas noſtros infraſcriptos; & ſigillorum noſtrorum appenſione muniri, ad majorem roboris firmitatem, & certitudinem pleniorem. Et nos ſiquidem, & reverendi in Chriſto patres domini H. Biterrenſis, J. Carcaſſonenſis, A. Electenſis, R. Vaurenſis, G. Appamiarum, G. Lombarienſis, & B. Convenarum, epiſcopi, ſuffraganeique noſtri ſupradicti; necnon prædicti vicarii & procuratores abſentium aliorum ſuffraganeorum noſtrorum, & in præfato concilio non comparentium, omnia & ſingula in dictis ſtatutis contenta, rata & grata habuimus atque firma: niſi ſi & in quantum dominus noſter Papa vellet ea corrigere, diminui vel augeri. Actum & datum in dicta eccleſia cathedrali civitatis Vaurenſis, anno a Nativitate Domini MCCCLXVIII. & die ſexta menſis Junii, indictione ſexta, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris, & domini noſtri, domini Urbani divina providentia Papæ V. prædicti anno ſexto; præſentibus dominis, Petro de Sortenaco, legum doctore, decano ſancti Felicis de Caramanno, Toloſanæ diœceſis; Joanne de Karolay magiſtro in ſacra pagina, magiſtroque majore ac canonico eccleſiæ Narbonenſis; Petro de Vernhio decretorum doctore, canonico Narbonenſi; Petro Villani legum doctore, & vicario & officiali Toloſano; & venerabili & religioſo viro domino Amelio de Lautreco, decretorum doctore, canonico & cancellario Toloſano; Bertrando Ayromeri, licentiato in decretis, officiali Narbonenſi; Jacobo Maynerii in legibus baccallario, diœceſis Claromontenſis; & Guillelmo Siguerii baccallario in decretis, canonico & ſacriſta eccleſiæ collegiatæ beatæ Mariæ Giſſonenſis, Urgellenſis diœceſis; & pluribus aliis venerabilibus & providis viris, teſtibus ad præmiſſa vocatis, requiſitis & rogatis.

Horum omnium nomina vide pag. ſeq. E.

ANNO CHRISTI 1368.

Et me Joanne Nigri clerico Morinenſis diœceſis, publico Apoſtolica & Imperiali ac archiepiſcopali auctoritate, & ipſius domini Narbonenſis archiepiſcopi ſcriba & notario, qui ſimul cum magiſtro Bernardo de Fabrica, alias de Cornutio, dicti domini archiepiſcopi Toloſani & ſcriba & notario infraſcripto nominando, ſtatutorum ſive conſtitutionum ſupraſcriptorum editioni & ordinationi, dictorum dominorum epiſcoporum abſentium procuratorum & vicariorum generalium ratificationi, confirmationi, requiſitioni, & aliis omnibus & ſingulis ſupradictis, dum ſic, ut ſupra leguntur, agerentur & fierent, una cum prænominatis teſtibus præſens interfui: eaque omnia & ſingula, prout ſupra ſunt, manu mea propria ſcripſi, & in hanc publicam formam per dictos dominos archiepiſcopos & vicarium domini archiepiſcopi Auxitani, una cum dicto magiſtro Bernardo requiſitus & mandatus redegi, & ſignum meum ante ſubſcriptionem apposui, in teſtimonium præmiſſorum.

Ego vero Bernardus de Fabrica, alias de Cornutio, clericus Carurcenſis, publicus Apoſtolica & Imperiali auctoritate notarius, & dicti domini archiepiſcopi Toloſani ſcriba, ſimul una cum ſupradicto magiſtro Joanne Nigri notario publico ſupradicto, & dicti domini archiepiſcopi Narbonenſis etiam ſcriba, prædictorum ſtatutorum ſive conſtitutionum editioni, ordinationi, dictorumque dominorum præſentium epiſcoporum, necnon aliorum dominorum epiſcoporum abſentium procuratorum, & aliorum vicariorum generalium, approbationi, ratificationi, confirmationi, & requiſitioni, & aliis omnibus & ſingulis ſupradictis, dum modo fierent & ordinarentur prædicto, una cum prænominatis teſtibus præſens fui: eaque omnia & ſingula ſupradicta in notam communicatis primitus collatione cum dicto Magiſtro Joanne, & ipſis per eumdem Magiſtrum Joannem ſcriptorem in hanc publicam formam redactis: ſignumque meum & ſubſcriptionem meam prædictam ſolitam apposui in fidem & teſtimonium omnium prædictorum.

Huc uſque codex Boiquetianus, ex quo emendatiorem habet hujus concilii editionem, hactenuſque ſupplevit.

INDULGENTIA

a patribus concilii Vaurenſis conceſſa Chriſti fidelibus, qui manus adjutrices porrigent ad reſtaurationem cathedralis eccleſiæ Vaurenſis.

UNiverſis Chriſti fidelibus præſentes litteras inſpecturis, viſuris, ac etiam audituris; Petrus primas ſanctæ ſedis Romanæ proviſione Narbonenſis, Gaffredus eadem proviſione Toloſanenſis archiepiſcopus, Philippus abbas Soricinii vicarius generalis in ſpiritualibus & temporalibus reverendiſſimi patris in Chriſto domini Arnaldi archiepiſcopi Auxitani, Bernardus Convenarum, Petrus Lodevenſis, Robertus Vaurenſis, Hugo Biterrenſis, Joannes Caturcenſis, Arnaldus Electenſis..... Vaſatenſis, Guillelmus Lumbarienſis, Guillelmus Appamiarum, Otho Leſcarenſis, eadem proviſione epiſcopi, in civitate de Vauro, de auctoritate Apoſtolica & noſtra, generale concilium celebrantes; ſalutem in eo qui eſt omnium vera ſalus, & veniam delictorum. Quoniam, ut dicit Apoſtolus, omnes ſtabimus ante tribunal Chriſti, recepturi prout quiſque geſſerit in corpore ſuo & in corde, ſive bonum fuerit, ſive malum: & tam præſens & viſibilis ec-

Anno Christi 1368.

ecclesia militans, triumphanci cælesti civitati Jerusalem non immerito comparetur: & locum ubi sanctissimum corpus Domini nostri Jesu Christi conficitur & servatur; & nostræ reconciliationis ad ipsum instrumenta, scilicet ecclesiastica sacramenta, ministrantur, tam pro offensis, quam ex culpis populi recurrentis ad supplicandum, [a] diem majestati specialiter deputatum; in quo delictorum venia confitentibus impetratur [b] & inter cetera firmo fundamento; ac expletis ædificiis communiri deceat, ut alliciat, reficiat, & informet: Sane cupientes, quod ecclesia cathedralis Vaurensis nuper erecta, in qua sacrum generale concilium, auctoritate prædicta, de præsenti celebramus; & in qua Dominus Jesus Christus salvator & redemptor noster, ad honorem beatissimæ virginis Mariæ, ac glorioforum sanctorum beati Elani pontificis & confessoris, patroni dictæ ecclesiæ cathedralis, beati Albini meritis, & plurimorum sanctorum, sanctarumque virginum, pro quibus ad Dei & sanctorum & sanctarum ejus honorem & gloriam in dicta cathedrali ecclesia sacra altaria sunt constructa & ædificata, quamplurima miracula operatur; & ejus claustrum de novo operè non modicum sumptuoso reparetur; potissime dicta ecclesia, quæ quotidie a parte fluminis funditur, & subjecta oculis nostris multum indigeat reparatione, libris, vestimentis, & aliis ornamentis divino cultui necessariis: deceatque cathedralem ecclesiam, potius quam aliæ rurales, majoribus & solemnioribus ornamentis decorare, & dignioribus suffragiis sustentare, & necessitatibus ipsius ecclesiæ spiritualibus remediis subvenire, & saluti animarum, quantum cum Deo possumus, providere; cum ad dictæ ecclesiæ & claustri reparationem & ornamentum propriæ non suppetant facultates, nisi eleemosynis Christi fidelium eleventur. Nos igitur archiepiscopi & episcopi hujusmodi sacrum generale concilium in dicta cathedrali ecclesia celebrantes, volentes ad tam pium opus fideles Christi devotius excitare; universis & singulis utriusque sexus, vere tam pœnitentibus quam confessis, qui in festivitatibus Nativitatis Domini, Resurrectionis, Ascensionis, Pentecostes, Corporis Christi, Annunciationis, Nativitatis, Purificationis, & Assumptionis, Conceptionis, & Præsentationis beatæ & gloriosæ virginis Mariæ, singulorumque apostolorum, Commemoratione omnium sanctorum, Joannis Baptistæ, & Evangelistarum, beati Albini, sanctarumque Catharinæ, Cæciliæ, Agathæ, & Luciæ virginum, & beati Elani, cujus vocabulo ipsa ecclesia ecclesiæ exstitit insignita; & in dedicatione ipsius ecclesiæ, & in vesperis, & pro octavis eorumdem, ipsam ecclesiam devote visitaverint, ornaverint, adornaverint; & ad ædificandum, reparandum, ornandum ipsius ecclesiam, cum suis eleemosynis & necessariis suas manus porrexerint adjutrices; & qui in sanitate sui corporis, seu in extremis laborantes, quidquam suarum prædicto operi & dictæ ecclesiæ & claustro legaverint faciendum vel donaverint; de omnipotentis Dei gratia & misericordia, & beatorum Petri & Pauli apostolorum, ac sanctissimæ virginis Mariæ gloriosæ, & omnium sanctorum ejus auctoritate confisi, & nostra, & hujusmodi sacri concilii auctoritate & potestate nobis attributa, nos omnes & singuli, & quilibet nostrum, annuatim perpetuo pro qualibet die quadraginta dies de vera indulgentia, & de injunctis sibi pœnitentiis indulgemus, & misericorditer relaxamus. Datum Vauri in hoc sacro generali concilio, die decima tertia mensis Junii, anno Domini MCCCLXVIII.

Anno Christi 1368.

[a] *Lege*, dirimus.

[b] *Dele*, &c.

LITTERÆ
URBANI PAPÆ V.
ad archiepiscopos trium provinciarum, qui concilio Vaurensi interfuerunt.

URbanus episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus Auxitanensi, Narbonensi, & Tolosæ archiepiscopis, eorumque suffraganeis: & dilectis filiis abbatibus, prioribus, decanis, archidiaconis, præpositis, aliisque ecclesiarum & monasteriorum prælatis & rectoribus, necnon capitulis & conventibus ecclesiarum & monasteriorum, aliisque personis ecclesiasticis civitatum, diœcesum, & provinciarum Auxitanensis, Narbonensis, & Tolosæ: salutem & Apostolicam benedictionem. Ad nostrum pervenit auditum, quod nonnulli ex vobis, quod una via eis sciunt a jure inhibitum, per aliam malitiose agere, & in proprium eorum & suarum ecclesiarum & monasteriorum, ac locorum dispendium & gravamen, attentare præsumunt: interdum videlicet temporalibus dominis loco subditorum mutuando, seu alia sumpta occasione, dando certas pecuniarum summas, quas verisimiliter æstimant se nullo tempore recepturos. Nos igitur volentes vestris, & eorumdem ecclesiarum & monasteriorum indemnitatibus providere, & talibus malitiis obviare; vobis & cuilibet vestrum, tenore præsentium districtius inhibemus, in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna, quam contrafacientes incurrere volumus ipso facto; & a qua nullus nisi a nobis & successoribus nostris Romanis Pontificibus, præterquam in mortis articulo, possit absolvi: mandantes, quatenus hujusmodi mutua, & fraudulentas dationes non præsumatis de cetero facere, sine Apostolicæ sedis licentia speciali. Mandamusque vobis fratribus archiepiscopis & episcopis, ut per vos, vel alium, seu alios, hujusmodi nostram inhibitionem & mandatum in vestris cathedralibus & collegiatis, aliisque ecclesiis dictarum civitatum & diœcesum, de quibus expedire videbitur, publiceris. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam nostræ inhibitionis, voluntatis, & constitutionis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præsumpserit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apostolorum ejus se noverit incursurum. Datum Viterbii, II. Nonas Octobris, pontificatus nostri anno septimo.

Anno Christi 1369.

Anno Christi 1368.

CONDEMNATIO QUORUMDAM ERRORUM

per Simonem Langham archiepiſcopum Cantuarienſem.

Ex Tomo II. collectionis Anglicanæ.

Simon, &c. dilecto nobis in Chriſto filio..... cancellario Univerſitatis Oxonii, ſalutem, gratiam, & benedictionem.

SEcundum ſententiam Salvatoris, publicus humani generis inimicus, in agro Dominico zizania ſeminare non ceſſat: ſed quo magis ut fructificet ſemen ejus cuſtodes invigilant expurgare, tanto latentius agrum invadit, ut immiſſum gramen inficiat, & materiam adulterini ſeminis multiplicet & infundat. Sane licet tanti hoſtis verſutiam præcaventes, ne ſubintraret agrum noſtræ provinciæ, cui diſponente Domino præſidemus: tamen ex relatu plurimorum, & querelofis vocibus ſubditorum, noſtris auribus intimatur, quod pedem ſuum peſtiferum appoſuit agro noſtro, ad deſtructionem veri ſeminis Jeſu Chriſti, quod & patres noſtri præcipui ſapienter rigaverunt, & ſacratis ſcripturarum teſtimoniis firmaverunt. Nolentes igitur malum ſemen in altum ſuccreſcere, nec radices ejus ſine debita deciſione a ſegete exſtirpare: tam doctorum ſacræ paginæ, quam aliorum utriuſque juris peritorum multitudinem fecimus congregari: ut diſperſo ſemine inquinato, per ſolertem diſputationem granum ventilaretur a paleis, & inexpugnabilibus adductis ſanctorum evidentiis, in cunctis ſubſequentibus articulis doctrina patefieret veritatis. Qualia vero erant ſemina venenata, quæ inimicus homo in agro Dominico propoſuit radicaſſe, in ſubſequentibus articulis plenarie continentur.

I. Quilibet viator tam adultus quam non adultus, Saracenus, Judæus, & paganus, etiam in utero materno defunctus, habebit claram viſionem Dei ante mortem ſuam. Quia viſione manente, habebit electionem liberam converti ſe ad Deum, vel divertendi ſe ab eo. Et ſi pro tunc elegerit converti ad Deum, ſalvabitur; ſin autem, damnabitur. *Error.*

II. Peccatum commiſſum in hujuſmodi clara viſione per malam electionem, non eſt remediabile nec remiſſibile: & ſic pro illo, paſſio Chriſti non poteſt ſatisfacere quantum ad efficientiam. *Si intelligatur de clara viſione viatoris, ſicut primus articulus, error.*

III. Stat aliquem adultum ſine actu vel habitu fidei Chriſti in ſe, de lege communi ſalvari. *Si intelligatur de viatore adulto, ſicut primus articulus, error.*

IV. Sacramentum baptiſmi non eſt e lege Dei alicui parvulo decedenti requiſitum ad ſalutem æternam. *Si intelligatur univerſaliter quod nullum ſacramentum, &c. error.*

V. De quolibet parvulo in utero materno decedente, ac aliis parvulis decedentibus ſine ſacramento baptiſmi, eſt a quolibet catholico dubitandus, an damnetur, an ſalvetur. *Error.*

VI. De quolibet parvulo baptizato decedente, an ſalvabitur ſeu damnabitur, eſt a quolibet catholico dubitandus. *Error.*

VII. Saracenos, Judæos, ac paganos, adultos & diſcretos, qui numquam habuerunt, habent, vel habebunt actum ſeu habitum fidei Chriſtianæ, poſſibile eſt de communi lege ſalvari, intelligendo in ſenſu A compoſito: & de quolibet tali decedente, an ſalvabitur, eſt a quolibet catholico dubitandum. *Error.*

VIII. Non eſt poſſibile de lege communi, aliquem pro ſolo originali peccato damnari, ſi intelligatur pro ſolo originali ſine actuali. *Ut proximus articulus ſequens, error.*

IX. Impoſſibile eſt de lege communi aliquem damnari ſine peccato actuali ab ipſo commiſſo. *Error.*

X. Gratia juxta communiter ponentes eſt truffa, eo quod non eſt poſſibile aliquem talem eſſe. *Iſte articulus eſt erroneus, quia male ſonat.*

XI Aliquis poteſt ex puris naturalibus mereri B vitam æternam. *Error.*

XII. Eſt medium ſufficiens in natura ad attingendum finem hominis naturalem, ſi intelligit per finem hominibus naturalem, beatitudinem ultimam & æternam. *Error.*

XIII. Pro quolibet peccato commiſſo in ſtatu fidei eſt remedium ſufficiens in natura, per quod redire poteſt viator ad gradum deperditum per peccatum. *Error.*

XIV. Pro nullo peccato commiſſo citra claram viſionem Dei, eſt aliquis juſte privandus hereditate cæleſti: ſicut nec peccans ex ignorantia eſt hereditate privandus. *Error.* C

XV. Nihil eſt nec eſſe poteſt malum, ſolum quia prohibitum. *Error.*

XVI. Pomum vetitum quod primus parens comedit, non ſolum fuit malum ſibi, quia prohibitum; ſed ſibi prohibitum, quia malum. *Error.*

XVII. Quocumque effectu ſignato, oportet quod ſit aliqua cauſa quare Deus vult illum effectum. *Si intelligatur univerſaliter de omni effectu, quod oportet ponere aliquam cauſam ex parte effectus: error.*

XVIII. Pater in divinis eſt finitus, Filius in divinis eſt finitus, & ſolus Spiritus ſanctus eſt infinitus. *Error.*

XIX. Solus Pater efficit, ſolus Filius format, D & ſolus Spiritus ſanctus finit quamlibet creaturam. *Error.*

XX. Deus non poteſt aliquid annihilare. *Error.*

XXI. Deus non poteſt aliquem immediate punire, eo quod non poteſt eſſe tortor. *Error.*

XXII. Nullus poteſt peccare appropriate contra Patrem in divinis, eo quod nullus poteſt peccare ex impotentia, ſi peccet ex ignorantia vel malitia. *Error.*

XXIII. Quam neceſſarius homo eſt animal, tam neceſſarius homo eſt mortalis. *Si intelligatur univerſaliter pro omni ſtatu hominis, non obſtante* E *gratia competente: error.*

XXIV. Quod Chriſtus, beata Maria, & omnes homines beati, adhuc veraciter ſunt mortales. *Si intelligatur de lege ordinata, error: quia contrariatur dictis apoſtoli & ſanctorum.*

XXV. Quod Virgo beata eſt adhuc peccabilis & damnabilis pro peccato. *Si intelligatur quod ipſa beata Virgo non ſit facta impeccabilis & etiam indamnabilis per ejuſdem gratiam confirmationis finalis beatitudinis ordinate: error.*

XXVI. Quod omnes beati, tam Angeli quam

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1368.

homines, excepto Chriſto, ſunt peccabiles & damnabiles. *Si intelligatur, ut proximus precedens: error.*

XXVII. Quod omnes homines damnati in inferno ſunt reparabiles & beatificabiles. *Si intelligatur quod ſunt reparabiles & beatificabiles, non obſtante eorumdem finali reprobatione, quorum ignis eſt inextinguibilis ſecundum evangelium: error.*

XXVIII. Quod omnes dæmones ſunt & ſemper erunt reparabiles ad beatitudinem conſequendam. *Si intelligatur ut precedens: error.*

XXIX. Quod Deus poteſtate ſua abſoluta non poſſet facere creaturam rationabilem impeccabilem. *Si intelligatur ſimpliciter ſicut verba ſonant, quod non poſſet creaturam rationabilem impeccabilem facere, per naturam nec per gratiam confirmationis: error.*

XXX. Quod beati ſunt mortales, & immortales. *Error ſecundum intellectum decimi quarti articuli.*

Iſtos igitur præmiſſos triginta articulos, de congregato concilio, tam doctorum ſacræ paginæ, quam aliorum prudentium virorum, prout quidam expreſſe ponuntur, & alii modificantur, damnamus & reprobamus, & tanquam erroneos judicamus. Et ſi quis in futurum ſententiam præmiſſorum articulorum vel doctrinam in hac parte defendere vel approbare præſumpſerit, in ſcholis vel alibi, publice vel occulte: tanquam falſarum opinionum, & novarum ſuperſtitionum ſectator, ab omnibus evitetur: & præcipimus tam in actibus ſcholaſticis quam in aliis, eoſdem articulos ab omnibus evitari, ſub interminatione anathematis, quod poterunt formidare non immerito ex certa ſcientia contrarium facientes. Vobis igitur committimus & mandamus: quatenus præmiſſa omnia & ſingula ſic per nos fuiſſe acta & geſta, in univerſitate prædicta modo debito publicetis: inhibentes palam & publice omnibus & ſingulis, quibus videritis [a]inhibendis, ne quis articulorum prædictorum ſententiam vel doctrinam defendere vel approbare præſumat in ſcholis aut alibi, publice vel occulte, ſub pœna excommunicationis majoris in contravenientes, mora, dolo & culpa eorum in ea parte præcedentibus, trina & canonica monitione præmiſſa, per vos canonice fulminandæ.

[a] Forte, inhibendum.

Datum apud Lambeth, quinto Idus Novembris, anno Domini MCCCLXVIII. & noſtræ tranſlationis tertio.

GREGORII PAPÆ XI.

CONSTITUTIO,

Qua vetat, ne patriarchæ, primates, & archiepiſcopi faciant crucem coram ſe deferri in præſentia cardinalium.

Ex tomo II. collectionis Anglicanæ.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, ad perpetuam rei memoriam.

ROmanus pontifex, beati Petri cæleſtis clavigeri ſucceſſor, vicarius Jeſu Chriſti, cuncta orbis climata omniumque nationum in illis degentium, & præſertim eccleſiaſticarum perſonarum: qualitates & conditiones paterna conſideratione diſcutit & examinat divinitus: & ex officii debito circa earum ſtatum & honores, ſuadentibus rationabilibus cauſis, perpenſa deliberatione ſalubriter ordinat & diſponit, quæ grata in conſpectu divinæ majeſtatis fore conſiderat atque credit. Sane nuper ad noſtrum pervenit auditum, quod nonnulli patriarchæ, primates, & archiepiſcopi, in præſentia venerabilium fratrum noſtrorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium, Apoſtolicæ ſedis legatorum & nunciorum, ſeu aliquorum ex eis, crucem deferri faciunt: propter quod ipſorum cardinalium honori, qui perſonam noſtram repræſentant, derogatur. Nos igitur attendentes, quod cardinales ipſi nobiſcum indefeſſis laboribus univerſalia eccleſiaſtica onera ſortiuntur; ac in præmiſſis de opportuno remedio providere volentes: univerſis & ſingulis patriarchis, primatibus, & archiepiſcopis auctoritate apoſtolica tenore præſentium districtius inhibemus; ne in præſentia aliquorum ſeu alicujus ex noſtris fratribus dictæ ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, prædictæ ſedis Legatis vel Nunciis, ante ſe crucem deferri faciant vel permittant: privilegiis, indulgentiis, & gratiis ac litteris apoſtolicis, ipſis vel eorum eccleſiis, ſub quacumque forma vel expreſſione verborum a ſede Apoſtolica conceſſis, vel in poſterum concedendis, etiamſi de illis plena & expreſſa mentio, ac de verbo ad verbum habenda eſſet de præſentibus (quæ quoad hoc alicui in nullo volumus ſuffragari) & aliis contrariis non obſtantibus quibuſcumque. Nos enim eiſdem legatis & nunciis, compeſcendi per cenſuram eccleſiaſticam patriarchas, primates, & archiepiſcopos quoſcumque, ſi contra inhibitionem hujuſmodi fecerint, plenam & liberam auctoritate apoſtolica tenore præſentium concedimus poteſtatem. Nulli ergo omnino hominum liceat hanc paginam noſtræ voluntaris & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus, ſe noverit incurſurum. Datum Avinioni, VII. Kalend. Aprilis, pontificatus noſtri anno primo.

EJUSDEM EPISTOLA ad Cantuarienſem & Eboracenſem archiepiſcopos.

De celebrando feſto ſancti Auguſtini ſub duplici officio.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabilibus fratribus Cantuarienſi & Eboracenſi archiepiſcopis, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

DEcet cunctos Chriſti fideles, illos in terris ſummæ devotionis ſtudio venerari, quos omnipotens Deus perpetuæ corona gloriæ in cælo magnificavit: & ibi præcipue ipſorum laudes attollere, ubi per glorioſum laborum ſuorum fructum majora coruſcant inſignia meritorum. Hæc itaque attenta conſideratione penſantes, decens & congruum reputamus, ut glorioſus confeſſor beatus Auguſtinus

nus (qui olim missus per sedem Apostolicam ad gentes Anglorum, nondum tunc baptismatis unda renatos eos de infidelitatis tenebris ad lucem Catholicæ fidei per prædicationis ministerium evocavit, primusque in Anglia erexit ecclesiam) specialiter in illis partibus honoretur: ex hoc namque ibidem populorum crescit devotio, ac ille qui glorificatur in sanctorum concilio, benignus respiciet preces devotorum. Ut igitur ipsius confessoris festivitas, in dictis partibus, quibus, sicut accepimus, vix aut minus in regno Angliæ celebriter colitur, solemnius & devotius veneretur: fraternitati vestræ, de qua specialem in Domino fiduciam gerimus, per apostolica scripta committimus & mandamus; quatenus festivitatem confessoris ejusdem in omnibus ecclesiis dicti regni, exemptis & non exemptis, faciatis auctoritate nostra perpetuis futuris temporibus sub duplici officio solemniter celebrari: & nihilo minus in dicta festivitate cessari a mechanicis, & aliis operibus, interdictis in festis duplicibus de more, consuetudine, seu observantia ecclesiarum partium earumdem. Datum Avinioni, pridie Idus Novembris, pontificatus nostri anno quarto.

Anno Christi 1372.

EJUSDEM EPISTOLA
ad archiepiscopum Cantuariensem & episcopum Londinensem.

Ut procedant contra Joannem Wycleffum, deque illius erroribus inquirant.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Cantuariensi, & episcopo Londinensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

Ibidem.

REgnum Angliæ, glorioſum nempe potentia & abundantia facultatum, sed glorioſius pietate fidei, & sacræ paginæ claritate coruscum, consuevit viros producere divinarum scripturarum recta scientia præditos, maturitate graves, devotione præclaros; & pugiles fidei orthodoxæ, qui non solum proprios, sed alienos populos documentis instruebant verissimis, & in mandatorum Domini semitam dirigebant. Et sicut ex effectu contingentium temporis antiqui colligitur, dicti regni præsules in specula solicitudinis positi, proprias excubias exercentes solicite, non permittebant aliquod oriri erroneum, quod posset inficere oves suas: sed si oriretur zizania ex inimici hominis sparsione, illam protinus evellebant; crescebatque assidue purum triticum in Dominicum horreum inferendum. Sed proh dolor! nunc apparet quod in ipso regno, officio vigiles, negligentia vero desides, non circuiunt civitatem, dum hostes ingrediuntur in eam, animarum thesaurum pretiosissimum prædaturi: quorum latentes ingressus & patentes aggressus prius sentiuntur in Roma, intercapedine longa remota, quam eis in Anglia resistatur. Sane plurium fide dignorum significatione admodum dolenter audivimus, quod Joannes Wycliff, rector ecclesiæ de Lutterworth, Lincolnien sis diœcesis, sacræ paginæ professor, utinam non magister errorum, in illam detestabilem vesaniam dicitur temere prorupisse; quod nonnullas propositiones & conclusiones erroneas & falsas, in fide male sonantes, quæ statum totius ecclesiæ subvertere & enervare conantur; quarumque aliquæ, licet aliquibus mutatis terminis, sentire videntur perversas opiniones & doctrinam indoctam damnatæ memoriæ Marsilii de Padua, & Joannis de Ganduno; quorum liber per felicis recordationis Joannem Papam XXII. prædecessorem nostrum reprobatus extitit & damnatus: non veretur in præfato regno asserere, dogmatizare, & publice prædicare, nonnullos Christi fideles maligne inficiens, ac a fide catholica, sine qua non est salus, faciens deviare. De quibus sic subortis & non exstirpatis, seu saltem eis nulla facta resistentia, quam sciamus, sed transactis seu toleratis conniventibus oculis, [a] vos aliqui quoque præsules Angliæ, cum debeatis esse columnæ ecclesiæ, dictæque fidei defensores attenti, scilicet quadam conniventia tam negligenter transeundo, non immerito debetis rubore perfundi, verecundari, & in propriis conscientiis remorderi. Quare cum tam pernicioſum malum, quod non præcisum, seu radicitus exstirpatum, serpere posset in plurimos in animabus eorum, quod absit, letali contagione necandos, nolumus, sicut nec debemus sub dissimulatione transire: fraternitati vestræ per apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus receptis præsentibus, vos vel alter vestrum, de dictarum propositionum & conclusionum assertione, quarum copiam vobis mittimus sub bulla nostra inclusam, vos secrete informantes, si inveneritis ita esse, præfatum Joannem faciatis auctoritate nostra capi, & carceribus mancipari; ejusque confessionem super eisdem propositionibus seu conclusionibus recipere studeatis: ac ipsam confessionem, & quæcumque dictus Joannes dixerit seu scripserit super earumdem propositionum & conclusionum inductione ac probatione, & quicquid feceritis in præmissis, sub sigillis vestris clausa & nemini revelata, nobis per fidelem nuncium transmissuri: eumdemque Joannem sub fida custodia teneatis in vinculis, donec a nobis super hoc aliud receperitis in mandatis; contradictores per censuram ecclesiasticam appellatione postposita compescendo, invocato ad hoc si opus fuerit auxilio brachii sæcularis. Non obstantibus felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. prædecessoris nostri statutis, in quibus cavetur, ne aliquis extra civitatem vel diœcesim, nisi in certis exceptis casibus, & in illis ultra unam dietam a fine suæ diœcesis, ad judicium evocetur: seu ne judices a sede Apostolica deputati, aliquos ultra unam dietam a fine suæ diœcesis evocare præsumant; ac de duabus dietis in concilio generali, ac exemptionibus & aliis privilegiis, constitutionibus & litteris apostolicis Prædicatorum, Minorum, Eremitarum sancti Augustini, & sanctæ Mariæ de monte Carmeli, & aliis quibuscumque Mendicantium, vel aliis ordinibus & locis, aut specialibus, quorumcumque tenorum existant; necnon statutis & consuetudinibus eorumdem ordinum & locorum contrariis, per quæ effectus præsentium impediri valeat quomodolibet vel differri; etiamsi de eis eorumque totis tenoribus, ac de verbo ad verbum plena & expressa mentio in nostris litteris sit habenda: seu si Joanni prædicto, vel quibuslibet aliis, communiter vel divisim, a dicta sit sede indultum, quod personaliter capi, aut quod interdici, suspendi, vel excommunicari non possint, per litteras apostolicas non facientes plenam & expressam, ac de verbo ad verbum de indulto hujusmodi mentionem.

[a] *Forte*, vos & aliqui.

Datum Romæ, apud sanctam Mariam Majorem, XI. Kalend. Junii, pontificatus nostri anno VII.

Anno Christi 1377.

EJUSDEM EPISTOLA AD EOSDEM.

Ut citent Wiclefum ad comparendum coram Papa.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Cantuariensi, & episcopo Londonensi, salutem & apostolicam benedictionem.

Ibidem. NUper nos non sine gravi cordis turbatione, ex plurium fide dignorum significatione percepto, quod Joannes Wyclif, rector ecclesiæ de Lutterworth, Lincolniensis diœcesis, sacræ paginæ professor, utinam non magister errorum, in eam detestabilem vesaniam temere proruperat, quod nonnullas propositiones & conclusiones erroneas ac falsas, & male in fide sonantes, quæ statum totius ecclesiæ subvertere & enervare nituntur; quarumque aliquæ, licet quibuscumque mutatis terminis, imitari videbantur perversas opiniones, & doctrinam indoctam, damnatæ memoriæ Marsilii de Padua, & Joannis de Ganduno: quorum liber per felicis recordationis Joannem Papam XXII. prædecessorem nostrum reprobatus exstitit & damnatus; non verebatur in regno Angliæ asserere, dogmatizare, & publice prædicare, illis nonnullos Christi fideles maligne inficiens, ac a fide Catholica, sine qua non est salus, faciens deviare. Nos attendentes, quod tam pernicioſum malum quod in plurimos serpere poterat, eorum animas letali contagione necando, non debebamus, prout nec debemus, sub dissimulatione transire: vobis per alias nostras litteras commisimus & mandavimus, ut vos vel alter vestrum de dictarum propositionum & conclusionum assertione, quarum copiam sub bulla nostra misimus intercluſam, vos secreto informantes, si ita esse inveniretis, prædictum Joannem auctoritate nostra capi, & carceribus mancipari faceretis; eum quoque sub bona custodia teneretis in vinculis, donec a nobis super hoc reciperetis aliud in mandatis, prout in dictis litteris plenius continetur. Considerantes itaque quod præfatus Joannes hujusmodi, captionem & carcerationem forte præsentiens, posset, quod absit, per fugæ, [a] latitationis præsidia, dictum nostrum mandatum in gravissimum fidei detrimentum eludere: nos, ne tam damnabiles propositiones & conclusiones indiscussæ, & earum temerarius assertor impunitus, remaneant, in detrimentum gravissimum fidei prælibatæ: fraternitati vestræ per apostolica scripta committimus & mandamus, quatenus vos vel alter vestrum, per vos, vel alium, seu alios, præfatum Joannem, si per vos capi & carcerari non possit, per edictum publicum proponendum in studio Oxoniensi dictæ diœcesis, & aliis locis publicis, de quibus sit verisimilis conjectura, quod ad dicti Joannis notitiam pervenire valeat, & de quibus vobis expedire videatur; ex parte nostra peremptorie monere & citare curetis, quod infra trium mensium spatium, a die citationis hujusmodi in antea computandum, ubicumque tunc nos esse contigerit, compareat personaliter coram nobis, superpropositionibus & conclusionibus hujusmodi responsurus, ac dicturus, & facturus quicquid super eis duxerimus ordinandum, & ordo dictaverit rationis: prædicendo in hujusmodi citationis edicto, quod sive idem Joannes in hujusmodi termino comparuerit, sive non comparuerit, nos super præmissis & contra eum usque ad debitam condemnationem ipsius inclusive procedemus, prout ejus demerita exigent, ac nobis secundum Deum & conservationem dictæ fidei videbitur expedire. Volumus autem, & præsentium tenore statuimus, quod prædicta citatio sic facta perinde præfatum Joannem afficeret, ac si sibi personaliter insinuata & intimata fuisset: constitutione quacumque contraria non obstante. Diem vero citationis, & formam, & quidquid feceritis in prædictis, nobis per vestras litteras, vestris sigillis munitas, harum seriem continentes, fideliter & quam citius poteritis, intimare curetis.

[a] Forte, & latitationis.

Anno Christi 1377. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem, XI. Kalendas Junii, pontificatus nostri anno septimo.

EJUSDEM AD EOSDEM EPISTOLA.

De eodem argumento.

Gregorius episcopus servus servorum Dei, venerabilibus fratribus, archiepiscopo Cantuariensi, & episcopo Londonensi, salutem & Apostolicam benedictionem.

Ibidem. SUper periculosis admodum erroribus quarumdam detestabilium propositionum & conclusionum, ad enervationem totius ecclesiastici status tendentium, quas scriptas in scedula inclusa præsentibus, Joannes Wiclif, rector ecclesiæ de Lutterworth, Lincolniensis diœcesis, dictus theologiæ professor, asseritur tam impie quam temere suscitasse, plenius vobis scribimus per alias nostras patentes litteras, quas cum præsentibus destinamus. Volumus igitur & fraternitati vestræ mandamus, quatenus carissimum in Christo filium nostrum Eduardum regem Angliæ illustrem, & dilectos filios nobiles viros natos dicti regis, ac dilectam in Christo filiam nobilem mulierem principissam Aquitaniæ & Valliæ, alioſque magnates de Anglia, & consiliarios regis, per vos & alios magistros & peritos in sacra pagina, non maculatos hujusmodi erroribus, sed in fide sinceros & fervidos, studeatis facere plenarie informati, ac eis ostendi quanta verecundia devoto regno Angliæ oriatur exinde: & quod non solum sunt ipsæ conclusiones erroneæ in fide, sed si bene advertatur, innuunt omnem destruere politiam; & requiratis eos adstrictissime, quod ad exstirpationem tantorum errorum, pro reverentia Dei & Apostolicæ sedis, & nostra, ipsorum quoque merito apud Deum, & honore in sæculo, tamquam catholici principes, & pugiles dictæ fidei, omni qua poterunt efficacia, tribuant auxilium & favorem.

Anno Christi 1377. Datum Romæ apud sanctam Mariam Majorem, XI. Kalend. Junii, pontificatus nostri anno septimo.

CONCLUSIONES Magistri Joannis Wyclif.

E 1. TOtum genus concurrentium, citra Christum, non habet potestatem simpliciter ordinandi, ut Petrus & omne genus suum dominetur politice super mundum.

2. Deus non potest dare homini pro se & heredibus suis in perpetuum civile dominium.

3. Chartæ humanitaris adinventæ de hereditate olim perpetua, sunt impossibiles.

4. Quilibet exsistens in gratia gratifice & fideliter, nedum habet jus, sed in re habet omnia Dei.

5. Homo potest solum ministratorie dare tam naturali filio, quam imitationis in schola Christi, tam temporale dominium, quam æternum.

6. Si Deus est, domini temporales possunt legi-

time ac meritorie auferre bona fortunæ ab eccleſia delinquente.

7. Numquid eccleſia eſt in tali ſtatu vel non, non eſt meum diſcutere, ſed dominorum temporalium examinare: & poſito caſu, confidenter agere, & in pœna damnationis ejus temporalia auferre.

8. Scimus quod non eſt poſſibile, quod vicarius Chriſti pure ex bullis ſuis, vel ex illis cum voluntate & conſenſu ſuo, & ſui collegii, quemquam habiliter vel inhabiliter.

9. Non eſt poſſibile hominem excommunicari, niſi prius & principaliter excommunicaretur a ſeipſo.

10. Nemo ad ſui deteriorationem excommunicatur, ſuſpenditur, vel aliis cenſuris curiatur, niſi in cauſa Dei.

11. Maledictio vel excommunicatio non ligat ſimpliciter, niſi quantum fertur in adverſarium legis Chriſti.

12. Non eſt amplificata poteſtas a Chriſto ſuis diſcipulis excommunicandi ſubditos, præcipue propter negationem temporalium, ſed e contra.

13. Diſcipuli Chriſti non habent poteſtatem coacte exigere temporalia per cenſuras.

14. Non eſt poſſibile de potentia Dei abſoluta, quod ſi Papa vel alius prætendat ſe quovis modo ſolvere vel ligare, eo ipſo ſolvit vel ligat.

15. Credere debemus quod ſolum tunc ſolvit vel ligat, quando ſe conformat legi Chriſti.

16. Hoc debet catholice credi: Quilibet ſacerdos rite ordinatus habet poteſtatem ſufficienter ſacramenta quælibet conferendi, & per conſequens quemlibet contritum a peccato quolibet abſolvendi.

17. Licet regibus auferre temporalia a viris eccleſiaſticis, ipſis abutentibus habitualiter.

18. Sive domini temporales, ſive ſancti Papæ, ſive ſancti, ſive caput eccleſiæ qui eſt Chriſtus, dotaverint eccleſiam bonis fortunæ vel gratiæ, & excommunicaverint ejus temporalia auferentes; licet tamen propter conditionem implicitam delicto proportionabili eam temporalibus ſpoliare.

19. Eccleſiaſticus, immo Romanus pontifex, poteſt legitime a ſubditis & laïcis corripi, etiam accuſari.

MANDATUM

AUCTORITATE APOSTOLICA

ad cancellarium Univerſitatis Oxonienſis.

Ut inquirat de Wycleffi erroribus, & eumdem citet.

1382. SImon permiſſione divina, &c. Et Willielmus eadem permiſſione Londonenſis epiſcopus, delegati a ſede Apoſtolica cum illa clauſula, *Quatenus vos duo, aut unus veſtrum, ad infra ſcripta ſpecialiter deputati:* dilecto pariter venerabilique viro cancellario univerſitatis Oxoniæ, Lincolnienſis diœceſis, ejuſve locum tenenti, ſalutem in Domino, & mandatis noſtris, immo verius apoſtolicis, firmiter obedire. Litteras ſanctiſſimi in Chriſto patris ac domini noſtri, domini Gregorii, divina providentia Papæ XI. ſuper eo, quod Joannes Wyclif ſacræ paginæ profeſſor, rectorque de Litterworth, dictæ Lincolnienſis diœceſis, in deteſtabilem veſaniam temere prorumpens, nonnullas propoſitiones & concluſiones erroneas ac falſas, & male in fide ſonantes, quæ ſtatum totius eccleſiæ ſubvertere & enervare nituntur, non verebatur aſſerere, dogmatizare, & publice prædicare; illis nonnullos Chriſti fideles maligne inficiens, ac a fide Catholica, ſine qua non eſt ſalus, faciens deviare, ut in dictis litteris Apoſtolicis plenius eſt expreſſum; nos noveritis cum ea qua decuit reverentia recepiſſe. Volentes igitur mandatis Apoſtolicis parere pro viribus, ut tenemur, vobis in virtute obedientiæ, qua dictæ ſedi tenemini, committimus & mandamus, firmiter injungentes: quatenus receptis per vos præſentibus, evocatis ad hoc etiam per vos ſacræ paginæ profeſſoribus expertis, rectius & ſanctius in fide catholica ſentientibus, verbis ſophiſticalibus terminorum curioſa implicatione penitus prætermiſſis, de dictarum propoſitionum & concluſionum aſſertione, quarum copia inferius inſeritur, vos ſecrete informantes, de omni eo quod in præmiſſis inveneritis & ſenſeritis, litteris veſtris clauſis, & ſigillo veſtro ſigillatis, clare, diſtincte, & aperte in omnibus & per omnia nos reddatis, ut convenit, certiores. Citetis inſuper ſeu citari faciatis peremptorie dictum Joannem, quod triceſimo die juridico poſt citationem ſibi factam, in eccleſia ſancti Pauli Londonienſis comparet perſonaliter coram nobis, ſeu aliis ſubdelegatis noſtris ſive commiſſariis in hac parte, ſuper concluſionibus & propoſitionibus hujuſmodi reſponſurus ac auditurus, ulterius quoque facturus, quidquid auctoritate Apoſtolica fieri debeat in hac parte, & ordo dictaverit rationis: prædicentes eidem, quod ſive comparuerit in termino prædicto ſive non, ulterius contra eum procederetur, prout litteræ Apoſtolicæ in ſe exigunt & requirunt. Vobis inſuper injungimus auctoritate prædicta, quatenus litteras Apoſtolicas in præſentiarum per nos vobis tranſmiſſas, ſub pœnis in eiſdem litteris plenius expreſſatis, in omnibus & per omnia diligenter & fideliter exſequamini, juxtam vim, formam, & effectum earumdem: certificantes nos aut dictos commiſſarios noſtros ſeu ſubdelegatos celerius quo fieri poterit, quid feceritis in præmiſſis, per litteras veſtras patentes, harum & facti veſtri ſeriem plenius continentes.

Datum apud Orteforde, XV. Kalend. Januarii, anno Domini MCCCLXXVII. & tranſlationis noſtræ Simonis Cantuarienſis archiepiſcopi ſuprадicti anno tertio.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1374.

CONCILIUM NARBONENSE,

a Petro archiepiſcopo cum ſuffraganeis & aliis celebratum, die XV. Aprilis, anno Domini MCCCLXXIV.

Ex Illuſtriſſimi Boſqueti Monſpelienſis epiſcopi codice mſ. & editione Viri clariſſ. Stephani Baluzii.

INDICTIO CONCILII.

Petrus miſeratione divina ſanctæ primæ ſedis Narbonenſis archiepiſcopus & primas, venerabili fratri A. eadem gratia Electenſi epiſcopo ſuffraganeo noſtro, vel ejus vicariis generalibus in ipſius abſentia, ſalutem & ſinceram in Domino caritatem.

INter aſſiduas curas & ſolicitudines, quæ miniſterio noſtro incumbunt, de ſalubri ſtatu eccleſiarum, monaſteriorum, & aliorum piorum locorum, noſtrarum civitatis, diœceſis, ac provinciæ, necnon & gregis Dominici nobis commiſſi, ſolicite cogitare nos convenit; ut in ipſis vigeat tranquillæ beatitudo quietis; paciſque, ſalutis, & libertatis gratia nutriatur: & quæ in eiſdem, non abſque diſpendio miniſtrorum, & cultus detrimento divini, ſervari novimus, per appoſitionem congrui moderaminis in melius reformemus. [a]Et tandem officii noſtri debitum, in actibus dirigendis veritatem imitantes, lucem amantes, libenter evitare nodoſæ ambiguitatis [b]volucrum anhelamus: illamque ſemper in noſtris ordinationibus ſervare cautelam intendimus, ut de ipſis proveniat commodum, adeo quod aliis non immineat detrimentum.

[a] *Forte*, Et ſecundum officii noſtri debitum.

[b] *Forte*, involuerum.

Cum igitur pro obſervatione ſacrorum canonum, corrigendis exceſſibus, & reformatione vitæ & morum cleri & populi, ac quibuſdam aliis arduis negotiis, civitatem, diœceſim, & provinciam, noſtras, necnon & libertatem eccleſiaſticam tangentibus; ſuper quibus ad debitam proviſionem una vobiſcum & aliis ſuffraganeis noſtris intendimus, concedente Altiſſimo, interponere ſolicitudinis noſtræ partes; præſertim cum tangatur communiter ſtatus eccleſiarum & monaſteriorum, aliorumque piorum locorum noſtrarum civitatis, diœceſis, ac provinciæ prædictarum; provinciale concilium ordinavimus & determinavimus convocandum, videlicet die decima quinta menſis Aprilis proxime futuri, apud civitatem noſtram, & in eccleſia ſancta noſtra metropolitana: ſcientes, quod ſuper hoc ſimus per ſanctiſſimum in Chriſto patrem ac dominum noſtrum ſummum pontificem, dominum Gregorium Papam XI. per ſuas apoſtolicas & patentes litteras exhortati, immo ab eodem mandatum habuimus ſpeciale & expreſſum. Eapropter vos tenore præſentium monemus, & etiam exhortamur, ut una nobiſcum die & loco prædictis, in dicto provinciali concilio, Deo prævio, celebrando; ad quod præfatos diem & locum, cum diebus ſequentibus quos ad hoc continuare vel prorogare contigerit, vobis præciſe & peremptorie aſſignamus; perſonaliter comparere curetis: voſque ad id præſentium tenore citamus. Mandantes vobis inſuper, quatenus interim citetis & peremptorie, auctoritate noſtra, & tempore congruo, omnes & ſingulos abbates, præpoſitos, decanos, archidiaconos, archipreſbyteros, & priores eccleſiarum regularium & ſæcularium, ac etiam adminiſtratores, procuratores, & negotiorum geſtores aliorum piorum locorum; necnon alias perſonas eccleſiaſticas regulares & ſæculares, cujuſcumque ſtatus, ordinis, religionis, & conditionis exiſtant, qui debent & conſueverunt in conciliis intereſſe de uſu, conſuetudine, vel de jure, ut perſonaliter; capitula vero, & collegia, & conventus veſtrarum civitatis & diœceſis, per procuratores, ſyndicos, ſeu œconomos idoneos, ad hoc legitime & ſpecialiter conſtitutos cum ſufficienti & ſpeciali mandato, in ipſo provinciali concilio compareant dicta die: inibi contribue moraturi, donec ea quæ in dicto concilio tractanda fuerint, ad honorem Dei, proviſionem eccleſiarum & monaſteriorum, profectum animarum, & utilitatem ſubditorum provinciæ antedictæ, per dicti concilii providentiam finem debitum ſortiantur. Et ne ipſi ſeu alii quicumque, quos præſens tangit ſeu tangere poteſt negotium, ignorantiam quovis modo valeant prætendere de præmiſſis: præſentes noſtras litteras, ſeu earum traſſumptum in forma publica conſcriptum, in veſtra eccleſia, & alibi ubi expediens vobis videbitur, interim ſæpius & frequenter publicare & denunciare curetis. Præcipientes vobis ulterius, & auctoritate apoſtolica nobis in hac parte commiſſa, ut ante dictum concilium, ſynodum veſtram loco & tempore debitis & honeſtis, celebretis, ad honorem Dei & eccleſiæ ſuæ ſanctæ: in qua de agendis in dicto concilio, ſuper corrigendis exceſſibus, ſupplendis defectibus, ac utilitatibus eccleſiaſticis promovendis, & aliis neceſſariis, prout expediens vobis viſum fuerit, deliberare & tractare debite valeatis.

Ut autem ſuperfluitatum & pomparum inanium jactantiam præcludamus: vobis tenore præſentium inhibemus, ſub virtute ſanctæ obedientiæ injungentes, ne ultra decem equitaturas, & duos ſaumerios ſive gerulos, pro vobis & veſtra familia adducatis, cum ad dictum provinciale concilium venietis; abbatibus veſtræ diœceſis injungentes ex parte ſedis Apoſtolicæ atque noſtra, quod ultra quinque equitaturas ad plus, & unum ſaumerium ſeu gerulum, ſecum adducere non præſumant; ceteri vero qui venire tenentur, cum paucis & moderatis expenſis veniant: ſi vos, & abbates prædicti, & etiam alii, reprehenſionis noſtræ aculeos de inobedientia volueritis evitare. Reddentes præſentes litteras portitori præſentium ſigillo veſtro impendenti ſigillatas, in ſignum receptionis earum.

De omnibus vero & ſingulis præſentationibus, publicationibus, atque citationibus, quas fieri facietis, volumus quod faciatis recipi, & ex cauſa, unum vel plura publica inſtrumenta.

Datum ſub ſigillo noſtro impendenti & ſigneto, in caſtro noſtro de Montillis, die prima menſis Februarii, anno nativitatis Chriſti MCCCLXXIV.

Eodem modo ſcriptum eſt P. epiſcopo Elnenſi & ceteris ſuffraganeis.

In eumdem modum ſcriptum eſt capitulo eccleſiæ Narbonenſis, capitulo eccleſiæ Magalonenſis, capitulo eccleſiæ Elnenſis, capitulo eccleſiæ Nemauſenſis, capitulo eccleſiæ Carcaſſonenſis, archipreſbyte-

ANNO CHRISTI 1374.

ris & rectoribus, ac hoſpitalibus pauperum civitatis & diœceſis Narbonenſis, & exemptis provinciæ Narbonenſis.

In nomine ſanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus ſancti, amen.

CONSTITUTIONES PROVINCIALES editæ in concilio provinciali celebrato per reverendiſſimum in Chriſto patrem & dominum, dominum Petrum, miſeratione divina ſanctæ primæ ſedis Narbonenſis archiepiſcopum & primatem, cum ſuis ſuffraganeis, ſuoque Narbonenſi & aliarum eccleſiarum cathedralium capitulis, abbatibus, collegiis, & aliis perſonis eccleſiaſticis, præſentibus, etiam exemptis totius provinciæ vocatis & legitime citatis ſecundum bullas apoſtolicas, prout infra, aut eorum procuratoribus legitimis, die decima quinta menſis Aprilis, cum decem diebus ſequentibus & continuis; anno Domini MCCCLXXIV. Indictione duodecima, pontificatus ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri, domini Gregorii, divina providentia Papæ XI. anno quarto, in eccleſia ſancta ſua Narbonenſi.

COPIA PRIMÆ BULLÆ.

Super concilio provinciali celebrando.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri archiepiſcopo Narbonenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

LIcet pro obſervatione ſacrorum canonum, corrigendis exceſſibus, & reformatione morum, præſertim cleri, ſit a ſanctis patribus inſtitutum, quod metropolitani cum ſuis ſuffraganeis non omittant provincialia concilia celebrare: quia tamen celebratio hujuſmodi fere ubique terrarum, quod dolenter referimus, longis temporibus eſt negligenter omiſſa: propter quod idem clerus ab honeſtate ſui primævi ſtatus non modicum excidit, multiplicique in devium declinavit: nos de opportuna reformatione illius cogitantes, non videmus quod hujuſmodi reformatio poſſit citius & efficacius fieri, quam per novas celebrationes conciliorum provincialium prædictorum: ut ſuper obſervatione antiquorum inſtitutorum, noviſque caſibus in clero ſæpius evenientibus manifeſtis, in eiſdem conciliis opportuna remedia præbeantur. Ideoque fraternitati tuæ per Apoſtolica ſcripta mandamus, quatenus provinciale concilium tuæ provinciæ, in quo conveniant tecum ſuffraganei tui, & alii eccleſiarum & monaſteriorum prælati dictæ provinciæ, ad id ſoliti convocari, infra ſex menſium ſpatium, poſt præſentationem præſentium tibi, ſeu publice apud eccleſiam tuam factam, ſtudeas in ipſa eccleſia tua, vel alibi infra dictam provinciam celebrare, ubi per te ac eoſdem ſuffraganeos, de iis quæ erunt ad laudem Dei, ac pro reformatione vitæ & morum cleri & populi, necnon pro neceſſitatibus & commodis eccleſiarum, aliorumque piorum locorum, provida examinatione tractetur, & etiam ſtatuatur, prout tu & iidem ſuffraganei videritis expedire: ad A Apoſtolicam ſedem pro ejus auctoritate ac favoribus, ubi opportunum fuerit, recurſuri. Et ut dicti ſuffraganei venientes ad hujuſmodi concilium, de agendis in eo ſint plenius informati: volumus, quod eis mandes ex parte noſtra, quod ante ipſum concilium ſtudeant ſuas ſynodos celebrare: in eis, ſuper corrigendis exceſſibus, ſupplendis defectibus, ac promovendis utilitatibus eccleſiaſticis, plenius tractaturi. Secuturis vero annis hujuſmodi concilium convoces & celebres, prout in ſacris canonibus eſt ſtatutum. Nobis de convocatione & celebratione hujuſmodi, cum eas feceris, ut ſciamus ſi hujuſmodi mandato noſtro parueris, reſcripturus.

Datum Avinioni, II. Kal. Julii, pontificatus noſtri anno tertio. B *Anno 1373.*

COPIA SECUNDÆ BULLÆ.

Ut venire compellantur exempti ad concilium provinciale.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri archiepiſcopo Narbonenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

DUdum tibi ſcripſiſſe recolimus, ut pro obſervatione ſacrorum canonum, & moribus reformandis, provinciale concilium tuæ provinciæ celebrare deberes. Attendentes itaque ſtatui dictæ provinciæ expedire, ut ad dictum concilium etiam exempti ipſius convocentur; fraternitati tuæ convocandi auctoritate noſtra ad dictum concilium, hac vice dumtaxat, omnes & ſingulos prælatos exemptos eccleſiarum & monaſteriorum omnium ejuſdem provinciæ, cujuſcumque dignitatis, ſtatus, & ordinis exiſtant; dilectis filiis abbatibus, prioribus, & prælatis aliis Ciſtercienſis & Carthuſienſis ordinum dumtaxat exceptis; contradictores quoque auctoritate prædicta, appellatione poſtpoſita, compeſcendi; non obſtantibus exemptionibus, & quibuſlibet aliis privilegiis & litteris Apoſtolicis, ac ſtatutis & conſuetudinibus monaſteriorum, & aliorum ordinum quorumcumque contrariis, juramento, confirmatione Apoſtolica, vel quacumque firmitate alia roboratis; etiamſi de eis, eorumque totis tenoribus, plena & expreſſa eſſet in præſentibus mentio facienda; aut ſi eiſdem prælatis, vel alicui, ſeu aliquibus ipſorum a ſede Apoſtolica ſit indultum, quod interdici, ſuſpendi, vel excommunicari, ſeu extra vel ultra certa loca, ad concilia hujuſmodi evocari non poſſint, per litteras Apoſtolicas non facientes plenam & expreſſam de indulto hujuſmodi mentionem; plenam & liberam concedimus tenore præſentium facultatem.

Datum Avinioni, XIV. Kal. Januarii, pontificatus noſtri anno tertio. *Anno Chriſti 1373.*

COPIA BULLÆ TERTIÆ.

Quod exempti, etiam ordinis Ciſtercienſis, ad concilium noſtrum provinciale venire compellantur.

Gregorius epiſcopus ſervus ſervorum Dei, venerabili fratri Petro archiepiſcopo Narbonenſi, ſalutem & Apoſtolicam benedictionem.

CUm tu una cum venerabilibus fratribus noſtris tuis ſuffraganeis, ac aliis prælatis & perſonis eccleſiaſticis tuarum civitatis, diœceſis, & provinciæ Narbonenſis, tibi & eiſdem ſuffraganeis ſubje-

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1374.

ctis, concilium provinciale, de ſpeciali mandato noſtro, prout jam incepiſti, debeas celebrare; & in hujuſmodi concilio de utilitate & bono communi exemptorum, ſicut de aliis, tractare debeas & etiam ordinare: nos de circumſpectione tua plurimum in Domino confidentes, convocandi ad hujuſmodi concilium quoſcumque prælatos, & alias perſonas eccleſiaſticas, ſæculares, & regulares, etiam Ciſtercienſis ordinis, exemptas, civitatis & diœceſis, ac provinciæ prædictarum, ipſoſque ad veniendum ad concilium ipſum, per cenſuram eccleſiaſticam compellendi, exemptionibus, privilegiis, ac litteris Apoſtolicis, ipſis aut eorum locis, ſive ordinibus a ſede Apoſtolica, vel alias qualitercumque conceſſis; etiamſi de ipſis, & totis eorum tenoribus eſſet in præſentibus ſpecialis & expreſſa mentio facienda; & aliis contrariis non obſtantibus quibuſcumque; fraternitati tuæ, auctoritate Apoſtolica, plenam & liberam tenore præſentium concedimus facultatem. Per hoc autem ipſis prælatis, & aliis perſonis exemptis, eorum exemptionibus & privilegiis nullum alias volumus præjudicium generari.

Datum Sallonii, Atelatenſis diœceſis, XV. Kal. Julii, pontificatus noſtri anno quarto.

Anno Chriſti 1374.

COPIA LITTERÆ CLAUSÆ miſſæ per dominum noſtrum Papam ſuper concilio provinciali.

Quod exempti omnino venire teneantur, & etiam intereſſe.

Venerabili fratri noſtro Petro archiepiſcopo Narbonenſi, Gregorius, &c.

VEnerabilis frater, vidimus, &c. Quantum autem ad congregandum provinciale concilium, de quo tuis in ſcriptionibus ſubjungebas: *Placet nobis & quod ad illud exempti quicumque de dicta tua provincia venire & intereſſe debeant, legitimo impedimento ceſſante:* ſuper quo tibi fieri juſſimus litteras opportunas. Quævis tuæ fraternitatis beneplacita ſemper nobis notificans confidenter.

Datum Avinioni, die decima ſexta Decembris.

TITULI CANONUM.

I. *De epiſcopis, qualem procuratorem ad concilium mittere debeant, ſi juſte fuerint prepediti.*
II. *De janitoribus concilii, ubi debeant permanere.*
III. *Qualiter ſupplicans concilio exire debeat, quouſque vocetur.*
IV. *Qualiter abbates ſubditi, vocati ad ſynodum, venire teneantur.*
V. *Ut falſi & ficti, qui ſe aſſerunt apoſtolos, evitentur.*
VI. *Qualiter ad requiſitionem Ordinariorum, excommunicati debeant in aliis diœceſibus publicari.*
VII. *Baillivia, & ſcribania ad prælatos ſpectantes, ad voluntatem, non ad vitam, conferantur.*
VIII. *Ne quis bona quacumque in eadem ſacram depoſita, ſub banno deponere, ſeu alias intromittere ſe præſumat.*
IX. *Prælati, in vita, vel in morte, eccleſia cui præſunt, vel præfuerint, certam capellam relinquant, ad ſummam deſignatam.*
X. *Quam portionem curati eccleſiarum habere debeant in depoſito funere, quouſque in electa ſepultura tumuletur.*
XI. *De pœna inflicta perſonis capientibus, vel detinentibus clericos, libere non reſtituentibus eoſdem.*
A XII. *Pœna impedientium epiſcopum & ſuos, quin de cauſis ad forum eccleſiaſticum quovis modo ſpectantibus cognoſcat, & ſuper ipſis informationes in quacumque parte diœceſis faciat.*
XIII. *Ut clerici negotiationes illicitas non exerceant.*
XIV. *Ut beneficiati animarum curam habentes, Miſſas celebrare teneantur.*
XV. *De blaſphematoribus.*
XVI. *Pœna contra non revelantes blaſphematores Dei, beatæ Virginis, & ſanctorum, infra quindecim dies.*
XVII. *Pœna contra uſurpantes, invadentes, & detinentes bona & jura eccleſiaſtica, & perſonarum eccleſiaſticarum.*
B XVIII. *Licitum ſit preſbytero, cuicumque ſacerdoti idoneo, etiam curam animarum non habenti, confiteri.*
XIX. *De indulgentiis conceſſis Corpus Chriſti aſſociantibus cum infirmis portatur.*
XX. *Qui nuncios curiarum noſtrarum eccleſiaſticarum impediunt, quo minus mandata curia libere exſequantur, graviſſime puniantur.*
XXI. *Contra diffidantes perſonas eccleſiaſticas & earum bona, ſive guerram eiſdem hoſtiliter facientes.*
XXII. *Clandeſtinum matrimonium extra diœceſim contrahentes ſine licentia rectoris parochialis eccleſiæ, excommunicentur, & alias extraordinarie puniantur.*
C XXIII. *Quod quæſtores quicumque, ſine litteris ordinariorum minime recipiantur, nec ad prædicandum admittantur.*
XXIV. *De eligendis perſonis idoneis ad audiendam rationem de pecuniis receptis a clero.*
XXV. *Quod puniantur facientes donationes in fraudem laicorum.*
XXVI. *Ut nullus excommunicatum ſeu interdictum aliquem ad ſepulturam admittat.*
XXVII. *Indulgentia orantibus pro domino noſtro Papa & rege conceſſa.*
XXVIII. *Confirmatio conſtitutionum a predeceſſoribus noſtris editarum.*

PRÆFATIO.

D INter cunctas ſolicitudines, quæ inſident cordi noſtro, paſtorale officium nos adſtringit, ut ſuper gregem Dominicum ſuperna diſpoſitione ſpecialiter nobis commiſſum, illam quæ ars eſt artium habeamus præcipuam, videlicet curam & regimen animarum: ne illum lupus rapax, ſerpens antiquus, humani generis inimicus invadat; ejuſque ſanguis, quod abſit, de noſtris manibus exquiratur. Quantum enim nobis ex alto permittitur, debemus virtutes inſerere, pacem quærere, ſcandala evitare, jurgiorum materiam amputare, juraque illibata ſervare, & intelligere ſuper egenum & pauperem, quia oblivio eorum non erit, & patientia pauperum non peribit in finem. Voluntarios ſiquidem labores amplectimur, curis ſolicitamur continuis, & aſſidua meditatione penſamus, ut juxta creditæ nobis diſpenſationis officium, ſubditorum commodis, in quorum proſperitate utique lætamur, jugi, quantum eſt nobis poſſibile, ſolicitudinis ſtudio intendamus: ut in extremo & tremendo examine, ante tribunal æterni judicis Jeſu Chriſti filii Dei dupli-
E catum talentum & creditum reportemus, & ad regnum Patris ejus, cum benedictis & grege nobis commiſſo, pervenire feliciter valeamus.

Igitur nos Petrus miſeratione divina ſanctæ primæ ſedis Narbonenſis archiepiſcopus & primas, Sicardus Biterrenſis, Petrus Carcaſſonenſis, Joan-

ANNO CHRISTI 1374.

nes ſancti Pontii Tomeratium, Arnaldus Electenſis, & Hugo Agathenſis, epiſcopi præſentes; & procuratores venerabilium fratrum noſtrorum abſentium Petri Magalonenſis, Bernardi Uticenſis, Joannis Lodovenſis, Petri Elnenſis, & Joannis Nemauſenſis, epiſcoporum; cum venerabili capitulo noſtro Narbonenſi, in ipſa ſancta noſtra metropolitana Narbonenſi eccleſia provinciale concilium, ut juris & moris eſt, & antiqui patres ſtatuerunt & ſanxerunt, celebrantes; cum procuratoribus aliorum etiam venerabilium capitulorum noſtrorum abſentium, abbatibus, capitulis, prioribus, collegiis, & aliis plurimis perſonis eccleſiaſticis, exemptis & non exemptis, etiam Mendicantibus, & aliorum ordinum quorumcumque noſtræ Narbonenſis provinciæ, ad hæc invitatis, vocatis, & legitime citatis; tam auctoritate Apoſtolica, quam noſtra metropolitana, conſtitutiones noſtras infra ſcripeas pro ſubditorum noſtrorum ſalute animarum, & profectu & quiete eccleſiaſticæ libertatis, de ejuſdem concilii unanimi conſilio & aſſenſu, ad laudem, honorem, & gloriam divini nominis, facimus, ordinamus, promulgamus, & ducimus promulgandas: quas, & contenta in eis, per omnes ſubditos noſtros, & alios quoſcumque in juriſdictione noſtra, & cujuſlibet civitatis & diœceſis provinciæ noſtræ Narbonenſis, habitantes vel exiſtentes, nunc & in perpetuum teneri volumus irrefragabiliter & ſervari.

CANONES.

I. *De epiſcopis, qualem procuratorem, ad concilium mittere debeant, ſi juſte fuerint prapediti.*

Proverb. 11.

Ut in Concilio Vaurenſi, can. 1. pag. 1812. E.

CUm, teſtante Sapientis ſententia, *ſalus ſit ubi multa conſilia*, & copiam ſani conſilii nequaquam coartari expedit, ſed extendi: idcirco ſub virtute ſanctæ obedientiæ epiſcopis ſuffraganeis noſtris injungimus, ut cum venire ad ipſa concilia, fuerint legitime impediti quo minus ad ea perſonaliter venire poſſint, procuratores ſpeciales viros diſcretos & habiles deſtinare procurent. Et idem faciant alii, qui ad dicta concilia conſueverunt, debent, & poſſunt evocari.

II. *De janitoribus concilii, ubi debeant, permanere.*

Ut in Concilio Vaurenſi, can. 4. pag. 1813. A.

Item ſtatuimus, quod quandocumque provinciale concilium infra noſtram provinciam celebrari contigerit, janitor aut quilvis alius officialis, cujus præſentia in concilio memorato nequaquam neceſſaria ſeu opportuna exiſtit, extra januam maneat; qui per præſidentem eidem concilio deputetur.

III. *Qualiter ſupplicans concilio exire debeat, quouſque vocetur.*

Ut in Concilio Vaurenſi, can. 5. pag. 1813. B.

Item ſi contingat aliquem prælatum, vel canonicum alicujuſvis metropolitanæ, cathedralis, aut collegiatæ, eccleſiarum de dicta provincia, ſeu alium quemcumque, circa negotium aliquod nobis ſupplicare vel requirere: idem ſupplicans vel requirens, ſupplicatione vel requiſitione ſua propoſita, recedere ac de concilio exire teneatur, dum concilium ſuper petitione hujuſmodi diſcutiet atque deliberabit.

IV. *Qualiter abbates ſubditi vocati ad ſynodum venire teneantur.*

Ut in Concilio Vaurenſi, can. 7. pag. 1813. C. D.

Cum non paſſim quicumque ſint admittendi vel deputandi ad ardua, ſed induſtria in talibus ſit diligentius exquirenda: præſentis auctoritate concilii duximus ſtatuendum, ut epiſcopi abbates eis ſubjectos, ad ſynodos ſuas per cenſuram eccleſiaſticam venire compellant. Vel ſi forſan legitimo impedimento detenti fuerint, quo minus perſonaliter ad illas accedere poſſint: procuratores deſtinent ſpeciales, expertos, idoneos, & diſcretos, & de ipſorum ordinibus, ſi ibi ſufficientes exiſtant, cum patentibus & apertis litteris eorumdem.

ANNO CHRISTI 1374.

V. *Ut falſi & ficti, qui ſe aſſerunt apoſtolos, evitentur.*

Ut in Concilio Vaurenſi, can. 14. pag. 1818. B.

Cum quidam, qui ſe dicunt apoſtolos & religioſos ſe fingunt, exſtiterint ſuis exigentibus demeritis per ſanctam ſedem Apoſtolicam excommunicationis vinculo innodati; & poſt, dum per orbem incedunt vagabundi, in multis malis fuerint deprehenſi, ſintque periculoſi homines circa fidem: volumus, & etiam ordinamus, quod ubicumque infra noſtram provinciam inventi fuerint, capiantur, remittantur examinandi, corrigendi, & etiam puniendi, ut juris fuerit & etiam rationis.

VI. *Qualiter ad requiſitionem ordinariorum, excommunicati debeant in aliis diœceſibus publicari.*

Ut in Concilio Vaurenſi, can. 31. pag. 1820. A.

Item ſtatuimus, quod ex quo per epiſcopum, vicarium, ſeu ejus officialem, aut alium per eos ſeu eorum alterum deputatum, contra aliquem vel aliquos, excommunicationis, ſuſpenſionis, vel interdicti ſententia fuerit promulgata & publicata; & exinde exigente rebellione ac inobedientiæ duritia per decem dies, exſtiterit ſolemniter & publice aggravata: licitum ſit eiſdem, & ipſorum cuilibet, hujuſmodi auctoritate concilii, ceteros epiſcopos & prælatos, vicarios & officiales eorumdem, requirere; ut ipſius ſententias, quarum tenores & clauſuras declarent in ſcripeis, in ſuis diſtrictibus & diœceſibus ſervent, & faciant diebus ad hoc congruentibus publicari. Et prælati, vicarii, & officiales alii, ſuper hoc requiſiti, obtemperare teneantur.

VII. *Baillivia & ſcribania ad prælatos ſpectantes, ad voluntatem, non ad vitam, conferantur.*

Ut in Concilio Vaurenſi, can. 17. pag. 1819. B. 7.

Statuimus quod nullus noſtrum, nec prælatus quilvis alius, ſeu capitulum vel conventus alicujus eccleſiæ cathedralis vel collegiatæ, provinciæ noſtræ, vel aliqua alia ſingularis perſona, etiam de ipſo capitulo, vel collegio, ſeu conventu, baillivias, ſcribanias, ſeu alia officia ad nos ſeu dignitates, vel beneficia noſtra, vel aliarum perſonarum eccleſiaſticarum, ſpectantia, poſſit de cetero alicui perſonæ concedere ad ejus vitam; ſed ad beneplacitum duntaxat concedentis, vel concedentium eorumdem. Conceſſio vero in contrarium facta nullius valoris exiſtat.

VIII. *Ne quis bona quæcumque in eadem ſacram depoſita ſub banno deponere, ſeu alias intromittere ſe præſumat.*

Ut in Concilio Vaurenſi, can. 19. pag. 1819. D.

Item univerſos & ſingulos dominos temporales, ſeneſcallos, officiarios, judices, & alios quoſcumque, cujuſcumque ſtatus, præeminentiæ vel dignitatis exiſtant, qui bona apud ædes ſacras depoſita vel repoſita receperint, arreſtaverint, ſaiſiverint, vel occupaverint, ſeu banniverint; & qui ſcienter recipi, arreſtari, & ſaiſiri mandaverint; & qui ſcienter talia occupata, ſaiſita, ſeu arreſtata receperint; & qui in prædictis ſcienter dederint publice vel occulte conſilium, auxilium, vel favorem; auctoritate præſentis concilii excommunicamus, & excommunicatos ex nunc, ut ex tunc, haberi volumus ipſo fa-

Digitized by Google

Anno Christi 1374.

cto, & excommunicatos præcipimus publice nunciari.

IX. *Prælati in vita vel in morte, eccleſia cui præſunt, vel præfuerint, certam capellam relinquant ad ſummam deſignatam.*

Ut in Concilio Vasatenſi, can. 61. pag. 1830. B.

Cum ob honorem Dei & cultus divini, eccleſiæ, maxime cathedrales, pulchris pollere debeant ornamentis: idcirco ſacro approbante concilio ſtatuimus, quod quilibet noſtrum, ſcilicet nos archiepiſcopus & epiſcopi ſuffraganei noſtri, in vita unam capellam integram de pulchris pannis nobilibus, eccleſiæ cathedrali, cui præfuerint vel præſunt, conferre & dare, vel centum florenos auri pro eadem emenda relinquere teneantur: & ad hoc ſint ejus bona quæcumque obligata.

X. *Quam portionem curati eccleſiarum habere debeant in depoſito funere, quouſque in electa ſepultura tumuletur.*

Ut in Concilio Vasatenſi, can. 63. pag. 1832. B.

Deſiderabiliter affectantes, ut parochiales eccleſiæ, quæ maternos imitantur affectus, piis in Domino ſuorum defunctorum parochialibus juribus non priventur: declarando ſtatuimus, quod per illos, apud quorum eccleſias ſeu cœmeteria, defunctos ipſos extra loca obitus transferendos deponi contingeret, de funeralibus & legatis eiſdem parochialibus eccleſiis reſpondeatur, ac ſi in ipſis in quibus corpus eſt depoſitum ſepulturam perpetuam elegiſſent.

XI. *De pœna inflicta perſonis capientibus vel detinentibus clericos, libere non reſtituentibus eoſdem.*

Cum de jure dubium non exiſtat, quin capientes & detinentes clericos, & mandantes capi abſque licentia ſui judicis eccleſiaſtici, ſint eo ipſo majori excommunicatione ligati; & mandantes, ſeu detinentes hujuſmodi, peccato peccatum accumulent, cum ipſos captos relaxant, ſuo judici eccleſiaſtico remiſſione non facta: volentes peccata hujuſmodi cohibere, & indemnitati libertatis eccleſiaſticæ, & juriſdictionis eccleſiæ providere; inhærentes veſtigiis & ſtatutis antiquis prædeceſſorum noſtrorum, & ſtatuta eorum renovantes; volumus & ſtatuimus, quod ſi dominus temporalis, aut quivis alius juriſdictionem temporalem exercens, requiſitus per curatum eccleſiæ, in cujus parochia clericus capietur, vel etiam detinebitur, ſeu per alium eccleſiaſtici judicis nomine, libere, nulla facta financia, ſeu compoſitione, & nil in perſona vel habitu hujuſmodi clerici immurato, clericum ipſum in habitu & tonſura clericali exiſtentem, non reſtituerit judici eccleſiaſtico, ſeu deputato ab eo; ex tunc, abſque alterius exſpectatione mandati, ceſſetur a divinis in parochia in qua hujuſmodi clericus capietur, & etiam in qua captus detinebitur; tamdiu, & quouſque idem clericus plene, decenter, & libere fuerit judici eccleſiaſtico reſtitutus.

XII. *Pœna impedientium epiſcopum & ſuos, quin de cauſis ad forum eccleſiaſticum quovis modo ſpectantibus cognoſcat, & ſuper ipſis informationes in quacumque parte diœceſis faciat.*

Item cum epiſcopus in quacumque parte ſuæ diœceſis juriſdictionem ſpiritualem habeat, quæ eſſet deluſoria, ſi non poſſet in loco quolibet ipſius diœceſis, non exempto, libere exerceri: nihilominus tamen nonnulli domini temporales, ſuique judices, ac etiam alii juriſdictionem exercentes temporalem, judices eccleſiaſticos impediunt, quo minus juriſdictionem exerceant ſuper cauſis tam criminalibus quam civilibus eccleſiaſticis; quorum correctio, punitio, & cognitio, ad ipſum judicem eccleſiaſticum, tam de jure, quam etiam de antiqua & approbata conſuetudine, noſcitur pertinere; contra ſalutem animarum ſuarum juriſdictionem eccleſiaſticam impediendo: propter quod ſententias contra tales a jure, & etiam a ſtatutis provincialibus promulgatas incurrunt. Volentes ſaluti animarum ſuarum, & etiam libertati eccleſiaſticæ ſalubriter providere, antiqua ſtatuta ſuper iis alias edita renovantes, excommunicamus tales, ut præmiſſum eſt, juriſdictionem eccleſiaſticam impedientes, & in præmiſſis ſeu aliquo præmiſſorum delinquentes, ac in iis publice vel occulte dantes conſilium, auxilium, aut favorem: præcipientes, eos excommunicatos publice denunciari, donec impedimenta hujuſmodi amota fuerint cum effectu, beneficium abſolutionis meruerint obtinere.

XIII. *Ut clerici negotiationes illicitas non exerceant.*

Item, cum indecens & inhoneſtum ſit, & periculoſum exiſtat perſonis eccleſiaſticis officium negotiationis exercere, & eidem inhærere: ſtatuimus & ordinamus, ut perſonæ eccleſiaſticæ a negotiationibus illicitis quibuſcumque deſiſtant. Quod ſi non fecerint, ad arbitrium Ordinarii ſui puniantur: pœnis contra tales in jure expreſſis in ſuo robore permanentibus quibuſcumque.

XIV. *Ut beneficiati, & curam animarum habentes, Miſſas celebrare teneantur.*

Item, cum ſecundum jus, ratione officii detur beneficium, & ratione beneficii quilibet Deo ſervire teneatur; & ut intelleximus, ſint nonnulli preſbyteri, etiam curam animarum habentes, qui in anno vix unam Miſſam celebrant, in grande ipſorum animarum periculum & gravamen: idcirco volumus, & præſentis concilii auctoritate ſtatuimus, ut quicumque beneficium cum cura animarum obtinens, & qui in poſterum obtinebit, ad minus in menſe quolibet, ſemel Miſſam celebrare teneatur, niſi ex cauſa ſufficienti & legitima excuſetur. Per hoc autem non intendimus diſpenſare cum illis, qui ex inſtitutione ſuorum beneficiorum, ſeu ordinatione, ad plurium Miſſarum celebrationem ſunt adſtricti.

XV. *De blaſphematoribus.*

Item, cum peccatum ſit laxare linguam in blaſphemiam Dei, & redemptoris Domini noſtri Jeſu Chriſti, ſancti Spiritus, beatæque Mariæ ſemper virginis, & ſanctorum; & ſint nonnulli, ut intelleximus, qui in Deum Patrem, & in unicum ejus Filium Dominum noſtrum Jeſum Chriſtum, ac Spirtum ſanctum, beatamque Mariam ſemper virginem, ſeu ſanctos ejus, blaſphemiam proferre non verentur; quod cedit in ipſorum blaſphemantium animarum non modicum periculum & gravamen, & ſcandalum audientium: idcirco, hoc ſacro approbante concilio, ſtatuimus & ordinamus, ut curati infra noſtram provinciam conſtituti, diebus Dominicis parochianos ſuos utriuſque ſexus moneant & exhortentur, ut a blaſphemiis abſtineant, ſi indignationem Dei Patris, & ejus Filii Domini noſtri Jeſu Chriſti, & beatæ Virginis glorioſæ, & ultionem noſtram voluerint evitare. Quod ſi prædictis monitionibus non obtemperaverint, ſed in blaſphemiam in Deum Patrem, ſeu ejus Filium, & Spiritum ſanctum, beatam Mariam ſemper virgi-

Anno Christi 1374.

nem,

ANNO CHRISTI 1374.

nem, seu sanctos Dei, linguam laxare præsumpserint: ex tunc, auctoritate præsentis concilii, pœnis juris subjiciantur, quæ per Ordinarium ecclesiasticum executioni demandentur. Et si clerici fuerint, ad arbitrium Ordinarii acrius puniantur.

XVI. *Pœna contra non revelantes blasphematores Dei, beatæ Virginis, & sanctorum, infra quindecim dies.*

Item, cum secundum sanctorum patrum traditiones, juris ordo confundatur, quando sua jurisdictio cuique non servatur; & cum secundum jus commune ad nos & suffraganeos nostros in nostris civitatibus & diœcesibus spectet & pertineat cognoscere de blasphemiis, & blasphemos secundum canonicas sanctiones vel alias, prout expediens fuerit, punire: hinc est, quod præsenti sacro concilio approbante, statuimus & ordinamus, ut curati nostræ provinciæ diebus Dominicis moneant & exhortentur omnes parochianos suos utriusque sexus ad divina congregatos, ut quicumque qui audiet aliquem seu aliquos, aliquam seu aliquas, linguam suam publice laxantem seu laxantes in blasphemiam Dei, ejusque filii Domini nostri Jesu Christi, Spiritus sancti, & beatæ Mariæ semper virginis, & sanctorum, blasphemiam & nomen blasphemantis, infra quindecim dies a die prolationis blasphemiæ, officiali illius diœcesis, seu ejus locum tenenti, in qua blasphemia dicta fuerit, revelet & revelent. Quod si non fecerint, contra scientes & non revelantes, & contra blasphemantes prædictos, & eorum quemlibet, procederur ut juris fuerit & etiam rationis.

XVII. *Pœna contra usurpantes, invadentes, & detinentes bona & jura ecclesiastica & personarum ecclesiasticarum.*

Item recolentes, nos dudum in generali & provinciali concilio nostro pridem celebrato Biterris statutum fecisse subscriptum, negligentiam suffraganeorum nostrorum & eorum vicariorum & officialium redarguentes in hac parte: id præcipimus & mandamus universis & singulis suffraganeis nostris, & eorum vicariis & officialibus, auctoritate præsentis concilii, ut dictum statutum, quod etiam in præsenti nostro sacro concilio renovamus, executioni demandent, & demandari faciant & publicari per capellanos eis subjectos, quilibet in suis civitate & diœcesi, saltem bis in anno, & circa observantiam ejus invigilent. Cujus statuti tenor sequitur, & est talis:

Concil. Biterrense, anno 1351. c. 5. supra, pag. 1691. E.

Item conciliorum provincialium, per prædecessores nostros Narbonenses archiepiscopos eorumque suffraganeos olim factorum, vestigiis inhærentes; & certa in aliquibus eorumdem contenta, pro qualitate & conditione temporum, prout melius nobis visum est expediens, temperantes, & etiam moderantes: hoc sacro approbante concilio statuimus, & etiam ordinamus, quod quicumque, cujuscumque conditionis aut status existat, qui scienter & temere quascumque res, bona, possessiones, aut jura mobilia & immobilia aut se moventia, quæ tamen mobilia, seu se moventia, valorem viginti solidorum monetæ Turonensis communi æstimatione excedant, ecclesiarum sæcularium seu regularium, aut quorumcumque religiosorum seu piorum locarum, sive personarum ecclesiasticarum, invadere, occupare, rapere; aut personas ecclesiasticas, seu earum domos quas inhabitant, invadere, ferrare, seu violenter expugnare vel aperire præsumpserint; nisi infra sex dies a tempore invasionis, occupationis, rapinæ, clausuræ, ferraturæ, expugnationis, & aperturæ hujusmodi, satisfactionem & emendam plenariam fecerint de præmissis: si persona singularis fuerit, tam ipsa persona, quam quæcumque alia in præmissis dans auxilium, consilium, vel favorem, excommunicationis; si vero universitas fuerit, interdicti sententias auctoritate præsentis concilii ipso facto incurrant. Quod si prædicti infra dictos sex dies satisfactionem de præmissis non fecerint competentem: ex tunc nos ordinarii prædicti, vicarii, seu officiales nostri, & nostrum quilibet in sua civitate & diœcesi, ubi prædicta attentata fuerint, postquam eis constiterit de præmissis, ubi ea notoria non fuerint; super quo quilibet nostrum ordinariorum, vicariorum & officialium, cognitor & executor legitimus censeatur, potestatemque habeat cognoscendi; summarie etiam & de plano, absque strepitu judicii & figura, ubi ex mero officio procederuri: si vero notoria exstiterint, procedendo in eis sicut est de jure in notoriis procedendum, denuncient seu faciant excommunicatos publice nunciari, & etiam interdictos. Et nihilominus ad requestam diœcesanorum, vicariorum, vel officialium suorum, in quorum diœcesi prædicta commissa fuerint, ceteri ordinarii & officiales dictæ provinciæ nostræ, præfatos excommunicatos & interdictos & aggravatos, si aggravati fuerint, in locis suarum civitatum & diœcesum de quibus requisiti fuerint, faciant publice nunciari.

XVIII. *Licitum sit presbytero, cuicumque sacerdoti idoneo, etiam curam animarum non habenti, confiteri.*

Ut Missæ & alia divina officia cum puritate conscientiæ celebrentur, & ne propter defectum confessorum ea omitti contingat: indulgemus, quod quilibet presbyter possit, quotiens indigebit seu opportunum fuerit, cuilibet sacerdoti idoneo, etiam non curaro, sua confiteri peccata, & absolutionis beneficium recipere ab eodem: præterquam de casibus ordinariis reservatis.

Ut in Concilio Wormat. sub. can. 8. supra, pag. 1836. D.

DXIX. *De indulgentiis concessis Corpus Christi associantibus, cum infirmis portatur.*

Si propter Christum sanctis ejus reverentia impendi præcipitur: quanto magis colendum est veneratione præcipua sacratissimum Corpus ejus, qui sanctos sanctificat, ac caput est sanctorum omnium & corona! Hoc utique corpus, quod ipse solus pro nostra reconciliatione in ara crucis hostiam obtulit Deo Patri, quotidie in ecclesiasticis aris pro vivis & mortuis in illius passionis memoriam immolatur. Statuimus igitur & jubemus, quatenus omnes & singuli priores, rectores, atque vicarii ecclesiarum, nostrarum civitatis & diœcesis ac provinciæ, parochianos suos, præsertim in Missarum solemniis, inducere studeant, ut hujusmodi sanctissimo Corpori, cum per presbyterum defertur infirmo in viaticum ministrandum, reverenter assurgant, illudque devote sequantur, ac cum luminarium adhibitione honorent. Et ut ad hoc alliciantur vehementius spiritualium stipendiis præmiorum: omnibus qui sanctissimum Corpus ipsum sequentur sine lumine, diurno tempore vel nocturno, viginti dies; omnibus vero cum luminaribus dictum sacratissimum corpus sequentibus, vel luminaria mittentibus, decie, triginta; de nocte vero, quadraginta dierum indulgentiam de injunctis eis pœnitentiis, dummodo

Ut in Concilio Vastrasi, can. 87. supra, pag. 1837. & 1838.

Anno Christi 1374.

vere pœnitentes & confessi fuerint, vel infra quindecim dies inde tunc sequentes exsistant, misericorditer in Domino relaxamus.

XX. *Qui nuncios curiarum nostrarum ecclesiasticarum impediunt, quo minus mandata curia libere exsequantur, gravissime puniantur.*

Ut in Concilio Vasionsi, can. 104. supra, pag. 1843. E.

Cum justitiæ jus suum cuique tribuenti & ministris ipsius ac reipublicæ plurimum detrahatur, si processus ipsorum ministrorum contingat iniquorum machinationibus impediri: nos volentes talium justitiæ cultum impedire nitentium ausus temerarios timore disciplinæ ecclesiasticæ cohibere, provisione præsentis concilii duximus statuendum: quod si quis, cujuscumque conditionis aut status exsistat, delegatos, subdelegatos, commissarios, nuncios, aut executores nostros vel suffraganeorum nostrorum, officialium & vicariorum, seu eorum loca tenentium, vel vices gerentium; aut litteras vel alias scripturas judiciales, nostras, vel suffraganeorum, vicariorum, & officialium prædictorum, deferentes; hac occasione verberare, capere, detinere, occultare, carceri mancipare, vulnerare, aut interficere, mutilare, seu litteras vel scripturas prædictas auferre, seu earumpere, cancellare, aut alias destruere quoquo modo, vel ablatas celare, seu deferentes compellere ad frangendum, vel ut eorum verbis utantur, ad mandu-candum litteras hujusmodi vel scripturas; aut qui prædicta vel aliquid prædictorum fieri procuraverint, aut facientibus dederint auxilium, consilium, vel favorem; auctoritate præsentis concilii excommunicationis sententiæ subjaceant ipso facto: a qua, nisi prius judici curiæ, cujus auctoritatem contempserint, & passo injuriam, ac ceteris quorum interest, prout excessus exegerit atrocitas, satisfecerint, nullatenus absolvantur.

XXI. *Contra diffidantes personas ecclesiasticas & eorum bona, sive guerram eisdem hostiliter facientes.*

Ut in concilio Vasionsi, can. 108. supra, pag. 1850. A.

Ad reprimendam audaciam perversorum clericos & personas ecclesiasticas diffidantium, seu procurantium diffidari, eorumque homines vel loca eorum, seu guerram facientium: præsenti sacro approbante concilio statuimus, & etiam ordinamus, quod omnes & singuli, clericos aut personas ecclesiasticas diffidantes, seu diffidari procurantes, [a] aut eorum homines, vel loca, seu prædictos clericos aut personas, ecclesiasticas, præcedente diffidamento quocumque, guerram facient; seu eosdem clericos aut personas ecclesiasticas, vel homines, sive dicta bona ipsorum, per modum guerræ, seu hostiliter, aut alias cum turba, seu hominibus coadunatis, ex proposito invaserint, damnificaverint; necnon omnes & singuli, qui eis circa prædicta dederint auxilium, consilium, vel favorem; auctoritate præsentis concilii excommunicationis incurrant sententiam ipso facto. Et si præfatam excommunicationis sententiam per quindecim dies a diffidatione guerræ, & hostili impugnatione, & damnorum datione, satisfactione, condecenti non facta, animo sustinuerint seu subinuerunt indurato: ex tunc auctoritate præsentis concilii, in eorum terris cessetur a divinis, si quas habent in provincia nostra.

a Lege, aut eorum occasione contra homines vel loca.

XXII. *Clandestinum matrimonium extra diœcesim contrahentes, sine licentia rectoris parochialis ecclesiæ; excommunicentur, & alias extraordinarie puniantur.*

Ut in concilio Vasionsi, can. 110. supra, pag. 1850. D.

Statuimus, quod quæcumque persona, quæ pro matrimonio clandestino solemnizando parochiam suam exiens, ipsum matrimonium solemnizaverit sine licentia judicis, vel proprii sacerdotis, & qui in præmissis præsentiam suam associando exhibuerit, ipso facto excommunicationis sententiam incurrat, & tamdiu ut excommunicatus eviterur & etiam publicetur, donec ad arbitrium judicis ecclesiastici, presbytero ecclesiæ parochialis satisfecerit, in cujus injuriam hoc attentare præsumpserit, & absolutionem meruerit.

Anno Christi 1374.

XXIII. *Quod quæstores quicumque sine litteris ordinariorum minime recipiantur, nec ad prædicandum admittantur.*

Ut in concilio Vasionsi, can. 114. supra, pag. 1846. B. C.

De quæstoribus autem ecclesiarum, hospitalium, vel pontium, & aliorum quorumcumque, alias duximus statuendum, & statuimus præsentis concilii auctoritate: quod sine nostris vel episcoporum litteris, aut vicariorum, aut officialium nostrorum, non recipiantur: & tunc ad prædicationem non admittantur, sed ad expositionem ipsorum tantum quæ in nostris vel eorum litteris continentur. Et si prædicare præsumpserint; aliter corrigantur, quod ceteris transeat in exemplum.

XXIV. *De eligendis personis idoneis ad audiendum rationem de pecuniis receptis a clero.*

Item statuimus, & auctoritate præsentis concilii ordinamus, quod in singulis diœcesibus provinciæ nostræ, in hiemali synodo eligantur duo viri ecclesiastici; quibus in sequenti synodo hiemali ratio reddatur de receptis & levatis per thesaurarium episcopi, vel quemcumque alium, ad recipiendum & levandum pecuniam debitam per clerum suæ diœcesis, ratione legatorum, nunciorum sedis Apostolicæ, vel alia quavis causa, per ipsum episcopum deputatum, seu etiam deputandum.

XXV. *Quod puniantur facientes donationes in fraudem laicorum.*

Item ad nostrum pervenit auditum, quod nonnulli clerici soluti, & tam in minoribus quam in sacris ordinibus constituti, & etiam religiosi aliqui, sibi procurant donationes rerum immobilium fieri in fraudem; ut bona sic eis donata ad contributionem talliarum laïcorum pro rata non teneantur. Nos igitur talibus fraudibus obviare volentes: hoc sacro approbante concilio prohibemus, ne hujusmodi donationes in fraudem, ut præmittitur, recipiant. Quod si fecerint, volumus & ordinamus, ut per judicem suum ecclesiasticum, cum de prædicta fraude sibi constiterit, ad solutionem talliarum pro rebus eisdem donatis compellantur.

XXVI. *Ut nullus excommunicatum seu interdictum aliquem ad sepulturam admittat.*

Item statuimus, quod quicumque presbyter, cujuscumque conditionis exsistat, etiam religiosus, nullum tam per statuta provincialia aut synodalia, quam per litteras nostras, seu suffraganeorum, vel alias excommunicationis sententia innodatum, seu interdictum, postquam sibi de excommunicatione seu interdicto constiterit, admittat ad ecclesiasticam sepulturam, sine sui superioris licentia & mandato: vel probetur, ipsum ab hujusmodi excommunicationis seu interdicti sententia fuisse absolutum.

XXVII. *Indulgentia orantibus pro domino nostro Papa, & rege, concessa.*

Item statuimus, quod per quemcumque Christi

ANNO CHRISTI 1374.

fidelem provinciæ noſtræ, pro ſtatu domini noſtri ſummi pontificis & eccleſiæ univerſalis conſervando, ac etiam domini regis, dicantur ſingulis diebus duo *Ave Maria*, & unum *Pater noſter*. Omnibus autem & ſingulis dicentibus, vere pœnitentibus & confeſſis, decem dies de injunctis ſibi pœnitentiis in Domino miſericorditer relaxamus.

XXVIII. *Confirmatio conſtitutionum a prædeceſſoribus noſtris editarum.*

Vi in Conſil. Vaurenſi, tom. 13. ſupra, pag. 1859. B.

Cum multa ſit diligentia per noſtros prædeceſſores proviſum caſibus, qui ſolent in civitatibus & diœceſibus noſtræ provinciæ evenire, per conſtitutiones legitimas provinciales, quæ ab aliquibus minus debite obſervantur: hinc eſt, quod nos omnes conſtitutiones provinciales alias per prædeceſſores noſtros & per nos editas, approbamus; eaſque de fratrum ſuffraganeorum noſtrorum conſilio unanimi & aſſenſu, ex certa ſcientia confirmamus, ac ipſas præcipimus inviolabiliter obſervari: nec per iſta præcedentia ſtatuta in præſenti concilio facta, & aliis ſtatutis obſervatis provincialibus & ſynodalibus intendimus in aliquo derogare, niſi in quantum prædictis eſſent contraria vel adverſa.

Lectæ fuerunt & publicatæ ſupraſcriptæ conſtitutiones Narbonæ, in hujuſmodi provinciali concilio, quadam die Lunæ, quæ fuit dies vigeſima quarta menſis Aprilis, anno, Indictione, & pontificatu prædictis. In quorum teſtimonium nos P. archiepiſcopus memoratus, præfato noſtro concilio approbante, ſupraſcriptas conſtitutiones per notarium publicum infraſcriptum in hanc publicam formam redigi mandavimus, & ſigilli noſtri appenſione muniri. Præſentibus venerabilibus patribus, dominis, Guidone Craſſenſi, Embrino de Caunis, Stephano de Quadraginta, Pontio ſancti Tiberii, Petro Juncellenſi, Arnaldo ſancti Aniani, ordinum ſanctorum Benedicti & Auguſtini monaſteriorum abbatibus, Carcaſſonenſis, Narbonenſis, Agathenſis, Biterrenſis, & ſancti Pontii Tomeriarum, diœceſium; necnon & venerabilibus ac diſcretis viris, Guillermo Sigerii Baccalario de Pintiano, Petro de Meſerga licenciato in decretis, vicario perpetuo de Faberzano; Raymundo de Franchis in eccleſia ſancta noſtra, Stephano de Fruinhaco de Fictorio, Raymundo de Colunhacio vicario perpetuo de Perignano noſtræ Narbonenſis, Raymundo Palomerii de Prata, Elnenſis diœceſis, parochialium eccleſiarum preſbyteris rectoribus, Bernardo de Brolio preſbytero beneficiato in eccleſia ſancta noſtra Narbonenſi, & pluribus aliis, ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis.

Et ergo Joannes Nigri, preſbyter Morinenſis diœceſis, publicus apoſtolica & imperiali, ac ipſius domini mei domini archiepiſcopi Narbonenſis & primatis, ac ipſius auctoritate ſcriba & notarius: ſupraſcriptarum conſtitutionum ordinationi, lectioni, editioni, publicationi, & omnibus aliis ſupraſcriptis, per prænominatum dominum archiepiſcopum & primatem factis, ejus ſacro approbante concilio, una cum ſupraſcriptis teſtibus præſens fui: ipſaque de ejus mandato & præfati concilii in notam recepi, publicavi, & manu propria ſcripſi in duobus pergamenis ſimul conglutinatis: & ſigno me ſignavi in fidem & teſtimonium præmiſſorum, una cum ipſius domini mei, domini archiepiſcopi & primatis, appenſione ſigilli.

Sic verum eſt prout continetur. *Manu propria* * P. Narbonenſis.

Datum ut ſupra.

Hujus concilii canones ferme omnes ſumpti ſunt ex concilio Vaurenſi trium provinciarum, anno MCCCLXVIII. celebrato.

Admonitio P. Gabrielis Coſſartii, Societatis Jeſu.

CONCILIUM UNIEIOVIENSE, 1375.

a Jaroſlao Gneſnenſi archiepiſcopo, cum ceteris Poloniæ epiſcopis, celebratum anno Domini MCCCLXXV.

CONCILII *hujus mentionem Staravolſcius facit in Conciliorum epitome.* Anno, *inquit*, Domini MCCCLXXV. concilium Unieiovienſe, tempore Gregorii Papæ, epiſcopi Poloniæ celebrarunt, præſidente Jaroſlao archiepiſcopo Gneſnenſi: in quo, præter reformationem diſciplinæ eccleſiaſticæ, ſtatutum erat, ut bini groſſi de uniuſcujuſque marcæ proventu ſacerdotiorum, in ſumptus belli Turcici conferrentur. Pontifex enim metuens Italiæ ab Amurathe Imperatore Turcarum, quod jam magna ſtrage Bulgaros, Servos, Macedones, & Albanos profligaſſet: undique ſubſidia corrogabat, & in Poloniam nuncium Nicolaum epiſcopum Majoricenſem ea de cauſa miſerat.

CONCILIUM GLOCESTRIENSE, 1375.

a Simone de Sudbury Cantuarienſi archiepiſcopo, cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCLXXV.

De ſalariis presbyterorum.

Hujus concilii exſtat ſynodale decretum, editum tomo 2. Anglicanæ collectionis, in hac verba:

Simon permiſſione divina, &c. venerabili fratri noſtro, domino noſtro Willielmo Dei gratia epiſcopo Londonienſi, ſalutem & fraternam in Domino caritatem.

Effrenata generis humani cupiditas, cujus conatus niſi juſtitia ſua virtute reprimeret, ita ex ſibi innata malitia excreſceret, quod caritas extra mundi terminos exſularet. Sane communis ad nos querela perduxit, & magiſtra rerum experientia manifeſtat, quod moderni temporis ſacerdotes noſtrarum civitatis, diœceſis, ac provinciæ Cantuarienſis adeo jam cupiditatis vitia infecerunt, quod ſtipendiis rationabilibus non contenti, pro labore ſalaria vindicant & recipiunt plurimum exceſſiva. Sacerdotes quoque prædicti ſic cupidi & delicati, ſa-

ANNO CHRISTI 1371.

lariis exceſſivis hujuſmodi farcinati evomunt, indomiti delirant & deficiunt: ac eorum nonnulli poſt ventris ingluviem, & varias carnis illecebras, ſpumant in libidinem, & tandem in malorum voraginem funditus demerguntur: in virorum eccleſiaſticorum deteſtabile ſcandalum, & exemplum perniciosiſſimum laïcorum. Et quamquam bonæ memoriæ dominus Simon de Iſlip, dudum Cantuarienſis archiepiſcopus, prædeceſſor noſter, dum in humanis agebat, de fratrum ſuorum conſilio & aſſenſu, ſtatuit & ordinavit, quod capellani annalia celebrantes, & ceteri animarum curæ non intendentes, quinque marcis; eccleſiis vero ſeu capellis parochialibus, & curæ eiſdem imminenti officiantes, ſex marcis pro ſuis ſtipendiis annuis deberent contentari; in ſacerdotes non parentes ſtatuto hujuſmodi, pœnam ſuſpenſionis ab officio ipſo facto imponendo: nos tamen temporum qualitate attenta, de fratrum & ſuffraganeorum noſtrorum, decima quinta die menſis Novembris, anno Domini infraſcripto, in quadam camera infra ſepta monaſterii apoſtolorum Petri & Pauli Glouceſtriæ, Wigornienſis diœceſis, propter hoc inſimul congregatorum, conſenſu & aſſenſu, ſuper ſalariis ſacerdotum parochialium & annualium in dictis noſtris civitate, diœceſi, & provincia Cantuarienſi de cetero percipiendis, ordinamus & ſtatuimus ſub forma inferius annotata.

In Dei nomine, amen. Nos Simon permiſſione divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, & Apoſtolicæ ſedis Legatus, de conſilio fratrum & ſuffraganeorum noſtrorum, ſtatuimus, ut quicumque in noſtra civitate, diœceſi, ſeu provincia Cantuarienſi, pro animabus defunctorum annalia celebraturi, ſeptem marcis, aut cibariis & tribus marcis; alii autem, qui curæ animarum deſervient, octo marcis, aut cibariis & quatuor marcis ſterlingorum annuatim contententur: nullatenus ex pacto ultra id percepturi, niſi aliter loci diœcesanus, cum his qui curæ animarum deſervient, primitus decreverit fore faciendum. Si quis autem clericus contra contra hanc noſtram conſtitutionem dando ſeu recipiendo venire præſumpſerit, excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto: a qua, niſi per diœceſanum loci, in quo deliquerit, non poterit abſolvi. [a] Sententias vero in dicto ſtatuto noſtro contentas, poſt publicationem ejuſdem, juxta canonum exigentiam, contrafacientes eidem ligare volumus & involvi. Fraternitati igitur veſtræ committimus & mandamus, firmiter injungentes, quatenus præmiſſa omnia & ſingula in civitate & diœceſi veſtris celeriter publicanda, & exſecutioni debitæ demandanda quantocius tranſmittatis: de die vero receptionis præſentium, exſecutioniſque veſtræ, ac modo & forma ejuſdem, & quid feceritis in præmiſſis, nos citra feſtum Paſchæ proximum nunc futurum certificetis per litteras veſtras: injungentes eiſdem ſuffraganeis noſtris, ut eorum quilibet de facto ſuo in hac parte habito, nos citra feſtum prædictum certificet per litteras ſuas harum ſeriem continentes.

Datum apud Lamheth, quoad conſignationem præſentium, VI. Kalend. Decembris, anno Domini MCCCLXXVIII. & tranſlationis noſtræ anno quarto.

ANNO CHRISTI 1371.

[a] Forte ſententiis ... contenti ... ligari volumus & involvi.

1382.

CONCILIUM LONDINENSE,

a Guillelmo de Courtenay Cantuarienſi archiepiſcopo celebratum adverſus Wicleffi errores, anno Domini MCCCLXXXII.

Ex Tomo II. collectionis Anglicanæ.

MEmorandum, quod tam inter magnates, quam populares regni Angliæ, fuiſſet fama divulgata, nonnullas concluſiones hæreticas & erroneas, ac determinationibus eccleſiæ repugnantes, quæ ſtatum totius eccleſiæ, noſtræque Cantuarienſis provinciæ, & tranquillitatem regni, niuntur ſubvertere, in diverſis locis dictæ noſtræ provinciæ generaliter & communiter ac publice prædicatas. Nos Willielmus permiſſione divina archiepiſcopus Cantuarienſis, totius Angliæ primas, & Apoſtolicæ ſedis Legatus, ſuper his certiorari, officiique noſtri debitum exercere volentes: quoſdam venerabiles confratres ſuffraganeos noſtros, & alios, ac quamplures ſacræ paginæ, juris canonici & civilis doctores, & bacallarios, quos famoſiores & peritiores de regno credidimus, & ſanctius in fide catholica ſentientes, quorum nomina inferius continentur, convocavimus: & decima ſeptima die menſis Maii, anno Domini MCCCLXXXII. in quadam camera infra ſepta prioratus fratrum Prædicatorum Londonienſium coram nobis & dictis confratribus noſtris convocatis, tunc perſonaliter præſentibus, dictis concluſionibus, quarum tenores inferius continentur, publice propoſitis & lectis diſtincte & clare, præfatos confratres noſtros, doctores, & bacallarios, oneravimus in fide qua tenebantur Domino noſtro Jeſu Chriſto, & ſicut voluerint coram ſummo judice in die judicii reſpondere, nobis ſuper dictis concluſionibus dicerent, & eorum quilibet diceret ſuum ſentire. Et tamdem habita deliberatione ſuper præmiſſis, vigeſima prima die ejuſdem menſis, convenientibus coram nobis in dicta camera confratribus noſtris, doctoribus, & bacallariis prædictis, dictis concluſionibus iterata vice lectis, & clare expoſitis, de noſtro, eorumque omnium communicato conſilio, exſtitit declaratum, dictarum concluſionum aliquas eſſe hæreticas, & aliquas erroneas, & determinationi eccleſiæ contrarias, prout infra plenius liquet. Et quia per ſufficientem informationem invenimus, dictas concluſiones in multis locis dictæ noſtræ provinciæ fuiſſe, ut præmittitur, prædicatas; & certas perſonas, aliquas illarum tenuiſſe & docuiſſe, de hæreſi vehementer & notorie fore ſuſpectas, proceſſus fecimus tam in genere, quam in ſpecie, infra ſcriptos.

CONCLUSIONES HÆRETICÆ, & determinationi eccleſiæ repugnantes.

1. QUod ſubſtantia panis materialis & vini maneat poſt conſecrationem in ſacramento altaris.

2. Item, quod accidentia non maneant ſine ſubjecto poſt conſecrationem in eodem ſacramento.

ANNO CHRISTI 1382.

3. Item, quod Chriſtus non ſit in ſacramento altaris identice, vere, & realiter in propria præſentia corporali.

4. Item, quod ſi epiſcopus vel ſacerdos exiſtat in peccato mortali non ordinat, conficit, nec baptizat.

5. Item, quod ſi homo fuerit debite contritus, omnis confeſſio exterior eſt ſibi ſuperflua vel inutilis.

6. Item, pertinaciter aſſerere non eſſe fundatum in evangelio, quod Chriſtus Miſſam ordinaverit.

7. Item, quod Deus debet obedire diabolo.

8. Item, quod ſi Papa ſit præſtigiator & malus homo, ac per conſequens membrum diaboli, non habet poteſtatem ſupra fideles Chriſti ab aliquo ſibi B datam, niſi forte a Cæſare.

9. Item, quod poſt Urbanum VI. non eſt aliquis recipiendus in Papam, ſed vivendum eſt more Græcorum ſub legibus propriis.

10. Item aſſerere, quod eſt contra ſacram ſcripturam quod viri eccleſiaſtici habeant poſſeſſiones temporales.

CONCLUSIONES ERRONEÆ, & determinationi eccleſiæ repugnantes.

1. QUod nullus prælatus debet aliquem excommunicare, niſi prius ipſum ſciat eſſe excommunicatum a Deo.

2. Item, quod ſic excommunicans ex hoc ſit hæreticus vel excommunicatus.

3. Item, quod prælatus excommunicans clericum, qui appellavit ad regem & conſilium regni, eo ipſo traditor Dei eſt, regis, & regni.

4. Item, quod illi qui dimittunt prædicare, ſeu audire verbum Dei vel evangelium prædicatum, propter excommunicationem hominum, ſunt excommunicati, & in die judicii traditores Dei habebuntur.

5. Item, aſſerere quod liceat alicui, etiam diacono vel preſbytero, prædicare verbum Dei, abſque auctoritate ſedis Apoſtolicæ vel epiſcopi catholici, D ſeu alia de qua ſufficienter conſtet.

6. Item aſſerere, quod nullus eſt dominus civilis, nullus eſt epiſcopus, nullus eſt prælatus, dum eſt in peccato mortali.

7. Item, quod domini temporales poſſint ad arbitrium eorum auferre bona temporalia ab eccleſiaſticis habitualiter delinquentibus: vel quod populares poſſint ad eorum arbitrium dominos delinquentes corrigere.

8. Item, quod decimæ ſunt puræ eleemoſynæ, & quod parochiani poſſint propter peccata ſuorum curatorum eas detinere, & ad libitum aliis conferre.

9. Item, quod ſpeciales orationes applicatæ uni perſonæ per prælatos vel religioſos, non plus proſunt E eidem perſonæ, quam orationes generales, ceteris paribus, eidem.

10. Item, quod eo ipſo quod aliquis ingreditur religionem privatam quamcumque, reddicur ineptior & inhabilior ad obſervantiam mandatorum Dei.

11. Item, quod ſancti inſtituentes religiones privatas quaſcumque, tam poſſeſſionatorum, quam Mendicantium, in ſic inſtituendo peccaverunt.

12. Item, quod religioſi viventes in religionibus privatis, non ſint de religione Chriſtiana. *Error pernicioſus.*

13. Item, quod fratres teneantur per laborem manuum, & non per mendicationem, victum ſuum adquirere. *Damnatus ab Alexandro quarto.*

14. Item, quod conferens eleemoſynam fratribus vel fratri prædicanti, eſt excommunicatus, & recipiens.

ANNO CHRISTI 1382.

Nomina confratrum provincie Cantuarienſis, & aliorum.

Willielmus archiepiſcopus Cantuarienſis.
Willielmus Wintonienſis.
Joannes Dunelmenſis.
Thomas Exonienſis.
Joannes Herefordenſis.
Radulfus Sarum.
Thomas Roffenſis.
Frater Willelmus Bottlesham epiſcopus Nanatenſis, magiſter in theologia.

Nomina magiſtrorum in theologia.

Frater Willielmus Syward, prior. } De ordine
Frater Joannes Parys. } Prædicatorum
Frater Joannes Langley. } Lond.

Frater Willielmus Folvyle. } De ordine
Frater Hugo Karlel. } Minorum.
Frater Rogerus Fryſeby. } Lond.
Frater Thomas Bernwell. }

C

Frater Thomas Ayſbourne. } De ordine
Frater Joannes Bankyn. } Auguſti-
Frater Robertus Waldeby. } nenſium.
Frater Joannes Horniston. } Lond.

Frater Robertus Glaunvile. } De ordine
Frater Willielmus Dys. } Carmeli-
Frater Joannes Lovey. } tarum.
Frater Joannes Kyningham. } Lond.

Dominus Joannes Welles monachus de Rameſy, magiſter in theologia.
Magiſter Joannes Bloxham cuſtos aulæ de Merton Oxonii, licentiatus in theologia.

Nomina baccalariorum in theologia.

Frater Robertus Humbleton. } De ordine
Frater Willielmus Pickweth. } Prædica-
Frater Joannes Lyndlowe. } torum.

Frater Radulphus Wych. } De ordine Minorum.

Frater Joannes Chiſeldene. } De ordine
Frater Joannes Toniſton. } Carmelit.

Nomina doctorum juris canonici & civilis.

Magiſter Joannes Appelby decanus eccleſiæ cathedralis ſancti Pauli Londonienſis.
Magiſter Joannes Waltham canonicus eccleſiæ cathedralis Eboracenſis.
Magiſter Thomas Baketon archidiaconus Londonienſis.
Magiſter Nicolaus Chaddeſdene.
Magiſter Radulphus Gregiſyow.
Magiſter Thomas Stowe.
Magiſter Joannes Blawnchard.
Magiſter Willielmus Rocoumbe.
Magiſter Joannes Lydeford.
Magiſter Joannes Welbourne.
Magiſter Willielmus Flaynburgh.
Magiſter Adam de Mottrum licentiatus in decretis;

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1382.

Magiſter Thomas Braundon.
Magiſter Joannes Prophet, rector eccleſiæ parochialis de Hadesham, Cantuarienſis dioeceſis, publicus auctoritate apoſtolica notarius.

Poſtea dicto vigeſimo die menſis Junii, anno & loco prædictis, coram dicto domino Cantuarienſi pro tribunali ſedente, præſentibus quampluribus doctoribus ſacræ theologiæ, juris canonici & civilis, quorum nomina inferius continentur, magiſter Nicolaus Hertford & Philippus Rapyngdon canonicus regularis, ſacræ paginæ profeſſores, & Joannes Ayshton magiſter in artibus, & in ſacra theologia ſcholaris, perſonaliter comparuerunt. Et prætati Nicolaus & Philippus, per dictum dominum Cantuarienſem juſſi ad reſpondendum & dicendum plene & plane ſentire ſuum ſuper concluſionibus memoratis, juxta quod idem dominus Cantuarienſis, ipſis Nicolao & Philippo eundem terminum præfixit, ac etiam aſſignavit: quaſdam reſponſiones per modum indenturæ in ſcriptis redactas, quarum tenor continetur inferius, dicto domino Cantuarienſi tunc ibidem judicialiter tradiderunt, & juxta formam eamdem ad concluſiones hujuſmodi reſpondendum. Tenor vero hujuſmodi indenturæ, concluſiones prædictas & reſponſiones ad eaſdem continentis, de qua ſuperius memoratur, ſequitur in hæc verba.

Proteſtamur, ut alias, publice in his ſcriptis, quod intendimus eſſe humiles & fideles filii eccleſiæ & ſcripturæ ſacræ, ac determinationibus eccleſiæ in omnibus obedire. Et ſi in aliquo contra iſtam intentionem verbo vel opere, quod abſit, contigerit nos errare; ſubmittimus nos humiliter correctioni reverendi patris & domini, domini archiepiſcopi Cantuarienſis & totius Angliæ primatis, & omnium aliorum quorum intereſt corrigere ſic errantes. Iſta proteſtatione præmiſſa ad concluſiones infraſcriptas taliter reſpondemus.

Quod ſubſtantia panis materialis & vini manet in ſacramento altaris poſt conſecrationem. Ad ſenſum contrarium illi decretali, *Firmiter credimus*, concedimus quod eſt hæreſis.

Quod accidentia non manent ſine ſubjecto poſt conſecrationem in eodem ſacramento. Ad ſenſum contrarium illi decretali, *Cum Martha*, concedimus quod eſt hæreſis.

Quod Chriſtus non ſit in eodem ſacramento identice, vere, & realiter in propria præſentia corporali. Licet iſta concluſio ſit ad verba incompoſita & intelligibilia: tamen ad ſenſum contrarium illi decretali in Clem. *Si Dominum*, concedimus quod eſt hæreſis. Et breviter quantum ad totam iſtam materiam de ſacramento altaris, vel quacumque alia, profitemur, quod volumus, tam ad verba, quam ad ſenſum, ſentire cum ſcriptura ſacra, cum determinatione eccleſiæ, & dictis ſanctorum doctorum.

Quod ſi epiſcopus vel ſacerdos exiſtat in peccato mortali, non ordinat, conficit, nec baptizat. Concedimus quod eſt hæreſis.

Pertinaciter aſſerere non eſſe fundatum in evangelio quod Chriſtus Miſſam ordinaverit. Concedimus quod eſt hæreſis.

Quod Deus debet obedire diabolo. Ad hanc ſententiam quod Deus in propria perſona vel eſſentia debet obedire diabolo obedientia neceſſitatis, concedimus quod eſt hæreſis.

Quod ſi homo fuerit debite contritus, omnis confeſſio exterior eſt ſibi ſuperflua & inutilis. Concedimus quod eſt hæreſis.

Quod ſi Papa ſit præſtigiator & malus homo, ac per conſequens membrum diaboli, non habet poteſtatem ſupra fideles Chriſti ab aliquo ſibi datam, niſi forte a Cæſare. Concedimus quod eſt hæreſis.

ANNO CHRISTI 1382.

Quod poſt Urbanum ſextum non eſt aliquis recipiendus in Papam, ſed vivendum eſt more Græcorum ſub legibus propriis. Concedimus quod eſt hæreſis.

Aſſerere quod eſt contra ſcripturam ſacram, quod viri eccleſiaſtici habeant poſſeſſiones temporales. Adjuncta pertinacia, concedimus quod eſt hæreticum.

Quod nullus prælatus debet aliquem excommunicare, niſi prius ſciat ipſum eſſe excommunicatum a Deo. Concedimus quod eſt error, intelligendo de ſcientia experimentali, ut ſic cum iſto ſalvetur decretum eccleſiaſtic. XI. q. III. *Nemo epiſcoporum.*

Quod ſic excommunicans ex hoc ſit hæreticus vel excommunicatus. Ad ſenſum conformem priori ſenſui, concedimus quod eſt error.

Quod prælatus excommunicans clericum qui appellavit ad regem & conſilium regni, eo ipſo traditor Dei eſt, regis, & regni, Concedimus quod eſt error.

Quod illi qui dimittunt prædicare, ſeu audire verbum Dei vel evangelium prædicatum, propter excommunicationem hominum, ſint excommunicati, & in die judicii traditores Dei habebuntur. Intelligendo concluſionem univerſaliter, ut ſcriptura & jura intelligunt hujuſmodi indefinitas, concedimus quod eſt error.

Aſſerere quod liceat alicui, etiam diacono vel preſbytero, prædicare verbum Dei abſque auctoritate ſedis Apoſtolicæ, vel epiſcopi catholici, ſeu alia de qua ſufficienter conſtet. Concedimus quod eſt error.

Aſſerere quod nullus eſt dominus civilis, nullus eſt epiſcopus, nullus eſt prælatus, dum eſt in peccato mortali. Concedimus quod eſt error.

Quod domini temporales poſſunt ad arbitrium eorum auferre bona temporalia ab eccleſiaſticis habitualiter delinquentibus. Concedimus quod eſt error, ad hunc ſenſum, quod poſſunt legitime ſic auferre bona temporalia eccleſiaſticorum extra caſus limitatos in legibus eccleſiæ & regnorum.

Quod populares poſſunt ad eorum arbitrium dominos delinquentes corrigere. Intelligendo per poſſe juris: concedimus quod eſt error: quod populares non habent poteſtatem coactivam ſuper ſuos dominos, ſed e contra.

Quod decimæ ſint puræ eleemoſynæ, & quod parochiani poſſint propter peccata ſuorum curatorum eas detinere, & ad libitum aliis conferre. Intelligendo per poſſe, ut prius, juridicum: concedimus quod eſt error.

Quod ſpeciales orationes applicatæ uni perſonæ per prælatos vel religioſos, non plus proſunt eidem perſonæ, quam generales orationes eidem, ceteris paribus. Intelligendo concluſionem univerſaliter negative, & per ſpeciales orationes, factas ex ſpeciali caritate, & generales, ex generali: tunc, ad hunc ſenſum, quod nullæ tales ſpeciales orationes applicatæ uni perſonæ per privatos oratores, ſpecialius proſunt eidem perſonæ, quam generales orationes factæ pro eadem & ab eiſdem, concedimus quod eſt error.

Conferens eleemoſynam fratribus vel fratri prædicanti, eſt excommunicatus, & recipiens. Intelligendo iſtam univerſaliter vel conditionaliter, ut prædictum eſt, concedimus quod eſt error.

Quod eo ipſo quod aliquis ingreditur religionem privatam quamcumque, redditur ineptior & inha-

ANNO CHRISTI 1382.

bilior ad obſervantiam mandatorum Dei. Concedimus quod eſt error.

Quod ſancti inſtituentes religiones privatas quaſcumque, tam poſſeſſionatorum quam Mendicantium, in ſic inſtituendo peccaverunt. Intelligendo iſtam reduplicative vel univerſaliter, concedimus quod eſt error: ad hunc ſenſum, quod quicumque ſancti inſtituentes religiones privatas, & ceteri, ex hoc vel ſub ratione qua hujuſmodi inſtituebant, peccaverunt.

Quod religioſi viventes in religionibus privatis, non ſunt de religione Chriſtiana. Intelligendo iſtam univerſaliter, ut prædictum eſt, concedimus quod eſt error.

Quod fratres teneantur per laborem manuum, & B non per mendicationem, victum ſuum adquirere. Intelligendo etiam iſtam univerſaliter ſicut prius, concedimus quod eſt error.

Hæc, pater reverende & domine, humiliter ſunt dicta, cum ſupportatione veſtra gratioſa & correctione benigna, quantum pro noſtro modulo & exilitate ingenii ſufficimus pro præſenti, honore divino, veritate fidei, & conſcientia recta, in omnibus ſemper ſalvis: humilius qno ſufficimus ſupplicantes, quod ſi aliud vel aliter veſtræ diſcretioni & excellentiæ videatur dicendum, dignetur veſtra gratioſa paternitas, per ſcripturam ſacram & determinationes eccleſiæ, aut dicta ſanctorum doctorum, nos ut filios informare. Et revera veſtræ ſalubriori doctrinæ, animo promptiſſimo & obedientiſſimo volumus conſentire. Placeat igitur veſtræ paternitati reverendæ hæc dicta, ſolito benignitatis more, favorabiliter acceptare; cum concluſiones ſupradictæ numquam erant noſtræ, aut in ſcholis a nobis aſſertæ, vel in ſermonibus publice prædicatæ.

Omnibus reſponſionibus dicto domino Cantuarienſi datis, iidem Nicolaus & Philippus, eo quod ad ſenſum & verba primæ concluſionis non reſponderunt expreſſe, ſed ad contrarium ſenſum illi decretali *Firmiter credimus*; interrogati tunc ibidem judicialiter quis eſſet ille ſenſus, noluerunt illum exprimere. Quæſitum igitur ab eis, juxta ſenſum ejuſdem concluſionis ex parte dicti domini Cantuarienſis declaratum, an idem panis materialis in numero, qui ante conſecrationem ponitur in altari, remaneat ſecundum propriam ſubſtantiam vel naturam poſt conſecrationem in ſacramento altaris, & de vino ſimiliter. Ad hunc vero ſenſum illi Nicolaus & Philippus dixerunt ſe neſcire pro tunc melius reſpondere, [a] quia reſpondebant, ut præfertur in ſcriptis.

[a] *Corrige*, quam.

Et quia ad ſenſum verba & ſecundæ concluſionis non reſponderunt plene & expreſſe, ſed ad contrarium ſenſum illi decretali, *Cum Martha*: interrogati quis eſſet ille ſenſus, noluerunt illum exprimere. Quæſitum ergo erat ab eis, juxta ſenſum ejuſdem concluſionis ex parte dicti domini declaratum, num illa accidentia corporalia, quæ ante conſecrationem E formaliter inhærebant ſubſtantiæ panis aut vini, poſt conſecrationem eidem pani aut vino inhæreant, vel etiam in aliqua ſubſtantia alia ſubjectentur. Ad hunc vero ſenſum dixerunt, ſe neſcire pro tunc melius reſpondere, quam, ut præmittitur, reſpondebant in ſcriptis.

Ad ſenſum etiam & verba tertiæ concluſionis, quia non reſponderunt plene & expreſſe, ſed ad contrarium ſenſum illi decretali in Clementinis, *Si Dominum*: interrogati quis eſſet ille ſenſus, noluerunt illum exprimere. Erat igitur quæſitum ab eis juxta ſenſum concluſionis ejuſdem, ex parte dicti domini declaratum, an idem Corpus Chriſti numero, quod A fuit aſſumptum de Virgine, ſit in ſacramento altaris ſecundum ſe ipſum realiter, ſecundum veritatem ſuæ carnalis ſubſtantiæ, & ſecundum propriam eſſentiam & naturam. Ad hunc ſenſum dixerunt ſe neſcire pro tunc melius reſpondere, quam reſponderunt, ut præfertur, in ſcriptis.

ANNO CHRISTI 1382.

Ad ſenſum inſuper & textum ſextæ concluſionis, quia non reſponderunt plene & expreſſe: interrogati an Deus debeat aliquem modum obedientiæ diabolo, dixerunt quod ſic: ſcilicet obedientiam caritatis, quia diligit eum, & punit eum, ut debet. Et ad probandum quod Deus debet taliter obedire diabolo, obtulit ſe ſub pœna incendii ad quemcumque.

Ad undecimam concluſionem, quia non reſponderunt expreſſe: interrogati an prælatus poſſit excommunicare aliquem exiſtentem in gratia, dixerunt quod ſic.

Ad viceſimam concluſionem, quia non reſponderunt plene, ſimpliciter, & expreſſe: interrogati an plus proſint ſpeciales quam generales orationes, noluerunt dicere, niſi quod ſpecialius.

Ad ultimam concluſionem, quia non reſponderunt ſimpliciter, nec expreſſe: interrogati de particulari, an aliquis frater teneatur de ſuo labore manuali victum ſuum adquirere, ita quod non liceat vivere de mendicatione, noluerunt penitus reſpondere.

Subſequenter præfatus dominus Cantuarienſis in- C terrogavit omnes doctores prædictos, quid ſibi videretur de reſponſionibus datis, quoad omnes & ſingulas concluſiones hujuſmodi. Qui quidem doctores omnes & ſinguli ſingillatim dixerunt, quod ſingulæ reſponſionis ad primam, ſecundam, tertiam & ſextam concluſiones, ut præmittitur, datæ, inſufficientes fuerunt, hæreticæ & doloſæ: quodque ſingulæ reſponſiones, præcipue ad decimam nonam & ultimam concluſiones, ut præmittitur, factæ, inſufficientes erant, erroneæ, & perverſæ. Unde idem dominus Cantuarienſis reputans illas reſponſiones inſufficientes, hæreticas, & doloſas, erroneas, & perverſas, prout dicti doctores, ut præmittitur, reputarunt, prædictos Nicolaum & Philippum ex abun- D danti monuit ſub hac forma verborum:

Chriſti nomine invocato, Nos Willielmus permiſſione divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, & Apoſtolicæ ſedis legatus, ac per totam noſtram provinciam Cantuarienſem inquiſitor hæreticæ pravitatis, vos Nicolaum Hereford, & Philippum Reppyngdon, ſacræ paginæ profeſſores, habentes hos diem & locum de conſenſu veſtro expreſſo ex præfixione noſtra ad peremptorie reſpondendum & dicendum plene & plane ſentire veſtrum ſuper concluſionibus iſtis ad quas nos referimus; ſubductis verbis ſubtilibus & ſophiſticalibus aut logicis; & ad id juratos, monitos atque juſſos: quia abſque cauſa rationabili ſeu legitima quacumque, noluiſtis, E nec vultis, immo recuſaſtis & recuſaris, ad concluſiones aliquas illarum coram nobis judicialiter, juxta noſtras monitionem & juſſionem prædictas, contempibiliter, reſpondere; verum ad nonnullas aliarum hæretice, & ad nonnullas erronee, & minus plene reſpondiſtis: ex abundanti monemus primo, ſecundo, & tertio, ac peremptorie, quod vos plene & plane, ſubductis quibuſcumque verbis ſubtilibus, ſophiſticalibus, aut logicis, reſpondeatis; & quilibet veſtrum reſpondeat ad concluſiones eaſdem, & ad ſenſus per nos limitatos, ſub pœna quod aliæ hujuſmodi concluſiones habeantur per vos pro confeſſatis, & vos ſuper eiſdem concluſionibus haberi debeatis pro convictis.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1382.

Qua monitione facta, eo quod præfati Nicolaus & Philippus noluerunt aliter reſpondere, dictus dominus Cantuarienſis in eodem negotio concludebat, ac præfixit & aſſignavit præfatis Nicolao & Philippo diem eumdem ad octo dies, videlicet vigeſimum ſeptimum diem dicti menſis, quod compareant coram eodem domino Cantuarienſi, ubicumque infra ſuam provinciam Cantuarienſem ipſum tunc eſſe contigerit, ad audiendum ſuum in ea parte decretum. Ac ſubſequenter dictus dominus Cantuarienſis præfatum dominum Joannem Ayſhton ex abundanti monuit, ſub eo qui ſequitur tenore verborum:

Chriſti nomine invocato, Nos Willielmus permiſſione divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ primas, & Apoſtolicæ ſedis Legatus, ac per totam noſtram provinciam Cantuarienſem inquiſitor hæreticæ pravitatis; te Joannem Ayshton magiſtrum in artibus, in ſacra theologia ſcholarem, alias coram nobis judicialiter comparentem, & ad dicendum plenam veritatem ſuper concluſionibus iſtis ad quas nos referimus, quas tibi fecimus liberari, tacto libro juratum, ac alias per nos in hac parte legitime monitum atque juſſum, & habentem hos diem & locum ex præfixione noſtra pro termino peremptorie ad proponendum cauſam rationabilem, ſi quam habes, quare non debeas pronunciari hæreticus: & ex abundanti monemus primo, ſecundo, & tertio, ac peremptorie, quod tu plene & plane, ſubductis quibuſcumque verbis ſubtilibus, ſophiſticalibus, aut logicis, reſpondeas ad concluſiones eaſdem, ſub pœna quod aliæ hujuſmodi concluſiones habeantur per te pro confeſſatis, & tu ſuper eiſdem concluſionibus haberi debeas pro convicto.

Qua quidem monitione præmiſſa, idem dominus Cantuarienſis primam dictarum concluſionum legit; & ab eodem Joanne inquiſivit, quid ſentiret de illa, ac ſuper hac diceret votum ſuum, juxta monitionem prædictam. Dictus tamen Joannes Ayshton requiſitus frequenter per dictum dominum Cantuarienſem, quod in lingua latina ad interrogata propter adſtantes laïcos reſponderet, in lingua materna, clamando verba frivola, opprobrioſa, & contumelioſa valde, & ad commovendum & excitandum populum contra eumdem dominum Cantuarienſem, ut videbatur, ſonantia protulit. Nec ad primam concluſionem, nec ad quamcumque aliarum concluſionum hujuſmodi, effectualiter vel pertinenter, immo per ſubterfugia reſpondebat: dicens frequentius & expreſſe ſicut laïcus, quod ſufficiebat ſibi credere, ſicut etiam ſancta credit eccleſia. Interrogatus etiam ab eodem domino Cantuarienſi ſuper prima concluſione tangente ſacramentum altaris, an poſt conſecrationem remaneat panis materialis, particularis, vel univerſalis: dixit, quod illa materia tranſcendit intellectum ſuum: & pro tanto ſub illa forma, & non aliter voluit reſpondere: ſed inter cetera dixit, quodammodo deridendo dominum Cantuarienſem, illud verbum, *materialis*, ponas in burſa tua, ſi quam habes. Unde prædictus dominus Cantuarienſis, reputans reſponſionem illam ineptam, ſicut alii Doctores, de quibus ſupra fit mentio, reputarunt, cum ſit clericus graduatus in ſcholis, contra eumdem Joannem Ayshton ulterius ſic proceſſit. Et quia tu, Joannes Ayshton, per nos, ut præmittitur, monitus atque juſſus, poſt hujuſmodi juramentum præfixum, abſque cauſa rationabili ſeu legitima quacumque, noluiſti, nec vis, ſed recuſaſti & recuſas ad concluſiones hujuſmodi coram nobis judicialiter, juxta noſtras monitionem & juſſionem prædictas, contemptibiliter, reſpondere: hujuſmodi concluſiones per te, pro confeſſatis habemus: & te dominum Joannem antedictum, quoad omnes & ſingulas concluſiones ſupradictas, habemus pro convicto in concluſionibus ſupradictis: & propterea te Joannem Ayshton, quantum ad concluſiones illas, quæ per nos cum deliberatione nonnullorum prælatorum ſuffraganeorum noſtrorum, necnon ſacræ paginæ profeſſorum, ac aliorum juris peritorum, juxta canonicas ſanctiones, pro hæreſim ſapientibus & hæreticis ſunt damnatæ, ac etiam declaratæ, hæreticum fuiſſe & eſſe. Quantum vero ad concluſiones alias, per vos erroneas antea reputatas, & pro erroneis damnatas, te erraſſe & errare pronuncianus & declaramus ſententialiter in his ſcriptis.

Dicto etiam vicesimo die menſis Junii, anno & loco prædictis, præfatus dominus Cantuarienſis, volens, ut aſſerüit, informari per magiſtrum Thomam Hilman in theologia baccallarium, tunc præſentem, & aliqualiter dictum magiſtrum Joannem Ayshton faventem, de ſentire ſuo ſuper concluſionibus antedictis: eidem Thomæ pro tunc deliberationem & diem ad reſpondendum petenti, præfixit & aſſignavit dictum diem octavum, videlicet vigeſimum ſeptimum diem dicti menſis, quod compareat coram eodem domino Cantuarienſi, ubicumque infra ſuam provinciam Cantuarienſem ipſum tunc eſſe contigerit, ad dicendum plene & plane ſuum ſentire ſuper concluſionibus memoratis.

Nomina Doctorum præmiſſis intereſſentium, de quibus ſupra fit mentio.

Magiſtri in theologia.

Epiſcopus Nanatenſis.	Ordinis Prædicatorum.
Frater Joannes Langley.	
Frater Willielmus Syward.	
Frater Joannes Kynyngham.	Ordinis Carmelitarum.
Frater Joannes Lovey.	
Frater Petrus Stokes.	
Frater Walterus Dys.	
Frater Thomas Ayshbourne.	Ordinis Auguſtinenſium.
Frater Bankinus de London.	
Frater Robertus Waldeby.	

Doctores juris civilis.

Magiſter Joannes Barnet.
Magiſter Thomas Baketon.
Magiſter Joannes Blaunchard.
Magiſter Joannes Schillyngford.
Magiſter Joannes Lydeford.
Magiſter Thomas Southam.

Poteſtas regia conceſſa archiepiſcopo, & aliis epiſcopis, ad arreſtandum quoſcumque prædicantes hæreſim, ſeu ſuſtinentes concluſiones damnatas.

Richardus Dei gratia rex Angliæ, & Franciæ, & dominus Hiberniæ, omnibus ad quos præſentes litteræ pervenerint, ſalutem.

SIgnificante nobis venerabili patre Willielmo archiepiſcopo Cantuarienſi, totius Angliæ primate, per petitionem ſuam nobis exhibitam, pleno concepimus intellectu, quod quamplures concluſiones ſanæ doctrinæ obviantes, & in fidei Catholicæ, eccleſiæ ſanctæ, ac ſuæ provinciæ ſubverſionem notorie redundantes, in locis diverſis infra provinciam prædictam fuerunt palam & publice, licet damnabiliter prædicatæ: quarum quidem concluſionum quædam ut hæreſes, ceteræ vero ut errores per eccleſiam

ANNO CHRISTI 1382.

cleſiam damnatæ, habita inde prius bona & matura deliberatione de communi conſilio ipſius archiepiſcopi, ſuffraganeorum ſuorum, quamplurium in theologia doctorum, aliorumque clericorum in ſacris ſcripturis peritorum, fuerunt ſententialiter & ſalubriter declaratæ. Super quo ſupplicato nobis per ipſum archiepiſcopum, ut pro coërtione, debitaque caſtigatione illorum, qui concluſiones prædictas ex tunc prædicare, ſeu manutenere vellent animo obſtinato, dignaremur opponere brachium regiæ poteſtatis: nos zelo fidei Catholicæ, cujus ſumus & eſſe volumus defenſores, in omnibus, ut tenemur, commoti, nolenteſque ſuſtinere hujuſmodi hæreſes aut errores infra terminos noſtræ poteſtatis aliqualiter pullulare: præfato archiepiſcopo, ejuſque ſuffraganeis, ad omnes & ſingulos, qui dictas concluſiones ſic damnatas prædicare, ſeu manutenere vellent clam vel palam, ubicumque inveniri poſſent, arreſtandos, & priſonis ſuis propriis, ſeu aliorum, pro eorum beneplacito committendos, in eiſdem detinendos, quouſque ab errorum & hæreſum pravitatibus reſipiſcant, vel de hujuſmodi arA reſtatis per nos vel conſilium noſtrum aliter foret proviſum, auctoritatem & licentiam tenore præſentium concedimus & committimus ſpeciales. Mandantes inſuper & injungentes univerſis & ſingulis ligeis, miniſtris, & ſubditis noſtris, cujuſcumque ſtatus, ſeu conditionis fuerint, in fide & ligiancia quibus nobis tenentur, ne ipſi manutentoribus, ſive prædicatoribus dictarum concluſionum ſic condemnatarum, aut eorum fautoribus faveant, conſulant, aut auxilientur ullo modo, ſub forisfactura omnium quæ nobis forisfacere poterunt in eventu: ſed potius præfato archiepiſcopo, ejuſque ſuffraganeis, ac miniſtris ſuis, in exſecutione præB ſentium pareant, obediant humiliter, & intendant: ſic quod debita & aperta publicario adverſus concluſiones prædictas, & earum manutentores, abſque perturbatione fieri valeat, prout pro defenſione & conſervatione fidei Catholicæ fuerit ſalubrius faciendum. In cujus rei teſtimonium has litteras noſtras fieri fecimus patentes. Teſte meipſo apud Weſtm. duodecima die Julii, anno regni noſtri ſexto.

ANNO CHRISTI 1382.

1386.

CONCILIUM SALTZBURGENSE,

Ex prima edit. Ernſt. Regia & Labbeana.

in cauſa diſciplinæ eccleſiaſticæ, tempore Pilgrini archiepiſcopi celebratum, anno Domini MCCCLXXXVI.

TITULI CAPITULORUM.

I. *De modo dicendi horas canonicas.*
II. *De abſolutionibus impendendis.*
III. *De abutentibus indulgentiis a ſuperioribus ſuper abſolutionibus conceſſis.*
IV. *De modo abſolutionis impendendæ in caſibus dubitabilibus.*
V. *De habitu clericorum.*
VI. *De eodem, & differentia habitus majorum ab inferioribus.*
VII. *De munda conſervatione rerum, & vaſorum divino cultui deputatorum.*
VIII. *Ne Mendicantes admittantur ſine diœceſanorum licentia & teſtimonio litterarum.*
IX. *De immunitate clericorum, & eorum rerum, ab impoſitionibus ſecularium dominorum.*
X. *Contra vilipendentes ſententias excommunicationis.*
XI. *De publicatione conſtitutionis Bonifacii VIII. contra recipientes pedagia a clericis.*
XII. *De occupatoribus beneficiorum, & eorum bonorum.*
XIII. *De uſurariis & eorum panis.*
XIV. *Ne clerici conveniantur coram ſecularibus judicibus.*
XV. *Ne ignoti preſbyteri admittantur ad divina.*
XVI. *De notariis publicis.*
XVII. *Ut epiſcopi, prælati, & rectores habeant quæſtiones ſigillatim.*

Hæc ſunt inſtituta domini Pilgrini archiepiſcopi Saltzburgenſis, Apoſtolicæ ſedis Legati, publicata in provinciali concilio Saltzburgenſi, anno Domini MCCC. LXXXVI.

PRÆFATIO.

AD laudem & honorem, ac gloriam nominis Dei, ac ſalutem Dominici gregis nobis com-

C miſſi: nos Pilgrinus Dei gratia archiepiſcopus Saltzburgenſis eccleſiæ, Apoſtolicæ ſedis Legatus, Joannes Gurzenſis, Fridericus Chiemenſis, & Joannes Secovienſis, eccleſiarum epiſcopi; una cum aliis venerabilibus patribus ac procuratoribus ſuis, ac coëpiſcoporum noſtrorum, & quorumdam aliorum prælatorum præſentium, nobiſcum in hoc ſacro provinciali concilio reſidentibus, ad correctionem exceſſuum & reformationem morum, diligenti ac matura deliberatione præhabita, infraſcriptas conſtitutiones edidimus ſalubres & utiles, jure fundatas, æquitati conſonas, & per quas ſubditorum ſerD vatur honeſtas: quas per locorum ordinarios prælatos, archidiaconos, & alios eccleſiarum rectores, per totam noſtram provinciam publicari, & ſub pœnis in eis contentis præcipimus inviolabiliter obſervari.

CAPITULA.

I. *De modo dicendi horas canonicas.*

QUia, ut accepimus, clerici diverſi diverſimode in horis canonicis & diverſis officiis diverſum pſallendi tenent modum, contra canonica inſtituta: volentes igitur huic morbo remedium apE ponere opportunum, diſtricte præcipimus, ut ab omnibus & ſingulis clericis ſæcularibus in pſallendo idem modus & ordo in divinis officiis & horis canonicis obſervetur: ita quod unuſquiſque in hoc ſuæ cathedrali eccleſiæ, ſive fuerit regularis, ſive ſæcularis, rationabiliter ſe conformet. Si quis hujus conſtitutionis tranſgreſſor exſtiterit, per loci Ordinarium, vel archidiaconum, canonica monitione præmiſſa, ab ingreſſu eccleſiæ ſuſpendatur. Religioſos vero in ſuis rationabilibus obſervantiis volumus remanere.

II. *De abſolutionibus impendendis.*

Sanctione præſenti, ſub interminatione maledictionis æternæ diſtricte prohibemus, ne aliqui ma-

Digitized by Google

Anno Christi 1386.

jori excommunicatione nodatos, aut ſuſpenſos, vel in homicidio, furto, ſacrilegio, falſo teſtimonio, perjurio, inceſtu, inſtrumentorum & litterarum falſitate, & aliis caſibus ſedi Apoſtolicæ, vel nobis ſpecialiter, vel noſtris ſuffraganeis, aut aliis competentibus judicibus reſervatis, quacumque præſumant abſolvere, vel vota commutare. Quod ſi quis fecerit, ab officio ſuſpendatur, donec pro ſuperiorum arbitrio ſatisfaciat competenter.

III. *De abutentibus indulgentiis a ſuperioribus ſuper abſolutionibus conceſſis.*

Cum interdum tam a ſede Apoſtolica, quam ex ſpeciali indulto, pleriſque gratioſe concedatur, ut in caſibus ſuperioribus reſervatis cum ſibi ſubditis diſpenſare, ac eos abſolvere, eiſque pro modo culpæ pœnitentiam injungere valeant competentem.

Verum quia nonnulli indulto hujuſmodi abutentes, pœnitentias hujuſmodi in pecuniarum proprium & burſalem quæſtum vertunt: Nos igitur attendentes, quod privilegium meretur amittere, qui conceſſa ſibi abutitur poteſtate: decernimus, hujuſmodi indulgentias a nobis conceſſas, vel in poſterum concedendas, poſt hujuſmodi abuſum eſſe nullas, vacuas, & inanes: declarantes etiam abſolutiones, quas tales abutentes impenderint, ſimiliter fore nullas. Abutentes quoque eo ipſo ſuſpendimus a divinis, donec pro qualitate culpæ abſolutionis beneficium a ſuis ſuperioribus meruerint obtinere.

IV. *De modo abſolutionis impendenda in caſibus dubitabilibus.*

Volumus, & omnibus eccleſiarum rectoribus diſtricte præcipimus, ut in caſibus dubitabilibus, præcipue periculum vel ſalutem animarum concernentibus, ad ſuperiorem recurrant confidenter; vel ſaltem peritiores, vel ſapientiores ſtudeant ſuper his diligenter requirere. Quod ſi non fecerint, & ex eorum incuria vel negligentia periculum aliquod emerſerit, gravi ſubjaceant ultioni.

V. *De habitu clericorum.*

Quoniam per decentiam habitus extrinſeci oportet clericos intrinſecam morum honeſtatem oſtendere: diſtricte prohibemus, ne aliqui clerici ſine capucio capitis, bireto, capello, vel pileo cooperto, in eccleſia, ſeu alias in publico, præſumant incedere, cum hoc honeſtatem non deceat clericalem. Quod ſi quis contra fecerit, per ſuperiorem acriter puniatur.

VI. *De eodem, & differentia habitus majorum ab inferioribus.*

Canonica teſtatur auctoritas, quod ex majore decore & majoritate ornatuum apparere debeat majoritas dignitatum. Hinc eſt quod firmiter inhibemus; ne clerici in publico utantur vario[a], vel illud deferre præſumant, niſi in dignitatibus fuerint, vel canonici eccleſiarum cathedralium, vel in gradu magiſterii ſcientiæ litterarum fuerint conſtituti. Adjicientes quoque, ne ipſi clerici, maxime non beneficiati, cincturis, corrigiis, aut peris auri vel argenti ornatum habentibus utantur, aut etiam veſte, vel alio habitu indecenti.

[a] *Vide Glaſſarium Du Cange, verbo,* Varii.

VII. *De munda conſervatione rerum & vaſorum divino cultui deputatorum.*

In pleriſque eccleſiis mappæ, pallæ altaris, corporalia, & alia veſtimenta, ac vaſa divino cultui deputata, tam inculta, tam immunda, relinquuntur, ut interdum quibuſdam fiat horrori, contra ſtatutum concilii generalis. Et licet alias ſuper his tam a viris, quam a Legatis ſedis Apoſtolicæ, quam etiam a noſtris prædeceſſoribus ſatis utiliter ſit proviſum: Nos vero repetitis eorum conſtitutionibus, volentes expreſſius providere; univerſis cuſtodibus, ſacriſtis, eccleſiarum rectoribus, præcipimus, quatenus omnia veſtimenta, ornamenta & vaſa ſuprædicta, per ipſos munda & nitida, & præcipue eccleſiaſtica ſacramenta, ſub clauſura & fida cuſtodia conſerventur. Si quis vero in tranſgreſſione hujuſmodi ſtatuti culpabilis fuerit, uſque ad condignam ſatisfactionem ab officio ſuſpendatur.

Anno Christi 1386.

VIII. *Ne Mendicantes admittantur ſine diœceſanorum licentia & teſtimonio litterarum.*

Quia religioſos, præcipue fratres Mendicantes, decet puritatem omnimodam in ſuis actibus obſervare: quoniam tamen ſæpe divagandi & diſſoluvionis materiam mutuantur, ſcandalum aliorum, & tamquam pſeudoprophetæ fabuloſis prædicationibus audientium animos plerumque ſeducunt: Et quamquam invitis ipſarum eccleſiarum rectoribus, ipſi fratres, niſi per eoſdem rectores vocati vel invitati ad hoc fuerint, de jure non audeant nec debeant prædicare: volumus tamen, quod nequaquam dicti rectores ipſos invitent vel admittant, niſi de proponendo verbum Dei a ſuis ſuperioribus licentiam habeant, & de illa ſæpe dictis rectoribus faciant plenam fidem. In civitatibus vero & diœceſi, in quibus ipſorum fratrum loca conſiſtunt, ac in locis vicinis, nullatenus ad dictum officium prædicandi, vel ad audiendas confeſſiones admittantur, niſi [a] locis diœceſanis canonice præſentati fuerint prius & admiſſi.

[a] Forte, locum.

IX. *De immunitate clericorum, & eorum rerum, ab impoſitionibus ſæcularium dominorum.*

Cum eccleſiæ & eccleſiaſticæ perſonæ, ac res ipſorum, non ſolum jure civili, quin immo & canonico & divino, ſæcularibus perſonarum talliis, collectis & exactionibus ſint immunes, nonnulli tamen eccleſiaſticæ libertatis & immunitatis æmuli, hujuſmodi libertatem offendere moliuntur. Nos igitur ipſorum auſus, quantum poſſumus, reprimere cupientes, ſtatutum domini Joannis epiſcopi Tuſculani, Apoſtolicæ ſedis Legati, qui invaſores & occupatores & detentores eccleſiaſticorum bonorum, vel dantes in his auxilium, conſilium, vel favorem, ſi poſtquam per eccleſiarum prælatos vel rectores requiſiti fuerint, infra menſem non deſtiterint, vel de damnis datis non ſatisfecerint, extunc ſubjicit eccleſiaſtico interdicto; ad hujuſmodi exactores, collectores, & talliatores, declaramus extendi, ut extendimus ſanctionem præſentem: omnibus eccleſiarum prælatis & rectoribus, ſub excommunicationis pœna, diſtricte præcipientes, quatenus hujuſmodi ſtatuta inviolabiliter obſervent, ac nihilominus ſingulis annis ter in ſuis eccleſiis fideli populo ſtudeant publicare.

Concil. Edinb. an. 1336. cap. 10.

X. *Contra vilipendentes ſententias excommunicationis.*

Multi in profundum malorum venientes, adeo eccleſiæ claves & eccleſiaſticæ cenſuræ ſententias vilipendendo contemnunt, quod tam incorrigibiles plerique talium facti, in ſuæ damnationis periculum, in hujuſmodi ſententiis moriuntur. Quare ſtatutum domini Friderici prædeceſſoris noſtri, quod per omnes civitates & diœceſes mandat tales ſen-

Concil. Edinb. an. 1174. cap. 22.

ANNO CHRISTI 1386.

tentias publicari per ecclesiarum prælatos, & observari præcipimus, ut sic malignorum pervetsitatibus obvietur.

XI. *De publicatione constitutionis Bonifacii VIII. contra recipientes pedagia a clericis.*

Cap. clericis. De immunit. in 6.

Constitutiones felicis recordationis Bonifacii Papæ VIII. editas contra eos qui ab ecclesiis & ecclesiasticis personis, pro earum rebus propriis, quas non negotiandi causa deferunt, vel deferri faciunt, vel transmittunt, suo vel alieno nomine, pedagia vel quidagia exigunt vel extorquent: eosque qui in his culpabiles fuerint, si personæ sint singulares, excommunicationis; si vero collegium, civitatem, vel castrum, vel locum alterius concernit, interdicti sententiæ subjacere: per locorum ordinarios, prælatos, & archidiaconos, ac parochialium ecclesiarum rectores, præcipimus solemniter publicari: quemadmodum etiam in Viennensi concilio est provide constitutum.

Clement. Quoniam. De immun. eccles.

XII. *De occupatoribus beneficiorum & eorum bonorum.*

Omnibus volumus esse notum, quod tam episcopi, quam alii ecclesiarum prælati, & quæcumque aliæ ecclesiasticæ personæ, qui bona vacantium dignitatum & ecclesiarum quarumcumque sibi subjectarum, seu ad collationem vel præsentationem eorumdem pertinentium, occupant, rapiunt, aut usurpant, vel in suos usus vertunt; ipsi episcopi ab ingressu ecclesiæ; inferiores vero, ab officio & beneficio de jure sint suspensi, donec de occupatis satisfaciant cum effectu: laïci vero; si judices fuerint, aut ecclesiarum patroni, bona hujusmodi rapientes vel usurpantes, juxta statutum felicis recordationis domini Friderici prædecessoris nostri, eo ipso sententiam excommunicationis incurrant: in locis vero ad quæ eadem bona delata fuerint, postquam hoc rectoribus ecclesiarum innotuerit, juxta ejusdem statuti tenorem tamdiu cesserur a divinis, donec de ablatis congrue fuerit satisfactum.

Concil. Salisb. an. 1281. cap. 14.

XIII. *De usurariis & eorum pœnis.*

Apud multos ita crimen usurarum invaluit, quod nonnulli nullis negotiationibus vel laboribus student intendere: putantes sibi ex hoc licere, quod prælati, vel alii ecclesiarum rectores, in animarum suarum periculum negligunt id corrigere, ac per hoc in majoris damnationis laqueum se immergunt. Nos igitur recolendæ memoriæ domini Joannis Tusculani episcopi, Legati sedis Apostolicæ, ac aliorum prædecessorum nostrorum vestigiis inhærentes, qui crimen hujusmodi fuerint specialiter detestati: decernimus eosdem usurarios, postquam per suos rectores trina monitione nominatim moniti fuerint, & infra mensem ipsi ab eadem pravitate non destiterint, eo ipso excommunicationis sententiæ subjacere. Quapropter singulis ecclesiarum prælatis ac rectoribus districte præcipimus, ut omnes manifestos usurarios moneant & inducant, quatenus ab hujusmodi pravitate infra unius mensis spatium curent studiose desistere, ac de perceptis satisfacere cum effectu. Quod si non fecerint, ex tunc excommunicati publice nuncientur. Certificentur nihilominus, quod si in hoc crimine fine satisfactione canonica [a]cautioni de satisfaciendo decesserint, Christiana careant sepultura. Ipsi quoque rectores, & scienter sepelientes eosdem, simili de jure excommunicationis sententia sint ligati. Declaramus insuper manifestos usurarios esse, de quibus est publica vox & fama, & certa sunt indicia & argumenta, quod pecunias mutuant ad usuras, easque recipiunt, vel fructus rei pignoratæ ex pacto vel alias sibi usurpant, vel imbursant, nec computant in sortem pecuniæ pignoratæ.

[a] *Forte, vel cautione.*

ANNO CHRISTI 1386.

XIV. *Ne clerici conveniantur coram secularibus judicibus.*

Sæpe contingit, quod nedum laïci, sed ecclesiarum prælati & alii clerici (quod dolentes referimus) alius alium ad sæcularia trahunt judicia, contra canonicas & legitimas sanctiones: ex quo non modicum ecclesiasticæ libertati detrahitur, ac ecclesiæ plerumque in suis juribus & libertatibus grandia dispendia patiuntur. Nos volentes his malis, quantum possumus, obviare: decernimus, quod si prælatus, vel quivis alius clericus, alium prælatum vel clericum, vel etiam laïcus, quamcumque aliam ecclesiasticam personam, coram sæculari judice trahere vel convenire, aut tractus seu conventus sponte & judicialiter præsumpserit respondere: tam trahentes, quam tracti, ultra pœnas contra tales a jure prolatas, eo ipso se noverint excommunicationis sententiæ subjacere.

XV. *Ne ignoti presbyteri admittantur ad divina.*

Firmiter inhibemus, ne presbyteri peregrini vel ignoti ad Missarum solemnia celebranda in publico admittantur, nisi per litteras testimoniales, vel canonice de ipsorum ordinatione ecclesiarum prælatis & rectoribus fiat fides.

XVI. *De notariis publicis.*

Placuit nostro sancto concilio, ut nullus se notarium publicum asserens, in officio tabellionatus aliquatenus admittatur, nec credatur ejus instrumento, nisi coram loci ordinario vel ejus officiali de suo officio faciat plenam fidem, cum sæpe ex notariis incognitis & imperitis grandia pericula soleant provenire.

XVII. *Ut episcopi, prælati, & rectores habeant quæstiones singillatim.*

Dudum fuit in nostra provincia constitutum, ut episcopi suffraganei omnes, provinciales constitutiones habeant singillatim, easque suis subditis, sicut juris est, studeant publicare. Verum, quia hujusmodi statutum, fructum modicum hucusque produxit: nos igitur illud ampliare, & pœnæ adjectione vallare volentes, ne ipsarum ignorantiam ipsi vel subditi prætendente valeant, vel quoslibet allegare; statuimus, & districte præcipiendo mandamus, quatenus omnes & singuli ecclesiarum prælati, archidiaconi, ac parochi ecclesiarum rectores, tam legatorum sedis Apostolicæ, quam nostras & prædecessorum nostrorum constitutiones scriptas habeant, quas non habentibus de nostra cancellaria præcipimus exhiberi, sub perentium tamen sumptibus & expensis. Quod si ipsi prælati & archidiaconi infra sex mensium spatium a data præsentium, rationabili causa cessante, ipsas per se vel alios non receperint, seu habuerint: ipsos & quemlibet ipsorum, qui in hoc negligens vel remissus fuerit, eo ipso ab ingressu ecclesiæ suspendimus, donec a suo superiore absolutionis beneficium meruerit obtinere.

Acta sunt hæc Saltzburgi in nostro archiepiscopali palatio, anno Domini MCCCLXXXVI. pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini, domini Urbani divina providentia Papæ VI. anno VIII. mense Januario.

Digitized by Google

Anno Christi 1388.

CONCILIUM PALENTINUM,

Anno Christi 1388.

Sub præſidio Petri de Luna anticardinalis in Hiſpania, (quæ adhuc iſto tempore Clementi antipapæ adhæreſcebat) celebratum, anno Domini MCCCLXXXVIII. tempore Urbani Papæ VI.

Ex archivo Conchenſi in Hiſpania. Exſtat etiam in Toletano.

Tituli Capitulorum.

I. *De officio ordinarii.*
II. *De cohabitatione clericorum & mulierum.*
III. *De clericis conjugatis.*
IV. *De rebus eccleſiæ alienandis.*
V. *De Judæis & Sarracenis.*
VI. *De feriis per infideles colendis.*
VII. *De adulteriis.*

Hæ ſunt conſtitutiones reverendiſſimi in Chriſto patris ac domini, domini Petri de Luna, ſanctæ Mariæ in Coſmedin ſacræ Romanæ eccleſiæ diaconi cardinalis, in Hiſpaniarum partibus Apoſtolicæ ſedis legati, vulgariter Cardinalis de Aragonia, vel de Luna, nuncupati.

Præfatio.

Petrus miſeratione divina ſanctæ Mariæ in Coſmedin diaconi cardinalis, Apoſtolicæ ſedis legatus, ad perpetuam rei memoriam.

QUia diſponente Patre luminum, ex injuncto nobis legationis officio curam gerimus cleri & populi Hiſpaniarum: circa illa attentis ſtudiis ac ſtudioſis affectibus libenter intendimus, per quæ ſubditorum mores dirigantur ſalubriter, & eorum actus devii in melius reformentur: ut ſic illi ſuorum operum moderentur habenas, quod accepei reddantur Altiſſimo, eiſque ſalus perveniat animarum. Ad iſta igitur, ad quæ ferventius noſtra aſpirat intentio, conſiderationis intuitum convertentes: illuſtriſſimi ac devotiſſimi principis domini Joannis regis Caſtellæ, Legionis, & Portugalliæ, nonnullorumque prælatorum regni Caſtellæ pulſati inſtantia, habita ſuper his cum aliquibus ex prælatis prædictis, & aliis viris providis & diſcretis, deliberatione matura, & diſcuſſione ſolerti, ſuper quibuſdam quæ [a] correctionem & reformationem agere videbantur, conſtitutiones infra ſcriptas edidimus: quas die datarum præſentium in eccleſia fratrum Minorum civitatis Palentinæ, poſt Miſſarum ſolemnia, in præſentia dicti regis, & aliquorum prælatorum dicti regni, clericorum & laïcorum circumſtante multitudine copioſa, fecimus publicari. Et licet poſt publicationem hujuſmodi non ſit neceſſitas præfatas conſtitutiones ſigillorum auribus inculcare: ne tamen aliquis ab earum obſervatione ſe valeat per accutratam ignorantiam quomodolibet excuſare, venerabilibus in Chriſto patribus, Toletano, Compoſtellano & Hiſpalenſi archiepiſcopis, ac Burgenſi, Legionenſi, Ovetenſi, Carthaginenſi, Palentinenſi, Calagurritano, Oſomenſi, Seguntinenſi, Segobienſi, Conchenſi, Cordubenſi, Gienenſi, Zamorenſi, Salamanticenſi, Abulenſi, Civitatenſi, Caurienſi, Placentinenſi, Pacenſi, Gadicenſi, Aſtoricenſi, Autienſi, Lucenſi, Mindonenſi, Tudenſi, epiſcopis, in virtute ſanctæ obedientiæ diſtricte præcipiendo mandamus, quatenus ipſas conſtitutiones in ſuis cathedralibus eccleſiis, infra duorum menſium ſpatium poſtquam eis fuerint præſentatæ, clericis ac religioſis ordinis cujuſcumque, exemptis & non exemptis, infra eorum diœceſim exiſtentibus, auctoritate noſtra ad hoc ſpecialiter convocatis, & deinde quolibet anno, vel in ſynodis per eos celebrandis, vel in dictis eccleſiis, ſemel ad minus ſolemniter & integraliter faciant publicari, [a] & earum obſervantiam dent, in quantum ad eorum ſpectat officium, operam efficacem. Volumus inſuper, quod prædictæ noſtræ conſtitutiones ad obſervantiam ſui ligent omnes archiepiſcopos & epiſcopos ſupradictos, prout in eis de archiepiſcopis & epiſcopis cavetur expreſſe; ac perſonas ſæculares quaſcumque, & eccleſiaſticas etiam & religioſas ordinis cujuſcumque, exemptas & non exemptas, infra civitates & diœceſim dictorum archiepiſcoporum & epiſcoporum conſtituras, poſt duos menſes a tempore publicationis faciendæ in præfatis eccleſiis cathedralibus numerandos.

[a] Forte, ad eandem obſervantiam.

Capitula.

De officio Ordinarii. Rubrica I.

IN vinea Domini ſabaoth cultores immeriti poſiti, & cuſtodes, ſic in culturæ ac cuſtodiæ nos debemus miniſteriis exercere, ut ad eadem alios in partes ſolicitudinis evocatos ſedulo ſtudio excitemus. Exſtirpandis igitur viriorum ſpinis & peccatorum tribulis, quæ ſuperficiem ejus obumbraſſe videntur, ac plantandis virtutum germinibus, in quibus Dominus delectatur, totis affectibus intendentes: monemus & hortamur omnes archiepiſcopos, epiſcopos, & alios quoſcumque juriſdictionem eccleſiaſticam habentes & exercentes, eorumque vicarios, proviſores, officiales, & alios ipſorum loca tenentes, quocumque nomine cenſeantur, ut circa correctionem clericorum conjugatorum & non conjugatorum, in quibuſcumque ordinibus conſtitutorum, cujuſcumque dignitatis, gradus, vel conditionis exiſtant, qui crimina vel maleficia commiſerint, diligenter obſervent canonica inſtituta. Et ſi crimina commiſſa, fuerint capitalia, vel talia pro quibus ea perpetrans capitaliter puniendus: officialis, vicarius, proviſor, aut quivis alius vicem gerens archiepiſcopi, epiſcopi vel prælati, aut is ad quem ratione ſui beneficii vel officii hoc ſpectat, vel ejus locum tenens, clericum conjugatum vel non conjugatum, ordinis, dignitatis, gradus vel conditionis cujuſcumque, talia committentem abſque correctione & caſtigatione debita non relaxent, abſolvant, vel abire permittant; aut caſtigando, corrigendo vel puniendo remiſſi aut negligentes exiſtent. Alioquin malitioſe deficientes in præmiſſis, ſi beneficiati fuerint, a perceptione fructuum & reddituum beneficiorum quæ obtinent, ſint ſuſpenſi per annum: & per idem tempus efficiantur inhabiles ad quodcumque beneficium eccleſiaſticum obtinendum. Si vero beneficiati non fuerint, per idem tempus ad obtinendum eccleſiaſticum beneficium reddantur inhabiles ipſo facto.

[a] Forte, correctione & reformatione agere.

ANNO CHRISTI 1388.

II. *De cohabitatione clericorum & mulierum.* Rubrica II.

Specioſus forma præ filiis hominum, & plenus gratia, fons virtutum, glorioſus ſponſus eccleſiæ Jeſus Chriſtus, inter alia ſanctitatis inſignia, quibus ſponſam ejus inclytam inſignivit, glorioſam conſtituit caſtitatem: ut in illa, ſine qua nullum opus bonum exiſtit, ſponſa ipſius & miniſtri ejus, eidem ſponſo virgini, nato de Virgine, vitæ puritate fulgentes, devotione ſupplici deſervirent. Sed nonnulli clericorum & religioſorum, famæ ſuæ & ſalutis immemores, cum concubinis publice vitam ducunt enormiter diſſolutam: ſuper quo bonæ memoriæ Guillermus epiſcopus Sabinenſis, ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalis, in partibus Hiſpaniæ Apoſtolicæ ſedis Legatus, cupiens ſalubriter providere, quamdam conſtitutionem provide edidit, quæ antiqui hoſtis procurante verſutia, uſquequaque non exſtitit obſervata. Propter quod nos adverſus hujuſmodi vitium providere de ſalubri remedio cupientes, monemus omnes & ſingulos clericos & tam ſæculares, quam regulares, beneficiatos, & non beneficiatos, cujuſcumque dignitatis, gradus, ſtatus, ordinis, vel conditionis exiſtant, ne concubinas in domo propria aut aliena publice audeant detinere. Contrarium vero facientes ſint inhabiles, dum ſic, ut præfertur, tenuerint publice concubinas, & per duos menſes ſequentes, poſtquam etiam eaſdem dimiſerint realiter cum effectu, ad quoſcumque ſacros ordines recipiendos, & quodcumque eccleſiaſticum beneficium obtinendum, etiamſi beneficium patrimoniale, vel capellania fuerit temporalis: ut ſic ordinum receptorum per idem tempus careant exſecutione, & collatio beneficiorum eis facta infra dictum tempus, ſit nulla, vacua, & irrita ipſo jure, ſi ipſas concubinas tempore receptionis dictorum ordinum, aut collationis beneficii ſeu beneficiorum eis factæ, vel infra terminum duorum menſium antea tenuerint, ut præfertur. Volumus inſuper, quod beneficiorum collatores, in litteris per eos concedendis ſuper collationibus ipſorum beneficiorum, etiam patrimonialium, teneantur apponere clauſulam ſubſequentem, videlicet: *Noſtra tamen intentionis exſiſtit, quod ſi tempore collationis per nos de hujuſmodi beneficio vel beneficiis tibi facta, ante infra terminum duorum menſium ante, publicus concubinarius fueris, præſens noſtra collatio nullius ſit roboris aut momenti.* Si autem collator prædictam clauſulam omiſerit, volumus, quod collatio beneficii vel beneficiorum, etiam non concubinario per eum facta, ſit nulla & irrita ipſo jure. Nihilominus collator, etiamſi archiepiſcopus vel epiſcopus fuerit, qui hujuſmodi clauſulam, in litteris per eum concedendis ſuper collatione alicujus beneficii ſeu beneficiorum, etiam non concubinario facta, non appoſuerit, vel apponi fecerit in collatione per ſe facta, vel per alium vice ſui; ſit ipſo facto ab ejuſdem beneficii vel beneficiorum collatione ſuſpenſus; & ejuſdem beneficii vel beneficiorum collatio ea vice ad ſuperiorem proximum devolvatur. Adjicientes etiam, & inſuper ſtatuentes, prout Guillermus epiſcopus Sabinenſis, & Legatus præfatus ſtatuit: quod quicumque clerici aut religioſi, qui poſt duos menſes a publicatione conſtitutionis hujuſmodi in eccleſia cathedrali, de cujus diœceſi exiſtunt, facienda numerandos, concubinam ſeu concubinas modo prædicto detinuerint, ſeu dimiſſam vel dimiſſas, aut aliam ſeu alias admiſerint, ſi beneficiati exiſtant, tertia parte fructuum

Concil. apud Vallemolet. an. 1322. c. 7.

omnium beneficiorum quæ pro illo tempore obtinent, ipſo facto ſint privati. Si vero per alios duos menſes, prædictos duos immediate ſequentes, in eodem crimine continuaverint vitam fœdam, alia tertia parte. Et ſi forſan timore Dei contempto, per alios duos menſes, prædictos quatuor immediate ſequentes, in peccato permanſerint memorato, reliqua tertia parte fructuum dictorum beneficiorum omnino privati exiſtant. Præcipientes eiſdem, quod ad aliquam partem fructuum prædictorum, poſtquam ipſa vel ipſis, ut prædicitur, privati fuerint, manus temerarias aliquatenus non extendant. Et ſi forſan contrarium attentaverint, ſub obteſtatione extremi judicii prælatis eorum, tam diœceſanis, quam aliis, diſtricte præcipimus, quod ad reſtituendum quidquid de prædictis tertiis fructuum ſeu ipſorum aliqua, poſtquam modo prædicto privati exiſtant, occupaverint, ſeu detinuerint, vel aſſumpſerint, per cenſuram eccleſiaſticam, & alia juris remedia ipſos compellere non omittant. Quod ſi forte prædicti clerici, vel religioſi concubinarii adhuc ad cor non redierint, ſed noſtrum contemnentes mandatum, ſe oſtenderint tam exſecrandæ turpitudinis amatores; ſuis prælatis prædictis, & eorum cuilibet in virtute ſanctæ obedientiæ, & ſub animarum ſuarum periculo, diſtricte præcipimus & mandamus, quod [a] infra quatuor menſes poſt ſupradictos ſex menſes continue numerandos, tranſgreſſores prædicti concubinas præfatas omnino non dimiſerint, eaſdem vel alias ulterius non admiſſuri, eos beneficiis ſuis privent; ipſoſque in limo peccatorum tam fixos, donec ſe correxerint, & poſtea per duos menſes, inhabiles eſſe denuncient ad quoſcumque ſuperiores ordines recipiendos, & ad quæcumque beneficia eccleſiaſtica obtinenda. Volumus etiam, quod ſi quis de prædictis, poſtquam beneficio ſeu beneficiis privatus fuerit, modo prædicto manus rapaces extenderit ad dictorum beneficiorum fructus, ſeu ad aliquam eorum partem, incurrat excommunicationis ſententiam ipſo facto: a qua non poſſit abſolvi, niſi de ſic occupatis, reſtitutione integra, & beneficii ſeu beneficiorum quibus privatus fuerit, ut prædicitur, dimiſſione plenaria, prius factis. Inſuper prædictæ ordinationi adjicimus, quod dicti concubinarii, qui tempore mortis, vel per duos menſes ante, publice, ut præmittitur, concubinas habuerint, ſint inteſtabiles: & bona eorum, tam mobilia, quam immobilia, etiam patrimonialia, & quæcumque alia, ſint confiſcata; poſtquam declaratum fuerit, eos publicos concubinarios modo prædicto fuiſſe, & ſic pœnam incurriſſe prædictam: & tam ipſi quam ipſæ concubinæ, careant eccleſiaſtica ſepultura, niſi per duos menſes ante mortem ſine fraude ab invicem cum effectu fuerint ſeparati. Quorum bona, etiam patrimonialia, & fructus beneficiorum prædictorum in tres partes dividantur: quarum tertia pars fabricis eccleſiarum, in quibus beneficiati fuerint vel fuerit: alia vero tertia Ordinario diœceſano: reliqua vero tertia pars pro captivis redimendis, qui ab infidelibus detinentur, applicetur; & applicatæ ſint ipſo facto, poſtquam declaratum hoc fuerit, ut præfertur. Quod ſi forte propter confiſcationem & privationem prædictorum fructuum beneficiorum concubinariorum, ipſorum viventium eccleſias contigerit divinis & aliis debitis obſequiis graviter defraudati: volumus, quod dictos fructus, vel partem eorum, prælatus ad quem ſpectat, divinis officiis, ac aliis debitis ſervitiis dictarum eccleſiarum applicet, prout viderit expedire. Super quo prælatorum conſcientiam oneramus.

[a] *Forte, 6 menſia.*

Anno Christi 1388.

Quæ quidem tertia pars redemptioni prædictæ applicata, per Fratres de Mercede & de Trinitate ordinum exigatur & levetur, & per ipsos in dicta redemptione captivorum fideliter dispensetur: de quibus, diœcesanis episcopis, de his quæ in ipsorum diœcesi prædicta de causa receperint, teneantur reddere rationem. Quod si in hujusmodi dispensatione vel administratione culpabiles reperti fuerint aut remissi, per eosdem diœcesanos, auctoritate nostra, corrigantur, privilegiis non obstantibus quibuscumque: statuentes nihilominus, quod prædicti ecclesiarum prælati pœnas præmissas diligenter exigant, & per duos viros idoneos, per eos in propriis diœcesibus deputandos, levari & recolligi faciant, distribuendas juxta modum & formam superius ordinatos. Volumus insuper & mandamus, quod prælati in civitatibus & diœcesibus suis testes deputent synodales, qui per diœceses veritatem inquirant super omnibus supradictis: & ea quæ reperierint, quam citius potuerint, suis prælatis in synodis quas annuatim propterea celebrari jubemus, vel ipsis in remotis agentibus, eorum vicariis, semel teneantur anno quolibet nunciare, ne iidem prælati excusationem prætendere, seu ignorantiam aliquam valeant allegare.

De clericis conjugatis. Rubrica III.

Cum in jure statutum existat, quod clerici conjugati, qui cum unicis & virginibus contraxerunt, si tonsuram & vestes deferant clericales, privilegium obtineant canonis ab Innocentio Papa II. editi in favorem totius ordinis clericalis; & pro commissis ab eis excessibus vel dictis non possint a sæcularibus judicibus personaliter, aut etiam pecunialiter condemnari; & nonnulli ex prædictis clericis conjugatis, ut fide dignorum relatione percepimus, tonsuram aut vestes deferant honestati ordinis clericalis minime congruentes: ideo statuimus, quod clericus conjugatus, qui gaudere voluerit privilegio supradicto, tonsuram seu clericam quantitatis inferius descriptæ deferat, vel majorem; & vestem superiorem non virgatam aut bipartitam: quæ tamen usque ad medietatem tibiæ, vel ultra, in longitudine protendatur. Tonsuræ autem formam, ad omne ambiguitatis tollendum dubium, hic fecimus circumscribi: quam in eadem mensura per singulos prælatos, seu eorum vicarios vel officiales, jubemus imprimi loco utique publico & patenti, in valvis ecclesiarum cathedralium & aliarum majorum ecclesiarum locorum insignium diœcesum earumdem.

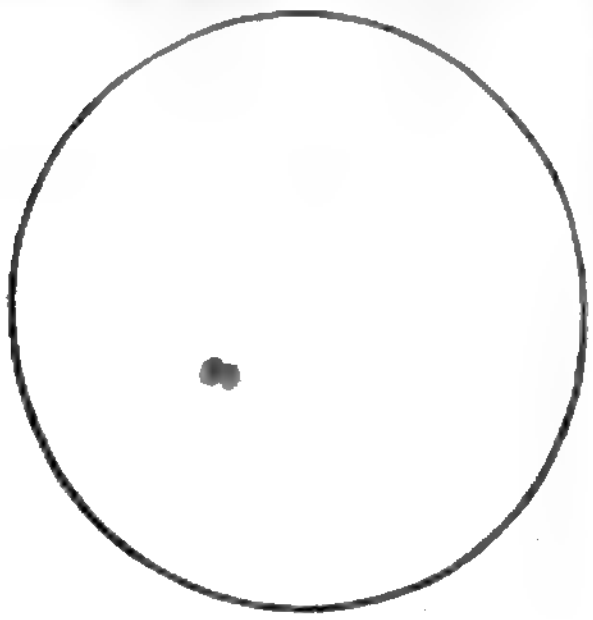

De rebus ecclesiæ non alienandis. Rubrica IV.

Anno Christi 1388.

Exsecrandæ alienationis abusum, quo prælati, & aliæ personæ ecclesiasticæ, maxime in regnis & terris regi Castellæ subjectis existentes, administrationem ecclesiarum & rerum ecclesiasticarum habentes, loca, vassallos, grangias, & alias possessiones, decimas, primitias, reditus, proventus, & jura, & bona alia ad ecclesias, ordines, monasteria, seu alia pia loca quibus præsunt, spectantia, personis sæcularibus, sub colore & titulo commendæ, ut per eosdem ab aliorum oppressionibus defendantur, vel aliis confictis causis, propria auctoritate subjiciunt, & tributaria reddunt in perpetuum, vel ad tempus: cum sit in Dei offensam, & ecclesiarum, ordinum, monasteriorum, & locorum prædictorum grave damnum, introductum, ac sacris canonibus inimicum, abhorrentes, & merito reprobantes; universos archiepiscopos, clericos, abbates, priores, & magistros ordinum militarium, commendatores, & quoscumque ecclesiarum & rerum ecclesiasticarum administratores, maxime in regnis & terris præscriptis existentes, cujuscumque status, gradus, ordinis, vel conditionis existant, sub excommunicationis pœna monemus & hortamur, ut constitutiones in Lugdunensi & Viennensi conciliis super hoc editas, in commendis jam factis de rebus supradictis perspicue attendant, & diligenter observent: quas commendas, super interminatione anathematis de cetero fieri prohibemus. Nos enim, si secus actum seu attentatum fuerit, id decernimus irritum & inane.

De Judæis & Sarracenis. Rubrica V.

Etsi Christiana religio Judæos & Sarracenos ex eo non debeat abjicere, quia nostri conditoris imaginem constat eos habere: quia tamen ex eorum frequenti communione, experientia docente novimus, damna corporibus, & animabus fidelium pericula & scandala plurima proveniisse: deliberatione provida statuimus, ut Judæi & Sarraceni inter Christianos, vel Christiani inter Judæos vel Sarracenos, domos, hospitia, seu alia receptacula in quibus habitent, nullatenus permittantur habere: sed in civitatibus & locis, ubi certæ limitationes sunt, eisdem Judæis & Sarracenis deputatæ, reducantur ad eas, & infra ipsas constituant habitationes suas. Ubi vero Judæi & Sarraceni prædicti ad habitandum non habuerint hujusmodi limitationes seu terminos deputatos, limitentur & assignentur eisdem partes aliquæ in civitatibus & locis prædictis a Christianorum habitationibus separatæ, infra quas reducant se; nec extra prædictam limitationem permittantur quomodolibet commorari; nisi forte sint aliqui Judæi & Sarraceni mercatores, vel alii quæcumque officia aut opera mechanica exercentes, seu merces vendentes, quos pro hujusmodi operibus exercendis & mercibus vendendis, in plateis vel in aliis locis publicis civitatum & locorum ubi existunt, permittimus habere operatoria, tentoria, tabularia seu boticas: dum tamen intra loca eis deputata, vel in posterum deputanda, domos seu habitationes principales cum filiis & uxoribus teneant, ad quas se de nocte reducant. Christiani autem, qui intra limitationem Judæis vel Sarracenis assignatam vel assignandam habitare præsumpserint: si infra duos menses a die publicationis præsentium factæ in ecclesia cathedrali civitatis vel diœcesis ubi moram trahunt, se ad commorandum inter Christianos reducere non curaverint, ad id per censuram

ANNO CHRISTI 1388.

ecclesiasticam compellantur. Judæis vero & Sarracenis, si infra dictum terminum duorum mensium ubi limitatio est facta, vel postquam dictæ limitationes de ordinatione & voluntate domini regis, vel cujuscumque alterius domini ecclesiastici vel temporalis civitatis vel loci, factæ fuerint, se ad easdem reducere noluerint vel neglexerint, Christianorum communio subtrahatur.

De feriis per infideles celendis. Rubrica VI.

Cedit in opprobrium religionis Christianæ, quod Judæi & Sarraceni inter Christicolas habitantes, diebus Dominicis & festivis mercimonia vendere, & artificia ac mechanica opera exercere publice non verentur. Cum autem hoc in divinæ majestatis offensam non sit a Christi fidelibus aliquatenus tolerandum: ipsis Judæis & Sarracenis, ne mercimonia vendere, aut qualitercumque artificia, seu opera mechanica exercere præsumant diebus Dominicis & festivis, qui per Christianos coluntur, districtius inhibemus; & ad id compelli per locorum ordinarios ac judices sæculares, sub quorum jurisdictione Judæi & Sarraceni vivere dignoscuntur, per subtractionem communionis fidelium, & alias pœnas temporales, auctoritate qua fungimur, præcipimus & mandamus. Quod si sæculares judices negligentes fuerint in præmissis, ad hoc per censuram ecclesiasticam compellantur.

De adulteris. Rubrica VII.

In paradiso voluptatis, ubi primum parentem creaverat creator omnium gloriosus, matrimonium hac lege instituit; ut sic vir per consensum legitimum feminæ jungeretur, quod duobus existentibus in carne una, aliam personam quæ unitatem divideret, superaddere non liceret. Hanc unitatem non-

A nulli conjugati, Dei timore postposito, deturbantes, sicut equus & mulus quibus non est intellectus, concubinis se commiscere in suarum animarum damnationem publice non verentur. Contra quos præfatus Guillermus episcopus Sabinensis, sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalis statuit & ordinavit; ut quicumque conjugatus concubinam publice detinere præsumeret; & insuper non conjugatus, qui concubinam infidelem præsumeret detinere; tam ipsi, quam ipsæ, eo ipso sententiam excommunicationis incurrerent. Nos vero dictam constitutionem innovantes, tam prædictos, quam conjugatos, qui cum adulteris publice commiscentur, & ipsos adulteros, prædictæ excommunicationis sententiæ decernimus subjacere. Volentes insuper, quod, nisi adulteri & alii suprascripti præfatas concubinas, vel conjugatæ dictos adulteros, per duos menses ante eorum vel earum obitum dimiserint, & se ab eisdem sine fraude separaverint, etiamsi tempore obitus sui vel antea fuerint a dicta excommunicationis sententia absoluti, nihilominus tam ipsi quam ipsæ careant ecclesiastica sepultura.

Datum Palentiæ sub sigillo nostro pendenti, IV. Nonas Octobris, Indictione undecima, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Clementis divina providentia Papæ VII. anno x. & a Nativitate Domini MCCCLXXXVIII. Istæ constitutiones fuerunt publice denunciatæ in ecclesia fratrum Minorum Palentinorum, die quarta mensis Octobris, anno a Nativitate Domini MCCCLXXXVIII. Indictione undecima, pontificatus sanctissimi in Christo patris & domini nostri, domini Clementis divina providentia Papæ VII. anno decimo, præsentibus rege, archiepiscopo Compostellano, Ovetensi, Legionensi, Calagurritano, Palentino, & Zamorensi, episcopis: & cleri & populi multitudine copiosa.

ANNO CHRISTI 1388. Cap. 11.

BONIFACII PAPÆ IX.

EPISTOLÆ.

PRO ECCLESIA PARISIENSI.

Bonifacius episcopus, servus servorum Dei. Ad perpetuam rei memoriam.

Ex autographo, quod est in bibliotheca Parisiensi Sanctorum Jun.

DIgna nos provocat ac excitat ratio, legitima animum causa movet; ut inter ceteras orbis ecclesias, quibus nos præstulit benigna clementia Salvatoris, Parisiensem ecclesiam favoribus prosequamur eximiis, & statum ejus votivum & prosperum vigilantibus studiis intendamus. Non enim de nostri sacrario pectoris oblivio damnata subripuit, quin potius tenaci memoria retinemus, quod ejusdem ecclesiæ copiosa benignitas nos olim, dum in minoribus ageremus, de ipsius honorabili gremio exsistentes fovit, ac tractavit, ut filium maternis pavit & refecit uberibus, respersit gratiis, beneficiis honoravit. Ideoque non immerito illam intra caritatis viscera gerimus, & specialis favoris affluentia confovemus: Apostolicæ sedis partes solertius adhibendo, ut ejusdem status ecclesiæ honoris multiplicis incrementa suscipiat, felicibus fulciatur eventibus, & successibus prosperis fecundetur: ut ipsa quasi per condignæ retributionis officium in nobis gratiosum patris affectum per effectum inveniat, quæ antactis temporibus nostro dulcia matris ubera gustui propinavit. Sane considerantes attentius, & inter claustra pectoris sollicito revolventes, quod in præfata Parisiensi ecclesia, in qua, (prout nobis hactenus in illa præsentibus proprius indicavit aspectus, & facti experientia revelavit,) copiosus & laudabilis canonicorum, & aliarum personarum numerus in illa degentium, ad Dei laudem & gloriam jugiter conservatur; necessaria, utilis, & fructuosa quamplurimum fore dignoscitur Decani, Cantoris, & Cancellarii corporalis sedulaque præsentia; consideratis & discussis his attentius, quæ ad eorum officia noscuntur pertinere. Pensantes etiam, quod ecclesia supradicta, favente illo a quo bonorum omnium dona manant, facilius & commodius poterit in spiritualibus & temporalibus incrementa suscipere; si personæ dignitates seu personatus in eadem ecclesia obtinentes, etiam ipsi prioribus soleant nitilare virtutibus, & altiori clarere cumulo meritorum, residentiam inibi faciant personalem: Apostolica auctoritate statuimus & etiam decrevimus, ut Decanus, Cantor, & Cancellarius ipsius Parisiensis ecclesiæ, qui pro tempore fuerint, residere continue in ecclesia

ipſa perſonaliter teneantur; quodque de hoc in ſuæ institutionis initio nihilominus in Capituli Pariſiensis præſentia præſtent juramentum; & quod etiam contra hujuſmodi ſtatutum & ordinationem nostram litteras vel privilegia quælibet ab Apoſtolica ſede, vel Legatis ipſius, per ſe, vel alium aut alios nullatenus impetrabunt: nec utentur privilegiis vel indulgentiis quibuſcumque, perſonis quibuſlibet, ecclesiaſticis, vel ſæcularibus, cujuſcumque conditionis, præeminentiæ, dignitatis aut ſtatus, a præfata ſede conceſſis hactenus, vel in poſterum concedendis. Indulgemus tamen Decano, Cantori, Cancellario ſupradictis, ut per duorum menſium ſpatium, annis ſingulis, liceat extra præfatam ecclesiam Pariſienſem, ad promotionem ſuorum negotiorum, libere commorari, de quotidianis diſtributionibus ejuſdem ecclesiæ nihil percepturi. Tempus vero quo Decanum, Cantorem, & Cancellarium prælibatos, pro capituli ſæpefati negotiis, de ejus licentia ſpeciali, forteſſis abeſſe contigerit ab ecclesia memorata, in eadem reſidentes computentur, ipſique diſtributiones percipiant & habeant ſupradictas. Nec liceat prænominatis Decano, Cantori, Cancellario ſimul per duos menſes eoſdem, ab ecclesia ipſa quomodolibet ſe abſentare: ſed aliquo eorum abſente, reliqui reſideant interim in eadem. Ut autem hujuſmodi ſtatutum & ordinatio noſtra robur obtineant perpetuæ firmitatis; nos auctoritate prædicta irritum & inane decernimus quidquid contra ea vel contra eorum alterum a quocumque contigerit attentari. Nulli ergo hominum omnino liceat hanc paginam noſtri ſtatuti, ordinationis, conceſſionis, inhibitionis, & conſtitutionis infringere, vel ei auſu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare præſumpſerit, indignationem omnipotentis Dei, & beatorum Petri & Pauli apoſtolorum ejus ſe noverit incurſurum. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, xv. Kalend. Januarias, pontificatus noſtri anno ſecundo. *Anno Chriſti 1391.*

Ego N. Cantor hujus honorabilis ecclesiæ Pariſienſis, juro ad hæc ſancta Dei evangelia, & promitto vobis dominis meis Decano & Capitulo Pariſienſi obedientiam, reverentiam & honorem exhibere; jura, libertates, franchiſias, exemptiones, privilegia, ſtatuta, conſuetudines, & obſervationes ipſius eccleſiæ, & immunitatem clauſtri ſpecialiter obſervare, ſecreta Capituli tenere, necnon ordinationem Bonifacii Papæ ſuper reſidentiam, ad quam teneor, quam impræſentiarum legi, obſervare; & quod ſum de legitimo matrimonio procreatus, liber & immunis ab omni jugo ſervitutis.

Die Lunæ, decima quinta Octobris, 1414.

Pro parte domini regis Ludovici, qui ſuper hoc ſcripſit Capitulo litteras credentiæ per dominum de Cruce militem ejus Cambellanum, & magiſtrum Joannem Belardi decanum Cenomanenſem, requiſiti ſunt domini dare licentiam D. Cantori Pariſienſi nuper recepto, pro vacando negotiis ipſius regis erga dominum noſtrum Papam, & in Italia, ubi dictus rex habet multum negotiari, propter mortem * Landiſlei ſui adverſarii noviſſime defuncti; & eis abſentibus a Capitulo, viſus eſt tenor bullæ Bonifacii, quatenus domini ſuper hoc adviſarent, quid fieri poſſet: & poſtmodum vocati ſunt ipſi nuncii regis, quibus oſtenſus eſt etiam tenor dictæ bullæ, declarando eiſdem, quod domini capitulantes nullam habebant poteſtatem dilationem dandi, ſeu diſpenſandi cum dicto domino Cantore, obſtante decreto bullæ. *Pro, Ladiſlai.*

Nonnullæ aliæ Bonifacii IX. epiſtolæ, ſed a Labbeo & Coſſartio neglectæ, videri poſſunt in Spicilegio Dacheriano, tomo VI. pag. 49. 54 57 117. & 118.

1391.

CONCILIUM LONDINENSE,

a Willielmo de Courtenay Cantuarienſi archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum, anno Domini MCCCXCI.

Contra presbyteros ſtipendiarios.

Synodale exſtat Willielmi archiepiſcopi decretum Tomo II. Anglicanæ collectionis, in hæc verba:

Willielmus, &c. Venerabili fratri noſtro domino Roberto Dei gratia Londonenſi epiſcopo, ſalutem, &c.

CUm ſecundum legem divinam, ex qua ſanctorum patrum manarunt poſtmodum inſtituta, non liceat alicui terminos tranſgredi alienos, nec in alterius meſſem mittere falcem ſuam: gravem profecto cenſentur committere culpam viri eccleſiaſtici, & præſertim in ſacerdotali ordine conſtituti, qui Chriſti fidelium oblationes, cetera quoque emolumenta & commoda, ad rectores ſeu vicarios eccleſiarum, in quibus ad divinorum celebrationem de ipſorum licentia ſunt admiſſi, ſpectantia, abſque eorumdem conniventia auferre, & in uſus proprios convertere non verentur: non attendentes, quod in rebus hujuſmodi, nedum furti, ſed & ſacrilegii crimen contrahitur; ac inde proditori, qui loculorum Dominicorum fur exſtiterit, ſubtractores ſeu invaſores rerum eccleſiaſticarum merito comparantur.

Quapropter felicis recordationis dominus Robertus Wynchelſey, quondam Cantuarienſis archiepiſcopus, prædeceſſor noſter, hanc avaritiæ peſtem omni volens qua potuit vigilantia exſtirpare, in concilio ſuo provinciali deliberatione provida ſtatuit & matura: ne preſbyteri ſtipendarii, aut alii ſacerdotes, propriis ſumptibus, ſeu alias ſuſtentati, in provincia noſtra Cantuarienſi divina officia celebrantes, oblationes, portiones, obventiones denariorum, perquiſita tricennalia ſeu aliquam certam quotam, præſertim oblationum pro corporibus mortuorum præſentibus, a rectoribus vel vicariis eccleſiarum in quibus celebraverint non obtenta licentia, acciperent ullo modo; nec in præjudicium rectorum vel vicariorum prædictorum, aut eorum vicem gerentium, quomodolibet aſportarent. Quodque preſbyteri hujuſmodi, aliquo die Dominico, vel alio feſtivali, poſtquam ad celebrationem divinorum per eos ad quos pertinet fuerunt ſic admiſſi, coram rectoribus, ſeu eorum vicem gerentibus, ſi vicarii ibi deſint, alioquin coram ipſis vicariis & locorum parochianis, intra Miſſarum ſolemnia, ſacroſanctis Dei

ANNO CHRISTI 1391.

Dei evangeliis inſpectis, præſtent publice juramentum, quod eccleſiis parochialibus, vel capellis, in quibus divina celebrantur, eorumque rectoribus, ſeu vicariis, aut ipſorum loca tenentibus, ſeu aliis quorum intereſt, circa oblationes, portiones, obventiones denariorum, perquiſita tricennalia, vel alia jura, quocumque nomine cenſeantur, nullum inferent præjudicium ſeu jacturam; immo, quatenus ad ipſos attinet, eccleſias & perſonas præfatas in præmiſſis ſingulis indemnes penitus conſervabunt; quodque odia, ſcandala, rixas, aut contentiones inter rectores & parochianos nullatenus ſuſcitabunt, nec fovebunt aliqualiter ſuſcitata; ſed concordiam & amorem nutrient, quatenus attinet ad eoſdem. Prohibuit inſuper dictus noſter prædeceſſor, & prohiberi voluit, & etiam interdici, ne preſbyteri ſupradicti divina præſumerent in eccleſiis hujuſmodi celebrare, priuſquam præſtiterint ſub forma hujuſmodi juramentum, ſi rectores, ſeu vicarii, aut ceteri ſupradicti, voluerint & petierint ſic jurari. Et ſi dicti capellani, coram judice competente, ſuper violatione juramenti præmiſſi, per probationes legitimas, ſeu quia diffamati, & ſuper hoc legitime evocati ad judicium, canonice nequiverint ſe purgare, fuerint convicti: ſtatuit, quod inde penitus ſint amoti: nec ad divinorum celebrationem alicubi admittantur in provincia antedicta, quouſque ſuper crimine perjurii ſic commiſſi, cum eiſdem fuerit canonice diſpenſatum. Item quod non audiant confeſſiones aliquorum parochianorum eccleſiarum vel capellarum, in quibus divina celebraverint, niſi in caſu licito & permiſſo: quodque Matutinis, magnis Miſſis, Veſperis, & aliis divinis officiis, debitis horis, induti ſuperpelliciis, de quibus ſibi expenſis propriis providebunt, cum ceteris earumdem eccleſiarum clericis & miniſtris, in divini cultus adjutorium & augmentum in ipſis debeant eccleſiis intereſſe: nec eis in navi eccleſiæ in qua admiſſi fuerint, ut præfertur, ſeu in cœmeterio, aut aliter in campo, liceat tunc vagari. Et ſi ſuper his, per eos quos eccleſiis tunc præeſſe contigerit, commoniti fuerint & correpti, cervices ſuas contra ipſos propterea non erigant, nec tumidos ſe oſtendant. Quodque correptiones hujuſmodi occaſione contra rectores, vicarios, ſeu vices gerentes hujuſmodi, qui in inſolentiis ſuis eis aſſiſtant, ipſoſque foveant, nullatenus commovebunt: ſed his omnibus ſupradictis ſe exhibebunt humiles, reverentiam debitam quoque impendent. Dicti vero preſbyteri dictis Dominicis diebus & feſtivis, vel ſi corpus alicujus defuncti affuerit, demum poſt lectum majoris Miſſæ evangelium, Miſſas ſuas inciA piant, & non prius: niſi de licentia rectoris, vel vicarii, aut alterius vices gerentis, ſpecialiter præobtenta. Preſbyteri quoque præfati rectoribus vel vicariis eccleſiarum vel capellarum ubi celebraverint, non detrahant: ſed diſcant cum Pſalmiſta ponere cuſtodiam ori ſuo. Item quod tabernas, ſpectacula, aut alia loca inhoneſta, ieu ludos noxios & illicitos, non frequentent: ſed more ſacerdotali in habitu ſe habeant & in geſtu, ne ipſorum miniſterium, quod abſit, vituperio, ſcandalo ſeu deſpectui habeatur. Rectores quidem & vicarii, ſeu loca gerentes prædicti, cum benignitate debita præfatum B recipiant juramentum, ac præſentium retineant copiam ſibi ipſis.

ANNO CHRISTI 1391.

Nos vero attendentes ſtatutum prædictum, quamvis[a] proinde ſancte & ſalubriter editum, per rectorum & vicariorum incuriam & deſidiam in deſuetudinem abiiſſe, veluti antiquatum; ſtatutum hujuſmodi, quantum ad omnia & ſingula præmiſſa in eodem contenta, de conſilio ſuffragancorum noſtrorum, ac cleri noſtræ provinciæ Cantuarienſis pariter & aſſenſu, in concilio noſtro provinciali nuper London celebrato, ex certa noſtra ſcientia innovamus, ipſumque inviolabiliter futuris temporibus volumus, & in virtute obedientiæ præcipimus obſervari. Et ne quis ignorantiam prætendere valeat C præmiſſorum, dictum ſtatutum in ſingulis diœceſibus noſtræ Cantuarienſis provinciæ, per locorum diœceſanos, ſeu ipſorum auctoritate & mandato, annis ſingulis ſaltem ſemel volumus publicari. Quocirca fraternitati veſtræ committimus & mandamus, quatenus præmiſſa omnia & ſingula, per dictum prædeceſſorem noſtrum in concilio ſuo provinciali pie ſtatuta, ac per nos in noſtro provinciali concilio, ut præmittitur, innovata, in veſtris civitate & diœceſi publicetis, ipſaque per ſingulos noſtros ſuffraganeos & confratres debite publicanda, auctoritate noſtra etiam demandetis: voſque veſtros, ſingulique ſuffraganei noſtri & confratres prædicti D ſuos ſubditos quoſcumque ad obſervationem omnium & ſingulorum præmiſſorum compellatis canonice, & compellant. Ad quæ facienda, vobis & dictis ſuffraganeis & confratribus noſtris ſingulis, tenore præſentium committimus vices noſtras, cum cujuſlibet coërtionis canonicæ poteſtate. De diebus vero receptis & exceptis præſentium cum clauſula certificandi citra feſtum Purificationis beatæ Mariæ, &c.

[a] Forte, proinde ſancte, & ſalubriter.

Datum in manerio noſtro de Croydon, XXVIII. die menſis Aprilis, anno Domini MCCCXCI. & noſtræ tranſlationis anno decimo.

CONCILIUM PARISIENSE,

ad ſedandum ſchiſma a rege Carolo VI. convocatum, IV. Nonas Febr. anno Domini MCCCXCIV.

Ex hiſtoria Mſ. Caroli VI. Francorum regis, editum a D. Luca Dacherio, Tomo VI. Spicilegii.

DUm ſic ad habendum pacem in eccleſia ſancta E Dei, tempus legatos mittendo & remittendo teritur: Rex non immemor promiſſorum, ex cunctis oris Franciæ prælatos eccleſiaſticos, & de ſtudiis ſolemniores doctores, apicibus regiis evocavit, ad feſtum inſtantis Purificationis beatæ Mariæ diem dicens, ut ſciretur qualiter horrendum ſchiſma ſopiretur. Ad latius conferendum ſuper hujuſmodi negotio tam arduo, regale palatium aſſignavit: ſtatuens ut ſpectabilis vir dominus Arnaudus de Corbeia cancellarius ſuus, ceteriique alii notabiles de conſilio ſuo, quoties poſſent, ibidem intereſſent.

Quamvis ad centum & quinquaginta prælatos, qui omnes jure tituli, reſidentiæ, domicilii principalis, vel juriſdictionis ſpiritualis, in regno conſiſtebant, mandatum regium perveniſſet: multi ta-

ANNO CHRISTI 1394.

men antiquitatis, vel infirmitatis cauſa, aut occaſione penuriæ rei familiaris, excuſationem miſerunt.

Qui autem mandato regio paruerunt, hic ſequuntur: videlicet patriarcha Alexandrinus, Carcaſſonæ, & Hieroſolymitanus, ſancti Pontii Thomeriarum, eccleſiarum adminiſtratores perpetui, ac Lugdunenſis, Senonenſis, Remenſis, Rotomagenſis, Turonenſis, Bituricenſis, & Biſuntinenſis, archiepiſcopi, qui in congregatione primi merito nominandi ſiunt. Interfuere & Eduenſis, Matiſconenſis, Lingonenſis, Cabilonenſis, ſuffraganei dicti archiepiſcopi Lugdunenſis; epiſcopi etiam, Pariſienſis, Carnotenſis, Aurelianenſis, Antiſſiodorenſis, Trecenſis, Meldenſis, dicti archiepiſcopi Senonenſis; Catalaunenſis etiam, Tornacenſis, Morinenſis, Atrebatenſis, Ambianenſis, Noviomenſis, Silvanectenſis, Laudunenſis, Sueſſionenſis, dicti archiepiſcopi Remenſis: Bajocenſis iterum, Abrincenſis, Ebroicenſis, Lexovienſis, Conſtantienſis, dicti archiepiſcopi Rotomagenſis: Cenomanenſis, Andegavenſis, Redonenſis, Nannetenſis, archiepiſcopi Turonenſis; Mimatenſis, Anicienſis, archiepiſcopi Bituricenſis, ſuffraganei; Pictavienſis, Malleacenſis, Lucionenſis, Condomenſis, Petragoricenſis, Xantonenſis, de provincia Burdegalenſi; Aquenſis, Lectorenſis, Conſeranenſis, de provincia Auxitana; Magalaunenſis, Nemauſenſis, [a]Vacenſis, de provincia Narbonenſi; Appamienſis, Rivenſis, de provincia Toloſana; Valentinenſis, Gratianopolitanus, de provincia Viennenſi; & Bethlemenſis epiſcopus.

[a] Corrige, Uceritanus.

Necnon Ciſtercienſis, ſancti Dionyſii, ſancti Benigni Divionenſis, montis ſancti Michaëlis, Reſbacenſis, Fiſcanenſis, de Lira, ſancti Victoris prope Pariſius, ſancti Gregorii prope Rotomagum, ſancti Eligii Noviomenſis, abbates. Interfuerunt etiam cum prænotatis abbatibus, & prior ſancti Martini de Campis, & Rotomagenſis, Andegavenſis, Remenſis, & capellæ Divionenſis decani; magiſtri, Petrus de Alliaco, Guillelmus de Jardino, Ægidius de Campis, Petrus Plo, Joannes Brevis Coxæ; fratres etiam Michaël Picquier, & quidam alter, de ordine Minorum, Joannes de Huſſaria Prior Auguſtinienſis Pariſienſis; Petrus de Conne prior de Carmelo, Dominicus Herboly de Arragonia, dicti Ordinis de Carmelo, in ſacra pagina & decretorum, magiſtri & doctores. Necnon magiſtri, Radulphus de Caradoc, Joannes de Matiſcone, Geraldus Vagoul, Vitalis de Caſtro Morono, & ejus ſocius, ac Petrus Januti de ſtudiis Aurelianenſis, Toloſanenſis, & Andegavenſis, decretorum & legum doctores ſolemnes; Jacobus Boüy, Jacobus Coſſon, Guillelmus de Canteriis, Robertus de Doms, in curia parlamenti conſiliarii regii. Andreas Grangeri, Joannes de Milliaco, Radulphus de Ulmonte, etiam in curia parlamenti cauſarum patroni. Magiſtri, Robertus de Freta, Amelius de Brolio, auditores ſacri palatii Apoſtolici, & Guillelmus Bourracery licentiatus in legibus, ſocius domini epiſcopi Anicienſis: Prior Carthuſienſis porpe Pariſius, prior Celeſtinorum Pariſienſium; necnon Joannes Capitis, Biterrenſis, Joannes Placius, Agathenſis, prior prioratuum ſanctæ Columbæ de Sanardino & Volvento, Caſtrenſis, Guillelmus Chat, Lemovicenſis, Guillelmus Mimeri, Abricenſis, Jacobus de Mauſo Guichardo, Ambianenſis, cum quodam alio Mimatenſis, epiſcoporum vicarii & nuncii. Officialis Lugdunenſis, Bertrandus Geneſte archidiaconus Conſtantienſis, & quidam religioſus Alemannus de ordine Minorum, viri utique circumſpecti, & eminentis ſcientiæ, etiam præſentes interfuerunt.

Omnes prælati præfati, conſenſu unanimi, antequam concilium inchoarent, dominum patriarcham Alexandrinum, Simonem Cramandi vocatum elegerunt, qui pro congregandis conſiliis, audiendis rationibus hinc & inde, determinandiſque concluſionibus, auctoritate præſideret. Is decretorum doctor famoſiſſimus, ſubtilis ingenio, claruſque eloquentia exſiſtens, libenti animo peragendum ſuſcepit negotium: quod tamen antequam inchoari præciperet, magiſter Petrus de Alliaco, quem Rex ad Papam miſerat, reverſus eſt: & ſuper legatione reſponſionem reportavit. Hanc, quia eſſet ſecreta, ignoramus: ſcimus tamen, quod ad requeſtam Univerſitatis, Februarii menſis prima die, in aula regali ſancti Pauli publicam audientiam adeptus, prolixe elegantiſſimoque ſermone protulit quæ in ſubſtantia ſequuntur.

Primo namque Regem, & proſapiam regalem multis laudibus extollendo, allexit ad audientiam. Et cum vias & motiva epiſtolæ Univerſitatis venerandæ ſerie tenus recitaſſet: concluſit in finalibus, quod via ceſſionis erat non modo a ſuppoſitis Univerſitatis, immo & a cunctis fidelibus, tamquam brevior, lucidior, & expedientior, eligenda. His peractis, jubente domino patriarcha, quotquot prælati Pariſius convenerant, die ſequenti in capella regalis palatii Miſſam ſolemnem celebrari fecerunt: ibique Spiritum ſanctum, in arduis ſemper coadjutorem optimum, dignum duxerunt devotiſſime [a] inchoare.

[a] Corrige, invocare.

Sequenti igitur die, cum dominus patriarcha Alexandrinus præſidens, requiſiviſſet omnibus aſſiſtentibus, quatenus per juramenta ſua jam præſtita, Deum ſolum habendo præ oculis, dicerent in hac parte quæ ſibi conſcientia dictaret: interrogati ſuper hoc ſigillatim & ſingulariter, fuerunt octoginta & ſeptem ex illis qui convenerant, qui per viam ceſſionis eundum, & non aliter, concluſerunt. Inde abhinc & uſque ad diem XVIII. ſua colloquia continuantes, multa ad inſtructionem nunciorum mittendorum tetigerunt, quæ ſcriptis & ſub inſtrumento publico redigi mandaverunt, & quæ ſequentet dignum duxi litteris commendare.

Quæ acta fuerunt in concilio prælatorum.

IN inſtrumento prædicto habebatur: Sequuntur illa, quæ pro inſtructionibus dominorum ducum & aliorum conſiliariorum ſuorum, quos Rex intendit mittere in Avinionem ad dominum Papam & dominos cardinales, quæ unanimi omnium conſenſu concluſa & deliberata fuerunt.

Habeantur primo pro repetitis excuſationes, proteſtationes, & correctiones dominorum: præponantur inde orationes, proceſſiones, Miſſæ, prædicationes, cum aliis piis operibus, quæ tamen non ſufficiunt. Supponatur etiam credentia expoſita menſe Octobri per nuncios apoſtolicos domino Regi miſſa, & reſponſio tunc eis facta, & cauſa propter quam Rex mandavit prælatos regni ſui, plures abbates, doctores, magiſtros, religioſos, & alias nobiles viros, ut Regi præberent conſilium ſuper requiſita per Papam. Tangatur in brevi, qualiter de præcepto Regis antedictum tempus prælatis aſſignatum, materia per plures dietas fuit notabiliter & diffuſe cum magna maturitate pertractata, tangendo vias omnes quæ reperiri poterant ad unionem, cum motivis ad eaſdem, dubiis in contrarium reſpondendo,

ANNO CHRISTI 1394.

& ſolutionibus eorum, & quæcumque in præſentia domini cancellarii Franciæ, & quorumdam notabilium de conſilio Regis, & deputatorum univerſitatis Pariſienſis.

Poſt adventum prælatorum recitata fuerunt eis in effectum, quæ prius diſputata, prolocuta & tractata fuerant: ut quilibet eorum clarius deliberaret. Et inde de præcepto Regis examinatæ ſunt opiniones ſingulorum per juramentum. Opinio modica loquentis fuit, & eſt hæc in effectu: quod primo ad viam facti nullatenus eſt procedendum, quoniam in infinitum periculoſas induceret guerras, & diſſenſiones regum & regnorum, per quam etiam forſan jus habens in papatu ſuccumbere poſſet: & ſi per hanc viam altera partium obtineret, de facto non eſſet finis ſchiſmatis, neque catholicorum corda ſedata eſſent. Non etiam propter hoc crederent, illum qui victoriam obtinuiſſet, eſſe verum Papam. Via reductionis intruſi, regum, principum, prælatorum, & populi ſuæ obedientiæ, ad obedientiam domini Benedicti non videtur poſſibilis: propter iſtorum obſtinationem, ſchiſmatis diuturnitatem, promotiones prælatorum, & aliorum eccleſiaſticorum virorum: & quod credendum eſt, principes partis adverſæ in hac materia æqualitatem [a] velle ſervari: maxime cum jam ſit notorium ubique, tres vias per Univerſitatem apertas, eſſe ſatis æquales ad honorem utriuſque partis. Et ſi Romanus intruſus ſimpliciter renunciare vellet (quod non eſt credendum) non ob hoc præfati obedientiæ ſuæ vellent obedire domino Benedicto: ſicut ſi dominus Benedictus ſolus renunciaret, Rex & ejus ſubditi non obedirent intruſo.

[a] *Lege*, velient.

Quantum ad tres vias per Univerſitatem apertas, quia aliqui duxerunt ſufficere de præſenti conſulere Regi, quod eas notificet Papæ, ſic quod unam earum eligat, vel aliam viam meliorem, aut æque bonam: videretur loquenti, quod ad præſtandum Regi per ſuos prælatos fidele conſilium, & per Regem Papæ, ſi una via illarum trium, vel aliqua altera, inter ceteras melior, expedientior, & brevior appareat, illa ſit Regi conſulenda, & per Regem, ſi melius in ſuo conſilio non reperiat, Papæ exhortando eſt conſulenda: quoniam aliter conſilium eſſet incertum, & fruſtra forent prælati congregati, quoniam per epiſtolam Univerſitatis illæ tres viæ ſatis ſunt notoriæ. Si Papa, qui vult uti conſilio Regis, interrogaret ejus nuncios, quæ via de tribus aut quatuor ſibi conſuleretur, & conſiliarii Regis non eligerent unam viam: veriſimile videtur, quod illos oporteret ad Regem remitti, vel ad ipſum remittere pro certificatione viæ per ipſum conſulendæ, per quæ ſequerentur circuitus, in hac materia requirente celeritatem, propter animarum periculum, & alia inconvenientia tollenda, ſumme vitandus. Licet via concilii generalis de jure præcedere videatur: non eſt tamen de præſenti conſulenda, propter ipſius difficultatem nimiam & prolixitatem, ſicut patet per rationes communes: ſpecialiter, quoniam oporteret vocare partes & audire, dominus Benedictus haberet omnes prælatos ſuſpectos partis adverſæ, quos reputat ſchiſmaticos & excommunicatos, ſimiliter intruſus de prælatis obedientiæ domini Benedicti: jura partium nunquam eſſent diſcuſſa. Et ſi papatus adjudicaretur uni, non ob hoc ſibi jus adjudicaretur, nec crederetur eſſe talis per ſubjectos partis adverſæ: ſicque non haberemus unionem.

Similiter & fortius, per viam compromiſſi, licet per commiſſarios uni adjudicaretur papatus, ſequerentur etiam inconvenientia ſupradicta. Eſſet etiam difficultas maxima ſuper conſiliariis eligendis & conveniendis. Videretur etiam, quod hæc materia tam ſpiritualis de vicariatu Jeſu Chriſti, poteſtate clavium ſolvendi atque ligandi, & cura cunctarum fidelium animarum, in compromiſſo vel arbitrio cadere non poteſt. Et ſi Benedictus & intruſus compromittentes, cederent ex nunc prout ex tunc, ſi compromiſſarii mediarent: talis ceſſio conditionalis non valeret. Quoniam ſicut conſenſus papatui poſt electionem canonicam debet eſſe purus & ſimplex, non recipiens conditionem extrinſecam: ſic etiam renunciatio debet eſſe pura ac libera, ſine conditione quacumque, ſpecialiter extrinſeca: quia ſi apponeretur, vitaret actum ceſſionis; & eſſet regi verecundum, prælatis, & concilio, viam unam offerre domino Benedicto, & collegio, vel etiam intruſo, ſive via illa eſſet ſola, ſive cum aliis viis, quæ via non eſſet rationabilis, & de jure ſuſtinenda. Nec eſt veriſimile, quod dominus Benedictus, aut intruſus, viam ceſſionis ponerent in compromiſſo: quia magis eſſet eis honeſtum libere cedere, quam per arbitrorum ſententiam. Item arbitrorum ſententia non parit actionem, niſi fuerit omologata, nec eſſet ſuperior eorum [a] quo poſſet exſecutio finem requiri. Et licet aliqui dicerent, viam iſtam compromiſſi per aliquas rationes poſſe ſuſtineri: tamen quia poſſet in dubium revocari (materia vero celeritatem deſiderat) omnes viæ dubiæ reſecari debent, excluſis diſputationibus & argumentis; amplectendo viam claram, brevem, ſchiſmatis ſedativam, conſervativam æqualitatis utriuſque partis, per quam conſcientiæ valeant pacificari.

[a] *Corrige*, a quo.

Sane ſuper eo opinatur quidam, quod eligatur aliqua via differendi, donec dominus noſter Benedictus nunciis regiis expoſuerit unam bonam viam per ipſum deliberatam, quæ regi, & toti mundo placere debebit. Nec eſt veriſimile, dominum noſtrum propter electionem melioris ſibi conſulendæ debere turbari, conſideratis ſuis ſanctis propoſitis, virtutibus, intentionibus, juramentis per ipſum, & alios de collegio in ſua creatione præſtitis: immo commendatos habere debebit, tamquam fideles, prælatos, & alios in iſto concilio congregatos.

Eſt etiam notandum, Univerſitatem per modum conſilii, non determinationis, unam viam elegiſſe: ſi vero prælati non eligerent, & regi conſulerent viam ſaniorem; jam videretur inter prælatos & Univerſitatem diviſio quædam. Et ſi, quod abſit, ex fideli conſilio, ſecundum conſcientias, & per juramentum regi præſtito vel præſtando, dominus noſter moveretur, vel permitteret ſcandalum ſequi aut inconveniens, quod nullatenus credi vel dubitari debet; maximum onus eſſet ſuis conſcientiæ & honori. Tendimus enim ad redintegrationem, & conſervationem ſtatus & honoris ſummæ dignitatis papatus, & univerſalis eccleſiæ, ſicut in noſtris conſecrationibus juramus; ad quæ tenetur adſtrictus plus ſine comparatione, quam homo vivens. Nos enim prælati ſuæ perſonæ ſumus obligati ſolum ratione ſuæ dignitatis, per conſequens magis dignitati quam perſonæ: quia propter quod unumquodque tale, & illud magis eſt. Debemus igitur honorem & commodum dignitatis præferre perſonæ.

Concludendo & eligendo per modum oppoſitionis & conſilii, ſolum attenta deliberatione religioſorum ordinis Carthuſienſis & Celeſtinorum, & univerſitatis Pariſienſis; & quia neceſſe eſt eccleſiæ ſanctæ Dei, ſub periculo deſolationis ejuſdem, iſtud deteſtandum ſchiſma brevius quam fieri poterit exſtirpari, & eccleſiam uniri; nec viæ prætactæ, vel

ANNO CHRISTI 1394.

aliæ quæ imaginari valeant, ſunt ſufficientes ad veram unionem, pacem firmam, & concordiam animarum, præter viam ceſſionis utriuſque partis: iſtam viam ſatis congruam, quaſi inſtinctu Spiritus ſancti elegit, & Regi conſulit, per nuncios ſolemnes domini Regis domino Benedicto conſulendam, ipſum & ejus collegium ad hanc omnibus modis cum honore & reverentia decentibus exhortando. Exponendo tamen domino noſtro primitus alias vias prætactas, cauſas propter quas non approbantur de præſenti, & cauſas propter quas ceſſio cuilibet videtur eligenda.

In caſu vero quod ſic dominus rex cum dominis de genere ſuo, & aliis de conſilio ſuo, ſic deliberaverit: modus perſequendi & procedendi poſſet eſſe talis; videlicet, quod in conſiſtorio publice nuncii regis regratiarentur domino noſtro & cardinalibus de bonis intentionibus ſuis, de nunciis ſolemnibus per Papam miſſis domino regi. Significarent etiam in genere bonam intentionem domini regis, diligentiam per ipſum adhibitam circa materiam, convocando ſuos prælatos & alios nobiles viros: & quod cum Univerſitate habuit conſilium, & quod nuncios miſiſſet ad Papam ad ſciendum ipſius intentionem, & viam per ipſum deliberatam, prout ipſe ſe daturum per ſuos nuncios regi ſignificavit. Demum aperte & ſecrete nuncii regis poterunt loqui cum domino noſtro, relinquentes ejus arbitrio, ſi prius voluerit eis viam per ipſum deliberatam aperire, vel audire viam ex parte regis conſulendam. Et quicumque primus aperiat viam, ſi viæ ſunt concordes, in nomine Domini: ſi vero clare pateat nunciis regis, viam Papæ, non ita convenientem ſicut viam regis; vel quia eligere vellet viam compromiſſi, ſeu concilii generalis; ipſas vias impugnent ſecundum ſuas inſtructiones, per media prætacta, & alia ſatis congrua. Sed ſi via per Papam exponenda, quæ foret alia de tribus prætactis, concilii, compromiſſi, vel ceſſionis, revocaretur in dubium, an eſſet melior vel æque bona (quod eſt incredibile, ſeu multum difficile) ſuper hoc rex eſſet conſulendus, & ejus beneplacitum exſpectandum.

Reſtat modus exſecutionis & proſecutionis, in caſu quo dominus noſter viæ renunciationis conſentiret: ſcilicet ſignificare per ipſum dominum noſtrum & regem regibus & principibus obedientiæ ſuæ; deinde per ipſum regem & alios reges principes prædictos, non autem per dominum Benedictum, regibus & principibus partis adverſæ; quoniam ipſius ſignificationem gratam non haberent. Nec primo via ceſſionis eſt intruſo ſignificanda: quia principibus obedientiæ ſuæ malignari poſſet. Credendum eſt autem, principes & prælatos ſuæ partis tantum unionem deſiderare, & quod ad ipſam toto poſſe prædictum inducent: qui ſi conſentire refutaret, cenſeretur notorie favore cauſam injuſtam, poſſentque contra ipſum remedia reperiri ſubtractionis obedientiæ, vel alia remedia juridica, tunc principibus conſulenda. Nec videntur principes illius obedientiæ congregandi, donec aliqua via certa ſibi ſignificetur.

Non eſt enim veriſimile, quod ipſi ſub incerto convenire vellent, & etiam congregarentur. Credendum eſt, quod ipſi non deliberarent, niſi poſtquam forent ad ſua regna reverſi, conſilium habituri tunc cum ſuis prælatis, clericis, & notabilibus viris, prout obſervat rex dominus noſter.

Si diceretur, quod alii principes nuncios ſuos mittere poſſent ad regem, ut ſcirent deliberationem ipſius, & ſuis dominis referrent, &c. Reſpondeo quod attenta magnitudine materiæ, ſecurius exponeretur principibus aliis per nuncios regis, quam per alios: brevius etiam poſſet factum expediri.

Poſtquam principes alterius obedientiæ viæ prædictæ conſenſerint, & ad conſentiendum eumdem intruſum & ſuos anticardinales induxerint: approprinquarent ſe partes in duabus civitatibus convicinis, in limitibus duarum obedientiarum ſicuatis, & illuc conveniant aliqui domini temporales potentes utriuſque partis, cum prælatis & litteratis viris, tam ad conſervandum partes & collegia libere & ſecure, quam etiam ad pertractandum ea quæ pro complemento negotii complenda reſtabunt: videlicet de abſolutionibus, diſpenſationibus, revocationibus, confirmationibus, & creationibus de novo, in quantum fuerit opus, cardinalium, prælatorum, & aliorum beneficiatorum; necnon bona reconciliatione & pacificatione partium, cum dependentiis & connexis. Quibus omnibus concordatis, convenirent ambæ partes cum collegiis in eadem civitate complecturæ pertractata: nec fieri poſſent iſta per procuratorem, propter cauſas multas quæ ſatis patere poſſent intuenti.

Tractetur etiam ante renunciationem de modo & forma electionis ſummi Pontificis. Videtur autem ſcribenti, ad vitandum odia cardinalium utriuſque obedientiæ, qui ſunt partes contrariæ, minus affectato, quælibet pars pro capite ſuo, cum aliis pluribus cauſis magis expediens, & populo cujuſlibet partis placens, quam pro iſta vice Benedictus & intruſus de conſenſu collegiorum ordinarent ſeptem, vel novem compromiſſarios, probos viros, non ſuſpectos, extra collegia, qui ſine præjudicio cardinalium pro hac vice poteſtatem haberent eligendi, præſtarent fortiſſima juramenta de fideliter eligendo de collegio vel extra, favore vel odio quibuſcumque ſecluſis: & quod pro hac vice ſufficeret, electum voces majoris partis compromiſſariorum habere. Sin autem ad hoc cardinales induci non poſſent, expediret eligere numerum certum utriuſque collegii: qui ad electionem omnes admitterentur, & recluderentur in conclavi ſecundum formam juris; hoc addito, quod ſufficeret majorem partem convenire.

Nec obſtat ſi dicatur; Per iſtam viam conjunctionis collegiorum, plures erunt Italici, quam aliarum nationum: ſicque habebimus Papam Italicum: & ſic Italici ex ſuo delicto, videlicet intruſione, præmium reportabunt. Quoniam apud Deum non eſt acceptio perſonatum: & eſt ſimiliter comparatione melius habere Italicum (utinam ſanctum) quam eccleſiam manere laceratam. Et ſi percipiant Italici, quod ceteræ nationes *ad habendum unum de ſuis: ipſi nitentur in contrarium, ex quo ſchiſma novum poſſet ſuboriri.

Dubitaverunt quidam, quod ſi via ceſſionis publicetur, dicent adverſarii, dominum Benedictum hanc viam conſentire propter dubium ſui juris: & quod Rex non tantum ſibi faver, quia non eſt regnicola, ſicut favebat domino Clementi cum multis aliis, &c. Reſpondeo, quod in quacumque via ſupervenient multa, quæ non omnes prævidere valent: ſed ex quo fere per omnes hæc via ceſſionis reputatur ſanctior, & utilior, eſt proſequenda, ſub ſpe quod omnibus eccleſiæ pacem diligentibus placebit, & quod optatum ſortietur effectum, quod annuat Altiſſimus. *Hæc monachus ſancti Dionyſii.*

* Hic deeſt aliquid.

Anno Christi 1396.

CONCILIUM LONDINENSE,

a Thoma de Arundelio Cantuarienſi archiepiſcopo cum ſuffraganeis celebratum adverſus errores Wicleffi, anno Domini MCCCXCVI.

Anno Christi 1396.

ANno MCCCXCVI. *ait Valſinghamus*, Papa ſcripſit regi Angliæ, oravitque ut aſſiſteret prælatis eccleſiæ in cauſa Dei, & ipſius regis & regni contra [a] Lollardos, quos declaravit non ſolum proditores eccleſiæ, ſed & ipſius regis; rogavitque obnixius, ut quos præſules declaraſſent hæreticos, condemnaret. *Huic Bonifacii mandato in Anglia obtemperatum eſt. Et in provinciali quidem Londinenſi concilio damnatum eſſe Wicleffi Trialogum diſcimus ex opuſculo Guillelmi Windefordi de ordine Minorum theologi, nondum typis edito, cujus hæc clauſula eſt:* Finis tractatus Magiſtri Windefordi, de ordine Minorum, contra errores Wicleffi in Trialogo, qui damnatus eſt in concilio provinciali Londinenſi, ſub domino Thoma Cantuarienſi archiepiſcopo, anno Domini MCCCXCVI. *Eo libello Windefordus juſſu Thomæ archiepiſcopi octodecim Trialogi errores oppugnavit in Londinenſi concilio damnatos; quos ex Windefordi libro hic repræſentamus.*

[a] *Hæreſ. Verſificatas*

Articuli excerpti ex Trialogo Wicleffi, & damnati in concilio Londinenſi.

I. articulus damnatus.

Manet panis ſubſtantia poſt ejus conſecrationem in altari, & non definit eſſe panis.

II. articulus damnatus.

Sicut Joannes fuit figurative Elias, & non perſonaliter; ſic panis figurative eſt Corpus Chriſti: & abſque omni ambiguitate hæc eſt figurativa locutio: *Hoc eſt Corpus meum*; ſicut illa in verbis Chriſti: *Joannes ipſe eſt Elias.*

III. articulus damnatus.

In capite, *Ego Berengarius*, curia Romana determinavit, quod ſacramentum Euchariſtiæ eſt naturaliter verus panis, loquendo conformiter, ut prius de pane materiali, albo, & rotundo.

IV. articulus damnatus.

Definientes, parvulos fidelium ſine baptiſmo ſacramentali decedentes, non fore ſalvandos, in hoc ſunt præſumptuoſi & ſtolidi.

V. articulus condemnatus ut erroneus.

Collatio ſacramenti Confirmationis non eſt epiſcopis reſervata.

VI. articulus ut erroneus condemnatus.

Tempore Pauli ſufficiebant eccleſiæ duo ordines clericorum, ſacerdos & diaconus; nec fuit tempore Apoſtolorum diſtinctio Papæ, patriarcharum, epiſcoporum: ſed ſufficit, quod ſint preſbyteri, & diaconi, ſecundum fidem ſcripturæ, quia ſuperbia Cæſarea alios gradus adinvenit.

VII. articulus condemnatus in univerſali ſuo intellectu.

Antiqui, qui ex cupiditate rerum temporalium, vel ſpe mutuorum juvaminum, aut ex cauſa execrandæ libidinis, licet de prole deſperent, copulantur ad invicem, non vere matrimonialiter copulantur.

VIII. articulus condemnatus ut hæreticus in ſuo univerſali intellectu.

Cauſæ divortii, ratione conſanguinitatis vel affinitatis, ſunt infundabiliter humanitus ordinatæ.

IX. articulus condemnatus ut erroneus.

Hæc verba: *accipiam te in uxorem*, eligibiliora ſunt pro contractu matrimonii, quam hæc verba: *accipio te uxorem*: & quod contrahendo cum una per hæc verba de futuro, *accipiam te in uxorem*; & poſt cum alia per hæc verba de præſenti, *accipio te in uxorem*, non debent fruſtrari verba prima, propter verba ſecundaria de præſenti.

X. articulus damnatus a concilio.

Iſti duodecim ſunt procuratores Antichriſti, ac diſcipuli Antichriſti: Papa, cardinales, patriarchæ, archipræſules, epiſcopi, archidiaconi, officiales, & decani, monachi, & canonici bifurcati, pſeudofratres introducti jam ultimo, & quæſtores.

XI. articulus pro hæreſi condemnatus.

Numerorum XVIII. & Ezechiëlis XLIV. præcipitur ſimpliciter negative, quod nec ſacerdotes Aaronitæ, nec Levitæ habeant partem hereditatis cum aliis tribubus; ſed quod pure vivant de decimis, & oblationibus.

XII. articulus pro errore condemnatus.

Non eſt major hæreticus vel Antichriſtus, quam clericus, qui docet, quod licitum eſt ſacerdotibus & levitis legis gratiæ, dotari cum poſſeſſionibus temporalibus: & ſi aliqui ex prævaricatione in lege Dei ſunt hæretici, apoſtatæ, vel blaſphemi, ſunt illi hæretici qui hæc docent.

XIII. articulus ut hæreticus in ſuo univerſali intellectu condemnatus.

Non ſolum domini temporales poſſunt auferre bona fortunæ ab eccleſia habitualiter delinquente; non ſolum eis hoc licet, ſed debent hoc facere ſub pœna damnationis æternæ.

XIV. articulus ut hæreticus condemnatus.

Si corporalis unctio foret ſacramentum, ut modo fingitur; Chriſtus, & ejus Apoſtoli ipſius promulgationem non tacuiſſent.

XV. articulus damnatus.

Quicumque eſt humilior eccleſiæ ſervitor, & in amore Chriſti, quoad ſuam eccleſiam, amabilior; ille tam in eccleſia militante major, & proximus Chriſti vicarius eſt.

XVI. articulus pro hæreſi condemnatus.

Ad verum dominium ſæculare requiritur juſtitia

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1396.

dominantis ſic, quod nullus in peccato mortali eſt A dominus alicujus rei.

XVII. articulus pro hæreſi condemnatus.

Omnia quæ evenient abſolute, neceſſario evenient.

XVIII. articulus pro hæreſi condemnatus.

Quidquid Papa, vel cardinales ſui ſciunt ex ſacra ſcriptura deducere clare; illud dumtaxat eſt credendum, vel ad ſua monita faciendum: & quidquid ultra præſumpſerint, ſic tamquam hæreticum contemnendum.

ANNO CHRISTI 1396.

1399.

CONCILIUM CANTUARIENSE,

a Capitulo Cantuarienſi, exſulante archiepiſcopo, convocatum anno Domini MCCCXCIX.

HUJUS *mentionem ſynodi facit Nicolaus Harpſfeldius in hiſtoria eccleſiæ Anglicanæ, ſæculo decimo quinto, capite nono.* Quam, *inquit*, ſynodum Prior & Capitulum, ut appellant, Cantuarienſe, abſente in exſilio Thoma, indixerat. Ad quam Henricus rex comites Northumbriæ & Weſtmerlandiæ miſit; non ut pecuniam aliquam a clero, ſed ut preces pro ipſius & regni ſalute poſtularet. Qui profitebantur, nolle regem in pecuniis tribuendis eos premere; niſi ſumma neceſſitas eas extorqueret: a quibus tamen poſtea ſolvendis nunquam ceſſatum eſt.

Conteſtabantur vero commemorati comites, nolle regem cleri privilegia atque immunitates immiC nuere; & diligentem poſiturum operam, quo hæreſes, quæ jam in immenſum ſuccreverant, exſciderentur. Eadem & in comitiis regni, quæ tum habebantur, promiſit; in quibus regem Arundellius obteſtatus eſt, ut proviſiones abrogaret, per quas fiebat, ut docti & pii viri in academiis, rerum victuſque inopia premerentur, ſtudiaque deſerere cogerentur: cum opima interim beneficia indoctis & ambitioſis excreſcerent. Pollicitus eſt rex, ſe eam rem ad curam ſuam revocaturum.

Queſtus eſt in hac ſynodo clerus, quod valde premeretur, tum a miniſtris regiis, tum a Romano Pontifice. Et quæſtor quidem Pontificius venit ad ſynodum eam ob cauſam; voluitque ut clerus ea de re litteras ad ſummum Pontificem mitteret.

Poſtulatum eſt inter alia, ut dies divo Georgio martyri ſacer, celebris & feſtus per totam Angliam ageretur; utque cautio diligentior haberetur, ne bona pauperum hoſpitiorum temere atque inconſulte, in pauperum fraudem, profunderentur; ne epiſcopi cauſas, quæ ſacerdotium & matrimonium reſpicerent, cuiquam niſi doctis & juris peritis crederent; ne ii qui in adulterium incideront, quive gravius aliquod peccatum, quodque publice notum eſſet, pecuniaria aliqua, ſed corporea ſolum pœna coërcerentur.

Synodus, quæ ſequenti anno convenit, decimam cum dimidiata regi conceſſit. *Hactenus Harpſfeldius.*

1400. 1402. 1404.

CONCILIA ANGLICANA,

annis MCCCC. MCCCCII. & aliis ſequentibus habita.

EX *Harpſfeldii hiſtoria eccleſiæ Anglicanæ horum notitiam conciliorum habemus. In ſæculo xv. cap. ix.* Synodus, *inquit*, quæ ſequenti anno, (*nimirum* MCCCC.) convenit, decimam cum dimidiata regi conceſſit. *Poſtulaverat nimirum rex a clericis pecuniam anno ſuperiore, ut in concilio Cantuarienſi paulo ante dictum eſt.*

Conſluxit biennio poſt alia ſynodus Londini; & poſt alterum deinde biennium alia: in utraque pecunia ob graves regis ſumptus in ſeditioſis bello reprimendis contributa eſt: ad quam priore ſynodo poſtulandam, venere ad patres regis nomine, comes Somerſeti, & dominus Roſſe, qui erat a theſauris. Vetus hoc tempore cleri prærogativa, ad ejus poE ſtulationem, per regem renovata eſt: ne clerus apud regni tribunal raperetur, neve pro commeatu regiæ familiæ res ſuas vendere cogeretur.

In poſteriore, mandato Thomæ de indicenda ſynodo perfunctus eſt Henricus Lincolnienſis epiſcopus, quaſi Cantuarienſis eccleſiæ Cancellarius; quod Londinenſis ſedes, cujus epiſcopus, ejuſdem eccleſiæ eſt decanus; & Wintonienſis, cujus epiſcopus in eadem eccleſia ſubdecanus cenſetur, vacarent. In qua ſynodo cautum eſt, ut defuncto aliquo epiſcopo, exſequiæ ejus per omnes cathedrales eccleſias celebrentur: quæ paulo poſt, mortuo Rogerio Londinenſi, pro eo celebratæ ſunt.

Sequens annus ſuam etiam ſynodum habuit, quæ D pecuniarum etiam contributionem ſecum trahebat, ut & biennium quod inſecutum eſt. Atque in iſta poſteriore ſynodo Thomas Carliolenſis epiſcopus ex illis verbis, *Magiſter adeſt, & vocat te*, eccleſia- Joan. 11.
ſten egit. Hanc ſynodum Henricus Bewforde Wintonienſis epiſcopus, cui, ſe abſente, rerum ſummam Arundellius crediderat, Arundellio in regis legatione occupato, indixerat.

Poſt biennium, duplex in annum omnem ſynodus incurrebat, ut diximus. In priore, Joannes cœnobii domini Auguſtini Cantuariæ monachus, in illud thema, *Faciat unuſquiſque opus ſuum:* in poſteriore Joannes Botelius Franciſcanorum Generalis, in illud: *Vos vocati eſtis in uno corpore:* ſcite peroravit. Atque hæ ſynodi in deliberatione de ſchiſmate opprimendo potiſſimum conſumptæ, qua de re ante diximus. Atque hæc quidem ſynodus, ut ceteræ fere omnes, per ſolius archiepiſcopi litteras & mandatum congregata eſt: nonnumquam vero rogatus a rege & propter illius litteras, & publica regni negotia, clerum ad ſynodum evocavit: ut triennio poſt, in qua Joannes London Cantuarienſis monachus, ex illo themate; *Stellæ dederunt lumen:* concionem habuit: ut & alius proxima proximi anni ſynodo, ejuſdem cœnobii monachus Joannes Godmershanus ſuper illa verba; *Diligite lumen ſapientiæ, omnes qui præeſtis.* In priore tributum a clero poſtulatum eſt, ſed nihil præſtitum: quod clerus nimis ſe emun-

ANNO CHRISTI 1404.

ctum, & continuis contributionibus exhauſtum A quereretur. Sed in poſteriore, decima a clero ad regis uſus abraſa eſt: qui varias in hac ſynodo querimonias propoſuit ob eccleſiæ libertates atque prærogativas in dies labefactatas. Poſtulatum eſt, ne cum quiſquam ex clero proſcribatur aliquam ob cauſam, decimæ, oblationes & bona eccleſiæ, ideo regis uſibus cederent: Petitum, ne cum vicarii propter vicariæ tenuitatem atque exilitatem, acceſſionem & incrementum, ubi rex eccleſiarum aliquarum aliquarum eſſet patronus, apud eccleſiaſticum tribunal poſtularent, cognitio illa reſcripto, ut fiebat, regio interpellaretur: Poſtulatum, ne, cum fructus eccleſiarum, quarum patronus erat Rex, ſequeſtrarentur, quod curæ parochiali idonee non proſpiceretur; regis reſcriptum ad eccleſiaſticorum cognitionem perturbandam, decerneretur: Poſtulatum, ne cœnobia e quibus exteri, quaſi regni hoſtes ejecti eſſent, laïci uſurparent, ſed alii monachi ex Anglis ſufficerentur. Pecuniam interim dependit clerus: ſed eorum poſtulationi ſatisfactum non reperio, ſive id mora regis, quæ hoc anno inſecuta eſt, ſive alia aliunde objecta impedierint. *Hactenus Harpsfeldius.*

ANNO CHRISTI 1404.

CONCILIUM PARISIENSE,

1404.

De privilegiis exemptorum, tempore ſchiſmatis, XXI. Octobris, anno Domini MCCCCIV. celebratum.

Ex Tomo VI. Spicilegii Dacheriani.

Iſti articuli ſequentes pro exemptis fuerunt concluſi, & deliberati per concilium eccleſiæ Gallicanæ, XXI. menſis Octobris, anno MCCCCIV.

I. CIſtercienſes, Cluniacenſes, & alii exempti omnes, tam regulares, quam ſæculares, cujuſcumque ſtatus & religionis exiſtant, in ſuis abſolutionibus, diſpenſationibus, viſitationibus, correctionibus, electionibus, confirmationibus, cauſarum proceſſibus & terminationibus, conſervatoriis privilegiorum ſuorum, & aliis quibuſcumque, ordines & regimina ſingulorum concernentibus, procedant ſecundum privilegiorum, ſtatutorum, & exemptionum tenorem, & laudabiliter hactenus obſervatam conſuetudinem, & alias prout ante modernam neutralitatem in ſuis regiminibus proceſſerunt. Illi vero exempti, qui citra Papam, ſuperiorem non habent, nec privilegium ſuper confirmatione recipienda, per diœceſanos ſuos confirmabuntur, cum proteſtationibus prout in alio quodam articulo ſupra continetur. Tranſivit in forma.

II. Item eliguntur ex nunc quatuor judices Pariſius reſidentes, cum poteſtate delegandi & committendi, videlicet domini, ſancti Germani de Pratis, & ſanctæ Genovefæ, abbates; & domini eccleſiæ Pariſienſis, & ſancti Germani Autiſiodorenſis, decani: per quos eorum tres, vel duos ad minus, quorum alter ſit ipſe ſancti Germani decanus, exemptorum omnes cauſæ, tam agendo quam defendendo, etiamſi prius pendebant in Romana curia, quæ per judices eorum citra ſedem apoſtolicam terminari non ſolent, appellationes etiam a conſervatoribus privilegiorum eorumdem interpoſitæ vel interponendæ, pro totius litigii conſummatione, auctoritate hujus concilii terminabuntur. Proviſo quod in eiſdem cauſis uſque ad tres inſtantias, prout de jure fiunt, procedi valeat. Illi tamen exempti, qui conſervatorias perpetuas non habent, in agendo procedant ſecundum jus commune. Tranſivit in forma.

B III. Item dicti judices teneantur cauſas dictorum exemptorum, ad petitionem utriuſque partis, vel alterius earum, in provincia unde cauſa ortum habuerit, committere juxta formam capituli, ut litigantes nec compellant partes invitas Pariſius litigare. Tranſivit in forma.

IV. Item Mendicantes gradatim, ut ceteri religioſi, per judices ſuos procedant, derelictis vehementer ſuſpectis de fautoria ſchiſmatis: & de capitulo eorum provinciali, ad judices ſuperius nominatos recurratur. Tranſivit in forma.

V. Item in caſibus reſervatis abſolventur & diſpenſabuntur exempti a pœnitentiario majori, ſi poſſit ad eum recurſus haberi: ſin autem, a ſuis ſuperioribus abſolventur & diſpenſabuntur auctoritate hujus concilii, in caſibus, ac modo, & forma, quibus epiſcopi circa ſuos ſubditos eadem auctoritate hoc poſſent adimplere. Qui vero ſuperiorem citra Papam non habent, ab eiſdem judicibus, etiam in foro conſcientiæ, poterunt modo & forma prædictis abſolvi & diſpenſari. Tranſivit in forma.

VI. Item exempti habentes juriſdictionem eccleſiaſticam, epiſcopalem, vel quaſi, poterunt auctoritate hujus concilii, ſuos ſubditos a ſententiis juris & hominis, & peccatis, in foro pœnitentiali & contentioſo abſolvere, & cum ipſis diſpenſare in omD nibus caſibus, & ſub eiſdem modo & forma, quibus epiſcopi circa ſuos ſubditos hoc poſſunt auctoritate prædicta adimplere, ac prout in capitulis ſuper hoc conſcriptis plenius continetur. Tranſivit in forma.

VII. Item quod in monaſteriis, ſeu abbatiis exemptis, pendente neutralitate electi, poſſint & teneantur, confirmationes & benedictiones ſuas recipere a diœceſanis epiſcopis, ſine præjudicio exemptionum ſuarum pro futuro tempore: & quod hoc expreſſe ponatur in litteris ſuper hoc conficiendis ante confirmationem & benedictionem, [a] ex privilegio eis conceſſo ab aliis recipere poſſint. Tranſivit in forma.

[a] *Hic aliquid deeſt.*

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1405.

CONCILIUM PRAGENSE,

a Sinkone Pragenſi archiepiſcopo adverſus ſchiſmaticos celebratum, anno Domini MCCCCV.

CUM in Bohemia multi ab Innocentio Pontifice ad Petrum de Luna defeciſſent; ad Sbinkonem Pragenſem archiepiſcopum dedit litteras Innocentius, quibus juſſit, ut provinciale concilium adverſus ſchiſmaticos cogeret. Quas litteras Romæ apud ſanctum Petrum, VIII. *Kalend. Julii datas, edidit Raynaldus in annalibus.*

GREGORII PAPÆ XII. AD PETRUM DE LUNA PSEUDOPAPAM EPISTOLA,

De unione.

Ex priore editione Regia & ex Labbæana.

Gregorius epiſcopus, ſervus ſervorum Dei; Petro de Luna, quem nonnullæ gentes in hoc miſerabili ſchiſmate Benedictum XIII. appellant, pacis & unionis affectum.

Matth. 23. QUI *ſe humiliat*, inquit Veritas, *exaltabitur; & qui ſe exaltat, humiliabitur.* Cujus ſalubertimam monitionem, quantum nobis ex alto permittitur, obedienter ſectati, decrevimus per litteras noſtras, omni contentione ſepoſita, benigne te affari, & ad integrationem eccleſiæ cohortari; immo te invitare ad id conſilium capeſſendum, quod nos ipſi pro pace eccleſiæ accepimus. Vides quanta mala, quanta pericula, quanta incommoda, quanta denique Chriſtianæ religionis infamia jam per triginta annos ex hac peſtilente ac veſana ſeditione in populum Dei pervenerunt; quantaque, niſi provideatur, ſint quotidie eventura horum omnium malorum; quæ cauſa ab initio fuerit certa videtur, quibus rigor juſtitiæ non ceſſit, nec forſan æquitas perſuaſit: nihilominus tamen graves moleſtias Chriſtianam religionem perpeſſam non dubitatur. Si ergo nunc quoque eodem modo fiat, dubius eſt remedii locus, quo minus eccleſia in ſolitis remaneat anguſtiis, in qua & tu de teipſo & conſcientia tua videris: nos mentes & intentionem noſtram apertiſſime profitemur. Non eſt conſilii noſtri tempus aliquo modo terere: ſed quo validiora, certiora & firmiora fuerint jura noſtra, tanto laudabilius ducimus ea pro pace & reintegratione Chriſtianorum relinquere. Non enim de ſummo jure diſputandum eſt: ſæpe rigor ipſi utilitati & tempori cedit. Nam ſi [a] mater illa & jure ſuo & proprio filio ſpoliari voluit, ne ſectionem unius pueri videret: quanto magis nos, ſi, malitia operante, ad optatam unionem venire non poſſumus, per juſtitiæ vias matri cedendum videtur: Quare exſurgamus ambo in unum unionis affectum, concurramus, feramus ſalutem eccleſiæ in hoc diuturno morbo afflictæ. Ad hoc te invitamus, paratique ſumus: & offerimus noſtro veriſſimo juri & papatui cedere & renunciare: & efficaciter faciemus: ſi & quando tu renunciaveris ac ceſſeris præſenti juri & papatui tuo, vel deceſſeris: dum tamen illi qui apud partem tuam pro cardinalibus ſe gerunt, ſic convenite & concordate cum venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus cum effectu voluerint, ut exinde canonica unius Romani Pontificis ſequatur electio, ita quod prædicta expeditionem [b] ſequatur effectum: celeriter mittemus oratores noſtros, qui tecum de loco habili & decenti ad hujuſmodi rei confectionem diſponant. Et inſuper pendente unionis hujuſmodi tractatu, non faciemus neque creabimus aliquem cardinalem: niſi forſan cauſa adæquandi numerum fratrum noſtrorum cum numero eorum qui apud te pro cardinalibus ſe gerunt: ut ſic pares ex utraque parte ad ſolemnem & canonicam electionem unici Romani Pontificis devenire poſſint. Extra hanc autem coæquationis cauſam, nullum, ut dictum eſt, creare decrevimus: niſi ex defectu tuo vel partis tuæ ſteterit, quo minus unionis præfatæ concluſio infra annum & tres menſes, a die inthronizationis noſtræ computandum, fuerit ſubſecuta. Hoc tamen, quod de non creando cardinali tractatu hujuſmodi pendente diximus, ita locum habere intendimus, ſi tu quoque idem obſervabis. Hanc vero [a] ablationem & inſinuationem de cardinalibus non creandis, ac ſuperiorem oblationem renunciationis modo prædicto, ut ſtrictiori vinculo fierent, juravimus, vovimus, & promiſimus ante electionem noſtram eodem vinculo effectualiter adimplendam cum ſingulis ex noſtris fratribus ante dictis, in caſu quo aliquis noſtrum ad apicem ſummi Apoſtolatus eſſet aſſumptus, poſt ipſam aſſumptionem ad ipſum & firmiorem inſtantiam denuo jurantes, voventes, promittentes atque ratificantes. De hoc autem, quod bulla ſine impreſſione noſtri nominis eſt appenſa, præſentium nullus debeat admirari: nam ante noſtræ coronationis inſignia, hujuſmodi imperfecta bulla abque ipſius impreſſione nominis habetur. Datum Romæ apud ſanctum Petrum, &c.

[a] Forte, oblationem.

[a] *Corrupte Rittmund. & ex ea Lab.: ſimiliter illa.*

1. Reg. 1. 27.

[b] *Forte, ſequantur.*

Unam & alteram Gregorii XII. nomine epiſtolam, ſed utramque falſi merito ſuſpectam, videſis in collectione Germanica, Lipſiæ edita, rerum in Concilio Conſtantienſi geſtarum

EPISTOLA I. BENEDICTI DICTI XIII. PSEUDOPAPÆ AD GREGORIUM XII.

Reſpondet ſuperiori.

Benedictus epiſcopus, ſervus ſervorum Dei, Angelo dicto Corario, quem nonnulli ſibi in pernicioſo ſchiſmate adhærentes Gregorium nominant, pacis, & veræ unionis affectum pariter & effectum.

PER quemdam converſum ordinis Prædicatorum tuas die decima quinta hujus menſis Januarii litte-

Digitized by Google

litteras recipimus, nonnulla per ea concepta circa tractatum unionis ecclesiæ sanctæ Dei frequenti hactenus per nos repetitione tentatum, & ad optatum finem peccatis exigentibus non deductum, summarie continentes : quarum tenore perspecto illi gratias egimus, qui sua ineffabili clementia, quando venit temporis plenitudo, nostræ humanitatis indumento conrectus, in suæ nativitatis exordio diversos in se parietes copulans jam cepit ; & nunc virum nobis, a nostræ promotionis ad apicem summi apostolatus initio pacem & unionem totis viribus & desideriis quærentibus, talem invenire concessit, qui nobiscum, ut tuæ litteræ protestantur, in hoc salutari propositо Deo accepto, saluti animarum commodo, mundo necessario, utili & votivo nostris affectibus, sicut sincera affectavimus & optamus intentione, concurrit. Multo etiam hactenus, sicut te nosse non ambigimus, quod duos prædecessores tuos immediatos in statu quem assumpsisti, per nos & nostros sudatum est, ut tam exitiale malum de medio Christianitatis evulsum radicitus, de militantis ecclesiæ finibus pelleretur. Non enim nobis sunt incognita damna, proh dolor, Christiani populi, quæ jamdudum hæc exsecranda & detestanda divisio protulit. Horum autem malorum qui causam dederunt ab initio, quæ schismata prorogaverunt, sed continuis successibus neglecta justitia & veritate suppressa fuerunt, certum videtur his præsertim qui rei gestæ veritatem noverunt, & qui præcesserunt in hujusmodi negotio, de hoc recto libramine ponderarunt. Sed quod referimus, displicentior his nostris negotiis incassum malitia operante, deductis a prædecessoribus tuis ante dictis, quibus vias in instrumento contentas, & etiam rationabiles aperiri fecimus, & aperiendas recipere & prosequi obtulimus nos paratos, nec verbum aliquod effectivum reportavimus. O te felicem, si ad hoc te Dominus reservavit, si facultatem ad ea, quæ tibi data videtur, cum omni diligentia efficaciter prosequens, nobis in effectu prosequendæ unionis te reddendo conformem spopondisti ! De contingentibus nil omittas : ad hoc te piis exhortationibus invitamus, ad hoc nos promptos reperies, hoc summopere cupimus, ad hoc nostra aspiravit & aspirat intentio, noster attendit affectus ; ut eo dirigente qui voluit, & eo præstante qui potest, per nostræ humilitatis ministerium unio in Dei ecclesia desiderata sequatur. Sed non permittit nos dissimulare silentio, immo in stuporem vehementis aspirationis inducit, quod tua scriptura interprete videris innuere, quod per justitiæ vias ad optatam unionem venire non potes : ut nobis quodammodo videatur impingi, quod viæ [a] dissensionis, veritatis, & justitiæ per nos recusatæ fuerint, vel in aliquo impeditæ. Absit hoc a nobis : nam, teste Deo, numquam in hoc viam justitiæ ac [b] dissensionis veritatis recusavimus aut impedivimus : immo, ut verum fateamur, eam obtulimus, optavimus & optamus : & erga prædictos prædecessores tuos, te teste, qui, ut percepimus, aliquando interfuisti, & erga alios, quos negotium tangebat, cum debita solicitudine quæsivimus & prosecuti fuimus ; nec per nos umquam stetit, stat, aut stabit, quo minus justitia & veritas hujusmodi, quantum ad nos pertinet, videatur & agnoscatur, sicut satis ex oblatis per nos tuis prædecessoribus ante dictis potest liquide apparere : tamen de jure nostro per scientiam & juris evidentiam sumus certi. Ut igitur de intentione nostra quam habuimus circa hujusmodi schismatis exstirpationem & unionis assecutionem, te reddamus certiorem : tibi præsentium tenore significamus, quod, ut tam peroptatum unionis negotium clericus consequi valeat, & securius executioni demandari, parati sumus una cum collegio venerabilium fratrum nostrorum sanctæ Romanæ ecclesiæ cardinalium, in loco securo & decenti ac idoneo, tecum, & cum quocumque successore tuo decedentibus, cum prædictis, qui apud partem tuam pro cardinalibus se gerunt, vel gerent, personaliter convenire pro unione ecclesiæ tractanda, & favente Domino obtinenda, ubique provisо & ordinato de his quæ pro securitate ac acceleratione unionis prædictæ erunt opportuna & necessaria disponenda, parati sumus pro salute animarum, ac unione & reintegratione Christianorum, in dicta conventione personaliter nostro verissimo juri & papatui, pure, libere, & simpliciter cedere & renuntiare : & efficaciter faciemus, si tu ibidem consimiliter renunciabis & cedes prætenso juri tuo & papatui, vel decedes : dummodo tu, vel quicunque successor tuus, & illi qui apud partem tuam pro cardinalibus se gerunt aut gerent, sicut præfertur, volueritis & voluerint cum effectu convenire & concordare nobiscum, & cum venerabilibus fratribus nostris prædictis, quod exinde canonica unici Romani Pontificis sequatur electio & unio ecclesiæ sanctæ Dei. Oratores autem tuos, quos, ut asseris, ad nostram præsentiam celeriter destinare proponis, libenter videbimus, benigne audiemus, & caritative tractabimus, eisque jam salvum conductum per dictum conversum destinavimus. Quod etiam de abstinendo a creatione cardinalium, nisi in certis casibus, intimasti, volumus & intendimus observare. Festina igitur, tolle moras, concurre nobiscum, & considerans humani operis brevitatem, tantum bonum non ultra differendo procrastines : sed celeriter vias salutis & pacis amplectaris : dum tamdem in extremo judicio cum numerosa multitudine eorum qui nos in hac, quam præstolamur, unione sequentur, quam ad illius ovile, præstante Domino, reducemus, ipse pastor bonus, qui pro ovibus suis animam suam posuit, nos, ut de ejus misericordia speramus, in dilecta sua tabernacula introducat. Datum Massiliæ, apud sanctum Victorem.

[a] *Forte*, defensionis.

[b] *Forte*, defensionis.

II. AD PAULUM LUCENSIUM Dynastam.

In Gregorium acriter invehitur.

Benedictus episcopus, servus servorum Dei, dilecto filio nobili viro Paulo domino Lucæ, salutem & apostolicam benedictionem.

PROpter nonnulla in quibusdam partibus innovata, quæ sensibus quasi palpantibus nobis innotescunt, considerato præsertim, quod cum Angelo dicto Corario, qui in hoc pernicioso schismate se facit appellari Gregorium, post varios & sæpe tentatos labores, non sine personarum jactura, aliquem affectum ad bonum finem ecclesiæ unitatis obtinere nequivimus, de venerabilium fratrum nostrorum consilio & frequenti eorum instantia pulsati, deliberavimus pro præsenti corporali præsentia deserere partes illas, & nos cum collegio nostro reponere in securo. Ut igitur scias ecclesiastica negotia qualiter remaneant pro præsenti, elicere poteris ex tenore litteræ quam scribimus dicto Angelo Corario sub hac forma :

Angelo Corario, qui in hoc perniciose ſchiſmate ſe fecit nominari Gregorium, pacis & unionis effectum pariter & effectum.

Si te fateri veritatem non pigeat, præſertim cum ſit notorium, celare non poteris ea quæ tuis litteris intimando etiam promulgaſti per orbem, ut ex utriuſque ceſſione pax daretur eccleſiæ, & quod ſcriptis tuis per nos ad hoc ceſſionis viam offerendo dato reſponſo, & de conventione in civitate Saonenſi pro excuſatione oblatorum hinc inde ſecuta concordia convenire in ſtatutis terminis renuiſti, & quibuſdam interpoſitis per te excuſationibus frivolis, poſt dilationes varias a te datas; poſt adventum noſtrum ad hunc locum, ad quem nos traxerunt Chriſti caritas & fervor compaſſionis animarum, bona fide ſimpliciter incedentes, non abſque noſtri atque noſtrum fatigatione, & gravi perſonarum jactura, per plurium menſium intervalla cum Chriſtianorum ſcandalo renuiſti; cauteloſe per verba, & quod referimus diſplicenter, denegatis multis, etiam nonnullis per te oblatis, quæ ad exſecutionem concordatorum, ad unionem perficiendam, erant plurimum utilia & opportuna: de [a]uberiori recum tractatu ſuper hujuſmodi unione proſequenda omnem ſpem tollendo, nuncios noſtros, eiſdem prorogationem ſalvi conductus & audientiam denegando, a tua præſentia vacuos remiſiſti. Hæc autem libenter ſilentio tranſiremus, niſi tua contumacia reciperet ex noſtra taciturnitate fomentum. Poſtquam autem apud te paſſa eſt frequens noſtra inſtantia repulſam, propter quædam in nonnullis partibus quibuſdam inſtigantibus innovata; abſque perſonali noſtro & noſtrorum periculo in his partibus moram trahere non valentes; cum apud te, ut clare cernitur, proficere non poſſumus, nolentes Deum tentare imminente periculo, ad aliquem locum, ubi nos cum noſtro collegio valeamus hoc turbationis tempore reponere in ſecuro, de fratrum noſtrorum conſilio, eorumque inſtantia pulſati, decrevimus declinare. Sed ne videamur, ſicut nec intendimus, adverſitate intercedente hujuſmodi proſecutionem unionis dimittere neglectam: de dictorum fratrum conſilio deliberavimus, nuncios noſtros plena poteſtate fulciros (qui, ſi velles ad cor reverti, poſſent ad effectum unionis & oblatorum procedere efficaciter in agendis) hic dimittere: impedientibus tamen ambaſſiatoribus cariſſimi in Chriſto filii noſtri Caroli regis Francorum illuſtriſſimi in his partibus moram trahentibus, ſalvus conductus dictis nunciis neceſſarius non potuit obtineri. Quid autem ſuper hac re ſimus ulterius, Deo auxiliante, facturi, intendimus univerſis Chriſti fidelibus breviter intimare. Tu vero, [b] homo, ſi ſcintilla compaſſionis animarum in te viget, quæ ſecundum Deum pro bono unionis agenda reſtant, conſidera, & ad ea ad quæ obligaris ex debito, pro Dei miſericordia te diſpone, reſecatis carnalibus deſideriis, quæ contra animas militare non ceſſant. Nos enim ad oblata per nos ſemper promptos reperies, præteritos defectus tuos & contumaciam, ſi bene egeris, in memoria non tenentes. Deum enim in judicem & negotiorum notorietatem in [c] teſtem invocamus, quod per nos non ſtetit, ſtat, aut ſtabit, quin vera unio inducatur. Id. Junii, pontificatus noſtri anno decimo quarto.

[a] uberiori.

Aliam ejuſdem Benedicti XIII. epiſtolam ad Univerſitatem Pariſienſem, vide, ſi lubet, in tomo ſexto Spicilegii Dacheriani.

ANNO CHRISTI 1408.

CONCILIUM PARISIENSE,

XX. Octobris, anno Domini MCCCCVIII. celebratum, de tollendo ſchiſmate.

Hujus Concilii nihil omnino ſupereſt, præter inſtrumentum quod ſubjicio, petitum ex Tomo VI. Spicilegii Dacheriani.

Declaratio nominatim facta contra certos fautores Petri de Luna, ſuper privatione beneficiorum ſuorum, per concilium eccleſiæ Gallicanæ.

In nomine Domini, amen.

TEnore præſentis publici inſtrumenti cunctis pateat evidenter, quod anno ejuſdem Domini MCCCCVIII. Indictione ſecunda, menſis Octobris die vigeſima, hora decima ante meridiem, ab electione Petri de Luna, ultimo in Papam electi, qui dudum Benedictus XIII. nuncupabatur, anno decimo quinto, in concilio ſive in congregatione reverendiſſimorum in Chriſto patrum, dominorum archiepiſcoporum, epiſcoporum, abbatum, ac per univerſitates, metropolitanas, & cathedrales eccleſias regni Franciæ, & Delphinatus Viennenſis, deputatorum, per dominum noſtrum regem mandatorum ad intereſſendum perſonaliter Pariſius die prima menſis Auguſti anni præſentis, concilium eccleſiarum Gallicanæ & Delphinatus celebrandum & tenendum ſuper ulteriori proſecutione unionis ſanctæ matris eccleſiæ, ac regimen dictarum eccleſiarum, pendente neutralitate, pro nunc in dictis regno & Delphinatu currente, cum continuatione dierum, uſquequo ſuper omnibus in deliberatione proponendis receptæ & factæ eſſent certæ & finales concluſiones, prout de vocatione & ordinatione nobis notariis infraſcriptis fuit facta fides per organum magiſtri & potentis domini, domini Arnaldi de Corbeia, militis & cancellarii Franciæ, qui pluribus diebus præſedit in concilio ſupradicto: præſidente tamen pro nunc reverendiſſimo in Chriſto domino Simone miſeratione divina patriarcha Alexandrino, adminiſtratore perpetuo eccleſiæ Carcaſſonæ, per ordinationem dicti domini noſtri regis Francorum, prout nobis notariis publicis infraſcriptis, per litteras patentes, ſigillo ſuo in cera alba ſigillatas, conſtabat.

Ipſis dominis archiepiſcopis, epiſcopis, abbatibus, univerſitatibus, & aliis deputatis, qui tunc aderant, & intereſſe volebant, concilium eccleſiarum Gallicanæ & Delphinatus Viennenſis celebrantibus, & ipſas eccleſias facientibus, & merito repræſentantibus, ut dicebatur: præfatus reverendiſſimus in Chriſto pater, dominus Simon patriarcha Alexandrinus, ad domini Rectoris, deputatorumque Univerſitatis Pariſienſis requiſitionem inſtantem, pluribus ante diebus in præſentia totius concilii, iteratis vicibus repetitam, & ut adverſus crescentes, fautores, participes, & defenſores manifeſte notorii, expreſſis & explicatis nominibus, dici debeant & vocari.

ANNO CHRISTI 1408.

Et quia in præſentia & conſpectu præfati concilii eccleſiæ Gallicanæ & Delphinatus, per eumdem dominum Rectorem quædam patens cedula lecta fuit, quæ continebat nomina & cognomina omnium illorum, quos dicta venerabilis Univerſitas ſtudii Pariſienſis, ſuper hoc ſolemniter congregata, indicta congregatione generali ejuſdem, reputaverit indiciis evidentioribus, & tunc reputabat veros credentes, fautores, participes, defenſoreſque notorios & manifeſtos ipſius Petri de Luna, quæ etam pluribus ante diebus fuerat repetita: idem reverendiſſimus pater, volens ſingulorum ſuper hoc exquirere ſingulariter votum, opinionem, & mentem, in deliberatione, & opinionum interrogatione poſuit, & ſingillatim expreſſit: petens qui de nominatis & cognominatis prædictis in eadem cedula & ſcriptura pro manifeſte notoriis, credentibus, fautoribus, participibus, adhærentibus, & defenſoribus ſæpedicti Petri de Luna, ſchiſmatici & hæretici tenendi ſint ex tunc, & legitime reputarentur.

Quorum omnium intentione, opinionibuſque diſcuſſis; Joannes, qui ſe facit archiepiſcopum Auxitanum nominari; Petrus, qui ſe ſancti Pontii epiſcopum facit appellari, Joannes quondam Cabilonenſis epiſcopus, nunc dictus Mimatenſis; abbas ſancti Saturnini Toloſani, dictus Condomienſis; Bertrandus de Maumont, nuper Vaurenſis, dictus Biterrenſis; Guigo Flandrini lator, & in parte compoſitor damnati libelli, ſub nomine epiſtolæ Toloſanæ, præſentati Pariſius: cardinales, quondam Auxitanus, de Fliſcho, de Chalento, Generales Prædicatorum & Minorum, in præfata cedula & deliberatione Univerſitatis Pariſienſis annotati, ſuis exigentibus demeritis, & culpis urgentibus actibuſque, præfatis criminibus perſeverantiæ longioris, a præfato eccleſiæ Gallicanæ concilio reputati ſunt ipſius Petri de Luna ſchiſmatici & hæretici credentes, fautores, participes, & defenſores notorii, manifeſti, & pro talibus habiti atque tenti, ab ipſoque concilio, & domino patriarcha, collectis opinionibus omnium declarati: de & ſuper omnibus & ſingulis præmiſſis præfatus dominus patriarcha, & alii quamplures a nobis notariis publicis infraſcriptis ſibi fieri petierunt publicum inſtrumentum, unum, vel plura.

ANNO CHRISTI 1408.

Acta fuerunt hæc in aula alta ſupra Sequanam regalis palatii Pariſius, ſub anno, indictione, menſe, die, hora, & electione prædictis; præſentibus ad hæc venerabilibus & diſcretis viris magiſtris Guillelmo Benedicti, Nicolao Gauffrido de Peruſia, Guillelmo de Broſſis, Nicolao Goe, Nicolao de ſancto Clario, & Guillelmo Rouſſelli, tam doctoribus in jure, quam magiſtris in artibus, cum quoque pluribus aliis teſtibus ad præmiſſa vocatis ſpecialiter & rogatis. Et ego Joannes Bourrileti, &c.

CONCILIUM OXONIENSE,

a Thoma Arundellio Cantuarienſi archiepiſcopo, cum ſuffraganeis celebratum anno Domini MCCCCVIII.

1408. *Ex libro Conſtitutionum provincialium ab archiepiſcopis Cantuarienſibus editarum, in quo longe eſt contradictum quàm in vetuſtiori conſuetudinum Britannicarum collectanea.*

TITULI CAPITULORUM.

I. *Quod nullus ſecularis aut regularis ad prædicandum verbum Dei admittatur, niſi auctorizatus.*

II. *Ne quiſquam admittatur ad prædicandum, niſi auctorizatus, vel alio modo de jure admiſſus, de cujus admiſſione fiat fides.*

III. *Quod admiſſi ad prædicandum in forma ſupradicta, auditorio debeant ſe conformare.*

IV. *Ne aliqui prætendant de ſacramentis eccleſiæ aliter prædicare, quam per eccleſiam diſcuſſum reperiatur.*

V. *Quod nulli informatores permittant ſuos ſcholares in primitivis ſcientiis ſtudentes, de fide catholica diſputare.*

VI. *Ne libellus aliquis compoſitus per magiſtrum Joannem Wycliff, legatur in locis quibuſcumque, niſi fuerit approbatus.*

VII. *Ne textus aliquis ſacræ ſcripturæ in linguam Anglicanam de cetero tranſferatur per viam libri aut tractatus.*

VIII. *Ne quis propoſitiones aliquas contra ſanam doctrinam eccleſiæ, pertinaciter in ſcholis defendat.*

IX. *Nullus diſputare audeat de articulis per eccleſiam terminatis.*

X. *Nullus capellanus admittatur ad celebrandum in aliqua eccleſia Cantuarienſis provinciæ abſque literis diœceſani commendatitiis.*

XI. *Gardiani principales & præpoſiti univerſitatis Oxonienſis, ſemel in ſingulis menſibus, inquirant de moribus & doctrina ſuorum ſcholarium.*

XII. *Pœna violantium pertinaciter in aliquo caſu hanc ultimam conſtitutionem ſive conſtitutiones præſcriptas in aliqua ſui parte, præter pœnas in eiſdem poſitas.*

XIII. *Quod contra infamatum ſuper crimine hæreſis procedi poterit ſummarie & de plano, ipſo citato in forma ſubſcripta.*

PRÆFATIO.

THomas, permiſſione divina Cantuarienſis archiepiſcopus, totius Angliæ Primas, & Apoſtolicæ ſedis Legatus, univerſis & ſingulis venerabilibus fratribus coëpiſcopis & ſuffraganeis noſtris, abbatibuſque, prioribus, eccleſiarum cathedralium decanis, archidiaconis, præpoſitis & canonicis eccleſiarum parochialium rectoribus, vicariis & capellanis, ac clericis & laïcis quibuſcumque per noſtram Cantuarienſem provinciam ubilibet conſtitutis, ſalutem, & doctrinæ ſanctæ matris eccleſiæ firmiter inhærere. Reverendiſſimæ ſynodo injuriam feciſſe dignoſcitur, qui ſemel ibidem diſcuſſa atque diffinita revolvit: & cum quis de principali terreno judicio diſputare præſumens, ſacrilegii pœnæ ſubjicitur; prout civilis ſapientiæ & legis humanæ manifeſte tradit auctoritas: multo magis qui præcepta legum & canonum ab æternæ vitæ & mortis clavigero, vicem non puri hominis, ſed veri Dei gerente in terris, & cui ipſe Deus cæleſtis imperii jura commiſit, rite edita, canonice promulgata, ac etiam a ſanctis patribus prædeceſſoribus noſtris, uſque ad glorioſam ſanguinis effuſionem, & cerebri voluntariam ſparſionem firmiter obſervata; ſuæ innitentes prudentiæ temerarie violare præſumunt, ac eiſdem doctrinis variis contraveniunt, ipſaque verbis & factis contemnunt, ſunt pœna graviori plectendi, ac tamquam membra putrida a corpore militantis eccleſiæ celeriter abſcindendi. Conſiderare enim deberent, quod in antiquo traditur teſtamento: *Moyſes & Aaron in ſacerdotibus ejus*, id eſt, Pſal. 98.

Digitized by C

Anno Christi 1408.

primi inter eos fuerunt. Ac in novo, inter apoſtolos diſcretio quædam fuit: & licet omnes eſſent Apoſtoli, Petro tamen a Domino conceſſum eſt, & ipſi Apoſtoli inter ſe voluerunt idipſum, ut reliquis omnibus præeſſet Apoſtolis, & dictus Cephas, id eſt, caput, principatum Apoſtolorum teneret, cui dictum eſt: *Tu aliquando converſus, confirma fratres tuos.* Quaſi diceret, ſi dubium inter eoſdem emerſerit, ipſorumve aliquis in via fidei, juſtitiæ, morum, aut rectæ converſationis erraverit, tu ipſum confirmes in bono. Quod profecto non dixiſſet Dominus, ſi alios ſibi minime decreviſſet obedire.

Luc. 22.

Scimus tamen, & (quod dolenter referimus) in dies experimur, quod antiquus ſophiſta, Chriſtiani nominis inimicus, præſcius quod ſana doctrina eccleſiæ, a ſanctis patribus antiquitus terminata ſuis malitiis obviaret, ſi populum Dei in unitate fidei ſub uno capite & eccleſia perſeveraret, ipſam doctrinam mediis excogitatis nititur exſtirpare; vitia mentitur eſſe virtutes, & ſic per mentita ſuffragia inter populum catholicum emittit diſcordias; ad effectum, ut aliis ſic, aliiſque ſic abeuntibus, eccleſiam malignantium ſibi conſtituere poterit ab univerſali ſancta matre eccleſia nequiter diſcrepantem; in qua ipſe ſatanas in angelum lucis ſe transformans, prætenſam ſtateram geſtans in manu, ſummam æquitatem prætendit, dum ſanctæ matris eccleſiæ doctrinam priſtinam, obſervantiaſque ejuſdem a ſanctis patribus terminatas & traditas, ſub certis fictitiis ſuadeat fore perverſas, & alia nova docenda, quæ ſecundum mendaciorum ſuorum fictitias majus inducant bonum: licet ipſe in veritate bonum non velit, aut cogitet; ſed ut ſchiſma ſeminet, & opinionibus variis atque contrariis in eccleſia ſuſcitatis, fides minuatur hinc inde, a paganis, Judæis, & aliis incredulis & perverſis; & ut ex hujuſmodi verborum certamine profanentur veneranda divina myſteria. Sicque verificatur illa figura Apocalypſis VI. *Sedens in equo nigro ſtateram geſtat in manu*: per quam intelliguntur hæretici: qui primo ad inſtar ſtateræ æqua & juſta proponunt, ut audientium corda ad ſe alliciant; ſed poſtea apparet equus niger, intentio videlicet in qua reſident maledicta. Ipſi namque ſub diverſa facie & effigie juſtæ ſtateræ, cum cauda equi nigri, hæreſes & errores ſpargentes percutiunt venenoſi: atque ſub ſpecie boni infinita ſcandala ſuſcitant: & per electas ad malum perſonas ipſa in populo nequiter publicantes, tamquaquam mellis dulcedinem veneno ut ſumatur libentius immiſcentes, per ſubtilitates obliquas cauſant, ut error veritas, nequitia ſanctitas & Chriſti voluntas ſimulentur. Sed & ipſæ, proh dolor! perſonæ ſic electæ, ante prædicant quam mittantur, & ante ſeminare præſumunt quam ipſum ſemen a palea diſcreto examine ſeparetur: prohibitiones & decreta canonum, contra hujuſmodi peſtilentes ſeminatores provide promulgata, minime ponderantes: victimam, ut ita loquamur, diabolicam, ſanctæ militantis eccleſiæ obedientiæ anteponunt.

Nos igitur conſiderantes, quod error cui non reſiſtitur, approbari videtur; & nimis late pandit ſinum, qui viperæ ibidem venenum conanti effundere non reſiſtit: volenteſque de pedibus noſtris excutere pulverem, ac ſanctæ matris eccleſiæ honori proſpicere, unamque ſanctam doctrinam in eccleſia Dei, & præſertim in noſtra Cantuarienſi provincia, quatenus nobis cum Deo poſſibile fuerit, ſeminare debere, ad augmentum fidei, & cultus divini, eradicatis primitus zizaniis; ac malis & ſcandalis, quæ ratione perverſæ prædicationis & doctrinæ inſanæ hucuſque orta ſunt, & plus veriſimiliter oriri poterunt in futurum, via convenienti atque poſſibili obviare; & animarum periculis, quæ præmiſſorum prætextu novimus proveniſſe, providere celeriter; necnon & omnia removere obſtacula, per quæ hæc noſtra proviſio poterit impediri: de conſilio & aſſenſu omnium ſuffraganeorum noſtrorum, & aliorum in hac cleri convocatione præſentium, & procuratorum abſentium; atque ad inſtantem petitionem procuratorum totius cleri noſtræ Cantuarienſis provinciæ; in uberiorem fortificationem juris communis in hac parte editi, pœnas adjicientes condignas & infraſcriptas, ſtatuimus, decernimus, & ordinamus.

Anno Christi 1408.

CAPUT PRIMUM.

Quod nullus ſecularis aut regularis ad prædicandum verbum Dei admittatur, niſi auctorizatus.

QUod nullus ſæcularis aut regularis ad prædicandum verbum Dei a jure ſcripto minime auctorizatus, privilegiove ſpeciali munitus, officium ſive exercitium prædicationis ejuſdem verbi Dei in ſe aſſumat, populove aut clero quovis modo prædicet, in Latino ſermone ſeu vulgari, in eccleſia aut extra: niſi primo diœceſano illius loci, in quo ſic prædicare nititur, ſe præſenter, & examinationem ſubeat: ſicque deinde tam moribus, quam ſcientia repertus idoneus, per ipſum diœceſanum ad prædicandum mittatur ad aliquam certam parochiam, vel ad plures, prout eidem Ordinario, ſecundum qualitatem perſonæ, videatur expediens: nec etiam aliquis præmiſſorum prædicare præſumat, niſi de miſſione ſeu auctorizatione ſua primo fiat fides in forma competenti; ita videlicet, quod ille qui de jure ſcripto auctorizatus eſt, veniat in forma limitata in eo; & qui de privilegio ſpeciali venire ſe aſſerunt, privilegium ipſum rectori, aut vicario loci ubi prædicant, realiter exhibeant: Qui vero per locorum diœceſanos ſe miſſos fore prætendunt, ipſius diœceſani litteras ſub ſigillo ſuo magno ad hoc ſibi confectas ſimiliter oſtendant. Curatum vero perpetuum, admiſſum intelligimus a jure ad locum & populum curæ ſuæ. Si tamen præmiſſorum quiſquam propter errores aut hæreſes, quos ante forſan prædicaſſe, aſſeruiſſe, aut docuiſſe prætenditur, per loci diœceſanum aliumve ſuperiorem a prædicatione hujuſmodi ſuſpenſus fuerit ſive prohibitus: ex tunc de prædicando alicui in noſtra provincia antedicta ſe nullatenus intromittat, donec ad ipſius ſuſpendentis ſive prohibentis juſtum arbitrium, defectum ſuum purgaverit, & ad prædicandum legitime fuerit reſtiturus: ſuper quo, litteras teſtimoniales ipſius reſtituentis, ad locum quemcumque in quo poſtea prædicabit, ſecum deferre, & modo ſupradicto exhibere realiter teneatur. Sacerdotes vero parochiales, ſive vicarii temporales, & non perpetui, in forma ſupradicta non miſſi, in eccleſiis illis in quibus officia hujuſmodi gerunt, illa ſola ſimpliciter prædicent, una cum precibus conſuetis, quæ in conſtitutione provinciali a bonæ memoriæ Joanne prædeceſſore noſtro bene & ſancte in ſuppletionem ignorantiæ ſacerdotum edita, quæ incipit, *Ignorantia ſacerdotum*, continentur expreſſe: quam in ſingulis eccleſiis parochialibus noſtræ Cantuarienſis provinciæ, infra tres menſes poſt publicationem præſentium haberi volumus; &, prout ipſa poſtulat, annis & temporibus ſingulis per ipſos la-

ANNO CHRISTI 1408.

cerdotes effectualiter declarari. Et ne hoc salubre statutum, ratione exactionis pecuniæ, difficultatisve alterius, tendere videatur ad noxam: volumus & ordinamus, quod examinatio personarum, de qua superius fit mentio, ac litteræ diœcesani faciendæ eisdem, sine aliquali exactione pecuniæ, per ipsos quorum interest, & ad quos spectare & pertinere dignoscitur, celeriter expediantur, & gratis, difficultate quacumque semota. Si quis autem hoc nostrum antiqui juris executivum statutum, post publicationem ejusdem, scienter violare præsumpserit, contra formam in eodem descripeam, sua temeritate propria prædicando: sententiam excommunicationis majoris incurrat ipso facto, cujus absolutionem nobis & successoribus nostris tenore præsentium specialiter reservamus. Quod si hujusmodi prædicator, hoc salubri statuto contempto, ipsamque majoris excommunicationis sententiam minime ponderans, se secundo ingesserit, prædicando, dicendo, asserendo, pertinaciterve verbo aut facto innuendo, non posse per ecclesiam in personis prælatorum ejusdem sic statui: sententia excommunicationis prædicta per superiores locorum aggravetur debite contra eos, & inhibeatur eisdem omnis communio Christi fidelium; ac super hoc legitime convicti, nisi resipiscant, & abjuraverint in forma ecclesiæ consueta, per loci Ordinarium pro hæreticis declarentur, & ex tunc pro hæreticis & schismaticis ab omnibus reputentur, ad omnem juris effectum: hæresisque & schismatis pœnas in jure expressas incurrant ipso facto: & præsertim ut bona eorumdem ipso jure censeantur confiscata, & ab illis quorum interest, occupentur; ipsorumque fautores, receptatores, & defensores, si per superiores suos in hac parte legitime moniti, non destiterint infra mensem, super hoc convicti, simili in omnibus pœna percellantur.

II. *Ne quisquam admittatur ad prædicandum, nisi auctorizatus, vel alio modo de jure admissus, de cujus admissione fiat fides.*

Præterea nullus clerus aut populus cujuscumque parochiæ aut loci nostræ Cantuariensis provinciæ, aliquem in ecclesiis, cœmeteriis, aut locis aliis quibuscumque ad prædicandum admittat, nisi prius de auctorizatione, privilegio, aut missione ejusdem, juxta formam suprædictam fuerit facta fides: alioquin ecclesia, cœmeterium, seu locus quiscumque in quo sic prædicatum fuerit, ipso facto ecclesiastico subjaceat interdicto; sicque maneat interdictus, quousque ipsi sic admittentes, seu prædicari permittentes se congrue emendaverint, & per loci diœcesanum seu alium superiorem, ipsum interdictum obtineant in debita juris forma relaxari.

III. *Quod admissi ad prædicandum in forma suprædicta, auditorio debeant se conformare.*

Insuper sicut bonus paterfamilias triticum spargit in terram ad hoc dispositam, ut fructum plus adferat; volumus & mandamus, ut prædicator verbi Dei veniens juxta formam superius annotatam, in prædicando clero sive populo, secundum materiam subjectam se honeste habeat, spargendo semen secundum convenientiam subjecti auditorii, clero præsertim prædicans de vitiis pullulantibus inter eos; & laïcis, de peccatis inter eos communiter usitatis, & non e contra: alioquin sic prædicans, secundum qualitatem delicti, per loci Ordinarium canonice & acriter puniatur.

IV. *Ne aliqui pretendant de sacramentis ecclesiæ aliter prædicare, quam per ecclesiam discussum reperiatur.*

Item, quia turpis est pars quæ non convenit suo toti, decernimus & ordinamus, ut nullus hujusmodi prædicator, aut alia quævis persona de sacramento Altaris, matrimonio, peccatorum confessione, aliove quocumque sacramento ecclesiæ, seu fidei articulo aliter doceat, prædicet, aut observet, quam quod per sanctam matrem ecclesiam reperitur discussum: nec vertat in dubium, quod per ecclesiam terminatum fuerit aut decisum: nec verba scandalosa circa eadem scienter proferat publice vel occulte: neque sectam aut speciem hæresis quamcumque prædicet, doceat, vel observet, contra sanam ecclesiæ doctrinam. Qui autem contrarium post publicationem præsentium scienter & pertinaciter attentare præsumpserit, excommunicationis sententiam ipso facto incurrat: a qua, excepto mortis articulo, minime absolvatur, nisi abjuratione præmissa de hæresi generaliter vel simpliciter, in forma ecclesiæ consueta, ad arbitrium Ordinarii in cujus territorio convincitur deliquisse, se correxerit, & de ac pro commissis pœnitentiam recipiat salutarem. Quod si secundo se ingesserit, recidivaverit, seu relapsus fuerit, convictus legitime, pro hæretico & relapso sententialiter declaretur, & ipsius bona pro confiscatis habeantur, & ab illis quorum interest occupentur. Pœnitentiam vero de qua superius fit mentio, volumus esse talem, quod si quis contrarium determinatis per ecclesiam, videlicet in decretis, decretalibus, seu constitutionibus nostris provincialibus, quamcumqueve hæresis speciem sive sectam, publice vel occulte docuerit, prædicaverit, sive asseruerit; in ecclesia parochiali ipsius loci in quo sic prædicaverit, asseruerit, sive docuerit, uno die Dominico, aut alio solemni, pluribusve, ad ipsius Ordinarii arbitrium, prout magis aut minus convincitur deliquisse, ipsa sic prædicata, docta, sive affirmata revocabit expresse infra Missarum solemnia, cum major populi adfuerit multitudo; & ipsa determinata per ecclesiam prædicabit, docebit, & recitabit effectualiter, sine fraude: ulteriusque punietur, juxta sui demeriti qualitatem, quatenus discretioni Ordinarii videbitur expedire.

V. *Quod nulli informatores permittant suos scholares, in primitivis scientiis studentes, de fide Catholica disputare.*

Similiter, quia id quod capit nova testa, inveterata sapit; statuimus & ordinamus, quod magistri, sive docentes in artibus aut grammatica pueros seu alios quoscumque in primitivis scientiis instruentes, de fide Catholica, sacramento Altaris, seu aliis sacramentis ecclesiæ, aut materia aliqua theologica, contra determinata per ecclesiam se nullatenus intromittant instruendo eosdem; nec de expositione sacræ scripturæ, nisi in exponendo textum, prout antiquitus fieri consuevit; nec permittant scholares suos sive discipulos de fide Catholica, seu sacramentis ecclesiæ publice disputare, etiam vel occulte. Contrarium autem faciens, ut fautor errorum & schismatum, per loci Ordinarium graviter puniatur.

VI. *Ne libellus aliquis compositus per magistrum Joannem Wycliff, legatur in locis quibuscumque, nisi fuerit approbatus.*

Quia insuper nova via frequentius seducit quam antiqua; volumus & mandamus, quod nullus libel-

Anno Christi 1408.

lus ſive tractatus per Joannem Wycliff, aut alium quemcumque, tempore ſuo aut citra noviter compoſitus, ſive in poſterum componendus, amodo legatur in ſcholis, aulis, hoſpitiis, ſeu aliis locis quibuſcumque infra noſtram provinciam antedictam, ſive ſecundum ipſum doceantur: niſi per Univerſitatem Oxonii, aut Cantabrigiæ, ſeu ſaltem duodecim perſonas ex eiſdem, quas eædem Univerſitates, aut altera earumdem, ſub noſtra, ſucceſſorumve noſtrorum diſcretione laudabili, duxerint eligendas, primitus examinetur; & examinatus unanimiter per eoſdem, deinde per nos ſeu ſucceſſores noſtros expreſſe approbetur; & univerſitatis nomine ac auctoritate, ſtationariis tradatur ut copietur; & facta collatione fideli, petentibus vendatur juſto pretio ſive detur, originali in ciſta aliqua univerſitatis ex tunc perpetuo remanente. Quod ſi quis libellum vel tractatum hujuſmodi in ſcholis, vel alibi, ut ſupra, legerit, ſive ſecundum ipſum docuerit, contra formam ſupradictam, ut ſeminator ſchiſmatis atque fautor hæreſis puniatur, prout delicti qualitas flagitabit.

VII. *Ne textus aliquis ſacræ ſcripturæ in linguam Anglicanam de cetero transferatur per viam libri aut tractatus.*

Periculoſa quoque res eſt, teſtante beato Hieronymo, textum ſacræ ſcripturæ de uno in aliud idioma transferre; eo quod in ipſis tranſlationibus non de facili idem in omnibus ſenſus retinetur: prout idem beatus Hieronymus, etſi inſpiratus fuiſſet, ſe in hoc ſæpius fatetur erraſſe. Statuimus igitur & ordinamus, ut nemo deinceps aliquem textum ſacræ ſcripturæ, auctoritate ſua, in linguam Anglicanam vel aliam transferat, per viam libri, libelli, aut tractatus; nec legatur aliquis hujuſmodi liber, libellus aut tractatus, jam noviter tempore dicti Joannis Wicliff, ſive citra compoſitus, aut in poſterum componendus, in parte vel in toto, publice vel occulte, ſub majoris excommunicationis pœna quousque per loci diœceſanum, ſeu, ſi res exegerit, per concilium provinciale, ipſa tranſlatio fuerit approbata. Qui contra fecerit, ut fautor hæreſis & erroris ſimiliter puniatur.

VIII. *Ne quis propoſitiones aliquas contra ſanam doctrinam eccleſiæ pertinaciter in ſcholis defendat.*

Præterea cum terminis philoſophicis, ſive aliis humanitus adinventis concludi non poterit omnium terminator; beatuſque Auguſtinus veras concluſiones, quia Religioſorum aurium fuerant offenſivæ, ſæpius revocavit; ſtatuimus, & ſub obteſtatione divini judicii ſpecialiſſime inhibemus, ne quis, cujuſcumque gradus, ſtatus, aut conditionis exiſtat, concluſiones aut propoſitiones in fide Catholica ſeu bonis moribus adverſe ſonantes, præter neceſſariam doctrinam facultatis ſuæ, in ſcholis aut extra, diſputando aut communicando, proteſtatione præmiſſa vel non præmiſſa, aſſerat vel proponat, etiamſi quadam verborum aut terminorum curioſitate defendi poſſint. Nam, teſte beato Hugone, de ſacramentis: Sæpius quod bene dicitur, non bene intelligitur. Si quis autem poſt publicationem præſentium hujuſmodi concluſiones aut propoſitiones convictus fuerit ſcienter propoſuiſſe ſive aſſeruiſſe, niſi monitus ſe correxerit infra menſem, auctoritate præſentis conſtitutionis, ſententiam majoris excommunicationis incurrat ipſo facto, & pro excommunicato publice nuncietur, donec in loco ubi ſic propoſuit aut aſſeruit, ſuum delictum publice fateatur; & verum *catholicum intellectum ejuſdem concluſionis ſive propoſitionis, ad arbitrium Ordinarii, publice prædicaverit, in una eccleſia aut diverſis, prout ipſi Ordinario expedire videbitur.

Anno Christi 1408.

* *Forte, ut catholicum.*

IX. *Nullus diſputare audeat de articulis per eccleſiam terminatis.*

Nullus quoque de articulis terminatis per eccleſiam, prout in decretis, decretalibus, conſtitutionibus noſtris provincialibus, ſive locorum ſynodalibus continetur, niſi ad habendum verum intellectum eorumdem, & hoc expreſſe, publice, aut occulte diſputare præſumat; aut auctoritatem eorumdem decretorum, decretalium, aut conſtitutionum, poteſtatemve condentis eadem in dubium revocet, ſive contra determinationem eorumdem doceat: & præſertim circa adorationem crucis glorioſæ, imaginum Sanctorum veneraciones, ſeu peregrinationes ad loca, aut reliquias eorumdem, aut contra juramenta in utroque foro, eccleſiaſtico videlicet & temporali, in caſibus conſuetis & more ſolito præſtanda: ſed ab omnibus deinceps communiter doceatur atque prædicetur, crucem, & imaginem crucifixi, ceteraſque imagines Sanctorum, in ipſorum honorem & memoriam quos figurant, ac ipſorum loca & reliquias proceſſionibus, genuflexionibus, inclinationibus, turificationibus, deoſculationibus, oblationibus, luminarium accenſionibus, & peregrinationibus, necnon aliis quibuſcumque modis & formis, quibus noſtris, & prædeceſſorum noſtrorum temporibus fieri conſuevit, venerari debere; atque juramenta tactis ſacroſanctis Dei evangeliis, & ſuper ipſis in caſibus in jure expreſſis, & in utroque foro uſitatis, ab omnibus quorum intereſt legitime fore præſtanda. Contrarium autem aſſerens, docens, prædicans, aut pertinaciter innuens, niſi reſipiſcat ſub modo & forma prædictis, & abjuret ut ſupradictum eſt, pœnas hæreſis & relapſi in eventum incurrat, & pro tali ad omnem juris effectum ſententialiter declaretur.

X. *Nullus capellanus admittatur ad celebrandum in aliqua eccleſia Cantuarienſis provincia abſque literis diœceſani commendatitiis.*

Statuimus etiam & decernimus, ut nullus capellanus admittatur ad celebrandum in aliqua diœceſi noſtræ Cantuarienſis provinciæ, in qua oriundus ſive ordinatus non fuerit, niſi deferat ſecum litteras ordinum ſuorum, atque litteras commendatitias diœceſani ſui, & nihilominus aliorum epiſcoporum, in quorum diœceſi interim per magnum tempus converſatus fuerit. In quibus expreſſe caveri volumus & mandamus de moribus & converſatione ejuſdem: & an ſit diffamatus de & ſuper aliquibus novis opinionibus in fide catholica aut bonis moribus male ſapientibus, vel ſit de eiſdem omnino immunis. Alioquin tam ipſe celebrans, quam ipſum ſic celebrare permittentes, ad arbitrium ordinarii acriter puniantur.

XI. *Gardiani principales, & præpoſiti Univerſitatis Oxonienſis, ſemel in ſingulis menſibus, inquirant de moribus & doctrina ſuorum ſcholariorum.*

Finaliter quia ipſa quæ de novo & inſolite emergunt, novo & maturo indigent auxilio; & ubi magis eſt periculum, ibi cautius eſt providendum & fortius reſiſtendum; nec injuſte minus nobile diſcretione abſcinditur, ut quod nobilius eſt perfectius mu-

ANNO CHRISTI 1408.

triatur: conſiderantes igitur, ſed dolenter referentes, quomodo alma univerſitas Oxonii, quæ ſicut vitis abundans ſuos palmites fructuoſos, ad honorem Dei, multiplicemque profectum, & protectionem eccleſiæ ſuæ, conſuevit extendere, jam partim verſa in labruſcas, uvas acerbas gignit: quibus indiſcrete comeſtis a patribus, in lege videlicet Dei reputantibus ſe peritos, dentes obſtupeſcunt filiorum noſtraque provincia variis: & infructuoſis doctrinis inficitur, ac novo & damnabili Lollardiæ nomine maculatur; in ipſis univerſitatis ſcandalum non modicum, ad partes exteras & remotas extenſum, & proficientium in eadem permaximum tædium; necnon & eccleſiæ Anglicanæ, quæ per virtuoſam doctrinam ejuſdem, tamquam muro inexpugnabili defendi ſolebat, jam ſciſſis & diviſis lapidibus, niſi celerius occurratur, ſecundum veriſimile, irrecuperabile damnum. Ad ſupplicationem igitur procuratorum totius cleri noſtræ Cantuarienſis provinciæ, conſenſuque & aſſenſu omnium confratrum & ſuffraganeorum noſtrorum, ac aliorum prælatorum in hac convocatione præſentium, & procuratorum inſuper abſentium: ne purgato rivulo maneat fons infectus, & aquam ab eo currentem non ſinat eſſe claram; volentes honori & utilitati ſanctæ matris eccleſiæ & univerſitatis prædictæ ſalubriter providere: ſtatuimus & ordinamus, quod quilibet gardianus, præpoſitus, ſive cuſtos collegii, aut principalis aulæ vel introitus cujuſcumque univerſitatis præfatæ, ſemel ſingulis menſibus ad minus inquirat diligenter in collegio, aula, ſive introitu cui præeſt, an aliquis ſcholaris, ſive inhabitans in collegio, aula, ſive introitu hujuſmodi, aliquam concluſionem, ſive propoſitionem, aut opinionem in fide catholica aut bonis moribus male ſonantem, aut contra determinationem eccleſiæ, præter neceſſariam doctrinam facultatis ſuæ, aſſeruerit, tenuerit, defenſaverit, ſeu aliquo modo propoſuerit; & ſi aliquem ſuper hoc ſuſpectum aut diffamatum reperiat, ipſum moneat effectualiter ut deſiſtat: Et ſi poſt hoc, contra monitionem hujuſmodi, iterato eadem vel conſimilia reaſſumat, præter pœnas ſupradictas, majoris excommunicationis ſententiam incurrat ipſo facto. Et nihilominus ſi ſcholaris fuerit qui ſic reaſſumit, quidquid ex tunc in eadem univerſitate fecerit, non ſtet ſibi pro forma: & ſi doctor, magiſter, aut baccalarius fuerit, eo ipſo ab omni actu ſcholaſtico ſit ſuſpenſus; & in utroque caſu jus quod habet in eodem collegio, aula, ſive introitu, amittat ipſo facto; & per ipſos gardianos, cuſtodes, præpoſitos, principales, ſeu alios ad quos hoc ſpectat, realiter expelliatur, & ſtatim via legitima ſubſtituatur catholicus loco ſuo. Et ſi ipſi gardiani, præpoſiti, ſeu cuſtodes collegiorum, aut principales aularum ſive introitum in quibus degunt hujuſmodi perſonæ ſuſpectæ, detectæ, aut diffamatæ, negligentes fuerint circa inquiſitiones aut exſecutiones prædictas, per decem dies continuos, a tempore notitiæ veræ vel præſumptæ publicationis præſentium, eo ipſo ſententiam majoris excommunicationis incurrant; & nihilominus omni jure, quod in ipſis collegiis, aulis, ſive introïtibus ſe habere prætendunt, ipſo facto ſint privati; & ipſa collegia, aulæ, ſive introïtus effectualiter vacent; & facta ſuper hoc legitima declaratione per ipſos quorum intereſt, novi ſubſtituantur gardiani, cuſtodes, præpoſiti ſive principales, prout ſecundum antiquum morem univerſitatis prædictæ, vacantibus collegiis, aulis, ſive introïtibus, fieri conſuevit. Quod ſi ipſi cuſtodes, præpoſiti, gardiani, ſive principales prædicti, de & ſuper hujuſmodi concluſionibus aut propoſitionibus diffamati, ſuſpecti fuerint aut detecti, ſeu defenſores, protectores aut fautores eorumdem; ſi per nos vel auctoritate noſtra, per ordinariumve loci, aut auctoritate ſua moniti non deſiſtant; ex tunc omni privilegio ſcholaſtico univerſitatis prædictæ, & jure quod ſibi competebat in hujuſmodi collegio, aula, ſive introïtu, præter alias pœnas de quibus ſupradictum eſt, ipſo jure priventur, & ſententiam inſuper majoris excommunicationis prædictam incurrant.

ANNO CHRISTI 1408.

XII. *Pœna violantium pertinaciter iin aliquo caſu hanc ultimam conſtitutionem ſive conſtitutiones præſcriptas in aliqua ſui parte, præter pœnas in eiſdem poſitas.*

Quod ſi quis in aliquo caſu præſentis ultimæ conſtitutionis, aliove quocumque ſuperius expreſſato, ſtatuta noſtra hujuſmodi in aliqua ſui parte, etiamſi pœna alia expreſſe ibidem limitetur, temere & pertinaciter violare præſumpſerit; eo ipſo, ad quodcumque beneficium eccleſiaſticum in noſtra Cantuarienſi provincia obtinendum, per triennium ex tunc abſque ſpe veniæ reddatur inhabilis & omnino indignus; & nihilominus juxta ſingula ſua demerita & qualitatem exceſſus, ſecundum ſui ſuperioris diſcretionem canonice puniatur.

XIII. *Quod contra infamatum ſuper crimine hæreſis procedi poterit ſummarie & de plano, ipſo citato in forma ſubſcripta.*

Ad hæc, ne in modo procedendi circa præmiſſa vagari videatur ſub incerto, advertentes quod licet inter crimen hæreſis & læſæ majeſtatis in legibus diverſis quædam paritas reputetur, eſt tamen diſſimilis culpa; pœnamque exigit graviorem, divinam quam humanam offendere majeſtatem. Cum ergo reum læſæ majeſtatis propter pericula quæ ex dilatione poterunt imminere, ſufficit convincere per judicia: procedique poterit contra eum, ſummarie & de plano, ac citatione præmiſſa per nuncium, per litteras, ſive per edictum, & lite non conteſtata, ad teſtium receptionem & diffinitivam ſententiam: Volumus, ordinamus, & declaramus, ob faciliorem punitionem delinquentium in præmiſſis, & reformationem ſciſſuræ eccleſiæ ex hoc læſæ, quod diffamati, detecti, ſive denunciati, ſive vehementer ſuſpecti in aliquo caſuum prædictorum, ſive alio articulo quocumque in fide catholica aut bonis moribus male ſonante, auctoritate loci ordinarii, alteriuſve ſuperioris citentur perſonaliter, ſi apprehendi potuerint, per litteras ſive per nuncium publicum juratum; ſin autem, per edictum, ad locum habitationis ipſius delinquentis ubi morari communiter conſuevit, & in eccleſia ſua parochiali, ſi certum habuerit domicilium, publice propoſitum; alioquin in eccleſia cathedrali loci originis ſui, & in eccleſia parochiali ipſius loci, in quo ſic prædicaverit, & docuerit: ac recepto certificatorio legitimo de citatione hujuſmodi exſecuta, contra ſic citatum etiam abſentem & comparere negligentem, in pœnam contumaciæ ſuæ hujuſmodi, ſummarie & de plano, abſque ſtrepitu & figura judicii, ac lite non conteſtata, ad teſtium receptionem, & alias probationes canonicas procedatur; habita quoque informatione legitima, idem ordinarius omni dilatione ſemota, ſententiet, declaret, puniatque ſecundum qualitatem delicti, modo & forma ſuperius expreſſatis; ulteriuſque faciat quod eſt juſtum, ipſius

Anno Christi 1408.

Interitum in hoc capitulum pertinent ad edictum Oxoniense; sed cum in libro conflictuum Provincialium Angliæ ipsi proximo sit subjectum, hic illud denuo imprimimus.

contumacis absentia non obstante. Datum Oxonii, &c.

Ut servetur statutum Regis, Westmonarii editum contra Lollardos.

Item cum domino regi, & ex parte prælatorum, & cleri regni sui Angliæ, in præsenti parlamento sit ostensum, quod licet fides catholica super Christum fundata, & per apostolos suos & ecclesiam sacrosanctam sufficienter determinata, declarata, & approbata, hactenus per bonos & sanctos nobiles progenitores antecessores dicti domini regis in dicto regno inter omnia regna exstiterit devotius observata: & ecclesia Anglicana per dictos inclytissimos progenitores & antecessores suos ad honorem Dei & totius regni prædicti laudabiliter dotata, & in suis juribus & libertatibus sustentata, absque hoc quod dicta fides vel dicta ecclesia per aliquas doctrinas perversas & opiniones iniquas hæreticas vel erroneas læsa fuerit vel oppressa, seu gravi- B ter perturbata: nihilominus tamen diversi perfidi & perversi cujuscumque vanæ sectæ, de sancta fide, sacramentis ecclesiæ, & auctoritate ejusdem, damnabiliter sentientes, ac contra legem divinam & ecclesiasticam prædicationis officium temere usurpantes, diversas novas doctrinas, & opiniones iniquas, hæreticas & erroneas, eidem fidei ac sanctis determinationibus ecclesiæ sacrosanctæ contrarias, perverse & malitiose intra dictum regnum, in diversis locis, sub simulatæ sanctitatis colore, prædicant & docent his diebus, publice & occulte; ac de hujusmodi secta, nefandisque doctrinis & opinionibus conventiculas, operationes, & confœderationes illicitas faciunt, scholas tenent & exercent, libros faciunt atque scribunt, populum nequiter instruunt & informant, & ad seditionem seu insurrectionem excitant, quantum possunt; & magnas dissensiones & divisiones in populo faciunt: ac alia diversa enormia, auditu horrenda, in dies perpetrant & committunt; in dictæ fidei Catholicæ & doctrinæ ecclesiæ sacrosanctæ subversionem, divinique cultus diminutionem, ac etiam in destructionem status, jurium, & libertatum ecclesiæ Anglicanæ. Per D quas quidem sectas falsas, nefandas prædicationes, doctrinas, opiniones dictorum perfidorum & perversorum, nedum maximum periculum, verum etiam quamplura damna, scandala, & pericula eidem regno, quod absit, poterunt evenire, nisi in hac parte per regiam potestatem uberius & celerius succurratur; præsertim cum diœcesani dicti regni per suam jurisdictionem spiritualem dictos perfidos & perversos, absque auxilio dictæ regiæ potestatis, sufficienter corrigere nequeunt, nec ipsorum malitiam refrenare: pro eo quod dicti perfidi & perversi de diœcesi in diœcesim se transferunt, & coram dictis diœcesanis comparere diffugiunt; ipsosque diœcesanos, & suam spiritualem jurisdictionem, ac E claves ecclesiæ, & censuras ecclesiasticas despiciunt penitus & contemnunt: & sic suas nefandas prædicationes & doctrinas in dies continuant & exercent, ad omnem rationis ordinem atque regimen penitus destruendum. Super quibus quidem novitatibus & excessibus superius recitatis, prælati & clerus supradicti, ac etiam communitates dicti regni in eodem parlamento exsistentes dicto domino regi supplicaverunt, ut sua dignaretur regia celsitudo in dicto parlamento providere de remedio opportuno. Qui quidem dominus rex præmissa, ac etiam dictorum inclytissimorum progenitorum & antecessorum suorum laudabilia vestigia gratiose considerans, pro conservatione dictæ fidei Catholicæ, & sustentatione cultus divini, ac etiam pro salvatione jurium & libertatum ecclesiæ Anglicanæ antedictæ, ad Dei laudem, ipsiusque domini nostri regis meritum, ac totius regni sui prosperitatem & honorem; pro hujusmodi dissensionibus, divisionibus, & periculis & scandalis in posterum evitandis; & ut hujusmodi nefanda secta, prædicationes, doctrinæ, & opiniones cessent de cetero, & penitus destruantur; & assensu magnatum, & aliorum procerum ejusdem regni in dicto parlamento exsistentium, concessit, ordinavit, & statuit firmiter observari: quod nullus intra dictum regnum, seu alia loca divina suæ regiæ potestati subjecta, prædicare præsumat publice vel occulte, absque licentia loci diœcesani petita primitus & obtenta; curatis, in suis propriis ecclesiis, & personis hactenus privilegiatis, ac aliis a jure canonico permissis, dumtaxat exceptis: nec quod aliquis de cetero aliquid prædicet, teneat, doceat, vel informet, secrete vel palam, aliquem librum conficiat seu scribat contrarium fidei Catholicæ seu determinationi ecclesiæ sacrosanctæ: nec de hujusmodi secta, nefandis doctrinis & opinionibus conventiculas aliquas faciat, seu scholas teneat; tenenti vel exercenti, aut talem librum facienti seu scribenti, vel populum sic docenti vel informanti, aut excitanti, quomodolibet faveat; nec ipsorum aliquem manu teneat aliqualiter vel sustentet; & quod omCnes & singuli aliquos libros seu aliquas scripturas de hujusmodi nefandis doctrinis & opinionibus habentes, omnes hujusmodi libros & scripturas loci diœcesano intra quadraginta dies a tempore proclamationis istius ordinationis & statuti, liberent seu liberari faciant realiter cum effectu. Et si quæ persona vel personæ, cujuscumque sexus, status, conditionisve exsistat vel exsistant, de cetero contra dictam ordinationem regiam & statutum prædictum, in præmissis vel aliquo præmissorum, fecerit vel attentaverit, fecerint vel attentaverint; vel hujusmodi libros in forma prædicta non liberaverit vel liberaverint: tunc loci diœcesanus in sua diœcesi ipsam personam in hac parte diffamatam, vel evidenter suspectam, seu ipsas personas diffamatas vel suspectas, & ipsarum quamlibet, possit auctoritate dictorum ordinationis & statuti facere arrestari, & sub salva custodia in suis carceribus detineri; quousque de articulo ei vel illis impositio in hac parte canonice se purgaverit seu purgaverint; hujusmodi nefandas sectam, prædicationes, doctrinas, vel opiniones hæreticas, erroneas abjuraverit vel abjuraverint, prout jura ecclesiastica exigunt & requirunt. Itaque prædictus diœcesanus per se vel commissarios suos contra hujusmodi personas sic arrestatas, & sub custodia remanentes, ad omnem juris effectum publice & judicialiter procedat; & negotium hujusmodi intra tres menses post dictam arrestationem, impedimento legitimo cessante, terminet juxta canonicas sanctiones. Et si aliqua persona in aliquo casu superius expressato, coram loci diœcesano seu commissariis suis canonice fuerit convicta; tunc ibidem diœcesanus dictam personam sic convictam, pro modo culpæ, & secundum qualitatem delicti, possit in suis carceribus facere custodiri, prout & quamdiu discretioni suæ videbitur expedire: ac ulterius eamdem personam, præterquam in casibus quibus secundum canonicas sanctiones, relinqui debeat curiæ sæculari, ad finem pecuniarium domino regi solvendum ponere, prout hujusmodi finis eidem diœcesano, pro modo & qualitate delicti, competens videbitur. In quo casu idem diœcesanus, per litteras suas patentes, ipsius

ANNO CHRISTI 1408.

fius ſigillo ſigillatas, de hujuſmodi fine ipſum regem certificare aut in [a] facerio ſuo rectorio teneatur: ad effectum quod hujuſmodi finis de bonis ejuſdem perſonæ ſic convictæ auctoritate regis ad opus erigi poterit & levari. Et ſi aliqua perſona ſupradicta ſuper nefandis cogitationibus, doctrinis, opinionibus, ſcholis, & informationibus, hæreticis & erroneis, vel aliqua earumdem, finaliter coram loci diœceſano vel commiſſariis ſuis convicta fuerit; & hujuſmodi nefandas ſectam, prædicationes, doctrinam, & opiniones, ſcholas & informationes debite abjurare recuſaverit; aut per loci diœceſanum vel commiſſarios ſuos, per abjurationem per eamdem perſonam factam, ſententia pronunciata fuerit vel elapſa: ita quod ſecundum canonicas ſanctiones relinqui debeat curiæ ſæculari, (ſuper quo credatur loci diœceſano ſeu commiſſariis ſuis in hac parte;) tunc vicecomites comitatus illius, vel Major & vicecomites, ſeu vicarii Majorum, & baillivi civitatis, villæ, vel burgi ejuſdem civitatis, dicto diœceſano ſeu dictis commiſſariis magis propinqui, in ſententiis per diœceſanum aut commiſſarios ſuos contra perſonas hujuſmodi, & earum quamlibet proferendis, ad prædictum diœceſanum ſeu commiſſarium ejuſdem [b] fuerint requiſiti, perſonaliter ſint præſentes. Et perſonas illas, ac quamlibet earumdem poſt hujuſmodi ſententias prolatas recipient, & eaſdem coram populo in eminenti loco comburi facient: ut hujuſmodi punitio in metum maneat mentibus aliorum: ne hujuſmodi nefandæ doctrinæ, & opiniones hæreticæ, erroneæ, vel ipſarum auctores & fautores, in dictis regno & dominiis, contra Catholicam religionem, & Chriſtianam determinationem eccleſiæ ſacroſanctæ, quod abſit, ſuſtententur, ſeu quomodolibet tolerentur. In quibus omnibus & ſingulis præmiſſis, dictam ordinationem & ſtatutum conſequentibus, vicecomites, majores, & baillivi dictorum communium, civitatum, villarum, vel burgorum, dictis diœceſanis, & eorum commiſſariis ſint intendentes etiam & faventes.

[a] Lege, ſtaccario. Sed & aliquid hic deeſſe videtur.

[b] Forte, ubi fuerint requiſiti.

ANNO CHRISTI 1408.

A norum noſtrorum, ad inſtantem petitionem totius cleri noſtræ Cantuarienſis provinciæ, certas conſtitutiones provinciales contra detractores evangelicos, conantes ſeminare zizania in agro Dominico, ſacroſancta videlicet militante eccleſia, ediderimus: ipſaſque poſtmodum in ultima convocatione noſtra celebrata in eccleſia ſancti Pauli Londinenſis, coram vobis ac præfatis venerabilibus confratribus noſtris & clero, repetita promulgatione recenſitas debite publicaverimus, ut vos latere non credimus: nos proinde attendentes, quod fruſtra jura vel leges conduntur, niſi debitæ exſecutioni mandentur; conſtitutiones ipſas ſub ſigillo noſtro clauſas, præſentibus adnexas, ne quiſquam ignorantiam prætendere poterit, vobis tranſmittimus publicandas: volentes, & fraternitati veſtræ firmiter injungendo mandantes, quatenus copias conſtitutionum ipſarum, ſub ſigillo & litteris veſtris harum ſerlem continentibus, ſingulis venerabilibus confratribus & ſuffraganeis noſtris dictæ noſtræ provinciæ tranſmittentes, auctoritate noſtra injungatis eiſdem, quibus nos etiam tenore præſentium injungimus; quod eorum ſinguli in ſingulis civitatibus & diœceſibus eorumdem, prout ad eorum unumquemque attinet, præfatas conſtitutiones in ſynodis eorum & capitulis, juxta canonicas & provinciales conſtitutiones in ea parte ediras, canonice publicent, ſeu ſic faciant debite publicari. Voſque, venerabilis frater noſter, exſecutioni præmiſſorum in veſtris civitate & diœceſi, prout ad vos attinet, conſimiliter faciatis. De die vero receptionis præſentium, modoque & forma exſecutionis veſtræ, necnon & quid feceritis in præmiſſis, nos citra feſtum ſancti Joannis Baptiſtæ proximo futurum, debite certificetis litteris veſtris patentibus, habentibus hunc tenorem: eiſdem venerabilibus fratribus noſtris auctoritate noſtra firmiter injungentes, quod eorum ſinguli, citra præfatum feſtum, conſimiliter nos certificent debite & diſtincte, &c.

Datæ in caſtro noſtro de Quenburgh, decima tertia die menſis Aprilis, anno a Nativitate Domini MCCCCIX. & noſtræ tranſlationis anno decimo tertio.

ANNO CHRISTI 1408.

COMMISSIO

EPISCOPO LONDINENSI, ad publicandum conſtitutiones prædictas.

Thomas, &c. venerabili fratri noſtro domino Ricardo Dei gratia Londinenſi epiſcopo, ſalutem & fraternam in Domino caritatem.

CUm in noſtro provinciali concilio nuper Oxonii celebrato, de conſilio & aſſenſu veſtris, & aliorum venerabilium confratrum & ſuffraga-

Bis hoc concilium iiſdem omnino verbis deſcribit Collector Anglicanus, ſemel ſub Oxonienſis, iterum ſub Londinenſis concilii titulo: quia in variis manuſcriptis nunc Oxonienſe, nunc Londinenſe dicitur; eam unam ob cauſam, quod & Oxonii, anno MCCCCVIII. celebratum, & Londini, anno MCCCCIX. promulgatum [redacted]; ut diſcimus, tum ex inſtrumento commiſſionis, quod mox legiſti, tum ex ipſa inſcriptione editionis Pariſienſis, quam præcipue ſecuti ſumus. Ita enim inſcribitur: *His incipiunt conſtitutiones domini Thomæ Arundellis Cantuarienſis archiepiſcopi, editæ in convocatione totius cleri ipſius provinciæ, Oxonii celebrata, anno Domini* MCCCCVIII. *& publicatæ in eccleſia ſancti Pauli Londinenſis, in præſentia ſuorum ſuffraganeorum, anno Domini* MCCCCIX.

Admonitio P. Gabrielis Caſſani, Societatis JESU.

Digitized by Google

Anno Christi 1409.

CONCILIUM AQUILEIENSE,

Anno Christi 1409.

pro tollendo schismate, per Gregorium Papam XII. anno Domini MCCCCIX. celebratum.

HAnc *synodum Gregorius indixit anno pontificatus sui secundo, per epistolam quamdam, quæ apud Theodoricum a Niem, lib. 3. de schismate, exstat, & talis est:*

Gregorius, &c. Ad futuram rei memoriam.

CUm tota nostræ mentis intentio sit, Christianorum ecclesiam reunire, palpato per experientiam rerum magistram, quod per viam renuntiationis, obstante iniquorum malitia, id efficere huc usque nequivimus, quam pure & sincere obtulimus, & in eadem perseverantes perstitimus, & adhuc persistere non desistimus, secundum formam & intentionem nostri voti & juramenti; nescientes divini secreta consilii sæpenumero per effectum dejurantis, quia vanæ sunt cogitationes hominum; ad viam juribus & antiquis consuetudinibus approbatam nos convertimus: generale concilium, quod omnes vias ad unionem includit, nullam penitus excludendo, quodque congregare solius Romani Pontificis esse dignoscitur; sine cujus auctoritate factum, non concilium, sed conciliabulum aut conventiculum dicitur, & diffinitur nullum existere: ad festum Pentecostes immediate sequentis, & in provincia Aquileïensium & exarchatu Ravennatensi, divino auxilio invocato, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica, præsentium tenore indicimus, & etiam convocamus: per Apostolica scripta mandantes, quatenus venerabilibus fratribus nostris universis & singulis, patriarchis, archiepiscopis, & episcopis, & dilectis filiis electis, & aliis ecclesiasticis prælatis, ac reliquis in prælaturis & dignitatibus constitutis, qui solent ex dignitatibus & prælaturis eorum, in hujusmodi generalibus conciliis interesse, quatenus ad id se personaliter in eisdem loco & tempore transferant debito, scituri locum quem ex eis duxerimus eligendum: quem quidem locum nunc expresse determinare & denunciare nequivimus, propter varias circumstantias, quibus locus talis unitatis & pacis debet merito circumcingi. Et quoniam pestiferum hoc schisma tolli verisimiliter non speratur, nec dari integritas unionis populo Christiano cum effectu, sine dominorum temporalium voluntate, quorum honor & status tangitur: catissimos in Christo filios nostros Rupertum Romanorum, & alios reges & nobiles viros, duces, principes, cæterosque potentes, necnon communitatum & universitatum regimina principalia requirimus, monemus, & hortamur in Domino; quatenus ad idem concilium personaliter veniant, aut aliquos viros solemnes, doctos, & Deum timentes transmittant: ut fiat, Deo annuente, pax & unitas eadem in populo Christiano. Nulli ergo, &c. nostræ indictionis, mandati, requisitionis, monitionis & exhortationis infringere, &c. Si quis autem, &c. Datum Lucæ, VI. Nonas Julii, Pontificatus nostri anno secundo.

Anno Christi 1408.

Hactenus epistola Gregorii Papæ XII. De occasione, loco & tempore ejusdem concilii, & de personis quæ interfuerunt, subjungit quæ sequuntur: *Subsequenter vero circa finem mensis Junii, Gregorius cum pauca comitiva curialium & etiam armigerorum a Luca veredem, multum extenuatus in facie, & livida colens, ac si jam in puncto mortis exsisteret, sub salvoconductu ejusdem Florentinorum, datis sibi etiam per ipsos, prout petiit, sufficientibus obsidibus, donec esset in loco tuto, ad eamdem civitatem Senensium revertebatur, ubi satis honorifice, ut creditur, ob reverentiam regis Ladislai, quem Senenses tunc & ante reverebantur & diligebant, per cives & communem populum recipiebatur. Credidit tamen tunc ire versus Arimenum tutam viam: sed hoc eo iter agente, fuit quomodolibet imminum retta via: sed hoc eo iter agente, fuit quomodolibet impeditus. Stando igitur tunc per tres menses vel circiter Senis, impeditus. Stando igitur tunc per tres menses vel circiter Senis, interim ad dilatandum sch sum alios novos Cardinales creavit, & postea versus Ariminum transivit: ubi etiam hiemando in Quadragesima tunc instanti, ad terram civitatis Austria Aquilejensis diœcesis accessit, & ibi circa festum Pentecostes tunc sequens sinum concilium solum celebravit, paucis ibi existentibus archiepiscopis, episcopis, & aliis ecclesiasticis prælatis, aut procuratoribus ecclesiasticorum prælatorum, necnon principum secularium, qui in generali concilio per summum Pontificem convocato de consuetudine & more interesse tenentur.* Hactenus de concilio Aquileiensi Theodoricus.

Quod ait supra Niemius, concilium a Gregorio esse convocatum in civitatem Austria, explicatius habetur in epistola ab Odorico Raynaldo e monumentis Vaticanis edita ad annum MCCCCVIII. *num.* LXVII. *qua Gregorius, uti se adversus Pisanum concilium muniret, conventum alium, quem superioribus litteris in provincia Aquileiensi, nullo certo designato loco, indixerat, convocat in civitatem Austriæ & Utinum, dioecesis Aquileiensis: quæ cum essent vicina urbes, pro uno eodemque haberentur. Epistolam ipsam subjicimus.* *Ademarius P. Gabrielis Cassinen. Sanutorum in Jesu.*

Gregorius, &c. Ad futuram rei memoriam.

AD pacem Christianorum totis affectibus intendentes, diligentissime illa prosequimur, quæ ad consecutionem sanctissimæ atque optatissimæ unionis fore credimus opportuna. Cum itaque dudum, videlicet VI. Non. Julii proxime præteriti, in civitate Lucana tunc existentes, generale concilium pro sedatione pernicioſi & inveterati schismatis, ad festum Pentecostes immediate sequentis, in provincia Aquileïensi, vel exarchatu Ravennate, de fratrum nostrorum consilio, auctoritate Apostolica per alias nostras litteras duxerimus convocandum; ac propter varias circumstantias, quibus locum hujusmodi habendi concilii accommodari, & per nos, cum non haberemus in potestate nostra, procurari oportebat, tunc in eisdem litteris nostris, ipsum locum specialiter nequiverimus declarare, sed alio tempore hujusmodi declarationem reliquerimus faciendam: nos volentes ut omnis ambiguitas tollatur, ac ut universi & singuli qui adesse debent, ad veniendum præparare se possint, & tempore debito accedere; habita super hoc diligenti consideratione, omnibusque locis provinciæ & exarchatus prædictorum mature pensatis, tandem ut magis [a] idonei pro qualitate rei & temporis, civitatem Austriæ & Utinum, Aquileïensis diœcesis, quæ propter propinquitatem & cohærentiam pro uno loco haberi debent, de eorumdem fratrum nostrorum consilio, auctoritate prædicta, pro hujusmodi celebrando concilio eligimus, & per præsentes nostras litteras declaramus: mandantes venerabilibus fratribus nostris universis & singulis, patriarchis, archiepiscopis, episcopis, & dilectis filiis electis, & aliis ecclesiarum prælatis, etiam prætensis, ac reliquis in prælaturis ac dignitatibus constitutis, sive sint catholici, sive schismatici, qui solent aut debent ex dignitatibus aut prælaturis eorum, hujusmodi generalibus conciliis interesse; quatenus ad hujusmodi concilium per nos, ut præfertur, indictum in præfatis

[a] Forte, idoneam.

Anno Christi 1409.

loco & tempore, ſe perſonaliter conferant: ac requirentes inſuper & hortantes in Domino, cariſſimos in Chriſto filios noſtros reges ac nobiles viros, duces, principes, ceteroſque potentatus, necnon communitatum & univerſitatum regimina principalia, quatenus ad idem concilium perſonaliter veniant, vel idoneos oratores tranſmittere procurent: ut ſic Chriſti fidelium multitudo in unum congregata, pro pace & reintegratione eccleſiæ, ac pro eradicando hoc pernicioſo ſchiſmate, pia & incorrupta ſuffragia Deo propitio valeat exhibere. Nulli ergo, &c.

Anno Chriſti 1408. Datum Arimini, XIV. Kal. Januarii, pontificatus noſtri anno tertio.

Prima concilii ſeſſio Auſtriæ habita eſt, feſto Corporis Domini, poſt ſolemnes ſupplicationes: ſed exiguo præſulum numero. Quod utrumque deſumus ex ſequentibus Gregorii literis a Raynaldo editis.

Gregorius, univerſis Chriſti fidelibus, ad quos præſentes pervenerint, ſalutem.

CUm pro ſacro generali concilio, prout indiximus, celebrando, huc venerimus cum venerabilibus fratribus noſtris ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalibus, & curia noſtra, ad pacem & unionem ſacratiſſimam inducendam, quam dare pro poſſe intendimus per viam ceſſionis, & omnem aliam rationabilem, juxta continentiam noſtrorum juramenti, promiſſionis, & voti: & diem ſacratiſſimam Pentecoſtes pro prima die prædicti concilii in Dei nomine acceptaverimus: factiſque Altiſſimo laudibus & orationibus proceſſionaliter, prout convenit tantæ rei, primam fecerimus ſeſſionem in glorioſiſſimo feſto Corporis Chriſti pretioſiſſimi, ſecundam indicentes ad vigeſimam ſecundam diem hujus: quas quidem ſeſſiones intendimus protelare, ipſa interim nihilominus cum præſentibus ſic ſubſtantialia diſponentes, quod mox ut fuerit decens prælatorum numerus congregatus, finalis, quantum noſtra fuerit, introducatur effectus: univerſitatem veſtram in Domino requirimus & hortamur, mandantes venerabilibus fratribus noſtris, patriarchis, archiepiſcopis, & epiſcopis, ac dilectis filiis electis, abbatibus, & quibuſcumque aliis eccleſiarum prælatis, debentibus ex ſuis prælaturis vel dignitatibus ſacræ ſynodo intereſſe, quatenus ad hoc ſacrum generale concilium ſine moræ diſpendio ſtudeant perſonaliter ſe conferre: & cariſſimos in Chriſto filios noſtros reges, ac nobiles viros, duces, principes, ac alios magiſtratus communitatum, & univerſitatum, affectuoſe etiam obſecrantes, ut ad idem concilium perſonaliter, ſi poſſunt, accedant; ſin autem, ſuos idoneos nuncios debeant deſtinare: ita quod cunctorum aſſiſtente præſidio, tractari valeant atque fieri quæ Dei ſunt, & pacis, ac unionis populi Chriſtiani, &c.

Anno Chriſti 1409. Datum in civitate Auſtria, Aquileienſis diœceſis, XII. Kal. Julii, pontificatus noſtri anno tertio.

Quæ vero deinde ſecuta ſint, docet Raynaldus, qui ex collegit ex Gregorii ipſius literis, quarum ipſi copia ex Vaticano bibliotheca facta eſt.

Spreta, *inquit*, ab epiſcopis ejus imperia, cum in magnam adduceretur invidiam concilium ad ſchiſmatis propagationem molitum: miſitque Nicolaum epiſcopum Ferentinum, & Dominicum deſignatum epiſcopum Melitenſem Venetias, ut objecta anathematis pœna, illius provinciæ præſules ad ſynodum cogerent: ſed Veneti Alexandro, ex doctorum ſententia, quamvis Gregorius Venetus eſſet, adhæſerunt.

In ſecunda ſeſſione ſynodus in civitate Auſtriæ congregata, ubi pluribus de electione Gregorii hiſtoriam texuit, adverſus Alexandrum, quem Petrum e Candia vocat, ac Petrum e Luna, ſententiam hanc tulit:

Sententia lata in Concilio generali domini Papæ Gregorii in civitate Auſtriæ Aquileienſis diœceſis.

Anno Christi 1409.

CHriſti nomine invocato, ſancta & univerſalis ſynodus univerſalem & catholicam eccleſiam repræſentans, ad quam cognitio & deciſio hujus cauſæ noſcitur pertinere, ſancti Spiritus gratia, in hac collegiata eccleſia ſanctæ Mariæ civitatis Auſtriæ Aquileienſis diœceſis, ſacri concilii inibi de mandato & auctoritate ſanctiſſimi in Chriſto patris & domini noſtri, domini Gregorii Papæ XII. ac univerſalis eccleſiæ Summi Pontificis congregata, pro tribunali ſedens, viſis omnibus & ſingulis actis, acticatis, juribus, & depoſitionibus teſtium in hujuſmodi cauſa unionis & aliis documentis, ipſam ſanctam ſynodum ad infraſcriptam definitivam ſententiam inducentibus; habita inter ipſos ac etiam cum quampluribus magiſtris theologiæ ac utriuſque juris doctoribus diligenti collatione, & tandem deliberatione matura; omnes pariter in hanc ſententiam reperiens unanimiter concordare, omni modo, via, forma, quibus magis & melius poteſt de jure, &c. *Et infra:* Pronunciat, decernit, definit, & declarat, electionem, inthronizationem de dicto ſanctæ memoriæ Urbano Papa VI. & ſubſequenter Bonifacio IX. Innocentio VII. Romanis pontificibus, fuiſſe canonicas: necnon electionem, inthronizationem, coronationem de ſanctiſſimo domino noſtro domino Gregorio Papa XII. factas, fuiſſe & eſſe canonicas, ſuumque debitum debuiſſe & debere ſortiri effectum: ipſum ſanctæ memoriæ Urbanum Papam VI. & ſuos ſucceſſores Bonifacium IX. Innocentium VII. fuiſſe indubitatos & veros Pontifices univerſales catholicæ eccleſiæ: & nunc Gregorium Papam, fuiſſe verum & indubitatum Papam, ac univerſalis catholicæ eccleſiæ ſummum Pontificem: necnon pronunciat, decernit, & definit, & declarat, electionem damnatæ memoriæ Roberti Gebennenſis antipapæ, & deinde Petri de Luna, ac Petri de Candia, fuiſſe & eſſe nullas, temerarias, illicitas, & injuſtas, & de facto ſacrilege præſumptas: ipſiſque damnatæ memoriæ Roberto Gebennenſi, Petro de Luna, & Petro de Candia in papatu, ſeu titulo papalis dignitatis, nullum jus competiiſſe neque competere, ipſoſque Petrum de Luna & Petrum de Candia fuiſſe & eſſe notorios ſchiſmaticos, & pertinaces, notoriiſque per juriis irretitos, & eccleſiam Dei ſcindentes notorie; & ob hoc omnino dignitate papali & alia quacumque ſe reddidiſſe indignos; & factas per eoſdem conjunctim & diviſim quaſcumque ordinationes, promotiones, collationes, & proviſiones, immo profanationes, & alia quæcumque per eos tamquam ſummos Pontifices, ſeu eorum vel alterius eorum auctoritate ordinata, decreta, vel geſta, ac omnia & ſingula exinde vel ob id ſubſecuta, damnat, caſſat, & irritat, & nullius decernit fuiſſe & eſſe roboris vel momenti: appoſitioneſque, ſpoliationes, perturbationes, vexationes, & impedimenta, dictis ſanctæ memoriæ Urbano Papæ VI. & deinde Bonifacio IX. Innocentio VII. per dictum damnatæ memoriæ Robertum & poſtmodum Petrum de Luna factas, fuiſſe & eſſe nullas, temerarias; & ſubſequenter dicto domino noſtro Gregorio Papæ XII. factas, ſimiliter eſſe temerarias, illicitas, & injuſte & de facto præſumptas; ipſumque ſanctiſſimum dominum noſtrum Gregorium Papam modernum, ad poſſeſſionem obedientiæ ſuæ per

Ex Odorico Raynaldo ad annum 1409. num. 11.

ANNO CHRISTI 1409.

universum mundum & sanctam ecclesiam catholicam, & ad jurisdictionem papalem & liberum exercitium ejusdem, nec non terrarum, civitatum, oppidorum, castrorum, vel quasi omnium & singulorum bonorum sanctæ Romanæ ecclesiæ, quibus de facto spoliatus extitit, restituendum fore, & restituit: dictisque Petro de Luna & Petro de Candia, tam conjunctim quam divisim, de & super apositionibus, spoliationibus, & impedimentis, ac papatu, perpetuum silentium imponendum fore, & imponit: inhibetque eisdem Petro de Luna & Petro de Candia, ne aliquis eorum se pro summo Pontifice nominare, aut etiam parere præsumat; necnon pronuntiat, decernit, & declarat, præfatum dominum nostrum, dominum Gregorium Papam in prosequendo facto unionis ecclesiæ (in quantum in eo fuit) feciſſe diligentiam hactenus pro extirpatione hujus pestiferi schismatis, talem quod occasione voti & juramenti in conclavi & post factorum, non fuit nec est aliquo crimine perjurii vel transgressionis voti irretitus: diffamationes quoque, detractiones, & alias injurias ac opera sacrilega contra præfatum dominum nostrum, dominum Gregorium Papam XII. per præfatos Petrum de Luna, & Petrum de Candia, & eis adhærentes, fuisse & esse temerarias, illicitas, & sacrilegas, & injustas, & de facto præsumptas & præsumpta; ipsisque & eorum cuilibet sub ipsis perpetuum silentium imponendum fore, & imponit: nihilominus prohibet eisdem, ne de cetero aliquis eorum faciat seu perpetret similia in futurum: necnon decernit & declarat universos Christicolas, etiamsi imperiali, regali, aut alia quavis præfulgeant dignitate, ne eisdem Petro de Luna vel Petro de Candia, vel alteri eorum, ratione alicujus juramenti, aut alias quovis modo, tamquam summis Pontificibus obediant: ipsaque juramenta & obligationes, si quæ dictis Petro de Luna, & Petro de Candia, tamquam summis Pontificibus, aut eorum alteri, per præfatos reges & alios quoscumque, cujuscumque sint gradus, ordinis, aut conditionis præstitas, nullas fuisse & esse, ipsasque relaxandas fore, & ad cautelam relaxat. Et nihilominus super omnibus aliis in hac causa deductis, & petitis, & declaratis, & probatis, potestatem pronunciandi, decernendi, & diffiniendi, sibi in posterum ad locum & tempus congruum reservat.

Ego Marinus episcopus Aprutinus, de mandato & commissione sacræ synodi sic pronunciavi, & me propria manu subscripsi.

Sessio deinde alia celebrata est quinto Septembris, teste Theodorico Niemo, lib. 3. c. 45. Quamdam, *inquit*, congregationem fieri fecit, in illa designans intentionem suam quoad schisma hujusmodi tollendum, prout ejus verba sonabant in quadam schedula, cujus tenor sequitur, & est talis:

Sanctissimus dominus noster, dominus Gregorius XII. ardentissimus ad sanctissimam unionem, illam quærit totis affectibus introducere. Verum quia per formam in conclavi conceptam, propter profanationes apostatæ Petri de Candia, videtur quod unio fieri non possit per renunciationem ipsius, & Petri de Luna, nisi modificatio aliqua fiat: hinc est quod pro celeri & perfecta consecutione unionis præfatæ proponit & acceptat hos modos: videlicet, quod idem sanctissimus dominus noster, ex abundanti desiderio cordis sui, ad ipsam sanctissimam unionem perficiendam, paratus est realiter, & cum effectu renunciare papatui, si & quando simul & personaliter ac præsentaliter in eodem loco Petrus de Luna, & Petrus de Candia suis prætensis juribus in papatu renunciabunt, secundum formam ipsam conceptam in conclavi: adhibita ista modificatione electionis futuri Pontificis, quæ habebat fieri a cujuslibet obedientiæ duabus partibus gerentium se pro cardinalibus; ita quod in hoc casu ad verum illius papatum requirantur cujuslibet obedientiæ voces duarum partium; & qui sic fuerit electus suo consensu, pro verissimo Romano Pontifice habeatur. Item, ne difficultate loci possit differri pax ecclesiæ, & unio impediri; ex nunc concedit plenam & liberam potestatem illustribus regibus Ruperto Romanorum, Ladislao Jerusalem, & Sigismundo Hungariæ regibus, concordandi de loco cum adversariis, & ipso eligendo: qua concordia, & electione facta, paratus est, infra terminum per eosdem reges assignandum, ad dictum locum accedere, & ibi debitum suum facere, prout in præcedenti capitulo est expressum.

Item, si super præmissis, quod absit, adversarii concordare non vellent, ne differatur factum sacratissimæ unionis; ex nunc concedit plenam & liberam facultatem & potestatem præfatis adversariis super concilio generali, ab omnibus partibus convocando, & locum etiam ad illud celebrandum eligendi.: qua concordi electione facta, paratus est ad dictum locum accedere, & stare deliberationi, in qua cujuscumque obedientiæ major pars convenerit; id est, quod deliberatio illa sit facta a majori parte obedientiæ Petri de Luna, & majori parte Petri de Candia simul: ita quod deliberatio ipsa sit trium obedientiarum, illud idem acceptantibus & facientibus Petro de Luna, & Petro de Candia, gerentibus se pro Papis. Et ut prædicta possint citius & habilius suum consequi effectum, dicit & mentis suæ esse, quod infra annum a die præsenti secuturum, præfati reges habeant potestatem & facultatem liberam & plenariam exsequendi prædicta. Et, si eis tum videbitur expedire, concedit eisdem, quod possint dictum terminum annuum usque ad unum alterum annum tunc proximum, secundum eorum beneplacitum, propagare & non ultra, ipsis regentibus ipsius domini nostri Papæ permanentibus. Ad quæ omnia pertractanda placeret præfato & sanctissimo domino nostro Papæ, quod dicti reges, & quantum placeret eis, sibi assumerent magnificum Carolum de Malatestis, qui est valde avidus ad sacratissimam unionem. Lecta fuit scriptura in sacra synodo civitatis Austriæ congregata, die Jovis V. Septembris MCCCCVIII. [a] domini nostri anno tertio.

[a] Lege, pontificatus sanctissimi domini nostri Gregorii.

Hæc autem Raynaldus subjicit ex iisdem collecta monumentis. Ad promulganda hæc decreta, confirmandasque suas partes adversus Alexandrum V. & Petrum de Luna, aliosque cum iis sentientes, Gregorius plures Legatos creavit: nimirum Albertum episcopum Poznanienſem in Polonia, Sbinconem archiepiscopum Pragensem in Bohemia, Nicolaum episcopum Camincensem in Pomerania, Henricum episcopum Wintonicnſem in Anglia, in Insubria Bartholomæum episcopum Placentinum, quem etiam ea instruxit auctoritate, ut majoris instar Pœnitentiarii, sacras exomologeses exciperet: præscriptisque formulam, ex qua ad ipsius partes reduturos conciliaret.

ANNO CHRISTI 1409.

Anno Christi 1409.

CONCILIABULUM PERPINIANENSE,

auctoritate Benedicti Antipapæ & Pseudopontificis, quem vulgo XIII. nominant, celebratum, anno Domini MCCCCIX.

Anno Christi 1409.

ACta concilii Theodoricus a Niem, lib. 3. schismatis, cap. 36. & 37. describit his verbis: *Prefatus vero Petrus de Luna in ipso regno Arragonie tunc temporis aliud conciliabulum, in quo erant quamplures episcopi, abbates, & alii ecclesiastici prelati de Hispania, Catalonia, & quibusdam adjacentibus provinciis, de ipsius obedientia, celebrabat. In quo quidem conciliabulo per eumdem Petrum facto, in diversis sessionibus, dicti episcopi, & alii sui prelati, qui illuc convenerant, tandem finaliter in hec verba:*

Sententiam hanc Niemus habet in omnibus ampliorem quam Surita. Ex utroque profecimus, inquit P. Coffartius.

Sanctissime ac beatissime pater: Hoc sacrum concilium ad id quod in ultima sessione per vestram sanctitatem primo loco propositum fuit, humiliter & devote respondit; quod consideratis & diligenter attentis his quæ pro servitio Dei, & unione sanctæ matris ecclesiæ, & salute omnium fidelium, vestra sanctitas obtulit, acceptavit, & prosecuta fuit, non parcendo laboribus, periculis, & expensis; consideratis etiam injuriis, oppressionibus, turbationibus, & impedimentis, quæ nobis aliquorum præsumptione ingesta sunt; necnon variationibus, cavillationibus, refutationibus, ac inconstantia intrusi moderni, & suorum prædecessorum; consideratis etiam professionibus & protestationibus per vestram sanctitatem hoc sacro concilio & alias factis, quas reputat sufficientes: quæ omnia aperte liquent ex lectione gestorum a tempore assumptionis vestræ sanctitatis ad apostolatus apicem, usque ad tempus præsens: pro quibus omnibus sanctitas vestra, & hoc meritum apud Deum, & perpetuum apud homines præconium reportare meretur: ipsum sacrum concilium, matura deliberatione super his habita, puro corde & sincera intentione credit, tenet, & reputat vos fidelem, Christianum, atque Catholicum, ac verum Christi vicarium; nec credit, nec reputat vos, pater sancte, esse vel fuisse schismaticum vel hæreticum, nec macula seu fautoriæ schismatis seu hæresis irretitum: & quanto humilius potest, hoc sacrum concilium vestræ sanctitati gratias agit pro promissis ex cordis intimis, seipsum devote offerens ad vestræ sanctitatis obsequia, Deum suppliciter exorans, ut sanctitatem vestram in hoc sacro unionis negotio dirigere dignetur ad ipsius laudem & gloriam, totiusque populi Christi pacem & quietem.

Sanctissime ac beatissime pater: Hoc sacrum generale concilium supplicat & consulit humiliter & devote sanctitatem vestram; primo, quod non obstantibus quibuscumque tribulationibus, persecutionibus, & impedimentis vobis datis, dignemini propter Deum, & bonum Christianitatis, prosequi efficaciter factum unionis sanctæ matris ecclesiæ, per viam renuncistionis, ipsam viam omnibus aliis viis [a]prætermittendo, nulla tamen alia via exclusa.

[a] *Forte, præmittendo.*

Item supplicat & consulit sacrum præfatum concilium sanctitatem vestram, quatenus oblationem per eamdem sanctitatem vestram factam intruso de renunciatione, in casu renunciationis vel mortis dicti intrusi, dignemini extendere ad casum dejectionis ejusdem intrusi, si fiat secundum fidem & obedientiam partis suæ, & etiam effectualiter ac de facto.

Item supplicat & consulit præfatum sacrum concilium sanctitatem vestram, pro [a]celebri & debita expeditione & conclusione præmissorum obtinenda, dignemini certos nuncios, probos viros, Deum timentes, ad hoc idoneos, nomine & pro parte sanctitatis vestræ & vestri collegii, ac totius sacri concilii, mittere ad intrusum & suos anticardinales, cum ipso Pisis & alibi degentes; necnon ad illos dominos cardinales Pisis existentes, & ad alios qui in hoc sancto unionis negotio proficere [b]potuerunt, cum plena ac libera & sufficienti potestate tractandi, concordandi, firmandi, & obligandi omnia & singula necessaria, & utilia seu opportuna ad præmissa; & prout eis videbitur, tempus breve & congruum, & locum idoneum & securum, ac de securitatibus & libertatibus in eundo, stando, & redeundo, recipiendi, concordandi & obligandi. In quo sanctitas vestra illa omnia quæ concordata & firmata fuerint per ipsos, efficaciter exsequatur personaliter: vel si personaliter ire nolnerit, vel infirmitate corporali impedita non potuerit, per alium seu alios habentes plenariam & liberam potestatem ad omnia quæ sanctitas vestra facere potest & posset, usque ad renunciationem inclusive.

[a] *Lege, celeri.*

[b] *Lege, poterunt.*

Item supplicat & consulit præfatum sacrum concilium sanctitatem vestram, quatenus dignemini formam procuratorii in prædictis casibus faciendam mandare ordinari, pleniori & meliori modo quo fieri & ordinari poterit.

Item supplicat & consulit præfatum sacrum concilium, quatenus dignemini tales constitutiones facere, & provisiones adhibere, quod si ante obtentam provisionem, quod absit, contingeret sanctitatem vestram ab hac vita ad aliam evocari, possit ad unionem debite & canonice procedi taliter, quod post obitum sanctitatis vestræ, propter defectum provisionis, non differretur seu impediretur unio, aut non, quod absit, scandala vel subschismata sequerentur.

Item supplicat & consulit præfatum sacrum concilium, quod in casu quo aliqui, quod absit, præmissis spretis, scandala seu schismata suscitare vellent, dignetur sanctitas vestra, per debitas constitutiones seu remedia, prohibere & providere, ne ad similia perpetranda procedatur, sub pœnis, decretis, & prohibitionibus ad hoc necessariis & opportunis.

Subscripta schedula, fuit per concilium oblata domino nostro, & per eum benigne & simpliciter acceptata. Causa acceptationis & contentationis de acceptatione factum fuit instrumentum publicum, manu domini nostri, & omnium de concilio subscriptum.

Verum quæ in hoc casu facta gesta, multo describuntur uberius ab Hieronymo Surita, qui tamen Petri de Luna partibus est addictior: fidelius autem ab Odorico Raynaldo, ex Gregorii litteris mss. aliisque authenticis instrumentis. Et Surita quidem, Iadacum Aragonensium libro tertio, ad annum M. CCCCVIII. Convenerat, *inquit*, inter Benedictum, & Gregorium, ut inter Lucam & Portum Veneris quædam loca ad eorum congressum deligerentur, quæ Gregorii di-

Additio P. Gabrielis Coffartii, Societatis Jesu.

Digitized by Google

ANNO CHRISTI 1409.

tioni parebant: & internunciis Venetorum legatis, qui Benedictum in Veneris Portu convenerant; Benedictus obtulit, se libenti animo Liburnum accessurum, modo Gregorius Pisas commigret: cum ea oppida in ditione Gregorii essent. Ea re denegata, neque publica fide tradita, cardinales Gregoriani cum, uti supra docuimus, deseruerant; ac se Luca urbe Pisas transtulerant, & Benedictum deprecati fuerant, ut eo proficisceretur, & Liburnum accederet. Sed dum Legatos præmittit, ut a Lucensibus, & Florentinis fide publica, in eorum ditionibus, sibi ac suis liberi commeatus traderentur; & Benedicto denunciatum esset, Francorum regem, cujus fide publica in Genuensi ditione tuto se commorari arbitrabatur, & tam per culoso itineri commiserat, sudiosissime curasse, ut in eum & aliquot episcopos manus injicerentur; inexspectata & repentina fuga in Galliam provinciam celerem reditum dirigit. Portu Veneris vela sacturus, anno dicto, XVII. Kal. Julii, pontificatus anno decimo quarto, concilium Perpinianum, Helenensis diœcesis oppidum, indicit.

Et infra. Anno dicto, Kalend. Aug. Benedictus Helenam urbem, & postero die Perpinianum introiit.

Et infra. Kal. Novembris, Omnium Sanctorum festo die, Benedictus Perpiniani solemni cœtu, & frequentissima celebritate concilium habet: & sactis in aula regia Majoricensi arcis Perpinianensis a Pontifice peractis, Alfonsus Exea patriarcha Constantinopolitanus, Hispalensis ecclesiæ administrator, celeberrimam & gratissimam concionem habuit: & absentium ratione sactis comitiis habita, in anno dicto, XVII. Kalend. Decembris concilium protogatur. Anno dicto, II. Id. Novembris, Benedictus sanctioris ærarii Magalonensis præfectum, ecclesiæ Astensis administratorem, patriarcham Antiochenum; & Franciscum Simenium, ordinis Minorum, Valentinum, virum insigni sanctitate, magna & multiplici doctrina, ac diffusa scriptorum copia clarissimum, Hierosolymitanum patriarcham creat: qui ab Auxitano episcopo cardinale anno dicto, XII. Kal. Decembris sunt consecrati. Postero die Benedictus ex arce regia in ædem beatæ Mariæ Regalis, sacrorum ordinum cœtu comitatus, procedit: & peractis ab eo Missæ solemnibus, concilium haberi cœpit. Sabbato anno dicto, XV. Kal. Decembris, secunda concilii assessio celebratur: & concione, ut mos est, habita, & professione recitata fidei Catholicæ, Benedictus responso dato, se illam fidem firmissime tenere, & simpliciter confiteri asseverat. Mercurii die, anno dicto, XI. Kalend. Decembris, cum tertia concilii assessio celebraretur, præmissa, ut moris est, concione, series & continuatio rerum a Benedicto gestarum, ex quo in summam pontificatus dignitatem est evectus, universo cœtui recitatur, atque proponitur: & quot & quantas, & quam incredibiles calamitates hausisset, quantisque in discriminibus versatus esset, ut summæ pacis conjunctio ecclesiæ Dei conciliaretur. Demum quinque aliis assessionibus varii actus, actionesque consiliorum & eventorum in procurandis ecclesiasticæ concordiæ negotiis recensentur: & quemadmodum inter Benedictum & Gregorium legatorum interventu convenerat, ut Savonæ, cum suis collegis, sesto sancti Michaëlis, aut Omnium Sanctorum die, congrederentur. Concilio interfuere prælati pene omnes regnorum Castillæ, Aragoniæ, & Navarræ; & nonnulli Franciæ, Provinciæ Galliæ, Vascitaniæ, & Sabaudiæ: omnes circiter centum & viginti. Præter eos, quorum supra mentio facta est, patriarcha Alexandrinus, Petrus Luna Toletanus, Garcias Ferdinandus, Heredia Cæsaraugustanus, & Petrus Zagarriga Tarraconensis, archiepiscopi, concilii decretis adsedere. Cum patres Benedictus consuluisset, quid e republica Christiana esse censerent, ne in progressione rerum, & nova molitione, ad reliquias ecclesiæ lacerandas & distrahendas, pravis consiliis converteretur, summa dissensione, atque dissidio in contrarias partes patrum opiniones in deliberando distrahuntur: quibusdam censentibus a Benedicto legatis mandata danda esse, ut ejus nomine pontificiam dignitatem, nulla interposita mora, abrogent: aliis vero tempus ducentibus, & maxime disjuncta atque contraria asserentibus. Ea opinionum, & sententiarum discrepantia eo rem deduxit, ut Perpiniano pene omnes discesserint: & viginti duobus in sententia permanentibus, tandem ab eis tanta de re dignum eo cœtu responsum tulit: quod hoc in loco adnectere operæ pretium duxi.

Sanctam ejus congregationis commonitionem & Benedicti ipsius pollicitationem adversarii postea in Pisano primum, ac demum in Constantiensi concilio in durissimum ejus os jure merito retorserunt: quamvis Benedictus se viam cessionis Savonæ amplexum fuisse contenderit, & in portu Veneris Gregorium per nuncios & litteras ad eam pactionem fuisse cohortatum, ac tuta conveniendi loca obtulisse: quæ omnia fuerint ab adversario refutata atque repulsa; neque sibi posset objectari negligentia, aut contumacia.

Kal. Febr. Alfonsus Exea patriarcha Constantinopolitanus Benedicto in concilii consessu responsum a patribus decretum offert.

Anno dicto VII. Kal. April. XIV. sessio concilii Perpinianensi arce, cum major pars prælatorum a Perpiniano recessisset, & per paucos res tranligerentur, celebratur. Eo in consessu a Benedicto septem legati Pisas mittuntur, ut persecutentur, quibus conditionibus res ad concordiæ pactionem deduci possit. Ad spem obtinendæ rei, gravissimi viri deliguntur, Petrus Zagarriga archiepiscopus Tarraconensis, Segontinus, Mimacensis, & Senensis episcopi, Bonifacius Ferrarius dominus Cartusiensis, prior Cæsaraugustanus, & minister provinciæ Galleciæ. Sed Tarraconensi, ut Benedicti nomine ad Francum regem legationem obiret, in Catalonia remanente, reliquos oratores Nemausi, cum illis iter longum conficiendum instaret, Francorum regis ministri detinent, ac demorantur: & mandata quæ Benedictus legatis dederat, intercipiuntur. Quæ res spem omnem adipiscendæ concordiæ, & Benedictum ad abrogationem deducendi, contudit atque confregit.

Idem qui supra libellus supplex cardinalium, editus est ab Odorico Raynaldo ex Mss. cod. Vaticano: in quo hæc subjiciuntur: Supra scripta capitula fuerunt oblata domino Benedicto per concilium suum, & per eum acceptata fuere per instrumentum publicum, subscriptum per dominum Benedictum, & omnes de suo concilio ut supra.

Dominus Benedictus proposuit in dicto suo concilio hæc: videlicet primo ut provideretur super infamiis sibi datis. Secundo super facto unionis. Tertio super schismatibus, quæ oriri possunt. Quarto super reformationibus ecclesiæ: & dictum concilium respondit sibi per supra scripta capitula & ordinationes.

Raynaldus vero alia ex monumentis Vaticanis edidit hujus conventus acta in hunc modum.

Gesta in concilio domini Benedicti, vel domini Petri de Luna.

Ex Odorico Raynaldo, ad annum 1409. num. 14.

Universis & singulis per hoc instrumentum publicum innotescat, quod cum per sanctissimum in Christo patrem ac dominum nostrum, dominum Benedictum, digna Dei providentia Papam XIII. præsidentem in sacrosancto concilio generali convocato per eum Perpiniani, Elnensis diœcesis, ac in ecclesia quæ vulgariter dicitur De Regali, præsentibus infrascriptis, die quinta Decembris, anno Domini MCCCCVIII. fuisset propositum in effectu, quod si quamplurimis turbationibus, persecutionibus, & afflictionum turbinibus quateretur, illud tamen potissimum affligebat, quod cedebat universæ Christianitatis discrimini rectum schisma: [a] & paulo minus quod nonnulli, qui ad tollendum tam immanem scissuram de vestimento Domini videbantur adstricti, ipsam scissuram unicam nedum perpetuare, sed etiam multiplicare tentabant: attonitus mirabatur, quod licet priscis temporibus circa ea, quæ ad pacem sunt Jerusalem, totis viribus insudarit, & possibilem operam dederit, ut unionem ecclesiæ consequeretur optatam, seque exposuerit quamplurimis laboribus, expensis, periculis, & ærumnis, ut schismatis expiaret opprobrium, quod indiscissam Domini tunicam, proh dolor! turpiter maculabatur: tamen fatore zizaniæ, ut videbatur, pestifere procurante; ne dum inconstantem & varium, sed induratum reperit Angelum, dictum Corario, qui se facit Gregorium in parte schismaticorum nominari, quamvis se monstrasset a principio pro tam felici unionis negotio liberalem, in tantum quod ipse dominus noster apud eum proficere non potuit; propter quod ipsum non sine aculeo doloris oportuit retrocedere sine fructu. Nec solum hoc unionis impedimentum evenit. Per non-

[a] Forte, & non paulo minus.

ANNO CHRISTI 1409.

nullos enim, de quibus vix credebatur, tot & tanta, ut dicebat, fuerunt, prout erat per nonnullos de dominis cardinalibus Piſis degentibus, & alios adviſatus, pericula machinata; quod nec in Italiæ partibus, ad quas ſe contulerat pro unione ſanctæ matris eccleſiæ, potuit cum ſuis perſonaliter remanere; ſed nec pro nunciis ſeu procuratoribus, quos cum plena poteſtate diſpoſuerat ibi dimittere, ſalvum conductum obtinere potuit quoquo modo.

Aliis igitur imminentibus periculis, de conſilio reverendiſſimorum in Chriſto patrum dominorum ſanctæ Romanæ eccleſiæ cardinalium, volens idem dominus noſter in loco tuto reponere ſe & ſuos; ſed nolens dimittere unionis eccleſiæ negotium ſic turbatum: ut providerentur exſtirpationi ſchiſmatis, & nonnullis aliis imminentibus ſcandalis, quæ videbantur in Dei eccleſia machinari, ad generalis convocationem hic faciendam concilii ad feſtum omnium Sanctorum lapſum proxime ſe convertit. Concilio igitur hoc, ſancto afflante Spiritu, convocato, ipſum benevolis exhortationibus inter cetera requiſivit, quatenus adviſarent, & conſulerent, quod foret ulterius faciendum pro conſequenda eccleſiæ unione: ipſos exhortans quatenus ſuper iis ſibi darent auxilium, conſilium & favorem. Offerebat enim ſe cum conſilio dicti generalis concilii proceſſurum efficaciter in præmiſſis, & expoſiturum perſonam, ſtatum, & vitam, pro debita unione ſanctæ matris eccleſiæ conſequenda. Et quia nonnulli diverſimode impedire tam ſacrum propoſitum ſub palliatis coloribus ſatagebant; adviſarent, & conſulerent qualiter erat providendum ſcandalis, erroribus, & ſchiſmatibus, quæ, proh dolor! diſponebantur in eccleſiâ ſancta Dei. Ad reſpondendum autem his duobus articulis, diem tunc ſequentem Mercurii, quæ fuit duodecima dicti menſis, [a] præfuit concilio, ut interim ſuper his duobus articulis poſſent deliberare mature. Sed quia propter arduitatem materiæ non potuit tantum negotium ſic faciliter expediri, fuit per aliquas dilationes uſque ad diem hanc infraſcriptam præſentis ſeſſionis celebratio prorogata. Ceterum ſuccedente quoad hoc finaliter ordinata ad hanc diem Veneris, prout jam dictum eſt, ſeſſione, præfatum ſacroſanctum concilium per medium reverendiſſimi in Chriſto patris domini Alfonſi patriarchæ Conſtantinopolitani præfato domino Papæ ſupplicandum duxit, ac etiam conſulendum; prout in quadam ſchedula per ipſum dominum Conſtantinopolitanum, pro parte totius præſentis ibidem generalis concilii, præſentata, & tandem per me Guigonem Flandrini ſacræ ſedis Apoſtolicæ protonotarium lecta, continetur latius; cujus tenor ſequitur ſub his verbis:

Sanctiſſime ac beatiſſime pater: Hoc ſacrum & A generale concilium ſupplicat, &c. *Repetitur hic ſupplex libellus ſuperius allatus, ſubditurque:* Acta ſunt hæc apud Perpinianum [a] Elnenſis diœceſis in eccleſia quæ vulgariter dicitur De Regali. *Et infra*: Die prima menſis Februarii, Indictione ſecunda, anno Domini MCCCCIX. Pontificatus præfati domini noſtri anno decimo quinto.

ANNO CHRISTI 1409.

[a] *Hecſß*, Helenenſi.

Succedente iſta die dominus noſter reſpondit, quod licet vix caute poſſet contra perverſorum malitias provideri; tamen quia toto mentis affectu deſiderabat, quantum erat in ipſo, dare pacem & unionem eccleſiæ ſacroſanctæ; nam unionem hactenus proſecutus fuerat cum expenſis, laboribus, atque periculis manifeſtis; attendens etiam, ut dicebat, zelum quem prædictum concilium habere ad unionem eccleſiæ cognoſcebat, & ſperans in divinæ protectionis auxilio, quod ipſorum orationibus & ipſius ſanctæ matris eccleſiæ meritis ipſe Deus omnipotens inclinatus, dignabitur reprimere omnes malitias perverſorum, propter Dei ſervitium, & pacem & unionem eccleſiæ, ac ſalutem populi Chriſtiani: ſupplicationem & conſilium præfati ſacri concilii acceptans, paratus erat, quanto celerius poſſet, illa exſecutioni debitæ demandare. Unde pro celeri & debita exſecutione præmiſſorum deliberaverat certos prælatos, & alias certas perſonas nobiles mittere: quos non de una ſola natione, ſed de nationibus volebat aſſumere, de quibus convenerant in hoc ſacro concilio generali: quod tales, ut credebat, exſiſterent, quod eſſent potentes opere & ſermone ad tantum negotium proſequendum: & quibus, ut ſperabat, Deus infunderet gratiam, & ipſe daret talem poteſtatem & confidentiam, & plenam fidei credentiam, taliter quod hoc tam ſanctum opus feliciter per eos deduceretur ad unitatis concluſionem optatam. Sane percepto ejuſdem domini noſtri reſponſo tam utili, tam grato, & tam acceptabili toto mundo, præfatus dominus patriarcha pro parte totius concilii ſingulis tandem annuentibus ac capitibus inclinatis, mitris depoſitis, & flexis genibus, primo Deo, demum domino noſtro præfato, actiones reddiderunt multiplices gratiarum. Quibus ſic ſolemniter expeditis, magiſter capellæ dicti domini noſtri Papæ, cum cantoribus *Te Deum laudamus* cantico decantato, pro illa die fuit concilium ſeparatum. Acta fuerunt hæc apud Perpinianum, Elnenſis diœceſis, in eccleſia prædicta quæ dicitur De Regali, præfato domino noſtro Papa ſuum generale concilium celebrante præſentibus archiepiſcopis, epiſcopis, ordinum generalibus, abbatibus, ambaſſiatoribus, nobis protonotariis, & aliis infraſcriptis, Februarii duodecima menſis, Indictione ſecunda, pontificatus præfati domini noſtri Papæ anno decimo quinto.

[a] *Forte*, præfuit.

CONVENTUS FRANCOFURTENSIS 1409.

Prælatorum & procerum, ubi & Robertus rex Romanorum: circa Epiphaniam, anno Domini MCCCCIX. celebratus in cauſa ſchiſmatis.

HABETUR *ejus mentio a Theoderico Niemo, lib. III. cap. 39. his verbis*: Anno Domini MCCCCIX. circa feſtum Epiphaniæ, venit dominus Landolphus cardinalis Barenſis, ad Francofordiam Maguntinenſis diœceſis, miſſus in Germaniam per dominos cardinales utriuſque obedientiæ, qui tunc reſidebant Piſis, ad convocandum eccleſiaſticos prælatos, & principes Alemanniæ, ad veniendum aut mittendum ad generale concilium Piſis celebrandum: & multum honorifice ubique locorum, per quæ in Germaniam tranſivit, per clerum & populum receptus fuit. Et tunc etiam ad Francofordiam, Maguntinenſis, & Colonienſis archiepiſcopi multum potenter acceſſerunt. Fuit & tunc ibi Rex Rupertus cum ſuis conſiliariis: necnon Henricus dux Brunſvicenſis, Hermannus Lantgravius Haſſiæ, Fridericus Marchio Miſnenſis, & Fridericus Burgravius Nurenbergenſis; & multi epiſcopi, abbates, comites, barones, ac proceres, & plerique curiales; necnon regis Francorum, & regis Anglorum, atque de diverſis provinciis & terris, inſignes legati illic convenerunt ad tranctandum de unione prædicta. Sed poſtquam ibi per ſex dies ſteterunt: venit etiam ibi ſupera-

scripens [a] Antonius, nepos & camerarius dicti Errorii : cui modica reverentia in Alemania impendebatur, quia dicebatur de ipso, quod venisset illud ad turbandam unionem : unde communis populus Germaniæ ipsum habere videbatur exosum : salvo quod ipse rex Rupertus cum per iter quem egit cum securitate duci procuravit, & multum honoravit. Ipse autem Antonius in propria ejus persona, in præsentia aliquorum eorundem principum & aliorum magnatum, intrando prætorium Francofordiense, in quo etiam tum ipse rex Rupertus erat præsens, valde prolixum & tædiosum fecit sermonem : in quo dictum Errorium & ejus factum justificando [b], dictorum cardinalium tunc Pisis existentium, & præfatum cardinalem Barensem, satis scandalose & opprobriose in publico impugnavit : adeo quod hoc ipsis principibus & aliis præsentibus, exceptis forsan eodem rege Ruperto & qui cum eo erant, displicuit vehementer : & postea infra duos dies, Rex & Antonius prædicti, & paulatim etiam alii, ad propria redierunt : concludendo finaliter, quod rex Rupertus suos, & Maguntinensis & Colonien sis archiepiscopi & marchio Misnensis prædicti, eorum ambasiatores, ad Italiam mittere vellent ad solicitandum factum unionis. Ipse vero rex Rupertus eumdem Antonium secum ad Heydelbergam duxit, & ibidem multis diebus in suis expensis procuravit : & pernaviter partem dicti Errorii fovit in omnibus.

Anno Christi 1409.

Anno Christi 1409.

[a] *Antonius card. valde nepos Gregorii Papæ, quem Errorem vocat : sensu ipsi Nicomo.*

[b] *Ita Nicomus : sed iterisse aliquod ibi videtur.*

1227.

ΕΠΙΣΤΟΛΗ ΤΟΥ ΑΓΙΩΤΑΤΟΥ ΚΥΡΟΥ ΓΕΡΜΑΝΟΥ

ἀρχιεποσόπου Κωνσταντινουπόλεως νέας Ρώμης καὶ οἰκουμενικοῦ πατριάρχου, πρὸς τὸν πάπαν Γρηγόριον.

Edita Latine superius ipſ. pag. 149. Sed postea nobis data Græce, descripta ex codice Regio 1503. à R. P. Michaele Lequien, *sacro Prædicatorum Ordine, viro pererudito, & nobiscum amicitia conjunctissimo.*

Ὦ Κύριε πάτερ ἅγιε, ἃ μέλει διδάσκει σε· οὐ γὰρ τὰ ἀφθαρσίας λίθον τὸν πολυτελῆ, τὸν ἀλλακτὸν, τὸν ἔντιμον, καὶ τὸ τῶν αἰῶν σοῦ, τῷ φορέτρῳ σοφισμένον, εἰς Σιμάλιον ὑπεβάλλου ταύτης τῆς πανηφιλοὺς σφαγματίας. διδάσκει γὰρ λόγος σοῦ ἔοδε, ἵνα πᾶς ὁ πιστεύων εἰς σε, οὐ καταισχυνθήσεται. οὐδὲ τῆς ἀληθείας αὐτῆ παρεκτελεῖσθαι βάσανος. καὶ ἴχνη μὲν ὧπερ τὰ ἀληθῆς, καὶ οὐδὲν ἀπιστεῖν ἔλαιόντες ἂν, εἰ μὴ τῷ πατρὶ τῶ φιλοῦς σοφισμὸς μεμαθήκεσαν. ἦργον δὲ σοῦ τῶ ἀφθαρσίας λίθου, τὰ κατὰ γνώμην διεστῶτα, εἰς ἑνότητα πίστως συνάγει τὰ διαιρούμενα. καὶ Παῦλος ὁ καὶ τῶ Ἡνίου μαγαλορωσύπερος, οὐ εἶναι ἓν ἐκ μικρῶν καὶ ἓν ἐκ ἐρώνων διακρινόμενον δημιουργίαν, τὸν ἓξ τὰ πάντα πάντων αἰτιαμένου ἀφῆ τῆς ἓν τῶ σαμρὸ ἀφῆ χρεῶν σου ἀκάθαιτος συσκιασμένος σοφὸς διδάσκων, καὶ ἀναπλασμένος παιδευτὴς. λοιπὸν δέομαί σου τῆς ἁπλανοῦ ἐδοῦ καὶ σωτηριώδους, ἵνα ἓν διδάξω τὸν λόγον ὁ ζῶν τῶ πατρὸς λόγος· ὁ πανσοφίαν καὶ [a] δυνάμεως σοφία τῶ Θεοῦ· αὐτὸς αἰσθάνεσθαι μοι τὸν οἶκον τῆς ἐνανθρώπου· καὶ οὐ ἓν τοῦ ἔοδε ἔρους, ὁ κατὰ τὰ Σολομῶνι τῶ Ἰακώβου φωλεὸν, ἄλφα καὶ ὦ λεγόμενος, ὡς τῶ πάντα ἀρχὴ καὶ τέλος ἀναλύσεως. ἓξ τὰ μὲν τῆς δίξης ἐν ἔοδε.

[a] *Forte, ὁμοίωσιν.*

Καὶ δὲ σοῦπερ ἄφατος ἔοδ ἐφελκυσμὸς εἰς τὰ ἄρη τὰ ἐπουράνια, ἵδιον ἔξει ὁ βασιλεὺς ἡμῶν, ἐπικέφαλον, ἔδη δὲ ἓξ ἐκ τῶν ἀγαθῶν πάντων τὸν τῆ ὑψηλοτάτου δρόνου τῶν σοφωτάτου λαχόντα, τὸ τῆ λόγου μετασχέσθαι σοῦπερ. καὶ δίδωσιν ἐπιπαθεῖται μικρὸν τῆ ὕψους τῆς δίξης σου, καὶ σοῦπερ τῆς ῥίζωσιν τῆ χθαμαλοῦ μὲν τῆ βίου, τῆ λόγου δὲ ἐφοφοῦσι, ὅπερ ἐν μιμητὴς τῆ ἐν ὑψηλῆς καταπαύσεως, καὶ τὰ ἔμπυρα ἐφοδίνου Θεοῦ. ἐκβέσθαι δὲ ἀνωθὲν, καὶ κλῖναι τὰ σῆ σου διδυμῆς καὶ ἐπάλξει σῆ βαμάτων μου· ἐ παλυπάλλος σοφία τῶ Θεοῦ, ἐ ὃν τῆ μὲ ἔντος τὰ πάντα καθαιρεῖ σπερμαγοδοῦσι δημιουργικῆς, πάντα δὲ σωτήρους σοῦπερ, ἵνα θεν πολλοὺς ὃν μικρᾶς εἶδ πνος Σιμαλίου καταβάλλοντες ἰδίμας ἀφορμῆς, μικάλας σοφίζεις ἐς ὕστερον ἐπεκδημεῖν [b] καμψαλῆς τῆ ἓξ σωτηριώδους. Ἰσαὰκ γὰρ, ὡς ἴσμεν, ἀρχιμάστορος, δούλος ἐπέχθη, καὶ φυλακῆς λύκος ἐδλύθη, καὶ πῆς διρκάσεως ἀκρίτου. ἀλλὰ τί φαὴν ἐ χαφή; ἀπόκλια βασιλεῖ, καὶ ἔλουν αὐτὸν· ἄρχων λαοῦ, καὶ ἀρῆτας αὐτὸν. ἔπους ἐνδόξα, ἔπους Σιμάσια, ἔπους ὁ Θεὸς ἔδη μέσου πάντων διδάξασθαι, τὸν ἐκρὸν σου δίρονον οὐ ἓξαπορδῆναι.

[b] *Ἴν. καταφθάσῃ.*

Εἰς τί δὲ βλέπει ὁ λόγος, καὶ ἐ ἄλλοῖον γίνεται; οἱ παρόντες κατὰ Θεὸν ἀδελφοὶ, οἱ ἀξιωματικῆς ἓν σωματήματα ἓ φύσεως τῆ καταπρίπτει ἐχθίστης τῆ πανσοφοῦ βασιλέως καὶ κράτους μου αὐτοκράτορος, ἔπους σοφωνθέντες ἐξέστησαν καὶ τῆ σοφοῦ τῆς ὑμῶν [a] ἐμφανίσθησαν ἀποστόλους, τῆ ἀγάπης σου γνησιόδων. ἐ καλὴ σωματῆ ἓ ἀδέμαστος σωμφυΐα, ὃν ἐ πιστὸς δὲ φρενίμων παρθένων ἐπέκλινεν, ἵνα ἐ λαμπὰς δὲ ἴχνη, ἓ τὸ ἀνωθὲν φῶς, ἐμφανὲν δὲ ἀνθρώπων ἀλάμενος φῶς, καὶ αὐτοὶ σοὶ ὑπὸν ἀντρακτῶν τῆς ἀκαδίας, καὶ ὑπερίσχυσα τῆς πίστεως τῆς βασιλείας, ἀραδὲν πάντες, μετοχέντες, ἀνυπόδητοι. ἵνα δὲ καὶ ἀφαιτοδίδως ἓξ πόδις ἀπὸ ὑπτοῦ ἀδοπλαῖς διαγλυζομένων ἐρίδων καὶ ἀκανθῶν χαλκῶν καὶ λαπάνων. καὶ σωτήμως ἐπῆν, ἄλα πόφοι καὶ ἀλαφρόπτεροι ἔαχυδρόμοι Χριστοῦ, ἀπόδυτος φθόνου δὲ καλοῦ πάντων τὸ ἀκρότατον, καὶ οὗ ἥκιστα, σύνοπτα τῆ δρόμου τῆς ἐρίσεως. ὧπερ ἴδιον οἱ κατὰ Θεὸν ἔντιμοι ἀδελφοὶ, ὧπερ ἐκ ἀνωφθῆναι ἀκαφρόσυνῆ καὶ ἀμφοτέρᾳ, καὶ ἀκαπαπροῦντες τὸν πανσοφὸν ἀριθμὸν, ἐς ἀκαδὸν σωμεῖον ἡμῶν ἀκαφόρατον, καὶ ἐς ἐλπίδας χρεσὲ παρεδάλοντο, τῆς δὲ πάντα πανσεπαρχέων σοῦ Θεοῦ φῶτα φιλοχρεσὲ ἐνόπους ἓ ἀμοιρίας· παρέδωκεν δὲ τῆ ἡμετέρᾳ σύναμιν κατὰ δίαν σοῦπερ, ἐς πεπίστωται τῆ σοῦ σοῦ τὸ συμφέρον σύμπαντος, καὶ λόγον πολλὸ μᾶλλον ἡμῶν πανσφόρων, ἀπολυσφαγμοιῆτο πᾶσι δὲ ἄλλοις τὸ πολυχρόνιον χάραμα τῆ ἀφθάρου κτίσεως τῆς δίκδοσις τῆς ἄνωθεν ἐφαντοῦ, ἐν ἀνθρωπίνῃ χεῖρες τῶ καθολικῶν δὲ χρεσταὶ ἐνόδωκαν ἀκκλησίαν, καὶ πατέρων ἀγίων καὶ διδασκάλων ἀφθόρων σωμάτων δὲ χρεσταὶ ἐνόδωκαν ἀκκλησίαν, καὶ πατέρων ἀγίων καὶ διδασκάλων ἀφθόρων σωμάτων σωκλείσεις σωμφιγξαν ἀφελόντας. ἔλιπεν δὲ χεῖρες, οὐμῶν ἐραπωτικῆ, ἀλλ' ἀκκλησιαστικῆ ἃ φαίνεται ἴχνος καὶ διέρηξεν. καὶ τὸ χάραμα μίγα ἓ πολυχρόνιον, οὐδὲν ὁ ἐλθὼν τῶ τάφου Χριστοῦ ὧπερ διερμηνεύειν φοροῦσι ἡμῖν, καὶ τῆς ἀκτημοσύνης αὐτῶ κατακτήσει.

[a] *Forte, φαντασίαν.*

Τοῦτ εἶμι καὶ ὁ Δαυὶδ ἐν τοῖς ψαλμοῖς ὑμνωδῶ· διηγήσομαι, λέγων, καὶ οὐ καταπήξομαι. οἱ γὰρ καὶ καταπήξομαι, ἀδυνάτησάν με, ἐπλάνησάν· καὶ ἐκ ἐλείψω καὶ ἐδυνάμει δύναμιν, τὸ ἔτερα κυρίου ἐκκαλούμενα. καὶ ἵνα ὑμῶν ἐδυνατώσω τὸν ἐν μέσῳ μαθητῶν σοῦπερ, ἐμμονεύσω τὸ δημιεχόμενα, καὶ τῶν ἀμφιβολίαν τῆ λογισμῶν ἀπορῶν, ὡς ὑμῶν ἡμῖν ὡς

ANNO CHRISTI 1227.

τῆς νίας Σιὼν τῆς ἐξ ἐθνῶν ἐκκλησίας; πῶς ὁ ἁλιεὺς λαὸς τῷ Θεοῦ εἰς Ἰουδαῖ καὶ Ἰερουσαλὴμ διμῶν; καὶ οἱ πάντες ὑμῶν εἰς Ἰερουσαλὴμ καὶ Σαμαρείαν; τὰ γὰρ κατὰ τὸν Κάϊν καὶ τὸν Ἄβελ, ἃ τὸν Ἡσαῦ καὶ τὸν Ἰακώβ, ἓν ἀδελφοὶ μὲν τῇ φύσι, πολεμίους δὲ τῇ γνώμῃ ἐχ ἑναντίας, ἐκεῖ παρεκάλεσεν τὸν λόγον, ἵνα μὴ τὸ σφοπεῖον τῆς ἀδελφότητος ἀκμάσῃ, ἐχ δύξῃ ὑπακούσῃ τὸ σφοπνεῦμα. πάλιν ἀδελφὸς ὁ πατὴρ ὑμῶν γεγένηται, οὐδὲ ἀμβλυώπησεν, ἐχ πῶς κατασκοπεύσεις ἀδίκως πάλιν βίλεσθαι χαρίζεται. εἰσὶ μὲν οὖν εἰσὶ καὶ ἕωθεν πικροὶ καὶ τῇ αἰσθητῇ καρδίᾳ τῆς ὑστέρας ἀπάτης ἀμβλυσφόμενοι.

Τὸ δὲ νῦν ῥηθησόμενον, χαλεπώτερον, καὶ δυσὶν ἀνωτέρω δυσὶ πρὸς, καὶ μαχαίρας πάσης τομωτέρα τε καὶ τομωτέρα, κατ' ὃν ἀνθρώπων κατισχῇ, εἴτε κατὰ λαϊκὸν, εἴτε κατὰ χαρακτῆρα. πῶν τοῦτο; Παύλου λέγοντος ἀκουσόμεθα. ἐὰν ὑμεῖς, ἢ ἄγγελος ἐξ οὐρανοῦ διαγελίζηται ὑμῖν παρ' ὃ παρελάβετε, ἀνάθεμα ἔστω. καὶ οὐχ ἁπλῶς τὸν ῥομφαίαν κατακοπίζει, ἀλλὰ δίστομον. ἵνα σφοδρότερον ἀπεργάσηται τὸν ἀδικίαν, ἐξ τῆς δευτέρας ἐπιγλ, ἐχ θεὸς ἀκαζόμενον ἰσχυρὸν ἀκατῶσι οἱ τὸν ψυχὰν φοβούμενοι ἀπάτην.

Τί οὖν φημί; πᾶσαν ἄλλην φρενίδα, πᾶσαν μέσιμναν, νοήσεσιν πάσῃ λογῇ τῆς καρδίας ὑπαξόμεθα, εἰς ὑπήκοον λογῇ πάδαν· καὶ κατὰ θεοδομίας πάσας ζητούσιδι, τίνων αὖτο καθάπτεται ἡ φοβερὰ καὶ δίστομος μάχαιρα, καὶ ὑπὲρ ἀπόμοιον λόγῳ τῆς ἀκκλησιαστικῆς ἀληθείας, ἧς ὁδὶ πιφάλαιον ὁ Χριστός. εἰ μὴ δοὺξ Γερμανὸς ἡμᾶς· δίξατε τῷ πλησίῳ, καὶ τὸ [a] θέλημα μεθέσπε, ἀδελφοὶ ἡμᾶς κατοικιδίοντας λοιπάδαι, τῷ Σολομῶντι πειθόμενοι. σοφὸς γὰρ παροιμιαστικῶς λέγ· ἀδελφοὶ ὑπ' ἀνάγκης χρήσιμοι ἴστασι. μᾶλλον δὲ αὐτῷ ἀκούσατε τῷ Θεοῦ τῷ τὸν Σολομῶντα σοφίσαντι, καὶ φθεγξαμένου ἐξ' ἀνθρώπου. ὁ ἔξαγον ἄξιον ἐξ ἀναξίου ὡς τὸ στόμα μου ἔσται. διὸ ἐχ ἡμεῖς οἱ Γερμανοὶ ἄπαγες ἐσμὲν ἐχ ἀσεμνάσει ὑπ' τῆς μαχαίρας τῷ ἀναθέματος· κατὰ δὲ Ἰταλῶν καὶ Λατίνων ἐξέστατε φάσκοντες, καὶ δύσει, καὶ λύπλοις ὑπὲρ κατασπάσατε. τοιοῦτοι ὡς ἐκ ἀντίξοοι δι' ἄγνοιαν ἐχ πεισμονὴν βλασφεμίας τῆς τῷ Χριστοῦ μαρίδος λοιδορίαν, ὑπὲρ οὗ μοχθοῦς ἐκ ἐκτάσεις οἱ δικαίων ἕνατος ὑμῶν μετὰ χαρᾶς ὑπομένει. ἔτι δὲ βδελυκτὰ ἐχ δεσμάτων ἀκαθάτων, ἐχ καίνων κατάλυσις, ἐχ πατροπαραδότων ἐθῶν ἀλλοίωσις. ἐχ μισόνεχοί εἰσὶ τῇ φρενικῇ τῇ δισσότητος τὸ φῶς ὑπερβάλλοντι τῇ τῆς εἰρήνης ἐχ ὁμονοίας σωτηρίου, ἢ οἰκουμένη πᾶσα χίλιος ἐν χρονοῖς ἀκαδύσεται. [b] ὑπεδδεν ἐχ ἄπαντες πόλεμος κατ' ἀλλήλων. πολέμων ἀφορισμοὶ, στρατιῶν ἀκουσμάτων κατὰ τῆς ἐκκλησιαστικῆς δυσῆς, ἱππασκευῶν παντοίας, ἵνα μὴ χαιρούσῃς φωνῆς δεξολογῆσαι Θεός.

[b] Multa hic desiderantur, quæ in Latino legas sparsim, pag. 151. B. C.

Ἐν ἐλείπετο μόνον, καὶ χάρτα καὶ αὐτὸ, ἵνα μαρτυρίας χαρὰς αὐτῇ, καὶ βῆμα τοιαυτικὸν φοβηθῇ, καὶ δράκος μαρτυρικὸς ἀναγῇ. καὶ ἡμεῖς θεὸς τὸ τέλειον τῆς μαρτυρίας ἀκαδεσόμεθα, τὸν ἀγῶνα τὸν καλὸν ἀγωνισάμενοι, καὶ τὸν δρόμον τετελεκότες δρόμῳ. εἰδὼς ἃ λέγω ὁ Κύριος ὁ ἀδιάκριτος τῶν, τίνας μάρτυρας δικαιοῦται, καὶ στεφάνους Χριστοῦ, οἱ θεότροποι δι' ὕδατος ἀναδύντες δικαίων τῆς κατακρίσεως, καὶ τῇ ἱρᾷ λουσάμενοι τῇ ἐν θεῷ ἀκκλησίᾳ τοῦ αἵματος τῶν ἀθίκτοις μακρᾶς, τὸ πλυνάμενον δι' ὕδατος θεῷ πυρὸς καὶ ὕδατος, ἐχ ἐκίνησεν αὐτοὺς ὁ ἀγιοπνεύστης Θεὸς εἰς τὸν αἰῶνιον ἀναψυχήν.

Καλά γε ταῦτα, ἀγιώτατε, ἐχ τῆ ἀποστόλου Πέτρου δόξῃ; ἆρα παρεκλήθη ὁ τῷ σφοῦ ἐχ ἑαυτοῦ τῇ καρδίᾳ Χριστοῦ μαθητής; ἆτο κατακρίζει ἓν φιλοβοτόρους θεῷ τῆς ἐκκλησίας; φιλοβοτόρους, φησὶ, ἓν ἐν ὑμῖν παρεκάλεσε ὁ συμφοιβότερις, καὶ μάρτυς θεῷ τῷ Χριστοῦ πεθημάτων, ὁ καὶ τῆς μελλούσης ἀποκαλύπτεσθαι δόξης κοινωνός· ποιμάνατε τὸ ἐν ὑμῖν ποίμνιον τῷ Θεοῦ, ἐπισκοποῦντες μὴ ἀναγκαστῶς, ἀλλ' ἑκουσίως. μηδὲ αἰσχροκερδῶς, ἀλλὰ φοβούμενος· μηδ' ὡς κατακυριεύοντες τῷ κλήρου, ἀλλὰ τύποι γινόμενοι τῷ ποιμνίου. καὶ φανερωθέντος τῷ ἀρχιποίμενος, κομιεῖσθε τὸν ἀμαράντινον τῆς δόξης στέφανον. αὖτη ἐδὲν ὁ τῷ Πέτρου διδασκαλία· ἓ ὕφοινται οἱ μὴ πιθαρχοῦντες αὐτῷ. ὑμῖν δὲ παρέκλησιν ἀκόπτω τὸ μέρος τῆς ἐπιστολῆς ἐν τῇ ἀγαπωμένῃ παρεξήγησι, λυτιωφόνος ἄρα ἐν πειράσεις πιεσμοῖς, ἵνα τὸ δόκιμον ὑμῶν τῆς πίστεως διρεθῇ πολυτιμώτερον χρυσίου τῷ ἀπολλυμένου, δι' πυρὸς δὲ δοκιμαζομένου, εἰς ἔπαινον καὶ δόξαν καὶ τιμὴν ἐν ἀποκαλύψῃ Ἰησοῦ Χριστοῦ. a 1 Petr. 1. 6. 7.

Ἀλλὰ σύγκλητε, ἄγιε Πάτερ, καὶ τῇ φρενίμων τῆς φοβερωτέρας Ῥώμης ἀρχιερέων συμπαθήσατε καὶ φράσατε, καὶ διαχεῦ ῥημάτων δημιότητος μετοχέτευσον. παθητικῶς γὰρ καρδίας ἠνίκασται· καὶ δίδοται συγκίνημα περὶ τῇ διδασκαλίᾳ τῶν ἀνδρῶν, πῶς δι' αὐτὸν λαλήσεται ὁ λόγος. ζῆλον δὲ ἔχουσι ὑπὲρ αὐτῶν τῷ ἀφίου σου, καὶ ἔπαφε σου τὸν λύχνον τῆς ἀδιακρίτως, καὶ ζήτουσι τῷ ἀπλωμφίᾳ ἀφαχμῷ τῆς δῷ τῇ πίστι ἑαύτου, καὶ συλλαπαιδεύσῃ σου τῇ ἀγάπῃ καὶ ἡμῖς. οὐ φοβούμεθα σάματος ἀδικεῖ· οὐ χῆρας θεοφανούμεθα· οὐ μακρὰν ἀδικεῖαν. ἔστι γὰρ ἐκκοπήσῃ δῷ τὸ ἐξαίρημα, ἕνεκεν πλείονα γεφάσαι πεφύκαμεν. ἵπασος γὰρ κατὰ τὸν ἴδιον κύριον μισθὸν λήψεται, ὡς ὁ ἀποστόλος παθήσεται, καὶ μεγαλύνομεν γεφάσης ἔφησι Παῦλος.

Οὐκ ἀγνοοῦμεν, ὦ Πάτερ Πάτερ, ὅτι παθόντες ὑμῖς οἱ Γερμανοὶ διηγορεύσαμεν κατὰ πάσης ἀρθοδόξου τῇ ἐχ ἀκκλησίᾳ, καὶ εἰς μισθὸν πεφαφάλιωσιν θεῷ λοιπολπῶν δεσμάτων καὶ πατερικῶν· τὸν αὐτὸν δὲ τρόπον καὶ ἡ τῆς φρεσβυτέρας Ῥώμης οἰκουμένη περὶ ἑαυτῆς διεῖρηται, ὡς ἐξ τὸ μὴ οἰκεῖον κατὰ τὸ σφάλμα, οὐδὲ διεφθείας χρῄζειν λέγῃ ἐχ ἀνορθώσεως· ὧδε καὶ περὶ τῆς θεῷ Γερμανῶν οἰκουμένης, καὶ περὶ τῆς θεῷ Λατίνων λεγόμενον εἰδέναι. ἐχ γὰρ οὐδεὶς πατὸ ὢν τῷ ἰδίῳ φρονήματι ἀμφιβόλῳ καθαρᾶς δίκαιος, εἰ μὴ θεὸς κάπεθεν περεκάψῃ, ἢ παρ' ἑτέρου, ἃ ὅπως ἄρα τῆς ὄψιας ἔχῃ, εἴτε ἀψόγως, εἴτε καὶ μή· ἴχνεθη κάπεθεν καὶ ὑμεῖς τελά τι ἐχ ἁμαρτάσατε, τὸ φωνοδὲς τῷ Χριστοῦ διαγλίσει. τὰ δὲ στολισμάτα θεῷ λοιπῶν χάμματα, καὶ βίβλους θεῷ διοκίζων πατέρων. παρεκέψαθε εἰς αὐτὰ, κἀκεῖτα διδάξουσι ὅπως ἴχῃ φρονήματος ἴσασι, εἴτε νενοθυμῆσι, εἴτε γενοῖσι. ἐ δὲ θεοπαλαίφθης εἰς τὸν τῇ κατάπεμου δικαιώσεως, καὶ ἀναχαμῆς, ἀμελλόμενοι καὶ ἄπαν τὸ θεόπνευστον τὸ διάμενον.

Ὁ δὲς σωτερέ[ς] τὸν Σατανᾶν ὑπὸ τοὺς πόδας ὑμῶν ἐν τάχῃ, τὸν μαχητὴν ὁ εἰρηνοποιὸς, τὸν μυσάκαλον ὁ θεῷ καλῶν πάντων ἄκρος, τὸν σκανδαλοποιὸν ὁ τῆς ἀγάπης θεός. καὶ ὑπερίλιπε θεὸς τοὺς ποιμένας ὑμᾶς θεῷ λοιπῶν θεοζόπων ἀπό, ἄγγελον χαρᾶς μεγάλων διαγγελίζεσθαι· ὡς θεότροπον τῇ κατὰ σάρκα ἡνίκη ἀπό, πᾶς ποιμὴν θεῷ ἀλήθειαν θεοζόπων καὶ βοσκημάτων. καὶ ἀξιώσαι ἄσας τὸν ἀποστολικὸν ἐκείνῳ ὑμνολογίαν· δόξα ἐν ὑψίστοις Θεῷ, καὶ ἐπὶ γῆς εἰρήνη, ἐν ἀνθρώποις εὐδοκία, ἓ ἐν ἀγίῳ φιλήματι ἀλλήλους ἀσπάσασθαι. ἡ χάρις τῷ κυρίου ὑμῶν Ἰησοῦ Χριστοῦ, καὶ ἡ ἀγάπη τῷ Θεοῦ καὶ πατρὸς, καὶ ἡ κοινωνία τῷ ἁγίου πνεύματος, εἴη μετὰ πάντων ὑμῶν. Ἀμήν.

Sequitur in eodem codice Regio responsum Gregorii Papæ Græce redditum, quod est superius editum Latine, pag. 156. sed vix non est alicujus momenti ea translatio: cum sit in ipso initio barbara. Nam quod est in Latino, Cum juxta testimonium veritatis; *Græce vertit,* Ὡς ἀγὼς τὸ μαρτύριον τῆς ἀληθείας. *At ἀγὼς est* juxta, *hoc est,* prope: *non* juxta, *hoc est,* secundum.

Digitized by Google

Anno Christi 1335.

CONCILIUM SALMANTICENSE,

Anno Christi 1335.

Celebratum Salmanticæ in ecclesia cathedrali, anno Christi MCCCXXXV. Præside D. Joanne archiepiscopo Compostellano.

Ex mſ. sanctæ Ecclesiæ Toletanæ primum edidit Cardinalis de Aguirre.

Tituli Decretorum.

I. *De officio vicarii.*
II. *De appellationibus.*
III. *De vita & honestate clericorum.*
IV. *De institutionibus.*
V. *De decimis.*
VI. *De reliquiis & veneratione Sanctorum.*
VII. *De observantia jejuniorum.*
VIII. *De immunitate Ecclesiarum.*
IX. *De clandestino matrimonio.*
X. *De consanguinitate & affinitate.*
XI. *De secundis nuptiis.*
XII. *De Judæis & Sarracenis.*
XIII. *De raptoribus.*
XIV. *De usuris.*
XV. *De sortilegis.*
XVI. *De pœnitentiis & remissionibus.*
XVII. *De sententia excommunicationis.*

PRÆFATIO.

In nomine sanctæ & individuæ Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti. Amen.

1. Pastores gregibus præponuntur, qui noctis observando vigilias super eos, a lupinæ mordacitatis rabie liberatos, in unius ovilis eoldem conservare studeant indissolubili unitate : ne dispersæ oves, in suis pestiferis pascuis voluptatum repentini morbi corruptela gravatæ, jacturæ subjiceant, & * visæ luporum edacitati voraci, iccirco se liberius exponendo, quantum se subtraxerint a pastoris studio vigilantis.

2. Idco nos Joannes Dei & Apostolicæ sedis gratia sanctæ Compostellanæ ecclesiæ archiepiscopus, ac regni Legionis [a] Cancellerius, una cum reverendis in Christo patribus & dominis Sanctio Abulensi, Roderico Zamorensi, Laurentio Salmanticensi, Alphonso Caurensi, Joanne Civitatensi, Bartholomæo Egitanensi, Benedicto Palentinensi, & fratre Salvato Lamecensi, ecclesiarum episcopis, sanctæ Compostellanæ ecclesiæ suffraganeis, & nonnullis aliis procuratoribus, tam dominorum Ulixbonen. & Eboren. episcoporum ecclesiarum, [b] quorumdam aliorum capitulorum cathedralium ecclesiarum provinciæ Compostellanæ, in sancto provinciali concilio in ecclesia cathedrali Salmantina, disponente Domino, celebrato, ad laudem Dei & totius curiæ supernorum, nec non ad reformationem nostrorum, & correctionem debitam subditorum, & manutenendam ecclesiasticam libertatem, hæc unanimiter statuenda duximus quæ sequuntur.

3. Per spiritum Dominus Jesus Christus spirituales ad capiendos homines faciens [c] pastores, qui de lacu miseriæ, & de luto fæcis eductos, in divinorum concluſos retibus mandatorum, illi obedire faciant, cui servire est regnare : & qui in medio congregatorum, juxta præceptum evangelicum, consistentes ipsos, juxta statuta canonum ad concilium convenire, in quibus possint mitti retia capturæ, ad educendum hujusmodi multitudinem de hujusmodi voragine [a] curiosa Redemptoris hominum liberam servitutem. Eapropter cum ad expeditionem utilitatis publicæ, & ob eamdem ad concilium venientes plena debeant securitate gaudere ; statuimus, ut si aliquis vel aliqui archiepiscopo, seu archidiaconis, vel abbatibus, aut aliis quibuscumque personis ecclesiasticis, vel eorum familiaribus, ad provinciale concilium vel synodos venientes, in veniendo, stando, vel redeundo, in personis aut in rebus injuriati fuerint, vel damna notabiliter inculerint, sint ipso facto excommunicationis sententia irretiti, & excommunicati, cum suis fautoribus, auxiliatoribus, & consiliariis ; & per singulorum prælatorum diœceses tamdiu nuncientur, donec satisfactione præmissa, a suis diœcesanis meruerint absolutionis beneficium obtinere.

[a] Tacitat sententia annulata est & deserenda, teste Card. de Aguirre.

I. *De officio vicarii.*

4. Consentaneum rationi non putamus, quod in concilio pridie nobis relatum exstitit per nonnullos ecclesiasticorum, quod episcopi, prælati, decani, archidiaconi, & alii inferiores, de jure vel de consuetudine, vel statuto, jurisdictionem aliquam exercentes, vicarios seu aliquos officiales, vel alias personas, quæ debent eorum vices supplere, cognoscere, vel causas ecclesiasticas terminare, constituunt peregrinas : beneficiatos in ecclesiis, quorum sunt episcopi, vel noscuntur dignitatem ratione aliqua obtinere, inhumaniter postponentes, in gravem totius diœcesis & ecclesiæ læsionem. Ideo sacro approbante concilio statuimus, ut episcopi, decani, archidiaconi, vel aliæ dignitates, vel personatus habentes, jurisdictionem ordinariam obtinentes, viros provisos de gremio ecclesiæ cathedralis litterarum scientia præditos, si reperire potuerint, ad exercendum eorum vices, eligere teneantur. Qui cum ipsi fuerint absentes, vel præsentes, & sua jurisdictione uti non valuerint, istæ personæ sic electæ vices suas possint in omnibus exercere. Si vero extraneas personas, & non de gremio ecclesiæ, poterunt invenire, decernimus tales non esse ulterius admittendos.

5. Ceterum quia nonnulli vicarii seu officiales in petenda & exigenda cancellaria rationis metas excedere non verentur ; sub pœna excommunicationis, ratione contumaciæ, decem ; pro littera cum participantibus, quindecim ; pro littera absolutionis, xx. denarios recipere valeant, & non plures. Pro litteris vero collationis, seu præsentationum beneficiorum, quilibet episcopus taliter [b] ordiri faciat in sua diœcesi in prima synodo, quod viterur vitium simoniæ, & clerici ecclesiæ non graventur.

II. *De appellationibus.*

6. Congregato ad civitatem Salmantinam concilio, confidentium relationibus est probatum, quod nonnulli ecclesiarum prælati, episcopi, vel eorum vicarii, & alii inferiores jurisdictionem ecclesiasticam exercentes, appellationibus legitimis minime deferentes, contra appellantes procedunt indebite,

[a] *Forſ. quam.*

[b] *Pro*, pascatores.

[b] *Forſ.* ordinari.

ANNO CHRISTI 1335.

corum personas capiendo, vel suis rebus exspoliando, vel aliter contra eos nequiter procedendo; ea propter volentes hujusmodi excessus remediis debitis obviare, ut pœnæ saltem formidine deinceps a similibus arceantur; præsenti constitutione providendum inviolabiliter statuentes, quod si quis in judicio, vel extra, a sententia vel gravamine duxerit appellandum ex causa probabili, quæ si vera esset, deberet legitima reputari; & episcopus pendente hujusmodi appellatione, appellantem ceperit vel capi mandaverit, seu bonis suis spoliaverit; sit ab ingressu ecclesiæ penitus interdictus. Et si inferior episcopo, qui dictum appellantem ceperit, vel capi mandaverit, seu spoliaverit, ut est dictum, incurrat excommunicationis sententiam ipso facto.

7. Præcipimus etiam in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna, universis & singulis sanctæ Compostellanæ ecclesiæ suffraganeis, & eorum vicariis & officialibus, quibus appellationibus ad Compostellanam ecclesiam intimatis ex causis probabilibus, quæ si veræ essent, deberent legitime reputari, deferant reverenter.

III. *De vita & honestate clericorum.*

8. Ut verbera patris, & ubera matris habens mater ecclesia, sic corripit filios delinquentes, ut correctos consolationis reficiat ubertate; [a] virgæ passim parcerentur, filios videntur odisse; cum eos propriæ relinquentes libertati, curam negligunt eorundem. Quia Dominus tunc vehementius est iratus, cum delinquentes monita respuunt præsidentis. Quia quos diligit, corripit & castigat, ut castigatos uberiori gratia prosequatur.

[a] *Forte, desunt quia patrem, &c.*

9. Ideoque attendentes (quamquam per dominum fratrem Berengarium fuerit non tam provide quam salubriter constitutum, quod clerici publici concubinarii certas incurrant privationes & pœnas, juxta tenorem constitutionis quæ incipit: *Quamvis contra clericos publicos concubinarios multa hactenus emanaverint constituta: & non fuerint plenarie observata;*) statuimus, & in virtute sanctæ obedientiæ excommunicationis pœna districte præcipiendo mandamus universis & singulis prælatis provinciæ Compostellanæ, ut supradictam constitutionem in supradictos hujusmodi clericos publicos concubinarios, & eorum publicas concubinas, faciant executioni debitæ demandari: adjicientes, ut quicumque ecclesiarum Pastores concubinas publicas clericorum elapsis monitionibus in prædicta constitutione contentis, in eorum ecclesiis faciendis, ecclesiasticæ tradiderint sepulturæ, in excommunicationis sententiam incidant ipso facto.

10. Omnes quoque, cujuscumque sexus, conditionis, aut status exstiterint, qui tali nefandæ sepulturæ interesse præsumpserint, excommunicationis sententiæ decernimus subjacere; & tales supradictos per loca diœcesis minime absolvendos, donec quinquaginta morapetinos usualis monetæ persolverint, cathedrali ecclesiæ applicandos.

IV. *De institutionibus.*

11. Quoniam indissolubilem veritatem ecclesiæ per incisum vestimentum Domini salubriter designatam illi cognoscantur incidere, qui adversus suæ matris ecclesiæ ubera recalcitrantes, nequiter ecclesias de laïcorum manibus, contra sacrorum instituta canonum, recipere moliuntur; sacro approbante concilio, decernimus clericos quoscumque, ecclesias seu ecclesiastica beneficia, aut claves earum, vel domos ipsarum, temeritate propria recipientes de manu laïcorum, ipso facto [b] excommunicationis competebat; ac reddantur inhabiles ea vice eadem beneficia obtinendi [c] & sic a patronis eorumdem beneficiorum, seu aliorum concorditer præsententur.

ANNO CHRISTI 1335.

[b] *Forte, excommunicationi subjacerent.*

[c] *Pro, etsi.*

V. *De decimis.*

12. Cum [d] parare ministrorum Dei, turba æmula laïcorum, quæ ecclesiæ sæpius inquiescit, timorem ante oculos suos non proponens, consecrata Domino exsecrabilibus conatibus sibi in prædam derrahant & rapinam; suis reverendis patribus & ministris pro dilectione odium & injurias [e] tam frenatica reddens pro ministerio salutari: ut tantis injuriis obsequio resistatur, quia valde iniquum & ingens sacrilegium est quidquid vel pro remedio peccatorum, vel pro salute aut requie animarum unusquisque ..... ecclesiæ contulerit, aut reliquerit, ab his, a quibus maxime servari convenit, Christianis, in aliis transferri vel converti; non sine gravi turbatione referimus, quod nonnulli iniquitatis filii decimas, oblationes, & alia bona ecclesiarum præsumunt auctoritate propria damnabiliter occupare. Idcirco statuimus, ut quicumque decimas, oblationes, & alia bona ecclesiarum auctoritate propria capere, confiscare, invadere, seu quomodolibet indebite occupare præsumpserit, eo ipso sententiam excommunicationis incurrat, a qua nisi satisfactione præmissa, minime absolvatur. Mandantes insuper quod prælati constitutionem felicis recordationis [f] Fe. Papæ V. quæ incipit, *Religiosi*, faciant publicari diebus Dominicis, & festivis.

[d] *Forte; grad phrenetica.*

[e] *Pro, etsi.*

[f] *Forte, patrem.*

13. Quoniam nonnulli laïci avaritiæ nexibus exempti, in solutione decimarum se exhibent, in suarum animarum periculum, negligentes, variasque fraudes in propriæ salutis damnatione reciprocas & ..... cautelas contra jura, in non modicum ecclesiarum dispendium, conficere moliuntur, ut decimas integre non persolvant: non advertentes quod scriptum est: Quia non mihi reddidistis decimas & primitias, idcirco in fame & penuria vos maledicti estis, & pro decimis & primitiis quæ petierunt ut a vobis darentur, ubertatem pagorum vestrorum, & omnem frugum abundantiam perdidistis. *Malach. iij.*

14. Quapropter statuimus, ut decimarum solutionem possit ab eodem exigere, cum sancta Dei evangelia [g] exigitur juramentum. Quodque idem suspectus, omni excusatione postposita, cum exactum fuerit, teneatur, quod de omnibus, de quibus Deus omnipotens, in signum sui universalis dominii, dari decimam ordinavit, vel jura ipsum ad dandum adstringunt, decimam persolvat integre absque fraude. Quod si juramentum hujusmodi subire noluerit (ut præmittitur) requisitus, tamdiu excommunicatus publice nuncietur per ecclesiarum rectores, quousque dictum subeat juramentum, vel solvat decimam integre.

[g] *Locus corruptus.*

15. Intelleximus fide dignorum relatione, quod nonnulli prædia excolentes in certis parochiis, constituram ecclesiam parochialem, ad quam decimæ prædiorum exspectare de jure noscuntur, enormiter lædunt, per subtractionem debitarum decimarum, alterius parochiæ se contra constitutionem Cardinalis legati parochianos faciendi, interdum quorumdam locorum vicinos, in quibus locis (ut asseritur) de consuetudine reproba observatur, quod vicini illorum locorum duas partes decimæ ecclesiæ illi solvant, cujus sunt noviter facti parochiani; quamquam prædia ex quibus decimæ proveniunt, in alia parochia, cujus parochiani prius erant, situati noscantur.

Anno Christi 1335.

16. Cum ego decimæ ecclesiæ debeantur illi, in cujus parochia prædia excoluntur, nisi ab alia ecclesia per præscriptionem debitam sint subtractæ; præsenti decreto sancimus, quod qui semel alicujus ecclesiæ parochianus fuerit, alterius fieri non possit, nisi domicilium totaliter in alterius parochiam transferendo: & tunc personales decimas illi solvere teneantur ecclesiæ, in qua receperit ecclesiastica sacramenta: prædiales vero solvat illi, in cujus parochia sunt prædia firmata: nisi aliud de consuetudine præscripta legitime observetur.

VI. *De Reliquiis & veneratione sanctorum.*

17. Cum deceat domum Domini sanctitudo, & expediat ornamenta ecclesiastica munda esse, statuimus ut prælati & ceteri, quibus visitationis officium competit, de consuetudine vel de jure, in visitando adhibeant diligentiam ad quam de jure tenentur. Specialiter quod clerici ecclesiarum rectores mundas teneant ecclesias & ecclesiastica ornamenta: & quod sanctissimum Corpus Christi, chrisma, sanctum oleum catechumenorum & infirmorum, aras, coporalia, cruces, calices, & patenas faciant sub fideli custodia observari. Quod si ecclesiarum rectores hæc facere negligenter omiserint, per suos visitatores pœna arbitraria castigentur.

18. Præsenti etiam constitutione sancimus, quod universi & singuli rectores provinciæ Compostellanæ a suis diœcesanis annis singulis recipiant novum chrisma, vel ab aliis, qui illud ex officio tenentur distribuere, postulent & requirant: & utantur eo, prius veteri concremato: alioquin utentes veteri chrismate in baptismo, ipso facto per sex menses a perceptione beneficii, negligentes vero in petendo per tres menses, ab officio fiant suspensi.

19. Cum inter cetera sacramentum Eucharistiæ sit a cunctis fidelibus præcipue venerandum; & ad nos relatione pervenerit fide digna, quod in multis partibus provinciæ Compostellanæ, quando aliquis infirmatur, & petit sibi sacramentum Eucharistiæ ministrari, quod rector, sive sacerdos, qui portat sanctissimum Christi Corpus, in portando debitam devotionem & reverentiam non observat; idcirco statuimus, quod quandocumque contigerit hujusmodi sacramentum alicui ministrari, quod sacerdos indutus saltem superpellicio mundo, & ad collum orarium deferendo, velamine etiam mundo supra calicem posito honorifice, ante pectus deferat cum omni reverentia, & cum cruce, lumine præcedente, alteroque campanæ sonitum faciente, ut ex hoc apud fideles major devotio augeatur. Quod si secus facere præsumpserit, condemnamus ipsum ex nunc, quod solvat pro fabrica cathedralis ecclesiæ sexaginta solidos ulualis monetæ. Ceterum ut hujusmodi debita reverentia cum devotione & affectione assidua observetur, universis & singulis Christi fidelibus associantibus sanctum Christi Corpus cum ducitur ad infirmos, quadraginta dies de injunctis sibi pœnitentiis in Domino relaxamus.

20. Alma mater ecclesia, glorioſissimi Domini nostri Jesu Christi in suis Sanctis, ■ in majestate admirabili sacra vestigia prosequens, & exemplo ducta laudabili, egregios doctores quatuor duxit venerabiliter honorandos, & eorum festivitates sub officio duplici per universas orbis ecclesias [a] celebrandos. Nos igitur ejusdem matris vestigiis inhærentes, attendentes quod egregius doctor beatus Isidorus, de Hispania oriundus, & Hispalensis archiepiscopus, ipsam matrem ecclesiam multipliciter suis sacris scripturis & eloquiis decoravit; & quod ejus sacrum corpus in partibus Hispaniæ, scilicet in civitate Legionis, reconditum [b] observatur, prout ejus meritorum Hispaniam, specialiter terras domini Regis Castellæ & Legionis, credimus multifarie liberari; statuimus & ordinamus, ut festivitatem ipsius beati Isidori confessoris & doctoris per universas ecclesias nostræ provinciæ annis singulis perpetuis futuris temporibus similiter celebretur: & hoc idem de beatissimo Ildephonso Toletano archiepiscopo præcipimus observari.

Anno Christi 1335.

[a] Forte, celebrandos.

[b] Forte, adservatur; perque ejus.

VII. *De observantia jejuniorum.*

21. Cum Quadragesimæ sacrum jejunium sit quasi totius anni decima dierum, & omnipotenti Deo decimas omnium bonorum nostrorum [b] jubemur: & quorumdam ingluvies ad tantum in sacro tempore prosiluit, quod non solum jejunare non novit, verum etiam a carnibus non cessare non erubuit: propter hæc præsenti approbatione concilii duximus statuendum, quod nulla utriusque sexus persona, postquam ad annos discretionis pervenerit, carnes comedat, nisi sit ægritudinis necessitate vel famis inedia constitura: alioquin scienter, vel negligentia [c] sapienti, vel crassa, constitutionis hujusmodi transgressores sententiam excommunicationis incurrant.

[b] Deest, observare, vel hujusmodi.

[c] Forte, supra.

22. Hoc idem de Quatuor temporibus ducimus statuendum. Vendentes vero vel ementes publice carnes temporibus supradictis, sint ipso facto sententia excommunicationis irretiti. Præsentem nempe constitutionem in concilis synodalibus annuatim episcopis & rectoribus ecclesiarum in suis ecclesiis, quater saltem in anno, jubemus in virtute sanctæ obedientiæ publicare.

VIII. *De immunitate ecclesiarum.*

23. Pervenit ad nos, quod multi viri, tam ecclesiastici quam etiam seculares, immunitatem ecclesiasticam violantes, confugientes ad ecclesias vel cœmiteria ibidem capere & ligare vinculis non verentur; non attendentes, quod sancta mater ecclesia eamdem confugientibus immunitatem præstat, nisi publicus latro fuerit, vel notorius depopulator agrorum, vel immunitas ecclesiæ fuerit fracta.

24. Et propterea præsenti concilio duximus statuendum, quod nulla clericalis vel secularis persona ad ecclesiam confugientem inde extrahere audeat, aut ibidem captum detinere, vel aliter inclusum, nisi in casibus supradictis [d] de quibus prius fidem, ecclesiastico judici, loci Ordinario, vel ejus vicario, omnino jubemus. Alioquin tam capientes, retinentes, custodientes, & mandantes in aliquo istorum casuum sententiam excommunicationis incurrant: a qua eos absolvi nequaquam volumus, nisi prius ecclesiæ vel personæ de sacrilegio & injuriis satisfaciant competenter.

[d] Deest, hujusmodi.

25. Ne ad arboris radicem securis nostri judicii posita, permittat nociva & pestifera [e] subcrescere, germinaque per præcipitem & audacem renaciratem multorum in aliorum innocentium damna & scandala contra libertatem ecclesiasticam crescunt, sublimius & damnosius dilarantur: hinc est quod nonnulli pestiferi palmites libertatem ecclesiasticam, nunc ipsarum ecclesiarum violatione, nunc vero earum detestabili incendio, infringere moliuntur. Proinde tales criminatores volentes persequi, ut tenemur, eorum horrendam malitiam detestantes, statuimus, ut prælati & ecclesiarum rectores, hujusmodi incendiarios, vel violatores ecclesiarum, moneant, ut ecclesiis & personis, quibus incendia & damna hujusmodi intulerunt, plene satisfaciant, cor-

[e] Forte, subcrescere germina, quæ per.

ANNO CHRISTI 1335.

rigant, & emendent, ut absolutionem excommunicationis, quam ipso facto incurrerunt, obtineant, ut tenentur. Quod si moniti facere neglexerint, eos quos eisdem constiterit fore propter prædictum excommunicationis vinculum, mandantes faciant excommunicatos publice nunciari, ac etiam evitari; donec congrue satisfaciant, ut est dictum, & cum litteris suorum diœcesanorum rei veritatem continentibus applicasse conspectum repræsentent.

Hic deest aliquid.

26. Relatum est facto provinciali concilio per nonnullos, quod aliqui judices, & alii tenentes in Compostellana provincia dominium temporale, clericos capiunt, vel capi faciunt tonsuratos in casibus a jure eisdem non concessis, eos suis oppressionibus, catenis, seu carceribus mancipantes: nonnulli commendatarii seu carcerarii ab eisdem clericis sic carceratis extorquent pecunias & alias res temporales indebite & injuste, in derogationem non modicam ecclesiasticæ libertatis.

27. Idcoque præsenti constitutione sancimus, ut nullus judex, seu quævis alia sæcularis persona, clericum capiat deferentem tonsuram & habitum clericalem, nisi in facinore reperrum, ut non fugiat, & tunc ipsum curiæ ecclesiasticæ tradere teneatur; ita quod carceribus seu prisionibus sæcularibus minime mancipetur. Alioquin capientes, mandantes, & ab eisdem clericis aliquid ratione carceris exigentes, tamdiu excommunicati publice nuncientur & evitentur, quousque sic captum curiæ ecclesiasticæ restituerint, & ablata.

28. Sedula nostræ speculationis obsequia, & fidelia constantiæ merita, quæ sancta mater ecclesia procellosis pressa turbinibus sibi sentire debet adesse pro recipiendo robore pacifico sui status, cum contra ipsam nunc fortius inardescat dolosa calliditas plurimorum, tanto spirituali potentiæ indefessum contra ..... hujusmodi dolosas machinantes debent ferventius excitari, ut sibi tam patenter quam viriliter assistamus, quanto ipsam persecutorum vehementius infestant jacula & perturbant. Sane in sancto provinciali concilio per quamplurimos est perlatum, quorundam horrenda malitia & abominabilis nefanda superbia, qui Dei timore postposito, non solum personas privilegio ecclesiastico decoratas invadere non formidant; verum & jurisdictionem ecclesiasticam spiritualem & temporalem, vel earum alteram, vel ecclesiæ dominium temporale, in Compostellana provincia occupare & perturbare modis plurimis moliuntur.

[a] *Forte*, conmovendibus.

29. Verum quia [a] commoventibus oculis hoc sine animarum periculo non possumus præterire, quia facilitas veniæ incentivum tribuit delinquendi; & ideo quos Dei timor a malo non revocat, spiritualis saltem pœna a peccato debet cohibere; præsenti constitutione sancimus, ut quicunque jurisdictionem ecclesiasticam, spiritualem seu temporalem, vel dominium ecclesiis, vel personis ecclesiasticis, a jure, consuetudine, vel privilegio speciali, eisdem, vel eorum cuilibet competentia, occupare, impedire, vel perturbare præsumpserint, seu aliter quomodolibet mandare, consilium vel auxilium facientibus dederint; si personæ fuerint singulares, eo ipso sententiam excommunicationis; si vero collegium vel universitas, civitates, castra seu loci alterius cujuscunque, ipsa civitas, castrum, vel locus, interdicti incurrant sententiam ipso facto.

30. Ceterum, quoniam una sancta est mater ecclesia Christi sponsa, & ideo excommunicatus in una ecclesia in omnibus aliis excommunicatus debet censeri; & qui partem lædit, totum corpus lædere videtur; ideo statuimus, ut quicunque episcoporum Compostellanæ provinciæ fuerit per alterum requisitus, ut tales occupatores seu violatores ecclesiasticæ jurisdictionis excommunicatos vel interdictos faciat publice denunciari. Et si non fecerit post biduum a requisitionis tempore, post unum mensem continuum ab officio sacerdotali sit penitus interdictus.

ANNO CHRISTI 1335.

IX. *De clandestino matrimonio.*

31. Quoniam clandestina matrimonia sunt a jure & SS. Patrum constitutionibus reprobata; & multi hoc non obstante, sequentes potius voluntatem quam judicium rationis, in gradibus constitutione canonica interdictis contrahere non verentur; præsenti constitutione duximus statuendum, ut contrahentes clandestina scienter in gradu prohibito, præter excommunicationem, quam incurrunt ipso jure, & presbyter ac etiam testes, qui tali clandestino matrimonio suam præsentiam exhibent, centum morapetinos usualis monetæ episcopo loci solvere teneantur. Vannia autem in Jure contenta fieri volumus isto modo: quod contrahentes vel veniant ad ecclesiam, vel [a] ecclesiam foris ipsius, videlicet in Missa, aut debita hora Missæ ibidem populo congregato, prædicta vannia, ut est juris, per presbyterum publicentur.

[a] *Locus corruptus.*

X. *De consanguinitate & affinitate.*

32. Cum felicis recordationis Papa Clemens V. provide decrevisset in concilio Viennensi, eos qui scienter in gradibus consanguinitatis vel affinitatis constitutione canonica interdictis, aut cum monialibus matrimonialiter contrahere non verentur; nec non religiosos & moniales, aut clericos in sacris ordinibus constitutos matrimonia contrahentes, subjacere excommunicationis sententiæ ipso facto; & prælati circa ejusdem constitutionis publicationem fuerint hactenus negligentes: statuimus, & in virtute sanctæ obedientiæ præcipiendo mandamus, ut in cathedralibus & parochialibus ecclesiis, in quatuor anni festivitatibus præcipuis, & diebus Dominicis totius Quadragesimæ, dictam generalis concilii constitutionem faciant publicari.

XI. *De secundis nuptiis.*

33. Inter cetera quæ officio prælatorum incumbunt, hoc præcipue desideratur & quæritur, ut subditorum, maxime ecclesiarum rectorum, ignorantia, quæ mater cunctorum errorum esse dignoscitur, eorum vigilantia propellatur. Sane quia certo didicimus, quod plerique simplices clerici & rectores quandoque per Juris ignorantiam secundas nuptias benedicunt; non attendentes, quod sacramentum hujusmodi iterari non licet, & sic de facili corruunt in errorem; proinde statuimus, quod prælati in suis diœcesibus, in virtute sanctæ obedientiæ, capitula *De secundis nuptiis minime benedicendis*, quæ incipiunt: *Capitularium*, & *Capitulum autem*, super hoc sanctis a patribus edita, faciant publicari.

XII. *De Judeis & Sarracenis.*

34. Quia imprævisis jaculis homo sæpe percutitur, quæ si fuissent prævisa, vel potuissent vitari, vel levius sustineri; quibus expedit in processibus initiis opportunis remediis subveniri, ne amplius cum multorum scandalo in suarum animarum periculum damnosius invalescant: ea propter detestabilem quorundam Christianorum abusum, qui Hebræos & Sarracenos in infirmitatibus suis, & nonnunquam in convalescentia, pro suorum corporum

Anno Christi 1335.

cura advocant, & ab eisdem medicinas recipiant; non attendentes ipsorum malitiam, quæ sub velamine chirurgiæ & medicinæ callide insidiantur, & nocent populo Christiano; volentes pro viribus exstirpare; statuimus, ut nullus Christianus, clericus vel laïcus, in infirmitatibus, vel etiam convalescentis, aliquando Sarracenum seu Hebræum vocet, ut ab eis medicinam recipiat.

35. Qui vero contra præmissa, seu præmissorum aliquid attentare præsumpserit, per diœcesanum, vel ejus vicarium, ab introitu ecclesiæ & communione fidelium arceatur; & si infidelis fidelis filium nutriverit, seu lactaverit, vel fidelis infideli ut mancipium famuletur, seu [a] familiariter scripserit, in excommunicationis sententiam ipso facto incidant.

[a] Forte, famulatumve servierit.

36. Quoniam Moyses legislator, prout sacra narrat historia, innocentes jussit, ne appropinquarent tabernaculis peccatorum; ex quo profecto monstratur, quod illis infidelibus mentis & corporis non debemus appropinquare [b] concessu, quia Deum in suis fidelibus provocare multipliciter injuriis non verentur. Sane ex fide digna fideli insinuatione percepimus, quod Judæis, sive Sarracenis, non sine gravi divinæ majestatis offensa, & Christianorum scandalo scrupuloso, domos ad habitandum continue circa ecclesias, ipsarumque cœmeteria indecenter conducuntur. Et propter hoc volentes circa præmissa salubre remedium adhibere; statuimus, quod nullus de cetero Hebræus vel Sarracenus, vel quicumque alius a fide catholica alienus, in domibus seu hospitiis ecclesiæ ipsius, aut cœmeteriis contiguis inhabitare præsumat aliqua ratione; nec Christiani eisdem infidelibus dictas domos conducant, seu conduci faciant ullo modo. Alioquin hujusmodi conducentes supradictis infidelibus domos contiguas ecclesiis vel cœmeteriis, ut est dictum, incurrant excommunicationis sententiam ipso facto.

[b] Forte, concessu.

XIII. *De raptoribus.*

37. Secundum utriusque Juris statuta, animalia quibus aratur terra, & semina portantur ad agrum, congrua debent securitate lætari. Idcirco statuimus, ut laïci injuste auctoritate propria prædia, animalia, seu alia quæcumque ad hujusmodi, seu alia ruralia officia deputata, pignorare, deprædare, seu intervadere injuste præsumpserint, ipso facto sententiam excommunicationis incurrant, donec satisfactione præmissa, absolutionis beneficium assequi mereantur.

XIV. *De usuris.*

38. Quoniam nonnulli avaritiæ caussa turpia lucra sectantes, obliti divini præcepti, quo dictum est: *Qui pecuniam suam non dedit ad usuram*, impelli publice in usurarum voraginem non verentur, non attendentes, quoniam usurarum crimen utriusque Testamenti pagina detestatur; statuit hoc sanctum concilium, omnes & singulos qui de cetero manifeste usuras exercuerint, ipso facto excommunicationis sententiæ subjacere. Ac sub obtestatione divini judicii prælatos teneri ad faciendum eosdem usuratios manifestos publice nunciari excommunicatos per suas diœceses diebus Dominicis & festis.

XV. *De sortilegiis.*

39. Firmitate ineffabili est tenendum, juxta canonica instituta, quod omnis inquisitio & omnis conjuratio, quæ a divinis & magicis, vel ipsorum dæmonibus, in idolorum cultum expetitur, mors dicenda potius, quam [c] & qui eam sectantur, si se

[c] Hic desit quid deesse videtur.

A non correxerint, ad æternam damnationem tendunt. Ideo præsenti constitutione firmiter inhibemus, ne aliqui ad sortilegos, maleficos, incantatores, divinatores, ab eis super suis vel aliorum actibus consilium petere, vel eamdem ignominiosam artem quomodolibet exercere præsumant: alioquin contra facientes ipso facto sententiam excommunicationis incurrant. Prælati vero, prædicatores verbi Dei, in suis sermonibus auguria dissuadeant omnibus Christianis.

Anno Christi 1335.

XVI. *De pœnitentiis & remissionibus.*

40. Cum ad necessitatem salutis pertineat sacramentorum perceptio, ubi potest recipi, & contemptus mortem ingerat animarum; præsenti constitutione sancimus, quod rectores ecclesiarum parvulos natos baptizare non negligant, quam cito commode fieri poterit; & infirmis petentibus Pœnitentiæ, Eucharistiæ, & extremæ Unctionis sacramenta præstare. Alioquin si per eorum culpam vel negligentiam supradicti decesserint sacramentis hujusmodi non receptis, eo ipso presbyter ab officio perpetuo & beneficio sit privatus.

41. Ceterum parochiales presbyteri quater in anno in suis ecclesiis notificare publice sint adstricti, quod omnes fideles Christi tenentur peccata sua omnia confiteri, & suscipere reverenter, saltem in Pascha, Eucharistiæ sacramentum: ad hoc faciendum crebris admonitionibus eos inducant. Quod si non fecerint impedimento cessante, viventes, sine scandalo [a] fieri poterit, ad ecclesiam non admittant, & morientibus denegent ecclesiasticam sepulturam. Sane parochialibus, qui de plebis cura tenentur episcopis rationem reddere, inhibemus in virtute sanctæ obedientiæ, & sub excommunicationis pœna, ut omnium parochianorum suorum nomina in uno libro scribere teneantur: ut saltem visitationis tempore possint suo episcopo intimare illos, qui sacramenta recipere noluerint, ut per ipsum episcopum arctius puniantur. Volumus insuper & mandamus, ut quicumque parochianus alias fecerit infirmatus, mox a proprio visitetur rectore, & invitetur ab eo ad confessionem & pœnitentiam, & ad perceptionem Corporis Christi, & recipiendam ultimam Unctionem, & ad confectionem testamenti, si viderit expedire.

[a] Forte, & fieri.

42. Cum non solum pœnitentia verbalis, & præcedente contritione legitima, sit necessaria ad salutem animarum, verum & exterior satisfactio, si fieri potest, est necessario adhibenda; sane per indulgentias quæ fiunt per episcopos vere pœnitentibus & confessis, pœnitentia quamplurimer enervatur, & humana fragilitas ad peccandum semper prona facile labitur ad delicta, cum & justus septies cadat in die; idcirco remedia aliqua sunt adhibenda, quibus mediantibus animæ [b] non pereant, sed a morte convalescant: de communi consilio & assensu omnium in sancto provinciali concilio præsentium, præsenti decreto duximus statuendum, ut metropolitani ecclesiæ Compostellanæ, quoties viderint expedire, suis propriis, & suorum suffraganeorum subditis, duodecim quadragenas Indulgentiarum possint confessis [c] vere pœnitentibus indulgere. Et hoc idem per omnia in quolibet Compostellanæ ecclesiæ suffraganeo volumus observari.

[b] Forte, non pereant.

[c] Forte, vere pœnitentibus.

XVII. *De sententia excommunicationis.*

43. Cum medicinalis excommunicationis sagitta sanatorum adhibeatur vulneribus, ac in peccatis plaga pia persecutione sanetur; ut post remedia sala-

ANNO CHRISTI 1335.

tis obtenta illi admittantur intra maternæ viscera pietatis, qui exigentibus suis culpis ab eisdem fuerant longius separati; sane non sine mentis turbatione referimus, quod iniquitatis filii, & Beelzebub, [a] charitate insigni, excommunicationis, suspensionis, seu interdicti, seu anathematis sententias, quæ pro corrigendis excessibus a prælatis ecclesiarum contra rebelles, & inobedientes, vel aliter incorrigibiles promulgantur, per se vel per alios impediunt ne prodeant in publicum: quare crimina impunita remanent, dum censuræ ecclesiasticæ non paretur. Quapropter præsenti decernimus sanctione, omnes & singulos utriusque sexus, qui potenter & malitiose sententias prælatorum provinciæ Compostellanæ contra suos subditos latas, per se vel per alium ne publicentur impedierint, excommunicationis sententiæ subjacere.

44. Nimiam caussam ignorantiæ præcidere volentes, statuimus, & in virtute sanctæ obedientiæ districte præcipiendo mandamus, quod episcopi sanctæ Compostellanæ eccl. siæ suffraganei supradictas constitutiones infra unius mensis spatium sub sigillo nostro habeant illas; quas in prima sequenti synodo, & deinde in suis synodis annuatim, faciant publicari.

45. Lectæ & publicatæ fuerunt supradictæ constitutiones in ecclesia cathedrali civitatis Salmanticæ XXIV. die mensis Maii, anno Domini millesimo trecentesimo [a]quinto, præsentibus sic supradicto reverendo patre & domino domino Joanne archiepiscopo Compostellano, ac etiam dominis Laurentio Salmantino, [b] reverendo sanctæ Lameceñ. ecclesiarum episcopis. Ac etiam Petro Didaci de Frastamara ..... de Regina, Joanne Sancii de Cerraro, Didaco Lupi de Ledesma, Sancio Lupi de Majarcho, & Belasco [c] major procurator domini episcopi [d] Elbren. & multis aliis, tam clericis quam laïcis, probis viris.

46. Et ego Ferdinandus Gundisalvi de Caldas, portionarius Compostellanus [e] publicus ecclesiæ, Apostolica auctoritate lectioni & publicationi supradictarum constitutionum præsens fui; & scribi feci, & mandato suprascriptorum dominorum archiepiscopi & episcoporum me subscripsi cum solito signo meo. Et ad majorem certitudinem mandavit dictus dominus archiepiscopus dictas constitutiones sigilli sui munimine roborari.

ANNO CHRISTI 1335.

[a] *Desf.* ulcinsimo.

[b] *Hic desunt dierum episcoporum nomina.*

[c] *Pro*, major procurator.

[d] *Pro*, Elbren.

[e] *Forte desf.* notarius.

CONSTITUTIONES SYNODALES VALENTINÆ DIOECESIS,

sub Andrea de Albalato episcopo Valentino, anno Christi MCCLV.

Primum edidit Cardinalis de Aguirre, tomo III. pag. 506.

1255.

ANno Domini MCCLV. tertia feria post festum sancti Lucæ, & murata est synodus in feria tertia post Dominicam de *Quasi modo*. Nos frater Andreas divina miseratione Valentinus episcopus, prout moris est, & a sanctis Patribus constitutum, sanctam synodum celebrantes.

De forma interdicti imponendi.

In primis statuimus, ut si aliquis clericus parochianum suum ob caussam legitimam supponere debuerit sententiæ interdicti, hanc formam a jure traditam servare procuret, quæ in sequentibus continentur. Primo enim ipsum ter edictis legitimis admoneat. Deinde, si contumax fuerit, interdicti sententiam in scriptis redactam, & caussam propter quam interdicatur in eisdem insertam, in ipsum proferat: exemplum scripturæ hujus teneatur personæ interdictæ tradere infra mentem post diem sententiæ, si fuerit requisitus; super qua requisitione fieri volumus publicum instrumentum, vel litteras testimoniales confici, sigillo authentico consignatas.

Ne clerici in civitatem intrent bis in mense.

Item cum ad aures nostras conquerenter clamosa insinuatione religiosorum virorum, & aliorum plurium fide dignorum, tam parochianorum, quam etiam aliorum, pervenerit, quod rectores ecclesiarum, & alii clerici, Valentinæ civitatis vicini, ingrediuntur civitatem frequentius quam expediat & eorum deceat honestatem, illicitis & inhonestis se actibus immiscendo, in animarum suarum, & parochianorum suorum dispendium & jacturam; & sic a servitio ecclesiarum suarum nimium se subtrahunt & elongant, & ecclesiæ debitis servitiis defraudantur; & parochiani aliquando plura incurrunt pericula, sicut pro certo didicimus; & ipsi etiam clerici omissis horis canonicis multa committunt illicita, in opprobrium sui, & totius ordinis clericalis.

Nos huic morbo desiderantes occurrere, & animarum languoribus providere; provida deliberatione statuimus, ut deinceps præfati clerici, nisi bis in mense, civitatem ingredi non præsumant, nisi caussa necessaria forte & inevitabili eos pluries intrare oporteat civitatem. Et quandocumque intrare debuerint, parochiis suis de ministris prius provideant. Et cum regnum Dei ante omnia sit quærendum, eadem die qua in civitatem intraverint, ad suas ecclesias revertantur. Si vero ex caussa eos ultra illam diem in civitate remanere oporteat; nobis vel officiali nostro caussam exponant, propter quam moram trahere debeant longiorem.

Et ut negotiorum occasione sumpta, horas non omittant canonicas, volumus ut in ecclesia sanctæ Mariæ, quamdiu in civitate remanserint, horis nocturnis & diurnis in decenti habitu procurent personaliter interesse, nisi legitimo impedimento fuerint impediti. Quod si circa præmissa aliquid præsumpserint attentare, arbitrio nostro vel officialis nostri gravi pœna noverint se puniendos.

De Consueta, & traslatu septem Sacramentorum.

Anno Domini MCCLVIII. feria tertia post festum sancti Lucæ. Nos frater Andreas divina miseratione Valentinus episcopus, in sancta synodo præsidentes, ea quæ inferius continentur duximus ordinanda. In primis statuimus, quod rectores ecclesiarum parochialium civitatis & diœcesis Valentinæ habeant Consuetam secundum consuetudinem Valentinæ ecclesiæ, per quam instruantur divinum officium uniformiter cum matrice sua ecclesia celebrare. Rectoribus autem ecclesiarum existentium in urbe & horta Valentiæ, ecclesiarum Muri-veteris, Algeziræ, Xativæ, & Gandiæ, spatium sex mensium a die ordinationis hujus numerandorum; aliis autem per

Digitized by Google

lico, anno MCCCXVIII. *ante Paschæ.*

Pag. 1406. D. 8. eclypſis, *lege*, eclipſis.

Pag. 1463. D. 5. ſoleri, *lege*, ſoleri.

Pag. 1464. C. 9. archiepiſcoqi, *lege*, archiepiſcopi.

Pag. 1478. D. 4. ſecretori, *lege*, ſecretiori.

Pag. 1493. C. 11. ut dicitur. *Adde in margine: Hic aliquid deeſt.*

Ibid. C. *penult.* Araficenſis, *lege*, Auraficenſis.

Pag. 1520. D. 10. atla, *lege*, alta.

Pag. 1521. B. 9. exigant. *Adde in margine: Forte*, eligant.

Pag. 1544. C. 4. metropolitam. *Adde in margine: ita mſ. pro* metropoliticam.

Ibid. D. 9. carom, *lege*, coram.

Pag. 1553. A. 9. cum ſæpe contingat. *Adde in margine: Hic alterius capitis & decreti initium eſt; connectique hæc oportet cum eo quod mox ſequitur:* Per archidiaconatus, &c.

Pag. 1610. D. 11. *clerirum*, lege, *clericum.*

Pag. 1623. D. 3. in noſtris, provinciis: *virgulam dele.*

Pag. 1625. A. ult. aliqualiter. *Adde in margine: Adde*, obedire, *ex editione D. Baluzii.*

Pag. 1627. D. *penult. apud debitores. Adde in margine:* Lege, *apud creditorem*, ut in editione D. Baluzii.

Pag. 1652. B. 2. Pontificis, *lege*, Pontifices.

Pag. 1673. E. 5. *probant*, lege, *probant.*

Pag. 1674. C. 9. *excommunicatis*, lege, *excommunicatis.*

Pag. 1684. D. 4. *remiſſionibus*, lege, *remiſſionibus.*

Pag. 1688. E. 12. Chriſtro, *lege*, Chriſto.

Pag. 1689. C. 3. ſedat, *lege*, ſedeat.

Pag. 1690. C. 4. *Adde in margine: Concil. Avenion. anno 1326. cap. 4.*

Pag. 1693. A. 3. *beneficati*, lege, beneficiati.

Ibid. A. 5. *Adde in margine: Concil. Avenion. anno 1337. cap. 6.*

Pag. 1716. B. 8. Epiphaniam, *lege*, Epiphanium.

Pag. 1737. E. 6. *Ut ſacerdos. Adde in margine:* Verius, *Ubi ſacerdos.*

Pag. 1802. D. ult. nomine. *lege*, In nomine.

Pag 1805. D. *ult. Credamus*, lege, *Credimus.*

Pag. 1814. D. *ult*, non ſolvant, *lege*, non ſolvatur.

Pag. 1816. C. 2. hebdommada, *lege*, hebdomada.

Pag. 1848. E. *perſecutione*, lege, *proſecutione.*

Pag. 1861. E. eccleſia, *dele hanc vocem.*

Pag. 1863. C. 9. Quia viſione, &c. *lege*, Qua viſione..... liberam convertendi ſe.

Pag. 1891. B. 11. *Adde in margine; Errorat pernicioſi & damnati.*

Pag. 1893. D. 6. intelligibilia. *Adde in margine: Forte*, intelligibilia.

Pag. 1904. D. *quæſtiones. Adde in margine:* Forte, *conſtitutiones.*

Pag. 1914. D. 10. MCCCCVIII. *Adde in margine: Pro*, MCCCCIX.

1998

1997

PARISIIS,
EX TYPOGRAPHIA REGIA,
Curante CLAUDIO RIGAUD, Typographiæ
Regiæ Præfecto.

MDCCXIV.

8 X 46 vol VII
2

Anno Christi 1258.

peccarent. Et ſic pœulatim ad id quod facere debent inducantur.

Item dicimus ſacerdotibus, quod majora peccata reſervent majoribus ac diſcretioribus in confeſſione, ſicut homicidia, ſacrilegia, peccatum contra naturam, inceſtus, ſtupra monialium, vota fracta, injectiones manuum in parentes; & hujuſmodi. Proviſo tamen, quod ſi peccata enormia fuerint publica, tranſmittant hujuſmodi pœnitentes Pœnitentiario epiſcopi: & in die Cineris ab eccleſia expellantur, & in die ſancto Jovis introducantur, ſecundum quod in eccleſiis cathedralibus dignoſcitur obſervari. Item incendiarios, verberatores clericorum, vel religioſorum, vel ſimoniacos, & qui portant arma Sarracenis, hæreticos credentes, fautores, receptores, & defenſores eorum B & fractores eccleſiarum, omnes epiſcopo tranſmittantur. In dubiis tamen ſacerdos ſemper conſulat epiſcopum, & viros ſapientes, quorum conſilio certificati ſolvant ſecurius, ut licet.

Item de furto, uſura, rapina, fraude, ſibi caveant ſacerdotes, ne pœnitentiam injungant, niſi prius reſtituant quibus debent: quia non dimittitur peccatum, niſi reſtituatur ablatum. Nec ſacerdos aliquis Miſſas quas injunxit celebrandas, celebret; cum non ſit debitæ honeſtatis, quod pro illis trentenaria vel annualia celebrentur. In confeſſione ſibi caveant ſacerdotes, ne requirant nomina perſonarum cum quibus peccaverunt confitentes; ſed circumſtantias tantummodo & qualitates. Et nullus ſacerdos ira, odio, vel metu mortis in aliquo audeat revelare confeſſionem generaliter: quod ſi fecerit, deponatur. Item, quando ſacerdos audit confeſſionem infirmi, ſibi pœnitentiam innoteſcat, non injungat, niſi in peccato reſtitutionis; ſed dicat ei, quod cum ſanus fuerit ad ipſum revertatur; ſi vero obierit, roget Deum pro eodem; ne ſibi pareatur laqueus tranſmigranti.

De Extrema-unctione.

Quia extrema Unctio quæ datur extremis laborantibus nihil in eccleſiis ſervabatur; dicimus, quod de cetero omnibus in ægritudine conſtitutis tradatur a ſacerdotibus, & in eccleſiis publice prædicetur; & in ſancto die Jovis quilibet ſacerdos D parochialis mittat pro oleo infirmorum, catechumenorum, & Chriſmate ſancto, tres ampullas; & cum omni magno honore & reverentia ſanctum oleum ad infirmum deferatur, & eos ungat ſacerdos cum magno honore, & orationum celebritate, quæ ad hoc ſunt inſtitutæ; & nihil inde penitus exigatur ſive a paupere, ſive a divite: ſed ſi quid gratis datum fuerit, accipiatur.

Illud tamen notandum eſt, quod iſtud ſacramentum tantum præſtatur adultis, & ſicut pœnitentia iteratur, ita & iſtud ſacramentum. Nec obligat aliquem, quoniam ſi convaluerit poſt unctionem non debeat accedere ad uxorem. Item mandamus, quod ſacerdotes parochiales omnes habeant librum, in E quo contineatur ordo extremæ Unctionis, catechiſmi, baptiſmi, & hujus qui dicitur *Manualis*, ſive *Ordinarium officiorum* eccleſiæ, ſecundum modum qui obſervatur in eccleſia majori.

De Corpore Jeſu Chriſti.

Quia Corpus Chriſti conſuevit dari infirmis, dicimus, quod cum magna reverentia deferatur, cum lumine & campanella, & ſacerdos qui portaverit, induat ſuperpelliceum & ſtolam, & det infirmo: & ſi forte infirmus facit vomitum, recognoſcat Corpus,

& non det ei; & cum revertitur ad eccleſiam non pulſetur campanella, niſi Corpus portetur. Et moneant populum ſacerdotes, quod cum viderint Corpus; vel audierint campanellam; omnes inclinent capita, vel genua flectant, ob reverentiam Jeſu Chriſti. Nec preſbyteri permittant diaconos deferre Corpus Chriſti, niſi in neceſſitate; cum abſens fuerit ſacerdos. Sed ſemper ſacerdotes deferant cum magna reverentia & maturitate in calice, vel in pyxide, multum honeſte. Et dicant ſeptem Pſalmos Pœnitentiales cum litania pro infirmo, eundo & redeundo, & alias orationes ſecrete: ſic enim debitum ſolvat pro infirmo.

Anno Christi 1258.

Item dicimus, quod honor maxime exhibeatur altaribus, & maxime ubi Corpus Chriſti reſervatur, & B Miſſa celebratur: & in media parte altaris cum ſumma diligentia & honeſtate ſub clave, ſi fieri poteſt, Corpus Chriſti cuſtodiatur. Item nulli clerico permittatur ſervire altari, niſi cum ſuperpelliceo aut cappa rotunda. Nec aliquis auſus ſit bis in die Miſſam celebrare, niſi ex magna neceſſitate, & tunc non recipiat in prima Miſſa poſt communionem vinum. Item dicimus, quod nec aliquis præſumat Miſſam celebrare, niſi prius matutinas dixerit canonicas & Primam *aliqua neceſſitate. Et linteamina altaris & indumenta ſacerdotalia ſæpe abluantur ob reverentiam Jeſu Chriſti, & totius curiæ cœleſtis, quæ cum eo præſens eſt quotieſcumque Miſſa celebratur: calices, & C unde infirmi communicant, decenter & munde cuſtodiantur, ut devotius communicent infirmi; ampullas quoque vini & aquæ in miniſterio altaris mundæ & integræ habeantur, & una ab altera cognoſcatur.

*Forte, abſque neceſſitate.

Item prohibemus, ne ſacerdotes habeant ſecum prolem ad ſervitium altaris propter ſcandalum: ac de octo in octo diebus renoveur Corpus Chriſti, ne ſui veruſtate aliqui ab ejus devotione removeantur. Et ſi eccleſia fuerit interdicta, ſacerdos ſecreto clauſis januis celebret, & renovet euchariſtiam, & quod ſuperfluum invenerit cum ſumma diligentia recipiat. Item dicimus, quod in primo *Memento* de ſacra ſacerdotes habeant memoriam pro benefactoribus vivis. Et in ſecundo pro mortuis. Et cum inceperint *Qui pridie*, non ſtatim elevent manus D alte, ſed ante pectus teneant donec dixerint: *Hoc eſt Corpus meum*; & tunc elevent caute, ita ut poſſit videri ab omnibus, quia tunc eſt ibi Corpus Chriſti; & prædicetur populo quod tunc omnes flectant genua, & adorent Corpus. Et licet totum canonem debeant dicere cum diligentia & maturitate; ab illo loco: *Qui pridie*, uſque, *Supra quæ propitio*, cum majori devotione & ſolicitudine præcipimus obſervari: quia omnia illa verba vere ſunt in ſubſtantiam ſacramenti.

Item dicimus, quod vinum rubeum potius quam album miniſtretur in calice propter aquæ ſimilitudinem; & purum, & bonum, & non ineptum, propter reverentiam Jeſu Chriſti. Item corporalia munda & nitida teneantur, ad modum vel morem Ciſtercienſium, fiant de cetero, ac etiam incidantur. Et ſi quid de ſanguine Domini ceciderit ſuper corporale, reſcindendum eſt ipſum corporale, & in loco Reliquiarum honorifice reſervandum. Si ſuper pallas, caſulas, vel veſtimentum; abluatur in aqua, & partes illæ comburantur, & cinis in ſacrario reponatur. Et ſi muſca, vel aranea caſu contingente ſuper calicem ceciderit; ſi viva fuerit vel mortua, caute extrahatur & comburatur, & cinis in ſacrario reponatur. Si autem infirmus recepto corpore vomitum fecerit, in vaſe aliquo reponatur, ſeu reci-

Anno Christi 1258.

piatur; vel si vas haberi non poterit, & in terra vomitum fecerit; locus radatur, & totum in aqua projiciatur.

Tamen caveant sacerdotes quum dant Corpus, quod quærant utrum infirmus consueverit vomitum facere, & servet quod superius dictum est. Et etiam moneat, quod si contigerit infirmum vomitum facere, in vase recipiatur. Item dicimus, quod Corpus Christi non tradatur iis qui suspenduntur, vel debent justitiari, nisi * impunitos permittantur, usque ad quatuor dies post sumptionem sacramenti, ob scandalum laïcorum; sed si adorare voluerint adorent, & recognoscant. Tradi autem possunt ecclesiasticæ sepulturæ, si fuerit de Principis voluntate. Missam vero ultra meridiem nullus cantet, nisi in vigilia Paschæ; nec de nocte, nisi in Nativitate.

Quod matrimonia cum honore celebrentur. Et ne fiant clandestina matrimonia. Et alia circa matrimonia.

Item quia matrimonium est apud omnes gentes, dicimus, quod cum honore & reverentia celebretur in facie ecclesiæ, non in risu vel joco, ne contemnatur. Et per octo dies ante dicat sacerdos in ecclesia sub pœna excommunicationis, quod talis vult ducere talem in uxorem. Et si sciunt impedimentum consanguinitatis, vel adulterii, vel affinitatis carnalis vel spiritualis, veniant coram eo: alias peccarent mortaliter, & non audirentur, nisi infra illos octo dies dixerint quæ sciunt. Et sacerdotes quærant ad ostium ecclesiæ si est aliquis qui sciat impedimentum: & si dicatur non, desponset eos per verba de præsenti, recipiendo annulum primo in manu viri, & dicat: Ego Petrus duco te, seu recipio te Bertam in uxorem, & trado me ipsum tibi in legalem virum. Et ponat ita annulum in quarto digito mulieris, dicendo sic: In nomine Patris, & Filii, & Spiritus sancti, Amen. Eodem modo faciat uxor ut dictum de marito, & sic est matrimonium consummatum.

Prohibeant sacerdotes ne fiant clandestina matrimonia, nec dent sibi ad invicem fidem de contrahendo matrimonio, nisi coram sacerdote, & coram pluribus hominibus; quia ex hoc multa mala consueverunt evenire. Item dicimus sub pœna excommunicationis, ne sortilegia fiant, nec maleficia, nec ligationes, quæ fiunt per maleficas mulieres: & qui sciunt impedimenta matrimonii, dicant sicut est, votum, ordinem, consanguinitatem, affinitatem, disparem cultum, compaternitatem, vel hujusmodi: nec in casu dubio sacerdotes audeant perficere matrimonium episcopo inconsulto; sed ad eum semper referant omnes matrimonii quæstiones.

Item præcipimus sacerdotibus, ne aliquid exigant ante benedictionem nuptialem, nec ante sepulturam, sive pro matrimonio celebrando; sed celebratis nuptiis exigant fercula sua, si necesse fuerit, vel mortuarium, quia post licite facere possunt, consuetudine tolerante. Item mandamus, quod aliquis conjugum non intrent religionem, vel recipiatur, episcopo inconsulto. Item præcipimus sacerdotibus, ut cum aliquis confiteur eis se fidem dedisse alicui mulieri de matrimonio contrahendo cum ea, & post fidem datam cognovit eam, non dent ei licentiam contrahendi cum alia; quoniam sequens carnalis copula cum illa cui fidem dederat matrimonium consummavit. Nec intersint clandestinis matrimoniis, nisi in multorum præsentia; quia qui male agit odit lucem.

Item mandamus sacerdotibus, ne faciant nuptias ab Adventu Domini usque ad festum sancti Hilarii, & tunc faciant usque ad Dominicam Septuagesimæ. Et ex tunc cessent usque ad Dominicam de *Quasi modo*. Et ex tunc usque ad Dominicam de *Voce jucunditatis*, inclusive, quæ præcedit festum Ascensionis: & tunc cessent continue per tres septimanas usque ad Dominicam de Trinitate. Et ex tunc celebrent nuptias usque ad Dominicam de Adventu. Hoc proviso, quod prima Dominica Adventus, quæ inducit prohibitionem, intelligatur prohibita, & festum sancti Hilarii, quod inducit permissionem, concessa intelligatur, & sic de aliis.

Item præcipimus, quod mulieres votum non faciant, nisi cum magna deliberatione animi, & cum virorum assensu & consilio sacerdotum.

De Clericis ordinandis.

Item quia in ordinibus recipiendis, multa veniunt pericula, mandamus quod quarta feria quatuor Temporum omnes ordinandi archidiaconibus se repræsentent, ut tam de vita, quam de moribus, quam de scientia, possit fieri scrutinium diligenter. Utrum cantent, vel legant, vel loqui sciant Latinis verbis, sic quod cum diligentia sint examinati & probati die Veneris, & qualiter in domo Domini debeant conversari. Et præcipimus, quod ad ordines suscipiendos, & ad synodum honeste veniant, tam in vestibus quam in coronis, nec aliquid dent vel promittant archidiaconibus, vel eorum clericis, vel episcopo, vel clericis episcopi, ut ordinentur, quia simoniacum esset.

Item aliquis non recipiat ordines, nisi fuerit nomen ejus scriptum in matricula archidiaconorum, vel cum scientia ipsorum, quia excommunicatus esset. Item dicimus archidiaconibus, ne præsentent clericos aliorum episcopatuum sine litteris episcoporum propriorum, quas tradant episcopo, cum sigillo pendenti: & nomina omnium clericorum qui fuerint ordinandi, tradantur episcopo, & apud ipsum in matricula reponantur. Item dicimus, quod religiosæ personæ, quæ habitum portant aliorum episcopatuum, vel nostri, non se præsentent sine litteris sui majoris.

Item dicimus, quod nullus præsentetur ad quartum gradum, nisi loqui sciat Latinis verbis; & ut possint habere doctorum copiam, statutum est, quod semper in cathedralibus ecclesiis detur portio magistro Grammaticæ. Item dicimus, quod nullus sacerdos habeat in domo sua aliqua occasione mulierem, nisi sit mater, vel soror, aut esset persona de qua nulla suspicio possit haberi. Item dicimus clericis habentibus ecclesias, quod portionarios non ponant in ecclesiis interdictum est episcopo inconsulto, nec aliquis clericus sit ausus recipere decimas, nisi per episcopum. Item dicimus, quod nullus faciat pactum aliquod patronis super facto ecclesiarum antequam sit episcopo præsentatus: nec admittatur, aliquis ad prædicandum, nisi fuerit authentica persona, vel ab episcopo vel archidiacono sit missus.

Quod exhortari debet populus ad dicendum orationem Dominicam, & Symbolum. Prohibetur ludus ad taxillos. Et de vigiliis, & excessibus, qui ibi fiunt, & de moribus.

Exhortamur ut sæpe presbyteri moneant populum ad dicendum orationem Dominicam, & *Credo in Deum*, & beatæ Virginis salutationem, &

ANNO CHRISTI 1258.

quod doceant filios orationem Dominicam, & *Credo in Deum*, & salutationes beatæ Mariæ: & in aliqua parte sermonis aliquando exponant populo, symbolum fidei, & eis diligenter distinguant articulos fidei, & confirment auctoritatibus & rationibus sacræ scripturæ pro posse & scientia sua, propter laïcos instruendos, & hæreticos & [a] corruptos fidei confundendos. Item prohibemus universis clericis ludere cum raxillis, interesse spectaculis, vel choreis mulierum, intrare tabernas causa potandi, vel sine socio intrare domos mulierum suspectarum, aut discurrere per vicos & plateas, & ire quotidie ad mercata quam non subest causa: nec suspensioni latronum, nec combustioni etiam aliquorum, vel sanguinis effusioni interfint.

[a] Pro, corruptos.

Item moneant populum, quod illi qui veniunt ad vigilias ecclesiarum, caute & honeste se habeant, nec permittant choreas facere in ecclesiis vel cœmeteriis. Nec in ecclesiis fiant conjurationes aquæ ferventis, vel ferri candentis, vel aquæ frigidæ conjuratæ, quia omnia ista superstitiosa sunt penitus, & contra Deum. Item nullus clericus fidejubeat Judæo, vel feneratori, vel obliget calicem, vel vestimenta, vel pallas altaris Judæis, vel libros. Item mandamus clericis, quod immobilia non alienent aliquo casu episcopo inconsulto, & faciant inventarium de omnibus possessionibus ecclesiæ, & scribant omnia in Missali; ut cum episcopus, vel Ordinarius, alias archidiaconus, videre voluerint, meliorata inveniant. Nec aliquis faciat murmur super ecclesias episcopo inconsulto; quia satis est quod clerici habeant reditus ecclesiarum, & non obligent sine causa, quam episcopus debet scire.

Item mandamus sacerdotibus vel habentibus curam, quod nullus renunciet nisi in manu episcopi. Et cum venerint ad synodum, perquirant parochias: & visitent infirmos, & dent pœnitentias; eisdem exponendo qualiter tenemur ire ad synodum, & si interim morerentur, sine pœnitentia non decedant. A qua synodo cum venerint, non requisiti visitent infirmos, & faciant quod saluti animarum noverint expedire. Item mandamus, quod quæstores, [b] quantumque portent litteras domini Papæ, vel archiepiscopi, vel aliorum episcoporum, non admittantur ad prædicationem, nisi expressas litteras habuerint ab episcopo; sed ipsi sacerdotes legant indulgentias, & exponant populo: quia in prædicatione hujusmodi quæstorum, hæresim intelleximus prædicari. Quomodo ergo prædicabunt nisi mittantur?

[b] Pro, quantumcunque.

Item mandamus, quod fratres Prædicatores [c] minores honorifice a clericis recipiantur. Item præcipimus, quod si festum fuerit die lunæ, quod habeat jejunium, præcedenti sabbato jejunetur. Festivitates autem sancti Francisci, Dominici, ac sancti Antonii, quas sanctorum catalogo novimus scriptas, festivari præcipimus, & novem deinde fieri lectiones. Item præcipimus, quod clerici pannos listatos non portent, nec manicas lutitias, nec sotulares rostratos, & maxime presbyteri. Item mandamus, quod in Quadragesima dicantur semper novem lectiones pro defunctis, exceptis festivitatibus novem lectionum; diebus aliis feriatis tres, & ad horas beatæ Virginis non sedeant, neque ad *Magnificat*, nec *Nunc dimittis*, & *Benedictus*, & *Quicunque vult*, & semper adsurgant ad *Gloria Patri*. Et ubi plures clerici fuerint, semper unus levet psalmos, & punctatis, sine syncopa legant psalmos ac lectiones. In festivitatibus vero duo cantent *Alleluia* honorifice & decenter, & semper cantetur *Gloria in excelsis Deo* in diebus Dominicis & festivis; exceptis Dominicis Quadragesimæ & Adventus. *Credo in unum Deum* nunquam cantetur, nisi in Dominicis diebus, & festivitatibus Apostolorum, & duplicibus festis: causa tamen reverentiæ Dominæ nostræ in sabbato cantari potest.

ANNO CHRISTI 1258.

Item mandamus, quod quilibet sacerdos, cum audierit obitum sui parochiani, roget Deum pro eo. Et quilibet portet ad synodum nomen, sive nomina clericorum, qui decesserunt in anno in sua parochia, & ibi quilibet absolvat eos. Processiones autem pro defunctis fiant semper diebus lunæ, nisi festum occurrerit novem lectionum. Item præcipimus, quod quilibet sacerdos caute & diligenter inquirat in sua parochia, quis male vivit; & si invenerit eum, corrigat monendo ter vel quater; & nisi resipuerit, interdicatur; ad majorem pœnam de consilio episcopi nihilominus processurus.

Item mandamus quod Quatuor tempora mandent semper jejunati; quarum jejunium est primum in adventu, secundum in Quadragesima, tertium in festivitate Pentecostes, quartum in mense Septembris; & possunt sciri per hos versus:

Vult Crux, Lucia, Cinis, & [d] verismata dia,
Ut det vota pia, quarta sequens feria.

[d] Pro, diversimata.

Et jejunent in cibo Quadragesimali. In diebus autem litaniarum possunt comedere caseum & ova, Ascensionis vigilia excepta. Item sacerdotes moneant populum quod quilibet parochianus addiscat salutationes beatæ Mariæ, *Pater noster*, & *Credo in Deum*. Ista mandavit dominus archiepiscopus Tarraconensis observari in synodo per eum celebrata in sede Barchinonensi, sede vacante, anno Domini MCCXLI. in die sancti Lucæ evangelistæ.

Quod rectores residentiam faciant in suis ecclesiis personalem.

Item quia cum ecclesiæ diu esse non debeant sine rectoris regimine, ne gregem Dominicum lupus rapax invadat; citamus talem & talem, qui sine licentia nostri illicite se absentant, ut infra duos menses, & alii absentes infra sex menses, & alii qui sunt præsentes infra duos menses, ad suas ecclesias redeant causa residentiam faciendi: alioquin ex nunc ipsis cunctis noverint se privatos, nisi forsan coram nobis infra tempus dictum rationabilem causam ostenderint, quare ibi non possint residere.

[c] Leg. & Minores.

Anno Christi 1261.

CONSTITUTIONES SYNODALES

Anno Christi 1264.

Fratris Arnaldi de Peralta episcopi Valentini, ab anno MCCLXI. usque ad MCCLXXIII.

Primum edita a D. Cardinale de Aguirre, ex mss. Valentina Ecclesiæ.

ANno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo primo, tertia die post festum sancti Lucæ, nos frater Arnaldus divina miseratione episcopus Valentinus, prout moris est, & a sanctis patribus constitutum, sanctam synodum in ecclesia Valentina celebrantes, statuimus primo, seu in primis, quod nullus permittatur clericus alienus in ecclesiis parochialibus vel aliis celebrare sine licentia habita & obtenta a nobis, vel officiali nostro, de qua licentia fidem faciat per litteras patentes a nobis vel officiali nostro ei desuper concessas.

Quod nullus Quæstor admittatur sine litteris episcopi.

Item statuimus, quod quæstor aliquis, seu petitionarius, non admittatur sine litteris nostris, vel officialis nostri. Et tunc non admittatur ad alia, nisi ad illa solum exponenda, quæ in suis litteris indulgentiæ contineri inveniantur.

Quod nullus clericus audeat recipere capellaniam annualem, seu aliquas Missas, sine licentia episcopi.

Item, quia cum avaritia, quæ est idolorum servitus, nonnullos clericos adeo excæcet, quod non solum non contenti terminis & stipendiis suis aliena qualitercumque habere satagunt; sed ipsos etiam exponendo venales; propter quod scandalum & indevotio crescit in populo, & decrescit seu minuitur clericorum honestas; statuimus, quod relicta quæ ad cappellaniam annualem, seu anniversariam, seu ad certum numerum Missarum, ab aliquibus relinquuntur in ultimis voluntatibus, nullus clericus sit ausus recipere, seu super eisdem pactum vel compositionem in diminutionem relictorum cum heredibus, seu manumissoribus facere, sine nostro, vel nostri officialis consilio & mandato. Volentes præmissa de consilio nostro in civitate, seu officialis nostri, ut dictum est, fieri. In diœcesi volumus & mandamus, quod fiat de consilio & mandato rectorum seu vicariorum locorum ipsorum, ubi præmissa omnia relinquuntur. Quicumque vero in fraudem dictæ constitutionis aliquid attentare præsumpserit, ab introitu ecclesiæ per mensem noverit se suspensum.

De corona & coma clericorum.

Item quia nonnulli clerici comas nutriunt ad modum laïcorum, clericali honestate relicta, & parum seu modicum de tonsura seu corona ostendunt; statuimus, quod presbyteri, & diacones, & subdiaconus P. bonæ memoriæ Tarraconensis archiepiscopus edidit.

Ne aliquis sepeliatur intra principales parietes Ecclesiæ.

Anno Domini millesimo ducentesimo sexagesimo secundo, tertia feria post festum sancti Lucæ, sexto decimo Kalendas Novembris, nos frater Arnaldus divina miseratione Valentinus episcopus, prout moris est, a sanctis Patribus statutum, sanctam synodum in Valentina ecclesia celebrantes; statuimus in primis, quod si quis rector sepelierit infra principales parietes ecclesiæ aliquam personam, nisi de illis de quibus canonice est licitum sepelire, sine mandato episcopi; ipso jure sit privatus beneficio dictæ ecclesiæ. Et si alii clerici, qui in despectum hujus constitutionis, hanc constitutionem scientes, & memoriæ habentes, dictæ sepulturæ prohibitæ interfuerint; ipso facto ab introitu ecclesiæ sint suspensi.

Ne aliquis clericus interponat laïcum in sui promotione.

Item statuimus, quod si quis clericus in promotione suorum ordinum, per se vel per alium interposuerit laïcum pro sua promotione obtinenda ordinum prædictorum, vel aliquis clericus alius pro prædicta promotione facit rogare laïcos, volentes per importunitatem ad sacros ordines promoveri; tam ipse, quam ipsi clerici scientes hanc præsentem constitutionem, & memoriæ habentes eamdem, ipso jure sint excommunicati. Sed hæc constitutio non duret nisi per triennium, nec pœna ejus.

De vino Judæorum non bibendo.

Item statuimus, quod si quis clericus bibit vinum Judæorum in domibus ipsorum (quod omnino fieri prohibemus) ipso facto sit excommunicatus, si hanc præsentem constitutionem sciverit, vel recoluerit. Item qui eorum vinum scienter emerit, nisi tempore necessitatis, nostræ subjaceat ultioni.

De testamentis & manumissoribus.

Nos frater Arnaldus divina miseratione Valentinus episcopus, circa commissum nobis gregem debitum officii pastoralis invigilantes, & quantum nostræ fragilitatis possibilitas sustinet, debitam solicitudinem adhibentes; cum zelus animarum ipsarum consideratione assidua nos commendet & constringat; quia ex frequenti multorum clamore ad nostram pervenit notitiam, quod quædam turpis impietas & peccatum horribile in civitate & diœcesi nostra adeo inoleverit, quod quasi in consuetudinem sit redacta: manumissores enim & executores testamentorum, quorum ab ipsis testatoribus fides eligitur, & suorum testamentorum, seu cujuslibet ultimæ voluntatis continetur executio, suarum animarum salutis immemores, abjecta etiam præsentis status honestate, & omni verecundia ac rubore postpositis, proprios commodis inhiantes, (quæ verius incommoda dici possint:) illud modicum, quod ipsi defuncti pro

Anno Christi 1262.

suis restituendis injuriis, vel ob modum & remedium animarum suarum, ad pias causas reliquerunt, aliquando subticent & occultant, & in proprias bursas convertunt; aliquando etiam novos modos & occasiones quærunt, & quomodo possint diutius ipsas pecunias ad usus proprios retinent, supponendo frequenter aliquos querelantes; & ipsorum occasione assumptis & habitis advocatis, in quos etiam ipsas consummaverunt pecunias, eisdem de alieno gratificari. Volentes, ut cum proprias causas habent, & gratis sine salario eis patrocinium præstent, & sic diu propter ipsorum advocatorum facundiam seu malitiam causa protrahitur, & testamentorum executio retardatur, & penes ipsos manumissores pecunia retineatur, & occasione hujus in ultimum expensarum legata diminuunt & defalcant: plures etiam fraudes & malitias, prout certe didicimus, adhibent & excogitant circa ista.

Considerantes igitur, quod nihil magis debetur hominibus quam ut suprema voluntatis liber sit stilus, & licitum quod iterum non redditur ad arbitrium; cum ad nostrum spectet officium curam gerere circa compiendas & exsequendas voluntates deficientium; volentes circa prædicta salubrem adhibere medelam, & prædictis malitiis obviare; communicato religiosorum virorum, & aliorum sapientiorum consilio, adhibita deliberatione provida; monemus generaliter, & in scriptis universos civitatis & diœcesis Valentinæ manumissores & exsecutores testamentorum & ultimæ voluntatis cujuslibet, tam clericos quam laïcos, cujuscumque dignitatis & conditionis exsistant, qui prædicta non solverint legata, quorum a morte testatoris annus est elapsus, quod infra festum Purificationis beatæ Mariæ proximum; alii vero quorum annus nondum est elapsus, infra ipsius anni spatium, mandatum testamentorum quantumcumque ad restituendas injurias, & prædicta legata, ad pias causas solvendas studeant adimplere: vel si forte ex causa necessaria ab ipsis fuerint retinenda; saltem ipsas pecunias, aut res mobiles, vel se moventes, quæ essent tempore perituræ, sine omni fraude vendi præcipimus.

Quas quidem pecunias, & alias quæ ad manus devenerunt ipsorum manumissorum, in æde sacra deponant, ut omnem occasionem & causam retinendi, seu indebite consumendi ipsas pecunias, sive res, & suspicionis materiam a se prorsus abjiciant & excludant; ut cum ipsi, vel aliqui amici, consanguinei, vel familiares ipsorum, nullum sentient commodum de ipsis pecuniis sive rebus adimplendis, defunctorum voluntates promptiores exsistunt. Alioquin cum jam præmissa non possimus sub dissimulatione & conniventibus oculis pertransire; ne ipsorum peccata nostra facere videamur, nisi infra prædictum tempus alterum de prædictis implere curaverint, ex nunc ut ex tunc in personas ipsorum excommunicationis sententiam promulgamus; ad alias pœnas canonicas, si ipsorum contumacia & rebellio hoc exegerit, nihilominus processuri.

Eadem sententia involvi volumus omnes illos qui fraudem vel malitiam adhibuerint, quominus ipsæ pecuniæ sive res ad ipsos perveniant, & a manibus eripiantur heredum: sub detestatione divini judicii præcipientes eisdem, & in suorum peccatorum remissionem injungentes, quod circa eas exigendas & habendas, solicitudinem & diligentiam, quam ponuerint & debuerint, adhibere procurent. Nos enim ipsis circa præmissa nostrum consilium sive auxilium sine difficultate qualibet dare promittimus, ut debemus, [a]quomodocumque ab ipsis fuerimus requisiti.

[a] Pro, quandocumque.

Futuri autem manumissores, nisi infra annum, seu exsecutores a morte testatoris, juxta voluntatem ipsius, injurias restituerint, & legata ad pias causas persolverint; vel saltem, ut prædiximus, in eadem sacra æde posuerint, statim post annum eadem sententia sint ligati: ut sic remoto obstaculo, quod impedit, vel suspendit ipsam solutionem fieri legatorum, voluntas defuncti citius & liberius impleatur. Quia frequenter, ut prædiximus, prædicti manumissores, occasione advocatorum, prædicta legata diminuunt & consumunt, quos dicunt esse exsecutores testamentorum & defensores, cum deberent dici potius destructores, eo quod voluntatem defuncti scienter & malitiose impediunt & retardant.

Qui voluntarios labores debemus appetere ut quitem aliis præparemus; eligimus certum & speciale dare patronum & advocatum omnibus testamenti certum salarium de mensa nostra constituendo eidem qui circa prædicta ipsa testamenta & ultimas voluntates in jure defendat. Et volentes circa præmissa omnem fraudem, malitiam, & suspicionis materiam amputare; juramentum ab ipso recepimus, quod excussis manibus ab omni munere, & qualibet illicita pactione, sine omni malitia & diffugio, nihil tamen de contingentibus quantum ad juris scientiam omittendo, ipsis manumissoribus patrocinium præstet, quandocumque ab ipsis fuerit requisitus.

De pluralitate cappellaniarum.

Anno Domini MCCLXII. nos frater Arnaldus divina miseratione Valentinus episcopus, sicut juris est & consuetudinis approbandum, sanctam synodum celebrantes: Quia intelleximus quod aliqui clerici civitatis & diœcesis nostræ temporalia spiritualibus præponentes, in grave plurimorum & suarum periculum animarum, ac diminutionem divini officii, plures cappellanias recipiunt, & ad earum servitium se adstringunt, cum tamen ad unius servitium vix sufficientes exsistant; zelantes, ac providere volentes, quod divina officia honeste ac modo debito celebrentur; provida deliberatione statuimus, quod aliquis clericus habens in civitate vel diœcesi cappellaniam perpetuam, vel etiam temporalem, nullatenus se obligare præsumat simul & semel ad alterius capellaniæ servitium faciendum. Quod si fecerit, & præsentis constitutionis transgressor aliam recipiat similiter temporalem, ipso facto sit utraque privatus. Reliqui vero clerici & sacerdotes, qui ad aliud quodcumque, non tamen sacerdotale officium faciendum, ex debito sunt adstricti, cappellanias in eadem ecclesia in qua prædictum exercent officium, vel in aliis ecclesiis cappellanias temporales, sine nostra vel officialis nostri licentia aliquatenus recipere non attentent, si canonicam cupiunt fugere ultionem.

Quod clerici non sint faciles ad jurandum.

Nos frater Arnaldus &c. statuto & soliro tempore sanctam synodum celebrantes: Quia pro certo invenimus quod multi clerici civitatis & diœcesis Valentinæ, ordinis honestate & maturitate depositis, ita se faciles exhibent ad jurandum, quod cum quoscumque contractus obligationis cum quibuscumque personis ineunt, sub religione juramenti frequenter se obligant statutis temporibus soluturos; & postmodum suæ salutis immemores, aliquando ex indigentia, aliquando ex fonte avaritiæ, propositis terminis ipsa debita solvere non procurant: & sic labem perjurii incurrentes, juxta statuta canonica beneficiis reddunt ecclesiasticis se indignos: propter quod

ANNO CHRISTI 1264.

aliquando grave ſcandalum eſt exortum.

Volentes hujuſmodi vitium & pravum uſum de noſtra civitate & diœceſi exſtirpare, & eiſdem cleticis tollere materiam delinquendi; provida deliberatione ſtatuimus, ne uſque ad annum continuum, & completum, a die præſenti, ipſorum clericorum aliqui in quocumque contractu jurare præſumant ſine noſtra licentia ſpeciali. Quicumque autem hoc attemtare præſumpſerit, ſi in noſtra civitate vel diœceſi eccleſiaſticum obtinet beneficium, ipſo facto ab eodem beneficio noverit ſe privatum. Si vero beneficium nullum habeat, & in ſacris ſit ordinibus conſtitutus, ſententiam excommunicationis, quam in tranſgreſſores præſentis conſtitutionis ex nunc fecimus, ipſo facto ſe noverit incurſurum.

Ne clerici emant poſſeſſiones ſuis ſpuriis de bonis eccleſiarum.

Item quia invenimus quod plures clerici noſtræ civitatis & diœceſis de bonis eccleſiæ cui præſunt emunt poſſeſſiones & immobilia ad opus filiorum ſuorum, quos debent prorſus a ſe abjicere, ſi ordinis honeſtatem attenderent; cum tamen deberent potius emere & acquirere ad opus eccleſiarum, a quibus bona ſuſcipiunt; cum nullus tam proximus hæres exiſtat, quam eccleſiæ quarum dominio ſociantur; volentes huic morbo ſalubri remedio obviare; provida deliberatione ſtatuimus, ne aliquis clericorum civitatis & diœceſis deinceps hujuſmodi ſpuriis aliqua immobilia de bonis eccleſiæ, vel quæ ipſius intuitu ad eos pervenerant, emere audeat; cum aliquid talibus emi vel donari non deberet, qui eſſent potius diſtrahendi: quibus nedum de bonis eccleſiaſticis, ſed etiam de aliis bonis paternis omne beneficium denegatur, tam a Jure canonico quam civili.

Quicumque autem præſentis conſtitutionis auſu temerario ſe conſtituerit tranſgreſſorem, ipſo facto beneficio, quod in civitate vel diœceſi obtinet, ſit privatus, cujuſcumque dignitatis vel condirionis exiſtat. Si vero beneficium eccleſiaſticum nullum habeat, & in ſacris ſit ordinibus conſtitutus; ipſo facto ſententiam excommunicationis incurrat.

Ne laïci egrediantur de eccleſia in diebus Dominicis & feſtivis, antequam Miſſa perficiatur.

Anno Domini MCCLXVIII. nono Kalendas Novembris, nos frater Arnaldus divina miſeratione Valentinus epiſcopus, prout moris eſt, & a ſanctis patribus conſtitutum, ſanctam ſynodum in Valentina eccleſia celebrantes; ſtatuimus imprimis, ut moneantur laïci, quod qualibet die Dominica & diebus feſtivis non egrediantur de eccleſia, donec fuerit Corpus Chriſti receptum a ſacerdote, & Miſſa fuerit completa.

De luſoribus ad aleas & taxillos.

Item ſtatuimus, quod ſi clericus in ſacris ordinibus conſtitutus, ſive beneficiatus exiſtat, ſive in civitate, ſive in diœceſi, ad aleas & ad taxillos luſerit, vel ad quemcumque alium ludum cum taxillis; ipſo facto pœnam quinque morabetinorum incurrat: & ſi a tempore requiſitionis ipſorum morabetinorum eos non ſolverit, infra decem dies decernimus cum excommunicationis ſententiæ ſubjacere. Caveant autem clerici, ne ludo taxillorum intereſſint, ſi canonicam voluerint effugere ultionem.

De pœna clericorum ſe inebriantium.

Item cum ſit cautum in Jure, quod clerici a crapula & ebrietate debeant abſtinere, & nonnulli clerici civitatis & diœceſis, vacantes conceſſionibus & potationibus, ſe inebrient impudenter, & eorum ebrietas cedat in grave ſcandalum plurimorum; ſacra comprobante ſynodo ſtatuimus, quod ſi quis clericus de cetero ebrius inveniatur, pœna decem ſolidorum multetur; nullam ſuper hoc miſericordiam habiturus: & nihilominus, ſi monitus non deſtiterit, ad pœnam canonicam procedetur.

ANNO CHRISTI 1268.

De veſtibus inhoneſtis.

Item cum multi clerici in indumentis & veſtibus non ſe gerant honeſte, prout in canonibus eſt ſtatutum; ſtatuimus, quod clerici pannis rubeis, viridibus, & croceis in chlamydibus chori longis, & colorum ſimilium non utantur, nec in veſtibus ponant erminium, nec aliqua ſuperflua, nec etiam inhoneſta. Sacerdotes vero parochiales & alii ſacerdotes, clauſa deſuper deferant indumenta: & in eccleſia, & extra non utantur cappis tranſverſeriis, ſed cappis rotundis, vel mantellis. Alii vero clerici in ſacris ordinibus conſtituti, cappis tranſverſeriis a ſe proſus abjectis, utantur ſimiliter cappis rotundis vel mantellis.

Volentes tamen parcere ſumptibus & expenſis propter aliquorum indigentias; toleramus, ut jam factis ſumptibus utantur a præſenti die uſque ad annum. Verum ſi interim aliqui aliquas veſtes novas fecerint, faciant prout ſuperius eſt jam dictum vel ſtatutum. Quod ſi aliquis hujus conſtitutionis fecerit ſe tranſgreſſorem, ſi clericus fuerit alterius diœceſis, & in noſtra diœceſi commoretur, ipſo facto per annum exſulet extra diœceſim, nullam ſuper hoc miſericordiam habiturus. Alii vero clerici noſtræ diœceſis veſtes perdant: & nihilominus contra illos ad aliam pœnam procedetur, ſi hoc meruerit protervitas contumacis.

Item cum multoties, tam in ſynodis quam in viſitationibus eccleſiarum, clericos duxerimus commonendos, ut abjectis a ſe penitus concubinis, honeſte viverent, ut deceret; nec propter hoc multi ex ipſis ſe curaverint emendare; ſtatuimus, quod quicumque fuerint inventi publici concubinarii a tempore obſidionis Murciæ, vel de cetero poterint inveniri; ipſo facto triginta morabetinorum pœnam incurrant, & nihilominus in deteſtationem peccati, filios qui de cetero de tam damnato coïtu generabuntur, diſtrahendos eſſe cenſemus.

De concubinis clericorum, & luſoribus non laudis.

Item ſtatuimus, quod quilibet clericus parochialis circa parochiam ſuam ſolicite vigilet & intendat; & cum ſciverit aliquem clericum concubinarium, ſeu luſorem, vel concubinam alicujus clerici alterius parochiæ in ſua parochia, ſtatim curet epiſcopo nunciare: quod ſi non fecerit, ipſo facto pœnam quinque morabetinorum incurrat, nullam ſuper hoc miſericordiam habiturus.

De armis prohibitis clericis.

Anno Domini MCCLXIX. decimo Kalendas Novembris, nos frater Arnaldus divina miſeratione epiſcopus Valentinus, prout moris eſt, & a ſanctis patribus conſtitutum, ſanctam ſynodum in Valentina eccleſia celebrantes, ſacra approbante ſynodo ſtatuimus, quod conſtitutiones ſuper veſtibus rotundis, & ſuper ludo taxillorum jam editæ, ab univerſis clericis noſtræ diœceſis inviolabiliter obſerventur. Item quia per frequentes clamores, tam clericorum quam laïcorum, ad noſtras aures pervenit, quod cle-

ANNO CHRISTI 1263.

rici suæ honestatis & ecclesiasticæ simplicitatis obliti, arma portant diversorum generum, & signanter costalarios, & gladios majores quàm laïci: propter quod tam in clero quam in populo magnum scandalum generantur: sacra approbante synodo statuimus, quod de cetero non portent de die neque de nocte costalarios, neque costellos, ultra miidam in foro constitutam, nec etiam alia arma. Permittimus tamen quod in itinere constituti portent ensem pennatum vel Segovianum publice; quæ tamen cum in quacumque fuerint villa, statim immediate cum fuerint in hospitio deponant. Quod si secus fuerit attentatum; & arma perdant & pœnam quindecim solidorum de die, & viginti de nocte, ipso facto incurrant; super hoc nullam misericordiam habituri.

De armis non portandis Sarracenis. Et de monitione faciendâ manumissoribus non complentibus testamenta.

Item præcipimus universis clericis civitatis, & aliis prope mare constituris, ut diebus Dominicis & festivis denuncient excommunicatos omnes illos qui portant arma, ferrum, & lignamina, & alias res prohibitas Sarracenis. Et etiam manumissores testamentorum, qui non solverunt injurias & relicta ad pias causas, juxta ordinationem per nos factam, & in synodo promulgatam.

De luforibus ad aleas & taxillos, & denunciantibus eos.

Anno Domini MCCLXXIII. nono Kalendas Novembris, nos frater Arnaldus divina miseratione Valentinus episcopus, prout moris est, & a sanctis patribus constitutum, sanctam synodum in Valentina ecclesia celebrantes, sacra approbante synodo statuimus, quod constitutiones per nos factæ circa honestatem clericorum inviolabiliter observentur.

Recolentes autem olim salubriter statuisse, ne aliquis clericus in civitate & diœcesi Valentina ad aleas ludere præsumat, vel ad ludum aliquem taxillorum; & quod violatores ipsius constitutionis pœnam quinque morabetinorum ipso facto incurrant; volentes adhibere remedium, quod ipsa constrictius & firmius observetur; præfatæ constitutioni adjicimus, quod si quis aliquem transgressorem constitutionis prædictæ nobis vel officiali nostro denunciaverit, ita quod probari possit; tertiam partem de pœna prædicta habeat, constitutione prædicta nihilominus in suo robore duratura.

De veste rotunda.

Item quia nobis constat, quod constitutio quam olim fecisse recolimus, qua cavetur quod clerici parochiales, & alii sacerdotes civitatis & diœcesis Valentinæ rotundis utantur vestibus, quas portant exterius, & honestis, non servatur ab omnibus, ut deceret; ex quo læditur clericorum religio & honestus; præsertim cum videantur hoc facere in contemptum, ex quo reddunt se notabiles de inobedientia manifesta; volentes ipsam in suo robore permanere & strictius observari, eamdem ad omnes diacones ejusdem civitatis & diœcesis, & ad alios etiam in sacris ordinibus constitutos beneficia ecclesiastica obtinentes, extendi volumus. Adjicientes eidem, quod quicumque deinceps superiorem vestem portaverit non rotundam, ipsa vestis ipso facto fabricæ ecclesiæ beatæ Mariæ Virginis applicetur. Et si quis infra decem dies a tempore mandati super hoc recepti ipsam vestem fabricæ non dederit; ipso facto sententiam excommunicationis incurrat.

ANNO CHRISTI 1273.

Et ut melius nobis constare posset de illis qui se reddiderint contemptores; statuimus, quod clerici parochiales civitatis & diœcesis circa hoc diligenter vigilent, & si qui fuerint in suis parochiis non servantes constitutionem prædictam, ipsos nobis vel officiali nostro manifestare procurent. Statuentes nihilominus, quod si quis eorum circa hoc inventus fuerit negligens vel remissus, pœnam quinque morabetinorum incurrat, prædictæ fabricæ similiter applicandam, nullam super hoc misericordiam habiturus.

Volentes etiam ab ipsis clericis parochialibus firmiter observari; præcipiendo mandantes, quod clericos, quos constitutionem de lusoribus factam, & istam de portandis rotundis vestibus, sciverint non servare in suis ecclesiis, nullatenus celebrare permittant, alias pœnis eisdem constitutionibus contentis se noverint subjacere.

Quod oratio Dominica alta voce canetur.

Item quia intelleximus quod multi sunt in nostra civitate & diœcesi qui ignorant orationem Dominicam, scilicet, *Pater noster*; seu ipsam perfecte non sciunt; & sunt pauciſſimi qui sciant *Credo in Deum*, in quibus multum consistit nostræ fidei fundamentum; volentes in prædictis eos instrui & salubriter edoceri; statuimus, quod deinceps clerici in suis ecclesiis in completorio & in prima prædictas orationes proferant alta voce distincte, ac etiam spatiose: monendo parochianos suos, quod dum dictæ orationes dicuntur, suos animos applicent, & diligenter intendant: exponentes eisdem quanta sit utilitas quod hoc sciant, & quantum scire tenetur quilibet Christianus.

De publicatione publicorum adulterorum.

Item olim excommunicationis sententiam per bonæ memoriæ Andream prædecessorem nostrum contra publicos adulteros civitatis & diœcesis Valentinæ editam, & etiam publicatam per nos postmodum, tam in synodis, quam in nostris prædicationibus publicatam, & hactenus observatam, ad memoriam reducentes; quia invenimus quod aliqui ad sua pallianda peccata eam conabantur & conantur suis mendaciis in dubium revocare; eandem iterum approbantes, & etiam innovantes, nihilominus ad æternam rei memoriam in jam dictos excommunicationis sententiam promulgamus: mandantes clericis parochialibus, quod si quos in suis parochiis scierint prædicto crimine adulterii publice laborantes, nullo super hoc exspectato mandato, eosdem excommunicatos denuncient diebus Dominicis & festivis, auctoritate nostra & constitutionis præsentis, quam inviolabiliter mandamus observari.

Digitized by Google

IN TOMO SEPTIMO CONCILIORUM,

Errata, omiſſa, addenda.

Pag. 43. D. 8. vicariam, *lege*, vicarium.
Pag. 51. C. 1. revelandas, *lege*, relevandas.
Pag. 67. A. 9. *in margine*, ſanctus monialibus, *lege*, ſanctimonialibus.
Pag. 77. D. 3. *in margine*, ἀναπέμπεσθαι. *Adde*: *quod vulgo Latine*, arctiſſime.
Pag. 94. C. 7. credent. *Adde in margine*: *Forte*, credant.
Pag. 95. B. 8. in merſione. *Adde in margine*: *Forte*, immerſionem.
Pag. 96. C. *ult.* qui ſtatim: *Adde in margine*: *Forte*, ut ſtatim.
Ibid. D. 7. tres. *Adde in margine*: *Forte*, tex.
Pag. 99. C. ult. *calice*, lege, *de calice*.
Pag. 100. C. 7. patenta, *lege*, patena.
Pag. 102. A. 9. non ſubjectus, *lege*, nobis ſubjectus.
Ibid. D. 6. *trabendis*, lege, *tradendis*.
Ibid. E. ſicut volunt. *Adde in margine*: *Forte*, ſi volunt.
Pag. 118. C. 7. legra, *lege*, lepra.
Pag. 133. C. 8. MCCXV. *lege*, MCCXXV.
Pag. 157. E. 8. μονογενὴς, *εἰς*, *lege*, μονογενοῦς. *ὡς &c. Et ſic Latine*: unigeniti. Unus, &c.
Pag. 162. C. 6. Melitenſem: *Adde in margine*: *Pro*, Melitinenſem.
Pag. 181. B. 3. *rupturiæ*, lege, *rupturiæ*.
Pag. 185. B. 4. accipiat. *Adde in margine*: *Lege*, non accipiat.
Ibid. C. 10. mnino, *lege*, mutuo.
Pag. 186. E. 10. in humana neceſſitate. *Adde in margine*, *Verius*, in magna neceſſitate.
Pag. 187. C. ballifti. *Adde in margine*, *Forte*, ballivi.
Pag. 200. D. 6. Bellovaſenſem, *lege*, Bellovacenſem.
Pag. 213. C. 11. *Euxinum in Bythinia*, lege, *Euxinum in Bithynia*.
Pag 215. A. 11. Indictione VII. Chartophylax. *Lege*, Indictione VII. I. Chartophylax: *ut recte Vadingus edidit*: *ex quo colligi oportuit Concilium iſtud habitum fuiſſe reipſa anno* 1234. *ſed menſem Aprilem uſque ad Paſchæ, quod incidit in diem* 23. *ad annum* 1233. *vetere computo pertinuiſſe*.
Pag. 222. E. 6. fluenta: ad, *lege*, fluenta ad
Pag. 223. A. 12. cerrumpunt, *lege*, corrumpunt.
Pag. 224. D. *penult.* imprincipati, *lege*, imprincipiati.
Pag. 225. C. 2. unguenti, *lege*, unigeniti.
Pag. 230. D. 4. Charthophylax, *lege*, Chartophylax.
Pag. 233. A. 4. Fripetici, *lege*, Friderici.
Pag. 235. A. 9. ſacerdores, *lege*, ſacerdos.
Pag. 241. A. *De Stegandis*. *Adde in margine*: *Verius*. De Stadingis, *ut pag.* 231. E. Stedingos *ſemper appellat Albertus Stadenſis*, *in Chronico*.
Pag. 256. E. 9. aut cœnæ menſa, *lege*, aut cœnæ Valdenſi, ubi die cœnæ menſa.
Pag. 267. C. 5. *qui*: dele ſemel *qui*.
Pag. 273. A. 9. *litterra*, lege, *littera*.
Pag. 316. A. *ult.* & inanibus de cetero ſcientiis. *Adde in margine*: *Lege*, *ut in codice Conſtitutionum Santonenſium edito*, vel inanibus de cetero ſcienter.
Ibidem. B. 2. ſuper actionibus paribus. *Adde in margine*; *Lege ex eodem codice*, ſuper diverſis perſonalibus actionibus.
Pag. 319. E. 4. diſſentio, *lege*, diſſenſio.
Pag. 320. *in tit. dele*, &c.
Pag. 449. A. *penult.* Gregorum, *lege*, Græcorum.
Pag. 478. A. 6. feriendum, *lege*, feriandum.
Pag. 506. B. 13. *dele ſemel* per.
Pag. 507. *verſu ult.* archiepiſcopus, *lege*, epiſcopus.
Pag. 543. C. *in margine*, *Vox corrupta*: ſcribe: *Lege*, divino judicio, *ut infra*, *pag.* 1661. B. 5.
Pag. 549. A. *ult.* Ex miniſtris: *Adde in margine*: *Forte*, ex miniſteriis.
Pag. 550. A. 13. natalia, *lege*, natalitia.
Pag. 561. A. 5. Engelbertus, *lege*, Engilbertus.
Pag. 588. C. 3. *Qui volunt*. Adde in margine: Pro, *Si volueris*: ut in Vulg.
Pag. 593. C. 2. fecerit. *lege*, fecerit, *Et adde in margine*: *Confer ſynodum Bajocenſem anni* 1300. *inferius*, *pag.* 1128. B. 8. *ubi hæc totidem verbis deſcribuntur*.
Pag. 594. A. 2. communitum. *Adde in margine*: *Infra*, *pag.* 1037. E. 3. communitorum.
Pag. 595. B. 12. Diacones, *lege*, Diaconos.
Pag. 596. B. 4. perpetuis. *Adde in margine*: *Forte*, præcipuis.
Pag. 606. B. 8. uicumque, *lege*, ubicumque.
Ibid. C. *ult.* *De excommunicationibus*, lege, *De excommunicatis*.
Pag. 635. C. 3. mula, *lege*, multa.
Pag. 651. E. *ult.* Saſſina, *lege*, Saſſinas.
Pag. 655. D. 8. *Ut pecunia*, &c. ita diſtingue: *Ut pecunia legata ad arbitrium exſecutorum*, *dividatur*, &c.
Pag. 688. D. *ult.* continuas, *lege*, continuos.
Pag. 694. B. 5. venerabili Papæ: *Adde in margine*: *Lege ex Græco*: univerſali Papæ.
Pag. 698. D. 11. humanitatis. *Adde in margine*, *Forte*, humilitatis.
Pag. 705. *Capitulo primo hæc verba præfige*. Gregorius X. in generali Concilio Lugdunenſi. *Item capitulo* 2.
Pag. 708. *Capitulo* III. *lege*: Idem in eodem. Ut circa &c. *Sic etiam in capitulo* IV. V. VI. VII. VIII. IX. X. XI. XII. XIII. XIV. XVIII. XXVII. XXX. XXXI.
Pag. 710. D. 12. indiſcuſſione, *lege*, in diſcuſſione.
Pag. 711. *Capitulo* XV. *lege*, Gregorius X. in generali Concilio Lugdunenſi. *Et ſic in capitulo* XVI. XVII. XIX. XX. XXI. XXII. XXIII. XXIV. XXV. XXVI. XXVIII. XXIX.
Pag. 721. D. 10. Brixienſis; *Adde in margine*: *Pro*, Brixienſis.
Pag. 734. E. 10. zelus. *Adde in margine*: *Pro*, ſcelus.
Pag. 743. D. 11. per ſummorum, *lege*, per ora ſummorum.
Pag. 758. D. 5. Nichiſorum: *Adde in margine*: *Forte*, Niceforum, *pro* Nicephorum.
Pag. 780. D. 2. Theſalono. *Adde in margine*: *Forte*, Toloſano: *anni ſcilicet* 1228.
Pag. 855. D. 4. Thimon. *Adde in margine*: *Hic deeſt epiſcopi unius nomen*.
Pag. 910. B. 9. *cterorum*, lege, *clericorum*.
Pag. 938. E. 8. Narbenenſis, *lege*, Narbonenſis.
Pag. 942. C. 6. ne laïcis. *Adde in margine*: *Forte*: ut laïcis.
Pag. 964. in tit. *pernilla dicatur*, lege, *pernilla ſit annis* 1284. 1285. 1286. 1287. 1290. & 1291.
Pag. 980. D. 10. interditis, *lege*, intenditis.
Pag. 1040. E. 8. Hermuncum, *lege*, Hermancum.
Ibid. E. *ult.* Angele, *lege*, Agele.
Pag. 1047. D. 8. Jovi, *lege*, Jovis.
Pag. 1066. E. 12. Bentæ, *lege*, Beatæ.
Pag. 1075. C. 9. abſque copula. *Adde in margine*: *Deeſt verbum*, dirimenda, *vel aliud ſimile*.
Pag. 1080. A. 7. poteti, *lege*, poterit.
Pag. 1096. E. *penult.* *in margine*; *leg.* officium recitent a *hoc dele*.
Pag. 1098. D. *ult.* ſanctæ, *lege*, ſancti.
Pag. 1118. C. 8. Mortuarium, *lege*, Mortuariorum.
Pag. 1134 D. 6. ut clericus, *lege*, ut preſbyter.
Pag. 1154. E. 4. in interim, *dele* in.
Pag. 1220. A. 12. conſuetudinem, *lege*, conſtitutionem.
Pag. 1221. A. 8. Colenienſis, *lege*, Colonienſis.
Pag. 1222. C. 8. malificia, *lege*, maleficia.
Pag. 1232. E. 8. eppiſcopi, *lege*, epiſcopi.
Pag. 1243. D. 8. *veneant*, lege, *veniant*.
Pag. 1264. E. 3. Cameracenſi, *lege*, Guidone Cameracenſi.
Pag. 1283. C. 11. Londonienſi, *lege*, Londonienſis.
Pag. 1284. E. *penult.* vos, *lege*, vox.
Pag 1293. A. 11. Roberto, *lege*, R. (*hoc eſt*, *Radulpho*.)
Pag. 1307. E. 11. Item ſtatutum. *Adde in margine*: *Vide ſupra pag.* 561. E. 8. *Statuimus*.
Pag. 1315. B. aliqua, *lege*, in aliqua.
Pag. 1318. C. *ult.* epiſcoci, *lege*, epiſcopi.
Pag. 1322. A. 7. ſed, *lege*, ſe.
Pag. 1345. E. 10. monaſterii, *lege*, monaſterii.
Pag. 1358. E. 2. *Beguardinis*, lege, *Beguinis*.
Pag. 1364. C. 9. a jejuniis, *lege*, a jejunis.
Pag. 1378. D. 10. H. R. M. &c. *Adde in margine*: *Hoc eſt*, Henrico Regienſi, Matthæo Cervienſi.
Pag. 1383. E. nullus, *lege*, nullius.
Pag. 1391. B. 6. a per hoc, *lege*, ac per hoc.
Pag. 1404. B. 4. MCCCXVII. *Adde in margine*: *Mors Gallicus*,

1998

2002

Digitized by Google

Digitized by Google

FIRENZE - BIBLIOTECA NAZIONALE CENTRALE
SEGNATURA - 2.1.46 T.VII (37)
RESTAURO - 1998
LABORATORIO - RAIMONDO MILIO
RESTAURATORE PROGETTISTA- CLAUDIO MONTELATICI

SINTESI DELLE OPERAZIONI EFFETTUATE:

Controllo della numerazione, pulizia a secco con pannello morbido, risarcimento con montaggio a scarnire con carta giapponese di adeguato spessore e colore, VANGEROW, velatura con velo giapponese 502 e Tylose MH300P, rifilatura del restauro eccedente, carte di guardia Ingres struttura F, cucitura su n. 6 nervi doppi di spago, indorsatura con carta giapponese e pelle di capra neutra scarnita, incartonatura dei quadranti, nuova legatura in piena pelle di capra al vegetale (fornitore Scaricaciottoli), dorso attaccato, adesivi Tylose MH300P e Vianvil 59 in percentuale (15%).

COLLAUDATORE
DATA DEL COLLAUDO

LAB. RESTAURO
LIBRI
R. Milio

Digitized by Google

Digitized by Google